בפנינו עדים חתומי מטה בא ה"ר מנחם בר נפתלי ז"ל [illegible] עדים וקנו [illegible] וכתבו וחתמו [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

משודים אנו חתומי מטה מה שהיה בפנינו היום יום ד' ח' פיבארו רפ"ו לפ"ק איך בא לפנינו [illegible]
במה"ר שמואל [illegible] ז"ל ואמר לנו היו עלי עדים וקנו ממני בקנין גמור ואגב [illegible] וכתבו וחתמו [illegible]
[illegible]

ביננו ברית משה אשר היא באמת סלם אשר ראשו עדי
שמים׳
ועלו במעלותיו ואל תחפזו׳ פן תפלו מנהר למיטה
מים׳
אם תגעו ראשו הבי תהיו בני עליון ועם רגליו בני
מיצרים׳
אז לא אבוש בהביטי אל כל מצותיך

כל המצות

שנתנו למשה בסיני בפירושן נתנו
שנ׳ ואתנה לך את לחות האבן והתו׳
והתורה והמצוה׳ תורה זו׳ זו תו׳
תורה שבכתב׳ ומצוה זו פירושה
וצונו לעשות את התורה על פי ה׳
המצוה׳ ומצוה זו היא שנקראת
תורה שבעל פה׳ כל התורה כתב
משה רבנו קודם שימות בכתב יד׳
ידו ונתן ספר לכל שבט ושבט וס׳

וספר אחד נתנהו בארון לעד שנאמ׳
לקח את ספר התורה הזה וכו׳
והמצוה שהיא פירוש התורה לא
כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהוש׳
וליהושע ולשאר כל ישר׳ שנ׳ את כל
הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אתו
תשמרו לעשות וכו׳ ומפני זה
נקראת תורה שבעל פה אע״פ שלא
נכתבה תורה שבעל פה ולמדה מש׳

משה רבנו כולה בבית דינו לשבעי׳
זקנים ואלעזר ופנחס ויהושע ג׳
שלשתם קבלו ממשה וליהושע׳
שהוא תלמידו של משה רבנו מס׳
ומסר תורה שבעל פה׳ וכן יהושע
כל ימי חייו למד על פה׳ וזקנים
קבלו מיהושע׳ וקבל עלי מן הזקני׳
ומפנחס׳ ושמואל קבל מעלי ובית
דינו׳ ודוד קבל משמואל ובית דינו׳

ואחיה השלוני מיוצאי מצרים היה ·
ושמע ממשה וקטן היה בימי
משה ודוד קבל מדוד ובית דינו ·
ואליהו קבל מאחיהו השילוני
ובית דינו ואלישע קבל מאליהו וב'
ובית דינו ויהוידע הכהן קבל מא'
מאלישע ובית דינו · וזכריה קבל
מיהוידע ובית דינו · והושע קבל
מזכריה ובית דינו · ועמוס קבל
מהושע ובית דינו · וישעיה קבל
מעמוס ובית דינו · ומיכה קבל מי'
מישעיה ובית דינו · ויואל קבל מ'
ממיכה ובית דינו · ונחום קבל מ'
מיואל ובית דינו · וחבקוק קבל
מנחום ובית דינו · וצפניה קבל מ'
מחבקוק ובית דינו · וירמיה קבל
מצפניה ובית דינו · וברוך קבל מ'
מירמיה ובית דינו · ועזרא ובית
דינו קבלו מברוך ובית דינו ··
בית דינו של עזרא הם הנקראים
אנשי כנסת הגדולה והם חגי ז'
וזכריה ומלאכי ודניאל מישאל ע'
ונחמיה בן חכליה ומרדכי וזרובבל
והרבה עמהם תשלום מאה ועש'
ועשרים זקנים האחרון מהם ה'
הוא שמעון הצדיק והוא מכלל
המאה ועשות התורה שבעל פה
מכולן והוא היה כהן גדול אחר
עזרא ·· ואנטיגנוס איש סו'
סוכו ובית דינו קבלו משמעון הצ'
הצדיק וחבקוק ובית דינו ויוסף
בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יו'
יוחנן איש ירושלים ובית דינם ק'
קבלו מאנטיגנוס ובית דינו ויהו'
יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי
ובית דינם קבלו מיוסף ויוסף ובית
דינם · ויהודה בן טבאי ושמעון
בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע
ונתאי ובית דינם · שמעיה ואבטליון

ואבטליון גרי הצדק אלו מיהודה
ושמעון ובית דינם · והלל ושמאי ו'
ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון
ובית דינם · ורבן יוחנן בן זכאי ורבן
שמעון בנו של הלל קבלו מהלל ו'
ובית דינו ·· חמשה תלמידים
היו לו לרבן יוחנן בן זכאי והם מגד'
מגדולי החכמים שקבלו ממנו ומ'
ואלו הם ר' אליעזר הגדול ור' יהושע
ור' יוסי הכהן ור' שמעון בן נתנאל
ור' אלעזר בן ערך ור' עקיבא בן י'
יוסף קבל מר' אליעזר הגדול · ומ'
ויוסף אביו גר צדק היה · ורבי ל'
ישמעאל ור' מאיר גרי הצדק קבלו
מר' עקיבא וגם קבל מר' מאיר וה'
וחביריו מר' ישמעאל וחביריו של
ר' מאיר ר' יהודה ור' ישמעאל ור'
שמעון ור' נחמיה ור' אלעזר בן ש'
שמוע ור' יוחנן הסנדלר ושמעון
בן עזאי ור' חנניה בן תרדיון וקב'
קבלו חביריו של ר' עקיבא מר' אליעזר
הגדול וחביריו של ר' עקיבא ר' טרפ'
טרפון רבו של ר' יוסי הגלילי ורבי
שמעון בן אלעזר ור' יוחנן בן נורי ··
רבן גמליאל הזקן קבל מ'
מרבן שמעון אביו בנו של הלל ורבן
שמעון בנו קבל ממנו ורבן גמליאל ב'
בנו קבל ממנו ורבן שמעון בנו קבל מ'
ממנו ור' יהודה בנו של רבן שמעון
זהו הנקרא רבנו הקדוש והוא קבל
מאביו ומר' אלעזר בן שמוע ומרבי
שמעון חביריו ·· רבנו הקדוש
חבר המשנה ומימות רבנו משה
ועד רבנו הקדוש לא חברו חבור
שמלמדין אותו ברבים תורה שב'
שבעל פה אלא בכל דור ודור ראש
בית דין או נביא שיהיה באותו ה'
הדור כותב לעצמו זכרון משמועות
ששמע מרבותיו · והיה מלמד על

פה ברבים · וכן כל אחד ואחד כותב
לעצמו כפי כחו מביאור התורה וה'
ומהלכותיה כמו ששמע ומדברים
שנתחדשו בכל דור ודור בדינים
שלא למדום מפי השמועה אלא ב'
במדה משלש עשרה והסכימו ע'
עליהם בית דין הגדול וכן היה ה'
הדבר תמיד עד רבנו הקדוש ··
והוא קבץ כל השמועות וכל
הדינין וכל הביאורין והפירושים
ששמעו מפי משה רבנו ושלמדו
בית דין שבכל דור ודור בכל התור'
כולה · וחבר מהכל ספר המשנה
ושננו ברבים ונגלה לכל ישר' וכתב'
וכתבוהו כולם ורבו בכל מקום כדי
שלא תשתכח תורה שבעל פה מ'
מישר' ·· ולמה עשה רבנו ה'
הקדוש כך ולא הניח הדבר כמו
שהיה לפי שראה שהתלמידים
מתמעטים והולכים והצרות מת'
ומתחדשות ובאות ו[redacted]
[redacted] פושטות בעולם ומתגבר'
וישר' מתגלגלים והולכים לקצוות
חבר חבור אחד להיות ביד כולם
שילמדוהו במהרה ולא ישכח ויש'
בם כל ימיו הוא ובית דינו ולמד
המשנה ברבים ·· ואלו הן
גדולי החכמים שהיו בבית דינו ה'
של רבנו הקדוש וקבלו ממנו ש'
שמעון וגמליאל בניו ור' אפס ור'
חנינא בן חמא ור' חייא ור' ינאי וב'
ור' קפרא · ושמואל ור' יוחנן ורב
הושעיא · אלו הם הגדולים שק'
שקבלו ממנו ועמהם אלפים ור'
ורבבות משאר החכמים ··
יועב שמואל האחד עשר קבלו מ'
מרבינו הקדוש ועמהו במדרשו
ר' יוחנן קטן היה ואחר כך היה
תלמיד לר' ינאי וקבל ממנו תורה

וכן רב קבל מר' יצחק ושמואל קבל מ'
מר' חנינא בן חמא ... רב חבר
ספרא וספרי להודיע ביאור ועק'
עקרי המשנה ור' חייא חבר הת'
התוספתא לבאר ענייני המשנה
ובין ר' הושעיא ובר קפרא ברייתות
לבאר דברי המשנה ור' יוחנן חב'
חבר התלמוד הירושלמי בארץ
ישר' אחר חורבן הבית בקרוב מ'
משלש מאות שנה ... ומגדולי
החכמים שקבלו מרב ושמואל
רב הונא ורב יהודה ורב נחמן ורב
כהנא ומגדולי החכמים שקבלו
מרבן יוחנן רבה בר בר חנה ורבי
אמי ור' אסי ורב דימי ור' אבין ש'
ומכלל החכמים שקבלו מרב
הונא ורב יהודה רבה ורב יוסף
ומכלל החכמים שקבלו מה'
מרבה ורב יוסף אביי ורבא ושנ'
ושניהם קבלו גם מרב נחמן
ומכלל החכמים שקבלו מרבא רב
אשי ורבינא ומר בן רב אשי קבל
מאביו ומרבינא נמצא מ'
מרב אשי עד משה רבנו ארבעי'
איש ואלו הן רב אשי מרבא ומ'
מרבה מרב הונא מר' יוחנן ורב
ושמואל ורבינו הקדוש מרבן
שמעון אביו מרבן גמליאל הזקן ש'
אביו ורבן שמעון אביו מהלל
אביו ושמאי משמעיה ואבטליון
מיהודה ושמעון מיהושע ונת'
ונתאי מיוסף ויוסף מאנטיגנוס
משמעון הצדיק מעזרא מברוך
מירמיה מצפניה מחבקוק מנ'
מנחום מיואל ממיכה מישעיה
ומעמוס מיהושע מזכריה מי'
מיהוידע מאלישע מאליהו מאח'
מאחייה מדוד ושמואל מעלי מ'
מפנחס מיהושע ממשה רבנו

רבן של כל הנביאים מעם יי' אלהי
ישר' ... כל אילו החכמים
הנזכרים הם גדולי הדורות מהם
ראשי ישיבות ומהם ראשי גליות
ומהם מסנהדרין גדולה ועמהם
בכל דור ודור אלפים ורבבות ש'
ששמעו מהם ועמהם רבינא ורב
אשי והם סוף חכמי התלמוד ורב
אשי הוא שחבר התלמוד בבלי ב'
בארץ שנער אחר שחבר ר' יוחנן
התלמוד הירושלמי בכמו מאה
שנה ... ועניין שני
התלמודים הוא פירוש דברי
המשנה וביאור עמוקותיה וה'
ודברים שנתחדשו בכל בית דין
מימות רבנו הקדוש ועד חבור
התלמוד ומשני התלמודים ש'
ומן התוספתא ומספרא ומספרי
ומן התוספות ומכולם יתבאר הא'
האסור והמותר והטמא והטהור
והחייב והפטור והכשר והפסול
כמו שהעתיקו איש מפי איש ש'
מפי משה רבנו ... גם יתבאר
מהם דברים שגדרו חכמים ונב'
ונביאים שבכל דור ודור לעשות
סייג לתורה כמו ששמעו ממשה
בפירוש ועשו משמרת למשמרתי ש'
שנא' עשו משמרת למשמרתי ש'
וכן יתבאר מהם המנהגות והתק'
והתקנות שהתקינו או שנהגו ש'
בכל דור ודור כמו שראו בית דין
שבאותו הדור לפי שאסור לסור
מהם שנ' לא תסור מכל הדבר
אשר יגידו לך ימין ושמאל ...
וכן משפטים ודינין פלאים שלא
קבלו אותו ממשה ודנו בהן בית
דין הגדול של אותו הדור במדות
שהתורה נדרשת בהן ופסקו א'
אותן הזקנים וגמרו שהדין כך

הוא שהכל חבר רב אשי בתלמוד מימ'
מימות משה ועד ימיו ... וחברו
חכמי המשנה חבורין אחרים לפרש
דברי התורה ר' הושעיה תלמידו של
רבנו הקדוש חבר ביאור ספר בראש'
בראשית ור' ישמעאל פירש מאלה
שמות עד סוף כל התורה והוא חב'
הנקרא מכילתא וכן ר' עקיבא חבר
מכילתא וחכמ' אחרים אחריהם חברו
מדרשות והכל חובר קודם התלמוד
בבלי ... נמצא רבינא ורב אשי ו'
וחבריהן סוף גדולי חכמי ישראל
המעתיקין תורה שבעל פה ושגזרו
גזרות והתקינו תקנות והנהיגו ה'
מנהגות ומנהגותם בכל ישר' בכל מק'
מקומות מושבותיהם ... ואחר
בית דין של רב אשי שחבר התלמוד
בימי בנו וגמר נתפזרו ישר' בכל הא'
הארצות פזור יתר והגיעו לקצוות
ולאיים הרחוקים ורבת הקטטה
בעולם ונשתבשו הדרכים בגייסות
ונתמעט תלמוד תורה ולא נתכנסו
ישר' ללמוד בישיבות אלפים ורבבות
כמו שהיו מקודם אלא מתקבצים
יחידים השרידים אשר יי' קורא
בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה
ועוסקין בתורה ומבינים בחבורי
החכמים כולן ויודעים מהן דרך
המשפט היאך הוא וכל בית דין ש'
שעמד אחר התלמוד בכל מדינה
ומדינה וגזר או התקין או הנהיג
לבני מדינתו או לבני מדינות לא ש'
פשטו מעשיו בכל ישר' מפני רח'
רחק מושבותיהם ושבוש הדרכים
והיות הבית דין של אותה המדינה
יחידה ובית דין הגדול של שבעים
בטל מכמה שנים קודם חבור ה'
התלמוד ... לפיכך אין כופין א'
אנשי מדינה זו לנהוג במנהג אחרת

ואין מורין לבית דין זה לגזור גזירה
שגזרה בית דין אחר במדינתו. וכן
אם למד אחד מן הגאונים שדרך
המשפט כך הוא ונתבאר לבית דין
אחר שעמד אחריו שאין זה דרך
משפט הכתוב בתלמוד אין שומעין
לראשון אלא למי שהדעת נוטה לו
לדברים בין ראשון בין אחרון.
ודברים הללו בדינים וגזירות
ותקנות ומנהגות שנתחדשו אחר
חבור התלמוד. אבל כל הדברים
שבתלמוד הבבלי חייבין כל ישראל
ללכת בהן וכופין כל עיר ועיר וכל
מדינה ומדינה לנהוג בכל המנהגו'
שנהגו חכמים שבתלמוד ולגזור
גזירותם וללכת בתקנותם. הואיל
וכל אותן הדברים שבתלמוד
הסכימו עליהן כל ישר'. ואותן
החכמים או שגזרו או שהתקינו
או שדנו דין ולמדו שהמשפט כך
הוא הן כל חכמי ישר' או רובן והן
ששמעו הקבלה בעקרי התורה
כולה איש מפי איש עד משה
רבנו. כל החכמים שעמדו
אחר חבור התלמוד ובנו בו ויצא
להן שם בחכמתם הם הנקראים
גאונים וכל אלו הגאונים שעמדו
בארץ ישר' ובארץ שנער ובספרד
ובצרפת למדו דרך התלמוד
והוציאו לאור תעלומותיו וביארו
ועניניו לפי שדרכו עמוקה הרבה
עד למאד ועוד שהוא בלשון
ארמי מעורב עם לשונות אחרות
לפי שאותה הלשון היתה ברורה
לכל בשנער בעת שחובר התלמוד
אבל בשאר המקומות. וכן
בשנער בימי הגאונים אין אדם
מכיר אותה לשון עד שמלמדין
אותו. ושאלות רבות שואלין

אנשי כל עיר ועיר לכל גאון שיהיה
בימיהם לפרש להם דברים קשים
שבתלמוד והם משיבין לפי כפי
חכמתם ואותן השואלין מקבצין
התשובות ועושין מהם ספרים
להבין בהם. גם חברו הגאונים
שבכל דור ודור חבורין לבאר
התלמוד מהן מי שפירש הלכות
יחידות ומהן שפירש פרקים
יחידים שנתקשו בימיו ומהן
שפירש מסכתות וסדרים.
ועוד חברו הלכות פסוקות
בענין האסור והמותר והחייב
והפטור בדברים שהשעה צריכ'
לכך כדי שיהיו קרובים למדע
מי שאינו יכול לירד לעומקו של
תלמוד וזו היא מלאכת יי' שעשו
בה כל גאוני ישר' מיום שחובר
התלמוד ועד זמן שהוא שנה
שמינית אחר מאה ואלף לחורבן.
ובזמן הזה תכפו צרות
יתירות ודחקה שעה את הכל
ואבדה חכמת חכמינו ובינת
נבונינו נסתרה לפיכך אותן
פירושין וההלכות והתשובות
שחברו הגאונים וראו שהן דברי'
מבוארים נתקשו בימינו ואין
מבין עניניהם כראוי אלא מעט
במספר ואין צריך לומר התלמוד
עצמו הבבלי והירושלמי וספרא
וספרי והתוספות שהן צריכין
דעת רחבה ונפש חכמה וזמן
ארוך. ומאחר כך יודע מהן דרך
הנכוחה בדברים האסורין
והמותרין ושאר דיני תורה היאך
היא. ומפני זה נערתי חצני
אני משה בר מיימון הספרדי
ונשענתי על הצור ברוך הוא
ובינותי בכל אלו הספרים וראיתי

לחבר דברים המתבררים מכל אלו
החבורין בענין האסור והמותר
והטמא והטהור עם שאר דיני
תורה כולן בלשון ברורה ודרך קצרה
עד שתהא תורה שבעל פה כולה
סדורה בפי הכל בלא קושיא ובלא
פירוק ולא זה אומר בכה ולא זה
אומר בכה אלא דברים ברורים
קרובים נכונים על פי המשפט
אשר יתבאר מכל אלו החבורין
והפירושים הנמצאים מימות
רבנו הקדוש ועד עכשיו. עד
שיהיו כל הדינין גלוין לקטן ולגדול
בדין כל מצוה ומצוה ובדין כל
הדברים שתקנו חכמים ונביאים
כללו של דבר כדי שלא אדם צריך
לחבור בעולם בדין מדיני ישר' אלא
יהיה חבור זה מקבץ לתורה שבעל
פה כולה עם התקנות והמנהגות
והגזירות שנעשו מימות משה
רבנו ועד חבור התלמוד וכמו
שפירשו לנו הגאונים בכל חבוריהן
שחברו אחר התלמוד לפיכך קראתי
שם חבור זה משנה תורה לפי
שאדם קורא תורה שבכתב תחלה
ואחר כך קורא בזה ויודע ממנו
תורה שבעל פה כולה ואין צריך
לקרות ספר אחר ביניהם.
וראיתי לחלק חבור זה הלכות
הלכות בכל ענין וענין ואחלק
ההלכות לפרקים שבאותו ענין
וכל פרק ופרק אחלק אותו להלכות
קטנות כדי שיהיו סדורין על פה.
אלו ההלכות שבכל ענין
וענין יש מהן הלכות שהן משפטי
מצוה אחת בלבד והיא המצוה
שיש בה דברי קבלה הרבה והיא
ענין בפני עצמו ויש מהן הלכות
שהן כוללין משפטי מצות הרבה

יום יהיו אותן המצות כולן בענין
אחד מפני שחבור זה לפי הענינ'
לא לפי מנין המצות כמו שיתבאר
לקורא בו ומנין מצות
של תורה הנוהגות לדורות שש מ'
מאות ושלש עשרה מצות מהן
מצות עשה מאתים וארבעים
ושמנה סימן להם מנין אבריו ש'
של אדם מצות לא תעשה שלש
מאות וששים וחמש סימן להם
מנין ימות החמה

מצות עשה

מעה

א ראשונה ממצות עשה לידע ש'
שיש שם אלהים שנ' אנכי ייי אלהיך
ב ליחדו שנ' ייי אלהינו ייי אחד
ג לאהבו שנ' ואהבת את ייי אלהיך
ד ליראה ממנו שנ' את ייי אלהיך תירא
ה להתפלל לו שנ' ועבדתם את ייי א'
אלהיכם עבודה זו תפילה
ו לדבקה בו שנ' ובו תדבק
ז להשבע בשמו שנ' ובשמו תשבע
ח להדמות בדרכיו הטובים והישרי'
שנ' והלכת בדרכיו
ט לקדש שמו שנ' ונקדשתי בתוך
בני ישראל
י לקרות קרית שמע פעמים בכל
יום שנ' ודברת בם ובשכבך ובקומ'
יא ללמוד תורה וללמדה שנ' ושננתם
לבניך ודברת בם
יב לקשר תפלין בראש שנ' והיו ל'
לטוטפות בין עיניך
יג לקשר תפלין ביד שנ' וקשרתם
לאות על ידיך
יד לעשות ציצית שנ' ועשו להם צצ'
טו לקבוע מזוזה שנ' וכתבתם על
מזוזות ובשעריך
טז להקהיל את העם לשמוע תורה
במוצאי שביעית שנ' הקהל העם
יז לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו
שנ' כתבו לכם את השירה הזאת
יח לכתוב המלך ספר תורה יתר על
האחד של כל אדם עד שיהיה לו ש'
שתי תורות שנ' וכתב לו את משנ'
התורה הזאת על ספר
יט לברך אחר המזון שנ' ואכלת וש'
ושבעת וברכת את ייי אלהיך
כ לבנות בית הבחירה שנ' ועשו ל'
לי מקדש
כא ליראה ממנו מבית זה שנאמר
ומקדשי תיראו
כב לשמור בית זה תמיד שנ' ואתה ו'
ובניך אתך לפני אהל העדות
כג להיות הלוי עובד במקדש שנ'
ועבד הלוי הוא
כד לקדש הכהן ידיו ורגליו בשעת
העבודה שנ' ורחצו אהרן ובניו
כה לערוך נרות במקדש שנ' יערוך א'
אותו אהרן ובניו
כו לברך הכהנים את ישר' שנ' כה ת'
תברכו את בני ישר' אמור להם
כז להסדיר לחם ולבונה לפני ייי בכל ש'
שבת שנ' ונתת על השלחן לחם פנ'
כח להקטיר קטורת פעמים ביום שנ'
והקטיר עליו אהרן קטרת סמים
כט לערוך אש במזבח העולה תמיד
שנ' אש תמיד תוקד על המזבח
ל להרים הדשן מעל המזבח בכל יום
שנ' והרים את הדשן
לא לשלח טמאים ממחנה שכינה שהו'
המקדש שנ' וישלחו מן המחנה
לב לחלוק כבוד לזרעו של אהרן ול'
ולהקדימו לכל דבר שבקדושה ש'
שנאמר וקדשתו
לג להיות הכהנים לובשים לעבודה
בגדי כהונה שנ' ועשית בגדי קדש
לד לשאת הארון אל הכתף כשנושאין א'
אותו שנ' בכתף ישאו
לה למשוח כהנים גדולים ומלכים בשמן
המשחה שנ' שמן משחת קדש
לו להיות הכהנים עובדים במקדש מ'
משמרות ובמועדים עובדים כל'
כאחד שנ' וכי יבוא הלוי וגו' לבד מ'
ממכריו על האבות
לז להיות הכהנים מטמאין לקרוביהן
ומתאבלין עליהן כשאר ישראל ש'
שהן מצווין להתאבל על מתיהן ו'
שנ' לה יטמא
לח להיות כהן גדול נושא בתולה שנ'
והוא אשה בבתוליה יקח
לט להקריב תמידין בכל יום שנ' שנים
ליום עולה תמיד
מ להקריב כהן גדול מנחה בכל יום
שנ' זה קרבן אהרן ובניו
מא להוסיף קרבן אחד בכל שבת שנ'
וביום השבת שני כבשים
מב להוסיף קרבן בכל ראש חדש ש'
שנ' ובראשי חדשיכם
מג להוסיף קרבן בחג הפסח שנאמר
שבעת ימים תקריבו אשה
מד להקריב מנחת העומר ממחרת
ראשון של פסח עם כבש אחד
שנ' והבאתם את עומר
מה להוסיף קרבן ביום עצרת שנ' ובי'
הבכורים והקרבתם עולה
מו להביא שתי הלחם והקרבנות ש'
הקרבין בגלל הלחם ביום עצרת
שנ' ממושבתיכם והקרבתם על הל'
מז להוסיף קרבן בראש השנה שנ'
ובחדש השביעי באחד לחדש ש'
ועשיתם עולה לריח ניחח
מח להוסיף קרבן ביום הצום שנא'
ובעשור לחדש השביעי
מט לעשות עבודת הצום כאמור בזאת יבא
אהרן ומאת עדת בני ישר' וכל
העבודה הכתו' בפר' אחרי מות

נ להוסיף קרבן בחג הסוכות שנ'
והקרבתם עולה אשה
נא להוסיף קרבן ביום שמיני עצרת
שאם זה רגל בפני עצמו וביום
השמיני עצרת
נב לחוג ברגלים שנ' שלש רגלים
תחג לי בשנה
נג להראות ברגלים שנ' שלש פעמי'
בשנה יראה כל זכורך
נד לשמוח ברגלים שנ' ושמחת בחגך
נה לשחט כבש הפסח שנ' ושחטו א'
אותו כל קהל עדת ישר'
נו לאכל בשר הפסח בליל חמשה
עשר שנ' ואכלו את הבשר
נז לעשות פסח שני שנ' בחדש ה'
השני בארבעה עשר יום
נח לאכל בו פסח שנ' בו על מצות ו'
ומררים יאכלהו
נט לתקע בחצוצרות על הקרבנות
ובשעת הצרות שנ' ותקעתם בחצ'
ס להיות כל קרבנות בהמה מיום
שמיני והלאה שנ' ומיום השמי' והלא'
סא להיות כל קרבן בהמה תמים שנ'
תמים יהיה לרצון
סב ומלוח כל קרבן שנאמר על כל ק'
קרבנך תקריב מלח
סג ומעשה העולה שנ' אם עלה קרבנו
סד ומעשה החטאת שנ' זאת תו' החט'
סה ומעשה האשם שנ' זאת תור' האשם
סו ומעשה זבח השלמים שנאמר
זבח השלמים
סז ומעשה המנחה שנ' ונפש כי ת'
תקריב קרבן מנחה
סח להקריב בית דין קרבן אם טעו
בהוראה שנ' ואם כל עדת ישר' ישגו
סט להקריב היחיד קרבן חטאת אם
שגג במצות לא תעשה שחייבין
עליה כרת שנ' נפש כי תחטא
ע להקריב היחיד קרבן אם נסתפק

או אם חטא בחטא שחייבין עליו
חטאת או לא חטא שנ' ולא ידע
ואשם וכו' והביאו את אשמו ל'
וזהו הנקרא אשם תלוי
עא להקריב השוגג במעילה או החוטא
בגזילה או בשפחה חרופה או ל'
שכפר בפקדון ונשבע קרבן אשם
וזהו הנקרא אשם ודאי
עב להקריב קרבן עולה ויורד שנ' ואם
לא תגיע ידו ואם לא תשיג ידו
עג להתודות לפני ה' מכל חטא אשר
יעשה אדם בשעת הקרבן ושלא
בשעת הקרבן שנאמר והתודו
את חטאתם אשר עשו
עד להקריב הזב קרבן אחר שיטהר
שנ' וכי יטהר הזב מזובו
עה להקריב הזבה קרבן אחר שתטה'
שנ' ואם טהרה מזובה
עו להקריב היולדת קרבן אחר ש'
שתטהר שנ' ובמלאת ימי טהרה
עז להקריב המצורע קרבן אחר
שיטהר שנ' וביום השמיני
עח לעשר בהמה שנ' וכל מעשר בקר
עט לקדש בכור בהמה טהורה ול'
ולהקריבו שנ' כל הבכור אשר
פ לפדות בכור אדם שנ' אך פדה
תפדה את בכור האדם
פא לפדות פטר חמור שנאמר וכל
פטר חמור תפדה בשה
פב לערוף פטר חמור שנאמר ואם
לא תפדה וערפתו וכל בכור
פג להביא כל הקרבנות שיש על הא'
האדם בחובה או בנדבה ברגל
ראשון שפגע בו שנ' ובאת ש'
שמה והבאתם שמה
פד להקריב כל הקרבנות בבית הב'
הבחירה שנ' ושם תעשה ככל
אשר אנכי מצוך
פה להטפל בהבאת הקרבנות מחו'

מחוצה לארץ לבית הבחירה שנ'
שנ' רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך
תשא ובאת ומפי השמועה למדו
שאינו מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ
פו לפדות קדשים בעלי מומין ויהיו
מותרין באכילה שנ' רק בכל אות ל'
נפשך תזבח ואכלת בשר ומפי ה'
השמועה למדו שאינו מדבר
אלא בפסולי המוקדשין שנפדו
פז להיות התמורה קדש שנ' והיה
הוא ותמורתו יהיה קדש
פח לאכל שירי מנחות שנ' והנותרת
ממנה יאכלו אהרן ובניו
פט לאכל בשר חטאות ואשם שנא'
ואכלו אתם אשר כפר בהם
צ לשרוף בשר קדש שנטמא שנ'
והבשר אשר יגע בכל טמא
צא לשרוף נותר שנ' והנותר מבשר הזב'
צב לגדל הנזיר שערו שנאמר גד'
גדל פרע שער ראשו
צג לגלח הנזיר על קרבנותיו במלאת
ימי נזרו או בתוך ימי נזרו אם נט'
נטמא שנ' וכי ימות מת עליו בפתע
צד לקיים כל אדם כל שהוציא בשפתיו
מקרבן או צדקה וכיוצא בהן שנ'
מוצא שפתיך תשמר ועשית
צה לדון בהפרת נדרים בכל הדינין
האמורין בפרשת נדרים
צו להיות כל נוגע בנבילה טמא שנ'
וכי ימות מן הבהמה וכו'
צז להיות שמנה שרצים מטמאין
שנ' וזה לכם הטמא
צח להיות האוכלין מתטמאין שנ'
מכל האוכל אשר יאכל
צט להיות הנדה טמאה ומטמאה לאחר'
ק להיות היולדת טמאה כנדה
קא להיות המצורע טמא ומטמא
קב להיות המנוגע טמא ומטמא
קג להיות בית המנוגע מטמא

קד להיות הזב מטמא
קה להיות שכבת זרע מטמאה
קו להיות זבה מטמאה
קז להיות המת מטמא
קח להיות מי הנדה מטמאין לאדם
טהור ומטהרין מטומאות מת בלבד
וכל אלו הדינין שלטומאות אלו ל'
רוב משפט כל טומאה וטומאה ל'
והן מבואר בתורה שבכתב
קט להיות הטהרה מכל הטומאות בט'
בטבילה במי מקוה שנ' ורחץ במים
את בשרו כך למדו מפי השמועה
שרחיצה זו במים שכל גופו עולה
בהן בבת אחת
קי להיות הטהרה מן הצרעת בין
צרעת אדם בין צרעת בית בעץ ל'
ארז ואזוב ושני תולעת ושני צ"ה
צפרים ומים חיים שנ' זאת תהי'
תורת המצורע ביום טהרתו כו'
קיא להיות המצורע מגלח כל שערו
שנ' והיה ביום השביעי יגלח את
כל שערו את ראשו ואת זקנו
קיב להיות המצורע ידוע לכל בדברים
האמורין בו שנ' בגדיו יהיו פרומ'
וראשו יהיה פרוע ועל שפם יע'
יעטה וטמא טמא יקרא וכן כל
שאר הטמאין צריכין להודיע עצמ'
קיג לעשות פרה אדומה להיות מוכן
שנ' והיתה לעדת בני ישר' למשמ'
קיד להיות מעריך אדם נותן דמיו הק'
הקצובין בפרש' שנ' איש כי יפליא
קטו להיות מעריך בהמה טמאה נותן
דמיה שנ' והעמיד את הבהמה
קטז להיות מעריך ביתו נותן כערך
הכהן שנ' ואיש כי יקדיש את ביתו
קיז ליתן מקדיש שדהו ערכה האמו'
בתורה שנ' ואם משדה אחזתו
קיח להוסיף המועל או אוכל תרומה
או חומש על הקרן ולהחזיר ל'
שנ' ואת אשר חטא מן הקדש ישלם
קיט להיות נטע רבעי קדש שנ' יהיה
כל פריו קדש הלולים ליי'
קכ להניח פיאה
קכא להניח לקט
קכב להניח עומר השכחה
קכג להניח עוללות כרם
קכד להניח פרט הכרם לפי שכבל אלו
נאמ' לעני ולגר תעזב אותם וזו ל'
היו מצות עשה שלהם
קכה להביא בכורים לבית הבחירה שנ'
ראשית בכורי אדמתך תביא
קכו להפריש תרומה גדולה לכהן שנ'
ראשית דגנך תתן לו
קכז להפריש מעשר הן ללוים שנ' כי
מעשר הארץ מזרע הארץ
קכח להפריש מעשר שני ולהוציא ל'
ולאכלו בירושלם שנ' עשר תעשר
ומפי השמועה למדו שזה הוא ל'
מעשר שני
קכט להיות הלוים מפרישין מעשר מן
המעשר שלקחו מישר' ונותנים
אותו לכהנים שנ' ואל הלוים תדב'
קל להפריש מעשר עני תחת מעשר
שני בשלישית ובששית בשבוע
שנ' מקצה שלש שנים תוציא את
קלא להתודות ודוי מעשר שנ' ואמרת
לפני יי' אלהיך בערתי הקדש וג'
קלב לקרות על הבכורים שנ' וענית
ואמרת לפני יי' אלהיך כו'
קלג להפריש חלה לכהן שנ' ראשית
עריסותיכם חלה תרימו כו'
קלד להשמיט קרקע שנ' והשביעית
תשמטנה ונטשתה וכו'
קלה לשבות מעבודת הארץ שנאמ'
בחריש ובקציר תשבת
קלו לקדש שנת היובל כשביתה בש'
בשמטה שנ' וקדשתם את שנת
קלז לתקוע שופר בשנת היובל שנ'
והעברת שופר תרועה
קלח ליתן גאולה לארץ שנ' בשנת ה'
היובל שנ' ובכל ארץ אחזתכם ג'
גאולה תתנו לארץ
קלט להיות גאולה בתי ערי חומה
עד שנה שנ' ואיש כי ימכור
בית עיר חומה ומושב
קמ למנות שני יובל ושמטים שנ'
וספרת לך שבע שבתות
קמא להשמיט כספים בשביעית שנ'
שמוט כל בעל משה ידו
קמב לנגוש הנכרי שנ' את הנכרי תגש
קמג ליתן מן הבהמה לכהן זרוע
ולחיים וקיבה שנ' ונתן לכהן
קמד ליתן ראשית הגז לכהן שנ' וראו'
וראשית גז צאנך תתן לו
קמה לדון בדיני החרמים מהם לשם ומהם
לכהן שנ' אך כל חרם בישר'
קמו לשחוט בהמה וחיה ועוף ואחר
כך יאכל בשרו שנ' וזבחת מב'
מבקרך ומצאנך וג'
קמז לכסות דם חיה ועוף שנ' ושפך
את דמו וכסהו בעפר
קמח לשלח הקן שנ' שלח תשלח את
האם ואת הבנים תקח לך
קמט לבדוק בסימני בהמה שנ' זאת ה'
הבהמה אשר תאכלו
קנ לבדוק בסימני העוף עד שיבדיל
בין טמא שבו לטהור שבו שנ'
כל צפור טהורה תאכלו
קנא לבדוק בסימני חגבים לידע הט'
הטהור מן הטמא שנ' אשר לו כרע'
קנב לבדוק בסימני דגים שנ' את זה
תאכלו מכל אשר במים
קנג לקדש חדשים ולחשוב שנים
וחדשים בבית דין בלבד שנאמ'
החדש הזה לכם ראש חדשים
קנד לשבות בשבת שנאמר וביום
השביעי תשבות

קנה לקדש שבת שנאמר זכור את
יום השבת לקדשו "
קנו לבער חמץ שנ' ביום הראשון
תשביתו שאר מבתיכם "
קנז לספר ביציאת מצרים בלילה
הראשון של חג המצות שנאמ'
והגדת לבנך ביום ההוא לאמר '
קנח לאכל מצה בליל זה שנאמר בע'
בערב תאכלו מצות "
קנט לשבות בראשון של פסח שנ'
ביום הראשון מקרא קדש "
קס לשבות בשביעי בו שנ' וביום
השביעי מקרא קדש "
קסא לספר מקצירת העומר תשעה
וארבעים יום שנ' וספרתם לכם
ממחרת השבת וגו' "
קסב לשבות ביום חמשים שנאמר
וקראתם בעצם היום הזה "
קסג לשבות בראשון של חדש השבי'
שנ' באחד לחדש יהיה לכ' שבת' "
קסד להתענות בעשירי בו שנ' ובעשו'
לחדש תענו את נפשותיכם "
קסה לשבות ביום הצום הזה שנא'
שבתון שבת היא לכם '
קסו לשבות בראשון של חג שנאמ'
ביום הראשון מקרא קדש "
קסז לשבות בשמיני בו שנ' וביום
השמיני מקרא קדש "
קסח לישב בסוכה שבעת ימים שנ'
בסוכות תשבו שבעת ימים "
קסט ליטול לולב שנ' ולקחתם לכם ב'
ביום הראשון פרי עץ הדר '
קע לשמוע קול שופר בראש השנה
שנ' יום תרועה יהיה לכם "
קעא ליתן מחצית השקל בכל שנה
שנ' זה יתנו כל העובר "
קעב לשמוע מכל נביא ונביא שיהיה
בכל דור ודור אם לא יוסיף ולא
יגרע שנ' אליו תשמעון "

קעג למנות מלך שנ' שום תשים עליך '
קעד לשמוע קול בית דין הגדול שכ'
שיאמרו להם לישר' שנ' ועל
המשפט אשר יאמרו לך "
קעה לנטות אחרי רבים אם תהיה
מחלוקת בין הסנהדרין בדינין
שנ' אחרי רבים להטות "
קעו למנות שפטים ושוטרים בכל
קהל וקהל מישראל שנאמר ש'
שפטים ושטרים תתן לך "
קעז להשוות בין בעלי דינין בשעה
שעומדין בדין שנ' בצדק תשפוט '
קעח להעיד בבית דין למי שיש לו ע'
עדות שנ' והוא עד או ראה או ידע'
קעט לחקור עדים הרבה שנ' ודרשת
וחקרת ושאלת היטב "
קפ לעשות לזומם כמו שדמו לעשו'
שנ' ועשיתם לו כאשר זמם "
קפא לערוף את העגלה כמצותה שנ'
וערפו שם את העגלה "
קפב להכין שש ערי מקלט שנ' תכין ל'
לך הדרך ושלשת את גבול "
קפג לתת ללוים ערים לשבת וגם הם
קולטות שנ' ונתנו ללוים ערים "
קפד לעשות מעקה שנ' ועשי' מעק' לגגך "
קפה לאבד עבודה זרה וכל משמשיה
שנ' אבד תאבדון את כל המקומו'
אשר עבדו שם הגוים "
קפו להרוג אנשי עיר הנדחת ולשרוף
את העיר שנ' ושרפת באש את
העיר ואת כל שללה כליל "
קפז לאבד שבעה עממים מארץ ישר'
שנ' כי החרם תחרימם "
קפח להכרית זרעו של עמלק שנצו'
תמחה את זכר עמלק "
קפט לזכור מה שעשה עמלק תמיד
שנ' זכור אשר עשה לך עמלק "
קצ לעשות במלחמת הרשות כמשפטו
הכתוב בתורה שנ' כי תקרב אל עיר "

קצא למשוח כהן למלחמה שנ' ונגש הכהן "
קצב להתקין יד במחנה שנ' ויד תהי'
תהיה לך מחוץ למחנה "
קצג להתקין יתד שנ' ויתד תהיה לך על "
קצד להשיב את הגזל שנ' והשיב את
הגזלה אשר גזל "
קצה ליתן צדקה שנ' פתח תפתח ידך "
קצו להעניק לעבד עברי שנ' העניק
תעניק לו וכן לאמה העבריה "
קצז להלוות לעני שנ' אם כסף תלוה
את עמי ' אם זה אינו רשות ב'
אלא מצוה והעבט תעביטנו "
קצח להלוות לנכרי בריבית שנ' לנכרי
תשיך ואפי' השמועה אמרו ש'
שזו מצות עשה "
קצט להשיב המשכון לבעליו שנאמר
השב תשיב לו את העבט "
ר ליתן שכר שכיר בזמנו שנאמר
ביומו תתן שכרו "
רא להיות השכיר אוכל בזמן שכירות'
שנ' כי תבא בכרם רעך ' כי תבא בקמת' "
רב לעזב מעל חברו או מעל בהמתו
שנ' עזב תעזב עמו "
רג להקם המשא על הבהמה שנאמ'
הקם תקים עמו "
רד להשיב האבדה שנ' השב תשיב' אח' "
רה להוכיח לחוטא שנ' הוכח תוכיח "
רו לאהוב כל אדם מבני ברית שנ' ו'
ואהבת לרעך כמוך "
רז לאהוב את הגר שנ' ואהבתם את הגר '
רח לצדק מאזנים עם המשקלות ש'
שנ' מאזני צדק אבני צדק "
רט לכבד החכמים שנ' ומפני שיבה תקום '
רי לכבד אב ואם שנ' כבד את אביך וג' '
ריא לירוא אביו ואמו שנאמר איש
אמו ואביו תיראו ואת "
ריב לפרות ולרבות שנ' פרו ורבו "
ריג לבעול בקדושין שנאמר כי יקח
איש את אשה ובעלה "

רי"ד לשמוח חתן את אשתו שנאמר
ושמח את אשתו אשר לקח
רט"ו למול את הבן שנ' וביום השמיני
ימול את בשר ערלתו
רי"ו ליבם אשת אח שנ' יבמה יבא עליה
רי"ז לחלוץ ליבם שנ' וחלצה נעלו
רי"ח לישא אונס את אנוסתו ולא תהי' לאש'
רי"ט לישב מוציא שם רע את אשתו
כל ימיו שנ' ולו תהיה לאשה לא יוכל
ר"כ לדון במפתה בחמשים שקל עם
שאר דינים שנ' וכי יפתה איש
רכ"א לעשות ליפת תאר כמשפטה הכתו'
שנ' וראית בשביה אשת יפת
רכ"ב לגרש בשטר שנ' וכתב לה ספר
רכ"ג לעשות לשוטה כתורתה שצוה'
ועשה לה הכהן את כל התורה
רכ"ד להלקות הרשעים שנאמר וה'
והפילו השופט והכהו לפניו
רכ"ה להגלות רוצח בשגגה שנ' וישב
שם עד מות הכהן הגדול
רכ"ו להיות בית דין הורגין בסייף שנ'
שנאמר נקום ינקם
רכ"ז להיות בית דין הורגין בחנק שנ'
שנ' מות יומת הנואף והנואפת
רכ"ח להיות בית דין שורפין באש שנא'
רכ"ט להיות בית דין סוקלין באבנים
שנ' וסקלתם באבנים
ר"ל לתלות מי שנתחייב תלייה שנ'
ותלית אותו על עץ
רל"א לקבר הנהרג ביומו שנאמר כי
קבר תקברנו ביום ההוא
רל"ב לדון בעבד עברי כהלכותיו שנ'
כי תקנה עבד עברי
רל"ג לייעד אמה העבריה שנ' אשר
לא יעדה והפדה ואם לבנו ייעדנה
רל"ד לפדות אמה העבריה שנ' והפדה
רל"ה לעבוד בעבד כנעני לעולם שנ'
לעולם בהם תעבודו
רל"ו להיות החובל משלם ממון שנ'
שנ' כי ינצו אנשים והכה
רל"ז לדון בנזקי בהמה שנ' כי יגף שנ'
שור איש את שור רעהו
רל"ח לדון בנזקי הבור שנ' כי יפתח איש
רל"ט לדון בגנב בתשלומין או במיתה
שנ' כי יגנב איש אם במחתרת
וגונב איש ומכרו ונמצא בידו
ר"מ לדון בנזקי הבער שנאמר כי יבער
יבער איש שדה או כרם
רמ"א לדון בנזקי האש שנ' כי תצא אש
ומצאה קוצים ונאכל
רמ"ב לדון בדין שומר חנם שנ' כי יתן
איש אל רעהו כסף או כלים
רמ"ג לדון בדין נושא שכר ושוכר
שנ' כי יתן איש אל רעהו חמור
רמ"ד לדון בדין השואל שנ' וכי ישאל איש
רמ"ה לדון בדין מקח וממכר שנאמר
וכי תמכרו ממכר לעמיתך
רמ"ו לדון בדין טוען ונטען ומודה
שנ' על כל דבר פשע על שור
רמ"ז להציל הנרדף ואפילו בנפש הרודף
שנ' וקצותה את כפה
רמ"ח לדון בדיני נחלות שנ' איש כי ימות
ימות והיתה לבני ישראל

מצות לא תעשה

מצוה
ראשונה ממצות לא תעשה
א שלא לעלות במחשבה שיש אלוה
זולתי ה' שנ' לא יהיה לך אלהים אח'
ב לעשות פסל לא יעשה בידו ולא
יעשו לו אחרים שנ' לא תעשה לך
ג שלא לעשות ע"ז ואפילו לאחרים
שנ' ואלהי מסכה לא תעשו לכם
ד שלא לעשות צורות לנוי ואעפ"י
שאינן ע"ז שנאמר לא
תעשון אתי אלהי כסף
ה שלא לעבוד ע"ז בדברים שדרכה
לעבוד שנ' לא תעבדם
ו שלא להשתחוות לע"ז אפילו אין
דרך עבודתה בהשתחויה שנ'
לא תשתחוה להם ולא תעבדם
ז שלא להעביר למולך שנ' ומזרעך
לא תתן להעביר למולך
ח שלא לעשות מעשה אוב שנא'
אל תפנו אל האובות
ט שלא לעשות מעשה ידעוני
שנ' ואל הידענים
י שלא לפנות אחר ע"ז שנ' אל תפ'
תפנו אל האלילים
י"א שלא להקים מצבה שנאמר
ולא תקים לך מצבה
י"ב שלא ליתן אבן משכית שנא'
ואבן משכית לא תתנו
י"ג שלא ליטע אילן במקדש שנ'
ולא תטע לך אשרה
י"ד שלא לשבע בע"ז לעובדיה ולא
משביעין אותן בה שנ' ושם שנ'
אלהים אחרים לא תזכירו ולא
ט"ו שלא להדיח בני ישר' אחר ע"ז שנ'
שנ' ולא ישמיע על פיך זו אזהר'
למדיח
ט"ז שלא להסית אדם מישר' אחר
ע"ז שנ' במסית ולא יוסיפו לש'
לעשות עוד כדבר הרע הזה
י"ז שלא לאהב המסית שנ' לא תאבה
י"ח שלא לעזב השנאה למסית שנ'
ולא תשמע אליו
י"ט שלא להציל המסית אלא עומד
על דמו שנ' לא תחס עינך עליו
כ שלא ילמד המסית זכות על
המסית שנ' לא תחמל
כ"א שלא ישתוק המסית מללמד
חובה על המסית אם ידע לו ל'
חובה שנ' לא תכסה עליו
כ"ב שלא להנות בציפוי נעבד שנ'
לא תחמד כסף וזהב עליהם
כ"ג שלא לבנות עיר הנדחת למות

שהיתה שנ׳ לא תבנה עוד
כד שלא להנות מממון עיר הנדחת
שנ׳ ולא ידבק בידך מאומה מן החׄ
כה שלא להנות בע״ז ובכל משמשיה
ובכל תקרובת שלה ובין שנתנוׄ
לה שנ׳ ולא תביא תועבה אל ביתך
כו שלא להתנבא בשמה שנ׳ ואשר
ידבר בשם אלהים אחרים ומת
כז שלא להתנבא בשקר שנ׳ אשר
יזיד לדבר דבר בשמי אשר לא
כח שלא לשמוע למתנבא בשם ע״ז
שנ׳ לא תשמע אל דברי הנביא
כט שלא נמנע מהריגת נביא השקר
ולא נירא ממנו שנ׳ ולא תגור ממנו
ל שלא ללכת בחוקי ע״ז ולא במנהגם
שנ׳ ולא תלכו בחקת הגוי
לא שלא לקסם שנ׳ לא ימצא בך קסם
לב שלא לעונן שנ׳ ולא תעוננו
לג שלא לנחש שנ׳ לא תנחשו
לד שלא לכשף שנ׳ לא ימצא בך מעביר
בנו ובתו באש וגו׳ עד ומכשף
לה שלא לחבר חבר שנ׳ וחבר חבר
לו שלא לשאול באוב שנ׳ ושואל אוב
לז שלא לשאול בידעוני שנ׳ וידעוני
לח שלא לשאול אל המתים שנ׳ ודורש
אל המתים
לט שלא תעדה אשה עדי איש שנ׳
לא יהיה כלי גבר על אשה
מ שלא יעדה איש עדי אשה שנ׳
ולא ילבש גבר שמלת אשה מפני
שזהו מנהג עובדי ע״ז וכן מפ׳
מפורש בספרי עבודתה
מא שלא לכתוב כתובת קעקע כעובדי ע״ז
שנ׳ וכתובת קעקע לא תתנו
מב שלא ללבוש שעטנז כמו שלובשי
כומרי ע״ז שנ׳ לא תלבש שעטנז
מג שלא להקיף פאות ראש ככומרי
ע״ז שנ׳ לא תקיפו פאת ראשכם
מד שלא להשחית כלי הזקן כעובדי
ע״ז שנ׳ ולא תשחית פאת
מה שלא להתגודד כעובדי ע״ז שנ׳ לא
תתגודדו שנ׳ וגדידה ושריטה אחת
מו שלא לשכון בארץ מצרים לעולם
שנ׳ לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד
מז שלא לתור אחר מחשבת הלב ו׳
וראיית העין שנ׳ ולא תתורו
מח שלא לכרות ברית לשבעה עממין
שנ׳ לא תכרת להם ברית
מט שלא להחיות אדם משבעה עמ׳
עממים שנ׳ לא תחיה כל נשמה
נ שלא לחון על עובדי ע״ז לא תחנם
נא שלא להושיב עובדי ע״ז בארצינו
שנ׳ לא ישבו בארצך
נב שלא להתחתן בעובדי ע״ז שנ׳
לא תתחתן בם
נג שלא ישא עמוני ומואבי בת ישראל
לעולם שנ׳ לא יבא עמוני ומואבי
נד שלא להרחיק זרע עשו מן הקהל
אלא עד שלשה דורות שנאמ׳
לא תתעב אדומי כי אחיך
נה שלא להרחיק מצרי מלבא בקהל
אלא עד שלשה דורות שנאמ׳
לא תתעב מצרי
נו שלא לקרוא שלום לעמון ומואב
בתחלה בשעת המלחמה כשאר
הגוים שנ׳ לא תדרש שלומם וטובׄ
נז שלא להשחית אילני מאכל במצור
וכן כל שיש בו השחתה אסור
שנ׳ לא תשחית את עצה
נח שלא ייראו אנשי המלחמה ולא
יפחדו מאויביהם בשעת מלחמ׳
שנ׳ לא תערץ מפניהם
נט שלא יסור מלבנו מעשה עמלק
הרע שעשה שנ׳ לא תשכח
ס שאנו מוזהרין על ברכת השם
שנ׳ אלהים לא תקלל ונ׳ בעונש
ונוקב שם י״י מות יומת וזה ל׳
הכולל כל שענשו עליו הכתוב כרת
לא מיתת ב״ד הרי זו מצות לא תעשׂ
חוץ ממילה ופסח שהן בכרת
והן מצות עשה
סא שלא לעבור שבועת בטוי שנ׳ לא
תשבעו בשמי לשקר
סב שלא לישבע לשוא שנ׳ לא תשא
את שם י״י אלהיך לשוא
סג שלא לחלל את שם הקב״ה שנ׳ ולא
תחללו את שם קדשי
סד שלא לנסות את דבר י״י שנ׳ לא ת׳
תנסו את י״י אלהיכם
סה שלא לאבד בית המקדש או בתי
כנסיות ובתי מדרשות וכן אין
מוחקין את השמות המקודשׁ
ואין מאבדין כתבי הקדש שנ׳
אבד תאבדון ואשריהם תשרפון
באש לא תעשון כן לי״י אלהיכם
סו שלא ילין התלוי על העץ שנ׳ לא
תלין נבלתו על העץ
סז שלא להשבית שמירה סביב למ׳
למקדש שנ׳ ושמרתם את משמרׄ
סח שלא יכנס כהן להיכל בכל עת שנ׳
ואל יבא בכל עת אל הקדש
סט שלא יכנס בעל מום מן המזבח
ולפנים שנ׳ אך אל הפרכת לא יבא
ע שלא יעבד בעל מום שנ׳ אשר
יהיה בו מום לא יקרב
עא שלא יעבד בעל מום עובר שנ׳
כל איש בו מום לא יקרב
עב שלא יתעסקו הלוים בעבודת
כהנים ולא כהנים בעבודת לוים
שנ׳ אל כלי הקדש ואל המזבח
לא יקרבו ולא ימותו גם הם גם
עג שלא יכנס למקדש ולא יורה
שתויי בתורה שנ׳ יין ושכר אל
תשת כו׳ ולהורת את בני ישר׳
עד שלא יעבד זר במקדש שנ׳ וזר
לא יקרב אליכם
עה שלא יעבד כהן טמא שנ׳ וינזרו

מקדשי בני ישראל "
עו שלא יעבד כהן טבול יום עד שיע
שיעריב שמשו שנ' ולא יחללו שם
אלהיהם זו מחנה שכינה "
עז שלא יכנס טמא לעזרה שנאמר
ולא יטמאו את מחניהם "
עח שלא יכנס טמא למחנה לויה ש'
שכנגדו לדורות הר הבית שנ' ולא
יבוא אל תוך המחנה זו מחנה לויה
עט שלא לבנות אבני מזבח גזית שנ'
לא תבנה אתהן גזית "
פ שלא לפסוע על המזבח שנ' ולא
תעלה במעלות על מזבחי "
פא שלא לכבות אש המזבח שנ' אש
תמיד תוקד על המזבח "
פב שלא להקטיר ולהקריב במזבח
הזהב שנ' לא תעלו עליו "
פג שלא לעשות כמתכנתה משמן
המשחה שנ' במתכונתו לא תעשו "
פד שלא לסוך בשמן המשחה זר שנ'
על בשר אדם לא ייסך "
פה שלא לעשות כמתכונת הקטרת
שנ' במתכונתה לא תעשו "
פו שלא להוציא בדי הארון שנא'
לא יסורו ממנו "
פז שלא יזח החשן מעל האפוד
שנ' לא יזח החשן "
פח שלא יקרע המעיל כפי תחרא שנ'
יהיה לו לא יקרע "
פט שלא להעלות קדשים בחוץ שנ'
השמר לך פן תעלה עולותיך "
צ שלא לשחוט קדשים בחוץ שנ'
אשר ישחט שור או כשב וכו'
ואל פתח אהל מועד וכו' ונכרת "
צא שלא להקדיש בעלי מומין למזבח
שנ' כל אשר בו מום לא תקריבו
זהו איסור הקדש "
צב שלא לשחוט בעלי מומין לשם
קרבן שנ' לא תקריבו אלה "
צג שלא לזרוק דם בעלי מומין לגבי
מזבח שנ' בבעלי מומין לא
תקריבו לי' וזהו איסור זריקת דמו
צד שלא להקטיר אמורי בעלי מומין
שנ' ואשה לא תתנו מהם על "
צה שלא להקריב בעל מום עובר שנ'
לא תזבח לי' אלהיך שור ושה "
צו שלא להקריב בעל מום מן הגוים
שנ' ומיד בן נכר לא תקריבו "
צז שלא ליתן מום בקדשים שנ' כל
מום לא יהיה בו כלומ' לא תתן בו
צח שלא להקריב שאור או דבש שנ'
כי כל שאור וכל דבש "
צט שלא להקריב תפל שנ' ולא תש'
תשבית מלח ברית אלהיך "
ק שלא להקריב אתנן ומחיר שנ'
לא תביא אתנן זונה ומחיר כלב "
קא שלא לשחוט אותו ואת בנו שנ'
אותו ואת בנו לא תשחטו ביום
קב שלא ליתן זית במנחת סוטה
שנ' לא ישים עליה שמן "
קג שלא ליתן עליה לבונה שנ' ולא
יתן עליה לבונה "
קד שלא ליתן שמן זית במנחת חוטא
שנ' ולא יצק עליה שמן "
קה שלא ליתן עליה לבונה שנאמר
ולא תתן עליו לבונה "
קו שלא להמיר שנ' ולא ימיר אותו
טוב ברע או רע בטוב "
קז שלא לשנות הקדשים מקרבן
לקרבן שנ' בבכור לא יקדיש איש
אותו כלומ' לא יקדישנו לקרבן אחר "
קח שלא לפדות בכור בהמה טהורה
שנ' אך בכור שור לא תפדה "
קט שלא למכור מעשר בהמה שנאמ'
שנ' לא יגאל
קי שלא למכר שדה החרם שנאמ'
לא ימכר "
קיא שלא לפדות שדה החרם שנ'
שנאמר ולא יגאל "
קיב שלא יבדיל בחטאות העוף שנא'
ומלק את ראשו ממול ערפו ולא
קיג שלא לעבוד בקדשים שנ' לא תע'
תעבוד בבכור שורך
קיד שלא לגוז את הקדשים שנ'
ולא תגז בכור צאנך
קטו שלא לשחט הפסח והחמץ קיים
שנ' לא תשחט על חמץ דם "
קטז שלא להניח אמורי הפסח עד
שיפסלו בלינה שנ' ולא ילין חלב ח'
קיז שלא להותיר מבשר הפסח שנ'
לא תותירו ממנו עד בקר "
קיח שלא להותיר מחגיגת ארבעה
עשר ליום השלישי שנא' ולא
ילין מן הבשר אפי' השמועה
שבבשר חגיגת ארבעה עשר
הכתוב מדבר שנ' לבקר לבקרו
של יום שני של פסח שהוא
שלישי לשחיטתו
קיט שלא להותיר מבשר הפסח שנ'
לא ישאירו ממנו עד בקר "
קך שלא להותיר מבשר התודה
עד בקר שנ' לא תותירו ממנו
עד בקר והוא הדין לשאר קד'
קדשים שאין מניחין אותן
לאחר זמן אכילתן "
קכא שלא לשבור עצם בפסח שנ'
ועצם לא תשברו בו
קכב שלא לשבר עצם וכו' "
קכג שלא להוציא מבשר הפסח
מן החבורה שנ' לא תוציא
מן הבשר הבית
קכד שלא לעשות שירי מנחות
חמץ שנ' לא תאפה חמץ
קכה שלא לאכל בשר הפסח נא
ומבושל שנ' לא תאכלו ממנו
קכו שלא להאכיל בשר הפסח לגר
שנ' תושב שכיר לא יאכל בו "

קכז שלא יאכל ערל בשר הפסח שנ' כל
ערל לא יאכל בו "
קכח שלא להאכיל בשר הפסח לישראל
שנשתמד שנ' כל בן נכר לא יאכל בו
כלו' ישר' שנלוה לבני נכר ועבדי
ע"ז כמותם לא יאכל "
קכט שלא יאכל אדם שנטמא קדשים
שנ' והנפש אשר תאכל בשר
מזבח השלמים אשר ליי' "
קל שלא לאכל מן הקדשים שנטמאו
שנ' והבשר אשר יגע בכל טמא'
קלא שלא לאכל נותר שנ' ואוכליו עונו
ישא כי את קדש יי' חלל "
קלב שלא לאכל פגול שנ' המקריב אתו
לא יחשב לו פגול יהיה והנפש "
קלג שלא יאכל זר תרומות שנ' וכל זר
לא יאכל קדש "
קלד שלא יאכל אפילו תושב כהן שנ'
ושכיר לא יאכל קדש "
קלה שלא יאכל ערל תרומה והוא הדין
לשאר קדשים ודבר זה למדו הכ'
הכתוב מן הפסח בגזירה שוה
ואינו בפירוש מן התורה ומפי ה'
השמועה למדו שערל אסור בכ'
בקדשים וטמאי תורה ואינו מן
מדברי סופרים "
קלו שלא יאכל כהן טמא תרומה שנ'
מזרעך כו' בקדשים לא יאכל "
קלז שלא יאכל חלה קדש לא תרומה
ולא חזה ושוק שנ' ובת כהן כי
תהיה כו' היא בתרומת הקד' לא תאכ' "
קלח שלא תאכל מנחת כהן שנ' וכל
מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל "
קלט שלא לאכל בשר חטאות הנעשות
בפנים שנ' וכל חטאת אשר יובא
קמ שלא לאכל פסולי המוקדשין
שהוטל בהם מום ככונה שנ'
לא תאכל כל תועבה למדנו מפי
השמועה שבפסולי המוקדשי'
שהוטל בהם מום הכתוב מדבר "
קמא שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ
מירושלם שנ' לא תוכל לאכ' מעש' דגנ'
קמב שלא לאכל מעשר שני של תירוש
חוץ מירושלם שנ' תירשך "
קמג שלא לאכל מעשר שני של יצהר
חוץ לירושלם שנ' ויצהרך "
קמד שלא לאכל בכור תמים חוץ לירו'
לירושלם שנ' לא תוכל כו' "
קמה שלא יאכלו הכהנים חטאות ואש'
ואשם חוץ לעזרה שנ' לא תוכל
כו' עד בקרך וצאנך ומפי השמוע'
למדו שלא בא הכתוב אלא לאסור
בשר חטאות ואשמות חוץ לעזר'
לפי שכל דבר שיאכל חוץ למקום
אכילתו לא תוכל לאכל בשעריך
יקרא בו "
קמו שלא לאכל בשר העולה שנ' לא
תוכל לאכל וג' ונדריך אשר תדר'
כלו' לא תוכל לאכל נדריך אשר
תדר וזו היא אזהרה של כל מוע'
שלא יהנה מן הקדשים האסורי'
להנות מהן ואם נהנה מעל "
קמז שלא לאכל בשר קדשים קלים לפ'
קודם זריקת הדמים שנ' לא תוכ' "
קמח שלא יאכל זר בשר קדשי קדשים
שנ' וזר לא יאכל כי קדש הם "
קמט שלא יאכל כהן בכורים קודם
הנחה בעזרה שנ' לא תוכל כו'
ותרומת ידך אלו בכורים "
קנ שלא לאכל מעשר שני בטומאה
אפילו בירושלם עד שיפדה שנ'
לא בערתי ממנו בטמא "
קנא שלא לאכל מעשר שני באונינות
שנ' לא אכלתי באוני ממנו "
קנב שלא להוציא דמי מעשר בשאר
דברים שאין בהן אכילה ושתיה
שנ' ולא נתתי ממנו למת וכל
שהוא חוץ לצרכי גופו החי נתתי
ממנו למת יקרא בו "
קנג שלא לאכל טבל והטבל הוא הדבר
שגדולו מן הארץ החייב בתרומות
ומעשרות שלא הפרישו ממנו הת'
תרומות ומעשרות וכו' שנ' ולא י'
יחללו את קדשי בני ישר' אשר
ירימו ליי' כלו' דברים שעתידים
להרים אותם ליי' לא יעשו אותן ח'
ויאכלו אותם בטבלם "
קנד שלא להקדים תרומה לבכורים
ולא מעשר ראשון לתרומה ול'
ולא מעשר שני לראשון אלא י'
יפרישו על הסדר בכורים תחלה
ואחר כך תרומה גדולה ואחר כ'
מעשר ראשון ואחר כך מעשר
שני שנ' מלאתך ודמעך לא תאחר
דבר הראוי להקדימו "
קנה שלא לאחר הנדרים והנדבות מ'
שנדר ושנדב שנ' לא תאחר לשלמ'
קנו שלא לעלות לחג בלא קרבן שנא'
ולא יראו פני ריקם "
קנז שלא לעבור על דברים שאוסר אדם
על נפשו שנ' לא יחל דברו "
קנח שלא יקח כהן זונה שנ' אשה זנה לא יקחו
קנט שלא יקח כהן חללה שנ' וחללה לא יק' "
קס שלא יקח כהן גרושה שנ' ואש'
גרושה מאישה לא יקחו "
קסא שלא יקח כהן גדול אלמנה שנ'
אלמנה וגרושה כו' את אלה לא יק' "
קסב שלא יבעל כהן גדול לאלמנה
ואפילו בלא קידושין מפני שה'
שמחללה וכו' ולא יחלל זרעו בע'
בעמיו הרי הוא מוזהר שלא ל'
לחלל כשרות "
קסג שלא יכנס כהן למקדש פרוע ר'
ראש שנ' ראשיכם אל תפרעו
קסד שלא יכנס למקדש קרוע בגדים
שנ' ובגדיכם לא תפרמו "
קסה שלא יצא כהן גדול מן העזרה

בשעת העבודה שנ׳ ומפתח אהל
מועד לא תצאו פן תמותו ״
קסו שלא יטמא כהן הדיוט לשאר
מתים שנ׳ לנפש לא יטמא בעמיו ״
קסז שלא יטמא כהן גדול אפילו לקרובי׳
שנ׳ לאביו ולאמו לא יטמא ״
קסח שלא יכנס כהן גדול על מת שנ׳
ועל נפשת מת לא יבא כך למדו
מפי השמועה שהוא חייב בלא
יבא וחייב בלא יטמא ״
קסט שלא יקח כל שבט לוי חלק בארץ
שנ׳ ונחלה לא יהיה לו ״
קע שלא יקח כל שבט לוי חלק בבזה
בשעת כבוש הארץ שנ׳ לא יהיה
לכהנים הלוים כל שבט לוי ״
קעא שלא לעשות קרחה על מת שנ׳
ולא תשימו קרחה בין עיניכם ״
קעב שלא לאכל בהמה טמאה שנ׳ אך
את זה לא תאכלו ממעלי הגרה ״
קעג שלא לאכל דג טמא שנ׳ ושקץ יה׳
יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ״
קעד שלא לאכל עוף טמא שנ׳ את אלה
תשקצו מן העוף לא יאכלו ״
קעה שלא לאכל שרץ העוף שנ׳ וכל
שרץ העוף טמא הוא לכם ״
קעו שלא לאכל שרץ הארץ שנ׳ וכל
השרץ השרץ על הארץ ״ עד
שקץ הוא לא יאכל ״
קעז שלא לאכל רמש הארץ שנ׳ ולא ת׳
תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ
הרומש על הארץ ״
קעח שלא לאכל תולעת הפירות כש׳
כשתצא לאויר שנ׳ לכל השרץ ה׳
השורץ על הארץ לא תאכלום ״
קעט שלא לאכל שרץ המים שנ׳ אל ת׳
תשקצו את נפשתיכם בכל הש׳
השרץ השרץ על הארץ ״
קפ שלא לאכל נבלה שנ׳ לא תאכלו כל נבלה ״
קפא שלא לאכל טרפה שנ׳ ובשר בשד׳
בשדה טרפה לא תאכלו ״
קפב שלא לאכל אבר מן החי שנ׳ לא ת׳
תאכל הנפש עם הבשר
קפג שלא לאכל גיד הנשה שנ׳ על כן לא יאכ׳
יאכלו בני ישר׳ את גיד הנשה ״
קפד שלא לאכל דם שנ׳ וכל דם לא תאכלו ״
קפה שלא לאכל חלב שנ׳ כל חלב שור
וכשב ועז לא תאכלו ״
קפו שלא לבשל בשר בחלב שנ׳ לא ת׳
תבשל גדי בחלב אמו ״
קפז שלא לאכל בשר בחלב שנ׳ לא ת׳
תבשל גדי בחלב אמו פעם שנית
כך למדו מפי השמועה שאחד
לבשול ואחד לאכילה ״
קפח שלא לאכל בשר שור הנסקל שנ׳
ולא יאכל את בשרו ״
קפט שלא לאכל פת תבואה חדשה
קודם הפסח שנ׳ ולחם וקלי לא ״
קצ שלא לאכל קלי מן החדש שנ׳
וקלי לא תאכלו
קצא שלא לאכל כרמל מתבואה חדשה
שנ׳ וכרמל לא תאכלו ״
קצב שלא לאכל ערלה שנ׳ שלש שנים
יהיה לכם ערלים לא יאכל ״
קצג שלא לאכל כלאי הכרם שנ׳ פן תק׳
תקדש המלאה הזרע אשר תז׳
ותבואת הכרם והוא איסור אכילה ״
קצד שלא לשתות יין נסך שנ׳ ישתו יין נסכ׳ ״
קצה שלא לאכל ולשתות דרך זולל וסבא
שנ׳ בננו זה סורר ומורה זולל וסב׳ ״
קצו שלא לאכל ביום הצום שנ׳ כי כל
הנפש אשר לא תענה והאבדתי ״
קצז שלא לאכל חמץ בפסח שנאמר
לא יאכל חמץ
קצח שלא לאכל תערובת חמץ שנ׳ כל
מחמצת חמץ לא תאכלו ״
קצט שלא לאכל חמץ אחר חצות יום
ארבעה עשר שנ׳ לא תאכל עליו ״
ר שלא יראה חמץ שנ׳ לא יראה לך חמ׳ ״
רא שלא ימצא שאור שנ׳ שאור לא ימצ׳ ״
רב שלא ישתה הנזיר יין ולא דבר
שנתערב בו יין וטעמו כטעם יין
שנ׳ וכל משרת ענבים ואפילו ה׳
החומץ היין או שנתערב בו יין
הרי זה אסור עליו שנ׳ חומץ יין
וחומץ שכר לא ישתה וכל משר׳ ״
רג שלא יאכל ענבים לחים שנא׳
וענבים לחים לא יאכל ״
רד שלא יאכל ענבים יבשים שנא׳
וענבים יבשים לא יאכל ״
רה שלא יאכל חרצנים שנאמר מ׳
מחרצנים לא יאכל ״
רו שלא יאכל זגין שנ׳ ועד זג לא יא׳ ״
רז שלא יטמא הנזיר למת שנאמר
לאביו ולאמו לא יטמא ״
רח שלא יכנס באהל המת שנאמר
על נפש מת לא יבא ״
רט שלא יגלח הנזיר שנ׳ תער לא יעב׳ ״
רי שלא לקצר כל השדה שנ׳ לא ת׳
תכלה פאת שדך בקצרך ״
ריא שלא ללקט השבלים הנופלות ב׳
בשעת קצירה שנ׳ ולקט קצירך ״
ריב שלא לבער עוללות כרמים שנ׳
וכרמך לא תעולל ״
ריג שלא ללקט פרט הכרם שנאמר
ופרט כרמך לא תלקט ״
ריד שלא ליקח עומר השכחה שנ׳
לא תשוב לקחתו ׳וכן לכל הא׳
האילנות יש שכחה שנאמר
לא תפאר אחריך ״
ריה שלא לזרוע כלאי זרעים שנא׳
שדך לא תזרע כלאים ״
ריו שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם
שנ׳ לא תזרע כרמך כלאים ״
ריז שלא להרביע בהמה מין עם
אינו מינו שנ׳ בהמתך לא תרביע ״
ריח שלא יעשה מלאכה בשני מיני
בהמה כאחד שנ׳ לא תחרוש בשור

ריט שלא לחסם בהמה בשעת מלאכ'
שנ' לא תחסם שור בדישו :
רך שלא לעבד אדמה בשביעית ש'
שנ' שדך לא תזרע :
רכא שלא לעבור אילן בשביעית שנ'
וכרמך לא תזמר :
רכב שלא לקצר ספיחי שביעית כל
כדרך שקוצרין בשאר השנים
שנ' את ספיח קצירך לא תקצר :
רכג שלא לאסף פירות האילן בשביעי'
כדרך שאוספין בכל שנה ושנה
שנ' ואת ענבי נזיריך לא תבצר :
רכד שלא לעבד בשנת היובל בין א'
אדמה בין אילן שנ' לא תזרעו :
רכה שלא לקצר ספיחי יובל כשאר
שנים שנ' לא תקצרו את ספיחי' :
רכו שלא לאסף פירות יובל כשאר
שנים שנ' ולא תבצרו את נזיריה :
רכז שלא למכר שדה בארץ ישר' לצמיתות
שנ' והארץ לא תמכר לצמיתות :
רכח שלא לשנות מגרשי הלוים ושדותיה'
שנ' ושדה מגרש עריהם לא ימכר
מפי השמועה למדו שזו אזהר'
שלא ישתנה :
רכט שלא לעזב הלוים שנ' השמר לך
פן תעזב את הלוי אלא נותנין ל'
להן מתנותיהן ומשמחין אותן ב'
בכל רגל ורגל :
רל שלא יתבע הלוה שעבר עליה
שביעית שנ' לא יגש את רעהו :
רלא שלא ימנע מלהלוות לעני מפני
השמטה שנ' השמר לך פן יהיה
דבר ע' זה הכלל כל מקום שנ'
השמר פן ואל אינו אלא לא תעש' :
רלב שלא למנע מלהחיות לעני ומל'
ומליתן לו מה שהוא צריך לו שנ'
לא תאמץ את לבבך מכאן המ'
הנותן צדקה עושה מצות ע'
עשה והמעלים עינו מן הצדקה

יתר על שכרו עשה עובר בלא תעש' :
רלג שלא לשלח עבד עברי ריקם שנ'
לא תשלחנו ריקם :
רלד שלא יתבע העני כחובו כשידע
שהוא עני ולא יצר שנאמר
לא תהיה לו כנשה :
רלה שלא להלוות ברבית לישר' שנ'
את כספך לא תתן לו בנשך
ובמרבית לא תתן אכלך :
רלו שלא ללוות בריבית שנ' לא תשיך ל'
לאחיך כך למדו מפי השמועה ש'
שזו אזהרה ללוה שלא ישך למלוה
רלז שלא להשית יד בין לוה למלוה ביני'
לא להיות ערב ולא עד ולא לכתוב
ביניהם שנ' לא תשימון עליו נשך :
רלח שלא לאחר פעלת שכיר שנ' לא ת'
תלין פעלת שכיר :
רלט שלא למשכן בעל חוב בזרוע שנ'
לא תבא אל ביתו לעבט עבטו :
רמ שלא מנוע עבוטו מבעליו בעת
שהוא צריך לו שנ' לא תשכב בע'
בעבטו כלומר לא תשכב ועבטו ע'
עמך אלא תשיבנו לו בלילה הש'
הוא והוא צריך לו :
רמא שלא למשכן האלמנה שנאמר
ולא תחבל בגד אלמנה :
רמב שלא לחבל כלים שעושין אוכל נ'
נפש שנ' לא יחבל רחים ורכב :
רמג שלא לגנב נפש מישר' שנ' לא ת'
תגנב זה גונב נפש :
רמד שלא לגנוב ממון שנ' לא תגנבו ז'
זו היא גניבת ממון :
רמה שלא לגזל שנ' לא תגזל
רמו שלא להסיג גבול שנ' לא תסיג גבול ר' :
רמז שלא לעשוק שנ' לא תעשק את רעך :
רמח שלא לכחש בממון חברו שנ' לא תכחשו :
רמט שלא לישבע על כפירת ממון חברו
שנ' לא תשקרו ואומ' לא תשבעו על
שקר בממון שיש לחברך בידך :

רן שלא יונה במקח וממכר שנ' לא תונו
איש את אחיו :
רנא שלא יונה בדברים שנ' ולא תונו את
עמיתך ויראת מאלהיך זו אונאת דברי' :
רנב שלא להונות הגר בדברים שנאמר
וגר לא תונה :
רנג שלא להונות הגר במקח ובממכר
שנ' ולא תלחצנו :
רנד שלא להחזיר עבד שברח מחוצה
לארץ ישר' לאדוניו שבחוצה לארץ
שנאמר לא תסגיר עבד אל אדוניו :
רנה שלא להונות עבד זה שנ' עמך ישב בקר' :
רנו שלא לענות יתום ואלמנה שנ' כל
אלמנה ויתום לא תענון :
רנז שלא לעבוד בעבד עברי כעבודת
עבד שנ' לא תעבד בו עבדת עבד :
רנח שלא לימכר ממכרת עבדים שנ'
לא ימכרו ממכרת עבד :
רנט שלא לעבד בו בפרך שנ' לא תרדה :
רס שלא להניח לגוי לעבוד בעבד
עברי הנמכר לו שנ' לא ירדנו בפרך :
רסא שלא למכר אמה העבריה לאחר
שנ' לא ימשל למכרה בבגדו בה :
רסב שלא למנע מאמה העבריה הי'
היעודה שאר כסות ועונה שנ'
שארה כסותה ועונתה לא יגרע
והוא הדין לשאר כל הנשים :
רסג שלא למכור אשת יפת תאר שנ'
ומכור לא תמכרנה בכסף :
רסד שלא לכבוש אשת יפת תאר של'
שפחה שנ' לא תתעמר בה :
רסה שלא לחמוד שנ' לא תחמד אשת
רעך שדהו ועבדו שורו וחמורו :
רסו שלא להתאוות לא תתאוה בית רעך :
רסז שלא יאכל השכיר בשעת מלאכה
מן המחובר שהוא עושה בו שנ'
וחרמש לא תניף על קמת רעך :
רסח שלא ליקח השכיר יותר על אכילת'
שנ' ואכלת ענבים כנפשך שבעך :

ואל כליך לא תתן
רסט שלא יתעלם מן האבדה שנא׳
לא תוכל להתעלם
ער שלא להניח בהמה רובצת תחת
משאה בדרך שנ׳ לא תראה חמ׳
חמור שנאך רבץ תחת משאו
ערא שלא לעשות עול במדה שנ׳ לא
תעשו עול במדה ומפי השמועה
למדו שהכתוב מזהיר לא תעש׳
תעשו על במשפט המדה
ערב שלא לעשות לעצמו איפה ואיפה
אבן ואבן שנ׳ לא יהיה לך בביתך
איפה ואיפה גדולה וקטנה
ערג שלא לעול המשפט שנאמר לא
תעשו על במשפט
ערד שלא לקח שחד שנ׳ ושחד לא תקח
ערה שלא לכבד גדול בדין שנ׳ לא תהדר׳
ערו שלא יירא הדיין בדין מאדם רע
שנ׳ לא תגורו מפני איש
ערז שלא לרחם על עני בדין שנאמר
ודל לא תהדר בריבו
ערח שלא להטות משפט אדם חוטא
שנ׳ לא תטה משפט אבינך בריבו
מפי השמועה למדו שזה אביון
במצות הכתוב מדבר
ערט שלא לרחם על המזיק בדיני קנסו׳
שנ׳ לא תחוס עינך
רפ שלא להטות משפט גרים ויתומי׳
שנ׳ לא תטה משפט גר יתום
רפא שלא לשמוע מאחד מבעלי דינין
אלא חברו עמו שנ׳ לא תשא שמע
רפב שלא לנטות אחרי רבים בדיני נפ׳
נפשות אם היו המחייבין יתר על
המזכין אחד שנ׳ לא תהיה אחרי
רבים לרעות
רפג שלא ילמד חובה מי שלמד זכות
תחלה בדיני נפשות שנאמר לא
תענה על ריב לנטות
רפד שלא למנות בדיינין אדם שאינו
חכם בדיני תורה אעפ״י שהוא חכם
בחכמות אחרות שנ׳ לא תכירו פנים
רפה שלא להעיד בשקר שנ׳ לא תענה
ברעך עד שקר
רפו שלא יעיד בעל עבירה שנ׳ אל ת׳
תשת ידך עם רשע
רפז שלא יעיד קרוב שנ׳ לא יומתו א׳
אבות על בנים ומפי השמועה ל׳
למדו שלא יומתו אבות בעדות
בנים והוא הדין לשאר קרובים
רפח שלא לכרות הדין על פי עד אחד
רפט שלא להרג נקי שנ׳ לא תרצח
רצ שלא לחתוך הדין באומד הדעת
עד שיראו שני עדים גופו של
דבר שנ׳ ונקי וצדיק אל תהרג
רצא שלא יורה העד בדין שהעיד בו
בדיני נפשות שנ׳ ועד אחד לא
יענה בנפש למות
רצב שלא להרג מחוייב הריגה קודם
שיעמוד בדין שנ׳ ולא ימות הרצח
עד עמדו לפני העדה למשפט
רצג שלא לחוס על הרודף אלא הורגין
אותו קודם שיגיע לערוה ויהרגנו
או יגלה ערותו שנ׳ וקצתה את
כפה לא תחס עינך
רצד שלא לענוש האנוס שנאמר
ולנערה לא תעשה דבר
רצה שלא ליקח כפר מן הרוצח שנ׳
ולא תקחו כפר לנפש רוצח
רצו שלא ליקח כפר בגלויות בשגגה
שנ׳ ולא תקחו כפר לנוס אל עיר
רצז שלא לעמוד על הדם שנ׳ לא תעמד
על דם רעך
רצח שלא להניח מכשול שנאמר ולא
תשים דמים בביתך
רצט שלא להכשיל תם בדרך שנאמר
ולפני עור לא תתן מכשול
ש שלא להוסיף במלקות המחוייב
מלקות שנ׳ לא יוסיף פן יוסיף
שא שלא לרגל שנ׳ לא תלך רכיל בעמך
שב שלא לשנוא בלב שנאמר לא ת׳
תשנא את אחיך בלבבך
שג שלא להלבין פני אדם מישר׳ שנ׳
הוכח תוכיח את עמיתך
שד שלא לנקום שנ׳ לא תקום
שה שלא לטור שנ׳ ולא תטור
שו שלא ליקח אם על הבנים שנ׳ לא
תקח האם על הבנים
שז שלא לגלח שער הנתק שנ׳ ואת
הנתק לא יגלח
שח שלא לתלוש סימני צרעת שנ׳
השמר בנגע הצרעת
שט שלא לעבוד ולזרוע בנחל איתן
שנ׳ אשר לא יעבד בו ולא יזרע
שי שלא יתחייב חתן בדבר מצרכי
רבים כל שנתו כגון צבא ושמיר׳
החומה וכיוצא בהן שנ׳ לא יצא
בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר
שיא שלא להחיות מכשפה שנאמר
מכשפה לא תחיה
שיב שלא להמרות על פי בית דין שנ׳
לא תסור מכל הדבר
שיג שלא להוסיף על מצות התורה
בין תורה שבכתב בין בפירושה
שנ׳ את כל הדבר אשר אנכי מצוה
אתכם אותו תשמרו לעשות לא
תוסף עליו
שיד שלא לגרוע מכל מצות שבתורה
שנ׳ ולא תגרע ממנו
שטו שלא לקלל הדיין שנ׳ אלהים לא תקלל
שטז שלא לקלל הנשיא והוא המלך
או ראש ישיבת ארץ ישראל
שנ׳ ונשיא בעמך לא תאר
שיז שלא לקלל אחד משאר ישראל
שנ׳ לא תקלל חרש
שיח שלא לקלל אב ואם שנ׳ ומקלל
אביו ואמו מות יומת
שיט שלא להכות אב ואם שנ׳ ומכה

יובין ויומר מות יומת "
שכ שלא לעשות מלאכה בשבת שנ׳
לא תעשה כל מלאכה "
שכא שלא להלך חוץ לתחום מדינה
כהולכי דרכים בשבת שנאמר אל
יצא איש ממקומו "
שכב שלא לענוש בשבת שנ׳ לא תבערו
אש בכל מושבותיכם "
שכג שלא לעשות מלאכה בראשון ש׳
של פסח שנ׳ כל מלאכה לא יעש׳
שכד שלא לעשות מלאכה בשביעי של
פסח שנ׳ כל מלאכה לא יעשה בה׳ "
שכה שלא לעשות מלאכה בחג השבוע׳
שנ׳ כל מלאכת עבדה לא תעשו "
שכו שלא לעשות מלאכה באחד ב׳
בחדש השביעי שנ׳ בו כל מל׳
מלאכת עבדה לא תעשו "
שכז שלא לעשות מלאכה ביום הכ׳
הכפורים שנ׳ כל מלאכת עבודה לא "
שכח שלא לעשות מלאכה בראשון ש׳
של חג שנ׳ כל מלאכת עבדה לא ת׳ "
שכט שלא לעשות מלאכה ביום שמיני
של חג שנ׳ כל מלאכת עבדה לא תע׳ "
של שלא לגלות ערות אם שנ׳ אמך
היא לא תגלה ערותה "
שלא שלא לגלות ערות אשת אב שנ׳
ערות אשת אביך לא תגלה "
שלב שלא לגלות ערות אחות שנ׳ אחותך
היא לא תגלה ערות אחותך כו׳ לא תג׳ "
שלג שלא לגלות ערות אחות מן האב
ומן האם שנ׳ ערות בת אשת אבי׳
אביך אחותך היא לא תגלה "
שלד שלא לגלות ערות בת הבן שנאמ׳
ערות בת בנך "
שלה שלא לגלות ערות בת הבת שנ׳
או בת בתך לא תגלה "
שלו שלא לגלות ערות הבת ואף לא
נתפרשה בתורה מפני שאוסר
בת הבת שתק מן הבת ומפני ש׳

השמועה למדו שאוסר הבת וכו׳
מגופי תורה כשאר העריות "
שלז שלא לגלות ערות אשה ובתה שנ׳
ערות אשה ובתה לא תגלה "
שלח שלא לגלות ערות אשה ובת בנה
שנ׳ את בת בנה לא תקח "
שלט שלא לגלות ערות אשה ובת בתה
שנ׳ ואת בת בתה לא תקח "
שמ שלא לגלות ערות אחות האב שנ׳
ערות אחות אביך לא תגלה "
שמא שלא לגלות ערות אחות האם ש׳
שנ׳ ערות אחות אמך לא תגלה "
שמב שלא לגלות ערות אשת אחי האב
שנ׳ אל אשתו לא תקרב דודתך "
שמג שלא לגלות ערות אשת הבן שנ׳
ערות כלתך לא תגלה "
שמד שלא לגלות ערות אשת אח שנ׳
ערות אשת אחיך לא תגלה "
שמה שלא לגלות ערות אחות אשה
שנ׳ ואשה אל אחותה לא תקח "
שמו שלא לגלות ערות נדה שנ׳ ואל אשה
בנדת טומאתה לא תקרב "
שמז שלא לגלות ערות אשת איש שנ׳
ואל אשת עמיתך לא תתן שכבתך "
שמח שלא לשכב עם בהמה שנ׳ ובכל
בהמה לא תתן שכבתך "
שמט לא תביא אשה בהמה עליה שנ׳
ואשה לא תעמד לפני בהמה "
שנ שלא לשכב עם זכר שנ׳ ואת זכר
לא תשכב משכבי אשה "
שנא שלא לגלות ערות האב עצמו שנ׳
ערות אביך לא תגלה "
שנב שלא לגלות ערות אחי האב שנ׳
ערות אחי אביך לא תגלה "
שנג שלא לקרב לעריות בדברים המב׳
המביאין לידי גלוי ערוה כגון ה׳
חבוק ונשוק ורמיזה וקפיצה "
שנ׳ אל כל שאר בשרו לא תקרבו
לגלות ערוה מפי השמועה למד

שזו אזהרה לקריבה המביאה לידי
גלוי ערוה "
שנד שלא ישא ממזר בת ישראל שנאמ׳
לא יבא ממזר בקהל יי׳ "
שנה לא תהיה קדשה והיא הנבעלת
בלא כתובה ובלא קדושין שנאמר
לא תהיה קדשה "
שנו שלא יחזיר גרושתו המגרש אחר
שנשאת לאחר שנאמ׳ לא יוכל ב׳
בעלה הראשון אשר שלחה "
שנז שלא תנשא היבמה לאחר חוץ מ׳
מיבמה שנ׳ לא תהיה אשת המת
החוצה לאיש זר יבמה יבא "
שנח שלא יגרש האונס את אנוסתו
שנ׳ לא יוכל לשלחה כל ימיו "
שנט שלא יגרש מוציא שם רע את
אשתו שנ׳ לא יוכל לשלחה כל ימיו "
שס שלא יקח סריס בת ישראל שנ׳ לא
יבוא פצוע דכא "
שסא שלא לסרס זכר מאחד מכל המינין
המינין לא אדם ולא בהמה שנ׳
ובארצכם לא תעשו "
שסב שלא למנות על ישראל איש מקהל
גרים שנ׳ לא תוכל לתת עליך איש "
שסג שלא ירבה המלך סוסים שנאמר
לא ירבה לו סוסים "
שסד שלא ירבה המלך נשים שנאמר
לא ירבה לו נשים "
שסה שלא ירבה לו כסף וזהב שנ׳ וכסף
וזהב לא ירבה לו מאד "

אילו הן שש מ׳

מאות ושלש עשרה מצות שנאמ׳
למשה בסיני הן וכללותיהן ופר׳
ופרטותיהן ודקדוקיהן וכל אותן
הפרטות והכללות והפרטות והד׳
והדקדוקין והביאורין של כל מצ׳
מצוה ומצוה הוא תורה שבעל׳
פה שקבלו בית דין מפי בית דין

ויש מצות אחרות שנתחדשו ל'
אחר מתן תורה וקבעו אותן נב'
נביאים וחכמים ופשטו בכל יש'
ישר' כגון מקרא מגלה ונר חנכה
ותענית תשעה באב וידים וע'
ועירובין ויש לכל מצוה מאלו
פירושין ודקדוקין והכל יתבאר
בחבור זה כל אלו המצות
שנתחדשו חייבין אנו לקבלם ו'
ולשמרם שנ' לא תסור וכל הדבר
ואינם תוספת על מצות התורה
ועל מה הזהירה תורה לא ת'
תוסף עליו ולא תגרע ממנו שלא
יהיה נביא רשאי לחדש דבר ולו'
הקדוש ברוך הוא צוהו במצוה
זו להוסיפה למצות התורה או ל'
לחסר אחת מאלו השש מאות
מאות ושלש עשרה מצות אבל
אם הוסיפו עליהן בית דין נביא
שיהיה באותו הזמן מצוה דרך
תקנה או דרך הוראה או דרך
גזירה אין זו תוספת שהרי לא
שהקדוש ברוך הוא צוה לעשות
ערוב או לקרות מגלה בעונתה
ואלו אמרו כך היו מוסיפין על
התורה אלא כך אנו אומרים ש'
שהנביאים עם הבית דין תקנו
וצוו לקרות המגלה בעונתה כדי
להזכיר שבחיו של הקדוש ברוך
הוא ותשועות שעשה לנו והיה
קרוב לשועינו כדי לברכו ולהללו
וכדי להודיע לדורות הבאים ש'
שאמת מה שהבטיחנו בתורה
ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרבי'
אליו וג' ועל דרך זו היא כל מצוה
ומצוה שהיא מדברי סופרים
בין עשה לא תעשה וראיתי
לחלק חבור זה
לארבעה עשר ספרים

ספר ראשון

אכלול בו
כל מצות שהן עיקר דת משה
רבינו וצריך אדם לידע אותם ת'
תחלת הכל כגון ייחוד שמו ברוך
הוא ואסור עבודה זרה וקראתי
שם ספר זה ספר מדע

ספר שני

אכלול בו
מצות שהן תדירות שנצטוינו
בהם כדי לאהב את המקום ול'
ולזכרו תמיד כגון קרית שמע
ותפלה ותפלין וברכות ומילה
בכלן לפי שהיא אות בבשרינו
להזכיר תמיד בשעה שאין שם
לא תפלין ולא ציצית וכיוצא בהן
וקראתי שם ספר זה ספר אהבה

ספר שלישי

אכלול בו
המצות שהן בזמנים ידועים כ'
כגון שבת ומועדות וקראתי שם
ספר זה ספר זמנים

ספר רביעי

אכלול בו
המצות של בעילה כגון קידושין
וגירושין ויבום וחליצה וקראתי
שם ספר זה ספר נשים

ספר חמישי

אכלול בו
מצות שהן ביאות אסורות ומ'
ומצות של מאכלות אסורות לפי
שבשני ענינים אלו קדשנו
המקום והבדילנו מן האומות
בעריות ובמאכלות אסורות ה'
ובשניהם נאמר ואבדיל אתכם מן
העמים להיות לי אשר הבדלתי א'
מן העמים וקראתי שם ספר
זה ספר קדושה

ספר ששי

אכלול בו
מצות שאתחייב בהן מי שאסר
עצמו בדברים כגון שבועות ונ'
ונדרים וקראתי שם ספר זה
ספר הפלאה

ספר שביעי

אכלול בו
מצות שהן בזרע הארץ כגון ל'
שמטין ויובלות ותרומות ומ'
ומעשרות ושאר מצות הנכלל'
עמהם מענינים וקראתי שם
ספר זה ספר זרעים

ספר שמיני

אכלול בו
מצות שהן בבנין מקדש וק'
וקרבנות צבור התמידים וק'
וקראתי שם ספר זה ספר עבודה

ספר תשיעי

אכלול בו
מצות שהן בקרבנות היחיד
וקראתי שם ספר זה ספר קר'
קרבנות

ספר עשירי

אכלול בו
מצות שהן בטהרות וטמאים
וקראתי שם ספר זה ספר טהרה

ספר אחד עשר

אכלול בו מצות שבין אדם לחברו

ויש בהן היזק ממון ויש בגוף וכ׳
וקראתי שם ספר זה ספר נזיקין

ספר שנים עשר

יכלול בו
מצות מכירה וקנייה וקראתי שם
ספר זה ספר קנין

ספר שלשה עשר

יכלול בו
מצות שהן מסורין לסנהדרין ל׳
כגון מיתת בית דין וקבלת עדות
ודין המלך ומלחמותיו וקראתי
שם ספר זה ספר משפטים

ספר ארבעה עשר

יכלול בו
מצות שהן מסורין לסנהדרין ל׳
כגון מיתת בית דין וקבלת עדות
ודין המלך ומלחמותיו וקראתי ל׳
שם ספר זה ספר שפטים
וזהו חלוק הלכות של חבור זה
לפי ענייני הספרים וחלוק הה׳
המצות לפי ענייני ההלכות

ספר המדע

הלכותיו חמש וזהו סדורן
הלכות יסודי התורה
הלכות דעות
הלכות תלמוד תורה
הלכות ע״ז וחוקות הגוים
הלכות תשובה

הלכות יסודי התורה

יש בכללן
עשר מצות שש מצות עשה
וארבע מצות לא תעשה וזהו פרט׳
א לידע שיש שם אלוה
ב שלא יעלה במחשבה שיש שם
אלוה זולתי ייי
ג לייחדו
ד לאהבו
ה ליראה ממנו
ו לקדש שמו
ז שלא לחלל את שמו
ח שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן
ט לשמוע מן הנביא המדבר בשמו
י שלא לנסותו

הלכות דעות

יש בכללן
אחת עשרה מצות חמש מצות
עשה ושש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א להדמות בדרכיו
ב להדבק ביודעיו
ג לאהוב את הרעים
ד לאהוב את הגרים
ה שלא לשנוא אחים
ו להוכיח
ז שלא להלבין פנים
ח שלא לענות אמללין
ט שלא להלך רכיל
י שלא לנקום
יא שלא לנטור

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן
שתי מצות עשה ופירטן
ראשונה ללמוד תורה
שנית לכבד מלמדיה ויודעיה

הלכות עבודה זרה וחוקות הגוים

יש בכללן
אחת וחמשים מצות שתי מ׳
מצות עשה ותשע וארבעים ל׳
מצות לא תעשה והוא פירטן
א שלא לפנות אחר ע״ז
ב שלא לתור אחר הרהור הלב וראיי׳ עינ׳
ג שלא לגדף
ד שלא יעבד אותה כדרך עבודתה
ה שלא ישתחוה לה
ו שלא לעשות פסל לעצמו
ז שלא לעשות פסל אפילו לאחרים
ח שלא לעשות צורות ואפילו לנוי
ט שלא להדיח אחרים אחריה
י לשרוף עיר הנדחת
יא שלא לבנותה
יב שלא ליהנות מכל ממונה
יג שלא להסית יחיד לעבודה
יד שלא לאהוב המסית
טו שלא לעזב שנאתו
טז שלא להצילו
יז שלא ללמד עליו זכות
יח שלא ימנע מללמד עליו חובה
יט שלא להתנבאות בשמה
כ שלא לשמוע מן המתנבא בשמה
כא שלא להתנבאות בשקר ואפי׳ בשם י׳
כב שלא לגור מהריגת נביא השקר
כג שלא לישבע בשם ע״ז
כד שלא לעשות אוב
כה שלא לעשות ידעוני
כו שלא להעביר למולך
כז שלא להקים מצבה
כח שלא להשתחוות על משכית
כט שלא ליטע אשרה
ל לאבד ע״ז וכל הנעשה בשבילה
לא שלא ליהנות בע״ז וכל משמשיה
לב שלא ליהנות בצפוי נעבד
לג שלא לכרות ברית לעובדי ע״ז
לד שלא יחון עליהם
לה שלא ישבו בארצנו
לו שלא לנהג במנהגותם
לז שלא לנחש
לח שלא לקסום

לט שלא לעונן
מ שלא לחבור חבר
מא שלא לדרוש אל המתים
מב שלא לשאול באוב
מג שלא לשאול בידעוני
מד שלא לכשף
מה שלא להקיף פאת ראש
מו שלא להשחית פאת זקן
מז שלא יעדה איש עדי אשה
מח שלא תעדה אשה עדי איש
מט שלא לכתוב קעקע
נ שלא להתגודד
נא שלא לעשות קרחה על מת

הלכות תשובה

מצות עשה
אחת היא והיא שישוב החוטא
מחטאו לפני ה' ויתודה. נמצאו
כל המצות הנכללות בספר זה חמש
ושבעים שש עשרה מהן
מצות עשה. ותשע וארבעים
מצות לא תעשה

ספר אהבה

הלכותיו שש וזהו סידורן
הלכות קרית שמע
הלכות תפלה וברכת כהנים
הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה
הלכות ציצית
הלכות ברכות
הלכות מילה

הלכות קרית שמע

מצות אחת
היא והיא לקרות קרית שמע פעמים ביום

הלכות תפילה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצות עשה אחת
לעבוד את ה' בתפילה. שניה
לברך הכהנים את ישראל בכל יום

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש מצות עשה
וזהו פרטן
א להיות תפלין על הראש
ב לקשרם על היד
ג לקבוע מזוזה בפתחי השערים
ד לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו
ה לכתוב המלך ספר שני לעצמו
כדי שיהיו לו שני ספרי תורות

הלכות ציצית

מצות עשה
והיא לעשות ציצית על כנפי כסות

הלכות ברכות

מצות עשה אחת
והיא לברך את שמו אחר אכילה

הלכות מילה

מצות עשה
אחת והיא למול את הזכרים בח'
ביום השמיני. נמצאו כל המ'
המצות הנכללות בספר זה אחת
עשרה מצות עשה

ספר זמנים

הלכותיו עשר וזהו סדורן
הלכות שבת
הלכות עירובין
הלכות שביתת עשור
הלכות חמץ ומצה
הלכות שופר סוכה ולולב
הלכות שקלים
הלכות קדוש החדש
הלכות תעניות
הלכות מגלה וחנוכה

הלכות שבת

יש בכללן
חמש מצות שתי מצות עשה
ושלש מצות לא תעשה וזו פרטן
א לשבות בשביעי
ב שלא לעשות בו מלאכה
ג שלא לענוש בשבת
ד שלא לצאת חוץ לגבול בשבת
ה לקדש היום בזכירה

הלכות עירובין

מצות עשה
אחת היא והיא מדברי סופרים
ואינה מן המנין

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצות
שתי מצות עשה. ושתי מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א לשבות בו ממלאכה
ב שלא לעשות בו מלאכה
ג להתענות בו
ד שלא לאכל בו

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתים עשרה מצות
שש מצות עשה ושש מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א לשבות בראשון של פסח
ב שלא לעשות בו מלאכה
ג לשבות בשביעי של פסח
ד שלא לעשות בו מלאכה
ה לשבות ביום חג השבועות
ו שלא לעשות בו מלאכה
ז לשבות בראש השנה

שלא לעשות בו מלאכה
לשבות בראשון של חג הסוכות
שלא לעשות בו מלאכה
לשבות בשמיני של חג
שלא לעשות בו מלאכה

הלכות חמץ ומצה

יש
בכללן שמונה מצות שלש מצות
עשה וחמש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר
מחצות היום ולמעלה
להשבית שאור מארבעה עשר
שלא יאכל חמץ כל שבעה
שלא יאכל תערובת חמץ כל שבע
שלא יראה חמץ כל שבעה
לאכל מצה בליל הפסח
לספר ביציאת מצרים באותו הליל

הלכות שופר סוכה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה
וזהו פרטן
לשמוע קול שופר באחד בתשרי
לישב בסוכה כל שבעת ימי החג
ליטול לולב במקדש כל שבעת
ימי החג

הלכות שקלים

מצות עשה והיא ליתן כל איש
מחצית השקל בכל שנה

הלכות קידוש החדש

מצות עשה אחת היא והיא לחשוב ולידע ולקבוע באיזה יום
הוא תחלת כל חדש וחדש מחד
מחדשי השנה

הלכות תעניות

מצות עשה אחת היא והיא להתענות ולזעוק לפני ה' בעת
כל צרה גדולה שלא תבוא על הצבור

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שתי מצות עשה מדברי סופרים ואינן מן המנין
נמצאו כל המצות הכלולות בספר זה חמש ושלשים תשע
עשרה מהן מצות עשה ושש עשרה מצות לא תעשה ויש בכן
שלש מצות מדברי סופרים

ספר נשים

הלכותיו חמש וזהו סדורן

הלכות	אישות
הלכות	גירושין
הלכות	יבום וחליצה
הלכות	נערה בתולה
הלכות	סוטה

הלכות אישות

יש בכללן
ארבע מצות שתי מצות עשה
ושתי מצות לא תעשה ופרטן
לישא אשה בכתובה וקידושין
שלא תבעל אשה בלא כתובה וקדושין
שלא ימנע שאר כסות ועונה
לפריה ולרביה ממנה

הלכות גירושין

שתי מצות עשה אחת מצות
עשה והוא שיגרש המגרש
בספר
שניה שלא יחזיר גרושתו משנשאת

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות שתי
מצות עשה ואחת מצות לא
תעשה וזהו פרטן
לייבם
לחלוץ
שלא תנשא היבמה לאיש זר
עד שתסור רשות היבם מעליה

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות שלש
מצות עשה ושתי מצות לא
תעשה וזהו פרטן
לקנוס המפתה
שישא האונס את אנוסתו
שלא יגרש האונס
שתשב אשת מוציא שם רע
את אשתו

הלכות סוטה

יש בכללן שלש מצות אחת
מצות עשה ושתי מצות
לא תעשה וזהו פרטן
לעשות לסוטה כתורת הקנאה
הסדורה בתורה
שלא ליתן שמן על קרבנה
שלא ליתן לבונה
נמצאו כל המצות הכלולות בספר
בספר זה שבע עשרה והן
מצות עשה תשע ושמונה
מצות לא תעשה

ספר קדושה

הלכותיו שלש וזהו סדורן
הלכות איסורי ביאה
הלכות מאכלות אסורות
הלכות שחיטה

הלכות איסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצות אחת מצות עשה וששה ושלשים מצות לא תעשה
וזהו פרטן

א שלא לבא על האם
ב שלא לבא על אשת האב
ג שלא לבעול אחות
ד שלא לבעול בת אשת האב
ה שלא לבעול בת הבן
ו שלא לבעול הבת
ז שלא לבעול בת הבת
ח שלא לישא אשה ובתה
ט שלא לישא אשה ובת בנה
י שלא לישא אשה ובת בתה
יא שלא לבעול אחות אב
יב שלא לבעול אחות האם
יג שלא לבעול אשת אחי האב
יד שלא לבעול אשת הבן
טו שלא לבעול אשת אח
טז שלא לבעול אחות אשתו
יז שלא לשכב עם בהמה
יח שלא תביא אשה בהמה עליה
יט שלא לשכב עם זכר
כ שלא לגלות ערות אב
כא שלא לגלות ערות אחי האב
כב שלא לבעול אשת איש
כג שלא לבעול נדה
כד שלא להתחתן בגוים
כה שלא יבא עמוני ומואבי בקהל
כו שלא להרחיק דור שלישי מצרי מלבא בקהל
כז שלא להרחיק דור שלישי אדומי מלבא בקהל
כח שלא יבא ממזר בקהל
כט שלא יבא סריס בקהל
ל שלא לסרס זכר אפילו בהמה חיה ועוף
לא שלא ישא כהן גדול אלמנה
לב שלא יבעול כהן גדול אלמנה באלו
לג שישא כהן גדול בתולה בנעוריה
לד שלא ישא כהן גרושה
לה שלא ישא זונה
לו שלא ישא חללה
לז שלא יקרב אדם לאחת מכל הד העריות ואפילו שלא בעל

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצות ארבע מצות עשה ועשרים וארבע מצות לא תעשה
וזהו פרטן

א לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל בין טמאה לטהורה
ב לבדוק בסימני העוף להבדיל בין טמא לטהור
ג שלא לאכל בהמה טמאה וחיה
ד שלא לאכל עוף טמא
ה שלא לאכל דגים טמאים
ו שלא לאכל שרץ העוף
ז שלא לאכל שרץ הארץ
ח שלא לאכל רמש הארץ
ט שלא לאכל תולעת פירות כשתצא לאויר
י שלא לאכל שרץ המים
יא שלא לאכל נבלה
יב שלא להנות בשור הנסקל
יג שלא לאכל טרפה
יד שלא לאכל אבר מן החי
טו שלא לאכל דם
טז שלא לאכל חלב בהמה טהורה
יז שלא לאכל גיד הנשה
יח שלא לאכל בשר בחלב
יט שלא לבשלו
כ שלא לאכל לחם מתבואה חדשה
כא שלא לאכל קלי מן החדש
כב שלא לאכל כרמל מן החדש
כג שלא לאכל ערלה
כד שלא לאכל כלאי הכרם
כה שלא לאכל טבל
כו שלא לשתות יין נסך

הלכות שחיטה

יש בכללן
חמש מצות שלש מצות עשה ושתים מצות לא תעשה
וזהו פרטן

א לשחוט ואחר כך יאכל
ב שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אחד
ג לכסות דם חיה ועוף
ד שלא יקח האם מעל הבנים
ה לשלח האם אם לקחה על הבנים

נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה שבעים מהן שמונה מצות עשה ושתים וששים מצות לא תעשה

ספר הפלאה

הלכותיו ארבע וזהו סדורן
הלכות שבועות
הלכות נדרים
הלכות נזירות
הלכות ערכין וחרמין

הלכות שבועות

יש בכללן
חמש מצות אחת מצות עשה וארבע מצות לא תעשה וזו פרטן

שלא לישבע בשוא לשקר
שלא לישא את שוא לשוא
שלא לכפור בפקדון
שלא לשבע על כפירת ממון
לישבע בשמו באמת

הלכות נדרים

יש בכללן
שלש מצות' שתים מצות עשה
ואחת מצות לא תעשה' וזה פרטן
שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו
שלא יחל דברו
שיופר הנדר או השבועה וזהו הוא
הדין הפרת נדרים המפורש בתורה
ושבכתוב

הלכות נזירות

יש בכללן
עשר מצות שתים מצות עשה
ושמונה מצות לא תעשה
וזהו פרטן
שיגדל הנזיר פרע
שלא יגלח שערו כל ימי נזרו
שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובת
יין ואפילו חומץ שלהן
שלא יאכל ענבים לחים
שלא יאכל צמוקים
שלא יאכל חרצנים
שלא יאכל זגין
שלא יכנס לאהל המת
שלא יטמא למתים
שיגלח על הקרבנות כשישלים
נזירותו או כשיטמא

הלכות ערכין והחרמין

יש בכללן שבע מצות חמש מ'
מצות עשה' ושתים מצות לא
תעשה' וזהו פרטן
לדון בערכי אדם כאשר מפורש
בתורה' וזהו דין ערכי אדם
דין ערכי בהמה
דין ערכי בתים
דין ערכי שדות
דין מחרים נכסיו
דין שלא ימכר
דין שלא יגאל כל חרם
נמצאו כל המצות הנכללות בספר
זה חמש ועשרים עשר מהן ל'
מצות עשה וחמש עשרה מ'
מצות לא תעשה

ספר זרעים

הלכותיו שבע וזהו סדורן
הלכות כלאים
הלכות מתנות עניים
הלכות תרומות
הלכות מעשרות
הלכות מעשר שני ונטע רבעי
הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה
הלכות שמטה ויובל

הלכות כלאים

יש בכללן
חמש מצות לא תעשה וזה פרטן
שלא לזרוע זרעים כלאים
שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם
שלא להרביע בהמה כלאים
שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה כלל
שלא ללבוש כלאים

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות
שבע מצות עשה ושש מצות
לא תעשה וזהו פרטן
להניח פאה
שלא יכלה פאה
להניח לקט
שלא ילקט הלקט
לעזוב העוללות בכרם
שלא יעולל הכרם
לעזוב פרט הכרם
שלא ילקט פרט הכרם
להניח שכחה
שלא ישוב לקחת שכחתו
להפריש מעשר לעניים
ליתן צדקה כמסת יד
שלא ימאמץ לבבו על העני

הלכות תרומות

יש בכללן
שמונה מצות' שתים מצות
עשה' ושש מצות לא תעשה'
וזהו פרטן
להפריש תרומה גדולה
להפריש תרומת מעשר
שלא יקדים תרומות ומעשרות
זה לזה אלא יפריש על הסדר
שלא יאכל זר תרומה
שלא יאכל אפילו תושב כהן או
שכיר תרומה
שלא יאכל ערל תרומה
שלא יאכל כהן טמא תרומה
שלא תאכל חללה תרומה ולא מ'
מורם מן הקדשים

הלכות מעשרות

מצות עשה
אחת והיא להפריש מעשר ל'
ראשון בכל שנה ושנה משני
הזריעה ונתנו ללוים

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש

יש בכללן תשע מצות שלש מצ'
מצות עשה ושש מצות לא ת'
תעשה וזהו פרטן
להפריש מעשר שני א'
שלא להוציא דמיו בשאר צרכי ב'
האדם חוץ ממאכל ושתיה וסיכ'
שלא לאכלו בטומאה ג'
שלא לאכלו באנינות ד'
שלא לאכל מעשר שני של דגן ה'
חוץ לירושלם
שלא לאכל מעשר תירוש חוץ ו'
לירושלם
שלא לאכל מעשר יצהר חוץ ז'
לירושלם
להיות נטע רבעי כולו קדש לה' ח'
ודינו להאכל לבעליו בירושלם
כמעשר שני לכל דבר
להתודות וידוי המעשר ט'

הלכות בכורים

עם שאר מתנת

כהנה שבגבולין

יש בכללן
תשע מצות שמנה מצות עשה
ואחת מצות לא תעשה
וזהו פרטן
להפריש בכורים ולהעלותן למקד' א'
שלא יאכל כהן חוץ לירושלם ב'
לקרות עליהן ג'
להפריש חלה לכהן ד'
לתת זרוע ולחיים וקיבה לכהן ה'
ליתן לו ראשית הגז ו'
לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכהן ז'
לפדות פטר חמור וליתן פדיו לכהן ח'
לערוף פטר חמור אם לא רצה לפדו ט'

הלכות שמטה

ויובל

יש בכללן שתים ועשרים מצו'
תשע מצות עשה ושלש עשר'
מצות לא תעשה וזהו פרטן
שתשבות הארץ ממלאכתה בשביע' א'
שלא יעבד עבודה הארץ בשנה זו ב'
שלא יעבד עבודה האילן בשנה זו ג'
שלא יקצר הספיח כנגד הקוצרי' ד'
שלא יבצר הנזירים כנגד הבוצרים ה'
שישמיט מה שתוציא הארץ ו'
שלא יגש ולא יתבע המלוה ז'
שלא ימנע מהלוות לעני קודם ח'
השמטה כדי שלא ישמט ממונו
לספר שנים שבע שבע ט'
לקדש שנת החמשים י'
לתקוע בשופר בעשור בתשרי יא'
כדי לצאת עבדים חפשי
שלא תעבד אדמה בשנה זו יב'
שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרי' יג'
שלא יבצר נזיריה כנגד הבוצרים יד'
ליתן גאולה לארץ בשנה זו והוא טו'
הדין באחוזה ושדה מקנה
שלא תמכר הארץ לצמיתות טז'
דין בתי ערי חומה יז'
שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ל' יח'
ישר' ואלא נתנין להם ערים לה'
מתנה לשבת בהם
שלא יקח שבט לוי חלק בביזה יט'
ליתן ערים לשבת ללוים ומגרשי' כ'
שלא ימכר מגרש עריהם אלא ל' כא'
גאולין לעולם בין לפני היובל בין ל'
לאחר היובל
נמצאו כל המצות הכללות בספ'
זה שבע וששים מהן שלשים
מצות עשה ושבע ושלשים מצ'
מצות לא תעשה

ספר עבודה

הלכותיו תשע וזהו סדורן
הלכות בית הבחירה
הלכות כלי המקדש והעובדים בו
הלכות ביאת המקדש
הלכות איסורי המזבח
הלכות מעשה הקרבנות
הלכות תמידין ומוספין
הלכות פסולי המוקדשין
הלכות עבודת יום הכפרים
הלכות מעילה

הלכות בית הב'

הבחירה

יש בכללן שש מצות שלש מ'
מצות עשה ושלש מצות לא
תעשה וזהו פרטן
לבנות מקדש א'
שלא לבנות המזבח גזית ב'
שלא לעלות במעלות עליו ג'
ליראה מן המקדש ד'
לשמור את המקדש סביב ה'
שלא להשבית שמירת המקדש ו'

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות
שש מצות עשה ושמונה מ'
מצות לא תעשה וזהו פרטן
לעשות שמן המשחה א'
שלא לעשות כמוהו ב'
שלא לסוך ממנו ג'
שלא לעשות כמתכנת הקטרת ד'
שלא להקטיר על מזבח הזהב ה'
חוץ מן הקטרת
לשאת הארון על הכתף ו'
שלא יסורו הבדים ממנו ז'
שלא יעבד הלוי במקדש ח'

ט שלא יעשה אחר במלאכת הכהנים
י לקדש הכהן בעבודה
יא שיהו כל המשמרות שוות ברגלים
יב ללבוש בגדי כהונה לעבודה
יג שלא יקרע המעיל
יד שלא יזח החשן מעל האפוד

הלכות ביאת מקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות
שתי מצות עשה ושלש עשרה
מצות לא תעשה וזהו פרטן
א שלא יכנס שכור במקדש
ב שלא יכנס בו כהן פרוע ראש
ג שלא יכנס בו כהן קרוע בגדים
ד שלא יכנס בו כהן בכל עת אל ההיכל
ה שלא יצא כהן מן המקדש בשעת עבודה
ו לשלח טמאים מן המקדש
ז שלא יכנס טמא למקדש
ח שלא יכנס טמא להר הבית
ט שלא ישמש טמא
י שלא ישמש טבול יום
יא לקדש העובד ידיו ורגליו
יב שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח
יג שלא יעבד בעל מום עובר
יד שלא יעבוד זר

הלכות איסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות
ארבע מצות עשה ועשר מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א להקריב כל קרבנות תמימים
ב שלא להקדיש בעל מום למזבח
ג שלא ישחט
ד שלא יזרק דמו
ה שלא יקטיר חלבו
ו שלא יקריב בעל מום עובר
ז שלא יקריב אפילו בקרבנות הגוי
ח שלא יטיל מום בקדשים
ט לפדות פסולי המוקדשין
י להקריב מיום השמיני והלאה
וקודם זמן זהו נקרא מחוסר
זמן ואין מקריבין אותו
יא שלא להקריב אתנן ומחיר
יב שלא להקטיר שאור ודבש
יג למלוח כל הקרבנות

הלכות מעשה קרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות
עשר מצות עשה ושלש עשרה
מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א לעשות העולה כמעשה הכתוב
על הסדר ומשפטו
ב שלא לאכל בשר עולה
ג סדר חטאות
ד שלא לאכל מבשר חטאות הפנימי
ה שלא יבדיל בחטאות העוף
ו סדר האשם
ז שיאכלו הכהנים בשר קדשי
הקדשים במקדש
ח שלא יאכלם חוץ לעזרה
ט שלא יאכל זר מקדשי הקדשים
י סדר השלמים
יא שלא לאכל בשר קדשים קלים
קודם זריקת דמים
יב לעשות כל מנחה כסדר מעשיה
הכתובין בתורה
יג שלא ישים שמן על מנחת חוטא
יד שלא יתן עליה לבונה
טו שלא תיאכל מנחת כהן
טז שלא תאפה מנחת חמץ
יז שיאכלו הכהנים שירי מנחות
יח שיביא כל נדריו וכל נדבותיו ברגל
שפגע בו ראשון
יט שלא יאחר נדריו ונדבותיו ושאר
דברים שהוא חייב בהן
כ להקריב כל הקרבנות בבית הבחירה
כא להביא קדשי חוצה לארץ לבית
הבחירה
כב שלא לשחוט קרבנות חוץ לעזרה
כג שלא להקריב חוץ לעזרה

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות
שמונה עשרה מצות עשה ואחת
עשרה מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א להקריב כבשים בכל יום עולות
ב להדליק אש על המזבח בכל יום
שלא לכבותה
ג להרים את הדשן בכל יום
ד להקטיר קטרת בכל יום
ה להדליק נרות בכל יום
ו שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום
והיא הנקראת חבתין
ז להוסיף שני כבשים בכל יום
עולות בשבת
ח לעשות לחם הפנים
ט מוסף ראשי חדשים
י מוסף הפסח
יא להקריב עומר התנופה
יב לספור כל איש ואיש שבועות
מיום הקרבת העומר
יג מוסף עצרת
יד להביא שתי הלחם עם הקרבנות
הבאות בגלל הלחם ביום עצרת
טו מוסף ראש השנה
טז מוסף יום הצום
יז מוסף החג

ט' מוסף שחרית עצרת

הלכות פסולי המוקדשין

יש בכלל שמונה מצות שתי מ'
מצות עשה ושש מצות לא ת'
תעשה וזהו פרטן
א' שלא לאכול קדשים שנפסלו וש'
ושהוטל בהן מום
ב' שלא לאכול פגול
ג' שלא יותיר קדשים לאחר זמנו
ד' שלא יאכל נותר
ה' שלא יאכל קדשים שנטמאו
ו' שלא יאכל אדם טמא את ה'
הקדשים
ז' לשרוף את הנותר
ח' לשרוף את הטמאה

הלכות עבודת יום הכיפורים

מצות עשה אחת והוא שיע'
שיעשה מעשה יום הכפורים
כלו על הסדר
כמו שכתוב בפרשת אחרי מות
הקרבנות והוידויין ושלוח ה'
השעיר ושאר העבודה

הלכות מעילה

יש בכלל שלש מצות אחת מ'
מצות עשה ושתים מצות לא
תעשה וזהו פרטן
א' לשלם המועל אשר חטא בתו'
בתוספת חומש וקרבן וזהו
דין מעילה
ב' שלא לעבוד בקדשים
ג' שלא לגוז בקדשים
נמצאו כל המצות הנכללות בספר
זה מאה ושלש מהן שבע ל'
וארבעים מצות עשה ושש
וחמשים מצות לא תעשה

ספר הקרבנות

הלכותיו שש וזהו סדורן
הלכות קרבן פסח
הלכות חגיגה
הלכות בכורות
הלכות שגגות
הלכות מחוסרי כפרה
הלכות תמורה

הלכות קרבן פסח

יש בכלל חמש עשרה מצות
אחת עשרה מצות לא תעשה
ושתים מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א' לשחוט הפסח בזמנו
ב' שלא לשחוט אותו על החמץ
ג' שלא תלין אמוריו
ד' לשחוט פסח שני
ה' לאכול הפסח על מצות ומרורי'
בליל חמשה עשר לחדש הש'
ו' שלא יאכל נא ומבושל
ז' שלא יוציא מבשר הפסח חו'
חוץ לחבורה
ח' שלא יאכל ממנו משומד
ט' שלא יאכיל ממנו לתושב או לשכיר
י' שלא יאכל ממנו ערל
יא' שלא לשבור בו עצם
יב' שלא ישבר עצם בפסח שני
יג' שלא ישאיר ממנו עד בקר
יד' שלא ישאיר מבשר חגיגת ה'
ארבעה עשר עד יום השלישי

הלכות חגיגה

יש בכלל שש מצות ארבע מ'
מצות עשה ושתים מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א' להראות פני אל
ב' לחוג בשלשה רגלים
ג' לשמוח ברגלים
ד' שלא יראה ריקם
ה' שלא יעזב לוי משמחו ולתת
לו מתנותיו ברגלים
ו' להקהיל את העם בחג הסוכות
במוצאי שמטה

הלכות בכורות

יש בכלל
חמש מצות שתי מצות עשה
ושלש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א' להפריש בכורות
ב' שלא יאכל בכור תמים חוץ לירוש'
ג' שלא יפדה הבכור
ד' להפריש מעשר בהמה
ה' שלא יגאל בהמה וכללתי המעשר
עם הבכור לפי שמעשה שניה'
אחד והכתוב כללו עמו שנאמ'
ואת דמם תזרק על המזבח
כך למדו מפי השמועה שזה
דם מעשר ודם בכור

הלכות שגגות

יש בכלל
חמש מצות עשה וזהו פרטן
א' שיקריב היחיד קרבן חטאת
קבוע שגגתו
ב' שיקריב אשם ודאי שלא נודע
לו אם חטא אם לא חטא עד
שיודע לו ויביא חטאתו וזהו
הנקרא אשם תלוי
ג' שיקריב החוטא אשם על
עבירות ידועות וזהו הנקרא

ואשם ודוי
ד שיקריב החוטא קרבן על עבירה
ידועה אם הוא עשיר בהמה
ואם הוא עני עוף או עשירית
האיפה וזהו הנקרא עולה ויורד
ה שיקריבו הסנהדרין קרבן אם
טעו והורו שלא כהלכה באחת
מן החמורות

הלכות מחסרי כפרה

יש בכללן ארבע מצות עשה
וזהו פרטן
א כשתקריב הזבה כשתטהר קרב'
ג שיקריב הזב קרבן כשיטהר
ב שתקריב היולדת כשתטהר קרבן
ד שיקריב מצורע כשיטהר קרבן
ואחר שיקריבו קרבנותיהן תג'
תגמר טהרתן

הלכות תמורה

יש בכללן
שלש מצות אחת מצות עשה
ושתים מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א שלא ימיר
ב שתהיה התמורה קדש אם המיר
ג שלא ישנה הקדשים מקדושה
לקדושה   נמצאו כל המצות
הנכללות בספר זה תשע ושלשים
והן עשרים מצות עשה ותשע
עשרה מצות לא תעשה

ספר טהרה

הלכותיו שמנה וזהו סדורן
הלכות טומאת מת
הלכות פרה אדומה
הלכות טומאת צרעת
הלכות מטמאי משכב ומושב
הלכות שאר אבות הטומאות
הלכות טומאת אוכלים
הלכות טומאת כלים
הלכות מקואות

הלכות טומאת מת

מצות עשה אחת היא והיא דין
טומאת מת

הלכות פרה אדומה

יש בכללן שתי מצות עשה
א דין פרה אדומה
ב דין טומאת מי נדה וטהרתן

הלכות טמאת צרעת

יש בכללן שמונה מצות שש
מצות עשה ושתי מצות לא
תעשה וזהו פרטן
א להורות בצרעת אדם כדין
הכתובה בתורה
ב שלא יקוץ סימני טומאה
ג שלא יגלח הנתק
ד שיהיה המצורע מפורסם בק'
בקריעת בגדיו ופריעת ראשו
ועטייה על שפם
ה טהרת צרעת
ו שיגלח מצורע את כל שערו
כשיטהר
ז דין צרעת הבגד
ח דין צרעת הבית

הלכות מטמאי משכב ומושב

יש בכללן
ארבע מצות עשה וזהו פרטן
א דין טומאת נדה
ב דין טומאת יולדת
ג דין טומאת זבה
ד דין טומאת זב

הלכות שאר אבות הטמאות

יש בכללן שלש מצות עשה
וזהו פרטן
א דין טומאת נבלה
ב דין טומאת שרץ
ג דין טומאת שכבת זרע וע'
ועבודה זרה מטמאה כשרץ
וטומאתה מדברי סופרים

הלכות טומאת אוכלין

מצות עשה אחת היא והיא ד'
דין טומאת אוכלין ומשקין ע'
והכשירן

הלכות כלים

ענין אלו ההלכות לידע כלים
שמקבלים טומאה אחם ואיזה
הטומאות וכלים שאינן מתטמאין
וכיצד מתטמאין הכלים ומטמאין

הלכות מקואות

מצות עשה אחת והיא שיטבול
כל טמא במי מקוה ואחר כך
יטהר   נמצאו כל המצות הנכללות
בספר זה עשרים מהם שמונה
עשרה מצות עשה ושתי מצות

לא תעשה

ספר נזיקין

הלכותיו חמש וזהו סדורן
הלכות נזקי ממון
הלכות גניבה
הלכות גזלה ואבדה
הלכות חובל ומזיק
הלכות רוצח ושמירת נפש

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצות עשה
וזה הוא פרטן
א דין השור
ב דין המבעה
ג דין הבור
ד דין המבערה

הלכות גניבה

יש בכללן שבע מצות שתי מצות עשה וחמש מצות לא תעשה וזהו פרטן
א שלא לגנוב ממון
ב דין הגנב
ג לצדק המאזנים עם המשקלות
ד שלא יעשה עול במדות ובמשקלות
ה שלא יהיה לאדם אבן ואבן איפה ואיפה אעפ׳ שאינו לוקח ונותן בהן
ו שלא יסיג גבול
ז שלא לגנוב נפשות

הלכות גזילה ואבדה

יש בכללן שבע מצות שתי מצות עשה וחמש מצות לא תעשה וזהו פרטן
א שלא לגזול
ב שלא לעשוק
ג שלא לחמוד
ד שלא להתאוות
ה להשיב את הגזילה
ו שלא יתעלם מן האבדה
ז להשיב את האבדה

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת והיא דין חבל בחברו או מזיק ממון חברו

הלכות רוצח ושמירת נפש

יש בכללן שבע עשרה מצות שבע מצות עשה ועשר מצות לא תעשה וזהו פרטן
א שלא לרצוח
ב שלא ליקח כופר לנפש רוצח אלא להגלות רוצח בשגגה
ג שלא ליקח כפר למחוייב גלות
ד שלא יומת הרוצח כשירצח קודם עמידה בדין
ה להציל הנרדף בנפשו של רודף
ו שלא לחוס על הרודף
ז שלא לעמוד על דם
ח להפריש ערי מקלט ולכוין להן הדרך
ט לערוף את העגלה בנחל
י שלא יעבד באותו קרקע ולא יזרע
יא שלא לשום דמים
יב לעשות מעקה
יג שלא יכשיל תמים בדבר
יד לפרוק עם מי שנכשל בדרך
טו לטעון עמו
טז שלא יניחנו בדרך נבהל במשאו וילך לו

נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה שש ושלשים מהן שש עשרה מצות עשה ועשרים מצות לא תעשה

ספר קנין

הלכותיו חמש וזהו סדורן
הלכות מכירה
הלכות זכייה ומתנה
הלכות שכנים
הלכות שלוחין ושותפין
הלכות עבדים

הלכות מכירה

יש בכללן חמש מצות אחת מ׳ מצות עשה וארבע מצות לא תעשה וזהו פרטן
א דין מקח וממכר
ב שלא יונה במקח וממכר
ג שלא יונה בדברים
ד שלא יונה גר צדק בממון

הלכות זכייה ומתנה

ענין אלו ההלכות לידע דין ה זוכה מן ההפקר היאך יקנה ובמה יקנה ודין נותן מתנה ומקבל ואיזו מתנה חוזרת ואיזו אינה חוזרת

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין ש שיחלוק הקרקעות בין השותפין והרחקת נזקי כל אחד מהן משכנו ומבעל המצר שלו ודין בעל המצר

הלכות שלוחין ושותפין

ענין אלו ההלכות לידע דין שלוחו
של אדם ושותפו ומשפטיהן ל'
מקחן וממכרן בשכרן והפסדן ״

הלכות עבדים:

יש בכללן שלש עשרה מצות י'
חמש מצות עשה ושמונה מצ'
מצות לא תעשה ׳ וזהו פרטן ״
א דין קנין עבד עברי ״
ב שלא ימכר ממכרת עבד ״
ג שלא יעבידנו בפרך ״
ד שלא נניח גר תושב לרדות בפ'
ה שלא נעבוד בו עבודת עבד ״
ו להעניק לו ביציאתו חפשי ״
ז שלא יצא ריקם ״
ח לפדות אמה העבריה ״
ט לייעדה ״
י שלא תמכר ״
יא לעבוד בעבד כנעני לעולם אלא
אם כן הפיל לו אדוניו אחד מר'
מראשי אבריו ״
יב שלא להסגיר עבד שברח מחוצ'
לארץ לארץ ישראל ״
יג שלא להונות זה הבא אלינו ״
נמצאו כל המצות הנכללות בס'
בספר זה שמונה עשרה שש ל'
והן מצות עשה ושתים עשר
מצות לא תעשה ״

ספר משפטים

הלכותיו חמש ׳ וזהו סדורן ״
הלכות שכירות ״
הלכות שאלה ופקדון ״
הלכות לוה ומלוה ״
הלכות טוען ונטען ״
הלכות נחלות ״

הלכות שכירות:

יש בכללן שבע מצות ׳ שלש ל'
מצות עשה ׳ וארבע מצות לא
תעשה ״ וזהו פרטן ״
א דין שומר שכר שכיר ״
ב ליתן שכר שכיר בזמנו ״
ג שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנ'
ד שיאכל השכיר מן המחובר בו ״
ה שלא יאכל השכיר מן המחובר
בשעת מלאכה ״
ו שלא יוליך השכיר בידו יתר
על מה שיאכל ״
ז שלא יחסום שור בדישו וכן
שאר הבהמה ״

הלכות שאלה ופקדון

יש בכללן שתי מצות עשה ״
א דין שואל ״
ב דין שומר חנם ״

הלכות לוה ומלוה

יש בכללן שתים עשרה מצות י'
וארבע מצות עשה ושמונה
מצות לא תעשה ׳ וזהו פרטן ״
א להלוות לעני ומך ״
ב שלא יגש אותו ״
ג לנגוש את הנכרי
ד שלא ימשכן בעל חוב בזרוע ״
ה להחזיר המשכון לבעליו בזמן
שהוא צריך לו ״
ו שלא יאחר המשכון מבעליו ל'
העני בעת שהוא צריך לו ״
ז שלא יחבל בגד אלמנה ״
ח שלא יחבל כלים שעושין אוכל נפש ׳
ט שלא יתן המלוה בריבית ״
י שלא ילוה הלוה בריבית ״
יא שלא יתעסק בין מלוה ולוה בר'
בריבית לא יעיד ביניהם ולא יכ'
יכתוב שטר ולא יערב ״
לוות מן הנכרי ולהלוותו בריבית ״

הלכות טוען ונטען

מצות עשה אחת והוא דין ל'
טוען או כופר ״

הלכות נחלות

מצות עשה אחת ׳ והיא דין ל'
סדר נחלות ׳ נמצאו כל המצות
הנכללות בספר זה עשרים וג'
ושלש מהן אחת עשרה מצות
עשה ׳ ושתים עשרה מצות
לא תעשה ״

ספר שפטים:

הלכותיו חמש ׳ וזהו סדורן ״
הלכות סנהדרין והעונשין המ'
המוסרין להן ״
הלכות עדות ״
הלכות ממרים ״
הלכות אבל ״
הלכות מלכים ומלחמות ״

הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להן

יש בכללן שלשים מצות ׳ עשר
מצות עשה ועשרים מצות לא
תעשה ״ וזהו פרטן ״
למנות שופטים ״
שלא למנות דיין שאינו יודע
דרך המשפט והלכותיו ״
לנטות אחרי רבים אם נחלקו השופט' ״
שלא להרג אם רבו המחייבין ל'
באיש אחד עד שיהיו המחייבין
יתר שנים לכל הפחות ״
שלא ילמד חובה מי שלמד זכות

ה להרג בסקילה ״
ו להרג בשריפה ״
ז להרג בסייף ״
ח להרג בחנק ״
ט לתלות ״
י לקבר הנהרג ביום הריגתו
יא שלא תלין נבלתו ״
יב שלא להחיות מכשף ״
יג להלקות רשע ״
יד שלא יוסיף בהכיית הלוקה ״
טו שלא להרג נקי באומדן דעת ״
טז שלא לענוש אונס ״
יז שלא לחוס על הורג חבירו או חובלו
יח שלא לרחם על הדל בדין ״
יט שלא להדר גדול בדין ״
כ שלא להטות הדין על בעל עבירה
כא אף על פי שהוא ״
כב שלא להטות משפט גר יתום ״
כג שלא לעוול משפט ״
כד לשפוט בצדק ״
כה שלא לירא בדין מאיש זרוע ״
כו שלא ליקח שחד ״
כז שלא לישא שמע שוא ״
כח שלא לקלל הדיינין ״
כט שלא לקלל הנשיא ״
ל שלא לקלל אדם מישראל בני ישראל הכשרים ״

הלכות עדות

יש בכלל שמונה מצות שלש
מצות עשה וחמש מצות לא
תעשה ״ וזהו פרטן ״
א להעיד בב״ד למי שיודע לו עדות ״
ב לחקור ולדרוש העדים ״
ג שלא יורה העד בדין זה שהעיד
עליו בדיני נפשות ״
ד שלא יקום דבר בעד אחד ״
ה שלא יעיד בעל עבירה ״
ו שלא יעיד קרוב ״
ז שלא להעיד בשקר ״
ח לעשות לעד זומם כאשר זמם ״

הלכות ממרים

יש בכלל תשע מצות שלש
מצות עשה ושש מצות לא
תעשה ״ וזהו פרטן ״
א לעשות על פי התורה שיאמרו ב״ד ״
ב שלא לסור מדבריהם ״
ג שלא להוסיף על התורה לא מצות
שבכתב ולא בפירושן
שלמדנו מפי השמועה ״
ד שלא לגרוע מן הכל ״
ה שלא לקלל אב ואם ״
ו שלא להכות אב ואם ״
ז לירא מאב ואם ״
ח שלא יהיה הבן סורר ומורה
על קול אביו ואמו ״

הלכות אבל

יש בכלל
ארבע מצות אחת מצות עשה
ושלש מצות לא תעשה ״
וזהו פרטן ״
א להתאבל על הקרובים ואפילו
כהן מתטמא ומתאבל על הקרובי׳
ואין אדם מתאבל על הרוגי בית
דין ולפי זה כללתי הלכות אלו
בספר זה שהן מענין קבורה ש׳
ביום מיתה שהיא מצות עשה ״
ב שלא יטמא כהן גדול לקרובים ״
ג שלא יכנס עם המת באהל ״
ד שלא יטמא כהן הדיוט לנפש של
אדם אלא לקרובים בלבד ״

הלכות מלכים ומלחמות

יש בכלל שלש ועשרים מצות
עשר מצות עשה ושלש עשרה
מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א למנות מלך מישראל ״
ב שלא ימנה מקהל גרים ״
ג שלא ירבה לו נשים ״
ד שלא ירבה לו סוסים ״
ה שלא ירבה לו כסף וזהב ״
ו להחרים שבעה עממים ״
ז שלא להחיות מהן נשמה ״
ח למחות זרעו של עמלק ״
ט לזכור מה שעשה עמלק ״
י שלא לשכח מעשיו הרעים ומ׳
ומארבתו בדרך ״
יא שלא לשכון בארץ מצרים ״
יב לשלוח שלום ליושבי העיר כשצ׳
כשצרים עליה ולדון בה כאשר
מפורש בתורה אם השלים ומ׳
ואם לא השלים ״
יג שלא לדרוש שלום מעמון ומו׳
ומואב לבד כשצרים עליהם ״
יד שלא להשחית אילני מאכל במצור ״
טו להתקין יד שיצאו בו בעלי המל׳
המחנה להפנות בו ״
טז להתקין יתד לחפור בו ״
יז למשוח כהן לדבר באזני העם
בשעת המלחמה ״
יח להיות מאורס ובונה בנין ונוטע
כרם שמחין בקניינו שנה ת׳
תמימה ומחזירין אותה מן המלחמ׳ ״
יט שלא יעבר עליהן דבר ולא יצאו
אפילו לצרכי העיר וצרכי הג׳
הגדוד ודומה להן ״
כ שלא לערוץ ולחזור לאחור
בשעת המלחמה ״
כא דין יפת תאר ״
כב שלא תמכר יפת תאר ״
כג שלא יכבשנה לעבדות אחר
שנבעלה ״ נמצאו כל אלו
המצות הנכללות בספר זה יו״ד

וארבעה ושבעים מהם שבע וכ׳ ... וארבעים מצות לא תעשה ... נמצאו כל ההלכות של ארבעה עשר ספר אלו
ועשרים מצות עשה ושבע ... שלש ושמונים הלכות ... ועתה אני מתחיל לבאר משפטי כל מצוה
ו ומצוה וכל הדינין הנכללין עמה מענינה על סדר ההלכות בעזרת שדי

משוך חסדך ליודעיך וצדקתך לישרי לב

והוא ספר המדע

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצות שש מצות עשה וארבע מצות לא תעשה וזהו פרטן
לידע שיש שם אלוה
שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי ייי
לייחדו
לאהבו
ליראה ממנו
לקדש שמו
שלא לחלל את שמו
שלא לאבד דברים שנקרא שמו ע׳
לשמוע מן הנביא המדבר בשמו
שלא לנסותו
וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש ש׳ שם מצוי ראשון והוא ממציא כל הנמצאים וכל הנמצאים מן ש׳ שמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו ואם יעלה על הדעת שהוא ל׳ אינו מצוי אין דבר אחר יכול לה׳ להמצאות ואם יעלה על הדעת שאין כל הנמצאים מלבדו מצוים הוא לבדו יהיה מצוי ולא יבטל הוא לבטולם שכל הנמצאים צר׳ צריכין לו והוא ברוך הוא אינו צריך להם ולא לאחד מהם

ב ולפיכך אין אמתתו כאמתת אחד מהם הוא שהנבי׳ אומ׳ וי״י אלהים אמת הוא לבדו ל׳ האמת ואין לאחר אמת כאמתו והוא שהתורה אומרת אין עוד מלבדו כלו׳ אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו

ג המצוי הזה הוא אלוה העולם אדון כל הארץ והוא המנהיג הגלגל בכח שאין לו קץ ותכלית בכח שאין לו הפסק שהגלגל ס׳ סובב תמיד ואי אפשר שיסוב ב׳ בלא מסבב והוא ברוך הוא ה׳ המסבב אותו בלא יד ולא גוף

ד וידיעת דבר זה מצות

עשה שנ׳ אנכי יי׳ אלהיך וכל ה׳
המעלה על דעתו שיש שם אלוה
אחר חוץ מזה עובר בלא תעשה
שנ׳ לא יהיה לך אלהים אחרים ע׳
על פני׳ וכפר בעיקר שזה הוא
העיקר הגדול שהכל תלוי בו״
ה׳ ״ אלוה זה אחד הוא ולא
שנים ולא יתר על שנים אלא ה׳
אחד שאין כיחודו אחד מן ה׳
אחד מן האחדים המצויים ב׳
בעולם לא אחד כמין שהוא כולל
אחדים הרבה׳ ולא אחד כגוף ה׳
שהוא נחלק למחלקות ולקצוות
אלא ייחוד שאין ייחוד אחר כ׳
כמותו בעולם ״ ו׳ ״ אלו
היו האלוהות הרבה היו גופין ו׳
וגויות מפני שאין הנמנין השוו׳
השוין במציאותן נפרדין זה מזה
אלא במאורעים שיארעו הגופות
והגויות׳ ואילו היה היוצר גוף ו׳
וגויה היה לו קץ ותכלית שאי ה׳
אפשר להיות גוף שאין לו קץ׳ ו׳
וכל שיש לו קץ ותכלית יש לכחו
קץ ותכלית ״ ז׳ ״ ואלהינו
ברוך הוא הואיל וכחו אין לו קץ
ואינו פוסק שהרי הגלגל סובב
תמיד אין כחו כח גוף׳ והואיל
ואינו גוף לא יארעו בו מאורעו׳
הגופות כדי שיהא נחלק ונפרד
מאחר לפי׳ אי אפשר שיהיה ה׳
אלא אחד׳ וידיעת דבר זה מ״ע
מצות עשה שנ׳ יי׳ אלהינו יי׳ אח׳
אחד ״ ח׳ ״ הרי מפורש ב׳
בתורה ובנביא שאין הקדוש ב״ה
גוף וגויה שנ׳ כי יי׳ אלהיכם הוא
האלהים בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת ״ והגוף לא יהיה בשני
מקומות ונא׳ כי לא ראיתם כל
תמונה ונ׳ ואל מי תדמיוני ואשוו׳

ואילו היה גוף היה דומה לשאר ג׳
גופים ״ ט׳ ״ אם כן מהו זה
שכתו׳ בתורה ותחת רגליו׳ כתובים
באצבע אלהים״ יד יי׳ ועיני יי׳
ואזני יי׳ ״ וכיוצא בדברים האלו
הכל לפי דעתן של בני אדם הוא
שאינן מכירין אלא הגופות ודבר׳
תורה כלשון בני אדם׳ והכל כנויים
הם מ׳ שנ׳ אם שנותי ברק חרבי׳
וכי יש לו חרב׳ ובחרב הוא הורג
אלא משל והכל משל ״ י׳ ״
ראיה לדבר זה נביא אחד אומר
שראה הקדוש ב״ה לבושיה כת׳
כתלג חיור׳ ואחר ראהו חמוץ
בגדים׳ ומשה רבינו עצמו ראהו
על הים כגבור עושה מלחמה׳
ובסיני כשליח צבור עטוף׳ לומר
שאין לו דמות וצורה׳ אלא הכל
במראה הנבואה ובמחזה׳ ואמית׳
הדבר אין דעתו של אדם יכולה
להשיגו ולחקרו׳ וזהו שאו׳ החקר
החקר אלוה תמצא עד אם תכלית
שדי תמצא ״ יא׳ ״ מהו
שבקש משה רבינו להשיג כשאמ׳
הראני נא את כבודך׳ בקש לידע
אמיתת המצאו של הקדוש ברוך
הוא עד שיהיה ידוע בלבו כמו יד׳
ידיעת אחד מן האנשים שראה
פניו ונחקקה צורתו בקרבו ה׳
שנמצא אותו האיש נפרד בד׳
בדעתו משאר אנשים כך בקש
משה רבינו להיות מציאות הקדוש
ברוך הוא נפרדת בלבו משאר
מציאות הנמצאים עד שידע
אמתת המצאו כמות שהיא וה׳
והשיבו הקדוש ברוך הוא שאין
כח בדעת האדם החי שהוא מג׳
מחובר מגוף ונפש להשיג אמתת
דבר זה על בוריו ״ יב׳ ״

והודיעו הקדוש ב״ה מה שלא ידע
אדם לפניו ולא ידע לאחריו עד
שהשיג מאמתת המצאו דבר
שנפרד הקדוש ב״ה בדעתו משאר
הנמצאים כמו שיפרד אחד מן
האנשים שראה אחוריו והשיג
כל גופו ומלבושו בדעתו משאר
האנשים ועל דבר זה רמז הכתוב
ואמ׳ וראית את אחורי ופני לא
יראו ״ יג׳ ״ וכיון שנתברר ש׳
שאינו גוף וגויה יתברר שלא י׳
יארעו לו אחד ממאורעות הג׳
הגוף לא חבור ולא פירוד לא מקום
ולא מדה לא עליה ולא ירידה
ולא ימין ולא שמאל ולא פנים
ולא אחור ולא ישיבה ולא עמידה
ואינו מצוי בזמן עד שיהיה לו
ראשית ואחרית ומנין שנים
ואינו משתנה שאין לו דבר ש׳
שיגרום לו שנוי ״ יד׳ ״
ואין לו לא מות ולא חיים כחיי ה׳
הגוף ולא סכלות ולא חכמה כח׳
כחכמת האיש החכם ולא שנ׳
שינה ולא הקיצה לא כעס ולא
שחוק ולא שמחה ולא עצבות
לא שתיקה לא דיבור כדיבור
הגוף כך אמרו חכמ׳ אין למעלה
לא עמידה ולא ישיבה לא עורף
ולא פנים ״ טו׳ ״ והואיל ו׳
והדבר כן הוא כל הדברים האלו
וכיוצא בהן שנ׳ בתורה ובדברי
נביאים הכל משל ומליצה הם כ׳
כמו שנ׳ יושב בשמים ישחק׳ כע׳
כעסוני בהבליהם׳ כאשר שש יי׳
וכיוצא בהן על הכל אמרו חכמים
דברה תורה כלשון בני אדם׳ וכן
הוא אומ׳ האותי הם מכעיסים״
יו׳ ״ הרי הוא אומ׳ אני יי׳ לא ש׳
שניתי ואילו היה פעמים כועס

ופעמים שיחזה היה משתנה
וכל הדברים האלו ואין מעין
אלו לעפין האפלים השפלים
שוכני בתי חומר אשר בעפר
יסודם אבל האל ברוך הוא יתב'
יתברך ויתרומם על כל זה

פרק שני

האל הנכבד
והנורא מצוה לאהבו וליראה ממ'
ממנו שנ' ואהבת את יי' אלהיך
את יי' אלהיך תירא והאיך היא
הדרך לאהבתו ויראתו בשעה
שיתבונן האדם במעשיו וברואי'
הנפלאים הגדולים ויראה מהם
חכמתו שאין לה ערך ולא קץ מ'
מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר
ומתאוה תאוה גדולה לידע השם
הגדול כמו שאמ' דוד צמאה נפ'
נפשי לאלהים לאל חי ב
וכשיחשב בדברים האלו עצ'
עצמן מיד הוא נרתע לאחוריו
ויראה ויפחד וידע שהוא בריה
קטנה שפלה אפלה עומד ב'
בדעת קלה מעוטה לפני תמים
דעות כמו שאמ' דוד כי אראה
שמיך מעשה אצבעותיך
מה אנוש כי תזכרנו ג
ולפי הדברים האלו אני מבאר
כללים גדולים ממעשה רבון ה'
העולמים כדי שיהיה פתח למבין
לאהוב את השם כמו שאמרו ח'
חכמים בענין אהבה שמתוך
כך אתה מכיר את מי שאמר
והיה העולם ד כל מה
שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו
נחלק לשלשה חלקים מהן בר'
בריאין שהן מחוברין מגולם
וצורה והן הוין ונפסדים

תמיד כמו גופות האדם והבהמה
והצמחים והמתכות ומהם ל'
בראים שהן מחוברין מגולם וצו'
וצורה אבל אינם משתנים מגוף
לגוף ומצורה לצורה כמו הראשנ'
אלא צורתם קבועה בגולם לעולם
ואינם משתנים כמו אלו והן ל'
הגלגלים והכוכבים שבהם ואין
גולם כשאר גלמים ולא צורתם
כשאר צורות ה ומהם
בראים צורה בלא גולם כלל והן
המלאכים שהמלאכים אינן גוף
וגויה אלא צורות נפרדות זו מזו
ומהו זה שהנביאים אומ' שראו
המלאכים אש ובעלי כנפים הכל
במראה הנבואה ודרך חידה ל'
לומר שאינו גוף ואינו כבד כגופ'
הכבדים שנ' כי יי' אלהיך אש או'
אוכלה הוא ואינו אש אלא משל
וכמו שנ' עושה מלאכיו רוחות
ו ובמה יתפרדו הצורו'
זו מזו והרי אינן גופין לפי שאי'
שאינן שוין במציאותן אלא כל
אחד מהן למטה ממעלתו של חב'
חברו והוא מצוי מכחו זה למע'
מזה והכל נמצאים מכחו של
הקדוש ברוך הוא וטובו זה ה'
שרמז שלמה בחכמתו ואמר כי
גבוה מעל גבוה שומר וגבוהים
עליהם ז מה שאמרנו
למטה ממעלתו אינה מעלת מקו'
כמו אדם שיושב למעלה מחבירו
אלא כמו שאומרים בשני חכמים
שאחד גדול מחבירו בחכמה ה'
שהוא למעלה ממעלתו של זה
וכמו שאומרין בעלה שהוא למ'
למעלה מן העלול ח שנוי
שמות המלאכים על שם מעלת'
הוא ולפיכך נקראין חיות הקודש

והן למעלה מן הכל ואופנים ואראלי'
וחשמלים ושרפים ומלאכים ואלהי'
ובני אלהים וכרובים ואישים
ט כל אלו עשרה שמות שנקרא'
בהן המלאכים על שם עשר מעלו'
שהן הם ומעלה שאין מעלה מל'
ממנה אלא מעלת האל ברוך הוא הי'
מעלות הצורות שנקראות חיות
לפיכך נאמר בנבואה בנבואה ד'
שהן תחת הכסא ומעלה עשירי'
היא מעלת הצורה שנקראות א'
אישים והם המלאכים שמדברים
עם הנביאים ונראים להם במראה
הנבואה לפיכך נקראו אישים ש'
שמעלתם קרובה ממעלת דעת
האדם י וכל הצורות
האלו חיים ומכירים את הבורא ו'
ויודעים אותו דעה גדולה עד
למאד כל צורה וצורה לפי מעלתה
לא לפי גדלו מעלה הראשונה אינה
יכולה להשיג אמתת הבורא כמה
שהוא אלא דעתה קצרה להשיג
יא אבל משגת ויודעת
יותר ממה שמשגת ויודעת מע'
צורה שלמטה ממנה וכן כל מעלה
ומעלה עד מעלה עשירית גם ל'
היא יודעת הבורא דעה שאין כ'
כח בני אדם המחוברין מגולם
וצורה יכול להשיג ולידע כמותה
והכל אינם יודעים את הבורא כ'
כמו שהוא יודע עצמו יב כל
הנמצאין חוץ מן הבורא מצורה
הראשונה עד יתוש קטן שיהיה
בטבור הארץ הכל מכח אמתו ל'
נמצאו ולפי שהוא יודע הכל ואין
דבר נעלם יג הקדוש ברוך
הוא מכיר אמתו ויודע אותה כמו
כמות שהיא ואינו יודע בדעה
שהוא חוץ ממנו כמו שאנו יוד'

בבריית ר' נחם נ' אי' יזגו
אהבה יש יצריך מוכרי לקב'
הוא ועתני כבוד ויקר לחלו
ולפני שהוא לבדו קדם הכל
ומלא העליוני והתחתונים
ושוכן הרב ברא את העולם
בחמור ולא משל והוא א'
אב וגבור חכם וטוב ורחו
וסומך הכל ומכל בריותיו כ'
כלן יודע רזי שלם ומטיב
לרעים ולטובים וממרן לרש
ורשעים ומט'
ישובו
וחין
עט

ידעין שאין אנו ודעתינו אחת׳
אבל הבורא יתברך שמו הוא וד׳
ודעתו וחייו אחד מכל צד ומכל
פנה שאילו היה חי בחיים וי׳
ויודע בדעה שהיא חוץ ממנו
היו שם אלהות הרבה הוא וחייו ו׳
ודעתו ואין הדבר כן אלא אחד
מכל צד ומכל פנה ובכל דרך יחוד
ברוך הוא ״ יד ״ נמצאת
הוא היודע והוא הידוע והוא ה׳
הדיעה עצמה הכל אחד ודבר זה
אין כח בפה לאומרו ולא באזן ל׳
לשמעו ולא בלב האדם להכירו על
בוריו ׳ולפיכך אומ׳ חי פרעה׳ חי
נפשך ׳ואין אומ׳ חי ה׳ אלא חי ה׳
א׳ שאין הבורא וחייו שנים׳ כמו
חיי הגופות החיים או כחיי המ׳
המלאכים ״ טו ״ לפיכך אינו
מכיר הברואים ויודעם מחמת
מחמת הברואים כמות שאנו
יודעים אותם אלא מחמת עצ׳
עצמו ידעם לפיכך מפני שהוא
יודע עצמו ידע הכל שהכל ׳
נסמך בהוייתו ״ יו ״ דברים
אלו שאמרנו בעניין זה כשני
פרקים אלו כמו טיפה מן הים
הן ממה שצריך לבאר בענין זה
וביאור כל העיקרין שבשני פר׳
אלו הוא הנקרא מעשה מרכ׳ ״
יז ״ צוו חכמים הראשונים
שלא לדרוש בדברים אלו אלא ל׳
לאיש אחד בלבד והוא שיהיה
חכם ומבין מדעתו ואחר כך מו׳
מוסרין לו ראשי פרקים ומודיע׳
אותו שמץ הדבר והוא מבין מ׳
מדעתו ויודע סוף הדבר ועומקו ״
יח ״ ודברים אלו דברים
עמוקים עד למאד ואין כל דעת
ודעת ראויה לסובלן ועליהן אמ׳
שלמה בחכמתו דרך משל כבשי׳
לבושיך כך אמרו חכמים בפי׳
בפירוש משל דברים שהן כבשונ׳
של עולם יהיו לבושיך כלומר לך
לבדך ואל תדרוש אותן ברבים ׳
ועליהם אמ׳ יהיו לך לבדך ואין ל׳
לזרים אתך ׳ועליהם אמ׳ דבש וחל׳
תחת לשונך ׳כך פירשו חכמים
הראשונים דברים שהן כדבש ׳
וחלב יהיו תחת לשונך ״

פרק שלישי׃

והגלגלים
הן הנקראים שמים ׳ורקיע וז׳
זבול וערבות והן תשעה גלגלי׳
גלגל הקרוב ממנו הוא גלגל הירח
והשני שלמעלה ממנו גלגל שבו
הכוכב הנקרא כוכב ׳וגלגל שלישי
שלמעלה ממנו שבו נגה ׳וגלגל
רביעי שבו חמה ׳וגלגל חמישי ׳
שבו מאדים ׳וגלגל ששי שבו צ׳
צדק ׳וגלגל שביעי שבו שבתי ׳
וגלגל שמיני שבו שאר הכוכבים
שנראין ברקיע ׳וגלגל תשיעי
הוא גלגל החוזר בכל יום מן המזרח
למערב ״ ב ״ והוא המקיף
את הכל ומסבב את הכל וזה ש׳
שתראה כל הכוכבים כאלו הן ב׳
כולן בגלגל אחד ואע״פ שיש בהן
זה למעלה מזה מפני שהגלגלים
טהורים וזכים כזכוכית וכספיר
ולפיכך רואים הכוכבים שבגלג׳
שמיני מתחת גלגל הראשון ״
ג ״ כל גלגל וגלגל משמונת הגלגלי׳
שבהן הכוכבים נחלק לגלגלים הרב׳
זה למעלה מזה כמו גלדי בצלים
מהן גלגלים סובבים ממערב למזר׳
ומהן סובבין ממזרח למערב כמו
שחוזר הגלגל התשיעי ׳וכלן אין
בינהן מקום פנוי ״ ד ״ כל הגלגלי׳
אינן לא קלים ולא כבדים ואין ל׳
להן לא עין אדום ולא עין שחור
ולא שאר עינות וזה שאנו רואין
אותן כעין התכלת למראית העין
בלבד הוא לפי גובה האויר וכן ׳
אין להן לא טעם ולא ריח לפי ש׳
שאין אלו המאורעים מצוים
אלא בגופות שלמטה מהן ״
ה ״ כל הגלגלים האלו המקיפי׳
את העולם כולו הם עגולין ככדור
והארץ תלויה באמצע׳ ויש למ׳
למקצת מן הכוכבים גלגלים קט׳
קטנים שהן קבועין בהן ׳ואין ׳
אותן הגלגלים מקיפין את הארץ
אלא גלגל קטן שאינו מקיף ק׳
קבוע בגלגל הגדול המקיף ״
ו ״ ומספר כל הגלגלים המק׳
המקיפין את כל העולם שמונה
עשר ומספר כל הגלגלים הקטנים
שאינן מקיפין שמונה ומהלך
הכוכבים וידיעת שיעור סביבתן
בכל יום ובכל שנה ונטייתן לרוח
צפון ורוח דרום וגבהן מעל
הארץ וקריבתן ידוע ומספר
כל אלו וצורת הליכתן ודרך הק׳
הקפתן וזו היא חכמת חשבון
תקופות ומזלות וספרים רבים
חברו בה חכמי יון ״ ז ״
גלגל התשיעי שהוא מקיף את
הכל חלקוהו חכמים הקדמונים
לשנים עשר חלקים ובכל חלק וח׳
וחלק העלו שם על שם צורה ש׳
שתראה בו מן הכוכבים שלמטה
ממנו שהן מכוונים תחתיו והן ׳
המזלות ששמותם ׳טלה ׳שור׳
תאומים ׳סרטן ׳אריה ׳בתולה׳
מאזנים ׳עקרב ׳קשת ׳דלי ׳ ׳
דגים ״ ח ״ גלגל התשיעי

עצמו אין לו חלוקה ולא צורה מ
מכל הצורות האלו ולא כוכב ל
אלא בחבור הכוכבים שבגלגל
שאינו הוא שראו הכוכבים הג'
הגדולים שיש בהם תבנית הצור'
האלו או קרוב מהן ׃ ט ׃ ואלו
השתים עשרה צורות לא היו מ'
מכוונות כנגד אותן החלקים אלא
בזמן המבול שבו העלו להן שמות
אבל בזמן הזה כבר סבבו מעט
שכל הכוכבים שבגלגל שמיני ל
כולן סובבין כמו השמש והירח
אלא שהן סובבין בכבדות והלך
שתהלך השמש כנגדו ביום אחד
ילך כנגדו כל כוכב והם בקרוב
משבעים שנה ׃ י ׃ כל
הכוכבים הנראין יש מהן כוכבים
קטנים שהארץ גדולה מאחד מהן
ויש מהן כוכבים שכל אחד מהן
גדול מן הארץ כמה פעמים וה
והארץ גדולה מן הירח כמו ל
ארבעים פעמים והשמש גדול
מן הארץ כמו מאה פעמים ל ושבעים
נמצא הירח אחד מששת אלפי
ושמונה מאות מן השמש בקרוב
בקרוב ואין בכוכבים כוכב גדול
מן השמש ולא כוכב קטן מכוכב
שבגלגל שני ׃ יא ׃ כל
הכוכבים והגלגלים כולן בעלי נפש
ודעה והשכל הן והן חיין ועומדי'
ומכירין את מי שאמר והיה הע'
העולם כל אחד ואחד לפי גדלו
לפי מעלתו משבחים ומפארים
ליוצרם כמו המלאכים וכשם ש'
שמכירין הקדוש ברוך הוא כך
מכירין את עצמן ומכירין את ה'
המלאכים של מעלה מהן ודעת
הכוכבים והגלגלים מעוטה מדעת
המלאכים וגדולה מדעת בני אדם ׃

יב ׃ ברא האל למטה מגלגל ה'
הירח גולם אחד שאינו כגולם הג'
הגלגלים וברא ארבע צורות לגולם
זה ואינן כצורת הגלגלים ונקבע
כל צורה וצורה במקצת גולם זה ׃
יג ׃ צורה ראשונה צורת
האש נתחברה במקצת גולם זה
ונהיה משניהם גוף אחד האש ׃
וצורת שניה צורת הרוח נתחבר'
במקצתו ונהיה משניהן גוף א'
הרוח ׃ וצורת השלישית צור'
המים נתחברה במקצתו ונהיה
משניהם גוף המים ׃ וצורת רב'
רביעית צורת הארץ נתחברה
במקצתו ונהיה משניהן גוף ה'
הארץ ׃ יד ׃ נמצאו
למטה מן הרקיע ארבעה גופין
מחולקין זה למעלה מזה וכל אחד
ואחד מקיף את שלמטה ממנו
מכל רוחותיו כמו גלגל הגוף הס'
הסמוך לגלגל הירח הוא גוף האש
למטה ממנו גוף הרוח ׃ למטה ה'
ממנו גוף המים ׃ למטה ממנו גוף
הארץ ׃ ואין ביניהן מקום פנוי ה'
בלא גוף כלל ׃ טו ׃ ארבעה
גופות האלו אינם בעלי נפש ואינן
יודעין ולא מכירין אלא כגופים
מתים ויש לכל אחד ואחד מהם
מנהג שאינו יודעו ולא משיגו ו'
ואינו יכול לשנותו וזה שאמר
דוד הללו את ייי מן הארץ כו' אש
וברד ׃ ענין הדברים ׃ הללוהו בני
אדם מגבורותיו שתראו באש ו'
וברד עם שאר הברואים שתראין
למטה מן הרקיע שגבורותיו תמ'
תמיד נכרת לקטן ולגדול ׃

פרק רביעי

ארבעה גופים האלו שהן אש ל'
ורוח ומים וארץ הם יסודות כל
הנבראים למטה מן הרקיע וכל
שיהיה מן אדם ומבהמה ועוף
ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים
טובות ומרגליות ושאר כל אבני
בנין והרים וגושי העפר הכל גולמן
מחובר מארבעה יסודות האלו ׃
ב ׃ נמצאו כל הגופים של
מטה מן הרקיע חוץ מארבע ל'
יסודות מחוברים מגולם וצורה
וגולם שלהם מחובר מארבע יס'
יסודות אלו אבל כל אחד מארבע
יסודות אינו מחובר אלא מגולם
וצורה בלבד ׃ ג ׃ דרך
האש והרוח להיות מהלכם מלמטה
מטבור הארץ למעלה כלפי הרקי'
ודרך המים והארץ להיות מתחת
לרקיע למטה לאמצע שאמצע
הרקיע הוא המטה שאין למטה
ממנו ואין הולכין בדעתם ולא ל'
בחפצם אלא מנהג שנקבע בהם
וטבע שנטבע בהם ׃ ד ׃
טבע האש חם יבש והוא קל מכ'
מכולם והרוח חם לח והמים ק'
קרים לחים והארץ יבשה וקרה
והיא כבדה מכולם והמים קל מ'
ממנה נמצאו למעלה על הארץ ל'
והרוח קל מן המים לפיכך הוא מר'
מרחף על פני המים והאש קל מן
הרוח ׃ ה ׃ ומפני שהן ל'
יסודות לכל גופין שתחת הרקיע
ימצאו כל גוף וגוף מאדם ובהמה
וחיה ועוף ודג וצמח ומתכת וא'
ואבן גולמו מחובר מאש ורוח ומ'
ומים ועפר וארבעתם יתערבו ל'
כאחד וישתנה כל אחד בעת העירו'
העירוב עד שימצא המחובר מ'
מארבעתן אינו דומה לאחד מהן
כשהוא לבדו ואין במעורב מהן

אפילו חלק אחד שהיא אש בפני
עצמה או מים בפני עצמן או א'
ארץ בפני עצמה או רוח בפני
עצמה אלא הכל נשתנו ונעשו
גוף אחד ·· ו' ·· וכל גוף וגוף
המחובר מארבעתן ימצאו בו קור
וחום לח ויבש כאחד אבל יש מהן
גופין שיהיה בהן חזקה מיסוד
מיסוד הארץ כמו האבנים
לפיכך יראה בהם היבש הרבה ··
ז' ·· ועל הדרך הזה ימצאו
גוף חם יתר מגוף אחר וגוף יבש
יתר מגוף אחר · וכן ימצאו גופין
יראה בהן הקור מבד' וגופים
יראה בהן הלח מבד' וגופין יראה
בהן הקור והיבש כאחד בשוה
או הקור והלח כאחד בשוה · או ה'
החום והיבש כאחד בשוה · או
החום והלח כאחד בשוה לפי רוב
היסוד שהיה בעיקר התערובת
ימצא מעשה אותו היסוד וטבע
בגוף המעורב ·· ח' ·· וכל
המחובר מארבעה יסודות אלו
להן הוא נפרד בסוף · יש שהוא
נפרד לאחר ימים אחדים · ויש ש'
שנפרד לאחר שנים רבים ·· וכל
שנתחבר מהם אי אפשר שלא
יפרד להן אפילו הזהב והאודם
אי אפשר שלא יפסד ויחזור
ליסודותיו ויחזור מקצתו לאש
ומקצתו לרוח ומקצתו למים
ומקצתו לארץ ·· ט' ··
הואיל וכל הנפרד לאלו יפרד
למה נאמר לאדם ואל עפר תשו'
לפי שרוב בנינו מן העפר ולא
כל הנפסד כשיפסד מיד יחזור
אלא יפסד ויחזור לדבר אחר
ודבר אחר לדבר אחר וסוף הד'
הדברים יחזור ליסודות ומשם

כל הדברים חוזרין חלילה ·· י' ··
ארבע יסודות האלו מת'
משתנים זה לזה תמיד בכל יום
ובכל שעה מקצתן ולא כל גופן ·
כיצד מקצת הארץ הקרובה מן
המים משתנת ומתפרדת ונע'
ונעשית מים · וכן מקצת המים
הסמוכין לרוח משתנים ומתנ'
ומתנוססין והרי הן רוח · וכן הרוח
מקצתו הסמוך לאש משתנה
ומתחלל ונעשה אש ·· יא' ··
וכן האש מקצתה הסמוכ'
לרוח משתנה ומתכנס ונעשה
רוח וכן הרוח הסמוכה למים מ'
משתנה ומתכנס ונעשה מים
וכן המים מקצתן הסמוך לארץ
משתנה ומתכנס ונעשה ארץ ··
יב' ·· ושנוי זה מעט מ'
מעט ולפי אורך הימים ואין כל
היסוד משתנה עד שיעשה כל
המים רוח או כל הרוח אש שאי
אפשר שיבטל אחד מן היסודות
הארבעה אלא מקצתו ישתנה
מאש לרוח ומקצתו מרוח לאש
וכן כל אחד וחבירו ימצא השינוי ל'
בין ארבעתן והחזרות חלילה ··
יג' ·· ושנוי זה יהיה בסבבת
הגלגל ומסבבתו יתחברו ארבעתן
ויהיה מהן שאר גופי שאר בני
אדם ונפש חיה ובהמה וצמח ו'
ואבן ומתכת והאל נותן לכל גולם
וגולם הצורה הראויה לו על ידי
המלאך העשירי שהיא הצורה
הנקראת אישים ·· יד' ··
לעולם אין אתה רואה גולם בלא
צורה או צורה בלא גולם אלא לב
האדם הוא שמחלק הגוף הנמצא
בדעתו ויודע שמחובר מגולם
וצורה ויודע שיש שם גופין ש'

שגולמם מחובר מארבע יסודות
וגופין שגולמם פשוט ואינו מחו'
מחובר מגולם אחד והצורות ש'
שאין להם גולם אין נראין לעינים
אלא בעין הלב הן ידועים כמו ש'
שאנו יודעין אדון הכל בלא ראיית
העין ·· טו' ·· נפש כל
בשר היא צורתו שנתן לו האל וה'
והדעת היתירה המצויה בנפש
של אדם היא צורת האדם הש'
השלם בדעתו ועל זה נאמר בתור'
נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ב'
כלומר שתהיה לו צורה היודעת
ומשגת הדעות שאין להם גולם
עד שידמה להן · ואינו אומר על
צורה זו הנכרת לעינים שהיא
הפה והחוטם והלסתות ושאר
הגוף ·· יו' ·· ואינה הנפש
המצויה לכל נפש חיה שבה אוכל
ושותה ומוליד ומרגיש ומהרהר
אלא הדעת שהיא צורת הנפש
ובצורת הנפש הכתוב מדבר
ופעמים רבות תקרא זאת צורת
נפש ורוח לפיכך צריך להזהר
בשמות שלא תטעה וכל שם וש'
ושם ילמד מענינו ·· יז' ··
אין צורת הנפש הזאת מחו'
מחוברת מן היסודות כדי שת'
שתפרד להן ואינה מכח הנשמ'
עד שתהא צריכה לנשמה · כמו
שהנשמה צריכה לגוף אלא מאת
אל מן השמים היא · לפיכך כשי'
כשיפרד מן הגולם שהוא מחובר
מן היסודות ותאבד הנשמה
מפני שאינה מצויה אלא עם
הגוף · וצריכה לגוף בכל מעשיה
לא תכרת הצורה הזאת לפי שאינ'
צריכה לנשמה במעשיה אלא ה'
יודעת ומשגת הדעות הפרודות

[illegible]

מן הגלמים ומדעת בוראה הכל ועו׳
ועומדת לעולם ולעולמי עולמים
הוא שאמר שלמה בחכמתו וי׳
וישוב העפר על הארץ כשהיה
והרוח תשוב אל האלהים אשר
נתנה יח כל הדברי׳
האלו שדברנו בענין זה כמר
מדלי הם ודברים עמוקים הם
אבל אינם כעומק פרק ראשון ש׳
ושני וביאור כל אלו דברים שבפרק
שלישי ורביעי הוא הנקרא מ׳
מעשה מרכבה וכן צוו
חכמים הראשונים שאין דורשין
גם בדברים האלו ברבים אלא ל׳
לאדם אחד בלבד מודיעים דברים
אלו ומלמדין אותו
ומה בין ענין מעשה מ׳
מרכבה למעשה בראשית ש׳
שענין מעשה מרכבה לאחד
אין דורשין בו אלא אם כן היה
חכם ומבין מדעתו נותנין לו ר׳
ראשי פרקים וענין מעשה
בראשית מלמדין אותו ליחיד
אעפ׳ שאינו מבין אותו מדעתו
ומודיעין אותו כל שיכול לידע
מדברים אלו ולמה אין מלמדים
אותו ברבים לפי שאין כל אדם
יש לו דעת רחבה להשיג פירוש ו
וביאור כל הדברים על בוריין
כ׳ בזמן שאדם מתב׳
מתבונן בדברים ומכיר כל הברואי׳
ממלאך וגלגל ואדם וכיוצא בו
ויראה חכמתו של הקדוש ב״ה
הוא בכל היצורים ובכל הברואי׳
מוסיף אהבה למקום ותצמא
נפשו ויכמה בשרו לאהוב המ׳
המקום ויירא ויפחד משפלותו
ודלותו וקלותו כשיערוך עצמו
לאחד מהגופות הקדושים הגדו׳

וכל שכן לאחד מהצורות הטהורו׳
הנפרדות מן הגלמים שנתחברו בג׳
בגולם כלל וימצא עצמו שהוא כ׳
ככלי מלא בושה וכלימה רק וחסר
כא וענייני ארבעה
פרקים אלו שבחמש מצות האלו
הם שהחכמים הראשונים קוראי׳
אותן פרדס כמו שאמרו חכמים
ארבעה נכנסו לפרדס ואעפ״י שה׳
שגדולי ישר׳ וחכמים גדולים היו ל׳
לא היה בהם לכולן כח לידע ולהשיג
כל הדברים על בוריין כב
ואני אומ׳ שאין ראוי להטיל
בפרדס אלא מי שנתמלא כריסו
לחם ובשר וזהו לידע ביאור האיסור
והמותר וכיוצא בהן משאר
מצות ואעפ״י שדברים אלו דבר
קטן קראו אותן חכמים דבר גדול
מעשה מרכבה ודבר קטן הויה
דאביי ורבא אעפ״כ ראוין הן להק׳
להקדימן שהן מישבין דעתו של
אדם תחלה ועוד שהן הטובה הג׳
הגדול שהשפיע הקדוש ברוך הוא
ליישוב העולם הזה כדי לנחול
חיי העולם הבא ואפשר שידעם
הכל גדול וקטן איש ואשה בעל
לב רחב ובעל לב קצר

פרק חמישי

כל
בית ישר׳ מצווין על קדוש השם
הגדול הזה שנ׳ ונקדשתי בתוך
בני ישר׳ ומוזהרין שלא לחללו ש׳
שנ׳ ולא תחללו את שם קדשי כ׳
כיצד בשעה שיעמוד גוי ויאנוס
את ישר׳ לעבור על אחת מכל מ׳
מצות האמורות בתורה או יהרגנו
יעבור ואל יהרג שנ׳ במצות אשר
יעשה אותם האדם וחי בהם ולא

שימות בהם ואם מת ולא עבר הרי
זה מתחייב בנפשו ב׳
בד״א בשאר מצות חוץ מע״ז וגלוי
עריות ושפיכות דמים אבל שלש
עבירות אלו אם יאמר לו עבור על
אחת מהן או תהרג יהרג ואל יעבר
ג׳ בד״א בזמן שהגוי ל׳
מתכוון להנאת עצמו כגון שיאנסו
לבנות לו ביתו בשבת או לבשל לו ל׳
תבשילו או יאנס אשה לבעלה וכיוצ׳
בזה אבל אם נתכוון להעבירו על
המצות בלבד אם היה בינו לבין ל׳
עצמו ואין שם עשרה מישראל
יעבר ואל יהרג ואם יאנסו להעבירו
בעשרה מישר׳ יהרג ואל יעבר ואפי׳
לא נתכוון להעבירו אלא על מצות
משאר מצות בלבד ד׳
וכל הדברים האלו שלא בשעת השמ׳
השמד אבל בשעת השמד והוא ל׳
כשיעמוד מלך רשע כגון נבוכד־
נצר וחבריו ויגזור שמד על ישראל
לבטל דתם או מצוה מן המצות ל׳
יהרג ואל יעבר ואפילו על אחת מ׳
משאר מצות בין נאנס בתוך עשר׳
בין נאנס בינו לבין הגוים ה׳
כל מי שנאמ׳ בו יעבר ואל ל׳
יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב
בנפשו וכל מי שנ׳ בו יהרג ואל ל׳
יעבר ונהרג ולא עבר הרי זה קדש
את השם ואם היה בעשרה מישר׳
הרי זה קדש את השם ברבים כ׳
כדניאל חנניה מישאל ועזריה
ור׳ עקיבא וחביריו ואלו הן הרוגי
מלכות שאין מעלה על מעלתם ל׳
ועליהם נאמ׳ כי עליך הורגנו כל הי׳
היום נחשבנו כצאן טבחה ועליה׳
נאמ׳ אספו לי חסידי כורתי בריתי ע׳
עלי זבח ר׳ וכל מי שנאמ׳
בו יהרג ואל יעבר ועבר ולא נהרג

[illegible]

הרי זה מחלל את השם ואם היה
בעשרה מישר' הרי חלל את
השם ברבים ובטל מצות עשה
שהוא קדוש השם ועבר על מצו'
לא תעשה שהיא חלול השם
פעם ופעם ואעפ"כ מפני שעבר
באונס אין מלקין אותו ואין צריך
לומ' שאין ממיתין אותו בית דין
אפילו הרג באונס שאין מלקין
וממיתין אלא לעובר ברצונו
בעדים והתראה שנ' בנותן
מזרעו למלך ונתתי אני את פני
באיש ההוא ומפי השמועה
למדו ההוא לא אנוס ולא שוגג
ולא מוטעה ד ומה
אם עז' שהיא חמורה מן הכל
העובד אותה באונס אינו חייב
כרת ואין צריך לומר מיתת בד'
קל וחומר לשאר מצות האמו'
בתורה ובעריות הוא אומר
ולנערה לא תעשה דבר אבל
אם יכול למלט נפשו מתחת יד
המלך הרשע ואינו עושה הוא
ככלב שב על קיאו והרי זה עובד
עז' במזיד והוא נטרד מן העולם
הבא ויורד למדרגה התחתונה
של גהינם ה נשים
שאמרו להם גוים תנו לנו אחת
מכם ונטמא אותה ואם לאו
נטמא את כולכם יטמאו את
כולם ואל ימסרו להם נפש אחת
מישר' וכן אמרו להם גוים
תנו לנו אחד מכם ונהרגנו ואם
לאו נהרג כולכם יהרגו כולם
ואל ימסרו נפש אחת מישר'
ואם יחדוהו להם ואמרו תנו
לנו פלוני או נהרג כולכם אם היה
מחוייב מיתה כשבע בן בכרי
יתנו אותו להם ואין מורין להן

כן לכתחלה ואם אינו חייב מיתה
יהרגו כולן ואל ימסרו להן נפש
אחת מישר' ו כענין
שאמרו באונסין כך אמרו בחליי'
כיצד מי שחלה ונטה למות ואמ'
הרופאים שירפאו אותו בדבר
פלו' מאיסורין שבתורה עושין
לו ומתרפאין בכל איסורין שבתו'
במקום סכנה חוץ מעז' וגלוי
עריות ושפיכות דמים שאפילו
במקום סכנה אין מתרפאין בהן
ואם עבר ונתרפא ענשין אותו
בית דין עונש הראוי לו ז
ומנין שאפילו במקום סכנ'
נפשות אין עוברין על אחת מש'
משלש עבירות אלו שנ' ואהבת
את יי' אלהיך בכל לבבך ובכל נפש'
ובכל מאדך אפילו נוטל את נפש'
והריגת נפש מישר' לרפאות נפש
אחרת או להציל אדם מיד אנס
דבר שהדעת נוטה לו הוא שאין
מאבדין נפש מפני נפש' ועריות
הוקשו לנפשות שנ' כי כאשר יקום
איש על רעהו ורצחו נפש כן
הדבר הזה ח
בד"א שאין מתרפאין בשאר
איסורין אלא במקום סכנה בזמן
שהן דרך הנאתן כגון שמאכילי'
את החולה שקצים ורמשים או
חמץ בפסח או שמאכילין אותו
ביום הכפורים אבל שלא דרך
הנאתן כגון שעושין לו רטייה
או מלוגמא מחמץ או מערלה
או שמשקין אותו דברים שיש
בהם יין מעורב עם איסורי מא'
מאכל שאין בהן הנאה לחיך
הרי זה מותר ואפילו שלא במקו'
סכנה חוץ מכלאי הכרם ובשר
בחלב שאין איסורין אפילו שלא

כדרך הנאתן לפיכך אין מתרפאי'
בהן אפילו שלא דרך הנאה אלא
במקום סכנה ט
מי שנתן עיניו באשה וחלה
ונטה למות ואמרו הרופאים
אין לו רפואה עד שתבעל לו
אפילו היתה פנויה ואפילו לספר
עמו מאחורי הגדר אין מורין לו
בכך וימות ולא יורו לו לדבר
עמה מאחורי הגדר שלא יהו
בנות ישר' הפקר ויבאו בדברי'
אלו לפרוץ בעריות י
כל העובר מדעתו בלא
אונס על אחת מכל מצות האמו'
בתורה בשאט בנפש להכעיס
הרי זה מחלל את השם ולפיכך
נאמ' בשבועת שקר וחללת את
שם יי' אלהיך אני יי' ואם
עבר בעשרה מישר' הרי זה חלל
את השם ברבים וכן כל הפורש
מעבירות או עשה מצוה לא
ומפני דבר בעולם ולא פחד ולא
יראה ולא לבקש כבוד אלא מפני
הבורא ברוך הוא כמניעת יוסף הצ'
הצדיק עצמו מאשת רבו הרי
זה מקדש את השם יא
ויש דברים אחרים שהן
בכלל חלול השם והוא שיעשה
אדם גדול בתורה ומפורסם
בחסידות דברים שהבריות
מרננות אחריו בשבילן ואע"פי
שאינן עבירות הרי זה מחלל
את השם כגון שלוקח ואינו
נותן דמי המקח לאלתר והוא
יש לו ונמצאו המוכרין תובעין
והוא מקיפן או שירבה בשחוק
או באכילה ושתיה אצל עמי
הארץ וביניהן או שאין דבורו
בנחת עם הבריות ואינו מקבלן

בסבר פנים יפות. אלא בעל קטטה
וכעס וכיוצא בדברים האלו הכל
לפי גדלו של חכם צריך שידקדק
על עצמו ויעשה לפנים משורת
הדין ״ טו״ ״ וכן אם
דקדק החכם על עצמו והיה ד־
דבורו בנחת עם הבריות ודעתו
מעורבת עמהן ומקבלן בסבר
פנים יפות ונעלב מהן ואין עולבן
מכבד להן ואפילו למקילין לו ונושא
ונותן באמונה ולא ירבה באורחו
עמי הארץ וישיבתן ולא יראה
תמיד אלא עוסק בתורה עטוף
בציצית מוכתר בתפלין ועושה
בכל מעשיו לפנים משורת הדין
והוא שלא יתרחק הרבה ולא
ישתומם עד שימצאו הכל מ
מקלסין אותו ואוהבין אותו ומ
מתאוין למעשיו הרי זה קידש
את השם ועליו הכתוב אומר
ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר
בך אתפאר ״

פרק ששי

כל המאבד
שם מן השמות הקדושים
הטהורים שנקרא בהן הקדוש
ברוך הוא לוקה מן התורה ש
שהרי הוא אומ׳ בע״ז ואבדתם
את שמם מן המקום ההוא לא
תעשון כן לי״י אלהיכם ״ ב׳ ״
ושבעה שמות הן השם
הנכתב יו״ד ה״א וי״ו ה״א והוא ל
השם המפורש או הנכתב אל״ף
דל״ת נו״ן יו״ד ואל ואלהים ואהיה
ושדי וצבאות כל המוחק אפי׳
אות אחת משבעה שמות אלו ל
לוקה ״ ג׳ ״ כל הנטפל
לשם מלפניו מותר למחקו כגון
למ״ד של לי״י ובי״ת של באלהים וכיוצא
בהן אינן כקדושת השם וכל
הנטפל לשם מאחריו כגון כ״ף
של אלהיך וכ״ם של אלהיכם וכ׳
וכיוצא בהן אינן נמחקין והרי הן
כשאר אותיות של שם ומפני ש
שהשם מקדשן ואע״פ שנתקדש
ואסור למחקן המוחק אלו האו׳
האותיות הנטפלות אינו לוקה אבל
מכין אותו מכת מרדות ״
ד׳ ״ כתב אל״ף למ״ד מאלהים או
יו״ד ה״א מי״י אינו נמחק ואין צריך
לומ׳ יה שהוא שם בפני עצמו
מפני שזה שם מקצת שם המ׳
המפורש הוא אבל הכותב שי״ן דל״ת
משדי׳ צד״י בי״ת מצבאות הרי ל׳
זה נמחק ״ ה׳ ״ שאר
הכנויין שמשבחין בהן הקדוש
ברוך הוא כגון רחום וחנון הגדול
הגבור והנורא הנאמן קנא וחזק
וכיוצא בהן הרי הן כשאר דברי
הקדש ומותר למחקן ״ ו׳ ״
כלי שהיה שם כתוב עליו קוצץ
את מקום השם וגונזו ואפילו היה
שם חקוק בכלי מתכות או בכלי
זכוכית והתיך הכלי הרי זה לוקה
אלא חותך את מקומו וגונזו וכן
אם היה שם כתוב על בשרו הרי
זה לא ירחוץ ולא יסוך ולא יעמוד
במקום הטנופת נזדמנה לו טבילה
של מצוה כורך עליה גמי וטובל
ואם לא מצא גמי מסבב אחריו
ולא יהדק כדי שלא יחוץ שלא ל
אמרו לכרוך עליו אלא מפני שא
שאסור לעמוד בפני השם ערום ״
ז׳ ״ הסותר אפילו אבן
אחת דרך השחתה מן המזבח
או מן ההיכל או משאר העזרה
לוקה שנ׳ בע״ז כי את מזבחותם
תתצון וכתוב לא תעשון כן לי״י ל
אלהיכם וכן השורף עצי הקדש
דרך השחתה לוקה שנ׳ ואשריהם
תשרפון באש לא תעשון כן לי״י
ח׳ ״ כתבי הקדש כולן
ופירושיהן וביאוריהן אסור לשר׳
לשרפן או לאבדן ביד והמא׳
והמאבד ביד לוקה מכת מרדות
בד״א בכתבי הקדש שכתבו
אותן ישר׳ בקדושה אבל מין ישר׳
שכתב ספר תורה שורפין אותה
עם האזכרות שבו מפני שאינו
מאמין בקדושת השם ולא כתבו
אלא שהוא מעלה בדעתו שזה
כשאר הדברים והואיל ודעתו כן
לא נתקדש השם ודעתו לשרפו
כדי שלא להניח שם למ׳
למעשיהם אבל גוי שכתב את
השם גונזין אותו וכן כתבי הקד׳
שבלו או שכתבן גוי יגנזו ״
ט׳ ״ כל השמות האמורין באב׳
באברהם קדש אף זה שנ׳ אד׳ אם
נא מצאתי חן בעיניך הרי הוא ל
קדש כל השמות האמורות בנב׳
בגבעת בנימין קדש כל השמות
האמורות במיכה חול כל השמות
האמורות בנבות קדש ״ י׳ ״
כל שלמה האמור בשיר השירי׳
קדש והרי הוא כשאר הכנויין חוץ
מזה האלף לך שלמה ״ כל מלכיא
האמור בדניאל חוץ מזה אנת מלך
מלכיא הרי הוא כשאר כל הכנויין ״

פרק שביעי

מיסודי
הדת לידע שהאל מנבא את בני
האדם ואין הנבואה חלה אלא על
חכם גדול בחכמה גבור במדותיו
ולא יהא יצרו מתגבר עליו בדבר

שבועות
פ״ק רחם ובסיפרי

העולם אלא הוא מתגבר בדעתו
ואל יצרו תמיד בעל דעה רחבה
נכונה עד מאד " ב "
אדם שהוא ממולא בכל המדות
האלו שלם בגופו כשיכנס לפרדס
וימשך באותן הענינות הגד'
הגדולים הרחוקים ותהיה לו דעת
נכונה להבין ולהשיג והוא מתקד'
ומתקדש והולך פורש מדרכי כל
העם ההולכים במחשכי הזמן
והולך ומזרז עצמו ומלמד עצמו
שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד
מדברים בטלים ולא מהבלי הזמן
ותחבולותיו אלא דעתו תמיד
פנויה למעלה קשורה תחת ה'
הכסא להבין באותן הצורות ה'
הקדושות והטהורות ומסתכל
בחכמתו של הקדוש ברוך הוא
כולה מצורה ראשונה עד טבור
הארץ ויודע מהן גדלו מיד רוח
הקדש שורה עליו " ג "
ובעת שתנוח עליו הרוח תתערב
נפשו במעלת המלאכים הנקראי'
אישים " ויהפך לאיש אחר
ויבין בדעתו שאינו כמות שהיה
אלא שנתעלה על מעלת שאר
בני האדם החכמים כמו שנאמ'
בשאול והתנבית עמם ונהפכת
לאיש אחר " ד " הנביאים
מעלות הן כמו שיש בחכמה
חכם גדול מחברו כך בנבואה
נביא גדול מנביא וכולן אין רו'
רואין מראה הנבואה אלא בח'
בחלום בחזיון הלילה או אלא ב'
ביום אחר שתפול עליהן תרדמה
שנ' במראה אליו אתודע בחלום
אדבר בו " ה " וכולן
כשמתנבאין אבריהן מזדעזעין
וכח הגוף כושל ועשתונותיהן

ומתטרפות ומשאר הדעת פנויה
להבין מה שתראה כמו שנאמר
באברהם והנה אימה חשכה ג'
גדולה נופלת עליו וכמו שנ' בדניאל
והודי נהפך עלי למשחית ולא ע'
עצרתי כח " ו "
הדברים המודיעים לנביא במ'
במראה הנבואה דרך משל
מודיעין לו ומיד יחקק בלבו ה'
פתרון המשל במראה הנבואה
וידע מה הוא כמו הסלם שראה
יעקב אבינו ומלאכים עולים וי'
יורדים בו והוא היה משל למ'
למלכיות ושעבודן וכמו החיות
שראה יחזקאל הסיר נפוח ומ'
ומקל שקד שראה ירמיה וה'
והמגלה שראה יחזקאל והאיפה
שראה זכריה " ז "
וכן שאר הנביאים יש שהן אומ'
המשל ופתרונו כמו אלו ויש מ'
מהן אומרין הפתרון ופעמים
אומרין המשל בלבד בלא פתרון
כמקצת דברי יחזקאל וזכריה
וכולם משל ודרך חידה הם מ'
מתנבאין " ח " כל הנביאין
אין מתנבאין בכל עת שירצו אלא
מכוונין דעתן ויושבין שמחין ו'
וטובי לב ומתבודדין שאין הנבוא'
שורה לא מתוך עצבות ולא מתו'
עצלות אלא מתוך שמחה לפיכך
בני הנביאים לפניהם נבל ותוף
וחליל וכנור והם מבקשין הנבוא'
שנ' והמה מתנבאים כלו' מהלכי'
בדרך הנבואה עד שינבאו כמו
שאתה אומ' פלני מתגדל "
ט " אלו שהם מבקשין ל'
להתנבאות הם הנקראים בני ה'
הנביאים ואע"פ שמכוונין דעתם
אפשר שתשרה עליהן שכינה

ואפשר שלא תשרה " י "
כל הדברים שאמרנו הן דרך
הנבואה לכל הנביאים הראשוני'
והאחרונים חוץ ממשה רבנו
רבן של כל הנביאים ומה הפרש
יש בין נבואת משה לשאר כל
הנביאים שכל הנביאים בחלום
או במראה ומשה רבנו מתנבא
והוא ער ועומד שנ' ובבא משה
אל אהל מועד וישמע את הקול "
יא " כל הנביאים על
ידי מלאך לפיכך רואין מה שהן
רואין במשל וחידה ומשה רבנו
לא על ידי מלאך שנ' פה אל פה
אדבר בו ונ' ודבר ה' אל משה
פנים אל פנים ונ' ותמונת ה' י'
יביט כלומר שאין שם משל
אלא רואה הדבר על בוריו בלא
חידה ובלא משל הוא שהתורה
מעידה עליו במראה ולא בחידות
שאינו מתנבא בחידה אלא במראה
שרואה הדבר על בוריו "
יב " כל הנביאים יראים ונבהלי'
ומתמוגגין ומשה רבנו אינו כן
הוא שהכתוב אומ' כאשר ידבר
איש אל רעהו כמו שאין אדם
נבהל לשמוע דברי חברו כך היה
כח בדעתו של משה רבנו להבין ד'
דברי הנבואה והוא עומד על ע'
עומדו שלם " יג " כל
הנביאים אין מתנבאין בכל עת
שירצו משה רבנו אינו כן אלא
כל זמן שיחפוץ רוח הקדש ל'
לובשתו ונבואה שורה עליו ואינו
צריך לכוין דעתו ולהזדמן לה
שהרי הוא מכוון ומזומן ועומד
כמלאכי השרת לפיכך מתנבא ב'
בכל עת שנ' עמדו ואשמעה מה
יצוה ה' לכם " יד "

ובזה הבטיחו הי' שנ' לך אמור
להם שובו לכם לאהליכם· ואתה
פה עמוד עמדי· היו למדת שכל
הנביאים כשהנבואה מסתלקת
חוזרין לאהלם שהוא צרכי הגוף
כלו כשאר העם לפיכך אין פ'
פורשין מנשותיהן ·· ומשה
רבנו לא חזר לאהלו הראשון ל'
לפיכך פרש מן האשה לעולם ומכל
הדומה לה ונתקשרה דעתו ל'
בצור עולמים ולא נסתלק ההוד
מעליו לעולם וקרן עור פניו ל'
ונתקדש כמלאכים ·· טו׳ ··
הנביא אפשר שתהיה
נבואתו לעצמו בלבד להרחיב
לבו ולהוסיף דעתו עד שידע
מה שלא היה יודע מאותן הד'
הדברים הגדולים ואפשר ש'
שישולח לעם מעמי הארץ ל'
או לאנשי עיר או ממלכה לה'
לכונן אותם ולהודיעם מה יעשו
או למנוע אותם ממעשים הר'
הרעים שבידיהם וכשמשלחין
אותו נותנין לו אות ומופת כדי
שידעו העם שהאל שלחו באמת ··
יז׳ ·· ולא כל העושה
אות ומופת מאמינין אותו שנ'
שהוא נביא אלא אדם שהיה -
בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה
בחכמתו ובמעשיו שנתעלה ל'
בהן על כל בני גילו והיה מהלך
בדרכי הנבואה ובקדושתה
ופרישותה ואחרכך בא ועשה
אות ומופת ואמר שהאל שלחו
מצוה לשמוע ממנו שנ' אליו
תשמעון ·· יח׳ ·· ואפשר
שיעשה אות ומופת ואינו
נביא· וזה האות יש לו דברים
בגו· ואעפ"כ מצוה לשמוע לו·

פירש

- לא ידעים

האל ואדם גדול הוא וחכם וראוי
לנבואה ומעמידין אותו על חזקתו
שבכך נצטוינו כמו שנצטוינו ל'
לחתוך הדין על פי שנים עדים ל'
כשרים ואעפ"י שאפשר שהעידו
בשקר הואיל וכשרין הן אצלנו
מעמידים אותן על כשרותן ובדב'
ובדברים האלו וכיוצא בהן שנ'
הנסתרות לי' אלהינו והנגלות
לנו ולבנינו עד עולם· ונ' כי האדם
יראה לעינים ויי' יראה ללבב ··

פרק שמיני

משה
רבנו לא האמינו בו ישר' מפני ה'
האותות שעשה שהמאמין על פי
האותות יש בלבו דופי שאפשר
שיעשה האות בלט וכשוף אלא
כל האותות שעשה במדבר לפי ה
הצורך עשאן לא להביא ראיה על
פי הנבואה צריך להשקיע את ה'
המצריים קרעו את הים והצילם
בתוכו· ספק צרכנו להם המן הוריד
לנו המן· צמאו בקע להם את האבן
כפרו בו עדת קרח בלעה אותם
הארץ וכן שאר כל האותות ··
ב׳ ·· ובמה האמינו בו במעמד
על הר סיני שעינינו ראו ולא זר
ואזנינו שמעו ולא אחר האש וה'
והקולות והלפידים והוא נגש אל
הערפל והקול מדבר אליו ואנו
שומעים משה לך אמור להם כך
וכך וכן הוא אומ' פנים בפנים דבר
יי' עמכם· ונ' לא את אבותינו כרת
יי' את הברית הזאת ·· ג׳ ··
שמעמד הר סיני לבדו הוא הראי
הראיה לנבואתו שהיא אמת ש'
שאין בו דופי שנ' הנה אנכי בא
אליך בעב הענן בעבור ישמע

העם בדברי עמך וגם בך יאמינו ל'
לעולם· מכלל שקודם דבר זה לא
האמינו נאמנות שהיא עומדת ל'
לעולם אלא נאמנות שיש אחריה
הרהור ומחשבה ·· ד׳ ··
נמצאו אלו ששולח להם הן העדים
על נבואתו שהיא אמת ואינו צריך
לעשות להם אות אחר שהם
והוא אחד בדבר כשני עדים כש'
כשראו דבר אחד ביחד שכל אחד
מהן עד על חברו שהוא אומר
אמת ואין אחד מהן צריך להביא
ראיה לחבירו· כך משה רבנו כל
ישר' עדים לו אחר מעמד הר ס'
סיני ואינו צריך לעשות להם א'
אות ·· ה׳ ·· וזהו שאמ'
לו הקדוש ברוך הוא בתחלת נבואתו
בעת שנתן לו האותות לעשותן
במצרים ואמר לו ושמעו לקולך
ידע משה רבנו שהמאמין על פי ה'
אות יש בלבו דופי ומהרהר ומ'
ומחשב והיה נשמט מלילך ואמר
והן לא יאמינו לי עד שהודיעו ה'
הקדוש ב"ה שאלו האותות אינן
אלא עד שיצאו ממצרים ואחר
שיצאו ויעמדו על ההר הזה יסת'
יסתלק ההרהור שמהרהרין אח'
אחריך שאני נותן לך כאן אות
שידעו שאני שלחתך בהוציאך
את העם תעבדון את האלהים על
ההר הזה ·· ו׳ ·· נמצאת
אומ' שכל נביא שיעמוד אחר משה
רבנו אין אנו מאמינין בו מפני ה'
האות לבדו כדי שנ' אם יעשה אות
נשמע לו לכל מה שיאמר אלא מפני
המצוה שצונו בתורה ואמ' אם נתן
אות אליו תשמעון כמו שצונו ל'
לחתוך הדבר על פי שנים עדים ואף
על פי שאין אנו יודעים אם אמת

העידו אם שקר כך משה לשמוע
דברי הנביא אם האות אמת אם
בכשוף ולט ·· ז ·· לפיכך
אם עמד נביא ועמד ועשה אותו'
ומופתים גדולים ובקש להכחיש
נבואתו של משה רבנו אין שומע'
לו ואנו יודעים בייחוד שאותן ה'
האותות בלט וכשוף הן לפי שנב'
שנבואת משה רבנו אינה על פי
האותות כדי שנערוך אותות זה
לאותות זה אלא בעינינו ראינוה
ובאזנינו שמענוה כמו ששמע
הוא ·· ח ·· למה הדבר
דומה לעדים שהעידו לאדם על
דבר שראה בעיניו שאינו כמו ש'
שראה שאינו שומע להן אלא
יודע בודאי שהן עדי שקר ··
ט ·· ולפיכך אומרה תורה
שאם בא האות והמופת לא ת'
תשמע אל דברי הנביא ההוא ש'
שהרי זה בא אליך באות ומופת
להכחיש מה שראית בעיניך ה'
והאיל ואין אנו מאמינין במו'
במופת אלא מפני המצוה שצ'
שצונו הייאך נקבל מאות זה שבא
להכחיש נבואתו של משה שראי'
שראינו ושמענו ··

פרק תשיעי:

דבר
ברור ומפורש בתורה שהיא מצו'
עומדת לעולם ולעולמי עולמים ה'
אין לה לא שנוי ולא גרעון ולא תו'
תוספת שנ' את כל הדבר אשר
אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו
לעשות לא תוסף עליו ולא תגרע
ממנו · ונ' הנגלות לנו ולבנינו עד
עולם לעשות את כל דברי התור'
הזאת · הא למדת שכל דברי תור'
מצווין אנו לעשותן עד עולם וכן
הוא אומ' חקת עולם לדורותיכם
ונ' לא בשמים היא · הא למדת ש'
שאין נביא רשאי לחדש דבר מ'
מעתה ·· ב ·· לפיכך
אם יעמוד איש בין מישראל בין
מאומות העולם ויעשה אות
ומופת ויאמ' שה' שלחו להוסי'
מצוה או לגרוע או לפרש במצוה
מן המצות פירוש שלא שמענו
ממשה רבנו או שאמ' שאותן ה'
[redacted]
לפי שעה הן הרי זה נביא שקר
שהרי בא להכחיש נבואתו של
משה רבנו ומיתתו בחנק על ש'
שהזיד לדבר בשם ה' אשר לא
צוהו שהרי ברוך שמו צוה למשה
שהמצות האלו לנו ולבנינו עד
עולם · ולא איש אל ויכזב ··
ג ·· אם כן למה נאמ' בתורה
נביא אקים להם מקרב אחיהם
וכו' · לא לעשות דת הוא בא אלא
לצוות על דברי תורה ולהזהיר
העם שלא יעברו עליה כמ' שאמ'
האחרון שבהם זכרו תורת משה
עבדי וכן אם צונו בדברי הרשות
כגון לכו למקום פלוני או אל תלכו
עשו מלחמה היום או אל תעשו
בנו חומה זה או אל תבנוה מצוה
לשמוע לו והעובר על דבריו חייב
מיתה בידי שמים שנ' והיה הא' (יאמר כן הכהן תני ג' מיתתן בידי שמים)
האיש אשר לא ישמע אל דברי
הנביא אנכי אדרוש מעמו ··
ה ·· וכן אם אמר הנביא ש'
שנודע לנו שהוא נביא לעבור על
אחת מכל מצות האמורות בתור'
או על מצות הרבה בין קלות בין
חמורות לפי שעה מצוה לשמוע
לו וכן למדו חכמים הראשונים מפי
השמועה בכל אם יאמר לך נביא
עבור על דברי תורה כאליהו בהר
הכרמל שמע לו חוץ מע"ז ··
ו ·· והוא שיהיה הדבר לפי
שעה כגון אליהו בהר הכרמל ש'
שהקריב עולה בחוץ וירושלם ה'
נבחרה והמקריב בחוץ חייב כרת
ומפני שהוא נביא מצוה לשמוע
לו וגם בזה נאמ' אליו תשמעון ··
ז ·· ואילו שאלו את אליהו
ואמרו לו נעקר מה שכתוב בתור'
פן תעלה עלותיך בכל מקום אשר
תראה היה אומ' לא אלא המקריב
בחוץ לעולם חייב כרת כמו שעשה
משה רבנו אבל אני היום אקריב
בחוץ כדבר ה' כדי להכחיש נביאי
הבעל · ועל הדרך הזאת אם צוו
כל הנביאים לעבור לפי שעה מצו'
לשמוע להם · ואם אמרו שהדבר
נעקר להם לעולם מיתתו בחנק
שהתורה אומרה לנו ולבנינו עד
עולם וכן אם נעקר דבר מדברים
שלמדנו מפי השמועה או שאומר
בדין מדיני תורה שה' צוה לו ש'
שהדין כך הוא והלכה כדברי ה'
פלו' הרי זה נביא שקר ויחנק אף
על פי שעשה אות שהרי בא ל'
להכחיש תורה שאומרה לא בשמי'
היא אבל לפי שעה שומעין לו ה'
בכל ·· ט ·· בד"א בשאר
מצות אבל בע"ז אין שומעין לו א'
אפילו לפי שעה ואפילו עשה
אותות ומופתים גדולים ואומ'
שה' צוהו שתעבד ע"ז היום בלב'
בלבד או בשעה זו בלבד הרי זה
דבר סרה על ה' ועל זה צוה הכת'
ובא האות והמופת אשר כו' ··
לא תשמע שהרי זה בא להכחיש

נבואתו של משה רבנו ולפיכך
נדע בודאי שהוא נביא השקר
וכל שעשה בלט וכשוף עשה
ויחנק.

פרק עשירי

א

נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו
אינו צריך לעשות אות
כאחד מאותות שעשה משה
רבנו או כאותות אלישע ואליהו
שיש בהם שנוי מנהגו של עולם
אלא האות שלו שיאמר דברים
העתידין להיות בעולם ויאמנו
דבריו שנ' וכי תאמר בלבבך איכ'
נדע הדבר וגו'. ב' לפיכך
כשיבא אדם הראוי לנבואה בא
במלאכות ה' ולא יבא להוסיף ולא
ולא לגרוע אלא לעבוד את ה' ב'
במצות התורה אין אומרין לו
קרע לנו את הים או החיה המת
וכיוצא בדברים ואחר כך נאמין
אלא אומרין לו אם נביא אתה
אמור לנו דברים העתידין להיות
והוא אומ' ואנו מחכים לו לראות
היבאו דבריו אם לא יבאו ואפילו
נפל דבר קטן בידוע שהוא נביא
שקר. ג'. ואם באו כ'
דבריו כולם יהיה בעינינו נאמן
ובודקין אותו פעמים הרבה אם
נמצאו דבריו נאמנים כולם הרי
זה נביא אמת כמו שנ' בשמואל
וידע כל ישר' מדן ועד באר
שבע כי נאמן שמואל לנביא
לה'. ד'. והלא המעוננים
והקוסמים אומרים מה עתיד
להיות ומה הפרש בין נביא ובין
ובינם אלא שהמעוננים והקוסמי'
וכיוצא בהן מקצת דבריהם
מתקיימין ומקצת אין מתקיימין
כענין שנ' יעמדו נא ויושיעך הוברי
שמים וגו' מאשר יבאו עליך ואין
כל אשר ואפשר שלא יקיים מ'
מדבריהם כלום אלא יטעו בכל כ'
כענין שנ' מפר אותות בדים וקוסמ'
יהולל. ה'. אבל הנביא כ'
כל דבריו קיימין שנ' לא יפול מדבר
ה' וכן הוא אומ' הנביא אשר
אתו חלום ידבר חלום כלומר
שדברי הקוסמים והחלומות כ'
כתבן שנתערב בו מעט בר ודבר
ה' כבר שאין בו תבן כלל.
ו'. ובדבר זה הבטיח הכתוב
ואמר שאותן הדברים שמודיע
המעוננים והקוסמים לאומות
ומכזבין הנביא יודיע לכם דברי
האמת ואין אתם צריכין למע
למעונן וקוסם וכיוצא בו שנ' לא
ימצא בך מעביר בנו וגו' כי הגוים
האלה' נביא מקרבך מאחיך כו'.
ז'. היו למדת שאין הנבי'
עומד לנו אלא להודיענו דברים
העתידין להיות בעולם משובע
ורעב מלחמה ושלום וכיוצא כ'
בהן ואפילו צרכי יחיד מודיע לנו
כשאול שאבדה לנו אבדה והלך
לנביא להודיענו מקומה כמעו כ'
כאלו הדברים הוא שאומר הנבי'
לא שיעשה דת אחרת או יוסיף
מצוה או יגרע. ח'.
דברי הפורענות שהנביא אומר
כגון שיאמ' פלני ימות או שנה
פלנית שנת רעב או מלחמה כ'
וכיוצא בדברים אלו אם לא עמדו
דבריו אין בזה הכחשה לנבואתו
ואין אומ' הנה דבר ולא בא הקדו'
ברוך הוא ארך אפים ורב חסד
וניחם על הרעה ואפשר שע'
שעשו תשובה ונסלח להם כאנשי
נינוה או שתלה להם כחזקיה.
ט'. אבל אם הבטיח על
טובה ואמ' שיהיה כך וכך ולא בא
הטובה שאמ' בידוע שהוא נביא
שקר שכל דבר טובה שיגזור הא'
אפילו על תנאי אינו חוזר היא לחד
שבדברי הטובה בלבד יבחן הנביא.
י'. הוא שירמיהו כ'
אמ' בתשובה לחנניהו בן עזור כ'
כשהיה ירמיה מתנבא לרעה וכ'
וחנניה לטובה אמ' לו חנניה אם
לא יעמדו דברי יודע שאתה
נביא שקר שנ' אך אתה שמע נא
את הדבר הזה וגו'. יא'.
נביא שהעיד לו נביא אחר
שהוא נביא הרי הוא בחזקת נביא
ואין זה השני צריך חקירה שה'
שהרי משה רבנו העיד ליהושע
והאמינו בו כל ישר' קודם שיעשה
אות וכן לדורות. יב'.
נביא שנודעה נבואתו והאמינו
דבריו פעם אחר פעם או שהעיד
לו נביא והיה מהלך בדרכי הנבוא'
אסור לחשב אחריו ולהרהר בנ'
בנבואתו שהוא אינה אמת ואסור
לנסותו יותר מדאי ולא בהיה הולך
ומנסין לעולם שנ' לא תנסו את ה'
אלהיכם כאשר נסיתם במסה שה'
שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין
מאחר שנודע שזה נביא וידעו כ'
כי ה' בקרבכם לא יהרהרו ולא כ'
יחשבו אחריו כענין שנ' וידעו כי
היה נביא בתוכם.

הלכות דעות

יש
בכללן אחת עשרה מצות חמש
מצות עשה ושש מצות לא ת

א תעשה ״ וזהו פרטן ״
א להדמות בדרכיו ״
ב להדבק ביודעיו ״
ג לאהוב את רעים ״
ד לאהוב את הגרים ״
ה שלא לשנוא אחים ״
ו להוכיח ״
ז שלא להלבין פנים ״
ח שלא לענות אומללים ״
ט שלא להלוך רכיל ״
י שלא לנקום ״
יא שלא לנטור ״
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

דעות
הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם
וזו משונה מזו ורחוקה ממנה
ביותר יש אדם שהוא בעל חמה
כועס תמיד ויש אדם שדעתו
מיושבת עליו ואינו כועס כלל ו׳
ואם יכעוס פעם מעט בכמה ש׳
שנים ויש אדם שהוא גבה לב
ביותר ויש שהוא שפל רוח עד
מאד ויש שהוא בעל תאוה לא
תשבע נפשו מהלוך בתאוה
ויש שהוא טהור גוף ביותר לא
יתאוה אפילו לדברים מועטים
שהגוף צריך להם ״ ב ״
ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע
נפשו מכל ממון העולם כענין שנ׳
אוהב כסף לא ישבע כסף ויש
מקצר רוחו שדיו אפילו דבר מוע׳
מועט ויספיק לו ולא ירדוף להשיג
כל צרכו ״ ג ״ ויש
שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ
על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו ל׳
אלא בצער גדול ויש שהוא מאבד
כל ממונו בידו לדעתו ועל דרכם
אלו שאר כל הדעות כגון מהולל
ואונן וכילי ושוע ואכזרי ורחמן
ורך לבב ואמיץ לב וכל כיוצא בהן ״
ד ״ ויש בין כל דעה
ודעה הרחוקה ממנה הרחבה בין
בקצה האחד דעות בינוניות זו ר׳
רחוקה מזו וכל הדעות יש מהן ל׳
דעות שיש לאדם מתחלת בריאתו
לפי טבע גופו ויש מהן דעות
שטבעו של אדם זה מכוון ועומד
לקבל אותם במהרה יתר משאר
הדעות ויש מהן שאינן לאדם
מתחלת בריאתו אלא למד אותן מ׳
מן אחרים או שנפנה להן מעצמו
לפי מחשבה שעלתה בלבו או ש׳
ששמע שזה הדעה טובה לו ושה
ראוי לילך והנהיג עצמו בה עד
שנקבעה ״ ה ״ שנ׳
קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה
ודעה אינן דרך טובה ואין ראוי
לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לה׳
לעצמו ואם טבעו נוטה לאחת
מהן או מוכן לאחת מהן או שכבר
נוהג לאחר אחד מהן ונהג בה יח׳
יחזיר עצמו למוטב וילך בדרך
הטובים והיא הדרך הישרה ״
ו ״ הדרך הישרה היא
מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל
דעות שיש לו לאדם והיא הדעה
שהיא רחוקה משני הקצוות ר׳
ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו
ולא לזו ולפיכך צוו חכמים הראשונים
שיהא אדם שם דעותיו ומשער
אותן ומכוון אותם בדרך האמצע
כדי שיהא שלם ״ ז ״
כיצד לא יהא בעל חמה נוח לה׳
לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש
אלא בינונית ולא יכעוס אלא על
דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי
שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת
ח ״ וכן לא יתאוה אלא
דברים שהגוף צריך להם ואי אפשר
לחיות בזולתם כענין שנ׳ צדיק אוכל
לשובע נפשו וכן לא יהא עמל ל׳
בעסקו אלא להשיג דבר שצריך לו
לחיי שעה כענין שנ׳ טוב מעט ל׳
לצדיק ולא יקפוץ ידו ביותר ולא
יפזר כל ממונו אלא נותן צדקה
כפי מסת ידו ומלוה כראוי למי ש׳
שצריך ולא יהא מהולל ושוחק ל׳
ולא עצב ואונן אלא שמח כל ימיו
בנחת בסבר פנים יפות וכן שאר
דעותיו ודרך זו היא דרך החכמ׳ ״
ט ״ כל אדם שדעותיו
כלם דעות בינוניות ממוצעות
נקרא חכם ומי שהוא מדקדק
על עצמו ביותר ויתרחק מדעה
בינונית מעט לצד זה או לצד זה
נקרא חסיד ״ י ״ כיצד
מי שיתרחק מגובה הלב עד ק׳
קצה האחרון ויהיה שפל רוח
ביותר נקרא חסיד וזו היא מדת
חסידות ואם נתרחק עד האמצ׳
בלבד ויהיה ענו נקרא חכם וזו הי
מדת חכמה ועל דרך זו שאר כל
הדעות והחסידים הראשונים
היו מטין דעות שלהן מדרך
האמצעית כנגד שתי הקצוות
יש דעה שמטין אותה כנגד
הקצה האחרון וזו היא לפנים
משורת הדין ״ יא ״
ומצווים אנו ללכת בדרכים אלו
הבינוניים והם הדרכים הטובים
והישרים שנ׳ והלכת בדרכיו כך
למדו בפירוש מצוה זו מה הוא
נקרא חנון אף אתה היה חנון
מה הוא נקרא רחום אף אתה
היה רחום מה הוא נקרא קדוש

אף אתה היה קדוש " יב "
ועל דרך זו קראו הנביאים
אל בכל אותן הכנוין ארך אפים
ורב חסד צדיק וישר תמים גבור
וחזק וכיוצא בהן להודיע שאלו
דרכים טובים וישרים הם וחייב
אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות
כפי כחו " יג " וכיצד
ירגיל אדם עצמו בדעות אלו
עד שיקבעו בו יעשה וישנה
וישלש במעשה שעושה על פי
הדעות האמצעיות ויחזור בהן
תמיד עד שיהיו מעשיו קלים
עליו ולא יהיו בהן טורח ויקבעו
הדעות בנפשו " יד "
ולפי שהשמות האלו נקראין
בהן היוצר הן הדרך הבינונית
שאנו חייבין ללכת נקראת זו דרך
ייי והיא שלמדה אברהם אבינו
לבניו שנ' כי ידעתיו למען אשר
יצוה את בניו ואת ביתו אחריו
ושמרו דרך ייי לעשות צדקה
ומשפט " והחולך בדרך זו
מביא טובה וברכה לעצמו שנ'
למען הביא ייי על אברהם את
אשר דבר עליו "

פרק שני

חולי
הגוף טועמין המר מתוק והמ'
והמתוק מר ויש מן החולים
מי שמתאוה ותאב למאכלות שא'
שאינן ראוין לאכילה כגון העפר
והפחם ושונא המאכלות הטובי'
כגון הפת והבשר הכל לפי רוב
החולי כך בני אדם שנפשותיהן
חולות מתאוים ואוהבים הדעות
ושונאים הדרך הטובה ומתעצ'
ומתעצלין ללכת בה והיא כבדה

עד מאד לפי חלים וכן ישעיהו
אומ' באנשים האלו הוי האומרים
לרע טוב אלו ולטוב רע שמים חש'
חשך לאור ואור לחשך שמים
מר למתוק ומתוק למר ועליהם
נאמ' העוזבים ארחות יושר ללכ'
בדרכי חשך " ב " ומה הוא
רפואתם ומה היא תקנת חולי
נפשות ילכו אצל החכמים שהם
רופאי הנפשות וירפאו חולים
בדעות שמלמדין אותם עד שן'
שיחזירום לדרך טובה והמכירי'
בדעות הרעות שלהם ואינן ה'
הולכין אצל החכמים לרפאן אות'
עליהם אמ' שלמה מוסר אוילים
בזו " וכיצד היא רפואתם
מי שהוא בעל חמה אומרין לו
להנהיג עצמו שאם הוכה וקולל
לא ירגיש כלל וילך בדרך זו זמן
מרובה עד שתעקר החימה מלבו
ואם היה גבה לב ינהיג בבזיון
הרבה וישב למטה מן הכל וילבש
בלויי סחבות המבזין לבושיהן
וכיוצא בדברים אלו עד שיעקר
גובה הלב ממנו ויחזור לדרך
האמצעית שהיא הדרך הטוב'
וכשיחזור לדרך האמצעית
ילך בה כל ימיו " ג "
ועל קו זה יעשה בשאר כל הדע'
הדעות אם היה רחוק לקצה
האחד ירחיק עצמו לקצה
השני וינהיג בו זמן מרובה עד
שיחזור לדרך הטובה והיא ה'
מדה בינונית שבכל דעה ודעה "
ד " ויש דעות שאסור
לנהוג בה בבינונית אלא יתרחק
עד הקצה האחד והוא גובה
הלב שאין הדרך הטובה שיה'
שיהיה האדם ענו בלבד אלא

שיהיה שפל רוח ותהיה רוחו
נמוכה למאד ולפיכך נאמר
במשה רבנו ענו מאד ולא נאמ'
ענו בלבד ולפיכך צוו חכמים
מאד מאד הוי שפל רוח שתקות
אנוש רמה ועוד אמ' כל המגביה
לבו כפר בעיקר שנ' ורם לבבך
ושכחת " ועוד אמ' בשמתא
דאית ביה גסות הרוח ואפילו
מקצתה " ה " וכן
הכעס דעה רעה היא עד למאד
וראוי לאדם שיתרחק ממנה
עד הקצה האחד וילמד עצמו
שלא יכעוס ואפילו על דבר
שראוי לכעוס עליו " ואם
רצה להטיל אימה על בניו ובני
ביתו או על הצבור אם היה פרנס
ורצה לכעוס עליהן שיחזרו
למוטב יראה עצמו בפניהם ש'
שהוא כועס כדי לייסרם ותהיה
דעתו מיושבת עליו בינו לבינו
עצמו כאדם שהוא מדמה איש
כועס בשעת כעסו והוא אינו
כועס " ו " אמ' חכמים
הראשונים כל הכועס כאלו עובד
ע"ז ואמרו שכל הכועס אם חכם
הוא חכמתו מסתלקת ואם נביא
הוא נבואתו מסתלקת ומתן "
בעלי כעס חייהם אינם חיים ה'
לפיכך צוו להתרחק מן הכעס
עד שינהיג עצמו שלא ירגיש ה'
אפילו בדברים המכעיסים "
וזו היא הדרך הטובה ודרך
הצדיקים הן עלובין ואין עולבין
שומעין חרפתם ואינן משיבין
עושין מאהבה ושמחין בייסורי'
עליהם הכת' אומ' ואוהביו כצאת
השמש בגבורתו " ז "
לעולם ירבה אדם בשתיקה ול'

ולא ידבר אלא בדברים שצריך להן
לחיי גופו ·· אמרו על רב תלמיד
רבינו הקדוש שלא שח שיחה בט'
בטלה כל ימיו וזו היא שיחת רוב
כל אדם ואפילו בצרכי הבהמה לא ל'
ירבה אדם לו דברים ועל זה צוו ח'
חכמים ואמרו כל המרבה דברים
מביא לידי חטא ·ואמרו לא מצ'
מצאתי לגוף טוב משתיקה ··
ח ·· וכן בדברי תורה וב'
ובדברי חכמה יהיו דברי החכם
מועטין ועניניהם מרובין והוא
שצוו חכמ' ואמ' לעולם ישנה אדם
לתלמידו דרך קצרה ואם היו דברי'
הענינין מועט הרי זו סכלות ועל
זה נאמ' כי בא החלום ברב ענין ל'
וקול כסיל ברב דברים ·· ט ··
סייג לחכמה שתיקה לפיכ'
לא ימהר להשיב ולא ירבה וילמד
לתלמידים בשובה ונחת בלא צ'
צעקה ובלא אריכות לשון והוא
ששלמה אמ' דברי חכמים בנח
נשמעים ·· י ·· אסור
לאדם להנהיג עצמו בדברי חל'
חלקות ופתוי ולא יהיה אחד ב'
בפה ואחד בלב אלא תוכו כברו
והענין שבלב הוא הדבר שבפה
ואסור לגנב דעת הבריות ואפ'
דעתו של גוי ·· יא ·· לא
ימכר אדם לגוי בשר נבלה בכלל
שחוטה ולא מנעל של מתה ד'
בכלל מנעל של שחוטה ולא יסרב
בחברו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו
אוכל וירבה לו בתקרובת והוא יודע
שאינו מקבל ויפתח לו חביות ד'
שהוא צריך לפתוח אותן למכרן
כדי לפתותו שבשביל כבודו פ'
פתחן וכן כל כיוצא בזה ואפילו
מלה אחת של פתוי ושל גנבת

הדעת אסורה אלא שפת אמת
ורוח נכון ולב טהור מכל עמל
והוות ·· יב ·· לא
יהיה אדם בעל שחוק והתול ולא
עצב ואונן אלא שמח כך אמרו
חכמים שחוק וקלות ראש מרגילין
לערוה וצוו שלא יהיה אדם פרוץ
בשחוק ולא עצב ומתאונן אלא ל'
מקבל את כל האדם בסבר פנים
יפות ·· יג ·· וכן לא
יהיה בעל נפש רחבה ונבהל להון
ולא עצל ובטל ממלאכה אלא ל'
בעל עין טובה ממעט עסק ועוסק
בתורה ואותו המעט שהוא ל'
חלקו ישמח בו ולא יהיה לא עמ'
בעל קטטה ולא בעל קנאה ולא
בעל תאוה ולא רודף אחר כבוד
כך אמרו חכמים הקנאה והתאוה
והכבוד מוציאין את האדם מן
העולם ·· כללו של דבר ילך במדה
הבינונית שבכל דעה ודעה עד
שיהיו כל דעות מכוונות באמצ'
באמצעית והוא ששלמה אומ' וכל
דרכיך יכונו ··

פרק שלישי

שמא
יאמר אדם הואיל והתאוה והכב'
והכבוד וכיוצא בהן דרך רעה
הן ומוציאין את האדם מן העולם
אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד
האחרון עד שלא יאכל בשר ולא
ישתה יין ולא ישא אשה ולא ל'
ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש
נאה אלא השק והצמר הקשה
וכיוצא בהן כגון כומרי אדום
גם זו דרך רעה היא ואסור לילך בה ··
ב ·· ההולך בדרך זו
נקרא חוטא הרי הוא אומ' בנזיר

וכפר עליו מאשר חטא על הנפש
אמרו חכמים ומה אם נזיר שלא
פירש אלא מן היין צריך כפרה
המונע עצמו מכל דבר על אחת
כמה וכמה ·· ג ·· לפיכך
צוו חכמים שלא ימנע עצמו ל'
אלא מדברים שמנעה התורה
ולא יהיה אוסר עצמו בנד'
ושבועות על דברים המותרים
כך אמרו חכמים לא דייך מה
שאסרה תורה אלא שאתה אוסר
עליך דברים אחרים ·· ד ··
ובכלל הזה אלו שמתענין
תמיד אינן בדרך טובה ואסרו
חכמים שלא יהא מסגף עצמו
בתענית ועל כל הדברים האילו
וכיוצא בהן אמ' שלמה אל תהי
צדיק הרבה ואל תתחכם יותר
למה תשומם ·· ה ·· צריך
האדם שיכוין מעשיו כולם כדי
לידע את השם ברוך הוא בלבד
ויהיה שבתו וקומו ודבורו הכל
לעמת זה הדבר כיצד כשישא
ויתן או יעשה מלאכה ליטל שכר
לא יהיה בלבו קבוץ ממון בלבד
אלא יעשה דברים האלו כדי
שימצא דברים שהגוף צריך
בהן מאכילה ושתיה וישיבת בית
ונשיאת אשה ·· ו ·· וכן
כשיאכל וישתה ויבעול לא ישים
בלבו דברים האלו כדי להנות בלבד
עד שנמצא שאינו אוכל ושות'
אלא המתוק לחיך ויבעול כדי
להנות אלא ישים בלבו שיאכל
וישתה כדי להברות גופו ואבריו
לפיכך לא יאכל כל שהחיך מתא'
מתאוה כמו הכלב והחמור
אלא יאכל דברים המועילים לו
אם מרים אם מתוקין ולא יאכל

דברים הרעים לגוף מאכלים שהם מז'
מתוקין לחיך ׃ ז ׃ כיצד
מי שהיה בשרו חם לא יאכל בשר
ולא דבש ולא ישתה יין כענין שנ'
דרך משל אכל דבש וכו' ושותה
מי העולשין אעפ שהוא מר שמוע'
שהוא יאכל ושותה דרך רפואה
בלבד כדי שיבריא ויעמוד שלם ל'
הואיל ואי אפשר לאדם לחיות
בלא אכילה ושתייה ׃ ח ׃
וכן כשיבעול לא יבעול אלא
להברות גופו כדי לקיים את הזר'
הזרע לפיכך אינו בועל כל זמן
שיתאוה אלא כל עת שהוא צריך
להוציא שכבת זרע כמו דרך
הרפואות או לקיים את הזרע ׃
ט ׃ המנהיג עצמו ל'
על פי הרפואה אם שם כל לבו ל'
שיהיה כל גופו ואבריו שלמים
וחזקים בלבד ושיהיו לו בנים ע'
עושין מלאכתו לצרכו אין זו דרך
טובה אלא ישים על לבו שיהיה
גופו שלם וחזק כדי שתהיה ל'
נפשו ישרה לדעת את ה' שאי
אפשר שיבין וישתכל בחכמות
והוא חולה או אחד מאבריו כואב
וישים על לבו שיהיה לו בן שיהי'
חכם וגדול בישראל ׃ י ׃
נמצא המהלך בדרך זו כל
ימיו כולן עובד את ה' תמיד אפלו
בשעה שבועל מפני שמחשבתו
בכל כדי שימצא צרכיו בלבד עד
שיהיה גופו שלם לעבוד את ה' ׃
יא ׃ ואפלו בשעה
שהוא ישן אם ישן לדעת כדי
שתנוח דעתו עליו וינוח גופו ל'
כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד
את ה' והוא חולה נמצאת שינה
שלו עבודה למקום ברוך הוא ׃

ועל ענין זה צוו חכמים ואמרו וכל
מעשיך יהו לשם שמים והוא ש'
שלמה בחכמתו בכל דרכיך
דעהו ׃

פרק רביעי ׃

הואיל
והיות הגוף בריא ושלם מדרכי ה'
הוא שהרי אי אפשר שיבין או
ידע והוא חולה צריך אדם להרחיק
עצמו מדברים המאבדים את הג'
הגוף ולהנהיג עצמו בדברים המב'
המבריאין המחלימין אותו ואלו הן ׃
ב ׃ לעולם לא יאכל אדם
אלא כשהוא רעב ולא ישתה אלא
כשהוא צמא ולא ישהה נקביו ה'
אפלו רגע אחת אלא כל זמן שהו'
צריך להשתין או להסך את רגליו
יעמוד מיד ׃ ג ׃ לא
יאכל אדם עד שתמלא כריסו ל'
אלא ימעט כמו רביע
משבעתו ולא ישתה בתוך המזון
אלא מעט וממוזג ביין וכשיתחיל
המזון להתעכל במעיו שותה מה
שהוא צריך לשתות ולא ירבה לש'
לשתות מים אפלו כשיתעכל המ'
המזון ולא יאכל עד שיבדוק עצמ'
יפה יפה שמא יהיה צריך לנקביו ׃
ד ׃ לא יאכל אדם עד
שיהלך קודם אכילה עד שיתחיל
גופו לחום או יעשה מלאכה או ל'
יתיגע ביגע אחר סוף של דבר יע'
יענה גופו ויגע בכל יום בבקר עד
שיתחיל גופו לחום וישקוט מעט
עד שתתישב נפשו ויאכל ויום רחץ
בחמין אחר שיגע הרי זה מוטב ול'
ואחר כך שותה מעט ויאכל ׃
ה ׃ לעולם כשיאכל אדם
ישב במקומו או יטה על שמאלו

ולא יהלך ולא ירכב ולא יגע ולא ל'
יזעזע גופו ולא יטייל עד שיתעכל
המזון שבמעיו וכל המטייל אחר
אכילתו או שיגע הרי זה מביא
על עצמו חלאים רעים וקשים ׃
ו ׃ היום והלילה ארבע
וארבעה ועשרים שעות יהיו בסוף
הלילה כדי שיהיו מתחלת שנתו
עד שתעלה השמש שמונה ש'
שעות ונמצא עומד ממטתו ל'
קודם שתעלה השמש ׃ ז ׃
לא ישן אדם לא על פניו ולא
על ערפו אלא על צדו בתחלת הל'
הלילה על צד שמאל ובסוף הלילה
על צד ימין ולא ישן סמוך לאכ'
לאכילה אלא ימתין אחר אכילה
כמו שלש או ארבע שעות ולא ל'
ישן ביום ׃ ח ׃ דברים
המשלשלין את בני מעים כגון ל'
ענבים ותאנים ותותים ואגסים
ואבטיחים ומיני הקשואים ומיני
החלפפות יאכל אדם בתחלה
קודם אכילה ולא יערבם עם המזון
אלא שהוא מעט עד שיצאו מל'
מבטן העליון ויאכל מזונו והפרי'
שהם מאמצים את בני מעים ל'
כגון רמונים ופרישין ותפוחים ל'
וקרוסטמלין יאכל אדם אותם ל'
תכף למזונו ולא ירבה מהם ׃
ט ׃ כשירצה אדם לאכל
עוף או בשר בהמה כאחד יאכל
בתחלה העוף וכן הבצים ובשר
חיה דקה ובשר בהמה גסה ל'
יאכל בתחלה בשר הדקה ולעולם
יקדים דבר הקל ומאחר הכבד ׃
י ׃ בימות החמה יאכל
אדם מאכלים הקרים ולא ירבה
בתבלין ויאכל את החומץ ובימות
הגשמים יאכל יאכלין החמין ומל'

ח דברי מקן
קשה ומיעוט
יפה ואלו הן
יין מזוג שינה
עושר הולך
כרן יושן מים
חמים והקזת
הדם

רי לן לאדם לישן
שלישן שהוא ח'
שעות והן

ע היר

מי יוגשי הן
ונקיים גרוסו
מיל' פו יוגשי
קטני שרומים
ועפעי וכלעז
לסריינ' וכו'
ישכבו בישפלין

יאכל בתחילה הבצים

ומרבה

מרבה בתבלין ומאכל מעט יע׳ ל׳
החרדל ומין החלתית ועל דרך זה
הולך ועושה במקומות הקרים ל׳
ובמקומות החמים בכל מקום ומק׳
ומקום כראוי לו ״ יא ״
יש מאכלות הם רעים ביותר עד
מאד וראוי לאדם שלא לאוכלן ל׳
לעולם כגון הדגים הגדולים המ׳
המלוחים הישנים והגבינה המלוח׳
הישנה והכמהין והפטריות ה׳
והבשר המליח הישן ויין מגתו ל׳
ותבשיל ששהה עד שנדף ריחו
וכן כל מאכל שריחו רע או מר ב׳
ביותר הרי אלו לגוף כמו סם המות ״
יב ״ ויש מאכלות ש׳
שהם רעים ביותר אבל אינם כמו
הראשונים לרוע לפיכך ראוי לאד׳
שלא לאכל מהן אלא מעט ולא יר׳
ירגיל עצמו להיות מזונו מהם או
לאכלם עם מזונו תמיד כגון דגים
גדולים וגבינה וחלב ששהה אח׳
אחר שנחלב ארבע ועשרים שע׳
שעות ובשר שוורים גדולים ו׳
ותישים גדולים והפול והעדשים
והשעיר ולחם שעורים ולחם מצ׳
מצות והכרוב והחציר והבצלים
והשומים והחרדל והצנון כל אלו
מאכלים רעים הם ״ יג ״
אין ראוי לאדם לאכל מהן אלא ב׳
מעט עד מאד ובימות הגשמי׳
אבל שלא בימות הגשמים לא ל׳
יאכל מהן כלל והפול והעדשים
לבד אין ראוי לאוכלן לא בימות
החמה ולא בימות הגשמים והדל׳
והדלועין אוכלין מהן מעט בימות
החמה ״ יד ״ ויש מאכלות
שהן רעים ואינן כמו אלו והן ה׳
עוף המים ובני יונה הקטנים
ולחם קלוי בשמן או לחם שנלוש
בשמן והסלת שנפו אותה כל צרכה
עד שלא נשאר בה ריח מורסן ל׳
הציר והמורייס אין ראוי להרבות
מאכלות אלו ואדם שהוא חכם
וכובש את יצרו ולא ימשך אחר
תאותו ולא יאכל מכל הנזכרים
כלום אלא אם נצרך להם לרפוא׳
הרי זה גבור ״ טו ״
לעולם ימנע אדם את עצמו מה׳
מפירות האילנות ולא ירבה מהן
ואפילו יבשים ואין צריך לומר
רטובים אבל קודם שיתבשלו כל
צרכן הרי הן לגוף כחרבות וכן
החרובים רעים לעולם וכל הפירו׳
החמוצין רעים ואין אוכלין מהן
אלא מעט בימות החמה ובמק׳
ובמקומות החמין והתאנים
והענבים והשקדים טובים לע׳
לעולם בין רטובין בין יבשין ומא׳
ומאכל מהן אדם כל צרכו אבל
לא יתמיד אכילתן אע״פ שהן ט׳
טובים מכל פרי אילנות ״ הדבש
והיין רע לקטנים ויפה לזקנים
בימות החמה וכל שכן בימות ה׳
הגשמים וצריך אדם לאכל בימו׳
החמה שני שלישי מה שהוא
אוכל בימות הגשמים ״ יו ״
לעולם ישתדל אדם שיהו
מעיו רפים כל ימיו ויהיה קרוב
לשלשול מעט וזה כלל גדול ברפ׳
ברפואה שכל זמן שהרעי יעצר
בקושי חליים רעים רבים באים ״
יז ״ ובמה ירפאו אדם
מעיו אם נתאמצו מעט אם יהיה
בחור יאכל [illegible] בבקר בבקר
מלוחין שלוקין מתובלין בשמן ב׳
זית ובמורייס ובמלח בלא פת ל׳
ישתה מי שלק של תרדין או כרוב
בזית ובמלח ובמורייס ואם היה זקן
ישתה דבש מזוג במים חמין בב׳
בבקר וישהה כמו ארבע שעות
ואחר כך יאכל סעודתו יעשה כן
יום אחד יום שלשה או ארבעה
ימים אם צריך לכך עד שירפו מ׳
מעיו ״ יח ״ ועוד כלל ל׳
אחר אמרו בבריאות הגוף כל זמן
שאדם מתעמל ויגע הרבה ואינו
שבע ומעיו רפים אין חולי בא ל׳
וכחו מתחזק ואפילו אוכל מאכלו׳
הרעים ״ וכל מי שהוא יושב ל׳
לבטח ואינו מתעמל או מי שמ׳
שמשהה נקביו או מי שמעיו
קשים אפילו אוכל מאכלות טובים
ושומר עצמו על פי הרפואה כל
ימיו יהיו מכאובים וכחו תשש
ואכילה גסה לגוף כל אדם כמו ל׳
סם המות והיא עיקר לכל החולאי׳ ״
יט ״ רוב החלאים ש׳
הבאים על האדם אינם בין אלא
מפני שמאכל בטנו ואוכל אכי׳
גסה אפילו ממאכלים טובים ל׳
הוא שאמ׳ שלמה בחכמתו ש׳
שומר פיו ולשונו כלו׳ שומר
פיו מלאכל מאכל רע ולשונו מל׳
מלדבר אלא לצרכו ״ כ ״
דרך הרחיצה שיכנס אדם למ׳
למרחץ משבעה ימים לשבעה
ולא יכנס סמוך לאכילה ולא כשהו׳
רעב אלא כשיתחיל המזון להת׳
להתעכל במעיו ורוחץ כל גופו ל׳
בחמין שאין הגוף נכוה בהן ל׳
וראשו לבד בחמין שהגוף נכוה
ואחר כך ירחוץ גופו בפושרין
ואחר כך בפושרין מן הפושרין
עד שירחוץ בצונן בימות הגשמי׳
ולא יעביר על ראשו כלל לא פו׳
פושרין ולא צונן ולא ירחוץ ל׳
בצונן בימות הגשמים ולא ירחץ

עד שיזיע ויפרך כל גופו ואח״כ ירחץ
במרחץ ואוי כשיזיע ויפרך גופו
וישתטף ויצא ״ כא ״
ובודק עצמו קודם שיכנס למרחץ
ואחר שיצא שמא יהא צריך
לנקביו וכן בודק אדם עצמו קודם
אכילה ואחר אכילה וקודם בעילה
ואחר בעילה וקודם שיגע ויתעמל
ויתעמל ואחר שיגע ויתעמל וכן
קודם שישן וכשיעור הכל עשר״
כב ״ כשיצא אדם
מן המרחץ ילבש בגדיו ויכסה
ראשו בבית החיצון כדי שלא תש׳
תשלוט בו הרוח הקרה ואפילו בי׳
בימות החמה צריך להזהר וישהה
אחר שיצא עד שתתישב נפשו
ותנוח גופו ותסור החמימות ואח׳
ואחרכך יאכל ואם ישן מעט כש׳
כשיצא מן המרחץ קודם אכילה
הרי זה יפה מאד ״ כג ״
לא ישתה אדם מים קרים כש׳
כשיצא מן המרחץ ואין צריך ל׳
לומר שלא ישתה במרחץ ואם צמא
כשיצא ואינו יכול למנוע יערב
המים ביין או בדבש וישתה ואם
סך בשמן במרחץ בימות הגשמים
שיתעטף הרי זה טוב ״ כד ״
לא ירגיל אדם עצמו להקיז דם
תמיד ולא יקיז דם אלא אם יהיה צ׳
צריך לו ביותר ולא יקיז לא בימות
החמה ולא בימות הגשמים אלא
בימי ניסן ובמעט מימי תשרי ול׳
ומעט חמשים שנה לא יקיז כלל
ולא יקיז אדם דם ויכנס למרחץ בו
ביום אחד ולא יקיז ויצא לדרך ל׳
ולא ביום שיבא מן הדרך ויאכל ויש׳
וישתה ביום ההקזה פחות ממה
שהוא רגיל וינוח ביום ההקזה
לא יתעמל ולא יטייל ״ כה ״

שכבת זרע היא כח הגוף וחייו ומא׳
ומאור העינים וכל זמן שתצא ביות׳
ביותר הגוף כלה וכחו כלה וחייו
אובדים הוא שאמר שלמה אל תתן
לנשים חילך ודרכיך למחות מלכין ״
כו ״ כל השטוף בבעילה
זקנה קופצת עליו וכחו תשש ל׳
ועיניו כהות וריח רע נודף מפיו ל׳
ומשחיו ושער ראשו וגבות עיניו
נשר ושער זקנו ושחיו ושער
רגליו רבה ושניו נופלות והרבה כא׳
כאבים חוץ מאלו באים עליו ״
כז ״ אמ׳ חכמים הרופאים
אחד מאלף מת בשאר חלאים והאלף
מרוב התשמיש לפיכך צריך אדם
להזהר בדבר זה אם רצה לחיות
בטובה ולא יבעול אלא כשימצא
גופו בריא וחזק ביותר והוא מת׳
מתקשה הרבה שלא לדעתו ומסיח
עצמו לדבר אחר והקישוי כשיהיה
וימצא כובד ממתניו ולמטה וכאלו
חוטי הביצים נמשכים ובשרו חם
זה צריך לבעול ורפואה לו שיבעול ״
כח ״ לא יבעול אדם והוא
שבע ולא רעב אלא אחר שיתעכל
המזון שבמעיו ויבדוק נקביו ק׳
קודם בעילה ואחר בעילה ולא יב׳
יבעול מעומד ולא מיושב ולא בבית
המרחץ ולא ביום שנכנס למרחץ
ולא ביום הקזה ולא ביום יציאה
לדרך או ביאה מן הדרך לא לפניה
ולא לאחריהם ״ כט ״ כל
המנהיג עצמו בדרכים אלו שהור׳
שהורינו אני ערב לו שאינו בא לידי
חולי כל ימיו עד שיזקין הרבה
וימות ואינו צריך לרופא ויהיה
גופו שלם ועומד על בוריו כל ימיו
אלא אם כן היה רע מתחלת בריתו
או אם היה נוהג כמנהג מן המנהג׳

הרעות מתחלת מולדתו או אם תבא
מכת דבר או מכת בצורת לעולם ״
ל ״ וכל המנהגות האילו
הטובים שאמרנו אין ראוי לנהוג
בהם אלא הבריא אבל החולה או
מי שאחד מאבריו חולה או מי ש׳
שנהג רע שנים רבות יש לכל
אחד ואחד מהן דרכים אחרים
ומנהגות כפי חוליו כמו שיתבאר
בספרי הרפואות ושנוי וסת ת׳
תחלת החולי ״ לא ״
כל מקום שאין בו רופא אחד ה׳
הבריא ואחד החולה אין ראוי לו
לזוז מכל הדברים שאמרנו בפר׳
זה שכל אחד מהן לאחרית טוב
הוא מביא ״ לב ״ כל
עיר שאין בה עשרה דברים ה׳
האלו אין תלמיד חכם רשאי ל׳
לדור בתוכה ואלו הן רופא ואומן
ובית המרחץ ובית הכסא ומים
מצויין כגון נהר או מעין ובית
הכנסת ומלמד תינוקות ולבלר
וגבאי צדקה ובית דין מכין ו׳
וחובשין ״

פרק חמישי

כשם
שהחכם ניכר בחכמתו ובדעותיו
והוא מובדל בהן משאר העם
כך צריך שיהיה ניכר במעשיו ל׳
במאכלו ובמשקהו ובבעילתו ו׳
ובעשיית צרכיו ובדבורו ובהלוכו
ומלבושו ובכלכל דבריו ומשאו
ובמתנו ויהיו כל המעשים האילו
נאים ומתוקנים ביותר ״ ב ״
כיצד תלמיד חכם לא
יהיה גרגרן אלא אוכל מאכל הראוי
להבריות גופו ולא יאכל ממנו אכיל׳
גסה ולא יהיה רודף למלא כטנו

וכמו אלו שמתמלאין ממאכל
ומשקה עד שתפח כריסן ועל׳
מפורש בקבלה וזריתי פרש על
פניכם פרש חגיכם אמ׳ חכמ׳ אלו
בני אדם שאוכלין ושותין ועושין
כל ימיהם כחגים ג
והן האומ׳ אכול ושתה כי מחר
נמות וזהו מאכל הרשעים
ושולחנות אלו שגינה הכתוב כי
כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי
מקום. אבל החכם אינו אוכל
אלא תבשיל אחד או שנים
ואוכל ממנו כדי חייו ודיו הוא
שאמ׳ שלמה בחכמתו צדיק
לשבע נפשו ד
כשהחכם אוכל מעט זה הראוי
לו לא יאכלנו אלא בביתו על
שולחנו. לא יאכל בחנות ולא
בשוק אלא לפי צורך כדי שלא
יתגנה בפני הבריות. לא יאכל
אצל עמי הארץ ולא על אותן
השולחנות המלאים קיא צואה
ולא ירבה סעודתיו בכל מקום
ואפילו עם החכמים. ולא יאכל
בסעודות שיש בהן קיבוץ
הרבה ראוי לו לאדם שלא
בסעודה של מצוה בלבד כגון
סעודת אירוסין ונשואין והוא
שיהיה תלמידי חכמים שנושא
בת תלמידי חכמים והצדיקים
החסידים הראשונים לא אכלו
מעולם מסעודה שאינה שלהם
ה כשהחכם שותה
יין אינו שותה אלא לשרות מאכל
שבמעיו. וכל המשתכר הרי זה
חוטא ומגונה ומפסיד חכמתו
ואם נשתכר בפני עם הארץ
הרי זה חלל את השם. ואסור
לשתות בצהרים ואפילו מעט

אלא אם היה בכלל האכילה שהש׳
שהשתיה שבכלל האכילה אינה
משכרת ואין נזהרין אלא מיין
של אחר המזון ו אעפ״י
שאשתו של אדם מותרת לו תמיד
ראוי לו לתלמידי חכמים שינהג
עצמו בקדושה ולא יהא מצוי
אצל אשתו כתרנגול אלא מלילי
שבת ללילי שבת אם יש בו כח
וכשהוא מספר עמה לא יספר
לא בתחלת הלילה כשהוא שבע
ובטנו מלאה ולא בסוף הלילה
כשהוא רעב אלא באמצע הלילה
כשיתעכל המזון שבמעיו
ז לא יקל ראשו ביותר
ולא ינבל את פיו בדברי הבאי
ואפילו בינו לבינה הרי הוא אומ׳
בקבלה מגיד לאדם מה שיחו אמרו
חכמים אפילו שיחה קלה שבין
איש לאשתו עתיד ליתן עליה את
הדין ח לא יהיו שניהן
לא שכורין ולא עצלנין ולא עצבנין
ולא אחד מהן ולא תהיה ישינה
ולא יאנוס אותה והיא אינה רוצה
אלא ברצון שניהם ובשמחתו
יספר מעט עמה וישחק עמה
מעט כדי שתתיישב נפשן ויבעול
בבושה לא בעזות ויפרוש מיד
ט כל הנוהג מנהג זה
לא דיו לו שמקדש נפשו ומטהר
עצמו ותקן דעותיו אלא שאם
היה לו בנים הוין לו בנים נאים
וביישנים ראוין לחכמה ולחסידות
וכל הנוהג במנהגות שאר העם
ההולכים בחשך הוין לו בנים כמו
אותן העם י צניעות
גדולה נוהגים תלמידי חכמ׳ בעצמן
לא יתבזו ולא יגלו ראשן ולא בשרן
ואפילו בשעה שיכנסו לבית הכסא

יהא צנוע ולא יגלה בגדיו עד
שישב ולא יקנח בימין ויתרחק
מכל אדם ויכנס חדר בחדר ולפני
מן המערה ונפנה שם ואם נפנה
לאחורי גדר ירחיק כדי שלא ישמ׳
ישמע חברו קולו. ואם נתעטש
ואדם נפנה בבקעה ירחיק כדי
שלא יראה חברו פירועו ולא
ידבר כשהוא נפנה ואפילו לצורך
גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבי׳
הכסא ביום כך נוהג בלילה ולע׳
ולעולם יאלף עצמו להפנות
שחרית וערבית כדי שלא יתרחק
יא תלמידי חכמים
לא יהיו צועק וצווח כשעת דבורו
כבהמות וכחיות ולא יגביה קולו
ביותר אלא דבורו בנחת עם כל
הבריות וכשידבר בנחת יזהר
שלא יתרחק עד שיראה כדברי
גסי הרוח ומקדים לשלום כל האד׳
כדי שתהא רוחן נוחה הימנו
ודן כל האדם לכף זכות ומספר
בשבח חברו ואינו מספר בגנ׳
בגנותו כלל אוהב שלום ורודף
שלום יב [illegible] ואם ראה
מקום שדבריו מועילים ונשמע׳
אומר ואם לאו שותק כיצד לא
ירצה את חברו בשעת כעסו ולא
ישאל לו על נדרו בשעת שנדר
עד שתתקרר דעתו ותנוח ולא
ינחמנו בשעת שמתו מוטל
לפניו מפני שהוא בהול עד
שיקבר. וכן כל כיוצא באלו. ולא
יראה לחברו בשעת קלקלתו
אלא יעלים עיניו ממנו
יג ולא ישנה בדבורו ולא
יוסיף. ולא יגרע אלא בדברי שלום
וכיוצא בהן. כללו של דבר אינו
מדבר אלא בגמילות חסדים או

בדברי חכמה וכיוצא בהן ולא
יספר עם אשה בשוק אפילו היא
אשתו או אחותו או בתו
יד לא ילך תלמידי חכמים
בקומה זקופה וגרון נטוי כענין
שנ׳ ותלכנה נטויות גרון ומשקרות
עינים ולא יהלך עקב בצד גודל
בנחת כמו הנשים וגסי הרוח
כענין שנ׳ הלוך וטפוף תלכנה
ולא ירוץ ברשות ויתנהג וילך כמ׳
בשגעון ולא יכפוף קומתו כבעלי
חטוטרת אלא מסתכל למטה כמי
שהוא עומד בתפלה ומהלך
בשוק כאדם שהוא טרוד בעס׳
בעסקים טו גם
במהלכו של אדם ניכר אם חכם
בעל דעה הוא או שוטה וסכל
וכן אמ׳ שלמה בחכמתו וגם בד׳
כשהסכל הולך לבו חסר ואומר
לכל סכל הוא מודיע לכל על עצמו
שהוא סכל יו מלבוש
תלמידי חכמים מלבוש נאה נקי
ואסור לו שימצא בבגדו כתם
או שמנונית וכיוצא בה ולא י׳
ילבש לא מלבוש מלכים כגון
בגדי זהב וארגמן שהכל מס׳
מסתכלין בהן ולא מלבוש עניים
שהוא מבזה את לובשיו אלא ב׳
בגדים בינונים נאים יז
ולא נראה בשרו ומתחת
ידיו כגון בגדי הפשתן הקלים
ביותר שעושין במצרים ולא
יהיו בגדיו סחובין על הארץ כגון
בגדי גסי הרוח אלא עד עקיבו
ובית יד שלו עד ראשי אצבעות׳
ולא ישלשל טליתו מפני שנראה
כגסי הרוח אלא בשבת בלבד
אם אין לו להחליף ולא ילבש
מנעלים מטולאים טלאי

על טלאי בימות החמה אבל בימות
הגשמים מותר אם היה עני
יח לא יצא מבושם
לשוק ולא בבגדים מבושמים
ולא ישים בושם בשערו אבל
אם משח בשרו בבושם כדי ל׳
להעביר את הזוהמא מותר וכן
לא יצא יחידי בלילה אלא אם
היה לו זמן קבוע לצאת בו לת׳
לתלמודו וכל אלו מפני החשד
יט תל׳ חכמ׳ מכלכל
דבריו במשפט אוכל ושותה וזן
את אנשי ביתו כפי ממונו והצל׳
והצלחתו ולא יטריח על עצמו יותר
מדאי צוו חכמ׳ בדרכי ארץ
שלא יאכל אדם בשר אלא לת׳
לתאבון שנ׳ כי תאוה נפשך ל׳
לאכל בשר די לבריא לאכלו מערב
שבת לערב שבת ואם היה ע׳
עשיר כדי לאכלו בכל יום יאכל
כ צוו חכמ׳ ואמ׳ לעולם
יאכל אדם פחות מן הראוי לו לפי
ממונו וילבש כראוי לו ויכבד אשתו
ובניו יותר מן הראוי לו כא
דרך בעלי דיעה שיקבע לו
אדם מלאכה המפרנסת אותו
תחלה ואחר כך יקנה בית דירה
ואחר כך ישא אשה שנ׳ מי האיש
אשר נטע כרם אשר בנה בית
חדש אשר ארש אשה אבל
הטפשים מתחילין לישא אשה
ואחר כך אם תמצא ידו יקנה בית
ואחר כך בסוף ימיו יחזור לבקש
אומנות או יתפרנס מן הצדקה
וכן הוא אומ׳ בקללות אשה תארש
בית תבנה כרם תטע כלומר יהיו
מעשיך הפוכין כדי שלא תצליח
דרכך ובברכה מהו אומר ויהי
דוד בכל דרכיו משכיל וי״י עמו

כב משאו ומתנו של תלמי׳
חכמ׳ באמת ובאמונה אומר על
לאו לאו ועל הן הן מדקדק על
עצמו בחשבון ונותן ומוותר ל׳
לאחרים כשיקח מהם ולא ידקדק
עליהן ונותן דמי המקח לאלתר
ואינו עושה ענינו לא ערב ולא
קבלן ולא יבוא בהרשאה
כג ואסור לאדם להקדיש
ולהפקיר כל נכסיו ויטריח על ה׳
הבריות ולא ימכר קרקע ויקנה
בית ולא בית ויקנה מטלטלין או
יעשה סחורה בדמי ביתו אבל
הוא מוכר מטלטלין וקונה שדה
כללו של דבר ישים מגמתו להצליח
נכסיו לא להתאוות מעט לפי שה׳
שעה או להנות מעט ויפסיד הרבה
כד וחייב עצמו במ׳
מיקח וממכר במקום שלא ה׳
חייבה אותו תורה כדי שיעמוד
בדבורו ולא ישנהו ואם נתחייבו
לו אחרים בדין מאריך להן ומו׳
ומוחל להן ומלוה וחונן ולא ל׳
ירד לתוך אומנות חברו ולא ל׳
יצר לאדם לעולם בחייו
כה כללו של דבר יהיה מן
הנרדפין ולא מן הרודפין מן ה׳
הנעלבין ולא מן העולבין ואדם
שהוא עושה כל המעשים האלו
וכיוצא בהן עליו הכתוב אומר
ויאמר עבד לי

פרק ששי

דרך
בריאתו של אדם להיות נמשך
בדיעותיו ובמעשיו אחר ריעיו ו׳
וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מד׳
מדינתו לפיכך צריך אדם להתחב׳
לצדיקים ולישב אצל החכמים

תמיד כדי שילמד ממעשיהם ויתר'
ויתרחק מן הרשעים ההולכים ל'
בחשך כדי שלא ילמד ממעשיהם
הוא שאומ' שלמה הולך את חכמי'
יחכם ורועה כסילים ירוע' ואומ'
אשרי האיש וכו' ב
וכן אם היה במדינה שמנהגותי'
רעים ואין אנשיה הולכים בדרך
ישרה ילך למקום צדיקים ונוהגי'
בדרך טובים ואם היו כל המדינו'
שהוא יודע ושומע שמועתן ל'
נוהגין בדרך לא טובה כמ' זמננו
או שאינו יכול ללך למדינה ש'
שמנהגותיה טובים מפני הגייסו'
או מפני החולי ישב לבדו יחיד
כענין שנ' ישב בדד וידום ואם
היו רעים וחטאים שאין מניחין
אותו לישב במדינה אלא אם כן
נתערב עמהן ונוהג במנהגן ל'
הרע יצא למערות ולחוחים ול'
ולמדברות ואל ינהיג עצמו בדרך
חטאים כענין שנ' מי יתנני ל'
במדבר וכו' ג מצות
עשה להדבק בחכמים כדי ללמד
ממעשיהם שנ' ובו תדבק וכי אפ'
אפשר לאדם להדבק בשכינה
אלא כך אמ' חכמ' בפירוש מצוה
זו הדבק בחכמים ותלמידיהם לפי
כך צריך להשתדל שישא בת
תלמידי חכמים וישיא בתו לתלמ'
חכמ' ולאכל ולשתות עם תלמידי
חכמים ולעשות פרקמטייא לה'
לתלמיד חכמים ולהתחבר עמהם
בכל מיני חבור שנ' ולדבקה בו ל'
וכך צוו חכמים הוי מתאבק ל'
בעפר רגליהם ושותה בצמא את
דבריהם ד מצוה על
כל אדם לאהוב את כל אדם ואחד
ואחד מישר' כנפשו שנ' ואהבת

לרעך כמוך לפיכך צריך שיספר
בשבחו ולחוס על ממונו כמו ש'
שהוא חס על ממון עצמו ורוצ'
בכבודו כמו שהוא רוצה בכבוד
עצמו והמתכבד בקלון חבירו
אין לו חלק לעולם הבא
ה ואהבת הגר שבא ונכנס
תחת כנפי השכינה שתי מצות
עשה אחת שהוא בכלל מצות
רעים ואחת מפני שהוא גר וה'
והתורה אמרה ואהבתם את ל'
הגר צוה על הגר כמו שצוה על
אהבת עמו שנ' ואהבת את יי' ל'
אלהיך הקדוש ב"ה עצמו אוהב
את הגרים שנ' ואוהב גר
ו כל השונא אחד מישר'
בלבו עובר בלא תעשה שנ' לא ת'
תשנא את אחיך בלבבך ואין ל'
לוקין על לאו זה לפי שאין בו מ'
מעשה ולא הזהירה התורה אלא
על שנאת שבלב אבל המכה את
חברו והמחרפו את חברו אע"פ
שאינו רשאי אינו עובר משום
לא תשנא ז כשיחטא
איש לרעהו לא ישטמנו וישתוק
כמו שנ' ולא דבר אבשלום את ל'
אמנון אלא מצוה להודיעו ולומ'
לו למה עשית לי כך וכך חטאת
לי בדבר פלו' שנ' הוכח תוכיח ל'
את עמיתך ואם חזר ובקש ל'
ממנו למחול לו צריך למחול ולא
יהא המוחל אכזרי שנ' ויתפלל ל'
אברהם אל האלהים וכו'
ח הרואה חברו שחטא או
שהוא הולך בדרך לא טובה מ'
מצוה להחזירו למוטב ולהודיע
שהוא חוטא על עצמו במעשים
רעים שנ' הוכח תוכיח עמיתך
ט המוכיח את חברו

בין בדברים שבינו לבינו בין בדבר'
שבינו לבין המקום צריך להוכיח'
בינו לבין עצמו וידבר לו בנחת
ובלשון רכה ויודיעו שאינו אומ'
לו אלא לטובתו ולהביאו לחיי ל'
העולם הבא אם קבל ממנו מוטב ואם
לאו יוכיח פעם שניה ושלישית
וכן תמיד חייב להוכיח עד שיכה
החוטא ויאמ' לו איני שומע וכל ל'
שבידו אפשר למחות ואינו מוחה
הוא נתפש בעון אלו כיון שאפשר
למחות בהן י המוכיח
את חברו תחלה לא ידבר לו קשות
עד שיכלימנו שנ' ולא תשא עליו
עליו חטא אמ' חכמ' יכול אתה
מוכיחו ופניו משתנות ת"ל לא ת'
תשא עליו חטא מכאן אמרו ל'
חכמ' שאסור להכלים את ישראל
וכל שכן ברבים ואע"פ שהמכלים
אותו לוקה עון גדול הוא אומ' חכמ'
המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק
לעולם הבא לפיכך צריך להזהר
בדבר זה שלא יבייש חברו בין
קטן בין גדול ולא יקראו לו בשם
שהוא בוש ממנו ולא יספר לפניו
דבר שהוא בוש ממנו
יא במה דברים שבין אדם
לחברו אבל בדברי שמים אם לא ל'
חזר לו בסתר מכלימין אותו ברבי'
ומפרסמין חטאו ומחרפין אותו ל'
בפניו ומבזין ומקללין עד שיחזור
למוטב כמו שעשו כל הנביאים
לישר' יב מי שחטא
עליו חברו ולא רצה להוכיחו ולא
לדבר לו כלום מפני שהיה החוט'
הדיוט ביותר או שהיתה דעתו
משובשת ומחל לו בלבו ולא של'
שטמו ולא הוכיחו הרי זה מדת
חסידות לא הקפידה תורה אלא

עזהר לשון הרע. כמה יש מלכין

על המשטמה. יג. חייב
אדם להזהר ביתומים ובאלמנות
מפני שנפשן שפלה למאד ורוחם
נמוכה אע"פ שהן בעלי עושר
אפילו אלמנתו של מלך ויתומיו
של מלך מוזהרין אנו עליהם שנ'
כל אלמנה ויתום לא תענון.
יד. היאך נוהגין בהן לא
ידבר בהן אלא רכות ולא ינהג ב
בהן אלא מנהג כבוד ולא יכאיב
גופן בעבודה ולבם בדברים
ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו.
טו. כל המקניטן או
המכעיסן או הכאיב לבן או רדה
בהם או אבד ממונם הרי זה עובר
בלא תעשה וכל שכן המכה אותן
או המקללן ואף זה אע"פ שאין
לוקין עליו הרי עונשו מפורש ב
בתורה שנ' וחרה אפי והרגתי
אתכם בחרב. ברית כרת להן היוצר
מי שאמר והיה העולם שכל זמן
שהם צועקים מן החמס נענין
שנ' כי אם צעק יצעק אלי שמוע
אשמע צעקתו. יז.
בד"א בזמן שענה לצרכי עצמו ל
אבל אם ענה אותם הרב כדי ללמד
תורה או אומנות או להוליכם
בדרך ישרה הרי זה מותר ואעפ"כ
לא ינהג בהם מנהג כל אדם אלא
יעשה להם הפרש וינהלם בנחת
וברחמים גדולים ובכבוד כי ה'
יריב ריבם. אחד יתום מאב ו
ואחד יתום מאם. ועד אימתי
נקראים יתומים לענין זה עד
שלא יהיו צריכין לאדם גדול ל
להסמך עליו ולאמנם ולהטפל
בהם אלא יהיה עושה כל צרכי ל
עצמו כשאר הגדולים.
מ מ מ

פרק שביעי:

המרגל
בחברו עובר בלא תעשה שנ' לא
תלך רכיל בעמך. ואע"פ שאין לו'
לוקין על זה עון גדול הוא וגורם
להרג נפשות רבות מישר' לכך לא
תעמד על דם רעך עיין ולמד מה
אירע לדואג האדומי.
ב. איזהו רכיל זה שהוא טוען
דברים והולך מזה לזה ואומר כך
וכך אמר פלוני כך וכך שמעתי על פלוני אע"פ שהוא
אומ' אמת הרי זה מחריב את הע'
העולם. ג. יש עון גדול
מזה והוא בכלל לאו זה והוא לשון
הרע והוא המספר בגנות חברו
אע"פ שהוא אומר אמת. אבל ה
האומ' שקר על חברו מוציא שם
רע נקרא. אבל בעל לשון הרע ה
זה שיושב ואומ' כך וכך שמעתי
עליו ואומ' דברים של גנאי על זה
או כך וכך עשה פלוני וכך היו ה
אבותיו. עליו הכתוב אומ' יכרת ה'
כל שפתי חלקות לשון מדברת
גדולות. ד. אמ' חכמ'
שלש עבירות נפרעין מן האדם
בעולם הזה ואין לו חלק לעולם
הבא ע"ז וגלוי עריות ושפיכות
דמים. ולשון הרע כנגד כולם.
ועוד אמ' חכמ' המספר לשון הרע
כאלו כפר בעיקר שנ' אשר אמרו
ללשוננו נגביר שפתינו אתנו מי
אדון לנו. ועוד אמ' חכמ' שלשה
לשון הרע הורגת האומרו והמקבלו
וזה שאומרין עליו והמקבלו יות'
יותר מן האומרו. ה.
ויש דברים שהן אבק לשון הרע
כיצד האומ' לפלני שיהיה כמות שהוא
עתה או שיאמר שתקו מפלני

אומר רעה להודיע זה ודע מה
יהיה וכיוצא בדברים האלו. וכן
המספר בטובת חברו מפני שונאו
הרי זה אבק לשון הרע שזה גורם
שיספרו בגנותו ועל ענין זה אומר
שלמה מברך רעהו בקול גדול ב
בבקר קללה תחשב לו כי מתוך טובתו בא לידי רעתו.
ו. וכן המספר בלשון
הרע דרך שחוק ודרך קלות ראש
כלומ' שאינו מדבר בשנאה הוא ש
שאומר שלמה במתלהלה היורה ז
זיקים חצים ומות כן איש רמה
את רעהו ואמר הלא משחק אני.
וכן המספר לשון הרע של
דרך רמאות והוא שיספר לתומו
כאלו אינו יודע שדבר זה לשון
הרע הוא אלא כשממחין בו הוא
אומר איני יודע שאלו מעשיו ל
של פלוני או זה לשון הרע.
ז. אחד המספר בלש'
בלשון הרע שלפני חברו או שלא
בפניו והמספר דברים שגורמין
אם נשמעו איש מפי איש ל
להזיקו חברו בגופו או בממונו
ואפילו להצר לו או להפחידו הרי
זה לשון הרע. ואם נאמרו בפני
שלשה כבר נשמע הדבר ונודע
ואם ספר הדבר אחד מן השלשה
פעם אחרת אין בו משום לשון
הרע והוא שלא יתכוין להעביר קול
ולגלותו יותר. ח. ט.
אלו הן בעלי לשון הרע שאסור
לדור בשכונתם וכל שכן לישב
עמהם ולשמוע דבריהם ולא נחתם
גזר דין על אבותינו במדבר אלא ל
על לשון הרע בלבד. ט.
הנוקם את חברו עובר בלא
תעשה שנ' לא תקם ואע"פ שאינו
לוקה דעת רעה היא עד מאד אלא

ראוי לאדם להיות מעביר על כל
דברי העולם שהכל אצל המבינים
דברי הבל והבאי ואינם כדי לנקום
עליהן ״ י״ ״ כיצד היא
הנקימה אמ׳ לו חבירו השאילני קר׳
קרדומך אמ׳ איני משאילך למחר
צריך לשאול ממנו אמ׳ לו איני מש׳
משאילך כדרך שלא השאלתני
כששאלתי ממך הרי זה נוקם אל׳
אלא כשיבא לו לשאול יתן בלב
שלם ולא יגמלנו כאשר גמלו וכן
כל כיוצא באלו וכן אמ׳ דוד בדעו׳
בדעותיו הטובות אם גמלתי שולמי
רע ״ יא״ ״ כל הנוטר
לאחד מישר׳ עובר בלא תעשה שנ׳
שנ׳ ולא תטור את בני עמך כיצד
ראובן שאמ׳ לשמעון שכור לי בית
זה או השאילני שור זה ולא רצה
שמעון לימים צריך שמעון לר׳
לראובן לשאול ממנו או לשכור
ואמ׳ לו ראובן הילך הריני משאילך
ואיני כמותך ולא אשלם לך כמו׳
כמעשיך העושה כזה עובר בלא
תטור ״ יב״ ״ אלא ימחה
הדבר מלבו ולא יטרנו שכל זמן
שהוא נוטר את הדבר
וזוכרו שמא יבא לנקום לפיכך
הקפידה תורה על הנטירה עד
שימחה העון מלבו כלל ולא יזכרנו
וזוהי הדעה הנכונה שאפשר
שיתקיים בה ישוב הארץ ומשאן
ומתנן של כל האדם זה עם זה ״

הלכות תלמוד תורה

יש בכללן שתי מצות עשה ״
ראשונה ללמוד תורה ״
שנייה לכבד מלמדיה ויודעיה ״
וביאור שתי מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

נשים
ועבדים פטורין מתלמוד תורה
אבל קטן אביו חייב ללמדו תורה
שנ׳ ולמדתם אותם את בניכם לדבר
בם ״ ואין האשה חייבת ללמד
את בנה שכל החייב ללמוד חייב
ללמד ״ ב״ ״ כשם שאדם
חייב ללמד את בנו כך הוא חייב
ללמד את בן בנו שנ׳ והודעתם
לבניך ולבני בניך ולא בנו ובן בנו
בלבד אלא מצוה על החכם מישר׳
ללמד את כל התלמידים אף על פי
שאינן בניו שנ׳ ושננתם לבניך ל׳
מפי השמועה למדו בניך אלו ל׳
תלמידיך שנ׳ ויצאו בני הנביאים ״
ג״ ״ אם כן למה נצטוה
על בנו ועל בן בנו להקדים בנו לבן בנו
ובן בנו לבן חבירו וחייב לשכור
מלמד לבנו ללמדו ואינו חייב ללמד
בן חבירו אלא בחנם ״ ד״ ״
מי שלא למדו אביו חייב ללמד עצמו
כשיכיר שנ׳ ולמדתם ועשיתם וכן
אתה מוצא בכל מקום
שהתלמוד קודם למעשה מפני
שהתלמוד מביא לידי מעשה ואין
המעשה מביא לידי תלמוד ״
ה״ ״ היה הוא ללמוד תורה
ויש לו בן ללמוד תורה הוא קודם לבנו
ואם היה בנו נבון ומשכיל מה
שילמד יתר ממנו בנו קודם ואף
על פי שבנו קודם לא יבטל הוא ל׳
שכשם שמצוה עליו ללמד את בנו
כך מצוה ללמד את עצמו ״
ו״ ״ לעולם ילמד אדם תורה
ואחר כך ישא אשה שאם נשא
אשה תחלה אין דעתו פנויה ללמד
ואם היה יצרו מתגבר עליו עד
שנמצא שאין לבו פנוי ישא אשה
ואחר כך ילמוד תורה ״ ז״
מאימתי מתחיל אביו ללמד
תורה משיתחיל לדבר מלמדו ת׳
תורה צוה לנו משה וכו׳ ופסוק
ראשון של פרשת שמע ואחר כך
מלמדו מעט מעט פסוקים עד
שיהיה בן שש או בן שבע לפי ב׳
בריו מוליכו אצל מלמד תינוקות ״
ח׳ ״ היה מנהג המדינה
ליקח מלמד תינוקות שכר נותן לו
שכרו וחייב ללמדו בשכר עד ש׳
שיקרא תורה שבכתב כולה ״
ט׳ ״ מקום שנהגו ללמד
תורה שבכתב ומותר ללמד בשכר
אבל תורה שבעל פה אסור ללמדה
בשכר שנ׳ ראה למדתי אתכם חק׳
חקים ומשפטים כאשר צוני ייי
אלהי מה אני בחנם למדתי אף א׳
אתם בחנם למדתם ממני ״ וכן
כשתלמדו לדורות בחנם כמו ש׳
שלמדתם ממני ״ י׳ ״
לא מצא מי שילמדו בחנם ילמד
בשכר שנ׳ אמת קנה ואל תמכור ״
הא למדת שמותר לו ללמד בשכר
אף על פי שלמדו רבו בשכר ״ יא״
כל איש מישר׳ חייב בתלמוד
תורה בין עני בין עשיר בין שלם
בגופו בין בעל ייסורין בין בחור
בין זקן גדול שתשש כחו אפילו
עני המחזר על הפתחים ואפי׳
שהוא בעל אשה ובנים חייב לק׳
לקבוע לו זמן לתלמוד ביום ובלילה
שנ׳ והגית בו יומם ולילה ״
יב״ ״ גדולי חכמי ישר׳ היה
מהם חוטבי עצים ומהן שואבי מים
על פי כן היו עוסקין בתורה ביום
ובלילה והן מכלל מעתיקי השמועה

איש ומפי איש מפי משה רבנו ׃

יא ׃ עד אימתי חייב אדם ללמוד תורה עד יום מותו שנ׳ ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך וכל זמן שלא יעסוק הוא יהא שכח וחייב לשלש את זמן למודו שליש בתורה שבכתב ושליש בתורה שבעל פה ושליש יבין וישכיל אחרית דבר מראשיתו ויוציא דבר מדבר וידמה דבר לדבר ויבין במדות שהתורה נדרשת בהן עד שידע היאך הוא עיקר המצות והיאך יוציא האסור והמותר וכיוצא בהם מדברים שלמד מפי השמועה ׃ וענין זה הוא הנקרא תלמוד ׃

יד ׃ כיצד היה בעל אומנות היה עוסק במלאכה שלש שעות ביום ובתורה תשע שעות אותן תשע שעות קורין בשלש מהן בתורה שבכתב ובשלש מהן בתורה שבעל פה ובשלש אחרות מתבונן בדעתו להבין דבר מדבר ודברי קבלה בכלל תורה שבכתב הן ופירושן בכלל תורה שבעל פה והענינות הנקראים פרדס בכלל התלמוד ׃

טו ׃ בד״א בתחלת תלמודו של אדם אבל כשיגדיל בחכמה ולא יהא צריך לא ללמוד תורה שבכתב ולא לעסוק בתורה שבעל פה יקרא בעתים מזומנים תורה שבכתב ודברי השמועה כדי שלא ישכח דבר מדברי דיני תורה ויפנה כל ימיו לתלמוד בלבד לפי רוחב לבו וישוב דעתו ׃

יו ׃ אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר האיש מפני שלא נצטוית וכל העושה דבר שאינו מצווה אין שכרו כשכר המצווה שעושה אלא פחות ממנו ואע״פ שיש לה שכר צוו חכמ׳ שלא ילמד אדם בתו תורה מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד והן מוציאין דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן ׃

יז ׃ אמרו חכמים כל המלמד בתו תורה כאלו מלמדה תפלות ׃ בד״א בתורה שבעל פה אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתח׳ לכתחלה ואם למדה אינו כמלמדה תפלות ׃

פרק שני ׃

מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל פלך ופלך ובכל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחרימין את אנשי העיר עד שמושיבין מלמד תינוקות ואם לא הושיבו מחריבין את העיר שאין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן ׃

ב ׃ מכניסין את התינוקות להתלמד כבן שש כבן שבע לפי כח הבן ובנין גופו ופחות מבן שש אין מכניסין אותו ומכה אותן המלמד להטיל עליהן אימה ואינו מכה אותן מכת אויב מוסר אכזרי לפיכך לא יכה אותן בשוטים ולא במקל אלא ברצועה קטנה ׃

ג ׃ ויושב ומלמד כל היום כלו ומקצת מן הלילה כדי לחנכן ללמוד ביום ובלילה ולא יבטלו התינוקות כלל חוץ מערבי שבתות וימים טובים בסוף היום בשבת אין קורין לכתחלה אבל שונין לראשון ואין מבטלין התינוקות אפילו לבנין בית המקדש ׃

ד ׃ מלמד תינוקות שהוא מניח את התינוקות ויוצא או שהוא עושה מלאכה אחרת עמהן או שהוא מתרשל בתלמודן הרי הוא בכלל עושה מלאכת שמי׳ רמיה ׃ לפיכך אין ראוי להושיב מל׳ מלמד אלא בעל יראה מהיר לקרות ולדקדק ומי שאין לו אשה לא ילמ׳ ילמד תינוקות מפני אמותיהן שב׳ שבאות אצל בניהם ׃ וכן האשה לא תלמד תינוקות מ׳ מפני אבותיהם שבאין אצל בניהם ׃

ה ׃ עשרים וחמשה תינוקות למדין אצל מ׳ מלמד אחד היו יותר על חמשה ועשרים עד ארבעים מושיבין עמו אחר לסייעו בלמודו היו י׳ יותר על ארבעים מעמידין להן ב׳ שני מלמדי תינוקות ׃

ו ׃ מוליכין את הקטן ממלמד למלמד אחר שהוא מהיר ממנו בין במקרא בין בדקדוק ׃ בד״א כשהיו שניהם בעיר אחת ולא היה הנהר מפסיק ביניהן אבל מעיר לעיר או מעבר נהר לעברו אפילו באותה העיר אין מוליכין את הקטן אלא אם כן היה בנין בריא על גבי הנהר בנין שאינו ראוי ליפול במהרה ׃

ז ׃ אחד מא׳ מבני מבוי שבקש להעשות מלמד אפילו אחד מבני החצר אינן י׳ יכולין שכניו למחות בידו וכן מ׳ מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו כדי שיבואו תינוקות של אחרים כדי ש׳ שיבואו התינוקות של זה אצל זה אינו יכול למחות בידו שנ׳ ה׳ חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר ׃

פרק שלישי ׃

בשלשה כתרים נכתרו ישר׳ כתר תורה

וכתר כהנה וכתר מלכות " כתר
כהנה זכה בו אהרן שנ' והיתה
לו ולזרעו אחריו וכו' " כתר
מלכות זכה בו דוד שנ' זרעו לע'
לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי "
כתר תורה הרי מונח ועומ'
ועומד ומוכן לכל שנ' מורשה
קהלת יעקב כל מי שירצה יבוא
ויטול " ב' " שאמר תלמ'
שאותן הכתרים גדולים מכתר
תורה הרי הוא אומ' בי מלכים ימל'
ימלוכו וכו' בי שרים ישורו הוי ל'
למדת שכתר תורה גדול מכתר
כהונה וכתר מלכות אמרו חכמי'
ממזר תלמיד חכם קודם לכהן גד'
גדול עם הארץ שנכנס לפני ול'
ולפנים " ג' " אין לך
מצוה בכל המצות כולן שהיא ש'
שקולה כנגד תלמוד תורה אלא
תלמוד תורה כנגד כל המצות שנ'
שהתלמוד מביא לידי מעשה
לפיכך התלמוד קודם למעשה
בכל מקום היה לפניו עשיית מצ'
ותלמוד תורה אם אפשר למצוה
להעשות על ידי אחרים לא יפסיק
תלמודו ואם לאו יעשה המצוה
ויחזור לתורתו " ד' "
תחלת דינו של אדם אינו נדון אלא
על התלמוד ואחרכך על שאר מע'
מעשיו לפיכך אמרו חכמים לעולם
יעסוק אדם בתורה אפילו שלא ל'
לשמה שמתוך שלא לשמה בא ל'
לשמה " ה' " מי שנשאו
לבו לקיים מצוה זו כראוי לה והוא
מוכתר בכתרה של תורה לא יסיח
דעתו לדברים אחרים ולא ישים
לבו שיקנה תורה עם העושר
והכבוד כאחד כך היא דרכה
של תורה פת במלח תאכל ועל'

הארץ תישן וחיי צער תחיה ובל'
ובתורה תהיה עמל ולא עליך
המלאכה לגמור ולא אתה בן חורין
לבטל אם הרבית תורה הרבית
שכר והשכר לפי הצער "
ו' " שמא תאמר עד
שאקבץ ממון ואחזור ואקרא
עד שאקנה מה שאני צריך ואפ'
ואפנה מעסקיי ואחזור ואקרא
אם תעלה מחשבה זו על לבך אין
אתה זוכה לכתרה של תורה לעולם
אלא עשה תורתך קבע ומלאכתך
עראי ואל תאמר לכשאפנה אשנ'
אשנה שמא לא תפנה "
ז' " כתוב בתורה לא בשמי'
היא ולא מעבר לים היא לא בג'
בשמים היא לא בגסי הרוח מצויה
ולא מעבר לים היא לא במהלכי ל'
מעבר לים היא לפיכך אמרו חכמ'
לא כל המרבה בסחורה מחכים
וצוו ואמרו הוי ממעט בעסק ל'
ועסוק בתורה " ח' "
דברי תורה נמשלו במים שנ' הוי
כל צמא לכו למים לומ' לך מה המים
אין מתכנסין במקום מדרון אלא
נחלין מעלין ומתקבצין במקום
אשבורן כך דברי תורה אין מוצ'
מצויין בגסי הרוח ולא בלב כל
גבה לב אלא בדכא ושפל רוח שמ'
שמתאבק בעפר רגליהם החכמים
ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מ'
מלבו ועושה מלאכה בכל יום מ'
מעט כדי חייו אם לא היה לו מה
יאכל ושאר יומו ולילו עוסק בת'
בתורה " ט' " כל המשים
על לבו שיעסוק בתורה ולא י'
יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדק'
הרי זה חלל את השם ובזה את
התורה וכבה מאור הדת וגרם

רעה לעצמו ונטל חייו מן העולם
ועוד צוו ואמרו אל תעשם עטרה
להתגדל בהם ולא קרדום לאכל מה'
לחפור בהן ועוד צוו ואמרו לא'
אהוב את המלאכה ושנוא את ה'
הרבנות וכל תורה שאין עמה ל'
מלאכה סופה בטלה וסופה אדם
זה שיהא מלסטם את הבריות "
יא' " מעלה גדולה למי
שהוא מתפרנס ממעשה ידיו
ומדת חסידים הראשונים היא וכו'
זוכה לכל כבוד וטובה שבעולם
הזה ולעולם הבא שנ' יגיע כפיך
כי תאכל אשריך וטוב לך אשריך
בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא
שכלו טוב " יב' " אין
דברי תורה מתקיימין במי שמרשה
עצמו עליהן ולא באלו שלומדין
מתוך עדון ומתוך אכילה ושתיה
אלא במי שממית עצמו עליהן ל'
ומצער גופו תמיד ולא יתן שנת
לעיניו ולעפעפיו תנומה " אמר'
חכמ' דרך רמז זאת התורה אדם
כי ימות באהל אין התורה מתק'
מתקיימת אלא במי שממית עצ'
עצמו באהלי החכמה וכן אמר
שלמה בחכמתו התרפית ביום
צרה וכו' ועוד אמ' אף חכמתי
עמדה לי חכמה שלמדתי באף
עמדה לי " יג' " ואמרו
חכמים ברית כרותה שכל היגע
בתלמודו בבית הכנסת לא במהר'
הוא משכח וכל היגע בתלמודו
בצנעה מחכים שנ' ואת צנועים
חכמה וכל המשמיע קולו בשע'
תלמודו תלמודו מתקיים בידו
וכל הקורא בלחש במהרה הוא ש'
שוכח " יד' " אף על פי
שמצוה ללמד ביום ובלילה אין

אדם למד רוב חכמתו אלא בלילה לפיכך מי שרצה לזכות בכתר תורה יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחת מהן בשינה ואכילה ושתיה ושיחה וכיוצא בו אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה. אמרו חכמ' אין רנה של תורה אלא בלילה שנ' קומי רני בלילה. וכל העוסק בתורה בלילה חוט של חסד נמשך עליו ביום שנ' יומם יצוה יי' חסדו ובלילה שירה עמי. כל בית שאין בו דברי תורה נשמעין בו בלילה אש אוכלתו. טו.

כי דבר יי' בזה זה שלא השגיח על דברי תורה כל עיקר. וכן כל שאפשר לו לעסוק בדברי תורה ואינו עוסק או שקרא ושנה ופירש להבלי עולם והניח תלמודו וזנחו הרי זה בכלל בוזה דבר יי'. אמרו חכמים כל המבטל את התורה מעושר סופו לבטלה מעוני וכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר. יו. וענין זה מפורש הוא בתורה הרי הוא אומר תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל ועב' ועבדת את אויביך. ואומר למען ענתך ולמען נסותך להיטיבך באחריתך.

פרק רביעי

אין מלמדין תלמוד תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו או לתם אבל אם היה הולך בדרך לא טובה מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו ואחר כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו. אמ' חכמ' כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זורק אבן למרקוליס שנ' כצרור אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד. ואין כבוד אלא תור' שנ' כבוד חכמים ינחלו. ב.

וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה אע"פ שחכם גדול הוא וכל העם צריכין לו אין מתלמדין ממנו עד שיחזור למוטב שנ' כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו'. אמרו חכמים אם הרב דומה למלאך יי' צבאות יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו. ג. כיצד מלמדין הרב יושב ודרש והתלמידין לפניו מוקפין בעטרה כדי שיהו כולם רואין את הרב ושומעין את דבריו ולא ישב הרב על הכסא ותלמידיו על הקרקע אלא או הכל על הכסאות או הכל על הקרקע. ובראשונה היה הרב יושב והתלמידין עומדין ומקודם חורבן בית שני נהגו הכל ללמד לתלמידים והן יושבין.

ד. אם היה הרב מלמד מפיו לתלמידים ילמד ואם היה מלמד על ידי מתורגמן המתורגמן עומד בינו ובין התלמידים והרב אומר למתורגמן והמתורגמן משמיע לכל התלמידים וכשהן שואלין למתורגמן המתורגמן שואל לרב והרב משיב למתורגמן והמתורגמן משיב לשואל ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתורגמן ולא יגביה המתורגמן קולו בעת ששואל את הרב יותר מקול הרב. ה. אין המתורגמן רשאי לא לפחות ולא להוסיף ולא לשנות אלא אם כן היה המתורגמן אביו של חכם או רבו יאמ' הרב למתורגמן כך אמ' לי רבי או כך אמ' אבא מרי כשאומר המתורגמן הדברים לעם אומר להן משם החכם ומזכיר שם של אבי הרב או של רבי ואומ' כך אמ' רבנו פלוני אע"פ שלא הזכיר הרב החכם שאסור לו לקרות לרבו או לאביו בשמו. ו.

הרב שלמד ולא הבינו התלמידים לא יכעוס עליהם וירגז אלא חוזר ושונה הדבר אפילו כמה פעמים עד שיבינו עומק ההלכה. וכן לא יאמ' התלמיד הבנתי והוא לא הבין אלא חוזר ושואל אפילו כמה פעמים. ואם כעס עליו רבו ורגז יאמ' לו רבי תורה היא וללמוד אני צריך ודעתי קצרה.

ז. לא יהיה התלמיד בוש מחבריו שלמדו פעם ראשונה או שניה והוא לא למד אלא אחר כמה פעמים שאם נתבייש מדבר זה נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש והוא לא למד כלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים אין הביישן למד ולא הקפדן מלמד. ח.

בד"א בזמן שלא הבינו התלמידים הדבר מפני עומקו או מפני דעתן שהיא קצרה. אבל אם נכר לרב שהן מתרשלין מדברי תורה ומתרפין עליהן ולפיכך לא הבינו חייב לרגוז עליהן ולהכלימן בדברים כדי לחדדן ובענין זה אמרו חכמ' זרוק מרה בתלמידים. ט.

לפיכך אין ראוי לרב לנהוג קלות ראש בפני התלמידים ולא לשחוק בפניהן ולא לאכול ולשתות עמהן כדי שתהיה אימתו עליהן וילמדו ממנו במהרה. י.

אין שואלין את הרב כשיכנס לבית
המדרש עד שתתישב דעתו עליו
ואין התלמיד שואל כשיכנס עד
שישב וינוח עליו ואין התלמיד
שואל כשיכנס שנים כאחד ואין
שואלין את הרב מענין אחר אלא
מאותו ענין שהן עוסקין בו כדי
שלא יתבייש ויש לרב להטעות
את התלמידים בשאלותיו ובמה
ומעשים שעושה כנגדן כדי
לחדדם אם זוכרים הם מה שהן
לומדים או אינם זוכרין ואין צריך
לו' שיש לו רשות לשאול אותן
בענין אחר שאין עוסקין בו כדי
לזרזן   יא   אין
שואלין מעומד ואין משיבין ב
מעומד ולא מגבוה ולא מרחוק ב
ולא מאחורי הזקנים ואין שואלין
הרב אלא בענין אחד ואין שואלין
אלא מיראה ולא ישאל יותר מש
משלש הלכות   יב
שנים ששאלו שאל אחד בענין
ושאל אחד שלא מענין נזקקין
לענין ומעשה ושאינו מעשה
נזקקין למעשה הלכה ומדרש ב
נזקקין להלכה מדרש והגדה ב
נזקקין למדרש הגדה וקל וחומר
נזקקין לקל וחומר קל וחומר וגזר
שוה נזקקין לקל וחומר   יג
היו השואלין אחד חכם ואחד
תלמיד נזקקין לחכם תלמיד ועם
הארץ נזקקין לתלמיד שניהם ת'
תלמידים שניהן עמי הארץ ש'
שואלו שניהן בשתי הלכות או ב'
בשתי שאלות שתי תשובות שתי
מעשים הרשות ביד המתרגם ב
מעתה   יד   אין ישנים
בבית המדרש וכל המתנמנם בבי
המדרש חכמתו נעשית קרעים ב

קרעים וכן אמ' שלמה בחכמתו
וקרעים תלביש נומה ואין מש
משיחין בבית המדרש ואין צרי
לו' שאר הדברים וקדושת בית
המדרש חמורה מקדושת בתי
כנסיות

פרק חמישי

כשם
שאדם מצווה בכבוד אביו ויראתו
כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו
ורבו יותר מאביו שאביו הביאו
לחיי העולם הזה ורבו שלמדו ב
חכמה מביאו לחיי העולם הבא
ב   ראה אבדת אביו ב
ואבדת רבו של רבו קודמת ושל
אביו   אביו ורבו נשואים במ'
משאוי מניח את של רבו ואחר
כך את של אביו   אביו ורבו
שבוים בשביה פודה את רבו ב
ואחר כך פודה את אביו ואם היה
אביו תלמיד חכם פודה את אביו
תחלה וכן אם היה אביו חכם
אע"פ שאינו שקול כנגד רבו ב
משיב אבדתו ואחר כך משיב ב
אבדת רבו ואין לך גדול מכבוד
הרב ולא מורא יותר ממורא הרב
אמרו חכמ' ומורא רבך כמורא שמי'
ג   לפיכך אמרו כל
החולק על רבו כחולק על השכינה
שנ' בהצותם על יי' וכל העושה
מריבה על רבו כעושה על השכי'
שנ' אשר רבו בני ישר' על יי' וכל
המתרעם על רבו כמתרעם על
השכינה שנ' לא עלינו תלונותיכם
כי על יי' וכל המהרהר אחר רבו
כמהרהר אחר שכינה שנ' וידבר
העם באלהים ובמשה   ד
איזהו חולק על רבו זה שקובע

לו מדרש ויושב ודורש ומלמד
שלא ברשות רבו ורבו קיים ואף
על פי שרבו במדינה אחרת ו ב
ואסור לו לאדם להורות בפני רבו
לעולם וכל המורה הלכה בפני
רבו חייב מיתה   ה
היה בינו ובין רבו שנים עשר
מיל ושאלו לו אדם דבר הלכה
מותר להשיב ולהפריש אדם מן ה
האסור אפילו בפני רבו מותר
להורות כיצד שראה אדם עושה
דבר האסור מפני שלא ידע
באסורו או מפני רשעו יש לו
להפרישו ולומר לו דבר זה אסור
ואפילו בפני רבו אע"פ שלא נת
לו רבו רשות שכל מקום שיש ב
חלול השם אין חולקין כבוד לרב
ו   בר"או כדבר שנקרה
נקרה אסור לקבוע עצמו להוראה
ולישב ולהורות לכל שואל אפילו
הוא בסוף העולם ורבו בסוף ה
העולם אסור לו להורות עד שימ'
שימות רבו אלא אם נטל רשות
מרבו   ז   ולא כל מי
שמת רבו מותר לו לישב ולהורו
בתורה אלא אם כן היה תלמיד
שהגיע להוראה ואינו מורה הרי
זה מונע תורה ונותן מכשולות
לפני העורים ועליו נא' ועצומי'
כל הרוגיה   ח   ואלו
התלמידים הקטנים שלא הרבו
התורה כראוי והן מבקשין לה
להתגדל בפני עמי הארץ ובין ב
אנשי עירם וקופצין ויושבין בר
בראש לדין ולהורות הם המרבים
את המחלוקת והם המחריבין
את העולם והמכבין נרה של
תורה ומחבלים כרם יי' צבאות
ועליהם אמ' שלמה בחכמתו ב

יוחזו לגו שועלים קטנים ט׳
ויוסיר לתלמיד לקרות לרבו
בשמו והוא שיהיה השם פלאי
שכל השומע ידע שהוא פלונ׳
ואפילו שלא בפניו ולא יזכיר ש׳
שוח בפניו ואפילו לקרות לאחרי׳
ששמם כשם רבו כדרך שעושה
כשם אביו ולא ישנה שום יו׳
אפילו לאחר מותם ולא יתן שלום
לרבו או יחזיר לו שלום כדרך שא׳
שנותנין הריעים ומחזירין זה
לזה אלא שוחה לפניו ׳י׳ ואומר
לו ביראה וכבוד שלום עליך רבי
ואם לא נתן לו רבו שלום יחזיר
לו שלום עליך מורי ורבי י׳
וכן לא יחלוץ תפלין לפני רבו ל׳
ולא יסוב אלא כיושב לפני המלך
ולא יתפלל בפני רבו ולא לאחר
רבו ולא בצד רבו ואין צריך לומר
שאסור לו להלוך בצדו אלא יתר׳
יתרחק לאחר רבו ולא יהא מכוין
כנגד אחוריו ואחר כך יתפלל
ולא יכנס עם רבו למרחץ
יא ולא ישב במקום רבו ל׳
ולא יכריע דבריו בפניו ולא יסתור
את דבריו ולא ישב לפניו עד ש׳
שיאמר לו שב ולא יעמוד לפניו
עד שיאמר לו עמוד או עד ש׳
שיטול רשות לעמוד וכשיפטר
מרבו לא יחזיר לו אחוריו אלא ל׳
נרתע לאחור ופניו כנגד פניו ול׳
וחייב לעמוד מפני רבו משיראנו
מרחוק מלא עיניו עד שיתכסה
ממנו ולא יראה קומתו ואחר כ׳
ישב יב אין מחזיקין
כבוד לתלמיד בפני הרב אלא אם
כן היה דרך רבו להחזיק לו כבוד וכ׳
מלאכות שהעבד עושה לרבו תל׳
תלמיד עושה לרבו ואם היה במ׳

במקום שאין מכירין אותו ולא ה׳
היו לו תפלין וחש שמא יאמרו
עבד הוא מונע נעלו ומנעלו ולא
חולצו וכל המונע תלמידו מלה׳
מלשמשו מונע ממנו חסד ופורק
ממנו יראת שמים וכל תלמיד
שמזלזל בדבר מכל כבוד רבו גורם
לשכינה שתסתלק מישראל
יג ראה את רבו עובר על
דברי תורה אומר לו למדתנו רבינו
כך וכך וכל זמן שמזכיר שמועה
בפניו אומר לו כך למדתנו רבינו ולא
יאמר דבר שלא שמע מרבו עד
שיזכיר שם אומרו וכשימות
רבו קורע כל בגדיו עד שמגלה
לבו ואינו מאחה לעולם
יד כל זה ברבו מובהק שלמד
ממנו רוב חכמתו אבל אם לא למד
ממנו רוב חכמתו הרי זה תלמיד
חבר ואינו חייב בכבודו בכל הד׳
הדברים האלה אבל עומד מלפניו
וקורע עליו כשם שהוא קורע ל׳
על כל המתים שהוא מתאבל על׳
עליהן טו ואפילו לא למד
ממנו אלא דבר אחד בין קטן בין
גדול עומד מלפניו וקורע עליו ל׳
וכל תלמיד שדעתו מכוונת ואינו
מדבר בפני מי שגדול ממנו בחכמ׳
ואע״פ שלא למד ממנו כלום
יז הרב המובהק שרצה ל׳
למחול על כבודו בכל הדברים ל׳
האלו או באחד מהן לכל תלמידיו
או לאחד מהן הרשות בידו ואע״פ
שמחל חייב התלמיד להדרו ואפילו
בשעת שמחל יח כשם
שהתלמידים חייבין בכבוד הרב
כך הרב צריך לכבד את תלמידיו ש׳
ולקרבן כך אמרו חכמים יהי כבוד
תלמידך חביב עליך כשל חבירך

וצריך להזהר בתלמידיו ולאהבן
שהן הבנים המהנים בעולם הזה
ולעולם הבא יט
התלמידים מוסיפין חכמת הרב
ומרחיבין לבו אמרו חכמים הרבה
חכמה למדתי מרבותי ומחברי
יותר מרבותי ומתלמידי יותר מכ׳
מכולן וכשם שהעץ הקטן ל׳
מדליק את הגדול כך תלמיד קטן
מחדד את הרב עד שיוציא ממנו
בשאלותיו חכמה מפוארה

פרק ששי

א
תלמיד חכם מצוה להדרו ואע״פ
שאינו רבו שנ׳ מפני שיבה תקום
והדרת פני זקן זה שקנה חכמה
ומאימתי חייבין לעמוד מפני הח׳
החכם משיקרב ממנו בארבע אמו׳
עד שיעבור מכנגד פניו
ב אין עומדין מפניו לא ב׳
בבית המרחץ ולא בבית הכסא ל׳
שנ׳ והדרת קימה שיש בה הדור
ואין בעלי אומנות חייבין לעמ׳
לעמוד מפני תלמידי חכמים בש׳
בשעה שעוסקין במלאכתן ל׳
שנ׳ תקום והדרת מה הדור שאין
בה חסרון כיס אף קימה שאין ל׳
בה חסרון כיס ג
ומנין שלא יעצים עיניו מן הח׳
החכם כדי שלא יראהו ועד
שלא יראהו ועד שלא יעמוד
מפניו ת״ל ויראת מאלהיך אני יי׳
הא כל דבר שהוא מסור ללבו נא׳
בו ויראת מאלהיך ד
אין ראוי לחכם שיטריח את
העם ויכוין עצמו כדי שיעמדו
מפניו אלא בדרך קצרה ומתכוין
שלא יראהו אותו אחד כדי שלא

יטריחו לעמוד והחכמים היו ל
מקיפין והולכין בדרך החיצונה
שלא מכיריהן מיעוט שם כדי
שלא יטריחו ה רוכב
הרי הוא כמהלך וכשם שעומדין
מפני המהלך כך עומדין מפני
הרוכב. שלשה שהיו מהלכין בד'
בדרך הרב באמצע גדול מימינו
קטן משמאלו ו הרואה
חכם אינו עומד מלפניו עד שיגיע
לו לארבע אמות וכיון שעבר יה'
יושב ראה אב בית דין עומד מל'
מלפניו משיראנו מרחוק מלוא ל'
עיניו ואינו יושב עד שישב במ'
במקומו או עד שיתכסה מעיניו
והנשיא שמחל על כבודו כבודו
מחול ז כשהנשיא
נכנס כל העם עומדין ואינן יושב'
יושבין עד שיאמר להן שבו כש'
כשאב בית דין נכנס עושין לו שתי
שורות עומדין מכאן ומכאן עד
שנכנס וישב במקומו ושאר הע'
העם יושבין במקומן חכם שנכנס
כל שיגיע לו בארבע אמות עומד
ומלפניו אחד עומד ואחד יושב
עד שנכנס וישב במקומו
ח בני חכמ' ותלמידי חכמים
בזמן שהרבים צריכין להם מק'
מקפצין על ראשי העם ונכנסין
למקומן ואין שבח לתלמיד חכמ'
שיכנס באחרונה יצא לצרכו חוזר
למקומו בני חכמ' בזמן שיש בהן
דעת לשמוע הופכין פניהם כלפי
העם תלמיד שהוא יושב בפני
רבו תמיד אינו רשאי לעמוד
לפניו אלא שחרית וערבית כדי
שלא יהיה כבודו מרובה מכבוד
שמים ט מי שהוא
זקן מופלג בזקנה אע"פ שאינו

חכם עומדין מלפניו ואפילו החכם
שהוא ילד עומד בפני הזקן הו'
המופלג בזקנה ואינו חייב לעמוד
אלא קומתו אלא כדי להדרו ואפילו
זקן גוי מהדרין אותו בדברים ל'
ונותנין לו יד לסומכו שנ' מפני
שיבה תקום כל שיבה במשמע
י תלמידי חכמים אינן
רשאין לעשות כענין עם כל הע'
הקהל בכגון חפירה של מרצה
ומוציאו בהן כדי שלא יתבזו בפני
עמי הארץ ואין גובין מהן לבנין
החומות ותקון השערים ושכר
השומרין וכיוצא בהן ולא לתשורת
המלך ואין מחייבין אותן ליתן המס
המוסבין מס שהוא קצוב על בני
העיר בין מס שהוא קצוב על כל
איש ואיש שנ' כי יתנו בגוים עתה
אקבצם ויחלו מעט ממשא מלך
ושרים יא וכן אם
היתה סחורה לתלמידי חכמ' מניחין
אותו למכור תחלה ואין מניחין אד'
אחד מבני השוק למכור עד שימ'
שימכור הוא וכן אם היה לו דין ל'
והיה עומד בכלל בעלי דינין הרבה
מקדימין אותו ומושיבין אותו
יב עון גדול הוא לבזות
את החכמים או לשנאתן לא חרבה
ירושלם עד שבזו בה תלמידי חכמ'
שנ' ויהיו מלעיבים במלאכי הא'
האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים
בנביאיו כלו' בוזין מלמדי דבריו
וכן זה שאמרה תורה אם בחקתי
תמאסו מלמדי חקתי תמאסו וכל
המבזה את החכמים אין לו חלק
לעולם הבא והרי הוא בכלל כי דבר
יי' בזה יג אע"פ שמבזה
את החכמים אם ביזו עדים של'
שבזהו אפילו בדברים חייב נדוי

ומנדין אותו בב"ד ברבים וקונסין א'
אותו ליטרא זהב בכל מקום ומ'
ונותנין אותה לחכם והמבזה את
החכם ברבים ואפילו לאחר מיתה
מנדין אותו בב"ד והן מתירין אותו
כשיחזור בתשובה אבל אם היה
החכם חי אין מתירין לו עד שירצ'
זה שנדהו בשבילו יד
וכן החכם עצמו מנדה לכבודו
לעם שהפקיר בו ואינו צריך לא
עדים ולא התראה ואין מתירין לו
עד שירצה חכם ואם מת החכם
באין שלשה ומתירין לו ואם ר'
רצה החכם למחול לו ולא נדהו
הרשות בידו טו
הרב שנדה לכבודו חייבין כל
תלמידיו לנהוג נדוי במנודה אבל
תלמיד שנדה לכבוד עצמו אין
הרב חייב לנהוג בו נדוי אבל כל
העם חייבין לנהוג בו נדוי וכן
מנדה לנשיא מנדה לכל ישר'
מנדה לכל ישר' אינו מנדה לנשיא
מנדה לעירו מנדה לעיר אחרת
מנדה לעיר אחרת אינו מנדה
לעירו יו בדין ל'
מי שנדהו מפני שבזה תלמידי
חכמים אבל מי שנדוהו על שאר
דברים שחייבין עליהן נדוי אפי'
נדה קטן שבישר' חייב הנשיא
וכל ישר' לנהוג בו נדוי עד שיחז'
שיחזור בתשובה מדבר שנדהו
בשבילו ויתירו לו יז
על ארבעה ועשרים דברים
מנדין את האדם בין איש בין ל'
אשה ואלו הן
א המבזה את החכם ואפי' לאחר מות'
ב המבזה שליח בית דין
ג הקורא לחבירו עבד
ד המזלזל בדבר אחד מדברי סופרי'

ואין צריך לומר בדברי תורה.
ה מי ששלחו לו בד׳ וקבעו לו זמן ולא בא.
ו מי שלא קבל עליו את הדין מנ׳
ומנדין אותו עד שיתן.
ז מי שיש ברשותו דבר המזיק כ׳
כגון כלב רע או סולם רעוע מנדין
אותו עד שיסיר הנזק.
ח המוכר קרקע שלו לעכ׳ מנדין
אותו עד שיקבל עליו כל אונס
שיבוא מן העכו׳ לישר׳ חברו בעל
ט המעיד על ישר׳ בערכאות של
עכ׳ והוציא ממנו בעדותו ל׳
ממון שלא כדין ישר׳ מנד׳ין א׳
אותו עד שישלם.
י טבח כהן שאינו מפריש המת׳
המתנות ונותנן לכהן אחר מנ׳
מנדין אותו עד שיתן.
יא המחלל יום טוב שיני של גליות
אף על פי שהוא מנהג.
יב העושה מלאכה ערב פסח אחר חצות.
יג המזכיר שם שמים לבטלה או ל׳
לשבועה בדברי הבאי.
יד המביא את הרבים לידי חלול השם.
טו המביא את הרבים לידי אכ׳
אכילת קדשים בחוץ.
טז המחשב שנים וקובע חדשי׳ בחוצ׳
יז המכשיל את העור.
יח המעכב את הרבים מלעשות מצוה.
יט טבח שיצאת טרפה מתחת ידו.
כ טבח שלא בדק סכינו לפני חכם.
כא המקשה עצמו לדעת.
כב מי שגירש אשתו ועשה בינה׳
וביניה שותפות או שותפות או
משא ומתן המביאין לו להזקק
זה לזה כשיבואו לבד׳ מנדין אותו.
כג חכם ששמועתו רעה.
כד המנדה מי שאינו חייב נדוי.

פרק שביעי

חכם זקן בחכמה וכן נשיא או אב
בד׳ שסרח אין מנדין אותו בפר׳
בפרהסיא לעולם אלא אם כן עשה
כירבעם בן נבט וחבריו. אבל כ׳
כשחטאו שאר חטאות מלקין א׳
אותן בצנעה שנ׳ וכשלת היום
וכשל גם נביא עמך לילה. אף על פי
שכשל כסהו כלילה ואומ׳ לו הכבד
ושב בביתך. ב וכן כל
תלמיד חכ׳ שנתחייב נדוי אסור
לבד׳ לקפוץ ולנדותו במהרה אלא
בורחין מדבר זה ונשמטין ממנו
וחסידי החכמים היו משתבחין
שלא נמנו מעולם לנדות תלמידי
חכ׳ אף על פי שנמנין להלקותו אם
שנתחייב מלקות ואפילו מכת מר׳
מרדות נמנין עליו להכותו.
ג וכיצד הוא הנדוי אומר
פל׳ בשמותיו. ואם פל׳ בפניו אומ׳
פל׳ זה. והחרם אומ׳ פל׳ מוחרם
ומורר בו אלה בו שבועה בו נדוי
בו. כיצד מתירין הנדוי או החרם
אומ׳ לו שרוי לך ומחול לך ואם ל׳
התירוהו שלא בפניו אומ׳ פלוני
שרוי לו ומחול לו. ד
מה הוא המנהג שינהג המנודה
בעצמו ושינהגו עמו. מנודה
אסור לכבס ולספר כאבל כל ימי
נדויו ואין מזמנין עליו ולא סב׳
מונין אותו בעשרה לכל דבר שצריך
עשרה ולא יושבין עמו בארבע
אמות אבל שונה הוא לאחרים ו׳
ושונין לו ונשכר ושוכר ואם מת
בנדויו בד׳ שולחין ומניחין אבן
על ארונו כלו׳ שהן רוגמין אותו
לפי שהוא מובדל מן הצבור ואין
צריך לומ׳ שאין מספידין אותו ו׳
ואין מלוין את מטתו. ה
יתר עליו המוחרם שאינו שונה
לאחרים ואין שונין לו אבל שונה
הוא לעצמו כדי שלא ישכח תלמוד
ואין נשכרין לו ואין נשכר ונו׳
ונותנין עמו ואין מתעסקין עמו
אלא מעט עסק כדי פרנסתו.
ו מי שישב בנדויו שלשים
יום ולא בקש להתירו מנדין אותו
שניה ישב שלשים יום אחרים
ולא בקש להתירו מחרימין אותו.
ז במה מתירין הנדוי
או החרם בשלשה ואפילו הדיוטו׳
ויחיד מומחה מתיר הנדוי לבדו
ויש לתלמיד להתיר הנדוי או ל׳
החרם ואפילו במקום הרב.
ח שלשה שנדו והלכו
להם וחזר זה מדבר שנדוהו ל׳
בגללו מתירין שלשה אחרים ומתירי׳
לו ומי שלא ידע מי נדהו ילך אצל
הנשיא ויתיר לו נדויו. ט
נדוי על תנאי אפילו מפי עצמו צ׳
צריך הפרה. תל׳ חכ׳ שנדה
עצמו ואפילו נדה עצמו על דעת
פל׳ ואפילו על דבר שהוא חייב
עליו הרי זה מפר לעצמו.
י מי שנדוהו בחלום אפילו
ידע מי נדהו צריך עשרה בני א׳
אדם ששונין הלכות להתירו ומן
מנדויו ואם לא מצא טורח אחריהם
עד פרסה ומתירין לו ואפי׳ עשרה
ששונין משנה. לא מצא מתירין
לו מי שיודעין לקרות בתורה לא
מצא מתירין לו אפילו עשרה של
שאינן יודעין לקרות. לא מצא ב׳
במקומו עשרה מתירין לו אפילו
שלשה. יא מי שנדהו
בפניו אין מתירין לו אלא בפניו. ש׳
נדהו שלא בפניו מתירין לו בין ב׳
בפניו בין שלא בפניו. ואין בין ב׳
נדוי להפרה כלום. ואלא

[illegible]

ומתירין ומתירין ברגע אחד כשיחזור
המנודה למוטב יום ראו ב״ד להניח
זה בנדויו כמה שנים ומניחין כפי
רשעו ״ יב ״ וכן יום ראו
אחרים לזה לבתחלה והאחרים מי
שיאום עליו וישתה עמו אף מי
שיעמוד עמו בארבע אמות מחרימ׳
כדי לייסרו וכדי לעשות סייג להזה׳
עד שלא יפריצו החוטאים ״
יג ״ אעפ״י שיש רשות לחכם לה׳
ולנדות לכבודו אינו שבח לתלמידי
חכמים להנהיג עצמו בדבר זה
אלא מעלים אזניו מדברי עם האר׳
הארץ ולא ישית לבו להם כענין
שאמ׳ שלמה בחכמתו גם לכל הד׳
הדברים אשר ידברו אל תתן לבך ״
יד ״ וכן היה דרך חסידים
הראשונים שומעין חרפתם ואין מ׳
משיבין ולא עוד אלא שמוחלין לה׳
למחרף וסולחין לו וחכמים גדולים
היו משתבחין במעשיהם הנאים
ואומ׳ שמעולם לא נדו אדם ולא הז׳
החרימוהו לכבודן וזה דרכן של
תלמידי חכמים שראוי לילך בה ״
טו ״ בד״א כשבזהו או א׳
חירפו אדם בפרהסיא אסור לו לה׳
למחול על כבודו ואם מחל נענש ש׳
מפני שזה בזיון תורה אלא נוקם
ונוטר הדבר כנחש עד שיבקש׳
ממנו מחילה וימחול לו ״

הלכות עבודה
זרה
וחוקות הגוים

יש בכללן
אחת וחמשים מצות שתי מצות
עשה ותשע וארבעים מצות
לא תעשה ״ וזהו פרטן ״

א שלא לפנות אחר ע״ז ״
ב שלא לתור אחר הרהור הלב וראיית העינ׳ ״
ג שלא לגדף ״
ד שלא יעבד אותה כדרך עבודתה ״
ה שלא ישתחוה לה ״
ו שלא לעשות פסל לעצמו ״
ז שלא לעשות פסל אפילו לאחרים ״
ח שלא לעשות צורות אפילו לנוי ״
ט שלא להדיח אחרים אחריה ״
י לשרוף עיר הנדחת ״
יא שלא לבנותה ״
יב שלא להנות מכל ממונה ״
יג שלא להסית יחיד לעבדה ״
יד שלא לאהב המסית ״
טו שלא לעזב שנאתו ״
טז שלא להצילו ״
יז שלא ימנע מללמד עליו חובה ״
יח שלא ללמד עליו זכות ״
יט שלא להתנבא בשמה ״
כ שלא לשמוע מן המתנבא בשמה ״
כא שלא להתנבא בשקר ואפי׳ בשם יי׳ ״
כב שלא לגור מהריגת נביא השקר ״
כג שלא לשבע בשם ע״ז ״
כד שלא לעשות ידעוני ״
כה שלא להעביר למולך ״
כו שלא להקים מצבה ״
כז שלא להשתחות על אבן משכית ״
כח שלא ליטע אשרה ״
כט לאבד ע״ז וכל הנעשה בשבילה ״
ל שלא להנות מע״ז וכל משמשיה ״
לא שלא להנות בציפוי נעבד ״
לב שלא לכרות ברית לעובד ע״ז ״
לג שלא לחון עליהם ״
לד שלא ישבו בארצנו ״
לה שלא לנהג אחר חקות מנהגותם ומלבושׁ׳ ״
לו שלא לנחש ״
לז שלא לקסום ״
לח שלא לעונן ״
לט שלא לחבור חבר ״
מ שלא לדרוש אל המתים ״
מא שלא לשאל באוב ״
מב שלא לשאל בידעני ״
מג שלא לכשף ״
מד שלא להקיף פאת ראש ״
מה שלא להשחית פאת זקן ״
מו שלא יעדה איש עדי אשה ״ (מ״ח שלא תעדה אשה עדי איש ״)
מז שלא לכתוב קעקע ״
מח שלא להתגודד ״
מט שלא לעשות קרחה על מת ״
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

בימי ״

אנוש טעו בני אדם טעות גדולה
ונבערה עצת חכמי הדור ואנוש
עצמו מן הטועים וזו היתה טעות׳
אמרו הואיל והאל ברא כוכבים אלו
והגלגלים להנהיג את העולם ונתנם
במרום וחלק להם כבוד והם שמ׳
שמשין המשמשין לפניו ראוין הם
לשבחם ולפארם ולחלוק להם
וזו היא רצון האל לגדל ולכבד מי
שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה
לכבד עבדיו והעומדים לפניו ל
וזהו כבודו של מלך ״ ב ״
כיון שעלה זה על לבם התחילו
לבנות לכוכבים היכלות ולהקריב
להם קרבן ולשבחם ולפארם בד׳
בדברים ולהשתחוות למולן כדי
להשיג רצון הבורא בדעתם הרע׳
וזה היה עיקר ע״ז ״ ג ״
וכן היו אומ׳ עובדיה יודעין
עיקרה לא שהן אומ׳ שאין שם
אלוה אלא כוכב זה הוא שאמ׳ ירמיהו
מי לא ייראך מלך הגוים כי לך
יאתה וגו׳ ובאחת יבערו ויכסלו
מוסר הבלים עץ הוא כלומ׳ הכל
יודעין כי אתה הוא לבדך

אבל טעותם וכסילותם שאומרין
שזה ההבל רצונו הוא ״
ד ״ ואחר שארכו הימים
עמדו בבני אדם נביאי
שקר ואמרו שהאל צוה להם עבדו
כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו
לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל
ועשו צורתו כדי להשתחוות לה
כל העם הנשים והקטנים ושאר
עם הארץ ומודיע להם צורה שבדה
מלבו ואומ׳ זו היא צורת
הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו ״
ה ״ והתחילו על דרך זו
לעשות צורות בהיכלות ותחת
האילנות ובראשי ההרים ועל הג׳
הגבעות ומתקבצים ומשתחוים
להם ואומ׳ לכל העם שזו הצורה
מטיבה ומריעה וראוי לעבדה
וליראה ממנה והכומרים אומ׳ להם
שבעבודה זו תרבו ותצליחו וע׳
ועשו כך וכך ואל תעשו כך וכך ״
ו ״ והתחילו כוזבים
אחרים לעמוד ולומר שהכוכב
עצמו או הגלגל או המלאך דבר
עמהם ואמ׳ להם עבדוני בכך וכך
והודיע להם דרך עבודתו ועשו
כך ואל תעשו כך וכך ופשט
דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורו׳
בעבודות משונות זו מזו ולהקריב
להם ולהשתחות ״ ז ״
וכיון שארכו הימים נשתכח
השם הנכבד והנורא מפי כל
היקום ומדעתם ולא הכירוהו
ונמצאו כל עם הארץ והקטנים
אינן יודעין אלא הצורה של עץ
ואבן וההיכל של אבן שנתחנכו
מקטנותן להשתחוות לה ולעבדה
ולהשבע בשמה ״ ח ״
והחכמים שהיו ביניהן כמו כהניהן

וכיוצא בהן מדמין שאין שם
אלוה אלא כוכבים וגלגלים שנע׳
שנעשו הצורות האלו בגללן ול׳
ולדמותן ׳ אבל צור העולמים לא
היה שם מכירו ולא יודעו אלא
יחידים בעולם כגון חנוך ומתוש׳
ומתושלח ונח ושם ועבר ועל דרך
זו היה העולם מתגלגל והולך עד
שנולד עמודו של עולם שהוא
אברהם אבינו ״ ט ״ כיון
שנגמל איתן זה התחיל לשוטט
בדעתו ׳ והיה קטן וחשב ביום
ובלילה והיה תמה היאך אפשר
שיהיה הגלגל הזה נוהג תמיד ולא
יהיה לו מנהיג ומי יסבב אותו לפי
שאי אפשר שיסבב את עצמו ולא
היה לו לא מלמד ולא מודיע דבר
אלא מושקע באור כשדים בין
עובדי עז׳ הטפשים ״ י ״
ואביו ואמו וכל העם עובדי עז׳ והוא
היה עובד עמהן ולבו משוטט
ומבין עד שהשיג דרך האמת
והבין קו הצדק מדעתו הנכונה
וידע שיש שם אלוה אחד והוא
מנהיג הגלגל והוא ברא הכל ואין
בכל הנמצא אלוה חוץ ממנו ״
יא ״ וידע שכל העם טועים
ודבר שגרם להם לטעות זה שעובד׳
את הכוכבים ואת הצורות עד
שאבד האמת מדעתם ובן ארבעי׳
שנה הכיר אברהם את בוראו ״
יב ״ כיון שהכיר וידע הח׳
התחיל להשיב תשובות על בני אור
כשדים ולערוך דין עמהם ולומר
שאין זו דרך האמת שאתם הולכי׳
בה ושבר הצלמים והתחיל להודיע
שאין ראוי לעבוד אלא לאלוה
העולם ולו לבדו ראוי להשתחוות
ולהקריב ולנסך כדי שיכירוהו

כל הברואים הבאים וראוי לאבד
ולאבד ולשבר כל הצורות כדי שלא
יטעו בהם כל העם כמו אלו שהן
מדמין שאין שם אלוה אלא אלו ״
יג ״ כיון שגבר עליהן
בראיותיו בקש המלך להרגו נעש׳
ונעשה לו נס ויצא לחרן והתחיל
לעמוד ולקרות בקול גדול לכל העם
ולהודיעם שיש אלוה אחד לכל
העולם ולו ראוי לעבוד והיה מהלך
וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר
וממלכה לממלכה עד שהגיע
לארץ כנען והיה קורא שנ׳ ויקרא
בשם יי׳ אל עולם ״ יד ״
וכיון שהיו העם מתקבצין לו
ושואלין לו שלום על דבריו היה
מודיע לכל אחד ואחד לפי דעתו
עד שיחזירהו לדרך האמת עד
שנתקבצו אליו אלפים ורבבות
והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם
העקר הגדול הזה וחבר בו ספרים
והודיעו ליצחק בנו וישב יצחק
מלמד ומחזיר ׳ויצחק הודיעו
ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד
ומחזיק כל הנלוים אליו ״ טו ״
ויעקב אבינו למד בניו כולם
והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבו
בישיבה ללמד דרך יי׳ ולשמור
מצות אברהם וצוה את בניו שלא
יפסיקו מבני לוי ממונה אחר
ממונה כדי שלא תשתכח התלמוד ״
טז ״ והיה הדבר הולך
ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליה׳
ונעשית בעולם אומה שהיא
יודעת את יי׳ עד שארכו הימים
לישר׳ במצרים וחזרו ללמוד מע׳
מעשיהם הרעים ולעבוד עבו׳ זר׳
כמותם חוץ משבט לוי שעמד
במצות אבות ומעולם לא עבד

כו׳ יוחנ׳ ור׳ חנינ׳ [illegible] תרויהון בן מ״ח שני׳ הכיר אברהם את
בוראו ורבנן [illegible] בן ג׳ שני׳ עקב אשר שמע
אברהם בקולי [illegible] ר׳ יוסי [illegible]
[illegible] שנים
וכן כתב הרב [illegible] ״

שבט לוי עז׳ . יד . ומעט
היה והעקר ששתל אברהם נעקר
וחוזרין בני יעקב לטעות העמ׳
וטעייתם ומאהבת יי׳ אותנו ומש׳
ומשמרו את השבועה לאברהם
אברהם אבינו עשה משה רבינו
רבן של כל הנביאים ושלחו .
יח . כיון שנתנבא משה ר׳
רבינו ובחר יי׳ בישר׳ ונחלה הכת׳
הכתירם במצות והודיעם דרך
עבודתו ומה יהיה משפט עז׳ ל׳
וכל הטועים אחריה .

פרק שני :

עיקר
הצווי בעז׳ שלא לעבד אחד מכל
הברואים לא מלאך ולא גלגל ולא
כוכב ולא אחד מארבע היסודות
ולא אחד מכל הנבראים מהן ואף
על פי שהעובד יודע שיי׳ הוא ה׳
האלהים והוא עובד הנברא הזה
על דרך שעבד אנוש ואנשי דורו
תחלה הרי זה עובד עז׳ . ב .
ועניין זה הוא שהזהירה עליו
תורה ואמרה ופן תשא עיניך
השמימה וראית את השמש ה׳
ואת הירח ואת הכוכבים אשר
חלק יי׳ אלהיך אותם לכל העמים .
כלו׳ שמא תשוט בעין לבך ות׳
ותראה שאלו הן המנהיגין את
העולם והם שחלק יי׳ אותם לכל
העמים להיותם חיים והודים כמ׳
נפסדים כמנהגו של עולם ותאמ׳
שראוי להשתחוות להם ולעבדם
וכעניין הזה צוה ואמ׳ השמרו ל׳
לכם פן יפתה לבבכם כלומ׳ שלא
תטעו בהרהור הלב לעבוד אלו
להיותם סרסור ביניכם ובין הב׳
הבורא . ג . ספרים
רבים חברו עובדי עז׳ בעבודתה
היאך היא עקר עבודתה ומה
משפטה ומעשיה צונו הקדוש
ברוך הוא שלא לקרות באותן
הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא
בדבר מדבריה ואפילו להסתכל
בדמות הצורה אסור שנ׳ אל ת׳
תפנו אל האלילים . ובעניין זה
נאמ׳ ופן תדרש לאלהיהם לאמר
איכה יעבדו . שלא תשאל על
דרך עבודתה היאך היא ואעפ׳
שאין אתה עובד שדבר זה גורם
לך להפנות אליה ולעשות כמות
שהן עושין שנ׳ וכל האוין האלו
בעניין אחד הן שלא יפנה אחר עז׳
וכל הנפנה אחריה בדרך שהוא
עושה בו מעשה הרי זה לוקה .
ד . ולא עז׳ בלבד הוא
שאסור להפנות אחריה במחשב׳
אלא כל מחשבה שהיא גורמת
לו לאדם לעקור עקר מעקרי הת׳
התורה מוזהרין אנו שלא להעל׳
להעלותה על לבינו ולא נסיח ד׳
דעתינו לכך ונחשב ונמשך אחר
הרהו׳ הלב שדעתו של אדם קצרה
ולא כל הדעות יכולות להשיג האמ׳
האמת על בוריו ואם ימשך אדם
אחר מחשבות לבו נמצא מחריב
את העולם לפי קוצר דעתו .
ה . כיצד פעמים יתור אחר
עז׳ . ופעמים יחשוב מחשב ביחוד
הבורא שמא הוא שמא אינו מה
למעלה מה למטה מה לפנים
ומה לאחור . ופעמים בנבואה
שמא היא אמת שמא אינה ופע׳
ואינו יודע המדות שידון בהן
עד שידע האמת על בוריו ונמצא
יוצא לידי מינות . ו .
ועל עניין זה הזהירה תורה ונא׳
בה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם אשר אתם זונים אחריהם .
כלומ׳ לא ימשך כל אחד מכם אחר
דעתו הקצרה וידמה שמחשבתו
משגת האמת . כך אמרו חכמים
אחרי לבבכם זה המינות ואחרי
עיניכם זה זנות . ולאו זה אעפ׳
שהוא גורם לאדם לטרדו מן ה׳
העולם הבא אין בו מלקות .
ז . מצות עז׳ כנגד כל המצו׳
המצות כולן היא שקולה שנ׳ וכי
תשגו ולא תעשו את כל המצות
האלה אשר דבר יי׳ ביד משה וכו׳ .
ומפי השמועה למדו שבעז׳
הכתוב מדבר הא למדת שכל המ׳
המודה בעז׳ כאלו כפר בכל התורה
ובכל הנביאים ובכל מה שנצטוו
הנביאים מאדם עד סוף העולם
שנ׳ מן היום אשר צוה יי׳ והלאה
לדורותיכם . וכל הכופר בעבודה
זרה מודה בכל התורה כולה והי׳
עקר כל המצות כולן . ח .
ישר׳ שעבד עז׳ הרי הוא כגוי לכל
דבריו ואינו כישר׳ שעבר על ע׳
עבירה שיש בה סקילה והמשומד
לעז׳ הרי הוא משומד לכל התורה
כולה . ט . ומן המינים
מישר׳ אינן כישר׳ לדבר מן הדבר׳
ואין מקבלין אותן בתשובה לעולם
שנ׳ כל באיה לא ישובון ולא ישיגו
ארחות חיים והמינים הם התועים
אחר מחשבות לבם בכסלות כד׳
כדברים שאמרנו עד שמוצאין
עוברים על גופי תורה להכעיס
בשאט בנפש ביד רמה . ואומר
שאין בזה עון ואסור לספר עמ׳
עמהן ולהשיב עליהן תשובה
כלל שנ׳ ולא תקרב אל פתח ביתה
ומחשבת מין לעז׳ . י .

כל המודה בע"ז שהיא אמת אע"פ
שלא עבדה הרי זה מחרף ומגדף
את השם הנכבד והנורא ואחד
העובד ע"ז ואחד מגדף את השם
שנ' והנפש אשר תעשה ביד
רמה מן האזרח ומן הגר את ה'
את הוא מגדף לפיכך תולין עוב'
ע"ז כמו שתולין המגדף ששניהן
נסקלין :: י"א :: ומפני
זה כללתי דין המגדף בהלכות
ע"ז ששניהן כופרין בעיקר הן
ואלו הן דיני המגדף :: י"ב ::
אין המגדף חייב סקילה עד
שיפרש השם המיוחד של ארב'
אותיות שהוא אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד ::
ויברך אותו בשם מן השמות
שאינן נמחקין שנ' ונקב שם ה'
על השם המיוחד חייב סקילה
ועל שאר הכנויין באזהרה ויש
מי שפירש שאינו חייב אלא על
שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א ואני אומר
שעל שניהם הוא נסקל ::
י"ג :: אזהרה של מגדף מניין
שנ' אלהים לא תקלל בכל יום ויום
דנין את העדים בכנוי יכה יוסי
את יוסי נגמר הדין מוציאין כל
את כל האדם לחוץ ושואלין את
הגדול שבעדים ואו' לו אמור מה
ששמעת בפירוש והוא אומר
והדיינין עומדין על רגליהן וק'
וקורעין ולא מאחין והעד השני
אומ' אף אני כמותו שמעתי ::
ואם היו עדים רבים כל אחד ואח'
מהם צריך לומ' כזה שמעתי ::
י"ד :: מגדף שחזר בו בכ"ד
בתוך כדי דבור אינו כלום אלא
כיון שגדף בעדים נסקל מי שג'
שגדף את השם בשם ע"ז קנאין
שפגעו בו והורגין אותו ואם לא
הרגוהו קנאין ובא לבית דין אינו
נסקל עד שיברך בשם מן השמ'
השמות המיוחדין :: ט"ו ::
כל השומע ברכת השם חייב לקרוע
לקרוע והוא שישמע מישר'
ואחד השומע או השומע מפי
השומע אבל השומע מן הגוי הוא
אינו חייב לקרוע ולא קרעו אליקי'
ושבנא אלא מפני שרב שקה מ'
משומד היה :: י"ו :: כל
העדים והדיינין סומכין ידיהם
אחד על ראש המגדף ואו' לו דמך
בראשך שאתה גרמת לך ואין בכל
הרוגי ב"ד מי שסומכין עליו אלא
מגדף בלבד שנ' וסמכו כל השומ' ::
את ידיהם וכו'

פרק שלישי

כל
העובד ע"ז כרצונו בזדון חייב כ'
כרת ואם היו עדים והתראה שם
נסקל ואם עבד בשגגה מביא חט'
חטאות קבועה :: ב ::
עבודות הרבה קבעו עובדי ע"ז
לכל צלם וצלם ולכל צורה וצורה
ועבודת זה אינה כעבודת זה כגון
פעור שעבודתו שיפער אדם עצ'
עצמו לו ומרקוליס שעבודתו של'
שיזרקו לו אבנים או יסלק מאבנו
אבנים והרבה עבודות כגון אלו
תקנו ושאר צלמים :: ג ::
הפוער עצמו למרקוליס או שזרק
אבן לפעור פטור עד שיעבוד
אותו דרך עבודתו שנ' איכה כ'
יעבדו הגוים האלה את אלהיהם
ואעשה כן גם אני ומפני זה כ'
הענין צריכין ב"ד לידע דרכי העב'
העבודות שאין סוקלין עובד
עבודה זו עד שידעו שזו היא כ'
דרך עבודתה ואזהרה של עבוד'
אלו וכיוצא בהן הוא שכת' ולא
תעבדם :: ד :: בד"א בשאר
עבודות חוץ ממשתחוה וזובח
ומקטיר ומנסך אבל העובד באח'
מארבע עבודות אלו לאחד מכל
מיני ע"ז ואע"פ שאין דרך עבודתו
בכך כיצד הרי שנסך לפעור או ש'
שנסך למרקוליס חייב שנ' זבח לאלהי'
יחרם וכו' :: ה :: זביחה כלל
עבודות היתה ולמה יצאת לומר לך
מה זביחה מיוחדת שעובדין בה
לשם וחייב הזובח לאל אחר סקי'
עליה בין היתה דרך עבודתה ב'
בזביחה או אינה בזביחה אף כל
עבודה שהיא מיוחדת לשם אם
עבד בה לאל אחר בין שהיתה כ'
דרך עבודתו בכך בין שאינה דר'
בכך חייב עליה :: ו :: לכך
נאמ' לא תשתחוה לאל אחר לחייב
על השתחויה אפילו אין דרך
עבודתו בכך והוא הדין למקטי'
ומנסך וזורק ומנסך אחד הוא ::
ז :: ספתה עיזה או ל'
שנסך לה עביט של מימי רגלים
חייב שחט לה חגב פטור אלא
אם כן היתה דרך עבודתה בכך
וכן אם שחט לה בהמה מחוסר'
אבר פטור אלא אם כן היתה דרך
עבודתה בכך :: ח :: ע"ז כ'
שעובדין אותה במקל שבר מקל
בפניה חייב ונאסרת זרק מקל כפ'
בפניה חייב ואינה נאסרת שאי'
שאין זריקת המקל כמין זריק'
הדם שהרי המקל כולו שהוא כ'
והדם מתפזר :: ט ::
המקבל עליו אחד מכל מיני ע"ז כ'
באלוה חייב סקילה אפילו הגביה
לבנה ואמ' לה אלי אתה וכל כיוצא

בדבור זה חייב ואפילו חזר בו בתוך
כדי דבור ואמר אין זה אלי אינו
חזרתו כלום אלא נסקל · ד ·
העובד ע"ז כדרכה ואפילו עשה
דרך בזיון חייב כיצד הפוער ל'
פעור לפעור כדי לבזותו או זורק
אבן למרקוליס כדי לבזותו הואיל
ועבודתו בכך חייב ומביא קרבן
על שגגתו · יא · העובד
ע"ז מאהבה כגון שחשק בצורה
זו מפני מלאכתה שהיתה נאה
ביותר או שעבדה מיראתו לה'
שלא תריע לו כמו שהן מדמין
עובדיה שהיא מטיבה ומריעה
אם קבלה עליו כאלוה חייב סקילה
ואם עבדה כדרך עבודתה או ל'
באחת מארבע עבודות מאהבה
או מיראה פטור · יב ·
המגפף ע"ז והמנשק לה והמכבד
והמרביץ לפניה והמרחיץ לה
והסך והמנעיל והמלביש וכל
כיוצא בדברי כבוד הואלו עובר
בלא תעשה שנ' ולא תעבדם וא'
ודברים אלו בכלל עבודה הן ואף
על פי כן אינו לוקה על אחת מהן
לפי שאינן בפירוש ואם היתה
דרך עבודתה באחת מכל הדברי'
ועשה לעבודה חייב · יג ·
ישב לו קוץ ברגלו בפני ע"ז
לא ישוח ויטלנו מפני שנראה
כמשתחוה לה · נתפזרו לו מעות
בפניה לא ישוח ויטלם מפני שנ'
שנראה כמשתחוה לה אלא ישב
ואחר כך יטול · פרצופות
המקלחות מים בפני ע"ז לא יניח
פיו על פיהם וישתה מפני שנ'
שנראה כמנשק לע"ז · יד ·
העושה ע"ז לעצמו אף על פי
שלא עשאה בידו ואע"פ שלא

עבדה לוקה שנ' לא תעשה לך פסל
וכל תמונה · וכן העושה ע"ז בידו
לאחרים אפילו עשה אותה לגוי
לוקה שנ' ואלהי מסכה לא תעשו
לכם · לפיכך העושה ע"ז בידו לעצמו
לוקה שתים · טו · אסור
לעשות צורות לנוי ואע"פ שאינן ע"ז שנ'
לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב
כלומ' צורות של כסף ושל זהב שהם
לנוי כדי שלא יטעו בהם הטועים
וידמו שהן לעבודה · ואין אסור
לצור לנוי אלא צורת האדם בלבד ·
יו' · לפיכך אין צרין
לא בעץ ולא בסיד ולא באבן צורת
האדם והוא שתהיה הצורה בולטת
כגון הציור והכיור שבטרקלין וכ'
וכיוצא בהן ואם צר לוקה אבל אם
היתה הצורה משוקעת או צורה
של סממנין כגון הצורות שעל גבי
והטבליות או צורות שרוקמין ל'
בארג הרי אלו מותרות · יז ·
טבעת שיש עליה חותם ש'
שהוא צורת אדם אם היתה הצו'
בולטת אסור להניחה ומותר לחת'
לחתום בה ואם היתה הצורה ש'
שוקעת מותר להניחה ואסור ל'
לחתום בה מפני שהנחתם תעש'
בו הצורה בולטת · יח ·
וכן אסור לצור דמות חמה ולבנה
כוכבים ומזלות ומלאכים שנ' לא ל'
תעשון אתי · לא תעשון בדמות
שמשין המשמשין לפני במרום
ואפילו על הלוח · יט ·
צורת הבהמות ושאר נפש חיה
חוץ מן האדם וצורת אילנות ודשאי'
וכיוצא בהן מותר לצור אותן ל'
ו ואפילו
היתה
הצורה בולטת ·

פרק רביעי:

מדיחי
עיר מישראל הרי אלו בסקילה ואע"פ
שלא עבדו ע"ז אלא הדיחו את ה'
יושבי עירם עד שעבדו ואתה ד'
ואנשי העיר הנדחת בהרגין בס'
בסייף והוא שעבדו ע"ז או שק'
שקבלוה עליהם כאלוה ואזהרה
למדיח מכאן ת"ל לא ישמע על פיך ·
ב' · אין העיר נעשת ד'
עיר הנדחת עד שיהיו מדיחיה
שנים או יתר על שנים שנ' יצאו
אנשים בני בליעל · ויהיו מדיחיה
מאותו שבט ומאותה העיר שנ'
מקרבך וידיחו את יושבי עירם
ועד שידיחו רובה ויהיו המודחין
מאה ועד רובו של שבט · אבל אם
הודח רובו של שבט דינן כדין
כיחידים · ואנשי העיר לא ל'
כפר קטן ולא כרך גדול וכל פחות
ממאה כפר ורובו של שבט כרך
גדול · ג' · וכן אם הדיחוה
נשים או קטנים או שהדיחוה ל'
יחיד או שהודח מעוטה או ש'
שהודחו מאליהן או שהיו מדיחיה
מחוצה לה · אין דינן כאותה עיר ל'
הנדחת אלא הרי הם כיחידים שע'
שעבדו ע"ז סוקלין כל מי שעבד
וממונם ליורשיהם כשאר הרוגי
ב"ד · ד' · אין דנין עיר
הנדחת אלא בב"ד הגדול של שבעים
ואחד שנ' והוצאת את האיש ה'
ההוא או את האשה ההיא אל שעריך
יחידים נדונין בב"ד של כל שער וש'
ושער ואין המרובין נדונין אלא
בבית הגדול · ה' · אין עושין
עיירי מקלט נעשת עיר הנדחת
שנ' באחת שעריך ולא בשלש

[illegible]

נעשית עיר הנדחת לפי שלא כב׳
נתחלקה לשבטים ואין עושין
עיר הנדחת בספר כדי שלא יב׳
יכנסו גוים ויחריבו ארץ ישר׳ ואין
בד׳ אחד עושה שלש עיירות זו א׳
בצד זו אבל אם היו מרוחקות ע׳
עושה ״ ו׳ ״ אין עושין ל׳
עיר הנדחת עד שידיחוה מדיחי׳
בלשון רבים ויאמרו להם נלך ונ׳
ונעבוד או נלך ונזבח או נלך ונק׳
ונקטיר או נלך ונסך או נלך ונש׳
ונשתחוה או נלך ונקבל באלוה והן
שומעין ועבדו אותה דרך עבוד׳
או באחת מארבע עבודות או ש׳
שקבלו אותה באלוה ״ ז׳ ״
עיר הנדחת שלא נתקיימו בה
ובמדיחיה כל התנאין האלו הה׳
היאך עושין להן מתרין ומעידין
בכל אחד ואחד שעבד מהן עד׳ ו׳
וסוקלין אותם כיחידים וממונן
ליורשיהן ״ ח׳ ״ והיאך דין
עיר הנדחת בזמן שתהיו ראויה
לעשות עיר הנדחת בד׳ הגדול
שולחין ודורשין וחוקרין עד
שידעו בראיה ברורה שהודחו כ׳
כל העיר או רובה וחזרו לע״ז ״
ט׳ ״ ואחר כך שולחין להן ש׳
שני תלמידי חכמ׳ להזהיר אותן
ולהחזירם אם חזרו ועשו תשובה
מוטב ואם עמדו באולתם בד׳ ג׳
מצוין לכל ישר׳ לעלות עליהן לצ׳
לצבא והם צרין עליהן ונערכין
עמהם מלחמה עד שתבקע העיר ״
י׳ ״ כשתבקע העיר מו׳
מייד מרבין להן בתי דינין ודנין ל׳
אותן כל מי שיבואו עליו שני עדי׳
שעבד ע״ז אחר שהתרו בו מפרי׳
ומפרישין אותו אם נמצאו כל הע׳
העובדים מיעוטה סוקלין אותן ל׳

ושאר העיר ניצל׳ נמצאו רובה מעלין
אותן לבד׳ הגדול וגומרין שם דינם
והורגין כל אלו שעברו בסייף ל׳
ומכין את כל נפש אדם אשר בה
לפי חרב טף ונשים אם הודחה
כולה ואם נמצאו העובדים רובה
מכין את כל הטף והנשים של ה׳
עובדים לפי חרב ״ י״א ״
אם הודחה כולה בין שהודחה
רובה סוקלין את מדיחיה ומקבצי׳
את כל שללה אל תוך רחבה אין לה
רחוב עושין לה רחוב היה רחובה
חוצה לה בונין חומה חוץ ממנו
עד שיכנס לתוכה שנ׳ אל תוך רחב׳
והורגין כל נפש רוח חיה אשר בה
ושורפין את כל שללה עם המדינה
באש ושריפתה מצות עשה שנ׳
ושרפת באש את העיר ואת כל
שללה ״ י״ב ״ נכסי הצדיקי׳
שבתוכה והם שאר יושבי העיר
שלא הודחו עם רובה נשרפין כ׳
בכלל שללה הואיל וישבו שם ממונ׳
אבד וכל הנהנה ממנה בכל שהו
לוקה אחת שנ׳ ולא ידבק בידך
מאומה מן החרם ועיר הנדחת
שהוזמו עדיה כל המחזיק בנכסי׳
זכה ומותר להנות בו שהרי הואיל
וזכה בה כל אחד ואחד כ׳
כבר הפקיר ממונו משעה שנגמר
דינה ״ י״ג ״ ואין נבנית
לעולם וכל הבונה אותה לוקה ש׳
שנ׳ לא תבנה עוד ומותר לעשות
גנות ופרדסין שנ׳ לא תבנה עוד
לא תבנה עוד מדינה כמות שהית׳ ״
י״ד ״ שיירה העוברת
ממקום למקום אם עברה בעיר
הנדחת והודחה עמה אם שהת
שם שלשים יום נהרגין בסייף
וממונן אובד ואם לאו הן בסקילה

כ״ק רבב
ענין טו׳
בריפס
ט׳ עב׳

וממונן ליורשיהן ״ ט״ו ״
נכסי אנשי מדינה אחרת שהיו
מופקדים בתוכה אע״פ שקבלו
עליהן אחריות אין נשרפין אלא
יחזרו לבעליהן שנ׳ שללה ולא שלל
חברתה נכסי הרשעים שהודחו
שהיו מופקדין במדינה אחרת
אם נקבצו עמה נשרפו בכללה ואם
לאו אין מאבדין אותן אלא ינתנו
ליורשיהן ״ י״ו ״ בהמה
חציה של עיר הנדחת וחציה של
עיר אחרת שהיתה בתוכה הרי ל׳
זו אסורה ועיסה שהיא בן מותר
לפי שאפשר לחלוק העיסה כב׳
בהמה של עיר הנדחת שנשחטה
אסורה בהנאה כשור הנסקל שנ׳
שנשחט ״ י״ז ״ שער הראש
בין של אנשים בין של נשים שבה
מותר בהנאה אבל של פאה נכרית
הרי הוא מכלל שללה ואסור פירות
דקלים שבתוכה מותרת שנ׳ תקבץ
ושרפת מי שאינו מחוסר אלא ל׳
קבוץ ושרפה יצאו פירות מחו׳
מחוברין שהן מחוסרין תלישה
וקבוץ ושריפה והוא הדין לשער
הראש ואין צריך לומ׳ האילנות
עצמן שהן מותרות והריהן של ל׳
יורשין ״ י״ח ״ ההקדשות
שבתוכה קדשי מזבח אותו זבח
רשעים תועבה קדשי בדק הבית
יפדו ואחרכך שורפין אותן שנא׳
שללה ולא שלל שמים הבכור והמ׳
והמעשר שבתוכה תמימין הן ל׳
קדשי מזבח ימותו ובעלי מומין
הרי הן בכלל בהמתן ונהרגין ״
י״ט ״ התרומות שבתוכה אם
הגיעו ליד כהן ירקבו ומפני שהן
נכסיו ואם עדין הוא ביד ישר׳
ינתנו לכהן של מדינה אחרת מל׳

מפני שהן נכסי שמים וקדושתן
קדושת הגוף ומעשר שני וכסף
מעשר שני וכתבי הקדש שבתוכה הרי אלו יגנזו ׃

כ׳ כל העושה דין בעיר הנדחת הרי זה כמקריב עולה
כולה כליל שנ׳ כליל לי״י אלהיך ולא
עוד אלא שמסלק חרון אף מיש׳ שנ׳ למען ישוב י״י מחרון
אפו ומביא עליהן ברכה ורחמי׳
שנ׳ ונתן לך רחמים ורחמך והרב׳ ׃

פרק חמישי׃

המסית
אחד מישר׳ בין איש בין אשה
הרי זה נסקל אע״פ שלא עבד לא
המוסת ולא המסית ע״ז אלא הו׳
מפני שהורהו לעבוד בין שהיה
המסית הדיוט בין שהיה נביא
בין שהיה המוסת יחיד איש או
אשה או יחידים מיתתו בס׳
בסקילה המסית את רוב אנשי
העיר הרי זה מדיח ואינו נקרא
מסית היה זה שהדיח רוב א׳
העיר נביא מיתתו בסקילה וה׳
והנדחים הרי הן כיחידים ואינן
כאנשי עיר הנדחת עד שיהיו
המדיחין שנים ואחד אומר ל׳
אומרה לי ע״ז עבדה או שאומ׳ לי
הב״ה עבדו ע״ז הרי זה נביא שהדיח
ואם הודחו אחריו רוב העיר ה׳
נסקל ׃ ג׳ ׃ המסית
שהסית בין בלשון רבים בין בלשון
יחיד הרי זה נסקל כיצד האומ׳
לחברו אעבוד ע״ז אלך ואעבוד
נלך ונעבוד אזבח אלך ואזבח
נלך ונזבח אקטיר אלך ואקטיר
נלך ונקטיר אנסך אלך ואנסך
נלך ונסך אשתחוה אלך ואשתחו׳
נלך ונשתחוה הרי זה מסית ׃ ל׳
הסית לשנים הרי הן עדיו והן
מביאין אותו לב״ד ומעידין עליו
שכך אמ׳ להם וסוקלין אותו ואין
המסית צריך התראה אמ׳ לאחד
הוא ואמ׳ לו יש לי חברים רוצים
בכך ומערים עליו עד שיסית׳
בפני שנים כדי להרגו ואם לא רצה
המסית להסית לשנים מצוה ל׳
להכמין לו ׃ כל חייבי מיתות שב׳
שבתורה אין מכמינין עליהן חו׳
חוץ מזה ׃ ד׳ ׃ כיצד
מכמינין לו המוסת מביא שנים
ומעמידין במקום אופל כדי של׳
שיראו המסית וישמעו דבריו
והוא לא יראה אותן והוא יאמ׳ למסית
אמור מה שאמרת לי ביחוד
והוא אומ׳ לו והמוסת משיבו היא׳
היאך נניח את אלהינו שבשמים
ונלך ונעבוד את העצים ואת האב׳
האבנים אם חזר בו או ששתק ה׳
פטור ואם אמ׳ לו כך הוא חובתינו
וכך יפה לנו העומדים שם בחוץ
מביאין אותו לב״ד וסוקלין אותו ׃

ה׳ ׃ מצוה ביד המוסת
להרגו שנ׳ ידך תהיה בו בראשונה
להמיתו ואסור למוסת לאהב
את המסית שנ׳ לא תאבה לו ואסו׳
שנ׳ בשונאו שנ׳ עזב תעזב עמו יכול
אתה עוזב לזה ת״ל ולא תשמע ל׳
אליו ולפי שנ׳ לא תעמוד על דם
רעך יכול אין אתה עומד על דם
של זה ת״ל לא תחוס עינך ואסור
למוסת ללמד עליו זכות שנ׳ לא ת׳
תחמל ואם ידע לו חובה אינו
רשאי לשתוק ממנה שנ׳ לא ת׳
תכסה עליו ואזהרה להדיוט ל׳
המסית שנ׳ וכל ישר׳ ישמעו ל׳
ויראו ולא יוסיפו לעשות ׃

ו׳ ׃ המסית אחרים לעבדו
ואומ׳ להם עבדוני או שעבדוהו אותו
נסקל ואם לא עבדוהו אע״פ שקי׳
שקבלו ממנו ואמרו לו הן אינו
נסקל אבל אם הסית לעבודת איש
אחר או לשאר מיני עבודה זרה
אם קבלו ממנו ואמ׳ הן נלך ונעבוד
אע״פ שעדיין לא עבדו שניהם נסק׳
נסקלין המסית והמוסת שנ׳ לא ת׳
תאבה לו ולא תשמע אליו הא ל׳
אבה ושמע חייב ׃ ז׳ ׃
נביא המתנבא בשם ע״ז כיצד זה
האומ׳ אמרה לי ע״ז פלונית או כוכב
פלוני שמצוה לעשות כך וכך ל׳
אפילו כוון את ההלכה לטמא את
הטמא ולטהר את הטהור אם
הודו בו בפני שנים הרי זה ל׳
נחנק שנ׳ ואשר ידבר בשם
אלהים אחרים ומת הנביא ההו׳
ואזהרה שלו מפלו׳ שנ׳ ושם אל׳
אלהים לא תזכירו וגו׳ ׃ ח׳ ׃
ואסור לערוך דין ותשובה עם
המתנבא בשם ע״ז ואין שואלין ל׳
ממנו אות ומופת ואם עשה מ׳
מעצמו אין משגיחין עליו ואין
מהרהרין בו וכל המחשב באותו
של שאין אמת הם עובר בלא ל׳
תעשה שנ׳ לא תשמע אל דברי
הנביא ההוא ׃ ט׳ ׃
וכן נביא השקר מיתתו בחנק
אע״פ שמתנבא בשם י״י ולא הו׳
הוסיף ולא גרע שנ׳ אך הנביא
אשר יזיד לדבר דבר בשמי את
אשר לא צויתיו לדבר אשר ל׳
ידבר בשם אלהים אחרים ומת
הנביא ההוא ׃ י׳ ׃ אחד
המתנבא מה שלא שמע במראה
הנבואה או מי ששמע דברי ל׳
נביא חברו ואמ׳ שדבר זה נאמ׳

כתב הרמ״ם בילבך יזהר
אדם שלא יאמר אף
אין במצות ושחוק
הקב״ה לי כך ואפי׳ ש׳
שרצית כלי אדם
ואמר׳ ניר׳ מרוני ש׳
הדבר כת טפו ׃

ד׳ מיתות

והוא נתנבא כן הרי זה נביא שקר
ומיתתו בחנק ׃ יא ׃ כל
המונע עצמו מהריגת נביא ש'
שקר מפני מעלתו שהרי הוא ל'
הולך בדרכי הנבואה הרי זה עוב'
בלא תעשה שנ' בזדון דברו הנבי'
לא תגור ממנו ׳ וכן המונע עצמו
מללמד עליו חובה או המפחד
ויירא מדבריו הרי הוא בכלל לא
תגור ממנו ׳ ואין דנין נביא הש'
השקר אלא בב"ד של שבעים ל'
ואחד ׃ יב ׃ הנודר בשם
ע"ז והנשבע בה לוקה שנ' ושם
אלהים אחרים לא תזכירו ׳ אחד
הנשבע בה לעצמו ואחד הנשבע
בה לגוי ואסור להשביע לו מרות'
אפילו להזכיר שם ע"ז שלא דרך
שבועה אסור שנ' לא תזכירו ׳ לא
יאמר אדם לחבירו שמור לי בצד
ע"ז פלונית ׳ וכיוצא בזה ע"ז הכ'
הכתובה בכתבי הקדש מותר
להזכיר שמה וכן פעור ובעל
ונבו וגד וכיוצא בהן ואסור לג'
לגרום לאחרים שידרו ושקיימו
בשם ע"ז ואינו לוקה אלא הנודר
בשמה והמקיים בשמה והוא ל'
הנשבע בשמה לוקה ׃

פרק ששי

העושה

אוב וידעוני ברצון בזדון ל'
חייב כרת ואם היו שם עדים ל'
והתראה נסקל היה שוגג חייב
חטאת קבועה ׃ ב ׃
כיצד מעשה האוב זה שעומ'
עומד ומקטיר קטורת ידועה
ואוחז שרביט של הדס בידו ל'
ומניפו והוא מדבר בלאט בדברי'
ידועים אצלו עד שישמע הש'
השואל כאלו אחד מדבר עמו ל'
ומשיבו על מה שהוא שואל בדב'
בדברים מתחת בקול נמוך עד מא'
מאוד וכאלו אינו ניכר לאוזן אלא
מחשבה מרגיש בו ׃ ג ׃
וכן הלוקח גלגלת המת ומקטיר
לה ומנחש עד שישמע כאלו קול
יוצא מתחת שחיו שפל עד מאוד
ומשיבו כל אוב הן והעושה אחד
מהן נסקל ׃ ד ׃ כיצד
מעשה הידעוני מניח עצם עוף ל'
ששמו ידוע בפיו ומקטיר ומ'
ועושה מעשיות אחרות עד
שיפול כנכפה וידבר בפיו דברים
שעתידין להיות כל אלו מיני ע"ז
ואזהרה שלהן מכאן שנ' אל תפנו
אל האובות ואל הידעונים ׃ ה ׃
הנותן מזרעו למולך ברצונו
בזדון חייב כרת בשוגג מביא ל'
חטאת קבועה ואם עשה בעד'
בהתראה ועדים נסקל שנ' כי מז'
מזרעו נתן למולך מות יומ'
ירגמוהו באבן ואזהרה שלו מכאן
שנ' ומזרעך לא תתן להעביר למ'
למולך ולהלן הוא אומר לא ימצא
בך מעביר בנו ובתו באש ׃
ו ׃ כיצד היו עושין מדליקין
אש גדול ולוקח מקצת זרעו ומו'
ומוסרו לכומרין עובדי האש ומ'
ומותן הכומרין נותנין הבן לאביו
אחר שנמסר בידם להעבירו באש
ברשותם ואבי הבן הוא שמעביר
בנו על האש ברשות הכומרים ל'
ומעביר אותו ברגלו מצד לצד ל'
בתוך השלהבת לא שהוא שורפו
למולך כדרך ששורפין בניהן ובנות'
לע"ז אחרת אלא בהעברה בלבד היתה
עבודת זה ששמו מולך ולפיכך הע'
העושה עבודת זה לע"ז אחרת חוץ
ממולך פטור ׃ ז ׃ אינו חייב
כרת או סקילה עד שימסור למול'
ויעבירו ברגלו ובאש דרך העברה
מסרו ולא העביר העביר ולא מסר
או שמסר והעבירו שלא דרך ל'
העברה פטור ואינו חייב עד ש'
שימסור מקצת זרעו ויניח מקצ'
שנ' כי מזרעו נתן למולך מקצתו
ולא כולו ׃ ח ׃ אחד זרע
כשר ואחד זרע פסול אחד בניו
ובנותיו ואחד בניהם ובני בנה'
על כל יוצאי ירכו הוא חייב מפני
שהן זרעו אבל אם העביר אחיו או
אחיותיו או אבותיו או שהעביר
עצמו פטור העביר אחד מזרעו
והוא ישן או שהיה סומא פטור ׃
ט ׃ מצבה שאסרה ת'
תורה היא בנין שיהו הכל מתק'
מתקבצין אצלה ואפילו לעבוד
את ה' שכן היו דרך ע"ז שנ' ולא
תקים לך מצבה אשר שנא ה' ל'
אלהיך וכל המקים מצבה לוקה ׃
י ׃ וכן אבן משכית האמ'
האמורה בתורה אע"פ שהוא מת'
משתחוה עליה לשם לוקה שנאמ'
ואבן משכית לא תתנו בארצכם
להשתחוות עליה ולפיכך אין עושי'
כן אלא אינו לוקה עד שיפשוט
ידיו ורגליו על האבן ונמצא כולו ל'
מוטל עליה שזו היא השתחויה
האמורה בתורה ׃ יא ׃
בד"א בשאר הארצות אבל במקדש
מותר להשתחוות אף על האבנים
שנ' לא תתנו בארצכם להשתחו'
עליה בארצכם אין אתם משתחוי'
אבל אתם משתחוים על האבנים
המפוצלות במקדש ׃ יב ׃
ומפני זה נהגו כל ישר' להציע
מחצלות בבתי כנסיות הרצופו'

מכבדים אותו אבל קש ותבן להבדיל
בין פניהם ובין העכו"ם ואם לא
מצא להבדיל דבר בינו ובין האבן ש
הולך למקום אחר ומשתחוה
ושוחה על ערש ומטה כדי שלא
ידביק פניו באבן ״ יג ״
ההשתחואה לא על העכו"ם האמ'
האמורות בלא פישוט ידים ורגלים
אינו לוקה אבל מכין אותו מכת
מרדות אבל לענ' אחת השתחויה
בפישוט ידים ורגלים או השתחוי'
בלא פישוט ידים ורגלים משעה
שיכבוש פניו בקרקע נסקל ״
יד ״ הנוטע אילן בעזרה אצל
המזבח או בכל העזרה בין אילן ש
סרק בין אילן מאכל אעפ"י שעשה
אותו נוי למקדש ואפילו הרי זה
לוקה שנ' לא תטע לך אשרה
כל עץ וכו' ומפני שזה היה דרך
עו' נוטעי אילנות בצד מזבח של
שלה כדי שיתקבצו שם העם ״
ט ״ ואסור לעשות
אכסדרה של עץ במקדש כדרך
שעושין בחצרות אעפ"י שהוא
בבנין ואינו עץ נטוע הרחקה
יתרה שנ' כל עץ אצל מזבח ה'
האכסדראות והסככות היו ב
היוצאות מן הכתלים שהיו ב
במקדש של אבן היו ולא של
עץ ״

פרק שביעי

מצות
עשה היא לאבד עז' ומשמשיה
וכל הנעשה בשבילה שנ' אבד
תאבדון את כל המקומות וכו' ״
ונ' כי אם כה תעשו להם מזבחת
תתוצו וכו' ״ ובארץ ישראל
מצוה לרדוף אחריה עד שנאבד
אותה מכל ארצינו אבל בחוצה
לארץ אין אנו מצווין לרדוף אח
אחריה אלא כל מקום שנכבש
אותו נאבד כל עז' שבו שנ' ואבדת
את שמם מן המקום ההוא כל'
בארץ ישר' אתה מצווה לרדוף
אחריהם ואין אתה מצווה לר'
לרדוף אחריהן בחוצה לארץ ״
ב ״ עז' ומשמשי
ותקרובת שלה וכל הנעשה בשבי'
אסור בהנאה שנ' לא תביא תועב'
אל ביתך וכל הנהנה באחד מכל
אילו לוקה שתים אחת משום לא
תביא תועבה אל ביתך ואחת
משום לא ידבק בידך מאומה מן
החרם ״ ג ״ בהמה
שהקריבוה לעז' כולה אסורה אפי'
פרשה ועצמותיה וקרניה וטלפי'
ועורה הכל אסור בהנאה לפיכך
אם היה בעור סימן שיודע בו
שזה העור תקרובת עז' היה כגון
שהיו עושין שקורעין קרע עגול
כנגד הלב ומוציאין הלב הרי כל
אותן העורות שהן כך אסורה
בהנאה מיד וכן כל כיוצא בזה ״
ד ״ מה בין עז' של גוי לעז'
של ישר' עז' של נכרי אסורה בהנ'
בהנאה מיד שנ' פסילי אלהיהן ת'
תשרפון באש משפסלו נעשה
לו אלהי' ושל ישר' אינה אסורה
בהנאה עד שתעבד שנ' ושם בס'
בסתר עד שיעשה לה דברים של
שבסתר שהן עבודתה ומשמשי
עז' בין של גוי בין של ישר' אינן ש
אסורין עד שישתמשו בהן לעז' ״
ה ״ העושה עז' לאחרים
אעפ"י שהוא לוקה שכרו מותר
ואפילו עשה אותה לגוי שהיא ש
אסורה מיד מפני שאינה נאסרת
עד שתגמר ומכוש האחרון של
שגמרה אין בו שוה פרוטה ״
ו ״ הלוקח גרוטאות מן ה
הגוים ומצא בהן עז' אם נטל ומש'
ולא משך יחזירן לגוי ואם משך
אעפ"י שלא נתן מעות יוליכם לים
המלח וכן גוי וגר שירשו את
אביהן גוי יטול הגוי הגר לא
לגוי טול אתה עז' ואני מעות יות
יין נסך ואני פירות ואם משבאו
לרשותו אסור ״ ז ״ צורות
שעשו אותן גוים לנוי מותרין ב
בהנאה וצורות שעשו אותן ל
לעבודה אסורה וכ' צורות הצורות
הנמצאות בכפרים אסורין בה
בהנאה מפני שחזקתן שהם
עשויין לעז' והנמצאות במד'
במדינה אם היו עומדות על פתח
המדינה והיה ביד הצורה מקל
או צפור או כדור או סייף הרי ה
עטרה או טבעת חזקתו שהוא
לעז' ואסורה בהנאה ואם לאו
הרי הוא בחזקת לנוי ומותר ״
ח ״ צלמים המצויים בשוקים
או בתוך הגרוטאות הרי אלו
מותרין ואין צריך לומ' שברי הצל'
אבל המוצא יד עז' או רגלה או אבר
מאבריה מושלך הרי הוא אסור
בהנאה הואיל וידוע בודאי שזה
האבר מן הצורה הנעבדת באיס'
באיסורה עד שיודע לו שבטלוה
הגוים ״ ט ״ המוציא
כלים ועליהם צורת חמה ולבנה
ודרקון אם היה כלי כסף וזהב
או בגדי שני או שהיו חקוקין
על הנזמין ועל הטבעות הרי כ'
אלו אסורין ועל שאר הכלים מו
מותרין מפני שחזקתן לנוי ומה'
מותרין ״ י ״ עז' ומשמשי

וכל התקרובת שלה ומפריז ככל
שהן ע"ז שנתערבה בעורות של
אפילו אחת במאה אלפים אוליך
הכל לים המלח וכן אם נתערב כוס
של ע"ז במאה כוסות או חתיכה ו'
מן הבשר שנכנס לביתה במאה
חתיכות יוליך הכל לים המלח ו'
וכן עור לבוב שנתערב במאה ע'
עורות הכל אסור בהנאה ״
י"א ״ עבר ומכר ע"ז או אחד
ממשמשיה או תקרובת שלה
הרי הדמים אסורין בהנאה ואם
ואוסרין בכל שהן כע"ז שנ' והיי
והיית חרם כמוהו כל שאתה מ'
מוציא מע"ז ומכל משמשיה ומ'
ותקרובתה הרי הוא כמוה ״.
ע"ז או אשרה שנשרפה אפרה
אסור בהנאה וגחלת של ע"ז אס
אסורה והשלהבת מותרת מפני
שאין בה ממש ״ י"ב ״
ספק ע"ז אסור וספק ספקה מותר
כיצד כוס של ע"ז שנפל באוצר
מלא כוסות כולן אוסרין מפני
שע"ז וכל משמשיה אוסרין בכל
שהן פירש כוס אחד מן התערובת
ונפל לכוסות שניים הרי אלו כולן
מותרין ״ י"ג ״ טבעת
של ע"ז שנתערבה במאה טבעות
ונפלו שנים מהן לים הגדול הר'
הותרו כולן שאני אומ' שאותה
טבעת היתה בכלל השתים שנ'
שנפלו נתערבו במאה ונחלקו ל'
ארבעים למקום אחד ושישים
למקום אחד ונפלו הארבעים ל'
כולן הטבעות האחרות כולן מותר'
שאני אומ' אותה הטבעת האסור'
מרובה היא ״ נפלו השישים לטבעות
אחרות כולן אסורות ״ י"ד ״
האשרה כיצד שתהיה נעבדת כין

שיהיה ע"ז מונחת תחתיה אסור
לישב בצל קומתה ומותר לישב
בצל השריגים והעלים שלה ואם ל'
יש לו דרך אחרת אסור לו לעבור
תחתיה ואם אין שם דרך אחרת
עובר תחתיה כשהוא רץ ״
ט"ו ״ אפרוחים שקננו בה ואינן
צריכין לאמן מותרין והבצים והא'
והאפרוחים שצריכין לאמן אסורין
שהרי האשרה מאן בסיס להן וכ'
והקן עצמו שבראשה מותר ל'
מפני שהעוף מביא עצים ממקו'
אחר ״ י"ז ״ נטל ממנה עצי'
אסורה בהנאה הסיק בהן את הת'
התנור יוצן ואחר כך יסיק בעצי'
של היתר ואפה בו אפה בו את
הפת ולא עבנו הפת אסורה בהנאה
נתערבה באחרות יוליך דמי אות'
הפת לים המלח כדי שלא יהנה ל'
בה ושאר הככרות מותרין ״
י"ז ״ נטל ממנה מכבר ואורג בו
את הבגד אסור בהנאה נתערב ל'
בבגדים אחרים יוליך אותו דמי ל'
הבגד לים המלח ושאר הבגדים
מותרים ״ י"ח ״ ומותר לטע
תחתיה ירקות בין בימות החמה
צריכין לצל בין בימות הגשמים
מפני שצל האשרה הוא אסור
עם הקרקע שאינה נאסרת גור'
גורמין לירקות אלו לצמוח וכל ל'
דבר אסור ודבר מותר גורמין לו
הרי זה מותר בכל מקום ״
י"ט ״ לפיכך שדה שזבלה ל'
בזבל ע"ז מותר לזרעה אותה ופרה
שפטמה בכרשיני ע"ז תאכל וכל
כיוצא בזה ״ כ' ״ בשר אם
יין ופירות שהכניסום להקריבן לע"ז
לא נאסרו בהנאה אע"פ שהכניסו
אותם לבית ע"ז עד שיקריבום לפנה

הקריבום לפני ע"ז נעשו תקרובת
ואע"פ שחזרו והוציאום הרי אלו
אסורין לעולם וכל המוצא בע"ז
אפילו מים ומלח אסור בהנאה
מן התורה והאוכל ממנה כל שה'
שהוא לוקה ״ כ"א ״
המוציא כסות או כלים ומעות
בראש ע"ז אם מציאן דרך בזיון
הרי אלו מותרין ואם מציאן ד'
דרך כבוד הרי אלו אסורין ״
כיצד מצא כיס מעות תלוי בע'
בצוארו וכסות מקופלת ומונח'
על ראשו כלי כפוי על ראשו ל'
הרי זה מותר מפני שהוא דרך
בזיון וכל כיוצא בזה מצא בתוך
בראשו דבר שכיוצא בו קרב לג'
למזבח הרי זה אסור ״ כ"ב ״
בד"א בזמן שמצאן חוץ מאו'
ממקום עבודתו אבל אם מצאן
בפנים בין דרך כבוד בין דרך בז'
בזיון בין דבר הראוי למזבח בין
דבר שאינו ראוי למזבח כל הנ'
הנמצא בפנים אסור אפילו מים
ומלח ופעור ומרקוליס כל הנמ'
הנמצא עמהן בין בפנים בין בחוץ
אסור בהנאה וכן אבני מרקוליס
כל אבן הנראית עמו אסורה בהנאה ״
כ"ג ״ ע"ז שהיה לה מרחץ
או גנה נהנין בהן שלא בטובה
ואין נהנין בהן בטובה היה לה
ולאחרים נהנין בהן ואפי' בטובה
הכומרין ובלבד שלא יתן שכר ״
כ"ד ״ מרחץ שיש בה ע"ז
מותר לרחוץ בה מפני שנעשית
שם לנוי ולא לעבודה שנ' אלהיהם
בזמן שנוהגין בהן מנהג אלהות ל'
ולא בזמן שנובין אותו כגון זו
שעומדת על הביב והכל משתינין
בפניה ואם היתה דרך עבודתה

כל הימים: שאל פילוס בן
פלוספס את ר"ג
כעס שהיה רוחץ
במרחץ של אפרודיטי
ט' ומשם משמע
שמותר לרחוץ עם
הגוי במרחץ וכו'
דף מ"ד ע"ב ...
... רחוק ... ...

בכך אסור ליכנס בו ״ כה ״
סכין של ע״ז ששחט בה הרי זה
מותר מפני שהוא מקלקל ואם
היתה בהמה מסוכנת הרי זו
אסורה מפני שהוא מתקן והרי
זה התקון והנאות משמשי ע״ז
וכן אסור לחתוך בה בשר מפני
שהוא מתקן ואם חותך דרך
הפסד והשחתה מותר ״

פרק שמיני

ט׳
שאין בו תפיסת יד אדם ולא
עושהו אדם מעבר הרי זה מותר
בהנאה לפיכך הגוים העובדים
את ההרים ואת הגבעות ואת
האילנות הנטועין מתחלתן לש׳
פירות ואת המעיינות הנובעין
לרבים ואת הבהמה הרי אלו
מותרין בהנאה ומותר לאכול את
הפירות שנעבדו ממקום גדילתן
ואותה הבהמה ואין צריך לומ׳
בהמה שהוקצת לע״ז שהיא
מותרת לאכילה בין שהקצוה
לעבדה בין שהקצוה להקריבה
הרי זו מותרת ״ ב׳ ״ בד״א
שאין הבהמה נאסרת בשלא
עשה בה מעשה לשם ע״ז אבל
נעשה בה מעשה כל שהוא אסו׳
כיצד כגון ששחט בה סימן לע״ז
ועשה אותה מעשה חליפין לע״ז
אסורה וכן חליפי חליפין מפני
שנעשית כדמי ע״ז ״ ג׳ ״
בד״א בבהמת עצמו אבל אם
שחט בהמת חבירו לע״ז או
החליפה לא נאסרה שאין אדם
אוסר דבר שלו ״ ד׳ ״
המשתחוה לקרקע עולם לא
אסרה חפר בה בורות שיחין

ומערות לשם ע״ז אסורה מים שעקרן
הגל והשתחוה להן לא אסרן נטלן
בידו והשתחוה להן אסרן אבני
הר שנדלדלו ועקרן ממקומן
מותרות שהרי אין תפיסת יד
אדם ״ ה׳ ״ אשה שזקפה
לבנה להשתחוות לה ולא השתחו׳
לה ובא גוי והשתחוה לה אסורה
בהנאה שזקיפתה מעשה וכן
אם זקף ביצה ובא גוי והשתחו׳
לה אסורה חתך דלעת וכיוצא
בה והשתחוה לה אסורה השתחו׳
לחצי הדלעת וחצי האחר מעור׳
בו הרי זה אסור מספק שמא
זה החצי מיוחד לחצי הנעבד ״
ו׳ ״ אילן שנטעו מתחלה
שיהא נעבד אסור בהנאה וזו
היא אשרה האמורה בתורה היה
אילן נטוע וגדעו ופסלו לע״ז אפי׳
הבריך והרכיב בגופו של אילן
והוציא שריגים כורת את
השריגים והן אסורין בהנאה
ושאר האילן מותר וכן המשתחו׳
לאילן אעפ״י שלא נאסר גופו כל
השריגין והעלין והלולבין והפירו׳
שהוציא כל זמן שהוא נעבד
הרי אלו אסורין בהנאה ״
ז׳ ״ אילן שהיו הגוים
משמרין את פירותיו ואומ׳ שהן
מושכין לעשות מהן שכר לבית
ע״ז שלהם ועושין מהן שכר
ושותין אותו ביום אידם הרי
זה אסור האילן בהנאה מפני
שסתמו שהיא אשרה ולפיכך
עושין בפירותיו כך שזו היא
חוקה של אשרה ״ ח׳ ״
אילן שמעמידין תחתיו ע״ז כל
זמן שהיא תחתיו אסור בהנאה
נטלה מתחתיו הע״ז הרי זה האילן

מותר מפני שאין האילן עצמו
נעבד ״ ט׳ ״ בית שבנה
אותו הגוי מתחלה שיהיה הבית
עצמו ע״ז וכן המשתחוה לבית
בנוי הרי זה אסור בהנאה היה
בנוי וציירו וכיירו לשם ע״ז עד
שנתחדש נוטל מה שחדש
והחדוש אסור בהנאה מפני
שעשהו לעבדו ושאר הבית
מותר הכניס ע״ז לתוך הבית כל
זמן שהיא שם הבית אסור
בהנאה הוציאה הותר הבית ״
י׳ ״ וכן אבן שחצבה
מתחלה לע״ז אסורה בהנאה ״
היתה חצובה וסיידה וכיירה
כדי שתעבד אפילו סייד וכייר
בנין האבן אין צריך לומר
צייר עליה נוטל מה שחדש והוא
אסור בהנאה הואיל ונעשה כמי
שיעבד ושאר האבן מותר ״
וכן שהעמיד עליה ע״ז הרי זו
אסורה כל זמן שהיא עליה סלק
הע״ז האבן מותרת ״ יא׳ ״
מי שהיה ביתו סמוך לע״ז
ונפל אסור לבנותו כיצד הוא
עושה כונס לתוך שלו ובונה ואם
ואותו הריוח ממלאהו קוצים
או צואה כדי שלא ירחיב בבית
ע״ז היה הכותל שלו ושל ע״ז חולקין
מחיצה על מחיצה מחיצה שלו
מותר בהנאה ושל ע״ז אסורה
אבנו ועצו ועפריו הכל אסור
בהנאה ״ יב׳ ״ כיצד
מאבד ע״ז ושאר הדברים שהן
אסורין בהנאה כגון משמשיה
ותקרובת ע״ז שלה שוחק וזורה
לרוח או שורף ומטיל לים המלח ״
דבר שאין בו תפיסת יד אדם
שנעבד כגון הרים ובהמה ואילן

יוע״ע שהמעבר עצמו מותר בהנאה
עצמו אסור בהנאה והנהנה בכל
שהוא והרן לוקה שנ׳ לא תחמוד כס׳
וזהב עליהן וכל צפוי ע״ז הרי הן כ׳
בטל משמשיה ״ יג׳ ״ ע״ז
של גוים שבטלוה הגוים קודם כ׳
שתבוא ליד ישר׳ הרי זו מותרת
בהנאה שנ׳ פסילי אלהיהם תשרפון
באש כשבאו לידינו והן נוהגין כ׳
בהן אלהות אבל אם בטלום הרי אלו
מותרין ״ יד׳ ״ ע״ז של ישר׳
אינה בטלה לעולם אפילו היה לגוי
בה שותפות אין ביטולו מועיל כלו׳
אלא אסורה בהנאה לעולם וטעונה
גניזה וכן ע״ז של גוי שבאת לידי
ישר׳ ואחר כך בטלה הגוי אין כט׳
בטולו מועיל כלום אלא אסורה
בהנאה לעולם ואין ישר׳ מבטל כ׳
ע״ז ואפילו ברשות הגוי ״ טו׳ ״
גוי קטן או שוטה אינו מבטל
ע״ז וגוי שבטל ע״ז בין שלו בין של
גוים אחרים בעל כרחו או על פי
שיאנסו ישר׳ על כך הרי זו בטלה
ובלבד שיהיה הגוי המבטל עובד
ע״ז אבל מי שאינו עובד אין בטולו
בטול ״ יז׳ ״ המבטל ע״ז
בטל משמשיה ׳בטל משמשיה
משמשיה מותרין והיא אסורה
בהנאה כמו שהיתה עד שיבטלה
ותקרובת ע״ז אינה בטלה לעולם ״
יח׳ ״ כיצד מבטלה קוטע
ראש אזנה ראש חוטמה ראש כ׳
אצבעה פחסה בפניה אע״פ שלא
חסרה או שמכרה לצורף ישר׳ הרי
זו בטלה ׳אבל אם משכנה או מכ׳
מסרה לגוי או לישר׳ שאינו צורף
או שנפלה עליה מפולת ולא פנה
גנבוה ליסטים ולא תבעה רקק כ׳
בפניה השתין בפניה גררה דרך בה

את הצואה הרי זו אינה בטלה ״
יח׳ ״ ע״ז שהניחוה עובדיה
בשעת שלום מותרת בהנאה שהרי
בטלוה בשעת מלחמה אסורה מפני
שלא הניחוה אלא מפני המלחמה
ע״ז שנשברה מאליה שברים
אסורין בהנאה עד שיבטלוה לפיכך
המוצא שברי ע״ז הרי אלו אסורין
בהנאה שמא לא בטלוה גוים ״
יט׳ ״ ואם היתה של פרקים
והדיוט יכול להחזירה צריך לבטל
כל פרק ופרק מפרקיה ואם אינו
יכול להחזירה כיצד כיון שבטל
אבר אחד ממנה בטלו כל השברים ״
כ׳ ״ מזבח ע״ז שנפגם כ׳
עדין אסור הוא בהנאה עד שי׳
שינתץ רובו ביד גוים ובימוס כ׳
שנפגם מותר ׳ואיזהו בימוס כ׳
ואיזהו מזבח ׳בימוס אבן אחת
מזבח אבנים הרבה וכיצד מבטלו׳
אבני מרקוליס כגון שבנה בהן
בנין או חפה בהן את הדרכים וכיו׳
וכיוצא בזה הרי הן מותרות ״
טו׳ ״ כיצד מבטלין את כ׳
האשירה קרסם ממנה עלה או זמר
ממנה אבק נטל ממנה מקל או כ׳
שרביט או ששפה שלא לצרכה
הרי זו בטלה ׳שפה לצרכה היא
אסורה ושפיה מותרין ואם כ׳
היתה של ישר׳ בין לצרכו בין כ׳
לצרכה בין היא בין שפיה אסור׳
לעולם שע״ז של ישר׳ אינה בטלה
לעולם ״

פרק תשיעי

שלשה
ימים לפני אידיהן של גוים אסור
ליקח מהם ולמכר להם דבר המ׳
המתקיים וללוות מהן ולהלוותן כ׳
ולפרע מהן ולפרוע להן מלוה שבשטר
או שעל המשכון אבל מלוה על
פה נפרעין מהן מפני שהוא
כמציל מידם ׳ומותר להם למכר
דבר שאינו מתקיים כגון ירקות
ותבשיל עד יום אידם בד״א בארץ
ישר׳ אבל בשאר ארצות אינו כ׳
אסור אלא יום אידם בלבד ״
ב׳ ״ עבר ונשא ונתן עמ׳
עמהם בתוך השלשה ימים הרי
זה מותר בהנאה הנושא והנותן
עמהם ביום אידם הרי זה אסור
בהנאה ׳ואסור לשלח דורון לגוי
ביום אידו ולא יקבלנו ממנו ׳ואם
חשש לאיבה נוטל בפניו ואינו כ׳
נהנה עד שיודע לו שהגוי זה אינו
עובד ע״ז ואינו מודה בה ״
ג׳ ״ היה אידם של אותן
הגוים ימים רבים שלשה או ארבע׳
או עשרה כל אותן הימים כיום
אחד הן וכולן אסורין עם שלשה
ימים לפניהם ״ ד׳ ״
הנוצרים עו״ג הם ויום ראשון יום
אידם הוא לפיכך אסור לשאת
ולתת עמהן בארץ ישר׳ יום חמשי
ויום ששי שבכל שבת ושבת ואין
צריך לומ׳ יום ראשון עצמו שהוא
שהוא אסור בכל מקום וכן נוהגי׳
עמהן בכל אידיהן ״ ה׳ ״
יום שמתכנסין בו הגוים להעמיד
להן מלך ומקריבין ומקלסין ואותו
יום אידם הוא והרי הוא כשאר
אידיהם ׳אבל גוי שהוא עושה
איד לעצמו ומודה לע״ז שלו ומ׳
ומקלסה ביום שנולד בו ביום תגל׳
תגלחת זקנו או בלוריתו ביום ש׳
שעלה בו מן הים או שיצא בו
מבית האסורין ביום שעשה בו
משתה לבנו וכיוצא בזה אין

[redacted] התיר רקים לן קיי״ם ולא אזיל ומורה ׳ולן מינית ושם דרכו שדי קרמי לביה שישך וא׳ [redacted]
כל׳ יין מעליין וכן מטעם ׳יו״כ מיושכין ר׳ יהוד כשיו״ה לחייש ואוכב ״ וכן כל יין משמירן [redacted]
[redacted] ומפ׳ רב יוסף. טעה׳ משום יו״כה ועוד יש להתיר מטעם שהוא במחנה ב׳יו״ה בירושלמי [redacted]
[redacted] שאין אלא במחנה׳ לו ומהני עעה׳ ר״יד בה והמחניף לו אי להתיר אלא להשיאו ולהלוותו
[redacted] ופריע מהם אין להתיר אלא מטע׳ רקים לן קיי״ם הלין אזלו ומורו ואפי׳ יום הגוי עתן
מאון המעות [redacted] ׳וי כך לום שו׳ [redacted]
מלוה לו ׳ ויש דוחק ומחמר אורח ריו׳ ינפור אלון בדירי [redacted] מסב החיצת ״ רג׳ שי״ב על מלוה בשטר ״

אסור אלא אותו היום בלבד ׳
ו׳ ״ וכן יום שאוחזו להם בו את
ויעשו אותו יום איד ואותן העושים
אסורין אותו היום וכל מיתה שיש
ששורפין בה כלים ומקטירין ק׳
בה קטורת בידוע שיש בה ע״ז ״
ז׳ ״ אין יום האיד אלא
אסור אלא לעובדין בו בלבד אבל
הגוים ששמחין בו ומוכלין
ושותין ומשוררין אותו ומנהג
הוא מפני כבוד המלך אבל הן
אין מודין בו הרי אלו מותרין ל׳
לשאת ולתת עמהן ״ ח׳ ״
דברים שהן מיוחדין למין ממיני
ע״ז אסור למכר אותן לעובדי ע״ז
שבאותו המקום לעולם ודברים
שאינן מיוחדין מוכרין אותם
סתם ואם פרש הגוי שהוא קונה
אותם לע״ז אסור למכר לו אלא אם
כן פסלו והקריבו לע״ז לפי שאין
מקריבין חסר לע״ז ״ ט׳ ״
היה מעורבין דברים המיוחדין
עם דברים שאינן מיוחדין כגון
לבונה זכה בכלל לבונה שחורה
מוכר הכל סתם ואין חוששין ל׳
שמא ילקט הזכה לבדה לע״ז וכן
כל כיוצא בזה ״ י׳ ״ כשם
שאין מוכרין לגוים דברים של
שמחזיקין בהם ידיהן לע״ז כך אין
מוכרין להם דבר שיש בו נזק לה׳
לרבים כגון דובים ואריות וכלי זיין
וכבלים ושלשלאות ואין משחיזין
את הזיין וכל שאסור למוכרו ל׳
לגוי אסור למכרו לישר׳ החשוד
למכר לגוי וכן אסור לו למכר כלי
נזק ללסטים ישר׳ היו ישר׳ שה׳
שוכנים בין הגוים וכרתו להם ב׳
ברית מותר למכר כלי זיין לעבדי
המלך ואנסותיו מפני שעושין

כהן מלחמה עם ערי המדינה להם
להצילה ומציאין ומגינן עלינו שה׳
שהרי אנו שרוין בתוכן ״
י״א ״ עיר שיש בה ע״ז מותר
להלך חוצה לה ואסור להכנס בה
בתוכה היה חוצה לה ע״ז מותר
להלך בתוכה המהלך ממקום למ׳
למקום אסור לו לעבר בעיר שיש
בה ע״ז בד״א בזמן שהדרך מיוחד׳
לאותו מקום אבל אם יש שם דרך
אחרת ונקיה והלך בה מותר ש׳
ואסור לבנות עם הגוים כפה שמן
שמעמידין בה ע״ז ואם עבר ובנה
שכרה מותר אבל בונה הוא לכת׳
לכתחלה הטרקלין או החצר שיש
בה אותה הכפה ״ י״ג ״
עיר שיש בה ע״ז והיה בה חנויות
מעוטרות ושאינן מעוטרות הח׳
המעוטרות אסור להנות בהן וכמ׳
מה שבתוכן מפני שחזקתן של
שבגלל ע״ז נתעטרו שאינן מעוטר׳
מותרות בהנאה ״ י״ד ״
חנויות של ע״ז אסור לשכר אותן
מפני שמהנה ע״ז המוכר ביתו ל׳
לע״ז דמיו אסורין בהנאה ומוליך
אותן לים המלח אבל גוים שאנסו
ישר׳ וגזלו ביתו והעמידו בה ע״ז
דמיו מותרין וכותב ומעלה בערכ׳
בערכאות שלהן והלואין של ע״ז ל׳
אסור לספוד בהן ״ ט״ו ״
הולכי ליריד של גוים ולוקחין מהן
בהמה ועבדים ושפחות בגויתן ל׳
ובתים ושדות וכרמים וכותב ומ׳
ומעלה בערכאות שלהן מפני ש׳
שהוא כמציל מידם בד״א בלוקח
מבעל הבית שאינו נותן מכס אבל
הלוקח שם מן התגר אסור מפני
שהוא נותן מכס והמכס לע״ז ״
ונמצא זה מהנה ע״ז עבר ולקח מן

התגר אם בהמה לוקח נושר פרסות
מן המרכובה ולמטה ואם כסות
וכלים יניח ירקבו׳ לקח מעות וכלי
מתכות יוליכם לים המלח׳ לקח ה׳
עבד לא מעלין ולא מורידין ׳
י״ו ״ גוי שעשה משתה
לבנו או לבתו אסור להנות מסע׳
מסעודתו ואפילו לאכל הישראל׳
ולשתות משלו שם אסור האוכל
ובמסבת הגוים אכלו וממאכלו
אסור לאכל אצלו משיתחיל לעסק
ולהכין צרכי סעודה וכל ימי הח׳
המשתה ולאחר המשתה שלשי׳
ים ואם עשה סעודה ואחר כך
הנשואין אפילו לאחר שלשים יום
אסור עד שנים עשר חדש ״
י״ז ״ וכל ההרחק הזה מפני
ע״ז הוא שנ׳ וקרא לך ואכלת מזבחו
ולקחת מבנותיו לבניך וזנו בנותיו
אחרי אלהיהן והזנו את בניך וגו׳ ״
י״ח ״ בת ישר׳ לא תניק
את בנה של נכרית מפני שמגדלת
בן לע״ז ולא תילד את נכרית אבל
מילדת היא בשכר משום איבה
הנכרית מילדת את בת ישראל
ומניקה את בנה ברשותה כדי שלא
תהרגנו ״ י״ט ״ ההולכין
לתרפות אסור לשאת ולתת עמהן
והבאין מותרין והוא שלא יהו
קשורין זה בזה שאם הן קשורים
שמא דעתן לחזור ״ וישר׳ ההלך
לתרפות בהליכה מותר לשא׳ ב׳
ולתת עמו שמא יחזור בו ובחזר׳
אסור ישר׳ משומד בין בהליכה
בין בחזירה אסור ישר׳ שהולך
ליריד של גוים בחזירה אסור
לשאת ולתת עמו שמא ע״ז מכר
מכר להם שם ודמי ע״ז ביד ישר׳
אסורה בהנאה וביד גוי מותרין

בהניה ׳ ומפני זה נושאין ונותנין
עם הגוי הבא מן התרבות ואין כך
נושאין עם ישר׳ הבא מן התרבות
ולא עם המשומד לא בהליכתו כו׳
ולא בחזירתו ״

פרק עשירי

אין
כורתין ברית לעובדי ע״ז כדי שנעש׳
עמהם שלום ונניח אותם לעבודה
שנ׳ לא תכרת להם ברית אלא יח׳
יחזרו מעבודתה או יהרגו ואסור
לרחם עליהם שנ׳ לא תחנם לפיכך
אם ראה גוי עובד ע״ז אובד או
טובע בנהר לא יעלנו ׳ ראהו לקוח
למות לא יצילנו ׳ אבל לאבדו בידו
או לדחפו לבור וכיוצא בזה אסור
מפני שאינו עושה עמנו מלחמ׳ ״
ב׳ ״ בד״א בגוי אבל מוסרי
ישר׳ והמינין והאפיקורסין מצוה
לאבדן ביד ולהורידן עד לבור שׁ
שחת מפני שהן מוסרין לישר׳
ומסירין את העם מאחרי ה׳ ׳ כג׳
כישו הנוצרי ותלמידי צדוק וביתוס
ותלמידיהם שם רשעים ירקב ״
ג׳ ״ מכאן אתה למד
שאסור לרפאות עובדי ע״ז ואפילו
בשכר ואם היה מתירא מהן או
שהיה חושש משום איבה מרפא
בשכר ׳ אבל בחנם אסור ׳ וגר תושב
הואיל ואתה מצווה להחיותו מרפ׳
מרפין אותו בחנם ״ ד׳
אין מוכרין להם בתים ושדות בא״י
בארץ ישר׳ ובסוריא מוכרין להן כו׳
בתים אבל לא שדות ומשכירין כו׳
להן בתים בארץ ישר׳ ובלבד שלא
יעשם שכונה ואין שכונה פחות
משלשה ואין משכירין להן שׂ׳
שדות ובסוריא משכירין להן כו׳

שדות ומפני מה החמירו בשדה
מפני שיש בה שתים מפקיעה
מן המעשרות ונותן להם חניה
בקרקע ״ ה׳ ״ ומותר
למכר להם בתים ושדות בחוצה
לארץ מפני שאינה ארצינו ואף
במקום שהתירו להשכיר לא כו׳
לבית דירה התירו מפני שמכניס
לתוכה ע״ז ונ׳ ולא תביא תועבה
אל ביתך ׳ אבל משכיר להן בתים
לעשותן אוצר ואין מוכרין להן
פירות ותבואה וכיוצא בהן במ׳
מחובר לקרקע ׳ אבל מוכר הוא
משיקוץ או מוכר לו על מנת לקוץ
וקוצץ ׳ ומפני מה אין מוכרין
להם משום שנ׳ לא תחנם לא תתן
להם חניה בקרקע ׳ שאם לא יהיה
להם קרקע ישיבתן ישיבת עראי
היא ״ ו׳ ״ וכן אסור
לספר בשבחן ואפילו לומ׳ כמה נאה
גוי זה בצורתו ק״ו וחומר שיספר
בשבח מעשיו או שיחבב דבר כו׳
מדבריו שנ׳ לא תחנם לא יהיה
להם חן בעיניך מפני שהגורם
להדבק עמו וללמד ממעשיו הר׳
הרעים ״ ז׳ ״ ואסור ליתן
מתנת חנם אבל נותן הוא לגר תו׳
תושב שנ׳ לגר אשר בשעריך כו׳
תתננה ואכלה או מכור לנכרי כו׳
במכירה ולא בנתינה ״ ח׳ ״
מפרנסין עניי גוים עם ע׳
עניי ישר׳ מפני דרכי שלום ואין
ממחין ביד עניי גוים בלקט שׂ׳
שכחה ופאה מפני דרכי שלום
ושואלים בשלומם ואפילו ביום
אידם מפני דרכי שלום ולא יכנס
לביתו של נכרי ביום אידו ליתן כו׳
לו שלום מצאו בשוק נותן לו כו׳
שלום בשפה רפה וכובד ראש ״

ט׳ ״ אין כל הדברים הא׳
האלו אמורין אלא בזמן שגלו כו׳
ישר׳ לבין האומות או בזמן שיד
הגוים תקפה עליהן ׳ אבל בזמן
שיד ישר׳ תקפה על אומות כו׳
העולם אסור לנו להניח עובד
ע״ז בינינו ואפילו יושב ישיבת
עראי או עובר ממקום למקום
לסחורה לא יעבור בארצינו עד
שיקבל עליו שבע מצות שנצטוו
בני נח שנ׳ לא ישבו בארצך ׳ כו׳
אפילו לפי שעה ׳ ואם קבל עליו
שבע מצות הרי זה גר תושב ׳ כו׳
ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן
שהיובל נוהג אבל שלא בזמן הא׳
היובל אין מקבלין אלא גר צדק
בלבד ״

פרק אחד עשר

אין הולכין בחוקות הגוים ולא
מדמין להן לא במלבוש ולא כו׳
בשער וכיוצא בהן שנ׳ ולא תלכו
בחקת הגוים וגו׳ ׳ ונ׳ ובחקותיהם
לא תלכו ׳ ונ׳ השמר לך פן תנקש
אחריהם ׳ הכל בענין אחד הוא׳
מזהיר שלא ידמה להם אלא כו׳
יהיה הישר׳ מובדל מהן וידוע
במלבושיו ובשאר מעשיו כמו
שהוא מובדל מהן במדעו ובדעות׳
וכן הוא אומ׳ ואבדיל אתכם מן כו׳
העמים ״ ב׳ ״ לא ילבש
במלבוש המיוחד להם ולא יגדל
ציצית כמו ציצת ראשם ולא כו׳
יגלח מן הצדדין ויניח השער
באמצע כמו שהן עושין וזהו
הנקרא בלורית ולא יגלח השער
מכנגד פניו מאזן לאזן ויניח

כפ הרמ״ל פ׳ קוסם שעשה לעצמו סימן נזורק עין קלוף
ומיער יוחר ונואל יום יהבוך יער הקו״פ תה״ה ומעשה
הרי יוש שפוגע כי תה״ו ויולך ודום הלם ׳הפך תחי ה
הרי יוש
פוגעת כי
תה״ה ולא
יולך כי יו׳
זה סימן
טוב׳ וכל
עש״

הפרינ אלא חרין כדרך שהן עושין
ולא יבנה מקומות כבנין היכלות
של עז כדי שיכנסו בהן רבים כל
מה שהן עושין וכל העושה אחת
מאלו וכיוצא בהן לוקה ״
ג ״ מי שהיה מסתפר
מישר כיון שהגיע קרוב לסורתו
שלש מעבעות לכל רוח שומט
את ידיו מישר שהיה קרוב לה׳
מאלכות ועריך לישב לפני מלכי׳
והיה לו גבעי לגוי שלא ידמה לה׳
להן הרי זה מותר ללבוש מלבושן
ולגלח כנגד פניו כדרך שהן ע׳
עושין ״ ד ״ אין מנחשין
כגוים שנ׳ לא תנחשו כיצד האומ׳
הנחוש כשלשה אלו שאומרין
הואיל ונפלה פתי מפי או נפל מ׳
מקלי מידי איני הולך למקום פלו׳
שאם אלך אין חפצי נעשים הו׳
הואיל ועבר שועל מימיני איני
יוצא מפתח ביתי היום שאם
יפגעני אדם רמאי ״ וכן אלו
ששומעין צפצוף העופות ואומ׳
יהי כך ולא יהיה כך טוב או רע ל׳
לעשות דבר פלו׳ ולא טוב לי לא
לעשה כאליעזר עבד אברהם
וכל כיוצא בדברים האלו הכל
אסור וכל העושה מעשה מפני
דבר מדברים אלו לוקה ״
ה ״ מי שבנה דירה זו שנ׳
שבניתי סימן טוב היתה עלי ש׳
ואשה זו שנשאתי ובהמה זו
שקניתי מבורכת היתה ומעת ש׳
שקניתיה העשרתי וכן השואל
לתינוק אמר לו פסוק אתה ואמ׳
לו פסוק מן הברכות ישמ׳
ושמח ואמ׳ זה סימן טוב כל אלו
וכיוצא בהן מותר הואיל ולא
כיון מעשיו ולא נמנע מלעשות
אלא עשה זה סימן לעצמו לדבר
שכבר היה הרי זה מותר ״
ו ״ איזהו קוסם זה ש׳
העושה מעשה משיאר המע׳
המעשיות כדי שישוב ותפנה
מחשבתו מכל הדברים עד שיאמ׳
דברים העתידין להיות ויאמר
דבר פלוני עתיד להיות או אינו
הווה או שיאמ׳ שראוי לעשות
כך והזהרו מכך ״ ד ״
יש מן הקוסמים שהוא מל׳
משמש בחול או באבנים ויש
מהן שצועק וצוהר לארץ ועוק׳
ויש מי שמסתכל במראה של
ברזל או עששית ומדמין ואומ׳
ויש מי שאוחז מקל בידו ונשען
עליו ומכה בו עד שתפנה מחש׳
מחשבתו ומדבר הוא שהנביא
אומ׳ עמי בעצו ישאל ומקלו יגיד
לו ״ ואסור לקסום ולשאול לקו׳
לקוסם אלא שהשואל לקוסם מכ׳
לוקין מכת מרדות ואבל הקוסם
עצמו אם עשה מעשה מכל
מאלו וכיוצא בהן לוקה שנ׳ לא
ימצא בך מעביר כו׳ קסם קסמים ״
ח ״ ואיזהו מעונן זה
אלו נותני העתים שאו׳ באצטג׳
באיצטגנינות יום פלו׳ רע יום פלו׳
טוב יום פלו׳ ראוי לעשות בו ש׳
מלאכה פלו׳ שנה פלו׳ או ש׳
חודש פלוני רע לדבר פלו׳ ״
ט ״ אסור לעונן אפילו
שלא עשה מעשה אלא הודיע
אותן הכזבים שהכסלים מדמין
שהן דברי אמת ודברי חכמה וכל
העושה מעשה מפני האיצטגנינ׳
וכוון מלאכתו או הליכתו באותו
העת שקבעו הוברי שמים הרי
זה לוקה שנ׳ לא תעננו ״ וכן
האוחז את העינים ומדמה מפני
הרואים שעשה מעשה תמהון
והוא לא עשה הרי זה בכלל מע׳
מעונן ולוקה ״ י ״
איזהו חובר זה שמדבר בדברים
שאינן לשון עם ואין להן ענין ש׳
ומעלה על דעתו בכסלותו שאותן
הדברים מועילין עד שהם אומ׳
שהאומ׳ כך וכך על הנחש אינו מ׳
העקרב אינו מזיק והאומר
כך וכך על האיש אינו ניזק מהן
ואוחז בידו בעת שמדבר מפתח
או סלע וכיוצא בדברים האלו
הכל אסור והאוחז שאוחז בידו
כלום או שעשה מעשה עם
דבורו אפילו הראה באצבעו ל׳
הרי זה לוקה שנ׳ לא ימצא בך ונ׳
וחובר חבר ״ יא ״ אבל
אם אמ׳ דברים בלבד ולא הניד לא
אצבע ולא ראש ולא היה בידו
כלום וכן אדם שאמ׳ עליו החובר
אותן הקולות והוא יושב לפניו
ומדמה שיש לו בזה הנייה מכ׳
אותו מכת מרדות מפני שנשתתף
בסכלות החבר וכל אותן הקולות
והשמות המשונים והמכוערים
לא ירעו וגם היטב אין אותם ״
יב ״ מי שנשכו עקרב
או נחש מותר ללחוש על מקום
הנשיכה ואפילו בשבת כדי לישב
דעתו ולחזק לבו אף על פי שאין הו׳
הדבר מועיל כלום הואיל ומסוכן
הוא התירו לו כדי שלא תטרף
דעתו עליו ״ יג ״
הלוחש על המכה וקורא פסוק
מן התורה וכן הקורא על התינוק
שלא יבעת והמניח ספר תורה
או תפילין על הקטן בשביל שי׳
שישן לא די לו שהוא בכלל ה׳

חברים ומנחשין ואלו שהן בכלל
המספרים בתורה שהם עושים
דברי תורה רפואות גוף ואינם אל
אלא רפיאות נפשות שנ׳ ויהיו חיים
לנפשך · אבל הבריא שקרא פס׳
פסוקים או מזמור מתלים כדי
שתגן עליו זכות קריאתן וינצל
מצרות ונזקים הרי זה מותר ··
יד ·· איזהו דורש אל המתי׳
זה המרעיב עצמו והולך ולן בבית
הקברות כדי שיבא המת בחלום
ויודיעו מה ישאל עליו · ויש
אחרים שהן לובשין מלבושים יד׳
ידועים ואומ׳ דברים ומקטירין ק׳
קטורת ידועה וישנים לבדם כדי
שיבוא מת פלוני ויספר עמו ב׳
בחלום כללו של דבר כל העושה
מעשה כדי שיבוא המת ויודיעו
לוקה שנ׳ לא ימצא ודורש אל ה׳
המתים ושואל אוב וידעוני ··
ט׳ ·· אסור לשאול בעל
אוב או ידעוני שנ׳ לא ימצא בך
מעביר וגו׳ · ושואל אוב וידעוני
נמצאות לאחר שבעל אוב וידעוני
עצמן בסקילה והנשאל בהן ה׳
באזהרה ומכין אותו מכת מרדו׳ ··
ואם כיון מעשיו ועשה כפי מ׳
מאמרן לוקה ·· יה ··
המכשף חייב סקילה והוא שע׳
שעשה מעשה כשפים · אבל ה׳
האוחז את העינים והוא שיראה
שעשה מעשה והוא שלא עשה
לוקה מכת מרדות מפני שלאו ב׳
זה שנ׳ מכשף בכלל לא ימצא ב׳
בך לאו שניתק לאזהרת מיתת
ב״ד הוא ואין לוקין עליו שנ׳ מכ׳
מכשפה לא תחיה ·· יו ··
והדברים האלו כלן דברי ש׳
שקר וכזב הם והן שהטעו בהן

עובדי ע״ז הקדמונים לגויי הא׳
הארצות כדי שינהו אחריהן ל׳
ואין ראוי לישר׳ שהן חכמים
מחוכמים להמשך בהבלים אלו
ולא להעלות על הלב שיש בהן
תועלת שנ׳ כי לא נחש ביעקב
ולא קסם בישר׳ ונ׳ כי הגוים הא׳
האלה אשר אתה יורש אותם
אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו
ואתה לא כן נתן לך יי׳ אלהיך ··
יח ·· כל המאמין בדברי
אלו וכיוצא בהן ומחשב בלבו ש׳
שהן אמת ודברי חכמה · אבל
התורה אסרה אותם אינו אלא מ׳
מן הסכלים ומחסרי הדעת ובכלל
הנשים והקטנים שאין דעתן
שלמה · אבל בעלי החכמה ותמ׳
ותמימי הדעת ידעו בראיות
ברורות שכל אלו הדברים שאס׳
שאסרה תורה אינם דברי חכמ׳
אלא תהו והבל שנמשכו בהן ח׳
חסירי דעת ונטשו כל דרכי האמ׳
האמת בגללן ומפני זה אמרה
תורה כשהזהירה על כל אלו ה׳
ההבלים תמים תהיה עם יי׳ א׳
אלהיך ··

פרק שנים עשר

אין מגלחין פאות הראש כמו
[redacted] ל׳
שנ׳ לא תקיפו פאת ראשכם וכ׳
וחייב על כל פאה ופאה לפיכך
המגלח שני צדדיו מפלו בבת אח׳
אחת והתראה אחת לוקה שתים ··
ב ·· אחד המגלח הא׳
הפאות לבד ומניח שער כל
הראש ואחד המגלח כל הראש

באחד האומו׳ וגלח הפאות לוקה
כד״א כשיש המגלח אבל המתגלח
אינו לוקה אלא אם כן סייע והגלח
והמגלח את הקטן לוקה ··
ג ·· האשה שגלחה פאות
ראש האיש או שנתגלחה פטור׳
שנ׳ לא תקיפו פאת ראשכם
ולא תשחית פאת זקנך כל שישנו
בבל תקיפו ישנו בבל תשחית ·
ואשה אינה בבל תשחית לפי׳
שאין לה זקן לפיכך העבדים
הואיל ויש להן זקן אסורין בהקפה ··
ד ·· כל מצות לא תעש׳
שבתורה אחד אנשים ואחד
נשים חוץ מבל תקיפו ובל תשחית
ובל יטמא כהן למתים וכל מצות
עשה שהיא מזמן לזמן ואינה
תדירה נשים פטורות חוץ מק׳
מקידוש היום ואכילת מצה בליל
הפסח ואכילת הפסח והקהל
ושמחה שהנשים חייבות ··
ה ·· טומטום ואנדרוגינ׳
הרי הן ספק נותנין עליהן חומרי
האיש וחומרי האשה בכל מק׳
מקום וחייבין בכל ואם עברו
אינן לוקין ·· ו ·· אף על פי
שהאשה מותרת לגלח פאות
ראשה הרי היא אסורה לגלח
פאות ראש הזכר ואפילו הקטן
אסור לה לגלח לו ופאה זו שנ׳
שמניחין בצדעין לא נתנו בו ש׳
חכמים שיעור · ושמענו מזקני׳
שאין מניח פחות מארבעים ש׳
שערות ומותר ללקוט הפאות
במספרים לא נאסר אלא של ת׳
תער ·· ז ·· דרך כומרי
ע״ז היה להשחית זקנם לפיכך
אסרה תורה להשחית הזקן וחמ׳
חמש פאות יש בזקן לחי העליון

ולחי התחתון ולחי העליון מימין
ולחי התחתון משמאל ושבולת
הזקן ולוקה על כל פיאה ופיאה ואם
נטלם כולם כאחת לוקה חמש ׃
ח׳ ׃ ואינו חייב עד שי׳
שיגלחנו בתער שנ׳ ולא תשחית
את פאת זקנך גילוח שיש בו ה׳
השחתה לפיכך אם גלח זקנו
במספרים פטור ואין המתגלח
לוקה עד שיסייע ואשה מותר
להשחית זקנה אם היה לה שער
כזקן ואם השחיתה זקן האיש
פטורה ׃ ט׳ ׃ השפם
מותר לגלחו בתער והוא השער
שעל גבי שפה העליונה ׃ וכן
השער המדולדל מן השפה הת׳
התחתונה ואעפ״ שהוא מותר
לא נהגו ישר׳ להשחיתו אלא מגלח
קצתו עד שלא יעכב אכילה וש׳
ושתייה ׃ י׳ ׃ העברת
השער משאר הגוף כגון בית
השחי ובית הערוה אינו אסור
מן התורה אלא מדברי סופרים
והמעבירו מכין אותו מכת מר׳
מרדות ׳ בד״א במקום שאין מע׳
מעבירין אותו אלא נשים אבל
במקום שמעבירין השער הזה
האנשים אם העבירו אין מכין
אותו ומותר להעביר השער
משאר אברים במספרים בכל
מקום ׃ י״א ׃ לא תעדה
אשה עדי איש כגון שתשים
בראשה מצנפת או כובע או ה׳
שריון וכיוצא בו או שתגלח רא׳
ראשה כאיש ולא יעדה איש ע׳
עדי אשה כגון שילבש בגדי צ׳
צבעונין וחלי זהב במקום שאי׳
שאין לובשין אותם הכלים ואין
משימין אותן לאנשים הכל כמנ׳

כמנהג המדינה ׃ י״ב ׃
איש שעדה עדי אשה ואשה
שעדת עדי איש לוקין ׳ המלקט
שערות לבנות מתוך השחורות ב׳
או מראשו או מזקנו משילקט
שערה אחת לוקה מפני שעדה
עדי אשה ׳ וכן אם צבע שערו ל׳
שחור משיצבע שערה לבנה
אחת לוקה ׃ י״ג ׃ טומטום
ואנדרוגינוס אין עוטף כאשה
ולא מגלח ראשו כאיש ואם עשה
כן אינו לוקה ׃ י״ד ׃
כתובת קעקע האמו׳ בתורה הוא
שישרט על בשרו וימלא מקום
השריטה כחול או דיו או שאר
צבעונין הרושמין וזה היה מנ׳
מנהג הגוים שרושמין עצמן לע״ז
שלהם כלומ׳ שהוא עבד מכור לה
ומורשם לעבודתה ׳ ומעת שירשו׳
באחד מדברים הרושמין וזה היה
אחר שישרוט באי זה מקום מן
הגוף בין איש בין אשה לוקה ׃
ט״ו ׃ כתב ולא רשם
בצבע או שרשם בצבע ולא כתב
בשריטה פטור עד שיכתוב
ויקעקע שנ׳ וכתובת קעקע וכו׳
בד״א בכותב אבל זה שכתבו ל׳
בבשרו וקעקעו בו אינו חייב אל׳
אלא אם כן סייע כדי שיעשה
מעשה אבל אם לא עשה כלום
אינו לוקה ׃ י״ו ׃ השורט
שריטה אחת על המת לוקה שנ׳
ושרט לנפש לא תתנו בבשרכם
אחד ישר׳ ואחד כהן ׃ שרט
שריטה אחת על חמשה מתים
או חמש שריטות על מת אחד
לוקה חמש והוא שהתרו בו ההוא
על כל אחת ואחת ׃ י״ז ׃
גדידה ושריטה אחת היא וכשם

שהיו ה׳ ׃ שורטין בבשרן על
מתיהן כך היו חובלין בעצמן ל׳
לע״ז שנ׳ ויתגודדו כמשפטם
גם זה אסרה תורה שנאמר לא
תתגודדו אלא שעל המת בין ש׳
שרט בידו בין שרט בכלי לוקה
ולע״ז בכלי חייב ומלקות בידו פטור ׃
י״ח ׃ ובכלל אזהרה
זו שלא יהו שני בתי דינין בעיר אחת
זה נוהג במנהג אחד וזה נוהג ב׳
במנהג אחר שדבר זה גורם לה׳
למחלוקת גדולה וכתיב לא תתגדד׳
לא תעשו אגודות אגודות ׃
י״ט ׃ הקורח קרחה על מת
לוקה שנ׳ ולא תשימו קרחה בין
עיניכם למת ׳ אחד ישר׳ ואחד
כהן שקרח על המת אינו לוקה
אלא אחת ׳ הקורח ארבע או חמש
קריחות על מת אחד לוקה כמנין
הקרחות והוא שהתרו בו על כל
קרחה וקרחה ׃ כ׳ ׃ אחד
הקורח בידו או בסם או הטביל ב׳
חמש אצבעותיו בסם והניחם ב׳
בחמש מקומות בראשו בבת אחת
הואיל וקרח חמש קרחות אעפ״י
שהיא התראה אחת לוקה חמש
שהרי כולן באין כאחת וחייב על
כל הראש כבין העינים שנ׳ לא יק׳
יקרחו קרחה בראשם ׳ וכמה שיע׳
שיעור הקרחה כדי שיראה מראש׳
מראשו כגריס פנוי בלא שער ׃
כ״א ׃ הקורח ראשו או
השורט בבשרו על ביתו שנפל או
על ספינתו שטבעה בים פטור וא׳
ואינו חייב אלא על המת בלבד או
השורט לע״ז ׃ כ״ב ׃ הקורח
קרחה בראשו של חברו ׳ השורט ש׳
שריטה בבשר חברו ׳ והכותב כתבת
קעקע בבשר חברו והיה חברו מס׳

פ״ק דיבמות

בפ״ק דקידושי׳

מסייע בזמן ששניהם מזידין או
שניהן לוקין אחד שוגג ואחד
מזיד המזיד משניהם לוקה וכו׳
והשוגג פטור ׃

הלכות תשובה ׃

מצות
עשה אחת והוא שישוב
החוטא מחטאו לפני ייי ויתודה ובאור
מצוה זו ועקרים הנגררים עמה
בגללה בפרקים אלו ׃

פרק ראשון ׃

א׳

המצות שבתורה בין עשה בין
לא תעשה אם עבר אדם על אחת
מהן בין בזדון בין בשגגה כשי׳
כשיעשה תשובה וישוב מחט׳
מחטאו חייב אדם להתודות לה׳
לפני ייי ברוך הוא שנ׳ איש או א׳
אשה כי יעשו מכל חטאות הא׳
האדם וכו׳ והתודו את חטאתם
אשר עשו וידוי דברים וידוי זה
מצות עשה ׃ ב׳ ׃ כיצד
מתודה אומר ייי חטאתי עויתי
פשעתי לפניך ועשיתי כך וכך
והרי נחמתי ובושתי במעשי ו׳
ולעולם איני חוזר לדבר זה וזהו
עיקרו של וידוי וכל המרבה להתודו׳
ומרבה להתודות ומאריך בענין
זה הרי זה משובח ׃ ג׳ ׃
וכן בעלי חטאות ואשמות
בעת שמביאין קרבנותיהן על
שגגתן או על זדונן אין מתכפר
להם בקרבנן עד שיעשו תשובה
ויתודו וידוי דברים שנ׳ והתודה
אשר חטא עליה ׃ ד׳ ׃
וכן כל מחוייבי מיתות ב״ד
ומחוייבי מלקות אין מתכפר
להם במיתתם או בלקיותם עד
שיעשו תשובה ויתודו וכן הח׳
החובל בחברו או המזיק ממונו
אע״פ ששלם מה שהוא חייב לו
אין מתכפר לו עד שיתודה וישוב
מלעשות כזה לעולם שנ׳ איש או
אשה כי יעשו מכל חטאות האדם
וכו׳ ׃ ה׳ ׃ שעיר המשתלח
לפי שהוא כפרה לכל ישר׳ כהן ג׳
גדול מתודה עליו על לשון כל
ישר׳ שנ׳ והתודה עליו את כל
עונות בני ישר׳ ׃ ו׳ ׃
שעיר המשתלח מכפר על כל ה׳
עבירות שבתורה הקלות והחמורו׳
בין שעבר בזדון בין שעבר בש׳
בשגגה בין שהודע לו בין שלא
הודע לו הכל מתכפר בשעיר
המשתלח והוא שעשה תשובה
אבל אם לא עשה תשובה אין השעיר
מכפר לו אלא על הקלות ׃
ז׳ ׃ ומה הן הקלות ומה הן
החמורות החמורות הן העבירות
שחייבין עליהן מיתת ב״ד או כרת
ושבועת שוא ושקר אע״פ שאין
בה כרת הרי הן מן החמורות
ושאר מצות לא תעשה ומצות
עשה שאין בהם כרת הן הקלות ׃
ח׳ ׃ בזמן הזה שאין
בית המקדש קיים ואין לנו מזבח
כפרה אין שם אלא תשובה ה׳
התשובה מכפרת על כל העבירות
אפילו רשע כל ימיו ועשה תשובה
באחרונה אין מזכירין לו שום
רע שנ׳ ורשעת הרשע לא יכשל
בה ביום שובו מרשעו ועצמו ש׳
של יום הכפורים מכפר לשבים
שנ׳ כי ביום הזה יכפר עליכם וג׳ ׃
ט׳ ׃ אע״פ שהתשובה
מכפרת על הכל ועצמו של יום ה׳
הכפורים מכפר יש עבירות שהן
מתכפרין בשעתן ויש עבירות
שאין מתכפרין אלא לאחר זמן
כיצד עבר אדם על מצות עשה
שאין בה כרת ועשה תשובה
אינו זז משם עד שמוחלין לו ל׳
מיד ובאלו נאמ׳ שובו בנים שובבי׳
ארפא משובתם ׃ י׳ ׃
עבר על מצות לא תעשה שאין
בה כרת ולא מיתת ב״ד ועשה
תשובה תולה ויום הכפורים ה׳
מכפר ובאלו נאמ׳ כי ביום הזה
יכפר עליכם וכו׳ ׃ יא׳ ׃
עבר על כריתות ומיתות ב״ד
ועשה תשובה תשובה ויום
הכפורים תולין ויסורין הבאין
עליו גומרין לו הכפרה ולעולם
אין מתכפרין לו כפרה גמורה
עד שיבואו עליו יסורין שנ׳ ופקדתי
בשבט פשעם ובנגעים עונם ׃
יב׳ ׃ במה דברים אמורים בשלא חלל ה׳
השם בעת שעבר אבל המחלל ה׳
השם אע״פ שעשה תשובה וה׳
והגיע יום הכפורים והוא עומד
בתשובתו ובאו עליו יסורין אינו
מתכפר לו כפרה גמורה עד
שימות אלא תשובה ויום הכפ׳
הכפורים ויסורין שלשתן תול׳
תולין ומיתה מכפרת שנ׳ ונגלה
באזני ייי צבאות וג׳ ׃

פרק שני ׃

אי זו היא
תשובה גמורה זה שבא לידו דבר
שעבר בו ואפשר בידו לעשותו
ופירש ולא עשה בה מפני התש׳
התשובה לא מיראה ולא מכשלון
כח כיצד הרי שבא על אשה
בעבירה ולאחר זמן נתייחד עמה

והוא עומד באהבתו בה ובכח גופו
ובמדינה שעבר בה ופירש ולא
עבר זהו בעל תשובה הגון שלמה
אומ' זכור בוראך בימי בחורותיך
ב ואם לא שב אלא
בימי זקנותו ובעת שאי אפשר
לעשות תשובה מעולה היא לו ו
ובעל תשובה הוא ואפילו עבר כל
ימיו ועשה תשובה ביום מיתתו
ומת בתשובתו כל עונותיו נמחלי
שנ' עד אשר לא תחשך השמש
וג' שהוא יום המיתה מכלל שאם
זכר בוראו קודם שימות ונסלח לו
ג ומה היא התשובה
שיעזוב החוטא חטאו ויסירנו
ממחשבתו ויגמור בלבו שלא יעשה
עוד שנ' יעזוב רשע דרכו ואיש
און מחשבותיו וכן יתנחם על ש
שעבר שנ' שובי נחמתי ואחרי ה
הודעי ספקתי על ירך ויעיד עליו
יודע תעלומות שלא ישוב לזה
החטא לעולם שנ' ולא נאמ' עוד
אלהינו למעשה ידינו אשר בך
ירוחם יתום וצריך להתוודות
בשפתיו ולומ' ענינות אלו שגמר
בלבו ד כל המתודה
בדברים ולא גמר בלבו לעזוב הרי
זה דומה לטובל ושרץ בידו שא'
שאין הטבילה מועלת עד שישליך
השרץ מידו וכן הוא אומ' ומודה
ועוזב ירוחם וצריך לפרוש את
החטא שנ' אנא חטא העם הזה
ויעשו להם אלהי זהב
ה מדרכי התשובה להיות
השב צועק תמיד לפני יי' בבכי
ובתחנונים ועושה צדקה כפי
כחו ומתרחק הרבה מן הדבר
שחטא בו ומשנה שמו כלומר
אני אחר ואיני אותו האיש שע

שעשה אותן המעשים ומשנה
מעשיו כלם לטובה ולדרך ישרה
וגולה ממקומו שגלות מכפרת עון
מפני שגורמת לו להכנע ולהיות
עניו ושפל רוח ו ושבח
גדול לשב שיתודה ברבים ויודיע
להם ומגלה עבירה שבינו לבין ה
חבריו לאחרים ואומ' להם אמנם
חטאתי לפלוני ועשיתי לו כך וכך וה
והריני היום שב ומתנחם וכל המתגאה
ואינו מודיע אלא מכסה פשעיו
אין תשובתו גמורה שנ' מכסה
פשעיו לא יצליח ז
בד"א בעבירות שבין אדם לחבירו ה
אבל שבינו לבין המקום אינו צריך
לפרסם עצמו ועזות פנים היא לו
אם גלה אלא שב לפני האל ברוך
הוא ופורט חטאיו לפניו ומתודה
עליהן בפני רבים וטובה היא לו ש
שלא נתגלה עונו שנ' אשרי נשוי
פשע כסוי חטאה ח
אע"פ שהתשובה והצעקה יפה
לעולם בעשרת הימים שבין ראש
השנה ויום הכפורים היא יפה ה
ביותר ומיד היא מתקבלת שנאמ'
דרשו יי' בהמצאו וג' בד"א ביחיד
אבל בציבור כל זמן שעושין ת
תשובה וצועקין בלב שלם הן ה
נענין שנ' כיי' אלהינו בכל קראנו א
אליו ט יום הכפורים
הוא זמן תשובה לכל ליחיד ולרבי'
והוא קץ מחילה וסליחה לישר'
לפיכך חייבין הכל לעשות תשוב'
ולהתודות ביום הכפורים ומצות
ודוי יום הכפורים שיתחיל מערב
היום קודם שיאכל שמא יחנק ה
בסעודה קודם שיתודה ואע"פ
שהתודה קודם שיאכל חוזר ומת
ומתודה בליל יום הכפורים ערבית

וחוזר ומתודה בשחרית ובמוסף
ובמנחה ובנעילה והיכן מתודה
יחיד אחר תפלתו בברכה רביעי'
ח הודוי שנהגו בו
כל ישר' אבל חטאנו וכו' והוא
עיקר הודוי עבירות שהתודה
עליהן ביום הכפורים זה חוזר
ומתודה עליהן ביום הכפורים
אחר אע"פ שהוא עומד בתשובתו
שנ' כי פשעי אני אדע וחטאתי
נגדי תמיד יא אין
התשובה ולא יום הכפורים מכפ'
מכפרין אלא עבירות שבין אדם
למקום כגון מי שאכל דבר אס'
אסור או בעל בעילה אסורה וכה
וכיוצא בהן אבל עבירות שבין
אדם לחבירו כגון חובל חבירו או
המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא ב
בהן אינו נמחל לו לעולם עד
שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו
וירצהו יב ואע"פ
שהחזיר לו ממון שהוא חייב
לו צריך לרצותו ולשאול ממנו
שימחול לו ואפילו לא הקניט
את חבירו אלא בדברים צריך לפיסו
ולפגוע עד שימחול לו
יג לא רצה חבירו למחול
לו מביא לו שורה של שלשה
בני אדם מריעיו ופוגעים בו ומ'
ומבקשים ממנו לא נתרצה להם
מביא לו שניה ושלישית לא ה
רצה מניחו והולך לו וזה שלא
מחל לו הוא החוטא ואם היה ה
הוא רבו הולך ובא אפילו אלף פעמ'
עד שימחול לו יד ואס
אסור לאדם שיהיה אכזרי ולא
יתפייס אלא יהיה נוח לרצות וק
וקשה לכעוס ובשעה שמבקש
ממנו החוטא למחול לו מוחל לו

לו בלבב שלם ובנפש חפצה יפייסו
היצר לו הרבה וחטא לו הרבה ל'
לא יקום ולא יטור וזהו דרכם של
זרע ישר' ולבם הנכון. אבל עבודי
ערלי הלב אינן כן אלא עברתו ש
שמרה לנצח. וכן הוא אומ' על
הגבעונים לפי שלא מחלו ולא נ'
נתפייסו והגבעונים לא מבני
ישר' הם " ט " החוטא
לחברו ומת חברו קודם שיבקש
ממנו מחילה מביא עשרה בני
אדם ומעמידן על קברו ואומר
בפניהם חטאתי ליי' אלהי ישר'
ולפלוני זה שעשיתי כך וכך ל'
ואם היה חייב לו ממון יחזירו
ליורשיו לא היה יודע יורשיו ינח
בב"ד ויתודה "

פרק שלישי:

א

אחד ואחד מבני האדם יש לו
זכות ועונות מי שזכיותיו יתירות
על עונותיו צדיק' ומי שעונותיו
יתירות על זכיותיו רשע מחצה
על מחצה בינוני " ב "
וכן המדינה אם היו זכיות כל אנש'
יושביה מרובות על עונותיהם ה'
הרי זו צדקת' ואם היו עונותיהם
מרובים הרי זו רשעה וכן כל העו'
העולם כו' " ג " אדם
שעונותיו מרובין על זכיותיו מ'
מיד הוא מת ברשעו שנ' על רוב
עונך' וכן המדינה שעונותיה
מרובין מיד היא אובדת שנ' זעק'
סדם ועמרה כי רבה' וכן כל העולם
כלו אם היו עונותיהן מרובין מיד
הן נשחתין שנ' וירא יי' כי רבה ר'
רעת האדם " ד " ושקול
זה אינו לפי מנין הזכיות והעונ'

אלא לפי גדלן יש זכות שהוא כנגד
כמה עונות שנ' יען נמצא בו דבר
טוב' ויש עון שהוא כנגד כמה
זכיות שנ' וחוטא אחד יאבד ל'
טובות הרבה' ואין שוקלין אלא
בדעתו של אל דעות והוא היוד'
היודע היאך עורכין הזכיות כנגד
העונות " ה " כל מי
שניחם על מצות שעשה ותהה
על הזכיות ואמ' בלבו ומה הועלתי
בעשייתן אלא לא עשיתי אותם
הרי זה איבד כולן ואין מזכירין לו
שום זכות לעולם שנ' וצדקת הצ'
הצדיק לא תצילנו ביום רשעו אין ל'
זה אלא בתוהא על הראשונות "
ו " כשם ששוקלין עונות
האדם וזכיותיו בשעת מיתתו כך ל'
בכל שנה ושנה שוקלין עונות כל
אחד ואחד מבאי העולם עם זכיותיו
ביום טוב של ראש השנה' מי שנ'
שנמצא צדיק נחתם לחיים' ומי ש'
שנמצא רשע נחתם למיתה' והבינו'
והבינוני תולין לו עד יום הכפורים ל'
אם עשה תשובה נחתם לחיים' ואם
לאו נחתם למיתה " ז "
אעפ"י שתקיעת השופר בראש השנ'
גזרת הכתוב רמז יש בו כלו' עורו עורו
ישנים משנתכם והקיצו נרדמים
מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו
בתשובה וזכרו בוראכם אלו השכחים
את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל
שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל
ולא יציל הביטו לנפשותיכם והטו'
והטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזוב
כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו
אשר לא טובה " ח " לפיכך
צריך כל אדם שיראה עצמו כל ה'
השנה כולה כאלו חציו זכאי וחציו
חייב' עשה חטא אחד הרי הכריע

עצמו והכריע את כל העולם לכף חו'
חובה וגרם לו השחתה עשה מצ'
מצוה אחת הרי הוא הכריע עצמו ל'
והכריע כל העולם לכף חובה ול'
וגרם לו תשועה והצלה זה הוא
שנ' וצדיק יסוד עולם זה שצדק
עצמו הכריע את כל העולם כולו
והצילו " ט " ומפני
ענין זה נהגו כל בית ישר' להרבות
בצדקה ובמעשים טובים ולעסק
במצות מראש השנה ועד יום
הכפורים יתר מכל ימות השנה'
ונהגו כולם לקום בלילה בעשרת
ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות
בדברי תחנונים ובדברי כבושים
עד שיאור היום " י "
בשעה ששוקלין עונות אדם עם
זכיותיו אין מחשבין עליו תחלת
עון שחטא ולא שני אלא משלישי
ואילך אם נמצאו עונותיו משליש'
ואילך מרובין על זכיותיו אותן שני
העונות מצטרפין ודנין אותו על
הכל " יא " ואם נמצאו
זכיותיו כנגד עונותיו אשר מעון
שלישי ואילך מעבירין כל עונותיו
ראשון ראשון לפי שהשלישי נח'
נחשב ראשון שכבר נמחלו השנים
וכן הרביעי הרי הוא ראשון שכ'
שכבר נמחל השלישי וכן עד סופן "
יב " במה דברים אמורים ביחיד של כל
אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר'
אבל הציבור תולין להן עון ראש'
ראשון ושני ושלישי שנ' על שלש'
פשעי ישר' ועל ארבעה לא אשיבנ'
כשמחשבין להן על דרך זה מתח'
מחשבין להם מרביעי ואילך "
יג " הבינונים אם היה בכ'
בכלל מחצה עונות שלהן שלא ה'
הניח תפילין מעולם דנין אותו כפ'

חטאיו ויש לו חלק לעולם הבא וכן
כל הרשעים שעונותיהן מרובין ל
דנין אותם כפי חטאותיהם ויש ל
להן חלק לעולם הבא שכל ישראל יש
להם חלק לעולם הבא אע״פ שחטאו
שנ׳ ועמך כולם צדיקים לעולם
ירשו ארץ זה משל כלומר ארץ ה
החיים והוא העולם הבא וכן
חסידי אומות העולם יש להם
חלק לעולם הבא ״ יד ״
ואלו הן שאין להם חלק לעולם
הבא אלא נכרתין ואובדין ונדונין
כפי גודל רשעם וחטאתם לעולם
ולעולמי עולמים המינין והאפיקו
והאפיקורוסים והכופרים בכיית
הגאולה והכופרים בתורה והכופרי
בתחיית המתים והמשומדים וה
ומחטיאי הרבים והפורשים מ
מדרכי צבור והעושה עבירות ב
ביד רמה בפרהסיא כיהויקים
והמוסרים ומטילי אימה על הצ
הצבור שלא לשם שמים ושופכי
דמים ובעלי לשון הרע והמושך
ערלתו ״ טו ״ חמשה
הם הנקראים מינים האומר שאין
שם אלוה ואין לעולם מנהיג והאומ׳
שיש שם מנהיג אבל הן שנים או
יתר והאומ׳ שיש שם רבון אחד
אלא שהוא גוף ובעל תמונה וכן
האומ׳ שאינו לבדו ראשון וצור
לכל וכן העובד אלוה זולתו כדי ל
להיות מליץ בינו ובין רבון העולמי
כל אחד מחמשה אלו מין ״
יז ״ שלשה הן הנקראין א
אפיקורוסין האומ׳ שאין שם כל
נבואה כלל ואין שם מדע שמגיע
מהבורא ללב בני אדם והמכחיש
נבואתו של משה רבנו והאומר
שאין הבורא יודע מעשה בני א
אדם כל אחד משלשה אלו אפי
אפיקורוסין ״ יח ״ שלשה
הם הכופרים בתורה האומ׳ שאין
התורה מעם יי׳ אפילו פסוק אחד
ואפילו תיבה אחת אם אמ׳ משה
אמרו מפי עצמו הרי זה כופר
בתורה וכן המכפר בפירושה והוא
תורה שבעל פה והכחיש מגידי׳
כגון צדוק ובייתוס והאומר ש
שהבורא החליף מצוה זו במצוה
אחר׳ וכבר בטלה תורה זו אע״פ שהיא
היתה מעם יי׳ כגון הנוצרים וה
וההגריים כל אחד משלשה אלו כופ
בתורה ״ יט ״ שנים
הן המשומדים המשומד לעבירה
אחת והמשומד לכל התורה כולה׳
המשומד לעבירה אחת זה שהחזיק
עצמו לעשות אותה עבירה בזדון
ונתפרסם בה והורגל בה אפילו היתה
מן הקלות כגון שהוחזק תמיד
ללבוש שעטנז או להקיף פאה ל
ונמצא כאלו בטלה מצוה זו מן ה
העולם אצלו הרי זה משומד לאותו
דבר והוא שיעשה להכעיס׳ וה
והמשומד לכל התורה כולה כגון
החוזר לדתי הגוים בשעה שגוזרין
שמד וידבק בהן ויאמ׳ מה בצע לי
להדבק בישר׳ שהן שפלים ונרדפין
טוב לי שידבק באלו שידן ת
תקיפה הרי זה משומד לכל התור
כולה ״ יט ״ מחטיאי הרבי
אחד שהחטיאן בדבר גדול כירבעם
וצדוק ובייתוס ואחד שהחטיאן
בדבר קל אפילו לבטל מצות עשה
ואחד האונס אחרים עד שיחטאו
כמנשה שהיה הורג את ישראל
עד שיחטאו ויעבדו ע״ז או שהסיע
אחרים והדיחן כישוע ״ כ ״
הפורש מדרכי צבור אע״פ שלא
עבר עבירות אלא נבדל מעדת ל
ישר׳ ואינו עושה מצות בכללן ולא
נכנס בצרתם ולא מתענה בתעניתם
אלא הולך בדרכו כאחד מגויי ה
הארץ וכאלו אינו מהם אין לו
חלק לעולם הבא ״ כא ״
העושה עבירות ביד רמה כיהויקים
בין שעשה קלות בין שעשה ה
חמורות אין לו לעולם הבא וזה
הוא הנקרא מגלה פנים בתורה
מפני שהעיז מצחו וגלה פניו
ולא בוש מדברי תורה ״ כב ״
שנים הן המוסרים המוסר
חברו ביד גוים להרגו או להכותו
והמוסר ממון חברו ביד גוים או
ביד אנס שהוא כגוי ושניהם אין
להם חלק ״ כג ״ מטילי
אימה על הצבור שלא לשם ש
שמים זה הרודה צבור בחזקה
והן יראים ופוחדין ממנו הרבה
וכוונתו לכבוד עצמו ולכל חפציו
לא לכבוד שמים כגון מלכי גוים ״
כד ״ כל אחד ואחד מ
מארבעה ועשרים אנשים אלו
שמנינו אע״פ שהם ישר׳ אין להם
חלק לעולם הבא ״ ויש עבירות
קלות מאלו ואעפ״כ אמרו חכמים
שהרגיל בהן אין לו חלק לעולם ה
הבא כדי הן להתרחק מהן ולהז
ולהזהר מהן ״ כה ״ ואלו
הן המכנה את חברו והקוראו לחבר
בכנויו והמלבין פני חברו ברבים
והמתכבד בקלון של חבירו ו
והמבזה תלמידי חכמים והמבזה
רבותיו והמבזה את המועדות
והמחלל את הקדשים ״
כו ״ בד״א שכל אחד מאלו ו
אין לו חלק לעולם הבא כשמת
בלא תשובה אבל אם שב מרשעו

מרשעו ומת והוא בעל תשובה כל
הרי זה מבני העולם הבא שאין לך
דבר שעומד בפני התשובה אפילו
כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה ש
שב יש לו חלק לעולם הבא שנאמ׳
שלום שלום לרחוק ולקרוב אמר יי
ורפאתיו ״ כו ״ כל הרשעים
והפושעים והמשומדים וכיוצא
בהן שחזרו בתשובה בין בגלוי
בין שחזרו במטמוניות מקבלין
אותן שנ׳ שובו בנים שובבים אע״פ
משובתם יוצא שעדין שובב הוא
שהרי בסתר בלבד חוזר ולא בגלוי
מקבלין אותו בתשובה ״ ״

פרק רביעי

עשרים
וארבעה דברים מעכבין את התש׳
התשובה ארבעה מהן עון גדול וה׳
העושה אחד מארבעתן אין הקב״ה
מספיק בידו לעשות תשובה לפי
גודל חטאו ואלו הן ״ א
המחטיא את הרבים ובכלל עון ז׳
גדול זה המעכב את הרבים מלעשות
מצוה ״ ב ״ והמטה
חברו מדרך טובה לדרך רעה כגון
מסית ומדיח ״ ג ״ והרואה
בנו לתרבות רעה ואינו מוחה בידו
הואיל ובנו ברשותו אילו מוחה
בו היה פורש ממנו ונמנע כמו
כמחטיאו אותו ובכלל עון זה כל
שאיפשר בידו למחות באחרים
בין רבים בין יחידים ולא מוחה
אלא יניח אותו בכשלונן ״
ד ״ והאומר אחטא ואשוב
ובכלל זה האומר אחטא
ויום הכפורים מכפר ״ ב ״
ומהן חמשה דברים הן נועלין ל׳
דרכי תשובה לפני עושיהן ואלו

הן ״ א ״ הפורש מן הצבור
לפי שבזמן שיעשו תשובה לא יהי׳
עמהן ואינו זוכה עמהן בזכות ש׳
שעושין ״ ב ״ והחולק על
דברי חכמ׳ לפי שמחלוקתו גורמת
לו לפרוש מהן ואינו יודע דרכי ה׳
התשובה ״ ג ״ והמלעיג
על המצות שכיון שנתבזו בעיניו
אינו רודף אחריהן ולא עושן ואם
לא יעשה במה יזכה ״ ד ״
והמבזה רבותיו שדבר זה גורם לו
לדחפו ולטרדו מן העולם כגחזי
ובזמן שנטרד לא ימצא מלמד
ומורה לו דרך האמת ״ ה ״
והשונא את התוכחות שהרי לא
הניח לו דרך תשובה ״ ג ״
שהתוכחות גורמות לתשובה ש׳
שבזמן שמודיעין לו לאדם חטאיו
ומכלימין אותו חוזר בתשובה כמ׳
שכתב בתורה זכור אל תשכח וג׳
ממרים הייתם וכו׳ ״ ולא נתן ייי
לכם לב וכו׳ עם נבל ולא חכם ״
ד ״ וכן ישעיהו הוכיח
את ישר׳ ואמ׳ הוי גוי חוטא וכו׳
ידע שור קונהו וכו׳ ומדעתי כי
קשה וכו׳ וכן צוהו האל להוכיח
לחוטאים שנ׳ קרא בגרון אל תחשך
וכן כל הנביאים הוכיחו לישר׳ עד
שחזרו בתשובה לפיכך צריך
להעמיד בכל קהל וקהל מישר׳ חכם
גדול וזקן וירא שמים ואהוב להם
שיהיה מוכיח לרבים ומחזירן
בתשובה וזה ששונא התוכחות
אינו בא למוכיח ולא שומע דבריו
לפיכך יעמוד בחטאותיו שהן בו
בעיניו טובים ״ ה ״ ומהן
חמשה דברים העושה אותן אי
אפשר לו שישוב תשובה גמור
לפי שהן עונות שבין אדם לח׳

לחברו ואינו יודע חברו שחטא
לו כדי שיחזור או ישאל ממנו
למחול לו ואילו הן ״ א ״
המקלל את הרבים ולא קלל אדם
ידוע כדי שישאל ממנו כפרה ״
ב ״ והחולק עם גנב לפי
שאינו יודע גניבה זו של מי היא
אלא הגנב גונב לרבים ומביא לו
והוא לוקח ועוד שהוא מחזיק ל׳
יד הגנב ומחטיא אותו ״ ג ״
והמוצא אבדה ואינו מכריז ע׳
עליה עד שיחזירה לבעליה לאחר
זמן כשיעשה תשובה אינו יודע
למי יחזיר ״ ד ״ והאוכל
שור עניים יתומים ואלמנות אלו
בני אדם אומללים הם ואינם ידועי׳
ומפורסמין וגולין מעיר לעיר
ואין מכיר כדי שידע שור זה של
מי הוא ויחזירנו לו ״ ה ״
המקבל שוחד להטות דין אינו
יודע עד היכן מגיעה הטייה זו
וכמה היא כחה כדי שיחזיר
שהדבר יש לו רגלים ועוד שהוא
מחזיק יד זה ומחטיא אותו ״
ו ״ ומהן חמשה דברים ל׳
העושה אותן אין חזקתו לשוב
מהן לפי שהן דברים קלים בעיני
רוב בני האדם ונמצא חוטא והוא
ידמה שאין זה חוטא ואלו הן ״
א ״ האוכל מסעודה
שאינה מספקת לבעליה שזה אבק
גזל והוא מדמה שלא חטא ויאמ׳
כלום אכלתי אלא ברשותו ״
ב ״ והמשתמש בעבוטו של
עני שהעבוט של עני אינו אלא ל׳
כגון קרדום ומחרישה ויאמר
בלבו אינן חסרין והרי לא גזלתי
אותו ״ ג ״ והמסתכל
בעריות מעלה על דעתו שאין בכך

כלום שהוא אומ' וכי בעלתי אני קרבתי
והוא אינו יודע שראיית העינים
עון גדול שהוא גורמת לגופן של
עריות שנ' ולא תתורו אחרי לבבכם
וכו' '' ד' '' והמתכבד
בקלון של חברו אומ' בלבו שאינו
חטא שאין חברו עומד ולא הגיע
לו בשת ולא ביישו אלא ערך מע'
מעשיו הטובים וחכמתו למול
מעשה חברו או חכמתו כדי שיראה
מכללו שהוא מכובד וחברו בזוי
ה' '' והחושד כשרים
בלבו אומ' שאינו חטא לפי שהוא
אומ' מה עשיתי וכי יש שם אלא
חשד שמא עשה או לא עשה ק'
והוא אינו יודע שזה עון שמשים
אדם כשר בדעתו כבעל עבירות ''
ו' '' ומהן חמשה דברי'
העושה אותן ימשך אחריהם תמיד
והן קשים לפרוש מהן לפיכך צריך
אדם להזהר מהן שמא ידבק בהן
והן כולן דעות רעות עד מאד ואלו
הן רכילות ולשון הרע ובעל חמה
ובעל מחשבה רעה '' ז' ''
והמתחבר לרשע מפני שהוא
למד ממעשיו והן נרשמין בלבו ל'
הוא שאמ' שלמה ורועה כסילים
ירוע וכבר בארנו בהלכות דעות
דברים שצריך כל אדם לנהוג בהן
תמיד קל וחומר לבעל תשובה ''
ח' '' כל אלו הדברים וכיוצ'
בהן אעפ' שמעכבין את התשובה
אינן מונעין את התשובה אלא אם
עשה אדם תשובה מהן הרי
זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם
הבא

פרק חמישי

רשות כל אדם נתונה לו אם רצה
להטות עצמו לדרך טובה ולהיות
צדיק הרשות בידו ואם רצה ל'
להטות עצמו לדרך רעה ולהיות
רשע הרשות בידו הוא שכת' בתו'
הן האדם היה כאחד ממנו לדעת
טוב ורע כלו' הן מין זה של אדם
היה יחיד בעולם ואין לו מין שני דומה
לו מזה הענין שיהא הוא מעצמו
בדעתו ובמחשבתו יודע הטוב ל'
והרע ועושה כל מה שהוא חפץ
ואין לו מי שיעכב על ידו מלעשו'
הטוב או הרע וכיון שכן הוא פן י'
ישלח ידו כו' '' ב' '' אל יעבור
במחשבתך דבר זה שאומ' טפשי ל'
האומות ורוב ישר' שהקב"ה גוזר על
האדם מתחלת בריאתו להיות צדיק
או רשע כירבעם או חכם או סכל
או רחמן או אכזרי או כילי או שוע
וכן כל שאר הדעות ואין לו מי של'
שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי ש'
שמושכו לאחד משני הדרכים ל'
אלא הוא מעצמו ומדעתו מטה
לאי זו דרך שירצה הוא שירמיהו
אומ' מפי עליון לא תצא הרעות
והטוב כלו' אין הקב"ה גוזר על האד'
לא להיות טוב ולא להיות רע ''
ד' '' וכיון שכן הוא נמצא
זה החוטא הפסיד עצמו ולפיכך
ראוי לו לבכות ולקונן על מה שעש'
לנפשו וגמלה רעה הוא שכתוב אח'
אחריו מה יתאונן אדם חי גבר
על חטאיו וחזר ואמ' הואיל ורש'
ורשות זו בידינו ומדעתינו עש'
עשינו כל הרעות ראוי לנו לחזור
בתשובה ולעזוב רשענו שהרשו'
עתה בידינו הוא שכתוב אחריו
נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה
אל יי' '' ה' '' ועיקר זה
עיקר גדול והוא עמוד התורה
והמצוה שנ' ראה נתתי לפניך
היום את החיים ואת הטוב וג' ''
וכתוב ראה נתתי לפניכם וג' כלו'
שהרשות בידכם וכל שיחפוץ ל'
האדם לעשות ממעשה בני אדם
עושה בין טובות בין רעות ומפני
זה הענין מי יתן והיה לבבם זה
להם כלו' שאין הבורא כופה בני
האדם ולא גוזר עליהם לעשות ל'
טובה או רעה אלא לבם מסור להם ''
ו' '' אלו היה האל גוזר
על האדם להיות צדיק או רשע או
אלו היה שם דבר שמושך את הא'
האדם בעיקר תולדתו לדרך מן ה'
הדרכים ולמדע מן המדעות או לדע'
מן הדעות או למעשה מן המעשי'
כמו שבודין מלבם הטפשים ל'
הוברי שמים היאך עשה מצוה
לנו על ידי הנביאים עשה כך ואל
תעשה כך הטיבו דרככם ואל תלכו
אחרי רשעכם והוא מתחלת כל'
בריאתו כבר נגזר עליו או תולדתו
תמשך אותו לדבר שאי אפשר
לזוז ממנו ומה מקום היה לכל ל'
התורה כולה ובאיזה דין ובאיזה
משפט נפרע מן הרשע או משלם
שכר לצדיק השופט כל הארץ לא
יעשה משפט '' ז' '' ואל
תתמה ותאמר היאך יהיה האדם
עושה כל מה שיחפוץ ויהיו מ'
מעשיו מסורין לו וכי יעשה ד'
בעולם דבר שלא ברשות קונו ושלא
חפצו והכתוב אומ' כל אשר חפץ
יי' עשה בשמים ובארץ שהכל
בחפצו יעשה ואעפ' שמעשינו
מסורין לנו '' ח' '' כיצד
כשם שחפץ היוצר להיות האש
והרוח עולים למעלה והמים והארץ
יורדין למטה והגלגל סובב בעגול

וכן שאר בריות העולם להיות כמ׳
מנהגן שחפץ בו ככה חפץ להיות
רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו
ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך
אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן
לו האל עושה כל שהאדם יכול לה׳
לעשות ׃ ט׃ ולפיכך
דנין אותו לפי מעשיו אם עשה
טובה מטיבין לו ואם עשה רעה
מריעין לו הוא שהנביא אומר
מידכם היתה זאת לכם גם המה
בחרו בדרכיהם ובענין זה אומר
שלמה שמח בחור בילדותיך וכו׳׃
ודע כי על כל אלה יביאך האלהים
במשפט ׳כלו׳ דע שיש בידך
כח לעשות ועתיד אתה ליתן הד׳
הדין ׳ שמא תאמר והלא הקב״ה
יודע כל מה שיהיה קודם שיהיה
ידע שזה צדיק או רשע או לא
ידע אם ידע שהוא יהיה צדיק
אי אפשר לו שלא יהיה צדיק ל׳
ואם תאמר שידע שיהיה צדיק
ואפשר שיהיה רשע הרי לא ידע
דבר על בוריו ׃ יא׃
דע שתשובת שאלה זו ארוכה
מארץ מדה ׳וכמה עיקרים גד׳
גדולים והררים רמים תלוים בה׳
אבל צריך אתה לידע ולהבין בז׳
בדבר זה שאני אומ׳ ׃ יב׃
כבר בארנו בפרק שני
מהלכות יסודי התורה שהקב״ה
אינו יודע בדעה שהוא חוץ
ממנו כבני אדם שהן ודעתן ל׳
שנים אבל הקדוש ברוך הוא
יתברך שמו הוא ודעתו אחד
ואין דעתו של אדם יכולה להש׳
להשיג דבר זה על בוריו וכשם
שאין כח באדם להשיג ולמצוא
אמיתת הבורא שנ׳ כי לא יראני

האדם וחי ׳כך אין כח באדם לה׳
להשיג ולמצוא דעתו של בורא׳
שנ׳ כי לא מחשבותי מחשבותיכם
ולא דרכיכם דרכי וגו׳ ׃ וכיון
שכן הוא אין בנו כח לידע היאך
ידע הקדוש ברוך הוא כל הברואי׳
ומעשה ידיהם ׃ יג׃
אבל נדע בלא ספק שמעשה
האדם ביד האדם ואין הקדוש ב׳
ברוך הוא מושכו ולא גוזר עליו
לא לעשות כך ולא שלא לעשות
כך ולא מפני קבלת הדת בלבד
נדע דבר זה אלא בראיות ברור׳
מדברי החכמה ומפני זה נאמר
בנבואה שדנין את האדם על כל
מעשיו כפי מעשיו אם טוב וא׳
ואם רע ׳ וזה העיקר שכל דברי
הנבואה תלוין בו ׃

פרק ששי ׃

פסוקים
הרבה שבתורה ובדברי הנבואה
שהן נראין כסותרין עיקר זה
ונכשלין מהן רוב האדם ויעלה
על דעתם מהם שהקב״ה גוזר על
האדם לעשות טובה או רעה ול׳
ושאין לבו של אדם מסור לו להט׳
להטותו לכל אשר ירצה והריני
מבאר בעיקר גדול שממנו תדע
פירוש כל אותן הפסוקים ׃
ב׃ בזמן שאדם אחד
או אנשי מדינה חוטאים ועש׳
החוטא חטא שעשה מדעתו
וברצונו כמו שהודענו ראוי ל׳
להפרע ממנו והקדוש ברוך הוא
ידע היאך יפרע יש חטא שהדין
נותן שנפרעין ממנו על חטאו
בעולם הזה בגופו או בממונו או
בבניו הקטנים שבניו של אדם

הקטנים שאין בהן דעת ולא הגי׳
הגיעו לכלל המצות כקניינו הן ל׳
כתוב איש בחטאו ימות עד שיע׳
שיעשה איש ׃ ג׃ ויש
חטא שהדין נותן שנפרעין ממנו
לעולם הבא ואין עובר עליו שום
נזק בעולם הזה ׳ויש חטא שנפ׳
שנפרעים בעולם הזה ולעולם הב׳
בד״א בזמן שלא עשה תשובה ׳ל׳
אבל אם עשה תשובה התשובה
כתרים בפני הפורענות ׳וכשם ש׳
שאדם חוטא ברצונו ומדעתו כך
הוא עושה תשובה ברצונו ומד׳
ומדעתו ׃ ד׃ ואפשר
שיחטא אדם חטא גדול או חט׳
חטאים הרבה עד שיתן הדין ל׳
לפני דיין האמת שיהיה הפרעון
מזה החוטא על חטאים אלו ש׳
שעשה ברצונו ומדעתו שמונעין
ממנו התשובה ואין מניחין לו ה׳
רשות לשוב מרשעו וימות בחטו׳
בחטאים שעשה הוא שהקב״ה אומ׳
על ידי ישעיהו השמן לב העם
הזה וכו׳ ׳ ושב ורפא לו ׃ וכן
הוא אומ׳ ויהיו מלעבים במלאכי
אלהים עד לאין מרפא ׳כלו׳ חטאו
ברצונם והרבו לפשוע עד שנת׳
שנתחייבו למנוע מהן התשובה
שהיא המרפא ׃ ה׃ לפיכך
כתוב בתורה ואני אחזק את לב פ׳
פרעה ׳לפי שחטא מעצמו תחלה
והרע לישראל הגרים בארצו שנ׳
הבה נתחכמה לו וכו׳ ׳ נתן הדין ל׳
למנוע ממנו התשובה עד שנפרע
ממנו ולפיכך חזק הקב״ה את לבו ׃
ו׃ ולמה היה שולח לו
ביד משה ואומ׳ לו שלח ועשה
תשובה וכבר אמ׳ לו הקב״ה שאין אתה
משלח שנ׳ ואתה ועבדיך ידעתי ׳

רכו' ואולם בעבור זאת וכו' כדי
להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע
הב"ה התשובה לחוטא אינו יכול
לשוב אלא ימות ברשעו שעשה
בתחלה ברצונו ·· ד ·· וכן
סיחון לפי עונות שהיו לו נתחייב
למונע מן התשובה שנ' כי הקשה
יי' אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו
וכן הכנעני לפי תועבותיהן מנע
מהן התשובה עד שעשו מלחמה
עם ישר' שנ' כי מאת יי' היתה
לחזק את ישר' למען החרימם וג'
וכן ישר' בימי אליהו לפי ש
שהרבו לפשוע מנע מאותן המרו'
המרבין תשובה שנ' ואתה הסבות
את לבם אחורנית כלומר מנעת
מהן התשובה ·· ח ·· נמצא
אומ' שלא היה גוזר על פרעה להז
להרע ישר' ולא על סיחון לחטוא ב
בארצו ולא על הכנענים להתעיב
ולא על ישר' לעבוד ע"ז אלא כולן
חטאו מעצמן ונתחייבו כולם למ
למנע מהם התשובה ·· ט ··
ובענין זה שואלים הנביאים
והצדיקים בתפלותיהם מיי' לעז
לעזרם על האמת כמו שאמר דוד ה
הודיעני יי' דרכך כלו' אל ימנעוני חטאי
דרך האמת שממנה אדע דרכך וי
ויחוד שמך וכן זה שאמ' ורוח נדיבה
תסמכני כלו' תניח רוחי לעשות
חפצה ואל יגרמו לי חטאי למנעני
מן התשובה אלא תהיה הרשות ב
בידי עד שאחזור ואבין ואדע דרך
האמת ועל דרך זה כל הדומה לפס
לפסוקים האלו ·· י ·· ומהו
זה שאמ' דוד טוב וישר יי' על כן
יורה חטאים בדרך ידרך ענוים ב
במשפט וילמד ענוים דרכו זה ש
ששלח להם נביאים ומודיעים להם

דרכי יי' ומחזירין אותן בתשובה ש
ועוד שנתן בהם כח ללמוד ולהבין
שמדה זו בכל אדם שכל אדם שהוא
נמשך בדרכי החכמה והצדק מת
מתאוה להן ורודף אותן והוא שאמ'
חכמ' בא לטהר מסייעין אותו כלו' מוצא
עצמו נעזר על הדבר ·· יא ··
והלא כתוב בתורה ועבדום וענו אות
הרי גזר על המצריים לעשות רעה
וכתוב וקם העם הזה וזנה אחרי
אלהי נכר הארץ הרי גזר על ישר'
לעבוד ע"ז ולמה נפרעין מהן לפי ש
שלא גזר על איש פלוני הידוע שיהיה
הוא הזונה אלא כל אחד ואחד מאותן
הזונין שעבדו ע"ז אלו לא רצה לע
לעבוד לא היה עובד ולא הודיעו ה
הבורא אלא מנהגו של עולם הא למה
זה דומה לאומ' העם הזה יהיה בהם
צדיקים ורשעים לא מפני זה יאמ'
הרשע כבר נגזר עליו שיהיה רשע
מפני שהודיע הב"ה למשה שיהיו
רשעים בישר' כענין שנ' לא יחדל
אביון מקרב הארץ ·· יב ··
וכן המצריים כל אחד ואחד מאותן
המצריים והמרעים לישר' אלו לא
רצה להרע להם הרשות בידם שלא
גזר על איש ידוע אלא הודיעו ש
שזרעו עתיד להשתעבד בארץ לא
להם וכבר אמרנו שאין כח באדם
לידע היאך ידע הב"ה דברים שע
שעתידין להיות ··

פרק שביעי

הואיל
ורשות כל אדם נתונה לו כמ' שביארנו
ישתדל אדם לעשות תשובה ולנער
כפיו מחטאיו כדי שימות והוא
בעל תשובה כדי שיזכה לחיי הע
העולם הבא ·· ב ·· לעולם

יראה אדם עצמו כאלו הוא נוטה
למות ושמא ימות בשעתו ונמצ'
עומד בחטאיו לפיכך ישוב מח
מחטאיו מיד ולא יאמ' כשאזקין
אשוב שמא ימות קודם שיזקין
הוא ששלמה אמ' בחכמתו בכל עת
יהיו בגדיך לבנים וג' ·· אל תאמר
שאין התשובה אלא מעבירות
שיש בהן מעשה כגון זנות וגזל
וגנבה כשם שצריך אדם לשוב
מאלו כך הוא צריך לחפש בדעות
רעות שיש לו ולשוב מן הכעס ו
ומן האיבה ומן הקנאה ומן הה
ההתחרות ומן ההיתול ומן רדיפת
הממון והכבוד ומרדיפת המאכלו'
ומכיוצא בהן מן הכל צריך לחזור
בתשובה ואלו העונות קשין מא
מאותן שיש בהן מעשה שבזמן
שאדם נשקע באלו קשה הוא ל
לפרוש וכן הוא אומ' יעזב רשע
דרכו ואיש און מחשבותיו ושב ··
ד ·· אל ידמה בעל תשוב'
שהוא מרוחק ממעלת צדיקים
מפני החטאות והעונות שעשה
אין הדבר כן אלא אהוב ונחמד
לפני הבורא וכאלו לא חטא בעולם
ולא עוד אלא ששכרו הרבה שהרי
טעם טעם החטא ופירש ממנו
וכבש יצרו · אמרו חכמ' מקום
שבעלי תשובה עומדין בו אין צ
צדיקים גמורין יכולין לעמוד כלו'
מעלתן גדולה ממעלתן אלו שלא
חטאו מעולם מפני שהם כובשין
את יצרם יתר מהם ·· ה ··
כל הנביאים כולן צוו על התשובה
ואין ישר' נגאלין אלא בתשובה
וכבר הבטיחה תורה שסוף ישר'
לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד
הן נגאלין שנ' והיה כי יבאו עליך

ט' הדברים האלה הברכה והקללה אשר נתתי לפניך והשבות אל לבבך וג' ושבת עד יי' אלהיך וכו' ושב יי' אלהיך את שבותך וגו'

ו' גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה שנ' שובה ישראל עד יי' אלהיך ונ' ושובו עדי נאום יי' ונ' אם תשוב ישראל נאום יי' אלי תשוב כלומ' אם תחזור בתשובה בי תדבק

ז' התשובה מקרבת את הרחוקים אמש היה זה שנוי לפני המקום משוקץ ומרוחק ותועבה והיום אהוב ונחמד וקרוב וידיד וכן אתה מוצא שבלשון שהקדוש ברוך הוא מרחיק את החוטאים בה מקרב את השבים בין יחיד בין רבים שנ' והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי בכניה ברשעתו כתבו את האיש הזה ערירי וכו' אם יהיה האיש הזה בניהו בן יהויקים חותם על יד ימיני וכו' וכיון ששב בגלותו נאמ' בזרובבל בנו ביום ההוא אקחך זרובבל בן שאלתיאל עבדי ושמתיך כחותם על יד ימיני

ח' כמה מעולה מעלת התשובה אמש היה זה מובדל מיי' אלהי ישראל שנאמ' עונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלהיכם צועק ואינו נענה שנ' גם כי תרבו תפלה אינני שומע ועושה מצות וטורפין אותן בפניו שנ' מי בקש זאת מידכם רמוס חצרי ומי גם בכם ויסגר דלתים וג' עולותיכם ספו על זבחיכם ואכלו בשר

ט' והיום הוא מודבק בשכינה שנ' ואתם הדבקים ביי' אלהיכם צועק ונענה מיד שנ' טרם יקראו ואני אענה ועושה מצות ומקבלין אותן בנחת ושמחה שנ' כי כבר רצה האלהים את מעשיך ולא עוד אלא שמתאוים להם שנ' וערבה ליי' מנחת יהודה וג'

י' בעלי תשובה דרכן להיות שפלים וענוים ביותר אם חרפו אותם הכסילים במעשיהם הראשונים ואמרו להם אמש היית עושה כך וכך ואמש היית אומ' כך וכך אל ירגישו להן אלא שומעין ושמחין ויודעין שזו זכות להן וכל זמן שהן בושין ממעשיהן שעברו ונכלמין מהן זכותן מרובה ומעלתן מתגדלת

יא' וחטא גדול הוא לומ' לבעל תשובה זכור מעשיך הראשונים או להזכירם לפניו כדי לביישו או להזכיר דברים שהוא חטא עליהן והרי זה בכלל אונאת דברים ואין התורה שנ' ולא תונו איש את עמיתו

פרק שמיני

הטובה

הצפונה לצדיקים היא חיי העולם הבא והן החיים שאין עמהם מות והטובה שאין עמה רעה הוא ש' שכתוב בתורה למען ייטב לך לעולם שכלו טוב ולמען ייטב לך והארכת ימים מפי השמועה למדו למען ייטב לך לעולם שכלו טוב והארכת ימים לעולם שכלו ארוך וזהו העולם הבא

ב' שכר הצדיקים הוא שיזכו לנועם זה ויהיו בטובה זו ופרענות הרשעים שלא יזכו לחיים אלא יכרתו וימותו וכל מי שאינו זוכה לחיים אלו הוא המת שאינו חיה לעולם אלא נכרת ברשעו ואובד כבהמה וזהו שהכתו' אומ' הכרת תכרת מפי השמועה למדו הכרת בעולם הזה תכרת לחיי העולם הבא כלומ' אותה הנפש שפירשה מגופה בעולם הזה אינה זוכה לחיי העולם הבא אלא גם מן העולם הבא נכרתה

ג' העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלא גוף כמלאכי השרת הואיל ואין בו גויה אין בו לא אכילה ושתיה ולא כל הדברים שגופות בני האדם צריכין להם בעולם הזה ולא יארע בו דבר מן הדברים שמאורעין לגופות בעולם הזה כגון ישיבה ועמידה ושינה ומיתה ועצב ושחוק וכיוצא בהן כך אמרו חכמ' הראשונים העולם הבא אין בו אכילה ושתיה ולא תשמיש אלא צדיקים יושבין ועטרותיהן בראשיהן ונהנין מזיו השכינה

ד' הרי נתברר לך שאין שם גוף לפי שאין שם לא אכילה ולא שתיה וזה שאמרו הצדיקים יושבין על דרך החידה כלומ' נפשות הצדיקים מצויין שם בלא עמל ובלא יגע וכן זה שאמרו עטרותיהן בראשיהן כלומ' דעה שידעו שבגללה זכו לחיי העולם הבא מצויה עמהן והיא העטרה שלהן כענין שאמ' שלמה בעטרה שעטרה לו אמו והרי הוא אומ' ושמחת עולם על ראשם ואין השמחה גוף כדי שתנוח על הראש כך עטרה שאמרו חכמים כאן היא הידיעה

ה' ומה זה שאמ' ונהנין מזיו השכינה שיודעין ומשיגין מאמיתת הקב"ה מה שאינן יודעין והן בגוף האפל השפל

ו' כל נפש האמור בענין זה אינה הנשמה שהיא צריכה לגוף אלא צורת הנפש שהיא הדעה שהשיגה הבורא

כפי כחה והשגה הדעות הנפרדות ושאר המעשים והיא הצורה שביארנו ענינה בפרק רביעי מן הלכות יסודי התורה היא הנקראת נפשׁ בענין זה " ז " חיים אלו לפי שאין החיות אלא ממאורע הגוף ואין שם גוף נקראו צרור החיים שנ' והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים וזהו השכר שאין למעלה ממנו והטובה שאין אחריה טובה והיא שהתאוו כל הנביאים כמה שמות קראו לה דרך משל הר יי ומקום קדשו ודרך הקדש וחצרות יי' ונחל יי' ונועם יי' והיכל יי' ובית יי' ושער יי' וחכמ' קראו לה דרך משל לטובה זו המזומנת לצדיקים סעודה וקוראין לה בכל מקום ה' העולם הבא " ח " הנקמה שאין נקמה גדולה ולמעלה ממנה שתכרת הנפש ולא תהיה לה' אלה חיים לעולם הבא ולא תהיה נענשת בדה וזה האובדן הוא שקוראין אותו הנביאים דרך משל באר שחת וכל' ואבדון ותפתה ועלוקה וכל לשון כלייה והשחתה קוראין לו לפי שהוא הכלייה שאין אחריה תקומה ולעולם והפסד שאינו חוזר לעולם " ט " שמא תקל בעיניך טובה זו ותדמה שאין שכר המצות והיות האדם שלם בדרכי האמת אלא להיותו אוכל ושותה מאכלות טובות ובועל צורות נאות ולובש בגדי שש ורקמה וכו' ושוכן באהלי שן ומשתמש בכלי כסף וזהב ודברים הדומין לאלו כמו שמדמין האלו ערבים הטפשים הטפשים האוילים השטופים בזמה " י " אבל החכמים ובעלי דעה יודעין שכל הדברים האלו דברי הבאי והבל הן ואין בהן תוחלת ואינו טובה גדולה אצלנו בעולם הזה אלא מפני שאנו בעלי גוף וגויה וכל הדברים האלו צרכי הגוף הן ואין הנפש מתאוה להן ומחמדתן אלא מפני צורך הגוף כדי שימצא חפצו ויעמוד על בריו ובזמן שאין שם גוף נמצאו כל הדברים האלו בטלים " יא " הטובה הגדולה שתהיה בה הנפש בעולם הבא אין שם דרך בעולם הזה להשיגה כי לא נדע אותה שאין אנו יודעין בעולם הזה אלה אנו מתאוים אבל אותה הטובה גדולה עד מאד ואין לה ערך בטובות של העולם הזה אלא דרך משל אבל בדרך אמת שנערוך טובת הנפש בעולם הבא כמו טובת הגוף בעולם הזה במאכל ובמשקה אינו כן אלא אותה הטובה הגדולה עד אין חקר ואין ערך ואין דמיון הוא שאמ' דוד מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים " וכמה תאוה דוד ותאוה לחיי העולם הבא שנ' לולי האמנתי לראות בטוב יי' בארץ החיים " יב " כבר הודיעונו חכמ' הראשונים שטובת העולם הבא אין כח באדם להשיג על בוריה ואין יודע גדולה ויופיה ועצמה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו וש[כ]ל הטובות שמתנבאין בהן הנביאים לישר' אינן אלא לדברי של גוף שנהנין בהן ישר' בימות המלך המשיח בזמן שתחזור הממשלה לישר' " יג " אבל טובות חיי העולם הבא אין לה ערך ודמיון ולא דמוהו הנביאים כדי שלא יפחתו אותה בדמיון הוא שישעיהו אומ' עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו כלומ' הטובה שלא ראתה אותה עין נביא ולא ראה אותה אלא אלהים עשה אותה האלהים לאדם שמחכה לו אמרו חכמ' כל הנביאי' כולם לא נתנבאו אלא לימות המלך המשיח אבל העולם הבא עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו " יד " זה שקראו אותו חכמ' העולם הבא לא מפני שאינו מצוי עתה וזה העולם יאבד ואחר כך יבא אותו העולם אין הדבר כן אלא הרי הוא מצוי ועומד שנ' אשר צפנת ליראיך ולא קראוהו העולם הבא אלא מפני שאותן החיים באין לו לאדם אחר חיי העולם הזה שאנו קיימין בו בגוף ונפש וזהו הנמצא לכל אדם בראשונה "

פרק תשיעי:

מאחר

שנודע שמתן שכרן של מצות והטובה שנזכה לה אם שמרנו דרך יי' הכתוב בתורה הוא חיי העולם הבא שנ' למען ייטב לך והארכת ימים ' והנקמה שנוקמי' מן הרשעים שעזבו ארחות הצדק הכתובות בתורה היא הכרת שנ' הכרת תכרת הנפש ההיא עונה בה וג' " ומהו זה שכתוב בכל התורה כולה אם תשמעו יגיע לכם ואם לא תשמעו יקרא אתכ' וכל אותן הדברים בעולם הזה כגון שובע ורעב מלחמה ושלום ומ' ומלכות ושפלות וישיבת הארץ וגלות והצלחת מעשה והפסדו ושאר כל דברי הבריות " ב " כל אותן הדברים אמת היו ויהיו ובזמן שאנו עושים כל מצ' מצות התורה יגיעו אותן טובות

העולם הזה כולן וכיוצא שאינו עו׳
עוברין עליהן תקראו ואותן הרעו׳
הכתובות ואע״פ׳ שאין אותן הטובו׳
הן סוף מתן שכרן של מצות ולא
אותן הרעות הן סוף הנקמה ש׳
שנוקמין מעובר על כל המצות
אלא כך הוא הכרע הדברים ״
ג׳ ״ הקדוש ברוך הוא נתן לנו
תורה זו עץ חיים וכל העושה ד׳
כל הכתוב בה ויודע דעה גמור׳
נכונה זוכה בה לחיי העולם הבא׳
ולפי גודל מעשיו וגודל חכמתו
הוא זוכה והבטיחנו בתורה ש׳
שאם נעשה אותה בשמחה ל׳
ובטובת נפש ונהגה בחכמתה
תמיד שיסיר ממנו כל הדברים
המונעין אותנו מלעשותה כגון
חלי ומלחמה ורעב וכיוצא בהן ל׳
וישפיע לנו כל הטובות המחזיקין
את ידינו לעשות כגון שובע וש׳
ושלום ורבות כסף וזהב ״
ד׳ ״ כדי שלא נעסוק כל ימינו
בדברים שהגוף צריך להן אלא ל׳
נשב פנוים ללמד בחכמה ולעשות
המצוה כדי שנזכה לחיי העולם
הבא׳ וכן הוא אומ׳ בתורה אחר
שהבטיח בטובת העולם הזה׳ וצ׳
וצדקה תהיה לנו לפני יי׳ אלהינו ״
ה׳ ״ וכן הודיענו בתורה
שאם נעזוב התורה מדעתינו ו׳
ונעסוק בהבלי הזמן כענין שנא׳
וישמן ישורון ויבעט׳ וכו׳ ״
שדיין האמת יסיר מן העוזבים
כל טובת העולם הזה שהן חזקו
ידיהן לבעוט ומביא עליהן כל ה׳
הרעות המונעין אותן מלקנות ה׳
העולם הבא כדי שיאבדו ברשעם
הוא שכתוב בתורה׳ ועבדת את
אויביך אשר ישלחו יי׳ בך וגו׳ תחת

אשר לא עבדת את יי׳ אלהיך בשמ׳
בשמחה ובטוב לבב ״ ו׳ ״
נמצא פירוש כל אותן הברכות ו׳
והקללות על דרך זו כלו׳ אם עבדת׳
את יי׳ בשמחה ושמרתם דרכו מ׳
משפיע לכם הברכות האלו ומרחיק
הקללות עד שתהיו פנוים להתחכם
בתורה ולעסוק בה כדי שתזכו ל׳
לחיי העולם הבא וייטב לך לעולם
שכולו טוב והארכת ימים לעולם
שכולו ארוך ונמצאתם זוכים לשני
עולמות לחיים טובים בעולם הזה
המביאין לחיי העולם הבא׳ שאם
לא יקנה הפה חכמה ומעשים
טובים אין לו במה יזכה שנ׳ כי אין
מעשה וחשבון ודעת וחכמה ל׳
בשאול וכו׳ ״ ואם עזבתם את יי׳
ושגיתם דרככם במאכל ומשקה
וזנות ודומה להן מביא עליהן כל
הקללות האלו ומסיר כל הברכות
עד שיכלו ימיכם בבהלה ופחד ולא
יהיה לכם לב פנוי ולא גוף שלם ל׳
לעשות המצות כדי שתאבדו מ׳
מחיי העולם הבא ונמצא שאבדת׳
שני עולמות שבזמן שאדם טרוד
בעולם הזה בחולי ובמלחמה ורעב׳
אינו מתעסק לא בחכמה ולא במ׳
במצוה שבהן זוכין לחיי העולם ה׳
הבא ״ ח׳ ״ ומפני זה התאוו
כל ישר׳ נביאיהם וחכמיהם ימות
המלך המשיח כדי שינוחו ממלכו׳
שאינה מנחת להם לישר׳
לעסוק בתורה ובמצות כהוגן ו׳
וימצאו להן מרגוע וירבו בחכמה
כדי שיזכו לחיי העולם הבא ״
ט׳ ״ לפי שבאותן הימים
תרבה הדעה והחכמה והאמת ל׳
שנ׳ כי מלאה הארץ דעה את יי׳
ונ׳ ולא ילמדו איש את רעהו וגו׳

והסירותי את לב האבן מבשרכם וג׳ ״
י׳ ״ מפני שאותו המלך
שיעמוד מזרע דוד בעל חכמה יהי׳
יתר משלמה ונביא גדול הוא קרוב
למשה רבנו׳ ולפיכך ילמד כל העם
ויורה אותו דרך יי׳ ויבואו כל הגוים
לשמעו שנ׳ והיה באחרית הימים
נכון יהיה הר בית יי׳ בראש ההרים ״
י״א ״ וסוף השכר כולו ל׳
והטובה אחרונה שאין לה הפסק
ולא גרעון הוא חיי העולם הבא ל׳
אבל ימות המשיח הוא העולם
הזה ועולם כמנהגו הולך אלא ש׳
שהמלכות תחזור לישר׳ וכבר אמ׳
חכמ׳ אין בין העולם הזה לימות
המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד ״

פרק עשירי

אל
יאמ׳ אדם הריני עושה מצות התור׳
ואעסוק בחכמתה כדי שאקבל
ברכות הכתובות בתורה או כדי
שאזכה לחיי העולם הבא ואפרוש
מן העבירות שהזהירה תורה מהן
כדי שאנצל מן הקללות הכתובות בתורה
או כדי שלא אכרת מחיי העולם
הבא ״ ב׳ ״ אין ראוי לעבד
את יי׳ על דרך זה שהעובד ע׳
מיראה ואינה מעלת הנביאים ולא
מעלת החכמים ואין עובד את יי׳ על
דרך זה אלא עמי הארץ והנשים
והקטנים שמחנכין לעבוד מיראה
עד שתרבה דעתן ויעבדו מאהבה ״
ג׳ ״ העובד מאהבה עוסק
בתורה ובמצות והולך בנתיבות
החכמה הראויה מיד יעשה כל
המצות מאהבה וכיצד היא האהבה
הראויה היא שיאהב את יי׳ אהבה
גדולה לא מפני דבר בעולם לא מ׳

ומפני יראת הרעה ולא כדי לירש הטובה אלא עושה האמת מפני שהוא אמת וסוף הטובה לבוא בכללה ׳׳ ד׳ ׳׳ ומעלה זו
היא מעלה גדולה לא מפני דבר בעולם עד מאד ואין כל חכם זוכה לה והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב״ה אוהבו לפי שלא
עבד אלא מאהבה והיא המעלה שציונו הקב״ה על ידי משה רבנו שנ׳ ואהבת את יי׳ אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך
ובזמן שיאהב את יי׳ אהבה הראויה מיד יעשה את כל המצות מאהבה ׳׳ ה׳ ׳׳ וכיצד היא האהבה שיאהב את יי׳ אהבה
יתירה רבה עד מאד עד שתהא נפשו קשורה באהבת יי׳ ונמצא שוגה בה תמיד כאלו חולי האהבה שאין דעתו פנויה מאהבת א
אותה אשה שהוא שוגה בה תמיד בין בשבתו בין בקומו בין בשעה שהוא אוכל ושותה יתר מזה תהיה אהבת יי׳ בלב אוהביו
ושוגים בה תמיד כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך וכו׳ ׳׳ והוא ששלמה אמ׳ דרך משל כי חולת אהבה אני וכל שיר השירים מש
ומשל הוא לענין זה ׳׳ ו׳ ׳׳ אמרו חכמ׳ הראשונים שמא תאמר הריני למד תורה בשביל שאהיה עשיר׳ בשביל שאקר׳
רבי בשביל שאקבל שכר בעולם הבא ת״ל לאהבה את יי׳ כל שאתם עושין לא תעשו אלא מאהבה ׳׳ ז׳ ׳׳ ועוד
אמרו חכמ׳ במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו וכן היו גדולי החכמים מצוין לנבוני תלמידיהם ומשכיליהם ביחוד
אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל טובה אלא היו כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל טובה אלא
מפני שהרב ראוי לשמשו כלו׳ עבדו מאהבה ׳׳ ח׳ ׳׳ כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עליו פ
פורענות הרי זה עוסק בה שלא לשמה ואמרו חכמ׳ לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא ל
לשמה ׳׳ ט׳ ׳׳ לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי ל
לקבל שכר עד שתרבה דעתם ויתחכמו חכמה יתירה מגלין להן רז מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד שישיגוהו וידעוהו
ויעבדוהו מאהבה ׳׳ י׳ ׳׳ דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב״ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב
כל שבעולם חוץ ממנה כמו שצוה ואמ׳ בכל לבבך ובכל נפשך אלא בדעה שידעהו ועל פי הדעה ועל פי האהבה אם מעט מעט
ואם הרבה הרבה ׳׳ יא׳ ׳׳ לפיכך צריך אדם לייחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעין לו את קונו
כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמ׳ שבארנו בהלכות יסודי התורה ׳׳

בריך רחמנא דסייען :

נגמר ספר ראשון ומנין פרקיו ששה וארבעים :

הלכות יסודי התורה עשרה פרקים :

הלכות דעות שבעה פרקים :

הלכות תלמוד תורה שבעה פרקים :

הלכות עבודה זרה שנים עשר פרקים :

הלכות תשובה עשרה פרקים :

חזקני אל :

בשם יי׳ אל עולם · מה אהבתי תורתך · כל היום היא שיחתי ·

והוא ספר אהבה ·
הלכותיו שש · וזהו סדורן ·
הלכות קריאת שמע ·
הלכות תפלה וברכת כהנים ·
הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה ·
הלכות ציצית ·
הלכות ברכות ·
הלכות מילה ·

הלכות קריאת שמע

מצות עשה אחת והיא לקרות
קריאת שמע פעמים ביום ·

הלכות תפלה וברכת כהנים

יש בכללן שתי מצות עשה ·
לעבוד את יי׳ בתפלה בכל יום ·
ולברך כהנים את ישר׳ בכל יום ·

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש מצות עשה ·
להיות תפלין על הראש ·
לקשרם על היד ·
לקבוע מזוזה בפתחי שערים ·
לכתב כל איש ספר תורה לעצמו ·
לכתוב המלך ספר שיני כדי שיהיה
לו שני ספרי תורה ·

הלכות ציצית

מצות עשה אחת
לעשות ציצית על כנפי הכסות ·

הלכות ברכות

מצות עשה אחת והיא לברך את
שם הקדוש ברוך הוא אחר הא׳
האכילה ·

הלכות מילה

מצות
עשה אחת והיא למול את הזכרים
ביום השמיני · נמצאו כל
ט׳ המצות הנכללות בספר זה ח׳
אחת עשרה מצות עשרה ·

הלכות קריאת שמע

מצות עשה אחת והיא לקרות
שמע פעמים ביום · וביאור
מצוה זו בפרקים אלו ·

פרק ראשון

פעמים
בכל יום קורין קריאת שמע בערב

ובבקר שנ' ובשכבך ובקומך בע' בשעה שבני אדם שוכבין וזהו הלילה ובשעה שדרך בני אדם ל' עומדין וזהו יום. ומה הוא קורא שלש פרשיות ואלו הן שמע והיה אם שמע' ויאמר. ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה צווי על יחוד השם ואהבתו ותלמוד תורה שהוא העיקר של' שהכל תלוי בו ואחריה והיה אם שמוע שיש בה צווי על שאר מצות כולן. ואחרכך פרשת ציצית שגם היא יש בה צווי על זכירת כל המצות אעפ"י שאין מצות צי' ציצית נוהגת בלילה קורין אותה בלילה מפני שיש בה זכרון יציאת מצרים ומצוה להזכיר ביום ובלילה שנ' למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך וקריאת שלש פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראות קריאת שמע.

הקורא קרית שמע כשהוא גומר פסוק ראשון אומ' בלחש ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד וה' וחוזר וקורא כדרכו ואהבת את יי' אלהיך עד סופה. ולמה קורין כן מסורת היא בידינו שבשעה של' שקבץ יעקב את בניו במצרים כש' בשעת מיתתו צום וזרזם על יחוד השם ועל דרך יי' שהלך בה אב' אברהם ויצחק ושאל אותם ואמ' להם בני שמא יש פסולת מי שנ' שאינו עומד עמי ביחוד אדון ה' העולם כענין שאמ' משה רבנו פן יש בכם איש או אשה או מ' משפחה. ענו כולם ואמרו שמע ישר' יי' אלהינו יי' אחד כלו' שמע אבינו ישר' יי' אלהינו יי' אחד פתח הזקן ואמ' ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. לפיכך נהגו כל ישר' לומ' שבח ששבח בו ישר' הזקן אחר פסוק זה. כשהקורא פסוק זה קרית שמע מברך לפניה ולאחריה. ביום מברך לפניה שתים ולאחריה אחד' שתים. ברכה ראשונה שלפניה ביום יוצר אור ובורא חשך וכו' שניה לה אהבה עולם בית ישר'. וברכה ראשונה של אחריה אמת ואמונה שניה לה השכיבנו. ברכה ראשונה שלפניה בין ביום בין בלילה פותח בה בברוך וחותם בה בברוך. ושאר ברכותיה חותם בכל אחת מהן בברוך ואין להם פתיחה. ברכות אלו עם שאר כל הברכות הערוכות בכל בפי כל ישר' עזרא ובית דינו תקנום ואין אדם רשאי לפחות מהן ולא להו' להוסיף עליהן ומקום שהתקינו לחתום בברוך אינו רשאי שלא לחתום ומקום שהתקינו לפתוח ב' בברוך אינו רשאי שלא לפתוח ב' כללו של דבר כל המשנה ממטבע שטבעו חכמ' בברכות הרי זה טועה וחוזר ומברך כמטבע. וכל שאינו אומ' אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה בערבית לא יצא ידי חובתו. הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה בין ביום בין בלילה בין לפניה בין לאחריה יצא לפי של' שאין סדר לברכות בשחרית פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא. פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא. וכן בערבית פתח במעריב ערבים וסי' וסיים ביוצר אור לא יצא. פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא שכל הברכות הולכות אחר חתימתן. ואיזהו זמן קרית שמע בלילה מצותה משעת יצ' יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו של' שלא אמרו עד חצות אלא להרחיק מן הפשיעה. הקורא קרית שמע של ערבית אחר שעלה עמו' השחר קודם הנץ החמה לא יצא ידי חובתו אלא אם כן היה אנוס כגון שכור או חולה וכיוצא בהן. ואנוס שקרא בעת זה ל' אינו מברך השכיבנו. ואיזהו זמנ' ביום מצותה שיתחיל לקרות קוד' הנץ החמה כדי שיגמור לקרות ולברך ברכה אחרונה עם הנץ ה' החמה ושעור זה כמו שעור שעה קודם שתעלה השמש ל' ויום אחר וקרא אחר שתעלה השמש יצא ידי חובתו שעונתה עד סוף שלש שעות ביום למי שעבר ואחר. ומי שהקדים וקר' קרית שמע של שחרית אחר שעלה עמוד השחר אף על פי ל' שהשלים קודם שהנץ החמה יצא ידי חובתו ובשעת הדחק ל' כגון שהיה משכים לצאת לדרך קורא לכתחלה משעלה עמוד השחר. הקורא אחר שלש שעות ביום אפילו לא היה אנוס לא יצא ידי חובת קרית שמע בעונתה אלא הרי הוא כקורא בתורה ומברך לפניה ולאחריה כל היום אפילו אחר וקרא אנ' אחר שלש שעות.

פרק ראשון

הקורא את שמע ולא כיון לבו בפסוק

ראשון שהוא ישר׳ לא יצא ידי חובתו. והשאר אם לא כיון לבו יצא. ואפילו היה קורא בתורה ומגיה את הפרשיות האלו בעונת קרייה יצא והוא שכיון לבו בפסוק ראשון.. ב׳ אדם קורא כדרכו בין עומדין בין מהלכין בין שוכבי׳ בין רוכבין על גבי בהמה. ואסור לקרות קרית שמע והוא מוטל ופניו טוחות בקרקע או מושלך על גבו ופניו למעלה. אבל קורא הוא והוא שוכב על צדו. ואם היה בעל בשר הרבה ואינו יכול להתהפך על צדו או שהיה חולה נוטה מעט לצדו וקורא.. מי שהיה מהלך על רגליו עומד בפסוק ראשון והשאר קורא והוא מהלך. היה ישן מצערין אותו ומעירין אותו עד שיקרא פסוק ראשון מכאן ואילך אם אנסתהו שינה אין מצערין אותו.. מי שהיה עוסק במלאכתו מפסיק עד שיקרא פרשה ראשונ׳ כולה וכן האומנין בוטלין ממלאכתן בפרשה ראשונה כדי שלא תהיה קרית ארעי והשאר קורא והוא עוסק במלאכתו אפילו הוא עומד בראש האילן או בראש הכותל קורא במקומו ומברך לפניה ולאחריה.. היה עוסק בתלמוד תורה והגיע זמן קרית שמע פוסק וקורא ומברך לפניה ולאחריה.. היה עוסק בצרכי רבים לא יפסוק אלא יגמור עסקיהן ויקרא אם נשאר עת לקרות.. היה עוסק במילה או שהיה במרחץ או שהיה עושה בתספורת או שהיה מהפך בעורות או שהיו עוסקין

בדין גומר ואחר כך קורא קרית שמע. ואם היה מתיירא שמא יעבור זמן קרייה ופסק וקורא הרי זה משובח.. מי שירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות קודם שתנץ החמה יעלה ויתכסה ויקרא. ואם לאו יתכסה במים שריחן רע ולא במי המשרה ולא במים צלולין מפני שערותו נראות אבל מתכסה הוא במים עכורין שאין ריחן רע וקורא במקומו.. הקורא קרית שמע לא ירמוז בעיניו ולא יקרוץ בשפתיו ולא יראה באצבעותיו כדי שלא תהיה קרית שמע ארעי. ואם עשה כן אף על פי שיצא ידי חובתו הרי זה מגונה. וצריך להשמיע לאזנו כשהוא קורא. ואם לא השמיע לאזנו יצא. וצריך לדקדק באותיות. ואם לא דקדק יצא.. כיצד מדקדק באותיותיה יזהר שלא ירפה החזק ושלא יחזיק הרפה ולא יניד הנח ולא יניח הנד. לפיכך צריך ליתן ריוח בין כל שתי אותיות הדומות שאחד מהן סוף תיבה והאחרת תחלת תיבה סמוכה לה כגון בכל לבבך. קורא בכל ושוהה וחוזר וקורא לבבך. וכן ואבדתם מהרה. הכנף פתיל. וצריך לבאר ז׳ של תזכרו. וצריך להאריך בד׳ של אחד כדי שימליכוהו על השמים ועל הארץ ועל ארבע רוחות. וצריך שלא יחטוף בח׳ כדי שלא יהיו כמו׳ אי חד.. קורא אדם את שמע בכל לשון שיהיה מכירה. והקורא בכל לשון צריך להזהר מדברי שבוש שבאותה הלשון ומדקדק באותה הלשון כמו שמדקדק בלשון הקודש. אם קראה

בלשון הקודש.. הקורא למפרע לא יצא. בד״א בסדר הפסוקים. אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע״פ שאינו רשאי יצא לפי שאינה סמוכה לה בתורה.. קרא פסוק וחזר וקראו פעם שנייה הרי זה מגונה. קרא אותו וכפלה כגון שקרא שמע שמע משתקין אותו.. קראה סירוגין יצא ואפילו שהה בין סירוג לסירוג כדי לגמור את כולה יצא והוא שיקרא על הסדר. קראה מתנמנם והוא מי שאינו לא ער ולא נרדם בשינה ובלבד שיהא ער בפסוק ראשון.. ספק קרא ספק לא קרא חוזר וקורא ומברך לפניה ולאחריה. אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניה ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך.. קרא וטעה יחזור למקום שטעה. נעלם ממנו בין פרשה לפרשה ואינו יודע איזו פרשה השלים ואיזו צריך להתחיל חוזר לפרק ראשון שהוא ואהבת את ה׳ אלהיך.. טעה באמצע הפרק ולא ידע היכן פסק חוזר לראש הפרק. היה קורא וכתבתם ואינו יודע אם הוא וכתבתם שבשמע או שבוהיה אם שמוע חוזר לוכתבת שבשמע. ואם נסתפק לו אחר שקרא למען ירבו ימיכם אינו חוזר שעל הרגל לשונו הוא הולך.. היה קורא ופגע באחרים או פגעו בו אם היה בין פרק לפרק פוסק ומתחיל ושואל בשלום מי שהוא חייב בכבודו כגון שפגע באביו או רבו או מי שגדול ממנו בחכמה ומשיב שלום לכל אדם שנתן לו שלום. היה קורא באמצע הפרק

ו׳ ק׳ פסק ר״י וכן ר״ח שלא רואה את הערוה אסור לקרות ואם יושב במים צלולין יעשה שיתכסה עכור למי׳ וכן היה נוהג ר״ת ורא״ו כהר״ר שמע׳ שפי׳ שהיא בתשובת הגאוני׳ הכל׳ הכלי״ם שלבו רואה את הערוה מותר מדסת׳ תק׳ דל״א הכי דהוי כרכי׳ לגבי יחיד וכו׳ עש ה׳ כתו׳ ואינם גם ראב״ן כתב ולבו רואה את הערוה מותר

ואין חילוק
לדבר זה כי כל׳
כסאו׳ שלהן שאין מגולה
וכתי׳ כסאו׳ שלנו המטפס י׳
דהוי גדולה מזו בית הכ׳
שאומרו אעפ״י שאינו עמו׳
אלא ברוע׳ בשעור
על האדיבו מה׳
ידע
כסנהדרין ס״פ כהן גדו׳״

ואינו פוסק ומתחיל לשאול אלא מי
שהוא מתיירא ממנו כגון מלך או
אנס וכיוצא בהן. אבל מי שהוא
חייב בכבודו כגון אביו או רבו אם
נתן לו שלום פוסק ומשיב לו שלום ״
ואלו הן בין הפרקים בין ב׳
ברכה ראשונה לשניה בין שניה
לשמע בין שמע לוהיה אם שמע
בין והיה אם שמע לויאמר. אבל ב׳
בין ויאמר לאמת ויציב הרי הוא
כאמצע הפרק ולא יפסיק אלא כ׳
לשאול מפני היראה ולהשיב מפני
הכבוד ״

פרק שלישי

הקורא
קרית שמע רוחץ ידיו במים קודם
שיקרא הגיע זמן קריאתה ולא מצא
מים לא יאחר קריאתה וילך לבקש
אלא מקנח ידיו בעפר או בצרור
או בקורה וכיוצא בהן וקורא ״
אין קורין לא בבית המרחץ
ולא בבית הכסא אעפ״י שאין בו
צואה ולא בבית הקברות ולא בצד
המת עצמו ואם הרחיק ארבע אמות
מן הקבר או מן המת מותר לקרות
וכל מי שקרא במקום שאין קורין
בו חוזר וקורא. בית הכסא שהתקין
ועדיין לא נשתמש בו מותר לקרות.
קרית שמע כנגדו אבל לא בתוכו. ב׳
מרחץ חדש מותר לקרות בתוכו.
היו שני בתים ואחד מהן לבית
הכסא ואמ׳ על השני וזה הרי השני
ספק אם הזמינו או לא הזמינו לה׳
לפיכך אין קורין בו לכתחלה ואם ק׳
קרא יצא. אמ׳ וגם זה הרי שניהם מ׳
מזומנין ואין קורין בהן ״
חצר המרחץ והוא המקום שכל
אדם עומדין בו לבושין מותר לקרו׳
בו קרית שמע ״ ולא קרית שמע
בלבד אלא כל ענין שהוא מדברי
הקודש אסור לאמרו בבית הכס׳
ובבית המרחץ ואפילו אמרו בלשון
חול ולא אמרו בלבד לאמרו אלא
אפילו להרהר בלבו בדברי תורה
בבית הכסא ובבית המרחץ והוא
המקום שיש בו צואה או מי רגל׳
אסור ״ דברים של חול מותר
לאמרן בלשון הקודש בבית הכס׳
וכן הכנויין רחום ונאמן וכיוצא ב׳
בהן מותר לאמרן בבית הכסא
אבל השמות המיוחדין והשמות
המובהקין שאינן נמחקין אסור
להזכירן בבית הכסא ובבית המרח׳
הישן ואם נזדמן לו להפריש מן
דבר האסור בבית המרחץ או בבי׳
הכסא מפריש ואפילו בלשון הקו׳
ובעניני קודש ״ צואת האדם
וצואת הכלבים וחזירים בזמן שיש
בתוכן עורות וכל צואה שריחה
רע כגון אלו אסור לקרות קרית ש׳
שמע כנגדן וכן מי רגלי אדם אבל
מי רגלי בהמה קורין כנגדן ״
קטן שאינו יכול לאכל כזית דגן ב׳
בכדי שיאכל הגדול כשלש בצים
דגן אין מרחיקין לא מצואתו ולא
ממי רגליו ״ היתה צואה ש׳
יבשה כחרס אסור לקרות כנגדה
ואם היתה יבשה יתר מכחרס
עד שאם זורקה תתפרר הרי היא
כעפר ומותר לקרות כנגדה ״
מי רגלים שנבלעו בקרקע אם ב׳
היה רשומן ניכר אסור לקרות
כנגדה ואם אין רשומן ניכר מותר ״
כמה ירחיק מצואה וממי ר׳
רגלים ומאחריו יקרא ארבע אמות ״
בד״א בזמן שהן לאחריו או מצדיו
אבל אם היו כנגד פניו מרחיק ל׳
מהן עד שלא יראה אותן ואחר כך
יקרא. בד״א בשהיה עמהן בבית
במקום שוה אבל אם היה שם מקו׳
גבוה מהן עשרה טפחים או נמוך
מהן עשרה טפחים יושב בצד
המקום וקורא שהרי נפסק בינה
והוא שלא יגיע לו ריח רע ״
וכן אם כפה כלי על הצואה או ש׳
על מימי רגלים אעפ״י שהן עמו
בבית הרי אלו כקבורין ומותר
לקרות עמהן בתוך ארבע אמות ״
היה בינו ובין הצואה מחיצ׳
של זכוכית אעפ״י שהוא רואה אות׳
מאחרי הזכוכית מותר לקרות ב׳
בעדה ״ סתן רביעית מים ב׳
בתוך מימי רגלים של פעם אחת
ומותר לקרות עמהן בתוך ארבע
אמות ״ היתה צואה בגומא
עומד בסנדלו על הגומא וקורא
והוא שלא יהיו סנדלו נוגע בה ״
היתה כנגדו צואה ומעטה
ביותר מטו טפה רוקק עליה רוק
עבה עד שתתכסה וקורא ״
היה צואה על בשרו או ידיו מטנ׳
מטונפות מבית הכסא ולא היה ל׳
להן ריח רע כלל מפני קטנן או ב׳
יבשותן מותר לקרות לפי שאין
להן ריח ואם היתה מקומה
אעפ״י שאינה נראית כשהוא עומ׳
חושב ונראית כשהוא יושב אסור
לקרות עד שירחץ יפה יפה מפני
שצואה לחה היא ויש לה ריח רע ״
ריח רע שיש לו עיקר מרחיק ארב׳
אמות וקורא. אם פסק הריח ש׳
ואם לא פסק מרחיק עד מקום
שפסק ושאין לה עיקר כגון מי
שיצא ממנו רוח מלמטה מרחיק
עד מקום שתכלה הרוח וקורא.
גרף של רעי ועביט של מימי רגל׳

ירו׳ רבינו לית הילכת׳ כהיא מתני׳ דאוסרין כנגד צואת כלבי׳ וחזירי׳
אעפ״י שאין בה עורות דכן אוסר צואת תרנגולים אלא כי היא ה
דתני׳ כל כבעור וכתבו התו׳ אפי׳ אם שיש לנו לאסור צואת
תרנגולי׳ דווק׳ כלול שלהן שיש שם סירחון אבל כשגדילין בב
בבתי׳ ומו׳ שם כ״ו ומעט וזו לאסור כי אין שם סירחון וביר׳
ובירושלמי יור׳ מרחיקי׳ מצואת חמור ומצואת ... ד׳ אמו׳
ומצואת תרנגו׳ ד׳ אמות ר׳ יוסי בר בון אמ׳ ובלבד במרומי׳ ד׳
יום ... ר׳ זירא אמ׳ נבילה שנסרחה צריך להרחי׳ ממנה ד׳ אמו׳״

אסור לקרות קרית שמע כנגדן אף על פי שאין בהן כלום ואין להן ריח מפני שהן כבית הכסא. צואה עוברת כגון שהיתה שטה על פני המים אסור לקרות כנגדה ואפי' חזיר כצואה עוברת ואסור לקרות כנגדו עד שיעברו ממנו ארבע אמות. היה קורא והגיע למקום הטנופת לא יניח ידו על פיו ויקרא אלא יפסיק עד שיעבר מאותו מקום. וכן הקורא שיצאת ממנו רוח מלמטה יפסיק עד שיכלה באושה וחוזר לקריאתו וכן בדברי תורה. יצאת רוח מחבירו אעפ"י שמפסיק את קרית שמע אינו פוסק את דברי תורה.

היה קורא קרית שמע בבית ונסתפק לו אם יש שם צואה או אין שם הרי זה מותר לקרות. היה קורא באשפה ונסתפק לו אם יש שם צואה או אין שם לא יקרא עד שיבדוק שחזקת האשפה שהוא מקום הטנופת. אבל ספק מי רגלים אפילו באשפה מותר לקרות.

כשם שאסור לקרות כנגד צואה ומימי רגלים עד שירחיק כך אסור לקרות כנגד הערוה עד שיחזיר פניו. אפילו גוי או קטן לא יקרא כנגד ערותן ואפילו היתה מחיצה של זכוכית מפסקת הואיל והוא רואה את הערוה הרי זה אסור לקרות עד שיחזיר פניו. וכל גוף האשה ערוה לפיכך לא יסתכל בגוף האשה כשהוא קורא ואפילו אשתו. ואם היתה מגולה טפח לא יקרא כנגדו. וכשם שהוא אסור לקרות כנגד ערות אחרים כך הוא אסור לקרות כנגד ערותו. לא יקרא כשהוא ערום עד שיכסה ערותו. היתה חגורה של בגד או עור או שק על מתניו אעפ"י ששאר גופו ערום מותר לו לקרות קרית שמע והוא שלא יהיה עקבו נוגע בערותו. היה ישן בטליתו והוא ערום חוצץ בטליתו מתחת לבו וקורא. אבל לא יחוץ מצוארו ויקרא מפני שלבו רואה את הערוה ונמצא כמי שקורא בלא חגור.

שנים שהיו ישנים בטלית אחת אחד מהן אסור לקרות אעפ"י שכסה מתחת לבו עד שתהיה טלית מפסקת ביניהן כדי שלא יגיע בשר זה בבשר זה ממתניו ולמטה. ואם היה ישן עם אשתו או בניו ובני ביתו הקטנים הרי גופן כגופו ואינו מרגיש מהן לפיכך אעפ"י שבשרו נוגע בהן מחזיר פניו וחוצץ מתחת לבו וקורא. עד מאימתי הם קטנים לענין זה עד שיהיה הזכר בן שתים עשרה שנה ויום אחד והקטנה בת אחת עשרה שנה ויום אחד והוא שיהיה תבניתם כתבנית גדולים שדים נכונו ושערך צמח. ואחר כך לא יקרא עד שתפסיק טלית ביניהן. אבל אם עדין לא היו שדים נכונו ושערך צמח קורא עמהן בקרוב בשר ואינו צריך הפסק עד שיהיה הזכר בן שלש עשרה שנה ויום אחד והקטנה בת שתים עשרה שנה ויום אחד

פרק רביעי

נשים ועבדים וקטנים פטורין מקרית שמע ומלמדים הקטנים לקרות אותה בעונתה ומברכין לפניה ולאחריה כדי לחנכן במצות. מי שהיה לבו טרוד ונחפז בדבר מצוה וכל מצות פטור מקרית שמע.

לפיכך חתן שנשא בתולה פטור מקרית שמע עד שיבוא עליה לפי שאין דעתו פנויה שמא לא ימצא בתולים. ואם שהה עד מוצאי שבת ולא בעל חייב לקרות ממוצאי שבת ואילך שהרי נתקררה דעתו ולבו גס בה אעפ"י שלא בעל. אבל הנושא את הבעולה אעפ"י שהוא עוסק במצוה חייב לקרות הואיל ואין דבר שמשבש את דעתו וכן כל כיוצא בזה. מי שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו פטור מקרית שמע עד שיקברנו מפני שאין דעתו מיושבת לקרות. ואם היה משמר את המת אעפ"י שאינו מתו פטור מקרית שמע. ואם היו המשמרין שנים האחד משמר והשני משנה למקום אחר וקורא וחוזר ומשמר ומשנה האחר וקורא.

וכן החופר קבר למת פטור מקרית שמע. אין מוציאין את המת לקברו סמוך לזמן קרית שמע אלא אם כן היה גדול. ואם הוציאוהו והגיע זמן הקריאה והן מוליכין את המת כל שיש למטה צורך בהן כגון נושאי המטה וחלופיהן וחלופי חלופיהן בין היו לפני המטה בין היו לאחר המטה פטורין ושאר המלוין שאין למטה צורך בהן חייבין. היו עוסקין בהספד והגיע זמן קרית שמע בזמן שהמת מונח לפניהן נשמטין אחד אחד וחוזרין וקורין להספד. אין המת מוטל לפניהם כל העם קורין קרית שמע והאבל יושב ודומם שאינו חייב לקרות עד שיקברו מתו. קברו את המת

וחזרו

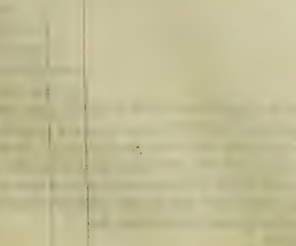

וחוזר האבלים לקבל תנחומין וכל
העם הולכין אחריהן ממקום הק'
הקבר למקום שעומדין בו האבלי'
לעשות שורה לקבל תנחומין אם
יכולין העם להתחיל ולגמור אפי'
פסוק אחד קודם שיגיע לשורה
יתחילו ואם לאו לא יתחילו אלא
ינחמו את האבלים ואחר שיפטרו
מהן יתחילו לקרות בני האדם הע'
העומדים בשורה הפנימית שהן
רואין פני האבלים פטורין מקר'
שמע והחיצונים שאינם
רואין את האבלים חייבין בקריאת
שמע במקומן ·· כל מי שהוא
פטור מלקרות קרית שמע מבוהל
אם רצה להחמיר על עצמו לקרו'
קורא והוא שתהיה דעתו פנויה
עליו אבל אם היה זה הפטור מה'
מלקרות קרית שמע מבוהל ותמ'
אינו רשאי לקרות עד שתתישב
דעתו ·· כל הטמאין חייבי'
בקרית שמע ומברכין לפניה ל'
ולאחריה והן בטומאתן אף על
שאפשר לעלות מטומאתן בו ביום
כגון הנוגעין בשרץ או בנדה וז'
וזבה ומשכבה וכיוצא בהן ע'
עזרא ובית דינו תקנו שלא יקר'
בעל קרי לבדו מן שאר הטמאים
עד שיטבול ולא פשטה תקנה
זו בישר' ולא היה כח לרוב הצבור
לעמוד בה · לפיכך בטלה וכבר
נהגו כל ישר' לקרות בתורה ולקרו'
קרית שמע והן בעלי קריין לפי ש'
שאין דברי תורה מקבלין טומאה
אלא עומדין בטהרתן לעולם ··

הלכות תפלה ו
וברכת כהנים:

יש בכללן שתי מצות עשה · אחת
לעבוד את יי' בתפלה בכל יום ··
לברך כהנים את ישר' בכל יום ··
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון:

מצות
עשה להתפלל בכל יום שנ' ועבדת'
את יי' אלהיכם · מפי השמועה ל'
אמרו עבודה זו היא תפלה · ונא'
ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים
איזהו עבודה שבלב זו תפלה ··
ואין מנין התפלות מן התורה · ולא
משנה התפלה הזאת מן התורה ·
ואין לתפלה זמן קבוע מן התורה ·
ולפיכך נשים ועבדים חייבין בה'
בתפלה לפי שהיא מצות עשה
שלא הזמן גרמא · אלא חיוב מצו'
זו כך שיהא אדם מתפלל ומתחנן
בכל יום ומגיד שבחו של הקדוש ב'
ואחר כך שואל צרכיו שהוא צריך
להן בבקשה ובתחנה ואחר כך נותן
שבח והודיה ליי' על הטובה שהש'
שהשפיע לו כל אחד ואחד לפי
כחו ·· אם היה רגיל מרבה בתח'
בתחנה ובקשה · ואם היה ערל
שפתים מדבר כפי יכולתו ובכל ל'
עת שירצה וכן מנין התפלות כ'
כל אחד ואחד כפי יכולתו יש ש'
שמתפלל פעם אחת ביום ויש ש'
שמתפלל פעמים הרבה · והכל
היו מתפללין נכח המקדש בכל
מקום שיהיה · וכן היה הדבר תמ'
תמיד ממשה רבנו ועד עזרא ל'
כיון שגלו בימי נבוכד נצר הרשע
נתערבו בפרס ויון ושאר האומו'
ונולדו להם בנים בארץ הגוים
ואותן הבנים נתבלבלה שפתם
והיתה שפת כל אחד ואחד מע'

מעורבת מלשונות הרבה וכיון ש'
שהיה כן אינו יכול לדבר כל צרכו ל'
בלשון אחת אלא בשבוש שנאמר
ובניהם חציים מדבר אשדודית
ואינם מכירים לדבר יהודית וכל'
ובלשון עם ועם ·· ומפני זה
כשהיה אחד מהן מתפלל תקצר
לשונו לשאול חפציו או להגיד
שבח הקדוש ברוך הוא בלשון הק'
הקודש עד שיערב עמה לשונו'
אחרות וכיון שראה עזרא ובית
דינו כך עמדו ותקנו להן שמונה
עשרה ברכות על הסדר ··
שלש ראשונות שבח שלש אחרונו'
הודיה ואמצעיות יש בהן שאלת
כל הדברים שהן כמו אבות כל חפצי ל'
איש ואיש ולצרכי הצבור כלו ל'
כדי שיהיו ערוכות בפי הכל ויל'
וילמדו אותם ותהיה תפלת אלו ה'
העלגים תפלה שלמה כתפלת בעל
הלשון הצחה ומפני ענין זה תק'
תקנו כל הברכות והתפלות הסד'
הסדורות בפי כל ישר' כדי שיהיה
ענין כל ברכה ערוך בפי העלג ל'
וכן תקנו שיהיה מנין התפלות כמ'
כמנין הקרבנות שתי תפלות בכל
יום כנגד שני תמידין ובכל יום
שיש בו קרבן מוסף · תקנו בו ת'
תפלה שלישית כנגד קרבן מוסף
ותפלה שכנגד תמיד של בקר ל'
היא הנקראת תפלת השחר ות'
ותפלה שכנגד תמיד של בין ל'
הערבים היא הנקראת תפלת של
מנחה ותפלה שכנגד המוספין
היא הנקראת תפלת המוספין ··
וכן התקינו שיהא אדם מתפלל
תפלה אחת בלילה שהרי אברי
תמיד של בין הערבים מתעכלין
והולכין כל הלילה שנ' היא העולה ·

כנגד ערב ובקר וצהרים אשיחה
ואהמה וכו'. ואין תפלת ערבית
חובה כתפלת שחרית ומנחה
ואעפ"כ נהגו כל ישר' בכל מקומות
מושבותיהם להתפלל ערבית וקב'
וקבלוה עליהם כתפלת חובה.
וכן תקנו חכמ' אחר תפלת המנחה
סמוך לשקיעת החמה ביום התע'
התענית בלבד כדי להוסיף תחנה
ובקשה מפני התענית וזו התפלה
נקראת תפלת נעילה כלומר ננעלו
שערי השמים בעד השמש ונס'
ונסתרה לפי שאין מתפללין אות'
אלא סמוך לשקיעת החמה.
נמצאו התפלות בכל יום שלש
ערבית ושחרית ומנחה ובשבת'
ובמועדים ובראשי חדשים ארב'
של כל יום ותפלת המוספין וביו'
הכפורים חמש אלו ותפלת נעילה.
תפלות אלו אין פוחתין
מהן אבל מוסיפין עליהן אם רצה
אדם שיתפלל כל היום כולו הרשו'
בידו. וכל אותן התפלות שיוסיף
כמו מקריב נדבות לפיכך צריך
דבר בתפלה בכל ברכה וברכה מן
האמצעיות מעין הברכה ואם
חדש בברכה אחת דיו כדי להודיע
שהיא נדבה לא חובה ושלש
ראשונות ושלש אחרונות לעול'
אין מוסיפין בהן ואין פוחתין
מהן ואין משנין בהן דבר.
אין הצבור מתפללין תפלת נדבה
לפי שאין הצבור מביאין קרבן
נדבה ולא יתפלל אפילו יחיד מוסף
שתים אחת חובת היום ואחת
נדבה לפי שאין מתנדבין קרבן
מוסף. ויש מן הגאונים שהורה
שאסור להתפלל תפלת נדבה בשבת
וימים טובים לפי שאין מקריבין
בהן נדבה אלא חובת היום בלבד.

פרק שני:

בימי
רבן גמליאל רבו [illegible] בישר' והיו
מצירין לישר' ומסיתים אותם
לשוב מאחרי ה' וכיון שראה ש'
שזו גדולה מכל צרכי בני אדם ע'
עמד הוא ובית דינו והתקין ברכה
אחת שתהיה בה שאלה מלפנ'
ה' לאבד [illegible] וקבעו אותה
בתפלה כדי שתהיה ערוכה בפי
הכל נמצאו כל הברכות שבתפלה
תשע עשרה ברכות. כל תפלה
משלש תפלות שבכל יום מתפלל
אדם תשע עשרה ברכות אלו
על הסדר בד"א בשאין דעתו
מכוונת ולשונו תמהר לקרות אם
יום היה טרוד ודחוק או שקצרה
לשונו מתפלל שלש ראשונות
וברכה אחת מעין כל האמצעיות
ושלש אחרונות וזו היא ברכה
שתקנו מעין כל האמצעיות.
הביננו ה' אלהינו לדעת
דרכיך ומול את לבבנו ליראתך
ולסלוח היה לנו להיות גאולים
רחקנו ממכאוב ודשננו ושכננו
בנאות ארצך ונפוצים מארבע
תקבץ והתועים בדעתך ישפטו
ועל הרשעים תניף ידיך וישמחו
צדיקים בבנין עירך ובתיקון
היכלך ובהצמחת קרן לדוד עבדך
ובעריכת נר לבן ישי משיחך טרם
נקרא אתה תענה טרם נדבר אתה
תשמע כי אתה הוא עונה בכל
עת צרה פודה ומציל מכל צרה
וצוקה ב"א ה' שומע תפלה.
בד"א בימות החמה אבל בימות
הגשמים אינו מתפלל הביננו מפני
שצריך לומ' שאלה בברכת השנים
וכן במוצאי שבתות וימים טובים
אינו מתפלל הביננו מפני שצריך
לומ' הבדלה בחונן הדעת.
בשבתות וימים טובים מתפלל
שבע ברכות בכל תפלה ותפלה מא'
מארבע תפלות של אותו היום שלש
ראשונות ושלש אחרונות וברכה
אמצעית מעין אותו היום.
בשבתות חותמין ברכה אמצעית
מקדש השבת. וברגלים
חותם בה מקדש ישר' והזמנים.
ואם היה שבת ויום טוב חותם
מקדש השבת ישר' והזמנים.
בראש השנה חותמין בה מלך
על כל הארץ מקדש ישר' ויום הז'
הזכרון. ואם היה שבת אומ' מקדש
השבת ישר' ויום הזכרון. בד"א
בתפלת ערבית ושחרית ומנחה
אבל תפלת המוספין של ראש
השנה מתפלל תשע ברכות שלש
ראשונות ושלש אחרונות של כל
יום ושלש אמצעיות ראשונה
מן האמצעית ענינה מלכיות.
שניה זכרונות. שלישית
שופרות. וחותם בכל אחת
מהן מענינה. ביום הכפורים
מתפלל בכל תפלה מחמש תפלות
שבע ברכות. שלש ראשונות
ושלש אחרונות ואמצעית מ'
מעין היום וחותם בה מלך על כל
הארץ מקדש ישר' ויום הכפורים.
בד"א ביום של חול אבל יום
חל להיות בשבת חותם בכל ת'
תפלה מהן מלך על כל הארץ מ'
מקדש השבת ישר' ויום הכפורים.
בד"א ביום צום של כל שנה
אבל יום צום של יובל מתפלל ת'
תפלת המוספין תשע ברכות

כמו שיתפלל במוסף ראש השנה
והן אותן הברכות עצמן כלאו פחו
ולא יתר אלא מתפללין אותן אלא
בזמן שהוא נוהג. בכל תפלה מן
התפילות פותח קודם לברכה ראש'
ראשונה י"י שפתי תפתח ופי יגיד
תהלתך. וכשהוא חותם בסוף
התפלה אומ' יהיו לרצון אמרי פי
וכו'. ואחר כך פוסע לאחריו.
בראשי חדשים ובחולו של מועד
מתפלל ערבית ושחרית ומנחה ת'
תשע עשרה ברכות ואומ' בעבוד'
אלהינו ואלהי אבותינו יעלה ויבוא כו'.
במוסף בחולו של מועד מתפלל
תפלת מוסף כמו שיתפלל ביום טוב.
ובראשי חדשים מתפלל שבע ב'
ברכות שלש ראשונות ושלש ל'
אחרונות ואמצעית מענין קרבן ל'
חדש וחותם בה מקדש ישר' וראש'
חדשים. שבת שחלה בחולו ש'
של מועד וכן ראש חדש שחל ל'
להיות בשבת מתפלל ערבית וש'
ושחרית ומנחה ושבע ברכות כש'
כשאר השבתות ואומ' יעלה ויבו'
בעבודה. במוסף מתחיל בברכ'
אמצעית בענין שבת ומשלים ב'
בענין שבת ואומ' קדושת היום בא'
באמצע הברכה וחותם בה בראשי
חדשים מקדש ישר' וראשי חדשי'.
שבת שבחולו של מועד חותם
בה כמו שחותם ביום טוב שחל ל'
להיות בשבת ויום טוב שחל להיות
באחד בשבת מתפלל ברכה רביעית
באלה כבה. ותודיענו י"י
אלהינו משפטי צדקך ות'
ותלמדינו לעשות חקי רצונ'
ותתן לנו י"י אלהינו קדושת שבת
וכבוד מועד וחגיגת הרגל בין
קדושת שבת לקדושת יום

טוב הבדלת ואת יום השביעי
הגדול והקדוש מששת ימי
המעשה קדשת הבדלת וק'
וקדשת את עמך ישראל ב'
בקדושתך. ותתן לנו י"י אלהינו
מועדים לשמחה וכו'. ובמוצאי
שבת ובמוצאי יום טוב של כל
השנה מבדיל בחונן הדעת כמו
שהוא מבדיל על הכוס. בחנוכה
ופורים מוסיפין בהודאה על הנסי'
ועל הפורקן. שבת שחלה להיות
בחנוכה מזכיר על הנסים במוסף
כמו שמזכיר בשאר תפילות בימ'
התענית אפילו יחיד שהתענה ל'
מוסיף בשומע תפלה עננו אבינו
וכו'. ושליח צבור אומ' ברכה בפנ'
עצמה בין גואל לרופא וחותם בה
העונה בעת צרה ונמצא מתפלל
עשרים ברכות. בתשעה
באב מוסיפין בבונה ירושלים רחם
י"י עלינו ועל ישר' עמך ועל העיר
האבלה החרבה והשוממה הבזוי'
וכו'. כל ימות הגשמים אומר
בברכה שניה אומ' בברכה שניה
מוריד הגשם וכו'. ובימות החמה
מוריד הטל. מאימתי אומ' מוריד
הגשם מתפלת המוספין של יום ט'
טוב האחרון של חג עד תפלת ה'
שחרית של יום טוב הראשון של
פסח שאומ' מוריד הטל.
משבעה ימים במרחשון שואלין
את הגשמים כל זמן שמזכיר את
הגשם כדין בארץ ישר' אבל בשנ'
בשנער ובסוריא ומצרים ומקומו'
הסמוכין לאלו והדומין להן של'
שואלין את הגשמים ביום ששים
אחר תקופת תשרי. מקומות
שהן צריכין לגשמים בימות החמה
כגון איי הים הרחוקין ש'

שואלין את הגשמים בעת שהן ה'
צריכין להן בשומע תפלה ובמקו'
שעושין יום טוב שני ימים אומ'
מוריד הגשם בתפלת מוסף של יום
ראשון של שמיני עצרת ומתפלל
והולך כל ימות הגשמים.
כל השנה כולה חותם בברכה של'
שלישית האל הקדוש ובברכת ה'
שתים עשרה מלך אוהב צדקה
ומשפט. ובעשרת הימים ש'
שמראש השנה עד מוצאי יום
הכפורים חותם בשלישית המלך ה'
הקדוש ובשתים עשרה המלך
המשפט. יש מקומות שנהגו
בעשרת ימים אלו להוסיף בברכ'
ראשונה זכרנו לחיים וכו'.
ובשניה מי כמוך אב הרחמן וכו'.
ובברכה אחרונה מוסיפין בספר
חיים וכו'. וכן המקומות שנהגו
להוסיף בעשרת ימים אלו בברכ'
שלישית ובכן ובכן ואז וכו'.
ואפי' בראש השנה ויום הכפורים
מנהג פשוט הוא להוסיף בשלישי'
ובכן. ובכן ובכן. וכו'.

פרק שלישי

תפלת
השחר מצותה שיתחיל להתפלל
עם הנץ החמה וזמנה עד שעה
רביעית שהיא שליש היום ואם
עבר או טעה והתפלל אחר ארבע
עד חצות היום יצא ידי חובת
תפלה אבל לא ידי חובת תפלה ב'
בזמנה כשם שמצוה תפלה מן
התורה כך מצוה מדבריהם להת'
להתפלל אותה בזמנה שתקנו
לה חכמים ונביאים. כבר
אמרנו שתפלת מנחה כנגד אית'
תמיד של בין הערבים תקנו זמנ'

ולפי שהיה תמיד קרב בכל יום בתש׳
בתשע ומחצה תקנו זמנה מתשע
שעות ומחצה והיא הנקראת מנ׳
מנחה קטנה ולפי שבערב הפסח
שחל להיות בערב הפסח היו שוח׳
שוחטין את התמיד בשש שעות
ומחצה אמרו שהמתפלל לאחר
שש ומחצה יצא ומשהגיע זמן
זה הגיע זמן חובה וזו היא ה׳
הנקראת מנחה גדולה ״
נהגו אנשים הרבה להתפלל גדול׳
וקטנה והאחת רשות והורו מק׳
מקצת הגאונים שאין ראוי לה׳
להתפלל רשות אלא הגדולה וכן ל׳
הדין נותן מפני שהיא כנגד דבר
שאינו תדיר בכל יום ויום והתפלל
הגדולה חובה לא יתפלל הקטנה
אלא רשות ״ היא ואחת שזמן
מנחה גדולה משש שעות ומח׳
ומחצה עד תשע ומחצה וזמן
מנחה קטנה מתשע ומחצה עד
שישאר מן היום שעה ורביע
ויש לו להתפלל אותה עד שתשקע
החמה ״ תפלות המוספין
זמנה אחר תפלת השחר עד שבע
שעות ביום והמתפלל אחר שבע
שעות אע״פ שפשע יצא ידי חובת
מפני שזמנה כל היום ״
תפלת הערב אע״פ שאינה חובה
המתפלל אותה יש לו להתפלל תפ׳
תפלתו מתחלת הלילה עד שיעלה
עמוד השחר ״ תפלת נעילה
כדי שישלים אותה סמוך לשקיע׳
החמה ״ המתפלל תפלה קודם
זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר
ומתפלל אותה בזמנה ״ ויום
התפלל תפלת שחרית בשעת הד׳
הדחק אחר שיעלה עמוד השח׳
יצא ויש לו להתפלל תפלת ערבי
של לילי שבת בערב שבת קודם
שתשקע השמש וכן מתפלל
ערבית של מוצאי שבת בשבת
לפי שתפלת ערבית רשות ״
אין מדקדקין בזמנה ובלבד של׳
שיקרא קרית שמע בזמנה ל׳
אחר צאת הכוכבים ״ כל מי
שעבר עליו זמן תפלה ולא התפלל
במזיד אין לו תקנה ואינו משלם
בשוגג או שהיה אונס או טרוד
משלם אותה תפלה בזמן תפלה
הסמוכה לה ומקדים אחרונה
ואחריה מתפלל אותה התשלומין ״
כיצד טעה ולא התפלל של
שחרית עד שעבר חצי היום
יתפלל מנחה שתים הראשונה
תפלת המנחה והשניה תשלומי
שחרית ״ טעה ולא התפלל
מנחה עד ששקעה חמה מתפלל
ערבית שתים ראשונה ערבית
ושניה תשלומי מנחה ״ טעה
ולא התפלל ערבית עד שיעלה
עמוד השחר מתפלל שחרית ל׳
שתים ראשונה שחרית והשניה
תשלומי ערבית ״ טעה ולא
התפלל אין תפלה זו ולא תפלה ל׳
הסמוכה אינו משלם אלא האחרונ׳
בלבד ״ כיצד טעה ולא התפלל
לא שחרית ולא מנחה מתפלל ע׳
ערבית שתים והאחרונה תשלומ׳
מנחה אבל שחרית אין לה תש׳
תשלומין שכבר עבר זמנו וכן ל׳
בשאר תפלות ״ היו לפניו ל׳
שתי תפלות של מנחה ושל מו׳
מוספין מתפלל של מנחה ואחר
כך של מוספין ״ ויש
מי שהורה שאין עושין כן בצ׳
בצבור כדי שלא
יטעו ״

פרק רביעי

חמשה
דברים מעכבין את התפלה אע״פ
שהגיע זמנה טהרת ידים וכסוי
הערוה וטהרת מקום התפלה
ודברים החופזים אותו וכוונת הלב ״
טהרת ידים כיצד רוחץ ל׳
ידיו במים עד הפרק ואחר כך יתפ׳
יתפלל ״ היה מהלך בדרך והגיע
זמן תפלה ולא היה לו מים אם
היה בינו ובין המים ארבע מילין
שהן שמונת אלפים אמה הולך ל׳
עד מקום המים ורוחץ ואחר כך
מתפלל היה בינו ובין המים יתר
מכן מקנח ידיו בצרור או בעפר
או בקורה ומתפלל ״ בד״א לפניו
אבל אם היה מקום המים לאחריו
אין מחייבין אותו לחזור לאחריו
אלא עד מיל אבל אם עבר מן המ׳
המים יתר ממיל אינו חייב לחזור
אלא מקנח ידיו ומתפלל בד״א
שאינו מטהר לתפלה אלא ידיו ל׳
בלבד בשאר תפלות חוץ מתפלת
שחרית ״ אבל בשחרית רוחץ
פניו ידיו ורגליו ואחר כך יתפלל
ואם היה רחוק מן המים מקנח
ידיו בלבד ומתפלל ״ כל הטמאים
רוחצין ידיהן בלבד כטהורים
ומתפללין אע״פ שאפשר להן ל׳
לטבול ולעלות מטומאתן אין ל׳
הטבילה מעכבת וכבר בארנו ש׳
שעזרא תקן שלא יקראו בעל קרי
בלבד דברי תורה עד שיטבול ונפ׳
שעמדו ואחריכן התקינו אף להתפ׳
שלא יתפלל בעל קרי בלבד עד
שיטבול ולא מפני הטומאה וט׳
וטהרה נגעו בה אלא כדי שלא ל׳
יהיו תלמידי חכמ׳ מצויין אצל נשותי׳

בתינוקות ומפני זה תקנו טבילה
לבעל קרי לבדו והוציאוהו מכל ה
הטמאים ׃ לפיכך היו אומ׳ בואו
תקנה שאפילו זב שראה קרי ונד
ונדה שפלטה שכבת זרע והמשמ׳
והמשמשת שראתה נדה צריכין
טבילה לקרית שמע וכן לתפלה מע
מפני הקרי אע״פ שהן טמאין וכן
הדין נותן שאין טבילה זו מפני
הטהרה אלא מפני הגזירה שלא
יהו מצויין אצל נשותיהן תמיד
וכבר בטלה גם תקנה זו של תפלה
לפי שלא פשטה בכל ישר׳ ולא היה
כח בציבור לעמוד בה ׃
ומנהג פשוט בשנער ובספרד ש
שאין בעל קרי מתפלל עד שרוחץ כ
רוחץ כל בשרו במים משום הכון
לקראת אלהיך ישר׳ ׃ בד״א
בבריא או חולה שבעל ימים חולה
שראה קרי לאונסו פטור מרחיצה
ואין בזה מנהג ׃ וכן זב שראה ה
קרי ונדה שפלטה שכבת זרע ה
אין בהן מנהג אלא מקנחין עצמן
ורוחצין ידיהן ומתפללין ׃ כסוי
הערוה כיצד אע״פ שכסה ערותו
צריך שמכסין לקרית שמע׳ לא
יתפלל עד שיכסה את לבו ואם לא
כסה את לבו או שנכנס ראשו לו ל
במה יתכסה הואיל וכסה ערותו
ומתפלל יצא ולכתחלה לא יעשה ׃
טהרת מקום התפלה ד
כיצד לא יתפלל במקום הטנופת
ולא במרחץ ולא בבית הכסא ולא
באשפה ולא במקום שאינו בח
בחזקת טהרה עד שיבדקנו כלו
של דבר כל מקום שאין קורין בו
קרית שמע אין מתפללין בו וכשם
שמרחיקין מצואה ומי רגלים ל
וריח רע ואין הדת מראית ה

הערוה לקרית שמע כך מרחיקין
לתפילה ׃ המתפלל ומצא
צואה במקומו הואיל וחטא מ
מפני שלא בדק עד שלא התפלל
חוזר ומתפלל במקום טהור היה
טהור עומד בתפילה וראה צואה
כנגדו אם יכול להלך לפני כדי ש
שירחקנה לאחריו ארבע אמות
יהלך ואם לאו יסלקנה לצדדין
ואם אינו יכול יפסיק ׃ גדולי
החכמים לא היו מתפללין בבית
שיש בו שכר ולא בבית שיש בו
מורייס בעת עשיו מפני שריחו
רע אע״פ שהמקום טהור ׃
דברים המעכבים אותו כיצד שאם
היה צריך לנקביו לא יתפלל וכל
הצריך לנקביו ומתפלל תפילתו
תועבה וחוזר ומתפלל אחר ש
שיעשה צרכיו ואם יכול להעמיד
עצמו כדי פרסה תפלתו תפילה
ואע״פ לכתחלה לא יתפלל עד שיב
שיבדוק עצמו יפה יפה ויפקוד
נקביו ויסיר כחו ומעו וכל דבר הט
הטורדו ואחר כך יתפלל ׃
מי שגיהק ופיהק ונתעטש בת
בתפלתו אם לרצונו הרי זה מגנ׳
ואם ברקו קודם שיתפלל ל
ובא לו מנסו אין בכך כלום ׃ נזדמן
לו רוק בתפלתו מבליעו בטליתו
או בבגדו ואם היה מעטר ומן
זורקו בידו לאחריו כדי שלא ל
יצטער בתפלה ונמצאו טרוד ׃
יצאו ממנו רוח מלמטה כשהוא
עומד בתפלה שלא לדעתו שותק
עד שתכלה הרוח וחוזר לתפלתו ׃
בקש להוציא רוח מלמטה
ואינו יכול להעמיד עצמו והלך
לאחוריו ארבע אמות וממתין
עד שתכלה הרוח ׃ ומה

יבון העולמים יצרתנו נקבים חלולי
חלולים גלוי וידוע לפניך חרפתנו
וכלימתנו חרפה וכלימה בחיינו
ותולעה ורמה במותנו וחוזר
למקומו ומתפלל ׃ היה עומד
בתפלה ונטפו מי רגלים על ברכיו
ממתין עד שיכלה המים וחוזר
למקום שפסק ואם שהה כדי
לגמור התפלה חוזר לראש ׃ וכן
המשתין מים שוהה כדי הילוך ל
ארבע אמות ומתפלל ומי שהתפלל
שוהה כדי הלוך ארבע אמות ה
ואחר כך משתין כדי שיפסוק ה
דברי תפלה מפיו ׃ כוונת הלב ה
כיצד כל תפלה שאינה בכונה אינה
תפלה ואם התפלל בלא כונה
חוזר ומתפלל בכונה ׃ מצא
דעתו משובשת ולבו טרוד אסור
להתפלל עד שתתישב דעתו לפי
כך הבא מן הדרך והוא עיף או ל
או מיצר אסור לו להתפלל עד שת
שתתיישב דעתו אמרו חכמים
שלשה ימים עד שינוח ויתקרר
דעתו ואחר כך יתפלל׳ כיצד היא
הכונה שיפנה לבו מכל המחשבו׳
ויראה עצמו כאלו עומד לפני
השכינה לפיכך צריך לישב מעט
קודם התפילה כדי לכוין את לבו ל
ואחר כך יתפלל בנחת בתחנונים
ולא יעשה תפלתו כמי שהוא נו
טעון משאוי ומשליכו והולך לו
לפיכך צריך לישב מעט אחר התפ
התפלה ואחר כך יפטר ׃
חסידים הראשונים היו שוהין ל
שעה קודם התפלה ושעה אחת
אחר התפלה ומאריכין שעה בת
בתפילה ׃ שכור לא יתפלל
מפני שאין לו כונה ואם התפלל
תפלתו תועבה לפיכך חוזר ומת

ומתפלל לכשיתרונן משכרותו.
שתוי לא יתפלל ואם התפלל
תפלתו תפלה. ואיזהו שכור
זה שאינו יכול לדבר בפני המלך.
שתוי שיכול לדבר בפני המלך
ואינו משתבש אע״פ הואיל ושתה
רביעית יין לא יתפלל עד שיסיר
יינו מעליו. וכן אין עומדין
להתפלל לא מתוך שחוק ולא מתוך
קלות ראש ולא מתוך שיחה ולא
מתוך מריבה ולא מתוך כעס א׳
אלא מתוך דברי תורה שאין בה
עיון כגון הלכות פסוקות.
תפלות של עראים כגון תפלות
מוסף ראש חדש ותפלת המועד
צריך להסדיר תפלתו ואחר כך
יתפלל כדי שלא יכשל בה.
היה מהלך במקום סכנה במקום
גדודי חיות ולסטין והגיע זמן ה׳
תפלה מתפלל ברכה אחת וזו היא
תפלה קצרה. צרכי עמך ישראל
מרובים ודעתן קצרה יהי רצון
מלפניך יי׳ אלהינו שתתן לכל אחד
ואחד כדי פרנסתו ולכל גוייה וג׳
וגוייה די מחסורה והטוב בעיניך
עשה ברוך אתה יי׳ שומע תפלה.
ומתפלל אותה כשהוא מהלך ה׳
ואם יכול לעמוד עומד וכשהוא
מגיע ליישוב ותתקרר דעתו חוזר
חוזר ומתפלל תפלה כתקנה תשע
עשרה ברכות.

פרק חמישי:

שמונה
דברים צריך המתפלל להזהר בהן
ולעשותן. ואם היה דחוק ונאנס
או שעבר ולא עשה אותן אינן
מעכבין. ואלו הן עמידה ונ׳
ונכח המקדש ותקון הגוף ותקון
המלבוש ותקון המקום והשוית
הקול הכריעה והשתחויה.
עמידה כיצד אין מתפללין אלא
מעומד. היה יושב בספינה או ב׳
בעגלה אם יכול לעמוד עומד ואם
לאו ישב במקומו ויתפלל.
חולה מתפלל ואפילו שוכב על צדו
והוא שיכול לכוין את דעתו וכן ה׳
הרעב והצמא הרי הם בכלל חולים
אם יש בו יכולת לכוין את דעתו
יתפלל ואם לאו לא יתפלל עד ש׳
שיאכל וישתה. היה רוכב על
הבהמה אע״פ שיש לו מי שיאחז ב׳
בהמתו לא ירד ויתפלל אלא ישב
במקומו ויתפלל כדי שתהיה דעתו
מיושבת עליו. נכח המקדש
היה עומד בחוצה לארץ מחזיר
פניו נכח ארץ ישראל ומתפלל ה׳
היה עומד בארץ מכוין פניו כנגד
המקדש. היה עומד במקדש
מכוין פניו כנגד קדשי הקדשים.
סומא ומי שאינו יכול לכוין הרוחות
והמהלך בספינה יכוין לבו כנגד
השכינה ויתפלל. תקון
הגוף כיצד כשהוא עומד בתפלה
צריך לכוין רגליו זו כנגד זו ונותן
עיניו למטה כאילו הוא מביט ה׳
לארץ ויהיה לבו פנוי למעלה כאלו
הוא בשמים ומניח ידיו על לבו
כפותין הימנית על השמאלית ועומד
כעבד לפני רבו באימה ויראה
ופחד ולא יניח ידיו על חלציו.
תקון המלבוש כיצד
מתקן מלבושיו תחלה ומציין ע׳
עצמו ומהדר שנ׳ השתחוו ליי׳
בהדרת קדש. ולא יעמוד
באפונדתו ולא בראש מגולה ה׳
ולא ברגלים מגולות אם דרך אנ׳
אנשי המקום שלא יעמדו לפני
גדולים אלא בבתי רגלים כן עושה
ובכל מקום לא יאחז תפלין בידו או
ספר תורה בזרועו ויתפלל שלבו ה׳
טרוד בהן. ולא יאחז מעות וכלים
בידו. אבל מתפלל הוא והלולב בידו
ביום החג מפני שהוא מצות ה׳
היום. היה משוי על ראשו והגיע
זמן התפלה אם היה פחות מארבע
קבין מפשילו לאחוריו ומתפלל.
היה ארבעת קבין מניחו על גבי ה׳
קרקע ואחר כך יתפלל. דרך
כל החכמים ותלמידיהם שלא ה׳
יתפללו אלא כשהן עטופין.
תקון המקום כיצד יעמוד במקום
נמוך ויחזיר פניו לכותל וצריך
לפתוח חלונות או פתחים כנגד
ירושלים כדי להתפלל כנגדן שנ׳
וכוין פתיחן ליה בעליתיה נגד ה׳
ירושלם. וקובע מקום לתפלתו
תמיד ואין מתפללין לא בחורבה
ולא אחורי בית הכנסת אלא אם ה׳
כן החזיר פניו לבית הכנסת וא׳
ואסור לישב בצד העומד בתפלה
או לעבור לפניו עד שירחיק ממנו
ארבע אמות. לא יעמוד במקום ה׳
גבוה שלשה טפחים או יתר מזה
ויתפלל לא על גבי מטה ולא על גבי
ספסל ולא על גבי כסא היה בנין ג׳
גבוה אם יש בו ארבע אמות על
ארבע אמות שהוא שיעור הבית
הרי הוא כעליה ומותר להתפלל בו
וכן אם היה מוקף מחיצה מכל
רוחותיו אע״פ שאין ארבע אמות
מותר להתפלל בו מפני שאין גבהו
ניכר שהרי חלק רשות לעצמו.
האומנין שהיו עושין בראש ה׳
הכותל או בראש האילן והגיע ה׳
זמן תפלה יורדין למטה ומתפללין
וחוזרין למלאכתן ואם היו בראש

הזית אף בראש התיבה ומתפללין מיקומן ומפני שטרחן מרובה ומה הם מתפללים אם היו עושין בסעודתן בלבד ומתפללין שלש תפלות של תשע עשרה ברכות היו עושין כשמכין ומתפללין הל' הביננו ומן כך וכך אין יורדין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן ‥ השוית הקול כיצד לא יגביה קולו בתפלה ולא יתפלל בלבו אלא מחתך הדברים בשפתיו ומשמיע לאזנו בלחש ולא ישמיע קולו אלא אם כן היה חולה או שאינו יכול לכוין את לבו עד שישמיע קולו הרי זה מותר ובלבד שלא יהיה בצבור כדי שלא תטרף דעתן מקולו ‥ כריעה כיצד המתפלל כורע חמש כריעות בכל תפלה ותפלה בברכה ראשונה בתחלה ובסוף ובהודיה בתחלה ובסוף ‥ וכשגומר התפלה כורע ופוסע שלש פסיעות לאחוריו כשהוא כורע ונותן שלום משמאלו עצמו ואחר כך מימין עצמו ואחר כך מגביה ראשו מן הכריעה וכשהוא כורע באמ' כורע בכל הכריעות כשהוא מוע' כורע בברוך וכשהוא זוקף זוקף בשם ‥ בד"א בהדיוט אבל כה' גדול בתחלת כל ברכה וכסוף כל ברכה והמלך כיון ששחה ראשו אינו מגביהו עד שגומר תפלתו ‥ ולמה נותן שלום בשמאלו ומפני ששמאלו הוא ימין שכנגד פניו כלו' שהוא כל עומד לפני המלך נותן שלום לימין המלך ואחר כך לשמאל המלך ויקבעו שיפטר מן התפלה כמו שיהיו נפטרין מלפני המלך ‥

כל הכריעות האלו צריך שיכ' שיכרע בהם עד שיתפקקו כל חו' חוליות שבשדרה ויעשה כקשת ואם שחה מעט ונצטער עצמו ונראה ככורע בכל כחו אינו חו' חושש ‥ השתחויה כיצד אחר שמגביה ראשו מכריעה חמשית יושב לארץ ונופל על פניו ארצה ומתחנן בכל תחנונים שירצה ‥ כריעה האמורה בכל מקום על ה' ברכים קידה על אפים השתחויה זה פשוט ידים ורגלים עד שנמצ' מוטל על הארץ כשהוא עושה נפילת אפים אחר תפלה ויש מי שהוא עושה קידה ויש מי שהוא עושה השתחויה ואסור לעשו' השתחויה על האבנים אלא במ' במקדש כמ' שבארנו בהלכות ע"ז ‥ ואין אדם חשוב רשאי ל' ליפול על פניו אלא אם כן הוא ה' יודע בעצמו שהוא צדיק כיהו' כיהושע אלא מטה הוא פניו מע' מעט ואינו כובש אותן בקרקע ומותר לאדם שיתפלל במקום זה ולנפול על פניו במקום אחר ‥ מנהג פשוט בכל ישר' שאין נפ' נפילת פנים בשבתות ובמועדות ולא בראש השנה ולא בראשי ח' חדשים ובחנוכה ופורים ולא במנח' של ערבי שבתות וימים טובים ולא בערבית שבכל יום ויום יחידי שנופלין על פניהם בערבית ביום הכפורים בלבד נופלין על פניהם בכל תפלה ותפלה מפני שהוא יום תחנה ובקשה ותענית ‥

פרק ששי

אסור לו לאדם לעבור אחורי בית הכנס' בשעה שצבור מתפללין אלא אם כן היה נושא משוי או אם היה לבית הכנסת שני פתחים כשני רוחות שהרואה אומר שמא ילך ויכנס בפתח האחר וכן אם היה בעיר שתי בתי כנסיות אומר הה' הרואה שמא ילך לבית האחר כו' ואם היה לו תפלין בראשו מותר לו לעבור מפני שאין שם אחר ומפ' אלו שהתפלין מוכיחין עליו ל' שהוא רודף מצות ואינו מבט' מבטל התפלה ‥ המתפלל עם הצבור לא יתפלל באריכות יותר מדאי אבל בינו לבין עצמו הרשות בידו וכן אם בא לומ' אחר תפלתו אפי' כסדור וידוי יום הכפורים אומר וכן רצה להוסיף בכל ברכה וברכה מן האמצעיות מעין הברכה מוס' מוסיף ‥ כיצד היה לו חולה מבקש עליו רחמים בברכת חולים כפי צחות לשונו היה צריך לפרנסה מוסיף תחנה ובקשה בברכת השני' ועל דרך זו בכל אחת מהן ואם ל' רצה לשאול כל צרכיו שואל בשו' בשומע תפלה אבל לא ישאל בשלש ראשונות ולא בשלש אחרונות ‥ אסור לו לאדם שיטעם כ' כלום או שיעשה מלאכה מאחר שיעלה עמוד השחר עד שיתפלל תפלת שחרית וכן לא ישכים ל' לפתח חברו לשאול בשלומו קודם שיתפלל תפלת שחרית ולא יצא לדרך קודם שיתפלל אבל טועם הוא ועושה מלאכה קודם מוסף וקודם מנחה אבל אינו סועד סעוד' סעודה למנחה כיון שהגיע זמן מ' מנחה גדולה לא יכנס למרחץ ל' ואפילו להזיע עד שיתפלל שמא

לא יוכל ואפילו אכילת עראי שמא יא'
ימשך באכילה ״ ולא לדון אפילו
בגמר דין שמא יסתר הדין וימשך
ויבטל מן התפלה ״ וכן לא ישב
לפני הספר אפילו תספורת הדיוט
עד שיתפלל שמא ישבר הזוג ולא
יכנס לבורסקי סמוך למנחה עד ש'
שיתפלל שמא יראה הפסד ממו'
במלאכתו ויתעכב מן התפלה ואם
התחיל באחת מאלו לא יפסיק עד
גומר ואחר כך יתפלל מנחה ״
ואימתי התחלת תספורת משיניח
משיכה מעבורת הספרים על ב'
ברכיו ואימתי התחלת המרחץ
משיפשוט חבר סמוך לבשרו ו'
ואימתי התחלת הבורסקי משי
משיקשור בין כתפיו כמ' שהאומנ'
עושין ״ ואימתי התחלת אכילה
לבני מערב ישר' משיטול ידיו ולבני
בבל משיתיר חגורו ״ ואימתי
התחלת דין משיתעטפו הדיינין
וישבו היו יושבין משיתחילו בעלי
דינין ״ יראה שתפלות הערב ישות
לא יבא אדם ממלאכתו ויאמר א'
אישן קימעא ואחר קימעא ואחר
כך אתפלל שמא תאנוס אותו שנ'
שינה ונמצא אותו ישן כל הלילה
אלא מתפלל ערבית ואחר כך יאכל
וישתה או יישן ומותר להסתפר
ולהכנס למרחץ סמוך לשחרית
מפני שלא גזרו אלא סמוך למנחה
שהואיל ודבר המצוי שרוב העם ש'
נכנסין ביום אחד כשחר דבר שאי'
שאינו מצוי ולא גזרו בו ״
מי שהיה עוסק בתלמוד תורה וה'
והגיע זמן תפלה פוסק ומתפלל
ואם היתה תורתו אומנותו ואינו
עושה מלאכה כלל והיה עוסק ב'
בתורה בשעת תפלה אינו פוסק

שמצות תלמוד תורה גדול ממצות
תפלה וכל העוסק בצרכי רבים כעו'
כעוסק בדברי תורה ״ אין המתפלל
מפסיק תפילתו אלא מפני סכנת נ'
נפשות בלבד אפילו מלך ישראל שואל
בשלומו לא ישיבנו ״ אבל פוסק מ'
מפני מלך גוי שמא יהרגנו היה ע'
עומד בתפילה וראה מלך גוי או ג'
אנס בא כנגדו יקצר ואם אינו יכול
יפסיק וכן אם ראה נחשים ועק'
ועקרבים באים כנגדו אם הגיעו
אליו והיה דרכן באותו מקום שהן
ממיתין פוסק ובורח ואם לאו היה
מהיות אינו פוסק ״ נשים
ועבדים וקטנים חייבין בתפלה ו'
וכל איש שפטור מקריאת שמע פ'
פטור מן התפלה וכל האומרים את
המת אע״פ שאין למטה צורך בהן
פטורין מן התפלה ״

פרק שביעי

כשתקנו
חכמים דברי תפלות אלו תקנו ברכו'
אחרות לברך אותן בכל יום ואלו הן
כשיכנס אדם למטתו לישן בלילה
מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם המפיל חבלי
שינה ומאיר לאישון בת עין יהי
רצון מלפניך יי' שתצילנו מיצר ה'
הרע ומפגע רע ואל יבהילוני חלומ'
רעים ולא הרהורים רעים ותהיה
מטתי שלמה לפניך ותעמידני ב'
מיטה לחיים ולשלום והאירה ע'
עיני פן אישן המות ברוך אתה יי' המאיר
לכל העולם ״ וקורא פרשה
ראשונה מקריאת שמע ויישן ואם
נגסתהו שינה קורא אפילו פסוק
ראשון או פסוקי דרחמים ואחר
כך יישן בשעה שיקיץ בסוף ה'
שנתו מברך על מטתו ברוך אתה יי' אלהי'

נשמה שנפחת בי טהורה אתה ה'
בראתה ואתה יצרתה ואתה נפחת'
בי ואתה משמרה בקרבי ואתה
עתיד ליטלה ממני ואתה עתיד ה'
להחזירה בי לעתיד לבא כל זמן שנ'
שהנשמה תלויה בו מודה אני לה'
לפניך יי' אלהי' רבון כל המעשים
ברוך אתה יי' המחזיר נשמות לפ'
לפגרים מתים ״ כששומע ה'
קול התרנגולים מברך ברוך אתה יי' אלהינו
מלך העולם הנותן לשכוי בינה להבחין בין ל'
יום ובין לילה ״ כשלובש בגדיו י'
יאמ' ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם מלביש ערומי' ״
כשמניח סדינו על ראשו ה'
מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם עוטר ישר'
בתפארה ״ כשמעביר ידיו על ה'
עיניו מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העו'
פוקח עורים ״ כשישב על מטתו
מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם רוקע הארץ
על המים ״ כשעומד מברך ברוך
אתה יי' אלהינו מלך העולם זוקף ה'
כפופים ״ כשנוטל ידיו מברך
ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם
אשר קדשנו במצותיו וצונו ב'
על נטילת ידים ״ כשרוחץ פניו
מברך ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם המעביר
שינה מעיני ותנומה מעפעפיי ״
יהי רצון לפניך יי' אלהי' ואלהי'
אבותי שתרגילני לדבר מצוה
ואל תרגילני לדבר עבירה ותשלוט בי
יצר טוב ואל ישלוט בי יצר הרע ה'
ותחזקני במצותיך ותתן חלקי ב'
בתורתך ותנני לחן ולחסד ולרחמי'
בעיניך ובעיני כל רואי ותגמלני
חסדים טובים ברוך אתה יי' הגומל
חסדים טובים לעמו ישר' ״
וכל זמן שיכנס אדם לבית הכסא
יאמ' קודם שיכנס התכבדו מכוב'
מכובדים קדושים משרתי עליון

שמירתו עד שיצא ויגע שכן דרכן
של בני אדם ואחר שיצא מברך
בא״י אלהינו מ״ה אשר יצר את
האדם בחכמה וברא בו נקבים נ׳
נקבים חלולים חלולים גלוי וידוע ל׳
לפניך שאם יפתח או יסתם אחד
מהם אי אפשר להתקיים אפילו
שעה אחת בא״י רופא כל בשר
ומפליא לעשות. כשיחגור
חגורה ברוך אתה יי אלהינו מ״ה
אוזר ישר׳ בגבורה. כשנועל
מנעליו אומ׳ בא״י אלהינו מלך העול׳
שעשה לי כל צרכי. כשמהלך
לדרך אומ׳ בא״י אלהינו מ״ה המכין
מצעדי גבר. ומברך אדם בכל
יום בא״י אלהינו מ״ה שלא עשאני
כותי. בא״י אלהינו מ״ה שלא עשאני
עבד. בא״י אלהינו מ״ה שלא עשאני
אשה. שמונה עשרה ברכות
אין להן סדר אלא מברך כל אחת
מהן על דבר שהברכה שלו בשעתו
בשעתו כיצד הרי שחגר חגורו
והוא על מטתו מברך אוזר ישר׳.
אם שמע קול התרנגול אינו
מברך הנותן לשכוי בינה וכל מצוה
מהן שהוא אינו מתחייב בה אינו
מברך אותה. כיצד לן בכסותו
אינו מברך כשעומד מלביש ערומי׳.
הלך יחף אינו מברך שעשה לי ל׳
כל צרכי. ביום הכפורים ותשע׳
באב שאין שם רחיצה אינו מב׳
על נטילת ידים. ולא המעביר
שינה. אם לא נכנס לבית הכסא
אינו מברך אשר יצר את האדם
וכן שאר ברכות אלו. נהגו
העם ברוב עירנו לברך ברכות אלו
כולן בזו אחר זו בבית הכנסת בין
נתחייבו בהן בין לא נתחייבו. וט׳
וטעות היא ואין ראוי לעשות כן

ולא יברך ברכה אלא אם כן נתחייב
בה. המשכים לקרות בתורה
קודם שיקרא קרית שמע בין מן
התורה שבכתב בין מתורה שבע״פ
נוטל ידיו ומברך שלש ברכות ואח׳
ואחר כך. ברוך אתה יי
אלהינו מלך אשר קדשנו במצותיו
וצונו על דברי תורה. והערב נא יי
אלהינו את דברי תורתך בפינו ל׳
ובפיפיות עמך בית ישר׳ ונהיה
אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך
בית ישר׳ יודעי שמך ולומדי תורת׳
ברוך אתה יי נותן התורה.
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר
בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
תורתו ברוך אתה יי נותן התורה.
בכל יום חייב אדם לברך שלש
ברכות אלו ואחר כך קורא מעט
מדברי תורה ונהגו העם לקרות פ׳
פרשת כהנים. ויש מקומות שקור׳
על את בני ישר׳ ויש מקומות שקו׳
שתיהן או הלכות או מן המשנה או
מן הבריתות. ושבחו חכמים הרא׳
הראשונים למי שקורא זמירות
מספר תהלים בכל יום ויום מתהלה
לדוד עד סוף הספר וכבר נהגו הע׳
העם לקרות פסוקים לפניהם ול׳
ולאחריהם ותקנו חכמ׳ ברכה לפני
הזמירות והיא ברוך שאמר וכו׳
וברכה לאחריהן והיא ישתבח כו׳.
ואחר כך מברך על קרית שמע ל׳
וקורא קרית שמע. ויש מקומות
שנהגו בכל יום לקרות אחר שמתב׳
ישתבח שירת הים ואחר כך מבר׳
על שמע. ויש מקומות שקוראי׳
שירת האזינו. ויש יחידים שקוראין
שתי השירות הכל לפי המנהג.
חייב אדם לברך מאה בכל יום בין
היום ובין הלילה ומאה הן מנין כל

ברכות אלו שלש ועשרים ברכות
שמנינו בפרק זה ושבע ברכות
של קרית שמע שחרית וערבית
לפניה ולאחריה וכשמתעטף ל׳
בציצית מברך בא״י אלהינו מ״ה
אקב״ו להתעטף בציצית.
וכשלובש תפילין מברך בא״י אלהי׳
מ״ה אקב״ו להניח תפילין. ושלש
תפלות שבכל תפלה מהן שמונה
עשרה הרי ששה וחמשים ברכו׳.
וכשהוא אוכל שתי סעודות ל׳
של כל יום מברכין ארבע עשרה
ברכות שבע ברכות בכל סעודה
אחת כשנוטל ידיו תחלה ועל המזו׳
אחת בתחלה ושלש בסוף ועל המים
לפניו ולאחריו הרי שבע.
בזמן הזה שתקנו ברכת המינין ל׳
בתפלה והוסיפו הטוב והמטיב ל׳
בברכת המזון נמצאו חמש ברכות
יתירות בשבתות וימים טובים ל׳
שהתפלה שבע ברכות וכן יום אי׳
שנתחייבו בשיעור המאה כל הבית
ההוא כגון שלא ישן כל הלילה ולא
התיר חגורו ולא נכנס לבית הכסא
וכיוצא בזה צריך להשלים מאה
ברכות מברכות של פירות. כיצד
אוכל מעט ירק מברך לפניו ולאחר׳
וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך
לפניו ולאחריו. שותה יין מברך
לפניו ולאחריו ומונה כל הברכות
עד שישלים מאה בכל יום.
סדר תפלות כך הוא. בשחרית
משכים אדם ומברך ברכות אלו
וקורא הזמירות ומברך לפניהן
ולאחריהן וקורא את שמע ומברך
לפניה ולאחריה ומדלג הקדושה
מברכה ראשונה שלפניה שאין
היחיד אומ׳ הקדושה. וכשהוא ל׳
חותם גאל ישר׳ מיד יעמוד כדי

שיסמוך גאולה לתפלה ומתפלל כל
מעומד כמו שאמרנו וכשישלים
ישב ויפול על פניו ומתחנן ומגביה
ראשו ומתחנן מעט והוא יושב
בדברי תחנונים ואחר כך יקרא תהלה
תהלה לדוד ויתחנן כפי כחו ויפטר
ויפטור למעשיו · ובתפלת המנחה
מתחיל תהלה לדוד מיושב ואחר כך
עומד ומתפלל תפלת המנחה · כל
וכשישלים נופל על פניו ומתחנן
ומגביה ראשו ומתחנן כפי כחו כל
ויפטור למעשיו ·· ובתפלת
הערב קורא קריאת שמע ומברך
לפניה ולאחריה וסומך גאולה לתפלה
ומתפלל מעומד וכשישלים ישב
מעט ויפטר ואם התחנן אחר
תפלת ערבית הרי זה משובח ואף
על פי שיברך השכיבנו אחר כך
גאל ישראל אינה הפסק בין גאולה
לתפלה והרי שתיהן כברכה אחת
ארוכה ··

פרק שמיני

תפלת

הצבור נשמעת תמיד ואפילו היו
בהן חוטאין אין הקב״ה מואס בתפלתן
של רבים לפיכך צריך אדם לשתף
עצמו עם הציבור ולא יתפלל יחיד
יחידי כל זמן שיכול להתפלל עם
הצבור · ולעולם ישכים אדם ויעריב
ויעריב לבית הכנסת שאין תפלתו
תפלתו של אדם נשמעת בכל עת
אלא בבית הכנסת וכל מי שיש לו
בית הכנסת בעירו ואינו נכנס
לתוכה להתפלל נקרא שכן רע כל
ומצוה לרוץ לבית הכנסת שנאמר
ונדעה ונרדפה לדעת את ה׳ ·
וכשיצא מבית הכנסת אל יפסיע
יפסיע פסיעה גסה אלא ילך

מעט מעט וכשיכנס לבית הכנסת
יכנס שיעור שני פתחים ואחר כך
יתפלל לקיים מה שנאמר לשמור מזוזות
פתחי בית המדרש גדול מבית הכנסת
הכנסת וחכמים גדולים אף על פי
שהיה להם כמה בתי כנסיות הרבה
הרבה לא היו מתפללין אלא במקום
שהיו עוסקין בתורה והוא שיתפלל
שם תפלת הצבור · וכיצד היא תפלת
תפלת הציבור יהיה אחד מתפלל
בקול רם והכל שומעין ואין עושין
עושין כך בפחות מעשרה גדולים
ובני חורין ושליח צבור אחד מהן
מהן ואפילו היו מקצתן כבר התפללו
התפללו ויוצאין ידי חובתן ומשלימין
בהן עשרה והוא שיהיו רוב עשרה
שלא התפללו ·· וכן אין אומרים
קדושה ולא קוראין בתורה ומברך
לפניה ולאחריה ואין מפטירין כל
בנביא אלא בעשרה ·· וכן לא
יהיה אחד מברך ברכות שמע
והכל שומעין ועונין אחריו אמן
אלא בעשרה ודבר זה הנקרא פורס
על שמע ·ואין אומר׳ קדיש אלא
בעשרה ואין הכהנים נושאין כל
כפיהם אלא בעשרה והכהנים
מן המנין שכל עשרה מישראל
הן הנקראין עדה שנאמר עד מתי כל
לעדה הרעה הזאת ·· והרי עשרה
שהרי יצאו יהושע וכלב ומנין דבר
שבקדושה לא יהיה אלא בתוך
העדה מישראל שנאמר ונקדשתי בתוך
בני ישראל ·וכל אלו הדברים אם התחילו
התחילו בהן בעשרה והלכו מקצתן
יגמרו שאר העם ·· וצריך להיות העשרה כולן
במקום אחד ושליח צבור עמהם
במקום אחד ·· חצר קטנה
שנפרצה במלואה לחצר גדולה

והיו תשעה בגדולה ויחיד בקטנה
מצטרפין תשעה בקטנה ויחיד
בגדולה אין מצטרפין ·צבור בגדולה
בגדולה ושליח צבור בקטנה יוצאין
ידי חובתן ·צבור בקטנה ושליח
צבור בגדולה אין יוצאין שהרי כל
הוא מופלג מהן ואין עמהן במקום
אחד ומפני שיש לגדולה פסין מכאן
ומכאן הרי הוא כמופלגין מן
הקטנה ואין הקטנה מופלגת
מן הגדולה אלא הרי היא כקרן
זוית שלה ·· וכן אם היתה
צואה בגדולה אסור להתפלל ולקרות
קריאת שמע בקטנה ·· היתה צואה
בקטנה מותר להתפלל ולקרות כל
קריאת שמע בגדולה אלא אם כן היה
שם ריח רעה מפני שהיא מופלגת
ממנה ·· שליח צבור מוציא
את הרבים ידי חובתן כיצד בשעה
שהוא מתפלל והן שומעין ועונין
אמן אחר כל ברכה וברכה הרי הן
כמתפללין ·· בד״א במי שאינו יודע
להתפלל אבל היודע אינו יוצא כל
ידי חובתו אלא בתפלת עצמו כל
בד״א בשאר ימות השנה חוץ כל
מראש השנה ויום הכפורים של
יובל ·אבל בשני ימים אלו שליח
צבור מוציא את היודע כשם שמוציא
שמוציא שאינו יודע מפני שהן
ברכות ארוכות ואין רוב היודעין
אותן יכולין לכוין דעתן בהן כשליח
כשליח צבור לפיכך אם רצה היודע
היודע לסמוך על שליח צבור לא
להוציאו ידי חובתו הרשות בידו ··
אין ממנין שליח צבור
אלא גדול שבצבור בחכמתו כל
ובמעשיו ואם היה זקן הרי זה
משובח ביותר ומשתדלין להיות
שליח צבור קולו ערב ורגיל לקרות

ונה' כערך מנהג יוחנן ור' כה' חלול בש' רב כהן גאון שחייבי ציבור לשתוק ולשמוע כל ברכ' וברכ' מפי החזן ולאחריך עונ' אמן ולאחר שתכלה כרל' מפי המברך ·

רגי' כיון שלומי הכל שוה' עם שינ' כהונה ר' זעירא זוה' ולבר כמור' ומעש' כמרם אחר ששה יותר יותר מרו' והעבירו ר' ימי ר' חייא בר אבא אין מעב מעבי אלא גער' על' ··

ומי שלא נתמלא זקנו אע"פ שהוא חכם גדול לא יהיה שליח צבור מפני כבוד הציבור אבל פורס הוא על שמע ואימתי יתמלא זקנו משיביא שתי שערות אחר שלש עשרה שנה ·· וכן העילג כגון מי שקורא לעי"ן אל"ף ולאל"ף עי"ן וכל מי שאינו יכול להוציא את האותיות כתקנן אין ממנין אותו שליח צבור מפני כבוד צבור · אבל פורס הוא על שמע · והרב ממנה אחד מתלמידיו להתפלל לפניו בצבור ·· הסומא פורס על שמע ונעשה שליח צבור · וכל מי שכתפיו מגולות אע"פ שהוא פורס על שמע אינו נעשה שליח צבור להתפלה עד שיהיה עטוף ··

פרק תשיעי

סדר

תפלת הצבור כך הוא בשחר כל העם יושבין ושליח צבור יורד לפני התיבה ועומד באמצע הע' העם ומתחיל קדיש וכל העם עונין אמן יהא שמיה רבא מבר' כל כחו ועונין אמן בסוף קדיש ·· ואחר כך אומ' ברכו את יי' המבורך והם עונין ברוך יי' המבורך לעולם ועד ·· ומתחיל ופורס על שמע בקול רם והם עונין אמן אחר כל ברכה וברכה · והיודע לברך ולקרות קורא עמו עד שגומר גאל ישר' ·· והכל עומדין מיד ומתפללין בלחש שאינו יודע להתפלל עומד ושותק עד שיתפלל שליח צבור בלחש עם שאר העם · וכל שיגמור תפלתו מן הצבור יפסיע שלש פסיעות לאחוריו ויעמוד במקום שהגיע · ולא במקום שפסע ואחר שיפסע שליח צבור שלש פסיעות מתחיל ומתפלל בקול רם מתחלת ברכות מי שלא התפלל והכל עומ' עומדין ושומעין ועונין אמן על כל ברכה וברכה מן מי שלא ה' יצאו ידי חובתן כין מי שלא שכבר יצאו ידי חובתן · ואומר קדושה בברכה שלישית וכיון שהגיע ש' שליח צבור לקדושה יש לכל אחד ואחד לחזור במקום שעמד בו בתפלה · וכשיגיע שליח צבור למודים וכורע כל העם שוחין ה' ואומ' מודים אנחנו לך יי' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי כל בשר יוצרנו יוצ' בראשית ברכות והודאות לשמך הג' הגדול על שהחייתנו וקיימתנו כן ת' תחיינו ותחננו ותאסף גליותינו ל' לחצרות קדשך לשמור חוקיך ולע' ולעבדך בלבב שלם על שאנו מודי' לך ·· וכל היאו' מודים מודים ומש' ומשתקין אותו · ואחר שישלים כל' תפלה ישב ויפול על פניו ויטה מעט הוא וכל העם ויתחנן והוא נוטה וג' וישב ויגביה ראשו הוא ושאר ה' העם ומתחנן בקול רם מיושב · ואח' ואחרכך יעמוד שליח צבור לבדו ל' ואומ' קדיש פעם שניה והן עונין כמו שעונין תחלה · ואומ' תהלה לדוד וכו' הוא עומד והן יושבין והן קורין עמו ואחרכך אומר ובא לציון גואל וכו' וגומ' הקדושה והן עונין קדוש קדוש קדוש שלש פעמים וחוזר וקורא הקדושה תר' תרגום · ואומ' ותשאני רוח וכו' ·· וקוראה תרגום · ואומ' יי' ימלוך לעולם ועד · וכו' וקוראהו תרגום כדי להבין לעם ואלו הפסוקים שלפני קדושה ושלאחריה עם תרגומו ל' הן הנקראין סדר היום [קדושא] ואחרכך ומתחנן בדברי תחנונים ובפסוקי רח' דרחמים ואומ' קדיש וכל העם עונ' כדרכן ונפטרין ·· כל היאו' תחנונ' מי שרחם על קן צפור שלא יקח אם על בנים · ושלא ישחוט אותו ואת בנו ביום אחד ירחם עלינו וכיוצא בענין זה משתקין אותו ומפני ש' שמצות אלו גזרת הכתוב הן ואינן רחמים שאלו היו מפני רחמים לא התיר לנו שחיטה כל עיקר ·· וכן לא ירבה בכנוין של שבח ויאמ' האל הגדול הגבור והנורא ל' החזק האמיץ והעזוז שאין כח באדם להגיע בסופו שבחיו אלא יאמ' מה שאמ' משה רבנו ·· במנחה אומ' שליח צבור אשרי יושבי ביתך וכו' ותהלה לדוד וכו' · קורא הוא והעם מיושב ועומד שליח צבור ואומ' קדיש והן עומדי' אחריו ועונין כדרכן ומתפללין כולן בלחש ואחרכך חוזר שליח צבור ומתפלל בקול רם כדרך שעשה במ' בשחרית עד שישלים כל התפילה ויושב הוא והם נופלין על פניהם ומתחננין ומגביה ראש' והם ומ' ומתחננן מעט מיושב כדרך שעש' בשחרית ועומד ואומ' קדיש וכל' העם עונין כדרכן ונפטרין למעשה' ·· בערב כל העם יושבין והוא עומד ואומ' והוא רחום וכו' ·· ברכו את יי' המבורך · והם עונים ברוך יי' המבורך לעולם ועד ·· ומתחיל לפרוס על שמע · ואומ' קדיש ואחרכך הכל עומדין ומתפללין בלחש וכשמשלימין אומ' קדיש והן נפטרי' ואינו חוזר להתפלל בקול רם ערבית לפי שאין תפלת ערבית חובה · לפיכ' לא יברך זה ברכות לבטלה שאין ל' כן אדם שנתחייב בהן להוציאו ל'

ידי חובתו. בלילי שבתות חוזר
שליח צבור אחר שמתפללין בלחש
עם הצבור בקול רם ואף על פי שאינו מתפ'
מתפלל שבע אלא ברכה אחת מעין
השבע וכן הוא אומ' ברוך
אתה יי' אלהינו ואלהי אבותינו אלהי
אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב האל
הגדול הגבור והנורא אל עליון קונה
קונה שמים וארץ מגן אבות בדברו
מחייה מתים במאמרו האל הקדוש
שאין כמוהו המניח לעמו בשבת
קדשו כי בם רצה להניח להם לפניו
נעבוד ביראה ופחד נודה לשמו
בכל יום תמיד מעין הברכות אל הה'
ההודאות אדון השלום מקדש ה'
השבת מברך השביעי ומניח ב'
בקדושה לעם מדושני עונג זכר
למעשה בראשית. אלהינו
ואלהי אבותינו רצה במנוחתינו
נקדשנו וכו'. וחותם ב"א יי' מקדש
השבת. ואומ' קדיש. ונפטרי'
כל העם. ולמה תקנו חכמ' זה
מפני שרבים העם באים להתפלל
בלילי שבת ויהיה שם מי שנתאחר
לבא ולא השלים תפלתו וישאר לבדו
בבית הכנסת ויבא לידי סכנה לפי
כך חוזר שליח צבור ומתפלל כדי
שיתעכבו כל העם עד שישלים
המתאחר ויצא עמהם.
לפיכך יום טוב שחל להיות בשבת
או יום הכפורים או ראש חודש
אין שליח צבור היורד ערבית לה'
לפני התיבה מזכיר ענין היום ב'
בברכה זו אלא חותם בה מקדש
השבת בלבד לפי שלא נתחייב היום
בתפלה זו. בשבתות וימים
טובים כשגומר שליח צבור תפלת
שחרית בקול רם אומ' קדיש ואחר
כך קורין תהלה לדוד ואומ' קדיש

ומתפלל מוסף בלחש ואחר כך מת'
מתפלל מוסף בקול רם כדרך שעו'
שעושה בשחרית ואומ' קדיש ה'
אחר תפלת מוסף והעם נפטרין ה'
ואין אומ' קדושה ולא תחנונים
אחר תפלת שחרית כשאר הימים
אלא אומ' אותה קודם תפלת המנח'
כיצד קורין תהלה לדוד ואומר
סדר היום ודברי תחנונים ואומ'
קדיש ומתפללין מנחה וחוזר ש'
ומשמיע תפלת המנחה בקול
רם ואומ' קדיש. בראשי
חדשים ובחולו של מועד אומ'
סדר היום אחר תפלת מוסף ובת'
ובמוצאי שבת אומ' סדר היום
גם אחר תפלת הערב ואומר
קדיש ואחר כך מבדיל.

פרק עשירי

מי
שהתפלל ולא כיון לבו יחזור ויתׄ
ויתפלל בכונה ואם כיון לבו בברכ'
ראשונה שוב אינו צריך. מי שטׄ
שטעה באחת משלש ברכות הא'
הראשונות חוזר לראש. ואם טעה
באחת משלש אחרונות חוזר
לעבודה. ואם טעה באחת מן
האמצעיות חוזר לתחלת ברכה
שטעה בה ומשלים תפלתו על
הסדר. וכן שליח צבור שטעה
כשהוא מתפלל בקול רם על דרך
זו הוא חוזר. ואם טעה שליח
צבור כשהוא מתפלל בלחש אינ'
אומ' שאינו חוזר ומתפלל בלחש
פעם שניה מפני טורח צבור אלא
סומך על התפלה שמתפלל בקול רם
והוא שלא טעה בה לעולם חוזר
כמו שהיחיד חוזר. שליח
צבור שטעה ונבהל ולא ידע מהיכן

יתחיל ושהה שעה אחת יעמוד
אחר תחתיו. ואם טעה בברכת
המינים אין ממתינין לו אלא מיד
יעמוד אחר תחתיו שמא מינות
נזרקה בו והרי שלא התחיל בה.
אבל אם התחיל בה ממתינין לו כ'
שעה ולא יהיה השני סרבן באות'
שעה ומהיכן הוא מתחיל מתחל'
ברכה שטעה בה הראשון. ואם טע'
באחת מן האמצעיות. אבל אם
טעה באחת מן הראשונות יתח'
מתחיל השני מן הראש. ואם טו'
טעה באחת מן האחרונות יתחיל
השני מן העבודה. האומר איני
עובר לפני התיבה מפני שבגדי
צבועין אף בלבנים לא יעבור באותה
התפלה. אומ' איני עובר מפני שיש
בגלי סנדל אף יחף לא יעבור.
מי שנסתפק אם התפלל ואם
לא אינו חוזר ומתפלל אלא אם
כן התפלל תפלה זו על מנת שהיא
נדבה שאם רצה היחיד להתפלל
כל היום תפלת נדבה יתפלל. מי
שהיה עומד בתפלה ונזכר שכבר
התפלל פוסק ואפילו באמצע ה'
הברכה. ואם היתה תפלת ערבי'
אינו פוסק שלא התפלל אותה
מתחלה אלא על דעת שאינה חוב'
חובה. מי שטעה והתפלל של
חול בשבת יצא. ואם נזכר והוא
בתוך התפלה גומר ברכה שהתחיל
בה וחוזר ומתפלל של שבת. בד"א
בערבית או בשחרית ובמנחה. אבל
במוסף פוסק ואפילו באמצע הברכ'.
וכן אם השלים תפלה של חול על
דעת שהיא מוסף חוזר ומתפלל
מוסף אחד שבת ואחד יום טוב
ואחד ראש חדש. מי שטעה
באמות הגשמים ולא אמ' מוריד הגש'

הגשם ולא מוריד הטל חוזר לראש ל'
ואם הזכיר הטל אינו חוזר ואם
טעה בימות החמה ואמ' מוריד הג'
הגשם אם לא הזכיר טל אין מחזי'
אותו שאם הטל נעצר ואינו צריך
בקשה ·· מי ששכח השאלה
מברכת השנים אם נזכר קודם ש'
שומע תפלה שואל את הגשמים
בשומע תפלה ואם נזכר אחר ש'
שברך שומע תפלה חוזר לברכת ה'
השנים ואם לא נזכר עד שגמר השל'
תפלתו חוזר ומתפלל שניה ··
טעה ולא הזכיר יעלה ויבא אם נזכ'
קודם שהשלים תפלתו חוזר לעבוד'
ומזכיר ואם נזכר אחר שהשלים
תפלתו חוזר לתפלתו ואם רגיל לומ'
תחנונים אחר שהשלים תפלתו קוד'
שיעקור רגליו חוזר לעבודה בד"א
בחולו של מועד או בשחרית ומנחה
של ראשי חדשים אבל ערבית של
ראש חודש אם לא הזכיר אינו
חוזר · כל מקום שחוזר היחיד
ומתפלל שליח צבור חוזר ומתפלל
אם טעה כמותו בעת שמתפלל
בקול רם חוץ משחרית של ראש
חדש שאם שכח שליח צבור ולא
הזכיר יעלה ויבא עד שהשלים ת'
תפלתו אין מחזירין אותו מפני
טורח הציבור שהרי תפלת המוסף
לפניו שהוא מזכיר בה ראש חדש
עשרת הימים שמראש
השנה ועד יום הכפורים טעה
וחתם בהם בברכה שלישית האל
הקדוש חוזר לראש ·· טעה
וחתם בשתים עשרה אוהב צדק
ומשפט חוזר לתחלת הברכה וחות'
בה המלך המשפט ומתפלל והולך
על הסדר ואם לא נזכר עד שלא הש'
השלים תפלתו חוזר לראש ואחד

יחיד ואחד צבור ·· טעה ולא
הזכיר הבדלה בחונן הדעת משלים
תפלתו ואינו צריך לחזור וכן מי שלא
הזכיר על הנסים בחנוכה ופורים ל'
ועננו בתפלת התענית אינו חוזר
ומתפלל אחד יחיד ואחד צבור ואם
נזכר קודם שיעקור רגליו אומ' עננו
אבינו וכו' כי אתה שומע תפלה עד
ומציל בכל עת צרה וצוקה יהיו לרצ'
אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי
וגואלי ·· שכח ולא התפלל מנחה
בערב שבת יתפלל ערבית שתים
של שבת וכן ביום טוב שכח ולא
התפלל מנחה בשבת או ביום טוב
מתפלל במוצאיהן ערבית שתים
של חול מבדיל בראשונה ואינו מב'
מבדיל בשניה ואם הבדיל בשתיהן
או לא הבדיל באחת מהן יצא ואם
אם לא הבדיל בראשונה והבדיל ב'
בשניה חוזר ומתפלל שלישית מפני
שהראשונה לא עלתה לו מפני ש'
שהקדימה לו תפלה שהיא תפלת
ערבית וכל המתפלל שתי תפלות ל'
אפילו שחרית ומוסף לא יתפלל זו
אחר זו אלא ישהא בין תפלה לתפל'
כדי שתתחונן דעתו עליו ואסור לו
להתפלל בצבור שיקדים תפלתו ל'
לתפלת הצבור · הנכנס לבית הכנס'
ומצא צבור שמתפללין אם חושש אם
יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ל'
שליח צבור לקדושה יתפלל ואם לאו
ימתין עד שיתחיל שליח צבור לק'
לקדושה עונה הקדושה עם הצבו'
ומתפלל שאר התפלה לעצמו ואם
התחיל להתפלל קודם שליח צבור וג'
והגיע שליח צבור לקדושה לא י'
יפסיק ולא יענה קדושה עמהן ל'
וכן לא יענה אמן יהא שמיה רבא
מברך באמצע התפלה ואין צריך

ומר כשיעור הברכות

פרק אחד עשר

כל מקום שיש בו עשרה מישר'
צריך להכין בו בית שיכנסו בו ל'
לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה
הנקרא בית הכנסת וכופין בני ה'
העיר זה את זה לבנות להן בית ה'
הכנסת ולקנות להם ספר תורה נ'
נביאים וכתובים ·· כשבונין
בית הכנסת אין בונין אותה אלא
בגבהה של עיר שנ' בראש הומיות
תקראו ומגביהין אותה עד ש'
שיהיה גבוה מכל חצרות העיר
שנ' ולרומם בית אלהינו ואין פותחי'
פתחי הכנסיות אלא למזרח שנ'
והחונים לפני המשכן קדמה ל'
ובונין בו היכל שמניחין בו ספר תור'
ובונין היכל זה ברוח שמתפללין כנ'
כנגדה באותה העיר כדי שיהיו פ'
פניהם אל מול ההיכל כשיעמדו ב'
בתפלה ומעמידין בימה של עץ
באמצע הבית כדי שיעלה עליה
הקורא בתורה או מי שהוא אומר לעם
דברי כבושין כדי שישמעו כולם
וכשמעמידין התיבה שיש בה ס'
ספר תורה מעמידין אותה באמצע
ואחורי התיבה כלפני ההיכל ופני'
כלפני העם ·· כיצד העם יושבין
בבתי כנסיות הזקנים יושבין פ'
פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפני
ההיכל וכל העם יושבין שורה לפני
שורה ואחורי השורה שלפניה
עד שיהיו כל העם כלפני הקדש ל'
וכלפני הזקנים וכלפני התיבה ה'
ובעת ששליח צבור עומד לתפלה
עומד בארץ לפני התיבה ופניו כלפי

יא קול׳ כתוב כיתע אא לא שאל ... ומעם זה
... קרובין ... ר׳ יוסף ... ורבי ... הזקן ...
... מצוה מן המוסף ... והוא ה׳ ... ספ׳
... ע״פ ... ר׳ ... כן ... כפקת
... ר׳ ... כש ... ועלו יש וסמוך כפרת ... ר׳ ... מה
... סדר ... וקרוש השם וכולו ... עמהם ... מה
... מפסיק ... גבורו לקדוש השם על מה ... ואמרינו ספר להו
... יקיר
המן ׃

עד שיחזור ... שכבח ...
עד ... עוד אחר מן הקהל ...
... ישכיר אחר ... כשותפו
ושניה ... כשוה ... אחר ...
עשיר העשיר ... והרי ...
... כיון ... אחר חייב להשלים
המנין ... עשיר ושכר החזן על
... על הנשארו ...
... שמה
... להשכיר חזן ...
... לפי ... ממון ...
על עסק ... כדי שלא ...
... ולהניח ...
... שוכב ... אחר ...
לפי שכח נפשו וגם לפי שכח ממון ...
השכירות ׃

[illegible]

הקדש כשיאור העם ׃ בתי כנסיות
ובתי מדרשות נוהגין בהן כבוד
ומכבדין אותן ומרביצין אותן
ונהגו כל ישר׳ בספרד ובמערב ב׳
ובשנער ובארץ הצבי להדליק ג׳
עששיות בבתי כנסיות ולהציע
בקרקען מחצלות כדי לישב על׳
שיהן ובארץ אדום יושבין בהן
על הכסאות ׃ בתי כנסיות
ובתי מדרשות אין נוהגין בהן
בהן קלות ראש כגון שחוק והי׳
והיתול ושיחה בטלה ואין אוכל׳
בהן ואין שותין בהן ואין נאות׳
בהן ואין מטיילין ואין נכנסין
להן לא בחמה מפני החמה ולא
בגשמים מפני הגשמים וחכמ׳
ותלמידיהם מותרין לאכול ולשתו׳
בהן מדוחק ׃ ואין מחשבין בהן
חשבונות אלא אם כן היו חשבונ׳
של מצוה כגון קופה של צדקה
ופדיון שבוים וכיוצא בהן ואין ב׳
מספידין בהן אלא הספד של רבים
כגון שיהיה שם הספד גדולי חכמ׳
העיר שכל העם מתקבצין ובאין
בגללו ׃ היה לבית הכנסת או לבית
המדרש שני פתחים לא יעשנו ד
דרך כדי שיכנס בפתח זה ויצא
בפתח שכנגדו לקרב הדרך שאס׳
שאסור להכנס להן אלא לדבר
מצוה ׃ מי שצריך לבית ה׳
הכנסת לקרות תנוק או חבירו יכנס
ויקרא מעט או יאמ׳ שמועה ה׳
ואחר כך יקרא חבירו כדי שלא ל׳
יכנס בשביל חפצו ואם אינו יודע
יאמר לאחד התינוקות קרא לי
פסוק שאתה קורא בו או ישהא
מעט בבית הכנסת ואחר כך יצא
שהישיבה שם מעסקי מצוה ש׳
שנ׳ אשרי יושבי ביתך ׃

מי שנכנס לקרות או להתפלל בפת׳
זה מותר לו לצאת בפתח שכנגדו
כדי לקרב את הדרך ומותר לאדם
להכנס בבית הכנסת במקלו ובמ׳
ובמנעלו ובאפונדתו ואם יצרך ל׳
לרוק רוקק בבתי כנסיות ׃
בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו
בקדושתן הן עומדין שנ׳ והשמותי
את מקדשיכם אע״פ שהן שוממין
בקדושתן הן עומדין וכשם שנוה׳
שנוהגין בהן כבוד בישובן כך נוהג׳
בחורבנן חוץ מכבוד ורבוץ שאין
מכבדין אותן ואין מרבצין אותן
עלו בהן עשבים תולשין אותן ומ׳
ומניחין אותן במקומן כדי שיראו
אותן העם ותעור רוחם וישתדלו
לבנותן ׃ אין סותרין בית
הכנסת כדי לבנות אחר במקומו
או במקום אחר אלא בונין אחר
ואחר כך סותרין הישן זה שמא
יארע להן אונס ולא יבנו אפילו כות׳
אחד ממנו אלא בונה החדש בצד
הישן ואחר כך סותר הישן ׃ בד״א
שלא חרבו יסודותיו אבל אם חרבו
יסודותיו או שנטו כותליו לנפול
סותרין אותו מיד ומתחילין לבנות
במהרה ביום ובלילה שמא תדחק
שעה ויעמוד חרב ׃ מותר
לעשות בית הכנסת בית המדרש
אבל בית המדרש אסור לעשות
בית הכנסת מפני שקדושת בית
המדרש יתירה על קדושת בית ה׳
הכנסת ומעלין בקודש ולא מורידין ׃
וכן בני העיר שמכרו בית הכ׳
הכנסת יש להן ליקח בדמיו חומ׳
חומשין מכרו חומשין לוקחין ב׳
ספר תורה ׃ אבל מכרו ספר תורה
אין לוקחין בדמיו אלא ספר תור׳
אחר שאין שם קדושה למעלה

מספר תורה וכן במותריהן ׃ וכן אם
גבו מן העם מעות לבנות בית המדר׳
או בית הכנסת או לקנות תיבה או ב׳
מטפחות ותיק או ספר תורה ׃ ורצו
לשנות כל שגבו אין משנין אותו אלא
מקדושה קלה לקדושה חמורה חמו׳
אבל אם עשו מה שגבו לעשותו
והותירו משנין המותר לכל מה שי׳
שירצו ׃ וכל כלי בית הכנסיות כבית
הכנסיות ׃ פרוכת שעל הארון שמ׳
שמניחין בו הספרים כמטפחות
הספרים ׃ ואם התנו עליהן הרי הן
כפי התנאי ׃ בד״א שמותר למכ׳
בית הכנסת בבית הכנסת של כפרי׳
שלא עשו אותה אלא על דעת בני
הכפר לבדם שתהיה להם להתפלל ב׳
בה שאם רצו כולם למכרה מוכרין א׳
אבל בית הכנסת של כרכים הואיל
ועל דעת כל אנשי עולם נעשה שי׳
שיבואו ויתפללו בו כל הבאים אל המדינ׳
נעשה של כל ישר׳ ואין מוכרין אות׳
לעולם ׃ בני הכפר שרצו למכ׳
בית הכנסת שלהם או לבנות בדמי׳
אחר או לקנות בדמיה תבה או ספ׳
תורה צריכין להתנות על הלוקח
שלא יעשה אותו לא מרחץ ולא ב׳
בורסקי ולא מקום שמעבדין בו
העורות ולא בית הטבילה ולא בית
המים ׃ ואם התנו שבעה
טובי העיר במעמד אנשי העיר
על מותר הדמים שיהיו חולין הרי ב׳
אלו חולין ׃ וכשלוקחין הדמים ובונ׳
מהן בית הכנסת אחר או שיקנו מהן
תבה או מטפחות ותיק או ספרי ב׳
חומשין או ספר תורה השאר יהיה
חולין כמו שהתנו ויעשה בה מה ש׳
שירצו ׃ וכן אם קבלו עליהן
כל אנשי העיר או רובם אדם אחר
כל מה שעשה עשוי ומוכר ונותן

[illegible]

[illegible]

לכדו כפי מה שירצה ויתנה כפי
מה שירצה כשם שמותר להם
למכור בית הכנסת כך נותנין אות'
אותו במתנה שאלו לא היה להן על
לעבור המייה במתנה זו לא נתנוה
אבל לא שוכרין אותה ולא ממשי'
וממשכנין אותה ׳ וכן כשסותרין
בתי כנסיות מותרין למכור ולהחזיק
וליתן במתנה הלבנים והעצים
והאבנים והעפר שלהן אבל להחזיק
אסור שאין הקדושה עולה מהן
אלא אם בדמים או בהנייה שהיא
בדמים ׳׳ רחובה של עיר אע"פ
שהעם מתפללין בו בתעניות ובמ'
ובמעמדות מפני שהקבוץ יב'
ואין בית הכנסת מכל מקום אין
בו קדושה משום שהיא עראי
ולא נקבע לתפלה ׳ וכן בתים וחצר'
שהעם מתכנסין להם לתפלה אין
בהן קדושה מפני שלא קבעו
אותן לתפלה בלבד אלא עראי מה
מתפללין בהן כאדם שמתפלל
בתוך ביתו ׳׳

פרק שנים עשר

משה רבנו תקן שיהו בתורה קורי'
ברבים בשבת ובשני ובחמישי כדי
שלא ישהו ישר' שלשה ימים בלא
שמיעת תורה ׳ ועזרא תקן ש'
שיהו קורין כן במנחה בכל שבת
משום יושבי קרנות ׳ וגם הוא
תקן שיהו הקוראין בשני ובחמש'
שלשה בני אדם ולא יקראו פחות
מעשרה פסוקים ואלו הן הימים
שקורין בהן בתורה בצבור בשב'
בשבתות ובמועדים ובראשי חד'
חדשים ובתעניות ובחנוכה ובפו'
בשני ובחמישי של כל שבוע ושבו'
ואין מפטירין בנביא אלא בשבת
וימים טובים ותשעה באב ובתל'
ובתעניות ׳׳ אין קורין בתורה
בציבור בפחות מעשרה אנשים
גדולים בני חורין ואין קורין פחו'
מעשרה פסוקים ווידבר עמלק אין
המבין ולא יהיו הקוראין בפחות
משלשה אנשים ׳ אין מתחילין
בפרשה פחות משלשה פסוקין ׳׳
ואין מניחין בפרשה פחות מש'
משלשה פסוקים ׳׳ שלשה
שקראו עשרה פסוקים שנים קורי'
שלשה שלשה ואחד ארבעה ובין
שהוא הקורין ארבעה ראשון
או אחרון או אמצע הרי זה
משובח ׳׳ כל אחד ואחד מן
הקוראין פותח ספר תורה ומבים
במקום שהוא קורא בו ואחר כך
אומ' ברכו את יי המבורך ועונין
ברוך יי המבורך לעולם ועד ׳׳
וחוזר ומברך ׳ ברוך אתה יי א'
אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו
ב"א יי נותן התורה ׳׳ ואחר כך
קורא ׳ וכשישלים לקרות גולל
הספר ומברך ׳ ב"א יי אלהינו מ"ה
אשר נתן לנו תורת אמת וחיי
עולם נטע בתוכנו ב"א יי נותן
התורה ׳׳ אין הקורין בתורה ר'
רשאי לקרות בתורה עד שיכלה
אמן מפי הצבור ׳ קרא וטעה אפי'
בדקדוק אות אחת מחזירין אותו
עד שיקראנה בדקדוק ולא יקראו
שנים בתורה אלא האחד לבדו ק'
קורא ונשתתק יעמוד אחר תחתיו
ויתחיל ממקום שהתחיל הראשו'
שנשתתק ומברך בסוף ׳׳
אין הקורא רשאי לקרות עד
שיאמר לו גדול שבציבור לקרותו
ואפילו חזן הכנסת או ראש הכנ'
הכנסת אינו קורא מעצמו עד
שיאמ' הצבור או גדול שבהן לקרו'
וצריך אחר לעמוד עמו בשעה
שהוא קורא ברוב החזן עומד עם
הקוראין ׳׳ הקורא יש לו ל'
לדלג ממקום למקום בענין אחד
כגון אחרי מות ואך בעשור ש'
שבפרשת אמור אל הכהנים וב'
והוא שלא יקרא על פה שאסור
לקרות אף הכתוב אפלו תבה אחת
ולא ישהה בדלוג אלא כדי שישלים
התורגמן תרגום הפסוק ׳ כיון ש'
שהתחיל הקורא לקרות הקורא
בתורה אסור לספר אפילו בדבר
הלכה אלא הכל שומעין ושותק'
ומשימין לבם למה שהוא קורא
שנ' ואזני כל העם אל ספר התורה
ומותר לצאת מן הצבור בשעה
שהקורא קורא שנ' ואזני כל העם
אל ספר התורה ׳ ואסור לצאת
מן הצבור בשעה שהקורא קו'
קורא ומותר לצאת בין גברא לגבר'
ומי שהוא עוסק בתורה ותורתו
אומנתו מותר לו לעסוק בתלמוד
תורה בזמן שהקורא קורא בתו'
כדי שיבינו ענין הדברים ׳׳
והקורא קורא פסוק אחד בלבד
ושותק עד שיתרגם אותו התו'
התורגמן וחוזר וקורא פסוק ה'
שני ׳ ואין הקורא רשאי לקרות
לתורגמן יותר מפסוק אחד ׳׳
אין הקורא רשאי להגביה קולו
יותר מן המתרגם ׳ ולא יגביה
המתרגם קולו יותר מן הקורא ׳
ואין המתרגם רשאי לתרגם עד
שיכלה הפסוק מפי הקורא ׳ ואין
הקורא רשאי לקרות פסוק אחד

[illegible]

עד שיכלה התרגום מפי המתרגם
ואין המתרגם נשען לא לעמוד ל'
ולא לקורה אלא עומד ביראה ולא
יתרגם מתוך הכתב אלא על פה ל'
ואין הקורא רשאי לסייע לתורגמ'
שלא יאמרו תרגום כתוב בתורה
והקטן מתרגם על ידי הגדול
ואינו כבוד לגדול שיתרגם על ידי
הקטן ולא יתרגמו שנים כאחד
אלא אחד קורא ואחד מתרגם
ולא כל המקראות מתרגמין
מעשה ראובן וברכת כ'
כהנים מתרגמין אותו ומעשה
העגל מן ויאמר משה אל אהרן
עד וירא משה את העם וכו'
ועוד פסוק אחר ויגף יי' העם
נקריין ולא מתרגמין ומעשה
אמנון כל מקום שכתוב אמנון בן
דוד נקרא ולא מתרגם
המפטיר בנביא צריך לקרות בת'
בתורה תחלה אפילו שלשה פסוק'
חוזר וקורא מה שקרא לפניו ולא
יפטיר בנביא עד שיגלל ספר תור'
ולא יפחות מעשרים ואחד פסוק'
ואם שלם הענין בפחות מאלו ל'
אינו צריך ואם קרא עשרה פ'
פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ל'
אפילו שלא שלם הענין ובנביא
אחד קורא ואפילו שנים מתרגמ'
ומדלג מענין לענין אחר ואינו ב
מדלג מנביא לנביא אלא בנביאים
של שנים עשר בלבד ובלבד שלא י'
ידלג מסוף הספר לתחלתו ומ'
המדלג לא ישהה אלא כדי שישלים
המתרגם תרגומו הקורא בנביא
יש לו לקרות לתורגמן שלשתן ל'
פסוקים והמתרגם מתרגם ל'
שלשתן זה אחר זה ואם היו ה'
השלשה פסוקים שלשה פרשיות

לא יקרא לתורגמן אלא אחד אחד
המפטיר בנביא מברך לפניו ברכה
אחת ב"א יי' אלהינו מ"ה אשר בח'
בנביאים טובים ורצה בדבריהם
הנאמרים באמת כו' ומברך לאחרי'
ארבע ברכות ברכה ראשונה חות'
הא' הנאמן בכל דבריו שניה
חותם בה בונה ירושלם שלישית
חותם בה מגן דוד רביעית חותם
בה כענין היום כמו שחותם בה
בתפלה וכן יום חל ראש חדש להיו'
בשבת המפטיר בנביא מזכיר ראש
חדש בברכה זו כדרך שמזכיר
בתפלתו כמה הן קורין בש'
בשבת בשחרית קורין שבעה וביו'
הכפורים קורין ששה וביום טוב'
חמשה אין פוחתין מאלו אבל
מוסיפין בראשי חדשים ובחולו ל'
של מועד קורין ארבעה בשבת וביו'
הכפורים במנחה ובשני ובחמישי
שבכל שבוע ובחנוכה ופורים בש'
בשחרית ובימי התעניות בשחרית
ובמנחה קורין שלשה אין פוחתין
מהן ואין מוסיפין עליהן
אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד
הצבור קטן היודע לקרות ויודע
למי מברכין עולה ממנין הקורין
וכן מפטיר עולה מן המנין שהרי
קורא בתורה ואם הפסיק שליח
צבור בקדיש בין משלים ובין מפטי'
אינו עולה צבור שלא היה יודע
כהן לקרות אלא אחד עולה וקורא ל'
ויושב וחוזר וקורא שנייה שלישית
עד שיגמור מנין הקורין של אותו
יום כל קריאה וקריאה מאלו כהן
ראשון ואחריו קורא לוי ואחריו ל'
ישר' ומנהג פשוט הוא היום שאפי'
כהן עם הארץ קודם לקרות לפני
חכם גדול מישר' וכל לוי שנגדל מ

ומחברו בחכמה קודם לקרות והאחרון
שגולל ספר תורה נוטל שכר כנגד
כולם לפיכך עולה ומשלים אפילו גדול
שבצבור אין שם כהן עולה ישר'
ולא יעלה אחריו לוי כלל אין שם
לוי כהן שקרא ראשון חוזר וקורא
שנית וקורא פעם שנייה במקום לוי
אבל לא יקרא אחריו כהן אחר ש'
שמא יאמרו הראשון פסול ולפיכ'
עלה כהן אחר וכן לוי אחר לוי לא
יקרא שמא יאמרו אחד מהם
פסול סדר הקריאה בת'
בתורה עם התפלה של כל יום שיש
בו תפלת מוסף אחר שיגמור שליח
צבור שחרית אומ' קדיש ומוציאין
ספר תורה וקורין לאחד מן הצבור
ועולין וקורין בתורה וכשגומרין
מחזיר ספר התורה למקומו ואומ'
קדיש ומתפללין תפלת מוסף וימים
שיש בהן מפטיר ומוסף נהגו לומ'
קדיש קודם שיעלה המפטיר
ויש מקומות שנהגו לומ' אחר ל'
המפטיר מנחה של שבת
ויום הכפורים אחר שיגמור שליח
צבור תהלה לדוד וסדר היום אומ'
קדיש ומוציא ספר תורה וקורין ל'
בו ומחזירו ואומ' קדיש ומתפללין
מנחה וכן בתעניות קורין במנחה
ואחר כך אומ' קדיש ומתפללין ת'
תפלת מנחה ואבל ביום טוב לא נהגו
לקרות במנחה ויום שאין בו מוסף
כשגומר תפלת שחרית אומ' קדיש
ומוציא ספר תורה וקורין בו ומח'
ומחזירו ואומ' ואחר כך תהלה לדוד
וסדר היום כדרך שאומ' בכל יום
ואומ' קדיש וכל העם נפטרין
אין קורין בחומשין בבתי כנסיות
משום כבוד צבור ואין גוללין ספר
בצבור מפני טורח הצבור שלא ל'

יטריח עליהן להיות עומדין עד
שיגלל ולפיכך יום נצרכו לקרות ב'
שני ענינים מוציאין שתי תורות
ולא יקראו איש אחד בשתי תורות
שאין מטריחין את הצבור לגלול
שמא יאמרו ספר ראשון פגום
היה ולפיכך קורין בשני ··
כל הגולל ספר תורה גוללו מבחוץ
וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים
וצריך להעמידו על התפר ··
ומקום שמוציאין בו ספר אחר
שקורין בו מוליכין אותו לבית
אחר להעמידו אין הצבור רשאי'
לצאת עד שיצא ספר תורה ויל'
אותו והם אחריו עד המקום שמ'
שמעמידין אותו בו ··

פרק שלשה עשר

המנהג הפשוט בכל ישראל מ'
שמשלימין את התורה בשנה אחת
מתחילין בשבת שאחר חג הסכות
וקורין בסדר בראשית' בשניה
אלה תולדות' בשלישית ויאמר
יי אל אברם' וקורין והולכין על
הסדר עד שגומרין התורה בחג
הסכות' ויש מי שמשלים את ה'
התורה בשלש שנים ואינו מנה'
פשוט ·· עזרא תקן להן ל'
ישר' שיהו קורין קללות שבספ'
ויקרא קודם עצרת ושבמשנה
תורה קודם ראש השנה והמנה'
הפשוט שיהיו קורין במדבר
סיני קודם עצרת' ואתחנן אחר
תשעה באב' אתם נצבים קודם
ראש השנה' צו את אהרן קודם
הפסח בשנה פשוטה ולפיכך יש
שבתות שקורין שני סדרין כגון
תזריע ומצורע' בהר ובחקתי'

וכיוצא בהן כדי שישלימו בשנה
ויקראו אותן הסדרין בעונתן ··
מקום שמפסיקין בשחרית שם
קורין במנחה ובשני ובחמשי ולש'
ולשבת הבאה כיצד שבת ראשונה
קורין בשחרית בסדר בראשית' ב'
במנחה קורין מאלה תולדות נח
עשרה פסוקים או יתר וכן בשני
ובחמשי וכן לשבת הבאה בשחרי'
מתחיל מאלה תולדות נח וקורין עד
סוף הסדר ועל דרך זו קורין כל ה'
השנה ומפטירין בכל שבת ושבת
בנביא מענין שקראו בתורה ··
ובראשי חדשים הראשון קורא
שלשה פסוקים מפרשת צו והשני
חוזר וקורא פסוק שלישי שקרא
הראשון ושני פסוקים אחריו כדי
שישייר בפרשה שלשה פסוקים
והשלישי קורא שלשה פסוקים
ששייר השני עם וביום השבת
וכו' והרביעי קורא ובראשי חדש' ··
ויום שחל ראש חדש להיות בשבת
מוציאין שני ספרים בשחרית אחד
קורין בו סדר אותה שבת והשני
קורין בו המשלים ובראשי חדשיכם
ואם קרין ענין ראש חדש המפ'
המפטיר קורא ומפטירין והיה
מדי חדש בחדשו ומדי שבת ··
יח ור[א]ש חדש שחל להיות בשבת ד'
ומפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה
נפשי וכו' ור[א]ש חדש שחל להיות
באחד בשבת מפטירין בשבת שלפני'
ויאמר לו יהונתן מחר חדש' כל העו'
לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסי'
בדבר טוב' ואם פרשת האזינו הראש'
קורין עד זכור ימות עולם' והשני
מתחיל מזכור ימות עולם עד ירכיבהו'
והשלישי מירכיבהו עד וירא יי' וימ'
והרביעי מן וירא יי' ויניאץ עד לו ל'

חכמו ישכילו זאת' והחמישי מלו ל'
חכמו עד כי אשא' והששי מכי אש'
אשא עד סוף השירה' ולמה פוסקי'
בה בעניינות אלו מפני שהוא תוכח'
כדי שיחזרו העם בתשובה' שמונה
פסוקים שבסוף התורה מותר לקרות
אותם בבית הכנסת בפחות מעשרה
אע"פ שהכל תורה ומפי משה ומפי
הגבורה הן הואיל ומשמען שהן ל'
אחר מיתת משה הרי נשתנו ולפיכ'
מותר ליחיד לקרות אותן' קללות
שבתורת כהנים אין מפסיקין בהן
אלא אחד קורא אותן ומתחיל ב'
בפסוק שלפניהם ומסיים בפסוק
שלאחריהם וקללות שבמשנה ת'
תורה אם רצה לפסוק בהן אלא א'
אחד קורא אותן' ומפסיקין ומפטי'
וליום הכפורים וקורין בענין היום
המועד אין בסדר השבת ומשה ת'
תקן להם לישר' שיהו קורין בכל מ'
מועד ענינו ושואלין ודורשין בע'
בעניינו של יום בכל מועד ומועד
ואלו הן קורין בפסח בפרשת המו'
המועדות שבתורת כהנים' ובכבר
נהגו העם לקרות ביום ראשון מ'
משכו' ומפטירין בפסח גלגל' וביום
טוב שני שור או כשב' ומפטי'
בפסח יאשיהו' בשלישי קדש לי'
ברביעי אם כסף תלוה את עמי' ב'
בחמישי פסל לך' בששי ויעשו בני
ישר' את הפסח במועדו' ביום טוב
האחרון ויהי בשלח פרעה עד
סוף השירה' ומפטירין וידבר דוד
ליי' את דברי השירה' ובשמיני
כל הבכור' ומפטירין עוד היום ב'
בנב לעמוד' בעצרת קורין בשבעה
שבעות ומנהג פשוט שקורין ב'
ביום טוב ראשון בחדש השלישי
ומפטירין במרכבה ובשני קורין

כהן עד הקרבן ולוי וישר׳ הקרבן ושאר
ט הימים כהן ולוי בקרבן היום וישרא׳
בקרבן של יום אחר וכן מנהגינו כהן
ולוי בקרבן היום וישר׳ עד סוף״

לא חש להא דאמ׳
בתוס׳ סופרי׳ נפב׳
ישבת שמתוך
קורין ויהי ביום
כלות משה עד כן
עשה את המנור׳
וכן ביום השמיני״

בפרשת המועדות׳ ומפטיר בחבקוק״
בראש השנה קורין בחדש
השביעי באחד לחדש ומנהג פשוט
שקורין ויי׳ פקד את שרה׳ ומפטיר
ויהי איש אחד מן הרמתים״
ובשני קורין והאלהים נסה את אברה׳
ומפטירין הבן יקיר לי אפרים׳ וביום
הכפורים בשחרית קורין אחרי מות
ומפטירין כה אמר רם ונשא׳
במנחה קורין בעריות שבאחרי
מות כדי שיזכר אדם כל מי שנכ׳
שנכשל בה באחת מהן ויחזור
בתשובה והשלישי קורין בתורה
ומפטיר ביונה״ בסוכות בשני
ימים הראשונים קורין בפרשת
המועדות ומפטיר ביום הראשון
הנה יום בא ליי׳׳ וביום השני ויקהלו
אל המלך שלמה״ וביום טוב
האחרון כל הבכור ומפטירין ויהי
ככלות שלמה׳ ולמחר קורין וזאת
הברכה׳ ומפטירין ויעמד שלמה
ויש מי שמפטירין ואחרי מות
משה׳ ובשאר ימות החג קורין
בקרבנות החג״ כיצד כל יום
ויום בחולו של מועד קורין שתי
פרשיות ביום השלישי שהוא תח׳
תחלת חולו של מועד קורין הכהן
וביום השני ולוי קורין וביום השלי׳
וישר׳ קורין וביום השלישי והרבי׳
והרביעי חוזר וקורין ביום השני
וביום השלישי וכן ביום הרביעי
שהוא שני של חולו של מועד קורי׳
וביום השלישי וביום הרביעי על
דרך זה׳ בכל יום ויום וימים טובי׳
וכן ביום הכפורים׳ ובשבעת ימי
הפסח מוציאין שתי תורות בשחר׳
באחד קורין בו אלו המועדות של
שמועתן והשני קורין בו קרבן ש׳
אותו היום האמור בחומש הפקוד

והקורא ענין הקרבן הוא ומפטיר
בנביא בכל יום שמוציאין שתי ת׳
תורות אלו שלשה ימים הוציאו זה אח׳
זה כשמחזיר את הראשון אומר
קדיש ומוציאו השני וכשמחזיר
את האחרון אומ׳ קדיש וכבר אמרנו
שהמנהג הפשוט לומ׳ קדיש אחר
שקוריו המשלים לעולם ואחר כך
ומפטירין בנביא״ שבת שחל
להיות בחולו של מועד בין בפסח
בין בסוכות קורין באותה שבת
ראה אתה אומר אלי ומפטירין ב׳
בפסח העצמות היבשות׳ ויום ה׳
היותה בתוך החג ביום בא גוג״
בחנוכה ביום הראשון קורין ויכינו
כהנים עד סוף קרבן המקריב ביום
הראשון׳ וביום השני קורין קרבן
נשיא שהקריב בשני וכן עד יום
שמיני קורין מיום השמיני עד
סוף הקרבנות עד סוף הסדר ומפטי׳
בשבת של חנוכה בנרות זכריה ואם
היו שני שבתות מפטירין בשבת
ראשונה בנרות דזכריה ובשניה בנרו׳
שלמה והקורין בענין חנוכה הוא
שמפטיר בנביא״ בפורים קורין
בשחרית ויבא עמלק״ בתשעה
באב קורין בשחרית כי תוליד בנים וג׳
ומפטירין אסף אסיפם׳ ובמנחה
קורין ויחל משה כשאר ימי התעני׳
ובשאר התעניות שאנו מתענין ל׳
על מה שאירע לאבותינו קורין ב׳
בשחרית ובמנחה הראשון קורא ויח׳
ויחל עד ארבע פסוקים וקורא השני
והשלישי מפסל לך עד אשר אני
עשה עמך׳ ובתעניות שגוזרין את
הצבור מפני הצרות כגון בצורת ד׳
ודבר וכיוצא בהן קורין ברכות
וקללות כדי שישובו העם ויכנע
לבבם כשישמעו אותן״

נהגו העם להיות מפטירין קודם
תשעה באב בשלש שבתות בדבר
תוכחה שבת ראשונה מפטירין
דברי ירמיהו׳ שניה חזון ישעיהו׳
שלישית איכה היתה לזונה׳ וכן
שבת שאחר תשעה באב מפטירי׳
נחמו נחמו עמי׳ ומנהג פשוט ל׳
בערינו להיות מפטירין בנחמות
ישעיה מאחר תשעה באב עד ראש
השנה ושבת שבין ראש השנה לי׳
הכפורים מפטירין שובה ישר׳״
ראש חדש אדר שחל להיות בשבת
קורין בפרשת שקלים ומפטירין ב׳
ביהוידע הכהן׳ וכן אם חל ראש חד׳
אדר להיות בתוך השבת אפילו בע׳
שבת מקדימין וקורין בשבת ש׳
שלפניו בפרשת שקלים ומפטירין
ביהוידע הכהן׳ בשבת שניה קורין
בפרשת זכור ומפטירין כה אמר
יי׳ פקדתי׳ ואיזהו שבת שניה
כל שחל להיות פורים בתוכה ואפילו
בערב שבת׳ שלישית קורין פרה
אדומה ומפטירין וזרקתי עליכם
מים טהורים׳ ואיזהו שבת שלישי׳
הסמוכה לרביעית׳ רביעית קורין
החדש הזה׳ ומפטירין בראשון ב׳
באחד לחדש׳ ואיזו היא רביעית
כל שחל ראש חדש ניסן להיות ב׳
בתוכה ואפילו בערב שבת נמצאת
אומ׳ שפעמים תהיה הפסקה בין
שבת ראשונה ושניה או בין שני׳
ושלישית׳ ופעמים תהיה שתי הפ׳
הפסקות בין ראשונה ושניה ובין
שניה ושלישית׳ אבל בין שלישית
לרביעית אין מפסיקין׳ כל פרשה
מארבע פרשיות האלו אחד קורין
אותה בספר שני אחר שקורין ב׳
סדר אותה שבת בספר שהוציאו
ראשון׳ וחל ראש חדש אדר להיות

בתענית גזור׳ כו׳ ובתענית כת׳ מהר״ם שאינו יודע על מה אנו ס׳
סומכין שאין נוהגין כדברי התלמוד והפטיר ברכות וקללות אבל העת׳
רבי׳ המחבר להיה לא איירי אלא בתענית שגוזרין הציבור כבעמור״

כתיבי בתלמוד ושל חתן לא כתיבי בתלמוד אלא דנהוג משום
שמחה וכן אין לדחות בשביל הפטרות של רשק נוף אוד׳
ודרש ויאמר לו יהונתן מחר ובשבת של עניה סוערה פעי׳
שוש אשיש שכבר אמ׳ עניה סוערה בהפטרות ונו׳ עקרה
עכ״ל״

בשלישי ושאר אחרון ביום השלישי וכל החג קורין שני ישראל מה שקרא כה
ולוי ועתה לא יצעדו ושעת הפסח בשביעי אך קורין וכן השישי וכן השביעי
שאר הימים על וכן נוהגי׳ במגנצא ולפי מנהג׳ קורי׳ בשבעי ביום החמישי
השישי השביעי וישר׳ אחרון
קורין שישי
ושביעי״

בשבת והיה סדר ואתה שבת בראשית
תענה קורין ששה ואתה תצוה
עד ועשית כיור נחשת והשביעי
חוזר וקוראו מכי תשא עד ועשי'
כיור נחשת. ואם היה סדר ואתה
שבת כי תשא עצמה קורין ששה
מכי תשא עד ויקהל והשביעי חו'
חוזר וקורין בספר שיני מכי תשא
עד ועשית כיור נחשת. ראש
חדש אדר שחל להיות בשבת קור'
סדר היום באחד וענין ראש חדש
בשני והשלישי קורין כי תשא
וכן ראש חדש ניסן שחל להיות
בשבת קורין סדר היום באחד
וענין ראש חדש בשני והחדש
הזה בשלישי. ראש חדש
שחל להיות בשבת ומוציאין ש'
שלשה ספרים הראשון קורין בו
סדר היום והשני קורין בענין ר'
ראש חדש והשלישי קורין בו בע'
בענין חנוכה אעפ"י שאדם שומע
כל התורה כולה בכל שבת בצבור
חייב לקרות בכל שבוע ושבוע
של ואתה שבת שנים מקרא ו'
ואחד תרגום ופסוק שאין לו ת'
תרגום קורהו שלשה פעמים
עד שישלים פרשיותיו עם הצ'
הצבור.

פרק ארבעה עשר

בשחרית ובמוסף ובנעילה הכהני'
נושאין את כפיהם ובמנחה
אין נשיאות כפים מפני שבמנחה
כבר סעדו כל העם ושמא שתו ל'
הכהנים יין ושכור אסור בנשיאות
כפים ואפילו ביום התענית אין
נושאין כפיהן במנחה גזירה מש'
מנחה של תענית משום של כל יום
בד"א בתעניות שיש בהן מנחה
ונעילה כגון יום כפור ותענית צ'
צבור אבל תענית שאין בו נעילה כ'
כגון תשעה באב ושבעה עשר ב'
בתמוז הואיל ותפלת מנחה שלהן
סמוך לשקיעת החמה היא דומה ל'
לתפלת נעילה ואינה מתחלפת ב'
במנחה של כל יום ולפיכך יש בה נ'
נשיאות כפים וכהן שעבר ועלה
לדוכן במנחה של יום הכפורים הו'
הואיל והדבר ידוע שאין שם שכ'
הרי זה נושא את כפיו ואין מורידין
אותו מפני החשד שלא יאמרו פ'
פסול הוא ולפיכך הורידוהו. כיצד
היא נשיאות כפים בגבולין בעת ש'
שיגיע שליח צבור לעבודה כשיאמ'
רצה כל הכהנים העומדים בבית הכ'
הכנסת נעקרין ממקומן והולכין ל'
ועולין לדוכן ועומדין שם בפניהם
אל ההיכל ואחוריהם כלפי העם
ואצבעותיהן כפופות לתוך כפיהן
עד שישלים שליח צבור ההודיה
ומחזירין פניהם כלפי העם ופושטי'
אצבעותיהן ומגביהין ידיהן כנג'
כתפיהן ומתחילין לברך ושליח
צבור מקרא אותן מלה מלה והן
עונין שנ' אומר להם עד שמשלימי'
פסוק ראשון וכל העם עונין אמן
וחוזר שליח צבור ומקרא אותן
פסוק שני מלה מלה והן עונין עד
שמשלימין פסוק שני וכל העם
עונין אמן וכן בפסוק שלישי.
כשישלימו הכהנים שלשה פסוק'
יתחיל שליח צבור בברכה אחרונה
של תפלה שהיא שים שלום והכ'
והכהנים מחזירין פניהם כלפי אר'
ארון הקדש ואחר כך כופפין אצ'
אצבעותיהן ועומדין שם בדוכן עד
שיגמור הברכה וחוזרין למקומן.
אין המקרא רשאי להקרא
לכהנים עד שיכלה אמן מפי כל
הצבור ואין הצבור עונין אמן
עד שתכלה הברכה מפי הכהנים
ואין הכהנים מתחילין בברכה
אחרת עד שיכלה אמן מן הצבור
ואין שליח צבור רשאי לענות
אמן אחר הכהנים כשאר העם
שמא תטרף דעתו ולא ידע אי'
איזו ברכה מקרא אותן או פסוק
שני או שלישי. אין הכהנים
רשאין להחזיר פניהם מן הצבור
עד שיתחיל שליח צבור שים
שלום. ואין רשאין לעקור רגליהן
ממקומן עד שיגמור שליח צב'
צבור שים שלום. ואינן רשאין
לכוף קשרי אצבעותיהן עד שיח'
שיחזירו פניהם מן הצבור. ותקנ'
עזרא שלא יעלו הכהנים לדוכן ב'
בסנדליהן אלא עומדין יחפין.
כשיהיו הכהנים מברכין העם ל'
לא יביטו בעם ולא יסיחו דעתם
אלא יהיו עיניהם בארץ כעומד
בתפלה. ואין אדם רשאי להסתכל
בפני הכהנים בשעה שהן מברכי'
כדי שלא יסיח דעתו אלא הכל מתכוני'
לשמוע הברכה ומכוונין כנגד
פני הכהנים ואינן מביטין בפ'
בפניהם. אם היה הכהן המברך
אחד מתחיל לברך מעצמו ושלי'
צבור מקרא אותו מלה מלה כמו
שאמרנו. היו שנים אין מתחילין
לברך עד שיקרא להן שליח צבור
תחלה ואומ' להם כהנים והם עונין
ואומ' יברכך והוא מקרא אותן מ'
מלה מלה על הסדר שאמרנו.
כיצד ברכת כהנים במקדש
הכהנים עולים לדוכן אחר שיש'

נ"ע לא ישא את כפיו וז"ל סמ"ג היו רואה מ' ולפ הגדול קטן משיודע
לישא את ראיית בן י"ג שנה ויום אחד מחלק: לו תרומה כבית הרע
יש להו רעם ואחרי נושא כפיו כרואה כערב' גבי שיר טן רגל' הלוים
היו עולרים ונערי הלוים היו נקריים יוכל כפני עינין אין נושאין
כפיהם עד שיתמלא זקנו · עכ"ל ·

מה שגזרת עלינו כ' בה רש"י שאומרין כה עשה
תבלה מפה ומפי ש"ס וכן נוהג: ושמעו יכולין לו
והאריך כל כך מוסיף ומוא' אדיר במרום שוכן בג
גבורה אתה שלום ושמך שלום יהי רצון מלפני'
שתשי' על' שלום ועל כל ישר' עמך ברכה וחיי'
ושלום ומטין לגמור עם החזן · עכ"ל ·

שישלימו עבודת תמיד של שחר
ומגביהין ידיהן למעלה על גבי
ראשיהן ואצבעותיהן פשוטות
חוץ מכהן גדול שאינו מגביה ידי
ידיו למעלה מן הציץ ואחד מקר[א]
אותן מלה מלה כדרך שעושין ב
בגבולין עד שישלימו שלשת הפ'
הפסוקין ואין העם עונין אחר כל
הפסוק אלא עושין אותה במקדש
ברכה אחת וכשישלימו כל העם
עונין ברוך ייי אלהי ישר' מן העולם
ועד העולם · ואומ' את השם כ'
ככתבו והוא דבר הנהגה מיו"ד
ה"א וי"ו ה"א וזה הוא השם המפור[ש]
האמור בכל מקום ובמדינה אומ'
אותו בכנויו והוא אל"ף דל"ת שאין
מזכירין את השם ככתבו אלא
במקדש בלבד ומשמת שמעון
הצדיק פסקו הכהנים מלברך ב
בשם המפורש אפילו במקדש
כדי שלא ילמוד אותו אדם שה'
שאינו הגון ולא היו חכמי' הראשונ'
מלמדים שם זה לתלמידיהם ו
ובניהם ההגונים אלא אחת ל'
לשבע שנים כל זה גדולה לשם
הנכבד והנורא · אין ברכת
כהנים אמורה בכל מקום אלא
בלשון הקדש שנ' כה תברכו
את בני ישר' כך למדו שמועה
שמועה ממשה רבנו כה תברכו
בעמידה כה תברכו בנשיאות
כפים · כה תברכו בלשון הקדש
כה תברכו פנים כנגד פנים · כה
תברכו בקול רם · כה תברכו בשם
המפורש · והוא שיהיה במקדש
כמו שאמרנו · אין הכהנים
רשאין בכל מקום להוסיף ברכה
על שלשת הפסוקים כגון ייי אלהי
אבותיכם יוסף עליכם ככם וגו' ·

וכמו כן לא בקול רם ולא בלחש ש
שנ' לא תוסיפו על הדבר וג' · בשעה
שכל כהן עולה לדוכן כשהוא עוקר
רגליו לעלות אומ' יהי רצון מלפניך
ייי אלהינו שתהיה הברכה הזאת
שצויתנו לברך את עמך ישראל
ברכה שלמה ולא יהי בה מכשול
ועון מעתה ועד עולם · וקודם
שיחזיר פניו לברך את העם מברך
ברוך אתה ייי אלהינו מלך העולם
אשר קדשנו בקדושתו של אהרן
וצונו לברך את עמו ישר' באהבה ·
ואחר כך מחזיר פניו לצבור ומ'
ומתחיל לברכם · וכשמחזיר פניו
מן הצבור אחר שמשלים אומר
עשינו מה שגזרת עלינו עשה
עמנו מה שהבטחתנו השקיפה
ממעון קדשך מן השמים וברך
את עמך ישר' · כשמחזירין
הכהנים את פניהם לצבור לברכ'
וכשמחזירין פניהם מן הצבור
אחר שמברכין לא יחזירו אלא
על דרך ימין · במקדש מברכין
ברכת כהנים פעם אחת ביום אחר
תמיד של שחר בלבד ועומדין
על מעלות האולם ומברכין כדרך
שאמרנו אבל מברכין אותה במדינ'
אחר כל תפלה חוץ ממנחה כמו ש
שאמרנו ובכל מקום משתדלין ש
שיהיה המקרא אותן ישר' שנא'
להם מפני שאין המקרין מהם ·

פרק חמשה עשר :

ששה דברים מונעין נשיאות
כפים הלשון והמומין והעבירה
והשנים והיין וטומאת הידים ·
הלשון כיצד העלגים שאין

מוציאין את האותיות כתקנן כגון ש
שקורין לאלפין עיינין ולעיינין א
אלפין או לשבולת סבולת וכיוצא
בהן אין נושאין את כפיהן · המומין
כיצד כהן שיש מומין בידיו או בפניו
או ברגליו כיצד כגון שהיו אצבעותי'
עקומות או עקושות או שהיו יד'
ידיו בוהקניות לא ישא את כפיו
לפי שהעם מסתכלין בו · מי
שהיה רירו יורד על זקנו בשעה ש
שהוא מדבר וכן סומא באחת מע'
מעיניו ואם היה דש בעירו והיו
הכל רגילים בזה הסומא באחת ב
מעיניו או בזה שרירו זב מותר
לפי שאין העם מסתכלין בו ·
וכן מי שהיו ידיו צבועות סטים
ופואה לא ישא את כפיו ואם רוב או'
אנשי העיר מלאכתן בכך מותר לפי
שאין מסתכלין בו · העבירה
כיצד מי שהרג את הנפש ואפילו ב
בשגגה ואע"פ שעשה תשובה אינו
נושא את כפיו לעולם · שנ' אך לא יעלו
כהני הבמות כו' · וברכה כעבודה
שנ' לשרתו ולברך בשמו · וכן
כהן שנשתמד לע"ז אע"פ שחזר בו
אינו נושא את כפיו לעולם · ושאר
העבירות אין מונעין · השנים
כיצד נער לא ישא את כפיו עד ש
שיתמלא זקנו · היין כיצד מי
ששתה רביעית יין בבת אחת אינו
נושא את כפיו עד שיסור יינו מע'
מעליו לפי שהוקשה ברכה לעבודה
שתה רביעית בשתי פעמים או
שנתן לתוכה מעט מים מותר ואם
שתה יותר מרביעית אע"פ שהיה
מזוג אע"פ ששתהו בכמה פעמים
לא ישא את כפיו עד שיסור יינו מעל'
מעליו · וכמה היא רביעית אצבעים
על אצבעים על רום אצבעים וחצי

אין עומדין ... כהן שהרג את
הנפש לא ישא את
כפיו וכן כתב רבינו
... ...
ומפורסם ... ...
ומפורסם ... שמוע
וכן כת' רבי' שמחה
... ...
... ...
... ...
... ...
... בירושלמי
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
בשמואל ...
יכול כעולם ...
כת' רבי' המחבר
וכן שמואל ...
... ...
כתב בתשובה רבי'
שמשון ... ...
את כפיו ... ...
... אין עומדין ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ... · עכ"ל

כס' הח' כתב
... ...
... ...
... ...
... ... מהר"ם
כת' בשם רבינו
יהוד' ...
... ...
... ...
כפים ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
כהנ' מהר"ם בש'

פנים
שנ' ... ...
... ...
... ...
כפים ... ...
וכן שעבר
... ...
... ...
... ...
... ... אע"פ
שעשה
תשובה אין
נושא כפיו
לעולם שנ'
ואך לא יעלו כה'
כהני במות
כו' פנים

אע"פ שעשה תשובה לא וכו' וכו' רבי' גרשום כתב בתשובותיו דמשומד
שעשה תשובה נושא כפיו וכן ... ובעלי ספ' המצו' כתבו רבי' שמשון ש
שהשיב ... ... רב נחמן ... ... בשחיטה ... ...
והשתחוה לע"ז ישב ... ...
דבמקדש אבל נשיאות כפים ... ...
בירושלמי · עכ"ל · וכן פסק רבי' שמחה וכן ... ... בשם רש"י · ... ...
רבי' ... כשם תשובה ... כרבי' המחבר ... ...
... ששמשון ... ... וכן כת' בשאילתות ... ...
לא ישא את כפיו ... ... רבי' שמחה כתב ... ...
כשלא עשה תשובה · עכ"ל

וכל מקום כו' בירושלמי אין עומדין ... ...
... רב חסדא ... שיהא החזן ישר' וכן הורה
מהר"ם כשהחזן כהן שעומד
אחר ... ... כהנים
והחזן עומד ושותק עד
התחלת שים שלו'
וכן ... ...

... כשהחזן
כהן

[illegible]

אצבע ואמה אצבע ובגודל זה
היא אצבע שמושחין בו בכל התורה
כולה הוא הגדל הוא הנקרא בהן ה׳
היד ·· טומאת הידים מעכ׳
כהן שלא נטל את ידיו לא ישא א׳
את כפיו אלא נוטל ידיו עד הפרק
כדרך שמקדשין לעבודה ואחר כ׳
מברך שנ׳ שאו ידיכם קדש וברכו
את ה׳ ·· החלל אינו נושא את
כפיו לפי שאינו בכהונתו · כהן שלא
היה לו דבר מכל אלו הדברים המונע׳
הנשיאות את כפים אע״פ שאינו
חכם ואינו מדקדק במצות או ש׳
שהיו הבריות מרננים אחריו ש׳
או שלא היה משאו ומתנו כה׳
בצדק הרי זה נושא את כפיו ה׳
ואין מונעין אותו לפי שזו מצו׳
מצות עשה על כל כהן וכהן שה׳
שראוי לנשיאות כפים ואין אומ׳
לאדם רשע הוסף רשע ותמנע מן
המצות · ואל תתמה ותאמר מה הנ׳
תועיל ברכת הדיוט שאין זה ק׳
קבול הברכה תלוי בכהנים אלא בה׳
בהקדוש ברוך הוא שנ׳ ושמו את
שמי על בני ישר׳ ואני אברכם · הכ׳
הכהנים עושין מצוה שנצטוו ה׳
בה והקב״ה מברך את ישר׳ כחפצו
עם שהן אחורי הכהנים אינם
בכלל ברכה · והעומדין מצדיהן הרי
הן בכלל הברכה · אפלו היתה מחיצ׳
בין הכהנים ובין המתברכין אפלו
היא חומה של ברזל הואיל ופניהן
לאול פני הכהנים הרי הן בכלל ה׳
הברכה ·· נשיאות כפים בעשר׳
וכהנים מן המנין בית הכנסת ש׳
שכולו כהנים כולן נושאין את כ׳
כפיהן ולמי הן מברכין לאחיהם
שבדרום ושבצפון ומי עונה
אחריהם אמן הנשים והטף ·

ואם נשאר שם עשרה כהנים את׳
על אלו שעלו לדוכן העשרה עונ׳
עונין אמן והשאר מברכין ··
צבור שלא היה בהן כהן אלא ש׳
שליח צבור לבדו לא ישא את כפ׳
כפיו ואם היה הבטחתו שהוא ה׳
נושא את כפיו וחוזר לתפלתו ר׳
רשאי · ואם אין להם כהן כלל כשיג׳
כשיגיע שליח צבור לשים שלום
אומ׳ אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו ב׳
בברכה המשולשת בתורה הכתוב׳
האמורה לאהרן ובניו כהנים עם
קדושיך כאמור ··
יברכך יי׳ וישמרך ·
יאר יי׳ פניו אליך ויחנך ·
ישא יי׳ פניו אליך וישם לך
שלום ׃ ושמו את שמי על בני
ישר׳ ואני אברכם ·· ואין העם
עונין אחריו ומתחיל ואומר שים
שלום כו׳ ·· כהן שנשא כפיו ה׳
בבית הכנסת והלך לבית הכנסת
אחר ומצאו צבור שמתפללין ולא
הגיעו לברכת כהנים נושא ידיו
להם ומברכם ואפלו כמה פעמי׳
ביום ומברכם · כהן שלא עקר
רגליו ממקומו לעלות לדוכן כשע׳
שיאמ׳ שליח צבור רצה שוב אינו
עולה באותה תפלה אבל אם עקר
רגליו לעלות אע״פ שלא הגיע לדוכן
אלא לאחר עבודה הרי זה עולה
ומברך · כל כהן שאינו עולה לדוכן
אע״פ שבטל מצות עשה אחד
הרי הוא כעובר על שלשה עשה
שנאמר כה תברכו
אמור להם ושמו
את שמי · וכל כהן
שאינו מברך אינו מתברך שנ׳
ואברכה מברכיך ··

בריך רחמנא דסייען

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה

יש בכללן חמש מצות עשה ·
וזה הוא פרטן ··
א להיות תפלין על הראש ··
ב לקשרם על היד ··
ג לקבוע מזוזה בפתחי השערים ·
ד לכתוב כל איש ספר תורה לעצמו ··
ה לכתוב המלך ספר שני לעצמו כדי
שיהיו לו שני ספרי תורות ··
ובאור מצות אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון

ארבעה
פרשיות אלו · שהן קדש לי · והיה
כי יביאך · שבספר אלה שמות · ש׳
ושמע · והיה אם שמוע · הן שנכתבו
כל אחת ואחת בפני עצמה וחופין אותן בעור
ונקראין תפלין ומניחין אותן על
הראש וקושרין אותן על היד ואפ׳
ואפלו קוצו של אות אחת מאלו
מארבע הפרשיות מעכב את כ׳
כולן מן התורה עד שיהיו נכתבו
שלמות כתקנן · וכן שתי פרשיו׳
שבמזוזה שהן שמע והיה אם
שמוע אפלו אות אחת משתי ה׳
פרשיות אם חסר מעכבת כ׳
מן התורה עד שיהיו שתיהן ה׳
נכתבות שלמות · וכן ספר תורה
שחסר אפלו אות אחת פסול ··
עשרה דברים יש בתפלין כ׳
כולן הלכה למשה מסיני וכולן
מעכבין לפיכך אם שנה באחת
מהן הרי התפלין פסולות שנים
מהן בכתיבתן ושמונה בחפוין

[illegible]

וקשירת רצועותיהן. ואלו הן השנים
שבכתיבתם שכותבין אותם בדיו ל׳
ושיהיו נכתבות על הקלף. כיצד
מעשה הדיו מקבצים העשן של
שמנים או של זפת ושל שעוה וכ׳
וכיוצא בהן וגובלין אותו בשרף
ומעט דבש ולוחשין אותו הרבה
ודכין אותו עד שיעשה רקיקין ל׳
ומייבשין אותו ומצניעין אותו ו׳
ובשעת כתיבה שורהו במי עפצין
וכיוצא בו וכותב שאם תמחקנו
תמחק וזה הוא הדיו שמצוה מן
המובחר לכתוב בו ספרים תפלין
ומזוזות ואם כתב שלשתן במי ל׳
עפצים וקנקנתוס שהוא עומד
ואינו נמחק כשרים. אם כן
זה מעשה ההלכה שנאמ׳ למשה
בסיני שיהיו כותבין בדיו למעט
שאר מיני צבעונין כגון האדום
והירוק וכיוצא בהן שאם כתב
בספרים או בתפלין או במזוזות
אפילו אות אחת במיני צבעונין
או בזהב הרי אלו פסולין. שלשה
עורות הם גויל וקלף ודוכסוסטו׳
כיצד לוקחין עור בהמה או עור ל׳
חיה ומעבירין השער מעליו תחלה
ואחר כך מולחין אותו במלח ואחר
כך מעבדין אותו בקמח ואחר כך
בעפצים וכיוצא בו מדברים שמכוו׳
שמקבצין את העור ומחזקין אותו
וזהו הנקרא גויל. ואם לקחו העור
אחר שהעבירו שערו וחלקו אותו
בעביו לשנים כמ׳ שהעבדנין עושי׳
עד שיעשה שני עורות אחד דק
והוא שממול השער ואחד עבה
והוא שממול הבשר ועבדו אותו ל׳
במלח ואחר כך בקמח ואחר כך בע׳
בעפצים וכיוצא בו זה החלק שממול
השער נקרא דוכסוסטוס וזה שמ׳

שממול הבשר נקרא קלף. הלכה למשה
מסיני שיהיו כותבין ספר תורה
על הגויל וכותבין על השער ושיהי׳
כותבין התפלין על הקלף וכותבין ל׳
במקום הבשר וכל הכותב על הקלף
במקום השער או שכתב בגויל ו׳
ודוכסוסטוס במקום בשר פסול.
אע״פ שכך הוא למשה מסיני אם
כתב ספר תורה על הקלף כשר ולא
נאמ׳ גויל אלא למעט הדוכסוסטוס
שאם כתב עליו הספר פסול. וכן ל׳
אם כתב את המזוזה על הקלף או
על הגויל כשר ולא נאמרה על ידי
הדוכסוסטוס אלא למצוה.
אין כותבין ספרים תפלין ומזוזות
על גבי עור בהמה טמאה וחיה ל׳
ועוף הטמאין אבל כותבין על גבי
עור בהמה וחיה ועוף הטהורין ל׳
ואפילו נבלות וטרפות שלהן ואין
כותבין על גבי עור הדג הטהור
מפני הזוהמא שאין זוהמתו פוסק
בעבודה. גויל של ספר תורה ל׳
וקלף של תפלין או של ספר תורה
צריך לעבד אותן לשמן ואם עבדן
שלא לשמן פסולין לפיכך אם עבדן
הגוי פסולין אע״פ שאמרנו לו לעבד
עור זה לשם הספר או לשם התפלי׳
שהגוי על דעת עצמו הוא עושה
לא על דעת השוכר אותו לפיכך כל
דבר שצריך מעשה לשמו אם עש׳
עשהו הגוי פסול ומזוזה אינה
צריכה עבוד לשמה. הלכה למשה
מסיני שאין כותבין ספר תורה ו׳
ולא מזוזה אלא בשרטוט אבל ה׳
תפלין אין צריכין שרטוט לפי ש׳
שהן מחופין. מותר לכתוב תפלין
ומזוזות שלא מן הכתב שהכל גורסי׳
פרשיות אלו אבל ספר תורה אסור
לכתוב אסור לכתוב בו אפילו אות

אחת שלא מן הכתב. ספר תורה תפלי׳
ומזוזה שכתבו מין ישרפו. כתבן
גוי או ישר׳ משומד או מוסר או ל׳
אשה או קטן הרי אלו פסולין וי״ג
ויגנזו שנ׳ וקשרתם וכתבתם כל ש׳
שמוזהר על הקשירה ומאמין בה
הוא שכותב. נמצאו ביד מין ל׳
ואינו ידוע מי כתבן יגנזו. נמצאו ביד
גוים כשרים. ואין לוקחין ספרים ת׳
תפלין ומזוזות מן הגוים ביותר על
דמיהן שלא להרגיל אותם לגנבם או
לגזלם. ספר תורה תפלין ומזוזה
שכתבן על גבי עור בהמה חיה ועוף
הטמאין או על גבי עורות שאינן ל׳
מעובדין או שכתב ספר תורה או ל׳
תפלין על עור שלא עבדו לשמן ל׳
הרי אלו פסולין. הכותב ספר
תורה או תפלין ומזוזה ובשעת כ׳
הכתיבה לא היתה לו כונה וכתב
אזכרה מן האזכרות שבהן שלא
לשמן פסולין לפיכך הכותב את ל׳
השם אפילו מלך ישר׳ שואל בשלומ׳
לא ישיבנו היה כותב שנים שלש׳
שמות הרי זה מפסיק ביניהן ומ׳
ומשיב. הטובל את הקולמוס
לכתוב את השם לא יתחיל מתחלת
השם אבל יתחיל מאות השם ש׳
שלפניו לכתוב את השם תחלה
תולה אותו בין השטות אבל
מקצת השם בשטה ומקצתו ל׳
בתלוי פסול וכשאר התיבות אם
שכח כותב מקצת התבה בשטה
ומקצתה למעלה. בד״א בספר תור׳
אבל במזוזות ותפלין אין תולין בהן
אפילו אות אחת גונז זה שכתב
וכותב אחרת ומותר לכתוב את
השם על מקום הגרר על מקום
המחק בכלן. כתבי ספרים
תפלין ומזוזות אסור להפך הית׳

[illegible]

הריעה על פניה אלא פורש עליה
בגד או כופלה · ספר תורה תפלין
ומזוזה שאמ' הסופר אחר שיצא
מתחת ידו לא כתבתי האזכרות לש'
שבהן לשמן אינו נאמן לפוסלן אב'
אבל נאמן להפסיד כל שכרו ואמ'
אינו נאמן לפוסלן שאילו לא נתכון
אלא להפסיד על הלוקח או על
זה ששכרו ודומה שהוא אינו
מפסיד באמירה זו אלא שכר ל'
האזכרות ולפיכך אם אמ' ספר
תורה זו או תפלין אלו עורות ל'
שלהן אינן מעובדות לשמן מ'
מתוך שנאמן להפסיד שכרו
נאמן לפוסלן שהרי הכל יודעין
שאם אין העורות מעובדין לש'
לשמן אין לכלו שכר · אין
כותבין תפלין ומזוזות אלא בכת'
בכתב אשורי והתירו בספרים
לכותבן אף ביוני בלבד וכבר נשת'
נשתקע יוני מן העולם ונשתבש
ואבד לפיכך אין כותבין היום ל'
שלשתן אלא אשורי וצריך להזהר
בכתיבתן כדי שלא תדבק אות לא'
לאות שכל אות שאין הנייר מקיף
לה מארבע רוחותיה פסולה וכל
אות שאין התינוק שאינו לא חכם
ולא טפש יכול לקרותה פסולה ל'
לפיכך צריך להזהר בצורות הא'
האותיות שלא תדמה היוד לוו
ולא וו ליוד ולא כף לבית ולא בית
לכף ולא דלת לריש ולא ריש לדלת
וכן כל כיוצא בהן עד שידע כל
הקורא בהן · עד שהיה נקוב לא
יכתוב על גבי הנקב וכל נקב ש'
שהדיו עוברת עליו אינו נקב וא'
ומותר לכתוב עליו לפיכך מותר
לכתוב על עור העוף שנתעבד ··
נקב הנייר אחר שנכתבו אם נקב
בתוך האות כגון תוך הה"א או תוך
מ"ם וכן בשיור אותיות כשר נקב
בירך של אות עד שנפסקה או ל'
נשתייר ממנה מלא אות קטנה ל'
כשר והוא שלא תדמה לאות אחר'
ואם לא נשתייר ממנה מלא אות ל'
קטנה פסולה ··
פרק שני
כיצד
כותבין את התפלין של ראש כותב'
ארבעה פרשיות על ארבעה קלפי'
וגוללין כל אחד ואחד לבדו ומניח'
אותן בארבעה בתים שהן מחוברי'
בעור אחד ושל יד כותבין אותן
הארבעה פרשיות בארבעה דפין
על קלף אחד וגוללין מין ספר ל'
תורה מסופו לתחלתו ומניחו בבית
אחד ·· וצריך להזהר בפרשיו'
שאם עשה הסתומה פתוחה או
הפתוחה סתומה פסלן · ושלש ל'
הפרשיות הראשונות כולן פתוחו'
ופרשה אחרונה שהיא והיה אם
שמוע תשמעו סתומה ·· וצריך
להזהר במלא וחסר עד שיהיו ל'
ארבעתן כתובות כמו שהן כתוב'
בספר תורה תבדוק שאם כתב ל'
חסר מלא פסל עד שימחק היתר
ואם כתב המלא חסר פסל ואין לו
תקנה ·· ואלו הן החסרות והמ'
המלאות שיש בארבע פרשיות
אלו ·· ראשונה קדש לי כל
בכור מלא · זכור מלא · בחזק חסר ·
הוציא מלא · יעיאם חסר · ימייך
מלא · והאמורי חסר · והיבוסי מלא ·
לאבתיך חסר · העבדה חסר · מצות
חסר · השביעי מלא · מצות מלא ·
שאור חסר · גבלך חסר · בעבור מלא ·
לאות מלא · ולזכרון מלא · עיניך
מלא · תורת מלא · הוציאך חסר יוד ·
החקה חסר · למועדה מלא ··
פרשה שניה · והיה כי יביאך חסר ·
ולאבתיך חסר ויו · חמור חסר · ל'
בכור מלא · בחזק חסר · הוציאנו
מלא · ויהרג חסר · בכור מלא · ועבד
חסר · ועד בכור מלא · לאות מלא ·
ידכה כתוב בה"א · ולטוטפת חסר
ויו אחרונה · עיניך מלא · בחזק
חסר · הוציאנו מלא ·· פרשה
שלישית שמע · מאדך חסר · ל'
לבניך מלא · בביתך חסר יוד שניה ·
ובקומך מלא ויו · לאות מלא · ידך ·
בלא יוד שניה · לט. טפת חסר ל'
שני ווין · עיניך מלא · מזזות חסר
ויו ראשונה · בביתך חסר יוד שני ·
ובשעריך מלא ·· פרשה רביעי'
והיה אם שמע חסר · מצותי בויו
אחת · יורה מלא · ומלקוש מלא ·
ותירשך חסר ויו · והשתחויתם מלא ·
מלא · יבולה מלא · הטבה חסר ·
נתן חסר · אתם חסר · לאות מלא ·
לטוטפת חסר ויו שניה · עיניכם
מלא · אתם חסר · ביתך בלא יוד
שניה · ובשעריך מלא · לאבתיכם
חסר ויו ·· וצריך להזהר
בתגין של אותיות והן כמו זיינין
זקופות על האות שיש לה תג מהן
שהן כתובין בספר תורה · ואלו
הן האותיות המתוגות שבארבע
פרשיות האלו ·· פרשה ראשונה
יש בה אות אחת בלבד והיא מ"ם
סתומה של מימים · עליה שלשה
זיינין ·· פרשה שניה יש בה
חמש אותיות וכל אחת מהן הי"א
ועל כל ה"א מחמשתן ארבעה ל'
זיינין והן ה"א של ונתנה · וה"א
ראשונה ושניה של כי הקשה · וה"א
של ויהרג · וה"א של ידכה ··

פרשה שלישית יש בה חמש אותיות
ואלו הן קו"ף של ובכור וקו"ף של
וקשרתם יש עליה שלשה זיינין
וטי"ת טי"ת פ"ה של טוטפת על כל
אחת משלשתם שלשה זיינין ·
פרשה רביעית יש בה חמש אותיות
ואלו הן פ"א ותי"ו של ויספת יש על
הפ"א שלשה ועל התי"ו אחד וטי"ת
טי"ת פ"ה של טוטפת על כל אחת
משלשתן ארבעה זיינין · כל
האותיות המתייגות שש עשרה
ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע
מהן לא פסל · הלוקח תפלין ממי
שאינו מומחה צריך לבודקן · לקח
מאה קציעות בודק מהן
מהן שלש קציעות או שתים של
ראש ואחת של יד או שתים של
יד ואחת של ראש אם מצא כשרי'
הוחזק זה האיש והרי כולן כשרין
ואין השאר צריך בדיקה ואם לא
לקחן צבתים צבתים כולן צריכין
שחזקת הצבתים מאנשים הרבה
לקוחין · הכותב תפלין בכתב
ידו או שלקחן מן המומחה או
משאר אדם ובדקם והחזירם ל'
לעורם אינו צריך לבודקם פעם
אחרת ואפילו אחר כמה שנים
כל זמן שתפירן שלם הן בחזקתן
ואין חוששין להן שמא נמחקה
אות מהן או נקבה · הלל הזקן
היה אומר אלו משל אבי אמא ·

פרק שלישי

שונה

הלכות יש במעשה תפלין כולן
הלכה למשה מסיני ועיכוב כולן
מעכבות ואם שנה באחת מהן
פסול ואלו הן שיהיו מרובעות
וכן בתפירתן מרובע ובאלכסונן

מרובע עד שיהיה להן ארבע זויות
שוות ושיהיה בעור של ראש צורת
שי"ן מימין ומשמאל ושיכרוך ה
הפרשיות במטלית ושיכרוך אותן
בשער שעל המטלית ואחר כך
מכניסן בבתיהן ושיהיו תופרין אות'
אותן בגידין ושעושין להן מעברת
מעור חפוי שתכנס בה הרצועות
עד שתהיה עוברת והולכת בתוך ה'
תובר שלה ושיהיו הרצועות של'
שחורות ויהיה הקשר שלהן קשר
ידוע בצורת דל"ת · כיצד עושין את
תפלין של ראש לוקחין עץ מרובע
ארכו כרחבו בגבהו ואם היה גבהו
יתר על רחבו או פחות ממנו אין
בכך כלום אין מקפידין אלא על ה'
ארכו שיהיה כרחבו וחופרים בו
שלשה חריצים כדי שיעשה לו
ארבעה ראשים כגון זה ·

ולוקחין עור ומרטיבין אותו במ'
מים ומשימין על העץ ומכניסין
את העור בין כל חריץ וחריץ ומה'
וממשמשין אותו והוא רטוב ומכין
ומכין עד שעושין את העור כ'
דמות שי"ן שיש לה שלשה ראשין
מימין המניח תפלין ודמות שיש
לה שי"ן עם ארבעה ראשין משמ'
משמאל המניח · ומניחין את
העור על העץ עד שיבש ואחר כך
חולץ העור מעל גבי האימום ומה'
ונמצא העור שיש בו ארבעה
בתים פנויים ומכניסים פרשה
בכל בית ובית ומחזירים מקצת
העור מלמטה ותופרין אותו מא'
מארבע פנותיו ומניחין מן הע'
העור שלמטה מקום שתכנס בו

הרצועה כמו תובר והוא הנקרא מע'
מעברת · וכיצד עושין תפלין של
יד לוקחין עץ מרובע ארכו כרחבו
ויהיה גבהו כאצבע או יתר על זה
מעט או פחות מעט ומחפין אותו
בעור רטוב ומניחין את העור על
האימום עד שיבש וחולץ את ה
העור ומניח את ארבע הפרשיות
במקום העץ ומחזיר מקצת העור
מלמטה ותופרו מארבע פנותיו ל'
ומניחין מן העור תובר מקום הר'
הרצועה · כיצד סדור הפרשיות
בתפלה של ראש מכניס פרשה ה'
אחרונה שהיא והיה אם שמוע ב'
בבית שהוא על ימין המניח ושמע
סמוכה לה · והיה כי יביאך בבית
שלישי סמוכה לשמע · וקדש לי
בבית רביעי שהוא לשמאל המניח
תפלין כדי שיהיה הקורא שלפניו
כנגד פני המניח על הסדר כגון זה ·

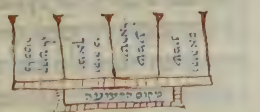

ואם החליף סדור זה פסולות · ו'
תפלה של יד כותבם בארבעתם ב'
דפין בעור ארוך כספר תורה על
סדורן כגון זה ·

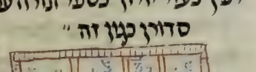

ואם כתבן על ארבעה עורות והכנ'
והכניסן בבית אחד יצא ואינו צ'
צריך לדבקם · כשהוא גולל הפרשי'
בין של ראש בין של יד גולל אותן
מסופן עד תחלתן עד שתמצא
כשתפתח הפרשה תקרא כל ה'
שיטה ותחלתה לסופה · וכשיהיה
וכשמתחילין להכניס את הפר'
הפרשיות בבתים שלהן כורכין אות'

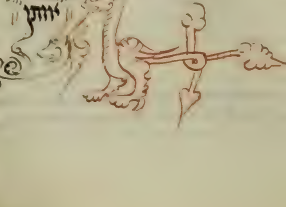

יוותן במטליות ועל המטלית שער
ויוחרבך ומכניסין יוותן בתיתן
ושער זה צריך להיות שער בהמ'
או חיה טהורה ואפילו מנבלות
וטרפות שלהן וכבר נהגו כל העם
לכרכן בשער זנב העגלים
כשתופרין את התפלין אין תופ'
אלא בגידין של בהמה או של חיה
טהורה ואפילו מנבלות וטרפות
שלהן וכבר כל העם לוקחין הגידין
שיש בעקב הבהמה או החיה וה'
והן לבנים קשים ורככין אותן ה'
באבנים ומוציאין כהן עד שיעשו
כפשתן וטווין אותן ושוזרין אותן
אותן ובהן תופרין התפלין ויריעות
ספר תורה כשתופרין התפלין ה'
תופרין אותן ברבוע והולכה רוחה
בכל צד שלש תפירות עד שיהיו
הכל שתים עשרה תפירות בין ה'
של יד בין של ראש ואם עשה
התפירות או ארבע עשרה וכל
התפירות יהיה חוט שלהן סובב
משתי רוחות וצריך שיגיע ה'
החריץ של תפלין של ראש עד
מקום התפר ואם היה החריץ ה'
נכר כדי שיהיו ארבעה ראשים
נראין לכל ואעפ שאין החריץ
מגיע למקום התפר כשרות ואם
אין חריץ ניכר פסולות
וצריך להעביר בתוך . כל חד
חריץ וחריץ על גבי העור חוט ה'
או משיחה להבדיל בין בית לבית
ומנהג פשוט להעביר גיד מגידי
התפירה בכל חריץ וחריץ משלש
משלשתן וכיצד עושין הרצועות
לוקחין רצועה של עור רחבה כאורך
כאורך השעורה ואם היתה רחבה
מזה השיעור כשהיה ואורך רצו'
רצועה של ראש כדי שתקיף את

הראש ויקשור ממנה הקשר ותש'
ותמתח שתי הרצועות מכאן ה'
ומכאן עד שיגיעו לטיבור או ה'
למעלה ממנו מעט ואורך
רצועה של יד כדי שתקיף את ה'
הזרוע ויקשור ממנה הקשר וה'
ותמתח רצועה אחת עד אצבע
אמצעית ויכרוך ממנה על אצבע
שלש כריכות ויקשור ואם היו ה'
הרצועות יתר על השעורין האלו
כשרות ומכניסו רצועה של ראש
בתובר שלה ומקיף כמדת ראשו
וקושר קשר מרובע כמין דלת
וקשר זה כל תלמיד חכמים ללמוד
ואי אפשר להודיע צורתו בכתב
אלא בראיית העין וכן בשל יד
קושר קשר יוד ותהיה הרצועה
של יד עולה ויורדת בתוך הקשר ה'
כדי שירחיב ויקצר בעת שירצה
לקצר על ידו הרצועות של ה'
תפלין בין של ראש בין של יד פנ'
פניהם החיצונים שחורים וזו ה'
הלכה למשה מסיני אבל אחורי
הרצועות הואיל ומבפנים הם אם
היו ירוקות או לבנות כשרות ה'
אדומות לא יעשה שמא תהפך
הרצועה ונגנאי הוא לו ולא יהיו
אחורי הרצועה לעולם אלא כעין
הקציעה אם ירוקה ירוקין ואם
לבנה לבנים ונוי הוא לתפלין שי'
שיהיו כולן שחורות הקציעה וה'
והרצועות כולה העור שמחפין
בו התפלין ושעושין ממנו הרצוע'
הוא עור של בהמה או חיה או עוף
הטהורים ואפילו נבלות וטרפות
שלהן ואם עשה מעור טמאים
או שחפה תפלין בזהב פסולין ה'
ועור הרצועות צריך עבדה ושאין
יוכל העור שמחפין בו צריך

עבדה לכך אפילו עשהו מעה כשר
ומקומות הרבה נהגו לעשות
אותן בעור מעה אין עושין
התפלין אלא ישר שעשייתן ככת'
ככתיבתן ומפני הש"ין שעושין
בעור מאו שאומרנו לפיכך אם ה'
חפן הגוי או תפרן פסולות והוא
הדין לכל הפסול לכתבן שלא יעש'
אותן תפלה של ראש אין ה'
עושין אותה של יד ושל יד אין
עושין אותה של ראש לפי שאין
מורידין מקדושה חמורה לקדוש'
קלה וכן רצועה של תפלה של
ראש אין עושין אותה לתפלה
של יד בד"א כשלבשן אבל תפלין
של ראש שלא לבשן אדם מעולם
אם רצה להחזירה ליד מותר וכיצ'
הוא עושה טולה עליה עור עד ה'
שתעשה אחת וקושרה על ידו
תפלין שנפסקו התפירות ש'
שלהן אם היו שתי התפירות זו ה'
כנגד זו או שנפסקו שלש תפירות
אפילו זו שלא כנגד זו הרי אלו כל'
פסולות בד"א בישנות אבל
בחדשות כל זמן שפני העור קיימת
כשרות ואלו הן החדשות כל שיא'
שיאחוזו מקצת העור שנקרעת
תפרו ותולין בו התפלין והוא חזק
ואינו נכרת הרי אלו חדשות ה'
ואם אין ראוי לתלות בו אלא הרי
ישנות רצועה שנפסקה אין קוש'
קושרין אותה ואין תופרין אותה
אלא מוציאה וגונזה ועושין אח'
אחרת ושירי הרצועה פסולין
עד שיהיה ארכה ורחבה כשיעור
או יתר עליו ולעולם יזהר להיות
פני הרצועה למעלה בעת שקו'
שקושר אותן על ידו או על
ראשו

פרק רביעי

היאך
מניחין תפלין של ראש מניחין אותן
על הקדקד שהוא סוף השער שכנגד
הפנים והוא המקום שמוחו של
תינוק רופס בו וצריך לכוין אותן
באמצע כדי שיהיו בין העינים
ויהיה הקשר בגבה הערף שהוא
סוף הגלגלת. ושל יד קושר אותה
על שמאלו ועל הקיבורית והוא ה
הבשר שתופח שבמרפק שבין
פרק הכתף ובין פרק הזרוע שנ'
שנמצא כשהוא מרכן מרפקו
לצלעו תהיה תפלה כנגד לבו ונמצא
מקיים והיו הדברים האלה על לב
לבבך. המניח תפלה של יד על
פס ידו או של ראש על מצחו הרי
זה דרך המינות. העושה
תפלתו עגולה כאגוז אין בה מצוה
כלל. אטר מניח תפלין בימינו
שהיא לו שמאל כל אדם ומקום
קשירת התפלין ומקום הנחתן
ויפי השמועה למדום. תפלה
של ראש אינה מעכבת של יד
ושל יד אינה מעכבת של ראש.
מפני שהן שתי מצות זו לעצמה
וזו לעצמה. וכיצד מברך עליהן
על של ראש מברך אקב"ו על מצות
תפלין. ועל של יד מברך אקב"ו
להניח תפלין. בד"א כשהניח אחת
מהן אבל אם הניח שתיהן מברך
ברכה אחת להניח תפלין וקושר
של יד תחלה ואחר כך מניח של
ראש וכשהוא חולץ חולץ של ראש
ואחר כך חולץ של יד. מי שבירך
להניח תפלין וקשר תפלין של
יד אסור לו לספר ואפילו להשיב
שלום לרבו עד שיניח של ראש
ואם סח הרי זה עבירה וצריך לברך
ברכה שניה על מצות תפלין ואחר כ'
מניח של ראש. תפלין כל זמן ש
שמוציאן מברך עליהם קודם לעש
לעשייתן ואפילו חולץ ולובש כמה
פעמים ביום. וכל המצות כלם מברך
עליהם קודם לעשייתן. לפיכך צריך
לברך על התפלין של יד אחר הנחה
על הקיבורית קודם קשירה זו היא
עשייתן. כשחולץ אדם תפלין ל
להצניען בכיס לא יניח של יד מלמט
ושל ראש מלמעלה מפני שבשעה
שהוא רוצה ללבשן יפגע בשל ראש
תחלה ונמצא שמניחה ומעביר של
יד לפי שאינו לובשין של ראש קוד'
של יד. ואסור לאדם להניח מצוה
ולעבור ממנה למצוה אחרת אלא
מצוה שתבא לידו של אדם בתחלה
בה הוא מתעסק. לפיכך צריך להניח
של יד למעלה כדי שיפגע בה תחלה
וילבש על הסדר. כל שהכינו
להניח בו תפלין והניחן בו נתקדש
בו ואסור להשתמש בו בדברי ח
חול. הכינו ולא הניח בו או שהניח
בו עראי ולא הכינו לא נתקדש
והרי הוא חול כשהיה ואסור
לתלות את התפלין בין ברצועה
בין בתפלה עצמה. אבל תולה הוא
את הכיס שהתפלין מונחין בו.
זמן הנחת תפלין ביום ולא בלילה
שנ' מימים ימימה חקה זו היא
מצות תפלין. וכן שבתות וימים
טובים אין ענין אות.
ומאימתי זמן הנחת תפלין מכשי
שיראה את חבירו ברחוק ארבע
אמות ויכירהו עד שתשקע החמ'
מי שהניח תפלין קודם שתשקע
החמה וחשכה עליו אפילו הם
עליו כל הלילה מותר ואין מורין כ
דבר זה לרבים אלא מלמדים את ה
העם שלא יניחו תפלין עליהן אלא
יחלצו אותן משתשקע החמה וכל
המניח תפלין לכתחלה אחר ש
שתשקע עובר בלא תעשה ושמרת
את החקה הזאת. היה בא בדרך
ותפלין בראשו ושקעה עליו חמה
מניח ידו עליהם עד שהוא מגיע
לביתו וחולץ. היה יושב בבית המד'
המדרש ותפלין בראשו וקדש על
עליו היום מניח ידו עליהם עד ש
שמגיע לביתו ואם יש בית סמוך
לחומה שהם משמרין בו מניחן
שם ואם לאו חולץ תפלין משתשקע
החמה מפני שלא היה לו מקום ה
לשמרן ונמצאו עליו כדי לשמרן
מותר. כל הפטור מקריאת שמ'
פטור מן התפלין. קטן שיודע ל
לשמור תפליו אביו לוקח לו תפלין
כדי לחנכו במצות. חולי מעים וכל
מי שאינו יודע לשמור את נקביו
אלא בצער פטור מן התפלין. וכל
הטמאין כולן חייבין בתפלין כט'
כטהורין. מצטער ומי שאין ד
דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור
מן התפלין שהמניח אסור לו ל
להסיח דעתו מהן. כהנים
בשעת העבודה ולוים בשעה
שאומרין השיר על הדוכן וישר'
בשעת שעומדין במקדש ד
פטורין מן התפלה ומן התפלין.
חייב אדם למשמש בתפליו
כל זמן שהן עליו שלא יסיח דעת'
מהן ואפילו רגע אחד שקדושתן
גדולה מקדושת הציץ שהציץ
אין בו אלא שם אחד ואלו יש ב
בהן עשרים ואחד שם של יו"ד
ה"א בשל ראש וכמותן בשל יד.
תפלין צריכין גוף נקי שיזהר

שלא תצא ממנו רוח ונמצא כל זמן
שהן עליו לפיכך אסור לישן בהן
שינת קבע ולא שינת עראי ׃
כיצד היה עושה מניח ראשו
בין ברכיו והוא יושב וישן היו ת׳
תפליו כרוכין בידו מותר לישן ב׳
בהן אפילו קבע ואינו חושש בהן
ואוכל אכילת עראי אבל אם נכנס
לסעודת קבע חולצן ומניחן על
שלחנו עד שיטול ידיו ואחר כך
יניחן ויברך על המזון והוא לובש
בהן ׃ היה לובש תפלין והצ׳
והוצרך לבית הכסא לא יניח ת׳
תפליו בחורין הסמוכין לרשות
הרבים ויכנס שמא יטלום עוברי
דרכים ׃ כיצד יעשה אפילו הוצרך
להשתין מים חולץ תפליו ברחוק
ארבע אמות וגוללן בבגדו כמין
ספר תורה ואוחזן בימינו כנגד
לבו ויזהר שלא תצא רצועה ל׳
מתחת ידו טפח ונכנס ועושה
צרכיו וכשיצא מרחיק ארבע
אמות מבית הכסא ולובשן ׃
בד״א בבית הכסא הקבוע שאין
ניצוצות נתזות עליו אבל בית הכ׳
הכסא עראי לא יכנס בהן כשהן ג׳
גלולין אלא חולצן ונותנן לחברו ל׳
לשומרן ואין מי רגלים כלין אפילו
בבית הכסא קבוע אלא בישיבה
ואם עפר תיחוח היה אפילו בעמ׳
בעמידה היה מקום קשה יעמוד
במקום מדרון כדי שלא יתנתזו
ניצוצות עליו ׃ היה לובש
בתפלין והיה צריך לבית הכסא
לעת ערב ולא נשאר מן היום כדי
ללובשן אחר שיצא לא יכנס בהן
גלולין בבגדו ואפילו להשתין מים
בבית הכסא הקבוע אלא כיצד
יעשה חולצן ומניחן בכלין ואם

היה בו טפח או בכלי שאינו כליין ל׳
אע״פ שאין בו טפח ואוחז הכלי ב׳
בידו ונכנס וכן אם הוצרך בלילה מ׳
ומניחן בכלי ואוחז הכלי בידו ונכנס
שכח ונכנס לבית הכסא והוא
לבוש תפלין מניח ידו עליהן עד
שיגמור עמוד ראשון ויצא ול׳
חולץ ואחר כך נכנס ועושה כל
צרכיו שאם יפסיק בעמוד ראשון
בין גדולים בין קטנים יבא לידי חולי
שיש בהן סכנה גדולה ׃ שכח
ושמש מטתו בתפלין הרי זה לא
יאחוז לא ברצועה ולא בקציצה ל׳
עד שיטול ידיו ויטלם מפני שהידי׳
עסקניות ׃ הנכנס לבית המרחץ
מקום שבני אדם עומדין לבושין ל׳
מותר להניח תפלין ומקום שבני ה׳
אדם עומדין מקצתן ערומים ומ׳
ומקצתן לבושין אינו חולץ תפלין
ואינו מניח תפלין לכתחלה מקום
שבני אדם עומדין ערומים חולץ
תפליו ולא יהלך אדם בבית הקברו׳
ותפלין בראשו ואפילו בתוך ארבע
אמות של מת או ארבע אמות של ל׳
קבר צריך לחלוץ עד שירחיק ארבע
אמות ולא ילבש אדם תפלין עד
שיכסה ערותו וילבש בגדיו ׃
הנושא משוי על ראשו חולץ תפלי׳
של ראש עד שיסור אפילו המטפח׳
אסור להניח על הראש שיש בו ת׳
תפלין אבל עונה היא ומעטפת על
תפליו ׃ בית שיש בו תפלין או
ספר תורה אסור לשמש בו מטתו
עד שיוציאם ויניחם בכלי ויניח
הכלי בכלי אחר שאינן כליין להם אם
הכלי השני מזומן להם אפילו עשר
כלים כלי אחד הן חשובין ואם ל׳
הניחן כלי בתוך כלי מותר להניחן
תחת מראשותיו בין כר לכסת ה׳

שלא כנגד ראשו כדי לשומרן ואפילו
אשתו עמו במטה ׃ קדושת
תפלין קדושה גדולה היא שכל זמן
שתפלין בראשו של אדם ועל זרועו
הוא עניו וירא ואינו נמשך בשחוק
ובשיחה בטלה ואינו מהרהר מחש׳
מחשבות רעות אלא מפנה לבו ל׳
לדברי האמת והצדק לפיכך צריך
אדם להשתדל להיותו עליו כל היום
שמצותן כך היא ׃ אמרו עליו
על רב תלמיד רבנו הקדוש שכל
ימיו לא ראוהו שהלך ארבע אמו׳
בלא תורה או בלא ציצית או בלא ת׳
תפלין אע״פ שמצותן כל היום ל׳
ללובשן בשעת תפלה יותר מן הכל
אמרו חכמים כל הקורא קרית שמע
בלא תפלין כאלו מעיד עדות שקר
בעצמו ׃ וכל שאינו מניח ת׳
תפלין עובר בשמונה עשה שהרי
בארבע הפרשיות צוה על התפלי׳
של ראש ועל תפלין של יד ׃ וכל ה׳
הרגיל בתפלין מאריך ימים שנ׳ י׳
עליהם יחיו ׃

פרק חמישי

כיצד
כותבין את המזוזה כותב שתי ל׳
פרשיות שמע והיה אם שמע ל׳
על דף אחד ביריעה אחת ועושה
לה ריוח מלמעלה וריוח מלמטה
כמו חצי צפורן ואם כתבן משלש
דפין כשירה ובלבד שלא יעשנה
כזנב או כמו עגול או כקובה ואם
עשה כאחת מאלו פסולה כתבה
שלא על הסדר כגון שהקדים פרש׳
לפרשה פסולה כתבה בשתי עורות
אע״פ שתפרן פסולה ׃ ספר תור׳
שבלה ותפלין שבלו אין עושין מ׳
מהן מזוזה ואין כותבין בגליונים של

ספר שאין כותבין עליו מזוזה לפי
שאין מורידין מקדושה חמורה
לקדושה קלה׳ ומצוה לעשות הריוח
שבין פרשת שמע והיה אם שמוע
פרשה סתומה ואם עשה אותה
פתוחה כשרה לפי שאינה סמוכה
לה מן התורה׳ וצריך לזהר בתגין
שבה׳ ואלו הן התגין שעושין במ׳
במזוזה ״ פרשה ראשונה
יש בה שבע אותיות כל אות מהן
שלשה זיינין ואלו הן שי״ן ועי״ן
של שמע׳ נו״ן דנפשך׳ ושני זייני׳
של מזוזות׳ ושני טי״תין של טוט׳
טוטפות ״ ופרשה שניה
יש בה שש אותיות על כל אות
מהן שלשה זיינין ואלו הן ג׳ של
דגנך׳ ושני זייני׳ של מזוזות ב׳
ושני טתין של טוטפת׳ וצד״י של
על הארץ ״ ואם לא עשה תגין ל׳
או שהוסיף בהן או גרע מהן לא
פסל ואם כתבה שלא בשרטוט ל׳
או שלא דקדק במלא וחסר או ל׳
שהוסיף מבפנים אפילו אות ל׳
אחת הרי זו פסולה ״ מנהג
פשוט שכותבין על מזוזה מבחוץ
כנגד הריוח שבין פרשה לפרשה
שד״י ואין בו הפסד לפי שהוא ל׳
מבחוץ אבל אלו שכותבין מבפנים
שמות מלאכים או שמות קדושי׳
או פסוק או חותמות הרי הן בכלל
מי שאין להן חלק לעולם הבא ש׳
שאלו הטפשים לא די להם שב׳
שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה
גדולה שהיא יחוד שמו של הקב״ה
ואהבתו ועבודתו כאלו קמיע של
הנית עצמן מ׳ שעלה על לב הסכל
שזה דבר המהנה בהבלי העולם
ומצוה לכתוב על הארץ בשיטה
אחרונה בין בראש השטה בין ל׳

באמצע השטה׳ ונהגו כל הסופרי׳
לכתב אותה בשתים ועשרים שיטו׳
ועל הארץ בשטה אחרונה בראש׳
ואלו הן האותיות שבראש כל ש׳
שטה ושטה על הסדר ״ ״
שמע׳ אל׳ הדברים׳ לבניך׳ ובשכב׳
בין׳ והיה׳ מצוה׳ בכל׳ ואסף׳ עשב׳
על׳ והשתחויתם׳ השמים׳ ואבדתם׳
ושמתם׳ אתם׳ אתם׳ בדרך׳ ובשערי׳
אשר׳ על הארץ ״ כשכותבין ג׳
אותה גוללין אותה מסופה לראש׳
לתחלתה עד שתמצא כשיפתח הק׳
הקורא לקרות יקרא מראש השטה
לסופה ואחר שגוללה מניחה בש׳
בשפופרת של קנה או של עץ או
של כל דבר ומחבר אותה אל מזוז׳
הפתח במסמר או חופר במזוזת
הפתח ומכניס בה המזוזה׳ וקודם
שיקבעה במזוזת הפתח ומברך ת׳
תחלה׳ ב״א י״י אלהינו מ״ה אקב״ו לקבע
מזוזה׳ ואינו מברך בשעת כתיבתה
שקביעתה היא המצוה ״ תלאה
במקל פסולה שאין זו קביעה׳ הנ׳
הניחה אחורי הדלת לא עשה כלום
חפר במזוזת הפתח והכניס המזוז׳
כמו נגר והרי כבריח הקרשים ל׳
בטבעות פסולה׳ העמיקה טפח
פסולה ״ חתך קנה והכניס בו
מזוזה ואחר כך חבר הקנה או קבעו
אחרים והעמיד על הפתח מזוזת הן׳
הפתח פסולה מפני שעשה קבע
המזוזה זה לעשות מזוזת הפתח ״
מזוזת היחיד נבדקת פעמים בש׳
בשבוע ומזוזת רבים פעמים ביובל
שמא נקרעה או נמחקה אות אחת או
נמחקה מפני שהיא קבועה בכת׳
בכתלים ונרקבת ״ הכל חייבין
במזוזה ואפילו נשים ועבדים ומח׳
ומחנכין את הקטנים לעשות מז׳

מזוזה לבתיהם ״ השוכר בית ב׳
בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ
ישר׳ פטור מן המזוזה שלשים יום
אבל השוכר בית בארץ ישר׳ חייב
במזוזה מיד ״ המשכיר בית
לחברו על השוכר להביא מזוזה
ולקבוע אותה ואפילו היה נותן ש׳
שכר על קביעתה מפני שהמזוזה
חובת הדר היא ואינה חובת הבית
וכשהוא יוצא לא יטלנה בידו ויצ׳
ואם היה הבית לגוי הרי זה נוטלה
בשיוצא ״

פרק ששי

עשרה
תנאין יש בבית ואחר כך יתחייב ה׳
הדר בו לעשות לו מזוזה ואם חסר
תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ״
ואלו הן שיהיה בו ארבע אמות
על ארבע אמות או יתר ושתהיה
לו שתי מזוזות ויהיה לו משקוף
ותהיה לו תקרה ויהיה לו דלתות
ויהיה גבוה השער עשרה טפח
או יתר ויהיה הבית חול ויהיה ע׳
עשוי לדירת אדם ועשוי לדירת
כבוד ועשוי לדירת קבע ״
בית שאין בו ארבע אמות על א׳
ארבע אמות פטור מן המזוזה
ואם יש בו כדי לרבע ארבע אמות
על ארבע אמות בשוה אע״פ שהוא
עגול או בעל חמש זויות ואינו צ׳
צריך לומ׳ שאם היה ארכו יתר על
רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבע
אמות על ארבע אמות חייב במזוז׳
אכסדרה והוא האיקוס שיש
לו שלשה כתלים ותקרה אע״פ שיש
לה שני פצימין ברוח רביעית פטור
מן המזוזה מפני הפצימין להעמיד
התקרה הן עשוין ולא משום מזוזה

ין טהק כתים ששה
ששוכרים ישר׳
מגי׳ פסק ר״י שפטור׳
ממזוזה כרכת בית
ולא בית אחרים ואפ׳
אחר ל׳ יום אינו חייב
אלא מדרבנן שלא י׳
יאמרו שלו הוא יזם
כבית גוי אבל ללוי ח
ומיהו דקא אית
ליה׳ והיו דאמרי׳ חם
מזוזה חובת הדר
הוא הייט לפטור מא
ישר׳ המשכיר אבל
לא לחייב השוכר
מבית מגי׳ ודעת
רבי׳ המחבר לחייבו
אפי׳ שוכר מגוי ט
ממן שהוא כתוב כרך
כדברי כסתוך ואם
היה כבי גוי ט
מהרך ״

וכת׳ רמ״ם דעכ״ג
לחומר ומיהא
שיהיה חייב במזוזה
אפי׳ כס הח׳
כל כרכי
המחב
עכ׳

ון טתכין עד ״ אלה׳
״ שם המתחלף מהם
כ״וב שהו כוזו במוכסז
כוזו ויה טן ויאלן האותו׳
מכתיבת המזוזה כדי
שיגיע כל אות כנגד
אות שמתחלף בה ״

וכן כתב כס׳ המצוות
וכן הנהיג הר׳ יוסף גאו׳
בכל אושטריך שלא
ליכתב בה כלום זולת
לא חותם ולא מלאך רק
שתי פרשיות כמו שהן
כן מתובות ולא להוסיף
בה כלו׳ ולא בראש של
שכתב שאין בהן לא
מיעוט ולא עליכו כי אם
תוספת שמירה וכן רבי׳
שמח כת׳ ג׳ פסוקים
תחת המזוזה ולא ינוע
ויש אומר׳ ״
וכו׳

וגי׳ כמ׳ ועושה פרש׳
פרשיותיה פתוחות
וגי׳ עכשיו כתו פתוחות
שפיר דמי לפי שאינה
סמוכות כתורה וכירוש׳
וכירושלמי דמגילה סופר
יב הכי כמו כן ומוריך בזה
וכסוף גי׳ פתוחה מרושה
פתוחה ומסופה מכון ומסוף ס׳
סתומה עכ׳ וכן הפי׳ לו תלוי׳
פתוחה לגמרי מרושה כשיעור
ט׳ אותיות לפי סידור הקדמונים
או ג׳ אותיות כסידור מסכ׳ סופרי׳
שתהא לגמרי אלא תחלק שיעור הפתיחה
לכאן ולכאן כחות מג׳ אותיות יותר וכשע׳
וכשעריך כסוף השיטה ופחו׳ מג׳ אותיות
כראש השיט׳ לפי התחלת והיה אם שמוע
לחכירה רק לפי שאינן סמוכות כתורה זו
לזו והיינו דעל פרשיותיה סמוכות ושון ו
רבי׳ אעם שאין בה כ״ם הפסק אחד בין
שמע לוהיה לפי הטור דקלני משום הכ׳
דספר על הארץ כסוף שיטה אחרונה
וכן אני נוהג ויש ספרי׳ שכתוב לכתוב על
הארץ כראש השיטה ״
עכ׳ הג׳
פהג׳

והכניס במזוזה כמין עד כו׳ וכן פרש״י ריש להו כעה ומעומר וכן
פי׳ רמ״ם ורבי׳ שמחה דאז יראה שמע שלה את הפתח וכן נהגו
פרש״י ודלא כרת שפי׳ כמין עד מעומד פסול ויש אדרבה לקובעה
משוכב כמו סתולות המונחות לארץ וכתב כסם הך ולעיכו׳
ידי שניהם ינים כמין או יסתירנו פי׳ באלכסון ״
עכ׳ ״

נעשה וכן תקרה שאין לה כתלים ה׳
אלא עומדת על עמודין מכאן ומ׳
ומכאן אע״פ שהיא כתבנית בית ע׳
פטורין לפי שאין לה מזוזות שאלו
העמודין להעמיד התקרה הן עשו׳
עשוין ״ בית שיש לו מזוזה מ׳
מכאן ומזוזה מכאן וכיפה כמין
קשת על שתי המזוזות במקום ה׳
המשקוף אם יש בגובה המזוזה
עשרה טפחים או יתר חייב במזו׳
ואם אין עשרה טפחים פטור מ׳
מפני שאין לו משקוף ״ בית
שאין לו תקרה פטור מן המזוזה
היה מקצתו מקורה ומקצתו ה׳
אינה מקורה ׳ראוה לי שאם היה
הקירוי כנגד הפתח שהוא חייב
במזוזה ומעמידין החלונות ואח׳
ואחרכך קובעין את המזוזה ׳
הר הבית הלשכות והעזרות ובתי
כנסיות ובתי מדרשות שאין להם
בית דירה פטורין לפי שהן קדש ׳
בית הכנסת של כפרים שהאורח
שהאורחין דרין בו חייב במזוזה ׳
וכן בית הכנסת של כרכים אם היה
בו בית דירה כל השערים שהיו ה׳
במקדש לא היה להן מזוזה חוץ ה׳
משער נקנור ושלפנים ממנו של
לשכת פלהדרין מפני שהלשכה
הזאת היתה בית דירה לכהן גדול
כשבעת ימי ההפרשה ״ בית
התבן בית הבקר בית העצים בית ה׳
האוצרות פטורין מן המזוזה שנ׳
ביתך ביתך המיוחד לך פרט לאלו
וכיוצא בהן לפיכך רפת בקר שהנ׳
שהנשים יושבות בה ומתקשטות
בה חייבת מזוזה שהרי יש בה יש
ייחוד לדירת אדם ״ בית שער
אכסדרה ומרפסת והגנה והדיר
פטורין מן המזוזה מפני שאינן
עשוין לדירה ׳ ואם היו בתים החייב׳
במזוזה פתוחין למקומות אילו ה׳
חייבין גם הם במזוזה ״ לפיכך
אחד שערי חצרות ואחד שערי
מבואות ואחד שערי מדינות ועי׳
ועיירות כולן חייבין במזוזה של
שהרי הבתים החייבין במזוזה ע׳
פותחין לתוכן ׳ ואפילו עשרה בתים
זה פתוח לזה וזה פותח לזה הפנימי
והפנימי חייב במזוזה כולן חייבין
ומפני זה אומר שער הפתוח מן
הגנה לחצר חייב במזוזה בית הכס
ובית המרחץ ובית הטבילה ובית
הבורסקי וכיוצא בהן פטורין מן
המזוזה לפי שאינן עושין לדירת
כבוד ״ סוכת החג בחג ובית
שבספינה פטורין לפי שאינן ע׳
עשויין לדירת קבע ״ שתי סוכת
של יוצרים זו לפנים מזו החיצונה
פטורה מן המזוזה לפי שאינה ה׳
קבע ״ החנויות שבשווקים פטו׳
מפני שאינן קבועין לדירה ״
בית שיש לו פתחים הרבה אע״פ
שאינו רגיל לצאת ולבא אלא באח׳
מהן חייב לעשות מזוזה בכל פתח
ופתח ״ פתח קטן שבין בית וע׳
ועליה חייב במזוזה ׳ חדר שבבית
אפילו חדר בחדר חייב לעשות מזוזה
על שער החדר הפנימי ועל שער ה׳
החדר החיצון ועל שער הבית של
שכולן עשוין וקבועין לדירה ״
פתח שבין בית המדרש או בית ה׳
הכנסת בביתו אם רגיל לצאת ולבא
באותו הפתח חייב במזוזה ״
פתח שבין שני בתים הולכין אחר
הציר של דלת מקום שהציר נראה
משם קובעין את המזוזה בתוך
חלל הפתח בטפח הסמוך לחוץ ה׳
בתחלת שליש העליון של גובה הש׳
השער ואם קבעה למעלה מזה כש׳
כשרה והוא שירחיקנה מן המש׳
המשקוף טפח על אינן במזוזה ״
חייב אדם להזהר במזוזה מפני
שהיא חובת הכל תמיד וכל זמן ה׳
שיכנס ויצא יפגע ביחוד שמו ה׳
של הקדוש ב״ה ויזכור אהבתו ה׳
ושנייתו בהבלי הזמן וידע שאין
דבר העומד לעולם ולעולמי עולמי׳
אלא ידיעת צור העולם ומיד הוא ה׳
חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרי׳
אמ׳ חכמ׳ הראשונים כל מי שיש לו
תפלין בראשו ובזרועו וציצית ה׳
בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק לו
שלא יחטא שהרי יש לו מזכירי
רבים והן הן המלאכים שמצילין
אותו מלחטוא שנ׳ חונה מלאך יי׳
סביב ליראיו ויחלצם ״

פרק שביעי

מצות
עשה על כל איש ואיש מישראל
לכתוב ספר תורה לעצמו שנ׳
ועתה כתבו לכם את השירה הזאת
כלו׳ כתבו לכם תורה שיש בה ש׳
שירה ׳ לפי שאין כותבין את התור׳
פרשיות פרשיות ׳ ואע״פ שהניחו
לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתב
משלו אם כתבו מידו הרי הוא ה׳
כאלו קבלה מסיני ׳ ואם אינו יודע
לכתב אחרים כותבין לו וכל המגיה
בספר תורה אפילו אות אחת כאלו
כתבו כולו ״ והמלך מצוה לכתב
ספר תורה אחד לעצמו לשם המלך
המלך יתר על ספר שהיה לו כשהו׳
הדיוט שנ׳ והיה כשבתו על כסא
ממלכתו וכתב לו ׳ ומגיהין אותו מ׳
מספר העזרה על פי ב״ד הגדול ׳ זה
שהיה לו כשהוא הדיוט מניחין

ישמעאל׳ שיש ...
בירושלמי עיר שיש
בה חצירי׳ פטור מן
המזוזה [illegible]
ט׳ אברהם ב׳ נתן
נשתקע חיבור ולא
נוד׳ כי כרך כבון׳
ולא מצאו [illegible]
ישען כשום מדרש
[illegible] בפתח הב׳
[illegible] ועוד
חייב׳ [illegible] בפתח
אם שליש העליון
מן הפתח תחילתו
ומעלה [illegible] להניח
[illegible] נוהג [illegible]
בוון בפתח [illegible]
מקומי׳ שגם
בחדרים
[illegible]
שהתינוקות ישינים
[illegible] שם
[illegible] את הנקב
[illegible] קט שעה...
עכ סה״

לו בית גנזיו וזה שכתב או שנכתב
לו אחר שמלך יהיה עמו תמיד אם
יצא למלחמה ספר תורה עמו נכנס
והוא עמו יושב בדין והוא עמו ל׳
מיסב והוא כנגדו שנ׳ והיתה עמו
וקרא בו כל ימי חייו ״ ואם היה לו
ספר תורה לעצמו קודם שימלוך
צריך לכתוב לו אחר שמלך שני
ספרי תורה אחד מניחו בבית גנזיו
והשני יהיה עמו תמיד לא יסור
ממנו אלא בלילה או כשיכנס למרח׳
למרחץ או לבית הכסא או לישן על
מטתו ״ ספר תורה שכתבו ל׳
שלא בשירטוט או שכתבו מקצתו
על הגויל ומקצתו על הקלף פסול ל׳
אלא או כולו על הגויל או כולו על
הקלף ׳ וכיצד כותבין ספר תורה
כותב כתיבה מתוקנת נאה ביותר
מניח בין כל תיבה ותיבה מלוא אות
קטנה ובין כל שיטה ושיטה מלוא
שיטה ואורך כל שטה שלשים ל׳
אותיות כדי לכתוב למשפחותיהם
למשפחותיהם למשפחותיהם תלת
זמנין וזהו רוחב כל דף ודף ולא תהא
שיטה קצרה מזה שלא יהיו כאגרת
ולא ארוכה יתר על זה כדי שלא יהו
עיניו משוטטות בכתב ׳ לא ימעט
את הכתב מבין הריוח שבין פרשה
לפרשה ׳ נזדמנה לו תיבה בת חמש
אותיות לא יכתוב שתים בתוך הדף
ושלש חוץ לדף אלא כותב שלש
בתוך הדף ושתים חוץ לדף ׳ לא נש׳
נשאר מן הדף כדי לכתוב שלש ל׳
אותיות מניח מקום פנוי ומתחיל
מתחלת השטה ״ נזדמנה לו ל׳
תיבה בת שתי אותיות לא יזרקנה
בין הדפין אלא לתחלת השטה ״
נזדמנה לו בסוף השטה תיבה בת
עשר אותיות או פחות או יתר ואם

נשאר מן השטה כדי לכתוב אות׳
כולה בתוך הדף אם יכול לכתוב
חציה בתוך הדף וחציה חוץ לדף
כותב ואם לאו מניח המקום פנוי
ומתחיל מתחלת השיטה ״
ומניח בין כל חומש וחומש ארבע
שטין פנויות בלא כתיבה לא פחו׳
ולא יתר ומתחיל החומש מתחלת
השטה חומשית וכשיגמור התורה
צריך שיגמור באמצע השטה
שבסוף הדף ׳ ואם נשאר מן הדף
שטין הרבה מקצר ועולה ומתחיל
מתחלת השטה ולא יגמור את הש׳
השטה ומתכוין עד שיהיה לעיני
כל ישר׳ באמצע שטה בסוף הדף ״
ויזהר באותיות גדולות ובאותי׳
קטנות ובאותיות הנקודות ובאות׳
ובאותיות שצורתן זר כגון הפ״ין
הלפופות והאותיות העקומות כמו
שהעתיקו הסופרים איש מפי איש
ויזהר בתגין ובמניינם ׳ יש אות
שעליה תג אחד ויש אות שעליה
שבעה וכל התגין כצורת זיי״ן הן ל׳
דקין כחוט השערה ״ כל הדברים
האלו לא נאמרו אלא למצוה מן
המובחר ׳ ואם שנה בתקון זה או
שלא דקדק בתגין וכתב כל האותיו׳
כתקנן או שקירב את השטין או
האריך או קיצר ׳ הואיל ולא ל׳
הדביק אות באות ׳ ולא חסר ולא ל׳
הותיר ׳ ולא הפסיד צורת אותיות
ולא שנה בפתוחות וסתומות הרי
זה ספר כשר ״ יש דברים אחרי׳
שלא אמרו אותן בתלמוד ונהגו
בהן הסופרים וקבלה היא בידם
איש מפי איש והן מבין השטין
שבכל דף ודף לא פחות משמונה
וארבעים ולא יתר על ששים ל׳
ושיהיה הריוח שבין פרשה לפ׳

לפרשה כמו תשע אותיות אשר אשר
אשר ׳ ושיהיה בראשי השטין למ׳
למעלה משירת הים ׳ הבאים בבש׳
ים ׳ את מצרים ׳ ולמטה מן השיר
חמש שטין ׳ ותקח ׳ אחריה ׳ סוס ׳
ויצאו ׳ ויבאו ׳ ויהיה בראשי השטי׳
שלמעלה משירת האזינו ׳ ואעידה
בם ׳ אחרי ׳ הדרך ׳ באחרית ׳ להכעיסו ׳
קהל ׳ שש שטין ׳ ולמטה הימנה
חמש שטין ׳ ויבא ׳ ויכל ׳ לדבר ׳
אשר ׳ הזאת ׳ וכל הדברים האלה
למצוה מן המובחר ׳ ואם שנה ל׳
לא פסל ׳ אבל אם כתב המלא חסר
או החסר מלא או שכתב מלה הנק׳
הנקראת שלא ככתבה כקריאתה
כגון ישכבנה במקום ישגלנה ׳ בט׳
בטחורים במקום בעפלים וכיוצא ל׳
בזה ׳ או שכתב פרשה פתוחה סתו׳
או שכתב השירה כשאר הכתב או
שכתב פרשה אחת כשירה הרי זה
פסול ואין בו קדושת ספר תורה כלל
אלא כחומש מן החומשים שמלמדי׳
בו תנוקות ״ ספר תורה שאינו מוגה
אסור לשהותו יתר על שלשים יום ל׳
אלא יתקן או יגנז ׳ ספר תורה שיש
בו שלש טעיות בכל דף יתקן ארבע
יגנז ׳ ואם היה רוב הספר מוגה וה׳
והשאר יש בו ארבע טעיות בכל דף
ודף ונשאר דף אחד מאותו המשבש
בלא ארבע טעיות הרי זה יתקן ״
בד״א שכתב המלא חסר שמוציא תו׳
תולה האותיות ששכח בין השטות
אבל אם עשה החסר מלא אפילו ל׳
בכל דף ודף כמה טעיות הרי זה יתקן
מפני שהוא גורר ואינו תולה ״
מותר לכתוב כל חומש וחומש בפני
עצמו ׳ ואין בהן קדושת ספר תורה
התם ׳ אבל לא יכתוב מגלה בפני עצמה
שיש פרשיות ׳ ואין כותבין מגלה ל׳

פר״ח דהייט שיעור
טפח ומשם כת רוח
דהייט רוחב דכתיבה
דקה אבל דכתיבה גסה
הכל לפי הטי רג׳ פעמי׳
למשפחותיהם דכתיב
גסה הוא יותר מטפח
ודעת רבי׳ המחבר
ע׳ שרואה ל״ג ג״פ
למשפחותיהם מאות
סניפ׳ הר״מך ז״ל ״

אבל את כתב שמות ׳
לכתו מפי׳ אות אחת
חוץ לשיטה נקט לא
יכתוב השם בסוף הדף
שלא יהיה כתב שום
דבר אחרון ״ עכ״ל ״

אבל למסוף האותיות
ולעשותן גדולות עד
סוף השיטה אסור
שאין לשנות אורך
אחת מחבירתה לא
להגדיל ולא להקטין
לכך תן המקובלין
ממני המסורת להיות
קטנות וגדולות ׳ הר״מך ״

ט
גדפים
האדון מיימון ט׳ והנה בדקתי כל הספרי׳ הטובים אשר כאן ומאשור ואין להם שם מיעוט
והן כתובי׳ בראשי השיט׳ וראשי עמודים כמאיר מעוור כאן אך זהו שנהגו הסופ׳
והוסיף על זה ולעשו כמ״ה שמו ונו״ב דבראשית ׳ דיודוך ה׳ הכהנים ש׳ רשאור לך
יה הוא ש׳ רשופטי׳ וה׳ דוה טוכן ׳ ו׳ דולעירה בס׳ חזרתי ודקדקתי בדברי הגאוני׳ ולא מ׳
מדעותיו כן ולפי פרשיו סתומות ופתוחות שבספר זה אי אפשר לקיימן וגם שספר
תורה העשוי כן פסולה שהרי פרשה דיהודה יותר ירוך פתוחה אבל אי אפשר
להיות ירוך כאשר הוא אבל הוא כתוב בשיטה התחתונה יהודה יותר שהוא ידק
ה׳ אותיות ולא יתכן לעשות כן וכן ש׳ רשופטים אי אפשר להיות כראוי הדף כי
פרשה סתומה היא וכן מה שנהגו הסופרי׳ להתחיל כל עמוד בוי״ו וקורי׳ לו ווי עמודי׳
ע׳ שיש איסור גמור בדבר כי עשוי את העמוד׳ יש מהם רוחב ויש מהן קצר וכן פשו׳
אותיות גדולות אשר לא כתב כדי להתחיל העמוד בוי״ו וכן כת׳ מהר״ם ז״ל וכן היו
וכמ״ת הייתי נזהר שלא היה שום עמוד מתחיל בוי״ו קודם המצאה בס׳ עכ״ל הר״מך ״

אן
יתלש
ששים כו׳ אמן כמ״ס סופרי׳ יש׳ יש כותבי׳ מ״ח שיט׳
כנגד המסעות ׳ שנ׳ ויכתב משה את מוצאיהם
למסעיהם ׳ ויש כותבין ס׳ כנגד רבבות ישר׳ שנ׳ שובה
ה׳ הדבר׳ האלה ׳ ויש ש׳ כותבי׳ מ״ב כנגד הקללות
שבמשנה תורה שנ׳ אם תשמור לעשות עד המן
הכתובי׳ בספר הזה ׳ ויש שכותבי׳ ע״ב כנגד
הזקנים שנ׳ איש מזקן והמה
ויוספת ו׳ ישראל כתובי׳
שבעים ונו׳ ש׳ עכ״ל ״

ומותר לדבק ס״ת כו׳ והיינו כר׳ מאיר לגבי ר׳ יהודה וכן [illegible]

לתנוק להתלמד בה ואם דעתו עליה
לכתוב חומש מותר. כתב מגלה
שלש תיבות בשטה אחת מותר
לדבק תורה נביאים וכתובים כאחד
ומניח בין כל חומש וחומש
ארבעה שטין ובין נביא לנביא ג׳
ושנים עשר שלש שטין שאם בא
לחתוך חותך. סדרן של נביאים
כך הוא יהושע שפטים שמואל
מלכים ירמיה יחזקאל ישעיה תרי
עשר. סדר הכתובים רות
תלים איוב משלי קהלת שיר
השירים קינות דניאל מגלה עז׳
עזרא דברי הימים. כל כתבי ה׳
הקדש אין כותבין אותם אלא בשר׳
בשרטוט ואפילו כתבם על הנייר.
ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שר׳
שירטוט יתר על זה אסור. כרך
שיש בו ספר תורה נביאים וכתובים
אין קדושתו כקדושת ספר תורה
אלא כחומש או החומשים דין ה׳
היתר כדין החסר.

פרק שמיני

פרשה
פתוחה יש לה שתי צורות. אם גמר
באמצע השטה מניח שאר השט׳
השטה פנוי ומתחיל הפרשה ש׳
שהיא פתוחה מתחלת השטה
השניה כגון זה בד״א שנשאר מן ה׳
השטה ריוח כשעור תשע אותיות
אבל אם נשאר אלא מעט או גמר
בסוף השטה הפתוחה מניח שטה
שניה פתוחה ומתחיל בראש שטה
שלישית כזה. פרשה סתומה
יש לה שלש צורות. אם גמר באמצ׳
שטה מניח ריוח כשיעור תשע
אותיות ומתחיל לכתוב בסוף השט׳
ותחלת הפרשה שהיא סתומה
עד שיהא בו הריוח כגון זה. ואם
לא נשאר מן השטה כדי להניח ה׳
הריוח כשעור ולכתוב בסוף הש׳
השטה תבה אחת יניח הכל פנוי
ויניח מעט מראש שטה שניה
ויתחיל לכתוב הפרשה הסתומה מ׳
מאמצע שטה כגון זה. ואם
גמר בסוף השטה מתחיל לכתב ב׳
הפרשה הסתומה מאמצע השט׳
כגון זה. נמצאת אומ׳ שפרשה
פתוחה לעולם תחלתה בראש שטה
והסתומה באמצע שטה לעולם.
ספר שאין בו מגה מלא וחסר
ואפשר לתקנו ולהגיהו כמ׳ שבארנו.
אבל אם טעה בריוח הפרשיות וכ׳
וכתב סתומה פתוחה ופתוחה סת׳
סתומה או שהפסיק והניח פנוי
במקום שאין בו פרשה או שכת׳
כדרכו ולא הפסיק בריוח במקום
הפרשה או ששנה צורת השירה
פסול ואין לו תקנה אלא לסלק כל
הדף שטעה בו. ולפי שראיתי
בדברים אלו בעלי מסורת כותבין כ׳
ומחברים להודיע הפתוחות והס׳
והסתומות נחלקו במחלוקת הס׳
הספרים שסומכין עליהם ראיתי ל׳
הנה כל הפרשיות הסתומות והפ׳
והפתוחות וצורת השירות כדי
להגיה מהם כל הספרים. והספר
שסמכנו עליו הוא ספר עשרים
וארבעה ספרי׳ הידוע במצרים
שהיה בירושלם מכמה שנים וה׳
והגיהו בן אשר פעמים רבות
כמו שהעתיקו ועליו סמכתי ב׳
בספר תורה שלי שכתבתי כהלכתו.

ספר בראשית

יהי רקיע׳
יקוו המים׳ יהי מארת׳ ישרצו
החיים׳ ויכלו׳ אלה תולדות השמים
כולן פתוחות׳ אל האשה אמר׳ ל׳
ולאדם אמר׳ שתיהן סתומות.
ויאמר ה׳ אלהים׳ פתוחה׳ והאדם
ידע׳ זה ספר׳ ויחי אנוש׳ ויחי ק׳
קינן׳ ויחי מהללאל׳ ויחי מתושלח׳
ויחי למך׳ ויחי חנוך אחת עשר
פרשיות אלו כולן סתומות.
וירא ה׳ אלה תולדות נח׳ שתיהן
סתומות. ויאמר אלהים לנח׳ ו׳
וידבר אלהים אל נח׳ ויאמר אלהים
לנח׳ שלשתן סתומות. ויהיו בני
נח׳ ואלה תולדות בני נח׳ שתיהן
פתוחות׳ וכנען ילד ולשם ילד׳
שתיהן סתומות׳ ויהי כל הא׳
הארץ׳ אלה תולדות שם שתיהן
פתוחות׳ וארפכשד חי׳ ושלח ח׳
חי׳ ויחי עבר׳ ויחי פלג׳ ויחי רעו׳
ויחי שרוג׳ ויחי נחור׳ ויחי תרח׳
כולן סתומות והן שמונה פרשיות.
ויאמר ה׳ אל אברם׳ ויהי
רעב׳ ויהי בימי אמרפל׳ שלשתן
פתוחות׳ אחר הדברים׳ ושרי א׳
אשת אברם׳ ויהי אברם׳ ויאמר
אלהים אל אברם׳ ארבעתן סתומו׳.
וירא אליו׳ פתוחה׳ ויסע מ׳
משם׳ וה׳ פקד׳ שתיהן סתומו׳
ויהי בעת׳ ויהי אחר הדברים׳ ל׳
ויהי אחרי הדברים׳ ויהיו חיי ש׳
ארבעתן פתוחות׳ ויהי עשו ב׳
ויהי כי זקן יצחק׳ ויצא יעקב׳
שלשתן סתומות׳ וישלח יעקב׳
פתוחה׳ ויבא יעקב׳ ותצא דינה׳
שתיהן סתומות׳ וישלח יעקב׳
פתוחה׳ ויאמר אלהים׳ וירא אלהים׳
ויהיו בני יעקב׳ ואלה תולדות ע׳
עשו׳ ארבעתן פתוחות׳ אלה בני
שעיר׳ סתומה׳ ואלה המלכים׳
וישב יעקב׳ ויהי בעת ההיא׳

[illegible]

[illegible]

ן פרשה פתוחה יש לה [illegible]
[illegible]

שלשתן פתוחות ׳ ויוסף הורד
מצרימה ׳ סתומה ׳ ויהי אחר הד
הדברים ׳ ויהי מקץ שתיהן פת
פתוחות ״ ויגש אליו יהודה ׳
ואלה שמות ׳ ואת יהודה ׳ שלשת
סתומות ׳ ויהי אחרי ׳ ויקרא ל
יעקב ׳ שמעון לוי ויהודה ׳ ל
זבולן יששכר כולן פתוחות ״
והן שש ׳ דן גד מאשר ׳ נפתלי
בן פרת ׳ חמשתן סתומות ׳
בנימין פתוחה ״ מנין הפתוחות
שלש וארבעים ׳ והסתומות
שמונה וארבעים ׳ הכל אחת
ותשעים פרשיות ״

ספר ואלה שמות

ויקם מלך חדש ׳ וילך איש ׳ ויהי
בימים הרבים ׳ שלשתן פתוחו ״
ומשה היה רעה ׳ וילך משה וי
וישב ׳ ויאמר יי׳ אל אהרן ׳ שתיה
פתוחות ׳ וידבר אלהים אל משה ׳
סתומה ׳ וידבר יי׳ אל משה ׳ וידב
יי׳ אל משה ואל אהרן שתיהן פת
פתוחות ״ אלה ראשי בית אבתם ׳
וידבר יי׳ אל משה שתיהן סת
סתומות ׳ ויאמר יי׳ אל משה ה׳
ויאמר יי׳ אל משה אמר אל אהרן ׳
שתיהן סתומות ׳ ויאמר יי׳ אל משה ׳
פתוחה ׳ ויאמר יי׳ אל משה ואמר
אל אהרן ׳ ויאמר יי׳ אל משה הש
השכם בבקר ׳ שתיהן סתומות ׳ ל
ויאמר יי׳ אל משה בא אל פרעה ׳
ויאמר יי׳ אל משה ואל אהרן שתיהן
פתוחות ׳ ויאמר יי׳ אל משה הש
השכם ׳ סתומה ׳ ויאמר יי׳ אל מש
משה נטה ידך בארבה ׳ ויאמר יי׳
אל משה בא אל פרעה ׳ שתיהן

פתוחות ׳ ויאמר יי׳ אל משה נטה ידך
בארבה סתומה ׳ ויאמר כו׳ ׳ ויהי חשך ׳
ויאמר כו׳ ׳ עוד נגע אחת שתיהן פ
פתוחות ׳ ויאמר משה ׳ ויאמר יי׳
אל משה ׳ ויאמר יי׳ אל משה ואל
אהרן שלשתן סתומות ׳ ויקרא ל
משה פתוחה ׳ ויהי בחצי הלילה ׳
סתומה ׳ ויסעו בני ישר׳ ׳ ויאמר
יי׳ אל משה ואל אהרן ׳ שתיהן פ
פתוחות ׳ ויהי בעצם סתומה ״
וידבר יי׳ אל משה ׳ קדש לי׳ והיה
כי יביאך ׳ והיה ׳ שלשתן פתוחות ׳
ויהי בשלח פרעה ׳ סתומה ׳
וידבר יי׳ כו׳ ׳ וישבו ויחנו ׳ ויאמר
יי׳ אל משה נטה את ידך ׳ אז ישיר
משה ׳ ותקח מרים ׳ חמשתן פתוח׳
ויסע משה ׳ ויבאו אילמה ׳ ויאמר
יי׳ אל משה ׳ הנני ממטיר לכם לחם
שלשתן סתומות ׳ וידבר יי׳ אל משה
סתומה ׳ ויסעו כל עדת ׳ ויבא עמלק ׳
ויאמר יי׳ אל משה ׳ כתב זאת זכרון ׳
וישמע יתרו ׳ בחדש השלישי ׳ ה
חמשתן פתוחות ״ וידבר אלהים ׳
אנכי ׳ לא תשא ׳ שלשתן סתומות ׳
זכור ׳ פתוחה ׳ כבד ׳ לא תרצח ׳ לא
תנאף ׳ לא תגנב ׳ לא תחמד סתומו׳
והן שבע ׳ וכל העם פתוחה ׳
ויאמר יי׳ אל משה ׳ סתומה ׳ ואלה
המשפטים פתוחה ׳ וכי ימכר איש
איש ׳ וכי יזיד איש ומכה אביו ל
וגנב איש ׳ ומקלל אביו ׳ וכי יריבון
אנשים ׳ וכי יכה איש ׳ וכי ינצו אנ
אנשים ׳ וכי יכה איש ׳ וכולן סתומו׳
והן עשר ׳ וכי יגח שור ׳ וכי יפתח ׳
וכי יגף ׳ וכי יגנב איש ׳ כי יבער איש ׳
כי תצא אש ׳ כי יתן איש ׳ כולן סתומ׳
והן שש ׳ וכי ישאל פתוחה ׳ וכי
יפתה איש ׳ מכשפה ׳ זבח לאלהים ׳
שלשתן סתומות ׳ אם כסף ׳ פתוחה ׳

אלהים לא תקלל ׳ לא תשא ׳ כי תפגע ׳
כי תראה ׳ לא תטה ׳ חמשתן סתומ׳
הנה אנכי פתוחה ׳ לא תהיה מש
משכלה ׳ סתומה ׳ ואל משה אמר
פתוחה ׳ ויאמר יי׳ סתומה ׳ וידבר יי׳
פתוחה ׳ ועשו ארון סתומה ׳ ועשית
שלחן ׳ ועשית מנרת ׳ שתיהן פתוח׳
ואת המשכן סתומה ׳ ועשית את
הקרשים פתוחה ׳ ועשית פרכת ׳
ועשית את המזבח ׳ ועשית את חצר
המשכן ׳ ואתה תצוה ׳ ואתה הקרב ׳
חמשתן סתומות ׳ ועשו את האפד
פתוחה ׳ ועשית משבצת ׳ ועשית
את האפר פתוחה ׳ ועשית מעיל ׳ ל
ועשית ציץ ׳ וזה הדבר ׳ וזה אשר
תעשה ׳ כולן סתומות ׳ והן שש ׳ וג
ועשית מזבח ׳ וכי רכי תשא ׳ וידבר
ועשית כיור ׳ וידבר הבשמים ׳ ארבע
פתוחות ׳ ויאמר קח לך סמים וידבר
ראה קראתי ׳ שתיהן סתומות ׳
ויאמר יי׳ פתוחה ׳ ויתן אל משה סתו׳
ויאמר משה ׳ ויאמר יי׳ אל משה פסל ׳
ויאמר יי׳ אל משה ׳ ארבעתן פתוח׳ ״
ויקהל משה סתומה ׳ ויאמר מש׳
ויאמר משה אל בני ישר׳ ׳ שתיהן
פתוחות ׳ ויעשו כל חכם לב סתומה ׳
ויעש יריעות פתוחה ׳ ויעש את
הקרשים סתומה ׳ ויעש בצלאל ׳ ויע
ויעש את השלחן ׳ ויעש את המנרה ׳
ויעש את מזבח הקטרת ׳ ארבעתן
פתוחות ׳ ויעש את מזבח העלה ׳ ה
ויעש את הכיור ׳ ויעש את החצר ׳
אלה פקודי ׳ כל הזהב ׳ חמשתן סתו׳
ויעש את האפד ׳ פתוחה ׳ ויעש
אבני סתומה ׳ ויעש את החשן ׳ ג
ויעש את מעיל ׳ שתיהן פתוחות ׳
ויעשו את הכתנות ׳ ויעש את ציץ ׳
ותכל ׳ שלשתן סתומות ׳ ויביאו את
המשכן ׳ וידבר ביום החדש ׳ שתי׳

וידבר דדבר אל בני ישר' רבה חקרתי בכל הספרי' המדוייקי' ומצ'
ומצאתי שתיהן פתוח' וסוברני שטעו יש כאן ואעפ שהחשטע
מטועת [illegible] גם הן נבת ולפי הטעו ומצאתי שוכ
כתיקן הר' יוסף. המורה בניקוד וה עתיקו מן המיימוני ז"ל ח
וידבר כל חלב פתוח וידבר המקריב פתוח וכסוני החשטון כסוי
החומש הוסיף. פתוח אחת. [illegible] גם כן סתומ אחת ולכן
דקדקתי כל כך אחריה [illegible]
עכו

פתוחות ויהי בחדש הראשון ויק'
ויקח ויתן ויתן את השולחן ל'
וישם את המנרה וישם את מ'
מזבח וישם את מסך וישם את
הכיור ויקם את החצר כולן ל'
סתומות והם שמנה ויכס הענן
פתוחה ומנין הפתוחות תש'
תשע וששים ומנין הסתומות
חמש ותשעים הכל מאה וששי'
פרשיות

ספר ויקרא

ואם
מן העוף סתומה ואם מן הצאן
פתוחה ונפש כי תקריב וכי תק'
תקריב ואם מנחת ואם תקריב
ואם מנחה חמשתן סתומות
ואם זבח ואם מן העזים ואם עז
וידבר ואם כל עדת אשר נשיא
ואם נפש ואם כבש ונפש כי תח'
תחטא כולן פתוחות והן תשע
ואם לא תשיג וידבר יי' שתיהן
סתומות ואם נפש וידבר כו'
נפש וידבר כו' צו שלשתן פתוח'
וזאת תורת סתומה וידבר דזה
קרבן וידבר כו' דבר אל אהרן
וזאת תורת האשם וזאת תורת
זבח וידבר כו' דבר אל בני ישר'
וידבר וכו' קח את אהרן כולן ל'
פתוחות והן שש ויהי ביום
השמיני סתומה וידבר יי' אל ל'
אהרן וידבר משה וידבר יי' אל
משה שלשתן פתוחות וזה לכם
וכי ימות שתיהן סתומות
וידבר דאשה כי תזריע וידבר
דאדם כי יהיה נגע צרעת ובשר
ארבעתן פתוחות או בשר סתומ'
ואיש או אשה פתוחה ואיש
או אשה כי יהיה בעור בשרם

ואיש כי ימרט והבגד שלשתן ל'
סתומות וידבר דזאת תהיה פתוח'
ואם דל סתומה וידבר דכי תבאו ל'
וידבר דדברו אל בני ישר' שתיהן
פתוחות ואיש כי תצא סתומה
ואשה כי תהיה פתוחה ואשה כי
יזוב סתומה וידבר דאחרי מות
וידבר דדבר אהרן וידבר דדבר אל
בני ישר' שלשתן פתוחות איש
איש ערות אביך ערות אשת
אביך ערות אחותך ערות בת בנך
ערות בת אשת ערות אחות אביך
ערות אחות אמך ערות כלתך
ערות אשת בנך ערות אשת כולן
סתומות והן שתים עשרה וידבר
דדבר אל כל עדת וכי תבאו אל הארץ
שתיהן פתוחות וכי יגור סתומה
וידבר דאשר יתן מזרעו ויאמר
יי' אל משה אמר אל הכהנים ש'
שתיהן פתוחות והכהן הגדול
מאחיו וידבר דדבר אל אהרן ל'
שתיהן סתומות וידבר דוינזרו וכ'
וידבר דדבר אל אהרן ואל בניו ואל
כל בני שתיהן פתוחות וידבר ד'
דשור או כשב סתומה וידבר ל'
דדבר אל בני ישר' אלה מועדי יי'
וידבר דכי תבאו אל הארץ שלשת'
פתוחות וספרתם לכם סתומה
וידבר דבחדש השביעי פתוחה ל'
וידבר דאך בעשור סתומה וידבר
דחמשה עשר יום וידבר דצו את
בני ישר' ולקחת סלת שלשתן פתוח'
ויצא בן אשה סתומה וידבר דהוצ'
את המקלל וידבר דבהר סיני שתיה'
פתוחות וספרת לך כי ימוך אחיך
ואיש כי ימכר וכי ימוך אחיך
עמך וכי תשיג יד גר שלשתן ס'
סתומות אם בחקתי ואם לא
תשמעו לי שתיהן פתוחות ואם

בזאת סתומה וידבר דאיש כי יפליא
פתוחה ואם בהמה סתומה ואך
ומנין הפתוחות שתים וחמשים
והסתומות שש וארבעים הכל
שמנה ותשעים

ספר במדבר סיני

ויהיו בני ראובן סתומה לבני ש'
שמעון לבני גד לבני יהודה לבני
יששכר לבני זבולן לבני יוסף
לבני מנשה לבני בנימן לבני דן
לבני אשר בני נפתלי אלה הפ'
הפקדים וידבר דאך את מטה לוי
וידבר דאיש על דגלו כלן פתוחו'
והן ארבע עשרה דגל מחנה
ראובן ונסע אהל דגל מחנה
אפרים דגל מחנה דן ארבעתן
סתומות אלה פקודי ואלה תולדות
וידבר והקרב וידבר דואני וידבר
דפקד חמשתן פתוחות ולקחת ל'
ויאמר דפקוד שתיהן סתומות
וידבר דקח וידבר דנשא וידבר
דאל תכריתו וידבר דנשא ארבע
פתוחות בני מררי ופקודי בני ל'
גרשון שתיהן סתומות וידבר
דצו וידבר דאיש או אשה וידב'
דאיש איש כי תשטה אשתו ל'
וידבר דאיש או אשה כי יפליא ל'
וידבר דדבר אל אהרן חמשתן פ'
פתוחות יברכך יאר ישא
ושמו ויהי ביום כלות ויהי המקריב
כולן סתומות והן שש ביום ה'
השני ביום השלישי ביום הרביעי
החמישי הששי השביעי השמיני
התשיעי העשירי ביום עשתי ע'
עשר ביום שנים עשר יום זאת
חנכת וידבר דבהעלתך וידבר

דקח את הלוים׳ כולן פתוחות׳ והן ג׳
וארבע עשרה׳ וידבר דזאת יושר
ללוים סתומה׳ וידבר דויעשו׳ ג׳
וידבר דכי יהיה טמא׳ שתיהן פתוח׳
וביום הקים סתומה׳ וידבר דעש׳
לך׳ ויהי בשנה השנית׳ שתיהן ב׳
פתוחות׳ ויאמר משה לחבב׳ ויהי
בנסוע הארון שתיהן סתומות׳
ויהי העם כמתאוננים׳ ויאמר ד׳
דאספה לי׳ ויאמר ה׳ אל משה היד ה׳ תקצר׳
ותדבר מרים ארבעתן פתוחות׳
ויאמר ה׳ פתאום סתומה׳ ויאמר
ואביה ירק ירק׳ וידבר דשלח לך׳
ויאמר דעד אנה ינאצני׳ וידבר
דעד מתי׳ וידבר דכי תבאו׳ ויתבר
דכבואכם כולן פתוחות׳ והן שש׳
וכי תשגו׳ ואם נפש׳ שתיהן סת׳
סתומות׳ ויהיו בני ישר׳ במדבר פתוח׳
ויאמר דזאת אחת סתומה׳ ויאמר
דועשו להם׳ ויקח קרח׳ שתיהן ב׳
פתוחות׳ וידבר ההבדלו׳ וידבר דהעלו׳
וידבר דיאמר אל אלעזר׳ שלשתן ג׳
סתומות׳ וילנו פתוחה׳ וידבר דהרימו׳
סתומה׳ וידבר דקח מאתם׳ ויאמר
דהשב׳ ויאמרו בני ישר׳ שלשתן ג׳
פתוחות׳ ויאמר ה׳ אל אהרן סתומ׳
וידבר ה׳ אל אהרן פתוחה׳ וללבני
לוי סתומה׳ וידבר דואל הלוים׳ וית׳
דזאת חקת׳ ויבאו בני ישר׳ וידבר
דקח את המטה׳ ארבעתן פתוח׳
ויאמר דיען לא האמנתם׳ וישלח
משה׳ שתיהן סתומות׳ ויסעו ג׳
מקדש פתוחה׳ וישמע הכנעני׳
סתומה׳ ויסעו מהר ההר׳ פתוחה׳
אז ישיר סתומה׳ וישלח ישר׳ פתוח׳
וירא בלק סתומה׳ וישב ישר׳ וידבר
דפנחס׳ וידבר דצרור׳ ויאמר ה׳
ארבעתן פתוחות׳ בני שמעון׳ בני
גד׳ בני יהודה׳ בני יששכר׳ בני

זבולן׳ בני יוסף׳ אלה בני אפרים׳ בני
בנימן׳ בני דן׳ בני אשר׳ בני נפתלי׳
כולן סתומות והן אחת עשרה׳ ג׳
וידבר ה׳ פתוחה׳ ואלה פקדי הלוי׳
ותקרבנה שתיהן פתוחות׳ ויאמר
דכן בנות צלפחד׳ ויאמר דעלה ש׳
שתיהן פתוחות׳ וידבר משה סתומ׳
וידבר דצו׳ וביום השבת׳ ובראשי
חדשיכם׳ שלשתן פתוחות׳ ובחדש
הראשון פתוחה׳ ובעשור׳ ובחמ׳
ובחמשה עשר יום׳ וביום השני׳
השלישי׳ הרביעי׳ החמשי׳ הששי׳
השביעי׳ השמיני׳ כולן סתומות׳ והן
תשע׳ וידבר משה׳ וידבר ה׳ ש׳
שתיהן פתוחות׳ ויצאו משה
ואלעזר׳ ויאמר אלעזר׳ ויאמר
דשאו שלשתן סתומות׳ ומקנה רב׳
פתוחה׳ ויאמרו אם מצאנו׳ ויגשו
אליו׳ שתיהן סתומות׳ ויאמר אלה׳
משה׳ אלה מסעי׳ שתיהן פתוחות׳
וישמע הכנעני׳ וידבר דבערבות
מואב׳ שתיהן סתומות׳ וידבר דצו
את בני ישר׳ וידבר דזאת שמות
האנשים פתוחה׳ ומנין הפתוחות
שתים ותשעים׳ והסתומות ה׳
שש וששים׳ הכל מאה ושמנה
וחמשים׳

ספר אלה הדברים

ויאמר אלהי׳ ומנן ומעבר׳ ויתר
ה׳ ויאמר אלי ראה׳ ואתחנן׳ ח׳
חמשתן סתומות׳ ועתה ישר׳ כי
תוליד בנים׳ אז יבדיל׳ ויקרא מ׳
משה׳ ארבעתן פתוחות׳ אנכי׳
לא תשא׳ שמור׳ כבד׳ לא תרצח׳
ולא תנאף׳ ולא תגנב ולא תענה׳
ולא תחמד׳ ולא תתאוה את הה׳

הדברים׳ כולן סתומות׳ והן אחת
עשרה׳ שמע ישר׳ פתוחה׳
והיה כי יביאך׳ לא תנסו׳ כי יש׳
ישאלך בנך׳ כי יביאך׳ ארבעתן
סתומות׳ והיה עקב׳ פתוחה׳ כי
תאמר סתומה׳ כל המצוה׳ והיה
אם שכח׳ שמע ישר׳ בעת ההיא׳
ועתה ישר׳ חמשתן פתוחות׳ כ׳
כי הארץ׳ והיה אם שמע׳ כי אם
שמר תשמרון׳ ראה אנכי׳ כי
יכריתך׳ כי ירחיב׳ כי יכרית׳ כולן
סתומות והן שבע׳ כי יסיתך׳ כי
תשמע׳ בנים אתם׳ לא תאכלו ג׳
את זה תאכלו׳ כל צפור טהורה׳
כולן סתומות והן שש׳ עשר תע׳
תעשר פתוחה׳ מקצה שלש
שנים׳ מקץ שבע׳ כי יהיה בך אביון׳
כי ימכר לך׳ ארבעתן סתומות׳ ג׳
כל הבכור׳ שמור את חדש׳ שתיהן
פתוחות׳ שבעה שבעות סתומה׳
חג הסכות פתוחה׳ שפטים ושטר׳
לא תטע לך׳ לא תזבח׳ כי ימצא בך׳
בקרבך׳ ארבעתן סתומות׳ כי
יפלא פתוחה׳ כי תבא׳ לא יהיה
לכהנים׳ וזה יהיה׳ וכי יבא הלוי׳
כי אתה בא׳ כי יכרית׳ כולן סתומ׳
והן שש׳ וכי יהיה איש פתוחה׳
לא תסיג׳ לא יקום׳ עד כי תצא ג׳
למלחמה׳ כי תקרב אל עיר׳ כי תצור
אל עיר׳ חמשתן סתומות׳ כי ימצא
חלל פתוחה׳ כי תצא למלחמה׳ כי ת׳
תהיינה לאיש׳ וכי יהיה באיש
באיש׳ לא תראה את שור׳ לא תר׳
את חמור׳ לא יהיה כלי גבר׳ כולן ג׳
סתומות׳ והן שבע׳ כי יקרא פתוח׳
כי תבנה׳ לא תזרע׳ לא תחרש׳ גדלים׳ כי ה׳
יקח איש׳ ואם אמת היה׳ כי ימצ׳
איש׳ כי יהיה נערה׳ ואם בשדה׳
כי ימצא איש נערה׳ לא יקח איש׳

לא יבא פצוע דכא · לא יבא ממזר ·
לא יבא עמוני · לא תתעב · כי תצא מ'
ואזנה · לא תסגיר · לא תהיה קדשה ·
לא תשיך · כי תדר · לא תבא בכרם ·
כי תבא בקמת · כי יקח איש אשה ·
כי ימצא איש · השמר בנגע הצר' ·
כי תשה · לא תעשק · לא תטה מ'
כי תקצר · כי תחבט · כי יהיה
ריב · כי ישבו אחים · כי ינצו אנשים ·
לא יהיה לך בכיסך · כולן סתומות ::
והן חמש ושלשים · זכור · והיה כי
תבא · שתיהן פתוחות · כי תכלה · היום
הזה · שתיהן סתומות · ויצו משה
וזקני ישר' פתוחה · וידבר משה ·
ויצו משה את העם · ארור האיש ·
ארור מקלה · ארור משיג · ארור מ'
משגה · ארור מטה · ארור שכב עם
כל בהמה · ארור שכב עם אחתו ·
ארור שכב עם חותנתו · ארור מכה ·
ארור לקח שחד · ארור אשר לא י'
יקים · כולן סתומות והן שלש עשרה
והיה אם שמוע · והיה אם לא תשמע ·
שתיהן פתוחות · אלה דברי הברית ·
סתומה · ויקרא משה אל כל ישר' · א'
אתם נצבים · שתיהן פתוחות · והיה
כי יבאו · כי המצוה · ראה נתתי לפני ·
שלשתן סתומות · וילך משה פתוח ·
ויקרא משה סתומה · ויאמר יי' אל
משה הן · האזינו השמים · ויבא
משה · וידבר משה בעצם ·· וזאת
הברכה · חמשתן פתוחות ·· וזאת
ליהודה סתומה · וללוי אמר פתוחה ·
לבנימן · וליוסף · ולזבולן · ולגד · ולדן ·
ולאשר · ויעל משה · כולן סתומות ·
והן שבע ·· ומנין הפתוחות של
ספר זה ארבע ושלשים · והסתומות
מאה וארבע ועשרים · הכל מאה
שמנה וחמשים ·· ומנין
פתוחות של כל התורה מאתים ותש'

ותשעים · ומנין הסתומות שלש מ'
מאות תשעה ושבעים הכל שש מ'
מאות ששים ותשעה ··

צורת שירה

האזינו

כל שטה ושטה יש באמצעה ריוח
אחד כצורת הפרשה הסתומה ומ'
ומניינות כל שטה חלוקה לשתים
וכותבין אותה בשבע ושלשים ··
ואלו הן התיבות שבראש כל שטה
ושטה ·· האזינו · יערף · כשעיר ·
כי · הצור · אל · שחת · הליי · הלוא · זכור ·
בהנחל · יעקב · כי · ימצאהו · יסבבנהו ·
כנשר · יי' · ירכבהו · ויניקהו · חמ'
חמאת · בני · ודם · שמנת · וינבל · כ'
בתועבת · אלהים · לא · ותשכח · מכעס ·
אראה · בנים · כעסוני · בגוי · ותיקד ·
ותלהט · חצי · וקטב · עם · גם · יושבת ·
פן · ולא · ואין · יבינו · ושנים · ואין ·
ואויבינו · ומשדמות · ואשכלות · חמ'
וראש · חתום · לעת · וחש · ועל · ואפס ·
עצור · ישתו · יהיו · ואין · ומחצתי · כי ·
אם · ואשיב · אשכיר · מדם · הרנינו ·
ונקם · ואלו הן התיבות שבראש כל
חצי שטה אחרונה שהן באמצעה ·
הדה ·· ותשחת ··

ותשמע · תזל · וכרביבים · הבו · כי ·
צדיק · דור · עם · הוא · שאל · בהפריד ·
למספר · יעקב · ובתהו · יצרנהו · יפ'
יפרש · ואין · ויאכל · ושמן · עם · ג'
וישמן · ויטש · יקנאוהו · יזבחו ·
חדשים · צור · וירא · ויאמר · כי · ש'
הם · ואני · כי · ותאכל · אספה · מזי · ש'
ושן · מחוץ · אמרתי · לולא · פן · כי · א'
איכה · יום · כי · כי · ענבים · יין · חמת ·
הלא · לי · כי · כי · ואמר · אשר · יק'
יקומו · ראו · אני · ואין · ואמרתי · ש'
ותאחז · לשנאי · וחרבי · מראש ·
כי · וכפר ··

שירת הים

כותבין
אותה בשלשים שיטה שיטה ריו'
ראשונה כדרכה ושאר השטות כ'
אחת מניחין באמצעה ריוח אחת
ואחת מניחין הריוח בשני מקומות
באמצע עד שתמצא השיטה
חלוקה לשלש ומצא ריוח כנגד
הכתב · וכתב
כנגד הריוח
וזו
היא
צורתה
כזה ··

אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליי'   ויאמרו
לאמר   אשירה ליי' כי גאה גאה   סוס
ורכבו רמה בים   עזי וזמרת יה ויהי לי
לישועה   זה אלי ואנוהו   אלהי
אבי וארוממנהו   יי' איש מלחמה יי'
שמו   מרכבות פרעה וחילו ירה בים   ומבחר
שלשיו טבעו בים סוף   תהמות יכסימו ירדו במצולות כמו
אבן   ימינך יי' נאדרי בכח   ימינך
יי' תרעץ אויב   וברב גאונך תהרס
קמיך   תשלח חרנך יאכלמו כקש   וברוח
אפיך נערמו מים   נצבו כמו נד

אלים   קפאו תהומות בלב ים   אמר
אויב ארדף אשיג   אחלק שלל תמלאמו
נפשי   אריק חרבי תורישמו   ידי
נשפת ברוחך כסמו ים   צללו כעופרת במים
אדירים   מי כמכה באלם יי   מי
כמכה נאדר בקדש   נורא תהלת עשה
פלא   נטית ימינך תבלעמו ארץ   נחית
בחסדך עם זו גאלת   נהלת בעזך אל נוה
קדשך   שמעו עמים ירגזון   חיל
אחז ישבי פלשת   אז נבהלו אלופי
אדום   אילי מואב יאחזמו רעד   נמגו
כל ישבי כנען   תפל עליהם אימתה
ופחד   בגדל זרועך ידמו כאבן   עד
יעבר עמך יי   עד יעבר עם זו
קנית   תבאמו ותטעמו בהר נחלתך   מכון
לשבתך פעלת יי   מקדש יי כוננו
ידיך   יי ימלך לעולם ועד   כי
בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב יי
עליהם את מי הים ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך
הים

כל התורה כולה בין בשורות בין בש׳ בשיעור הכתב יתכוין שלא תהיה אות סמוכה לחברתה ביותר ולא תרחק בה ולא תתרחק ממנה כדי שלא תראה התיבה כשתי תיבות. ולא יהיה בין כל אות לאות כחוט השערה. ואם הרחיק אות מאות עד שתראה התיבה כשתי תיבות ותינוק שאינו יכול הרי זה פסול עד שתקן.

פרק תשיעי

א

עושין ספר תורה לא ארכו יתר על היקיפו ולא היקיפו יתר על ארכו. וכמה הוא ארכו בגויל ששה טפחים שהם ארבע ועשרים אצבעות ברוחב הגודל של יד ובקלף או פחות או יתר והוא שיהיה ארכו כהקפו. וכן אם עשה בגויל פחות וששה טפחים ומ׳ ומיעט את הכתב או יתר על שש והרחיב בכתב עד שיהיה ארכו כהיקפו. הרי זה מצוה. שיעור הגליון מלמטה ארבע או׳ אצבעות ומלמעלה שלש אצבע׳ ובין דף לדף שתי אצבעות. לפיכך צריך שיניח בתחלת כל יריע׳ ובסופה רוחב אצבע כדי תפירה שנמצא כשתתפר היריעה בין כל דף ודף יהיה בכל הספר כולו שתי אצבעות. ויניח מן הגליון בתחלת הספר ובסופו כדי לגול עמוד. וכל השיעורין האלו למצוה. ואם חסר או הותיר לא פסל. כיצד יתכוין אדם הספר שיעשה ארכו כהיקפו מתחילה ומרבע העורות בשוה ועושה אורך כל אחד ששה טפחים. קונה אחד מכל אחד ואחר כך גולל העורות ועו׳ ועושה מהן כרך אחד ומהדק יפה יפה ומוסיף בעורות ומהדק עד שיעשה הקף כתוך ששה טפחים שהוא רוחב העור ומודד בחוט של שני שיקיפו על הכרך ואחר כך עו׳ עושה כנה שוה יהיה ארכה ארבע׳ או חמשים אצבעות ויחלק אצבע אחד בכנה לשנים ולשלשה ולארבע׳ חלקים עד שידע בו שיעור חצי ש׳ אצבע ורביע אצבע ומיעוט בזה החלק ומודד כל עור ועור בכנה זו עד שידע כמה אצבעות יש לכל עור ועור עד שידע כמה אצבעות באורך כל הכרך. ואחר כך לוקח עור׳ אחרים שנים או שלשה לבדוק בהן שיעור הכתב וכותב בהן דף אחד ודבר ידוע שאורך הדף שבע עשר׳ אצבעות לפי שהוא מניח גליון מ׳ למעלה ולמטה ארבע אצבע רוחב הדף הוא לפי הכתב אם דק ואם עבה. וכן מנין השטות שבדף יבוא לפי הכתב לפי שטה לשטה כמלא שטה ואחר שכותב הדף לפי מה שירצה ימוד רחב הדף באצבעות הכנה ויוסיף על רחב הדף שתי אצבעות שבין דף לדף ויחשב כמה דפין מ׳ יבוא בכרך שגלל ומאחר הכרך ש׳ שבדק בו וידע חשבון הדפין ויראה כמה נכתב בדף זה שבדק בו מן ה׳ התורה כולה ומשער לפי הספר ש׳ שהוא כותב ממנו ומחשב אם על׳ עלתה כל התורה לפי מנין הדפין מ׳ זהו הכתב שכותב בו בכרך. ואם הוציא החשבון שהדפין יתר מן ה׳ התורה ירחיב בכתב עד שימעט מנין הדפין ויכתוב בדף אחר. ואם הוציא החשבון שהתורה יתר מן

הדפין מעט בכתב עד שירבה כוח
מומן הדפין ויבדוק בזה · ואחר
זה עד שיביא החשבון אחד ·
ואחר שידע רוחב הדף ושיעור
הכתב יתחיל כמותו הכרך ויחלק
העור דפין דפין בשירטוט כפי כל
רוחב הדף שבדק בו ועלה בחשבון
וכשישאר בעור שלש אצבעות
או ארבע יתר על הדף האחרונה
שביריעה יניח ממנו רוחב אצבע
אצבע וכדי תפירה ויקוץ השאר
ואל יחוש שהאחרונה יתוסף לו
עורות אחרות על הכרך שגלל כל
כנגד כל התוספת שקוצץ ומכל כל
עור ועור אינו צריך לחשב דבר
זה שהסתכל מושכן לפי ענין הדפין ·
וכן הרוצה לעשות רוחב
הדף יתר על ששה או פחות משש
וששה על הדרך הזה הוא מחשב
ועוד ארכו כהקיפו לא פחות ולא
יתר והוא שלא יטעה בחשבון ·
רחב הגויל האומר בכל השיעורין כל
וכשיעור שיעורי תורה כולה והוא
הבינוני כפי דקדוק כשיעור וזה
ומצוותו הוא רחב שעורות בינוניות
או כעד זו ברוחק וחן כאורך שתי
שעורות בריוח וכל טפח האמורה
בכל מקום הוא ארבע אצבעות וזו
וכל אמה ששה טפחים ·
ספר תורה שכתבתי אני רוחב כל
דף ודף מדפיו ארבע אצבעות חוץ
משירת הים ושירת האזינו רוחב
כל דף משתיהן שש אצבעות ומנין
השטין שבכל דף ודף אחת וחמשים
ומנין הדפין של כל הספר מאתים
וששה ועשרים דף ואורך כל הה
הספר אמה ושלש מאות וששים
ושש אצבעות בקירוב אלו השש
אצבעות היתרות בחשבון לכל

שבתחלת הספר ושבסופו והעוד
שכתבנו כאן עורות אילים · וכאורך
שהיריעה לכתוב על פי המדות האלו
או קרוב להן מעט הן חסר דף או
שנים שלשה או יתר דף או שנים
שלשה לא תיגע ולא תהיה צריך
לחשבון אלא מיד יבוא לך אורכו כל
כהקפו · אין עושין ביריעה
פחות משלשה דפין ולא יתר על
שמונה דפין · נזדמנה לו יריעה בת
תשע דפין חולק אותה ארבעה
לכאן וארבעה לכאן · כ"א סמאות
הספר או כמעט · אבל בסוף הספר
אפילו פסוק אחד בדף אחד עושין
אותו דף לבדו · ותופרין אותו עם
שאר היריעות · כשתופרין כל
את היריעות אין תופרין אותן אלא
בגידין של בהמה טהורה או חיה
טהורה ואפילו מנבלות וטריפות
שלהן כדרך שתופרין התפלין ודבר
זה הלכה למשה מסיני · ותופרין
התופר שלא בגידין או בגידי טמאה
פסול עד שיתיר ויחזור ויתפור כה
כהלכה · כשתופרין היריעות
אין תופרין כל היריעה כולה מתחלה
ועד סופה · אלא מניח מעט מלמעלה
ומעט מלמטה בלא תפירה כדי כל
שלא תקרע היריעה באמצעה כל
כשיגללו · ועושה לו שני עמודים של
עץ אחד בתחלתו ואחד בסופו גל
ותופר העור ששייר בתחלה ובסופו
על העמודים בגידין כדי שיהיה
נגלל עליהן וירחיק בין העמודים
והכתב שבדף · ספר תורה
שנקרעה בו יריעה בתוך שתי כל
שטות יתפור בתוך שלש לא יש
יתפור · בד"א בישן שניכר עפצב
ניכר · אבל אם ניכר הגויל שהיו כל
עפיצו יתפר ואפילו קרע הכל בתוך

שלש ובין כל דף ודף ובין תיבה לתי
לתיבה יתפור · וכל הקרעים אין כל
תופרין אותם אלא בגידים שתופרי
בהן היריעות זו לזו ובכל הקרעים
יזהר שלא תחסר אות אחת או
נשתנה צורתה ·

פרק עשירי

נמצאות
ואלו עשרים דברים הן שכל
אחד מהן פוסל את ספר תורה ·
ואם נעשה בו אחד מהן הרי הוא
כחומש מן החומשין שמלמדין
בהן את התינוקות ואין בהן קד
קדושת ספר תורה · ואין קורין כל
בו ברבים · ואלו הן · א
אם נכתב על עור בהמה טמאה ·
ב שנכתב על עור בהמה טה
טהורה שאינו מעובד · ג
שהיה מעובד שלא לשם ספר תו'
ד שנכתב שלא במקום הכת
על הגויל במקום בשר ועל הקלף
במקום שער · ה שנכתב
מקצתו על הגויל ומקצתו על כל
הקלף · ו שנכתב על דוכ
דוכסוסטוס · ז שנכתב
בלא שרטוט · ח שנכתב
בשיור לשונות · ט שכתבו
גוי וכיוצא בו משאר הפסולין ·
יא שכתב האזכרות שלא בכונה ·
יב שחסר אפילו אות אחת ·
יג שהוסיף אפילו אות אחת ·
יד שנגעה אות באות
טו שנפסדה אות אחת עד שלא
תקרא כל עיקר או תדמה לאות
אחרת בין מעיקר הכתיבה בין כל
נקב בין בטשטוש · טז
שהרחיק או שהקריב בין אות
לאות עד שתראה התיבה כשתי

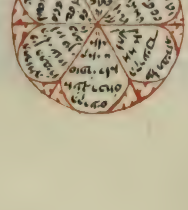

יז. ששינה צורת הפרשיות.
יח. ששינה צורת השירות.
יט. שכתב כשיר הכתב כשירה.
כ. שתפר היריעות שלא בגידי
טהורה. ושאר כל הדברים למצוה
ולא לעכב. ספר תורה כשר
נוהגין בו קדושה יתירה וכבוד
גדול. אסור לאדם למכור ספר תורה
אפילו אין לו מה יאכל. ואפילו
היו לו ספרים רבים ואפילו ישן לא
ליקח בו חדש. לעולם אין מוכרין
ספר תורה אלא לשני דברים שילמ'
שילמוד תורה בדמיו או שישא
אשה בדמיו והוא שיהיה לו דבר
אחר למכור. ספר תורה של'
שבלה או שנפסל נותנין אותו בכלי
חרס וקוברין אותו אצל תלמידי
חכמים וזו היא גניזתו. מטפחות
ספרים שבלו עושין אותן תכריכי
למת מצוה וזו היא גניזתן.
תיק שהוכן לספר תורה והונח
בו וכן המטפחות והארון והמ'
והמגדל שמניחין בו ספר תורה
אע"פ שהספר בתוך התיק. וכן
הכסא שהוכן להניח עליו ספר ת'
תורה הכל תשמישי קדושה הן לפ'
ואסור לזורקן. ואלו כשבלו או לפ'
כשישברו נגנזין. אבל הבימות
שעומד עליהן אוחז הספר לפ'
והלוחות שכותבין בהן לתינוק לל'
אין בהן קדושה כלל. וכן תוצ'
כסף וזהב וכיוצא בהן שעושין
לספר תורה לנוי תשמישי קדוש
הן ואסור להוציאן לחול אלא אם
כן מכר אותן לקנות בדמיהן ספ'
תורה או חומש. ומותר להניח
ספר על גבי ספר. ואין צריך לומר
על גבי החומשין. ומניחין חומשי'
על גבי נביאים וכתובים. אבל אין מ'
מניחין נביאים וכתובין על גבי לא
חומשין. ולא חומשין על גבי ספר
תורה. וכל כתבי הקדש אפילו הל'
הלכות והגדות אסור לזורקן. א'
אותם הקמיעים שיש בהן ענינן
של כתבי הקדש אין נכנסין לה'
בהן לבית הכסא. אלא אם כן היו
מחופות עור. לא יאחוז אדם ספ'
תורה בזרועו ויכנס לבית המרחץ
או לבית הכסא או לבית הקברות
אע"פ שהוא כרוך במטפחות ה'
ונתון בתוך התיק. ולא יקרא בו לא
עד שירחיק ארבע אמות מן לא
הקבר או מן המת או מבית הכסא.
ולא יאחוז הספר כשהוא ערום
ואסור לישב על מטה שספר ת'
תורה עליה. בית שיש בו
ספר תורה אסור לשמש בו עד
שיוציאנו או שיניחנו בכלי ויתן
הכלי בכלי אחר שאינו מזומן לו.
אבל אם היה מזומן לו אפילו עשר
כלים זה בתוך זה אחד מהן. אס'
עד שיעשה לו מחיצה גבוה עשר'
טפחים. אם אין לו בית אחר אבל
אם יש לו בית אחר אסור לשמש
עד שיוציאנו. כל הטמאין
ואפילו נדות ואפילו גוים מותר
לאחוז ספר תורה ולקרות שאין
דברי תורה מקבלין טומאה והוא
שלא יהיו ידיהם מטונפות או מלוכלכות
בטיט אלא ירחצו ידיהם ואחר כך
יגעו בו. כל הרואה ספר תור'
כשהוא מהלך חייב לעמוד מפניו
ויהיו הכל עומדין עד שיעמוד זה
שהוא מהלך בו כשיגיענו למקומו
או עד שיתכסה מעיניהם ואחר
כך יהיו מותרין לישב.
מצוה ליחד לספר תורה מקום לפי
ולכבד אותו המקום ולהדרו יותר
מדאי. דברים שבלוחות הן
הברית הן הן שבכל ספר וספר. לא
ירוק אדם כנגד תורה. ולא יגלה
ערותו כנגדו. ולא יפשוט רגליו כ'
ולא יניחנו על ראשו כמשוי. ולא
יחזיר אחוריו לספר תורה אלא אם
כן גבוה ממנו עשרה טפחים.
היה מהלך ממקום למקום
וספר תורה עמו לא יניח ספר תו'
תורה בתוך השק ויניחנו על גבי
החמור וירכב עליו. ואם היה יר'
ומתפחד מן הגנבים מותר ואם לא
אין שם פחד מניחו בחיקו כנגד
לבו והוא רוכב על הבהמה והולך
כל מי שישב לפני ספר תורה ישב
בכובד ראש ובאימה וביראה שפ'
שהוא העד הנאמן על כל באי העולם
שנ' והיה שם בך לעד. ויכבדנו כפי
כחו. אמרו חכמים הראשונים כל
המחלל את התורה גופו מחולל על
הבריות. וכל המכבד את התורה
גופו מכובד על הבריות.

הלכות ציצית

מצות
עשה אחת והיא לעשות ציצית
על כנפי הכסות. וביאור מצוה
זו בפרקים אלו.

פרק ראשון

ענף
שעושין על כנף הבגד ממין הבגד
שנקרא ציצית מפני שהוא דומה
לציצית הראש שנ' ויקחני בציצת
ראשי. וזה הענף הוא הנקרא לב'
לבן מפני שאין מצריך לצבעו. לה'
ואין לחוטי הענף מנין מן התורה.

ולוקחין חוט צמר שנצבע כעין הת'
הרקיע וכורכין אותו על הענף וחוט
זה הנקרא תכלת ואין למנין הכריכ'
שכורך חוט זה שיעור מן התורה''
מצוה מיצוה זו שתי עיין
שיעשה על הכנף ענף אצבע ומחצה'
ושיכרוך על הענף חוט תכלת שנ'
ועשו להם ציצית' ונתנו על ציצית
הכנף פתיל תכלת '' התכלת ה'
אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מ'
מעכב את התכלת כיצד שאין לו ת'
תכלת עושה לבן לבדו' וכן אם עשה
לבן ותכלת ונפסק הלבן ונתמעט עם
הכנף ונשאר התכלת לבדו כשר' אף
על פי שאין אחד מהן מעכב את ח'
חברו אינן שתי מצות אלא מצות ה'
עשה אחת' אמרו חכמ' הראשונים
והיה לכם לציצית מלמד ששניהם
מצוה אחת וארבעה ציציות מעכב'
זו את זו שארבעתן מצוה אחת ''
כיצד עושין הציצית מתחיל מזוית
של טלית שהיא סוף האורך ומרחק
ממנה לא יתר על שלש אצבעות ב'
מעלה ולא פחות מקשר גודל ומכנס
שם ארבעה חוטין וכופלן באמצע
נמצאו שם ארבעה חוטין משולשלי'
תלוין מן הקרן ואורך החוטין השמ'
השמונה אין פחות מארבע אצבעות
ואם היו יתר על כן אפילו אמה או ש'
שתים כשרות וכל האצבעות בגודל
ויהיה אחד משמונה חוטין חוט ש'
תכלת והשבעה לבן '' ולוקח
חוט אחד מן הלבן וכורך בו כריכה
אחת על שיור החוטין בצד הבגד
ומניחו ולוקח חוט התכלת ומורך
בו שתי כריכות אחת על שיור החוטי'
בצד הבגד ומניחו ולוקח חוט התכל'
וכורך בו שתי כריכות בצד הכריכה
של לבן וקושר ואלו השלש כריכות

הן הנקראין חוליה ומרחיק מעט ה'
ועושה חוליא שנייה בחוט של תכלת
לבדו ומרחיק מעט ועושה חוליא
שלישית וכן עד חוליא אחרונה ה'
שהוא סורך בה שתי כריכות של
תכלת וכריכה אחרונה של לבן מפני
שהתחיל בלבן מסיים בו שמעלין ב'
בקודש ולא מורידין '' ולמה
יתחיל בלבן כדי שיהיה סמוך לכנף
מינה ועל דרך הזה עושה בארבע
הכנפות '' כמה חוליות הוא ע'
עושה בכל כנף לא פחות משבע ולא
יתר על שלש עשרה וזו היא מצוה
מן המובחר ' ואם לא כרך אלא ח'
חוליא אחת כשירה ' ואם כרך ה'
התכלת על רוב הציצית כשרה ''
נוי התכלת שיהיו כל החוליות כ'
בשליש החוטין המשולשלין ושני
שלישיהן ענף ועריך לפרדו עד ש'
שיהיה כציצת שיער הראש''
העושה לבן בלא תכלת לוקח אחת
משמונת החוטין וכורך ואותו על
שיור החוטין עד שלישן ומניח ה'
שני שלישיהן ענף וכריכה זו אם
רצה לכרוך אותה חוליות חוליות
כעין שכורך בתכלת הרשות בידו
וזו הייתה מנהגינו ואם רצה לכרוך
בלא מנין חוליות עושה '' כלו
של דבר יתכוין להיות הכרוך שליש
והענף שני שלישים ' ויש מי שאינ'
שאינו מדקדק בדבר בלם '' ואם
כרך הלבן על רוב החוטין או שלא
כרך אלא חוליא אחת כשרה '
אחד חוטי לבן ואחד חוטי התכלת
אם נפסקו ונתמעטו שורין עושה '
אפילו החוט כפול משמונה חוטין
ושאר עד שנעשה פתיל אחד
אינו נחשב אלא חוט אחת ''
חוט ציצית בין לבן בין תכלת צריכין

טויה לשם ציצית '' ואין עושין א'
אותן לא מן הצמר הנאחז בקוצים
כשהצאן רובצים ביניהן ולא מן ל'
הנימין הנתלשין מן הבהמה ולא ל'
משיורי שתי שהאורג משייר בס'
בסוף הבגד ולא מן הגזה של צמר
או מן הפשתן ואין עושין אותן
משיור הגזול ולא משל עיר הנדח'
ולא משל קדשים ואם עשה פס'
פסולה '' המשתחוה לבהמה
עזרה פסול לציצית ' אבל המשתחוו
לפשתן הנטוע הרי זה כשר שכ'
שהרי נשתנה' ציצית שעשה אות'
אותן גוי פסולה 'שנ' דבר אל בני ה'
ישר' ועשו להם ציצית ' אבל אם ע'
עשה אותו ישר' בלא כוונה כשרה ''
וציצית שנעשה מן העשוי מא'
מקודם פסולה '' כיצד הביא כנף
שיש בה ציצית ותפרה על הבגד
אפילו יש באותה הכנף אמה על ה'
אמה פסולה שנ' ועשו להם ציצית
לא מן העשוי שהרי זה דומה למי
שנעשה מאיליה ומותר להתיר ציצ'
מבגד זה ולתלותה בבגד אחר 'בין לבן
בין תכלת ' תלה החוטין בין שתי ה'
כנפים מזו לזו וקשר כנף זה כהלכת'
וכנף זה כהלכתה ' ואחר כך חתכן
באמצע ונפרדו זה מזה פסולה '
שהרי בעת שקשרם היו פסולים
לפי ששתי הכנפים מעורבות זו ב'
בחוטין שביניהן ' ובשעה שפסק
ונעשו שתי ציציות נעשו עשה
מן העשוי '' הטיל ציצית על
ציצית אם נתכוון לבטל הראשונה
מתיר את הראשונה או חותכה ה'
וכשרה ואם נתכוון להוסיף אע"פ
שחתך אחת משתיהן הרי זה ע'
פסולה הרי זה כשהוסיף פסל את
הכל וכשיתיר או חותך התוספת ע'

והם ער ז דרבנן וז אלו רבה

אין פסק רבי יהודה ור' שהנשים יכולן לעשות ציצית מאחר מחמת שלא גר' וכן הורה רבי יהודה ומשום יכל כשם מהר"ם ומ' מיניות משום רבי' רבר אל בני ישר' ועשו להם ציצית יכל שא' שיור תיקון הטלית וטווית הציצית יכלו לעשות וכן כת' פסק רב"נ ור' מיגוה שאין האשה חייבת כגון ה' ולב' וציצית יכולה ... כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכן היה בערוך שפסל ... טליתות שהטילו להם נשים ציציות

ואם רצה לכרוך טלית ומנין כו וכן פר"י שאין שאין לכן תכלת אין יכו' לעשות חוליות אלא טיך וחוזר וכורך עד שיהיו בין קשרים וכריכות ד' גדולים וכן נהגו כל רבותי ועוד כי החוליות הן כנגד הרקיע ומזרים והיינו דווקא כשיש תכלת הדומה לרקיע ולכן כנגדם הדומה למזרים אבל השתא דליכא תכלת לא צריך וגם כתב אות רמ"ח קשר העליון דאורייתא פי' אחר שיתחכם כבגד שיקשרם שני קשרים זה על זה כי אינו נקרא קשר כפחות מכן ומי שלא יעשה אלא קשר אחד יעשהו בסוף הבגד כי אותו מקיים כל הגדול כדפי' רש"י ... העולם נהגו לעשות ה' קשרים מסה גדול '' עכ"ל ''

התחיל מזוית הגו' הטלית כו' כת' כפתר וזה נשוב לעשות ... כמותו כם כפוסק רבינו ...

פעמים שחוטי הערב מתפזרין מן הטלית וכן השתי ואז יש להסתפק ...

... ומעלה מן השפה ... שתהא תלויה ונוגעת הח' תלויה בקרן '' עכ"ל

... שלש גודל שהן ד' אצבעות ושני שלישי ענף כמו התם ''

נמצא השיעור נעשה מן העשוי שעשייתו הראשונה פסולה היתה. וכן המטיל לבעלת שלש ואחר כך השלימה לארבע והטיל לרביעית כולה פסולה משום תעשה ולא מן העשוי. אין כופלין את הטלית לשנים ומטילין ציצית על ארבע כנפיה כשהיא כפולה אלא אם כן תפרה כולה ואפילו מרוח אחת. נפסק הכנף שיש בה ציצית חוץ לשלש אצבעות ותפרה במקומה בתוך שלש לא יתפור. נתמעטה זוית של בגד שבין חוטי הציצית ובין האורג אפילו לא נשאר מן האורג אלא כל שהוא כשרה. וכן אם נתמעטו חוטי הציצית אפילו לא נשתייר מהן אלא כדי עניבה כשר. ואם נפסק החוט מעיקרו אפילו חוט אחד פסולה.

פרק שני

תכלת

האמור בתורה בכל מקום הוא הצמר הצבוע כשתוך שבכוחל וזו היא דמות הרקיע הנראית לעין בטהרו של רקיע. והתכלת האמור בציצית צריך שתהיה צביעתה צביעה ידועה שעומדת ביופיה ולא תשתנה. וכל שלא נצבע באותה צביעה פסול לציצית אף על פי שהוא כעין הרקיע שצבע באסטים או בשאר המשחירין כגון הרי זו פסול לציצית. ורחל כת עד צמרה פסול לציצית.

כיצד צובעין תכלת של ציצית לוקחין הצמר ושורין אותו בסיד ואחר כך מכבסין אותו עד שיהיה נקי ומרתיחין אותו באהלא וכיוצא בו כדרך שהצבעין עושין כדי שיקלוט את העין ואחר כך מביאין דם חלזון והוא דג שדומה עינו לעין הים ודמו שחור כדיו ובים המלח הוא מצוי ונותנין את הדם ליורה ונותנין עמו סמנין כמו הקימונה וכיוצא בה כדרך שהצבעין עושין ומרתיחין אותו ונותנין בו הצמר עד שיעשה כעין הרקיע. וזו היא התכלת של ציצית.

התכלת של ציצית צריכה צביעה לשמה ואם צבעה שלא לשמה פסולה. והיורה שיש בה הצבע אם צבע בו מעט צמר לבדקו אם הוא יפה אם לאו נפסלה היורה כולה אלא כיצד יעשה לוקח הצבע מן היורה בכלי קטן ומניח בו מעט צמר שבודק בו ושורף את שבדק שהרי נצבע לבדיקה ושורף לבדיקה ושופך הצבע שבכלי שבדק בו שהרי טעמו ופסלו ויצבע התכלת בשאר הצבע שלא נפגם. התכלת אינה נלקחת אלא מן המומחה אם נבדקה ונודעה שנצבעה כראוי באחת מן שאר צבעונין המשחים המשחירין שאינן עומדין פסול.

כיצד בודקין אותה עד שיודע אם נצבעה כהלכתה אם לאו. לוקחין התבן וריר של שבלול ומי רגלים שנתחמצו ארבעים יום ושורין התכלת בכולן מעת לעת אם עומדה בעיניה ולא כהתה כשר ואם כהתה לוקחין בצק של שעורין שמעפשין אותו לאחרים ונותנין את זו התכלת שנשתנה בתוכו ואופה הבצק בתנור ומוציא התכלת מן הפת ורואין אותה אם כהת ממה שהיתה פסולה. ואם הוסיף עינה והושחרה יותר ממה שהיתה קודם האפיה כשירה.

חנות שמוכרין בה תכלת והיו מוחזקין בכשרות לוקחין ממנה סתם ואינו צריך בדיקה והרי היא בחזקתה עד שתחשד. המפקיד תכלת אצל הגוי הרי זו פסולה שמא החליפה. ואם היתה בכלי והיה חתום בשני חותמות או חותם בתוך חותם כשרה בחותם אחד פסולה. הלוקח טלית מצוייצת מן השוק מישראל הרי היא בחזקתה מן הגוי ומן התגר כשירה מן ההדיוט פסולה. טלית שהיא כולה אדומה או ירוקה או משאר צבעונין עושין חוטין לבן כעין צבעה אם ירוקה ירוקין אם אדומה אדומה. היתה כולה תכלת עושין לבן שלה משאר צבעונין חוץ מן השחור מפני שהוא נראה כתכלת וכורך על הכל חוט אחד תכלת כדרך שעושין בשאר ציצית של שאר צבעונין. קשה ענש מי שאינו מניח לבן יתר מעונש מי שלא הניח תכלת לפי שהלבן מצוי לכל והתכלת אינה מצויה לפי שאינה מצויה בכל מקום ולא בכל זמן מפני הצבע שאמרנו.

פרק שלישי

כסות

שחייב אדם לעשות ציצית מן התורה היא כסות שיש לה ארבע כנפים או יתר על ארבע ותהיה כדי שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן המתהלך לבדו בשוק ואינו צריך אחר לשמרו ולילך עמו ותהיה הכסות של צמר או של פשתים בלבד. אבל טלית של שיראין

[illegible]

כגון בגדי משי ובגדי צמר גפן ב״ה
בגדי צמר גמלים וצמר של ארנבי׳
ונוצה של עזים וכיוצא בהן אין ה׳
חייבין במצות ציצית אלא מדברי
חכמים כדי להזהר במצות׳ והוא
שתהיה מרובעת או יתר על מרבע
ויהיה שעורה כשיעור שכל בגדי
המזרים בתורה סתם אינן אלא ב׳
צמר ופשתים בלבד״ על ארבע
כנפות כסותך׳ ארבע ולא בעלת ג׳
שלש יום כן ארבע ולא בעלת חמש
ת״ל אשר תכסה בה ואפילו בעלת חמש
או יתר על זה״ ומה ראית מחייב
בעלת חמש ופוטר בעלת שלש וש׳
ששתיהן אינן בעלי ארבע כנפות ה׳
מפני שיש בכלל חמש ארבע לפיכך
כשהוא עושה ציצית לבעלת חמש
או שש אינו עושה אלא לארבע
הכנפים המרוחקות זו מזו מאותן
החמש או השש בלבד שנ׳ על ארבע
כנפות כסותך״ כסות של בגד
וכנפיה של עור חייבת׳ היא של
עור וכנפיה של בגד פטורה שאין
הולכין אלא אחר העיקר׳ הכסות
כסות של שני השותפין חייבת ש׳
שנ׳ על כנפי בגדיהם׳ אין מא׳ כסות
אלא למעט שאולה׳ שהטלית השא׳
השאולה פטורה מן הציצית ש׳
שלשים יום׳ מכאן ואילך חייבת׳
כסות של צמר עושין לבן שלה
חוטי צמר׳ וכסות של פשתן ע׳
עושין חוטי לבן שלה חוטי פשתן
ומינה׳ ושאר בגדים עושין להם
של כל מין ומין ממינו כגון חוטי
משי לכסות משי וחוטי נוצה לה׳
לכסות נוצה״ ואם רצה לעשות
לבן של שאר מינין מצמר או מפ׳
מפשתים עושה ומפני שהצמר
והפשתן פוטרין בין במינן בין ש׳
שלא במינן׳ ושאר מינין במינן ש׳
פוטרין שלא במינן אינן פוטרין
ומהו לעשות חוטי צמר בכסות
של פשתן׳ או חוטי פשתן בכסות
של צמר אעפ״י שהוא לבן לבדו ש׳
שאין תכלת בדין הוא שיהיה מותר
שהשעטנז מותר לעשות לענין
ציצית שהרי התכלת צמר היא וה׳
ומטילין אותה לפשתן׳ ומפני מה
אין עושין כן מפני שאפשר לעשו׳
הלבן שלה ממינה׳ וכל מקום אשר
אתה מוצא עשה ולא תעשה אם
יכול אתה לקיים את שתיהן הרי
מוטב׳ ואם לאו יבוא עשה וידחה
את לא תעשה וכיון שאפשר לקיים
את שתיהן״ כסות של פשתן
אין מטילין בה תכלת אלא עושין
הלבן בלבד של חוטי פשתן׳ לא ש׳
מפני שהציצית שנדחית מפני
השעטנז אינה אלא גזרה מדברי׳
שמא יתכסה בה בלילה שאינה
זמן חיוב בציצית ונמצא עובר על
לא תעשה בעת שאין שם מצות
עשה שחובת הציצית ביום ולא
בלילה שנ׳ וראיתם אותו כשעת
ראייה״ וסומא חייב בציצית
אעפ״י שאינו רואה אחרים רואין
אותו״ ומותר לאדם ללבוש ל׳
ציצית בלילה בין בחול בין בשבת
ואעפ״י שאינה זמנה׳ ובלבד שלא
יברך מאימתי יברך׳ על הציצית ב׳
בשחר משיכיר בין תכלת ללבן ש׳
שבה״ וכיצד מברך עליה
ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף
בציצית׳ וכל זמן שמתעטף בה
ביום מברך עליה קודם שיתעטף׳
ואינו מברך על הציצית בשעת
עשייתה מפני שסוף המצוה הוא
שיתעטף׳ ומותר להכנס בציצית
לבית הכסא ולבית המרחץ״
נפסק לו חוט הלבן או תכלת זורקו
באשפה מפני שהיא מצוה שאין
בגופה קדושה ומותר למכור ל׳
טלית מצוייצת לגוי עד שיתיר
ציציותיה לא מפני שיש בגופה
קדושה אלא שמא יתעטף בה ל׳
ויתלוה עמו ישראל וידמה שהוא ל׳
ישראל ויהרגנו״ נשים ועבדים
פטורין מן הציצית מן התורה״
ומדברי חכמים כל קטן שיודע ל׳
להתעטף חייב בציצית כדי לחנכו ל׳
במצות׳ ונשים ועבדים שרצו ל׳
להתעטף בציצית מתעטפים בלא
ברכה׳ וכן שאר מצות עשה שהזמן
גרמא נשים פטורות מהן׳ אם רצו
לעשות אותה בלא ברכה אין מוחין
מוחין בידם׳ טומטום ואנדרוגינוס
חייבין בכולן מספק לפיכך אין ל׳
מברכין אלא עושין בלא ברכה״
היאך חיוב מצות הציצית׳ כל אדם
שחייב לעשות מצוה זו אם יתל׳
יתכסה בכסות הראוי לציצית ה׳
יטיל לה ציצית ואחריך יתכסה
בה׳ ואם נתכסה בה בלא ציצית
הרי זה בטל מצות עשה׳ אבל בגדים
הראוים לציצית כל זמן שלא יתכס׳
בהן אדם אלא מקופלין ומונחין
פטורין מן הציצית שאינה חובת
הטלית אלא חובת האיש שיש לו
טלית׳ אעפ״י שאין אדם מחוייב ל׳
לקנות טלית ולהתעטף בה כדי
שיעשה בה ציצית אין ראוי ה׳
לאדם חסיד שיפטור עצמו מן
ממצוה זו׳ אלא לעולם ישתדל להיו׳
עטוף בכסות המחוייבת ציצית
כדי שיקיים מצוה זו׳ ובשעת
התפלה צריך להזהר ביותר גנאי
גדול הוא לתלמידי חכמים שיתפ׳

שיתפללו והוא אינו עטוף. ולעולם
יהיה אדם זהיר במצות ציצית
שהרי הכתוב שקלה ותלה בה
כל המצות כולן שנ' וראיתם אותו
וזכרתם את כל מצות יי' ועשית'
אותם וגו'.

הלכות ברכות

מצות
עשה אחת והיא לברך את שם
הקדוש ברוך הוא אחר אכילה
וביאור מצוה זו בפרקים אלו.

פרק ראשון

מצות
עשה מן התורה לברך אחר אכ'
אכילת מזון שנ' ואכלת ושבעת
וברכת את יי' אלהיך. ואינו חייב מן
התורה אלא אם הוא שבע שנא'
ואכלת ושבעת וברכת. ומדברי
סופרים שאפילו אכל כזית מברך
אחריו. ומדברי סופרים לברך
על כל מאכל תחלה ואחר כך יהנה
ממנו. ואם הריח ריח טוב
יברך ואחר כך יהנה בו. ואפילו נת'
נתכוון לאכל או לשתות כל שהוא
מברך ואחר כך נהנה. וכל הנהנה
בלא ברכה מעל. וכן מדברי סופרים
לברך אחר כל שיאכל וכל שישתה
והוא שישתה רביעית והוא שיאכל
כזית. ומטעמת אינה צריכה לא
לפניה ולא לאחריה עד רביעית.
וכשם שמברכין על ההנייה כך מבר'
על כל מצוה ומצוה ואחר כך יעשה
אותה. וברכות רבות תקנו חכמים
דרך שבח והודיה ודרך בקשה כדי
לזכור את הבורא תמיד אף על פי
שלא נהנה ולא עשה מצוה.
נמצאו כל ברכות כולן שלשה מ'
מינין ברכת ההנייה וברכת המצוה
וברכת ההודאה שהן דרך שבח
והודיה ובקשה כדי לזכור הבורא
תמיד וליראה ממנו. ונוסח כל הבר'
עזרא ובית דינו תקנום ואין ראוי
לשנותן ולא להוסיף על אחת מהן
ולא לגרוע ממנה. וכל המשנה
ממטבע שטבעו חכמים בברכו'
אינו אלא טועה. וכל ברכה
שאין בה הזכרת השם ומלכות
אינה ברכה אלא אם כן היתה
סמוכה לחברתה. כל הברכות
כולן נאמרין בכל לשון והוא
שיאמר כענין שתקנו חכמים ואם
לא שנה את המטבע הואיל והז'
והזכיר אזכרה ומלכות ועניין
הברכה ואפילו בלשון חול יצא.
כל הברכות כולן צריך שישמיע
לאזנו מה שהוא אומ' ואם לא
השמיע לאזנו יצא בין שהוציא
בשפתיו בין שבירך בלבו. כל
הברכות כולן לא יפסיק בין הבר'
ובין דבר שמברכין עליו בדברים
אחרים ואם הפסיק בדברים שהן
מענין דבר שמברכין עליו אינו
צריך לברך שניה. כגון שבירך
על הפת וקודם שיאכל אמ' הביאו
מלח הביאו תבשיל תנו לפלו' לאכ'
תנו מאכל לבהמה וכיוצא בו אלו
אינו צריך לברך וכן כל כיוצא בזה.
כל הברכות כולן מותר לטמא
לברך אותן בין שהיה טמא טומאה
שהוא יכול לעלות ממנה בו ביום
בין טומאה שאינו יכול לעלות
ממנה בו ביום. ואסור לברך
לברך כשהוא ערום עד שיכסה
ערותו. בד"א באיש אבל אשה
יושבת ופניה טוחות בקרקע ומ'
ומברכת. כל הברכות כולן אע"פ
שבירך ויצא ידי חובתו מותר לו
לברך לאחרים שלא יצאו ידי חו'
חובתן כדי להוציאן חוץ מברכת
ההנייה שאין בה מצות שאינו
מברך לאחרים אלא אם כן נהנה
עמהן. כל השומע ברכה מן
הברכות מתחלתה ועד סופה
ונתכון לצאת בה יצא ידי חובתו
ואע"פ שלא ענה אמן. וכל
העונה אמן אחר המברך הרי הוא
כמברך והוא שיהיה המברך חייב
באותה ברכה. היה המברך
חייב מדברי סופרים והעונה
חייב מן התורה לא יצא ידי חובתו
עד שיענה או שישמע ממי
שהוא חייב. רבים שנתועדו
לאכל פת או לשתות יין ובירך אחד
מהן וענו כולן אמן הרי אלו מותרין
לאכל ולשתות. אבל אם לא נתכוונו
לאכל כאחד אלא זה בא מעצמו
וזה בא מעצמו אע"פ שהן אוכלין
מככר אחד כל אחד ואחד מברך לעצמו.
בד"א בפת ויין בלבד. אבל שאר אוכלין
ומשקין אינן צריכין הסיבה אלא
אם בירך אחד וענו כולם אמן הרי
כולן אוכלין ושותין אע"פ שלא
נתכוונו להסב כאחד. כל השומע
אחד מישראל מברך ברכה מכל הבר'
הברכות כולן אע"פ שלא שמע כולה
מתחלתה ועד סופה ואע"פ שאינו
חייב באותה ברכה חייב לענות אמן.
ואם היה המברך גוי או מין או
כותי או תינוק הלומד או שהיה גד'
גדול ושינה מטבע הברכה אין
עונין אחריהן אמן. כל העונה
אמן לא יענה לא אמן חטופה ולא
אמן קטופה ולא אמן קצרה ולא
אמן ארוכה אלא אמן בינונית.
ולא יגביה קולו יתר מן המברך.

והעונה אמן אחר ברכה שהיא סוף. הברכה ט' וכן כתב ה"ג ורש"י דאמן דוקא אחר בונה ירושלים אלא הה"ט ברכה שהיא סוף
הברכה. ומיהו עתה רבו שלא לענות אמן אלא אחר בונה ירושלים
דברכת ברוך תלמוד ... כל היכי דלשתמע פועלים
דהטוב והמטיב לאו דאורייתא ויעמדו ... רב אשי ענה לה כולה
כלחישה כי היכי דלא לזלזלו בהטוב והמטיב. ומהר"ם נוהג כרב אשי
וכן נכון לנו לעשות דטעמא
דאביי לא שייך לדידן כי אין
ארעא דהכי ... פועלים
שיהו ...
... ...
כשאר אדם ועוד דרב
אשי בתראה הוא וכן
פסק רה"ג

וכל מי שלא שמע הברכה שהוא חייב לא יענה אמן בכלל העונים ׃

כל המברך ברכה שאינה צריכ' הרי נושא שם לשוא והרי כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן ׃ מלמדין אותן הברכות כתקנן ואע״פ שהן מברכין לבטלה בשעת לימוד הרי זה מותר ואין עונין אחריהן אמן. והעונה אחריהן אמן לא יצא ידי חובתו. כל העונה אמן אחר ברכתו הרי זה מגונה. והעונה אמן אחר ברכה שהיא סוף ברכה אחרונות הרי זה משובח כגון אחר בונה ירושלם בברכת המזון ואחר ברכה אחרונה של קרית שמע ערבית. וכן בסוף כל ברכה שהיא סוף ברכות אחרונות עונה בה אמן אחר עצמו. ולמה עונה אמן אחר בונה ירושלם והרי אחריה ברכת הטוב והמטיב מפני שזו ברכה בימי חכמי משנה תקנוה וכאלו היא תוספת. אבל עיקר סוף הברכות של ברכת המזון היא בונה ירושלם ׃ ולמה לא יענה אמן אחר אהבת עולם שהרי היא סוף הברכות ראשונות וכן כל כיוצא בה מברכות ראשונות שמברכין לפני קריאת מגלה והדלקת נר חנוכה מפני שלא יפסיק באמן בין הברכה ובין הדבר שבירך עליו ׃ ולמה לא יענה אמן אחר ברכ' הפירות וכיוצא בה מפני שהיא ברכה אחת ואין עונין אמן אלא אחר ברכה אחרונה שקדמה אות' ברכה אחרת או ברכות כגון ברכות מלך וברכות כהן גדול וכיוצא בהן כדי להודיע שכבר השלים כל ברכותיו ולפיכך עונה אמן ׃ כל האוכל דבר האסור בין בזדון בין בשגגה אינו מברך עליו לא בתחילה ולא בסופו. כיצד הרי שאכל טבל ואפילו טבל של דבריהם או שאכל מעשר ראשון שלא נטלו כל תרומותיו או מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אינו מברך ואין צריך לומר אם אכל נבלות וטריפות או שותה יין נסך וכיוצא בהן. אבל אם אכל דמאי אף על פי שאינו ראוי אלא לעניים או מעשר ראשון שנטלה תרומתו אע״פ שלא נטל ממנו חשבון תרומה גדולה כגון שהקדימו בשיבולין או מעשר שני והקדש שנפדו אע״פ שלא נתן את החומש הרי זה מברך תחלה וסוף. וכן כל כיוצא בהן ׃

כתב
הר"ר משה
כהן מהר-
שאוה שיש
כקש ... ...

[illegible]

וחלה שיש ...
... ...
ביום הכיפורים
... ...
המזון וברכת פשוט
... ...
... ...
... ...
שאר ימים טובים ... עכ"ל
מהר"ם

פרק שני

סדר

ברכת המזון כך הוא ראשונה ברכת הזן. שניה ברכת הארץ. שלישית ברכת בונה ירושלם. רביעית הטוב והמטיב ׃ ברכה ראשונה משה רבנו תקנה. ושניה תקן יהושע. ושלישית תקן דוד ושלמה בנו. ורביעית חכמי המשנה תקנוה ׃ הפועלין שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית ואוכלין פתן אין מברכין לפניה ומברכין לאחר סעודתן שתי ברכות בלבד כדי שלא יבטלו מלאכת בעל הבית. ברכה ראשונה כתקנה. שניה פותח בברכת הארץ וכולל בונה ירושלם בברכת הארץ וחותם בברכת הארץ ׃ ואם היו עושין בסעודתן בלבד או שהיה בעל הבית מיסב עמהן מברכין ארבע ברכות כתקנן כשאר כל אדם ׃ ברכת הארץ צריך לומר הודייה בתחלתה ובסופה וחותם בה על הארץ ועל המזון. וכל שלא אמר ארץ חמדה טובה ורחבה בברכת הארץ לא יצא ידי חובתו וצריך לו להזכיר בה ברית ותורה ולהקדים ברית לתורה שזו ברית שלא נאמרה בברכת הארץ היא ברית מילה שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות והתורה כולה נכרתו עליה שלש בריתות שנאמ' אלה דברי הברית כו' מלבד הברית אשר כרת אתם בחרב. אתם נצבים כו' לעברך בברית ייי כו' ׃ ברכה שלישית פותח בה רחם ייי אלהינו על ישר' עמך ועל ירושלם עירך. או נחמינו ייי אלהינו בירושלם עירך וחותם בה בונה ירושלם או מנחם עמו בבנין ירושלם. ולפיכך נקראת ברכה זו נחמה. וכל מי שלא אמ' מלכות בית דוד בברכה זו לא יצא ידי חובתו. מפני שהיא הברכה שאין נחמה גדולה אלא בחזרת מלכות בית דוד ׃ בשבתות ובימים טובים מתחיל בנחמה ומסיים בנחמה ואומר קדושת היום באמצע כיצד מתחיל נחמינו ייי אלהינו בציון עירך או רחם ייי אלהי' על ישר' עמך ועל ירושלם עירך כו' ומסיים ומנחם עמו ישר' בבנין ירושלם או בונה ירושלם. ואומ' באמצע בשבת אלהינו ואלהי אבותי' רצה והחליצנו ייי במצותיך ובמצות יום השביעי הזה השבת ונגוח בו באהבה כמצות רצונך ואל תהי צרה ויגון ביום מנוחתינו. ובימים טובים אומ' יעלה ויבא. וכן בראשי חדשים ובחולו של מועד מוסיף באמצע ברכה שלישית יעלה ויבא ׃ בחנוכה ובפורים מוסיף בברכת הארץ על הנסים

וכן כתב
בתשובת ר"י כהן
יהוד' וכן רבי ש' ור"י
ורבי אליה וסה"ג ומה-
שאומר הספר מתחיל בנחמ'
ומסיים בנחמה ומשמע
שחותם בבחול בנחמה
ירושלים ולא מקדש
השבת עכ"ל

צריך שיוסיף בתפלה ·· ויום טוב
או ראש חדש שחל להיות בשבת
מזכיר רצה והחליצנו תחלה ואחר
כך יעלה ויבוא · וכן ראש חדש או
טבת שחל להיות בשבת מזכיר
על הנסים בברכת הארץ ורצה וכו'
והחליצנו ויעלה ויבוא בבונה ··
ברכה רביעית צריך להזכיר
בה שלש מלכיות · וכשמברך האו'
האורח מתפל' בעל הבית מוסיף בה
ברכה לבעל הבית · ואומ' יהי רצון
שלא תבוש בעל הבית בעולם הזה
ולא תכלם לעולם הבא וכו' · ויש
לו רשות להוסיף בברכת בעל הבי'
ולהאריך בה ·· וכשמברכין בבית
האבל אומ' בברכה רביעית המלך
החי הטוב והמטיב אל אמת דיין
אמת שופט בצדק שליט בעולמו
לעשות בו כרצונו שאנחנו עבדיו
ועמו ובכל אנחנו חייבין להודות
לו ולברכו ומבקש רחמים על האבל
ולנחמו כפי מה שירצה וגו' ··
הרחמן הוא כו' ·· בבית חתנים
מברכין ברכת חתנים אחר ברכת
המזון בכל סעודה וסעודה שאוכלין
שם ואין מברכין ברכה זו לא עבדי'
ולא קטנים · ועד מתי מברכין אותה
אם היה אלמון שנשא אלמנה לא
מברכין אותה ביום ראשון בלבד ·
ואם היה בחור שנשא אלמנה או
אלמון שנשא בתולה מברכין אות'
כל שבעת ימי המשתה ·· ברכה
זו שמוסיפין בבית חתנים היא ל'
ברכה אחרונה משבע ברכות של
נשואין · בד"א שהאוכלין הם ש'
שעמדו בברכת נשואין ושמעו
הברכות · אבל אם היו האוכלים או
אותם אחרים שלא שמעו ברכת נ'
נשואין בשעת נשואין מברכין ל'

בשביל אחר ברכת המזון שבע ל'
ברכות כדרך שמברכין בשעת נש'
נשואין והוא שיהיו עשרה וחת'
והחתנים מן המנין ·· שכח
ולא הזכיר בשבת או ביום טוב ל'
קדושת היום אם נזכר קודם שית'
שיתחיל בברכה רביעית בשבת אומ'
ברוך אשר נתן מנוחה לעמו ישר'
לאות ולברית קודש ב"א יי' מקדש
השבת ·· וביום טוב אומ'
ברוך אשר נתן ימים טובים לעמו
לששון ולשמחה ב"א יי' מקדש ל'
ישר' והזמנים ·· ומתחיל בברכה
רביעית וגו' · ואם נזכר אחר שהת'
שהתחיל בברכת רביעית פוסק ה'
וחוזר לראש שהיא ברכת הזן ל' ··
בראשי חדשים שכח ולא ל'
אמ' יעלה ויבוא · אם נזכר קודם של'
שיתחיל ברכה רביעית אומר ברוך
שנתן ראשי חדשים לעמו ישר' ל'
לזכרון · ואינו חותם בה ומתחיל ה'
בברכה רביעית · ואם נזכר אחר ש'
שהתחיל בברכה גומר אותה ואינו
חוזר וכן בחולו של מועד ובחנוכה
ובפורים · שכח ולא הזכיר הענין
בברכת המזון אינו חוזר מי שאוכ'
ושכח ולא ברך אם נזכר קודם שית'
שיתעכל המזון במעיו חוזר ומברך
וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם ברך
אם לא ברך חוזר ומברך והוא ש'
שלא נתעכל המזון שבמעיו ··

פרק שלישי

חמשת
מינין הן החטין והשעורין והכוס'
והכוסמין ושבולת שועל ושיפון
הכוסמין מין חטין · שבולת שועל
ושיפון מין השעורין וחמשה
המינין האלו כשהן שבולים נקרא'

תבואה בכל מקום ואחר שדשין אות'
אותן ודורין אותן נקראין דגן · ותש'
וכשטוחנין את אחת מהן ולשין את
אחת מהן קימחו ואופין אותו נקרא'
פת והפת הנעשית מאחד מהן ל'
הוא הנקראת פת בכל מקום ··
האוכל פת חייב לברך לפניה ברוך
אתה יי' אלהינו מה' המוציא לחם מן
הארץ ·· וכל דגן שלוק כמות
שהוא מברך לפניו בורא פרי האד'
האדמה · ולאחריו בורא נפשות ר'
וכל קמח מברך לפניו שהכל נהיה
ולאחריו בורא נפשות רבות ··
קמח של אחד מחמשת המינין ל'
שלקחו וערבו במים או בשמן
ומשקים אם יהיה עבה כדי שי'
שיהיה ראוי לאכילה וללעוס מברך
עליו בתחלה בורא מיני מזונות ואם
היה רך כדי שיהיה ראוי לשתיה
מברך עליו בתחלה שהכל ולבסוף
בורא נפשות רבות ·· קמח
של אחד מחמשת המינין שבשלו
בקדרה בין לבדו בין שערבו עם ד'
דברים אחרים כגון לביבות וכיוצא
בהן ·· וכן הדגן שחלקו או כת'
כתשו ובשלו בקדירה כגון הריפות
וגרש הכרמל וכיוצא בהן וכל זה ל'
הוא הנקרא מעשה קדרה וכן כל
תבשיל שערב בו מחמשת המינין
בין קמח בין פת בתחלה מברך עליו
בתחלה בורא מיני מזונות ·· בד"א
כשהיה אותו המין חשוב ועיקר ל'
ולא היה טפלה · אבל אם היה אחד
מחמשת המינין שעירב טפלה אינו
מברך אלא על העיקר ופוטר את
הטפלה · וזה כלל בברכות כל שהוא
עיקר ועמו טפילה מברך על העיקר
ופוטר את הטפלה בין שהיתה ד'
הטפלה מעורבת עם העיקר בין ש'

שלא היתה מעורבת ״ כיצד
היה הטפילה המעורבת לפת או ל
כזוב שבשלו ועירב בו קמח של אחד
מחמשת המינין כדי לדבקו אינו
מברך עליו בורא מיני מזונות ש
שהלפת היא העיקר וקמח זה טפ׳
טפלה לו שכל דבר שמערבין אותו
כדי לדבק או כדי ליתן ריח או כדי
לצבוע את התבשיל הרי זו טפלה ״
אבל אם ערב כדי ליתן טעם ב
בתערובת הרי הוא עקרו לפיכך
מיני דבש שמבשלין אותן ונותנין
בהן חלב חטה כדי לדבק ועושין
מהן מיני מתיקה אינו מברך ע
עליו בורא מיני מזונות מפני שה
שהדבש הוא עיקר כיצד הוא הט
הטפלה שאינה מעורבת הרי שצריך
לאכול דג מליח ואוכל הפת עמו כדי
שלא יזיק המלח גרונו ולשונו מבר
על המליח ופוטר את הפת שהפת
טפלה לו וכן כל כיוצא בו ״ הפת
שפתת אותה פתים ובשלה בקדר׳
או לשה במרק אם יש בפתיתין כ
כזית או שניכר שהן פת ולא נשתנ
צורתה מברך עליה בתחלה המוצי׳
ואם לאו בהן כזית או שעברה צ
צורת הפת בכישול מברך עליו בת
בתחלה בורא מיני מזונות ״
עיסה שגלגלה בקרקע כמו ש
שהערביים שוכבי המדברות אופי׳
הואיל ואין עליה צורת פת מברך
עליה בתחלה בורא מיני מזונות
ואם קבע מזונו עליה מברך המוצ׳
המוציא וכן עיסה שלשה בדבש
או בחלב או שערב בה מיני תבלין
ואפאה והיא הנקראת פת הבאה
בכיסנין אעפ״י שהיא פת מברך
עליה בתחלה בורא מיני מזונות
ואם קבע סעודתו מברך עליה ה

המוציא ״ אורז שבשלו וזו ש
שעשה ממנו פת בתחלה מברך
עליו בורא פרי מיני מזונות ולבסוף
בורא נפשות רבות ובלבד שלא יהא
מעורב עם דבר אחר אלא אורז ל
לבדו. אכל פת דוחן או פת של שאר
מיני קטנית בתחלה מברך שהכל
ולבסוף בורא נפשות ״ כל
שמברכין עליו בתחלה המוציא ל
לחם מברכין לאחריו ברכת המזון
כסדר הארבע ברכות. וכל שמברכי׳
עליו בתחלה בורא מיני מזונות מ
מברכין בסופו לאחריו ברכה אחת
מעין שלש חוץ מן האורז ״
בד״א שאכל מכזית ומעלה אבל
האוכל פחות מכזית בין מן הפת
בין משאר אוכלין. והשותה פחות
מרביעית בין מן היין בין משאר
משקין מברך בתחלה ברכה הראוי׳
לאותו מין ולבסוף אינו מברך כלל ״
וזו היא ברכה אחת מעין ש
שלש ב״א י״י אלהינו מ״ה על המחיה
ועל הכלכלה ועל ארץ חמדה טובה
ורחבה שרצית והנחלת את אבותינו
רחם י״י אלהינו עלינו ועל ירושלם ע
עירך ועל ציון משכן כבודך והעלנו
לשמחה בתוכה ושמחנו בבנינה
ונברך עליה בקדושה ובטהרה
ב״א י״י על הארץ ועל המחיה ״
ובשבתות ובימים טובים אומ׳ בכללה
מעין קדושת היום כדרך שמזכיר
בברכת המזון ״

פרק רביעי

א

המברך ברכת המזון או ברכה אחת
שמעין שלש צריך לברך במקום
במקום שאכל ״ אבל כשהוא מה
מהלך יושב במקום שפסק ויברך

אבל כשהוא עומד יושב במקומו
ויברך. שכח ברכת המזון ונזכר
קודם שיתאכל המזון שבמעיו ל
יברך במקום שנזכר ואם היה מ
מזיד חוזר למקומו ומברך ואם ב
ברך במקום שנזכר יצא ידי חובתו ״
וכן ברך כשהוא עומד או כ
כשהוא מהלך יצא ידי חובתו ה
ולכתחלה לא יברך ברכת המזון ב
ולא ברכה אחת מעין שלש אלא כ
כשהוא יושב במקום שאכל ״
מי שנסתפק אם ברך המ׳
המזון אם לא ברך אינו חוזר
ומברך מפני שאינה מן התורה ״
שכח לברך המוציא אם ע
נזכר עד שלא גמר סעודתו חוזר
ומברך ואם לאחר שגמר אינו
חוזר ומברך ״ היה אוכל בבית
זה ופסק סעודתו והלך לבית אחר
או שהיה אוכל וקראוהו חבירו
לדבר עמו ויצא לו לפתח ביתו ה
וחוזר הואיל ושינה מקומו צריך
לברך למפרע על מה שאכל וחוזר
ומברך בתחלה המוציא ואחר כך
גומר סעודתו ״ חברים שהיו
יושבין לאכל ויצאו לקראת חתן
או לקראת כלה הניחו שם זקן או
חולה חוזרין למקומן וגומרין סע
סעודתן ואינן צריכין לברך שניה
ואם לא הניחו שם אדם כשהם
יוצאין צריכין ברכה למפרע וכש
וכשהן חוזרין צריכין ברכה לכתחל׳
וכן אם היו מסובין לשתיה
או לאכילת פירות שכל המשנה ה
מקומו הרי פסק אכילתו לפיכך
מברך למפרע על שאכל וחוזר
ומברך שניה לכתחלה על מה שה
שהוא צריך לאכל ״ והמשנה
מקומו מפינה לפינה בבית אחד

אינו צריך לחזור ולברך ״ היה
אוכל במזרחה של תאנה ובא ואכל
ממערבה צריך לחזור ולברך ״
בירך על הפת פטר כל הפרפראות
שאוכלין בהן הפת ממיני תבשיל
ופירות וכיוצא בהן. אכל אותם ובירך
על הפרפראות לא פטר את הפת ״
בירך על מעשה קדירה פטר את ה׳
התבשיל. בירך על התבשיל לא פ׳
פטר מעשה קדירה ״ גמר בלבו
מלאכול או מלשתות ואחר כך נמלך
לאכל או לשתות אע״פ שלא שינה
ממקומו חוזר ומברך. ואם לא גמר
בלבו אלא דעתו לחזור ולשתות
אפילו פסק כל היום כולו אינו צריך
לברך שניה ״ היו שותין ואומ׳
באו ונברך ברכת המזון או באו ל׳
ונקדש קדוש היום מוסר עליהם
לשתות עד שיברכו או יקדשו
ואם רצו לחזור ולשתות קודם ש׳
שיברכו או יקדשו אע״פ שאינן
רשאין צריכין לחזור ולברך בורא
פרי הגפן תחלה ואחר כך ישתו
וכן אם אומר באו ונבדיל אין צ׳
צריכין לחזור ולברך ״ היו
מסובין לשתות יין ובא להן מין
יין אחר כגון שהיו שותין אדום
והביאו שחור. ישן והביאו חדש.
אינן צריכין לברך ברכת היין פעם
שניה. אבל מברכין ברוך אתה יי׳
אלהינו מה״ה הטוב והמטיב ״
אין מברכין על אוכל מפני האוכלין
ולא על משקה מפני המשקין עד
שיבאו לפניו. ואם בירך ואחר כך
הביאו לפניו צריך לחזור ולברך
נטל אוכל ובירך לפניו ונפל מידו
ונשקע או שטפו נהר נוטל אחר
וחוזר ומברך עליו אע״פ שהוא מ׳
מאותו המין וצריך לומר ברוך שם

כבוד מלכותו לעולם ועד על ברכה
ראשונה שלא להוציא שם שמים
לבטלה. עומד אדם על אמת המ׳
המים ומברך ושותה אע״פ שהמי׳
שהיו בשעת הברכה אינן המים
ששתה מפני שלכך נתכוון בתחלה ״
דברים הבאים מתוך הסעוד׳
מחמת הסעודה אינן צריכין ברכ׳
ברכה לא לפניהם ולא לאחריהם ״
אלא ברכת המוציא שבתחלה וב׳
וברכת המזון שבסוף פוטרים ה׳
הכל שהכל טפלה לסעודה ודברים
שאינן מחמת הסעודה שבאו ב׳
בתוך הסעודה טעונין ברכה לפני׳
ולא לאחריהם. ואחר הסעודה ה׳
טעונין ברכה בין לפניהם בין לאחרי׳
בשבתות וימים טובים ובס׳
ובסעודת הקזת דם ובעת שיבאו
מן המרחץ וכיוצא בהן שאדם
קובע סעודתו על היין אם בירך על
היין שלפני המזון פטר את היין ש׳
ששותה לאחר המזון. אבל בשאר
הימים צריך לחזור ולברך בתחלה
על היין שלאחר המזון ״ בא
להם יין בתוך המזון כל אחד ואחד
מברך לעצמו שאין בית הבליעה
פנוי שיענו כל אחד ואחד אמן ״
ואינו פוטר את היין שלאחר המזון ״

פרק חמישי

נשים
ועבדים חייבין בברכת המזון וספק
יש בדבר אם הן חייבין מן התורה
לפי שאין קבוע להם זמן או אינן
חייבין מן התורה. לפיכך אין מוציאין
את הגדולים ידי חובתם. אבל הקטני׳
חייבין בברכת המזון מדברי סופרי׳
כדי לחנכן במצות ״ שלשה
שאכלו כאחד חייבין לברך ברכת

הזמון קודם ברכת המזון. אם היו ה׳
האוכלין משלשה ועד עשרה מברך
האחד מהן מברך ואומ׳ נברך שאכלנו
שאכלנו משלו והכל עונין ברוך שא׳
שאכלנו משלו ובטובו חיינו. והוא ה׳
חוזר ומברך ברוך שאכלנו משלו ו׳
ובטובו חיינו. ואחר כך מתחיל ואומ׳
ברוך יי׳ אלהינו מה״ה הזן את העולם כו׳
עד שגומר ארבע הברכות. והם עו׳
עונין אמן אחר כל ברכה וברכה ״
היו האוכלין מעשרה ולמעלה מז׳
מזמנין בשם כיצד המברך אומר
נברך לאלהינו שאכלנו משלו. והן ע׳
עונין ברוך אלהינו שאכלנו משלו ו׳
ובטובו חיינו. והוא חוזר ואומר ברוך
אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו ״
ומתחיל ברכת המזון ״ המסעד
בבית חתנים משיתחילו להתעסק ב׳
בצרכי סעודת נשואין עד שלשים
יום אחר הנשואין מברך שהשמחה
במעונו שאכלנו משלו. והם עונים ב׳
ברוך שהשמחה במעונו שאכלנו ש׳
משלו כו׳. ואם היו עשרה נברך לאלהי׳
שהשמחה במעונו וכו׳. והן עונין בר׳
אלהינו שהשמחה במעונו שאכלנו
כו׳. וכן סעודה שעושין אותה אח׳
אחר נשואין ומחמת הנשואין ע׳
עד שנים עשר חדש מברך שהשמחה
במעונו ״ הכל חייבין בברכת ה׳
הזמון כדרך שחייבין בברכת המזון
אפילו כהנים שאכלו קדשי קדשים
בעזרה וכן כהנים וישר׳ שאכלו כזית
ומאכלו הכהנים תרומה וישר׳ חולין
חייבין בזמון כחיובן בברכת המזון ״
נשים ועבדים וקטנים אין
מזמנין עליהן. אבל מזמנין לעצמן
ולא תהיה חבורה של נשים ועבדים
וקטנים מפני הפריצות. אבל נשים
לעצמן או עבדים לעצמן או קטנים

לעצמו ובלבד שלא יזמנו בשם ״
ואנדרוגינוס מזמנין לעצמן
אבל מזמנין לא לאנשים ולא לנשים
מפני שהוא ספק ״ והטומטום
אינו מזמן כלל ״ קטן היודע למי
מברכין מזמנין עליו ואע״פ
שהוא כבן שבע כבן שמונה
ומצטרף בין לזמון שלשה בין ל
לזמון עשרה לזמן עליו ועבדי
אין מזמנין עליו ״ אין
מזמנין אלא על מי שאכל כזית
פת ולמעלה ״ שבעה שאכלו פת
ושלשה אכלו עמהן ירק או ציר
וכיוצא בהן מצטרפין לזמן בשם
והוא שיהיה המברך מאוכלי ל
הפת ״ אבל ששה שאכלו פת
וארבעה ירק אין מצטרפין עד
שיהיו אוכלין הפת רוב הניכר ״
במה בעשרה אבל שלשה צריך
שיאכלו כל אחד מהן כזית פת
ואחר כך מזמנין ״ שנים
שאכלו וגמרו מלאכול ובא שלישי
ואם יכולין לאכול עמו כל ש
שהוא ואפילו משיור אוכלין ל
מצטרף עמהן ״ וחכם גדול
שבמסובין וכ׳ הוא שמברך לה׳
לכולן ואע״פ שלא בא אלא באחר
באחרונה ״ שלשה שאכלו כ
כאחד אינן רשאין לחלק וכן ל
ארבעה וכן חמשה וכן ששה
יש להן לחלק עד עשרה ועשרה
אינן רשאין לחלק עד עשרים
שכל זמן שיחלק תהיה ברכת
הזמון לכל חלק וחלק כזמון הכל
יש להן חלק ״ שלשה
בני אדם שבאו משלש חבורות
של שלשה שלשה אינן רשאין
לחלק ואם כבר זמן כל אחד ואחד
מהן בחבורה שלו רשאין לחלק

ואין חייבין בזמון שכבר זימנו ל
עליהן ״ שלשה שישבו לאכל
ואע״פ שכל אחד ואחד אוכל משלו
אינן רשאין לחלק ״ שתי
חבורות שהיו אוכלות בבית אחד
בזמן שמקצתן רואין אלו את ל
אלו מצטרפין לזמון אחד ואם ל
לאו אלו מזמנין לעצמן ואלו מז
מזמנין לעצמן ואם יש שמש
אחד ביניהן שהוא הולך ומשמש
לחבורה זו ולחבורה זו מצטרפין
לזמון ואע״פ שאין מקצת אלו ל
רואין מקצת אלו והוא שישמעו
שתיהן כל דבר המברך בביאור ״
שלשה שאכלו ויצא אחד
מהן לשוק קוראין לו כדי שיכוין ל
לשמע זה שהן אומרין ומזמנין
עליו והוא בשוק ויצא ידי חובתו
ולכשיחזור לביתו יחזור ויברך
ברכת המזון לעצמו ״ אבל
עשרה שאכלו ויצא אחד מהן ל
לשוק אין מזמנין עליו עד שיחזור
למקומו וישב עמהן ״
שלשה שאכלו כאחת וקדם אחד
מהן ובירך לעצמו מזמנין עליו
ויצאו השנים ידי חובתן והוא ל
לא יצא בזמון זה שאין זמון למ
למפרע ״ שנים שאכלו כאחת
כל אחד ואחד מברך לעצמו ואם
היה אחד יודע ואחד שאינו יודע
שיודע מברך בקול רם והשני ע׳
עונה אמן אחר כל ברכה וברכה ל
ויצא ידי חובתו ״ ובן מברך לאביו
ועבד מברך לרבו ואשה מברכת
לבעלה ויוצאין ידי חובתן ״ אבל
אמרו חכמים תבא מארה למי ל
שאשתו ובניו מברכין לו ״ במה ל
שיצאו ידי חובתן בזמן שאכלו
ולא שבעו חייבין לברך מדברי

סופרים ולפיכך מוציאין אותן ל
קטן או עבד או אשה מידי חוב
חובתן ״ אבל אם אכל ושבע שהוא ל
חייב בברכת המזון מן התורה ״
אין אשה או קטן או עבד
מוציאין אותו שכל החייב בדבר
מן התורה אין מוציאין אותו ל
מידי חובתו אלא החייב באותו
הדבר מן התורה כמוהו ״
הנכנס אצל אחרים ומצאן מבר
מברכין ברכת הזמון אם מצאו
המברך אומ׳ נברך כו׳ הוא עונה
ואחריו ברוך ומבורך ואם מצא
האומרין עונין ברוך שאכלנו כו׳
הוא עונה אחריו אמן ״

פרק ששי

כ׳

האוכל שמברכין עליו המוציא
צריך נטילת ידים תחלה וסוף ואף
על פי שהוא פת חולין ואע״פ ש
שאין ידיו מלוכלכות ואינו יודע להן
טומאה לא יאכל עד שיטול שתי ידיו
וכן כל דבר שטבולו במשקין צריך
נטילת ידים ״ כל המטיל ידיו
בין לאכילה בין לקרית שמע בין לת
לתפלה מברך בתחלה אשר קדשנו
במצותיו וצונו על נטילת ידים ״ שה
מצות חכמים היא שנצטוינו מן ל
התורה לשמוע מהן שנ׳ על פי התורה
אשר יורוך ״ ומים אחרונים
אין מברכין עליהן שאינן אלא מ
מפני הסכנה ולפיכך חייב אדם
להזהר בהן יותר ״ נטילת
ידים בין תבשיל לתבשיל רשות
רצה נוטל רצה אינו נוטל ״ ופירות
של חולין אינן צריכין נטילת ידים
בין בתחלה בין בסוף ״ וכל נוטל
ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח ״

כליות שהאוכל בו צריך נטילת ידים׳
באחרונה שמא יש בו מלח סדומי׳
או מלח שטבעו כמלח סדומית ה׳
שיעביר ידיו על עיניו ויסמא ומפני
זה חייבין לטול ידים בסוף כל ס׳
סעודה מפני המלח ובמלחמה פטור׳
מנטילת ידים בתחלה מפני שהן
טרודין וחייבין באחרונה מפני
הסכנה ״ עד היכן נטילת יד׳
ידים עד הפרק וכמה שיעור ה׳
המים רביעית לכל שתי ידים וכל
שחוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ה׳
ידים ׳ וכל העולה למדת המקוה
עולה לשיעור רביעית ׳כל הצריך
נטילת ידים אם הטביל ידיו במי
מקוה אינו צריך דבר אחר ואם
הטבילן במים שאין בהן שיעור
מקוה או במים שאובין שבקרקע
לא עשה כלום שאין המים הב׳
השאובין מטהרין את הידים
אלא בנטילה ״ כל הנוטל
ידיו צריך להזהר בארבעה דברי׳
שהמים עצמן לא יהיו פסולין ל׳
לנטילת ידים ׳ובשיעור שיהיה
שהן רביעית לכל שתי ידים׳ ובכלי
שיהיה המים שנוטלין בהן בכלי׳
ובנוטל שיהיו המים מכח נותן ״
וארבעה דברים פוסלין את
המים שנוי מראה וגלוי ועשיית
מלאכה בהן והפסד שמונע את
הבהמה מלשתות מהן ׳ כיצד מים
שנשתנו מראיתם בין בכלים בין
בקרקעות בין מחמת דבר שנפל
לתוכן בין מחמת מקומן ׳הרי ה׳
אלו פסולין ׳ואם נתגלו גלוי האוסר
אותן מן השתיה נפסלו לנטילת
ידים ״ כל מים שנעשה בהן מלאכ׳
נעשו שופכין ופסולין לנטילת ידים׳
כיצד מים שאובין שהדיח בהן ה׳

כלים או ששרה בהן פתו וכיוצא
בזה בין בכלים בין בקרקעות פסול׳
לנטילת ידים ׳הדיח בהן כלים מוד׳
מודחין או חדשים אין פסלן ״
מים שהנחתום מטביל את הכעכין
פסולין ושהוא חופן מהן כשעת
לישה כשרים ׳שהמים שבחפניו ל׳
הן שנעשה בהן מלאכה אבל המים
שחפן מהן הרי הן בכשרותן ״
כל מים שנפסלו משתיית הכלב
כגון שהיו מרים או מלוחין או ל׳
עכורים או ריח רע עד שלא ישתה
מהן הכלב בכלי פסולין לנטילת ל׳
ידים ובקרקעות כשרים להטביל ״
חמי טבריא במקום שהן מ׳
מטביל בהן את הידים אבל אם נטל
מהן בכלי או שהפליג מהן אמה ל׳
למקום אחר אין נוטלין מהן לא
ראשונים ולא אחרונים מפני ל׳
שאינן ראוין לשתיית הבהמה ״
יש לנוטל ליתן על ידיו מעט
מעט עד שיתן כשיעור ואם נתן
הרביעית כולה כשטיפה אחת כשר
ובלבד שירחץ ידיהן כדי שיבוא בינ׳
בינהן המים ויהיה באותה השט׳
השטיפה כדי רביעית לכל אחד
ואחד ״ אין נותנין לידים לא
בדפנות הכלים ולא בשולי המחץ ל׳
ולא בחרסים ולא במגופת החבית
ואם תקן המגופה לנטילה נוטלין
ממנה לידים ׳וכן החמת שתקנה
נותנין בה לידים ״ אבל שק וקופ׳
אעפ״י שתקנן אין נותנין מהן ל׳
לידים ולא יתן לחברו בחפניו שאין
חפניו כלי וכלים שבירה המטהרת
אותן מידי טומאה אין נותנין מהן
לידים מפני שהן שברי כלים ״
כל הכלים נוטלין לידים ואפילו כ׳
כלי גללים וכלי אדמה והוא שיהיו

שלמים ״ כלי שאינו מחזיק ר׳
רביעית או שאין בו רביעית אין
נותנין ממנו לידים ״ הכל
כשרין ליתן לידים ואפילו חרש שוט׳
וקטן ואם אין שם אחר מניח הכלי
בין ברכיו ונוטל על ידיו ׳או יטה ה׳
החבית על ידיו ויטול ״ או נוטל
ידו אחת ויצק בה על זו וחוזר ויצק
כראשונה על השניה ׳והקוף נוטל
לידים ״ השוקת שדולה אדם
בידו או בגלגל ונותן לתוכה והמים
נמשכין ממנה באמה והולכין ומ׳
ומשקין הירקות או הבהמה והכ׳
והניח ידו בשוקת ועברו המים
ושטפו על ידיו לא עלתה לו נטילה
שהרי אין כאן נותן על ידיו ׳ואם
היו ידיו קרובות לשפיכת הדלי ל׳
עד שמגיעו שטפו על ידיו מכח
נתינת האדם עלתה לו נטילה ״
מים שנסתפק לו אם נעשה מהן
מלאכה או לא נעשה אם יש בהן ה׳
כשיעור או שאין בהן אם הן טהורין
או טמאין ׳ספק נטל ידיו ספק לא
נטל ידיו ספקו טהור שכל ספקו ש׳
שבטהרות ידים טהור ״ מים
הראשונים צריך שיגביה
ידיו למעלה עד שלא יצאו מים
שחוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את
הידים והאחרונים צריך שישפיל ל׳
ידיו למטה כדי שיצא כל כח המלח
שנגע ידיו ״ מים הראשונים
נוטלין בין על גבי כלי בין על גבי ק׳
קרקע ואחרונים אין נוטלין בחמין
והוא שיהיו חמין שהיד סולדת
בהן מפני שאינן מעבירין את הזו׳
הזוהמא שאינו יכול לשפשף בה׳
בהן אבל אם היו פושרין נוטלין ל׳
מהן באחרונה ״ נטל אדם ה׳
ידיו שחרית והתנה עליהן כל היום

ואינו

ואינו צריך ליטול ידיו לכל אכילה ו
ואכילה והוא שלא הסיח דעתו א'
אבל אם הסיח דעתו אמן צ'
צריך ליטול ידיו בכל עת שיצריך
נטילה · לא יאחז את ידיו מפעה
ויאכל בהן פת או דבר שטבולו ב'
במשקה אע"פ שלא נטל את ידיו
המאכיל לאחרים אינו צריך נטי'
והאוכל צריך נטילת ידים אע"פ
שאינו נוגע במאכל אלא אחר הוש'
המאכל והוא הדין לאוכל מאגריפה
שצריך נטילת ידים · אוסר
לאוכל מי שלא נטל ידיו אע"פ
שהוא נותן לתוך פיו · ואסור
לזלזל בנטילת ידים ויצוו הרבה
עד חכמים על נטילת ידים והז'
והזהירו על הדבר אפילו אין לו
מים אלא כדי שתיה נוטל מקצתן
ידיו ואחר כך אוכל ושותה מק'
במקצתן · צריך אדם לנגב ל'
את ידיו ואחר כך אוכל וכל האו'
האוכל בלא ניגוב ידים כאוכל לחם
טמא · וכל הנוטל ידיו באחרונה
ונגב ואחר כך מברך תכף לנטי'
ידים ברכת המזון ולא יפסיק בכ'
בינתן בדבר אחר אפילו לשתות
מים אחר שנטל ידיו באחרונה
אסור עד שיברך ברכת המזון ·

פרק שביעי

מנהגות

רבות נהגו חכמי ישר' בסעודה
וכולן דרך ארץ ואלו הן כשכב'
כשנכנסין לסעודה הגדול שבכ'
שבכולן היה נוטל ידיו תחלה ה'
ואחר כך נכנסין · ויושבין ה'
מסובין וגדול מיסב בראש ושני
לו למטה ממנו · היו שלש מ'
מטות גדול ראשון מיסב בראש
שני לו למטה ממנו שלישי לו למט'
ממנו · בעל הבית מברך המוציא
לחם ומשלים הברכה ואחר כך ה'
בוצע · והאורח מברך ברכת
המזון · אין הבוצע רשאי לבצוע
עד שיביאו מלח ולפתן לפני כל אחד
ואחד אלא אם כן נתכוונו לאכול
פת חריבה ואינו בוצע לא פרוס'
קטנה מפני שנראה כצר עין ה'
ולא פרוסה יתר מכביצה מפני ה'
שנראה כרעבתן · ובשבת
יש לו לבצוע פרוסה גדולה ואינו
בוצע אלא במקום שבשל יפה יפה
מצוה על המובחר לבצוע מככר
שלימה אם היתה שם שלימה ה'
של שעורים ופרוסה של חטים
מניח פרוסה בתוך שלימה ובוצע
משתיהם כדי שיבצע מחטים
ומשלימה · בשבת ובימים טו'
טובים חייב לבצוע על שתי ככרו'
נוטל שתיהן בידו ובוצע אחת ה'
מהן · הבוצע נותן פרוסה
לפני כל אחד ואחד והאחד נוטל ה'
בידו ואינו נותן ביד האוכל אלא ה'
אם כן היה אוכל והבוצע הוא ש'
פושט ידיו תחלה ואוכל · ואין ה'
המסובין רשאין לטעום עד ש'
שיטעום המברך · ואין הבוצע
רשאי לטעום עד שיכלה אמן מפי
רוב המסובין · ואם רצה הבוצע
לחלוק כבוד לרבו או למי שהוא ה'
גדול הימנו בחכמה ויניחנו לפשט
ידיו קודם לו הרשות בידו ·
שנים ממתינין בקערה זה לזה ש'
שלשה אין ממתינין · גמרו מהן
שנים השלישי מפסיק גמר אחד ואין
השנים אין מפסיקין לו אלא אוכ'
אוכלין והולכין עד שגומרין ·
אין משיחין בסעודה כדי שלא ה'
יבא לידי סכנה · ומפני זה אם בא להם
יין בתוך המזון כל אחד ואחד מב'
מברך לעצמו · שאם בירך אחד
וענה העונה אמן כשעה הבליעה
יבא לידי סכנה · ואין מסתכלין
בפני האוכל ולא במנתו שלא לה'
לבישו · השמש העומד לפני
המסובין אינו אוכל עימהן
ודרך רחמניות ליתן לתוך פיו מכל
תבשיל ותבשיל כדי ליישב דעתו ואם
נתנו לו יין מברך על כוס וכוס שנו'
שנותנין לו מפני שאין שתייתו
תלויה ברצונו אלא ברצונם ·
יצא אחד מהם מן המסובין לה'
להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס
דבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ה'
ידיו ונכנס ואם היו מסובין לשת'
לשתיה נכנס ויושב במקומו ומו'
ונוטל ידיו ואחר כך מחזיר פניו
לאורחין · ולמה נוטל במקומו
שמא יאמרו לא נטל ידיו שאין
שם אכילה · אין מניחין בשר
חי על הפת ואין מעבירין כוס על
הפת ולא את התבשיל ולא את ה'
האוכלין שאין להן קליפה כגון תא'
תאנים וענבים ותותים מפני שהן
נמאסים · ומותר להמשיך יין
בצנורות בבתי חתנים וזורקין ל'
לפניהם קליות ואגוזים בימות
החמה אבל לא בימות הגשמים
מפני שנמאסים ואין נוטלין ל'
ידים ביין בין חי בין מזוג · וכן
אין מפסידין שיור אוכלין ומש'
ומשקין דרך בזוי ובעיטה ·
אסור לאורחים ליטול כלום ממה
שלפניהם וליתן ביד בנו או בתו
של בעל הבית שמא יתבייש בעל
הסעודה שהרי אין לו אלא מה
שהביא לפניהם ונמצאו הקטני'

עטלין אותו ההולכין · לא ישלח אד
אדם לחבירו חבית יין ושמן על
על פיה · שמא ישלח לו אדם חבי
שכולה יין וידמה שהוא שמן
ושמן הוא שעל פיה בלבד ויזמין
אורחים ויתביישו · וכן כל כיוצא
בדברים האלו המביאין לידי בוש
בושה · לבעל סעודה אסורין ·
גמרו מלאכול מסלקין את השולחן
ומכבדין את המקום שאכלו בו ר
ואחר כך נוטלין את ידיהם שמא
ישאר שם פירורין שיש בהן כ
כזית שאסור להלך עליהם ולהתן
עליהם · אבל פירורין שאין בהן
כזית מותר לאבדן ביד ·
הביאו להם מים לנטילה כל שהוא
שיברך ברכת המזון הוא נוטל
ידיו כדי שלא ישב הגדול וידיו מ
מזוהמות עד שיטול אחר וש
ושאר המסובין נוטלין ידן בסוף
זה אחר זה ואין מכבדין בידים
מזוהמות ולא בדרכים ולא בגשרי
ולא בפתח הראוי למזוזה ובשע
כניסה · גמרו ליטול ידיהן ונגבו
ידיהן ובירכו ברכת המזון והביאו ל
את המוגמר הגדול שבירך ברכת
המזון הוא מברך על המוגמר ושל
עונין · ואם היה שם יין של כוס
ברכה ובשמים מביאין כוס ומחזיק
רביעית או יתר על רביעית ומביאי
בשמים אוחז את היין בימינו ואת
הבשמים בשמאלו ומברך ברכת
המזון · ואחר כך מברך על היין ו
ואחר כך מברך על הבשם · ואם
היה הבשמים שמן ערב וכיוצא
בו טוחו בראש השמש · ואם היה
השמש תלמיד חכמים טוחו כל
בכותל כדי שלא יצא מבושם לש
לשוק · ואעפ שאין ברכת המזון

צריכה יין אם בירך על היין כמנהג
שאמרנו צריך שיריח הכוס של
ברכה ומפנים וישטוף אותו מב
ומבחוץ וימלאהו יין חי וכיון ש
שיגיע לברכת הארץ נותן לתוכו
מעט מים כדי שיהיה ערב לשת
לשתיה ואין משיחין על כוס של
ברכת המזון אלא הכל שותקין
עד שתכלה ברכת המזון והיין
וישותה ·

פרק שמיני

ט

פירות האילן מברכין עליהן בתח
בתחלה בורא פרי העץ ובסוף בור
נפשות רבות חוץ מחמשת המ
המינין הכתובים בתורה והן ענ
ענבים ורמונים ותאנים וזתים ות
ותמרים שהוא מברך עליהן מב
אחת מעין שלש ועל פירות האר
והירקות מברכין עליהן בתחלה
בורא פרי האדמה ולבסוף בורא
נפשות · ודברים שאין גדולתן
מן הארץ כגון בשר וגבינה ודגים
וביצים ומים וחלב ודבש ומוצצו
כהן בתחלה מברך שהכל ולבסוף
בורא נפשות רבות · והשותה מים
שלא לרוות צמאו אינו טעון ברכ
לא לפניו ולא לאחריו · הסוחט
פירות והוציא מהן משקין מברכ
עליהן בתחלה שהכל ולבסוף בורא
נפשות רבות חוץ מן הענבים ומ
והזתים שעל היין הוא מברך תחלה
בורא פרי הגפן ולבסוף ברכה אחת
מעין שלש · ועל השמן בתחלה
הוא מברך בורא פרי העץ · בד
שהיה חושש בגרונו ושותה מן
השמן עם מי השלקות וכיוצא
בהן שהרי נהנה בשתייתו · אבל

אם שתה השמן לבדו או שלא היה
חושש בגרונו מברך עליו שהכל
שהרי לא נהנה בטעם השמן ·
פירות או ירקות שדרכן לה
להאכל חיין אם בשלן או שלקן
מברך עליהן בתחלה שהכל ולבס
ולבסוף בורא נפשות רבות ·
וירקות שדרכן להאכל שלוקין
כגון כרוב ולפת אם אכלן חיין
מברך עליו שהכל · ודברים שדרכן
להאכל חיין ומבושלין · אכלן בין
חיין בין מבושלין מברך עליהן
בתחלה ברכה הראויה להן · אם היו
פירות עץ מברך בורא פרי העץ ·
ואם היו פירות האדמה מברך בור
פרי האדמה · ירקות שדרכן ל
להשלק ששלק מברך על מי שלק ·
שלהן בורא פרי האדמה והוא ש
ששלק לשתות מימיהן שמימי
השלקות כשלקות במקום שדרכן
לשתותן · דבש תמרים מברכ
עליו תחלה שהכל · אבל תמרים ש
שמעכן ביד והוציא גרעינין של
שלהן ועשאן מהן עיסה מברך
עליהן בתחלה בורא פרי העץ ול
ולבסוף ברכה אחת מעין שלש ·
הקנים המתוקים שסוחטין
אותן ומבשלין מימיהן עד שיקפ
וידמה למלח · כל הגאונים אומר
שמברכין עליהן בורא פרי האדמה
ואני אומר · שאין זה פרי ואין מב
מברכין עליו אלא שהכל · לא יהיה
דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי
האור · גדול מדבש תמרים שלא
נשתנה על ידי האור ומברכין
עליו שהכל · הקור והוא ראש
הדקל כמו שהוא עץ לבן מברך
עליו בתחלה שהכל · קפרס של
צלף מברך עליו בורא פרי האדמה ·

ומפני שאינן פרי והאזובינות של
עלה הן הפרי שהן כעורת התמרי
דקין קטנים ומברך עליהן בורא
פרי העץ ״ השלפין והזנגבילי
בזמן שהן רטובין ומברך עליהן ב׳
בורא פרי האדמה ׳ואם יבשין אינן
טעונין ברכה לא לפניהם ולא לא
לאחריהם מפני שהן תבלין ואינן
אוכל וכן אוכלין שאינן ראוין לשתי
ושתיה אינן טעונין ברכה לא לפני
ולא לאחריהם ״ הפת שעשאה
היין שהקריש ותבשיל שעכרה
עירתן והעכלות שהן פגין והשו׳
והשכר והחומץ והגבינה והאוה
והכמהין והפטריות על כולן הוא
מברך תחלה שהכל נהיה בדברו׳
וכל שמברכין לפניו שהכל ומבר׳
לאחריו בורא נפשות רבות ׳וכל
הטעון ברכה לאחריו טעון ברכה
לפניו ״ שמרים שנתן עליהן
שלשה והוציא ארבעה מברך על
עליהן בורא פרי הגפן שזה יין מ׳
מזוג הוא׳ הוציא פחות מארבעה
שאין בהן טעם יין מברך עליהן ש׳
שהכל תחלה ״ בירך על פירות
האילן בורא פרי האדמה יצא ׳ב׳
ועל פירות הארץ בורא פרי העץ
לא יצא ׳ ועל הכל אם בירך שהכל
נהיה בדברו יצא ואפילו על הפת
ועל היין ״ לקח כוס של שכר
בידו והתחיל הברכה על מנת לומר
שהכל וטעה ואמ׳ בורא פרי הגפן׳
אין מחזירין אותו וכן אם היו ל׳
לפניו פירות הארץ והתחיל הבר׳
הברכה על מנת לומ׳ בורא פרי הא׳
האדמה וטעה ואמ׳ בורא פרי הע׳
העץ אין מחזירין אותו ׳וכן אם
היו לפניו תבשיל של דגן ופתח
על מנת לומ׳ בורא מיני מזונות ב׳

וטעה ואמ׳ המוציא לחם יצא ומפני
שבשעה שהזכיר את השם ואת
המלכות שהן עיקר הברכה לא ל׳
נתכוון אלא לברכה הראויה לאותו
המין ׳ והאומר ולא היה בעיקר ה׳
הברכות טעות אע״פ שטעה בסו׳
בסופה יצא ואין מחזירין אותו ״
כל הברכות האלו אם נס׳
נסתפק לו אם בירך אם לא בירך ה׳
אינו חוזר ומברך לא בתחלה ולא
בסוף מפני שהן מדברי סופרים ״
שכח והכניס אוכלין לתוך
פיו בלא ברכה אם היו
משקין בולען ומברך
עליהן בסוף ׳ואם היו פירות שאם
זורקן נמאסו כגון תותים וענבים
מסלקן לצד אחד ומברך ואחר כך
בולען ואם אינן נמאסין כגון פולים
ואפונים פולטן מפיו עד שיברך
ומחזירן לפיו ואחר כך אוכל ׳היו לפניו
מינין הרבה אם היו ברכותיהן שוות
מברך על אחת מהן ופוטר את ה׳
השאר ׳ואם אין ברכותיהם שוות
מברך על כל אחד ואחד מהן ברכה
הראויה לו ואיזה מהן שירצה ה׳
להקדים מקדים ואם אינו רוצה
בזה יותר מזה אם יש ביניהן אחד
משבעת המינין עליו הוא מברך
תחלה ׳וכל הקודם בפסוק קודם
לברכה ׳ והשבעה הן האמורין ב׳
בפסוק זה ארץ חטה ושעורה
וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן
ודבש ׳ ודבש זה הן התמרים והת׳
והתמרים קודמין לענבים שהתמ׳
שהתמרים שני לארץ ׳והענבים
שלישי לארץ ׳ ברכה אחת מעין
שלש של חמשת מיני הפירות
ושל יין היא של מיני דגן אלא ה׳
שעל הפירות הוא אומ׳ על העץ

ועל פרי העץ ועל תנובת השדה
ועל ארץ חמדה כו׳ ״ ועל היין
הוא אומ׳ על הגפן ועל פרי הגפן ו׳
ועל תנובת השדה כו׳ ״ וחותם
כשתיהן על הארץ ועל הפירות ״
ואם היה בארץ ישר׳ חותם על הא׳
הארץ ועל פירותיה ״ ויש
שמוסיף בברכה שמעין שלש קו׳
קודם חתימה כי אל טוב ומטיב אתה
ואתה שהיא מעין ברכה רביעית׳
ויש מי שאומ׳ שלא תקנו ברכה
רביעית אלא בברכת המזון בלבד ״
שתה יין ואכל תמרים ואכל
תבשיל של חמשת המינין מברך
באחרונה ככה ב״א י״י אלהינו מ״ה
על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן
ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פרי ה׳
העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ
חמדה כו׳ וחותם ב״א י״י על הארץ
ועל המחיה ועל הפירות ״
אכל אם יאכל בשר ושתה יין מבר׳
בסוף על זה בפני עצמו ועל זה
בפני עצמו ׳ אכל תאנים או ענבים
ותפוחים ואגסים וכיוצא בהן מה׳
מברך בסוף ברכה אחת מעין שלש
ההיא כוללת הכל מפני שכולן פירו׳
העץ ״ וכן כל כיוצא בזה ״

פרק תשיעי

כשם
שאסור לאדם להנות מאוכל או מ׳
במשקה קודם ברכה כך אסור לו
להנות בריח טוב בלא ברכה וכיצד
מברכין על ריח טוב אם היה זה ד׳
שיש לו הריח עץ או מין העץ ל׳
מברך בורא עצי בשמים ״
ואם היה עשב או מין העשב
מברך בורא עשבי בשמים ׳ואם
אין עץ לא היה לא מן העץ ולא

וריח ... ואתרוג וכל כיוצא בו שנטלו לאכלו
והעלה ריח ... עד שהריח כיון שלא נטלו על להריח
וכן אתרוג שהריח בו כת' רבי שלא נעשה להריח אין מברכין
עליו ואם נטלו להריח כתב לרבינו שמברך עליו עכ״ל

אבל הנודמה כגון האזוב שהוא עץ ה'
החיה מברך בורא מיני בשמים ואם
היה פרי הראוי לאכילה כגון אתרוג
ותפוח מברך שנתן ריח טוב בפירו'
ועל הכל אם לא' בורא מיני בשמי'
יצאו ״ אין מברכין על המוגמר
עד שתעלה תמרתו ״ וכיצד מברכי'
עליו אם היה זה הגשם עץ מברכי'
עצי בשמים ואם היה עשבים ל'
עשבי בשמים ואם היה ממין חיה
וכיוצא בה מברכין מיני בשמים ״
שמן של אפרסמון וכיוצא ב'
בו מברך בורא שמן ערב ואם' שמן
זית שכבשו או שטחנו עלי שאור
ריחו נודף מברך עליו בורא עצי ב'
בשמים ״ שמן שבשמו כגון
שמן המושחה מברך עליו בורא ה'
מיני בשמים ׳ הביאו לפניו שמן ו'
והדס מברך על ההדס ופוטר את
השמן ומפני שברכה אחת לשניהם
והיו עצי בשמים ״ היו לפניו ג'
בושם שהוא עץ ובושם שהוא ה'
עשב אין ברכה אחת מהן פוטרת
את חברו אלא מברך על זה לעצמו
ועל זה לעצמו׃ הביאו לפניו יין ושמן
אוחז יין בימינו ושמן בשמאלו ומ'
ומברך על היין ושותה וחוזר ומברך
על השמן ומריח בו וטחו בראש ה'
השמש ׳ ואם היה השמש תלמיד
חכמים טחו בכותל ״ דבר שהוא ל'
ספק אם הוא מעץ אם מן האדמה
מברך עליו בורא מיני בשמים ״
נכנס לחנותו של בשם שיש
בה מינין הרבה מברך עליו בורא
מיני בשמים ׳ אם ישב שם כל היום
אינו מברך אלא פעם אחת נכנס ה'
ויוצא מברך על כל פעם ופעם ״
השושנה ושתלי החוים מברכין עליו
בורא עצי בשמים ׳ כרכום של גנה ה'

מברך עצי בשמים ׳ ושל שדה בורא ה'
עשבי בשמים ״ הוורד ומי
הוורד והלבונה והמוסטכי וכיוצא
בהן בורא עצי בשמים ״ שלשה
מיני ריח טוב אין מברכין עליהן
ואלו הן ריח טוב שאסור להריח
בו׳ וריח טוב שעשוי להעביר ה'
ריח רע׳ וריח טוב שלא נעשה ל'
להריח בעצמו של ריח זה ׳ כיצד בשמים
של ע״ז ובשמים של ערוה אף העשוי
אין מברכין עליהן לפי שאסור ל'
להריח בהן ״ בשמים שלמתים
ובשמים של בית הכסא ושמן
העשוי להעביר הזוהמא
אין מברכין עליהן לפי שנעשו ל'
להעביר ריח רע׳ ריח שמגמרין ומגמר
בו את הכלים ואת הבגדים אין ל'
מברכין עליו לפי שלא נעשה להריח
בעצמו של מוגמר ״ וכן המריח
בבגדים שהן מוגמרין אינו מברך
לפי שאין שם עיקר בושם אלא
ריח בלא עיקר ״ בשמים
של מסיבה של גוים אין מברכין
עליהן שסתם מסיבת גוים לע״ז ״
היה מהלך חוץ לכרך והריח
ריח טוב אם רוב העיר גוים אינו
מברך נתערב ריח שמברכין עליו ב'
בריח שאין מברכין עליו הולכין א'
אחרי הרוב ״

פרק עשירי ׃

ברכות
ההודאות ודברים אחרים שאין בהן
פתיחה ולא חתימה תקנו חכמי'
דרך שבח והודיה ולהקדוש ב״ה
כמו ברכות התפלה שכבר כתבנו
ואלו הן ״ הבונה בית חדש ׳ וה'
והקונה כלים חדשים בין יש לו
כיוצא בהן בין אין לו מברך ברוך

אתה ה' אלהינו מ״ה שהחיינו וקיימ'
והגיענו לזמן הזה ״ וכן הרואה
חבירו לאחר שלשים יום מברך ש'
שהחיינו ׳ ואם ראהו לאחר שנ'
שנים עשר חדש מברך בא״י ה'
אלהינו מ״ה מחייה המתים ״
הרואה פרי המתחדש משנה ל'
לשנה בתחילת ראייתו מברך שהח'
שהחיינו ״ שמע שמועה טו'
טובה מברך הטוב והמטיב ״
שמע שמועה רעה מברך דיין ה'
האמת ״ וחייב אדם לברך על ה'
הרעה בטובת נפש כדרך שמברך
על הטובה בשמחה ׳ שנ' ואהבת
את ה' אלהיך ׳ ובכל מאודך ׳ ובכל' אהב'
זו היתירה שנצטוינו בה שאפילו
בעת שיצר לו יודה וישבח בש'
בשמחה ״ הגיע אליו טובה או ל'
ששמע שמועה טובה אף על פי ל'
שהדברים מראין שרעה היא גורמת
לו טובה מברך דיין האמת׳ שאין
מברכין על העתיד אלא על מה ל'
שאירע עתה ״ ירדו גשמים כו'
אם יש לו שדה מברך שהחיינו ׳
ואם היתה שלו ושל אחרים מברך
הטוב והמטיב ׳ ואם אין לו שדה
מברך מודים אנחנו לך ה' אלהינו
על כל טפה וטפה שהורדת לנו ל'
ואלו פינו מלא שירה כים ולשוני'
רנה כהמון גליו ושפתותינו ש'
שבח כמרחבי רקיע ׳ ועינינו מ'
מאירות כשמש וירח וידינו פר'
פרושות וכו' עד ויברכו את שמך
ה' אלהינו בא״י אל רוב ההודאות ול'
התשבחות ״ ומאימתי
מברכין על הגשמים משירבו ה'
המים על הארץ ויעלו אבעבועות
מן המטר על פני המים ואלו הן ה'
האבעבועות זה לקראת זה ״

וכת' הר״ם ה״ה על
מוגמר ומוסקוטכי
ופרי עץ הו מברכי'
על ריחו כעל של
אתרוג״

מכל מה״ם כת' שעל
שושני' מברך בורא
עשבי בשמים עכ״ל

פי' דרווק חבירו
החביב לו ושמח
בראותו עכ״ל

וכן פרש״י גבי חדש
ראוי מרא ...
מערבי ...
... שני ...
וכן כת' בספר ...
כתב ... יש ש'
שואלין ומשיבות
כתב ... כשם
רב שרירא גאון
שאין מברכי' שהחי'
אלא בפרי המתחדש
מזמן לזמן עכ״ל
שמע שמועה כת'
בספר אם היא טוב
לו ולאחרי' וכן יש
כעמוד בסמוך עכ״ל

וגר' בגמ' משיצא
חתן לקראת כלה
ופי' בספר ושל ...
המחבר ... רש״י
פי' כשתפול טיפה
יורד גשמי' שעל
הקרקע קופצים
ובועים לקראה
וכעורך פי' ... כל
שהשוק' ...
מלאים מים ושן
ושופכי' משוק זה וכן
וכוגעים זה בזה עכ״ל

והקונה כלים כו' ואפי' קנה וחזר וקנה כר' יוחנן וגבי רב הונא
ואמ' דרווק קנים וכלים חשובי' דומיא דבית חדש אבל דבר
קטן שאינו כל כך חשוב כגון מנעלים וחלוק של פשתן וכו'
וכן בגלוים וכה״ג אינו צריך לברך שהחיינו ירושלמי אומ'
חייב לומר ... דברים חדשים אלא אפי' שחק' כמלו ...
חדשי' וכת' רבי' יהוד' דווק' שחק' החשובים כעין חדשים
עכ״ל

אומרו לו את אביו ויורשתו אום יש לו
עמו אחים מברך בתחלה דיין ה'
האמת ואחרכך מברך הטוב וה'
והמטיב ״ ואם אין עמו אחים
מברך שהחיינו קיצרו של דבר
כל טובה שהיא לו ולאחרים מברך
הטוב והמטיב וטובה שהיא לו ל'
לבדו מברך שהחיינו ״
ארבעה צריכין להודות חולה ש'
שנתרפא וחבוש שיצא מבית ה'
האסורים ויורדי הים כשיעלו ה'
והולכי דרכים כשיגיעו ליישוב
צריכין להודות בפני עשרה וש'
ושנים מהם חכמים שנ' וירוממוהו
בקהל עם ובמושב זקנים יהללוהו ״
וכיצד מודה עומד בפניהם
ביניהם ״ ומברך בא״י אלהינו מ״ה
הגומל לחייבים טובות וכל השומע
אומ' שגמלך טוב הוא יגמלך סלה
הרואה מקום שנעשו בו נסי'
לישר' כגון ים סוף ומעברות הי'
הירדן מברך בא״י אלהינו מ״ה שע'
שעשה נסים לאבותינו במקום הזה
וכן כל מקום שנעשה בו נס לרבים
אבל מקום שנעשה בו נס ליחיד אות'
היחיד ובנו ובן בנו מברך בא״י אלהי'
מ״ה שעשה לי נס במקום הזה ״
הרואה גוב אריות וכבשן האש ל'
מברך ברוך אתה יי אלהינו מ״ה שנתן
ארך אפים לעוברי רצונו ״ מקום
שנעקרה ממנו ע״ז אם ארץ ישר'
מברך שעקר ע״ז מארצנו ואם ב'
חוצה לארץ הוא מברך שעקר
ע״ז מן המקום הזה ואומ' כשתמן
כשם שעקרת מן המקום הזה כ'
כן תעקור מכל המקומות והשב
לב עובדיהן לעבדך ״ הרואה
בתי ישר' ביישובן מברך בא״י אלה'
מ״ה מציב גבול אלמנה ״ בחורבנן

אומ' דיין האמת ״ הרואה קברי
ישר' מברך בא״י אלהינו מ״ה אשר
יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין
וכלכל אתכם בדין והמית אתכם
בדין ועתיד להקים אתכם לחיי ה'
העולם הבא בדין בא״י מחיה המ'
המתים ״ הרואה שש מאות
אלף אדם כאחד אם גוים הם אומר
בושה אמכם וחפרה יולדתכם הנה
אחרית גוים ארץ ציה ושממה ״
ואם ישר' הן ובארץ ישראל
מברך בא״י חכם הרזים ״
הרואה מחכמי אומות העולם
מברך בא״י אלהינו מ״ה שנתן מח'
מחכמתו לבשר ודם ״ הרואה
מלכי ישר' מברך שנתן מכבודו
ליראיו ״ מלכי אומות העולם
מברך שנתן מכבודו ל'
לבשר ודם ״ הרואה את ה'
הכושי ואת המשונין בצורת פנים
או באיברים מברך בא״י אלהינו
מ״ה משנה הבריות ״ ראה
סומא או קטע ומוכי שחין ובה'
ובוהקנין וכיוצא בהן מברך בא״י
מ״ה דיין האמת ״ ואם נולדו כן ל'
ממעי אמן מברך ברוך משנה
הבריות ״ הרואה בריות טובות
ומתוקנות ביותר ואילנות טובות
מברך שככה לו בעולמו ״ היוצא
לשדות ולגנות בימי ניסן ורואה א'
אילנות פורחות וניצנים עולים מב'
בא״י אלהינו מ״ה שלא חסר בעולמו
כלום וברא בו בריות טובות ואילנ'
כדי להתנאות בהן בני אדם ״
על הרוחות שינשבו בזעף על
הברקים ועל הרעמים ועל קול ה'
ההרה שתשמע בארץ כמו ר'
רחים גדולים ועל האור שבאויר
שיראו כאלו הם כוכבים נופלים

ורצים ממקום למקום או מהו כן
כוכבים שהן כזנב על אחד מאלו
מברך ברוך שכחו מלא עולם ה'
ואם רצה מברך עושה בראשית
על ההרים ועל הגבעות ועל
המדברות ועל הימים ועל הנהרות
אם ראה אחד מהן אחר שלשים
מברך עושה בראשית ״
הרואה את הים הגדול משלשים
יום לשלשים יום או יותר מברך
בא״י אלהינו מ״ה העושה את הים
הגדול ״ הרואה קשת בענן ה'
מברך בא״י אלהינו מ״ה זוכר הברי'
נאמן בבריתו וקיים במאמרו ״
הרואה לבנה בחידושה מברך
ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם
אשר במאמרו ברא שחקים וברוח
פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם
שלא ישנו תפקידם ששים ושמ'
ושמחים לעשות רצון קונהם פ'
פועלי אמת שפעולתו אמת וללבנה
אמר שתתחדש עטרת תפארת
לעמוסי בטן שהן עתידין להתחדש
כמותה ולפאר ליוצרם על כבוד ש'
מלכותו בא״י מחדש חדשים ״
צריך לברך בברכה זו מעומד
שכל המברך על החדש בזמנו כא'
כאלו הקביל פני שכינה ואם לא ב'
ברך עליו בלילה הראשון יש לו ל'
לברך עליו עד ששה עשר יום ש'
בחדש עד שתמלא פגימתו ״
הרואה את החמה ביום תקופת ה'
ניסן של תחלת המחזור של שמנה
ועשרים שהתקופה בתחלת ליל
רביעי כשרואה אותה ביום רביעי
בבקר מברך עושה בראשית ״
וכן כשתחזור הלבנה לתחלת מזל
טלה בתחלת החדש ולא תהיה ב'
נוטה לא לצפון ולא לדרום וכן ב'

[illegible]

וכשיבקש לצאת ל׳ ומשה מן המוסר להתפלל תפילת הדרך
הדרך והוא כלשון רבים יהי רצון מלפניך יי׳ אלהי׳ ואלהי אבותי
שתוליכנו לשלום כו׳ ותפלה זאת מעומד ומפני שאין דומה
[illegible] כל פרסה ובתוך פרסה ויחתום חוץ לפרסה ותפלה זו
חתימה [illegible] ״

כשיחזיר כל כוכב וכוכב ומחשבת
הכוכבים המשוערים להתחלת מזל
טלה ולא יהיה נוטה לא לצפון
ולא לדרום זכו כל עת שיראה
מזל טלה עולה מקצת המזרח על
כל אחד ואחד מברך עושה בראשית ״
הרואה בתי [illegible]
בישובן אומ׳ בית גוים יסח ייי ״
בחורבנן אומ׳ אל נקמות ייי וכו׳ ״
רואה את קברי [illegible] אומ׳
בושה אמכם וכו׳ הנכנס למרחץ
למרחץ אומ׳ יהי רצון מלפניך ייי
אלהי שתכניסני לשלום ותוציאני
לשלום ותצילני מזה וכיוצא בו
לעתיד לבא ״ וכשיצא מן המרחץ
אומ׳ מודה אני לפניך ייי אלהי ואלהי
אבותי שהצלתני מן האור ״
הנכנס להקיז דם אומ׳ יהי רצון ל׳
מלפניך ייי אלהי שיהא עסק זה
לי לרפואה כי רופא חנם אתה וכו׳
וכשיצא אומ׳ ברוך רופא חולים ״
ההולך למוד את גרנו אומ׳ יהי רצון
מלפניך ייי אלהי שתשלח ברכה במ׳
מעשה ידי ״ התחיל למוד אומ׳
ברוך השולח ברכה בכרי הזה ״
מדד ואחר כך בקש רחמים הריזה
תפלת שוא ״ הנכנס לבית המדרש
אומ׳ יהי רצון מלפניך ייי אלהי שלא
אכשל בדבר הלכה שלא אומר על
טמא טהור ועל טהור טמא ועל
מותר אסור ועל אסור מותר ולא
יכשלו בדבר הלכה וישמחו בי ב׳
חבריי ואל יכשלו חברי בדבר הלכה
ואשמח בהם ״ וביציאתו מבית
המדרש אומ׳ מודה אני לפניך ש׳
ששמת חלקי עם יושבי בית המ׳
המדרש ולא שמת חלקי מיושבי
קרנות שאני משכים והם מש׳
משכימים אני משכים לדברי תור׳

והם משכימים לדברים בטלים אני
עמל והם עמלים אני עמל ומקבל
שכר והם עמלים ואין מקבלין ש׳
שכר אני רץ והם רצים אני רץ
לחיי העולם הבא והם רצין לבאר
שחת ״ הנכנס לכרך אומ׳ יהי ר׳
רצון מלפניך ייי אלהי שתכניסני
לכרך זה לשלום נכנס בשלום אומ׳
מודה אני לפניך שהכנסתני לכרך
זה לשלום ״ וכשיבקש לצאת ה׳
אומ׳ יהי רצון מלפניך ייי אלהי ואלהי
אבותי שתוציאני מן הכרך הזה ל׳
לשלום ״ ואם יצא בשלום מודה
אני לפניך שהוצאתני בשלום כך
תוליכני לשלום ותסמכני לשלום ל׳
ותצעידני לשלום ותצילני מכף או׳
אויב ואורב בדרך ״ כללו של דבר
לעולם יצעק אדם על העתיד
לבא ויבקש רחמים ויתן הוד׳
הודיה על שעבר ויודה וישבח כפי
כחו ׳ וכל המרבה להודות את השם
ולשבחו תמיד הרי זה משובח ״

פרק אחד עשר

כל הברכות כולן פותח בהן בברוך ו׳
וחותם בהן בברוך חוץ מברכה ל׳
אחרונה של קריאת שמע ׳ ומברכה
הסמוכה לחברתה ׳ וברכת הפירות
והדומה לה ׳ וברכת עשיית המצו׳
ואלו הברכות שאמרנו שהן דרך
שבח והודיה שיש מהן פותח
בברוך ואינו חותם בברוך ויש
מהם שהוא חותם בברוך ואינו
פותח אלא מעט וברכת המצות
כגון ברכת ספר תורה ׳ ורואה קברי
ישר׳ ואלו שהן דרך שבח והודיה
אבל שאר ברכות המצות כולן פ׳

פותח בהן בברוך ואינו חותם ״
יש מצות עשה שאדם חייב
להשתדל ולרדוף עד שיעשה א׳
אותה כגון תפלין וסוכה ולולב
ושופר ׳ ואלו הן הנקראין חובה
לפי שאדם חייב על כל פנים לע׳
לעשותן ׳ ויש מצות שאינן חובה
אלא דומין לרשות כגון מזוזה
ומעקה שאין אדם חייב לשכון ב׳
בבית החייב במזוזה כדי שיעש׳
מזוזה אלא אם רצה לשכון כל
באהל או בספינה ישב ׳ וכן אינו
חייב לבנות בית כדי לעשות מע׳
מעקה ״ וכל מצות עשה
בין מצוה שהיא חובה בין מצוה
שאינה חובה מברך עליה קודם
לעשייתה ״ וכן כל המצות ש׳
שהן מדברי סופרים בין מצוה
שהיא חובה ומדבריהם כגון מק׳
מקרא מגלה והדלקת נר שבת
והדלקת נר חנוכה בין מצות ש׳
שאינן חובה כגון עירוב ונטילת
ידים מברך על הכל קודם לעשייתן ״
וקדשנו לעשות ׳ והיכן צונו בתורה
שכתוב בתורה אשר יאמרו לך ת׳
תעשה ׳ נמצא ענין הדברים והענ׳
והענין כך הוא וקדשנו שצוה בהן
לשמוע מאלו שצונו לקרות את ה׳
המגילה או להדליק נר חנוכה וכ׳
וכן שאר כל המצות שמדברי ס׳
סופרים ׳ ולמה אין מברכין על נ׳
נטילת ידים באחרונה מפני שלא
חייבו בדבר זה אלא מפני הסכנ׳
ודברים שהן משום סכנה אין מ׳
מברכין על עשייתן הא למה זה ד׳
דומה למי שסינן את המים וא׳
ואחר כך שתה בלילה מפני סכנת
עלוקה שאינו מברך וצונו לסנן
את המים וכן כל כיוצא בזה ״

פי׳ לפניו מצות הרבה תנ׳
בתוס פרק עשרה שעושי׳
מצות כל אחד מברך
לעצמו ואם כולן עושין
מצוה אחת אחד מברך
לכולן · אחר שהיה ...
מברך על כל אחת ואחת
ומפסיק ועושה מברך על
אחת ואחת ·· ע״כ ·

על מצוה
כל וכסוי כשעבר
ופי׳ שאין כל חפני
ואם כבריך החיין
יש לספק שהחי׳
ואי׳ ...
עיג׳ ק

העושה מצוה ולא בירך אם מצוה
שעדיין עשייתה קיימת מברך ל׳
אחר עשייתה ואם דבר שעבר
הוא אינו מברך כיצד הרי שנתעט׳
שנתעטף בציצית או שלבש תפ׳
או שישב בסוכה ולא בירך תחלה
חוזר ומברך אחר שנתעטף אקב״ו
להתעטף בציצית · וכן מברך אחר
שלבש תפלין להניח תפלין · ואחר
שישב לישב בסוכה · וכן כל כיוצא
בזה · אבל אם שחט בלא ברכה ל׳
אינו חוזר אחר שחיטה ומברך
אקב״ו על השחיטה · וכן אם כסה
הדם בלא ברכה · או המפריש תרומ׳
ומעשרות · או שטבל ולא בירך ל׳
אינו חוזר ומברך אחר עשייה ל׳
וכן כל כיוצא בזה · אין לך מצוה
שמברכין אחר עשייתה אלא טב׳
טבילת הגר בלבד שאינו יכול לומר
אשר קדשנו במצותיו · שעדיין
לא נתקדש ולא נצטוה עד שיטבל
לפיכך אחר שיטבול מברך אחר
הטבילה ומפני שיהיה דחוי מעי׳
מעיקרו ולא היה ראוי לברכה ל׳
כל מצוה שעשייתה גמר חובה
מברך בשעת עשייה · וכל מצוה
שיש אחר עשייתה צווי אחר
אינו מברך אלא בשעה שעושה
הצווי האחרון ·· כיצד העושה
סוכה או לולב או שופר או ציצית
או תפלין או מזוזה אינו מברך ל׳
בשעת עשייה אקב״ו לעשות סוכה
או לכתוב תפלין מפני שיש אחר
עשייתה צווי · ואימתי מברך בל׳
בשעה שישב בסוכה או כשינענע
בלולב או כשישמע השופר או ל׳
כשיתעטף הציצית ·· ובשעת
לבישת תפלין ובשעת קביעת מזוז׳
אבל אם עשה לאחרים מברך משעת עשיה

וכן פירש ור׳ מאיר
... והרוקח ...
... ונשים לברך
על ...
ועבילה ...
... שחייב
טבילות ...
בתחילה ואחר
מברכי וכן פירש׳
ראשו את ...
תיקנו כל העבילו׳
שתהא ברכתן לב
וכסף וכן נר ...
שאין ...
המלכות אחר
טבילה
ע״כ ··

אקב״ו לעשות מעקה · וכן כל כיוצא
בזה · כל מצוה שהיא מזמן לזמן
כגון שופר סוכה ולולב ומקרא מג׳
מגלה ונר חנוכה · וכן כל כיוצא בו
מצוה שהיא קנין לו כגון ציצית
ותפלין ומזוזה ומעקה · וכן מצוה
שאינה תדירה ואינה מצויה ל׳
בכל עת שהרי היא דומה למצוה
שהיא מזמן לזמן כגון מילת בנו
ופדיון הבן מברך עליה בשעת ל׳
עשייה שהחיינו · ואם לא בירך על
סוכה ולולב וכיוצא בהן שהחיינו
בשעת עשייה מברך בשעה שיצ׳
ידי חובתו וכן כל כיוצא בהן ··
העושה מצוה לעצמו ואחר העו׳
העושה אותה לאחרים מברך ל׳
קודם עשייתה אקב״ו לעשות או׳
אבל אינו מברך שהחיינו אלא על
מצוה שעושה אותה לעצמו היו
לפניו מצות הרבה אינו מברך
אקב״ו על המצות אלא מברך על
כל אחת ואחת בפני עצמה ··
כל העושה מצוה בין שהיתה חוב׳
עליו בין שאינה חובה עליו אם
עשה אותה לעצמו מברך לעשות
עשה אותה לאחרים מברך על
העשייה · לבש תפלין מברך להניח
תפלין · נתעטף בציצית מברך להת׳
להתעטף · ישב בסוכה מברך ל׳
לישב בסוכה · וכן הוא מברך להד׳
להדליק נר שבת · לגמור את ההלל·
וכן אם קבע מזוזה לביתו מברך
לקבוע מזוזה · עשה מעקה לגגו
אקב״ו לעשות מעקה · הפריש ל׳
תרומה לעצמו מברך להפריש ת׳
מל את בנו מברך למול את הבן ··
שחט פסחו וחגיגתו מברך לש׳
לשחוט · אבל אם קבע מזוזה לא׳
לאחרים מברך על קביעת מזוזה ··

עשה להם מעקה מברך על עשיית
מעקה · הפריש להם תרומה מברך
על הפרשת תרומה ·· מל את בן ל׳
חברו מברך על המילה ·· וכן כל
כיוצא בזה ·· עשה המצוה לו ול׳
ולאחרים כאחד אם היתה מצוה
שאינה חובה מברך על העשייה ·
לפיכך הוא מברך על מצות עירו׳ ··
היתה חובה ונתכוון להוציא עצמ׳
מידי חובה ולהוציא אחרים מבר׳
לעשות · לפיכך מברך לשמוע ל׳
קול שופר · נטל את הלולב מברך
על נטילת לולב · כיון שהגביהו ל׳
יצא ידי חובתו · אבל אם בירך קודם
שיטול מברך ליטול לולב · כמו ל׳
לישב בסוכה · ומכיון אותה ולא ל׳
שהוא מברך אחר שעשה בלא ברכה
מברך על העשייה · אבל נטילת
ידים ושחיטה הואיל וכדברי ל׳
רשות הן אפילו שחט לעצמו הוא
מברך על השחיטה ועל כסוי הדם ·
ועל נטילת ידים · וכן הוא מברך
על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו
בין שבדק לאחרים שהשעה שגמ׳
שגמר בלבו לבטל נעשית מצות
הביעור קודם שיבדוק כמו שב׳
שיתבאר במקומו ·· כל דבר
שהוא מנהג אפי׳ שנוהג נביאים
הוא כגון נטילת ערבה בשביעי ל׳
אין צריך לו · ומנהג חכמים כגון
קריאת הלל בראשי חדשים ובחול׳
של פסח אין מברכין עליו ··
וכן כל דבר שיסתפק לך אם טעון
ברכה אם לאו אין מברכין בלא ל׳
ברכה ·· ולעולם יזהר
אדם מברכה שאינה
צריכה ויוסיף בברכות
הצריכות · וכן דוד אומר בכל יום
אברכך ··
בריך רחמנא דסייען ··

מברך · עליה משעה ... אם ... על הלולב שהחיינו ...
... ראשון ... על הסוכה שהחי׳ ..
וגם ... שאני ... כשבא ... אומר ... ימים ...
של גליות ... וגם ... מברכי׳ שהחיינו אלולב
וגם ... שאני ... הנוהגת בראשון ... בשיני ...
... ראשון ... ר׳ ...
הראשון ... שני ... לא שעת עשייה
ולא שעה נטילה מצוה ... היא ...
וכן עיקר ·
ומברכין לקרות מגילה ... לקרות מגילה ולהדליק נר ...
הזמן ··

כל העושה מצוה ...
... הלוקים ...
...
...
...
... פסחים ...
...
...
...
על ... מגילה ועל
... מרור ולא ...

הלכות מילה

מצות
עשה אחת והיא למול את ה'
הזכרים ביום השמיני ׃ וביאור
מצוה זו בפרקים אלו ׃

פרק ראשון

מילה

מצות עשה שחייבין עליה כרת
שנ' וערל זכר אשר לא ימול ונכרת
ה' ומצוה על האב למול את בנו
ועל הרב למול את כל עבדיו ילידי
בית ומקנת כסף ׃ עבר האב או הר'
הירדון ולא מל אותו בטל מצות
עשה ואינו חייב כרת שאין הכ'
הכרת תלוי אלא בערל עצמו ור'
ובית דין מצווין למול אותו בן או
העבד בזמנו ולא יניחו ערל בישר'
ולא בעבדיהם ׃ ואין מולין
בט של יודם שלא מדעתו אלא אם
כן עבר ונמנע למולו שבית דין
מולין אותו בעל כרחו נתעלם מבי'
דין ולא מלו אותו כשיגדל הוא ה'
חייב למול את עצמו ובכל יום ויום
שיעבור עליו משיגדל ולא ימול
את עצמו הרי הוא מבטל מצות
עשה ואינו חייב כרת עד שימ'
שימות והוא ערל במזיד ׃
אחד עבד שנולד ברשות ישראל
ואחד עבד הנלקח מן הגוים הכל
חייבין הרב למולן אלא שיליד בית
נמול לשמונה ומקנת כסף נמול ב'
ביום שנלקח אפילו לקחו ביום ש'
שנולד נמול מיד ׃ יש מקנת כסף
שנמול לשמונה ויש מקנת כסף
שנמול ביום שיולד ׃ כיצד לקח
שפחה ולקח עוברה עמה ואחר
הרי זה נמול לשמונה ואע"פ שלקח

העובר בפני עצמו והרי העובר ע'
עצמו מקנת כסף הואיל וקנה אותו
קודם שתלד נמול לשמונה ׃
לקח שפחה לעובריה על מנת ש'
שלא להטבילה לשם עבדות אע"פ
שנולד ברשותו נמול ביום שיולד
שהרי העולד הזה כאלו הוא מקנת
כסף לבדו וכאלו היום קנהו שאין
אמו בכלל שפחות ישר' כדי שיהיה
הבן יליד בית ׃ ואם טבלה ואחר
שילדה הרי זה נמול לשמונה ׃
לקח עבד גדול מן הגוים ולא רצה
העבד למול מגלגלין עמו כל שנים עשר
חדש יתר על כן אוסר לקיימו ה'
כשהוא ערל אלא חוזר ומוכרו ל'
לגוים ׃ ואם התנה עליו מתחלה
והוא יצא רבו הגוי שלא ימול הרי
אותו מותר לקיימו והוא ערל ה'
ובלבד שיקבל עליו שבע מצות
ויהיה כגר תושב ׃ אם לא ה'
יקבל עליו שבע מצות יהרג מיד
ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן
שהיובל נוהג ׃ גר שנכנס ל'
לקהל ישר' חייב מילה תחלה ׃ ואם
מל כשהוא גוי צריך להטיף ממנו
דם ברית ׃ ביום השמיני שנתגייר ׃
וכן קטן שנולד מהול צריך להטיף
ממנו דם ברית ביום השמיני ׃
אנדרוגינוס והוא הילוד שיש לו ל'
זכרות כזכר ונקבות כנקבה צריך
למול אותו בשמיני ׃ אין מולין
לעולם אלא ביום אחר עלות השמש
בין ביום השמיני שהוא זמנה בין
שלא בזמנה שהוא מתשיעי וה'
והלאה ׃ שנ' וביום השמיני והלא'
ביום ולא בלילה ׃ ומשעלה עמוד
השחר כשר וכל היום כשר למילה ׃
ואע"פ מצוה להקדים בתחלת היום
זריזין מקדימין למצות ׃

מילה בזמנה דוחה את השבת ויו'
ושלא בזמנה אינה דוחה לא שבת
ולא יום טוב ׃ ובין בזמנה ובין שלא
בזמנה דוחה את הצרעת ׃ כיצד ה'
שאם היתה בהרת בעור הערלה ה'
חותכה עם הערלה אע"פ שקוצץ
נגע הצרעת בלא תעשה יבוא עשה
וידחה את לא תעשה ׃ כשם
שמילת הבנים דוחה את השבת כך
מילת העבדים שהן נמולין לשמונה
דוחה את השבת ׃ אם חל שמיני ה'
שלהן בשבת חוץ מיליד בית שלא
טבלה אמו עד שילדה שאף על פי
שנמול לשמונה אינו דוחה את הש'
השבת ׃ קטן שנולד כשהוא
מהול ׃ ומי שנולד בחדש השמיני
לעבורו קודם שתגמור בריתו שהוא
כנפל ואפי' שאינו חי ומצוי דומן ל'
ואנדרוגינוס ׃ ומי שיש לו שתי ה'
ערלות אינן דוחין את השבת אלא
מולין לאחר בשבת יום תשיעי ל'
שלהן ׃ מי שנולד בין השמשו'
ספק ביום ספק בלילה מונין מן ה'
הלילה ונמול בתשיעי שהוא ספק
שמיני ׃ ואם נולד ערב שבת בין ה'
השמשות אינו דוחה את השבת
אלא נמול לאחר בשבת שאין ד'
דוחין את השבת מספק ׃
מי שנולד בחדש השמיני אם היה
שלם בשערו ובצפרניו הרי זה
ולד שלם וכן שבעה הוא אלא ה'
שנשתהה ומותר לטלטלו בשבת
והרי כזכר ומולין אותו בשבת ׃
ואם לא נגמרו שערו וצפרניו ואין ע'
צפרניו שלימים כבריתו הרי בן שא'
שמונה ודאי שלא היה ראוי להולד
אלא בתשעה ויצא קודם שתגמור
ולפיכך חשוב הוא כאבן ואסור
לטלטלו ׃ ואע"פ שחי שלשים יום

[illegible]

[illegible]

[illegible]

הרי הוא ולד של קיימא והריהוא כב'
כשיור הנולדים לכל דבר שכל ששה
שלשים יום כוודאי אינו נפל ״ ומי
שנולד בחדש השמיני לעבורו ואם
נולד שלם הרי זה ולד של קיימא ל'
ומולין אותו בשבת ספק בן שבעה
ספק בן שמונה מולין אותו בשבת ״
על כל פנים יום בן שבעה הוא
ושלם בדין הוא שידחה שבת ואם
בן שמונה הוא זה שמל מחתך
בשר הוא לפי שזה נפל והוא בן ל'
שמונה ״ הוציא העובר ראשו
חוץ למעי אמו בין השמשות
אעפ שלא יצא כולו אלא בלילי שבת
אין מולין בשבת וכל מי שאינו דוחה
את השבת אינו דוחה את יום ט'
טוב ראשון ודוחה את יום טוב
שני ״ ובשני ימים טובים
של גליות ראש השנה אינו דוחה
לא את הראשון ולא את השני וכן
מילה שלא בזמנה אינו דוחה שני
ימים של ראש השנה ״ חולה
אין מולין אותו עד שיבריא ומונין
לו מעת שיחיה מחליו שבעת ימים
מעת לעת ואחר כך מולין אותו ״
בד"א כשחלצתו חמה וכיוצא בחלי
זה אבל אם כאבו לו עיניו מעת שיפ'
שיפתחו עיניו ויראה מולין אותו
מיד וכן כל כיוצא בזה ״ קטן
שנמצא כשנולד שהוא ירוק ביותר
אין מולין אותו עד שיפול בו דם
ויחזור מראיו כמראה הקטנים
הבריאים ׳ וכן אם היה אדום ביותר
כמו שנצבע אותו אין מולין אותו
עד שישלע בו דמו ויחזרו מראיו
כשיעור הקטנים ומפני שזה חלי
הוא וצריך להזהר בדברים אלו
הרבה ״ אשה שמלה בנה ר'
ראשון ומת מחמת המילה שחל

שהכשילה את כחו וכן מלה השני
ומת הרי זה לא ימול את השלישי
בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדל
ויתחזק כחו ״ אין מולין אלא
ולד שאין בו שום חולי שסכנת
נפשות דוחה את הכל ואפשר
למול לאחר זמן ׳ ואי אפשר להחז'
להחזיר נפש אחת מישראל לעולם ״

פרק שני

הל'

כשרים למול אפילו ערל ועבד
ואשה וקטן מולין במקום שאין
איש ׳ אבל גוי לא ימול כלל ואם ל'
מל אינו צריך לחזור ולמול שניה
ובכל מולין אפילו בצור ובזכוכי'
ובכל דבר שכורת ולא ימול בקרומי'
של קנה מפני הסכנה ומצוה מן ל'
המובחר למול בברזל בין בסכין בין
במספרים ונהגו כל ישר' בסכין ״
כיצד מוהלין חותכין את הכ'
הערלה כל העור המחפה את ה
העטרה עד שתגלה כל העטרה
ואחר כך פורעין את הקרום הרך
שלמטה מן העור בצפורן ומחזיר
לכאן ולכאן עד שיראה בשר העט'
העטרה ואחר כך מוצצין המילה ל'
עד שיצא הדם ממקומות רחוקין
כדי שלא יבא לידי סכנה ״ וכל
מל שאינו מוצץ מעבירין אותו
ואחר שמוצצין נותנין על האספלנית
רטיה וכיוצא בה ״ יש ציצין
המעכבין את המילה ויש ציצין ל'
שאין מעכבין כיצד אם נשאר
מעור הערלה עור החופה את רוב
גובהה של עטרה הרי זה ערל כמ'
כמות שהיה וזה העור הוא ציצין
המעכב ואם לא נשאר ממנו אלא
מעט שאינו חופה את רוב גובה

של עטרה זהו ציצין שאינן מעכב
המל כל זמן שעסק במילה חוזר ל'
בין על ציצין המעכבין בין על ציצ'
שאינן מעכבין פירש על ציצין ל'
המעכבין חוזר ועל ציצין שאינן
מעכבין אינו חוזר ׳ מל ולא פרע
את המילה כאלו לא מל ״ קטן
שבשרו רך ומדולדל ׳ עד שהיה
כעל בשר עד שיראה כמו אינו
מהול ׳ רואין אותו בעת שיתקש'
אם נראה שהוא מהול אינו צריך
כלום ׳ וצריך לתקן הבשר מכאן
ומכאן מפני מראית העין ׳ ואם
בעת שיתקשה אינו נראה שהוא
מהול חוזרין וקוצצין את הבשר
המדולדל מכאן ומכאן עד שתראה
העטרה גלויה בעת קשוי ודבר
זה מדברי סופרים ׳ אבל מן התור'
אעפ שהוא נראה כערל הואיל
ומל אינו צריך למול פעם שניה ״
עושין כל צרכי מילה בשבת
מולין ופורעין ומוצצין וחוזרין ל'
על ציצין המעכבין כל זמן שלא
פירש ונותנין עליו אספלנית ״ ואם
ומכשירי מילה אינן דוחין את ה
השבת כיצד הרי שלא מצא סכין
אין עושין סכין בשבת ולא מביאין
אותו ממקום למקום ואפילו לחצר
שאינו מעורב אין מביאין אותו ל'
מחצר לחצר ׳ ואין ערוב דדבריהם
נדחה מפני הבאת הסכין הואיל
ואפשר להביאו מערב שבת ״
וכן אין שוחקין לה סממנין ואם ל'
מחמין לה חמין ואין עושין לה ל'
אספלנית ואין טורפין יין ושמן
לא שחק כמון מערב שבת לועס
בשיניו ונותן לו טורף יין ושמן ל'
נותן זה לעצמו וזה לעצמו ׳ זה הכ'
הכלל כל שאפשר לעשותו מערב

שבת אינו דוחה את השבת אלא
יום כן שבת ואין הכיות המכשירין
תדחה המילה לתשיעי ׃ ואין
את הקטן בשבת ומאחר במשפט
החמין או נתפזרו הסממנין עד
עושין לו הכל בשבת מפני שסכנ
היא לו ׃ מקום שדרכן להרחיץ את
הקטן מרחיצין אותו בשבת בין
ביום המילה בין לפני המילה בין
לאחר המילה ׃ או בשלישי של מי
מילה שחל להיות בשבת מן רחיצת
כל גופו בין רחיצת מילה בין בחמין
שהוחמו מערב שבת בין בחמין
שהוחמו בשבת מפני שסכנה
היא לו ׃ שכחו ולא הביא
האיזמל ספק מערב שבת אסור
לנו להביאו סכין ומלבד שהביאו
אותו דרך רשות הרבים ׃
כלל של דבר כל דבר שעשייתו
בשבת אסורה עלינו משום שבות
שבות מותר לנו לומר לגוי לעשו
לעשותו בשבת ׃ מכשירי
מילה אפילו בורמה אותן החין יום
טוב הואיל ואפשר לעשותן מה
מערב יום טוב וקל וחומר יום
לא דחו מכשירי מילה שבות
שהוא מדבריהם היאך ידחו לא
תעשה של תורה אבל שוחקין לה
סמנין ביום טוב הואיל ורואין לה
לקדירה וטורפין לה יין ושמן ׃

פרק שלישי

המל
מברך ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו
וצונו על המילה ׃ אם היה מל בן
חברו ׃ ואם היה מל בנו מברך למול
את הבן ׃ ואבי הבן מברך בא׳ יי׳
אלהינו מ׳ה׳ אקב״ו להכניסו בבריתו
של אברהם אבינו ׃ שמצוה על
האב למול את בנו יתר על כל מצוה
שמצווין ישר׳ שימולו כל ערל
שביניהן לפיכך אם אין שם אבי
אין מברכין אחרים ברכה זו ויש
מי שהורה שיברכו אותה בית דין
או אחד מן העם ואין ראוי לעש
לעשות כך ׃ ואם היו שם
עומדין אומרין כשם שהכנסתו
לברית כך תכניסו לתורה ולחופה
ולמעשים טובים ׃ ואחר כך מבר׳
אבי הבן או המוהל או אחד מן הע׳
העומדין שם ברכה זו ׃ ברוך
אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר
קדש ידיד מבטן חוק בשארו שם
וצאצאיו חתם באות ברית קודש
על כן בשכר זאת אל חי חלקנו צו׳
צורנו צוה להציל ידידות שארינו
משחת ברוך אתה יי׳ כורת הברית
המל את הגרים מברך בא׳
אתה יי׳ אלהינו מ׳ה׳ אקב״ו למול
את הגרים ולהטיף מהם דם ברית
שאלמלא דם ברית לא נתקיימו
שמים וארץ שנ׳ אם לא בריתי יומ׳
ולילה חקות שמים וארץ לא שמ׳
שמתי ׃ המל את עבדו
מברך אקב״ו למול את העבדים
ולהטיף מהן דם ברית שאלמלא
דם ברית וכו׳ ׃ ואם מל עבדו
של אחרים מברך על מילת העב׳
העבדים ׃ והמל אורם גדול צר׳
צריך לכסות ערותו עד שיברך
ואחר כך ימלהו ומל אותו ׃ גר
שמל קודם שיתגייר וקטן שנולד
כשהוא מהול כשמטיפין מהם
דם ברית אין צריכין ברכה ׃ וכן
אנדרוגינוס אין מברכין על מי׳
מילתו מפני שאינו ודאי ׃
גוי שצריך לחתוך ערלתו מפני
מכה או מפני שחין שנולד בה אין
אסור לישר׳ לחתוך לו אותה שהגוי
אין מעלין אותה מידי מיתה ואין
מורידין אותו אלא ידי המיתה
אע״פ שנעשית מצוה ברפואה
זו שהרי לא נתכוון למצוה לפיכך
אם נתכוון הגוי למילה מותר לישר׳
למול אותו ׃ מאוסה היא
הערלה שנתגנו בה הרשעים שנ׳
כי כל הגוים ערלים ׃ וגדולה היא
המילה שלא נקרא אברהם אבינו
שלם עד שמל שנ׳ התהלך לפני
והיה תמים ׃ ואתנה בריתי ביני
וביניך וגו׳ ׃ וכל המיפר בריתו של
אברהם אבינו והניח ערלתו או
משכה אע״פ שיש בידו מעשים
טובים הרבה אין לו חלק לעולם
הבא ׃ בא וראה כמה חמורה
מילה שלא נתלה למשה רבנו עליה
אפילו שעה אחת אע״פ שהיה בדרך
וכל מצות התורה נכרתו עליהן של׳
שלש בריתות שנ׳ אלה דברי הברית
אשר צוה יי׳ את משה לכרות את
בני ישר׳ מארץ מואב מלבד הב׳
הברית אשר כרת אתם בחורב
ושם הוא אומר לעברך בברית יי׳
אלהיך ובאלתו הרי שלש בריתות
ועל המילה נכרתו שלש עשרה
בריתות עם אברהם אבינו ואתנה
בריתי ביני וביניך לברית עולם ואתה
את בריתי תשמור ואת בריתי והיה
לאות ברית והיתה בריתי לברית
עולם את בריתי הפר ׃ והקמותי
את בריתי אתו לברית עולם ׃ ואת
בריתי אקים את יצחק ׃

נגמר ספר שני

אל אבי דע ׃ תם ספר המדע ׃ וגם אהבה ׃ לבחכם כתב הבה ׃

ומנין פרקיו של ספר זה ארבעים וששה פרקים:

הלכות קריאת שמע ארבעה פרקים:

הלכות תפלה וברכת כהנים חמשה עשר פרקים:

הלכות תפלין ומזוזה וספר תורה עשרה פרקים:

הלכות ציצית שלשה פרקים: הלכות ברכות פרקים:

הלכות מילה שלשה פרקים:

נהגו כל
העם לקרות בכל יום אחר שקורין ג'
פרשת צו וברכת כהנים קוראין
משנה זו: אלו דברים שאין
להם שיעור הפאה והבכורים והר
הראיון וגמילות חסדים ::
אלו דברים שאדם אוכל אותם פ'
פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת
לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות
חסדים והבאת שלום שבין אדם
לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם ::
אמ' ר' זירא בנות ישר' החמירו
על עצמן שאפילו רואות דם טפה
כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים ::
תנא דבי אליהו כל השונה הלכ'
אלו מובטח לו שהוא בן העולם ה'
הבא שנ' הליכות עולם לו אל תקרי
הליכות אלא הלכות :: אמ' ר' אלעזר
אמ' ר' חנינא תלמידי חכמים מרבים
שלום בעולם שנ' וכל בניך וכו' ::
לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר
ודובר אמת בלבבו ישכים ויאמר
רבון העולמים לא על צדקותינו
אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי

על רחמיך הרבים מה אנו מה ח'
חיינו מה חסדינו מה צדקינו מה
מעשינו מה גבורותינו אלהינו הלא
הגבורים כאין לפניך ואנשי השם
כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים
השכ' וכל מעשינו תהו וימי חיינו
הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמ'
אין כי הכל הבל :: אבל אנחנו
עמך בני בריתך בני אברהם אוהב'
אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה
זרע יצחק עקידך שנעקד על ג'
גבי מזבחך עדת יעקב בנך בכורך
שמאהבתך שאהבת אותו ומשמ'
ומשמחתך ששמחת בו וקראת
אותו ישר' וישורון לפיכך אנו ל'
חייבין להודות לך ולשבחך ולפאר
וליתן שבח והודיה לשמך חייבין
אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובק'
שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד ::
אתה הוא קודם שנברא ל'
העולם ואתה הוא אחר שנברא
העולם אתה הוא בעולם הזה ואת'
הוא בעולם הבא :: אתה הוא לש'
ראשון ואתה הוא אחרון קדוש ל'

את שמך הגדול והקדוש מעולם
ומשועתך תרום ותגביה קרננו
כי אתה המקדש את שמך ברבים ::
אתה יי' לבדך אתה עשית
את השמים ואת הארץ שמי ה'
השמים וכל צבאם הארץ וכל אש'
אשר עליה הימים וכל אשר בהם
וצבא השמים לך משתחוים ::
אתה הוא יי' האלהים אשר בחרת
באברם והוצאתו מאור כשדים ל'
ושמת שמו אברהם אתה הוא ל'
ושנותיך לא יתמו :: יי' מלך יי'
מלך יי' ימלוך לעולם ועד ברוך
יי' לעולם אמן ואמן ::

ברכה ראשונה :

שמברכין
לפני פסוקי הזמירות זהו נוסחה ::

ברוך שאמר

והיה
העולם ברוך הוא ברוך אומר ועו'
ועושה ברוך גוזר ומקיים ברוך
מרחם על הארץ ברוך מרחם על

הבריות ׳ברוך מעביר אפילה ל׳
ומביא אורה ׳ברוך משלם שכר
טוב ליראיו ׳ברוך שאין לפניו
לא עולה ולא שכחה לא כזב ולא
מרמה ולא משוא פנים ולא מקח
שוחד ׳ברוך חי וקיים לעד ולנצח
ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם
האל המהולל בפי עמו משובח ל׳
ומפואר בלשון כל חסידיו ועבדיו
ובשירי דוד עבדך נהללך יי׳ אלהינו
בשבחות ובזמירות נשבחך ונ׳
ונפארך ונמליכך ונזכיר שמך
מלכנו אלהינו יחיד חי העולמים
מלך משובח ומפואר עדי עד
ברוך אתה יי׳ מלך מהולל בתו׳
בתשבחות ״ וקוראין
פסוקין ״ יהי כבוד יי׳ לעולם
ישמח יי׳ במעשיו ׳יהי שם יי׳
מבורך מעתה ועד עולם ׳ממ׳
ממזרח שמש ועד מבואו מהולל
שם יי׳ ׳רם על כל גוים יי׳ על השמ׳
השמים כבודו וכו׳ ׳ עד יי׳ ל׳
הושיעה המלך יעננו ביום ק׳
קראנו ״ אשרי יושבי
ביתך וכו׳ ׳תהלה לדוד וכו׳ ׳ עד
סוף תלים ׳ואחריך קורא פסוק׳
אלו ׳ברוך יי׳ לעולם אמן ואמן
ויברך דוד וכו׳ ׳ עד ויברכו שם
כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה ״

ברכה אחרונה:

של

אחר פסוקי הזמירות וזהו נוסחה ״
ישתבח שמך לעד מלכנו
האל המלך הגדול והקדוש וכו׳ ״
עד חי העולמים ״ וקורא השירה
עד סופה כמנהג המקום ״
בשבת נהגו כל העם להוסיף
לפני ברכה זו נוסח זה ״ ״

נשמת כל

חי

תברך את שמך יי׳ אלהינו ורוח כל
בשר תפאר ותרומם זכרך מלכנו
תמיד מן העולם ועד עולם אתה אל
ומבלעדיך אין מלך גואל ומושיע
פודה ומציל ומפרנס ומרחם אלה׳
כל בריות אדון כל תולדות המהולל
בתשבחות המנהג עולמו בחס׳
ובריותיו ברחמים ׳ויי׳ אלהים אמת
לא ינום ולא ישן המעורר ישנים
והמקיץ נרדמים סומך נופלים
ורופא חולים ומתיר אסורים לך
לבדך אנחנו מודים ״ אלו
פינו מלא שירה כים ולשוננו רנה
כהמון גליו ושפתותינו שבח ל׳
כמרחבי רקיע ׳ועינינו מאירות
כשמש וירח וידינו פרושות כנש׳
כנשרי שמים ורגלינו קלות כאילות
אין אנו מספיקין להודות לך
יי׳ אלהינו ולברך את שמך מלכנו
על אחת מאלף אלף אלפי אלפים
ורבי רבבות פעמים הטובות
שעשית עם אבותינו ועמנו ״
ממצרים גאלתנו יי׳ אלהינו ומבית
עבדים פדיתנו ברעב זנתנו ובשבע
גדול כלכלתנו מחרב הצלתנו מדבר
מלטתנו ומחלאים רעים רבים ונא׳
ונאמנים דליתנו ׳עד הנה עזרונו
רחמיך יי׳ אלהינו ולא עזבונו חסדי׳
על כן אברים שפלגת בנו ורוח ו׳
ונשמה שנפחת באפינו ולשון א׳
אשר שמת בפינו ׳הן הם יודו
ויברכו וישבחו ויפארו וירוממו
ויקדישו ויעריצו את שמך מלכנו
כי כל פה לך יודה וכל לשון לך תשב׳
תשבח וכל ברך לך תכרע וכל קומה
לפניך יי׳ אלהינו לך לבד תשתחוה ״

וכו׳ ׳ עד ובקרב קדושים תתהלל ״
ובמקהלות רבבות עמך בית ישראל
יתפאר שמך יי׳ אלהינו שכן חובת
כל היצורים לפניך יי׳ אלהינו ואלהי
להלל לשבח לפאר לרומם להדר על
כל דברי שירות ותשבחות דוד בן
ישי עבדך משיחך ׳ ישתבח
שמך לעד מלכנו האל המלך הגדול
והקדוש בשמים ובארץ כי לך נאה
יי׳ אלהינו ואלהי אבותינו וכו׳ ״

רבן נהגו

לקרות
מזמור שיר ליום השבת כל המזמור
קודם שיתחיל פסוקי הזמירות ל׳
בשבת וביום הכפורים ׳ויש מקומ׳
שנהגו לקרות הגדול בשבתות קוד׳
פסוקי הזמירות ויש מקומות שנ׳
שנהגו לקרות שיר המעלות הכל
כמנהגם ״

ברכה ראשונה:

שלפני קרית שמע
ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם
יוצר אור ובורא חשך עושה שלום
ובורא את הכל המאיר לארץ ולדרי׳
עליה ברחמים ובטובו מחדש בכל
יום תמיד מעשה בראשית ׳מה ר׳
רבו מעשיך יי׳ כלם בחכמה עשית
מלאה הארץ קנינך ׳המלך המרומ׳
לבדו מאז המשובח והמפואר והמ׳
והמתנשא מימות עולם ׳אלהי עולם
ברחמיך הרבים רחם עלינו אדון
עוזנו צור משגבנו מגן ישענו
משגב בעדנו ״ אל ברוך גדול
דעה הכין ופעל זהרי חמה טוב ל׳
יצר כבוד לשמו מאורות נתן סבי׳
סביבות עזו פנות צבאיו קדושי׳
רוממי שדי תמיד מספרים כבוד

ייֹ וקדושתו ״ תתברך ייֹ אלהינו
בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
ועל כל שבח מעשי ידיך ומאורי
אור שיצרת המה יפארוך סלה׳
תתברך לעד צורנו מלכנו וגואלנו
בורא קדושים ישתבח שמך לעד
מלכנו יוצר משרתים ואשר מש׳
משרתיו כולם עומדים ברום עולם
ומשמיעים יחד קול בדברי אלהי׳
חיים ומלך עולם כולם אהובים כ׳
כולם ברורים כולם גבורים עושים
באימה רצון קונהם באהבה
וכולם מקבלים עליהם על מלכות
שמים זה מזה ונותנין רשות זה
לזה להקדיש ליוצרם בנחת רוח
בשפה ברורה ובנעימה קדושה
כולם כאחד עונים ביראה ואומ׳
קדוש קדוש קדוש ייֹ צבאות
מלא כל הארץ כבודו ״
והאופנים וחיות הקדש ברעש
גדול מתנשאים לעומת שרפי׳
לעומתם משבחים ואומרים ״
ברוך כבוד ייֹ ממקומו ״
לאל ברוך נעימות יתנו למלך אל
חי וקיים זמירות יאמרו ותשבח׳
ישמיעו כי הוא לבדו פועל גבורו׳
עושה חדשות בעל מלחמות ד׳
זורע צדקות מצמיח ישועות
בורא רפואות נורא תהלות אדון
הנפלאות מחדש בטובו בכל יום
תמיד מעשה בראשית כאמור
לעושה אורים גדולים כי לעולם ח׳
חסדו׳ התקנת מאורות לשמח
עולם ברוך אתה ייֹ יוצר המאורו׳ ״

ברכה שניה :

אהבת
עולם אהבתנו ייֹ אלהינו חמלה
גדולה ויתירה חמלת עלינו׳ אבינו
מלכנו בעבור אבותינו שבטחו בך
ותלמדינו חקי חיים כן תחננו אבינו
אב הרחמן המרחם רחם נא עלינו
ותן בלבינו להבין ולהשכיל לשמוע
ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים
את כל דברי תלמוד תורתך באהבה
והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו
במצותיך ויחד לבבינו לאהבה
וליראה את שמך ומלוך עלינו
מהרה אתה לבדך כי בשם קדשך
באמת נקרא עלינו בעבור שמך
האל הגדול הגבור והנורא מהרה
באהבה תרים קרנינו ותושיענו
למען שמך כי בך בטחנו ולא נבוש
ובשמך חסינו לא נכלם ולא נכשל
עד עולמי כי אבינו מלכינו אתה
סלה ונשמחה בישועתך ורחמיך
ייֹ אלהינו וחסדיך אל יעזבונו נצח
סלה והביא עלינו ברכה ושלום ולן
מארבע כנפות הארץ ותוליכנו
מהרה קוממיות לארצנו כי בנו
בחרת מכל עם ולשון וקרבתנו
לשמך הגדול להודות לך וליחדך
לרוממך ולאהבה את שמך ברו׳
אתה ייֹ הבוחר בעמו ישר׳ באהבה ״
וקורין ק״ריאת שמע ״

ברכה אחרונה :

שלאחר
קרית שמע ״ ״ וזו נוסחה ״
אמת ויציב נכון וקיים ישר
ונאמן אהוב וחביב נחמד ונעים
נורא ואדיר ומתוקן ומקובל וטוב
ויפה הדבר הזה עלינו לעולם ועד
אמת אלהי עולם מלכינו צור יעקב
מגן ישענו לדור ודור הוא קיים
ושמו קיים וכסאו נכון ומלכותו
ואמונתו לעולם קיימת ודברים ח׳
חיים וקיימים נאמנים ונחמדים
לעד ולעולמי עולמים עלינו ועל
אבותינו ועל דורותינו על הראשו׳
ועל האחרונים דבר טוב וקיים
באמת חוק ולא יעבור ״ אמת
שאתה ייֹ אלהינו ואלהי אבותינו
מלכינו מלך אבותינו גואלינו גואל
אבותינו יוצרנו צור ישועתינו
פודינו ומצילנו מעולם שמך ואין
אלהים זולתך ״ עזרת
אבותינו אתה הוא מעולם מגן
ומושיע לבניהם אחריהם בכל
דור ודור ברום עולם מושבך
ומשפטיך וצדקתך עד אפסי
ארץ אמת אשרי איש שישמע
למצותיך ותורתך ודברך ישים
על לבו אמת אתה הוא ראשון
ואתה הוא אחרון ומבלעדיך
אין מלך גואל ומושיע ממצרים
גאלתנו ייֹ אלהינו ומבית עבדים
פדיתנו וכל בכורי מצרים הרג׳
הרגת ובכורך גאלת וים סוף בקע׳
וזדים טבעת וידידים עברו
ויכסו מים צריהם אחד מהם
לא נותר על זאת שבחו אהובים
ורוממו לאל נתנו ידידים זמירו׳
שירות ותשבחות ברכות והודאו׳
למלך אל חי וקיים רם ונשא גדול
ונורא משפיל גאים מגביה שפלים
מוציא אסירים ופודה ענוים ה׳
ועוזר דלים ועונה לעמו בעת
שועם אליו תהלות לאל עליון ברוך
הוא ומבורך משה ובני ישר׳ לך ענו
שירה בשמחה רבה ואמרו כלם ״
מי כמוכה באלים ייֹ מי כמוך ה׳
נאדר בקדש נורא תהלות עושה
פלא ״ ייֹ ימלוך לעולם ועד ״
גאלנו ייֹ צבאות שמו קדוש ישר׳
ברוך אתה ייֹ
גאל ישראל ״

ברכה ראשונה

שלפני
קרית שמע של ערבית זהו נסח
ברוך אתה יי אלהינו מלך ה׳
העולם המעריב ערבים בחכמה
פותח שערים בתבונה משנה
עתים ומחליף את הזמנים מסדר
את הכוכבים במשמרותיהם בר׳
ברקיע כרצונו בורא יום ולילה
גולל אור מפני חשך וחושך
מפני אור המעביר יום ומביא
לילה ומבדיל בין יום ובין לילה ה׳
יי צבאות שמו קדוש ישר׳ ב״א
יי המעריב ערבים

ברכה שניה

אהבת
עולם בית ישר׳ עמך אהבת תור׳
ומצות חקים ומשפטים אותנ׳
למדת על כן יי אלהינו בשכבנו
ובקומנו נשיח בחקיך ונשמח
בדברי תורתך לעולם ועד כי הם
חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה
יומם ולילה ואהבתך אל תסור
ממנו לעולם ועד כי אתה עטרת
ראשנו ב״א יי אהב עמו ישר׳ לעד

ברכה ראשונה

שלאחר
קרית שמע של ערבית זהו נסח
אמת ואמונה כל זאת וכ׳
וקיים עלינו כי הוא יי אלהינו
ואנחנו ישר׳ עמו אמת מלכנו
ואפס זולתו הפודנו מיד מלכים
הגואלנו מכף עריצים האל הנ׳
הנפרע לנו מצרינו והמשלם גמ׳
לכל אויבי נפשנו השם נפשינו
בחיים ולא נתן למוט רגלינו ה׳
המדריכנו על במות אויבנו וירם
קרננו על כל שונאינו העושה
לנו נקמות בפרעה אותות ומופתי׳
באדמת בני חם המכה בעברתו כל
בכורי מצרים ומוציא ישר׳ מתוכם
ביד חזקה לחירות עולם המעביר
בניו בין גזרי ים סוף את רודפיהם
ואת שונאיהם בתהומות טבע
ראו בנים גבורתו והודו ושבחו ו׳
לשמו ומלכותו ברצון קבלו עליהם
משה רבה ואמרו כלם מי
כמוכה וכו׳ יי ימלוך לעולם ועד
ונ׳ גואלנו יי צבאות שמו קדוש
ישר׳ ברוך אתה יי גאל ישראל

ברכה אחרונה

שלאחר
קרית שמע של ערבית זהו נסחה
השכיבנו יי אלהינו לשלום ה׳
והעמידנו מלכנו לחיים טובים ולש׳
ופרוס עלינו סוכת שלומך וכו׳
ברוך יי אלהים לעולם אמן ואמן וכו׳
יראו עינינו וישמח לבנו וכו׳
עד ימלוך עלינו לעולם ועד ועל כל
מעשיו

נוסח ברכות התפלות וסדרן

ברוך אתה יי אלהינו
ואלהי אבותינו אלהי אברהם וכו׳
עד המברך את עמו ישר׳ בשלום
בלילי מוצאי שבת ומוצאי
יום הכפורים מברך ברכה רביעית ה׳
כנוסח זו אתה חונן לאדם דעת
ומלמד לאנוש בינה אתה הבדלת
בין קודש לחול כשם שהבדלת בין ק׳
קדש לחול כן פדנו והצילנו מכל מיני
משחית ומכל מיני פורענות המת׳
המתרגשות לבא לעולם ושמרנו מכל
רע וחננו מאתך דעה חכמה וכו׳

ובראשי חדשים

ובמועד
של מועד מוסיף בברכת שבע עשר׳
בערבית ושחרית ומנחה ומברך אות׳
בנוסח זה רצה יי אלהינו עד עבדת
ישר׳ עמך אלהינו ואלהי אבותינו
יעלה ויבא וכו׳ עד ומלכנו ומכל עוה
ויגון ושמחנו בו שמחה גדולה ות׳
ותרצנו ותחזינה עינינו בשובך לה׳
לציון ברחמים כאמור ב״א יי המחזיר
שכינתו לציון מודים ובמוס׳
של מועד אומ׳ ביום מקרא קדש וכו׳

ביום התענית

מברך
ברכת שש עשרה בנוסח זו שמע
קולנו יי אלהינו חוס נא ורחם עלינו
וקבל ברחמים וברצון את תפלתינו ו׳
ומלפניך ריקם אל תשיבנו ענינו
יי ענינו וכו׳ כי אתה עונה בעת צר׳
פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה ב״א
יי שומע תפלה ושליח צבור אומ׳
ברכה זו בברכה שביעית בפני עצמה
וחותם ב״א יי העונה בעת צרה

בתשעה באב

מברך
ברכת ארבע עשרה כנוסח זה רחם
יי אלהינו עלינו ועל ישר׳ עמך ועל
ירושלם עירך העיר האבלה והח׳
והחריבה וכו׳ עד ב״א יי בונה ירושל׳

בפורים

מברך ברכת שמונה עשרה בנוסח
זה מודים וכו׳ על הנסים וכו׳ ותלו
אותו ובניו על העץ ועשית לך שם

גדול בעולמך ולעמך ישראל עשית
פלא ונסים ועל כולם יתברך וכו'

בחנוכה

מברך
ברכה זו מודים וכו' עד שבכל עת
על הנסים וכו' ואחר היחיד
ואחר הצבור אומ' וקבעו שמונה
ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לך
ועל כולם וכו' ואחר הצבור ואחר
היחיד בעשרה ימים שמראש
השנה ועד יום הכפורים הוא
אומ' בסוף ברכה זו כאומר ויגבה
יי' צבאות במשפט והאל הקדוש
נקדש בצדקה ברוך המלך הקדוש

נוסח הקדיש

יתגדל
ויתקדש שמיה רבא וכו' בעת ש
שיאמר שליח צבור יתגדל ויתקדש
שמיה רבא כל העם עונין אמן
ובעת שהוא אומ' תחלה ואמרו
אמן כל העם עונין אמן וכשהוא
אומ' תחלה ואמרו אמן כל העם
עונין אמן יהא שמיה וכו'
ודעות חכמים הראשונים לענות
אמן יהא שמיה רבא בכל כחם
וכשהוא אומ' יתברך כל העם אומ'
אמן וכשהוא אומ' בסוף ואמרו
אמן כל העם עונין אמן וכסדר
הסדר עונין בכל קדיש וקדיש

קדיש דרבנן

כל
עשרה מישראל או יתר שהיו עסו'
עסוקין בתלמוד שבעל פה ואפילו
במדרשות או באגדות כשהן יוס
ומסיימין אומר אחד מעומד קדיש
קדיש בנוסח זה

יתגדל ויתקדש שמיה רבא
דעתיד לחדתא עלמיא ולאחיאה
מתיא ולמפרק חייא ולמפרק קרתא
דירושלם ולשכללא היכלא קדישא
ולמעקר פולחנא נוכראה מן ארעא
ולאתבא פולחנא דשמיא לאתרי
בזיוה וביקריה וימליך מלכותיה
ויצמח פורקניה ויקרב משיחיה
ויפרוק עמיה בחייכון וביומיכון
ובחייהון דכל בית ישראל בעגלא
ובזמן קריב ואמרו אמן יהא
שמיה רבא מברך לעלם ולעלמי
עלמיא יתברך וישתבח ויתפאר
ויתרומם ויתנשא ויתהדר ויתהלל
ויתנשא שמיה דקודשא בריך
הוא לעילא לעילא מכל ברכתא שי
שירתא תושבחתא ונחמתא דאמי
דאמירן בעלמא ואמרו אמן על
רבנן ועל תלמידיהון ועל תלמידי תל
תלמידיהון העסקין באורייתא בא
באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר
יהא לכון ולהון חנא וחסדא ורחמי
וסייעתא ורווחא ויקרם יומהון
דבשמיא ואמרו אמן יהא שלמא
רבא מן שמיא וסייעתא ופורקנא
עושה שלום במרומיו הוא ברחמיו
יעשה שלום עלינו ועל כל ישראל
ואמרו אמן וזהו קדיש דרבנן
נהגו להתחנן בנפילת אפים
בדברים ובפסוקים אלו פעמים ב
בכולן ופעמים מקיצתן
לפניך אני כרע ומשתחוה ומתחנן
ומודה האלהים ואדוני האדונים כ
כי לא על צדקותינו אנחנו מפילי'
תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבי'
מה נאמר לפניך מה נדבר ומה נצ
נצטדק חטאנו והעוינו והרשע'
והרשענו ומרדנו וסרנו ממשפטי'
וממצותך לך יי' הצדקה ולנו

בשת הפנים השחרו פנינו ויפני
ישועותינו ונכספה קוותינו יי'
מפני עונותינו אין לנו פה להשי'
ולא מצח להרים ראש אלהי
בושתי ונכלמתי להרים אלהי פני
אליך כי עונותינו רבו למעלה
ראש ואשמתינו גדלה עד לשמים
אין בנו מעשים עשה עמנו על
צדקה למען שמך כמו שהבטחת
על יד נביאך למען שמי אאריך
אפי ותהלתי אחטם לך לבלתי הכרי'
הכריתך לא למענכם אני עושה
בית ישראל כי אם לשם קדשי
לא לנו יי' לא לנו כי לשמך תן כבוד
על חסדך ועל אמתך למה יאמרו
הגוים איה נא אלהיהם ועתה יי'
אל תתן אל קשי העם הזה ואל
רשעו ואל חטאתו סלח נא לעון
העם הזה כגודל חסדך וכאשר
נשאת לעם הזה ממצרים ועד
הנה למען שמך יי' וסלחת לעו'
לעוני כי רב הוא יי' שמעה יי'
סלחה יי' הקשיבה ועשה אל
תאחר למענך אלהי כי שמך נקר'
על עירך ועל עמך

נהגו העם

להתנפל
אחר נפילת פנים כשמגיע פנים
הקרקע בפסוקים אלו ואו' ואנחנו
לא נדע מה נעשה כי עליך עינינו
זכור רחמיך יי' וחסדיך כי מעולם
המה אל תזכור לנו עונות ראשני'
מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מ'
מאד יקומה עזרתה לנו ופדינו ל'
למען חסדך יהי חסדך יי' עלינו
כאשר יחלנו לך יום עונות תשא'
יה יי' מי יעמוד כי עמך הסליחה
למען תורא יי' הושיעה המלך

יעננו ביום קראנו כי הוא ידע ל'
יצרנו זכור כי עפר אנחנו עזרנו
אלהינו ישענו על דבר כבוד שמך
והצילנו וכפר על חטאתינו למען
שמך ״ וכן נהגו העם לה'
להתחנן אחר סדר היום תמיד ל'
בתחנונים אלו יי' אלהי אברהם ״
ישר' אבותינו שמרה זאת לעולם
ליצר מחשבות לבב עמך והכן ל'
לבבם אליך והוא רחום יכפר עון
ולא ישחית והרבה להשיב אפו
ולא יעיר כל חמתו כי אתה יי' טוב
וסלח ורב חסד לכל קוראיך צד'
צדקתך צדק לעולם ותורתך אמ'
מי אל כמוך נושא עון ועובר על
פשע לשארית נחלתו לא החזיק
לעד אפו כי חפץ חסד הוא ״
ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו
ותשליך במצולות ים כל חטאות'
תתן אמת ליעקב חסד לאברהם
אשר נשבעת לאבותינו מימי ל'
קדם ברוך יי' יום יום יעמס לנו
האל ישועתינו סלה יי' צבאות
אשרי אדם בוטח בך ברוך אלהינו
ברוך אדונינו ברוך בוראנו אשר
בראנו לכבודו שהבדילנו מן התו'
התועים ונתן לנו תורת אמת על
ידי משה רבנו חיי עולם נטעה
בתוכנו הרחמן הוא יפתח לבנו
לתלמוד תורתו ויתן בלבנו אהבתו
ויראתו לעשות רצונו כרצונו ול'
ולעבדו בלבב שלם למען לא ניגע
לריק ולא נלד לבהלה ״ כן יהי
רצון מלפניך יי' אלהינו שנחיה
לשמור חקיך בעולם הזה ולימות
המשיח כדי שנזכה ונירש טוב'
לחיי העולם הבא למען יזמרך
כבוד ולא ידום יי' אלהי לעולם אודך
יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי

לפניך יי' צורי וגואלי ״
נהגו מקצת העם לקרות בכל יום
אחר התחנונים אלו שיר מזמור ל'
שהלוים היו אומרין בבית המקדש
באותו היום וקוראין לדוד אליך ל'
יי' נפשי אשא כל המזמור וקורין
אור' ואעזר אור' חנניה תלמידי חכמ'
כן ״ מי כאלהינו מי כאדונ'
מי כמלכנו מי כמושיענו אין
כאלהינו אין כאדונינו אין כמלכנו
אין כמושיענו נודה לאלהינו
נודה לאדונינו נודה למלכנו נודה
למושיענו ״ ברוך אלהינו ברוך
אדונינו ברוך מלכנו ברוך מושיענו ״
אתה הוא אלהינו אתה הוא אדונ'
אתה הוא מלכנו אתה הוא מושיע' ״
אתה תקום תרחם ציון כי עת
לחננה כי בא מועד אך צדיקים
יודו לשמך ישבו ישרים את פניך
ויבטחו בך יודעי שמך כי לא ל'
עזבת דורשיך יי' כי כל העמים
ילכו בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם
יי' אלהינו לעולם ועד ״
כבר אמרנו בספר זה שבימי ל'
שבתות וימים טובים מתפלל
אדם שבע ברכות שלש ראשונות
ושלש אחרונות וברכה אחת
אמצעית מעין היום ובראש
השנה וביום הכפורים של אל
מתפלל באמצע שלש ברכות
ובתפלת מוסף בלבד ומנינו מת'
מתפלל במוסף בשני ימים אלו ל'
תשע ברכות ובמוסף ראש חדש
ובמוסף חולו של מועד מתפלל
שבע ברכות שלש ראשונות ל'
ושלש אחרונות וברכה אחת ל'
באמצע וזהו נוסח על הברכ'
האמצעיות ״ ברכה אמצעית
של ליל שבת ״

אתה קדשת

אות
יום השביעי לשמך תכלית וגו' ״
ברכה אמצעית של שחרית
שבת ישמח משה עד ברוך ל'
אתה יי' מקדש השבת ״
ברכה אמצעית של מוסף שבת
למשה צוית על הר סיני מצו'
עשה זכור ושמור ובו צויתנו ל'
יי' צויתנו להקריב לך קרבן מוסף
כראוי עד מקדש השבת ״
ברכה אמצעית של מנחת שבת ״
אתה אחד ושמך אחד
ומי כעמך גוי אחד עד מקדש
השבת ״ ברכה אמצעית
של מוסף ראש חדש ״
ראשי חדשים וכו' ״ ברכה
אמצעית של מוסף ראש חדש ל'
שחל להיות בשבת ״ אתה
עולמך מקדם וכו' ״ ברכה ל'
אמצעית של יום טוב של פסח
ערבית ושחרית ומנחה ״

אתה בחרתנו

וכולו ״
עד מקדש ישראל והזמנים ״
ברכה אמצעית של מוסף הפסח ״
אתה בחרתנו עד זכר ליציאת
מצרים ״ ומפני חטאינו גלינו
מארצנו וכו' עד מקדש ישר'
והזמנים ״ וליום שבת הוא ה'
חותם מקדש השבת ישר' והזמני' ״
ובראש השנה הוא חותם ל'
מלך על כל הארץ מקדש השבת
ישר' ויום הזכרון ״ וביום ל'
כפור חותם מלך על כל הארץ מ'
מקדש השבת ישראל ויום הכ'
הכפורים ״

בראש השנה

נהגו
רוב העם מראש השנה עד יום ה
הכפורים להוסיף בכל תפלה בעשרה
הימים ״ בברכה ראשונה אנו
מוסיפין זכרנו לחיים אל מלך חפץ
בחיים וכותבנו בספר חיים וכו׳
עד מגן אברהם ״ ומוסיפין
בברכה שניה ״ מי כמוך אב
הרחמן וכו׳ עד מחיה המתים ״
ומוסיפין בברכת שמונה עש׳
עשרה ׳ וכור רחמיך ייי אלהינו
וכבוש כעסך וכתוב לחיים וכו׳ ״
ומוסיפין בברכה אחרונה
ובספר חיים טובים ברכה ושלום
נזכר ונכתב לפניך אנו וכל עמך
בית ישר׳ לחיים ולשלום וכו׳
ובתפלת נעילה של יום הצום אומ׳
בברכות אלו במקום זכרנו חותמנו
לחיים ועל התוספת הזאת מנהג
מקומות ויש מקומות שנהגו ש׳
שלא יוסיפו דבר ״ ומנהג פשוט ״
שאומרין ברכה שלישית בנוסח
זה בשני ימים של ראש השנה
בכל תפלה מארבע תפלות ״
וכן נהגו מקצת העם לערך אותה
באותה הנוסח בכל תפלה ותפלה
מחמש תפלות של יום הכפורים ״
וזהו נוסחו ״ אתה קדוש
ושמך קדוש וקדושים בכל יום
יהללוך סלה ״ ובכן תן פחדך
ייי אלהינו וכו׳ ״ ואז צדיקים וכו׳
אתה בחרתנו ׳ עד מקדש ישראל
ויום הזכרון ״ ברכה ראשונה
משלש ברכות אמצעיות של מוסף
ראש השנה אתה בחרתנו וכו׳
עד זכר ליציאת
מצרים ״

מפני חטאינו

עלינו ׳
וכו׳ עלינו לשבח ׳ ומחילה אל וכו׳
על כן נקוה לך ׳ עד מקדש ישראל
ויום הזכרון ״ היום הרת ״
עד ותוציא לאור משפטינו קדוש ׳

ברכה שניה

אתה
זוכר מעשה עולם ופוקד כל יצורי
קדם לפניך נגלו כל תעלומות לב ׳
והמון נסתרות שמבראשית וכו׳
עד על כן האו ומי לא רחם ורחמנו
נאם ייי ״ אלהינו ואלהי אבותינו ל׳
יעלה ויבא ׳ עד כי אל מלך רחום ל׳
וחנון אתה ״ וזכרינו בזכרון טוב
לפניך ופקדנו בפקדת ישועה
ורחמים משמי שמי קדם וכו׳ עד
זוכר הברית ״ היום הרת ״
עד ותוציא לאור משפטינו קדוש ״

ברכה שלישית

אתה
נגלית בענן כבודך ׳ עד שומע קול
תרועת עמו ישר׳ ברחמים ״ היום
הרת ׳ עד ותוציא לאור משפטינו קד׳ ״

ברכה אמצעית

של
צום יום הכפורים בערבית ושחרי׳
מנחה ונעילה ״ אתה בחרתנו
וכו׳ עד ותתן לנו ייי אלהינו את יום
הכפורים הזה למחילה ולסליחה
ולכפר בו על כל עונותינו באהבה
זכר ליציאת מצרים ׳ אלהינו ואלהי
אבותינו יעלה ויבא וכו׳ עד כי אל
מלך רחום וחנון אתה ״ אלהינו
ואלהי אבותינו ביום מחול לעונותינו
ביום הכפורים הזה מחה והעבר
פשעינו מנגד עיניך כאמור אנכי
אנכי וכו׳ ״ עד אין לנו מלך מוחל
וסולח ״ אלהינו ואלהי אבותי׳
מלוך על כל העולם כולו בכבודך וכו׳
עד ומלכותו בכל משלה ״ וקדשינו
במצותיך ׳ עד מלך על כל הארץ
מוחל וסולח לעונות עמו ישראל
מקדש ישר׳ ויום הכפורים ״

ברכה אמצעית

של
מוסף ׳ אתה בחרתנו ומכל העמים
וכו׳ ׳ עד זכר ליציאת מצרים ׳
ומפני חטאינו וכו׳ ׳ עד תמידין וכו׳
אלהינו ואלהי אבותינו מחול לעונות׳
אלהינו ואלהי אבותינו מלוך על כל וכו׳
עד ומלכותו בכל משלה ׳ וקדשינו
במצותיך וכו׳ ׳ עד מקדש ישר׳ ויום
הכפורים ״ נהגו העם בכל
תפלות המוספין כשהוא אומר
כמו שכתבת עלינו בתורתך על ידי
משה עבדך ׳ מזכיר קרבנות אותו
היום כמו שהם כתובין בתורה
וקוראין אותן הפסוקים ואם לא
הזכיר כיון שאמ׳ כמו שכתבת ל׳
עלינו בתורתך שוב אינו צריך ״

נוסח הוידוי

אנא
אלהינו תבוא לפניך תפלתינו ׳ וכו׳ ׳
אתה יודע רזי עולם וכו׳ ׳ יהי רצון
מלפניך ייי אלהינו ואלהי אבותינו ׳
שתמחול לנו על כל עונותינו וכו׳
על חטא שחטאנו לפניך וכו׳ ׳ עד
לעשות את כל דברי התורה הזאת ׳
כי אתה סולחן לישר׳ מן העולם
ומחלן לשבטי ישורון ומבלעדיך
אין לנו מוחל וסולח ׳ אלהי עד שלא

טעיתי ט׳ עד יהיו לרצון ולפניך ש׳
שלא חטאו עד יהיו לרצון אמרי
פי והגיון לבי יי׳ צורי וגואלי ״
כסדר הזה מתודה בשחרית ובמנ׳
ומוסף ומנחה בין יחיד בין שליח
ציבור ויחיד אומ׳ וידוי זה אחר ת׳
תפלתו אחר שגומר שים שלום׳
קודם שיפסע שלש פסיעות׳
ושליח צבור אומרו מיד במוצ׳
קודם שיאמר אלהינו ואלהי אבותי׳
מחול וכו׳ ומתודה וידוי כסדר ל׳
הזה ואחר כך אומ׳ מחול לעונותינ׳
ביום הכפורים הזה וכו׳ ״

בנעילה

מתודה
כסדר הזה ואומ׳ מה נאמר לפניך
יושב מרום מה נספר לפניך ש׳ ״
אתה הבדלת וכו׳ עד ככתוב
חי אני נאם יי׳ אם אחפוץ במות
הרשע כי אם בשובו מדרכיו וחיה׳
שובו שובו מדרכיכם הרעים ולמ׳
תמותו בית ישר׳ השיבנו וקבלנו
ומחול לנו וסלח כגדל חסדך יהיו
לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך
יי׳ צורי וגואלי ״
נוסח ברכת המזון ״ ברוך
אתה יי׳ אלהינו מלך העולם הזן את
העולם כולו בטובו בחן ובחסד ובר׳

המפטיר בנביא:

מברך
לפניה ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך
העולם אשר בחר בנביאים טובים
ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ״
ברוך אתה יי׳ הבוחר בת׳
בתורה במשה עבדו ובישראל
עמו ובנביאי האמת והצדק ״
ומברך לאחריהם ״ ברוך אתה

יי׳ אלהינו מלך העולם צור כל העו׳
העולמים צדיק בכל הדורות הא׳
הנאמן האומר ועושה וכו׳ עד
מקדש השבת ״ ואם היה ל׳
שבת ויום טוב כולל שניהם וחות׳
באי׳ יי׳ מקדש השבת ישראל
והזמנים ״

ההפטרות שנהגו רוב
העם לקרות בכל שבת
ושבת ומפטירין בהן
ואלו הן ״

בראשית ׳ כה אמר עד אלה
הדברים עשיתים ולא עזבתים בישע׳ ״
נח ׳ רני עקרה עד הטוב ל׳
אתכם ולכו אלי בישעיה ״
לך לך ׳ ולמה תאמר ׳ עד
אני יי׳ אענה אלהי ישר׳
לא אעזבם ״ בישעיה ״
וירא ׳ ואשה אחת מנ׳
מנשי בני הנביאים ׳
עד ותשא את בנ׳
בנה ותצא׳ במלכים׳
ויהיו חיי ׳ ותחלת מלכים׳ עד
יחי המלך דוד לעולם ״
ואלה תולדות ׳ משא דבר יי׳ א׳
אל ישר׳ ביד מלאכ׳
עד ונערבה ליי׳ ל׳
בתרי עשר ״
ויצא יעקב ׳ ועמי תלואים למ׳
למשובתי ׳ עד וב׳
ובנביא העלה יי׳ ל׳
בתרי עשר ״
וישלח יעקב ׳ חזון עובדיה עד
ספספרד ״ בת׳
בתרי עשר ״
וישב יעקב ׳ על שלשה פשעי
ישר׳ עד יורה
שאג מי לא יירא ׳ בתרי עשר ״
ויהי מקץ ׳ ויקץ שלמה והנה

חלום עד ויהי המלך שלמה מלך
על ישר׳ ״ במלכים ״
ויגש ׳ ואתה בן אדם עד
וידעו כי אני יי׳ ״
ביחזקאל ״
ויחי ׳ ויקרבו ימי דוד למ׳
למות׳ ושלמה ישב
על כסא דוד אביו׳
במלכים ״
ואלה שמות ״ בן אדם הו׳
הודע את ל׳
ירושלם עד ו׳
ויצא לך שם ״ ב׳
ביחזקאל ״
וארא ׳ ולא יהיה עוד לבני
ישראל עד אצמיח
קרן לבית ישראל׳
ביחזקאל ״
בא ׳ משא מצרים עד
אשר ברכו יי׳ צבאות׳
בישעיה ״
ויהי בשלח ׳ שירת דבורה
מן ויכנע אלהי׳
עד ותשקוט ל׳
הארץ ארבעים
שנה ״
וישמע יתרו ״ בשנת מות
המלך עזיהו
עד למרבה המ׳
המשרה׳ בישעיה׳
ואלה המשפטים ׳ הדבר אשר
היה אל ירמיהו
עד אשר לא יכרת
ליונדב בן רכב ׳
בירמיה ״
ויקחו לי תרומה ׳ ויי׳ נתן חכ׳
חכמה לשלמה׳
עד ושכנתי ל׳
בתוך בני ישראל ׳ במלכים ״

ואתה תצוה · הגד · עד ורצת
אתכם · ביחזקאל ״
כי תשא · עד ויקבר אל
ואחאב · מלכים ״
ויקהל · וישלח המלך
שלמה · עד ואת
והנם · במלכים ״
אלה פקודי · ויעש חירם ל
את הכירות ·
עד והכותרת
במלכים ״
ויקרא · עם זו יצרתי ל
עד מלך ישראל
וגאלו · בישעיה ״
צו · עלותיכם ספו ·
עד בלוה הנעת
נאם יי · בירמיה ״
ויהי ביום השמיני · ויוסף עוד
דוד · עד לכבד
לך עשה · בשמואל ״
תזריע · ואיש בא מבעל
שלישה · עד כמת
ארץ · במלכים ״
מצורע · וארבעה אנשים ·
עד לא תשליכם
ויעל פניו עד עשה ·
במלכים ״
אחרי מות · עד לעיני הגוים ·
ביחזקאל ״
קדשים תהיו · באו אנשים ·
עד לא הודעתי
ביחזקאל ״
אמר · והכהנים הלוים ·
עד וטריפה מן
העוף · ביחזקאל ״
בהר · אל ענני ומעדי ·
עד ולותפנו · בירמי ״
אם בחקתי · והכבוד על רעי ישר ·
עד בהם · ביחזקאל ״

במדבר והיה מספר עד במוונה בתרי עשר
נשא ויהי ביום כלות משה עד ויברכהו יין במשפטים
בהעלתך דבר ושוחחי עד ידי הרכבו בתרי עשר
פינחס ויד יין היתה אל אליהו עד וילך אחרי יין בו ...
מטות ויתן משה עד ויחלקו את הארץ ביהושע
מסעי אלה המסעות עד ללוים ביהושע
אלה הדברים ואלה הדברים עד והייתם לי לעם בירמיה
ואתחנן ותתפלל אל יין עד שדות בכסף יקנו בירמיה
והיה עקב הלוך וקראת עד והתברכו בו גוים בירמיה
שפטים ושטרים ויהי כאשר ראה זקן עד לכן איש לעירו
כי תצא ויוספו פלשתים עד בכל דרכיו משכיל בשמואל
תבא אז יבנה יהושע ולא היה ביום ההוא ביהושע
אתם נצבים ויאסף יהושע עד וחתים אשר לא נטעתם ביהוש
האזינו ולקחתי אני עד והשיבו וחיו ביחזקאל
וזאת הברכה ויהי אחרי מות משה עבד יין ביהושע
עד ויהי
יין את
יהושע
תם
ומנהג
שנהגו העם כל שבת שקורין בה שתי פרשיות מפטירין
בה מעניין פרשה אחרונה וזו היא המנהג
ברוב המקומות וכן נהגו רוב העם
להיות מפטירין בנחמות
זכריה ומאחר תשעה
באב עד ראש השנה
בשבת שאחר
תשעה באב
ראשונה
נחמו
בשניה ותאמר ציון עזבני יין בשלישית עניה סוערה ברביעי
אנכי אנכי הוא מנחמכם בחמישית רני עקרה בשישית
קומי אורי כי בא אורך בשביעית שוש אשיש ביין
גאל ונשיש
בבנין בית
הבחירה
חזקני א

בשב יי̇ א̇ עולם ״ נחלתי עדותיך לעולם ׳ כי ששון לבי המה ״

ספר שלישי

והוא ספר זמנים

הלכותיו עשר וזהו סדורן ׳

הלכות שבת ׳

הלכות עירובין ׳

הלכות שביתת עשור ׳

הלכות שביתת יום טוב ׳

הלכות חמץ ומצה ׳

הלכות שופר סוכה ולולב ׳

הלכות שקלים ׳

הלכות קדוש החדש ׳

הלכות תעניות ׳

הלכות מגלה וחנכה ׳

הלכות שבת

יש בכללן

חמש מצות ׳שתי מצות עשה

ושלש מצות לא תעשה ״

וזהו פרטן ׳

א לשבות בשביעי ׳

ב שלא לעשות בו מלאכה ׳

ג שלא לענות

ד שלא לצאת חוץ לגבול שבת

ה לקדש יום השבת בזכירה ׳

הלכות עירובין

מצות

עשה אחת והיא מדברי סופרי׳

ומצה מן המנין ״

הלכות שביתת

עשור

יש בכללן

ארבע מצות שתי מצות עשה

ושתי מצות לא תעשה ׳

א לשבות בו ממלאכה ׳

ב שלא לעשות בו מלאכה ׳

ג להתענות בו ׳

ד שלא ׳ לאכל ולשתות בו ׳

הלכות שביתת

יום טוב ׳

וזהן

פרטן ״

יש בכללן שתים עשרה מצות שש

מצות עשה ושש מצות לא תעשה

וזהו פרטן ״

א לשבות בראשון של פסח ׳

ב שלא לעשות בו מלאכה ׳

ג לשבות בשביעי של פסח ׳

ד שלא לעשות בו מלאכה ׳

ה לשבות ביום חג השבועות ׳

ו שלא לעשות בו מלאכה ׳

ז לשבות בראש השנה ׳

ח שלא לעשות בו מלאכה ׳

ט לשבות ביום ראשון של חג הסכות

י שלא לעשות בו מלאכה ׳

יא לשבות בשמיני של חג ׳

יב שלא לעשות בו מלאכה

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן

שמנה מצות שלש מצות עשה

ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ ס' ונר' דמ' קולה כן גרירה דאם אי אפשר לעולם וכן קטנ' דאי אפשר לעולם ומייה ואחוטי כסות רואה ובלבד שלא יתכוין ס' ורשע דאי אפשר ומי עבר כעונו ובלבד שלא יהיו פסיק רישיה וכן כסה שפסק כקטנה אסור אפי' בעליתה רשישין ע"ב

וחמש מצות לא תעשה ופרטן
א שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר מחצי היום ולמעלה
ב ולשבות שאור מארבעה עשר
ג שלא לאכל חמץ כל שבעה
ד שלא לאכל תערובת חמץ כל שבעה
ה שלא יראה חמץ כל שבעה
ו לאכל מצה בליל הפסח
ז ולספר ביציאת מצרים כל אותו הלילה

הלכות שופר סוכה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה וזהו פרטן
א לשמוע קול שופר באחד בתשרי
ב לישב בסוכה שבעת ימי החג
ג ליטול לולב

הלכות שקלים

מצות עשה
אחת והיא ליתן כל אחד מחצית השקל בכל שנה

הלכות קדוש החדש

מצות עשה
אחת והיא לחשוב ולידע ולקבוע באיזה יום תחלת כל חדש וחדש מחדשי השנה

הלכות תעניות

מצות עשה אחת והיא להתענות ולזעוק לפני ה' בעת כל צרה גדולה שלא תבא על הציבור

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שתי מצות עשה מדב' סופרים ואינה מן המנין. נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה ל' חמש ושלשים. תשע עשרה מהן מצות עשה ושש עשרה מהן מצות לא תעשה. ויש בו שלש מצות מדברי סופרים ואינן מן המנין.

הלכות שבת

יש בכללן חמש מצות שתי מצות עשה ושלש מצות לא תעשה וזהו פרטן
א לשבות בשביעי
ב שלא לעשות בו מלאכה
ג שלא לענוש בשבת
ד שלא לצאת חוץ לגבול בשבת
ה לקדש יום השבת בזכירה
ובאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

שביתה בשביעי

ממלאכה מצות עשה שנ' וביום השביעי תשבות וכל העושה בו מלאכה בטל מצות עשה שנאמ' וביום השביעי תשבות ועבר על מצות לא תעשה שנ' לא תעשה בו מלאכה. חייב על עשיית מלאכ' אם היה ברצונו בזדון חייב כרת ואם היו שם עדים והתראה נסקל ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה. כל מקום שנ' בהלכות שבת שהעושה דבר זה חייב הרי זה חייב כרת ואם היו שם עדים והתראה חייב סקילה ואם היה שוגג חייב חטאת. וכל מקום שהעושה דבר זה פטור הרי זה פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור לעשות אותו דבר בש' בשבת ואיסורו מדברי סופרים הוא משום הרחקה מן המלאכה והעושה אותו בזדון מכין אותו מכת מרדות. וכן כל מקום שנ' אין עושין כך וכך או אסור לעשות כך וכך בשבת העושה אותו דבר בשבת בזדון מכין אותו מכת מרדות. וכל מקום שנ' מותר לעשות כך וכך הרי זה מותר לכתחלה. וכן כל מקום שנ' אינו חייב כלום או פ' פטור מכלום אין מכין אותו כלל.

דברים המותרין לעשותן בשבת ובשעת עשייתן אפשר שתעשה בכללן מלאכה ואפשר שלא תעשה אם לא נתכוון לאותה המלאכה הרי זה מותר. כיצד גורר אדם מטה וכסא וספסל וכיוצא בהן בשבת ובלבד שלא יתכוין לחפור חריץ בקרקע ש' בשעת גרירתן ולפיכך אם חפרו את הקרקע אינו חושש בכך. ולפי שלא נתכוון לעקור אותו לפיכ' אם נעקר אינו חושש. ורוחץ ידיו בעפר הפירות וכיוצא בו ובלבד שלא יתכוין להשיר השער. לפי כך אם נשר אינו חושש. פרצה דחוקה מותר להכנס בה בשבת ואע"פ שמשיר צרורות. וכן כל דבר שאין מתכוין בכגון זה מותר.

עשה מעשה ונעשה בכללו מלאכה שאין שהיו נעשה בשב' בשביל אותו מעשה אע"פ שלא נ' נתכוון לה חייב שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תעשה אותה המלאכה. כיצד הרי שצריך לראש לראש העוף לו לשחוק בו קט' קטן וחתך ראשו בשבת אע"פ שאין סופו וכוונתו להריגת העוף בלבד חייב לפי שהדבר ידוע שאי'

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שאפשר שיחזור ראשו ויהיה אלא
הויות בשבילו וכן כל כיוצא בזה
כל העושה מלאכה בשבת אע"פ
שאין צריך לגופה של מלאכה חייב
עליה כיצד הרי שכבה את
הנר מפני שהוא צריך לשמן או
לפתילה כדי שלא יאבדו או כדי
שלא ישרוף החרס של נר חייב
ומפני שמלאכה היא הכבוי והרי
נתכוון לכבות ואע"פ שאינו צריך
לגוף הכבוי ולא כבה אלא מפני
השמן או הפתילה או מפני החרס
הרי זה חייב וכן המעביר
את הקוץ ארבע אמות ברשות
הרבים או המכבה את הגחלת
כדי שלא יוזקו בהן רבים חייב
ואע"פ שאינו צריך לכבוי לגוף ש'
הכבוי או לגופה ההעברה אלא ש'
להרחיק ההיזק הרי זה חייב וכן
כל כיוצא בזה כל המתכוין
לעשות מלאכה ונעשית לו מלאכה
אחרת שלא נתכוון לה פטור עליה
לפי שלא נעשית מחשבתו כיצד
זרק אבן או חץ בבהמה כדי לה'
להרגה והלך ועקר אילן בהליכתו
ולא הרגה הרי זה פטור קל וחומר
אם נתכוון לזרוק ברשות ועבר
האבן לרשות הרבים שהוא פט'
פטור וכן כל כיוצא בו נתכוון ל'
לעשות דבר המותר ונעשית לו
מלאכה כגון שנתכוון לחתוך את
התלוש וחתך את המחובר אינו
חייב כלום וכן כל כיוצא בזה
נתכוון ללקט תאנים שחורות
ולקט לבנות או שנתכוון ללקוט
תאנים ונהפך הדבר פטור אף
על פי שלקט כל מה שחשב ולא ל'
לקט כסדר שחשב פטור שלא ל'
אסרה תורה אלא מלאכת מחשב'

היו לפניו שתי נרות דולקות וא'
ונתכוון לכבות את זו וכבה את זו
או להדליק זו והדליק את זו חייב
שהרי עשה מן המלאכה שחשב
לעשותה היא לזה וזה דומה לו' לה'
שנתכוון ללקט תאנה זו ולקט ת'
תאנה אחרת או למי שנתכוון ל'
להרג את זה והרג את זה שחייב
שהרי עשה מלאכה שחשב לע'
לעשותה אבל אם נתכוון ל'
להדליק ראשונה ולכבות שניה
אחריה ונהפך הדבר וכבה רא'
ראשונה ואחר כך הדליק שניה
אחריה פטור כבה זו והדליק זו
בנשימה אחת חייב שלא הקדים
ההדלקה הרי לא אחר אמתה אל'
אלא שתיהן כאחת ולפיכך חייב
וכן כל כיוצא בזה וכל העושה מ'
מלאכה במתעסק ולא נתכוון לה
פטור כל המתכוין לעשות
מלאכה ונעשית ביותר על כוונתו
חייב בפחות מכוונתו פטור
כיצד הרי נתכוון להוציא משאוי
לאחריו ובא לו לפניו חייב שהרי
לא נתכוון אלא לשמירה פחותה
ונעשית שמירה מעולה אבל אם
נתכוון להוציא לפניו והוציא ל'
לאחריו פטור שהרי נתכוון לה'
להוציא בשמירה מעולה והוציא
בשמירה פחותה וכן כל כיוצא ב'
בזה היה חגור בסינר וה'
והשליך המשוי בין בשרו לחלוקו
כיון שכך זה ממשוי שדרכו ל'
להוציא חייב שכן דרכו להיות
חוזר כל המתכוין לעשות
מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה
כשיעור חייב אע"פ שלא השלים
כל המלאכה שנתכוון להשלימה
כיצד הרי שנתכוון לכתוב אגרת

או שטר בשבת כיון שכת' לא יתחייב
זה עד שישלים חפצו ויכתוב כל
האגרת או כל השטר אלא משיכתב
שתי אותיות יתחייב וכן שנתכוון
לארג בגד שלם משיארג שני חו'
חוטין יתחייב ואע"פ שכוונתו ל'
להשלים הכלי ועשה כשיעור
בכוונה חייב וכן כל כיוצא בזה
וכן כל מלאכה שיחיד יכול
לעשותה לבדו ועשו אותה שנים
בשותפות בין שעשה זה מקצתה
וזה מקצתה כגון עקר זה החפץ
מרשות זו והוציאו מרשות זו ל'
והניחו השני ברשות אחרת בין
שעשו אותה שניהם מתחלה
ועד סוף כגון שאחזו שניהם ב'
בקולמוס וכתבו או אחזו ככר
והוציאוהו לרשות הרבים ואין ב'
אחד מהן יכול לעשותה לבדו
עד שיעזרתו כגון שנים שאחזו
קורה והוציאוה לרשות הרבים
הואיל ואין באחד מהן כח לעשות
לעשותה ועשו אותה בשותפות
מתחלה ועד סופה שניהן חייבין ל'
ושיעור אחד לשניהם והיה כח ו'
באחד מהן להוציא קורה לבדו ו'
והשני אינו יכול להוציאה ונשת'
ונשתתפו שניהם והוציאוה זה
הראשון שיכול חייב והשני מסייע
הוא ומסייע אינו חייב כלום וכן
כל כיוצא בזה כל המקלקלין
פטורין כיצד הרי שחבל בחבירו
או בבהמה דרך השחתה וכן ש'
אם קרע בגדים או שרפן או ש'
שבר כלים דרך השחתה הרי זה
פטור חפר גומא ואינו צריך
לעפרה הרי זה מקלקל פטור
אע"פ שעשו מלאכה הואיל ש'
וכוונתן לקלקל פטורין

ואסור
להתמהמה כו׳
ירו׳ בירושלמי וה״ל
הנשאל הרי זה
מגונה והשואל הרי
זה שופך דמי׳
ע״כ

כל המקלקלין על מנת לתקן חייבין
הרי שסתר על מנת לבנות במק׳
מקומו או שמחק כדי לכתוב
במקום שמחק או שחפר גומא
כדי לבנות בתוכה יסודות וכל
כיוצא בזה חייב כשיעור המתקן
כל העושה מלאכה בשבת מקצתה
בשגגה או מקצתה בזדון בין ש׳
שהזיד ולבסוף שגג בין שגג ת׳
ולבסוף הזיד פטור עד שיעשה
שיעור כולה תחלה ועד סוף ב׳
בזדון ואחר כך יהיה חייב חטא׳
קבועה

פרק שני

דחויה
היא שבת אצל סכנת נפשות ל׳
כשאר כל המצות לפיכך חולה ל׳
שיש בו סכנה עושה לו כל צרכיו
בשבת על פי רופא אומן של אותו
מקום. ספק שהוא צריך לחלל
עליו את השבת ספק שאינו צריך
וכן אם אמ׳ רופא לחלל עליו את
השבת ורופא אחר אומ׳ אינו צר׳
צריך מחללין עליו את השבת ש׳
שספק נפשות דוחה את השבת
אמדוהו ביום השבת ש׳
שהוא צריך לכך וכך שמונה ימ׳
ימים אין אומ׳ ממתין עד הערב
כדי שלא לחלל עליו שתי שבתות
אלא מתחילין מהיום שהיא ל׳
שבת ומחללין עליו אפילו מאה
שבתות כל זמן שהוא צריך
ויש בו סכנה או ספק סכנה מח׳
מחללין עליו את השבת ומדליקי׳
את הנר ומכבין לפניו את הנר
ושוחטין ואופין ומבשלין ומח׳
ומחמין לו חמין בין להשקותו
בין לרחיצת גופו כללו של דבר

שבת לגבי חולה שיש בו סכנה
הרי הוא כחול לכל הדברים ש׳
שהוא צריך לו כשעושין דברי׳
האילו אין עושין אותו לא על
ידי גוים ולא על ידי קטנים ולא
על ידי עבדים ולא על ידי נשים
כדי שלא תהיה שבת קלה בעיני׳
אלא על ידי גדולי ישר׳ וחכמיהם
ואסור להתמהמה בחלול שבת
לחולה שיש בו סכנה שנ׳ אשר
יעשה אותם האדם וחי בהם
ולא שימות בהם הא למדת ש׳
שאין משפטי התורה נקמה
בעולם אלא רחמים וחסד ושלום
בעולם. ואלו המינין שאומ׳
שזה חלול שבת ואסור עליהם
הכתוב אומר גם אני נתתי להם
חקים לא טובים וג׳
החושש בעיניו והוא שיהיה
בשתיהן או באחד מהן ציר או
שהיו דמעות שותתות מהן ל׳
מרוב הכאב או שהיה דם שותת
מהן או שהיה בהן קדחת וכיוצא
בחליים אלו הרי זה בכלל חולים
שיש בהן סכנה ומחללין עליו ל׳
את השבת. ועושין לו כל
צרכי רפואה. וכן מי שיש ל׳
לו מכה בחלל גופו מן השפה ל׳
ולפנים בין בפיו בין במעיו בין
בכבדו ובטחלו או בשאר כל שיש
לו בחללו הרי זה חולה שיש בו ל׳
סכנה ואין צריך אומד שחולי
כבר הוא לפיכך מחללין עליו ל׳
בלא אומדנא. ומכה שהיא
בגב היד ובגב הרגל הרי הוא ל׳
כמכה של חלל ואינו צריך אומד
ומחללין עליו את השבת.
והחום שסמר את הבשר מכה
של חלל דמי ומחללין. וכן

כל חולי שהרופאים אומרים שזה
שזה יש בו סכנה שהוא בעור
הבשר מבחוץ מחללין עליו את
השבת על פיהם. הסלע
מימיו של מים מחמין לו חמין ל׳
בשבת ועושין לו כל צרכי רפואה
מפני שהיא סכנת נפשות.
וכן מי שנשכו כלב שוטה או
אחד מזוחלי העפר שממיתין ל׳
אפילו היה ספק ממיתין ספק ל׳
אין ממיתין עושין לו כל צרכי ל׳
רפואה להצילו. חולה שאמדוהו
רופאים להביא לו גרוגרת אחת
ורצו בני אדם והביאו לו עשר ג׳
גרוגרות בבת אחת כולם פטורין
מכלום ואפילו הביאו בזה אחר
זה ואפילו הבריא בראשון שהרי
כולם ברשות הביאו.
חולה שהיה צריך לשתי גרוגרו׳
ולא מצאו אלא שתי גרוגרות
בשני עוקצין ושלש גרוגרות ל׳
בעוקץ אחד מביאין העוקץ ש׳
שיש בו השלש אע״פ שאין צר׳
צריכין אלא לשתים שלא ירבה
בבצירה אלא יכרתו עוקץ אחד
ולא יכרתו שני עוקצין וכן כל ל׳
כיוצא בזה. המבשל לחולה
בשבת ואכל החולה והותיר אסור
לבריא לאכול מן המותר גזירה ש׳
שמא ירבה בשבילו וכן כל כיוצא ל׳
בזה. חולה שאין בו סכנה
עושין לו כל צרכיו על ידי גוי כיצד
אומר לגוי לעשות לו והגוי עושה
לבשל לו ולאפות ולהביא רפואה
מרשות לרשות וכיוצא באלו.
וכן כוחל עיניו מן הגוי בש׳
בשבת אע״פ שאין שם סכנה ו׳
ואם היו צרכיו שאין בהן מ׳
מלאכה עושין אותן אפילו ישר׳

ומכה
שהי׳ בגב היד
וגב הרגל כו׳ פי׳ עכשיו
שלא מוחה מחה׳ כול אפילו
על גבי היד וגב הרגל מחללין
עליה את השבת כדאמ׳ שלא
היו׳ פרעתו מחללין עליה
את הש׳ והיינו על חרב
ואפי׳ של עוגב
היד
וגב הרגל. ע״כ

כתב כאן בשם רבי׳
שרש״ה אמר החולה
שחלה וכקש ושוא
אחר אוהבו משבת
דשרי להשכיר לגוי
ולהתנות עמו אפי׳
בשבת שלא תערו׳
ויתן עליו כו׳ אומרי׳
כפ׳ מי שמת קונים
משכב מרע אפי׳
בשבת כי שלא ה׳
תטרפו דעתו עליו
הה׳ דשרי הכי ו׳
להשכיר גוי ומהני
טעו׳ וכן כת׳ הר״ם
עכ״ל

וכן הה״ם יש לו מן
הבית אדם חשוב׳
כקיימון מותר ואפ׳
נפשו והבו עכ׳

ולפיכך מעלין אזנים בשבת ומעלין
אונקלי ומחזירין את השבר וכיו'
כיוצא בזה ומותר ״ היולדת
כשכורעת לילד הרי היא כסכנת
נפשות ומחללין עליה את השבת
קוראין לה חכמה ממקום למקום
וחותכין את הטבור וקושרין או'
אותה ואם היתה צריכה לנר ל'
בשעת שהיא מצטערת בחבליה
מדליקין לה את הנר ואפילו היתה
סומא מפני שדעתה מתיישבת
עליה בנר אע״פ שאינה רואה וכ'
ואם היתה צריכה לשמן וכיוצא
בו מביאין לה וכל שאפשר לשנות
משנין בשעת הבאה כגון שתביא
לה חברתה כלי תלוי בשערה ואם
אי אפשר מביאין כדרכה ״
אין מילדין את הגויה בשבת ול'
ואפילו בשכר ואין חוששין לאיב'
לאיבה ואע״פ שאין שם חלול אבל
מילדין את בת גר תושב מפני
שאנו מצווין להחיותו ואין מי'
ומחללין עליו את השבת ״
חיה משיתחיל הדם להיות שותת
שותת עד שתלד ואחר שתלד
עד שלשה ימים מחללין עליה
את השבת ועושין לה כל צרכה
בין שאמרה צריכה אני בין ל'
שאמרה אין צריכה אני ומ'
ומשלשה ועד שבעה יום אמרה
אין צריכה אני אין מחללין ״
ואם שתקה ואין צריך לומר
אם אמרה צריכה אני מחללין
ומשבעה ועד שלשים הרי היא
כחולה שאין בה סכנה ואפילו א'
אמרה צריכה אני אין עושין ל'
לה מלאכה אלא על ידי גוי ״
עושין מדורה לחיה ואפילו ב'
בימות החמה מפני הצער

שקשה לחיה הרבה במקומות ה'
הקור אבל אין עושין מדורה ל'
לחולה להתחמם בה ״ הקיז דם
ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו ב'
בתקופת תמוז ״ ומרחיצין ה'
הולד בשבת ביום שנולד ואחר
שחותכין את טבורו ואפילו בחמ'
בחמין שהוחמו בשבת ומולחין
אותו ומלפפין אותו מפני שסכנה
היא לו אם לא עשו כל אלו ״
וכן מרחיצין אותו לפני המילה
ולאחר המילה וביום השלישי ש'
להדיח בחמין שהוחמו בשבת
מפני הסכנה ״ חיה
שישבה על המשבר ומתה ה'
מביאין סכין בשבת ואפילו דרך
רשות הרבים וקורעין את כריסה
ומוציאין את הולד שמא ימצא
חי שספק נפשות דוחה את ה'
השבת ואפילו לזה שאין חזקתו
חי ״ מפקחין פקוח נפש ב'
ואין צריך ליטול רשות מבית דין
והמקדים להציל את הנפש ב'
הרי זה משובח ״ כיצד ראה ה'
תינוק שנפל לים פורש מצודה
ומעלה ואע״פ שהוא צד דגים
עמו ״ שמע שטבע תינוק
בים ופרש מצודה להעלות הת'
והעלה דגים בלבד פטור מכלום
נתכוון להעלות דגים והעלה ה'
דגים ותינוק פטור ״ לא שמע
שטבע תינוק הואיל והעלה ה'
תינוק עם הדגים פטור ״
נפל תינוק לבור עוקר חוליה
ומעלהו ואע״פ שהוא מתקן ל'
בה מדרגה בשעת עקירתו
ננעלה דלת בפני התינוק שו'
שובר את הדלת ומוציאו ואע״פ
שהוא מפצל אותם עצים שר'

שראויים למלאכה שמא יבעת
התינוק וימות ״ נפלה דליקה
ויש שם אדם שחוששין שמא
ישרף מכבין אותה להצילו מן ה'
האש ואע״פ שהוא כובש דרך
ומתקנה בשעת הכבוי וכל הק'
הקודם להציל הרי זה משובח
ואינו צריך ליטול רשות מבית
דין כל דבר שיש בו סכנה ״
מי שנפלה עליו מפולת ספק ה'
הוא שם ספק אינו שם מפקחי'
עליו מצאוהו חי אע״פ שנתרוצץ
ואי אפשר שיבריא מפקחין ע'
עליו ומוציאין אותו לחיי אותה
שעה ״ בדקו עד חוטמו ו'
ולא מצאו בו נשמה מניחין אותו
מת ״ בדקו ומצאו עליונים מת'
מתים לא יאמרו כבר מתו תחת'
תחתונים אלא מפקחין על הכל
שאיפשר במפולת שימות הע'
העליון ויחיה התחתון ״
היתה חצר שיש בה גוים ונפלה
עליהם מפקחין על הכל מפנ'
ישראל פירש אחד מהם לחצר
אחרת ונפלה עליו אותה חצר
מפקחין עליו שמא זה שפירש
הוא הישראלי והנשארים גוים ״
נעקרו כולם מחצר זו ל'
לחצר אחרת ובעת עקירתן ל'
פירש אחד מהם לחצר אחרת
ונפלה עליו ואין ידוע מי הוא ל'
אין מפקחין שכיון שנעקרו
כלם אין כאן ישראל קבוע ״ וכל
הפורש מהן כשהן מהלכין הרי
זה בחזקת שפירש מן הרוב ״
לפיכך אם היה הרוב ישראל אע״פ
שנעקרו כלם ופירש אחד מה'
מהן לחצר ונפלה עליו מפקחין ״
המהלך במדבר ולא ידע

ותי יום שבת מונה מיום שטעה ששה ומקדש יום אחד ומברך בו ברכת היום ומבדיל במוצאי שבתו בכל יום ויום ואפילו ביום שהוא מקדש ומבדיל בו מותר לו לעשות כדי פרנסתו בלבד כדי שלא ימות ואסור לו לעשות יותר על פרנסתו שכל יום ויום ספק שבת הוא׳ ואם ידע שהיום שמיני ליציאתו או חמשה עשר ליציאתו ובזה המנין הרי זה מותר לעשות כל מלאכה באותו היום שהרי הדבר ודאי שלא יצא בשיירא בשבת ושאר הימים עושה פרנסתו חוץ מיום זה ״ גוים שצרו על עיירות ישראל אם באו על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת ואין עושין עמהם מלחמה׳ ובעיר הסמוכה לספר אפילו לא באו אלא על עסקי תבן וקש יוצאין עליהן בכלי זיין ומחללין עליהן ׳ומצוה על כל ישראל שיכולין לבוא ולצאת ולעזור לאחיהם שבמצור ולהצילן מיד גוים בשבת׳ ואסור להן להתמהמה עד מוצאי שבת וכשיצילו את אחיהם מותר להן לחזור בכלי זיין שלהן למקומן בשבת כדי שלא להכשילן לעתיד לבוא ״

וכן הספינה המטרפת בים או עיר שהקיפה נהר מותר לצאת בשבת להציל כל דבר שיכול להציל׳ ואפילו יחיד הנרדף מפני גוים או מפני נחש שהוא רודפו אחריו להרגו מצוה להצילו ואפילו בעשיית כמה מלאכות בשבת ואפילו לת לתקן כלי זיין להצילו מותר׳ ומקיפין ומתחננין עליהן בשבת ומתריעין עליהן לעזור אותן ואין מתחננין ואין זועקין על הדבר בשבת ״ צרין על עיירות הגוים שלשה ימים קודם שבת ועושין עמהם מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת עד שכובשין אותה אע״פ שהיא מלחמות הרשות ומפי השמועה למדנו עד רדתה ואפילו בשבת עד שכובשין שהיא מלחמות הרשות ״ ואין צריך לומר במלחמת מצוה ולא כבש יהושע יריחו אלא בשבת ״

פרק שלישי

מותר להתחיל במלאכה מערב שבת אף על פי שהיא נגמרת מאליה בשבת שלא נאסר עלינו אלא לעשות מלאכה בעצמו של יום שבת אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר לו להנות בה כמו שנעשה בשבת מאליו ״

כיצד פותקין מים לגנה ערב שבת עם חשיכה והיא מתמלאת והולכת כל היום כולו ומניחין מוגמר תחת הכלים והן מתגמרין מאליהן והולכין כל השבת כולה ומניחין קילור על גב העין ואספלנית על גבי המכה ומתרפאין והולכין כל היום כולו ושורין דיו וסמנין עם חשיכה והם נשרין והולכין כל השבת כולה ונותנין שעורים צמר ליורה ואופן של פשתן לתנור והן מתלבנין והולכין כל השבת כולה ״ ופורסין מצודות לחיה ולעופות ולדגים עם חשיכה וניצודין כל השבת כולה ״ וטוענין בקורת בית הבד ובעגולי הגת עם חשיכה והמשקין זבין והולכין כל השבת כולה ומדליקין את הנר ומתחמם המדורה מבערב והיא דולקת והולכת כל השבת כולה ״

מניחין קדירה על גבי האש או בשר בתנור או על גבי גחלים והם מתבשלין והולכין כל השבת כולה ואוכלין אותה בשבת ויש בדבר זה דברים שהן אוסרין גזירה שמא יחתה בגחלים בשבת ׳כיצד תבשיל שלא בשל כל צרכו והמים שלא הוחמו כל צרכן או תבשיל שבישל כל צרכו כל זמן שמצטמק ויפה לו אין משהין אותו על גבי האש אע״פ שהונח מבעוד יום שמא יחתה בגחלים כדי שישלים בשולו או כדי לצמקו ׳לפיכך אם גרף האש או שכסה אש הכירה באפר או בנעורת של פשתן דקה או שעמומו הגחלים שהרי הן כמו מכוסות באפר או שהסיקוה בקש ובגבבה או בגללי בהמה דקה שהרי אין שם גחלים בוערות הרי זה מותר לשהות עליה שהרי הוא הסיח דעתו ממנו ואין גוזרין שמא יחתה בגחלים ״ בד״א בכירה שהבלה מועט אבל התנור אע״פ שגרפו או כסה באפר או שהסיקוהו בקש ובגבבה אין משהין בתוכו ולא על גביו ולא סומכין לו תבשיל שלא בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו הואיל והבלו חם ביותר אינו מסיח דעתו וחוששין שמא יחתה במו האש המעוטה אע״פ שהוא אש קש וגבבה או מכוסה׳ ולמה אסרו לשהות בתנור אע״פ שגרפו

[illegible]

ומפני שהגורה אינה גורפת אלא רוב
האש ומעמיה ואי איפשר לגרוף
את כל האש עד שלא תשאר בו
ניצוץ אחת ומפני שהבלו חם ל׳
שאינו יחתה כדי לבער ניצוצות
הנשארות׃ הכופח הבלו ל׳
רב מהבל הכירה ומועט מהבל
התנור לפיכך אם הסיקוהו בגפת
או בעצים הרי הוא כתנור ואין
משהין בתוכו ולא על גביו ולא
סומכין לו תבשיל שלא בשל כל
צרכו או מצטמק ויפה לו אע״פ
שגרף או כסה באפר ואם הסיק׳
הסיקוהו בקש או בגבבה הם היא כ׳
כירה שהסיקוהו ומשהין עליו
ומותר לסמוך לכירה מבערב ואע״פ
על פי שאינה גרופה ׳ואיזו היא כ׳
כירה ואיזה היא כופח ׳כירה מקום
שפיתת שתי קדרות כופח מקום
שפיתת קדירה אחת׃
תבשיל חי שלא בשל כלל או שבשל
כל צרכו ומצטמק ורע לו הרי ל׳
מותר לשהותו על גבי האש בין
בכירה ובכופח בין בתנור וכן תב׳
תבשיל שלא בשל כל צרכו או ש׳
שבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו
אם השליך לתוכו אבר חי סמוך
לבין השמשות נעשה הכל כתב׳
כתבשיל חי ומותר לשהות על ל׳
האש אע״פ שלא גרף ולא כסה מפני
שכבר הסיח דעתו ממנו ואינו ל׳
בא בזה לחתות בגחלים׃ כל
תבשיל שאסור לשהותו אם עבר
ושהה אותו אסור לאוכלו עד
מוצאי שבת ויותן בכדי שיעשו
ואם שכחו אם תבשיל שלא בשל
כל צרכו הוא אסור עד מוצאי ה׳
שבת ׳ואם תבשיל שבשל כל צרכו
הוא ומצטמק ויפה לו הוא מותר

לאוכלו בשבת׃ כל שמותר
לשהותו על גבי האש כשנוטלין
אותו בשבת אסור להחזירו לא
למקומו ואין מחזירין לעולם
אלא על גבי כירה גרופה או מ׳
מכוסה או בכירה וכופח של
שהסיקוהו בקש ובגבבה והוא
שלא הניח הקדרה על גבי ק׳
קרקע ׳אבל משהניחה על גבי
קרקע אין מחזירין אותה ואפ׳
ואפילו על גבי גרופה או מכוסה
ואין מחזירין לתנור ולא לכופח
שהסיקו בגפת ובעצים אע״פ
שגרף או כסה מפני שהבלן ל׳
חם ביותר וכל שאין מחזירין
עליו אין סומכין עליו בשבת׃
אסור להכניס מגריפה
לקדירה והיא על האש ולהוציא
ממנה בשבת מפני שמגיס בה
וזה ממיני הבשול הוא ונמצא
מבשל בשבת ומותר להחזיר
מכירה לכירה׃ לא ימלא
אדם קדירה עססיות ותורמוסין
או חבית של מים ויתן לתוך התנ׳
התנור ערב שבת עם חשיכה
וישהה אותן שם וכל כיוצא ב׳
בהן אע״פ שלא בשלו כל עיקר
כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן ל׳
מפני שאין צריכין בשול הרבה
ודעתו עליהן לאוכלן ומותר׃
ולפיכך אסור לשהותן בתנור
ואם עבר ושהה אותה בשבת
אם בשר גדי הוא וכיוצא בו מ׳
מותר שאם יחתה בגחלים ית׳
יתחרך הבשר שאינו צריך
אלא חמימות האש בלבד ואם
של עז או של שור הוא אסור
שאינו יחתה בגחלים לבשלו ואם
טח פי התנור בטיט מותר שאם

בא לפתוח התנור ולחתות תכנס
הרוח ויתקשה הבשר ויצטנן
התנור ויפסיד התנור ׳וכן כל
דבר שהרוח מפסדת אותו ל׳
אין גוזרין עליו שמא יגלהו ל׳
ויחתהו ומפני זה׃ נותנין
אומן של פשתן לתוך התנור
ערב שבת עם חשכה שאם יג׳
יגלהו יפסיד ׳נתן גדי שלם לתוך
התנור הרי זה כבשר שור ואסור
לשהותו שאינו יחתה בגחלים
אלא אם כן טח התנור ומותר
לשלשל כבש הפסח לתנור עם
חשיכה ואע״פ שאינו טח של
שבני חבורה זריזין הן׃
אין צולין את הבשר בצל וביצה
על גבי האש אלא כדי שיצלו מ׳
מבעוד יום ויהיו ראוין לאכילה
ואם נשארו אחר כן על האש מש׳
משבת עד שיצלו הרבה מותר
מפני שהן מצטמק ורע לו שאם
יחתה יחרך אותן שעל גבה האש
הם ומפני זה מניחין המוגמר
תחת הכלים עם חשיכה שאם
חותה בגחלים ישרף המוגמר
ויעשן הכלים הא למדת שכל
דבר שאנו אוסרין מענין זה
אינו אסור מפני שהוא מעשה
בשבת אלא גזרה שמא יחתה
בגחלים לפיכך אין נותנין עציץ
לאורה אלא אם כן היתה עקורה
מעל האש שאינו יחתה בגחלים
והוא שיהיה פיה טוח בטיט
שאינו יגיס בה משחשיכה׃
אין נותנין את הפת בתנור
עם חשיכה ולא חררה על גבי
גחלים אלא כדי שיקרמו פניה
המודבקין בתנור ואם נשארו
אחר כן עד שיגמור אפייתן מ׳

מותרין שאם יחתה יפסיד אותן
ואם נשארו אחרים עד שיגמור
אפייתן ואם נתן סמוך לחשכה
וחשכה ועדין לא קרמו פנים אם
במזיד יסור לאכל מהן עד מוצאי
שבת ויאותין בכדי שיעשו ואם
בשוגג מותר לו לעשות ולרדות מה'
ממנה מזון שלש סעודות של שב'
שבת וכשהוא רודה לא ירדה ב'
במרדה כדרך שהוא עושה בחול
אלא בסכין וכיוצא בה ״
עושה אדם מדורה מכל דבר
שירצה בין על גבי קרקע בין על
גבי מנורה ומדליקה מבעוד יום
ומשתמש לאורה או מתחמם כ'
כנגדה בשבת וצריך שידליק כדי
היוצא רוב המדורה קודם שחש'
שחשיכה עד שתהיו שלהבת עולה
מאליה קודם השבת ואם לא הדליק
רובה יסור להנות בה בשבת גז'
גזירה שמא יחתה בה ואם הע'
העצים כדי שתעלה השלהבת ה'
ואם הדליק עץ יחידי צריך להד'
להדליק רוב עוביו ורוב הקיפו מ'
מבעוד יום ״ ברו״א בגבולין
אבל במקדש מדליקין את המור'
בעצים במדורת בית המוקד
עם חשיכה ואין חוששין שמא
יחתה בגחלים שהכהנים זריזים
הם היתה מדורה של קנים או של
גרעינים אינו צריך להדליק הרוב
אלא כיון שהתחיל בה האש קוד'
השבת מותר להשתמש בה מפני
שהאש נתלת בהן מהרה ואינו
צריך לחתות לפיכך אם אגד הקני'
או הניח הגרעינין בחותלות הרי
הן כעצים וצריך שתעלה בהן ה'
שלהבת מאליה קודם השבת ״
ומדורת של זפת או של גפרית
או של רבב או של קירות או של קש
או של גבבה אינו צריך להדליק
רובה קודם השבת מפני שהאש
מדלקת אותן ״

פרק רביעי

יש דברים
שאם טמן בהן התבשיל הוא ל'
מתחמם ומוסיפין בבשול כגון
כגון גפת ודבל ומלח זבל ומוכין
ועשבים בזמן שהשלשתן לחים
ואפילו מחמת עצמן ״ ודברים
אלו נקראין דבר המוסיף ״ ויש
דברים שאם טמן בהן תבשיל
ישאר בחמימותו בלבד ואין מוסי'
מוסיפין לו חום ומגבין אותו מה'
מהצטנן כגון זגין ומוכין ועשבי'
יבשים ופירות וכנפי יונה ונעורת
הפשתן ונסורת חרשים ושלחין
וגזי צמר ודברים אלו נקראין ה'
דבר שאינו מוסיף ״ מן הדין
היה שטומנין בדבר המוסיף מב'
מבעוד יום ומשייר התבשיל טומ'
טומן בשבת אבל אסרו חכמים
להטמין בדבר המוסיף מבעוד
יום גזירה שמא תרתיח הקד'
הקדירה בשבת ויצטרך לגלותה
עד שתנוח הקדירה הרתיחה
ויחזיר ויכסה בשבת ונמצא טו'
טומן בדבר המוסיף בשבת ש'
שהוא יסור לפיכך מותר לטמון
בדבר המוסיף בין השמשות ש'
שהרי כבר רתחו ונחו ומבעוד'
וכיון שנחו שוב אין רותחין ״
וכן מן הדין היה מותר ה'
לטמון התבשיל בדבר שאינו מו'
מוסיף בשבת אבל אסרו חכמים
דבר זה גזירה שמא יטמין ברמץ
ויהיה בו ניצוצות של אש ונמצ'
חותה בגחלים לפיכך אסרו לטמון
בדבר חם בשבת אפילו בדבר ש'
שאינו מוסיף ״ ספק חשיכה
ספק אינו חשיכה מותר לטמון
דבר חם ומותר לטמון את הדבר
הצונן בשבת בדבר שאינו מוסיף
כדי שלא יצטנן ביותר או כדי
שתפוג צינתן ״ המין שטמן ב'
מערב שבת ונתגלו בשבת מותר
לכסותן שהרי אינו מוסיף ומו'
ומותר להחליף הכסוי בשבת כ'
כיצד נוטל כסות ומניח כנפי יונה
או נוטל כנפי יונה ומניח הכסות ״
פינה התבשיל או המים
החמין מכלי לכלי אחר מותר ל'
להטמין בשבת בדבר שאינו ל'
מוסיף כמו הדבר הצונן שלא ג'
אסרו להטמין בשבת אלא דבר
חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל
בו אבל אם פינהו מותר ״
ומניחין מיחם על גבי מיחם ומ'
ומיחם על גבי קדירה ומח פיהן
בבצק לא בשביל שיוחמו אלא
בשביל שיעמדו על חומם שלא
אסרו אלא להטמין בשבת אבל
להניח כלי חם על גבי כלי חם כ'
בשבת שהרי מוליד חום כדי
שיהו עומדין בחמימותן מותר
אבל אין מניחין כלי שיש בו צונן
על גבי כלי חם בשבת ואם הניח
מבערב מותר ואינו כטומן בדבר
המוסיף ״

פרק חמישי

הדלקת
הנר בשבת מצוה רשות שאם
רצה מדליק ואם רצה אינו מה'
מדליק ולא מצוה שאינו חייב
לרדוף אחריה עד שיעשנה כגן

ורבי שמשון כת' משם
ר' ריצב״א שאם מבעוד
יום מותר לכסותו מכן
משתחשך ברמשמע
לשון ונגלו אך שלא
יגלה לכסותה מבעוד
יום לדעת שלא יכסהו
עד שתחשך ...
...
... כנגלו ...
משחשיכה ...
...
...
מבעוד יום יכסהו מ'
משחשיכה ״ ע״כ

מותר להדליק הנר
בבית ולאכול מן הנר
יום ירצה ורבי שמו'
משפורש ... היה ...
לעשות ... כשר
מהר״ם ... עיין ...
ערבי פסחים ע״כ

עירובי חצרות ולא נטילת ידים
לאכילה אלא חובה ואחד אנשים
ואחד הנשים חייבין להיות
בבתיהן נר דלוק בשבת אפילו
אין לו מה יאכל שואל על הפתח
ולוקח שמן ומדליק שזה בכלל
עונג וחייב לברך קודם
הדלקה אקב"ו להדליק נר של
שבת כדרך שמברך על כל
הדברים שהוא חייב מדברי
סופרים ומותר להשתמש
לנר השבת והוא שלא יהיה הדבר
צריך עיון הרבה אבל דבר שצריך
לדקדק בראייתו אסור להבחינו
לאור הנר גזירה שמא יטה
המדליק צריך להדליק
ובעוד יום קודם שקיעת החמה
ונשים מצוות על דבר זה יותר
מן האנשים לפי שהן מצויות
בבתים והן העסוקות במלאכת
הבית ואע"פ צריך האיש להזהיר
ולבדוק אותן על כך ולומר לאנשי
ביתו ערב שבת קודם שתחשך
הדליקו ספק חשכה ספק אין
חשיכה ספק נכנס השבת ספק
לא נכנס אין מדליקין
ומשתשקע החמה עד שיראו
שלשה כוכבים בינונים הוא הזמן
הנקרא בין השמשות בכל מקום
והוא ספק מן היום ספק מן
הלילה ודנין בו להחמיר בכל מקו'
והעושה מלאכה ערב שבת
בין השמשות ובמוצאי שבת
בין השמשות בשוגג חייב חטא'
מכל מקום וכוכבים אלו לא גדולי'
הנראים ביום ולא קטנים הנראי'
בלילה ומשיראו שלשה כוכבים
אלו הבינונים הרי זה לילה ודאי
פתילה שמדליקין בה לשבת

ואין עושין אותה מדבר שאין
האור מסכסך בו כגון שער וצמר
משי וצמר יער ופשתן
שלא נפץ וסיב של דקל ואין חוצן
הרכים וכיוצא בהן אלא מדבר
שהאור נתלית בהן כגון פשתה
נפוצה ובגדי שש וצמר גפן
וכיוצא בהן והמדליק צריך
שידליק ברוב היוצא מן הפתילה
הכורך דבר שמדליקין בו
על הדבר שאין מדליקין בו כגון
להעבות את הפתילה כדי
להוסיף אורה אסור ויום
להקפות הפתילה כדי שתהיה
עומדת ולא תשתלשל ומטה
מותר נותן גרגיר של
מלח וגריס של פול על פי הנר
בערב שבת כדי שיהא דולק
ומערב בלילי שבת וכל הפתילות
שאין מדליקין בהן בשבת
עושין מהן מדורה להתחמם
כנגדה בין להשתמש לאורה על
גבי מנורה בין על גבי קרקע
ולא אסרו אלא לעשותן פתילה
לנר בלבד שמן שמדליקין
בו לשבת צריך שיהיה נמשך
אחר פתילה וכל שמנים שאין
נמשכין אחר פתילה כגון זפת
ושעוה ושמן קיק ואליה וחלב
אין מדליקין בהן ומפני מה
אין מדליקין בפתילות שאין
האור נתלית בהן ולא בשמנים
שאין נמשכין אחר הפתילה
גזירה שמא יהיה אור הנר אפל
ויטה אותה בשעה שישתמש
לאורה חלב שהתיכו וקרבי
דגים שנמוחו נותן לתוכו שמן
כל שהוא ומדליק וכל שמנים
שאין מדליקין בהן אפילו עם

בשמנים שמדליקין בה לא ידליק
מפני שאין נמשכין אין מדליקין
בעטרן מפני שריחו רע שמא
יניחנו ויצא וחובה עליו לישב
לאור הנר ולא בצרי מפני שריחו
טוב שמא יקח ממנו מן הנר
ועוד מפני שהוא עף ולא בנפט
לבן ואפילו בחול מפני שהוא
עף ויבוא לידי סכנה
מותר להדליק לכתחלה בשאר
שמנים כגון שמן צנון שומשמי'
ולפת וכל כיוצא בהן ואין אסור
אלא אלו שמנו חכמים בלבד
לא יתן אדם כלי מנוקב מלא
שמן על פי הנר כשביל שיהא
מטפטף ולא ימלא קערה שמן
ויתננה בצד הנר ויתן ראש
הפתילה בתוכה שתהא שואב
גזירה שמא יקח מן השמן
שבכלי שהרי לא נמאס בנר
ואסור להנות בשבת מן השמן
שהדליק בו ואפילו כבתה הנר
ואפילו נטפה מן הנר מפני שהוא
מוקצה מחמת איסור ויום חבר
הכלי שיש בו השמן אל הנר בסיד
ובחרסית וכיוצא בהן ומותר
אין נותנין כלי תחת הנר
לקבל בו שמן בשבת שהרי
מבטל הכלי מהיכנו ואם נתנו
מבעוד יום מותר ונותנין
כלי תחת הנר בשבת לקבל בו
ניצוצות מפני שאין בהן ממש
והרי לא בטלו מטלטלו ואסור
ליתן בתוכו מים ואפילו מערב
שבת מפני שהוא מקרב את
כבוי הניצוצות אין קורין
לאור הנר ואין קורין לאור הנר
ואפילו גבוה שתי קומות ואפי'
עשרה בתים זו על גב זו והנר

[illegible]

בעליונה לא יקרא ולא ישאל ואחת
בתחתונה שמא ישכח ויטה׳
ואם היו שנים קורין בענין א׳
אחד מותרין לקרות בפני הנר
שכל אחד מהן מזכיר חבירו
אם שכח אבל לא בשני ענינות
שכל אחד מהם טרוד בענינו׳
התינוקות קורין לפני
רבן לאור הנר מפני שהרב מל׳
משמרן אבל הוא לא יקרא מל׳
מפני שאין אימתן עליו׳ ואם לו
לראות בספר לאור הנר עד ש׳
שיראה ראש הפרשה שהוא
צריך להקרותן ואחר כך נותן
הספר בידן והן קורין לפניו׳׳
כלים הדומין זה לזה ואינן
ניכרין אלא בעיון הרבה אסור
להקריבן לאור הנר להבחין ביניהן ל׳
שמא ישחה ויטה ולפיכך שמש
שאינו קבוע אסור לו לבדוק ל׳
כוסות וקערות לאור הנר מפני
שאינו מכיר בין נר של שמן
בין נר של נפט שאורו רב׳ ואם
שמש קבוע מותר לו לבדוק ל׳
לאור הנר׳ כוסות וקערות ל׳
מפני שאינו צריך עיון הרבה
ואם היה נר של שמן זית אין
מורין לו לבדוק אע״פ שהוא מ׳
מותר גזירה שמא יסתפק מן
ממנו׳׳ נר שאחורי הדלת
אסור לפתוח הדלת ולנעול כ׳
כדרכו מפני שהוא מכבהו׳
אלא יזהיר בשעה שפותח
ובשעה שנועל ומותר לפתוח
את הדלת כנגד המדורה כש׳
בשבת כדי שתהיה הרוח מ׳
מנשבת בה ואע״פ שאין שם
אלא רוח מצויה׳ ומניחין ל׳
הנר של שבת על גבי האילן

המחובר לקרקע ואינו חושש׳׳
כל מדינות ועיירות של י׳
ישר׳ תוקעין בה שש תקיעות
בערב שבת ובמקום גבוה היו
תוקעין כדי להשמיע לכל אנשי
המדינה וכל אנשי המגרש שלה׳׳
תקיעה ראשונה נמנעו
העומדין בשדות מלחרוש ומל׳
ומלעדור ומלעשות מלאכה ש׳
שבשדה ואין הקרובין רשאין
ליכנס לעיר עד שיבואו רחוקים
ויכנסו כולם בבת אחת ועדיין ל׳
החנויות פתוחות והתריסין מ׳
מונחין התחיל לתקוע שנייה
נסתלקו התריסין וננעלו החנויות
ועדיין החמין והקדירות מונחו׳
על גבי כירה התחיל לתקוע ת׳
תקיעה שלישית סלק המסלק
והטמין המטמין והדליקו את
הנרות ושוהה כדי לצלות דג ק׳
קטן או כדי להדביק פת בתנור
ותוקע ושובת׳׳ תקיעה ל׳
ראשונה תוקע אותה במנחה
והשלישית תוקע סמוך לשקיע׳
החמה וכן תוקעין במוצאי שב׳
אחר צאת הכוכבים להתיר העם
למעשיהם׳׳ יום הכפורים
שחל להיות בערב שבת לא היו
תוקעין׳ חל להיות במוצאי שבת
לא היו תוקעין ולא מבדילין יום
טוב שחל להיות בערב שבת ת׳
תוקעין ולא מבדילין׳ חל להיות
אחר השבת מבדילין ולא תוקעין׳׳

פרק ששי

אסור
לומר לגוי לעשות לנו מלאכה
בשבת אע״פ שאינו מצווה על
השבת׳ ואע״פ שאומר לו מקודם
השבת ואע״פ שאינו צריך לאותה
מלאכה אלא אחר השבת ודבר זה
אסור מדברי סופרים כדי שלא ל׳
תהיה שבת קלה בעיניהם ויבואו
לעשות בעצמן׳ גוי שעשה מל׳
מלאכה מעצמו בשבת אם בשביל
ישר׳ עשה אותה אסור להנות
במלאכה עד מוצאי שבת׳
וימתין בכדי שיעשה והוא שלא
יהיה הדבר נראה בפירסום בפיה
עד שידעו בה רבים שדבר זה ל׳
בשביל פלוני הוא נעשה בשבת
ואם בשביל עצמו בלבד עשה מ׳
מותר להנות בשבת׳ כיצד גוי ל׳
שהדליק את הנר משמש לאות
ישר׳ ואם בשביל ישר׳ אסור עש׳
עשה כבש לירד בו מן הספינה
ירד אחריו ישר׳ ואם בשביל ישר׳
אסור׳׳ מלא מים להשקות ל׳
בהמתו משקה אחריו ישר׳׳
ליקט עשבים להאכיל לבהמתו
מניח ישר׳ בהמתו לאכול מהן והוא
שלא יהא הגוי מכיר אותו ישר׳
שלא ירבה במלאכתו בשבילו ונמ׳
ונמצא עושה בשביל ישר׳ וכן כל
בן דבר שאיפשר להרבות לא יהנה
בו בשבת אלא אם כן אינו מכירו׳
אבל דבר שאין בו להרבות
ולמעט כגון נר וכבש המועיל ועש׳
בשביל עצמו נהנה אחריו ישר׳
ומהנה ואע״פ שהוא מכירו׳׳ נר
הדלק במסבה בשבת אם רוב ישר׳
אסור להשתמש לאורה שמדליק
על דעת הרוב מדליק ואם רוב ל׳
גוים משתמש לאורה מחצה על
ומחצה אסור׳׳ נפלה דליקה
בשבת ובא נכרי לכבות אין אומר
כבה ואל תכבה מפני שאין שב׳
שביתתו עלינו וכן כל כיוצא בזה׳׳

[illegible]

ואת שעשו לו גוים ארון וחפרו
לו קבר בשבת או הביאו לו חלי׳
חלילין לספר בהן אם בצנעה
ימתין בכדי שיעשו למוצאי ל׳
שבת ויקבר בו '' ואם היה
הקבר בסרטייא גדולה והארון
על גביו וכל העוברין וכל השכן
אומ' שזה שהגוים עושים ע׳
עכשיו בשבת לפלני הרי זה לא
יקבר בו אותו ישר' עולמית אל׳
מפני שהוא בפרהסיא ומותר
לקבר בו ישר' אחר והוא שימתין
בכדי שיעשה וכן כל כיוצא בזה ''
גוי שהביא חלילין בשבת
לאבל אע"פ שהביאן מעבר החומ׳
החומה ימתין למוצאי שבת כ׳
בכדי שיעשו שיבאו ממקום
קרוב ואחר כך יספר בהן שמא
בלילה הביאום ממקום אחר עד
החומה ובבקר נכנס בהן ואם
ידע בודאי שממקום פלוני כ׳
הביאום בשבת ימתין כדי שיב׳
שיבאו מאותו מקום אחר בש׳
בשבת והוא שלא יהיה הדבר
בפרהסיא גדולה כמו שבארנו ''
עיר שישר' וגוים דרים
בתוכה והיתה בה מרחץ המר׳
המרחצת בשבת אם רוב גוים
מותר בה לרחוץ למוצאי שבת
מיד ואם רוב ישר' ימתין בכדי
שיעשו שבשביל הרוב הוחמו
מחצה על מחצה ימתין בכדי
שיוחמו חמין וכן כל כיוצא ב׳
בזה '' ישר' שאמר לגוי
לעשות לו מלאכה בשבת אע"פ
שעבר ומכין אותו מכת מרדות
מותר לו להנות באותה מלאכה
לערב אחר שימתין בכדי שת׳
שתעשה ולא יאסרו בכל מקום

עד שימתין בכדי שיעשו אלא
מפני זה הדבר שאם תאמר יהא
מותר מיד שמא יאמר לגוי ל׳
לעשות וימצא הדבר מוכן מיד
וכיון שאוסרו עד שימתין בכדי
שיעשו לא יאמר לגוי לעשות
לו שהרי אינו משתכר כלום מ׳
מפני שהוא מתעכב לערב בכ׳
בכדי שיעשה דבר זה שנעש׳
בשבת '' דבר שאינו מלאכה
ואין אסור לעשותו בשבת אלא
משום שבות מותר לישר' לומר
לגוי לעשותו בשבת והוא שיהי׳
שם מקצת חולי או יהיה צריך
הרבה או מפני מצוה ''
כיצד ישר' אומר לגוי בשבת ל׳
לעלות באילן או לשוט על פני
המים כדי להביא לו שופר או
סכין למילה או מביא לו מחצר
לחצר שאין ביניהן ערוב מים ל׳
חמין להרחיץ בהן הקטן או מ׳
מצטער וכן כל כיוצא בזה ''
הלוקח בית בארץ ישר' מותר
לו לומר לגוי לכתוב לו השטר
בשבת שאמירה לגוי שבות ג׳
גזירה מדבריהם ומשום ישוב
ארץ ישר' לא גזרו בדבר זה וכן
הלוקח בית מהם בסוריא שב׳
שבסוריא כארץ ישר' בדבר זה'
פוסק אדם עם הגוי על
המלאכה וקוצץ דמים והגוי ל׳
עושה לעצמו אע"פ שהוא עו׳
עושה בשבת מותר וכן השוכר
את הגוי לימים הרבה מותר ל׳
אע"פ שהוא עושה בשבת כיצד
כגון ששכר לשנה או לשתים
שיכתוב לו או יארוג לו הרי זה
כותב ואורג בשבת ומותר כאלו
קצץ עמו שיכתוב לו ספר או

שיארוג לו בגד שהוא עושה בכל
עת שירצה והוא שלא יחשב
עמו יום יום '' בד"א בצנעה
שאין הכל מכירין שזו המלאכה
הנעשית בשבת של ישר' היא ''
אבל אם היתה גלויה וידועה ומ׳
ומפורסמת אסורה שהרואה את
הגוי עושה אינו יודע שקצץ לו
הדמים ואומ' שפלוני שכר הגוי ל׳
לעשות לו מלאכה בשבת ''
לפיכך הפוסק עם הגוי לבנות לו
חצרו או כתלו או לקצור שדהו
או ששכרו שנה או שתים לבנ׳
לו חצר או לטעת לו כרמים אם
היתה המלאכה במדינה או ב׳
בתוך התחום לו אסור להניחן
לעשות בשבת הרואין שאינן
יודעין שפסק ואם היתה הה׳
המלאכה חוץ לתחום מותר
שאין שם ישר' שיראה את הה׳
הפועלים כשהן עושין בשבת ''
וכן מותר לאדם להש׳
להשכיר מרחץ או שדהו לגוי ל׳
אע"פ שנוטע וזורע בשבת
שהרואה יודע ששוכרין הן ל׳
באריסות ידוע לה דבר ששכר
הישר' בעליו קרוי עליו ואין דרך
רוב אנשי אותו מקום להשכירו
או להניח אותו באריסות אסור
להשכירו מפני שהגוי עושה
באותו מקום בשבת והוא על
שם הישר' בעלין '' ומותר
להשאיל כלים ולהשכירן לגוי
אע"פ שעושה בהן מלאכה בשב׳
מפני שאין אנו מצווין על שבית׳
כלים בשבת אבל בהמתו ועבדו
אסור מפני שאנו מצווין על
שביתתן בהמה ועבד ''
המשתתף עם הגוי במלאכה

אף בסחורה או בחנות אם התנה
בתחלה שיהיה השכר של שבת
לגוי לבדו יום מעט ויום הרבה
ושכר יום אחר כנגד יום השבת
לישר׳ לבדו מותר ואם לא התנה
בתחלה כשיבואו לחלק נוטל הגוי
שכר שבתות כולן והשאר חו׳
חולקין אותו ואינו מוציא לו
כלום כנגד יום השבת אלא אם
כן התנה מתחלה וכן אם קבלו
בשותפות דין אחד הוא ״
אם לא התנו וביאו לחלוק השכר
ולא היה לו שכר השבת ידוע
יראה לי שהגוי נוטל שכר שבת
והשאר חולקין ״ הנותן
מעות לגוי להתעסק בהן אע״פ
שהגוי נותן ונושא בשבת חולק
עמו בשכר בשוה ״ וכן הורו
כל הגאונים לא יתן אדם בערב
שבת כלים לאומן גוי לעשותן
שפסק עמו אלא בכדי שיצאו
מן ביתו קודם חשיכה וכן
לא ימכר אדם חפציו לגוי אלא
כדי שיצאו מפתח ביתו קודם
השבת וכן לא ימשכננו ולא
ילונו ולא ישאילנו ולא יתן לו
במתנה אלא בכדי שיצאו מפתח
ביתו קודם השבת כל זמן שהוא
בביתו אין אדם יודע שהוא נתן
לו רשות וכשיצאו הגוי מביתו
בשבת וחפץ הישר׳ בידו יראה
כמו שהלוהו לגוי או משכנו או
פסק עמו או מכר לו בשבת ״
הנותן אגרת לגוי להוליכה
לעיר אחרת אם קצץ עמו שכר
הולכה מותר ואפילו נתנה לו ע׳
ערב שבת עם חשיכה והוא
שיצא מפתח ביתו קודם השבת
ואם לא קצץ אם יש במדינה

אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות
ושולח אותם לכל מדינה ומדינה
עם שלוחיו מותר ליתן לגוי האגר׳
והוא שיהיה שהות ביום שיגיע
לבית הסמוך לחומה קודם הש׳
השבת שאולי זה המקבץ האגר׳
ושולחן מביתו סמוך לחומה
הואיל ויש שם אדם קבוע
לכך אולי הגוי שנותנין לו האגר׳
הוא שמוליכה לעיר אחרת ואס׳
לשלוח ביד גוי האגרת לה׳
לעולם אלא אם כן קצץ לו דמים ״
גוי שהביא חפציו בשב׳
והכניסן לבית ישר׳ מותר ואפילו
אמר לגוי הניחן בזוית זו הרי זה
מותר ״ ומזמנין את הגוי
בשבת ונותנין לפניו מזונות
לפניו לאכול ואם נטלו ויצא אין
נזקקין לו וכן נותנין מזונות לה׳
לפני הכלב בחצר ואם נטלו ויצא
אין נזקקין לו ״ מי שהיה
בדרך וקדש עליו היום והיו עמו
מעות נותן כיסו לנכרי להוליכו
לו ולמוצאי שבת יקח ממנו ואע״פ
שלא נתן לו שכר על זה ואע״פ
שנתנו לו משחשכה מותר מפני
שאדם בהול על ממונו ואי אפשר
שישליכו ואם לא תתיר לו דבר זה
שאין אסורו אלא מדברי סופרים ״
יבא להביאו בידו ועובר על מלא׳
מלאכה שבתורה בד׳׳א בכיסו ל׳
אבל מציאה לא יתן לנכרי אלא
יוליכם פחות פחות מארבע ה׳
אמות ״ ישר׳ שעשה
מלאכה בזדון בשבת אסור לו
ליהנות באותה מלאכה לעולם
ושאר ישר׳ מותר ליהנות בה ל׳
למוצאי שבת מיד שנ׳ ושמרתם
את השבת כי קדש היא׳ היא׳

קודש ואין מעשיה קדש ״
כיצד ישר׳ שבישל בשבת במזיד
במוצאי שבת יאכל לאחרים ולא
לו לעולם ואם בשל בשגגה לאו
למוצאי שבת יאכל בין לו בין לה׳
לאחרים מיד וכן כל כיוצא בזה ״
פירות שיצאו חוץ לתחום
וחזרו בשוגג יאכלו בשבת שהרי
לא עשה בגופן מעשה ואם נש׳
נשתהו במזיד לא יאכלו עד
מוצאי שבת ״ השוכר
את הפועלים לשמור לו את הפ׳
הפרה ואת התינוק לא יתן לו ה׳
שכרו של שבת לפיכך אין אחר
אחריות שבת עליו ואם היה
השכיר שכיר שבת או שכיר
שנה נותן לו שכרו משלם לפיכך
אחריות שבת עליו ולא יאמר לו
תן לי שכר של שבת אלא יאמר
לו תן לי שכרי של שנה או של
עשרים יום ״

פרק שביעי

מלאכות
שחייבין עליהן סקילה וכרת במ׳
במזיד או קרבן חטאות בשגגה
מהן אבות ומהן תולדות ומניין
כל אבות מלאכות חסר אחת ״
ואלו הן ״
החרישה ׳ והזריעה ׳ והקציר ׳
והעימור ׳ והדישה ׳ והזרייה ׳
והברירה ׳ והטחינה ׳ וההרקדה ׳
והלישה ׳ והאפייה ׳ והגזיזה ׳
והליבון ׳ והנפוץ ׳ והצביעה ׳
והטויה ׳ ועשיית הבתים ׳ והכנסת
המסכה ׳ והאריגה ׳ והפציעה ׳
והקשירה ׳ והתרה ׳ והתפירה ׳
והקריעה ׳ והבנין ׳ והסתירה ׳
והכייה בפטיש ׳ והצידה

והשחיטה. וההפשטה. והעבדה.
ומחיקת העור וחתוכו. והכתיבה.
והמחיקה. והשרטוט. והבנייה.
והכבוי. וההבערה. וההוצאה מרשות לרשו'
כל אילו המלאכות וכל שהוא מענינ'
הן הנקראין אבות מלאכות. כיצד
הוא ענינם החורש או החופר
או העושה חריץ הרי זה אב מ'
מלאכה שכל אחת ואחת חפירה
היא בקרקע ועניין אחד הוא
וכן אחד הזורע זרעים
או הנוטע אילנות או המבריך
אילנות או המרכיב או הזומר כל
אילו אב אחד הן מאבות מל'
מלאכות ועניין אחד הוא
שכל אחד מהן לצמח דבר הוא
מתכוין וכן אחד הקוצר תבוא'
או קוטף קטנית הבוצר ענבים או ה'
הגודר תמרים או המוסיק זתים
או האורה תאנים כל אילו אב א'
מלאכה אחת הן. שכל אחת מהן
לעקור דבר מגדולו מתכוין ועל
דרך זה שאר האבות
התולדה היא המלאכה הדומה
לאב מאילו האבות. כיצד המח'
המחתך את הירק מעט מעט
לבשלו הרי זה חייב שזה המלא'
תולדת הטחינה שהטוחן לוקח
גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה
וכל העושה דבר הדומה לזה
הרי זה תולדת הטוחן וכן הלו'
הלוקח לשון של מתכת ושפ'
אותה כדי ליקח מעפרו כדרך
שעושין צורפי זהב הרי זה
תולדת טחינה וכן הלוקח
חלב ונותן בו קיבה כדי להכב'
הרי זה חייב משום תולדת בו'
בורר שהרי הפריש הקיבה מן
החלב. ואם גבנו ועשהו גבינה

חייב משום בונה שכל המקבץ ח'
חלק אל חלק ודבק הכל עד שי'
שיעשו גוף אחד הרי זה דומה
לבונה. וכן לכל מלאכה
ומלאכה מאילו האבות יש להן
תולדות על דרך זו שאמרנו
ומגוף המלאכה הנעשית בש'
בשבת תדע מענין איזה אב
היא ותולדת איזה אב היא
אחד העושה אב מאבות מלאכ'
או תולדה מן התולדות במזיד
חייב כרת ואם באו עדים נסקל
בשוגג מביא חטאת קבועה
אם כן מה הפרש יש בין האבות
והתולדות אין בהן הפרש אלא ל'
לעניין הקרבן בלבד שהעושה
בשוגג אם עשה אבות הרבה ב'
בשוגג בהעלם אחד חייב חטאת
על כל אב ואב עשה אב ותולדתו
אינו חייב אלא חטאת אחת
כיצד חרש וקצר וזרע
בשבת בהעלם אחד חייב שלש'
חטאות ואפילו עשה הארבעים
חסר אחת בשגגה כגון ששכח
שאלו המלאכות אסורות לעשות
בשבת חייב על כל מלאכה ומלא'
חטאות. אבל אם טחן וחתך ה'
הירק ושף לשון של מתכת בה'
בהעלם אחד אינו חייב אלא ח'
חטאת אחת שהרי לא עשה ה'
אלא אב אחת ותולדותיו וכן כל
כיוצא בזה. העושה מלאכות
הרבה מענין מלאכה אחת בהעלם
אחד אינו חייב אלא חטאות אח'
אחת. כיצד הרי שזרע ו'
ונטע והרכיב וזמר בהעלם אחד
אינו חייב אלא חטאת אחת ש'
שכולן אב אחד מהן. וכן כל כיוצ'
כיוצא בזה

פרק שמיני

החורש
כל שהוא חייב. המנכש בעיקרי
האילנות והמקרסם עשבים או
המזרד את השריגים כדי לייפות
בקרקע הרי זה תולדת חורש ו'
ומשיעשה כל שהוא חייב וכן
המשוה פני השדה
כגון שהשפיל התל ורדדו או ש'
מלא הגיא חייב משום חורש ו'
ושיעורו כל שהוא וכן כל המשוה
גומות שיעורו כל שהוא
הזורע כל שהוא חייב. הזומר
את האילן כדי שיצמח הרי ז'
זה מענין זורע אבל המשקה
צמחים ואילן בשבת הרי זה ת'
תולדת זורע וחייב בכל שהוא ו'
וכן השורה חטין ושעורין וכיוצ'
בהן במים הרי זה תולדת זורע
וחייב. הקוצר כגרוגרת
חייב והתולש תולדת קוצר הוא
וכל העוקר דבר מגדולו חייב
משום קוצר ולפיכך עציץ שעלו
בו עשבים וכשות שעלתה בסנ'
ועשבים שצמחו על גבי החבית
התולש חייב שזהו מקום גדולו
התולש מעציץ שאינו נקוב פטור
אבל התולש מעציץ נקוב בכדי
שורש קטן הרי הוא כארץ והתולש'
ממנה חייב. כל דבר
שקצירתו מצמיחתו אותו ומגדלתו
כגון אספסתא וסילקא הקוצצו
בשגגה חייב שתי חטאות אחת
מפני שהוא קוצר ואחת מפני
שהוא נוטע. גבשושית
של עפר שעלו בו עשבים הג'
הגביה מעל הארץ והניחה על
גבי יתידות חייב משום תולש

כת' ראב"ד שיש לו זהר'
שלא להשליך זרעו' ותבו'
כחיט שלפני ירידת גשמי'
שסופן לצמח ואם השליך
ותירעבו לא ישליך אלא
כשיעור שיאכלן כל כוס
או ושמים ואם מקום דר
דריסת רגלי בני אדם שו'
שאין סופן לצמוח מותר
ואי' בו משום זורע עכ"ל.

כריש מועד קטן משקין
מים וקישר לזרעו' משו'
מאי' מתניתן כיה יוה"כ אמן
משום חורש רב יוסף. אמ'
משום זורע ומסיק אבי'
וחייב שתים מכלן כתבו
הגאוני' שיש לזהר של'
שלא להפיל מים על
העשבי' בשב' ואע"ג דקיי'
לן כל שאינו מכוין שרי
מתניתן מותר היו אומרי'
מודה ר' שמעון בפסיק
רישי' ולא ימות והכא
אי אפשר שלא יגדלו
הזרעי' וכת' הרא"ם ז"ל
דהשתין עליו נמי אסור
ואפי' הענין דפסיק רישי'
דלא ניחא ליה מותר
מותר ואסור קנית חמרן
שאין נהנה בה כגידול
העשבי' וכיון מי' ומשו
אפי' קנית עיקרן לפי
שהן שורין את הזרעים
וכן להשתין התיר כבר
התרוה' ודלא כראם עכ"ל

כן משמ' כאב הבונה
דתנ' התולש עולשין
והמזרד זרדים אס'
ואסיה קרינגו כו עד
ואם לפות את הקרקע
כונתו ותניא ילך קמשו
ופרי' והא אכי' ודכו'
דאמרי תרווייהו מודה
ר' שמעון בפסיק רישיה
ולא ימות ניחא ליה
דקעביד כמרעה דחבריה
וכם הוא דהו הרמ"ז
דבעי דחייב חטאות לכ'
איסורין איכא והרמ"ך
הכין ראוי לפי העיקר
והא ישנן פי' טו גדול
גבי פסיק חוזן דקמא
דכמו אפי' תנא' שפירש
הי' מתעסק הוא איפר'
בעלות נשמה ופרי' והא
מודה ר' שמעון בפס' רישי'
ולא ימות שאני הכא דמיה
דאי' כיה נשמה עפ' ניחא
ליה כי היכי
דלא יעלו
עיניו
ח

[illegible]

היתה על גבי יתידות והניחה על הארץ חייב משום זורע ״

אזנים שיבשו מזביחן וכן אילן שיבשו בו פירותיו התולש מהן חייב חטאות אע״פ שהן כעקורין לענין טומאה ״ התולש עולשין והמורד דרדין אם לאכילה שעורו כמלוא פי גדי ואם להסקה כדי לבשל ביצה קלה וביצה האמור׳ בכל מקום היא ביצה בינונית של תרנגולת ובכל מקום שנ׳ כדי לב׳ לבשל ביצה הוא לבשל כגרוגרת מביצה וגרוגרת אחת משלש בביצה ואין עוקר אלא בגדולי קרקע ״ המקבץ דבילה ועשה ממנה עגול או שנקב תאנים והכניס החבל בהן עד שנתקבצו גוף אחד הרי זה תולד׳ מעמר וחייב וכן כל כיוצא בזה ״

הדש כגרוגרת ואין דישה אלא בגדולי קרקע והמפרק ה׳ הרי זו תולדת הדש׳ החולב את הבהמה חייב מפני שהוא מפרק וכן החובל בבהמה שיש לה עור חייב משום מפרק והוא שיהיה צריך לדם שיצא מן החבורה אבל אם נתכוון להזיק בלבד פטור מפני שהוא מקלקל ואינו חייב עד שיהיה בדם או בחלב שהוצי׳ כגרוגרת ״ בד״א בחובל בכל בבהמה וחיה וכיוצא בהן אבל החובל בחבירו אע״פ שנתכוון לה׳ להזיק מפני נחת רוחו שהרי נתקררה דעתו ושככה חמתו ה׳ והרי הוא כמתקן ואע״פ שאינו צריך לדם שהוציא ממנו חייב׳

שמונה שרצים האמור׳ בתורה הן שיש להן עורות לענין שבת הן מין חיה ובהמה ועוף

אבל שאר שקצים ורמשים אין ל׳ להן עור לפיכך החובל בהן פטור ואחד החובל בבהמה חיה ועוף או בשמונה שרצים ועשה בהן חבורה ויצא בהן דם או שנצרר הדם חייב אע״פ שלא יצא ״

השוחט את הפירות חייב משום מפרק ואין חייבין מן ה׳ התורה אלא על דריכת זתים ו׳ ענבים בלבד ומותר לסחוט אש׳ אשכל של ענבים לתוך האוכל שהמשקה הבא לאוכל אוכל הוא ונמצא כמפרק אוכל מאוכל אבל אם סחטו לכלי שאין בו אוכל הרי זה דורך וחייב והחולב לתוך האוכל או המוצץ בפיו פטור ואינו חייב עד שיחלוב לתוך הכלי ״

המרקד או הבורר כגרוגרת חייב והמחבץ הרי זה תולדת בורר ה׳ או תולדת מרקד וחייב זורה והבורר והמרקד דומה ענייניהם זה לזה ומפני מה מנו אותם בשלשה מפני שכל מלאכה שהיתה במ׳ במשכן מונין אותה בפני עצמ׳ ״

הבורר אוכל מתוך פסולת או שהיו לפניו שני מיני אוכלין בורר מין ממין אחר בנפה ובכברה חייב בקנון ובתמחוי פ׳ פטור ואם בירר בידו לאכל לאלתר מותר והבורר פסולת מתוך אוכל אפילו בידו חייב ״ והבורר תורמוסין מתוך פסולת שלהן ה׳ חייב מפני שהפסולת שלהן ממתקן אותן כשישלקו עמה ונמצא כמו כבורר פסולת מתוך אוכל וחייב׳ הבורר אוכל מתוך פסולת בידו להניחו אפילו לבו ביום נעשה כבורר לאוצר וחייב ״

היו לפניו שני מיני אוכלין מעו׳ מעורבין בורר אחת ומניח אחת לאכל מיד ואם בירר והניח לאחר זמן אפילו לבו ביום כגון שבירר בשחרית לאכל בין הערבים חייב ״

המשמר יין או דית או מים וכן שאר המשקין במשמרת של׳ שלהן חייב והוא שישמר כמגו׳ לאכל ומסננין יין שאין בו שמרים או מים צלולין בסודרין ובכפיפה מצרית כדי שיהיו צלול ביותר ונותנין מים על גבי שמרים בש׳ בשביל שיצלו ונותנין ביצה ה׳ טרופה למסננת של חרדל כדי שיצול וחרדל שלשו מערב שבת למחר ממחו בין ביד בין בכלי וכן יין מגתו כל זמן שהוא תוסס ה׳ טורף חבית בשמרים ונותן לתוך הסודרין שעדיין לא נפרשו הש׳ השמרים מן היין יפה יפה ״ וכל היין כגוף אחד הוא והמחל׳ וכן כיוצא בו ״ הטוחן כגרוגרת חייב׳ וכל השוחק תבלין וסממנין במכתשת הרי זה טוחן וחייב׳ ״

המחתך ירק תלוש הרי זה תולדת טוחן וכן הנוסר עצים להנות בנסורת שלהן או השף ה׳ לשון של מתכת חייב ומשישוף כל שהוא אבל המחתך עצים ה׳ אינו חייב עד שידקדק מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה ״ והמרקד כגרוגרת חייב ״ הלש כגרוגרת חייב והמגבל את העפר הרי זה תולדת לש וכמה שיעורו כדי ה׳ לעשות פי הכור של צורפי זהב ואין גיבול באפר ולא בחול הגס ולא במורסן ולא בכיוצא בהן ג׳ והנותן זרע שומשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב משום לש מפני שהן מתערבין

[illegible]

פרק תשיעי

האופה
כגרוגרת חייב אחד האופה את
הפת או המבשל את המאכל או
את הסממנין או המחמם את
המים הכל ענין אחד הוא שיעור
המחמם את המים כדי לרחוץ
בהן עובר קטן ושיעור המבשל
סממנין כדי שיהיו ראויין לדבר
שמבשלין אותן לו. הנותן
ביצה בצד המיחם בשביל
שתתגלגל ונתגלגלה חייב
שהמבשל בתולדות האור
כמבשל באור עצמה.
וכן המדיח בחמין מליח ישן או
קוליס האספנין והוא דג קטן
ורך ביותר הרי זה חייב
שהדחתן בחמין זה הוא גמר
בישולן וכן כל כיוצא בהן.
המפקיע את הביצה בבגד חם
או בחול ובאבק דרכים שהן
חמין מפני השמש אע"פ שנצלית
פטור שתולדת חמה אינה
כתולדת האש אבל גזרו עליהן
מפני תולדת האור. וכן
המבשל בחמי טבריה וכיוצא
בהן פטור. המבשל על
האור דבר שהיה מבושל כל
צרכו או דבר שאינו צריך בישול
כלל פטור. אחד נתן את המים
ואחד נתן את הבשר ואחד נתן
את התבלין ובא אחד והגיס כולן
חייבין משום מבשל שכל העושה
דבר מצרכי הבשול הרי זה
מבשל. אבל אם שפת
אחת הקדירה תחלה ואחר נתן
את המים ובא אחד ונתן את
הבשר ובא אחד ונתן את התבלין

ובא אחד ונתן את העצים על
האור ובא אחד והגיס שנים
האחרונים בלבד חייבין משום
מבשל. הניח בשר על
גבי גחלים אם נצלה בו כגרוגרת
אפילו בשנים או שלשה מקומות
חייב לא נצלה בו כגרוגרת אבל
נתבשל כולו חצי בשול חייב.
נתבשל חצי בשול מצד אחד
פטור עד שיהפוך בו ויתבשל
חצי בשול משני צדדין.
שכח והדביק פת בתנור בשבת
ונזכר מותר לו לרדות קודם
שתאפה ויבוא לידי איסור סקילה.
המתיך אחד ממיני
המתכות כל שהוא או המחמם
את המתכת עד שתעשה
גחלת הרי זו תולדת מבשל.
וכן הממסה את הדונג
או את החלב וכופר או הזפת
וכיוצא בהן הרי זה תולדת
מבשל. וכן המבשל כלי אדמה
עד שיעשו חרס או שהקשה
גוף רך הרי זה חייב משום
בשול. הצובע את הצמר
או שיער בין מן הסמים בין מן
החיה בין מן החי בין מן המת
אפילו מן השלח שלהן חייב
וכמה שיעורו כדי לטוות ממנו
חוט שארכו כרוחב הסיט כפול
וכמה רוחב הסיט כדי לפתוח
מן בהן של יד עד האצבע
הראשון כשיפתח ביניהן בכל
כחו והוא קרוב לשני שלישי
זרת. התולש את העוף
כנף הרי זו תולדת גוזז הטווה
את הצמר מן החי פטור שאין
דרך גזיזה בכך ואין דרך נפוץ
בכך ואין דרך טויה בכך.

הנוטל שערו או צפרניו או
שפמו או זקנו הרי זו תולדת
גוזז וחייב והוא שיטול בכלי
ואם נטלן בכלי ביד בין לו בין
לאחר פטור. וכן המחתך
יבלת מגופו בין ביד בין בכלי
פטור בין לו בין לאחר מותר
לחתוך יבלת במקדש ביד אבל
לא בכלי ואם היתה יבשה
חותכה אף בכלי ועובר.
הנוטל שערו בכלי כמה יטול
ויהיה חייב שתי שערות ואם
לקט לבנות מתוך שחורות אפי'
אחת חייב. צפורן שפירש
וציצין של עור שפירשו רובן
אם פירשו כלפי מעלה
ומצערות אותו מותר ליטול
אותן ביד אבל לא בכלי ואם
נטלן בכלי פטור ואם אינן
מצערות אוסור ליטלן ביד ואם
נטלן בכלי חייב. המלבן את
הצמר או הפשתן או את השני
וכל כיוצא מהן שדרכן
להתלבן חייב וכמה שיעורו כדי
לטוות ממנו חוט אחד ארכו
מלוא רחב הסיט כפול שהוא
ארוך ארבעה טפחים. והמכבס
את הבגדים הרי הוא תולדת
המלבן וחייב. והסוחט
את הבגד עד שיוציא המים
שבו הרי זה מכבס וחייב
שהסחיטה צרכי כיבוס היא
הוא כמו שהגסה צרכי בשול.
ואין סחיטה בשיער
והוא הדין לעור שאין חייבין
על סחיטתו. המנפץ הצמר
או את הפשתן או את השני
וכיוצא בהן חייב וכמה שעורו
כדי לטוות ממנו חוט אחד

אורך מלאו רחב הסיט כפול שהוא אורך ארבעה טפחים.

והמנפץ את הגדים עד שיעשו כצמר כדי לטוות מהן הרי זה תולדת מנפץ וחייב.

הצובע חוט שאורכו ארבעה טפחים או דבר שאיפשר לטוות ממנו חוט כזה חייב ואין הצובע חייב עד שיהיה הצבע מתקיים אבל צבע שאינו מתקיים כלל כגון שהעביר סרק או ששר על גבי ברזל או נחשת וצבעו פטור שהרי אותה מעבירו לשעתו ואינו צובע כלום וכל שאין מלאכתו מתקיימת בשבת פטור.

העושה עין צבע הרי זה תולדת צובע כיצד כגון שנתן קנקנתום לתוך מי עפצים שנעשה הכל שחור או שנעשה ונתן חרטין לתוך מי כרכום שנעשה הכל ירוק וכן כל כיוצא בזה ומה שעורו כדי לצבע בו חוט שאורכו ארבעה טפחים.

הטווה אורך ארבעה טפחים מכל דבר הנטווה חייב אחד הטווה את הצמר או את הפשתן או את השיער או את הגידים וכל כיוצא בהן. העושה את הלבד הרי זה תולדת טווה וחייב והוא שלבד הדבר שאי אפשר לטוות ממנו אורך ארבעה טפחים בעובי בינוני.

העושה שתי בתי נירין חייב שהעושה נפה או כברה או סל או סבכה או שסרג מטה בחבלים הרי זה תולדת עושה בתי נירין ומשיעשה שני בתים מאחד מכל אלו חייב.

דרך האורגין שמותחין החוטין תחלה באורך היריעה וברחבה ושנים אוחזין זה מכאן וזה מכאן ואחר שובט בשבט על החוטין ומתקן אותן זה לצד זה עד שתעשה כולה שתי בלא ערב ומתיחת חוטין כדרך האורגין היא המסכת וזה המותח נקרא אורג.

המיסך חייב והיא מלאכה מאבות מלאכות והשובט על החוטין עד שיתפרקו ויתקנם הרי זה תולדת מיסך ומה שיעורו משיתקן רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות חייב בין שאורגן בתחלה בין שהיה מקצת הבגד ארוג ואורג על האריג שאם שני חוטין ואם ארג חוט אחד והשלים בו הבגד חייב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ברוחב שלשה בתי נירין.

המדקדק את החוטין ומפרידן בעת האריגה הרי זה תולדת אורג וכן הקולע את הנימין הרי זה תולדת אורג ושעור משיעשה קליעה באורך שתי אצבעות. הבוצע שתי חוטין חייב. ובוצע הוא המפריד את האריג בין שהוציא את האריג בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר השתי מעל הערב הרי זה בוצע וחייב והוא שלא יהיה מקלקל אלא מתכוין לתקן כדרך שעושין אלו שמאחין את הבגדים הקלים ביותר שבוצעין ומאריכין ומאחין וחוזרין ואורגין חוטין שבוצעו עד שיעשו שני הבגדים או שני הקרעים אחד. והסותר את הקליעה לתקן הרי זה תולדת בוצע ושעורו כשיעור הבוצע.

פרק עשירי

הקושר

קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב כגון קשר הגמלים וקשר הספנין וקשר רצועות מנעל שקושרין הרצענין בשעת עשייתן וכן כל כיוצא בזה. אבל הקושר קשר של קיימא ואינו מעשה אומן מותר לקושרו ולפתחו. כיצד נפסקה לו רצועה וקשרה נפסק החבל וקשרו או שקשר חבל בדלי או שקשר רסן בבהמה הרי זה פטור וכן כל כיוצא בו באלו הקשרים שהן מעשה הדיוט. וכל אדם קושר אותם לקיימא וכל קשר של קיימא אם קשרו קשר אומן הרי זה אסור.

קושרת אשה מפתחי החלוק אף על פי שיש לו שני פתחים וחוטי סבכה אע"פ שהוא רפוי ורצועות מנעל וסנדל שקושרין אותה על הרגל בשעת מלבוש ונודות יין ושמן אע"פ שיש לו שתי אזנים. וקדרה של בשר אע"פ שיכולה להוציא הבשר ולא תתיר הקשר וקושר משיחה או אבנט וכו' וכיוצא בו אבל לא בחבל וקושרין לפני בהמה או ברגליה בשביל שלא תצא אע"פ שיש לה שני אסרות וחבל שהיה קשור בפרה קושרו באבוס היה קשור באבוס קושרו בפרה אבל לא יביא חבל מתוך ביתו. אבל חבל גרדי שמותר לטלטלו הרי זה מביאו וקושר בו בפרה ובאבוס ומפני שכל אלו הקשרים מעשה הדיוט הם אין

ואינו לקיימו אלא פעם קושר
ופעם מתיר ולפיכך מותר לק'
לקשור אותן לכתחלה חותלות
של תמרים ושל גרוגרות ומתיר
ומפקיע ומותך ונוטל ואוכל ״
כל שראוי למאכל בהמה
מותר לקשור אותו בשבת לפיכך
רצועות סנדלו בכרמלית נוטל ל'
גמי לח הראוי לאוכל בהמה וכו'
וכורך עליו וקושר הגמי נשמט
לו רצועות מנעלו וסנדלו או שנשמ'
שנשמט רוב הרגל מותר להחזיר
הרצועות למקומן ובלבד שלא
יקשור העניבה מותרת לפי ש'
שאינה מתחלפת בקשירה לפיכך
החבל שנפסק מקבץ שני קצו'
קצותיו וכורך עליו משיחה וע'
ועונב עניבה ומותר לקשר קשר
שאינו של קיימא לדבר מצוה
כגון שיקשור ואחוז שיעור מ':
משיעורי תורה ״ נימת
כנור שנפסקה קושרין אותה
במקדש אבל לא במדינה ולא ל'
לקשור מאיא לכתחלה אפילו במ'
במקדש וכל קשר שקושרין ב'
אותו פטור כך המתיר אותו פטו'
וכל קשר שמותר לקשרו כך מ'
מותר להתירו ״ הפותל
חבלים מן החוצין ומן החלף או מ'
ומחוטי פשתן או מחוטי שיער
וכיוצא בהן הרי זה תולדת קושר
וחייב ושיעורו כדי שיעמוד הח'
החבל בפתילתו בלא קשירה ש'
שמניצות מאליהן ומתקיימת
וכן המפריד את הפתיל הרי זה ת'
תולדת מתיר והוא שלא יתכוין ל'
לקלקל בדבר ושיעורו כשיעור
הפתיל ״ התופר שתי ת'
תפירות חייב והוא שתפר ראשי

החוטין ומכיון ומכוין כדי שת'
שתעמוד את התפירה ולא תשמ'
תשמט אבל אם תפר יתר על שתי
תפירות אע״פ שלא קשר חייב
שהרי מתקיימת התפירה וזה
והמותח חוט של תפירה בשבת
חייב מפני שהוא מצרכי הת'
התפירה ״ הקורע כדי
לתפור שתי תפירות חייב אבל
הקורע להפסידה פטור מפני
שהוא מקלקל ״ הקורע
בחמתו או על מתו שהוא חייב
לקרוע עליו חייב מפני שמיישב
דעתו בדברים אלו וינוח יצרו וה':
והואיל וחמתו שוככת בדבר
זה הרי הוא כמתקן וחייב ״
והפותח בית הצואר בשבת ל'
חייב ״ המדבק ניירות או ע'
עורות בקולן של סופרים וכיוצ'
בהן הרי זה תולדת תופר וחייב
וכן המפרק ניירות דבוקין
או עורות דבוקין ולא נתכוון ל'
לקלקל בדבר הרי זה קורע ״
הבונה כל שהוא חייב המשוה
פני הקרקע בבית כגון שהשפיל
תל או מלא גיא הרי זה בונה וח'
וחייב ״ אחד נתן את האבן
ואחד נתן את הטיט חייב ל'
ובנדבך העליון אפילו העלה ל'
את האבן והניחה על גבי הדימוס
חייב שהרי אין מניחין עליה
טיט אחר והבונה על גבי כלי פ'
פטור ״ העושה אהל
קבוע הרי זה תולדת בונה
וחייב וכן העושה כלי אדמה
כגון תנור וחבית קודם שיש'
שישרפו הרי זה תולדת בונה
וכן המגבן את הגבינה הרי זה
תולדת בונה ואינו חייב עד

שיגבן כגרוגרות ״ המכניס
יד הקרדום בתוך העץ שלה ה'
הרי זה תולדת בונה וכן העושה
נקב כל שהוא וכל כיוצא בו ״
וכן כל התוקע עץ בעץ בין ש'
שתקע במסמר בין שתקע ל'
בעץ עצמו עד שנתאחד הרי
זה תולדת בונה וחייב ״
העושה נקב כל שהוא בלול של
תרנגולין כדי שיכנס להן האורה
חייב משום בונה המחזיר דלת
של בור ושל דות ושל יציע חייב
משום בונה ״ הסותר כל
שהוא חייב והוא שיסתור על
מנת לבנות ואם סתר דרך הש'
השחתה פטור ״ הסותר
אהל קבוע או שפרק עץ תקוע
הרי זה תולדת סותר וחייב והו'
שיתכוין לתקן ״ המכה
בפטיש מכה אחת חייב וכל
העושה דבר שהוא גמר מלאכ'
הרי זה תולדת מכה בפטיש
וחייב ״ כיצד המנפח בכלי
זכוכית והצר בכלי צורה ואפי'
מקצת הצורה והמגרר כל
שהוא והעושה נקב כל שהו
בין בעץ בין בבנין בין במתכת
בין בכלים הרי זה מכה בפטיש
וחייב וכל פתח שאינו עשוי ל'
להכנס ולהוציא אין חייבין על
עשייתו ״ המפיס שחין ל'
כדי להרחיב פי המכה כדרך
שהרופאין עושין שהן מתכוונין
לרפואה ולהרחיב פי המכה הרי
זה חייב משום מכה בפטיש שזו
היא מלאכת ואם הפיס להוציא
ממנה הליחה שבה הרי זה מותר ״
המסתת את האבן כל ש'
שהוא חייב מפני שהוא מכה

בפטיש · המעביר את האבן ביסוד
הבנין ותקעה בידו והושיבה במ'
במקום הראוי לה חייב משום מ'
מכה בפטיש · הלוקח יבולת שעל
הבגדים כגון אלו היבולות שבכלי
צמר חייב משום מכה בפטיש ·
והוא שיקפיד עליהן אבל הסירן
דרך עסק הרי זה פטור ״
המנער טלית חדשה שחורה
כדי ליפותה ולהסיר הציחוב
הלבן הנתלה בה כדרך שהאומני'
עושין חייב חטאת · ואם אינו
מקפיד מותר ״ הצד דבר
שדרך מינו לצוד אותו חייב כגון
חיה ועופות ודגים והוא שיצוד
אותן למקום שאינו מחוסר צ'
צידה כגון שרדף אחר צבי עד
שהכניסו לבית או לחצר או לגינה
ונעל עליו או שהעלה הדג ועקרו
מן הים בתוך ספל של מים הרי
זה חייב · אבל אם הפריח צפור
לבית ונעל עליו או שהבריח דג
ועקרו מן הים לבריכה של מים
או שרדף אחר צבי עד שיכנס
לטרקלין רחב ונעל עליו הרי זה
פטור שאין זו צידה גמורה
שאם יבא ליקחו צריך לרדוף
אחריו ולצוד אותו משם לפיכך
הצד אווזים אינו חייב עד שיכניס
לכפה שלו שהוא נאסר בה ״
כל מקום שאם ירוץ בו יגיע
לחיה בשחיה אחת או שהיו ה'
הכתלים קרובין זה לזה עד שיפול
צל שניהן ויתערב באחר הרי זה
מקום קטן ואם הבריח הצבי ה'
וכיוצא בו לתוכו חייב ומקום
שהוא גדול מזה המבריח חיה
ועוף לתוכו פטור ״ אחד
ושמונה שרצים האמורין ב'

בתורה ואחד שאר שקצים ורמש
שיש במינן נצוד הצד אחד מ'
מהן · בין לצורך בין שלא לצורך
אלא לשחק בהן חייב הואיל ונת'
ונתכוון לצוד וצד שמלאכה ש'
שאינה צריכה לגופה חייב עליה ·
הצד את הישן ואת הסומא
חייב ״ המשסה כלבים כדי
שיצודו צבאים וארנבים וכיוצ'
בהן וברח הצבי מפני הכלב והי'
הוא רודף אחר הצבי או שעמד
בפניו והבהילו עד שהגיע הכלב
ותפשו הרי זה תולדת צד וחייב
וכן העושה כדרך הזה בעופות ״
צבי שנכנס לבית ונעל
אחד בפניו חייב · נעלוהו שנים
פטור · אם אין אחד יכול לנעול
ונעלוהו שנים חייבין ישב על
הפתח אחד ולא מלאוהו וישב
השני בצדו אע"פ שעמד הראשו'
והלך לו הראשון חייב · והשני
לא עשה ולא כלום · ומותר לו לישב
במקומו עד הערב וליקח הצבי
למה זה דומה לנועל ביתו לשמרו
ונמצא צבי שמור בתוכו שלא ...
עשה כלום · נכנסה לו צפור ת'
תחת כנפיו יושב ומשמרת עד
שתחשך ומותר ״ הצד צבי
זקן או חגר חולה או קטן פטור ·
הצד דבר שאין במינו ניצוד
כגון חגבים וחרגולין צרעין ויתו'
ויתושין ופרעושין וכיוצא ב'
באלו הרי זה פטור ״
המפרק בהמה חיה ועוף אף ...
המיגורה פטור · הצד חיה ועוף
שברשותו כגון אווזין ותרנגול'
ויוני עלייה פטור ״ ראשים
המזיקין כגון נחשים ועקרבים
וכיוצא בהן אע"פ שאין ממיתין

הואיל ונשכין מותר לצוד אותן כ'
בשבת והוא שיתכוין להנצל מנ'
מנשיכתן כיצד הוא עושה או כופה
או כלי עליהן או מקיף עליהן או ק'
קושרן כדי שלא יזיקו ״

פרק אחד עשר

השוחט
חייב ולא שוחט בלבד אלא כל ה'
הנוטל נשמה לאחד מכל מינ'
חיה ועוף ובהמה ודג ושרץ בין
בשחיטה בין בנחירה או בהכאה
חייב · החונק את החי עד שימות
הרי זה תולדת שוחט · לפיכך אם
העלה דג מספל מים והניחו עד
שמת חייב משום חונק ולא עד
שימות · אלא כיון שיבש בו כסלע
בין סנפיריו חייב · שאין אינו
יכול לחיות הושיט ידו למעי ה'
בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב ״
ראשים שהן פרים ורבים
ונקבה או נהרין מן הפרעושין
ההורג אותן חייב כהורג בהמה
וחיה · אבל ראשים שהווייתן ה'
מן הגללים ומן הפירות שהבאי'
שהבאישו וכיוצא בהן כגון תולעי'
של בשר ותולעים של קטנית ה'
ההורגן פטור ״ המפליא
כלים בשבת מולל את הכנים וזו'
וזורקן ומותר להרג את הכנים ה'
מפני שהן מן הזיעה ״ חיה
ורמש שהן נושכין וממיתן ודאי
כגון זבוב שבמצרים צרעה של'
שבנינוה ועקרב שבחדייב ונחש
שבארץ ישראל וכלב שוטה בכל
מקום מותר להרגן בשבת · ואם הן
יושבין במקומן או בורחין מלפני
אסור להרגן ואם דרסן לפי תומו
בשעת הלוכו והרגן מותר ״

רבא בר מדא ורב בר ... יהו כי הוא
כה רב יהוד מפשח ויה... מלתא דעע
דחזייא לקטו דנגן וחייבנו

המפשיט את העור כדי לעשות
קמיעה חייב. וכן המעבד את ה
העור כדי לעשות קמיע חייב. ה
אחד המעבד ואחד המולח ש
שהמליחה מין עבוד הוא. ואין
עיבוד אלא באוכלין. וכן
המוחק את העור כדי לעשות ק
קמיע חייב. ואיזהו מוחק זה ה
המעביר השער או הצמר מעל
העור אחר מיתה עד שיחליק
פני העור. המפרק
דוכסוסטוס מעל הקלף הרי זה
תולדת מפשיט וחייב. הדורס
על העור ברגלו עד שיתקשה
או המרכבו בידו ומושכו ומשוה
אותו כדרך שהרצענין עושין
הרי זה תולדת מעבד וחייב.
המורט נוצה מן האבר
הרי זה תולדת מוחק וחייב.
וכן הממרט רטייה כל שהוא או
שעוה או זפת וכיוצא בהן מד
מדברים המתמרחין עד שיחליק
פנים חייב משום מוחק וכן השף
בידו על העור והמתחו בין ה
העמודים חייב משום מוחק.
המחתך מן העור כדי ל
לעשות קמיע חייב והוא שית
שיתכוין למדת ארכו ומדת
רחבו ויחתוך בכוונה שהיא מל
מלאכה. אבל אם חתך דרך הפסד
או בלא כוונה למדתו אלא כמת
כמתעסק או כמשחק הרי זה
פטור. והקוטם את הכנף הרי זה
תולדת מחתך וחייב. וכן
המורד ראשי כלונסות של ארז
חייב משום מחתך וכן כל חותכ
שיחתוך חרש העץ או העצים
או חרש מתכת מן המתכת חי
משום מחתך. הנוטל קיסם

של עץ מלפניו וקטמו לחצות בו
שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב.
כל דבר שהוא ראוי למאכל
בהמה כגון תבן ועשבים לחים
והוצן וכיוצא בהן מותר לקטום
אותן בשבת לפי שאין בהן ת
תיקון כלום. ומותר לקטום
אותן בשבת עצי בשמים להריח
בהן אעפ"י שהן קשין ויבשים
ומפשח מהן כל שירצה בין ש
שפשח עץ גדול בין שפשח
עץ קטן. הכותב שתי אות
אותיות חייב והמוחק כתב על
מנת לכתוב במקום המוחק שתי
אותיות חייב. הכותב אות אחת
גדולה כשתים פטור. מחק אות
אחת גדולה כשתים ויש במקומ
לכתוב שתים חייב. כתב אות
אחת והשלים בה את הספר ה
חייב. הכותב על מנת לקלקל
העור חייב שאין חוטב על מקו
הכתב אלא על הכתב אבל המוחק
על מנת לקלקל פטור. נפלה
דיו על גבי הספר ומחק אותה
נפלה שעוה על גבי הפנקס ו
ומחק אותה אם יש במקומה
כדי לכתוב שתי אותיות חייב.
הכותב אות כפולה פעמים
והוא שם אחד כגון דד תת גג
חייב והכותב בכל כתב ובכל לשון
חייב ואפילו משני סימנות.
הכותב אחת סמוך לכתב או
כתב על גבי כתב והתכוין ל
לכתוב ח ועשאו שני זיינין וכן
כיוצא בזה בשיור אותיות.
הכותב אות אחת בארץ ואות
אחת בכותל הרי שאין נקבין
זה עם זה או שכתב שתי אות
אותיות בשני דפי פנקס ואין ל

נקבין זה עם זה פטור. כתבן
בשני כתלי זוית או בשני דפי ה
פנקס ונקבין זה עם זה חייב.
לקח גויל וכתב בו עליו אות
אחת במדינה זו וכתב אות שניה
במדינה אחרת במגלה אחרת
חייב שבזמן שמקרבן נקבין זה
עם זה ואינן מחוסרין מעשה
לקריבתן. הכותב אות אחת
אעפ"י שקורין ממנה תיבה שלמה
שלימה פטור. כיצד כגון ה
שכתב מ' והכל קורין אותה מ
מעשר או שכתבה במקום מל
מנין שהרי היא כמו שכתב
ארבעים פטור. המגיה
אות אחת ועשה שנים כגון ש
שחלק גג חית ועשאו שני זיינין
חייב וכל כיוצא בו. הכותב
בשמאלו או לאחר ידו ברגלו בפיו
ובמרפקו פטור. איטר שכתב
בימינו שהיא לו כשמאל כל אדם
פטור. ואם כתב בשמאלו חייב ה
קטן אוחז בקולמוס וגדול אוחז
בידו וכותב חייב. גדול אוחז בק
בקולמוס וקטן אוחז בידו וכותב
פטור. אין הכותב חייב ע
עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד
כגון דיו ושחור וסקרא וקומוס
וקנקנתוס וכיוצא בו ויכתוב
על דבר שמתקיים הכתב עליו
כגון עור וקלף ונייר ועץ וכיוצא
בהן. אבל הכותב בדבר ש
שאין רשומו עומד כגון משקי
ומי פירות או שכתב בדיו וכיוצ
בו על עלי ירקות ועל כל דבר ש
שאינו עומד פטור. אינו חייב ע
עד שיכתוב בדבר העומד
וכן אין המוחק חייב עד שימחק
כתב העומד ועל דבר העומד

המנינא

כיצד ולאו מכה ב
כו כו הוא דאמר
הא דמלח בשרא
חייב משום מעבד

וא"ר ומי כת' אות
אחת בטבריא
ואות אחת בצפ'
ביניפורי חייב כו'

כתב אות אחת על
עטרייקו כו' כמאי
ולא כר' יהודה
בב דמחייב

טלוגרו

בגבי' את רב אשי
משום דר' יוחנן כו
כמי לאי' במסכת

מכלשי מי חשי ב
בקיקעות בו כסדר
שנשנעי עלין כדי ב
שיהא חלק והתו ב
כשיה כבי המחט
ופרשי' אי' ע' והן

אמר רב אשי הייא
מאן דסלית סילת
כו ואי קפיד אמשח
משחת חייב משום
מחתך

טלוגרו אמר ר' מנחם בר יוסי
זה חשר שמוחק ומכתב

הכותב ע' בשרו חייב מפני שהוא עור אע"פ שחמימות בשרו מעביר הכתב לאחר זמן הרי זה דומה לכתב שמוחק. המשרט ע' בשרו צורת כתב פטור. הקורע ע' העור כתבנית כתב פטור. המעביר דיו ע' גבי סקרא חייב שתים אחת משום כותב ואחת משום מוחק. העביר דיו ע' גבי דיו וסקרא ע' גבי סקרא או סקרא ע' גבי דיו פטור.

רושם תולדת כותב הוא כיצד הרושם רושמין וצורות בכותל ובשטר וכיוצא בהן כדרך שהציירין רושמין הרי זה חייב משום כותב. וכן המוחק את הרושם לתקן הרי זה תולדת מוחק וחייב. המשרטט כדי לכתוב תחת אותו שירטוט חייב.

חרשי העצים שמעבירין חוט של סקרא ע' גבי הקורה כדי שינסור בשוה הרי זה תולדת משרטט. וכן הגבלים שעושין גם כן באבנים כדי שיפצל האבן בשוה. ואחד המשרטט באצבע או בלא אצבע הרי זה חייב.

פרק שנים עשר

המבעיר

כל שהוא חייב והוא שיהיה צריך לאפר. אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור מפני שהוא מקלקל. והמבעיר גדישו של חבירו או השורף דירתו חייב אע"פ שהוא משחית מפני שכוונתו להנקם משונאו והרי נתקררה דעתו ושככה חמתו ונעשה כקורע ע' מתו או בחמתו שהוא חייב. וזה חובל בחבירו בשעת מריבה שכל אלו מתקנין הן אצל יצרן הרע. וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר הרי זה חייב. המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב. המכבה כל שהוא חייב אחד המכבה את הנר ואחד המכבה את הגחלת של עץ. אבל המכבה גחלת של מתכת פטור. ואם נתכוון לצרף חייב שכן הטושי הברזל עושין מחמם את הברזל עד שיעשה גחלת ומכבין אותו במים כדי לחסמו וזהו הצרף שהעושהו חייב והוא תולדת מכבה.

ומותר לכבות גחלת של מתכת ברשות הרבים בשביל שלא יוזקו בה רבים. הנותן שמן לתוך נר הדולק חייב משום מבעיר והמסתפק מן השמן שבנר חייב משום מכבה. דליקה שנפלה בשבת המכבה אותה מפני אבוד ממון חייב שאין אבוד ממון דוחה את השבת אלא אבוד נפשות. לפיכך יצאו בני אדם כדי שלא ימותו ויניחו האש תלהט אפילו שורפת כל העיר כולה. ומותר לעשות מחיצה בכל הכלים בין מלאין בין ריקנין כדי שלא תעבור הדליקה ואפילו בכלי חרס חדשים מלאים מים עושין מחיצה אע"פ שודאי מתבקעין ומכבין שגרמא מותר. וכופין קערה ע' גבי הנר שלא תאחוז בקורה. תבה שדה ומגדל שאחז בהן האור מביא עור גדי וכיוצא בו מדברים שאין האור מלהטת אותם ופורשו ע' הקצה שעדין לא בער כדי שלא תעבור האש. טלית שאחז בו האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה. וכן ספר התורה שאחז בו האור פושטו וקורין בו ואם כבה כבה. ונותן מים מן הצד שעדין לא בא עלית בו האור ואם כבתה כבתה.

שכח נר דולק ע' גבי הטבלא מנער הטבלא והוא נופל ואם כבה כבה. אבל אם הניחו מע' מבערת אע"פ שכבת יסור לטלטלו. גוי שבא לכבות אין אומרין לו כבה ואל תכבה מפני שאין שביתתו עלינו. אבל קטן שבא לכבות אין שומעין לו והוא שיהיו עושה ע' דעת אביו. אבל מדעת עצמו אין מוחין עליו להפרישו. ובדליקה התירו לומר כל המכבה אינו מפסיד.

הוצאה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות היא ואף ע' פי שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו הרי זה אומ' בתורה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא. הא למדת שההבאה מלאכה קורין אותה. וכן למדו מפי השמועה שהמעביר ברשות הרבים מתחלת ארבעה לסוף ארבעה הרי הוא כמוציא שבת מרשות לרשות וחייב. אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור. המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים זו או מרשות הרבים לרשות היחיד זו ויעקור מרשות זו ויניח ברשות שניה חייב. אבל אם עקר ולא הניח או הניח ולא עקר או שהוצי

פחות משיעור פטור· וכן המוציא
המעביר מתחלת ארבע לסוף ד'
ארבע ברשות הרבים אינו חייב
עד שיעקור כשיעור ממקום זה
ויניחו במקום אחר·· הזורק
מרשות לרשות או המושיט מ'
מרשות לרשות הרי זו תולדת
המוציא וחייב·· וכן הזורק
או המושיט מתחלת ארבע לסוף
ארבע הרי זו תולדת המוציא
וחייב· והזורק כלאחר יד פטור··
המוציא מקצת החפץ
משתי רשויות אלו לרשות ש'
שניה פטור עד שיוציא את כל
החפץ כולו מרשות זו לרשות זו··
קופה שהיא מלאה חפצי'
אפילו מלאה חרדל והוציא רוב'
מרשות זו לרשות זו פטור עד
שיוציא את כל הקופה··
וכן כל הדומה לזה שהכלי מושיב
כל שיש בו כחפץ אחד··
המוציא בין בימינו בין בשמאלו
או בחיקו· עד שיצא מעורר
ערורין לו בסדינו חייב מפני ש'
שהוא כדרך המוציאין··
וכן המוציא על כתפו חייב אעפ'
שהמשוי למעלה מעשרה ט'
טפחים ברשות הרבים שכן ה'
המשא בני קהת מושכן למע'
ומעשרה שנ' בכתף ישאו· וכל
המלאכות ממשכן למדין אותן
אבל המוציא לאחר ידו ברגלו ב'
בפיו ובמרפקו באזנו ובשערו
ובפיס שתפור בבגדו ופי הכיס
למטה בין בגד ובגד בפיו בגדו
במנעלו ובסנדלו פטור· שלא ה'
הוציא כדרך המוציאין··
המוציא משוי על ראשו אם ה'
היה משוי כבד כגון שק מלא ה'

או תיבה ומגדל וכיוצא בהם ש'
שהוא משים על ראשו ותופס
בידו חייב שכן דרך המוציאין
ומוציא מוציאו על כתפו או ב'
בידו אבל אם לקח חפץ קטן כ'
שהניח בגד או סכין או ספר
על ראשו והוציאו והוא אינו
אוחז בידו הרי זה פטור שלא
הוציא כדרך המוציאין שאין כ'
דרך העולם להוציא החפצים כ'
מונחין על ראשיהן··
המעביר חפץ מתחלת ארבע
לסוף ארבע ברשות הרבים אף
על פי שמעבירו למעלה מראשו
מראשו חייב·· מותר לאדם
לטלטל ברשות הרבים בתוך אר'
ארבע אמות על ארבע אמות ש'
שהוא עומד בהן ויש לו לטלטל
בכל המרובע הזה· ובמדה שלו מ'
מודדין· ואם היה ננס באיבריו נ'
נותנין לו ארבע אמות בינוניות
של כל אדם·· ומפי הקבלה אמרו
שזה שנ' בתורה שבו איש תחתיו
שלא יטלטל חוץ למרובע זה ש'
שהוא כמדת אורך האדם כשי'
כשיפשוט ידיו ורגליו נמ' כל אד'
יש לו לטלטל·· היו שנים
מקצת ארבע אמות של זה לתוך
ארבע אמות של זה מביאין ו'
ואוכלין באמצע בלבד שלא יוציא
זה מתוך שלו לתוך של חבירו ב'
ואם היו שלשה והאמצעי מו'
מובלע בנתים הוא מותר עם הם
והם מותרין עמו ושנים החיצוני'
אסורין זה עם זה·· לפיכך
מותר לאדם לעקור חפץ מרשות
הרבים ולתתו לחבירו שעמו מ'
מתוך ארבע אמות· וכן חבירו
לחבירו האחר שבצדו אפילו הן

מאה אמה אעפ' שהחפץ הולך מיד
מליד בשבת מותר מפני שכל
אחד מהן לא טלטל אלא בתוך
ארבע אמות נמצינו מטלטלו ב'
באורך אלכסונו של מרובע זה
חמש אמות ושלשה חומשי ל'
אמה לפי אין המעביר או הזו'
הזורק ברשות הרבים חייב עד
שיעביר חוץ לחמש אמות ו'
ושלשה חומשי אמה· וכל ש'
שאומרין מתחלת ארבע לסוף
ארבע או המעביר ארבע אמות
הוא מתחלת אלכסון של אר'
אמות עד סופו ואם העביר
פחות מזה פטור·· נמצא
כיון שלא אמרו כשיעקור
חפץ מרשות הרבים ממקום
זה והניחו במקום אחר ברשו'
הרבים אחר אם היה בין שני
המקום עד ארבע אמות הרי
זה מותר· היה ביניהן יותר
מארבע אמות ועדין הן בתוך
חמש אמות ושלשה חומשי
אמה פטור· היה ביניהן חמש
אמות ושלשה חומשי אמה
בשוה הרי זה חייב שהרי הו'
העביר החפץ חוץ לאלכסונו
של מרובע··

פרק שלשה עשר

אין המוציא מרשות לרשות או
המעביר ברשות הרבים חוץ ל'
לארבע אמות חייב עד שיעקור
מעל גבי מקום שיש בו ארבעה
על גבי ארבעה·· ידו של אדם
חשובה לו ארבעה על ארבעה
לפיכך אם עקר החפץ מיד

יודב העומד ברשות שניה חייב׳
וכן אם היה עומד באחת משתי
רשויות אלו ופשט ידו לרשות ה׳
שניה ועקר החפץ ממנה ונח מיד
אדם העומד בה והחזיר ידו אליו
חייב ואעפ״י שלא הניח החפץ בא׳
במקום שהוא עומד הרי הוא והוא
בידו הוא כמונח בארץ ״
היה אוכל ויצא מרשות לרשות
וחשב להוציא האוכל שבפיו ה׳
מרשות לרשות חייב מפני שה׳
שמחשבתו משויה פיו מקום
ואעפ״י שלא הוציא כדרך המוציאין״
וכן מי שהיה עומד בא׳
באחד משתי רשויות אלו וה׳
והשתין מים או רקק ברשות ש׳
שניה חייב שהרי עקר מרשות
זו והניח ברשות שניה ומחשבתו
עושה אותה כאלו עקר מעל גבי
מקום׳ היה עומד ברשות זו ופיו
אחד ברשות שניה והשתין בה
פטור ״ היה עומד באחת
משתי רשויות ופשט ידו לרשות
שניה ונטל משם מים מעל גבי גג
גומא מלאה מים והוציאן חייב׳
שהמים כאן כאלו הן מונחין על ה׳
הארץ ״ אבל אם היה כלי צף
על גבי המים ופירות בתוך הכלי
ופשט ידו ולקח מן הפירות ה׳
והוציא פטור שהרי לא נחו הה׳
הפירות על גבי הארץ ונמצא ה׳
שלא עקר מעל גבי מקום ארבע׳
ואין צריך לומר אם היו ה׳
הפירות צפין על גבי המים והו׳
והוציאן פטור׳ וכן אם היה שמן
על גבי המים וקלט מן השמן והו׳
והוציאו פטור ״ כבר אמרנו
שאין המוציא מרשות לרשות ה׳
חייב עד שיעקור ויניח אבל אם

עקר ולא הניח או הניח ולא עקר פטור׳
לפיכך מי שהיה עומד באחת משתי
רשויות ופשט ידו לרשות שניה
וחפץ בידו ונטלו אחר ממנו או שנתן
אחר לידו חפץ והחזיר ידו אליו
שניהן פטור מפני שזה עקר וזה
הניח ״ בד״א בשהיתה ידו למ׳
למטה משלשה אבל היתה בתוך
שלשה סמוך לארץ הרי היא כמו
שהניח בארץ וחייב ״ היה
עומד באחת משתי רשויות אלו
ופשט חברו ידו מרשות שניה
ונטל החפץ מיד זה העומד ברש׳
ברשות זה והכניסו אצלו או שה׳
שהוציא חפץ מאצלו והניחו ביד
זה העומד לא עשה כלום שהרי
חברו נתן בידו או נטל מידו והמרן
חייב שהרי עקר והניח ״
היה עומד באחת משתי רשויות
אלו ונתן חברו חפץ בידו או על
גביו ויצא באותו החפץ לרשות
שניה ועמד שם חייב מפני
שעקירת גופו כחפץ שעליו ה׳
כעקירת חפץ דמי׳ ועמידתו ב׳
באותו חפץ כהנחת החפץ בקרקע
שעומד בה לפיכך אם יצא בחפץ ל׳
שבידו או על גביו ולא עמד בר׳
ברשות שניה אלא חזר ונכנס
והוא בידו אפילו יצא ונכנס כל
היום כלו עד שיצא היום פטור׳
לפי שעקר ולא הניח ואפילו עמד
לתקן המשוי עליו עדין פטור
הוא עד שיעמוד לנוח ״
וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו
כתפו אפילו רץ בה כל היום כלו
אינו חייב עד שיעמוד לנוח
והוא שהיה רץ בה אבל אם ה׳
הלך מעט מעט הרי זה כעוקר
ומניח ואסור ״ עקר חפץ

מרשות הרבים והלך פחות מארב׳
אמות ועמד וחזר והלך פחות מא׳
מארבע אמות ועמד כל היום כלו
מותר ״ בד״א בשעומד לנוח
אבל אם עמד לתקן משאו הרי
הוא מהלך וכשיעמוד חוץ לארב׳
אמות חייב ״ והוא שיעמוד
לארבע אמות לנוח אבל אם יעמוד
לתקן משאו עדין הוא מהלך וא׳
ואינו חייב עד שיעמוד לנוח חוץ
לארבע אמות ״ היה קנה או ה׳
רומח וכיוצא בו מונח על הארץ
והגביה הקצה האחד והיה הק׳
הקצה מונח בארץ והשליכו לפני
על דרך זו עד שהעביר החפץ
מזה ואילך פטור לפי שלא עקר
החפץ כלו מעל גבי הארץ׳ ואם
משך החפץ וגררו על הארץ ה׳
מתחלת ארבע לסוף ארבע חייב
שהמגלגל עוקר הוא ״
עקר החפץ מזוית זו והניחו ה׳
בזוית אחרת שנמצא זו העקי׳
עקירה המותרת ונמלך בדרך
והוציאו לרשות שניה פטור
מפני שלא היתה עקירה ראשנ׳
לכך ונמצאת כאן הנחה בלא ל׳
עקירה ״ וכן העוקר חפץ
והניחו על חברו כשהוא מהלך
ובעת שרצה חברו לעמוד נטלו
מעל גבי חברו הרי זה פטור
שהרי יש כאן עקירה בלא ה׳
הנחה ״ הזורק חפץ מרשות
לרשות או מתחלת ארבע לסוף ד׳
ארבע ברשות הרבים׳ וקודם
שינוח קלטו אחר בידו או קלטו
כלב ונשרף פטור מפני שאין זו
הנחה שנתכוין לה׳ לפיכך אם כ׳
נתכוון בשעה זריקה לכך חייב״
הזורק חפץ מרשות והיה קש

קשור בחבל ואוגדו בידו אם יכול
למשוך החפץ אצלו פטור ״
שהרי אין כאן הנחה גמורה
ונמצא שעקר ולא הניח ״
הזורק ונחה בתוך ידו של ח׳
ידו של חברו אם עמד חברו במ׳
ממקומו וקבלה הזורק חייב ע׳
שהרי עקר והניח ואם נעקר
ממקומו וקבלה פטור ״
זרק ורץ הזורק עצמו אחר
החפץ וקבלו בידו ברשות אח׳
אחרת או חוץ לארבע אמות ב׳
פטור כאלו נעקר אחר וקבלו
שאין ההנחה גמורה אלא שינוח
החפץ ממקום שהיה דעתו ל׳
לנוח בשעת עקירה ״
הזורק מרשות היחיד לרשות
היחיד ורשות הרבים באמצע ה׳
אעפ׳ שעבר החפץ באויר רשו׳
הרבים והוא שיעבור למעלה
משלשה פטור ואם עבר
בפחות משלשה סמוך לארץ ו׳
ונח על גבי משהו אעפ׳ שנעקר
או נתגלגל ויצא החפץ לרשות
היחיד האחרת הרי היא כמו ש׳
שנשאר עומד ברשות הרבים
ולפיכך חייב ״ וכן הזורק
מרשות הרבים לרשות הרבים
ורשות היחיד באמצע אם עבר
החפץ בפחות משלשה סמוך ל׳
לארץ ונח על גבי משהו אעפי
שחזר ונתגלגל ויצא לרשות ה׳
הרבים שניה הרי הוא כמו שה׳
שנשאר עומד ברשות היחיד
ולפיכך חייב ״ המעביר
ארבע אמות ברשות הרבים זו
עם רשות הרבים שניה חייב מל׳
מפני שארבע אמות כשני רה׳
רשויות הרבים מצטרפין מפני

שלא נח החפץ ברשות שביניהן ״
המושיט מרשות היחיד
לרשות היחיד ורשות הרבים
באמצע ואפילו הושיט למעלה
מאויר רשות הרבים חייב שכן
היתה עבודת הלוים במשכן מו׳
מושיטין את הקרשים מעגלה
לעגלה ורשות הרבים בין שתי ה׳
העגלות וכל עגלה ועגלה רשות
היחיד היא ״ בד״א בשהיו ה׳
שתי רשות היחיד באורך רשות
הרבים כמו שהעגלות מהלכות
ברשות הרבים זו אחר זו אם אם
היו שתי הרשויות בשני צדי ה׳
רשות הרבים זה המושיט מר׳
מרשות היחיד זו לרשות היחיד
שכנגדה פטור ״ שכח
ופשט ידו והיא מלאה פירות
והוציאה מחצר זו להכניסה
לחצר אחרת שכנגדה ונזכר
קודם שיכנס והרי ידו תלויה
באויר רשות הרבים מותר לה׳
להחזירה לחצרו אבל להכניסה
לאותה חצר השניה אסור כדי ש׳
שלא יעשה מחשבתו שחשב
בשעת שגגה ואם הוציא ידו
במזיד הרי זה אסור להחזירה
אצלו אלא קנסו אותו שתהיה
ידו תלויה עד שתחשך ״
המתכוין לזרוק שמונה אמו׳
ברשות הרבים ונח החפץ בסוף
ארבע חייב שהרי נעשה שיעור
המלאכה ונעשית מחשבתו של׳
שהדבר ידוע שאין זה חפץ מג׳
מגיע לסוף שמונה עד שיעבור
על כל מקום ומקום מן השמונה
אבל אם נתכוון לזרוק ארבע ה׳
ונח החפץ בסוף שמונה פטור
לפי שנח במקום שלא חשב

שתעבור לו וכל שכן שתנוח ולפי׳
אם חשב בעת זריקה שינוח
החפץ בכל מקום שירצה חייב ״
זרק לתוך ארבע אמות ונ׳
ונתגלגל חוץ לארבע אמות ונ׳
ונתגלגל תוך ארבע אם נח על גבי
משהו חוץ לארבע אמות ואחר
כך נתגלגל ונכנס חייב אם לא נח
כלל פטור ״

פרק ארבעה עשר

פק

אי זהו רשות הרבים מדברות ה׳
ויערות ושדות ודרכים המפו׳
המפולשין להן ובלבד שיהיו רוחב
הדרך שש עשרה אמה ולא יה׳
יהיה עליו תקרה ״ ואיזהו ה׳
רשות היחיד זה שגבוה עשר
טפחים ורוחב ארבעה טפחים
על ארבעה טפחים או יתר על
כן וכן חריץ שהוא עמוק ה׳
עשרה ורחב ארבעה על ארבעה
או יתר על כן וכן מקום שהו׳
מוקף ארבע מחיצות גובהן
עשרה וביניהן ארבעה על ארבע
או יתר על כן אפילו יש בה כמה
מילין אם הוקף לדירה כגון ה׳
מדינה המוקפת חומה שדלתו׳
ננעלות בלילה ״ ומבואות שיש
להן שלשה כתלים ולחי ברוח ה׳
רביעית וכן חצר ודיר וסהר שכן
רשות היחיד גמורה הן ״
אפילו כלים כגון ספינה או מגדל
של עץ וכוורת וכיוצא בהן אם
יש בהן ארבעה על ארבעה בגו
בגובה עשרה או יותר הרי הן
רשות היחיד גמורה ״
עובי הכתלים של רשות היחיד

ברשות היחיד לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כל שכן ‧‧ אויר רשות היחיד כרשות היחיד ורשות היחיד מאוירין כרשות היחיד עד לרקיע אבל אויר רשות הרבים אינו כרשות הרבים אלא עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה באויר רשות הרבים מקום פטור ‧‧

ארבע רשויות לשבת רשות היחיד ורשות הרבים וכרמלית ומקום פטור ‧ אחהו כרמלית כל תל שיש בו ארבעה על ארבעה או יתר על כן וגבהו משלשה ועד עשרה שהכרמלית אינה תופשת אלא עד עשרה ואין כל פחות מארבעה על ארבעה וכן חריץ שהוא ארבעה על ארבעה או יתר על כן ועמוק משלשה ועד עשרה ‧ וכן מקום שהוקף בארבע מחיצות גבהן משלשה ועד עשרה וביניהן ארבעה על ארבעה או יתר על כן ‧ וכן קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים והוא המקום שהוקף משלש מחיצות והרוח הרביעית רשות הרבים כגון מבוי שאין לו לחי או קורה ברוח רביעית וכן הימים כל אלו כרמלית הן ‧‧

אויר כרמלית הרי הוא ככרמלית עד עשרה טפחים ולמעלה מעשרה באויר הכרמלית הכרמלית הרי הוא מקום פטור לפיכך על פני המים בימים ובנהרות עד עשרה טפחים באויר כרמלית ולמעלה מעשרה מקום פטור ‧‧ אבל כל העמק המלא מים הרי הוא כקרקע ‧ הבור שבכרמלית

הרי הוא ככרמלית ואפילו עמוק מאה אמה ורחב מאה אמה ‧‧

רשות הרבים שהיתה עליו תקרה או שאינו ברחבה שש עשרה אמה הרי הוא ככרמלית ‧ ואצטבאות שבין העמודים בעמודין ברשות הרבים הרי הן ככרמלית ‧ וערי רשות הרבים ככרמלית ‧ אבל בין העמוד ואצל ורבים דורסין ביניהן הרי הוא רשות הרבים ‧‧

אחהו מקום פטור מקום שיש בו פחות מארבעה על ארבעה וגבהו שלשה עד לרקיע שכל פחות משלשה הרי הוא כארץ ואפילו קוצים ודרדרים ‧ גומות שברשות הרבים גבהן שלשה ואין רחבן ארבעה על ארבעה הרי הן מקום פטור ‧‧ וכן חריץ שאין בו ארבעה על ארבעה ועמוק משלשה ועד התהום ‧ וכן מקום המוקף שאין בו ארבעה על ארבעה מ' ואפילו היה ארכו אלף אמה ורחבו ארבעה פחות שעורה וגבהו משלשה ולמעלה הרי הוא מקום פטור ‧‧ וכן אויר רשות הרבים או אויר כרמלית למעלה מעשרה הרי הוא מקום פטור ‧‧

מקום שיש בגבהו תשעה טפחים ומשהו לא פחות ולא יתר ברשות הרבים הרי הוא כרשות הרבים ‧ מפני שמגביהין על מדת ארכו ומדת רחבו בין רחב בין קצר מפני שרבים מכתפין עליו אם היה יתר על תשעה או פחות או היה בו ארבעה על ארבעה או יתר הרי הוא כרמלית ואם אין בו ארבע

על ארבעה הרי הוא מקום פטור ‧‧

גג הסמוך לרשות הרבים בתוך עשרה טפחים הואיל ורבים מכתפין עליו אסור לטלטל בגג עד שיעשה לו סלם קבוע להתירו ‧‧ עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבע הרי זה רשות היחיד ‧‧ נעץ בגבהו יתד כל שהוא ואפילו אינה גבוה שלשה הואיל וראוי לתלות בו ולהשתמש בו הרי זה כל ממעטו ונעשה כרמלית ואין כל מודדין לו אלא מן היתד ולמעלה ולאחהו כלל יתדות הרי מתמעט גבהו שהרי תולין באותן יתדות ומשתמשין בהן ‧‧ חורי רשות היחיד הרי הן רשות היחיד ‧ אבל חורי רשות הרבים אינן כרשות הרבים אלא הרי הן כפי מה שהן ‧ כיצד חור בצד רשות הרבים אם יש בו ארבעה על ארבעה וגבוה עשרה הרי זה רשות היחיד ואם אינו גבוה עשרה הרי זה כרמלית ‧ ואם אין בו ארבעה על ארבעה הרי זה מקום פטור ‧‧ והוא שגבוה שלשה שכל פחות משלשה הרי הוא כארץ ‧‧

רשות היחיד ומקום פטור מותר לטלטל בכולן ואפילו היה אורך כל אחת משתיהן כמה מילין מטלטל בכולה ‧ אבל רשות הרבים והכרמלית אין מטלטלין בהן אלא בארבע אמות ‧ ואם העביר או הושיט או זרק חוץ לארבע אמות ברשות הרבים חייב ‧ ובכרמלית פטור ‧ שאיסור הכרמלית מדבריהם ‧ מפני שהיא דומה לרשות הרבים שאינו מתחלה ברשות הרבים לפי כך אם לא היה צריך לגוף החפץ

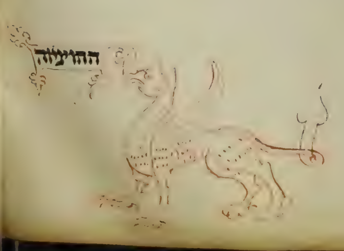

ההוצאה

ההוצאה כגון שהעביר קוץ כמה׳
בכרמלית כדי שלא יוזקו בו רבים
הרי זה מותר ואפילו העבירו כמ׳
אמות וכל כיוצא בזה ׳׳ כשם
שמותר לטלטל בכל מקום פטור
כך מותר להכניס ממנו לרשות
היחיד ולרשות הרבים ואין צריך
לומר לכרמלית ולהוציא לו מרשו׳
היחיד ומרשות הרבים ואין צריך
לו׳ בכרמלית ׳׳ כשם שאסור
לטלטל בכל הכרמלית כך אסור
להוציא ממנה לרשות היחיד או
לרשות הרבים או להכניס לכרמלי׳
מרשות היחיד או מרשות הרבי׳
ואם הוציא או הכניס פטור ׳׳
המוציא מרשות היחיד
לרשות היחיד או מרשות הרבי׳
לרשות הרבים וכרמלית באמצע
פטור ׳ וכן המושיט והזורק מזו
לזו וכרמלית באמצע פטור׳ וכן
המושיט או המוציא חפץ מרש׳
מרשות הרבים לכרמלית והניחו
שם וחזרו ועקרו מכרמלית והכ׳
והוציאו לרשות הרבים פטור ׳׳
המוציא מרשות היחיד לרשות
הרבים ועבר על מקום פטור בינ׳
בינתיים בהליכתו חייב שהמהלך
אינו כעומד ואין צריך לו׳ בזורק
שעבר החפץ במקום פטור שלו
שאינו חשוב כמי שנח שם ׳׳
היה עומד במקום פטור ונטל ׳
חפץ מרשות היחיד או מאדם
העומד שם והניחו ברשות הרבי׳
או ביד אדם העומד שם פטור
וכן אם הכניס מרשות הרבים ל׳
לרשות היחיד ועמד במקום פט׳
פטור פטור ׳׳ עמוד ברשו׳
הרבים גבוה עשרה ורחב ארבע
ואין בעיקרו ארבעה ואין בגובה

פק׳ זו שאמר שמור אדם על האסקופה עם מבעו הבית ונתן לו וכו׳ ... ונתן שלא ... פטור׳ ... מקום פטור ע׳ עש

פק׳ המוציא מ׳ ... דרך ... ולא כבן ... שפטור

הקצר שלו שלשה הרי הוא רשות
היחיד ואם זרק מרשות הרבים
ונח על גביו חייב ׳׳ תל המתלקט
גבוה עשרה טפחים מתוך ארבע
ארבע אמות הרי הוא רשות הי׳
היחיד ואם זרק מרשות הרבים
ונח על גביו חייב ׳׳ נעץ קנה
ברשות היחיד אפילו גבוה מאה א׳
אמה וזרק מרשות הרבים ונח על
גביו חייב שרשות היחיד עולה
עד לרקיע ׳׳ אילן שהוא עומד
ברשות היחיד ונופו נוטה לרשות
הרבים וזרק ונח על נופו פטור
שאין הנוף הולך אחר העיקר ׳׳
נעץ קנה ברשות הרבים
ובראשו טרסקל וזרק ונח על גבי׳
פטור שאין רשות הרבים אלא ל׳
עד עשרה ׳׳ הזורק ארבע
אמות ברשות הרבים ונח החפץ
בכותל כגון שזרק חלב או בצק ונ׳
ונדבק בכותל אם נדבק למעלה
מעשרה טפחים כזורק באויר
שלמעלה מעשרה ברשות הרבים
מקום פטור הוא ואם נדבק למטה
מעשרה כזורק בארץ וחייב זרק
למעלה מעשרה ונח בחור כל שהו׳
פטור ׳׳ זרק קנה או רומח מר׳
מרשות היחיד ונתקע ברשות הר׳
הרבים כשהוא עומד פטור שהרי
מקצתו במקום פטור ׳׳ זרק כלי
מרשות היחיד לרשות הרבים וה׳
והיה אותו כלי גדול ויש בו ארבע
על ארבעה בגובה עשרה פטור ׳
מפני שכלי זה רשות היחיד גמור
ונמצא כמוציא מרשות היחיד ל׳
לרשות היחיד ׳׳ בור תשעה
ברשות הרבים ועקר חוליא מקר׳
מקרקעיתו והשלימו לעשרה אף
על פי שעקירת החפץ ועשיית

טרמן ו ... הזורק ... ופק׳

עיין כפ׳ ... בההיא זרק כו ... רותם

המחיצה כאחת פטור מפני
שלא היתה המחיצה עשרה ל׳
בתחלה ׳׳ היה הבור עשרה ל׳
והשליך לו חוליא ומעטו מעשר׳
פטור שהרי הנחת חפץ וסלוק
המחיצה באין כאחת ׳׳ הזורק
חפץ ונח על גבי היתדות ברשות הרבי׳
ונעשת רשות היחיד אפילו היה ה׳
כלי על גבי החפץ פטור שהרי עש׳
עשיית המחיצה עם נחת הכלי
באין כאחת ׳׳ בור שהוא ג׳
עשרה ורחב שמנה ברשות ה׳
הרבים וזרק מחצלת מרשות ה׳
הרבים וחלקה ברחבו לשנים ל׳
פטור שהרי עם הנחת הכלי בטלו
המחיצות ונעשה כל מקום מהם
פחות מארבעה על ארבעה ׳׳
בור ברשות הרבים עמוק
עשרה ורחב ארבעה מלא מים
וזרק לתוכו חפץ ונח על גבי המי׳
חייב שאין המים מבטלין המ׳
מחיצות היה מלא פירות וזרק
לתוכו פטור שהרי מעטו הפי׳
הפירות את שעורו ׳׳
רקק מים שהוא עובר ברשות
הרבים ורבים מהלכין בו אם ל׳
אין בעומקו עשרה טפחים הרי ה׳
הוא כרשות הרבים בין שהיה ל׳
רחב אפילו ארבע אמות בין שלא
היה ברחבו ארבעה טפחים של׳
שהרי רוב העם מהלכין עליו ל׳
ואין מהלכין בתוכו הואיל ואין בע׳
בעומקו עשרה הרי הוא ברשות
הרבים ואם יש בעומקו עשרה
או יותר הרי הוא ככרמלית ש׳
כשיעור המים והוא שיש ברחבו
ארבעה טפחים או
יותר על כן שאין כר׳
כרמלית פחותה מארבעה ׳׳

הזורק

קורי בתוכו

פק

פרק חמשה עשר

עומד אדם ברשות הרבים ומטל'
ומטלטל ברשות היחיד
ועומד ברשות היחיד ומטלטל
ברשות הרבים ובלבד שלא יוציא
חוץ לארבע אמות ואם הוציא
פטור מפני שהוא ברשות אחר'
וכן עומד אדם ברשות היחיד
ופותח ברשות הרבים ברשות
הרבים ופותח ברשות היחיד׃
בהמה שהיתה בחוץ
וראשה בפנים אובסין אותה
ובגמל עד שיהיה ראשו ורובו
בפנים הואיל וצווארו ארוך׃
לא יעמוד אדם ברשות היחיד
וישתה ברשות הרבים ברשות
הרבים וישתה ברשות היחיד
אלא אם כן הכניס ראשו ורובו
למקום שהוא שותה בד"א כשהו'
שותה בכלים מן המים שהוא צריך
להן גזרה שמא יביאם אבל אם
היו כלים שאין במים שאינו צריך
להם או שהיה הבור בכרמלית
אע"פ שהכלים מכנס ראשו
ראשו ושותה במקומו אף על פי
שלא הכניס ראשו ורובו׃ עומד
אדם ברשות הרבים וקולט מן
האויר מן המים המקלחין מן
הצנור או מן הכותל ושותה
ובלבד שלא יגע בצנור או בכותל
ויקלוט מעל גבו ואם נגע אם
היה מקום שנגע בו למעלה מן
עשרה בפחות משלשה סמוך
לגג הרי זה אסור שנמצא כעוקר
מעל הגג שהוא רשות היחיד׃
וכן אם היה בצנור ארבעה על

ארבעה בין שהיה הצנור בתוך ע'
עשרה בין שהיה למעלה מעשרה
וקלט ממנו המים הרי זה אסור
ולמה אינו חייב מפני שלא הונ'
נחו המים אלא הרי הן נזחלין וה'
והולכין׃ זיז שלפני החלון
יוצא באויר של רשות הרבים
אם היה למעלה מעשרה טפחי'
מותר להשתמש עליו שאין רשו'
הרבים תופסת אלא עד עשרה
טפחים לפיכך מותר להשתמש
בכל הכותל עד עשרה טפחים ה'
התחתונים׃ בד"א כשהיה
זיז אחד יוצא באויר אבל אם היו
יוצאין בכותל שני זיזין זה למטה
מזה אע"פ ששניהם למעלה מי'
מעשרה אם יש בזיז העליון ש'
שלפני החלון רחב ארבעה על
ארבעה אסור להשתמש עליו
מפני שהוא רשות בפני עצמו
והזיז שתחתיו רשות אחרת וא'
ואוסרין זה על זה שאין שתי רשוי'
ומשתמשות ברשות אחת׃
אין בעליון ארבעה ויש בתחתון
ארבעה משתמש בשניהן וכן בכל
הכותל עד עשרה טפחים התחתו'
היה בתחתון ארבעה והעליון אין
בו ארבעה אינו משתמש בעליון
אלא כנגד חלונו בלבד אבל בשאר
הזיז שבשני צדדי חלון אסור ל'
להשתמש מפני זה שתחתיו ש'
שחלק רשות לעצמו׃ כל זיז
היוצא על אויר רשות הרבים שה'
שמותר להשתמש עליו כשהוא
משתמש בו אין נותנין עליו ואין
נוטלין ממנו אלא כלי חרס וזכוכי'
וכיוצא בהן שאם יפלו לרשות
הרבים ישברו אבל שאר הכלים
והאוכלין אסור שמא יפלו לרשות

הרבים ויביאם׃ שני בתים
בשני צדי רשות הרבים זורק מ'
מזה לזה למעלה מעשרה והוא ש'
שיהיו שניהם שלו או שיהיה ב'
ביניהן עירוב ואפילו בגדים וכלי
מתכות מותר לזרוק ואם היה זה
למעלה מזה ולא היו בשוה אסור
לזרוק בגד וכיוצא בו שמא יפול
ויביאנו אבל כלי חרש וכיוצא בהן
זורק׃ בור ברשות הרבים
וחלון על גביו הבור וחולייתו מ'
מצטרפין לעשרה וממלאין מ'
ממנו בשבת בד"א כשהיה סמוך
לכותל בתוך ארבעה שאין אדם
יכול לעבור שם אבל אם היתה
חולייתו גבוה עשרה שמוציאין
החולייא ענינו למקום פטור׃
אשפה ברשות הרבים גבוה ע'
עשרה וחלון על גביו שופכין לה
לה מים בשבת בד"א באשפה
של רבים שאין דרכה של רבים
להתפנות אבל של יחיד אין שפכי'
עליו שמא תתפנה ונמצאו שה'
שופכין כדרכן ברשות הרבים׃
אמת המים שהיה עובר
בחצר אם יש בגובהה עשרה
וברחבה ארבעה או יתר על כן
עד עשר אמות אין ממלאין ממ'
ממנה בשבת אלא אם כן עשו
לה מחיצה גבוהה עשרה בכני'
בכניסה וביציאה ואם אין בג'
בגבהה עשרה או שאין ברחבה
ארבעה ממלאין ממנה בלא מ'
מחיצה׃ היה ברחבו יתר
מעשר אמות אע"פ שאין בגובה
עשרה אין ממלאין ממנה עד
שיעשה לה מחיצה שכל יתר
על עשר פרצה היא ומפסדת
המחיצה ומותר לטלטל בכל הח'

[illegible]

החצר אם נשאר מעד הפרצה
פס מכאן ופס מכאן כל שהוא
או פס רחב ארבעה טפחים מרוח
אחת מותר לטלטל בכל החצר
ואין אסור אלא למלאות מן היאור
בלבד אבל אם לא נשאר פס כלל
אסור לטלטל בכל החצר שהרי
נפרצה חצר לים שהוא כרמלית.
והיאך מעמידין המחיצה במים
אם היתה למעלה מן המים צריך
שיהיה טפח מן המחיצה יורד
בתוך המים ואם היתה כולה
בתוך המים צריך שיהיה טפח
ממנה יוצא למעלה מן המים
כדי שיהיו המים שבחצר מובדלין
ואע"פ שאין המחיצה מגעת
עד הקרקע הואיל ויש בה עש'
עשרה טפחים הרי זו מותרת
ולא התירו מחיצה תלויה אלא
במים בלבד שאיסור הטלטול
במים מדבריהם הקלו במחיצה
שאינה אלא כדי לעשות היכר.
אמת המים העוברת
בכל החצרות והחלונות פתוחות
אליה אם אין בה כשיעור ממש
ומשלשלין כלי מן החלונות וממ'
וממלאין ממנה. בד"א כשאינה
מופלגת מן הכותל שלשה טפחי'
אבל אם היתה מופלגת מן הכותל
שלשה אין ממלאין ממנה אלא
אם כן עשו פסין הכתלים יוצאין מכאן
ומכאן שנמצאת האמה כאילו
היא עוברת בתוך החצר.
גצוצרה שהיא למעלה מן הים
והחלון בתוכה על גבי המים אין
ממלאין ממנה בשבת אלא אם
כן עשו מחיצה גבוה עשרה
טפחים על גבי המים כנגד הח'
החלון שבגצוצרה או תהיה
מחיצה יורדת מן הגצוצרה ל'
כנגד המים ורואין אותה כאילו
ירדה ונגעה עד המים ומשום
שממלאין ממנו בשבת שעשו ל'
לה מחיצה כך שופכין מתוכה
שהרי על הכרמלית הן שופכין.
חצר שהיא פחותה מד'
מארבע אמות על ארבע אמות
אין שופכין בתוכה מים בשבת
מפני שהן יוצאין לרשות הרבים
במהרה לפיכך צריך לעשות גומ'
גומא מחזקת סאתים בתוך ה'
החצר או ברשות הרבים בצד
החצר כדי שיהיו המים נקבצים
בתוכה וצריך לבנות עליה כפה
מבחוץ כדי שלא תראה העוקה
הזאת פתוחה מרשות הרבים.
והחצר והאכסדרה מצט'
מצטרפין לארבע אמות ומקום
הוא העוקה שמחזיק סאתים
חצי אמה על חצי אמה ברום
שלשה חומשי אמה.
היתה העוקה פחותה מסאתי'
שופכין לה מלואה. היתה מ'
מחזקת סאתים שופכין לה
אפילו ששים סאה ואע"פ שהמי'
גברו ויצאו מעל הגומא ולחוץ
בד"א בימות הגשמים שהחצרות
מתקלקלות וסתם צנורות מיד
מקלחין ולא יבואו המים מאחר
שזה משתמש והמים יוצאין
מכחו לרשות הרבים. אבל בימות
החמה אם היתה מחזקת סאתים
אין שופכין לה אלא סאתים.
היתה פחותה מסאתים אין ש'
שופכין לה כל עיקר. ביב
ששופכין לו מים והן נחלין ו'
והולכין תחת הקרקע ויוצאין ל'
לרשות הרבים וכן עוקה ששופכ'
על פיו מים וכן נחלין על הכותל
ויורדין לרשות הרבים אפילו ה'
היה אורך הכותל או אורך הדרך
שתחת לארץ מאה אמה אסור
לשפוך על פי הביב או על פני הע'
החצר מפני שהמים יוצאין ל'
מכחו לרשות הרבים אלא שו'
שופך חוץ לביב והן יורדין לה'
לביב. בד"א בימות החמה אבל
בימות הגשמים שופך ושותה
ואינו נמנע שסתם צנורות
מקלחין הן ואדם רוצה שיבלעו
המים במקומן. היה שופך
על פי הביב והמים יוצאין לכרמלי'
הרי זה מותר אפילו בימות הח'
החמה שלא גזרו על כחו בכרמלי'
לפיכך מותר לשפוך על כותל
הספינה והן יורדין לים. לא
ימלא מן הספינה אלא אם כן ע'
עשה מקום ארבעה על ארבעה
יוצא מן הספינה על הים. בד"א
בשהיה בתוך עשרה אבל אם ל'
היה למעלה על הים ממלאין דרך
כל שהוא וממלא שהרי דרך
מקום פטור ממלא ואינו צריך ל'
לדין זה אלא משום היכר.
הקורא בספר בכרמלית ונתגלגל
מקצת הספר לרשות הרבים
ומקצתו בידו אם נתגלגל חוץ
לארבע אמות הופכו על הכתב
ומניחו גזרה שמא ישמוט כולו
מידו ויעבירנו ארבע אמות.
נתגלגל לתוך ארבע אמות גוללו
אצלו. וכן אם נתגלגל לרשות ל'
היחיד גוללו אצלו. היה קורא
ברשות היחיד ונתגלגל לרשות
הרבים אם נח בה הופכו על ה'
הכתב ואם לא נח אלא תלוי ל'
באויר רשות הרבים ולא הגיע

[illegible]

[illegible]

[illegible]

לארץ גללו יעלו ״ המעביר
קוץ כדי שלא יוזקו בו רבים אם
היה ברשות הרבים מוליכו פחות
פחות מארבע אמות ואם היה
בכרמלית מוליכו כדרכו ואפילו מ׳
מאה אמה וכן מת שהסריח
ונתבזה יותר מדאי ולא יכלו ש׳
שכנים לעמוד עמו מוציאין ה׳
אותו מרשות היחיד לכרמלית ״
היורד לרחוץ בים כשהוא
עולה מנגב עצמו שלא יעביר
מים שעליו ארבע אמות בכרמ׳
בכרמלית

פרק ששה עשר

מקום שלא הוקף לדירה אלא ה׳
שהיה תשמישו לאויר כגון ה׳
גנות ופרדסין וכגון המקיף חוץ
מקום מן הארץ לשמרו וכיוצא
בהן אם יש בגבה המחיצות
עשרה טפחים או יתר הרי הוא
כרשות היחיד לחייב המוציא לו
והמושיט ממנו לרשות הרבים
או מרשות הרבים לתוכו ואין
מטלטלין בכלו אלא אם כן יש בו
בית סאתים או פחות ממנו אם
היה בו יתר על בית סאתים אסור
לטלטל בו אלא בארבע אמות ש׳
ככרמלית ״ וכן עמוד שגב׳
שגבוה עשרה ורחב בית סאתי׳
מטלטלין על כלו היה רחב יותר
על בית סאתים אין מטלטלין בו
אלא בארבע אמות ״ סלע
שבים היה פחות מעשרה מטל׳
מטלטלין מתוכו לים ומן הים
לתוכו שהכל כרמלית ״
היה גבוה עשרה אם היה רחבו

מארבעה טפחים עד בית סאתים
הואיל ומותר לטלטלו בכולו אין
מטלטלין בו לא מתוכו לים ולא
מן הים לתוכו היה יתר מבית
סאתים אע״פ שהוא רשות היחיד
הואיל ואסור לטלטל בו אלא בא׳
בארבע אמות ככרמלית הרי זה
מותר לטלטל מתוכו לים ומן הים
לתוכו שזה דבר שאינו מצוי ל׳
הוא ולא גזרו בו ״ כמה הוא
בית סאתים מאה אמה על חמשי׳
אמה נמצא בית סאתים מקום
שיש בו חמשת אלפים אמה ד׳
וכל מקום שיש בו כמדה הזאת
בין שהיה מרובע שהוא שבעי׳
ושירים על שבעים ושירים בין
שהוא עגול בין שאר הצורות
הרי זה נקרא בית סאתים ״
מקום שלא הוקף לדירה שיש ל׳
בו בית סאתים אם היה ארכו ל׳
משנים ברחבו כדי שיהיה מאה
על חמשים כחצר המשכן מותר
לטלטל בכולו ואם היה ארכו
יתר על שנים ברחבו ואפילו אמה
אחת אין מטלטלין בו אלא בארב׳
אמות שלא עשו בית סאתים של׳
שתשמישו לאויר כשיעור חצרות
אלא כחצר המשכן ״
מקום שהוקף שלא לשם דירה
אם פרץ בו פרצה יתר על עשר
אמות בגובה עשרה טפחים ל׳
וגדרה לשם דירה מותר לטלטל
בכולו אע״פ שיש בו כמה מילין
ואפילו פרץ אמה וגדרה ולשם
דירה ׳ פרץ אמה וגדרה לשם ל׳
דירה עד שהשלימה ליתר מעשר
מותר לטלטל בכולו אע״פ אפילו ל׳
שיש בו כמה מילין ״ מקום
יתר מבית סאתים שהוקף לדיר׳

אם נזרע רובו הרי הוא כגנה ומ׳
ואסור לטלטל בכלו ׳ ואם היה מ׳
מקום הזרוע יתר מבית סאתים
אסור לטלטל בכולו ״ נטע רובו
הרי הוא כחצר ומותר לטלטל
בכולו ״ נתמלא מים אפילו הן
עמוקין הרבה אם היו ראויין ל׳
לתשמיש הרי הן כנטעים ומותר
לטלטל בכלו ״ ואם אינן ראוין
לתשמיש אין מטלטלין בו אלא ל׳
בארבע אמות ״ מקום שהוקף
שלא לשם דירה שיש בבית שלש
סאין וקירה בית סאה קרויה מות׳
מותר שפי תקרה יורד וסותם
נפרץ במלואו לחצר חצר שכנגדו
מותרת כשהיתה והקרפף אס׳
אסור כשהיה שאין אויר החצר
מתירו ״ היה יתר מבית סאתי׳
ובא למעטו באילנות אינו מיעוט ״
בנה עמוד בצד הכותל גבוה ה׳
עשרה ורחב שלשה או יתר הרי
זה מיעוט פחות משלשה אינו
מיעוט שכל פחות משלשה ל׳
כלבוד ׳ וכן אם הרחיק מן הכותל
שלשה ועשה מחיצה מעט ל׳
פחות משלשה לא עשה כלום ״
טח את הכותל בטיט אע״פ
שאינו יכול לעמוד מפני עצמו
הרי זה מיעוט הרחיק מן הכת׳
שלשה ועשה מחיצה על גבי
מחיצה הועיל ״ עשה
מחיצה על גבי מחיצה אינה
מועיל ״ נבלעה מחיצה התח׳
התחתונה והרי העליונה קיימת
הואיל ונעשה העליונה לשם
דירה והרי אין שם מראה אלא
היא הרי זה מועיל ומותר לטלטל
בכולו ״ רחבה שאחורי הב׳
הבתים יתירה על בית סאתים

אין מטלטלין בה אלא בארבע
ואפילו היה פתח פתוח לתוכה
ואם הפתח פתוח לשם ואחר כך
הקיפה הרי זה מוקפת לדירה
ומותר לטלטל בכולה ׃ רחבה
הפתוחה למדינה מצד אחד ומצד
אחד פתוחה לשביל המגיע לנ׳
נהר עושה לה לחי מצד המדינה
ויהיה מותר לטלטל בתוכה ומ׳
ומתוכה למדינה ומן המדינה
לתוכה ׃ יחיד ששבת בב׳
בבקעה ועשה מחיצה סביב ל׳
לו אם ישבה עד בית סאתים ל׳
ואינו מטלטל בה אלא בארבע ה׳
אמות ׃ וכן אם היה שנים או ש׳
שלשה או יתר עליהן ששבתו
הרי הן שיירא ומותר לטלטל
בכל צרכן אפילו כמה מילין והוא
שלא ישאר מן המחיצה שהקי׳
שהיקפוה בית סאתים פנוי בלא
כלים אבל אם נשאר בית סאתים
פנוי בלא כלים אלו הן צריכין ל׳
לן אסורין לטלטל בכל המחיצה
אלא בארבע אמות ואין הקטן
משלים לשיירא ׃ שלשה
שהקיפו כדי צרכן וקנו שביתה
ואחר כך מת אחד מהן הריהן
מותרין לטלטל ׃ קנו שביתה
השנים ביתר מבית סאתים
ואחר כך בא להם שלישי אסו׳
אסורין לטלטל אלא בארבע ל׳
אמות כשהיו קודם שיבא זה
שהשביתה היא הגורמת ולא
הדיורין ׃ שלשה מקומות
המוקפין שלא לשם דירה זה בצד
זה ופתוחין זה לזה החיצונים
רחבין והאמצעי קצר שנפרצו
לשנים החיצונים פסין מכאן ומכ׳
ומכאן והיה יחיד בזה ויחיד

בזה נעשו כשיירא ונותנין להן כ׳
כל צרכן ׃ היה האמצעי רחב
ושנים החיצונים קצרים שנמצא
האמצעי משתי רוחותיה הרי ה׳
הוא מובדל משנים החיצונים
לפיכך אם שבת יחיד בזה ויחיד
בזה אין נותנין להן כל צרכן אל׳
אלא כל אחד יש לו בית סאתים
במקומו ׃ היה עומד יחיד
בזה ויחיד בזה ושנים באמצעי
או שנים בזה ושנים בזה ואחד
באמצעי נותן להם כל צרכם ׃
כל מחיצה שאינה יכולה
לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצ׳
וכל מחיצה שאינה עשויה ל׳
לנחת אינה מחיצה וכל מחיצה
שאינה עשויה אלא לצניעות
בלבד אינה מחיצה וכל מחיצה
שאינה גבוהה עשרה או יתר
אינה מחיצה גמורה ׃ גדוד
חמשה ומחיצה חמשה מצטר׳
מצטרפין ׃ כל מחיצה שיש בה
פרוץ מרובה על העומד אינה
מחיצה ׃ אבל אם היה פרוץ
כעומד הרי זו מותרת ובלבד
שלא יהיו במקום הפרצות פרצה
שהיא יתירה מעשר אמות ל׳
אבל עשר אמות הרי היא כפתח ׃
ואם היה לפרצה זו פתח אפי׳
שיש בה יותר מעשר אמות אי׳
אינה מפסדת המחיצה והוא ל׳
שלא יהיה הפרוץ מרובה על ל׳
העומד ׃ בד״א בזמן שהפרצ׳
משלשה טפחים ומעלה אבל היו
הפרצות כל פרצה מהן פחותה
משלשה הרי זו מותרת ואפי׳
שהפרוץ מרובה על העומד
שכל פחות משלשה הרי הוא ל׳
כלבוד ׃ כיצד הרי שהקיף בקנים

ואין בין קנה לחבירו שלשה טפחים
או שהקיפה בחבלים ואין בין חבל
לחבירו שלשה טפחים הרי זו מ׳
מחיצה גמורה אעפ״י שתי בלא
ערב או ערב בלא שתי וצריך
שיהא גובה הקנה עשרה או ש׳
שיהיה מן הארץ עד סוף עובי
החבל העליון עשרה אם הקיף
בחבלים שאין המחיצה פחותה
מעשרה וכל השעורין האלו ה׳
הלכה למשה מסיני ׃
צורת פתח האמורה בכל מקום
היא אפילו קנה ומכאן וקנה
מכאן וקנה על גביהן
גובה שני לחיים עשרה טפחים
או יותר והקנה וכיוצא בו שע׳
גביהן אעפ״י שאינו נוגע בשני
לחיים אלא יש ביניהן כמה אמות
הואיל וגובה הלחיים עשרה הרי
זו צורת הפתח ׃ וצורת
פתח שאמרו צריכה שתהיה
בריאה לקבל דלת אפילו של קש
פתח שצורתו כיפה אם יש ל׳
בארך רגלי הכיפה עשרה ט׳
טפחים הרי זה צורת הפתח ׃
צורת פתח שעשאה או
מתחה מן הצד אינה כלום שאין
דרך הפתחים להיות בקרן זוית
אלא באמצע ׃ כל עושין
מחיצה בין באוכלין בין באדם
בין בכלים ואפילו בבהמה ושאר
מיני חיה ועוף והוא שיהיו כפ׳
כפותין כדי שלא ינודו ׃
מחיצה העומדת מאליה הרי זו
כשירה ׃ ומחיצה הנעשית בשב׳
הרי זו מחיצה ׃ ואם נעשת בש׳
בשגגה מותר לטלטל בה באותה
שבת והוא שתעשה שלא לד׳
לדעת המטלטל ׃ אבל אם

[illegible]

נתכוון אדם לזו המחיצה שתע׳
שתעשה בשבת כדי לטלטל בה
אע״פ שלא נתכוון זה לטלטל הרי זה
אסור לטלטל בה. ומותר
לעשות מחיצה של בני אדם בשבת
שיעמוד זה בצד זה ובלבד שלא
ידעו אותן העומדין שבשביל לע׳
לעשותן מחיצה העמידו ולא יע׳
יעמידו אותן אדם שהוא רוצה
להשתמש במחיצה זו אלא יעמיד
אותן אחר שלא לדעתו.
אילן שהוא מיסך על הארץ אם
אינו גבוה מן הארץ שלשה
טפחים ממלא בדיו ועליו תבן ו׳
וקש וכיוצא בהן וקושרן בארץ
עד שיעמוד ברוח מצויה ולא ית׳
יתנדנד ומטלטל תחת כולו והוא
שיהיו תחתיו עד בית סאתים.
ואם היה יותר מבית סאתים
אינו מטלטל אלא בארבע אמות
מפני שתחתיו מקום שלא הו׳
הוקף לדירה.

פרק שבעה עשר

מבוי שיש לו שלשה כתלים הוא
הנקרא מבוי סתום. ומבוי שיש
לו שני כתלים בלבד זה כנגד זה
והעם נכנסין ברוח זו ויוצאין
בשכנגדה הוא הנקרא מבוי מ׳
מפולש. היאך מתירין מבוי
הסתום עושה לו ברוח רביעית
לחי אחד או עושה עליו קורה
ודיו ותחשב אותה קורה או אות׳
אותו לחי כאלו סתום רוח רביעי׳
ויעשה רשות היחיד ויהיה מותר
לטלטל עליו בכולו שדין תורה
בשלש מחיצות בלבד מותר
לטלטל ומדברי סופרים היא הרביעי׳
ולפיכך די לה בלחי או בקורה.
והיאך מתירין מבוי מפולש עו׳
עושה לו צורת פתח מכאן ולחי
או קורה מכאן. ומבוי עקום ד׳
תורתו כמפולש. מבוי שהוא
שוה מתוכו ומדרון לרשות הרבי׳
או שוה לרשות הרבים ומדרון ל׳
לתוכו אינו צריך לא לחי ולא קור׳
שהרי הוא מובדל מרשות הרבים.
מבוי שצדו אחד כלה לים
וצדו אחד כלה לאשפה של רבים
אינו צריך כלום שאשפה של רבי׳
אינה עשויה להתפנות ואין חו׳
חוששין שמא יעלה הים שירטון.
מבוי מפולש שהיה כלה
לאמצע רחבה של רבים אם לא
היה מכוון כנגד פתח הרחבה
הרי זה כסתום ואינו צריך לצד
הרחבה כלום אלא אם כן היה כלה
לצדדי הרחבה אסור ואם היתה
של יחיד זה לאמצע אסור מפני
שנעשה מצר אחד ומצדו כלה לצד
של רחבה. אין המבוי מות׳
מותר בלחי או קורה עד שיהיו ל׳
הבתים והחצירות פתוחות לתו׳
לתוכו ויהיה ארכו מארבע אמות
ומעלה ויהיה ארכו יתר על רחבו
אבל מבוי שארכו כרחבו הרי ז׳
הוא כחצר ואינו נתר אלא בשני
לחיים משני רוחותיו כל לחי בו׳
כמשהו או בפס רחב ארבעה ל׳
מרוח אחת. חצר שארכה יתר על
רחבה הרי היא כמבוי ונתרת
בלחי וקורה. ומבוי שאין בתים
וחצרות פתוחות לתוכו כגון שלא
היה בו אלא בית אחת או חצר
אחת. וכן מבוי שאין בו׳
בארכו ארבע אמות אינו נתר
אלא בשני לחיים או בפס ארבעה.
מבוי שאין ברחבו שלשה
טפחים אינו צריך לא לחי ולא ל׳
קורה ומותר לטלטל בכולו שכל
פחות משלשה הרי הוא כסתום.
מבוי שהכשירו בקורה
אע״פ שמותר לטלטל בכולו כרשו׳
היחיד. הזורק מתוכו לרשות
הרבים או מרשות הרבים לתוכו
פטור שהקורה משום היכר
הוא עשויה. אבל אם הכשירו ל׳
בלחי הזורק מתוכו לרשות הרבי׳
או מרשות לתוכו חייב שהלחי
הוא כמחיצה ברוח רביעית.
שני כתלים ברשות הרבים והעם
עוברין ביניהן כיצד מכשיר בי׳
ביניהן עושה דלתות מכאן ומכא׳
ואחר כך יעשה ביניהן רשות
היחיד. ואינו צריך לנעול הדלתות
אבל צריך שיהו ראויות להנעל
היו משוקעות בעפר מפנה אות׳
אותן ומתקנן להנעל. אבל צורת
פתח או לחי וקורה אינו מועיל
כלום בהכשר רשות הרבים.
ומותר לטלטל במבוי תחת ה׳
הקורה או בין הלחיים. בד״א כש׳
כשהיה סמוך לרשות הרבים
אבל אם סמוך לכרמלית אסור
לטלטל תחת הקורה או בין הלחי
עד שיעשה לחי אחר להתיר
תוך הפתח שהרי מינו מין את׳
ואינו נכר. בכל עושין ל׳
לחיים אפילו בדבר שיש בו רוח
חיים ואפילו באיסורי הנאה עד ל׳
עבודה זרה ואשרה שעשה אות׳
אותו לחי כשר שהלחי עומד ל׳
שהוא. בכל עושין קורה אבל לא
באשרה לפי שיש לרחב הקורה
שיעור וכל השיעורין אסורין אין

וכן הורו ... ישוע׳ ... לפני ר׳ עקיבא לא נחלקו כש״ וכו׳ על מבוי שפ׳
שאין פחות מארבע פי׳ ברחבו שהוא ... בלחי או בקורה וכו׳ ... [illegible]
ועד ... רב ... עד ארבעה טפחים אבל פחות מא׳
מארבע טפחי׳ אין
... [illegible]

[illegible]

[illegible]

וכן פס׳ ... ורא׳
רב יוסף ... שו׳
אפי׳ זה כנגד זה ב׳
... [illegible]
ודוק אם ... מן
הרחב עם ... הוא
... כתוספ׳

מבוי ... שהוא אין
הכותל ... טפח
... [illegible]
... וכן דקדק
... [illegible]
... ושני טפחי׳
... [illegible]
... ושהוא ... ע׳
... חייב ...
... [illegible]

מבוי העשוי כגל כו כרכוב וכו׳
ולא כמבוי דאו׳ עשה יגוות
הפתח לגדול והב טוחו ומשתהו
כלחי וקורה ״ ״

טרכא דאו׳ כו עש״ אבל כשך המבוי יכול לה
והשח הקור׳ טולכסון וכמאוין משהויש ג׳
אלא שד הקורה בקיצר כנגד הקיצר וכיצר ?
הארוך כנגד הארוך ״ והרמ׳

היושרה׃ ומה רחבו של הקורה
אין פחות מטפח ועוביה כל ש׳
שהוא והוא שתהיה בריאה כדי
לקבל אריח שהוא חצי לבנה שלשה
טפחים על שלשה טפחים׃ ומע׳
ומעמידי קורה צריכין שיהו בריא׳
בריאים כדי לקבל קורה וחצי לבנה׃
כמה יהיה פתח המבוי ל׳
ויהיה די להכשירו בלחיים קורה׃
גבהו אין פחות מעשרה טפחי׳
ולא יתר על עשרים אמה ורחבו
עד עשר אמות׃ בד״א
שלא היה לו צורת פתח אבל אם
היה לו צורת פתח אפילו גבוה
מאה אמה או רוחב מאה אמה
הרי זה מותר׃ וכן אם היה
בקורה של מבוי כיור ועיטור ש׳
שהכל מסתכלין בה אע״פ שהיא
למעלה מעשרים אמה כשירה׃
שהקורה משום היכר עשויה ל׳
ואם היתה הקורה למעלה מעשרי׳
אמה נכרת ואין בה ציור וכיור
אין מסתכלין בה ומפני שאין
שם היכר׃ ומפני שהיה
גבהו מן הארץ עד קרקעיתו ל׳
הקורה עשרים אמה ועובי הקור׳
למעלה מעשרים כשר׃ היה
גבהו יתר מעשרים אמה ובא ל׳
למעטו בקורה ששמה אותה ד׳
ולמטה בקרקע כמו אם קובעה
צריך שיהיה ברחבה טפח׃
היה גבהה פחות מעשרה חו׳
חוקק בה משך ארבע אמות ב׳
על ארבע אמות ומעמיק כדי
להשלימה לעשרה׃ נפרץ
בו פרצה מצדו כלפי ראשו אם
נשאר עומד בראשו פס רוחב ל׳
ארבעה טפחים מותר והוא שלא
תהיה הפרצה יותר על עשר אמ׳

לא נשאר פס ארבעה אוסר אלא
אם כן היתה הפרצה פחות מש׳
משלש שכל פחות משלשה כל׳
כלבוד הוא׃ נפרץ המבוי ל׳
במלואו לחצר ונפרצה חצר כנגדו
לרשות הרבים הרי זה אוסר ל׳
מפני שהוא מבוי מפולש והחצר
מותר שהחצר שהרבים בוקעין
בה ונכנסין בה ויוצאין בה הרי
זו רשות היחיד גמורה׃
מבוי שהיו לו שבילים מצד
זה ושבילים מצד האחר שמו׳
שמוציאו ומפולשין לרשות הרבי׳
אע״פ שאין מכוונין זה כנגד זה
הרי כל אחד ואחד מבוי מפולש׃
וכיצד מכשירין אותו עושה
צורת פתח לכל אחד ואחד מן ה׳
השבילים שבצד האחד׃ וכן
לפתח גדול ועושה לכל השבילים
שבצד השני לחי או קורה׃
מבוי שצדו אחד ארוך וצדו ה׳
אחד קצר מניח את הקורה ל׳
כנגד הקצר׃ העמיד לחי ל׳
בחוצי מבוי מחיצי הכותל הפנימי
שהיא לפנים מן הלחי מותר לט׳
לטלטל בו והחוצי החיצון שהוא
חוץ מן הלחי אוסר׃ ומבוי
שהיה רחב עשרים אמה עש׳
פס גבוה עשרה טפחים במשך
ארבע אמות שהוא שיעור משך
מבוי ומעמידו באמצע ומיעטו
כשני מבואות שיש בפתח כל
אחד ואחד מהן עשר אמות ב׳
או מרחיק שתי אמות מכותל ל׳
ומעמיד פס שלש אמות ונמצא
פתח המבוי עשר אמות והעו׳
והעומדין הרי הן כסתומין שהרי
עומד מרובה על הפרוץ׃
לחי הבולט מדפנו של מבוי כשר

ולחי העומד מאליו אם סמכו עליו
מקודם השבת כשר׃ ולחי
שהוא נראה מבפנים לחי ומב׳
ומבחוץ אינו נראה לחי אינו ש׳
שהיה נראה מבחוץ לחי ומבפ׳
ומבפנים נראה שאינו לחי וכאלו
שוה הרי זה נדון משום לחי׃
לחי שהגביהו מן הקרקע ל׳
שלשה טפחים או שהפליגו מן
הכותל שלשה לא עשה כלום ל׳
ואם פחות משלשה טפחים כשר
שכל פחות משלשה כלבוד׃
לחי שהיה רחב הרבה בין
שהיה רחבו פחות מחצי רוחב
המבוי כשר ונדון משום לחי ואם
אם היה יתר על חצי רחב המבוי
נדון משום עומד מרובה על ה׳
הפרוץ׃ קורה שעיים
עליה מחיצות הרי זה בטוח ש׳
שאינה נכרת ואפילו אם היתה
המחיצות מסולקת מן הארץ ל׳
שלשה טפחים או יתר אינה או׳
ומחיצה׃ נעץ שתי יתדות
בשני כותלי המבוי מבחוץ והניח עלי׳
הקורה לא עשה כלום שצריך להני׳
הקורה על גבי המבוי לא סמוך לו׃
קורה היוצאה מכותל זה ואינה
נוגעת בכותל השני וכן שתי קו׳
קורות אחת יוצאה מכותל זה (ואחת מכותל זה)
ואין נוגעות זו לזו פחות משלש
אינו צריך להביא קורה אחרת
היה ביניהן שלשה היה צריך
קורה אחרת׃ וכן שתי קורות
המתאימות אין בזו כדי לקבל
אריח ואינו צריך להביא קורה
אחרת׃ היה אחת למעלה
ואחת למטה רואין את העליונה
כאילו היא למטה ואת התחתונה
כאילו היא למעלה ובלבד שלא

והה דאו׳ כגון מרחיק אותה אמה ועשה פס אמה ומחיצ ומרחיק
אמה ועשה פס אמה ומחיצ אלא דכולי האי לא מטרח רבנ׳ ופס
דקעביד ג׳ אמות אי יעבי׳ שיה׳ פס אחד שלם אלא קנה קנה פחות
מג׳ עד ג׳ אמות דפחות מג׳ כלבוד דמי עכ״ל ״ ״ והרמ׳

היינו כר׳ יוסי בר׳ יהוד׳ אבל מה״ה כת׳ דלית
הילכת׳ כוותי דהא מכוה סבי׳ ליה דאית
ליה ומאן כותבי׳ ופליגי רבנן עלי׳ ״ ״

ותהיה העליונה למעלה מעשרים
ולא תחתונה למטה מעשרה ולא
יהיה ביניהן שלשה טפחים כש׳
כשהיא אומר שירדה זו ועלתה
זו בכוונה עד שיעשו זו בצד זו׳׳
היתה הקורה עקומה
רואין אותה כאילו היא פשוטה
עגולה רואין אותה כאילו היא ש׳
מרובעת אם היה בהקיפו שלשה
טפחים יש בה רחב טפח היתה
הקורה בתוך המבוי ועקומה
חוץ למבוי או שהיתה עקומה
למעלה מעשרים או למטה מע׳
מעשרה רואין כל שאלו ינטל
העקום ישאר שני ראשיה אין ב׳
בין זה לזה שלשה אין צריך להבי׳
קורה אחרת ואם לאו צריך להביא
קורה אחרת׳׳ באר שעשה
לה שמונה פסים בארבע זויות
שני פסין דבוקין בכל זוית הרי
אלו כמחיצה ואע״פ שהפרוץ י׳
מרובה על העומד בכל רוח ורוח
הואיל וארבע הזויות עומדות
הרי זה מותר למלאות מן הבור
ולהשקות לבהמה ופיה יהיה
גובה כל פס מהן עשרה טפחים
ורחבו ששה טפחים ובין כל פס
ופס שתי רבקות של ארבע ארב׳
בקרה אחת נכנסת ואחת יוצאה
שיעור רחב זה אין יתר על שלש
עשרה אמה ושליש׳׳ היה
במקום אחד מן הזויות או בכל
הזויות מארבעתן אבן גדולה או א׳
אילן או תל או תליקט עשרה אמ׳
ומתוך ארבע אמות או חבילה
של קנים רואין כל שאילו יחלק יש׳
יש בו אמה לכאן ואמה לכאן ה׳
בגובה עשרה הרי משום זוית
שיש בה שני פסין׳׳ חמשה

קנים אין בין זה לזה שלשה ויש ב׳
ביניהן ששה טפחים לכאן וששה
טפחים לכאן משום זוית שיש בו
שני פסין׳׳ מותר להקריב את
ארבע הזויות האלו לבור והוא ש׳
שתהיה פרה ראשה ורובה בפנים
מן הפסין ושותה ואע״פ שאין אחז
ראש הבהמה עם הכלי שבו המים
הואיל וראשה ורובה בפנים מותר
ואפילו של גמל׳׳ היה קרובן
יתר מזה אסור להשקות מהן אפילו
גדי שהרי אין כלו נכנס בפנים ומותר
להרחיק כל שהוא ובלבד שירבה
בפסין פשוטות שמניחין אותן ב׳
בכל רוח ורוח כדי שלא יהיה בין פס
לחברו יתר על שלש עשרה ושליש׳׳
לא התירו הפסין האלו אלא
בארץ ישר׳ ולבהמות עולי רגלים
בלבד והוא שיהיה בור מים חיים
של רבים אבל אדם ירד לבור וישתה
או יעשה לו מחיצה אחרת לבור
גבוה עשרה טפחים ויעלה בתוכה
וידלה וישתה ואם היה בור רחב ש׳
שאין אדם יכול לירד בו הרי זה ידלה
וישתה בין הפסין׳׳ ובין בור
הרבים ובור היחיד אפילו בארץ י׳
ישר׳ אין ממלאין מהן אלא אם כן ע׳
עשו לה מחיצה גבוה עשרה טפח׳׳
הממלא לבהמתו בין הפסין
ממלא ונותן כלי לפניה ואם היה
אבוס ראשו נכנס לבין הפסין ויהי׳
גבוה עשרה ורחב ארבעה לא ימ׳
ימלא ויתן לפניה שמא יתקלקל ה׳
האבוס ויצא בכלי לאבוס מן האבוס
האבוס לקרקע רשות הרבים אלא
ממלא ושופך והיא שותה מאליה׳׳
הזורק מרשות הרבים לבין
הפסין חייב הואיל ויש בכל זוית
וזוית מחיצה גמורה שיש גובה

עשרה ויתר מארבעה על ארבעה
והרי הרבוע כגדר ונראה כנעשה
כל שביניהן רשות היחיד ואפילו
היו בבקעה ואין שם ביניהן באר
שהרי בכל רוח ורוח פס מכאן ופס
מכאן ואפילו היו רבים בוקעין ב׳
ועוברין בין הפסין לא בטלו המחיצ׳
והרי הן כחצר שהרבים בוקעין בו
והזורק לתוכן חייב ומותר להשקו׳
הבהמות ביניהן אם היה שם ביניה׳
בור׳ חצר שראשה אחד נכנס
למן הפסין מותר לטלטל מתוכה
לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה
היו שתי חצירות אוסרין עד שי׳
שיערבו יבשו המים בשבת אסור
לטלטל בין הפסין שלא נחשבו מ׳
מחיצה לטלטל בתוכה אלא משום
המים באו לה מים מותר לטלטל ב׳
ביניהן שכל מחיצה שנעשית בשב׳
שמה מחיצה׳׳ חצר שנפלה
קירותיה או לחיין בשבת אסור לטלטל
בו אע״פ שנפרצו לכרמלית׳׳
אכסדרה בבקעה מותר לטלטל ב׳
בכולה ואע״פ שאין שלש מחיצו׳
והקורה שאנו רואין כאילו פי תק׳
תקרה יורד וסותם רוח רביעית
והזורק מרשות הרבים לתוכה
פטור׳׳ דרך למבוי סתום ש׳
שיש לו תקרה בית או חצר של
שנפרץ קרן זוית שלו בעשר
אמות הרי זה אסור לטלטל בכלו
שכל פרצה שהיא עד עשר אמות
כפתח אין עושין פתח בקרן ז׳
זוית ואם היתה שם קורה מלמע׳
על אורך הפרצה אין אותה ש׳
שירדה וסתמה ומותר לטלטל
בכולה׳׳ האצבע שמשערין
בה בכל מקום היא רחב גודל של
יד והטפח ארבע אצבעות׳ וכ׳

שטין פסן

כחכמי ודלא כ׳
יהוד׳ וכן אית׳
בפ״ק דשבת ו׳
ומשנ׳ דר׳ יהוד׳

כר׳ יוסי דאמ׳ ב
כמ׳ כל גגות אם
מותר׳ ואותה ב
שבת מותר׳ לע
לעתיד לבו וכן
ופסק׳ לחומר׳
ור״ יוסי ופסיק
רב הלכה כר׳ יוסי
ולא כשמואל ד׳
דפס׳ כר׳ יהוד׳
דאמ׳ מותר׳ לאו
שבת דשמע׳
הואיל והותר ה
הותר/

אמה המאורה בכל מקום בין בע' בשבת בין בסוכה בין בכלאים הא' היא אמה בת ששה טפחים רחב' רחוקה זו מזו ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקו' ומאחרות וזה וזה להחמיר כיצד משך מבוי בארבע אמות של' שוחקות וגובהו עשרים אמה עציבות רוחב הפרצה עשר אמות עציבות וכיוצא בהן ל' לענין סוכה וכלאים

פרק שמונה עשר

המוציא דבר מרשות הרבים ל' לרשות היחיד או מרשות היח' היחיד לרשות הרבים אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שאוכ' שמועיל כלום ואלו הן שיעור ל' הוצאה המוציא אוכלי' אדם כ' כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה והוא שיהיה כגרוגרת מן האוכ' עצמו חוץ מן הקליפין והגרעינין והעוקצין והסובין והמורסן יין כדי רובע רביעית ואם היה קר' קרוש בכזית חלב בהמה טהורה כדי גמיאה וחלב טמאה כדי לכחול עין אחת חלב אשה ולובן ביצה כדי ליתן במשיפה שמן כדי לסוך אצבע קטנה של רגל קטן בן יומו טל כדי לשוף ל' את הקילורית וקילור כדי לשוף ל' את המים ומים לרחוץ בהם מר' מרוסה דבש כדי ליתן על רושם הכתית דם ושאר משקין וכל ל' השופכין כדי רביעית

תבן תבואה כמלוא פי פרה תבן קטנית כמלוא פי גמל ואם הוציא תבן קטנית מלוא להאכיל פרה כמלוא פי פרה חייב שהאכילה על ידי הדחק שמה אכילה

עמיר כמלוא פי טלה עשבים מלוא פי גדי עלי שום ועלי בצלים אם היו לחין כגרוגרת ומפני שהן ל' אוכלי אדם יבשין מלוא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה לחמור שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן כיצד הוציא תבן תבואה וקטנית אם יש בינהן כמלוא פי פרה פטור כמלוא פי גמל חייב וכן כל כיוצא בזה לענין שבת

המוציא עצים כדי לבשל כגרוגרת מביצת התרנגולין בשמן טרופה ונתונה באלפס המוציא קנה לעשות קולמוס המגיע לראשי ל' אצבעותיו ואם היה עבה או מר' מרוסס שיעורו כעצים

המוציא תבלין עצים כדי לתבל ביצה ומצטרפין זה עם זה פלפ' כל שהוא עטרן כל שהוא ריח טוב כל שהוא ריח רע כל שהוא מינ' בשמים כל שהן ארגמן טוב כל ל' שהן בתולת הורד אחת

מיני מתכות הקשים כגון נחשת וברזל כל שהן מעפר המזבח ומאבני המזבח ומומק ספרים ומומק מטפחותיהן כל שהן מפני שמצניעין אותן ל' לגנזה גחלת כל שהוא והמוציא שלהבת פטור

המוציא זרעוני גנה שאין נאכלין לאדם שיעורן פחות מגרוגרת מזרע קישואין שנים ומזרע דלועין שנים ומזרע פול המצרי שנים

המוציא סובין כדי ליתן על פי כור של עורפי זהב המוצי' מורסן אם להאכילה כגרוגרת אם לבהמה שיעורו כמלוא פי הגדי אם לצביעה כדי לצבוע בגד ק' קטן

אולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתקו כגרוגרת ומשמ' משימתקו כמלוא פי גדי אוכל הלוף והחרדל והתורמוסין ושא' ושאר כל הנכבשין בין משימתקו בין משלא ימתקו כגרוגרת המו' המוציא גרעינין אם לאכילה ד' חמש אם להסקה הרי הן כעצ' ואם לחשבון שתים ואם לזריעה שתים

המוציא זבל לאכילה כגרוגרת לבהמה כמלוא פי גדי להסקה כשיעור העצים להז' להזיה כשיעור הזייה

המוציא קליפי אגוזים וקליפי רמונים או סטים ופואה ושאר הצבועין כדי לצבע בגד קטן כסבכה שמניחין הבנות על רא' ראשיהן

וכן המוציא מי רגלים בן ארבעים יום או נתר אלכסנדריא או בורית קמוליא ואשלג ושאר כל המנקין כדי לכבס בהן בגד קטן כסבכה המוצ' המוציא סממנין שרוין כדי לצבוע בהן דוגמא לאריג

המוציא דיו על הקולמוס כדי לכתוב ממנו שתי אותיות אפי' אם הוציא ל' הדיו בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יותר על זה כדי שיעלה על הקולמוס כדי לכתוב שתי א' אותיות

בקסת כדי אות אחת ובקולמוס כדי אות אחת ובדיו המשויר כדי אות אחת הרי זה ספק הוציא שתי אותיו' ונתנן כשהוא מהלך חייב כתו' כתיבתן זו היא הנחתן הוציא אות אחת וכתבה פטור שכבר חסרה אות הראשונה ל'

כבא ומשום ד' דרב נחמן ור' כמו דאמ' אמה ומחצה ואמה סוכה כאמה כתה

כתב הר"מ כר' יהודה דאמר ... קליפי ערשים מצטרפין עמהן מפני שמשתכללין עמהם

המוציא כוחל בין לרפואה בין לתכ'
לתכשיט כדי לכחול עין אחת וב'
ובמקום שאין דרכן להתקשט ב'
עד שיוציא כדי לכחול שתי עינים
זפת וגפרית כדי לעשות נ'
נקב' שעוה כדי ליתן על פי נקב
קטן' דבק כדי ליתן בראש הש'
השפשף' רבב כדי למשוח תחת
הרקיק כסלע'' המוציא אדמה
כדי לעשות חותם האגרת' טיט
כדי לעשות פי כור זבל או חול ד'
כדי לזבל כרישה' חול גס כדי
לערב עם מלא כף של סיד' חרסי'
כדי לעשות פי כור של צורפי זהב'
סיד כדי לעשות אצבע קטנה
שבבנות'' עפר ואפר כדי לכסות
דם צפור קטנה'' צרור אבן כדי
לזרוק לבהמה והרגיש והוא מש'
עשרה אמים' חרש כדי לקבל בו ר'
רביעית'' המוציא חבל כדי
לעשות אזן לקופה' גמי כדי לע'
לעשות תלוי לנפה ולכברה' הוצין
כדי לעשות אזן לכפיפה מצרית
סיב כדי ליתן על פי משפך קטן
של יין' מוכין כדי לעשות כדור
כאגוז'' עצם כדי לעשות ת'
תרווד' זכוכית כדי לגרור בה ראש
הכרכר או עד שיפצע שני מין
כאחת'' המוציא שני מין
מזנב הסוס או מזנב הפרה חייב
הוציא אחת מן הקשה שבחזיר
חייב' נצרי דקל והן חוטי העץ
שתים' צורי דקל והן קלפי הח'
החריות אחת מעמיר גפן ומעמיר
כלך ועמיר גמלים וארנבים וחיה'
שבים ושיור כל הנטוען כדי לט'
לטוות חוט ארוך ארבעה טפחי'
המוציא מן הבגד או מן ה'
השק או מן העור כשיעורן לטמא

לטומאה כך שיעורן להוצאה''
הבגד שלשה על שלשה' השק ד'
ארבעה על ארבעה' העור חמשה
על חמשה'' המוציא עור עד
שלא נתעבד כלל אלא עדיין הוא
רך שיעורו כדי לעשות קמיע ד'
לפיר משקולת קטנה שמשקלה
שקל' היה מלוח ועדין לא נעשה
בקמח ולא בעפצין שיעורו כדי
לעשות קמיע'' היה עשוי ב'
בקמח ועדיין לא נתעבד בעפצים
שיעורו כדי לכתוב עליו את הגט''
נגמר עיבודו שיעורו חמשה
על חמשה'' המוציא קלף מן
מעובד כדי לכתוב עליו פרשה ק'
שמע עד ובשעריך''
דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוז'
נייר כדי לכתוב עליו שתי אות'
אותיות של קשר מוכסין שהן
גדולות מאותיות שלנו''
המוציא קשר מוכסין חייב אף
על פי שכבר הראהו למוכס ונפטר
שהרי ראוי הוא לעולם''
המוציא שטר פרוע ונייר מחוק
כדי לכרוך על פי צלוחית קטנה
של פלייטון' ואם יש בלוק שלו
כדי לכתוב אותיות של קשר מו'
מוכסין חייב'' המוציא ב'
בהמה חיה ועוף אעפ"י שהן חיין
חייב אבל אדם חי אינו משאוי ב'
ואם היה כפות או חולה המוציא
אותו חייב' והאשה מדדה את
בנה בזמן שנוטל אחת ומניח
אחת'' המוציא תינוק חי וכ'
וכיס תלוי בצוארו חייב משום
הכיס שאין הכיס טפלה לתינוק
אבל אם הוציא את הגדול אעפ"י
שהוא מלובש בכליו וטבעותיו
בידו פטור שהכל טפלה לו''

אין כלין מקופלין על כתיפו הנושא ב'
אותו חייב'' המוציא חגב חי כל
שהו ואת כגרוגרת' ציפורת כרמים
בין חי בין מתה כל שהוא מפני ש'
שמצניעין אותה לרפואה' וכן כל
מוציא בזה'' האוכלים והנבילות
והשרץ כשיעור טומאתן כך ש'
שיעור הוצאתן מת ונבילה בכזית
ושרץ בכעדשה'' היה שם
כזית מצומצם והוציאו ואמו ד'
כחצי זית חייב שהרי הוציא בה'
במעשה שנתמעט השיעור ל'
מלטמא אבל אם הוציא כחצי
זית מכזית מכביצה פטור וכן ל'
כל כיוצא בזה בשיור הטומאות''
בד"א שאינו חייב אלא על
הוצאות כשיעור כשהוציאו סתם
אבל המוציא לזרע לדוגמא או
לרפואה וכל כיוצא בזה בכל שהו''
המצניע דבר לזריעה או
לרפואה או לדוגמא ושכח למה
הצניעו והוציאו סתם עליו בכל
שהוא' שעל דעת המחשבה
ראשונה הוציא ושאר האדם
אין חייבין עליו אלא בשיעורו''
זרק זה שהוציא דבר בתוך
האוצר אעפ"י שמקומו ניכר כבר
בטלה מחשבתו ראשונה לפיכך
אם חזר והכניסו אינו חייב עד
שיכניס כשיעור'' דבר
שאין דרך בני אדם להצניע ואין
ראוי להצניע כגון דם נדה אם
הצניעו והוציאו חייב ושאר
האדם פטורין עליו שאין חייבין
אלא על הוצאות דבר הכשר לה'
להצניע ומצניעין כמוהו''
המוציא חצי שיעור פטור וכן
כל העושה מלאכה מן המלאכות
חצי שיעור פטור' הוציא חצי

שיעור והניחו וחזר והוציא חצי
שיעור האחר חייב · ואם קדם ה׳
והגביה החצי הראשון קודם הנח׳
החצי השני נעשה כמו שנשרף
ופטור · הוציא חצי השיעור
והניחו וחזר והוציא חצי אחר
והעבירו על הראשון בתוך שלש׳
שלשה חייב כמו שנח על גבי ה׳
משהו · ואם זרקו אינו חייב
אלא אם כן נח על גבי משהו ·
הוציא חצי שיעור וחזר והוציא
חצי שיעור בהעלם אחת לרשות
אחר חייב לשתי רשויות · אם יש
ביניהן רשות שחייבין עליה פטור
היתה ביניהן כרמלית הרי הן כר
כרשות אחד וחייב חטאת ·
המוציא פחות מכשיעור וקודם
שיניחו נתפח וחזר לכשיעור ה׳
וכן המוציא כשיעור וקודם ש׳
שיניח צמק וחזר פחות מכשיע׳
פטור · המוציא כגרוגרת לא׳
לאכילה וצימקה קודם הנחה וה׳
וחשב עליה לרפואה שאינו צריך
שיעור הרי זה מתחייב במחשבת
שעל ההנחה · הוציא פחות
מכגרוגרת לזריעה וקודם ההנחה
חזר וחשב עליה לאכילה פטור
ואם נתפחה קודם הנחה ונעשת
כגרוגרת קודם שימלך עליה ה׳
לאכילה חייב שאפילו לא חשב ע׳
היה מתחייב על מחשבת החוצ׳ ·
הוציא כגרוגרת לאכילה
וצימקה וחזרה ונתפחה קודם
הנחה הרי זה ספק אם נדחה
או לא נדחה · זרק כזית ה׳
אוכלין לבית טמא והשלים כזית
זה לאוכלין שהיו שם ונעשה
הכל כביצה הרי זה ספק אם כב׳
נתחייב בכזית מפני שהשלים
השיעור לענין טומאה או לא נ׳
נתחייב · המוציא פחות מכ׳
מכשיעור אע״פ שהוציאו בכלי
פטור שהכלי טפילה לו ואין כונ׳
כוונתו להוצאת כלי אלא להוצאת
זה שבתוכו והרי אין בו שיעור
לפיכך אם הוציא אדם חי שאינו
כפות במטה פטור אף על המטה
שהמטה טפלה לו וכן כל כיוצא
בזה · המוציא קופת הרוכלין
אע״פ שיש בה מינים הרבה ואפי׳
הוציאו בתוך כפו אינו חייב אלא
אחת שם הוצאה אחת היא ·

פרק תשעה עשר

כל כלי המלחמה אין יוצאין בהן
בשבת ואם יצא אם הם כלים ש׳
שהן דרך מלבוש כגון שריון כובע
ומגפיים שעל רגלים פטור · ואם
יצא בכלים שאינן דרך מלבוש ה׳
כגון רומח וסייף וקשת ואלה
ותריס הרי זה חייב · אין
יוצאין בסנדל מסומר שסירו ה׳
לחזקו ואפילו ביום טוב גזרו שלא
יצא בו ומותר לצאת במנעל שיש
עליו חתיכות קבועות של כסף ה׳
ושל זהב כמו שהמלכים עושין
מפני שהוא תכשיט וכל שהוא
תכשיט מותר והוא שלא יהיה
רפוי שמא יפול ברשות הרבים
ויביא להביאו · טבעת שיש
עליה חותם מתכשיטי האיש ה׳
ואינה מתכשיטי אשה ושאין
עליה חותם מתכשיטי אשה ואין
מתכשיטי האיש · לפיכך אשה ש׳
שיצאה בטבעת שיש עליה חותם
ואיש שיצא בטבעת שאין עליה ה׳
חותם חייבין · ומפני מה הן חייבין
והרי הוציאו שלא כדרך המוציאין
שאין דרך האיש להוציא באצבעו
אלא בטבעת הראויה לו ואין דרך
האשה להוציא באצבעה אלא ה׳
בטבעת הראויה לה · מפני שפעמ׳
נותן האיש טבעתו לאשתו לה׳
להצניעה בבית ומניחת אותה ב׳
באצבעה בעת הולכה · וכן האשה
נותנת טבעתה לבעלה לתקנה ה׳
אצל האומן · ומניח אותה באצ׳
באצבעו עד חנות האומן ונמצא
שהוציאו אותן כדרך שהוציא
ולפיכך חייבין · לא תצא אשה
בטבעת שאין עליה חותם אע״פ
שהיא מתכשיטיה גזרה שמא
תוציאנה ברשות הרבים להראות
לחברותיה כדרך שהנשים עושו׳
תמיד ואם יצאה בה פטורה אבל
מותר לאיש לצאת בטבעת שיש
עליה חותם מפני שהוא תכשיט
ואין דרכו להראות ונהגו כל העם
שלא יצאו כלל · אשה
שיצאתה במחט נקובה חייבת וה׳
והאיש פטור · ואיש שיצא במחט
שאינה נקובה חייב והאשה ה׳
פטורה מפני שהיא מתכשיטיה
ואינה אסורה אלא גזרה שמא ה׳
תראה לחברותיה זה הכלל כל
היוצא בדבר שהוא אינו מתכש׳
מתכשיטו ואינו דרך מלבוש ה׳
והוציאו כדרך שמוציאין אותו
דבר חייב וכל היוצא דבר שהוא
מתכשיטו והיה רפוי ואפשר
שיפול מהרה ויביא להביאו ברשו׳
הרבים · וכן אשה שיצאת
בתכשיטין שדרכן לשלוף אותן
להראותן הרי אלו פטורין וכל
דבר שהוא תכשיט ואינו טפל

אין יוצאין בסנדל
כו׳ · פ׳ במה אשה יוצאה
שם ופלוגתא
היא באו ולא באו
בענינו ומשום
ואם שמע ש׳
שבסנדלי המש
במשנה והן מ׳
מותר לצאת בהן
ולא גזרו כיון
שאין בהן כו׳ א
או אחר מותר ה׳
וכו׳ הילך הסנ׳
הסנדל שנעל׳
מלכות רומי מ׳
מותר לצאת ב
בהן אלא שהח׳
שהחמירו על
עצמן והרי הן כ
קורדקס הע׳
מקום שנהגו ו
שאין יוצאין בהן
בשבת משום
איסור שנהגו ו
ויש שקו אותו
מלכות רומי קו
קורדקס ושמא
מותר היו אותו
אר״

ומפני שהיא מתכשיטי׳
כו׳ · וכן פסק הר״ש
שמשון שיש כמ׳
כפסקי רב שלום
ויש מתכתו וז״ל
כל תכשיט שהאיש
מתקשט בו ואינו
נהוג להוציאו נפש
שאין דרכו להוציא ל
להראות לחבירתה אף
תכשיטי הנהוג
יוצאו בו ולא גזרו
חס׳ אבל האיש לא
יצאו בטבעת כן ו׳
שיש עליה חותם
כי שאין עליה חות׳
ודווקא בשבת אבל
כיט מותר וכן מנ׳
מנהג כשיב עכ״ל
ורת אור ראי׳ לוסו
לנשים שבשבתה
דאוטב להן שיהו ל
שוגגין ואל יהו מזי׳
מזידין כלא ישמעו
ועל אורח הלכה
כר עבד כר ששון
וכל בלקוד מהנ׳
כמ׳ זה הו״

ואין דרכה להראותו הרי זה מותר
לצאת בו ולפיכך יוצאה שמניחה
בזרוע או בשוק יוצאין בה בשב'
והוא שתהיה דבוקה לבשר ולא ת'
תשמט וכן כל כיוצא בזה ״
לא תצא אשה בחוטי צמר או ב'
בחוטי פשתן ולא ברצועות הק'
הקשורות לה על ראשה שמא תח'
תחלוץ אותם בשעת טבילה ותע'
ותעבירם ברשות הרבים ולא בצ'
בציץ שמונח בין עיניה ולא בל'
בלחיים של זהב שיורדין מן הציץ
על לחייה בזמן שאינן תפורין ב'
זה בזה ולא בעטרת של זהב שהי'
שמונחת על ראשה ולא בכליים
שיוצאין בהן הבנות מאזניהן כדי
שלא יפסעו פסיעה גסה כל אלו
אוסרין לצאת בהן בשבת שמא
יפלו ותביאם בידה ״ לא
תצא בקטלא שבצוארה ולא בנ'
בנזמי האף ולא בטבעת שאין עלי'
עליה חותם ולא בכוס הקטן
הנקרא שמניחין בו שמן הטוב ל'
והוא הנקרא כובלת ולא בפאה
של שער שמונחת על ראשה כדי
שתראה בעלת שער הרבה ולא
בכבול של צמר שמקפת אותו סב'
סביב לפניה ולא בשן שמנחת
בפיה במקום שן שנפלה לה ולא
בשן של זהב שמנחת על שן ש'
שחור או אדום שיש בשניה אב'
אבל שן של כסף מותר מפני ש'
שאינו נכר כל אלו אוסרין לצאת
בהן שמא תחלוץ ותראה לחברותי'
כל שאסרו חכמים לצאת בו לרשו'
הרבים אסור לצאת לחצר שאינ'
מעורבת חוץ מכבול ופאה של
שיער ומותר לצאת בהן לחצר
כדי שלא תתגנה על בעלה והיא צ'

בצלוחית שאין בה בושם כלל חייבת ״
יוצאה אשה בחוטי שיער
הקשורים לה על ראשה מפני
שהמים באין בהן ואין חוצצין ו'
ואינה חולצתן אם אירעה לה
טבילה עד שנאמר שמא תביאם
ברשות הרבים בין שהיו החוטי'
שלה בין חברתה בין של בהמה
ולא תצא זקנה בשל ילדה ששבח
הן לה שמא תחלוץ ותראה לחבר'
לחברותיה ולא ילדה בחוטי זקנה
וכל שהוא מרג יוצאה בו על רא'
ראשה ״ יוצאה אשה
בחוטין שבצוארה מפני שאינה
חונקת עצמה בהן ואינן חוצצין
ואם היו צבועין אוסרין שמא ת'
תראה אותן לחברותיה ״
ויוצאה אשה בכליל של זהב בר'
בראשה שאינה יוצאה בו אלא
אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ
ולהראות ויוצאה בציץ ובלחיים
של זהב בזמן שהן תפורין בסבכה
שעל ראשה כדי שלא יפלו וכן כל
כיוצא בזה ״ יוצאה אשה
במוך שבאזנה והוא שיהיה קשור
באזנה ובמוך שבסנדלה והוא ש'
שיהיה קשור בסנדלה ובמוך ש'
שהתקינה לנדתה אע״פ שאינו
קשור ואפילו עשתה לו בית יד
שאם נפל אינה מביאה אותו מפני
מאיסותו ״ ואם נתנה בפלפל
ובגרגיר מלח וכל דבר שתתן ל'
לתוך פיה מפני ריח ולא תתן לכ'
לכתחלה בשבת ויוצאין הנשים
בקסמין שבאזניהם וברצועה
שבצוארן או שבכסותן ובדיד
הפרוף ופורפת לכתחלה בשבת
על האבן ועל האגוז ומרצה ולא
תעדים ותפרוף על האגוז כדי

להוציאה לבנה קטן ובו לא תפרוף
על המטבע לכתחלה מפני ש'
שאסור לטלטלו ואם פרפה יוצא'
בו ״ יוצא אדם בקיסם ש'
שבאזנו ושבסנדלו לרשות הרבי'
ואם נפל לא יחזיר ובמוך ובספוג
שעל גבי המכה ובלבד שלא יכרוך
עליהן חוט או משיחה שהרי הח'
החוט והמשיחה חשובין אצלו
ואינן מועילין למכה ״ ויוצאה
בקליפת השום ובקליפת הבצל
שעל המכה ובאגד שעל גבי המכ'
וקושרו ומתירו בשבת ובאספלני'
ורטייה ומלוגמא שעל גבי המכ'
ובסלע הצנית ובביצת החרגל
ובשן השועל ובמסמר הצלוב וכ'
וכל דבר שתולין אותו משום
רפואה והוא שיאמרו הרופאים
שהוא מועיל ״ יוצאה אשה
באבן תקומה ובמשקל אבן תק'
תקומה שנתכון ושקלו לרפואה
ולא אשה עוברה בלבד אלא אפי'
שאר הנשים שמא תתעבר ותפי' ״
ויוצאין בקמיע מומחה ואי'
ואיזה קמיע מומחה זה שריפא
שלשה בני אדם או שעשאוהו
אדם שריפא שלשה בני אדם
בקמיעין אחרים ואם יצא בק'
בקמיע שאינו מומחה פטור מה'
מפני שהוציאו דרך מלבוש ״
וכן היוצא בתפילין ״ מי שיש
ברגלו מכה יוצא בסנדל יחיד
ברגלו הבריאה ואם אין ברגלו כ'
מכה לא יצא יחיד ולא יצא קטן
במנעל גדול אבל יוצא הוא בחלוק
גדול ולא תצא אשה במנעל רח'
רחב ולא במנעל חדש שלא יצאת
בו שעה אחת מבעוד יום ״
ואין הקיטע יוצא בקב שלו אל'

וקטורין של עץ אין יוצאין בהן
בשבת מפני שאינן מדרכי המלבוש
ואם יצאו פטורין ·· יוצאין
בפיקרין ובציפה שבראשי חטטי
מכותיו בזמן שעבען בשמן או
שיצא בהן שעה אחת מבעוד
יום אבל אם לא עשה בהן מעשה
ולא יצא בהן קודם השבת אסור
לצאת בהן ·· יוצאין בשק עבה
ובסגוס עבה ובירועה ובחמילה
מפני הגשמים אבל לא בתיבה
ולא בקופה ולא בזוח עלת מפני
הגשמים הפר והכסתות אם היו
רכין ודקין כמו הבגדים מותר
להוציאן מונחין על ראשו כשבת
דרך מלבוש ואם היו קשין הרי
הן כמשוי ואסורין ·· יוצאין
בחותם הקבוע בבגדים ויוצא
העבד בחותם של טיט שבצוארו
אבל לא בחותם של מתכת שמא
יפול ויביאנו ·· המתעטף בטליתו
וקפלה מכאן ומכאן בידו
או על כתפו אם נתכוון לקבץ
כנפיו כדי שלא יקרעו או שלא
יתלכלכו אסור ·· ואם קבץ
אותן להתנאות בהן כמנהג אנשי
המקום מלבושו מותר ··
היוצא בטלית מקופלת ומונחת
לו על כתפו חייב אבל יוצא הוא
בסודר שעל כתפיו אע״פ שאין
ראשיו קשורה לו באצבעו וכל סודר
שאינו חופה ראשו ורובו אסור
לצאת בו ·· היתה סבכת קשורה
שאינה יכולה קושר שני ראשיה
למטה מכתפיהם ונמצאת כמו
אבנט ומותר לצאת בה ··
מותר להתעטף בטלית שיש בה
בשפתה חוטין אע״פ שאין חוטין
ארוכין ואע״פ שאינה נוי לטלית

ומפני שהן בטלין לגבי הטלית וא
ואינו מקפיד עליהן בין היו כון
לא היו לפיכך היוצא בטלית שאינ
מצויצת כהלכתה חייב מפני ש
שאותן החוטין חשובין הן אצלו
ודעתו עליהן עד שתשלים חסרונן
ויעשה ציצית · אבל טלית המצוייצ
כהלכתה מותר לצאת בה בין ביום
ובין בלילה שאין הציצית הגמור
משוי אלא הרי הוא מנוי הטלית
ומתכסיסין מוה היא וכיוצא
בה ואילו היו חוטי הציצית שהיו
מצוייצת כהלכתה משוי היה חייב
היוצא בה אפילו ביום השבת שאין
מצות עשה שאין בה כרת דוחה
את השבת ·· לא יצא החייט
במחט התחובה לו בבגדו ולא נגר
בקיסם שבאזנו ולא סורק במשיח
שבצוארו ולא שולחני בדינר שב
שבאזנו ולא צבע בדוגמאו שבאזנו
ואם יצא פטור אע״פ שיצא מדרך
אומנתו ומפני שלא הוציאו כדרך
המוציאין ·· חוב שיצא בכיס
שלו חייב מפני שאין דרך כיס זה
להוציאו אלא כדרך הזאת ·· אע״פ
שאינו צריך לגופה ההוצאה אלא כ
כדי שלא יתלכלך בטיט שמלאכה
שאינה צריכה לגופה חייב עליה ··
המוצא תפלין בשבת כיצד
הוא עושה לובשן כדרכן מניח
של ראש בראש ושל יד ביד ונכנס
וחולץ עד שיכניס את כולן · ואם
היו הרבה ולא ישאר מן היום כדי
להכניסן דרך מלבוש הרי זה מ
מחשיך עליהן ומכניסן במוצאי
שבת · ואם היה בימי השמד ש
שמתיירא לישב ולשמרן עד הע
הערב מפני הגוים מכסן במקומן
ומניחן והולך ·· היה מתיירא

להחשיך עליהן ומפני הלסטין נ
נוטל את כולן כאחת ומוליכן פ
פחות פחות מארבע אמות או
נותנן לחברו בתוך ארבע אמות
וחברו לחברו עד שמגיע לחצר
החיצונה · בד״א כשהיו בהן רצו
רצועותיהן והיו מקושרין קשר
תפלין שודאי תפלין הן · אבל אם
לא היו רצועות מקושרות אינן
נזקקין להן ·· המוצא
ספר תורה יושב ומשמרו ואם
מחשיך עליו ובסכנה מניחו
והולך לו ואם היו גשמים יורדין
מתעטף בעור וחוזר ומכסה ב
אותו ונכנס בו ·· לא יצא
החייט במחטו בידו ולא הלבלר
בקולמוסו ערב שבת סמוך לח
לחשיכה יש שם דבר שכוח ש
ויצא בו · וחייב אדם למשמש
בבגדו ערב שבת סמוך לחשיכה
ומותר לצאת בתפלין ערב שבת
עם חשכה · מאליו וחייב אדם
למשמש בתפלין כל עת ואינו
שוכחן · שכח ויצא בהן לרשות
הרבים ונזכר שיש לו תפלין ב
מכסה את ראשו עד שמגיע ב
לביתו או לבית המדרש ··

פרק עשרים

אסור
להוציא על הבהמה בשבת שנ
למען ינוח שורך וחמורך · אחד
שור ואחד חמור ואחד כל בהמ
חיה ועוף · ואם הוציא על הבהמ
אע״פ שהוא מצווה על שביתתו
אינו לוקה לפי שאיסורו בא מכלל
עשה · לפיכך המחמר אחר בהמ
בהמתו בשבת והיה עליו משוי
פטור · והלא לאו זה מפורש בת

בתורה שנ׳ לא תעשה כל מלאכה
אתה ובנך ובתך ועבדך ובהמתך
שלא יחרוש בה וכיוצא בו בחרישה
ונמצינו למדין שמוזהרין אנו על שביתת
בה״מ ולא לקנין עליו ״ ואסור
לישראל להשאיל או להשכיר בהמה
גסה לגוי שלא יעשה בה מלאכה
בשבת והרי הוא מצווה על שב׳
שביתתה בהמתו ואסרו חכמים
למכור בהמתו לגוי שמא ישאיל
או ישכיר ואם מכר קונסין אותו
עד עשירה בדמיה ומחזירה ואפי׳
שבורה אין מוכרין ״ ומותר
לו למכור על ידי סרסור שהסרסור
אינו משאיל ואינו משכיר ״
ומותר למכור להן סוס שאין הסוס
עומד אלא לרכיבת אדם והחי נ׳
נושא את עצמו וכדרך שאסרו
למכור לגוי כך אסרו למכור לישר׳
החשוד למכור לגוי ״ ומותר
למכור לגוי פרה לשחיטה ושוחט
אותה בפניו ולא ימכור סתם ואפי׳
שור של פטם שאין ישחוט אותו
ומעמיד בו ״ מקום שנהגו
למכור להם בהמה דקה מוכרין ל׳
ומקום שנהגו שלא למכור אין מו׳
מוכרין ובכל מקום אין מוכרין
להם חיה גסה מפני שאין מוכרין
להן בהמה גסה ואלו על ידי סרסור ״
מי שהיה מחשיך בדרך
ולא היה עמו נכרי שיתן לו כיסו
והיתה עמו בהמה מניח כיסו ע׳
עליה כשהיא מהלכת וכשתרצה
לעמוד נוטלו מעליה כדי שלא ל׳
תעמוד והיא עליה עד שלא תהיה
שם לא עקירה ולא הנחה ״
ואסור לו להנהיגה ואפילו בקול כל
זמן שהכיס עליה כדי שלא יהיה
מחמר בשבת וגזירת חכמים היא

שלא יניח כיסו על גבי בהמה אלא
אם אין עמו נכרי ״ היה עמו
חרש שוטה וקטן מניח כיסו על
החמור ואינו נותנו לאחד מהם
מפני שהן אדם מישר׳ ״
היה עמו חרש שוטה ואין עמו ל׳
בהמה נותנו לשוטה שוטה וקטן
נותנו לשוטה לחרש שוטה וקטן
נותנו לאיזה מהן שירצה לא היתה
עמו בהמה ולא נכרי ולא אחד
מכל אלו מהלך בו פחות פחות מ׳
מארבע אמות ואפילו מציאה
שבאה לידו מהלך בה פחות פ׳
פחות מארבע אמות ״ יכול
קודם שתבוא לידו יום יכול להחשיך
עליה מחשיך ויום לא מוליכה
פחות פחות מארבע אמות ״
מותר למשוך הבהמה במ׳
מותג ורסן שלה לרשות הרבים
והוא שתהיה ראויה לאותו ה׳
הרסן כגון שיר לסוס ואפסר
לגמל וחטם לנאקה וסוגר לכלב
אבל אם הוציא הבהמה במותג
שאין משתמרת בו כגון שקשר
חבל בפי הסוס או במותג שאינה
צריכה לו אלא משתמרת בפחות
ממנו כגון שהוציא חמור בשיר
של סוס או חתול בסוגר הרי זה
משוי שכל שמירה מעולה או ש׳
שמירה פחותה משוי הוא ״
לא יקשר גמלים זה בזה וימ׳
וימשוך ואפילו היו קשורים מער׳
שבת אינו מושכן בשבת אבל
מכניס חבלים לתוך ידו והוא
שלא יצא חבל מתחת ידו טפח ״
וצריך שיהיה החבל שמתחת
הבהמה עד ידו טפח גבוה מן ה׳
הארץ או יתר ומפני מה לא ימשוך
הגמלים הקשורים זה בזה מפני

שנראה כמי שמוליכן לשוק שמ׳
שמוכרין בו הבהמות או שמשח׳
שמשחקין בהן שם ומפני זה לא
תצא בהמה בזוג שבצוארה וה׳
ואפילו היה פקוק שאין לו קול ״
לא תצא בהמה בזוג שב׳
שבכסותה ולא בחותם שבצואר
ולא בחותם שבכסותה ולא ברצ׳
ברצועה שברגלה ולא בסולם שבצ׳
שבצוארה ואין חמור יוצא במ׳
במרדעת אלא אם כן היה קשור
לו מערב שבת ״ ולא יצא ה׳
הגמל עקוד יד ולא עקוד רגל וכן
שאר כל הבהמה ״ אין התרנגו׳
יוצאין בחוטין ולא ברצועות ש׳
שברגליהם ואין הכבשות יו׳
יוצאין בעצים שמניחין להם ה׳
בחוטין כדי שיתעטשו התולע׳
שבמוחן ואין העגל יוצא בעול
קטן שמניחין לו על צוארו כדי
שיכנע ויהיה נוח לחרישה ״
ולא תצא בהמה בחסום
בסבכה שמניחין לה בפיה כדי
שלא תשוך אדם ולא תאכל ״
ולא תצא הפרה בעור הקופד שמ׳
שמניחין לה על דדיה כדי שלא
יינק ממנה העטלף כשהיא ישנה
ולא תצא ברצועה שבין קרניה
בין לנוי בין לשמור ״ עד
שחקק לה בקרניה יוצאה באפסר
הקשור בחקק בשבת ואם ת׳
תחבו בזקנה יוסר שמא תנתקן
ויביאנו ברשות הרבים וכן כל
כיוצא בזה ״ הזכרים יוצאים
בעור הקשור להן על זכרותן ל׳
כדי שלא יעלו על הנקבות ובעור
הקשור להן על לבהן כדי שלא יפלו
עליהן הזאבים ״ ובמוסרות
החזירקיות שעושין אותן בהן ״

והרחלים יוצאות ואליה שלהן
קשורה למעלה על גבן כדי שישאו
עליהן הזכרים או קשורה למטה
כדי שלא יעלו עליהן הזכרים ״
ויוצאות מלופפות במטליות
כדי שיהיה הצמר נקי ״
והעזים יוצאות קשורות כדי ש
שייבש מהן החלב אבל אם קשרן
כדי שלא יצא החלב עד שיחלוב
אותו לערב הרי אלו לא יצאו ״
אין חמור יוצא ביוכף אעפ״
שקשור לו מערב שבת. ולא יצא
הסוס בזנב שועל ולא בזהורית
שבין עיניו ולא תצא בהמה בק׳
בקרסטל שבפיה ולא בסנדל של
שברגלה ולא בקמיע שאינו מומ׳
מומחה לבהמה אבל יוצאה היא
בגמי שעל גבי המכה וקשקשין
שעל גבי השבר ובשליה המדולדל׳
בה ופוקק לה זוג ומטיילת אותו
בחצר ונותן מרדעת על החמור
ומטייל בחצר אבל אין תולין לה
קרסטל בפיה בשבת ״ כשם
שאדם מצוה על שביתת בהמתו
בשבת כך הוא מצוה על שביתת
עבדו ואמתו אעפ״ שהן בני דעת
ולדעת עצמן עושין מצוה עליו
לשמרן ולמונען מעשיית מלאכ׳
בשבת שנ׳ למען ינוח שורך וח׳
וחמורך וינפש בן אמתך והגר׳
עבד ואמה שאנו מצווין
על שביתתן הם עבדים שמלו ו׳
וטבלו לשום עבדות וקבלו עליהן
מצות שהעבדים חייבין בהן ״
אבל עבדים שלא מלו ושלא טבלו
אלא קבלו שבע מצות שנצטוו
עליהן בני נח הרי הן כגר
תושב ומותרין לעשות מלאכה
בשבת לעצמן כפרהסיא כישר׳
בחול ואין מקבלין גר תושב אלא
בזמן שהיובל נוהג. הואיל וגר תו׳
תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת
וגר צדק הרי הוא כישר׳ לכל דבר
כמה שנ׳ וינפש בן אמתך והגר׳
זה גר תושב שהוא לקיטו וש׳
ושכירו של ישר׳ כמו בן אמתו
שלא יעשה מלאכה לישראל
רבו בשבת אבל לעצמו עושה
אפילו היה זה הגר עבדו הרי ה׳
זה עושה לעצמו ״

פרק אחד ועשרים

נאמ׳ בתורה תשבות אפילו מדבר
שאינו מלאכה חייב לשבות בהן
ודברים הרבה הן שאסרו חכמ׳
משום שבות מהן דברים אסורין
מפני שהן דומין למלאכות ומהן
דברים אסורין גזירה שמא יבא
מהן איסור סקילה. ואילו הן ל׳
כל המשוה גומות הרי זה חייב
משום חורש לפיכך אסור להפנ׳
בשדה הנירה בשבת שמא ישו׳
ישוה גומות ״ המכבד
את האוצר בשבת מפני שהוא
צריך לו לדבר מצוה כגון שיכנס
בו אורחין או יקבע בו מדרש
לא יגמור את כל האוצר שמא ל׳
יבא להשוות גומות ״ טיט
שעל גבי רגלו מקנחו בכותל או
בקורה אבל לא בקרקע שמא ל׳
ישוה גומות. ומותר לדרוס הרוק
שעל גבי הקרקע והולך לפי ת׳
תומו ״ נשים המשחקות
באגוזים ושקדים וכיוצא בהן
אסורות לשחק בהן בשבת שמ׳
שמא יבאו להשוות גומות ״
ואסור לכבד את הקרקע שמא
ישוה גומות אעפ״ שאינו מת׳
מתכוין אלא אם כן היה רצוף
באבנים ומותר לזלף מים על
גבי קרקע ואינו חושש שמא
ישוה גומות שהרי אינו מתכוין
לכך ״ אין סכין את הקרק׳
ואפילו היה רצוף באבנים ואין
נופחין אותו ואין מדיחין אותו
אפילו ביום טוב קל וחומר בשב׳
שלא יעשה כדרך שהוא עוש׳
בחול ויבא להשוות הגומות כל׳
בזמן שהוא עושה כן במקום
שאינו רצוף ״ חצר
שנתקלקלה במימות הגשמים
מביא תבן ומרדה בה וכשהוא
מרדה לא ירדה לא בסל ולא בק׳
בקופה אלא בשולי הקופה ה׳
שלא יעשה כדרך שהוא עוש׳
בחול ויבא להשוות גומות ״
המשקה את הזרעים
חייב משום זורע לפיכך אסור
לשאוב מן הבור בגלגל גזירה שמ׳
ימלא לגנתו ולחורבתו ומפנ׳
זה אם היה הבור שבגלגל בחצר
מותר למלאות ממנו בגלגל ״
התולש חייב משום קוצר לפי
כך אסור לרדות דבש מכוורתו
בשבת מפני שהוא כתולש ״
אין עולין באילן בין לח
בין יבש. ואין נתלין באילן ואין
נסמכין באילן ולא יעלה מבעוד
יום לישב שם כל היום כולו ״
ואין משתמשין במחובר לקרק׳
כלל גזרה שמא יתלוש ״
פירות שנשרו בשבת אסור
לאכלן עד מוצאי שבת גזירה
שמא יתלוש ״ הדס המחובר
מותר להריח בו שאין הנייתו ל׳

[illegible]

[illegible]

מותר להריח בו כו׳ טעם זה דחוק [illegible]
[illegible]

ויבא להשוות כו׳ [illegible]
[illegible]

ולא להריח בו והרי ריחו ומצוי
אתרוג ותפוח וכל הראוי לאכילה
אסור להריח במחובר גזירה שמא
יקוץ אותו לאוכלו ׃ אילן שהיו
שרשיו גבוהין מן הארץ שלשה
טפחים אסור לישב עליהן ואם
אינן גבוהין שלשה הרי הן כארץ ׃
היו באין למעלה משלש
בתוך שלשה מותר להשתמש
בהן ׃ היו גבוהין שלשה אף
על פי שצדן אחד שוה לארץ או
שיש חלל תחתיהן שלשה אסור
לישב עליהן ׃ אין רוכבין ע׳
על גבי בהמה בשבת גזירה שמא
יחתוך זמורה להנהיגה ׃
ואין נתלין בבהמה ולא יעלה מה׳
מבעוד יום לישב עליה ואין נס׳
נסמכין לצדי בהמה וצדי צדדין
מותרין ׃ עלה באילן בשבת
בשוגג מותר לירד במזיד אסור
לירד ׳ ובבהמה אפילו במזיד ירד
משום צער בעלי חיים ׃
וכן פורקין את המשוי מעל ה׳
הבהמה בשבת משום צער ב׳
בעלי חיים ׃ מי שהיתה ב׳
בהמתו טעונה שליף של תבואה
מכניס ראשו תחתיו ומסלקו ל׳
לצד אחר והוא נופל מאליו ׃
היה בא מן הדרך בליל שבת וב׳
ובהמתו טעונה כשמגיע לחצר
החיצונה נוטל את הכלים הניטלין
בשבת ושאינן נטלין מתיר הח׳
החבלים והשקין נופלין ׳ היו ב׳
בשקין דברים המשתברין אם
היו שקין קטנים וקלים ומגיע
[illegible] מביא
כרים וכסתות ומניח תחתיהן ׃
היתה טעונה עששיות
של זכוכית מתיר השקין והן

נופלין שאעפ״י שישברו אין בכך ה׳
הפסד גדול שהרי הם להתכה ה׳
עומד והפסד מועט לא חששו
היו השקים גדולים ומלאים כלי
זכוכית וכיוצא בהן עריך בנחת
ומכל מקום לא יניחן שם על גבי
בהמה משום צער בעלי חיים ׃
המודבק פירות עד שיעשו
גוף אחד חייב משום מעמר לפי
כך מי שנתפזרו לו פירות בחצר
מלקט על יד ואוכל אבל לא יתן
לא לתוך הסל ולא לתוך הקופה
כדרך שהוא עושה בחול שמא
יכבשם בידו בתוך הקופה ויבא
לידי עימור ׃ וכן אין מקבצין
את המלח וכיוצא בו מפני שה׳
שנראה כמעמר ׃ המפרק
חייב משום דש׳ והסוחט זתים
וענבים חייב משום מפרק ׃ ל׳
לפיכך אסור לסחוט תותים ו׳
ורמונים הואיל ומקצת בני האד׳
האדם סוחטין אותם כזתים
וענבים שמא יבוא לסחוט זתים
וענבים ׳ אבל שאר פירות כגון
פרישין ותפוחים ועזררין מותר
לסוחטן בשבת ומפני שאינן בני
סחיטה ׃ כבשין ושלקות
שסחטן אם לרכך גופן ואם לה׳
להוציא מימיהן אסור ׃ ואין
מרסקין את השלג שיזובו מימיו
אבל מרסק הוא לתוך הכוס או ל׳
לתוך הקערה ׃ השום והבוסר
והמלילות שרסקן מבעוד יום
אם מחוסרין דיכה אסור לגמור
דיכתן בשבת ואם מחוסרין ש׳
שחיקה כיד מותר לו לגמור ׃
שחיקת הריפות כגון המג׳
המגור בתוך הקדירה בשבת
אחר שמורידין אותה מעל הא׳

הלוש מותר ׃ המולל מלילות
מולל בשנוי כדי שלא יהיה כדש׳
היונק בפיו פטור ׳ ואם היה גונח
מותר לו לינק בפיו מפני שהוא
מפרק כלאחר יד ומשום צערו
לא גזרו ואעפ״י שאין בו סכנה ׃
פירות שזבו מהן משקי׳
בשבת אם זתים וענבים הן אסור
לשתות אותן המשקין עד מוצאי
שבת גזרה שמא יתכוין ויסחוט
אותן בשבת ׳ ואם תותים ורמונים
הן אם הכניסן לאכילה משקין
שזבו מהן מותרין ואם הכניסן
לדרכן משקין שזבו מהן אסורין
עד מוצאי שבת ׃ זתים
וענבים שרסקן מערב שבת ה׳
ויצאו מהן משקין מעצמן הה׳
מותרין ׳ וכן חלות דבש שרסקן
מערב שבת משקין היוצאין מ׳
מהן בשבת מותרין שאין כאן
מקום לגזירה שכבר ריסקן מבע׳
מבערב ׃ זורה ובורר ומ׳
מאבות הן לפיכך אעפ״י שמותר
למולל מלילות בראשי אצבעותיו
כשהוא מנפח בידו אחת בכל כחו
אבל לא בקטן ולא בתמחוי גזירה
שמא ינפה בנפה ובכברה שהוא
חייב ׳ המשמר שמרים תולדת
בורר הוא ומרקד הוא לפיכך אעפ״י
שמותר ליתן יין עליו או מים צב׳
צלולין בסודרין או בקפיפה מ׳
מצרית לא יעשה גומא בסודר
שלא יעשה כדרך שהוא עושה
בחול ויבוא לשמר במשמרת׳ וכן
אסור לתלות את המשמרת כדרך
שהוא עושה בחול שמא יבוא ל׳
לשמר בו ׃ וכן המחבץ ה׳
תולדת בורר לפיכך אעפ״י שנותנין
שומשמין ואגוזים לא יחבץ או׳

[illegible]

פי׳ משתיק בלשון
גוים ״

וא׳ רבא הני כני
מחוזא דפנוו׳
כו׳

אוחז בידו ״ המחתך את הירק
דק דק כדי לבשלו הרי זה טוחן ל׳
לפיכך אין מרסקין לא את השחת
ולא את החרובין לפני בהמה בין
דקה בין גסה מפני שנראה ל׳
כטוחן ״ אבל מחתכין את ל׳
הדלועין לפני הבהמה והנבילה
לפני הכלבים שאין טחינה בפירות ״
ומתירין אלומות של עמ׳
עמיר לפני בהמה ומפספס בידו
אלומות קטנות אבל לא אלומות
גדולות מפני הטורח שבהן ״
חבילה פיאה ואזוב וקורנ׳
וקורנית וכיוצא בהן שהכניסן ל׳
לאוכל בהמה מסתפק מהם וק׳
וקוטם ומולל בראשי אצבעותיו
אבל לא בידו הרבה שלא יעשה
כדרך שהוא עושה בחול ויבוא ל׳
לדוך ״ הצריך לדוך פלפלין
וכיוצא בהן ליתן לתוך המאכל
בשבת הרי זה כותש ביד הסכין
ובקערה אבל במכתש חייב מפני
שהוא טוחן לפיכך אסור לבריא
להתרפאות בשבת שמא ישחוק
סמנין ״ כיצד לא יאכל דברים
שאינן מאכל בריאים כגון אזוב
יון ופיאה ולא דברים המשלשלים
כגון לענה וכיוצא בהן וכן לא ל׳
ישתה דברים שאינן דרך הבריאו׳
לשתותן כגון שבשלן בו סמנין ל׳
ועשבים ״ אבל אדם אוכלין
ומשקין שדרך האדם לאוכלן
ולשתותן כגון הכוסבר והכשות
והאזוב אע״פ שאינן מרפאין ול׳
ואוכלין כדי להתרפאות בהן ל׳
הואיל והן מאכל בריאים ״
שותה חלתית מערב שבת והרי
הוא שותה והולך ומותר לשתותו ל׳
בשבת במקום שנהגו הבריאים

לשתות החלתית ושותים אותם
המערי בכל מקום ״ וכן
שמנים שדרך הבריאים לסוך
מותר לסוך בהן בשבת ואף על פי
שנתכוון לרפואה ושאין הבריאי׳
סכין בהן אסורין ״ החושש
במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל
סך הוא את השמן ולא שמן ו׳
וורד אלא במקום שהבריאים
סכין אותו ומותר לסוך שמן ו׳
ומלח בכל מקום ״ נגפה
ידו או רגלו צומתה ביין ואינו צ׳
צומתה בחומץ ואם היה מעונג
אף ביין אסור ״ החושש
בשיניו לא יגמע בהן את החומץ
ויפלוט אבל מגמע הוא ובולע ל׳
החושש בגרונו לא יערע׳
יערערנו בשמן אבל בולע הוא ל׳
שמן הרבה ואם נתרפא נתרפא ״
אין לועסין את המסטכי
ואין שפין את השינים בהם בש׳
בשבת בזמן שמתכוין לרפואה
ואם נתכוון לריח הפה מותר ״
אין נותנין היין ושלג על
גבי המכה ולא על גבי מוך שעל
גבי המכה ולא על גבי מוך ליתנו
על גבי המכה בשבת אבל נותן ל׳
הוא חוץ למכה ושותת ויורד
למכה ונותנין מוך יבש על המכה
ואם היה עתיק אסור מפני שהיא
כרטייה ״ רטייה שפרשה
על גבי כלי מחזירין אותה ואם
פרשה על גבי קרקע אין מחזירי׳
אותה ומניחין רטייה על גבי מכה
לכתחלה במקדש שאין אסור ש׳
שבות במקדש ״ ובכל מקום
מקנחין פי המכה ואין מקנחין
הרטייה שמא ימרח ״ סכין
ומשתמשין בבני מעין בשבת

והוא שיסוך וימשמש בבת אח׳
כדרך שהוא עושה בחול ״ ואין
מתעמלין בשבת ואיזהו מתעמל
שדורכין על ראשו בכח עד שייגע
ויזיע שאסור לייגע את עצמו
כדי שיזיע בשבת מפני שמע׳
שמעלתו ורפואה ״
אין רוחצין במים משלשלין ל׳
ולא בטיט שטובעין ולא בים סדום
ולא במים רעים שבים הגדול מפ׳
מפני שכל אלו יעשו חן וכתוב
וקראת לשבת ענג לפיכך אם
לא נשתהה בהם אלא עלה מיד
אע״פ שיש לו חטטין בראשו ל׳
מותר ״ אין מתגרדין בגרדת
ואם היו ידיו מלוכלכות בטיט
ובטיט גורר כדרכו ואינו חושש
סכין ומפרכין לאדם לענג אבל
לא לבהמה ״ ואם היה לה צער
מותר להסיר צערה כסיכה ופ׳
ופירוך ״ בהמה שאוכלה
כרשינין הרבה מריצין אותה ב׳
בחצר בשביל שתתרפא ואם אחזה
דם מעמידין אותה במים בשבי׳
שתצטנן ואין חוששין שמא
ישחוק לה סמנין ״ אין
מקיאין את האוכל בשבת בד״א ל׳
בסם שמא ישחוק סמנין אבל
להשים ידיו לתוך פיו ולהקיאו מ׳
מותר ״ ואסור לרחוץ כריסו
של תינוק כדי להוציא הרעי שלו
שמא יבא להשקותו סמנין המ׳
המשלשלין ומותר לכפות כוס ל׳
על הטבור בשבת כדי להעלותו ל׳
וכן מותר לחבק ולנשק את הקטן
ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי
ולהעלות אונקלי שכל אלו וכיוצא
בהן אין עושין אותן בסמנין ל׳
כדי לחוש לשחיקה ויש לו יצער

וזהו ·· המרקד מאבות מלאכות
לפיכך אין כוברין את התבן בכ'
בכברה ולא יניח הכברה שיש ב'
בו תבן במקום גבוה בשביל שירד
המוץ מפני שהוא כמרקד ··
אבל נוטל את התבן בכברה ומוליך
לאבוס אע"פ שירד המוץ בשעת
שהרי אינו מתכוין לכך ··
המגבל חייב משום לש לפיכך אין מ'
מגבלין קמח קלי הרבה שהוא יבש
אלא לש קמח שאינו קלי ומותר לגבל
את הקלי מעט מעט אבל תבואה
שלא הביאו שליש שקלו ואחר'
ואחרכך טחנו ואפה טחינתה
גסה שהרי היא כחול והאוכל הנקר'
שתית מותר לגבל מעט בחומץ
וכיוצא בו והרבה בבת אחת והוא
שיהיה רך אבל קשה אסור מפני
שנראה כלש וצריך לשנות כיצד
נותן את השתית ואחרכך נותן
את החומץ · המורסן אע"פ
שאין ראוי לגבלו אין גוסין אותו
שמא יבוא לגבל העפר וכיוצא ב'
בו ·· ונותנין מים על גבי ה'
המורסן ומוליך תרווד שתי וערב
אבל אינו בידו שלא יראה כלש ל'
ואם לא נתערב מנער מכלי לכלי
עד שיתערב ונותן לפני התרנגו'
או לפני השוורים ומותר לערב ה'
המורסן על דרך זו בכלי אחד
ואפילו כור ואפילו כוריים ··
אין מאכילין בהמה וחיה בשבת
כדרך שהוא עושה בחול שמא ל'
יבוא לידי כתישת קטניות או לידי
לישת קמח וכיוצא בו כיצד לא
יאכיל הגמל בשבת מאכל שלשה
או ארבעה ימים ולא ירביץ עגל
וכיוצא בו ויפתח פיו ויתן לתוכו
כרשינין ומים בבת אחת ··

וכן לא יתן לתוך פי יונים ותרנגולין
ממקום שאין יכולין לחזור ולאכל
ומאכיל הוא את הבהמה ומעמיד
ומשקה אותה ומעמיד או נותן ל'
לתוך פיה מים בפני עצמן וכרשנין
בפני עצמן ממקום שיכולה לחזור
ואין צריך לומר שנותן לפניהן ל'
והן אוכלין ·· בד"א במי
שמזונותן עליו כגון בהמתו וח'
וחייתו ואווזי הבית ואווזין ותרנג'
אבל מי שאין מזונותיו עליו כגון
חזיר ואווזי שובך ודבורים לא יתן
לפניהם לא מזון ולא מים ·
ומותר לאדם להעמיד בהמתו ל'
על גבי עשבים מחוברים והיא ל'
אוכלת אבל לא יעמיד אותה על
גבי דבר שהוקצה ·· ומעמיד
בפניה כדי שתחזיר פניה לדבר הא'
המוקצה ותאכל ממנו · וכן ביום
טוב ··

פרק שנים ועשרים

רדיית הפת אע"פ שאינה מלאכה
אסרו אותה חכמים שמא יבוא ל'
לאפות ·· המדביק פת בתנור
מבעוד יום וקדש עליו היום
מציל מזונו מזון שלש סעודות
ואומ' לאחרים בואו והצילו לכם ואף
על פי שהרודה אינה מלאכה כ'
כשהוא מציל לא ירדה במרדה
אלא בסכין כדי לשנות · ומפני מה
אסרו חכמים ליכנס למרחץ ל'
בשבת מפני הבלנין שהיו מחמין
חמין בשבת ואומ' מערב שבת
הוחמו לפיכך גזרו שלא יכנס
אדם למרחץ בשבת ואפילו להז'
להזיע וגזרו שלא ישתטף כל

גופו בחמין ואפילו בחמין שהוחמו
מערב שבת אבל פניו ידיו ורגליו
מותר · בד"א בחמי האור גזירה
משום מרחץ · אבל בחמי טבריין
וכיוצא בהן מותר להשתטף בהן
כל גופו ואסור לרחוץ במים חמין
שבמערות מפני שהמערה יש ל'
להם ויבוא לידי זיעה ומזיעות כמר
במרחץ ·· מתחמם אדם כנג'
כנגד המדורה ורוחצו ומשתטף
כל גופו בצונן · אבל אינו משתטף
כל גופו בצונן ומתחמם במדורה
מפני שמפשיר המים שעליו ל'
ונמצא כרוחץ כל גופו בחמין ··
המביא פך של צונן בתוך מים
חמין ואפילו מים של חמי טבריין
הרי אלו כחמין שהוחמו מערב
שבת ואסורין ברחיצה ובשתיה ··
מביא אדם קיתון של מים
ומניחו כנגד המדורה לא בשביל
שיוחמו אלא כדי שתפיג צנתן
וכן מניח פך של שמן כנגד המ'
המדורה כדי שיפשר לא שיחם
וסך אדם במים או בשמן ומתחמ'
כנגד המדורה והוא שלא יהא
המים שעליו עד שתהיה כריסן
של תינוק נכוית בהם ומחמם בגד
ומניחו על גבי מעיו בשבת ··
אנטיכי של מרחץ שהיא
מלאה מים חמין אין נותנין מים
צונן שהרי מחמין אותן הרבה
וכן לא יתן לתוכה פך של שמן ל'
מפני שהוא מבשלו · אבל הוא נותן
מים חמין לתוך אנטיכי של צונן ··
מיחם שפינה ממנו מים
מותר ליתן לתוכו מים צונן כדי
להפשיר · ומותר ליצוק המים
חמין לתוך מים צונן או צונן לתוך
חמין והוא שלא בכלי ראשון ל'

ר' לגבי ר' יוסי בר' יהודה ·· ·· ··

תרווד כו' ומר ר' יה' יהוד' מנערו בכלי. פי' כס' הת' ינענ' ינענעה כלי היטב כדי שיתערבו יחד ולא כמעור ·· ··

ושבכו הה' פ' ג' ב שהרי מפקי כו' ולר' עפנ' מים לחור הוי ליש כרוית בפ' מי שהמשיך וס הת' ל כת' והיכ' שנתנו מ' מים מערב שבת מותר להוליך פעם אחת שרב ושוין טעות סופר · ור' ורלונ' יש מעור ··

מי אוכסין את הג' הגמל עכ"ן שם ··

ודוקא שהוחמו מערב שבת ··

כדאית' הת' ומש שאי' הדבר שאי' והתי' להם חמי טבר' וזיעה מיק שורת

כדאי' חכמי' ואנשי טבר' שם ואו רב נחון ושלא כבר תבריהו ואנשי ט טבריא ומלוויהן

פס' דלא כר' יהודה דאו שמן יש בו ב בישול והפשירו ל' ואזהו בישולו ואסו כדי שיתחמם ולא כי אם שיפשרו ו ודלא כרשבג' ומס' לגמרי בשמן וסמ' הפשירו זהו כשו בשולו ולא טרק ואליב' דרבו ורב יוסף דאסרי תרו' תרוייהו להחר א' ומתן בשמן דאין בו משום בשול ואף על פי שהיד סולדת בו מותר ולא טר' שו' בר' יצחק ד' דאיסור ומתן ב בשמן כרשבג' וע ועד' ומיש' כדי כדמסיק התם ע'

ומפני שהוא מחמיץ הרבה וכן קדרה
רותחת אע"פ שהורידה מעל האש
לא יתן לתוכו תבלין אבל נותן לתוכה מי
מלח ומפני שהמלח אינו מתבשל
אלא על גבי אש גדולה. ואם ערה ל'
התבשיל מקדרה לקערה אע"פ
שהוא רותח בקערה מותר לו ל'
ליתן לתוך הקערה תבלין שכלי
שני אינו מבשל. אין
שורין את החלתית בין בפושרין
בין בצונן אבל שורה אותו בתוך
חומץ. ואם שהה יום חמישי וששי
הרי זה שורה בשבת בצונן ומוך
ומניחו בחמה עד שיחם ושותה
כדי שלא יהוה יום עסק מלשתות.
דבר שנתבשל קודם השבת
אם שרה בחמין מלפני השבת
אע"פ שהוא עכשיו צונן מותר
לשרות בחמין בשבת ודבר שהוא
צונן מעיקרו ולא בא בחמין מל'
מעולם מדיחין אותו בחמין בש'
בשבת אם לא היתה הדחתו גמר
מלאכתו אבל אין שורין אותו ל'
בחמין. ומותר להחם בה'
בחמה בשבת אע"פ שאסור להחם
בתולדת חמה שאינו בא לטעות
המחזה לאש. לפיכך מותר ליתן ל'
מים צונן בשמש כדי שיוחמו.
וכן נותנין מים יפים לתוך
מים רעים בשביל שיצננו ונותן
תבשיל לתוך הבור בשביל שיהיה
שמור. מערב אדם מלח גס
ומים ושמן וטובל פתו או נותנו
לתוך התבשיל והוא שיעשה מעט
מעט. אבל הרבה אסור ומפני ש
שנראה כעושה מלאכה ומלאכת
התבשיל. וכן לא יעשה ל'
מי מלח עזין והן שני שלישי
מלח ושליש מים ומפני שנראה

כעושי מורייס. ומותר לתת בג'
ביצה אבל צונן וכיוצא בו אסור
מפני שנראה ככובש כבשין ל'
והכובש אסור מפני שהוא כמו
מבשל. ומותר לטבל צנון וכיוצא
בו במלח ואוכל. מותר לערב
יין ודבש ופלפלין בשבת לאוכלן
אבל יין ומים ושמן אפרסמון ל'
אסור שאין זה ראוי לאכילת כל
בריאים. וכן כל כיוצא בזה.
חרדל שלשו מערב שבת ל'
למחר ממחו בין ביד בין בכלי ונותן
לתוכו דבש ולא יטרוף אלא מערב.
שחליים טרופים מערב שבת
למחר נותן לתוכה שמן וחומץ ל'
ותבלין ולא יטרוף אלא מערב.
שום שרסקו מערב שבת למחר
נותן לתוך הגריסין ולא ישחוק
אלא מערב. הנוטל שער
מעל האדם חייב משום גוזז ולפי
אסור לרחוץ הידים בדבר שמשיר
השער ודאי כגון אהלא וכיוצא
בה ומותר לחוף את הידים בעפר
לבנה ועפר שלפין ועפר סמין ל'
וכיוצא בהן ואינו חושש שמא
ישיר שער שעל ידיו שהרי אינו
מתכוין. ערב דבר שמשיר
את השער עם דבר שאינו משיר
ומותר לחוף בו ואם לאו אסור.
אסור לראות במראה של
מתכת בשבת שמא יסיר הנימין
המדולדלין מן השער ואפילו ק'
קבועה בכותל אבל מראה שאינה
של מתכת מותר לראות בה ואפילו
אינה קבועה. המכבס חייב
משום מלבן והסוחט כסות חייב
משום מכבס לפיכך אסור לדחוק
מטלית או מוך וכיוצא בה כדי
לסותמה שמא יבא לידי סחיטה

ואין מקנחין בספוג אלא אם כן
יש לו בית אחיזה שלא יסחוט.
ואין מכסין חבית של
מים וכיוצא בה בבגד שאינו מוכן
לה גזרה שמא יסחוט.
נשברה לו חבית בשבת מציל מ'
ממנה מה שהוא צריך לשבת לו
ולאורחיו ובלבד שלא יספוג מין
אלא יטפח כשמן שאם יעשה
כדרך שהוא עושה בחול שמא
יבא לידי סחיטה. וכיצד
מציל ממנה מביא כלי ומניח ת'
תחתיה ולא יביא כלי אחר ויקלוט
כלי אחר ויצרף גזרה שמא יביא
כלי דרך רשות הרבים.
נזדמנו לו אורחים מביא מביתו
כלי אחר ויקלוט כלי ויצרף ולא ל'
יקלוט ואחר כך יזמין אלא יזמין
ואחר כך יקלוט ואם הערים בכ'
בדבר הרי זה מותר.
טיט שעל בשרו מכסכסו ובפנים
ומינו מכסכסו מבחוץ גזירה ש'
שמא יכבס ומותר לגררו בצפורן
ואינו חושש שמא ילבנו.
המכסכס את הסודר אסור ואין
מגרדין לא מנעלים ולא סנדלין
אבל סכין אותם ומקנחין אותם
השנים. כר או כסת שהיה
עליהם צואה או טיט מקנחו ל'
בסמרטוט ואם היתה של עור
נותנין עליה מים עד שתכלה.
מי שנתלכלכה ידו בטיט
מקנחה בזנב הסוס ובזנב הפרה
ובמפה הקשה העשויה לאחוז
בה הקורין אבל לא במפה של
שמקנחין בה את הידים שלא
יעשה כדרך שהוא עושה בחול
ויבא לכבס את המפה.
מי שרחץ במים ויסתפג בסדינו

חבית

ומביאה בידו ואין חוששין שמא
שמא יסחוט. ואסור לו לסוך
לסוחטן ואפילו בתוך ביתו גזירה
שמא יאמר הרואה זה מכבס
כסותו בשבת ושטחה ליבשה
וכל מקום שאסרו חכמים מפני
מראית העין אפילו בחדרי חדרים
אסור. שתי ומטהרות זו
על גב זו נוטל את הפקק ומבעטם
ומשיקן ומחזיר את הפקק למ
למקומו ומפני שאינו בא לידי
סחיטה שהרי דעתו שיצאו המ
המים. ופוקקין את הביב
בסודרין ובכל דבר המיטלטל כדי
שלא יצופו המים על האומלין
ועל הכלים. אבל אין פוקקין את
הביב כדי שירדו המים לבור שמ
שמא יסחוט כעת שהוחק של
שהרי הפקק שרוי במים. אסור
לתקן בית יד של בגדים ולשנים
שברים שברים כדרך שמתקנין
בחול הבגדים משמכבסין אותן.
וכן אין מקפלין את הכלים
בשבת כדרך שעושין בחול בבג
בבגדו כשיכבסו אותו. ואם לא
היה לו כלי אחר להחליפו מותר
לקפלו ולפשטו ולהתכסות בו כדי
להתנאות בו בשבת והוא שיהיה
בגד חדש לבן שהרי הוא מתמעך
ומתלכלך מיד וכשיקפלו לא יקפלו
אלא איש אחד אבל לקפלו כשנים
אסור. הצובע מאבות
מלאכות לפיכך אסור להעביר
סרק על פניה מפני שהיא כצובע.
והתופר מאבות מלאכות
לפיכך אסור למלאות הכר והכסת
החדשים במוכין גזירה שמא ל
יתפור. אבל מוכין שנשרו מן ה
הכר או מן הכסת מחזירין אותן

בשבת. הקורע מאבות מלא
מלאכות לפיכך מי שנסתבכו לו
בגדיו בקוצים מפרישן בצנעה
ומתמהמה כדי שלא יקרע. ואם
נקרעו אינו חייב כלום שהרי לא
נתכוון. ומותר ללבוש כלים חדשים
ואם נקרעו נקרעו ומוציאין את
היוגד במטלית ואין חוששין ל
שמא תקרע. התוקע חייב
משום בונה לפיכך כל הדלתות
המחוברות לקרקע לא נוטלין ל
אותן ולא מחזירין גזירה שמא יתק
יתקע. אבל דלת שדה תיבה
ומגדל ושאר דלתות הכלים נוטלין
ולא מחזירין. ואם נשמט ציר
התחתון שלהן דוחקין אותו למ
למקומו ובמקדש מחזירין אותו
אבל ציר העליון שנשמט אין מ
מחזירין אותו בכל מקום גזירה
שמא יתקע. אין גודלין את שער
הראש ואין פוקסין אותו מפני
שמראה כבונה. ואין מחזירין מט
מנורה של חוליות ולא כסא המפוצל
ושולחן המפוצל וכיוצא בהן מ
מפני שמראה כבונה ואם החזיר
פטור שאין בנין בכלים ואין ס
סתירה בכלים. ואם היה רפוי מ
מותר להחזירו ואין מתקנין חל
חוליות של שדרה של קטן זו בצד
זו מפני שמראה כבונה.
העושה אהל קבוע חייב משום
בונה אין עושין אהל עראי לכת
לכתחלה ולא סותרין אהל עראי
גזרה שמא יעשה או יסתור אה
אהל קבוע ואם עשה או סתר
אהל עראי פטור ומותר להוסיף
אהל עראי בשבת כיצד טלית ש
שהיתה פרוסה על העמודים ל
או על הכתלים והיתה כרוכה

קודם השבת ואם נשאר ממנה גג
טפח מתוח הרי זה מותח את כ
כלה בשבת עד שיעשה אהל גד
גדול וכן כל כיוצא בזה.
אין תולין את הכלה שהרי נעשה
תחתיה אהל עראי ומותר להניח
מטה וכסא וטרסקל ואף על פי
שיעשה תחתיהן אהל שאין זה
דרך עשיית אהל לא קבע ולא ל
עראי. כל אהל משופע ש
שאין בגגו טפח ולא בפחות מ
משלשה סמוך לגגו רחב טפח הרי
זה אהל עראי והעושה אותו לכ
לכתחלה בשבת פטור.
טלית קפולה שהיו עליה חוטין ל
שהיו תלויה בהם מערב שבת
מותר לנטותה ומותר לפרקה ו
והוא שלא תהיה משולשת מעל
המטה טפח. פקק החלון ב
בזמן שהוא מתוקן לכך אף על פי
שאינו קשור ואינו תלוי מותר
לפקק בו את החלון. כובע
שעושין על הראש ויש לו שפה
ומקפת שהוא עושה על מנת ל
אהל עראי. המטה פרוסה
וכיוצא בה צריך להזהר שלא
יעשה אהל בשעה שנוטה לפי
כך אם היתה פרכת גדולה תולין
אותה שנים אבל אסור ואם הי
היתה כילה שיש לה גג אין מות
מותחין אותה אפילו עשרה שאי
אפשר שלא תגבה מעט מעל
הארץ ותעשה אהל עראי.
בגד שמכסה בו פי החבית לא
יכסה בו את כולה מפני שמעשה
אהל אבל מכסה הוא מקצת פה.
המוסך בקפיצה מצרית
לא יגביה קרקעית הקפיצה מ
מן הכלי טפח שלא יעשה אהל

עירוי

פרק שלשה ועשרים

העושה נקב שהוא עשוי להכניס
ולהוציא כגון נקב שבלול התרנגו'
שהוא עשוי להכניס ולהוציא בו
ההבל הרי זה חייב משום מכה
בפטיש לפיכך גזרו על כל הנקב
אפילו היה עשוי להוציא בלבד או
להכניס בלבד שמא יבוא לעשות
נקב שחייבין עליו ומפני זה אין
נוקבין בחבית חדש ואין מוסיפין
בו אבל פותחין נקב ישן והוא ל
שלא יהיה הנקב למטה מן השמ'
השמרים שהרי זה עשוי לחזק
ואסור לפותחו נוקבין
מגופה של חבית להוציא ממנה
יין ובלבד שיקבנה למעלה אבל
מצדה אסור מפני שהוא כמו
מתקן כלי שוברין אדם
את החבית מפני האורחין כדי ל
לאכול ממנה גרוגרות ובלבד שלא
יתכוין לעשות כלי ומביאין
אדם חבית של יין ומתיז ראשה ב
בסייף לפני האורחין ואינו חושש
שאין כוונתו אלא להראות נדיבות
לבו וכשם שאסור לפתוח כל נקב
כך אסור לסתום נקב החבית ואפי'
בדבר שאינו מתמרח ואינו בא לידי
סחיטה כגון שיסתום בקיסם
או בצרור אבל אם הניח שם אוכל
כדי להצניעו ונמצא הנקב נסתם
מותר להערים בדבר זה
כל דבר שהוא גמר מלאכה חייב
עליו משום מכה בפטיש ומפני
זה הצודר או המתקן כלי באיזה
דבר שתקן חייב לפיכך אסור

להשמיע קול של שיר בשבת בין
בכלי שיר כגון כנורות ונבלים
בין בשאר דברים אבל להכות ל
באצבע על הקרקע או על הלוח
אחת כנגד אחת כדרך המשוררי'
או לקרקש את האגוז לתינוק
או לשחוק לו בזוג כדי שישתוק
כל זה וכיוצא בזה אסור גזירה
שמא יתקן כלי שיר
אין מספקין ואין מרקדין ואין
מטפחין בשבת גזרה שמא י'
יתקן כלי שיר ולספק כף אחר יד
מותר אין שטין על פני המים
גזרה שמא יתקן חבית של שייט
והוא שיהיה לה שפה מוקפת
שלא יעקור ממנה המים כדי
שיהיו הכר והפריש בינה ובין
הים אין חותכין שפ'
שפופרת של קנה מפני שהוא
כמתקן כלי היתה חתוכה אף
על פי שאינה מתוקנת אסור
להכניסה בנקב החבית בשבת
שמא יתקן ואסור להניח עלה
של הדס וכיוצא בו בתוך הנקב
שבחבית כדי שיקלוח את היין
מפני שהוא כעושה מרזב בשב'
ואין שוברין את החרס ואין
קורעין את הנייר מפני שהוא
מתקן כלי המורה
שהוא קשורה בטפיח ממלאין
ממנה בשבת ואם אין קשורה
אין ממלאין בה גזרה שמא ל
יקטום אותם ויתקנה
אסור לחפות כלי כסף בגרתקון
מפני שהוא מלבן כדרך שהאו'
שהאומנין עושין וכיוצא בו כל
מתקן כלי וגומר מלאכה בשבת
אבל חופפין אותו בחול ובנתר
וכן כל הכלים חופפין אותן בכל

דבר ואסור להדיח קערו'
ולפסין וכיוצא בהן מפני שהוא
מתקן אלא אם כן הדיחן ל
לאכול בהן סעודה אחרת באותה
שבת אבל כלי שתייה כגון כוס'
כוסות וקיתוניות מותר להדיחן
בכל עת שאין קבע לשתייה וכ'
ואין מציעין את המטות בש'
בשבת כדי לישן עליהן במוצאי
שבת אבל מציעין מלילי
שבת לשבת אסור
להטביל כלים טמאין בשבת
מפני שהוא כמתקן כלי בשבת
אבל אדם טמא מותר ל
לטבול מפני שנראה כמיקר
המטביל כלים בשבת בשוגג
ישתמש בהן במזיד לא ישתמ'
בהן עד למוצאי שבת ומותר
להטביל את המים הטמאים בכ'
בשבת כיצד יעשה נותנן בכלי
שאינו מקבל טומאה כגון כלי
אבנים ומטביל הכלי במקוה
עד שיעלה מי מקוה על ידיהן
והם טהורים ואין מגביהין
תרומה ומעשרות בשבת מפני
שנראה כמתקן דבר שלא היה
מתוקן המעבד מאבות
מלאכות היא והמרכך עור ל
בשמן כדרך שהעבדנין עושין
הרי זה מעבד וחייב לפיכך לא
יסוך אדם רגלו שמן והוא בתוך
המנעל או בתוך הסנדל החדשי'
אבל סך הוא את רגלו שמן ונותנה
במנעלו או סנדלו אעפ שהן חד'
חדשים וסך כל גופו שמן ומת'
ומתעגל על גבי קטבליא חדשה
ואינו חושש בד"א בשהיה השמן
מועט כדי שיתחמם העור בלבד
אבל אם היה בבשרו שמן הרבה

כדי שירכך השער הרי זה אסור
מפני שהוא כמעבד והכל בחדשי׳
אבל בישנים מותר ״
המורח רטיה חייב משום ממ׳
ממחק את השער לפיכך אין סכ׳
סותמין נקב בשעוה וכיוצא בה
שמא ימרח ואפילו בשומן אין
סותמין את הנקב גזרה משום
שעוה ״ כותב מאבות מל׳
מלאכות לפיכך אסור לכתוב כל̇
כעין וכיוצא בו בשבת מפני
שהוא ככותב ״ ואסור ללוות
ולהלוות גזירה שמא יכתוב ״
לא ישכור אדם פועלין בשב׳
ולא יאמר לחבירו לשכור לו פועלי׳
אבל להשאיל ולשאול מותר ״
שואל אדם מחבירו כדי יין
וכדי שמן ובלבד שלא יאמר לו
הלויני ׳ אחד המוכר בפה או
במסירה בין במוזהבים בין שלא ב̇
במוזהבים וכשם שאוסורין לשקול
כך אסור למנות ולמדוד בין בכלי
מדה בין ביד בין בחבל ״
אין דנין בשבת ולא חולצין ולא
מייבמין ולא מקדשין גזירה
שמא יכתוב ואין מקדישין ואין
מעריכין ואין מחרימין מפני
שהוא כמקח וממכר ״
ואין מגביהין תרומה ומעשרות
שהוא דומה למקדיש אותן פירות
שהפריש ועוד מפני שהוא כמ׳
מתקן אותן בשבת גזרה שמא
ירשום ׳ אבל מקדיש אדם פסחו
בשבת וחגיגה ביום טוב שזה
מצות היום היא ׳ וכשם שאין ל̇
מקדישין כך אין מקדשין מא׳
חטאות ״ המגביה תרומה
ומעשרות בשבת או ביום טוב
בשוגג אוכל מזה שתקן את

הפירות ״ וכן המקדיש או ל̇
המעריך או המחרים בשבת בין
בשוגג בין במזיד מה שעשה ע̇
עשוי ואין צריך לומ׳ ביום טוב
וכן המקנה לחבירו בשבת קנה ״
מעשרין את הדמאי בין הש̇
השמשות אבל לא את הודאי ״
מי שקרא שם לתרומת מע̇
מעשר של דמאי או למעשר עני
של ודאי לא יטלם בשבת ואעפ״י
שייחד מקומן מקודם השבת
והרי הן ידועין ומונחין בצד הפי׳
הפירות ואם היה כהן או עני למוד
למודים לאכל אצלו יבאו ויאכלו
ובלבד שיודיע לכהן שזו שאני
מאכילך מעשר ויודיע לעני שזה
שאני מאכילך מעשר עני אסור
להפיס ולשחק בקוביא מפני ה̇
שהוא כמקח וממכר ומפיס אדם
עם בניו ובני ביתו על מנה גדולה
כנגד מנה קטנה מפני שאין מקפ̇
מקפידין ״ אסור לחשב
חשבונות שהוא צריך בשבת
בין שעבר בין שעתיד להיות
גזרה שמא יכתוב לפיכך חשבונו׳
שאין בהן צורך מותר לחשבן
כיצד כמה תבואה היה לנו כש׳
בשבת פלונית כמה רימו׳ הוציאו
בחותמות כגו׳ וכיוצא באלו בכל
שיחה בטלה שאין בהן צורך
כל המחשבן אותן בשבת מחש׳
אותו בחול ״ אסור לקרות
בשטרי הדיוטות שלא יהא בהול
ויבוא למחוק ׳ומונה אדם את א̇
אורחיו ואת פרפראותיו מפיו אבל
לא מן הכתב כדי שלא לקרות ה̇
בשטרי הדיוטות ׳ לפיכך אם היו
השמות על הטבלא או על הכותל
מותר לקרותן מפני שאינו מת̇

מתחלף בשטר ״ ואסור
לקרות בשטר המתחלף מתחת
הצורה ותחת הדיוקני בשבת
אף לקרות בכתובים בשעת בית
המדרש אסור גזרה משום בט̇
בטול בית המדרש כדי שלא יהיה
כל אחד יושב בביתו וקורין ומו̇
ומונע מבית המדרש ״
נפלה דליקה בחצר בשבת אינו
מציל כל מה שיש בתוכו לחצר
אחרת שבאותו המבוי ואעפ״י
שערבו גזרה שמא יכבה הדליקה
כדי שיציל מפני שאדם בהול על
ממונו לפיכך גזרו שלא יציל אלא
מזון שהוא צריך לאותה שבת
וכלים שצריך להשתמש בהן
בשבת ובגדים שיכול ללבוש ש̇
שמציצו מתייאש מן הכל ׳ומזונו
כיון לידי כבוי ואם לא ערבו אף ל̇
מזונו וכליו אינו מציל ׳ ומהו מציל
למזונו אם נפלה דליקה בליל ש̇
שבת מצילין מזון שלש סעודות
הראוי לאדם לאדם הראוי לבהמ̇
לבהמה ״ נפלה בשחרית
מצילין מזון שתי סעודות במנחה
מזון סעודה אחת כד״א במציל ב̇
בכלים הרבה או שהיה מוציא כלי
ומוציאו ומעבירה וחוזר ומוציא ל̇
אותה שנייה הוא שאינו מציל מה
שהוא צריך לו ׳ אבל אם הוציא כ̇
כלי אחד בהוצאה אחת על פי
שיש לו כמה סעודות מותר ״
כיצד מציל סל מלא ככרות ועגול
של דבלה וחבית של יין ׳ וכן אדם
פורש טליתו וקבץ בה כל מה ש̇
שיכול להוציא והוציאה מלאה
בבת אחת מותר ״ ואומר
לאחרים בואו והצילו לכם כל אחד
ואחד מציל מזון שהוא צריך לו

וכן כתב
בספר ולא הזכיר
פרש׳ שפ׳ שטרי
מקח וממכר ואסורי׳
משום ממ״ש ח
הסיק ״

אבל אחר שמחזיק אפילו דבר
גדול והרי הוא של מציל יום לא נ׳
ראה המציל לקחתו ונתנו לבעליו
ומותר לו ליטול ממנו אחר השבת
שכר עמלו ואין זה שכר שבת
שהרי אין שם מלאכה ולא אסור
אלא הוציאו אלא במקום מעורב
הציל פת נקייה אינו חוזר
ומציל פת שאינה נקייה. הציל פת
שאינה נקייה בתחלה חוזר ומציל
פת נקייה ומציל ביום הכפורים
מה שהוא צריך לשבת יום הכ׳
יום הכפורים בערב שבת אבל
אינו מציל ביום השבת ליום הכ׳
הכפורים ואינו צריך לומ׳ ליום טוב
ולא בשבת זו לשבת הבאה. ומה
שהוא מציל ללבוש לובש כל שהו
יכול ללבוש ועוטה כל שהוא יכול
לעטות. ומוציאו ואומ׳ לאחרים
בואו והצילו לכם וכל אחד ואחד
לובש ומתעטף כימלו ומוציאו
והרי הוא שלו כמו המוצל והרי
מן ההפקר הן זוכין ומותר
להציל כל כתבי הקדש שיש בחצר
לחצר אחרת שבאותו המבוי ואע״פ
שלא ערבו ובלבד שיהיה למבוי
שלש מחיצות ולחי אחד והוא
שיהיו כתובין אשורית ובלשון הק׳
הקדש אבל אם היו כתובין בכל ל׳
לשון או בכתב אחר אין מצילין
אותן אפילו היה שם ערוב
ובחול אסור לקרות בהן אלא מ׳
ומניחין במקום התורפה והן מ׳
מתאבדין מאליהן היו כתובין
בסם ובסקרא אע״פ שאינו כתב
של קיימא הואיל וכתובין אשורית
ובלשון הקדש מצילין אותן
גליון של ספרים שלמעלה וש׳
ושלמטה ושבין פרשה לפרשה
ושבין דף לדף ושבתחלת הספר וש׳
ושבסוף הספר אין מצילין אותן
הברכות והקמיעין אף על פי
שיש בהן אותיות של שם ומענינ׳
הרבה של תורה אין מצילין אותן
מפני הדליקה ספר תורה
שיש בו לקט שמונים וחמש או׳
אותיות מתוך תיבות שלימות
ואפילו כולן יגר שהדותא וכן אם
היתה בו פרשה שיש בה שמונים
וחמש אותיות ויש בו הזכרות
כגון ויהי בנסע הארון מצילין
אותו מפני הדליקה ומצילין תיק
הספר עם הספר ותיק התפלין עם
התפלין שיש בתיק מעות

פרק ארבעה ועשרים

יש דברים שהן אסורין בשבת אף
על פי שאינן דומין למלאכה ואינן
מביאין לידי מלאכה ומפני מה
נאסרו שנ׳ אם תשיב משבת רגלך
עשות חפציך ביום קדשי ונ׳ וכבדתו
מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודב׳
דבר. לפיכך אסור לאדם להלך בח׳
בחפציו בשבת ואפילו לדבר בהן
כגון שידבר לשותפו מה ימכור
למחר או מה יקנה. היאך יבנה בית
זה ובאיזה סחורה ילך למקום פל׳
כל זה וכיוצא בזה שנ׳ ודבר דבר
דיבור אסור הרהור מותר
אסור לאדם לפקוד גנותיו ושדותיו
בשבת כדי לראות מה הן צריכין או
היאך הן פירותיהן שהרי זה מהלך
לעשות חפצו וכן אסור
לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום
וישב שם עד שתחשך כדי שיהיה
קרוב לעשות חפצו במוצאי שבת
שהרי ניכר הלוכו בשבת לעשות
חפצו בד״א מחשיך על
התחום לעשות דבר שאסור
לעשותו בשבת אבל אם החשיך
לעשות דבר שמותר לעשותו
בשבת הרי זה מותר
כיצד אין מחשיכין על התחום
להביא פירות מחוברין או לשכר
פועלין. אבל מחשיך הוא לשמור
פירות שהרי זה מותר לשמור
בשבת. ומחשיך להביא בהמה
או פירות תלושין שהבהמה קו׳
קוראין לה והיא באה אע״פ שהוא
חוץ לתחום ופירות תלושין
אלו היה שם מחיצה היה מותר
להביאם בשבת וכן אומר אדם
לחבירו לכך על פי אני הולך למחר
שאם היו שם בורגנין היה הולך
לשם בשבת וכן כל כיוצא בזה
מותר לאדם לומ׳ לפועל
הנראה שתעמוד עמי לערב אע״
אבל לא יאמ׳ לו היה נכון לי לערב
שמשמע עושה חפציו בשבת
ואסור לרוץ ולדלג בשבת שנא׳
מעשות חפציך שלא יהיה הלוכך
של שבת כהלוכך של חול
ודרך אדם לספר שיח ומעדה
אפילו מאוה יאוה ומטפס ויורד
ושותה ומטפס ועולה ואסור
להרבות בשיחה בטלה בשבת
שנ׳ ודבר דבר שלא יהיה דבורך
של שבת כדבורך של חול
מותר לרוץ בשבת לדבר מ׳
מצוה כגון שירוץ לבית הכנסת
או לבית המדרש ומחשבין
חשבונות של מצוה ומודדין מ׳
מדידה של מצוה כגון מקוה
לידע אם יש בו כשיעור או בגד
לידע אם מקבל טומאה ופוסקין

צדקה לעניים והולכין לבתי כנסיו'
ולבתי מדרשות ואפילו לתרטייאות
וטרקלין של גוים לפקח על עסקי
רבים בשבת ומשדכין על התנוקו'
לארס ועל התנוק ללמדו ספר ולל'
וללמדו אומנות ומבקרין חולה
ומנחמין אבלים והנכנס לבקר
את החולה אומ' שבת היא מלז'
מלזעוק ורפואה קרובה לבא ל'
ומחשיכין את התחום לפקח על
עסקי כלה ועל עסקי המת לה'
להביא לו ארון ותכריכין ואומ'
לו לך למקום פלו' אם לא מצאת ל'
שם הביא ממקום פלו' אם לא מצ'
מצאת במנה הבא במאתים ב'
ובלבד שלא יזכור לו סכום מ'
מקח שלא אמר וכיוצא בהן מא'
מצות הן ונ' עשות חפציך אס'
אסורין חפצי שמים מותרין ··
מפליגין בים הגדול ל'
בערב שבת לדבר מצוה ופוסק
עמו לשבות ואינו שובת ומתיר
נדרים בשבת בין לצורך שבת בין
שלא לצורך שבת ומתירין אע"פ
שהיה להם פנאי להתירן קודם
השבת שדברים אלו דברי מצות
הן ·· אין עונשין בשבת
אע"פ שהעונש מצות עשה אינ'
דוחה שבת ·· כיצד הרי שנתחייב
בב"ד מלקות או מיתה אין מלקין
אותו ואין ממיתין אותו בשבת
שנ' לא תבערו אש בכל מושבתי'
ביום השבת זו אזהרה לבית דין
שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב
שריפה והוא הדין לשאר עונש' ··
מותר לאדם לשמור
פירותיו בשבת מן התולשין בין ה'
מחוברין ואם בא אדם ליטל
מהן או בהמה והיה רוצה ליטל

ובפ"ק כבה
עד כתק עש'
עי' וקו פ'
וכן הוא מהא כל
אלו ואסר לעשות
סכום המעות ע'
עם מלמדי תנוק'
כס מכלות ובנד'
פ' נער שמי הלכה
כאותו הזוג שחי'
שח' לק על זה במאי
כוראית התם ״
פק' דכאות נ"פ
אחר דיני ואשון

גוער בהן ומרחיק והלא דבר זה
מחפציו הוא ולמה הוא מותר
מפני שלא באסור אלא להקנות על'
עלו חפצים שאינן עתה מצויין ל'
להשתכר ולהרויח ולהטפל בהנאה
שתבא לידו אבל לשמור ממונו של'
שכבר בא לידו עד שיעמוד כמות
שהיא מותר הוא ולמה זה דומה
למנעל ביתו מפני הגנבים ··
המשמר זרעים מפני החיה לא ל'
יספק ולא ירקד כדרך שעושה ל'
בחול גזירה שמא יטול צרור ויזר'
ויזרוק ארבע אמות ברשות הרבים ··
כל הדברים שהן אסורין
משום שבות לא גזרו עליהן בין ה'
השמשות אלא בעצמו של יום הוא
שהן אסורין אבל בין השמשות מו'
מותרין והוא שיהיה שם דבר ל'
דוחק כיצד מותר לו בין השמשות
לעלות לאילן או לשוט על פני המים
להביא לולב או שופר וכן מורידים
מן האילן או מוציאין מן הכרמלית
כלי ערוב שעשה וכן אם היה ל'
טרוד ונחפז וצריך לדבר שהוא ל'
משום שבות בין השמשות הרי ל'
זה מותר אבל אם לא היה שם הו'
דוחק ולא דבר מצוה אסור לפיכך
אין מעשרין את הודאי בין השמשו'
אע"פ שאסור הפרשת המעשר
בשבת משום שבות אבל מעשרין
את הדמאי ·· קטן שעשה
בשבת דבר שהוא משום שבות
כגון שתלש מעציץ נקוב או טל'
טלטל בכרמלית אין ב"ד מצווין לה'
להפרישו וכן אם הניחו אביו אין
מוחין בידו ·· אסרו חכמים
לטלטל מקצת דברים בשבת כדרך
שהוא עושה בחול ומפני מה
נגעו באיסור זה אמרו ומה אם

הזהירו נביאים וצוו שלא יהיה ל'
הלוכך בשבת כהלוכך בחול ושיחת
השבת כשיחת החול קל וחומר
שלא יהיה טלטול השבת כטלטול
החול כדי שלא יהיה כיום החול ב'
בעיניו ויבא להגביה ולתקן כלים
מפנה לפנה או מבית לבית או לה'
להצניע אבנים וכיוצא בהן שהרי
הוא בטל ויושב בביתו ויבקש דבר
שיתעסק בו ונמצא שלא שבת
ובטל הטעם שנ' בתורה למען י'
ינוח ועוד כשיבא ויטלטל כלים
שמלאכתן לאיסור אפשר שיתעסק
בהן מעט ויבא לידי מלאכה ·ל'
ועוד מפני שמקצת העם אינן
בעלי אומנות אלא בטלים כל ימיה'
כגון הטיילים ויושבי הקרנות
שכל ימיהן הן שובתין ממלאכה
ואם יהיה מותר להלך ולדבר ול'
ולטלטל כשאר הימים נמצא ל'
שלא שבת שביתה הניכרת לפיכך
שביתה מדברים אלו היא שבית'
השוה בכל אדם ומפני דברים ל'
אלו נגעו באיסור הטלטול ··
ואסרו שלא יטלטל אלא כלים ל'
הצריך להם כמו שיתבאר ··

פרק חמשה ועשרים

יש כלי שמלאכתו להיתר והוא
הכלי שמותר לעשות בשבת ·
דבר שנעשה לו כגון כוס לשתות
בו וקערה לאכל בה וסכין לחתך
בו בשר ופת וקרדום לפצוע בו
אגוזים וכיוצא בהן ·· ויש כלי
שמלאכתו לאיסור והוא הכלי ש'
שאסור לעשות בו בשבת דבר
שנעשה לו כגון מכתשת ורחים

כל הכלים

וכיוצא בהן שאסור לטחון ולכתש
ולכתוש בשבת. כל כלי
שמלאכתו להתיר בין שהיה של
עץ או של חרס או של אבנים או
של מתכת מותר לטלטלו בשבת
בין בשביל עצמו של כלי בין לצ'
לצורך מקומו בין לצורך גופו. וכ'
וכל כלי שמלאכתו לאיסור בין ש'
של עץ בין של חרס או של אבנים
או של מתכת מותר לטלטלו בש'
בשבת בין לצורך גופו בין לצורך
מקומו אבל בשביל עצמו של כלי
אסור. כיצד מטלטל ה'
הוא את הקערה לאכול בה או לה'
לישב במקומה. אבל כדי שלא תג'
תגנב וזהו בשביל עצמו. וכן אם
לטלטל אותה מן החמה בשביל
שלא תיבש או תשבר או מן הגש'
הגשמים כדי שלא תתפח ותפסיד
ותסולל בשביל עצמה ומותר מפני
שמלאכתו להיתר. וכן
מטלטל האבן הרחים והמכתשת
לשבר עליה אגוזים או לעלות ה'
עליה למטה. וזהו לצורך גופו או ל'
לישב במקומה. אבל לא כדי שלא
תגנב וזהו בשביל עצמה. וכן אם
טלטל אותה מן החמה כדי שלא
תבקע. ואין מטלטלה כדי שלא
תשבר או כדי שלא תגנב. וכן כל
כיוצא בזה. וכל שאינו כלי כגון
אבנים ומעות וקנים וקורות וכל
וכיוצא בהן אסור לטלטלן.
אבן גדולה או קורה גדולה
אע"פ שהיו נטולות בעשרה בני
אדם אם יש צורת כלי עליה ד'
מטלטלין אותן. דלתות הבית
אע"פ שהן כלים לא הוכנו לטלטל
לפיכך אם נתפרקו אפילו בשבת
אין מטלטלין אותן. וכן העפר

דסבר רב כותי' עש"ו
וכן פסקו הגא' וספר
התרומה עי"ש

לפי' שמע' והמותר כ'
וכן פס' ר' אלפס ומש'
דקיי"ל כר' שמעון לע'
ועבן מוקצ' מי קיי"ל כ'
[illegible]

והחול והמת אין מזיזין אותן
ממקומן. וכן שומנה חי הרי הוא
כאבן ואסור לטלטלו.
מותר לטלטל הכלי לצורך תשמיש
אפילו לעשות בו מלאכה שלא נ'
נעשה לשמשה. כיצד נוטל אדם
קורנס לפצוע בו אגוזים. קרדום
לחתך בו דבילה. מגרה לגרור בה
את הגבינה. מגרפה לגרוף בה את
הגרוגרת. את הרחת לזרות בו.
מחט של סקיין לפתוח בו
את הדלת. ואת המכתשת לישב
עליה וכן כל כיוצא בזה.
ומטלטל אדם של יד השולחה ל'
ליטול בה את הקוץ. אבל אם נטל
הקערה הנקוב שלה או הקערה ל'
אחד אין מטלטלין אותה ואם ה'
היתה גולם ועדיין לא נקבה מותר
לטלטלה. כל כלי שמקפיד
עליו שמא יפחת מדמיו כגון ה'
כלים המוקצין לסחורה וכלים
היקרים ביותר שמקפיד עליהם
שמא יפסדו אסור לטלטלם בשב'
וזהו הנקרא מוקצה מחמת ח'
חסרון כיס כגון המסר הגדול
ויתד של מחרישה וסכין של ט'
טבחים וחרב של אושכפין וחו'
וחצין של חרשים וקורנס של
נפחין וכיוצא בהן. כל כלי
שהוקצה מחמת איסור אסור
לטלטלו כגון נר שהדליקו בו באות'
שבת והנר שהיה עליה הנר. וש'
שהיו עליו מעות. אע"פ שכבה
הנר או שנפלו המעות אסור לטל'
לטלטלו. שכל כלי שהיה אסור לה'
לטלטלו בין השמשות אסור לט'
לטלטלו כל השבת כולה אע"פ שהלך
דבר שגרם האיסור. אבל כלי
המוקצה מחמת מיאוס כגון נר

טרכנ ורב יוסף
דאמר תנפטעי
שרי ולא כר' יה
יהוד דאסר

ישן של נפט וכלי הצואה וכיוצא ב'
בהן מותר לטלטל בשבת אם הוצרך
להם. כל הכלים הנטלין בשבת
שנתפרקו קודם השבת שבריהן
נטלין והוא שיהיה שבריהן עושין
מעין מלאכתן. שברי עריבה לכסו'
בה את פי החבית. שברי זכוכית
לכסות בהן את הפך וכן כל כיוצא
בזה. אבל אם אין השברים ראוי'
למלאכה כלל אסור לטלטלן.
כל כסוי הכלים נטלין בשבת
והוא שיש תורת כלי עליהן. היה
כלי מחובר בקרקע כגון חבית
הטמונה בארץ אם היה לכסוי ל'
שלה בית אחיזה מטלטלין אותו
ואם לאו אין מטלטלין אותו. וכן
כסוי הקרקעות כגון בורות ואח'
וחריצין אין מטלטלין כסוי של'
שלהן אלא אם כן יש לו בית אחיזה.
כסוי התנור אע"פ שאין ל'
לו בית אחיזה מותר לטלטלו.
שני דברים אחד אסור לטלטלו וא'
ואחד מותר והן סומכין זה לזה
או זה על זה או זה בזה ובזמן ה'
שמטלטל את אחד מהן טלטל ה'
השני אם היה צריך לדבר המותר
לטלטלו מטלטלו ואע"פ שדבר
האיסור מטלטל עמו. ואם היה צ'
צריך לדבר לטלטלו לא יטלטלנו
באותו דבר המותר. כיצד
פגה שהיתה טמונה בתבן והיה
שהיתה על גבי גחלים תוחבין בה'
בכוש או בכרכר ונוטלה אע"פי של'
שהתבן והגחלים ננערין בשבת
נטלת. וכן לפת או צנון שהיו טמ'
טמונין בעפר ומקצת העלין מב'
מגולין שומטן בשבת בעלה שלהן
אע"פ שהעפר ננער. אבל אם היה
כבר או תנוך על גבי האבן או על

ואמ' רב נחמן ה'
הלכה כר' אלעזר
בן תדאי ולא כ'
כתנן דשרי לטל
לטלטלה כאו"מ
וכמו עש"ו

כיה ומי
שהחשי

כיה ומי
שהחשי

נוטל

טעמא רמב"ם ... לקשר ... רב שכח ... בותי

כלהכלים

גבי הקורה אין מטלטל האבן אלא
הקורה. ככר או תינוק שיש עליה
וכן כל כיוצא בזה. נוטל
אדם את בנו שיש לו געגועין
עליו והאבן בידו אבל לא דינר
שמא יפול הדינר יטלנו האב בידו.
כלכלה שהיתה נקובה
וסתמה נקב שלה באבן מותר
לטלטלה שהרי האבן נעשית כדופן.
היתה הכלכלה מלאה
פירות והאבן בתוך הפירות אם
היו פירות רטובין כגון ענבים
ותותים נוטל אותם כמות שהן
שאם ינער הפירות יטנפו בארץ
ובמקום הפסד לא גזרו.
חבית ששכח אבן על פיה מטה
על צדה והיא נופלת היתה בין
החביות מגביה למקום אחר וה
והאבן עליה ומטה על צדה שם
והאבן נופלת. וכן השוכח
מעות על הכר וצריך למקום הכר
נוטל את הכר והמעות עליו אבל
אם הניח המעות מערב שבת על
הכר או הניח האבן על פי החבית
הרי אלו אסורין לטלטלן. ואפילו
טלטול המעות והאבן שהרי נע
נעשו בסיס לדבר האסור. האבן
שבקירויה אם ממלאין בה ואינה
נופלת הרי היא כמקצת הקירויה
ומותר למלאות בה ואם לאו אין
ממלאין בה. בגד שמטו שעל
הקנה שומטו מעל הקנה.
פירות שאסור לאוכלן כגון פירות
שאינן מעושרין ואפילו היו חייבין
מעשר מדבריהם או במעשר
ראשון שלא נטלה תרומתו או
תרומה טמאה או מעשר שני
והקדש שלא נפדו כהלכתן אסור
לטלטלן אבל הדמאי הואיל וראוי

והאחרוני' שעשו כאן ... כמו בסיס ה ... המעות ... והניח בהן מעות אע"פ ... ער לר אבן דאסור לטל לטלטלן ... לטלטלן מספר בנן

ומפנן

לעניים. וכן מעשר שני והקדש
שפדאו אע"פ שלא נתן החומש ה
מותר. מטלטלין ישר' התרומה
אע"פ שאינה ראויה לו ומטלטלין
תרומה טמאה עם הטהורה או
עם החולין אם היו שניהם בכלי
אחד. בד"א בשהיתה הטמאה ל
למטה והיו הפירות האלו מתטנפין
בקרקע שאם ינער אותן יפסידו
אבל אם היו אגוזים ושקדים וכ'
וכיוצא בהן נוער הכלי ונוטל ה
הטהור או החולין ומניח הטמאה
ואם היה צריך למקום הכלי בין
שהטהורה למטה בין שהיתה ה
למעלה מטלטל הכל כאחד.
וחבך של ארבים שחשב ה
עליו מבעוד יום לאדם מותר
לטלטלן לישב עליהן למחר ואם
לאו אסור. חריות של דקל שגדרן
לעצים ונמלך עליהן מערב שבת
לישיבה מותר לטלטלן. וכן
אם ישב עליהן מבעוד יום מותר
לטלטלן. וכן אם היה עליו כר או
סדין וכיוצא בהן ומונען בידו
שהרי נעשה כמי שישב עליו ל'
מבעוד יום. המכניס
קופה של עפר לביתו אם ייחד
לה קרן זוית מערב שבת מטלטלו
בשבת ועושה בו כל צרכיו.
אסור לבטל כלי מהיכנו כיצד לא
יתן כלי תחת הנר בשבת לקבל
את השמן הנוטף שהשמן שבנר
אסור לטלטלו וכשיפול לכלי יאסר
טלטול הכלי שהיה מותר וכן כל
כיוצא בזה. לפיכך אין נותנין כלי
תחת התרנגולת לקבל ביצתה ה
אבל כופה הוא הכלי עליה. וכן ל
כופה הכלי על כל דבר שאסור
לטלטלו שהרי לא בטלו שאם ה

ומשריין פיח

דלא כר' יצחק ... כלי ... ודבר ... קשה לי ... כמיה

מכל ולא ... היעטב ... כי להשים ... ולא ככהן ...

יחפוץ יטלנו. נותנין כלי ל
תחת הדלף ואם נתמלא הכלי ה
שופך ושונה ואינו נמנע ואין
שיהיה הדלף ראוי לרחיצה. וכ'
ואם אינו ראוי אין נותנין ואם
נתן מותר לטלטלו במים המאוסי'
שבו שאין עושין גרף של רעי
לכתחלה. חבית של טבל
שנשברה מביא כלי ומניח תחתי'
המאיל ואם עבר ותקנו מתוקן
הרי הוא כמתוקן. ונותנין כלי
תחת הנר לקבל בו נצוצות מפני
שאין בהן ממש ומותר לטלטל
הכלי. קורה שנשברה אין
סומכין אותה בספסל או בא
בארוכות המטה אלא אם כן ה
היו רווחים וכל זמן שיחפוץ ל
יטלם כדי שלא יבטל כלי מהיכנו.
ופורסין מחצלות על גבי
אבנים בשבת או על גבי כוורת
דבורים בחמה מפני החמה ה
ובגשמים מפני הגשמים ובלבד
שלא יתכוין לצוד שהרי נטלה
בכל עת שירצה. וכופין
את הסל בשבת לפני האפרוחין
שיעלו עליו וירדו שהרי מותר
לטלטלו כשירדו מעליו וכן כל
כיוצא בזה. בהמה ה
שנפלה לבור או לאמת המים
אם יכול ליתן לה פרנסה במקומ'
מפרנסין אותה עד מוצאי ש
שבת ואם לאו מביא כרים וכ'
וכסתות ומניח תחתיה ואם
עלתה עלתה ואע"פ שמבטל כלי
מהיכנו שהרי משליכו לבור
בתוך המים מפני צער בעלי ה
חיים לא גזרו ואסור להעלותה
בידו. וכן אין עוקרין בהמה
חיה ועוף בחצר אבל דוחין אות

משנה כפ ... מפנן

ומפנן

כיה

טביעה ... טעמ' דרב חסדא ... אין נותנין כלי תחת התרנגולת וכו' אבל כופה עליה כלי משום דאסור לבטל כלי מהיכנו ... טעמ' דרב חסדא ... התירו וכו' עי' שם.

הקש שעל המטה לא ינענע בידו אבל ... ומנענע בגופו ואם היה מאכל בהמה ... מותר לטלטלו פנים

תולין

יומה עד שיכנסו ומדדין עגלים
וסייחין ·· התרנגולת שברחה
אין מדדין אותה מפני שהיא
משמטת מן היד ומצילין אותה
בחלשין אבל דוחין אותה עד שת
שתכנס ··

פרק ששה ועשרים :

כל כלי האורג והחבלים והקנים
שלו אסור לטלטלן בכל דבר שהוא
שמלאכתן לאיסור מכובד העליון
וכובד התחתון לפי שאינן נט
נטלין מפני שהן תקועין · וכן
העמודים של אורג אסור לטלטלן
שמא יתקן הגומות שלהן וש
ושאר כלי האורג מותרין ··
ומכבדות של תמרה וכיוצא
בהן שמכבדין בהן קרקע הבית
הרי הן כלי שמלאכתן להתיר ל
שהרי מותר לכבד בשבת ··
לבנים שנשארו מן הבנין הרי הן
כלי שמלאכתן להתיר מפני של
שראוין להסב עליהן שהרי שטן
אותן ותקנן אותן ואם עבר
אותם הרי הקצם ואסור לטלטלן ··
חרש קטנה מותר לטלטל
ואפילו ברשות הרבים הואיל ל
וראויה היא בחצר לכסות בה
פי כלי קטן · מגופת החבית
שנתכתתה ושברה מותר לטל
לטלטלה ואם זרקה לאשפה מ
מבעוד יום אסור לטלטלו ·· כלי
שנתרעע לא יתלוש ממנו חרש
לכסות בו או לסמוך בו ·· ומותר
להכניס לבית הכסא שלש אבנים
מקורזלות לקנח בהם וכמה שיעור
כמלוא היד · אבל אדמה שהי
קרובה להתפרך אסור לטלטלה
לקנח בה ·· מותר להעלות אבני
לגג לטלטלה כדי שירדו עליהן ל
גשמים ונשקעו בטיט אם רישומן
ניכר בטיט אסור לטלטלה ואפילו
היא גדולה ·· היה לפניו צרור
וחרס מקנח בצרור ואם היה
החרס מאוגני כלים מקנח בחרס ··
היו לפניו צרור ועשבים
אם היו עשבים רכין מקנח בהן
ואם לאו מקנח בצרור ··
שירי מחצלות שבלו הרי הן כלי
שמלאכתן להיתר מפני שראויין
לכסות בהן הטנופת אבל שירי ל
בגדים שאין בהן שלש על שלש
אסור לטלטלן שאינן ראויין לא ל
לעניים ולא לעשירים ··
שברי תנור מותר לטלטל והרי
הן ככל הכלים שמלאכתן להיתר ·
כירה שנשמטה אחת מן ל
ירכותיה אסור לטלטלה שמא
יתקע ·· סולם של עליה אסור
לטלטלו שאין עליו תורת כלי של
שובך מותר להטותו אבל לא י
יוליכנו משובך לשובך שלא ל
יעשה כדרך שהוא עושה בחול
ויבוא לצוד ·· קנה שמוסקין
בו הזתים אם יש עליו תורת כלי
הרי הוא כלי שמלאכתו לאיסור ··
קנה שהתקינו בעל הבית
להיות פותח ונועל בו אם יש ל
עליו תורת כלי הרי הוא ככלי ל
שמלאכתו להיתר ·· דלת
שהיה לה ציר שהכינה לסתום
בה מקום מוקצה והיא נגררת
שנוטלין אותה וסותמין בה
וכן חדקים שסותמין בהן הפ
הפרצה · וכן המחצלת
הנגררת בארץ שקשורין ותלוין
בכותל סותמין בהן ואם לאו אין
נועלין בהן ואם היו גבוהין מעל
הארץ נועלין בהן ·· דלת
שהיא לוח אחת ששומטין אותה
ונועלין בה אם לא היה לה למטה
כמו אסקופה שמוכיח עליה
שהיא כלי מוכן לנעילה אין נועלי
בה · וכן נגר שיש בראשו קלוסטרא
קלוסטרין שמוכיח עליה שהוא
כלי מוכן לנעילה ואינו קורה ל
כשאר קורות נועלין בה בשבת ·
נגר שיש בראשו קלוסטר
אם היה קשור ותלוי בדלת נועלי
בו וכן אם היה מוטל ואוגדו עמו
אבל אם היה אוגדו קבוע בדלת
והיה הנגר נשמט הוא קורה ל
ומניחין אותו בזוית והחרין
ונוטלין בו בעת שרוצין הרי זה
אסור לנעול בו שאין תורת כלי
עליו ואינו אגור ואין בו אגד
להוכיח עליו ·· מטה של
חיות בין גדולה בין קטנה אין ל
מטלטלין אותה שמא יחזירנה
בשבת היו בה חדקים והיו נכ
נכרות ככעת חולקת · אם היתה
גדולה המטלת בשתי ידים אסור
לטלטלה מפני כבודה היתה ק
קטנה מותר לטלטלה ··
ומנעל שעל גבי האורים שומטין
אותה בשבת · מכבש של בעלי ב
בתים מתירין אבל לא כובשין ·
ושל כובסין לא יגע בו מפני
שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס
וכן כלי עור אין מטלטלין אותן
מפני שהוא מקפיד עליהן לפיכך
אם ייחדן להשתמש מותרין · וכ
והשלחין מותרין לטלטלן בין הן
של בעל הבית בין הן של אומן ל
מפני שאינו מקפיד עליהן ··

ואילו קשרי

כלי קאוי ו׳
מותר לטלטל
חוץ מכובד
העליון וכו׳

[illegible]

כירה

מעשה כלשון ושכבו

אם ישעיה
טיעני מותר

טב הונ דהו כתב וכן ישם ז
נר פפא דאמרין מיתבי קוי ד
רב חסדא אליב׳ ולאו טב ראו
מקנח בחרס

כל דבר מוקצה כגון ריחים ועריבה וכיוצ׳
וכיוצא בהן אם היו בחצר שיושבין
בה מותר להטותן לה ליושבה או ל׳
לבית הכסא וזהו הנקרא גרף של
רעי ואם היו בחצר אחרת כופין ל׳
עליהן כלי כדי שלא יעלו הקטן ל׳
ויתלכלך בהן ״ רוק שעל
הקרקע דורסו לפי תומו והולך ״
ומטלטלין כנכו מפני עפרו ואע״פ
שיש עליו שברי עצים ומפני של׳
שהוא כגבה של רעי ואין עושין
לכתחלה בשבת אבל אם נעשה
ומאליו או שעבר ועשאו מוציאין
אותו ״ שוק שיוצא מתחת
הקורה של בית הבד בשבת׳ וכן ל׳
תורים ושקדים המורכנים לסחור
מותר לאוכלן בשבת ״ ואפי׳ אוצר
של תבואה או תבואה אסורה ל׳
מתחיל להסתפק ממנה כשבת כ
שאין שם אוכל מוקצה בשבת ל׳
כלל אלא הכל מוכן חוץ מגר׳
מגרוגרות וצמוקין שבמוקצה ל׳
מפני שמייבשין אותן הואיל ומ׳
ומסריחות בנתים ואינן ראוין לה׳
לאכלה הרי הן אסורין בשבת וה׳
משום מוקצה ״ חבית
שנתגלתה ואבטיח שנשכיה אע״פ
שאינן ראוין לאכילה נותנן במקום
האוכלים ״ כיוצא בו קורע שאינו
מוחזק אע״פ שאין יוצאין בו ל׳
מטלטלין אותו ״ מותר השמן שבנר
ושבקערה שהדליק בהן באותה
שבת אסור להסתפק ממנו באותה
שבת מפני שהוא מוקצה ומחמת
אסור ״ אוצר של כדי שמן או
תבואה או של כדי יין אע״פ שמותר
להסתפק ממנו אסור להתחיל בו ל׳
ולפנותו אלא לדבר מצוה כגון של׳
שפנהו להכנסת אורחין או לקבוע

בו בית המדרש וכיצד מפנין אותו
כל אחד ואחד ממלא ארבע או ח׳
חמש קופות עד שגומרת ולא ל׳
יכבד קרקעיתו של אוצר כמו ל׳
שביארנו אלא נכנס ויוצא בו ועוש׳
שביל ברגליו בכניסתו וביציאתו ״
כל שהוא ראוי למאכל בהמה
חיה ועוף המצויין מטלטלין אותו
בשבת כיצד מטלטלין את התורמוס
היבש מפני שהוא לעזים ״אבל לא
את הלוף ולא את החצב מפני שהוא
מאכל לצביים ״את החרדל מפני
שהוא מאכל ליונים ״ואת העצמות
מפני שהוא מאכל לכלבים ״וכן ל׳
כל הקליפין והגרעינין הראויה ל׳
למאכל בהמה מטלטלין אותן ושאינן
ראויין אוכל את האוכל וזורקן לאח׳
לאחוריו ואסור לטלטלן ״
ומטלטלין בשר תפיח מפני שהוא
מאכל לחיה ״ומטלטלין בשר חי בין
תפל בין לח מליח ״מפני שהוא ראוי
לאדם ״ וכן דג מליח ״אבל התפל ל׳
אסור לטלטלו ״ אבל מטלטלין
שברי זכוכית מפני שהוא מאכל
לפילין ״אבל את הלוף אע״פ שהוא
מאכל לעורבים מפני שאין אלו ל׳
וכיוצא בהן מצוין אצל רוב האדם ״
חבילי קש וחבילי עצים וה׳
וחבילי זרדין אם התקינן למאכל
בהמה מטלטלין אותן ואם לאו ל׳
אין מטלטלין אותן ״ חבילי
פיגם ואזוב וקורנית הכניסן לעצים
אין מסתפק בהן בשבת ולמאכל
בהמה מסתפק מהן וכן באזובית
וכן בפיגם וכן בשיור ומיני תבלין ״
אין גורפין מאכל לפני ל׳
הפטם בין מבוס של כלי בין ל׳
מבוס של קרקע ואין מסלקין ל׳
לצדדין מפני הרבוי ״ונוטלין מ׳

מלפני החמור ונותנין לפני השור׳
אבל אין נוטלין מלפני השור ונ׳
ונותנין ומניחין לפני החמור ל׳
מפני שהמאכל שלפני השור מל׳
מטונף בהדרגו ואינו ראוי למאכל
בהמה אחרת ״וכן עלין שריחן רע
ומאוס ואין הבהמה אוכלתן ל׳
אסור לטלטלן לפיכך תלי של דגים
אסור לטלטלו ושל בשר מותר ״
וכן כל כיוצא בזה ״אע״פ שאסור
לטלטל את המת בשבת סכין אותו
ומדיחין אותו ובלבד שלא יזיזו בו
אבר ושומטין את הכר מתחתיו
כדי שיהיה מוטל על החול בשב׳
בשביל שימתין ומביאין כלי מיקר
וכלי מתכות ומניחין על כריסו ל׳
כדי שלא יתפח ופוקקין את ל׳
נקביו שלא יכנס בהן הרוח ו׳
וקושרין את הלחי ולא שיעלה
אלא שלא יוסיף ואין מאמצין
את עיניו בשבת ״ את המוטל
בחמה מניח עליו ככר או תינוק
ומטלטלו ״ וכן אם נפלה דליקה
בחצר שיש בה מת מניח עליו
ככר או תינוק ואם אין שם ככר
ולא תינוק מצילין אותו מפני ל׳
הדליקה מכל מקום שלא יבאו
לכבות מפני שהוא בהול על מתו ״
היה מוטל בחמה ואין להן מ׳
מקום לטלטלו או שלא ירצו לה׳
להדיחו ממקומו באין שני בני
אדם ויושבין בשני צדדין חם
להם מלמטה זה מביא מטתו ו׳
ויושב עליה וזה מביא מטתו ו׳
ויושב עליה ״חם להם מלמעלה
זה מביא מחצלת ופורס על גביו
וזה מביא מחצלת ופורס על גביו
זה זוקף מטתו ונשמט והולך לו
וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו׳

ומ׳ורבו׳ כ׳ הוי׳ נ׳ כ׳
רב נחמן מטלטלי׳
בטנו׳ אע״ב קיטמ׳
מעג׳ ראוי׳ ע׳לי׳ה
שברי עצי׳ ולפיכך
תיס׳ שיש בה או
אוכל׳ ומשתיים
היעשת אינו עיקר
מותר לטלטל התיב
ותיב שיש בה מעו׳
כיצד אחר מותר ל
להשתמש כיצד א
אחר מהרס ו׳ מ

כשמואל עבי רב ד
דמוקריי׳ הת שמי
שומע׳ כר׳ שמעון ו
ורב כר׳ יהוד׳ וכמע׳
וכבעמיד וכן פי׳ ר׳
אלפס וכן פרי׳ דקאי
משרין הזכוכית
הכר שטענ׳ מבער
והשמן זכו השמת
ופלי׳ מלר ורא׳ כ׳
פי׳ רש׳ שפי׳ שוק
של כרדין הייע שמ׳
המשתייר בזוית כ׳
בית הבד ועי׳ שם

ואת המוטל׳ מו׳
יוסי מר׳ יוחנן ה
הלכה כר׳ יהוד׳ בן
לקיש עשו ואפי׳
מטלטלו גמור ש
שרי ר׳ יהוד׳ בן ל׳
לק׳ וכן מטו׳ את
מתוך דברי ר׳ וכן
כת׳ כס רבי ואי׳
עי׳ בהלכות ש
שמחות כסימן
ק׳ ״

ואו דוק בחמה
אלא הה על בים
וכסותו׳ וירוו ב
שלא יסריח ומו
ודוק לער המת
אבל לענין סכני
או רבן אחר אין
מטלטלו׳ ע׳ ככר
או תינוק מהרא׳

כמה ודליקה מסך
הנה עליו ככר או
תינוק ומטלטלו ״

שלא ישרף ולא ה
התירו לטלטל ככר
או בתינוק אלא ל
ואת כלבר מפני ג
שאדם בהול על ז
מתו ״ פניס ״

רב אסי ראנו בפ׳
נוטל וכן כת׳ ה׳הרם
טיסכ שמחו ול׳
כר מושע ראמר
שכח אדנק בחי׳
מניח עליו תינוק ו
או ככר ומטלטלו
עם לא כחשו׳
ראני דיסקי אלא
שתן עליה ככר או
תינוק אינו׳ מפני
הדליק נסתפק כת׳
דשאני בדליקה מ׳
מורה התלמוד ש
שלכו לירושלמי

בפ׳ כטל הכנעני׳ דתאני מרמיית
שרי לטלטלו׳ כו׳ ש״ר אמרו עליו על ר׳
זעירי בן מבטילים שהיה מחזיר פ׳
פניו לאחורי המטה וקורין ״ ״ ״

ובמחיצות מחיצה עשויה מאליה·
שהיה מחיצת זה ומחיצת זה
גגיהן סמוכות זו לזו ושני קצותי'
על הקרקע ושני צדי המות·
מת שהסריח בבית ונמצא מתבזה
מן החיים והן מתבזין ממנו מותר
להוציאו לכרמלית·   גדול
כבוד הבריות שדוחה את לא ת'
תעשה שבתורה שהרי לא תסור
מכל הדבר אשר יגידו לך ואם כ'
לא היה להם מקום אחר לעשות
בו אין מוציאין אותו ממקומו כ'
ומצטערין הם·

פרק שבעה ועשרים

היוצא חוץ לתחום בשבת לוקה
שנ' אל יצא איש ממקומו ביום
השביעי· זה תחום העיר ולא כ'
נתנה תורה שיעור לתחום זה· כ'
אבל חכמים העתיקו שתחום
זה חוץ לשנים עשר מיל כנגד
מחנה ישר'· וכן אמ' להם משה כ'
רבנו לא תצאו חוץ למחנה·
ומדברי סופרים שלא יצא אדם
חוץ לעיר אלא עד אלפים אמה
אבל חוץ לאלפים אמה אסור· כ'
שאלפים היא מגרש הערים·
נמצאת למד שמותר
אדם להלך את כל העיר בשבת
אפילו היתה כנינוה בין שהיתה
מוקפת חומה בין שלא היתה מו'
מוקפת· וכן מותר לו להלך חוץ ל'
לעיר אלפים אמה כטבלא מרובע
כדי שיהיו נשכר את הזוית ואם
יצא חוץ לאלפים אמה מכין אותו
מכת מרדות עד שנים עשר מיל
אבל אם יצא והרחיק מן העיר
יותר על שנים עשר מיל אפילו ל'
אמה אחת לוקה מן התורה·
המהלך חוץ לתחום למעלה טפחי'
כגון שקפץ על גבי עמודים גבוהי'
עשרה ואין בכל אחת מהן ארבעה
על ארבעה הרי זה ספק אם יש
תחומין למעלה מעשרה או אין ל'
תחומין למעלה מעשרה אבל אם
הלך על מקום שיש בו ארבעה על
ארבעה הרי זה כמהלך על הארץ
ויש איסור תחומין שם·
מי ששבת בדיר שבמדבר או בסהר
בסהר או במערה וכיוצא בהן מן
מרשות היחיד מהלך את כולה כ'
וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח כ'
ברבוע· וכן השובת בבקעה אפי'
היה ישן בשעה שנכנס השבת
שאין קנה שביתה יש לו להלך
ממקומו אלפים אמה ברבוע לכל
רוח·   היה מהלך בבקעה
ואינו יודע תחום שבת מהלך אלפ'
אלפים אמה פסיעות בינונית כ'
והוא תחום שבת· המהלך אלפים
אמה שיש לו להלך ושלמה מדתו
בתוך דיר או סהר או מערה בתוך
המדינה אינו מהלך אלא עד סוף
מדתו ואינו אומ' הואיל וכלתה מדתו
בתוך רשות היחיד ונבלעת בתוך
אלפים אמה שלו תחשב לו כל אות'
אותו הרשות אלא בארבע אמות
ומשלימין לו את השיעור·
כיצד הרי שהיה לו אלף אמה ממ'
ממקום שביתתו ואם מחוץ לע'
לעיר עד מדינה שיש בה ברסה אלף
אמה או פחות מאלף מהלך את
כל המדינה או המערה שהגיע
בה ומהלך חוצה לה אלף אמה
פחות ארבע אמות·
אבל אם היה כמדינה או כמערה
שהגיע בה בתוך מדתו אלף אמה
ומאה אינו מהלך אלא אלף אמה
מכבר שהוא תשלום אלפים שיש לו
מי שכלתה מדתו בחצי העיר אע"פ
שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו
מותר לטלטל בכל העיר על ידי זרי'
זריקה·   וכן מי ששבת בבקע'
והקיפוה גוים מחיצה בשבת כ'
אינו מהלך בה אלא אלפים לכל רוח
אע"פ שהוא בתוך המחיצה על
ידי זריקה אם הקיפוה לשם דירה (ומותר לו לטלטל בכל המחיצה)
מי שהיה בא בדרך ליכנס ל'
למדינה בין שהיה בא בים בין ל'
שהיה בא ביבשה אם נכנס בתוך
אלפים אמה קרוב לעיר קודם
שיכנס השבת אע"פ שלא הגיע
למדינה אלא בשבת הרי זה יכנס
ויהלך את כולה וחוצה לה אלפים
אמה לכל רוח·   היה בא למדינ'
וישן בדרך ולא ניעור אלא בשבת
וכשנעור מצא עצמו בתוך התחו'
הרי זה יכנס ויהלך את כולה וחוצ' לה
אלפים אמה לכל רוח ומפני שדעת'
היתה להלך למדינה זו ולפיכך
קנה שביתה עם בני המדינה מ'
כן שהרי נכנס עמהן בתחום·
מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה
אחת לא יכנס שהארבע אמות
שיש לו לאדם תחולתן ממקום ל'
שהוא עומד בו לפיכך שיצא חוץ (כיון)
לתחום אמה או יתר יתר ישב ל'
במקומו ואין לו להלך אלא בתוך
ארבע אמות ומעמידת רגליו ולחוץ·
וכן מי שהחשיך חוץ ל'
לתחום המדינה אפילו אמה אחת
הרי זה לא יכנס לה אלא יהלך ל'
ממקום שנכנס עליו השבת והוא
עומד בו אלפים אמה בלבד· ואם
כלתה מדתו בסוף חצר העיר מהלך

עד סוף ארבעתו כאלו שארבעתו ׃
היתה רגלו אחת מתוך התחום ש׳
ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה לא
יכנס ׃ מי שיצא חוץ לתחום ש׳
שלא לדעת כגון שהוציאוהו גוים
או רוח רעה או שוטה והוציאו אין לו
אלא ארבע אמות חזר לדעת אין
לו אלא ארבע אמות החזירוהו
כאלו לא יצא ואם נתנוהו ברשו׳
היחיד כגון שנתנוהו גוים בדיר
וסהר ומערה או בעיר מוקפת יש
לו להלך את כולה וכן אם יצא לד׳
מאחת מאלו ונזכר בשגגה והוא
בתוכן מהלך את כולה יצא לתחום
שלא לדעת אע״פ שחזר שלא לדע׳
כגון שהחזירוהו גוים או רוח רעה
אין לו אלא ארבע אמות וכן אם
יצא חוץ לתחום לדעת אע״פ שהו׳
בתוך רשות היחיד כגון דיר וסהר
אין לו אלא ארבע אמות ׃ וכן
המפרש בים הגדול אע״פ שהוא
חוץ לתחום ששבת בו מהלך את
כל הספינה כולה ומטלטל בכולה ׃
מי שיצא חוץ לתחום שלא ל׳
לדעת והוקף במחיצה בשבת ד׳
יש לו להלך כל אותה מחיצה והוא
שלא תהיה יתר על אלפים ואם היה
תחום שיצא ממנו מובלע מקצתו
בתוך המחיצה שנעשית שלא לד׳
לדעתו הואיל ויש לו להלך כל הת׳
המחיצה הרי זה נכנס לתחומו
וכיון שנכנס הרי הוא כאלו לא
יצא ׃ כל מי שאין לו חוץ ממ׳
ממקומו אלא בתוך ארבע אמות
אם נצרך לנקביו הרי זה יוצא ו׳
ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו ׃
ואם נכנס במקצת תחום שיצא
ממנו בעת שירחק להפנות הואיל
ונכנס יכנס וכאלו לא יצא והוא

שלא יצא כתחלה לדעת אף על פי
שנכנס אין לו אלא ארבע אמות ׃
כל מי שיצא ברשות ב״ד
כגון העדים שבאין להעיד על
עדות הלבנה וכיוצא בהן ממי ש׳
שהותר להן לצאת לדבר מצוה
יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ ש׳
לתחומין ׃ היה יוצא ברשות
ואמרו לו והוא הולך בדרך כבר
נעשית המצוה שיצאת לעשותה
יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח
ואם היתה מקצת התחום שיצא
ממנו ברשות מובלע בתוך אלפים
אמה שיש לו ממקומו הרי זה
חוזר למקומו וכאלו לא יצא ׃
וכל היוצאין להציל נפשות
ישר׳ מיד גוים או מיד נהר או מיד
מפולת יש להן אלפים אמה לכל
רוח ממקום שהצילו בו ואם היתה
יד גוים תקיפה והיו מפחדין לשב׳
לשבות במקום שהצילו הרי אלו
חוזרין בשבת למקומן בכלי זיינן ׃

פרק שמנה ועשרים

כל בית דירה שהוא יוצא מן החו׳
המדינה אם היה בין המדינה ובי׳
ובינה שבעים אמה ושני שלישי
אמה שהוא סלע בית סאתים ש׳
המרובעת או פחות מזה הרי
זה מעטרת למדינה ונחשב חוצ׳
וכשמודדין לה אלפים אמה לכל
רוח מודדין חוץ מבית דירה זה ׃
היה בית קרוב למדינה בש׳
בשבעים אמה ובית שני קרוב
לבית ראשון בשבעים אמה ובית
שלישי קרוב לשני בשבעים אמה
וכן עד מהלך כמה ימים הרי ש׳

הכל מדינה אחת וכשמודדין ש׳
מודדין חוץ לבית האחרון והוא
שיהיה בית דירה זה ארבע אמו׳
על ארבע אמות או יתר וכן בית
הכנסת שיש בו דירה לחזנין ׃
ובית ע״ז שיש בו ישראל
כומרין והאוצרות שיש בהן ש׳
בית דירה והקבר והגשר שיש
בהן בית דירה ושלש מחיצות ש׳
שאין עליהן תקרה ויש בהן ש׳
ארבע אמות על ארבע אמות ש׳
והבורגנין ובית שבהן ושתי מ׳
מחיצות שיש עליהן תקרה וכ׳
ומערה שיש בנין על פיה ויש
בה בית דירה כל אלו מצטרפין ו׳
עמה אם היו בתוך שבעים אמה
ושירים ומאותו הבית האחרון
האחרון כאילו חוט מתוח על פני
כל המדינה ומודדין מאותו חוץ
לאותו החוט אלפים אמה ׃
ואלו שאין מצטרפין עמה שתי
מחיצות שאין עליהן תקרה אף
על פי בנין והגשר והקבר ובית
הכנסת ובית ע״ז והאוצרות ש׳
שאין בהן בית דירה והבור וה׳
והשיח והמערה והספינה ובית
שבו והשובך כל אלו וכיוצא בהן
אין מצטרפין עמה ׃
היו שתי עיירות זו סמוכות לזו
אם יש ביניהן מאה וארבעים
ואחד ושליש כדי שיהיה שבעי׳
אמה ושירים של זו ושבעים ש׳
אמה ושירים של זו חושבין ש׳
שתיהן כעיר אחת ונמצאת כל
עיר מהן מהלכת את כל העיר
השניה וחוצה לה אלפים אמה ׃
היו שלשה כפרים מש׳
משולשין אם היה בין האמצעי
ובין כל אחד ואחד בין החיצונים

[Margin notes:]
עכ״דמור׳ הרב ר״ת ז״ל בדיר וסהר וספינה והילכתא כוותיה מיסורי וכן פסקו הגאונים והרב זה״ל כשמואל דאמר הלכ׳ כר״ג בדיר וסהר ספ׳ ואלו כר׳ יהושע ור׳ עקיבא דאמרי אין לו אלא ד׳ אמות ׃
וכן פי׳ רשי׳ בפ׳ מי שהוציאוהו גבי הני רבנן דאתו ואמרו ומפיק רבנן להו לדיר ודירהו כר׳ אמות ו׳ דמי ׃
הך הספינה שיצא הוציאוהו והחזירוהו הא לא ידעו אלא ליצא והחזי׳ לא דהא רבנן ואיתמר קתני ...
כיצד מעברין ו׳ ומייתי לה פק׳ דסוכה
[illegible]

מאתים ושלש ושלשים פחות חלק
חומש כדי שיהיה בין כל אחד
ואחד מהן ובין האמצעי כשתי
כשתריוה יותן כאילו הוא ביניה
מאה וארבעים ואחת ושליש הרי
שלשתן כמדינה אחת ומודדין
אלפים אמה לכל רוח מחוץ לשל'
לשלשתן ·· עיר שישבה ולכס'
אלכסונה הוקשה מודדין מחומתה
עיר שהיתה ארוכה או מרובע
העגול ויש לה ארבע זויות שוות
מניחין אותה כמות שהיא ומו'
ומודדין לה אלפים אמה לכל רוח
מארבע רוחותיה ·· היתה
עגולה עושין לה זוית ורואין אות'
אותה כאילו היא בתוך מרובע
ומודדין אלפים אמה לכל רוח חוץ
מצלעות אותו מרובע אלפים לכל
רוח שנמצא משתכר הזויות וכן
היה משולשת או שיש לה צלעות
רבות מרבעין אותה ואחר כך מוד'
מודדין חוץ למרובע אלפים לכל
רוח וכשהוא מרבעה מרבעה כ'
כרבוע העולם כדי שתהיה כל רוח
ממנה ושוה כנגד רוח מרוחות
העולם ומכוונת כנגדה ··
היתה רחבה מצד אחד וקצרה
מצד אחר רואין אותה כאילו כ'
היא כולה רחבה היתה עשויה כמין
גאם או שהיתה עשויה כקשת
אם יש בין שני ראשיה פחות
מארבע אלפים אין מודדין לה
אלא מן הקשת ·· עיר שיושבת
על שפת הנחל אם יש לפניה דקה
הרחב ארבע אמות על שפת הנ'
הנחל כדי שיעמדו עליו וישתו
וישתמשו בנחל מודדין הנחל כל
בכל העיר ומודדין לה אלפים
אמה משפת הנחל השניה ואם לאו

הנחל כולו בכלל המדינה ומפני הדרך
הבנויה מעדו ואם אין שם דקה
אין מודדין לה אלא מפתח בתיהן
ונמצא הנחל נמדד מן האלפים
שלהם ·· יושבי עיירות אין
מודדין להן אלא מפתח בתיהן ונ'
ואם היו שם שלש חצרות של
שני בתים הורבקו כלם ומרבעין
אותה ונותנין אלפים אמה לכל רוח
כשיעור עיירות ·· אין מודדין
אלא בחבל של חמשים אמה פחות
ולא יותר ובחבל של פשתן כדי ש'
שלא ימשך יותר ·· הגיע
לגיא אם היה רחבו חמשים אמה
שיכול להבליעו בחבל המדה מבל'
מבליעו והוא שיהיה בעומקו ל'
פחות מארבעת אלפים ·· בד"א
שהיה חוט המשקולת יורד אינו
מבליעו אלא אם כן היה עומקו ל'
אלפים אמה או פחות מכאן ··
היה גיא מעוקם מקרד ועולה ל'
מקרד ויורד ·· היה גיא רחב מה'
מחמשים שאינו יכול להבליעו ל'
הולך למקום שיכול להבליעו ומבליע
וצופה כנגד מדתו וחוזר ··
הגיע לכותל אינו אומר יקוב את ל'
הכותל אלא אומדו רחבו והולך לו
ואם אי אפשר להשתמש בו מהל'
מודדו מדידה יפה ואם היה חוט
המשקולת יורד כנגדו ומודד רחבו
מדידה יפה ·· הגיע להר אם
היה ההר מתלקט ומגביה עד
עשרה טפחים מתוך חמש אמות
מבליעו וחוזר למדתו ואם היה ל'
גבוה הרבה עד שיתלקט מתוך
עשרה טפחים מתוך עשרה ל'
משך ארבע אמות אומדו והולך
לו ואם אינו יכול להבליעו כגון ל'
שהיה רחבו יותר מחמשים אמ'

מקדרו מעט וזה שאמרו מקדרין
בהרים ·· כיצד מקדרין בהרי'
או בגאיות שאינו יכול להבליען ל'
אוחזין שנים חבל של ארבע אמות
העליון אוחז קצהו כנגד מרגלותיו
והתחתון אוחז בקצה השני כנגד
לבו וחוזר העליון לעמוד במקום
התחתון והתחתון יורד ומרחיק
ממנו מדת החבל ·· וכן
מתגלגלין והולכין עד שמודדין ל'
את כולו וכשילך המודד להבליע
ההר או הגיא לא יצא חוץ לתחום
שלא יראו אותו העוברים ויאמר'
מדת התחומין בזה לכאן ··
אין סומכין אלא על מדידת
אדם מומחה שהוא יודע מדת ל'
הקרקע היה לנו תחומי שבת ל'
ומחזיקין ובא מומחה ומדד ריבה
בתחום מהן או מיעט בתחום ל'
שומעין לו בתחום שריבה וכן ל'
אם באו שנים מומחין ומדדו ל'
התחום אחד ריבה ואחד מיעט
שומעין למרבה ובלבד שלא ירבה
יותר ממדת אלכסונה של עיר ··
כיצד בעת שריבה זה אומר
שאני מקדר אלכסונה של עיר
מדד אלפים ולפיכך מיעט מדתו
ונמצא סוף התחום בינו ובין ל'
המחייבה פחות מאלפים וזה
אחרון מדד אלפים מסוף האמ'
המדינה ואין מחזיקין על ה'
הראשון שטעה ביותר על זה
לפיכך אם ריבה זה האחרון יותר
על הראשון אפילו בחמש אמ'
ושמונים אמה בקירוב שומעין
לו ביותר על זה אין שומעין לו ··
ואפילו עבד ואפילו שפחה
נאמנין לומר עד כאן תחום שבת
ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד

וכן פסק' ר"ח ג'
אין מודדי' אלא
מן המזרחה ופ'
ות' דרך ישר ומ
ומכוונת כנגד ה
העיר שלא ילך
לידרין ויודר ל'
ופי שנויה או דליב
עקול ופשורי זו
ואחר כך מו ישר
ועטה כנגד מד
מדתו וישו ראוי
עבר הכי ואין
רשע שיש כנג'
הרים וגאיות וה'
לך להבליעו ויק'
וקדור

כיצד מעברין

זכות שבת כו׳ · כת׳ הר׳ מיימוני כש רבו הר״ם בר מנחם שאול כש׳ הר׳ משה מצרין ז״ל דהוא ד׳
ראו׳ כפ׳ ערבי פסחי׳ ושון שוו׳ ומביאי׳ את הפת ואוכ׳ קידש ואם הכי פורס ומפה ומקדש
והפ׳ מעפי׳ שנחלקו בה ובש׳ לק׳ כפ׳ אילו דברים בהילכות סעודה הי׳ מיניהו קדים שון ה׳
הן כמה שוו׳ ומביאי׳ את הפת קודם קידוש לפי שלא הקודם כפסוק ומקדם לכוסה · ומסר
יבי פת יינעוך לכך על הפת קודם קידוש ואכ׳ ואם הביא פורס מפה על הפת והוי כיוון ז
ליתי׳ ואז מקדש עכ״ל ״
וכן כת׳ המורי׳ על השולח׳
יזהר שלא יהא לחם על ה׳
השולחן ואם יש לחם יכ׳
יכסנה ומנע׳ רסרי׳ ׳ ו
וכן איתי עוד כפי׳ רשב״ם ״

כיון היינו ביין בשבת כשהיא די
קטן וסומכין על עדותו · ודבר
זה שלא יורו חכמים להחמיר
אלא להקל מפני ששיעור אלפים
אמה מדבריהם ״

פרק תשעה ועשרים

מצות עשה מן התורה לקדש את
יום השבת בדברים שנ׳ זכור את
יום השבת לקדשו · כלו׳ זכרהו
זכירת שבח וקידוש וצריך לזכ׳
לזכרהו בכניסתו בקידוש היום
וביציאתו בהבדלה וזהו נוסח
קידוש היום ״

ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העול׳
אשר קדשנו במצותיו ורצה
בנו שבת קדשו באהבה הנחילנו
זכרון למעשה בראשית תחלת
למקראי קודש זכר ליציאת מ׳
מצרים כי בנו בחרת ואותנו ק׳
קדשת מכל העמים ושבת קדשך
באהבה וברצון הנחלתנו ברוך
אתה יי׳ מקדש השבת ״

וזהו נוסח ההבדלה ״

ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם
המבדיל בין קודש לחול ובין אור
לחשך ובין ישר׳ לעמים ובין יום
השביעי לששת ימי המעשה
ברוך אתה יי׳ המבדיל בין קודש
לחול ״ עיקר הקידוש בלילה
בין שוגג בין מזיד מקדש והולך
כל היום כלו · ואם לא הבדיל בל׳
בלילה מבדיל והולך למחר ומח׳
ומבדיל והולך עד יום רביעי ׳ש׳
אבל אינו מברך על האור אלא
במוצאי שבת בלבד · אסור לאדם
לאכל או לשתות יין משקדש׳

היום עד שיקדש · וכן משיצא
היום אסור לו להתחיל ולשתות
ולהתחיל מלאכה או לטעם כלום
עד שיבדיל ולשתות המים מות׳
ושכח ועבר ואכל ושתה קודם
שיקדש או קודם שיבדיל הרי
זה מקדש ומבדיל אחר שאכל ״

ומדברי סופרים לקדש
על היין ולהבדיל על היין ואף על פי
שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על
הכוס ומברך על היין תחלה ואחר
כך מקדש ואינו נוטל ידיו תחלה
עד לאחר שיקדש · כיצד הוא ל׳
עושה לוקח כוס שהוא מחזיק
רביעית או יותר ומדיחו מבפנים
ושוטפו מבחוץ וממלאהו ואוח׳
ואוחז בימינו ומגביהו מן הקרק׳
טפח או יותר ולא יסייע בשמאל׳
ומברך על הגפן ואחר כך מקד׳ ״

ומנהג פשוט בכל לקרות ל׳
בתחלה ערשת ויכולו ואחר כך
מקדש על היין · ואחר כך מקדש
ושותה מלא לוגמיו ומשקה לכל
בני החבורה ואחר כך נוטל ידיו
ומברך המוציא ואוכל ״

אין קידוש אלא במקום סעודה
כיצד לא יקדש בבית זה ויאכל
בבית אחר אבל אם קידש בזוית
זה יאכל בזוית אחר ״ ולמה
מקדשין בבית הכנסת מפני ה׳
האורחין שאוכלין ושותין שם
היה מתאוה לפת יותר מן ל׳
היין או שלא היה לו יין הרי זה
נוטל ידיו תחלה ומברך המוציא
ומקדש ואחר כך בוצע ואוכל
ואין מבדילין על הפת אלא על
הכוס ״ מי שנתכוון לקדש
על היין בלילי שבת ושכח ונוטל
ידיו קודם שקדש הרי זה מקדש

על הפת ואינו מקדש על היין אחר
שנטל ידיו לסעודה ״ ומותר
לברך על היין ביום השבת קודם
שיסעוד סעודה שנייה וזהו הנק׳
קדושא רבא מברך בורא פרי הגפן
בלבד ושותה ואחר כך יטול ידיו
ויסעוד ״ ואסור לו לאדם ש׳
שיטעום כלום קודם שיקדש · וגם
קידוש זה אינו אלא במקום סעוד׳ ״

יש לו לאדם לקדש על הכוס
ובעוד יום אע״פ שעדין היום ש׳
שבת שמצוה זכירה לאומרה בין
בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם
לשעה זו בלבד במעט ״

מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש
עליו היום והוא בתוך הסעודה
פורס מפה על השולחן ומקדש
וגומר סעודתו ואחר כך מברך
ברכת המזון ״ היה אוכל בשבת
ויצא השבת והוא בתוך סעודת
גומר סעודתו ונוטל ידיו ומברך
ברכת המזון על הכוס ואחר כך
מבדיל עליו ״ ואם בתוך
השתייה עוסק ומבדיל ואחר כך
חוזר לשתייתו היה אוכל וגומר
סעודתו עם הכנסת שבת מברך
ברכת המזון תחלה ואחר כך מו׳
מקדש על כוס שני ולא יברך ל׳
ויקדש על כוס אחד שאין עושין
שתי מצות ״ אין מקדשין
אלא על היין הראוי לנסך על גבי
המזבח לפיכך אם נתערבו ל׳
דבש או שאור אפילו כטיפת חרדל
בחבית גדולה אין מקדשין עליו ״
כך אנו מורים בכל המערב׳
ויש מי שמתיר לקדש עליו ומו׳
ומור׳ לא מנו׳ היין הראוי למזבח
אלא להוציא יין שריחו רע או מ׳
מגולה או מבושל שאין מקדשין

על יוחד והן ·· יין שטעמו טעם
חומץ וע"פ שריחו יין אין מקדשי'
עליו · וכן שמרים שנתן עליהם מים
וע"פ שיש בהן טעם יין אין מקד'
מקדשין עליו בד"ו בשנתן על ה'
השמרים שלשה והעלה ארבעה
מיורבעה יתב' ואם העלה יותר
הרי זה מזוג ומקדשין עליו ··
כלי שהיה מלא יין ופתוח מחזיק
כמה רביעיות ואם שתה ממנו יין
מעט הרי זה פגום ונפסל ואין
מקדשין על השיור מפני שהוא
כשיורי כוסות ·· יין שריחו ·
ריח חומץ וטעמו טעם יין מקד'
ומקדשין עליו ·· יין מזוג ויין ·
צמוקין מקדשין עליו והוא שיה'
שיהו צמוקין שיש בהן לחלוחי'
שאם ידרוך יצא מהן דבש וכן
יין חדש מגתו מקדשין עליו ·
וסוחט אדם אשכול של ענבים
ומקדש עליו בשעתו ··
מדינה שרוב יינה שכר יפה על פי
שהוא פסול לקדוש מבדילין עליו
הואיל והוא חמר מדינה ··
כשם שמקדשין בלילי שבת ומב'
ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשי'
בלילי ימים טובים ומבדילין במוצ'
במוצאיהן ובמוצאי יום הכפורי'
שכולן שבתות ייי הם ומבדילין
במוצאי ימים טובים לחולו של
מועד ובמוצאי שבת ליום טוב
ומבד' וכיון ומבדילין במוצאי יום ·
טוב לשבת · נוסח קידוש יום
טוב ·· ברוך אתה ייי אלהינו
מלך העולם אשר קדשנו מכל
עם ורוממנו מכל לשון בחר בנו
ויגדלנו רצה בנו ויפארנו ותתן
לנו ייי אלהינו באהבה מועדים
לשמחה חגים וזמנים לששון את

יום טוב מקרא קודש הזה את חג
מצות זמן חג השבועות זמן חג ה'
הסוכות הזה זמן חירותנו זמן ז'
זמן מתן תורתנו · זמן זמן שמחתי'
באהבה מקרא קודש זכר ליציא'
מצרים כי בנו בחרת ואותנו קד'
קדשת מכל העמים ומועדי ·
קדשך בשמחה ובששון הנחלתנ'
ב"א ייי מקדש ישר' והזמנים ··
בראש השנה אומ' ותתן לנו
ייי אלהינו באהבה את יום הזכרון
הזה זכרון תרועה באהבה מקר'
קדש זכר ליציאת מצרים כי בנו
בחרת ואותנו קדשת מכל העמים
כי אתה אלהים אמת ודברך מלכ'
אמת וקיים לעד ברוך אתה ייי
מלך על כל הארץ מקדש ישר'
ויום הזכרון ·· חל להיות
בשבת חותם מקדש השבת ·
ישר' ויום הזכרון כדרך שחותם
בתפלה ·· בלילי יום טוב מ'
מקדש על היין · ואם אין לו יין
או שהיה מתאוה לפת מקדש
על הפת · וכן ביום טוב מקדש
קדושא רבא כדרך שמקדש ·
בשבת · כיצד מברכין בלילי יום
טוב שחל להיות באחד בשבת
פתחלה מברך על הגפן ואחר כך
מברך על הנר ואחר כך מבדיל ·
וחותם בהבדלה המבדיל בין קדש
לקדש ואחר כך מברך שהחיינו ··
בלילי יום טוב ובלילי יום
הכפורים אומ' שהחיינו · ובלילי
שביעי של פסח אין מברכין שהחי'
שאינו רגל בפני עצמו וכבר בירך
על הזמן בתחלת הפסח ··
סדר הבדלה במוצאי שבת שי'
שיברך על היין ואחר כך על הב'
הבשמים ואחר כך על הנר · כיצד

מברך על הנר בורא מאורי האש ··
ואחר כך מבדיל · אין מברכין על
הנר עד שיאותו לאורו כדי שיכיר
בין מטבע מדינה זו למטבע מד'
מדינה אחרת · אין מברכין על ה'
הנר של גוים ששבתו מסיבתן ·
לעד' זמנין מברכין לא על הנר של
עכ"ו ולא על הנר של מתים ··
ישר' שהדליק מגוי וגוי מישראל
מברכין עליו גוי מגוי אין מברכין
עליו · היה מהלך חוץ לכרך וה'
וראה אור · אם רוב אנשי כרך
גוים אינו מברך ואם רוב ישר'
מברך ·· אור של תנור ושל כבש'
כבשן ושל כירים לפתחלה אין ·
יברך עליו · הגחלים אם כשיכניס
קיסם ביניהן דולק מאיליו מבר'
ומברכין עליהן ·· אור של
בית המדרש אם יש אדם חשוב
שמדליקין בשבילו מברכין עליו
ושל בית הכנסת אם יש שם חזן
שהוא דר שם מברכין עליו
ואבוקה להבדלה מצוה מן המוב'
המובחר ·· ואין מחזירין על
האור כדרך שמחזירין על המצות
אלא אם יש מברכין עליו ·· אור
שהודלק בשבת לחולה או לחיה מ'
מברכין עליו במוצאי שבת ··
אור שהוקרח מן העצים ומן ·
האבנים מברכין עליו במוצאי ·
שבת אבל אין במוצאי יום הכפורי'
שאין מברכין במוצאי יום הכ'
הכפורים אלא על אור ששבת מ'
שהודלק לחולה או לחיה ביום
הכפורים מברכין עליו שהרי ·
שבת מעבודה ·· יום טוב
שחל להיות במוצאי שבת אומר
בהבדלה המבדיל בין קודש לחול
ובין אור לחשך ובין ישר' לעמים

משבת ט' · פ' אומרי' כשחל להיות בשבת אומ'
כשחל להיות בחול אומרי' יום תשועה וכן תניא
במסכת סופרים פרק יום טוב

ובין יום השביעי לששת ימי המ'
המעשה כדרך שאומ' במוצאי ש'
שבת שסדר הבדלות הוא מונה
ואין צריך לברך על הבשמים ב'
במוצאי יום הכפורים ולמה מבר'
על הבשמים במוצאי שבת מפני
שהנפש דואבת ליציאת השבת
משמחין אותה ומיישבין אותה
בריח טוב

פרק שלשים

ארבעה
דברים נאמרו בשבת שנים מן
התורה ושנים מדברי סופרים והן
מפורשין על ידי הנביאים שבתור'
זכור ושמור ושנתפרשו על ידי
הנביאים כבוד ועונג שנ' וקראת
לשבת עונג ולקדוש יי' מכבד
איזהו כבוד זה שאמ' חכמ'
מצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו
ורגליו בחמין בערב שבת מפני
כבוד השבת ומתעטף בצי'
בציצית ומייחל ויושב בכובד
ראש ומייחל להקבלת פני השבת
כמו שהוא יוצא לקראת המלך
וחכמים הראשונים היו מקבצין
תלמידיהם ערב שבת ומתעטפין ו'
ואומ' בואו ונצא לקראת שבת ה'
המלך ומכבוד השבת שילבש ה'
כסות נקייה ולא יהיה מלבוש ה'
החול כמלבוש השבת ואם
אין לו להחליף משלשל טליתו ה'
כדי שלא יהיה טליתו כמלבוש ה'
חול ועזרא תקן שיהו העם
מכבסין בחמישי מפני כבוד הש'
השבת אסור לקבוע סעודה
ומשתה בערב שבת מפני כבוד
השבת ומותר לאכול ולשתות עד
שתחשך ואעפ"כ מפני כבוד
השבת שימנע אדם מן המנחה
ולמעלה מלקבוע סעודה כדי ש'
שיכנס לשבת כשהוא מתאוה ל'
כשהוא מתאוה לאכל
מסדיר אדם שולחנו בערב שבת
ואעפ"י שאינו צריך אלא לכזית
וכן מסדיר אדם שולחנו במוצאי
שבת אעפ"י שאינו צריך אלא לכזית
כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו ה'
וצריך שיתקן ביתו מבעוד יום
לכבוד שבת ויהיה נר דלוק וש'
ושולחן ערוך ומטה מוצעת
שכל אלו לכבוד שבת הן ה'
ואעפ"י שיהיה אדם חשוב ביותר
ואין דרכו ליקח דברים מן השוק
ולא להתעסק במלאכות שבבית
חייב לעשות דברים שהן לצורך
השבת בגופו שזהו כבודו חכמ'
הראשונים יש מהן מי שהיה מפצ'
העצים לבשל בהן ומהן מי שהיה
מבשל או מולח בשר או גודל פתילו'
או מדליק נרות ומהן מי שהוא
יוצא וקונה דברים שהוא צריך
לשבת ממאכל ומשקה אעפ"י
שאין דרכו בכך וכל המרבה בדבר
זה הרי זה משובח
איזהו עונג זה שאמרו חכמים
שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר
ומשקה מבושם בשבת הכל לפי
ממונו של אדם וכל המרבה
בהוצאות שבת ובתיקון מאכלים
וטובים הרי זה משובח
ואם אין ידו משגת אפילו עשה
שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת
הרי זה עונג שבת ואינו חייב ל'
להצר עצמו ולשאול מאחרים ל'
כדי להרבות מאכל שבת אמרו
חכמים הראשונים עשה שבתך
חול ואל תצטרך לבריות
מי שהיה מעונג ועשיר והיו כל ימיו
כשבת צריך לשנות מאכל שבת
ממאכל חול ואם אי אפשר לשנות
משנה זמן אכילה אם היה רגיל
להקדים מאחר ואם היה רגיל ל'
לאחר יקדים חייב אדם ל'
לאכל שלש סעודות בשבת אחת
בערבית ואחת שחרית ואחת ב'
במנחה וצריך להזהר בשלש
סעודות אלו שלא יפחות כלל
ואפילו עני המתפרנס מן הצד'
הצדקה סועד שלש סעודות
ואם היה חולה מרוב האכילה או
שהיה מתענה תמיד פטור משלש ה'
סעודות וצריך לקבוע כל
סעודה משלשתן על היין ולבצוע
על שתי ככרות וכן בימים טובים
אכילת בשר ושתיית יין בש'
בשבת עינוג הוא לו והוא שהיתה
ידו משגת ואסור לקבוע ל'
סעודה על היין בשבת ובימים
טובים בשעת בית המדרש ואין
כך הוא המנהג הצדיקים מתפלל
אדם בשחרית ומוסף בבית הכנס'
ובא לביתו ומסעד סעודה שניה
והולך לבית המדרש יקרא וישנה
עד המנחה ומתפלל מנחה ואחר
כך יקבע סעודה שלישית על ה'
היין ואוכל ושותה עד מוצאי ל'
שבת אסור לו לאדם שיהלך
בערבי שבתות יותר משלש פרס
פרסאות מתחלת היום כדי שיגיע
לביתו ועוד היום רב ויכין סעודה
לשבת שהרי אין אנשי ביתו יוד'
יודעים שהיום יבא כדי להכין לו
ואין צריך לומ' אם היה מתאורח
אצל אחרים שהרי מביישין מפני
שלא הכינו להם דבר הראוי לאורח
אסור להתענות ולצעוק ה'

ולהתחנן ולבקש רחמים בשבת
ואפילו בצרה מן הצרות שהצבור
מתענין ומתריעין עליהן אין ל'
מתענין ולא מתריעין בשבת ולא
בימים טובים חוץ מעיר שהקיפוה
גוים או נהר או ספינה המטורפת
בים שמתריעין עליהן בשבת כ'
לעזור אותן ומתחננין ומבקשין
עליהן רחמים ״ אין צרין
על עיירות של גוים פחות משלש
ימים קודם השבת כדי שתתישב
דעת המלחמה עליהן ולא יהיו
מבוהלין וטרודין בשבת ומפני
זה אין מפליגין בספינה פחות מ'
משלשה ימים קודם השבת כדי
שתתישב דעתו עליו קודם הש'
השבת ולא יצטער יותר מדאי
ולדבר מצוה מפליגין אפילו בערב
שבת ופוסק עמו לשבות ואינו
שובת ״ ומצור לצידון וכיוצ'
בהן אפילו לדבר הרשות מותר
להפליג בערב שבת ״ ומקום
שנהגו שלא יפליג בערב שבת
כלל אין משגיחין ״ תשמיש
המטה מעונג שבת לפיכך עונת
תלמידי חכמים מלילי שבת ללילי
שבת ״ ומותר לבעול בתולה
לכתחלה בשבת ואין בזה לא ל'
משום חובל ולא משום עבדה ״
השבת וע"ז כל אחת משתיהן
שקולה כנגד שאר כל המצות
התורה והשבת היא האות ש'
שבין הקדוש ברוך הוא ובינינו
לעולם לפיכך כל העובר על שאר
מצות הרי הוא בכלל רשעי ישר'
אבל מחלל שבת בפרהסיא הרי
הוא כעובד ע"ז ושניהם כגוים
לכל דבריהם ״ לפיכך משבח
הנביא ואו' אשרי אנוש יעשה
זאת ובן אדם יחזיק בה כל שומר
שבת מחללו וגו' ״ וכל השומר
השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה
כפי כחו כבר מפורש בקבלה שכ'
בעולם הזה יותר על השכר העתו'
לעולם הבא שנ' אז תתענג על יי'
והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתי'
נחלת יעקב אביך כי פי יי' דבר ״

הלכות עירובין

מצות
עשה אחת והיא מדברי סופרים
ומנינה מן המנין ״ ובאור
מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

חצר
שיש בה שכנים הרבה כל אחד
והם בביתו דין תורה הוא שיהיו
כולן מותרין לטלטל בכל החצר מן
הבתים לחצר ומן החצר לבתים
ומפני שכל החצר רשות היחיד
אחד שמותר לטלטל בכולה וכן כ'
הדין במבוי שיש לו לחי או קורה
שיהיו כל בני מבוי מותר לטלטל ב'
בכולו מחצרות למבוי וממבוי לח'
לחצרות שכל המבוי רשות היחיד
הוא וכן הדין במדינה שהיא מוק'
מוקפת חומה גבוה עשרה טפח
שיש לה דלתות וננעלות בלילה כ'
שכלה רשות היחיד זהו רשות כ'
דין תורה ״ אבל מדברי סופרי'
אסור לשכנים לטלטל ברשות הי'
היחיד שיש בה חלוקה בדיורין כ'
עד שיתערבו כל השכנים כלם כ'
מערב שבת אחד חצר ואחד מ'
מבוי ואחד המדינה ודבר זה ת'
תקנת שלמה ובית דינו הוא ״
וכן יושבי אהלים או סוכות או
מחנה שהקיפוה מחיצה אין מטל'
מטלטלין מאהל לאהל עד שית'
שיתערבו כלן ״ אבל שיירה
שהקיפה מחיצה אין צריכין כ'
לערב אלא מטלטלין מאהל לאהל
בלא ערוב לפי שהן כמו מעורבין
ואין אותן אהלים קבועין להן ומ'
ומפני מה תקן שלמה דבר זה כדי
שלא יטעו העם ויאמרו כשם ש'
שמותר להוציא מן החצרות לר'
לרחובות המדינה ושווקיה ולה'
ולהכניס מהן לחצרות כך מותר
להוציא מן המדינות לשדות ולהכנס
מן השדה למדינה ויחשבו שה'
שהשווקים והרחובות הואיל
והן רשות לכל הרי הן כשדות
וכמדברות ויאמרו שהחצרות
בלבד הן רשות היחיד וידמו שאין
ההוצאה מלאכה שמותר להוציא
ולהכניס מרשות היחיד לרשות
הרבים ״ לפיכך תקן שכל
רשות היחיד שיתחלק בדיורין כ'
ויחד כל אחד ואחד בה רשות
לעצמו ושיור ממנה מקום כ'
שרשות כלן שוה בו כגון כ'
חצר לבתים שנחשוב אותו המ'
המקום שיד כלם שוה בו כאלו
הוא רשות הרבים ונחשוב כל מ'
מקום ומקום שיחד כל אחד כ'
ואחד מן השכנים בחלקו לעצמו
בלבד שהוא רשות היחיד ויהיה
אסור להוציא מרשות שחלק לו
לעצמו לרשות שיד כולן שוה בו
כמו שאין מוציאין מרשות היחי'
לרשות הרבים אלא ישתמש כל
אחד ברשות שחלק לעצמו בלבד
עד שיערבו כולן שהכל רשות כ'
היחיד ״ ומה הוא העירוב הזה
הוא שיתערבו במזון אחד ש'

שמניחין אותו מערב שבת כלומ'
שכולנו מעורבין ואוכל אחד
לכולנו ואין כל אחד ממנו חולק ל'
רשות לעצמו אלא כשם שיד כולנ'
שוה במקום זה שנשאר לכולנו
כך יד כולנו שוה בכל מקום שׁ'
שיש לכל אחד ואחד לעצמו וה'
והרי כולנו רשות אחת ומעשה
זה אין יבואו לטעות ולדמות שׁ'
שמותר להוציא ולהכניס מרשו'
היחיד לרשות הרבים ״

העירוב שעושין בחצר זה עם
זה הואיל ובני מדינה הוא הנקר'
שיתוף ואין מערבין בחצרות אלא
בפת שלמה בלבד ואפילו ככר מ'
מאפה סאה והיא פרוסה אין
מערבין בה ומערבין בפת אורז
ובפת עדשים אבל לא בפת דוחן
ושיתוף בין בפת בין בשאר אוכלין ״
בכל אוכל משתתפין חוץ
מן המים בפני עצמן או מלח בפ'
בפני עצמו וכן כמהין ופ'
ופטריות אין משתתפין בהן ל'
שאינן חשובין כאוכלין ערב מים
עם מלח נעשה מורייס ומשתתפ'
וכמה שיעור האוכל שמשתתפין
בו כגרוגרת לכל אחד ואחד מבני
המבוי או מן בני המדינה והוא
שיהיו שמונה עשר או פחות
אבל אם היו מרובין על זה שיע'
שיעורו שתי סעודות שהן כש'
כשמונה עשר גרוגרות שהן כמ'
כששה בצים בינוניות ואפילו היו
המשתתפין אלפים ורבבות שתי
סעודות לכלן ״ כל אוכל
שהוא נאכל כמות שהוא כגון פת
ומיני בשר חי וכיוצא בו ל'
שיעורו מזון שתי סעודות וכל
שהוא לפתן ודרך העם לאכול בו פ'

פת כגון יין מבושל ובשר צלי
וחומץ ומורייס וזתים ובצלים
שיעורו כדי לאכול בו שתי סעוד' ״
נשתתפו ביין חי שיעורו
שתי רביעיות לכולן וכן בשכר
שתי רביעיות בינים שתים ומש'
ומשתתפין בהן ואפילו הן חמוצ'
רמונים שתים אתרוג אחד אגוזי'
חמשה אפרסקין חמשה ליטרין
ירק בין חי בין שלוק ואם היה
בשיל ולא בשיל אין מערבין בו ל'
לפי שאינו ראוי לאכילה ״
עוכלא תבלין קב תמרים קב ג'
גרוגרות מנה דבילה קב תפוחים
כשות מלא היד חזרת ליטרין ל'
ותמרדין הרי הן כשאר ירק ומע'
ומערבין בהן עולשין אין מע'
מערבין בהן אלא אם כן הכמישו
ונעשה אוכל כל עלה מהן זרת
אבל פחות מכאן אינו אוכל וכל
אלו הדברים שנתן הן ולפיכך
נתנו בהן שיעורין וכן כל כיוצא
בהן וכל השיעורין מצטרפין
לשיעור השתוף ליטרין האמור'
בכל מקום אלא שתי רביעיות ״
ועוכלא חצי רביעית ומנה ה'
האמו' בכל מקום מאה דינר והדינר
שש מעין והמעה משקל שש
עשרה שעורות ״ והסלע ארבע
דינרין והרביעית מן המים או מן
היין משקל שבעה עשר דינר
וחצי דינר בקירוב נמצאת הליטר'
משקל חמשה ושלשים דינר
והעוכלא משקל תשעה עשר
דינר פחות רביעית ״ סאה
האמורה בכל מקום ששת קבין
והקב ארבעת לוגין והלוג ארבעת
רביעיות וכבר בארנו מדת רביע'
ומשקלה ואלו השיעורין שאומ'

צריך לזכור אותן תמיד ״ אוכל
שהוא מותר באכילה לזה אע"פ
שהוא אסור לזה המערב הרי
זה מערב בו ומשתתף בו כיצד
הרי הנזיר ביין וישר' בתרומה ״
וכן הנודר ממאכל זה או
שנשבע שלא יאכלנו מערב בו
ומשתתף בו שהרי אינו ראוי ל'
לזה הרי הוא ראוי לאחר ״ אוכל
דבר האיסור לכל כגון טבל ואפילו
של דברי סופרים וכן מעשר
ראשון שלא נטלה תרומתו ל'
כהונה וכן מעשר שני והקד'
והקדש שלא נפדו כהלכה אין
מערבין ואין משתתפין בהן
אבל מערבין ומשתתפין בדמאי
מפני שראוי לעניים ובמעשר
שני והקדש שנפדו אע"פ שלא
נתן את החומש שאין החומש
מעכב ומערבין במעשר שני
בירושלם מפני שהוא ראוי ל'
שם לאכילה אבל לא בגבולין ״
כיצד מערבין בחצרות
גובין חלה אחת שלמה מכל
בית ובית ומניחין הכל בכלי בבית
אחד מבתי החצר ואפילו בבית
התבן או בבית האוצר אבל אם
נתנו בבית שער של יחיד או ל'
באכסדרה או במרפסת או בבית
שאין בו ארבע אמות על ארבע
אמות אינו עירוב ״
וכשגובין העירוב מברך ברוך
אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר
קדשנו במצותיו וצונו על מצות
עירוב ״ ואומ' בעירוב זה ל'
יהיה מותר לכל בני החצר להו'
להוציא ולהכניס מבית לבית ל'
בשבת ״ ויש לקטן לגבות על בני
חצרות ובית שמניחין בו עירוב

ואינו צריך ליתן את הפת ואם היו רצוין להניח בו אין משנין אותו
מפני דרכי שלום וכיצד
משתתפין במבוי גובה אוכל כג'
כגרוגרת מכל אחד ואחד או פחות
מכגרוגרת אם היו מרובין ומניח
הכל בכלי אחד בחצר מחצרות
המבוי או בבית מן הבתים שבאו'
בית קטן או מכסדרה או מפס'
הרי זה שתוף ואם הניחו בו
באויר המבוי אינו שתוף ואם
הניח הפת בחצר צריך להגביה
הכלי מן הקרקע טפח כדי שיהיו
נכר ומברך על מצות עירוב ואומ'
בזה השתוף יהיה מותר לכל בני
המבוי להוציא ולהכניס מחצרות
למבוי בשבת חולקו את
העירוב או השתוף אע"פ שהוא
בבית אינו עירוב אבל אם מלאו
את הפת מן העירוב ונשאר ממנו
מעט והניחוהו בכלי אחר מותר
המשתתפין במבוי צריכין
לערב בחצרות כדי שלא לשכח
התינוקות תורת ערוב שהרי כל
אין התנוקות מכירין בפת
בני חבורה שהיו מסובין כל
בבית וקדש עליהן היום פת שעל
השולחן סומכין עליה משום ער'
ערובי חצרות ואם רצו לסמוך כל
עליה משום שתוף סומכין אע"פ
שהן מסובין בחצר לקח
אחת מבני חצר פת אחת ואומ'
הרי זה לכל בני החצר או לכל כל
שתי סעודות ואמו' הרי זה לכל כל
בני המבוי אינו צריך לגבות מכל
אחד ואחד אבל צריך לזכות להן
בו על ידי אחר ויש לו לזכות להן
על ידי בנו ובתו הגדולים ועל
ידי עבדו ושפחתו העברים
ועל ידי אשתו אבל לא על ידי בנו
ובתו הקטנים ולא על ידי עבדו
ושפחתו הכנענים מפני שידן
כידו וכן יש לו לזכות
להן על ידי עבדו ושפחתו העבר'
אע"פ שהן קטנים שהקטן זוכה
לאחרים בדבר שהוא מדברי סו'
סופרים ואינו צריך להודיע לבני
החצר או לבני המבוי שהרי זכה
להן ועירב להן ושזכות הוא להן
וזוכין לאדם שלא בפניו
אין מערבין ואין משתתפין אלא
מבעוד יום ומערבין ערובי חצ'
חצרות ושתופי מבואות בין כל
השמשות אע"פ שהוא ספק מן
היום וספק מן הלילה ולעולם כל
צריך שיהיה הערוב או השתוף
מצוי ואפשר לאוכלו כל בין הש'
השמשות לפיכך אם כלה עליו גו'
או אבד או נשרף או שהיה תב'
תרומה ונטמאת מבעוד יום כל
אינו ערוב משחשכה הרי זה
ערוב ואם ספק הרי זה עירוב
שספק הערוב כשר
נתן הערוב או השתוף במגדל
ונעל עליו ואבד המפתח קודם
שחשיכה אם אי אפשר לו להוצי'
הערוב אלא אם כן עשה מלאכה
בין השמשות הרי זה כמי שאבד
ואינו ערוב שהרי אי אפשר לה'
לאוכלו הפריש תרומות ומעשר
או תרומה גדולה ותתנה עליה
שלא תהיה תרומה עד שתחשך
אין מערבין בה שעדיין היא טבל
בין השמשות וצריך שתהיה סע'
סעודה הראויה מבעוד יום

פרק שני

אנשי החצר

שנתערבו כלן חוץ מאחד והן ג
שלא ערב שלאחיהן בין מזיד בין
שוגג הרי זה אוסר עליהן ואוסר
לכלן להוציא מבתיהם לחצר
ומחצר לבתיהם אבל לביתו אסור
בטל להן רשות ביתו ורשות הח'
חברו הרי כולן מותרין הן
מותרין מפני שערבו והרי בטל
להן רשות ביתו וחצרו וגם הוא
מותר מפני שלא נשאר לו רשות
והרי הוא כאורח אצלם והאורח
אינו אוסר המבטל רשותו
סתם רשות חצרו ביטל רשות כל
ביתו לא בטל והמבטל רשותו כל
לבני חצר צריך לבטל כל אחד ואח'
בפירוש ויאמ' רשותי מבוטלת לך
ולך כל והיורש מבטל רשות אע"פ
שאות מורישו כשבת שהיורש
תחת מורישו הוא קם לכל דבר
ובטול רשות בשבת מותר לכתח'
לכתחלה נטלו את המערבין
רשותן לזה שלא עירב הוא מותר
שהרי נשאר לבדו והן אוסרין
שלא נשאר להן רשות ואין אומ'
יהיו כאורחין אצלו שאין רבים
אורחין אצל יחיד היו אלו
שלא ערבו שנים או יתר אם
בטלו רשותן למערבין המערבין
מותרין ואלו שלא ערבו אוסרין
ואין המערבין יכולין לבטל
רשותם לשנים שלא ערבו שכל
אחד מהן אוסר על חברו ואפי'
חזר האחד שלא ערב ובטל
רשותו לאחד שלא ערב שבש'
שבשעה שבטלו לו המערבין
היו אוסרין היה אחד שעירב
אינו מבטל רשותו לאחד שלא
עירב אבל אותו שלא ערב מבטל
רשותו לאחד שערב

כשם שבעל הבית זה מבטל רשו
רשותו לבעל הבית הזה בחצר
אחרת כך מבטלין מחצר לחצר
וחוזרין ומבטלין כיצד שנים
ששרויין בחצר ולא ערבו אחד
מהם מבטל רשותו לשני והשני
ומשתמש בכל החצר וחוזר
השני ומבטל לראשון ומוציא
ומטלטל ברשותו שבטל לו וכן עד
כמה פעמים ויש ביטול רשות
בחרבה כדרך שהוא בחצר ״

מי שבטל רשותו וחזר
וטלטל ברשות שבטל אם במזיד
הוציא הרי זה אוסר עליהן של
שהרי לא עקר בטולו ואם בשוגג
הוציא אינו מוסר שהרי עקר
בבטולו ״ בד״א שלא קדמו
והחזיקו אותן שבטלו להם אבל
אם קדמו והחזיקו והוציאו אם
חזר הוא והוציא בין בשוגג בין
במזיד אינו אוסר עליהן ״
שני בתים בשני צדי רשות הרבים
והקיפום גוים מחיצה לשבת
אין מבטלין זה לזה הואיל ואי
אפשר להם לערב מאמש ״
אחד מבני חצר שמת והניח רש
רשותו לאחד מן השוק אם מת
מבעוד יום הרי היורש שאינו
מבני חצר אוסר עליהן ״ ואם
משחשכה אינו אוסר עליהן ״
אחד מן השוק שמת והניח
רשותו לאחד מבני חצר אם מת
מבעוד יום מת אינו אוסר שהרי
כולן מערבין ואם משחשכה
אוסר עליהן עד שיבטל להן רשו
רשות מורישו ״ ישר׳ וגר
ששרויין בחצר אחת ומת הגר
מבעוד יום אעפ״י שלא החזיק ישר׳
אחר בנכסיו אוסר עד שיבטל ״

שהרי הוא כיורש ואם מת הגר
משחשכה אעפ״י שהחזיק ישראל
אחר בנכסיו אינו אוסר עליו של
שאלו בהתרו הראשון הוא עומד ״
ישר׳ הדר עם הנכרי או ל
עם גר תושב בחצר אינו אוסר
עליו שדירת הגוי אינה דירה
אלא כבהמה הוא חשוב ״
ואם היו שני ישראלים או יתר וגוי
עמהן הרי זה אוסר עליהן ודבר
זה גזירה כדי שלא ישתף גוי עם
עמהן שלא ילמדו ממעשיו ולמה
לא גזרו בישר׳ אחד וגוי אחד
מפני שאינו דבר מצוי שהרי
יפחד שלא יתיחד עמו ויהרגנו
וכבר אסרו להתיחד עם הגוי ״
שני ישר׳ וגוי אחד השוכנים
בחצר אחת וערבו הישראלים ל
לעצמן לא הועילו כלום ״ וכן אם
בטלו הישראלים זה לזה ונעשו כ
כיחיד עם הגוי לא הועילו כלום
שאין ערוב מועיל במקום גוי ו
ואין בטול רשות מועיל במקום
גוי ואין להם תקנה עד שישכרו
ממנו רשותו ויעשה כאילו הוא
אורח עמהן ״ וכן אם היו רבים ל
גוים משכירים רשותם לישראל
והישראלים מערבין ״ וישר׳ אחד
ששכר עם הגוי מערב עם שאר
הישראלים שאעפ״י שהתיר כולן ואין כל
אחד ואחד צריך לשכור מן הגוי ״
שתי חיצרות זו לפנים מ
מזה וישר׳ אחד וגוי דרין בפנ׳
בפנימית וישר׳ אחד בחיצונה
או שהיה ישר׳ וגוי בחיצונה
וישר׳ אחד בפנימית הרי זה אוס
אוסר על החיצונה עד שישכור
ממנו שהרי הגוי שני ישראלים
וגוי מצוין שם והאותר בפנימית

שוכרין מן הגוי ואפילו בשבת של
שהשכירות כביטול רשות שאינה
שכירות ודאית אלא היכר בלבד
לפיכך שוכרין מן הגוי אפילו בפחות
משוה פרוטה ואשתו של גוי שוכ׳
שלא מדעתו וכן שכירו ושמשו ל
ומשכירין שלא לדעתו ואפילו היה
שכירו או שמשו ישר׳ הרי זה מש
משכיר שלא מדעתו שאלו מן הגוי
מקום להניח בו חפציו והשאילו
הרי נשתתף עמו ברשותו ומשכים
שלא מדעתו היו לגוי שני שכירי׳
או שני שמשים או נשים רבים ל
אם השכיר אחד מהם דיו ״
שני ישראלים וגוי הדרים בחצר
אחת ושכרו מן הגוי בשבת חוזר
האחד ומבטל רשותו לשני ומותר
וכן אם מת הגוי בשבת ומבטל הי
הישר׳ האחד ויהיה מותר לטלטל ״
גוי שהשכיר מגוי אם אין
הראשון יכול להוציא הגוי השני
עד שישלים זמן שכירותו שוכרין
מזה הגוי השני שהרי נכנס תחת
הבעלים ואם יש רשות לראשון
להוציא את הגוי השוכר ממנו ב
בכל עת שירצה אם לא היה השני
עומד ושכרו ישראלים מן הרא׳
הראשון הרי אלו מותרין ״
חצר שישר׳ וגוי שרוין בהן והיו ל
חלונות פתוחות מבית ישר׳ לבית
ישר׳ זה ועשו ערוב דרך החלונות
אעפ״י שהן מותרין להוציא מבית
לבית דרך חלונות הרי הן אוסרין
מבית לבית דרך פתחים מפני הגוי
עד שישכיר שאין רבים נעשים
בערוב כיחיד במקום הגוי ״
ישר׳ שהוא מחלל שבת בפרהסיא
או שהוא עובד ע״ז הרי הוא כגוי
לכל דבריו ואין מערבין עמו ואינו

מבטל אלא שוכרין ממנו כגוי
אבל אם היה מן המינין שהן
עובדין ע"ז מין מחללין שבת
כגון צדוקין וביתוסין וכל הנ'
הכופרים בתורה שבעל פה כללו
של דבר כל מי שאינו מודה בע'
בעירוב אין שוכרין ממנו לפי
שאינו כגוי אבל מבטל הוא רשו'
רשותו כישר' הכשר וזו היא ת'
תקנתו וכן אם היה ישר' אחד
כשר וזה הצדוק בחצר הרי ל'
זה אוסר עליו עד שיבטל לו

פרק שלישי:

חלון
שבין שתי חצירות אם יש בו
ארבעה טפחים או יתר על זה
והיה קרוב מן הארץ בתוך ל'
עשרה אפילו כלו למעלה מע'
מעשרה ומקצתו בתוך עשרה
או כלו בתוך עשרה ומקצתו ל'
למעלה מעשרה או דין יושבי
חצירות לערב כלן עירוב אחד
הרשות בידו ויעשו כחצר א'
אחת ויטלטלו מזו לזו ואם רצו
מערבין שני עירובין אלו לעצמן
ואלו לעצמן ״ היה החלון פ'
פחות מארבעה או שהיה כלו
למעלה מעשרה מערבין שני
עירובין אלו לעצמן ואלו לעצמן
בד"א בחלון שבין שתי
חצירות אבל בחלון שבין שני
בתים אפילו היה למעלה מעשר'
וכן חלון שבין בית לעלייה אם
רצו מערבין עירוב אחד והוא
שיהיו ביניהן סולם והוא שיהיה
בו ארבעה על ארבעה היה החלון
עגול אם יש בו כדי לרבע ארבע
על ארבעה הרי זה כמרובע ״

כותל שבין שתי חצירות או מתכן
שבין שתי חצירות פחות מעשר'
טפחים מערבין ערוב אחד ואין
מערבין שנים היה גבוה עשרה
או יתר על כן מערבין שני עירובין
אלו לעצמן ואלו לעצמן ״ ואם
היה ביניהן סולם מכוון וסולם מכוון
הרי הן כפתח ״ ואם רצו מערבין
אחד אפילו היה סולם זקוף וסמוך
לכותל ... שהרי אין יכולין לעלות
עד שימשך ויתרחק מתחתיו ל'
מן הכותל הרי זה מתיר ואפילו
לא היה מגיע ראש הסולם לראש
הכותל אם נשאר ביניהן פחות ג'
הרי זה מתיר ומערבין אחד אם
רצו ״ היה הכותל רוחב ד'
ארבעה ועשה סולם מכוון וסולם
מכוון אעפ"י שהסולמות מרוחקין
זה מזה אם רצו מערבין אחד ״
אין ברוחב הכותל ארבעה
אם אין בין הסולמות שלשה ל'
מערבין אחד ביניהן שלשה
מערבין שנים ״ בנה מעבה
על גבי מעבה בצד הכותל אם יש
בתחתונה ארבעה ומעט אין ל'
בתחתונה ארבעה ואין בינה לבין
העליונה שלשה ומעט ואם רצו
מערבין אחד ׳ וכן במדרגות של
עץ שסמוך לכותל וכותל גבוה
שבין שתי חצירות ודיז אצלה
באמצעיתו אם נשאר מן הדיז
עד ראש הכותל פחות מעשרה
מניח סולם לפני הדיז ומערבין ל'
אחד אם רצו אבל אם הניח סולם
מעדין אחד באמצע ומערבין ל'
אחד אם רצו שהרי מן הדיז ל'
עד הארץ פחות מעשרה ומן ל'
הדיז עד ראש הכותל פחות מע'
מעשרה ״ היה הכותל

גבוה עשרים טפח צריך שיהו
דיז זה שלא יהיה בין הדיז התח'
התחתון ובין הארץ פחות מי"ד
מעשרה ״ ובין הדיז העליון
ובין ראש הכותל פחות מעשר ״
ומערבין אחד אם רצו ״
דקל שחתכו וסמכו לכותל על
הארץ מערבין אחד ואם רצו
מערב ואין צריך לקבעו בבנין
וכן הסולם כבדו קובעו ואין צ'
צריך לקבעו בבנין היו קשין ל'
מבדילין בין שתי החצירות וס'
וסולם מכוון וסולם מכוון אין מ'
מערבין אחד שהרי אין כף הרגל
עולה בסולם לפי שאין לו על מה
יסמוך ״ היה סולם באמצע
וקשין מכוון וקשין מכוון אם
רצו מערבין שנים ״ היה
אילן בצד הכותל ועשהו סולם
לכותל אם רצו מערבין אחד ול'
ואסור שבות הוא שגזרו לו שלא
יעלה באילן לא גזרו עליו בין הש'
השמשות ׳ עשה אשירה סולם
לכותל אין מערבין אחד מפני
שאסור לעלות עליה מן התורה
שהרי היא אסורה בהנייה ״
כותל שגבוה עשרה ובא ומ'
למעטו כדי לערב עירוב אחד
אם יש באורך המיעוט עשר'
טפחים מערבין אחד ״
סתר מן צת הכותל עד שנתמעט
מעשרה צרו הקצר נתמן אותו
לחצר אחרת ושיור הכותל הג'
הגבוה שביניהן אם היתה הפ'
הפרצה עד עשר אמות מער'
מערבין שני עירובין ואם רצו ל'
מערבין אחד מפני שהיו כפתח
ואם היתה יתר מעשר מערבין
ערוב אחד ואין מערבין שני

עירובין ׃ היתה הפירצה פחות
מעשרה והשלימה ליתר מעשר
חוקק בכותל גבוה עשרה טפחי'
ומערבין ערוב אחד ואם בא לה'
לפרוץ לכתחלה פירצה יתר מעשר
בכל הכותל צריך להיות גבוה הכ'
הפירצה מלא קומתו ׃ חריץ
שבין שתי חצירות עמוק עשרה
ורחב ארבעה או יתר מערבין שני
ערובין פחות מכאן מערבין אחד
ואין מערבין שנים ואם מיעטו
עומקו בעפר או בצרורות מערב'
אחד ואין מערבין שנים שסתם
עפר וצרורות בחריץ מבטלין הן
ואפי' אם מלאהו תבן או קש אינו
ממעטין עד שיבטלו ׃ וכן אם
מיעט רחבו בלוח או בקנה של'
שהושיטו באורך על החריץ הר'
מערבין אחד ואין מערבין שנים
וכל דבר המיטלטל בשבת כגון לוח ו'
וסל אין ממעטין בו אלא אם חב'
חברו בארץ חבור שאפשר לשו'
לשומטו עד שיחפר בדקר ׃
נתן לוח שרוחב ארבעה טפחים
על רוחב החריץ מערבין אחד
ואם רצו מערבין שנים ׃ וכן
שני גזוזטראות זו כנגד זו אם
הושיט לוח שרוחב ארבעה טפ'
טפחים מזו לזו מערבין ערוב אח'
ואם רצו מערבין שני ערובין אלו
לעצמן ואלו לעצמן ׃ היו זו
בצד זו ואינן בשוה אלא אחת למע'
מחברתה אם יש ביניהן פחות מ'
משלשה טפחים הרי זו כגזוזטר'
אחת ואם יש ביניהן שלשה או
יתר מערבין אלו לעצמן ואלו לע'
לעצמן ׃ כותל שבין שתי
חצירות שהוא רחב ארבעה והוא
גבוה מעשרה טפחים מחצר זו

ושוה לקרקע חצר שנייה נותנין ל'
רחבו לבני החצר שהוא שוה להן
ויחשב מחצרם הואיל ותשמישו
בנחת לאלו ותשמישו בקושי ל'
לאלו נותנין אותו לאלו שתשמישו
בנחת ׃ וכן חצר שבין שתי
חצירות עמוק עשרה טפחים מצד
חצר זו ושוה לקרקע חצר שניה
נותנין לחצר שהוא שוה לה מפנ'
שתשמישו נחת לזה קש וקשה
לזה נותנין אותו לזה שתשמישו
בנחת ׃ היה הכותל שבין שתי
חצירות נמוך מחצר העליונה וגבוה
מחצר התחתונה שמעוה בני ה'
העליונה משתמשין בעביו על ידי
שלשול ובני התחתונה על ידי זריק'
שניהם אסורין עד שיתערבו של'
שאינן ערוב אחד ואפי' אם לא עירבו
אין מכניסין ומעבי הכותל זה לב'
לבתים ואין מוציאין מן הבתים לע'
לעביו ׃ שני בתים שביניהן
חורבה שהיא רשות היחיד ואם
יכולין שניהן להשתמש בחורבה
על ידי זריקה אוסרין זה על זה
ואם היה תשמישה לזה בנחת
ולאחרת אינו יכול לזרוק לתחוי
לה מפני שהיא עמוקה הרי זה
שהיה לו בנחת להשתמש בה על
ידי זריקה כל גגות העיר אע"פ שזה
גבוה וזה נמוך עם כל החצירות ש'
ועם כל הקרפיפות שהוקפו שלא
לשם דירה שהן כל אחד מהן יתר
על בית סאתים עם עבי הכתלים
שבין החצירות עם המבואות ש'
שיש להן לחי או קורה כולן רשות
אחת הן ומטלטלין בכולן בלא ערוב ׃
כלים ששבתו בתוכן אפי' לא ע'
כלים ששבתו בתוך הבית אלא א'
אם כן ערבו ׃ כיצד כלי ששבת

בתוך החצר בין ערבו אנשי חצר
בין לא ערבו מותר להעלותו מן הגג
לחצר זו לראש הכותל ומן הגג ל'
לגג אחר הסמוך לו ואפילו גבוה
ממנו כל שהוא או נמוך מן הגג
האחר לחצר שניה ומשניה לגג
שלישית ומגג שלישי לחבירו ומן
חבירו לגג רביעי עד שיעבירנו
כל המדינה כולה דרך גגות וחצי'
וקרפפות או דרך חצירות וקרפ'
וקרפפות או דרך שלשתן מזה
לזה ובלבד שלא יכנס כלי זה לבית
מן הבתים אלא אם כן ערבו כל
אנשי המקומות האלו ערוב אחד ׃
וכן אם שבת הכלי בבית
והוציאו לחצר לא יעבירנו לחצר
אחרת או לגג אחר או לראש הכ'
הכותל או לקרפף אלא אם כן ע'
ערבו כל אנשי המקומות שמע'
שמעבירין בהן כלי זה בערוב אחד ׃
בור שבין שתי חצירות
אין ממלאין ממנו בשבת אלא א'
אם כן עשו לו מחיצה גבוה עש'
עשרה טפחים כדי שלא יהיו כל
אחד ואחד מרשות חבירו ׃
והיכן מעמידין את המחיצה
אם היתה למעלה מן המים צריך
שיהיה הטפח מן המחיצה יורד
בתוך המים ואם היתה המחיצה
כלה בתוך המים צריך שיהיה ה'
הטפח יוצא למעלה מן המים
כדי שתהיה נכרת רשות זה מרש'
ומרשות זה ׃ וכן אם עשו ע'
על הבור קורה רחבה ארבעה
טפחים זה ממלא מצד הקורה
וזה ממלא מצדה האחר וכאילו
הבדילה חלק זה מחלק זה ואע"פ
שהמים מעורבין ולמה קל הוא
שהקלו במים ׃ בור שבאמצע

ומעיד שכ'
כגגות כו'
רו כות ה'
הכסוי כן
כ כתי תי'
תניינו כת
כתשוב רב
שמשון כמ
עו מה"לם
שמת

כשמו ור
יהודה ׃
והוא טב
ומר הלכ
כר שמו
שמשון ׃
והוא של
עירבו

השביל בין שני כתלי חצרות אע"פ
שהיה מופלגת מכותל זה ארבעה
טפחים ומכותל זה ארבעה טפחי'
שביהם ממלאין ממנה ואין צ'
צריכין להוציא זיזין על גבה ש'
שאין אדם אוסר על חבירו דרך
אויר ״ חצר קטנה שנפרצה
במלואה לחצר גדולה ובמקצתה
אנשי גדולה מערבין לעצמן ש'
ומותרין שהרי כשיור להן פסין
מכאן ומכאן ואנשי קטנה אס'
אוסרין להוציא מבתיהן לחצר
שלהן עד שיערבו עם בני הגד'
הגדולה עירוב אחד שדיורין ש'
של גדולה חשובין בקטנה ואין
דיורי קטנה חשובין בגדולה ״
שתי חצרות שערבו ע'
עירוב אחת דרך הפתח שביניהן
או דרך החלון שנסתם הפתח
או החלון בשבת כל אחת ואחת
מותרת לעצמה הואיל והותרה
מקצת שבת הותרה כולה ״
וכן שתי חצרות שערבה
זו לעצמה וזו לעצמה ונפל כ'
כותל שביניהן בשבת אלו מותרין
לעצמן ומטלטלין ומוציאין מב'
מבתיהן עד עיקר המחיצה ואלו
מטלטלין עד עיקר המחיצה ש'
הואיל והותרה מקצת שבת הו'
הותרה כולה ואע"פ שנתוספו ש'
הדיורין שהדיורין המותרין בשבת
אינן אוסרין ״

פרק רביעי

אנשי
חצר שהיו כולן אוכלין על שולחן
אחד תמיד אע"פ שכל אחד ואחד
יש לו בית בפני עצמו אין צריכין
עירוב מפני שהן כאנשי בית א'
אחד וכשם שאין אשתו של אדם
ובניו ובני ביתו ועבדיו אוסרין
עליו ואינו צריך לערב עמהן ש'
כך אלו כולן כאנשי בית אחד הן
מפני שהן כולן סומכין על שולחן
אחד ״ ואם צריכין לעשות
עירוב עם אנשי חצר אחרת ע'
עירוב אחד לכולן ופת אחד בלבד
מוליכין לאותו מקום שמערבין
בו ואם היה העירוב בין אצלן
אינן צריכין לערב במה הבית ש'
שמניחין בו העירוב שאינו צריך
ליתן הפת שכל אלו הבתים כבית
אחד הן חשובין ״ וכן אנשי
החצר שערבו נעשו כולן כבית ש'
אחד ואם צריכין לערב עם חצר
שניה ככר אחד בלבד הוא שמוליכ'
שמוליכין על ידי כולן למקום שמ'
שמערבין בו ואם היה עירוב בין
אצלן אינן צריכין ליתן פת ״
חמשה שגבו את העירוב וב'
להוליכו למקום שמניחין בו את
העירוב כשהן מוליכין אינן צריכ'
להוליך על ידי חמשתן אלא ככר
אחד שכיון שגבו כולן נעשו כ'
כאנשי בית אחד ״ היה רבו
הרב ותלמידו שהן שרוין בחצר
אינן צריכין לערב מפני שהן כבית
אחד ואע"פ שפעמים אוכלין על
שולחן אחד ופעמים אינן אוכלין
הרי הן כבית אחד ״ היה אחין
שכל אחד מהן יש לו בית בפני
עצמו ואינן סומכין על שולחן ש'
אביהן וכן המשים והעבדים ש'
שאינן סומכין על שולחן בעלן ש'
או רבן תמיד אבל אוכלין הן על
שולחנן בשכר מלאכה שעושין
לו או במתנה ואינם יודעים מה
שסועד אצל חבירו שבעיר מה
אין עמהן דיורין אחרים בחצר
אינן צריכין לערב ואם ערבו עם
חצר אחרת עירוב אחד לכולן ואם
בין העירוב אצלן אינן נותנין פת
ואם היו דיורין עמהן בחצר פת
לכל אחד ואחד כשיור אנשי החצר
מפני שאינן סומכין על שולחן ש'
אחד תמיד ״ חמש חבורות
ששבתו בטרקלין אחד אם היה
מפסיק בין כל חבורה וחבורה מח'
מחיצה המגעת לתקרה כל חבורה
מחיצה המגעת מהן כאילו הן ש'
בחדר בפני עצמה או בעליה בפני
עצמה לפיכך צריכין פת מכל
חבורה וחבורה ואם אין המחיצו'
מגיעות לתקרה ככר אחת שכולן
כאנשי בית אחד הן חשובין ״
מי שהיה לו בחצר חבירו בית ש'
שער שהרבים דורסין בו או אכ'
אכסדרה או מרפסת או בית הבקר
או בית התבן או בית העצים או
אוצר הרי זה אינו אוסר עליו
עד שיהיה לו עמו בחצר מקום
דירה שהוא סומך עליו ואוכל בו
פתו ואחר כך יהיה אוסר
עליו עד שיתערב עמו אבל מקום
לינה אינו אוסר לפי שאינו מקום
דירה ״ עשרה בתים זו לפני
מזו הבית הפנימי והשני לו שהם
נותנין העירוב והשמונה בתים ש'
החיצונים אינן נותנין את העירוב
הואיל ורבים דורסין בהן הרי הן ל'
כבית שער והדר בבית שער אינו
אוסר אבל התשיעי אין דורסין ל'
בו רבים אלא יחיד לפיכך אוסר עד
שיתן עירובו ״ שתי חצרות
וביניהן שלשה בתים פתוחות זו
לזו ופתוחות לחצרות והביאו בני
החצר זו עירוב דרך הבית הפתוח

להן והניחוהו בבית האמצעי וכן
הביאו בני חצר אחרת ערובן דרך
הבית הפתוח להן והניחוהו בבית
האמצעי אותן השלשה בתים ל'
אין צריכין ליתן את הפת האמצע'
מפני שהניחו בו העירוב והשנים
שמיצרין מפני שכל אחד מהם
בית שער לאנשי חצר ״
שתי חצירות ושני בתים פתוחי'
זה לזה והביאו אלו ערובין דרך
הבית הפתוח להן והניחוהו בבית
שני הסמוך לחצר אחרת והביאו
אלו ערובן דרך הפתח הסמוך
להם והניחוהו בבית אחר שתיהן
לא קנו ערוב של אחד מהן ה'ז
הניחה ערובה בבית שער של ס'
חצר אחרת ״ אחד מבני הח'
החצר שהיה גוסס אע״פ שאינו
יכול לחיות בו ביום הרי זה אוסר
על בני החצר עד שיזכו לו בפת'
ויערבו עליו וכן קטן אע״פ
שאינו יכול לאכ' בכזית הרי זה
אוסר עד שיערבו עליו ׳ אבל
היורה אינו אוסר עליו כמו ל'
שבורני ״ אחד מבני
חצר שהניח ביתו ושבת בחצר
אחרת אפילו היתה סמוכה לה
לחצרו אם הסיח מלבו ואין דעתו
לחזור לביתו בשבת הרי זה אינו
אוסר עליהן ׳ בד״א בישר' אבל בגוי
אפילו הלך לשבות בעיר אחרת
אוסר עליהן עד שישכרו ממנו ל'
מחזקינן שהרי אפשר שיבוא ל'
בשבת ״ בעל החצר ששכר
מבתי חצרו לאחרים והניח לו ל'
כלים או מיני סחורה בכל בית ואחד
נעשו הכל כאורחין אצלו בד״א ל'
כשהניח שם דבר שאיסור לטלטלו
בשבת כגון טבל ומעשרות אבל

אם נשאר בכל בית ואחד כלים שמן
שמותר לטלטלן הרי אלו ואיפשר
שיצאייום היום ולא ישאר שם ל'
תפישת יד הרי אלו אוסרין עליו ל'
עד שיערבו ״ אנשי חצר
ששכחו ולא ערבו אין מוציאים
מבתים לחצר ולא מחצר לבתים
אבל מטלטלין הן כלים ששבתו
בחצר בכל החצר ובכל הנחשב
עם החצר ואם היתה מרפסת
אף עליה וערבו אנשי חצר לעצמ'
ואנשי המרפסת לעצמן ׳ אנשי
המרפסת אף אנשי העליה מטל'
מטלטלין כלים ששבתו בבתיהן
בכל המרפסת ובכל נחשב עמה ל'
אף בכל רחב העליה ובכל הנחשב
עמה ואנשי החצר מטלטלין
בכל החצר ובכל הנחשב עמה
וכן אם היה היחיד דר בחצר ויחי'
דר בעליה ושכחו ולא ערבו זה
מטלטל בכל העליה ובכל הנחשבין
עמה וזה מטלטל בכל החצר ובכל
הנחשבין עמה ״ כיצד הסלע
אף תל וכותל בו שבתוך החצר
אם אין גבוהין עשרה טפחים
הרי אלו נחשבין בין החצר ובין
המרפסת ושניהם אסורים לה'
להוציא שם כלים שבבתים ״
ואם גבוהין עשרה והיה ביניהן
ובין המרפסת פחות מארבעה
טפחים הרי אלו נחשבין עם המ'
המרפסת שהרי הן שוין לה ובני
מרפסת מותרין בהן ׳ ואם היו
רחוקין מן המרפסת ארבעה
טפחים או יתר על כן אף על פי
שגבוהין עשרה הרי אלו בכלל
החצר והמרפסת לפי שאין
אפשר להם להשתמש בהן על ל'
ידי זריקה לפיכך שניהן אסורין

להוציא שם כלי הבתים עד שיע'
שיערבו ״ היתה מעבה רחבה
ארבעה טפחים לפני המרפסת
אין המרפסת אוסרת על בני החצר
שהרי נחלקה מהן ״ זיזין
היוצאין מן הכתלים כל שהוא ל'
למטה מעשרה טפחים הרי זה
נחשב מן החצר ובני החצר מ'
משתמשין בו וכל שהוא בתוך
עשרה טפחים העליונות סמוכין
לעליה אנשי העליה משתמשין
והנשאר בין עשרה התחתונים
עד תחלת עשרה העליונים מן ל'
הזיזין היוצאין שניהן אוסרין
בו ואין משתמשין בהן כלים
שבבתים אלא אם כן ערבו ״
בור שבחצר אם היה מלא פירו'
טבלים שאסור לטלטלן בשבת
ומילא בהן הרי הוא כסלע או
תל בחצר אם גבוה עשרה והיה
סמוך למרפסת הרי הוא נחשב
עם מרפסת אם היה מלא מים
אין בני חצר ולא בני מרפסת ל'
מכניסין מהם לבתים עד שיערבו ״
שתי חצירות זו לפנים מזו
ואנשי הפנימית יוצאין ונכנסין
ועוברין על החיצונה ׳ ערבה ל'
הפנימית ולא ערבה החיצונה ל'
הפנימית מותרת החיצונה אוסר'
הפנימית מפני שערבה והחיצו'
מפני אלו שלא ערבו שעוברין
עליהן ערבה זו לעצמה וזו לע'
לעצמה זו מותרת בפני עצמה
וזו מותרת בפני עצמה ״ אבל
אין מטלטלין מזו לזו ״ שכח
אחד מן הפנימית ולא עירב
עליהן אף החיצונה אסורה מל'
מפני אלו בני הפנימית שאין ל'
עלה להן ערוב שהן עוברין עליהן ״

עשו שתיהן ערוב אחד ואם הנ׳
הניחוהו בחיצונה ושכח אחד
מהן ולא עירב בין שהיה מבני הח׳
החיצונה בין מבני הפנימית שתיהן
אסורות עד שיבטלו להן שהרי כל׳
מי שמבטלין מחצר לחצר
ואם הניחו ערובן בפנימית ושכח
אחד מבני החיצונה ולא ערבו ב׳
שתיהן אסורות עד שיבטלו להן
היה אחד דר בחצר זו ל׳
ואחד דר בחצר זו אינן צריכין
לערב אלא כל אחד מהן משתמש
בכל חצרו ואם היה גוי בפנימית
אע״פ שהוא אחד הרי הוא כרבים
ואוסר על חיצונה עד שישכור
מקומו שלש חצירות
הפתוחות זו לזו ורבים בכל חצר
מהן ערבו שתי החיצונות האמצע׳
היא מותרת עמהן והן מותרות
עמה ושתים החיצונות אסורות
זו עם זו עד שיעשו שלשתן ע׳
ערוב היה בכל חצר מהן אחד
אע״פ שרבים דורסין בחיצונה
אין צריכין לערב שכל אחד מ׳
מהן מותר במקומו היו
שנים בפנימית הראוי׳ והן יח׳
אוסרין במקומן עד שיערבו ל׳
הרי הן אוסרין על היחידים
שבאמצעית ושבחיצונה עד ה׳
שנים שבפנימית זה הכלל כל
זה אוסרת במקומה אינה א׳
אוסרת שלא במקומה ומפני ש
שעוברת עליהן שני
גזוזטראות זו למעלה מזו שהן
למעלה מן המים אע״פ שעשת כ׳
אחד מהן מחיצה גבוה עשרה
טפחים יורדת מכל אחת ואחת
ואם היו שתי הגזוזטראות
בתוך עשרה טפחים הרי אלו א׳

אוסרין למלאות עד שיערבו שתיהן
ערוב אחד מפני שהן כגזוזטרא
אחת ואם היה בין העליונה ובין
התחתונה יתר על עשרה טפחים
וערבה זו לעצמה וזו לעצמה שתי׳
מותרות למלאות לא עשתה
עליונה מחיצה ועשתה תחתונה
אף התחתונה אוסרה למלאות מפ׳
מפני רגל של בני העליונה שהן ה׳
אוסרין שעובר עליה עשתה עליונ׳
מחיצה ולא עשת התחתונה הר׳
העליונה מותרת למלאות והתחתונ׳
אסורה ואם נשתתפו בני העליונ׳
עם בני התחתונה במחיצה שעשו
שתיהן אסורות למלאות עד שי׳
שיערבו ערוב אחד
שלש דיוטות זו למעלה מזו עליונ׳
ותחתונה של אחד ואמצעית של
אחד אין ישלשל מן העליונה לת׳
לתחתונה דרך אמצעית שאין ב׳
משלשלין מרשות לרשות דרך
רשות אבל משלשל הוא מן העל׳
העליונה לתחתונה שלא דרך
אמצעית שתי דיוטות
זו כנגד זו וחצר אחת תחתיהן
ששופכין לתוכה המים לא ישפ׳
ישפכו עד שיערבו שתיהן ע׳
ערוב עשו מקצתן עוקה בחצר
לשפוך בה המים ומקצתן לא ע׳
עשו אלו שעשו עוקה כל אחת
ואחת משתיהן שופכת לעוקה
שלה ואלו שלא עשו לא ישפכו
עד שיערבו ואם עשו אלו עוקה
ועשו אלו עוקה כל אחת ואחת
משתיהן שופכת לעקה שלה אף
אע״פ שלא ערבו

פרק חמישי

אנשי מבוי שהיו ביניהן שותף
במאכל אחד לשם סחורה כגון ש׳
שקנו יין בשותפות או שמן או
דבש וכיוצא בהן אין צריכין ש׳
שתוף אחר לענין שבת אלא סומ׳
סומכין על שתוף של סחורה והוא
שיהיה המין שהן שותפין במין
אחד ובכלי אחד אבל אם היה א׳
אחד שותף לזה ביין ולאחר בשמן
או שהיה הכל יין והיה בשני כלים
הרי אלו צריכין להשתתף לענין
שבת אחד מבני מבוי ש׳
שבקש מחבירו יין או שמן קודם
השבת ולא נתן לו בטל השתוף
שהרי גלה דעתו שאינן כלן כשו׳
בשותפין שאינן מקפידין זה על
זה ואחד מבני המבוי שרגיל ל׳
להשתתף עם בני המבוי ולא נש׳
נשתתף בני מבוי נכנסין לתוך ב׳
ביתו ונוטלין ממנו שתוף בעל
כרחו ואחד מבני מבוי שאינו ב׳
רוצה להשתתף כלל עם בני המבוי
כופין אותו להשתתף עמהן
אחד מבני מבוי שהיה
לו אוצר של יין או שמן וכיוצא בהן
הרי זה מזכה ממנו מעט לכל בני
מבוי להשתתף בו ומערב בו עליהן
ואע״פ שלא הפרישו ולא ייחדו ל׳
ואלו הרי היא מעורב בזה על הרי
זה שותף חצר שיש לה שני
פתחים לשני מבואות אם נשתתפו
עם אחד מהן בלבד נאסרה מהשני
השני ואינה מותרת ומכניסה
בו לפיכך אם זכה אחד בשתוף
לכל בני המבוי ושתף עליהן צריך
להודיע לאנשי חצר זו שאינן מ׳
משתתפין אלא מדעתן שאינה
זכות להן שאסור במבוי השני הח׳
להשתתף ולא בזה ואשתו
של אדם מערבת לו שלא מדעתו

מקפידים כמ׳
מי שהיינו את
רבי יהודה את שו׳
שוא מי שמקפי׳
על עירוב אין ל׳
עירוב שעבוס
וכמ׳ הרי כון ד
דאי כמו מיעוי
לא מפסר לא
ומיתנו נהליהם
כמו ושתוף וכת׳
מהרמי לפיכך
יעי לזהי הסו
העשה עובו
שלא יערב כר׳
כרבר שמקפי׳
הו עליו כגון או
ואומרים שה׳
שהסן וכבוד
שבת כגון ש׳
שיש לו עוסק
אחת עיה או
מפוטירא וכו׳
וכויוצא כן ד׳
דכון דאי כמו
מינה לא יהיב
להו כמו העו׳
והשתוף ☆
☆

ועוד שלישי ☆
מותרת כו׳ ט׳
אליב דר׳ שמע׳
דלא כשמו לא ד׳
דאסר האמצעי׳
והשתמש כמי
כמיתין אפ׳ לר׳
שמע׳ וכן פס
ריהמ״ז ולא ומע׳
דתני טוב דש׳
רשותו הא׳ כמי
טו לית דרבנן
דאו׳ לדידהו ט׳
שלשתן אסור׳
אבל מיות דר׳ ו
שמע׳ לא מוכ׳
מוכח מתך ה׳
הבריית מי כב׳
מי כשמו והכי
על דבהא הלכ׳
מותר דרב אליב׳
דר׳ שמע׳ וכש׳
ופרת שפי׳ דר׳
ושמו לא נחלק
כמילתי דר׳ שו׳
שמעון דתנו׳
דתנויהו אות
לדידן מותר ה׳
עיהם וכן מו
מותרות עיה •
נעיר׳ עכ׳ ☆

והוא שלא יאסר לשכניו אבל אם
יאסר אינה מערבת ולא משתתפת
עליו אלא מדעתו כיצד יאסר כגון
שיאמ' איני מערב עמכם או איני
משתתף עמכם ״ נשתתפו
אנשי חצר זו עם אחד משני
המבואות אם במין אחד נשתתפו
ואפלו כלה אותו המין הרי זה עושה
שתוף אחר ומזכה להן ואינו צ'
צריך להודיעם פעם שניה ואם
בשני מינין נשתתפו נתמעט
האוכל מוסיף ומזכה ואינו צריך
להודיע ואם כלו מזכה ואינו
צריך להודיען נתוספו שכנים
בחצר זו מזכה להן וצריך להוד'
להודיען ״ נשתתפו אנשי
חצר עם בני מבוי זה מפתח זה
ועם בני המבוי השני מן הפתח
האחר מותרת עם שניהן והן
מותרין עמה ושני המבואות
אסורין זה עם זה לא עירב עם
אחד מהן אוסרת על שניהן ״
היתה חצר זו רגילה בפתח
אחד והפתח השני אינה רגילה
בו זה שרגילה לצאת ולהכנס בו
אוסר ושאינה רגילה בו אינו
אוסר ערבה עם מבוי שאינה
רגילה בו הותר המבוי האחד
לעצמו ואין צריך לערב עמה ״
ערבו בני המבוי שהיא רגי'
בו לעצמן והיא לא ערבה עמו ולא
עם המבוי האחר שאינה רגילה
בו וגם לא ערבו בני המבוי שאינה
רגילה בו דוחין אותה אצלו כדי
שלא תאסור על מבוי זה שעירב
עמו ״ חצר שיש לה פתח
למבוי ופתח אחד לבקעה או ל'
לקרפף יותר מבית סאתים חוץ
הואיל ואוסר לטלטל מחצר לאותו

קרפף אינו סומך אלא על פתח של
מבוי לפיכך אוסר על בני המבוי
עד שישתתף עמהן אבל אם היה
הקרפף בית סאתים או פחות אינו
אוסר על בני מבוי שעל פתח הא'
המיוחד לו סומך ומותר לטלטל
בכל הקרפף ״ אחד מבני מבוי
שהלך לשבות במבוי אחר אינו
אוסר עליהן וכן אחד מבני מבוי
שבנה מעזבה רחבה ארבעה טפחי'
על פתחו אינו אוסר שהרי הפקי'
חצירו ועמד מהם וחלק רשותו ״
אנשי מבוי שנשתתפו וה'
מקצתן ושכחו מקצתן ולא נשת'
נשתתפו מבטלין רשותן לאלו
שנשתתפו ודינם לענין בטול רש'
רשות כדין אנשי חצר ששכח
אחד מהן או שנים ולא ערבו
וכבר אמרנו שכל אדם עם אנשי
ביתו הסמוכין על שולחנו כאיש
אחד הן חשובין בין לערובי חצרו'
בין לשתופי מבואות ״ ומבוי
שערבו כל חצרות שבו כל חצר
וחצר בפני עצמו ואחריכן נשת'
נשתתפו כולן במבוי ששכח אחד
מבני חצר ולא ערב עם בני חצרו
לא הפסיד כלום שהרי כולן נשת'
נשתתפו ועל השתוף סומכין
ולא הצריכו לערב בחצרו עם הש'
השתוף אלא שלא לשכח התנוק'
והרי ערבו בחצרות אבל אם של'
שכח אחד ולא נשתתף אוסרין
במבוי ומותרין כל בני חצר לט'
לטלטל בחצרן שהמבוי לחצרות
כחצר לבתים ״ נשתתפו ה'
במבוי ושכחו כולן לערב בחצרות
אם אין מקפידין על פריסתן סו'
סומכין על השתוף בשבת הרא'
הראשונה ואין מתירין להן דבר

זה אלא מדוחק ״ מבוי שלא
נשתתפו בו אם ערבו חצרות עם
הבתים אין מטלטלין בו אלא בארב'
אמות ככרמלית ומאחר שערבו
חצרות עם הבתים נעשה המבוי
כאלו אין פתוח לו אלא בתים ב'
בלבד בלא חצרות לפיכך אין מט'
מטלטלין בכולו ואם לא ערבו אנ'
אנשי החצרות מטלטלין בכולו ״
כלים ששבתו בתוכו בחצר של'
שלא ערבו בה ״ גוי או צדוקי ה'
השרוי בחצר שבמבוי דינו עם
בני המבוי כדינו עם בני החצר
ששוכרין מן הגוי או מאחד מ'
מבעלי רשותו שבמבוי או מבטל
להן הצדוקי ואם היה במבוי גוי
וישר' אחד אינו צריך ודין ישר'
אחד ודין רבים שהן סומכין
על שלחן אחד דין אחד הוא ״
גוי שהיה דר במבוי אם יש לו
בחצרו פתח אחר לבקעה אינו
אוסר על בני המבוי ואפילו היה
פתח קטן ארבעה על ארבעה ואף
על פי שהוא מוציא גמלים וקרונות
דרך הפתח שבמבוי אינו אוסר
עליהן שאין דעתו אלא על פתח
המיוחד לו שהוא לבקעה ״
וכן אם היה פתח לקרפף שהוא
יתר על בית סאתים הרי זה כפתח
לבקעה ואינו אוסר עליהן ש'
שאין דעתו אלא על הפתח
המיוחד לו שהוא לבקעה היה
בית סאתים או פחות אינו סומך
עליו ואוסר עליהן עד שישכור
ממנו ״ מבוי שצדו אחד
גוים ואחד ישר' והיו חלונות
פתוחות מחצר לחצר של ישר'
וערבו כולן דרך חלונות ונעשו
שנעשו כאנשי בית אחד וא'

ושמא שני ״ פ'
קרפף · סס' · אור
ר' דאם הוקף
לדירה ואפי' בי'
סאתי' אוסר
דכיון דהוקף
לדירה הוי כבי'
ואי' עדיף כמו
מקום אחר
ואוסר כפתח
הפתח [illegible]
[illegible]
פי' כמו [illegible]
[illegible]
[illegible] סאתים
אוסר דוקא
כשלא הוקף
לדירה [illegible]
הוקף לדירה
[illegible] אוסר [illegible]
[illegible]

ומותרין להוציאו ולהכנס דרך
חלונות הרי אלו אסורין להשתמ׳
להשתמש במבוי דרך פתחים
עד שישכרו מן הגוים שאין ש׳
רבים נעשים כיחיד במקום גוי ״
כיצד משתתפין במדינה
כל חצר וחצר מערבת לעצמה
שלא לשכח התינוקות ואחר כ׳
משתתפין כל אנשי המדינה כ׳
כדרך שמשתתפין במבוי ״
ואם היתה מדינה קנין ליחיד
אפילו נעשית של רבים ומשתתפ׳
כולן שתוף אחד ״ אבל אם
היתה של רבים ויש לה שני פת׳
פתחים שהעם נכנסין בזה ויוצ׳
ויוצאין מזה אפילו נעשית של
יחיד אין מערבין את כולה אלא
מניחין מקום אחד אפילו בית אח׳
אחד בחצר אחת ומשתתפין הכ׳
השאר ויהיו אלו המשתתפין כלן
מותרין בכל המדינה חוץ מאותו
ששיירו ויהיו אותו הנשארים
מותרין במקומן בשתוף שעשו
לעצמן אם היו המשוירים רבים
ואסור לטלטל בשאר כל המדינה ״
ודבר זה משום היכר הוא
כדי שידעו שהעירוב התיר להם
לטלטל במדינה זו שרבים בוקעין
בו שהרי המקום שנשאר ולא
נשתתף עמהן אין מטלטלין בו
אלא אלו לעצמן ואלו לעצמן ״
מדינה של רבים שיש לה ל׳
פתח אחד וכולן מקום אחד מ׳
מערבין את כולה ואינה צריכה
שיור שאין הסולם שבחומה
חשוב כפתח הסתום שמצריכין
אותה שיור ״ ואע״פ שיורין פ׳
פתוחין לעיר אלא אחריהן לעיר
ופניהן לחוץ עושין אותן שיור

ומערבין את השאר ״
המזכה בשתוף לבני המדינה או
ערבו כולן ערוב אחד ואינו צריך
להודיען שזכות הוא להן ״
וכן מי ששכח ולא נשתתף עם בני
המדינה או מי שהלך לשבות בעיר
אחרת או גוי שהיה עמהן דין כ׳
הכל כדינם בחצר ובמבוי ״
מדינה שבשתתפו כל יושביה חוץ
ממבוי אחד הרי זה אוסר על כלן
ואם בנו מעבה על פתח המבוי
אינו אוסר עליהן לפיכך אין מ׳
מערבין מדינה לחציין אלא או
כלה או מבוי ובונה כל המבוי מ׳
מעבה על פתחו ואם רצה לחלוק
רשותו אזן כדי שלא יאסר על כ׳
שיור המבוי

פרק ששי

מי
שיצא מן המדינה מערב שבת
והניח מזון שתי סעודות חוץ
מן המדינה בתוך התחום וקבע
שביתתו שם אע״פ שחזר ולן
ולן בביתו נחשב אותו כאלו ש׳
שבת במקום שהניח בו שתי ס׳
סעודות וזהו הנקרא ערובי ת׳
תחומין ויש לו להלך ממקום ע׳
ערובו אלפים אמה לכל רוח לפיכך
כשהוא מהלך ממקום ערובו כ׳
לאחר אלפים אמה כנגד המדינ׳
אינו מהלך במדינה אלא עד סוף
מדתו ואם היתה המדינה כולה
מובלעת בתוך ביתו תחשוב הכ׳
המדינה כלה כארבע אמות ויש
וישלים מדתו חוצה לה ״ הרי
שהניח את ערובו ברחוק מקום
אלף אמה מביתו שבמדינה לרוח
מזרח נמצא מהלך לאחר ממקו׳

ערובו אלפים אמה למזרח ומהלך
ממקום ערובו אלפים אמה לכל
רוח ומערב אלף שמן העירוב ועד
ביתו אלף אמה ומביתו כנגד
המדינה ואינו מהלך במדינה
אלא עד סוף האלף ״ היה
מביתו עד סוף המדינה פחות מ׳
מאלף אפילו אמה אחת שנמצאו
מדתו כלתה חוץ למדינה תחשב
המדינה כלה כארבע אמות ול׳
ומהלך חוצה לה תשע מאות שנ׳
ששה ותשעים אמה תשלום כ׳
האלפים ״ לפיכך אם הניח
ערובו ברחוק אלפים מביתו ש׳
שבמדינה הפסיד את כל המדינה
כולה ומרגלו מהלך מביתו עד כ׳
ערובו אלפים אמה ומערובו כ׳
אלפים אמה עד ביתו ואינו מהלך
מביתו במדינה לרוח מערב אפילו
אמה אחת ״ המניח את
ערובו ברשות היחיד אפילו היתה
מדינה גדולה כנינוה ואפילו עד
חריבה או מערה הראויה לדיורי
מהלך את כלה וחוצה אלפים אמה
לכל רוח ״ המניח ערובו בתוך
המדינה ששבתה בה לא עשה כ׳
כלום ואין מודדין לו ממקום ע׳
ערובו אלא הרי הוא כבני המדינ׳
כולן שיש להן אלפים אמה לכל
רוח למדינה וכן אם נתן ערובו ב׳
במקומות המצטרפין לעיר שנ׳
שמודדין דרך התחום חוץ מהן
הרי זה כנותנו בתוך העיר נתן
ערובו חוץ לתחום אינו ערוב ״
אין מערבין ערובי תחומי׳
אלא לדבר מצוה כגון שהיה רוצ׳
רוצה לילך לבית האבל או למשתה
של משואין או להקביל פני רבו
או חברו שבא מן הדרך וכיוצא

[illegible marginal glosses]

[illegible notes at foot of page]

מי שהוציאוהו

באלו או מפני היראה כגון שהיה
רוצה לברוח מן הגוים או מן הל׳
הלסטים כיוצא בזה אם ערב שלא
לאחד מכל אלו אלא לדבר הרשות
הרי זה עירוב ״ כל שמשתתפי׳
בו מערבין ערובי תחומין וכל שא׳
שאין משתתפין בו אין מערבין
ערובי תחומין וכמה שיעור ע׳
ערובי תחומין מזון שתי סעודו׳
לכל אחד ואחד ואם היה לפתן ל׳
כדי לאכול בו שתי סעודות מן ל׳
הפת ״ וצריך שיהיה הוא
ועירובו במקום אחד כדי שיהיה
אפשר לאכלו בין השמשות לפי׳
כך אם נתכון לשבות ברשות הרבי׳
והניחו ברשות היחיד אינו עירוב
שאי אפשר להוציאו מרשות ל׳
היחיד לרשות הרבים בין השמש׳
אלא בעבירה ״ אבל אם נתכוון
לשבות ברשות היחיד או ברשות
הרבים והניח עירובו בכרמלית או
שנתכוון לשבות בכרמלית והניח
עירובו ברשות היחיד או ברשות
הרבים עירובו עירוב שבשעת קניית
העירוב שהוא בין השמשות ל׳
מותר להוציאו ולהכניס מכל אחת
ואחת משתי הרשויות לכרמלית
לדבר מצוה ׳ שכל דבר שהוא מ׳
מדברי סופרים לא גזרו עליו בין
השמשות במקום מצוה או במ׳
במקום הדחק נתנו במגדל ונעל ל׳
אבד המפתח אם יכול להוציאו ל׳
בלא עשיית מלאכה הרי זה עירוב
שאינו אסור לעשות בין השמשו׳
במקום מצוה אלא מלאכה ״
נתנו בראש הקורה או בקו׳
בקונדרס הנטועין מן הארץ ל׳
אינו עירוב גזרה שמא יתלוש ל׳
ואם היו תלושין ונעוצין הרי זה

עירוב ׳ כל המניח עירובו במקום ל׳
יש לו במקום עירובו ארבע אמות ״
לפיכך המניח ערובי תחומין שלו
לתוך התחום ונתגלגל העירוב ל׳
ויצא חוץ לתחום בתוך שתי אמות
הרי זה עירוב וכאלו שלא יצא מ׳
ממקומו ואם יצא חוץ לשתי א׳
אמות אינו עירוב שהרי נעשה
חוץ לתחום ומפני שאינו יכול ל׳
להגיע אל עירובו ״ נתגלגל
העירוב ויצא שתי אמות חוץ לת׳
לתחום או אבד או נשרף או שהיה
תרומה ונטמאת מבעוד יום ל׳
אינו עירוב ומשחשכה הרי זה ע׳
עירוב שקניית העירוב בין השמ׳
השמשות ואם ספק הרי זה עירוב
שספק העירוב כשר לפיכך אם ל׳
נאכל העירוב בין השמשות הרי זה
עירוב ״ אמרו לו שנים צא׳
וערב עלינו אחד עירב עליו מבעוד
יום ואחד ערב עליו בין השמשות
זה שערב עליו בין השמשות נא׳
נאכל עירובו משחשיכה שניהן
קנו עירוב שבין השמשות ספק
הוא וספק העירוב מותר ואע״פ ספק ל׳
חשיכה ספק אין חשיכה ספק
אין חשכה אין מערבין עירובי
תחומין לכתחלה ״ ואם ערב׳
הרי זה עירוב ״ נפל על
העירוב גל מבעוד יום אם יכול
להוציאו בלא עשיית מלאכה הרי
זה כשר לפי שמותר להוציאו ל׳
בין השמשות שהוא שעת קניית
העירוב ׳ ואם נפל עליו גל משחשכ׳
הרי זה עירוב ׳ ואע״פ שאי אפשר
להוציאו בלא עשיית מלאכה ל׳
ספק מבעוד יום נפל או משחשכה
הרי זה כשר שספק העירוב ל׳
כשר ״ ואם ערב בתרומה

שהיא ספק טמאה אינו עירוב
שאינה סעודה ראויה ״
וכן אם לפניו שתי ככרות של
תרומה אחת טמאה ואחת טה׳
טהורה ואינו יודע איזה היא ל׳
ומשתיהן ואמר ערובי בטהורה
בכל מקום שהיא אינו עירוב שאין
כאן סעודה הראויה לאכילה ״
אמר ככר זה היום חול
ולמחר קודש ועירב בה עירוב
שבין השמשות עדיין לא נתק׳
נתקדשה ודאי וראויה היתה ״
היום קודש ולמחר חול אין מע׳
מערבין בה שאינה ראויה עד
שתחשך וכן אם הפריש תרומה
והתנה עליה שלא תהיה תרומה
עד שתחשך אין מערבין בה ל׳
שהרי היא טבל בין השמשות
וצריך שתהיה סעודה הראויה
מבעוד יום ״ הנותן עירובו
בבית הקברות אינו עירוב לפי ל׳
שבית הקברות אסור בהנייה ״
וכן שהיה צנון בקיום העירוב
שם אחר קנייה הרי נהנה בו ב׳
נתנו בבית הפרס הרי זה עירוב
ואפילו היה כהן מפני שיכול ל׳
ליכנס שם במגדל הפורח או ש׳
שינפח ויהלך ״ רבים שרצו
להשתתף בעירובי תחומין מקב׳
מקבצין כלן עירובן שתי סעוד׳
לכל אחד ואחד ומניחין אותו ל׳
בכלי במקום שירצו ׳ ואם עשה
אחד ערוב על ידי כולן צריך לזכות
להן על ידי אחר וצריך להודיען
שאין מערבין לו לאדם ערובי ת׳
תחומין אלא לדעתו שמא אינו
רוצה לערב באותה הרוח שרצה
זה בזה ואם הודיעו מבעוד יום
אע״פ שלא רצה אלא משתחשך

לעיל דשני מש
משחשיכה כו׳ ו
וכן פרש׳ בפ״ב
[illegible]

[illegible]

הרי זה עירוב ואם לא הודיעו עד
שחשיכה אינו יוצא בו שאין ל
מערבין משתחשך ״ ט
החזקה בעירובי חצרות מזכין
על ידו עירובי תחומין וכל שאינו
בעירובי חצרות אין מזכין על ל
ידיו בעירובי תחומין ״ נותן
אדם מעה לבעל הבית כדי שיקח
לו בה פת ויערב לו בה בעירובי ת
תחומין אבל אם נתן לחנוני אין לך
ויאמ׳ לו זכי לו במעה זו
אינו עירוב ׳ ואם אמ׳ לו ערב עליו
במעה זו הרי זה לוקח בה פת אצל
אחד מן האופין ומערב עליו ואם
נתן לו כלי ואמ׳ לו תן ליבו זה אוכל
ונפה לי בן הרי זה לוקח אוכל וכ
ומערב עליו ״ מערב אדם
עירובי תחומין על ידי בנו ובתו ו
הקטנים ועל ידי עבדו ושפחתו
הכנענים בין מדעתן בין שלא מ
מדעתן לפיכך אם ערב עליו ועמד
לענין אוכלין בשל רבן אבל אינו
מערב לא על ידי בנו הגדולים ולא
על ידי עבדו ושפחתו העברים וכ
ולא על ידי אשתו אלא מדעתן ״
ח׳ ואע״פ שהן אוכלין על ש
שולחנו ואם ערב עליהם ושמעו
ושתקו ולא מיחו יוצאין בעירוב
ערב על אחת מהן וערבו הן לעצ
לעצמן אין לך מחאה גדולה מ
מזו ויוצאין בעירובי עצמן ״
קטן בן שש שנים או פחות יוצא
בעירוב אמו ואינו צריך להניח ע
עליו מזון שתי סעודות לעצמו ״
הרוצה לשלוח עירובו ביד
אחר להניחו לו במקום שהוא ל
רוצה לקבוע לו שביתתו שם
הרשות בידו וכשהוא משלחו אינו
משלחו ביד חרש שוטה וקטן

ולא ביד מי שאינו מודה במצות
עירוב ואם שלח אינו עירוב ואם
שלח ביד אחד מאלו הפסולין לה
להוליכו לאדם כשר כדי שיוליכו
הכשר ויניחנו במקום העירוב ה
הרי זה כשר ואפילו שלחו על ה
הקוף או על הפיל והוא שיהיה
עומד מרחוק עד שיראה זה ל
הפסול או הבהמה הגיעו אצל
הכשר ואמ׳ לו להוליכו ׳ וכן רבים
שנשתתפו בעירובי תחומין ל
ורצו לשלוח עירובן ביד אחר הרי
אלו משלחין ״ אחד או רבים
שאמרו לאחד ערב עלינו וערב
עליהן באיזה רוח שירצה הרי
זה עירוב ומעמידין בו שהרי לא ל
יחדו לו רוח ״ האומ׳ לחבירו
ערב לי בתמרים וערב לי בגרוגרות
בגרוגרות וערב עליו בתמרים אמ׳
לו להניח עירובי במגדל והניחו ל
בשובך ׳ בשובך והניחו במגדל
בבית והניח בעליה ׳ בעליה והניח
בבית אינו עירוב ׳ ואם לא אמר
ערב לי סתם וערב לו בין בתמרים
בין בגרוגרות בין בבית בין בעליה
הרי זה עירוב ״ כשם שמברכין
על עירובי חצרות ושיתופי מבואות
כך מברך על עירובי תחומין ואומ׳
בזה העירוב יהיה מותר לי לילך
ממקום זה אלפים אמה לכל רוח
ואם היה מערב על ידי רבים אומ׳
בזה העירוב יהיה מותר לפלו׳
ופלוני או לבני מקום פלו׳ או לבני
עיר זו להלך ממקום זה אלפים
אמה לכל רוח ״

פרק שביעי

מי
שיצא מערב שבת חוץ למדינה
ועמד במקום בתוך התחום או ל
בסופו ואמ׳ שביתתי במקום זה
וחזר לעירו ולן שם והלך למחר
מאותו מקום אלפים לכל רוח וזהו
עיקר עירובי תחומין לערב ברגליו
ולא אמרו לערב בהנחת מזון ש
שתי סעודות אלא במקום אע״פ
שלא יצא ולא עמד שם אלא הק
להקל על העשיר שלא יצא אלא ל
ישלח עירובו ביד אחר ויניחנו
לו ״ וכן אם נתכוון לקבוע
שביתתו במקום ידוע אצלו כגון
אילן או בית או גדר שהוא מכיר
מקומו ויש בינו ובינו כשחשכה
אלפים אמה או פחות והחזיק ל
בדרך והלך כדי שיגיע לאותו מ
מקום וקנה בו שביתה אע״פ ל
שלא הגיע ולא עמד שם אלא הח
החזירו חבירו ללון אצלו או שחזר
מעצמו ללון או נתעכב למחר יש
לו להלך עד מקום שנתכוון לו ל
מאותו מקום אלפים אמה לכל
רוח שכיון שגמר בלבו לקבוע
שם שביתתו והחזיק בדרך נע
נעשה כמי שעמד שם או הניח
עירובו שם ״ בד״א בעני
שאין מטריחין אותו להניח על
עירובו או ברחוק כגון מי שהיה
בא בדרך והיה ירא שמא תח
תחשך והוא שישער מן היום
כדי שיגיע לאותו מקום שקנה
שביתה קודם שתחשך אם רץ
בכל כחו ויהיה בינו ובין אותו
מקום כשתחשך אלפים אמה
או פחות אבל אם לא היה רחוק
או עני או שלא בשיעור מן היום
כדי שיגיע אפילו רץ בכל כחו
או שהיה בין המקום שנתכוון
לשבות בו ובין המקום שהוא

ט׳ יהודה
אבי רבא ז
בר מאיר ד
ואמר עיק
עיקר עוב
כשמת׳ ע
עיין שם

אר׳ רבא
מחלוקת ז
בעקורים
אבל כולו
פלוני רה
עני אין ע
עשיר לא ז
ולא כרב
חסר מאו׳
איפכ׳ והא
תני כותה
דרב נחמן
עש׳

אר׳ רב וה
והוא דרח
דרחיש ולא
ומבי ✱

עומד בו כשחשכה ״ יתר מאלפים
או שלא כיון המקום שקנה בו
שביתה הרי זה לא קנה שביתה
ברחוק מקום ואין לו אלפים אמה
לכל רוח ממקום כשהוא עומד בו
כשחשכה ״ מי שעמד
מבעוד יום ברשות היחיד וקנה
שם שביתה או שהיה בא בדרך
ונתכוון לשבות ברשות היחיד
הידועה אצלו וקבע שם שביתתו
זה מהלך את כולה וחוצה לה אלפי׳
אמה לכל רוח ואם היה רשות הי׳
היחיד זו מקום שלא הוקף לדיר׳
או תל או בקעה אם היה בית סא׳
סאתים או פחות מהלך את כולה
וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח
ואם היה יתר על בית סאתים אין
לו אלא ארבע אמות וחוצה לה
אלפים אמה לכל רוח וכן אם הי׳
הניח ערובו במקום שלא הוקף
לדירה ״ הקונה שביתה ב׳
מקום רחוק ולא סיים מקום
שביתתו לא קנה שביתה שם
כיצד היה בא בדרך ואמ׳ שביתתי
בשדה פלו׳ או בבקעה פלו׳ או ב׳
ברחוק אלף אמה או אלפים אמה
ממקומי הרי זה לא קנה שביתה
ברחוק ואין לו אלא אלפים אמה
לכל רוח ממקום שהוא עומד בו
כשחשיכה ״ אמ׳ שביתתי
תחת אילן פלו׳ או תחת סלע פלו׳
אם יש תחת אותו מקום סלע ש׳
שמונה אמות או יתר לא קנה ש׳
שביתה שהרי לא כיון מקום ש׳
שביתה ואם בא לשבות בעיקרו
בתוך ארבע אמות אלו שהוא בא׳
בארבע אמות אלו האחרות שקנה
לפיכך צריך להתכוון לשבות בע׳
בעיקרו או בארבע אמות שבדרומ׳

או שבצפונו אם היה תחתיו פחות
משמונה אמות ונתכוון לשבות ב׳
תחתיו קנה שאין שם שיעור שני
מקומות והרי מקצת מקומו מ׳
מסויים ״ היו שנים באין ב׳
בדרך אחד מהן מכיר אילן או ג׳
גדר או מקום שהוא קבוע בו ל׳
שביתה והשני אינו מכיר זה ש׳
שאינו מכיר מוסר שביתתו למכ׳
למכיר והמכיר מתכוון לשבות הו׳
וחברו במקום שהוא מכיר ״
ואנשי העיר ששלחו אחד מהן
להוליך להן עירובן למקום ידוע
והחזיק בדרך והחזירו חבירו
ולא הוליך ערובין הן לא קנו שבית׳
באותו מקום שהרי לא הונח שם
עירובן ואין להן להלך ממדינתם ב׳
אלא אלפים והוא קנה שם עירוב
שהרי הוא בא בדרך ונתכוון לשבו׳
שם והחזיק בדרך לפיכך יש לו ל׳
לאחר להלך לאותו מקום ולהלך
ממנו אלפים אמה לכל רוח ״
זה שאמ׳ שצריך הקונה שביתה
ברחוק מקום כשיחזיק לא שיצא
וילך בשדה אלא אפילו ירד מן ל׳
העליה לילך לאותו מקום וקודם
שיצא מפתח החצר החזירו חב׳
חברו הרי זה החזיק וקנה שביתתו
וכן כל הקונה שביתה ברחוק מקו׳
אינו צריך לומ׳ שביתתי במקום
פלוני אלא כיון שגמר בלבו והחזיק
בדרך כל שהוא קנה שם שביתה
ואין צריך לומר כלום מי שיצא
ברגליו ועומד במקום שקנה בו ל׳
שביתה שאינו צריך לומר כלום
אלא כיון שגמר בלבו קנה ״
התלמידים שהולכין ואוכלין בליל׳
שבת בשדות ובכרמים אצל בעלי
בתים שפתן מצויה לעוברי דרכ׳

הבאין שם ובאין ולנין בבית המדר׳
המדרש מהלכין אלפים אמה ב׳
לכל רוח מבית המדרש ולא ממקום
האכילה שאילו מצאו סעודתן ב׳
בבית המדרש לא היו יוצאין בש׳
בשדה ואין דעתן סומכת לדירה
אלא על בית מדרשם ״

פרק שמיני:

אין
מניחין שני עירובין אחד במזרח
ואחד במערב כדי שיהלך במקצ׳
היום על אחד ומשום שני הערובי׳
ובשיור היום על הערוב השני
שאין מערבין שני ערובין ליום
אחד טעה וערב לשתי רוחות כ׳
במדומה הוא שמערבין לשתי
רוחות או שאמ׳ לשנים צאו וערב׳
עליו אחד ערב עליו לצפון ואחד
ערב עליו לדרום מהלך בגבולי ב׳
שניהן ״ כיצד מהלך בגבולי
שניהן שאינו יכול להלך אלא ל׳
במקום שיש לשניהן להלך בו ל׳
נתן האחד ערובו ברחוק
אלף אמה לרוח מזרח והניח ה׳
השני מהן ברחוק חמש מאות
אמה לרוח מערב אין זה שערבו
עליו מהלך במערב אלא אלף אמה
בגבולי מי שערב עליו במזרח ולא ל׳
יהלך לו במזרח אלא אלף וחמש ב׳
מאות כגבולי מי שערב עליו במערב
לפיכך אם ערב או ערבו עליו שני
ערובין אלא אחד ברחוק אלפים
אמה למזרח ואחד ברחוק אלפים
למערב הרי זה לא יזוז ממקומו ״
מערב אדם שני ערובין ב׳
בשתי רוחות ומתנה ואומ׳ אם ל׳
יארע לדבר מצוה או נתעכבתי ל׳
לאחר ונצרכתי לרוח זו זה העירוב

הרי שאינו סומך עליו והעירוב
שברוח השנית אינו כלום. ואם
נערכתי לרוח זו השנית זה העירוב
הוא שאני סומך עליו ושברוח ה'
ראשונה אינה כלום. ואם
נערכתי לשתי הרוחות יש לי לסמ'
לסמוך על איזה עירוב שארצה
ואיזה שארצה אלך ואם לא אמר
לא דבר זה ולא נערכתי לרוח מש'
משתיהן אין שני העירובין אלו
עירוב ואינו סומך על אחת מהן
אלא הרי כבני עירו שיש אלפים
אמה לכל רוח מחוץ לחומה.
כשם שאוסר ליצאת חוץ
לתחום בשבת כך אוסר ביום טוב
וביום הכפורים לפיכך מערבין
עירובי חצרות ומשתתפין במבו'
במבואות ליום הכפורים בשבת
ומערבין עירובי תחומין ליום ה'
הכפורים ולימים טובים כדרך ש'
שמערבין לשבת. יום טוב
שחל להיות סמוך לשבת בין ל'
מלפניה בין מלאחריה או שני
ימים טובים של גליות יש לו לה'
לערב שני עירובין לשתי רוחות
וסומך על איזה מהן שירצה
ליום הראשון ועל העירוב שברוח
השניה ליום השני או מערב ע'
עירוב אחד לרוח אחת וסומך
עליו לאחד משני הימים וביום הש'
השני יהיה כבני העיר וכאילו לא
עשה עירוב ויש לו אלפים אמה
לכל רוח בד"א בשני ימים טובים
של גליות אבל בשני ימים טובים
של ראש השנה הרי הן כיום אח'
אחד ואינו מערב לשני הימים
אלא לרוח אחת. וכן
מתנה אדם על עירובין ואומר ל'
עירובי לשבת זו אבל לא לשבת
אחרת. לשבת אחרת אבל לא לשב'
זו. לשבתות אבל לא לימים טובים
לימים טובים לא לשבתות.
אמ' לחמשה הרבה מערבין ע'
איזה מכם שארצה ארצה ילך
לא רציתי לא ילך אע"פ שרצה מש'
משחשיכה ילך שהוא מדברי ס'
סופרים יש בו ברירה. וכן
המערב לשבתות של כל השנה
ואמ' רציתי אלך לא רציתי לא א'
רציתי לא אלך אלא אהיה כבני
עירי כל שבת שירצה ילך אע"פ
שרצה משתחשך.
המערב לשני ימים טובים של גל'
או לשבת ויום טוב אע"פ שהוא ל'
עירוב אחד לרוח אחד לשני הימי'
צריך שיהיה העירוב בקיומו מ'
מעוני בליל ראשון ובליל שני ב' בין
השמשות. כיצד הוא עושה מוליכ'
בערב יום טוב או בערב שבת ומ'
ומחשיך עליו ונוטלו בידו וכיוצא
יום היה לא יום טוב ומפני שהן ש'
שתי קדושות ואינן כיום אחד
כדי שבג' מליל ראשון קנה העירו'
לשני הימים ואכל העירוב בראש'
בראשון קנה עירוב לראשון ואי'
ואין לו עירוב לשני. ערב ברגליו
בראשון צריך לערב ברגליו בשני
והוא שילך ויעמוד באותו מקום
ויחשוב בלבו שיקנה שביתתו ש'
שם בראשון ואם רצה לערב בפת
בשני הרי זה עירוב. ואם רצה
לערב בפת צריך לערב באותה ה'
הפת עצמה שערב בה בראשון.
יום הכפורים שחל להיות
ערב שבת או לאחר השבת בזמן
שמקדשין על הראייה נראה לי ש'
כיום אחד וקדושה אחת הן.
זה שאמרנו שיש לו לאדם לערב
שני עירובין בשתי רוחות לשני הימי'
והוא שיהיו אפשר לו להגיע לכל
אחד משני עירובין ביום הראשון
אבל אם אי אפשר לו להגיע לעירוב
של יום השני ביום הראשון אין
עירוב השני ערוב שהעירוב צ'
מצוה שיהיו בסעודה הראויה
מבעוד יום וזה הואיל ואינו יכול
להגיע לזה העירוב ביום הראשון
הרי זו אינה ראויה מבעוד יום.
כיצד הרי שהניח עירובו
ברחוק אלפים אמה מביתו לרוח
מזרח וסומך עליו ליום הראשון
והניח עירוב שני ברחוק אמה ל'
אחת או מאה ואפילו ברוח מע'
מערב וסומך עליו ליום השני
אין זה השני ערוב שהרי ביום
הראשון אין השני עירוב הראוי
לו מבעוד יום לפי שאינו יכול
להגיע אליו שהרי לא נשאר לו
ברוח מערב כלום. אבל אם ה'
הניח ערוב ברחוק אלף וחמש מ'
מאות אמה מביתו ברוח מזרח
וסמך עליו ליום ראשון והניח
עירוב בשני רחוק מביתו ולרוח מ'
מערב בתוך חמש מאות וסמך
עליו ליום שני זה ערוב שהרי ל'
אפשר שיגיע ביום הראשון.
יום טוב שחל להיות בערב
שבת אינו עושה עירוב ביום טוב
לא עירובי חצרות ולא ערובי תח'
תחומין אבל מערב הוא ביום ה'
חמישי שהוא ערב יום טוב ואם
חלו שני ימים טובים של גליות
חמישי וערב שבת מערב ביום
רביעי עירובי תחומין ועירובי חצ'
חצרות ואם שכח ולא עירב הרי
זה מערב ערובי חצרות בחמישי
ובערב שבת ומתנה אבל לא עירוב

תחומין: כיצד מתנה אומ'
בחמשי יום היום יום טוב אמן של
דברי כלום ואם לאו הרי זה עירו'
ולמחר חוזר ומערב ואומר אם
היום יום טוב כבר ערבתי מאמ'
מאמש ואין בדברי היום כלום
ואם אמש היה יום טוב הרי זה
עירובי. בד"א בשני ימים טובים
של גליות אבל בשני ימים טובים
של ראש השנה הרי הן כיום אח'
אחד ואין מערב להן אלא מערב
יום טוב:

הלכות שביתת עשור

יש בכלל
ארבע מצות שתי מצות עשה
ושתי מצות לא תעשה. וזה
וזהו פרטן:
לשבות בו ממלאכה: א.
שלא לעשות בו מלאכה: ב.
להתענות בו: ג.
שלא לאכול ולשתות בו: ד.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

מצות
עשה לשבות בו ממלאכה בעשו'
בעשור לחדש השביעי. שנ'
שבת שבתון הוא לכם וכל העוש'
בו מלאכה בטל מצות עשה וע'
ועבר על לא תעשה שנ' ובעשור
לחדש וגו' כל מלאכה עבדה לא ת'
תעשו. ומה הוא חייב על עשיי'
מלאכה ביום זה. אם עשה ברצו'
ברצונו בזדון חייב כרת. ואם
עשה בשגגה חייב קרבן חטאת
קבועה: כל מלאכה שחייבין

על זדונה בשבת סקילה חייב על
זדונה בעשור כרת. וכל שחייבין
עליו קרבן חטאת קבועה בשבת
חייבין עליה קרבן חטאת ביום הכ'
הכפרים. כל דבר שאסור לעשותו
בשבת אסור לעשותו ביום הכפרי'
ואם עשה מכין אותו מכת מרדות
כדרך שמכין אותו בשבת. וכל ד'
שאסור לטלטלו בשבת אסור לטלט'
ביום הכפרים. וכל שאסור לאומ'
לא לעשותו לכתחלה בשבת כך אס'
אסור לעשותו ביום הכפורים אע"פ
שאינה מלאכה. אלו של דבר אין
בין שבת ליום הכפרים בענינים א'
אלו אלא שזדון מלאכה בשבת ב'
בסקילה וביום הכפרים בכרת:
מותר לקנב את הירק ביום
הכפרים מן המנחה ולמעלה ומה
הוא הקנוב שיסיר את העלין הנ'
המעופשות ויקצץ השאר ויתקן א'
אותו לאכילה וכן מפצעין באגוזים
ומפרכין ברמונים מן המנחה ול'
ולמעלה מפני עגמת נפש ויום ה'
הכפרים שחל להיות בשבת אסור
בקניבת ירק ובפציעת אגוזים וב'
ובפריכת רמונים כל היום. וכבר נהגו
העם בשנער ומערב שלא יעשו א'
אוכל מכל אלו ביום הצום אלא הרי
הוא כשבת לכל דבר: מצוה
עשה אחרת יש ביום הכפורים ש'
והוא לשבות בו מאכילה ומשתייה
שנ' תענו את נפשותיכם מפי הש'
השמועה למדו ענוי שהוא לנפש
הצום. וכל הצם בו קיים מצות עשה
וכל האוכל ושותה בו בטל מצות ע'
עשה ועבר על לא תעשה. שנ' כי כ'
כל הנפש אשר לא תענה בעצם ה'
היום הזה ונכרתה. מאחר שענש ה'
הכתוב כרת לאוי שלא התענה לא

למדנו שמוזהרין בו על אכילה ושתי'
וכל האוכל ושותה בו בשוגג חייב ק'
קרבן חטאת קבועה: וכן
למדנו מפי השמועה שאסור לרחוץ
בו או לסוך או לנעול את הסנדל או
לבעול ומצוה לשבות מכל אלו כד'
כדרך שנשבות מאכילה ושתייה ה'
שנ' שבת שבתון שבת לענין אכ'
ושבתון לענינים אלו ואין חייבין
בו כרת אלא קרבן אלא על אכילה ו'
ושתיה בלבד. אבל אם רחץ או סך
או נעל או בעל מכין אותו מכת
אותו מכת מרדות: כשם
ששבות ממלאכה בו בין ביום ובין ב'
בלילה כך שבות כל ענייניו בין ביום
ובין בלילה וצריך להוסיף מחול
על הקודש בכניסתו וביציאתו ש'
שנ' ועניתם את נפשותיכם בתשע'
לחדש בערב כלו' התחילו לצום ו'
ולהתענות מערב תשעה סמוך
לעשירי. וכן ביציאה שוהה בענוי
מעט מליל אחד עשר סמוך לעשירי ש'
שנ' מערב ועד ערב תשבתו שבתכם:
נשים שאוכלות ושותות עד
שחשיכה והן אינן יודעות שמצו'
להוסיף מחול על הקודש אין ממחי'
בידן שלא יבואו לעשות בזדון ש'
שהרי אי אפשר שוטר בבית כל א'
אחד ואחד להזהיר נשיו והנח להן
מוטב שיהו שוגגין ואל יהו מזידין
וכן כל הדומה לזה:

פרק שני

האוכל
ביום הכפורים מאכלים הראוים לא'
לאדם ככותבת הגסה שהוא פחו'
מכביצה הרי זה חייב. וכל האוכלין
מצטרפין לשיעור זה וכן השותה
משקין הראויין לשתית אדם מלא

לוגמיו של משקה שותה כל אחד ש׳
מאחר לפי לוגמיו חייב וכמה מלא ש׳
לוגמיו כדי שיסלק לצד אחד ויראה
מלא לוגמיו ושיעור זה בינוני פחות
פחות מרביעית וכל המשקין מצ׳
מצטרפין לשיעור אחד ״
אחד האוכל אוכלין המותרין או
שאכל אוכלין האסורין כגון פיגול
או נותר וטבל ונבילה וטרפה וש׳
ונמלה וחלב או דם הואיל ואכל
אוכלין הראוין לאדם הרי זה חייב
כרת משום אוכל ביום הכפורים
וכן אם שתה ביום הכפורים ש׳
פחות מכשיעור זה אינו חייב
כרת אע״פ שהוא אסור מן התורה
בחצי שיעור אין חייבין כרת אלא
על כשיעור והאוכל או השותה
חצי שיעור מכין אותו מכת מרדות ״
אכל מעט וחזר ואכל אם
יש מתחלת אכילה ראשונה עד
סוף אכילה אחרונה כדי אכילת
שלש בצים מצטרפין ואם לאו
אין מצטרפין ׳ שתה מעט וחזר
ושתה אם יש מתחלת שתיה ראש׳
ראשונה עד סוף שתיה אחרונה
כדי שתיית רביעית מצטרפין ש׳
לשיעור ואם לאו אין מצטרפין ״
אכל אוכלין שאינן ראויין ש׳
לאכילת אדם כגון עשבים המרים
או שרפים הכאושין או ששתה
משקין שאינן ראויין לשתייה
כגון ציר ומורייס וחומץ חי ש׳
אפילו אכל ושתה מהן הרבה הרי
זה פטור מן הכרת אבל מכין ש׳
אותו מכת מרדות ״ שתה
חומץ מזוג במים חייב ״ הכוסס
פלפלין וזנגביל יבש וכיוצא בהן
פטור ׳ אבל זנגביל רטוב חייב ״
אכל עלי גפנים פטור ולולבי גפנים
חייב ׳ ואלו הן לולבי גפנים כל שלב׳
שלבלבו בארץ ישר׳ מראש השנה
עד יום הכפורים ׳ יתר על זה הרי
הן כעצים ׳ אכל צלי במלח מיבשתו
המלח לבשר ״ ציר שעל גבי ירק
מעשרה מפני שמכשירי האוכל
כאוכל הן חשובין ״ היה שבע
מאכילה גסה שאכל אוכלין שאינן
ראויין לאכילה שאע״פ שזה היתה
ראויה לרעב אינה ראויה לכל מי ש׳
ששבע כזה ״ חולה שיש בו
סכנה ששאל לאכל ביום הכפורים
אע״פ שהרופאים בקיאין אומרין
אינו צריך מאכילין אותו על פי ש׳
עצמו עד שיאמר די ״ אמר
החולה איני צריך והרופא בקי א׳
אומ׳ צריך מאכילין אותו על פיו ש׳
והוא שיהיה רופא בקי ״
רופא אחד אומ׳ צריך ואחד אומ׳
אינו צריך מאכילין אותו וכן עת
הרופאים אומ׳ צריך ומקצתן אומ׳
אינו צריך הולכין אחר הרוב או
אחר הבקיאין ובלבד שלא יאמר
החולה שאינו צריך נחלקו הרופאי׳
והיו כלם בקיאין ואלו שאומ׳ צריך
מנין שאמרו אינו צריך מאכילין
אותו ״ עוברה שהריחה וחשש
לה בודאי שיום הכפורים הוא יום
נתקררה דעתה בזכרון זה מוטב
ואם לאו מאכילין אותה עד ש׳
שתתישב נפשה ״ וכן מי
שאחזו בולמוס מאכילין אותו עד
שיאורו עיניו ואפילו נבלות ש׳
ושקצים מאכילין אותו מיד ואין
משהין עד שימצאו דברים המות׳
המותרין ״ קטן בן תשע ש׳
שנים ובן עשר שנים מחנכין ש׳
אותו לשעות כיצד היה רגיל לאכ׳
בשתי שעות מאכילין אותו בשלש
היה רגיל בשלש מאכילין אותו בארב׳
בארבע כפי כח הבן מוסיפין לענות
בשעות ״ בן אחד עשרה שנה
ויום אחד בין זכר בין נקבה מתענ׳
מושלים מדברי סופרים כדי לחנכן
במצות ״ בת שתים עשרה ש׳
שנה ויום אחד ובן שלש עשרה
ויום אחד שהביאו שתי שערות
הרי הן גדולים לכל המצות ומשל׳
ומשלימין מן התורה אבל אם לא
הביאו שתי שערות עדין קטנים
הם ואינן משלימין אלא מדברי ס׳
סופרים ״ קטן שהוא פחות ש׳
מבן תשע אין מענין אותו ביום
הכפורים שלא יבוא לידי סכנה ״

פרק שלישי

אסור
לרחוץ ביום הכפורים בין בחמין ש׳
בין בצונן בין כל גופו בין אבר ש׳
אחד אפילו אצבע קטנה אסור
להושיטה במים ׳ והמלך והכלה
רוחצין את פניהם שלא תתגנה
על בעלה ׳ והמלך כדי שיראה בה׳
ביופיו שנ׳ מלך ביופיו תחזינה עיני׳
ועד כמה נקראת כלה עד שלשים
יום ׳ מי שהיה מהלך בשיירה
או בטיט רוחץ מקום הטנופת
כדרכו ואינו חושש ומדיחה או׳
אשה ירדה במים ונותנת פת לבנה
קטן ׳ והחולה רוחץ כדרכו ואע״פ
שאינו מסוכן וכל חייבי טבילות
טובלין כדרכן בין בתשעה באב
בין ביום הכפורים ״ מי
שראה קרי בחוץ הזה ביום הכ׳
הכפורים אם לח הוא מקנח במ׳
במטפה ודיו ואם יבש הוא שנב׳
שנתלכלך רוחץ מקומות המלוכלכ׳
בלבד ומתפלל ואסור לו לרחוץ כל

[illegible]

גופו אף לטבול שאין הטבול בזמן
הזה טהור מפני הטומאה ואין רחיצ'
לקרי בזמן הזה לתפלה אלא מנהג
ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא
לאסור את המותר ולא אמרו של'
שהרואה קרי בליל יום הכפורים
טובל אלא כשתקנו טבילה לבעלי
קריין · וכבר בארנו שבטלה תקנה
זו ·· טיט שהוא לח ביותר
כדי שיניח אדם ידו עליו ותעלה
בה לחלוחית שיום הדביק אותו ל
ליד' אחרת תדבק בה לחלוחית ל'
אסור לישב ·· לא ימלא אדם
כלי חרש מים ויצטנן בה מפני
שהמים נוזלין ודעתו אפילו כלי
מתכות אסור שמא ינתזו מים
על בשרו ומותר להצטנן בפירו' ··
לוקח אדם מטפחות מערב
יום הכפורים ושורה אותה במי'
ומגבה מעט מעט ומניחה
תחת הבגדים ולמחר מעבירה על
פניו ואינו חושש אע"פ שיש בה
קור הרבה ·· ההולך להקביל
פני רבו או פני אביו או פני מי ש
שגדול ממנו בחכמה או לקראת
בבית המדרש עובר במים עד
צוארו ואינו חושש ועושה מצו'
שהלך לעשותה וחוזר במים למ'
למקומו שאם לא תתיר לו לחזור
אינו הולך ונמצא נכשל מן המ'
המצוה · וכן ההולך לשמור פירותיו
ועובר במים עד צוארו ואינו חו'
חושש ובלבד שלא יוציא ידיהן
מתחת שולי בגדיהם כדרך שעו'
שעושין בחול ·· אסור לנעול
מנעל וסנדל אפילו ברגלו אחת
ומותר לצאת בסנדל של שעם
ושל גמי וכיוצא בהן ··
וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא

שהרי קושי הארץ מגיע לרגליו ל
ומרגיש שהוא יחף ·· התינוקות
אע"פ שהן מותרין באכילה ושתיה
וברחיצה ובסיכה מונעין אותן
ממנעל וסנדל ·· מותר לכל
אדם לנעול את הסנדל מחמת
עקרב ומוציא בה כדי שלא תש'
תשכנו · והחיה מותרת לנעול
את הסנדל משום צנה כל שלשי'
יום והחולה מוציא בה אף על פי
שאין שם סכנה ·· אסור
לסוך מקצת גופו ככל גופו בין
סיכה של תענוג בין סיכה של
שאינה של תענוג ואם היה ל
חולה אע"פ שאין בו סכנה או ל
שיש לו חטטין בראשו סך כד'
כדרכו ואינו חושש ·· יש
מקומות שנהגו להדליק את הנר
בלילי יום הכפורים כדי שתהיה
לו בשת פנים מאשתו ולא יבוא
לידי תשמיש המטה ויש מקומ'
שנהגו שלא להדליק שמא יראה
אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא ל
לידי תשמיש ·· ואם חל
יום הכפורים להיות בשבת חייב'
הכל להדליק בכל מקום שהדלקת
נר בשבת חובה ··

הלכות שביתת יום טוב

יש בכללן שתים עשרה מצות
שש מצות עשה ושש מצות
לא תעשה ·· וזהו פרטן ··
א לשבות בראשון של פסח ··
ב שלא לעשות בו מלאכה ··
ג לשבות בשביעי של פסח ··
ד שלא לעשות בו מלאכה ··
ה לשבות ביום חג השבועות ··
ו שלא לעשות בו מלאכה ··
ז לשבות בראש השנה ··
ח שלא לעשות בו מלאכה ··
ט לשבות בראשון של חג הסוכות ··
י שלא לעשות בו מלאכה ··
יא לשבות בשמיני של חג ··
יב שלא לעשות בו מלאכה ··
וביאור שביתת ימים אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון

ששת
הימים האלו שאסרן הכת' בעשיית
מלאכה שהן ראשון ושביעי של
פסח וראשון ושמיני של חג הח'
הסוכות · ויום חג השבועות · ויום
ואחד לחדש השביעי הן הנקראין
ימים טובים · ושביתת כלן שוה
שהן אסורין בכל מלאכת עבודה
חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה
שנ' אך אשר יאכל לכל נפש וכו' ··
כל השובת ממלאכת עבדה מאחר
והן הרי קיים מצות עשה שהרי
נאמ' בהן שבתון · כל
העושה מאחר והן מלאכה שאינ'
צריכה לאכילה כגון שבנה או הרס
או ארג וכיוצא באלו הרי בטל
מצות עשה ועבר על לא תעשה
שנ' כל מלאכת עבדה לא תעשו ל
כל מלאכה אשר יעשה בהן · ואם
עשה בעדים והתראה לוקה מן
התורה ·· העושה אבות
מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה אחת
כגון זרע ובנה וארג בהתראה אח'
אחת אינו לוקה אלא אחת ··
חלוק מלאכות לשבת ואין חלוק
מלאכות ליום טוב · כל מלאכה שא'
שחייבין עליה בשבת אם עשה
אותה ביום טוב שלא לצורך אכ'
אכילה לוקה חוץ מן ההוצאה

תשובות ששייכין לה'
הלכות יום הכפורי'
תמצא בסוף הספר
אצל שאר תשובות

מרשות לרשות וההבערה שמת׳
שמתוך שהותרה הוצאה ביום
טוב לצורך אוכלה הותרה שלא
לצורך אוכלה לפיכך מותר ביום
טוב להוציא קטן או ספר תורה
או מפתח וכיוצא באלו מרשות
לרשות ״ וכן מותר להבעיר
אעפ״י שאינו לצורך אוכלה וש׳
ושאר מלאכות כל שיש בו צורך
אוכלה מותר כגון שחיטה ואפיה
ולישה ׳ וכיוצא בהן אין בהן צ׳
צורך אוכלה אסור כגון אריגה
ותפירה ובנין וכיוצא בהן ״
כל מלאכה שאפשר לה לע׳
לעשות מערב יום טוב ולא יהיה
בה הפסד ולא חסרון אם נעשית
מבערב אסרו חכמים לעשותה
אותה ביום טוב אעפ״י שהיא ל׳
לצרך אוכלה ולמה אסרו דבר זה
גזירה שמא יניח אדם מלאכות
שאפשר לעשותן מערב יום טוב
ומניחן ליום טוב כמו הולך בעשיית
אותן מלאכות וימנע משמחת
יום טוב ולא יהיה לו פנאי לאכו׳
ולשתות ״ וזהו הטעם
עצמו לא אסרו ההוצאה ביום
טוב אעפ״י שהיא יוצאה לצורך
אוכלה ולמה לא אסרוה כדי לה׳
הרבות בשמחת יום טוב ויוליך
ויביא כל מה שירצה וישלים הח׳
חפציו ולא יהיה כמי שידיו א׳
אסורות ״ אבל שאר
מלאכות שאפשר לעשותן מתמ׳
מבערב הואיל ויש בהן עסק אין
עושין אותן ביום טוב ״ כיצד
אין קוצרין ולא דשין ולא זורין ו׳
ולא בוררין ולא טוחנין את הח׳
החטין ולא מרקדין ביום טוב
שכל אלו וכיוצא בהן אפשר

לעשותן מערב יום טוב ואין בה׳
בכך הפסד ולא חסרון ״ אבל לשין
ואופין ושוחטין ומבשלין ביום
טוב שאם עשה אלו מבערב כ׳
יש בכך הפסד או חסרון שאין טעם
שאין לחם חם או תבשיל שבשל
היום כלחם שנאפה מאמש כ׳
וכן כל כיוצא בזה ׳ וכן מכשירי
אוכל נפש שיש בהן חסרון אם
לא נעשו מבערב עושין אותן כ׳
ביום טוב ״ אין אופין ואין כ׳
מבשלין ביום טוב מה שיאכל כ׳
בחול ולא הותרה מלאכה שהיא
לצורך אוכלין כדי להנות בה ביום
טוב ״ עשה כדי לאכל ביום
טוב והותיר מותר לאכל המותר
בחול ״ וממלא את הקדרה
בשר אעפ״י שאינו צריך אלא ל׳
לחתיכה אחת וממלא נחתום של
חבית של מים אעפ״י שאינו צריך
אלא לקיתון אחד וממלא אשה ה׳
תנור פת אעפ״י שאינה צריכה
אלא לככר אחת שבזמן שהפת
מרובה יפה היא נאפית ״
ומולח אדם כמה חתיכות בבת
אחת אעפ״י שאינו צריך אלא לה׳
לחתיכה אחת וכן כל כיוצא בזה ״
המבשל או האופה ביום
טוב כדי לאכל בו ביום או שזמן
אורחין ולא באו ונשאר התבשי׳
והפת הרי זה מותר לאכלו למחר
בין בחול בין בשבת ובלבד שלא
יערים ׳ ואם הערים הרי זה אס׳
אסור ואפילו בשבת שאחר יום
טוב מפני שהחמירו בערים
יותר מן המזיד ״ מי שהיתה
לו בהמה מסוכנת לא ישחוט כ׳
אותה ביום טוב אלא אם יודע
שיכול לאכל ממנה כזית צלי כ׳

מבעוד יום כדי שלא ישחוט כ׳
ביום טוב מה שיאכל בחול וכן כל
כיוצא בזה ״ אין אופין
ומבשלין ביום טוב כדי להאכיל ל׳
כלבים שנ׳ הוא לבדו יעש׳
לכם ׳ לכם ולא לכם ולא לכ׳
לבהמה ׳ לפיכך מזמינין את הגוי
בשבת ואין מזמינין אותו ביום
טוב גזרה שמא ירבה בשבילו אם
אם בא הגוי מאליו אוכל עמהן
מה שהן אוכלין שכבר הכינו ״
בהמה שהיתה חציה של
גוי וחציה לישר׳ מותר לשחוט
ביום טוב שאי אפשר לאכל כ׳
ממנה כזית בלא שחיטה ״
אבל עיסה שחציה לגוי וחציה ל׳
לישר׳ אסור לאפות אותה מפני
שיכול לחלק הבצק ״ בני
החיל שנתנו קמח לישר׳ לעשות
להם פת ביום טוב אם כשנותנין
פת ממנה לתינוק אין מקפידין
מותר לאפותה להן ביום טוב
שכל פת ופת ראויה לתינוק ״
עיסת הכלבים בזמן שה׳
שהרועים אוכלין ממנה אופין
ביום טוב ״ המבשל
ביום טוב לגוים או להניח לחול
אינו לוקה שאלו באו לו אורחין
היה אותו תבשיל ראוי להן עשה
לנפשו והותיר מותר לאכל ממנו
לגוים ולבהמה ״ רחיצה
וסיכה הרי הן כאכילה ושתיה
ועושה אותן ביום טוב שנ׳ אש׳
אשר יאכל לכל נפש לכל שבנ׳
שבצורך הגוף לפיכך מחמין
חמין ביום טוב ורוחץ בהן פניו
ידיו ורגליו אבל כל גופו אסור
משום גזרת מרחץ וחמין שה׳
שהוחמו מערב יום טוב רוחץ

בהן כל עיקר ביום טוב שלא גזרו
על דבר זה אלא בשבת בלבד ::
כל שאסור בשבת בין
שהוא משום דומה למלאכה או מ
מביא לידי מלאכה בין שהוא משום
שבות הרי זה אסור ביום טוב
טוב אלא אם כן היה בו צורך אוכלה
וכיוצא בה או דברים שהן מותרין
ביום טוב כמו שיתבאר בהלכות
אלו :: וכל שאסור לטלטלו
בשבת אסור לטלטלו ביום טוב
אלא לצורך אוכלה וכיוצא בה
וכל שמותר בשבת מותר ביום
טוב ויש ביום טוב מה שאין
בשבת אסור מוקצה שהמוקצה
אסור ביום טוב ומותר בשבת
מפני שיום טוב קל משבת יאסרו
בו המוקצה שמא יבואו לזלזל בו ::
כיצד תרנגולת העומדת לגדל
בצים ושור העומד לחרישה
ויוני שובך ופירות העומדין
לסחורה כל אלו וכיוצא בהן מוק
מוקצה הן ואסור לאכל מהן ביום
טוב עד שיכין אותן מערב יום
טוב ויחשב עליהן לאכילה אבל
בשבת הכל מוכן ואף על פי שאינו
צריך הכנה :: ומשום שהמוקצה
אסור ביום טוב כך הנולד אסור ::
חול מכין לשבת וחול מכין
ליום טוב ואין מכין יום טוב
לשבת ולא שבת מכין ליום טוב
לפיכך ביצה שנולדה ביום טוב
אחר השבת אסורה אף על פי שאחר
שהתרנגולת גומרת לאכלה ומ
ומאמש גמורה הביצה נמצאו
שבת מכין אותה ליום טוב ואסור
כל יום טוב גזרה משום יום טוב
שאחר השבת :: וכן ביצה
שנולדה בכל שבת גזרה משום שב

שבת שאחר יום טוב :: ומשום
שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה
ואפילו נתערבה באלף כלן אסורו
שהרי לאחר יתירו הכל ודבר שיש
לו מתירין אפילו באלפי אלפים
לא בטיל :: השוחט תרנגולת
ביום טוב ומצא בה בצים גמורות
הרי אלו מותרות שאין זה מצוי
תמיד אלא מקרה לא גזרו בו ::
זה שאנו עושין בחוצה לארץ
כל יום טוב מאלו שני ימים מנהג
הוא ויום טוב מדברי סופרים
הוא ומדברים שנתחדשו בגלות
ואין עושין בארץ ישראל אלא
בראש השנה בלבד ובהלכות קדוש
החדש וספר זה נבאר עיקר מנ
מנהג זה ומאיזה טעם עושין
ראש השנה שני ימים בכל מקום
יום טוב שני אף על פי שהוא מדב
סופרים כל שאסור בראשון אסור
בשני וכל שמחלל יום טוב שני
אפילו של ראש השנה בין בדבר
שהוא משום שבות בין במלאכה
בין שיצא חוץ לתחום מכין אותו
מכת מרדות או מנדין אותו אם
לא יהיה מן התלמידים ::
ומשום שהראשון אסור בהספד
בתענית וחייב בשמחה כך השני
ואין ביניהן הפרש אלא לענין מת
בלבד :: כיצד המת ביום טוב
ראשון יתעסקו בקבורתו עממין
וביום טוב שני יתעסקו בו ישראל
ועושין כל צרכיו כגון עשיית
המטה ותפירת התכריכין וקציצ
הבשמים וכל כיוצא בזה שיום
טוב שני לגבי המת כחול הוא חש
חשוב ואפילו בשני ימים טובים
של ראש השנה :: שני ימים
טובים אלו של גליות שתי קדושו

הן ואינן כיום אחד לפיכך דבר ש
שהיה מוקצה ביום טוב ראשון
או שנולד בראשון יום הכין אותו
לשני הרי זה מותר :: כיצד
ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני
חיה ועוף שנצודו בראשון יאכ
יאכלו בשני :: וכן מותר לכחול
את העין בשני ואף על פי שאין שם
חולי :: בד"א בשני ימים טובים של
גליות אבל בשני ימים טובים של
ראש השנה קדושה אחת הן ה
חשובין לכל אלו אלא לענין מת
בלבד אבל ביצה שנולדה בראשון
של ראש השנה אסורה בשני
וכן כל כיוצא בזה :: שבת
הסמוכה ליום טוב ונולדה באחד
מהן אסורה בשני וכל כיוצא בזה
ואפילו נולדה ביום טוב לא תאכל
בשבת הסמוכה לו ::

פרק שני

אפרוח
שנולד ביום טוב אסור מפני
שהוא מוקצה ועגל שנולד ביום
טוב אם היתה אמו עומדת לא
לאכילה מותר מפני שהוא מותר
באכילה אגב אמו ואלו שחט אותו
היה זה שבמעיה מותר ביום
טוב אף על פי שלא נולד :: בהמות
שיוצאות ורועות חוץ לתחום ול
ובאות בתוך התחום הרי אלו מ
מוכנין ולוקחין מהן ושוחטין
אותן ביום טוב אבל שרועות
ולנות חוץ לתחום אם באו ביום
טוב אין שוחטין אותן מפני שהן
מוקצה ואין דעת אנשי העיר
עליהן :: וכן בהמות קדשים
שנולד בהן מום ביום טוב הואיל
ולא היתה דעתו עליה מערב יום

טוב אסור לשחטה ביום טוב לפי
כך אסור לראות מומי קדשים
גזירה שמא יתיר החכם מומין
ויבוא זה לשחוט ביום טוב וראה
הוא המום מערב יום טוב ולמחר
התיר או אסר ״ בכור שנולד
ומומו עמו הרי זה מוכן ואם לא
מבקרין אותו ביום טוב ואם עבר
וראה מומו ובקרו והתירו הרי זה
שוחטו ואוכל ״ בכור שנפל
לבור עושה לו פרנסה במקומו
שהרי אינו יכול להעלותו מפני
שאין ראוי לשחיטה ביום טוב ״
אותו ואת בנו שנפלו לבור
מעלה את הראשון על מנת לש׳
לשוחטו ואינו שוחטו ומעלה
את השני על מנת לשוחטו וש׳
ושוחט איזה מהן שירצה ומשום
משום צער בעלי חיים התירו ל׳
להערים ״ בהמת חולין שנ׳
שנפלה מן הגג ועמדה והרי היא
צריכה בדיקה שוחטין אותה ל׳
ביום טוב ותבדק אפשר שתמצא
כשירה ותאכל ״ אווזין ו׳
ותרנגולין ויונים שבבית הרי זה
מוכנים ואינן צריכין זמון ׳ יוני
יוני שובך ויוני עליה וצפרים ל׳
שקננו בפרדס ובטפיחין הרי
אלו מוקצה וצריך לזמן מבערב
ולומר אלו ואלו אני נוטל ואינו
צריך לנענע ״ זמן שחורים
ולבנים ומצא שחורים במקום
לבנים ולבנים במקום שחורים
הרי אלו אסורין שאני אומ׳ שמא
אותן שזימן פרחו להן ואילו אח׳
אחרים הן וכל ספק מוכן אסור ״
זמן שנים ומצא שלשה ל׳
הכל אסור ׳ שלשה ומצא שנים
מותרין זמן בתוך הקן ומצא ל׳

לפני הקן אם אין שם קן אלא הן
ואינן יכולין לפרוח אע״פ שיש ל׳
שם קן אחר בקרן זוית בתוך ל׳
חמשים אמה הרי אלו מותרין
שאין המדדה מדדה אלא כנגד
קנו בשוה ״ דגים שבביברין
גדולים וכן חיה ועוף שבביברין
כל שהוא מחוסר צידה עד שיאמ׳
הבא מצודה ונצודנו הרי זה מ׳
מוקצה ואין צדין אותו ביום ט׳
טוב ואם עבר לא יאכלו וכל שאינו
צריך מצודה הרי זה מוכן וצ׳
וצדין אותו ביום טוב ואוכלין ״
וכן חיה שקננה בפרדס
הסמוך לעיר ילדיה כשהן קטנ׳
שאינן צריכין צידה אינן צריכ׳
זמון מפני שדעתו עליהן ״
מצודות חיה ועופות ודגים ש׳
שפרסן מערב יום טוב לא יטול
מהן ביום טוב אלא אם כן יודע
שנצודו מערב יום טוב ״
הסוכר את המים מערב יום ט׳
טוב ולמחר השכים ומצא בה ל׳
דגים הרי אלו מותרין שכבר נצודו
מערב יום טוב והרי הן מוכנין ״
בית שהוא מלא פירות מו׳
מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת׳
העומד על המוקצה מערב
יום טוב בשנה השביעית של
הפירות הפקר צריך שירשום
ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל
ואם לא רשם לא יטול ״ גוי
שהביא תשורה לישר׳ ביום טוב
אם יש כמותו המין במחובר לק׳
לקרקע או שהביא חיה או עופות
או דגים שאפשר לצודן בו ביום
הרי אלו אסורין עד לערב וימתין
בכדי שיעשו ואפילו הדס וכיוצא
בו שאינו מריח בו לערב עד שימתין

בכדי שיעשו ואם אין ממותו המין
במחובר לקרקע או שהיתה ל׳
עירתו מוכחת עליו שמאתמול
נעקר או נצוד אם הביאו בתוך ל׳
התחום מותר ואם הביאו מחוץ
לתחום הרי זה אסור לו והביאו ל׳
בשביל ישר׳ זה ומחוץ לתחום ל׳
מותר לישר׳ אחר ״ ענבים
שנשרו מן הדקל ביום טוב אסור
להסיקן מפני שהן נולד ואם
נשרו בתוך התנור מרבה עליהן
עצים מוכנים ומסיקן וכן כלים
שנשברו ביום טוב אין מסיקין
בהן מפני שהם נולד ״
ערימות התבן ואוצר של עצים ל׳
אין מתחילין בהן ביום טוב אלא
אם כן הכין מבערב מפני שהם
מוקצה ואם היה תבן מעורב
בקוצים שהרי אינו ראוי אלא ל׳
לאש הרי זה מוכן ״ אין
מבקעין עצים מאוצר של קורות
מפני שהן מוקצה ולא מן הקורה
שנשברה ביום טוב אין מסיקין ל׳
בהן מפני שהוא נולד אבל מסיקין
בכלים שלימים או בכלים שנשברו
מבערב יום טוב שהרי הוכנו
למלאכה אחרת מבערב וכן כל
כיוצא בו אגוזים ושקדים שאכלן
מערב יום טוב מסיקין בקליפיהן
ביום טוב ואם אכלן ביום טוב ל׳
אין מסיקין בקליפיהן ״
ויש נסחאות שיש בהן שאם
אכלן מבערב אין מסיקין בקליפ׳
שהרי הוקצו ואם אכלן ביום
טוב מסיקין מפני שהן מוכנין
על גב האוכל ״ קוץ רטוב
הרי הוא מוקצה מפני שאינו
ראוי להסקה לפיכך אסור לו ל׳
לעשותו כמו שפוד לצלות בו ל׳

משר וכן כל כיוצא בו. נטלין ל'
עצים הסומכין לדפני הסוכה ומל'
ומסיקין בהן אבל אין מביאין עצי'
מן השדה אפילו היו מכונסין שם
מבערב אבל מגבב הוא שלפניו ומ'
ומדליק שם. ומביאין מן
המכונסין שברשות היחיד ואפי'
היתה מוקפת שלא לשם דירה וה'
ובלבד שלא יהיה לה פותחת ותהי'
בתוך התחום ואם חסר אחד מכל
אלו הרי הן מוקצה. עלי קנים
ועלי גפנים אע"פ שהן מכונסין ל'
בקרפף כיון שהרוח מפזרת אות'
אותן הרי הן כמפוזרין ואסורין
ואם הניח עליהן כלי כבד מערב
יום טוב הרי אלו מוכנין.
בהמה שמתה ביום טוב אם היתה
מסוכנת מערב יום טוב הרי זה
מחתכה לכלבים ואם לאו הואיל
ולא היתה דעתו עליה הרי זו מוקצ'
ולא יזיזנה ממקומו. בהמת
קדשים שמתה ותרומה שנטמא'
לא יזיזנה ממקומה. דגים
ועופות וחיה שהן מוקצה אין ל'
משקין אותן ביום טוב ואין נות'
נותנין לפניהן מזונות שמא יבוא
ליקח מהן. וכל שאסור לאכלו או
להשתמש בו ביום טוב מפני ל'
שהוא מוקצה אסור לטלטלו ול'
ולעשות בו כל צרכיו. וכן אפר
שהוסק מערב יום טוב מוכן וש'
ושהוסק ביום טוב כל זמן שהוא
חם כדי לצלות בו ביצה מותר לט'
לטלטלו שעדיין אש הוא ואם לאו
אסור לטלטלו מפני שהוא נולד
מי שהיה לו דקר נעוץ מערב
יום טוב ונתקו ביום טוב והעלה
עפר אם היה אותו עפר תיחוח
הרי זה מכסה ומטלטלו ואם לאו
העלה גוש עפר הרי זה לא יכתשו
אותו ביום טוב.

פרק שלישי

מי
שהיה לו עפר מוכן או אפר שמו'
שמותר לטלטלו הרי זה שוחט ל'
בהמה חיה ועוף ומכסה דמם ב'
ואם אין לו עפר מוכן או אפר
הראוי הרי זה לא ישחוט ואם
עבר ושחט הרי זה יכסה דמם
עד לערב וכן בריאה שהוא ספק
אם חיה אם בהמה אין שוחטין
אותה ביום טוב ואם שחט לא י'
יכסה דמו עד לערב אפילו היה לו
עפר מוכן או אפר שמא יאמר
הרואה חיה ודאית לפיכך אם כסה
דמה ביום טוב יבוא הרואה ל'
להתיר חלבו. וכן השוחט חיה
ועוף מערב יום טוב לא יכסה
דמם ביום טוב. שחט בהמה ו'
חיה ועוף ביום טוב ונתערב ד'
דמן לא יכסה אותו עד לערב ואם
ואם היה לו עפר מוכן או אפר ה'
ויכול לכסות הכל בדקירה אחת
הרי זה יכסהו. השוחט בהמה
ביום טוב מותר לו לתלוש צמר
ממקום הסכין בידו ובלבד שלא
יזיזנו ממקומו אלא ישאיר שם
צמר מסובך בשיער צמר מסובך
בשיער העור אבל בעוף לא ימ'
ימרוט מפני שזה הוא דרכו
ונמצא עושה תולש ביום טוב.
המפשיט עור הבהמה
ביום טוב לא ימלחנו שזה עבוד
הוא ונמצא עושה מלאכה שלא
לצורך אוכל אבל נותנו לפני בית
הדריסה כדי שידרסו עליו ולא
יפסד ולא התירו דבר זה אלא
מפני שמחת יום טוב כדי שלא ל'
ימנע מלשחוט ומותר למלוח ל'
בשר לצלי על גבי העור ומערימין
בדבר זה כיצד מולח מעט בשר
בכאן ומעט בשר בכאן עד שימלח
העור כולו. בד"א במולח לצלי
שאינו צריך מלח הרבה אבל לקד'
לקדירה אסור למלוח על העור.
וכן אין מולחין את החלבים ואין מ'
מהפכין בהן ואין שוטחין אותן
ברוח על גבי היתידות מפני שאין
ראויין לאכילה. המפשיט
את הבהמה לא ימרגל ביום טוב
כיצד הוא הממרגל זה שמוציא כל
הבשר מרגל אחת כדי שיוציא
כל העור שלם ולא יקרע מפני
שטורח בהפשט זה טורח גדול
ואין בו צורך למועד. וכן אסור
לעשות בית יד בבשר והוא ש'
שיעשה בסכין שלא יעשה כ'
כדרך שהוא עושה בחול ומותר
לעשות סימן בבשר.
מולגין את הראש ואת הרגלים
ומהבהבין אותן באור אבל אין ט'
טופלין אותן בסיד ובחרסית
ולא באדמה ואין גוזזין אותן
במספרים. וכן אין גוזזין
את הירק בתספורת שלו אבל
מתקנין את המאכל שיש בו כגון
קוצים קנרס ועכביות כתספור.
מותר ללוש עיסה גדולה
ביום טוב. ולש עיסה מערב יום
טוב אין מפריש ממנה חלה ביום
טוב. ואם הפריש ביום טוב לשה
ממנה חלה ונותנו לכהן. ואם
היתה עיסה טמאה או שנטמאת
החלה לא יפריש את החלה שאין
מפרישין ביום טוב אלא לאכול
וזו לשריפה עומדת. וכן אין ל'

[illegible]

שורפין אותה ביום טוב שאין ש'
שורפין קדשים שנטמאו ביום
טוב ששריפת קדשים שנטמאו
מצות עשה שנ' באש ישרף' ש'
ועשיית מלאכה שאינה לצורך
אוכלה וכיוצא בה עשה ולא תע'
תעשה ואין עשה דוחה את לא
תעשה ועשה ' כיצד יעשה בה
יניחנה עד הערב וישרפנה אותה
ואם היה יום טוב של פסח שאם
יניחנה יחמיץ לא יפריש את ה'
החלה בעין אלא יאפה את כל ה'
העיסה טמאה ואחר כך יפריש
את החלה לחם " אין אופין
בפורני חדשה גזרה שמא תפ'
תפחת ותפסיד הלחם וימנע ה'
משמחת יום טוב " אין גורפין
תנור וכירים אבל מכבשין את ה'
האפר ואם אי אפשר לאפות בו
אלא אם כן גרף מותר וסותמין
פי התנור בטיט ורפש שבשפת
הנהר והוא שרככו מאמש אבל
לגבל טיט ביום טוב אסור ומותר
לגבל את האפר לסתום פי התנור "
תנור וכירים חדשים אין
סכין אותם ביום טוב ואין שפין
אותן במטלית ואין מפיגין אות'
אותן בצונן כדי לחסמן ואם כש'
בשביל לאפות בהן מותר "
אין מלבנין את האבנים לצלות
או לאפות עליהן מפני שמחסמן
ומסיקין ואופין בפורני ומחמין
חמין באנטיכי " אין עושין
גבינה ביום טוב ואם גבן מערב
יום טוב אין בזה חסרון טעם
אבל דכין את התבלין כדרכן ש'
שאם נדוך ביום טוב אלא אם כן
הטה המכתש או שידוך בקערה
וכיוצא בה כדי שישנה שאם

שחק המלח מערב יום טוב לא
יפוג טעמו ואין שוחקין את ה'
הפלפלין בריחים שלהן אלא דך
אותן במדוכה ככל התבלין "
אין כותשין את הריפות במכתש
גדולה אבל כותשין במכתשת קט'
קטנה שזה הוא שנוי שלה ובארץ
ישר' אפילו בקטנה אסור שהתב'
שהתבואה שלהן טובה ואם כ'
כותשין אותן מערב יום טוב
אין בכך הפסד " הקמח
אעפ' שרקדו מערב יום טוב וה'
והסיר ממנה הסובין אין מרקדין
אותה פעם שניה ביום טוב אב'
אלא אם כן נפל לתוכו צרור או
קיסם וכיוצא בהן ' ואם שינה
מותר כגון שירקד מאחורי
הנפה או שירקד על גבי השולח'
וכיוצא בשנוי זה "
מולין מולייתא ומפרכין קטנית
ביום טוב ומנפח על יד בכל כחו
ואוכל ואפילו בקנון או בתמחוי
אבל לא בנפה ולא בטבלא ולא ב'
בכברה " בד"א כשהאוכל מ'
מרובה על הפסולת אבל אם הית'
הפסולת מרובה על האוכל בורר
את האוכל ומניח את הפסולת
ואם היה טורח בברירת הפסולת
מן האוכל יותר מטורח ברירת ה'
אוכל מן הפסולת אעפ' שהאוכל
מרובה בורר את האוכל ומניח את
הפסולת " אין מסננין את
החרדל במסננת שלו מפני שנרא'
כבורר אבל נותנין ביצה במסננת
של חרדל והוא מסתנן מאליו ' ל
ואם היתה משמרת תלויה מות'
ליתן לה יין ביום טוב אבל לא ל'
יתלה בתחלה שלא יעשה כדרך
שהוא עושה מערים ותולה שם

רמונים ואחר כך נותן לתוכה שמ'
שמרים "

פרק רביעי :

אין
מוציאין את האש לא מן העצים
ולא מן האבנים ולא מן המתכות
שמוכין אותן זו בזו עד שתצא
האש ' וכן הנפט אחד ביותר ש'
שהוא כמים שמכירין אותו עד
שידלק או כלי זך קשה או זכוכי'
מלאה מים שמניחין אותה כנ'
כנגד עין השמש עד שיחזור
נגהה לפשתן וכיוצא בו וידלק
כל זה וכיוצא בו אסור ביום טו'
שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר
מאש מצויה אבל להוציא אש
אסור שהרי אפשר להוציאו
אותה מבערב " אף על פי
שהותרה הבערה ביום טוב ש'
שלא לצורך אסור לכבות את ה'
אש אפילו הובערה לצורך אוכ'
אוכלה שהכבוי מלאכה ואין בו
צורך אוכלה כלל וכשם שאין
מכבין את האש כך אין מכבין
את הנר ' ואם כבה ולקה כמי ש'
שאינו או כבה " אין מסלקין
את פי הנר למעלה כדי שיתכבה
ואין מסירין את השמן ממנו '
ואינו חותך את ראש הפתילה
בכלי אבל נותן את ראשה בידו '
אגודה של עצים שהדליקה
במדורה של עץ שלא אחזה בו
האש מותר לשמטו ואינו דומה
למסיר שמן מן הנר "
אין מכבין את הדליקה כדי ל'
להציל ממון ביום טוב כדרך
שאין מכבין בשבת אלא מניחה
ואוכלו " ואין מכבין את

הנר מפני תשמיש המטה אלא כופה
כופה עליו כלי או עושה מחיצה
בינו ובין הנר או מוציאו לבית א'
אחר ואם אינו יכול לעשות מכל
אלו הרי זה אסור לכבות ואסור
לשמש עד שתכבה מאליה ׃
מותר לטלטל את הנר והוא
דולק ואין גוזרין שמא יכבה ואין
ואסור להמיך את הנר מערב יום
טוב על הדקל וכיוצא בו שמא יבא
להשתמש ביום טוב ׃ אין
מעשנין בקטורת ביום טוב מפני
שהוא מכבה ואסור להריח בה ואין
ואין צריך לומר לגמר את הבית
ואת הכלים שאסור ומותר לעשן
תחת הפירות כדי שיתבשלו ואף
לאכילה מיד שמותר לצלות בשר
על האש ומתקנין את החררה על
בגחלת של מתכת אבל לא בגחלת
של עץ מפני שהוא מכבה ואין
מכבין את האש כדי שלא תתעשן
הקדירה או הבית ׃ אין
נופחין במפוח ביום טוב כדי שלא
יעשה כדרך שהאומנין עושין ב'
אבל נופחין בשפופרת אין עושין
פחמין ואין גודלין את הפתילה ב'
ולא מהבהבין אותה ולא חותכין
אותה לשנים בכלי אבל ממעכה
ביד ושורפה אותה בשמן ומניחין
אותה בין שתי נרות ומדליק באמ'
באמצע ומפצעות הפתילה נחלק'
כפי שתי נרות ׃ אין שוברין
את החרש ואין חותכין את הנייר
לצלות עליהן ואין פוצעין את ה'
הקנה לעשותו כמו שפוד לצלות
בו מלוח שפוד שנרצם אף על פי
שהוא יכול לפשטו בידו אין מתה'
מתקנין אותו שני כלים שהם מחו'
מחוברין בתחלת עשייתן כגון שתי

נרות או שני כוסות אין פותחין אותן
לשנים מפני שהוא מתקן כלי ׃
אין משחיזין את הסכין במ'
במשחזת שלה אבל מחדדה על
גבי העץ או על גבי חרש או אבן ב'
ואין מורין דבר זה לרבים כדי שלא
יבאו לחדדה במשחזת במה דב'
בשיכולה לחתוך בדוחק או שנפ'
שנפגמה אבל אם אינה יכולה כ'
לחתוך כלל ׃ אין משחיזין
אותה אפילו על גבי העץ שמא
יבא להשחיזה במשחזת ומפני
זה אסרו לראות סכין לעם הארץ
ביום טוב שמא תהיה פגומה וכ'
ויאמר לו אסור לשחוט בה ומשו'
פגימתה ילך ויחדדה במשחזת
וחכם שהראוה הסכין הרי זה מש'
משאילה לעצמו לעם הארץ ׃
אין מבקעין עצים ביום טוב
לא בקורדום ולא במגל ולא במגרה
אלא בקופיץ ובצד החד שלו אבל
לא בצד הרחב מפני שהוא כקורדום
ולמה אסרו בקורדום וכיוצא בו
כדרך שהוא עושה בחול שהרי
אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב
ולמה לא אסרו הביקוע כלל מפני
שאפשר שיפגע עץ עבה ולא
יכול להבעירו ונמצא מבשל לו
לפיכך התירו לבקע העצים בשנוי
וכל הדברים הדומין לזה מזה הט'
הטעם התירו בהן מה שהתירו
ואסרו מה שאסרו ׃ לא
תכנס אשה לבית העצים ליטול
מהם אוד לעלות בו ואין סומכין
את הקדירה ולא את הדלת בבקעת
של קורה שלא התירו לטלטל עצים
ביום טוב אלא להסקה בלבד ׃
מסלקין תריסי חנויות ומחזיר'
אותן ביום טוב כדי שיוציאו תבלין

שהוא צריך להם מן החנות ולא ש'
יחסר משמחת יום טוב ׃ בד"א
בשיש להם ציר באמצע אבל יש
להן ציר מן הצד אסור גזירה ש'
שמא יתקע ושאין להם ציר כל
עיקר מותר להחזיר ׃ כלים
שהן מפורקין כגון מטה של ח'
חוליות וכסא ושולחן שהן חתיכות
חתיכות מעמידין אותן ביום טו'
והוא שלא יתקע לפי שאין בנין ב'
בכלים אבנים של בית הכסא מות'
לסדרן ביום טוב בנין עראי הוא
ומשום כבודו לא גזרו בו ׃
העושה מדורה ביום טוב כשהוא
עורך העצים אינו מניח זה על גב
זה עד שיסדיר המערכה מפני
שהוא נראה כבונה ואף על פי שהוא
בנין עראי אסור אלא או אוחז
העצים בערבוב או עורך בשנוי
כיצד מניח עץ למעלה ומניח א'
אחר תחתיו ואחר תחתיו עד
שהוא מגיע לארץ ׃ וכן
הקדרה אוחז אותה ומכניס ה'
האבנים תחתיה אבל לא יניחנה
לא על גבי אבנים וכן המטה א'
אוחז הקרשים למעלה ומכניס
הרגלים תחתיהן אפילו ביצים ה'
לא יעמיד אותן שורה על גבי ש'
שורה עד שיעמדו כמו מגדל א'
אלא ישנה ויתחיל מלמעלה למטה
וכן כל כיוצא בזה צריך שנוי ׃
מסירין זבובין הנתלין ב'
בבהמה אף על פי שהן עושין חבורה
ואין מילדין את הבהמה ביום טו'
אבל מסעדין כיצד אוחז בולד
שלא יפול לארץ ונופח לו בחוטמו
ונותן דד לתוך פיו ׃ היתה
בהמה טהורה ודוחקה את הולד
מותר ליתן משליתה עליו ולית'

כול מוח ברחמה כדי שתרחם ע׳
עליו אבל הבהמה טמאה אסור
לעשות לה כן מפני שאינה צריכ׳ ׃
כלי שנטמא מערב יום טו׳
אין מטבילין ביום טוב גזירה ש׳
שישהא אותו בטומאתו ואם
היה צריך להטביל מים שבו מ׳
מטביל את הכלי במימיו ואינו
חושש ׃ כלי שהיה טהור
לתרומה ורצה להטביל לקודש׃
מותר להטבילו וכן כל כיוצא בזה
מטבילות שיור המעלות ׃
כלי שנטמא ביום טוב מטבילין ל׳
אותו ביום טוב ׃ נטמא הכלי במ׳
במשקין טמאין שהן ולד הטומא׳
מערב יום טוב מטבילין אותו ביום
טוב טומאות הכלי משקין לפי ש׳
שהוא טהור מן התורה כמו שנ׳
שיתבאר במקומו ומדלין בדלי׳
טמאין והוא טהור מאליו ׃
נדה שאין לה בגדים להחליף מע׳
מערמת וטובלת בבגדיה ׃ דברים
רבים אסרו ביום טוב משום גזרת
מקח וממכר כיצד אין פוסקין ד׳
דמים כתחלה על הבהמה ביום ט׳
אבל מביאין שתי בהמות שוות
זו לזו ושוחטין את אחת מהן ו׳
ומחלקין ביניהן ולאחר יודעין כ׳
כמה דמי השניה וכל אחד ואח׳
נותן דמי חלקו כשהן מחלקין ב׳
ביניהן לא יאמ׳ זה אני נוטל בסלע
ואתה בשתים שאין מזכירין שום
דמים אלא זה נוטל שליש וזה
רביע ׃ כשהן מחלקין ביניה׳
לא ישקלו במאזנים שאין מש׳
משגיחין בכך מאזנים כל עיקר
אפילו ליתן בו בשר לשמרו מן ה׳
העכברים אסור אם היו המאזנ׳
תלוין מפני שנראה כשוקל בכך

מאזנים וטבח אומן אסור לשקול
בידו ואסור לשקול בכלי מלא ל׳
מים ואין מטילין חלשים על ה׳
המנות אבל מטילין חלשים על ב׳
בשר הקדשים ביום טוב כדי לחבב
המצוה ׃ לא יאמ׳ אדם לטבח
תן לי בדינר בשר אלא תן לי חלק
או חצי חלק ולאחר עושין חש׳
חשבון על שורין ׃ וכן לא יקח מן
מבעלי החנויות במדה ובמשקל
אלא כיצד הוא עושה אומ׳ לחנוני
מלא לי כלי זה ולאחר נותן לו שווי
אפילו כלי המיוחד למדה ימלאנו
והוא שלא יזכיר לו שם מדה ׃
הנחתום מודד תבלין ונותן
לקדירה בשביל שלא יפסד תבשילו
אבל האשה לא תמוד קמח לעיסה
וכן לא ימדד אדם שעורים לפנ׳
בהמתו אלא משער ונותן לה ומ׳
ומותר ליקח מן החנוני בצים ב׳
ואגוזים במנין וכן כל כיוצא בזה
ובלבד שלא יזכור לו שם דמים ולא
סכום מנין הרי שהיה נושה בו
עשרה רמונים או עשרה אגוזים
לא יאמ׳ לו ביום טוב תן לי עשרה
כדי שיהיה לך עשרים אצלי אלא
לוקח סתם ולאחר עושין חשבון ׃
הולך אדם אצל רועה הרגי׳
אצלו או אצל פטם הרגיל אצלו ל׳
ולוקח ממנו בהמה ועופות כל
מה שירצה והוא שלא יזכור לו
שום דמים ולא סכום מנין ׃ הלואת
יום טוב תובעין אותה בדין שאם
תאמר לא נתנה להתבע אינו נותן
לו כלום ונמצא נמנע משמחת יום
טוב אע״פ שאין מגביהין תרומ׳
ומעשרות ביום טוב אם היו לו ב׳
תרומות ומעשרות שהגביהן מ׳
מאמש הרי זה מוליכן לכהן ואין

צריך לומ׳ חלה וזרוע ולחיים וקיב׳
שמוליכין לכהן ביום טוב וגבאי
צדקה גובין מן החצרות ביום טו׳
ולא יהו מכריזין כדרך שמכריזין
בחול אלא גובין בצנעה ונותנין ל׳
לתוך חיקן ומחלקין לכל שכונה
ושכונה בפני עצמה ׃

פרק חמישי׃

אף
על פי שהותרה הוצאה ביום טוב
אפילו שלא לצורך לא ישא משאו׳
גדולות כדרך שהוא עושה בחול
אבל צריך לשנות ואם אי אפשר
לשנות מותר ׃ כיצד המביאין כדי
יין ממקום למקום לא יביאום ב׳
בסל ובקופה אבל מביאין הוא על כ׳
כתפו או לפניו המוליך את התבן ל׳
לא יפשיל את הקופה לאחריו ל׳
אלא מוליכה בידו ׃ וכן
משאות שדרכן לישא אותן במוט
ישא אותן על גבו ומאחריו ושדר׳
ושדרכן לישא אותן מאחריו ישא
אותן על כתיפו ושדרכן לנשאן
על הכתף ישאו אותן בידו לפניו
או יפרוש עליהם בגד וכן כיוצא
משנוי המשאו ואם אי אפשר
לשנות נושאו ומביאין כדרכן בד״ו
בנשיאו על האדם אבל על גבי ה׳
בהמה לא יביאו כלל שלא יעשה
כדרך שהוא עושה בחול ואין ל׳
מנהיגין את הבהמה במקל ואין
הסומא יוצא במקל ולא הרועה
בתרמילו ואין יוצאין בכסא אח׳
אחד האיש ואחד האשה שלא
יעשה כדרך שהוא עושה בחול ׃
ואיש שהיו רבים צריכין לו ל׳
יוצאין בכסא אחריו ומוציאין ב׳
אותו על הכתף אפילו באפריון ׃

אין מוליכין את הסולם של שובך
משובך לשובך ברשות הרבים
שמא יאמרו לתקן גגו הוא מול'
מוליכו אבל ברשות היחיד מוליכו
אע"פ שכל מקום שאסרו חכמים
מפני מראית העין אפילו בחדרי
חדרים אסור כאן התירו משום
שמחת יום טוב ·· מי שהיו
פירותיו על הגג וצריך לפנותן
למקום אחר לא יושיטם מגג לגג
אפילו בגגין השוין ולא ישלשלם
בחבל מן החלונות ולא יורידם
בסולמות שלא יעשה כדרך
שהוא עושה בחול ·· אבל
משלשלן אפילו דרך ארובה ומ'
ממקום למקום בתוך הגג ··
שחט בהמה כשרה לא יביאנה
לעיר במוט או במוטה אלא מבי'
מביאה אברים אברים ·· כל
שמותר בו אפילו בחול אף על פי
שאין מותר בו ביום טוב כגון
תפלין מותר לשלחו לחברו ביום
טוב ואין צריך לומ' דבר שמותר
בו ביום טוב כגון יינות ושמנים
וסלתות שמותר לשלחו · וכל דבר
שאין נאותין בו בחול עד שי'
שיעשה בו מעשה שאסור לע'
לעשותו ביום טוב · אין משלחין
אותו ביום טוב ·· כיצד אין מ'
משלחין ביום טוב תבואה לפי
שאין נאותין בחול אלא אם כן
טחן ואסור לטחון ביום טוב ·
אבל משלחין קטניות מפני שמ'
שמבשלין ביום טוב או קולה ·
אותן ואוכלן · ומשלחין בהמה
וחיה ועופות אפילו חיים מפני
שמותר לשחוט ביום טוב וכן כל
כיוצא בזה ·· כל דבר שמותר
לשלחו ביום טוב כשישלחנו לח'

לחברו תשורה לא ישלחנו בשורה
ואין שורה פחותה משלשה בני
אדם ·· כיצד הרי ששלח
לחברו בהמות או יינות ביד שלשה
וארבעה בני אדם כאחד זה אחר
זה וכולן הולכין בשורה אחת הרי
זה אסור שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחול · שלח שלשה מינין
ביד שלשה בני אדם כאחד הרי ·
זה מותר ·· המערב עירובי
תחומין ביום טוב הרי כהמתו וכלי'
וכליו ופירותיו כמותו ואין מוליכין
אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל
רוח שממקום עירובו ··
חפצי הפקר הרי הן כרגלי מי שז'
שזכה בהן וחפצי הגוי קונין ש'
שביתה במקומן ויש להן אלפים
אמה לכל רוח ממקומן כעליו גוי'
ומשום בעלים ישר' ·· פירות
שיצאו חוץ לתחומן וחזרו אפילו
במזיד לא הפסידו מקומן מפני
שהן כאדם שיצא באונס וחזר ש'
באונס ·· המוסר בהמתו לבנו
הרי היא כרגלי הרועה · מסרה
לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה
מפני שלא קנה אחד מהן ··
מי שהזמין אצלו אורחים ביו'
טוב לא יוליכו בידם מנות ממקום
שאין בעלי הסעודה יכולין לילך שם
שכל הסעודה כרגלי בעלי הסעודה
לא כרגלי האורחין אלא אם כן זכה
להן אחר במנות אלו בערב יום ט'
טוב ·· וכן מי שהיו פירותיו
מופקדין בעיר אחרת וערבו בני
אותה העיר לבוא אצלו לא יביאו לו
מפירותיו שפירותיו כמו הן אע"פ
שהן ביד שערבו ואם כשייחד ל'
להן קרן זוית אבל אם לא יחד להן
הרי הן כרגלי זה שהן מופקדין ש'

אצלו ·· בור של יחיד כרגלי ה'
בעליו ושל אותה העיר כרגלי אנשי
העיר · ושל עולי בבל כרגלי המהלך
שהן מסורין לכל · שכל מי שממלא
מוליכין למקום שהוא מהלך נהרות
המושכין ומעיינות הנובעין הר'
כרגלי כל אדם ואם היו באין מחוץ
לתחום ממלאין מהן בשבת ואין
צריך לומר ביום טוב ·· שור
של רעי כרגלי אנשי אותה העיר
ושור של פטם כרגלי מי שלקחו
לשחטו ביום טוב ומפני שדעת רגל'
בעליו למוכרו לאנשים אחרים ה'
חוץ מאנשי אותה העיר ומפני
שהוא מפוטם והכל שומעין ש'
שומעו ובאים ליקחנו · וכן אם שחט
בעליו ביום ומכר בשרו לכל אחד
ואחד מן הלוקחין מוליך מנתו לכ'
למקום שהוא הולך מפני שדעת
בעליו מערב יום כך היה שיקחו
ממנו אנשי עיירות אחרות ומוציאו
שור זה כבהמה של עולי רגלים בבל'
שהוא מסור לכל ·· הגחלת
כרגלי בעליה אבל כרגלי השואלה ו'
והשלהבת כרגלי מי שהוא בידו
לפיכך המדליק נר או עץ מחברו
מוליכו לכל מקום שהוא הולך ··
השואל כלי מחברו מערב יום טוב
אע"פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב
הרי הוא כרגלי השואל · שאלו ממנו
ביום טוב אע"פ שדרכו תמיד לש'
לשואלו ממנו כלי ביום הרי הוא ה'
כרגלי המשאיל ·· שנים ששאלו
חלוק אחד היחיד שאלו ממנו ש'
שיתנו לו שחרית · והשני שאלו
שיתנו לו ערבית הרי זה כרגלי הכ'
השואלים ואין מוליכין אותו בה'
במקום ששניהם יכולין להלך בו ··
כיצד הרי שערב הראשון בח'

ברחוק אלף אמה ממקום החלוק
למזרח וערב השני ברחוק חמש
מאות אמה ממקום החלוק למ׳
למערב כשלוקח הראשון החלק
אינו מוליכו למזרח אלא עד אלף
אמה וחמש מאות אמה ממקום
החלוק שהוא סוף התחום שיכול
זה שערב במערב להלך בו וכשיקח
השני כלי זה אינו מוליכו במערב
אלא עד סוף אלף אמה מן הכלי
שהוא סוף התחום שיכול זה ל׳
שערב במזרח להלך בו לפיכך אם
ערב זה ברחוק אלפים למזרח וזה
ברחוק אלפים למערב הרי אלו לא
יזיזו ממקומו ׳׳ וכן האשה
ששאלה מחברתה מים או מלח
ולשה בהן עיסתה או בשלה בהן
תבשיל הרי העיסה או התבשיל
כרגלי שתיהן ׳׳ וכן שנים
שלקחו בהמה בשותפות ולקחו
ושחטו ביום טוב אעפ״י שלקח
כל אחד ואחד מהן מנתו הרי כל
הבשר כרגלי שניהן ׳ וכן אם ה׳
לקחו חבית בשותפות וחלקוה
ביום טוב הרי חלקו של כל אחד
כרגליו ׳׳ הואיל ותחומין מדברי
סופרים יש ברירה בהן ונחשוב
כאלו חלק שהגיע לזה היה בורר
לו ומובדל בחבית מערב יום טוב
וכאלו לא היה מעורב ואין אתה
יכול לומ׳ כן בבהמה שחלק זה של
שלו שהגיע שאפילו נחשוב אות׳
אותו שהיה מובדל מבהמה ומבע׳
מבערב כאלו היה בורר הרי ינק ל׳
מחלקו של חברו כשהיתה הבהמ׳
קיימת שכל איבריה יונקין זה מ׳
מזה ונמצא כל אבר ואבר מעורב
מחלקו וחלק חברו לפיכך הרי הן
כרגלי שניהן ׳׳

פרק ששי

יום
טוב שחל להיות ערב שבת אין
אופין ומבשלין ביום טוב מה שהו׳
אוכל למחר בשבת ואיסור זה מדברי
סופרים כדי שלא יבוא לבשל ביום
טוב לחול שקל וחומר לשבת אינו
מבשל כל שכן לחול לפיכך אם ע׳
עשה תבשיל מערב יום טוב שה׳
שהיה סומך עליו ואופה ביום ט׳
טוב לשבת הרי זה מותר ותבשיל
זה שסומך עליו הוא הנקרא עירוב
תבשילין ׳׳ ולמה נקרא שמו
עירוב שכשם שעשה העירוב
בחצרות ובמבואות ערב שבת י׳
משום הכר כדי שלא יעלה על
דעתן שמותר להוציא מרשות
לרשות כך זה התבשיל משום ה׳
היכר וזכרון שלא ידמו ויחשבו
שמותר לאפות ביום טוב מה שא׳
שאינו נאכל בו לפיכך נקרא תבשיל
זה עירובי תבשילין ׳׳ עירובי
תבשילין שיעורן אין פחות מכזי׳
בין לאחד בין לאלפים ואין עושין
עירוב זה לא בפת ולא בריפות ה׳
וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא
פרפרת כגון בשר ודגים וביצים ו׳
וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא
אפילו עדשים שבשולי קדרה ואפ׳
ואפילו שמנונית שעל גבי הסכין ש׳
שחותכין בה הצלי גוררו אם יש בה
כזית סומך עליו משום עירובי ת׳
תבשילין ׳׳ תבשיל שאמרו
לענין זה העירוב אפילו צלי או שׁ
שלוק או כבוש או מעושן אפילו
דגים קטנים שהדיחן במים חמין
והדחתן היא בשולן ואוכלה הרי
זה סומך עליהן ׳׳ וצריך

שיהא עירוב זה קיים עד שיאפה
כל שהוא צריך לאפות ולבשל כל
שהוא צריך לבשל ויטמון חמין
כל שהוא צריך ואם נאכל העירוב
או אבד או נשרף קודם שיבשל
או יאפה הרי זה אסור לאפות
ולבשל או להטמין אלא מה שהוא
אוכל ביום טוב בלבד ׳׳ התחיל
בעיסתו או בתבשילו ונאכל העירוב
או אבד הרי זה גומר ׳׳ המניח
עירובי תבשילין כדי שיסמוך ע׳
עליהן הוא ואחרים צריך לזכות
להם כדרך שמזכה בעירובי שבת
וכל שמזכה בעירובי שבת זוכה ל׳
בעירובי תבשילין וכל שאינו זוכה
באותן עירוב אינו זוכה בזה ׳׳
ואינו צריך להודיע לאלו
שזיכה להן מערב יום טוב אבל
הן צריכין לידע שכבר זכה להן
אחר וערב להן ואחר כך יסמכו ע׳
עליו ויבשלו עליו ואפי׳ אעפ״י שלא
ידעו אלא ביום טוב הרי אלו מות׳ ׳׳
ויש לו לאדם לערב על כל העי׳
ועל הקרוב אליה בתוך התחום ה׳
ולמחר מכריז ואומ׳ כל מי שלא ה׳
הניח עירובי תבשילין יסמוך על
עירובי ׳׳ המניח עירובי
תבשילין חייב לברך ברוך אתה
יי׳ אלהינו מלך העולם אקב״ו על
מצות עירוב ואומ׳ בעירוב זהה
מותר לי לאפות ולבשל מיום טוב
של מחר לשבת ואם זכה בו לאח׳
לאחרים אומ׳ יותר לי ולפלני ופלני
או לאנשי העיר כולן לאפות ולבשל
מיום טוב לשבת ׳׳ מי
שלא הניח עירובי תבשילין ולא
הניחו לו אחרים כשם שאסור
לבשל ולאפות כך קמחו ומאכלו
אסור ואסור לאחר שהניח לאכ׳

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ועינוהו לבשל ולאפות לזה שלא הניח
עד שיקנה לו שיאמר זה שיאפה
ומבשל שלו שהרי קנהו ואם רצה
לאחר כך יתן לזה שלא הניח מתנה ״
מי שלא הניח ערובי תבשילין
ובשל ואפה לאכל בו ביום והותיר
או שהזמין אורחים ולא באו הרי זה
אוכל המותר למחר ואם הערים
הרי זה אסור לאכלו ״ ערב
ואפה ובשל לשבת אין אוסרין לו
עליו ולמה החמירו ואסרו על ה׳
המערים נמצאו הכל מערימין
וישתקע שם ערובי תבשילין ל׳
אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר
היום לא יעבור פעם אחרת ״
שני ימים טובים שחלו לה׳
להיות בחמשי וערב שבת עושה
ערובי תבשילין מיום רביעי שה׳
שהוא ערב יום טוב ״ שכח
ולא הניח מניחו בראשון ומתנה
כיצד מניח ערובי תבשילין ביום
חמשי ואומ׳ אם היום יום טוב וה׳
ולמחר חול למחר אבשל ואאפה
לשבת ואינו צריך כלום ואם היום
חול ולמחר קודש בערוב זה יותר
לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב
לשבת כיוצא בו היו לפניו שתי ל׳
כלכלות של טבל ביום ראשון אומ׳
אם היום חול תהיה זו תרומה על זו
ואם היום קודש אין בדברי כלום
וקורא עליה שם ומניחה ולמחר
בשני חוזר ואם היום קודש אין ל׳
בדברי כלום ואם היום חול תהיה
זו תרומה על זו וקורא עליה שם
ומניחה כדרך שקרא עליה בראשון
ומניח אותה זו שקרא עליה שם תר׳
תרומה ואוכל את השניה ״ בד״א
בשני ימים טובים של גליות אבל
בשני ימים טובים של ראש השנה

יום שכח ולא הניח ביום רביעי ל׳
טוב אינו מניח אלא סומך על א׳
אחרים שערבו עליו או מקנה
קמחו למי שערב או יהיה אסור
לאפות ולבשל וכן יום שכח ולא ה׳
הפריש תרומה מיום רביעי שוב
אינו מפריש עד מוצאי שבת ״ כל
הדברים האלו שאמרנו היו בזמן
שהיו ב״ד של ישר׳ מקדשין על ה׳
הראייה והיו בני הגליות עושין ב׳
שני ימים כדי להסתלק מן הספק
לפי שלא היו יודעין יום שקדשו ב׳
בו בארץ ישר׳ אבל היום שבני
ארץ ישר׳ סומכין על החשבון ו׳
ומקדשין עליו אין יום טוב שני
להסתלק מן הספק אלא מנהג ה׳
בלבד ׳ ולפיכך אני אומ׳ שאין מעת
אותם ומתנה בזמן הזה לא ערובי
תבשילין ולא ערובי חצרות ולא ב׳
שתופי מבואות ולא מעשר הטבל
על תנאי אלא הכל מערב יום טוב ה׳
בלבד ״ כשם שמצוה לכבד שבת
ולענגו כך כל ימים טובים שנאמר
לקדוש יי׳ מכבד ״ וכל
ימים טובים נא׳ בהן מקרא ל׳
קודש ׳ וכבר בארנו הכבוד והענג
בהלכות שבת וכן ראוי לאדם שלא
יסעוד בערבי ימים טובים מן המ׳
המנחה ולמעלה כערב שבת שדבר
זה בכלל הכבוד וכל המבזה את ה׳
המועדות כאלו נטפל לע״ז ״
שבעת ימי הפסח ושבעת ימי ל׳
החג עם שאר ימים טובים כולן
אסורות בהספד ובתענית וחייב
אדם להיות שמח וטוב לב הוא
ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוי׳
עליו שנ׳ ושמחת בחגך וגו׳ אע״פ
שהשמחה האמורה כאן היא ל׳
קרבן שלמים כמ׳ שאנו מבארין ב׳

בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה
לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד
ואחד כראוי לו ״ כיצד
הקטנים נותן להם קליות ואגוזים
ומגדנות והנשים קונה להם בגדים
ותכשיטין כפי ממונו והאנשים
אוכלין בשר ושותין יין שאין ש׳
שמחה אלא בבשר ואין שמחה א׳
אלא ביין ״ וכשהוא אוכל
ושותה חייב להאכיל לגר ליתום
ולאלמנה עם שאר עניים האומללי׳
אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכ׳
ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו
מאכיל ומשקה לעניים ולמרי ל׳
נפש אין זו שמחת מצוה אלא ל׳
שמחת כרסו ועל אלו נא׳ זבחיה׳
כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו
כי לחמם לנפשם ושמחה כזו קלון
היא שנ׳ וזריתי פרש על פניכם פרש
חגיכם ״ אע״פ שאכילה וש׳
ושתייה במועדות בכלל מצות ע׳
עשה לא יהיה אוכל ושותה כל ה׳
היום כולו ׳ אלא כך היא הדת ה׳
בבקר משכימין כל העם לבתי כ׳
כנסיות ולבתי מדרשות ומתפלל׳
וקורין בתורה וחוזרין לבתיהן ו׳
ואוכלין והולכין לבתי מדרשות
ושונין עד חצי היום ואחר חצ׳
מתפללין תפלת המנחה וחוזרין
לבתיהן לאכל ולשתות שאר היום
עד הלילה ״ כשאדם אוכ׳
ושותה ושמח ברגל לא ימשוך
ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר
שכל המוסיף בזה ירבה במצות
שמחה שהשכרות והשחוק וה׳
והקלות ראש הרבה אינה שמחה
אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו
על ההוללות והסכלות אלא על
השמחה שיש בה עבודת יוצר

[illegible]

הכל שנ' תחת אשר לא עבדת את
יי' אלהיך בשמחה ובטוב לבב הא
למדת שהעבודה בשמחה שאי
שאפשר לעבד את יי' לא מתוך
שחוק ולא קלות ראש ולא מתוך
שכרות ·· חייבין בד'
לשהעמיד שוטרים ברגלים שיהו
מסבבין וממפשין בגנות ופרדסין
ועל הנהרות כדי שלא יתקבצו
לאכל ולשתות שם אנשים ונשים
ויבואו לידי עבירה ·· וכן יזהירו
בדבר זה כדי שלא יתערבו אנשי
ונשים בבתיהן לשמחה ולא ימ'
ימשכו ביין שמא יבואו לידי עביר' ··
ימים שבין ראשון
ושביעי של פסח וראשון ושמי
ושמיני של חג הסוכות והן בכל
בגולה ארבעה בתוך הפסח ל'
וחמשה בתוך החג הן הנקראין
חולו של מועד ונקראין מועד
אעפ' שהן חייבין בשמחה ואסור
בהספד ובתענית מותר לספוד
בהן תלמידי חכמים בפניו אבל
אחר שיקבר אסור לספוד בהן
ואין צריך לומ' בראשי חדשים
בחנוכה ופורים שסופדין בהן ת'
תלמידי חכמים בפניו אעפ' שהיום
אלו אסורין בהספד ובתענית
אבל אחר קבורה אסור לספוד
בהן · אין מניחין מטת המת בר'
ברחוב במועד שלא להרגיל את
ההספד אלא מביתו לקברו · וכן
אין מתאבלין במועד ואין קורע
ולא מברין ולא חולצין הכתף
במועד על המת אלא קרוביו שהן
חייבין להתאבל עליו ואם היה ל'
חכם או אדם כשר או שהיה עו'
עומד בשעת יציאת נשמה הרי
זה קורע עליו במועד אף על פי
שאינו קרובו · ואין קורעין ביום
טוב שני ואפילו קרוביו של מת ··
נשים במועד בפני המת
מענות אבל לא מטפחות ולא ל'
מקוננות נקבר המת אינן מענ' ·
בראשי חדשים בחנוכה ובפורי'
מענות ומטפחות אבל לא מקוננ' ··
איזהו ענוי שכולן עונות כאח'
קינה אחת אומרת וכולן עונות ··
ואסור לאדם שיספד על מתו
קודם לרגל שלשים יום כדי שלא
יבוא הרגל והוא נעצב ולבו דואג
ומזכירין העגד אלא יסיר הדאג'
מלבו ויכוין דעתו לשמחה ··

פרק שביעי

חולו
של מועד אעפ' שלא נאמר בו ש'
שבתון הואיל ונקרא מקרא קדש
והרי הוא זמן חגיגה במקדש אס'
אסור בעשיית מלאכה כדי שלא
יהיה כשאר ימי החול שאין בה
קדושה כלל ·· והעושה בהן
מלאכה האסורה מכין אותו מכת
מרדות מפני שאיסורו מדברי
סופרים ·· ולא כל מלאכת עבודה
אסורה בו כיום טוב שסופה העניין
בדברים שאסרו בו כדי שלא יהיה
כיום חול לכל דבר לפיכך יש מל'
מלאכות אסורות ויש בו מלאכו'
מותרות ·· ואלו הן כל מלאכות
שאם לא יעשה אותה במועד
יהיה שם הפסד הרבה עושין ל'
אותה ובלבד שלא יהיה בה טורח
הרבה ·· כיצד משקין בית השל'
השלחין במועד אבל לא בית הב'
המשקה שאם לא ישקה בית ה'
השלחין יהיה הארץ העמוה יב'
יפסידו כל האילנות שבה וכשהוא
משקה הוא לא ידלה וישקה אנ'
הבריכה או מימי גשמים מפני
שהוא טורח גדול אבל משקה ל'
הוא אן המעין בין שהיה בין ל'
שיצא כתחלה מחשיכו ומשקה
ברוקו כל כיוצא בזה ·· חופר
אדם את תניו במועד וטוחן אנ'
אותם ודורך אותם כדרכו ואין צ'
צריך שנוי · כל שיש בו הפסד
אם לא נעשה עושהו כדרכו ל'
ואפילו צריך שנוי ·· וכן
מכניס אדם פירותיו מפני הגנ'
הגנבים ובלבד שיכניסם בצנעה
ושולה פשתנו מן המשרה כש'
בשביל שלא תאבד ·· וכן כרם
שהגיע זמנו להבצר במועד בוצ'
בוצרין אותה · ואסור לאדם ש'
שיתכוין ויאחר מלאכות אלו ל'
ויכוין בהן ויניחם כדי לעשותן
במועד מפני שהוא פנוי ··
וכל המתכוין מלאכתו והניחה
המועד ועשה במועד מאבדין
אותה ומפקירין אותה לכל ואם
כיון מלאכתו ומת אין קונסין
בנו אחריו ואין מאבדין אותה
ממנו · ואין מומנין את הבן ל'
מלעשות אותה מלאכה במועד
שלא תאבד ·· מי שצריך
לתפור לו בגד או לבנות לו מקום
במועד אם היה הדיוט ואינו מ'
מהיר במלאכה הרי זה ד'
עושה אותה כדרכה · ואם היה
אומן מהיר הרי זה עושה אות
מעשה הדיוט ·· כיצד
בתפירה מכליב ובבנין מניח הא'
האבנים ואינו טח באבנים עליהן
ושפין סדקי הקרקע ומעגלין
ביד וברגל כעין שמעגלין במ'
במחעלים · וכן כל כיוצא בזה ··

[illegible]

מי שהיתה לו תבואה מחוברת
לקרקע ואין לו מה יאכל במועד
אלא ממנה אע"פ שאין כאן הפ'
הפסד אין מצריכין אותו לקנות
מה שיאכל מן השוק עד שיקצר
אחר המועד אלא קוצר ומעמר
ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהו'
צריך ובלבד שלא ידוש בפרות
שכל דבר שאין בו הפסד צריך לש'
לשנות וכן כל כיוצא בזה ··
כבשים שהוא יכול לאכול מהן במ'
במועד כובשן שאין ראוין אלא
לאחר המועד אסור לכבשן ··
וצד אדם דגים כל מה שיוכל לצ'
לצוד ומולח הכל במועד שהרי א'
אפשר שיאכל מהן במועד יום ט'
ישחוט אותם בידו פעמים רבות
עד שיתרככו ·· מטילין שכר
במועד לצורך המועד שלא לצ'
לצורך המועד אסור ·· אחד
שכר תמרים ואחד שכר שעורים
אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה
מן החדש שאין הערמה זו נכרת
לרואה וכן כל כיוצא בזה ·· כל
מלאכות שהן לצורך המועד כשע'
כשעושין אותן אומניהן עושין א'
בצנעה כיצד הציידים והטוחנין א'
והבוצרים למכור בשוק הרי אלו
עושין בצנעה לצורך המועד והעו'
והעושה שלא לצורך המועד אפ'
אסור ואם עשה לצורך המועד
והותיר הרי זה מותר ··
עושין כל צרכי הרבים במועד כיצד
מתקנין קלקולי המים שברשות הר'
ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות
וחופרין בורות שיחין ומערות
וכורין להן נהרות כדי שישתו מי'
מימיהן · וכונסין מים לבורות
ומערות של רבים ומתקנין את

סרקיהן ומסירין את הקוצים מן
הדרכים ומודדין את המקואות
וכל מקוה שנמצא חסר מרגילין
לו מים ומשלימין שיעורו ··
ויוצאין שלוחי ב"ד להפקיר את הכלאי'
ופודין את השבויין ואת הערכין ואת
החרמין ואת ההקדשות · ומשקין
את השוטות ושורפין את הפרה
ועורפין את העגלה · ורוצעין עבד
עברי · ומטהרין את המצורע ה'
ומציינין על הקברות שמיחו הג'
הגשמים את ציונם כדי שיפרשו
מהן כהנים שכל אלו צרכי רבים הם·
ודנין דיני ממונות ודיני נפשות
ודיני מכות במועד · ומי שלא קבל
עליו הדין משמתין אותו במועד
וכשם שדנין במועד כך כותבין מ'
מעשה ב"ד וכל הדומה · כיצד כותבין
הדיינין אגרות שום ששמו לבעל
חוב ואגרות שמכרו בהן למזון ה'
האשה והבנות ושטרי חליצה
ומיאונין וכל הדומה להן מדברים
הצריכין לדיינין כם סי' שיזמום
כגון טענת בעלי דין או דברים ש'
שקבלו עליהם כגון איש פלוני נאמן
עלי או איש פלוני ידון לי ·· מי
שצריך ללות במועד ולא האמינו
המלוה הרי זה כותב שטר חוב וכן
כותבין גטי נשים וקדושי נשים
ושוברין ומתנות שכל אלו בצרכי
הרבים · ואסור לכתוב במועד אפי'
ספרים תפלין ומזוזות ואין מגי'
מגיהין אפילו אות אחת בספר
העזרה מפני שזו מלאכה שאינה
לצורך המועד · אבל כותב אדם
תפלין ומזוזה לעצמו וטווה תכלת
לבגדו ואם אין לו מה יאכל כותב
ומוכר לאחרים כדי פרנסתו ··
ומותר לאדם לכתוב אגרות של

שאילת שלום במועד וכותב חשב'
חשבונותיו ומחשב יציאותיו ה'
שכתיבת אלו אין אדם נזהר בה
בתיקונן ונמצא כמעשה הדיוט
מלאכות ·· עושין כל צרכי
המת במועד גוזזין שערו ומכבסי'
כסותו ועושין לו ארון ואם לא
היו להן נסרין מביאין קורות וכ'
ונוסרין מהן נסרין בצנעה בתוך
הבית · ואם היה אדם מפורסם
עושין אפילו בשוק ואין כורתי'
עץ מן היער לנסור ממנו לוחות
לארון ואין חוצבין אבנים לבנות
בהן קבר ·· אין רואין את
הנגעים במועד שאם ימצאו ה'
טמא נמצא חגו נהפך לאבל
ואין נושאין נשים ולא מייבמין במו'
במועד כדי שלא תשתכח שמחת
החג בשמחת הנשואין אבל מח'
מחזיר את גרושתו ומארסין ה'
נשים במועד ובלבד שלא יעשה
סעודת אירוסין ולא סעודת נשוא'
שלא יערב שמחה אחרת בשמח'
החג ·· אין מגלחין ואין מכ'
מכבסין במועד גזרה שמא ישה'
ישהא אדם עצמו לתוך המועד
ויבא יום טוב הראשון והוא מנו'
לפיכך כל שאי אפשר לו לגלח
ולכבס בערב יום טוב הרי זה מו'
מותר לכבס ולגלח ·· כיצד
אבל שחל שביעי שלו להיות בער'
יום טוב והרי היא שבת שאי א'
אפשר לגלח והבא ממדינת הים
והוא שלא יצא לטייל אלא לסחור
וכיוצא בהן והיוצא מבית השביה
ומבית האסורין ומי שהיה מנ'
מנודה ולא התירוהו אלא במועד
ומי שנשבע שלא לגלח ושלא ל'
לכבס ולא נשאל לחכם להתיר

נדרו אלא במועד הרי אלו מגלחין
ומכבסין במועד
וכולן שהיה להם פנאי לגלח קודם
קודם הרגל ולא גלחו אסורין
וכל הנזיר והמצורע שהגיע זמן
תגלחתן בין בתוך המועד בין קודם
הרגל אעפ״י שהיה להם פנאי מותר
לגלח במועד שלא ישהו קרבנותיהן
וכל הטמאים מטומאתן
לטהרתן מותר לגלח במועד וקטן
שנולד בין במועד בין לפני המועד
מותר לגלחו במועד ואנשי משמר
ששלמה משמרתן בתוך המועד
מותר לגלח מפני שאנשי משמר
אסורין לגלח בשבת שלהן
מותר ליטול שפה בחולו של מועד
וליטול צפרנים ואפילו בכלי ומותר
ומעברת הא[ו]שה מבית השחי
ומבית הערוה בין ביד בין בכלי
ועושה כל תכשיט במועד כוחלת
ופוקסת ומעברת סרק על פניה
וטופלת עצמה בסיד וכיוצא בה
והוא שתוכל לקפלו במועד
הזבים והזבות והנדות והיולדות
והיולדות וכל העולים מטומאה
לטהרה בתוך המועד הרי אלו
מותרין לכבס ומי שאין לו אלא
חלוק אחד הרי זה מכבסו ומטפחות
הידים ומטפחות הספרים ומטפחות
הספג הרי אלו מותרין לכבס
וכן כלי פשתן מותר לכבסן מפני
שהן צריכין כבוס תמיד ואפילו
נתכבסו ערב יום טוב
אין עושין סחורה במועד בין
למכור בין לקנות ואם היה דבר
האובד שאינו מצוי תמיד לאחר
המועד כגון ספינות או שיירות
שבאו או שהן מבקשין לצאת
ומכרו בזול או לקחו ביוקר הרי

זה מותר למכור או לקנות ואין
לוקחין בתים ועבדים ובהמה
אלא לצורך המועד מוכרי
פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה
לצורך המועד כיצד היה החנות
החנות פתוחה לזוית או למבוי
פותח כדרכו ואם היתה פתוחה
לרשות הרבים פותח אחת ונועל
אחת וערב יום טוב האחרון של
חג הסוכות מוציא ומעטר את
השוק בפירות בשביל כבוד יום
טוב מוכרי תבלין מוכרין כדרכן
בפרהסיא כל שאוסור
לעשותו אינו אומ׳ לגוי לעשותו
וכל שאוסור לעשותו במועד אם
אין לו מה יאכל הרי זה עושה כדי
פרנסתו וכן עושה סחורה במועד
כדי פרנסתו ומותר לעשיר לשכור
לשכור פועל שאין לו מה יאכל לו
לעשות מלאכה שהיא אסורה בו
במועד כדי שיטול שכרו להתפרנס
בו וכן לוקחין דברים שאינן לצורך
המועד מפני צורך המוכר שאין
לו מה יאכל שוכרין השכיר
על המלאכה במועד לעשותה אחר
לאחר המועד ובלבד שלא ישקול
ושלא ימדוד ולא ימנה כדרך שהוא
עושה בחול וגוי שקבל
קבלות מישראל אפילו היה חוץ לתחום
לתחום אינו מניחו לעשותה במו
במועד שהכל יודעין שהמלאכה
כזו לישראל ויחשדו אותו שהוא
שכר את הגוי לעשות לו במועד
שאין הכל יודעין הפרש שיש
בין השכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור

פרק שמיני

נחרות

המושכין מן האגמין מותר להשקות

להשקות בית השלחין במועד והוא
שלא פסקו וכן הברכות שאומת
המים עוברת ביניהן מותר להשקות
להשקות מהן וכן בריכה שנטפה
מבית השלחין ועדיין היא נוטפת
מותר להשקות ממנה בית השלחין
אחרת והוא שלא פסק המעיין
שמשקה בית השלחין העליונה
ערוגה שחציה נמוך
וחציה גבוה לא ידלה ממקום נמוך
להשקות מקום גבוה מפני שהוא
טורח יתר מותר לדלות מים לה
להשקות הירקות כדי לאוכלן
במועד ואם בשביל ליפותן אסור
אין עוגיות בעקרי גפנים
כדי שיתמלאו מים ואם היו עשויות
עשויות ונתקלקלו הרי זה מתקן
מתקנם במועד וכן אמת המים
שנתקלקלה מתקנין אותה במו
במועד כיצד היתה עמוקה
טפח חופר בה עד ששה היתה
עמוקה טפחים מעמיקה עד
שבעה ומושכין המים מאילן
לאילן ובלבד שלא ישקה כל השדה
השדה ואם היתה שדה מטוננת
מותר להשקות את כולה ומרבצין
את השדה במועד שכל הדברים
האלו אין בהן טורח יתר
זרעים שלא שתו מלפני המועד
לא ישקם במועד מפני שהן
צריכין מים רבים ויבאו לידי טורח
טורח יתר ומותר להסב את הנהר
הנהר ממקום למקום ולפתוח גנ
נהר שנסתם בורות שיחין
ומערות של יחיד אם היה צריך
להן חוטטין אותן ושפין את סדקיהן
סדקיהן אבל אין חופרין אותן
לכתחלה וכונסין להן מים אעפ״י
שאינן צריך להן ועושין נברכת

רבי יהודה מתיר ומעבר כתבו ומלקט כשות

במועד. עכברים שהן מפסידין את האילנות צדין אותן במועד בשדה האילן עד כדרכו כיצד חופר ותולה המצודה ואם היתה שדה לבן סמוכה לשדה האילנות צדין אותן בשדה הלבן בשנוי כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה וכיצד הוא צד בשנוי נועץ שפוד בארץ ומכה בקורדום ומחרכך ינתקו נמועיו ממקומו מאליו.

כותל גינה שנפל בונהו ואתה מן מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים ובאווירין וכיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג בונה אותה מעשה הדיוט. אבל כותל חצר שנפל בונהו כדרכו ואם היה גג נוחה סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו. בונה אדם אצטבא לישב עליה הציר והצנור והקורה והמנעול והמפתח של שנשברו מתקנן במועד כדרכו בין בשל ברזל בין בשל עץ שזה הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח והלחות שמורות ומוציאו ויאבד כל שיש בבית וכבר בארנו כל שיש בו הפסד אינו צריך שנוי. אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות ואין בונין אותו אבל אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד כיצד מוסיף בו ארכו או מקצר במדתו כדי שיהיה מכוון לעת שיקבר בו. אין מפנין את המת ואת העצמות מקבר לקבר ולא מכבוד לבזוי ולא מבזוי לכבוד ואסור לעשות כן בשאר הימים אלא אם כן היה בתוך שלו מפנהו בשאר הימים אפילו מכובד לבזוי. אין מתליעין את האילנות ולא מזהמין את הנטיעות ולא מגזמין אבל סכין את האילנות ואת הפירות שבהן בשמן. ועוקרין את הפשתה מפני שהיא ראויה לאוכלה בה במועד. וקוצרין את הכשות מפני שהיא ראויה לטיולה לשכר במועד וכן כל כיוצא בזה. אין מכניסין את הצאן לדיר כדי שיזבלו את הקרקע שהרי הוא מדייר שדהו במועד ואם באו מאליהן מותר ואין מסייעין אותן ואין מוסרין להן שומר לשמר את צאנם ממקום למקום כדי שיזבלו כל השדה הזבל שבחצר שמסלקין אותו לצדדין ואם נעשת אותה חצר כרפת הבקר מוציאין אותו לאשפה.

המשוה את פני הקרקע אם מתכוין לתקן מקום שיעמיד בו כרי של תבואה או שידוש בה מותר ואם נתכוון לעבודת הארץ אסור. וכן המלקט עצים מתוך שדהו אם לצורך עצים מותר ואם לתקן הקרקע אסור. וכן העוסק מים לגינה אם נתכוון שיכנסו לו הדגים מותר ואם להשקות הארץ אסור. וכן הקוצץ חריות של דקל אם נתכוון להאכיל לבהמה מותר ואם נתכוון לעבודת הארץ אסור ומשעשין יוכר לאיזה דבר הוא מתכוין. תנור וכירים שאפשר שיבשו ויאפה בהן במועד עושין אותן בין כך ובין כך עושין אותן על חרש של תנור ועל הכירה הטפילה שלהן ומסרגין את המטות ונוקרין את הרחים ופותחין להן עין ומעמידין אותן ובונין את האמות של רחים.

יורדים זופתין את החביות כדי שלא יפסיד היין וזופתין את הקבוק מפני שאין בו טורח וכו' וסותמין פי החבית של שכר כדי שלא תפסיד ומחפין את הקציעות בקש כדי שלא יאבדו ומרככין את הבגדים בידים מפני שהוא מעשה הדיוט אבל אין עושין קשרי בית הידים מפני שהוא מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה. שוקלין את עפרני חמור של רחים ובונין אבוס לבהמה וסוס שירכב עליו מותר ליטול עפרנו ולפרקו כדי לישותו.

ואין מרביעין בהמה במועד אבל מקיזין לה דם ואין מונעין ממנה רפואה וכל מאכלי' ומשקין שאינן מאכל בריאים אלא לרפואה מותר לאדם לאכלן ולשתותן במועד. אין מפנין מה' מחצר לחצר ולא מכעורה לנאה אבל מנאה לכעורה אלא מפנה הוא מבית לבית באותה חצר.

ומביאין כלים שהם לצורך המועד מן האומן כגון כדים וכוס וכסתות ושלחית אבל כלים שאינן לצורך המועד כגון מחל מחרישה מן הלוטש או צמר מבית הצבע אין מביאין. ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחין אצלו. ואם אינו מאמינו מניחן בבית הסמוך לו. ואם חושש להן שמא יגנבו מפנן לו לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו.

אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כמו בערבי שבתות וכל העושה מלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה ומנדין בו ומבטלין אותו על כרחו אבל אין מכין אותו מכת מרדות ואין צריך לומ' שאין מנדין אותו חוץ מער

ומערב הפסח אחר חצות שהעשׂ
בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו
ואין צריך לו׳ שמכין אותו מכת
מרדות יום לא נדוהו לפי שיום
ארבעה עשר בניסן אינו כשאר
ערבי ימים טובים מפני שיש בו
שחיטה קרבן וחגגה ״ לפיכך
יום ארבעה עשר אסור בעשיית
מלאכה מדברי סופרים כמ׳ חולו ל׳
של מועד והוא קל מחולו של מועד
ואינו אסור אלא מחצי היום ולמ׳
ולמעלה שהוא זמן השחיטה
אבל מהנץ החמה ועד חצי היו׳
תלוי במנהג מקום שנהגו לעשות
עושין מקום שנהגו שלא לעשות
אין עושין ״ ואפילו במקום
שנהגו לעשות לא יתחיל כתחלה
לעשות בארבעה עשר אף על פי
שיכול לגמרה קודם חצות אלא
שלש אומניות בלבד הן שמתחילין
במקום שנהגו לעשות ועושין ל׳
עד חצות ואלו הן החייטין והספרין
והכובסין אבל שאר אומניות אם ל׳
התחיל בה קודם ארבעה עשר הוא
שגומר עד חצות שאין העם צ׳
צריכין לשאר אומניות צורך הר׳
הרבה ״ ההולך ממקום
שעושין למקום שאין עושין לא
יעשה בישוב מפני המחלוקת׳
אבל עושה הוא במדבר׳ וההולך ממקום
שאין עושין למקום שעושין לא
יעשה׳ נותנין עליו חומרי מקום
שיצא משם וחומרי מקום שהלך לשם׳
ואעפ״כ לא יתראה בפניהם שהוא
בטל מפני היוהרא׳ ולעולם אל ישנה
אדם מפני המחלוקת וכן מי שדע׳
שדעתו לחזור למקומו נוהג כאנשי
מקומו בין להקל בין להחמיר והוא
שלא יתראה בפני אנשי מקום

שהוא בו מפני המחלוקת מוליכין
ומביאין כלים מבית האומן ב׳ ב׳
בארבעה עשר עד חצות אעפ״י
שאינן לצורך המועד׳ וגורפין ז׳
זבל מתחת רגלי בהמה ומוציאין
אותו לאשפה ומושיבין שובכין
לתרנגולין ״ ותרנגולת
שישבה על הביצים שלשה ימים
או יתר ומתה מושיבין אחרת ת׳
תחתיה בארבעה עשר כדי שלא
יפסידו הביצים ובמועד אין מו׳
מושיבין אבל אם מרחה במועד
מעל הביצים מחזירין אותה לה׳
למקומה ״

בריך רחמנא דסייען ״

הלכות חמץ ומצה

יש
בכללן שמונה מצות׳ שלש מצות
עשה׳ וחמש מצות לא תעשה
וזהו פרטן ״
א שלא לאכל חמץ ביום ארבעה עשר
מחצות היום ומעלה ״
ב להשבית שאור מארבעה עשר ״
ג שלא לאכל חמץ כל שבעה ״
ד שלא לאכל תערובת חמץ כל שבעה ״
ה שלא יראה חמץ כל שבעה ״
ו שלא ימצא חמץ כל שבעה ״
ז לאכל מצה בליל הפסח ״
ח לספר ביציאת מצרים בלילה ההוא ל׳
הלילה ״
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

ט
האוכל כזית חמץ בפסח מתחלת
חמשה עשר עד סוף עשרים ו׳

ואחד בניסן במזיד חייב כרת שנ׳
כי כל אוכל חמץ ונכרתה בשוגג ל׳
חייב קרבן חטאת קבועה ואחד
האוכל ואחד המחמץ ושותה ד׳ ״
החמץ בפסח אסור בהניה
שנ׳ לא יאכל חמץ׳ לא יהיו בו היתר
אכילה׳ והמניח חמץ ברשותו ב׳
בפסח אעפ״י שלא אכלו עובר בשני
לאוין שנ׳ לא יראה לך שאור בכל
גבלך׳ ונ׳ שאור לא ימצא בבתיכם׳
ואיסור החמץ שבו מחייבין אח׳ [ואסור השאור]
אחד הוא ״ אינו לוקה משום לא ל׳
יראה ולא ימצא אלא אם כן קנה
חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה
בו עיסה אבל אם היה לו חמץ קוד׳
הפסח ובא הפסח ולא בערו אלא
הניחו ברשותו אעפ״י שעבר בשני
לאוין אינו לוקה מן התורה מפני
שלא עשה מעשה ומכין אותו ל׳
מכת מרדות ״ חמץ שעבר
עליו הפסח אסור בהנאה לעולם
ודבר זה קנס מדברי סופרים מפני
שעבר על בל יראה ובל ימצא ל׳
אסרוהו ואעפ״כ שהוא אסור בהנ׳
בהמיה ואפילו הניחו בשגגה או ל׳
באונס כדי שלא יניח אדם חמץ
ברשותו כדי שיהנה בו אחר הפס׳ ״
חמץ שנתערב בדבר אחר
תוך הפסח בין במינו בין שלא במינו
הרי זה אוסר בכל שהוא וחמץ של
ישראל שעבר עליו הפסח אעפ״י
שהוא אסור בהנאה אם נתערב בין
במינו בין שלא במינו הרי זה מותר
לאכלו אחר הפסח שלא קנסו ול׳
ואסרו אלא בחמץ עצמו׳ אבל הל׳
התערובות מותרת באכילה לאחר
הפסח אין חייבין כרת אלא על
אכילת עצמו של חמץ׳ אבל עירוב
חמץ כגון כותח הבבלי ושכר המ׳

חמרי' וכל הדומה להן מדברים
שהחמץ מעורב בהן ואם אכלו
בפסח לוקה ואין בו משום כרת
שנ' כל מחמצת לא תאכלו. בד"א
בשאכל כזית מן התערובת בכדי
אכילת פרס הוא שלוקה מן התור'
אבל אם אין בתערובת כזית בכדי אכילת
שלש ביצים אע"פ שאסור לאכל
אינו לוקה אלא מכת מרדות.
האוכל מן החמץ עצמו בז'
בפסח כל שהו הרי זה אסור מן
התורה שנ' לא יאכל ואף על פי כן
אינו חייב כרת או קרבן אלא
בכשיעור שהוא כזית והאוכל
פחות מכזית במזיד מכין אותו
מכת מרדות. אסור לאכל
חמץ ביום ארבעה עשר מחצות
היום ומעלה שהוא מתחלת
שעה שביעית ביום. וכל האוכל
בזמן הזה לוקה מן התורה שנ'
לא תאכל עליו חמץ כלומר על קרבן
הפסח כך למדנו מפי השמועה
בפירוש דבר זה לא תאכל חמץ
משעה שראויה לשחיטת הפסח
שהוא בין הערבים והוא חצי
היום. ואסרו חכמים לאכל
חמץ מתחלת ששית כדי שלא
יגע באיסור תורה ומתחלת שעה ששי'
יהיה החמץ אסור באכילה ובהנ'
שעה ששית מדברי סופרים.
ושאר היום משביעית ומעלה
מן התורה שעה חמישית אין
אוכלין בו חמץ גזרה משום יום
המעונן שמא יטעה בין חמישית
לששית ואינו אסור בהנאה בש'
בשעה חמישית לפיכך תולין כל
תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן
מחמץ שהוא קודש לא אוכלין
ולא שורפין עד שתגיע שעה
ששית שורפין הכל. הא למדת
שמותר לאכל חמץ ביום ארבעה
עשר עד סוף שעה רביעית ואין
אוכלין בשעה חמישית אבל נהנין
בו והאוכל בשעה ששית מכין
אותו מכת מרדות. והאוכל אחר
מתחלת שביעית לוקה.

פרק שני

מצות
עשה מן התורה להשבית חמץ
קודם זמן איסור אכילתו שנ' ביום
הראשון תשביתו שאור מבתיכ'
ומפי השמועה למדו שראשון
זה הוא יום ארבעה עשר וראיה
לדבר זה שכתוב בתורה שנ' לא
תשחט על חמץ. לא תשחט הפ'
הפסח והחמץ קיים ושחיטת
הפסח הוא יום ארבעה עשר אחר
חצות. ומה היא השבתה זו שהיא
אמורה בתורה שיבטל החמץ
בלבו ויחשב אותו כעפר וישים
בלבו שאינו ברשותו וכל חמץ
שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר
שאין בו צורך כלל. ומדברי סופרי'
לחפש אחר החמץ במחבואות
ובחורים לבדוק ולהוציאו מכל
גבולו. וכן מדברי סופרים
שבודקין ומשביתין החמץ בלילה
מתחלת ליל ארבעה עשר לאור
הנר מפני שבלילה כל העם מצוי'
בבתיהן ואור הנר יפה לבדיקה
ואין קובעין מדרש בסוף יום
שלשה עשר. וכן החכם לא יתחיל
לקרות בעת שמא ימשך
וימנע מבדיקה בתחלת זמנה.
אין בודקין לא לאור החמ'
החמה ולא לאור הלבנה ולא לאור
האבוקה אלא לאור הנר. בד"א
בחורים ובמחבואות אבל אכסדרה
שאורה רב יום בדיקה לאור החמ'
די לו ואמצע החצר אינו צריך
בדיקה מפני שעופות מצויין שם.
חור שבאמצע הבית שבין
אדם לחבירו זה בודק עד שמגעת
ידו והשאר מבטלו בלבו. וכל מקו'
שאין מכניסין חמץ אין צריך
בדיקה. חורי הבית התחתונים
והעליונים וגג היציע ורפת בקר
ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצר'
שמן שאינו מסתפק מהן. ובית
דגים גדולים אין צריכין בדיקה
אלא אם כן הכניס להם חמץ
אבל אוצרות שכר ואוצרות יין
(ושמן) שמסתפק מהן ובית המלח ובית
השעוה ובית דגים קטנים ובית
העצים ובית המוריס וחורי
הבית האמצעיים וכיוצא באלו
צריכין בדיקה שסתמן שמכנ'
שמכניסין להן חמץ ואם ידע
בודאי שלא הכניס שם חמץ
אינו צריך בדיקה. וכשבודק
המרתף בודק מהן שתי שורות
החיצונות שהן העליונה וש'
ושלפנים ממנה. אין חוששי'
שמא גררה חולדה חמץ ממקום
למקום שאין מכניסין בו חמץ (מכניסין חמץ)
שאם כן מבית לבית מחצר
מעיר לעיר ואין לדבר סוף.
בדק ליל ארבעה עשר והניח
עשר חלות ומצא תשעה הרי זה
חושש וצריך לבדוק פעם של'
שניה שהרי גררה חולדה או עכבר
בודאי. וכן אם ראה עכבר
שנכנס לבית חמץ והחמץ בפיו
אחר הבדיקה צריך לבדוק פעם
שניה ואע"פ שמצא פירורין באמ'
באמצע הבית אין אומרין כבר

יוכל אותה הפת ממקום זה והרי
הפירורין אלו אין חוששין שמא
הניח בחור או בחלון ואלו הפירורי'
שם היו ולפיכך צריך חוזר ובודק יום
לא מצא כלום הרי זה בודק כל
הבית ואם מצא אותה הפת ה'
שנטלה העכבר ונכנס אין צריך
בדיקה ״ ראה תינוק
שנכנס לבית בדוק ובידו ככר
ונכנס אחריו ומצא פירורין ה'
אינו צריך בדיקה שחזקתו ה'
שאכלה ואלו הפירורין שנפלו
ממנו בשעת אכילה שדרך
התינוק לפרר בעת אכילתו ואין דרך
עכבר לפרר ואם לא מצא פירורין
כל' צריך לבדוק ״ הניח
תשעה צבורין של מצה ואחד של
חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו
אם חמץ אם מצה נטל ונכנס ל'
לבית בדוק צריך לבדוק שכל קבוע
כמחצה על מחצה ״ שני
צבורין אחד של מצה ואחד של
חמץ ושני בתים אחד בדוק וא'
ואחד שאינו בדוק ובאו שני ע'
עכברים זה נטל חמץ וזה נטל
מצה ואין ידוע לאי זה בית נכ'
נכנס זה שנטל חמץ ׳ וכן שני
בתים בדוקין וצבור אחד חמץ
ובא עכבר ונטל ואין ידוע לאיזה
בית נכנס או שידע שנכנס לאחד
מהן ונכנס אחריו ובדק ולא מצא
כלום או שבדק ומצא ככר כמו שאו
אינו צריך לבדוק פעם אחרת ה'
שאין קבוע כלל ״ הניח
חמץ בזוית זו ומצאו בזוית
אחרת או שהניח תשע חלות
ומצא עשר או שהיו תשעה
צבורין מצה ואחד חמץ ופירש
ככר אחד מהן ואין ידוע אם חמץ
או מצה ובא עכבר ונטל הככר שפ'
שפירש ונכנס לבית בדוק או ש'
שבא עכבר ונטל חמץ וספק נכנס
לבית זה או לא נכנס כל אלו צריך
לבדוק ״ נכנס עכבר לבית ה'
וככר בפיו ויצא עכבר ומשם וככר
בפיו אומ' הוא הראשון שנכנס
הוא האחרון שיצא ואינו צריך
לבדוק ״ היה הראשון שחור
וזה שיצא לבן צריך לבדוק ״
נכנס עכבר וככר בפיו ויצאת מ'
ומשם חולדה וככר בפיה צריך ה'
לבדוק ״ יצאת עכבר וככר ה'
בפיה אינו צריך לבדוק שזה ה'
הככר הוא שהיה בפי העכבר ״
נחש נכנס לחור ופת בפיו אין ה'
חייב להביא חבר להוציאה ״
כזית חמץ בשורי קורה מחייבין
אותו להביא סלם להורידו שמא'
יפול משורי קורה ׳ היה חמץ בבור
אין מחייבין אותו להעלותו אלא
מבטלו בלבו ודיו ״ מפת שאור
שייחדה לישיבה וטח פניה
בטיט הרי זה בטלה ומותר לקיימ' ״
בצק שבסדקי עריבה אם
יש כזית במקום אחד חייב לבער
ואם לאו אם היה עשוי לחזק ה'
בו שברי העריבה או לסתום בו
נקב בטל במיעוטו ואם לאו חייב
לבער ״ היו שני חצאי זתים
בשני מקומות וחוט של בצק ביניה'
רואין כל שאלו ינטל החוט נטלין
עמו חייב לבער ואם לאו אינו
צריך לבער ״ בד"א בעריבה אב'
אבל בבית אעפ' שאם ינטל החוט
אין נטלין עמו חייב לבער מפני
שפעמים מקבץ אותו ״ היה
חצי זית בבית וחצי זית בעלייה
חצי זית בבית וחצי זית באכסדר'
חצי זית בבית וחצי זית בבית זה
שלפנים ממנו הואיל ואילו הן
חצאי זתים דבוקים בכתלים או
בקורות או בקרקעות אינו חייב
לבער אלא מבטלו בלבו ודיו ״
המשכיר בית סתם בארבעה עשר
הרי זה בחזקת בדוק ואינו צריך
לבדוק ואם הוחזק זה המשכיר
שלא בדק ואמרה אשה או קטן
אנו בדקנו הרי אלו נאמנין שהכל
נאמנין על ביעור חמץ ״
הכל כשרים לבדיקה אפילו נשים
ועבדים וקטנים והוא שיהיה ה'
קטן שיש בו דעת לבדוק ״
המשכיר בית לחברו אם עד שלא
מסר המפתח חל ארבעה עשר על
המשכיר לבדוק ׳ ואם משמסר
המפתח חל ארבעה עשר על ה'
השוכר לבדוק ״ המשכיר
בית בחזקת שהוא בדוק ומצאו
שאינו בדוק על השוכר לבדוק ׳ וא'
ואינו מקח טעות ואפילו במקום
הבודקין בשכר שהרי הוא עוש' מצוה ״
המפרש בים והיוצא בש'
בשיירה תוך שלשים יום צריך
לבדוק ואחר כך יצא שמא יחזור
ערב הפסח בין השמשות ולא ה'
יהיה לו פנאי לבער ואם אין דעתו
לחזור אינו צריך לבדוק ״ וכן
העושה ביתו אוצר תוך שלשים
יום צריך לבדוק ואחר כך כונס אוצ'
לתוכו קודם שלשים יום ואם דעתו
לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק
ואחר כך עושהו אוצר ואם אין ה'
דעתו לפנותו קודם הפסח אינו
צריך לבדוק ״

פרק שלישי

כשבודק אדם

ומחפש בליל ארבעה עשר מוציא
את החמץ מן החורין ומן המחבואות ומן הזוית ומקבץ כל
הכל אל מקום אחד עד תחלת שעה
שעה ששית ביום ומבערו ואם
רצה לבערו בליל ארבעה עשר
מבער ·· החמץ שמניח בליל
ארבעה עשר כדי שיאכל ממנו
לאחר עד ארבעה שעות אינו צריך
מניחו מכוסה ומצוין בכל מקום
אלא מצניעו בכלי או בזוית ידוע
ויזהר בו שלא אם נזהר בו ומצאו
חסר צריך לחפש אחריו ולבדוק
פעם אחרת שהרי גררוהו העכב'
העכברים ·· חל ארבעה
עשר להיות בשבת בודקין החמ'
החמץ בליל ערב שבת שהוא ליל
ליל שלשה עשר ומניח מן החמ'
כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות
ביום השבת ומניחו במקום המוצ'
המוצנע והשאר מבערו מלפני
השבת ואם נשאר מן החמץ כזית
השבת אחר ארבע שעות מבטלו
וכופה עליו כלי עד מוצאי יום
טוב הראשון ומבערו ··
היה לו ככרות רבות של תרומה
וצריך לשרפה ערב שבת לא יע'
יערב טהורה עם הטמאה וישרף
אלא שורף הטהורה לעצמה וכו'
והטמאה לעצמה ותלויה לעצמה
ומניח מן הטהורה כדי לאכל עד
ארבע שעות מיום השבת בלבד ··
מי ששכח ולא בדק או הזיד
בליל ארבעה עשר בודק בארבע
עשר שחרית לא בדק בשחרית
בודק בשעת הביעור לא בדק בכל
בשעת הביעור בודק בתוך החג
עבר הרגל ולא בדק בשעתו בודק
אחר הרגל כדי שיבער מה שימצ'
מחמץ שעבר עליו הפסח מפני
שהוא אסור בהנייה ·· כשבודק
החמץ בליל ארבעה עשר או ביום
ארבעה עשר בתוך הרגל מברך
קודם שיתחיל לבדוק ב'א'י'א'מ'ה'ע'
אשר קדשנו במצותיו וצונו על ביעור חמץ ·· ובודק
ומחפש בכל המקומות שמכניסין
להן חמץ כמו שביארנו ואם בדק
לאחר הרגל אינו מברך · וכשגומר
לבדוק אם בדק בליל ארבעה עשר
או ביום ארבעה עשר קודם שש
שעות צריך לבטל כל חמץ שנשאר
ברשותו ואינו רואהו ויאמר כל חמץ
שיש ברשותי שלא ראיתיו ולא
ידעתיו הרי הוא בטל והרי הוא
כעפר · ואם בדק מתחלת שעה
ששית ומעלה אינו צריך לבטל ··
שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר
בהנייה ·· ולפיכך אם לא ביטל
קודם שש ומשש שעות ולמעלה
נמצא חמץ שהיה דעתו עליו והיה
והיה בלבו ושכחו משעת הביעור
ולא ביערו הרי זה עובר על לא יראה
ולא ימצא שהרי לא בער ולא בטל
ואין הביטול עתה מועיל כלום לפי
שאינו ברשותו והכתוב עשאו כאלו
כאלו הוא ברשותו לחייב משום
בל יראה ובל ימצא וחייב לבערו בכל
בכל עת שימצאנו ואם מצאו ביום
טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבער'
ויום של הקדש הוא אינו צריך
לכפות עליו שהכל פורשין ממנו ··
מי שיצא מביתו קודם שש
שעות הביעור לעשות מצוה או
לאכול סעודה של מצוה כגון סעודת
אירוסין ונשואין ונזכר שיש לו
חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור
ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם
לאו יבטל בלבו · יצא לה ציל
מיד הגוים ומיד הנהר ומן הדליקה
ומן המפולת יבטל בלבו ודיו ··
יצא לצורך עצמו ונזכר שיש לו
חמץ בתוך ביתו יחזור מיד ואם
מיד הוא חוזר עד כביצה היה פח'
פחות מכביצה מבטלו בלבו ודיו ··
מי שהניח עיסה מגולגלת
בתוך ביתו ויצא ונזכר אחר שיצא
והוא שיושב לפני רבו והוא ירא
שמא תתחמץ קודם שיבוא הרי זה
מבטלו קודם שתתחמץ · ואם יום
החמיצה אין הביטול מועיל כלום
שהרי כבר עבר על לא יראה ולא ימצא
ימצא וחייב לבער מיד כשיחזור
לביתו ·· כיצד ביעור חמץ שו'
שורפו או פורר וזורה לרוח וזורק
לים ואם היה חמץ קשה ואין הים
מחסרו במהרה הרי זה מפררו ש'
ואחר כך זורקו לים ·· וחמץ
שנפלה עליו מפולת ונמצא עליו
עפר שלשה טפחים או יותר הרי
זה כמבוער וצריך לבטל בלבו ואם
עדין לא נכנסה שעה ששית · ה'
נתנו לנכרי קודם שעה ששית
אינו צריך לבער · ואם שרפו ה'
קודם שעה ששית הרי זה מותר
להנות בפחמין שלו בתוך הפסח ·
ואם שרפו משעה ששית
ולמעלה הואיל והוא אסור בהנאה
הרי זה לא יסיק בו תנור וכירים
ולא יאפה בו ולא יבשל בו · ואם
בשל ואפה אותה הפת ואותה
התבשיל אסור בהנייה ·· וכן
הפחמין שלו אסורין בהנאה הואיל
ושורפו אחר שנאסר בהנייה ··

פרק רביעי

כתוב
בתורה לא יראה לך חמץ · יכול ש'

יום טוב מותר לו הפקיד אותו ביד
הגוים לא יהיה עובר הת' שנאמר לא
ימצא בבתיכם ואפילו הפקידו אצל
הגויים ׃ יכול לא יהיה עובר
אלא אם כן היה חמץ בביתו אבל
אם היה רחוק מביתו או בעיר
אחרת לא יהיה עובר הת' בכל גבולך
בכל רשותו יכול יהיה חייב לבער
מרשותו חמץ של גוי או של הקד'
הת' לא יראה לך שלך אי אתה רואה
אבל אתה רואה של אחרים ושל
גבוה הא למדת שהחמץ של ישר'
אם הניחו ברשותו אפילו טמון
ואפילו בעיר אחרת ואפילו מופקד
ביד גוים הרי זה עובר משום לא
יראה ולא ימצא ׃ וחמץ של
הקדש או של גוי שהיה אצל ישר'
אפילו היה עמו בבית הרי זה מותר
מפני שאינו שלו ואפילו היה של
גר תושב שיד של ישר' שולטת
עליו אין כופין אותו להוציא החמץ
מרשותו בפסח אבל צריך לעשות
מחיצה גבוהה עשרה טפחים ׃
מפני חמצו של גוי שמא יבוא לו
להסתפק ממנו אבל של הקדש
אינו צריך מפני שהכל פורשין
מן ההקדש כדי שלא יבואו לידי
מעילה ׃ גוי שהפקיד חמצו
אצל ישר' אם קבל עליו ישר' אחריות
מעשה כשלו ואם לא קבל עליו
אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר
לאכל ממנו לאחר הפסח שברשות
הגוי הוא ׃ גוי אלם שהפקיד
חמצו אצל ישר' אם יודע הישר'
שאם אבד או נגנב מחייבו לשלם
לשלמו וכופהו ואונסו לשלם אף
על פי שלא קבל אחריות הרי זה
חייב לבערו שהרי נחשב כאלו
הוא שלו מפני שמחייבו האונס

באחריותו ׃ ישר' שהרהין חמצו
אצל הגוי ואמ' לו אם לא הבאתי
לך מעות מכאן ועד יום פלו' קנה
החמץ זה מעכשיו הרי זה ברשו'
הגוי ואותו החמץ מותר לאחר
הפסח והוא שיהיה זמן שקבע לו
קודם הפסח ואם לא אמ' לו קנה מעכשיו
נמצא אותו החמץ כאלו הוא פקדון
אצל הגוי ואסור בהנייה לאחר הפס' ׃
ישר' וגוי שהיו באין בספינה
והיה החמץ ביד ישר' והגיעה שעה
חמישית הרי זה מוכרו לגוי או נות'
נותנו לו במתנה וחוזר ולוקחו
ממנו אחר הפסח ובלבד שיתננו
לו מתנה גמורה ׃ אבל אומ' הוא ישר'
לגוי עד שאתה לוקח במנה בוא
וקח במאתים עד שאתה לוקח
מגוי בוא וקח מישר' שמא יצטר
ויצטריך ויקח ממך אחר הפסח
ובלבד שלא ימכר לו ולא יתן לו על תנאי
ואם עשה כן הרי זה עובר על בל
יראה ובל ימצא ׃ תערובת
חמץ עוברים עליה משום בל יראה
ובל ימצא כגון המורייס וכותח
הבבלי ושכר המדי שעושין אותו
מן הקמח וכל כיוצא באלו מדברי
המאכלים אבל דבר שיש בו תערובת
חמץ ואינו ראוי לאכילה הרי זה
מותר לקיימו בפסח ׃ כיצד
עריבת העבדנין שנתן לתוכה הק'
הקמח ועורות אפילו נתנו שעה
אחת קודם שעת הביעור הרי זה
מותר לקיימו ואם לא נתן העורות
ונתן הקמח שלשה ימים לשעת
הביעור מותר שהרי נפסד והבאיש
תוך שלשה ימים חייב לבער ׃
וכן הקילור והרטייה והאיספלנית
והתריאקה שנתן לתוכה חמץ
מותר לקיימה בפסח שהרי נפסדה

צורת חמץ הפת שעיפשה
ונפסלה מלאכול לכלבים ומלוגמא
שנסרחה אינו צריך לבער ׃
בגדים שכבסו אותן בחלב חטה
וכן ניירות שדבקו אותן בחמץ
וכל כיוצא בזה מותר לקיימו בפסח
ואין בהם משום לא יראה ובל ימצא
שאין צורת החמץ עומדת ׃
דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל
אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם
כגון התריאק וכיוצא בו אף על פי
שמותר לקיימו אסור לאכלו עד
אחר הפסח ואף על פי שאין בו מן
החמץ אלא כל שהוא הרי זה
אסור לאכלו ׃

פרק חמישי

אין
אסור משום חמץ בפסח אלא
חמשת מיני דגן בלבד והן שני מינ'
מיני חטין שהן החטה והכוסמת
ושלשה מיני השעורים שהן הש'
השעורה ושבולת שועל ושיפון
אבל הקטניות כגון אורז ודוחן
ופולין ועדשים וכיוצא בהן אין
בהן משום חמץ אפילו לש קמח
אורז וכיוצא בו ברותחין וכסהו
בבגדים עד שנתפח כמו בצק
שהחמיץ הרי זה מותר באכילה
אין בזה לידי חמוץ אלא לידי
סרחון ׃ חמשת מיני דגן
אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא
שום מים בעולם אין באין לידי
חימוץ אלא אפילו הניחן כל היום
עד שנתפח הבצק הרי זה מותר
באכילה שאין מי פירות מחמיצ
אבל מסריחין ומי פירות הן כגון
יין ודבש וזית או תפוחים ומי
רמונים וכל כיוצא בהן משאר

[illegible marginal glosses]

ימצות או שעורים ומשקין והוא שלא יתערב בהם מים כעולם ואם נתערב בהן מים כל שהוא הרי אלו מחמיצין. אין מבשלין לא חטין במים כגון ריפות ולא קמח כגון קמח לביבות ואם בישל הרי זה חמץ גמור והוא שיתבקעו בתבשיל. אין קולין את הבצק בשמן על האלפס אבל מבשלין את הפת ואת הקמח הקלוי ואם הגדיל והרתיח המים הרבה ואחר כך השליך לתוכן הקמח הרי זה מותר מפני שהוא מתבשל מיד קודם שיחמיץ. וכבר נהגו בשנער ובספרד ובכל המערב שלא לעשות זה דבר גזירה שמא לא ירתיח המים יפה יפה. מותר לבשל הדגן או הקמח במי פירות וכן בצק שלשו במי פירות או קלהו על האלפס בשמן הרי זה מותר שמי פירות אין מחמיצין. כיון שהכהבין אותו ביום ובו וטוחנין אותו אין מבשלין הקמח שלו במים שאינו נקלה כאור יפה ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו. וכן שמוסלין את הקדרות החרשות אין מבשלין בהן אלא מעה יפה שחזרו וטחנו אותו אבל קמח קלי אסור שמא לא קלוהו יפה ויבוא לידי חימוץ. אין בוללין את השעורין במים בפסח מפני שהן רפים ומחמיצין מהרה ואם בלל ים רפו כדי שיאם הניחן על פי חביב שיומפין עליו חלות יתבקעו הרי אלו אסורין ואם לא הגיעו לרפיון זה הרי אלו מותרין. החטין מותר לבלול אותן במים כדי להסיר סובן וטוחנין אותן מיד כדרך שטוחנ

הסלות. וכבר נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב שלא ישלקו החטין במים גזרה שמא ישהו ויחמיצו. תבשיל שנתבשל ונמצאו בו שעורין או חטין אם נתבקעו הרי כל התבשיל אסור שהרי נתערב בו החמץ ואם לא נתבקעו מוציאין אותן ושורפין אותן ואוכלין שאר התבשיל שאין בו. הדגן שנפל לתוך התבשיל אלא נתכך חומץ גמור של תורה ואינו אלא בדברי סופרים. שנ ושמרתם את המצות כלומר הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ. לפיכך אמרו חכמים צריך אדם להזהר בדגן שאוכל בפסח כדי שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר עד שלא יהיה בו שום חימוץ. הדגן שנטבע בנהר או שנפל עליו מים כשם שאסור לאוכלו כך אסור לקיימו אלא מוכרו לישראל ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח ואם מוכרו לגוים קודם הפסח מוכרו מעט מעט לכל אחד ואחד כדי שלא ימכור קודם הפסח שמא יחזור הגוי וימכרנו לישראל. הבצק שנפל עליו דלף כל זמן שהוא טורד טיפה אחר טיפה אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ אבל כשפוסק אם נשהה כשיעור הרי זה אסור. אין לשין בפסח עיסה גדולה שמא תחמיץ ואין לשין שיעור חלה בלבד. ואין לשין לא בחמין ולא בחמי חמה ולא במים שנשאו בו ביום אלא במים שלנו. ואם עבר ולש באחד מכל אלו הרי הפת אסורה. ולא תשב אשה תחת השמש ותלוש ולא

תחת הרקיע ביום המעונן אפילו במקום שאין השמש זורחת בו ולא תניח את העיסה ותתעסק בדבר אחר. ואם היתה לשה ואופה צריכה שני כלים של מים אחת שמקטפת בו ואחת שמצננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש או שלא צננה ידה או שעשת עיסה יתר מכשיעור חלה הפת מותרת. וכמה שיעור חלה כמו שלש וארבעים ביצים וחומש ביצה בינוני ואינו כמשקלה. כל זמן שאדם עוסק בבצק אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ ואם הגביה ידו והניחו ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע קול בזמן שאדם מכה בידו עליו כבר החמיץ וישרף מיד. ואם אין קולו נשמע אם שהה כדי שיהלך אדם מיל כבר החמיץ וישרף. וכן אם הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו הרי זה אסור לאוכלו ואין חייבין עליו כרת. היו שתי עיסות שהגביהן היד ואחת בעת אחת ונבשו והאחת מהן ישנו לה קול והאחרת אין לה קול שתיהן ישרפו והרי הן חמץ גמור. אין עושין סריקין המצויירין בפסח מפני שהאשה שוהה עליהן ומחמיצין בעת עשייתן לפיכך הנחתומין מותרין לעשותן מפני שהן בקיאין באומנותן וממהרין לעשותן אבל בעלי בתים אסורין ואפילו צרין אותן בדפוס שאין יכלו אחרים ויעשו שלא בדפוס שמא ישהו בעשייתן ויחמיצו. מים שרוחצין בו הידים והעריבה אחר שלשין בו וכן מים שמשתמשין שמשתמשין בו בשעת לישה הרי זה ישפך במקום מדרון כדי שלא

יתקבץ במקום אחד ויחמיץ ״
אין שורין את המורסן כ׳
ומניחין לפני התרנגולין שאין כ׳
יחמיץ אבל חולטין להן המורסן
ברותחין ומניחין לפניהן וכבר
נהגו רוב העולם שלא לחלוט גזר׳
שמא לא ירתיח המים יפה ״
ומותר ללוש לתרנגולין מורסן או
קמח ומאכילן מיד או נותן לפניהן
והוא עומד עליהן עד שלא ישא׳
ישהה לפניהן כדי הילוך מיל ומ׳
זמן שהן מנקרין בו או שהוא מ׳
והפך בו אינו מחמיץ וכשיפסי׳
מלאכו׳ ישטוף הכלי במים וישפוך
במקום מדרון ״ לא תשרה
אשה מורסן שתוליך בידה למ׳
למרחץ אבל שפה על בשרה יבש
ולא ילעוס אדם חטין ויתן על
מכתו מפני שהן מחמיצות ״
ואין נותנין את הקמח לתוך ה׳
החרדל ואם נתן יאכל מיד ״
ומותר לתת התבלין והשומשמין
והקצח וכיוצא בהן לתוך הבצק
וכן מותר ללוש העיסה ביין ושמן
או דבש וחלב או לקטפה בהן וכיום
הראשון אסור ללוש ולקטפה אלא
במים בלבד לא משום חמץ אלא
שיהיה לחם עוני ובראשון בלבד
הוא שצריך להיות זכרון לחם ה׳
עוני ״ כל כלי חרס שנשתמש
בהן חמץ בצונן מותר להשתמש
בהן מצה בצונן חוץ מכלי שמ׳
שמניחין בו את השאור וכלי ש׳
שמניחין בו חרוסת מפני שח׳
שחימוצו קשה ״ וכן עריבות
שלשין בהן החמץ ומניחין אותו
שם עד שיחמיץ הרי הן כבית ה׳
שאור ואין משתמשין בהן בפסח ״
כיב של חרס שאופין עליו חלו׳

חלות חמץ כל השנה אין אופין
עליו מצות בפסח ואם מלאו ג׳
גחלים והסיק מקום שהיה מבשל
בו החמץ מותר לבשל עליו מצה ״
כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמ׳
בהן חמץ מרתיחין כלי ראשון ה׳
כגון קדרות ומולפסין נותן אותן
לתוך כלי גדול וממלא עליהן מים
ומרתיחין בתוכו ואחר כך שוטפן
בהן ומשתמש בהן במצה ״
וכן הסכינין מרתיח את הלהב ואת
הנצב בכלי ראשון ואחר כך משטפן
ומשתמש בהן במצה ״ כלי
חרס ואבנים וכלי מתכות וכלי עצי׳
שנשתמש בהן חמץ בחמין בין ב׳
בכלי ראשון כגון קדרות בין בכלי
שני כגון קערות בין שהיו משוחי׳
ושועין באבר שעושין אותן כמ׳
כעין זכוכית בין שהיו חרש כמה
שהן אין משתמשין בהן במועד
אלא מניחן לאחר הפסח ומבשל
בהן ״ כלי ראשון שרצה להרתיחו
ולא מצא כלי אחר גדול ממנו כדי
להרתיחו בו הרי זה מקיף לו שפה
של טיט על שפתו מבחוץ וממלאו
ומרתיחו עד שיגבירו המים על
שפתו ומרתיח המים בתוכו ודיו ״
ואחר כך שוטף אותו ומשתמש
בו במצה ״

פרק ששי:

מצות

עשה מן התורה לאכל מצה בל׳
ליל חמשה עשר שנ׳ בערב ת׳
תאכלו מצות בכל מקום ובכל זמן
ולא תלה אכילה בקרבן הפסח
אלא זו מצוה בפני עצמה ומצ׳
ומצותה כל הלילה אבל בשאר
הרגל אכילת מצה רשות רצה אכ׳

אכל מצה רצה אכל אורז דוחן ל׳
או קליות או פירות אבל בליל חמשה
עשר בלבד חובה ומשיאכל כזית ב׳
יצא ידי חובתו ״ בלעו מצה יצא ל׳
בלע מרור לא יצא ״ בלע מצה ומרור
כאחד ידי מצה יצא ידי מרור לא
יצא שהרי המרור כטפילה למצה ״
כרכן בסיב וכיוצא בו ובלען
יצא ידי מצה לא יצא ״ אכל מצה
בלא כוונה כגון שאנסוהו גוים או
לסטים לאכל יצא ידי חובתו ״ אכל
כזית מצה והוא נכפה בעת שטותו
ואחר כך נתרפא חייב לאכל אחר
שנתרפא לפי שאותה אכילה היתה
בשעה שהיה פטור מכל המצות ״
אין אדם יוצא ידי אכילת מצה אל׳
אלא אם כן אכלה מאחד מחמשת
המינין שנ׳ לא תאכל חמץ ונאמ׳
תאכלו מצות דברים הבאים לידי
חימוץ אם אכלן מצה יצא בהן ידי
חובתו אבל שאר דברים כגון אורז
ודוחן וקטניות אין יוצא בהן ידי
מצה לפי שאינן באין לידי חמוץ ״
העושה עיסה מן החטין ומן ה׳
האורז אם יש בה טעם דגן יוצא
בה ידי חובתו ״ עיסת הכלבים
בזמן שהרועים אוכלין הימנה
יוצא בה ידי חובתו ״ ואין הרועים
אוכלין ממנה אינו יוצא בה שאין
זו משתמרת לשום מצה ״ מצה
שלשה במי פירות יוצא ידי חובתו
בפסח אבל אין לשין אותה ביין או
בשמן או בדבש או חלב משום לחם
עוני כמ׳ שבארנו ואם לש ואכל ה׳
לא יצא ידי חובתו ״ ואין יוצאין
לא בפת מורסן ולא בפת סובין ה׳
אבל לש הוא את הקמח בסובין
שלו ובמורסנו ועושהו פת ויוצא
בה ידי חובתו ״ וכן פת סולת

ביותר הרי זו מותרת ויוצא בה ידי
חובתו בפסח ואין אומרין אין
זו לחם עוני · אחד מצה שנאפת
בתנור או באלפס כיון שהדביק
הבצק ואחר כך הרתיח בין שנ׳
שהרתיח ואחר כך הדביק אפילו
אפויה בקרקע הרי יוצא בה ידי ח׳
חובתו ואם לא נאפת אפייה גמור׳
יוצאין והוא שלא יהיו חוטין של
בצק נמשכין ממנה בעת שפורס׳
ויוצאין ברקיק השרוי והוא של׳
שלא נמוח אבל מצה שבשלה ל׳
אינו יוצא בה ידי חובתו שהרי
אין בה טעם הפת ·· אין אדם
יוצא ידי חובתו באכילת מצה של׳
שהיא אסורה כגון שאכלה טבל
או מעשר ראשון שלא נטלה
תרומתו או שגזלה זה הכלל כל
שמברכין עליו ברכת המזון יוצא
ידי חובתו ·· הכהנים יוצאין
בחלה ובתרומה אע״פ שהיא מצה
שאינה ראויה לכל אדם · וכן
במצה של מעשר שני בירושלם
אבל אין יוצאין במצה של בכורי׳
אפילו בירושלם מפני שהבכורי׳
אין להם היתר בכל מושבות אבל
מעשר שני אפשר שיפדה ויאכל
בכל מקום וכתוב בכל מושבותיכ׳
תאכלו מצות · מצה הראויה לה׳
להאכל בכל מושבות · היא שיצ׳
שיוצאין בה ידי חובתו ··
חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה
אותן לעצמו אין יוצאין בהן
שנ׳ ושמרתם את המצות · מצה
המשתמרת לענין מצה בלבד ה׳
היא שיוצאין בה ידי חובתו ·
אבל זו משתמרת לענין תזבח · א׳
ואם עשאן למכר בשוק הרי זה
יוצא בה ידי חובתו שהרי עדה

למכר בשוק דעתו שאם לא ימכרו
יאכל אותן ונמצא בשעת עשיית׳
שמרם לשום מצה ·· הכל
חייבין באכילת מצה אפילו נשים
ואפילו עבדים · קטן שיכול לאכל
פת מחנכין אותו במצות ומאכיל׳
אותו כזית מצה · חולה או זקן ש׳
שאינו יכול לאכל שורין לו אותה
רקיק במים ומאכילין אותו בזית
והוא שלא נמוח · מדברי סופרי׳
שאין מפטירין אחר מצה כלום
אפילו קליות ואגוזים וכיוצא ב׳
בהן אלא אע״פ שאכל מצה ואכל
אחריה מאכלות אחרות ופירות
וכיוצא בהן חוזר ואוכל כזית
מצה באחרונה ופוסק ·· אסרו
חכמ׳ לאכל מצה בערב הפסח כדי
שיהיה הכר באכילתה בלילה ומי
שאכל מצה בערב הפסח מכין א׳
אותו מכת מרדות עד שתצא נ׳
נפשו ·· וכן אוסר לאכל ע״פ
הפסח מקודם המנחה מעט כ׳
כדי שיכנס לאכילת מצה בתאוה
אבל אוכל מעט פירות או ירקות
ולא ימלא כריסו מהן ··
וחכמ׳ הראשונים היו מרעיבין ע׳
עצמן ערב הפסח כדי לאכל מצה
בתאוה ויהיו מצות חביבות עלי׳
אבל בשאר ימים טובים אוכל
והולך עד שתחשך ··

פרק שביעי

מצות
עשה של תורה לספר בנסים ונ׳
ונפלאות שנעשו לאבותינו במ׳
במצרים בליל חמשה עשר בניסן
שנ׳ זכור את היום הזה אשר יצאת׳
ממצרים וכו׳ · כמה שנ׳ זכור את
יום השבת · ומנין שבליל חמשה

עשר ת״ל והגדת לבנך ביום ההוא
לאמר בעבור זה בשעה שיש ל׳
מצה ומרור מונחין לפניך ואע״פ
שאין לו בן אפילו חכמ׳ גדולים
חייבין לספר ביציאת מצרים וכל
המאריך בדברים שארעו ושהיו
הרי זה משובח ·· ב ··
מצוה להודיע לבנים ואפילו לא ש׳
שאלו שנ׳ והגדת לבנך לפי דעתו
של בן אביו מלמדו כיצד אם היה
קטן או טפש אומ׳ לו בני כולנו היינו
עבדים כמו שפחה זו או כמ׳ עבד
זה במצרים ובלילה הזה פדה
אותנו הקב״ה ויציאנו לחירות · ואם
היה הבן גדול וחכם מודיעו מה
שאירע לנו במצרים ונסים שנע׳
שנעשו לנו על ידי משה רבנו לפי
דעתו של בן ·· ג ·· וצריך
לעשות שנוי בלילה הזה כדי ש׳
שיראו הבנים וישאלו ויאמרו
מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילו׳
עד שישיב להם ויאמר כן וכך
אירע וכך וכך היה להם ·· וכיצד
משנה מחלק להן קליות ואגוזין
ועוקר השולחן מלפניהם קודם
שיאכלו וחוטפין מצה זה מיד
זה וכיוצא בדברים האלו אין לו בן
אשתו שואלתו אין לו אשה ש׳
שואלין זה לזה מה נשתנה הליל׳
ואפילו היו כולן חכמ׳ היה לבדו ש׳
שואל לעצמו מה נשתנה הלילה
הזה ·· ד ·· וצריך להתחיל
בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחי׳
שבתחלה היו אבותינו בימי תרח
ולפניו כופרין וטועין אחר ה׳
ההבל ורודפין ע״ז ומסיים בדת
האמת שקרבנו הקב״ה לו והבדילנו
מן התועים וקרבנו ליחודו ··
וכן מתחיל ומודיע עבדים היי׳

[illegible marginal glosses]

היינו לפרעה במצרים וכל הרעה
שגמלנו ומסיים בנסים ונפלאות
שנעשו לנו ובחירותנו והוא ה
שידרוש מארמי אובד עד שיגמור
כל הפרשה וכל המוסיף ומאריך
בדרש כל הפרשה הרי זה משובח.
ה. כל מי שלא אמר
שלשה דברים אלו בפסח לא יצא
ידי חובתו ואלו הן פסח מצה
ומרור. פסח על שום שפסח
הקדוש ברוך הוא על בתי אבותינו
במצרים שנ' ואמרתם זבח פסח
הוא וכו'. מרורים על שמררו
המצרים את חיי אבותינו במצרי'.
מצה על שם שנגאלו ודברים
אלו כולן נקראין הגדה. ו.
בכל דור ודור חייב אדם להראות
את עצמו כאלו הוא יצא ממצרי'
עתה שנ' ואותנו הוציא משם
וגו'. ועל דבר זה צוה בתורה וז'
וזכרת כי עבד היית במצרים כלו'
כאלו אתה בעצמך היית עבד ו'
ויצאת לחירות ונפדית.
ז. לפיכך כשסועד אדם בז'
בלילה הזה צריך לאכול ולשתות
והוא מיסב דרך חירות וכל אחד
ואחד בין אנשים בין נשים ה'
חייב לשתות בלילה זה ארבעה
כוסות של יין אין פחות מהן'
ואפילו עני המתפרנס מן הצ'
הצדקה ולא יפחתו לו מארבע
כוסות שיעור כל כוס מהן רביעי'.
ח. אפילו עני שבישר'
לא יאכל עד שיסב. אשה אינה
צריכה הסבה. ואם אשה חשובה
צריכה הסבה. ובן אצל אביו וה'
והשמש אצל רבו אינו מיסב אל'
אלא אם כן נתן לו רבו רשות.
והסיבה ימין לאו שמיה הסבה.

וכן המיסב על ערפו או על פניו אין
זו היסבה. ואימתי צריכין הסבה
בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית
ארבעת כוסות האלו ושאר אכילת'
ושתייתו אם היסב הרי זה משובח
ואם לאו אינו צריך. ט.
ארבעה כוסות האלו צריך למזוג
אותן כדי שתהיה השתיה עריבה
הכל לפי היין ולפי דעת השותה
ולא יפחות בארבעתן מרביעית מר'
מרביעית יין חי. י. שתה
ארבע כוסות אלו מיין שאינו מ'
מזוג יצא ידי ארבע כוסות ולא י'
יצא ידי חירות. שתה ארבע כוסות
מזוגין בבת אחת יצא ידי חירות וה'
ולא יצא ידי ארבע כוסות. ואם ש'
שתה מכל כוס מהן רובו יצא.
כל כוס וכוס מארבע כוסות האלו
מברך עליו ברכה בפני עצמו וכוס
ראשון אומ' עליו קדוש היום וכוס
שני קורין עליו את ההגדה. וכוס
שלישי מברך עליו ברכת המזון וכוס
רביעי גומר עליו את ההלל ומברך
עליו ברכת השיר ובין הכוסות הש'
האלו אם רצה לשתות שותה בין
שלישי לרביעי אינו שותה.
יא. החרוסת מצוה מדברי ס'
סופרים זכר לטיט שהיו עובדין
בו במצרים וכיצד עושין לוקחין
תמרים או גרוגרות או צמוקין וכ'
וכיוצא בהן ודורסין אותן ונותנין
לתוכה חומץ ומתבלין אותה בתב'
בתבלין כמו טיט בתבן ומביאין
אותה על השולחן בליל הפסח.
יב. אכילת מרור אינה מצוה מן
התורה בפני עצמה אלא תלויה היא
באכילת הפסח שמצות עשה אחת
לאכול בשר הפסח על מצה ומרורים
ומדברי סופרים לאכול המרור לבדו

בליל זה אפילו אין שם קרבן פסח.
יג. מרורים האמו' בתור'
הן החזרת והעולשין והתמכה וה'
והחרחבינה והמרור כל אחד מהן
וחמשת מיני ירק אלו נקראו מרור.
ואם אכל מאחד מהן או מחמשתן
כזית יצא והוא שיהו לחין ומצויין
בקלחן שלהן ואפילו יבש ואם שלקן
או כבשן או בשלן אין יוצאין בהן.

פרק שמיני

סדור

עשיית מצות אלו בליל חמשה
עשר כך היא בתחלה מביאין כוס
לכל אחד ואחד ומברך בורא פרי ה'
הגפן ואומ' עליו קדוש היום וזמן
ושותה ואחר כך מברך על נטילת
ידים ונוטל ידיו ומביאין שולחן ע'
ערוך ועליו מרור וירק ומצה וח'
וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר
חגיגת של יום ארבעה עשר ובזמן
הזה מביאין על השולחן שני מיני בשר
אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה.
ב. מתחיל ומברך בורא
פרי האדמה ולוקח ירק ומטבל אותו
בחרוסת ואוכל כזית וכל המסובין
עמו כל אחד ואחד אין פחות מכזי'
ואחר כך עוקרין את השולחן מלפ'
מלפני קורא ההגדה לבדו ומוזגין
את הכוס השני וכאן הבן שואל
ואומ' הקורא מה נשתנה הלילה
הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין
אנו מטבילין אפילו פעם אחת וה'
והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הל'
הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה הל'
הלילה הזה כולו מצה שבכל הלילות
אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל
הלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות
אנו אוכלין שאר ירקות והלילה ה'

[illegible]

הזה מרור שבכל הלילות אנו אוכ'
אוכלין בין יושבין בין מסובין ב'
הלילה הזה כולנו מסובין
ג' בזמן הזה אומ' והלילה
הזה כולו על שאין לנו קרבן ומת
ומתחיל בגנות וקורא וגו' דורש
פרשת ארמי אובד אבי כולה ד'
ומחזיר השולחן לפניו ואומ' פסח
זה שאנו אוכלין על שפסח המק'
המקום על בתי אבותינו במצרים שנ'
ואמרתם זבח פסח הוא ליי' וגו'
ומגביה המרור בידו ואומ' מרור
זה שאנו אוכלין על שם שמררו
המצריים את חיי אבותינו במצ'
שנ' וימררו את חייהם וגו'
ומגביה המצה בידו ואומ' מצה
זו שאנו אוכלין על שלא הספיק
בצקם להחמיץ עד שנגלה הקדוש
ברוך הוא עליהם וגאלם מיד שנ'
ויאפו את הבצק וגו' ובזמן הזה
אומ' פסח שהיו אבותינו אוכלין
בזמן שבית המקדש קיים על
שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו
וגו' ה' ואומ' לפיכך
אנו חייבין להודות להלל לשבח לנ'
לפאר לרומם להדר לגדל לנצח למי
שעשה לנו את כל הנסים האילו
והוציאנו מעבדות לחירות וכו'
לפניו שיר חדש הללויה
הללו עבדי יי' עד חלמיש למעינו
מים וכו' וחותם ברוך אתה יי' א'
אלהינו מ"ה אשר גאלנו וגאל אבותי'
ממצרים והגיענו הלילה הזה
לאכל בו מצה ומרורים ובזמן
הזה מוסיף יי' אלהינו ואלהי אבותי'
יגיענו למועדים ולרגלים אחרים
הבאים לקראתינו לשלום שמחים
בבנין עירך וששים בעבודתך ל'
לאכל מן הפסחים ומן הזבחים
לכשיגיע דמם על קיר מזבחך ל'
לרצון ונודה לך יי' אלהינו שיר חדש
על גאולתינו ועל פדות נפשינו
ב"א יי' גאל ישר' ומברך על ה'
הגפן ושותה הכוס שיני ואחר כך
מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו
שנייה שהרי הסיח דעתו בשעת
קריאת ההגדה ולוקח שני רקיקין
חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך
שלם ומברך המוציא ומפני מה
אינו מברך על שתי ככרות כשאר
ימים טובים משום שנ' לחם עני
מה דרכו של עני בפרוסה אף כ'
כאן בפרוסה ז' ואחר כך
לוקח מצה ומרור כאחד ומטבל
בחרוסת ומברך ב"א יי' אלהינו מ"ה
אקב"ו על אכילת מצות ומרורים
ואוכלין ואם אכל מצה בפני ע'
עצמה ומרור בפני עצמה מברך
על זה בפני עצמו ועל זה בפני ע'
עצמו ואחר כך מברך ב"א יי' אלהינו מ'
מ"ה אקב"ו על אכילת הזבח ואוכל
מבשר זבח חגיגת ארבעה עשר
תחלה ומברך ב"א יי' אלהינו מ"ה אק'
ב"ו על אכילת הפסח ואוכל מגופו
של פסח ולא ברכת הפסח פוטרת
של זבח ולא של זבח פוטרת של
פסח ח' בזמן הזה
שאין שם קרבן אחר שמברך
המוציא חוזר ומברך על אכילת
מצה ומטבל בחרוסת ואוכל וחוזר
ומברך על אכילת מרור ומטבל בחרוס'
ואוכל ולא ישהא אותו בחרוסת ש'
שמא יבטל טעמו וזו מצוה מד'
מדברי סופרים וחוזר וכורך מצ'
ומרור ומטבל בחרוסת ואוכלין ב'
בלא ברכה זכר ליציאת מצרים
ט' ואחר נמשך בס'
בסעודה ואוכל כל שהוא רוצה
לאכל ושותה כל שהוא רוצה לשת'
ובאחרונה אוכל מבשר הפסח
אפילו כזית ואינו טועם כלום אחרי'
כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם
בשר הפסח או המצה בפיו שאו'
שאכילתן היא המצוה י'
ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכ'
המזון על כוס שלישי ושותהו
ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומ'
עליו הלל ואומ' עליו ברכת השיר
ואומ' יהללוך וגו' ואינו טועם אחר
כך כלום כל הלילה חוץ מן המים
ויש לו למזוג כוס חמישי ואומ' עליו
הלל הגדול מהודו ליי' כי טוב
עד על נהרות בבל וכוס זה אינו חוב'
כמו ארבע כוסות ויש לו לגמור את
ההלל בכל מקום שירצה אע"פ ש'
שאינו מקום סעודה
מקום שנהגו לאכל צלי בלילי פסח
אוכלין שלא לאכל אין אוכלין גזר'
שמא יאמרו בשר הפסח הוא ל'
ובכל מקום אסור לאכל שה צלי כ'
כלו כאחד בלילה הזה מפני ש'
שנראה כאוכל קדשים בחוץ אם
היה מחותך או חסר ממנו אבר א'
או שלק ממנו אבר והוא מחובר
הרי זה מותר במקום שנהגו
מי שאין לו יין בלילי הפסח
מקדש על הפת כדרך שעושה
בשבת ועושה כל הדברים על
הסדר הזה מי שאין לו ירק
אלא מרור בלבד בתחלה מברך
על המרור שתי ברכות בורא פ'
פרי האדמה ועל אכילת מרור
ואוכל וכשגומר ההגדה מברך
על המצה ואוכלה וחוזר ואוכל
מן המרור בלא ברכה מי
שאין לו מצה משומרת אלא כזית
כשגומר סעודתו מצה שאינה

משומרת ומברך על אכילת מצה ואין
אוכל אותו כזית וטועם אחריו כ׳
כלום ״ מי שישן בתוך הסעוד׳
והקיץ אינו חוזר ואוכל׳ בני חבור׳
שישנו מקצתם בתוך הסעודה
חוזרין ואוכלין׳ נרדמו כולם ונעורו
לא יאכלו׳ נתנמנמו כולם יאכלו׳

בריך רחמנא דסייען׳

הלכות שופר סוכה ולולב

יש בכללן שלש מצות׳ וזהו פרטן ״
לשמוע קול שופר באחד בתשרי ״
לישב בסוכה כל שבעה ימי החג ״
ליטול לולב במקדש כל שבעת ימי
החג ״ ובאור מצות אלו בפרקים אלו״

פרק ראשון

מצות
עשה של תורה לשמוע קול שופר
בראש השנה שנ׳ יום תרועה יהיה
לכם׳ ושופר שתוקעין בו בין בראש
השנה בין ביובל הוא קרן כבשים
הכפוף׳ וכל שופרות פסולין חוץ
מקרן הכבש ואע״פ שלא נתפרש
בתורה תרועה בשופר בראש ה׳
השנה הרי הוא אומ׳ ביובל והעברת
שופר תרועה תעבירו שופר בכל
ארצכם׳ ומפי השמועה למדו מה
תרועה יובל בשופר אף תרועת ר׳
ראש השנה בשופר ״ במקדש
היו תוקעין בראש השנה בשופר
אחד ושתי חצוצרות בצדדין השו׳
השופר מאריך והחצוצרות מקצרו׳
שמצות היום בשופר שנ׳ בחצוצרו׳
וקול שופר הריעו לפני המלך ה׳ ״
ובכל שאר מקומות אין תקעין ב׳
בראש השנה אלא בשופר בלבד״

שופר של ע״ז ושל עיר הנדחת אין ל׳
תוקעין בו לכתחלה ואם תקע כשר
בשופר של ע״ז יצא׳ בשופר של עיר
הנדחת לא יצא ״ שופר הגזול
שתקע בו יצא שאין המצוה אלא
בשמיעת קול ואע״פ שלא נגע בו
ולא הגביהו השומע יוצא בקול דין
גזל ״ וכן שופר של עולה לא י׳
יתקע בו ואם תקע יצא שאין בו מ׳
מעילה ואם תאמ׳ והלא נהנה בשמ׳
בשמיעת הקול אע״פ שלא נגע בו
מצות לא להנות נתנו ולפיכך המו׳
המודר הנייה משופר מותר לתקע
בו תקיעה של מצות ״ שופר
של ראש השנה אין מחללין את יום
טוב ואפילו בדבר שהוא משום ל׳
שבות׳ כיצד היה השופר בראש
האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר
אלא הוא אינו עולה באילן ולא שט
על פני המים כדי להביאו ואין צ׳
צריך לומ׳ שאין חותכין אותו ואין
עושין בו מלאכה מפני שתקיעת
שופר מצות עשה ויום טוב עשה
ולא תעשה ומותר ליתן בתוכו ל׳
מים או יין או חומץ ביום טוב
כדי לצחצחו ואין נותנין בתוכו מי ר׳
רגלים לעולם מפני הכבוד שלא יהא
מצות בזויות עליו ״ שיעור
השופר כדי שיאחזנו בידו ויראה
לכאן ולכאן נסדק לאורכו פסול
לרחבו כשר אם נשתייר בו כשי׳
כשיעור וכמה נכרת ממקום ה׳
הסדק ״ נקב אם סתמו שלא במינו
פסול סתמו במינו אם נשתייר
רובו שלם ולא עכבו הנקבים ל׳
שנסתמו את התקיעה הרי זה
כשר קדחו בזכרותו כשר שאין ל׳
מינו אינו חוצץ׳ דבק שברי
עד שעשאו אחד פסול ״

הוסיף עליו כל שהו בין במינו בין ל׳
שלא במינו פסול׳ צפהו זהב מ׳
מבפנים או במקום הנחת פה ל׳
פסול׳ צפהו מבחוץ אם נשתנה
קולו מכמות שהיה פסול ואם לא
נשתנה כשר ״ נתן שופר בתוך
שופר אם קול פנימי שמע יצא ו
אם קול חיצון שמע לא יצא ״
הרחיב את הקצר והקציר את ה׳
הרחב פסול׳ היה ארוך וקצרו ל׳
כשר ״ גררו בין מבפנים בין מבחו׳
אפילו העמידו על גלדו כשר׳ היה
קולו עבה או דק או צרור כשר ה׳
שכל הקולות כשרים בשופר ״
התוקע בתוך הבור או בתוך המער׳
אותן העומדין בתוך הבור והמער׳
יצאו והעומדין בחוץ אם קול ש׳
שופר שמעו יצאו ואם קול הברה
שמעו לא יצאו׳ וכן התוקע בתוך
חבית גדולה וכיוצא בו אם קול
שופר שמעו יצאו ואם קול הברה
שמעו לא יצאו ״

פרק שני

הכל
א חייבין לשמוע קול שופר כהנים
לוים וישראלים וגרים ועבדים ל׳
משוחררים אבל נשים ועבדים וק׳
וקטנים פטורין מי שחציו עבד
וחציו בן חורין וטומטום ואנד׳
ואנדרוגינוס חייבין ״ ב ״
ב כל מי שאינו חייב בדבר אינו מ׳
מוציא את החייב ידי חובתו׳ לפי׳
ג אשה או קטן שתקעו בשופר
ד השומע מהם לא יצא
אנדרוגינס מוציא את מינו ולא ל׳
את שאינו מינו׳ טומטום אינו ל׳
מוציא לא את מינו ולא את שאינו
מינו שהטומטום שנקרע ונמצא

שימיעו דבר ואי אפשר שישמעו נקבה ״ ג׳ ״ וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא ואפילו לעצמו שאין צד עבדות שבו מוציא צד חירות שבו ואלא כיצד יצא ידי חובתו שישמע מבן חורין שיתקע לו ״ ד׳ ״

המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יצא נתכוון שומע לצאת ולא נתכוון התוקע להוציאו או שנתכוון הת׳ התוקע להוציא ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו עד שית׳ שיתכוין שומע ומשמיע ״

ה׳ ״ מי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו ושמע הש׳ השומע ונתכוון לצאת ידי חובתו אע״פ שאין התוקע מתכוון לזה פלוני ששמע תקיעתו ואינו יודעו שהרי נתכוון לכל מי שישמענו יצא׳ לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע התקיעה משליח צבור יצא אם נתכוון לצאת שהרי שליח צבור מתכוין להוציא את הרבים ידי חובתן ״

ו׳ ״ יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר בכל מקום אע״פ שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה שתוקעין יבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבר׳ דבריהם ׳ ולמה אין תוקעין גזר׳ שמא יטלנו בידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים או מוציאו מרשות לרשות ויבא לידי איסור סקילה שהכל חייבין בתקיעה ואין הכל בקיאין לתקוע ״ ז׳ ״ התנוקות שלא הגיעו לחנוך אין מעכבין אותו מלתקוע בשבת שאינה יום טוב של ראש השנה כדי שילמדו ומותר לגדול להתעסק עמהן ב׳ ביום טוב כדי ללמדן בין קטן של׳ שהגיע לחינוך בין שלא הגיע לחנוך שהתקיעה אינה אסורה אלא משום שבות ״ ח׳ ״ כשגזרו שלא לתקע בשבת לא גזרו אלא במקום שאין בו בד״ אבל בזמן של׳ שבית המקדש קיים והיה בית דין הגדול בירושלם היו הכל תוקעין בשבת כל זמן שבד״ יושבין ולא אנשי ירושלם בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תחום ירושלם הה׳ והיתה רואה ירושלם לא שתהיה בתוך הנחל והיתה שומעת קול תקיעת ירושלם לא שתהיה בראש ההר והיתה יכולה לבוא ירושלים לא שיהיה נהר מפסיק ביניהן אנשי אותה העיר היו תוקעין בשבת בירושלם אבל כשאר ערי ישר׳ לא היו תוקעין ״ ט׳ ״ ובזמן שחרב בית המקדש כל מק׳ מקום שיש בו בד״ קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ תוקעין בו בשבת ׳ ואין תוקעין בשבת אלא בבד״ שקדשו את החדש אבל שאר בתי דינין אין תוקעין בהן אע״פ שהן סמוכין ואין תוקעין אלא בפני בד״ בלבד כל זמן שהן יושבין ואפילו נזדרזו לעמוד ולא עמדו ׳ תוקעין בפניהם אבל חוץ לבד״ אין תוקעין ולמה תוקעין בפני בד״ מפני שבד״ זריזין הם ולא יבואו התוקעין להעביר השופר בפניהם ברשות הרבים שבית הד׳ מזהירין את העם ומודיעין אות׳ אותן ״ י׳ ״ בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים של גליות כדרך שתוקעין בראשון תוקעין בשני ואם חל יום ראשון להיות בש׳ בשבת ולא היה במקום בד״ הראוין לתקוע תוקעין בשני בלבד ״

פרק שלישי

כמה תקיעות חייב אדם לשמוע ביום טוב של ראש השנה תשע תקיעות לפי שנאמ׳ תרועה ביובל ובראש השנה שלשה פעמים וכל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ומפי השמועה למדו שכל תרועות חדש השביעי אחד הן בין בראש השנה בין ביום הכפורים של יובל ״ תשע תקיעות תוקעין בכל אחד ואחד תקיעה ותרועה ותקיעה ״

ב׳ ״ תרועה זו האמו׳ בתורה נסתפק לנו ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעין היאך היא אם היא היללה שמיללין הנ׳ הנשים בנעת שמייבבין או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידאג לבו מדבר גדול או שנ׳ שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבוא אחריה הן הנקראין תרועה כדרך הדואג מתאנח תח׳ תחלה ואחר כך מילל לפיכך אנו עו׳ הכל היללה היא שאנו קורין תרוע׳ והאנחה זה אחר זה שאנו קוראין אותה שלשה שברים נמצא סדר התקיעות כך הוא ״ ג׳ ״ מברך ותוקע תקיעה ואחריה של׳ שלשה שברים ואחריה תרועה ואחריה תקיעה וחוזר כסדר הזה ׳ שלשה פעמים ׳ ותוקע תקיעה ה׳ ואחריה שברים ואחריה תקיעה ה׳ וחוזר כסדר הזה שלשה פעמים

מאימתי ומ׳ מעכב כו׳
וכן גר בספ׳ ישנו וכן כת׳
וכן פרמו״ וכ׳ ראיתי בפ׳
בפסקי׳ הגאון אשר סב׳
בעל הרקח בספרו וכו׳
ושי׳ ע׳ והסך ומפר הנ׳
ההי׳ ראי׳ מעכב׳ קאי
אתינוקו׳ שהגיעו לחינוך
וכן מוכח בריש ערכין ע׳
ש׳ כמו דיה שוב מינו׳
כמו ר׳ מרדכי שכת׳
ראי׳ ע׳ לר׳ כפי׳ הקו׳ וכו׳
ע׳ מאמע׳ לר׳ לפו׳ מיפ
מיפב׳ כו׳ עש׳ רש׳ פי׳
כמו׳ עש׳ כתוב כתק׳

[illegible]

ותוקע תקיעה ואחריה תרועה ואחר
תקיעה וחוזר כסדר הזה שלשה פ'
פעמים. נמצא מנין התקיעות של'
שלשים כדי להסתלק מן הספק. ד'
ד' שיעור תרועה כשתי ת'
תקיעות. שיעור שלשה שברים כת'
כתרועה. הרי שתקע והריע ותקע
תקיעה ארוכה ומשך בה כשנים
בראשונה אין אומ' תחשב כשתי
תקיעות ויריע אחריה ויחזור
ויתקע אפילו משך בה כל השעה
אינה אלא תקיעה אחת וחוזר
ותוקע ומריע ותוקע שלשה פ'
פעמים. ה' שמע תקיעה אחת
בשעה זו ושניה בשעה שניה א'
אפילו שהה כל היום כולו הרי אלו
מצטרפין ויצא ידי חובתו והו'
שישמע כל בבא מהן על סדרה
לא שישמע תרועה ואחריה שתי
תקיעות או שתי תקיעות ואחרי'
תרועה וכיוצא בזה. ו'
שמע תשע תקיעות ותשעה
בני אדם כאחד לא יצא אפילו ידי
אחת. תקיעה מזה ותרועה מזה
ותקיעה משלישי בזה אחר זה
ואפילו בסירוגין ואפילו כל היום כ'
כולו יצא. ואינו יוצא ידי חובתו ע'
עד שישמע כל תשע תקיעות ש'
שכולן מצוה אחת ולפיכך מעכבו'
זו את זו. ז' הציבור חייבין
לשמוע התקיעות על סדר הברכו'
כיצד אומ' שליח צבור אבות וג'
וגבורות וקדושת השם ומלכיות
ותוקע שלש ואחר אומ' זכרונות ר'
ותוקע שלש ואומר שופרות ר'
ותוקע שלש ואומ' עבודה והודי'
וברכת כהנים. ח' שלש
ברכות אמצעיות אלו של ראש ה'
השנה ויום הכפורים של יובל של'

שהן מלכיות וזכרונות ושופרות
מעכבות זו את זו וצריך לומ' בכל
ברכה מהן עשרה פסוקין מענין
הברכה שלשה פסוקין מן התור'
ושלשה מספר תלים ושלשה מן ה'
הנביאים ואחד מן התורה משלים
בו ואם השלים בנביא יצא ואם
אמ' פסוק אחד מן התורה ואחד מן
הכתובים ואחד מן הנביאים יצא
אפילו אמ' ובתורתך כתוב לאמר
יי' אלהינו ואמ' פסוק של תורה ה'
והפסיק שוב אינו צריך כלום.
ט' אין מזכירין זכרונות מ'
מלכיות ושופרות של פורענות
זכרונות כגון ויזכר כי בשר המה וג'
מלכיות כגון בחמה שפוכה אמלוך
עליהם. י' שופרות כגון תקעו ה'
שופר בגבעה וג'. ולא זכרון יחיד אפי'
לטובה כגון זכרני יי' ברצון עמך.
וזכרה לי אלהי לטובה. ופקדונות
אינן כזכרונות כגון פקד פקדתי
אתכם ויש לו להזכיר פורענות של
אומות העולם כגון יי' מלך ירגזו
עמים. זכור יי' לבני אדום את יום
ירושלם. ויי' אלהים בשופר יתקע
והלך בסערות תימן. יא'
שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. יב'
אתה הראית לדעת וג' וידעת
היום והשבות אל לבבך וג' כל פסוק
ואלו מלכיות הן אע"פ שאין
בו זכר מלכות והרי הוא כ'
כמו יי' ימלוך לעולם ועד. ויהי ב'
בישורון מלך וג'. יג'
המנהג הפשוט בסדר התקיעות
של ראש השנה בצבור כך הוא א'
אחר שקוראין בתורה ומחזירין ה'
הספר יושבין כל העם ואחד עומד
ומברך ב"א יי' אלהינו מ"ה אקב"ו ל'
לשמוע קול שופר. וכל העם

עונין אמן. וחוזר ומברך שהחיינו
וכל העם עונין אמן ותוקע שלשים
תקיעות שאמרנו מפני הספק על
הסדר ואומ' קדיש ועומדין ומת'
ומתפללין תפלת מוסף ואחר שגומר
שליח צבור ברכה רביעית שהיא מ'
מלכיות תוקע תקיעה ושלשה ש'
שברים ותרועה ותקיעה פעם
אחת ומברך פעם ברכה חמישית
שהיא זכרונות ואחר שגומרה
תוקע תקיעה ושלשה שברים
ותקיעה ואחר שגומרה תוקע ה'
תקיעה תרועה תקיעה פעם אחת
וגומ' את התפלה. יב' זה
שתוקע כשהן יושבין הוא שתוקע
על סדר הברכות כשהן עומדין ה'
ואינו מדבר בין תקיעות שמיושב
שמיושב לתקיעות שעל הסדר
ואם סח ביניהן אע"פ שעבר אינו
חוזר ומברך. יג' כדין הוא
שיתקעו על כל ברכה כל בבא מהן
שלשה פעמים כדרך שתקעו ה'
כשהן יושבין אלא כיון שיצאו
מידי ספק בתקיעות שמיושב אין
מטריחין על הצבור לחזור בהן
כלם על סדר ברכות אלא די להם
בבא אחת על כל ברכה כדי שישמ'
שישמעו תקיעות על סדר ברכות
וכל הדברים האלו בצבור. אבל ה'
היחיד בין ששמע על סדר ברכות
בין שלא שמע על הסדר בין מ'
מעומד בין מיושב יצא. ואין בזה
מנהג. יד' התקיעות ה'
אינן מעכבות את הברכות והב'
והברכות אינן מעכבות את הת'
התקיעות. שתי עיירות באחת
ידוע בודאי שיש שם מי שמברך
להן תשע ברכות ואין שם תוקע
ובשניה ספק יש שם תוקע ספק

תקיעות כו'. ואית שתי שיעור' לעשו' ג' שברי כתקיעה אחת כו' בינקו תרוע' קיי' וכל שבר' דקשו' לא מסתבר דנעוזי ... ולא אברי אינ' אינשי כשיע' אחת ומכ"ה הוסי' לא ... את דבריו עי' בספרו. הג"מ ט' ... שכ' לפי' ע"ג ש' שבר' ... ולכן

ר' יוחנן ולאו ר' א' אבהו דאו' אם ש' שהה כדי לגמור א' את כולה חוזר לא' עש' וכן פי' וקי' נפסק' בירושל' פ' ב' דברכות

וכן נ' בספר' ורש' ט' כש הספר' ... ודמוסף' ... קו' ודבגבי' ... ומשמעו' ומס' ... כמו ... ר"י קיים ... הספר' ופס' ... ונעו' ... שומע אות כסדר פשוט ופנה ופשוטה ו' ואחריה.

ומשון לתקיעות ... בני אדם כאחד ... הגעם

ר' יוחנ' כ"ג אומ' זו
אם אמ' ג' מכלן
יצא אמ' רב הונ'
ומנהג הלכה כר'
יוחנן כ"ג שש ב'
קמיר'

בשלהי מכלתי מה
רב חננאל כגון שמע
ובתר כתב ואומר ג'
שוב אינו צריך וכ'
איתא מרדכי כו'

ולא חילק כ"ו ר' ראשון לי' שנה וכן עיין בתוס' של רשבם גם בשם זקינו ר' רשי וכ' כת' רבי שמח' ד' דמפר' החולקי' על רשי ה' היינו דווק' בקדוש אבל בתקיע' מודה דכיון שאין ... בתקיע' של מתוך ולא מה ... הואיל וכן ... ונהגו ... ולא ברכה ... שפסקו ע' שמי' ומברכין ... ולא ... ולהות ... בשבת.

א תקיעות כו'. וכן איתא כמ' רב שניים וכ' ר"ח כת' וכן יסד רב שמשון בר' יונה בקדוש ... הספר ... ולא כתב ... לברכה ... ולא יברכו ... חוזר ... מה שהוא מפסיק ... ב שהיו ... מעומד שהיו תוקעין על כל ברכה ... ושעוו.

ב וכן סה' מיושב וכפסק מוספי ... ... וכ' התקיע' עד שיסיים כל הסדר חוזר ומברך ... שיוצא ... לתפלה ... כל ספיקו ... והתקעה ... ג אחת ושלוחו של אדם כמותו וכולו השומע ע' עונין תקיעה עד כאן.

ג התוספת כת' הטעם ... בכ"ת אחת ... תורה ושתים ... סופרי' ואחרי ... הספיקו לא חשו לחזור משיעור ... ר' דאורייתא.

מלכיות כו'. וא של מלכו' זכרונו' ושופרו' ומשל מוספי' כאשר כת' בספר יהבה בנוסח
הברכו' והתפלה וכן כת' רשב"ם וכן ר"י ולא כת' שבת דלא קיי' הא אלא מלכו' זכרונ'
ושופרו' אבל של מוספי' עיי' להזכיר דמרדכ' ... היה מספר ... כמו מוספין כ'
ברכו' ... כש' פסוקי היום
... ר' ... דלא קיי' אל מוספי' ולא מלכו' זכרו' ושופרו' ... אם התחיל ע'
עיי' לסיים ... שהתחיל ... רק ... ולא ... פ'
פסוקי ... והחזירו והזקיקו לומר.

אין שם חולי ושמחה שהמקיימה מדברי תורה והברכות מדברי סופרים.

פרק רביעי

שיעור

הסכה גבוהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר מעשרים אמה ורחבה אין פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים. ויש לו להוסיף ברחבה ובארכה כמה שירצה ואין היתה פחותה מעשרה או שהיתה פחותה משבעה על שבעה או גבוה על עשרים אמה כל שהוא הרי זו פסולה.

ב. הסוכה שאין לה שלש דפנות פסולה היו לה שתי דפנות גמורות זו בצד זו כמין גאם עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת מן הדפנות ודיו. וצריך לעשות לה צורת הפתח. ואם שיש לה שלש דפנות גמורות וכשר לדור בה בחלונות שבת שעירת פתח היא כגון שיעמיד קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן אע"פ שאינן נוגעין.

ג. היו לה שתי דפנות זה כנגד זה וביניהן מפולש עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות וכשרה וצריך לעשות לה צורת פתח. קנים היוצאים מסכך הסוכה ולפני הסוכה והסכך אותו משוך שמושכת עליהן הרי הן כסוכה.

ד. דפנות שהיו רחוקות מגג הסוכה ולא היו מגיעות לארץ אם היו גבוהות מן הארץ שלשה טפחים פסולה פחות מכאן כשרה. היו הדפנות רחוקין מן הארץ ולא הגיעו לסכך אם גבוהות עשרה טפחים אע"פ שהן רחוקין מן הגג כמה אמות כשרה ובלבד שיהו הדפנות מכוונות תחת שפת הגג.

ה. הרחיק הגג מן הדופן שלשה טפחים פסולה פחות מכאן כשרה. ואם חולייה שגבוה מאמצע ומשוך מגג בפחות משלשה סמוך לגג או בפחות משלשה סמוך לגג הרי זו כשרה.

ו. העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהיה הרוח מנענעת אותם ומלא בין האילנות בתבן ובקש כדי שלא תבא הרוח ותפילם הרי זו כשרה שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה אינה מחיצה.

ז. העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב. בראש האילן או על גבי הגמל כשרה ואין עולין לה ביום טוב לפי שאסור לעלות באילן או על גבי בהמה. היו מקצת הדפנות עשויות בידי אדם ומקצתן אילנות רואין כל שאלו ינטלו האילנות היו יכולה לעמוד בדפנות שבידי אדם עולין לה ביום טוב.

ח. סכך סוכה שאין לה גג פסולה כיצד כגון שהיו ראשי הדפנות דבוקות זה בזה כמין צריף או שסמך ראש דופן הסוכה לכותל ואם היה לה גג אפילו טפח או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח הרי זה כשרה.

ט. סוכה עגולה אם יש בהקיפה כדי לישב בה שבעה טפחים על שבעה טפחים אע"פ שאין לה זוית הרי זו כשרה.

ט. סכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין שהיו נראין כנגדים ולא מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ולא מבפנים כשרה. לא היו לה פצימין פסולה מפני שהיא סוכה העשויה כמו מבוי שהרי אין לה אלא שני צדי האכסדרה ואמרו אין האכסדרה אין בה מחיצות השכנה אין בה פצימין.

י. סכך על גבי מבוי שיש לו לחי או על גבי בור שיש לה פסין הרי זו סוכה כשרה לפי שהתיר הרב בלבד להתיר שלחי זה ופסין אלו הן מחיצות לענין שבת נחשב אותן מחיצות לענין סוכה.

יא. נעץ ארבעה קונדסין על ארבעה זויות הגג וסכך על גבי הגג כשר והסכך על שפת הגג כשרה ואין רואין אתה הגג יצית המחיצות כאלו הן עולות ומגיעות על הסכך.

יב. סוכה שיש לה פתחים רבים ויש בכתליה חלונות הרבה הרי זו כשרה ואע"פ שפרוץ מרובה על העומד ובלבד שלא יהיה שם פתח יתר על עשר אמות ואם היה בה פתח יתר על עשר אע"פ שיש לו צורת פתח צריך שלא יהיה שם פתח פרוץ מרובה על העומד.

יג. סוכה שהיתה גבוה מעשרים אמה ומעטה בכרים וכסתות אינו מיעוט ואפילו בטל ומעטה בתבן ובטלו הרי זה מיעוט ואין צריך לומר עפר ובטלו ואם מעפר סתם אינו מיעוט. היתה גבוהה מעשרים והוציא ידיו לתוך עשרים אם היה צלתה מרובה מחמתה חושבין לגג וכשרה.

יד. בנה אצטבא כנגד הדופן האמצעית על

שב' פלה אם יש באיצטבא שיעור
רוחב הסוכה כשרה ״ בנה
איצטבא מן הצד אם יש משפת
איצטבא ולכותל ארבע אמות פ'
פסולה פחות מארבע אמות כש'
כשרה ״ בנה איצטבא באמצע
אם יש משפת איצטבא ולכותל ד'
ארבע אמות לכל רוח פסולה פח'
פחות מארבע אמות כשרה וכו'
וכאלו הדפנות הנוגעות בראש
באיצטבא והרי הן היאיצטבא ועד
הסכך שהוא מעשרים ״ בנה
עמוד ויש בו הכשר סוכה פסולה
שאין אלו הדפנות הנכרות תמ'
נראין על גב העמוד סכך כשר
כליו ועמות ״ סו' ״ היתה
פחותה מעשרה וחקק בה להש'
להשלימה לעשרה אם יש משפת
חקק ולכותל שלשה טפחים פסול'
שלשה ולכל כשרה שכל פחות מ'
משלשה הרי הוא כדבק סיו של
שכותל סלסלת שבת ״ יז' ״
דפני סוכה כשרים מן הכל
שאין אנו צריכין אלא מחיצות
וכל דקום ואפילו מבעלי חיים
ועושה אדם את חבירו דופן בי'
טוב כדי שיאכל וישתה ויישן בסוכ'
כשרה שחברו דופן לה׳ והוא של'
והוא שיעשה אותו שלא לדעת
זה שנעשה דופן אבל אם עשהו
לדעת אסור ביום טוב והותר כב'
משאר אור החג׳ וכן עושה בכלי'
דופן רביעית ביום טוב אבל דופן
שלישית לא יעשה לפי שהוא ב'
מכשיר הסוכה ואין עושין אותה
אותו ביום טוב ״

פרק חמישי׃

הסכך של סוכה אינו כשר אלא
דבר אין מסככין אלא בדבר שגד'
שגדולו מן הארץ שנעקר מן ה'
הארץ ואינו מקבל טומאה ואין
ריחו רע ואינו משר ואינו נובל
תמיד ״ ב' ״ סכך בדבר
שאינו גדול מן הארץ או במחובר
או בדבר שמקבל טומאה פסולה
אם עבר וסכך בדבר המאוס או ב'
בדבר שריחו רע כשרה שלא אמרו
אין מסככין בהן אלא כדי שלא
יניח הסוכה ויצא וצריך להזהר
שלא יהיו העצין והעלין של סיכוך
יורדין לתוך עשרה טפחים כדי
שלא יצא מכיעורו ״ ג' ״
סככה בכלי מתכות או בעצמות
ועורות פסולה מפני שאין זה ג'
גדולי קרקע ״ היתה עליה גפנים
ודליות בה עד שנעשה סוכה ה'
פסולה שהרי לא נעקרו ״ סככה
בכלי עץ ובמחיצות העשויות
לשכיבה וכיוצא בהן פסולה מפני
שהן מקבלין טומאה ׳ וכן אם סככה
בשברי כלים וטליותיהן פסולה הו'
הואיל והיו מקבלין טומאה שאין
יסכך בשברים שעדיין לא טהרו ״
ד' סככה בחוסלין פסול'
מפני שהן מקבלי טומאה ״
סוכי תאנים ובהן תאנים פרכלין
ובהן ענבים ׳ מכבדות ובהן ת'
תמרים וכן כל כיוצא בהן ראוין ל'
אם הפסולת מרובה על האוכלין
מסככין בהן ואם לאו אין מסככ'
בהן ״ ו' ״ סכך בירקות שמיבש
ייבשו יבלו ולא ישאר בהן ממש
והלכה שאין עכשיו לחין הרי ויקו'
נחשב כאלו הוא אויר וכאילו אינם
ה' ״ סככה בפשתי העץ שנ'
שלא דך אותו ולא נפצו כשירה
שעדיין עץ הוא ואם דך ונפצו אין
מסככין בו מפני שנשתנית צור'
צורתו וכאלו אינו עץ ולא קרקע
ואין מסככין בחבלים של סיב ושל ח'
חלף וכיוצא בהן שהרי צורתן על'
עליהן ואין החבלים כלים ״ ו'
סככה בחוצלין רכים כשרה
בקנבות פסולה מפני שהוא עשוי
להתמלאות בכרול בית קבול הוא
ומקבל טומאה ככל כלי קבול ״
ז' ״ המחצלת של קנים או מחצלת
גמי אם היתה קטנה סתמה לשכיבה
לשכיבה אין מסככין בה אלא אם כן
עשה אותה לסיכוך גדולה סתמה
לסיכוך לפיכך מסככין בה אלא אם
כן עשה אותה לשכיבה ואם יש ל'
לה קיר אפילו גדולה אין מסככין
בה שהרי היא ככלי קבול ואפילו
נטל הקיר שלה אין מסככין בה
מפני שהיא כשברי כלים ״ ח'
נסרים שאין ברחבן ארבע'
טפחים מסככין בהן ואע"פ שהן
משופין ואם יש ברחבן ארבעה
אין מסככין בהן ואע"פ שאינן מש'
משופין גזירה שמא ישב תחתיה
וידמה שהיא כסוכה ״ נתן עליה
נסר אחד שיש ברחבו ארבעה
טפחים כשרה ואין ישנים תחתיו
והישן תחתיו לא יצא ידי חובתו ׳
היו נסרין שיש ברחבו ארבעה
והפכן על צדיהן שאין בהן ארבע'
וסכך בהן הרי זו פסולה שזה המס'
פסול כמו שסכך ברחבן מן שסיכך
בעביו ״ ט' ״ תקרה שאין
עליה מעזיבה שהיא הטיט והא'
והאבנים אלא נסרים תקועין ד'
מכבר הרי זו פסולה שהרי לא נעש'
לשם סוכה אלא לשם בית לפיכך
אם פקפק הנסרים והגביה והניחו
לשם סוכה הרי זו כשרה ובלבד

שלא יהא גבה נסר רחב ארבעה
טפחים ׳׳ וכן אם נטל אחת מכל
ארבעתם והניח מקומה סכך לשם
סוכה הרי זה כשר ׳ בית שנפחת
באמצעו וסכך מקום הפחת וכן
חצר המוקפת אכסדרה שסכך
עליה ׳ וכן סוכה גדולה שהקיפוה
בדבר שאין מסככין בו כגון הדף
הדפנות והאמצעי אם יש משפת
הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות
פסולה פחות מכאן הרי הוא כאלו
כותל נעקם ונחשב זה הסכך פ׳
פסול עם גגה הכותל וכשרה ׳ דבר
זה הלכה למשה מסיני ׳׳ י״א
ואיזו היא סוכה קטנה כל ש
שאין בה אלא שבעה טפחים על
שבעה טפחים וגדולה כל שיש
שישאר בה יתר על הסכך הפסו׳
שבעה טפחים על שבעה טפחי׳
סכך כשר ׳׳ י״ב ׳׳ סכך כדבר
פסול ודבר כשר זה כנגד זה ואין
במקום אחד מסכך הפסול רוחב
שלשה טפחים אלא פחות מכאן
הרי כל הסכך הכשר יתר על כל
הסכך הפסול כשרה ואם היה זה
מין זה בעירובים ואע״פ שאין ב
במקום אחד שלשה טפחים הרי
זו פסולה מפני שסכך פסול כפחת
הוא נחשב ׳׳ י״ג ׳׳ סוכה
שנעשית כחוטטה אלו מקום כש
כשרה ואע״פ שלא נעשית לשם מצוה
והוא שתהיה עשויה לצל כגון סו׳
סוכת גוים וסוכת נשים וכיוצא
בהן ׳ אם סוכה הנעשית מאליה
פסולה לפי שלא נעשה לצל ׳ וכן
החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה
אינה סוכה שהרי לא עשה גדיש
זה לצל ׳ לפיכך אם נעשה חלל טפ׳
טפח במשך שבעה לשם סוכה

והחוטט בה אחר כן והשלימה לעשרה
כשרה שהרי נעשה סכך שזה לצל ׳
י״ד ׳׳ חבילי קש וחבילי עצ׳
עצים וחבילי זרדין אין מסככין ב׳
בהן גזרה שמא יעשה אותן חבילו׳
על גגו כדי לייבשן ויימלך וישב ת
תחתיהן לשם סוכה והרי הוא תחלה
לא עשה סכך זה לצל ומיצוות ב׳
כסוכה שנעשית מאליה ׳ ואם ה׳
התירן כשרות ואין חבילה פחות
מעשרים וחמישה בדים ׳׳ ט״ו
חבילות קטנות שאגדן אותן
לאבן מסככין בהן ׳ וכן החותך
ראשי הקנים והריות ואגודתן בגלל
ומסככין בו שאגד בידי שמים
אינו כחבילה ואפילו קשר ראשי
החריות כולן מצד האחר שמינו׳
כחבילה אחד משני ראשיה בידי
שמים ואחד בידי אדם ומסככין ב׳
בה שהאוגד עם אחד אינו חבילה
וזו כמו אחד שהרי אגודה בידי
שמים וכן כל דבר שאינו עשוי
לטלטלו אינו אגד ׳׳ י״ו ׳
העושה סוכתו תחת האילן כאלו ב׳
עשויה בתוך הבית הרי היא עליה
על האילנות ואחר כך סכך על גבן
ואחר כך קצצו אם היה הסכך
הרבה מהן צריך לנענע אחת ב׳
אחר קציצתן כדי שתהיה עשויה
לשום סוכה ׳׳ י״ז ׳׳ פרגסתי׳
שמסככין בו בדבר שאין מסככין
בו וסכך בשניהם אע״פ שהכשר
יתר על הפסול פסול סכך בזה ל׳
לעצמו ובזה לעצמו זה כנגד זה ל׳
אם יש בסכך פסול שלשה טפחי׳
במקום אחד בין באמצע בין מן
הצד הרי זו פסולה בין בקטנה
בין בגדולה סכך פסול באמצע
פוסל בארבעה טפחים פחות מכ׳

מכן כשרה ומן הצד פוסל בארבע
אמות פחות מכאן כשרה ׳׳ י״ח ׳
פירס עליה סדין מפני הנשר או שעלה
אם שפירש תחתיה מפני הנשר
פסולה פירשו כדי לנאותה כשירה ׳
וכן אם סככה כהלכתה ועטרה במ׳
מיני פירות ובמיני בגדים וכלים
שתולין בהן בין בכתליה בין בסכך
כדי לנאותה כשרה ׳׳ י״ט ׳׳
מיני סוכה אין ממעטין בגובהה ל׳
אבל ממעטין ברחבה הא כיצד סוכה
והעלין יורדים ארבעה טפחים
או יתר פסולה שמתוך היושב
שם כאלו אינו תחת הסכך אלא
תחת המיני שהוא אוכלין וכלים
שאין מסככין בהן ׳ כ ׳
סכך שהיו בו חלונות חלונות ש׳
שהאויר נראה מהן אם יש בכל
האויר בכל מקום המיסוכך הרי זה
פסול מפני שחמתה מרובה מצלת
וכל שחמתה מרובה מצלתה אינו
אינו סכך ואם היה הסכוך רב
על האויר כשרה ׳׳ כ״א ׳׳
בד״א כשלא היה במקום אויר ש׳
שלשה טפחים אבל אם היה אויר
שלשה טפחים בין באמצע בין מן
הצד הרי זו פסולה עד שימעטנו
משלשה ׳ ימעטו בדבר הפסול
כגון כלים ומסות אם סוכה גדולה
היא כשרה ואם בסוכה קטנה
פסולה עד שימעטנו בדבר שמ׳
שמסככין בו ׳ היה רוב הסכך ק׳
שלנו מרובה מחמתו ומיעוטו ל׳
חמתו מרובה מצלתו הואיל ושת׳
הס׳ מרובה מחמתה הס׳ כשירה
כ״ב ׳׳ דרך הסיכוך להיות
קל כדי שיראו הכוכבים הגדולים
היתה מעובה כמין בית אע״פ
שאין הכוכבים נראין מתוכה כש׳

[illegible]

כשירה היה הסכך מדובלל והוא הסכך שיהיה מקצתו למעלה ומקצתו למטה כשירה ובלבד שלא יהיה בין העליון ובין היורד שלשה טפחים. ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יתר אע״פ שהוא גבוה יותר משלשה טפחים רואין אותו כאלו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד והוא שיהיה מכוון כנגד שפת היורד: כד העושה סוכה על גבי סוכה התחתונה פסולה מפני שעשויה סוכה בתוך הבית והעליונה כשירה. בד״א שהתחתונה פסולה כשהיה גובה העליונה עשרה טפחים או יתר והיה בגג התחתונ׳ יכול לקבל כרים וכסתות של עליונ׳ אפילו על ידי הדחק. ואם אין גבוהה עליונה עשרה טפחים או שלא היתה התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו על ידי הדחק הרי התחתונ׳ היא כשירה והוא שלא יהיה גבה שתיהן יתר על עשרים אמה שהתחתונה בסכך העליונה היא נדונת: כה מטה שבתוך הסוכה אם גבוהה עשרה טפח היושב תחתיה לא יצא ידי חובת׳ מפני שהוא כסוכה בתוך סוכה. וכן כילה שיש לה גג אפילו אין גבוהה עשרה טפחים אין ישנין בה בסוכה וכן המעמיד ארבעה קונדסין ופרש סדין על׳ עליהן אם גבוהין עשרה הרי זה כסוכה בתוך סוכה: כו אבל שני עמודין שפירש עליהן סדין וכן כילה שאין בגגה טפח אפילו גבוהין כל שהוא מותר לישן תחתיהן בסוכ׳ שאינן בסוכ׳ בתוך סוכה מפני שאין להן גג: כז סוכה שאולה כשירה וכן הגזולה כשירה כיצד אם תקפו חבירו והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת. ואם גזל עצים ועשה מהן סוכה יצא שתקנת חכמים היא שאין לבעל העצים אלא דמי העצים בלבד. ואפילו גזל נסרים והניח ולא חבר ולא שנה בהן כלום יצא. העושה סוכה ברשות הרבים הרי זו כשירה:

פרק ששי

נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכ׳ טומטום ואנדרוגינוס חייבין מס׳ מספק. וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב. קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצות: ב חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה ולא חולה שיש בו סכנה אלא אפי׳ חש בראשו ואפילו חש בעינו. והמצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו. ואיזהו מצטער זה שאינו יכול לישן בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובים והפרעוש׳ וכיוצא בהן או מפני הריח: ג שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. היוצא חייב בסוכה וחתן וכל השושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה בין ביום ובין בלילה. ההולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה. ההולכי דרכים בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה וחייבין בלילה. שומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום. שומרי גנות ופרדסין פטורין בין ביום ובין בלילה שאם יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע ויבא ויגנוב ממקום אחר: ד כיצד היא מצות הישיבה בסוכה שיהא אוכל ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה. וכל שבעת הימים עושה אדם את ביתו עראי ואת סוכתו קבע שנ׳ בסוכות תשבו שבעת ימים. כיצד כלים הנאים והמצעות הנאות מעלה אותם לסוכה. וכלי אכילה כגון קערות וקדירות חוץ לסוכה. המנורה בסוכה ואם היתה קטנה מניחה חוץ מן הסוכה: ה אוכלין ושותין בסוכה כל שבעה בין ביום ובין בלילה ואסור לאכול סעודה חוץ לסוכה כל שבעה אלא אם כן אכל אכילת עראי כביצה או פחות או יתר מעט. ואין ישנין חוץ לסוכה אפילו שינת עראי. ומותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח: ו אכילה בלילי יום טוב הראשון חובה בסוכה אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו. מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח: ז מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית

או חוץ לסוכה ואוכל הרי זה אסור וכן לא יאכל בסוכה עד שיהיה שלחנו בתוך הסוכה גזירה שמא ימשך אחר שלחנו ואפילו בסוכה גדולה ׃ ח ׃ כל שבעת הימים קורא בתוך הסוכה וכשמבין ומדקדק במה שקורא יבין חוץ לסוכה כדי שתהיה דעתו מיושבת עליו ׃ המתפלל רוצה לו התפלל בסוכה או חוץ לסוכה ׃

ט ׃ ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות משירדו לתוך הסוכה טיפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסד ואפילו תבשיל של פול ׃ היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ופסקו גשמים בלילה אין מחייבין אותו לחזור בסוכה עד שיגמור סעודתו ׃ היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך ביתו ופסקו גשמים אין מטריחין אותו לחזור בסוכה כל אותה הלילה אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר ׃ י ׃ גמר מלאכול ביום השביעי בשחרית לא יתיר סוכתו אבל מוריד הוא את כליו ומפנה אותה מן המנחה ולמעלה ׃ ואם אין לו מקום לפנות פוחת בה ד' על ארבעה ואם הוצרך לסעוד בשיור היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה ׃

יא ׃ כל זמן שיכנס לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה ׃ ובליל יום טוב הראשון מקדש על היין ואח' ומסדר כל הברכות על הכוס מעומד ויקדש מעומד ומברך לישב בסוכ' ויושב ואחר כך מברך על הזמן ׃

ובזה היה מנהג רבותי ורבי ספרד לקדש מעומד בליל הראשון של חג כמו שבארנו ׃ יב ׃ בזמן הזה שאנו עושין שני ימים טובים יושבין בסוכה שמונה ימים וביום השמיני שהוא יום טוב של שמיני עצרת יושבין בה ואין מברכין לישב בסוכה וכן טומטום ואנדרוגינוס לעולם אין מברכין לישב מפני שהן חייבין מספק ואין מברכין מספק ׃ יג ׃ גמר מלאכול ביום השביעי מוריד כליו ומפנה אותה אין לו מקום להוריד כליו אם היתה קטנה מכניס לו מנורה ואם היתה גדולה מכניס קדרות וקערות וכיוצא בהן כדי להכיר שהיא פסולה ושכבר נגמרה מצותה מפני שהוא יום טוב ואינו יכול לפחות בה ולפוסלה ׃ יד ׃ מי שלא עשה סוכה בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בחולו של מועד ואפילו בסוף יום שביעי עושה סוכה שמצותה כל שבעה ׃ טו ׃ עצי סוכה אסורין כל שמונת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך אין מותרין מהן לדבר אחר כל שמונת הימים מפני שיום שביעי כולו לסוכה הוקצת עד בין השמשות הואיל והוקצת לבין השמשות של שמיני הוקצת לכל היום ׃ טז ׃ וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה ואם התנה עליהן בשעה שתלאן ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות הרי זה מסתפק בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותן ולא חלה עליהן קדושת הסוכה ולא נחשבו מאותה ׃

פרק שביעי

כלות

ארבעה המינין האמורים בתורה הן חריות של דקל כשיעלו קודם שיתפתחו העלין לכאן ולכאן אלא כשיהיה כמו שרביט והוא הנקרא לולב ׃

ב ׃ ענפי עץ עבות האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו כגון שיהיו שלשה עלין או יתר על קן בבת אחת אבל אם היו שני העלין בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהן אין זה עבות ונקרא הדס שוטה ׃

ג ׃ ערבי נחל האמור בתורה אינו כל דבר הגדל על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל עלה שלה משוך ופיו שלה חלק וקנה שלה אדום והוא הנקרא ערבה ׃ ורוב מין זה גדל על הנחלים לכך נאמר ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבר או בהרים כשר ׃ ד ׃

ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר וקנה שלה אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה ויש שם מין ערבה שאין פי עלה שלה חלק ואינו מסר אלא יש בו חלקים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר ׃ וכל הדברים האלו מפי השמועה ממשה רבנו נתפרשו ׃ ה ׃ וארבעה מינין אלו מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראין מצות לולב ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואם לא נמצא לו אחד מהן אין מביאין תמורתו ממין אחר הדומה לו ׃ ו ׃ מצוה מן המובחר לאגוד לולב

הדס וערבה ולעשות שלשתן אג׳
אגודה אחת וכשהוא נוטלן ועושה
בהן מברך על נטילת לולב הואיל
וכולן סמוכין לו ואחר כך נוטל ה׳
האגודה הזאת בימינו ואתרוג
בשמאלו ונוטלו דרך גדילתן ש׳
שיהו עיקריהן למטה וראשיהן ל׳
וראשיהן למעלה ואם לא
אגדן ונטלו אחד אחד יצא והוא
שיהו ארבעתן מצויין אצלו ...
יום לא היה לו אלא מין אחד או ש׳
שחסרו מין אחד לא יטול עד
שימצאו השאר ״ ז ״ כמה
נוטל מהם לולב אחד ואתרוג א׳
אחד ושני בדי ערבה ושלשה בדי
הדס ואם רצה להוסיף בהדס כדי
שיהיה אגודה גדולה מוסיפין ומי
מצוה הוא וכל שיור מימן אין ל׳
מוסיפין על עצמם ואין גורעין
מהן ואם הוסיף או גרע פסול ה׳
ח ״ כמה שיעור אורך
כל מין מהן לולב אין פחות מד׳
מארבעה טפחים ואם היה ארוך
כל שהוא כשר והדס משהוא
טפח לא מראש העלין והדס וע׳
וערבה אין פחות משלשה טפחי
ואם היו ארוכין כל שהן כשרין
ואפילו אין בכל בד ובד אלא ש׳
שלשה עלין לחין כשר והוא ש׳
שיהו בראש הבד׳ ואם יאגד ה׳
הלולב צריך שיהיה שדרו של
לולב יוצא מן ההדס והערבה
טפח או יתר ושיעור אתרוג אין
פחות מכביצה ואם היה גדול כל
שהוא כשר ״ ט ״
ויש אגבה ארבעה מינים אלו
בין שהגביהן כאחת בין בזה אח׳
ואחר זה בין בימין בין בשמאלו
יצא והוא שיגביהן דרך גדילתן

אבל שלא כדרך גדילתן לא יצא ה׳
ומצוה כהלכתה שיגביה אגודה
של שלש המינין בימין ואתרוג
בשמאלו ומוליך ומביא ומעלה ומוריד
ומנענע הלולב שלשה פעמים ב׳
בכל רוח ורוח כיצד מוליך ומנענע
ראש הלולב שלשה פעמים ומביא
ומנענע ראש הלולב שלשה פעמי
וכן בעליה וירידה והיכן מוליך
ומביא בשעת קריאת ההלל בהודו
לה׳ תחלה וסוף ובאנא ה׳ הושיע
נא׳ וכל היום כשר לנטילת לולב
ואינו נוטלו בלילה ״ י ״
עשה לאגודה זו בזיון של כסף
ושל זהב או שכרך עליה סודרין
ונטלה יצא ללקיחה על ידי דבר
אחר שמה לקיחה והוא שיהיה
דרך כבוד ודרך הדור שכל שהוא
למנותן אינו חוצץ אבל אם נתן
את המינין הללו בכלי או בקד׳
כקדרה ונטלה לא יצא ידי חובתו
י״א ״ אגד את הלולב עם
ההדס והערבה והבדיל בין ההדס
ובין הלולב במטלית וכיוצא בה
הרי זה חוצץ הבדיל ביניהן בעלי
הדס אינו חוצץ שמין במינו אינו
חוצץ ויש לו לאגוד את הלולב בשום
או במשיחה ובכל מין שירצה הוא
הואיל ואין אגודתו מעכבת
י״ב ״ מצות לולב להנטל
ביום ראשון של חג בלבד בכל מק׳
מקום ובכל זמן ואפילו בשבת
שנ׳ ולקחתם לכם ביום הראשון ו׳
ובמקדש לבדו נוטלין אותו כל
יום ויום משבעת ימי החג שנ׳
ושמחתם לפני יי׳ אלהיכם שבעת
ימים יחל יום השבת להיות בתוך
ימי החג אינו נוטל בשבת גזירה
שמא יטלנו בידו ויעבירנו ארבע

אמות ברשות הרבים כמו שגזרו ב׳
בשופר ״ י״ג ״ ולמה לא גזרו
גזרה זו ביום הראשון מפני שהוא
מן התורה ואפילו בגבולין מצוה
שאין דינו כדין שאר הימים שהם
שבשאר ימי החג אין אדם חייב
ליטול לולב אלא במקדש ״ י״ד ״
משחרב בית המקדש התקינו
שיהיה הלולב נטל בכל מקום כל
שבעת ימי החג זכר למקדש וכל ה׳
יום מברך עליו אקב״ו על נטילת לולב
מפני שהוא מדברי סופרים ותקנה
זו מן התקנות שהתקין רבן יוחנן ב׳
בן זכאי משחרב בית המקדש כש׳
אמרו חכמים ראשונים ״ ט״ו ״
בזמן שבית המקדש קיים היה לו׳
לולב ניטל ביום הראשון שחל להיו׳
בשבת וכן בשאר המקומות שיוד׳
יודעי שיום זה הוא יום חג בארץ
ישר׳ וכל המקומות הרחוקים ש׳
שלא היו יודעין בקביעת ראש חד׳
לא היו נוטלין הלולב מספק ״
ט״ז ״ ומשחרב בית המקדש אסר
חכמים ליטול את הלולב בשבת ביום
הראשון ואפילו בני ארץ ישראל
שקדשו את החדש מפני הגבולין ה׳
הרחוקים שאינן יודעין בקביעת
החדש כדי שיהיו הכל שוין בדבר
זה ולא יהיו אלו נוטלין בשבת
ואלו אין נוטלין הואיל והיא בי׳ יום
ראשון בכל מקום אחר הוא ואין ב׳
שם מקדש להתלות בו ״ י״ז ״
ובזמן הזה שהכל עושין על החשבון
נשאר הדבר כמות שהיה שלא ל׳
ינטל לולב בשבת כלל לא בגבולין ולא
בארץ ישר׳ ואפילו ביום ראשון ש׳
ואע״פ שהכל יודעין בקביעות החד׳
החדש וכבר בארנו שעיקר האיסור
בנטילת הלולב בשבת גזירה שמא

[illegible]

[illegible]

ויעבירנו ארבע אמות ברשות הר
הרבים ׃ יח ׃ כל שחייב
בשופר ובסוכה חייב בנטילת הלו
הלולב׃ וכל הפטור משופר ומסוכ
פטור מלולב קטן היודע לנענע
לולב מדברי חכמ׳ כדי לחנכו במצ
מצות ׃ יט ׃ הלכה למשה
מסיני שמביאין במקדש ערבה אח׳
אחרת חוץ מערבה שבלולב ואין
אדם יוצא ידי חובתו בערבה ש׳
שבלולב ושעורה אפילו עלה אחד
בבד אחד ׃ כ ׃ כיצד היתה
מצותה בכל יום ויום משבעת
הימים היו מביאין מורביות של
ערבה וזוקפין אותן על צדדי ה׳
המזבח וראשיהן כפופין על גבי
המזבח ובשעה שהיו מביאין אות׳
תוקעין ומריעין ותוקעין חל יום
שביעי להיות בתוך החג אין זוקפין
ערבה אלא אותו היום חל יום שביעי
שלו להיות בשבת זוקפין אותה ד׳
בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה ׃
כא ׃ כיצד היו עושין ה׳
מביאין אותה מערב שבת ומקדש
ומניחין אותה בגיגיות של זהב ב׳
כדי שלא יכמושו העלין ולמחר
זוקפין אותה על גבי המזבח ב׳
ובאין העם ומסלקין מעליה כדרך
שנוטלין בכל יום וערבה זו אינה
מפורשת בתורה אלא נוטלין
אותה כל שבעת ימי החג זכר למ׳
למקדש אלא ביום השביעי בלבד
הואיל שנוטלין אותה בזמן הזה ב׳
כיצד עושה לוקח בד אחד או בדין
הרבה חוץ מערבה שבלולב וחובט
בה על הקרקע או על הכלי פעמיי
או שלש בלא ברכה שדבר זה מנ׳
מנהג נביאים הוא ׃ כב ׃
בכל יום ויום היו מקיפין את המז׳

המזבח ולולביהן בידיהן פעם אחת
ואומ׳ אנא י״י הושיעה נא אנא
י״י הצליחה נא וביום השביעי ה׳
מקיפין את המזבח שבע פעמים
וכבר נהגו ישראל בכל מקומות ה׳
להקיף תיבה בעזרת בית הכנסת
ומקיפין אותה בכל יום כדרך שהיו
מקיפין את המזבח זכר למקדש ׃
כג ׃ כך היה המנהג בירושלם
יוצא אדם מביתו שחרית ולולבו בי
נכנס לבית הכנסת ולולבו בידו מת׳
מתפלל ולבקר חולים ולולבו בידו ה׳
לנחם אבלים ולולבו בידו וכשיכנס
לבית המדרש משלחו לביתו ביד
בנו או ביד עבדו ׃ כד ׃
מקבלת אשה את הלולב מיד בנה או
מיד בעלה ומחזירתו למים בשבת
כדי שיהיו ניטלין לולב בשבת וביום
טוב מוסיפין על המים ובחולו של
מחליפין המים ׃ כה ׃
הדס שבלולב אסור להריח בו מפני
שלא יצא אלא להריח והואיל ו׳
והוקצה למצוה אסור להריח בו ׃ ל׳
אבל אתרוג מותר להריח בו שהרי
הוקצה לאכילה ׃ כו ׃
ואסור לאכול אתרוג בכל יום
השביעי מפני שהוקצה למצות
היום הוקצה לכולו ובשמיני מותר
ובזמן הזה שאנו עושין שני ימים
טובים שאין נוטלין לולב בשמיני
האתרוג אסור בשמיני כדרך שהיה
אסור בשביעי בזמן שהיו עושין
שני ימים מפני הספק שהוא ל׳
ספק שביעי הפריש שבעה אתרוג
לשבעת הימים כל אחת יוצא בה
ואוכלה ואוכלה למחר

פרק שמיני ׃

ארבעת מינין שבלולב האמו׳

שהן לולב הדס וערבה ואתרוג שב
שהיה אחד מהן יבש או גזול או
גנוב פסול ואחר יאוש או שהיה
מאשירה הנעבדת מעצ שבסו
מאשירה שלא נעבדה או שהיה של
עיר הנדחת הרי זה פסול ׃ היה
אחד מהן של ערלה או של טבל
ואם נטלו לא יצא ׃ היה כרוש ב
ולא גזור ליבש כשר ונשאו
הרחק או בשעת הסכנה לולב
היבש כשר ואבל לא שאר המינין ׃
ב ׃ אתרוג של ערלה ב
ושל תרומה טמאה ושל טבל
פסול ושל דמאי כשר שאפשר
שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמותר
שמותר לו לאכול דמאי ׃
אתרוג של תרומה טהורה ושל
מעשר שני בירושלם לא יטול
שמא יכשירו לטומאה ואם ב
נטל כשר ׃ ג ׃ לולב
שנקטם ראשו פסול נסדק או נ
נפרצו שני סדקין זה מזה עד
שיראו כשנים פסול היה עקום
לפניו שהוא כגב כעל
חטוטרת פסול היה עקום לצד
לאחריו כשר שזהו בריתו ונ׳
ונעקם לאחד מצדדיו פסול ׃
נפרדו עליו זה מעל זה ולא נתלשו
בעלי החוצות פסול ׃ ד ׃
בריית עליו של לולב כך היא כשה׳
כשהן גדלין גדלין שנים שנים
ודבוקין זה בזה כל שני עלי
הדבוקין הוא נקרא תיומת שלהן
התיומת פסול היו עלין אחת ה׳
אחת מתחלתן ולא היה להם תיומ׳
פסול או היו עלין זה על גבי זה
כדרך כל הלולבין אלא זה תחת זה
אם ראש זה מגיע לעיקר של זה
מעלה ונתן שמגיעו כל שהיו של

לולב הכפוף מלפניו כשר ואם אין
ראשו של זה ומגיע לעד עיקרו של
זה פסול ה הדס שנקטם
ראשו כשר נשרו רוב עליו אם נש
נשתיירו שלשה עלין בקן אחד
כשר היו ענביו מרובות מעליו אם
ירוקות כשר ואם אדומות או ש
שחורות פסול ואם מעטן כשר
ואין ממעטין אותן ביום טוב לפי
שהוא מתקן עבר ולקטן או ש
שלקטן אחד אחד הרי זה כשר
ו ערבה שנקטם ראשה
כשרה נפרצו עליה פסולה
ז אתרוג שנקב נקב עליו
ומפולש אם היה כאיסר או יתר
פסול חסר כל שהוא פסול נטל דדו
והוא הראש הקטן ששושנתו בו
פסול נטל העוקץ שהוא תלוי באילן
ועיקר האתרוג נשתייר מקומו גומא
פסול עלתה חזזית עליו אם בשנים
ושלשה מקומות פסול ואם מקום
אחד אם עלת על חטמו פסול ואם
עלת על דדו אפילו כל שהוא פסול
בקליפה החיצונה שלו שאינו מחסרו
אלא ישאר ירוק כמות שהיה בת
ברייתו אם בקליפה כולו פסול ואם
נשאר ממנו כל שהוא כשר
ח אתרוג שהוא תפוח
סרוח כבוש שלוק שחור לבן ומנ
ומנומר ירוק ככרתי פסול גדול
טפוס ועשהו מין בריה אחרת
פסול עשהו כמין ברייתו אף על פי
שעשהו דפין דפין כשר חתום
והמסר כשר מקום שהאתרוגין
שלהן כמין שחורות ומעוטה כשרי
ואם הוא שחורין ביותר כ' כושי
הרי זה פסול בכל מקום
ט כל אלו שאמרנו שהן פסולין
מפני מומין שבאותן או מפני ש

גדול וגבוה ביום טוב ראשון שלבד
ומל ביום שני עם שאר הימים
הכל כשר והפסולות שהוא ראשם
על אלו מפני שאותה אתרוג ואסור
גזולה בין ביום טוב ראשון בין
בשאר הימים פסול
אין אדם יוצא ביום טוב ראשון
של חג בלולבו של חבירו שישאלנו
ממנו עד שיתננו לו במתנה נתנו
לו על מנת להחזירו הרי זה יוצא בו
ידי חובתו ומחזירו שמתנה על מ
מנת להחזיר מתנה ואם לא החזירו
לא יצא שנמצא כגזול ואין נותנין
אותו לקטן שהקטן קונה ואינו
מקנה לאחרים מן התורה ונמצא
שאם החזירו לו אינו חוזר ואחד
הלולב ואחד כל מין ומין מארבעת
המינין שלו יום הוא זה אחד מהן שאם
אם כלו אין יוצאין בו ביום ראשון
יא השותפין שקנו לולב
או אתרוג בשותפין אין אחד מהן
יוצא בו ידי חובתו בראשון עד
שיתן לו חלקו במתנה האחין
שקנו אתרוגין מתפיסת הבית
ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו
אם יכול לאוכלו ואין אחין מקפידין
בכך יצא ואם היו מקפידין לא
יצא עד שיתנו לו חלקם במתנה
ואם קנה זה אתרוג וזה פריש
או שקנו כאחד אתרוג ורמון
ופריש מתפיסת הבית אינו יוצא
באתרוג עד שיתן לו חלקו במתנה
ואע״פ שאם אכלו אין מקפידין עליו
יב אע״פ שכל המועדות
מצוה לשמוח בהן בחג הסוכות
היתה שם במקדש שמחה יתירה
שנ׳ ושמחתם לפני יי׳ אלהיכם ש׳
שבעת ימים וכיצד היו עושין ערב
יום טוב הראשון היו מתקנין ב׳

מקדש מקום לנשים מלמעלה
ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו
יתערבו אלו עם אלו ומתחילין
לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון
הראשון וכן בכל יום ויום מימי
חולו של מועד מתחילין מאחר
שיקריבו תמיד של בין הערבים
לשמוח שאר היום עם כל הלילה
יג והיאך היתה שמחה
זו החליל מכה ומנגנין
בכנור ובנבלים ובמצלתים וכל א׳
אחד ואחד בכלי שיר שהוא
יודע לנגן ומי שיודע בפה
בפה ורוקדין ומספקין ומטפחין
ומדלגין ומכרכרין כל אחד ואחד
כמו שיודע ואומרין דברי שירות
ותשבחות ושמחה זו אינה דוחה
לא את השבת ולא את יום טוב
יד מצוה להרבות
בשמחה זו ולא היו עושין אותה
עמי הארץ וכל מי שירצה
אלא גדולי חכמי ישראל
וראשי הישיבות והסנהדרין
והחסידים והזקנים ואנשי מעשה הם
שהיו מרקדין ומספקין ומנגנין ומש׳
ומשמחין במקדש בימי חג ה׳
הסוכות אבל כל העם האנשים וה׳
והנשים כולן באין לראות ולש׳
ולשמוע טו שהשמחה
שישמח האדם בעשיית המצוה
ובאהבת האל שצוה בהם עבודה
גדולה היא וכל המונע עצמו מ׳
משמחה זו ראוי להפרע ממנו
שנ׳ תחת אשר לא עבדת את יי׳
אלהיך בשמחה וכל המגיס דעתו
וחולק כבוד לעצמו ומתכבד
בעיניו במקומות אלו חוטא ושוטה
ושוטה ועל זה הזהיר שלמה ע״ה
ואמ׳ אל תתהדר לפני מלך טז

וכל המשפיל עצמו ומקיל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד העובד מאהבה וכן דוד מלך ישר' אמ' ונקלותי עוד מזאת והייתי שפל בעיני ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה' שנ' והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה':

בריך רחמנא דסייען

הלכות שקלים:

מצות

עשה אחת והיא ליתן כל איש מחצית השקל בכל שנה ושנה וביאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון:

מצות

עשה מן התורה ליתן כל איש מישר' מחצית השקל בכל שנה ושנה ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים או מוכר כסות שעל כתפו ונותן מחצית השקל כסף שנ' העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט. ואינו נותנו פעמים רבות מעט היום ולמחר מעט אלא נותנו כולו כאחת פעם אחת.

ב. מנין כסף האמור בתורה כאונס ומפתה ומוציא שם רע והורג עבד הוא כסף והוא שקל הנזכר בכל פרקים בתורה ומשקלו של שלש מאות ועשרים שעורה. ובדברי סופרים הוסיפו חכמ' עליו ועשו לו משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני וכמה היה לו משקל הסלע שלש מאות וארבע ושמונים שעורה בינונית.

ג. סלע הוא ארבעה דינרין והדינר שש מעין והמעה היא הנקראת בימי משה רבינו גרה והמעה היא שני פונדיונין והפונדיון שני איסרים והפרוטה אחת משמונה באיסר נמצא משקל המעה והיא הגרה שש עשרה שעורות ומשקל האיסר ארבע שעורות ומשקל הפרוטה חצי שעורה.

ד. ועוד מטבע אחר היה שם שהיה משקלו שני סלעים והוא נקרא דרכמון והוא המטבע מלך שאמרנו בתורה משקל כל אחד ואחד הוא שמשערין בכל מקום כסף במונו שלא יהיה צריך לפרש לו השקלים בכל מקום.

ה. מחצית השקל זו מצוה שיתן מחצית המטבע של אותו הזמן ואפילו היה אותו מטבע גדול משקל הקדש ולעולם אינו שוקל פחות ממחצי השקל שהיה בימי משה רבינו שהוא משקלו מאה וששים שעורה.

ו. בזמן שהיה המטבע של אותו זמן דרכמונות היה כל אחד ואחד נותן מחצית השקל שלו סלע ובזמן שהיה המטבע סלעים היה כל אחד נותן במחצית השקל שלו חצי סלע שהוא שני דינרים ובזמן שהיה המטבע סלעים היה הכל אחד נותן במחצית השקל שלו אותו חצי סלע ולעולם לא שקלו ישר' במחצית השקל פחות ממחצי השקל של תורה.

ז. הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לוים וישר' גרים ועבדים משוחררי' אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים ואם נתנו מקבלין מהן. עכו"ם שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהן.

קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו כל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו.

ח. השקלים אינן נוהגין אלא בפני הבית ובזמן שבית המקדש קיים נותנין את השקלים בין בארץ ישר' בין בחוצה לארץ ובזמן שהוא חרב אפילו בארץ ישר' אין נוהגין.

ט. באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד ואחד מחצית השקל שלו ויהיה עתיד ליתן. בחמשה עשר ישבו השולחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא נתן אין כופין אותו ליתן. בחמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגבות ומכאן ואילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו.

י. כל מי שאינו מחוייב בשקלים אע"פ שהרשות ליתן לו והוא עתיד ליתן אין ממשכנין אותו ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיתנו מקבלין מהן ותובעין אותן עד שיתנו.

פרק שני:

כיצד

כונסין השולחנים את השקלים בכל מדינה ומדינה מניחין לפני' שתי תיבות שולי התיבה רחבין ולמעלה וצרים עד למעלה כמין שופר כדי שישליכו לתוכן ולא יהיה אפשר ליקח מהן בנקל ולמה עושין שתי תיבות אחת שמשליכין בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי של

שנה שעברה שעדיין מחיי שלא
שקל בשנה שעברה ״ ב ׳
ובמקדש היה לפניהם תמיד של׳
שלשה עשר תבות כל תיבה מהן
שופר ראשונה לשקלי שנה זו ׳
שניה לשקלי שנה שעברה׳ של׳
שלישית לכל מי שיש עליו קרבן ש׳
שתי תורים או שני בני יונה אחד
עולה ואחד חטאת ישליך דמיה׳
לתיבה זו׳ רביעית לכל מי שיש לו
עליו עולת העוף בלבד ישליך דמיה
לתיבה זו׳ חמישית לאחר שהתנדב
מעות ליקנות בהן עצים למערכה׳
ששית לאחר שהתנדב מעות ללב׳
שביעית לאחר שהתנדב זהב לכפרת
שמינית למותר חטאות כגון ש׳
שהפריש מעות לחטאות ולקח
חטאת והותיר מן המעות ישליך
השאר לתיבה ״ תשיעית למותר
אשם׳ עשירית למותר קני זבים
וזבות ויולדות׳ אחד עשר למותר
קרבנות נזיר׳ שנים עשר למותר
אשם מצורע׳ שלשה עשר לכל
שהתנדב מעות לעולת בהמה ״
ג ״ ושם כל דבר שיהיו
מעותיו בתוך התיבה כתוב על התיבה
מבחוץ ומפני מה היו על כל המותר׳
שיקרבו עולות בהמה׳ ממעות אלו
שכל המעות הנמצאות בשש ה׳
התיבות האחרונות לעולות בהמ׳
ועורותיהן לכהנים כשאר כל
עולות וכל המעות שלישית יקח
בהן עופות חציין עולות וחציין חט׳
חטאות ושברביעית כולן עולות העוף׳
ד ״ בכל מדינה ומדינה
כשגובין השקלים ושולחין אותן ל׳
כדי שלוחים למקדש ויש להם לעשו׳
אותם דרכוני זהב מפני משאוי ה׳
הדרך והכל מתקבצין למקדש

ומניחין אותן בלשכה אחת מן הל׳
הלשכות שבמקדש וסוגרין הלשכה
במפתחות וחותמין עליה וחותמי׳
ומחליפין מכל השקלים שנתקבצו
שם שלש קופות גדולות שיעור כל
קופה כדי שתכיל תשע סאין והשאר
מניחין אותו שם בלשכה וזה ש׳
שבתוך הלשכה נקראו שירי הלשכה ״
ה ״ בשלשה פרקים בשנה
תורמין את הלשכה בראש חודש
ניסן ובראש חדש תשרי קודם
יום טוב או אחריו וקודם עצרת
חמשה עשר יום וכיצד תורמין
אותה אחד נכנס לפנים מן הלשכ׳
והשומרים עומדים בחוץ והוא
אומ׳ להם אתרום והם אומרין לו
תרום תרום תרום שלשה פעמים
ואחר כך ממלא שלש קופות קטנו׳
כל קופה מהן מכילה שלש סאין מ׳
מאותן שלש קופות הגדולות וזו
ומוציאין לחוץ כדי להסתפק מהן
עד שיכלו ׳ ו ״ ואחר
וממלא אותן השלש קופות הק׳
הקטנות מן השלש הגדולות פעם
שניה קודם עצרת ומסתפקין מהן
עד שיכלו וחוזר וממלא אותן פ׳
פעם שלישית מן השלש הקופות
הגדולות בתשרי ומסתפקין מהן ע׳
שיכלו עד ראש חדש ניסן ובראש
חדש ניסן תורמין מתרומה חדש
לא הספיקו להן השקלים שבשלש
הקופות הגדולות וכלו עד שלא
הגיע ניסן חוזרין ותורמין מש׳
משירי הלשכה ״ ז ״
שלש קופות הקטנות שהיו תורם
תורם בהם ומוציאין לחוץ כתוב
עליהם אל״ף בי״ת גימ״ל כדי שיסתפק
מן הראשונה עד שתכלה ואחר כ׳
ומסתפקין מן השניה ואחר כך

מסתפקין מן השלישית ותורם ל׳
ראשונה מן הקופה האחת גדולה
ומחפה אותה הגדולה במטפחת
ותורם השניה מהקופה הגדולה
השניה ומחפה אותה במטפחת
ותורם השלישית מהקופה הג׳
הגדולה השלישית ואינו מחפה
אותה כדי שתהיה נכרת כה ל׳
שתרם ממנה ומחפה כתלה
בפעם שניה כשיכנס קודם עצר׳
תורם הראשונה מן הראשונה ש׳
שהיתה מגולה ומחפה אותה ואחר
השניה מן הגדולה שתורם ממנה
בראשונה ומגולה ומחפה אותה ב׳
תורם השלישית מן הגדולה ל׳
השלישית ואינו מחפה אותה
כדי שתהא מגולה בפעם
שלישית כשיכנס בתשרי עד ש׳
שניה עד ותורם ראשונה שניה
ושלישית הקטנות מכל אחת
ואחת הגדולות ״ ח ״ כשהוא
תורם שלש קופות אלו תורם את
הראשונה לשם ארץ ישראל והשניה
לשם הכרכים המוקפין לה ולשם
כל ישראל והשלישית לשם בבל ו׳
ולשם מדי ולשם המדינות הרחו׳
הרחוקות ולשם שאר כל ישראל ״
ט ״ כשהוא תורם אינו
מתכוין לתרום על הנגבין שיש
בלשכה ועל הנגבין שעדיין לא הג׳
הגיעו ללשכה ועל העתיד לגבות
כדי שיהיו אלו השקלים שמוציאין
להסתפק מהן כפרה על כל ישראל
וכאלו הגיעו כל שקליהם ללשכה
ותרם אותן תרומה זו ״ י ״
כשיכנס התורם לתרום לא
יכנס בבגד שיעשה להחבות בו ל׳
כפה ולא במנעל ולא בסנדל ולא ב׳
בתפלה ולא בקמיע שמא יחשדו

יותר העם ויאמרו החזיקו ממעט
הלשכה תרמו כשתורמה ואדבריה
היו עמו משעה שיכנס עד שעה
שיצא כדי שלא יתן לתוך פיו ויעש
על פי שנחשדין על כך שבני אדם
שבכהל להן לא יתרום ויפט הכל
החשד שנ׳ והייתם נקיים מיי׳
ומישראל ״

פרק שלישי

חצי

השקלים חבל עליהן לתת כל אחד
שיתן כל אחד ואחד חצי שהוא
חייב לפיכך כשהוא יורם הוא כ
יותן השולחני ומעה שקל משנ
העולין יתן לו תוספת על השקל
ואותה התוספת נקראת קלבון
לפיכך שנים שנתחייבו שקל שלם
חייבין בקלבון ״ ב׳ ״ מי
שאינו חייב בשקלים כגון שתי
נשים או שנתנו שקל פטורין מן
הקלבון וכן אם היה אחד חייב ואחד
ואחד פטור ונתן החייב על ידי
פטור כגון איש שנתן שקל עליו
ועל אשה או עבד פטור מן הקלבון
וכן הכהנים פטורין מן הקלבון
והשוקל על יד הכהן פטור מן הק
הקלבון ״ ג׳ ״ הנותן שקל
עליו ועל העני או על שכנו או על
בן עירו אם נתנו להם מתנה פטור
מן הקלבון שהרי נתן חצי שקל
מתנה כדי להרבות בשקלים ואם
נתן להם חצי השקל על ידם דרך
הלואה עד שיחזירו לו כשהתירו
ידם חייב בקלבון ״ ד׳ ״
האחין שעדיין לא חלקו מה שהניח
שהניח להם אביהם וכן השותפין
שנתנו שקל על שניהם פטורין
מן הקלבון . בד״א בשותפין שמשתו

ונתנו מעות השותפות ונשתתפו עם
המעות אבל אם הביא זה מעותיו
וזה מעותיו ועדיין לא נשתתפו המעות
ולא חלקו ביניהם הרי אלו חייבין בקלבון
נשיא ונתנו ולאחר זמן חלקו וחזרו
ונשתתפו חייבין בקלבון עד שיש
שישאו ויתנו השותפות זו האחת
וישתתפו המעות ״ ה׳ ״ האחין
והשותפות שהיה להם סחורה גם
וכספים וחלקו הכספים חייבין ב
בקלבון אע״פ שעדיין לא חלקו הסח
חלקו הסחורה ולא חלקו הכספים
פטורין מן הקלבון עד שיחלקו ה
הכספים ואין ואחרין הרי הן עד
עומדין לחלוקה ״ ו׳ ״
הנותן שקל להקדש כדי שיחשב
לו מחצית השקל שהוא חייב בה
ויטול חצי שקל מאוה שבגבה מן
האחרים חייב שני קלבונות שאלו
היה השקל כולו לשקלים היה חייב
קלבון אחד ״ ז׳ ״ כמה הוא
שעור הקלבון בזמן שהיו נותנין
במחצית השקל שני דינרים היה
הקלבון חצי מעה שהוא אחד
משנים עשר מהשקל לא פחת הש
הקלבון שהיה מזה הקלבון יותר
כשקלים אלו ומיהן ויותן השולחני
כפני עצמו עד שיתכבן ויותן הה
ההקדש ״ ח׳ ״ מי שאבד
שקלו חייב באחריותו עד שיגיע
לגזבר ״ בני העיר ששלחו את ש
שקליהן ביד שליח ונגנבו או שנ
שאבדו אם שומר חנם היה הרי זה
נשבע עליהם ופטור כדין כל שומר
חנם והן חוזרין ונותנין שקלים פעם
שניה ואם אמרו אנשי העיר הואיל
ואין השולחין אנו רוצים שישבע
השליח שהיה מותר לבני העיר שהוא
לא תקנת חכמים שאין הקדש ישב

לא שבועה מתוך שקלים הראשו
הראשונים אחר שנשבע השליח
אלו ואלו שקלים ואין עולין להן לא
לשנה אחרת והראשונים יפלו לש
לשנה שעברה ״ ט׳ ״ שלחו
את שקליהן ביד שומר שכר שהרי
הוא חייב בגנבה ואבדה ואבדו אונס
באונס כגון שלקחום לסטים מזוין
מזויינים שהוא פטור ואין אם
אחר שנתרמה התרומה נאנס כל
נשבע השליח לגזברין ובני העיר
פטורין שהתורם תורם על הגבוי
ועל העתיד לגבות וברשות הקדש
הן ובני העיר אם היה להן לעשות
הרי לא נסתום אלו לשומר שכר
שהוא חייב בגנבה ואבדה אבל
האונס אינו חייב ואם אבדו קודם
שנתרמה התרומה עדין ברשות
בני העיר הן והשליח נשבע לבני
העיר והן משלמין שכבר נגבו ש
שקלים שנית ואחר כך החזירום
הלסטים אלו ואלו שקלים ואין ה
עולין להן לשנה אחרת והראשונים
יפלו לשקלי השנה שעברה ״
י׳ ״ יש מי שאומ׳ שהשקלים
הראשונים שיפלו לשקלי השנה
הם השקלים שנגנבו ונמצאו ויש
אם נאנסו וחזרו ויש מי שאומר
שהשקלים הראשונים הם שהגיע
ליד הגזבר תחלה ״ יא׳ ״
המוסר חצי שקל לחברו להוליכו לש
לשלחו לשקול אותו על ידו והלך
ושקלו על ידי עצמו כדי שלא ישב
יאשכבו אותו אם נתרמה התרומה
מעל השולח שזה השקל ברשות
הקדש הוא שכבר תרמו על העתיד
לגבות ומוציא זה המעל עצמו מן
ממון הקדש ונמצא זה כשוקל
הוא ואם לא נתרמה התרומה ד

לא מעל והוא חייב ליתן לחברו חצי
שקל שמקלו [illegible] וכן
הגוזל או הגונב חצי שקל ושקלו ל
עצמו והוציא חייב לשלם לבעלים ש
שכבר יצא להקדש [illegible]
והמעות השקל מן ההקדש ומניח
תרומה כשיתרמו ויניחו יצא חייב
מעילה ויצאו ידי חובתן והמעות
השקל מנין ומעות מעשר שני
אומר כנגדו בירושלים והיה שנ
שביעית יאכל כנגדו בקדושת ש
שביעית והה של ערי המקדש לא
עשה כלום [illegible] והמפריש
שקלו וסבר שהוא חייב ונודע ל
שאינו חייב לא קדש והפריש שמא
ונודע שאינו חייב יוציא לאחר
יום בזה יאמר זה [illegible] לא קד
קדש ואם בכתיבות האחד שקלים
והשני ואחר שקלים והפריש שני
שקלו ואת יפלו לנדבה [illegible]
הלוקח מעות בידו ואמר אלו
לשקלי או שהיה מלקט מעה מעה
או פרוטה פרוטה ובסוף אמר אלו
לקט זה ואמר מלקט מעות לשקלי
אפילו לקט ולא כיס נותן ממנו חצי
שקל שהוא חייב בו והשאר חולין
שיותר השקלים חולין ט'
מעות שנמצאו בין תיבה
של שקלים לתיבה של נדבה קרוב
לשקלים יפלו לשקלים קרוב לנדבה
יפלו לנדבה מחצה על מחצה יפלו
לנדבה ומפני שהנדבה כולה עולה
לאישים והשקלים מסתפקין מהן
לעולות ולדברים אחרים י'
וכן כל המעות הנמצאים
בין כל תיבה ותיבה יפלו קרוב לקרוב
מחצה ומחצה לחמורה איזה בין מ
עצים ללבונה יפלו ללבונה
בין קינים לגוזלי עולה יפלו לגוזלי

עולה זה הכלל הולכין אחר הקרוב
בכולן ומחצה למחצה להחמיר ומ
המעות הנמצאות בהר הבית חולין
שאין הסבר מוציא מתרומת הל
הלשכה עד שהוא והולך על הסת
הסחורות שלוקח לקרבנות

פרק רביעי

תרומה
הלשכה יעשה בה לוקחין ממנ
תמידין של כל היום והמוספין וכל
קרבנות הצבור ונסכיהם והמלח
שמולחין בו כל הקרבנות וכן העצי
אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא
בדמים והקטורת ושכר עושיה לחם
הפנים והעומר ושתי הלחם ופרה
אדומה ושעיר המשתלח ולשון
של זהורית שקושרין בין קרניו
כל אלו באין מתרומת הלשכה
ב' אמת המים וכ
של עטור ושעירי ע״ז [illegible]
להן הוינן כוון מתרומת הלשכה
פרוכת של היכל תחת כמן עשום
ויינם כוון מתרומת הלשכה ג'
אבל בוון וקדשי בדק הבית [illegible]
יאל פרוכת של שערים באין מתר
מתרומת הלשכה · המפרה ושיר
העוקין שיכיון ומותר הנסכים וה
ובהלכות כלי המקדש והעוכרים ע
הכיור והה מותר הנסכים ואם לא
היה להן ומותר נסכים יביאו מתרומ
הלשכה בגדי כהונה בין בגדי כהן
גדול בין שאר בגדי של הכהנים ש
שעובדין בהן במקדש הכל באין
מתרומת הלשכה ג' כל
הכהונות המצויות בירושלים או
חונה להן בקרוב ומנה במנה עולה
כמו שיתבאר במסולי המוקדשין
נסכיהן באין מתרומת הלשכה וכן

גוי ששלח עולתו ממדינת הים
ולא שלח עמה הנסכים יביאו
נסכים מתרומת הלשכה [illegible] גר
שמת והניח זבחים אם יש לו
נסכים קריבים משלו ואם לאו
באין מתרומת הלשכה [illegible] כהן
גדול שמת ולא מנו אחר תחתיו
מקריבין את מנחתו מתרומת
הלשכה [illegible] ו' והמבקרי
מומין שבירושלים ומלמדי חכמי
המלמדין הלכות שחיטה לכהנים
והמלמדין להן הלכות קמיצה ונש
ונשים המגדלות בניהם לפרה אדו
כולן נוטלין שכרן מתרומת הלשכ
וכיצד הוא שכרן כדי שיספיקו להן
ביתדין [illegible] בשבת שמתו
הוא הפקר שומרין בית דין שומרי
שישמרו ורקעת ספיחים שנמצא
כדי שיבוא מהן העומר ושתי הלחם
שאין באין אלא מן החדש ואלו
השומרין נוטלין שכרן מתרומת
הלשכה ד' ואם שהתנדב
לשמור בחנם אין שומעין לו בגיזה
חשוב במעט דרבנית שניג ימור
ויטלום מהן ולכך יתקנו להם חכמי
שיטלו שכר מן הלשכה כדי שיהא
שיתפרשו הכל ויאמרו המקום של
שאלו שומרין אותו שם ז'
המגיהי ספרים שבירושלים
נוטלין שכרן מתרומת הלשכה
דיינין שדנין את הגזלנין בירושלים
נוטלין שכרן מתרומת הלשכה
וכמה היו נוטלין תשעים ותשעה
מנה בכל שנה ואם לא הספיקו ל
להן מוסיפין להן כדי צרכן הם ו
ונשיהם ובניהם ח'
כבש היו בונים מהר הבית עד
להר המשחה שעליו היו שורפין
פרה אדומה וכן היו עושין כבש

שיאמרו אין עליו שעיר המשתלח
ושתי הלחם נעשין משירי הלשכה
וכן מזבח העולה וההיכל והעזרו'
באין משירי הלשכה · אמת המי
שבירושלם וחומות ירושלם וכל
מגדלותיה וכל צרכי העיר באין מ
משירי הלשכה · ומה שהותר ב
מעות לצרכים האלו יהו שהותר ב
לעשות מהן מכנס יין ויקסן
ממנו ואפילו גר תושב שנ' לא
לכם ולנו לבנות בית לאלהינו ונאמ'
ולכם אין חלק וצדקה וזכרון
בירושלם [illegible] ט' [illegible] ומותר
תרומת הלשכה וכו' ומותר שירי
הלשכה לוקחין בו זכרים ומקריב'
אותן עולות שתנאי ב"ד על כל הזמן
והמותרות שיקריבו עולות נדבה
ועל לא עולות העוף שאין בקר
בקרבנות עוף ולא ועולות יחיד
הבאים ומותר השקלים הנקרא
קיץ המזבח [illegible] שקלי
שלא הספיקו להם לכל הקרבנות
של צבור מוציאין אותן הראוי ל
להן ומקדשי בדק הבית וכל אות
בדק הבית מוציאין את הדעות ל
ומקדשי המזבח [illegible]
משיגיע ראש חדש ניסן אין
מקריבין קרבנות הציבור אלא
מתרומה חדשה ואם לא באה
חדשה לוקחין מן הישנה ומפק
יום הגיע ראש חדש ניסן ויש
עמהן בהמות לתמידין מתרומה
ישנה פודין אותן ומוציאין לחולין
ואע"פ שהן תמימין ויפלו דמיהן
לתרומה ישנה שלוקחין בה
את הנודבה שתנאי בית דין הוא
על כל הבהמות שלוקחין לתמידי'
שאם לא היו צריכין להן יצאו ל
לחולין [illegible] וכן היו עושין

במותר הקטרת משיגיע ראש חד'
ניסן מחללין אותו על שכר האומני'
ומחזירין מעות השכר לקיץ המזבח
ולוקחין מותר הקטרת ההם מתר'
מתרומה חדשה כדי להקריבה
ממעות תרומה חדשה ואם אין
להם תרומה חדשה מקטירין ל
אותה מתרומה חדשה

בריך רחמנא דסייען

הלכות קדוש החדש

מצות עשה אחת והיא לחשוב ה
ולידע ולקבוע באיזה יום תחלת
כל חדש וחדש מחדשי השנה·
ובאור מצוה זו בפרקים אלו··

פרק ראשון

חדשי

השנה הם חדשי הלבנה שנ' עולת ח'
חדש בחדשו ונאמ' החדש הזה
לכם ראש חדשים כך אמרו חכמ'
הראה לו הקב"ה למשה במראה
הנבואה דמות לבנה ואמ' לו כזה
ראה וקדש והשנים שאנו מחש'
מחשבין הם שני החמה שנ' שמור
את חדש האביב [illegible] ב' ··
ובמה יתירה שנת החמה על שנת
הלבנה באחד עשר יום לפיכך כש
כשיתקבצו מן התוספת הזאת
שלשים יום או פחות מעט או
מוסיפין חדש אחד ועושין את
השנה שלשה עשר חדש והיא ה
הנקראת שנה מעוברת שאי אפש
להיות שנה שנים עשר חדש וכך
וכך ימים שנ' לחדשי השנה אמ'
חדשים אתה מונה לשנה ואין ה
אתה מונה ימים [illegible] ג' ·· והלבנה

נסתרת בכל חדש וחדש ואינה נראית
כמו שני ימים או פחות או יותר
כמו יום אחד קודם שתדבק ל
לשמש בסוף החדש וכמו יום
אחר שתדבק בשמש ותראה ב
במערב בערב ובליל שתראה ב
בערב אחר שנסתרה הוא תחלת
החדש ומונין מאותו היום תשע'
ועשרים יום ואם יראה הירח בליל
שלשים יהיה יום שלשים ראש
חדש ואם לא יראה ראש החדש
עד יום אחד ושלשים ויהיה יום
שלשים מחדש שעבר ואין נזקקי'
לירח בליל אחד ושלשים בין שנראה
בין שלא נראה שאין לך חדש ב
הלבנה יתר על שלשים יום ··
ד' [illegible] חדש שיהיה תשעה
ועשרים ויראה הירח בליל של
שלשים נקרא חדש חסר ואם לא
יראה הירח ויהיה החדש שעבר
שלשים יום נקרא חדש מעובר
ונקרא חדש מלא וירח שיראה
בליל שלשים הוא הנקרא ירח
שנראה כזמנו ואם נראה בליל
אחד ושלשים ולא נראה בליל
שלשים הוא הנקרא ירח שנראה
בליל עבורו [illegible] ה' ·· אין ראיית
הירח מסורה לכל אדם כמו שבת
בראשית שכל אחד מונה ששה
ושובת בשביעי אלא לבית דין ה
הדבר מסור עד שיקדשוהו בית
דין ויקבעו אותו היום ראש חד'
הוא שיהיה ראש חדש שנאמ'
החדש הזה לכם · עדות זו תהיה מסורה
לכם [illegible] ו' ·· בד"ה מחשבין ב
בחשבונות כדרך שמחשבין הא
האצטגנינין שיודעין מקומות
הכוכבים ומהלכם וחוקרין ודורש'
ומדקדקין עד שידעו אם אפשר

שיראה הירח בזמן שהוא ראוי לשו׳
או אי אפשר ואם ידעו שאפשר ש׳
שיראה יושבין ומצפין לעדים כל
היום כולו שהוא יום שלשים אם
באו עדים ודרשום וחקרום כהלכה
ונאמנו דבריהם מקדשין אותו ואם
לא נראה ולא באו עדים משלימין
שלשים ויהיה חדש מעובר ואם
ידעו בחשבון שאי אפשר שית׳
שיראה אין יושבין יום שלשים
ואין מצפין לעדים ואם באו עד׳
יודע בודאי שהם עדי שקר או
שנראית להם דמות לבנה מן העבים
ואינה לבנה הודאית ׳ ז׳ ׳
מצות עשה מן התורה על בית ד׳
דין שיחשבו וידעו אם יראה ה׳
הירח ואם לא יראה ושידרשו ל׳
את העדים עד שיקדשו את ה׳
החדש וישלחו ויודיעו את שאר
העם באיזה יום ראש החדש כדי
שידעו באיזה יום המועדות שנ׳
אשר תקראו אותם מקראי קדש
ונ׳ ושמרת את החקה הזאת ל׳
למועדה ׳ ח׳ ׳ אין מחשבי׳
וקובעין חדשים ומעברין שנים
אלא בארץ ישר׳ שנ׳ כי מציון ל׳
תצא תורה ודבר ייי מירושלים ל׳
ואם יהיה אדם גדול בחכמה ונס׳
ונסמך בארץ ישר׳ ויצא חוצה
לארץ ולא הניח בארץ ישראל
כמותו הרי זה מחשב וקובע ל׳
חדשים ומעבר שנים בחוצה
לארץ ואם נודע לו שנעשה ל׳
בארץ ישר׳ אדם גדול כמותו
ואין צריך לומר אדם גדול ממנו
הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחו׳
בחוצה לארץ ואם עבר וקבע
לא עשה
כלום ׳

פרק שני

אין
כשר לעדות החדש אלא שני אנ׳
אנשים כשרין הראויין להעיד
בכל דבר ודבר אבל נשים ועבדים
הרי הן כשאר פסולי עדות ואין
מעידין אב ובנו שראו את הירח
ילכו לב״ד לא מפני שעדות החדש
כשרה בקרובים אלא שאם ימצא
אחד מהם פסול מפני שהוא גזלן
וכיוצא בו משאר הפסלנות יצ׳
יצטרף השני עם אחר ויעיד וכל
הפסול לעדות מדברי סופרים אע׳
על פי שהוא כשר מן התורה פס׳
פסול לעדות החדש ׳ ב׳ ׳
דין תורה שאין מדקדקין בעדו׳
החדש אפילו קדשו החדש על פי
עדים ונמצאו זוממין בעדות זו ל׳
הרי זה מקודש לפיכך היו בראשנ׳
מקבלין עדות החדש מכל אדם מן
מישר׳ שכל ישר׳ בחזקת כשרות
עד שיודע לך שזה פסול משק׳
משקלקלו המינין והיו שוכרין ל׳
אנשים להעיד שראו והם לא ראו
התקינו שלא יקבלו בית דין עדות
החדש אלא מעדים שמכירין ל׳
בית דין אותם שהם כשרים וש׳
ושיהיו דורשין וחוקרין בעדות ׳
ג׳ ׳ לפיכך אם היו ב״ד
יודעין את העדים שראו את הירח
משלחין אנשי העיר שנראה בה
עם העדים שיבאו עדים אחרים
שיזכין אותן לב״ד ומודיעין אותן
שאלו כשרים הם ואחר כך מקבלין
אותם ׳ ד׳ ׳ ב״ד מחשבין ל׳
בדרכים שהאיצטגנינות מחשבין
בהן ויודעין הלבנה כשתראה ל׳
בחדש זה אשר תהיה בצפון השמ׳

השמש או בדרומה ואם תהיה
רחבה או קצרה ולהיכן יהיו ראש׳
ראשי קרניה כמה היתה גבוה
נראית בעיניכם וכמה היתה ל׳
רחבה אם נמצאו דבריהם את׳
מכוונין למה שנודע בחשבון
מקבלין מהן אותן ואם לא מצ׳
מצאו דבריהם מכוונין אין מק׳
מקבלין אותן ׳ ה׳ ׳ אמרו
העדים ראינוהו במים או בעבי׳
או בעששית או שראו מקצתו
ברקיע או מקצתו במים או בע׳
בעבים או בעששית אין זו ראיה
ואין מקדשין על ראיה זאת ׳
אמר אחד ראיתיהו גבוה בעיני
כמו שתי קומות ואמ׳ השני כמו
שלש קומות היה גבוה מצטרפי׳
אמ׳ האחד כמו שלש קומות ל׳
והשני אומ׳ כמו חמש אין מצטרפ׳
ומצטרף אחד מהם עם שיב׳
שיעיד כמותו או שיהיה ביניהם
קומה אחת ׳ ו׳ ׳ אמרו
ראינוהו בלא כונה וכיון שהתבונ׳
נו ונתכוונו לראותו להעיד
שוב לא ראינוהו אין זו עדות ואין
מקדשין עליה שמא עבים נתק׳
נתקשרו ונראו כלבנה והלכו ל׳
להן אמרו עדים ראינוהו ביום
תשעה ועשרים שחרית במז׳
במזרח קודם שתזרח השמש ל׳
וראינוהו ערבית במערב בליל ל׳
שלשים הרי אלו נאמנים ומקדש׳
על ראיה זו שהרי ראוהו בזמנו
אבל הראיה שאומרים שראוהו ש׳
בשחרית אין נזקקין לה שאין א׳
אנו באחראין לראיית שחרית
ובידוע שהעבים הם שנתקשרו
ונראות להם כלבנה וכן אם ראוהו
בזמנו ובליל עבורו לא נראה הרי

[illegible]

אלא נאמנים שהן יוצאין
ואלא לראיית אור שלשים בלבד ׃
ז ׃ כיצד מקבלין עדות
החדש כל מי שראוי להעיד שראה
את הירח בא לבית דין ומכניסין
אותן כולן למקום אחד ועושין
להן סעודות גדולות כדי שיהיו
העם רגילין לבא וזוג שבא ראש
ראשון בודקין אותו ראשון כ?
בבדיקות שאמרנו מכניסין ל?
את הגדול ושואלין אותו נמצאו
דבריו מכוונין לחשבון מכניסין
את חבירו נמצאו דבריהם מכוונין
עדותן קיימת ושאר כל הזוגות
שואלין אותן ראשי דברים לא
שצריכין אלא כדי שלא יצאו ל
בפחי נפש כדי שיהיו רגילין לבא
ח ׃ ואחר כך שתקנו
העדות ראש בד אומ׳ מקודש וכל
העם עונין אחריו מקודש ואין
מקדשין את החדש אלא בשלשה
ואין מחשבין אלא בשלשה ואין
מקדשין אלא על חדש שנראה
בזמנו ואין מקדשין אלא ביום
ואם קדשוהו בלילה אינו מקודש
ט ׃ ואפלו ראוהו בד
וכל ישר׳ לא אמרו בד מקודש עד
שחשכה ליל אחד ושלשים או
שנחקרו העדים ולא הספיקו בד
לומ׳ מקודש עד שחשיכה ליל
אחד ושלשים אין מקדשין או?
אותו ויהיה החדש מעובר ולא
יהיה ראש חדש אלא יום אחד
ושלשים אעפ׳ שנראה בליל שלשי
שאין הראיה קובעת אלא בית דין
שאמרו מקודש הם שקובעים ׃
י ׃ ראוהו בד עצמן ב?
בסוף תשעה ועשרים יום ואחר
עדין לא יצא כוכב בליל שלשים

בית דין אומרין מקודש מקודש
שעדין יום הוא ואם ראוהו בליל
שלשים אחר שיצאו שני כוכבי
ולמחר מושיבין שני דיינין אצל
אחד מהן ויעידו הם השנים בפני
שלשה ויקדשוהו בשלשה
יא ׃ בד שקדשו את החדש
בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסין
הרי זה מקודש וחייבי
הכל לתקן המועדות על יום שקדש
בו אעפ׳ שזה ידע שטעו חייב ל
לסמוך עליהן שאין הדבר מסור
אלא להם ומי שצוה לשמור ל
המועדות לסמוך עליהם שנ׳ אשר
תקראו אותם ׃

פרק שלישי

עדים
שראו את החדש אם היה בינהן
ובין מקום שיש בו בד מהלך לילה
ויום או פחות הולכין ומעידין ל
ואם היה בינהן יתר על כן לא ל
ילכו שאין עדותן אחר יום אחד
ושלשים מועלת שכבר נתעבר
החדש ׃ ב ׃ עדים שראו
את החדש הרי אלו חייבין להולי
לבד להעיד אפלו היה שבת שנ׳
אשר תקראו אותם במועדם ׳ ל
וכל מקום שנ׳ מועד דוחה את
השבת לפיכך אין מחללין אלא ל
על ראש חדש ניסן ועל ראש ת
חדש תשרי בלבד מפני תקנת
המועדות ובזמן שבית המקדש
קיים מחללין על כולן מפני קרבן
מוסף שבכל ראש חדש שהוא ל
דוחה את השבת ׃ ג ׃
כשם שמחללין העדים שראו את
החדש את השבת כך מחללין ל
עמהם העדים שמזכין אותו בבד

אם לא היו בד מכירין את הראשון
ואפלו היה שמודיע אותן לבית דין
עד אחד הרי זה הולך עמהן ומחלל
מספק שמא ימצא אחד ויצטרף
עמו ׃ ד ׃ היה העד
שראה את החדש בליל השבת
חולה מרכיבין אותו על החמור
ואפלו במטה ואם יש להם אורב
בדרך לוקחין העדים בידן כלי זיין
ואם היתה דרך רחוקה לוקחין
בידם מזונות ואפלו ראוהו גדול
ונראה לכל לא יאמרו כשם שר׳
שראינוהו כך ראוהו אחרים
ואין אנו צריכין לחלל את השבת
אלא כל שראה את החדש והוא
ראוי להעיד בו ומן המקום
שקבוע בו בד לילה ויום או פחות
מצוה עליו לחלל את השבת ׃
ה ׃ בראשונה היו מקבלי
עדות החדש כל יום שלשים פעם
אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין
הערבים ונתקלקלו במקדש ולא
ידעו מה יעשו אם יעשו עולה
של בין הערבים שמא יבאו על
עדים ולא אפשר שיקריבו מוסף
היום אחר תמיד של בין הערבים
שיבאו העדים עמדו בד והתקינו
שלא יקבלו עדות החדש עד המנ׳
המנחה כדי שיהיו שהות ביום
להקריב מוספין ותמיד של בין ל
הערבים ונסכיהם ׳ ואם הגיעה
מנחה ולא באו עדים עושין תמיד
של בין הערבים ׳ ואם באו עדים
מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו
היום קודש ולמחר קודש ומקריב
מוסף למחר לפי שלא היו מקדשין
אותו אחר המנחה משחרב בית
המקדש התקין רבן יוחנן בן זכ׳
וכו׳ ובית דינו שיהיו מקבלין ל

[illegible]

את החדש כל היום כולו ואפילו לא
באו עדים יום שלשים בסוף היום
סמוך לשקיעת החמה מקבלין את
עדותן ומקדשין יום שלשים ל'
לבד ״ ז׳ ״ כשמעברין
ב"ד את החדש מפני שלא באו עדי'
כל יום שלשים היו עולין למקום
מוכן ועושין בו סעודה ביום אח'
ושלשים שהוא ראש חדש ואין
עולין לשם בלילה אלא בנשף כ'
קודם עלות השחר ואין עולין ל'
לסעודה זו פחות מעשרה ואין
עולין לה אלא בפת דגן וקטנית
ואוכלין בשעת הסעודה וזו היא
סעודת מצוה של עיבור החדש
האמורה בכל מקום ״ ח׳ ״
בראשונה כשהיו בית דין
מקדשין את החדש היו משי'
משואות בראשי ההרי'
כדי שידעו הרחוקים ומשקלקלו
הכותים שהיו משיאין משואות
כדי להטעות את העם התקינו ש'
שיהיו שלוחים יוצאין ומודיעין ל'
לרבים ושלוחים אלו אינן מחללין
לא את היום טוב ואין צריך לומר
שבת שאין מחללין את השבת
לקיימו אלא לקדשו בלבד ״
ט׳ ״ על ששה חדשים היו
שלוחין יוצאין על ניסן מפני ל'
פסח ועל אלול מפני ראש השנה
כדי שישבו ויצפו ביום שלשים
ואלו יום נודע להם שקדשו בית
דין יום שלשים נוהגין אותו ל'
היום קדש בלבד ואם לא נודע ל'
להם נוהגין יום שלשים קדש וא'
ויום שלשים ואחד קדש עד ש'
שיבואו להם שלוחי תשרי ועל ת'
תשרי מפני תקנת המועדות ועל
כסליו מפני חנוכה ועל אדר מפני

הפורים ובזמן שבית המקדש קיים
יוצאין על אייר מפני פסח שני
קטן שלוחי ניסן ושלוחי תשרי
אין יוצאין אלא ביום ראש חדש
אחר שתעלה השמש עד שישמעו
מפי ב"ד מקודש ואם קדשו בית ד'
בסוף יום תשעה ועשרים מיד ל'
שראוהו ושמעו מפי ב"ד מקודש
יוצאין מבערב ושלוחי שאר הששה
חדשים יש להם לצאת מבערב אחר
שנראה הירח אף על פי שעדין לא קדש
ב"ד את החדש הואיל ונראה את
החדש שהרי למחר בודאי יקדשו
אותו ב"ד ״ י״א ״ כל מקום
שהיו השלוחין מגיעין היו עושין
את המועדות יום אחד ככתוב בתור'
ומקומות הרחוקים שאין השלוחי'
מגיעין אליהם היו עושין שני ימי'
מפני הספק לפי שאינן יודעי'
יום שקבעו בו ב"ד ראש חדש איזה
יום הוא ״ י״ב ״ יש מקומו'
שהיו מגיעין שלוחי ניסן ולא היו
מגיעין שלוחי תשרי ומן הדין היה
שיעשו פסח יום טוב אחד שהרי
הגיעו שלוחין וידעו באיזה יום נקבע
ראש חדש ויעשו יום טוב של חג
הסוכות שני ימים שהרי לא הגיעו
אליהם שלוחים וכדי שלא לחלוק
במועדות התקינו חכמים שכל מ'
מקום שאין שלוחי תשרי מגיעין ל'
קודם סוכות עושין שני ימים ואפי'
יום טוב של עצרת ״ י״ג ״
ומה בין שלוחי ניסן לשלוחי
תשרי אינן יוצאין באחד בתשרי
מפני שהוא יום טוב ולא בעשירי
בו מפני שהוא יום הכפורים ״
י״ד ״ אין השלוחין צריכי'
להיותם שנים אלא אפילו אחד
נאמן ולא שליח בלבד אלא אפילו

תגר מישראל והעם שבא כדרכו ואמ'
אני שמעתי מפי ב"ד שקדשו את
החדש ביום פלוני נאמן ומתקנין
את המועדות על פיו שדבר זה
העשוי להגלות הוא ועד אחד כ'
כשר נאמן עליו ״ ט״ו ״
ב"ד שישבו כל יום שלשים ולא באו
עדים והשכימו בנשף ועברו את
החדש כמו שבארנו ואחר זה
ואחר ארבעה ימים או חמשה
באו עדים רחוקים והעידו שראו
את החדש בזמנו שהוא ליל של
שלשים ואפילו באו בסוף החדש
מאיימין עליהן איום גדול ומ'
ומטריפין אותם בשאלות ומט'
ומטריחין עליהן בבדיקות ומ'
ומדקדקין בעדותן ומשתדלין
ב"ד שלא יקדשו חדש זה הואיל
ויצא שמו מעובר ״ ט״ז ״
ואם עמדו העדים בעדותן ומצ'
ומציאות מכוונת והרי העדים ל'
אנשים ידועים ומבונים ונחקר'
העדות כראוי מקדשין אותו ול'
וחוזרין ומונין לאותו החדש ל'
מיום שלשים הואיל ונראה הירח
בלילו ״ י״ז ״ ואם הגיע
ב"ד להכריז חדש זה מעובר כשה'
קודם שיבואו אלו העדים שיבואו
והזו שיודעו מעברין את
החדש לעולם ויש מן החכמים
הגדולים שחולק בדבר זה ואומ'
לעולם אין מעברין לעולם וחוש'
ובאו עדים מקדשין ואין חוששין
עליהן ״ י״ח ״ יראה לי
שאין מחלוקת החכמים בדבר
זה אלא בשאר חדשים חוץ מ'
מניסן ותשרי או בעדי ניסן ל'
ותשרי שבאו אחר שעברו הגאים
שכבר נעשה מה שנעשה ועבר

וכן הדין בשנת ובזמן המועדות אם לא יום בואו העדים בניסן ובתשרי קודם חצי החדש יצאו עדות ואין מחללין עליהן כלל שאין מאמינין על העדים שהעידו על החדש שראוהו בזמנו כדי לעבר. יט. ומאמינין על עדים שנתקלקלה עדותן והרי הדבר נוטה שלא נתקיים העדות ויתקדש בזמנו. וכן יום ל' שבאו עדים להזים את העדים שראוהו בזמנו קודם שיקדשוהו בית דין הרי אלו מאמינין על המזימין לפי עד שלא נתקיים העדות ויתקדש החדש בזמנו.

פרק רביעי

שנה מעוברת היא שנה שמוסיפין בה חדש ואין מוסיפין לעולם אלא אדר ועושין אותה שני אדרין אדר ראשון ואדר שני. ומפני מה מוסיפין חדש זה מתוך מפני זמן האביב כדי שיהיה הפסח בזמנו ואין שנאמר שמור את חדש האביב בזמן האביב שלולי תוספת חדש זה היה הפסח בא פעמים בימות החמה פעמים בימות הגשמים. ב. על שלשה סימנין מעברין את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן כיצד ב"ד מחשבין ויודעין אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין אותה שנה ויעשו אותו ניסן אדר שני כדי שיהיה הפסח בזמן האביב ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר. ג. וכן אם ראו בית דין שעדיין לא הגיע האביב אלא עדיין אפל הוא ולא צמחו פירות האילן שדרכן לצמוח בזמן פסח סומכין על שני סימנין אלו ומעברין את השנה ואף על פי שהתקופה קודם ששה עשר בניסן וכדי שיהיו הפירות שאין דרכן כדרך על זמן האביב. ד. ועל שלש ארצות היו סומכין באביב על ארץ יהודה ועל עבר הירדן ועל הגליל ואם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו ובאחת לא הגיע אין מעברין ואם הגיע באחת מהן ולא בשתים מעברין ואם עדיין לא צמחו פירות האילן ואלו הדברים שהן העיקר שמעברין בשבילן כדי להיות השנים שני חמה. ה. ויש שם דברים אחרים שהיו ב"ד מעברין בשבילן מפני הצורך ואלו הן מפני הדרכים שאינן מתוקנין ואין העם יכולין לעלות מעברין את השנה עד שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים ומפני הגשרים שנהרסו ונמנעו הנהרות מפסיקין ומונעין את העם ומסכנין כעניין ואותם מעברין את השנה עד שיתקנו הגשרים ומפני תנור פסחים שנתבקעו בגשמים ואין להם מקום לצלות את פסחיהם מעברין את השנה עד שיבנו התנורים ויבשו ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו לירושלים מעברין את השנה כדי שיהיה להם פנאי להגיע. אין מעברין את השנה לא מפני השלג והצנה ולא מפני גליות ישראל שלא נעקרו ממקומן ולא מפני הטומאה ומפני שהיו רוב הקהל טמאים או רוב הכהנים אין מעברין את השנה כדי שיהיו להם פנאי לטהר ויעשו בטהרה אלא יעשו בטומאה ואם עברו את השנה מפני הטומאה הרי זו מעוברת. ו. יש דברים שאין מעברין בשבילן אבל עושין אותן סעד לשנה שצריכה עיבור מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן ואלו הן מפני הגדיים והטלאים שעדיין לא נולדו או שהן רכים ומפני הגוזלות שלא פרחו אין מעברין בשבילן אלא כדי שיהיו הגדיים והטלאים ראוים לפסחים והגוזלות ראוין לראייה זו לפי שנתחייב כקרבן הפסח אין אבל עושין אותם סעד לשנה. ח. כיצד עושין אותם סעד לשנה אומרים שנה זו צריכה עיבור מפני התקופה שנמשכה או מפני האביב ופירות האילן שלא הגיעו ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים. ט. אין מעברין את השנה אלא בראיה כיצד אומר ראש בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזומנין למקום פלוני שנחשוב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עיבור או אינה צריכה ואותן שהוזמנו לכך הם שמעברין אותה ונכנסין ומעברין אותה ומתחילין משלשה ודנין ומשאו ומתנין בדבר שנים אומרין צריכה ואחד אומר אינה צריכה מוסיפין שנים ... ויש לו (?) שלשה ... דיינין משאו' סנהדרי גדולה ומהי שסייכו אותן אחרו שנים לא נשב אלו בריאה אם צריכה עבור ואם לאו ואחד אומר נשב ונבדוק בטל היחיד במיעוטו ואחד שנים נשב ונראה ואחד אומר לא נשב מוסיפין עד שנים ... ונושאין ונותנין בדבר שנים אומרין צריכה

עיבור ושלשה אומרין אינה צריכ
בטלו שנים במיעוטן· שלשה אומ׳
צריכה ושנים אומ׳ אינה צריכה צ׳
מוסיפין שנים מן הזקנים להן
ונושאין ונותנין וגומרין בשבעה
והם גומרין סוף לעבר או שלא לעבר
שאין פחות משבעה והם חולקין הו׳
הולכין אחר הרוב בין לעבר בין ש
שלא לעבר וצריך שיהיו ראש בית
דין הגדול שהוא ראש ישיבה של
שבעים ואחד מכלל השבעה· י׳
ואם אמרו בשלשה לעבר הרי זו
מעוברת והוא שיהיו חמשתן עמ׳
עמהן או שירצה ובעבור השנה
מתחילין מן הקטן ובקדוש החדש
מתחילין מן הגדול · יא ·
אין מושיבין לעיבור השנה לא מ׳
מלך ולא כהן גדול משום חיילותיו
ומלחמותיו שאין דעתו נוטה
שכולן לעבר וכהן גדול מ׳ פני ה׳
הצנה שאין לו והיה דעתו נוטה
לעבר כדי שלא יבא תשרי בימי
הקור והוא טובל ביום הכפורים
חמש טבילות · יב · היה
ראש בית הגדול והוא הנקרא נש׳
נשיא בדרך רחוקה אין מעברין
אותה אלא על תנאי אם ירצה
הנשיא כה כו ורצה הרי זו מעוברת
לא רצה אינה מעוברת ואין מעברי׳
את השנה אלא בארץ יהודה שה׳
שהשכינה בתוכה שנ׳ לשכנו תד׳
תדרשו · ואם עברוה בגליל מעוברת
ואין מעברין אלא ביום ואם עברוה
בלילה אינה מעוברת · יג ·
יש לבית דין לחשוב ולידע איזו שנה
תהיה מעוברת כל עת שירצה
ואפילו כמה שנים ואין אומרין ש׳
שנה פלונית מעוברת אלא אחר
ראש השנה הוא שאומרין שנה
זו מעוברת ודבר זה מפני הדחק ל׳
יום שלא בשעת הדחק אין מוד׳
מודיעין שתהיה מעוברת אלא כיון
באדר הוא שאו׳ שנה זו מעוברת
וחדש הבא אינו ניסן אלא אדר
שני ואמרו לפני ראש השנה שנה
זו שתכנס מעוברת אינה מעוברת
באמירה זו · יד · הגיע יום
שלשים באדר ולא עברו עדין את
השנה לא יעברו אותה כל שאותו
היום ראוי להיות ראש חדש ניסן
ומשנכנס ניסן ולא עברו אינן יכולין
לעבר ואם עברוה ביום שלשים ש׳
של אדר הרי זו מעוברת כיון עדים
אחר שעברוה העידו על הירח הרי
אלו מקדשין את החדש ביום ל׳
שלשים ויהיה ראש חדש אדר
שני ואלו קדשוהו היום קודם ש
שיעברו את השנה שוב אין יכו׳
מעברין שאין מעברין בניסן ·
טו · אין מעברין את
השנה בשנת רעבון שהכל רצין ל
לבית הגרנות לאכול ולחיות ואי ל׳
אפשר להוסיף להם זמן לאסור ל׳
החדש ואין מעברין בשביעית ל׳
שיד הכל שולטת על הספיחים
ואם יאחרו לקרבן העומר ושתי
הלחם יתגלגל הוא לעבר בערב של
שביעית · טז · ואחר
שזה שאמרו חכמים אין מעבר
בשנת רעבון ובשביעית שלא יב׳
יעברו כתן מפני הצורך אבל אם
היתה השנה הראויה להתעבר
מפני התקופה או מפני האביב
ופירות האילן מעברין לעולם כל
זמן · יז · כשמעברין ל׳
בד׳ השנה כותבין אגרות לכל ה׳
המקומות הרחוקים ומודיעין או׳
אותם שעברוה ומפני מה עברוה
ועל לשון הנשיא נכתבות ואומר׳
להם שהסכמתי אני וחברי והוס׳
והוספנו על שנה זו כך וכך רע״ב
תשעה ועשרים יום רינו שלשים
יום שחדש העבור החדשות לכ׳
להסיפין מלא או חסר לאנשים
הרחוקים שמודיעין אותם יכל׳
הם לפי הראיה הם עושים יום אח׳
יום חסר ·

פרק חמישי

א

שאמרנו מקביעות ראש חדש על
הראיה ועבור השנה מפני הזמן
או מפני הצורך אין עושין אותו
אלא סנהדרין שבארץ ישר׳ או בית
דין הסמוכין בארץ ישר׳ שנתנו
להם סנהדרין רשות שכך נאמר
למשה ולאהרן החדש הזה לכם
ראש חדשים ומפי השמועה
למדו איש מאיש ומפי משה ל׳
רבנו שכך הוא פירוש הדבר עד׳
זו ותהיה מסורה לכם ומי העומד
אחריכם מיקומכם אבל בזמן ש׳
שאין שם סנהדרין בארץ ישר׳
אין קובעין חדשים ואין מעברי׳
שנים אלא בחשבון זה שאנו
מחשבין בו היום · ב ·
ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא
בזמן שיש סנהדרין קובעין ל׳
חשבון זה שאנו מחשבין בו ל׳
היום ואין מקפידין אלא לראייה
עניים שיהיה יום שקובעין
בו בחשבון זה הוא יום הראייה
או קודם לו ביום או אחרין ביום
וזה שיהיה אחר לראייה ביום
שלא היו במדינות שחוץ לארץ
ארץ ישר׳ · ג · ומאימתי
התחילו כל ישר׳ לחשב בחשבון

זה מסוף חכמי התלמוד בעת ש
שחרבה ארץ ישר׳ ולא נשאר שם
ב״ד קבוע אבל בימי חכמי משנה
וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי
ורבא על קביעת ארץ ישר׳ הם היו
סומכין ׃ ד ׃ כשהיתה
סנהדרין קיימת והם סומכין על
הראייה היו בני ארץ ישר׳ בכל המ׳
המקומות שמגיעין אליהן שלוחי
תשרי עושין ימים טובים יום
אחד בלבד ושאר המקומות הרח׳
הרחוקות שאין שלוחי תשרי מג׳
מגיע אליהם היו עושין שני ימי׳
מספק לפי שלא היו יודעים יום
שקבעו בני ארץ ישר׳ את החדש
בזמן הזה שאין שם סנהדרין וב״ד
של ארץ ישר׳ קובעין את החשבון
זה היה מן הדין שיהיו בכל המ׳
המקומות עושין יום אחד ואפי׳
המקומות הרחוקות שבחוצה
לארץ כמו בני ארץ ישר׳ שהכל
על חשבון אחד סומכין וקובעין
אבל תקנת חכמים היא שיזהרו
במנהג אבותיהם שבידיהם ׃
ו ׃ לפיכך כל מקום שלא היו
שלוחי תשרי מגיעין אליו כשהיו
השלוחין יוצאין יעשו שני ימים
ואפילו בזמן הזה כמו שהיו עושין
בזמן שבני ארץ ישר׳ קובעין את
הראייה ובני ארץ ישר׳ עושין יום
אחד למנהגן שמעולם לא עשו
שני ימים יום טוב שני שאנו עושי׳
בגליות בזמן הזה מדברי סופרים
שתקנו דבר זה ׃ ז ׃ יום
טוב של ראש השנה בזמן שהיו ק׳
קובעין על הראייה היו רוב בני א׳
ישר׳ עושין אותו שני ימים מספק
לפי שלא היו יודעים יום שקבעו
ב״ד את החדש שאין השלוחין יוצאין

ביום טוב ׃ ח ׃ ולא עוד אלא
אפילו בירושלם עצמה שהיא מק׳
מקום ב״ד פעמים רבות היו עושין
יום טוב של ראש השנה שני ימים
שאם לא באו עדים כל יום שלשים
נוהגין היו באותו היום שמעברין ב
לערב קודש היום ולמחר קודש ׃
הואיל ועשו אותו שני ימים ואפי׳
בזמן הראייה התקינו שיהו עושין
אפילו בני ארץ ישר׳ אותו תמיד
שני ימים בזמן הזה שקובעין את
החשבון הנה למדת שאפילו יום
טוב שני של ראש השנה בזמן ה׳
הזה מדברי סופרים ׃ ט ׃
אין עשיית יום אחד תלויה בקריבת
המקום כיצד יום יהיה מקום בינו
ובין ירושלם מהלך חמשה ימים או
או פחות שכבר ידוע אפשר שיגיעו א׳
להן שלוחים אין אומ׳ שיעשו מקום
זה עושין יום טוב אחד שמא אומ׳
אנו שהיו השלוחין מגיעין למקום
זה שמא לא יהיו מגיעין למקום זה
מפני שלא היה שם ישר׳ ואומר על׳
שחזרו לקבוע על החשבון ישבו
שם ישראלים שהם חייבין שני ימי׳
או מפני שהיה היום מדרך לדרך
שהיה בין יהודה וגליל בימי הכותי׳
ושנה או מפני שהיו הגוים מוז׳
ומונעין את השלוחין לעבור ביניהן ׃
י ׃ ואלו היה הדבר תלוי
בקריבת המקום היו כל בני מצרים
עושין יום אחד שהרי איפשר
שיגיעו להן שלוחי תשרי שאין
בין ירושלם ומצרים על דרך אל׳
אשקלון אלא מהלך שמנה ימים
או פחות וכן רוב סוריא היו לאחת
שאין הדבר תלוי בהיות המקום
קרוב ׃ יא ׃ מעתה עיקר
דבר על דרך זו כך הוא כל שישו

בינו ובין ירושלם מהלך יותר על עשר׳
ימים גמורים עושין שני ימים ואפי׳
כיוצא בם מקדם שאין שלוחי תשרי
ותשרי מגיעין אלא למקום שבינו
ובין ירושלם מהלך עשרה ימים או
פחות וכל מקום שבינו ובין ירושלם
מהלך עשרה ימים כשוה או פחות
שאפשר שהיו שלוחין מגיעין לו
אלא רואין יום אותו המקום אם מא׳
ישר׳ שהיו בו ישר׳ בשעת הראייה
ככבוש שני כגון אושא ושפרעם
ולוד ויבנה וטבריא וכיוצא ב׳
בהן עושין יום אחד בלבד ואם לא
אותו המקום מסוריא כגון ער׳
ודמשק ואשקלון וכיוצא בהן או
מחוצה לארץ כגון מצרים ועמון
ומואב וכיוצא בהן עושין כמנהג
אבותיהן שבידיהן אם יום אחד יום
אחד או שני ימים שני ימים ׃
יב ׃ מקום שבינו ובין ירושלם
עשרה או פחות ומעשרה והוא מ׳
סוריא או חוצה לארץ ואין מנהג
להם או שהיו שנתחדשה בזמן
ארץ ישר׳ או מקום שישבו בו בני
ישר׳ עתה עושין שני ימים כמנהג
רוב העולם וכל יום טוב שני מדברי
סופרים ואפילו יום טוב של ראש
השנה שהם עושין אותו בזמן ה׳
הזה ׃ יג ׃ זה שאנו
חושבין בזמן הזה כל אחד ואחד
בעירו ואומרין שראש חדש יום
פלו׳ ויום טוב ביום פלו׳ לא בחשבון
שלנו אנו קובעין ולא עליו אנו סומ׳
סומכין שאין מעברין שנים וקוב׳
וקובעין חדשים בחוצה לארץ וכ׳
ואין אנו סומכין אלא על חשבון
ארץ ישר׳ וקביעתם וזה שאנו
מחשבין לגלות הדבר בלבד הוא ל
שהרי יודעין שעל חשבון זה הן

סומכין אנו על החשבון לידע יום שקבעו בני ארץ ישראל הוא ונקבע ארץ ישראל אותו היום שיהיה ראש חדש או יום טוב לא מפני החשבון שאנו מחשבין :

פרק ששי:

בזמן שעושין על פי הראייה היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בה הירח עם החמה בדקדוק הרבה כדרך שהאיצטגנינין עושין כדי לידע אם יראה הירח או לא יראה ותחלת אותו החשבון הוא חשבון שמחשבין בקירוב וידעו שעת קבוצם בלא דקדוק אלא במהלכם האמצעי הוא הנקרא מולד ועקרי החשבון שמחשבין בזמן שאין שם בית דין שיקבעו על פי הראייה והוא חשבון שאנו מחשבין היום הנקרא עבור :

ב היום והלילה ארבע ועשרים שעות בכל זמן שתים ביום ושתים עשרה בלילה והשעה מחולקת לאלף ושמונים חלקים ולמה חלקו השעה למנין זה לפי שמנין זה יש לו חצי ושליש ורביע ותשיעית וחומש ועשור והרבה חלקים יש לכל אלו השמות :

ג משיתקבץ הירח והחמה לפי חשבון זה עד שיתקבץ פעם שנייה במהלכם האמצעי תשעה ועשרים יום ושתים עשרה שעות מיום שלשים ואחת ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה וזהו הזמן שבין כל מולד ומולד וזהו חדשה של לבנה :

ד שנה של לבנה אם תהיה שנים עשר חדשים אלו יהיה סכומה שלש מאות יום וארבעה וחמשים יום ושמנה שעות ושמנה מאות ושש ושבעים חלקים ואם תהיה מעוברת השנה שלשה עשר חדש יהיה סכומה שלש מאות ושלשה ושמונים יום ואחד ועשרים שעות וחמש מאות תשעה ושמונים חלקים ושנת החמה היא שלש מאות חמשה וששים יום ושש שעות נמצא תוספת החמה על שנת הלבנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים :

ה כשתשליך ימי חדש הלבנה שבעה שבעה שהן ימי השבוע ישאר יום אחד ושתים עשרה שעות ושבע מאות ושלשה ותשעים חלקים סימן להם א"יב תשצ"ג וזו היא שארית חדש הלבנה וכן כשתשליך ימי שנת הלבנה שבעה שבעה אם שנה פשוטה היא ישאר ממנה ארבעה ימים ושמנה שעות ושש מאות ושבעים ושש חלקים סימן להם ד"ח תתע"ו וזו היא שארית שנה פשוטה ואם שנה מעוברת היא תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת ועשרים שעות וחמש מאות ותשעה ושמונים חלקים סימן הכ"א תקפ"ט :

ו כשיהיה עמך ידוע מולד חדש מן החדשים והוספת עליו א"יב תשצ"ג יצא מולד חדש שאחריו ותדע באיזה יום מימי השבוע ובאיזה שעה ובכמה חלקים יהיה כיצד הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש שעות ביום ומאה ושבעה חלקים סימן להם א"ה ק"ז כשתוסיף עליו שארית חדש הלבנה והוא א"יב תשצ"ג יצא מולד אייר בליל שלישי חמש שעות בלילה ותשע מאות חלקים סימן להם ג"ה תת"ק ועל דרך זו עד סוף העולם חדש אחר חדש :

ז וכן כשיהיה עמך ידוע מולד שנה זו והוספת שארית השנה על ימי המולד אם פשוטה היא שארית הפשוטה ואם מעוברת שארית מעוברת יצא לך מולד שנה שלאחריה וכן שנה אחר שנה עד סוף העולם והמולד שממנו תתחיל הוא מולד שהיה בשנה ראשונה של יצירה והוא היה בליל שני חמש שעות בלילה ומאתים וארבעה חלקים סימן להם בהר"ד וממנו היא תחלת החשבון :

ח בכל החשבונות האלו שתדע מהן המולד כשתוסיף שארית עם שארית כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים תשלים שעה אחת ותוסיף למנין השעות וכשיתקבץ מן השעות ארבע ועשרים תשלים יום ותוסיף למנין הימים וכשיתקבץ מן הימים על שבעה תשליך שבעה מן הימים ותניח השאר שאין אנו מחשבין לידע מנין הימים אלא לידע באיזה יום מימי השבוע ובאיזה שעה ובאיזה חלק יהיה המולד :

ט כל תשע עשרה שנה שיהיו מהן שבע שנים מעוברות ושתים עשרה פשוטות נקרין מחזור ולמה סמכנו על מנין זה שבזמן שיתקבץ מנין ימי שתים עשרה שנה פשוטות ושבע מעוברות ושעותיהן וחלקיהן ותשלים כל אלף ושמונים חלקים שעה וכל

וארבע ועשרים שעות ותוסיפם אות׳
אותן הימים ויצאו תשע עשרה
שנה משני החמה של שנה מהן
שלש מאות וחמשה וששים יום
ושש שעות בשנה ולא ישאר מז׳
מזמן ירחי החמה בכל תשע עשר׳
שנה חוץ משעה אחת וארבע ל׳
מאות ושמנים וחמשה חלקים
סימן להם אתפה נמצא במחזור
שאלו בזה החדשים כולם חדשי
הלבנה והשנים שני החמה והש׳
והשבע השנים המעוברות שבכל
המחזור ומחזור לפי חשבון זה
הם שנה שלישית מן המחזור וש׳
וששית ושמינית ושנת אחת עש׳
עשרה ושנת ארבע עשרה ושנת
שבע עשרה ושנת תשע עשרה "
יא " כשתקבץ שאר׳
כל שנה משתים עשרה שנה ה׳
הפשוטות שהוא ד״ח תתע״ו וש׳
ושארית כל שנה משבע השנים
המעוברות שהוא הכו תקפט ו
תשליך הכל שבעה שבעה ישאר
שני ימים ושש עשרה שעות
וחמש מאות וחמשה ותשעים
חלקים סימן להם ב״יו תקצ״ה וזה
והוא שארית המחזור " יב ·
כשיהיה לך ידוע מולד תחלת
מחזור ותוסיף עליו ביו תקצה ת׳
יצא לך מולד תחלת המחזור של
שאחריו וכן מולד כל מחזור ומח׳
ומחזור עד סוף כל העולם וכבר
אמרנו שמולד תחלת המחזור
הראשון היה בהרד ומולד השנה
הוא מולד תשרי של אותה השנה
יג " ובדרך הזאת תדע
מולד כל השנה שתרצה ומולד
כל חדש וחדש שתרצה משנים
שעברו או משנים שעתידין לבוא
כיצד תקח שני יצירה שעברו ל׳
וגמרו ותעשה אותם מחזורים
של תשע עשרה ותדע כמה מח׳
המחזורין שעברו וכמה השנים
שעברו ממחזור שעדין לא נשלם
ותקח לכל מחזור ומחזור ביו ת׳
תקצה ולכל שנה פשוטה ממשני
המחזור שלא נשלם דח תתעו :
ולכל שנה מעוברת הכא תקפט
ותקבץ הכל ותשליך השעות ימ׳
ימים והימים תשליכם שבעה
והנשאר מן הימים ומן השעות
והחלקים הוא מולד שנה הבאה
שתרצה לידע מולדה " יד "
מולד השנה שיצא בחשבו׳
זה הוא מולד ראש חדש תשרי ל׳
וכשתוסיף עליו איב תשעג יצא
מרחשון וכשתוסיף על מולד מר׳
מרחשון איב תשעג יצא מולד
כסליו וכל חדש וחדש זה אחר
זה עד סוף העולם "

פרק שביעי :

אין
קובעין לעולם ראש חדש תשרי
לפי חשבון זה לא באחד בשבת
ולא ברביעי בשבת ולא בערב ש׳
שבת סימן להם אד״ו לא בש׳
כשיהיה מולד תשרי באחד או ב׳
בשלשה ימים האלו קובעין ל׳
ראש חדש ביום של אחריו כיצד
הרי שהיה המולד באחד בשבת
קובעין ראש חדש תשרי יום ב׳
שני ואם יהיה המולד ברביעי ב׳
קובעין החדש בחמישי · ואם
יהיה המולד בששי קובעין ראש
חדש בשביעי " ב "
וכן אם יהיה המולד בחצי היום
או למעלה מחצי היום קובעין
ראש החדש ביום של אחריו · כיצד
הרי שהיה המולד ביום שני בשש
שעות ביום או יתר על שש שעות
קובעין ראש חדש בשלישי · ואם
היה המולד קודם חצי היום אפילו
בחלק אחד קובעין ראש חדש בא׳
באותו יום המולד והוא שלא יהיה
אותו היום מימי אד״ו " ג ·
כשיהיה המולד בחצי היום
או אחר חצות ויהיה היום של אח׳
אחריו יום היום של אחריו מימי
אד״ו הרי זה נדחה לשל אחריו וכן
ויהיה ראש החדש קבוע בשלישי ל׳
מיום המולד · כיצד הרי שהיה הא׳
המולד בשבת בחצות סימנו ז״יח · ש׳
קובעין ראש החדש בשנה שמולדה
כזה בשני בשבת · וכן אם יהיה הא׳
המולד בשלישי בחצות או אחר
חצות קובעין ראש החדש בחמישי
בשבת " ד " מולד תשרי
שיצא בחשבון זה כל שלישי בט׳
בתשע שעות בלילה ומאתים וארב׳
חלקים משעה עשירית סימנה גט״רד
או יתר על זה אם היתה השנה פשוטה הנ׳
דוחין את ראש החדש ואין
קובעין אותו בשלישי בשנה זו אל׳
אלא בחמישי בשבת " ה ·
וכן אם יצא מולד תשרי ביום
שני בשלש שעות ביום וחמש מאו׳
ושמנים ותשעה חלקים משעה
רביעית סימנה בט״ו תקפט או יתר
על כן אם היתה אותה השנה מוצ׳
מוצאי המעוברת שהיתה השנה
הסמוכה לה שעברה מעוברת אין
קובעין ראש החדש בשני בשנה
זו אלא בשלישי ואם היה מולד
השנה הפשוטה שאינה שנתה
לחמישי פחות חלק אחד כגון שה׳
שיצא סימנה גטי״ג או פחות מזה

קובעין אותו בשלישי · וכן אם היה
המולד או עיקר העבור שמונה חלק כמו
שהיה סימנו כטו תקפט או שמונה
ואזה קובעין אותו בשני ניתנו לך
קביעת ראש חדש תשרי לפי חש'
חשבון זה כך הוא תחשוב ותדע
המולד באיזה יהיה ובכמה שעות
מן היום או מן הלילה ובכמה חלקי
מן השעה ויום המולד הוא יום
הקביעה לעולם אלא אם כן היה ל'
באחד בשבת או ברביעי או בערב
שבת או אם היה המולד בחצות ל'
היום או אחר חצות או אם היה
במאתים וארבעה חלקים ותשעה
עשירית ולא שלישי או יתר על ל'
זה והיתה שנה פשוטה שאחר ה'
המעוברת שאם אירע אחד מארבע
דברים האלו אין קובעין ביום הוא
המולד אלא ביום של אחריו או של
אחר אחריו כדרך מה שבארנו ·

ח · ומפני מה אין קובעין
בחשבון זה באדו לפי שהחשבון
הזה הוא לקיבוץ הירח והשמש ל'
בהלוכם האמצעי לא במקום האמתי
כמו שהודענו לפיכך עשו יום קביע'
ויום דחיה כדי לפגוע ביום הקבוץ
האמתי כיצד בשלישי קובעין ברביע'
דוחין · בחמישי קובעין בששי דוחין
בשבת קובעין באחד בשבת דוחין
כשם קובעין · ועקר שאר הדחיות
האלו זה הוא העיקר שאמרנו שה'
שהחשבון הזה בהלוך האמצעי
ודחיה לדבר שהרי המולד יהיה ד'
בליל שלישי וידחה לחמישי ונמצאו
יקבת לא ראוה ירח בליל חמישי ל'
ולא עוד אלא אף בליל ששי ומוצ'
שלא נקבע השמש והירח קבוץ
אמתי אלא
בחמשי ·

פרק שמיני :

חדשה
של לבנה תשעה ועשרים יום ומח'
ומחצה והחלקים כמו שבארנו ואי
אפשר לומ' שראש החדש יהיה
במקצת היום עד שיהיה מקצת
היום חדש שעבר ומקצתו יהיה
ראש חדש הבא שנא' עד חדש ימים מפי הש'
השמועה למדו שימים אתה מח'
מחשב לחדש ואי אתה מחשב ש'
שעות לפיכך עושין חדשי הלבנה
מהם חדש חסר תשעה ועשרים
יום בלבד ואע"פ שחדשה של לבנה
יתר על זה בשעות וחלקים ויש
מהם שלשים ואע"פ שחדשה של לבנה
פחות מזה בשעות כדי שלא לחשב
בחדש שעות אלא ימים שלמים ·
ב · אלו היה חדשה של
לבנה תשעה ועשרים בלבד היו כל
השנים חדש מלא וחדש חסר ל'
והיו ימי שנת הלבנה שלש מאו'
וארבעה וחמשים יום שנגד
ששה חדשים חסרים וששה מ'
מלאים אלא ומפני החלקים שיש
בכל חדש וחדש יתר על חצי הי'
היום יתקבץ מהם שעות וימים
עד שיהיו מקצת השנים חדשים
חסרים יתר על המלאים ומקצת
השנים חדשים מלאים יתר על
החסרים · ג · יום שלשים
לעולם עושין אותו ראש חדש ל'
בחשבון זה אם היה החדש שעבר
חסר יהיה יום שלשים ראש החדש
הבא · ואם היה החדש שעבר מלא
יהיה יום שלשים ראש חדש · הול'
הואיל ומקצתו ראש חדש ויהיה
תשלום החדש המלא שעבר ויהיה
יום אחד ושלשים ראש החדש ה'

הבא ומעתה היה המנין והוא יום
הקביעה ולפיכך עושין ראשי ה'
חדשים בחשבון זה חדש אחד
יום אחד בלבד וחדש אחד שני
ימים · ה · סדר החדשים
המלאים והחסרים לפי חשבון זה
כך הוא תשרי לעולם מלא וחדש ל'
טבת לעולם חסר · ומטבת ואילך
אחד מלא ואחד חסר על הסדר
כיצד טבת חסר שבט מלא אדר
חסר ניסן מלא אייר חסר סיון ל'
מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר
ובשנה המעוברת אדר ראשון ל'
מלא ואדר שני חסר · ו ·
נשארו שני החדשים שהן החדש
שהן מרחשון וכסלו פעמים יהיו
שניהם מלאים ופעמים יהיו שניה'
חסרים ופעמים יהיה אחד מלא
ואחד חסר · ושנה שיהיו בה שני
חדשים אלו מלאים הוא שנקראו
חדשיה שלמים · ושנה שיהיו בה
שני החדשים אלו חסרים נקראו
חדשיה חסרים · ושנה שיהיו ל'
בה מרחשון חסר וכסלו מלא ל'
נקראו חדשיה כסדרן · [illegible]
דרך ידיעת השנה אם חדשי'
שלמים אם חסרים או כסדרן לפי
החשבון זה כך הוא תדע תחלה
יום שנקבע בו ראש השנה שתרצ'
לידע סדר חדשיה כמו שבארנו
בפרק שביעי ותדע יום שיקבע
בו ראש השנה של אחריה ותחשב
מנין הימים שביניהם חוץ מיום
הקביעה של זו ושל זו אם תמצא
ביניהם שני ימים יהיו חדשי ה'
השנה חסרים · ואם תמצא ביניהן
שלשה ימים יהיו כסדרן · ואם ת'
תמצא ביניהם ארבעה יהיו שלמים
ח · בד"א כשהיתה השנה

שתדע ולעולם סדור חדשיה פשוטה
אבל יום היותה מעוברת יום תוספת
יום קביעתה ובין יום קביעת שלאחריה
ארבעה ימים יהיו חדשי של אותה
שנה מעוברת חסרים ואם תמצא
ביניהן חמשה יהיו כסדרן ואם ת
תמצא ביניהן ששה יהיו שלמים
ט הרי שרצינו לידע
סדור חדשי שנה זו והיה ראש ה
השנה בחמישי והיא פשוטה ורא
וראש השנה של אחריה בשני ב
בשבת נמצא ביניהן שלשה ימים
ידענו ששנה זו חדשיה כסדרן ה
ואלו היה ראש השנה של אחריה
בשלישי יהיו חדשי השנה זו ש
שלמים ואלו היה ראש השנה בשנה
זו בשבת ובשנה של אחריה בשליש
בשבת היו חדשי השנה זו חסרים
ועל דרך זו תחשב לשנה המעוברת
כמו שלמדנו י יש שם
סימן שתסמוך עליהן כדי שלא
תטעה בחשבון סדור חדשי השנה
והן בנוי על עיקרי חשבון זה וה
והקביעות והדחיות שביארנו ה
דרכם ואלו הן כל שנה שיהיה ראש
השנה בה בשלישי תהיה לעולם
כסדרן לפי חשבון זה בין פשוטה
בין מעוברת ואם יהיה ראש השנה
בחמישי אם פשוטה היא אי אפשר
שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון
זה ואם מעוברת היא אי אפשר
שיהיו חדשיה כסדרן לפי חשבון
זה

פרק התשיעי

שנת
החמה יש מחכמי ישראל שהוא אומ'
שהיא שלש מאות וחמשה וששים
יום ורביע יום שהוא שש שעות
ויש מהן שאומ' שהוא פחות מרב'
ורביע היום וכן חכמי יון ופרס :
יש ביניהן מחלוקת בדבר זה
ב ומי שהוא אומר שהיא
וששה יום ורביע היום ישאר ב
וכל מחזור של תשע עשרה שנ'
שנה שעה אחת וארבע מאות ל'
שעה ותשעה מאות וחמשה וש'
וששים חלקים כמו שביארנו
ויהיה בין תקופה לתקופה אחד
ותשעים יום ושבע שעות וחצי
שעה ואם תדע תקופה אחת ת
באיזה יום ובאיזה שעה היא הת'
תתחיל ותמנה ממנה תקופה הב'
השניה שאחריה ומן השניה דה
לשלישית עד סוף העולם
ג תקופת ניסן היא תשעה
החלק שתכנס בו השמש לתחלת
מזל טלה ותקופת תמוז היות הח'
השמש בראש מזל סרטן ותקופ'
תשרי היות השמש בראש מזל
מאזנים ותקופת טבת היות השמ'
בראש מזל גדי ותקופת ניסן היית'
בשנה הראשונה של יצירה לפי ה'
חשבון קודם מולד ניסן בשבעה
ימים בתשע שעות ושש מאות ו'
ושנים וארבעים חלקים סימנה ז
זט תרמב ד דרך חשבון
זה והתקופות כך הוא תדע תחלה
כמה מחזורין שלמים משנה ה'
היצירה עד שנת המחזור שתרצה
וקח לכל מחזור מהן שעה אחת ת'
ותשעה חלקים וקבץ כל החלקים ל'
שעות וכל השעות ימים ותגרע מן
הכל שבעה ימים ותשע שעות ו'
ושש מאות שנים וארבעים חלקי'
והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן
של שנה ראשונה מן המחזור ויש
לך באיזה שעה ובאיזה בחדש ומה
תקופת של אותה השנה הראשונה
באותו המחזור ומונה התחלה לכל
אחד ותשעים יום ושבע שעות
וחצי לכל תקופה ותקופה
ה ואם תרצה לידע
תקופת ניסן של שנה זו שהיא ה'
שנת כך וכך מהמחזור שאתה עומד
בו קח לכל המחזורים השלמים שעה
שעה ותתקמ"ה לכל מחזור ולכל השנים
הגמורות שעברו מן המחזור עשר'
ימים ואחת ועשרים שעות ומאה:
ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה
וקבץ הכל ותגרע מהכל שבעה ימים
ותשע שעות ושש מאות וארבעים
חלקים והשאר תשליכם חדשי לבנה
תשעה ועשרים יום ושתים עשרה
שעות ושבע מאות שלש ותשעים
חלקים והנשאר פחות מחדש הל'
הלבנה תוסיף אותו על מולד ניסן ש'
של אותה השנה ותדע אז תקופ'
של אותה השנה באיזה יום בחדש
היא ובאיזה שעה ו
תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה
לעולם אלא או בתחלת הלילה או ב'
בחצי הלילה או בתחלת היום או ב'
בחצי היום ותקופת תמוז לעולם
אינה אלא או בשבע שעות ומחצה
או בשעה אחת ומחצה בין ביום
בין בלילה ותקופת תשרי לעו'
אינה אלא בשלש שעות בין ביום
בין בלילה או בתשע שעות ותקופ'
טבת אינה לעולם אלא במשך או ב'
בארבע שעות ומחצה בין ביום בין
בלילה ז אם תרצה
לידע באיזה יום מימי השבוע וב'
ובאיזו שעה תהיה התקופה קח
שנים הגמורים שעברו משנת ב'
היצירה עד שנת שתרצה והשלך
הכל שמונה ועשרים והנשאר קח

השמונה ועשרים קח לכל שנה וש[ל]
יום אחד ושש שעות וקבץ הכל
ותוסיף עליו שלשה והשלך הכל
שבעה שבעה והנשאר מן הימי'
ומן השעות תתחיל למנות מת
תחלת ליל אחד בשבת ולאשר
יגיע החשבון בו תהיה תקופת
ניסן ולמה מוסיפין שלשה לפי ש
שהתקופה ראשונה של שנת ה
היצירה היתה בתחלת ליל רביע'
ח׳ כיצד הרי שרצינו
לידע תקופת ניסן של שנת של'
שלשים ותשע מאות וארבעת
אלפים ליצירה כשתשליך הכל
שמנה ועשרים שמונה ועשרים ת'
תשאר שנה אחת תקח לה יום
אחד ושש שעות בליה וכשתוסיף
עליה שבע שעות ומחצה תהיה
תקופת תמוז בשעה ומחצה מ'
מיום חמישי וכשתוסיף עליה
שבע שעות ומחצה תהיה תקופ'
תשרי תשע שעות ביום חמישי
וכשתוסיף עליה שבע שעות
ומחצה תהיה תקופת טבת בארבע
שעות ומחצה מליל ששי כשתו'
כשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה
תהיה תקופת ניסן הבאה ואתחלת
יום ששי ועל דרך זו עד סוף הע'
העולם תקופה אחר תקופה
ט׳ יום ותרצה לידע
באיזה יום בחדש תהיה תקופת
ניסן של שנה זו תדע תחלה בו'
באיזה יום מימי השבוע תהיה
ובאיזה יום יקבע ניסן של שנה
זו וכמה שנים עברו מן המחזור
ותקח לכל שנה אחד עשר יום
ותוסיף על סכום הימים שבעה
ימים מימים אלו והשלך הכל של'
שלשים שלשים והנשאר פחות

משלשים תתחיל למנותו מראש
חדש ניסן ויום שיגיע ליום התקופ'
מוסב ויום לאו תוסיף יום או ב'
שני ימים או שלשה ימים על
המנין עד שיגיע ליום התקופה
ואם תהיה השנה מעוברת תתח'
תתחיל למנות מראש חדש אדר
שני וליום שיגיע החשבון בזו
באותו היום מן החדש תהיה
התקופה י׳ כיצד הרי
שרצינו לידע באיזה בחדש תהי'
תקופת ניסן של שנת שלשים ות'
ותשע מאות שהיא שנה תשיע'
ומאתים ר"ס ומצינו ראש חדש נ'
ניסן נקבע בה בחמישי ותקופת
ניסן בחמישי לפי שהיתה שנה
זו תשיעית למחזור יהיו השנים
הגמורות שמונה כשתקח לכל שנה
מהן אחד עשר יום יהיו כל הימים
שמונה ושמונים תוסיף שבעה ד'
הרי הם חמשה ותשעים השלך
התשעים שהם שלשים שלשים
וחמשה הנותרים תמנה מראש
חדש ניסן שהיה בחמישי יגיע
החשבון ליום שני וכבר ידענו ל'
שאין התקופה בשני בשבת אלא
בחמישי לעיכך תוסיף יום אחר יום
עד שתגיע לחמישי שהוא יום
התקופה נמצאת תקופת ניסן ב'
בשנה זו ביום שמיני לחדש ניסן
ועל הדרך הזאת תעשה בכל שנה
ושנה יא׳ זה שאמ'
תוסיף יום אחר יום עד שתגיע ליום
התקופה לעולם לא תהיה צריך
להוסיף אלא יום אחד או שנים
או שלשה ושמא גדול היו שתהיה ל'
צריך להוסיף ארבעה ימים מעולם
שאתה צריך להוסיף יתר על זה
תדע שטעית בחשבון ותחזור

ותחשוב בדקדוק

פרק עשירי:

שנת
החמה לדברי מי שאומר שהיא
פחות מרביע מחכמי ישראל
הוא שהיא שלש מאות חמשה
וששים יום וחמש שעות ותשע
מאות שבעה ותשעים חלקים
ושמונה וארבעים רגע והרגע א'
אחד משש מאות ושבעים בחלק ל'
ולפי חשבון זה תהיה תוספת
שנת החמה על שנת הלבנה עשר
ימים ואחת ועשרים שעה ומ'
מאה ואחד ועשרים חלק וש'
ושמונה וארבעים רגע סימן להם
יכא קכא מח ולא תמצא תוספת
במחזור של תשע עשרה סין אות
כל מחזור אלם ישלמו שנ'
החמה עם שני הלבנה הפשוטות
והמעוברות ב׳ בין כל
תקופה ותקופה לפי חשבון זה
אחד ותשעים יום ושבע שעות
חמש מאות ותשעה עשר חלק
חלקים ואחד ושלשים רגע סימן
להם צא זתקיט לא וכשתדע
תקופה מן התקופות תוסיף ע'
עליה החשבון הזה יגיע למן
זה ותדע תקופה שאחריה על
הדרך שביארנו בתקופות השנ'
שהיא רביע ג׳ תקופת
ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה
ראשונה ליצירה קודם מולד ב'
ניסן בתשע שעות ושש מאות
ושנים וארבעים חלקים סימן ל'
להם תרמב וכן היו לעולם בכל
שנה ראשונה של כל מחזור קודם
מולד ניסן בתשע שעות ושש'
מאות ושנים וארבעים חלקים

ז' כשתדע תקופת ניסן של
שנה זו מן המחזור תחשוב מאתים
ואחד ותשעים יום ושבע שעות [illegible]
וחמש מאות ותשעה עשר חלקי'
ואחד ושלשים רגע לכל תקופה
ותקופה עד סוף המחזור

ח' יום תרצה לידע איזה תהיה
תקופת ניסן לפי חשבון זה תדע
תחלה שנים גמורות שעברו מן
המחזור ותקח לכל שנה מהן תשע
[illegible] וקבץ [illegible]
חלקים וכל החלקים שעות וכל השעות
ימים כדרך שתחשב בתי
הולדות ותגרע מן הכל תשע [illegible]
שעות ושש מאות ושנים וארבעים
חלקים והנשאר תשליכהו חדשי
לבנה והנשאר שאין בו חדש של
לבנה תוסיף אותו על מולד ניסן
של אותה השנה ובמקום שיגיע [illegible]
החשבון בו תהיה תקופת ניסן של
אותה השנה [illegible] כבר
[illegible] הדברים שעל חשבון תקופה
זו היו סומכין לענין עבור השנה
בעת שבית הגדול מצוי שאותן [illegible]
מעברין מפני הזמן או מפני [illegible]
העירך לפי שחשבון זה הוא האמת
יותר מן הראשון והוא קרוב מאד
מדברים שנתבארו בחשבונות
יותר מן החשבון הראשון שהיא
שנת החמה שלש מאות וחמשה
וששים יום ורביע יום

וחשבון שתי התקופות האלו
שביארנו הכל הכל בקרוב הוא
[illegible] השרש [illegible]
במקומות [illegible] במקום [illegible]
השרש [illegible] תהיה תקופת ניסן
[illegible] שני ימים קודם
שני התקופות שאומרין בחשבון
זה בין בחשבון [illegible] שמחשב [illegible]
ברביע יום גורע בין [illegible] שמחשב
[illegible] ורביע יום

פרק אחד עשר

לפי שאמרנו בהלכות אלו שבב"ד היו
מחשבין בדקדוק ויודעים יום [illegible]
יראה הירח בו או לא יראה ידענו שכל
מי שרואה נבוכה ולבו תאב לדרכי
החכמות יתאוה לידע אותן הדרכים
שמחשבין בהן עד שידע אדם [illegible]
יום יראה הירח בליל זה או לא יראה

ב' [illegible] הדרכי החשבון יש
בהן מחלוקת גדולות בין חכמי [illegible]
הגוים הקדמונים שחקרו על החכ'
חשבון התקופות והגימטריאות
ואנשים חכמים גדולים נשתבשו
בהן ונתעלמו מהן דברים ונולדו [illegible]
להם ספיקות יש מי שדקדק [illegible]
הרבה ולא פגע בדרך הנכונה [illegible]
בחשבון ראיית הירח ולא על [illegible]
בימים [illegible] והעלה חרס בידו

ג' ולפי אורך הימים
ורוב הבדיקות והחקירות [illegible]
ומקצת החכמים ערכי חשבון
זה ועוד שיש לנו בעיקרים אלו
קבלות מפי החכמים וראיות
שלא נכתבו בספרים הידועים לכל
ומפני כל אלו הדברים כשר בעיני
לבאר דרכי החשבון זה כדי שיהי'
נכון לכל מי שתאוה לבו לקרבה אל
המלאכה לעשות אותה

ד' ואל יהיו דברים אלו
קלים בעיניך מפני שאין אנו צריכ'
להן בזמן הזה שאלו הדברים כל
דרכים רחוקים ועמוקים הן והוא
סוד העבור שהיו החכמים הגדו'
הגדולים יודעין אותו ואינן מוסרין
אותו לכל אדם אלא לסמוכים ונבונים
אבל בזמן הזה החשבון שאנו חושב'
בזמן שאין שם ב"ד וקבענו על פי [illegible]
החשבון שאנו מחשבין בו היום
אפילו תינוקות של בית רבן יגיעו
עד סופו בשלשה או ארבעה ימים

ה' שהיו [illegible] חכם
מחכמי האומות או מחכמי ישר'
שלמד חכמות יון [illegible]
שאנו מחשבין בהן לראיית הירח [illegible]
ויהיה קרוב מעט מדקת הדרכי
ויעלה על דעתו [illegible] שיש [illegible]
מזו דרך קרובה [illegible]
של דעתו אלא כל דבר שאין דקדוק
בו מפני שידענו מעיקרי הגימטריאות
בראיות ברורות שאין דופי [illegible]
ויפסיד בידיעת הראייה [illegible]
חוששין לו [illegible] דקדקנו בו

ו' וכן כשיראה בדרך
מן הדרכים חסרון מעט [illegible]
[illegible] בכוונה עשינו
זה לפי שיש [illegible] יתרון בדרך
אחרת עד שיהיו הדבר [illegible]
דרכים קרובים בלא חשבון [illegible]
כדי שלא יבהל האדם שאינו יכול
בדברים אלו ברוב החשבונות של'
שאין תועלת בראיית הירח [illegible]

ז' העקרים שצריך אתה
לידע תחלה לכל החשבונות האלו
הגימטריאות בין [illegible] חשבון [illegible]
הראייה בין לשאר דברים אלו הן
הגלגל נחלק בשלש מאות וששים
מעלות כל מזל ומזל שלשים מעלות
והתחלת המזלות מתחלת מזל טלה וכל
מעלה ומעלה ששים חלקים וכל
חלק וחלק ששים שניות וכל שניה
ושניה ששים שלישיות וכן תרבה
תדקדק החשבון ותחלק כל [illegible]
שתרצה ח' לפיכך אם

ידוע לך חשבון שכוכב שבתי יקיפו
בגלגל בשבעים מעלות ושלשים
חלקים וארבעים שניות ודע שכל
זה הנקרא אצל תלמידים בחצי מעלה
אחת עשרה ממזל זה לפי שמזל
טלה שלשים מעלות ומזל שור
שלשים מעלות נשאר עשר
מעלות ומחצה ממזל תאומים ל'
וארבעים שניות אחצי המעלה
האחרון [illegible] ט [illegible] וכן אם יצא
ואקיפו בגלגל בשלש מאות ה'
ועשרים מעלות תדע שכוכב זה
במזל דלי בעשרים מעלה בו ועל
הדרך זו כל החשבונות וסדר המזלות
כך הוא [illegible] טלה שור תאומים
סרטן אריה בתולה מאזנים על
עקרב קשת גדי דלי דגים ובכל
החשבונות כולם שתקבץ שאריות
לשאריות או כשתוסיף וכן על
מנין תקבץ כל מין עם מינו השניות
עם השניות וה חלקים עם חלקים
והמעלות עם המעלות [illegible]

וכל שיתקבץ מן השניות
ששים תשים אותו חלק ותוסיפו
על החלקים וכל שיתקבץ על החלקים
ששים תשים אותו מעלה ותוסיף
אותה על המעלות וכשתקבץ על ש'
המעלות תשליך אותו שלש מאות
וששים והנשאר משלש מאות
וששים ולמטה הוא שתמצא לך
את החשבון [illegible] יא [illegible] בכל
החשבונות כולן כשתדע לגרוע
מנין ממנין אם יהיה זה שגורעין
אותו יתר על זה שגורעין ממנו
ותמלא בחלק אחד תוסיף על זה
שגורעין ממנו שלש מאות וש'
וששים מעלות כדי שיהא אפשר
לגרוע זה ממנו [illegible]
כיצד הרי שהעריכו החשבון

לגרוע מאתים מעלות וחמשים חלק
וארבעים שניות סימנם רנ"מ מש
מאה מעלות ועשרים חלקים וה
ושלשים שניות סימנם קכ"ל תוסיף
על המאה שלש מאות וששים ה'
יהיו המעלות ארבע מאות וששים
ותתחיל לגרוע השניות מן השניות
תבוא לגרוע ארבעים משלשים א'
אי אפשר תרים חלק אחד מן ה'
העשרים החלקים ותעשה אותו
ששים שניות ותוסיף על השלשים
ותמצא השניות תשעים ותגרע
מהם הארבעים ישאר חמשים
שניות ותחזור לגרוע חמשים
חלקים מתשעה עשר חלקים שכ'
שכבר הרימות מהן חלק אחד
ועשיתו שניות ואי אפשר לגרוע
חמשים מתשעה עשר לפיכך ת
תרים מעלה אחת מן המעלות ות
ותעשה אותה ששים חלקים ותוס'
ותוסיף על התשעה עשר ותמצאו
החלקים תשעה ושבעים ותתן הא'
חמשים ישאר תשעה ועשרים
חלקים ותחזור לגרוע המאתים מ'
מעלות מן ארבע מאות ותשע
וחמשים מעלות שכבר הרימות
מעלה אחת ועשיתה חלקים ישאר
ישאר מאתים תשעה וחמשים מעלה
ותמצא [illegible]
ועל דרך זו [illegible]
השמש [illegible] שאר הכוכבים
וכן [illegible] וכל
אחד ואחד בגלגל שלו מהלך שוה
אין בו לא קלות ולא כבדות אלא כמו
מהלכו היום כך מהלכו אמש כמו
מהלכו למחר כמו מהלכו בכל יום ויום
וגלגל של כל אחד מהם שהוא יקיף
את העולם ואין הארץ באמצעו
[illegible] לפיכך אם תערך ל'

והלוך כל אחד מהן לגלגל המקיף ל'
את כל העולם שהארץ באמצעו ל'
שהוא גלגל המזלות ישתנה הלוכו
ויראה כאלו הוא בגלגל המזלות שהו
או יתר על הלוכו או חסר [illegible] טו
המהלך השוה שמהלך הכוכב
או השמש או הירח בגלגל המקיף
הנקרא אמצע המהלך והמהלך של
שיראה שמהלך בגלגל המזלות שהוא
פעמים יתר ופעמים חסר הוא הנ'
המהלך האמתי וכן יהיה מקום הא'
השמש או מקום הירח האמתי
[illegible] כפי [illegible] שני
שאלו הדרכים שאנו מבארין בהן
בהלכות אלו שימם יאלו לחשבון
ראיית הירח [illegible] לעיקר עשינו
העיקר שמונין ממנו לעולם לכל
לחשבון זה תחלת ליל חמישי
שיהיה יום שלשה לחדש ניסן מ'
משנה זו שהיא שנת שבע עשרה
עשרה ממחזור ר"ס שהיא שנת
שמונה ושלשים ותשע מאות ל'
וארבעת אלפים ליצירה שהיא ש'
שנת תשע ושמונים וארבע מאות
ואלף לשטרות שהיא שנת תשע
ומאה ואלף לחרבן בית שני וזו
השנה היא שאנו קורין אותה
שנת העיקר בחשבון זה [illegible]
על עיר ירושלים ולשאר המקומות
הסובבין אותה כמו ששה של'
שבעה ימים שבהן הולך אדם
הולך ובאין ומעידין בבית דין ל'
ומקום זה הוא אמצע יושבת הקר'
השוה המסבב את העולם כנגד זה
עגולות כמו שתים ושלשים מעל'
עד חמש ושלשים ועד תשע עשר'
וכן הוא מסה בארעא היושבת כנגד
זה מעלת כמו ארבע ועשרים
עד שבע ועשרים ועד אחת ועשר'

ועשרים

פרק שנים עשר

מהלך השמש

האמצעי ביום אחד שהוא ארבע ד
ועשרים שעות תשעה וחמשים ד
חלקים ושמנה שניות ושמונה ע'
עשרה שלישיות וסימנם נט"ח י"ח
ואחר רעט וק"ו ועט סימנם ט'
נט"ח נמצא מהלכה בעשרה ימים
תשע מעלות ואחד וחמשים חלקים
ושלש ועשרים שניות וסימנם
טנ"ו כג ונמצא מהלכה במאה יום
שמונה ותשעים מעלות ושלשה
ושלשים חלקים ושלש וחמשים
שניות סימנם צח"ל לג נג ונמצא ש
שארית מהלכה באלף יום אחר ש
שתשליך כל שלש מאות וששים
מעלות כמו שביארנו מאתים וחמ
חמש וששים מעלות ושמונה ש
ושלשים חלקים וחמשים שניות
סימנם רס"ה לח נ ונמצא שארית
מהלכה בעשרת אלפים יום מאה
ואחת שש ושלשים מעלות ושמנה
ועשרים חלקים סימנם קל"ו כח"כ
ועל הדרך הזאת תכפול ותוציא מ'
מהלכה לכל מנין שתרצה וכן אם
תרצה לעשות סימנים ידועים
יתעך למהלכו לשני ימים ולשלש
ולארבעה עד עשרה תעשה וכן
אם תרצה להיות לך סימנים ידוע'
וכתובים למהלכו לעשרים יום ול
ולשלשים ולארבעים עד מאה ת
תעשה והדבר גלוי הוא וידוע ואו
מאחר שידעת מהלך אחד כל ד'
ואחד הוא להיות ... ידוע יחש
מהלך האמצעי השמש לתשעה

ועשרים יום ולשלש מאות וארבעה
וחמשים יום שהן ימי שנת הלבנה
כמו שחדשיה כסדרן והוא הנקר'
שנה סדורה שבורן שיהיו ד' ...
... יהיה החש'
החשבון קל עליך לראיית הירח
לפי שתשעה ועשרים יום גמורי'
מליל הראיה עד ליל הראייה של
חדש הבא וכן בכל חדש וחדש אין
פחות מתשע ועשרים יום ולא יות'
יותר שלא הצגנו בכל ... החשבון
אלא לדעת הראיה בלבד ... כה
מליל הראייה של חדש זה עד
ליל הראיה של ... חדש של שנה
הבאה שנה סדורה היא שנה ויום
אחד וכן בכל שנה ושנה ומהלך ד'
השמש האמצעי לתשעה ועשרי'
שיום ועשרים מעלות וחמשה כ'
ושלשים חלקים ושנה אחת סימ'
כח לה ומהלכה לשנה סדורה שלש
מאות ושמונה וארבעים מעלות ד'
וחמשה וששים חלקים וחמש ע'
עשרה שניות סימנם שמ"ח נה"ה
נקודה אחת יש בגלגל השמש וכן
בשאר גלגלי השבעה סובבים בעת
שיהיה הכוכב בה יהיה גבוה ועל
הארץ כל ... הנקודה של
גלגל השמש ושאר הכוכבים חוץ
מירח סובבת בשוה ומהלכת בכל
שבעים שנה ... מעלה אחת
ונקודה זו הנקראת גובה ... כו
גובה השמש מהלכו בכל עש'
עשרה ימים אחת וחצי שניה ע'
שלשים שלישיות ... ומהלכו ק'
במאה יום חמש עשרה שניות ד'
ומהלכו באלף יום שני חלקים וש'
ושלשים שניות ומהלכו בעשרת
אלפים יום חמשה ועשרים חלקי'
ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים

יום ארבע שניות ומהלכו בשנה ס'
סדורה שלש וחמשים שניות "
כו ... ואמרנו שהעיקר שמ'
שממנו התחלה בחשבון זה הוא
התחלת ליל חמישי שיהיה שלישי ל
לחדש ניסן משנת תשע ושלשים
ותשע מאות וארבעת אלפים ליצ'
ליצירת השמש מהלכה האמצעי
יהיה עיקר הזה בשבע מעלות ד'
ושלשה חלקים ושנים ושלשים ד'
שניות ממזל טלה סימנם זג"ל וא
ומקום גובה השמש היה בעיקר
זה בשש ועשרים מעלות וחמשה
וארבעים חלקים ושמונה שניות ד'
ממזל תאומים סימנם כו' מה"ח ...
כשתרצה לידע מקום השמש מ'
במהלכה האמצעי בכל זמן שתרצ'
תקח מנין הימים שמתחלת יום ד'
העיקר עד יום שתרצה ותוציא ק'
מהלכה האמצעי באותן הימים ק'
מן הסימנין שהודענו ותוסיף הכל
על העיקר ותקבץ כל מין עם מינו
והיוצא הוא מקום השמש במהל'
במהלכה האמצעי לאותו היום "
כח ... כיצד הרי שרצינו
לידע מקום השמש האמצעי בתח'
ליל השבת שיהיו ארבעה עשרים
לחדש תמוז משנה זו שהיא שנת
העיקר מנינו מנין הימים מיום ד'
העיקר עד תחלת יום זה שאנו רוצ'
רוצין לידע מקום השמש בו ומאה
יום לקחנו אמצע מהלכה למאה
יום שהיה צח"ל לג נג והוספנו על
העיקר שהוא זג"ל יצא לך חשבון
מאה מעלות ושבעה ושלשים חל'
חלקים וחמש ועשרים שניות סי'
סימנם קה"ל ... ונמצא מקום ד'
מהלך האמצעי בטו"ו מעלות וחד
במזל סרטן בחמש עשרה מעלות

ושבעה ושלשים חלקים ומעלות
שש עשרה והמעלות שיצאו בח'
חשבון זה פעמים יהיה בתחלת ה'
הלילה בשעה או קודם שקיעת הח'
החמה בשעה או אחר שקיעת ה'
החמה בשעה ודבר זה לא תחוש לו
בשורש בחשבון הראייה שהרי
אנו משלימין קירוב זה במחשב'
לאמצע הירח · כט ·
ועל דרך הזאת תעשה תמיד לכל
עת שתרצה ואפילו אחר אלף ש'
שנים שתקבץ כל השאריות ותח'
ותוסיף על העיקר יצא לך מקום
האמצעי וכן תעשה באמצע הש'
הירח ובאמצע כל כוכב וכוכב מאי'
מאחר שתדע מהלכו ביום אחד
מזה הזמן ותדע העיקר שממנו ת'
תתחיל תקבץ מהלכו לכל השנים
והימים שתרצה ותוסיף על העיק'
ויצא לך מקומו במהלך האמצעי ·
וכן תעשה בגובה השמש ותוסיף
מהלכו באותן הימים או השנים
על העיקר יצא לך מקום גובה ה'
השמש לאותו היום שתרצה ·
ל · וכן יום תרצה
לעשות לך עיקר שתתחיל ממנו
חוץ מעיקר זה שהתחלנו ממנו
משנה זו כדי שיהיה אותו עיקר
בתחלת שנת המחזור ידוע או ב'
בתחלת מאה וכן המאות הישרות
כיצד ואם תרצה להיות העיקר ש'
שתתחיל ממנו שנים שעברו קוד'
עיקר זה או לאחר מזה שנים [illegible]
וזה הדרך ידועה · לא ·
כיצד הוא הדרך כבר ידעת מהלך
השמש לשנה סדורה ומהלכו לת'
לתשעה ועשרים יום ומהלכו ליום
אחד ודבר ידוע שהשנה שחדשיה
שלמים היא יתירה על הסדורה יום
אחד והשנה שחדשיה חסרים הי'
חסרה מן הסדורה יום אחד וה'
והשנה המעוברת אם יהיה חדשי'
כסדרן תהיה יתרה על השנה ה'
הסדורה שלשים יום ואם חדשי'
שלמים תהיה יתרה על הסדורה
אחד ושלשים יום ואם יהיו חדשיה
חסרים היא יתרה על הסדורה ·
תשעה ועשרים יום · לב ·
ואחר שכל הדברים האלו
ידועים תצרף מהלך אמצע ה'
השמש לכל השנים והימים ש'
שתרצה ותוסיף על העיקר של
שעשינו יצא לך אמצעה ליום
שתרצה משנים הבאות ותעשה
אותו היום עיקר או שתגרע האמ'
האמצע שהוציאת מן העיקר ה'
שעשינו ויצא לך העיקר ליום ש'
שתרצה משנים שעברו ותעשה
אותו אמצע עיקר ובזה תעשה ד'
באמצע הירח ושאר הכוכבים אם
היו ידועים לך וכבר נתבאר לך כל
מכל דברינו שתדע אמצע השמ'
השמש לכל יום שתרצה מימים
הבאים כן תדע האמצעית לכל יום
שתרצה משנים שעברו ·

פרק שלשה עשר

יום תרצה לידע מקום השמש הוצ'
הוציא בכל יום שתרצה תוציא ת'
תחלה מקומה האמצעי לאותו ה'
היום על הדרך שבארנו ותוציא
מקום גובה השמש ותגרע מקום
גובה השמש ממקום השמש ה'
האמצעי והנשאר הוא הנקרא
מסלול השמש · ב ·
ותראה כמה מעלות מסלול השמש
אם היה המסלול פחות ממאה ו'
ושמונים מעלות תגרע מנת המסלו'
ממקום השמש האמצעי ואם ה'
היה המסלול יתר על מאה ושמונים
מעלות עד שלש מאות וששים ת'
תוסיף מנת המסלול על מקום הש'
השמש האמצעי ומה שיהיה ה'
אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו
הוא מקום האמתי · ג ·
ודע שאם היה המסלול מאה ושמונים
או שלש מאות וששים בשוה ד'
אין לו מנה אלא יהיה המקום ה'
האמצעי הוא המקום האמתי ·
ד · וכמה היא מנת המס'
המסלול אם יהיה המסלול עשר ה'
מעלות תהיה מנתו עשרים חלקים
ואם יהיה עשרים מעלות תהיה מ'
מנתו ארבעים חלקים ואם יהיה
שלשים מעלות תהיה מנתו שמונה
וחמשים חלקים ואם יהיה ארבעי'
מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ה'
וחמשה עשר חלקים ואם יהיה
חמשים מעלות תהיה מנתו מעלה
אחת ותשעה ועשרים חלקים ואם
יהיה ששים מעלות תהיה מנתו ה'
מעלה אחת ואחד וארבעים חלקי'
ואם יהיה שבעים מעלות תהיה ד'
מנתו מעלה אחת ואחד וחמשים
חלקים ואם יהיה שמונים מעלות
תהיה מנתו מעלה אחת ושבעה
וחמשים חלקים ואם יהיה תש'
תשעים מעלות תהיה מנתו מעלה
אחת ותשעה וחמשים חלקים
ואם יהיה מאה ועשר תהיה מ'
מנתו מעלה אחת ושלשה וחמשי'
חלקים ואם יהיה מאה ועשרים ב'
תהיה מנתו מעלה אחת וחמשה
וארבעים חלקים ואם יהיה מאה
ושלשים תהיה מנתו מעלה אחת

ושלשה ושלשים חלקים· ואם יהיה
מאה וארבעים תהיה המנה מעלה
אחת ותשעה עשר חלקים· ואם
יהיה מאה וחמשים תהיה המנה
מעלה וחלק אחד ואם יהיה מאה
וששים תהיה המנה שתים וארב'
וארבעים חלקים ואם יהיה מאה
ושבעים תהיה המנה אחד ועשרי'
חלקים ואם יהיה מאה ושמונים
בשוה אין לו מנה כמו שביארנו
ויצא מקום השמש האמצעי הוא
מקומה האמתי· ה
היה המסלול יותר על מאה ושמונים
מעלות תגרע אותו משלש מאות
וששים מעלות הנשאר כיצד
הרי שהיה המסלול מאתים מעלות
תגרע אותו משלש מאות וששי'
הנשאר מאה וששים מעלות שנ'
שנים וארבעים חלקים וכן מנת
המאתים שנים וארבעים חלקים·
ו וכן אם יהיה המ
המסלול שלש מאות מעלות תגרע
אותו משלש מאות וששים ישאר
ששים וכבר ידעת שמנת ששים
מעלות מעלה אחת ואחד וארבעים
חלקים וכן היא מנת השלש מאות
מעלות ועל דרך זו בכל מנין ומנין·
ז הרי המסלול שהיה
חמש וששים מעלות וכבר ידעת
שמנת הששים היא מעלה אחת
ואחד וארבעים חלק ומנת השבעי'
היא מעלה אחת ואחד וחמשים
חלק הנמצא בין שתי המנות עש'
עשרה חלקים ולפי חשבון המעלו'
יהיה לכל מעלה חלק אחד ויהיה
מנת המסלול שהוא חמש וששים
מעלה אחת ושש וארבעים חלקי'
ח וכן אילו היה המ
המסלול שבע וששים היתה מנתו
מעלה אחת ושמונה וארבעים חלק
ועל דרך זה תעשה בכל מסלול שי'
שיהיה בין המנינים האחרים על זה מעש'
עשרות כדי שתכוון חשבונך בכך ל'
בשיעור חשבונות הירח· ט·
כיצד הרי שרצינו לידע מקום
השמש האמתי בתחלת ליל השבת
ארבעה עשר יום לחדש תמוז מזה ה'
משנה זו הוצאנו אמצע השמש ל'
תחלה לעת הזאת ומצאנו ק"ה ל"ז כ"ה
כמו שביארנו והוצאנו מקום גובה
השמש לעת הזאת ויצא לך סימנו
כו ל"ה כ"ג ותגרע מקום הגובה מן
האמצע ישאר לך המסלול שמונה ע'
עשרה מעלות ושנים וחמשים
חלקים ושתי שניות סימנו יח נב ב
ואל תקפיד בכל המסלול על החלקים
אלו אם יהיו פחות משלשים אל
תמנה אותם ואם היו שלשים או
יותר תחשוב אותם מעלה אחת ות'
ותוסיף אותה על מנין המעלות הנה
המסלול לפיכך יהיה המסלול זה תשע
עשרה מעלות ותהיה מנתו על ד'
הדרך שביארנו שמונה ושלשים
חלקים · י · ולפי שהמסלול
הזה היה פחות ממאה ושמונים
תגרע המנה שהיא שמונה ושלשים
חלקים מאמצע השמש ישאר מא'
מאה וארבע מעלות ותשע וחמ'
וחמשים חלקים וחמש ועשרים
שניות סימנם קד נט כה ומצאנו מק'
מקום השמש האמתי בתחלת ליל
זה במזל סרטן בחמש עשרה מע'
מעלות ושתי שניות ואל תפסיד
אל השניות כלל לא במקום השמש
ולא במקום הירח ולא בשאר חשב'
חשבונות הראייה אלא תקפיד על
החלקים בלבד ואם יהיו השניות כ'
קרוב לשלשים עשה חלק ותוסיף
על החלקים · י"א · ומאחר
שתדע מקום השמש בכל עת שתר'
שתרצה תדע יום התקופה האמתי'
של התקופה שתרצה כי התקופות
הביאות אחר עיקר זה שהוא הכ'
התחלנו בו התקופות שעברו מש'
משנים קדמונות·

פרק ארבעה עשר

הירח שני מהלכים אמצעים יש לו
הירח עצמו מסבב בגלגל קטן ש'
שאינו מקיף את העולם ומהלכו
האמצעי בתוך הגלגל הקטן נקרא
אמצע המסלול והגלגל קטן עצמו
מסבב בגלגל גדול המקיף את העול'
ומהלך אמצעי זה של גלגל קטן ב'
בתוך הגלגל הגדול המקיף את ה'
העולם הוא הנקרא אמצע הירח·
ב מהלך אמצע הירח
ביום אחד שלש עשרה מעלות ו'
ועשרה חלקים וחמש ושלשים ש'
שניות סימנם יג"י לה ומהלכו
בעשרה ימים מאה ושלשים ואחת מעלו'
וחמשה וארבעים חלקים וחמשים
שניות סימנם קל"א מה נ ומהלכו ש'
שיירית מהלכו במאה יום מאתים
ושבע ושלשים מעלות ושמנה וש'
ושלשים חלקים ושלש ועשרים ש'
שניות סימנם רל"ז לח כג ומהלכו
שיירית מהלכו באלף יום מאתים
ושש עשרה מעלות ושלשה וע'
ועשרים חלקים וחמשים שניות
סימנם רי"ו כג נ ומהלך שיירית מה'
מהלכו בעשרת אלפים יום שלש מ'
מעלות ושמנה וחמשים חלקים
ועשרים שניות סימנם ג נח כ ומ'
ומהלכו שיירית מהלכו בתשעה

ועשרים יום שתים ועשרים מעלו'
וששה חלקים ושש וחמשים
שניות סימנם כ"ב ו' נ"ו ומצאנו ש'
שארית מהלכו בשנה סדורה שלש
מאות וארבע וארבעים מעלות
וששה ועשרים חלקים ושש ל'
וארבעים שניות סימנם שמ"ד
כ"ו מ"ו ועל דרך זו תכפול לכל חשבון
ימים שתרצה ״
ג ״ ומהלך אמצע המסלול
ביום אחד שלשה עשרה מעלות
ושלשה חלקים וארבע וחמשים
שניות סימנם י"ג ג' נ"ד נמצא מה'
מהלכו בעשרה ימים מאה ושלשים
מעלות ותשעה ושלשים חלקים ל'
בלא שניות סימנם קל"ט ונמצא ל'
שאר מהלכו במאה יום מאתים
ושש ועשרים מעלות ותשעה
ועשרים חלקים. ושלש וחמשי'
שניות סימנם רכ"ו כ"ט נ"ג ונמצא ל'
שארית מהלכו באלף יום מאה ל'
וארבע מעלות ושמנה וחמשים
חלקים וחמשים שניות סימנם ק"ד
נ"ח נ' ונמצא שארית מהלכו בעשרת
אלפים יום שלש מאות ותשע ה'
ועשרים מעלות ושמנה וארבעי'
חלקים ועשרים שניות סימנם ל'
שכ"ט מ"ח ומצאנו חלקים וארבע
שניות סימנם י"ח נ"ג ד' ונמצא ש'
שארית מהלכו בשנה סדורה
שלש מאות וחמש מעלות ושלש
עשרה שניות בלא חלק סימנם ש"ה
המקום אמצע הירח בתחלת ליל
חמישי שהוא העיקר לחשבונות
אלו במזל שור מעלה אחת וארבע
עשר חלקים ושלש וארבעים שנ'
שניות סימנם א' י"ד מ"ג ואמצע ה'
המסלול בעיקר זה ארבע ושמנ'
מעלות ושבעה ועשרים חלקים

ושתים וארבעים שניות סימנם ל'
פ"ד כ"ז מ"ב ואחר שתדע מהלך
אמצע הירח והאמצע שהוא
העיקר שעליו תוסיף תדע מ'
מקום אמצע הירח בכל יום שתר'
שתרצה על דרך שעשית באמצ'
השמש ואחר שתוציא אמצע ל'
הירח לתחלת הלילה שתרצה הת'
התבונן בשמש ודע באיזה מזל
הוא ״ ד ״ אם היתה
השמש מחצי מזל דגים עד ל'
חצי מזל טלה תניח אמצע הירח
כמות שהוא ואם תהיה השמש
מחצי טלה עד תחלת מזל תאומים
תוסיף על אמצע הירח חמשה ע'
עשר חלקים ואם תהיה השמש
מתחלת מזל אריה תוסיף על אמ'
אמצע הירח שלשים חלקים וא'
ואם תהיה השמש מתחלת מ'
מזל אריה עד חצי מזל בתולה ל'
תוסיף על אמצע הירח חמשה
עשר חלקים ואם תהיה השמש
מחצי מזל בתולה עד חצי מאזנים
הנח אמצע הירח כמות שהוא ו'
ואם השמש מחצי מאזנים עד
תחלת מזל קשת תגרע מאמצע
הירח חמשה עשר חלקים ואם
תהיה השמש מתחלת מזל קשת
עד תחלת מזל גדי תגרע אמצע
הירח שלשים חלקים ואם תהיה
השמש מתחלת דלי עד חצי הד'
תגרע מאמצע הירח חמשה עשר
חלקים ״ ה ״ ומה שיהיה
האמצע אחר שתוסיף עליו או
תגרע ממנו או תניח אותו כמות
שהוא הוא אמצע הירח לאחר
שקיעת החמה כמו שליש שעה
באותו הזמן שתוציא האמצע
לו וזה הוא הנקרא אמצע הירח
לשעת הראיה ׃

פרק חמשה עשר

אם תרצה לידע מקום הירח
האמתי בכל יום שתרצה תוציא
תחלת אמצע הירח לשעת הר'
הראיה לאותו הלילה שתרצה
וכן תוציא אמצע המסלול ואמצ'
השמש לאותו העת ותגרע אמצע
השמש מאמצע הירח והנשארת
כפל אותו וזהו הנקרא מרחק ה'
הכפול ״ ב ״ וכבר הודענו
שלא מנו כל אלו החשבונות
שעשינו בפרקים אלו אלא לדע
ראיית הירח ולעולם אי אפשר
שיהיה מרחק זה הכפול בליל הז'
הראיה שיראה בה הירח אלא ל'
מחמש מעלות עד שתים וששים
מעלות ולא אפשר שיוסיף על ל'
זה ולא יגרע ממנו ״ ג ״
והגדול והדבר כן התבונן במרחק
הכפול אם יהיה המרחק הכפול
חמש מעלות או קרוב לחמש
אין חוששין לתוספת ולא תוס'
תוסיף כלום ואם היה המרחק
הכפול משש מעלות עד אחת
עשרה מעלות תוסיף על אמצע
המסלול מעלה אחת ואם היה ה'
המרחק הכפול משתים עשרה
מעלות עד שמנה עשרה מעלות
תוסיף על אמצע המסלול שתי
מעלות ואם יהיה המרחק הכפ'
הכפול מתשע עשרה מעלות
עד ארבע ועשרים מעלות תוס'
תוסיף על אמצע המסלול שלש
מעלות ואם היה המרחק הכפול
מחמש ועשרים מעלות עד ות'

ואחת ושלשים מעלות תוסיף על
אמצע המסלול ארבע מעלות ואם
היה המרחק כפול משנים ושלשים
מעלות עד שמנה ושלשים מעלות
תוסיף על אמצע חמש מעלות
ואם היה המרחק הכפול משש
וארבעים מעלות עד אחת וחמשים
מעלות תוסיף על אמצע המסלול
שבע מעלות ואם יהיה המרחק
הכפול משתים וחמשים מעלות
עד תשע וחמשים מעלות תוסיף
על אמצע המסלול שמנה מעלות
ואם יהיה המרחק הכפול מששים
מעלות עד שלש וששים מעלות
תוסיף על אמצע המסלול תשע
מעלות ומה שיהיה מן אמצע
המסלול אחר שתוסיף עליו מעלות
אלו הוא הנקרא מסלול הנכון
ד ואחר כך תראה כמה
מעלות הוא המסלול הנכון אם היה
פחות ממאה ושמונים מעלות ת'
תגרע מנת המסלול הזה מאמצע
הירח לשעת ראייה ואם היה המ'
המסלול יתר על מאה ושמונים מ'
מעלות עד שלש וששים תוסיף
מנת זה המסלול הנכון על אמצע
הירח לשעת הראייה ומה שיהיה
האמצע אחר שתוסיף עליו או
תגרע ממנו הוא מקום הירח הא'
האמיתי לשעת הראייה ה
דע שאם יהיה המסלול הנ'
הנכון מאה ושמונים בשוה או
שלש מאות וששים בשוה אין לו
מנה אלא יהיה מקום הירח אמ'
האמצעי לשעת הראייה הוא מק'
האמתי ו וכמה היא
מנת המסלול אם יהיה המסלול
הנכון עשר מעלות תהיה מנתו
חמשים חלקים ואם יהיה המס'

המסלול הנכון עשרים מעלות תהיה
מנתו מעלה אחת ושמנה ושלשים
חלקים ואם יהיה שלשים תהיה מ'
מנתו שתי מעלות וארבעה ועשרים
ואם יהיה ארבעים תהיה מנתו ש'
שלש מעלות ושמנה חלקים ואם
יהיה חמשים תהיה מנתו שלש
מעלות וארבעה וארבעים חלקים
ואם יהיה ששים תהיה מנתו א'
ארבע מעלות וששה עשר חל'
חלקים ואם יהיה שבעים תהיה מ'
מנתו ארבע מעלות ואחד וארבעים
חלקים ואם יהיה שמנים תהיה
מנתו חמש מעלות ואם יהיה
תשעים תהיה מנתו חמש מעלות
וחמשה חלקים ואם יהיה מאה
תהיה מנתו חמש מעלות ושמנה
חלקים ואם יהיה מאה ועשר תהיה
מנתו ארבע מעלות ותשעה וח'
וחמשים חלקים ואם יהיה מאה
ועשרים תהיה מנתו ארבעה
וארבעים חלקים ואם יהיה מ'
מאה ושלשים תהיה מנתו ארבע
מעלות ואחת עשרה חלקים ואם
יהיה מאה וארבעים תהיה מנתו
שלש מעלות ושלשה ושלשים
חלקים ואם יהיה מאה וחמשים
תהיה מנתו שתים מעלות ושמנה
וארבעים חלקים ואם יהיה מאה
וששים תהיה מנתו מעלה אחת
וששה וחמשים חלקים ואם יהיה
מאה ושבעים תהיה מנתו תשע
וחמשים חלקים ואם יהיה מאה
ושמנים בשוה אין לו מנה כמו ש'
שאמרנו אלא מקום הירח האמ'
האמצעי הוא מקום האמתי
ו ואם יהיה המסלול
הנכון יתר על מאה ושמנים מעלו'
תגרע אותו משלש מאות ושש'

והנשאר תדע שהוא מנת המסלול השרש
וכן אם יהיה מנין המסלול יתר
אחדים עם העשרות תקח מן החשבון
שבין שתי המנות כפי האחדים כ'
דרך שבארנו במסלול השמש במנת
שלו כך תעשה הנכון במנת שלו
ח הרי שרצינו לידע ל'
מקום הירח האמתי בתחלת ליל ע'
ערב שבת שהוא שני לחדש אייר
משנה זו שהיא שנת העיקר ומנין
הימים הגמורים מתחלת ליל העיקר
עד תחלת ליל זה שאנו רוצים לידע
מקום הירח האמתי בו תשעה ועשרים
יום תוציא אמצע השמש תחלה
ליל זה יצא אמצעה חמש ושלשים
מעלות ושמנה ושלשים חלקים
ושלש ושלשים שניות סימנם לה לח
לג תוציא אמצע הירח לשעת ה'
הראיה לעת זו יצא לך אמצעו שלש
וחמשים מעלות וששה ושלשים
חלקים ותשע ושלשים שניות סימ'
נג לו לט תוציא אמצע המסלול
לעת זו יצא לך אמצעו מאה ושלש
מעלות ואחד ועשרים חלקים וש'
ושש וארבעים שניות סימנם קג
כא מו תגרע אמצע השמש מאמ'
מאמצע הירח ישאר שבע עשרה
מעלות ושמנה וחמשים חלקים
ושש שניות וזהו המרחק הכפול
אותו יצא לך המרחק הכפול חמש
ושלשים מעלות ושש וחמשים ב'
חלקים ושתים עשרה שניות סי'
סימנם לה נו יב לפיכך תוסיף על
אמצע המסלול חמש מעלות הרי
שהודענו ויצא לך המסלול הנכון
מאה ושמנה מעלות ואחד ועש'
ועשרים חלקים ואין מקפידין על
החלקים במסלול כדרך שבארנו ב'
בשמש ט ובזה לחקר

על זה החשבון הנכון שהוא חמשה ושישים מעלות ומחצה ושלש חמשי ה׳ מעלות וחלק אחד · ולפי שהחשבון הנכון היה עתה ראיה ושאינם תגרע ההיא שהוא חמש מעלות וחלק אחד מן ארבע הירח ישאר שמנה וארבעים מעלות וחמשה ושלשים חלקים ותשע ושלשים שניות ועשה השניות חלק ונוס׳ ותוסיף על החלקים ונמצא מקום הירח האמתי כשעה זו במזל שור בשמנה עשרה מעלות וששה ושלשים חלקים ומעלות תשע עשרה סימן ח״ו ועל דרך הזאת תדע מקום הירח האמתי בכל עת ראיה שתרצה מתחלת שנה זו שהיא העיקר עד סוף העולם ·

פרק ששה עשר

העגולה שסובבת הירח תמיד היא נוטה מעל העגולה שסובבת בה השמש תמיד חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום ושתי נקודות יש בה זו כנגד זו שבהן שנגעות שתי העגולות זו בזו לפי כך כשיהיה הירח באחת משתי הנקודות נמצא סובב העגולה של שמש כנגד השמש · ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות יהלך לצפון השמש או לדרומה ·

ב · שאותה הנקודה שיתחיל הירח לנטות לצפון השמש היא הנקראת ראש הנקודה שהנ׳ שממנה יתחיל הירח לנטות לדרום השמש היא הנקראת זנב ומהלך בשוה תוספת ולא גרעון והוא הולך במזלות לאחוריהם ת׳ ומטולה לתגים לכל וכן הוא סובב ת׳ תמיד ·

ג · מהלך הראש האמצעי ביום אחד שלשה חלקים ואחת עשרה שניות סימנו יאג׳ ומהלכו בעשרה ימים אחד ושלשים חלקים ושבע וארבעים שניות ונמצא ... מהלכו במאה יום חמש מעלות ושבעה עשר חלקים ושלש וארב׳ וארבעים שניות סימנם ה״ד ... ונמצא מהלכו באלף יום שתים ו... וחמשים מעלות ושבעה וחמשים חלקים ועשר שניות סימנם ... ונמצא שיורית מהלכו בעשר אלפים יום מאה ותשע ושמנים מעלות ואחד ושלשים חלקים ו... וארבעים שניות סימנם קפ״ט ... ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום מעלה אחת ושתים ושלשים חלקים ותשע שניות סימנם ... ונמצא מהלכו לשנה סדורה שמנה עשרה מעלות וארבעה וארבעים חלקים ושנים וארבעים שניות ס׳ סימנם ... ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי שהוא העיקר היה מאה ושמנים מעלות ותשעה וחמשים חלקים ושמנה ועשרים שניות סימנם קנ״ט ... לידע מקום הראש בכל עת שתרצ׳ תוציא אמצעו לאותו היום כדרך שתוציא אמצע השמש ואמצע הירח ותגרע האמצע משלש מאות ושישים מעלות והנשאר הוא מקום הראש באותה העת וכנג׳ וכנגדו לעולם יהיה מקום הזנב ·

ד · כיצד הרי שרצינו לידע מקום הראש לתחלת ליל ערב שבת שהוא שני לחדש אייר משנה זו שהיא שנ׳ שנת העיקר ומנין הימים השלמי׳ מתחלת ליל העיקר עד תחלת ליל זה שאנו רוצים לידע מקום הראש בו תשעה ועשרים יום · ע׳ ה׳ תוציא אמצע הראש לעב׳ הזאת על הדרך שידעת והוא אחת ונוסף מהלכו לתשעה ועשרים על העיקר יצא לך אמצע הראש מאה ושמנים ושתים מעלות ות... ותשעה ועשרים חלקים ושבע ושלשים שניות סימנם קפ״ב כט׳ ל״ז תגרע אמצע זה משלש מאות ושישים ישאר לך מאה ס׳ ושבע ושבעים מעלות ושלשים חלקים ושלש ועשרים שניות ס׳ סימנם קע״ז ל׳ כ״ג וזהו מקום הראש והוא תחבה לו השניות ... מקום הראש מזל בתולה בשבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים ומקום הזנב כנגד מזל דגים ב׳ בשבע ועשרים מעלות ושלשים חלקים ·

ה · לעולם יהיה בין הראש ובין הזנב חצי הגלגל בשוה לפיכך כל מזל שתמצא ב׳ מקום הראש יהיה הזנב במזל שביעי ממנו בכמו מנין המעלות והחלקים בשוה לפיכך אם יהיה הראש בעשר מעלות טלה מלפני יהיה הזנב בעשר מעלות שביע׳ ממנו ·

ו · וכשיהיה שוה מקום הראש ומקום הזנב ומקו׳ הירח האמתי התבונן כשלשה יום מציאות הירח עם הראש או עם הזנב במעלה אחת או הולך אחד תדע שאין הירח נוטה לא לצפון השמש ולא לדרומה ואם ראיתה מקום הירח לפני מקום הראש ואחר הולך כנגד הזנב ה׳ תדע שהירח נוטה לצפון השמ׳ השמש ואם היה הירח לפנ׳

מקום הכוכב והרי הוא הולך כנגד
הראש תדע שהירח נוטה לדרום
השמש ובנטייה שנוטה הירח ל
לצפון השמש או לדרומה היו הב
הבקיאים קוראים רוחב הירח ואם היה נוטה
לצפון נקרא הרוחב צפוני ואם היה
נוטה לדרום נקרא הרוחב דרומי
ואם היה הירח באחת משתי הנ
הנקודות לא יהיה לו רוחב כמו ש
שביארנו " ט " לעולם לא
יהיה רוחב הירח יתר על חמש ל
מעלות בין בצפון בין בדרום אל
אלא כך הוא דרכו יתחיל מן הר
הראש ויתרחק מעט מעט מה
והתרחק הולך ונוסף עד שיגיע
לחמש מעלות ויחזור ויתקרב
מעט מעט עד שלא יהיה לו ר
רוחב כשיגיע לזנב ויחזור ויט
ויתרחק מעט מעט והתרחק נוסף
עד שיגיע לחמש מעלות ויחזור
ויתקרב עד שלא יהיה לו רוחב
י ואם תרצה לידע כ
רוחב הירח כמה הוא בכל עת שת
שתרצה אם צפוני אם דרומי תד
תוציא מקום הראש ומקום הירח
האמיתי לאותה העת תגרע מקום
הראש ממקום הירח האמיתי וה
והנשאר הוא הנקרא מסלול הר
הרוחב אם יהיה מסלול הרוחב מאחד
אחת עד מאה ושמונים תדע שרוחב
הירח הצפוני ואם היה המסלול
יתר על מאה ושמונים תדע שרוחב
הירח דרומי ואם היה מאה וש
ושמונים בשוה או שלש מאות ו
וששים בשוה אין לירח רוחב כל
תחזור ותראה מנת המסלול הרוחב
בכמה היא והוא שיעור נטייתו
לצפון או לדרום והוא הנקרא
רוחב הירח הראשון או העצמי

כמו שביארנו " יא " וכמה
הוא מנת המסלול הרוחב אם יהיה
מסלול הרוחב עשר מעלות תה
תהיה מנתו שנים וחמשים ח
חלקים ואם יהיה המסלול הזה
עשרים מעלות תהיה מנתו מע
מעלה אחת ושלשה וארבעים
חלקים ואם יהיה המסלול שלשים
תהיה מנתו שתי מעלות ושלשה
עשר חלקים ואם יהיה חמשים
מעלות תהיה מנתו שלש מעלות
וחמשים חלקים ואם יהיה המ
המסלול ששים תהיה מנתו ארבע
מעלות ועשרים חלקים ואם יהיה
המסלול שבעים תהיה מנתו ארבע
מעלות ושנים וארבעים חלקים
ואם יהיה המסלול שמונים תהיה
מנתו ארבע מעלות וחמשים וח
וחמש חלקים ואם יהיה המסלול
תשעים תהיה מנתו חמש מעלות
יב " ואם יהיו אחרים
עם העשרות תקח החשבון לחשבון
לפי היתר בין שתי המנות כמו ש
שעשית במסלול השמש ובמסלול
הירח הרי כיצד שיהיה המסלול ה
הרוחב שלש וחמשים מעלות כ
וכבר ידעת שאלו היה המסלול
חמשים היתה מנתו שלש מעלות
וחמשים חלקים ואלו היה המסלול
ששים היתה מנתו ארבע מעלות
ועשרים חלקים נמצא היתר בין
שתי המנות שלשים חלקים של
שלשה חלקים לכל מעלה ונמצא
לפי חשבון מסלול זה שהוא של
שלש וחמשים מנתו שלש מעלות
ותשעה וחמשים חלקים ועל
דרך זו תעשה בכל מנין ומנין "
יג " ואחר שתדע מנת
של מסלול הרוחב עד תשעים כ

כמו שהודעתיך תדע מנתו על כל
המסלול שאם יהיה המסלול יתר על
תשעים ועד מאה ושמונים תגרע ה
המסלול ממאה ושמונים והנשאר
תדע בו המנה " יד "
ואם היה המסלול יתר ממאה ושמונים
עד מאתים ושבעים תגרע ממנו
מאה ושמונים והנשאר תדע בו
המנה " טו " ואם היה
המסלול יתר על מאתים ושבעים
עד שלש מאות וששים תגרע
אותו משלש מאות וששים וה
והנשאר תדע בו המנה
טז " כיצד הרי שהיה המסלול
מאה וחמשים תגרע אותו ממאה
ושמונים והנשאר שלשים וכבר
ידעת שמנת שלשים שתי מעלות
ושלשים חלקים וכך תהיה מנת
מאה וחמשים שתי מעלות וש
ושלשים חלקים " יז "
הרי שהיה המסלול מאה תגרע
ממנו מאה ושמונים ישאר כ'
עשרים וכבר ידעת שמנת עש
עשרים היא מעלה אחת ושלשה
וארבעים חלקים וכן תהיה מנת
מאתים מעלה תהיה אחת ושל
ושלשה וארבעים חלקים הרי הי
המסלול שלש מאות תגרע אותו מ
משלש מאות וששים נשאר ש
ששים ידעת שמנת ששים ארבע
מעלות ועשרים חלקים ועל דרך
זו בכל המניינות " יח "
הרי שרצינו לידע רוחב הירח כמה
הוא ובאיזו רוח הוא אם צפוני
אם דרומי בתחלת ליל ערב שבת
שני לחדש אייר משנה זו וכבר כ
ידעת שמקום הירח האמיתי היה
בליל זה בשמונה עשרה מעלות ב
וארבעים חלקים ממזל שור סמוך

יו"ם ומקום הראש היה כאותה
השעה בשבע ועשרים מעלות ול'
ושלשים חלקים ומזל בתולה סי'
סמנן קצ"ל תגרע מקום הראש
ממקום הירח ישאר לך מסלול
הרוחב מאתים ואחת ושלשים
מעלות ועשרים חלקים סימנם רל"א
לפי שאין משגיחין על החלקים
בכל מסלול ומעלו' המנה של הי'
מסלול זה בדרכים שביארנו בס'
בפרק זה שלש מעלות ושלשה
וחמשים חלקים וזהו רחב הירח
בתחלת ליל זה והוא דרומי שהרי
המסלול יתר על מאה ושמונים "

פרק שבעה עשר

כל הדברים שהקדמנו כדי שיהיו
עתידים ומוכנים לידיעת הראייה
וכשתרצה לדעת זאת תבחין ותח'
ותחשוב ותדע מקום השמש
האמתי ומקום הירח האמתי ל'
ומקום הראש לשעת הראייה ותגרע
מקום השמש האמיתי ממקום
הירח האמתי והנשאר הוא ה'
הנקרא אורך ראשון "
ב " ואחר שתדע מקום
ומקום הירח ותדע רוחב הירח
כמה הוא ואם היה רוח צפוני
או דרומי והוא הנקרא רוחב ל'
ראשון ותחזור לאורך הזה הראש'
הראשון וברוחב הראשון ותדע
שמהן מוכנים לפניך " ג '
והתבונן באורך הזה הראשון ל'
אם יצא לך תשע מעלות כמוהו או
פחות תדע בודאי שאי אפשר
לעולם שיראה הירח באותו הלי'
בכל ארץ ישר' ואין אתה צריך ל'
החשבון אחר · ואם יהיה האורך
הראשון יתר על חמש עשרה
מעלות תדע בודאי שהירח יראה
בכל ארץ ישר' ואין אתה צריך
חשבון אחר · ואם יהיה האורך
הראשון מתשע מעלות עד חמש
עשרה תצטרך לדרוש ולחקור
בחשבונות הראייה עד שתדע
אם יראה או לא יראה "
ד " כ"ד משיהיה מקום הירח
האמתי מתחלת מזל גדי עד ס'
סוף מזל תאומים אם יהיה
מקום הירח האמתי מתחלת
מזל סרטן עד סוף מזל קשת
והיה האורך הראשון עשר
מעלות כמוהו או פחות תדע ש'
שאין נראה בכל באותה הלילה
בכל ארץ ישר' · ואם יהיה האורך
הראשון יתר על ארבעה ועשרי'
מעלות ודאי יראה בכל גבול ישר'
ואם יהיה הראשון מעשר מעלות
עד עשרים וארבע תצטרך לדרוש
ולחקור בחשבונות הראייה עד
שתדע אם יראה אם לא יראה "
ה " ואלו הן חשבונות
הראייה התבונן וראה הירח באיזה
מזל הוא אם יהיה במזל טלה תג'
תגרע מן האורך הראשון תשעה
וחמשים חלקים · ואם יהיה במזל
שור תגרע מן האורך חמשים
חלקים · ואם יהיה במזל תאומים
תגרע מן האורך הראשון שישה
וחמשים חלקים · ואם יהיה במ'
מזל סרטן תגרע מן האורך שנ'
שנים · ואם יהיה במזל אריה תג'
תגרע מן האורך שלשה ושלשים
חלקים · ואם יהיה במזל בתולה
תגרע מן האורך שבעה ושל'
ושלשים חלקים · ואם יהיה במזל
מאזנים תגרע מן האורך ארבעה
ושלשים חלקים · ואם יהיה במזל
עקרב תגרע מן האורך ארבעה
ושלשים חלקים · ואם יהיה במזל
קשת תגרע מן האורך ששה ל'
ושלשים חלקים ואם יהיה במזל
גדי תגרע מן האורך ארבעה וא'
וארבעים חלקים · ואם יהיה במזל
דלי תגרע מן האורך שלשה וח'
וחמשים חלקים · ואם יהיה במזל
דגים תגרע מן האורך שמונה וחמ'
וחמשים חלקים והנשאר מן הא'
האורך אחר שתגרע ממנו אלו
החלקים הוא הנקרא אורך שני
ו " ולמה גורעין חלקים
אלו לפי שמקום הירח האמתי ש'
אינו המקום שיראה בו אלא שיש
שביניהן באורך וברוחב והוא הנ'
הנקרא שנוי המראה ושנוי מראה
האורך בשעת הראייה לעולם גורע
אותו מן האורך כמו שאמרנו "
ז " ושני המראה ל'
הרוחב אם היה רוחב הירח צפוני
גורעין חלקים של שנוי המראה
הרוחב מן הרוחב הראשון ואם
היה רוחב הירח דרומי מוסיפין
החלקים של שנוי מראה הרוחב ע'
הרוחב הראשון ומה שיהיה
הרוחב הראשון אחר שמוסיפין
עליו או גורעין החלקים הוא הנק'
רוחב שני " ח " ומיה הם
החלקים שמוסיפין או גורעין על
אותו אם יהיה הירח במזל טלה
תשעה חלקים ואם יהיה הירח
במזל שור עשרה חלקים · ואם
יהיה במזל תאומים ששה עשר
חלקים ואם יהיה במזל סרטן שב'
שבעה ועשרים חלקים · ואם יהיה
במזל אריה שמנה ושלשים חלק'

ואם יהיה במזל בתולה ארבעה וא׳
וארבעים חלקים ואם יהיה במזל
עקרב חמשה וארבעים חלקים ל׳
ואם יהיה במזל קשת ארבעה ל׳
וארבעים חלקים ואם יהיה במזל
גדי ששה ושלשים חלקים ואם
יהיה במזל דלי שבעה ועשרים
חלקים ואם יהיה במזל דגים
שנים עשר חלקים ׳׳ ט׳ ׳
ואחר שתגרע חלקים אלו
הגרע אותן מן הרוחב הראשון
או תוסיף אותן עליו כמו שהודעתך
ויצא לך הרוחב השני וכבר ידעת
אם צפוני או דרומי והגרע כמה
מעלות וכמה חלקים במשה זה
הרוחב השני ותכון אותו לעולם
ויהיה עתיד ׳׳ ׳׳ ואחר
כך תחזור ותקח מן הרוחב השני
ידוע מפני שהירח יעלו ומעט
בעיגול וכמה הוא החלק הזה ש
שתקח אותו אם יהיה מקום הירח
מתחלת מזל טלה עד עשרים מ׳
מעלה אותו תקח מן הרוחב ל׳
השני חמשו ואם יהיה הירח מ
מעשרים ממזל טלה עד עשר
מעלות ממזל שור או מעשרים מ׳
ממזל מאזנים עד עשר מעלות
ממזל שור או מעשרים ממזל
מאזנים עד עשר מעלות ממזל
עקרב תקח מן הרוחב השני שני
שלישיתו ואם יהיה הירח מעשר
מעלות ממזל שור עד עשרים מ׳
ממנו או מעשר מעלות ממזל
עקרב עד עשרים ממנו תקח מן
השני רביעיתו ואם יהיה הירח
מעשרים מעלות ממזל שור עד
סופו או מעשרים ממזל עקרב עד
סופו תקח מן הרוחב השני חמ
חמישיתו ואם יהיה הירח מת

מתחלת מזל תאומים עד עשרים
מעלות ממנו או מתחלת מזל ק׳
קשת עד עשר מעלות תקח מן
הרוחב השני שתותו ואם יהיה
הירח מעשר מעלות ממזל תאומ׳
עד עשרים ממנו תקח מן הרוח׳
השני רביע שתותו ואם יהיה מ
מקום הירח מחמש ועשרים מ׳
ממזל תאומים עד חמש מעלות
ממזל סרטן או חמש ועשרים מ
ממזל עקרב עד חמש מעלות מן
ממזל גדי לא תקח כלום לפי שאין
כאן מעלות מעגל ואם יהיה הירח
מחמש מעלות ממזל סרטן עד
עשר ממנו או מחמש ממזל גדי
עד עשר ממנו תקח מן הרוחב
השני חצי שתותו ואם יהיה מק׳
מקום הירח מעשר מעלות ממזל
סרטן עד עשרים ממנו או מעשר
ממזל גדי עד עשרים ממנו תקח
מן הרוחב השני חצי שתותו ואם
יהיה מקום הירח מעשרים מה׳
ממזל סרטן עד סופו או מעשרי׳
ממזל גדי עד סופו ממנו תקח מן
הרוחב השני חמישיתו ואם יהיה
הירח מעשר מעלות ממזל אריה
עד עשרים ממנו או מעשר מ
ממזל דלי עד עשרים ממנו תקח
מן הרוחב השני רביעיתו ואם
יהיה הירח מעשרים ממזל ארי
עד עשר מעלות ממזל בתולה או
מעשרים ממזל דלי עד עשר ממזל
דגים תקח מן הרוחב שלישיתו
ואם יהיה הירח מעשר ממזל
בתולה עד סופו או מעשר ממזל
דגים עד סופו תקח מן הרוחב ל׳
השני שני חמשיו ׳׳ וזאת
המקצת שתקח מן הרוחב השני
היא הנקראת מעגל הירח ואחר׳

כך תחזור ותתבונן ברוחב הירח
הזה אם צפוני אם דרומי אם יהיה
צפוני תגרע מעגל הירח הזה מן ל׳
המורך השני ואם רוחב הירח יה׳
דרומי תוסיף המעגל הזה על המרך
השני בדין כשיהיה הירח ממקום
מתחלת מזל גדי עד סוף מזל תאו׳
תאומים ואם היה הירח מתח׳
מתחלת מזל סרטן עד סוף מזל קשת
יהיה הדבר הפך שאם יהיה רוחב
הירח צפוני תוסיף המעגל על המרך
השני ואם יהיה רוחב הירח דרומי
תגרע המעגל מן המורך השני ומה
שיהיה המורך השני אחר שתוסיף
עליו או תגרע ממנו הוא הנקרא
מורך שלישי ׳׳ ודע שאם לא יהיה
לך עיות מעגל ולא מן החשבון
לקחת מן הרוחב השני כלום יהיה
המורך השני עצמו הוא המורך
השלישי בלא פחות ולא יתר ׳׳
יב ואחר כך תחזור
ותדע המורך השלישי הזה כמה
המעלות שבין הירח והשמש באיזה
מזל הוא אם במזל דגים או במזל ל
טלה תוסיף על המורך השלישי ל׳
שתיתו ואם יהיה המורך במזל
דלי או במזל שור תוסיף על המורך
השלישי חמישיתו ואם יהיה
המורך במזל גדי או במזל תאומים
תוסיף על המורך השלישי שתותו
ואם יהיה המורך במזל קשת או
במזל סרטן תניח המורך השליש
כמות שהוא ולא תוסיף עליו ולא
תגרע ממנו ואם יהיה המורך
במזל עקרב או במזל אריה תגרע
מן המורך השלישי חמישיתו ל׳
ואם יהיה המורך במזל מאזנים
או במזל בתולה תגרע מן המורך
השלישי שלישיתו ומה שיהיה ל

והאורך האחר שתוסיף עליו או תגר
תגרע ממנו או תניח אותו כמות
שהוא הוא הנקרא אורך רביעי
ואחר כך תחזור לאור רוחב הירח
הראשון ותקח ממנו שני שלישיו
לעולם וזהו הנקרא מנת גובה המד
המדינה ותשמור הדבר אם יהיה
רוחב הירח צפוני תוסיף מנת גו
גובה המדינה על האורך הרביעי
ואם יהיה רוחב הירח דרומי תג
תגרע מנת גובה המדינה מן ה
האורך הרביעי שמגרעין ממנו
או מוסיפין עליו הוא הנקרא ק
קשת הראייה ״ יא ״
כיצד הרי שבקשנו לחקור אם יראה
הירח בליל ערב שבת שני לחדש
אייר משנה זו ואם יראה תוציא
מקום השמש האמיתי ומקום ה
הירח האמיתי ורוחב הירח לשעה
כמו שהודענוך ימצא לך מקום ה
השמש כשבע מעלות ותשעה ל
חלקים ממזל שור סימנו ז״ט ויצא
לך מקום הירח האמיתי משמונה
עשרה וששה ושלשים חלקים ס
סימנו יח״ו ויצא לך רוחב הירח ל
צפון ורום שלש מעלות ושלשה
וחמשים חלקים סימנו ג״נג והוא ל
רוחב הראשון ותגרע מקום השמ
השמש ממקום הירח ישאר אחת
עשרה מעלות סימנו יא״כז וזה
יהיה האורך הראשון ולפי שהיה
הירח במזל יהיה שנוי המראה האו
האורך מעלה אחת ורוחב לגרוע
אותה מן האורך הראשון ישאר
לך האורך השני עשר מעלות
ושבעה ועשרים חלקים סימנם
י״כז וכן יהיה שנוי מראה הרוחב
עשרה חלקים ולפי שהיה הירח
היה דרומי היה ראוי להוסיף ל

עליו שנוי המראה שהוא עשרה
חלקים ימצא לך הרוחב השני ארבע
מעלות ושלשה חלקים סימנו ד״ג
ולפי שהיה הירח בשמונה עשרה
מעלות ממזל שור ראוי ליקח את
הרוחב השני רביעיתו והוא הנקר
מעגל הירח לעת זו מעלה אחת
וחלק אחד לפי שמדקדקין בשניות
יב ״ ולפי שרוחב ה
הירח דרומי ומקום הירח האמתי
בין ראש גדי וראש סרטן ראוי
להוסיף המעגל על האורך השני
ימצא לך האורך השלישי אחת ע
עשרה מעלות ושמונה חלקים סימנו
יא״ח ולפי שהאורך הזה במזל
שור ראוי להוסיף על האורך השלישי
חמישיתו שהוא שתי מעלות וש
ושמונה עשרה חלקים ימצא לך
הרוחב האורך הרביעי שלש עש
עשרה מעלות וששה חלקים וא
וארבעים סימן יג״ו וחזרנו לאור
הרוחב הראשון ולקחנו שני של
שלישיו ימצא מנת גובה המדינה
והוא שתי מעלות וחמשה וש
ושלשים חלקים ולפי שהיה הרוחב
דרומי ראוי לגרוע ממנו גובה ה
המדינה מן האורך הרביעי ישאר
לך אחת עשרה מעלות ואחד עשר
חלקים סימנו יא״יא וזה הוא הנ
הקשת הראייה בלילה הזה ועל
הדרך הזה תעשה תמיד קשת ה
הראייה כמה מעלות וכמה חלקים
יש בה בכל ליל ראייה שתרצה ל
לעולם ״ טו ״ ואחר
שתדע קשת זו תבין בה ודע
שאם תהיה קשת הראייה תשע
מעלות או פחות אי אפשר שי
שיראה בכל ארץ ישראל ואם תהיה
קשת הראייה יתר על ארבע עש

עשרה מעלות אי אפשר שלא י
יראה ולא יהיה נסתר בכל ארץ ישר
יז ״ ואם יהיה קשת
הראייה מתחלת מעלה עשירית
עד סוף מעלת ארבע עשרה תצ
תצטרך קשת הראייה על האורך
הראשון ותדע אם יראה הירח ל
או לא יראה מן הקצין שיש לו
והם הנקראין קיצי הראייה ·
יח ״ ואלו הן קיצי
הראייה אם תהיה קשת הראייה
יותר על תשע מעלות עד סוף ל
עשר מעלות או יתר או עשר
ויהיה האורך הראשון שלש ע
עשרה מעלות או יתר הרי זה יר
ואם תראה הקשת פחות מזה לא
יראה ״ יט ״ ואם תהיה
הראייה מיותר על עשר מעלות
עד סוף אחת עשרה או יתר על
אחת עשרה ויהיה האורך הר
הראשון שתים עשרה מעלות
או יתר הרי זה יראה הירח ואם
תהיה הקשת פחות מזה או ש
היה האורך פחות מזה לא יראה
״ כ ״ ואם תהיה הקשת
הראייה יותר על אחת עשרה
מעלות עד סוף שתים עשרה ל
מעלות והיה האורך הראשון ל
אחת עשרה מעלות או יתר הרי
יראה ואם תהיה הקשת פחות
מזה או האורך פחות מזה לא ת
יראה ״ כא ״ ואם תהיה
קשת הראייה יותר על שתים ע
עשרה מעלות עד סוף שלש עשר
מעלות או יתר על שלש עשרה
יהיה האורך הראשון עשר מעלות
או יתר הרי זה יראה ואם תהיה הק
הקשת פחות מזה או יהיה האורך
פחות לא יראה ״ כב ״ ואם

תהיה קשת הראייה יותר על שלש
עשרה מעלות עד סוף ארבע עש׳
עשרה מעלות או יתר על ארבע׳
עשרה ויהיה האורך הראשון ת׳
תשע מעלות או יתר ודאי יראה
ואם הקשת פחותה מזה או יהיה
האורך פחות מזה לא יראה ועד
כאן סוף הקצים ·· כב ·
כיצד הרי שרצינו להתבונן בקשת הראייה
של ליל שבת שני לחדש אייר משנה
זו שעשינו לה חשבון קשת הראייה
אחת עשרה מעלות ואחת עשר׳
חלקים כמו שידעתה ולפי שהיתה
קשת הראייה בין עשר בין ארבע
עשרה צריכין אנו אל האורך
הראשון וכבר ידעת שהאורך ה׳
היה בליל זה אחת עשרה מעלות
ושבעה ועשרים חלקים ולפי ש׳
שהיתה קשת הראייה יתר על ה׳
אחת עשרה מעלות יהיה האורך
הראשון על אחת עשרה שודאי
יראה בליל הזה לפי הקצין הקצובין
וכן תעשה בכל קשת וקשת עם
האורך הראשון שלה ·· כג ··
וכבר ראיתה אין המעשים ה׳
האלו מלאכה שיש בו וכמה
תוספות וכמה גרעון אחר שיגעו
הרבה חשבונות עד שהגיעו אל ה
דרכים קרובים שאין בחשבונם
עיון גדול ·· כד ·· שהרי
עמוקות גדולות יש במעלות ה׳
ולפיכך אמרו חכמים שהיש ידע
מעשה זה לא ידע מעשה אחר
חכמים פעמים בא בארוכה פעמי׳
בא בקצרה מה שתראה החשבון
אלו שפעמים תוסיף ופעמים ה׳
תגרע עד שתצא קשת הראייה
ופעמים תהיה קשת הראייה ארוכ׳
ופעמים קצרה כמו שבארנו ··

כה ·· וטעם כל אלו החשבונות
ומפני מה מוסיפין מנין זה ומפני מה
גורעין והאיך נודע כל דבר ודבר
היא חכמת התקופות והגימטריות
שחברו בה חכמי יון ספרים והן ה׳
הנמצאין עכשיו ביד החכמים אבל
הספרים שחברו חכמי ישר׳ שהיו
בימי הנביאים מבני יששכר לא ה׳
הגיעו אלינו ומאחר שכל אלו הדברים
בראיות ברורות הם שאין בהם דופי
ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם אין ה
חוששין למחבר בין שחברו אותם
נביאים בין שחברו אותם גוים שכל
דבר שנתגלה טעמו ונודעה אמתתו
בראיות ברורות שאין בהן דופי אין
סומכין על זה האיש שאמרו או ש׳
שלמדו אלא על הראיה שנתגלתה
והטעם שנודע

פרק שמנה עשר

דבר ידוע וברור שאם יוצא לך הח׳
החשבון שהירח יראה בליל יפש׳
שיראה ואפשר שלא יראה מפני
העבים שמכסין אותו או מפני ה׳
המקום שהוא גיא או שיהיה הר
גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו
המקום שמראהו כלו הוא ישבו
בגיא שהירח לא יראה ואי שהוא
מקום מוקף יפות היה גדול ואין
לומר שהוא עומד בראש הר גבוה
ותלוי יעה שהירח קטן ביותר ה׳
וכן יראה לאדם שעומד על שפת
הים או לאדם שהולך בספינה בים
הגדול ויעה שהוא קטן ביותר ··
ב ·· וכן בימות הגשמים
יום יהיה יום צח יראה הירח יותר
מאשר יראה בימות החמה לפי ש׳
שבימות הגשמים יום יהיה צח ואוי׳
האויר זך הרבה ויראה הירח בטון
כמו שאר ימות החמה יהיה הח׳
האויר כאלו הוא מעושן ומפני זה
העבק ולא יראה הירח קטן ··
ג ·· וכל זמן שתמצא קשת ה׳
הראייה והאורך הראשון שתצטרך
לו עם שני הקצין שהן במעוטו
הירח הקטן ביותר ולא יראה אלא
במקום גבוה ביותר ואם תמצא
קשת הראייה והאורך הראשון ה׳
ארוכין הרבה והוסיפו על סוף הק׳
הקצין שהן מעלות ויראה הירח
גדול ולפי אורך הקשת והאורך
הראשון יהיה גדלו ומעלתו לפי ··
ד ·· לפיכך אמרו לבית דין
לשום שני דברים אלו כלם שהן
זמן הראייה ומקומה ושואלין א׳
את העדים כמראה ומקום ראייתם
שאם היתה קשת הראייה קצרה
ואמר החשבון שיהא במעוטו כגון
שהיתה קשת הראייה תשע מעלו׳
וחמשה חלקים והיה האורך ה׳
הראשון שלש עשרה מעלות ה׳
משוה ובאו עדים ואם היה בימות
החמה או שהיה מקום נמוך ה׳
חוששין להם ובודקין אותם הרבה
ואם היה בימות הגשמים או מן
מקום גבוה ביותר והרי יראה ה׳
אם לא יהיו שם עבים המבדילין ··
ה ·· עדים שראו החדש
ובאו והעידו וקבלום בית דין וק׳
וקדשו את החדש הזה הראשון
ומנו תשעה ועשרים יום מן היום
המקודש ולא שלשים לא נראה
הירח מפני שאי אפשר לו להראות
או מפני שכסוהו עבים והרי בית
דין מעמידין לו כל יום שלשים כמו
שבארנו ולא באו עדים ועברו ה׳

את החדש ונמצא יום ראש החדש
השני יום אחד ושלשים מן שבועו'
ד" והסימן לזה ולמנות תשעה
ועשרים יום מיום ראש החדש
השני ואם בליל שלשים לא נראה הירח
יום תמוה שכך מעברין חדש זה
עושין אותו שלשים וקובעין ראש
החדש השלישי יום אחד ושלשים
כך אפשר שלא יראה הירח בליל של
שלשים גם מחדש זה ונמצאו יוצ
מעברין והולכין ועושין חדשים ש
שלמים אחד ושלשים כל השנה ב
כולה ונמצא בחדש אחרון אפשר
שיראה הירח בליל חמשה ועשרי
בו או בליל ששה ואין זה דבר
שחוק ומפסד יתר מזה " ו"
ואל תאמר שהדבר הזה דבר
שאינו מצוי הוא שלא יראה הירח
כל השנה אלא דבר קרוב הוא זה
הרבה ופעמים רבות יארע זה וכמ
ה מדינות שאין הגשמים יורדין
שם והעננים רבים שאין אנו אומר
שלא יראה הירח כל שנה אלא שלא
יראה בתחלת החדשים ויראה ואחר
כך כמה פעמים לא יראה ואפ
שאי אפשר או שיראה החדשים ב
שאפשר שיראה בהם ולא יראה
מפני העננים או מפני שיהיה קטן
ביותר ולא נתכוין אדם לראותו "
ח" אלא הקבלה שביד
החכמים איש מפי איש ומפי משה
משה רבנו כך היה בזמן שלא ב
יראה את הירח בתחלת החדשים
חדש אחד חדש בית דין קובעין ב
חדש מעובר משלשים יום וחדש
חסר מתשעה ועשרים יום' וכן
מחשבין וקובעין חדש מעובר וח
וחדש חסר בקבעה או בקידוש ב
שאין מקדשין אלא על הראייה

ופעמים עושין אחד מלא ואחד
חסר כמו שיראה להם מן החשבון
ט" והתבונן לעולם
כחשבונם שיום יראה הירח באחד
בחדש הבא יראה באותו יום בליל
עבורו לא שיראה קודם זמנו ש
שהוא ליל שמונה ועשרים ובחשב
ובחשבונות אין הראייה תלויה ש
שביארנו יתבאר לך ותדע אימתי
אפשר שיראה ואימתי אי אפשר
שיראה ועל זה סומכין ומעברין
חדש אחד חדש או עושין חדש
חסר אחר חדש חסר' ולעולם אין
עושין פחות מארבעה חדשים המעו
המעוברין בשנה ולא יוסיפו על
שמנה חדשים המעוברין וגם
לעבור חדשים אלו שמעברין לפי
חשבון עושין סעודת עבור החדש
שאמרנו בפרק שלישי " י"
וכל שאמרנו בענין אחד יחדו
שאמרין שבית דין סומכין על הח
החשבון ומפי משה רבנו מסיני
שהדבר מסור להם חדשות כיום
ולחסר או לעבר וכן זה שחסר לבי
תשעה חדשים בשנה וכל כיוצא
בזה הכל על עיקר זה הוא בנוי ב
בזמן שלא נראה החדש בראיה "
יא" וכן זה שאמרו
חכמים שמעברין את החדש ב
לצורך היה בחדשים אלו שמע
שמעברין אותם לפי חשבון וענ
ועושין אותם אחד מלא ואחד
חסר ויש להם לעבר חדש אחד
חדש או לחסר בזה הוא שמעברין
לצורך מפני שלא נראה הירח בזמ
בזמנו אלא בעת שיראה הירח ב
בזמנו שהוא תחלת היותו נראה
אחר שנתקבץ הירח עם השמש
מקדשין ולעולם אי אפשר לו ה

לראות ולא לעבר " יב"
וכל הדברים האלו בזמן שיש שם
שם בית דין וסומכין על הראייה
אבל בזמנים אלו אין סומכין אלא
על הקביעה בזה החשבון האמור
האמצעי והפשוט בפי כל ישראל
כמו שביארנו בהלכות אלו
יג" יתבאר בספרי
החשבונות התקופות והגימטריות
שיום שיראה הירח בארץ ישראל
יראה בכל המדינות העולם שהם
למערב ארץ ישר' ומכוונות כנג
כנגדה' ויום יראה החשבון שלא
יראה בארץ ישר' אפשר שיראה
במדינות אחרות שהן למערב אר
ישר' ומכוונות כנגדה לפיכך יום
יראה הירח סוריה שהיא למערב
ארץ ישר' אין בזה ראיה שנראה
הירח בארץ ישר' " יד'
אבל יום לא נראה הירח בב
בירושלי ההרים במדינה מערבית
המכוונת כנגד ארץ ישר' בידוע
שלא נראה בארץ ישר' "
טו" וכן יום לא יראה הירח
בארץ ישר' בידוע שלא יראה
בכל מדינות העולם שהן למזרח
ארץ ישר' ומכוונות כנגדה' ויום
יראה בארץ ישר' אפשר שיראה
במדינות המזרחית ואפשר שלא
יראה לפיכך יום יראה במדינה
שהיא למזרח ארץ ישראל והי
ומכוונות כנגדה בידוע שנראה
בארץ ישר' ויום לא נראה מהמ
המזרחית אין בזה ראיה שלא
אפשר שיראה בארץ ישר' "
יו" וכל אלו הדברים
כשהיו המדינות שבמערב וש
ושבמזרח מכוונות כן שהיו ב
נטוות לעפון העולם משלשים

ומעלות עד חמש ושלשים יוכל
יום היו נוטות לצפון יתר מה׳
פחות ומשפטים אחרים יש להן
שהרי אינן מכוונות כנגד הארץ׳
ישר׳ ״ יז״ ״ והדברים האלו
שביארנו בעדי החדש ואינם אינן
אלא להגיד סי׳ ומשפטי הראייה
אלא להגדיל תורה ולהאדירה לא
שיהיו בני אדם יודעין בני מערב
סומכין על ראיית הירח או תלי׳
תולים להן כלום אלא לעולם אין
סומכין אלא על קידוש בית דין
שקבעו ישר׳ כמו שביארנו כמה
פעמים ״

פרק תשעה עשר

לפי שאמרו חכמים שכל דברים
שהיו בודקין בהן את העדים אינ׳
להן לאדם היה הירח נוטה כשר׳
בעתו לאחריו דרך חשבון רבים
ואין אנו יודעין לפי שאינו ...
בראייה כלל ותחלת חשבון זה לה׳
לידע נטיית המזלות ותחלה ״
ב׳ ״ המעלה שהיא עומ׳
באמצעית המזלות שבאמצע הד׳
השמש אינה עוברת באמצע
העולם אלא נוטה לצפון הצ׳
המערב אלא נוטה היא מעל ה׳
הקו השוה המסבב באמצע הע׳
העולם כנגד צפון ודרום ומעלה
נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום
ג׳ ״ ושתי נקודות יש
בה שנפגעת כאן במעלות הקו
השוה המסבב באמצע העולם
הנקודה האחת ראש מזל טלה
והנקודה השניה שכנגדה ראש
מזל מאזנים ונמצאו ששה מזלות
נוטות לצפון ומתחלת מזל טלה עד
סוף בתולה וששה נוטות לדרום
ומתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל
דגים ״ ד׳ ״ ומראש מ׳
מזל טלה יתחילו המזלות לנטות
מעט מעט ולהתרחק מעל הקו
השוה כנגד הצפון עד ראש ס׳
סרטן יהיה ראש סרטן רחוק מ׳
מעל הקו השוה לרוח הצפון כ׳
שלש ועשרים מעלות וחצי וח׳
מעלה בקירוב ויחזרו המזלות
להתקרב לקו השוה מעט מעט
על ראש מאזנים שהוא על הקו
השוה ומראש מאזנים יתחילו ל׳
לנטות ולהתרחק כנגד רוח דרום
עד ראש גדי ויהיה ראש גדי רחוק
מעל הקו השוה לרוח דרום שלש
ועשרים מעלות וחצי מעלה וח׳
ויחזרו המזלות להתקרב מעט מ׳
מעט כנגד הקו השוה עד ראש ט׳
טלה ״ ה׳ ״ ונמצא ראש
טלה וראש מאזנים מסבב על הקו
השוה ולפיכך כשתהיה השמש
בשני ראשים אלו לא תהיה נוטה
לא לצפון ולא לדרום תזרח מחצי
מזרח ותשקע בחצי מערב ויהיה
היום והלילה שוין בכל הישוב ״
ו׳ ״ הרי נתברר לך שכל
מעלה ומעלה ממעלות המזלות ה׳
נוטה לצפון או לדרום ויש נטייתה
שיעור ורב הנטייה לא תהיה יתר
על שלש ועשרים מעלות וחצי בג׳
בקירוב ואלו הן השיעורים של נטיית
לפי מנין המעלות של המזלות וזה׳
והתחלה מהתחלת מזל טלה עשר
מעלות נטייתם ארבע מעלות וע׳
ועשרים מעלות נטייתם שמונה
מעלות שלשים מעלות נטייתם
אחת עשרה מעלות וחמשה וארב׳
ארבעים מעלות נטייתם חמש עשרה
מעלות חמשים מעלות נטייתם ש׳
שמונה עשרה מעלות ששים מעלות
נטייתם עשרים מעלות שבעים מ׳
מעלות נטייתם שתים ועשרים מ׳
מעלות שמונים מעלות נטייתם שלש
ועשרים מעלות תשעים מעלות ה׳
נטייתם שלש ועשרים מעלות וחצי
מעלה ״ ח׳ ״ ואם יהיה
אחרים בין תקח להם החשבון מבין
שתי הנטיות כמו שביארנו בפירוש
ובירח כיצד חמש מעלות נטייתם
שתי מעלות ואם היה מנין המעלות
שלש ועשרים נטייתם תשע מעלות
ועל דרך זה בכל האחרים שיש הע׳
העשירות ״ ט׳ ״ ואחר
שתדע הנטייה של מעלות מאחת
עד תשעים תדע נטיית כולם שהן
שהודעתך מרוחב הירח שאם היה
החשבון יותר על תשעים עד מאה
ושמונים תגרע אותו ממאה ושמונים
ואם יהיה יתר על מאה ושמונים ונ׳
ועד מאתים ושבעים תגרע ממנו
מאה ושמונים ואם היה יתר על מ׳
מאתים ושבעים תגרע אותו ממאה
ושמונים עד שלש מאות וששים תג׳
תגרע אותו משלש מאות וששים
והנשאר תדע נטייתו והיא נטיית
אותו החשבון שבידך בלא גרעון ולא
תוספת ״ י׳ ״ ואם תרצה
לידע כמה מעלות היא הירח נוטה
מעל הקו השוה כנגד צפון העולם
או כנגד דרום העולם תדע תחלה ל׳
כמה נטיית המעלה שהיא מקום
הירח האמתי ולאיזה רוח היא נוטה
נוטה לצפון או לדרום ותחזור ל׳
ותחשוב ותוציא רוחב הירח הרא׳
הראשון ותראה אם הוא עם הנט׳
או דרומי ואם בצפון רוחב הירח

נטיית ימעלתו ברוח אחת כגון של
שהיו שניהם צפונים או דרומיים
תקבץ שניהם ואם נשתנו בשתי
רוחות כגון שהיה האחד דרומי של
חשב צפוני תגרע המעט משניהם
מן הרב והנשאר הוא מרחק הירח
מעל הקו השוה באותה השעה שה
שהיה בה הרב משניהם ״
יא ״ כיצד ביאור לידע מית
הירח נוטה מעל הקו השוה בליל הר
הראיה שהוא שני לחדש אייר מ׳
משנה וכבר ידעת שמעלות הירח
היתה תשע עשרה ומחל שור
נטייתה בצפון מיו שינה עשה
מעלות ורחב הירח היה בדרום
כמו ורבע מעלות תגרע המעט
מן הרב ישאר ארבע עשרה ה
המעלות ומיעט הירח רחוק מעל
הקו השוה ארבע עשרה מעלות
לאחר עמן שהיה הרב שהוא
שמונה עשרה מעלות היה עפונ
ולא חשבון זה בקירוב שלא ידחוק
לפי שאינו מועיל בראיה ״
יב ״ יום תרעה לידע לאיזו
רוח מרוחות העולם יהיה הירח ל
נוטה תחשוב ותדע מרחק מעל
הקו השוה או קרוב ואינו בשותם
שלש מעלות בצפון או בדרום
יהיה מכוון כנגד אמצע מערב
התריה בגייתו וכוונת כנגד
מזרח העולם כשוה ״ יג ״
ואם יהיה רחוק מעל הקו
השוה לצפון העולם יראה בין
מערב העולם ובין צפונו ותריה
פגייתו נוטה מנגד מזרח העולם
כנגד דרום העולם ״ יד ״
ואם היה רחוק מעל הקו השוה
לדרום העולם יראה בין מערב ה
העולם ובין דרומו ותריה פגייתו

נטוה כנגד מזרח העולם כנגד צפון
העולם ולפי רוב המרחק ולפי רוב
הנטייה ״ טו ״ והחקירות
העדים שאומרין להם כמה היה
גבוה ודבר זה יודע בקשת הראי׳
שבזמן שתהיה קשת הראייה
קצרה יראה הירח כאלו הוא קרוב
מן הארץ ובזמן שתהיה ארוכה
יראה גבוה מעל הארץ ולפי אורך
הקשת הראיה לפי גבהו מעל פני
הארץ בראיית העינים ״ יז ״
הרי ביארנו חשבונות כל
הדרכים שצריכין להן בידיעת כל
הראייה ובחקירת העדים כדי
שיהיה הכל ידוע לנבונים ולא יה
יחסרו דרך מדרכי תורה ולא יצ
ישוטטו לבקש אחריה בספרים
אחרים דרשו מעל ספר ה׳ וקר׳
וקראו אחת מהנה לא נעדרה׳

ברוך רחמנא דסייען ׳

הלכות תעני׳

מצות
אחת והיא לזעוק לפני ה׳ בעת כל
צרה גדולה שלא תבוא על הציבור
וביאור מצוה זו בפרקים אלו ׳

פרק ראשון׳

מצות
עשה מן התורה לזעוק ולהריע ב
בחצוצרות על כל צרה שלא תבוא
על הצבור שנ׳ על הצר הצורר ל
אתכם והרעתם בחצוצרות כלומר
כל דבר שיצר לכם כגון בצורת ודבר
וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן ו
והריעו ״ ב ״ ודבר זה
דרך מדרכי התשובה הוא שבזמן
שתבוא צרה ויזעקו לה ויריעו כל
וידעו הכל שבגלל מעשיהם הר׳

הרעים הורע להם של עונותיהם כל
הטו אלה וג׳ וזהו שיגרום להם ל
להסיר הצרה מעליהם ״ ג ״
אבל אם לא יזעקו ולא יריעו
אלא יאמרו זה דבר ממנהג הע
העולם אירע לנו וצרה זו נקרה
נקרית הרי זו דרך אכזרית וגורמ׳
להן להדבק במעשיהם הרעים כל
ותוסיף הצרה צרות אחרות הוא
שכתוב בתורה והלכתם עמי בקרי
והלכתי עמכם בחמת קרי כלומר
שאביא עליכם צרה כדי שתשובו
אם תאמרו שהוא קרי אוסיף
לכם חמת אותו קרי ״ ד ״
ומדברי סופרים להתענות
על כל צרה שתבוא על הציבור עד
שירחמו מן השמים ובימי התע
התעניות האלו זועקין בתפלות
ובתחנונים ומריעין בחצוצרות
בלבד ואם היו במקדש מריעין ב
בחצוצרות ובשופר השופר מאריך
מקצר וחצוצרות מאריכות שהי
שמצות היום בחצוצרות ושופר
ואין תוקעין בחצוצרות ושופר
כאחד אלא במקדש שנ׳ בחצוצר׳
וקול שופר הריעו לפני המלך ה׳ ״
ה ״ תעניות אלו שגו
שגוזרין על הצבור מפני
הצרות אינן יום אחר יום שאין
הציבור יכולין לעמוד בהן
ואין גוזרין בתחלה תענית אלא
אלא בשני בשבת ובחמישי של
אחריו ובשני של אחריו וכן על
סדר זה שני וחמישי ושני עד
שירחמו ״ ו ״ אין גוזרי׳
תענית על הצבור לא בשבתות ל
ולא בימים טובים וכן אין תוקעי׳
בהן לא בשופר ולא בחצוצרות
ולא זועקין ומתחננין בהן בתפלה

יולי יום בין חיוה עיר שהקיפוה גוים
או נהר או ספינה המיטרפת בים ואפ'
יחיד הנרדף מפני גוים מפני ליסטים
ומפני רוח רעה מתענין עליהן. ב
בשבת זועקין ומתחננין בתפלות
אבל אין תוקעין אלא אם כן תקעו
לקבץ את העם לבא לעזור אחיהן
ולהצילן. ז' אין גוזרין
תענית בתחלה בראשי חדשים ב
או בחנוכה ופורים ובחולו שלמועד
ואם התחילו להתענות על הצרה אף
אפילו יום אחד ופגע בהן יום מאלו
מתענין ומשלימין היום בתענית.
ח'' התעניות אלו שמתענין
על הצרות אין מתענין בהן לא עו
עוברות ולא מניקות ולא קטנים וה
ומותרין לאכול בלילה אעפ' שמתענ'
למחר חוץ מתענית הנוסר בפרק
שיתבאר וכל התעניות שאוכלין בו
בלילה בין עסקפין יחיד הרי הוא
אוכל ושותה עד שיעלה עמוד
השחר והוא שלא ישן. ישן ים
ישן אינו חוזר ואוכל ט''
כשם שהצבור מתענים על צר
צרתם כך היחיד יתענה על צרתו
כיצד הרי שהיה לו חולה או תועה
במדבר או אסור בבית האסורים
ישנו להתענות עליו ולב'
ולבקש רחמים בתפלתו ואומר
עננו וכו' בכל תפלה שיתפלל
ולא יתענה בשבתות ולא במועד
ולא בראשי ולא בחנוכה ופורים
י'' כל תענית שלא קב'
קבלה עליו היחיד מבעוד יום אינה
תענית. כיצד יקבלה כשיתפלל
תפלת המנחה אומר עננו וכו' ומחר
בלבו להתענות ואחר יעלה שהוא
אוכל בלילה אין הפסד בזה וכן ג
אם גמר וקבל עליו להתענות של

שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה
יתעַ' שהוא אוכל בלילה אין הפסיד
תעניתו ואין צריך בכל יום ויום לי
מבעוד' יא' קבל עליו
מבעוד יום להתענות ואחר כך
בלילה צריך להתענות ביום שכב'
אעפ' שלא כתענותו אינו תענית מ'
מפני שלא קבלו עליו מבעוד יום
ואין צריך לומר שהיה אוכל ושותה
בלילה והשכים בבקר ונמלך להת'
להתענות שאין תענית כלל
יב'' המתענה ואם צריך לה:
להתענות ולאחר כדי שישוב ויעור
ולעשות ויחפש כזה ויחזור כמשו
בתשובה והתענה ואפילו בשבת
ויתפלל עננו בכל תפלה אעפ' שלא
קבלו מבעוד יום והמתענה בשבת
יתענה יום אחר השבת מפני ש
שבטל ענג שבת יג''
ויתענה אדם שעות והוא שלא ל
יאכל כלום שאר היום כיצד שהיה
טרוד בחפציו ונתעסק בצרכיו
ולא אכל עד חצות או עד תשע
שעות ונמלך להתענות בשעות
שנשארו מן היום הרי זה מתענ'
אותן שעות ומתפלל בהן עננו
שהרי קבל עליו התענית קודם ש'
שעות התענית וכן יום אוכל ושותה
ואחר כך נמלך להתענות שאר
היום הרי זו תענית שעות
יד'' כל השרוי בתענית בין
שהיה מתענה על צרתו או על חלו'
חלומו תענית בין שהיה מתענה
עם הצבור על צרתם הרי זה לא י
ינהג עדונו בעצמו ולא יקל ראשו
ולא יהיה שמח וטוב לב אלא דואג
ואונן כענין שנא' מה יתאונן אדם
חי גבר על חטאיו ומותר לו לטעו'
את התבשיל ואפילו בכדי רביעית

והוא שלא יבלע אלא טועם ופולט ב
שכח ואכל ישלים תעניתו
טו'' יחיד שהיה מתענה על
החולה ונתרפא או על הצרה ועברה
הרי זה משלים תעניתו ההולך
ממקום שמתענין למקום שאין ב
מתענין הרי זה מתענה ומשלים ה
הלך ממקום שאין מתענין למקום
שמתענין הרי זה מתענה עמהן
שכח ואכל ושתה אל יתראה בפ
בפניהם ואל ינהג עדון בעצמו
יו'' צבור שהיו מתענין
על הגשמים וירדו להן גשמים יום
קודם חצות לא ישלימו אלא יאכלו
וישתו ומתכנסין וקוראין הלל ב
הגדול שאין אומרין הלל הגדול אל'
אלא בנפש שבעה וכרס מלאה
ואם אחר חצות ירדו ועבר היום
בקדושה ישלים תעניתו. וכן אם
היו מתענין על צרה ועברה על ה
שיצר ובטל יום קודם חצות לא ב
ישלימו ואם אחר חצות ישלימו
יז'' בכל יום תענית שגו'
גוזרין על הצבור מפני הצרות בי'
והזקנים יושבין בבית הכנסת וכו'
ובודקין על מעשי אנשי העיר
מאחר תפלת שחרית עד חצי היום
ומסירין המכשולות של עבירות ה
ומזהירין ודורשין וחוקרין על ב
בעלי חמס ועבירות ומפרישין ה
ואותן על בעלי זרוע ומשפילין ה
אותן וכיוצא בדברים אלו ומחצי
היום ולערב רביע היום קוראין ב
בברכות וקללות שבתורה שנא' מה'
אל בפיאו תהיום ולא תקרע בגדיו
ומפטירין בנביאים כפי ענין
הצרה ורביע היום האחרון מת'
מתפללין ומתחננים וזועקין ב
ומתחננין כפי כחן

פרק שני

אלו
הן הצרות של צבור שמתענין ומתריעין עליהן הצרות שמצירי לישראל ועל החרב ועל הדבר ועל חיה רעה ועל הארבה ועל החסיל ועל השדפון ועל הירקון ועל המפולת ועל המזונות ועל המטר ב׳ כל עיר שיש בה צרה מכל אלו אותה העיר מתענה ומתריעה עד שתעבור הצרה וכל סביבותיה מתענות אבל לא מתריעות אבל מבקשים להם רחמים ובכל מקום אין מתענים ולא מתריעין בשבת חוץ מעיר שהקיפוה גוים או נהר והספינה המיטרפת בים שמתריעין עליה ואפילו בשבת אבל אין מתריעין עליה בתענית בשבת ג׳ על הצרות שמצירי ישראל כיצד גוים שבאו לערוך מלחמה עם ישראל או ליטול מהן ממון או ליקח מהם ארץ או לגזור עליהם גזירה אפילו מצוה קלה הרי אלו מתענין ומתריעין עד שירחמו וכל הערים אשר סביבו מתענין אבל אין מתריעין אלא אם כן קבעו להתקבץ לעזרתם ד׳ על החרב כיצד אפילו חרב של שלום כגון שעברו מלחמות גוים עם גוים ועברו במקום ישראל אף על פי שאין ביניהן ובין ישראל מלחמה הרי זה צרה ומתענין ומתריעין עליה שנ׳ וחרב לא תעבר בארצכם מכלל שראיית המלחמה צרה ה׳ ואיזהו דבר עיר שיש בה חמשת אלפים רגלי ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה יצאו ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר היו בה אלף רגלי ויצאו ממנה ששה מתים כ׳ בשלשה ימים זה אחר זה הרי זה דבר יצאו ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר וכן לפי חשבון זה ואין הנשים והקטנים והזקנים שפטרו ממלאכה בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה ו׳ היה דבר בארץ ישראל מתענין שאר גליות ישר׳ עליהן היה דבר במדינה זו והשיירות הולכות ובאות ממדינה למדינה אחרת שתיהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו ז׳ אין מתענין על חיה רעה אלא בזמן שהיו משולחות מיתת משונה כיצד ראוה שני בני אדם ולא ברחה מפניהם הרי זו משולחת כיצד נראתה בעיר ביום הרי זו משולחת ראוה ביום בשדה הסמוכה לאגם וראתה שני בני אדם ורדפה אחריהם אינה משולחת ואם כן טרפה שניהם ואכלה אחד מהן אם אכלה שניהן באגם אינה משולחת ואפי׳ שהיה רחוקה ואפי׳ הרעבון טרפה לא אכלה שהיו משולחות ח׳ בתים הבנויים בירכתות כאורעות הנשרו חומה ואין מקום גדודי חיה אם עלתה לגג ונטלה תנוק מעריסתו הרי זו משולחת ואם לא הגיע לגג הרי זו אינה משולחת שאלו בני אדם הן שסכנו בעצמן ובאו לה למקום החיות ט׳ שאר מיני מחוש הארץ ורחש כ׳ הפורח ששולחו והזיקו כגון שלוח נחשים ועקרבים ואין צריך לומר צרעין ויתושין והדומין להן אין מתענין עליהן אלא מתריעין אבל זועקין בלא תרועה י׳ על הארבה ועל החסיל אפילו לא נראה מהן אלא כנף אחד בכל ארץ ישר׳ מתריעין ומתענין עליהן ועל החגב בכל מקום שהוא אבל ב׳ החגב אין מתענין עליהן אלא מתריעין אלא זועקין בלבד יא׳ על השדפון ועל הירקון משיתחיל בתבואה אפילו לא השחית אלא במקום קטן כמלוא פי תנור גורין עליו תענית ומתריעין יב׳ על המפולת כיצד הרי שרבתה בעיר מפולת כתלים בריאים שאינן עומדין בצד הנהר הרי זה צרה ומתענין ומתריעין עליה וכן כל הרעש ועל הרוחות שהן מפילין את הבנין וההורגין כ׳ מתענין ומתריעין עליהן יג׳ על החולאים כיצד הרי כ׳ שירד חולי אחד לאנשים הרבה כ׳ מאותה העיר כגון אסכרה או חרחור וכיוצא בהן והיו מתים מאותו החולי הרי זה צרת הצבור וגוזרין להתענות ומתריעין וכן חכוך לא הרי הוא כשחין פורח ואם פשט ברוב הצבור מתענין ומתרי׳ ומתריעין עליו ועל החכך יבש אין זועקין עליו כלל יד׳ טו׳ על המזונות כיצד הרי שהיו דברים של סחורה שירד הרי אנשי אותה העיר והן כגון כלי פשתן בבבל ויין ושמן בארץ ישר׳ ונתמעטו החוש׳ והמשא והמתן עד שיפסיק המשא ומכור שוה עשרה בששה ואחר כך ימצא לוקח הרי זו צרת הצבור ומתריעין עליה וזועקין עליה במ׳ בשבת טז׳ על המטר כיצד הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצירו להם הרי אלו מתפללי׳ עליהן שיוליך כ׳ צרה תעבירה מהן כ׳

[illegible]

שהחטים נופלין ומייצרו בתיהן י״ד קמיהן ובארץ ישראל אין מתפללין על רוב גשמים מפני שהיו ארץ של הרים ותהיה בפני בתיהם ורוב הגשמים טובה להן ואין מתענין להעביר הטובה ״ יג״

תבואה שצמחה ונשתנה מראה המוסר שהתחיל צמחין לייבש הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים או שיבשו הצמחין וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו בארץ ישראל שהוא זמן צריכתה אחלופת שם ולא ירדו גשמים הרי אלו מתענין וזועקין עד שירדו גשמים הראויין לאותה שם או עד שיעבור זמנם

יד״ וכן אם הגיע זמן חג הסוכות ולא ירדו גשמים הרבה כדי למלאות מהן הבורות והשיחין והמערות הרי אלו מתענין עד שירדו גשמים הראויים לאותה אם אין להם מים לשתות מתענין על הגשמים בכל עת שאין להם מים לשתות ואפילו בימות החמה

יה״ פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות הגשמים הרי זו מכת בצורת ומתענין וזועקין עד שירדו הגשמים או עד שיעבור זמנם׃

פרק שלישי

הרי שלא ירדו להם גשמים כל עיקר מתחלת ימות הגשמים ומשהגיע שבעה עשר במרחשון ולא ירדו היחידין תלמידי חכמים מלבד להן התענית שני וחמישי ושני ומותרין באכילה ״ ב״ הגיע ראש חדש כסליו ולא ירדו גשמים בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור שני וחמישי ושני ומותרין בהן לאכול ולשתות בלילה ומותרין ביום במלאכה אבל אין מתענין עתה מפני שהן עוסקין בעבודה וכל העם נכנסין לבתי כנסיות ומתפללין וזועקין ומתחננין כדרך שעושין בכל התעניות ״ ג״ עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין תעניות אחרות על הצבור חמישי ושני וחמישי וכשלש אלו אוכלין ושותין מבעוד יום כמו שעושין ביום כפור ונשים ומתענין מקצת היום ואין משלימין ואנשי בית אב והם העוסקין בעבודה באותו היום לא היו מתענין כל עיקר וכל התעניות שאוכלין מבעוד יום יוכל להפסיק ממתי שלא לאכול עד שיעלה עמוד השחר והוא שישן שחות ביום

ד״ בשלש תעניות אלו כל העם אסורין בעשיית מלאכה ביום ומותרין בלילה ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין אבל פניו ידיו ורגליו מותר ואסורין בנעילת הסנדל ואסורין בתשמיש המטה ובנעילת הסנדל בעיר אבל בדרך מותר לנעול ומתפללין בכל בבתי כנסיות וזועקין ומתחננין כשאר התעניות ״ ה״

עברו אלו ולא נענו ובית דין גוזרין שבע תעניות אחרות על הצבור שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי ושני ובאלו השבע מלבד עשרות וזועקין ומתענות אותן מעוברות ומיניקות מתענות באלו ואין מתענות בשאר תעניות אף על פי שמעוברות ומיניקות מתענות ומותרת אם רצו אפילו להתענות

בתפנוקים אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד ״ ו״

ובשבע תעניות אלו מפני שהוא מתענין ומשלימין ובשני מתענין מקצת היום ולא משלימין וכל דבר שהוא אסור בשלש ראשונות אסור באלו השבע האחרונות ״

ז״ יתרות אלו שמוסיפין מוציאין את התיבה ברחוב העיר ומורידין זקן להתפלל לפני העם כדי שיהיו שלבם שלם ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה ובמוסף ומתפללין ארבעה ועשרים ברכות ונועלין את החנויות ובשני מטין לעת ערב ופותחין את החלונות ובחמישי פותחין כל היום מפני כבוד שבת ואם יש לחנויות שתי פתחים פותח אחד ונועל אחד ואם יש לחנות אצטבא פותח כדרכו בחמישי ואינו חושש ״ ח״

עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן ובבנין של שמחה כגון בנין ובנטיעה של שמחה כגון אבני בית חתנים ואחרים וממעטין באירוסין ובנשואין אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה ואסור לאדם לשאול בשלום חבירו ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום כעוברין ומנודין למקום ועם הארץ שנתן להם שלום מחזירין לו בשפה רפה ובכובד ראש ״

ט״ תלמידי חכמים חוזרין לכרם ומתענין חמישי ושני וחמישי עד שיצא ניסן של תקופה ואין גוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא יותר על שלש עשרה תעניות ואין כשמתענין היחידים עד שיצא ל׳

פסק יורדין ואם בלילה וחוזרין בב׳ במשיכת הארוסה והחיצה ובסיכה ובתשמיש המטה ונעילת הסנדל כשיגמרו כל התעניות ומפסיקין להן לראשי חדשים ולפורים ׃ י׳ ׃

יצא ניסן של תקופה ואחר כשהגיע השליש האחרון ותחלת הזה אין מתענין שאין הגשמים בזמן הזה אלא סימן קללה הואיל ולא ירדו כל עיקר בתחלת השנה ׃

יא ׃ בד״א בארץ ישראל וכל הדומה לה אבל המקומות שעונת הגשמים שלהן קודם שבעה עשר במרחשון או אחר זמן זה כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים יחידים יתענו שני וחמישי ושני ומפסיקין בראשי חדשים בחנוכה ופורים ׃ ומתחילין הצבור מה שבעה ימים אם לא ירדו גשמים בד גוזרין על הצבור שלש עשרה תעניות על הסדר שאמרנו ׃ יב ׃

כל התעניות שגוזרין הצבור בחוצה לארץ אוכלין בה בלילה ודינם כדין שאר התעניות שגוזרין שאין גוזרין על הצבור תענית כעין זה כסדר אלא בארץ ישראל בלבד ובכלל האיסור והמוסר עשר תעניות שהן שלש ראשונות ושבע אחרונות ׃

פרק רביעי

כל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר מתפללין על סדר זה ומוציאין את התיבה לרחובה של עיר וכל העם מתקבצין ומתכסין בשקים וכל העם נותנין אפר מקלה על גבי התיבה ועל גבי ספר תורה כדי להגדיל את הבכיה ולהכניע לבם ואחד מן העם נוטל את האפר ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפלין כדי שיכלמו וישובו וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו ׃ ב ׃

ואחר כך מעמידין ביניהם זקן וחכם ואם אין שם זקן וחכם מעמידין חכם ואם אין שם לא זקן ולא חכם מעמידין אדם של צורה והוא אומר לפניהם דברי כבושין אחינו לא שק ולא תענית גורמין אלא תשובה ומעשים טובים שכן מצינו באנשי נינוה שלא נאמר בהן וירא האלהים את שקם ואת תעניתם אלא וירא האלהים את מעשיהם ובקבלה הוא אומר קרעו לבבכם ואל בגדיכם ומוסיף בענין זה כפי כחו עד שיכנע לבם וישובו תשובה גמורה ׃ ג ׃

ואחר שגומר זה דברי כבושין עומדין בתפלה ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בתעניות אלו ויום ׃ ואי זה הוא הראוי שאמרו דברי הכבושין ׃ ד ׃

ואי זה הוא הראוי להתפלל בתעניות אלו אדם שהוא רגיל בתפלה ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים ומטופל ואין לו ויש לו יגיעה בשדה ולא יהיה בכבודו ובכבוד ביתו וכל קרוביו הנקיים עליו בעולי עבירה אלא יהי ביתו ריקן מן העבירות ולא יצא עליו שם רע בילדותו שפל ברך ומרוצה לעם ויש לו נעימה וקולו ערב ואם היה זקן עם כל המדות האלו הרי זה מפואר ואם אינו זקן הואיל ויש בו כל המדות יתפלל ׃ ה ׃

ושליח צבור מתחיל ומתפלל עד גואל ישראל ואומר זכרונות ושופרות ויען העדה ׃

ואומר בצרתה לי קראתי ואשא עיני אל ההרים ממעמקים קראתיך יי תפלה לעני כי יעטף וכו׳ ואומר רבונו של עולם כפי כחו ואומר יהיה בעזרינו ריבנו ואחר לגואלנו ואומר כמה את החתימות מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ברוך אתה יי גואל ישראל ׃ ו ׃

ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף זו אחר זו ומתחיל בכל אחת ואחת מדברי ומפסוקים ומדברי קבלה ומפני כן מקודש לפי שהוא יגיל וחותם כל אחת ואחת מן החתימות אלו בראשונה הוא חותם מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ב״א יי זוכר הנשכחות ׃

ז ׃ בשניה הוא חותם מי שענה את יהושע בגלגל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ב״א יי שומע תרועה ׃

ח ׃ בשלישית הוא חותם מי שענה את שמואל במצפה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ברוך אתה יי שומע צעקה ׃

ט ׃ ברביעית הוא חותם מי שענה את אליהו בהר הכרמל הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ברוך אתה יי שומע תפלה ׃ י ׃

בחמישית הוא חותם מי שענה את יונה ממעי הדגה הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ב״א יי העונה בעת צרה ׃

יא ׃ בששית הוא אומר מי שענה את דוד ושלמה בנו בירושלם הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה ברוך אתה יי

הוזהם על הארץ וכל העם עונים
אחר אומר כל ברכה וברכה ברוך ה'
שעונין אחר כל ברכות ואומ' רפאנו
אז ותפעו וכו' ואומר התפלה על ה
הסדר ותוקעין בחצוצרות ומת
ומתפללין והסדר הזה עושין בכל
מקום ׃ יב ׃ כשהיו על
הסדר הזה בירושלם היו מתכנסין
בהר הבית כנגד שערי המזרח ומתפ
ומתפללין בסדר הזה וכשמגיע ש
שליח צבור לומ' מי שענה אברהם
אבינו אומ' ברוך אתה יי אלהים
אלהינו אלהי ישר' מן העולם ברוך
אתה יי גואל ישר' והן עונין אחר'
ואחריו ברוך שם כבוד מלכותו
לעולם ועד' וחזן הכנסת אומר
לתוקעים תקעו הכהנים תקעו
וחוזר המתפלל ואומ' מי שענה
אברהם אבינו בהר המוריה הוא
יענה אתכם וישמע קול צעקתכם
ביום הזה ואחר כך תוקעין הכהנים
ומריעין ותוקעין ׃ יג ׃
וכן בברכה השנייה אם שהיא ראש
ראשונה מן השש שמוסיפין חותם
בה ב"א יי אלהים אלהי ישר' מן העול'
ועד העולם ב"א יי זוכר הנשכחות כל
הנשכחות והן עונין אחריו ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד וחזן
הכנסת אומ' הריעו בני אהרן הריעו
וחוזר שליח צבור ואומ' מי שענה
את משה ואבותינו על ים סוף הוא
יענה אתכם וישמע קול צעקתכם
ביום הזה ואחר כך מריעין ותוקע
ומריעין ׃ יד ׃ וכן בכל
ברכה וברכה באחת אומר תקעו
ובאחת אומ' הריעו עד שגומר
כל שבע הברכות ונמצאו הכהנים
שנים תוקעים ומריעין ותוקעין
ושבע מריעין ותוקעין ומריעין

שבע פעמים ולא היו עושין סדר זה
אלא בהר הבית בלבד וכשהן תוקע
ומריעין שם תוקעין בחצוצרות
ובשופר כמו שאמרנו ׃ טו ׃
שבע תעניות האלו בכל מקום
שגוזרין אותן שם אחר שמתפללי'
יוצאין כל העם לבית הקברות ומ'
ובוכין ומתחננים שם כלומר הרי
אתם מתים כאלו אם לא תשובו
מדרככם ובכל תענית ותענית
הצרות שגוזרין על הצבור אותם
מתפללין תפלת נעילה בכל מקום ׃
יז ׃ ירדו להם גשמי'
עד מתי יהיו יורדים ויפסקו מן
הצבור מהתענית משירדו כמלא
בעומק הארץ החרבה טפח ובינ
ובינונית טפחיים ובעבודה עד
שירדו בעומקה שלשה טפחים ׃

פרק חמישי

יש
ימים שכל ישר' מתענין בהם
מפני הצרות שאירעו בהן כדי לה
לעורר הלבבות ולפתוח דרכי הת
התשובה ויהיה זה זכרון למעשינו
הרעים ומעשה אבותינו שהיה
כמעשינו עתה עד שגרם להם
ולנו אותן הצרות שבזכרון אלו נ
נשוב להטיב שנ' והתודו את עונם
ואת עון אבותם וגו' ׃ ב ׃
ואלו הן יום שלישי בתשרי שבו נ
נהרג גדליה בן אחיקם ונכבת גחלת
ישר' הנשארה וסבב להן גלותן ׃
ועשירי בטבת שבו סמך מלך בבל
נבוכד נצר הרשע על ירושלם
והביאה במצור ובמצוק' ושבעה
עשר בתמוז וחמשה דברים אירעו
בו נשתברו הלוחות ובטל ה
התמיד מבית ראשון והובקעה

ירושלם בחורבן שני ושרף אפוסטמוס
אפוסטמוס הרשע את ספר תור'
והעמיד צלם בהיכל ׃ ג ׃
ותשעה באב וחמשה דברים
אירעו בו נגזר על ישר' במדבר
שלא יכנסו לארץ וחרב הבית בראש'
בראשונה ובשנייה ונלכדה עיר גדול
וביתר שמה והיו בה אלפים ורבבו'
מישר' והיה להם מלך גדול
ודימו כל גדולי ישר' והחכמים שהו'
מלך המשיח ונפל ביד גוים ונהרגו
כלם והיתה צרה גדולה כמו החורב'
המקדש ובו ביום המוכן לפורענו'
חרש טורנוסרופוס הרשע ממל'
ממלכי אדום את ההיכל ואת סב'
סביביו לקיים ציון שדה תחרש ׃
ד ׃ וארבעת ימים אל'
הצומות האלו הרי הן מפורשין בק'
בקבלה צום הרביעי וצום החמישי
וצום השביעי וצום העשירי' צו'
צום הרביעי זה שבעה עשר בתמוז
שהוא בחדש רביעי' וצום החמישי
זה תשעה באב שהוא בחדש הח'
החמישי' וצום השביעי זה שלשה
בתשרי שהוא בחדש השביעי ׃
וצום העשירי זה עשירי בטבת
שהוא בחדש העשירי ׃ ה ׃
ונהגו כל ישר' בזמנים אלו לה'
להתענות בשלשה עשר באדר לה'
להיות זכר לתענית שהתענו בימי
המן שנ' דברי הצומות וזעקתם
ואם חל שלשה עשר באדר להיות
בשבת מקדימין ומתענין בחמישי
שהוא אחד עשר' ואם אחד מאר'
מארבעה מימי הצומות שחל לה'
להיות בשבת דוחין אותו לאחר ש'
שבת' חל להיות בערב שבת מתענ'
בערב שבת ובכל הצומות האלו אין
מריעין ולא מתפללין תפלת נעילה

[illegible]

יום קורין בתורה שחרית ומנחה
ויחל משה ובכולן אוכלין ושותין
בלילה חוץ מתשעה באב
ומשנכנס אב ממעטין בשמחה
ושבת שחל תשעה באב להיות
בתוכה אסור לספר ולכבס ולכבוס
כלי פשתן אפילו כלי פשתן עד ה
התענית ואפילו לכבס ולהניח לאחר
התענית אסור ובזה נהגו כל ישר'
שלא לכבס כלל משבת זו ולא יכבסו
לאחר עד שיעבור התענית ויש
מקומות שנהגו לבטל השחיטה מ
ראש חדש עד התענית. תשעה
באב אינו אסור לכל דבר ואין אוכלי'
אלא מבעוד יום ומן השלישית כ'
שלא יאכל ביום הכפורים ולא יאכל
בשר ולא ישתה יין בסעודה המפ'
המפסיק בה ואבל שותה הוא יין כ'
וגתו שלשה ימים או יותר ולא כ'
יאכל שני תבשילין
פי' שאוכל ערב תשעה באב לאחר
חצות אבל אם סעד קודם חצות
אע"פ שהוא מפסיק בה אוכל כל
מה שירצה וערב תשעה באב שחל
להיות בשבת אוכל ושותה כל צרכו
ומעלה על שולחנו אפילו כסעודת
שלמה. וכן תשעה באב עצמו כ'
שחל להיות בשבת אינו מחסר כ'
כלום … זו היתה מדת
כל העם שאינם יכולין לסבול יותר
מדאי אבל חסידים הראשונים כך
היתה מדתם ערב תשעה באב כ'
מביאין לו לאדם פת חריבה במלח
ושורה במים ויושב בין תנור וכירים
ובפיריים ואוכלה ושותה קיתון של
מים בדאגה ובשממון ובכיה כמו
שמתו מוטל לפניו ובזה ראוי כ'
לחכמים לעשות או קרוב לזה ומימי
ומימיהם לא יאכלו ערב תשעה באב

תבשיל ואפילו עדשים ולא יותר כ'
היה בשבת … עוברות
ומניקות מתענות ומשלימות כל
בתשעה באב ואסור ברחיצה בין
בחמין בין בצונן ואפילו להושיט
אצבעו במים ואסור בכל תענוג
ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה
כיום הכפורים. ומקום שנהגו ש
שלא לעשות בו מלאכה אין עו'
עושין ובכל מקום תלמידי חכמי'
בטלין בו. ואמרו חכמים כל העוש'
בו מלאכה אינו רואה סימן ברכה
לעולם … ואמר …
אין נותנין זה לזה שלום בתשעה
באב אלא יושבין דוים ונאנחים
כאבלים ואם נתן להם עם הארץ
שלום מחזירין לו בשפה רפה
ובכובד ראש ואסור לקרות בתשע'
באב בתורה או בנביאים או בכתובי'
ובמשנה או בהלכות או בתלמוד
ובהגדות. ואינו קורין אלא באיוב
ובקינות ובדברים הרעים שבירמי'
ותנוקות של בית רבן בטלין בו …
חכמים נוהגין שלא להניח בו תפ'
תפילין בראש … משחרב בית
המקדש תקנו חכמים שיהיו בונין את
הדר שיהיו סנין לשום בנין …
ככבן המלכים ולא טח את ביתו
בסיד … ויקום …
על אמה כנגד הפתח בלא סיד וכ'
והלוקח חצר מסויידת …
הרי זו בחזקתה ואין מחייבין ל
אותו לקלף הכתלים …
וכן התקינו שהעורך שלחן
לעשות סעודה לאורחים יחסר
… מעט ומניח מקום פנוי בלי
בלא קערה מן הקערות הראויות
להיות שם. וכשהאשה עושה תכ'
תכשיטיה … הזהב והכסף משייר

מיני התכשיט שנוהגת בהן כדי
שלא יהיה תכשיט שלם וכשהחתן
נושא אשה לוקח אפר מקלה ונותן
בראשו במקום הנחת תפלין וכל
אלו כדי לזכור את ירושלים שנ'
אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני
תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי
… וכן גזרו שלא לנגן
בכלי שיר וכל מיני זמר וכל משמיעי
משמיעי קול של שיר אסור לשמוע
ולשמוח בהן ואסור לשומען מפני
החורבן ואפילו שירה בפה על
היין אסורה שנ' בשיר לא ישתו
יין וכבר נהגו כל ישראל לומר דברי
תשבחות ושירות והודאות …
… כיוצא בהן על היין …
… ואחר כך גזרו על עטרות
חתנים … ושלא יניח החתן בראש
שום כליל שנ' הסר המצנפת והרם
העטרה וכן גזרו על עטרות כלה
אם היה כסף וזהב אבל של גדיל
מותר לכלה …
ערי יהודה בחורבנן אומר ערי
קדשך היו מדבר וקורע … ירושלים
ירושלים בחורבנה אומר בית
קדשנו ותפארתנו … והרואה
חייב לקרוע …
וכשיגיע למקדש קורע קרע כ'
… ממקדש …
כשיבוא … קורע על כ'
המקדש ומוסיף על ירושלים
… כל הקרעים האלו
ביד ומעומד וקורע כל כסותו
שעליו עד שיגלה את לבו …
…
… כמו שאמרנו היה הולך
ובא לירושלים … יום …
שלשים יום אינו קורע …

[illegible]

יום לאחר שלשים חוזר וקורע.
יט. כל הצומות האלו
עתידים ליבטל לימות המשיח ולא
עוד אלא שהם עתידים להיות ימים
טובים וימי ששון ושמחה שנ' כה
אמר ה' צבאות צום הרביעי וצום
החמישי וצום השביעי וצום העשירי
העשירי יהיה לבית יהודה לששון
ולשמחה ולמועדים טובים והאמת
והשלום אהבו.

הלכות מגילה וחנוכה

יש בכללן שתי מצות עשה מדברי
סופרים ... וביאור מצות
אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון:

קריאת
מגלה בזמנה מצות עשה מדברי
סופרים והדברים ידועים שהיא תקנת נביאים
והכל חייבין בקריאתה אנשים ונ'
ונשים וגרים ועבדים משוחררים
ומחנכין את הקטנים לקרותה ו'
ואפילו כהנים בעבודתן מבטלין
עבודתן ובאין לשמוע מקרא
מגלה. וכן מבטלין תלמוד תורה
לשמוע מקרא מגלה קל וחומר לשאר המ'
המצות של תורה שכולן נדחין מפני
מצות מקרא מגלה ואין לך דבר
שדוחה מקרא מגלה חוץ ממת מ'
שאין לו קוברין שהפוגע בו קוברו
תחלה ואחר כך קורא. ב.
אחד הקורא והשומע מן ה'
הקורא יצא ידי חובתו והוא שי'
שישמע ממי שהוא חייב בקריאה
לפיכך אם היה הקורא קטן או ש'
שוטה השומע ממנו לא יצא ידי חב'
חובתו. ג. ומצוה לקרות
את כולה ומצוה לקרותה בלילה ומ'
היום כשר לקריאת היום ומברך ק'
קריאתה שלש ברכות ברוך אתה ה'
אלהינו מלך העולם אשר קדשנו ב'
במצותיו וצונו על מקרא מגלה.
ושעשה נסים לאבותינו בימים
ההם בזמן הזה. ושהחיינו וקיי'
והגיענו לזמן הזה. ובלילה אינו
חוזר ומברך שהחיינו ובמקום ש'
שנהגו לברך אחריה מברך הא'
הרב את ריבנו והדן את דיננו וה'
המשלם גמול לכל אויבי נפשנו ב'
ב"א ה' הנפרע לעמו ישר' האל הו'
המושיע. ד. ... ואף על פ'
זמן קריאתה זמנים הרבה תקנו לה
שנ' בזמניהם ואלו הן זמני קריאתה
כל מדינה שהיתה מוקפת חומה
בימות יהושע בן נון בין בארץ ישר'
ישר' בין בחוצה לארץ אעפ שאין
לה עכשיו חומה קורין בחמשה
עשר לאדר ומדינה זו היא הנקראת
כרך וכל מדינה שלא היתה מוקפת
חומה בימות יהושע אעפ שהיא
מוקפת חומה עכשיו קורין בארבעה
עשר ומדינה זו היא הנקראת
עיר. ה. שושן הבירה
אעפ שלא היתה מוקפת חומה
בימי יהושע קורין בחמשה עשר
שבה היה הנס שנ' ונוח בחמשה
עשר בו. ולמה תלו הדבר בימי יה'
יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישר'
שהיתה בחורבן באותו הזמן כדי
שיהיו קורין כבני שושן ויחשבו
כאלו הן כרכין המוקפין אעפ שהן
עתה חריבין הואיל והיו מוקפין
בימי יהושע יהיה זכרון לארץ ל'
ישר' בנס זה. ו. בני הכפרי'
שהן מתקבצין בבתי כנסיות אלא
בשני ובחמישי תקנו להם שיהיו מ'
מקדימין וקורין ביום הכנסה.
כיצד אם חל יום ארבעה עשר להיו'
בשני או בחמישי קורין בו ביום ואם
חל ביום אחר חוץ משני וחמישי ...
מקדימין וקורין בשני או בחמישי
הסמוך לארבעה עשר. ז.
כיצד חל ארבעה עשר להיות באחד
בשבת מקדימין וקורין בחמישי
שהוא יום אחד עשר. חל להיות
בשלישי קורין בשני שהוא יום ש'
שלשה עשר. וכל אלו שמקדימין
וקורין קודם ארבעה עשר אין ...
קורין אותה בפחות מעשרה.
ח. ... כפר שאין נכנסין בו בשני
ובחמישי אין קורין אותה אלא בי'
בארבעה עשר ועיר שאין בה עשרה
בטלנים קבועין בבית הכנסת לצר'
צבור הרי היא ככפר ומקדימין ו'
וקורין ביום הכנסה ואם אין בכפר
עשרה בני אדם תקנתו ...
הרי היא כאנשי העיר גדולה ואין
קורין אותה אלא בארבעה עשר.
ט. כללו של דבר שמקדימין וק'
וקורין ביום הכניסה כאן שיש
להם לישר' ... בזמן הזה
אין קורין אותה אלא בזמנה שהוא
יום ארבעה עשר יום חמשה עשר
בני כפרים ובני עיירות קורין בארב'
עשר ובני כרכים קורין בחמשה
עשר. י. בן עיר שהלך
לכרך ובן כרך שהלך לעיר אם הי'
היתה דעתו לחזור למקומו בזמן ה'
קריאה ונתעכב ולא חזר קורא כ'
כמקומו ואם לא היתה דעתו ל'
לחזור אלא לאחר זמן הקריאה
קורא עם אנשי המקום שהוא
שם ובכך וכל הסמוך לו וכל הנראה

[illegible]

עכשיו אין ביניהן יתר על אלפים אמה
הרי זה כפרך וקורין בחמשה עשר
יא עיר שהיא ספק
ואין ידוע אם היתה מוקפת
חומה מימות יהושע בן נון או אחר
כן הואיל וספק הוא קורין בשני ימים שהן
ארבעה עשר וחמשה עשר ובליליהן
ומברכין על קריאתה בארבעה עשר
בלבד הואיל ואין קריאתה ברוב העולם
יב קראו את המגלה
באדר הראשון ואחר כך עבר בית דין את השנה
חוזרין וקורין באדר השני בזמנה
אין קורין את המגלה בשבת גזירה
שמא יטלנה בידו וילך אצל מי שהוא
בקי ויעבירנה ארבע אמות ברשות
הרבים שהכל חייבין בקריאתה
ואין הכל בקיאין בקריאתה לפיכך
יום חל זמן קריאתה בשבת מקדימין
וקורין אותה קודם השבת ושואלין
ודורשין בהלכות פורים באותה
שבת כדי להזכיר שהוא פורים
יד כיצד יום ארבעה
עשר שחל להיות בשבת בני עיירות
מקדימין וקורין בערב שבת ובני
כרכים קורין בזמנם באחד בשב׳
חל חמשה עשר להיות בשבת
בני כרכים מקדימין וקורין בערב
שבת שהוא יום ארבעה עשר ל׳
ובני עיירות קורין בו ביום שהוא
זמנם ונמצאו קורין בארבעה
עשר

פרק שני

הקורא
את המגלה למפרע לא יצא קרא
ושכח פסוק אחד וקרא פסוק
השני לו וחזר וקרא פסוק ששכח
וחזר וקרא פסוק שלישי לא יצא
מפני שהוא קורא אחד ולמפרע
אלא כיצד עושה יתחיל מפסוק
שני ששכח וקורא על הסדר
ב מצא צבור שקראו
חציה לא יאמר אקרא חציה ה
האחרון עם הצבור ואחזור ואקרא
חציה ראשון שזה קורא למפרע
אלא קורא מתחלה ועד סופה על
הסדר קרא ושהה חזר וקרא אף
על פי ששהה כדי לגמור את כולה
הואיל וקרא על הסדר יצא
ג הקורא את המגלה
על פה לא יצא ידי חובתו הלועז
ששמע את המגלה הכתובה בל׳
לשון הקדש ובכתב הקדש אף
על פי שאינו יודע מה הן אומרי׳
יצא ידי חובתו וכן אם היתה ל׳
כתובה יוונית ושמעה יצא אף
שאינו מכיר ואפילו היה השומע
עברי ד היתה כתובה
תרגום יוון בלשון אחרת מלשונות
הגוים לא יצא ידי חובתו בקריאתה
אלא המכיר אותה לשון בלבד ל׳
והוא שתהיה כתובה בכתב אותו
לשון אבל אם היתה כתובה בכתב
עברי וקריאה ארמית לארמי לא
יצא שנמצא זה קורא על פה ל׳
וכיון שלא יצא הקורא ידי חובתו
לא יצא השומע ממנו ה
הקורא את המגלה שלא כוונה ל׳
יצא שיהיה כותבה או דורשה
או מגיהה כוון לבו לצאת בקריאה
זו יצא ואם לא כוון לבו לא יצא
קרא והוא מתנמנם הואיל ולא נ׳
נרדם בשינה יצא ו
כל שהוא מתכוון לבו בכתבו כד
ב׳ יצא בשנתכוין לצאת בקריאה ש׳
שקרא בספר המעתיק ממנו ל׳
בשעה שהוא כותב יצא אם לא
נתכוון לצאת בקריאה זו שכתב
לא יצא שאינו יוצא ידי חובתו ל׳
אלא בקריאתה מספר שכולה כת
כתובה בו בשעת קריאה ז
הקורא את המגלה וטעה
בקריאתה וקרא קריאה משובשת
יצא לפי שאין מדקדקין בקריי׳
קריאה עומד או יושב יצא ואפילו
בצבור אבל לא יקרא בצבור יושב
לכתחלה מפני כבוד הצבור קריאה
שנים ואפילו עשרה כאחד יצאו
הקוראים והשומעים מן הקוראי׳
וקורין אותה גדול עם קטן ואפילו
בצבור ח אין קורין
בצבור מגלה הכתובה בין הכתובי׳
ואם קרא לא יצא אלא אם כן היתה
יתירה על שאר היריעות או חסר
כדי שיהיה לה היכר ואם יחיד קר׳
בה יצא ואפילו אינה חסרה ולא יתי׳
ויוצא בה ידי חובתו ט
אין כותבין את המגלה אלא
בדיו על הגויל או על הקלף כספר
תורה ואם כתבה במי עפצים וקנ׳
וקנקנתום כשרה בשאר צבעים
פסולה וצריכה שירטוט כתורה ל׳
עצמה ואין העור שלה צריך ע׳
עבודה לשמה כתבה על הנייר
או על העור שאינו מעובד או
שכתבה גוי או מין פסולה
י היו בה אותיות מטו׳
מטושטשות או מקורעות אם ל׳
רושמן ניכר ואפילו היו רובה כשרה
ואם אין רושמן ניכר אם היה ר׳
רובה שלם כשרה ואם לאו פסולה
השמיט בה הסופר אותיות או
פסוקין וקראן הקורא על פה יצא
יא המגלה צריכה ל׳
תפירה עד שיהיו כל עורותיה מג׳
מגלה אחת ותופרים בגידין ואם ל׳
כגידין כספר תורה ואם תפרה

[illegible]

שלא בעדרין עסוקה והוא צריך לחם להשלים את סדורו קריאה כספר אלא כלל אפילו תמר בגדרין שלש תפילות בקצה חדירה ושלש בחמש עשה ושלש בקצה השבת בשירה ותמו שבקריאת אגרת ׃ יב ׃

וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן בנשימה אחת כדי להודיע לעם שכולם נתלו ונהרגו כאחד ומנהג ישראל שהקורא את המגלה קורא ופושט כאגרת ובשגומר חוזר וכורכה כולה וחוזר ׃

יג ׃ שני הימים האלו שהן ארבעה עשר וחמשה עשר אסורין בהספד ובתענית לכל אדם בכל מקום בין לבני כרכים שהן עושין חמשה עשר בלבד בין לבני עיירות שהן עושין ארבעה עשר בלבד ושני הימים האלו אסורין בהספד ובתענית בארבעה עשר וחמשה עשר שבאדר הראשון שבשנה המעוברת בני כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמשי הסמוך לפורים מותרין בהספד ובתענית ביום קריאתן ואסורין בשני הימים האלו אף על פי שאין קורין בהן ׃

יד ׃ מותר לבני כפרים ועיירות ביום חמשה עשר לבני כרכים להיות ביום ארבעה עשר ׃ יד ׃ מלאכה ומשתה ושמחה ואין אדם מלאכה ואף על פי כן אינו ראוי לעשות בו מלאכה ואמרו חכמים כל העושה מלאכה ביום פורים אינו רואה סימן ברכה מעולם ׃

בני כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמשי אם חלה ואינו לא ביום קריאתן אלא בארבעה עשר אינו עושין אותה אלא בזמנה עשר ויום

הקריאה לא יעשו סעודת פורים שעשייה כולה אין עושין אותה אלא בזמנה ׃

טו ׃ כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו ׃

יו ׃ וכן חייב לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחברו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו שני מנות לאיש אחד וכל המרבה לשלוח לריעים משובח ואם אין לו מחליף עם חבירו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו ׃ יז ׃ וחייב לחלק לעניים ביום הפורים אין פחות משני עניים נותן לכל אחד מתנה אחת או מעות או מיני תבשיל או מיני אוכלין שנאמר ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני עניים ואין מדקדקין במעות פורים אלא כל הפושט ידו ליטול נותנין לו ואין משגיחין במעות פורים לצדקה אחרת ׃

יח ׃ מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה שנאמר להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים ׃

יט ׃ כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידים ליבטל לימות המשיח חוץ ממגלת אסתר והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלין לעולם ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל שנאמר כי נשכחו הצרות

הראשונות וכי נסתרו מעיני אבל ימי הפורים לא יבטלו שנאמר וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם ׃

פרק שלישי ׃

בבית שני כשמלכו יון גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם ונכנסו להיכל ופרצו בו פרצות וטמאו הטהרות וצר להם לישראל מאד מפניהם ולחצום לחץ גדול עד שרחם עליהם אלהי אבותינו והושיעם מידם והצילם וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום והושיעו ישראל מידם והעמידו מלך מן הכהנים וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה עד החרבן בית שני ׃ ב ׃

וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בחמשה ועשרים בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור ׃ ג ׃ ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונה הימים האלו שתחלתן מליל חמשה ועשרים יום בכסליו ימי שמחה והלל ומדליקין בהן את הנרות על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגלה ׃ ד ׃ כל שחייב בקריאת המגלה חייב בהדלקת נר

חנוכה והמדליק אותה בלילה הרא'
הראשון מברך שלש ברכות ואלו
קדשנו במצותיו וצונו להדליק נ'
נר של חנוכה · ושעשה נסים
לאבותינו · · ושהחיינו ו'
וקיימנו והגיענו · ומי שרואה
אותה ולא בירך מברך שתים ש'
שעשה נסים · ושהחיינו · ובשאר
הלילות המדליק מברך שתים
והרואה אחת שאין מברכין שה'
שהחיינו אלא בלילה הראשון ·

ה׳ · · כל יום משמונת
הימים האלו גומרין את ההלל
ומברך לפניו אשר קדשנו וצונו לגמור את
ההלל · בין ביחיד בין בצבור ואע״פ
שקריאת ההלל מעשה מדברי
סופרים מברך עליה אשר קדשנו כדרך
שמברך על המגילה ועל העירוב
שכל הויי של דבריהם מברכין
עליו וכל דבר שהוא מדבריהם
ועיקר עשייתם לא משום ספק כ'
כגון מעשר דמאי אין מברכין
עליו · ולמה מברכין על יום טוב
שני והם לא תקנוהו אלא מפני
הספק כדי שלא יזלזלו בו · ולא
הלל חנוכה בלבד הוא מדברי סו'
סופרים אלא קריאת ההלל לע'
לעולם מדברי סופרים בכל הימי'
שגומרין בהן את ההלל ושמונה
עשר יום בשנה מצוה לגמור בהן
את ההלל · ואלו הן שמונת ימי
החג · ושמונת ימי חנוכה · ויום
ראשון של פסח ויום עצרת ·
אבל ראש השנה ויום הכפורים
אין בהן הלל שהן ימי תשובה
ויראה ופחד לא ימי שמחה ית'
יתירה · ולא הלל בפורים שקריאת
המגילה היא ההלל · · ז ·
שעושין ימים טובים שני ימים

גומרין את ההלל ביחיד ועשרים יום
בתשעה ימי החג ושמונת ימי חנ'
חנוכה ושני ימים של פסח ושני
ימים של עצרת · אבל בראש חודש
קריאת ההלל מנהג ואינה מצוה
ומנהג זה בצבור לפיכך קורין
בדלוג ואין מברכין שאין מברכין
על המנהג ויחיד לא יקרא כלל ·
ואם התחיל יקרא בדלוג שקורין
בדלוג בצבור וכן בשאר ימי הפסח
קורין בדלוג כראשי חדשים ·

ח׳ · · כיצד מדלגין
מתחילין מתחלת ההלל עד הללויה
למעינו מים · ומדלג ואומר · ה'
זכרנו יברך וכו' עד הללויה · ומדלג
ואומ' מן המצר קראתי יה עד סוף
ההלל וזהו המנהג הפשוט ויש מק'
מדלגין דלוג אחר · · ט׳ · · כל
היום כשר לקריאת ההלל הקוראו
הלל למפרע לא יצא קרא ושהה
וחזר וקרא אע״פ ששהה כדי לגמור
את כולה יצא · ימים שגומרין את
ההלל יש לו להפסיק בין פרק לפרק
אבל באמצע הפרק לא יפסיק וימים
שקורין בהן בדלוג אפילו באמצע
הפרק פוסק · · י׳ · · כל היום
שגומרין בו את ההלל מברך לפניו
ומקום שנהגו לברך אחריו מברך
כיצד מברך יהללוך ה' אלהינו כל מע'
מעשיך וכו' · · יא · · יש מקומות
שנהגו לכפול מאודך כי עניתני עד
סוף ההלל כופלין על כל דבר ודבר
שני פעמים · ומקום שנהגו לכפול
יכפלו ומקום שנהגו שלא לכפול אין
כופלין · · יב · · מנהג קריאת
ההלל בימי חכמים הראשונים כך
הוא אחר שמברך הגדול שקורין
את ההלל מתחיל ואומ' הללויה וכל
העם עונין הללויה וחוזר ואומ' הללו

עבדי ה' · וכל העם עונין אחריו הללויה
וכן על כל דבר ודבר עד שנמצאו עו'
עונין בכל ההלל הללויה מאה ושלש
ועשרים סימן לשנותיו של אה'
אהרן · · יג · · וכן כשהקורא
מגיע לראש כל פרק ופרק הם חוזר'
ואומר מה שאומר כשהוא אומר
בצאת ישראל ממצרים הם קורין ואומ'
בית יעקב מעם לועז וכל העם עו'
עונין הללויה עד שיאמר אהבתי כי
ישמע ה' · וכן כשיאמר הקורא הללו
את ה' כל גוים כל העם אומ' הללו את
ה' כל גוים · · יד · · הקורא
אומ' אנא ה' הושיעה נא · והן עונין
אחריו אנא ה' הושיעה נא · אף על פי
שאינו ראש הפרק הוא אומ' אנא
ה' הצליחה נא והן עונין אנא ה'
הצליחה נא · הוא אומ' ברוך הבא
וכל העם בשם ה' · · טו · · אם היה הקורא
את ההלל קטן או עבד או אשה עונ'
אחריהן מה שהן אומרין מלה מ'
מלה בכל ההלל · · טז · · וזה
המנהג הראשון ובו ראוי לילך ואנו
בזמנים אלו ראיתי בכל המקומות
מנהגות משונות בקריאתו ובענ'
ובעניית העם ואין אחד מהן
דומה לאחר ·

פרק רביעי

כמה

כמה נרות הוא מדליק בחנוכה מצותה
שיהיה כל בית ובית מדליק נר אחד
בין שהיו אנשי הבית מרובין בין
שלא היה בו אלא אדם אחד והמהדר
את המצוה מדליק נרות כמנין
אנשי הבית נר לכל אחד ואחד בין
אנשים בין נשים והמהדר יותר
על זה ועושה מצוה מן המובחר
מדליק נר לכל אחד ואחד בלילה

[illegible]

[illegible]

[illegible]

הראשון ומוסיף והולך בכל לילה
ולילה אחד ב כיצד
הרי שהיו אנשי הבית עשרה
בלילה הראשון מדליק עשרה
נרות ובליל שני עשרים ובליל
שלישי שלשים עד שמגיע
בליל שמיני שמונים ג
מנהג פשוט בכל ערינו בספרד
שיהיו כל אנשי הבית מדליקין
נר אחד בלילה הראשון ומוסיף
והולך נר בכל לילה ולילה עד שנמצא
מדליק בליל שמיני שמונה נרות
בין שהיו אנשי הבית מרובין
בין שהיה אדם אחד ד
נר שיש לו שתי פיות עו־
לה לשני בני אדם מלא קערה
שמן והקיפה פתילות אם כפה
עליה כלי כל פתילה ופתילה נח־
שבת כנר אחד לא כפה עליה
נעשית כמדורה ואפילו כנר אחד
אינה נחשבת ה אין
מדליקין נרות חנוכה קודם שת־
שתשקע החמה אלא עם שקיעתה
לא מאחרין ולא מקדימין שכח
או הזיד ולא הדליק עם שקיעת
החמה מדליק והולך עד שתכלה
רגל מן השוק והוא זמן זה כמו
חצי שעה או יתר עבר זמן זה
אינו מדליק וצריך ליתן שמן
בנר כדי שתעמוד דולקת והולכת
עד שתכלה רגל מן השוק והדר
הדליקה וכבתה אין זקוק להד־
להדליקה פעם אחרת נשארה
דולקת אחר שכלתה רגל מן הש־
השוק אם רצה לכבותה או לסלקה
עושה ו כל השמנים
וכל הפתילות כשרות לנר חנוכה
ואעפ״י שאין השמנים נמשכין
אחר הפתילה ואין האור נתלה

יפה כאותן השמנים והפתילות ואפילו בליל
שבת שבתוך ימי חנוכה מותר ל
להדליקה בשמנים ופתילות של
שאסור להדליק בהן נר שבת ל
לפי שאסור להשתמש לנר חנוכה
בין בשבת בין בחול ואפילו לבדוק
מעות או למנותן לאורה אסור
ז נר חנוכה מצוה ל
להניח על פתח הבית מבחוץ בט־
בטפח הסמוך לפתח על שמאל
הנכנס לבית כדי שתהיה מזוזה
מימין ונר חנוכה בשמאל ואם
היה דר בעלייה מניחו בחלון הס־
הסמוך לרשות הרבים ונר חנוכה
שהניחו למעלה מעשרים אמה
לא עשה כלום מפני שאינו ניכר
ח בימי הסכנה מניח
נר חנוכה בתוך ביתו מבפנים ל
ואפילו הניחו על שלחנו דיו ל
וצריך להיות בתוך הבית נר א
אחר להשתמש לאורה ואם היה
שם מדורה אינו צריך נר אחר
ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו
להשתמש לאורה למדורה צריך
נר אחר ט נר חנוכה
שהדליקו חרש שוטה וקטן או
גוי לא עשה כלום עד שידליקנו מי
שהוא חייב בהדלקה והדליקו אחר
מבפנים והוציאו דולק והניחו על
פתח ביתו לא עשה כלום עד ש
שידליקנו מי שהוא חייב בהדלקה
הדליקו מבפנים והוציאו דולק וה
והניחו על פתח ביתו לא עשה
כלום עד שידליקנו במקומו אחז
הנר בידו ועמד לא עשה כלום
שהרואה אומר לצרכו הוא עומד
עששית שהיתה דולקת כל היום
כולו ולמוצאי שבת מכבה ומדליק
ומדליקה שהדלקה היא המצוה

ולא הניחה מותר להדליק נר חנכ׳
מנר חנוכה אחר י חצר
שיש לה שני פתחים בשני רוחות
צריכה שתי נרות שלא יאמרו ה
העוברים נראה זו לא הניחו נר
חנוכה אבל אם היו בה רוח אחת
מדליק באחד מהן יא
אורח שמדליק עליו בתוך
ביתו אינו צריך להדליק עליו ב
במקום שנתארח באו אין מדליק ל
להדליק עליו נר צריך להדליק במ
במקום שנתארח בו וישתתף עם
עמהן בשמן ואם לא היה לו בית
בפני עצמו אעפ״י שמדליקין עליו
בתוך ביתו צריך להדליקה בבית
שהוא בו מפני העוברים
יב ומצות נר חנוכה חביבה
עד מאד וצריך אדם להזהר בה
כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח
האל והודיה לו על הנסים שעשה לנו
אפילו אין לו מה יאכל אלא מן הצדקה
שואל ומוכר כסותו ולוקח שמן
ומדליק יג הרי שאין
לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש
שבת והדלקת נר חנוכה מקדים
שמן להדליק נר חנוכה על היין
לקידוש היום הואיל ושניהם מד־
מדברי סופרים מוטב להקדים
נר חנוכה שיש בו זכרון הנס
יד היה נר ביתו ונר
חנוכה או נר ביתו וקידוש היום
נר ביתו קודם משום שלום ביתו
שהרי השם נמחק לעשות שלום
שלום בין איש לאשתו גדול
השלום שכל התורה נתנה לעשות
שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי
נועם וכל נתיבותיה שלום

[illegible]

[illegible]

הלכות שבת שלשים פרקים

הלכות עירובין שמנה פרקים

הלכות שביתת עשור שלשה פרקים

הלכות שביתת יום טוב שמנה פרקים

הלכות חמץ ומצה שמנה פרקים

הלכות שופר סוכה ולולב שמנה פרקים

הלכות שקלים ארבעה פרקים

הלכות קדוש החדש תשעה עשר פרקים

הלכות תעניות חמשה פרקים

הלכות מגלה ארבעה פרקים

חזקני א׳

תורת חכם מקור חיים לסור ממוקשי מות

ספר נשים

והויו ספר נשים
הלכותיו חמש וזהו סדורן
הלכות אישות
הלכות גירושין
הלכות יבום וחליצה
הלכות נערה בתולה
הלכות סוטה

הלכות אשות

יש בכללן ארבע מצות שתי מצות עשה ושתי מצות לא תעשה וזהו פרטן
לישא אשה בכתובה וקדושין

שלא תבעל בלא כתובה וקדושין
שלא ימנע שאר כסות ועונה
לפרות ולרבות ממנה

הלכות גרושין

יש
בכללן שתי מצות אחת מצות
עשה ואחת מצות לא תעשה
וזהו פרטן
שיגרש המגרש בספר
שלא יחזיר גרושתו משנשאת

הלכות יבום וחליצה

יש בכללן שלש מצות שתי מצ'
מצות עשה ואחת מצות לא ת'
תעשה וזהו פרטן
ליבם
לחלוץ אם לא רצה ליבם
שלא תנשא יבמה לשוק עד ש'
שתסיר רשות היבם מעליה

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות שלש מצ'
מצות עשה ושתים מצות לא ת'
תעשה וזהו פרטן
לקנוס המפתה
שישא המונס אנוסתו
שלא יגרש המונס
שתשב אשת מוציא שם רע תחת
תחת בעלה לעולם
שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו

הלכות סוטה

יש
בכללן שלש מצות אחת מצות
עשה ושתים מצות לא תעשה
וזהו פרטן
לעשות לסוטה כתורת הקנאות
הסדורה בתורה
שלא יתן שמן על קרבנה
שלא יתן עליה לבונה
נמצאו כל המצות הנכללות בספר
זה שבע עשרה מצות מהן תשע
מצות עשה ושמנה מצות לא ת'
תעשה

הלכות אישות

יש
בכללן ארבע מצות שתי מצות
עשה ושתי מצות לא תעשה
לישא אשה בכתובה וקדושין
שלא תבעל בלא כתובה וקדושין
שלא ימנע שאר כסות ועונה
לפרות ולרבות ממנה
ובאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

קודם
מתן תורה היה אדם פוגע אשה
בשוק רצה הוא והיא לישאנה מכ'
מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין ע'
עצמו ותהיה לו לאשה כיון שנתנה
תורה נצטוו ישר' שאם ירצה הא'
האיש לישא אשה יקנה אותה ת'
תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו
לאשה שנ' כי יקח איש את אשה
ובעלה וליקוחין אלו מצות
עשה של תורה הן ובאחד
משלשה דברים האשה נקנית ל'
בכסף או בשטר או בביאה בשטר
ובביאה מן התורה ובכסף מדברי
סופרים וליקוחין אלו הנקראין ק'
קדושין או אירוסין בכל מקום
ואשה הנקנית בשלשה דברים אלו
היא הנקראת מקודשת או מאורס'
ומשנקנת האשה ונעשת מקודש'
אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית
בעלה הרי היא אשת איש והבא
עליה חוץ מבעלה הרי הוא חייב
מיתת בית דין ואם רצה לגרשה
צריכה גט קודם מתן תורה
היה אדם פוגע אשה בשוק אם ר'
רצה הוא והיא נותן לה שכרה ו'
ובועל אותה על אם הדרך והולך
לו והיא הנקראת קדשה
משנתנה תורה נאסרה הקדשה
שנ' לא תהיה קדשה מבנות ישרא'
לפיכך כל הבועל אשה לשם זנות
בלא קדושין לוקה מן התורה לפי
שבעל קדשה כל שאסר
ביאתו מן התורה וחייב על ביאתו
כרת והן האמורות בפרשת אחרי
מות הן הנקראות עריות וכל
אחת מהן נקראת ערוה כגון אם
ואחות ובת וכיוצא בהן
ויש נשים אחרות שהן אסורות
מפי הקבלה ואסורן מדברי סופר'
הן הנקראות שניות מפני שהן
שניות לעריות וכל אחת מהן ל'
נקראת שניה עשרים
נשים הן ואלו הן
אם אמו וזו אין לה הפסק אלא
אפילו אם אם אם אמו עד מע'
מעלה מעלה אסורה
אם אבי אמו בלבד
אם אביו וזו אין לה הפסק אלא
אם אם אביו עד למעלה אסורה
אם אבי אביו בלבד
אשת אבי אביו וזו אין לה הפסק
אלא אפילו אשת יעקב לראובן אס'
אסורה על אחד מהם
אשת אבי אמו בלבד
אשת אחי האב מן האם

ח ואשת אחי האם בין מן האב בין מן האם׳
ט בת בנו׳ וזו אינה בכלל הפסוק אפילו בת
בן בנו עד סוף העולם עד שתהיה ד׳
ואשת אחר ממנו שמה על יעקב אבי׳
י בת בתו מלבד
יא בת בת בנו מלבד
יב בת בן בנו מלבד
יג בת בת בתו מלבד
יד בת בן בתו מלבד
טו בת בן בן אשתו מלבד
טז בת בת בת אשתו מלבד
יז אם אם אבי אשתו מלבד
יח אם אם אם אשתו מלבד
יט אם אב אם אשתו מלבד
כ אם אב אבי אשתו מלבד
נמצאו השניות שאין להן הפסק
ארבע׳ אם האם עד למעלה׳ ואם האב
עד למעלה׳ ואשת אבי האב עד לע׳
למעלה׳ ואשת בן בנו עד למטה׳
כל שאסור ביאתו בתורה חייב
עליה כרת׳ הן הנקראין אסורי לא׳
לאוין׳ ועוד יש נקראין אסורי
קדושה׳ ותשעה הן׳ ואלו הן׳
אלמנה לכהן גדול׳ גרושה או ח׳
זונה או חללה בין לכהן גדול בין ל׳
לכהן הדיוט׳ וממזרת לבן ישראל׳
ובת ישר׳ לממזר׳ ובת ישר׳ לעמוני
ומואבי׳ ובת ישר׳ לפצוע דכא ל׳
וכרות שפכה׳ וגרושתו אחר ש׳
שנשאת לאחר׳ ויבמה שנשאת
לזר׳ ועדין רשות יבם עליה׳
החלוצה הרי היא אסורה לכהן׳
מדברי סופרים׳ והנתינים הרי
הן כממזרים אחד זכרים ואחד
נקבות ואיסורן מדברי סופרים׳
ובהלכות איסורי ביאה יתבאר
לך מה הן הנתינים׳ ויש
שאיסור ביאתן בעשה ואינו מחו׳
מחייבי לאוין׳ ושלשה הן׳ מצרי
ואדומי דור ראשון ודור שני אחד
זכרים ואחד נקבות׳ ובעולה ל׳
לכהן גדול׳ לפי שהוא אומר בהם
לא יבאו ולא יקח ואלו מכלל שנאמ׳
דור שלישי יבאו להם בקהל ייי׳ את׳
למד שדור ראשון ושני לא יבאו׳
ומכלל שנ׳ והוא אשה בבתוליה יקח
אתה למד שהוא אינה בתולה ל׳
לא יקח׳ ולאו הבא מכלל עשה
עשה הרי הוא כעשה׳

פרק שני

הלכ

מיום לידתה עד שתהיה בת שתים
עשרה שנה גמורות היא נקראת
קטנה ונקראת תינוקת ואפילו ל׳
הביאה כמה שערות בתוך הזמן
אינן אלא כשומא׳ ומיום הביאה
שתי שערות למטה במקומות ה׳
הידועות להביאת שער והיא בת
שתים עשרה שנה ויום אחד ול׳
ולמעלה נקראת נערה׳ והמביא׳
שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן
התחתון׳ ומאחר שתביא ה׳
סימן התחתון תקרא נערה עד
ששה חדשים גמורים׳ ומתחלת
יום תשלום הששה חדשים ולמע׳
תקרא בוגרת׳ ואין בין נערות לבגר׳
אלא ששה חדשים בלבד׳
הגיעה לשתים עשרה שנה ויום
אחד ולא הביאה שתי שערות׳
אעפ׳ שנראו בה סימני איילונית ל׳
עדין היא קטנה עד עשרים שנה׳
וכשתביא שתי שערות אפילו בשנת
עשרים תהיה נערה ששה חדשי׳
ואחר כך תקרא בוגרת׳ היתה
בת עשרים שנה פחות שלשים ל׳
יום ולא הביאה שתי שערות ונראו
בה סימני איילונית הרי היא איילונית
ואם לא נראו בה סימני איילונית עדין
קטנה היא עד שתביא שתי שער׳
או עד שתהיה בת חמש ושלשים
שנה ויום אחד׳ הגיעה לזמן
הזה ולא הביאה שתי שערות הרי
זו נקראת איילונית אעפ׳ שלא נרא׳
בה סימן מסימני איילונית׳ מפני
למד שהאיילונית אין לה ימי נער׳
אלא מקטנותה תצא לבגרות׳
ואלו הן סימני איילונית כל שאין לה
דדין׳ ומתקשה בשעת תשמיש
ואין לה שפולי מעים כנשים ל׳
וקולה עבה ואינה נכרת בין איש
לאשה׳ והנערה והבוגרת והאי׳
והאיילונית כל אחת משלשתן ל׳
נקראת גדולה׳ ויש כבת
סימנין ולמעלה והם הנקראים
סימן העליון׳ ואלו הן משתחזיר
ידיה לאחוריה ויעשה קמט בה׳
במקום הדד׳ ומשישחיר ראש ה׳
הדד׳ ומשיתן אדם ידו על עוקץ ה׳
הדד והוא שוקע ושוהה לחזור׳
ומשיפשל ראש חוטם הדד ויעש׳
בראשו כדד קטן׳ ורבותינו פירש
משיפשל החוטם עצמו׳ ומן מיש׳
משיטו הדדין׳ ומשיקשקשו
הדדין ומשתקיף העטרה והוא
מקום הבשר התפוח שלמעלה מן
הערוה לעומת הכסן ומשיתמסך
בשר זה ולא יהיה קשה׳ כל
אלו הסימנים שנמנו אם נראה
בבת סימן מהם אלו או כולן והיא בת
שתים עשרה שנה ויום אחד או
פחות אין משגיחין באחד מכל
אלו׳ ואם לא נראה התחתון
ונראה אחד מאלו הרי היא ספק
בין נערה לקטנה ודבר בה לה׳
להחמיר׳ ואם נראו כולן הרי היא
גדולה ודאית שאי אפשר שיבואו

טלן אלא אם כן באו סימן התחתון ונשר. הבת שילדה אחר שתים עשרה שנה אף על פי שלא הב' הביאה סימן לא תחתון ולא עליון הרי היא גדולה כנים הרי הן כסימן.

הבן משיולד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה נקרא קטן וה' ונקרא תינוק ואפילו הביא כמה שערות בתוך הזמן אינו סימן אלא שומא. הביא שתי שער' למטה במקומות הידועות לש' לשער והוא בן שלש עשרה שנה ויום אחד ומעלה נקרא גדול וה' ונקרא איש. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות אף על פי שנראו בו סימני סריס הרי זה קטן עד שיהיה בן עשרים שנה פחו' שלשים יום. הגיע הזמן ולא הגיע שתי שערות בזקן יום נראה בו אחד מסימני סריס הרי זה סריס ודינו דין הגדול לכל דבר. ואם לא נראה בו א' אחד מסימני סריס עדין קטן ה' עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להם או עד שי' שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות הרי זה סריס אף על פי שלא נראה בו אחד מכ' מסימני סריס. הגיע לשנת ע' עשרים פחות שלשים יום ולא הביא שתי שערות למטה והביא שתי שערות בזקן אף על פי שנולד בו אחד מסימני סריס אינו סריס אלא הרי הוא בקטנותו עד שיולדו בו כל סימני סריס או עד שיהיה בן ה' חמש ושלשים שנה ויום אחד.

ואלו הן סימני סריס כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק ואין מימי רגליו מעלין רתיחה וה' וכשהוא מטיל מים אינו עושה כפה. ושכבת זרעו דוחה ואין מי' מימי רגליו מחמיצין ורוחץ במימי הגשמים ואין בשרו מעלה הבל וקולו לקוי ואינו נכר בין איש ל' לאשה. סריס זה הוא הנקרא ה' סריס חמה בכל מקום.

אבל הבן שחתכו או מעכו או ה' נתקו גידו או ביציו כמו שהגוים עושין הוא הנקרא סריס אדם. וכשיהיה בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא למטה ונראו בו כל הסימנים שלמעלה הרי זה ספק בין קטן לגדול. ואם לא נבדק מלמטה כיון שנראו בו סימנ' גברות מלמעלה הרי זה בחזקת גדול. שתי שערות האמור' בבן ובבת ובכל מקום שערן כדי לכוף ראשן לעיקרן ומשיעמדו ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג עד שיגיעו לכוף ראשן לעיקרן דנין בהן להחמיר בכל מקום ואפי' ה' בבן ובבת נחשב להן כגדולים לה' להחמיר הואיל ועמדו כדי להנטל בפי הזוג ונחשב להן קטנים לה' להחמיר הואיל ולא הגיעו לכוף ראשן לעיקרן. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה ובית הערוה כולו מקום סימן בין למעלה בין למטה בין על אברי הזרע. וצריכות להיות בעקרן ה' גומות ואפילו שתיהן בגומא אחת הרי אלו סימן. מצאו שתי גומות זו בצד זו ואין בהן שער הרי אלו סימ' חזקה. אין גומות בלא שער ושערן היו שם ונשרו. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתים עשרה שנה והבן שהביא ה' בתוך שלש עשרה שנה שומא הן. כמו שביארנו אף על פי שאותן שער' במקומן עומדות אחר שלש עשר' לזכר ואחר שתים עשרה לנקבה אינו סימן. בד"א כשנבדקו ה' בתוך הזמן ונודע שהן שומא ה' אבל אם לא נבדקו אלא לאחר זמן ומצאו בם שתי שערות הרי הן בחזקת סימן ואין אומרין שומא קודם זמן יצאו כדי שיהיה שומ' שומא. כשבודקין את הבת בין בתוך הזמן שהיא בת שנ' ש' שתים עשרה בין קודם זמן זה בין לאחריו בודקין על פי נשים ה' כשרות ונאמנות ואפילו אשה א' ה' אחת בודקת ושומעין ממנה אם הביאה אם לא הביאה.

כל השנים האמורות בבן ובבת ובענ' ובערכין ובכל מקום אינן אלא שני הלבנה ולא שני החמה ולא שנים של סדר העבור שהן פשוטות וד' ומעוברות כמו שבית דין קובעין אותן כמו שביארנו בהלכות קדוש ה' החדש. ובאלו השנים מונין בכל דברי הדת. אין סומכין על ה' הנשים במנין השנים ולא על הקה' הקרובים אלא על פי שנים עדים כשרים ונאמנים להעיד.

היתה שאומר בני זה בן תשע שנים ויום אחד. בתי זאת בת שלש שנ' שנים ויום אחד נאמן לקרבן אבל לא למכות ועונשין. בני זה בן שלש עשרה שנה ויום אחד. בתי זאת בת שתים עשרה שנה ויום אחד נאמן לנדרים ולערכין ולחרמין וה' ולהקדשות אבל לא למכות ולעונש'.

מי שיש לו אברי זכרות ה' ואברי נקבות הוא הנקרא אנדרוגינוס והוא ספק בין זכר

ומ׳ ... פי׳ עדי חסירה כו׳ ... עדי מסירה כו׳
וכן כת׳ כמ׳ העיטור

בין נקבה ואין לו סימן שיודע בו ש׳
שהוא זכר ודאי או נקבה ודאית ל׳
לעולם. ומי שאין לו לא זכרות ולא
נקבות אלא אטום הוא הנקרא טו׳
טומטום. וגם הוא ספק ואם נקרע
הטומטום ונמצא זכר הרי הוא כל׳
כזכר ודאי. ואם נמצא נקבה הרי
היא נקבה ודאית. וטומטום ואנד׳
ואנדרוגינס שהיו בני שתים עשרה
ויום אחד הרי הן בחזקת גדולים
והן שנתבר בהן בכל מקום.
חרש וחרשת האמורים בכל מקום
הם האלמים שאינם שומעים ולא
ואינם מדברים. אבל המדבר ואינו
שומע או שומע ואינו מדבר הרי
הוא ככל אדם. ואיש ואשה
שהם שלמים בדעתם ואינן לא ש׳
חרשים ולא שוטים הם הנקראין
פקח ופקחת. משמעות השמו׳
וענינם שבארנו בשני פרקים על׳
אלו עשרים שמות. ואלו הן.
קדושין. ערוה. שניה. איסורי ל׳
לאוין. איסורי עשה. קטנה. נערה.
בוגרת. איילונית. גדולה. סימן ה׳
התחתון. סימן העליון. קטן. סרי׳
סריס חמה. סריס אדם. גדול.
אנדרוגינס. טומטום. חרשים.
פקחים. שים כל השמות האלו ל׳
לעולם תמיד ואל יזוזו מעיניך
כל ענייניהם כדי שלא נהיה צריכים
לבאר ענין כל שם מהן בכל מקום
שנזכר אותו.

פרק שלישי.

מעד

האשה מתקדשת. אם בכסף הוא
מקדש אין בכסף פחות משוה פרוט׳
או שוה פרוטה. אומ׳ לה הרי את
מקודשת לי או הרי את מאורסת
לי הרי את לי לאשה בזה ונותנו לה
בפני עדים. והאיש הוא שאומר
דברים שמשמע שקונה אותה לו
לאשה והוא שיתן לה את הכסף.
נתנה היא ואמרה הריני
מקודשת לך הריני מאורסת לך
או בכל לשון של הקנאה אינה ל׳
מקודשת. וכן אם נתנה היא ואמ׳
הוא אינה מקודשת. נתן הוא ואמ׳
היא הרי זו מקודשת מספק.
ואם קדש בשטר כותב על הנייר
או על החרס או על העלה ועל כל
דבר שימצא הרי את מקודשת לי
או מאורסת לי וכל כיוצא בדברי׳
אלו ונותנו לה בפני עדים. וצריך
שיכתוב אותו לשם האשה המת׳
המתקדשת בו ואינה כותבו אלא
מדעתה כתבו שלא לשמה ושלא
מדעתה אע״פ שנתנו לה מדעתה
בפני עדים אינה מקודשת.
ואם קדש בביאה אומר לה הרי
את מקודשת לי בביאה זו או מ׳
מאורסת וכיוצא באלו ומתיחד
עמה בפני עדים ובועלה. המקד׳
בביאה מסתמא דעתו לגמור ל׳
ביאה וכשיגמור ביאתו תהיה
מקודשת. כיון שבא עליה כדרכ׳
בין שלא כדרכה הרי זו מקוד׳.
הדברים שאומר האדם
כשהוא מקדש את האשה ל׳
צריך שיהיו ענינם שהוא קונה
את האשה ולא שיהיו ענינם ל׳
שהקנה עצמו לה. כיצד הרי שאמ׳
לה או שכתב לה בשטר שנתן לה
הריני בועליך הריני ארוסיך הריני
אישך וכל כיוצא בהן אין כאן ל׳
קדושין כלל. אמר לה או כתב
לה הרי את אשתי הרי את ארוסתי
הרי את קנויה לי הרי את לקוחתי
הרי את חרופתי וכל כיוצא בזה ל׳
הרי זו מקודשת. אומר לה
או כתב לה הרי את מיועדת לי הרי
את מיוחדת לי הרי את עזרתי הרי
את נגדי הרי את צלעתי הרי את ל׳
סגורתי הרי את תחתי הרי את א׳
אסורתי הרי את תפוסתי הרי זו
מקודשת בספק והוא שידבר
עמה על עסקי קדושיה. אבל אם
לא דבר עמה תחלה על עסקי קדוש׳
אין חוששין למלות אלו.
ויש לו לאיש לקדש את האשה בכל
לשון שמדבר ויהיה משמעות ל׳
הדברים באותו לשון שקנאה כמו
שבארנו. היה מדבר עם ל׳
האשה על עסקי קדושין ורצה
ועמד וקדש ולא פירש ולא אמר
לה כלום אלא נתן בידה או בעל׳
ועסוקין הן באותו ענין דיו ואין
צריך לפרש. וכן עדי הקדושי׳
והגרושין אין צריך לומר להם
אתם עדים אלא כיון שקדש או
גרש בפניהם הרי זו מקודשת
או מגורשת. האומ׳ לאשה
התקדשי לחציי הרי זו מקודשת
היא לאחד זה דומה לאומר לה תהיי
אשתי את ואחרת. שנמצא שאין
לך אלא חצי איש. ואם אמ׳ לה חצי׳
מקודשת לי אינה מקודשת שאין
אשה ראויה לשנים. וכן האומר
הרי את מקודשת לי ולזה אינה ל׳
מקודשת. אמ׳ לה חציך ל׳
מקודשת לי בפרוטה וחציך בפר׳
בפרוטה או שאמ׳ לה חציך מקודש׳
לי בחצי פרוטה וחציך האחר בח׳
בחצי פרוטה הרי זו מקודשת.
אמר לה חציך מקודשת לי בפרוט׳
היום וחציך בפרוטה למחר. שני
חצייך בפרוטה. שתי בנותיך לשני

וכן כ׳ה׳ת׳ רב פפא ורבי׳ ... מקודשת ... [illegible]

נני בערוטה ומקודשת לי ופרתך
מכורה לי בפרוטה יאו בתך וקר׳
וקרקעך לי בפרוטה בס׳ יאלו מקודש׳
בספק ״ האב מקדש את בתו
שלא לדעתה כ׳ זמן שהיא קטנה
וכשהיא נערה רשותה בידו שנ׳
את בתי נתתי לאיש הזה ׳וקדושיה
לאביה ׳וכן הוא זכאי במציאתה
ובמעשה ידיה ובכתובתה אם
נתגרשה או נתאלמנה מן האירוס׳
הוא זכאי בכ׳ עד שתבגר ׳לפיכך
מקבל האב קדושי בתו מיום שנ׳
שתולד עד שתבגר ״ ואפילו הית׳
חרשת או שוטה וקדשה האב
הרי היא אשת איש גמורה ׳ואם
היתה בת שלש שנים ויום אחד
ונתקדשת בביאה מדעת אביה
פחות מכאן אם קדשה אביה בביאה
אינה מקודשת ״ נערה הבת
אין לו לאביה רשות בה והרי היא
כשאר כ׳ הנשים שאינה נתקדש׳
אלא לדעתה ׳וכן אם השיאו את ה׳
הבת ונתאלמנה או נתגרשה בחיי
אביה הרי היא ברשות עצמה ואף
על פי שעדין היא קטנה כיון שנ׳
שנשיאת שוב אין לאביה רשות
בה לעולם ״ נתקדשה קודם
שתבגר שלא לדעת אביה אינה
מקודשת ואפילו נתרצה האב אחר
שנתקדשה ואפילו נתאלמנה או
נתגרשה מאותן הקדושין אינה
אסורה על הכהן וכן היא בין אביה
יכולין לעכב בין שנתקדשה בפניו
בין שלא בפניו אינה מקודשת ״
היתה הבת ספק בוגרת בין
שקדשה אביה שלא לדעתה בין
שקדשה עצמה שלא לדעת אביה
הרי זו מקודשת בספק לפיכך ער׳
צריכה גט מספק ״ יש

לאיש לעשות שליח לקדש לו אשה
שלוחו כמו כשאר הנשים ׳וכן אשה
גדולה עושה שליח לקבל קדושיה
בין מאיש שלא בין משאר האנ׳
האנשים ״ וכן האב עושה שליח
לקבל קדושי בתו כשהיא ברשותו
ואומ׳ אדם לבתו צאי וקבלי קדושי׳ ״
כ׳ העושה שליח לקבל ק׳
קדושין צריך לעשותו בפני שנים
עדים ׳אבל האיש שעושה שליח
לקדש לו אשה אינו צריך לעשות
בפני עדים ׳שאין מקום לעדים ב׳
ושליחות האיש אלא להודיע אמתת
הדברים לפיכך אם הודו השליח וה׳
והמשלח אין צריכין עדים מה ל׳
שליח הגט או שליח שהרשהו ל׳
להפריש לו תרומה וכיוצא בהן בכל
מקום שלוחו של אדם כמותו ואין
צריך עדים ״ השליח נעשה
עד ׳לפיכך אם עשה שני שלוחים
לקדש לו אשה והלכו וקדשו אותה
הן הן שלוחיו הן הן עדיו ואינן
צריכין לקדשה בפני שנים אחרים׳
הכל כשרין לשליחות חוץ ל׳
מחרש שוטה וקטן לפי שאינן ל׳
בני דעת ׳והגוים לפי שאינן בני ל׳
ברית ׳ונ׳ כן תרימו גם אתם לרבות
השליח ׳מה אתם בני ברית אף שלו׳
שלוחכם בני ברית ׳להוציא הגוי׳ ״
אבל העבד אע״פ שהוא נעשה שליח
לדבר שבחוצה הרי הוא פסול כשליח׳
הקדושין והגטין לפי שאינו בתורת
גטין וקדושין ״ שליח האיש
שקדש ואמ׳ לה הרי את מקודשת
לפלוני בכסף זה או בשטר זה ״
ואם שליח אשה הוא שמקבל הק׳
הקדושין ואמ׳ הרי פלונית ששלחתך
מקודשת לי והוא אומ׳ קדשתיה
לך או ארסתיה לך או נסתיה לך

לאשה וכל כיוצא בזה ״ וכן המקדש
על ידי האב אומר לו הרי בתך פלונית
מקודשת לי והוא אומ׳ קדשתיה לך
ואם אמ׳ השליח או האב הין דיו ׳
ואפילו שתק אם היו עסוקין בענין
ונתן לאב או לשליח ולא פרש ולא ל׳
אמר דבר דיו ׳ואם קדש בשטר ל׳
אינו כותבו אלא מדעת האב או מ׳
מדעת השליח ׳וכן כל הדברים ל׳
כולן של קדושין דין האיש עם ה׳
האשה כדין שליח עם שליח או עם
האב ״ מצוה שיקדש אדם
בעצמו יותר מבשלוחו ׳וכן מצוה
על האשה שתקדש עצמה בידה
יותר מעל ידי שליח ׳ואע״פ שיש ל׳
רשות לקדש בתו כשהיא קטנה ל׳
וכשהיא נערה לכ׳ מי שירצה אין
ראוי לעשות כן ״ מצות חכמים
שלא יקדש את בתו כשהיא קטנ׳
עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה
וכן האיש אין ראוי לו שיקדש קט׳
קטנה ׳ולא יקדש אשה עד שיראנה
ותהיה כשרה בעיניו שמא לא תמצא
חן בעיניו ונמצאת מגרשת או ש׳
שוכב עמה והוא שונאה ״
המקדש בביאה הרי אלו קדושי ל׳
תורה ׳וכן בשטר ואתקדשת בו אינ׳
התורה מה שנאמר ומגרש שנאמ׳
וכתב לה ספר כריתות כך גומר
ומכנים ׳אבל הכסף מדברי סופרים ל׳
שנ׳ כי יקח איש אשה ואמרו חכמי׳
לקוחין יהיו בכסף שנ׳ כסף השדה
קח ממני ׳אע״פ שעיקר הדברים
כך הוא נהגו כ׳ ישר׳ לקדש בכסף או
בשוה כסף ״ וכן אם רצה לא
לקדש בשטר מקדש אבל אין מ׳
מקדשין בביאה לכתחלה ׳ואם ק׳
קדש מכין אותה מכת מרדות כדי
שלא יהו ישר׳ פרוצין בדבר זה ואף

על פי שהקדושין קדושין גמורין.
וכן המקדש בלא שידוך או
המקדש בשוק אע"פ שהקדושין
קדושין גמורין מכין אותו מכת
מרדות כדי שלא יבאו לידי הרגל
זנות וידמה לקדשה שהיו קודם
מתן תורה. כל המקדש
אשה בין על ידי עצמו בין על ידי
שליח צריך לברך קודם הקדושין
הוא או שלוחו ואחר כך מקדש
כדרך שמברכין קודם כל המצות.
ואם קדש ולא ברך לא יברך אחר
הקדושין שברכה זו לבטלה היא
שעשה כבר מעשה. כיצד
מברך. ברוך אתה יי' אלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו ל'
וצונו והבדילנו מן העריות ואסר
לנו את הארוסות והתיר לנו את
הנשואות על ידי חופה וקדושין ב'
ברוך אתה יי' מקדש ישראל.
וזו היא ברכת אירוסין.
ונהגו העם להסדיר ברכה זו על
כוס של יין או של שכר ואם יש ל'
שם יין מברך על היין תחלה ואו'
ואחר כך מברך ברכת אירוסין ל'
ואחר כך מקדש. ואם אין לו לא יין
ולא שכר מברך אותה בפני עצמה.

פרק רביעי

אין
האשה מתקדשת אלא לרצונה. ל'
והמקדש אשה בעל כרחה אינה
מקודשת. אבל האיש שאנסוהו ו'
עד שקדש בעל כרחו הרי זו מ'
מקודשת. ויש לאיש לקדש
נשים רבות כאחת והוא שיהיה
בכסף שוה פרוטה לכל אחת ואחת
ויש לאחת מהן לקבל הקדושין
או לאחר על ידי כלן מדעתן.

המקדש את האשה ונתן קדוש'
מדעתה ביד חברתה ואמר לח'
לחברתה כשנתן הקדושין בידה
ואת מי או וכן את וכיוצא בזה
שתיהן מקודשות. אבל אם נתן ל'
בידה ואמר לה ואת הרי זו שקבלה
הקדושין מקודשת ומספק שמא
לא נתכון אלא לראותה זה בלבד ל'
וכאלו אמר לה ואת ראה ואמרי בדבר
זה ולפיכך קבלה היא הקדושין ל'
שהרי היא צריך שאלו זה בלבד
ומפני זה היא ספק מקודשת. ל'
התקדשי לי בדינר זה נטלתו
וזרקתו לים או לאש או לכל דבר ל'
האובד אינה מקודשת. אמרה לו
תנהו לאבא תנהו לאביך או לאיש
פלני ונתן אינה מקודשת. ואם
אמרה תנהו לו שיקבלו לי ונתן
אינה מקודשת. אמרה הניחהו
על הסלע אינה מקודשת. היתה
סלע של שניהם הרי זו מקודשת
בספק. אמר לה התקדשי
לי בכבר זה אמרה לו תנהו לעני
ואפלו עני הסמוך עליה אינה
מקודשת. תנהו לכלב אינה מקוד'
מקודשת. ואם היה הכלב שלה
מקודשת. ואם היה רץ אחריה
לנשכה ואמרה לו תנהו לכלב הרי
זו ספק מקודשת. היה
מוכר פירות או כלים וכיוצא בהן
באתה אשה ועמדה ואמרה לו תן
לי מעט מאלו ואמר לה אם אתן
לך תהיי מקודשת לי. אם אמרה
לו תן ונתן לה הרי זו מקודשת.
אבל אם אמרה לו תן לי מהן אות'
השלך לי את הדברים שענינם לא
תשחק עמי בדברים אלו תן מהם
ונתן אינה מקודשת. וכן
אם שותה ביין ואמרה לו תן לי ל'

כוס אחד ואמר לה אם אתן לך תהי'
מקודשת לי כן ואמרה לו השקני
השקות או תן השקה או השלך
אינה מקודשת שאין הדברים
מראים אלא השקני בלבד ולא ל'
תשחק עמי בדברים אחרים.
המקדש בעד אחד אין חו'
חוששין לקדושין ואע"פ ששני'
מודים וקל וחומר למקדש בלא ל'
עדים. המקדש בפסולי ל'
עדות של תורה אם רצה לכנוס
חוזר ומקדש בכשרים. ואם לא ל'
רצה לכנוס צריכה היא גט מס'
מספק ואפלו כפרה האשה והמ'
והכחישה העדים ואמרה לא ק'
קדשתני כופין אותה ליקח גט. ל'
וכן כל דין קדושי ספק אם
רצה חוזר ומקדש בודאי. ואם
לא רצה צריכה ממנו גט מספק.
קטן שקדש אין קדושיו ק'
קדושין. אבל גדול שקדש הקטנה
היתומה או הקטנה שיצאה מר'
מרשות האב או היתה פחותה מ'
מבת שש אע"פ שהיא נבונת לחש
ביותר ומכרת ומבחנת אין כאן ל'
שם קדושין ואינה צריכה קדוש'
לאחר. ואם היתה מבת עשר ומע'
אע"פ שהיא סכלה ביותר הואיל
ונתקדשה לדעתה הרי זו מקודש'
למיאון. היתה מבת שש
עד סוף עשר בודקין אות אם ל'
דעתה אם מבחנת ומכרת עסקי
קדושין ומשאיון צריכה למאון ל'
ואם לאו אינה צריכה למאון שה'
שאינה מקודשת. כיצד
מתקדשת למיאון שאם נתקדשה
ולא רצתה לישב עם בעלה צריכה
למאן בפני שנים ואומר ואיני רוצ'
בו ומוציאה בלא גט כמו שיתבאר

בהלכות גירושין ׳ והוא הנקראת
מאומנת ׳ ולפיכך יוצאה בלא גט מפני
שאין קידושיה קדושין גמורין ל׳
מן התורה אלא מדברי סופרים ב׳
נערה קטנה והן תלוין שאם יש׳
ישבה עם בעלה עד שגדלה גמורין
קדושיה ונעשית אשת איש גמו׳
גמורה ואינו צריך לחזור ולקדש׳
משגדלה ואם לא רצתה לישב עמ׳
אינה צריכה למיאון ותצא בלא גט ״
חרש שנשא פקחת ׳ וכן
חרשת שנשאת לפקח אין קדושי׳
גמורין מן התורה אלא מדברי ס׳
סופרים ׳ לפיכך אם בא פקח וקדש
אשת חרש הפקחת הרי זו מקודש׳
לשני קדושין גמורין ונותן גט ל׳
והיא מותרת לבעלה החרש ״
אבל השוטה שקדש פקחת
או פקח שקדש שוטה אין כאן
קדושין כלל לא מדברי תורה ולא ל׳
מדברי סופרים ״ סריס שקדש
בין סריס חמה בין סריס אדם וכן
אילונית שנתקדשה הרי אלו ק׳
קדושין גמורין ״ טומטום
ואנדרוגינוס שקדשו אשה או ל׳
שקדשן איש הרי אלו קדושי ס׳
ספק וצריכין גט מספק ״
המקדש אחת מן העריות לא ל׳
עשה כלום שאין קדושין תופסין
בערוה ׳ חוץ מן הנדה שהמקדש
את הנדה הרי זו מקודשת קדושי׳
גמורין ואין ראוי לעשות כן ״
אשת איש שפשטה ידה וקבלה
קדושין מאחר בפני בעלה ׳ אבל
הרי זו מקודשת לשני שהאשה
שאומרת גרשתני בפניו נאמנת ד׳
חזקה אין אשה מעיזה פניה ל׳
בפני בעלה ׳ אבל אם קדשה אחר
שלא בפני בעלה אין קדושין ת׳

תופסין בה עד שתביא ראיה שנתג׳
שנתגרשה קודם שתקבל הקדושין
כל שלא בפניו מעיזה ״
המקדש אחת מהשניות או מאיס׳
מאיסורי לאוין או מאיסורי עשה
וכן היבם שקדש צרת ערוה הרי
זו מקודשת קדושין גמורין חוץ
מן היבמה שנתקדשה לזר שהיא
מקודשת מספק ׳ נסתפק לחכמי׳
אם קדושין תופסין ביבמה כשאר
חייבי לאוין או אין תופסין בה ל׳
לפיכך ׳ ואעפ״י שאסור לו לכנס ל׳
אחת מכל אלו הרי זה מגרש בגט ״
המקדש גויה או שפחה
אין קדושין אלא הרי היא לאחר
הקדושין כמו שהיתה קודם ה׳
הקדושין ׳ וכן גוי ועבד שקדשו
בת ישראל אין קדושין ״ ישראל
משומד שקדש אעפ״י שעובד ע״ז ל׳
מישראל קדושיו קדושין גמורין ל׳
וצריכה ממנו גט ״ המקדש
אשה שחציה שפחה וחציה בת
חורין אינה מקודשת קדושין ג׳
גמורין עד שתשתחרר ׳ משנשתח׳
משנשתחררה גמרו קדושיה כ׳
כקדושי קטנה שגדלה ואינו צריך
לקדשה קדושין אחרים ׳ בא אחר
וקדשה אחר שנשתחררה הרי זו
ספק מקודשת לשניהם ״
איזהו שפחה חרופה האמורה ל׳
בתורה שחציה שפחה וחציה בת
חורין שקדשה עבד עברי ׳ ומי ל׳
שחציו עבד וחציו בן חורין שק׳
שקדש בת חורין הרי אלו ספק ק׳
קדושין ״ שכור שקדש קד׳
קדושיו קדושין ׳ ואעפ״י שנשתכר
הרבה ׳ ואם הגיע לשכרותו של לוט
אין קדושיו קדושין ומתישבין ל׳
בדבר זה ״ המקדש בפחות

מפרוטה הרי זו מקודשת בספק
וצריכה גט מספק שמא דבר זה
שוה פרוטה במקום אחר ׳ היה לנ׳
לודאי שכל המקדש בשוה פרוטה
באותה מדינה הרי אלו קדושי ל׳
ודאי ׳ ואם לאו הרי אלו קדושי ל׳
ספק ״ יראה לי שאם קדש ב׳
בתבשיל או בירק שאינו מתקיים
וכיוצא בהן אם לא היה שוה פר׳
פרוטה באותה מדינה הרי אלו ק׳
אינה מקודשת כלל שהרי דבר
זה אינו מגיע למקום אחר עד שיפסד
ויאבד ולא יהיה שוה כלום ׳ ודבר
של טעם הוא זה וראוי לסמוך ל׳
עליו ״ המקדש אשה בפחות
משוה פרוטה או שקדש שתי ל׳
נשים בפרוטה אעפ״י ששלח סבלונ׳
לאחר מכן אינה מקודשת ״ וכן
קטן שקדש אעפ״י ששלח סבלונות
אחר שהגדיל אינה מקודשת ש׳
שמחמת הקדושין הראשונים ש׳
שלחם שהן פסולין ״ המקדש
את האשה בכסף או בשטר אינו
צריך שיתן הקדושין לתוך ידה
בין לתוך חיקה או לתוך חצרה או
בשדה שלה הרי זו מקודשת ״
היתה עומדת ברשות הבעל
צריך שיתן לתוך ידה או לתוך ל׳
חיקה ״ היתה עומדת ברשות
שהיא של שניהם וזרק לה קדושיה
מדעתה ולא הגיעו לחיקה אליה
הרי זו מקודשת קדושי ספק ׳ אף
ואפילו אמרה הנח קדושי על
מקום זה ואותו המקום של שני׳
שניהם הרי אלו קדושי ספק ״
היו עומדים ברשות הרבים
או ברשות שאינה של שניהם ל׳
וזרק לה קדושיה קרובה לה מקו׳
מקודשת ׳ קרובה לו אינה מקודשת׳

מחיצה על מחיצה או שהיה ספק
קירוב או ספק קירוב לה ונודע קודם
שיגיע עת לידה הרי זו מקודשת
בספק ׃ כיצד הוא קרוב לה
וקרוב לו כל שהוא יכול לשאר את'
אותו והיא אינה יכולה זהו קרוב
לו· היא יכולה לשאר אותו והוא
אינו יכול זהו קרוב לה· שניהן
יכולין לשאר או שניהן אינן יכולי'
לשאר זהו מחיצה על מחיצה ׃

פרק חמישי

המקדש
בדבר שהוא אסור בהנאה כגון
חמץ בפסח או בשר בחלב וכיוצ'
בהן משאר איסורי הנאה אינה
מקודשת· ואפילו היה איסור
הנאה מדבריהם כגון חמץ בש'
בשעה ששית ביום ארבעה עש'
אינה מקודשת ׃ עבר ומכר
דבר האיסור בהנאה וקדש בדמיו
הרי זו מקודשת חוץ מדמי ע"ז
שאם קדש בדמיה אינה מקודש'
מפני שדמי ע"ז אסורין בהנאה
כמוה ׃ המקדש בערש
עלי ע"ז אינה מקודשת שהכל
מע"ז אסורה בהנאה שנ' לא
ידבק בידך מאומה· אבל המקדש
בפירש שור הנסקל מקודשת אף
על פי ששור הנסקל אסור בהנא'
פרשו מותר שאינו דבר חשוב
לגבי השור ׃ המקדש בפירו'
שביעית או בעפר פרה אדומה
או סיים שעולין לעשות מינה
הרי זו מקודשת ׃ המקדש
בהקדש של בדק הבית בשוגג
הרי זו מקודשת והוא ישלם קרן
וחומש להקדש ויביא אשם
כדין כל מועל בשוגג· ואם קדש
בו אשה במזיד אינה מקודשת ׃
קדשה במעשר שני בין
בשוגג בין במזיד אינה מקודשת
לפי שאינו לו לעשות שאר חפציו
עד שיחלל בו שנ' מעשר לאו ממון ׃
כהן שקדש בחלקו בין
בקדשי קדשים בין בקדשים
קלים אינה מקודשת לפי שלא
הותרו אלא לאכילה בלבד ׃
אבל כהן שקדש בתרומה גדולה
או בתרומת מעשר או בבכורים
וכן לוי שקדש במעשר ראשון
וישר' שקדש במעשר שני הרי
זו מקודשת ׃ מתנות שלא
הורמו הרי הן כמי שהורמו
לפיכך ישר' שנפלו לו טבלים מבי'
אבי אמו כהן והפריש מהן תרומו'
ומעשרות הרי הן כתרומות ומע'
ומעשרות שנפלו לו מבית אבי אמו
כהן ואם קדש בהן את האשה
הרי זו מקודשת אע"פ שאינן ראו'
ראוין לו לאכילה יש לו להחכין למי
שהן ראוין לו· אבל ישר' שקדש
בתרומה שהפריש מגרנו אינה
מקודשת שהרי אין לו להכיר
ואין לו בה אלא טובת הנאה לפי
שנותנה לכל כהן שירצה וטובת
הנאה אינה ממון ׃ המקדש
אשה בגזל או בגנבה או בחמס
אם נתייאשו הבעלים ונודע שקנה
אותו דבר ביאוש הרי זו מקודש'
ואם לאו אינה מקודשת ׃
הנכנס לבית חברו ולקח כלי או
אוכל וכיוצא בהן וקדש בהן את
האשה ובא בעל הבית אף על פי
שאמר לו למה לא נתת לה דבר שהו'
טוב ממה שנתת לה אינה מקודש'
שלא אמר לו דבר זה אלא כדי
להתבייש עמו והואיל וקדש במ'
ממון חברו שלא מדעת חברו הרי
זה גזל ואינה מקודשת· ואם קדש
בדבר שאין בעל הבית מקפיד
עליו כגון תמרה או אגוז הרי זו
מקודשת מספק ׃ היתה
סחורה בינו ובין חברו וחלקה שלא
מדעת חברו וקדש בחלקו הואיל
ועריכין שומת בית דין אינה מקודש'
שאין זה נוטל לעצמו זה שירצה
ומניח זה שירצה ׃ גזל את
האשה או גנב ממנה או חמס
וחזר וקדשה בגזל וגנבה וחמס
שלה ואמר לה הרי את מקודשת
לי בו אם קדם ביניהן שדוכין ונטל'
ושתקה הרי זו מקודשת· ואם
לא שדך אותה מעולם אף על פי
ששתקה כשנתן לה אינה מקודש'
ואם אמרה הין הרי זו מקודשת ׃
וכן אם נתן לה פקדון ואחר
לה כנסי פקדון זה וחזר ואמר הרי
את מקודשת לי בו אם אמר לה ק'
קודם שתטלנו ונטלתו ושתקה
הרי זו מקודשת· ואם אחר שנט'
שנטלתו בתורת פקדון אמר לה
הרי את מקודשת לי בו ושתקה
אין זה כלום שמא שתיקה שלאחר
מתן מעות אינה מועלת· אבל אם
אמרה הין לאחר שנטלה הרי זו
מקודשת ׃ החזיר לה חוב
שהיה לו אצלה ואמר לה הרי את
מקודשת לי בו קודם שתטול
ונטלתו ושתקה אם היו ביניהן
שדוכין הרי זו מקודשת ואם לא
שדך אותה אינה מקודשת עד
שתאמר לו הין· ואם אמר לה אחר
שנטלה החוב שלה הרי את מקו'
מקודשת לי בו אפילו אמרה הין
אינה מקודשת שהרי לא הגיע
ממונו לידה כלום אלא שלה נטלה

וכבר נפרע חובו ושעה שנטלה ל׳
ודאי יבואו לחזור ולתובעו בחוב
פעם אחרת ·· המקדש במלוה
ואפילו היתה בשטר אינה מקודש׳
כיצד כגון שהיה לו אצלה חוב ל׳
דינר ואמר לה הרי את מקודשת לי
בדינר שיש לי בידך אינה מקודש׳
מפני שהמלוה להוצאה נתנה ל׳
ואין כאן דבר קיים להנות בו מ׳
מעתה שכבר הוציאה ואותו דינר
ועבירה הנאתו ·· היה לו אצלה
מלוה על משכון וקדשה באותה
מלוה והחזיר לה המשכון הרי זו
מקודשת שהרי היא נהנת במ׳
במשכון ומעתה והרי הגיע הנא׳
לידה ·· המקדש בהנאת
מלוה הרי זו מקודשת · כיצד כגון
שהלוה אותה מאתים זוז ואמר
לו הרי את מקודשת לי בהנאת
זמן שאאריך לך במלוה זו שתהיה
במלוה בידך כך וכך יום ואיני תו׳
תובעה ממך עד יום פלוני הרי זו
מקודשת שהרי יש לה הנאה ממ׳
ומעתה להשתמש במלוה זו עד סוף
זמן שקבע ·· ואסור לעשות כן מ׳
מפני שהוא כרבית · ופירשו רבות׳
בהנאת מלוה דברים שאין ראוי ל׳
לשומען ·· אמ׳ לה הרי את מקוד׳
מקודשת לי בפרוטה זו ובחוב
שיש לי אצלך הרי זו מקודשת
וכן אם אמ׳ לה במלוה שיש לי אצל׳
ובפרוטה זו הרי זו מקודשת ··
היה לו חוב ביד אחרים ואמר לה
הרי את מקודשת לי בחוב שיש לי
ביד זה במעמד שלשתן הרי זו ל׳
מקודשת ·· אמ׳ לה הרי את מקודש׳
לי בשכר שאדבר עליך לשלטון ס׳
ודבר עליה לשלטון והניחה הש׳
השלטון ואין תובעה אינה מקודש׳

אלא אם כן נתן לה שוה פרוטה ל׳
משלו · שההנאה שבאה לה מ׳ כ׳
מדבריו הרי היא כמלוה והמקד׳
במלוה אינה מקודשת ·· הרי
את מקודשת לי במלאכה זו שא׳
שאעשה עמך ועשה עמה אינה
מקודשת אלא אם כן נתן לה פרוט׳
משלו לפי שהשכירות קונה בה
הפועל מתחלה ועד סוף כל זמן ש׳
שיעשה קצת מן המלאכה יזכה
בקצת השכר ונמצא השכר כולו
מלוה אצלה והמקדש במלוה ל׳
אינה מקודשת ·· האשה שא׳
שאמרה תן דינר לפלוני ואתקד׳
ואתקדש אני לך ואמ׳ לה הרי את
מקודשת לי בהנאות מתנה זו ש׳
שנתתי על פיך הרי זו מקודשת·
אעפ״י שלא הגיע לה כלום הרי נק׳
נקנית כשפחה שנעשר ונחסר פ׳
פלוני בגללה ·· וכן אם אמרה
לו תן דינר לפלוני ואתנה ואתק׳
ואתקדש אני לו ונתן לו ואמר לה
הרי את מקודשת לאותו פלוני
בהנאות זו הבאה בגללך הרי זו מ׳
מקודשת אעפ״י שלא נתן לה המ׳
המקדש כלום ·· אמרה היא לך
דינר זה במתנה ואתקדש אני לך
ולקחו ואמר לה הרי את מקודש׳
לי בהנאה זו שקבלתי ממך במתנ׳
אם אדם חשוב הוא הרי זו מקו׳
מקודשת שהנאה יש לה בהיותו
מקבל ממנה ובהנאה זו מקנה
עצמה לו ·· האומר לאשה
התקדשי לי בדינר והרי המשכון
בידך עד שאתן לך הדינר אינה
מקודשת · לא הדינר הגיע לידה
ולא המשכון נתן לה להיותו שלה ··
היה בידו משכון על חוב
שיש לו על אחרים וקדש בו האש׳

אעפ״י שאינו שלו הרי זו מקודשת
מפני שבעל חוב יש לו מקנת קנין
בגופו של משכון ·· האומ׳ לאשה
הרי את מקודשת לי בדינר זה על
מנת שתחזיר אותו לי אינה מקודש׳
בין החזירה בין לא החזירה שאם
לא החזירתו לא נתקיים התנאי
ואם החזירתו הרי לא נהנת ולא ל׳
הגיע לידה כלום ·· נתן לה
אגודה של הדס ומוצא בזו ואומר
לה הרי את מקודשת לי בזו וקבלה
ממנה אמרה והלא אין בה שוה
פרוטה ואמר לה התקדשי בא׳
בארבעה זוזים הנחבאים באגדה
אם אמרה הן הרי זו מקודשת·
ואם שתקה אינה מקודשת בה׳
במעות האגוד ששתיקה שלאחר
מתן מעות אינה מועלת ותהיה
מקודשת בספק מפני האגודה
שאינו שוה פרוטה במקום אחר ··
האומר לאשה התקדשי לי ב׳
בתמרה זו התקדשי לי בזו · התקדש׳
לי בזו · אם יש באחת מהן שוה פר׳
פרוטה מקודשת ואם לאו אינה
מקודשת אלא מספק שמא שוה
תמרה אחת פרוטה במקום אחר ··
אמ׳ לה התקדשי לי בזו ובזו ב׳
ובזו אם יש בכולן שוה פרוטה ל׳
מקודשת ואם לאו אינה מקודשת
אלא מספק ·· היתה אוכלת ראשונה
אם יש באחרונה שוה פרוטה מקו׳
מקודשת ואם לאו אינה מקודשת
אלא מספק שמא תמרים של׳
שאכלה הרי הן כמלוה · והמקדש
במלוה אינה מקודשת שמצא ש׳
שאין הקדושין אלא בתמרה הא׳
האחרונה ·· אמר לה התקדשי
לי באלו אם יש בכולן שוה פרוטה
מקודשת אעפ״י שהיא אוכלת

ראשונה ראשונה הוא זוכה ״
האומר לאשה הרי את מקודשת
לי בכוס זה אם היה מלא מים הרי
זו מקודשת בו ובמה שבתוכו ״
ואם היה מלא יין הרי זו מקודשת
בו ולא במה שבתוכו ואם היה
מלא שמן הרי זו מקודשת במה
שבתוכו ולא בו ולפיכך אם לא היה
בשמן שוה פרוטה הרי זו מקודש׳
ואם היה בשמן שוה פרוטה הרי
זו מקודשת ודיני ממון משגיחין
על הכוס ״

פרק ששי

המקדש
על תנאי אם נתקיים התנאי מקוד׳
מקודשת ואם לאו אינה מקודשת
בין שהיה התנאי מן האיש בין מן
האשה ״ וכל תנאי שבעולם בין
בקדושין בין בגרושין בין ממכר
ומקח בין בשאר דיני ממון צריך
להיות בתנאי ארבעה דברים ״
ואלו הן ״ שיהיה התנאי כפול ״
ושיהיה הין שלו קודם ללאו ושי׳
ושיהיה התנאי קודם למעשה ״
ושיהיה התנאי דבר שאפשר
לקיימו ואם חסר מן התנאי אחד
מהן הרי התנאי בטל כאלו אין שם
תנאי כלל ואלו תהיה זו מקודשת
או מגורשת ונתקיים המקח או
המתנה מיד כאלו לא התנה כלל ״
האומר וחסר מן התנאי אחד מן
הארבעה דברים ״ כיצד האומ׳
לאשה אם את נותנת לי מאתים ד׳
הרי את מקודשת לי בדינר זה
ואם לא תתני לי לא תהיי מקודש׳
לי ואחר שהתנה לה תנאי זה נתן
לה הדינר הרי התנאי קיים והרי
זו מקודשת על תנאי ואם נתנה
לו מאתים זוז תהיה מקודשת ואם
לאו אינה מקודשת ״ אמ׳ לה אם ת׳
אמ׳ לה הרי את מקודשת לי בדינר
זה ונתן הדינר לידה והשלים התנא׳
ואמ׳ אם תתני לי מאתים זוז תהיי
מקודשת ואם לאו לא תהיי מקוד׳
הרי התנאי בטל מפני שהקדים
המעשה לתנאי שנתן בידה ואח׳
ואחר כך התנה ואע״פ שהכל בתוך
כדי דבור הרי זו מקודשת מיד
ואינה צריכה ליתן לו כלום ״
וכן אם אמ׳ לה אם תתני לי מא׳
מאתים זוז הרי את מקודשת לי ל׳
בדינר זה ונתן הדינר בידה הרי ש׳
התנאי בטל מפני שלא כפל תנאו
שהרי לא אמר לה ואם לא תתני לי
לא תהיי מקודשת והרי זו מקודש׳
מיד ואינה צריכה ליתן לו כלום ״
וכן אם אמ׳ לה אם לא תתני לי
מאתים זוז לא תהיי מקודשת לי
ואם תתני תהיי מקודשת לי בדינר
זה ונתן הדינר לה הרי התנאי בטל
מפני שהקדים לאו קודם להין
והרי זו מקודשת מיד ואינה צריכ׳
ליתן לו כלום ״ וכן אם אמ׳ לה
אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום
הרי את מקודשת לי ואם לאו אינך
מקודשת ונתן לה הדינר הרי הז׳
התנאי בטל והרי היא מקודשת
שהדבר ידוע שאי אפשר לה לה׳
לקיים תנאי זה ואין זה אלא כמת׳
כמתלוצץ בדברים דרך שחוק והה׳
וההתולים ״ הרי שהתנה בדבר
שאפשר לעשותו אלא שהתורה
אסרתו כגון שאמ׳ לאשה אם תאכלי
חלב ודם תהיי מקודשת לי בדינר
זה ואם לא תאכלי לא תהיי מקוד׳
מקודשת לי ״ אם תאכלי בשר חזיר
הרי זה גט ואם לא תאכלי לא יהא
גט ואחר שהתנה נתן את הדינר
ואת הגט בידה התנאי קיים ואם
עשתה ואכלה הרי זו מקודשת ל׳
או מגורשת ואם לא אכלה אינה
מקודשת או מגורשת ואע״פ שאומ׳
בזה הרי התנה על מה שכתוב
בתורה שהרי בידה לא תאכל ולא ׳
תתקדש ולא תתגרש ״ ובמה אמו׳
כל המתנה על מה שכתוב בתורה
תנאו בטל חוץ מדבר שבממון ל׳
כגון שקדש או גרש או נתן או ל׳
מכר על תנאי שאינו רוצה בתנאי
שיזכה עמו כדבר שלא זכתה
לו תורה ומצעה ממנו או יפטור
עצמו בתנאי מדבר שחייבתו בו
תורה שאומרין לו תנאך בטל וכבר
נתקיימו מעשיך ואין אתה פטור
מדבר שחייבתך תורה בו ולא תטל
בדבר שמנעתך ממנו ״ כיצד כגון
שקדש אותה על מנת שאין לה
עליו שאר כסות ועונה שאומרין
לו בשאר כסות תנאך קיים מפני
שהוא תנאי שבממון אבל בעונה
תנאך בטל שהתורה חייבה אותך
בעונה והרי זו מקודשת ואתה
חייב בעונתה ואין בידך לפטור
עצמך בתנאך וכן כל כיוצא בזה ״
וכן המקדש יפת תואר ל׳
על מנת שיתעמר בה הרי זו מ׳
מקודשת ואין לו להתעמר בה ש׳
שהרי מנעתו תורה מלהשתעבד
בה אחר שנבעלה ולא בשביל הנ׳
תנאו יזכה בדבר שמנעתו התור׳
אלא תנאו בטל וכן כל כיוצא בזה ״
הרי זה מיד שהתנה עליה שלא
שתעלה לרקיע או שתרד לתהום
ותנאו בטל שאין בידה שיעברו
אחרים ויביאו על העדה ונמצא
שהתנה בדבר שאין בידה לקיימו ״

וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היה
התנה עליה שיתן לי פלו' חמרו
או שישיא בתו לבני וכיוצא בזה
תנאי קיים שהרי אפשר בידה לפ'
לקיימו ותתן לפלו' ממון הרבה
עד שיתן לה את חמרו ועד שישיא
בתו לבנו. שהרי אין כאן עבירה. וכ'
וכן כל כיוצא בזה. שים
אלו הדברים של תנאי לנגד עיניך
תמיד. וכל מקום שאתה שומע
המקדש על תנאי כך וכך או הנו'
הנותן גט על תנאי כך וכך או
המוכר על תנאי. תדע שיהיה
בתנאי ארבעה דברים אלו שבא'
שביארנו כדי שלא נהיה צריכין
לפרש אותן בכל מקום ומקום.
ואם חסר מהן אין כאן תנאי.

יש מקצת גאונים אחר'
אחרונים שאומרין אין אדם צריך
לכפול תנאי אלא בגיטין וקדושי'
בלבד. אבל בדיני ממון אין צריך
לכפול ומאין ראיה דבר זה. שכפל
התנאי עם שאר ארבעה דברים
מתנאי בני גד ובני ראובן למדו
אותו חכמים אם יעברו ואם לא
יעברו. ותנאי זה לא היה לא בגטי'
ולא בקדושין. וכזה הורו הגאו'
הגאונים הראשונים ואמרו לעשו'
כן. המקדש על תנאי כשנ'
כשיתקיים התנאי תהיה מקודש'
משיתקיים התנאי ולא משעה
שנתקדשה. כיצד האומ' לאשה
אם אתן לך מאתים זוז בשנה זו
הרי את מקודשת לי בדינר זה
ואם לא אתן לא תהיי מקודשת
ונתן הדינר בידה בניסן ונתן לה
המאתים זוז שהתנה עמה באלול
הרי זו מקודשת מתשרי לפיכ'
אם קדשה שני קודם שנתקיים
התנאי של ראשון הרי זו מקודשת
וכן הדין בגטין ובמתנות בשעה
שיתקיים התנאי יהיה הגט או לא
יתקיים המקח והמתנה. בד"א
כשהיה שם התנאי והמתנה ולא
ולא אמ' מעכשיו. אבל אם אמ' לה
הרי את מקודשת לי מעכשיו בד'
בדינר זה אם אתן לך מאתים זוז
לאחר מכאן נתן לה המאתים זוז הרי
זו מקודשת למפרע משעת הקדו'
הקדושין. אע"פ שלא נעשה התנא'
עד לאחר זמן מרובה. לפיכך אם
קדשה אחר קודם שיעשה התנא'
אינה מקודשת. וכן הדין בגטין ב'
ובמתנות. כל האומ' מעכשו
אינו צריך לכפול תנאו ולא להקדים
תנאי על המעשה אלא אע"פ שהקד'
המעשה תנאו קיים. אבל צריך להתנו'
בדבר שאפשר לקיימו. ואם התנה
בדבר שאי אפשר לקיימו הרי זה כ'
כמפליגה בדברים ואין שם תנאי.
וכל האומ' מעכשיו על מנת כ'
כאומ' מעכשיו דמי ואינו צריך ל'
לכפול התנאי ולא להקדימו למעשה'.
כיצד האומ' לאשה הרי את מקודש'
לי על מנת שתתני לי מאתים זוז. הרי
זה גט[ך] על מנת שתתני לי מאתים
זוז. הרי חצר זו נתונה לך על מנת
שתתני לי מאתים זוז הרי תנאו ל'
קיים ונתקדשה או נתגרשה וזכה
זה בחצר אם יתנו המאתים זוז. ל'
ואם לא נתנו לא תהיה זאת מקודש'
ולא נתגרשה זו ולא יזכה זה בחצר.
ואע"פ שלא כפל תנאו ואע"פ שהקד'
מעשה לתנאי ונתן הקדושין או הגט
בידה והחזיק זה בחצר ואחר כך
השלים תנאו. שהרי כשיתקיים
התנאי יזכה זה בחצר ותתקדש זו
ותתגרש זו משעה ראשונה שכה
נעשה המעשה כאלו לא היה שם
תנאי כלל.

פרק שביעי

האומר
לאשה הרי את מקודשת לי על מנת
שירצה אבא רצה האב מקודשת
לא רצה או ששתק או שמת קודם
שישמע הדבר אינה מקודשת.
על מנת שישתוק אבא שמע
ושתק הרי זו מקודשת. מת הבן וי'
ואחר כך שמע האב ואמר אינ[י] רוצה
לא מיחה מקודשת. לא מיחה אינה
הואיל ואיני רוצה כדי שלא יהיה
שם קדושין ולא תפול לפני יבם.
האומ' לאשה התקדשי לי בזה
על מנת שיש לי מאתים זוז או בית
כור עפר אם יש עדים שיש לו הרי
זו מקודשת. ואם לאו מקודשת מס'
מספק שמא יש לו והוא אומר אין
לי כדי לקלקלה. הרי את מקודשת
לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז ל'
או בית כור עפר במקום פלו' אם יש
לו באותו מקום מקודשת ואם לאו
מקודשת מספק שמא יש לו שם
והוא מכוון לקלקלה. הרי את
מקודשת לי על מנת שאראה לך ל'
מאתים זוז או בית כור עפר הרי זו
מקודשת ויראנה. הראה הדמים
ביד אחרים או בית כור עפר בשדה
אחרים אינה מקודשת עד שיראנה
משלו. לקח המעות במלוה
או בשותפות או ששכר השדה או
לקחה באריסות והראה לה אינה
מקודשת עד שיראנה משלו שלא
שמשמע שאראך עיני לעיני דבר
שאמרתי לך. היה לו בית כור
עפר והיו בו נקעים עמוקים עשר'
טפחים או סלעים גבוהים עשרה

טפחים או היו הבקעים מלאים מים
הרי הן כסלעים ואינן נודדין עליה
מפני שאינן ראויין לחריגה ואם
לאו נודדין עליה מפני שהן ראויין
לחריגה. המאמר אשה הרי
את מקודשת לי בזה על מנת שאין
עליך נדרים ונמצאו עליה אחד מג׳
משלשה נדרים אלו שלא תאכל
בשר ושלא תשתה יין או שלא תת׳
תתקשט בבגדי צבעונין אינה מק׳
מקודשת. נמצא עליה נדר חוץ
מאלו אע״פ שאדם מקפיד על זה אנ׳
על זה הרי זו מקודשת. ואם אמר
לה על מנת שאין עליך כל נדר ואפילו
מועטות שנדרה שלא תאכל חרובין
אינה מקודשת. הרי את
מקודשת לי על מנת שאין בך מו׳
מומין ונמצא בה אחד מן המומי׳
הפוסלין בנשים אינה מקודשת
נמצא בה מום אחר חוץ מאותן
המומין אע״פ שאדם מקפיד אנ׳
אף על זה הרי זו מקודשת.
ואלו הן המומין הפוסלין בנשים.
כל המומין הפוסלין בכהנים פוסלין
בנשים. ובהלכות ביאת מקדש הל׳
יתבאר כל מומי הכהנים. יתר
עליהן נשים ריח רע. וזיעה. וריח
הפה. וקול עבה. ודדין גסין מחב׳
מחברותיה טפח. וטפח בין דד לדד.
ונשיכת כלב ונעשה המקום צלקת.
ושומא על הפדחת. ואפילו היתה
קטנה ביותר ואפילו קרובה משער
ראשה. ואע״פ שאין בה שער. וזו
השומא שיתרה אשה על הכהנים.
אבל אם היתה שומא שיש בה
שער בשיעור הפנים או שומא גדולה
כאיסר אע״פ שאין בה שער הרי זה
מום בין בכהנים בין בנשים.
המקדש אשה סתם ונמצא בה אח׳

אחד מכל המומין הפוסלין בנשים
או נמצאו עליה משלשה נדרים הרי
זו מקודשת בספק. קדשה
על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו
עליה נדרים והלכה אצל החכם ש׳
והתירן לה הרי זו מקודשת.
קדשה על מנת שאין בה מומין ל׳
ונמצאו בה מומין והלכה אצל ה׳
הרופא וריפאה אותה אינה מקודש׳.
וכן אם התנה האיש שאין ו
עליו מומין ושאין בו נדרים והיו ל׳
עליו נדרים ונמצאו בו מומין והלך
אצל החכם והתירו ואצל הרופא
ורפאו הרי זו מקודשת שאין על
האיש גנאי שכבר נרפאו ואין ה׳
האשה מקפדת על זאת.
האומר לאשה הרי את מקודשת לי
בזה על מנת שאתן לך מאתים זוז
מכאן עד שלשים יום נתן לה
בתוך שלשים מקודשת ואם לאו אי׳
אינה מקודשת. הרי את מקודש׳
בזוזים אלו לאחר שלשים יום אע״פ
שנתאכלו בתוך שלשים יום הרי זו
מקודשת לאחר שלשים יום. ואם
חזר בו בתוך שלשים יום או חזרה
היא אינה מקודשת. בא
שני וקדשה בתוך שלשים יום ל׳
הרי זו מקודשת לשני לעולם ואפי׳
שבשעה שקדשה השני לא היתה
מקודשת לראשון ותפסו בה קדושי
שני ונעשית אשת איש ולאחר ש׳
שלשים יום כשיבואו קדושי ראש׳
ראשון ימצאו אותה אשת איש
ונמצא הראשון כמי שקדש אשת
איש שאין קדושין תופסין בה.
האומ׳ לאשה הרי את מקודש׳
לי מעכשיו ועד שלשים יום כדבר
זה ובא אחר וקדשה בתוך שלשי׳
יום הרי זו מקודשת מספק לשניה׳

לפיכך שניהם נותנין גט בין בתוך
שלשים יום בין לאחר שלשים יום.
הרי את מקודשת לי מעכשיו
ולאחר שלשים יום ובא אחר ואמ׳
לה הרי את מקודשת לי מעכשיו
ולאחר עשרים יום. ובא אחר ואמ׳
הרי את מקודשת לי מעכשיו ל׳
ולאחר עשרה ימים ואפילו הן מאה
על הסדר הזה קדושי כולן תופסין
בה וצריכה גט מכל אחד ואחד
לפי שהיא מקודשת לכולן בספק.
האומר לאשה הרי את ל׳
מקודשת לי חוץ מפלוני כאומר שלא
תאסר עליו ולא תהיה אשת איש ל׳
לכל העולם כולו ולפלוני כפנויה הרי
זו ספק מקודשת. אבל אם אמר לה
הרי את מקודשת לי על מנת שתהיי
מותרת לפלוני הרי זו מקודשת ות׳
ותהיה אסורה על אותו פלוני כשאר
העם מפני שהתנה בדבר שאי אפ׳
אפשר לקיימו. הנותן שתי ל׳
פרוטות לאשה ואמר לה הרי את
מקודשת לי היום באחת ובאחת
לאחר שאגרשך הרי זו מקודשת
וכשיגרש אותה תהיה מקודשת
עד שיקדש אותה פעם שניה ל׳
בפרוטה אחרת. אבל
האומר לאשה הרי את מקודשת
לי בזה לאחר שאתגייר לאחר ה׳
שתתגיירי לאחר שאשתחרר ל׳
לאחר שתשתחררי לאחר שימות
בעלך לאחר שתמות אחותך אינה
מקודשת מפני שאינו יכול לקד׳
לקדשה עתה. האומ׳ לשומ׳
הרי את מקודשת לי לאחר שיח׳
שיחלוץ לך יבמך הרי זו מקודשת
מספק הואיל ואלו קדשה עתה
היו קדושין תופסין בה מספק.
האומר לחבירו אם ילדה אשתך

נקבה הרי היא מקודשת לו בזה ואם
יצא כלום ואם היתה אשת חבירו
מעוברת והוכר העובר הרי זו מס'
מקודשת. ומראה לו שצריך
לחזור ולקדש אותה משיבוא לעו'
ואחר שתלד כדי שיכנוס אותה
בקדושין שאין בהן דופי.
האומר לאשה הרי את מקודשת
לי במאה דינר ונתן לה אפילו דינר
אחד הרי זו מקודשת ומשלמת
הדינר והוא ישלם לה את השיעור
שזה כמי שאמ' לה הרי את מקודש'
לי בדינר זה על מנת שאשלים לך
מאה דינר שהיא מקודשת לו מ'
ועכשיו. בד"א כשאומר לה
במאה דינר סתם. אבל אם פירש ל'
ואומר הרי את מקודשת לי במאה
דינר אלו והתחיל למנות בתוך ידה
אינה מקודשת עד שישלים ואפי'
בדינר האחרון יכולין לחזור זה בזה.
וכן אם נמצאו מנה חסר דינר
או נמצא מהן דינר של נחשת אינ'
מקודשת. מצאו בהן דינר רע אם
יכולה להוציאו על ידי הדחק אינו צ'
יחליפנו ואם לאו אינה מקודשת.
אמ' לה הרי את מקודשת
לי בבגדים אלו שהן שוין חמשים
דינר והיו של משי ונמצאו כהן
שהאשה מתאוה להם אם היו שוים
חמשים הרי זו מקודשת משעה
לקיחה ואין צריכין שומא בשוק
ואחר כך תהיה מקודשת כדי שלא
שתסמוך דעתה. ואלו היו של ? וחן
שוים מנה שאומר לה הרי זו מקו'
מקודשת משעה ראשונה. ואם
אינם שוים כך אינה מקודשת.
מי שיש לו אשה שהיו עסוקין ב'
בדברי אירוסין הוא ואומר במאה
דינר מקדש אותך והיא אומרת

אינני מתקדשת אלא במאתים והלך
זה לביתו וזו לביתה ואחר כך תבעו
זה את זה וקדשה סתם אם האיש ל'
תבעו את האשה יעשו דברי האשה.
ואם האשה תבעה את האיש יעשו
דברי האיש. העושה שליח
לקדש לו את האשה והלך השליח
וקדשה על תנאי אינה מקודשת.
וכן אם אמר לו לקדשה על תנאי ל'
והלך וקדשה סתם או על תנאי ל'
אחר או ששינה את התנאי אינה
מקודשת. אמ' לו קדשה לי
במקום פלו' והלך וקדשה במקום
אחר אינה מקודשת. אמר קדשה
לי והרי היא במקום פלו' הרי זו מס'
מקודשת מפני שמראה מקום
הוא לו. וכן היא שאמרה לש'
לשלוחה קבל לי קדושין במקום
פלוני וקבלם לה במקום אחר אינה
מקודשת. הרי הבעל במקום פלו'
וקבלן לה במקום אחר הרי זו מקודש'
מפני שמראה מקום הוא לו.
המקדש את האשה וחזר בו מיד
הואיל והיא אעפ"י שחזרו תוך כדי
דיבור אין חזרתן כלום והרי היא
מקודשת. המקדש על התנאי
וחזר אחר כמה ימים ובטל את ה'
התנאי אעפ"י שבטלו בינה לבינה
שלא בפני עדים בטל התנאי והרי
זו מקודשת סתם. וכן אם היה ל'
התנאי מן האשה ובטלה אותו
אחר כך בינה לבינו שלא בפני עדי'
בטל התנאי. לפיכך המקדש
על תנאי וכנס סתם או בעל סתם
הרי זו צריכה גט אעפ"י שלא נת'
נתקיים התנאי שהרי בטל את ה'
התנאי כשכנס או כשבעל.
וכן המקדש בפחות משוה פרוט'
או במלוה וחזר ובעל סתם בפני

עדים צריכה גט שעל בעילה זו סמך
ולא על אותן הקדושין הפסולין.
חזקה אין אדם מישר' הכשרים
עושה בעילתו בעילת זנות והרי
עתה בידו לעשותה בעילת מצוה.

פרק שמיני

האומר
לאשה הרי את מקודשת לי בכוס
זה של יין ונמצא של דבש של דבש
ונמצא של יין בדינר של כסף ונמצא
של זהב. של זהב ונמצא של כסף.
על מנת שאני כהן ונמצא לוי ל'
לוי ונמצא כהן. נתין ונמצא ממ'
ממזר. ממזר ונמצא נתין. בן עיר
ונמצא בן כרך. בן כרך ונמצא בן
עיר. על מנת שאני עשיר ונמצא
עני. עני ונמצא עשיר. על מנת
שביתי קרוב למרחץ ונמצא רחוק.
רחוק ונמצא קרוב. על מנת שיש
לי בת גדולה או שפחה ואין לו על
מנת שאין לי ויש לו. על מנת שיש
לי אשה ובנים ואין לו. על מנת של'
שאין לי ויש לו בכל אלו והדומה
להן אינה מקודשת. וכן היא של'
שהטעתו. ובכולן אף על פי
שאמרה בלבי היה להתקדש לו
אעפ"י שהטעני ואין הדבר כמו ל'
שאומר. וכן הוא שאומר בלבי היה
לקדשה אעפ"י שהטעתני אינה מ'
מקודשת. דברים שבלב אינן דברים.
הרי את מקודשת לי על
מנת שאני בשם ונמצא בשם ו'
וכורסי. על מנת שאני בן עיר ונמ'
ונמצא בן עיר ובן כרך. על מנת
ששמי יוסף ונמצא יוסף ושמעון
הרי זו מקודשת. אבל אם אמ' על
מנת שאיני אלא בשם ונמצא בע'
בשם וכרסי שאיני אלא בן עיר ונמ'

ונמצאו

ונמצא בן עיר ובן כרך שאין שמי
אלא יוסף ונמצא יוסף ושמעון הרי
אינה מקודשת ׃ האומ' לאשה
הרי את מקודשת לי על מנת שאני
יודע לקרות צריך שיקראו התורה
ויתרגם אותה תרגום אונקלוס הגר
ואם אמ' על מנת שאני קריא צריך
להיות יודע לקרות תורה ונביאים
וכתובים בדקדוק יפה ׃ על מנת
שאני יודע לשנות צריך להיות יוד'
יודע לקרות המשנה ׃ ואם אומר
על מנת שאני תנא צריך להיות יוד'
יודע לקרות המשנה וספרא וספרי
ותוספתא של ר' חייא ׃ על מנת
שאני תלמיד אין אומרין כבן עזאי
או כבן זומא אלא כל ששואלין אותו
אותו דבר אחד בתלמודו ואומר
אפילו בהלכות החג שמלמדים ב'
אותן ברבים מדברים הקלים סמוך
לחג כדי שיהיו כל העם בקיאין בהן ׃
על מנת שאני חכם אין אומרי'
כר' עקיבא וחביריו אלא כל ששואלין
אותו דבר חכמה בכל מקום ואומרו ׃
על מנת שאני גבור אין אומרי'
כאבנר בן נר וכיואב בן צרויה אל'
אלא כל שחבריו מתייראין ממנו
מפני גבורתו ׃ על מנת שאני
עשיר אין אומרין כר' אלעזר בן
עזריה אלא כל שבני עירו מכבדין
אותו מפני עושרו ׃ על מנת
שאני צדיק אפילו הוא רשע גמור
הרי זו מקודשת מספק שמא הר'
הרהר תשובה בלבו ׃ על מנת
שהוא רשע אפילו היה צדיק גמור
הרי זו מקודשת שמא הרהר ע"ז ב'
בדעתו ׃ שעון ע"ז גדול הוא ומי ש'
שהרהר בלבו לעבוד ע"ז נעשה רש'
רשע שנ' פן יפתה לבבכם שנאמ'
למען תפש בית ישר' בלבם ׃

המקדש את האשה ואמ' כסבור היית
שהיא כהנת והרי היא לויה ׃ לויה
והרי היא כהנת ׃ עשירה והרי היא
ענייה ׃ ענייה והרי היא עשירה הרי
זו מקודשת מפני שלא הטעתו ׃
וכן היא שאמרה סבורה היית
שהוא כהן והרי הוא לוי ׃ לוי והרי
הוא כהן ׃ עני והרי הוא עשיר ׃ ע'
עשיר והרי הוא עני הרי זו מקודש'
מפני שלא הטעתה ׃

פרק תשיעי

המקדש
שתי נשים שאסור לישא שתיהן
משום ערוה כאחת אינן מקודשו'
כגון שקדש אשה ובתה או אשה
ואחותה כאחת אינן מקודשות אל'
ולא אחת מהן ׃ קדש נשים רבות
כאחת ואמ' הרי כולכן מקודשות
לי והיו בהן שתי אחיות או אשה
או אשה ובתה וכיוצא בהן אין ב'
אחת מהן מקודשת ׃ ואם אמ' להם
הראויה מכם לביאה מקודשת לי
הרי כולן מקודשות חוץ מן האחיו'
ואשה ובתה וכיוצא בהן ׃
וכן אם אומר להן כולכן מקודשו'
לי והיתה בהן שפחה או גויה או
ערוה כגון אשת איש או אחותו
או בתו וכיוצא בהן אין אחת מהן
מקודשת ׃ ואם אומר הראויה מכם
לביאה מקודשת לי הרי כולן מק'
מקודשות חוץ ממותה האשה ש'
שאין קדושין תופסין בה ׃
אומר לשתי אחיות הרי אחת מכם
מקודשת לי ונתן להן פרוטה או
שקבלה אחת על יד חברתה וכן
האומ' לאב אחת מבנותיך מקודשת
לי וקבל האב קדושיה כולן צריכות
גט ממנו ואסור לבא על אחת מהן

מפני שקדושין תופסין בהן ומפני
שאי אפשר לבוא על אחת מהן ׃
העושה שליח לקדש לו א'
אשה פלונית והלך וקדשה לו וק'
וקדש השליח בעצמו לאמה או
לבתה או לאחותה ואין ידוע איזו ה'
מהן נתקדשה ראשונה שתיהן ב'
צריכות גט ואסורות עליו ׃
וכן האשה שעשתה שליח לקדש'
והלכה היא וקדשה עצמה לא'
לאחר ואין ידוע לאיזה מהן נת'
נתקדשה ראשונה שניהם נותנין
גט ׃ ואם רצו אחד נותן גט ואחד
כונס ׃ בד"א ברחוקים אבל אם ק'
קדשה השליח וקדשה היא עצמה
לבן אחיו או כיוצא בהן שניהן
נותנין גט והיא אסורה לשניהם ׃
האומ' לשלוחו צא וקדש לי
אשה ומת השליח ואינו יודע אם
קדש לו אשה אם לא קדש הרי ז'
הוא בחזקת שחזקת השליח לעשו'
שליחותו והואיל ואין ידוע איזו
אשה קדש לו הרי הוא אסור בכל
אשה שיש לה קרובות שהן ערוה
עליו כגון אשה שיש לה בת או
אם או אחות וכיוצא בהן שאם
נשא זו שמא אמה קדש שלוחו
לו או אחותה או בתה ׃ ומותר בכ'
באשה שאין לה קרובות כגון אם
היתה לה קרובה ומתה או
אם או בת וכיוצא בהן והיתה הק'
הקרובה אשת איש בשעה ש'
שעשה הוא השליח אף על פי
שנתגרשה קודם שמת השליח
הרי זה מותר בה ואין אומ' שמא
קדש השליח קרובתה אחר שנתגרש'
מפני שלא היתה ראויה בשעה ש'
שעשה השליח ואין אדם עושה
שליח אלא לקדש אשה שיכול הוא

לקדושה בשעת השליחות ״
מי שהיו לו חמשה בנים ועשו כ
כולם את אביהם שליח לקדש להם
אשה ואמ׳ להם אבי הבנים לאיש
שיש לו חמש בנות אחת מבנותיך
מקודשת לאחד מבני וקבל האב
קדושין כל אחד מהן צריכה חמ׳
חמשה גטין ומחמשה אחין החולץ
וכולם נתנו רשות לקדש להם את
אחד מהם כל אחת צריכה חמש׳
גטין וחליצה מאחד מהן ״
האב שיש לו בת קטנה או נערה
שהיא ברשותו ובת בוגרת ונתנ׳
לו הבוגרת רשות לקדשה וקדש
את בתו סתם לאחד אין הבוגרת
בכלל עד שיפרש בתו הבוגרת
שעשתה אותו שליח לפיכך כ׳
אין הבוגרת מקודשת ואחותה
מקודשת ״ מי שיש לו שתי
כתי בנות משתי כתי נשים וכולן
ברשותו וקדש אחת מהן ובשעת
הקדושין אמר לבעל קדשתי לך
את בתי הגדולה אע״פ שיש לו מהר
גדולה שבגדולות קדש לו את גדול׳
שבקטנות או קטנה שבגדולות
שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנ׳
הרי כולן מותרות חוץ מן הגדולה
שהיא לבדה מקודשת ״
וכן אם קדש בתו הקטנה אע״פ
שיש לה׳ קטנה שבקטנות את כ׳
קטנה שבגדולות או גדולה שבג׳
שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנ׳
שבגדולות הרי כולן מותרות כ׳
חוץ מן הקטנה שבקטנות והיא
לבדה המקודשת ״ שמשמע כ׳
בתי הגדולה שאין בבנותיו גדולה
ממנה ומשמע קטנה שאין בב׳
בבנותיו קטנה ממנה ״ נאמן
האב על בתו קודם שתבגר לומר

שהיא מקודשת ולאוסרה על הכל ״
האב שאמר קדשתי את בתי
ואיני יודע למי קדשתיה הרי זו
אסורה לעולם על כל אדם עד שי׳
שיאמ׳ האב נודע לי שלפלוני קד׳
קדשתיה ותהיה צריכה גט ממנו
בלבד ואע״פ שנודע לו לאחר שבגר׳ ״
אמר האב איני יודע למי כ׳
קדשתיה ובא אחד ואמר אני קד׳
קדשתיה נאמן זה לכנוס ואינ׳
צריך קדושים אחרים ״ באו
שנים זה אומ׳ אני קדשתיה וזה
אומר אני קדשתיה שניהם נותנ׳
גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד
כונס ״ כנסה ואחר כך בא אחד
ואמר אני הוא שקדשתיה אינו
נאמן ואינה אסורה על בעלה ״
האשה שאמרה נתקדשתי ואינ׳
יודעת למי נתקדשתי ובא אחד
ואמר אני הוא שקדשתיה נאמן
ליתן לה גט ותהיה מותרת לכל אדם
חוץ ממנו אבל אינו נאמן לכנוס שמ׳
שמא יצרו תקפו והיא תרצה לו כ׳
כדי להתירה ״ האומר לאשה
קדשתיך והיא אומרת לא קדשתני
הוא אסור בקרובותיה והיא מות׳
בקרוביו ״ קדשתני והוא אומר לא
קדשתיך הוא מותר בקרובותיה
והיא אסורה בקרוביו ״
קדשתיך והיא אומ׳ לא קדשת אלא
בתי הוא אסור בקרובות גדולה וג׳
וגדולה מותרת בקרוביו ומותר כ׳
בקרובות הבת והבת מותרת בקרו׳
בקרוביו ״ קדשתי את בתך
והיא אומרת לא קדשת אלא אותי
אסור בקרובות הבת והבת מותר׳
בקרוביו ומותר בקרובות האם
והאם אסורה בקרוביו ״ וכל אלו
שטוענין הקדושין כשטען הטוען

שהיו שם קדושין והלה נתן ומדינ׳
אחרת או מהו ״ ואם אם הודו כ׳
שהיו הקדושין בלא עדים אינן
קדושין כמו שביארנו ״
וכל מקום שתאמר האשה לאיש
קדשתני והוא אומ׳ לא קדשתיך
מבקשין הימנו שיכתוב לה גט כ׳
להתירה לשאר העם שאין בזה ה׳
הפסד ״ ואם נתן לה גט מעצמו כ׳
כופין אותו ליתן כתובה ״
העושה שליח לקדש לו אשה והלך
וקדשה לעצמו הרי זו מקודשת כ׳
לשליח ואסור לעשות כן וכל העושה
דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח
וממכר נקרא רשע ״ העושה
שליח לקדש לו אשה והלך וקדשה
השליח ואמר לעצמי קדשתיה וזה
והאשה אומרת לראשון ששלחו
נתקדשתי אם לא עשה השליח כ׳
בעדים הרי השליח אסור בקרובותי׳
והיא מותרת בקרוביו והאשה אס׳
אסורה בקרובי המשלח והמשלח
מותר בקרובותיה ואם הוחזק כ׳
השליח בעדים הרי זו מקודשת
לראשון ״ אמרה איני יודע
למי נתקדשתי אם לשליח אם כ׳
למשלח אם לא הוחזק השליח
בעדים הרי זו מקודשת לשני ואם
הוחזק שהוא שלוחו שניהן נותנין
גט ואם רצו אחד נותן גט ואחד
כונס ״ האשה שעשתה
שליח לקדשה והלך וקדשה ובשעת
הליכתו בטלה השליחות וחזרה
בה ואין ידוע אם קודם שקבל כ׳
בה קדושין בטלה וחזרה בה או
אחר הקדושין הרי זו מקודשת
מספק ״ וכן האיש שעשה שליח
וחזר בו ״ המקדש אחת מחמ׳
מחמש נשים ואינו יודע איזו מהן

קדש וכל אחת אומרת אותי קדש'
אסור בקרובות כולן ונותן גט לכל
אחת ואחת ומניח כתובה ביניהן
ומסתלק ·· ואם קדש בביאה
קנסו אותו חכמים שיתן כתובה
לכל אחת ואחת והדבר ידוע ש'
שכתובה שכתב לאחד מהן אובד
וכל אחת מהן אומרת אותי הוא
שקדשת וכתבת לי ואבדה כתובתי ··
האשה שיצא עליה קול ...
שהיא מקודשת לפלו' הרי זו ...
בחזקת מקודשת אע"פ שאין ...
שם ראיה ברורה · וכל קול שיצא
שלא הוחזק בבית דין אין חוששין
לו · וכיצד הוא הקול שהוחזקה
זו בו שהיא מקודשת כגון שבאו
שנים והגידו שראו הנרות דולקו'
ומטות מוצעות ובני אדם נכנס'
ויוצאין ונשים שואלות לה ואומרו'
נתקדשה פלונית היום נתקדשה ע'
פלונית היום · שמענו אותה אומרת
נתקדשתי פלונית היום אין חוששין
לה שמא נדחתה לקדש ולא נת'
נתקדשה עד שישמעו שנתקד'
שנתקדשה ·· וכן אם באו ...
ואמרו ראינו כמו שאחת אומרת
ושמענו קול הברה ושמענו מה'
מפלוני ששמע מפלוני שנתקדשה
פלונית בפני פלו' ופלו' והלכו להם
למדינת הים אין אלו הרי זה קול
שמחזיקין אותה מקודשת ··
בד"א שלא היה שם אמתלא · אבל אם
היה שם אמתלא ושמעו האמתלא
ששמענו שנתקדשה לא הוחזקה
מקודשת ·· כיצד היא האמתלא
פלונית נתקדשה על תנאי או קדוש'
ספק לא הוחזקה אלא שאומרין ...
אותה וסומכין על דבריה הואיל
ואין שם ראיה וקול חזק ··

יצא עליה קול שנתקדשה לפלו'
ולאחר ימים אמרו אמתלא יום
נראין הדברים לבד שהוא כן סומ'
סומכין על האמת ולא תוחזק מ'
מקודשת · ואם לא הואיל ולא ...
נשמעה האמתלא בעת שנשמע
הקדושין אין חוששין לאמתלא ··
מעשה באחת שיצא עליה
קול שנתקדשה לבנו של פלו' ול'
ולאחר זמן באו ושאלו לאביו ...
ואמ' על תנאי כך וכך נתקדשה לו
ולא נתקיים התנאי ולא סמכו חכמ'
על דבריו אלא אמרו הרי זו ספק
מקודשת וכאלו אין שם אמתלא ··
יצא עליה קול שהיא מקודש'
לפלו' ובא שני וקדשה בפנינו ...
בודקין על קדושי ראשון שהן
בקול אם באו עדים בראיה ברורה
שהיא מקודשת לראשון אין ...
קדושי שני כלום ואם לאו מגרש'
ראשון שקדושיו בקול ונושא
השני שקדושיו ודאי · ואם גרש ...
השני לא יכנס הראשון שאינו ...
יאמרו החזיר גרושתו מן האירוס'
לאחר שנתארסה לאחר ··
יצא עליה קול שהיא מקודשת ...
לפלו' ויצא קול אחר מיד שהיא
מקודשת לאחר אחד כותב גט ...
ואחר כונס בין ראשון בין אחרון ·
מקום שנהגו לשלח סבלונו'
לארוסה אחר שתתארס ובאו ...
עדים שראו סבלונות הוצאו לה ...
חוששין לה שמא נתקדשה וצר'
וצריכה גט מספק · אע"פ שרוב ...
אנשי העיר אין משלחין אלא קודם
קודם האירוסין · מקום שנהגו כלם
לשלח סבלונות תחלה ואחר כך ...
מקדשין וראו סבלונות אין חוששין
הוחזק שטר כתובה אם דרך מקצת

אנשי המקום שמקדשין ואחר כך
כותבין חוששין לה ואע"פ שאין שם
סופר אין אומרין שמא מפני הסופ'
שמצאו הקדים וכתב · ואם דרך כל
אנשי המקום שכותבין הכתובה
קודם הקדושין אין חוששין לה ·
שנים אומ' ראינוה שנתקדש'
היום פלוני ושנים אומ' לא ראינוה ...
אע"פ שכלם שכנים בחצר אחת ...
הרי זו מקודשת שלא ראינוה אין
ראיה שדרך העם לקדש בצנעה ...
אומר אחד מקודשת היא והיא
אומרה לא נתקדשתי הרי זו מותרת ·
אחד אומ' מקודשת ואחד אומר
אינה מקודשת לא תנשא ואם
נשאת לא תצא שהרי היא אומר'
לא נתקדשתי ·· אומרה
מקודשת אני ולאחר זמן עמדה
וקדשה עצמה לאחר אם נתנה
אמתלא לדבריה ואמרה בפני כך
וכך אמרתי בתחלה שאני מקודש'
וראינו בדבריה ממש הרי זו מותרת
לשני · ואם לא נתנה אמתלא לדברי'
או שנתנה ואין בו ממש הרי זו
אסורה וקדושי שני קדושי ספק ·
לפיכך נותן לה גט ותהיה אסורה
עליו ועל הכל עד שיבא ארוסה ··
וכן האשה שאמרה אשת
איש אני וחזרה ואמרה פנויה ...
אני אם נתנה אמתלא לדבריה ויש
בהם ממש נאמנת ··

פרק עשירי

האשה
אסורה לבעלה מדברי סופרים כל
זמן שהיא בבית אביה · והבא על
ארוסתו בבית חמיו מכין אותו ...
מכת מרדות · ואפילו אם קדשה
בביאה אסור לו לבא עליה בביאה

שניה כבית אביה עד שיביאנה לביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו ״ ויחוד זה הנקרא כניסה לחופה והוא הנ׳ הנקרא נשואין בכל מקום ״ והבא על ארוסתו לשם נשואין אחר ש׳ שקדשה משיבעלה קנאה ונעשת נשואה והרי היא אשתו לכל דבר ״

כיון שכנס הארוסה לחופה הרי זה מותר לבוא עליה בכל עת שירצה והרי היא אשתו גמורה לכל דבר ״ כיון שכנס הארוסה ל׳ לחופה נקראת נשואה אף על פי שלא נבעלה והוא שתהיה ראויה לבעילה אבל אם היתה נדה אע״פ שכנסה לחפה ונתיחד עמה אין גמרו הנ׳ הנשואין והרי היא כארוסה עדין ״

וצריך לברך ברכת חתנים בבית החתן קודם הנשואין והן שש ״ ואלו הן ״ ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם שהכל ברא לכבודו ״ ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם יוצר האדם ״ ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו מ׳ ממנו בנין עדי עד ברוך אתה יי׳ יוצר האדם ״ שוש תשיש ו׳ ותגל עקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה יי׳ משמח צ׳ ציון בבניה ״ שמח תשמח רעים האהובים כשמחך יצירך ב׳ בגן עדן מקדם ברוך אתה יי׳ משמ׳ חתן וכלה ״ ברוך אתה יי׳ א׳ אלהינו מלך העולם אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דיצה חדוה אהבה ואחוה ושלום ורעות מהרה יי׳ אלהינו ישמע בערי יהוד׳ ובחוצות ירושלם קול ששון קול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצ׳ מצהלות חפות חתנים ממשתה נ׳ נערים מנגינתם ברוך אתה יי׳ משמח חתן עם הכלה ״ ואם היה שם יין מביאין כוס של יין ומברכין על היין תחלה ומסדר את כולן על הכוס ו׳ נמצא מברך שבע ״ ויש מקומו׳ שנהגו להביא הדס ומברך על ההדס אחר היין ואחר מברך השש ״

ואין מברכין ברכת חתנים אלא בע׳ בעשרה גדולים ובני חורין והחתן מן המנין ״ המארס את האשה ובירך ברכת חתנים ולא נתיחד עמה בביתו עדין ארוסה היא שאין ה׳ ברכת חתנים עושה נשואין אלא כנסה לחופה ״ ארס וכנס לחפה ולא ברך ברכת חתנים הרי זו נשוא׳ גמורה וחוזר ומברך אפילו לאחר כמה ימים ולא תכנס נדה עד ש׳ שתטהר ואין מברכין לה ברכת ח׳ חתנים עד שתטהר ואם עבר ונש׳ ובירך אינו חוזר ומברך ״ וצריך לכתוב לה הכתובה קודם כנסה לחפה ואחר כך יהיה מותר באשתו והח׳ והחתן נותן שכר הסופר ״

וכמה הוא כותב לה ״ אם היתה ב׳ בתולה אין כותבין לה פחות ממאתים דינרים ״ ואם בעולה היא אין כות׳ כותבין לה פחות ממאה דינרים ״ וזהו הנקרא עקר כתובה ״ ואם רצה להוסיף לה אפי׳ ככר זהב מוסיף ״

ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרוב דברים ״ לפיכך כל מקום שנ׳ כתובה סתם הוא העקר והתוספת כאחד ״ וחכמים הם שתקנו כתובה כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה ״

דינרים אלו אינן ממטבע הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הימים שהיה שבעה חלקים נחשת וחלק אחד של כסף עד שיהיה בסלע חצי זוז של כסף ונמצאו מאתי׳ דינרים של בתולה חמשה ועשרים דינרים של כסף ומאה של בעולה שנים עשר דינר ומחצה ״ ומשקל דינר ששה ותשעים שעורות כמו שבארנו בהלכות ערכין ״ והדינר הוא הנקרא זוז בכל מקום בין ש׳ שהיה מן הכסף טהור בין שהיה ממטבע של אותן הימים ״ אין פוחתין לבתולה ממאתים ולבעול׳ ממנה ״ וכל הפוחת בעלתו בעילת זנות ״ אחד הכותב את הכתוב׳ בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו ממנו שהוא חייב לה מנה או׳ מאתים הרי זה מותר ״ וכן אם נתן לה משכנות כנגד כתובתה הרי זה מותר לבעול עד שיהיה פנוי לכת׳ לכתוב ״ הכונס את האשה ולא כתב לה כתובתה או שכתב לה ואבד שטר הכתובה או שמחלה כתובתה לבעלה או שמכרה לו כת׳ כתובתה חוזר וכותב לה עקר הכת׳ הכתובה ואם רצה לקיימה לפי ש׳ שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה ״ אבל המוכר כתובתה לאחרים בטובת ה׳ הנאה אינו צריך לכתוב לה כתובה אחרת שלא תקנו חכמים כתובה ל׳ לאשה אלא כדי שלא תהיה קלה בע׳ בעיניו להוציאה ״ ואם הוציאה הרי זה משלם כתובתה ללוקח כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה ״

המארס את האשה וכתב לה כתובתה ולא נכנסה לחפה עדין היא ארוסה ולא נשואה שאין ה׳ הכתובה עושה נשואין ואם מת א׳ או גרשה גובה עקר כתובתה מבני׳ חורין ואינו גובה תוספת כלל הואיל ולא כנסה ״ אבל אם ארס ולא כתב לה כתובה ומת או גרשה והיא

הר"ג מנה שום כל החיוב ולא כתבו
אפי' יום אחד
ולא כתב ולא כתבו
כתובה ומת או גרשה
הרי זו גובה מנה לה כלום
מפני העיקר שלא תיקנו
לה עיקר עד כתובה עד
שתנשא או עד
שיכתוב

אורסה אין לה כלום ואפילו העקר לפי
שלא תקנו עקר כתובה עד שתנשא
או עד שיכתוב והמארס את בתו
וכתב לה כתובה ומת או גרשה כמו
כשהייא נערה כתובתה לאביה כמו
שביארנו וכן תקנו חכמים לכל
שכל הנושא את הבתולה יהיה שמ׳
שמח עמה שבעה ימים אינו עו׳
עוסק במלאכתו ולא נושא ונותן
בשוק אלא אוכל ושותה ושמח לכל
בין שהיה בחור בין שהיה אלמון
ואם היתה בעולה אין פחות משו׳
משלשה ימים שתקנת חכמים
היא לבנות ישר׳ שיהיה עם הבעו׳
שלשה ימים בין בחור בין אלמון
יש לו לאדם לישא נשים
רבות כאחת ביום אחד ומברך
ברכת חתנים לאחת ולכל לשמחה
צריך לשמוח עם כל אחת ואחת
שמחה הראויה לה יום בתולה
שבעה יום בעולה שלשה ואין
מערבין שמחה בשמחה
ומותר לארס בכל יום חול ואפילו
בתשעה באב בין ביום בין בלילה
אבל אין נושאין נשים לא בערב
שבת ולא באחד בשבת גזרה שמא
יבוא לידי חלול שבת בתקון הסעוד׳
שהחתן טרוד בסעודתו ואין לו
צריך לומר שאסור לישא בשבת
ואפילו בחולו של מועד אין נושא׳
נשים מפני שביארנו לפי שאין מ׳
מערבין שמחה בשמחה שנא׳
מלא שבוע זאת ונתנה לך גם זאת
ושאר הימים מותר לישא לו
אשה בכל יום שירצה והוא שיכין
בסעודת הנשואין שלשה ימים
קודם הנשואין מקום
שאין בד״ד יושבין אלא בשני ובח׳
ובחמשי בלבד בתולה נשאת ליום

הרביעי שאם היה לו טענת בתולי׳
משכים לבית דין ומנהג לכל
חכמים הוא שהכונס הבעולה
ישאנה בחמשי בשבת כדי שי׳
שיהיה שמח עמה שלשה ימים
חמשי בשבת וערב שבת ושבת
ויצא למלאכתו יום ראשון
המארס את בתו הקטנה ותבעה
הבעל לנשואין מן הדין בין אביה
יכולין לעכב עד שתגדיל ותעשה
נערה ואם רצה כונס ואין מוחי
לעשות כן ארסה ושהה כמה לה
שנים ותבעה לנשואין והרי היא
נערה נותנין לה שנים עשר חדש
מיום התביעה לפרנס את עצמה
ולתקן מה שהיא צריכה לו ואחר
כך תנשא תבעה אחר שבגר׳
נותנין לה שנים עשר חדש מיום
הבגר ואם קדשה ביום הבגר לכל
נותנין לה שנים עשר חדש מיום
הקדושין שהוא יום הבגר
קדשה אחר שבגרה יום עברו ע׳
עליה שנים עשר חדש בבגרותה
ואחר כך נתקדשה אין נותנין לה
אלא שלשים יום מיום התביעה
כשם שנותנין זמן לאשה
משתבעה הבעל לפרנס את עצמה
ואחר כך תנשא כך נותנין זמן לאיש
לפרנס את עצמו משתבעתו הא׳
האשה וכמה נותנין לו כמה שנ׳
שנותנין לה יום שנים עשר חדש
שנים עשר חדש יום שלשים יום
שלשים יום הגיע זמן שקבע
לאישה ולא נשאה נתחייב במזונותי׳
ואעפ״י שלא כנס ואם הגיע זמן לכל
באחד בשבת או בערב שבת אינו
מעלה לה מזונות באותו היום מפני
שאינו יכול לכנס וכן אם
חלה הוא או היא או שפרסה נדה

כשהגיע זמן אינו מעלה לה מזונות
שהרי אינה ראויה להנשא עד ש׳
שתטהר וכן הוא אינו יכול לישא
אשה עד שיבריא

פרק אחד עשר

הנושא בתולה שנתאלמנה או לכל
נתגרשה או נחלצה מן האירוסין
כתובתה מאתים ואם מן הנשואין
כתובתה מנה שהרי נשאת נעשת
בעולה וכן הנושא בתולה
גיורת או משוחררת או שביה
ונשתחררה השפחה ונתגיירה
הגויה ונפדת השבויה פחותות
מבנות שלש שנים ויום אחד כל
כתובתן מאתים ואם היתה מב׳
מבנות שלש שנים ויום אחד ומ׳
ומעלה כתובתן מנה ומפנ׳
מה תקנו חכמים לאלו כתובה מנה
ואף על פי שהן בתולות הואיל ומוחז׳
המשואה שתבעל ומוחזקת השפח׳
והנכרית והשבויה שתבעל תקנו לכל
להן מנה בין נבעלו בין לא נבעלו
והרי הן כבעולות לכל דבר
מוכת עץ כתובתה מנה אעפ״י ש׳
שנשאת על מנת שהיא בתולה
שלמה ונמצאת מוכת עץ כתובת׳
מנה קטנה מבת שלש שני׳
ויום אחד ולמטה שנבעלה אפי׳
בא עליה גדול כתובתה מאתים
שסופה שתחזור בתולה כשאר הב׳
הבתולות וכן גדולה שבא לכל
עליה קטן מבן תשע שנים ויום
אחד ולמטה כתובתה מאתים כל
שאלו לא נבעלה כל שביאת בן ת׳
תשע שנים ויום אחד ביאה ש׳
פחות מכן אין ביאתו ביאה

בתולה שהיא בוגרת או סומא או
אילונית כתובתה מאתים · וכל ל׳
החרשת והשוטה לא תקנו חכמי׳
כתובה ·· השוטה אין לה נשואי׳
כל׳ ·· והחרשת אע״פ שיש לה נשו׳
נשואין מדבריהם לא תקנו לה כת׳
כתובה כדי שלא ימנעו ולא ישאו
אותה ·· וכשם שאין לה כתובה
כך אין לה מזונות ולא תנאי מתנאי
כתובה ואם כנס החרשת ונתפקחה
יש לה כתובה ותנאי כתובה וכתו׳
וכתובתה מנה ·· נשא חרשת
או שוטה וכתב להן מאה מנה כת׳
כתובתן קיימת ומפני שרצה להזיק
נכסיו ·· חרש או שוטה
שנשאו נשים פקחות אע״פ שנתפקח
החרש ונשתפה השוטה אין לה׳
לנשיהם עליהם כלום · רצו לקיימן
לאחר שהבריאו יש להן כתובה ל׳
מנה ·· ואם בית דין הן שהשיאו
את החרש וכתבו לה כתובה על ל׳
נכסיו גובות כל מה שכתבו לה ב׳
דין · וכל השוטה אין ב״ד משיאין
במקום שאין תקנת חכם עומדת
לא תקנו לו נשואין ·· וכן
הקטן לא תקנו לו נשואין כלל הואיל
וסופו לבא לידי נשואין גמורין · ומ׳
ומפני מה תקנו נשואין לקטנה ואף
על פי שסופה לידי נשואין גמורין
כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר ·
ואין משיאין את הקטן עד שבה׳
שבודקין אותו ויודעין שהביא ס׳
סימנין ·· קטן ומופלא בן תשע ל׳
שנים ויום אחד שנשא אשה אין
לה כתובה ואם הגדיל וקיימה אח׳
אחר שהגדיל יש לה עיקר כתובה ·
וכן גר שנתגייר הוא ואשתו עמו
כתובתה מנה שעל מנת כן קיימה ··
כל בתולה שכתובתה מאתים יש ל׳

להן טענת בתולים · וכל שכתובתה
מנה או שלא תקנו לה חכמים
כתובה אין להן טענת בתולים ··
המתייחד עם ארוסתו קודם
נשואין אין לה טענת בתולים ··
ומה היא טענת בתולים זה שנשא
אשה בחזקת שהיא בתולה וטוען
שלא מצאה בתולה · ושני סימנין ל׳
הן לבתולה · האחד דמים ששות׳
ששותתין ויוצאין בסוף ביאה רא׳
ראשונה והשני הדחק שימצא
בעת התשמיש ·· הנושא
בתולה שכתובתה מאתים וטוען ל׳
ואמ׳ לא מצאתיה בתולה שואלין או׳
אותה אם אמרה הרי לא מצאת ב׳
בתולה ומפני שנפלתי והכני עץ ל׳
או קרקע והלכו בתולי הרי זו נאמנת
ותחזור כתובתה למנה · ואע״פ שהוא
טוען ואמ׳ שאיני יודע בה על ידך
ואין לך כלום אין משגיחין בטענתו
ויש לו להחרים סתם שלא בא על
עליה איש שאין הדבר לו · ודאי ··
אמרה היא ואמת אומר ל׳
שלא מצאני בתולה ומשבא עלי
באונס אחר שנתארסתי לו הרי
זו נאמנת וכתובתה מאתים שמא
שהיתה ואם טוען ואמ׳ שמא לא
ארוסתך נאנסת והיה מקחי מקח
טעות או אחר שארסתיך נבעלת
ברצונך הרי זה מחרים סתם על ל׳
מי שטוען שקר כדי לחייבני ממון
שאיני חייב בו ·· טען ואמר
לא מצאתיה בתולה והיא אומרת
לא בא עלי ועדיין בתולה אני בודקין
אותה או חוזר ובועל בפני עדים ··
אמרה בא עלי ומצאני בת׳
בתולה כדרך הבתולות ושקר הוא ל׳
טוען שואלין אותו ואמ׳ לו מה היה
הדבר שאומרת שאינה בתולה אם

אמר מפני שלא מצאתי דם בודקי׳
במשפחתה שמא אין להן דם כל׳
לא דם נדה ולא דם בתולים אם נמ׳
נמצאו כולן כן הרי זו בחזקתה · לא
נמצאו בנות משפחתה כן בודקין
אותה שמא חולי גדול יש בה ל׳
שיבש לחלוחית האברים או שהיה
מתענה ברעב ומרטבין אותה ומ׳
ומאכילין אותה ומשקין אותה ל׳
עד שתבריא ותבעל שניה ובריאה
אם תמצא דם אם לאו · ואם אין שם
חולי ולא רעב וכיוצא בו הרי זו ל׳
טענת בתולים · ואע״פ שמצא דוחק
בשעת התשמיש הואיל ולא יצא ל׳
דם אין כאן בתולים שכל בתולה
יש לה דם בין קטנה בין נערה בין
בוגרת אם לא מפני החולי כמו ל׳
שאמרנו ·· ואם אמ׳ מפנ׳
שלא מצאתי דוחק אלא פתח פתו׳
מצאתי שואלין על שנותיה שאין
בוגרת היא שרוב הבוגרות אין להן ל׳
דוחק שמרגישין בו הרבה שהרי
גדלה ונתרפו אבריה וכל בתולה
ואם לא בגרה עדין אומרין לו שמא
הטית או לא בעלת בכחת הרבה ל׳
ולפיכך לא הרגשת בדוחק · ואם אמ׳
לא כי אלא ודאי פתח פתוח מצאתי
הרי זו טענת בתולים וכל בתולה ל׳
שלא בגרה בין קטנה בין נערה
בין בריאה בין חולה שכל בתולה
נערה פתחה סתום הוא ואע״פ ל׳
שיצא הדם הואיל ומצא פתח פתוח
אין כאן בתולים ·· יש גאונים
שאומרין שהבוגרת אין לה טענת
דמים · ויש לה טענת פתח פתוח ·
ואין דרך התלמוד מראה דבר זה ·
וטעות היא בנוסחאות שלהן וכבר
בדקתי על רבים וקדמונים שהדבר
כמו שבארנו ומצאתי שאין לבוגרת

אלו טענת דמים בלבד ·· חכמים
הם שתקנו עיקר כתובה לאשה והם
התקינו ואמרו שכל הטוען טענת
בתולים והאשה מכחשת אותו נאמן
ועליה להביא ראיה · ואין על האיש
שחזקה אין אדם טורח בסעודה
ומפסידה והופך שמחתו אבל ··
ועד מתי יש לו לטעון טענת בתולים
אם נסתרה מיד ואם לא נסתרה
אפילו לאחר שלשים יום ··
הורו כל הגאונים שזה שאמרו חכמ׳
שהוא נאמן אם הכחישתו להפסיד
עיקר הכתובה אבל התוספת יש
לה אלא אם כן נודע בראיה גמורה
שהיתה בעולה או שהודתה לו שהי׳
בעולה קודם שנתארסה והטעתו ··
לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת
חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין ואחר
כך תגבה התוספת ואין לה להשביע
שלא מצאה בתולה · ואחר כך יפסיד
עיקר כתובה שחזקה היא שאין אדם
טורח בסעודה ומפסידה · ויש לה
לחרים סתם על מי שטוען עליה
שקר ·· הרי שרצה לקיימה אחר
שהפסידה עיקר כתובתה חוזר וכו׳
וכותב לה מנה לפי שאסור לו לאדם
לשהות עם אשתו שעה אחת בלא
כתובה כמו שבארנו ··

פרק שנים עשר

כשנושא אדם אשה בין בתולה בין
בעולה בין גדולה בין קטנה ואחד
הגיורת ואחד המשוחררת נתחייב
לה בעשרה דברים · וזוכה בארבעה
דברים ·· העשרה שלשה מהן
מן התורה · שארה כסותה ועונתה ·
שאר אלו מזונות · כסותה כמשמעו ·
עונתה · לבוא עליה כדרך הארץ ·
והשבעה מדברי סופרים וכולן תנאי
בית דין הן · האחד מהן עקר כתובה ·
והשאר הן הנקראין תנאי כתובה ·
ואלו הן · לרפואתה אם חלתה · ולפדות׳
אם נשבית · ולקוברה כשתמות ·
ולהיות ניזונת מנכסיו ויושבת בבית
אחר מותו כל ימי אלמנותה · ולהיו׳
בנותיה ממנו ניזונות מנכסיו אחר
מותו עד שיתארסו · ולהיות בניה
הזכרים ממנו יורשין כתובתה
יותר על חלקם בירושה עם אחיהם ··
והארבעה שזוכה בהן כולן
מדברי סופרים · ואלו הן להיות לו
מעשה ידיה שלו · ולהיות מציאת׳
שלו · ושיהיה אוכל כל פירות נכסי׳
בחייה · ואם מתה בחייו יירשנה
והוא קודם לכל אדם בירושה ··
ועוד תקנו חכמים שיהיו מעשה
ידי האשה תחת מזונותיה ופדיית׳
כנגד אכילת פירותיה וקבורתה
כנגד ירושתה לכתובתה ··
לפיכך אם אמרה האשה איני ניזונת
ואיני עושה שומעין לה ואין כופי׳
אותה · אבל אמר הבעל איני זנך
ואיני נוטל כלום ממעשה ידיך אין
שומעין לו שמא לא יספיקו מעש׳
ידיה למזונותיה · ומפני תקנה זו
יחשבו המזונות מתנאי כתובה ··
כל הדברים האלו שלא נכתבו בשטר
ואעפ״י שלא כתבו כתובה עדין אלא
שנשאה סתם כיון שנשאה זכה
בארבעה דברים שלו וזכתה האש׳
בעשרה דברים ואין צריכין לפרש ··
התנה הבעל שלא יתחייב
באחד מן הדברים שהוא חייב
בהן או שהתנתה האשה שלא יזכ׳
הבעל באחד מן הדברים שהוא זוכ׳
בהן התנאי קיים חוץ משלשה
דברים שאין תנאי מועיל בהן · וכל
המתנה עליהן תנאו בטל · ואלו הן ·
עונתה ועקר כתובה וירושתה ··
כיצד התנה עם האשה שאין לה
עליו עונה תנאו בטל וחייב בעונת׳
שהרי התנה על מה שכתוב בתור׳
ואינו תנאי ממון · התנה עמה
לפחות מעקר הכתובה או שכתב
לה מאתים או מנה עקר ובתנאי
לו שמקבלה מהן כך וכך והיא לא
נתקבלה כלום התנאי בטל שם
הפוחת לבתולה ממאתים ולאלמנ׳
ממנה הרי בעילתו בעילת זנות ··
התנתה עמו משנשאה שלא
יירשנה תנאו בטל ואעפ״י שירושת
הבעל מדברי סופרים עשו חזוק
לדבריהם כשל תורה · וכל תנאי
שבירושה בטל אעפ״י שהוא ממון ·
שנ׳ בה לחקת משפט להורות · ובש׳
ובשאר הדברים תנאו קיים כגון
שהתנה עמה שאין לה עליו שאר
וכסות ועל מנת שלא יאכל פירות
נכסיה וכל כיוצא בהן תנאו קיים ··
כיצד מזונות פוסקין לאשה
פוסקין לחם שתי סעודות בכל יום
סעודה בינונית של כל אדם באותה
העיר שאינו לא חולה ולא גרגרן
ומאותו מאכל שאנשי אותה העיר
אם חטים חטים ואם שעורים
שעורים · וכן אורז או דוחן ושאר
מינין שנהגו בהן ·· ופוסקין
לה פרפרת לאכל בה את הפת כגון
קטנית או ירקות וכיוצא בהן ושמן
להדלקת הנר ופירות ומעט יין
לשתות אם זה מנהג המקום
שישתו הנשים יין ·· ופוסקי׳
לה שלש סעודות בשב׳ ובשר או
דגים כמנהג המקום · ונותן לה בכל
שבת ושבת מעה כסף לצרכיה

[illegible]

טען פירוטה לכבוס או לאחרים ומוצ'
כהן ״ בד״א בעני שבישראל
אבל אם היה עשיר הכל לפי עשרו
אפילו היה ממונו ריבוי שיעשה לה
מיני תבשילי בשר בכל יום כופין ל'
אותו ופוסקין לה מזונות כפי ממונו
ואם היה עני ביותר ואינו יכול ליתן
לה לחם שהיא צריכה לו כופין אותו
להוציא ותהיה כתובתה חוב עליו
עד שתמצא ידו ויתן ״ בעל
שרצה ליתן לאשתו מזונותיה חד'
הראויות לה ותהיה אוכלת ושותה
לעצמה והוא אוכל ושותה לעצמו
הרשות בידו ובלבד שיאכל עמה
מלילי שבת ללילי שבת ״
האשה שפסקו לה מזונות והותי'
המותר לבעל' היה בעלה כהן ה'
אינו נותן לה כל מזונותיה תרומה
מפני שטורח גדול הוא לה לשמור
מדברי הטומאה ולאכלן בטהרה אל'
אלא נותן לה מחצה חולין ומחצה
תרומה ״ כשם שחייב אדם
במזונות אשתו כך הוא חייב במזונ'
בניו ובנותיו הקטנים עד שיהיו ל'
בני שש שנים ׳מכאן ואילך מאכילן
עד שיגדלו כתקנת חכמים ׳ואם
לא רצה גוערין בו ומכלימין אותו
ופוצרין בו ״ ואם לא רצה מכריז'
עליו בצבור ואומרין עליו פלוני
אכזרי הוא ואינו רוצה לזון את בניו
והרי הוא פחות מעוף טמא שהו'
זן את אפרוחיו ׳ואין כופין אותו
לזונם אחר שש ״ בד״א באיש
שאינו אמיד ואין ידוע אם ראוי
הוא ליתן צדקה אם לאו אבל אם
היה אמיד שיש לו ממון הראוי ל'
ליתן צדקה המספקת להן מוצ'
מוציאין ממנו בעל כרחו משום
צדקה וזנין אותן עד שיגדלו ״

מי שהלך למדינה אחרת ובאת אשת'
לבית דין לתבוע מזונות שלשה ה'
חדשים הראשונים מיום הליכתו ה'
אין פוסקין לה מזונות חזקה היא ש'
שאין אדם מניח את ביתו ריקן מ'
מכאן ואילך פוסקין לה מזונות ״
אם היו לו נכסין בד' יורדין
לנכסיו ומוכרין למזונותיה ואין
מחשבין על מעשה ידיה עד ה'
שיבא בעלה אם מצא שעשתה
הכל שלו ״ וכן אם לא עמדה בדין
אלא מכרה עצמה למזונות מכרה
קיים ואינה צריכה הכרזה ולא ל'
שבועה עד שיבא בעלה ויטעון ה'
או עד שתבוא לגבות כתובתה ה'
אחר מותו ישביעו עליה שלא ל'
מכרה אלא למזונות שהיא צריכה
להם ״ וכשם שבית דין מוכרי'
למזון האשה שהלך בעלה כך מוכ'
למזון בניו ובנותיו הקטנים שהן
בני שש שנים או פחות ׳אבל יותר
על שש אין זנין אותן שלא בפנו
אע״פ שהוא אמיד ״ וכן מי
שנשתטה בית דין יורדין לנכסיו ה'
ומוכרין וזנין אשתו ובניו ובנותיו
שהן בני שש או פחות ומפרנסין
אותן ״ יש מן הגאונים שהור'
שאין פוסקין מזונות לאשה שהלך
בעלה או שמת בעלה עד שיהיה
שטר כתובה יוצא מתחת ידה ל'
ואם לא הוציאו שטר כתובה אין נ'
לה מזונות שמא נטלה כתובתה
מבעלה או מחלה כתובתה שאין
לה מזונות כמו שיתבאר ״
ויש מי שהורה שפוסקין לה מזונ'
בחזקת שלא נטלה ולא מחלה ואין
מצריכין אותה להביא כתובה ״
ודעתי נוטה לזה במי שהלך בעלה
הואיל ויש לה מזונות מן התורה ׳

אבל אם מת בעלה אין לה מזונות עד
שתביא כתובתה מפני שהיא אוכלת
בתקנת חכמים ועוד מפני שהיא ל'
נוטלת מנכסי יורשין ולעולם טוענין
ליורש ״ הלך בעלה ולותה ואכלה
כשיבא חייב לשלם ׳עמד אחד ומ'
מדעת עצמה וזנה משלו אם יבא
הבעל אינו חייב לשלם לו ׳והרי זה
אבד מעותיו מפני שלא עשה לה הלואה
והיא לא לותה ממנו ״ הבעל
שאומר לאשתו בשעה שהלך טלי
מעשה ידיך במזונותיך אין לה
מזונות שאולי לא רצתה בדבר זה ל'
ולא סמכה על דעתה היה לה לתבוע
או לומר לו אין מעשה ידי מספיקי'
לי ״ הרי שעמדה בדין ופסקו
לה מזונות ומכרו בית דין ונתנו לה
או שמכרה היא לעצמה ובא הבעל
ואמ' הנחתי לה מזונות והיא אומרת
לא הנחת אלא לותי מזה ונתפרנסתי
נשבע שבועת היסת שהניח לה ל'
ונפטר וישאר החוב עליה ״
מכרה מטלטלין ואמרה במזונות
מכרתי והוא טוען ואומר מזונות
הנחתי נשבע שבועת היסת ש'
שלא הניח ״ הרי שלא תבעה ל'
ולא לותה ולא מכרה אלא דחקה
עצמה ביום ובלילה ועשתה ואכלה
אין לה כלום ״ המדיר אשתו
מלהנות לה בין שפירש עד זמן פל'
בין שלא פירש אלא סתם ממתינין
לו שלשים יום אם תמו ימי נדרו ל'
או לא תמו התיר נדרו הרי זה מוטב
ואם לאו יוציא ויתן כתובה ובאותן
השלשים יום תהיה עושה ואוכלת
ויהיה אחד מחביריו מפרנס אותה
דברים שהיא צריכה להם יותר על
מעשה ידיה אם אין מעשה ידיה
מספיקין לה ״ המדיר את

[illegible]

ואשתו שלא תטעום אחד מכל
הפירות ממתינין לו שלשים יום
יתר על כן יוציא ויתן כתובה ל׳
ואפילו הדירה שלא תוסיף מאכל
רע ואפילו הדירה ממין שלא יפ׳
ואפלה אותו מימיה יוציא לאחר
שלשים יום ויתן כתובה ״
נדרה היא ואכל הפירות וקיים לה
הוא את נדרה או שנדרה בנזיר
ולא הפר לה אם רצה הוא שתשב
תחתיו ולא תאכל פירות או תהיה
נזירה תשב ואם לאו יוציא ואינה
כאשה נדרנית יוציא ויתן כתוב׳
שהרי היה בידו להפר לה והוא׳
קיים לה כדעתו ״

פרק שלשה עשר

כמה הוא הכסות שהוא חייב ליתן
לה בגדים של חמשים זוז משנה
לשנה ממטבע אותן הימים שנ׳
שמעיאו החמשים זוז ששה ד׳
דינר׳ ורביע דינר כסף נותן לה
חדשים בימות הגשמים ולובשת
בלואותיהם בימות החמה והש׳
והשחקים מאותו הכסות שלה
כדי שתתכסה בימי נדתה ונותן
לה חגור במתניה וכפה לראשה
ומנעלים ממועד למועד ״
בד״א באותן הימים ובארץ ישרא׳
אבל בשאר הזמנים ובשאר המ׳
המקומות אין הדמים עיקר׳ יש
מקומות שנהגו שיהיו שם הבג׳
ביוקר הרבה או בזול הרבה אלא
העיקר שסומכין עליו שמחייבין
אותו לתת לה בגדים הראוין בימות הג׳
הגשמים ובימות החמה כפחות
של אשה בעלת שם באותה המדינה ״

[illegible]

ובכלל הכסות שהוא חייב ליתן לה
כלי בית ומדור שיושבת בו ׳ ומה
הן כלי בית מטה ומצעת ומפץ או
מחצלת לישב עליה וכלי אוכילה ושת׳
ושתיה כגון קדרה וקערה וכוס ק׳
ובקבק וכיוצא בהן ״ והמדור
שש׳ ושוכר לה בית של ארבע אמות
על ארבע אמות ותהיה רחבה חוצ׳
לה כדי להשתמש בה ויתן לו בית
הכסא חוץ ממנו ״ וכן מחייבי׳
אותו ליתן לה תכשיטיה כגון בגדי
צבעונין להקיף על ראשה ופדחת׳
ופוך ושרק וכיוצא בהן כדי שלא ת׳
תתגנה עליו ״ בד״א בעני
שבישר׳ אבל בעשיר הכל לפי עושר׳
ואפילו היה ראוי לקנות לה כלי משי
ורקמה וכלי זהב כופין אותו ונותן ״
וכן המדור לפי עושרו והת׳
והתכשיט וכלי הבית הכל לפי עושר׳
ואם קמצה ידו ליתן לה ואפילו עני
שבישר׳ כופין אותו להוציא ותהי׳
הכתובה חוב עליו עד שיעשיר ״
ולא האשה בלבד אלא בניו ב׳
ובנותיו הקטנים בני שש או פחות
חייב ליתן להם כסות המספקת
להן וכלי תשמיש ומדור לשכון בו
ואינו נותן להן כפי עושרו אלא כפי
צורכן בלבד ״ זה הכלל כל מי ש׳
שיש עליו מזונות בין בחייו בין ב׳
במותו יש לו כסות וכלי בית ומדור ״
וכל שבית דין מוכרין למזונותיו כ׳
כך מוכרין לכלי ביתו וכסותו ומדורו ״
האשה שהלך בעלה ופסקו
לה ב״ד מזונות וכסות וכלי בית ומ׳
ושכר מדור אין פוסקין לה תכשיט
שאין לה בעל שתתקשט לו ׳ וכן מי
שנשתטה בעלה או נתחרש פוסק׳
לה תכשיט ״ ודין הבעל עם
אשתו בטענת כסות וכלים ושכר

מדור כדינם בטענת מזונות אם
אמר הוא נתתי והיא אומרת לא ל׳
עשת דין אחד לכל ״ המדירה את
אשתו שלא תתקשט באחד מכל
המינין במצוות שנה אחת יקיים
יתר על כן יתיר נדרו או יוציא ויתן
כתובה ״ הדירה שלא תלך לבית
המרחץ בכרכים שבת אחת בכפרי׳
שתי שבתות ״ הדירה שלא ת׳
תנעול דלת המנעל בכפרים שלשה
ימים בכרכים מעת לעת יתר על כן
יתיר נדרו או יוציא ויתן כתובה ״
הדירה שלא תשאיל ושלא ת׳
תשאיל מכלי הבית שדרך כל השכנ׳
לשאול ולהשאיל כגון נפה וכברה
ורחים ותנור וכיוצא בהן יתיר את
נדרו או יוציא ויתן כתובה מפני
שמשיאה שם רע בשכנותיה ״
וכן היא שנדרה שלא תשאיל ושלא
תשאיל נפה וכברה רחים ותנור ל׳
וכיוצא בהן ושלא תארוג בגדים
נאים לבנה שדרכן לארוג אותן לבנים
תצא בלא כתובה מפני שמשיאתו
שם רע בשכנותיו שהוא כילי ״
ומקום שדרכן שלא תצא ל׳
בשוק בכפה שעל ראשה בלבד עד
שיהיה עליה רדיד המכסה את כל
גופה כמו טלית נותן לה בכלל הכסו׳
רדיד הפחות בכל הרדידים ׳ ואם ה׳
היה עשיר נותן לה רדיד לפי ע׳
עשרו כדי שתצא לבית אביה או
לבית האבל או לבית המשתה לפי שכל אשה יש
לה לצאת לבית אביה לבקרו ולבית
האבל ולבית המשתה לגמול חסד
לרעותיה ולקרובותיה כדי שיבאו ל׳
הן לה שאינה בבית הסהר עד ד׳
שלא תצא ושלא תבוא ״ אבל
גנאי לאשה שתהיה יוצאה תמיד
פעם בחוץ פעם ברחובות ויש ל׳

[illegible]

כופין
כתוס׳ תכין ט״א
כמו שהיה ביהודה
וגליל יהוד׳ שאירסוס
טגלי׳ כופין אותם לבוא
שעל מנת כן נשאה

את הדי׳
ואו׳ פשוט׳ שאי׳
מוציאי׳ אפי׳ ממי׳ לנו׳
ומסך לפך רבוה הכוך
אין המושל כל כך צורכם
כמותו כך והוי סיבה
היפה לנוה הרעה
מספר
החכמ׳

ולבעל למנוע את אשתו מזה ולא
ימחנה לצאת אלא כמו פעם אחת
בחדש או פעמים כפי הצורך
שאין יפה לאשה אלא כדי לישב
בזוית ביתה שכך כל כבודה בת
מלך פנימה ׃ המדיר
את אשתו שלא תלך לבית אביה
בזמן שהוא עמה בעיר חדש אחד
ממתינין לו שנים יוציא ויתן כתוב׳
ובזמן שהוא בעיר אחרת רגל אחד
ממתינין שנים יוציא ויתן כתובה ׃
המדיר את אשתו שלא ל
תלך לבית האבל או לבית המשתה
או יותר נדרו או יוציא ויתן כתוב׳
שזה כמו שאוסרה בבית הסהר ל
ונעל בפניה ׃ ואם היה טוען מפני
בני אדם פרוצים שיש באותו בית
האבל או בית המשתה והוחזקו
שם פרוצים שומעין לו ׃
האומר לאשתו אין רצוני שיבואו
לבית אביך ואמך ואחותך ואחיך
שומעין לו ותהיה היא הולכת להם
כשאירע דבר להם ותלך לבית אביה
פעם בחדש ובכל רגל ורגל ולא יכ׳
יכנסו הם אצלה אלא אם כן אירע
לה דבר כגון חולי או לידה שאין
כופין את האדם שיכנסו אחרים ל
לרשותו ׃ וכן היא שאמרה
אין רצוני שתכנס עמי אמך ואח׳
ואחותך ואיני שוכנת עמהם בח׳
בחצר אחת מפני שמריעין ומצרין
לי שומעין לה שאין כופין את האדם
שישכנו אחרים ברשותו ׃
האיש שאומר איני דר במקום זה ל
מפני שבני אדם רעים או פרוצים
או גוים בשכונתי ואיני מתירא ל
מהם שומעין לו ואע״פ שהוחזקו
בפריצות שכן צוו חכמים הרחק
משכן רע ואפילו היה המקום

שלא מצויה משום ששכן עם בני
אדם כשרים ׃ וכן היא שאמרה כן ל
אע״פ שהוא אומ׳ איני מקפיד שומ׳
שומעין לה מפני שאומרת אין
רצוני שיצא עלי שם רע בשכונת
זו ׃ כל היישוב ארצות ל
ארצות הן ׃ כגון ארץ כנען וארץ
מצרים וארץ כוש וארץ שנער
וכיוצא בהן ׃ וכל ארץ וארץ מדינו׳
וכפרים ׃ וארץ ישראל לענין ק
נשואין שלש ארצות יהודה ועבר
הירדן והגליל ׃ איש שהיה
מארץ מן הארצות ונשא אשה
מארץ אחרת כופין אותה
לצאת עמו לארצו או תצא ל
בלא כתובה שעל מנת כן נשאה
אע״פ שלא נשאה פירש ׃ וכל הנש׳
אשה באחת מן הארצות והוא מ׳
מאנשי אותה הארץ אינו יכול
להוציאה לארץ אחרת אבל מוציא׳
ממדינה למדינה ומכפר לכפר בא׳
באותה הארץ ואינו יכול להוציאה
ממדינה לכפר ומכפר למדינה ש׳
שיש דברים שישיבת המדינה טוב׳
להם ׃ ויש דברים שישיבת הכפרים
טובה להם ׃ וכשמוציאה ממ׳
ממדינה למדינה או מכפר לכפר
באותה הארץ אינו מוציאה מנו׳
מנוה היפה לנוה הרע אלא מרע
ליפה מפני שהיא צריכה להסתפ׳
ולבדוק עצמה יפה בנוה היפה כדי
שלא תהיה קלה וכעורה ׃
וכן לא יוציאנה ממקום שרובו ל
ישר׳ למקום שרובו גוים ובכל מקו׳
מוציאין ממקום שרובו גוים למקום
שרובו ישר׳ ׃ בד״א מחוצה לארץ ל
לחוצה לארץ או מארץ ישר׳ לארץ
ישר׳ אבל מחוצה לארץ לארץ ישר׳
כופין אותה לעלות ואפילו מנוה היפ׳

לנוה הרע ואפילו ממקום שרובו ל
ישר׳ למקום שרובו גוים מעלין ׃
ואין מוציאין מארץ ישר׳ ל
לחוצה לארץ ואפילו מנוה הרע ש
שרובו גוים לנוה היפה שרובו ישר׳ ׃
אמר האיש לעלות לארץ ישר׳
והיא אינה רוצה תצא בלא כתובה
אמרה היא לעלות והוא אינו רוצה
יוציא ויתן כתובה ׃ והוא הדין ל
בכל מקום מארץ ישר׳ עם ירושלם
שהכל מעלין לארץ ישראל ואין הכל
מוציאין ׃

פרק ארבעה עשר

עונה האמורה בתורה לכל איש ל
ואיש כפי כחו וכפי מלאכתו ׃
כיצד בני אדם הבריאים והרכים
והענוגים שאין להם מלאכה שמ׳
שמתשת כחם אלא אוכלין ושותי׳
ויושבין בבתיהם עונתיהם בכל
לילה ׃ הפועלים כגון החייטין
והאורגין והבונין וכיוצא בהן אם
היתה מלאכתן בעיר עונתיהם ל
בכל לילה שבת ׃ ואם היתה מלאכתן
בעיר אחרת עונתיהם פעם אחת
בשבת ׃ החמרים פעם אחת
בשבת ׃ והגמלים אחת לשלשים יום ׃
והמלחים אחת לששה חדשים ׃
תלמידי חכמים עונתם פעם
אחת בשבת מפני שתלמוד תורה
מתיש כחם ׃ ודרך תלמידי חכמים
לשמש מלילי שבת ללילי שבת ׃
יש לאשה לעכב על בעלה שלא
יצא לסחורה אלא למקום קרוב ש׳
שלא ימנע מעונתה ולא יצא אלא ל
ברשותה ׃ וכן יש לה למנעו לצאת
ממלאכה שעונתה קרובה למלאכ׳

ישנה
אמר כן ואפי׳ מן
שעד היפה כוך ושי׳
פי׳ כוך את הגוף שמוי
שמי ומסתה זוחך כך
חלוי׳ מוים עלין וכן פיר׳
מעוך וכן משו׳
נספר

שעונתה רחוקה· כגון חמר שבקש להעשות גמל· או גמל שבקש להעשות מלח·· ותלמיד חכמים יוצאין לתלמוד תורה שלא ברשות נשותיהם שתים ושלש שנים· וכן רך וענוג שנעשה תלמיד חכם אין אשתו יכולה לעכב··

נושא אדם כמה נשים אפילו מאה בין בבת אחת בין בזו אחר זו ואין אשתו יכולה לעכב והוא שיכול ליתן שאר כסות ועונה כראוי לכל אחת ואחת ואינו יכול לכופן לשכון בחצר אחת אלא כל אחת ואחת לעצמה·· וכמה היא עונתן לפי חשבון· כיצד פועל שהיו לו שתי נשים יש לזו עונה אחת בשבת ולזו עונה אחת בשבת·· היו לו ארבע נשים נמצאת עונת כל אחת ואחת מהן פעם אחת בשתי שבתות· וכן אם היה מלח ויש לו ארבע נשים תהיה עונת כל אחת מהן פעם אחת בשתי שנים· לפיכך צוו חכמים שלא ישא אדם יותר על ארבע נשים אע"פ שיש לו ממון הרבה כדי שיגיע להן עונה פעם אחת בחדש·· המדיר אשתו שתאמר לאחרים מה שאמר לה או מה שאמרה לו מדברי שחוק וקלות ראש שמדבר אדם עם אשתו על עסקי תשמיש הרי זה יוציא ויתן כתובה שאין זו יכולה להעיז פניה ולומר לאחרים דברי קלון·· וכן אם הדירה שתהיה מתהפכת בשעת תשמיש כדי שלא תתעבר או שהדירה שתעשה מעשים שוטים ודברים שאין בהן ממש אלא בשטות הרי זה יוציא ויתן כתובה·· המדיר את אשתו מתשמיש המטה שבת אחת ממתינין יותר על כן יוציא ויתן כתובה או יפר נדרו· ואפילו היה מלח שעונתו לששה חדשים שכיון שנדר הרי צערה ומתייאשה··

וכיצד מדירה· אם אומר לה תשמישי אסור עליך או שנשבע שלא ישמש מטתו ולא נדר כלום· ואם נשבע נשבע לשוא שהרי הוא משועבד לה· אומר לה הנאות תשמישך אסורה עלי הרי זה נדר ואסור לשמש שאין מאכילין לאדם דבר האסור לו·· ואסור לאדם למנוע אשתו מעונתה ואם מנע כדי לצערה עובר בלא תעשה שבתורה שנאמר ועונתה לא יגרע· ואם חלה או תשש כחו ואינו יכול לבעול ימתין ששה חדשים עד שיבריא שאין לך עונה גדולה מזו ואחר כך יטול ממנה רשות או יוציא ויתן כתובה··

האשה שמנעה בעלה מתשמיש המטה היא הנקראת מורדת ושואלין אותה מפני מה מרדה· אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל מדעתי כופין אותו להוציא לשעתו לפי שאינה כשבויה להבעל לשנוי לה ותצא בלא כתובה כלל ותטול בלאותיה הקיימין בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותן בין מנכסים שלא נתחייב באחריותן ואינה נוטלת משל בעלה כלום· ואפילו מנעל שברגלה ומטפחת שבראשה שלקחן לה פושטת ונותנת· וכן כל שנתן לה מתנה שלא נתן לה על מנת שתטול ותצא·· ואם מרדה תחת בעלה כדי לצערו ואמרה הריני מצערת אותו בכך מפני שעשה לי כך וכך או מפני שקללני או מפני שעשה עמי מריבה וכיוצא בדברים אלו שולחין לה מבית דין ואומרין לה הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה אבדת אותה· ואחר כך מכריזין עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות בכל יום ארבע שבתות זו אחר זו ואומרין פלונית מורדת על בעלה ואחר ההכרזה שולחין לה פעם שניה ואומרין לה אם את עומדת במרדך הפסדת כתובתך· אם עמדה במרדה ולא חזרה נמלכין לה ותאבד כתובתה ולא יהיה לה כתובה כלל· ואין נותנין לה גט עד שנים עשר חדש ואין לה מזונות כל שנים עשר חדש ואם מתה קודם הגט בעלה יורשה··

כסדר הזה עושין לה אם מרדה כדי לצערו· ואפילו היתה נדה או חולה שאינה ראויה לתשמיש ואפילו היה בעלה מלח שעונתו לששה חדשים ואפילו יש לו אשה אחרת· וכן ארוסה שהגיע זמנה להנשא ומורדת כדי לצערו ולא נשאת הרי זו מורדת מתשמיש· וכן יבמה שלא רצתה להתיבם כדי לצערו כסדר הזה עושין לה·· המורדת הזאת כשהיא יוצאה לאחר שנים עשר חדש תחזיר כל דבר שהוא של בעלה· ומכל נכסים שהכניסה לו ובלאותיה קיימין אם תפסה אין מוציאין מידה· ואם תפס הבעל אין מוציאין· וכן כל מה שאבד מנכסיה שקבל הבעל אחריותן אינו משלם לה כלום·· זהו דין התלמוד במורדת· ואמרו הגאונים יש להן בבית דין מנהגות אחרות במורד ולא פשטו אותן מנהגות בכל ישראל ורבים גדולים חולקין עליהם ברוב המקומות ובדין התלמוד ראוי לתפס

וכן המורד על אשתו ואומר הריני זן ומפרנס אבל איני בא עליה מפני ששנאתיה מוסיפין לה על כתובתה משקל שלשים ושש שעורה של כסף בכל שבת ושבת. ואינו ישמש כל זמן שתרצה לישב. ואע״פ שכתובתה הולכת ונוספת הרי הוא עובר בלא תעשה שנ׳ ועונתה לא יגרע. שאם שמא שלא יוכל לגרוע יוסיף. ולמה לא ילקה על לאו זה לפי שאין בו מעשה.

איש ואשתו שבאו לב״ד הוא אומר מורדת היא זו ממני תשמיש והיא אומרת לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עושה וכן אם טענה היא ואמרה שהוא מורד מתשמיש והוא אומר לא כי אלא כדרך כל הארץ אני עושה אחרי אין בתחלה על מי שמורד ולא יודה בבית דין. ואחר כך אם לא הודו אומרין להן התיחדו בפני עדים. וכן עדין הן טוענין מבקשין את הנטען ועושין פעמים עשרה כפי כח הדיין. אבל לבעול בפני אדם אי אפשר לפי שאסור לבעול בפני כל בריה.

האשה שחלתה חייב לרפאותה עד שתבריא. ראה שהחולי יארך ויפסיד ממון הרבה ברפואה ואומר לה הנה כתובתך ומנחתך את רפאי עצמך מכתובתך או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך הארץ.

נשבית חייב לפדותה. ואם היה כהן שכבר נאסרה עליו פודה אותה ומחזירה לבית אביה. אפילו היה בעיר אחרת מטפל בה ומחזירה למדינתה ומגרשה ונותן לה כל כתובתה.

היה בעלה ישראל ששבויה מותרת לה מחזירה לו לאשה כמות שהיתה. ואם רצה אחר כך מגרשה ונותן לה כתובתה.

אין מחייבין הבעל לפדות את אשתו יותר על דמיה אלא כ׳ מה שהיו שוה כשיעור השבוין. היו דמיה יתר על כתובתה ואומר הריני מגרשת וזו כתובתה ותלך ותפדה את עצמה אין כ׳ שומעין לו אלא כופין אותו ופודה אותה ואפילו היו דמיה עד עשר׳ בכתובתה ואפילו אין לו אלא כדי פדיונה.

כד״א בפעם ראשונ׳ אבל אם פדאה ונשבית פעם שניה ורצה לגרש הרי זה מגרש ויתן כתובה והיא תפדה את עצמה.

מי שנשבית אשתו והוא במדינת הים בית דין יורדין לנכסיו ומוכרין בהכרזה ופודין אותה כדרך שהבעל פודה אותה.

המדיר אשתו נדר שהוא חייב בעלו לגרשה ולתן כתובה ונשבית אחר שהדירה אינו חייב לפדותה שמשהדירה חייב לגרשה וליתן כתובתה.

האשה שהיתה אסורה על בעלה מאיסורי לאוין ונשבית אינו חייב לפדותה אלא נותן לה כתובת והיא תפדה את עצמה. והלא השבויה אסורה לכהן והרי הוא פודה אותה מפני שלא היתה אסורה מקודם ואיסור השביה גרם לה.

מתה אשתו חייב בקבורתה ולעשות לה הספד וקינים כדרך כל המדינה ואפילו עני שבישראל לא יפחתו לו משני חלילין ומקוננת. ואם היה עשיר הכל לפי כבודו. ואם היה כבודה יותר מכבודו קוברין אותה לפי כבודה שהאשה עולה עם בעלה ואינה יורדת עמו ואפילו לאחר מיתה.

אין רשאי לקבור את אשתו ועמיד אחר ודעת עצמו כ׳ נקבית מנכסיו מבעלה בעל כרחו ונותנין לה כדי שלא תהיה מוטלת ומושלכת לכלבים.

היה במדינ׳ אחרת כשמתה אשתו בית דין כ׳ יורדין לנכסיו ומוכרין בלא הכרז וקוברין אותה לפי ממון הבעל ולפי כבודו או לפי כבודה.

פרק חמישה עשר

האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואים שימנע את עונתה הרי זה מותר. בד״א כשהיו לו בנים כש׳ שכבר קיים פריה ורביה. אבל אם לא קיים מצוה לבעול כל עונה עד ש׳ שיהיו לו בנים מפני שהיא מצות עשה של תורה שנ׳ פרו ורבו.

האיש מצוה על פריה ורביה. אבל לא האשה. ואימתי נתחייב האיש במצוה זו. מבן שש עשרה שנה. וכיון שעברו עשרים שנה ולא נשא אשה הרי זה עובר ומבטל מצות עשה. ואם היה עוסק בתו׳ ומצוה וטרוד בה והיה מתירא כ׳ מלישא אשה כדי שלא יטרח במז׳ במזונות ויבטל מן התורה הרי זה מותר להתאחר. שהעוסק במצוה פטור מן המצוה. וכל שכן בתלמוד תורה.

מי שחשקה נפשו בתורה תמיד ושוגה בה ככן עזאי ונדבק בה כל ימיו ולא נשא אשה אין בה בידו עון והוא שלא יהיה יצרו תקפו עליו. אבל אם היה יצרו

ומתגבר עליו חייב לישא אשה ואפי'
היו לו בנים שלא יבא לידי הרהור.
כמה בנים יהיו לו לאדם ות'
ותתקיים מצוה זו בידו. זכר ונקבה
שנ' זכר ונקבה בראם. היה הבן סריס ה'
או שהיתה הבת איילונית לא קיים
מצוה זו. נולדו לו בנים ומתו והניחו
בנים הרי זה קיים מצות פריה ורבי'
בני בנים הרי הם כבנים. בד"א
כשהיו בני הבנים זכר ונקבה והיו
באים מזכר ונקבה. אע"פ שהזכר
בן בתו והנקבה בת בנו הואיל והן
משני בניו הרי זה קיים מצות פרי'
ורביה. היה לו בן או בת
ומת והניח זכר ונקבה עדיין לא קיים
מצוה זו. היו לו בנים בגיותו
ונתגייר הוא והם הרי זה קיים מצו'
זו. עד שיוליד לאחר שנתגייר ה'
שהעבד אין לו יחוס. לא
ישא אדם עקרה וזקנה ואיילונית
וקטנה שאינה ראויה לילד אלא אם
כן קיים מצות פריה ורביה או שהית'
לו אשה אחרת לפרות ולרבות ממנה.
נשא אשה ושהתה עמו ע'
עשר שנים ולא ילדה הרי זה יוציא
ויתן כתובה או ישא אשה הראויה
לולד. ואם לא רצה להוציא כופין א'
אותו ומכין אותו בשוט עד שיוציא
ואם אמ' אני בועל והרני שוכן ע'
עמה בעזרים כדי שלא אתייחד עמה
בין שיאמר הוא אין שומעין לו אלא
יוציא או ישא אשה הראויה לולד.
שהתה עשר שנים ולא ילדה
והרי הוא יורה שכבת זרע כחץ ה'
חזקת החולי ממנה ותצא שלא ב'
כתובה. ויש לה תוספת ולא תהיה
זו פחותה מאיילונית שלא הכיר בה
שיש לה תוספת כמו שיתבאר. ו'
ואם אינו יורה כחץ חזקת החולי מ'

ממנו כלבר וכשיוציאו יתן הכתובה
כולה עקר ותוספת. הוא אומ'
ממנה נמנע הולד והיא אומרת
ממנו נמנע מפני שאינו יורה כחץ
נאמנת. ויש לו להחרים על מי ש'
שטוענת דבר שאינה יודעת בו ב'
בודאי ואחר כך יתן כתובה. ואם
אמרה איני יודעת אם ממני אם
ממנו אין לה עקר כתובה כמו ש'
שביארנו. העמד ממון בחזקת
בעליו עד שתטען בודאי שאינו
יורה כחץ. ולמה היא נאמנת בט'
בטענה זו מפני שהיא מרגשת
אם יורה כחץ אם לאו והוא אינו
מרגיש. האשה שבאתה
לתבוע בעלה אחר עשר שנים
מפני שלא ילדה והיא אומרת שה'
שאינו יורה כחץ שומעין לה אע"פ
שאינה מצוה על פריה ורביה ע'
היא לבנים לזקנותה וכופין אותו ל'
להוציא ויתן עקר כתובתה מלבד ה'
שלא כתב לה תוספת על אחת ש'
שתצא לרשותה ותטול.
הלך בסחורה בתוך עשר שנים או
שהיה חולה או שהיו חבושין ב'
בבית האסורין אין מונין זמן ש'
עולה להן מן המנין. הפילה
מונה מיום שהפילה. ואם הפילה
וחזרה והפילה שלש פעמים הוחזקה
לנפלים ושמא לא זכה להבנות ממ'
ממנה ויוציא ויתן כתובה.
הוא אומ' הפילה בתוך עשר כדי
שתשהא עמו והיא אומרת לא ה'
הפלתי נאמנת שאינה מחזיקה
בעקרות. הוא אומ' הפילה
שנים והיא אומרת הפילה שלשה
נאמנת שאינה מחזיקה עצמה
במפלת ויוציא ויתן כתובה. ובכל
זה משביעה שבועת היסת שלא

הפילה או שהפילה שלשה שבטענ'
זו יתחייב ליתן כתובה. נשאת
לאחר ושהתה עמו עשר שנים ה'
ולא ילדה והוציאה מותרת להנש'
לשני. שהתה עם השני עשר שנים
ולא ילדה לא תנשא לשלישי. ואם נ'
נשאת לשלישי תצא שלא בכתובה.
אלא אם כן יש לו אשה אחרת או
שקיים מצות פריה ורביה.
האשה שבאה לב"ד ואמרה בעלי ש'
אינו יכול לשמש כדרך כל הארץ
שמשמש שמוליד או שאינו יורה
כחץ יעשו הדיינין פשרה ואומ'
לה ראוי שתתעכבי עם בעלך עד
שתשהי עשר שנים ולא תולידי
ואחר כך תתבעי ומקבלין עמה
בדבר ואין כופין אותה לישב ולא ה'
דנין אותה דין המורדת ולא מאח'
מאריכין בדבר זה עד שיעשו פש'
פשרה. אע"פ שקיים אדם ה'
מצות פריה ורביה הרי הוא מצוה
מדברי סופרים שלא יבטל מלפרות
ולרבות כל זמן שיש בו כח. שכל
המוסיף נפש אחת מישר' כאלו ב'
בנה העולם. וכן מצות חכמים
היא שלא ישב אדם בלא אשה ל'
שלא יבא לידי הרהור. וכן לא תשב
אשה בלא איש שלא תחשד.
וחובה על כל איש לקנאות את אש'
אשתו. אמרו חכמים אין אדם מ'
מקנא את אשתו אלא אם כן נכנס
בו רוח טהרה ולא יקנא לה ביותר
ומדאי ולא יאנס אותה ויבעול ל'
בעל כרחה אלא בדעתה ומתוך
שיחה ושמחה. וכן צוו
חכמים על האשה שתהיה צנועה
בתוך ביתה ולא תרבה בשחוק ו'
וקלות ראש בפני בעלה ולא תתבע
תשמיש המטה בפיה ולא תהיה

ומ״ש כסו׳ שעל׳ פו׳ כן פסק ר׳ יוסף ור״י ז״ל ... ה׳ כיון שאין ... בזה כעל הלוור ... כעל ס׳ הא׳ פסק גם הוא כתפי׳ הרי״ף ורבי׳ החכמ׳ ״

ולא מן הקרקע ... [illegible] ... ועיין בס׳ פו׳ ״

ומדברת מעסק זה ולא תמנע מבעלה
כדי לצערו עד שיוסיף באהבתה
ולא נשמעת לו בכל עת שירצה
ותזהר מקרוביו ובני ביתו שלא
יעבר עליו רוח קנאה ותתרחק מן
הכיעור ומן הדומה לכיעור ״
וכן צוו חכמים שיהיה אדם מכבד
את אשתו יתר מגופו ואוהבה
כגופו ואם יש לו ממון מרבה לה
ירבה בטובתה כפי הממון ולא
יטיל עליה אימה יתירה ויהיה דבורו
עמה בנחת ולא יהיה עצב
ולא רגזן ״ וכן צוו על האשה
שתהיה מכבדת את בעלה ביותר
מדאי ויהיה לו עליה מורא ותעשה
כל מעשיה על פיו ויהיה בעיניה
כמו שר או מלך ומהלכת בתאות
לבו ומרחקת כל מה שישנא. וזהו
דרך בנות ישראל ובני ישראל הקדושים
הטהורים בזווגם ובדרכים אלו יהיה
ישובן נאה ומשובח ״

פרק ששה עשר

הנכסים שמכנסת האשה לבעלה
בין קרקע בין מטלטלין בין עבדים
אע״פ שהם נכתבים בשטר הכתובה
אינן נקראין כתובה אלא נדוניא
שמם. ואם קבל עליו אחריות הנדוניא
נעשית ברשותו ואם פחתה
פחתה לו ואם הותירה הותירה לו
הרי אלו נכסי צאן ברזל. ואם לא קבל
עליו אחריות הנדוניא אלא הרי היא
ברשות האשה אם פחתה פחתה
לה ואם הותירה הותירה לה. והרי
הן נקראין נכסי מלוג ״ וכן כל
נכסים שיש לה לאשה ולא הכניסה
אותן לבעלה ולא כתבו אותן בכתובה
ואם נשארו לה לעצמה או נפלו לה
בירושה אחר שנתארסה הכל נק׳
נקראין נכסי מלוג שכולן ברשותה
הן ואין נקראין כתובה אלא עיקר
כתובה שהוא מנה או מאתים עם
התוספת בלבד ״ כבר הודענו
שתקנו חכמים כתובה לאשה
ודין התוספת כדין העיקר ולא
תקנוה לגבותה כל זמן שתרצה
אלא הרי הוא כחוב שקבוע לו זמן
ואין הכתובה נגבית אלא לאחר
מיתת הבעל או אם גרשה ״
וכן התקינו שאם היו לו לבעל שלש
שדות טובות ורעות ובינוניות
ובאה האשה לגבות כתובתה מן
ממנו שלא תגבה אלא מן הרעה
שבנכסיו והיא הנקראות זיבורית ״
וכן התקינו כשתבא לגבות
אחר מותו לא תגבה עד שתשבע
בנקיטת חפץ שלא תפסה מעלה
כלום ולא מכרה לו כתובתה ולא
מחלה אותה ושמין לה כל מה
שעליה ופוחתין אותו מכתובת
ואם גרשה לרצונו גובה בלא
שבועה ואין שמין כסות שעל׳
שהרי לקחן לה ונתנה כהן והרי
היא לה הוציאה ולא היא ״ וכן
התקינו שלא תגבה האלמנה כתובת
אלא מן הקרקע ואינה גובה משב׳
ושבח ששבחו נכסים לאחר מית׳
הבעל ואין הבנות נזונות לאחר
מיתת אביהן משבח ששבחו
נכסים לאחר מיתת אביהן אבל
טורפת בכתובתה משבח שהשב׳
שהשביח לוקח אע״פ שבעל חוב
גובה את השבח ודברים אלו
מקולי כתובה הן ״ וכן מקולי
כתובה שתפסול אשה בכתובה
את הפחות שבמטבעות כיצד
נשא אשה במקום אחד וגרשה
במקום אחר אם היו מעות מקום
הנשואין טובים משל מקום הגרושי׳
נותן לה ממעות מקום הגרושין
ואם של מקום הגרושין משל
מקום הנשואין נותן לה ממעות
מקום הנשואין ״ בד״א כשהיה
בכתובתה מעות סתם אבל אם פי׳
פירש מטבע ידוע בין בעיקר בין
בתוספת הרי הוא כדין המודה
את חברו מטבע ידוע שנותן לה
כמה שהודה כמו שיתבאר בה׳
בהלכות המלוה ״ תקנו
הגאונים בכל הישיבות שתהיה
האשה גובה כתובתה אחרי מות
בעלה אף מן המטלטלין כדרך שה׳
שהתקינו לבעל חוב לגבות מן המט׳
המטלטלין ופשטה תקנה זו בכל
ישראל ״ וכן שאר תנאי כתובה
כולן כתובה הן וישנן במטלטלין
כבקרקע חוץ מכתובת בנין דכרין
שלא מצאנו מנהג ירושתה פש׳
פשוטה בכל הישיבות לפיכך אומ׳
אני מעמידין אותה על דין התלמו׳
שאין יורשין כתובת אמן אלא מן
הקרקע ״ כבר נהגו כל מק׳
מקומות שידענו ושמענו ש׳
שמעם שיכתבו בכתובה בין מו׳
מטלטלי בין מקרקעי ״ ודבר
זה תקון גדול הוא ואנשים גדולים
ונבונים הנהיגו דבר זה שהרי זה
תנאי שמגרען [?] ומעלות האלמנה
גובה מן המטלטלין בתנאי זה
ולא בתקנת האחרונים ״
הרי שלא כתב בשטר הכתובה
אלא כשאר סתם אם היה ידוע בה׳
בתקנת זו של גאונים גובה ואם
לאו או שנסתפק לנו הדבר ותשב׳
בדבר זה הרבה שאין כח בתקנת

[illegible]

[illegible]

הגאונים לדון בה אע"פ שלא נתפרש'
כמי שנתפרשה כדין תנאי הכתובה
שהן תקנת סנהדרי גדולה עד שלא
שנויה בה מאותן הירושין ״
ועוד תקנו חכמים שיהיו כל
נכסי הבעל אחראין וערבאין לכת'
לכתובה אפילו כתובתה מאה ויש
לו קרקע מאלפים זהובים הכל תחת
שעבוד הכתובה ׳וכל מה שימכור
אחר הנשואין מנכסיו אע"פ שמכרו
קיים ויש לו למכור כל נכסיו אם ירצ'
יש לה לטרוף מאותן בכתובתה כש'
כשיגרשנה או כשימות אם לא תמצ'
נכסים בני חורין ׳וכשתטרוף לא ת'
תטרוף אלא בשבועה כבקיאות חפץ
כדין כל בעלי חובות ׳ותקנה זו כדי
שלא תהיה סנוסה קלה בעיניו ״
כשמשביעין בית דין את כ'
היורשין או את האלמנה כשתבוא ל'
לגבות כתובתה אין משביעין אות'
אלא חוץ לב"ד ומפני שבתי דינין ל'
היו נמנעין מלהשביעה שחוששין
לה שמא לא תדקדק עצמה משבועה׳
ואם רצו יתומין להדירה נודרת לה'
להן כל מה שירצו ומדירין אותה
בבית דין ואחר כך נוטלת כתובתה ״
מתה האלמנה קודם שתש'
שתשבע אין יורשין מכתובתה
כלום שאין לה כתובה עד שתשבע
ואם נשאת קודם שתשבע הרי זו
נשבעת אחר הנשואין ונוטלת כל
ואין שתרעה אבל אינה נודרת ל'
ומטולת שמא יפר לה הבעל ״
ייחד לה קרקע בכתובתה בין של'
שייחדה בארבעה מערים בין מעט
אחד גובה כתובתה ממנו בלא של'
שבועה ״ וכן אם כתב לה מטל'
מטלטלין והן עומדין קיימין נוט'
נוטלת בלא שבועה ׳וכן אם מכרו

ונלקח כהן מטלטלין אחרים ונודע
שאילו השנים מדמי מטלטלין ל'
הראשונים נוטלת בלא שבועה ״
הפוגמת כתובתה לא תפ'
תפרע אלא בשבועה כיצד הוציאה
שטר הכתובה שיש בה אלף זוז ל'
הבעל אומר נתקבלה הכל והיא אומ'
לא נתקבלתי אלא כך וכך ואפילו
יש לה עדים בפוגמת שנטלה ואפי'
דקדקה בחשבון מה שנטלה בכ'
בחצי פרוטה לא תטול הש'
השאר אלא בשבועה ״
אומר הבעל נתקבלה הכל והיא ל'
אומרת לא נתקבלתי כלום ועד
אחד מעיד עליה שנתקבלה הכל
או מקצת לא תפרע כל כתובתה
אלא בשבועה ״ הנפרעת
שלא בפניו לא תפרע אלא בשבוע'
כיצד הרי שגירש אשתו והלך לו
בית דין יורדין לנכסיו אחר שתש'
שתשבע ומגבין אותה כתובתה
והוא שיהיה מקום רחוק שיש
טורח להודיעו ׳אבל אם היה במ'
מקום קרוב שולחין ומודיעין ל'
אותו ׳אם לא יבוא תשבע ותטול ״
השוברת כתובתה נפרע'
שלא בשבועה ׳כיצד הוציאה ל'
שטר כתובתה באלף זוז והוא ל'
אומר נתקבלה הכל והיא אומרת
לא נתקבלתי כלום ואין לי אלא ל'
חמש מאות ׳וזה שכתב לי אלף
מתנה היתה ביני ובינו הרי זו
נפרעת שלא בשבועה ״ אבל
אם אמרה אין בשטר כתובתי ל'
אלא חמש מאות אינה נפרעת
בשטר זה שיש בו אלף שהרי ל'
בטלה וכאילו הודתה שהוא שקר ״
לפיכך נשבע שבועת היסת ונפט' ״
כל מקום שאמרו לא תפרע

אלא בשבועה אומרין לה בית דין ה'
השבעי וטלי ׳ומקום שנ' תפרע שלא
בשבועה אומרין לבעל עמוד ותן לה
ואין אותה מאמין בטענה זו עד שת'
שתביא ראיה לדבריך ׳אמר הבעל
ומעתה תשבע לי על טענתי אומר'
לה השבעי וטלי בנקיטת חפץ ״
התנה עליה שתגבה בלא שבועה
או שיהיה נאמנת בכל מה שתטען
גובה מתנה בלא שבועה ׳אבל באה
לגבות מיורשיו תשבע ואחר כך ת'
תטול ״ התנה עליה שתגבה
כתובתה מיורשיו בלא שבועה או
או שתהיה נאמנת על יורשיו הרי
זו נוטלת מהן בלא שבועה ׳אבל אם
באה לטרוף מנכסים משועבדים
לא תטרוף אלא בשבועה ׳ואעפ"י ל'
שהאמינה הבעל שאין תנאי הבעל
מועיל אלא עליו ועל יורשיו ׳אבל
להפסיד ממון אחרים אינו מועיל ״
אלמנה שהיה שטר כתובה
יוצא מתחת ידה משבעת וגובה ל'
כתובתה לעולם ואפילו לאחר מאה
שנה בין שהיתה בבית בעלה בין ל'
שהיתה בבית אביה ׳ואם אין שטר
כתובה יוצא מתחת ידה אין לה ל'
כלום ואפילו עקר כתובה ואפילו ת'
תבעה ביום מיתת הבעל ׳וכן הגרוש'
ואפילו עקר כתובה אין לה עד ש'
שתוציא שטר כתובה ״ בד"א
במקום שדרכן לכתוב כתובה אבל
במקום שאין דרכן לכתוב כתובה
אלא סומכין על תנאי ב"ד הרי זו ג'
גובה עקר כתובתה אע"פ שאין ל'
בידה שטר כתובתה בין נתגרשה
בין נתאלמנה בין שהיתה בבית ב'
בעלה בין שהיתה בבית אביה ׳אבל
התוספת אין לה בכל מקום אלא
בראיה ברורה ״ ועד מתי

תגבה האלמנה העקר ממקום שאין
כותבין כתובה אם היתה בבית בעלה
גובה לעולם. ואם היתה בבית אביה
גובה עד עשרים וחמש שנה ואם
באה לתבוע לאחר מכן אין לה כלום
והרי אומר שאלו לא מחלה לא שתקה
כל אותן זה והרי אומרה עם היורשין
לומר נכלמתי מלתובען והם עמי
בבית. לפיכך אם היה היורש עמה
מוליך לה מזונותיה לבית אביה ומ׳
ומטפל בה תובעת כתובתה אפילו
לאחר חמש ועשרים שנים ומפני ש׳
שזה ששתקה ולא תבעה מפני ש׳
שהיתה בושה מן היורשין.

היתה אומרת בתולה נשאתני ועיקר
כתובתי מאתים והבעל או היורשין
אומרין בעולה היית ואין לך אלא
מנה אם יש עדים שראו שעשו
לה המנהגות שנהגו אנשי אותה
העיר לעשותן כגון מיני שמחה
או כתרים או מלבוש ידוע או שאר
דברים שאין עושין כן אלא לבתו׳
הרי זו נוטלת מאתים. ואם אין לה
עדים בזה הרי זו נוטלת מנה. ואם
היה הבעל קיים ישבע להשביע
שבועת התורה שהרי הודה במקצת
הטענה. ונאמן הקטן לומר ולהעיד
בגדלו זכור אני כשהייתי קטן ש׳
שנעשה לפלונית מנהג הבתולות
ובכל הדברים האלו במקום שאין
כותבין כתובה כמו שבארנו.

האשה שאמרה לבעלה גרשתני
גרשתני נאמנת שאינה מעיזה פ׳
פניה בפני בעלה לפיכך האשה
שהוציאה שטר כתובתה ואין
עמה גט ואמרה לבעלה גרשתני
ואבד גטי תן לי כתובתי והוא אומ׳
לא גרשתיך חייב ליתן עקר כתוב׳
וכל זמן נותן התוספת עד שתביא

ראיה שגרש שיצא גט עם הכתובה
מתחת ידה. אמ׳ לה הבעל כן
גרשתיה ונתתי לה כל הכתובה עקר
ותוספת וכתבה לי שובר ואבד
שוברי מתוך שיכול לומ׳ לא גרשתי
ולא נתחייב בתוספת הרי זה נאמן
ומשביע אותה בנקיטת חפץ
ונותן לה העקר ונשבע שבועת
התוספת. הוציאה גט ואין
בידה שטר כתובה אם דרך אותו
מקום שלא יכתבו כתובה גובה עיקר
כתובתה בגט שבידה. ואם דרכם
לכתוב כתובה אפילו עקר אין לה עד
שתוציא שטר כתובה כמו שבארנו
ונשבע הבעל שבועת היסת על כל
טענתה ונפטר. הוציאה שני
גטין ושתי כתובות גובה שתי כתוב׳
הוציאה שתי כתובות וגט אחד אינה
גובה אלא כתובה אחת. ואיזו מהן
גובה. אם שתיהן שוות בטלה האח׳
האחרונה את הראשונה ואינה
גובה אלא מזמן האחרונה
ואם היתה באחת יותר תוספת
על חברתה גובה מזו ומזו שתרצה
ותבטל השניה. הוציאה
שני גטין וכתובה אחת אין לה
אלא כתובה אחת שהמגרש את
אשתו והחזירה סתם על כתובתה
הראשונה החזירה. הוציאה
גט וכתובה ואחר מיתת בעלה אם
גט קודם לכתובה גובה בגט זה עקר
כתובה אם אין דרכן לכתוב כתובה
וגובה כל מה שבכתובה שהרי זכתה
בו מיתתו. ואם כתובה קודמת את
הגט אין לה אלא כתובה אחת של
כתובתה הראשונה החזירה.

האשה נאמנת לומר את בעלי כדי
שתנשא כמו שיתבאר בהלכות גרו׳
גרושין. ומתגבי הכתובה שאם ת׳

תנשא לאחר ואחר מותו תטול מה
שכתוב בכתובתה לפיכך אם באה
לבית דין ואמרה מת בעלי התירוני
להנשא ולא הזכירה שם כתובתה
כלום מתירין אותה להנשא ומשביע׳
אותה ומתנין לה כתובתה.

באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי
אף להנשא אין מתירין אותה שעל
עסקי הכתובה באה והרי זה נחזקת
שלא מת. ואין דעתה להנשא אלא
ליטול כתובה מחיים בלבד.

באה ואמרה מת בעלי התירוני לה׳
להנשא ותנו לי כתובתי מתירין אותה
להנשא ונותנין לה כתובתה ואף על פי
שעיקר דבריה על עסקי נשואין היו
באה. אבל אם באה ואמרה מת
בעלי תנו לי כתובתי והתירוני להנש׳
מתירין אותה להנשא ואין נותנין
לה כתובתה. ואם תפסה אין מוציאין
מידה.

פרק שבעה עשר

מי שהיה נשוי נשים רבות כל שנש
שנשאת תחלה קודמת ליטול כתובת׳
ואין אחת מהן נוטלת אלא בשבועה
ואין לאחרונה אלא מה ששיירה
לפניה וגם היא נשבעת ונוטלת את
השאר. וכן אם היה עליו שטר
חוב אם היה בעל חוב קודם גובה
בעל חוב תחלה והשאר לבעל חוב.

בד״א כשהיתה הקרקע שבאו
לגבות ממנה קניה לו כשעת
נשואין וכשעת שלוה הוא שהראשון
נותן שכל הקודם בשטר זכה תחלה.
אבל אם נשא נשים זו אחר זו ולוה
בין קודם נשואין בין לאחר נשואיו
ואחר שנשא ולוה קנה קרקע

כולן חולקין כאחת ששעבוד כולן כאחד בין שבשעה שקנה היה מי משועבד לכל ואין כאן דין קדימה ״

וכן אם היה זמן הכתובה והשטרות כולן יום אחד ובשעה אחת במקום שכותבין שעות חולקין כאחת שאין שם קודם ולעולם כל שקדם וזכה מטלטלין כדי חובו או כדי כתובה אין מוציאין מידו שאין דין קדימה במטלטלין ״

מי שגרש את אשתו ועליו שטר חוב ובאו בעל חוב והאשה לגבות והיו לו מעות וקרקע כדי החוב והכתובה בעל חוב נוטל המעות והאשה גובה כתובתה מן הקרקע ואם אין לו אלא קרקע ואין בה כדי להגבות שניהם ולא היה בה דין קדימה נותנין אותה לבעל חוב ואם נשאר כלום לאשה תטול ואם לאו תדחה מפני בעל חוב שהרי בעל חוב הפסיד והוציא מעותיו והאשה לא חסרה כלום שיותר משהאיש רוצה לישא האשה רוצה להנשא ״

וכן מי שמת והניח אשה ובעל חוב וקרקע שאין בה דין קדימה האשה נדחית מפני בעל חוב והוא גובה כל החוב תחלה ״ וכיון שתקנו הגאונים שתגבה האשה והבעל חוב מן המטלטלין ״ והדבר ידוע שאין דין קדימה במטלטלין אם לא הניח מטלטלין כדי ליתן לשניהם נותנין לבעל חוב כל חובו תחלה ואם נשאר לאשה מה שתטול בכתובה תטול או תדחה ״

היו כותבין בכתובה נכסי צאן ברזל וטענה שאובדו או שלקחן הבעל הרי היא בנכסי צאן ברזל כשאר בעלי חובות ומשבעת שלא לקחה אותן ולא נתנה ולא מי מחלה וחולקת עם בעלי חובות ״

מי שמת או גרש ויש לו נשים רבות ואין שם דין קדימה ואין לו כדי כל הכתובה כיצד הן חולקות רואין אם כשיחלק הממון לפי מנין הנשים יגיע לפחותה שבהן כדי כתובתה או פחות חולקין בשוה ואם היה הממון יותר על זה חולקין ממנו כדי שיגיע לפחותה שבהן שיעור כתובתה וחוזרות וחולקות את המותר בין הנותרות על דרך הראשונה ״ כיצד מי שהיה נשוי ארבע נשים כתובת של ראשונה ארבע מאות ושל שניה שלש מאות ושל שלישית מאתים ושל רביעית מאה נמצא הכל אלף וגרש את כולן או מת ולא הניח ארבע מאות או פחות חולקין כולן בשוה וכל אחת נוטלת מאה או פחות ״ הניח שמנה מאות תחלוק עם כולן בשוה נמצאת רביעית נוטלת מאתים והרי אין לה בכתובתה אלא מאה כיצד עושין לוקחין ארבע מאות וחולקין אותן בשוה ביניהן מאה מאה נמצאת הרביעית נטלה כדי כתובתה והלכה לה ונשארו ארבע מאות ושלש לה נשים שביד כל אחת משלשתן מאה אם תחלוק הארבע מאות בשוה בין שלשתן נמצאת השלישית נוטלת מאתים ושלשים ושלש ושליש והרי אין בכתובתה אלא מאתים לפיכך לוקחין מארבע המאות שלש מאות וחולקין בין שלשתן בשוה בין שנמצאת השלישית נטלה מאתים שלה והלכה לה ״ נשאר כאן מאה ושתי נשים חולקות בשוה את המאה בין ראשונה ושניה נמצאו בידן של ראשונה מאתים וחמשים ושל שניה מאתים וחמשים ועל דרך זו חולקות לעולם ואפילו הן מאה ״ הערב לאשה בכתובתה אע״פ שקנו מידו אינו חייב לשלם שמצוה עשה והרי לא חסרה כלום ואם ערב על כתובת בנו וקנו מידו חייב לשלם שהיוב בגלל בנו משעבד עצמו לו וגמר והקנה ״ וקבלן של כתובה חייב לשלם אע״פ שאין קנין מידו ״ ואיזהו קבלן זה שאומר לאשה הנשאי לזה ואני נותן כתובה זו ואם אמר לה הריני ערב כתובה זו ואני פורע כתובה זו ואני חייב בה פטור אלא אם היה אביו ״

המגרש את אשתו ידיר ידירנה הנאה ואחר כך תפרע לו כתובתה ואם הקטן או מורבו אם היה ערב שמא יחדירנה ונמצאו שנים עושין קנוניא של נכסיו של זה ״

וכן המקדיש נכסיו ומגרש את אשתו ידירנה הנאה ואחר כך תפרע כתובתה מן ההקדש מן ההקדש שמא יעשו קנוניא על ההקדש ״ אבל המגרש את האשה וביאה לטרוף מן הלקוחות אין מדירין אותה והחייבין אותו להדירה אלא נשבעת וטורפת ״ ואם רצתה תחזור לבעלה שהרי כבר ידעו הלקוחות שיש על עליו כתובת אשה והם הפסידו על עצמן שלקחו נכסים שתחת שעבודה ״ הבעל שמכר נכסיו ואחר כך כתבה ללוקח דין ודברים אין לי עמך והסכימה לו למעשיו אע״פ שקנו ממנה הרי זו טורפת ״ שלא כתבה לו א׳

אלא שלא תהיה בינה ובין בעלה
קטטה ויש לה לומר נחת רוח ע"ש
עשיתי לבעלי. וכן אם קנו מיד
הראשונה תחלה שאין לה שעבוד
על מקום זה ואחר כך מכר אותו
הבעל אינה טורפת אותו.
וכן אם מכר הבעל ואמר לאשתו
לכתוב ללוקח דין ודברים אין לי
עמך ולא כתבה ולא הסכימה
למעשיו ונפסד המכר וחזר ל'
הבעל ומכר לאיש אחר בין אותו
שדה בין שדה אחר ואחר שנ'
שמכר הבעל הסכימה למעשיו
וקנו מידה שאין לה שעבוד על
שדה זו אינה יכולה לטרוף שהרי
אינה יכולה לומר נחת רוח עשית'
לבעלי שהרי בראשונה כשלא ל'
רצתה לא הלכה ברצון בעלה.
מי שהיו לו שתי נשים ל'
ומכר שדהו וקנו מיד הראשונה
שאין לה שעבוד על שדה זו ואינה
טורפת אותו מן הלוקח והיה ק'
קנין השניה כשאינה יכולה לומר
נחת רוח עשיתי לבעלי. ואחר כך
מת הבעל או גרש שתיהן השנ'
השניה מוציאה מיד הלוקח ל'
שהרי לא קנו מידה ללוקח וחו'
הראשונה ומוציאה מיד השניה
מפני שהיא קודמת. ולא הסיחה
שעבודה אלא מעל הלוקח. וכ'
וכשתחזור השדה לראשונה
חוזר הלוקח ומוציאה מידה
שהרי קנו לה מידה וחוזרת
חלילה עד שיעשו פשרה בי'
ביניהן. אלמנה בין מן ל'
האירוסין בין מן הנשואין משבע'
ומוכרת מקרקע בעלה ונפרעת
כתובתה בין בבית דין מומחין
בין בבית דין שאינן מומחין ל'

והוא שיהיו השלשה אנשים ב'
נאמנים ויודעין בשומת קרקע
ואחריות המוכר על נכסי יתומין
וכן הגרושה לא תמכר אלא בבית
דין מומחין. וכל המוכרת בבית דין
לא תמכר אלא בהכרזה. ובהלכות
מלוה יתבאר מכירת ב"ד היאך
היא. וכל המוכרת שלא בבית דין
אינה צריכה הכרזה אלא שלשה
נאמנים ויודעין בשומא.
אלמנה שמכרה קרקע בכתובת'
בינה לבין עצמה אם מכרה שוה
בשוה מכרה קיים ונשבעת שבוע'
אלמנה אחר שמכרה והוא שת'
שמכרה לאחר. ואם שוה לעצמה
לא עשתה ולא כלום ואפילו הכריזה.
היתה כתובתה מאה ומכ'
שוה מאה במאה מכרה בטל ואפי'
אומרת אני אחזיר הדינר ליורשים
מכרה בטל. היתה כתובתה
ארבע מאות זוז ומכרה לזה במאה
ולזה במאה שוה בשוה ולאחרון
שוה מאה ודינר במאה של אחרון
בטל ושל כולן קיים. יש
לאשה למכור כתובתה או ליתנה
במתנה אם מת הבעל או גרשה
יבוא הלוקח ויטול ואם מתה היא ל'
בחיי בעלה או קודם שנשבעה
אין לו כלום. הרי שמכרה
מקצת כתובתה או משכנה מק'
מקצתה או נתנה לאחר מקצתה
מוכרת מקרקע בעלה ותגבה ל'
השיור בין בבית דין מומחין בין
בשלשה נאמנים ומוכרת לכתובת'
ואפילו פעמים רבות בין בבית ל'
דין בין בשלשה נאמנים ויודעין
שומת הקרקע. המוכרת
כתובתה בין לאחרים בין לבעלה
לא אבדה שיור תנאי כתובה.

ואם לא בן יורש כנגד הכתובה
היתרות מנכסי אביו יותר על חלקו
כדין תנאי זה. וכן המוחלת ל'
כתובתה לבעלה אבדה כל תנאי
כתובתה ואפילו מזונות אין לה
עליו. ומוחלת כתובתה
אינה צריכה קנין ולא עדים משום
המוחלין שאינן צריכין לא קנין
ולא עדים אלא בדברים בלבד. ל'
והוא שיהיו דברים שהדעת סומ'
סומכת עליהם ולא יהיו דברים ל'
של שחוק והתול ולא דברי תמיה
אלא בדעת נכונה.

פרק שמנה עשר

אלמנה נזונת מנכסי יתומין כל
זמן אלמנותה עד שתטול כתובתה
ומשתתבע כתובתה בבית דין ל'
אין לה מזונות. וכן אם
מכרה כתובתה כולה או משכנה
ומתה או עשתה כתובתה אפותיקי
לאחר והוא שתאמר לו פה תקנה
חובך בין שעשתה דברים אלו
בבית דין בין שלא בבית דין בין
שעשתה בחיי בעלה בין שלא ל'
עשתה עד לאחר מיתת בעלה אין
לה מזונות מן היורשין. וכן אם
מכרה מקצתה יש לה מזונות ל'
ומשתתארס האלמנה אבדה מ'
מזונותיה. כשם שנזונת
לאחר מותו מנכסיו כך נותן לה
כסות וכלי תשמיש ומדור.
יושבת במדור שהיתה יושבת
בו בחיי בעלה ומשתמשת בכרים
וכסתות שהיתה משתמשת ל'
בהן בחיי בעלה ובעבדים ושפחות
שנשתמשה בהן בחיי בעלה. ל'

נפל המדור אין היורשין חייבין לה׳
לבנותו ואם אמרה הניחו לי ואנ׳
ואבננו משלי אין שומעין לה וכן ל׳
אם תחזק בדקו ואם טחה אותו ל׳
אלא תשב בו כמה שהוא או תצא
והיורשים שמכרו מדור אלמנה לא
עשו כלום ·· נפל הבית אומ׳
שאם היה לבעל מדור אחר בשכר ל׳
נותנין לה מדור לפי כבודה · וכן ל׳
מזונה וכסותה לפי כבודה · ואם
היה כבוד הבעל גדול מכבודה נות׳
נותנין לה לפי כבודו מפני שעולה
עמו ואינה יורדת עמו ואפילו ל׳
לאחר מיתה ·· פרסת הפת
ברובה כיצד · חמשה שהיה מזון
כל אחד מהן קב כשאוכל לבדו ל׳
אם היו חמשתן בבית אחד ואוכל׳
בעירוב מספיק להן ארבעת קבין ל׳
והוא הדין לשאר צרכי הבית ··
לפיכך אלמנה שאמרה איני זזה מ׳
מבית אבי · פסקו לי מזונות ותנו לי
שם יכולין היורשים לה אם את יו׳
יושבת יש לך מזונות ואם לאו אין ל׳
מזונות אלא כפי ברכת הבית · ואם
היתה טוענת מפני שהיא ילדה
והם ילדים נותנין לה מזונות הר׳
המספיקים לה לבדה והיא בבית
אביה · ומותר מזונות האלמנה
ומותר הכסות ליורשים ··
אלמנה שחלתה אם צריכה לרפואה
שאין לה קיצבה הרי זו כמזונות ל׳
ויורשין חייבין בה · ואם היא רפוא׳
שיש בה קיצבה הרי זו מתרפאת
מכתובתה ·· נשבית אין הי׳
היורשין חייבין לפדותה ואפילו הי׳
היתה יבמה ואפילו נשבית בחיי
בעלה ומת והיא בשביה אין חייבין
לפדותה מנכסיו אלא נפדת משל
עצמה או תטול כתובתה ותפדה ע׳
עצמה ·· מתה האלמנה
יורשי הבעל חייבין בקבורתה · ל׳
ואם נשבעה שבועה אלמנה ול׳
ואחר כך מתה יורשיה יורשי ל׳
כתובתה חייבין בקבורתה ואבל לא
יורשי הבעל ·· מעשה
ידי האלמנה ליורשין · ויורשין
שאמרו לאלמנה טלי מעשה ידיך
במזונותיך אין שומעין להן · ואם
היא שרצתה בזה שומעין לה ·
וכל מלאכות שהאשה עושה לה׳
לבעלה אלמנה עושה ליתומים ל׳
חוץ ממזיגת הכוס והצעת המטה
והרחצת פניו ורגליו ··
מציאת האלמנה ופירות נכסים
שהכניסה לבעל לעצמה · ואין ליה׳
ליורשין בהן כלום · והנכסים עצמן
שהן נדונייתה נטולת אותה בלא ש׳
שבועה ואין ליורשין בהן דין ודברים
בעולם אלא אם כן החזירו בחיי הב׳
הבעל והיו נכסי צאן ברזל שהאחר׳
לבעל ·· ואם מתה האלמנה
בלא שבועה יורשיה יורשין נדוני׳
נדונייתה ואע״פ שהן נכסי צאן ברזל
ואם היה בהן מותר המותר ליורשי
הבעל ·· אלמנה שתפסה
מטלטלין כדי שתזון מהן בין שת׳
שתפסה מחיים בין שתפסה אחרי
מותו אפילו תפסה ככר זהב אין
מוציאין מידה אלא כותבין עליה
בית דין מה שתפסה ופוסקין לה
מזונות ומחשבין עליה והיא ניזונת
במה שבידה עד שתמות או עד
שלא יהיה לה מזונות ויקחו היורש׳
את השאר ·· וכן אם תפסה
מטלטלין בכתובתה בחיי בעלה ומ׳
ומת גובה מהן · אבל אם תפסה אח׳
לאחר מותו בכתובתה אינה גובה
מהן ·· אע״פ שתקנו הגאונים
שתגבה כתובת ותנאי כתובה ממ׳
ממטלטלין · לפיכך תזון האלמנה
מן המטלטלין · אע״פ שלא תפסה אם
הניח בעלה מטלטלין ולא תפסה
אותן היורשין אותן והן מעלין לה
מזונות · אינה יכולה לעכב עליהן
ולומר יהיו המטלטלין מונחין בב׳
דין עד שאזון מהן שמא יאבדו ל׳
ולא יהיו לי מזונות · ואפילו התנת
עמו בפרוש שתזון מן המטלטלין
אינה מעכבת · וכזה דנין תמיד
בכל בתי דינין ·· אבל אם
הניח קרקע יכולה היא לעכב עליהן
שלא ימכרו · ואם מכרו אינה מו׳
מוציאה מן הלקוחות שאין הא׳
האשה והבנות ניזונות אלא מנכסי׳
בני חורין ·· הניח נשים רבות
אע״פ שנשאן זו אחר זו ניזונות כ׳
בשוה שאין דין קדימה במזונות ··
אלמנה שנפלה לפני יבם
בשלשה חדשים הראשונים נזונ׳
משל בעל · אם לא הוכר העובר ·
וכן אם הניחה מעוברת נזונת
משל בעל והולכת עד שתלד ··
ילדה בן של קיימא ניזונת והול׳
כל ימי אלמנותה כשאר הנשים
לא נמצאת מעוברת אחר שלש׳
חדשים או שהפילה אינה ניזונת
לא משל בעל ולא משל יבם אלא
תובעת יבמה לכנוס או לחלוץ ··
תבעה יבמה לכנוס או ל׳
לחלוץ ועמד בדין וברח או שה׳
שחלה או שהיה היבם במדינה הים
הרי זו ניזונת משל יבם בלא שבועה
כל׳ ·· נפלה לפני יבם אין לה
מזונות עד שיגדיל ויהיה כשאר
היבמים ·· מי שייחד קרקע
לאשתו בשעת מיתה למזונותיה
ואמר יהיה מקום זה למזונותיה ·

רבה לה מזונות ואם היה שכרן ל׳
יותר מן הראוי לה נוטלת הכל׳
ואם היה שכרו יותר מן הראוי
לה נוטלת הכל׳ ואם היה שכרו פ׳
פחות ממזונות הראויות לה נוט׳
נוטלת השאר משאר נכסים״
וכן אם אמר לה יהיה מקום פלני
במזונות ושתקה אין לה אלא פ׳
פירות אותו מקום בלבד שהרי ק׳
קבע לה מזונות ״ אלמנה
שבאה לבית דין לתבוע מזונות
יש מי שהורה שפוסקין לה מזונ׳
ואין משביעין אותה׳ ואין ראוי ל׳
לסמוך על הוראה זו מפני שנתחלף
לו הדבר באשה שהלך בעלה למדינת
הים׳ ורבותי הורו שאין לה מזונות
מבית דין עד שתשבע שהרי באה
זו מנכסי יתומין ולזה דעתי נוטה
וכן ראוי לדון ״ אלמנה
שבאה לבית דין לתבוע מזונות
משביעין אותה בתחלה ומוכרין ל׳
בלא הכרזה ונותנין לה מזונות
וכן יש לה למכור למזונות שלא
בבית דין ומוכרת אלא בשלשה
אנשים נאמנים בלא הכרזה וכן
אם מכרה למזונות ביוקר ולפי עצ׳
עצמה שוה בשוה מכרה קיים
וכשיבואו היורשין להשביעה ל׳
נשבעת ״ וכמה מוכרין לה
למזונות כדי לזון מהן ששה חד׳
חדשים או יותר על זה ומוכרין
על מנת שיהיה הלוקח נותן לה
מזון שלשים יום ומוכרת פעם
שניה לששה חדשים ומוכרת
והולכת לעולם עד שישאר מן ה׳
הנכסים כדי כתובתה ונמצא נותנת
מן השאר והולכת לה ״
אלמנה שפסקו לה בית דין מזונ׳
אין מחשבין עמה על מעשה
ידיה עד שיבואו היורשין ויתב׳
ויתבעו אם לא הולכין אחריהם ״
ויש אומר שאם היו היור׳
היורשין קטנים בית דין מחש׳
מחשבין עמה ופוסקין להן מ׳
מעשה ידיה כדרך שפוסקין ל׳
לה מזונות ״ אלמנה ל׳
שאין שטר כתובה יוצא מתחת
ידה אין לה מזונות שמא מכרה
כתובתה או מחלה או משכנה
ואפי׳ אמ׳ שלא טען יורש יוצ׳
טוענין בעבורו ואומרין לה כג׳
הביאי כתובתך או השבעי וטלי
מזונות אלא אם אין דרכן לכתב
כתובה ״ האשה שהלכה
היא ובעלה למדינת הים ובאה ל׳
ואמרה מת בעלה ניזונת נזונת
כדין כל האלמנה ונוטלת
כתובתה׳ ואמרה גרשני בעלי אינה
נזונת ונזונת מנכסיו עד כדי
כתובתה מכל פנים שאם עדין
הוא אישה יש לה מזונות׳ ואם
גרשה כמו שאמרה ישלה כתוב׳
שהרי כתובתה בידה׳ לפיכך נוט׳
נוטלת מזונות עד כדי כתובתה
והולכת לה ״ האשה ל׳
שהיה לה ספק גרושין ומת בע׳
אינה נזונת מנכסיו שאין מו׳
מוציאין מיד היורש מספק ל׳
אבל בחיי בעלה יש לה מזונות
עד שתתגרש גרושין גמורין ״
אלמנה עניה ששהתה
שתי שנים ולא תבעה מזונות
ועשירה ששהתה שלש שנים
ולא תבעה ויתרה ואין לה מזונ׳
בשנים שעברו אלא משעה ת׳
שתבעה׳ ואם שהתה פחות
מזה אפילו ביום אחד לא ויתרה
אלא תובעת ונוטלת מזון השנים
שעברו ״ אלמנה שתבעה
מזונות מן היורשין הן אומרין
נתננו והיא אומרת לא נטלתי ל׳
כל זמן שלא נשאת על היורשין
להביא ראיה או תשבע שבועת
היסת ותטול׳ משנשאת עליה
להביא ראיה או ישבעו היורשין
שבועת היסת שנתנו לה ״
דין תוספת כדין העיקר׳ לפיכך
אלמנה שתבעה או מכרה או
מחלה או משכנה תוספת כתו׳
כתובתה עם העקר אין לה מז׳
מזונות׳ ואם תבעה מקצתה
והניחה מקצת הרי זו כמי ש׳
שתבעה מקצת העיקר והניחה
מקצתו וכל המוחלת והמוכרת
סתם מכרה ומחלה התוספת
עם העיקר ששניהם כתובה
אחת בכל מקום ״

פרק תשעה עשר

מתנאי הכתובה שיהיו הזכרים
יורשים כתובת אמם ונדוניתה
שהכניסה בנכסי צאן ברזל ל׳
ואחרכך חולקין שאר היורשין
עם אחיהם בשוה ׳ כיצד נשא
אשה כתובתה ונדוניתה אלף
וילדה בן ומתה בחייו ׳ ואחר׳
נשא אשה אחרת כתובתה וכ׳
ונדוניתה מאתים וילדה בן ומתה
בחייו ואחרכך מת הוא והניח
אלפים׳ בנו מן הראשונה יורש
אלף שבכתובת אמו׳ ובנו מן ה׳
השניה יורש מאתים שבכתובת
אמו והשאר יורשין אותו בשוה׳
נמצא ביד בן הראשונה אלף ל׳
וארבע מאות וביד בן השניה

שש מאות ״ נר״ו כשהניח
יתר על שתי כתובות דינר או יותר
כדי שיחלקו את השאר בשוה אבל
לא הניח יותר דינר חולקין הכל בש׳
בשוה שאם ירשו אלו כתובת אמם
ולא ישאר דינר לחלק אותו בין כל
היורשין נמצא תנאי זה מבטל
חלק ירושה בין הבנים בשוה ש׳
שהוא מן התורה ״ והוא הדין
למי שהוא נשוי נשים רבות בין ש׳
בזו אחר זו בין בבת אחת ומתו ש׳
כולן בחייו ויש לו מהן בנים זכרים
אם היה שם יותר על כל הכתוב׳
כל אחד ואחד יורש כתובת אמו ש׳
והשאר חולקין בשוה ״
אמרו היתומין הרי אנו מעלין על
נכסי אבינו דינר יותר כדי שיטלו ש׳
כתובת אמן אין שומעין להן אלא
שמין את הנכסים בבית דין כמה
היו שוין בשעת מיתת אביהם אף
על פי שנתרבו או שנתמעטו אחר
מיתת אביהם קודם שיבאו לחלק
אין שמין אותן אלא בשעת מיתת
אביהן ״ היו שם יותר על כ׳
כדי כל הכתובות אע״פ שיש עליו ש׳
שטר כתובת חוב כנגד כל היתר ש׳
ירשו מועט אלא כל אחד ואחד מ׳
מהם יורש כתובת אמן ״
מי שהיה נשוי שתי נשים ומתה ש׳
אחת מהן בחייו ואחת אחר מותו
ולו בנים משתיהן אע״פ שלא הניח
יתר על שתי הכתובות דינר אם ש׳
נשבעה השניה שבועת אלמנה קו׳
קודם שתמות בניה קודמין לירש
כתובתה מפני שאותן יורשין כתו׳
כתובת אמן בתנאי זה אלא ירוש׳
של תורה ואחר כך יורשין בני הר׳
הראשונה כתובת אמם בתנאי זה
ואם נשאר שם כלום חולקין אותו

בשוה ״ ואם מתה קודם שתשבע בני
הראשונה יורשין כתובת אמן מלבד
והשאר חולקין בשוה ״
היה נשוי שתי נשים ויש לו מהם ש׳
בנים ומת ואחר כך מתו הנשים אם
נשבעו הנשים ואחר כך מתו כל
אחד יורש כתובת אמו בירושה של
תורה ולא בתנאי זה ׳לפיכך אין ש׳
משגיחין אם אין שם מותר דינר
ויורשי הראשונה קודמין ליורשי
השניה ׳ואם לא נשבעו חולקין ש׳
בשוה ואם אין שם ירושת כתובה
לפי שאין לאלמנה כתובה עד שת׳
שתשבע ״ אחת נשבעה
ואחת לא נשבעה זו שנשבעה בניה
יורשין כתובתה תחלה והשאר ש׳
חולקין בשוה ׳ומי יורש כתובת אמ׳
אמו שמתה בחיי אביו אינו טורף
מנכסים משועבדים אלא מנכסים
בני חורין כשאר היורשין ״
ומתנאי כתובה שתהיינה הבנות ש׳
נזונות מנכסי אביהן אחר מותו ש׳
עד שיתארסו או שיבגרו ׳בגרה הבת
אע״פ שלא נתארסה או נתארסה אף
על פי שלא בגרה אין לה מזונות
ובת הנזונת מנכסי אביה לאחר מו׳
מותו מעשה ידיה ומציאתה לעצ׳
לעצמה ולא לאחין ״
פוסקין לבת מזונות וכסות ומדור
מנכסי אביה כדרך שפוסקין לאו׳
לאלמנה ׳ומזונות הבנות וכסותן ש׳
אלו הכרזה כדרך שעושין לאלמנה
אלא שהאשה פוסקין לה לפי כבודו
וכבודה ולבנות פוסקין דברים הה׳
המספיקין להם בלבד ואין הבנות
נשבעות ״ אין הבנים יורשין
כתובת אמן ולא הבנות נזונות מת׳
בתנאים אלו עד שיהיה שטר כתובה
אבל אם אין להם שטר כתובה אין

להן כלום שאין מחלה אמם כתובתה
ואם אין דרכן לכתוב כתובה יש להן
כפי התנאים ״ מי שעמד
בשעת מיתתו לעקור אחד מתנאי ש׳
כתובה כגון שצוה ואמר אל יזונו
בנותיו מנכסיו או אל תזון אלמנתו
מנכסיו או אל ירשו בניו כתובת אמן
אין שומעין לו ״ נתן כל נכסיו
מתנה לאחרים הואיל ומתנת שכיב
מרע אינה קונה אלא לאחר מיתה
כיון שיתבאר ׳הרי המתנה וחיוב
הנכסים בתנאים אלו באין כאחד
ולפיכך אלמנתו ובנותיו נזונות מנכ׳
מנכסין ובניו יורשין כתובת אמם
שמתה בחיי בעלה ״ בת
המאמאנת הרי היא כשאר כל הבנות
ויש לה מזונות ׳אחד בת הראשונה ובת
השניה ובת הארוסה ובת האנוסה
אין להן מזונות אחר מיתת אביהן
בתנאי זה ׳אבל בחיי אביהן הוא ש׳
חייב במזונתן כדין שאר הבנים ש׳
והבנות בחיי אביהן ״ הארוס
בת הנזונת מן האחין חייב במזונתן
משעת האירוסין שהרי אין לה מ׳
מזונות מן האחין משנתארסה
ואינה בוגרת כדי שתזון את עצמה
אלא או קטנה או נערה ואין אותם
רוצה שתתגנה ארוסתו ותשאל
על הפתחים ״ נשאת הבת
ומאנה או נתגרשה או נתאלמנה
אפילו היא שומרת יבם הואיל וחז׳
וחוזרת לבית אביה ועדין לא בגרה
הרי נזונת מנכסי אביה עד שתבגר
או שתארס ״ מי שמת והניח
בנים ובנות ירשו הבנים כל הנכסים
והן זנין אחיותיהן עד שיבגרו או
שיתארסו ״ בד״א כשהניח נכסי
שאפשר שיזונו מהן הבנים והבנות
כאחד ואלו הן הנקראין נכסים מר׳

[illegible]

[illegible]

מרובים. יש אומ' שאם אין נכסים שהניח
אלא פחות ממנה מעייין אותן מזונות
לבנות עד שיבגרו ונותנין השאר ל'
לבנים. ויש אומ' שם אלא מזון הבנות
בלבד הבנות נזונות מהן עד שיבגרו
או שיתארסו והבנים ישאלו על הפ'
הפתחים. בד"א כשהניח קרקע
אבל אם הניח מטלטלין הואיל ותקנ'
הגאונים הא' שיזונו הבנות אף מן
המטלטלין הרי הבנים והבנות נזונין
כאחד מן הנכסין האלו המועטין. ש'
שלא תקנו להן במטלטלין אלא ש'
שיהיו כבנים. וכזה הורו הגאונים.

הניח קרקע והיו הנכסים
מרובים ונתמעטו לאחר מיכן כבר
זכו בהן יורשין. היו מועטין לאחר
מיתה ונתרבו אחריכן הבנים יורשי'
אותן. ואפילו לא נתרבו אם קדמו ה'
הבנים ומכרו נכסים מועטין מכרן
קיים. היו הנכסין מרובין
ויש עליו חוב או שהתנה עם אשו
ואשתו שיזון את בתה אין החוב
ולא מזונות בת אשתו ממעטין ה'
בנכסין אלא ירשו הבנים הכל וה'
ויתנו לבעל חוב חובו ויזונו בת א'
אשת אביהם עד זמן שפסק ויזונו
אחיותיהם עד שיבגרו או עד ש'
שיתארסו מתחת ידיהם.

הניח אלמנה ובת מאשה או מאשה
אחרת ואין בנכסים כדי שיזונו שת'
שתיהן האלמנה נזונת והבת תשאל
על הפתחים. וכן אני אומר
שמזונות הבת קודמין לירושת ה'
הבן כתובת אמו שמתה בחיי אביו.
אע"פ ששניהם מתנאי כתובה קל
וחומר הדברים ומה נחלת ירושה
של תורה מפני מזונות הבת לא כ'
תדחה ירושת הכתובה שהיא תנ'
תנאי בית דין מפני מזונות הבת.

מי שמת והניח בנות גדולות וקטנות
ולא הניח בן אין אומרין יזונו הקט'
הקטנות עד שיבגרו ויחלקו הנכסי'
בשוה אלא כולן חולקין בשוה.

פרק עשרים

צו
חכמים שיתן אדם מנכסיו מעט ל'
לבתו כדי שתנשא בו וזהו הנקרא
פרנסה. המשיא בתו סתם
לא יפחות לה מכסות שפוסקין לא'
לאשת עני כישר' כמו שבארנו.
בד"א כשהיה האב עני. אבל אם היה
עשיר הרי זה ראוי ליתן לה כפי ע'
עשרו. פירש על הבעל שאין ל'
לה כלום ושיכניסנה ערומה אין לה
כלום ולא יאמר הבעל כשתבוא לביתה
יכסנה אלא מכסה אותה והיא בבי'
אביה. היה האב שוטה והניח בת
אומדין כפי מה שהיה בלבו ליתן לה
בפרנסתה ונותנין לה. ומנין יודעין
אומדין דעתו מרעיו וממיודעיו ומ'
ממשאו ומתנו וכבודו. וכן אם ה'
השיא בת בחייו אומדין בה. ואם לא
ידעו לו בית דין אומדין דעת נותנין
לה מנכסיו עשור לפרנסתה.
הניח בנות רבות כל שתבוא להנשא
נותנין לה עשור נכסים. ושל אחרי'
עשור מה ששיירה ראשונה. ושל
אחריה עשור מה ששיירה שניה.
ואם באו כולן להנשא כאחת ראשונה
נוטלת עשור. והשניה עשור מה
ששיירה ראשונה. והשלישית ע'
עשור מה ששיירה שניה וכן כולן.
ואחר כך חוזרות וחולקות
כל העשורין בשוה. ושאר הנכסים
לאחים. עשור זה שהוא ל'
לפרנסה אינו מתנאי כתובה לפיכך
אפילו בתקנת אחרונים אינו ניטל

אלא מן הקרקע ויש לה לגבות עשור
זה משכירות הקרקע ואם רצו האח'
האחין ליתן לה מעות כנגד עשור
הקרקע נותנין. הבת בעשור
זה כבעל חוב של אחים היא לפיכך
נוטלת אותו מן הבינונית בלא שב'
שבועה. ואם מתו האחין נוטלת
מבניהם מזבורית ובשבועה שהרי
היא נפרעת מנכסי יתומין והבא ל'
לפרע מנכסי יתומין לא יפרע אלא ב'
בשבועה ומזבורית כמו שיתבאר
בהלכות הלואה. האחין ש'
שמכרו או משכנו קרקע אביהן ה'
הבת טורפת מן הלקוחות פרנסתה
כדרך שטורפין כל בעלי חובות מן
הלקוחות כמו שיתבאר בהלכות ה'
הלואה. מי שהשיא בנות
גדולות ונשארו קטנות ומת בלא בן
אין נוטלין פרנסה לקטנות ואחר כך
חולקות הנכסים אלא חולקות כולן ה'
את הנכסים בשוה. מי שמת
והניח שתי בנות ובן וקדמה הראשו'
ונטלה עשור נכסים ולא הספיקה
השניה לגבות עד שמת הבן ונפלו
הנכסים כולן לשתיהן אין השניה
נוטלת עשור אלא חולקות בשוה ש'
וזכתה הראשונה בעשור שלה.
מי שצוה בשעת מיתה אל תפר'
תפרנסו בנותי מנכסי שומעין לו
שאין זה מתנאי כתובה. מי
שמת והניח אלמנה ובת כבר בארנו
שמזונות האלמנה קודמין למזונ'
הבת. וכן אם נשאת הבת אינה נוטל'
עשור נכסים מפני מזונות האלמנ'
ואפילו מתה הבת אחר שנשאת ה'
אין הבעל יורש פרנסה הראויה לת'
לתת לה שהרי הנכסים כולן בחזקת
האלמנה שהיתה נזונת מהן.
קטנה יתומה שהשיאתה אמה או

ומחיה לדעתה ונתנו לה מזה מן חד׳
חדשים זה יכולה היא משתגדיל ל׳
להוציא ממדם פרנסה הראויה לה
או באומדן דעת האב או בעשור ש׳
הקרקעות ואפילו לא היו מוחין זמן
מותה ואמרו שלא מחתה משעת
נשואין ואפי׳ שהקטנה אינה בת
מחאה ·· נשואות הבת ש׳
אחר שגדלה בין נערה בין בוגרת
ולא תבעה פרנסתה אבדה פרנסת׳
ואם מחתה בשעת נשואיה הרי
מוציאה את הראוי לה כל זמן ש׳
שתרצה ·· בגרה ועודה
בבית אביה בין שבגרה אחר מות
אביה בין שהניחה בוגרת אם שתקו
היורשין ממזונותיה שהרי אין לה מ׳
מזונות מיום שבגרה (ושתקה) ולא תבעה
פרנסתה אבדה פרנסתה ואם מ׳
מחתה לא אבדה פרנסתה ··
מי שצוה ליתן לבתו כך וכך מעות
לפרנסתה ליקח בהן קרקע בין ש׳
שהיה שכיב מרע בין שהיה בריא
ומת והיו המעות ביד השליש וא׳
ואמרה הבת תנו אותן לבעלי כל
מה שירצה יעשה בהן ·· אם
היתה גדולה ונשואות הרשות בידה
ואם עדין היא מאורסת יעשה ה׳
שליש מה שהושלש בידו · ואם ה׳
עדין היא קטנה ואפילו נשואה אין
שומעין לה · אלא יעשה שליש מה
שצוה האב ··

פרק אחד ועשרים

מעשה האשה ומעשה ידיה
לבעלה · ומה היא עושה לו הכל מ׳
כמנהג המדינה · מקום שדרכן לא׳
לארוג אורגת · לרקום רוקמת לטוות
צמר או פשתים טווה · ואם לא היה
דרך נשי העיר לעשות כל המלאכות
האלו אינו כופה אלא לצמר בלבד
שהפשתן מזיק הפה והשפתים וה׳
הטווי היא המלאכה המיוחדת ל׳
לנשים · וכל אשה חכמת לב בידה
טוו ·· דחיקה עניה ועשותה אות
אין הראוי לה המותר לבעל ··
היא לה ולא ממון הרבה אפילו היה
להן מאה שפחות אינה יושבת ל׳
בטלה בלא מלאכה כלל שהבטלה
מביאה לידי זמה · ואמ׳ אין כופין ה׳
אותה לעשות מלאכה כל היום כולו
אלא לפי רוב הממון ומעוט המ׳
המלאכה ·· המדיר את אשת׳
אשתו שלא לעשות מלאכה כלל
יוציא ויתן כתובה שהבטלה מביא׳
לידי זמה ·· וכן כל אשה רוחצ׳
לבעלה פניו ידיו ורגליו ומוזגת לו
את הכוס ומצעת לו את המטה וה׳
ועומדת ומשמשת בפני אביו או
בפני בנו · ומלאכות אלו עושה אותן
היא בעצמה ואפילו היה להם מאה
שפחות אין עושות מלאכות אלו
אלא אשתו ·· יש מלאכות
אחרות שהאשה עושה אותן לבע׳
במקום שהן עניים ·· ואלו הן ··
אופה את הפת בתנור · ועדיין תקן
שתהיה האשה משכימת ואופה כדי
שתהיה הפת מצויה לעניים · ומב׳
ומבשלת התבשילין ומכבסת את
הבגדים ומניקה את בנה · ונותנת
תבן לפני בהמתו · אבל לא לפני בקרו ··
ומטחנת ·· כיצד מטחנת
יושבת ברחים ומשמרת את הקמח
בטוחנת או מחזרת את הבהמה כדי
שלא יבטלו הרחים · ואם דרכן לטחון
ברחים של יד טוחנת ·· במה
בעניים · אבל אם הכניסה לו שפחה
אחת או שהיה לה ממון כדי לקנות מ׳
ממנו שפחה אחת אינה מטחנת
ולא אופה ולא מכבסת ולא נותנת
תבן לפני בהמתו ·· הכניסה
לו שתי שפחות או שהיו לה שתי
שפחות או נכסים הראוים לקנות
מהן שתי שפחות אינה מבשלת
ואינה מניקה את בנה אלא נותנת
אותו לשפחה להניק ·· מצאו
כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה
חמש מלאכות טווה · ורוחצת פניו
ידיו ורגליו · ומוזגת לו את הכוס · ומ׳
ומצעת לו את המטה · ועומדת לש׳
לשמש בפניו · והמלאכות שמקצתן
עושות · ומקצתן אינן עושות שש׳
מטחנת · ואופה · ומבשלת · ומכבסת
ומניקה · ונותנת תבן לפני בהמתו ··
כל מלאכות שהאשה עוש׳
לבעלה נדה עושה לבעלה חוץ ממ׳
ממזיגת הכוס והצעת המטה ומ׳
ורחיצת ידיו ורגליו גזרה משום
הרהור שמא יבוא לבעל׳ · לפיכך א׳
מצעת את המטה שלא בפניו ומ׳
ומוזגת את הכוס ואינה נותנת ל׳
בידו כדרכה תמיד אלא מנחת אותו
על הארץ או על הכר והוא נוטלו ··
האשה ששברה כלים בעת
שעושה מלאכתיה בתוך ביתה
פטורה אין זה מן הדין אלא תקנה
שאם אין אתה אומר כן אין שלום ל׳
בתוך הבית שהרי נזהרת ונזהרת
ונמנעת מרוב המלאכה ונמצאת ק׳
קטטה ביניהם ·· כל אשה שנמנע׳
מלאכה מן המלאכות שהיא חייבת לה
לעשותן כופין אותה ועושה ואפילו
בשוט ·· טען הוא שאינה
עושה והיא אומרת שאינה נמנעת
מלעשות מושיבין אשה ביניהם
או שכנים · ודבר זה כפי מה שיראה

מעשה האשה

ואם פסקו האחים מזונותיה ...

עיקר הלכות אלו בפרק אעפ׳

ועיין ג׳ פרנסה ...

ועיין ג׳ הרשות ...

ועיין ג׳ ...

ועיין כ׳ ...

[illegible]

הדיין שיאפשר בדבר. האשה
כל זמן שהיא מניקה את בנה פוחתין
לה ממעשה ידיה ומוסיפין לה מזון
במזונותיה יין ודברים שיפים לחלב.
פסקו לה מזונות הראויות לה
והרי היא מתאוה לאכול יותר או לאכול
מאכלות אחרות מפני חולי התאוה
שיש לה בבטנה הרי זו אוכלת משלה
כל מה שתרצה ואין הבעל יכול ל
לעכב ולומר שאם תאכל יותר מדאי
או תאכל מאכל רע ימות הולד מפני
שצער גופה קודם. ילדה
תאומים אין כופין אותה להניק את
שניהם אלא מניקה אחד ושוכר ה
הבעל מניקה לשני. הרי שרצתה
האשה להניק את בן חברתה עם בנה
בעל מעכב ואינו מניחה אלא להניק
בנו בלבד. נדרה שלא להניק את
בנה כופה ומניקתו עד שיהיה בן ה
עשרים וארבעה חדש אחד הזכר
ואחד הנקבה. היתה אומרת אני
מניק את בני והוא אומר לא תניקי ה
ואינו רוצה כדי שלא תתנוול ואפי'
שיש לה כמה שפחות שומעין לה ה
שצער הוא לה לפרוש מבנה.
היתה ענייה שהיא חייבת להניק וכ'
והוא היה עשיר שראוי לו שלא ה
תניק אשתו אע"פ שאין לו שפחות
אם לא רצתה להניק שוכר מניקה
או קונה שפחה מפני שהאשה עו'
עולה עם בעלה ואינה יורדת.
היא אומרת ראוי הוא לשכור מניקה
או לקנות שפחה והוא אומר אינו כ
ראוי עליה להביא ראיה ואין מקום
לשבועה. האשה שנתגרשה
אין כופין אותה להניק אלא אם רצ'
רצתה נותן לה שכרה ומניקתו ואם
לא רצתה נותנת לו את בנו והוא מט'
מטפל בו. בד"א שלא הכירה אותו

עד שהכירה אבל אם הכירה ואפילו ה
היה סומא אין מפרישין אותו מה
מאמו מפני סכנת הולד אלא כופין
אותו ומניקה אותו בשכר עד עשרי'
וארבעה חדש. הגרושה
אין לה מזונות ואע"פ שהיא מניק'
את בנה אבל נותן הוא לה יותר על
שכרה דברים שהקטן צריך להם
מכסות ומאכל ומשקה וסיכה ו
ומרחץ בה. אבל המעוברת אין ל
לה כלום. שלשה חדשיו וגמולתן
אם רצתה המגורשת שיהיה בנה
אצלה אין מפרישין אותו ממנה
עד שיהיה בן שש שנים גמורות
אלא כופין את אביו ונותן לו מזונות
והוא אצל אמו. היה בן שש שנים
יש לאב לומר אם הוא אצלי אתן לו
מזונות ואם הוא אצל אמו איני נותן
לו מזונות. והבת אצל אמה לעולם ה
ואפילו לאחר שש. מצד היה
האב ראוי לצדקה מוציאין ממנו ה
הראוי לו בעל כרחו וזן אותה והיא
אצל אמה. ואפילו נשאת האם לאחר
בתה אצלה ואביה זן אותה משום ה
צדקה עד שימות האב ותזון מנכ'
מנכסיו אחר מותו בתנאי כתובה ל
והיא אצל אמה. ואם לא רצתה ה
האם שיהיו בניה אצלה אחר שגמ'
שגמלתן אחד זכרים ואחד נקבות
הרשות בידה ונותנת אותן לאביהן
או משליכת אותן לקהל אם אין להן אב
והן מטפלין בהן.

פרק שנים ועשרים

הבעל קודם לכל אדם בירושת אשתו
ומאימתי יזכה בירושתה משתצא
מרשות אביה ואע"פ שלא נכנסה ל
לחפה הואיל ונעשית ברשות בעלה אי'
ירשנה. כיצד האשה שנתארסה
ומסרה אביה לבעלה או לשלוחי הבעל
או מסרוה שלוחי אביה לשלוחי בעלה
ומתה בדרך קודם שתכנס לחפה ה
אע"פ שעדין כתובתה בבית אביה
בעלה יורשה. וכן אם הלך האב
או שלוחי האב עם הבעל ונכנס עמ'
עמה בעלה בדרך לחצר ונתיחד
עמה לשם נשואין ומתה הרי זה
ירשנה בעלה. אבל אם עדיין ה
האב עם הבעל והוליכה לבית בעלה
או שהלכו שלוחי האב עם שלוחי
הבעל או עם הבעל ואם אפילו נכנס
הבעל עמה לחצר ולן בדרך שלנין ה
עוברי דרכים בפונדק הואיל והאב
או שלוחיו עמה ועדין לא נתיחד
עמה לשם נשואין אם מתה ירשנה
אביה אע"פ שכתובתה בבית בעלה.
וכן אם היתה בוגרת או יתומה
או אלמנה והלכה היא בעצמה מב'
מבית אביה לבית בעלה ואין עמה
לא בעלה ולא שלוחה ומתה בדרך
אין הבעל יורש אותה.
הנושא אשה שהיא אסורה לו ה
הואיל ויש לו בה קדושין אם מתה
תחתיו ירשנה. אבל הפקח שנשא
חרשת אם מתה לא ירשנה. והחרש
שנשא פקחת ומתה ירשנה שהרי
היתה בת דעת ולדעתה נשאת וזכתה
לו מדעתה. קטנה שנתקדשה
לדעת אביה ונשאת שלא לדעת אביה
בין בפניו בין שלא בפניו אין האב ה
לאחות כמו שביארנו. ואפילו שתק
האב אם מתה הבעל יורשה. אלא ל
אם כן ריצה האב בנשואיה.
הורו הגאונים שהאשה שהלכה
ובקשה מבעלה שיגרשנה ותנהו ל
בלא כתובתה כדי שלא ירשנה אינן

[illegible]

שאינן לה ואפילו אמרה אני שוטה
אותו ואיני רוצה לעמוד עמו אין ש׳
שומעין לה ואין דנין לה דין מורדת
ודין יפה הוא זה ׳׳ כל נכסים
שיש לאשה בין נכסי צאן ברזל בין
נכסי מלוג הבעל אוכל כל פירותיהן כ׳
חייה. ואם מתה בחיי בעלה יורש;
הכל. לפיכך אם מכרה האשה נכסי
מלוג אחר שנשאת אע״פ שאותן הנ׳
הנכסים נפלו לה קודם שתתארס כ׳
הבעל מוציא מיד הלקוחות הפירו׳
כל ימי חייה. אבל לא גוף הקרקע ש׳
שאין לו בנכסי מלוג עד שתמות ׳׳
מתה בחייו מוציא הגוף מיד
הלקוחות בלא דמים. ואם הדמים
שלקחה מן הלקוחות קיימין בע׳
בעינן מחזירן ללקוחות ואינו יכו׳
לומר שאינו מעיזה הן ׳׳ בד״א
בנכסים הידועין לבעל. אבל אם נפלו
לה נכסים ממדינה אחרת ולא ידע
בהן הבעל ומכרה אותן מכירה קיים.
וכן ארוסה שמכרה קודם הנשואין
מכירה קיים שאין לבעל בנכסי אר׳
ארוסתו כלום עד שיכנס ׳׳
האשה שכתבה כל נכסיה לאחר בין
רחוק בין קרוב קודם שתנשא אף
על פי שאם נתגרשה או נתאלמנה
תבטל המתנה כמו שיתבאר בהלכו׳
המתנה אין הבעל אוכל פירותיהן כ׳
ואם מתה אינו יורשן שהרי נתנה כ׳
אותן קודם שתנשא וכשתמות בח׳
בחיי בעלה יקנה מקבל מתנתה את
המתנה קנין גמור ולא עוד אלא כ׳
אפילו נתנה מקצת נכסים או כולן
קודם נשואיה וכתבה לו מקצת קנה
מהיום ולכשתרצה שהרי לא קנה
קנין גמור עד שתרצה אין הבעל
אוכל פירות אותה מתנה. ואם מתה
אינה יורשה ׳׳ שומרת יבם

האשה שנפלה

יש לה למכר ולתת בנכסים שנפלו לה
כשהיא שומרת יבם ואין ליבם כ׳
פירות ואפילו בנכסי צאן ברזל ש׳
שהכניסה לאחיו אין לו פירות עד
שיכנוס ׳׳ מתה כשהיא ש׳
שומרת יבם יורשיה מאביה יורשין
אותה נכסי מלוג שלה וחצי נכסי צ׳
צאן ברזל ויורשי הבעל יורשין ח׳
חצי כתובתה וחצי נכסי צאן ברזל
ויורשי הבעל חייבין בקבורתה ׳׳
שומרת יבם כתובתה על
כל נכסי בעלה לפיכך אין היבם כ׳
יכול למכר בנכסי אחיו בין קודם
יבום בין אחר יבום. ואם מכר או כ׳
נתן ומתנה או חלק עם אחיו בנכ׳
בנכסי המת בין קודם יבום בין כ׳
לאחר יבום לא עשה כלום שכבר
נתחייבו נכסים אלו לאלמנה לגבות
מהן כתובה ׳׳ כנס את כ׳
יבמתו והניח אחיו פירות מחוברין
לקרקע ימכרו ויקנה בהן קרקע
והבעל אוכל פירותיהן ׳׳ הניח
פירות תלושין וכן אם הניח מעות
או מטלטלין הכל של יבם ומשתמש
בהן כמו שירצה ואינה יכולה לעכב
שהמטלטלין אין הכתובה נגבית
מהן אלא בתקנת הגאונים ואין כח
בתקנה זו שלא ישא ויתן בהן ׳׳
יבמה שלא היתה לה כתובה או ש׳
שמחלה כתובתה זכה יבם בנכסי
אחיו ומוכר ונותן כחפצו וכשיכ׳
וכשיכנוס את יבמתו יכתוב לה כ׳
כתובה מאה ויהיו כל נכסיו אחראין
לכתובה כשאר כל הנשים שיש כ׳
להן כתובה מאה ׳׳ האשה
שמכרה או שנתנה אחר שנשאת
בנכסי צאן ברזל בין לבעלה בין לא׳
לאחרים לא עשתה ולא כלום. וכן כ׳
הבעל שמכר קרקע מנכסי מלוג או

האיש שנפ׳

עי׳ בהלכות מכירה פ׳

אשתו או בנכסי צאן ברזל לא עשה
כלום. מכר מטלטלין של נכסי ברזל
אע״פ שאינו רשאי אם מכר מכרו
קיים ׳׳ מכרו שניהם בנכסי
מלוג בין שלקח מן האיש תחלה כ׳
וחזר ולקח מן האשה בין שלקח
מן האשה תחלה וחזר ולקח מן כ׳
האיש מכרו קיים. וכן האשה ש׳
שמכרה או שנתנה נכסי מלוג כ׳
לבעלה מכרה ומתנתה קיימין ש׳
שאינה יכולה לומר בנכסי מלוג כ׳
נחת רוח עשיתי לבעלי אבל בשאר
נכסים יש לה לומר ׳׳ כיצד האש׳
שמכרה או שנתנה לבעלה מנכסי
צאן ברזל בין קרקע בין מטלטלין
או שדה שייחד לה בכתובתה או
שדה שכתב לה בכתובתה או שדה
שהכניסה לו שום משלה לא קנה
בעלה ואע״פ שקנו מיד האשה כ׳
ברצונה חוזרת כל עת שתרצה
שלא נתנה ולא מכרה אלא מפני
שלום ביתה. לפיכך אין לבעל ראיה
כלל בנכסי אשתו חוץ מנכסי מלוג
כמו שביארנו ׳׳ נכסי צאן כ׳
ברזל שלקחו או שנגבו ומחלה כ׳
אותן האשה לבעלה וקנו ממנה
בעדים בריאה לי שאינה יכולה לומ׳
נחת רוח עשיתי לבעלי. הוא לאחר כ׳
זה הואיל ואמי׳ שקנו מידה לפי שאין
לה אחריות ונשחזירה נכסי מלוג
שהרי אין הבעל מבטל חריה ליטול כלום
ולא להחזיק בנכסיה כלום אלא להעטר
ומתביעתה מאשום. אבל אם נתנה לו
מתנה מטלטלי צאן ברזל הקיימין כ׳
לא קנה מפני שיש לה לומר נחת רוח
עשיתי לבעלי ׳׳ בעל שמוכר
קרקע לפירות לא עשה כלום מפני
שלא התקינו פירות לאיש אלא כדי
להרויח בהוצאות ביתו. לפיכך אם מכ׳

האשה שנפלה

[illegible]

לפירות ולקח מאותן המעות לעשות
בהן סחורה שומעין לו ... היו
לאשה כספים מן נכסי צאן ברזל אחרי
זה נושא ונותן בהן ואם נכסי מלוג
הן בין שהכניסה אותן לו בין שנפלו
לה בירושה או נתנו לה במתנה הרי
אלו ימכרו ויקח בהן קרקע והוא
אוכל פירותיהן ... וכן האשה
שחבלו בה אחרים כל המעות הראוי'
הראויות לתת לה יקח בהן קרקע
והבעל אוכל פירותיהן כמו שיתבאר
בהלכות חובל ... נפלו לה ל'
עבדים וצאן שהם זקנים הרי אלו ל'
לא ימכרו מפני שבח בית אביה נפלו
לה זתים וגפנים ולא היה לה בגוף ל'
הקרקע שהאילנות בה כלום אם ל'
עושין כדי טפולן לא ימכרו מפני
שבח בית אביה ואם לאו הרי אלו
ימכרו לעצים ויקח בהן קרקע
והוא אוכל פירות ... נפלו לה פירו'
מחוברין לקרקע הרי אלו של בעל
תלושין מן הקרקע שלה וימכרו ל'
ויקח בהן קרקע והוא אוכל פירות
וכל המגרש את אשתו והיו ל'
לה פירות מחוברין לקרקע בשעת
גרושין הרי אלו שלה ואם היו ת'
תלושין הרי הן שלו ... עבדי
נכסי מלוג ובהמות נכסי מלוג הבעל
חייב במזונותיהן ובכל צרכיהן והן
עושין לו והוא אוכל פירותיהן לפי
כך ולד שפחת נכסי מלוג לבעל וכן
ולד בהמת נכסי מלוג לבעל ואם
גרש ורצתה האשה ליתן דמים ל'
וליטול ולד השפחה מפני שבח ה'
בית אביה שומעין לה ...
הכניסה לו שני כלים או שתי שפחו'
מתורת נכסי צאן ברזל ושמאום ואותן עליו ל'
במאה זוז והוקרו ועמדו באלפים
וגרשה נוטלת אחד במאה שלה ו'

והשני אם רצתה שתתן דמיו ות'
ותטול משום שבח בית אביה שומ'
שומעין לה ... הנותן מתנה ל'
לאשתו בין שנתן לה קרקע בין ש'
שנתן לה מעות ולקחה בהן קרקע
אין לבעל פירות מתנה זו ... וכן ה'
הנותן מתנה לאשה על מנת שלא י'
יהיה הבעל אוכל פירותיה אלא יהיו
לאשה לוה שתרצה אין הבעל אוכל
פירות מתנה זו ... וכן המוכרת כת'
כתובתה בטובת הנאה אותן המעו'
לאשה ואין הבעל אוכל פירותיהן ...
ולד בהמת מלוג שנגנב ו'
ומצאו הגנב ושלם שנים הכפל לא'
לאשה שאין זה פרי שתקנו לו חכ'
חכמים ... החובל באשתו ב'
על הנזק ועל הצער ועל הבושת ש'
שלה ואין הבעל אוכל פירותיהן כמ'
שיתבאר בהלכות חובל ...
המוכר קרקע לאשתו אם היו הם'
המעות שלקחה בהן את הקרקע
מבעלה גלוים וידועים לבעל קנתה
והבעל אוכל פירות ואותה הקרקע
ואם היו מעות טמונין לא קנתה
שהבעל אומר לא מכרתי אלא כדי ל'
להוציא את המעות שטמנה ואותן
המעות שמצאו ילקח בהן קרקע ו'
והבעל אוכל פירות ... הרי ש'
שנמצאו מעות או מטלטלין ביד ה'
האשה היא אומרת במתנה נתנו לי
והוא אומר מעשה ידיך הם שהן
שלי הרי זו נאמנת ויש לו להחרים
על מי שטוען עליו דבר שאינו כן
וילקח בהן קרקע והבעל אוכל פירו' ...
ואם אמרה על מנת כן נתנו
לי שלא יהיה לבעלי רשות בהן ו'
אלא אעשה בהן מה שארצה עליה
להביא ראיה שכל ממון הנמצא
ביד האשה הוא שיאכל פירותיו

כפכ' ודלא כר' יהוד'
בן בתירא עש' ...

עד שתבוא ראיה ... אמרה לו
אותה נתת לי במתנה נשבעת שבו'
שבועת היסת שנתן לה הבעל ואינו
אוכל פירותיהן ... אין מקבלין פ'
פקדונות לא מן הנשים ולא מן העבדים
ולא מן הקטנים ... עבר וקבל מן
האשה יחזיר לאשה ואם מתה י'
יחזיר לבעלה קבל מן העבד יחזיר
לעבד ואם מת יחזיר לרבו קבל מן
הקטן יקנה לו ספר תורה או דבר
שאוכל פירותיו ... וכולן שאמרו
בשעת מיתתן פקדון של פלוני הוא
אם היו בחזקת נאמנים יעשו כדי
שהפקידו אצלו יעשו כמו שצוו
ואם לאו יתן ליורשיהן ...
אשה שהיו לה כספים הראוין לבע'
לאכול פירותיהן הוא אומר כך וכך
ילקח בהן והיא אומרת אינני לו'
לוקחת אלא כך וכך לוקחין ה'
דבר שפירותיו מרובין ומעותו מת'
מועטה בין שהיה הדבר ברצונה ה'
בין שלא ברצונה ואין לוקחין אלא
דבר שגדולו מחליף שאין אוכל הב'
הבעל ומניח הקרן אבד ...
האשה שהכניסה לבעל עז לחלבה
ורחל לגזתה ודקל לפירותיו אף על
פי שאין לה אלא פירות אלו בלבד
הרי הוא אוכל והולך עד שיכלה ה'
הקרן ... וכן אם הכניסה לו כלי
תשמיש בתורת נכסי מלוג הרי זה
משתמש בהן ולובש ומציע ומכס'
עד שיכלה הקרן וכשיגרש אינו
חייב לשלם בלות של נכסי מלוג ...
הורו הגאונים שנכסי צאן
ברזל אף על פי שאחריותן על הבעל אם
היו הבלאות קיימין והן ראויין ל'
לענין מלאכתן נוטלת כמות שהן ל'
שהן ואם לא היו ראויין לענין מ'
מלאכתן הרי הן כמי שנגנבו או אב'

חזק' הכת' ... האוש' שנב' ... עי' בב' פט' ...

השגת א"ב ... [illegible]

[illegible]

יתברו שהוא חייב לשלם בדמיהן שש'
ששוו אותן בשעת נשואין ״
ומנהג פשוט הוא וכל הנושא על מנ'
מנהג זה קבל עליו אחריות הנדוניא
וכשם שאינו משלם הפחות כך אינו
נוטל השבח אם הותירו דמיהן לפי
מנהג זה ״ יש לבעל לכוף מקצת
עבדי אשתו ואמהותיה שיהו משמ'
משמשין אותו בבית אשה אחרת
שנשא בין שהיו עבדי נכסי מלוג
בין שהיו עבדי נכסי צאן ברזל ואבל
אינו יכול להוליכן לעיר אחרת שלא
מדעת אשתו ״

פרק שלשה ועשרים

האשה שהתנתה עם בעלה לבטל ש'
זכות מן הדברים שזוכה בהן הבעל
אם כתב לה ועודה ארוסה קודם ש'
הנשואין אינו צריך לקנות מידו ש'
אלא כל שכתב לה קיים. ואם כתבה
אחר הנשואין צריך לקנות מידו ״
התנה עמה קודם שלא יהיה לו דין ו'
ודברים בנכסיה אם מכרה ונתנה מ'
מכירה קיים ומתנתה קיימת. אבל
אוכל פירותיהן כל זמן שהן ברשותה
ואם קנו מידו כשהיא ארוסה ש'
שאין לו דין ודברים בנכסיה הרי ס'
סלק עצמו מגוף הקרקע ואין לו פ'
פירות מנכסיה לעולם. ואפילו ער'
ערער על הקנין ואמר לא עלה בד'
בדעתי שאין לי פירות ומפני קנין
זה אלא שאם מכרה ונתנה קיים
שאין אדם נושא אשה בלא נכסים
אין שומעין לו אלא כבר סלק עצמו
מגוף הקרקע ״ התנה עמה
שלא יאכל פירות נכסיה הרי זה אינו
אוכל פירותיהן אבל מוכרין הפירות
ולוקחין בהן קרקע והוא אוכל פירות'
שלא סלק עצמו אלא מפירות נכסים
אלו בלבד ״ התנה עמה שלא י'
יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיה
מוכרין את הפירות וקונין בהן קרקע
ולוקחין פירות קרקע זו וקונין בהן
קרקע שניה והוא אוכל פירות ״
התנה עמה שלא יאכל פירות נכ'
נכסיה ולא פירי פירותיהן עד לעולם
ואחרכך לא יהיו לו פירות בחייה ש'
אבל אם מתה יירש הכל ״ התנה
עמה שלא יירשנה הרי זה לא יירש'
אבל אוכל פירות בחייה ״ וכן אם
התנה שיירש מקצת נכסים. וכן ש'
אם התנה שאם מתה בלא בנים יח'
יחזרו נכסים לבית אביה הכל קיים ״
בד״א כשהתנה עמה קודם ש'
שתנשא שהנחלה הבאה לו לאחר
שלא משועבדת ומתנה עליה שלא י'
ירשנה קודם שתהיה ראויה לו. אבל
אם התנה לאחר שנשאת תנאו בטל
וירשנה מפני שברשותו ״ התנה
עמה אחר נשואין שלא יהיה לו דין
ודברים בנכסיה ולא בפירותיהן ולא ב'
פירי פירותיהן עד עולם בחייה ובמו'
ובמותה הרי זה אינו אוכל פירותיהן
כלל. אבל אם מתה ירשנה כמו שבו'
שברשותו ״ הבעל שהוציא הוצאות
על נכסי מלוג בין שהוציא מעט ו'
ואכל פירות הרבה בין שהוציא הרבה
ואכל מעט ואפילו גרוגרת אחת דרך
כבוד או שאכל דינר אחד ואפילו שלא
דרך כבוד ואפילו לא לקח בפירות כ'
מה שהוציא אלא חביה של מורין
מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.
וכן אם נפלו לה נכסים ממקום
רחוק והוציא עליהן הוצאות עד
שהביאן או עד שהוציאן מיד מי ש'
שהיו אצלו ולקח בהן קרקע ואכל פ'
פירותיה כשיעור מה שהוציא הוצי'
ומה שאכל אכל ״ הוציא ולא א'
אכל או שאכל פחות מכשיעור שמין
מה השביח ושואלין אותו כמה הו'
הוציא. אם השבח יתר על היציאה
ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ו'
ונוטל היציאה. ואם היציאה יתרה על
השבח אין לו מן היציאה אלא כשיעור
שבח ובשבועה ״ בד״א במגרש
אבל האשה שמורדת על בעלה אפילו
אכל הרבה שמין לו מה אכל ופוחתי'
לו ממה שראוי ליתן לו מן היציאה
אחר שישבע ונוטל שהרי לא הקנה
לה כדי שתטול ותצא ממנו ״
וכן המוציא הוצאות על נכסי אשתו
קטנה ומיאנה בו רואין מה יוכל
ומה הוציא וכמה השביח ושמין
לו כאריס שהרי ברשות ירד ״
ומנהגות רבות יש בנדוניא ״ יש
מקומות שנהגו לכתוב בכתובה מה
יתר מדמיה בשליש או בחומש
או במחצה כגון שתהיה הנדוניא
מאה וכותבין שהכניסה מאה וחמ'
וחמשים כדי להרבות כבוד העם וכו'
וכשתבוא לגבות לא תגבה אלא המאה ״
ויש מקומות שנהגו לכתוב
פחות. ואם פסקה להביא לו כלים
במאה נותנת שוה מאה ועשרים
או מאה וחמשים וכותבין שהכניס
לו מאה. ויש מקומות שכותבין ה'
שוה בשוה ״ ויש מקומות
שנהגו שהאיש נותן מעות לפי ה'
הנדוניא דבר קצוב שתתקשט בו
הכלה לקנות בו בשמים וכיוצא בהן.
ויש מקומות שיכניס האיש ה'
שום משלו ויעשירה להתנאות בו ״
הנושא סתם כותב ונותן כמנהג ה'
המדינה. וכן עיקר הדין שפסקה ש'
להכניס נותנת כמנהג. וכשתבוא לגבות

הכותב

הכותב

חזק' הבע'

האיש שנש'

ועיור ג' שווכה כו' ...
[illegible]

כתובתה גובה מה שבכתובתה כמ׳ מנהג המדינה. ובכל הדברים האלו ומוצאיהן מנהג המדינה עקר גדול ועל פיו דנין והוא שיהיה אותו המנהג פשוט בכל המדינה. איש ואשה שהיו ביניהן שדוכין ואמר לה כמה את מכנסת לי כך וכך ואמרה לו וכמה אתה נותן לי כך וכך וכן האב שפסק על יד בנו ובתו כמה אתה נותן לבנך כך וכך כמה אתה נותן לבתך כך וכך ועמדו וקדשו קנו אותן הדברים ואעפ״י שלא היה ביניהן קנין מידם שאלו הן הדברים הנקנין באמירה.

בד״א בשפסק האב לבתו בין גדולה בין קטנה ופסק האב האחר לבנו בנשואין הראשונים שדעתו של אדם קרובה אצל בנו ואהוב שמחתו בנשואין הראשונים וגמר ומקנה לזה באמירה. אבל אח שפסק לאחותו או אשה שפסקה לבתה או לבנה וכן שאר קרובים או האב שפסק לבנו או לבתו בנשואין שנים לא קנו אותן הדברים עד שיקנו מיד הפוסק שיתן כך וכך. האב שפסק על ידי בתו לא קנתה הבת אותה המתנה עד שיכנס אותה בעלה וכן החתן לא קנה עד שיכנס שמא הפוסק אינו פוסק אלא על מנת לכנס. לפיכך הפוסק מעות לחתנו ומת קודם שיכנס ונפלה לפני אחיו ליבום יכול האב לומר לאחיך הייתי רוצה ליתן לך איני רוצה ליתן. ואפילו היה הראשון עם הארץ והשני חכם ואעפ״י שהבת רוצה בו. הפוסק מעות לחתנו והלך לו האב למדינה אחרת

יכולה היא לומר לבעל אני לא פסקתי על עצמי מה אני יכולה לעשות או כנוס בלא נדוניא או פטרני בגט. אבל אם פסקה היא על עצמה ולא הגיע ידה הרי זו יושבת עד שתגיע ידה מה שפסקה או עד שתמות. ולמה לא תפטור עצמה מדרך שהמורדת שהיא ארוסה הבעל רוצה לכונסה והיא אינה רוצה. אבל אין זו הבעל רוצה בה עד שתתן את הנדוניא שפסקה והיא רוצה בו שהרי היא אומרת או כנוס או פטור. בד״א בגדולה אבל בקטנה שפסקה על ידי עצמה כופין אותו ליתן גט או יכנוס בלא נדוניא. הנושא את האשה ופסקה עמו שיהיה זן את בתה כך וכך שנים חייב לזון אותה השנים שקבל על עצמו והוא שיתנו על דבר זה בשעת קדושין אבל שלא בשעת קדושין עד שיקנו מידו או עד שיכתוב בשטר ומוציא בו כמו שיתבאר בהלכות מקח וממכר.

נתגרשה בתוך השנים שקבל על עצמו לזון את בתה ונשאת לאחר ופסק עמו שיהיה זן אותה הבת כך וכך שנים לא יאמר הראשון אם תבוא לביתי אזונה אלא מוליך מזונותיה למקום שהיא שם עם אמה. וכן לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה כאחת אלא אחד זנה ואחד נותן לה דמי מזונות. נשאת הבת בתוך זמן זה הבעל חייב במזונותיה ובעלי אמה שניהם נותנין לה כל אחד ואחד דמי מזונות. מתו אלו שפסקו לזון אותה אם קנו מידם או שחייבו עצמם בשטר הרי זו

כבעל חוב בשטר וטורפת מזונותיה מנכסיהן המשועבדים עד סוף הזמן שפסקו ואם פסקו בשעת קדושין ולא היה שם קנין הרי הן דברים שלא נתנו ליכתב ואינה טורפת במזונותיה.

פרק ארבעה ועשרים

הנושא את האיילונית ולא היו לו בנים ולא אשה אחרת לפריה ורביה ומנה אעפ״י שכופין אותו ומוציאין הרי היא ככל הנשים ויש לה כתובה ושאר תנאי כתובה. וכן זוכה בה הבעל במה שזוכה בשאר הנשים. אבל הנושא את האשה ולא הכיר בה ונמצאת איילונית או מחייבי לאוי׳. וכן הנושא שניה בין הכיר בין לא הכיר בה אין לה עקר כתובה ולא תנאי מתנאי כתובה. אבל תוספת יש לה ויש להן מזונות אפילו לאחר מותו וכשכופין אותו ומפרישין ביניהן אין מוציאין מן הבעל פירות שאכל. ולמה אין להן עקר ויש להן תוספת העקר שהוא תקנת חכמים כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה והואיל ולא הכיר בה אין לה. אבל התוספת שהוא חייב את עצמו בה כל זמן שתרצה ותעמוד לפניו הרי עומדת בתנאו והרי הקנתה לו הנאתה והרי היא עומדת לפניו אבל התורה אסרתה עליו ומה היא יכולה לעשות. לפיכך יש לה תוספת שאין מעשיה גרמו לה להאסר אחר הנשואין אלא אסורה היתה מקדם. ולמה לא תקנו לה

בשניה בין הכיר בה בין לא הכיר בה
אלא אמרו חכמים אין לה עיקר כתובה
בכל מקום מפני שהיא מדברי סופרים
עשו בה חזוק. וכל אם נשא אחת מ
החייבי לאוין והכיר בה או אחת מן
מחייבי עשה בין הכיר בה בין לא ה'
הכיר בה יש לה כתובה שחייבי לאוין
לאוין שהכיר בה רצה להוציא יוציא
ונכסיו וחייבי עשה יוציא קל וחומר
מיש לשתיהן מזונות לאחר מותו
וכן אם מתה מוכלה חייב לשלם.
כשכופין אותו להוציא מוציאה
ומבעל כל פירות שאכל מנכסיה.
הממאנת אין לה עיקר כתובה
ולא תוספת יש לה מאין מוציאין.
אין הבעל פירות שאכל. ואם מתה
כשהיתה תחתיו מוכלה. ומאחר
מיאנה אין מוציאין אותה מן הבעל.
אי' שזנתה תחת בעלה אין
לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ולא
מאחר מתנאי כתובה שהרי מעשיה
גרמו לה להאסר על בעלה.
והאיך דין נשים אלו בנדוניתן של'
שלהן: כל אשה שנדוניתה קיימת
אפילו זנתה נוטלת את שלה והולכת.
ואם שביה היא או מחייבי עשה
בין הכיר בה בין לא הכיר בה או שה'
שהיתה אילונית או מחייבי לאוין
והכיר בה הרי היא בנדוניתה ככל
הנשים נכסי צאן ברזל חייב באחרי'
באחריותן נכסי מלוג אם נגנבו אם
אבדו אבדו לה. היתה אילונית
או מחייבי לאוין ולא הכיר בה כל מה
שנגנב או שאבד או כלה או נשחק
מנכסי צאן ברזל אין הבעל חייב לה
לשלם שהרי היא נתנה לו רשות.
להיותן אצלו וכל שאבד או נגנב
מנכסי מלוג חייב לשלם הפסד מכל הנ'
הנשים מפני שאין שם אשות גמור'

לא זכה בנכסי מלוג. והממאנת
אין לה בליות כלל שאין מוציאין מן
הבעל דבר ומה שאבד או נגנב בין
מנכסי מלוג בין מנכסי צאן ברזל ה'
אלא נוטלת הנמצא לה מעצמה.
מי שזנתה תחת בעלה אין
לה כתובה לא עיקר ולא תוספת ואין
מוציאין מן הבעל דבר ומה שנגנב
או אבד מנכסי צאן ברזל שלה ואין
צריך לומר נכסי מלוג. ולא האבדה
בלבד אלא אף העוברת על דת משה
או על דת יהודית. או הוא עליה מוצי'
שם רע אין לה כתובה לא עיקר ולא
תוספת ולא תנאי מתנאי כתובה וכל
אחת מהן נוטלת הנמצא מנדוניתה
מעצמה ואין הבעל חייב לשלם כלום
לא מה שפחת ולא מה שאבד.
אלו הדברים שאם עשתה אחת
מהם עברה על דת משה. יוצאה
בשוק ושער ראשה גלוי או שנודרת
או נשבעת ואינה מקיימת או שה'
ששמשה מטתה והיא נדה.
או שאינה קוצה לה חלה. או שה'
שהאכילה את בעלה דברים אסורי'
אין צריך לומר שקצים ורמשים ונב'
ונבלות אלא דברים שאינן מתוקנין.
והאיך יודע דבר זה כגון ש'
שאמרה לו פירות אלו פלו' כהן תקנם
לי ועשה זו פלוני הפריש חלתה ופלו'
חכם טיהר לי את הכתם ואחר ש'
שאכל או שבא עליה שאל אותו פ'
פלוני ואמ' לא היו דברים מעולם. וכן
אם הוחזקה נדה בשכנותיה ואמ'
לבעלה טהורה אני ובא עליה.
ואיזוהי דת יהודית הוא מנהג הצני'
הצניעות שנהגו בנות ישר'. ואלו הן
הדברים שאם עשתה אחד מהן עבר'
על דת יהודית. יוצאה לשוק או למבו'
מפולש וראשה פרוע ואין עליה רד'

רדיד כשאר כל הנשים אע"פ שהיה
שערה מכוסה במטפחת. או שה'
שהיתה טווה בשוק וורד וכיוצא בו
כנגד פניה על פדחתה או על לחיה
כדרך שעושות הגויות הפריצות.
או שטווה בשוק ומראה זרועותיה
לבני אדם. או שהיתה משחקת עם
הבחורים. או שהיתה תובעת תשמיש
מבעלה בקול רם עד ששכנותיה ש'
שומעות אותה מדברת על עסקי ת'
תשמיש. או שהיתה מקללת אבי ב'
בעלה בפני בעלה. עזרא תקן
שתהיה אשה חוגרת בסינר תמיד מלפ'
ניה משום צניעות. ואם לא חגרה
אינה עוברת על דת יהודית ולא הפסיד'
כתובתה. וכן אם יצאה וראשה פרוע
מחצר לחצר בתוך המבוי הואיל וש'
ושערה מכוסה במטפחתה אינה
עוברת על דת. העוברת על דת
צריכה התראה ועדים ואחר כך תפס'
תפסיד כתובתה. עברה בינו לב'
לבינה וידע שהיא עוברת על דת ומת'
והתרה בה בלא עדים והודה ועברה
הוא טוען ואומר עברה אחר התראה
והיא אומרת לא עברתי כלל ולא התרה
בי אם רצה להוציא הרי זה נותן כל
כתובתה אחר שתשבע שלא עברה
שאם תודה שעברה אחר התראה
אין לה כלום. כיצד היא יוצאה
ושום שם רע כגון שהיו שם עדים
שעשתה שם דבר מכוער ביותר
שמראין הדברים שהיתה שם
עבירה אע"פ שאין עדות ברורה
בזנות. כיצד כגון שהיתה בחדר
לבדה וראו רוכל יוצא ונכנסו מיד
בשעת יציאתו ומצאוה עומדת מן
מעל המטה והיא לובשת המכנסים
או חוגרת אזורה. או מצאו רוק לח
למעלה מן הכילה או שהיו שניהן

[illegible]

[illegible]

מוציאין ממקום אחד או מעלין זה
את זה או הבר וכיוצא בו. או שראו
אותו מנשק על פי חלוקה. או שראו
אותן מנשקין זה את זה או מגפפין
זה את זה או שנכנסו זה אחר זה
והגיפו את הדלתות וכיוצא בדברי'
אלו. הרי זה רצה בעלה להוציאה תצא
בלא כתובה ואין זו צריכה התראה.
העוברת על דת משה או
על דת יהודית. וכן זו שעשתה ל
דבר מכוער אף על פי שהבעל להוצי'
אבל אם רצה לא יוציא. ואף על פי
שלא הוציא אין לה כתובה שה"ז
שהכתובה תקנת חכמים היא כדי
שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה.
ולא הקפידו אלא על בנות ישר'
הצנועות. אבל אלו בנות ישראל
הפרוצות אין להן תקנה אלא תהי'
קלה וקלה להוציאה. מי
שראה את אשתו שזנתה או שאמ'
לו אחת מקרובותיו או מקרובותי'
שהוא מאמינם וסמכה דעתו על
עליהם שזנתה אשתו בין שהיה
האומר איש בין שהיתה אשה
הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהו'
אמת הרי חייב להוציא ואסור לו
לבא עליה ויתן כתובתה. ואם הו'
הודתה לו שזנתה תצא בלא כתובה
לפיכך משביעה בנקיטת חפץ ל
שלא זנתה תחתיו אם רצה הוא ל
בעצמו ואחר כך תגבה כתובתה
אבל בדבר אחר אינו יכול להשביע'
אלא על ידי גלגול. אמרה לו
אשתו שזנתה תחתיו ברצונה אין
משגיחין בדבריה שמא עינה ל
נתנה באחר. אבל אבדה כתובתה
עקר ותוספת ואבדה הבלאות
שהרי הודתה כזונה. ואם היה ל
מאמינה וסמכה דעתו על דבריה

חייב להוציאה. ואין ב"ד כופין. האיש
לגרש את אשתו בדבר מדברים אלו
עד שיבאו שני עדים ויעידו שזנ'
שזנתה אשתו בפניהם ברצונה ואז
ואחר כך כופין להוציא.
האשה שזנתה תחת בעלה בשגגה
או באונס הרי זו מותרת לבעלה של'
שהיא לא נתפשה. היא נתפשה ואחד
בין שאנסה גוי בין אנסה ישראל
וכל שתחלתה באונס אף על פי
שסופה ברצון. ואף על פי שאומרה לו
הניחו שאלמלא לא אנסה הייתי
שוכרתו הרי זו מותרת שהיצר
לבשה אחר שתחלתה באונס.
נשים שנשבו אותן לסטים הרי הן
כשבויות שהן אנוסות ומותרות ל
לבעליהן. ואם הניחום והלכו ולסטי'
מעצמן הרי אלו ברצון ואסורות
לבעליהן. ודין השוגגת ודין
הנאנסת אחד הוא. שהשוגגת ל
צד אונס יש בה. במה דברים אמורים שהיתה
בעלה ישר' אבל אשת כהן ששגג'
או שנאנסה אסורה לבעלה שהרי
נעשית זונה בכל מקום והוא אסור
בזונה כמו שיתבאר בהלכות איסורי
ביאה. ואחת אשת ישראל
ואחת אשת כהן שנאנסה כתובת'
קיימת העקר והתוספת ולא הפסיד'
מכתובתה כלום. וכופין את הכהן
ליתן לה כתובתה ולגרשה.
אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי
או שגגתי ונבעלתי לאחר אינו חו'
חושש לדבריה שמא עיניה נתנה
באחר. ואם היתה נאמנת לו או ל
שאמר לו אדם שהוא סומך על דב'
דבריו יוציא ויתן כתובה.
האומר לאשתו בפני שנים אל תסת'
תסתרי עם איש פלוני ונכנסה עמו
לסתר בפני עדים ושהתה עמו כדי

טומאה הרי זו אסורה על בעלה עד
שישקנה את מי המרים כמו שיתבאר
בהלכות סוטה. ואם מת קודם שיש'
שישקנה אין לה כתובה ואף על פי שלא
מצאו דבר מכוער שאין לך מכוער
יותר מזה. והיום שאין שם מי סוטה
נאסרה עליו איסור עולם ותצא בלא ל
כתובה לא עקר ולא תוספת שהרי מ'
מעשיה הרעים גרמו לה להיאסר.
אמר לה בינו לבינה אל תסתרי
עם איש פלוני וראה אותה שנסתרה
עמו ושהתה כדי טומאה הרי זו אסור'
עליו כיון הזה שאין שם מי סוטה
וחייב להוציא ויתן כתובה. ואם הודת'
שנסתרה אחר שהתרה בה תצא ל
בלא כתובה. ולפיכך משביעה על זה
ויתן כתובה.

פרק חמשה ועשרים

הנושא אשה סתם ונמצאו עליה
נדרים תצא בלא כתובה לא עקר ולא
תוספת. כגון נדרים שאמרו שלא ת'
תאכל בשר ושלא תשתה יין או שלא
תתקשט במיני צבעונין. והוא הדין
לשאר המינין שדרך כל הנשים להת'
להתקשט בהן באותו מקום. ואבל
נמצאו עליה נדר אחר חוץ מאלו לא
הפסידה כלום. וכן הכונס
אשה סתם ונמצא בה מום ממומי
נשים שכבר בארנום ולא ידע הבעל
במום זה ולא שמע בו ורצה הרי זו
תצא בלא כתובה לא עקר ולא תוספת.
כיצד שהיה מרחץ בעיר והיו לו
קרובות אינו יכול לומר לא ידעתי במו'
במומין אלו ואפילו במומין שבסתר
ומפני שהוא בודק בקרובותיו נחזקה
ששמע ורצה. ואם אין שם מרחץ

או שלא היו לו קרובות טוען מומין
שבסתר ונכפית בעתים ידועים הרי
הוא ממומי סתר יכול במומין שבסת'
אינו יכול לטען שהרי הכל רואין
אותן ואומרין לו וחזקה ששמע וקב'
ונתפייס " דבר ידוע הוא ש'
שאין דין זה אלא במותן המקומות
שהיה מנהג הנשים שם להלוך כש'
בשוק ופניהם גלויות והכל יודעין
אותן ואומרין זו היא בתו של פ'
פלו' וזו היא אחותו של פלו' כמו
ערי אדום בזמן הזה אבל במקומות
שאין דרך הבנות לצאת שם לשוק
כלל ואם תצא הבת למרחץ בערב
תצא מתנכרת ולא יראה אותה ל'
אדם חוץ מקרובותיה הרי זה טו'
טוען אף במומין שבגלוי והוא ש'
שלא יהיה שם מרחץ ושלא היתה
לו קרובה לבדוק אותה "
אבל אם היה שם מרחץ בעיר זו
שאין דרך הנשים לצאת בה ופני'
ופניהן מגולות ויש לו קרובה אינו
יכול לטען שהרי הכל רואין אותה
ערומה במרחץ ואם דרכן להתנכר
ולהחבא אף במרחץ ושתהיה הבת
רוחצת כלה או בבית קטן שבמ'
שבמרחץ לבדה עד שלא תדע וש'
ולא תראה הרי זה טוען אף במומי'
שבגלוי שדברים אלו דברים של ט'
טעם הן ואינן גזרת הכתוב "
הורו מקצת הגאונים שזה
שאמרו חכמים מפני שהוא בודק
בקרובותיו אינן קרובותיו בלבד'
ואפילו מיודעיו ואפילו היה גר ל'
שאין לו קרוב בעיר כלל אם יש שם
מרחץ אינו יכול לטען שאי אפשר
שלא יהיו לו רעים ואוה' ואחד מרעיו
שתבדוק לו אשתו או אחותו על
פלונית ולפיכך שומע ונתפייס "

ולא נראה דין זה שאין אדם מוציא
כ' וזה שבטבו' ודברים אלו לכל אלא
לקרוביו " ועוד שאין דעתו ס'
סומכת אלא על דברי קרוביו ביותר
כיצד היא טענת המומין ל'
אם היו המומין שנמצאו בה מומי'
שודאי היו בה קודם שתתארס כגון
אצבע יתרה ומוציא בעל היוב לה
להביא ראיה שידע בהן הבעל ורצה
או שהחזיקו שידע ואם לא הביא
תצא בלא כתובה כלל " היו
מומין שאפשר שנולדו בה אחר
האירוסין אם מעת אחר שנכנסה
למת הבעל על הבעל להביא ראיה
שעד שלא נתארסה היו בה והיה
מקחו מקח טעות ואם מעת בה
והיא בבית אביה על האב להביא ל'
ראיה שאחר האירוסין נולדו ונסת'
ונסתחפה שדהו " הביא
הבעל ראיה שעד שלא נתארסה
היו בה או שהודתה לו בכך והביא
האב ראיה שראה ושתק ונתפייס
או שהחזקתו שידע בהן ונתפייס
הרי הוא חייב בכתובתה "
בא על אשתו ושהה כמה ימים ל'
וטוען שמום זה לא נראה לו עד
עתה אפילו היה בתוך הקמטים
או בתוך כף הרגל אין שומעין לו
חזקה אין אדם שותה בכוס אלא
אם כן בודקו והחזקתו שידע ורצה "
הנושא אשה ומצאו ש'
שאין לה וסת קבוע לנדתה אלא
לא תרגיש בעצמה עד שתראה
דם נדה הרי זו לא תשמש אלא
בשני עדים שבודקת בהן עצמה
אחד לפני תשמיש ואחד לאחר
תשמיש חוץ מן העד של האיש
שמקנח בו את עצמו כמו שיתבאר
בהלכות איסורי ביאה ואעפ"י שאם

גדול הוא זה לא מפסידה כלום ש'
שהרי בודקת עצמה תחלה ורוא'
ומשמשת " הרי שבדקה ע'
עצמה ונבעלה ובעת שקנחו ע'
עצמן הוא והיא מצאו דם על עד
שלה או על עד שלו אם אירע זה
פעם אחר פעם שלש פעמים סמ'
סמוכות זו לזו הרי זו אסורה לישב
עם בעלה ותצא בלא כתובה לא ע'
עקר ולא תוספת ואין לה תנאי מת'
מתנאי כתובה שהרי אינה ראויה
לתשמיש ומוציאין ולא יחזיר לע'
לעולם שמא תתרפא ונמצא שלא
גמר לגרשה בשעת הגירושין ומות'
ולהנשא לאחר כמו שיתבאר בענין
הנדה " בד"א כשהיתה כך מ'
מתחלת נשואיה ומבעילה ראשו'
ראתה דם אבל אם אירע לה חלי
זה אחר שנשאת נסתחפה שדהו
לפיכך אם בעל פעם אחת ולא
מצא דם ואחר כך חזרה להיות
רואה דם בכל עת תשמיש יוציא
ויתן כתובה כלה ולא יחזיר עולמית
כמו שביארנו " וכן כל אשה
שנולדו בה מומין אחר שנשאת
אפילו נעשית מוכת שחין אם רצה
לקיים יקיים ואם רצה יוציא ויתן
כתובה " האיש שנולדו בו מ'
מומין אחר שנשא אפילו נקטעה
ידו או רגלו או נסמית עינו ואלו כ'
רצתה אשתו לישב עמו אין כופין
אותו להוציא וליתן כתובה ואלו
אם רצתה תשב ואם לא רצתה
תצא בלא כתובה כדין כל אשה
מורדת אבל אם נולד לו ריח הפה
או ריח החוטם או שחזר ללקט
צואת כלבים או לחצוב נחשת
מעקרו או לעבד עורות כופין
אותו להוציא וליתן כתובה ואם

[illegible]

ריננה תשב עם בעלה ״ נעשה
האיש מוכה שחין כופין אותו להוציא
וליתן כתובה ואעפ״י שהיא רוצה לישׁ
לישב עמו אין שומעין לה ואלא מפר
מפרישין אותו בע׳ כרחו מפני שׁ
שהיא ממיקתו ״ ואם אמרה יושב
עמו בעדים כדי שלא יבוא עליה שומ׳
שומעין לה ״ מי שהיה בעל
ריח הפה או ריח החוטם או מלקט
צואת כלבים ומצרף נחשת ומת ונפלה
לפני אחיו ליבום ויש באותו מום
שהיה בבעלה יכולה היא לומר לאחיך
הייתי יכולה לקבל ולך איני יכולה לק׳
לקבל ויחלוץ ויתן כתובה ״

בריך רחמנא דסייען

הלכות גרושין

יש
בכללן שתי מצות ״ אחת מצות עשׂ
עשה והוא שיגרש המגרש בספר״
שניה מצות לא תעשה והוא שלא יַ
יחזיר גרושתו משנשאת לאחר ״
וביאור שתי מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

אין
האשה מתגרשת אלא בכתב שיגיע
לידה וכתב זה הוא הנקרא גט ״ ל
ועשרה דברים הן עקר הגרושין וֹ
מן התורה ״ ואלו הן ״
שלא יגרש האיש אלא ברצונו ״
ושיגרש בכתב ולא בדבר אחר ״
ושיהיה ענין הכתב שגרש והסיחה מקנינו ״
ושיהיה ענין דבר הכורת בינו לבינה ״
ושיהיה נכתב לשמה ״
ושלא יהיה מחוסר מעשה אחר כל
כתיבתו אלא נותנו לה ״
ושיהיו נותנו לה בפני עדים ״
ושיתננו לה בתורת גרושין ״

שיהיה הבעל או שלוחו נותנו לה ״
שיגיע לידה או ליד שלוחה ״
ושיעור הדברים שבגט כגון הזמן וה
וחתימת העדים וכיוצא בהן הכל
מדברי סופרים ״ ומנין
שעשרה דברים אלו מן התורה שנ׳
והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצ׳
מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כר׳
כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו ״ מ׳
אם לא תמצא חן בעיניו מלמד שאינו
מגרשה אלא ברצונו ואם נתגרשה
שלא ברצונו אינה מגורשת ״ אבל מ׳
האשה מתגרשת ברצונה ושלא ברצונ׳
וכתב מלמד שאינה מתגרשת אלא מ׳
בכתב ״ לה לשמה ״ ספר כריתות ״ דבר
הכורת בינו לבינה שלא ישאר עליה רש׳
רשותו ״ ואם עדין לא נכרת בינו לבינה
אינה מגורשת כמו שיתבאר ״
ונתן בידה ״ מלמד שאינה מתגרשת
עד שיתן הגט לידה או ליד שלוחה
שהוא כידה ״ או בחצירה שהוא כידה
כמו שיתבאר ״ ושלחה ״ שיהא ענין
הגט שהוא משלח אותה ולא שישלח
עצמו ממנה ״ כיצד כותב לה הרי את
משולחת הרי את מגורשת הרי את ל׳
לעצמך הרי את מותרת לכל אדם ״ אב׳
אם כתב לה איני בועלך איני אוסיך
איני אישך אין זה גט שנ׳ ושלחה
שלא שישלח את עצמו ״ וכן הכותב
לאשתו הרי את בת חורין הרי זה ל׳
גט ״ זה שכתוב בתורה ושלחה
מביתו אין ענינו אלא שלא יגמור
גירושיה עד שתצא מביתו ״ אלא ל׳
משיגיע גט לידה גמרו גירושיה ואף
על פי שעדין היא בביתו כמו שיתבאר ״
אין נאה ושלחה אלא שאם גירש
ולא הוציאה מביתו הרי זה כמי ש׳
שגרש והחזיר גרושתו לפיכך צריכ׳
מיתן גט שני כמו שיתבאר ״

ומנין שלא יהיה מחוסר מעשה אח׳
אחר כתיבתו שנ׳ וכתב ונתן ״ מיש׳
שיתנו אלא כתיבה ונתינה הואיל הגט
הכשר ״ ואם דבר שמחוסר קציצה
אחר הכתיבה לפיכך אם כתב גט ל׳
על קרן של פרה נותן לה את הפרה
ואם חתך את הקרן אחר שכתבו
ואחר כך נתנו לה אינו גט ״ וכן אם
כתבו במחובר אעפ״י שחתמו העדים
אחר שתלשו ונתנו לה אינו גט ״
אין כותבין במחובר אפילו סתם ל׳
הגט ״ כתב הטופס במחובר לקרקע
ותלשו ואחר כך כתב שם האיש ושם
האשה והזמן והרי את מותרת לכל
אדם וחתמו ונתנו לה כשר ״
כתב על העלה הזורע בעציץ נקוב
ואעפ״י שנתן לה העציץ כולו הגט פ׳
פסול גזרה שמא יקטום ״ ואם כתב
הוא על חרסו של עציץ ונתנו לה ״
ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת
גרושין שנ׳ ספר כריתות ונתן בידה ״
שיתן אותו בתורת ספר כריתות ״ אבל
אם נתנו לה בתורת שטר חוב או מ׳
מה זה או שנתנו בידה והיא ישנה
ונעורה והרי הוא בידה אינו גט ״ ל
ואם אומר לה אחר כך הרי זה גטך —
הרי זה הגט ״ אומר לעדים ראו
גט שאני נותן לה וחזר ואמ׳ כנסי ל
שטר חוב זה הרי זה גט שהרי ה׳
הודיע העדים שנתנו בתורת גרוש׳
וזה שאומר שטר חוב מפני שנכסם
ממנה ״ המגרש צריך שיאמ׳
שיאמר כשיתננו לה הרי זה גטך
או הרי גטך וכיוצא בו ״ ואם נתנו
לה ולא אומר כלום הרי זה גט פסול ״
בד״א בשלא היה מדבר עמה
על עסקי גטה ״ אבל אם היה מדבר
עמה על עסקי גטה ונטל ונתן בידה
ולא אמ׳ לה כלום הרי זה כשר ״

למעיר בלשו׳ קיצינה
כו׳ ואיזה הטעם כתי׳
כתב״ט שעי׳ שיחתך
הקרן כשיעור הגט אין
היריע ויקמט כאו׳
שהיא שישאר ואם
ואחר כך יכתוב הגט
שאם כתבו תחלה ו׳
ואחר כך חתך אינו
פסול והטעם מחוסר
קציצה וכן פסל ר׳ ו׳
כו׳ ואם גט כתב״ב
כמעשה שבא לפני ו׳
אשה שנתלקו שאין ב׳
גדולי הדור וכן ר׳ היה
מכשי׳ וכן רשב״ם כאן
שלא מיימנו והטעם זה
שיהיה נקרא מחוסר
קציצה אלא כקיימן ו׳
מן המחובר ונאמנו׳
חיים דוגמא דקדן פרה
ואין אכל חותך גט ה׳
הקרן גדול אין לחוש ל
וכן פס׳ כם התוס׳ וה׳
בשורת ור׳ כך שאוח׳
לתוארת וכתב שר כם
התוס׳ ואם ואחר ש
שנכתב׳ מקיעת אית׳
טושת ונייה להוזר
ולהתיר גט אחר כאן
באותו קרן יחתוך הב׳
תחלה את הראשון ל
המוטעה

גט שהיה מונח בארץ ואמר לה טלי
גטך מעל גבי קרקע ונטלתו או ש׳
שהיה קשור על ירכו או על ידו ו׳
ושלפתו ממנו או שהיה שומר לה
אחר שבא לידה הרי הוא גטך אינו
גט עד שנותן בידה ואם שתקח ה׳
היא מעצמה והרי לא נתן לה לא ה׳
הוא ולא שלוחו. אבל אם חרכן בכ׳
בנעפו או שהטה ידו עד ששלפה
הגט מעליו ואמר לה הרי זה גטך
הרי זה גט. ומנין שיתן לה
בפני עדים שנ׳ על פי שנים עדים
יקום דבר. ואי אפשר שתהיה
זו היום ערוה והבא עליה במיתת
ב״ד ולמחר תהיה מותרת בלא עדים
לפיכך אם נתן לה הגט בינו לבינה
ואפילו בעד אחד אינו גט כלל.
בד״א שהיה הגט בכתב ידי
סופר. אבל אם כתב הבעל הגט בכ׳
בכתב ידו וחתם עליו עד אחד ונ׳
ונתנו לה הרי זה גט פסול ופוסל
לכהונה. תקנת חכמים ש׳
שיהיו העדים חותמין על הגט כ׳
שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו
ומוצא הגט שבידה סתם ואחרש׳
יאמרו שהרי אין בו עדים לפיכך
תקנו שיעידו ויחתמו. ואף על פי
שהעדים כתבו ונתנו לה בפני ש׳
שנים בין אותן העדים החתומים
עליו בין בפני שנים אחרים שעיקר
הגרושין בעדי מסירה.
חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינה
לבינה או שנתנו בעדי מסירה פ׳
פסולין הרי זה כשר הואיל והעדי׳
שבו כשרים והרי הגט יוצא מ׳
מתחת ידה. ויש מן הגאונים ש׳
שהורה שהוא פסול. היו
עדיו מתוכו פסולין ואחד פסול ו׳
ואחד כשר ונתנו לה בפני שנים

עדים כשרים הרי זה פסול שמא יאמרו
כמזויף מתוכו. הרחיק העדים
מן הכתב מלא שני שטין פסול.
ומה ירחיק את העדים מן הכתב
פחות משני שטין כדי שיהיו נ׳
נקראין עמו. בד״א כשהיה הגט ל׳
יוצא מתחת ידה ולא היו שם עדי
מסירה. אבל אם מסרו לה בעדים
אפילו הן מרוחקין הרבה ואין נ׳
נקראין עמו ואע״פ שאין חתום ע׳
עליו עדים כלל הרי זה כשר שע׳
שעיקר הגרושין בעדי מסירה.
העדים שנותנין הגט בפניהם ע׳
צריכין לקרותו ואחר כך יתננו לה
ואם נתנו לה בפניהם תחלה חוזרין
וקוראין אותו אחר שנתנו לה.
קראוהו והוא ביד הבעל או ביד
שלוחו וחזר הוא והכניסו לתוך
ידו ונתנו לה חוזרין וקורין אותו.
לא קראוהו אלא נטלתו וזרקתו לים
או לדבר האובד הרי זו מגורשת
הואיל וקראוהו תחלה אין חוששי׳
לו שמא החליפו. ואין עד אליו אפי׳
אמר הבעל שטר אחר היה לא היה
הגט שקראתם אינו נאמן והרי
זו מגורשת. הרי שלא קראו ל׳
הגט תחלה ונתן לה הגט בפניהם
וזרקתו לים או לאור אע״פ שהבעל
אומר גט כשר היה הרי זו ספק מ׳
מגורשת. זרק לה גט לחצרה
לבין החבות לפני עדים ובקשו ומ׳
ומצאו מזוזה או שטר חוב אין נ׳
חוששין לה שמא גט שזרק גררו
גררוהו עכברים והרי זו ספק מג׳
מגורשת. העדים שחותמין
על הגט צריכין שיהיו יודעין לקר׳
לקרות ולחתום. ואם אינן יודעין ל׳
לחתום קורעין להם הנייר ריק
וממלאין בו מכבר שאין רשומו ני׳

ומתקיים והן כותבין על הרושם. ואין
עושין כן בשאר שטרות. קל הוא ש׳
שהקלו בגטי נשים כדי שלא יהו
בנות ישר׳ עגונות. הואיל וחתימת
עדים בגט מדבריהם הוא כמו ש׳
שביארנו. ואע״פ שהתירו
העדים בגט מדבריהם התקינו ש׳
שיהיו העדים מפרשין שמותיהן
בגט. וכן התקינו בעדי הגט שלא
יהו חותמין אלא זה בפני זה.
ואם חתמו זה שלא בפני זה הרי
זה גט פסול. וכן תקנו חכמים
שיכתוב זמן בגט ומקום כתיבתו
בשאר שטרות שמא תהיה אש׳
אשתו קרובתו ותהיה מזנה תחתיו
ויכתוב לה גט אחר ויתן לה ואם ש׳
לא יהיה בו זמן יכולה לומר קודם
הזנות נתגרשתי לפיכך תקנו זמן
בגטין. גט שיש עליו עדים
ואין בו זמן או שהיה מוקדם או
מאוחר או שנכתב ביום ונחתם
בלילה שלאחריו אע״פ שעסוקין ב׳
באותו ענין כתב הגט בירושלם
וטעה וכתב בלוד כל אלו פסולין ל׳
עד שיחתמו בו כמין כתיבתו ומ׳
ומקום. חתך מתנו הזמן ונתנו
לה או שלא כתב שם היום אלא ב׳
בשבת ראשונה או בשבת שניה
מחדש פלוני או בחדש פלו׳ או בש׳
בשנה ולא הזכיר את החדש ואפי׳
כתב בשבוע פלוני כשר. וכן אם ש׳
כתב בו היום גרשתיה שמשמע
היום הזה שיצא בו הגט.
וכן תקנו שיהיו מונין בגטין למ׳
למלכות אותו הזמן משום שלום
מלכות. כתב לשם מלכות שאינה
מאותה המדינה או לבנין הבית ש׳
או לחורבן הבית אם דרך אנשי
אותו מקום למנות בו הרי זה כש׳

ואם לאו הרי זה פסול. וכבר נהגו
כל ישראל למנות הגטין או ליצירה
או למלכות אלכסנדרוס מוקדון.
שהוא מנין שטרות. ואם כתב לשם
מלכות אחרת אין במדינה שיש בה
רשות אותה מלכות הרי זה כשר.
האומר לשנים כתבו וחתמו
ותנו גט לאשתי ונתאחר הדבר אחר
ימים או שנים או שמיטין והגט לא
בטל והוצרכו לכתוב לה גט אחר מזה
ימים כמו שיתבאר. הרי אלו כותבין
זמן הכתיבה לא הזמן שיום שאמר להם
הבעל בו כתבו ולא אותו המקום.
כיצד היו בירושלים כשאמר להם
והיו בתשרי ונתאחרו עד ניסן ה׳
והרי הן בלוד כותבין זמן הגט ...
וניסן ובלוד ששם נכתב הגט כשאר
שטרות.

פרק שני

זה

שאומר הסתב וכתב לה ספר כריתות
ונתן בידה אחד הכותב בידו או ש׳
שאמ׳ לאחר לכתוב לה ואחד העונה
או שאמ׳ לאחר ליתן לה לא בואמר
וכתב אלא להודיע שאינה מתגרש׳
אלא בכתב ונתן שלא תקח מעצמה.
אומר לשנים כתבו וחתמו
ותנו לאשתי הרי אלו כותבין וחותמ׳
ונותנין לה הן הן שלוחיו הן הן ע׳
עדיו. וכן אם אמר לסופר כתוב לו
גט לאשתי ואמר לעדים לחתום כו׳
כותבין וחותמין ונותנין לאיש והוא
מגרש בו בכל עת שירצה.
וכותבין גט לאיש אע״פ שאין אשתו
עמו והוא שיהיו העדים והסופר כ׳
שכתבו וחתמו מכירים ויודעין שזה
הוא פלני והיא אשתו פלנית. ואם
היו באותו מקום שנים ששמותיהן
ושמות נשותיהן שוים לא יגרש א׳
אחד מהם אלא במעמד חברו שמ׳
שמא יכתב גט ויוליכו לאשת חברו
ויגרשנה עליו ובשעת הסכנה כו׳
כותבין ונותנין אע״פ שאין מכירין.
והאשה נותנת שכר הסופר
בכל המקום. וצריך שיאמר הבעל
מפיו לסופר כתוב ולעדים חתומו.
הרי שאמרו לו בד״א שנים כו׳
נכתוב גט לאשתך ואמר להם כתבו
ואם כתבו הם מעצמם וחתמו בו ה׳
הרי זה כשר. וכן אם אמרו הם לס׳
לסופר וכתב ולעדים וחתמו אע״פ
שחזרו ונתנוהו לבעל וחזר ונתנו ל׳
הגט לאשתו הרי זה גט פסול שהרי
כתבו מי שלא צוה לו הבעל לכתבו.
אומר לשנים או לשלשה כ׳
אמרו לסופר ויכתוב ואמרו לעדים
ויחתמו. אמרו לסופר וכתב ולעדים
וחתמו או שאמ׳ לשנים אמרו לסופ׳
ויכתב גט לאשתי ואתם חתמו הרי
זה גט פסול ואתישבין בדבר הזה
הרבה מפני שהוא קרוב להיות גט
בטל. וכל מקום שנ׳ גט בטל הוא בטל
מן התורה. וכל מקום שנ׳ גט פסול
הוא פסול מדברי סופרים.
הבעל שהיה בידו גט חתום ואמ׳ תנו
גט זה לאשתי הרי אלו יתנו לה
או׳ לאחרים לכתב גט ולחתום בו
וליתנו לאשתו וכתבו וחתמו ונתנו
לה ונתנו לה ונמצאו הגט בטל או
פסול הרי אלו כותבין ומפילו מאה
עד שיגיע לידה גט כשר.
אמר להם הבעל כתבו וחתמו ותנו
לשליח להוליך לה וכתבו וחתמו ה׳
ונתנו לשליח ונמצאו הגט בטל אין
כותבין אחר עד שיאמרו לבעל שהרי
לא עשה אותן שליח לגרושין וש׳
ושמא לא רצה אלא שיכתבו ויתנו
לשליח בלבד ולא ישאר בו מעשה אחר
והרי כתבו ונתנו לפיכך לא יכתבו אחר
ואם כתבו גט אחר כשר ונתנו לשליח
ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת.
האומר לשנים או ליתר על שנים
כתבו גט ותנו לאשתי. גרשוה. שלחוה.
שלחוה. שבקוה. תרכוה. כתבו לה
איגרת ותנו לה הרי אלו יכתבו גט כו׳
כשר ויתנו לה. ואמ׳ להם פטרוה. פ׳
פרנסוה. עשו לה כדת. עשו לה כנימ׳
כנימוס. עשו לה כראוי לא אמר כ׳
כלום. ואם כתבו ונתנו לה הרי זה גט
בטל. אמר להם הוציאוה עזבוה הנ׳
התירוה הניחוה הועילה הרי זה גט
בטל. ספק אם משמע מלות אלו גרו׳
גרושין או ענין אחר לפיכך אין כו׳
כותבין לה ואם כתבו לה ונתנו לה ה׳
הרי זו ספק מגורשת. האומר
כתבו גט לאשתי הרי אלו כותבין וה׳
ונותנין לבעל בידו ואין נותנין לאשתו
עד שיאמר להם ליתן לה ואם נתנו
לה אינו גט. בד״א בבריא אבל
במסוכן והוא מרם שקפץ עליו הח׳
החולי מהרה והכביד חליו מיד והי׳
והיו עיניו בקולר אפילו על עסקי ממו׳
ממון והמפרש בים והיוצא בשייר׳
ואמר כתבו גט לאשתו הרי אלו ה׳
יכתבו ויחתמו ויתנו לה שהדבר
ידוע שלא נתכוון זה אלא לכתוב ול׳
וליתן לה. הבריא שאמר כתבו
גט לאשתו וכתבו וחתמו ונתנו לה
והרג עצמו מיד כגון שהשליך עצ׳
עצמו מן הגג או הפיל עצמו לים
הרי זה כשר. עלה לגג ודחפתו הרוח
ומת אינו גט. ספק הפיל את עצמו
ספק דחפתו הרי זה גט עד שידע
בודאי שהרוח דחפתו. וכן
מי שהיה מושלך בבור ואמר כל
השומע קולו יכתב גט לאשתי הרי

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אלא יכתבו ויתנו לה והוא שידעו אותו ואע״פ שהעלוהו ולא הכירוהו הרי הגט כשר שהרי כשעת הסכנה הוא שכותבין ונותנין ואע״פ שאין מ׳ ומכירין׳׳ וכן מי שנפלה חבית רעות עליו מי אפשר שיחיה והם יוצאו נשחט שני סימנין ורמז ואמר כתבו גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו שהרי עתה חי ואע״פ שסופו למות׳׳

מי שהיתה רוח רעה מבעתת אותו ואמר כשהתחיל בו החולי כתבו גט לאשתו לא אמ׳ כלום לפי שאין ל׳ דעתו נכונה ומיושבת עליו׳ וכן השכור שהגיע לשכרותו של לוט ל׳ ואם לא הגיע הרי זה ספק׳׳ אמר כשהוא בריא כתבו גט לאשתו ואחר כך נבעת ממתינין לו עד שיבריא וכותבין ונותנין לה ואין צריך לחזור ולהמלך בו אחר שהבריא׳ ואם כתבו ונתנו לה קודם שהבריא פסול׳׳

מי שנשתתק והרי דעתו ל׳ נכונה ואמרו לו נכתוב גט לאשתך והרכין בראשו בודקין אותו שלש פעמים בסירוגין אם אומר על לאו ל׳ לאו ועל הין הין הרי אלו ועריכין ל׳ לבודקו יפה יפה שמא נטרפה דעתו וכן אם כתב בידו כתבו ותנו גט ל׳ לאשתו הרי אלו כותבין ונותנין לה אם היתה מיושבת עליו שאין דין ל׳ מי שנשתתק כדין החרש׳׳

מי שנשא כשהוא פקח ונתחרש ל׳ אין צריך לומר נשתטה אינו מוציא עולמית עד שיבריא׳ ואין סומ׳ סומכין על רמיזות החרש ולא על כתבו ואע״פ שדעתו נכונה ומיושב׳ עליו יוכל אם נשא כשהוא חרש ל׳ יגרש ברמיזה שאין קדושין קדושין מן התורה כמו שביארנו׳ וכשם שכונס ברמיזה כך מוציא ברמיזה׳׳

המקדש קטנה על ידי אביה וגרשה כשהיא קטנה אביה מקבל גט ומי׳ ומשיגיע גט ליד האב הרי זו מגו׳ ומגורשת׳ גרשה כשהיא נערה ל׳ אם הגיע גט לידה או ליד אביה נתג׳ נתגרשה׳ ואין נערה המאורסה עושה שליח לקבל גטה מיד בעלה מפני אביה׳ אבל האב עושה שליח לקבל גט לבתו המאורסה בין נערה בין קטנה׳׳ קדשה אביה וה׳ והיא קטנה ומת אם ונבחנת בין גטה לדבר אחר הרי זו מגורשת ומשיגיע גט לידה׳ ואם לאו אינה מתגרשת עד שתבחין׳ ואם גרשה אינה מגו׳ מגורשת׳׳ מי שהדין נותן ל׳ שכופין אותו לגרש את אשתו ולא׳ רצה לגרש ב״ד של ישר׳ בכל מקום ובכל זמן מכין אותו עד שיאמר רוצה אני׳ ויכתוב הגט והוא גט ש׳ כשר׳׳ וכן אם הכוהו גוים ואמרו לו עשה מה שישר׳ אומ׳ לך ולחצוהו ישר׳ ביד גוים עד שגרש׳ הרי זה כשר׳׳ ואם הגוים עצמן אנסוהו עד שכתב הואיל והדין נו׳ נותן שיכתוב הרי זה גט פסול׳׳

ולמה לא בטל הגט הזה שהרי הוא אנוס בין ביד גוים בין ביד ישר׳ שאין אומרין אנוס אלא למי שהי׳ שנלחץ ונדחק לעשות דבר שאינו מחוייב מן התורה לעשות כגון מי שהוכה עד שימכר או עד שנ׳ שנתן׳ אבל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או לעשות עברה והו׳ והוכה עד שעשה דבר שהוא חייב לעשות או עד שנתרחק מדבר ש׳ שאסור לעשותו אין זה אנוס מח׳ ממנו אלא הוא אנס את עצמו בד׳ בדעתו הרעה׳׳ לפיכך זה ש׳ שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות מישר׳ רוצה הוא ל׳ לעשות כל המצות ולהתרחק מן העברות ויצרו הוא שתקפו׳ וכיון שהוכה עד שתשש כחו ואמר ל׳ רוצה אני כבר גרש לרצונו׳׳

לא היה הדין נותן שכופין אותו לגרש וטעו ב״ד של ישר׳ או שהיו הדיוטות וכפוהו ואנסוהו הרי זה גט פסול׳ הואיל וישר׳ אנסוהו ל׳ יגמור ויגרש׳ ואם הגוים אנסוהו לגרש שלא כדין אינו גט׳׳ ואפילו אמר בגוים רוצה אני׳ ואמר לישר׳ כתבו וחתמו הואיל ואין הדין מח׳ מחייבו להוציא והגוים אנסוהו אי׳ אינו גט׳׳

פרק שלישי

ט׳

גט שנכתב שלא לשם האיש המ׳ המגרש ולשם האשה המתגרשת אינו גט׳ כיצד סופר שכתב גט ל׳ ללמד או להתלמד ובא זה הבעל ומצא שם שנכתב בגט זה כשמו ושם האשה כשם אשתו ושם העיר׳ כשם עירו ונטלו וגרש בו אינו גט׳׳ יתר על גט זה כתב לגרש את אשתו ומצאו בן עירו ואמר לו שמי כשמך ושם אשתי כשם אשתך ונטלו ממנו וגרש בו אינו גט׳ אע״פ שנכתב לשם גרושין׳׳ יתר על זה מי שיש לו שתי נש׳ נשים ששמותיהן שוין וכתב לגרש את הגדולה ונמלך וגרש בו את הק׳ הקטנה אע״פ שנכתב לשם האיש המגרש לא נכתב לשם זו שנתגרש׳ בו׳׳ יתר על זה אומר לסופר כתוב ואיזו שארצה אגרש בו ל׳ וכתב הסופר לדעת זו וגרש בו ל׳ אחת מהן הרי זו ספק גרושין׳׳

[illegible]

וכל גט שלא לשמה יו״ע שהעביר
עליו קולמוס לשמה אינו גט ״
מי שכתב גט לגרש את אשתו
ונמלך ולא גרשה ונתיחד עמה ד׳
אחר שכתבו לה לא יגרשנה באותו
גט אחרת כשירצה לגרשה ואם
גרשה באותו גט הישן הרי זו מ׳
מגורשת ותנשא בו לכתחלה שהרי
נכתב לשמה והרי נתנו עתה בעדים
כהלכתו ולמה לא יגרש בו לכתחלה
גזרה שמא יאמרו גטה קודם לבנה ״
אמר לסופר כתוב גט לפלונית
ואהיה עמי לכשאכניסנה אגרשנה
בו ונכתב ונשאה וגרשה בו אינו גט
מפני שלא היתה בת גרושין ומנין
כשנכתב הגט ואפי׳ שנכתב שלא
לשם גרושין ׳ואפ׳ אם אמר לו כתוב
אותו לארוסתי כשאשאנה אגרשנ׳
בו וכנסה וגרשה בו הרי זה כשר ״
כתבו ליבמתו ואחר שיבמה גרשה
בו הרי זו ספק גרושין הואיל ואינה
אשה גמורה כשכתבו ״
סופר שכתב טופסי גטין והניח ל׳
מקום האיש ומקום האשה ומקום
הזמן ומקום הרי את מותרת לכל ל׳
אדם עד שיכתבם לשם האיש המ׳
המגרש ולשם האשה המתגרשת
וכן יחתמו העדים לשמו ולשמה
הרי זה פסול ״ סופר שכתב
הגט לשמה ולשמו כהלכתו וחתמו
העדים שלא לשמה הואיל ומסרו ל׳
בעדים הרי זה גט פסול שאין הע׳
העדים חותמין על הגט אלא מפני
תקון העולם ״ יש מי שאומר
שאם חתמו העדים שלא לשמה ה׳
הואיל והוא מזוייף מתוכו הרי זה
גט בטל ״ וכן אם היה אחד מעדיו
פסול או שהיה בו עד אחד עבד
כשר יו״ע שמוסר לה בעדים הרי

זה גט בטל ולא אמרו לא דבר זה אלא
במזוייף ולא מזוייף ודאי הואיל ונפל
ונמסר בעדים הרי זה גט פסול ודב׳
ודבריהם ״ הביא גט וא׳
ואבד ממנו ומצאו אם אבד ממנו
במקום שאין השיירות מצויות ל׳
אפילו לאחר זמן מרובה הרי זה ל׳
בחזקת שהגט שאבד ממנו הוא
הגט המצוי ותתגרש בו ׳אבד במקום
שהשיירות מצויות אם מצאו מיד
ועדין לא שהה אדם שם מן העוברי׳
או שמצאו בכלי שהניחו בו ויש בו
טביעות עין מארכו ורחבו כשהיה
מכך הרי הוא בחזקתו ותתגרש בו
החזק באותו מקום איש
ששמו כשם שבגט חוששין שמא
גט זה הנמצא של אותו האיש ל׳
האחר הואיל ועבר אדם שם יו״ע
שלא שהה ׳ואם נתגרשה בו הרי זו
ספק מגורשת ׳ואפ׳ אם לא עבר
אדם שם הרי זה בחזקתו ויו״ע
שהוחזקו שם שנים ששמותיהן
שוין ״ היה לעדים בגט ס׳
סימן מובהק כגון שאמרו נקב יש ל׳
בצד אות פלונית או שאמרו מעולם
לא חתמנו אלא על גט אחד שיש בו
שמות כשמות אלו הרי זה בחזקתו
ותתגרש בו יו״ע שמצאו אחר ז׳
זמן מרובה במקום שהשיירות מצ׳
מצויות והוחזקו שם שנים ששמ׳
ששמותיהן שוין ״ שנים
ששלחו שנים גטין ונתערבו נותנין
שניהם לזו ושניהם לזו בעדי מסירה
לפיכך אם אבד אחד מהן הרי השני
בטל ״ מי שהיו לו שני שמות
וכן אשה שיש לה שני שמות כשהוא
כותב שמו ושמה שהן רגילין וידוע׳
וידועין בו ביותר ואומרין ואיש פלוני
וכל שם שיש לו גרש אשה פלונית וכל

שם שיש לה ׳ ואם כתב חניכתו וח׳
וחניכתה כשר ׳ כתב השמות שאינן
רגילין וידועין בו ביותר ואומרין ל׳
ואיש פלוני וכל שם שיש לו וכל שם
שיש לה הרי זה פסול ״ שנה שמו
ושמה ושם עירו ושם עירה אף על פי
שכתב וכל שם שיש לו וכל שם שיש
לה אינו גט ״ הכל כשרין לכתוב
את הגט חוץ מחמשה ׳גוי ועבד
וחרש ושוטה וקטן ׳ואפילו היה
האשה עצמה כותבת את גטה ״
ישר׳ שנשתמד לעכ״ו או שהוא מח׳
מחלל שבת בפרהסיא הרי הוא ל׳
כגוי לכל דבריו ״ ולמה אין
כותבין אלו חמשה ׳מפני שצריך
הכותב לכתוב לשם האיש המגרש
ולשם האשה המתגרשת ׳והגוי על
דעת עצמו הוא כותב ׳וחרש ושוט׳
וקטן אינן בני דיעה ׳ והעבד אינו
בתורת גטין וקדושין לפיכך הוא
פסול כגוי לכל דבריו ׳ואם כתב אחד
מחמשה אלו אינו גט אע״פי שה׳
שחתמו בו עדים כשרים ונמסר
לה בכשרים ״ כתב אחד מן הה׳
החמשה טופס הגט והניח מקום
התורף שהוא מקום האיש והאשה
והזמן ומקום הרי את מותרת לכל
אדם וכתבו הפקח הגדול הישראלי
לשמו הרי זה כשר ״ ומותר להניח
חרש שוטה וקטן לכתוב טופס ל׳
הגט לכתחלה והוא שיהיה גדול
עומד על גבן ״ אבל הגוי והעבד
אין כותבין הטופס לכתחלה ואפילו
ישר׳ עומד על גבן שלא הורגלו לכתוב
טופסי גטין לכתחלה שלא לשמה
אלא מפני תקנת סופר מיו שבארנו ״
הכותב כשבת או ביום הכפורי׳
גט בשגגה ונתנו לה הרי זו מגורשת
כתבוהו וחתמוהו ביום טוב בזדון

[illegible]

ונתנהו לה הואיל ומגורשת שהרי העדים פסולין מן התורה. כתבוהו ביום טוב בזדון ונמסר לה בעדים כשרים מיום טוב הרי זה גט פסול׃

פרק רביעי

אין כותבין את הגט אלא בדבר שרשומו שרשום עומד כגון דיו וסקרא ל׳ קומוס וקנקנתום וכיוצא בהן. אבל אם כתבו בדבר שאינו עומד כגון משקין ומי פירות וכיוצא בהן אינו גט׃ כתבו בעפר שחור ובשיחור כשר. וכותבין בהן לכת׳ לכתחילה׃ כותבין מעל גבי הנייר והעור וכיוצא בהן. אבל לא על גבי מגלה שמחקו מפני שאינו נכר ואם כתב אינו גט וקנס כיוצא בו׃ על הכל כו׳ כותבין את הגט ואפילו על איסורי הנאה ואפילו על איסורי הנאה דבר שיכול להזדייף והוא שיתנו לה בעדי מסירה׃ כיצד כותב לה על הנייר המחוק ועל הדפתרא ועל החרס ועל העלין ועל ידו של עבד ועל קרן של פרה ומוסר לה העבד או הפרה או הנייר המחוק׃ והדפתרא וכיוצא בו בפני עדים׃ היה גט חקוק על ידו של ל׳ עבד או בכתבת קעקע והיה מעכו מתחת ידה והיו העדים חקוקים על ידו הרי זו מגורשת ואע״פ שאין לה עדי מסירה שהרי אינו יכול ל׳ להזדייף. ואפילו היו מוחזקין בע׳ בעבד שהוא שלו וגט חקוק על ידו והוא עומד מתחת ידה והיו יושבת בפני עדים ומסרו הרי זו מגורשת שאינו מעמדו ומוסר לה שהמגורשת אין להן חזקה׃

היה חקוק על הטבלא והעדים על׳ והרי הוא יוצא מתחת ידה אף על פי שמוחזקין בטבלא שהיא שלה הרי זו מגורשת שהאשה עמה כותבת׃ והגט שאין קיום הגט אלא בחותמיו אם אין שם עדי מסירה׃ חקק הגט על הלוח או על האבן או על טס של מתכת אם חפר ירכי האותיות׃ כשר שזה כתב הוא הרי זו כתובה בעט ברזל׳ סופר שהוא חופר וכן אם חקק הירכות ומאחורי הטס עד שבלטו מפני הטס אבל אם חפר תוך האותות עד שיראו הירכות גבוהות ל׳ וכיון ומכון ככתב רבי והביא גט שאין זה כתב׃ המקרע על הנ׳ העור תבנית כתב או שרשם על הנ׳ העור תבנית כתב הרי זה כשר׃ כותבין את הגט בכל כתב ובכל לשון גט שכתוב בכתב מן הלשונות ל׳ ועדיו חתומין בכתב אחר כשר והוא שיהיו מכירין לשון הכתב׃ אחד מן העדים חתם בכתב לשון אחת ל׳ והעד השני בכתב לשון אחרת כשר׃ אבל אם היה מקצת הגט כתב ב׳ בלשון אחת ומקצתו בלשון אחרת ב׳ פסול׃ כל לשון שיכתב בה הגט צריך שיזהר בה הסופר בדברי הגט שלא יהיה משמע שני ענינות עד שמוציא הקוראו אומ׳ שאינו לכך וכך ל׳ נתכוון שאין משמעו לשון גרושין ל׳ או שהוא לענין זה נתכוון שמשמעו לשון גרושין ולא יהיו הדברים של׳ שאין בהן ספק במותו לשון ולא מ׳ משמעם בענין אחד שגרש פלוני את פלונית׃ וכן צריך שיהיה אותו הכתב מכיר היטב באותה הלשון שיכתב בה עד שידעו הקטנים שמכירין אותו הכתב ואותה הלשון לקרות בו שאינן לא נסכים ולא ספים

כקטנים ולא בינונים ולא יהיה הכתב מבולבל ומעקם שאין תד׳ תדמה אות לאות ומביאין הענין ומשתמש׃ היה בו משמע לשון; שתי ענינות או שהיה בכתבן ל׳ עקום או בלבול עד שאפשר שיקר׳ מהן ענין אחר הואיל ובקריאו לשון גרושין ויש בו משמע גרושין ל׳ הרי זה פסול׃ כבר נהגו בה׳ העם ישר׳ כלם לכתוב הגט בלשון ארמי ובנסחה זה. ואע״פ שמותר לכתבו בכל לשון לכתחלה׃

וזהו נסח הגט׃

בכך וכך בשבת בכך וכך לירח פל׳ שלמי בשנת כך וכך ליצירה או לש׳ לשטרות למנינא דרגילנא למימני ביה במקום פלני אנא פלני בר פלני דמתקרי פלני ובל׳ שום ל׳ ויחנכה יוחרן דיתילי צבאותי ולאתריי ולאתריהון דאבהתיי צביתי ברעו׳ נפשי׳ בדלא אנסנא ופטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ליכי אנת פלני בת פלנית דהוותי אנתתי מקדמת ובל׳ שום וחניכה דאית ליכי ולאבהתיכי ולאתריכי ולאתריהון דאבהתיכי דהוית אנתתי מן קדמת דנא וכח׳ פטרית ושבקית ותרוכית יתיכי ל׳ ליכי די תהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למהך להתנסבה לכל גבר די תצביין ואינש לא ימחה בידיכי מן שמי מן יומא דנן ל׳ ולעלם והרי את מותרת לכל אדם ודן די יהוי ליכי מנאי ספר תרוכין וגט פטורין ואגרת שבוקין כדת משה וישראל׃ והעדים חותמי׳ למטה כמו שביארנו׃ כשיכתב

[illegible]

הגט בלשון זה ובנוסח זה. ולא יכ'
יכתוב ודין בו"ד שאין הקוראין
ודין בלומר ודין יהיה ביני וביניך
ולא יכתוב ואגרת בו"ד שאין יקר'
יקראו הקוראין ואוי גרת בלומר ואם
זנתה. ולא יכתוב ליאהך בו"ד ש'
יקראו הקוראין לי מחך. בלומר לי
שחוק. ולא יכתוב תהוין תצבין
בשני יודי"ן שאין יקראו הקוראין
תהוין תצבין בלומר שהוא ואת
שתי נשים אחרות. ואינו מדבר
לזו. וכן יאריך בוי"ו דוכדן שאין
תדמה ליו"ד ויהיה משמעו וכדי
בלומר בתנאי זה אפטור אותך.
וכן יאריך בוי"ו דואתרוכן ושבקין
שאין תדמה ליו"ד ויהיה משמעו
תריכן ושביקין בלומר שהוא לא
אמר לה שהיא שבקה אותו וגם
וגרשה אותו. ועל דרך זו ל'
צריך להזהר בכל לשון ובכל ל'
כתב שיכתב שלא יהיה בו מש'
משמע שני ענינות.
הרי שכתב בנוסח זה ולא האריך
ואין או לא כתב היודי"ן היתרות
או שכתב היודי"ן שאמרנו שלא
יכתבו הרי זה הגט פסול וכן כל כיוצ'
בו בכל לשון פסול. גט שמחק
בו אות או תיבה או שתלה בין הש'
השטין אם מטופס הגט הרי זה
כשר. ואם מן התורף אינו גט.
ואם החזיר ופרש בסוף הגט ל'
שאות פלונית תלויה בו או על ה'
המחק אפילו מהתורף הגט כשר
כשאר שטרות. וכן גט
שמצאו קרוע שתי וערב שהוא
קרע בית דין הרי זה גט בטל כש'
כשאר שטרות. ואם נקרע
ואינו קרע בית דין כשר.
נמוק או שהרקיב או שנעשה

כבריה כשר. מוחק או שנטשטש
ובמראה שלו קיימות אם יכול לקרות
כשר ואם לאו אינו גט. בד"א
כשהיה הגט יוצא מתחת ידה בעדי
חתימה ואין שם עדי מסירה. אבל
אם יש שם עדים שנמסר לה הגט
בפניהם והיה כשר הרי זה כשר ואף
על פי שהיה תורף הגט על המחק
או בין השטין או קרוע שתי וערב
כשנתן לה בפניהם. חמשה
שכתבו גט אחד לחמש נשותיהם
אם כתבוהו כלל כגון שכתבו בכך
וכך בשבת גרש פלוני לפלונית ופלו'
לפלונית וכן אח' כל אחד לאשתו ה'
ואיבי תהויין וכל טופס הגט ושני
עדים חותמין למטה הרי זה כשר
וינתן לכל אחת ואחת בעדי מסירה.
ואם אין שם עדי מסירה כלל אין ל'
שתימצא מגלה ומתחת ידה מגורשת.
אבל אם כתב בכך וכך בשבת גרש
פלוני לפלונית והשלים הגט והתחיל ת'
תחתיו גט אחר באותה מגלה וכתב
ביום זה או בכך בשבת גרש פלוני לפלו'
והשלים הגט השני עד שהשלים
כל הגטין והעדים מלמטה אם נתנ'
מגלה זו לכל אחת ואחת בעדי מסיר'
הרי כלן מגורשות. ואם אין
שם עדי מסירה והיתה מגלה זו י'
יוצאה מתחת יד אחת מהן אם
היתה זו שגטה באחרונה שהעדים
נקראין עמה הרי זו מגורשת. ואם
היתה המגלה יוצאה מתחת יד אחת
מן הראשונות הרי זו ספק מגורשת.
כתבו אנו פלוני ופלוני גרשנו נש'
נשותינו פלונית ופלונית והשלים הגט
ואע"פ שנמסר לכל אחת ואחת בעדי
מסירה אינו גט שאין שתי נשים
מתגרשות בגט אחד שנ' וכתב לה
ולא לחברתה ולה. חזר ופירש:

בתוך הגט וכתב פלוני גרש פלו' דנ'
ופלוני גרש פלונית ופלוני גרש פלונית
באיזה פלוני הרי אלו כשרים.
כתב שני גטין בשני דפין במגלה
אחת זה בצד זה אם יש שם עדים
נקראין בסוף גט זה ושני עדים ל'
בסוף גט זה הרי זה כשר. ומ' מי
שתמצא מגלה זו מתחת ידה מגו'
מגורשת. ואם היו שני עדים
בלבד אמצעיין ובאין מתחת גט זה
ומתחת גט זה אם יצא מתחת יד
זו שהעדים נקראין עמו הרי זו ל'
מגורשת. ואם יצא מתחת יד ה'
השניה שאין העדים נקראין עם
גטה אינה מגורשת עד שימסור
לה בעדים. כתב שני גטין ל'
בשני דפין זה למעלה מזה והע'
והעדים בין שניהם שמותן ל'
בסוף הראשון ולמעלה מן השני
אם היה' יצא מתחת יד מי שהעדי'
נקראין בסוף גטה מגורשת. והי
שהעדים נקראין למעלה מגטה.
אינה מגורשת. העדים
שחתמו בראש הדף של גט או מ'
מצדו או מאחוריו אינו גט. ואם
נמסר לה בעדים כשר. הקיף
ראש דף זה לראש דף זה והעדים
באמצע שנמצאו העדים בראש
שני הגטין שניהן בטלין. ואם
נמסרו להם בעדים שניהם כשרין.
שייר מקצת הגט וכתבו ל'
בדף שני והעדים מלמטה בסוף
הדף השני כשר. והוא שיהיה
נכר במגלה שלא נחתכה ושלכך
נתכוון הסופר שישלים בדף שני.
אבל אינו נכר אע"פ שנמסר לה
בעדים הרי זו ספק מגורשת שמא
שני גטין היו ונתחתך מקצת זה
בסוף הדף ומקצת השני בראש ל'

תהוין כו' וכן יער' [illegible]
סוף [illegible]
[illegible]

וכן וי"ו ד
דאפטור
תוס' ספ'
הרבוא

הדף. הרי שכתב הגט ואחר
שגמר כתב שאלו בשלום פלוני או
שלום עליך פל' רעי וכיוצא בו
והיו העדים מלמטה והיה גט זה
יוצא מתחת ידה הרי זו ספק מגרש'
שמא לא חתמו אלא על שאלת של'
שלום. אבל אם כתב ושאלו בשלום
פל' זה ושלום עליך רעי וכיוצא
בזה שהרי אלה דברים אלו על
דברי הגט ועל שניהם חתמו הרי
זו מגורשת. ואם נמסר לה בעדי'
בין כך ובין כך הרי זה גט כשר.

פרק חמישי

זה שנ' בתורה ונתן בידה אין ענין
הכתוב אלא שיגיע הגט לה אחד
ידה ואחד חיקה וחצרה או של'
שלוחה שעשתה ידו כידה. הכל
אחד הוא. ואחד חצרה הקנויה
לה או חצרה המושכרת לה או ה
השאולה לה הכל רשותה הוא ומ'
ומשיגיע הגט לרשותה מגורשת.
הזורק גט לאשתו לתוך
חצרה אם היתה עומדת שם
בצד רשותה נתגרשה. ואם לאו
לא נתגרשה עד שתעמוד בצד
חצרה ואע"פ שהוא חצר המשתמ'
המשתמרת הגט בתוכה שחובה
לה הגרושין ואין חבין לאדם שלא
בפניו. היתה עומדת בראש
הגג שלה והוא מלמטה בחצרו
וזרק לה גט למעלה כיון שהגיע
לאויר מחיצות המעקה או לפחו'
משלשה סמוך לגג נתגרשה ואע'
ואבד שינוח. ואפי' אם נשרף או
נמחק קודם שיגיע לה יצא. על פי
שכבר הגיע לאויר מחיצות או
לפחות משלשה טפחים סמוך
לגג כמו שנשבה הרוח והעלתהו
ונמחק או נשרף. הואיל ואינו הולך
לנוח אינו גט ולא נתגרשה. היה
הגג שלו והיא מלמעלה בו והוא
מלמטה בחצר שלה וזרק לה גט. כיון
שיצא הגט ממחיצות הגג
והגיע למחיצות מקומה שהיא
עומדת בו נתגרשה. זרקו
לרשותה לתוך הים ונשרף או
לתוך המים ואבד אינו גט. ואם
הגיע לרשותה ואחר כך בא האש
ושרפתו הרי זה גט. זרקו
על גבי קנה או רומח הנעוצים
ברשותה אינו גט עד שינוח בו
במקום המשתמר בו. שתי
חצרות זו לפנים מזו הפנימית
שלה והחיצונה שלו וכתלי החצונה
גבוהות משל הפנימית שלה כיון
שזרק את הגט לתוך אויר החצר
נתגרשה שהפנימית בכתלי החצר
משתמרת מה שיוצא בקופות.
כיצד שתי קופות זו לפנים
מזו הפנימית שלה והחיצונה שלו
וזרק לה בתוכן. ואפי' הגיע לאויר
הפנימית אינה מגורשת עד שי'
שינוח בצד הקופה הפנימית.
כד"א כשהיתה מוטה על ערה ואין
לה שולים. אבל אם יש לה שולים
ואפי' נח בקרקעיתה אינה מגורש'
שטליה של אשה ברשות הבעל
ואינו קונה לה גט אלא אם כן אינו
מקפיד על מקומו. זרק לה
גטה והיא בתוך ביתו או בתוך
חצרו הרי זו אינה מגורשת עד
שיגיע גט לידה או לחיקה או לה'
ואחד מכלים שלה שאין הבעל
מקפיד על מקומו כגון צלוחית או
כפפה קטנה וכיוצא בהן.
וכן אם הגיע למטה שלה שהיא
יושבת עליה והיתה גבוהה עשרה
טפחים הרי זו מגורשת שהרי חלק
רשות לעצמה ואין הבעל מקפיד
על מקום כרעי המטה. השאילה
הבעל מקום בחצרו ולא ייחדו וזרק
לה גטה והגיע לארבע אמות שלה
שהיא עומדת בהן ונתגלגל ונפל על
גבי קורה או רחוק ממנה אם המקו'
שנפל עליו אין בו ארבע אמות על
ארבע אמות ואינו גבוה עשרה
ואין בו שם לווי הרי זה לא חלק
רשות לעצמו וכאלו הוא והיה
במקום אחד ואם יש בו אחד מש'
משלשה דברים אלו חלק רשות לע'
לעצמו ומקום אחד השאיל לה שני
מקומות לא השאיל לה ואינה מג'
מגורשת עד שיגיע לה הגט.
זרק לה גטה לרשותה ועבר בתוך
רשותה שהיא עומדת בו ונפל חוץ
מרשותה אע"פ שעבר בפחות מש'
משלשה סמוך לארץ אינה מגרש'
עד שינוח ברשותה. היתה
עומדת על גגה וזרקו לה ונפל בגג
אחר הסמוך לו אם יכולה לפשוט
ידה ולנטלו הרי זו מגורשת אע"פ
שדרכין חלוקין למעלה כשם שחלוקי'
למטה אין בני אדם מקפידין על
מקום כיוצא בזה. היתה ידה
קטפרס וזרק הגט על ידה ונפל לה
לארץ אם נפל לתוך ארבע אמות
שלה ונח הרי זו מגורשת. נפל לתוך
הים או לתוך האש והוא שהיתה
על גבי המים או סמוך לאש שאות'
שמתחלת נפלתו לאבוד היה עומד
אינה מגורשת. זרקו לה ברשו'
הרבים או ברשות שאינה של שניה'
קרוב לו אינה מגורשת. היה הגט
ממחצה למחצה או שיהיה קרוב
לה הרי זו ספק מגורשת. היה

ושיור שלישי' וחיצ'
כו' וכן פס כס התנו
כשרי וכן ס' הא טה
שהרי ויעשי' כל יום
הו שש' המוומים
מתנת הגט וכתה א
או לחיצה כגון טוות
שאמרה ותחזר ות'
ותפתח והרכה וכן'
וכיוצא בו והא ראו ו'
שוין ורב' יהוד' וות ו'
לא תעבור שמר עד
ראשי' בנוא לידה קני'
של ד' אמות ברשות ה'
הרכים והגט קרוב לו
ולה כלוק' מעיר כ'
כס זה ולא מישר כ'
מת מגין מבך גט ו'
בשו רה ניין קרטו א'
מרבתי' אפי' זרקו לה
בחיבה לא מיטתי'
ועלו עד ראשי' גיעה
לידה ועד כמושלו הא
המחזר עד שיתגלגל
לידה שבו וכו'
מוכח להדי' כרבי ה'
המחבר וטעמו רה'
ההיא לא קאי אלא
אד' אמות שלו ושלה
כמשו הרב' כתב

קרוב לה כדי שתשוח ותטלנו הרי זה פסול עד שיגיע גט לידה ואחר כך תנשא בו לכתחלה ·· כיצד היו קרוב לו הוא יכול לשומרו והיא אינה יכולה לשומרו זה הוא קרוב לו· שניהם יכולין לשומרו זהו מחצה על מחצה ·· בזמן שהוא תחלה ועמ׳ ועמד ואחר כך עמדה היא כנגדו וזרקו לה אם היה הגט בתוך ארבע אמות שלו אינה מגורשת ואעפ״י שאם תשוח תטלנו ·· עמדה היא תחלה ובא הוא ועמד כנגדה וזרקו לה אעפ״י שהוא מחצה לו ולמחצה הואיל והוא בתוך ארבע אמות שלה הרי זה פסול עד שיגיע גט לידה ·· זרק הגט לידה והיה קשור במשיחה וקצת המשיחה בידו אם יכול לנתקו ולהביאו אצלו אינה מגורשת עד שתפסק המשיחה ואם אינו יכול לנתקו הרי זו מגורשת ·· נתן הגט ביד ל׳ עבדה והוא נער והיא משמרתו ואפילו היה כפות אינו גט ·· נתנו ביד עבדה והוא ישן והיא משמרתו הרי זה פסול ואם היה כפות הרי זו מגורשת ·· כתב גט ונתנו ביד עבדו וכתב לה שטר מתנה עליו ל׳ כיון שזכתה בעבד זכתה בגט וכו׳ ונתגרשה אם היה כפות ואם אינו כפות ונעור קנתה העבד ואינה מגורשת עד שיגיע גט לידה ·· וכן אם נתן גט בחצרו ומכר לה החצר או נתנה לו במתנה כיון שקנתה החצר בכסף או בשטר או בחזקה הרי זו מגורשת ··

פרק ששי

השליח שהאשה עושה לקבל גטה מיד ל׳ בעלה הוא הנקרא שליח קבלה· ומשיגיע גט לידו תתגרש כאילו הגיע לידה וצריכה לעשותו בשני עדים וצריכה שני עדים שיעידו שהגיע הגט ליד שלוחה ואפילו הם הראשונים הם האחרונים או אחד מן הראשונים או אחד מן האחרונים הרי זו עדות גמורה ·· בד״א בשאבד הגט או נקרע אבל אם היה הגט יוצא מתחת יד שלוחה קבלה אינו צריך עדים בין שנתנו לו הבעל בינו לבינו או שנמסר לו בעדים יציאתו מתחת ידו כיציאתו מתחת ידי האשה ואעפ״כ לכת׳ לכתחלה לא יתן לו הגט אלא בעדי מסירה כמו האשה עצמה ·· הבעל אינו יכול לקבל גט לאשתו ל׳ אבל נותן גט לשליח להוליך לאשתו את גטה וזהו הנקרא שליח להולכ׳ ·· וכן האשה שלחת שליח להביא לה גטה מיד בעלה וזהו הנקרא ל׳ שליח הבאה· ואין שליח הולכה והבאה צריך עדים ואין האשה מתגרשת בגט ששלח לה הבעל או שהביאו לה שליח עד שיגיע גט לידה ·· וכל מקום שנ׳ בענין הגט שליח סתם הוא שליח הולכ׳ או שליח הבאה ·· הכל כשרין לשליחות הגט בין שליח קבלה בין שליח הולכה חוץ מן החמשה הנכרי והעבד וחרש ושוטה וקטן ואם קבל או הביא אחד מהן גט׳ אינו גט· אבל הנשים והקרובים כשרים ואפילו הפסולים לעדות מדברי סופרים מעבירה כשרין ל׳ לשליחות אבל הפסולין בעבי׳ מדברי תורה פסולין להביאת הגט· ואם הביאו הרי זה פסול ·· בד״א בשנתקיים הגט בחותמיו ל׳ אבל אם לא נתקיים אלא בשליח פסול מן התורה אינו גט ·· היה השליח קטן כשנתן לו הגט וגדל כשהביאו חרש ונתפקח שוטה ונש׳ ונשתפה· נכרי ונתגייר· עבד ונש׳ ונשתחרר הרי זה בטל· אבל אם נתן לו הגט והוא פקח ונתחרש וחזר ונתפקח· היה שפוי כשנתן לו הגט ונשתטה וחזר ונשתפה כשהביאו ליד אשה הרי זה כשר מפני שה׳ שתחלתו בדעת וסופו בדעת ·· האשה שעשתה שליח בעדים ואמ׳ ואמרה טול לי גטי ויהיה לי מידך הרי זה שליח לקבלה וכאלו אמרה לו התקבל לי גטי ·· ויש לאשה לעשות שליח לקבל גטה מיד שליח בעלה· וקטנה אינה עושה שליח לקבלה אעפ״י שחצרה קונה לה כגדול׳ מפני ששליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעת גמורה ·· אשה שעשתה שליח לקבלה ואמר לו הבעל איני רוצה שתקבל לה גטה אלא הרי זה גטה והולך אותו לה הרשות ביד הבעל ונעשה זה שליח להולכה ולא שליח קבלה· אבל אם אמר לו התקבל לה גטה או זכה לה או הולך לא עקר שליחות· אבל אם אמר לו הולך לך עקר שליחות הקבלה ונע׳ ונעשה שליח הבעל· וכן אמר לו ל׳ הילך ותן לה עקר שליחות הקבלה ·· שליח האשה שבא ליטול גט מן הבעל ואמר לו שליח קבלה אני ואמ׳ לו הבעל הא לך כמה שאמרה לומר איני עוקר שליחותה אלא כיון שעשתה אותך שליח קבלה או שליח הולכה הרי את כמו שאומ׳ והביא את הגט ואמרה לו לא נתתיך אלא שליח הבאה אפילו גט לידה

ימנה ומגורשת. שהרי עקר השליח
שליחות שאמרה היא ואמר לבעל
ומעולם לא נעשתי שליח הביאה לה.
ואמר שליח לבעל שליח הוה
הבואה אני ואמר לו הבעל הוא לך כמו
שאמרה והביא את הגט ואמרה לו
שליח לקבלה שאתה כיון שהגיע
גט לידה מגורשת שהרי לא עקר
השליחות שאמרה אלא גרע ממנה
שהרי היא אומרת לקבלה והוא אמ'
לבעל להביאה בלבד. הבעל
ששלח גט לאשתו בזו שליח ואתנו
לה ולא נטלתו אלא אמרה לו בפני עדים
יהיה לי גט זה פקדון אצלך או שאמר'
לו הריות שליח לקבל לי הרי זו מגו'
מגורשת בספק עד שיגיע גט לידה
ומשיגיע גט לידה תתגרש ודאי.
שליח שהביא כשנתנו לה
נותנו בפני שנים ואותן השנים צ'
צריכין לקרותו ואחר כך יתנו לה לפ'
בפניהם. שדין השליח עם האשה
כדין הבעל עמה שהרי תחתיו הוא
קם. לפיכך נתנו השליח לה ולא קראו
קראוהו עדי מסירה ונטלתו ודרקת'
לים הרי זו ספק מגורשת.
עבר השליח ונתן לה הגט בינו לבינה
יטלנו ממנה ויחזור ויתננו לה בפני
שנים. ואם אין הבעל והגט יוצא
מתחת ידה ומקוים בחותמיו הרי זה
כשר. שליח שנטל הגט לי'
וקודם שהגיע הגט ליד האשה חזר
הבעל ואמר גט ששלחתי עמך בטל
הוא. או שקדם ואמר גט ששלחתי
לך בטל הוא. או ששלח שליח אחר
לבטלו. או שאמר לאחרים גט שש'
ששלחתי לאשתי בטל הרי הוא בטל
ואע"פ שהגיע גט לידה. וכל
המבטל בפני אחרים צריך לבטל בפ'
בפני שנים. ואם אחר שהגיע גט ל'

כר' יוחנן דאמר
מותי ולא כ
כר' חנינא ד
דאו' מפני

השליח

לידה או ליד שליח קבלה אינו יכול
לבטלו ואע"פ שחזר בתוך כדי דבור
ובטלו הואיל ואחר שהגיע גט לידה
או ליד שליח קבלה או לחצרה בטלו
אינו בטל והרי זה גט כשר.
היה חוזר ומבקש שליח כדי לבטלו
או שהיה מבקש שנים שיבטלו לפ'
בפניהם ובין שהיה חוזר ורודף
הגיע גט לידה ואחר כך בטלו אינו
בטל אע"פ שהיה חוזר לבטל קודם
שיגיע גט לידה. אמר לעשרה
כתבו גט ותנו לאשתי יכול לבטל
זה שלא בפני זה ואפילו בפני שנים
אחרים. שלח הגט ביד שנים
הרי זה יכול לבטל זה שלא בפני זה
ואפילו היו עשרה ומשבטלו בפני
אחד מהן בטל הגט. וכן מי
שאמר לשנים גט שאני כותב לא'
לאשתי בטל הוא וכתב ואחר כך ונתן
לה בפני שנים אחרים הרי זה גט בטל
וזו היא מסירת מודעה על הגט לפ'
וכן אם אמ' להם כל גט שיכתוב
לאשתי בטל או כל גט שאכתוב בבית
דינו של פלני הרי הוא בטל או כל גט
שאכתוב מהיום עד עשרים שנה
בטל הרי זה בטל. וכן אם אמ'
לשנים כל גט שאכתוב לפלונית אשתי
הרי הוא בטל וכל דבר שאבטל בו א'
מודעה זו הרי הוא בטל וכתב אחר
כך גט ונתנו לה אע"פ שבטל המודע'
קודם שיכתב הגט ונתנו לה הרי הגט
בטל. ואם כן מה תקנה דבר זה
שיאמרו לו העדים קודם כתיבת
הגט אמור בפנינו כל דברים שנ'
שאמרת שנאמרו כשיתקיימו לפ'
אותן הדברים לבטל גט זה הרי הן
בטלין. והוא אומר הן ואחר כך יאמ'
להם לכתוב ולחתום וליתן לה ולא לפ'
יניחוהו לילך עד שיגיע לידה כדי שלא

כר' נחמן
דשכיב
ויטל

כדי שלא יבוא ויבטלנו. ואם האומר
מודעה ולא המבטל מודעה צריך
זמן. השולח גט ביד השליח
ובטל הגט הרי זה חוזר ומגרש בו
בו כשירצה שלא בטלו מתורת גט
אלא מתורת שליחות. לפיכך אם היה
הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר
גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לפ'
לעולם והרי הוא כחרס ואם גירשה
בו אינה מגורשת. וכן אם פירש לו
בשעה שבטלו והוא ביד השליח
ואמ' גט ששלחתי בידך הרי הוא
בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לה
לעולם. באיזה לשונות מבטל
הגט. אמ' בטל הוא. אי אפשי בו לפ'
גט זה לא יועיל לא יעזיב לא ישלח
לא יגרש. יהיה כחרס. יהי חרס
הרי הוא כחרס. אם אומר אחד מא'
מאלו וכל הדומה להן הרי זה מבטל.
אבל אם אמ' גט זה אינו גט לפ'
פסול הוא אינו מועיל אינו מתיר
אינו משלח אינו מגרש חרס הוא
לא אמ' כלום שאין זה לשון מבטל
אלא לשון מודיענו אמיתת הדבר
והרי מודיענו דבר שאינו כן כמי
שמודיע על דבר אסור שהוא לפ'
מותר או על הטמא שהוא טהור.
אמר גט זה בטל שמשמע
פעל שעבר כמו חנוק שעבר הרי
זה ספק. לפיכך אם נתגרשה בגט
זה הרי זו ספק מגורשת.
מי ששלח גט לאשתו וחזר ובטלו
בפני שנים אחרים. וכן מי שמסר
מודעה על הגט מכין אותו מכת
מרדות מפני שגורם להיות ממזרים
ממזרים שהרי יגיע לידה ותנשא
בו ואחר זמן יבואו עדים שבטלו
בפניהם קודם שיכתב הגט ונמצא
הולד ממזר. מי ששלח

[illegible]

גט לאשתו ואמר לה מצאתיה אם לא רצתה ליקח את הגט ואמרה הבעל ברוך הטוב והמטיב אם לא רצתה אם מצאו בדברים אלו שמשמען שאין בדעתו לגרשה שהרי הוא שמח בעכוב הגט לא בטל ואלא יתן ותהיה מגורשת עד שיאמר לו בפירוש לא תתן או יבטל בפירוש ::

שליח שהביא גט ונתנו לאשה אין אומרין שמא בטל הבעל אלא נותנו אותו לה בחזקת שהוא כשר ותנשא בו ואם נמצא אחר כך שבטלו תצא והולד ממזר :: וכן הכותב גט ונתנו לאשתו אין אומרין שמא מסר מודעא על גט זה אלא הרי הוא בחזקת כשר ותנשא בו :: וכן המביא גט והניח הבעל חולה או זקן נותנו לה בחזקת שהוא קיים. אפי' אם הניחו גוסס רוב גוססין למיתה ואף על פי שנתנו לה הרי זה ספק גרושין שאין גט לאחר מיתה ::

וכן עיר שהקיפה חיל והיא במצור וספינה המטרפת בים והיוצא לדון הרי אלו בחזקת חיים. ואם היה גטו של אחד מהם ביד השליח נותנו לאשתו ותהיה בחזקת מגורשת :: אבל עיר שכבשה גוים והובקעה העיר וספינה שאבדה בים והיוצא להרג מבית דין של גוים ומי שגררתו חיה או ששטפו נהר או נפלה עליו מפולת ונתמנו עליו חוזרי חיים וחוזרי מתים ואם היה גט אחד מהם ביד השליח אינו נותנו לאשתו ואם נתנו לה הרי זו ספק מגורשת. ואם נודע שמת הבעל קודם שהגיע הגט לידה אינו גט :: בעל ששלח גט לאשתו הרי הוא חייב במזונ' ובכל תנאי כתובה עד שיגיע הגט לידה או ליד שליח קבלה ::

פרק שביעי

שליח שהביא גט ממקום למקום בארץ ישראל אף על פי שלא ראה כתיבת הגט ולא ידע מי הם עדיו אלא נתנו לו הבעל ואמר לו תן גט לאשתי הרי זה נותנו לה בפני עדים ואף על פי שאין עדיו ידועים אצלנו ותהיה מגורשת בו ותנשא בו :: בא הבעל וערער ואמר לא גרשתיה מעולם וגט שהובא לה מזוייף הוא יתקיים בחותמיו ואם לא נתקיים ולא נודעו עדיו כלל תצא והולד ממזר שהרי אינה מגורשת. אבד הגט הרי זו ספק מגורשת :: לפיכך נשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו אין נאמנות להביא גט לארץ ישר' זו לזו שמא מזוייף הוא ותתכוון לקלקל אותה כדי שתנשא ותיאסר על בעלה :: ואלו הן הנשים שחזקתן שהן שונאות זו את זו חמותה ובת חמ' חמותה וצרתה ואפילו היתה צרת' נשואה לאחר. ויבמתה ואפילו לא היתה יבמתה ובת בעלה. ושאר כל הנשים כשרות :: המביא גט ממקום למקום בארץ ישר' וחלה או נאנס משלחו ביד אחר ואפילו מאה. ואין צריך עדים לחזור ולעשות שליח זה בפניהם. והאחרון שהגיע הגט לידו נותנו לה בפני שנים ותתגרש בו אף על פי שמת שליח הראשון ::

שליח שהביא גט ממקום למקום בחוצה לארץ או מארץ ישר' לחוצה לארץ או מחוצה לארץ לארץ ישר' אם השליח עומד שם בשעת כתיבת הגט וחתימתו הרי זה אומר בפני שנים בפני נכתב ובפני נחתם ואחר כך יתננו לה בפני שנים ותתגרש בו ואף על פי שאין עדיו ידועין אצלנו ואפילו היו עדיו כשמות הגוים אין חוששין להם :: בא הבעל ועמד וערער אין משגיחין בו. לפיכך אף הנשי' ששונאות זו את זו נאמנות להביא גט זה ולומר בפני נכתב ובפני נחתם :: וכן שליח שהביא גט בארץ ישר' ואמ' בפני נכתב ובפני נחתם אף על פי שאינו צריך אם יבוא הבעל ויערער אין משגיחין בו :: ואם אין השליח עומד שם בשעת כתיבה וחתימה לא יתן לה אלא אם כן נתקיים בחותמיו ויש לשליח להיות אחד מן השלשה שקיימו אותו בחותמיו. ואם לא נתקיים ונתן לה הרי זה פסול עד שיתקיים. ואם בא הבעל וערער ולא נתקיים אינה מגורשת. אבד הגט הרי זו ספק מגורשת :: ומפני מה הצריכו לומר בפני נכתב ובפני נחתם בחוצה לארץ כדי שלא תהיה האשה צריכה לקיימו אם יבוא הבעל ויערער מפני שאין העדים מצויין לקיימו ממקום למקו' בחוצה לארץ :: בעל שהביא ראיה ברורה שגט זה שנ' בו בפני נכתב ובפני נחתם מזוייף הוא הרי זה בטל שלא האמינו דבריו של אחד שאומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא לדחות ערעור הבעל שאין עמו ראיה. ובכל מקום שמכחישין אותו לא האמינוהו :: הנהרות שבארץ ישר' והנסין

שנים הגדול שבתוך התחום של
ארץ ישר׳ הרי הן כארץ ישראל
ושחוץ לתחום כחוצה לארץ ובני
כארץ ישר׳ לגיטין ״ ובהלכות
תרומות יתבארו תחומי ארץ
ישר׳ ״ גט שכתבו בארץ ישר׳ סב
וחתמו בחוצה לארץ צריך שיאמר
בפני נכתב ובפני נחתם ואפילו לא סג
נכתב אלא שטה אחת כתבו בחוצ׳
לארץ וחתמו בארץ ישר׳ אין צריך
לומר בפני נכתב ובפני נחתם ״ סב
נכתב ונקרע הגט בפניו ונחתם ש׳
כולו לפניו אם נקרעו הראשון
הוא הרי זה אומר בפני נכתב ובפני
נחתם ואפילו לא נכתב אלא ש׳
שטה אחת בפניו ואפילו שמע
קול הקולמוס וחתמו העדים בפניו
הרי זה אומר בפני נכתב ובפני
נחתם ״ וכן אם יצא הסופר
לשוק וחזר והשלים את הגט אינו
חושש שמא אחר מצאו ואמר לו
ולשם אחר כתבו אלא אומר בפני
נכתב ובפני נחתם ״ אומר
בפני נכתב אבל לא בפני נחתם ׳ ב׳
בפני נחתם אבל לא בפני נכתב ׳בפני
נכתב כולו ונחתם עד אחד אבל לא
העד השני ואפילו היה הוא עד
השני הרי נתקיים בחותמיו ואח׳
ואחר כך יתננו לה ׳ ואם העיד הוא
ואחר על העד השני שלא חתם
בפניו הרי זה כשר ויתננו לה ואינו
צריך לומר אם העידו שנים אח׳
אחרים על כתב ידי השני שזה
כשר ״ שנים שהביאו גט
בחוצה לארץ אע״פ שלא נכתב ולא נחת׳
בפניהם הואיל ונתנו להם הבעל
ליתנו לאשתו הרי אלו נותנין לה
ותהיה מגורשת שהרי אין הבעל
יכול לערער בזה אע״פ שאינו מקויים

שלוחיו הן עדיו שאלו יאמרו השני׳
בפנינו נתגרשה הרי זו מגורשת ׳
ואע״פ שאין שם גט ״ ב״ד שראו סב
שהגט יוצא מתחת יד שניהם יוצ׳
אם אינו יוצא מתחת ידם צריכין לומ׳
בפני נכתב ובפני נחתם ׳לפיכך אם
אמ׳ אחד בפני נכתב ובפני נחתם
ואפילו שנים אומרים בפנינו נכתב
ואחד אומ׳ בפני נחתם הואיל וא׳
ואינו יוצא מתחת יד שניהם לא
יתנו לה עד שיתקיים בחותמיו ״
ואם אמ׳ אחד בפני נכתב ושנים אומ׳
בפנינו נחתם כשר ואע״פ שאינו
יוצא מתחת ידם שהרי נתקיים
בחותמיו ״ שליח שהביא גט
בחוצה לארץ ונתנו לה בינה לבינו
אע״פ שנתנו לה בפני שנים ולא אמ׳
לה בפני נכתב ובפני נחתם אע״פ
שנשאת בו נוטלו הימנה וחוזר
ונותנו לה בפני שנים ואומ׳ לה בפני
נכתב ובפני נחתם ׳ואם לא נטלו
הימנה הרי זה פסול עד שיתקיים
בחותמיו ״ נתנו לה ולא הספיק
לומר בפני נכתב ובפני נחתם עד
שנשתתק הרי זה יתקיים בחותמ׳
ואחר כך יתננו לה ״ הסומא
אינו יכול להביא גט זה של חוצה סב
לארץ מפני שאינו יכול לומר בפני
נכתב ובפני נחתם ׳לפיכך אם נכתב
ונחתם בפניו כשהיה פתח ונסתמא
הרי זה אומר בפני נכתב ובפני נחת׳
ונותנו לה ״ וכן האשה שהביאה
גט זה של חוצה לארץ צריכין ש׳
שלשה לומר בפניהם בפני נכתב
ובפני נחתם ׳שלא אמרו בפני שנים
אלא בזמן שהשליח כשר לעדות
שהרי הוא מצטרף עם השנים ׳
ונמצאו מכל השלשה שקיימו ׳
גט זה בדבריו שהעד נעשה דיין

בדבר שהוא מדבריהם ״ חלה
השליח או נאנס בא לב״ד ואומר להם
גט זה בפני נכתב ובפני נחתם ו׳ סב
והם משלחין אותו ביד שליח א׳
אחר ואין השליח האחרון צריך
לומר בפני נכתב ובפני נחתם אלא
אומ׳ שליח ב״ד אני ונותנו לה בפני
עדים ״ חלה השליח או נאנס
עושה שליח אחר בב״ד ואפילו מאה
והאחרון אומר שליח ב״ד אני ומ׳
ומתנו לה אע״פ שמת השליח הרא׳
הראשון ״ ומפני מה צריך בית
דין מפני שצריך לומר בפניהם ׳
בפני נכתב ובפני נחתם ׳אם לא נת׳
נתקיים הגט בחותמיו אע״פ שלא
שנתנו שליח לשליח ואפילו מאה
בינם לבין עצמם עד שהגיע הגט
לידה הרי זה כשר ׳ואע״פ שלא פי׳
הבעל שולחו ביד אחר אם חלה או ׳
נאנס הרי זה משלחו ״
העושה שליח אינו צריך שיהא
השליח עמו בב״ד אלא אומר להם
הרי פלני שלוחי ואפילו שלא בפניו
וכן השליח שמי׳ עושה שליח א׳
אחר שלא בפניו ואפילו מאה ״
האיש שנתן גט לאשתו ונכ׳
ונכתב ונחתם לפניה ואמ׳ לה הרי סב
את שלוחי להולכה עד ב״ד פלו׳ והם
יעמידו שליח ויתנו לך הגט ותתג׳
ותתגרשי בו הרי זו נותנת ואומ׳
בפניהם בפני נכתב ובפני נחתם
והן נוטלין אותו ונותנין אותו לש׳
לשליח ליתנו לה כמו שאמר הבעל ״
בד״א בשהתנה עליה הבעל
תנאי זה אבל אם לא התנה עליה
הבעל אלא נתן לה את הגט והרי ה׳
גט יוצא מתחת ידה אינה צריכה
לומר כלום והרי היא בחזקת מגו׳
מגורשת הואיל וגט שבידה כתב

כהלכתו והעדים חתומים עליו אף
ע"פ שאין אנו מכירין כתב ה'
העדים ולא נתקיים אין חוששין
לה שמא זייפה אותו שהרי אינ'
מקולקלת על עצמה ועוד שהע'
שהעדים החתומים על הגט הרי
זה כמי שנחקרה עדותן בבית
דין עד שיהיה שם ערער לפכ'
נעמיד הגט בחזקת שהוא כשר
כשיביא אותו השליח עד שיער'
שיערער הבעל או עד שיביא
ראיה שהוא מזוייף או בטל ״
שאם תבוא לחוש לדברים אלו
וכיוצא בהן כך היה לנו לחוש ל'
לגט שיתננו הבעל בפנינו שמא
בטלו ואחר כך נתנו או שמא ל'
עדים פסולין חתמו או שמא ל'
שלא לשמה נכתב וכשם שאין
חוששין לזה וכיוצא בו אלא ל'
נעמידנו על חזקתו עד שיודע
לך שהוא בטל כך לא נחוש לא ל'
לשליח ולא לאשה עצמה שהגט
יוצא מתחת ידה שאין דיני הא'
האיסורין כדיני הממונות ״

פרק שמיני

המגרש
על תנאי אם נתקיים התנאי הרי
זו מגורשת ואם לאו אינה מגו'
מגורשת ״ וכבר בארנו
בפרק ששי מהלכות אישות מה'
משפטי התנאים כולן ושם נת'
נתבאר שהמגרש על תנאי כש'
כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת
בשעת שיתקיים ולא בשעת ל'
נתינת הגט לפיכך יש לבעל לבטל
הגט או להוסיף על תנאו או ל'
להתנות תנאי אחר כל זמן שלא
נתקיים התנאי הראשון אף ע"פ

שהגיע גט לידה אינה מגורשת ״
ואם מת הבעל או אבד הגט
או נשרף קודם שיתקיים התנאי
אינה מגורשת ולכתחלה לא תנשא
אלא אם כן נשאר בידה לקיימו ל'
שהרי בטל הגט ״ ושם נתבאר
שאם אומר לה הרי את מגורשת
מעכשיו או מחיים על תנאי כך
וכך או שאמ' לה הרי את מגורשת
על מנת כך וכך כשיתקיים התנאי
הרי זו מגורשת משעת נתינת ה'
הגט לידה לפיכך אינו יכול לב'
לבטל הגט ולא להוסיף על תנאו ל'
משהגיע הגט לידה ואם אבד או
נשרף ואפילו מת הבעל קודם שי'
שיתקיים התנאי הרי זו מקיימת
תנאו אחר מותו וכבר נתגרשה
משעת נתינת הגט ״ ויש לה ל'
להנשא לכתחלה אף ע"פ שעדיין
לא נתקיים התנאי אין חוששין
שמא לא יתקיים התנאי הואיל
והיה התנאי מעכשיו או בעל
מנת ״ כל המגרש על תנאי ל'
בין שאמר מעכשיו בין שאמר
אם יהיה אם לא יהיה הרי לא יתיחד
עמה כל זמן שלא נתקיים אלא
בפני עד ואפילו עבד ואפילו שפח'
חוץ משפחתה או בנה קטן מפני
שאינה בושה לשמש בפניהם
והדבר ידוע שאם נתיחד עמה
בפני שני עדים כאחד שנתקיים
התנאי הרי זו ספק מגורשת שמא
בעלה ובטל הגט כמו שיתבאר
בהלכות אלו ״ כיצד מגרש
אדם על תנאי לא שיאמר כתבו
גט לאשתי על תנאי או כתבו ל'
ותנו לה על תנאי ואין צריך לומר
שלא יכתוב בתוך הגט על תנאי
זה גרש פלו' את פלונית אלא כיצד

עושה אומ' לסופר לכתוב ולעדים ל'
לחתום וכותבין גט כשר בלא שום
תנאי בעולם ואחר כך נותן לה הגט
ואומר לה הרי זה גטך או הרי את
מגורשת בזה על מנת כך וכך או
אומר להם או לשליח תנו לה גט
זה על מנת כך וכך כתב התנאי בגט
אחר שגמר לכתוב תורף הגט הרי
זה כשר בין שכתבו קודם חתימת
העדים בין לאחר חתימת העדים
אבל אם כתבו קודם התורף ואפילו
כתב על מנת כך הרי זה ספק גרו'
גרושין ״ המגרש את אשתו
והתנה עליה בין בכתב אחר חת'
התורף בין על פה ואומר לה הרי את
מותרת לכל אדם חוץ מאיש פלו'
או אלא לא לאיש פלו' ונתן לה הגט
על תנאי זה אם היה אותו האיש
גוי או עבד או אסור עליה משום
ערוה כגון אביה או אחיה או אביו
ואחיו הרי זה כשר ואם אותו ל'
האיש יש לו בה קדושין אף על פי
שהוא מחייבי לאוין ואפילו הוא
קטן אינו גט שהרי שייר בגט ל'
ואין זה כריתות ״ היה בעל
אחותה שאע"פ שהוא היום אסור
עליה משום ערוה אם תמות אחות'
יהיה מותר לה הרי זה ספק מגורש'
אמ' לה הרי את מותרת לכל
אדם חוץ ממי שיולד שאינו עתה
בעולם או חוץ מדעתיך סו' תהיה
מותרת להנשא לכל אדם כדעת הרי
את באיסור אשת איש או הרי את
מותרת לכל מי שיבוא עליך כדרך
כל הארץ אומ' שלא כדרכה הרי את
באיסורך או הרי את מותרת לכל
אדם חוץ ממקדש בשטר לומר
שתהיי מותרת להתקדש בכסף ל'
ובביאה אבל בשטר הרי את אשת

ומשי׳ אינו הרי את מותרת לכל אדם
חוץ מהפרת נדריך ׳סומר שאין ל׳
נשאר עליך שום רשות חוץ מ׳
מהפרת נדריך שאת אשתי ולענין
הפרת נדרים ׳או לענין אכילת תרומ׳
או לענין ירושה שאם מתה ירשנ׳
בכל אחד מאלו הרי זו ספק מגורש׳ ״
אמ׳ לה הרי את מותרת לכל
אדם חוץ מראובן ושמעון וחזר
ואמ׳ לה הרי את מגורשת לראובן
ושמעון הרי זו מגורשת שהוא נשי׳
שהתנה בכך הרי התירן ובטלה ה׳
תנאי ״ אמ׳ לה הרי את מות׳
לראובן הרי זו אינה מגורשת ל׳
שהרי לא בטל תנאו של שמעון ״
אמ׳ לה הרי את מותרת לשמע׳
או שאמ׳ הרי את מותרת לך ולשמ׳
לשמעון הרי זו ספק מגורשת ש׳
שמא לא התירה אלא לשמעון מראו׳
מראובן באיסורו עומד ׳וזה שאמר
לך ולשמעון כלו׳ לכל אדם לך ולשמ׳
לשמעון אני שאיני מתירה לכל ׳וזה
שאמ׳ לך ולשמעון ׳והוא הדין לרא׳
לראובן ששמעון היה סמוך לראובן
בתנאו ״ התנה עליה ואומר
לה היום אי את אשתי ולמחר את
אשתי אינה מגורשת לך על פי ל׳
שכרת בינו לבינה היום לפיכך ל׳
כותבין בגטין מן היום הזה ולעולם ״
הרי זה גטך על מנת שלא ל׳
תשתי יין כל ימי חייכי אין זה גט ל׳
שאין זה כריתות ׳כל ימי חיי וחיי פ׳
פלוני הרי זה גט ׳שהרי כרת בינו
ולבינה ולא תשאר עליה רשות ל׳
כשימות אותו פלו׳ ״ הרי זה
גטך על מנת שלא תלכי לבית אביך
עד שלשים יום הרי זה גט ׳על מ׳
מנת שלא תלכי לבית אביך לעולם
אין זה גט שאין זה כריתות ״

לפיכך האומר לאשה הרי זה גטך
על מנת שלא תאכלי בשר לעולם ׳ל׳
שלא תשתי יין לעולם אינו גט שאין
זה כריתות עד שלשים יום הרי זה
כריתות ״ הרי זה גטך על מנת
שלא תנשאי לפלני לעולם אינו גט׳
הרי למה זה דומה לאומר לאשה על
מנת שלא תשתי יין לעולם או שלא
תלכי לבית אביך לעולם או כל ימי ל׳
חייכי ׳אמ׳ יום אח׳ לה על מנת שלא
תנשאי לפלני לעולם עד חמשים ש׳
שנה הרי זה גט ולא תנשא לו כל
זמן שהתנה ואם נשאת בטל הגט
ואפ׳ זנתה עמו הולד כשר ל׳
והגט כשר שהרי לא התנה אלא
על הנשואין ״ הרי זה גטך על
מנת שתנשאי לפלני יום נשואת
לו הרי זה גט כשאר כל התנאים
ואם אמרו חכמים לא תנשא לפלני
זה ולא לאחר ׳ואותו פלני לא תנשא
שמא יאמרו נשותיהם נותנין זה לזה
במתנה ולאחר לא תנשא שמא ב
גט אלא בקיום התנאי ״ עברה
ונשאת לאותו פלני לא תצא ׳נשאת
לאחר קודם שתנשא לו בטל הגט
ותצא והולד ממזר וצריכה גט ל׳
משני ״ הרי זה גטך והנייר
שלי אינה מגורשת שאין זה כל׳
כריתות ״על מנת שתחזירי לי את
הנייר הרי זו מגורשת ותתן ״
חקק הגט על טס של זהב ונתנו
לה ואומר לה הרי זה גטך וכתובתך
כשר ותקבלה כתובתה אם יש ל׳
בטס כדי כתובתה ואם אין בו ל׳
ישלים לה כתובתה ״ המגרש
על תנאי שיתבטל הגט כגון ש׳
שהתנה עליה שלא תשתה יין ל׳
כל ימי חייה או שתהיה מותרת ל׳
לכל אדם חוץ מפלני או שהתנה

שאר תנאים קודם כתיבת התורף
אם התנאי כתוב בגט וחזר ומחקו
ונתנו לה הרי זו ספק מגורשת ׳ואם
היה התנאי על פה הרי זה נוטלו ל׳
הימנה וחוזר ונותנו לה בתנאי כ׳
כשר או בלא תנאי כלל ״
כיצד הרי שנתן גט לאשתו ואמ׳
לה הרי את מגורשת בזה ומותרת
לכל אדם חוץ מפלני אם נטלו ממנה
וחזר ונתנו לה ואומר לה הרי את מ׳
מותרת לכל אדם אין הרי זה גטך
הרי זו מגורשת וכן כל כיוצא בזה ״
הנותן גט לאשתו על תנאי ש׳
שתתן לו מאתים זוז וחזר והתנה
עליה תנאי אחר בפני עדים שת׳
שתשמש את אביו שתי שנים
לא בטלו דברים הראשונים את ה׳
האחרונים אלא הרי הוא כאומר
לה עשי אחד משני התנאים רצ׳
רצתה היא משמשת רצתה נותנת
ואין אחד מן הראשונים ואחד מן
האחרונים מצטרפין ״ ואפילו
התנה עליה שתתן לו מאתים זוז
וחזר והתנה בפני שנים שתתן לו
שלש מאות זוז כבר בטל תנאי של
מאתים זוז וצריכה ליתן שלש מא׳
מאות וכן כל כיוצא בזה ״
התנה עליה שתעשה דבר זה ל׳
סתם הרי זה כמפרש יום אחד
הואיל ולא פירש כמה זמן תעשה
כיצד אמ׳ לה הרי זה גטך על מנת
שתעשי עמי מלאכה על מנת ל׳
שתשמשי את אבי על מנת שת׳
שתניקי את בני יום עשתה עמו ל׳
מלאכה יום אחד או ששמשה את
אביו יום אחד או שהניקה את בנו
יום אחד בתוך הזמן הבן אינו בן ל׳
והוא תוך עשרים וארבעה חדש
הרי זה גט ״ומת הבן או האב קה

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ושט מטמיתך
הת משו דהלכה
משקן משנ"ר
דאר ט עשכה ל'
שאי מאנה הרי
זה גט

קודם שתניק את תשמיש אינו גט "
אמ' לה על מנת שתניקי את
בני או תשמשי את אבא שתי ש'
שנים הרי זו משלמת הממון שעש'
את הבן או את האב בתוך הזמן ש'
או שמת' האב אין צריכ' שתשמ'
שתשמישם אינו גט שהרי לא ש'
נתקיים התנאי · וכן כל כיוצא בזה "
הרי זה גטך על מנת שתתן לי
מאתים זוז מכאן ועד שלשים
יום לא נתנה אינה מגורשת · נתנ'
לו בעל כרחו והוא אינו רוצה לק'
לקבל הרי זה גט פסול עד שתתן
מדעתו · חזר ואמר לה בתוך ש'
שלשים יום הרי הן מחולין לך
אינה מגורשת שהרי לא נעשה
התנאי " את בתוך שלשים ש'
יום הראשו' ושלמו השלשים יום
ולא נתנה אינה מגורשת " אמ'
לה הרי זה גטך על מנת שתתני לי
מאתים זוז ולא קבעה זמן ומת
קודם שתתן אינה יכולה ליתן לא'
ליורשיו שלא התנה עליה אלא
שתתן לו ולא בטל הגט שהרי לא
קבעה זמן לפיכך יראה שאבד
הגט או נקרע קודם שיאות ה'
הרי זו אינה מגורשת ולא תנשא
לזר עד שתחלוץ " הרי זה גטך
על מנת שתתני לי כלי פל' או בגד
פל' ואבד אותו כלי או נגנב יראה
שנתנה לו דמיו כדמיו אינו גט עד
שתתן הכלי עצמו או עד שיבטל
את התנאי " מי שנתגרשה
על תנאי וקדשה אחר קודם ש'
שיתקיים התנאי · אם נתקיים ה'
הרי זו מקודשת · ואם לא נתקיים
התנאי ובטל הגט אינה צריכה
גט משני שהרי אין קדושין ת'
תופסין בה · אבל אם נשאת ולא
נתקיים התנאי ובטל הגט צריכה
גט משני כמו שבארנו "

פרק תשיעי

המגרש
את אשתו לאחר זמן קבוע הרי ז'
זו מגורשת כשיגיע זמן שקבע
והרי זה דומה לתנאי ואינו תנאי
שהמגרש על תנאי הרי זה גרש ו'
וזה עדין לא גרש עד שיגיע אותו
זמן · לפיכך המגרש על תנאי צריך
לכפול התנאי וזה אינו צריך לה'
לכפול את דברו ולא לשאר משפט'
התנאים שבארנו " כיצד
האומר לאשתו הרי זה גטך ולא ת'
תתגרשי בו אלא לאחר שלשים
יום אינה מגורשת בו אלא לאחר
שלשים יום · ואם מת הבעל או ש'
אבד הגט או נשרף בתוך שלשים
יום אינה מגורשת " הולכה
והניחתו בצדי רשות הרבים ל'
ונגנב או אבד משם לאחר שלשי'
יום הרי זו מגורשת · הואיל והיה
הגט קיים ביום שהיא מתגרשת
בו · ויחדה אותו במקום שאינו
רשות הרבים שצדי רשות הרבים
אינן כרשות הרבים " וכן
אם תלה הגרושין במעשה דינו
כדין מגרש אחר זמן · כיצד כגון
שאמ' לאשתו הרי זה גטך ולא ת'
תתגרשי בו עד שתתני לי מאתים
זוז הרי זו מגורשת אחר שתתן
ואינו צריך לכפול את דברו ולא
לשאר משפטי התנאים שבארנ'
שהרי לא גרש על תנאי ועדין ל'
לא גרש זה אלא תלה הגרושין
בעשיית כך וכך ואחר תתגרש "
ומה בין מגרש על תנאי לזה
שקבע זמן לגרושין או תלאום במ'
במעשה שהמגרש על תנאי יש
שם גרושין ואינן גמורין עד ש'
שיתקיים התנאי לפיכך כשיתקי'
התנאי נתגרשה אם היה הגט ל'
קיים אף על פי שאינו ברשותה ואינה
צריכה לחזור וליטלו או להיות בר'
ברשותה אחר שנתקיים התנאי ל'
שהרי הגיע לידה תחלה בתורת ג'
גרושין · ואם נשאת קודם שנת'
שנתקיים התנאי לא תצא כמו ש'
שבארנו " אבל התולה גרושין
בזמן או במעשה לא הגיע גט
לידה בתורת גרושין אלא בתורת
פקדון עד הזמן שקבע או עד
עשיית המעשה · לפיכך כשיגיע
הזמן צריכה להיות הגט ברשותה
או תחזור ותטלנו או שיהיה בו'
במקום שייחדה בו ואף על פי
שאינה רשותה כמו שבארנו · ל'
ואחר כך תתגרש בו · ואם נשאת
קודם שהגיע הזמן שקבע לה או
קודם שתעשה המעשה שהג'
שהגרושין תלוין בו תצא והולד
ממזר שעדין היא אשת איש ג'
גמורה ואין כאן שם גרושין "
הנותן גט ביד אשתו ואמ'
לה אם לא תתני לי מאתים זוז ל'
אין זה גט או אין את מגורשת
הרי זה לא גרש כלל ואין כאן ל'
גט ולא תלוי במעשה · וכן כל כיוצ'
בזה " הרוצה לגרש על תנאי
ויהיה ענין תנאו שלא תתגרש ל'
עד זמן פלו' הרי זה מוציא בלשון
תנאי ויתלה התנאי בביאתו בזמן
קבוע או בהליכתו · כיצד כגון ל'
שיאמר לה אם לא באתי מכאן ל'
עד שלשים יום הרי זה גט · ואם
באתי בתוך השלשים יום לא יהיה
גט ונותן הגט בידה או יאמר לה

הרי זה גיטך מעכשיו אם לא באתי מ
מכאן ועד שלשים יום אינו הרי זה
גיטך על מנת שלא יבא במדינה זו
עד שלשים יום וכן כל כיוצא בזה
התנה עליה שיהיה גט אם לא
בא עד שלשים ולמדינה והיה בא בד'
בדרך בתוך שלשים יום וחלה או ע'
עכבו נהר ולא בא עד לאחר שלשי'
יום הרי זה גט ואפילו עומד וצוח
הרי זה אונס אין אונס בגיטין ואף
על פי שנגלה בדעתו שאינו רוצה ל'
לגרש התנה עליה שתתגרש
כשיעבור מפניה שלשים יום והיה
הולך ובא הולך ובא ולא נתייחד
עמה משילך וישהה שלשים יום
תהיה מגורשת אע"פ שהיה הולך
ובא בתוך שלשים יום הואיל ולא ל'
נתיחד עמה הרי זה גט כשר
בד"א כשהתנה ואמר הרי היא נא'
נאמנת עלי שלא פייסתי אותה אב'
אם לא האמינה חוששין שמא פ'
פייס אותה כשהיה הולך ובא בת'
בתוך ומחלה וחוזר ובטל הגט משפ'
כשפייסה ומפני חשש זה יהיה ה'
הגט פסול אחר השלשים יום
וכן האומר לאשה הרי זה ג'
גיטך לאחר שנים עשר חדש והיה
עמה במדינה חוששין שמא פייס
אותה עד שיאמר נאמנת עלי שלא
פייסתי וכן כל התנאים שהן
תלוין ברצונה אם רצתה ומחלה
אותם לבעלה בטל הגט חוששין לו
שמא פייס בד"א כשנתגרשה
מן הנשואין שמא מפני שלבו ג'
גס בה אבל נתגרשה מן האירוסי'
אין חוששין לה שמא פייס
הרי זה גיטך מעכשיו אם לא מתי
מכאן עד שנים עשר חדש אין ח'
חוששין שמא בא בסתר שאין ל'

דרך בני אדם לבא בצנעה ואם תם
הזמן שקבע ולא בא הרי זו מגורשת
מת בתוך שנים עשר חדש אף
על פי שאי אפשר שיבא והרי היא
מגורשת לא תנשא במקום יבם ל'
עד לאחר שנים עשר חדש כשית'
כשיתקיים התנאי בד"א
שהתנה שיהיה זה גט אם מת
או חולה אבל שהתנה עמה שיהי'
זה גט אם מת מחולי זה לא אמר
כלום שהשומע אם מתי לאחר
מיתה משמע משעתה לפיכך
אם אמ' אם מתי הרי זה כאומר
לאחר מותי ואין גט לאחר מיתה
אמ' לה הרי זה גיטך מעכשיו
אם מתי או מהיום אם מתי הרי ל'
זה גט וכשימות תהיה מגורשת
אמ' לה הרי זה גיטך מעכשיו
או מהיום לאחר מיתתי ומת הרי
זה ספק מגורשת שאינו אחר ל'
שאמ' מעכשיו חזר וסמכה לו דעת
לאחר מיתה ואין גט לאחר מיתה
הרי זה גיטך לכשתצאי חמה
מנרתקה ומת בלילה אינו גט שהרי
לא נתקיים התנאי עד שמת ואין ל'
גט לאחר מיתה שכיב
מרע שכתב גט לאשתו וגרשה
ועמד אינו יכול לחזור בו שאין
גטו כמתנתו שאם תאמר יחזור
בו יאמרו גטו לאחר מיתה יגרש
כמו מתנתו שאינה קונה אלא לא'
לאחר מיתה הרי זה גיטך מ'
מהיום אם מתי מחולי זה ונפל עליו
בית או נשכו נחש או טרפו ארי וכ'
וכיוצא בזה ומת אינו גט אמ' לה
אם לא יעמוד מחולי זה ונפל עליו
בית או טרפו ארי הרי זו ספק מגו'
מגורשת הרי זה גיטך מעכשו
אם מת מחולי זה ועמד והלך בשוק

וחלה ומת אומדין אותו אם מחמת
חולי הראשון מת הרי זה גט ואם
לאו אינו גט ואם נתק מחולי לחולי
ולא עמד בשוק הרי זה גט ואין צ'
צריך אומד וכל אלו התנאים
כל הימים שאומנת הגט עד ש'
שימות ויתקיים התנאי הרי היא
מגורשת לכל דבר ובלבד שלא ל'
יתיחד עמה בעדים כמו שבארנו
חולה שרצה לגרש את'
אשתו על תנאי שיאמר כדי שלא
תפול לפני יבם ואם עמד לא תהיה
מגורשת ולא רצה לגרשה מעכשו
כדי שלא תטרף דעתו עליו כך
הוא כותב בגט אחר שכותב את כל
התורף אין יאמר לה כשנותן לה
הגט אם לא מתי לא יהיה גט ש'
ואם מתי יהיה גט ואם לא מתי
לא יהיה גט כדי שיהיה התנאי
כפול הן קודם ללאו ולא יפתח
פיו לפורענות תחלה ואם מת ת'
תהיה מגורשת והוא שיגיע גט ל'
לידה קודם מיתה בעל
שנתן גט לאחר ואמ' לו זכה בגט
זה לאשתי כדי שלא תפל לפני יבם
ומת הבעל קודם שהגיע גט לידה
הרי זו ספק מגורשת שרוב הנשי'
זכות הוא להן שלא יפלו לפני יבם
ולפיכך הרי זו ספק מגורשת אע"פ
שלא הגיע גט לידה הואיל וזכה
לה בו אחר אומר לעדים
לאחר שנים עשר חדש כתבו גט
ותנו לאשתי או שאומר להם ס'
כתבו גט ותנו לאשתי לאחר שנים
עשר חדש הרי אלו כותבין אחר
הזמן שקבע ונותנין לה ואם ל'
כתבוהו בתוך הזמן אע"פ שנתנוה
לה אחר הזמן אינו גט כתבוהו
אחר הזמן שאומר ומת קודם

[illegible]

שיתן לה אותו גט ואם לא נודע
יום מיתה קדמה ונתינת הגט או
נתינת הגט קדמה למיתה הרי זו
ספק מגורשת ׳׳ אומר להם
כתבו גט ותנו לאשתי אחר השב׳
השבוע אין כותבין אותו עד שנה
אחר השבוע. אמ׳ להם לאחר שנ׳
שנה כותבין לאחר חדש משנה
שנה. אמ׳ להם לאחר חדש כות׳
כותבין לאחר השבת מן החדש
השני. אמ׳ להם לאחר השבת כות׳
כותבין כן מאחר יום השבת
עד סוף יום השלישי. אומר להם
כתבו ותנו לה קודם השבת כות׳
כותבין מיום רביעי עד יום ששי
ונותנין לה ׳׳ הרי שאחרו
אחר זמן שאמר ואחר כך כתבו
ונתנו כגון שאמ׳ להם אחר חדש
זה כתבו ונתנו לה לאחר שתי
שבתות מחדש זה הרי זה פסול.
נתאחר מיתה מאחר שאמ׳ להם
לכתוב ולחתום וליתן לה הרי אלו
לא יכתבו. וקל וחומר הדברים
אם הגט כשנתן לידה כשנתאחר
מיתה נפסל הגט שאין בעל קל׳ ל׳
וחומר לזה שלא נכתב. ואם קודם
ונתנו לה לאחר שנתאחר מיתה ל׳
אינו גט ׳׳ אמ׳ לעשרה כתבו
גט לאשתי וחתמו ותנו לה אחד
מהן כותב ושנים מהן חותמין ל׳
ואחד מהן נותן לה. ואפילו היה
הכותב אחד משני העדים שח׳
שחתמו בו והוא השליח שנתנו
לה הרי זה כשר ׳׳ אמ׳ להם
כולכם חתמו כולן חותמין. ואם
מנאן בין שמנה כולן בין שמנה
מקצתן ואמ׳ להם חתמו הרי זה
כאומר כולכן חתמו. ושנים מהן
שחותמין בתחלה הן משום ע׳

עדים והשאר משום תנאי ׳׳
לפיכך אם היו השאר פסולין או ל׳
חתמו זה היום וחברו למחר ואפילו
לאחר הרבה הרי זה כשר ׳׳ מת
אחד מהן קודם חתימה הרי זה גט
בטל. היה אחד מן השנים הראשו׳
פסול הרי זה גט פסול שאין אומ׳
עד פסול כשר לשאר שטרות ל׳
בעת שיהיו העדים רבים. ולא ה׳
הכשירו בגט שעדיו רבים אלא
מפני שעדי מסירה הם עיקר ׳׳
אמ׳ לעשרה כתבו גט לא׳
לאשתי אחד כותב על ידי כולם ל׳
כולכם כתובו. כותב אחד מהם במע׳
במעמד כולם. הוליכו גט זה לאשתי
אחד מוליך על ידי כולן. כולכם הול׳
הוליכו גט זה לאשתי מוליכו אחד
מהן במעמד כולן ׳׳ תקנו
חכמים שהאומר לרבים לכתוב גט
או לחתום או להוליך גט לאשתו ל׳
אומ׳ להם כל אחד מכם יכתוב גט ל׳
לאשתו וכן להולכה אומר כל אחד
מכם יוליך גט זה לאשתו. ואם
לחתימה אומר כל שנים מכם יחת׳
יחתמו גט זה ויתנו לאשתו ׳׳
ולמה אמרו חכמים עדי הגט אין
חותמין זה שלא בפני זה גזרה ש׳
שמא יאמר לרבים כולכם חתומו
שאם תאמר חותמין זה שלא בפני
זה שמא יעידו השנים ותנתן הגט
בידה ותתחשב שכבר העידו בו וע׳
ועדין לא נתקיים התנאי ׳׳
אמ׳ לשלשה שנים מכם יכתבו גט
לאשתי ויחתמו ויתנו לה והיו בהן
אב ובנו בין שחתם האב עם האח׳
האחר בין שחתם הבן הרי זה כשר
שהאדם עושה הבן שליח במקום
האב ׳׳ אמ׳ לשנים כתבו וחת׳
וחתמו ותנו לפלוני שיוליך לאשתי

או תנו לשליח שיוליך לה אחד
כותב ושנים חותמין ונותנין לש׳
לשליח ואם הוליכו הם בעצמם ל׳
ונתנו לה אינו גט שהרי לא עשה
אותם שלוחין לגרושין. כיצד
יעשו יטלו אותו ממנה ויתנו אות׳
אותו לשליח וחוזר ונותנו לה ל׳
בפניהם או בפני אחרים ׳׳
ורבותי הורו בגט זה דבר שאינו
נראה מפני שבוש שהיה בנס׳
בנסחאות שלהן ׳׳ אומר
לסופר כתוב גט לאשתי כתבו ותנ׳
לבעל בלא עדים ונטלו הבעל ונת׳
ונתנו לשליח ואמ׳ לו תן גט זה ל׳
לאשתי בפני עדים והלך השליח
ונתנו לה בפני עדים הרי זו ספק
מגורשת. שאין השליח נאמן ל׳
להתיר הערוה אעפ״י שהוא עד
אלא מפני כתב העדים שחתמו בו
שהן כמי שנחקרה עדותן בבית
דין עד שיהיה שם מערער כמו
שביארנו ׳׳ ואם היו שם עדים
שיעידו על גט זה שיעידו על גט
שנתנו הבעל לשליח וגרשה בו
הרי זו ספק מגורשת ׳׳
האומר לשליח תן גט זה לאשתי
במקום פלוני והלך ונתנו לה במקום
אחר אינו גט. הרי היא במקום פ׳
פלוני ונתנו לה במקום אחר כשר.
מפני שמראה מקום הוא לו. אל
תתנהו לה אלא בימין וגרשה בשמ׳
בשמאל. תנהו לה ביום פלוני ונתן
לה בתוך הזמן אינו גט ׳׳ אל
תתנהו לה אלא ביום פלוני ונתנו לה
ולפניו או מאחריו אינו גט של׳
שהרי הקפיד על עצמו של יום
וכן כל כיוצא בזה. וכן האשה
שאמרה לשלוחה התקבל לי גטי
במקום פלוני וקבלו לה במקום אח׳

[illegible]

אחר

אחר אינו גט · הבא לי גטי ממקום
פלוני והביאו ממקום אחר כשר ·
היה אומר · שלחו הולך גט זה
לאשתי בין שאמ' הולך בין שאמר
את הולך וחלה או נאנס משלחו ל'
ביד שליח אחר · ואם אמ' לו טול ממ'
מאנה חפץ פלוני ותן לה גט זה הרי
זה לא ישלחנו ביד אחר · ואם שלחו
ביד אחר ומצאה האשה בקריאת
השליח ונתנה לו החפץ בתחלה ומ'
ואחר כך נתן השליח הגט לידה
הרי זו מגורשת · נתן לה
הגט ואחר כך נתנה לו החפץ בת'
אפילו מיד השליח הראשון אינו
גט שהרי עבר על דברי הבעל ל'
בדבר שבני אדם מקפידין עליו
שהרי הקפיד הבעל עליו שאמר
טול החפץ ותן לה והוא נתן ואחר
כך נטל · אמ' לו תן לה הגט וכ'
וטול ממנה חפץ פלוני הרי זה לא
ישלחנו ביד אחר שאין רצונו ל'
שיהיה פקדונו ביד אחר · ואם ל'
שלחו ביד אחר הרי זה גט בין ש'
שנתנה לו בסוף בין שנתנה לו ל'
החפץ תחלה · נתן הגט
לשליח ואמ' לו אל יתנהו לה אלא
אתה ושלחו ביד אחר אינו גט ·
וכן אם אמ' אל תתנהו אתה לה ל'
אלא תנהו לפלוני ויתננו לה ונתנו
לה השליח הראשון אינו גט לפי
שלא עשהו שליח לגרושין ·
נתן לו הגט ואמ' הולך גט זה
לאשתי אמ' לו השליח איני מכיר
אמ' לו הבעל תנהו לפלוני והוא מכיר
הרי זה שליח שלא נתן לגרושין
ואינו נותן הגט אלא לפלוני שאמ'
לו הבעל והוא שליח הגרושין ל'
והוא נותנו לה או משלחו ביד ל'
אחר אם חלה או נאנס · נתן

הגט לשליח ואמ' לו אל תתנהו לה עד
שלשים יום וחלה או נאנס בתוך
השלשים יום משלחו ביד אחר
שאע"פ שאינו עכשיו שליח לה'
לגרושין הואיל ולאחר שלשים
יום יהיה שליח לגרושין עושה
שליח אחר בתוך השלשים יום ·
כ"ד · כשלא היה בעלה עמה
במדינה או שהיתה מתגרשת מן
הארוסין · אבל אם היתה מתגרש'
מן הנשואין ובעלה עמה במדינה
חוששין לו שמא פייס · ואינו עו'
עושה שליח בתוך השלשים ואלו
יום כן אמ' נאמנת על' שלא פייס
פייסתי · אבל נותן לה הגט אחר
השלשים וחוששין לה שמא של'
שבוררנו עד שיאמר נאמנת על'
שלא פייסתי ·

פרק עשירי

ט'

מקום שאמרנו בחבור זה שהגט
בטל או אינו גט או אינה מגורש'
הרי זה גט בטל מן התורה ועדין
היא אשת איש גמורה ואם נש'
נשאת תצא והולד ממזר ואם ל'
היה בעלה כהן לא נוסרה עליו מ'
משום גרושה חוץ מן המגרש
את האשה ואמ' לה הרי את מג'
מגורשת ממני ואי את מותרת
לכל אדם שאע"פ שאין זה גט ל'
הרי זו פסולה לכהונה מדבריהם ·
שנ' ואשה גרושה מאישה · אפי'
לא נתגרשה אלא מאישה ולא ה
הותרה לכל נוסרה לכהונה ·
וזהו ריח הגט הפוסל בכהונה מד'
מדבריהם · וכל מקום שאמר
בחבור זה שהגט פסול הרי זה
פסול מדברי סופרים בלבד ונפסלה

בו מן הכהונה מן התורה ולכתחלה
לא תנשא ואם נשאת לא תצא ל'
והולד כשר ונותנין לה גט אחר
כשר ומתמן לה והיא תחת בעלה ·
ואם אי אפשר לכתוב אחר והיה
הבעל ותיק וגרש מעצמו הרי ל'
זה משובח ואם אין לה בנים משב'
יש לה בנים ומשני פסול הגט שמא
יאמרו לעז על בניו · וכל מקום
שאמרנו בחבור זה הרי זה ספק
גרושין או שהיא ספק מגורשת
לא תנשא ואם נשאת תצא והולד
ספק ממזר מפני שהיא ספק ערוה ·
וכן מי שגרש אשתו בגט
פסול או היתה ספק מגורשת ול'
ורצה הבעל להחזירה הרי זו מו'
מותרת לבעלה ואינו צריך לחדש
הנשואין ולברך שבע ברכות ול'
ולכתוב כתובה עד שתתגרש ל'
גרושין גמורין · כל מי
שנשאת בגט בטל הרי זו ערוה
מבעל שני מדבריהם כדי שלא ל'
יאמרו אשת איש יוצאה בלא גט
ועריכה גט מן הראשון להתירה
לשוק העם ונוסרה על שניהם
עולמית אע"פ שנבעלה בשגגה
כדי שלא יאמרו החזיר זה גרוש'
גרושתו אחר שנשאת ואם עבר
ואחר מהם והחזירה יוציא ·
וכן הדין באשה שבאו לה עדים
שמת בעלה ונשאת ואחר כך בא
בעלה בין שהיה בעלה פקח בין ל'
שהיה חרש · בין שנשאת לפקח
בין שנשאת לחרש שאין קדו'
קדושיו קדושין גמורין תצא ל'
משניהם ונוסרה על שניהם
עולמית · הרי שנתקדשה
ואחר כך מת בעלה או מצאו הגט
בטל הרי זו מותרת לבעלה ואינה

צריכה גט משני שאין קדושין ת׳
תופסין בעריות. ואין חוששין ש׳
שמא יאמרו אשת איש יוצאה
בלא גט כיון שלא נשאת אלא ע׳
תנאי היה בקדושין ולא נתקיים.
האשה שנשאת ואחר כך
נמצא הגט בטל או שביטלו הבעל
אחר ששמעה בן שמת אין ב׳
בעלה הראשון ולא השני זכאין
לא במציאתה ולא במעשה ידיה
ולא בהפרת נדריה. וכל ערות
שיוצאה שניהם אחר שנשאת
אין מוציאין מהן ואין לה כתובה
ולא תנאי מתנאי כתובה ולא מ׳
מזונות לא על זה ולא על זה. ואם
נטלה מזה תחזיר. וכל מה שבלה
או אבד מנכסיה אפילו מנכסי צ׳
צאן ברזל אין מוציאין לא מזה
ולא מזה. והולד מן השני ממזר.
ואם בא עליה הראשון קודם ש׳
שגרש השני הרי הולד ממזר מ׳
מדבריהם. גרשה השני
ונטלה ממנו כתובתה ואחר כך
בא בעלה או נמצא הגט בטל אין
מוציאין מידה מה שנטלה לא
המזונות ולא מן הכתובה.
וכן הדין באחין שקדש אשה
והלך ושמע בן שמת ויבם את
אשתו ואחר כך בא ומחיה תצא מ׳
מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה.
וכן הדין באיש שקדש
אשה והלכה למדינה אחרת ושמע
שמתה ונשא את אחותה ואחר כך
נודע שלא מתה אלא קיימת שתיהן
ממנו גט וכל הדרכים האלו בהן
וכל אם הלכה אשתו הנשואה
למדינה אחרת ושמע שמתה וכ׳
ונשא את אחותה ומצאת אשתו
אשתו קיימת אין אחותה צריכה

היאנו גט ואשתו מותרת. וכן ש׳
שאר העריות שנשאו בחזקת
היתר ונמצאו. ערוה אינה צריכה
גט שאין קדושין תופסין בערו׳.
ומפני מה הצריכו באחות
ארוסתו גט שאין יאמרו תנאי היה
בארוסין וכדת היה נשוי באחותה
חולא ויצאה האחרונה בגט אחת
שהיא ארוסתו הראשונה אסורה
לו כדי שלא יאמרו נשא אחות ג׳
גרושתו. כתב הסופר וטעה
ונתן גט לאיש ושובר לאשה או
שטעה הם ונטל הבעל הגט ונטלה
היא השובר וכמה ימים להם ש׳
שנתגרשה ולאחר זמן הרי הגט
יוצא מתחת ידי האיש אם לא ק׳
נשאת הרי אינה מגורשת ובטלה
הדבר שעדין לא נתגרשה ויתן לה
הגט בפנינו ותהיה מגורשת מש׳
משעת נתינתו ואם נשאת ואחר כ׳
הוציא הבעל את הגט ואמר עדין
לא נתגרשה שהרי הגט בידי ולא
הגיע לידה אין שומעין לו לאסרה
על בעלה. ולא הרי זו בחזקת גרוש׳
ונפל הגט מידה ומצאו זה. והרי
בזו לאסרה על בעלה השני.
המוציא אשתו משום שם רע לא
משום שהיא פרוצה בדברים ו׳
ואומרין לו הודיעה שמפני זה ה׳
אתה מוציאה כדי לאסרה ודע
שאין אתה מחזירה לעולם.
ומפני מה המוציא את זו לא יחזיר
לעולם שמא תנשא לאחר ותעש׳
תשובה ותהיה צנועה תחתיו ו׳
ויאמר הראשון אלו הייתי יודע ש׳
שכן הוא לא הייתי מגרשה ונמצ׳
מגרש על תנאי ולא נתקיים התנ׳
שנמצא הגט בטל ומפרע. ולפיכ׳
אומרין לו בגזרה. בלך לגרשה ד׳

שאין זו חוזרת לעולם. ואם עבר ל׳
והחזיר קודם שנתקדשה לאחר
לא יוציא. וכן המוציא אש׳
אשתו משום איילונית או משום
שרואה דם בכל עת תשמיש הרי
זה לא יחזיר לעולם שמא תנשא ל׳
לאחר ותלד הילונית ותתרפא ה׳
הנדה ויאמר אלו הייתי יודע שכך
הוא לא הייתי מגרשה ונמצא גט
בטל והבנים ממזרים. ואם עבר
והחזיר קודם שנתקדשה לאחר
לא יוציא. שליח שהביא
גט ומחוצה לארץ ואמר בפני נכתב
ובפני נחתם הרי זה לא ישאנה חיי׳
חיישינן שמא עימו נתן ולפיכך ה׳
העיד לה. וכן עד אחד שהעיד באשה
שמת בעלה ונשאת על פיו הרי זה
לא ישאנה. וכן הנטען ע׳
על השפחה ונשתחררה או הנכרי׳
הרי זה לא ישאנה. ואם עברו ונשאו
אין מוציאין מידם. וכל שהיו
להם ומתו נשותיהן או נתגרשו והיו
הנשים הן שהרגילו בעליהן לגרשן
הרי אלו מותרות להנשא להם.
וכן אם הלכו הנשים האלו ונשאו
לאחרים ונתאלמנו או נתגרשו ה׳
הרי אלו מותרות להם לכתחלה.
וכן כל אחת מהן מותרת להנשא לבן
העד שהעיד לה או לבן החכם שאס׳
שאסרה על בעלה או לבן הנטען
עליה או לשאר קרוביהם. שאין
אדם חוטא עד שיהנה אחר.
ומותרת האשה להנשא לאחד מ׳
מעדי גרושיה או מעדי מיאונה או
לאחד הדיינין שחלצה בפניהם.
ולעולם יתרחק אדם מע׳
מעדות ומיאון ויתקרב לחליצה.
המגרש את אשתו וחזר ובא
ובעלה בפני עדים קודם שתנשא ל׳

ואחר כך שגרשה מן האירוסין או
מן הנשואין הואיל ואשתו הי'
היתה הרי זו בחזקת שהחזירה
ולשם קדושין בעל ולא לשם זנות
ואפילו ראו אותו שנתן לה מעות
שאין אדם עושה בעילתו זנות
והרי בידו לעשותו בעילת מצוה
לפיכך הרי זו בחזקת מקודשת
קדושי ודאי וצריכה ממנו גט
שני ״ נתיחד עמה בפני עדים
הואיל שיהיו השני עדים כאחד אם
היתה מגורשת מן הנשואין חוש'
חוששין לה שמא נבעלה והן הן
עדי יחוד הן הן עדי ביאה שכל
המקדש בביאה אינו צריך לבעול
בפני עדים אלא יתיחד בפניהם ול'
ויבעול כמו שבארנו לפיכך צריכה
ממנו גט מספק והרי היא ספק
מקודשת ואם היתה מגורשת מן
האירוסין חוששין לה מפני שאין
לבו גס בה ״ הורו מקצת
הגאונים שנתבעל בפני עדים צריכ'
גט חזקה אין אדם עושה בעילתו
בעילת זנות והגדילו והוסיפו בדבר
זה שעלה דעתם עד שהורו שמי
שה ״ לוכן משפחתו חוששין לו
ולא התייבם אשתו שאין שחרר ל'
שפחתו ואחר כך בא עליה ״ ויש
מי שהורה שודאי שחרר שאין
אדם עושה בעילתו בעילת זנות ״
וכל הדברים האלו רחוקים מל'
מעיני עד מאד ודרכי ההוראה
שאין ראוי לסמוך עליהם שלא אמ'
אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו
שגרשה בלבד או במקדש על תנאי
ובעל סתם שהרי היא אשתו וביא'
ובאשתו היא שאמרו חזקה אין
אדם עושה בעילתו בעילת זנות
עד שיפרש שהיא בעילת זנות

או שיפרש שעל תנאי זה בעל אבל
משאר הנשים הרי כל זונה בחזקת
שבא לשם זנות עד שיפרש שהוא
לשם קדושין ״ ואין צריך לומר בב'
בשפחה או בגויה שאינה בת קדוש'
שאין חוששין להן כלל והרי הבן
מהן בחזקת גוי ועבד עד שיודע
בודאי שנתגיירה אמו או שנשת'
שנשתחררה ״ מי שהוחזקה
אשת איש מן האירוסין ויצא
שמה בעיר מגורשת אפילו רוב
אנשי העיר או כולן מעבירין קול
שנתגרשה אין חוששין לה והרי
היא בחזקתה ״ וכן אם יצא שמה
בעיר מקודשת והוחזק הקול
בבית דין שהרי מקודשת בספק
כמו שבארנו ואחר כך יצא עליה
קול שנתגרשה מאותו הקדושין
הרי זו מגורשת שקול אסרה וק'
וקול התירה ״ לא ישא אדם
אשה ודעתו לגרשה ולא תהיה
יושבת תחתיו ומשמשתו ודעתו
לגרשה ״ ולא יגרש אדם אשתו ר'
ראשונה אלא אם כן מצא בה ער'
ערות דבר ״ שנ' כי מצא בה ערות
דבר ״ ואין ראוי לו למהר לשלח את
אשתו ראשונה אלא אם שנאה ד'
ישלחנה ״ אשה רעה בדעותיה
ואינה צנועה כבנות ישר' מצוה
לגרשה ״ שנ' גרש לץ ויצא מדון ״
ואשה שנתגרשה משום פריצות
אין ראוי לאדם כשר שישאנה
שלא יהא זה מוציא רשעה מתוך
ביתו וזה מכניסה ״ מי שנתחרשה חרש
אשתו הרי זה מגרשה בגט ותהי'
גרושה ״ וכן אם נשתטתה אינו
מוציאה עד שתבריא ״ ודבר זה
תקנת חכמים הוא כדי שלא תהא
הפקר לפריצים שהרי אינה יכולה

לשמור את עצמה ״ לפיכך מניחה
ונושא אשה אחרת ומאכילה ומ'
ומשקה משלה ״ ואין מחייבין ל'
אותו בשאר כסות ועונה שאין
כח בבן דעת לדור עם השוטים
בבית אחד ״ ואינו חייב ברפואת'
ולא לפדותה ״ ואם גרשה הרי זו
מגורשת ומוציאה מביתו ואינו
חייב לחזור ולהטפל בה ״ ״

פרק אחד עשר

אין
נושאין את הקטנה ״ והנושא את
הקטנה יתומה ולא רצתה בבעל'
הרי זו ממאנת וחולצת ואינה צ'
צריכה הימנו גט ״ שאין קדושי'
קטנה קדושין גמורין כמו שבארנו ״
וכן קטנה שהשיאה אביה ונת'
ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא
קטנה הרי היא כיתומה בחיי האב'
ואם נשאת כשהיא קטנה בחיי
האב הרי זו ממאנת ״ החרשת
אע"פ שנשואיה מדברי סופרים כ'
כנשואי קטנה לא תקנו שתמאן
כדי שלא ימנעו מלישאנה ״
ממאנת היא הקטנה בין מן האי'
האירוסין בין מן הנשואין בין בפני
בעלה בין שלא בפניו וכשם שה'
שהממאנת בבעל כך ממאנת ביבם ״
וממאנת בבעל זה ונשאת לאחר
וממאנת בשני וכן בשלישי ואפי'
כמה פעמים כל זמן שהיא קטנה
יש לה מיאון ״ וקטנה שלא מיאנה
אע"פ שהיא נשואה והלכה ונתקד'
ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה
קדושיה הן הן מיאוניה ״
עד מתי הבת ממאנת כל זמן שלא

עי' כסף יד

עיקר הלכות מיאון ביבמות פרק קמא

עי' כסף יד

שהיא קטנה עד שתהיה נערה או
עד שידע שהביאה סימנים ״ בד״א
שלא בא עליה הבעל אחר שנעשית
בת שתים עשרה שנה ויום אחד ·
אבל אם הגיעה לזמן הזה ונבעלה
הואיל ובעילה קונה מן התורה כמו
שביארנו הרי זו אשת איש גמורה ואי'
ואינה צריכה בדיקה לאימון שחזק'
שהביאה סימנין ״ הרי שנבדקה
ולא נמצאו לה סימנין הואיל ונבע'
לאחר שהגיעה לזמן הראוי לסי'
לסימנין הרי זה חוששין לה שמא
הביאה סימנין ונשרו · לפיכך צריכ'
גט מספק · ואם מיאנה לאחר ש'
שנבדקה ונתקדשה לאחר צריכ'
ממנו גט מספק · ואם נשאת תצ'
מזה ומזה והולד ספק ממזר מכ'
משניהם ״ קטנה שלא מיאנה
והגדילה אע״פ שלא בא עליה בע'
משנעשית בת שתים עשרה שנה
ויום אחד הרי זו אינה ממאנת ש'
שהרי הגדילה וצריכה גט מדברי
סופרים שהרי לא בא עליה אחר
שהגיעה לשני נערות עד שנחוש
לה שמא הביאה סימנין ותהיה ד'
ספק מקודשת · ולא בא עליה אחר
שהגדילה שתהיה אשת איש גמור'
ונמצאת שאינה צריכה גט אלא
משום קטנות שהן מדברי סופ' ״
לפיכך אם עמדה ונתקדשה אחר
שגדלה תופסין בה קדושי שני ל'
ואם גרש הראשון יכנס השני ל'
אבל אם גרש השני לא יכנוס הרא'
הראשון · שמא יאמרו החזיר אדם
גרושתו אחר שנתארסה · ואם בא
עליה שני קודם שגרשה ראשון ת'
תצא מזה ומזה אף שהיא דומה
לאשה שזינתה תחת בעלה ונש'
ונשאת ואחר כך בא בעלה · ואין ה

הולד משני ממזר · ואם בא עליה ה'
ראשון קודם שיגרש השני הולד
ממזר ״ ואחת היא קטנה ש'
שצריכה למיאון מבת שש עד בת ע'
עשר בודקין אותה לפי יפי דעתה ·
אם יודעת לשמור קדושיה ושחק'
קדושין או שתשמור אותן כמו ש'
שמשמרת האגוז והתמרה וכיוצ'
בהן צריכה מיאון · אינה יודעת
לשמור קדושיה אינה צריכה מי'
מיאון אלא הולכת לבית אמה כאלו
לא נתקדשה מעולם · ופחותה מבת
שש אפילו יודעת לשמור אינה צריכ'
מיאון · ויתרה על בת עשר אפילו
סכלה ביותר צריכה מיאון ״
וכל מי שהשיאוה אמה או אחיה או קרובי'
או אמה שלא לדעתה אינה צריכה
מיאון ״ כיצד ממאנת · אומר'
בפני שנים איני רוצה בפלוני בעלי ·
או איני רוצה בקדושין שקדשוני
אמי ואחי וכיוצא באלו · ואפילו היו
אורחין מסובין בבית בעלה והיא
עומדת ומשקה להם ואמרה בפ'
בפלוני בעלי הרי זה מיאון ״
השנים שמיאנה הקטנה בפניהם
כותבין ביום פלוני מיאנה פלונית בת
פלוני בפנינו בפלוני בעלה וחותמין
ונותנין לה ״ וזהו גופו של גט
מיאון ״ וגט מיאון אינו כשטר
הגרושין שנתינתו מגרשת ואינו
צריך כתיבה לשמה ולא מסירה ולא
דבר ממשפטי הגט ואין כותבין
בו טופסי הגט שלא יראה כגט
גרושין לפי שאינו אלא כמעשה
בית דין ״ השנים שמיאנה ב'
הקטנה בפניהם צריכין שיהיו מכ'
מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה
בו · ולפיכך כל מי שראה אותה ש'
שמיאנה ושמע ממאנה יש לו ל'

לכתוב גט מיאון אע״פ שאין מכיר' ״
וכבר נהגו כל ישר' לכתוב גט מי'
מיאון בנוסח זה ״

גט מיאון

נכך

וכך בשבת כך וכך לחדש פלוני כך
וכך למנין פלוני מיאנה פלונית בפנינו
ואמרה שאמי ואחי הטעוני והש'
והשיאוני או קדשוני כשאני קט'
קטנה לפלוני בן פלוני והשתא גליתי
דעתי קדמיכון דלא צביינא ביה ל'
ולא קיימנא עמיה ובדקנו פלונית
דא ואיתברר לן דעד כען היא קטנה
וכתבנו וחתמנו ויהבנא לה לזכו ול'
ולראיה ברורה ״ המגרש את
אשתו ונתקדשה לאחר אף על פי
שלא בעלה מותרת על הראשון וכ'
ואם החזירה בעלה הראשון ובעלה
לוקה ומוציאין אותה ממנו · שנא'
לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה
לשוב לקחתה וגו' · ונשאת עם אחר
כשהיא גרושה הרי זו מותרת ל'
לחזור לבעלה הראשון · שנ' ויצאה
מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ל'
הייתה לאיש אחר שהיא הקדושי'
הוא שאוסרת אותה על בעלה לה'
לחזור לו ״ ובכלל לאו זה כל
אשה שזנתה תחת בעלה מוסר'
על בעלה ולוקה עליה שנ' אחרי
אשר הטמאה · והרי נטמאה ·
אלא אם כן היתה אשת ישראל
שנאנסה · לפיכך כל אשה שני'
שנאסרה על ידי קנוי וסתירה
אם בעל אותה מכין אותו מכת
מרדות · ואם עבר והחזירה אחר
שגרשה מוציאין בגט ״ חרש
שגרש ברמיזה כמו שביארנו וכ'
והלכה ונתקדשה לאחר אחר

ואין צריך לומר לפקח יוסורה לחזור
לבעלה חרש׳ וכן אשתו של פקח
שנתגרשה והלכה ונשאת לחרש
ונתגרשה מותרת לבעלה הפקח״
המוציאנת בלויש יוינה מו׳
ומגורשת ודרה עם בעלה שגירשה
בן כותית עם מי שלא קדשה מע׳
מעולם הרי זו מותרת בקרוביו והוא
מותר בקרובותיה ולא פסלה מן הכ׳
הכהונה ׳ואם נשאת לאחר וגרשה
האחר או מת או שמיאנה בו מותר׳
לחזור לראשון ׳ולא עוד אלא אפילו
גרשה בעלה הראשון והחזירה ומ׳
ומיאנה בו ונשאת לאחר ואחר שנ׳
שמיאנה בו וגרשה האחר מותרת
לחזור לראשון ׳שכל היוצאה במ׳
מיאון אע״פ שקדשו גט הרי זו ל׳
כמי שלא נתגרשה מעולם בגט ומ׳
ומותרת לחזור לו״ ׳וכן המגרש
את הקטנה בגט ונשאת לאחר
ומיאנה באחר אסורה לחזור לרא׳
לראשון מפני שיצאה ממנו בגט
ואע״פ שיצאה מן האחרון במיאון
ואין צריך לומר אם גרשה האחרון
או מת ׳וכן אסורה לאבי הראשון
ולבנו ולאחיו כשאר הגרושות ואף
על פי שיצאה מן האחרון במיאון״
הממאנת בכם אסורה לאביו
מפני שנראית כלתו בעת שהית
בנו ׳וכל לשאר קרוביו מותרת׳
לפיכך אם מיאנה באחד מן היבמי׳
מותרת לאחיו״ כל אשה
שנתאלמנה או שנתגרשה הרי זו
לא תתארס ולא תנשא עד שתמתי׳
תשעים יום חוץ מיום שנתגרשה
או מיום שמת בעלה חוץ מיום ל׳
שנתארסה בו כדי שיודע אם ל׳
מעוברת היא אם לאו להבחין בין
זרעו של ראשון לזרעו של אחרון

ומיום כתיבת הגט מונין למגורשת׳
ואפילו היה על תנאי או שלא ל׳
הגיע לידה עד לאחר כמה שנים ל׳
ומיום הכתיבה מונין שהרי אינו מ׳
מתיחד עמה משכתבו לה״
וגזרת חכמים היא שאפילו א׳
אשה שאינה ראויה לולד ואפי׳
נתאלמנה או נתגרשה מן האירוס׳
צריכה להמתין תשעים יום ואפי׳
קטנה או זקנה או איילונית ואפי׳
בעלה במדינת הים או חולה או חב׳
חבוש בבית האסורין ואפילו בתול׳
מן האירוסין צריכה להמתין תש׳
תשעים יום ״ שפחה ל׳
שנשתחררה וגיורת שנתגיירה
ממתינין תשעים יום ואפילו גר׳
ואשתו שנתגיירו מפרישין אות׳
אותן תשעים יום להבחין בין זרע
שנזרע בקדושה לזרע שנזרע ל׳
שלא בקדושה ״ וכן יפת תואר
אע״פ שנתנה לה תורה שלשים יום
לתקנת עצמה צריכה להמתין ל׳
תשעים יום לתקנת הולד ׳והשלשי׳
מכלל התשעים ״ המזנה
אינה צריכה להמתין לא גזרו אלא
במגורשה״ וכן המזנה אינה צ׳
צריכה להמתין מפני שמשמרת
עצמה שלא תתעבר ׳וכן אנוסה
ומפותה אינן צריכות להמתין״
מי שנשאת בטעות ונודע ל׳
שהיא אסורה לבעלה והוציאוה
בית דין ממתנת אם היתה קטנה
שאינה ראויה לולד אינה צריכה
להמתין שזה דבר שאינו מצוי
הוא וכל דבר שאינו מצוי ברוב לא
גזרו בו״ המארס בתוך התשע׳
יום מנדין אותו ׳ארס וברח אין
מנדין אותו ׳כנס בתוך תשעים
יום מפרישין אותו עד אחר הזמן

ויעמיד עם אשתו ״ וכן גזרו
חכמים שלא ישא אדם מעוברת
חברו ומניקת חברו אע״פ שהזרע
ידוע למי הוא ומעוברת שמא יזיק
הולד בשעת תשמיש שאינו מקפיד
על בן חברו ׳ומניקה שמא תתעבר
החלב והוא אינו מקפיד לרפאות
החלב בדברים המועילין לחלב כש׳
כשנתעכר ״ כמה הוא זמן היניק׳
עשרים וארבעה חדש חוץ מיום
שנתארסה בו וחוץ מיום שנולד
בו ׳וכשם שאסור לישא כך אסור
לארס עד לאחר זמן זה ׳ואפילו ל׳
נתנה בנה למיניקה או שגמלתהו
בתוך עשרים וארבעה חדש לא ל׳
תנשא ״ מת בנה מותרת לה׳
להנשא ׳ואין חוששין שמא תה׳
תהרגנו ׳עבר ונשא מעוברת או
מניקה בתוך זמן זה יוציא בגט
ואפילו היה כהן ׳ואם היה ישר׳
יחזירנה לאחר עשרים וארבעה
חדש של מניקה ׳נשאה וברח ל׳
ולאחר זמן בא וישב עם אשתו אי׳
אין בכך כלום ׳ארס מעוברת או ל׳
מניקה אין כופין אותו להוציא ל׳
ולא יכנס עד לאחר זמן היניקה
או עד שימות הולד ״

פרק שנים עשר

האשה שבאה ואמרה אשת איש
הייתי וגרושה אני נאמנת שהפה
שאסר הוא הפה שהתיר״
הוחזקה אשת איש ובאה ואמרה
גרשני בעלי אינה נאמנת להתיר
עצמה ׳וכל פסלה עצמה מן הכ׳
הכהונה לעולם ׳ואם מת בעלה
חולצת ואינה מתייבמת וחוששין

לדבריה. היו לה שני עדים שלא
שהיא גרושה אע"פ שאין עמה
גט הרי זו תנשא לכתחלה.
הוציאה גט מתחת ידה ואומרת
גרשני בעלי הרי זו נאמנת ותנשא
בו אע"פ שאינו מקויים כמו שבאר.
בא הבעל וערער ואמר לא כתבו
אלא נפל ממני ומצאתו אינו נאמן
שהרי הודה שכתבו לה והרי הוא
יוצא מתחת ידה. אבל אם אמר
הבעל על תנאי היה פקדון היה ב'
מעולם לא כתבתיו ומזויף הוא יש'
יתקיים בחותמיו או בעדי מסירה
כמו שביארנו. ואם לא נתקיים ב'
אינה מגורשת ומותרת לאחרים
אבל נפסלה מן הכהונה שהרי
פסלה עצמה בהודיות פיה ועל
ועשתה עצמה כחתיכת איסור.
באה היא ובעלה היא אומרת
גרשתני ואבד הגט והוא אומר לא
גרשתיך אע"פ שהוחזקה אשתו
הרי זו נאמנת חזקה אין אשה
מעיזה פניה בפני בעלה. אמר
הבעל גרשתי את אשתי אינו ב'
נאמן וחוששין לדבריו ואפילו
הודתה לו שגירשה אינו נאמן ב'
שמא יתכוונו לקלקל ואתה או בגט
בטל והיא אינה יודעת או שמא
תעיז פניה בו מפני שהיא מאמינ'
והיא אינה יודעת כובד האיסור
שלה. לפיכך אין אומרין לו אם
אמת הדבר הרי אתם קיימים.
גרש עתה בפנינו. שנים אומ'
נתגרשה ושנים מכחישין אותן
ואומ' לא נתגרשה ואפילו הבעל
והיא אומרת גרשתני הרי זו ב'
בחזקת אשת איש גמורה כשה'
כשהייתה ומפני שהעדים סומכין
אותה ואפשר שתעיז פניה אפי'

אם נשאת תצא והולד ממזר.
כד"א בשאמרו עכשיו נתגרשה
שהרי אומרין לה אם אמת הדבר
הוציאי גטך. אבל אם אמרו העדי'
מכמה ימים נתגרשה יש לומר
אבד הגט והואיל והיא אומרת ב'
גרושה אני בדאי ושני עדים מה'
מעידים לה אע"פ שהרי שנים אמ'
אותה אם נשאת לאחר מעידה לא
תצא שהרי עדיה יודעים בודאי
שהרי מותרת וחזקה היא שאין ב'
מקלקלין את עצמן. אבל אם נשאת
לאחר הואיל והדבר אצלו ספק. וכן
אם אומרה היא איני יודעת ואפילו
נשאת לאחר מעידיה הרי זו תצא
והולד ספק ממזר. אמרו שנים
ראינוה שנתגרשה ושנים אומ' לא
ראינוה אם היו כולן שרוין בחצר
אחד הרי זו לא תנשא ואם נשאת
לא תצא והולד כשר שבני אדם
עשוין לגרש בצנעה. האשה
שלא הוחזקה אשת איש ובא ב'
עד אחד ואמ' אשת איש היתה
ונתגרשה ובא עד אחד ואומר לא
נתגרשה הרי שנים מעידים שהי'
אשת איש ואחד מעיד שהיא ב'
גרושה ואין דבריו של אחד במ'
במקום שנים. ולפיכך לא תנשא
ואם נשאת תצא. אשה ושני
אנשים שבאו ממדינה אחרת זה
אומ' זו אשתי וזה עבדי וזה אומ'
זו אשתי וזה עבדי והאשה אומר'
שניהם עבדי הרי היא מותרת לכל
ואע"פ ששניהם החזיקוה באשת
איש הואיל וכל אחד מעיד לעצמו
אינו נאמן. שליח קבלה
שהוציא גט מתחת ידו והבעל
אומר מזוייף הוא יתקיים בחותמי'
או בעדי מסירה כמו שבארנו.

אמ' הבעל פקדון נתתיו לו והשליח
אומ' לגרשין נתנו לי השליח נאמן.
וכן אם היה גט יוצא מתחת ידי הב'
האשה והיא אומרת שליח זה נתנו
לי והשליח אומר כן ולגרושין נתנו
לי הבעל והבעל אומר לא נתתיו א'
אלא לפקדון השליח נאמן והרי זו
מגורשת. ואבד הגט אע"פ שהבעל
אומר לגרושין נתתי הגט לשליח ב'
והשליח אומר נתתיו לה הרי זו ס'
ספק מגורשת שהרי הוחזקה
אשת איש ואין כאן אלא עד אחד
ובעל ואפילו אמרה האשה בפני
נתנו לו לגרושין ונתנו השליח לי
הואיל והבעל והשליח סומכין אותה
אותה אפשר שתעיז פניה ושמא
לא נתגרשה. שליח קבלה ש'
שקבל גט לאשה ושלחו לה בפני
שנים והגיע הגט לידה ובטלתו ו'
והרי הגט יוצא מתחת ידה והיא
אינה יודעת אם בעלה שלחו אם
שליח קבלה שלחו או שלוחו של
בעלה הרי זו מגורשת כמו שבארנו.
בא הבעל וערער שלא כתבו
או שהוא גט בטל הרי זה יתקיים
בחותמיו שהרי עדים מעידים ש'
שהגט שנתנו לה יצא מתחת יד
שלוחה שידו כידה ואע"פ שאינה
יודעת הרי העדים ידעו ואם לא ב'
נתקיים אינה מגורשת. מי
שהוחזקה אשת איש והלכה היא
ובעלה למדינת הים ושלום ביני'
לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה
מת בעלי נאמנת ותנשא או תתיבם
חזקה שאינה מקלקלת עצמה ומה
תאסור עצמה על זה ועל זה ותפ'
ותפסיד כתובתה מזה ומזה ובנה
ממזרים בדבר העשוי להגלות לכל
ומי אפשר להכחיש ולטעון טענה

מיימוני' וכן פס' ר"ח הלכות כרב ה' [illegible]

עיין בפרק האשה ב' שנתארמלה

האשה שלום

שיצא הוא חי סופו ובין אינו יודע
שהוא חי ׳׳ וכן אם בא אחד
והעיד לה שמת בעלה תנשא על
פיו שהרי הדבר עשוי להגלות ׳
עבד או שפחה או אשה ועד מפי
עד ומפי עבד ומפי שפחה ומפי קר(וב)
קרובים נאמנים לו׳ מת פלני ות(נשא)
ותנשא אשתו ותתייבם על פיהם ׳׳
הכל נאמנין להעיד לה עדותה
חוץ מחמש נשים שחזקתן ׳
שונאות זו את זו שאין מעידות
זו לזו במיתת בעלה שמא יתכוונו
לאוסרה על בעלה ועדיין הוא קיים׳
ואלו הן ׳ חמותה ׳ ובת חמותה׳
וצרתה ויבמתה ובת בעלה ׳ ואפי׳
גוי המסיח לפי תומו נאמן ואש׳
ומשיאין על פיו כמו שיתבאר׳
ואם נתכוון להעיד אינו נאמן ׳׳
וכן הפסול בעבירה מן ׳
התורה אם בא להעיד באשה שמת
בעלה אינו נאמן ׳ ואם היה מסיח
לפי תומו נאמן ואין זה פחות מן
הגוי ׳ אבל פסול מדבריהם נאמן ׳
לעדות אשה ׳׳ בא עד ואמר
שמת בעלה והתירוה להנשא על
פיו ואחר כך בא אחר והכחיש ׳
את הראשון ואמר ׳ לא מת הרי זו
לא תצא מהתירה הראשון ׳ ות(נשא)
ותנשא ועד אחד נאמן בעדות
אשה כשני עדים כשאר עדיות
ואין דבריו של אחד במקום ש(נים)
שנים ׳׳ באו שנים אחד זה
אומ׳ מת וזה אומ׳ לא מת ׳ אשה ז(ו)
אומרת מת ואשה אומרת לא ׳
מת הרי זו לא תנשא ואם נשאת
תצא ׳ מפני שהוא ספק ׳ ואם נ(שאת)
נשאת לעד שהעיד לה והיא אינה
אומרת ברי לי שמת הרי זו לא
תצא ׳ באו שנים ואמרו לא מת

אע״פ שנשאת תצא ׳׳ בד״א
כשהיה האחד שנשאת על פיו ׳
כמו שנים שבאו והכחישו אותו
כגון שנשאת על פי עד אחד ו׳
ובאו שנים ואמרו לא מת או שנ(שאת)
שנשאת על פי אשה או על פי עי׳
עצמה׳ ובאו שתי נשים או שני
פסולין מדבריהם ואמרו לא מת׳
אבל עד כשר אומר מת ונשים ׳
רבות או פסולין אומרין לא מת׳
הרי זה כמחצה על מחצה ׳ ואם
נשאת לאחד מעדיה והיא אומ׳
ודאי מת הרי זו לא תצא ׳׳
אשה אומרת מת או שהיא אומ׳
מת בעלי ואחר כך בא עד כשר
ואומר לא מת הרי זו לא תנשא ׳
ואם נשאת תצא ׳׳ אשה
אומרת לא מת ושתי נשים אומרות
מת הרי זו תנשא וכן אמרו עשר
נשים לא מת ואחד עשר נשים
אומרות מת הרי זו תנשא שאין ׳
אומ׳ שנים כמאה אלא בעדים כש(רים)
כשרים ׳ אבל בעדים פסולין הולכין
אחר הרוב בין להקל בין להחמיר
׳׳ שני עדים אומ׳ מת ושנים או(מרים)
אומ׳ לא מת הרי זו לא תנשא ואם
נשאת תצא מפני שהוא ספק׳ ואם
נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת
ברי לי שמת הרי זו לא תצא ׳׳
מי שיש לו שתי נשים ובא אחת מ(הן)
מהן ואומרת מת בעלה הרי זו תנשא
על פי עצמה כמו שבארנו וצרתה
אסורה ׳ שאין צרה מעידה לחברתה
ואפילו נשאת זו תחלה אין אומרי(ם)
אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת
עצמה שאין שנאתה צרתה אלא
רעה היא שיאסרו שתיהן עליו ׳׳
אחת אומרת מת בעלי וצרתה
מכחשת אותה ואומרת לא מת הרי

זו תנשא כשם שאינה מעידה לה
להתירה כך לא תעיד לאוסרה לה ׳׳
אחת אומרת מת ואחת אומרת נ(הרג)
נהרג שתיהן אומרות שאינו חי ה(רי)
הרי אלו ינשאו ׳׳

פרק שלשה עשר

האשה שאמרה לבעלה גרשתני
בפני פלני ופלני ובאו אותן העדים ׳
והכחישוה ואחר כך היו בעלה
ושלום בעולם ובאה ואמרה מת בעלי
אינה נאמנת שזו הוחזקה שקרנית׳
ורוצה להשמט מתחת יד בעלה ׳׳
בא עד אחד והעיד לה שמת
בעלה לא תנשא שמא שכרה אותו
ואם נשאת לא תצא שהרי יש לה
עד ׳׳ וכן אם היתה מלחמה
בעולם ובאה ואמרה מת בעלי אינ(ה)
נאמנת ואע״פ שהיה שלום בעולם בשעה
שהיו תסמוך על דעתה על דברים
שרובן לאמתה ותאמר מת כמו ש׳
שמהן הראשונים והאחרונים ׳
והיה בעלה במיעוט והרי היא
אומרת מאחר שנהרגו אלו ואלו
הוא בכללן לפיכך אינה נאמנת ׳
ואפלו אומרת מת במלחמה וקבר(תיו)
וקברתיו אבל אם אומרת מת על
מטתו נאמנת ׳׳ לא הוחזקה
מלחמה בעולם ובאה ואמרה מל(חמה)
מלחמה היתה במקום פלני ומת
במלחמה לא תנשא לכתחלה ואם
נשאת לא תצא ׳׳ וכן האשה
שאמרה מת בעלי תחת המפולת
אינה נאמנת ׳ וכן אם היה שולח
נחשים ועקרבים ואמרה נשכו נ(חש)
נחש או עקרבים ומת אינה נאמנ(ת)
שמא תסמוך על דעתה על רוב

ונשים שאינו בנשיכה ״ אמרה
נפלה עלינו הבית או המערה מת
הוא ואני ניצלתי אינה נאמנת
כשם שנעשה לה נס כך נעשה לו
נס ״ היתה שנת רעבון ואמר׳
מת בעלי אינה נאמנת מת וקבר׳
וקברתיו נאמנת ״ ואמרה נפלו
עלינו גוים הוא נהרג ואני ניצלתי
נאמנת שהרי אין דרכן להרוג את
הנשים כדי שימות׳ כשם שנעשה
לי היה כך היה לו ״ היה דבר בעולם
ובאה ואמרה מת בעלי אינה נא׳
נאמנת שהדבר פשוט בכל ה
העולם שבשנת הדבר זה חי וזה
ואפשר בדבר שימותו נערים חז׳ רית׳
חזקים ויחיו הזקנים החולים
ולפיכך אין חוששין לה שאינו ס׳
סומכה דעתה על רוב המתים ״
כבר בארנו שעד אפי׳ עד כשר ל
לעדות אשה ״ בד״א ששמעו אפי׳
בן דעת את פלוני כנען עבד או שפח׳
יום יום שמת ואפי׳ שוטה או קטן
אינו מעיד אלא סומכין על דבריהם ״
שומעין התינוקות שאומ׳
עכשיו באנו מהספדו של פלוני כך
וכך ספדנו היו שם פלוני חכם ופלו׳
ע״ה אחר מטתו וכך וכך עשה
מטתו הרי זה מעיד על פי הדברי׳
האלה וכיוצא בהן ומשיאין את
אשתו ״ ישר׳ שאמ׳ הרגתי
את פלוני הרי תנשא אשתו על פיו
ואע״פ שאין אדם משים עצמו
רשע הרי העיד שמת ״
כבר בארנו שהמסיח לפי תומו
משיאין על פיו כיצד הגוי מסיח
ואומ׳ אוי לו לפלוני שמת כמה היה
נאה כמה טובות עשה עמי או ל
שהגוי מסיח ואומ׳ כשהייתי מה׳
מהלך בדרך נפל פלוני שהיה מ׳

מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר זה
כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים
האלו שהן מראין שאין כונתו ל
להעיד הרי זה נאמן ״ וישראל עי׳ בס׳ ט
ששמע אפי׳ הגוי שהיה מסיח
לפי תומו ומעיד לששמע נאמנ
ותנשא על פיו ״ בד״א שלא היה
שם אמתלא בשיחת הגוי שאם לא
יתכוין אלא לדבר אחר כגון שאומר פ׳ בתרא דיבמות ועי׳ בה
לאחד עשה לי כך וכך שלא אהרג
אותך כדרך שהרגתי לפלוני אין ל
מסיח לפי תומו שכוונתו להטיל
אימה על זה ״ וכן אם שמע מעי׳
מערכות של גוים שאומ׳ הרגנו
פלוני אין נאמנין שהן מחזיקין עצ׳
עצמן בכזב כדי להטיל אימה
וכן כל כיוצא בדברים האלו ״ גוי
שהתחיל להסיח לפי תומו ואח״כ
ששאלו אותו ואח״כ ובדקוהו
כיצד היה כל המאורע הרי זה נא׳
נאמן ומשיאין על פיו ״ כבר
הודענו שהעד שאמ׳ שמעתי ל
שמת פלוני ואפילו שמע מאשה
ששמעה מעבד הרי זה כשר
לעדות אשה ומשיאין על פיו ״
ואם אם אומר העבד או האשה מת
פלוני ואני ראיתיו שמת שואלין
אותו היאך ראית ובמה ידעת ל
שמת אם העיד בדבר ברור נאמן
ואם העיד בדבר שאינו לאמתו
אין משיאין את אשתו שאין ל
מעידין על האדם שמת אלא ל
כשראוהו מת ודאי ואין בו ספק ״
כיצד ראוהו שנפל לים ואפילו
טבע בים הגדול אין מעידין עליו
שמת שמא יצא ממקום אחר
ואם נפל למים מקובצים כגון ל
בור או מערה שעומד ורואה כל
סביביו ושהה כדי שתצא נפשו ״

ולא עלה מעידין עליו שמת ומשיאי׳
את אשתו ״ ראוהו שנפל לגוב
אריות ונמרים וכיוצא בהן אין מע׳
מעידין עליו שאפשר שלא אכלוהו ״
נפל לחפירת נחשים ועקרבים או
לתוך כבשן האש או לתוך יורה
רותחת של יין או שמן או שמשחו
בו שני הסימנין או רוב שני הסימנין
שאי אפשר שיחיה אלא ימות מ׳
מיד בזמן קרוב הרי אלו מעידין
עליו ״ ראוהו צלוב והעוף
אוכל בו אפילו דקרוהו או ירו בו
חצים אין מעידין עליו שמת ל
ואם ראו העוף אוכל ממקום שנ׳
שהנשמה יוצאה בנטילתו כגון
מוחו או לבו או בני מעיו מעידין
עליו שמת ״ עד אחד אומר
ראיתיו שמת במלחמה או ראיתי׳
במפולת או שטבע בים הגדול
ומת וכיוצא באלו מדברים שהן
שרובן למיתה אם אמ׳ קברתיו נ׳
נאמן ותנשא על פיו ואם לא אמ׳
קברתיו לא תנשא על פיו ואם
נשאת לא תצא ״ וכן האשה
שהעיד לה עד אחד שטבע בעלה
במים שאין להן סוף ולא עלה ואין
ואבד זכרו ונשתכח שמו הרי זו לא
תנשא על פיו כמו שבארנו ואם נש׳
נשאת לא תצא ואפילו היה גוי ל
שהסיח לפי תומו ואמר פלוני טבע
בים והשיאוה על פיו לא תצא וחכם
שהורה להשיא אותה לכתחילה
מנדין אותו ״ ומצאוהו הרוג ל
או מת אם פדחתו וחוטמו ופר׳
ופרצוף פניו קיימין והכירו בהן
שהוא פלוני מעידין עליו ואם נטל
אחד מאלו אע״פ שיש להן סימנין
בגופו ובכליו ואפילו שומא אין
מעידין עליו שמא אחר הוא ״

ומשתו כו׳ בירושלמי
גב׳ מי זהו מתבין ר׳ י׳
יוחנן אמר כשהזכירו
לו מעשה רשב״ל ואמר כו׳
שמשיאין אותה ומשיב
מר [illegible] זכור ר׳
[illegible]
שהיו מתרסין כנגד
ר׳ הושע׳ [illegible]
[illegible]

בד"א כשראוהו בתוך שלשה ימי'
אחר הריגתו או אחר מיתתו. א'
אבל לאחר שלשה ימים אין מ'
מעידין עליו מפני שפרצופו
משתנה. טבעו במים והעלוהו
מן הים ליבשה אפילו לאחר כמה ימי'
אם הכירו פניו וחוטמו מעידין ע'
עליו שאין משתנה במים אלא ל'
אחר זמן מרובה. ואם שהה כיב'
ביבשה אחר שהעלוהו מן הים ט'
שעות ותפח אין מעידין שהרי
נשתנה. כשמסתכלין בצורת
כדי להביא לו עדים ולהכירו טוב'
אותו ורואין אותו אפילו בליל' לא
לאור הנר או לאור הלבנה.
ראו אחד עומד מרחוק ואמ' שהוא
פלני בן פלני או ממקום פלני והרי
נשכו נחש והרי הוא מת והלכו ל'
ומצאוהו שנשתנה ולא הכירו
אותו הרי אלו משיאין את אשתו.
כיון אחד ואמ' אמרו לי בית דין
או אנשים כשתלך למקום פלני
אמור להם שמת בן מיכאל ובו' ל'
השליח ואמ' לנו והשליח אינו יודע
מי הוא הואיל ואנו יודעין פלני
היודע הרי אשתו מותרת ואין ל'
אומרין שמא יצחק בן מיכאל ל'
אחר הוא שמת. יצאו ישר'
וגוי מעמנו למקום אחר וביאת'
והסיח לפי תומו ואמ' איש פלני ש'
שיצא מכאן עמי מת משיאין ל'
את אשתו ואע"פ שאין הגוי יודע
את האיש והוא שאמר קברתיו.
וכן אם יצאו עשרה בני אדם
מאחד ממקום למקום והן יוצאין
בקולר או נשיאין כך וכך וכיוצא
בדברים אלו ומסיח הגוי לפי תו'
תומו ואמ' עשרה אנשים שהיו
הולכין ממקום פלני למקום פלני

והם נושאין כך וכך מתו כולם וקבר'
וקברנום משיאין את נשותיהן.
ישר' שאמ' מת איש יהודי עמ'
עמנו ממקום פלני כך וכך צורתו
וכך היו סימניו אין זה אמ' כלום עד ל'
דעת מאן פלני עד שיעיד העד
שהוא פלני ומכיר שמו ושם עירו
ומפי יום זה' אחר יצאו עמנו מעיר
פלנית ומת מחפשין את העיר אם
לא יצא משם אלא הוא תנשא ל'
אשתו. מצאו כתוב בשטר
מת איש פלני בן פלני או נהרג ונודע
שזה כתב ישר' הרי זה תנשא אש'
אשתו. וכן מי שנשתתק ול'
ובדקו אותו כדרך שבודקין לגטין
ונמצאת דעתו מכוונת וכתב על'
שמת פלני בן פלני סומכין על כתיבתו
ותנשא אשתו. ואין בודקין עדי
אשה בדרישה וחקירה שלא אמרו
חכמים אלא להקל ומשום התרת [סכנ ולהתירה]
עגונה. אל יקשה בעיניך
כשהתירו חכמים הערוה החמור
בעדות אשה ומפי שפחה ועבד
ומפי עד ומפי כתב ובלא דרישה ל'
וחקירה כמו שביארנו שלא הקפיד'
תורה על העדת שני עדים ושאר
משפטי העדות אלא בדבר שאי אפ'
אפשר לעמוד על בוריו אלא מפי
העדים ובעדותם כגון שהעידו
שזה הרג את זה או הלוה זה לזה'
אבל דבר שאי אפשר לעמוד על בוריו
שלא מפי העד הזה ומיא הער'
יכול להשמט אם אין הדבר אמת
כגון זה שהעיד מת פלני לא חקפ'
הקפידה תורה שדבר רחוק הוא
שיעיד בו העד בשקר לפיכך הק'
הקלו חכמים בדבר זה להאמין בו
עד אחד ומפי שפחה ומן הכתב
ובלא דרישה וחקירה כדי שלא יהו

בנות ישראל עגונות.
ס"ליק ה"לכות ג"רושין
הלכות יבום וחליצה
יש
בכללן שלש מצות שתי מצות ע'
עשה ואחת מצות לא תעשה ד'
וזהו פרטן.
א' ליבם.
ב' לחלוץ.
ג' שלא תנשא יבמה לאיש
זר עד שתסיר רשות היבם מע'
מעליה. והאשה הראויה ליבום
נקראת זקוקה ליבם ורשות היבם
נקראת זיקה. וביאור מצות
אלו בפרקים אלו.
פרק ראשון
מצות
עשה היא מן התורה שייבם אדם
אשת אחיו מאביו בין מן האירוסין
בין מן הנשואין אם מת בלא זרע שנ'
ובן אין לו יבמה יבא עליה. מן התור'
אינו צריך לקדש את יבמתו שהר'
אשתו שהקנו לו מן השמים אלא
יבא עליה וכתובתה על נכסי בעלה
שמת. לא רצה ליבם הרי זה ח'
חולץ לה ואחר כך תהיה מותרת ל'
להנשא לאחר. ומצות עשה היא ג'
מן התורה לחלוץ אם לא רצה לייבם'
שנ' וחלצה נעלו. ומצות ייבום קודמ'
למצות חליצה. זה שנ' בתורה
ובן אין לו אחד הבן ואחד הבת או
זרע הבן או זרע הבת הואיל ויש
לו זרע מכל מקום בין מאשה זו ל'
בין מאשה אחרת הרי זה פוטר
את אשתו מן החליצה ומן הייבום'

פב ואפילו היה לו זרע ממזר או זרע
עבד או שפחה פוטר את אשתו. וכל
בן הבא מן השפחה או מן הנכרי'
אינו פוטר שזרע הבא מן השפח'
עבדים והבא מן הנכרית גוי הו'
והרי כלא היו. הרי הוא אומר בש'
בשפחה האשה וילדיה תהיה
תו' לאדניה. ולמד שולדה כמוה. ובג'
ובגויה הוא אומר כי יסיר את בנך
מאחרי. מסיר אותו מלהחשב בנך
בקהל. ואעפ"י שנשתחרר בנו מן
השפחה או נתגייר בנו מן הגויה
הרי הן כשאר הגרים והמשוחרר'
ואינן פוטרין את אשתו.
הרי שהיה לו בן מן השפחה שלו
ושחרר אותה ואת בנה ונשאה
ומת בלא זרע הרי זו תתיבם ;
לאחיו ואעפ"י שבנה ממנו קיים
עב תו שכבר שחררו. מי שמת
והניח אשתו מעוברת והפילה
אחר מותו הרי זו תתיבם. ואם
ילדה ויצא הולד חי לאויר העו'
החולץ העולם ואפילו מת בשעה שנולד
הרי אמו פטורה מן החליצה ומן
היבום. אבל מדברי סופרים עד
שידע בודאי שכלו לו חדשיו ;
ונולד לתשעה חדשים גמורים. אפ'
לא נודע ומת תוך יום שהוא של'
שלשים יום הרי זה ולד קיימא ות'
ופטר נשי אביו מן החליצה ומן ה'
היבום. ואם מת בתוך שלשים יום
ואפילו ביום שלשים בין שמת מחלי
בין שנפל מן הגג ואפילו אכלו ארי
הרי זה ספק נפל ספק בן קיימא. ל'
לפיכך אמו חולצת מדברי סופרים
פב ולא מתיבמת. מי שיש לו אח
מכל מקום ואפילו ממזר או עבד
או בין קטן בין גדול ואחר שיצא
ראשו ורובו לאויר העולם קודם ל'

שימות אחיו הרי זה זוקק אשתו
ליבום. ואם היה לו אח מן הע' פב
השפחה או מן הנכרית אינו אחיו
לדבר מן הדברים ואינו זוקק את
אשתו ואפילו היתה לידתו בקדוש'
הואיל והורתו שלא בקדושה אי'
אינו אחיו. אחים מן האם אינן
חשובין אחים אלא לאבלות ולעדות
אבל לענין ירושה או ליבום וחליצ'
הרי הן כמי שאינן אחים שאין ;
אחוה אלא מאב. גרים שנתגיירו
ועבדים שנשתחררו אין להן אחוה
כל'. והרי הן כזרים זה לזה ואפילו ;
אחד מהן הורתו שלא בקדושה ול'
ולידתו בקדושה ואפילו תאומים ונול'
בקדושה אין ביניהן אחוה עד ש'
שתהיה הורתן ולידתן בקדושה.
מי שהיו לו נשים רבות ומת ; החולץ
ביאתה או חליצתה של אחת מהן ;
פוטרת את השאר ואינו מיבם לא
לשתים שנ' אשר לא יבנה את בית
אחיו. בית אחד הוא בונה ואינו
בונה שני בתים. וכן אם היו לו ;
אחים רבים אחד מהן חולץ או ;
מיבם לאחת מן היבמות ומתרו
שאר הצרות. היו ביבמות אח' ופק
כשרות לכהונה ופסולות אם היה
מייבם מייבם לאיזו שירצה. ואם
חולץ יחלוץ לפסולה כדי שלא יפ'
יפסול הכשרה לכהונה בחליצה.
מתו לו אחים רבים ונפלו נשו' החולץ
נשותיהן לפניו אם אפשר לו ליבם
את כולן מייבם ואם לאו חולץ לה'
לכולן או חולץ למי שירצה מהן ל'
ומייבם למי שירצה אחת מכל
בית ובית. הכונס את יבמתו פק
נאסרו ערותיה עליו ועל שאר ה' ;
האחין. ואם בא הוא או אחד מן
האחין על ערותה הרי זה עובר

בעשה. שנ' יבמה יבא עליה ולא על
ערותה. ולאו הבא מכלל עשה עשה.
וכן החולץ ליבמתו נאסרה
החלוצה הזו וכל ערותיה על החולץ
ועל שאר האחין וכולן אסורות עליו
מדברי סופרים כשניות. שמשמת
אחיו עליו ולד נסתלק איסור מעל
נשיו. לפיכך תופסין בהן קדושין
כשניות. החולץ ליבמתו כשם החולץ
שהיא אסורה עליו כך קרובותיה
כגון אמה ובתה אסורות עליו וכן
היא אסורה לבני אחיו ואפילו ;
שמתו שלא אסורות כגון בת בת
בתה. וכן היא אסורה לבן בנו כלו רפב
של דבר הרי היא כאשתו שגרשה.
וכן אם מתה יבמתו ועדין היא ;
זקוקה לו הרי זה אסור בקרובותיה
כאלו היתה אשתו ומתה תחתיו.
וכל האיסורין האלו מדבריהם.
מותר אדם לישא אחות צרת חל'
חלוצתו ושאר קרובותיה.
אסור לו לאדם לישא קרובת זקו' החולץ
זקוקתו כגון אמה או בתה עד ש'
שייבם אחד מאחיו לה או יחלוץ
ותסיר זיקתו מעליה וישא אמה
או בתה או שאר קרובותיה אעפ"י
שאסורות כולן על אחיו שחלץ או
יבם מאו שבארנו. הכונס את פק והחולץ
יבמתו וגרשה אם רצה להחזיר
הרי היא כאשתו לכל דבר ולא נש'
נשאר עליה שום איסור מפני אחיו
כלל לא מדברי תורה ולא מדברי ס'
סופרים. כבר בארנו בהלכות
אישות שבן תשע שנים ויום אחד
ביאתו ביאה. ודבר זה הלכה מפי ה'
הקבלה. לפיכך יבם קטן שבא על
יבמתו אם היה בן תשע שנים ויום
אחד יקיים. אבל אינו חולץ עד ש'
שיגדיל ויבדק שהרי איש כתוב

בפרשה לענין חליצה · ואם היה פחו'
מזה אין ביאתו ביאה · וביאת בן ת'
תשע אינה קונה קנין גמור לפיכ'
אין יבמתו נתרת לזר עד שיבוא ע'
עליה לאחר שיגדיל או שתחלוץ לו
כמו שיתבאר ·· וכן היבמה הקט'
הקטנה אם רצה היבם לייבם אותה
מייבם ואם אינה חולצת עד שתגדיל
ותבדוק ותמצא נבעלה לאחר שתים
עשרה שנה אינה חולצת עד ש'
שתבדוק ונמצאו בה סימנין כשם
שאין היבם חולץ עד שיעשה ב'
ויש לך היבמה לא תחלוץ עד ש'
שתעשה אשה גדולה · ויבם קטן
שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם
זה ·· היבמה לא תתיבם ולא ת'
תחלוץ עד שתמתין תשעים יום
חוץ מיום המיתה ומיום הייבום
או מיום החליצה כשאר כל הנשים
ומפני מה לא תחלוץ בתוך תשעים
יום ומפני שאינה ראויה לייבום
שנ' אם לא יחפץ האיש וגו' וחלצ'
נעלו · בעת שהיא עולה לייבום ע'
עולה לחליצה · וכל זמן שאינה עולה
לייבום אינה עולה לחליצה · ואם יבם
או חלץ בתוך התשעים יום הואיל
ואינה מעוברת הרי זו נפטרה ואינ'
צריכה כלום ·· החולץ ליבמתו
ונמצאת מעוברת וילדה אם היה
הולד של קיימא הרי היא כמו ש'
שלא נחלצה מעולם ומותרת לכהנה
ומותר בקרובותיה · ואם הפילה או
שלא שהה שלשים יום אחר שנולד ה'
חוזר וחולץ הואיל ונודע מאחיו
שחליצת המעוברת אינה חליצה
וביאת המעוברת אינה ביאה ··
לפיכך הכונס או החולץ ליבמתו
המעוברת לא תנשא לזר עד ש'
שתלד זו שאין הולד מתיר עד ש'

שתלד זו שאין הולד מתיר עד שיצא
לאויר העולם ·· הכונס יבמתו
ונמצאת מעוברת מפרישין אותה ממ'
וממתינין לה אם הפילה יחזור ויקיים
ואם ילדה ונפלו מת ביום שנולד הרי
זה מוציאה בגט וחולץ לה ולאחר כ'
תהיה מותרת לאחרים · ואם נתק'
נתקיים הולד שלשים יום אחר ש'
שנולד הרי זה ולד של קיימא ואינה
צריכה אלא גט ומפני שהיא ערוה
עליו ·· ילדה לאחר ששה חדשים
משנתייבמה ולד של קיימא הרי הולד
ספק אם הוא בן תשעה לראשון או בן
שבעה לאחרון לפיכך יוציא בגט ל'
והולד כשר · ואם בא עליה אחר ע'
שילדה חכמים שיבוא לאחריו ספק
ממזרים ··

פרק שני

מדברי
סופרים שלא יבוא היבם על יבמתו ע'
עד שיקדש אותה בפני עדים ל'
בפרוטה או בשוה פרוטה · וזהו ל'
הנקרא מאמר · ואין המאמר קונה
ביבמה קנין גמור כמו שיתבאר ··
והעושה מאמר ביבמתו שלא מ'
מדעתה לא עשה כלום שאין היבמה
מתקדשת אלא מרצונה · וקטנה מן
האירוסין אין עושין בה מאמר אלא
מדעת אביה ·· וכשם שהאיש מ'
מקדש את יבמתו כך הוא מכניס
כניסת נשואין בעשרה וכותב כתובה
כדין כל מי שנושא אשה · ואם בא על ל'
יבמתו ולא עשה בה מאמר קנאה
קנין גמור ואינו צריך לחזור ולקדש
אחר בעילה ומכניס אותה מכנסת חתן
וכותב לה כתובה ·· הבא על
יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין ל'
באונס בין ברצון בין שהיה הוא

מזיד והיא שוגגת או אנוסה · בין ל'
שהיתה היא מזידה והוא שוגג
או אנוס בין שהיתה היא ערה או
ישנה בין שבא עליה כדרכה או
שלא כדרכה אחד המערה ואחד
הגומר קנה ·· בד"א כשנתכוון ל'
לבעול · אבל אם נפל מן הגג ונתקע
בה או שבא עליה שכור שאינו
מכיר כלום או ישן לא קנה ··
נתכוון להטיח בכותל והטיח במ'
ביבמתו קנה שהרי לשם בעילה
מכל מקום נתכוון ·· יבמה
שנתייבמה ואמרה לא נבעלתי אע"פ
שהוא אומר בעלתי כופין אותו ש'
שיחלוץ לה הואיל וקדם וגרשה
בגט ואם עדיין לא גרש כופין אותו
שיבעול או יחלוץ ויוציא בגט ··
גרשה לאחר שלשים יום והיא אומ'
לא נבעלתי מבקשין ממנו שיחלוץ
לה · ואם היה מודה שלא בעל כופין
אותו לחלוץ ·· היא אומרת ל'
נבעלתי והוא אומר לא בעלתי אינה
צריכה חליצה שאין זה מוציא אותה
ואוסרה על כל אדם מאחר שכנסה ··
מי שמת והניח אחים רבים
מצוה על הגדול לייבם או לחלוץ שנ'
והיה הבכור אשר תלד · מפי השמ'
השמועה למדו שאינו מדבר אלא
בגדול שבאחים · כלומר גדול האחים
יקום על שם אחיו המת · וזה שנ'
אשר תלד ומשמעו אשר ילדה ה'
היום · אינו משמעו אשר תלד ה'
היבמה ·· לא רצה הגדול לייבם
מחזירין אצל כל האחים לא רצו
חוזרין אצל הגדול ואומ' עליך מצוה
או חלוץ או יבם ואין כופין היבם
לייבם אבל כופין אותו לחלוץ ··
אמר הגדול המתינו לי עד שיגדיל
הקטן או שיבוא ההולך או עד

שיבריא החרש ונעלך בו יום אל ירצ'
אני מייבם או אחלוץ אין שומעין
לו אלא אומרין לו עליך מצוה או
חלוץ או יבם ·· וכן אם היה הגדול
במדינה אחרת אין אחיו הקטן
יכול לומר על אחי הגדול מצוה
המתינו לו עד שיבא אלא אומרין
לזה שהוא כאן חלוץ או יבם ··
יבמה הראויה לייבום שלא רצתה
להתיבם דינה כדין מורדת על בע'
בעלה וכופין את יבמה לחלוץ לה
ותצא בלא כתובה ·· הניח
אחיו נשים רבות כל מי שתבע
היבם ליבם ולא רצתה הרי זו מורד'
וחולץ לה ותצא בלא כתובה ושאר
צרותיה שלא נתבעו נוטלות כתו'
כתובתן כשאר אלמנות ·· היו
היבמים רבים ותבעה הגדול
ליבם והיא אינה רוצה בו ורוצה
באחיו אין שומעין לה שמצוה
בגדול ·· אמר הגדול איני רוצ'
ליבם ואיני רוצה לחלוץ הרי אחי
לפניך ותבעה אחד מן האחין
והיא אינה רוצה בו אין זו מורדת
הואיל ונסתלק הגדול שמצוה בו
הרי כולן ראוין ומאחר שהיא רו'
רוצה באחד מהן והוא אינו רוצה
בה הרי לא מרדה ולא עוד אלא
אם היה אחד מהן במדינה אחר'
ומורדה הרי ממתנת עד שיבא
הגדול וייבם אותי יבא זה איני רוצ'
בו אינה מורדת ואומרין לזה שהו'
הגדול התובע אותה תרצה לה
לחלוץ ולתן לה כתובה חלוץ ואם
לאו הרי רצתה שתשב עד שיבא
אחיך הואיל ואין לך דין קדימה
עליו ·· בין זה שתלתה בו והוא אין
רוצה בה חוזרין אצל זה שתבעה
ליבם והיא אינה רוצה בו ואומרין

לה אין מן מי שרוצה לייבם אלא
זה ומצות יבום קודמת או תתיבם
לו או תצא בלא כתובה כדין כל
מורדת ·· כל יבמה שאמרנו
שדינה שתחלוץ ולא תתיבם הרי
נוטלת כתובתה אם יש לה כתובה
כשאר אלמנות ·· וכן אם היה ה'
היבם מוכה שחין או שיש בו ש'
שאר מומי האנשים חולץ ונוטלת
כתובתה ·· טוען בה מאין כש'
כשהיא שומרת יבם נסתחפה ש'
שדהו אם לא רצה ליבם יחלוץ ויתן
לה כתובה ·· יבמה שנדרה הנאה
מיבמה בחיי בעלה או שנדרה הנ'
הנאה מכל היהודים כופין אותו
שיחלוץ לה ויתן לה כתובתה ואם
נדרה לאחר מיתת בעלה מבקשין
ממנו שיחלוץ לה ואם לא רצה
הרי זו מורדת וכן אם נתכוונה
בנדרה אפילו בחיי בעלה כדי שלא
ייבם אותה אין כופין אותו לחלוץ
אלא אם כן מרדה ותצא בלא
כתובה ·· יבמה שתבעה היבם
לחליצה והיא אומרת איני חולצת
ואיני נוטלת כתובה אלא אשב
בבית בעלי כשאר האלמנות אין
שומעין לה שהרי הקנה אותה לו
מן השמים ורצה מיבם רצה
חולץ ונותן כתובה ולא עוד אלא
אפילו אומרה אני נזונת משלי
ואשב בעגונה כל ימי אין שומעין
לה שהרי היבם אומר כל זמן ש'
שאת זקוקה לי אין נותנין לי א'
אשה ואפילו היה נשוי אפשר
שישא אחרת או תהיה לו מריב'
בתוך ביתו מפני היבמה ··
יבמה שלא היתה לה על בעלה
כתובה מפני שהיתה אסורה
עליו והרי היא מותרת ליבם כמו

שיתבאר אם רצה היבם ליבם מי'
מייבם ואין לה עליו כתובה כדרך
שלא היה לה על בעלה ודינה עם
יבמה כתוספת כמו שהיה עם
בעלה אבל אם לא כתב לה בעלה כת'
כתובה או שמכרה לו כתובתה או
שמחלה לו צריך היבם לכתוב לה
כתובה כדרך כל האלמנות ··
היבמה קודם שיבא עליה היבם ··
קודם שיחלוץ לה הרי היא אסורה
להנשא לזר שנ' לא תהיה אשת
המת החוצה לאיש זר ואם נשאת
לאחר ובעלה לוקה הוא והיא ומוצ'
בגט ואפילו היו לה בנים ונאסרה
עליו ועל יבמה ויבמה חולץ לה וא'
ואחר כך תהיה מותרת לכל אדם ··
נתקדשה לאחר לא נאסרה על
בעלה אלא נותן לה גט הזר שקד'
שקדשה והיבם מייבם או חולץ
ואם היה היבם כהן שאינו יכול
לישא גרושה תצא מן הזר בגט
כדי שלא חוטא נשכר ויחלוץ לה
יבמה ·· חזר הזר שגרשה מן
הארוסין ולקחה אחר שחלץ לה
יבמה אין מוציאין אותה מידו ·
אבל גרשה מן הנשואין וחזר הזר
ונשאה אחר שחלצה מוציאין או'
אותה מידו מפני שהיא דומה
לאשת איש שנשאת ובא בעלה
שהיא אסורה על זה ועל זה כמו
שביארנו ·· והיבמה שזנתה ו'
והיא זקוקה ליבם לא נאסרה על
יבמה אלא רצה מייבם רצה חולץ ··
כל יבמה שהיא ספק דבריהם
אם יש עליה זיקת יבם או אין עלי'
זיקת יבם כגון יבמה שילדה ולד
שלא כלו חדשיו ומת בתוך שלשי'
יום שדינה שתחלוץ מספק מדברי'
כמו שביארנו אם הלכה ונתקדשה

ואחר קודם חליצה חולץ לה יבמה
ותשב עם בעלה ואם נתקדשה
לכהן שהוא אוסר בחלוצה אין
חולץ לה אין אוסרין על זה אשתו
מספק דבריהם גרשה הכהן אין
את הרי זו חולצת ואחר כך תנשא
לאחרים לכתחלה

פרק שלישי

האומר
בני זה או שאמר יש לי בנים הרי
זה נאמן ופוטר את אשתו מן החל׳
החליצה ומן הייבום אמר זה אחי
או שאמ׳ יש לי אחים אינו נאמן לה
לאסור את אשתו ולהמיח זקוקה
ליבם שהרי זה מתכוין לאוסרה
לאחר מותו היה מוחזק שיש
לו אחים ואמר בשעת מיתתו אין
לי אחים אינו נאמן וכן על מי שהוחזק
שהוא אחיו ואמ׳ אין זה אחי אינו נאמן
לא היה מוחזק באחים ויצא קול
שיש עדים שיעידו שיש לבעלה
אחים והעידו במדינה אחרת ואמ׳
אומר בשעת מיתתו אין לי אחים
הרי זו חוששת ותמתין עד שיבואו
עדים שיאמרו וישאלו מי
שזנה עם אשה בין פנויה בין אש׳
אשת איש ונתעברה ואומר זה הו׳
העובר ממני ואפילו היא מודה לו
אע״פ שהוא כבנו לענין ירושה הרי זה
ספק לענין יבום כשם שזנתה עמו
כך זנתה עם אחר ואין יודע הו׳
הדבר שהוא בנו ודאי והרי אין לו
חזקה אלא לעולם ספק הוא ולהחמי׳
דנין בו וחולצת ולא מתיבמת
נאמן עד אחד להעיד ליבמה שמת
בעלה ומתיבמת על פיו או שמת
יבמה או שהיה לבעלה בן והתירה
לזר ואפילו עבד או אשה או גוי

ומסיח לפי תומו ומעיד ממיתת היבם
כמו שמעיד לאשת איש להתירה
כמו שבארנו בהלכות גרושין
וחמש נשים שאינן מעידות את
זו על זו שמת בעלה כך אינן מעידו׳
לה שמת יבמה ודין עדות כדין
אותה עדות לענין עדים שהכחישו
זה את זה במיתת היבם לכל דבר
שתי יבמות שבאו ממדינת
הים זאת אומרת מת בעלי וזאת אומ׳
מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו
וזו אסורה מפני בעלה של זו שאין
יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמ׳
כמו שבארנו היה לאחת מהן
עד שמת בעלה זו שיש לה העד על
עומדת באסורה שאינה אסורה מ׳
מפני בעלה אלא מפני יבמה וזו שא׳
שאין לה העד מותרת שהרי העיד
העד שמת יבמה והיא נאמנת לומ׳
מת בעלי לא בנים ולזו אין בנים
זו שיש לה בנים מותרת וזו שאין
לה בנים אסורה היה להן יבם
אחד הרי זה מיבם לשתיהן את יבם
זה שייבם לשתיהן אסורות להנשא
לזר כבתחלה נתייבמו ונתגרשו הרי
אלו מותרות לזר אע״פ שהאשה
נאמנת לומר מת בעלי ותנשא או
תתיבם היבמה נאמנת לומר מת
יבמי ותנשא לזר הואיל והיא אסור׳
לזר שמא יהיה קל בעיניה וכן אין
היבם לומר מת אחי שייבם את
אשתו שמא נתן עיניו בה
וכן האשה אינה נאמנת לומר זו
אחת אחותי כדי שתכנס לביתה
ואין האיש נאמן לומר מתה אשתי
כדי שישא את אחותה עד שיעידו
שני עדים שמתה אחותה ואחר כך
תכנס לביתה שלא התירו עד אחד
אלא מפני התרת עגונה כמו שבארנו

לפיכך האשה שהלכה היא ובעלה
למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי
ואחר כך מת יבמי או שאמרה מת
יבמי ואחר כך מת בעלי הרי זו
אינה נאמנת אבל אם הלכה היא
ובעלה בלבד ובאה ואמרה נתן לי גט
במדינת הים ואת בן שאמרה מת
בעלי ואחר כך מת היבם שנתן לי
בין שאמרה מת היבם ואחר כך
מת בעלי הרי זו נאמנת שהעד
שאוסר הוא הפה שהתיר
האשה שהלכה היא ובעלה ובנה
למדינת הים ואמרה מת בעלי ואח׳
ואחר כך מת בני נאמנת שהרי
היתה בחזקת היתר אמרה מת בני
ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת
להתיבם וחוששין לדבריה וחולצת
ואינה מתיבמת הלכה היא
ובעלה בלבד ואמרה נתן לי בן במדי׳
הים ומת ואחר כך מת בעלי נאמנת
ומתיבמת שהרי היתה בחזקת
היתר ליבמה כעת שהלכה אמרה
מת בעלי ואחר כך מת הבן שנתן לי
אינה נאמנת לפטור את עצמה מן
מן הייבום ומן החליצה וחוששין
לדבריה וחולצת ולא מתייבמות
בד״א כשהיתה פסולה לכהונה
מתחלתה כגון שהיתה גרושה או
חללה או שאמרה מעצה הייב׳
כשהתנו יוכל ואם אין הדבר כן אלא
חולצת שמא תחלוץ ויבואו עדים
ויעידו שהדבר כמו שאמרה והו׳
והבעל את תחלה ונמצאת חלי׳
זו אינה כלום ותנשא לכהן ויאמרו
שהחלוצה מותרת לכהונה והוא
אינו יודע כעדים שבאו לפיכך
לא תחלוץ ולא תתיבם אלא תשאר
בחזקת זקוקה ליבם כשיעוד
עד שיבואו עדים וכן האשה

קידושי׳ פ׳ האומר

שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ל׳
ובאו ואמרו לה מת בעלך הרי זה לא
תחלוץ ולא תתיבם עד שידע אם
ילדה צרתה אם לא ילדה ·· ולמה
לא תחלוץ אחר תשעה חדשים ל׳
מיתת הבעל ותהיה מותרת לזר
על כל פנים שאם ילדה צרתה הרי
נפטרה זו ואם לא ילדה הרי נחלצ׳
גזרה שמא ידע אחר החליצה
שילדה ולד של קיימא ונמצאת זו
שאינה חלוצה ותנשא לכהן אחר
שנחלצה ויאמר הרואה שלא ל׳
ידע בעדים שבאו שחלוצה מותרת
לכהן ויעיד שראה אותה נשאת
לכהונה על פי ב״ד ולפיכך אם היתה
אסורה לכהן מתחלתה הרי זו ל׳
חולצת לאחר תשעה ותנשא לזר ··
יבם ואת הצרה שהיתה עם בעל׳
כשאות תאומין תשעים יום כשאר
היבמות ותחלוץ או תתיבם ולא ל׳
תחוש לצרתה שבמדינה האחרת
הואיל ולא היה בעלה עמה במדינה ··
האשה שמת בעלה והיה לה
חמות במדינת הים אינה חוששת
שמא ילדה חמותה וכבר נתן לה
יבם במדינה אחרת שלא גזרו בדבר
זה אלא מעמיד אותה על חזקתה ל׳
והרי היא מותרת והוא הדין לאשה
שמת בעלה והיה לו בן במ׳
במדינה אחרת הרי זו מותרת לזר
ואין חוששין שמא מת הבן אלא
מעמיד אותה על חזקתה ··
יצאה חמותה מעוברת הרי זו ח׳
חוששת ולא תנשא לזר עד שתדע
מה היה סוף עבור חמותה שמא
נולד לה יבם קודם מיתת הבעל ··
האשה שהלך בעלה ובנה למדינ׳
הים ובאו ואמרו לה מת בעלך ואח׳
ואחר כך מת בנך ונשאת ואחר כך
נודע שחלוף הדברים תחלה והוא־
כשר· אמרו לה מת בנך ואחר כך
מת בעליך ונתיבמה ואחר כך נודע
שחלוף הדברים תצא והולד שנולד
לפני השמועה או לאחר השמועה
ממזר ··

פרק רביעי

כיצד
מצות חליצה היבמה הולכת אחר
היבם אל מקום שהוא שם ובאה ל׳
לדיינין והן קובעין לו ונותנין לו ע׳
עצה ההוגנת לו אם עצה טובה
היא ליבם יועצין אותו ליבם· ואם
עצה טובה היא לחלוץ כגון שהיה
זקן והיא ילדה· או הוא ילד והיא ז׳
זקנה יועצין אותו לחלוץ ·· וצריכין
הדיינין לקבוע מקום שישבו ואחר
כך תחלוץ לו שם בפניהם שנ׳ ועלתה
יבמתו השערה· לא נועדו ולא קבע׳
מקום אלא נקראו בקריו ונקריות
היו והוא לפניהם וחלצו חליצתן
כשרה ·· ומלמדין אותה ואת ל׳
הקטן לקרות עד שיהיו רגילים
ותהיה יכולה לקרות· לא יבמה· במע׳
במשיאה אחת· ואחר כך תאמר ל׳
יבמי· כדי שלא יהיה משמע דברי׳
אבה יבמי· ומאחר שתהיה יכולה
לקרות אעפ״י שלא קראה בנשימה
אחת אין מקפידין על זה· אבל אם
אינה יכולה לקרות מלמדין אותה
עד שתדע ·· החליצה ביום ולא
בלילה ובפני שלשה שיודעין להקרות
כשרה· ואם היה אחד מהן גר פסול׳
ואם היה אביו גר ואמו ישראלית
לא תחלוץ עד שיהיה אביו ואמו
ישר׳ ומצותה בחמשה כדי לפרס׳
הדבר· ואותן השנים אפילו הן ע׳
עמי הארץ ·· כיצד חולצין ל׳
מביאין לו מנעל של עור שיש לו עקב
ואינו תפור בפשתן ולובשו בימין ל׳
וקושר את רצועותיו בימין עליהם
ועומד הוא והיא בבית דין ומקרין
ליבמה בלשון הקדש מאן יבמי וגו׳
ואחר כך מקרין ליבם לא חפצתי
לקחתה· ונועץ רגלו בארץ והיא ב׳
יושבת ופושטת ידה בבית דין ומ׳
ומתרת המנעל רצועות מעל רגלו ל׳
וחולצת ומשלכת אותו לארץ ומ׳
ומשמט רוב העקב הותרה היבמה
לזר ·· ואחר כך עומדת ורוקת
בארץ כנגד פניו רוק הנראה לד׳
לדיינין שיהיו שניהם עומדין במ׳
בשעת קריאה ובשעת רקיקה ו׳
וצריכין הדיינין לראות הרוק יוצא
מפיה ואחר כך מקרין לה ככה יע׳
יעשה לאיש אשר לא יבנה בית ל׳
אחיו ונקרא שמו בישראל· וגו׳
הכל בלשון הקדש ·שנ׳ ככה בלשון
הזה· וכל העומדין שם עונין ואומרים
חלוץ הנעל שלש פעמים ··
וצריך שתתכוין היבמה שתחלוץ לו
ויכוין הוא שיחלוץ לה ויעשו מ׳
מעשים אלו לשמה· והסומא אינו
חולץ שנ׳ וירקה בפניו· ואין זה ר׳
רואה הרוק ·· מצות סדר זה ה׳
החליצה קריאה היא תחלה מאן
יבמי וגו׳ ואחר כך קריה הוא לא
חפצתי לקחתה ואחר כך תחלוץ·
ואחר כך תרוק ואחר כך תקרא ל׳
ככה יעשה וג׳ ונקרא שמו וגו׳ ··
ואין הסדר מעכב אלא אם קראה
בתחלה לא היא ולא הוא או שרקה
ואחר כך חלצה או שקראה ואחר
כך רקקה חליצתה כשרה ·· ולמה
לא תחזור ותרוק על הסדר שמא
יאמרו חליצה לבדה יוצאה פסולה ל׳
ואינה פוסלת מן האחים ·· חולצה

ועיין ב׳ מיית כו׳
מצות חליצה ע׳ ב׳
כס״מ לז סדר חליצ׳
ומשפטיה מספר
התרומה

[illegible]

מיית
חליצה

לבד ולא קראה ולא רקקה חליצת'
כשרה. שאין צריך לומר חלצה וק'
וקראה ולא רקקה או חלצה ורקק'
ולא קראה שחליצתה כשרה.
בד"א כשהיו יכולין לדבר שהרי ל'
ראויין הן לקרות. אבל אלמת או ג'
אלם אינן חולצין. ואם חלצו חליצתן
כשרה. ואינן כחרש וחרשת שה'
שלא עשו כלום לפי שהחרש וה'
והחרשת אינן בני דעת. רקקה
לבד ולא חלצה ולא קראה או של'
שרקקה וקראה ולא חלצה הרי זו
חלוצה פסולה. קראה הואיל ולא
חלצה ולא רקקה לא עשו כלום של'
נעשה מעשה. המעשה שהוא
החליצה והרקיקה הוא שמועיל
אבל הקריאה אינה מעכבת ואינה
מועלת. חליצה ורקיקה וקריאה
והן יושבין או מוטין על צדיהן או
שהיה שרוך המנעל קשור על שוקו
מן הארכובה ולמטה או שחלצה
בפני שלשה עמי הארץ שאין יודע'
להקרות וכן הסומא שחלץ חליצתו
כשרה. חלצה בלילה או שחלצה
בפני שנים או בפני שלשה ונמצא
אחד מהן קרוב או פסול או שהיה
המנעל קשור למעלה מן הארכוב'
או שהתיר הוא ושמטה היא או
שהתירה היא ושמטו הוא או של'
שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא ל'
או נתכוון הוא ולא נתכוונה היא
וכן קטנה שחלצה לגדול חליצת'
פסולה. וכן אם חלצה בפני יחיד
ואפילו בינו לבינה ובלילה הרי זו ל'
חליצה פסולה. אבל חרש של'
שוטה וקטן שחלצו וכן החולץ ל'
לאחי שהייתה אסורה מן החליצה
ומן הייבום אינה חליצה. יבם
שרגלו האיטית חתוכה אינו חולץ

בשמאלו ואם חלצה מנעל שבימין ל'
חליצתה פסולה. היתה רגלו עקומ'
לאחור או הפוכה על צדה או שהיה
מהלך על ראשי אצבעות רגליו הרי
זה אינו חולץ שהחולץ צריך שיגיע
עקבו בארץ וזה אינו יכול. ואם ח'
חלצה לאחי שרגלו כך חליצתו פסולה.
ואפילו שהיו ידיה חתוכות חו'
חולצת לכתחלה ואפילו בשניה שהרי
לא נאמר וחלצה בידה. חולצה
במנעל של בגד אינה חליצה. אבל אם
חלצה במנעל שאין לו עקב או של'
שהיה תפור עשוי או שהיה מנעל
של שער או של סיב או של שעם ה'
או של עץ או שהיה מנעל גדול של'
שאינו יכול להלך בו או מנעל קטן ל'
שאינו חופה את רוב רגלו או נפחת
שאינו מקבל את רוב הרגל או מנעל
פרוס שאינו חופה את רוב הרגל ח'
חליצתו פסולה. חלצה בסנדל
של עץ ומחופה עור או שהיה קרק'
קרקעיתו עור ולחיו של שער או
שחלצה סנדל של שמאל מעל רגלו
הימנית או שלא היה המנעל שלו ל'
או שהיה המנעל גדול שיכול להלך
בו או קטן שחופה את רוב רגלו או
נפרס שחופה את רוב הרגל או נפח'
שמקבל את רוב הרגל חליצתו כשרה.
חלצה בסנדל של עץ המוסגר
והמוחלט ושל ע"ז שמבטלין אותה
בהלכי העירה לא תחלוץ בו ואם
חלצה חליצתה כשרה אע"פ שהוא
אסור בהנאה. אבל סנדל של תקרו'
ע"ז ושל עיר הנדחת או שנעשה
לכת שיקבר בו ואם חלצה בו חליצת'
פסולה שהרי אינו עומד להלך בו.
קרעה המנעל מעל רגלו או של'
ששרפתו או שהיה לבוש שני מנ'
מנעלים וחלצה העליון אע"פ שקרעה

התחתון עד שנתגלתה רגלו הרי זו
חליצה פסולה. ימאה שיוצא'
שום וגומר וכיוצא בהם ודברים
שממאיסין את הרוק והיה הרוק זב
מפיה אינו כלום עד שיהיה הרוק ל'
מעצמה. רקקה דם או שהיה
שותת מפיה אינו כלום. אבל אם
מצצה ורקקה כשר שאי אפשר
לדם שמוצץ בלא צחצוחי רוק.
רקקה ונקלטתו הרוח קודם
שיגיע לכנגד פניו כגון שהיתה
ארוכה והוא קצר אינו כלום. אב'
ואם אחר שהגיע לכנגד פניו אע"פ
על פי שלא הגיע לארץ כשר. וכן
אם לא ראו הדיינין את הרוק כש'
כשיצא מפיה כשר. חליצה
מוטעת פסולה. כיצד כגון שאמר
לו חלוץ לה ובכך אתה כונסה או
שאמרו לו חלוץ לה שזו מצוה היא
ואינה מפסדת עליך כלום. ואם ל'
רצית אחר כך לייבם יבם וכיוצא ל'
בדברים אלו. אבל אם הטעוהו ואמ'
ואמרו לו חלוץ לה על מנת שתתן
לה מאתים זוז או על תנאי כך וכך
אע"פ שלא נתנה לו ולא נתקיים ה'
התנאי חליצתה כשרה שהרי כב'
נתכוון לחלוץ לה. המוסר
מודעא על החליצה חליצתה פס'
פסולה. לפיכך ראוי לדיינין לומר
לו לבטל המודעא כדרך שעושין
בגט. לחצוהו ישראלים והכוהו
עד שיחלוץ אם בדין עשו חליצתו
כשרה. ואם שלא כדין עשו כגון
שטעו או שהיו הדיוטות חליצת'
פסולה. ואם הגוים אנסוהו מפנ'
מפני שאין הדין נותן שיחלוץ ל'
חליצתו פסולה. ואם שלא כדין
אינה חליצה. כל מקום שאנ'
שאמרנו אינה חליצה או לא עשה

ולא סוף הדבר אלא כל מי שאינה נחלצת ללוי
ולא נאסרו עליו קרובותיה ולא נפסלה
מן הכהונה ומותרת להתייבם ׃ וכל
מקום שאמרנו חליצתה פסולה
נאסרו עליו קרובותיה ונפסלה מן
הכהונה ונאסרה על האחין ואין
מתייבמת ואינה מותרת ל׳
להנשא עד שתחלוץ חליצה כש׳
כשרה ׃ עברה ונשאת הרי זה
חולץ לה חליצה כשרה והיא תחת
הבעל ואין מוציאין אותה ממנו ׃
יבמה שנדרה בחיי האחים הרי
זו מותרת להתייבם ואין חוששין
לה שמא חלצה לאחר מתן כיס
לבינה ונפסלה עליהם ׳ואם יש ל׳
ראינוה שחולצה נעל של אחד מה׳
נפסלה שמא נתכוונה לחליצה ל׳
וצריכה חליצה כשירה להתירה
לזר ׃ גט חליצה שאנו כותבי׳
לה אינו אלא מעשה בית דין כדי
שיהיה בידה ראיה שנחלצה ׳ ל׳
ואין הדיינין חולצין אלא אם כן
מכירין ׳מי שראו זאת שנחלצה
כותבין לה גט חליצה אעפ״י שאין
מכירין שזו היא בת פלוני ואשת
פלוני וזה שחלץ לה אחיו שהרי ה׳
הדיינין שחולצה בפניהם הכירו זה
ואחר כך חלצה ׃

נוסח של
גט חליצה

שנהגו בו העם ׃ ביום פלוני בכך
וכך לירח פלוני שנת כך וכך למנין
פלוני למנינא דרגילנא למימני ביה
במקום פלוני אנחנא דייני דחתימי
דייך עתנא חתימין לתתא מותב
תלתא כחדא הוינא יתבין בבי דינא
דינא וסליקת לקדמנא פלונית ברת
פלוני ארמלת פלוני ואתקריבת קדמנא
גברא חד דשמיה פלוני בן פלוני וכן
אמרת לנא פלונית דא פלוני בר פלוני אח׳
אחוה דפלוני מאבוהי הוא דהוינא
נסיבנא ליה ושכיב וחיי לרבנן ולכל
ישר׳ שבק ובר וברת וירית ואחסין
ומוקים שמא בישר׳ לא שבק והדין
פלוני אחוהי חזי ליבומי יתיה כען
ובען אמרה לי לא צבי ליבומי יתי׳
יבם ׳ומר לא יטלע לה רגליה דימינא
קדמיכון ואשרי סיניה מעל רגלי׳
ואירוק באנפוהי ואשתמודענוהי
לפלוני דין דאחוהי דפלוני מתנא ה׳
דאבוהי הוא ואמרנא ליה אי אית צ׳
צבי ליבומי יתה יבם ׳ומר לא יטלע
ליה קדמנא רגליה דימינא ותשרי ס׳
סיניך מעל רגלך ותירוק באנפוהי ענ׳
ואמר לית אנא צבי ליבומי יתה ויד
ואקרינהו לפלונית דא ׳מאן יבמי לה׳
להקים לאחיו שם בישראל לא אב׳
יבמי ׳ ואף הוא פלוני אקרינא
ליה לא חפצתי לקחתה ׳וא טלע
ליה רגליה דימינא ושרת סיניה מ׳
מעל רגליה וירקת באנפוהי רוקא
דאתחזי לנא מן פומא על ארעא
ואנן אקרינה ׳ככה יעשה לאיש ל׳
אשר לא יבנה בית אחיו ונקרא ל׳
שמו בית חלוץ הנעל ׳ואנחנא דיינ׳
וכל דהוו יתבין קדמנא ענינא בתר׳
חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל
תלתא זמנין ׳ומדאתעביד עובדא
דין קדמנא שרינה לפלונית ואהך
להתנסבא לכל גבר די תצבי ולית אנש
לא ימחה בידה מן יומא דנן ולעלם
ובעת יבמנא פלונית דא גיטא דחליצת׳
דין וכתבנא וחתמנא ויהבנא לה ד׳
לזכו כדת משה וישראל ׃
ומעידין עליו שלשה או שנים מן החולץ
השלשה או שנים שראו החליצה
אעפ״י שאין הדיינין שחולצה בפניה׳
כמו שביארנו ׳ ואפילו עבד ואפילו קטן
שהוא אומר ונבון נאמנים לומר זהו
פלוני אחי פלוני וזו היא יבמתו וחולץ׳
על פיהם ׃ וכן כשאר עדיות של׳
תורה בין לעדות ממון בין לעדות ל׳
איסור שזה דבר שעשוי להגלות הוא
ואפשר לידע אמתת הדבר שלא מ׳
מפיהם כמו שביארנו בסוף הלכות
גירושין ׃ ואם רצה היבם ליבם ל׳
מקדש ומייבם וכותב לה כתובה ל׳
כמו שביארנו ׃ עי׳ בס״ט ה׳ גרושי׳

נוסח של
כתובת יבמין

שנהגו
בו העם ׳ ביום פלוני כו׳ איך פלוני בר
פלוני אתא לקדמנא וכן אומר לנא אח׳
אחי דאנא יבמא שכיב וחיי לרבנן ולכ׳
ישר׳ שבק ובר וברת וירית ואחסין
ומוקים שמא בישר׳ לא שבק ושבק
החיין אתתא דשמה פלונית בת פלו׳
וחזי לי אנא ואריתנא ליבמי יתה כד׳
כדכתיב בספר אורייתא דמשה יבמה
יבא עליה ׳ויבמיות פלונית דא ואת׳
ואתיבמת לפלוני בר פלוני יבמה לאוקמ׳
שמיה בישר׳ כדכתיב והיה הבכור אש׳
אשר תלד יקום על שם אחיו המת
ולא ימחה שמו מישר׳ וכתב פלונ׳
יבמה לפלונית יבמתיה כסף זוזי ל׳
מאתן די חזו לה דהוו כתיבין בכ׳
בכתובתה דכתב לה בעלה ואוסיף
לה מדיליה כך וכך נדוניא דהנעלת
ליה וכו׳ ׃ כשאר טופסי כתובות ׃

טופס הכתובה

ביום
פלוני בכך וכך לירח פלוני שנת כך ו׳

ועיין שנהגו
בו בהחולץ
ירושלמי רב יהוד׳
בגיטין
דחליצת ועיין ב׳
וכו׳ ✲ מעשים
ולוקחין

וכך למנין שאנו מונין דרגילנא לה׳
למניינא בזה מקום פלו׳ איך פלו׳
בר פלו׳ אמר לפלונית בתולתא פלתו׳
הוי לי לאנתו כדת משה וישראל
ואנא במימרא דשמיא אפלח ל׳
ואוקיר ואסובר ואזון ואפרנס
ואכסה יתיכי כהלכת גוברין יהודאין
דפלחין ומוקרין ומסוברין ומכבדין
וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון
בקושטא ויהבנא ליכי מהר בתוליכי
כסף זוזי מאתן דאינון מזוזי כספא ל׳
עשרין וחמשא די חזו ליכי ומזו׳
ומזוניכי וספוקיכי וכסותיכי ומיעל
עליכי כאורח כל ארעא וצביאת פ׳
פלונית דא והות לי לאנתו ורצה ל׳
להוסיף לה תוספת על עקר כתובתה
עד אשלם כך וכך ודין נדוניא ל׳
דהנעלת ליה כך וכך הכל נתקבל
חתן זה ובא לידו ונעשה ברשותו
וזקף הכל על עצמו במלוה ורשו׳
וכך אמר לנו פלו׳ חתנא דנן אח׳
אחריות כתובתא דא כולה עקר ונדוניא
ותוספת עם שאר תנאי כתובה
קבלית עלי ועל ירתי בתראי ועל כל
שפר ארג ונכסין וקנינין דאית לי
כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא ל׳
למקני ממקרקעי ומטלטלי אגב
מקרקעי כולהון יהון אחראין ל׳
וערבאין לכתובתא דין כולה עקר
ותוספת ונדוניא להתפרעא מנהון
בחיי ובמותי ואפילו מן גלימא ל׳
דעל כתפאי וקנינו מפלו׳ דין יומ׳
מה דכתיב ומפרש לעילא קנין ג׳
שלם דלא כאסמכתא ודלא כטופסי
דשטרי אלא כחומר וכחוזק כל ש׳
שטרי כתובות המנהגות בישראל
וכהוגן וכתקון רבותינו זכרם לברכ׳
וחתמנו על שטר כתובה זו באורח ה׳
הטכר לעיל והכל ברור שריר וקים ״

ואם היתה כתובת אלמנה כותב פ׳
פלונית אלמנתו · וכן אם היתה ל׳
כתובת גרושה כותב פלונית הגרוש׳
וכן אם היתה שבויה כותב פלונית
השבויה כדי שלא יכשל בה כהן ״
וכותב׳ ויהבנא ליכי מהר כסף זוזי
מאה דאינון מזוזי כספא תריסר
ופלג דחזו ליכי ״ כשכותבין
גט יבמין או כתובת יבמין צריך
לשרטט מקום הפסוקים שאסור
לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט ·
ומצוה שחליצה מותרת להנשא
מיום חליצתה שהרי אינה חולצת
עד תשלום תשעים יום ״

פרק חמישי

היבמה
שנתן לה היבם ספר כריתות פסלה
ופסל צרותיה עליו ועל שאר האח׳
הרי נעשה כמי שחולץ לה · ואין
הגט מועיל ביבמה אלא מדבריה׳
הואיל והגט מגרש אשת איש ל׳
וכל גט שפוסל את אשתו מן הכה׳
הכהונה פוסל את יבמתו מיבום
ומותרת לזר עד שיחלוץ לה ״
המאמר אעפ״י שאינו קונה ביבמה
קנין גמור ואינה נעשית בו אשת
איש גמורה צריכה ממנו גט ואינ׳
אינה נתרת לזר אלא בחליצה ·
כיצד · העושה מאמר ביבמתו
ואינו רוצה לבעול צריך לכתוב
לה גט שהרי נתקדשה לו וצריך
לחלוץ לה כדי שיתירה לאחרים
שאין היבמה נתרת לזר אלא אחר
בעילת היבם או אחר חליצה · ונמ׳
הגט פוסל ליבום ואינו מתירה
לזר · והמאמר אינו קונה בה קנין
גמור כבעילה ״ נתן מאמר
ליבמתו וחזר ונתן גט למאמרו

מה שעשה להרי כשלו והותרה ·
מרובה לי שלא הותרה אלא לאחין
אבל זה שנתן גט נאסרה עליו ל׳
נתן גט לאשתו ולא למאמרו פ׳
פסלה עליו ועל שאר האחין כמו
שבארנו וצריכה גט למאמרו ל׳
וחליצה לאשתו להמשיאה לזר ״
המאמר שנתן ליבמה תחלה ל׳
ולא קדמו דבר אחר ולא נעשה ד׳
אחריו דבר אחר אלא אם בעל אות׳
זה שנתן לה המאמר הוא הנקר׳
מאמר כשר · ואם קדמו גט או
חליצה בין מיבם זה בין מיבם ל׳
אחר · בין בה בין בצרתה · וכן אם
קדמתו בעילה בצרתה בין מזה
בין מאחיו בין שנעשה אחריו גט
או חליצה בין בה בין בצרתה בין
ממנו בין מאחיו או שבעל או ש׳
שנתן מאמר אחר לצרתה בין ל׳
הוא בין אחיו בין שנתן לה אחיו
מאמר אחר או בעלה הרי זה נקר׳
מאמר פסול · בין המאמר שקדמו
המעשים האלו בין המאמר ל׳
שנעשו אחר אחריו ״ כיצד נתן
גט או חלץ ליבמתו וחזר ונתן לה
מאמר או לצרתה בין הוא בין ל׳
אחיו או שבא על יבמתו או נתן לה
מאמר וחזר ונתן מאמר אחר ל׳
לצרתה בין הוא בין אחיו או שנתן
מאמר ליבמתו וחזר אחיו ונתן
לה מאמר אחר או בעלה הרי זה
מאמר פסול · בין המאמר הראשון
בין המאמר האחרון · מפני
אחד שהמאמר בין שקדמו ל׳
מאמר אחר או גט או בעילה
או חליצה · בין שקדם המאמר
לאחד מאלו הרי זה מאמר פס׳
פסול חזרן והתנה מאמר ובעל
בעילה אחר המאמר שזו היא כ׳

לשמור ב׳ שלשה
כו׳ וכן פר׳ וס׳
הת׳ והאיב׳ כר׳
מעתיק ראו הכי
בספק קנט׳ ולאו
מתנב׳ תנאו׳ ג׳ פ׳
טוב׳ ר׳ און פ׳
מתב׳ דהאו לאו
חפיצב׳ לקחת ג׳
לא הוי אלא ג׳
וקאו ומוקרין ג׳
לירי׳ מן לא עד׳
לקחת ומחזיק׳
גוון כדבר ועי׳
בהי ומתתפיל׳
ומזוזה וספר
תורה
ספק

לשמור ב׳ מום
כו׳ אכל אכם
מת היבם פס׳
רת שיצי כר׳
והאתין ג׳ חול
חרשים ומתי׳
ומתיהו והעע׳
אסור
כום׳

כהלכתה ׃ הבעילה שבועל ה׳
היבם את יבמתו תחלה או אחר מ׳
מאמרו ולא קדמה דבר אחר בין
נקראות בעילה כשרה ואם קדמה
מאחיו מאמר או גט בין מהיבם
בין מאחיו הרי זו נקראת בעילה
פסולה ׃ החליצה שחולץ היבם
את יבמתו תחלה ואם לא קדמה
דבר אחר נקראת חליצה מעולה
ואם קדמה גט או מאמר בין מן
מיבם זה בין מאחיו בין בה בין
בצרתה הרי זו נקראת חליצה פ׳
פחותה ׃ יבמות רבות הבאות
מבית אחד כיון שנבעלה אחת מ׳
מהן בעילה כשרה או נחלצה
חליצה מעולה הותרו כולן ונס׳
ונסתלקה מעליהן זיקת יבום
ואם נבעלה אחת מהן בעילה פ׳
פחותה או נתן לה מאמר פסול מן
נאסרו כולן לייבום וצריכה גט ה׳
ואותה שנבעלה או שנתן לה מאמ׳
מאמר וצריכה אחת מהן חליצה
להתירן לזר שאין זיקת היבום
מסתלקת בבעילה פסולה ׃
נחלצה אחת מהן חליצה פסולה
הותרה להנשא לזר או שנחלצה
ואל צרתה אסורה עד שתחלוץ גם
היא או עד שיחלצו כל האחין ל׳
ולא שנה שנחלצה החליצה הפ׳
הפסולה שאין חליצה פחותה ל׳
מסלקת זיקת היבום עד שתחזור
על כל האחין או עד שתחלוץ ל׳
אחת מהן ׃ כל יבמה שנבעלה
ליבם בין בעילה כשרה בין בעילה
פסולה ואפילו בעלה אחר שחלץ
לה בין הוא בין אחיו בין לשם אישות
בין לשם יבמות ואפילו בעל צרתה
אחר שבעלה בעילה כשרה בין ל׳
הוא בין אחיו הרי זו צריכה גט מ׳

ואפי׳ המאמר כמו שביארנו ואחר כ׳
יסור יוסר המאמר ׃ כבר
ביארנו שהגט אינו דוחה את היבמ׳
דחיה גמורה וכן המאמר אינו
קונה בה קנין גמור ואפ׳ הבעילה
קונה בה קנין גמור והחליצה דוח׳
דחיה גמורה לפיכך גט אחר גט
ביבמה או מאמר אחר מאמר מו׳
מועיל ואפ׳ בעילה אחר בעילה
או חליצה אחר חליצה אין מועלת
מועלת כלום וכן גט או חליצה
אחר הבעילה אינו כלום ׃ כיצד
יבם שנתן גט ליבמתו וחזר ונתן
גט לצרתה הרי זה אסור בקרובו׳
שתיהן וכן שני אחין שנתנו
שני גטין ליבמה אחת זה אחר זה
הרי זו מגורשת לשניהם ושניהם
אסורין בקרובותיה ואחד מהן ל׳
חולץ ׃ וכן אם נתן גט ליבמתו
וחזר אחיו ונתן גט לצרתה כל אחד
אסור בקרובותיה של זו שנתן לה
הגט וכן אם נתנו מאמר אחר
מאמר כמו שביארנו ׃ ואפ׳ היבם
שחלץ ליבמתו וחזר וחלץ לצרתה
בין הוא בין אחיו וכן שני יבמין
שחלצו זה אחר זה ליבמה אחת
אין חליצה האחרונה כלום ואין
החולץ אותה אסור בקרובותיה
שזה כחולץ שאר הנשים שאין
עליהן זיקה ׃ וכן הבועל יבמתו
וחזר הוא או אחיו וחלץ לה או ל׳
לצרתה אין חליצה זו כלום וכן
אם חזר אחיו ונתן לה גט או לצ׳
לצרתה אינו כלום חזר אחיו ונתן
לה מאמר או בעל אינו עושה כלום ׃
מאחר שבעל אחד תחלה קנה
קנין גמור ואין קדושין תופסין
באשת איש ואפ׳ אם נתן מאמר
לצרתה או בעל צרתה צריכה מ׳

ומתן גט כמו שביארנו ׃ שני
יבמין שיבמו שתי יבמות הבאות
מבית אחד ולא נודע מי יבם תחלה
שתיהם יוציאו בגט והותרו לזרים
ואסורות ליבמים לפיכך ראובן
שהיה בירושלם ולו שתי נשים
אחת בעכו ואחת בצור ושמעון
אחיו בעכו ולוי אחיו בצור וש׳
ושמעו שמת ראובן הדין נותן ל׳
שלא יבם אחד מהן עד שידע ל׳
מה עשה אחיו שאין קדם אחיו
ויבם קדם אחד מהם אין מוציאין
מידו עד שידע שלא אחיו יבם ר׳
רצה אחד לחלוץ קודם שידע
מה עשה אין מונעין אותו ׃
יבם קטן בן תשע שנים ויום
אחד ביאתו כמאמר בגדול ש׳
שאינו קונה קנין גמור ומאמר
בן תשע שנים ויום אחד אם נת׳
נתכון תחלה מועיל והרי הוא פ׳
פוסל בו על הגדול ואבל אם נתן
בסוף אינו כלום וגטו וחליצתו
אינן כלום בין בתחלה בין בסוף
כיצד בן תשע שנים ויום אחד
שבא על יבמתו או נתן לה מאמר
תחלה פסלה על האחין ואם
עשה הגדול מאמר ביבמתו ו׳
וחזר בן תשע שנים ויום אחד
ונתן לה או לצרתה מאמר לא ל׳
עשה כלום ולא פסלה אחר הג׳
הגדול ׃ חזר בן תשע שנים
ויום אחד ובא עליה או על צרתה
אחר מאמר אחיו הגדול פסלה
על אחיו הגדול כשנים גדולים
שעשו מאמר אחר מאמר
כמו שביארנו ׃ בן תשע
שנים ויום אחד שבא על יבמתו
וחזר אחיו הגדול ובא עליה
או חלץ או נתן גט או בעל לה

או לערותה הרי זו פסולה על הקטן
וכן אם חזר הקטן ובא על ערותה
או בא אחיו האחר שהוא בן תש'
תשע שנים ויום אחד עליה או על
ערותה נפסלה עליו כדין מאמר
ומאמר ·· בן תשע שנים ויום
אחד שבא על יבמתו והגדיל ולא
בא עליה משהגדיל צריכה גט ל'
וחליצה · גט מפני ביאתו שהיא
כמאמר וחליצה להתירה שהרי
לא נבעלה בעילה שקונה קנין ל'
גמור ואם בא עליה משהגדיל הרי
זו צריכה גט בלבד ·· ואחד בן
תשע שנים ויום אחד ואחד בן ל'
עשרים שנה שלא הביא שתי ל'
שערות ולא נולדו בו סימני סריס
כמו שבארנו בתחלת הספר ··
קטנה המאמנת ומאן והחרשת ל'
אעפ' שקדושי שתיהן מדברי ס'
סופרים כמו שבארנו שני מינ' כט
קדושין הן ·· קטנה יש לה קדוש'
כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר
וקדושיה תלוין עד שתגדיל ··
וחרשת תקנו לה נשואין כדי שלא
תשאר פנויה לעולם · לפיכך אם ל'
היו כל היבמות הבאות מבית אחד
קטנות ביאתה של אחת מהן פו'
פוטרת את כולן ·· היתה ל'
אחת חרשת ואחת קטנה אין בי'
ביאתה של אחת מהן פוטרת צרת'
וכיצד תקנתן ממאנין הקטנה של'
שתמאן וכונס החרשת ואם רצה
לגרשה כותב לה גט אחר שיבא
עליה ותותר לזר ·· היתה אחת
פקחת ואחת חרשת ביאת הפקח'
או חליצתה פוטרת את החרשת
ואין ביאת החרשת פוטרת את
הפקחת שאין קדושיה אלא מד'
מדבריהם ·· וכן קטנה וגדולה

ביאת הגדולה או חליצתה פוטרת ל'
את הקטנה ואין ביאת הקטנה פו'
פוטרת את הגדולה ·· היו שתיהן
קטנות המאמנות ומאנן ובא היבם על
אחת מהן וחזר ובא הוא או אחיו ל'
על השניה לא פסל את הראשונה אמ'
ממאנין את השניה שתמאן ויקיים
זה את יבמתו שנבעלה תחלה ··
וכן הדין בקטנה וחרשת שבא הי'
היבם תחלה על הקטנה וחזר ובא ל'
הוא או אחיו על החרשת לא פסל
את הקטנה והחרשת צריכה גט ל'
שביאת הקטנה מעולה מביאת ל'
החרשת שהקטנה ראויה לאחר
זמן לפיכך יקיים הקטנה שנבעלה
תחלה ·· בא היבם תחלה על ל'
החרשת וחזר ובא הוא או אחיו ל'
על הקטנה פסל החרשת וממאנין
הקטנה שתמאן והחרשת יוציא
בגט ·· היו אחת פקחת ואחת
חרשת בא היבם על הפקחת וחזר
ובא הוא או אחיו על החרשת לא
פסל הפקחת והחרשת צריכה גט ··
בא היבם על החרשת וחזר ובא
הוא או אחיו על הפקחת פסל את ה'
החרשת והחרשת יוציא בגט והפ'
והפקחת בגט וחליצה ·· היו
גדולה וקטנה בא על הגדולה וחזר
ובא הוא או אחיו על הקטנה לא
פסל את הגדולה וממאנין הקטנה
שתמאן ויקיים את הגדולה שב'
שבעילתה קונה קנין גמור ··

פרק ששי

יש
אחין שהן ראוין לייבום או לחליצה
ויש אחין שאינן ראוין לא לייבום
ולא לחליצה ואין להן זיקה כלל אלא
יבמתן מותרת לזר · ויש אחין שה'
שאין ראוין לייבום והן ראוין לחליצה
ויש אחין שהן ראוין לייבום ואינן ל'
ראוין לחליצה ·· ואלו הן שאין ל'
להן זיקה כלל ·· סריס חמה ואנדרוגי'
מפני שאינן ראוין לילד ולא היה להם
שעת הכושר · ואלו מייבמין ואין ל'
חולצין החרש והשוטה והקטן
מפני שאין בהן דעת לחלוץ · וכשיכנס
החרש אינו מוציא לעולם מפני שב'
שבעילתו עושה אותה אשת איש ל'
גמורה ואין גרושיו גרושין גמורין ··
ובן תשע שנים ויום אחד שיכנס
אינו יכול לגרש עד שיגדיל כמו ש'
שבארנו ·· ואלו חולצין ולא מייבמי'
הספקות כגון שהיה ספק ערוה
ופצוע דכא וכרות שפכה וכיוצא ל'
בהן ממייני הסריס והזקן ביותר ל'
שתשש כחו וכשל · ואם בעל סריס
אדם קנה שהרי היתה לו שעת ה'
הכושר · ומוציא בגט ומפני שאסור
לבא בקהל ·· והטומטום חולץ ולא
מייבם מפני שהוא ספק · ואם נק'
נקרע ונמצא זכר · רצה חולץ רצה
מיבם · ושאר האחין חולצין או מי'
מיבמין ·· יש יבמות שהן ראויות
לחליצה או לייבום · ויש יבמות שהן
ראויות לייבום ולא לחליצה · ויש יבמ'
שהן ראויות לחליצה ולא לייבום · ל'
ויש יבמות שאינן ראויות לא לחליצ'
ולא לייבום · ואין עליהן זיקה כלל ומו'
ומותרות להנשא לזר ·· ואלו
שמתייבמות ולא חולצות · החרשת
והשוטה והקטנה לפי שאין בהן
דעת לקרות ולהבין ואם רצה היבם
לגרש את החרשת בגט אחר שיב'
שיבעל אותה הרי זה מגרש ··
ואלו חולצות ולא מתיבמות אסורי
לאוין והשניות ואסורי עשה כמו
שיתבאר ·· וכל אשה שהיא ספק

ומגרשת חולצת ולא מתיבמת שהרי
יפגע בערוה שגרושת אחיו אסורה
עליו משום ערוה · וכן כל מי שיקדש
לאחיו בספק הרי היא כשאר כל היבמו'
וחולצת או מתיבמות שאין כאן
דבר לחוש ·· וכן אשת חרש לו
וזקנה ועקרה הרי הן כשאר הכ'
היבמות רצה חולץ או מייבם שזקנ'
ועקרה חזיא לה שעת הכושר ··
ואלו שהן פטורות מן החליצה
ומן היבום אשת סריס חמה ולו
ואנדרוגינוס ואשת הקטן ואש'
השוטה והאילונית ומי שהיא לו
ערוה שנ' ולא ימחה שמו מישר'
פרט לסריס חמה ואנדרוגינוס לו
ששמם מחוי הוא ואינן ראויין
לילד מתחלת בריתן הרי הן כמין
בפני עצמן ·· והיה הבכור
אשר תלד פרט לאילונית שאינה
ראויה לילד מתחלת בריתה · לא
תהיה אשת המת החוצה · פרט לו
לאשת שוטה וקטן שאין להן לו
אישות כלל · ולקחה לו לאשה פרט
לערוה שאין לו בה ליקוחין · כיצד פק
יבמה שהיא ערוה על היבם כגון לו
שהיתה אחות אשתו או אמה או
בתה הרי זו פטורה מן החליצה
ומן היבום ואין עליה זיקה כלל · לו
שנ' ולקחה לו לאשה ויבמה ·· מי
שראויה לליקוחין וקדושין תופסין
בה הוא שהיא זקוקה ליבום ··
היתה היבמה אסורה על היבם אי'
איסור לאו או איסור עשה או שהית'
שניה הרי זו חולצת ולא מתיבמות
ומפני מה צריכה חליצה מפני שיש
בהן ליקוחין וקדושין תופסין בהן
הרי הן זקוקות ליבם · ומן הדין לו
היה שיתיבמו שהיבום מצות עשה
וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא

הקטנה ספ ו
האשה רבה תנן
גב בן ט שנים
ויום אחד שבא
אשה ומת הרי
זו פטור ומות'
תקינו רבנן נ
נשואי קטן ו
כמאן קני פרק
החרש ומני או
כי לאו חשיב
כביאת זנות ר
ליכא איסורה
בנשואי מחזיר
נכתבו בסוף
הבית קט על
שהבא אבן
מתנבת קיימת
שעל אשת בן ט
קיימו משמע
שיבא לעשות
כן ואינו עלי אינ
להשיא אשה
לבן קטן שאו
לפרוך כמא פ
אלו הן הנשרף
דעלי הכתוב אז
וידעת כי שלום
והלך וכו' עבי'
תו ספ האישה
רבה ובכמה נשו'
הנשרפים ובן או
ואת פ הבא על
יבמתו כהא
איסור
ביאה
פכו

תעשה יבא עשה וידחה את לא תע'
תעשה · אבל גזרו חכמים שלא יתיב'
יתיבמו חייבי לאוין ולא שניות שאם
יבא עליה ביאה שניה והרי ביאתה
אסורה ואין שם מצוה שאין מצ'
מצות עשה אלא ביאה ראשונה
בלבד · לפיכך אם עבר ובעל יבמתו לו
האסורה עליו משום לאו או משום
עשה ואין צריך לומר שניה הרי זה
קנה קנין גמור ומוציאה בגט והי'
והיא וכל צרותיה מותרות לזר
שהרי נפטרו ·· ויבמה שהיא
אלמנה מן הנשואין ובא עליה
כהן גדול לא נפטרה צרתה שאין
עשה דוחה לא תעשה ועשה לו
והואיל ולא קנה מן התורה קנין
גמור לא הותרה צרתה לזר עד ש'
שתחלוץ ·· היתה היבמה ערוה
על בעלה כגון שעבר או טעה ולקח
אחותו מאביו ונפלה לפני אחיו לו
הרי אין זו אשתו שאין קדושין
תופסין ואינה לא בת יבום ולא בת
פק חליצה · ואם היתה לה צרה חולצת
או מתיבמת ואם היתה זו שהיא
ערוה על הבעל מותרת ליבם ורצ'
היבם לישא אותה וליבם צרתה לו
יש מותרו הרשות בידו ·· היתה היבמה
אסורה על בעלה משום לאו או
משום עשה או שהיתה שניה
לבעל ולא היתה אסורה ליבם לו
מעד אלו הצדדין הרי זו מותרת
ליבם חוץ ממחזיר גרושתו מש'
משנשאת ואת שהיא חולצת ולא
מתיבמות ·· וכן יבמה שהיא ערוה
על היבם או ספק ערוה על בעלה לו
רומי הרי זו חולצת ולא מתיבמת · לפיכ'
מי שקדש אשה בספק קדושין
ואחר כך מת אחיו שהיה נשוי לו
את אחותה ונפלה לו ליבום זו שהי'

ספק אחות אשתו הרי זו חולצת
ולא מתיבמת · ומוציא את אשתו
בגט מספק ושתיהן אסורות עליו
זו שהיא ספק ערוה וארוסתו לו
מפני שהיא ספק קרובת חלוצתו
שהיא כשניה מן שבורין ··
ר' יבמות מי שמת אחיו והניח שתי נשים
האחת אסורה על יבמה משום לו
ערוה והשניה אינה ערוה כשם
שהערוה פטורה מן החליצה ומן
היבום כך צרתה פטורה ולא נפלה
זיקה על בית זה כלל · שנ' אשר
לא יבנה את בית אחיו בית שיש
לו ליקוחין באחד מהן שראוי הוא
שיש לו עליו זיקה · ובית שאין יבמו
אינו יבא לבנותו שהרי אין לו בה
קדושין אינו בונה אפילו מקצתו
שהיא מותר ומצוות צרת הערו'
ערוה עליו משום אשת אחיו לו
שהרי אין לו עליה זיקה ·· לפיכ'
ראובן שמת והניח שתי נשים
האחת אסורה על שמעון ושתיהן
ראויות ללוי אין לשמעון זיקה
על הבית הזה והרי שתיהן תחת
זיקת לוי ויבם לוי את אחת מהן
שאינה צרת ערוה של שמעון לו
והיתה לו אשה אחרת ומת לוי
ונפלו שתיהן לפני שמעון שתיה'
פטורות מן החליצה ומן הייבום
משמעון האחת מפני שהיא ער'
צרת ערוה והשניה מפני שהיא
צרתה · וכן הדין בצרת צרתה עד
סוף העולם · שכל אשה שאין לו
עליה זיקה באיסור אשת אח עומד
לעולם ·· וכן אשת אחיו שלא
היה בעולמו הואיל ואין עליה לו
זיקה שנ' כי ישבו אחים יחדיו לו
עד שיהיה לשניהם ישיבה בעול'
הרי זו ערוה עליו משום אשת

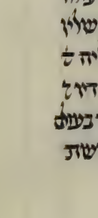

אח ומותרת את צרתה ׃ כיצד
ראובן שמת והניח אשה ונפלה
לפני שמעון ואחר שמת ראובן
נולד ללוי בן שנולד לוי קודם שיבם
שמעון אשת ראובן בין שנולד
אחר שיבמה הרי אשת ראובן ער'
ערוה על לוי לעולם לפיכך אם מת
שמעון ונפלה זו וצרתה לפני לוי ש'
שתיהן פטורות מן החליצה ומן
הייבום ׃ עשה שמעון מאמר
ביבמתו אשת ראובן ומת קודם
שיכנוס אותה הרי לוי חולץ לצרת'
ולא ייבם שאין המאמר קונה ק'
ביבמה קנין גמור כמו שבארנו ׃
אשה שזנתה תחת בעלה
ברצון ובעדים ומת קודם שיגרש'
ונפלה לפני יבם הרי היא פטורה
מן החליצה ומן הייבום וכן צרתה
כאלו היתה ערוה על היבם מפני
שטומאה כתובה בה כעריות שנ'
והיא נטמאה ׃ אבל שוטה שמת
בעלה קודם שישקנה מי המרים
או שאינה בת שתיה אלא בת גו'
גרושין הרי זו חולצת ולא מתיבמ'
ואם היתה לה צרה הרי צרתה מן
מותרת חולצת או מתיבמת ׃
וכן שתי יבמות הבאות מבית אחד
שהיתה אחת מהן שניה על היבם
או מחייבי לאוין או מחייבי עשה
או איילונית הרי צרתה מותרת ה'
חולצת או מתיבמת ׃ אבל החולץ
ליבמתו והלכה אחות חלוצתו או ?
אמה וכיוצא בהן ונשאת לאחיו
ולו אשה אחרת ומת ונפלו שתיהן
לפניו כשם שקרובת חלוצתו אסור'
עליו כך אסורה צרתה והרי שתיהן
כשניות לו וחולצות ולא מתיבמות ׃
ומפני מה אסרו חכמים קרובת ח'
חלוצתו מפני שמתחלפת בערות ח'
חלוצתו ׃ שתי יבמות הבאות

מבית אחד שאחת מהן ערוה על
היבם והרי הערוה איילונית צרתה
מותרת וחולצת או מתיבמת הואיל
ואין האיילונית בת יבום הרי היא כמי
שאינה ונפלה ניקתה על צרתה כלום ׃
וכן אם גרש אחיו את הערוה
או מיאנה בו קודם שימות או שמת
בחיי בעלה ואחר כך מת אחיו ה'
הרי צרתה מותרת וחולצת או מתיבמ'
ואין אומרים הואיל ונעשית צרה לערוה
שעה אחת תיאסר לעולם שאין הצר'
אסורה עד שתהיה צרת ערוה ב'
בשעת נפילה ליבום ׃ היתה זו שהי'
ערוה ליבם מקודשת לאחיו שמת
בספק או מגורשת ממנו בספק ל'
או שהיתה קטנה הראויה למיאון ולא
מיאנה באחיו בחייו אע"פ שמיאנה
בו צרתה לא חולצת ולא מתיבמת ׃
הלכה צרת הערוה ונשאת לאח'
ואחר כך נמצאת הערוה איילונית
תצא הצרה מבעלה ומיבמה וצריכ'
גט מבעל וחליצה מיבם כדי להתיר'
לשוק ׃ יבם היבם הצרה ומצא ע'
שהיתה שהערוה איילונית ומציאות
הערוה שאינה איילונית תצא מיבמ'
בלא גט והולד ממזר ׃ שלשה אחין
שנים מהן נשואין שתי אחיות ואח'
מהן נשוא נכרית ומת נשוא נכרית ל'
ואחר כך מת אחד מבעלי האחיות הרי
הנכרית חולצת ולא מתיבמת מפני
שהיא צרת אחות אשתו בזיקת
אחיו שמת אחרון ולא עוד אלא
אפילו גרש אחד מבעלי האחיות
את אשתו אחר שמת הנשוא נכרי'
ומת המגרש הרי הנכרית חולצת
ולא מתיבמת הואיל ונעשית צרת
אחות בזיקה שעה אחת שאם תתיבם
שמא יבוא ליבם אותה ואפילו לא גרש
זה שמת אחרון את אשתו ׃ ומפני
מה לא גזרו כדבר זה בנשואין שהן

צרת ערוה בנשואין אם גרש הערוה
ואת צרתה מותרת ליבם מפני שלא
שאיסור הערוה בנשואין ידוע לכל
ואינו בא להתיר הצרה אפילו לא
נתגרשה הערוה ׃ שלשה אחין
נשואין שלש נשים נכריות ומת
אחד מהן ועשה השני מאמר בי'
יבמתו ומת קודם שיכנוס ונפלו
שתיהן לפני היבם הרי אלו חולצות
ולא מתיבמות מפני בעלת המאמר
שיש עליה זיקת שני יבמין ונמצא'
כאלו היא אשת שני מתים ודרש'
חכמים אשת המת ולא אשת
שני מתים לפיכך כל אשה שעליה
זיקת שני יבמין חולצת ולא מתיבמ'
וכן צרתה ואסורין מדברי סופרים ׃
ומפני מה לא יחלוץ לבעלת המ'
המאמר שעליה זיקת שני יבמין ו'
וייבם צרתה גזרה שמא יאמרו
שתי יבמות הבאות מבית אחד אחת
חולצת ואחת מתיבמת ולפיכך אסו'
את צרתה ׃ עשה מאמר ביבמתו
ונתן גט למאמרו ולא חזרה להיתרה
שהמאמר שאסרה הרי בטלו ריעה
חולץ ריעה ומיבם ׃ בן תשע שנים
ויום אחד שבא על יבמתו ומת ש'
כשהוא קטן ונפלה פעם שניה לפני
אחיו הגדול הרי זו חולצת ולא מתיב'
שביאת בן תשע כמאמר מן הגדול
כמו שבארנו ונמצא עליה זיקת
שני יבמין ׃ מי שחציה שפחה
וחציה בת חורין שנתקדשה לאח'
לראובן ונשתחררה וחזרה ונתקדש'
לשמעון ומתו שניהם ומתיבמת
ללוי ואינה אשת שני מתים שאם
קדושין אין קדושי שמעון כלום
ואם קדושי שמעון קדושין אין
קדושי
ראובן
כלום ׃

פרק שביעי

שנים

אין האחין נשואין לשתי אחיות ומתו
שניהם ולא נודע איזה מהן מת ראשון
ראשון האמור ואמר ואי אפשר ליבם לשתיהן
והרי נפלה זיקה על שתיהן שתיהן
חולצות ולא מתיבמות ואפילו היתה
אחת מהן אסורה על היבם משום ד׳
שמה או מחייבי לאוין או מחייבי ד׳
עשה הרי אלו חולצות ולא מתיבמו׳
ואפ׳ אם היתה אחת מהן ערוה ע׳
עליו כגון שהיתה אם אשתו או כתה
הרי אחותה מותרת לו רצה חולץ ד׳
רצה מיבם שהרי לא נפלה זיקה על
שתיהן שאין זיקה על הערוה ״
היתה אחת מהן אסורה על היבם
משום ערוה והאחת אסורה על ד׳
היבם השני משום ערוה האסורה
לזה מותרת לאחיו שהרי נפלה זיק׳
כל אחד מהן על המותרת לו בלבד ו׳
ורצה חולץ לזו המותרת לו רצה ד׳
מיבם ״ ״ מת אחד מן האחין ו׳
ונפלה אשתו ליבום ואחר כך מת ה׳
השני ונפלה אשתו שהיא אחות
הראשונה ליבום והרי שתיהן ד׳
קיימות שתיהן חולצות ולא מתיבמו׳
כמו שביארנו ״ ואם האחרונה ד׳
חזרה אחיו שנה והותרה וחולצת או
מתיבמות ואם הראשונה הרי האחו׳
האחרונה עומדת באסורה וחולצת
ולא מתיבמות שהרי לא היתה ראויה
ליבום בשעת נפילתה ״ וכן אם
קדם אחד מן האחין וחלץ לאחת
מותרת הראשונה לשאר האחין ד׳
שהרי הזיקה שאוסרת אותה הסיר
אחיו בחליצתו ״ וכן אם היתה
הראשונה ערוה על אחד מהן ו׳
וקדם ויבם את האחרונה שהיא
מותרת לו מותרת הראשונה לשאר
האחין שהרי האחרונה שאוסרת ד׳
אותה עליהן נתיבמה ומותר לה ״
ואפ׳ אם היתה האחרונה האסור׳
על אחד מהן משום ערוה הרי הוא
מיבם לראשונה ושאר האחין אסור׳
בשתיהן וחולצין ולא מיבמין כמו
שביארנו ״ ואם קדם כל אחד וכנס
אחת מהן מוציאין אותן מידם ״
שלשה אחין שנים מהן נש׳
נשואין שתי אחיות ואחד את ה׳
מבעלי האחיות ועשה השלישי ד׳
מאמר ביבמתו ואחר כך מת בעל
האחיות השני ונפלה האחות הד׳
השניה לפני האח השלישי הרי
זה נותן גט לבעלת המאמר וחולץ
לה וחולץ לאחותה האחרונה כדי
להתירה לזר ״ ואת זה שעשה ד׳
המאמר והיתה לו אשה אחרת ד׳
ונפלו שתיהן לפני בעל האחות
בעלת המאמר פטורה מן החליצ׳
ומן היבום שהרי היא אחות אשתו
והאשה האחרת חולצת ולא מתיבמ׳
שאין המאמר קונה קנין גמור עד
שיפטור את הצרה ״ ואחר כך היבמ׳
שקדש אחות יבמתו אומרין לו ד׳
המתן עד שתגרשנה ואל תשאנה
עד שייבם אחיך או יחלוץ ליבמה
זו הזקוקה לכולכם ״ חלצה או
או יבמה או שמתה היבמה הרי זה
יכנוס אשתו האחין כולן ומותר את ד׳
אירוסתו ויבמתו בחליצה ואסורה
אירוסתו בין שמתה קודם מיתת ד׳
האחין בין שמתה לאחר מיתתו ד׳
חזרה היבמה והיתרה רצה חולץ
רצה מיבם ״ שלשה אחין שנים
מהן נשואין לשתי אחיות וישר׳
ואחת משתיהן נכרית ומתו הנשואי׳
את האחיות ונפלו האחיות וצרות׳
ליבום אם חולץ לצרות נפטרו הצ׳
האחיות ואם חולץ לאחיות לא
נפטרו הצרות עד שיחלוץ הצרות
מפני שחליצת האחיות חליצה ש׳
שאינה מעולה וחליצה שאינה ד׳
מעולה אינה פוטרת את הצרה כמ׳
שביארנו ״ ומראה לי שכך הדין
בשתי יבמות הבאות מבית אחד ד׳
והאחת מהן אסורה על יבמה מש׳
משום שמה וכיוצא בה או מחייב׳
לאוין או מחייבי עשה שאם חולץ
לאסורה לא הותרה צרתה חולץ ד׳
לצרה הותרה האסורה ״ שלשה
אחין שנים מהן נשואין שתי א׳
אחיות והשלישי נשוי נכרית מת
אחד מבעלי האחיות ויבם נשוא ד׳
נכרית את אשתו ואחר כך מתה ד׳
אשתו של שני ואחר כך מת השנ׳
השלישי ונפלו שתי נשיו לפני ה׳
השני שאין לו אשה הרי אלו פטור׳
מן החליצה ומן היבום האחת מפ׳
מפני שהיתה אחות אשתו בשעת
שמת אחיו הראשון נאסרה עליו
לעולם משום אשת אח כדין אשת
אחיו שלא היה בעולמו והנכרית מפ׳
משום צרתה ״ וכן שני אחים
נשואין לשתי אחיות ומת אחד מהן
ואחר כך מתה אשתו של שני הרי
זו אסורה עליו עולמית הואיל ונא׳
ונאסרה עליו בשעת נפילה ״ ואפ׳
המגרש את אשתו והחזירה הרי זו
מותרת ליבם ואעפ״י שאסורה עליו
בחיי אחיו בשעת שגרשה הרי זו
חזרה והיתרה וכשמת אחיו כבר
היתה מותרת ״ קטנה שהשיאה
אביה ונתגרשה בעלה והחזירה ומת
ועדיין היא קטנה הרי זו אסורה ד׳
ליבם מפני שגרושיה גרושין גמו׳
גמורין שהרי השיאה אביה ואין ד׳
חזרתה חזרה גמורה שאין קדושי
קטנה קדושין גמורין כמו שביארנו ״
והוא הדין למגרש פקחת ונתחרש׳

מכאן חסרנו ולא כ
כשמואל ורב יוסף
דהא לכתוב כרב טו
בעיסור ״

והחזירה ומת ועדין היא חרשת
שהיא אסורה ליבם ואינה חולצת
ולא מתיבמת ועדת קטנה זו או ח'
חרשת זו חולצת או מתיבמת׳ ואם
החזירה כשהיא קטנה או חרשת
וגדלה או נתפקחה ואח"כ מת
הרי זו מותרת ליבמה״ שני אחין
נשואין לשתי אחיות היו שתיהן
קטנות הראויות למיאון או חרשות
ומת אחד מהן תצא משום אחות
אשה ופטורות מן החליצה ומן
הייבום״ היו אחת גדולה ואחת
קטנה ומת בעל הקטנה תצא
משום אחות אשה׳ בעל הגדולה
מלמדין הקטנה שתמאן בבעלה
ותהיה גדולה זו מותרת ליבמה״
שני אחים חרשים נשואין לשתי
אחיות פקחות או חרשות או אחת
חרשת ואחת פקחת׳ וכן שתי אחיו'
חרשות נשואות לשני אחין פקחין
או חרשים או אחד חרש ואחד
פקח ומת אחד מהן אשתו פטורה
מן החליצה ומן היבום משום אחו'
אשה שהרי אין נשואי אחד מהן
נשואין גמורין״ שני אחין
אחד חרש ואחד פקח נשואין
לשתי אחיות פקחות או אחת חרש'
ואחת פקחת והרי הפקחת אשת
הפקח ומת החרש תצא אשתו מ'
משום אחות אשה׳ מת הפקח הח'
הואיל ונשואי הפקח נשואין גמו'
וזיקת זה החרש גמורה ונשואי
החרש אינן נשואין גמורין הרי
זה מוציא את אשתו בגט ומפני
שאחותה זקוקה לו ואשת הפקח
אסורה לו לעולם שאינו יכול לכנוס
מפני אחותה ולא יחלוץ מפני שהו'
חרש״ ולמה גזרו חכמים שיוצי'
זה החרש את אשתו החרשת והן
אינן בני חיוב אלא בקטן יוצא בגט'
שאין כד' מיאון להפרישו אמרו חכמ'
אם תשב אשתו עמו נמצאת אחות
נשואה לזר ואומרו נפטרה משום
אחות אשתו לפיכך מוציא החרש
את אשתו כדי שתהיה אסורה לעו'״
וכן שני אחים פקחים נשואין
לשתי אחיות אחת פקחת ואחת
חרשת מת בעל החרשת תצא משו'
אחות אשה׳ מת בעל הפקחת מוצי'
את אשתו החרשת בגט ואת אשת
אחיו בחליצה מפני שהוא פקח ר'
ויכול לחלוץ״ שני אחים אחד
פקח ואחד חרש והחרש נשוי ל'
שתי נשים פקחות האחת מהן ר'
ערוה על הפקח ומת החרש שתיה'
פטורות מן החליצה ומן הייבום
על כל פנים אם נשואי הערוה נש'
נשואין הרי השניה צרתה ופטור'
ואם אין נשואי הערוה נשואין׳
כך לא יהיו נשואי הצרה נשואין
היתה בתו וכיוצא בה חרשת
ונשואה לאחיו החרש צרתה חולצ'
ולא מתיבמת שאין נשואי החרש
נשואין גמורין״ כל מקום שאומ'
בהלכות אלו שתי אחיות אחד שתי
אחיות או אשה ובתה ובת בתה או
אשה ובת בנה וכיוצא בהן׳ ענין
הדברים שהן שתי נשים שהאחת
מהן ערוה על האחרת ואי אפשר
לישא את שתיהן משום ערוה׳ וכן
כל מקום שנ' אחות אשתו או אחו'
יבמתו או אחותה או אמה או בתה
ענין הדברים אחת מקרובותיה שהן
ערוה עליה״

פרק שמיני

מי
שקדש אחת משתי אחיות ואין
ידוע איזו מהן קדש ומת ולו אח'
אחד חולץ לשתיהן כדי להתירן לש'
לאחרים׳ היו לו שני אחים אחד חולץ
לאחת מהן בתחלה והשני מיבם לע'
לשניה על כל פנים׳ אם זו היא שקדש
אחיו הרי זו מיבם אותה׳ ואם אינה
אשת אחיו הרי נשא אשה משאר
הנשים ואחותה שהיתה אשת אח'
אחיו כבר נחלצה׳ אבל לא יבם תחלה
תחלה שמא האחרת היא אשת ל'
אחיו ונמצא שנשא אחות זקוקתו׳
קדמו וכנסו שני האחין את שתי
היבמות אין מוציאין מידן״
שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו
יודע איזו קדש וזה אינו יודע איזו
ומתו שניהם לזה אח׳ ולזה אח זה חולץ
לשתיהן וזה חולץ לשתיהן״ לזה אח
ולזה שנים היחידי חולץ לשתיהן ל'
תחלה והשנים אחד חולץ ראשון
והשני מיבם׳ ואם קדמו וכנסו אין
קדמו וכנסו אין מוציאין מידם וא'
ואפילו היו כהנים שהרי החליצה
שחלץ היחידי מספק חולץ והחלוצ'
אסורה לכהן מדברי סופרים וכספק
חלוצה לא גזרו״ היו לזה אחים
ולזה שני אחים אחיו של זה חולץ
לאחת ואחיו של זה חולץ לאחרת
ואחר כך אחיו השני של זה מיבם
חלוצתו של זה ואחיו השני של זה
מיבם חלוצתו של זה״ קדמו
שני האחין וחלצו לשתיהן לא ייבמו
שני האחין האחרים אלא אחד חולץ
תחלה ואחד מיבם השניה׳ ואם
קדמו וכנסו אין מוציאין מידם״
האשה שהיו לה בנים ולצרתה היו
בנים ונתערבה צרתה ונתערבה
האשה וילדה שתיהן במחבוא אחד
אחת ונתערבו שני הילדים והגדילו
התערובות ונשאו נשים ומתו כיצד
הן מותרות׳ בני הכלה חולצין לשתיה'
תחלה ולא מייבמין׳ חולצין של אחת
משתיהן שאינו היא אשת אחיו

ולא מיבמין שמא אחת מהן ספק אשת
אחי יבמו והיא ערוה עליו אמר בני
הזקנה אנו חולצין או מיבמין שאם
היא זו אשת אחיו הרי יבמה ואם היא
אשת בן אחיו נעקרת והכשירו לו שהרי
כבר נחלצה. ואם הבנים ידועים
של זקנה ושל כלתה בני התערובות
לנשי בני הזקנה חולצין ולא מיבמין
שהיא ספק אשת אחי יבמו שהיא
ערוה עליו ולנשי בני הכלה אחד
חולץ תחלה ואחר מיבם. אם בן
הכלה הוא זה שחלץ תחלה הרי
חלץ לאשת אחיו. והשני מן התערו'
אם בן הזקנה הוא מותר לישא את
אשת בן אחיו שכבר נחלצה ויבמה
ואם זה שחולץ בתחלה הוא בן הזק'
הרי חלץ לאשת בן אחיו ולא עשה
כלום והשני מן התערובות הוא בן
הכלה נהרי מיבם לאשת אחיו.
מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה
חדשים ונשאת וילדה בן ואין ידוע
אם בן תשעה לראשון ואם בן שבעה
לאחרון והיו לה בנים מן הראשון
ומן השני ואת זה הבן הספק בני
הראשון ובני האחרון חולצין לאשת'
ולא מייבמין שמא אחד מהן שיבא
ליבם שאינו אחיו מאביו והרי
הוא אחיו מאמו בודאי ואשת אחיו
מאמו אסורה עליו לעולם משום
ערוה. וכן זה הבן הספק חולץ לנש'
לנשותיהם ואינו מיבם. היה לו
בן לראשון ובן לשני שלא מאשה זו
שנשאת בתוך הזמן ומת אחד מ
מהן הרי הבן הספק חולץ לאשת
זה שמת ולא מיבם שאם אחיו מ'
מאביו הוא מיבם את אשתו ואם
אינו אחיו מאביו הרי אין ביניהן
אחוה כלל. לפיכך מותר לו לישא את
אשתו. מת הבן הספק אחד
משני הבנים הודאים חולץ לאשתו

בתחלה והשני מיבם על כל פנים אם
אחיו הוא הרי יבם את אשתו ואם
אינו אחיו ובן האב האחר הוא הרי
נחלצה מאחי בעלה. מי שהלך
למדינה אחרת ושמעה שמת ונשאת
ואחר כך בא בעלה הראשון ומתו
שניהם ולזה אחים ולזה אחים אחין
של זה ואחין של זה חולצין ולא מ
מיבמין. חמש נשים שהיה לכל
אחת מהן בן ידוע ונתעברו חמשתן
וילדו במחבוא אחת ונתערבו
הולדות והגדילו התערובות ונשאו
נשים ומתו חמשה האנשים ונפלו
חמש הנשים לפני חמשה הבנים
הודאים שאין אחד מהן יודע מי
הוא אשת אחיו כיצד תקנתן אחד
מהן חולץ תחלה לאחת והחמשי
ישא זו שנחלצה ומהם ארבע חליצו'
על כל פנים. כיצד אם אשת
אחיו הרי יבם אותה ואם אינה א'
אשת אחיו הרי היא אשת אחי
אחד מארבעה והרי חלצו לה ארבע'
תחלה. וכן השניה חולצין לה
ארבעה והאחד מן הארבעה זה
שנשא הראשונה והחמישי ישאנה
עד שנמצאו החמשה בנים נשאו
החמש נשים ואחר שנחלצה כל אחת
מהן ארבע חליצות. ולעולם
הזהר בכל הספקות מעקרים אלו
שכל מי שיסתפק לך שהיא בת חליצה
היא ולאיש זה או אינה צריכה חליצ'
מותר אינה נעקרת להנשא לזר עד
שיחלוץ לה אותה האיש. וכל מי
שיסתפק לך שאינו בזה אסורה על
איש זה בין מדברי תורה בין מדברי
סופרים אינה מתיבמת לו. וכל
שנחליצה חליצה מעולה או נבעלה
בעילה כשרה הותרה ערותה לזר.
ועל דרך זה תבין ותורה בכל הספק
שיארע לענין יבום וחליצה שהרי

ביארנו כל העקרין שעליהם תסמוך
ותדע מי הוא שחולץ ומי הוא
שמיבם ומי היא הראויה לייבום.

ברוך רחמנא דסייען

הלכות נערה בתולה

יש בכללן חמש מצות. שלש מצות
עשה. ושתי מצות לא תעשה.
וזה הוא פרטן.
א' לקנוס המפתה.
ב' שישא האונס את אנוסתו.
ג' שלא יגרש האונס.
ד' שתשב אשת מוציא שם
רע תחת בעלה לעולם.
ה' שלא יגרש מוציא שם רע את אשתו.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

מי
שפתה בתולה קונסין אותו משקל
חמשים סלעים של כסף מזוקק והן
הנקראין קנס. וכן אם אנס אותה.
וקנס זה מצות עשה של תורה שנ'
ונתן האיש השכב עמה לאבי הנערה
חמשים כסף. אי זהו מפתה ואי זהו
אונס. מפתה לרצונה. ואונס שבא
עליה בעל כרחה. כל הנבעלת בש
בשדה הרי היא בחזקת אנוסה ודנין
בו דין אונס עד שיעידו העדים
שברצונה נבעלה. וכל הנבעלת בעיר
הרי זו בחזקת מפותה. מפני שלא
צעקה עד שיעידו העדים שהיה
אונסה כגון ששלף חרב ואומר לה אם
תצעקי אהרג אותך. המפותה
שלא רצתה להנשא למפתה או שלא
רצה אביה לתתה לו או שלא רצה
הוא לכנוס הרי זה נותן קנסה והולך
ואין כופין אותו לכנוס. ואם רצו

וכנסה אינו משלם קנס אלא כותב
לה כתובה כשיעור הבתולות ״ יום׳
האנוסה שלא רצתה היא או אביה
להנשא לאונס הרשות בידם ונותן
קנס׳ רצתה היא ואביה והוא לא
רצה כופין אותו וכונס ונותן קנס
שנ׳ ולו תהיה לאשה׳ הרי זו מצות
עשה׳ ואפלו היא חגרת או סומא׳
או מצורעת כופין אותו לכנס ה׳
ואינו מוציא לרצונו לעולם׳ שנ׳ לא
יוכל לשלחה כל ימיו הרי מצות לא
תעשה׳ ואין לה כתובה שלא תקנו
חכמים כתובה אלא כדי שלא תה׳
קלה בעיניו להוציאה׳ וזה אינו ה׳
יכול להוציא ״ היתה אנוסה זו
אסורה עליו אפלו מחייבי לאוין
ואפלו שניה הרי זה לא ישאנה׳
וכן אם נמצא בה דבר ערוה אחר
שכנסה הרי זה יגרשנה׳ שנ׳ ולו
תהיה לאשה׳ אשה הראויה לו ״
כהן גדול שאנס בתולה או ש׳
שפתה אותה הרי זה לא יכנוס א׳
מפני שהוא מצוה לישא בתולה
ובשעה שישא זו אינה בתולה
ואם כנס מוציא בגט ״ ואע״פ שנא׳
באונס לא יוכל לשלחה׳ כיון שקדם
עשה שנ׳ ולו תהיה לאשה׳ הרי ה׳
נתקו לעשה ומצות זו מצות לא
תעשה שנתקו לעשה שאין לוקין
עליה אלא אם כן לא קיים עשה ה׳
שבה כמו שיתבאר בהלכו׳ סנהד׳ ״
לפיכך אונס שעבר וגרש כופין
אותו להחזיר ואינו לוקה׳ מתה ה׳
גרושתו קודם שיחזירנה או ש׳
שנתקדשה לאחר או שהיה כהן
שאסור בגרושה הרי זה לוקה ה׳
שהרי עבר על לא תעשה ואינו
יכול לקיים עשה שבה ״ אין
האונס או המפתה חייב בקנס ה׳
עד שיבוא עליה כדרכה ובעדים

ואין צריך התראה׳ ומאימתי יהיה
לבת קנס מאחר שלש שנים גמורו׳
עד שתבגר׳ נבעלה בתוך שלש ה׳
שנים אין ביאתה ביאה׳ באו עליה
משבגרה אין לה קנס׳ שנ׳ נערה
ולא קטנה בתולה ולא הבוגרת׳ וכן
שיש לה אב בין שאין לה אב יש ל׳
לה קנס ״ ואלו הן שאין להן קנס
הבוגרת והממאנת והאיילונית
והשוטה והחרשת ומי שיצא ה׳
עליה שם רע בזנותה וביאו שנים
ואמרו שתבעה אותם לזנות עמה
והמתגרשת מן האירוסין ועדין היא
נערה בתולה׳ וכל המתגרשת מן ה׳
האירוסין אם נאנסה יש לה קנס
וקנסה לעצמה׳ ואם נתפתתה אין
לה קנס ״ הגיורת והשפחה והשב׳
והשבויה אם נתגיירה ונפדית ונש׳
ונשתחררה והיא בת שלש שנים
או פחות יש להן קנס׳ ואם היתה
בת שלש שנים ויום אחד כשנתגיי׳
או כשנפדית או כשנשתחררה אין ל׳
להן קנס הואיל וביאתן ביאה הרי
הן כבעולות ״ היתה בתולה זו ה׳
אסורה על האונס או על המפתה אם
היתה מחייבי כריתות כגון אחותו ה׳
ודודתו והנדה וכיוצא בהן או ש׳
שהיתה מחייבי לאוין אם התרו בו ו
הרי זה לוקה ואינו משלם קנס׳ שכ׳
שאין אדם לוקה ומשלם ואם לא
היתה כאן התראה הואיל ואינו
חייב מלקות הרי זה משלם קנס ״
היתה מחייבי עשה או שניה ומצ׳
בה האסורה מדברי סופרים בין ה׳
התרו בו בין לא התרו בו משלם ה׳
קנס שאין כאן מלקות ״ היתה
מחייבי מיתות בית דין כגון בתו ה׳
ואשת בנו וכיוצא בהן בין התרו בו
בין לא התרו בו פטור מן הקנס שנ׳
ולא יהיה אסון ענש יענש הא אם

יהיה אסון לא יענש׳ ואע״פ שהרגת
האשה בשגגה שהרי לא נתכוונו לה׳
שנ׳ כי ינצו אנשים ונגפו וגו׳ הא ל׳
שלא חלק באסון בין שוגג למזיד לפ׳
לפוטרו מן התשלומין׳ והוא הדין לכל
עבירה שיש בה מיתת ב״ד שאין בה
תשלומין׳ והוא אומר מכה נפש ה׳
בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת׳
מה מכה בהמה לא חלק בה בין ה׳
שוגג למזיד לחייבו בתשלומין אף
מכה נפש אדם לא תחלוק בו בין ה׳
שוגג למזיד לפוטרו מן התשלומין ״
בא עליה ומתה הרי זה פטור
מן הקנס שנ׳ ונתן האיש השוכב עמ׳
לאבי הנערה חמשים כסף׳ ולא לאבי
המתה׳ והוא שמתה קודם שת׳
שתעמוד בדין ״

פרק שני

חמשים
כסף של קנס הן דמי הנאת השכיבה
בלבד׳ וחייב המפתה ליתן בשת ה׳
ופגם יותר על הקנס הכתוב בתורה׳
יתר עליו האונס שהוא נותן הצער׳
שהנבעלת ברצון אין לה צער׳ והאנ׳
והאנוסה יש לה צער׳ וכן הוא אומ׳
באנוסה תחת אשר ענה לא יוכל ל׳
לשלחה כל ימיו׳ נמצא המפתה מ׳
משלם שלשה דברים קנס ובושת
ופגם׳ והאונס משלם ארבעה קנס
ובושת ופגם וצער ״ קנס שוה
בכל׳ אחד הבא על בת כהן גדול׳ ה׳
ואחד הבא על בת גר או ממזרת
קנסה חמשים כסף׳ אבל הבשת
והפגם והצער אינן שוין בכל וע׳
ועריכין שומא׳ כיצד שמין הבשת
הכל לפי המבייש והמתבייש׳ שא׳
שאינו דומה המבייש נערה בתולה
חשובה ממשפחה מיוחסת למבי׳
למבייש קטנה עניה בזויה׳ ואינו

ואלו / שנית [illegible]

כר׳ יוחנ׳ / יב׳ ע״א [illegible]

אלו הן הלוקין / שלוח הקן [illegible]

דומה המתבייש מאדם חשוב וגדו׳
לאחר שמביישו אחד מן הנבלים וקל׳
מן הקלים · ולפי זה רואין הדיינין ג׳
מעלתו ומעלתה ושמין כמה ממון
רוצה אביה ומשפחתה ליתן ולא
יארע להן דבר זה מאדם זה ונותן
חייב לשלם ·· פגם לפי יפיה רואין
אותה כאלו היא שפחה נמכרת ב׳
בשוק כמה היא שוה בעולה וכמה
היא שוה בתולה ליתן לעבדו שהו׳
רוצה בהנאתו ובטובתו ורואין כ׳ מאו נשנו
כמה פחתה וישלם ·· צער לפי
קטנותה וכח גופה ולפי שנותיה ושמ׳
ואומדין כמה האב רוצה ליתן ולא
תצטער כל כך מזה וישלם ··
המפתה נותן בשת ופגם מיד ואינו
נותן את הקנס אלא אם כן לא נשאה·
שנאמר אם מאן ימאן אביה לתתה לו
כסף ישקל כמהר הבתולות ·· אבל
האונס נותן את הארבעה דברים
מיד וכונס לפיכך כשתרצה להתגרש
ממנו או מת אין לה עליו כלום ··
בא עליה שנים אחד כדרכה ואח׳
שלא כדרכה אם זה שבא עליה
כדרכה הוא ראשון חייב בבשת
ופגם ואם הוא אחרון חייב בבשת
בלבד שכבר נפגמה ·· וזה שבא ע׳
עליה כדרכה בין ראשון בין אחרון
חייב בקנס ובשאר הדברים · אבל
אין בשת ופגם של בת שלא נבעלה
כלל כבשת ופגם של זו שנבעלה
שלא כדרכה ·· כבר הודענו הי׳
הבנות שאין להן קנס · ועשר הן·
הבוגרת· והממאנת והמגרשת ב׳
והאיילונית· והשוטה· והחרשת·
והגיורת· והשבויה· והמשוחררת·
והיוצא עליה שם רע· ושאר הבנ׳
יש להן קנס ·· כל בת שיש לה קנס
יש לה בשת ופגם ואם היתה אנוסה
צער· וכל בת שאין לה קנס אין לה

בשת ופגם אם נתפתתה או אם ה׳
נאנסה חוץ מבוגרת וממאנת ו׳
וחרשת ושוטה ·· כיצד האונס
את הבוגרת ואת הממאנת אע״פ
שאין להן קנס יש להן בשת ופגם
וצער ·· והאונס את השוטה ואת
החרשת משלם צער בלבד · אבל ה׳
המפתה את כולן פטור מכלום ··
אין אדם משלם קנס בכל מקום
בהודאת פיו אלא על פי עדים · לפי
כך האומר אנסתי או פתיתי את בתו ש׳
של פלוני אינו משלם קנס אבל משלם
בשת ופגם וצער בהודאת פיו ·· וכן
בת שתבעה לדין איש פלוני ואמרה
לו אנסת או פתית אותי והוא אומ׳
לא היו דברים מעולם הרי זה נשבע
שבועת היסת שאלו הודה היה ל׳
משלם לה בשת ופגם וצער על פי ל׳
עצמו ·· אמרה לו אנסת אותי ול׳
והוא אומ׳ לא כי אלא פתיתי הרי זה
נשבע שבועת היסת על דמי הצער
ומשלם בשת ופגם שהרי הודה
מקצת הטענה כאלו שתבעו ממ׳
בממון ·· שלשה דברים של מפת׳
וארבעה של אונס הרי הן של אב·
שכל שבח נעורים לאב · ואם אין
לה אב הרי הן של עצמה ·· מפת׳
או אנוסה שלא תבעה עד שבגרה
או עד שנשאת או עד שמת אביה
הרי הארבעה דברים או השלשה
שלה · עמדה בדין ותבעה אותו ש׳
ואחר כך בגרה או נשאת הרי הן
של אב · ואם מת האב אחר עמידת׳
בדין הרי הן של אחיה שהן יורשי׳
האב · ומעת שעמדה בדין זכה ה׳
בהן האב ·· הבת שנתארסה ונתג׳
ונתגרשה קנסה לבדו לעצמה ל׳
נאנסה או נתפתתה ואחר כך כש׳
נתקדשה ואחר קנסה ושאר הדברי׳
לאביה שאין האירוסין מוציאין מ׳

מרשות האב ·· אמר אמו׳ שזה שנ׳
בתורה אל תחלל את בתך להזנותה
שלא יאמ׳ הואיל ולא חייבה תורה
מפתה ואונס אלא שיתן ממון ל׳
לאב הריני שוכר את בתי הבתולה
לזה לבוא עליה בכל ממון שירצה
או אניח זה לבוא עליה בחנם שיש
לאדם ליתן ממונו ולמחול לכל מי
שירצה לכך נאמ׳ אל תחלל את ב׳
בתך להזנותה · שזה שחייבה תור׳
לאונס ומפתה ממון ולא מלקות
כשיארע הדבר מקרה שלא מדע׳
אביה ולא הכינה עצמה שדבר
זה אינו הוה תמיד ואינו מצוי ל׳
אבל אם הניח זה בתו הבתולה מ׳
מוכנת לכל מי שיבוא עליה גרם ל׳
שתמלא הארץ זמה ונמצא האב
נושא את בתו והאח נושא אחות
אחותו שהרי תתעבר ותלד ולא ל׳
ידע בן מי הוא ·· ומאחר שכן
לכך הרי היא קדשה ולוקה הבוע׳
והנבעלת משום לא תהיה קדשה
ואין קונסין אותו שלא חייבה
תורה קנס אלא לאונס ומפתה
אבל זו שהכינה עצמה לכך כיון ש׳
מדעתה כן ומדעת אביה הרי זו
קדשה · ואסור קדשה אחד הוא
בין בבתולה בין בבעולה · ולפיכך
אמרו חכמים שהוציאו עליה שם
רע מנערותה אין לה קנס מזו שבזוי׳
שהרי זו בחזקת שהפקירה עצמ׳
לדבר זה מנעוריה ··

פרק שלישי

המוציא
שם רע על בתולת ישר׳ ונמצא הדב׳
שקר לוקה שנ׳ ויסרו אותו · ומזהר
שלא ילך רכיל בעמך · ונותן
ונותן לאביה משקל ק׳ סלעים כסף מאה
מזוקק ואם היתה יתומה הרי

הן של עמוה · והמוציא שם רע על
הקטנה או על הבוגרת פטור מן ה'
הקנס ומן המלקות ואינו חייב עד
שיוציא על הנערה שנ' והוציא ע'
את בתולי הנערה ׳נערה מלא דבר
הכתוב · אין דנין דין זה אלא בפני
הבית ובבית דין של עשרים ושלשה
מפני שיש בדין מוציא שם רע ד'
דיני נפשות שאם נמצא הדבר אמ'
שאומר הרי זו נהרגת · אבל האונס
והמפתה דנין בהן בכל מקום בשלשה
כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין ·
מצות עשה של תורה שתשב אצ'
אשת מוציא שם רע תחתיו לעולם
שנ' ולו תהיה לאשה ׳ואפילו עורת
או מוכת שחין · ואם גרשה עובר
על לא תעשה שנ' לא יוכל לשלחה כל
ימיו ׳וכופין אותו ומחזיר ואינו לוקה
כמו שביארנו · ואם היה כהן שלא
שאסור בגרושה או קדם ואחר וקד'
וקדשה או שיתה לוקה על גרושה ·
נמצא בה דבר זמה או שנמצאת
אסורה עליו מחייבי לאוין או מחייבי
עשה ואפילו שניה הרי זה יגרשנה
בגט ׳שנ' ולו תהיה לאשה · אשה
הראויה לו · ולמה לא יבוא עשה וי'
וידחה לא תעשה ׳כגון מוציא שם
רע בממזרת ונתינה או שאסורה עליו
שהרי אפשר שלא תרצה היא ולישב
ונמצא עשה ולא תעשה קיימין ·
כיצד הוצאת שם רע יבוא לבית דין
ויאמר נערה זו בעלתי ולא מצאתי לה
בתולים ׳וכשבקשתי על הדבר נודע
לי שזנתה תחתי אחר שאירסתיה ואלו
ואלו הם עדי שזנתה בפניהם ובית
דין שומעין דברי העדים וחוקרין ל'
אותם ׳אם נמצא הדבר אמת נסקלת
ואם הביא האב עדים והזימום לעדי
הבעל ונמצא שהעידו שקר יסקלו
ולוקה הוא ונותן מאה סלע · ועל

זה מוציא ואלה בתולי בתי ׳אלו העדים
שהזימו לעדי הבעל ׳חזר הבעל והביא
עדים אחרים והזימו לעדי האב ל'
הרי הנערה ועדי האב נסקלין ׳ועליה
נאמ' ואם אמת היה הדבר הזה ׳ואפי'
השמועה לאחר שפרשה זו יש בה
עדים ומזימין ומזימי מזימין ·
הוציא שם רע והיא בוגרת אע"פ
שהביא עדים שזנתה תחתיו כשהית'
נערה הרי זה פטור מן המלקות ומן
הקנס ׳ואם היה הדבר אמת הרי זו ל'
תסקל אע"פ שהיא בוגרת הואיל ו'
ובשעה שזנתה נערה היתה · כל
נערה שאין לה קנס אם נאנסה או ש'
שנתפתתה כך אם הוציא עליה שם
רע פטור מן המלקות ומן התשלומין ·
וכן הנכרית שנתגיירה והשפחה
שנשתחררה פחותה משלש שנים
ואפילו היתה הורתה שלא בקדושה
ולידתה בקדושה המוציא עליה
שם רע פטור מן הקנס ומן המלקות
שנ' כי הוציא שם רע על בתולת ישר'
עד שתהיה הורתה ולידתה בקדוש' ·
קדש נערה וגרשה וחזר וקדשה
והוציא עליה שם רע והביא עדים
שזנתה תחתיו בקדושין הראשונ'
ונמצאו זוממין הרי זה פטור ׳וכן
אם היתה יבמתו שכנסה והוציא
עליה שם רע והביא עדים שזנתה
תחת קדושי אחיו ונמצאו זוממין
הרי זה פטור מן המלקות ומן הת'
התשלומין ׳וכן הפטור אם רצה
לגרש יגרש · אינו חייב עד שיבעול
כדרכה ׳ויוציא שם רע כבדרכה ׳
בעלה שלא כדרכה ואמר לא מצאתי
בתולה ולא אמר שזנתה תחתיו ל'
או שאמ' זנתה תחתי ולא הביא עדי'
אלא באו מאליהן הרי זה פטור
אע"פ שהעדים נהרגין ׳אם הוזמו ·
זה שנ' בתורה ופרשו את השמלה

לשון כנוי שמעמידין ונותנין כסתרי
הדבר ׳וכן זה שאמר האב ואלה ב'
בתולי בתי הן מזימי עדי הבעל ׳זה
שנ' בתורה ואם אמת היה בשזנתה
אחר האירוסין בעדים ׳שנ' לזנות בית
אביה ׳אבל קודם האירוסין כבר דנה
תורה בה שהיא פטורה מכלום ׳ול'
ובועלה חייב בתשלומי ממון כלבד ל'
בין פתה בין אנס ·

בריך רחמנא דסייען ·

הלכות סוטה

יש
בכללן שלש מצות ׳אחת מצות עשה
ושתים מצות לא תעשה · ופירוש
לעשות לסוטה כתורת הקנאות האמור'
שלא ליתן שמן בקרבנה ·
שלא ליתן עליה לבונה ·
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ·

פרק ראשון

קנוי
האמור בתורה ׳וקנא את אשתו הו'
שיאמ' לה בפני עדים אל תסתרי עם
איש פלו' ואפילו היה אביה או ל'
אחיה או גוי או עבד או שוטה וה'
האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד ·
פ״ב הסתירה שאמרה תורה ונסתר'
היא שתסתר עם אותו האיש של'
שאמ' לה בעלה אל תסתרי עמו בפני
שנים עדים ואם שהתה כדי טומאה
שהיא כדי לצלות ביצה ולגומעה
הרי זו אסורה על בעלה עד שתשת'
מי המרים ויבדק הדבר ובזמן של'
שאין שם מי סוטה תאסר עליו ל'
לעולם ותצא בלא כתובה · קנא
לה עם שנים כאחד ואמר לה אל
תסתרי עם פלו' ופלו' ונסתרה עם
שניהם כאחד ושהתה כדי טומאה
אפילו הן שני אחין או אחיה ואביה

פק
הרי זו אסורה עד שתשתה ׃ אמר
לה בפני שנים אל תדברי עם פלוני אין
זה קנוי ואע״פ שנסתרה עמו בע׳
בעדים ושהתה עמו כדי טומאה
לא נאסרה עליו ואינה שותה בקנוי
זה ׃ וכן אם אמ׳ לה אל תסתרי עמו
וראוה מדברת עמו אין זו סתירה
ולא נאסרה ולא שותה ׃ וכן אם לא
קדם הקנוי ובאו שנים והעידו ש׳
שנסתרה עם זה ושהתה כדי ט׳
טומאה לא נאסרה על בעלה ולא
נאסרה בקנוי זה ׃ אמ׳ לה אל
תסתרי עם פלוני והיה קטן פחות
מבן תשע שנים ויום אחד או שאמ׳
לה אל תסתרי עם בהמה אין זה
קנוי שנ׳ ושכב איש אותה פרט ל
לקטן ולבהמה שאין אותה עליו ׃
בעל שמחל על קנויו קודם ש
שתסתר קנויו מחול וכאלו לא קנא
לה. אבל אחר שתסתר אינו יכול
למחול. גרשה הרי זה כמי שמחל
ואם החזירה צריך לקנות לה קנוי
אחר ׃ קנא לה בפני שנים וראוה
שנסתרה עם זה שקנא לה עליו
ושהתה כדי טומאה הרי זו אסור׳
עליו ויוציא ויתן כתובה. שאינו
יכול להשקותה על פי עצמו. וכיצד
שמעה מרננין אחר הקנוי וה׳
והסתירה עד ששמעו הנשים ה
הטוות לאור הלבנה נותנות ונושאות
בה שזנתה עם האיש שקנא לה
עליו הרי זה אסור לקיימה ויוציא
ויתן כתובה ׃ בא עד אחד והעיד
לו שנסתרה עמו אחר הקנוי כדי
טומאה אם היה נאמן לו ודעתו ס׳
סומכת עליו יוציא ויתן כתובה.
ואם לאו הרי זו מותרת ׃ ואלו
שבית דין מקנין להן מי שנתחרש
בעלה או נשתטה או שהיה במדינה
אחרת או שהיה חבוש בבית האסו׳

האוסרין לא להשקותה אלא לאס׳
ולהפסידה כתובתה ׃ כיצד שמעו
בית דין שהעם מרננין אחריה ק׳
קוראין ואומ׳ לה אל תסתרי עם פ׳
פלוני בפני עדים אחר כך שנסתרה
עמו ושהתה עמו כדי טומאה ה׳
בית דין אוסרין אותה על בעלה
לעולם וקורעין כתובתה. וכשיבא
בעלה או יבריא או יצא מבית האס׳
האוסרין נותן לה גט ואינו יכול
להשקותה מפני שלא קנא לה ׃
שהותה מי המרים ונקתה וחזר
וחזר וקנא לה מן האיש שהשקה
על ידו ונסתרה עמו אינו משקה
על ידו פעם שניה אלא תאסר עלי׳
לעולם ותצא בלא כתובה. אבל אם
קנא לה עם אחר ונסתרה עם האחר
בעדים משקה אותה פעם שניה
ואפלו מאה פעמים והוא שישקנה
כל פעם בגלל איש אחר ׃ השקה
אותה וגרשה ונשאת לאחר וקנא
לה עם האיש שהשקה אותה בעל
הראשון בגללו ונסתרה עמו בעדי׳
הרי הבעל השני משקה אותה על
ידו מפני שהוא בעל שני. ואפלו
מאה ונשאות לזה אחר זה משקין
אותה על ידי איש אחד. ואין אומ׳
ודאי הוחזקה לזה וטמאה היא ל
עד שיהיה שם עד ׃ פק האשה
שקנא לה ונסתרה אחר קנוי עמו
בעדים והרי היא עומדת לשתות
ובא אחד והעיד עליה שנבעלה
בפניו עם זה שקנא לה עמו הרי
זו אסורה עליו לעולם. ואינה שות׳
ויוצאה בלא כתובה. ואפלו היה
עד טומאה זה אחד ממעידי סתירה.
שנ׳ ועד אין בה. והרי עד ׃ ואפלו
עבד ושפחה ואשה ופסולי לעדות
בעבירה מדברי סופרים. ואפלו
קרוב נאמן לעדות טומאה להעיד

עליה שזנתה ותאסר על בעלה לעול׳
ואינה שותה ותצא בלא כתובה הו׳
הואיל וקדם הקנוי והסתירה בעדי׳
כשרים. והתורה האמינה עד אחד
בטומאה הרי כולן כשרים לעדות
טומאה ׃ אפ׳ חמש נשים שש׳
ששונאות זו את זו מעידות זו ע׳
על זו שנטמאת ונאמנת עליה לאס׳
לאוסרה על בעלה ושלא להשקותה
אבל לא להפסידה כתובתה אלא ל׳
נוטלת כתובתה ויוצאה ׃
בא עד אחד כשר ואמ׳ נטמאת הרי
זו אינה שותה כמו שביארנו. בא
אחד והכחישו ואמ׳ לא נטמאת אין
שומעין לו שעד אחד בטומאות ה׳
שוטה כשנים ואין דבריו של אח׳
אחרון דוחין דבריו של ראשון ע׳
שהוא כשנים ׃ באו שניהם כאחד
זה אומ׳ נטמאת וזה אומ׳ לא נטמא׳
או שאמרו כאחד נטמאת ובאו ש׳
שנים ואמרו לא נטמאת הרי זו ש׳
שותה ׃ בא עד אחד כשר ונשים
רבות או פסולין כאחד העד אומר
נטמאת והנשים והפסולין אומר׳
לא נטמאת הרי זו שותה שעד
אחד ופסולין רבים מחצה על מחצ׳
הם ׃ היו כלן פסולין שהולכין אח׳
הרוב. כיצד שתי נשים אומרות נט׳
נטמאת ושלש אומרות לא נטמאת
הרי זו שותה. שלש אומרות לא נט׳
נטמאת וארבע אומרות נטמאת
הרי זו אינה שותה. היו מחצה על
מחצה הרי זו שותה ׃ כל סוטה
שאינה שותה מפני עדי טומאה
הרי זו אסורה על בעלה לעולם ותצ׳
בלא כתובה מפני שנאסרה בקנוי
וסתירה. והשותה שהתורה נאמנה
שהרי יש בה
עד כמו
שביארנו ׃ ׃

כתב לגב׳ ר׳ יהודה
ולגב׳ רבנן מתניי׳
עש׳

פרק שני

אשה
שקנא לה ונסתרה אין כופין אותה
לשתות. אלא אם רצתה ואמרה הנני
נטמאתי תצא בלא כתובה ונאסרה
על בעלה לעולם ואינה שותה.
וכן אם אמרה איני טמאה ואיני
שותה אין כופין אותה לשתות
ותצא בלא כתובה. וכן אם אמר בעלה
איני רוצה להשקותה או שבעלה
בעלה אחר שנסתרה הרי זו אינה ל׳
שותה ואינה נוטלת כתובתה ויוציאה
ואסורה על בעלה לעולם. ואלו הן
הנשים שאינן ראויות לשתות אעפ״י
שהיא רוצה לשתות ובעלה רוצה
להשקותה אלא יוציא בלא כתובה.
וישיבאו עדי סתירה אחר עדי קנוי
ויאסרו על בעליהן לעולם. וחמש
עשרה נשים הן. ואלו הן. ארוסה.
ושומרת יבם. וקטנה אשת הגדול.
וגדולה אשת הקטן. ואשת אנדרוגי׳
ואשת הסומא. והחגר. או האלם.
או מי שאינו שומע. או שהיה כ׳
כרות יד. וכן החגרת. והאלמת. והח׳
והסומא. וכרותת כף. ושאינה שו׳
שומעת. כל אחת מכל אלו אינה אין
ראויה לשתות. ומנין שאינן ראויות
לשתות. שנ׳ אשר תשטה אשה תחת
אישה. פרט לארוסה ושומרת יבם
שאינה תחת אישה. אישה. פרט ל׳
לקטנה. אישה פרט לאשת קטן ל׳
ואשת אנדרוגינס שאינו איש ל׳
ונעלם מעיני אישה. פרט לאשת
סומא. והעמיד הכהן את האשה.
פרט לחגרת. ונתן על כפיה. פרט ל׳
לשאין לה כף. או שהיתה עקומה
או יבשה שאינה יכולה ליקח בה ו׳
ואפלו כפה אחת. שנ׳ על כפיה. אין
ואמרה האשה אמן אמן. פרט לאלמ׳.

ואמר אל האשה. פרט לשאינה
שומעת. והרי הוא אומר אשר תשטה (ארוסה ושו׳)
אשה תחת אישה. עד שתהיה אין
שולה כמותו. והוא שלם מאותה
המדה שכל דבר המעכב אותה
מלשתות מעכב את בעלה מלהש׳
מלהשקותה. וכל המעכב את הבע׳
מלהשקותה אם מומו מעכב ה
האשה מלשתות. קטנה
שהשיאה אביה אם זנתה ברצונה
אסורה על בעלה לפיכך מקנין
לה לא להשקותה אלא להפסידה
כתובתה כמו שביארנו. אבל
קטנה שהיא בת מיאון אין מקני׳
לה שאין לה רצון להאסר על בע׳
ואפילו היה כהן לא נאסרה עליו.
קנא לארוסתו או ליבמתו ונס׳
ונסתרה אחר שנשאה הרי זו ל׳
שותה כשאר כל הנשים.
נשואה שקנא לה ונסתרה קודם
שיבעול אותה בעלה אינה שותה
ויוציאה בלא כתובה ואסורה עליו
לעולם. שנ׳ ויתן איש שכבתו בך
מבלעדי אישך. שקדמה שכיבת
בעל לבועל. הגיורת והמשוחרר׳
ואשת גר ואשת עבד משוחרר
ומשוחררת ואשת ממזר ואשת ה׳
הסריס בין סריס חמה בין סריס
אדם המותרות לבעליהן הרי הן כ׳
כשאר כל הנשים ושותות.
מעוברת ומניקה מקנין לה ומשקה
לה כמות שהיא. ואשה העומדת
לשתות ומת בעלה קודם שתשת׳
אינה שותה ואינה נוטלת כתובת׳.
כל איש שבא ביאה אסורה
מימיו אחר שהגדיל אין המים
בודקין את אשתו. אפילו בא על
ארוסתו בבית חמיו שהיא אסור׳
מדברי סופרים אין המים בודקין
את אשתו. שנ׳ ונקה האיש מעון

והאשה ההיא תשא את עונה. כ׳
כיון שהאיש מנוקה מעון אשו׳
נושאה את עונה. לפיכך אם היתה
אשתו עליו מחייבי לאוין או מחייב׳
עשה ואפילו היתה שפחה וקנא לה
ונסתרה אינה שותה אלא תצא
בלא כתובה ותהיה אסורה עליו ל׳
משום זה. עבר ונשא מעוברת חבר׳
או מינקת חברו הרי זו שותה ש׳
שאין כאן עבירה. מי שאין לו
אשה הראויה לולד ולא בנים ונשא
אשה עקרה או זקנה או אילונית
אינה שותה ואינה נוטלת כתובתה.
היו לו בנים או אשה אחרת הר׳
הראויה לולד הרי משקה אותה
ואעפ״י שהיא עקרה וזקנה ומאלו׳
או אינה ראויה לולד שלא נאמר
בתורה ונזרעה זרע. אלא כראויה
לולד שאם היתה יולדת בצער
יולדת בריוח. היתה דרכה לילד
נקבות יולדת זכרים. היו לו ל׳
אשה ובנים ומתו בין קנוי לסתי׳
כבר ראויה לשתות ומשקה אותה.
לא היו לו בנים ולא אשה הראויה
לולד אלא זו האילונית וכיוצא בה
ונולד לו בן מגרושתו בין קנוי ל׳
לסתירה כבר נדחית האילונית מ׳
מלשתות. כל אשה שהיה לה
קנוי וסתירה ולא היתה שותה מי
המרים בין שלא רצה הבעל להשקו׳
בין שלא רצתה היא לשתות בין ש׳
שבא לה עד טומאה או שהודתה
או שהיתה מאלו הנשים שאינן
ראויות לשתות או שקמו לה בית
דין הואיל ונאסרה על בעלה מכל
מקום הרי זו אסורה על זה שנת׳
שנתיחד עמו שהיא אסורה על
בעלה. ואם עבר ונשאה מוציאין
אותה מתחתיו בגט ואפילו היו
לה בנים ממנו. מפני השמועה לחד׳

משם שאסורה לבעל כך אסורה
לבועל ·· אבל אם לא קדם קנוי
ובאו עליה שני עדים שנסתרה
עם זה וראו ממנו דבר מגונה
כגון שנכנסו אחריה ומצאו אותה
חוגרת חגורה או מצאו רוק למעלה
מן הכלה וכיוצא בזה אם הואיל
כדבר מגונה זה הרי זה לא תנשא
לנטען ·אם עבר ונשאה והיו לה
בנים ממנו לא תצא ואם לא היו
בנים תצא ·· בד״א שרננה
העיר עליה ועל זה המטען אם
נמחשה או יותר ואמרו פלוני זה
זנה עם פלונית ולא פסק הקול
והוא שלא היו לה אויבים
שמעבירין הקול אבל אם היתה
רנה לדבר זה בעיר או שפסק
הקול שלא מחמת יראה אם נשאה
לנטען לא תצא אע״פ שאין לה
בנים ממנו ·ואפילו בא עד אחד
שזנתה עמו לא תצא ·· מי
שהוציאה בעלה בעדי דבר מכוער
ונשאת לאחר וגרשה הרי זו אסורה
להנשא לנטען שאינה אתחת
בעלה בגלל ·אם נשאת לו תצא
ואע״פ שאין לה בנים ממנו ·· כל
אשה שבאו שני עדים והעידו
שזנתה עם זה כשהיתה תחת בעל
הראשון הרי זו תצא מזה ואע״פ
שיש לה ממנו כמה בנים ·ובלא מקנו
שאומרת תצא ותצא בלא כתובה ··

פרק שלישי

כיצד

סדר השקיות סוטה ·הבעל בוא
בא לבית דין שבעירו ·ואומר להם
אשתי זאת קנאתי לה עם פלוני
ונסתרה עמו ·ואלו עדי והרי היא
אומרת שהיא טהורה ואני רוצה
להשקותה לברר הדבר ובית דין

שומעין דברי העדים ומוסרין לו
שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה
קודם שתשתה שהרי אסורה עליו עד
שתשתה ·ומשלחין אותן לירושלם
שאין משקין את הסוטה אלא בית
דין של שבעים זקנים במקדש ··
הגיעו לירושלם בד״ה הגדול מושיבין
אותה ביניהן ומאיימין אותה שלא
מפני בעלה ומפחידין אותה פחד
גדול שלא תשתה ואומרין לה בתי
הרבה יין עושה הרבה שחוק
עושה הרבה ילדות עושה הרבה
שכנים הרעים עושים אל תגרמי
לשם הגדול הנכתב בקדושה של
שימחק על המים ·· ואומרים
לה בתי הרבה קדמוך ונשטפו
גדולים תקף יצרם עליהם ונכשלו
ומגידים לה מעשה יהודה ותמר
כלתו ומעשה ראובן בפלגש אביו
על פשטו ומעשה אמנון ואחותו
כדי להקל עליה עד שתודה ·אם
אמרה אין נטמאתי אל אריבי שותה
יוצאה בלא כתובה והולכת לה ··
עמדה בדבורה שהיא טהורה
מביאין אותה לשער מזרחי של
עזרה שהוא כנגד בית קדשי
הקדשים ומעלין אותה ממקום
למקום ומקיפין בה כדי ליגעה
עד שתקצר נפשה ·ואולי תודה אם
עמדה בדבורה מביאין אותה כנגד
שער המזרחי מבחוץ ומעמידין
אותה שם ·היתה מתכסה בלבנים
תתכסה בשחורים ואפילו היו הם
השחורים יפין לה מתכסה בבגדים
שאין בהן נוי ומסירין כל חלי זהב
וכסף שעליה ומקבצין עליה קטן
גדול של נשים שכל הנשים המצוי
שם חייבות לראותה ·וכל אשר שיחפץ
לראותה יבוא ויראה והיא עומדת
ביניהם בלא רדיד ובלא מטפחת

אלא בבגדים שלה וכופה אותן על ראש
ראשה כמו האשה בתוך ביתה ואין
מניחין שם לא עבדיה ולא שפחותיה
מפני שהיא מכרת אותן ודעתה מ׳
מתישבת בהן ·· ואחריכן משביע
הכהן בלשון שהיא מכרת ומודיעה
בלשונה שלא גרם לה אלא קנוי וס
וסתירה שקנא לה בעלה ונסתרה ·
ואומ׳ לה בלשון שהיא מכרת אם לא
שכב איש אותך ואם לא שטית ל
טומאה תחת אישך הנקי ממי ה
המים המאררים האלה ·ואם כי
שטית תחת אישך וכי נטמאת ל
ויתן איש בך את שכבתו מבלעדי
אישך ·יתן יי׳ אותך לאלה ולשבועה
בתוך עמך בתת יי׳ את ירכך נפלת
ואת בטנך צבה ·ובאו בה המים
המאררים האלה במעיך לצבות בטן
ולנפל ירך ·והיא אומרת אמן אמן
בלשון שהיא מכרת ומודיעה שהבטן
תלקה תחלה ואחרכך הירך שלא ל
להוציא לעז על המים ·· ואחרכך
מביא מגלה של עור טהור כמו ספר
תורה וכותב עליו בלשון כדאי שיוכל
קנקנתוס ושוויה של אשה כמו הכ
כל הדברים שהשביע אותה אותה
מזות ומלה במלה וכותב השם כל
ככתבו ואינו כותב אמן אמן ··
ואחרכך מביא כלי חרס שלא נעשה
בו דבר מעולם ולא יראה ככלי מלה
מיורך הזמן ·ואם החזירו לתוך הכ
הכבשן עד שנתחדש כשר ·ונותן בו
חצי לוג ממי הכיור ובחצי לוג שהי
מודדו ונכנס בו להיכל ·ומקום היה
שם אורה על אורה ליאין הנכנס ובו
טבלא של שיש וטבעת קבועה בה
ומגביה את הטבלא ולוקח עפר מן
הקרקע המשכן ונותן על פני המים
כדי שיראה על פני המים ונותן לה
לתוכו דבר מר כגון לענה וכיוצא בה

שנ׳ מי המרים ומוחק בה את המגלה לשיוה וממחק יפה יפה עד שלא ישאר כ׳
מהגלה רושם הנכר ·· ואחרכך בא אליה כהן אחד מכהני העזרה ואוחז בבגדיה
מכנגד פניה וקורע עד שמגלה את לבה ומגלה את שערה וסותר מחלפות ראשה כדי
לנוולה ומביאין חבל המצרי כדי להזכירה מעשה מצרים ואם אין מצרי מביא חבל אחר
מקום וקושרו למעלה מדדיה כדי שלא יפלו הבגדים ומגעות עצמה שהרי נקרעו ··
ואחרכך מביא עשרון קמח שעורין משל בעלה ונותנו בכפיפה מצרית והחבל
והכפיפה כדי משירי ושכה ונתנו על ידיה כדי ליגעה ואחרכך לוקח המנחה מן
הכפיפה ונותנה לכלי שרת ואינו נותן עליה שמן ולא לבונה ואם נתן לוקה על השמן
בפני עצמה ועל הלבונה בפני עצמה שנ׳ לא יצק עליה שמן ולא יתן עליה לבונה וגו׳
ואין שפורע ראשה ונותן העשרון על ידיה יהיו המים בכלי ביד הכהן ומראה
אותה את המים שנ׳ וביד הכהן יהיו מי המרים המאררים ·· ואחרכך מושך
אותה ואחר שתשתה לוקח כלי השרת שיש בו המנחה ונותנו על ידיה וכהן מניח
ידיו תחת ידיה ומניפה מזרח במערב כל התנופות ומוליך ומביא ומעלה ומוריד
ואחר שהניף מגיש המנחה לקרן דרומית מערבית של מזבח כשאר מנחות של
יחיד וקומץ ומקטיר הקומץ והשאר נאכל לכהנים ·· אם טהורה היא מעמדה
והולכת לה והרי היא מותרת לבעלה ואם טמאה היא מיד פניה מוריקות ועיניה
בולטות והיא מתמלאת גידים והם אומרים הוציאוה הוציאוה שלא תפרס
נדה והנדות מטמאות עזרת נשים והן מוציאין אותה מעזרת נשים שהיא עומד
בה ובטנה צבה תחלה ואחרכך תפול ירכה ותמות ·· כמותה מיתה שמתה היא
מיתת הנואף שהשקה על ידו בכל מקום שהוא ומאורעו לו מאורעות שאירעו לה
צבת בטן ונפל ירך ·· וכל הדברים האלה בשלא חטא הבעל מעולם ·אבל
אם בעל בעילה של איסור אין המים בודקין את אשתו כמו שביארנו ·· ואם עבר
והשקה אותה הרי זה מוסיף על חטאתו פשע שגורם לשם המפורש שימחה
במים לבטלה ומוציאין לעז על מי סוטה שאשתו אומרת לאחרת שזנתה ולא ב׳
בדקוה המים והיא לא הדע שמעשי הבעל גרמו ·· לפיכך משרבו מנאפין בטלו
בית שני בטלו סנהדרין את מי המרים וסמכו על הכתוב בקבלה לא אפקוד על
בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה ·· סוטה שיש לה זכות תלמוד
תורה אעפ״י שאינה מענה על תלמוד תורה הרי הזכות תולה לה ואינה מתה כשעת
אלא נמוקה והולכת וחלאים כבדים באים עליה עד שתמות אחר שנה או של׳
שנתים או שלש לפי זכותה והיא מתה בצבית בטן ובנפילת אברים ·· סוטה
ששתת מי המרים ולא מתה מיד הרי לבעלה ואפילו היה כהן ואעפ״י שהתחילו ב׳
החלאים לבא עליה וחלו שאר אבריה הואיל ולא צבתה בטנה ולא התחיל ירכה
לנפל הרי זו מותרת ·אבל משהתחיל בטנה לצבות וירכה לנפל הרי זו אסורה ודאי ··

סוטה ששתת והיתה טהורה הרי זו מתחזקת ופניה מזהירות ואם היה
לה חולי יסור ותתעבר ותלד זכר ואם היה דרכה לילד בקושי תלד בריוח היה
דרכה לילד נקבות תלד זכרים ·· כיון עדי טומאה אחר ששתתה הרי זו תצ׳
בלא כתובה ואסורה לבעלה ואפילו לא נודע לה דבר מכל הדברים האלו מפני שאין
המים בודקין אלא למי שאין לה עדים שמודיעין זנותה ועוד שמא בעלה אינו מנוקה
מעון ולפיכך לא בדקו המים את אשתו ·אבל אם בא עד אחד ומעיד שהיא טמאה
הרי זו תשב תחת בעלה שהרי שתתה ·· אשה שזנתה באונס או בשגגה או

שבא עליה זה שקנו לה שלא כדרך
אברים אין המים בודקין אותה ·· ש׳
שנ׳ והיא לא נתפשה פרט לאנוסה
שנתפשה בחזקה ותמעל מעל באיש
פרט לשוגגת ושכב איש אותה שכבת
זרע פרט לבא עליה דרך אברים ··

פרק רביעי ;

משנה

עשר באור מתדין נפקין לעיל הימ׳
ובודקין אותן ובודקין על הארוסה
לשתות ולהשקות ועל הארוסה יקנו
לה ולהוציאה בלא כתובה ובכל זמן
משקין את השוטות ואין משקין
את השוטות אלא ביום וכל היום
כשר להשקות את השוטה ואין
משקין שתי שוטות כאחת שנ׳
והעמיד אותה ·· שוטה שאומ׳
איני שותה מחמת יראה ופחד
יש לה לחזור ולומר הריני שותה
אבל אם אומרת איני שותה והיא
בריאה ואינה יראה ולא פוחדת אינ׳
אינה יכולה לחזור ולומ׳ הריני שותה ··
אומרת איני שותה קודם ש׳
שתמחק המגלה הרי מגלתה נגנזת
ואינה כשרה להשקות בה סוטה
אחרת ומנחתה מתפזרת על הדשן
ואם אומרת איני שותה אחר ש׳
שנמחקה המגלה מערערין אותה
ומשקין אותה בעל כרחה ומאיימין
עליה שתשתה ואומ׳ לה בתי אם ב׳
ברור לך הדבר שטהורה את עמדי
על בוריך ושתי ואל תפחדי שאין
המים דומין אלא לסם היבש מונח
על בשר חי יש שם מכה מחלחל
ויורד אין שם מכה אינו עושה כלום ·
אומרה טמאה אני אף על פי
שנמחקה המגלה המים נשפכין
מפני שאין קדושה ומנחתה את
מתפזרת על הדשן ·· מגלת

סוטה שכתבה בלילה פסולה שנ' וכתב והשקה והקריב' כשם שקרבנה ביום כך כתיבתה ביום' והשקייתה ביום' כתבה
למפרע פסולה שנ' והיא לה על הסדר' כתבה קודם שתקבל עליה השבועה פסולה שנ' והשביע וכתב' כתבה איגרת פסולה שנ' בספר
כתבה שני דפין פסולה שנ' בספר אחד לא שנים ושלשה ספרים' ואינו כותב לא על הנייר ולא על הדפתרא אלא מגלת ספר שנ'
בספר' ואם כתבה על הנייר או על הדפתרא פסולה' כתבה ישר' או כהן קטן פסולה שנ' וכתב הכהן' ואינו כותבה לא בקומוס ול'
ולא בקנקנתוס ולא בכל דבר שרושמו ניכר ועומד אלא בדיו שאין בו קנקנתוס שנ' וכתב ומחה' כתב שיכול להמחות' ואם כתבה
בדבר המתקיים פסולה עד שימחוק יפה יפה' כתב אות אחת ומחקה וחזר וכתב אות שניה ומחקה עד שהשלים פסו'
עד שתהיה כולה כתובה' כתבה שלא לשמה או שמחקה שלא לשמה פסולה' כתב שתי מגלות לשתי סוטות ומחקן לתוך
כוס אחד או לתוך שתי כוסות וערבן לתוך כוס אחד והשקה לשתיהן פסולה שכל אחת לא שתתה מגלתה' מחקן בשתי כוסו'
וערבן וחזר וחלקן לשני הכוסות לא ישקה אותן' ואם השקן כשר' ואם נשפכו המים הרי זה כותב מגלה אחרת ומביא
מים אחרים' נשפכו ונשתייר מהם לא ישקה את השיור' ואם השקה כשר' מי סוטה שנפסלו בלינה או שהקדים עפר
למים פסול' לא היה שם בהיכל עפר מביא מבחוץ עפר ומניח בהיכל ולוקח ממנו ונותן על פני המים' ואינו מביא אפר
ואפ' מביא רקבובית שהוא כעפר' ולא יחפר בקרדום בהיכל ויוציא עפר שנ' אשר יהיה בקרקע המשכן' ואם חפר והוציא
עפר כשר' הקריב מנחתה ואחר כך השקה אותה כשרה' נטמאת מנחתה קודם שימחנה בכלי שרת הרי זו תפדה ככל
המנחות שנטמאו קודם שיתקדשו בכלי שרת ומביא מנחה אחרת' נטמאת המנחה אחר שנתקדשה בכלי שרת הרי זו ת'
תשרף' וכן אם אמרה טמאה אני קודם שתקמץ המנחה או שאמרה איני שותה או שלא רצה בעלה להשקותה או
שבאו עדי טומאה או שמתה היא או שמת הוא הרי המנחה כולה נשרפת' ואם אירע אחד מאלו אחר שקרב הקומץ יאכ'
השירים נאכלים' היה בעלה כהן אין שירי מנחתה נאכלין מפני שיש לבעל חלק בה ואינה עולה כולה לאישים כמנחת
זכרי כהונה מפני שיש לה חלק בה אלא הקומץ קרב לעצמו והשירים מתפזרין על בית הדשן' מעשה עדיה ומעשה ל'
מנחתה תצא לחולין' המקנא את אשתו על ידי אנשים הרבה ונסתרה עם כל אחד מהן הרי זה מביא מנחה אחת על ידי כולם
כשמשקה אותה שנ' מנחת קנאות היא' מנחה אחת לקנאות הרבה' יש לבעל לגלגל עליה בשבועה שלא זנתה עם איש זה ש'
שקינא לה בו ולא עם איש אחר שלא זנתה תחתיו משנתארסה קודם שתכנס ולא אחר שנשאת' אבל אינו מגלגל עליה שלא
זנתה קודם האירוסין ולא לאחר שגירשה אם גירשה והחזירה שהרי אם זנתה בעת ההיא לא תאסר עליו' וכל שתבעל ולא ת'
תאסר עליו אינו מתנה עליה' לפיכך אם כנס את יבמתו אינו מגלגל שלא זנתה כשהיה שומרת יבם' אבל מגלגל עליה שלא
זנתה תחת אחיו שהרי אם זנתה תחת אחיו הרי זו אסורה עליו' וכן אם גרשה והחזירה מגלגל עליה שלא זנתה תחתיו בנשואי'
הראשונים וכן יש לו לגלגל שלא תזנה תחתיו ושלא תזנה אחר שיחזירנה אם יגרש ויחזיר' לפיכך כשתזנה להביא מים בודקין
אותה ויודיעו לה מאורעות אלו לכך נאמ' אמן אמן' אמן מאיש זה אמן מאיש אחר' אמן ארוסה' אמן נשואה' אמן לשעבר' אמן
להבא' מצות חכמים על כל ישר' לקנאות לנשותיהם שנ' וקנא את אשתו' וכל המקנא את אשתו נכנסה בו רוח טהרה' ולא ל'
יקנא לה לא מתוך שחוק ולא מתוך שיחה ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך מריבה ולא להטיל עליה אימה' ואם עבר וקנא לה ל'
בפני עדים מתוך אחד מאלו הדברים הרי זה קנוי' אלא ראוי לקנות ולקנות בפני עדים תחלה שלא בינו לבינה בנחת ובדרך
טהרה ואזהרה בדרך והדריכה בדרך ישרה ולהסיר המכשול' וכל מי שאינו מקפיד על אשתו ובני ביתו ואינו מזהירן ופוקד דרכיהן
תמיד עד שידע שהם שלמים מכל חטא ועון הרי זה חוטא' שנ' ופקדת נוך ולא תחטא'

בריך רחמנא דסייען'

נגמר ספר הרביעי' ומנין פרקיו' שלשה וחמשים'

הלכות אשות חמשה ועשרים פרקים׃
הלכות גרושין שלשה עשר פרקים׃
הלכות יבום וחליצה שמנה פרקים׃ הלכות נערה בתולה שלשה פרקי'
הלכות שוטה ארבעה פרקים׃

פעמי הכן כיראתך ואל תשלט בי כל און

והוא ספר קדושה
הלכותיו שלש וזהו סדורן
הלכות איסורי ביאה
הלכות מאכלות אסורות
הלכות שחיטה

הלכות איסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצות
אחת מצות עשה ושלשים ושש
מצות לא תעשה וזהו פרטן
שלא לבא על האם א
שלא לבא על אשת האב ב
שלא לבעול אחות ג
שלא לבעול בת אשת אב ד
שלא לבעול בת הבן ה
שלא לבעול בתו ו
שלא לבעול בת הבת ז
שלא ישא אשה ובתה ח
שלא ישא אשה ובת בתה ט
שלא לישא אשה ובת בנה י
שלא לבעול אחות אב יא
שלא לבעול אחות אם יב
שלא לבעול אשת אחי האב יג
שלא לבעול אשת הבן יד
שלא לבעול אשת אח טו
שלא לבעול אחות אשתו טז
שלא לשכב עם בהמה יז
שלא תביא אשה בהמה עליה יח
שלא לשכב עם זכר יט
שלא לגלות ערות אב כ
שלא לגלות ערות אחי האב כא
שלא לבעול אשת איש כב
שלא לבעול נדה כג
שלא להתחתן בגוים כד
שלא יבא עמוני ומואבי בקהל יי' כה
שלא להרחיק דור ג' ממצרי מלבא בקהל יי' כו
שלא להרחיק דור ג' מאדומי מלבא בקהל' כז
שלא יבא ממזר בקהל יי' כח
שלא יבא סריס בקהל יי' כט
שלא לסרס זכר אפילו בהמ' חיה ועוף ל
שלא ישא כהן גדול אלמנה לא
שלא יבעול כהן גדול אלמנ' אפי' בלא נשו' לב
שישא כהן גדול בתולה בנערותה לג
שלא ישא כהן גרושה לד
שלא ישא כהן זונה לה
שלא ישא כהן חללה לו
שלא יקרב לאחת מכל העריות לז
דרך על פי שלא בעל

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמנה ועשרים מצות
ארבע מצות עשה ועשרים
וארבע מצות לא תעשה וזהו פרטן
לבדוק בסימני בהמה וחיה להבדיל א
בין טמאה לטהורה
לבדוק בסימני עופות להבדיל בין ב

טמא לטהור ״
לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין טמא לט׳ ״
לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמא לטה׳
שלא לאכ׳ בהמה וחיה טמאה ״
שלא לאכ׳ עוף טמא ״
שלא לאכ׳ דגים טמאים ״
שלא לאכ׳ שרץ העוף ״
שלא לאכ׳ שרץ הארץ ״
שלא לאכ׳ רמש הארץ ״
שלא לאכ׳ תולעת הפירות כשתצ׳
שלא לאכ׳ שרץ היאורי המים ״
שלא לאכ׳ נבלה ״
שלא להנות בשור הנסקל ״
שלא לאכ׳ טרפה
שלא לאכ׳ אבר מן החי ״
שלא לאכ׳ חלב דם
שלא לאכ׳ חלב בהמה טהורה ״
שלא לאכ׳ גיד הנשה ״
שלא לאכ׳ בשר בחלב ״
שלא לבשל ״
שלא לאכ׳ לחם תבואה חדשה ״
שלא לאכ׳ קלי מן החדש ״
שלא לאכ׳ כרמל מן החדש ״
שלא לאכ׳ ערלה ״
שלא לאכ׳ כלאי הכרם ״
שלא לאכ׳ טבל ״
שלא לשתות יין נסך ״

הלכות שחיטה

יש
בכללן חמש מצות׳ שלש מצות
עשה ושתי מצות לא תעשה׳
וזה הוא פרטן ״
לשחט ואחר כך יאכל ״
שלא לשחט אותו ואת בנו ביום אח׳ ״
לכסות דם חיה ועוף ״
שלא יקח האם על הבנים ״
לשלח האם אם לקחה על הבנים ״
נמצאו כל המצות הנכללות בספ׳

זה ״ שבעים ושמנה מצות
עשה ושש׳ים ושתים מצות לא
תעשה ״

הלכות אסורי ביאה

יש בכללן שבע ושלשים מצות
וכו׳ ובאור מצוה זו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

הבא
על אחת מכל העריות במזיד ה׳
חייב כרת שנ׳ כי כל אשר יעשה
מכל התועבות האלה ונכרתו הנ׳
הנפשות העושות שביהם הבוע׳
והנבעלת׳ ואם שוגגין הן חייבין
חטאת קבועה ״ ויש מן העריות
שהן במיתת בית דין יותר על הכרת
ששוה בכולן ״ ואותן העריות ה׳
שיש בהן מיתת ב״ד אם היו שם
עדים והתראה ולא פרשו מעשיהן
ממיתין אותן במיתה האמורה
בהן׳ ואפילו היה העובר תלמיד
חכם אין ממיתין אותו ולא מלקין
אותו עד שתהיה שם התראה
שלא נתנה התראה כל׳ מקום
אלא להבחין בין שוגג למזיד ״
העריות שיש בהן מיתת ב״ד
מהן שמיתתן בסקילה ומהן שמ׳
שמיתתן בשרפה׳ ומהן שמיתתן
בחנק ״ ואלו הן שמיתתן ה׳
בסקילה ׳ הבא על אמו ׳ועל אשת
אביו ׳ועל אשת בנו ׳היו הנקראות
כלתו ׳והשוכב עם זכר ׳והשוכב
עם בהמה ׳והאשה המביאה ע׳
עליה את הבהמה ״ ואלו הן
שמיתתן בשרפה ׳הבא על בת ה׳
אשתו בחיי אשתו ׳ועל בת בתה׳

ועל בת בנה ׳ועל אם אשתו ׳ועל
אם אמה ׳ועל אם אביה ׳והבא על
בתו ׳ועל בת בתו ׳ועל בת בנו אין
לך ערוה בחנק ׳אלא אשת איש
בלבד ׳שנ׳ מות יומת הנואף והנואפ׳
ומיתה האמורה בתורה סתם היא
מיתת חנק ׳ואם היתה בת כהן
היא בשריפה ובועלה בחנק ׳שנ׳
ובת כהן כי תחל לזנות וגו׳ ואם
היתה נערה המאורסה שניהן ה׳
בסקילה ׳שנ׳ כי תהיה נערה מאו׳
מאורסה ׳וגו׳ ׳וסקלתם אותם בא׳
באבנים ׳וכל מקום שנ׳ בתורה ה׳
מות יומתו דמיהם בם ׳הרי הן ה׳
בסקילה ״ שאר העריות סתן
בכרת בלבד ואין בהן מיתת ב״ד
לפיכך אם היו שם עדים והתרא׳
והתראה ב״ד מלקין אותן שכל
חייבי כריתות לוקין ״ הבא
על אחת מחייבי לאוין במזיד
לוקה הוא והיא ׳ואם בשוגג פט׳
פטורין מכלום ׳ והבא על אחת
מן השניות במזיד מכין אותו ה׳
מכת מרדות מדבריהם ׳וכל הבא
על אחת מחייבי עשה אינו לוק׳ ׳
ואם הכוהו בית דין מכת מרד׳
כדי להרחיק מן העבירה הרשות
בידם ״ אנוס פטור מכלום׳
מן המלקות ומן הקרבן ׳ואין ה׳
צריך לומר ממיתה ׳שנ׳ ולנערה
לא תעשה דבר׳ ב״ה כשנאנס
הנבעל ׳אבל הבועל אין לו אונס
שאין קשוי אלא לדעת׳ ואשה
שתחלת ביאתה באונס וסופה
ברצון פטורה מכלום שמשהתחיל
לבעול באונס אין בידה שלא תר׳
תרצה שיצר האדם וטבעו כופה
אותה לרצות ״ המכנים ראש
העטרה בלבד הוא הנקרא מע׳

דלא כר׳ יוסי בר ר׳
יהודה דאמ׳ חבר
אין צריך התראה

מערה. מלשון את מקורה הערה. ו
והמכניס כל העטרה הוא הנקרא ג
גומר. וכל הביאות האסורות אחד
המערה ואחד הגומר. ואע"פ שלא
הוציא שכבת זרע ואע"פ שפירש
ולא גמר כיון שהכניס העטרה ו
נתחייבו שניהם או כרת או מיתה
או מלקות או מכת מרדות.
ואחד הבא על האשה כדרכה ו
ואחד הבא על האשה שלא כדרכ׳
משיערה בה נתחייבו שניהם
כרת או מיתה או מלקות או מכת
מרדות בין שהיו שוכבים בין ש
שהיו עומדים על הכנסת עטרה
הוא החיוב. כל הבא על ביאה
אסורה כלא קושי אלא שהיה אבר
שלו מדולדל כמו אבר המתים כגון
החולים או מי שנולד כך או סריס
חמה. ואע"פ שהכניס את האבר
בידו אינו חייב לא מיתה ולא מ
מלקות כרת שאין זו ביאה. אבל
פוסל הוא מן התרומה ובית דין
מכין את שניהם מכת מרדות.
הבא על הערוה מן הערוה
כמתעסק ואע"פ שאין כוונתו לכך
חייב. וכן בחייבי לאוין ובשניות.
אבל הבא על הערוה מן הערוות
והיא מתה פטור מכלום. ואין
צריך לומר בחייבי לאוין שהוא כ
פטור. והבא על הטריפה או ש
ששכב עם בהמה טריפה חייב חי
הוא. ואע"פ שסופו למות מחולי זה.
ואע"פ ששחט בה שני סימנין וע
ועדיין היא מפרכסת הבא עליה
חייב עד שתמות או שיותז ראשה. כל אשה אסורה
מאלו אם היתה בת שלש שנים
ויום אחד ומעלה גדול הבא עליה
חייב מיתה או כרת או מלקות והיא

פטורה מכלום. אלא אם כן היתה
גדולה. ואם היתה פחותה מזה
הרי שניהן פטורין שאין ביאתה
ביאה. וכן אשה גדולה שבא
עליה קטן בן תשע שנים ויום א
אחד ומעלה היא חייבת כרת או
מיתה או מלקות והוא פטור. ואם
היה מבן תשע שנים ולמטה ש
שניהן פטורין. הבא על
הזכר או שהביא זכר עליו כיון
שהערה אם היו שניהן גדולים
נסקלים שנ׳ ואת זכר לא תשכב
משכבי אשה. בין שהיה בועל
או נבעל. ואם היה קטן מבן תש׳
תשע שנה ויום אחד ומעלה זה
שבא עליו או הביאו על עצמו ל
נסקל והקטן פטור. ואם היה קטן
פחות מכן שניהם פטורין. וראוי
לבית דין להכות הגדול מכת מרדות לפי
ששכב עם הזכר ואע"פ שהוא
פחות מבן תשע. אחד
הבא על הזכור ואם הבא על האנ׳
האנדרוגינוס דרך זכרותו חייב ל
בא עליו דרך נקבותו פטור.
הטומטום ספק. לפיכך הבא על
הטומטום או על האנדרוגינוס
דרך נקבותו מכין אותו מכת מ
מרדות. והאנדרוגינוס מותר לה
לישא אשה. הבא על הבהמ׳
או שהביא בהמה עליו שניהם
נסקלין שנ׳ ובכל בהמה לא תתן
שכבתך לזרע. בין שרבעה בין
שהביאה עליו אחד בהמה חיה
ועוף הכל בסקילה. ולא חלק הכת׳
בבהמה בין גדולה לקטנה שנא׳
ובכל בהמה ואפילו ביום לידתה ה
הבא עליה בין כדרכה בין שלא ל
כדרכה כיון שהערה בה או של
שהערת בן חייב. קטן

בן תשע שנה ויום אחד שבא על
הבהמה עליו היא נסקלת על ידו
והוא פטור. היה בן תשע או פ
פחות אין סוקלין את הבהמה.
וכן קטנה בת שלש שנים ו
ויום אחד שהביאה בהמה עליה
בין בהמה גדולה בין בהמה קטנה
כיון שהערה בה הבהמה בין כ
כדרכה בין שלא כדרכה הבהמה
נסקלת והיא פטורה. ואם היתה
גדולה שניהם נסקלין. היתה
פחותה מבת שלש שנים ויום ו
אחד אין הבהמה נסקלת.
וכן השוכב עם הבהמה בשגגה
והאשה שהביאה בהמה עליה
בשגגה אין הבהמה נסקלת על
ידן ואפילו שניהם גדולים.
כל העריות כיון שהיה האחד
גדול והאחד קטן הגדול חייב
והקטן פטור כמו שביארנו.
אחר על האחד ישן הישן פטור.
אחד שוגג ואחד מזיד המזיד
חייב והשוגג מביא קרבן. אחד
אונס ואחד שוגג ברצון האונס
פטור כמו שביארנו. אין
העדים נזקקין לראות המנאפים
שהערו זה בזה כמכחול בשפופ׳
אלא משיראו אותן דבוקין זה ב
בזה כדרך כל הבועלים הרי אלו
נהרגין בראיה זו ואין אומרים
שמא לא הערה מפני שחזקת
זו שהערה. מי שהוחזק
בשאר בשר דנין בו על פי החזק׳.
ואע"פ שאין שם ראיה ברורה
שזה קרוב ומלקין ושורפין וס
וסוקלין וחונקין על חזקה זו ל
כיצד הרי שהוחזק שזו אחותו
או בתו או אמו ובא עליה בעדים
הרי זה לוקה או נשרף או נסקל.

ספק ומסת
והשוטה ה
הפטור יר
ואלו מוכלין
מן התורה

מכה רמו
הם משנה
ש כעריות
פטור ולא
מוכי דין
חייב כשיו
ידיעת ה
הטומאה

ד מיתורב
ומימי רופ

עד כמה ל׳ שיהא שכנותי׳ היום או ומכשת קודשות עותה ושו רשי׳

ואע״פ שאין שם ראיה ברורה שזו
היא אחותו או בתו ואמו אלא בחזק׳
בלבד ״ ומעשה באשה אחת
שבאה לירושלם ותינוק מורכב על
כתפה והגדילתו בחזקת שהוא ל׳
בנה ובא עליה והביאוה לבית דין
וסקלוה ״ וראיה לדין זה מה
שדנה תורה במקלל אביו ואמו ו
ומכה אביו ואמו שהוא ומניין
לנו ראיה ברורה שזה אביו אלא
בחזקת כך שאר קרובים בחזקה ״

ועייד ב שתפסט מכנגב ולא ישוו ומאותו ומחייבו אשת א׳ אביו וע׳

איש ואשה שבאו ממדינת
הים הוא אומ׳ זו אשתי והיא אומ׳
ואומרת זה בעלי יום הוחזקה בעיר
שלשים שהיא אשתו הורגין על
עליה ׃ אבל בתוך שלשים יום אין
הורגין משום אשת איש ״

ועייד ב הכתנו ל׳ ע׳ כהב שכהיום ואישות ו פיו

האשה שהוחזקה נדה בשכנותיה
בעלה לוקה עליה משום נדה ״
המקנא לאשתו ונסתרה
ובא עד אחד והעיד שנטמאת
והיה בעלה כהן ובא עליה אחר כך
הרי זה לוקה עליה משום זונה
אע״פ שעיקר העדות בעד אחד
ככר הוחזקה בזונה ״ חייב
שאמ׳ בתי זו ומקודשת לזה אע״פ
שהוא נאמן ותנשאו לו אם זנתה
אינה נסקלת על פיו עד שיהיו
שם עדים שנתארסה בפניהם ״
וכן האשה שאמרה מקודשת
אני אינה נהרגת על פיה עד שיה׳
שיהיו שם עדים או עד שתחזק

פרק שני

אשת
אביו ואשת בנו ואשת אחיו ואשת
אחי אביו ארבעתן אלו על
ערוה עליו לעולם בין מן האירוסין
בין מן הנשואין בין בחיי בעליהן
בין לאחר מיתת בעליהן חוץ מ׳
מאשת אחיו שאין הניח בן בין
שנתגרשו ״ ואם בא על אחת
מהן בחיי בעלה חייב שתים אח׳ ד׳ מיתו׳
משום שאר בשר ומשום אשת
איש שהרי שני האיסורין באין
כאחד ״ ולפיכך הבא על אמו
שהיא אשת אביו חייב שתים
בין בחיי אביו בין לאחר מיתת
אביו אחת משום אמו ואחת א׳
משום אשת אביו ״ אחד
אחיו מאביו אחד אחיו מאמו
בין מנשואין בין מזנות אשתו ל׳
ערוה עליו ״ אבל אשת אביו אינ׳ אחי
היום הרי היא שניה כמו שביארנו ׳
ואחותו בין מאביו בין מאמו בין
מנשואין בין מזנות כגון שזנתה
אמו או אביו עם אשה אחרת
והיתה לו אחות מזנות הרי זו ערו׳
עליו שנ׳ מולדת בית או מולדת
חוץ ״ בת אשת אביו שהי׳ סב ריבמו
אחותו הרי היא ערוה עליו שנ׳ ערות
בת אשת אביך מולדת אביך ״ ל׳
אבל אם נשא אביו אשה והיתה
לה בת מאיש אחר הרי הבת הז׳
מותרת לו שאין זו מולדת אביך ׳
והלא משום אחותו חייב עליה
ולמה נאמרה בת אשת אביך
לחייב עליה אף משום זה ״
לפיכך הבא על אחותו בת נשואין
אביו חייב שתים אחת משום
ערות אחותך ואחת משום ל׳
ערות בת אשת אביך ׳ אבל אם
אנס אביו אשה או פתה אותה
והוליד ממנה בת ובא עליה אינ׳
אינו חייב אלא משום אחותו ל׳
בלבד שאין בת האנוסה בכ׳ ל׳
אשת אביו ״ אחות אמו בין ד׳ מייתו
אחותה מאביה בין אחותה מאמ׳
בין מן הנשואין בין מן הזנות הרי
זו ערוה עליו משום אחות אמו ״
וכן אחות אב בין מן האב בין
מן האם בין מן הנשואין בין מן ל׳
הזנות הרי זו ערוה עליו משום א׳
אחות אב ״ הבא על האשה
דרך זנות והוליד ממנה בת הרי זו
ערוה עליו משום בתו ואע״פ שלא
נאמר בתורה ערות בתך לא תגלה
מאחר שאסר בת הבת שתק מן
הבת ואיסורה מדברי תורה ואינה
מדברי סופרים ״ לפיכך הבא על
בתו מנשואיו חייב שתים משום
בתו ומשום ערות אשה ובתה ״
כיון שקדש אדם אשה נאסרו מ׳ הנשואי׳
מקרובותיה עליו שש נשים וכל ל׳
אחת מהן אסורה עליו לעולם בין ל׳
כנס בין גרש בין בחיי אשתו בין
לאחר מיתתה ״ ואלו הן אמה ל׳
ואם אמה ואם אביה ובתה ובת
בתה ובת בנה ואם בא על אחת ל׳
מהן בחיי אשתו שכולן בשריפה ׃
בא עליה לאחר מיתת אשתו הרי
אלו בכרת ואין בהן מיתת בית דין
שנ׳ באש ישרפו אותו ואתהן ל׳
בזמן ששתיהן קיימות אשתו וזו
שבא עליה הרי היא והערוה בשריפ׳
ובזמן שאין שתיהן קיימות אין ל׳
שם שריפה ״ וכן אחות אשתו
ערוה היא עליו עד שתמות אשתו
בין אחותה מאמה בין אחותה
מאביה בין מן הנשואין בין מן
הזנות הרי זו ערוה עליו ״
עבר ונואף עם אחת משבע נשים
אלו בין בזדון בין בשגגה אע״פ
שהוא והנאפת במיתת ב״ד או ל׳
בכרת לא נאסרה אשתו חוץ מאו׳ ערו׳
מאחות ארוסתו שהוא אוסרת
את אשתו עליו כמו שביארנו בהל׳

גירושין .. הנושא אשה דרך ז׳
זנות לא נאסרו עליו קרובותיה ל׳
שהן השבע נשים שאמרנו אבל
אסרו חכמים למי שנאף אשה ל׳
לישא אחת מאלו שבע נשים ק׳
קרובותיה כל זמן שהזונה קיימת
מפני שפעמים הזונה לקרובותיה
לבקר אותן והוא מתיחד עמהן
ולבו גס בה ויבא לידי עבירה ש׳
שיבעול הערוה ולא עוד אלא ה׳
אפילו נטען על אשה הרי זה לא ישא
ישא אחת מקרובותיה עד שתמ׳
שתמות זו שנטען עליה ואם כנס
הקרובה שונה עם קרובותיה הרי
זה לא יוציא .. מי שנטען
על הערוה אף שיצאו עליו שם רע
לא ידור עמה במבוי אחד ולא יראה
באותה חששה .. ומעשה
באחד שהיו מרננים אחריו עם ל׳
חמותו והכוהו חכמים מכת מרדות
מפני שעבר על פתח ביתה ..
הבא על אשה ונשאה דרך זנות או
על אשה ואחותה וכיוצא בהן ל׳
הרי זה כמי שבא על שתי נשים
נכריות שאין נעשות ערוה זו עם
זו אלא בנשואין ולא בזנות .. וכן
אם אנס אביו או פתה אותה הרי
זו מותרת לו ומשיאה שלא נאמ׳
אלא אשה ואין כאן אישות ..
אביו או בנו שנשא אשה הרי זו
מותר לישא את בתה או את אמה
כמו שבארנו .. ומותר אדם
לישא אשת בן אחיו ונושא אדם
אשה ובת אחותה או בת אחיה
כאחת ומצות חכמים שישא ה׳
אדם בת אחותו והוא הדין לבת
אחיו שנאמר
ומבשרך לא
תתעלם ..

פרק שלישי

הבא
על אשת קטן אפילו היתה ימיו ה׳
שבא עליה בן תשע שנים ויום ה׳
אחד הרי זה פטור .. וכן הבא על
אשת חרש ושוטה טומטום ואנ׳
ואנדרוגינוס ועל החרשת ועל
השוטה אשת פקח ועל אשה ש׳
שהיא מקודשת בספק כולן פטור
ואם היו מרדין מכין אותן מכת
מרדות .. הבא על הקטנה
אשת הגדול אם קדשה אביה הרי
זה בחנק והיא פטורה מכלום ה׳
ונאסרה על בעלה כמו שביארנו ה׳
בהלכות סוטה ואם היא בת מיאון
מכין אותה מכת מרדות והיא מו׳
מותרת לבעלה ואפילו היה כהן ה׳ .. ראיית
בת כהן שזנתה כשהיא אש׳
אשת כהן שהיה בעלה כהן בין שהיה
ישר׳ ואפילו היה בעלה ומחזר אנ׳
נתין אנו ומשמר חייבי לאוין הרי
זו בשרפה שנ׳ ובת כהן כי תחל
לזנות וגו׳ ובועלה בחנק וכן בת
ישר׳ אשת כהן כדין כל אשת איש ..
הבא על נערה המאורסה
שניהם בסקילה ואינן חייבין ל׳
סקילה עד שתהיה נערה בתולה
מאורסה והיא בבית אביה היתה
בוגרת או שנכנסה לחופה אעפ״י
שלא נבעלה ואפילו מסר האב
לשלוחי הבעל ונבעלה בדרך הרי
זו בחנק .. הבא על קטנה מא׳
מאורסה בבית אביה הוא בסקילה
והיא פטורה ונערה מאורסה בת
כהן שזנתה בסקילה .. בא עליה
עשרה והיא בתולה בבית אביה ה׳
הראשון בסקילה וכולן בחנק ..
בא שבא עליה כדרכה ואחר כך
בא עליה שלא כדרכה ועדיין היא
בתולה כולן בסקילה .. נערה
המאורסה שהיתה משוחררת או
גיורת אעפ״י שנשתחררה ונתגייר׳
והיא פחותה מבת שלש שנים ויום
אחד הרי היא בחנק ככל אשת איש ..
דין חדש יש במוציא שם
רע והוא הוא החדוש שאם נמצ׳
הדבר אמת ובאו עדים שזנתה כ׳
כשהיא נערה המאורסה ואעפ״י
שזנתה אחר שיצאה מבית אביה ל׳
ואפילו זנתה משנכנסה לחופה קוד׳
שנבעלה הרי זו סוקלין אותה על
פתח בית אביה ואם שאר נערות
המאורסות שלא היה עליהן הוצ׳
הוצאות שם רע שזנו אחר שיצאו
מבית האב הרי הן בחנק כמו שכ׳
שבארנו .. הא למדת שיש בנו׳
באשת איש שלש מיתות יש אשת
איש שהיא בחנק ויש אשת א׳
איש שהיא בסקילה ויש אשת א׳
איש שהיא בשרפה .. והיכן
סוקלין את נערה המאורסה שזנת׳
אם זנתה בבית אביה אעפ״י שלא ה׳
העידו עליה עדים אלא משבאה
לבית חמיה הרי זו נסקלת על פתח
בית אביה .. זנתה בבית חמיה
קודם שימסור אותה האב אעפ״י
שהעידו עליה עדים אחר שחזרה
לבית אביה הרי זו נסקלת על פתח
שער העיר .. באו עדים אחר
שבגרה או אחר שבעלה הבעל
אעפ״י שהעידו שזנתה בבית אביה
כשהיתה נערה הרי זו נסקלת בכל
הסקילה .. היתה הורתה שלא
בקדושה ולידתה בקדושה נסקל׳
על פתח שער העיר ההיא ..
כל מי שמיתתה לסקול על פתח ש׳
שער העיר אם היתה עיר שרוב

לשון ג׳ אחותו
כו׳ ומן פרשכם
ואחותו רבקה
תלמידיו ומפני ל׳
שאיסתלקו כ׳
בכרי ושכרין
שעשאו סתר
ורתהיה מותר
ראיק בת אחותו
ולפי שהיא כת
ואלו עפי כרשוג
רכ בני מוין ל׳
לאחיו אין האם ל׳
תו ורשי פי ג׳
גשעשני אדם רבי
על בת אחותו ל׳
יותר מאחיו וגו׳
ומתוך כך עליהם
מחנכה לאשתו
עבו

לשון ב׳ בשרפ׳
כו׳ דלא כר׳ שמ׳
דאמ׳ ואם בת
כהן ניסת לשריפ׳
ולא נשואה אלא
בחמיי דאמי ל׳
ודפכ׳

לשון ב׳ בסקי׳
כו׳ בחמיי ודלא
כר׳ שמעון דאמר
אחת נשואה וא׳
ואחת ארוסה ל׳
ייצאו לשרפ׳ וכו׳
עקיבא ולא כר׳
ישמעאל דאמ׳ א׳
ארוסה יוצאה
לשריפה

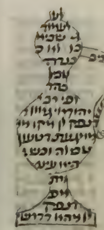

[illegible]

[illegible]

גוים סוקלין אותה על פתח בית דין
וכל מי שיוציאוה לסקול אותה על
פתח בית אביה אם לא היה לה ב׳
אב׳ או שהיה לה אב ולא היה לו בית
הרי זו נסקלת בבית הסקילה ואין
אומר פתח בית אב אלא למצוה ״
הבא על ערוה מן העריות
ביאות הרבה חייב כרת ומיתת בד׳
על כל ביאה ואע״פ שאין בד׳ יכולין
להמית אלא מיתה אחת הרי הביא׳
הביאות נחשבות לו כעבירות הרבה ״
וכן אם בא עליה מזיד
אחת שחייבין עליה ואשם שאחת
הרבה אם היה שוגג מביא קרבן
על כל שם ושם ואע״פ שהיו ביאה
אחת מאו שיתבאר בהלכות שגג׳
ואם היה מזיד הרי זו נחשבת לו
כעבירות הרבה ״ וכן יש בא ל׳
ביאה אחת ולוקה עליה מלקיות
הרבה כמו שיתבאר ״ שפחה
חרופה האמורה בתורה היא ז׳
שחציה שפחה וחציה בת חורין
ומקודשת לעבד עברי שנ׳ לא יומתו
כי לא חפשה אבל אם נשתחררה
כולה חייבין עליה מיתת בית דין
שהרי נעשית אשת איש גמורה
כמו שביארנו בהלכות אישות ״
ביאת שפחה זו משונה מכל
ביאות האסורות בתורה שהרי ה׳
היא לוקה והוא חייב קרבן אשם
שנ׳ והביא את אשמו ״ ואחד
שוגג ואחד מזיד בשפחה חרופ׳
מביא אשם והבא עליה ביאות
הרבה בין בזדון בין בשגגה מביא
אשם אחד אבל היא חייבת מלקו׳
על כל ביאה וביאה אם היתה מז׳
מזידה כשאר חייבי לאוין ״
המערה בשפחה חרופה ולא גמר ד׳
ביאתו פטור עד שיגמור ואינו חייב

אלא על הגדולה הבעולה המזידה
ברצונה אבל אם היתה קטנה או ש׳
שלא היתה בעולה או שהיתה ש׳
שוגגת או אנוסה או ישנה פטור ״
וכן אם בא עליה שלא כדרכ׳
פטור שבשפחה חרופה לא הושוה
ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה
שנ׳ ואיש כי ישכב את אשה ש׳
שכבת זרע אבל שאר ביאות לא
חלק בין ביאה לביאה שנ׳ משכבי
אשה מגיד לך הכתוב ששתי מש׳
משכבות באשה ״ כל מקום
שאמרנו בשפחה חרופה הוא פטו׳
מן הקרבן והיא פטורה מן המל׳
המלקות אבל מכין אותן מכות מר׳
מרדות מדבריהם אם היו שניהם
מזידין וגדולים ״ בן תשע
שנים ויום אחד שבא על שפחה ח׳
חרופה היא לוקה והוא מביא ק׳
קרבן והוא שתהיה גדולה ובעולה
וברצונה כמו שביארנו שאין האיש
חייב קרבן עד שתתחייב היא מלקו׳
שנ׳ בקורת תהיה והביא את אשמו ״

פרק רביעי

הנדה
הרי היא כשאר כל העריות והבא עליה
בה בין כדרכה בין שלא כדרכה חיי׳
כרת ואפילו היתה קטנה בת שלש ש׳
שנים ויום אחד כשאר עריות ש׳
שהבת מטמאה בנדה ואפילו ביום
לידתה ובת עשרה ימים מטמאה
בזיבה ודבר זה מפי השמועה ש׳
שאין הפרש בין גדולה לקטנה לכ׳
לטומאות נדות וזבות ״ ואחד הבא
על הנדה כל שבעה ימים ואפילו לא
ראתה אלא יום ראשון ואחד הבא
על היולדת זכר כל שבעה או על ה׳
יולדת נקבה כל ארבעה עשר או על

הזבה כל ימי זובה וספירתה בין ש׳
שפחה בין משוחררת הכל בכרת
שנ׳ בנדה שבעת ימים תהיה ב׳
בנדתה ובזבה נאמר כל ימי זוב
טומאתה כימי נדתה תהיה ״
וביולדת זכר הוא אומר כימי נדת
דותה תטמא וביולדת נקבה כתיב
וטמאה שבועים כנדתה ״
בד״א שהטומאה תלויה בימים מנ׳
כשטבלה במי מקוה אחר הימים
הספורים אבל נדה וזבה ויולדת
שלא טבלו במי מקוה הבא על
אחת מהן אפילו לאחר כמה ש׳
שנים חייב כרת שבמים וטבילה
תלה הכתוב שנ׳ ורחץ במים בין
זב לכל טמא שהוא בטומאתו ע׳
עד שיטבול ״ הגוים אין חו׳
חייבין עליהן משום נדה ולא משום
זבה ולא משום יולדת וחכמים גז׳
גזרו על הזכרים גוים ועל הנקבות
שיהיו כזבים תמיד בין ראו בין לא
ראו לענין טומאה וטהרה ״
כל דם שתראה היולדת בתוך של׳
שלשה ושלשים יום לזכר וששה
וששים יום לנקבה הוא הנקראות
דם טוהר ואינו מטמא והאשה
מבעלה אלא טובלת אחר שבעה
ואחר ארבעה עשר של נקבה ומ׳
ומשמשת מטתה אע״פ שהדם
שותת ״ כל חייבי טבילות ט׳
טבילתן ביום חוץ מן הנדה והיולדת
שהרי הוא אומ׳ בנדה שבעת ימים
תהיה בנדתה השבעה כולם בנדה
וטובלת בליל שמיני וכן יולדת זכר
בליל שמיני ויולדת נקבה בליל חמ׳
חמשה עשר שהיולדת כנדה ל׳
כמו שביארנו ״ נתאחרה ימים
רבים ולא טבלה כשתטבול לא ת׳
תטבול אלא בלילה שאם תטבול

ביום שמיני יטעו ותבוא נדה אחר
לטבול בשביעי ׃ היתה חולה
או שהיה מקום הטבילה רחוק
ואין הנשים יכולות להגיע לו ול׳
ולחזור בלילה מפני הלסטין או מ׳
מפני הפסד או מפני שנועלין שע׳
שערי המדינה בלילה הרי זו טובל׳
ביום השמיני או בימים שלאחריו ׃
כל הנשים שיש להן וסת ב׳ (טה״ר)
בחזקת טהרה לבעליהן עד שת׳
שתאמר טמאה אני או שתוחזק
נדה בשכנותיה ׃ הלך בעלה
למדינה אחרת והניחה טהורה
כשיבא אינו צריך לשאול לה ואפי׳
מעלה ישנה מותר לבא שלא ב׳ (וסת קבוע)
בשעת וסתה ואינו חושש שמא
נדה היא׳ ואם הניחה נדה אסור
לו עד שתאמר טהורה אני ׃
האשה שאמרה לבעלה ט׳
טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה
אני ודרך שחוק אמרתי לך תחלה
אינה נאמנת׳ ואם נתנה אמתלא
לדבריה נאמנת׳ כיצד תבעה בעל׳
ואחותו או אמו עמה בחצר וא׳
ואמרה לו טמאה אני ואחר כך
חזרה ואמרה טהורה אני ולא
אמרתי לך טמאה אני אלא מפני
אחותך או אמך שלא יראו או׳
אותנו הרי זו נאמנת וכן כל כיוצא
בזה ׃ היה משמש מטתו
עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי
לא יפרוש לו מיד והוא בקשויו׳
שהנאה לו ביציאתו כביאתו׳ ואם
פרש בקשיו חייב כרת כמו שבא׳
שבע׳ נדה והוא הדין לשאר ל׳
עריות ואלא כיצד יעשה נועץ
רגליו בקרקע ושוהה ואינו מ׳
מזדעזע עד שימות האבר ואח׳
ואחר כך נשמט ממנה ׃

ואסור לו לאדם שיבוא על אשתו (נדה פה״י)
סמוך לוסתה שמא תראה דם ב׳
בשעת תשמיש שנ׳ והזרתם א׳
את בני ישר׳ מטומאתם׳ וכמה
אם היה דרכה לראות ביום אסור
לשמש מתחלת היום׳ ואם היה ד׳
דרכה לראות בלילה אסור לשמש
מתחלת הלילה ׃ עברה וסתה ולא
ראתה מותרת לשמש אחר שת׳
שתעבור עונת הוסת׳ כיצד היה
דרכה לראות בשש שעות ביום
ולא ראתה אסורה לשמש עד
הערב׳ וכן אם היה דרכה לראות
בשש שעות בלילה ולא ראתה ה׳
אסורה לשמש עד שתזרח הש׳
השמש ׃ דרך בנות ישראל
ובני ישר׳ לבדוק עצמן אחר ת׳
תשמיש כיצד מקנח האיש ב׳
את עצמו במוכות נכונה לו ׳ וא׳
ומקנחת האשה עצמה במוכות
נכונה לה׳ ורואין כהן אם ראתה
דם בשעת תשמיש ויש לאיש
להניח אשתו שתבדוק במוכות
שלו ומתוך שנאמנת על שלה נא׳
נאמנת על שלו ׃ בגדים אלו
שמקנחין בו צריכין שיהיו של
פשתן שחקים ולבנים והן הנק׳
הנקראין בעניין זה ׳ הבגד שמ׳
שמקנח בו האיש נקרא עד שלו׳
והבגד שמקנחת בו האשה נקרא
עד שלה ׃ הצנועות אינן
משמשות עד שיבדקו עצמן ת׳
תחלה קודם תשמיש׳ ואשה ש׳
שאין לה וסת אסורה לשמש עד
שתבדוק ולפיכך היא משמשת
בשני עדים אחד לפני תשמיש ב׳
ואחד לאחר תשמיש ׳ אבל אשה
שיש לה וסת אינה צריכה לפני
תשמיש אלא משום צניעות ׳ ש׳

אבל לאחר תשמיש הכל צריכין שני
עדים אחד לו ואחד לה ׃ אפילו
מעוברת עקרה וזקנה וקטנה לא ת׳
תשמש אלא בשני עדים אחד לו ואח׳
לה ׳ אבל בתולה ויושבת על דם טוהר
אינה צריכה שני עדים שהדם ש׳
שותת ממנה ׃ המשמש
מטתו פעמים רבות אין צריכין ל׳
לבדוק שני עדים שלהן על כל ביאה
וביאה אלא מקנח בעד שלו על כל
ביאה וביאה כל הלילה ולאחר יבדקו
העדים נמצא הדם על עד שלו או על
עד שלה הרי זו טמאה ׃
שמשה ושהתה וקנחה עצמה ב׳
ואבד העד הרי זו לא תשמש פעם
שניה עד שתבדוק עצמה בעד ב׳
אחר תחלה שמא היה דם על העד
שאבד ׃ הניחה תחת הכר
או תחת הכסת ונמצא עליו דם אם
משוך טמאה שחזקתו מן הקטוח
ואם היה עגול טהורה שאין זה ב׳
אלא דם מאכולת שנהרגה תחת ה׳
הכר ׃ קנחה עצמה בעד ה׳
הבדוק וטחתו בירכה ולאחר נמצא
עליו דם הרי זו דם טמאה ואין ב׳
ואומרין שמא כשטחה אותו בירך (פי׳ כתב טה״ר)
בירכה נהרגה מאכולת ׃ קנחה
עצמה בעד שאינו בדוק לה ולא ב׳ (ע״ש)
ידעה אם היה עליו דם קודם שתקנ׳
שתקנח לו בו או לא היה ונמצא עליו
דם אם היה כגריס ועוד הרי זו נדה
היה פחות מכן הרי זו טהורה ב׳
שאינו אלא מן המאכולות ׃
מי שראתה דם בשעת תשמיש ב׳ (תשובות)
הרי זו מותרת לשמש כשתטהר
ראתה דם פעם שניה משמשת
פעם שלישית׳ ראתה דם פעם ב׳
שלישית הרי זו אסורה לשמש עם
בעלה זה לעולם ׃ בד״א בשלא היה

[illegible]

[illegible]

כתב רוקח

שם דבר לתלות בו׳ אבל אם שמשה
סמוך לוסתה הרי זה תולה בוסת׃
היה בה מכה תולה במכה ואם היה
דם מכתה משונה מדם שתראה
בשעת תשמיש אינה תולה במכה׳
ונאמנת אשה לומ׳ מכה יש לי בתוך
המקור שממנה הדם יוצא ותהיה
מותרת לבעלה ואע״פ שהדם יוצ׳
מן המקור בשעת תשמיש׃
מי שראתה דם בשעת תש׳
תשמיש פעם ראשונה שניה וש׳
ושלישית ואין שם דבר לתלות בו
הרי זו תתגרש ומותרת להנשא
לשני נשאת לשני וראתה דם כ׳
כך שלש פעמים בשעת תשמיש
הרי זו תתגרש ומותרת להנשא ל׳
לשלישי וראתה דם כך בשעת ת׳
תשמיש שלש פעמים הרי זו ת׳
תתגרש ואסורה להנשא עד ש׳
שתבריא מחלי זה׃ כיצד
בודקת עצמה לידע אם נתרפאת
אם לא נתרפאת מביאה שפופרת
של אבר ופיה רחב לתוכה ומכניס׳
השפופרת עד המקום שהאיש יכול׳
ומכניסה לתוך השפופרת מכחול׳
ומוך מונח על ראשו ודוחקת אותו
עד שיגיע המוך לעמוד הרחם
ומוציאה המוך אם נמצא דם על
ראש המוך בידוע שהדם שהיה ר׳
רואה מהצדדין בא וטהורה
היא ומותרת להנשא לאחרים כ׳
כמו שביארנו בהלכות אישות׃

פרק חמישי

האשה
מתטמאה באונס בין לנדה בין לז׳
לזבות כיצד כגון שקפצה ממקום
ממקום למקום או ראתה בהמה
או עוף מתעסקין זה עם זה וחמ׳
וחמדה וראתה דם וכן כל כיוצא׃
בזה׳ הפילה וראתה דם מעל מקום
נטמאת ומטמאה בכל שהוא אפי׳
ראתה דם טפה כחרדל הרי זה כמי
שזב ממנה דמים הרבה׃
כל הנשים מטמאות בבית החיצון
ואע״פ שלא יצא הדם לחוץ אלא כ׳
נעקר מן הרחם ולא שתת המזל
ומעל מבין השנים הרי זו טמאה
ואע״פ שהדם עדיין בבשר׳ שנ׳
דם יהיה זובה בבשרה׳ ועד היכן
הוא בין השנים עד מקום שיגיע
אליו האבר בשעת גמר ביאה׳ ובין
השנים עמוד מפנים׃ משל
חכמים משל באשה החדר שבו׳
טער החדר הוא הנקרא מקור׳
והוא שדם נדה וזיבה יוצא ממנ׳
קוראין אותו חדר לפי שהוא לפ׳
לפני ולפנים ועמוד הרחם כמו׳
והוא המקום הארוך שמתקבץ
ראשו בשעת העבור כדי שלא
יפול הולד ונפתח הרבה בשעת
הלידה קוראין אותו פרוזדור ל׳
לומר שהוא שער הרחם ובשעת
גמר ביאה האבר נכנס בפרוזדור
ואינו מגיע עד ראשו שלפנים
אלא רחוק ממנו מעט כמו שלש
אצבעות׳ ולמעלה מן החדר ומן
הפרוזדור בין החדר לפרוזדור
והוא המקום שבין שתי בעיכר
של אשה והשבילין שבהן מתבש׳
ומתבשלת שכבת זרע שלה מקום
זה הוא הנקרא עליה וכמו נקב
קטן פתוח מן העליה לגג הפרוזדו׳
ונקב זה קורין לול׳ והאבר נכנס
לפנים מן הלול בשעת גמר ביאה׳
דם הבא מן החדר כולו טמ׳
טמא חוץ מדם טוהר שהתורה
טהרתו ודם קושי כמו שיתבאר׃
ודם העליה כולו טהור שהוא כמ׳
דם מכה שבמעים או שבכבד או
או בטחול וכיוצא בהן׃ ודם
הנמצא בפרוזדור אם מצאו מן
הלול ולפנים טמא שחזקתו בא
מן החדר וחייבין עליו על ביאת
מקדש ושורפין עליו תרומה ו׳
וקדשים ואין אומ׳ שמא מן ה׳
העליה ירד דרך הנקב שרוב ד׳
המצויים כאן מן החדר באין׃
נמצא הדם בפרוזדור חוץ לנקב
הרי טומאתו בספק שמא מן ה׳
החדר בא או מן העליה שתת
דרך הלול׳ לפיכך אין שורפין ע׳
עליו תרומה וקדשים ואין חייבי׳
עליו על ביאת מקדש׃
לא כל המשקה היוצא מן החדר
טמא אלא הדם בלבד שנ׳ דם יהי׳
זובה בבשרה׳ לפיכך אם שתתה
הרחם לבן או משקה ירוק ואע״פ
שסמיכתו הואיל ואין מראיו כמ׳
מראה דם הרי זה טהור׃
חמשה דמים טמאים יש באשה
והשאר טהור׳ ואלו הן האדום
והשחור וכקרן כרכום וכמימי
אדמה וכמזוג׃ האדום
כיצד הוא׳ כגון כמעוד ראשון׳
שיצא מדם הקזה של בני אדם
נותן הדם בכוס ומקיפו ורואהו׳
השחור כעין הדיו היבש׃
כקרן כרכום כיצד יביא כרכום ש׳
לח בגושו אדמה שעליו ולוקח מן
הבדור שעליו שבו הקנה ואמצע׳
שלו שבכולו כמו קנה הוא ובכל אנ
אחד שלשה קנים ובכל קנה שלש
שלשה עלים ומקיפה הדם לעלה
אמצעי שבקנה האמצעי והיה
כו׃ כמימי אדמה כיצד
יביא אדמה מבקעת סכני וכמוצ׳

בה שהיא אדומה ונותן עליה מים
בכלי עד שיעלו המים על העפר כך
כקליפת השום ואין שיעור למים
ולעפר ומעבירן בכלי ומשער בהן
לשעתו ובמקומן כשהן עכורין ה'
ואם עלו חוזר ומעבירן ..
ארבע מראות האלו אם היה הדם
מראה אחד מהם או עמוק מהם
הרי זה טמא היה דוחה ממראה
הרי זה טהור כיצד היה הדם ה'
שחור יותר מן הדיו טמא היה
פחות ממנו כגון שהיה מראהו
כעין זית השחור או כעין הזפת
או כעין העורב הרי זה טהור וכן
בשאר שלש המראות .. כיין
המזוג כיצד חלק אחד יין מן השרוני
של ארץ ישר' חי וחדש ושני חלקי
מים אם היה מראה הדם עמוק
ממנו או דוחה ממנו הרי זה טהור
עד שיהיו כמזוג זה בלבד ונאמנת
האשה לומר כמראה זה ראיתי ה'
ואבד ממני והחכם מטהר או מ'
מטמא אותה .. כיצד מקיף ה'
ורואה לוקח מטלית שיש בה הדם
ומביא בו ובדיו או בעלה של כרפס
או בדם הקזה שבכוס או ממימי
אדומה או במזוג שבכוס ועורך
לפי מה שעיניו רואות ומטמא ה'
או מטהר ומביא כדופנו של
כוס ובחוץ ולא בעמקה שבכוס
והכוס יהיה רחב ומשקלו מנה ומח'
ומחזיק שני לוגין כדי שתכנס ה'
בו האורה ולא יהיה יפה ..
אין בודקין את הדם אלא על גבי
מטלית לבנה ובחמה ועושה על
ידו על הדם והוא עומד בחמה
כדי שיראה עינו מראות שהיא ..
ואין כל הרואה צריך לומר הדברי'
בכל עת שיראה אלא טביעות עין

יש לחכם בדמים ובעת שיראה מיד
יטמא או יטהר ואם יסתפק במ'
מראה מן המראות צריך להקיף
ולערוך לדיו או לדם הקזה או ל'
לשאר המראות .. האשה שיש לה
חתיכה אע"פ שהיא אדומה אם יש
עמה דם טמאה ואם לאו טהורה
ואפילו נקרעה החתיכה ומצאת
מלאה דם הרי זו טהורה שאין זה
דם נדה אלא דם החתיכה ..
הפילה חתיכה קרועה ודם מגור
בתוכה טמאה .. הפילה כמין קליפה
כמין שערה כמין עפר כמין יבחושי'
אם היה מראה אחד מהם תטיל לה'
למים הפושרין אם נמוחו הרי זו
טמאה שדם הוא וקפוי ..
וכל הרואה דם יבש טמאה ואם שרו
בפושרין מעת לעת ואחר כך נמוחו
הרי זו ספק טמאה ואם לא נמוח
מעת לעת הרי אלו מכה וטהורה
היא .. הפילה כמין חגבים כמין
דגים כמין שקצים ורמשים אם
יש עמהם דם טמאה ואם לאו ה'
טהורה .. האשה שהכניסה
שפופרת בפרוזדור וראתה דם ה'
בתוך השפופרת טהורה שנ' דם
יהיה זובה בבשרה עד שתראה
בבשרה כדרך שהנשים רואות ה'
ואין דרך האשה לראות בשפופרת ..
האשה שהשתינה מים
ומצאה דם עם מי רגלים בין שהשתינ'
והיא עומדת בין שהשתינה והיא
יושבת הרי זו טהורה ואפילו הר'
הרגיש גופה ונזדעזעה אינה חו'
חוששת שהרגשת מי רגלים היא
זו שאין מי רגלים מן החדר וזה
דם מכה הוא בחלחולת או בכוליא ..
דם בתולים דם טהור ואינו
לא דם נדה ולא דם זיבה שאינו ב

מן המקור אלא כמו דם חבורה ..
וכיצד דין הבתולה בדמים אם
נשאת קטנה בין לא ראתה דם מימ'
מימיה בין שראתה בבית אביה
הרי זו מותרת לבעלה עד שתחיה
המכה שכל דם שתראה מחמת
המכה הוא ואם ראתה דם אחר
שתחיה המכה הרי זו נדה ..
נשאת כשהיתה נערה אם לא ראת'
דם מימיה הרי זו מותרת לבעלה
ארבעה לילות ביום ובלילה ואע"פ
שהדם שותת והולך חיתה המ'
המכה ואם ראתה דם בבית אביה
ואחר כך נשאת אין לבו עליה אלא
בלילה ראשונה ובועל בעילת מצוה
ופורש ויהיה דם בתולים זה כמו
הוא תחלת נדה .. ובוגרת שלא ה'
ראתה דם מימיה נותנין לה כל
לילה הראשון .. וארבע לילות
שנותנין לנערה אע"פ שהן בסירוגין
בועל לילה ומניח אפילו שנים או
ושלשה חדשים ובועל לילה שנים
והוא שלא חיתה המכה ..
וכן קטנה שנותנין לה עד שתחיה
המכה אפילו לא חיתה שנה הרי זה
בועל כל השנה בין בסירוגין בין ב'
יום אחר יום .. קטנה שנשא'
ונעשת נערה תחת בעלה ועדין
הדם שותת מחמת המכה כל מה
בעילות שבעל כשהיא קטנה נחש'
נחשבות לו כלילה אחת ומשלימין
לו ארבעה הימים בימי הנערות
ואפילו היו השלשה ימים שנותנין
לה בימי הנערות בסירוגין ובעל
כל שני חדשים לילה אחד הרי זה
מותר והוא שלא תחיה המכה ..
כיצד יודעין אם חיתה המכ'
אם לא היתה רואה דם בעת שה'
שמעמיד וכשתשב לא תראה ול'

לשיעורב׳ האשה
ט׳ אמ׳ רב יהו׳ אמ׳
שמו׳ הלכ׳ כר׳ יוסי
ולא ראו׳ שעורה
טמא וכת׳ מו׳ רבי
[illegible]
ראש׳ ר׳ יוסי לא מצא
מושכת אלא מן
מושכת על שפת
הספל ומונחת [illegible]
[illegible]
דם מתוך הספל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
טהור כל עמין [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
על המים [illegible] יוסי
טהור׳ או טהורה
[illegible]
טהור [illegible]
[illegible]
[illegible] ר׳ יוסי [illegible]
[illegible]
[illegible]
השתינה [illegible]
[illegible] דם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
וקמין
פח

ולשי"ג׳ דם כו׳
ויום שפוסקת
בו אינה סופרתו
ואינו כשרה לי׳
מנות כות׳ וכו׳
תניא ר׳ בכות׳
סכותיו אין להוי
שאינה רואה
יום שפוסקת
בו סופרתו ואינ׳
ז ועי׳ כתו

ובעת שתשב על גבי קרקע תראה
ואם תשב על גבי כרים וכסתות ל׳
לא תראה עדין לא חיתה המכה ״
פסק הדם ולא רואה כל בין
שהיתה בין יושבת על הכל ככר ח׳
חיתה המכה ואם לא פסק כל אלא
רואה דם ואפילו כשהיא יושבת על
גבי כרים וכסתות אין זה דם המכה
אלא דם הנדה ״ היתה רואה
בשעת תשמיש הרי זו מחמת ה׳
המכה שאשה מוכה אינו רואה
דם ואחרכך ראתה דם שלא מחמת
תשמיש הרי זה דם נדה ״ הבועל
את הבתולה ולא יצא ממנה דם ול׳
חזר ובעלה ויצא דם אפילו היתה
קטנה הרי זה דם נדה שאלו היה
דם בתולים היה בין בתחלה ״
הבועל פחותה מבת שלש שנים
ויום אחד ויצא ממנו דם הרי זה
דם בתולים ״

פרק ששי

דם
הנדה ודם הזבה ודם הקושי ודם ה׳
היולדת ודם טוהר של יולדת כולו ל׳
דם אחד ומקור אחד הוא ומע׳ המ׳
המקור הוא בא ומעין אחד הוא
וכוחנים בלבד הוא שישתנה דינו
ותהיה זו רואה דם וטהורה וזו ל׳
נדה וזו זבה ״ כיצד כשתראה
האשה דם תחלה או שתראה בשעת
וסתה והוא העת שקבעה לנדתה
הרי זו נדה כל שבעת הימים בין ראת׳
כל שבעה בין לא ראתה אלא טפה
ראשונה בלבד ״ ראתה דם
ביום השמיני הרי זה דם זיבה מפני
שבא שלא בעת נדתה וכן כל דם ודם
שתראה בתוך הימים שבין וסת
נדה הרי הוא דם זיבה והלכה למש׳

מסיני שאין בין זמן נדה לזמן נדה
אלא אחד עשר יום בלבד ״
כל שבעת הימים שנקבעה לה ל׳
וסת בתחלה הן הנקראין ימי הנדה
בין ראתה בין לא ראתה ומפני מה
הן נקראין ימי נדתה מפני שהן ל׳
ראוין לנדה וכל דם שתראה בהן ר׳
דם נדה יחשב וכל אחד עשר יום
שאחר השבעה הן הנקראין ימי
זיבתה בין ראתה בהן בין לא ראתה
ולמה הן נקראין ימי זיבתה מפני
שהן ראוין לזיבה וכל דם שתראה
בהן דם זיבה יחשב והזהר בשני
שמות אלו שהן ימי נדתה וימי ל׳
זיבתה ״ כל ימי האשה מן
היום שנקבע לה וסת עד שתמות
או עד שיעקר הוסת ליום אחר
תספור לעולם שבעה ימים ותת׳
ותחלת יום הוסת ואחריהן אחד
עשר יום והזהר בחשבון כדי שתדע
בעת שתראה דם אם במימי נדה אם
בימי זיבה ״ שכל ימיה של אשה
כך הם שבעה ימי נדה ואחר על׳
עשר ימי זיבה אלא אם הפסיקה
הולדה כמו שתבאר ״ אשה
שראתה דם בימי זיבתה יום אחד
בלבד או שני ימים זה אחר זה נק׳
נקראת זבה קטנה ונקראת שומ׳
שומרת יום כנגד יום ואם ראתה
שלשה ימים זה אחר זה הרי זו ל׳
זבה גמורה והיא הנקראת זבה
גדולה ונקראת זבה סתם שנ׳ ואשה
כי יזוב זוב דמה ימים רבים מיעוט
ימים שנים ורבים שלשה ״
אין בין זבה גדולה לזבה קטנה
אלא ספירת שבעה והבאת קרבן
שזבה גדולה צריכה לספר שבעה
ימים נקיים וזבה קטנה אינה
סופרת אלא יום אחד בלבד וזבה

גדולה מביאה קרבן כשתטהר ואינ׳ ב׳
קטנה ״ וכל לענין טומאה ואיסור ביא׳
שוות ״ כיצד ראתה בימי זיב׳
דם בין שראתה בתחלת הלילה בין ש׳
שראתה בסוף היום הרי ראתה היום
כולו טמאה ובלבד שלא פסק הדם מל׳
מעת שראתה עד ששקעה החמ׳
ומשמרת כל הלילה ואם לא ראת׳
כלום בלילה משכמת לאחר וטובלת
אחר שתנץ החמה ומשמרת כל
היום אם לא ראתה כלום הרי יום
אחד טהור כנגד יום הטמא והרי
מותרת לבעלה לערב ״ ראתה
דם גם בשני בין בלילו בין ביומו ל׳
הרי היום השני טמא ומשמרת כל
ליל שלישי ״ אם לא ראתה מש׳
משכמת לאחר וטובלת לאחר שתנץ
החמה ומשמרת כל היום ואם לא ר׳
ראתה כלום הרי היום אחד טהור
כנגד שני הימים הטמאים ומותר
לבעלה לערב ״ ראתה דם גם ל׳
בשלישי בין בלילו בין ביומו הרי זו
זבה גדולה וצריכה לספר שבעה
ימים בלא דם שנ׳ וספרה לה של׳
שבעת ימים ואחר תטהר וטובל׳
בשביעי אחר הנץ החמה והרי
היא מותרת לבעלה לערב וביום
השמיני מביאה קרבן שתי תרים
או שני בני יונה ״ וזבה קטנה
שטבלה בלילה של יום השומר
או זבה גדולה שטבלה בליל שביעי
כאלו לא טבלה והרי היא כנדה שלא
שטבלה בתוך שבעה ״ הבא
על זבה גדולה ביום השביעי של
ספירה אחר שטבלה או על זבה
קטנה ביום השומר אחר שטבלה
פטור מן הכרת מפני שטבלה בז׳
בזמן הראוי וטבילתה טהורה ל׳
ואשה זו תרבות רעה היא שהרי

בעילתה ומגעה תלוין ·· כיצד
הן תלוין אם נשלם היום אחר הט
הטבילה ולא ראתה דם הרי כל מה
שנגעה בו אחר טבילתה טהור
ובעילה שלאחר הטבילה אין חו׳
חייבין עליה כלום · ואם ראתה דם
ביום זה אחר שטבלה מטמאה
זבה למפרע · וכל שנגעה בו למפרע
טמא · והוא והבועל חייבין בק׳
קרבן · לפיכך אסורה היא עד
הערב שלא תביא עצמה לידי ס׳
ספק ·· זבה שספרה ששת
ימים נקיים ובשביעי ראתה דם ה׳
אפילו סמוך לשקיעת החמה ס׳
סתרה הכל וחוזרת מאחר היום
הטמא שבעת ימים נקיים · אפ׳
שכבת זרע בתוך ימי הספירה סו׳
סותרת יום אחד מפני שהיא כזב
שראה קרי שסותר יום אחד ··
ראתה בעשירי מימי זיבתה
דם וביום אחד עשר ובשנים עשר
אע״פ שראתה שלשה ימים זה אח׳
זה אינה זבה גדולה ואלא מעורב
מזיבות קטנה לנדה · שיום שנים
עשר ותחלת ימי נדתה והרואה
בימי נדתה אינה זבה כמו שבארנו ··
והוא שכתב בתורה או כי
תזוב על נדתה · שאם ראתה שלשה
ימים סמוך לנדתה הרי זו זבה ג׳
כגון שראתה בשמיני לנדתה וב׳
ובתשיעי ובעשירי שהן ראשון
ושני ושלישי לי״א יום
שהן ימי זיבתה ·· ראתה דם
באחד עשר יום מימי זיבתה וטב׳
לערב שהוא ליל שנים עשר ושמ׳
ושמשה מטתה אע״פ שהיא טמאה
ובועלה טמאין ומשכבן ומושבן
ומושב אינן חייבין כרת מפני שלא
שאין יום שנים עשר מצטרף ליום
אחד עשר לעשותה זבה הואיל
לה טבילה ליל זה לה עילה אין חקירין ··
טבלה ביום שנים עשר לאח׳
שתשקע החמה הרי זו אסורה לב׳
לבעלה כדין כל זבה קטנה ·· ואם
עבר שניהן פטורין מכלום ואפילו
ראתה דם לאחר שבא עליה ביום
שנים עשר אין בכך כלום שזה ה׳
דם נדה הוא ואינו מצטרף לדם
שלפניו ·· ראתה דם ביום
שביעי לנדתה בין השמשות וה׳
וראתה בתשיעי ובעשירי הרי זו
ספק זבה שמא ראיה ראשונה בלי׳
שמיני היתה ונמצאת שראתה שלשה ימים
בזה אחר זה מתחלת ימי זיבתה ··
וכן אם ראתה דם בתשיעי
ובעשירי מימי זיבתה וראתה ב׳
בסוף יום אחד עשר בין השמשות
הרי זו ספק זבה שמא ראיה אחרונ׳
ביום אחד עשר היתה והרי ראתה
שלשה ימים זה אחר זה בימי כד׳
זיבתה ·· נדה שבדקה עצמה
בתוך ימי נדתה ומצאה שפסק ל׳
הדם ואפילו פסק בשני לנדתה ו׳
ושגגה או הזידה ולא בדקה עד
לאחר נדתה מימים רבים ובעת
שבדקה מצאה טהור אין אומרי׳
שמא כל אותן הימים היתה טמאה
אלא כל אותן הימים שלא בדקה
הרי היא בחזקת טהורה ··
בדקה עצמה ומצאה טמאה ל׳
אפילו בדקה בשביעי לנדתה ל׳
ובין השמשות ולא בדקה עצמה
כדי לפרוש מטומאות נדה אלא
המתינה ימים ואחר כך בדקה ומ׳
ומצאה טהורה הרי זו ספק זבה ··
ואם מצאה טמאה הרי זו זבה ודאי
שכיון שבתחלה מצאה טהורה
ובסוף טמאה הרי זו בחזקת שלא
פסק ·· ויום ראשון של נדה היא
על פי שמצאה בו טהור הרי זו כמי
שמצאה טמא שיום ראשון כלו
הוחזק מעין פתוח ·· זבה
שבדקה עצמה בראשון של ימי
הספירה ומצאה טהור ולא בדקה
עד יום השביעי ומצאה טהור ה׳
הרי זו בחזקת טהורה וכאלו לא פ׳
בדקה כל שבעה ומצאה טהורה ··
וכן אם בדקה ביום הראשון
מימי הספירה ומצאה טהור ובי׳
השמיני ומצאה טהור הרי זו ב׳
בחזקת טהורה ·· בדקה ביום
שלישי ומצאה שפסק הדם ולא
בדקה ביום ראשון בימי הספירה
ובשביעי בדקה ומצאה טהור
הרי זו בחזקת טהורה · והוא הדין
בזב לכל בדיקות שהוא טהור ל׳
ימנה לימי הספירה ·· כל אשה
שהיא ספק נדה ספק זבה עליה
לישב שבעה ימים נקיים מספק
וטובלת בליל שמיני ואחר כך
תהיה מותרת לבעלה · ומביאה ק׳
קרבן זבה ואינו נאכל כמו שיתבאר
במקומו ··

פרק שביעי

מעוברת
שהתחילה להצטער ואחזוה חב׳
חבלי יולדה והתחיל הדם לצאת
קודם שתלד אותו הדם הוא ה׳
הנקרא דם הקושי · והיאך דינו
אם בא בימי נדתה הרי הוא כדם
נדה וטמאה נדה · ואם בא בימי
זיבתה הרי היא טהורה שנ׳ זבה
דם יהיה זובה בבשרה מפי השמוע׳
למדו זובה מחמת עצמה ולא מ׳
מחמת ולד ובלבד שתלד ולד חי ל׳
אבל לא יום הפילה שאין קושי ל׳

[illegible]

[illegible]

ונפלים ... ואפילו היה דם שותת
עם החבלים והצער ארבעה עשר
יום קודם הלידה הרי זה דם קושי
וטהור. אבל אם התחיל הדם קודם
הלידה חמשה עשר יום או יותר
הרי זה דם זיבה והרי היא יולדת
בזוב ... כד"א כשלא פסקו ה'
הצירים והחבלים והצער אלא מ'
מתקשה והולכת עד שילדה. אבל
אם ראתה דם שלשה ימים או יותר
מימי זיבתה בצער וחבלים ופסק
הצער ורוח לה מן החבלים אחר
השלשה ימים ועמדה בנחת עד
עשרים וארבע שעות ואעפ"כ שלא
פסק הדם ואפילו חזר הצער וה'
והחבלים אחר עשרים וארבע ש'
שעות הרי זבה שאלו היה הדם
מחמת הולד לא פסקו החבלים וה'
והצער. ואם ילדה אחרכך הרי זו
יולדת בזוב ... ראתה יום אחד
בלא צער ובלא קושי ושנים בקושי
וילדה. או שנים בלא צער ויום אחד
בקושי וילדה. או יום בקושי ויום
בלא צער ויום בקושי וילדה אינה
יולדת בזוב ... אבל אם ראתה
יום אחד בקושי ושנים בלא צער
וילדה או שנים בקושי ויום אחד
בלא צער וילדה. או יום בלא צער
ויום בקושי ויום בלא צער וילדה ה'
הרי זו יולדת בזוב. זה הכלל קושי
הסמוך ללידה אין זו יולדת בזוב
שופי הסמוך ללידה הרי זו יולדת
בזוב ... חל שלישי לראייתה
להיות ביום הלידה ואפילו כל היום
כולו בשופי אין זו יולדת בזוב ...
שהרי יום הלידה סמוך לקושי
ראתה שני ימים ובשלישי הפילה
ואין ידוע מה הפילה הרי ספק זבה
ספק יולדת ... כיצד דין יולדת

בזוב צריכה לישב שבעת ימים נקיים
וטובלת בערב ואחרכך תהיה מותר'
לבעלה ואחרכך יהיה לה דם טוהר וא'
ומביאה קרבן זבה ויולדת ... לפיכך
אם ילדה זכר ואפלו פסק הדם ביום
הלידה סופרת שבעת ימים נקיים
ושלמו עם ארבעה עשר של לידה
או לאחריהן הרי זו טובלת ומותרת
לבעלה. ואם שלמו ימי הספירה ב'
בתוך ארבעה הרי זו אסורה לבעלה
עד ליל חמשה עשר ... כיצד
הרי שראתה דם שלשה ימים וספר'
שבעה ימים נקיים הרי עשרה וע'
ועדין היא אסורה עד חמשה עשר
שכל ארבעה עשר היא כנדה ...
ומה אנו מעריכין את היולדת בז'
בזוב לספירת שבעה אחר שבעה
של זכר ואחר שבועים של נקבה
מפני שימי לידתה כימי נדתה שאין
ראוי' בהן עולין לה לספירת שבעה
כמו שיתבאר ... יולדת בזוב
שלא פסק דמה אין לה דם טוהר
אלא כל דם שתראה דם זיבה הוא.
אבל אם ספרה שבעה ימים נקיי'
ושלמו ארבעה עשר של נקבה ה'
וטבלה ואחרכך ראתה דם בתוך ה'
ארבעים של זכר ושמונים של נקב'
הרי זה דם טוהר ... ספרה ש'
שבעת ימים נקיים ולא טבלה ה'
ואחרכך ראתה דם הרי זו טובלת
ומותרת לבעלה מיד שכל ימי טוהר
אינן ראויין לא לנדה ולא לזבה. אבל
עמוד של דם מטמאין כדין דם הנדה
עד שתטבול ... היולדת נקבה
ולאחר ארבעה עשר שלה נתענ'
והתחיל דם הקושי לבא בתוך ה'
שמונים הרי זה טהור אף על פי
שאינן קושי לנפלים שכל דמים ש'
שתראה בתוך ימי טוהר טהור.

הוא עד שתפיל הולד. וכשתפיל תהיה
טמאה לידה אם הפילה זכר טמאה
זכר. ואם נקבה טמאה נקבה. ומונה
ימי טומאה וימי מלאת מולד השני
ואפילו היו תאומים והפילה היום ה'
אחד והאחר הפילה לאחר כמה ימי
מונה לשני ימי טומאה וימי מלאות ...
זבה שפסק זובה והתחילה
למנות שבעה ימים נקיים ובאה לה
דם קושי בתוך ימים נקיים אינו
סותר וימי הקושי עולין לה לימים
שבעה ... וכן אם ילדה בשבעת
ימים נקיים אין הלידה סותרת וימי
הלידה עולין לה למנין שבעה ואעפי
שהיא טמאה בהן. שנ' ואם טהרה
מזובה כיון שטהרה מזובה ואעפ
שהיא טמאה טומאה אחרת כגון
טומאת לידה או טומאת נדה או ג'
טומאת צרעת הרי זו סופרת בהן
ואין טומאות אלו וכיוצא בהן סות'
סותרות הספירה ... ימי לידתה
וימי נדתה אם לא ראתה בהן דם ב'
הרי אלו עולין לספירת שבעה נקיים
ואם ראתה בהן דם אין עולין לה
ימי הראיה ולא סותרין כל הימים
אלא משלימת על הימים שספרה מ'
משיפסוק הדם שאין סותר הכל אלא
ראיה של זבה. אבל אלו סותרין אינן
בלבד ... ולאחר שתבין כל הענ'
העקרים שבארנו יתבאר לך מה
שאמרו חכמים שאפשר שתראה
האשה דם מן המקור יום אחר יום
מאה ועשרים יום ולא תהיה זבה.
כיצד. שנים לפני נדתה ושבע'
ימי נדתה וארבעה עשר קושי ש'
ושמונים של נקבה ושבעה נדה
ושנים אחר ימי נדתה ... הא
למדת שכל דם שתראה האשה א'
אחר מלאת תחלה הוא תחלת נדה

ואין משגיחין על הוספות שאמ'
שמוקדם ·· לפיכך הרואה דם
בסוף יום ואלות בין השמשות
הרי זו ספק נדה שאין בלילה ראיית
דם שהיא תחלת נדתה ·· כבר
בארנו שהנדה שראתה כל שבעה
מותרת לשמש בליל שמיני אחר
שתטבול · וזבה קטנה משמרת
יום אחד טהור ומותרת לשמש
בערב ·· וזבה גדולה סופרת שב'
שבעה ימים נקיים ומותרת לשמ'
לשמש בליל שמיני · ואין בין זמן
נדה לזמן נדה אלא אחד עשר
יום בלבד · ובזמן האחד עשר
יום תהיה זבה גדולה או קטנה ·
ומאחר שתהיה זוכר כל אלו
העקרין יתבאר לך זה שאמרו חכמ'
האשה שהוחזקה כל ימיה יום ל'
תראה דם יום לא תראה בתחלה מ'
משמשת בליל שמיני וביום שמיני
שהוא יום אחד אחר ימי נדתה
ומשמשת בכל שמנה עשר יום
ארבע לילות בלבד · ואינה משמש'
בימים שהיום טהור הוא שאחר יום
הטמא · לפיכך אם היתה רואה דם
כל יום טמא ומתחלת הלילה אינה
משמשת אלא בשמיני בלבד שהוא
יום אחד אחר נדתה ·· היתה
רואה שני ימים טמאים ושני ימי'
טהורים משמשת שני ימים · וב'
ובשנים עשר ובששה עשר וביום
עשרים ·· היתה רואה
שלשה ימים טמאים ושלשה
ימים טהורים משמשת שני
ימים משלשה הטהורים שאח'
שאחר נדתה שאחד מהן שמור
לשנים הטמאין הסמוכין לנדת'
ושוב אינה משמשת לעולם ש'
שהרי הוחזקה זבה גדולה ואין

לה שבעה ימים נקיים ·
היתה רואה ארבעה ימים טמ'
טמאים וארבעה טהורים משמ'
משמשת יום אחד שאחר נדת'
ושוב אינה משמשת לעולם ··
היתה רואה חמשה ימים
טמאים וחמשה ימים טהורים ה'
משמשת השלשה ימים הסמוכי'
לנדתה ושוב אינה משמשת ל'
לעולם ·· היתה רואה ששה
ימים טמאים וששה טהורים ה'
משמשת חמשה ימים הסמוכין
לנדתה ושוב אינה משמשת
לעולם ·· היתה רואה שבעה
ימים טמאים ושבעה טהורים
משמשת השבוע הראשון הס'
הסמוך לנדתה ויבא אחריו שב'
שבוע טמא תקבע בו זבה וה'
והשבוע הטהור שיבא אחריו
לספירה ואסורה לשמש בו וג'
ונמצאת שלא שמשה בארבע
שבועות אלא שבוע אחד ··
וכל ימיה משמשת שמנה ע'
עשר יום בכל שמנה עשר שב'
שבועות ·· כיצד שבוע חמ'
חמישי הרי היא זבה · שבוע
ששי שהיא טהורה לספירה ·
שבוע שביעי זבה · שבוע ש'
שמיני לספירה · שבוע תשיעי
שהיא רואה בו חמשה ימים מ'
מהם מימי נדה ושנים מתחלת
זיבה ומשמרת יום אחד מן ה'
השבוע העשירי הטהור ומשמ'
ומשמשת ששה ··
שבוע אחד עשר שהיא רואה
בו שנים מסוף ימי זבה וחמשה
מתחלת ימי נדה ומשמשת ל'
חמשה ימים משבוע שנים ע'
עשר הטהור ·· שבוע שלשה

עשר זבה · ושבוע ארבעה עשר
לספירה · וכן שבוע חמשה
עשר זבה · ושבוע ששה עשר
לספירה · ושבוע שבעה עשר
זבה · ושבוע שמנה עשר ל'
לספירה · וסופרת על דרך זו ל'
לעולם ·· נמצאת אומר ל'
שבכל שמנה עשר שבועות מ'
משמשת שמנה עשר יומים ·
ואלו לא ראתה אלא זה היתה
שבוע נדה ואחד עשר טהורה
היתה משמשת שמנה עשר
שבועות אחד עשר שבועות
שהן שבעה ושבעים יום ובזמן
שהיא רואה שבוע טמא ושבוע
טהור משמשת שמנה עשר
יום שהן כמו רביע הימים זהו ל'
שאמרו חכמים שמשמשת ל'
רביע ימיה ·· היתה רואה
שמנה ימים טמאים ושמנה
טהורים הרי זו משמשת חמש'
עשר יום מתוך ארבעים וששה
יום · כיצד שמנה ימים שבתחלה
שבעה ימים מהם ימי נדתה ל'
ויום אחד זיבות סמוך לנדתה
משמרת לו יום אחד משמנה
הטהורים ומשמשת שבעה ·
ואחר כך יבאו לה שמנה טמאי'
שנים מהן תשלום ימי זיבתה
וששה מימי נדתה ויבאו שמנה
טהורין יום אחד תשלום ימי ל'
נדתה ומשמשת שבעה שבזת
ואחר כך יבאו לה שמנה טמאי'
ארבעה מהן תשלום ימי זיבת'
וארבעה מימי נדתה נמצאת
זבה גדולה וצריכה ספירת ש'
שבעה · באו לה שמנה טהורין
סופרת מהן שבעה ומשמשת
יום אחד · נמצאת משמשת

[illegible]

חמשה עשר ימים ומתוך ארבעים
ושמנה יום ״ היתה רואה ת׳
תשעה ימים טמאים ותשעה
ימים טהורים הרי זו משמשת
שמנה ימים בתוך שמנה עשר
יום ״ כיצד תשעה הטמאים
שבעה מהן לנדתה ושנים זיבת
סמוך לנדתה ומשמרת להן יום
אחד מן התשעה הטהורים ומ׳
ומשמשת שמנה וכן לעולם ״
היתה רואה עשרה ימים ועשר
טהורים מעשרה ולמעלה ואפלו
אלף יום טמאים ואלף יום טהורי
יהיו ימי שמושה מהן ימי ג׳
זיבתה ׳ כיצד עשרה הטמאים
מהן שבעה לנדתה ושלשה לזב׳
עשרה הטהורים סופרת מהן ג׳
שבעה ומשמשת שלשה ׳ נמצא
ימי השמוש שלשה וימי זיבתה
רואה שלשה ״ וכן מאה יום
טמאין ומאה יום טהורין ׳ המאה
הטמאין שבעה מהן לנדה ושלשה
ותשעים לזיבה ׳ המאה הטהורין
שבעה מהן לספירה ושלשה ותש׳
ותשעים לשמוש וכן אלף וכן כל
זמן וזמן על דרך זו ״

פרק שמיני

יש
אשה שיש לה וסת ׳ ויש אשה ל׳
שאין לה וסת ׳ אלא לא תרגיש ל׳
בעצמה עד שיצא הדם ואין לה יום
קבוע לראייתה ׳ וזו שיש לה וסת
היא שיש לה יום קבוע או מעשרי׳
יום לעשרים יום או מארבעה ל׳
ועשרים לארבעה ועשרים או ל׳
פחות או יתר ׳ וקודם שיצא הדם
תרגיש בעצמה משתהקת ומתעט׳
ומתעטשת וחוששת פי כרסה
ושפולי מעיה ויסתמר שערה כמ׳
כשירה או יחם בשיה וכיוצא בא׳
מאורעות אלו ויבוא לה וסתות ל׳
אלו או אחד מהן בשעת הקביעה
לה ויום וסתה ״ כבר בארנו
שכל אשה שאין לה וסת אסורה
לשמש עד שתבדוק את עצמה
תחלה ׳ ושיש לה וסת אסורה
בכל עונת הוסת ׳ יום וסתה ביום
אסורת לשמש כל אותו היום ׳ ה׳
ויום וסתה בלילה אסורה לשמש
כל אותו הלילה ׳ ומתחלת יום הוסת
תספור ימי נדתה וימי זיבתה ל׳
לעולם ׳ לפיכך צריכות הנשים לה׳
להזהר בוסתות עד שתדע היום ה׳
והשעה שנקבע בה וסתה ״
היה דרכה לראות ביום עשרים ובא
יום עשרים ולא ראתה ובא יום ל׳
שלשה ועשרים וראתה הרי יום ל׳
עשרים ויום שלשה ועשרים שנ׳
שניהם אסורים ״ וכן אם ראתה
פעם שניה ביום שלשה ועשרים
ולא ראתה ביום עשרים עדין ש׳
שניהם אסורין ״ ראתה פעם
שלישית ביום שלשה ועשרים
ולא ראתה ביום עשרים טהור יום
עשרים ונעקר הוסת ויום שלשה
ועשרים ׳ שאין האשה קובעת לה
וסת עד שתקבענו שלשה פעמי׳
ואינה מטהרת מן הוסת עד שת׳
שתעקר אותה שלשה פעמים ״
כל וסת שנקבע מחמת אונס
אפילו ראתה כן מאה פעמים אינו
וסת שמחמת אונס ראתה ״
קפיצה וראתה קפצה וראתה ק׳
קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות ׳
כיצד ׳ קפצה באחד בשבת וראתה
דם ולאחר עשרים יום קפצה באח׳
בשבת וראתה דם ולאחר תשעה
עשר יום ׳ קפצה ביום שבת ולא ראת׳
דם ולאחר השבת ראתה בלא קפיצ׳
הרי נקבע לה וסת באחד בשבת
אחד עשרים שהרי נודע שהיום ל׳
גרם לה לראות ולא הקפיצה וכבר
נקבע לה יום זה שלשה פעמים וכן
כל כיוצא בזה ״ ראתה ביום
חמשה עשר בחדש זה ויום ששה
עשר של אחריו ויום שבעה עשר
בחדש של אחריו קבעה לה וסת
לדלוג ״ בא חדש רביעי וראתה
ביום שמנה עשר עדין לא נקבע
לה וסת ׳ וכל יום שראתה בו חוששת
לו להבא כיון שהגיע אותו היום
ולא ראתה בו טהור אותו היום מן
הוסת שאין צריך עקירת שלשה
פעמים אלא יום שנקבע שלשה פע׳
פעמים ״ היה דרכה להיות
רואה יום חמשה עשר ושנתה
ליום ששה עשר שניהם אסורין ׳
שנתה לשבעה עשר הותר ששה
עשר ונאסר שבעה עשר וחמש׳
עשר באסורו עומד ׳ שנתה לשמנה
נאסר שמנה עשר והותרו כלן ״
היה דרכה יום חמשה עשר
לראות ושנתה ליום עשרים ושתים
שניהם אסורין ׳ הגיע יום עשרים
ולא ראתה שנים ועשרים וראתה
עדין שניהם אסורין ׳ הגיע יום ע׳
עשרים וראתה טהור יום עשרים
ושתים שהרי חזרה לוסתה הקבוע
ונעקר עשרים ושתים ואפי׳ שלא
נקבע שלשה פעמים ״ אין
האשה קובעת לה וסת בתוך ימי
נדתה שראתה בהן כיון שראתה
יום אחד אינה קובעת וסת בכל
השבעה ׳ וכן אין האשה קובעת ל׳
לה וסת בימי זיבתה שהן אחד עשר
יום ׳ אבל קובעת היא בימי נדתה

[illegible]

עשר

שאינה רואה כהן. ואם נקבעה לה
וסת בימי זבתה הרי זו חוששת
לוסת. וכל וסת שנקבעה בימי
זיבתה אם נעקרה אפילו פעם אחת
נעקרה. ואינה צריכה להעקר
שלשה פעמים שחזקת דמים
מסולקין הן בימים האלו.
כיצד חוששת לוסת. אם ראתה
דם בוסת זו אפילו יום אחד תשב
לנדה מספק ואסורה לשמש כל
אותו היום ואפילו לא ראתה כל
כשאר ימי הוסתות. ואם ראתה
כשאר שלשה הימים הרי זו זבה.
כל אשה שמרבה לבדוק לא
עצמה תמיד הרי זו משובחת כו
ואף על פי שיש לה וסת קבוע שאפשר
שיבוא הדם שלא בשעת הוסת.
וכל אחד עשר יום של ימי זיבת
הרי בחזקת טהורה ואינה צריכ
בדיקה. וכל אחר ימי זיבתה עד
צריכה לבדוק. ישבה ולא בדקה
בין באונס בין ברצון הרי זו כח
בחזקת טהורה עד שתבדוק ות
ותמצא טמאה. האשה
שלא בדקה עצמה בשעת וסתה
ולאחר ימים בדקה ומצאה טמ
טמאה אף על פי שהיא טמאה למפרע
עד שעת וסתה כמו שיתבאר לך
לענין טומאה וטהרה ואינה מ
מטמאה את בועלה ואינה מונ
אלא משעת שראתה דם. ואם
מצאה עצמה טהורה הרי זו ל
בחזקת טהורה. וכן אשה
שראתה דם מחמת מכה שיש
לה במקור אף על פי שראתה בשעת
וסתה הרי היא טהורה והדם ה
טהור שהוסתות מדבריהם כמו
שיתבאר בהלכות מטמאי משכב
ומושב. הסומא בודקת

טהור

מעת לעת

טהור

לעצמה ומראה לחברתה. אם
החרשות והשוטות צריכות פקח
פקחות לבדוק אותן ולקבוע להן
וסתות ואחר כך מותרות לבעליהן.
כל אשה שטעתה ולא ידע
שעת וסתה וראתה דם חוששת
לזיבות לפיכך אם ראתה יום אח
או שנים יושבת תשלום שבעה
שמא דם זה בימי נדתה הוא. ואם
ראתה שלשה ימים סופרת שבע
ימים נקיים שמא בימי זיבתה עו
עומדת. וכיצד היא עושה
לתקן וסתה ולידע אם היא זבה
ודאית או ספק זבה ולידע זיבתה
הכל לפי הימים שתראה בהן.
כיצד ראתה יום אחד או שנים
משלימה עליהם ותתחיל למנות לה
אחד עשר יום מאחר השבעה.
ראתה שלשה ימים הרי זו ספק
זבה שמא יום אחד קודם נדתה
ושנים מתחלת נדתה. וכן אם רא
שאין
ראתה ארבעה שנים קודם הנדה
ושנים מתחלת הנדה או שכבת לה
חמשה תשלום ימי הנדה. ואחד
עשר ימי זיבה אחר חמשה. וכן
אם ראתה תשעה ימים הרי זו ספק
זבה שמא שנים קודם הנדה ושבע
של נדה ומתחלת יום אחד עשר
יום מאחר התשעה שפסק הדם.
וכן אם ראתה אחד עשר
יום הרי זו ספק זבה שמא שנים
קודם הנדה ושבעה של נדה ושני
אחר הנדה ונשאר לה מימי זיבת
תשעה ימים. ראתה שנים ע
עשר יום הרי זו זבה ודאית שאל
שאפילו היו שנים מהן לפני הנדה
ושבעה של נדה הרי שלשה לאחר
הנדה ונשאר לה מימי זיבתה ל
שמונה. וכן אם ראתה של

שלשה עשר יום ישאר לה מימי זיב
שבעה והן ימי הספירה. ואשה
בראיית הדם אפילו ראתה אלף יום
כשיפסוק הדם סופרת שבעה נקיי
ואחר השבעה יתחילו ימי הנדה
לזו שטעת. הא לאחרת שכל
שטעת אינה מונה משפסק הדם
פחות משבעה ולא יותר משבעה
עשר ויבואו ימי נדתה. כיצד
ראתה יום אחד ופסק דם מונה ש
שבעה עשר. ששה עשר לתשלום
נדתה ואחד עשר ימי זיבתה ויבואו
ימי נדתה כמו שביארנו.

פרק תשיעי

האשה מתטמאה מן התורה בנדה
או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם
ויצא בבשרה כמו שביארנו ותהיה
טמאה מעת שתראה והוא כו' לבד.
ואם לא הרגישה ובדקה ומצאה
דם בפרוזדור הרי זו בחזקת שבא
בהרגשה כמו שביארנו.
ומדברי סופרים שכל הרואה כתם
דם על בשרה או על בגדיה אף על פי
שלא הרגישה ואף על פי שבדקה עצמ
ולא מצאה דם הרי זו טמאה וכאלו
מצאה דם בבשרה וטמאה זו לו
בספק שמא כתם זה מדם התחתו
הוא בא. וכן מדברי סופרי
שכל הרואה דם שלא עת וסתה וכל
הרואה כתם טמאה למפרע עד
עשרים וארבעה שעות ואם בדק
בתוך זמן זה ומצאה טהור טמאה
למפרע עד זמן בדיקה. ואף על פי
שהיא טמאה למפרע מדבריהם
אינה מטמאה את בועלה למפרע
כמו שביארנו. ואינה מונה לה
לנדתה או לזבתה אלא משעת שראת

לשיעור ג' טהורה כו' ז
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ימי נדת טהור [illegible]
[illegible] יום [illegible]
לה וסת חוששת לוסת
[illegible]
וסתות [illegible]
מקור [illegible]
[illegible]
אשה טהור ודם טמא
[illegible]
[illegible] חוששת לוסת
אשה [illegible]
חוששת [illegible]
טהור [illegible]
[illegible]
[illegible] טמאה [illegible]
[illegible]
חוששת לוסת [illegible]
[illegible]
האשה שראתה [illegible]
אפי' [illegible]
לשיעור ג' וסת [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
וסתות [illegible]
אשה שיש לה וסת
ושכחה ולא בדקה [illegible]
ואחר כך בדקה [illegible]
טהור [illegible]
[illegible]
עד שתבדוק [illegible]
[illegible] יום [illegible]
[illegible] למפרע
אפי' [illegible] וסתות [illegible]
[illegible]

הדם אלא שמצאו הכתם. וכל
הרואה כתם הרי זו מקולקלת של'
שמא מן החדר בא ונתקלקלה וסת'
הרואה דם בשעת וסתה לא
אינה מטמאה למפרע אלא משעת'
לבד. וכן מעוברת ומניקה כל
בתולה וזקנה דיין שעתן ואינן
מטמאות למפרע. ואלו הן
מעוברת משהוכר עוברה שלשה
חדשים. מניקה עשרים וארבעה
חדש ואפילו מת בנה או גמלתו
או נתנתו למיניקה. בתולה
כל שלא ראתה דם מימיה ואפ'
שראתה מחמת נשואין או מחמ'
לידה. זקנה כל שעברו עליה תש'
תשעים יום סמוך לזקנתה. ואיזו היא
זקנה כל שקורין לה זקנה ואינה
מקפדת. ומעוברת ומניקה
וזקנה בתוך ימיהן ואינה מט'
מטמאה למפרע. קטנה שלא
ראתה דם מימיה ועדיין היא קטנה
כתמיה טהור עד שתראה דם שלש
וסתות. ומה בין כתם הנמצ'
על בשרה לכתם הנמצא על בגדיה
שהכתם הנמצא על בשרה אין לו
שיעור והנמצא על בגדה אינה
מטמאה עד שיהיה כגריס הקלקי
שהוא מרובע שיש בו כדי תשע
עדשות שהן שלש על שלש. לפי'
היה פחות משיעור זה טהור. לפי'
נמצא טפין טפין אינן מצטרפות
היה ארוך הרי זה מצטרף.
כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל
טומאה טהור ואינה חוששת לו
לפי' כיצד ישבה על גבי כלי אבנים
או על פי ירדיה ופי גללים או על
עור הדג או על פי חרש מנוקב או
על בגד שאין בו שלש על שלש לפי'
ונמצא עליהן דם טהורה ואפילו ל'

נרקה הקרקע וישבה עליה ונמצא
כתם על הקרקע כשעמדה הרי זו — *הרואה כתם*
טהורה לפי שאינו מקבל טומאה
לא גזרו על כתם שימצא בו ולא
במקבל טומאה אלא אם כן היה
לבן. אבל צבעונין אינן חוששין
לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו — *האשה*
חכמים לאשה שתלבש בגדי צב
צבעונין כדי להציל מידי הכתמ'.
לא כל מקום שנמצא הדם
על בשרה מטמא משום כתם
עד שימצא כנגד בית התורפה.
כיצד נמצא על עקבה טמאה
שאי אפשר בבית תורפה בישיבתה.
וכן אם נמצא על שוקה ועל פרס'
פרסותיה מבפנים ומן המקומות
המודבקות זו בזו בעת שתעמוד
ותדבק רגל ברגל ושוק בשוק הרי
זו טמאה. נמצא על ראש
גודל רגלה טמאה שמא נסתה מן
החדר על רגלה בעת שהלכה.
וכן כל מקום שאפשר שנתז עליו
דם נדתה כשתהלך ונמצא שם
דם טמאה. וכן אם נמצא דם
על ידה ואפילו על קשרי אצבעות
ידיה טמאה שהידים עסקניות
הן. אבל אם נמצא דם על
שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או
מן העקב ואין צריך לו' למעלה
מן הירכים הרי זו טהורה שאין
זה אלא דם עליה ממקום אחר.
הכתם הנמצא על בשרה
שהוא ארוך כרצועה או שהיה
עגול או שהיה טפין טפין או כ'
שהיה אורך הכתם על רחב ירכ'
או שהיה מליה כולו הוא חוט'
למעלה הואיל והוא כנגד בית הת'
תורפה הרי זו טמאה ואין אומר
אלו נטף מן הגוף לא היה כזה

שכל דם הנמצא במקומות אלו ל'
מחמירין בו ואעפ"י שהוא ספק.
הכתם הנמצא על החלוק
שלה מהחגור ולמטה טמאה ומהחגור
ולמעלה טהורה. נמצא על בית יד
שלה אם מגיע כנגד בית תורפה
טמאה ואם לאו טהורה. היתה
פושטתו ומתכסה בו בלילה כל
מקום שימצא בו הדם טמאה.
וכן האיזור שלה כל מקום — *מוסיין*
שימצא בו הדם טמאה. היתה
לובשת חלוק אחד ושהה עליה
שלשה ימים או יותר באין עת ל'
נדתה ובדקה ומצאה עליו שלש'
כתמים או כתם אחד גדול שיש
בו שיעור שלשה כתמים הרי זו
ספק זבה שמא כתם נטף ממנה
בכל יום. וכן אם לבשה שלשה
בגדים בדוקים ושהו שלשה ימי'
עליה בימי זיבתה ומצאה כתם
בכל אחד מהם ואעפ"י שזה כנגד
זה הרי זו ספק זבה.
מצאה כתם אחד ואין בו כדי
שלשה כתמים אם בדקה עצמה
כל בין השמשות של יום ראשון
ומצאה טהור ולא בדקה חלוקה
וביום השלישי מצאה כתם זה
שאינו כשלשה כתמים אינה
חוששת לזיבות. ואם לא בדקה
עצמה כל בין השמשות הואיל
ולא בדקה חלוקה ושהה עליה
שלשה ימים בימי זיבתה חוש'
חוששת לזיבות ואעפ"י שאין ל'
בכתם כדי שלשה כתמים.
מצאה כתם על חלוקה היום
וראתה דם אחרכך שני ימים זה
אחר זה או שראתה שני ימים
וביום השלישי ראתה כתם הרי
זו ספק זבה. הרואה כתם

שיעורם ... הרי י
ואשה כן כת כתם כת
כתם הנמצא על בגד
... עד שיהיה
כגריס ורב שוה כת
... ט
... ו
... ה
... דם
... וגמלתה או
... רפה
טהורה ... כגריס ט
ספק ... שראין לו
... גריס גדול
...
... עד
... כתמים לה
... שלש מ'
... נמצא
... כ
... שלי
... טמא ... אין
... כתמים וכן
... קיי
...
...
... שהכתם
... טהור גם על ... אשה
... טמא והוא
...
... טמא ...
... טמא ... עד
... וכן כת כם ...
... יום ... דם
על בית ה
... שלש מ'
...
...
...
... כהן
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
... כתמים ...
... וכן כתב
...
...
... שהכתם ...
... כהן ...

ואחר כך ראתה דם תולה את הכתם
בראייה כל מעת לעת בין שבדקה
עצמה בעת שמצאה הכתם ומצאה
טהור בין שלא בדקה ׃
אבל הרואה כתם אחר כתם בתוך
עשרים וארבעה שעות אינה תולה
כתם בכתם אלא אם כן בדקה ביניהן
שאם הפסיקה טהרה בין הכתמים
אין מצטרפין ואינן זיבות ׃
כיצד ראתה כתם ערב שבת בש׳
בשעה ראשונה וכן היום אף על פי
שלא בדקה עצמה ולא ידעה יום
טהורה הואיל ויום טמאה וראתה
דם אחר כך עד שעה ראשונה ואח׳
ויום השבת אינה תולה לכתם אלא
תולה הכתם בראייה ויום ראתה בו
באחד בשבת ובשני בשבת תהיה
זבה ׃ ראתה דם ביום שבת
בשעה שנייה הרי זו טמאה שני ל
ימים ערב שבת שמצאה בו הכתם
ובשבת שראתה בו הדם שהרי לא
אין שניהם בתוך מעת לעת ויום
ראתה דם באחד בשבת חוששת ל
לזיבות לא ראתה לא דם בשבת אבל
ראתה כתם אחר בשעה ראשונה
ויום השבת אם בדקה עצמה בע׳
בערב שבת ומצאה טהור אינה
מונה אלא לכתם אחר שהוא ביום
השבת הואיל ואין שניהם בתוך
מעת לעת ויום לא בדקה ולא ידע׳
יום הפסיקה טהורה ביניהם יום
לא הרי זו מונה לערב שבת ויום
ראתה באחד בשבת חוששת ל
לזיבות ׃ ראתה כתם השני
בשעה שנייה ביום השבת בין בד
בדקה בין לא בדקה הרי זו טמאה
שני ימים שהרי אין שניהן בתוך
מעת לעת ויום ראתה באחד בש׳
בשבת אחר מעת חוששת לזיבות ׃

ראתה בשעה ראשונה מיום אחד
בשבת כתם שלישי אם הפסיקה
טהרה ביניהם אין מצטרפין ואינה
חוששת ואם לא בדקה חוששת ל
לזיבות ׃ כל כתם שאומרים
שהוא טמאה בגללו אם יש לה דבר
לתלות בו ולומר שאינו כתם זה ל
מדבר פלוני הוא אם נמצא על ס
הספק הרי זו טהורה שלא אמרו
חכמים בדבר להחמיר אלא להקל ׃
ואם נמצא על בשרה ספקו טמא
ואינה תולה בו ואם היה לה לתלות
בבשרה יותר מחלוקה אף על פי ש
תולה וספקו טהור ׃ כיצד
שחטה בהמה או חיה או עוף או
שנתעסקה בכתמים או שישבה
בצד העוסקין בהן או שעברה
בשוק של טבחים ונמצא דם על
חלוקה ותולה בדברים אלו שמהם
בא הכתם ׃ נמצא הכתם
על בשרה מלבר אפילו מחגור ולמ׳
ולמעלה טמאה שאלו היה דם
זה מן השחיטה או מן השוק ל
היה נמצא על בגדיה והואיל
ונמצא זה על בשרה ולא בבגדיה
טמאה ׃ היתה בה מכה אע״פ
שהיתה אם יכולה להתגלע ולהוציא
ולהוציא דם ונמצא דם על בשרה
תולה במכה וכן כל כיוצא בזה ׃
נמצא הכתם על בגדיה כמ׳
כאחד תולה בכל מה שיש לה לתלות
ותולה במאכולת שאין בעת ש׳
שישבה נתרגה מאכולות ודם זה
דם מאכולת ועד כמה עד כגריס ׃
אבל אם מצאה יותר מכגריס
אינה תולה הכתם במאכולת ואפי׳
היתה מאכולת רצוצה בכתם ל
הואיל והוא יותר מכגריס אינה
תולה במאכולת ׃ וכן תולה

במכה ובכעלה אם היו עסוקים בדם
או שהיו ידיהן מלוכלכות בו אם
היתה בהם מכה תולה ואומרת
הם נגעו בה והיא לא ידעה ודם זה
מחמתן הוא ׃ אין מחזיקין
דם ממקום למקום ׃ כיצד היתה
לה מכה בכתפה ונמצא דם על
שוקה אין אומרין שמא בידיה
נגעה המכה ונגעה במקום זה ׃
וכן כל כיוצא בזה אינה תולה בין בג׳
בגופה בין בחלוקה ׃ שתי
נשים שנתעסקו בעוף אחד ואין
בו אלא כסלע דם ונמצא על כל אח׳
אחת מהן כתם כסלע שתיהן טמ׳
טמאות ׃ נתעסקה בדם
שאי אפשר שיהיה בו כתם אלא כגר׳
כגריס ונמצא עליה כתם כשני גריסי׳
הרי זו תולה כגריס בדם שנתעסק׳
בו וכגריס במאכולת ׃ נמצא הכתם
יותר משני גריסין טמאה ׃
נתעסקה באדום אינה תולה לה בש׳
בשחור ׃ נתעסקה בצפור שיש בה
מיני דם הרבה ונמצא עליה מין
אחד מהן תולה בו ׃ היתה
לובשת שלש חלוקות אם יכולה
לתלות תולה אף בתחתון ואם אינה
יכולה לתלות אינה תולה אפילו בע׳
בעליון ׃ כיצד עברה בשוק של
טבחים אע״פ שנמצא כתם על הח׳
התחתון לבדו תולה בו בדם הטבח׳
לא עברה בשוק של טבחים וה׳
וכיוצא בו אע״פ שנמצא הדם בכ׳
בעליון לבדו הרי זו טמאה ׃ ספק
עברה ספק לא עברה ספק נתעס׳
נתעסקה ספק לא נתעסקה אינ׳
אינה תולה ׃ עיר שיש בה
חזירים או שהן כאן לה תמיד
אינה חוששת לכתמים הנמצאין
בחלוק ׃ אשה שהשאילה

ועיין ב׳ בכתמים
פ׳ וכן אם יש לה
מכה [illegible]
תולה בה [illegible]
[illegible]

חלוקה לנדה בין גויה בין ישראלית ב׳
חזרה ולבשה אותו קודם בדיקה
ומצאה עליו כתם הרי זו תולה בנדה
שלבשה אותו. השאילתו לה׳
לזבה קטנה ביום הסמוך שלה או
ליושבת על דם טהור או לבתולה ש׳
שדמיה טהורין הרי זו תולה בה. אבל
השאילה אותה לזבה קטנה ביום
השמור או לזבה גדולה בשבעת ימי
נקיים וחזרה ולבשה אותו קודם ב׳
בדיקה ונמצא עליו כתם שתיהן מ׳
מקולקלות. השואלת והמשאלת
שמין מזו ושמין מזו. השואלה
אותו ליושבת על הכתם אינה תולה
בה שאין תולין כתם בכתם.
בדקה חלוקה ומצאתו טהור וחש׳
והשאילה החלוק לחברתה ולבשתו
ומצאו עליו כתם כשחזרתו לה ...
השואלת טמאה ואינה תולה בבעל׳
החלוק שהרי בדקה קודם שתשאילו
לה. ארוכה שלבשה חלוקה
של קצרה ומצאו בו כתם אם מגיע
כנגד בית התורפה טמאה ואם לאו
טהורה שכתם זה של קצרה הוא.
שלש נשים שלבשו חלוק
אחד זו אחר זו ואחר כך נמצא ל׳
עליו כתם וכן אם ישנו במטה אח׳
אחת מאחר ונמצא דם תחת אחת
מהם כולן טמאות. ואם בדקה
אחת מהן עצמה מיד ומצאתה ה׳
טמאות הרי השתים טהורות. כ׳
בדקו כולן ומצאו עצמן טהורות
תולה מי שאינה ראויה לראות ב׳
דם במי שהיא ראויה ותהיה שאינה
ראויה טהורה והראויה טמאה.
כיצד היתה האחת מעוברת
והאחת אינה מעוברת המעוברת
טהורה ושאינה מעוברת טמאה.
מניקה ושאינה מניקה המניקה

טהורה ושאינה מניקה טמאה. זקנה
ושאינה זקנה הזקנה טהורה ושא׳
ושאינה זקנה טמאה. בתולה וש׳
ושאינה בתולה הבתולה טהורה
ושאינה בתולה טמאה.
היו כולן מעוברות כולן זקנות כולן
בתולות הרי כולן טמאות.
שלש נשים שעלו דרך מרגלות ה׳
המטה וישנו כולן ונמצא דם תחת
האמצעית שלשתן טמאות. תחת
הפנימית היא ושבצדה טמאות
והחיצונה טהורה. תחת החיצונה
היא ושבצדה טמאות והפנימית ט׳
טהורה. ואם לא עלו דרך מרגלות
המטה שהרי אין להן סדר ונמצא
דם תחת אחת מהן כולן טמאות.
בד״א שבדקו כולן ומצאו ט׳
טהור אבל בדקה אחת מהן ותלתה ב׳
בחברתה כמו שביארנו. אבל אם בדקה
אחת מהן עצמה ומצאה טהורה וה׳
וחברתה לא בדקה תולה הטהורה
שלא בדקה והרי זו שלא בדקה ט׳
טמאה. כל כתם הנמצא על
הבגד שאין לו במה יתלה אינו מטמא
עד שיודע שהוא דם ואם נסתפק
להם אם הוא דם או צבע אדום
מעבירין עליה שבעה סמנין אלו
על הסדר אם עבר או כהה עינו
הרי זה כתם דם וטמאה. ואם עמ׳
עומד כמות שהוא הרי זה צבע ו׳
וטהורה. ואלו הן השבעה
סמנין על הסדר רוק תפל ולעיסת
גריסין של פול ומי רגלים שהחמי׳
שהחמיצו ונתר ובורית וקמוני׳
ואשלג. וצריך לכסכס שלשה פעמ׳
על כל סם ואחר כך מביאין כל כסכוס
העבירן שלא כסדר או שהע׳
שהעבירן כאחת לא עשה ולא כלום
הקדים אחרונים לראשונים או ע׳

שהעביר כאחרונה שהן הראשונים
על זו ומעביר עליהם האחרונים
שהקדים עד שיעברו השבעה על
הסדר. אי זהו רוק תפל שלא
טעם כלום מתחלת הלילה והיה
ישן כל חצי הלילה האחרון ומ׳
ואחר קודם שיקום בקרו רוק תפל ה׳
והוא שלא יוציא רוב דבורו עד ש׳
שלש שעות ביום. ואם השכים
ושנה פרקו אין רוק זה תפל שהרי
מבטל חוזק הרוק ומחזירו כמים.
ואיזהו לעיסת גריסין הוא ל׳
שילעוס גריסין עד שיתערב עם
התפל רוק הרבה מפיו. ואיזהו ׳
מי רגלים שהחמיצו אחר שלשה
ימים או יותר. כל אשה שהיא
טמאה משום כתם אם מצאה
הכתם בימי נדתה הרי זו ספק ל׳
נדה ויושבת עליו שבעה וטובלת
בליל שמיני ואחר כך תהיה מותר׳
לבעלה. ואם מצאה אותו בימי ל׳
זיבתה הרי זו ספק זבה גדולה
או קטנה כמו שנתבאר בפרק זה.
ויושבת יום אחד אם היתה קטנה
או שבעת ימים נקיים אם היתה
גדולה מספק והכל מדברי סופרי׳
כמו שביארנו. לפיכך הבא על׳
בזדון מכין אותו מכת מרדות ול׳
ופוטרין אותו מן הקרבן.

ומעביר להם / והפסיק ב / בטהרה ב / ברמ״י פ״ט / סימן

פרק עשירי

ס׳
היולדת טמאה כנדה ואעפ״י שלא ׳
ראתה דם. ואחד היולדת חי או
מת ואפילו נפל. אם זכר יושבת ל׳
לזכר ואם נקבה יושבת לנקבה ל׳
והוא שתגמר צורתו. אין צורת
הולד נגמרת בפחות מארבעים
יום אחד הזכר ואחד הנקבה.

אותו בו כתם שהרי תולה
בזכירתה כן תולה
מניעה שיום לבשה ל׳
חלוקה בימי נדתה ולא
בדקה אותה ולבשתו ו׳
בימי טהרתה או בימי
ספירת נקיים שלה ה׳
הרי זו תולה בנדתה
[illegible]

[illegible]

המפלת בתוך ארבעים יום אינה טמ'
טמאה לידה ואפילו ביום ארבעי'
יום [...] הפילה ביום ארבעים
ואחד מאחר התשמיש הרי זו ס'
ספק ילדה ותשב לזכר ולנקבה ולנד' ''
היתה צורת אדם דקה ל'
ביותר ואינה נכרת בעליל תשב ש'
לזכר ולנקבה וזהו שנקרא שפיר
מרוקם '' ואיזהו שפיר מרוקם
תחלת בריית' של אדם גופו כעדש'
שתי עיניו כשתי טפי זבוב' חוט'
מרוחקות זו מזו' שני חוטמיו כ'
כשני טפי זבוב מקורבין זה לזה
פיו פתוח כשערה' וחתוך ידים
ורגלים אין לו [...] נתבארה
צורתו יותר מזה ועדיין אינו נכר
בין זכר ונקבה אין בודקין אותו
במים אלא בשמן שהשמן מצ'
מצחצחו ומביאין קיסם שראשו
חלק ומנענע אותה למעלה יום
ומסכסך בידוע שהוא זכר ואם
ראוה בזוית' ומקום כשעורה סדוק
בידוע שזו נקבה ואין צריך בד'
בדיקה' וכל אלו הבדיקות של
נפלים אין נותנין להן ימי טוהר
עד שישער הולד [...] הפילה
חתיכה לבנה אם נקרעה ונמצא
בה עצם טמאה '' הפילה שפיר
מלא מים מלא דם מלא בשר האו'
ואינו מרוקם אינה חוששת לולד ''
יוצא דופן אין אמו טמאה
לידה ואין לה ימי טומאה וטהר'
שנ' אשה כי תזריע עד שתלד
במקום שמזרעת ''
המקשה וילדה ולד דרך דופן הרי
זה דם הקושי הבא דרך הרחם
זיבות או נדה ודם היוצא דרך
הדופן טמא' ואם לא יצא דם ב'
דרך הרחם הרי האשה טהורה'

טמא לנבי' ר' שמעון ו
דוו' הרי ו
זה כולד

יוצא דופן

טמא לנבי' ר'
שמעון עכ

אע״פ שהדם היוצא מדופנה ט'
טמא' שאין האשה טמאה ל'
עד שיצא מהדה דרך ערותה ''
נחתך הולד במעיה ויצ'
ויצא אבר אבר בין שיצא על
סדר האברים כגון שיצא הרגל
ואחריה השוק ואחריה הירך
בין שיצא שלא על הסדר אינה טמ'
טמאה לידה עד שיצא רובו' ואם
יצא ראשו כלו כאחד הרי זה כרוב
ואם לא נחתך ויצא כדרכו משיצ'
רוב פדחתו הרי הוא כילוד ואע״פ
שנחתך ואחרכך [...] הוציא
העובר את ידו והחזירה אמו טמ'
טמאה לידה מדברי סופרים ואין לה
ימי טוהר עד שיצא הולד רובו כמו
שאמרנו [...] המפלת מין בה'
בהמה חיה ועוף אם היו פניו כפני
אדם הרי זה ולד ואם זכר תשב לזכר
ואם נקבה תשב לנקבה' ואם אינו
ידוע בין זכר לנקבה תשב לזכר ל'
ולנקבה' ואע״פ ששאר הגוף דומה
לבהמה או לחיה או לעוף [...] ואם ל'
אין פניו כצורת פני האדם אע״פ
ששאר הגוף אדם שלם וידיו ורגליו
ידי ורגלי אדם והרי היא נקבה או ז'
זכר אינו ולד ואין אמו טמאה לידה ''
ואיזהו צורת פני האדם
שיהיה המצח והגבנים והעינים
והלסתות וגבות הזקן כצורת האדם
אבל הפה והאזנים והחוטם אע״פ שהן
כשל בהמה וחיה הרי זה ולד ''
המפלת דמות נחש אמו טמאה ל'
לידה מפני שגלגל עיניו עגול כשל
אדם [...] המפלת דמות אדם
שיש לו כנפים של בשר אמו טמא'
לידה '' נברא בעין אחת וירך
אחת אם היה אף העין שהוא הווא
כחצי אדם אמו טמאה לידה ואם

המפל

המפל

היה באמצע אמו טהורה לידה שהרי
זו בריאה אחרת '' נברא ל'
ושט שלו אטום או שהיה חסר
מטבורו ולמטה והרי הוא אטום
או שהיה גלגלתו מסוריית או שהיו
פניו סחוחות ואין בהן הכר פנים או
או שיש לו שני גבין ושתי שדריות
או שהפילה בריית ראש שאינו
חתוך או יד שאינו חתוך כל אל'
מאלו אינו ולד ואין אמו טמאה לידה
אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכ'
הרי חוששת לולד שלם ומצטרפין
רוב אברים [...] פעמים יקפאו מ'
משאר הדמים שבגוף האדם ומהם
חתיכה כמו לשון השור ותהיה ל'
כרוכה על מקעת הולד והוא הנק'
סנדל ולעולם אין נעשה סנדל זה
אלא עם ולד [...] אבל חתיכה
שנעקרה לבדה בלא ולד אינה נקראת
סנדל '' ורוב העוברין אין יהיה עמהן
סנדל ופעמים יכה המעוברת דבר
על בטנה ויפסד העובר ויעשה
כסנדל זה ופעמים ישאר בו הכר
פנים ופעמים יבש הולד וישתנה
ויקפאו עליו הדמים עד שלא ישא'
ישאר בו הכר פנים '' לפיכך
המפלת זכר וסנדל עמו אע״פ שאין
הכר פנים לסנדל הרי זו תשב לזכר
ולנקבה שמא סנדל זו נקבה היה
וחומר החמירו בו לטמא בו משום
ולד אע״פ שאין בו צורת פנים הו'
הואיל והיא טמאה לידה מפני ה'
הולד שעמו [...] החותלת העשה
שהיא כמו חות שבתוכה נוצר
הולד והיא מקפת אותו ואות הס'
הסנדל אם היה עמו סנדל וכשיצ'
וכשיצא נמצא לצורת קורע אותה
והיא הנקראת שליא בתחלת בריי'
דומה לחוט של ערב ואחלה כתע'

כחצי עירית ועבה כקורקבן התרנגו'
ואין שליא פחותה מטפח.
המפלת שליא תשב לזכר ולנקבה
אף על פי שהשליא ולד ואף על פי שאין שליא
בלא ולד. הפילה נפל ואחר כך
הפילה שליא אין חוששין לשליא והרי
היא כולד אחר ואין אומרין זו של
שליא הולד שאין תולין השליא
אלא בולד של קיימא. לפיכך אם
ילדה של קיימא והפילה שליא
אחר עשרים ושלשה ימים תולין
אותה בולד ואין חוששין לולד אחר
שהולד קרע השליא ויצא.
הפילה שליא תחלה ואחר כך ילדה
ולד של קיימא חוששין לשליא
שהיא ולד אחר ואין תולין אותה
בולד הבא אחריה שאין דרכה של
שליא לצאת לפני הולד. יצאה
מקצת השליא ביום ראשון ומקצת
ביום שני מונין לה מיום ראשון
ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מ'
מיום שני לחומר. הפילה
דמות בהמה חיה ועוף ושליא
קשורה בו אין חוששין לולד אחר
ומטילין עליה חומר שני ולדות
שאני אומר שמא נמוח שפיר מ'
מרוקם שהיה בשליא זו ושמא לא
נמוחה שליא של שפיר זה שהוא
דמות בהמה ועוף. כל אשה
שחוששין לשליא אין נותנין לה
ימי טוהר. וכל מי שהפילה דבר
שאיננו ולד או שפיר בתוך ארבעי'
יום שעדיין לא נגמרה צורתו אם
יצא עמו דם הרי זו נדה או זבה
ואם יצא יבש בלא דם הרי זו
טהורה. מי שילדה זכר
ונקבה תאומים תשב לנקבה.
טומטום ואנדרוגינוס תשב לזכר
ולנקבה. ילדה תאומים האחד

זכר והשני טומטום או אנדרוגינו'
תשב לזכר ולנקבה. האחד
נקבה והשני טומטום או אנדרוגינ'
תשב לנקבה בלבד שהטומטום וה'
והאנדרוגינוס ספק הם שמא זכר
שמא נקבה. האשה
שהוחזקה מעוברת וילדה ואינ'
ידועה מה ילדה כגון שעברה בנהר
והפילה שם או שהפילה לבור או
שהפילתו וגררתו חיה הרי זו בחזק'
שהפילה ולד ותשב לזכר ולנקבה
וכל אם לא הוחזקה מעוברת ו'
והפילה ואין ידוע מה הפילה הרי
זו ספק ילודה ותשב לזכר ולנקב'
ולנדה. כל מקום שנאמר
תשב לזכר ולנקבה כיצד דינה
תהיה אסורה לבעלה ארבעה
עשר יום כיולדת נקבה שבעה
הראשונים ודאי שבעה השנים
ספק. ואין נותנין לה ימי טוהר
אלא עד ארבעים יום כיולדת זכר
ואם ראתה דם אחר הארבעים
אינו דם טוהר אלא ספק דם נדה
או דם זיבות אם בימי הזיבה כמו
שביארנו. וכן אם ראתה
ביום אחד ושמונים הרי זו ספק
נדה ותשב שבעה ימי נדה שמא
נקבה ילדה שאין לה וסת נדות עד
לאחר מלאת כמו שביארנו.
כל מקום שנ' תשב לזכר ולנקבה
ולנדה כיצד דינה תהיה אסורה
לבעלה ארבעה עשר יום כיולדת
נקבה ואם ראתה ביום אחד ו'
ושמונים הרי זו ספק נדה וכן אם
ראתה ביום אחד וארבעים אע"פ
שראתה ביום ארבעה ושלשים
הרי זו ספק נדה ואסורה לבעלה
עד ליל שמונה וארבעים כיולדת
זכר ואין נותנין לה ימי טוהר

כלל כנדה והרי היא כמי שלא ילדה
וכל דם שתראה מיום שהפילה עד
שמונים יום אם בין בימי נדתה
הרי זו ספק נדתה מאחר השבעה
מיום שהפילה ואם בין בימי זיבת'
הרי זו ספק זבה שכל ימי מלאת
אין בהן וסת. וכן אם ראתה
ביום אחד ושמונים עדין היא מ'
מקולקלת ותהיה ספק נדה כמו ש'
שביארנו אע"פ שלא ראתה אלא
יום אחד. וכשתקבע לה וסת אחר
השמונים יסור קלקולה ותחזור
להיות נדה ודאית או זבה ודאית
וכן מיום שהפילה עד יום שבע'
הימים תהיה נדה ודאית אם הפ'
הפילה בתוך ימי נדה כמו שבארנו.

פרק אחד עשר

כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת
הוא דין תורה. ובמשפטים האלו
היו דנין כשהיו ב"ד הגדול מצוי
והיו שם חכמים גדולים שהיו מ'
מכירים הדמים ואם נולד להן ס'
ספק בראיות או בימי נדה וזבה
עולין לב"ד הגדול ושואלין כמו ש'
שהבטיחה התורה עליהם שנ' כי
יפלא ממך דבר למשפט בין דם
לדם. בין דם נדה לדם זבה. ובזמן
האמוראים היו בנות ישר' נזהרות ומ'
משמרות וסתותיהן וסופרות תמ'
תמיד ימי הנדה וימי הזבה.
וטורח גדול יש במנין ופעמי'
רבות יבוא לידי ספק שאפילו ראת'
הבת ביום הלידה מאותו היום
מתחילין למנות לה ימי נדה וימי
זיבה כמו שביארנו. ולפיכך לא ת'
תטעה הבת בזיבה עד עשרה

ימים שיום ראתה דם כיום שתלד
הרי זו נדה שבעת ימים ושלשה
ימים סמוך לנדתה הרי עשרה
ימים הנה למדת שאתה
נדה ומתחלת למנות ימי נדה וימי
זיבה כל ימיה ואפלו ראתה והיא
קטנה ובימי חכמי התלמוד
נסתפק הדבר הזה בראיות הדמים ונתקלקלו הוסתות לפי
שלא היה כח בכל המשים למנות
ימי נדה וימי זיבה לפיכך החמירו
חכמים בדבר וגזרו שיהיו כל ימי
האשה בימי זיבתה ויהיה כל דם
שתראה ספק דם זיבות
ועוד החמירו בנות ישר' על עצמן
חומרא יתירה על זו ונהגו כולן ב
כל מקום שיש ישר' שכל בת יש'
שתראה דם אפלו ראתה טפת דם
כחרדל בלבד ופסק הדם סופרת
שבעה ימים נקיים ואפלו ראת
בשעת נדתה בין שראתה יום אחד
או השנים או השבעה כולן או
יותר משיפסוק הדם סופרת ש'
שבעת ימים נקיים כזבה גדולה
וטובלת בליל שמיני אע"פ שהייר
ספק זבה או ביום שמיני אם היה
שם דוחק כמו שבארנו ואחר כך
תהיה מותרת לבעלה וכן
היולדת בזמן הזה הרי היא כזבת
זוב וצריכה שבעת ימים כמו ש
שבארנו ומנהג פשוט
בשנער ובארץ הצבי ובספרד
ובמערב אם ראתה בתוך ימי מ'
מלאת אע"פ שראתה אחר הספי'
של שבעה ימים נקיים והטבילה
הרי זו סופרת שבעה ימים נקיים
אחר שיפסוק הדם ואין נותנין ל
לה ימי טוהר כלל אלא כל דם ש
שתראה האשה בין דם קושי בין

בין טוהר סופרת שבעת ימים נ'
אחר שיפסוק הדם ודין זה
נתחדש בימי הגאונים והם החמיר'
שלא יהיה שם דם טוהר ליולדת
שזה שהחמירו בנות ישר' על ע'
עצמן בימי חכמי התלמוד אינו ב
אלא ברואה דם שהוא טמא שיושב'
עליו שבעה נקיים אבל דם שתראה
בימי טוהר אחר ספירה וטבילה ב'
אין לחוש שאין ימי טוהר ראוין ל
לא לנדה ולא לזבה כמו שבארנו
ושמענו שבערית מעלין
על דם טוהר כדין התלמוד עד היום
אחר ספירה וטבילה מטמאות לי'
יולדת בזוב ודבר זה תלוי במנהג
וכן דין דם בתולים בזמן ה'
הזה שאפלו היתה קטנה שלא ה'
הגיע זמנה ולא ראתה דם מימיה
בעל מצות מיניה ופירש וכל זמן
שתראה דם והאות מכה הרי היא ב'
טמאה ואחר שיפסוק הדם סופרת
שבעה נקיים יתר על זה כל
בת שתבעה להנשא ורצתה שוהה
שבעת ימים נקיים ואחר שרצת
ואחר כך תהיה מותרת להבעל שמ'
שמא מחמודה לאיש ראתה טפת
דם ולא הרגישה בין היתה האשה ג'
גדולה או קטנה צריכה לישב שנ'
שבעה ימים נקיים מאחר שרצת
ואחר כך תטבול ותבעל וכל
הדברים האלו חומרא יתירה שנ'
שנהגו בנות ישר' מימי חכמי הת'
התלמוד ואין לסור ממנה לעולם
לפיכך כל אשה שרצתה כשת
כשתבעה להנשא לא תנשא עד
שתספור ותטבול ויום נשואות לה'
לתלמיד חכם מותרת להנשא ואינ'
ותספור ואחר שנשאות ותטבול
שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה

ונזהר מזה שלא יקרב אליה עד ש'
שתטבול דין הכתמים בזמן
הזה כמו שאמרנו ואין בדבר חדוש
ולא מנהג אלא כל כתם שאמרנו ש'
שהיא טהורה הרי היא טהורה וכל
שאמרנו טמאה סופרת שבעה ל
ימים מיום שמצאה בו הכתם ואם
היה שיעור הכתם כדי לחוש לה
לזיבות סופרת שבעה ימים מאו
מאחר יום שמצאה בו הכתם שאו
שאין הרואה דם כרואה כתם
וכן כל שאמרנו כוחלת שאמ
טהורה הרי אתו טהורה בזמן ה'
הזה וכן האשה שראתה לובן או
דם ירוק או שהשליכה חתיכה ש'
ודומה שאין עמה דם הרי היא
טהורה אף בזמן הזה שלא החמ'
החמירו אלא ברואה דם טמא
ואין זו רואה דם טמא
וכן אם היה בה מכה והיה הדם
שותת ממנה או שבא הדם עם
מימי רגלים הרי זו טהורה ולא ל'
נתחדש בדבר זה אלא ספירת ש'
שבעה נקיים לכל הרואה דם טמא
כמו שבארנו ושיהיו כל מראה
דמים טמאים זה שתמצא
בקצת המקומות שהנדה יושבת
שבעה ימים בנדתה אע"פ שלא נ'
ראתה דם אלא יום אחד ואחר
השבעה תשב שבעת ימים נקיים
אין זה מנהג אלא טעות הוא בפי
שהורה להם כך ואין ראוי לטעות
לדבר הזה כלל אלא אם ראתה יום
אחד סופרת אחריו שבעת ימים
נקיים וטובלת בליל שמיני שהוא
ליל שני שלאחר נדתה ומותרת
לבעלה וכן זה שתמצא בק'
בקצת המקומות תשובות למ'
למקצת הגאונים שיולדת זכר לא

[illegible]

[illegible]

תשמיש ומונה עד סוף ארבעים לזכר
ושמונים לנקבה עד לאחר שמונים ה'
ואף על פי שלא ראתה דם אלא בת'
בתוך השבעה אין זה מנהג אלא
טעות הוא בהוראה התשובות ודרך
המינות בארצות המקומות ואין לב
הצדוקין ומהן דבר זה ' ומצוה
לכופן כדי להוציא מלבן ולהחזיר
בדברי חכמים שתספור שבעה לב
נקיים כמו שביארנו '' אין האש'
עולה מטומאתה ויוצאה מידי
ערוה עד שתטבול במי מקוה כשר
ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ו'
ובין המים '' ובהלכות מקוואות לב
יתבאר דין המקוה הכשר והפסול
ודרך הטבילה ומשפטי החציצה '
אע"פ שרחצה במרחץ אפילו נפלו
עליה כל מימות שבעולם הרי היא
כאחר הרחיצה כמו שהיתה קודם
הרחיצה בכרת שאין לך דבר שמ'
שמעלה מן הטומאה אלא טבילה
במקוה או במעין או במים שהן כמ'
מעין כמו שיתבאר בהלכות מקואו'
כל שבעת ימים נקיים שבזמן
הזה אע"פ שהן ספק יום טבלה בהן
כאלו אין טבלה ויום טבלה בשביעי
אע"פ שאסור לעשות כן לכתחלה
שמא יבוא לבעול בשביעי אחר הק'
הטבילה הואיל וטבלה בזמנה אפילו
היתה זבה ודאית עלתה לה טבילה '
ואסור לו לאדם שירבק בגו'
באשתו כל שבעת הימים נקיים
ואע"פ שהוא בכסותו והיא בכסות'
לא יקרב אליה ולא יגע בה אפילו ג'
באצבע קטנה ולא יאכל עמה בק'
בקערה ' כללו של דבר ינהג עמה
בספירה כמו שנהג בימי נדה של
שהרי בכרת היא עד שתטבול
כמו שבארנו '' כל מלאכות

שהאשה עושה לבעלה נדה עושה
לבעלה חוץ מהרחצת פניו ידיו ל
ורגליו ומזיגת הכוס והצעת המטה
בפניו גזרה שמא יבאו לדבר עבירה '
ואפילו היא לא תאכל עמו בקערה
אחת ולא יגע בבשרה ואפי' היגל
עבירה ' וכן משבעת ימים נקיים אין
תעשה לו שלש מלאכות אלו ' וכן
מותר לאשה להתקשט בימי נד'
נדתה כדי שלא תתגנה על בעלה ''

פרק שנים עשר

ישר' שבא על הגויה משאר האומו'
דרך אישות או ישראלית שנבעלה
לגוי דרך אישות הרי אלו לוקין מן ה'
התורה ' שנ' ולא תתחתן בם בתך לא
תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך ' אחד
שבעה עממים ואחד כל האומות
באיסור זה ' וכן מפורש על ידי עזרא
ואשר לא נתן בנותינו לעמי הארץ
ואת בנותיהם לא נקח לבנינו ' ולא ל
אסרה תורה אלא דרך חתנות ''
אבל הבא על הגויה דרך זנות מכין
אותו מכת מרדות מדברי סופרים
שמא יבא להתחתן ' ואם יחדה לו ל
בזנות חייב עליה משום נדה ומשו'
שפחה ומשום זונה ומשום גויה
וכל חיובין אלו מדבריהם ' בד"א ל
הבועל ישר' אבל כהן הבא על הגויה
לוקה מן התורה משום זונה ומשו'
גויה '' אחד זונה גויה ואחד זונה
ישראלית ובעולה בלבד לוקה שנ'
שהרי אינה בת קדושין ''
כל הבועל גויה בין דרך חתנות בין
דרך זנות אם בעלה בפרהסיא ל
והוא שיבעול לעיני עשרה מישר'
או יותר אם פגעו בו קנאים והרגוהו

הרי אלו משובחים וזריזים ' ודבר
זה הלכה למשה מסיני הוא ' וראיה
לדבר מעשה פינחס וזמרי ''
ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא
בשעת המעשה כזמרי ' ואת האש'
אל קבתה ' אבל אם פירש אין הורגין
אותו ואם הרגו נהרג עליו '' ואם
בא הקנאי ליטול רשות מבית דין
להורגו אין מורין לו ' ואע"פ שהוא ל
בשעת המעשה ' ולא עוד אלא אם ל
בא הקנאי להרוג את הבועל ונשמט
הבועל והרג את הקנאי כדי להציל ל
עצמו ממנו אין הבועל נהרג עליו ''
והבא על בת גר תושב אין ל
הקנאין פוגעין בו אבל מכין אותו
מכת מרדות '' לא פגעו בו הקנאי'
ולא הלקוהו בית דין הרי עונשו ל
מפורש בקבלה שהוא נכרת שנא'
כי חלל יהודה את קדש יי' אשר אהב
ובעל בת אל נכר יכרת יי' לאיש אשר
יעשנה ער ועונה וגו' ' אם ישר' הוא
לא יהיה לו ער בחכמים ועונה בתל'
בתלמידים ואם כהן הוא לא יהיה לו
מגיש מנחה ליי' צבאות '' הנה
למדת שהבועל גויה כאלו נתחתן ל
בע"ז שנ' ובעל בת אל נכר ' ונקראת בת
אל נכר ' ונקרא מחלל קדש יי' '' ועון זה אף על
פי שאין בו מיתת בית דין אל יהי
קל בעיניך אלא יש בו הפסד שאין ל
בכל העריות כמותו שהבן מן הערוה
בנו הוא לכל דבר ' ובכלל ישר' יחשב
ואע"פ שהוא ממזר ' והבן מן הגויה
אינו בנו ' שנ' כי יסיר את בנך מאחרי ' מ'
מסיר אותו מאחרי המקום ' ודבר
זה גורם להדבק בגוים שהבדילנו ה'
הקדוש ברוך הוא מהם ולשוב מל'
מאחרי יי' ולמעול בו '' גוי
הבא על בת ישר' אם אשת איש היא
נהרג עליה ואם פנויה היא אינו

עשאי ע ה האונס

נהרג עליה. וכל ישר׳ הבא על הגויה
בין קטנה בין בת שלש שנים ויום
אחד בין גדולה בין פנויה בין אשת
איש ואפילו היה קטן בן תשע שני׳
ויום אחד כיון שבא על הגויה בזדון
הרי זו נהרגת מפני שבא לישראל
תקלה על ידה כבהמה. ודבר זה מפ׳
מפורש בתורה שנ׳ הן הנה היו לבני
ישר׳ בדבר בלעם למעל מעל ביי׳ על ד׳
דבר פעור. ואומ׳ הרגו כל זכר בטף
וכל אשה יודעת איש למשכב זכר
הרגו ״ העבדים שהטבילו
אותן לשם עבדות וקבלו עליהם
מצות שהעבדים חייבין בהן יצאו מ׳
מכלל הגוים ולכלל ישר׳ לא באו ״
לפיכך השפחה אסורה לבן חורין
אחד שפחתו ואחד שפחת חברו ״
והבא על השפחה מכין אותו
מכת מרדות מדברי סופרים. והרי
הוא מפורש בתורה שהאדון נותן
שפחה כנענית לעבדו העברי והיא
מותרת לו. שנ׳ אם אדוניו יתן לו
אשה ״ ולא גדרו חכמים בדבר
זה ולא חייבה תורה מלקות בשפחה
אלא אם כן היתה נחרפת לאיש כמו
שבארנו ״ ולא יהי עון זה קל
בעיניך מפני שאין בו מלקות שגם
זה גורם לבן לסור מאחרי ייי׳ ״
שהבן מן השפחה עבד ואינו ישר׳
ונמצא גורם לזרע הקודש לחללו
ולהיותם עבדים ״ הרי אונקלוס
המתרגם כלל בעילת עבד ושפחה
בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה ״
הבא על השפחה ואפילו ה׳
בפרהסיא ובשעת עברה אין הק׳
הקנאין פוגעין בו. וכן אם לקח שפ׳
שפחה דרך חתנות אינו לוקה מן
התורה. שאינה שטבלה וקבלה ל׳
מצות יצאה מכלל הגוים ״

נתערב ולד ישר׳ בולד שפחה הרי ש׳
שניהם ספק וכל אחד מהם ספק ׳
עבד וכופין בעל השפחה לשחרר
שניהם. ואם היה הבן אדון של ע׳
עבד כשיגדלו ישחררו זה את זה
ויהיו מותרין לבא בקהל ״
היו התערובות בנות הרי שתיהן
ספק שפחות והבא על אחת מהן
הולד ספק עבד ״ וכן אם נתערב ולד
גויה בולד ישראלית מטבילין את ׳
שניהם לשם גרות וכל אחד מהן ׳
גר ספק ״ כל הגוים כשיתגייר׳
ויקבלו עליהם כל מצות התורה ו׳
והעבדים משישתחררו הרי הן ׳
כישר׳ לכל דבר. שנ׳ הקהל חקה אח׳
אחת לכם ולגר הגר. ומותרין לבא
בקהל ייי׳ מיד. והוא שישא הגר
את המשוחרר בת ישר׳. וישא ׳
הישר׳ גיורת את המשוחררת ח׳
חוץ מארבעה עממים בלבד. והם
עמון ומואב ומצרים ואדום. ש׳
שהאומות האלו כשיתגייר מהן ׳
אדם הרי הוא כישר׳ לכל דבר אלא
לענין ביאה בקהל. וכיצד דינם ע׳
עמון ומואב אסורים איסורי עולם
זכרים ולא נקבות. שנ׳ לא יבוא עמוני
ומואבי בקהל ייי׳. והלכה למשה מ׳
מסיני שהעמוני הזכר והמואבי
הזכר הוא שאסור לעולם לישא בת
ישר׳ ואפילו בן בנו עד סוף כל הע׳
העולם. אבל עמונית ומואבית מה׳
מותרת מיד כשיגור האומות ״
מצרי ואדומי אחד זכרים ואחד
נקבות דור ראשון ודור שני אסור
לבא בישר׳. ודור שלישי מותר. ש׳
שנ׳ בנים אשר יולדו להם דור ש׳
שלישי יבוא להם בקהל ייי׳ ״
מצרית מעוברת שנתגיירה בנה
מצרי שני ״ מצרי שנשא מצרי׳

הערו

ראשונה או מצרית ראשון שנשא ׳
מצרית שניה הולד שני שנ׳ בנים
אשר יולדו להם דור שלישי הכתוב
תלאו בלידה ״ גר עמוני שנשא
מצרית הולד עמוני. מצרי שנשא
עמונית הולד מצרי. זה הכלל בזו
באומות הלך אחר הזכר. נתגיירו
הלך אחר הפגום ״ מי שנתגייר
משבעה עממים אינן אסורין ׳
מן התורה לבא בקהל. והדבר ידוע
שלא נתגייר מהם אלא הגבעונים
ביהושע גזר שיהו אסורין לבא
בקהל אחד זכרים ואחד נקבות ולא
אסר אותם אלא בזמן שיש מקדש.
שנ׳ חטבי עצים ושואבי מים לבית
אלהים. ולה הרחקתן מקדש. והם
הנקראין נתינים. לפי שנתנם לעבוד
המקדש ״ בא דוד וגזר עליהם
שלא יבואו בקהל לעולם ואפילו בזמן
שאין מקדש. וכן מפורש בעזרא
מן הנתינים שנתן דוד והשרים ל׳
והשרים לעבודת הלוים. היו לאחת
שלא תלה אותן במקדש. ולמה גזר
עליהם הוא ובית דינו לפי שראה
עזות ואכזריות שבהן שבשעה
שבקשו שבעה בחיר ייי׳ לתלותן וג׳
והרגום ולא רחמו עליהם ״
כשעלה סנחריב מלך אשור ובלבל
כל האומות וערבן זה בזה והגלה
אותן ממקומן ואלו המצרים ש׳
שבמצרים עתה אנשים אחרים
ואלו האדומיים שבשדה אדום
חוייל ונתערבו ארבע האומות
האסורים בכל אומות שבעולם
שהן מותרין הותר הכל שכל הפ׳
הפורש מהם ולהתגייר חזקתו ש׳
שפרש מן הרוב ״ לפיכך
כשיתגייר הגר בזמן הזה בכל מק׳
מקום בין אדומי בין מצרי בין ל׳

בקידו פהוו

תפילת השחר

אלא בין מואבי בין כושי בין שאר
האומות יותר הזכרים ואחר הנקבו׳
מותרין לבא בקהל ייי׳

פרק שלשה עשר

דין קיבול גרים
בשלשה דברים נכנסו ישר׳ לברית
במילה וטבילה וקרבן. מילה היתה
במצרים שנ׳ וכל ערל לא יאכל בו וגו׳
מל אותם משה רבנו שכולם בטלו
ברית מילה במצרים חוץ משבט
לוי ועל זה נאמר ובריתך ינצרו.
וטבילה היתה במדבר קודם
מתן תורה שנ׳ וקדשתם היום ומ׳
ואחר וכבסו שמלתם. וקרבן
כמו שנ׳ וישלח את נערי בני ישר׳
ויעלו עולות על ידי כל ישראל הק׳
הקריבום. וכן לדורות כשירצה
הגוי להכנס בברית ולהסתופף תחת
כנפי השכינה ויקבל עליו עול ת׳
התורה צריך מילה וטבילה והרצא׳
קרבן. ואם נקבה היא צריכה טב׳
טבילה וקרבן. שנ׳ ככם כגר יהיה.
מה אתם במילה וטבילה והרצאת
קרבן. אף הגר לדורות במילה וט׳
וטבילה והרצאת קרבן.
דמחוסר כפרה
ומהו קרבן הגר עולת בהמה או שתי
תורים או שני בני יונה ושניהם עולה.
ובזמן הזה שאין קרבן צריך מ׳
מילה וטבילה. וכשיבנה בית המקדש
יביא קרבן. גר שמל ולא טבל
או טבל ולא מל אינו גר עד שימול
ויטבול. וצריך לטבול בפני שלשה.
והואיל והדבר צריך בית דין אין
מטבילין אותו לא בשבת ולא ביום
טוב ולא בלילה ואם הטבילו הרי זה
גר. גר קטן מטבילין אותו ע׳
על דעת בית דין שזכות הוא לו.

פ״ק דכתו׳

החולין

מעוברת שנתגיירה וטבלה אין בנה
צריך טבילה. טבל בינו לבין עצמו
ונתגייר בינו לבין עצמו ואפילו בפ׳
בפני שנים אינו גר. בא ואמר נת׳
שנתגיירתי בבית דין של פלוני וה׳
והטבילוני אינו נאמן לבא בקהל ע׳
עד שיביא עדים. היה נשוי
לישראלית או לגיורת ויש לו בנים
ואמר נתגיירתי בינו ובין עצמי נ׳
נאמן לפסול עצמו ואינו נאמן ל׳
לפסול הבנים וחוזר וטובל בבית דין
גיורת שראינוה בדרכי ישר׳
תמיד כגון שתטבול לנדתה ותפריש
תרומה מעיסתה וכיוצא בזה
וכן גר שנוהג בדרכי ישר׳ שטובל
לקריו ועושה כל המצות הרי אלו ב׳
בחזקת גרי הצדק ואע״פ שאין שם
עדים המעידים בפני מי נתגיירו
ואע״פ כן אם באו להתערב בישראל
אין משיאין אותן עד שיביאו עדים
או שיטבלו בפנינו הואיל והוחזקו
גוים. מי שבא ואמר
שהיה גוי ונתגייר בבית דין נאמן
שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.
בד״א בארץ ישראל ובאותן
הימים שחזקת הכל שם בחזקת
ישר׳. אבל בחוצה לארץ צריך ל׳
להביא ראיה ואחר כך ישא ישראלי׳.
ואני אומ׳ שזו מעלה ביחוסין.
כשם שמלין ומטבילין את הגרים
כך מלין ומטבילין את העבדים ה׳
הנלקחים מן הגוים לשם עבדות.
הלוקח עבד מן הגוי וקדם הע׳
העבד וטבל לשם בן חורין קנה ה׳
עצמו והוא שיאמר בעת טבילה
הריני טובל להכנס לשם גרות.
ואם טבל לפני רבו אין צריך לפר׳
לפרש אלא כיון שטבל נשתחרר.
לפיכך צריך רבו לתקפו במים עד

שיעלה והוא תחת שעבודו ומודיע׳
לפני העדים שלשם עבדות מט׳
מטבילו. ואין העבד טובל אלא ב׳
בפני שלשה וביום כגר שמקבל
גרות הוא. כשישתחרר ה׳
העבד צריך טבילה אחרת בפני ש׳
שלשה שבה תגמור גרותו ויהיה כ׳
כישר׳ ואין צריך לקבל עליו מצות
ולהודיעו עקרי הדת שכבר הודי׳
הודיעוהו כשטבל לשם עבדות.
עד־אלו יפה
ומקוה הכשר לטבילת
הנדה שם מטבילין את הגרים ואת
העבדים ואת המשוחררים. וכל
דבר שחוצץ בטבילת נדה חוצץ ב׳
בגרים ובעבדים ומשוחררים.
אל יעלה על דעתך ששמשון ה׳
המושיע את ישר׳ או שלמה מלך
ישר׳ הנקרא ידידיה נשאו נשים
נכריות בגיותן. אלא סוד הדבר כך
הוא שמצוה הנכונה כשיבא הגר
או הגיורת בודקין אחריו שמא בגל׳
ממון שיטול או בשביל שררה ש׳
שיזכה או מפני הפחד בא להכנס
בדת. ואם איש הוא בודקין אחריו
שמא עיניו נתן באשה יהודית. ואם
אשה היא שמא עיניה נתנה בבחור
מבחורי ישר׳. אם לא מצאו ל׳
להן עילה מודיעין אותן עול מצות
התורה והטורח שיש בעשייתה
על עמי הארצות כדי שיפרשו.
אם קבלו ולא פרשו וראו שחזרו ל׳
מאהבה מקבלין אותן שנ׳ ותרא כי
מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל ל׳
לדבר אליה. לפיכך לא קבלו
ב״ד גרים כל ימי דוד ושלמה שמא ל׳
מן הפחד חזרו ובימי שלמה שמא
בשביל המלכות והטובה שהיו בה
ישר׳ חזרו. שכל החוזר מן הגוים
בשביל דבר מהבלי העולם אינו מג׳

יכו וקודם זה פרשי
גבי מעשה כבואו
הגהות

וגרי הצדק. ואעפ״כ היו הגרים הרבה
בימי דוד ושלמה בפני הדיוטות והיו
בית דין הגדול חוששין להם לא דוחין
אותן אחר שטבלו מכל מקום
ולא מקרבין אותן עד שתראה אחרי׳
אחריתן. ולפי שגייר שלמה
נשים ונשאן וכן שמשון גייר ונשא
והדבר ידוע שלא חזרו אלא מחמת ה
דבר ולא על פי בית דין גיירום חשבן
הכתוב כאלו הן גויות ובאיסורן עומ׳
עומדות. ועוד שהוכיח סופן על
תחלתן שהיו עובדות ע״ז שלהן וה
ובנו להן במות והעלה עליו הכתוב
כאלו הוא בנאן שנ׳ אז יבנה שלמה
במה. גר שלא בדקו אחריו
או שלא הודיעוהו המצות ועונשן
ומל וטבל לפני שלשה הדיוטות ה ג
הרי זה גר ואפילו נודע שבשביל דבר
נתגייר הואיל ומל וטבל יצא מכלל ה
הגוים וחוששין לו עד שיתבאר צ׳
צדקתו. ואפילו חזר ועבד ע״ז
הרי הוא כישר׳ משומד שקדושיו
קדושין ומצוה להחזיר אבדתו מא׳
מאחר שטבל נעשה כישר׳. ולפיכך ט״ו
קיימו שלמה ושמשון נשותיהן ואף
על פי שנגלה סודן. ומפני זה
אמרו חכמים קשין גרים לישראל
כנגע צרעת שרובן חוזרין בשביל
דבר ומטעין את ישר׳ וקשה הדבר
לפרוש מהן אחר שנתגיירו. צא
ולמד מה אירע במדבר במעשה ה
העגל ובקברות התאוה וכן רוב ה
הנסיונות האספסוף היה בהן תח׳
תחלה.

פרק ארבעה עשר

כיצד מקבלין גרי הצדק כשיבוא ל׳ דיכולגים

להתגייר ובדקו אחריו ולא מצאו עלה
אומרין לו מה ראית שבאת להתגייר החולין
אי אתה יודע שישר׳ בזמן הזה דוויין
ודחופים ומסוחפים ומטורפין ויס׳
וייסורין באין עליהן. אם אמר אני יודע
ואיני כדאי מקבלין אותו מיד.
ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא
ייחוד השם ואיסור ע״ז ומאריכין בד׳
בדבר זה ומודיעין עון לקט שכחה
ופיאה ומעשר שני ומודיעין אותו
עונשן של מצות. כיצד אומר
לו הוי יודע שעד שלא באת לדת זו
אם אכלת חלב אי אתה ענוש
כרת. אם חללת שבת אי אתה חייב
סקילה. ועכשיו אחר שתתגייר אם
אכלת חלב אתה ענוש כרת. ואם ה
חללת שבת אתה ענוש סקילה. ואין
מרבין עליו ואין מדקדקין עליו שמ׳
שמא יגרום לטרדו ולהטותו מן דרך
טובה לדרך רעה שבתחלה אין מו׳
מושכין את האדם אלא בדברי ה
רצון רכים שנ׳ בחבלי אדם אמשכם
בעבותות אהבה. וכשם שמודיעין
אותו עונשן מצות כך מודיעין אותו ט״ו
מתן שכרן של מצות ומודיעין אותו
שבעשיית מצות אלו יזכה לחיי העו׳
הבא. ושאין צדיק גמור אלא בעל
חכמה שעושה מצות אלו ויודען.
ואומ׳ לו הוי יודע שהעולם ה
הבא אינו צפון אלא לצדיקים והם
ישר׳. וזה שתראה ישר׳ בצער בעו׳
בעולם הזה טובה צפונה להם שאינן
יכולין לקבל רוב הטובה כאומות ש׳
שמא ירום לבם ויתעו ויפסידו שכר
העולם כענין שנ׳ וישמן ישורון ויב׳
ויבעט. ואין הקדוש ברוך הוא מביא
עליהם רוב פורענות כדי שלא יאבדו
אלא כ׳ הגו׳ כלים והם עומדים
ומאריכין בדבר זה כדי לחבבו. אם

חזר בו ולא רצה הולך לדרכו. ואם ה
קבל אין משהין אותו אלא מלין אותו
מיד. ואם היה מהול מטיפין ממנו
דם ברית. ומשהין אותו עד שיתרפא
רפואה שלימה ואחר כך מטבילין ה
אותו. ושלשה עומדין על גביו ומו׳
ומודיעין אותו מקצת מצות קלות
ומקצת מצות חמורות פעם שניה
והוא עומד במים. ואם היתה
אשה נשים מושיבות אותה במים
עד צוארה והדיינין מבחוץ ומודי׳
ומודיעין אותה מצות קלות וחמו׳
והיא יושבת במים ואחר כך טובלת
בפניהם והם מחזירין פניהם ויוצאי׳
כדי שלא יראו אותה כשתעלה מן ה
המים. ואיזהו גר תושב זה
גוי שקבל עליו שלא לעבוד ע״ז עם
שאר המצות שנצטוו בני נח ולא מל
ולא טבל הרי זה מקבלין אותו והרי
הוא מחסידי אומות העולם. ולמה
נקרא שמו תושב לפי שמותר לנו
להושיבו בינינו בארץ ישר׳ כמ׳ שבאר
בהלכות ע״ז. ואין מקבלין גר
תושב אלא בזמן שהיובל נוהג. אבל
בזמן הזה אפילו קבל כל התורה כלה
חוץ מדקדוק אחד אין מקבלין או׳
אותו. העבד הנלקח מן הגוים
אין אומ׳ לו מה ראית שבאת להת׳
להתגייר. אלא אומ׳ לו רצונך שתכנס
בכלל עבדי ישר׳ הכשרים או לא. אם
רצה מודיעין אותו עקרי הדת ומ׳
ומקצת מצות קלות ומקצת מצות
חמורות ועונשן ושכרן כמו שמודיע
את הגר ומטבילין אותו כגר תושב
ומודיעין אותו כשהוא במים. ואם
לא רצה מגלגלין עמו כל שנים עשר
חדש ומוכרו לגוים. ואסור לקיימו ה
יתר על כן. ואם התנה עליו מתחלה
שלא ימול ולא יטבול אלא יהיה כגר

החולין וכן כתב
הת׳ שה
שהמילה קודם לט
וטבילה במים מע
הת׳ דקיימ״ל ... ע
עד שימול ויטבול
כפר מחוס כפרה
דקיימ״ל מה אבותינו
לא נכנסו לברית
אלא במילה וטבילה והר
והרינות חיים וכ
ועשו כתב

תושב מותר לקיימו בעבודתו כשהוא ג
גר תושב ׳ ואין מקיימין עבד כזה אלא
בזמן היובל ״ הגרים אין אס׳
אסור עליהם משום ערוה אלא אמו
ואשת אביו ואחותו מאמו ואשת
איש ובהמה חמור מה שיתבאר
בהלכות מלכים ומלחמות ׳ וכל שאר
עריות מותרות להם ״ גר
שנתגייר ועבד שנשתחרר הרי ה
הוא כקטן שנולד ״ וכל שאר בשר
שהיו לו כשהיה גוי או עבד אינן ה
שאר בשר ׳ ואם נתגייר הוא והם
אינו חייב על אחת מהן משום ע׳
ערוה כלל ״ דין תורה שמותר
לגר לישא אמו או אחותו מאמו ה
שנתגיירו ׳ אבל חכמים אסרו דבר
זה כדי שלא יאמרו באנו מקדושה
חמורה לקדושה קלה ׳ שאמש היתה
זו אסורה לו והיום מותרת ׳ וכן גר
שבא על אמו ועל אחותו מאמו ה
והיא בגיותה הרי זה כבא על הנכרית ״
כיצד דין הגרים בעריות של
שאר בשר ׳ אם היה נשוי כשהוא ה
גוי לאמו או לאחותו מאמו ונתגי׳
ונתגיירו מפרישין אותו מ׳ שבאות׳
ואם היה נשוי לשאר עריות ונת׳
ונתגייר הוא ואשתו אין מפרישין
אותו ״ גר אסור בשאר האם
אחר שנתגייר מדברי סופרים ומ׳
ומותר בשאר האב ׳ אעפ״י שידע ע׳
בודאי שזה שארו מאביו כגון תא׳
תאומים שדבר ברור שאביו של זה
ואעפ״כ לא גזרו על שאר האב ״
לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאמו
ואשת אביו ואשת בנו אעפ״י שנשאו
לאחיו או לאביו או לאחי אביו או לבן
אחר שנתגייר ״ וכן אחות אמו מן
מאביה ואחותו מאביו ובתו שנתגיי׳
שנתגיירה מותרת להשיאו לו ׳ אבל אנ׳

אינו נושא לא את אחותו מאמו ה
ולא אחות אמו מאמה ולא אשת
אחיו מאמו שנשאה אחיו מאמו
אחר שנתגייר ׳ אבל נשאה אחיו מ׳
מאמו כשהוא גוי הרי זו מותרת לו ״
שני אחים תאומים שהיתה
הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדו׳
בקדושה חייבין משום אשת אח ״
הנושא גיורת ובתה או שתי ה
אחיות אף היום ישב עם אחת מ׳
מהן ויגרש את השניה ״
נשא גיורת ומתה הרי זה מותר לנ׳
לישא את אמה או בתה שלא גזרו
אלא בחייהן ׳ ומותר לו לאדם לישא
שתי אחיות גיורות מן האב שלא גז׳
גזרו על שאר האב כמו שבארנו ״
חשמניות מע׳ לא גזרו עליהן
כגרים ׳ לפיכך מותר הגר לישא אם
אמו ׳ ונושא אדם גיורת ואם אמה
או בת בת בתה וכן שאר השניות ״
העבד מותר לישא את אמו
כשהוא עבד ׳ ואין צריך לומר בתו ה
ואחותו וכיוצא בהן שכבר יצא מ׳
מכלל גוים ׳ ואין העריות האסורות
על הגוים אסורות עליו ולא בא לכלל
ישר׳ כדי שיאסרו עליו עריות ה׳
האסורות על הגרים ״ ויראה
לי שאם בא העבד על זכור ובהמ׳
יהרג ׳ שאיסור שתי עריות אלו ה
שוה בכל אדם ״ עבדים
שנשתחררו הרי הן כגרים ׳ כל ש׳
שאסור לגרים אסור להן וכל שמו׳
שמותר לגרים מותר להן ״ נותן
אדם שפחתו לעבדו או לעבד חברו
ומוסר שפחה אחת לשני עבדים
לכתחלה ׳ ואינן צריכין שום דבר
אלא הרי הן כבהמות ׳ ושפחה של ה
שהיית מיוחדת לעבד או אינה מ׳
מיוחדת אחת היא לפי שאין אישות

אלא לישר׳ המוזהרים על הקדשים אבל
לא לעבדים על העכרים ולא לעבד
על ישראלית ״

פרק חמשה עשר

ממזר האמור בתורה זהו ה
הבא על ערוה מן העריות חוץ מן
הנדה שהבן ממנה פגום ואינו מ׳
ממזר ׳ וכל הבא על שאר העריות
בין באונס בין ברצון בין בשגגה בין
בזדון הולד ממזר ׳ ואחד זכרים ה
ואחד נקבות אסורין לעולם ׳ שנ׳
גם דור עשירי לא יבא לו״ לעולם ״
אחד ממזר שנשא ישראלית
ואחד ישר׳ שנשא ממזרת כיון ש׳
שבעל אחר הקדושין לוקין ׳ קדש
ולא בעל אינו לוקה ׳ בעל ולא קדש ה
אינו לוקה משום ממזרות שאין לך
בכל חייבי לאוין מי שלוקה על בעילה
בלא קדושין אלא כהן גדול באלמנה
כמו שיתבאר ״ המחזיר גרושתו
משנשאת הולד כשר שהרי אינה
ערוה ״ גוי ועבד הבא על בת ה
ישר׳ הולד כשר בין בפנויה בין בא׳
באשת ישר׳ בין באונס בין ברצון ״
גוי ועבד הבא על הממזר׳
הולד ממזר ׳ וממזר הבא על הגויה
הולד גוי ׳ נתגייר הרי הוא כשר כ׳
כשאר הגרים ׳ ואם בא על השפחה
הולד עבד שחררו הולד כשר כשאר
עבדים משוחררים ומותרין בבת
ישר׳ ״ זה הכלל בן הבא מן ה׳
העבד או מן הגוי או מן השפחה
או מן הגויה הרי הוא כמוהו ואין ה
מסתכלין על האב ׳ לפי דבר זה התירו
לממזר לישא שפחה כדי לטהר את
בנו שהרי הוא משחרר אותם ומ׳

פטר

החולין ויוחסי׳

החולין ויוחסי׳

פב ריכמו

עשה את האונסה

ומפני שאלו בני חורין ולא גזרו על ה
השפחה לאסור מפני תקנת חכ'
חכמים ... מי שחציו עבד
וחציו בן חורין הבא על ישרא'
אשת איש ואותו הבן אין לו תקנה מפני
שיש בו צד ממזרות וצד עבדות ומעורבין
בן ... גוי הבא על השפחה
שטבלה הרי זה עבד ועבד הבא
על הגויה הולד גוי ואם גוי הבא
על השפחה גויה או עבד גוי שבא
שבא על גויה בת חורין הולך אח'
אחר הזכר ... ממזר מותר לא'
לישא גיורת וכן הממזרת מותר'
לגר והבנים ושניהם ממזרים
שהולד הולך אחר הפגום שנאמר
בקהל ה' וקהל גרים אינן קרוי ל
קהל ה' ... גיורת שנשאת ל
לגר והוליד בן אע"פ שהורתו ולידתו
בקדושה הרי זה מותר בממזרת
וכן בנו ובן בנו עד שתשתקע אותו מ'
ממנו ולא ידע שהיו גר אחר כן
יאסר בממזרת אחד גרים ואח'
ואחד עבדים משוחררים דין א'
אחד לכולם ... גר שנשא ב'
בת ישר' או ישר' שנשא גיורת ה'
הולד כישר' לכל דבר ואסור
בממזרת ... שלשה ממזרי'
הם ממזר ודאי וממזר ספק
וממזר שבא מדברי סופרים
איזהו ממזר ודאי זה שבא מן ה'
הערוה ודאית כמו שביארנו איזה'
ממזר ספק זה שבא מספק ערוה
כגון שבא על אשה שנתקדשה
ספק קדושין או שנתגרשה ספק
גרושין וכיוצא בהן ...
האשה ששמעה שמת בעלה
ונשאת והרי בעלה קיים ובא ל
בעלה הראשון עליה והיא תחת
השני הרי הבן ממזר מדברי סופרי'

פנויה שנתעברה וזנתה ואמרו לה
מהו העובר הזה או זה הילוד הזה
ואמרה בן כשר הוא ולישר' נבעלתי
הרי זו נאמנת והולד כשר ואע"פ
שרוב העיר שזנתה פסולין לה ל
ואם לא נבדקה אמו עד שמתה או יוחס׳
שהיתה חרשת או אלמת או שוטה
או שאמרה לפלוני הממזר נבעלתי
או לפלוני הנתין נבעלתי ואפילו ואותו
פלוני מודה שהוא אמת הרי הולד
ספק ממזר כשם שזנתה עם זה
שהודה לה כך זנתה עם אחר
וזהו שנקרא שתוקי שמכיר את
אמו ואינו מכיר את אביו ודאי
וכן הבן שנמצא בשוק והוא שנ'
שנקרא אסופי הרי הוא ספק מ'
ממזר שאין אנו יודעין מי הוא
פנויה שזנתה ואמרה בן זה
בן פלוני הוא אם אותו פלוני כשר
הרי הבן כשר ואינה נאמנת להיות
זה בנו של פלוני ... ואע"פ כן יש
לחוש לדבריה ויהיה אותו הבן ל
אסור בקרובות אותו פלוני מספק
ואם אותו פלוני ממזר אינה נאמנת
להיות הבן ממזר על פיה כמו שנ'
שבארנו אלא יהיה ספק ממזר
מי שהוחזק שזה בנו ה'
בנו ואמר בני זה ממזר הוא נאמן יוחס׳ ...
ואם יש לבן בנים אינו נאמן שלא
האמינתו תורה אלא על בנו שנ'
כי את הבכור בן השנואה יכיר יכ'
יכירנו לאחרים וכשם שנאמן לו' ישנה
זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני
ממזר או בן גרושה או בן חלוצה
וכן אם היתה אשתו מעוברת
נאמן לומר עובר זה אינו בני והוא
ממזר הוא ויהיה ממזר ודאי
האומר על עצמו שהוא ממזר נאמן
לאסור עצמו בבת ישר' ולא ישא

ממזרת עד שיודע שהוא ממזר ה'
ובנו כמותו ואם יש לו בני בנים אי'
אינו נאמן לפסול בני בנו ולא יפסול
אלא עצמו ... ארוסה שנתעברה
והיא בבית אביה הולד בחזקת ממזר
ואסור בבת ישר' ומותר בממזרת ואם
נבדקה אמו ואמרה מארוסי נתעברתי
נאמנת והולד כשר ואם הכחישה
הארוס ואמר מעולם לא באתי עליה
הרי הולד ממזר שאפילו היה בחזק'
בנו ואמר בני זה ממזר נאמן
והאשה אינה בחזקת זונה אלא מפני
נאמנת לארוסי נבעלתי ואינה זונה
ואם נשאת לכהן לא תצא ולדה מהן
כשר ... היו העם מרננין אחרי'
והיא גסה עם ארוסה ועם אנשים
הרבה אע"פ שבא עליה ארוסה בבית
חמיה הרי זה ספק ממזר כשם שנ'
שהפקירה עצמה לארוסה כך הפק'
הפקירה עצמה לאחרים ואם נבדקה
ואמרה עובר זה מארוסי הוא הרי ל
זה כשר כמו שביארנו ... אשת
איש שהיתה מעוברת ואמרה עובר
זה מבעלי אינה נאמנת לפוסלו והרי
הבן בחזקת כשרות שלא האמינה ה
תורה אלא האב ... אמר האב אינו
בני או שהיה בעלה במדינת הים הרי
זה בחזקת ממזר ואם אמרה מגוי
ועבד נתעברתי הולד הרי כשר שאין
הבעל יכול להכחישה בדבר זה ואין
העובר משתהא במעי אמו יתר על
שנים עשר חדש ... אשת איש
שיצא עליה קול שהיא זונה תחת
בעלה והכל מרננין אחריה אין חוש'
חוששין לבניה שמא ממזרים הם
שרוב בעילות אחר הבעל ומותר לכ'
לישא בתה לכתחלה אבל היא עצמ'
חוששין לה משום זונה ואם היתה
פרוצה יותר מדאי אף לבניה חוששין

לשיטת ר' קדושין
פ' יוסי ולבי ר' יהוד
דהכי פסי' תלמודא
כפר' ספיקא יוחסין
ופ' קמא
פק' רבעא ע"י שם
ופ' יוחסי' ובפ' אין
כשרין
פנויה ע"י
כו ע"י
מתשוב נבדקה
ס' נשים כו ואז
כפי' ר' והלכה
כמותו
ואינה שמואל
יוחסי'
והחולין כר' יהודה
ודלא כרב ואמר
אף מאין ואם כם
ישעה' והלכה כר
יהודה וכן פסק החו'
מיית' עבריו רע
רעבי ר' יהודה כ
כשיולדו' נאמן יהו
עוד הוא על בנו ק
קטן ומי שאין עליו
כו גדול ומספר יוח
ואגדיל
כשית' גדול ומ
התם כו' ואיש
אלו וכן ואלו קט
ויש לו
בנים הרי זה גדול
ויאו
ואין כו וכן ע"י
ר' ודלא כרב שפ'
דאי עיין לשוי ואי
ממזר עי' כפי' ר'

ייוחסי
אסורים ט"ו ג'
דעו הלכה זאת
דאורייתא כספק
וספיקו כספיקו
אסור ולא כשום
דאו' שוב הלל
יוחסי עלו מבעו
ומותר לבא זה ו
בזה

דין תורה שספק ממזר מותר לבא
בקהל שנ' לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר
ודאי אסור לבא בקהל ולא ספק. אבל
חכמים עשו מעלה ביוחסין ואסרו
כל הספקות לבא בקהל. לפיכך ממזר
ודאי מותר לישא ממזרת ודאית.
אבל ממזר ספק או שתוקי או
אסופי אסור לישא בת ישראל. וכן
אסור לישא ממזרת ואפילו ממזרת
מספק אסורה לו שמא אחד מהן
אינו ממזר והשני ממזר. וממזר
של דבריהם מותר לישא ממזרת
של דבריהם. וכן שאר הספקות
אסורין לישא זה מזה. כיצד
שתוקים ואסופים וספקי ממזרים
אסורים לבא זה על זה. ואם נשאו
לא יקיימו אלא יוציאו בגט והולד
ספק כאבותיו. ואין לספקות אילו
תקנה אלא ישאו מן הגרים והולד
הולך אחר הפגום. כיצד שתוקי'
או אסופי שנשא גיורת או משוחר'
או גר או משוחרר שנשא שתוקי'
או אסופית הולד שתוקי או אסופי.
האסופי שנמצא בעיר של'
שיש בה גוים בין שהיה רוב גוים
או רוב ישר' הרי זה ספק גוי לענין
יוחסין. קדש אשה צריכה גט
מספק. מי שהרגו אינו נהרג עליו.
הטבילוהו בית דין לשם גרות או
שטבל משהגדיל הרי הוא כשאר
אסופים הנמצאים בערי ישראל.
היה רוב העיר מותר להאכילו
נבלות. היה רובן ישר' מחזירין לו
אבדתו כישר'. מחצה על מחצה
מותר להחיותו כישר'. ומפקחין
עליו את הגל בשבת והרי הוא לענין
נזקין כל ספק ממון המוציא מחב'
עליו הראיה. יראה לי
שכל מדינה שיש בה שפחה או

נכרית ראויה לילד הנולד והאסופי
הנמצא שם ספק גוי ספק עבד
כשישא הגיורת כמו שאמרנו הרי
זה ספק אשת איש והבא עליה
פטור שאין הורגין מספק.
וכן יראה לי שהשתוקי שנשא
אשה שאפשר שהיא ערוה לו
והרי היא ספק אשת איש שאין
קדושין תופסין בעריות. ומאחר
אשה שאפשר שתהיה ערוה
עליו כל אשה שהיה אביה או
אחיה קיים כשנתעברה בו אמו
וכל אשה שנתגרשה או נתאלמנה
שאינו אשת אביו היא או אשת
אחי אביו. ומפני מה
אין השתוקי והאסופי אסור
בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה
עליו שהרי הכשר שנבדקה ומצא
אינו אסור בכל אשה שאפשר
שתהיה ערוה עליו. והרי מוזהר
בתורה אל תחלל את בתך. ואמרו
חכמים שאם יעשה זה נושא בתו
ואח נושא את אחותו ונמצא היה
הדין שכל מי שאינו יודע אביו כו'
בודאי שיאסור בכל אשה שאפשר
שתהיה עליו ערוה לא היינו מוצאים
להדה הזאת לעולם זולת היותה האל'
מלאה זמה. הא למדת שאין
אוסרין עריות ומחזיקין אותן
בשאר כשר בספק עד שיודע
בודאי שזו ערוה עליו שאם לא כן
אתה אומר כן כל היתומים שבעולם
שלא הכירו אבותיהם היו אוסרין
להנשא בכל מקום שמא יפגעו
בערוה. הולד שהיה מושלך
בדרך ובא אחד ואמר בני הוא ואני
השלכתיו ובן אותו מזונות. נאסף
מן השוק ובא אביו ואמו ואמרו
בננו הוא אין נאמנין הואיל ויצא

ייוחס:

עליו שם אסופי. ובשני רעבון נאמן
שמפני הרעב השליכוהו והם רוצ'
רועים שיאמנוהו אחרים לפיכך של'
שתקו עד שנאסף. נמצא
הולד מהול או שהוחתך או שהוא מלח
או שהיה מכוחל בעיניו או הקמיע
בצוארו או שנמצא תחת האילן
מסוכך או שנמצא בבית הכנסת
הסמוך לרשות הרבים או בצדי
רשות הרבים אין בו משום אסופי
ומאחר שהן משמרין אותו שלא
ימות בחזקת כשר הוא. אבל אם
נמצא מושלך באמצע הדרך או
רחוק מן הדרך או מן העיר ואפילו
תחת האילן או בבית הכנסת או ש'
שנמצא תלוי באילן מקום שהחיה
מגעת לו הרי זה אסופי.
נאמנת החיה לומר זה הבן כהן
הוא או לוי הוא או נתין או ממזר
מפני שלא הוחזק ואין אנו יודעי'
יחוסו. בד"א שהוחזקה כנא'
כנאמנת ולא ערער עליה אדם.
אבל ערער עליה אדם ואפילו אחד
ואמר בשקר מעידה אינה נאמנת
והבן בחזקת כשר ואין לו יחוס.
דבר ברור שהשתוקי אסור
לישא שתוקית והאסופי אסור
באסופית מפני שהן ספקות.
אבל ממזרים ודאים ונתינים מותר'
לבא זה בזה. והולד ממזר. ושתוקי
ואסופי מותרין בנתינין כגרים וה'
והולד ספק ממזר.

שתוק

פרק ששה עשר

העל'

פצוע דכא וכרות שפכה שנשאו
בת ישר' ובעלו לוקין. שנ' לא יבא
פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה'.

גוים

ומותרין לישא גיורת ומשוחררת
ואפילו כהן שהיה פצוע דכא או
מותר לישא גיורת ומשוחררת
שאינו בקדושתו ואפילו נתינה
או אחת מהספקות מותרת לו ה
הואיל ופצוע דכא וכרות שפכה
אסורין לבא בקהל לא גזרו בו על
הנתינים ועל הספקות אבל פצוע
דכא וכרות שפכה אסורין בממזר
וממזרת שהרי אסורה מן התורה
ואיזהו פצוע דכא כל שנפ'
שנפצעו הביצים שלו וכרות שפכ'
כל שנכרת הגיד שלו ובשלשה
אברים אפשר שיוליד הזכר בגיד
ובביצים ובשבילין שבהן מתבשל
שכבת זרע והן הנקראין חוטי ה
ביצים וכיון שנפצע אחד משלש
אברים אלו או נכרת או נדך הרי
זה פסול כיצד הגיד נפ'
נפצע או שנדך או שנכרתה ה
העטרה או למעלה מעטרה פסול
ואם נכרת מראש העטרה ונש'
ונשתייר ממנה אפילו כחוט הש'
השערה מוקף לכל הגיד כשר
נכרת הגיד למעלה מעטרה כקול'
כקולמוס או מרזב כשר נקב
למעלה מעטרה כשר נקבה תח'
העטרה עצמה אם כשיראה קרי
תצא שכבת זרע מן הנקב פסול
נסתם הנקב חזר להכשרו
נקב למעלה מעטרה שכנגדו בת'
בתוך העטרה פסול שהעטרה ה
טולה מעכבת נסתם שביל
של שכבת זרע וחזר לראות שכב'
זרע משביל שמשתין בו הרי זה
פסול נכרתו הביצים או אחת חוטי
מהן או שנדוכה או שחסרה או
שנקבה הרי זה פסול נכרתו
חוטי הביצים או אחת מהן או ש'

שנפצע אחד מהן או נדוך הרי זה
פסול נקב חוט מחוטי הבצ'
לשביל מי רגלים והרי הוא מטיל מים
משתי מקומות משביל המים ומן
ומשביל של שכבת זרע הרי זה ל'
כשר כל פסול שאמרנו בע'
בענין זה בשלא היו בידי שמים
כגון שכרתו אדם או טרפו או הכהו
קוץ וכיוצא בדברים אלו אבל אם
נולד כרות שפכה או פצוע דכא
או שנולד בלא בצים או שחלה מ'
מחמת גופו ונטלו ממנו דברים
אלו או שנולד כהן שחין והמיסה
אותן או כרתן הרי זה כשר לבא
בקהל שכל אלו בידי שמים
אסור להפסיד אברי הזרע בין בכ'
באדם בין בבהמה חיה ועוף אחד
טמאים ואחד טהורים בין בארץ
בין בחוצה לארץ אע"פ שנ' ובארצ'
לא תעשו מפי השמועה למדו ה
שדבר זה נוהג בכל מקום וענין ה
הסרוס באדם לא יעשה בישראל בין
בגדול בין בקטן אחרים כל
המסרס לוקה מן התורה בכל מקום
ואפילו המסרס אחר מסרס לוקה
כיצד הרי שבא וכרת את הגיד ה
ובא אחר וכרת את הביצים או נתקן
ובא אחר וכרת חוטי הביצים או שבא
אחד וכרתן לוקין או שבא אחד
ומעך את הגיד ובא אחר ונתקו ל'
ובא אחר וכרתו כולן לוקין ואע"פ
שלא סרס האחרון אלא מסורס
בין באדם בין בבהמה וחיה ועוף
והמסרס את הנקבה בין באדם בין
בשאר מינין פטור המשקה
עקרים לאדם או לשאר מינין כדי
לסרסו הרי זה אסור ואין לוקין ע'
עליו ואשה מותרת לשתות עקרין
כדי לסרסה עד שלא תלד

הרי שכפה את האדם ושסה בו את
הכלב ושיגר חיות או שעשהו כרות
שפכה או שהושיבו במים או בשלג
עד שבטלו ממנו אברי התשמיש ה
אינו לוקה עד שיסרס בידו וראוי
להכותו מכת מרדות אסור
לומר לגוי לסרס בהמה שלנו ואם ה
לקחה הגוי מעצמו וסרס אותה ה
מותר ואם הערים ישר' בדבר זה קונ'
קונסין אותה ומוכרה לישר' אחר ואפי'
לבנו הגדול מותר למוכרה אבל לא לבנו
הקטן אינו מוכרה ואינו נותנה לו

פרק שבעה עשר

שלש נשים אסורות על הכהנים גרושה
וזונה וחללה ועל הכהן הגדול ארבע
שלש אלו והאלמנה אחד כהן גדול
המשוח בשמן המשחה או המרובה
בבגדים ואחד כהן גדול העובר או
כהן גדול שמשמש ועבר וכן משוח
מלחמה כולן מצווין על הבתולה ומוז'
ואסורין באלמנה כל כהן
שנשא אחת משלש נשים אלו ובעל
לוקה כהן גדול כהן הדיוט ואם בא ל'
עליה דרך זנות אינו לוקה משום גרוש'
או זונה או חללה שנ' לא יקח עד ש'
שיקח ויבעול אבל כהן גדול שבעל
אלמנה לוקה אחת אע"פ שלא קדש
שנ' לא יחלל שכיון שבעלה חללה
ופסלה מן הכהונה אבל זונה וחללה
וגרושה הרי הן מחוללות ועומדות
קודם בעילתו לפיכך לוקה כהן ג'
גדול לבדו על בעילת אלמנה אף על פי
שאין שם קדושין שהרי חללה והוא
מוזהר שלא יחלל כשרים לא יושה
ולא זרעו קדש כהן גדול ל'
אלמנה ובעלה לוקה שתים אחת מ'

[illegible]

לשעור ב' אסורים [illegible]
[illegible]

משום אלמנה ולא יקח אחת משום
לא יחלל ״ בין כהן גדול בין כהן הד׳
הדיוט שנשא אשה מן האסורות לו
ולא בעל אינו לוקה ׳ וכל מקום ש׳
שהוא לוקה היא לוקה ובמקום
שהוא אינו לוקה היא אינה לוקה
שאין הפרש בין איש לאשה ל׳
לענשין אלא בשפחה חרופה בל׳
בלבד כמו שבארנו ״ כל כהן
שבא על הגויה בין גדול בין הדיו׳
הדיוט לוקה משום שהרי זונה
בת קדושין והוא אסור בבעילת
זונה בין ישראלית בין גויה ״
החלוצה אסורה לכהן הד׳
מדברי סופרים ומפני שהיא כעין
גרושה ומכין אותו מכת מרדות
ומפרישין ״ כהן שנשא ספק
חלוצה אין מוציאין אותה מתח׳
מתחתיו והיא כשרה וולדה כשר
מפני שלא גזרו על ספק חלוצה
אלא על חלוצה ודאית ״
וכן מי שהיתה ספק גרושה או ס׳
ספק זונה או ספק חללה או ספק
אלמנה מכין אותו מכת מרדות
ומוציאין בגט ״ כלל אמרו בכל
איסורין שבתורה שאין איסור חל
על איסור אלא אם כן היו שני האיסו׳
בבת אחת או שהיה האיסור השני
מוסיף דברים אחרים על אותו ה
האיסור או היה כולל דברים אחרים
עם איסור זה ״ לפיכך אשה
שהיתה אלמנה ונעשת גרושה ונע׳
ונעשת חללה ונעשת זונה ובא עליה
כהן גדול אחר כך לוקה ארבע מלקיות
על ביאה אחת ׳ לפי שהאלמנה אסור
לכהן גדול ומותרת לכהן הדיוט ׳ חזרה
והיות גרושה נוסף בה איסור לכהן
הדיוט ׳ לפיכך נוסף בה איסור אחר
על איסור אלמנה ׳ ועדין היא מותרת

לאכל תרומה נעשת חללה נוסף בה
איסור שהרי נאסרה לאכל תרומה
ועדין היא מותרת לישר׳ ׳ נעשית
זונה הואיל ויש שם זנות שאוסר
על ישר׳ אם זנתה אשתו ברצון ה׳
נוסף בה איסור אחר ״ והוא ה׳
הדין לכהן הדיוט שבא על הגרוש׳
שנעשת חללה ואחר כך נעשת זונה
לוקה שלש מלקיות על ביאה אחת ׳
אבל אם נשתנה סדר זה אינו לוקה
אלא אחת ״ נתאלמנה ונעשי׳
חללה או נתגרשה ואחר נעשית חללה
אינו לוקה אלא אחת על כל ביאה ׳
אלמנה בין מן הנשואין בין מן ה׳
האירוסין אסורה ״ כהן גדול
שמת אחיו אע״פ שהוא מן האי׳
האירוסין הרי זה לא ייבם אלא חולץ ״
נפלה לו יבמה והוא כהן ה׳
הדיוט ונתמנה להיות כהן גדול
אע״פ שעשה בה מאמר כשהוא
כהן הדיוט הרי זה לא ייבם אחר
שנתמנה ״ אבל אם ארס את
האלמנה ונתמנה להיות כהן גדול
הרי זה יכנוס אחר שנתמנה ״
היה ספק קדושין ומת כשהיא ארו׳
ארוסה הרי זו ספק אלמנה ״
מצות עשה על כהן גדול שישא ל׳
נערה בתולה ומשתבגר תאסר עליו
שנ׳ והוא אשה בבתוליה יקח ׳ אשה
ולא קטנה בבתוליה ולא בוגרת ׳ אין
כיצד יצאה מכלל קטנה ולכלל נערות
לא באה זו נערה ׳ ואינו נושא שתי
נשים כאחת לעולם שנ׳ והוא אשה
בבתוליה יקח ׳ אשה אחת ולא ש׳
שתים ״ לא ישא כהן גדול מו׳
מוכת עץ אע״פ שלא נבעלה ׳ נבעלה
שלא כדרכה הרי זו כנבעלה כדרכה ׳
נבעלה לבהמה הרי זו מותרת ״
כהן גדול לא שנשא בעולה אינו ל׳

לוקה אבל מוציא בגט ׳ נשא בוגרת
או מוכת עץ הרי זה יקיים ״
ארס בעולה ונתמנה להיות כהן גדול
הרי זה יכנוס אחר שנתמנה ״
אבל נערה בתולה או פתח פתוחה אפי׳
אנוסה או פתח פתוחה כשהוא הדיוט
ונתמנה כהן גדול קודם שיכנוס הרי
זה לא יכנוס ואם כנס מוציא ״
ארס הקטנה ובגרה תחתיו קודם
נשואין הרי זה לא יכנוס מפני ש׳
שנשתנה גופה ואם כנס לא יוציא ״
אחת גרושה מן האירוסין או
מן הנשואין אפילו המאמנת אפילו
גרושה בגט והחזירה ומיאנה בו ל׳
הרי זו מותרת לכהן כמו שבארנו
בהלכות גרושין ״ וכל מי שאינה
ראויה לחליצה אם נחלצה לא נפסלה
מן הכהונה ״ יצא עליה קול ש׳
איש פלוני כתב גט לאשתו או נתן
גט לאשתו והרי היא יושבת תחת
ומשמשתו אין מוציאין אותה מ׳
מתחת בעלה ואם נשאת לכהן אחר
תצא מן השני ״ יצא שמה
בעיר שנתקדשה ונתגרשה מן ל׳
הקדושין חוששין לה כמו שבארנו
בהלכות גרושין ״ אבל אם יצא
עליה קול שהיא חלוצה אין חוששי׳
לה ״ יצא קול על הבתולה שהיא
בעולה אין חוששין לה ותנשא אפילו
לכהן גדול ״ יצא עליה שם מזנה
בעיר אין חוששין לה ואפילו הוצ׳
הוציאה בעלה משום שעברה על
דת יהודית או בעדי דבר ומכער
ומת קודם שיתן הגט הרי זו מותר׳
לכהן שאין אוסרין אשה מאילו ג׳
אלא בעדות ברורה או בהודאת פיה ״

יצא עליה קולות׳ שפחה או׳ חוטפת׳ ותנשא אפי׳ לכהן

פרק שמונה עשר

פ״ח

ואפי' השומעת ואמרה שזונה היא והרי
בעירה היא שאינה בת ישר' או בת
ישר' שנבעלה לאדם שהיא אסורה
להנשא לו ואסור השוה בכל או שנבעל'
לחלל אע"פ שהיא מותרת להנשא לו.
לפיכך הנרבעת לבהמה אע"פ
שהיא בסקילה לא נעשת זונה ולא
נפסלה לכהונה שהרי לא נבעלה לא'
לאדם. הבא על הנדה אע"פ
שהוא בכרת לא נעשת זונה ולא
נפסלה לכהונה שהרי אינה אסורה
להנשא לו. וכן הבא על הפנויה
אפילו היתה קדשה שהפקירה ע'
עצמה לכל אע"פ שהיא מוזהרת
לא נעשת זונה שהרי אינה אסורה
להנשא לו. וכל הנבעלות לאחד מח'
מחייבי לאוין השוין בכל ואין צ'
ומחייבי לכהנים או מאיסורי עשה
ואין צריך לומר לאוי שהיא אסורה
לו משום ערוה או גוי ועבד הואיל
ואסורה היא להנשא לו הרי זו זונה.
וכן הגיורת והמשוחררת אפילו נת'
נתגיירה ונשתחררה פחותה מבת
שלש שנים ויום אחד הואיל ואינה
בת ישר' הרי זו זונה ופסולה לכהן.
ומכיון שאמרו גוי ועבד או
נתין או ממזר או גר עמוני ומואבי
או מצרי ואדומי ראשון ושני או
פצוע דכא וכרות שפכה או חלל ש'
שבאו על היהודית עשאוה זונה ונ'
ונפסלה לכהונה. ואם היתה כהנת
נפסלה מן התרומה. וכן ישראל
שבא עליה זר עשאוה זונה.
והאילונית מותרת לכהן ואינה זונה.
הבא על אחת מן העריות
ומוציא כהן כנען הבא על קרובת ח'
חלוצתו או על חלוצתו לא עשאוה
זונה שהרי אינה אסורה להנשא
לו מן התורה כמו שביארנו בהלכות

יבום. היו לאחת שאין היותה ל'
זונה תלוי בבעילת איסור שהרי הבא
על הנדה ועל הקדשה והנרבעת ל'
לבהמה נבעלה בעילת איסור ולא
נעשת זונה. ומי שנבעלה לחלל ה'
נבעלה בעילת היתר כמו שיתבאר
ונעשת זונה. ואין הדבר תלוי אלא
בפגומה. ואפי' השומעת ואמרה ה'
שאינה פגומה אלא מאדם האסור
לה או מחלל כמו שביארנו.
כל הנבעלת לאדם שעושה אותה
זונה בין באונס בין ברצון בין בזדון
בין בשגגה נפסלה מן הכהונה.
אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה
משום טומאה שנ' לא יוכל בעלה
הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה
להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה
הס' כלל שאם נבעלו אסורו על
בעליהן. פרט לך הכתוב באשת ה'
ישר' שנאנסה שמותרת לבעלה
והיא לא נתפשה. וכל אשת כהן ה'
אסורה לעולם שהרי היא זונה.

אשת ישר' שנאנסה אף
על פי שמותרת לבעלה הרי זו אס'
אסורה לכהונה. אשת כהן ה'
שאמרה לבעלה נאנסתי או שוגגתי
ובא עלי אדם אחר או שבא עד אחד
והעיד לו עליה שזנתה בין באונס
בין ברצון הרי זו אינה אסורה ע'
עליו שאין ענה נתנה באחר ואם
היא נאמנת לו או העד נאמן לו ה'
וסמכה דעתו לדבריהם הרי זה י'
יוציאנה כדי לצאת מידי ספק.
אשת ישר' שאמרה לבעלה נאנסתי
אע"פ שהיא מותרת לבעלה כמו ש'
שביארנו הרי היא אסורה לכל כהן ש'
שבעולם אחר שאמרה בעלה שהרי
הודתה שהיא זונה ואסורה עליה
ונעשת כחתיכה האסורה.

הבא על יבמתו

שילהי נדרי

כהן שקדש גדולה וקטנה ומחר ומת
בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש
נאסרה עליו מספק שמא קודם
קדושין נבעלה או אחר קדושין.
ואם ישר' שטען טענה זו לא נא'
נאסרה עליו שיש כאן שתי ספקות
שמא קודם קדושין שמא אחר ק'
קדושין ואפילו תאמר אחר קדוש'
שמא באונס שמא ברצון שהאנוסה
מותרת לישר' כמו שביארנו. לפיכ'
אם קדשה אביה לישר' והיא פח'
פחותה מבת שלש שנים ויום אחד
וטען שמצאה דרוסת איש נאסרה
עליו מספק שאין כאן אלא ספק א'
אחד שמא באונס שמא ברצון ש'
וספק איסור של תורה להחמיר.

ע"ב

כל אשה שקנאו לה בעלה ונסתר'
ולא שתתה מי סוטה הרי זו אסורה
לכהן מפני שהיא ספק זונה בין שלא
רצתה היא לשתות בין שלא רצה
הוא להשקותה בין שהיתה שם עדי'
שומעת ולשתות בין שקנאו לה בד'
בין שהיתה מן הנשים שאינן ראויו'
לשתות הואיל ולא שתת מים המאררים
הרי זו אסורה לכהונה מספק.
פנויה שראוה שנבעלה לאחד והלך
לו ואמרו לה מי הוא זה שבא עליך
ואמרה אדם כשר הוא הרי זו נאמנת
ולא עוד אלא אפילו ראוה מעוברת
ואמרו לה ממי נתעברת ואמרה מ'
מאדם כשר הרי זו נאמנת ותחזיק
ומותרת לכהן. בד"א בשהיה
המקום שנבעלה בו פרשת דרכים
או בקרונות שבשדות שהם עוברים
שם. והיו רוב העוברים שם כשרים
ורוב העיר שממנה פרשו אלו העו'
העוברים כשרים. שעשו חכמים מ'
מעלה ביוחסין והצריכו שני רובים.
ואם היו רוב העוברין פסולין או

[illegible]

[illegible]

אותה כגון גוים וממזרים וכיוצא בהן
אע״פ שרוב המקום שבאו ממנו כש׳
כשרים או שהיו רוב אנשי המקום
פסולים אע״פ שרוב העוברים שם
כשרים חוששין לה שמא לפ׳
שפסול אותה נבעלה ולא תנשא לכ׳
לכתחלה לכהן ואם נשאת לא תצא
ראוה שנבעלה בעיר או
נתעברה בעיר אפילו לא היה שם א׳
שם אלא גוי אחד או עבד אחד
או חלל אחד וכיוצא בהן הרי זו לא
תנשא לכתחלה לכהן שכל קבוע
כמחצה על מחצה דמי ואם נשאת
לא תצא הואיל ואמרה לכשר נבעלתי
היתה אלמת או חרשת או ש׳
שוטה ואינה יודעת למי נבעלתי א׳
או שהיתה קטנה שאינה מכרת
בין כשר לפסול הרי זו ספק זונה
ואם נשאת לכהן תצא אלא אם כן
היו שני רובים לעולם כשרים
השבויה שנפדית והיא בת שלש
שנים ויום אחד או יותר אסורה
לכהונה מפני שהיא ספק זונה ש׳
שמא נבעלה לגוי ואם יש לה עד א׳
שלא נתיחד הגוי עמה הרי זו כשרה
לכהונה אפילו עבד או שפחה או ק׳
קרוב נאמן לעדות זו ושתי שבויות
שהעידה כל אחת מהן על חברתה
הרי אלו נאמנות הואיל ואיסור כל
הספקות מדברי סופרים לפיכך
הקלו בשבויה וכן קטן שהי׳
מסיח לפי תומו נאמן ומעשה
באחד שנשבה הוא ואמו והיה מ׳
מסיח לפי תומו ואמר יצאתי וש׳
לשאוב מים ודעתי על אמי ללקוט
עצים ודעתי על אמי והשיאוה
חכמים על פיו אכן אין הבעל נאמן
להעיד על אשתו השבויה שלא נט׳
נטמאה שאין אדם מעיד על עצמו

וכן שפחתה לא תעיד לה אבל שפחת
בעלה מעידה עליה ושפחתה שהיתה
מסיחה לפי תומה נאמנת
כהן שהעיד לשבויה שהיא טהורה
הרי זה לא ישאנה שמא עיניו נתן
בה ואם פדאה והעיד בה הרי זה
ישאנה שאלו לא ידע שהיא טהור׳
לא היה נותן בה מעותיו
האשה שאמרה נשביתי וטהורה א׳
אני נאמנת שהפה שאסר הוא ה׳
הפה שהתיר ואפילו היה שם עד
שמעיד שהיא שבויה אבל יש שם
שני עדים שנשבית אינה נאמנת
עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה
היו שם שני עדים שנשבית
ואחד מעיד שנטמאת ואחד מ׳
מכחישו ומעיד לה שהיא טהורה
ולא נתיחד עמה גוי עד שנפדית
אפילו זה שמעיד שהיא טהורה א׳
אשה או שפחה הרי זו מותרת
מי שאמרה נשביתי וטהורה
אני והתירוה ב״ד להנשא ואחר כ׳
באו שני עדים שנשבית הרי זו ת׳
תנשא לכתחלה ולא תצא והתירה
הראשון אפילו נכנסו ואחריה כ׳
השבויין והרי היא שבויה ולפני כ׳
בית דין הרי זו לא תצא והתירה
שהתירוה ומשהרין אותה ומעתה
עד שתפדה באו לה שני עדים
ואחר כך שנטמאת אפילו נשאת כ׳
ואפילו היו לה כמה בנים תצא ואם
בא עד אחד אינו כלום אמרה
נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים ש׳
שאני טהורה אין אומרין נמתין ל׳
עד שיבואו העדים אלא מתירין א׳
אותה מיד ולא עוד אלא אפילו יצא
קול שיש עליה עדי טומאה מתירין
אותה עד שיבואו שבשבויה הקלו
האב שאמר קדשתי את בתי וג׳ — קידוש האב

וגרשתיה והרי היא קטנה נאמן ו׳
קדשתיה וגרשתיה כשהיתה קטנה
והרי היא גדולה אינו נאמן להחזיקה
גרושה נשבית ופדיתיה בין
שהיא גדולה בין שהיא קטנה אינו
נאמן שלא האמינה תורה לאב אלא
לאוסרה משום אישות שנ׳ את בתי
נתתי לאיש הזה אבל לאוסרה משום
זנות אשת כהן שנאסרה
עליו משום שבויה הואיל והדבר
ספק הרי זו מותרת לדור עמו בחצר
אחת ובלבד שיהיו עמו בניו ובני
ביתו תמיד לשמרו עיר
שבאה במצור ונכבשה אם היו ה׳
הגוים מקיפין את העיר וכל רוחותי׳
כדי שלא תמלט אשה עד שיראו
אותה ונעשה כרשותן כל הנשים
שבתוכה פסולות לכהונה כשבויו׳
שאני נבעלו לגוים אלא מי שהיתה
מבת שלש שנה ואחת כמו שבאר׳
ואם היה אפשר שתמלט אשה
אחת ולא ידענו מה אם שהיתה בע׳
בעיר ונחבאה אחת אפילו אינה
מחזקת אלא אשה אחת הרי זו משלת
על הכל כיצד מעלת שכל אשה
שאומרת טהורה אני נאמנת ואף
על פי שאין לה עד ואינן שיכולה
לומר נמלטתי כשנכבשה העיר או
מתחבאה הייתי ומעלתי נאמנת כ׳
לומר לא נמלטתי ולא נחבאתי ולא
נטמאתי בד״א בגדוד של א׳
אותה מלכות שהן מתישבין בעיר
ואינן יראים לפיכך חוששין להן
שמא בעלו אבל גדוד של מלכות א׳
אחרת ששפטו ושטפו ועברו לא נא׳
נאסרו הנשים מפני שאין להן פנאי
לבעול שהן עסוקין בשלל ובבריחה
להן ואם שבו נשים ונעשו כ׳
ברשותן אע״פ שרדפו אחריהם כ׳

לעזרא חכמים
כת׳ ... זכרי כ׳
הקינה הראשון ה׳
הזה ... יר׳
... ...
... ... על
פי עד
עיניו חכמים
ט׳ וה
והתיר
...
פס׳ ... כ׳
... על אישות
כהן שנתשה כ׳
מדי גוים ויהוד׳
נכנס ...
...
... מכח ...
האשה ...
...
והעיד ...
...
...
על ...
טהורה ...
...
טהורה נכנס ...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
...
שם ...
ועזור
...
...
...
...
...
אסור ... כתב

ישר׳ והעלו אותן מידם הרי אלו
אסורות ״ האשה שנחבשה
בידי גוים על ידי ממון מותרת ועל
ידי נפשות פסולה לכהונה לפיכך
אם היה בעלה כהן נאסרה לבעלה׳
בד״א בזמן שיד ישר׳ תקיפה
על הגוים והם יראים מהם אבל
בזמן שיד גוים תקיפה על ישראל
אפילו על ידי ממון כיון שנעשית
ברשות גוים נאסרה עליו ואלו אם
כן העיד עליה אחד כשבויה מזו
שביארנו ״

פרק תשעה עשר

ואיזהו חללה זו שנולדה מאיסורי
כהונה וכן אחת מן הנשים האס׳
האסורות לכהונה שנבעלה לכהן
נתחללה אע״פ הכהן עמה שעבר
העבירה לא נתחלל וכיון שנבעלה
באונס או בשגגה בין כדרכה בין
שלא כדרכה משהערה בה נתחלל׳
והוא שיהיה כהן בן תשע שנים
ויום אחד שבא על זו האסורה
לו שהיא מבת שלש שנים ויום
אחד ולמעלה ״ מיער כהן ק׳
בן תשע שנים ויום אחד שבא ע׳
על הגרושה ועל הזונה וכהן גדול
שבא עליהן או על האלמנה או ע׳
שנשא בעולה ובא עליה הרי אלו
נתחללו לעולם ״ ואם הוליד מזונה
בן בין זה שחללה בין כהן אחר
הולד חלל ״ אפי׳ כהן שקדש ק׳
אשה מאיסורי כהונה ונתארמלה
או נתגרשה מן האירוסין לא נת׳
נתחללה ואעפ״י ואם נשאת (מן הנשואין) אף על
פי שלא נבעלה נתחללה שכל נש׳
נשואה בחזקת בעולה אף על פי

שנויעית בתולה ״ כהן גדול
שנשא מוכת אצ ומוכת עץ וכן אם
בעל בעילה בלא משמוש לא נתחללה ״
כהן הבא על ערוה מן העריות
חוץ מן הנדה או על אחת מחייבי
לאוין השוין בכל עשאה זונה כמו
שביארנו ״ חזר ובא עליה ביאה
שניה בין הוא בין כהן אחר נעשת
חללה וזרעו ממנה חללים ״
לפיכך כהן שבא על זקוקה ליבם
ונתעברה מביאה ראשונה הולד
כשר לפי שזונה מאיסורי כהונה
ונעשת זונה ״ חזר ובא עליה ביאה
שניה ונתעברה וילדה הרי זו חללה
וולדה חלל לפי שהיא מאיסורי כ׳
כהונה ״ וכן כהן הבא על הגיור׳
והמשוחררת חללה וזרעו ממנה
חללים ״ כהן שבא על הנדה ה׳
הולד כשר ואינו חלל שאין איסור
נדה מיוחד בכהנים אלא שוה ל׳
בכל ״ כהן שנשא אשה גר׳
גרושה מעוברת בין ממנו בין מ׳
מאחר וילדה כשהיא חללה הולד
כשר שהרי לא בא מטפת עבירה ״
כבר ביארנו שהחלוצה אס׳
אסורה לכהן מדבריהם לפיכך כהן
הבא על החלוצה הרי זו חללה וזרע׳
מכהן חללים מדבריהם ״ אפי׳
כהן שבא על השניות הרי זו כשרה
וזרעו ממנה כשר שאיסור שניה
איסור השוה בכל ואינו מיוחד בכ׳
בכהנים ״ כהן שבא על ספק
זונה כגון ספק גיורת או משה׳
משוחררת או שבא על ספק גר׳
גרושה וכן כהן גדול שבא על ס׳
ספק אלמנה הרי זו ספק חללה והו׳
ספק חלל ״ נמצאו החללים ש׳
שלשה חלל מן התורה וחלל מד׳
מדבריהם וספק חלל וכל ספק

חלל נותנין עליו חומרי כהנים ו׳
וחומרי ישר׳ אינו אוכל בתרומה
ואינו מטמא למתים ונושא א׳
אשה הראויה לכהן ואם נשא או
נטמא או נשא גרושה מכין אותו
מכת מרדות והואיל הדין בחלל של
דבריהם אבל חלל של תורה הרי זה
כזר ונושא גרושה ומיטמא למתים
שנ׳ אמור אל הכהנים בני אהרן אף
על פי שהן בני אהרן עד שיהיו ב׳
בכיהונם ״ כהן זכר הוא ש׳
שאסור לישא חללה וזונה ולפיכך
אסור בגיורת ובמשוחררת שהיא ה׳
הזונה כמו שביארנו אבל הכהנת מות׳
להנשא לחלל ולגר ולמשוחרר שלא ה׳
הוזהרו כשרות להנשא לפסולין שנ׳
בני אהרן ולא בנות אהרן נמצא הגר
מותר לישא ממזרת ומותר לישא ב׳
כהנת ״ גרים ומשוחררים ש׳
שנשאו אלו מאלו והולידו בת אחר
כמה דורות הואיל ולא נתערב כהן ל׳
זרע ישר׳ הרי אותה הבת אסורה
לכהן ואם נשאת לא תצא הואיל
והורתה ולידתה בקדושה אבל גר
או משוחרר שנשא בת ישראל או
ישר׳ שנשא גיורת או משוחררת
בתן כשרה לכהונה לכתחלה ״
גר עמוני שנשא בת ישר׳ וכן מצרי
שני שנשא בת ישר׳ אע״פ שביאתן
בעבירה והרי נשותיהן זונות כמו
שביארנו בנותיהן כשרות לכהונה
לכתחלה ״ חלל שנשא כשרה
זרעו ממנה חלל וכן בן בן בנו אחר
אלף דור שבן החלל הזכר חלל הוא
לעולם ״ ואם היתה בת אסורה
לכהונה שהרי היא חללה אבל ישר׳
שנשא חללה הולד כשר לפיכך אם
היתה בת הרי זו תנשא לכהונה ״
כהנים לוים וישראלים מותרין לבא

[illegible]

זה בזה והולד הולך אחר הזכר ·
לוים וישראלים וחללים מותרין לבא
זה בזה והולד הולך אחר הזכר שנ'
ויתילדו על משפחותם לבית אבותם
בית אביו הוא משפחתו ואין בית
אמו משפחתו · לוים וישראל'
וחללים וגרים ומשוחררים מותרין לב'
לבא זה בזה · והגר והמשוחרר שנ'
שנשאו לויה או ישראלית או חללה
הרי הבן ישר' וישר' או לוי או חלל
שנשאו גיורת או משוחררת הולד
הולך אחר הזכר · כל המשפחו'
בחזקת כשרות ומותר לישא מהן
לכתחלה · ואע"פכן אם ראית שתי
משפחות שמתגרות זו בזו תמיד
או ראית משפחה שהיא בעלת מ'
מצה ומריבה תמיד או ראית איש
שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז
פנים ביותר חוששין להם וראוי ל'
להתרחק מהם שאלו סימני פסלות ה'
הן · וכן כל הפוסל אחרים תמי'
כגון שנותן שמצה במשפחות או
ביחידים ואומ' עליהם שהן ממזרין
חוששין לו שמא ממזר הוא · ואם
אומר עליהם שהם עבדים חוששין לו
שמא עבד הוא שכל הפוסל במומו ה'
הוא פוסל · וכן מי שיש בו ע'
עזות פנים ואכזריות ושונא את ה'
הבריות ואינו גומל חסד חוששין
לו ביותר שמא גבעוני הוא · שס'
שסימני ישר' האומה הקדושה
ביישנים ורחמנים וגומלי חסד ·
ובגבעונים הוא אומר והגבעוני'
לא מבני ישר' המה לפי שהעיזו פ'
פניהם ולא נתפייסו ולא רחמו על
בני ישר' ולא גמלו חסד לישר' ולמחול
לבני שאול · והם עשו עמהם חסד
והחיום בתחלה · ומשפחה
שקראו עליה ערער והוא שיעידו

שנים שנתערב בהן ממזר או חלל
או שיש בהן עבדות הרי זו ספק ·
ואם משפחת כהנים לא ישא מה'
ממנה אשה עד שיבדוק עליה
ארבע אמהות שהן שמנה אמהות
אם אמה ואם אבי אמה ואם אם
אבי אמה · וכן הוא בודק על אם
אביה ואם אם אביה ואם אבי אביה
ואם אם אבי אביה · ואם היתה
משפחתה זו שקראו עליה ערער ש'
ישר' או לוים מוסיף לבדוק זוג אחר
ונמצא בודק עשר אמהות שחוש'
שהערוב בלוים וישראלים יותר מן
הכהנים · ולמה בודק בנשים ·
מפני שהאנשים בכל עת שיריבו
זה עם זה יחרף את חברו בפסול ש'
שיש בו ביחוסו ואלו יהיה שם פ'
פסול יהיה נשמע · אבל הנשים אין
מחרפות ביוחסין · ולמה יבדוק ה'
האיש כשירצה ליקח ממשפחה
שהורעה חזקתה ולא תבדוק אשה
כשתנשא להם מפני שאין הזהרו
כשרות להנשא לפסולין ·
כל שקורין לו ממזר ושותק או פצע
ושותק או חלל ושותק או עבד ושו'
ושותק חוששין לו ולמשפחתו ואין
נושאין מהן אלא אם כן בודקין כהן
כמו שבארנו · ומשפחה
שנתערב בה ספק חלל כל אלמנה
של אותה משפחה אסורה לכהן ל'
לכתחלה ואם נשאת לא תצא מפני
שהן שתי ספקות שמא זו אלמנת
אותו חלל שמא אינה אלמנתו · ואם
תאמר שהיא אלמנתו שמא אינו
חלל · אבל אם נתערב בה חלל ודאי כל
אשה מהן אסורה לכהן עד שיבדוק
ואם נשאת תצא · וכן הדין אם
נתערב בה ספק ממזר או ממזר
ודאי שאשת ממזר ואשת חלל

לכהונה אחר הוא כמו שבארנו ·

פרק עשרים

ט

הכהנים שבזמן הזה בחזקת כהנים
הם · ואינן אוכלין אלא בקדשי הגבול
והוא שתהיה תרומה של דבריהם · א'
אבל תרומה של תורה וחלה של תורה
אין אוכל אותם אלא כהן מיוחס ·
ואיזהו כהן מיוחס כל ש'
שהעידו בו שני עדים שהוא כהן
בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן
עד איש שאינו צריך בדיקה והוא
הכהן שעומד על גבי המזבח ש'
שאלו לא בדקו בית דין הגדול אחריו
לא היו מניחין אותו לעבוד · לפיכך
אין בודקין מן המזבח ולמעלה · ולא
מן הסנהדרין ולמעלה · שאין ממנין
מן הסנהדרין אלא כהנים לוים וישר'
מיוחסין · חלה בזמן הזה ואפי'
בארץ ישר' אינה של תורה · שנאמר
בבואכם אל הארץ · בביאת כלכם ולא
בביאת מקצתכם · וכשעלו בימי ע'
עזרא לא עלו כלם · וכן תרומה
בזמן הזה מדברי סופרים הוא לפיכך
אוכלין אותה הכהנים שבזמנינו ש'
שהן בחזקה · מי שהעידו על
עליו עדים שראו אותו שהיה אוכל
תרומה של תורה הרי זה מיוחס · וא'
ואין מעלין ליוחסין לא מנשיאות
כפים ולא מקריאת בתורה ראשון
ולא מחלוק תרומה בבית הגרנות
ולא על פי עד אחד · כהן מיוחס
שאמר בני הוא זה וכהן הוא אין
מעלין אותו ליוחסין לא מנשיאות
כפים על פיו עד שיבואו עדים שהוא
בנו · כהן מיוחס שיצא הוא ו'
ואשתו שידענו שהיא כשרה למ'
למדינה אחרת ובא הוא והיא ובנים

תוספתא
כתובות

כרוכים אחריה ואומר אשה שיע'
עמי הרי זו אינו ואלו בניה צריך
להביא עדים שאלו בניה ואינו צריך
להביא עדים על אמם שהיתה כש'
כשרה מפני שכבר הוחזקה שיעמ'
ואמנו באשה כשרה ״ ״ ״ יצא
כהן ממדינה למדינה אחרת ובא
הוא ואשתו ובנו ואומר אשה זו
נשואתי ואלו בניה צריך להביא עדי'
שאשה זו כשרה ואינו מביא עדי'
שאלו בניה והוא שיהיו כרוכים
אחריה. ואם הביא שתי נשים
והביא ראיה על האחת מהן על פי
שהבנים קטנים וכרוכים אחריה
צריך להביא ראיה עליהם שאינן
בני אם האחרת הם ונכרתן אחר
זו המיוחסת ״ ״ ״ בא הוא ובנו
ואומר אשה נשאתי ומתה ואלו
בניה מביא ראיה שאותה היתה
כשרה ושאלו היו בניה ״
וכיצד הוא דנין כישר' ובלוי מיוחס
ואחר כך נעיד על בנו שהוא מיוח'
מיוחס כדי שיהיו ראויין לסנהדרין ״
אין מעלין משטרות לכה'
לכהונה. כיצד הרי שהיה כתוב
פלני כהן לוה מפלני מנה הוהו כך ו'
וכך והעדים מלמטה אין מחזיקין
זה שהוא מיוחס שאין לא העידו
אלא על המלוה ״ בד"א לענין יחוס
אבל לחזקת שיהיה בחזקת כהן ו'
בכהנים של זמן הזה ויאכל בחלה
ובתרומה של דברי סופרים ובק'
ובקדשי הגבול מעלין משטרות
ועל פי עד אחד ונשיאות כפים
ומקריאת התורה ראשון ״ וכן
כהן שאומר בני זה כהן נאמן להא'
להאכילו בתרומה ולהיותו בחזקת
כהן. ואין צריך להביא עדים לא
על הבנים ולא על האשה ״

פב דיבמ'

שנים שבאו ממדינה זה אומר אנ'
כהן וחברי כהן והשני אומר אנ'
כהן וחברי כהן אע"פ שנראין כנ'
כנוטלי חסד זה את זה הרי אלו
נאמנין ושניהם כהנים ״ וכן
אחד אומ' ראיתי את זה שנשא
כפיו או שאכל בתרומה או שחלק
על הגורן או שקרא ראשון וקרא
אחריו לוי מחזיקין אותו לכהונה
על פיו ״ וכן אם העיד שזה קרא
שני בתורה אחר כהן מחזיקין ו'
אותו בלויה ״ ״ ״ העיד שראה
זה שחלק עם אחיו בבית דין תרומ'
שהניחו להם אביהם הכהן אין מ'
מעלין אותו לכהונה בעדות זו ש'
שמא חלל הוא ולקח חלק ירושה
מן התרומה כדי למכרה ״
מי שבא כאן הזה ואומר כהן אנ'
אינו נאמן ואין מעלין אותו לכהו'
על פי עצמו ולא יקרא בתורה רא'
ראשון ולא ישא כפיו ולא יאכל ב'
בקדשי הגבול עד שיהיה לו עד
אחד אבל אוסר עצמו בגרושה וזונה
וחללה ואינו מטמא למתים ואם
נשא או נטמא לוקה והנבעלת לוקה
ספק חללה ואם היה מסיח לפי תמ'
תומו נאמן ״ ״ ״ כיצד מעשה
באחד שהיה מסיח לפי תומו ואומר
זכור אני כשהייתי תינוק והייתי ו'
ורכב על כתפו של אבא שהוציאני
מבית הספר והפשיטני את כתנתי
והטבילני לאכול בתרומה לערב וה'
וחברי היו בדלין ממני והיו קורין ל'
אותי יוחנן אוכל חלות נאמן והע'
והעלהו רבינו הקדוש לכהונה על ו'
פיו ״ ״ ״ נאמן הגדול לומר זכ'
זכור אני כשהייתי תינוק וראיתי ו'
פלני טובל ואוכל תרומה לערב ומח'
ומחזיקין אותו ככהן בעדותו ״

פב דיבמ'

מי שבא בזמן הזה ואומר כהן אנ'
ועד אחד מעיד לו שהוא יודע בו
באביו של זה שהוא כהן אין מעל'
אותו לכהונה בעדות זו שמא חלל
הוא עד שיעיד שזה כהן הוא. או
אבל אם הוחזק אביו כהן או שבאו
שנים והעידו שאביו של זה כהן
הוא הרי הוא בחזקת אביו ״
מי שהוחזק אביו כהן ויצא עליו ו'
קול שהוא בן גרושה או בן חלוצה
חוששין לו ומורידין אותו. בא עד
אחד ואחר כך העיד עליו שהוא ו'
כשר מעלין אותו לכהונה על פיו ״
באו שנים ואחר כך והעידו עליו ש'
שהוא חלל מורידין אותו מן הכהונ'
בא עד אחד ואחר כך והעיד עליו ש'
שהוא כשר מעלין אותו לכהונה
שזה האחרון מצטרף לעד הרא'
הראשון והרי שנים מעידין שהו'
כשר ושנים מעידין שהוא פסול
ידחו אלו ואלו ונדחה הקול שהש'
שהשנים פסלוהו וישאר כהן בחזקת
אביו ״ ״ ״ אשה שלא שהתה
שלשה חדשים אחר בעלה וילדה
ואין ידוע אם הוא בן תשעה לרא'
לראשון או בן שבעה לאחרון והיה
אחד מהן כהן והשני ישר' הרי זה
ספק כהן ״ ״ ״ וכן אם נתערב
ולד כהן בולד ישר' והגדילו התערו'
כל אחד מהן ספק כהן ונותנין על'
עליהן חומרי ישר' וחומרי כהנים ״
נושאין נשים הראויות לכהונה
ואין מטמאין למתים ולא אוכלין ב'
בתרומה. ואם נשאו גרושה מוצי'
מוציאין ואינן לוקין ״ ״ ״ שני
כהנים שנתערבו ולדיהם או אשת
כהן שלא שהתה אחר בעלה ונשאת
לכהן וילדה ואין ידוע אם בן תשעה
לראשון. או בן שבעה לאחרון נות'

טמאין
של היוני

נותנין על הולד חומרי שניהם אינו
אונן עליהם והם אוננין עליו.
הוא אינו מטמא להם והם אינן
מטמאין לו. ועולה במשמר של
זה ושל זה ואינו חולק. ואם היו
שניהם במשמר אחד ובבית אב
נוטל חלק אחד. בד"א בזמן
שהן באין מכח נשואין. אבל בזמ'
גזרו חכמים שמשתקין אותו
מדין כהונה כל הוולד ואינו יודע
אביו הודאי שנ' והיתה לו ולזרעו
אחריו עד שיהיה זרעו מיוחס
אחריו. כיצד עשרה כהנים
שפירש אחד מהן ובעל שהרי
הולד ספק ודאי ואע"פ הוולד ואינו
יודע אביו שנתייחס אחריו משתקי'
אותו מדין כהונה ואינו עובד ואינו
חולק ואם נטמא למתים או שנשא
גרושה לוקה שאין כאן ספק אלא
חומר.

פרק אחד ועשרים

כל הבא על ערוה מן העריות דרך
אברים או שחבק ונשק דרך תאוה
ונהנה בקרוב בשר הרי זה לוקה מן התור'
שנ' ולא תעשו מכל התועבות ה'
האלה. ונ' לא תקרבו לגלות ערוה.
כלו' לא תקרבו לדברים המביאים
לידי גלוי ערוה. והעושה דבר מן
החוקות אלו הרי זה חשוד על הע'
העריות. ואסור לו לאדם לק'
לקרוץ בידיו וברגליו ולרמוז בעיניו
לאחת מן העריות ולשחק עמה
או להקל ראש ואפילו להריח בשמ'
בשמים שעליה או להביט ביופיה
אסור ומכין אותו המתכוון
לדבר מכת מרדות. והמסתכל לו'

אפילו באצבע קטנה של אשה
ונתכוון להנאה כמי שנסתכל במקום
התורפה. ואפי' לשמוע קול הערוה או
לראות שערה אסור. ואף
הדברים האלה אסורין בחייבי לאוין
לאוין ומותר להסתכל בפני פנויה
ולבדקה בין בתולה בין בעולה
כדי שיראה אם היא נאה בעיניו
ישאנה ואין בזה צד איסור. ולא
עד אלו ראוי לעשות כן. אבל לא
יסתכל דרך זנות הרי הוא אומר
ברית כרתי לעיני ומה אתבונן על
בתולה. ומותר לאדם להביט
באשתו כשהיא נדה ואע"פ של'
שהיא ערוה ואע"פ שיש לו הנאה
לב מראיה בראייתה הואיל ומותרת
היא לו לאחר זמן אינו בא לידי מכש'
מכשול. אבל לא יקל ראש ולא ישח'
ישחק עמה שמא ירגיל לעבירה.

סי' כב
יוחסי'

אסור להשתמש באשה
כל' בין קטנה בין גדולה בין שפח'
בין משוחררת שמא יבוא לידי ה'
הרהור עבירה. באיזה שמוש ל'
אמרו כגון רחיצת פניו ידיו ורג'
ורגליו והצעת המטה בפניו ומז'
ומזיגת הכוס שאין עושה לאיש
דברים אלו אלא אשתו בלבד. ו'
ואין שואלין בשלום אשה כלל
ואפילו על ידי שליח.
המחבק אחת מן העריות שלבו
של אדם נוקפו עליהן או שנשק
אחת מהן כגון אחותו הגדולה
ואחות אמו וכיוצא בהם אע"פ
שאין שם תאוה ולא הנאה כלל
הרי זה מגונה ביותר. ודבר זה
אסור ומעשה טפשים הוא שאין
קרבים לערוה כלל בין גדולה בין ק'
קטנה חוץ מהאם לבנה והאב ל'
לבתו. כיצד מותר לאב לחבק

יוחסי'

את בתו ולנשקה ותישן עמו בק'
בקרוב בשר וכן האם עם בנה כל
זמן שהן קטנים. הגדילו ונעשה
הבן גדול והבת גדולה והוא שיהיו
שדים נכונו ושער צמח האב ישן ב'
בכסותו והיא ישנה בכסותה.
ואם היתה בושה לעמוד בפני אבי'
ערומה או שנשאת. וכן אם היתה
בושה לעמוד בפני הבן ערומה.
אע"פ שהן קטנים מאחר שהגיעו
להכלם מהם אינן ישנים עמהן א'
אלא בכסותן. נשים
המסוללות זו בזו אסור ומעשה
מצרים הוא שעליו הוזהרנו שנ'
כמעשה ארץ מצרים וגו'. ואמרו
חכמים מה היו עושים איש נושא איש ואשה
נושאה אשה ואשה נשאת ל'
לשני אנשים. אע"פ שמעשה
זה אסור אין מלקין עליו שאין
והרי אין שם ביאה ט' בו לאו מיוחד לפיכך אינן אסורות
לכהונה משום זנות ולא תאסר על
בעלה שאין כאן זנות. וראוי להכו'
להכותן מכת מרדות הואיל ועשו
איסור. ויש לאיש להקפיד על א'
אשתו בדבר זה ומונע הנשים
הידועות לכך מלהכנס לה ולצאת
היא אליהן. אשתו של
אדם מותרת היא לו לפיכך כל מה
שהאדם רוצה באשתו עושה. בועל
בכל עת שירצה ומנשק בכל אבר
שירצה ובא עליה בין כדרכה
[redacted]
ובלבד שלא יוציא שכבת זרע לבטלה.
ואע"פ כן מדת חסידות היא
שלא יקל אדם את ראשו לכך ושי'
ושיקדש עצמו בשעת תשמיש ל'
כמו שבארנו בהלכות דעות. ולא
יסור מדרך העולם שאין דבר זה
ט"ה"ד כי"ר ו פב אלא לעתות מריבות. אסור

ת

ועיין ב' והביט ט' ג'
ספ ואילו מותרין הא'
המסתכל בעקב של א'
אשה הוא לו כו'
והגהת אור רבי יוסי
ובמשתה ערה וכת ר'
...
עיי' לעי' ז'
ספיו
ועיין ג'
וכהונ'
ועיין ג'
ועתה ל'
פק רימיו
ועיין ג' ו
מעלם ז'
ספ ואלו ו
מותרי' ור'
ר' אחי'
מעלם

לאדם לשמש מטתו לאור הנר ·· הרי
שהיתה שבת ולא היה לו בית אחר
והיה הנר דולק הרי זה לא ישמש כ׳
על׳ · וכן אסור לישר׳ לשמש מטתו
ביום שעזות פנים היא לו ואם היה
תלמיד חכם שאינו בא להמשך בכך
הרי זה מאפיל בטליתו ומשמש ואין
נזקקין לדבר זה אלא מפני צורך ג׳
גדול ודרך קדושה לשמש בחצות
הלילה ·· אין דעת חכמים נוחה
ממי שהוא מרבה בתשמיש המטה
ויהיה מצוי אצל אשתו כתרנגול
ופגום הוא עד מאד ומעשה בורים
ומאד מאד כל המתמעט בתשמיש הרי
זה משובח והוא שלא יבטל עונה
אלא מדעת אשתו ולא תקנו מראשונ׳
לבעלי קרין שלא יקראו בתורה ר׳
עד שיטבלו אלא כדי שימעטו מן
התשמיש המטה ·· וכן
אסרו חכמים שישמש מטתו ולבו ?
מחשב באשה אחרת ולא יבעול מת׳
מתוך שכרות ולא מתוך מריבה ולא
מתוך שנאה ולא יבוא עליה על כרחה
והיא יראה ממנו ולא כשיהיה אחד
מהם מנודה ולא יבוא עליה אחר ש׳
שגמר בלבו לגרשה · ואם עשה כן
הבנים אינן הגונים אלא מהם עזי
פנים ומהם מורדים ופושעים
וחטאים ·· וכן אמרו חכמ׳
שכל אשה שתבעה שהיא תובעת
תשמיש המטה בפיה או המפתה
אשה לשם נשואין · או המתכוין ל׳
לבוא על רחל אשתו ובא על לאה או
אשתו ומי שלא שהתה אחר בעלה
שלשה חדשים ואחר כן ספק כל׳
אלו הילודים מהם הם המורדים ו׳
והפושעים שייסורי הגלות בודקין
אותן ·· ואסור לאדם לבא
על אשתו בשוקים וברחובות או

בגנות ופרדסים אלא בבית דירה שלא
יראה כמנהג הזנות ויבגלו עליהם לידי זנות
והבועל אשתו במקומות אלו מכין
אותו מכת מרדות ·· וכן המקדש
בביאה והמקדש בשוק והמקדש
בלא קדושין מכין אותו · ומכניסי׳
אסור בתשמיש המטה עד שיחז׳
שיחזור לביתו ·· וכן אסרו
חכמים על האיש שלא ידור בבית חמיו
שזו עזות פנים היא לו · ולא יכנס עמ׳
עמו לבית המרחץ · ולא יכנס אדם
עם אביו למרחץ ולא עם בעל אחות׳
ולא עם תלמידו · ואם היה צריך ל׳
לתלמידו · מותר להכנס עמו · ויש מ׳
מקומות שנהגו שלא יכנסו שני א׳
אחים למרחץ כאחד ·· לא
יהלכו בנות ישר׳ פרועות ראש ב׳
בשוק אחת פנויה ואחת אשת ל׳
איש · ולא תהלך אשה בשוק ל׳
ובנה אחריה · גזרה שמא יתפש
בנה ותלך אחריו להחזירו ויתעללו
בה הרשעים שתפשוהו דרך שחוק ··
אסור להוציא שכבת זרע ל׳
לבטלה · לפיכך לא יהיה אדם דש מ׳
מבפנים וזורה מבחוץ · ולא ישא ל׳
קטנה שאינה ראויה לולד · ואם אלו
שמנאפין ביד ומוציאין שכבת ז׳
זרע לבטלה לא די להם שהוא אס׳
אסור גדול אלא שהעושה זה יהא
בנדוי הוא יושב · ועליהם נאמר
ידיכם דמים מלאו · וכאלו
הרג נפש ·· וכן אסור לאדם
שיקשה את עצמו לדעת או יביא
עצמו לידי הרהור אלא אם יבוא
לו הרהור יסיע לבו מדברי הבאי
והשחתה לדברי תורה שהוא אה׳
אילת אהבים ויעלת חן ·· לפיכך
אסור לו לאדם לישן על ערפו ופניו ל׳
ולמעלה עד שיטה מעט כדי שלא י׳

יבוא לידי קושי ·· ולא יסתכל בבהמה
חיה ועוף בשעה שמזדקקין זכר
ונקבה · ומותר למרביעי בהמה ל׳
להכניס כמכחול בשפופרת לפי שהן
עסוקין במלאכתן לא יבואו לידי הר׳
הרהור ·· וכן אסור להסתכל
בנשים בשעה שהן עומדות על ה׳
הכביסה · ואפילו להסתכל בבגדי׳
צבע של אשה שהוא מכירה או׳
אסור שלא יבוא לידי הרהור ··
מי שפגע באשה בשוק אסור לו
להלך אחריה אלא רץ ומסלקה לצד׳
לצדדין או לאחוריו וכל המהלך א׳
אחרי אשה בשוק הרי זה מקל׳
עמי הארץ · ולא יעבור אדם על פתח
פתח אשה זונה שנ׳ עד שירחיק
ארבע אמות שנ׳ ואל תקרב אל פתח
ביתה ·· ואסור למי שאינו ב׳
נשוי לשלוח יד במבושיו שלא יבוא
לידי הרהור ואפילו תחת טבורו לא
יכניס אדם ידו · ואם השתין מים
לא יאחוז באמה שלא יבוא לידי הר׳
הרהור ·· ואם היה נשוי מותר בין
נשוי בין שאינו נשוי לא יושיט ל׳
ידו לאמה כלל אלא בשעה שהוא
צריך לנקביו ·· חסידים
הראשונים וגדולי החכמים התפארו
אחד מהם שמעולם לא הסתכל
במילה שלו · ואחד מהם שהתפאר
שלא התבונן מעולם בצורת אשו׳
אשתו מפני שלבו פונה מדברי
הבאי לדברי האמת שהן אוחזות
לבב הקדושים ·· ומצות חכמי׳
להשיא בנו ובנותיו סמוך לפרקן
שאם יניחם יבואו לידי זנות או ל׳
הרהור · ועל זה נאמר ופקדת נוך
ולא תחטא · ואסור להשיא אשה
לקטן מפני זנות היא ·· ואין
רשאי לישב בלא אשה · ולא ישא

[illegible]

עקרה וזקנה שאינה ראויה לולד
ורשות לאשה שלא תנשא לעולם
או שתנשא לסריס. ולא ישא בחור
זקנה ולא ישא זקן ילדה שדבר זה
גורם לזנות. וכן מי שגרש את
אשתו מן הנשואין לא תדור עמו
בחצר שמא יבואו לידי זנות. ואם
היה כהן לא תדור עמו במבוי.
וכפר קטן נדון כמבוי. היתה לו
מלוה אצלה עושה שליח לתבוע.
וגרושה הבאה עם המגרש לדין
מנדין אותה ומכין אותה מכת
מרדות. ואם נתגרשה מן האירוסין
מותרת לתבוע בדין ול
לדור עמו בחצר. ואם היה לבו גס
בה אפילו מן האירוסין אסור. ומי
נדחה מפני מי. היא נדחית מפניו.
ואם היה החצר שלה הוא נדחה
מפניה. אסור לאדם שישא
אשה ודעתו לגרשה שנאמר אל תחרש
על רעך רעה והוא יושב לבטח
אתך. ואם הודיעה בתחלה שהוא
נושא אותה לימים ידועים מותר.
ולא ישא אדם אשה במדינה
זו ואשה במדינה אחרת שמא לא
יזדמנו הימים ונמצא בן נשואיו ואחות
לאחות אמו ואחות אביו וכיוצא
בהן ואינו יודע. ואם היה אדם
גדול ששמו ידוע הרי הוא מפורסם
וידועים הרי זה מותר. לא
ישא אדם אשה לא ממשפחת
משרעים ולא ממשפחת נכפים
והוא שהוחזקו שלש פעמים ב
שיבואו כיוצא בכן. אשה שנשאת
לשני אנשים ומתו לשלישי לא תנ
תנשא ואם נשאת לא תצא ואפילו
נתקדשה יכנס. לא ישא
ישראל עם הארץ כהנת שזה כמו
חלול לזרעו של אהרן ואם נשא ל

אמרו חכמים שאין זווגן שלה יפה
אלא מת בלא בנים או מת הוא או
היא במהרה או קטטה ביניהם.
אבל תלמיד חכם שנשא כהנת הרי
זה נוה ומשובח שהרי תורה ול
וכהונה נתאחד. לא ישא
אדם בת עם הארץ שאם מת או
גולה בניו עמי הארץ יהיו שאין
אמן יודעת כתר התורה. ולא ישי׳
ישיא בתו לעם הארץ שכל ה
הנותן בתו לעם הארץ כאלו כופתה
לפני ארי מכה ובועל ואין לו בושת
פנים. ולעולם ימכור אדם כל
מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם
שאם מת או גולה בניו תלמידי ה
חכמים. וכן ישיא את בתו לתלמידי
חכמים שאין דבר מגונה ולא מ
מריבה בתוך ביתם של תלמידי חכ
חכמים.

פרק שנים ועשרים

עיקר ה
הלכות
ייחוד
בפ׳ ׳
יוחסין

אסור להתיחד עם ערוה מן העריו׳
בין זקנה בין ילדה שדבר זה גורם
לגלות ערוה חוץ מהאם עם בנה
והאב עם בתו והבעל עם אשתו
נדה. וחתן שפירסה אשתו
נדה קודם שיבעול אסור להתיחד
עמה אלא הוא ישן בין האנשים
ואשתו ישנה בין הנשים. ואם בא
עליה ביאה ראשונה ואחר כך נט
נטמאת מותר להתיחד עמה.
לא נחשדו ישראל על משכב
זכור ועל בהמה לפיכך אין אסור
להתיחד עמהם. ואם נתרחק אפי׳
מייחוד זכור ובהמה הרי זה מש
משובח. וגדולי החכמים היו מ
מרחיקים הבהמה כדי שלא יתי׳

סנהדרי
פכ״ג

יתיחדו עמה. ואיסור ייחוד
עריות מן הקבלה. כשאירע
מעשה אמנון ותמר גזר דוד
פק דכתו ובית דינו על ייחוד פנויה ואעפ׳
שאין ערות פנויה בכלל ייחוד
עריות. ושמאי והלל גזרו על ייח׳
ייחוד גוים. נמצא כל המתיחד
עם האשה שאסור להתיחד עמה
בין ישראלית בין גויה מכין אות׳
שניהן מכת מרדות האיש והאש׳
ומכריזין עליהן חוץ מאשת איש
שאעפ״י שאסור להתיחד
עמה אם נתיחד עמה אין לוקין
שלא להוציא לעז עליה שזנתה
ונמצאו מוציאין לעז על הבנים
יוחס׳ שהן ממזרין. כל אשה
שאסור להתיחד עמה אם היתה
אשתו עמו מותר להתיחד עמה
פב דעו מפני שאשתו משמרתו. ולא
תתיחד ישראלית עם הגוים אעפ׳
שאשתו עמו מפני שאין אשתו
משמרתו ואין להן בשת.
יוחס׳ וכן אין מוסרין תנוק ישראל
לגוי ללמדו ספר וללמדו אומנות
מפני שחשודין על משכב זכור.
ופב״ דעז ואין מעמידין בהמה בפונדקאות
של גוים ואפילו זכרים אצל זכרים
ונקבות אצל נקבות שאין מוסרין
בהמה חיה ועוף אצל רועה גוי ל
ואפילו זכרים לגוי ונקבות לגויה
מפני שכולן חשודין על הרבעת
בהמה. וכבר בארנו שהן אסורין
בזכור ובבהמה ומוז׳ לפני עור לא
תתן מכשול. ומפני מה אין
מוסרין בהמה נקבה לגויה מל׳
מפני שכולם בחזקת נואפין ול׳
וכשיבוא הגוי לשכב עם הגויה
אפשר שלא ימצאנה וישכב עם
הבהמה או אפילו ימצאנה וישכב

[illegible]

עם הבהמה ׃ לא תתיחד אשה
אשה עם אנשים הרבה עד שת׳
שתהיה שם אשתו של אחד מהם
וכן לא יתיחד איש עם שתי נשים
ואפילו עם נשים הרבה ׳ ונשים הרב׳
עם אנשים הרבה אין חוששין ל׳
להם ׃ היו האנשים מבחוץ
והנשים מבפנים או האנשים מב׳
מבפנים והנשים מבחוץ ופירשה
אשה לבין האנשים או איש לבין
הנשים אסורין משום יחוד ׃
אפילו איש שעסקו ומלאכתו ע׳
בין הנשים אסור לו להתיחד עם
הנשים ׳ כיצד יעשה יתעסק עמ׳
עמהן ואשתו עמו או יפנה לאומ׳
ולמלאכה אחרת ׃ ומותר
להתיחד עם שתי יבמות או עם
שתי צרות או עם אשה וחמותה
או עם אשה ובת בעלה או עם א׳
אשה ובת חמותה מפני ששונאו׳
זו את זו ואינן מחפות זו על זו ׃
וכן מותר להתיחד עם אשה
שיש עמה תינוקת קטנה שיודע׳
טעם ביאה ואינה מוסרת עצמה
לביאה שאימה וזנה בפניה שהרי
היא מגלה את סודה ׃ תינוקת
מבת שלש ולמטה ותינוק מבן ת׳
תשע ולמטה מותר להתיחד עמהן
שלא גזרו אלא על ייחוד אשה ה׳
הראויה לביאה ואיש הראוי לביא׳ ׃
אנדרוגינוס אינו מתיחד
עם הנשים ואם נתיחד אין מכין
אותו מפני שהוא ספק ׃ אבל ה׳
האיש מתיחד עם הטומטום ועם
האנדרוגינוס ׃ אשת איש
שהיה בעלה בעיר אינה חוששת
לייחוד מפני שאימת בעלה עליה ׳
ואם היה זה גס בה כגון שגדלה
עמו או שהיתה קרובתו לא יתיחד
עמה ואע״פ שבעלה בעיר ׃ וכן כל
המתיחד עם אשה והיה הפתח
פתוח לרשות הרבים אין חוששין
משום ייחוד ׃ מי שאין לו
אשה לא ילמד תינוקות מפני ש׳
שאמותיהן מביאות בניהן לבית
הספר ׃ וכן אשה לא תלמד תנוק׳
מפני אבותיהם שבאין בגלל בניהן
ומביאין ומתיחדין עמה ׃ ואין
המלמד צריך שתהיה אשתו עמה
שרויה עמו בבית הספר אלא היא
בביתה והוא מלמד במקומו ׃
תקנו חכמים שיהו נשים מספרות
זו עם זו בבית הכסא כדי שלא יכ׳
יכנס אדם שם משום יחוד ׃
אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות
שומר חצר שיש בה נשים אף על פי
שהוא עומד מבחוץ שאין אפוט׳
אפוטרופוס לעריות ׳ ואסור לאדם
למנות אפוטרופוס על ביתו שלא
ינהיג את אשתו לדבר עבירה ׃
אסור לתלמיד חכם לשכון בחצר
שיש בה אלמנה אע״פ שאינו מת׳
מתיחד עמה מפני החשד אלא אם
כן היתה אשתו עמו ׳ וכן אלמנה
אסורה לגדל את הכלב מפני החש׳
החשד ׳ ולא תקנה אשה עבדים ז׳
זכרים ואפילו קטנים מפני החשד ׃
אין דורשין בסתרי עריות
בשלשה מפני שהאחד טרוד בש׳
בשאלת הרב והשנים נושאין ונ׳
ונותנין זה עם זה ואין דעתו פנוי
לשמוע ׳ ומפני שדעתו של אדם
כרוכה אחר עריות אם נסתפק לו
דבר ששמע מורה להקל ׳ לפיכך
אין דורשין אלא לשנים לפיכך כ׳
שיהיה היחיד השומע ומפנה את
לבו וידע מה שישמע מהרב ׃
אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא
קשה לרוב העם אלא לפרוש מן ה׳
העריות והביאות האסורות ׃
אמרו חכמים בשעה שנצטוו ישר׳
על העריות בכו וקבלו מצוה בתרע׳
בתרעומות ובכיה ׳ שנ׳ בכה למשפחותי׳
על עסקי משפחותיו ׳ ואמרו חכמים
גזל ועריות נפשו של אדם מתאוה
להן ומחמדתן ואין אתה מוצא
קהל בכל זמן וזמן שאין בהן פרוצי׳
בעריות ובביאות האסורות ׃
ואמרו חכמים רוב בגזל ומיעוט בע׳
בעריות והכל באבק לשון הרע ׃
לפיכך ראוי לאדם לכוף יצרו בדבר
בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה
ובטהרה ובמחשבה טהורה ובדעה
נכונה כדי להנצל מהם ויזהר מן ה׳
היחוד שהוא הגורם ׃ גדולי
החכמים היו אומרים לתלמידיהם
הזהרו בי מפני בתי הזהרו בי מפני
כלתי כדי ללמד לתלמידיהם שלא ׳
יתבישו מדבר זה ויתרחקו מן הח׳
היחוד ׃ וכן ינהוג להתרחק מ׳
מן השחוק ומן השכרות ומדברי
עגבים שאלו גורמין גדולים הם
והם מעלות של עריות ׳ ולא ישב
בלא אשה שמנהג זה גורם לטהר׳
יתירה ׃ גדולה מכל זאת אמרו
יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תור׳
וירחיב דעתו בחכמה שאין מחש׳
מחשבת עריות מתגברת אלא בלב
פנוי מן החכמה ׳ ובחכמה הוא ׳
אומר אילת אהבים ויעלת חן דדיה
ירוך בכל עת באהבתה תשגה ת׳
תמיד ׃ בריך רחמנא דסייען

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצות

ושיור ב׳ והקטנה
ובבי הכנסת ש׳
שבמסורות...
שהיו ב
כפר שני כס
לשון כסאות
...שולחן ב
כשרות
והכל ב
...נמבר
שם פ׳
ישי׳ סנהדרין
פכב׳
נג״ט
פטור׳

ושייורג ורבי ט׳ א
וירת רבי הווזכר
כספר היע וותו:
טויע קורי עתה יבי
טוי׳ ערו וחזיק ר
כשרו ומן רכו של
יבי ס׳ וי הת פרק
סת רכתו וגם כשהו
ישן עיע וחת פתו
פתחה ומן רכו ל
של יבי כוי כוי
שיר השירים כפסו
רוח רורי יבי ול
כפיטי שפי וטי
ושט יבוק ופיק
וי ופר ומיעורכ
טיטויע ופוסקו
ופוזרות והוקים
טהרי קיר יבי כך
הם ווזו פי הפעלו
ומיעות פי כפים
כפיפות כמוויר
מן ידושי פ הווי
וויר חשו דהויי ון
וגם לישן דכיילא
הויי רסת הלוו׳ כ
מוגיין רושו וקיני
הוי זקופות וכוו
ומיושם כפופות
וכל של יבי וויע ו
כפופות כלו ורעך
יכע היוחבר פרש׳

יורבע מיעות עשה ועשרים ויורבע
מיעות לא תעשה וזהו פרטן ״
א לבדוק בסימני העוף בהמה וחיה ל׳
ועוף להבדיל בין טמאה לטהורה ׳
ב לבדוק בסימני עופות להבדיל בין ל׳
טמא לטהור ״
ג לבדוק בסימני חגבים להבדיל בין ל׳
טמא לטהור ״
ד לבדוק בסימני דגים להבדיל בין טמ׳
ה שלא לאכל בהמה וחיה טמאה ״
ו שלא לאכל עוף טמא ״
ז שלא לאכל דגים טמאים ״
ח שלא לאכ׳ שרץ העוף ״
ט שלא לאכ׳ שרץ הארץ ״
י שלא לאכל ראש הארץ ״
יא שלא לאכ׳ תולעת הפירות כשתש
יב שלא לאכ׳ שרץ המים ״
יג שלא לאכל נבלה ״
יד שלא להנות בשור הנסקל ״
טו שלא לאכ׳ טרפה ״
טז שלא לאכל אבר מן החי ״
יז שלא לאכ׳ דם ״
יח שלא לאכ׳ חלב בהמה טהורה ״
יט שלא לאכל גיד הנשה ״
כ שלא לאכ׳ בשר בחלב ״
כא שלא לבשלו ״
כב שלא לאכ׳ לחם תבואה חדשה ״
כג שלא לאכ׳ קלי מן החדש ״
כד שלא לאכ׳ כרמל מן החדש ״
כה שלא לאכ׳ ערלה ״
כו שלא לאכ׳ כלאי הכרם ״
כז שלא לאכ׳ טבל ״
כח שלא לשתות יין נסך ״
ובאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון:

מצות
עשה של תורה לבדוק בסימנין שאנ׳
שמבדילין בין בהמה חיה ועוף ודגים
והחגבים שמותר לאכלן ובין שאסור
לאכלן שנ׳ והבדלתם בין הבהמה הט׳
הטהורה לטמאה ובין העוף הטמא
לטהור ונא׳ להבדיל בין הטמא ובין
הטהר ובין החיה הנאכלת ובין החיה
אשר לא תאכל ״ סימני בהמה וח׳
וחיה נתפרשו מן התורה והן שנ׳
סימנין מפרסת ומעלת גרה עד שת׳
שיהיו שניהם וכל בהמה וחיה שה׳
שהיא מפרסת ומעלת גרה אין לך
שאם בלחי העליון וכל בהמה שאנ׳
שמעלת גרה היא מפרסת פרסה ל׳
חוץ מן הגמל וכל בהמה שהיא מ׳
מפרסת פרסה היא מעלת גרה חוץ
מן החזיר ״ לפיכך המוצא בא׳
במדבר בהמה ואינו מכירה ומצאה
חתוכה בודק בפיה אין לה שנים ל׳
בידוע שהיא טהורה ובלבד שיכיר
גמל מצא בהמה שפיה חתוך בודק
בפרסותיה אם שסועה היא טהור
והוא שיכיר חזיר ״ מצא פיה
חתוך ופרסותיה חתוכות בודק בה
אחר שיש חטוטה בכנפי העוקץ אם
מצא שם בשדה מהלך שתי וערב
טהורה והוא שיכיר ערוד שכן הוא
בשרו שתי וערב ״ בהמה
טהורה שילדה כמין בהמה טמאה
אע״פ שאינה מפרסת פרסה ולא ל׳
מעלת גרה אלא כמין סוס או חמור
הכל דבר הרי זה מותר באכילה ״
בד״א בשילדה בפניו אבל אם הניח
פרה מעוברת בעדרו ובא ומצא מו
כמין חזיר כרוך אחריה אע״פ שהוא
יונק ממנה הרי זה ספק ואסור ל׳
באכילה שמא מן הטמאה נולד ו׳
ונכרך אחר הטהורה ״ בהמה
טמאה שילדה כמין בהמה טהורה
אע״פ שהוא מפרסת פרסה ומעלת
גרה והרי הוא כמין שור לכל דבר
אנו כמין שה הרי זה אסור באכילה
שהגדל מן הטמא טמא והגדל מן
הטהור טהור ״ לפיכך דג טמא
הנמצא במעי דג טהור אסור ודג
טהור הנמצא במעי דג טמא מותר
לפי שאינו גדולו אלא בלעו ״
בהמה טהורה שילדה אנו שנמצא
בה בריאה שיש לה שני גבין ושני
שדראות אסור באכילה זו היא הד׳
השסועה שנאסרה בתורה שנא׳
אות זה לא תאכלו ממעלי הגרה ומ׳
וממפריסי הפרסה השסועה כלו׳
בריאה שנולדה שסועה לשתי בה׳
בהמות וכן בהמה שנמצא בה ל׳
דמות עוף טהור הרי זו אסור כלומ׳
לא הותר מן הנמצא בטהורה אלא
מה שיש לו פרסה ״ אין לך בכל
בהמה וחיה שבעולם שמותר חוץ
מעשרת המינין האמורין בתורה ל׳
שלשה מיני בהמות והן שור ושה
ועז ושבעה מיני חיה איל ועבי ל׳
ויחמור ואקו ודישון ותאו וזמר ״
הם ומיניהם כגון שור הבר ומריא ל׳
שהן ממין שור וכל העשרה מינין
ומיניהן מעלת גרה ומפריסה פרסה ״
לפי שהוא מכירם אינו צריך לבדוק
לא בפה ולא ברגלים ״ ואף על פי
שכולן מותרין באכילה צריכין אנו
להבדיל בין בהמה וחיה טהורה ש׳
שהחיה חלבה מותר ודמה טעון ל׳
כסוי והבהמה הטהורה חלבה אסור
בכרת ואין דמה טעון כסוי ״
וסימני החיה מפי השמועה הן
כל מין שהוא מפריס פרסה ומעלה
גרה ויש לו קרנים מפוצלות כגון ל׳
האיל זו חיה טהורה בודאי ״ וכל
שאין לה קרנים מפוצלות כגון ל׳
האיל אם היו קרניו כרוכות כקרני
השור וחדוקות כקרני העז ויהיה

החדק ומבלע בהן והדורות כקרני
הצבי הרי זו חיה טהורה ואם אין לה
קרנים עד שיהיו בקרנים שלשה
סימנין אלו כרוכות חדוקות והדורות
בד"א במין שאינו מכירו אבל
שבעה מיני חיות האמורות אם היה
מכיר אותן אפילו לא מצאו לה קר'
קרנים הרי זה אוכל חלבן וחייב
לכסות את דמו שור הבר
מין בהמה הוא והקרש אעפ שאין
לו אלא קרן אחת הרי הוא ספק
חיה וכל שיסתפק לך אם מין
חיה אם מין בהמה חלבו אסור ואין
לוקין עליו ומכסין את דמו
כלאים הבא מבהמה טהורה
עם חיה טהורה הוא הנקרא כוי
וחלבו אסור ואין לוקין עליו ואב'
ומכסין את דמו ואין מין הטמא
מתערב במין הטהור כלל
סימני עוף טמא לא נתפרשו מן
מן התורה אלא מנה הכתוב מינין
טמאין בלבד ושאר מיני העוף ה'
מותרין והמינים האסורים ארב'
ארבעה ועשרים הם ואלו הן
א' נשר ב' פרס ג' עזניה
ד' דאה והיא הראה האמורה
במשנה תורה ה' איה והיא
הדיה האמורה במשנה תורה ו'
מין איה שכן כתוב בה למינה מלמד
שהן שני מינין ז' עורב ח'
זרזיר שכן נאמר בעורב למינו ב'
להביא את הזרזיר ט' ויענה
י' ותחמס יא' ושחף יב'
ונץ יג' ושורקו והוא מין ה'
הנץ שכן כתוב בו למינהו יד' וכוס
טו' ושלך יו' וינשוף יז'
ותנשמת יח' וקאת יט' ורחם
כ' חסידה כא' האנפה כב'
מין האנפה שכן נאמר בה למינה

כג' הדוכיפת כד' העטלף
כל מי שבקי במינין אלו ובש'
ובשמותן שלהן הרי זה אוכל כל
עוף שאינו צריך בדיקה ועוף ה'
טהור נאכל במסורת והוא שיהיה
דבר פשוט באותו מקום שזה
עוף טהור ונאמן הצייד לומר
עוף זה התיר לי רבי הצייד והוא
שיהא ידוע אותו שהוא בקי במינין
אלו ובשמותיהן ומי שאינו
מכיר ואינו יודע שמותיהן בודק
בסימנין אלו שנתנו חכמים כל עוף
שהוא דורס ואוכל בידוע שהוא
מן המינין אלו וטמא ושאינו דורס
ואוכל אם יש בו אחד מסימנין אלו
הרי זה עוף טהור ואלו הן
אצבע יתרה או זפק והיה המוראה
או שיהיה קורקבנו נקלף ביד
לפי שאין בכל אלו המינין האסו'
האסורין מין שאינו דורס ויש בו
אחד משלשה סימנין אלו חוץ
מפרס ועזניה ופרס ועזניה אינן
מצוין בישוב אלא במדברות
ובאיי הים הרחוקות עד מאד
שהן סוף הישוב ואם היה
הקורקבן נקלף בסכין ואינו נק'
נקלף ביד ואין בו סימן אחר אף
על פי שאינו דורס הרי זה ספק
חיה חזק ודבק והניחו בשמש
ונתרפה ונקלף הרי זה מותר
ואנו הגאונים שמסורת
היא בידיהם שאין מורין להתיר
עוף הבא בסימן אחד אלא אם
כן היה אותו סימן שיקלף קור'
קורקבנו ביד אעפ שיש לו אצבע
יתרה או זפק מעולם לא התירוהו
כל עוף שחולק רגליו כשמותחין
כשמותחין לו חוט שתים לכאן
ושתים לכאן או שקולט מן ה'

האויר וקולט ואוכל באויר הרי זה
דורס וטמא וכל השוכן עם הטמ'
ונראה להם הרי זה טמא
מיני חגבים שהתירה תורה שמ'
שמונה ואלו הן א' חגב
ב' מין חגב והוא הרזבנית
ג' חרגול ד' מין חרגול והוא
ערצוביא ה' ארבה ו' מין ארב'
והוא צפרת כרמים ז' סלעם
ח' מין סלעם והוא יוחנא ירוש'
ירושלמית מי שהוא בקי בהן ב'
ובשמותיהן אוכל מהן והצייד נא'
נאמן עליהן כמו בעוף ומי שאינו
בקי בודק בסימנין ושלשה
סימנין יש בהן כל שיש
לו ארבע רגלים וארבע ה'
כנפים שחופות רוב
אורך גופו ורוב הקיף גופו ויש לו
שני כרעים לנתר בהן הרי זה מין
טהור ואעפ שראשו ארוך ויש לו
זנב אם היה שמו חגב טהור
מי שאין לו עכשיו כנפים או כנפ'
או שאין לו כנפים חופות את ה'
רובו ועתיד לגדל אחר זמן כשיגדיל
הרי זה מותר מעתה ובדגים
שני סימנין סנפיר וקשקשת כל
סנפיר הוא ששורח בו וקשקשת
היא הדבוקה בכל גופו כל שיש לו
קשקשת יש לו סנפיר ויש שאין
לו עכשיו ולכשיגדיל יהיו לו או
שיש לו קשקשת כשהוא במים
וכשיעלה קשקשיו נושרין הרי
זה מותר ומי שאין לו קשק'
קשקשין חופין את כולו מותר
ואין לו אלא סנפיר אחת וקשקשת
אחת הרי זה מותר

פרק שני

מסלי שנ' ומ'

ושיעור ג' סימנים ...
כב סי' שהן כרוכות וח'
וחדוקו' ואת שאין ...
טהר' יש שהוא כן ...
שעירם ... כמוסה ...
זה ... התם
טהר' ... יש לו ...
... ונשר ...
פיין טהר' כלו ...
שורכם ... התם
זה ושפטור כפי היו
טהרי כן מעשר ...
שאי' דורס ...
שכו' אין דורס
זה שלו עיין קורכו' ...
וקי' ...
ושיעור ב' ... זה
מסורתם
ושו סה ... רבי יהוד ...
ורבי רבי יצחק בר ...
... דרור
... ומעות ...
... כמי
... כג
כל סימני
טהר ... והדורס ...
וכן ... רבי יעק' ...
... על
פי המסורת ...
... מים
... בן
... בתנעות
... העופות ...
ושאין ... כגון עם
... ספק ...
... דורס ...
... לקיים ...
... שחוו
... מעורת ...
... היה
... ולא ...
... שהי' עוף כן
... דורס ...
... בם הוי
... נגיר
... העת
... מהו
... שלא
... על
... וכן ...
... כם
... שקו
... קויה על
... כ
... רבינו
... כפרס ...
... קורקבן נקלף
ואם קורקבן נקלף ויש ...
... טהור
... לא כ
כפרס ולא ...
... ונשר
... כמשפט ...
... יש ...
... קורקבנו
נקלף ויש לו אצבע יתיר
... זפק ולפי ...
... כשר ...
... הם כם ...
... שיש להם וחיים
... כמו ... טהו'
... יש
להם וחיים ...
... שאותם ...
... כפרס
... זפק ...
... דורס והרי
... עופות ...
... להם ... סי' ואין ...
... והכ' ... העולם ...
... רואה דורס
... כשרי ... דרור
מקבלת ... רבי

... והו' ... העולם ... שרב ... כהר' יצחק ... קורי ... אצבע יתר' וזפק ... טהור וקורא ... טהור ... שלוח ... עם
שלושי' וקורא קורו וכשו' השוועתם רבי ... ויתר ... כקיין ... וכנפו יש וחוש שיוו קורס הוא טהרי תנעות ראוניו ... שם שהיו ... כטהורה ולאחר ... רואה ...
... עוכו ... מסורת ... כטהור טהור ... ויש וחוש ... המסורת יש ... ריצחק שני טהור ... מיסור ... זה ... וכם ... כשרי ...
הקורקבנו נקלף ... עם סימן אחר עמו

בהמה מפרסת פרסה ושוסעת שסע
שתי פרסות ומעלת גרה · שומע אני
שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת
פרסה אסורה · ולאו שבאו מכלל
עשה הוא ·· והגמל והחזיר
והארנבת והשפן מאמר את זה
לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי ה׳
הפרסה · הרי לאוין שהן בלאו תעשה
ואעפ״י שיש בהן סימן אחד · וכל שכן
שאר בהמה טמאה וחיה טמאה
שאין בהן סימן כלל שאיסור אכילתן
בלאו תעשה יתר על עשה הבא מכלל
ואותה תאכלו ·· לפיכך האוכל מח׳
מבשר בהמה טמאה וחיה טמאה
כזית לוקה מן התורה · בין שאכל
מן הבשר בין שאכל מן
החלב לפי שלא חלק הכתוב בטמאי׳
בין בשרם לחלבם ·· האדם ה׳
ואעפ״י שנ׳ בו ויהי האדם לנפש חיה ·
אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה לפי׳
כך אינו בלאו תעשה · והאוכל מבשר
האדם או מחלבו בין מן החי בין מן
המת אינו לוקה · אבל איסור הוא ה׳
בעשה · שהרי מנה שבעה מיני חיה
ואמ׳ בהם זאת החיה אשר תאכלו · ה׳
הא כל שחוץ מהם לא תאכלו · ולאו
הבא מכלל עשה ·· האוכל
כזית מבשר עוף טמא לוקה מן ה׳
התורה · שנ׳ ואת אלה תשקצו מן העוף
לא יאכלו · והרי עבר על עשה שנ׳
כל צפור טהורה תאכלו · הא טמאה
לא תאכלו ·· וכן האוכל כזית מדג
טמא לוקה שנ׳ ושקץ יהיו לכם מה׳
ומבשרם לא תאכלו · ועבר על עשה
שנ׳ כל אשר לו סנפיר וקשקשת ת׳
תאכלו · שמכלל מי שאין לו סנפיר
וקשקשת לא תאכלו הוא למדת שכל
האוכל דג טמא או בהמה וחיה טמא׳
או עוף טמא בטל מצות עשה ועבר

על לאו תעשה ·· חגב טמא הרי ה׳
הוא בכלל שרץ העוף והאוכל כזית
משרץ העוף לוקה · שנ׳ כל שרץ הע׳
העוף טמא הוא לכם לא יאכלו ·
ואיזהו שרץ העוף כגון זבובים ויתוש
ודבורה וצרעה וכיוצא בהן ··
האוכל כזית משרץ הארץ לוקה ·
שנ׳ וכל השרץ השרץ על הארץ
שקץ הוא לא יאכל · ואיזהו שרץ
הארץ כגון נחשים ועקרבים וחפ׳
וחפושית ונמל וכיוצא בהן ··
ושמונה שרצים האמורין בתורה
שהן החולד והעכבר והצב והאנקה
והכח והלטאה והחמט והתנשמת
האוכל מבשרם כעדשה לוקה ··
שיעור אכילתן כשיעור טומאתן ·
וכולן מצטרפין זה עם זה לכעדשה ··
בד״א כשאכל מהן אחר מית׳
מיתתן · אבל החותך אבר מן החי ה׳
מאחד מהן ואכלו אינו לוקה עליו
עד שיהיה בו כזית וכולן מצטרפין
לכזית · אבל אכל אחד שלם מן הש׳
השרץ אחר שמת אינו לוקה עליו
עד שיהיה בו כעדשה ·· דם
שמונה שרצים ובשרם מצטרף
לכעדשה והוא שיהיה הדם מחובר
בבשר · וכן דם הנחש מצטרף לב׳
לבשרו לכזית ולוקה עליו לפי שאין
בשרו חלוק מדמו ואעפ״י שאינו ב׳
מטמא · וכן על כל כיוצא בזה מה׳
משאר שרצים שאינן מטמאין ··
דם שרצים שפירש וכנסו ה׳
ואכלו לוקה עליו בכזית · והוא ש׳
שהתרו בו משום אוכל שרץ · אבל
התרו בו משום אוכל דם פטור · שאין
חייבין אלא על דם בהמה חיה ו׳
ועוף ·· וכל השיעורים והמחלוקות
הלכה למשה מסיני ·· האוכל
כזית משרץ המים לוקה מן התור׳ ·

שנ׳ אל תשקצו נפשותיכם בכל השר׳
השרץ ולא תטמאו בהם · הרי כלל
בלאו זה שרץ הארץ ושרץ העוף
ושרץ המים ·· ואיזהו שרץ המים
אלו הבריות הקטנות כמו התולעי׳
והעלוקה שבמים והבריות הגדולו׳
ביותר שהן חיות הים · כללו של דבר
כל שאינו בכלל מינת דגים אין דג
טמא ואין דג טהור כגון כלב המים
והדלפן והצפרדע וכיוצא בהן ··
אלו המינין הנבראים מעש׳
מאשפות ומגופי הנבלות כגון רמה
ותולעה וכיוצא בהן שאינן נבראין
מזכר ונקבה אלא מן העפושים שהסר
שהסריחו וכיוצא בהן הן הנקראין
רומש הארץ והאוכל כזית מהן לוקה
שנ׳ ואל תשקצו את נפשותיכם בכל
השרץ הרומש על הארץ ואעפ״י
שאינו פרה ורבה · אבל השרץ ה׳
השרץ על הארץ הוא שפרה ורבה
מזכר ונקבה ·· אלו המינין הנ׳
הנבראין בפירות ובמאכלות אחר
פרשו ויצאו לארץ · ואעפ״י שחזרו
לתוך האוכל מי שאכל מהן כזית ה׳
לוקה · שנ׳ וכל השרץ השרץ על הא׳
הארץ לא תאכלום כי שקץ הם · לא
נאסר אלא שפרש על הארץ · אבל
אם לא פרש מותר לאכל הפרי ה׳
והתולעת שבתוכו ·· בד״א שהתליע
האוכל אחר שנעקר מן הארץ · אבל
אם התליע והוא מחובר אותה הת׳
התולעת כאלו פרשה לארץ שע׳ ה׳
הארץ נבראת ולוקין עליה · ואם ס׳
ספק אסורה · לפיכך כל מיני פירות
שדרכן להתליע כשהן מחוברין
לא יאכל עד שיבדוק הפרי ותוכו
שאין יש בו תולעת ·· ואם שהה
הפרי אחר שנעקר שנים עשר
חדש יאכל בלא בדיקה שאין תו׳

[illegible]

[illegible]

תולעת שבו ונתקיימת שנים עשר חדש. פירשו לאויר ולא נגעו בה לארץ או שפירשו אחר שמתו או שנמצאות התולעת על גבי עינה או בפנים או שיצאו מתוך האוכל לתוך אוכל אחר כל אלו אסורין ומספק ואין לוקין עליהן.
תולעת שנמצאות במעי הדגים ובמוח שבראש הבהמה והנמצאות בבשר אסורה. אבל הדג המלוח שהתליע הרי התולע שבו מותרת שהן כפירות שהתליעו אחר שנעקרו מן הארץ שמותר ואוכלין כיוצא בתולעת שבתוכן.
וכן המים שבכלים שהשריצו הרי אותן השרצים מותר לשתותן עם המים. שנאמר כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אותם תאכלו. כלומר בימים ובנחלים הוא שאתה אוכל את שאין לו. ומה אתה אוכל את שאין לו בכלים בין שיש לו בין שאין לו מותר. שרץ המים הנבראין בבורות שיחין ומערות הואיל ואינן מים מושכין והרי הן עומדין הרי הן כמים שבכלים ומותר לשוחה ושותה מהן ואינו נמנע ואע״פ שבולע בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים. בד״א שלא פירשו ממקום ברייתן. אבל אם פירש השרץ אע״פ שחזר לתוך הכלי או לתוך הבור אסור. פירש לדופני החבית וחזר ונפל לתוך המים או לתוך השכר מותר. וכן אם פירש לדופני הבור או המערה וחזר למים מותר. המסנן את היין או את החומץ או את השכר ואכל את היבחושין או את היתושין והתולעים שסנן

לוקה משום שרץ המים או שרץ העוף. ושרץ המים אפילו חזרו לכלי אחר שסננן שהרי פירשו ממקום ברייתן. אבל אם לא סנן שוחה ושותה ואינו נמנע כמו שביארנו. זה שאמרנו בפרק זה האוכל כזית. בשאוכל כזית מבריות גדולה או שערב מעט מברייה זו ומעט מברייה זו כל שבמינה עד שיאכל כזית. אבל האוכל ברייה טמאה בפני עצמה כולה הרי זה לוקה מן התורה ואע״פ היתה פחותה מן החרדל. בין שיש שאכלה מתה בין שאכלה חיה ואפילו סרחה הברייה ונשתנית צורתה הואיל ואכלה כולה לוקה.
נמלה שחסרה אפילו אחד מרגליה אינו לוקה עליה אלא בכזית. לפיכך האוכל זבוב שלם או יתוש שלם בין חי בין מת לוקה משום שרץ העוף. הרי שהיתה הברייה משרץ העוף ומשרץ הארץ ומשרץ המים כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על הארץ כשאר שרצים והיתה רבה במים ואכלה לוקה שלש מלקיות. ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראין מן הפירות לוקה עליה ארבע. ואם לא היתה מן המינין שפרין ורבין לוקין עליה חמש. ואם היתה מכלל עוף טמא יתר על היותה משרץ העוף לוקה עליה שש מלקיות. משום שרץ העוף ומשום עוף טמא ומשום שרץ הארץ ומשום שרץ המים ומשום רומש על הארץ ומשום תולעת הפירות בין שאכלה כולה בין שאכלה כזית. לפיכך האוכל נמלה הפורחת הגדולה במים לוקה

חמש מלקיות. רסק נמלות והביא אחת שלמה וצירפה עם אלו שנתרסקה ונעשה הכל כזית ואכלן לוקה שש מלקיות. חמש מלקיות משום הנמלה האחת ואחת משום כזית מנבלת הטמאים הטמאים.

פרק שלישי

מאכל האוכל מן המינין האוסורין שלוקין על אכילתן הרי אותו המאכל האיסור מן התורה באכילה כגון חלב בהמה וחיה הטמאין וביצי עופות ודגים הטמאין שנאמר ואת בת היענה זו ביצתה וכן הדין לכל האיסור כיענה לכל הדברים הדומין ליענה.
חלב האדם מותר באכילה ואע״פ שבשר האדם אסור באכילה כמו שביארנו שהוא בעשה. דבש דבורים ודבש צרעין מותר מפני שאינו מתמצית גופן אלא כונסין אותו מן העשבים בתוך פיהן ומקיאות אותו בכוורת כדי שימצאו אותו לאכול ממנו בימות הגשמים. אע״פ שחלב אדם מותר אסרו חכמים לגדול לינק אותו מן הדדים אלא חולבת אשה לתוך הכלי ושותה. וגדול שינק מן השד כיונק שרץ ומכין אותו מכת מרדות. יונק תינוק והולך אפילו ארבע או חמש שנים. ואם גמלוהו ופירש שלשה ימים או יתר מחמת בריא ולא מחמת חולי אינו חוזר ויונק. והוא שגמלוהו אחר עשרים וארבעה חדש. אבל בתוך זמן זה אם גמלוהו חדש או שנים מותר לחזור ולינק

עד סוף עשרים וארבעה חדש. אע"פ שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה אין לוקין עליהן שלא הכשירו לא תאכלו אלא על הבשר הוא לוקה ואינו לוקה על הביצה והחלב והרי הוא כאוכל חצי שיעור שאסור מן התורה ואינו לוקה. אבל מכין אותו מכת מרדות. יראה לי שהאוכל ביצי דגים טמאים הנמ' הנמצאים במעיהם כאוכל קרבי דגים ולוקה מן התורה. וכן ביצי העוף התלויות באשכול שעדיין לא פרשו ונגמרו האוכל אותן כאוכל מבני מעים שלהן. ביצי עוף טמא שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואוכלה לוקה משום אוכל שרץ העוף. אבל ביצת עוף טהור שהתחיל האפרוח להתרקם בה ואוכלה מכין אותו מכת מרדות. מצאו קורט דם אם על החלבון זורק את הדם ואוכל את השאר. ואם על החלמון אסורה כולה. ביצת המוזרת נפשו היפה תאכלנה. אפרוח שנולד אע"פ שלא נתפתחו עיניו מותר לאכלו. בהמה שנטרפה חלבה אסור כחלב בהמה טמאה. וכן ביצת עוף שנטרפה כביצת עוף טמא. נתבשל העוף עם מעיות ביצ' גמורה כנמכרת בשוק הרי זו מותרת. ואפרוח של ביצה טרפה מותר שאינו מגע טמא. היה העוף ספק טרפה כ' הביצים שתלד בעריא' ראשונה משהין אותה. אם טענה עריאה שניה והתחילה לילד הותרו הראשונות שאם היתה טרפה לא היתה יולדת עוד. ואם לא ילדה הרי הן אסורות. חלב בהמה טמאה

אינו נקפה ועומד כחלב הטהורה. ואם נתערב חלב הטהורה בחלב הטמאה כשתעמיד אותם יעמוד חלב הטהורה עם הקום של גבנה ויעמד חלב הטמאה. ומפני זה יתן הדין שכל חלב הנמצא ביד גוי אסור שמא ערב בו חלב בהמה טמאה. וגבינת הגוים מותרת שאין חלב בהמה טמאה מתגבן. אבל בימי חכמי משנה גזרו על גבינות הגוים ואסרוה לפי שמעמידין אותה בעור הקיבה של שחיטתן שהיא נבלה. ואם תאמר והלא עור הקיבה דבר קטן עד מאוד בחלב שעמד ולא יבטל במיעוטו. מפני שהוא המעמיד והמאסו ודבר אסור הוא שהעמידה הרי הכל אסור כמו שיתבאר. גבנה שמעמידין אותה הגוים בעשבים או במי פירות כגון שרף תאנים והרי הן נאסרים כגבנה. הורו מקצת הגאונים שהיא אסורה שכבר גזרו על כל גבינות הגוים. כיון שהעמידוה בדבר המותר גזירה משום שהעמידוה בדבר האיסור. וכל האוכל גבינות גוים או כל חלב שחלבוהו גוים ולא ישראל רואה מכין אותו מכת מרדות. החמאה של גוים מקצת הגאונים התירוה שהרי לא גזרו על החמאה וחלב הטמאה אינו עומד. ומקצת הגאונים אסרוה משום צחצוחי חלב טמא שנשאר בה שהרי הקום שבחמאה אינו מן ונערב עם החמאה כדי שיבטל במיעוטו. וכל חלב שלהם חוששין לו שמא ערב בו חלב טמאה. יראה לי שאם לקח החמאה מן הגוים ובשלה עד שהלכו צחצוחי

חלב הרי זו מותרת. שאם תאמר יתערבו בה ונתבשלו הכל בטלו במיעוטן. אבל החמאה שבשלוה את הגוים אסורה משום בשולי גוים כמו שיתבאר. ישראל שישב בצד העדר של גוים והלך הגוי וחלב והביא לו חלב מן העדר אע"פ שיש בעדר בהמה טמאה הרי זה מותר אף על פי שלא ראהו חולב והוא שיכול לראותו כשהוא חולב כשיעמוד. שהגוי מתירא לחלוב לו מן הטמאה שמא יעמוד ויראהו. ביצה ששני ראשיה כדין או שני ראשיה חדין או שהיה חלמון מבחוץ והחלבון מבפנים בידוע שהוא ביצת עוף טמא. ראשה אחד חד וראשה אחד כד חלבון מבחוץ וחלמון מבפנים אפשר שהוא ביצת עוף טמא ואפשר שהוא ביצת עוף טהור. לפיכך שואלין לצייד הישראלי שמוכרה אם אמר של עוף פלוני הוא וטהור הוא סומך עליו. ואם אמר לו של עוף טהור הוא ולא אמר לו שמו אינו סומך עליו. לפיכך אין לוקחין ביצים מן הגוים אלא אם כן היה מכיר בהן ויש לו בהן טביעות עין שהן ביצי עוף פלוני הטהור. ואין חוששין להן שמא הן ביצת טרפה או ביצת נבלה. ואין לוקחין מן הגוים ביצה הטרופה כלל. ביצי הדגים סימניהן כסימני ביצי העוף. אם היו שני ראשיה כדין או חדין טמאה. אחד כד ואחד חד שואלין לישראל המוכר. אם אמר לו אני מלחתים והוצאתים מדג טהור אוכל על פיו. ואם אמר לו טהורין הן אינו נאמן אלא אם כן היה אדם שהוחזק בכשרות. וכן אין לוקחין גבינה וחתיכת דג שאין בהן

סייג גדול לישר׳ שהוחזק בכשרות׳
לפי׳ בארץ ישר׳ כשהיתה רובה לישר׳
לוקחין אותו מכל ישר׳ שבה והחלב
לוקחין אותו מכל ישר׳ בכל מקום ׃
הכובש דגים טמאים עירו׃
אסור ׃ ציר חגבים מותר מפ׳
מפני שאין בהן לחלוחית לפיכך
אין לוקחין ציר מן הגוים אלא א׳
אם כן היה דג טהור משוטט בו׃
ואפילו דג אחד ׃ גוי שהביא
עריבה מליאה חביות פתוחות ש׳
של ציר ודג אחד טהור משוטט ב׳
באחת מהן כולן מותרות ׃ היו
סתומות ופתח אחת מהן ומצא
בה דג טהור שניה ומצא בה דג ׳
טהור כולן מותרות והוא שיהיה
שדרו של דג וראשו קיים כדי שי׳
שיהיה נכר שהוא דג טהור ׃
לפיכך אין לוקחין הגים ומרוצנין
מלוחין מן הגוים והן הנקראין ׳
טרית טרופה ואם היה ראש הדג
ושדרו קיים נכר אע״פ שהוא ׳
מרוסק מותר ליקח אותו מן הג׳
הגוים ׃ גוי שהביא גרב של
חתיכות דג שחותכן שוה והן נכרין
שכולן מין אחד ומצא בחתיכה
אחת מהן קשקשין הרי כולן ׳
מותרות ׃

פרק רביעי

האוכל
כזית מבשר בהמה שמתה או ׳
חיה שמתה או עוף שמת לוקה
שנ׳ לא תאכלו כל נבלה ׃ וכל שלא
נשחטה כראוי הרי זו מתה ׃
ובהלכות שחיטה נבאר השחיט׳
שהיא כראוי ואת שאינה כראוי ׃
אין איסור משום נבלה אלא במין
טהורין בלבד מפני שהן ראוין ל׳
לשחיטה ואם נשחטו שחיטה
כשרה יהיו מותרין באכילה אבל
מינין טמאים שאין שחיטה
מועלת בהן בין שנשחטה בין ׳
שמתה כדרכה בין שחתך בשר
מן החי ממנה ואכלו אינו לוקה׳
משום נבלה וטרפה אלא משום
אוכל טמאה ׃ האוכל עוף ׳
טהור חי כל שהוא לוקה משום
אוכל נבלה ואע״פ שאין בו כזית ׳
הואיל ואכלו כולו ואם אכלו אחר
שמת עד שיהיה בו כזית ואע״פ
שאין בכל הבשר כזית הואיל ויש
בכולו כזית חייב משום נבלה ׃
האוכל כזית מבשר נפל בהמה ׳
טהורה לוקה משום אוכל נבלה
ואסור לאכול מן הבהמה שנולדה
עד ליל שמיני שכל שלא שהה
שמונה ימים בבהמה הרי הוא ׳
כנפל ואין לוקין עליו ואם נודע
לו שכלו לו חדשיו בבטן אמו ו׳
ואחר כך נולד שהן תשעה חדשי׳
לבהמה גסה וחמשה לדקה הרי
זה מותר מיום שנולד ׃
השליא שיצאה עם הולד אסורה
באכילה והאוכלה פטור שאינה
בשר ׃ האוכל כזית מבהמה או
חיה או עוף טהורין שנטרפו ׳
לוקה שנ׳ ובשר בשדה טרפה לא
תאכלו לכלב תשליכון אתו ׃
טרפה האמורה בתורה היא ש׳
שטרפה אותה חית היער כארי
ונמר וכיוצא בהן וכן עוף טהור
שטרפ׳ אותו עוף הדורס כגון ה׳
הנץ וכיוצא בו׳ ואין אותה יכולה ל׳
שטרפה אותה והמיתה אותה ׳
שאם מתה הרי היא נבלה ואם לא מ׳
מחמת עצמה או שהכה אותה בסל׳
והמיתה או שברה ארי והמיתה ׳
היא אינו מדבר אלא בשנטרפה ולא
מתה ׃ אם הטרפה שלא מתה
אסורה יכול בין זאב וגרר אות׳ הגדי
או כנגב או בורע ורדה והצילו מפי׳
יהיה אסור שהרי נטרפה ת״ל ובשר
בשדה וגו׳ לכלב תשליכון אותו ש׳
שיעשה אותה כשר הראויה לכ׳
לכלב׳ הא למדת שזה טרפה האמו׳
בתורה היא שטרפה אותה חית
היער ושברה אותה ונטתה למות
ועדיין לא מתה אע״פ שקדם וש׳
ושחטה קודם שתמות הרי זו ׳
אסורה משום טרפה הואיל ואי׳
אפשר שתחיה המכה זו הבו על׳
עליה ׃ ומפיצות למד שהתורה
אסרה מתה והיא הנבלה ואסרה
נוטה למות מחמת מכותיה ואע״פ
שעדין לא מתה והיא הטרפה ׃
וכשם שלא תחלוק במתה
בין מחמת עצמה בין שנפלה ו׳
ומתה בין שחנקה ומתה בין ש׳
שדרסה חיה והרגתה כך לא תח׳
תחלוק בנוטה למות בין שטרפתה
חיה ושברתה בין שנפלה מן הגג
ונשתברו רוב צלעותיה בין שנפל׳
ונתרסקו אבריה בין שזרק לה חץ
ונקב לבה או ריאתה בין שבאו לה
חולי מחמת עצמה ונקב לבה או
ריאתה ושבר רוב צלעותיה וכיוצ׳
בהן הואיל ונוטה היא למות מכל
מקום הרי זו טרפה בין שהיה
הגורם בידי אדם בין שהיה בידי
שמים ׃ אם כן למה נאמר
בתורה טרפה דבר הכתוב בהווה
שאם לא תאמר כן לא תאסר אלא
שנטרפה בשדה אבל נטרפה ב׳
בחצר לא תאסר הא למדת שלא
דבר הכתוב אלא בהוה ׃ ועכשו הכת׳
שהנוטה למות מחמת מכותיה

לעיקר כ שויה
ם סיו׳ הת רב
פפא ורב הונא ׃
מ׳ רבי יהושע
ויקוש לכ רב
ידי כ אכן וע
ועבר והן עשא ׃
תלתי כמאיו ד
רשמע אמרי לה
ותוחית ל׳ עך
מותנו הו וכל׳
מינ׳ השת ולו ׃
וכל׳ מינ׳
ספ׳ ר׳ ולטן ראיה

מי שאפשר לה להיות מחמת מכה זו
הרי זו אסורה ״ מכיון שאמרו ה׳
חכמים זה הכלל כל שאין כמוה
חיה טרפה ובהלכות שחיטה ה׳
יתבאר איזה חולי עושה אותה
טרפה ואיזה חולי אינו עושה ה׳
אותה טרפה ״ וכן החותך
בשר מן החי מן הטהורים הרי ה׳
אותו הבשר טרפה והאוכל ממנו
כזית לוקה משום אוכל טרפה ש׳
שהרי בשר זה מבהמה שנשחט׳
ולא מתה ומה לי טרפה אותה ה׳
חיה ומה לי חתכה בסכין ומה לי ה׳
בכולה ומה לי במקצתה הרי הוא
אומ׳ ובשר בשדה טרפה כיון ש׳
שנעשית הבהמה בשר בשדה
הרי היא טרפה ״ בהמה השוחט
שהיא חולה מחמת שתשש ה׳
כחה ונטתה למות הואיל ולא יד׳
ידועה לה מכה ביותר ואבריה ה׳
חמויתין אותה הרי זו מותרת ד׳
שלא אסרה תורה אלא כעין טרפת
חית היער שהרי עשתה בה מכה
הממיתה אותה ״ אע״פ שהיא
מותרת גדולי החכמים לא היו א׳
אוכלין אותה שממהרים ושוחט׳
אותה כדי שלא תמות ואע״פ ש׳
שפרכסה בסוף שחיטה ודבר ה׳
זה אין בו איסור אלא כל הרוצה
להחמיר על עצמו הרי זה משובח ״
השוחט בהמה חיה ועוף
ולא יצא מהן דם הרי אלו מותרין
ואין אומרין שמא מתה היו ״
וכן השוחט את הבריאה ולא פר׳
פרכסה הרי זו מותרת ״ אבל
המסוכנת והיא שמעמידין אותה
ואינה עומדת אע״פ שהיא אוכלת
מאכל הבריאות אם שחטה ולא
פרכסה כלל הרי זו נבלה ולוקה
עליה אם פרכסה הרי זו מותרת ה׳
וצריך שיהיה הפרכוס בסוף ה׳
השחיטה אבל בתחלת השחיטה
אינו מועיל ״ כיצד הוא הפרכוס
בבהמה דקה ובחיה בין דקה בין
גסה בין שפשטה ידה והחזירת׳
בין שכפפה ידה אע״פ שלא החז׳
החזירתה או שכפפה רגלה בלבד
הרי זה פרכוס ומותרת אבל אם ה׳
פשטה ידה ולא החזירתה הרי זו
אסורה שאין זה אלא הוצאת נ׳
נפש ״ ובבהמה גסה אחד היד
ואחד הרגל בין שכפפה ולא פשט׳
בין שפשטה ולא כפפה הרי זה פר׳
פרכוס ומותרת ואם לא פשטה
לא ידה ולא רגלה ולא כפפה כל׳
הרי זו נבלה ״ ובעוף אפילו לא רפרף
אלא בעינו ולא כשכש אלא בזנבו
הרי זה פרכוס ״ השוחט המסוכנ׳
בלילה ולא ידע אם פרכסה אם לא
פרכסה הרי זו ספק נבלה ואסורה ״
כל איסורין שבתורה אין מצטר׳
מצטרפין זה עם זה חוץ מאיסורי
נזיר כמו שיתבאר שם ״ לפיכך האו׳
האוכל מעט חלב ומעט דם ומעט
בשר בהמה טמאה ומעט בשר נ׳
נבלה ומעט בשר דג טמא ומעט
בשר עוף טמא וכיוצא באלו מש׳
משאר האיסורין וערב הכל כזית ה׳
ואכלו אינו לוקה ודינו כדין אוכל
חצי שיעור ״ כל הנבלות מצט׳
מצטרפות זו עם זו נבלה מצטרפ׳
עם הטרפה וכל בשר בהמה וחיה ה׳
הטמאין מצטרפין זה עם זה אבל
בשר טמאה אין מצטרפין ״
כיצד האוכל מנבלת שור ונבלת חמ׳
הצבי ונבלת התרנגול וקבץ מן הכל
כזית בשר ואכלו לוקה ״ וכן אם ק׳
קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהור
וחצי זית מן הטרפה או חצי זית מ׳
מבשר נבלה וחצי זית מבשר החי
מן הטהורה ואכלה לוקה ״
וכן אם ערב בשר הגמל והחזיר ו׳
והארנבת ואכל מהן כזית לוקה ״
אבל אם ערב חצי זית מנבלת השור
וחצי זית מבשר הגמל אין מצטרפ׳
וכן כל כיוצא בזה ״ וכן בהמה
טמאה ועוף טמא ודג טמא ושרץ
טמא אין בשר שניהם מצטרפין
לפי שהן שני שמות שהרי כל אחד
מהן בלאו לפני עצמו כמו שביארנו ״
אבל כל העופות הטמאין מצטרפי׳
כמו שמצטרפין כל בהמה וחיה
הטמאה ״ זה הכלל כל שאיסורן
בלאו אחד מצטרפין בשני לאוין אין
מצטרפין חוץ מנבלה וטרפה הוא׳
הואיל והטרפה תחלת נבלה היא ״
האוכל מנבלה וטרפה או מבהמה
וחיה הטמאין מן העור ומן העצמ׳
ומן הגידין ומן הטלפים ומן הצפרני׳
של עוף ממקומות שמבצבצין משם
הדם כשיחתכו ומן השליל שלהן
אע״פ שהוא אסור הרי זה פטור
מפני שאין אלו ראוין לאכילה ואין
מצטרפין עם הבשר לכזית ״
קיבת הנבלה וקיבת הטמאה מותרו׳
מפני שהן כשיור טעמת שבגוף
לפיכך מותר להעמיד בקיבת שח׳
שחיטת נכרי ובקיבת בהמה וחיה
טמאה אבל עור הקבה הרי הוא ה׳
כשאר המעים ואסור ״ עור
הבית כנגד פניו של חזיר מותר בא׳
באכילה מפני שהוא כמו הפרש ומי
רגלים שלה שהן מותרין ״ יש
עורות שהן כבשר והאוכל כזית מהן
כאוכל מן הבשר והוא שיאכל אותם
כשהן רכים ״ ואלו שעורותיהן כ׳
כבשרן ״ עור האדם ועור החזיר

ושיור ג׳ בקיבתם
כן פסק תלמוד היו׳
כתב הכשר להו׳
וכן גם כמוש דעת
ר׳ יוסף כשר וחלן
או כמושו היו א׳
או מי מעמידין או
בקיבת נבלה ולא
בקיבת גוי חזרו ל׳
לו׳ כי כוה וכי כוה
אותר מעט כמו
שמעו שבקשו ל׳
להן ראוכם אותו ל׳
משלש מאות יען
וכן מעשה לפני
חכמי והתירו קב׳
קטנותן אותה מיה
גדולה קיבה ו׳
ומיקום אחר כות
וכן רהוא תן הכמו
מפירוש כשוה ל׳
שינקה מן הטרפ׳
קיבתה אסור ואו
את דותם ומייר ל׳
כחלב היעולו שמת
הקיבה לא חשיב
פירשא אם היא
רכה ומייר בקרוש
שבתוך הקיבה ד׳
חשיב פירשא
אבל [illegible] ושפ׳
הם רעכשין אין ל׳
להקל ולאחר קיבה
עמי או קיבת טר׳
טריפה רעיוה כ׳
כמו נבלות וטרי׳
וטריפות אין בריע׳
בי עבר שוי אם ו׳
העמיד בה או אם
מעורבה ואחת מו
מותת ועי׳ בסי׳
יט

של יישוב · ועור חוטרת של גודל
שלא טענו עליו משאו ומעולם ולא
הגיע למשוך שעדיין הוא רכה ··
ועור בית הבושת · ועור שתחת
האליה · ועור השליל · ועור האנקה ·
ועור הכח · ועור הלטאה והחומט ·
כל אלו העורות כשהן רכות הרי הן
כבשר לכל דבר בין לאיסור אכילה
בין לטומאה ·· נאמ' בשור לטעה
הנסקל ולא יאכל את בשרו · ואי
אפשר לאוכלו לאחר שנסקל והרי
הוא נבלה · אלא להודיעך שמאחר
שנגמר דינו לסקילה נאסר ונעשה
כבהמה טמאה ואפילו קדם ושחטו
שחיטה כשרה הרי זו אסורה ב'
בהנאה ואם אכל מבשרו כזית ל'
לוקה · וכן כשיסקל לא ימכר בו
ולא יתננו לכלבים ולא לגוים · לכך
נאמ' לא יאכל את בשרו · ופרשו של
שור הנסקל מותר בהנאה ··
נודע שהוא פטור מסקילה לאחר
שנגמר דינו כגון שהוזמו עדים
אינו ונרבעה בעדר · ואם נודע ל'
לאחר שנסקל הרי זה מותר בה'
בהנאה ··

פרק חמישי

גיד הנשה

מפי
השמועה למדו · שזה שנ' בתורה
לא תאכל הנפש עם הבשר · לאסור
אבר שנחתך מן החי · ועל אבר
מן החי הוא אומ' לבני נח אך בש'
בשר בנפשו דמו לא תאכלו · ואס
ואיסור אבר מן החי נוהג בבהמה
חיה ועוף בטהורים אבל לא בטמ'
בטמאים ·· אחד אבר שיש
בו בשר וגידים ועצמות כגון היד
והרגל ואחד אבר שאין בו עצם
כגון הלשון והכבים והטחול וה'
והכליות והחלב וכיוצא בהם אלא
שהאבר שאין בו עצם בין של
שחתך כולו בין שחתך מקצתו
הרי זה אסור משום אבר מן החי
והאבר שיש בו עצם אינו חייב
משום אבר מן החי עד שיפרוש
כברייתו בשר גידים ועצמות · אם
אם פירש מן החי הבשר בלבד
חייב עליו משום טרפה כמו ש'
שביארנו ולא משום אבר מן החי ··
האוכל מאבר מן החי ·
כזית לוקה עליו ואפילו אכל אבר
שלם אם יש בו כזית חייב פחות
מכזית פטור · חתך האבר כברייתו
בשר גידים ועצמות ואכלו לוקה
ואע"פ שאין בו בשר אלא כל שהו
אכל הפריד האבר אחר שתלשו
מן החי והפריש הבשר מן הגידי'
ומן העצמות אינו לוקה עד ש'
שיאכל כזית מן הבשר לבדו שאין
העצמות והגידין מצטרפין בו
לכזית מאחר ששנה בריתו ··
חלקו לאבר זה ואכלו מעט מ'
מעט אם יש במה שאכל כזית ב'
בשר חייב ואם לאו פטור · לקח
מן האבר כזית כברייתו בשר גידין
ועצמות ואכלו ואע"פ שנחלק בפיו
קודם שיבלענו חייב ·· תלש
אבר מן החי ונטרפה בנטילתו ו'
ואכלו חייב שתים משום אבר
מן החי ומשום טרפה שהרי בא
באין שני האיסורין כאחד ··
וכן התולש חלב מן החי ואכלו ל'
לוקה שתים משום אבר מן החי
ומשום חלב · תלש חלב מן הטרפ'
ואכלו לוקה שלש ·· אבר
המדולדל בבהמה ובשר המדולדל
בה אם אינו יכול לחזור ולחיות
אע"פ שלא פרש אלא לאחר ש'
שנשחטה אסור · ואין לוקין עליו
ואם מתה הבהמה הרי הוא כאלו
כאלו נפל מחיים · לפיכך לוקין ע'
עליו משום אבר מן החי · אבל
היכול לחזור ולחיות אם נשחט
הבהמה הרי זה מותר ··
שוחט אבר או מיעכו או דכו כגון
הביצים שמיעך או נתק הרי זה
אינו אסור מן התורה שהרי יש
בו מקצת חיים ולפיכך אינו מ'
מסריח ואע"פ אסור לאוכלו מתקנ'
שנהגו ישר' מקדם שהרי הוא ה'
דומה לאבר מן החי ·· עצם
שנשבר אם היה הבשר או העור
חופה רוב עביו של עצם הנשבר
ורוב הקף השבר הרי זה מותר ·
ואם יצא העצם לחוץ האבר
אסור · וכשישחט הבהמה או ה'
העוף יחתוך ממקום השבר ומ'
וישליכנו והשיור מותר ··
נשבר העצם והיה הבשר חופה
את רובו אבל היה אותו הבשר
מרוסק או שנתעכל הבשר ש'
שהרופא גוררו או שהיה מתלקט
הרוב ממקומות הרבה או שהיה
הבשר שעליו נקבים נקבים או
שנסדק הבשר או שנקדד סביב
טבעת או שנגרר הבשר מלמע'
עד שלא נשאר על הבשר אלא כ'
כקליפה או שנתאכל הבשר מלמ'
מלמטה מעל העצם שנשבר
עד שמגיע הבשר החופה אותו
אינו נוגע בעצם בכל אלו מורין ל'
לאסור עד שיתרפא הבשר · ואם
אכל מכל אלו מכין אותו מכת מר'
מרדות ·· המושיט ידו למעי
בהמה וחתך מן הטחול ומן הכ'
הכליות וכיוצא בהן והניח החתכן
בתוך מעיה ואחר כך שחטה ה'

ועזרא מותרת ·
אבל רש' · אם התחי'
והמפס שיעץ ?
רוב החופה מכחר
ומישטו מעור ועי'
לקי פה מהלכות
שחיטה

שהחופה כו' כתב
הר' ראבן ראש לו ?
נקיע' כוסה גו'
גררו אם שהתה
הבשר מעט יש
לחוש שמא הוי ב'
כשר שהרופא ג'
גררו ולא מכשרי'
לה מוב כשר ע'
ט' יב

הרי אותן החתיכות אסורות משום
אבר מן החי ואע"פ שהן בתוך מ'
מעיה. וכן אם חתך מן העובר ש'
שבתוך מעיה ולא הוציאו ואחר
כך שחטה הרי חתיכות העובר
אלו ואבריו מותר הואיל ולא יצא.
עובר שהוציא ידו או רגלו
נאסר אותו אבר לעולם בין שחתכו
קודם שתשחט אמו בין שחתכו
אחר שנשחטה אמו ואפילו ה'
החזיר אותו האבר למעי אמו ו'
ואחר כך נשחטה אם נולד הולד
וחיה כמה שנים הרי אותו האבר
אסור משום טריפה שכל בשר
שיצא חוץ למחיצתו נאסר כ'
כבשר שפירש מן החי שנ' ובשר
בשדה טרפה לא תאכלו כיון שיצ'
חוץ למקום שהוא בו כשדה נע'
נעשה טרפה כמו שביארנו.
הוציא מקצת האבר ונשאר מק'
מקצתו בפנים אפילו לא נשאר
אלא מיעוטו היוצא אסור ושבפ'
ושבפנים מותר. ואם חתך
היוצא אחר שהחזירו ונ'
ונשחטה חוזר וחותך אותו ושיור
האבר מותר. ואם לא החזירו וח'
וחתכו והוא מבחוץ בין שחתכו
קודם שחיטה או אחר שחיטה
האבר היוצא ומקום החתך אס'
אסור. כל אבר עובר שיצא
וחתכו קודם שחיטה והוא בחוץ
הרי זה אבר מן החי ולוקין עליו
ואפילו את העובר קודם שחיטה
ואם נחתך אחר שחיטה האוכלו
אינו לוקה. ואם מתה הבהמה
ואחר כך חתכו האוכלו לוקה מ'
משום אבר מן החי. עובר
שהוציא אבר ונאסר האבר וא'
ואחר כך נולד והרי הוא נקבה ה'

החלב שלה אסור ושתיהן מספק
הואיל והוא בין מלאו האברים.
ויש בה אבר אחד אסור והרי זה
כחלב טריפה שנתערב בחלב כשרה.
השוחט בהמה מעוברת ל'
ומצא בה שליא בין חי בין מת מות'
באכילה ואפילו שליא מותרת בין
באכילה. ושליא שיצאה מקצתה
ושחט את הבהמה אם היתה של'
שליא זו קשורה בולד בולד וזה ש'
שיצאה ממנה אסור והשאר מותר.
ואם לא היתה קשורה בו כולה אסור
שמא שליא זו שיצאה מקצתה חלק
לו הולד שהיה בה ולד זה שנמצאה
בבטן הלכה השליא שלו. ואין עליך
לומר שאם לא נמצא ולד בבטן כל'
שהשליא אסורה. מצא בה
עובר חי אע"פ שהוא בן תשעה חד'
חדשים גמורים ואפשר שיחיה ל'
אינו צריך שחיטה ואלו שחיטת ה'
אמו מטהרתו. ואם הפריס על גבי
קרקע צריך שחיטה. קרע
את הבהמה או ששחט בה בהמה
טרפה ומצא בה בן תשעה חי צ'
שחיטה להתירו ואין שחיטת ה'
אמו מועלת לו. ואם לא גמרו לו ח'
חדשיו אע"פ שהוא חי במעי הטרפ'
הרי זה אסור מפני שהוא כאבר
אמו.

פרק ששי

האוכל
כזית מן הדם מזיד ענוש כרת ב'
בשוגג מביא חטאת קבועה. ודבר
זה מפורש מן התורה שאינו חייב
על דם בהמה ועוף בלבד שנ' כל דם לא
תאכלו בכל מושבותיכם לעוף ולבהמ'
וחיה בכלל בהמה שנ' זאת הבהמה
אשר תאכלו איל וצבי ויחמור. ואמ'

דם דגים וחגבים ורמשים ודם האדם
אין חייבין עליהן משום דם. לפיכך
דם דגים וחגבים מותר לאוכלו ואפי'
כנסו בכלי ושתהו מותר. ודם דגים
וחגבים טמאים אסור משום שהוא
תמצית גופן כחלב בהמה טהורה ה'
ודם שקצים כבשרם כמו שביארנו.
דם האדם אסור מדברי סו'
סופרים אם פירש ומכין אותו מכת
מרדות. אבל דם השנים בולע ה'
ואינו נמנע. הרי שנשך בפתו ומצא
עליה דם גורר את הדם ואחר כך אוכלו
שהרי פירש. אין חייבין כרת
אלא על דם היוצא בשעת שחיטה
ונחירה ועקירה בהתזת הראש כל זמן
שיש בו אדמומית ועל דם הכנוס
בתוך הלב ועל דם הקזה כל זמן שהוא
מקלח ויוצא. אבל דם השותת בתחלת
הקזה קודם שיתחיל לקלח. ודם הש'
השותת בסוף הקזה כשיתחיל הדם
לפסוק אין חייבין עליו והרי הוא כ'
כדם אברים שדם הקילוח הוא הדם
שהנפש יוצאה בו. דם התמצית
ודם האברים כגון דם הטחול ודם
הכליות ודם הביצים ודם המתכנס ב'
בלב בשעת שחיטה ודם הנמצא ב'
בכבד אין חייבין עליו כרת. אבל האוכ'
מהן כזית לוקה. שנ' וכל דם לא
תאכלו. ובחיוב כרת הוא אומ' כי נפש
הבשר בדם היא ואינו חייב כרת אלא
על הדם שהנפש יוצאה בו.
השליל הנמצא במעי בהמה הרי דמו
כדם הבהמה. לפיכך דם הנמצא כנוס
בתוך לבו חייבין עליו כרת. אבל שאר
דמו הרי הוא כדם האברים. הלב
בין לעוף בין לקדירה קורעו ומוציא
דמו ואחר כך מולחו. ואם בשל הלב
ולא קרעו קורעו אחר בשולו ומותר.
ואם לא קרעו אינו חייב כרת. בד"א

כל המשר

ע' סגה
ויושנה
במשאן

ועשיר א' אמר כו'
רב יהוד' אמ' רב
ודלא כשמוא' אמ' ין
אבר שבעוי מותר
דהא א'
איתגב ועיין ב'
שחיט
ס' פר
מיאו רב אמי לא
אמרו כי אם לא'
הלכה כר' שמעון
אלא כיוסן וב'
ובתה מעשה של'
דמאי ז'
שם אסור
כו' כש
כמעין
היום טריפה טוב
ואסור כל הוולדות
שנמצאות בתוכה
ומספק שלא א'
בן תשעה חדשי'
סבר ועיין ב'
פנים
כל עובר שהוציא
ראשו והחזירו ו'
ואחר כך שחט
את אמו אין כ'
שחיטת אמו מו'
מועלת והרי הו'
כולד ו'
וצריך ועיין ג'
שחיט דגים ס'
סמג א'
ועיין ג' ויית ז'
כמבוט לה כבי'
ודאית חות פ'
בן קטו דם חטו
קשקש חטאות
רווקא בן ויתמו ה'
התם כמייתנו ז'

כל הלב שאין בראש כזית. ואם היה לב בהמה חייב כרת שהרי יש
בו כזית ודם שבתוך הלב שחייבין
עליו. הכבד אם חתכה והשליכ
לתוך החומץ או לתוך המים הרו'
הרותחין עד שתלבן הרי זו מותרת
לבשל אותה אחר כך. וכבר נהגו כל
ישר' להבהבה על האור ואחר כך
מבשלין אותה בין לבשלה לבדה
בין לבשלה עם דבר אחר. וכן
מנהג פשוט שאין מבשלין המוח
של ראש ולא קולין אותו עד שמה
שמהבהבין אותה באור.
הכבד שבשלה ולא הבהבה באור
ולא חלטה בחומץ וברותחין הרי
הקדרה כולה אסורה הכבד וכל
אשר נתבשל עמה. ומותר לצלות
הכבד עם הבשר בשפוד והוא ש'
שתהיה הכבד למטה. ואם עבר ל'
וצלאה למעלה מן הבשר הרי זה
מותרת. הטחול מותר לבשלו
ואפילו עם הבשר שאינו דם אלא ל'
בשר שדומה לדם. השובר
מפרקת של בהמה קודם שתצא
נפשה הרי הדם נבלע באיברים ואסור
לאכל מאותה בשר חי ואפילו חולטו.
כיצד יעשה יחתוך החתיכה
ומולח יפה יפה ואחר כך יבשליאו
יצלה. וכבר בארנו שהשוחט
בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם
שהן מותרין. ואין הבשר
יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו
יפה יפה ומדיחו יפה יפה. כיצד
עושה מדיח הבשר תחלה ואחר
כך מולחו יפה יפה ומניחו במלחו
כדי מהלך מיל ואחר כך מדיחו יפה
יפה עד שיצאו המים זכים ומשליכו
מיד לתוך המים הרותחין ולא ל'
בפושרין כדי שיתלבן מיד ולא ל'

יצא דם. כשמולחין אותו חתכ'
הבשר אין מולחין אותו אלא בכלי
מנוקב ואין מולחין אלא במלח ע'
עבה כחול הגס שהמלח הדק כקמ'
כקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם.
וצריך לנער הבשר מן המלח ואחר
כך ידיחנו. כל הדברים האלו
לבשר שצריך לבשלו אבל לצלי
מולחו וצולהו מיד. והרוצה לאכל
בשר חי מולחו יפה ומדיחו ה'
יפה יפה ואחר כך אוכ'. ואם חלטו
בחומץ מותר לאכלו כשהוא חי ל'
ומותר לשתות החומץ שחלטו בו
שאין החומץ מוציא דם.
חומץ שחלט בו בשר לא יחלוט בו
פעם שניה. וחתיכה שהאדימה בה'
בתוך החומץ היא והחומץ אסורי'
עד שימלח אותה יפה יפה ויצלה.
ובשר שהיאדים וכן כיצי בהמה
וחיה בקרום שעליהם וכן העורק ל'
שבו הורידים שהן מלאים דם אם
חתכן ומולחן כדת מותר לבשלן ואם
לא חתכן צולן כשפוד וצלה הע'
העורק ופיו למטה או שצולין ה'
כולן על הגחלים הרי אלו מותרין.
ראש הבהמה שעלחו
סתמו אותו בכבשן אם תלאו ובית
השחיטה למטה מותר שהדם
שותת ויוצא. ואם היה בית השח'
השחיטה מן הצד מוחו אסור
שהדם מתקבץ לתוכו ושאר הבשר
שעל העצמות מבחוץ מותר. ל'
הניח חוטמו למטה אם הניח בו
נוי או קנה כדי שישאר פתוח ל'
ויצא הדם דרך חוטמו מותר. ואם
לאו מוחו אסור. אין מניחין
כלי תחת הצלי לקבל את [illegible] עד
שתכלה כל אדמומית שבו. וכיצד
עושין משליכין לתוך הכלי מעט ל'

מלח ומניח הצלי עד שיצלה ואוכל
השמנונית שלמעלה והמים שלמ'
שלמטה שתחת השמנונית אסור.
פת שחתך עליה בשר צלי מו'
מותר לאכלה שאין בו אלא שמנונית
בעלמא. דגים ועופות שמלחן
זה עם זה אפילו בכלי מנוקב הדגי'
אסורין שהדג רפה ובולע דם העו'
מן העוף ואין צריך לומר אם מלח
דג עם בהמה וחיה. עופות
שהניחן שלמים ומלאן חלב בצים
ובשר ובשלן אסורות שהרי הדם
יוצא לתוכן ואפילו מלחן יפה יפה
ואע"פ שהיה הבשר שבתוכו מ'
מבושל וכן אם שולק או צלוי ואם
עלאן הרי אלו מותרות אע"פ שבתו'
שבתוכן חי ואפילו פיהן למעלה.
מני שמולין על הדרך זה כבר
בבשר צלוי או שולק או שממלאין
בביצים ושולקן או קולין הרי אלו
מותרין שאין מחזיקין דם כבני
מעים. וכן הורו הגאונים.
עופות שטפלן בבצק וצלאן כין ל'
שלמים כין מחותכין טפלן בסלת
גסה אפילו הסמיקה הטפלה
אוכל את הטפלה מפני שהסלת
גסה ומתפררת ויוצא הדם. ואם
טפלן בקמח חטין שלתתן אם
היתה הטפלה לבנה כמו הכסף
מותר לאכל ממנה ואם לאו אסור'.
טפלן בשאר קמחים אם האדימו
אסורין ואם לאו מותרין.
סכין ששחט בה אסור לחתוך
רותח עד שילבן הסכין או ישה'
ישחיזנה במשחזת או ינעצנה
בקרקע קשה עשרה פעמים פ'
ואם חתך בה רותח מותר.
וכן אינו חותך בה צנון ובוצעו ש'
ודברים החריפים לכתחלה ואם

הריח הסכין לא קנחה בכלי ומותר
לחתוך בה עוף וכיוצא בו יפה אם לא
רותח. קערה שמולח בה כל
בשר אפילו היתה שועה כזכוכית
אסור לאכול בה רותח לעולם שכבר
נבלע הדם בחרסיה.

פרק שביעי

האוכל
כזית חלב במזיד חייב כרת. בש'
בשוגג חייב חטאת קבועה.
ובפירוש בתורה שאינו חייב אלא
על שלשה מיני טהורה בלבד.
שנ' כל חלב שור וכשב ועז לא תא'
תאכלו. בין שאוכל מחלב שחוטה
בין מחלב נבלה וטרפה שלהן.
אבל שאר בהמה וחיה בין טמאה
בין טהורה חלבה כבשרה.
וכן נפל של שלשה מיני טהורה
חלבו כבשרו והאוכל מחלבו כזי'
לוקה משום אוכל נבלה.
האוכל חלב נבלה וטרפה חייב
משום אוכל חלב ומשום נבלה
וטרפה מתוך שנוסף האיסור
בבשרה שהיה מותר נוסף גם
על החלב. ולפיכך לוקה שתים.
השוחט בהמה ומצא בה
בה שליל כל חלבו מותר. ואפי'
מצאו חי מפני שהוא כאבר מ
ממנה. ואם שלמו לו חדשיו
ומצאו חי אעפ' שלא הפריס על
הקרקע ואינו צריך שחיטה
חלבו אסור וחייבין עליו כרת.
ומוציאין כל החוטין והקרומין
האסורין כשאר הבהמות.
הושיט ידו למעי בהמה וחתך
מחלב העובר שמלאו חדשיו
והוציאו הרי זה חייב עליו כמו
חתך מחלב האם עצמה שהרי

חדשים הם הגורמים לאסור את
החלב. שלשה חלבים הם שהן
שחייבין עליהן כרת. חלב שעל
הקרב ושעל שתי הכליות ושעל
הכסלים. אבל האליה מותרת
כולה לא נקראת חלב אלא לענ'
לענין קרבן בלבד כמו שאמרנו
חלבים ויותרת הכבד (הכליות). וכל זה לא
לענין קרבן כמו שאתה אומר
חלב הארץ וחלב כליות חטה
שהוא טובם. ולפי שהרימו את
דברים אלו מן הקרבן לשרפה
לשם נקראו חלב שאין שם דבר
טוב אלא המורם לשם. ולכך נא'
בתרומות מעשר בהרימכם את
חלבו ממנו. חלב שעל
המסס ובית הכוסות הוא החלב
שעל הקרב וחלב שבעקרי הדקין
מבפנים חייבין עליו כרת והוא
החלב שעל הכסלים ויש שם חלב
על הקבה עקום כמו קשת והוא
האסור וחוט משוך כמו יתר
והוא מותר. חוטין שבחלב
אסורין ואין חייבין עליו כרת.
חלב שהבשר חופה אותו
מותר שעל הכסלים אסר הכתוב
ולא בתוך הכסלים. וכן חלב שעל
הכליות נאסר. ואע"פ נטלו אדם
לובן שבתוך כוליא והחרכך לא
יאכל אותה ואינו צריך לחטט
אחריו. יש כמו שתי פ'
פתילות של חלב שבעקרי המתנים
סמוך לראש הירך כשהבהמה
חיה חלב זה נראה במעים וכשמ'
וכשתמות ידבק בבשר ויתכסה
חלב זה ואינו נראה עד שיתפרק
הבשר מן הבשר ואע"פ הרי זה
אסור שאין זה חלב שהבשר חופ'
חופה אותו. ובכל מקום שתמצא

כן חלב תחת הבשר והבשר מקיף
אותו מכל סביביו ולא יראה עד
שיקרע הבשר הרי זה מותר.
חלב הלב וחלב המעים והן הדקין
המולפפין כולן מותרין והרי הוא
כשומן שהוא מותר חוץ מראש
המעים הסמוך לקבה שתחלת
בני המעים צריך לגרור החלב
שעליו והוא החלב שעל הדקין
שאסור. ויש מן הגאונים
שראש המעים הזה שצריך לגרור
הוא המעי שיוצא בו הרעי שלא
שהוא ראש המעים. יש
בגוף הבהמה חוטין וקרומיות
שהן אסורין מהן משום חלב ומ'
ומהן משום דם. כל חוט או קרום
שהוא אסור משום דם אין תולש
צריך לנטלו ואם חרכו מולח ויבשל
הבשר כמו שבארנו. ואם חתכו
ומלחו אינו צריך לנטלו. וכל חוט ואם ניטל אי' צריך לנטלו
או קרום שהוא אסור משום חלב
בין ניא בין לבשל צריך לנטלו מן
הבשר. חמשה חוטין יש
בכסלים שלשה מימין ושנים
משמאל השלשה שמן הימין לא
ומתפצלין כל אחד מהן לשנים שנים
והשנים שמהשמאל מתפצלין כל אחד
אחד מהן לשלשה שלשה וכולן אס'
משום חלב. וחוטי הטחול וחוטי
הכליות אסורין משום חלב.
וכן קרום שעל הטחול וקרום ש'
שעל הכסלים וקרום שעל הכליות
אסורין משום חלב. וקרום שעל
דד הטחול חייבין עליו כרת ושאר
אסור הקרום אין חייבין עליו. ושני
קרומות יש לכוליא העליון חייבין
עליו כרת והתחתון הרי הוא כשאר
קרומות. וחוטין שבהן אסורין ו'
ואין חייבין עליהן כרת. חוטי

חלב וחוטי היד וחוטי העוקץ וחו׳
וחוטי הלחי התחתון ושבצד הלש׳
הלשון מכאן ומכאן. וכן החוטין ש׳
הדקין שהן בתוך חלב הדקין מול
בית עכביש ומסובכין זה עם זה ש׳
וקרום שעל המוח שהוא בקדקד׳
וקרום שעל הבצים אסור משום
דם. ביצי גדי או טלה שלא
שלמו להן שלשים יום ומעלה לבשלן
בלא קליפה ולאחר שלשים יום אם
נראו בהן חוטין דקין אדומין ש׳
בידוע שהלך עליהם הדם ולא יב׳
יבשל עד שיקלף אותן עד שיחתך
וימלח כמו שבארנו. ואם עדין
לא נראו בהן החוטין האדומין ש׳
מותרין. ומפני מה ענין שהמוח כל
סובב בחללן אין מחזיקין בהן דם ש׳
יראה לי שכל אלו החוטין ש׳
והקרומיות אסורין מדברי סופרים.
ואם תאמר שהן אסורין מן התור
בכלל כל חלב וכל דם לא תאכלו אין
לוקין עליהן אלא מכת מרדות ש׳
ויהיה כחצי שיעור שהוא אסור
מן התורה ואין לוקין עליו.
אין מולחין החלבים עם הבשר
ולא מדיחין החלבים עם הבשר
וסכין שחותך בה חלבים לא יחתוך
בה בשר. וכלי שהדיח בו חלבים לא
ידיח בו בשר. לפיכך צריך הטבח
להתקין שלשה סכינין. אחד של
ששוחט בה ואחד שחותך בה
בשר ואחד שחותך בה חלבים.
ואם דרך אותו מקום שידיח הטבח
בשר בחנות צריך להתקין שנ׳
כלים של מים אחד שמדיח בו ב׳
בשר ואחד שמדיח בו חלבים.
ואסור לטבח לפרוש חלב הכסלים
על הבשר כדי לנאותו שהקרום
שעל החלב רך ויתמעך ביד הטבח

ויזוב החלב ויבלע בבשר. וכל
הדברים האלו אסור לעשותן. ואם
נעשו לא נאסר הבשר. ואין מכין ש׳
אותו אלא מלמדין אותו שלא יעש׳.
וכן אין מולחין את הבשר קודם
שיסיר ממנו את הקרומות ואת ש׳
החוטין האסורין. ואם מלחו מסיר
אותן אחר שנמלח ואפילו היה
בהן גיד הנשה מסירו אחר שמולח
ומבשלו. וטבח שהרכן לנקות
הבשר ונמצא אחריו חוט או קרום
מלמדין אותו ומזהירין אותו שלא
יהא בוסרין. ואם נמצא ש׳
אחריו חלב אם היה כשעורה ש׳
מעבירין אותו. ואם נמצא אחריו
כזית חלב אפילו במקומות הרבה
מכין אותו מכת מרדות ומעבירין
אותו מפני שכל טבח נאמן על
החלב.

פרק שמיני

גיד
הנשה נוהג בבהמה בחיה הטהורי׳
ואפילו בנבלות וטרפות שלהן ונו׳
ונוהג בשליל ובמוקדשין בין בק׳
בקדשים הנאכלין בין בקדשים
שאינן נאכלין ונוהג בירך של ימין
ובירך של שמאל. ואסור מן התור
אינו אלא שעל כף הירך בלבד שנ׳ אשר
על כף הירך. ואין שיור הגיד שלמ׳
שלמעלה מן הכף ושלמטה עד סו׳
סופו. וכן חלב הגיד ואינן אסורין
אלא מדברי סופרים. ושני גידין
הן הפנימי סמוך לעצם אסור מן
התורה והחיצון כולו אסור מדברי׳.
האוכל גיד הנשה הפנימי
שעל הכף לוקה. ואם אכל מחלבו
או משיור גיד הפנימי או מכל ה
החיצון מכין אותו מכת מרדות.

וכמה שיעורו. אכילה כזית. ואכל ש׳
הגיד שעל הכף כולו אע״פ שאין בו
כזית לוקה מפני שהוא כבריה מ׳
מפני עצמה. ואכל כזית מגיד
של ימין וכזית מגיד של שמאל
או שאכל שני גידין אע״פ שאין ש׳
בהן כזית סופג שמונים. וכן האוכל
לוקה על כל גיד וגיד. העוף ש׳
אין לו גיד הנשה מפני שאין לו כף
הירך אלא עגול ואם נמצא עוף שיש
כירך בהמה שיש לו כף הירך גיד
הנשה שלו אסור ואין לוקין עליו׳
וכן בהמה שכף ירכה עגול כשל
עוף גיד הנשה שלה אסור ואין ש׳
לוקין עליו. האוכל מגיד הנשה
של בהמה וחיה הטמאים פטור ׳
מפני שאינו נוהג בטמאה אלא ש׳
בבהמה שכולה מותרת ואוכל כל
כאוכל משיור גופה שאין הגידין
בכלל הבשר כמו שבארנו. ואם אכל
מחלב שעל הגיד הרי זה כאוכל מב׳
מבשרה. האוכל גיד הנשה
של נבלה או של טרפה או של עולה
חייב שתים מתוך שנכלל באיסור
שיור גופה שהיה מותר נכלל גם
הגיד ונוסף עליו איסור אחר.
המנקר גיד הנשה צריך לחטט אח׳
אחריו עד שלא ישאיר ממנו כלום.
ונאמן הטבח על גיד הנשה כשם
שנאמן על החלב. ואין לוקחין ש׳
בשר מכל טבח אלא אם היה כשר
ומוחזק בכשרות הוא ששוחט ש׳
לעצמו ומוכר ונאמן. בד״א
בחוצה לארץ אבל בארץ ישראל
בזמן שכולה לוקחין מכל אדם.
טבח הנאמן למכור כשר ונמ׳
ונמצא בשר נבלה או בשר טרפה
מחזיר הדמים לבעלים ומשמתין
אותו ומעבירין אותו ואין לו תקנה

כי יותר משולחי יומא

הל׳ שחיטה

ובעיור ג׳ ואסור כו׳ כ
סת הדם דווק [illegible]
[illegible]
ועקרי יסה מותר כ׳
טהרי [illegible] את
החלב על
החזה
ובעיור כ
קיף הו
שאו כשר
שנתן על
שנם הק
הקולית
[illegible]
שו מחובר בעינים אולה
ויוד ומשפשט על ה
הכ׳ ובמוגע ומקום
חבור הקולית ועינים ה
הירך שם הוא סמוך
ועינים ומשם ומולך ב
נכנס כיתר הפנימי של
ירך שתחת הבשר לאור
הירך עד האורכה ת
התחתונ׳
ובעורת ה׳ [illegible]
[illegible]
ואי על כ׳ אוא מוטע
מתוך כשר הכ׳ ולכן
אי חיוב עליו טהרי או
אסור תורה אלא שעל
הכ׳ וקיהו בתלמוד ח
חיצון על שם שסמוך
עצם כנגד
חיצון של ובעיור
ירך [illegible] כבריה
ט׳ רבו ששנו עליו כנ׳
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
גדול כי קטן והוא [illegible]
[illegible] נבלה קרויה
נבלה לפיכך [illegible]
[illegible] כזית [illegible]
[illegible]
כם [illegible] הנשה
[illegible]
התעורסת
וכם הוא

הלכה [illegible]
[illegible]

לעולם לא יקח אדם בשר עד שילך
למקום שאין מכירין אותו ויחזיר
אבדה בדבר חשוב או ישחט לה
לעצמו וימצא טרפה לעצמו מפני
חשוב שאין עושה תשובה בלא
הערמה :: הלוקח בשר ושלח
ביד אחד מעמי הארץ הרי זה
נאמן עליו ואע"פ שאינו מוחזק
בכשרות אין חוששין לו שמא
החליף ואפלו עבדי ישר' ושפחות'
נאמנין בדבר זה מפני שאין גוים שם
שמא יחליפו :: תשע חנויות
כלן מוכרות בשר שחוטה ואחת
מוכרת בשר נבלה ולקח מאחת
מהן ואינו יודע מאיזו מהן לקח
הרי זה אסור שכל קבוע כמחצה
על מחצה דמי. אבל בשר הנמצא
מושלך בשוק (הלך אחר) הרוב שכל הפורש
מן הרוב פורש. אם היו רוב המוכ'
המוכרים גוים אסור ואם היו רוב
המוכרים ישר' מותר :: וכן בשר
הנמצא ביד גוים הידוע ומאי לקח
אם היו מוכרי הבשר ישר' מותר
זהו דין תורה. וכבר אסרו חכמים
כל הבשר הנמצא בין בשוק בין ל
ביד גוי אע"פ שכל השוחטין וכל ל
המוכרין ישר' :: ולא עוד אלא כל
הלוקח בשר והניחו בביתו ונעלם
מן העין אסור אלא אם כן היה לו
בו סימן או טביעות עין שהוא מכירו
ודאי שהוא זה או שהיה צרור
וחתום :: תלה כלי מלא חתיכות
בשר משבר חלו' ונפלו החתיכות
לארץ ובא ומצא חתיכות אחרות ל
שאין סימן ולא טביעות עין הרי זה
אסור שאני אומ' שמא בשר נבילה
היה או שרץ וזה בשר אחר הוא ::
גיד הנשה מותר בהנאה לפיכ'
מותר לאדם לשלוח לנכרי ירך וגיד
הנשה בתוכה ונותן לו ירך שלמה
בפני ישר' ואין חוששין שמא יאכל
אותה ישר' זה קודם שינטל הגיד
שהרי מקומו נכר. לפיכך אם היתה
חתוכה לא יתננה לגוי בפני ישראל
עד שיטול ממנה הגיד שמא יאכל
ממנה ישר' :: כל מקום שנ' לא
תאכל לא תאכלו לא יאכל לא יאכלו
אחד איסור אכילה ואחד איסור הנא'
משמע עד שיפרש לך הכתוב כדרך
שפירש בנבלה שנ' לגר אשר בשעריך
תתננה ואכלה או מכר לנכרי. וב
ובחלב נבל' יעשה לכל מלאכה או עד
שיפרש בתורה שבעל פה שהוא מ'
מותר כגון שקצים ורמשים ודם
ואבר מן החי וגיד הנשה שכל אלו
מותרין בהנאה מפי הקבלה ואע"פ
שהן אסורין באכילה :: כל מאכל
שהוא אסור בהנאה אם נהנה ולא
אכל כגון שמכר או נתן לגוי או לכלבי'
אינו לוקה ומכין אותו מכת מרדות
והדמים מותרין :: וכל דבר שהוא
אסור באכילה ומותר בהנאה אע"פ
שהוא מותר בהנאה אסור לעשות
בו סחורה ולכוין מלאכתו בדברים
האסורים חוץ מן החלב שהרי נאמ'
בו יעשה לכל מלאכה. לפיכך אין
עושין סחורה לא בנבלות ולא בטרפ'
ולא בשקצים ורמשים :: הצייד
שנזדמנו לו חיה ועוף ודגים טמא'
או שנצודו לו טמאים וטהורים
מותר למוכרן. אבל לא יכוין מלאכתו
לטמאים :: ומותר לעשות סחורה
בחלב שחלבו גוי ואין ישר' רואהו
ובגבינות הגוים וכיוצא בהן ::
זה הכלל כל שאיסורו מן התורה אס'
אסור לעשות בו סחורה :: וכל
שאיסורו מדבריהם מותר לעשות
בו סחורה בין בספיקו בין בודאו ::

עיקר פר' (?)
זה כפי' (?)
ר' הנש' (?)

פרק תשיעי

בשר
בחלב אסור לבשלו ואסור לאכלו מן
התורה. ואסור בהנאה וקוברין אותו
ואפרו אסור כאפר כל הנקברין ::
ומי שבשל שניהם כזית לוקה שנ'
לא תבשל גדי בחלב אמו :: וכן
האוכל כזית משניהם מן הבשר
והחלב שנתבשלו כאחד לוקה ואף
על פי שלא בשל. לא שתק הכתוב
מלאסור האכילה אלא לפי שאסר
הבישול כלו' ואפלו הבישול אסור
ואין צריך לומ' האכילה כמו ששתק
מלאסור הבת אחר שאסר בת הבת ::
אין אסור מן התורה אלא בשר
בהמה טהורה בחלב בהמה טהורה.
שנ' לא תבשל גדי בחלב אמו. וגדי
הוא כולל ולד השור ולד העז ולד השה
עד שיפרש גדי עזים. ולא נאמ' גדי
בחלב אמו אלא שדבר הכתוב בהוה.
אבל בשר בהמה טהורה שבשלו
בחלב בהמה טמאה. או בשר בהמה
טמאה שבשלו בחלב בהמה טהור'
מותר לבשלו ומותר בהנאה. ואין
חייבין על אכילתו משום בשר בחלב ::
וכן בשר חיה ועוף בחלב חיה
או בחלב בהמה אינו אסור באכילה
מן התורה. לפיכך מותר לבשלו ומ'
ומותר בהנאה ואסור באכילה מד'
מדברי סופרים. כדי שלא יפשעו ל
את העם ויבואו לידי איסור בחלב
מן התורה ויאכלו בשר טהורה בחלב
טהורה שהרי אין משמע הכתוב
אלא גדי בחלב אמו ממש. לפיכך
אסרו כל בשר בחלב :: דגים
וחלב וחגבים מותר לאכלן בחלב. ל
והשוחט עוף ומצא בו ביצים גמור'
מותר לאכלן בחלב :: המעשן

שיש קליפה

[illegible]

[illegible]

והמבשל בחמי טבריא וכיוצא ב'
בהן אינו לוקה עליו · וכן המבשל
מי חלב או בחלב מתה או בחלב ז'
זכר או שבשל דם בחלב פטור ואינו
לוקה על אכילתו משום בשר בחלב ·
וכן המבשל בשר מתה או חלב בה'
וכיוצא בהן בחלב לוקה על בשולו
ואינו לוקה על אכילתו משום בשר
בחלב אלא על איסור נבלה או על איס'
איסור חלב שאין כאן לאו איסור כולל
ולא איסור מוסיף ולא איסור בת
אחת ·· המבשל שליל בחלב
חייב וכן האוכלו · וכן המבשל
שליא או עור וגידים ועצמות
ועקרי קרנים וטלפים הרכים ב'
בחלב פטור · וכן האוכלן פטור ··
בשר שנפל לתוך החלב או ב'
חלב שנפל לתוך הבשר ונתבשל
עמו שיעורו בנותן טעם · כיצד
חתיכה של בשר שנפלה לקדרה
רותחת של חלב טועם הגוי את
הקדרה ואם אמר שיש בה טעם
בשר אסורה ואם לאו מותרת ו'
ואותה חתיכה אסורה ··
בד"א שקדם והוציא את החתיכ'
קודם שתפלוט חלב שבלעה אבל
אם לא סלק משערין אותה בשש'
בששים מפני שהחלב שנבלע
בה נאסר יצא ונתערב עם ש'
שאר החלב ·· נפל חלב לתוך ק'
קדרה של בשר טועמין את הח'
החתיכה שנפל עליה חלב אם
אין בה טעם חלב הכל מותר
ואם יש בחתיכה טעם חלב אף
על פי שאם תסחט החתיכה לא
ישאר בה טעם הואיל ויש בה
עתה טעם חלב אסורה ואותה ח'
חתיכה משערין כאלו ·· אם
היה כל מה שיש בקדרה מן הח'

החתיכות והירק והמרק והתבלין
כדי שתהיה חתיכה זו אחד מש'
מששים מן הכל החתיכה אסורה
והשאר מותר ·· בד"א בשלא נער
הקדרה בתחלה כשנפל החלב ולא
לבסוף ולא כסה · אבל אם נער
מתחלה עד סוף או שכסה משע'
נפלה ועד סוף הרי זה בנותן טעם ··
וכן אם נפל חלב לתוך המרק
או לכל החתיכות ולא נודע באיזו
חתיכה נפל ומנער את כל הקדרה
עד שיתערב הכל אם יש בקדר'
כולה טעם חלב אסורה ואם לאו
מותרת ·· אם לא מצאו גוי ב'
שיטעום ונסמוך עליו משערין
בששים בין בשר בתוך חלב בין חלב
לתוך בשר אחד מששים מותר
פחות מששים אסור ··
קדרה שבשל בה בשר לא יבשל
בה חלב · ואם בשל בנותן טעם ··
הכחל אסור מדברי סופרים שאין
בשר שנתבשל עם חלב שחוטה
אסור מן התורה כמו שביארנו ··
הכחל שקרעו ומירק החלב
שבו מותר לצלותו ולאכלו · ואם
קרעו שתי וערב וטחו בכותל
עד שלא נשאר בו לחלוחית הח'
החלב מותר לבשלו עם הבשר ··
כחל שלא קרעו בין של קטנה ב'
בין של גדולה ומניקה אסור לבש'
לבשלו ואם עבר ובשלו בפני עצמו
מותר לאכלו · ואם בשלו עם דבר
אחר משערין אותו בששים וכחל
מן המנין ·· כיצד אם היה הכל
עם הכחל כמו ששים בכחל הכחל
אסור והשאר מותר · ואם היה ש'
בפחות הכל אסור ·· בין כך ובין
כך אם נפל לקדרה אחרת אוסר
אותה ומשערין אותו בששים כר'

כראשונה שהכחל עצמו נעשה
כחתיכה אסורה משנתבשל · ואין
משערין אותו אלא כמות שהוא
בשעה שנתבשל ולא כמות שהיה
בשעה שנפל ·· ואין צולין הכחל
שתחבו למעלה מן הבשר בשפוד
ואם עלהו הכל מותר ·· קבה
שבשלה בחלבה מותרת שאינה
חלב אלא כטינופת שהרי שותפה
במעים ·· אסור להעמיד הגבנה
בעור קבת השחוטה · ואם העמיד
טועם טעם הגבנה אם יש בה ט'
טעם בשר אסורה ואם לאו מותרת
מפני שהמעמיד דבר מותר הוא
שהרי קבת שחוטה הוא ואין כאן
אלא איסור בשר בחלב ששיעורו
בנותן טעם ·· אבל המעמיד
בעור קבת נבלת וטרפה ובהמה
טמאה הואיל והעמיד בדבר האס'
האסור בפני עצמו נאסרה הגבנה
עליו משום נבלה ולא משום בשר
בחלב · ומשום חשש זה אסרו גב'
גבינות הגוים כמו שביארנו ··
הבשר לבדו מותר והחלב לבדו ב'
מותר · ובהתערב שניהם על ידי
בשול נאסרו שניהם על ידי בשול
בד"א שנתבשלו שניהם כאחד או
שנפל חם לתוך חם או צונן לתוך
חם · אבל אם נפל אחד מהן וה'
משניהם והוא חם לתוך השני ו'
והוא צונן קולף כל הבשר כולו שב'
שנגע בו החלב ואוכל את השאר
ואם נפל צונן לתוך צונן מדיח
החתיכה ואוכלה ·· לפיכך
מותר לצרור בשר וגבינה במטפ'
במטפחת אחת והוא שלא יגעו
זה בזה · ואם נגעו מדיח את ה'
הבשר ומדיח את הגבנה ואוכל ··
מליח שאינו נאכל מחמת מלחו

[illegible]

הרי הוא כרותח. ואם מולח מלוח ע'
שהוא אינו כרותח. עוף ששחט
שנפל לחלב או לכותח שיש בו חלב
אם חי הוא מדיחו ומותר ואם צלי
קולפו. ואם היו בו פלחים פלחים
או שהיה מתובל בתבלין ונפל לחלב
או לכותח הרי זה אסור. אסור
להעלות העוף עם הגבנה על השל'
השלחן שהוא אוכל גזרה משום
הרגל עבירה שמא יאכל זה עם זה
אע"פ שהעוף בחלב אסור מדברי
סופרים. שני אכסנאים שאין
שאין מכירין זה את זה אוכלין על
שלחן אחד זה בשר בהמה וזה ל'
גבנה ואפי' שאין זה גם לבן בזה כדי ש'
שיאכל עמו. אין לשין את העסה
בחלב ואם לש כל הפת כולה אסורה
מפני הרגל עבירה שמא יאכל בה בשר.
ואין טשין את התנור באליה ואם
טש כל הפת כולה אסורה עד שיסיק
את התנור שמא יאכל בה חלב ואם
שנה בצורת הפת עד שתהיה נכרת
כדי שלא יאכל בה חלב הרי זה מותר.
פת שאפאה עם הצלי ודגים
שצלאן עם הבשר אסורין לאוכלן
בחלב. קערה שאוכלו בה בשר
והעלו בה דגים אוכל הדגים ומותר
לאוכלן בכותח. סכין שחתך בה
בשר צלי וחזר וחתך בה צנון ומוצ'
בו מדברים חריפים אסור לאוכלן בכותח
אבל אם חתך בה קישות או אבטיח
גורר מקום החתך ואוכל השאר בכ'
בחלב. אין מניחין כד המלח בצד
כד של מורייס מפני שהוא שואב מ'
ממנו. מי שאכל גבנה תחלה או חלב
מותר לאכול אחריו בשר מיד וצריך
שידיח ידיו ויקנח פיו בין הגבינה
ובין הבשר ובמה יקנח פיו בפת
או בפירות שלועסן ובולען או פולט'

ובכל מקנחין את הפה חוץ מתמרים
או קמח או ירקות שאין אלו מקנחי'
יפה. בד"א בבשר בהמה או חיה
אבל אם אכל בשר עוף אחר שיאכל
את הגבנה אינו צריך לא את קנוח
הפה ולא נטילת ידים. מי שאכל
בשר תחלה בין בשר בהמה בין בש'
בשר עוף לא יאכל אחריו חלב עד
שיש ביניהם כדי שיעור סעוד'
אחרת והוא שיעור כדי שש שעו'
מפני הבשר של בין השנים שאינו
סר בקנוח.

פרק עשירי:

ס'

אסורין שאמרנו הן בנפש חיה
ויש אסורין של תורה בזרע הארץ
והן החדש ובלאי הכרם והערלה
והטבל. החדש כיצד הרי
כל אחד מחמשת מיני תבואה
בלבד אסור לאכל מהחדש שלה
קודם שיקרב העומר בששה עש'
עשר בניסן שנ' ולחם וקלי וכרמל
לא תאכלו עד עצם היום הזה. וכל
האוכל כזית חדש קודם הקרבת
העומר לוקה מן התורה בכל מקו'
ובכל זמן בין בארץ בין בחוצה
לארץ בין בפני הבית בין שלא בפני
הבית. אלא בזמן שיש מקדש מ'
משיקרב העומר מתר החדש מיד
בירושלם והמקומות הרחוקים מ'
מותרין אחר חצות שאין בית דין
מתעצלין בו עד אחר חצות ובזמן
שאין מקדש כל היום כולו אסורין
מן התורה. ובזמן הזה במקום
שעושין שני ימים טובים הרי הל'
החדש אסור כל יום ששה עשר
בניסן עד לערב מדברי סופרים.
האוכל לחם קלי וכרמל כזית וכל

אחד לוקה שלש מלקיות שנ' ולחם
וקלי וכרמל לא תאכלו מפי השמועה
למדו שלשתן לאוין חולקין זה מ'
מזה. כל תבואה שהשרישה ל'
קודם הקרבת העומר אע"פ שלא נ'
נגמרה אלא אחר שקרב העומר הר'
מותרת באכילה. ותבואה שהשריש'
אחר שקרב העומר הרי זו אסורה
אע"פ שהיתה זרועה קודם שקרב
העומר הרי זו אסורה עד שיקרב
העומר לשנה הבאה. ודין זה בכל מק'
מקום ובכל זמן מן התורה.
תבואה שהשרישה אחר העומר
וקצרה וזרע מן החטין בקרקע
ומשקרב העומר הבא ועדיין ל'
החטין בקרקע הרי אלו ספק אם
התירן העומר כאלו היו מונחין בכד
או לא יתיר אותן מפני שבטלו בקרקע
לפיכך אם לקט מהן ואכל אינו לוקה
אבל מכין אותן מכת מרדות.
וכן שבולת שהביאה שליש מלפני
העומר ועקרה ושתלה אחר שקרב
העומר הרי זו ספק אם תהיה אסור'
מפני התוספת עד שיבוא העומר
הבא או לא תהיה אסורה שהרי ה'
השרישה קודם העומר.
כלאי הכרם כיצד מין ממיני תבואה
או ירקות שנזרעו עם הגפן בין
שזרען ישר' בין שזרען גוי כגון ל'
שעלו מאליהן בין שנטע הגפן ל'
בתוך הירק שניהן אסורין באכילה
ובהנאה שנ' פן תקדש המלאה
הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם
כלומר פן תתרחק ותאסר שניהם.
האוכל כזית מכלאי הכרם בין
מן הירק בין מן הענבים לוקה מן
התורה ושניהם מצטרפין זה עם
זה. בד"א שזורעו בארץ ישר'
אבל בחוצה לארץ כלאי הכרם מד'

[illegible]

ודברי סופרים. ובהלכות כלאים
יתבאר איזה מין אסור בכלאי הכ׳
הכרם ואיזה מין אינו אסור ומה׳
אוסר ואיזה דבר מקדש ואיזה
דבר אינו מקדש. הערלה כיצ׳
הנוטע אילן מונה לו פירות של׳
שעושה אותו אילן שלש שנים
משנטע הרי הן אסורין באכילה
ובהנאה שנ׳ שלש שנים יהיה
לכם ערלים לא יאכל וכל האוכל כ׳
ואכל כזית מן התורה הוא לוקה׳
בד״א בנוטע בארץ ישראל׳
שנ׳ כי תבואו אל הארץ. אבל אסור
ערלה בחוצה לארץ הלכה למשה
מסיני. שודאי ערלה בחוצה לא׳
לארץ אסורה וספקה מותרת.
ובהלכות מעשר שני יתבאר הפי׳
האוסרין משום ערלה ודברים
המותרים. ספק ערלה ומלאי
הכרם בארץ ישר׳ אסור ובסוריא
היא הארצות שכבש דוד מותר׳
כיצד. היה כרם ערלה וענבים
נמכרין חוצה לו׳ היה ירק זה
זרוע בכרם וירק נמכר חוצה
לו שמא ממנו הוא שמא מאחר
בסוריא מותר ובחוצה לארץ כ׳
ואפילו ראה הענבים יוצאין מן ה׳
כרם הערלה או ירק היוצא מן ה׳
הכרם לוקח מהם ובלבד שלא ה׳
יראה אותו בוצר מן הערלה או ה׳
לוקט הירק בידו. כרם שהוא ספק
ערלה או ספק כלאים בארץ ישר׳
אסור ובסוריא מותר ואין צריך
לומר בחוצה לארץ. חבית של
יין המניעות טמונה בפרדס של
ערלה מותרת בשתיה ומותרת בה׳
בהנאה שאין הגנב גונב ממקום
זה וטומן בו. אבל ענבים הנמצא׳
טמונים שם אסורים שלקטו והטמ׳

ספק ראש

והנמצאים שם. גוי וישר׳ שהיו ש׳
שותפין בנטיעה אם התנו מתחלת
השותפות שיהיה הגוי אוכל שני
ערלה וישר׳ אוכל שלש שנים ול׳
ומשני היתר כנגד שני הערלה הרי
זה מותר. ואם לא התנו מתחלה ה׳
אסור ובלבד שלא יבואו לחשבון.
כיצד. כגון שיחשב כמה פירות אכ׳
אכל הגוי בשני הערלה עד שיאכל
ישר׳ כנגדן אם התנו בזה אסור
שהרי זה מחליף פירות ערלה.
ויראה לי שאין דין נטע ל׳
רבעי נוהג בחוצה לארץ אלא אנ׳
אוכל פירות שנה רביעית בלא פ׳
פדיון כלל שלא אסרו אלא הערלה
וקל וחומר הדברים. ומה סוריא ש׳
שהיא חייבת במעשר ובשביעי׳
מדבריהם אינה חייבת בנטע רבע׳
כמו שיתבאר בהלכות מעשר שני
חוצה לארץ לא כל שכן שלא יהיה
נטע רבעי נוהג בה. אבל בארץ ל׳
ישר׳ נוהג בין בפני הבית בין ש׳
שלא בפני הבית. והורו מקצת
הגאונים שכרם רבעי לבדו שדין ל׳
אותו בחוצה לארץ ואחרכך יהיה
מותר באכילה ואין לדבר זה עקר.
פירות שנה רביעית כולה אנ׳
אסור לאכל מהם בארץ ישר׳ עד
שיפדו. ובהלכות מעשר שני יתב׳
יתבאר משפטי פדיונם ודין אכי׳
אכילתם ומאימתי מונין לערלה
ולרבעי. כיצד פודין פירות
נטע רבעי בזמן הזה אחר שיגמ׳
שיאסוף אותן מעריך כמה יהיו
ומה יוקבו על פדיון נטעו. ואחרכך
פודה את כולן ואפילו בפרוטה ד׳
אחת ואומ׳ הרי אלו פדוין בפרוטה
זו ומשליך אותה פרוטה לים המלח
או מחללן על שוה פרוטה מפירות

אחרות ואומר הרי כל הפירות האלו
מחוללין על חטין אלו או על שעו׳
שעורין אלו ומוציא כהן ושורף
אותן כדי שלא תהיה תקלה לאחרים
ואוכל כל הפירות. הורו מקצ׳
הגאונים שיטע שפדה פירות
שנה רביעית אף חולין אסור לאוכ׳
עד שתכנס שנה חמישית ודבר
זה אין לו עקר. ויראה לי
שזו שגגת הוראה והטעם לפי
שנ׳ ובשנה החמישית תאכלו את
פריו. ואין ענין הכתוב אלא ש׳
שבשנה החמישית תאכלו את
פריו בלא פדיון כלל כמו חולין ש׳
שבעולם. ואין לחוש בהוראה זו.
הטבל כיצד. כל אוכל שהוא
חייב להפריש ממנו תרומה ומ׳
ומעשרות קודם שיפריש נקרא
טבל ואסור לאכל ממנו שנ׳ ולא
יחללו את קדשי בני ישר׳ אשר
ירימו לה׳. כלו׳ לא ינהגו בו מנהג
חולין. ועדין הן קדשים שעת׳
שעתידין ולא הורמו. האוכל
כזית טבל קודם שיפריש ממנו
תרומה גדולה ותרומת מעשר
חייב מיתה בידי שמים. שנ׳ ולא
יחללו את קדשי בני ישראל וגו׳
והשיאו אותם עון אשמה. אבל
האוכל דבר שנטלה ממנו תרומה
גדולה ותרומת מעשר ועדין לא
הפריש ממנו מעשרות ואפילו
לא נשאר בו אלא מעשר עני הרי
זה לוקה משום אוכל טבל ואין
בו מיתה שאין עון מיתה אלא
בתרומה גדולה ותרומת מעשר.
אזהרה לאוכל טבל שלא נ׳
הורמו ממנו מעשרות כלל שנ׳
לא תוכל לאכל בשעריך מעשר
דגנך וגו׳. ובהלכות תרומות ומע׳

אמר א׳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

יתכרר שיזה דבר חייב בתרומות ומ'
ומעשרות ואיזה דבר פטור ואיזה
דבר חייב מן התורה ואיזה דבר ה'
חייב מדברי סופרים ׃ והאוכל
כזית מטבל של דבריהם או מכלאי
הכרם וערלה של חוצה לארץ מכין
אותו מכת מרדות ׃ הטבל והחדש
וההקדש וספיחי שביעית והכלאי
והערלה משקין היוצאין מהן ה'
אסורין כפירות עצמן ואין לוקין
עליהן חוץ מיין ושמן של ערלה
ויין של כלאי הכרם שלוקין עליהן
כדרך שלוקין על הזיתים ועל הע'
הענבים שלהן ׃ ויש בקדשי'
אסורין אחרים מן התורה במקומו'
כגון אסורין שיש ביוכלות תרומה
ובכורים וחלה ומעשר שני ואסור
שיש בקדשי מזבח פגול ונותר ה'
וטמאין וכל אחד מהן יתבאר במק'
במקומו ושיעור כל אוכליהן כזית
בין למלקות בין לכרת ׃ וכבר בארנו
אסור חמץ בפסח ודינו בהלכות
חמץ ומצה וכל אסור אוכלה ה'
ביום הכפורים ואינו אסור אין כפני
עצמו וכן אסור יוצא מן הגפן על
הנזיר אינו שוה בכל ולפיכך יתבאר
אסור כל אחד מהם ושיעורו ודינו
במקום הראוי לו ׃

פרק אחד עשר

יין שנתנסך לע"ז אסור בהנאה ואו'
והשותה ממנו ׃ לוקה מן התורה
וכן היאוכל כל שהוא מתקרובת ע"ז
או פירות ואפילו מים ומלח האוכל
כל שהוא לוקה מן התורה שנ' אשר
חלב זבחימו יאכלו ישתו יין נסיכם
יין שנתנסך לה כזבח שתקרב לה

וכיון שאסור זה משום ע"ז הוא ה'
אין לו שיעור שנ' בע"ז לא ידבק ה'
בידך מאומה מן החרם ׃ יין
[גוי] שאין אנו יודעין אם נתנסך
אם לא נתנסך והוא הנקרא סתם יין
אסור בהנאה כיין שנתנסך ודבר
זה מגזרת סופרים הוא והשותה
מסתם יינן רביעית מכין אותו מכת
מרדות וכל יין שנגע בו ה[גוי] הרי
זה אסור שמא נסך אותו שמחשב'
ה[גוי] לע"ז היא ולדת שאין ישראל
שנגע בו הגוי אינו כסתם יינן אלא
ומותר בהנאה ׃ [גוי] שנגע שלא
בכוונה ביין וכן תינוק [גוי] שנגע
ביין אסור בשתיה ומותר בהנאה ׃
הלוקח עבדים מן ה[גוי]ם ומלו ה'
וטבלו מיד אין מנסכין ויין שנגעו
בו מותר בשתיה ואע"פ שעדין לא
נהגו בדתי ישר' ולא פסקה ע"ז מפיהן ׃
בני השפחות ה[גוי]ות שנולדו ב'
ברשות ישר' ומלו ועדין לא טבלו
הגדולים אוסרין היין כשיגעו והק'
והקטנים אינן אוסרין ׃ גר תושב
והוא שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ה'
כמו שבארנו יינו אסור בשתיה ומ'
ומותר בהנאה ומייחדין אצלו יין ה'
ואין מפקידין אצלו יין ׃ וכן כל [גוי]
שאינו עובד ע"ז כגון אלו הישמעאלי'
יינן אסור בשתיה ומותר בהנאה ׃
וכן הורו כל הגאונים ׃ וכל
עובדי ע"ז [...] סתם יינן אסור בשתיה
ובהנאה ׃ כל מקום שנ' בענין זה
שהיין אסור אם היה ה[גוי] שנאסר
בנגעו עובד ע"ז היין אסור בהנאה
ואם אינו עובד ע"ז הרי הוא אסור
בשתיה בלבד וכל מקום שנ' בענין
זה גוי סתם הרי זה עובד ע"ז ׃
אין מתנסך לע"ז אלא יין הראוי ה'
להתנסך על גבי המזבח ומפני זה

כשגזרו על סתם יינן וגזרו על כל יין
שיגע בו שיהיו אסור בהנאה לא
גזרו אלא על היין הראוי להתנסך ה'
לפיכך יין מבושל שנגע בו [גוי] אינו
אסור ומותר לשתותו עם ה[גוי] ה'
בכוס אחד אבל יין מזוג ויין שה'
שהתחיל להחמיץ ואפשר שישתה
אם נגע בו אסור ׃ גומי המערב
אותו שאם נתערב ביין ישר' ומעט
דבש ולא ומעט שאור המוציא מ'
ריחו לא ובח הרי הוא כמבושל וכש'
וכשכר ואינו מתנסך ומותר לשת'
עם ה[גוי] ׃ מאימתי יאסר יין ה'
ה[גוי] משידרך וימשך היין אע"פ
שלא ירד לבור ולא עדין הוא בגת
הרי זה אסור לפיכך אין דורכין ה'
עם הנכרי בגת שמא יגע ביד וינסך
ואפילו היה כפות ואין לוקחין מה'
ממנו גת דרוכה ואע"פ שעדין היין
מעורב עם החרצנים והזגין ולא
ירד לבור ׃ נכרי שדרך היין ולא
נגע והרי ישראל עומד על גביו ה'
ומשר' הוא שכנסו בחבית הרי זה
אסור בשתיה ׃ החומץ של
[גוי] אסור בהנאה מפני שמעשה
יין נסך קודם שהחמיץ ׃ [...]
שהיה דולה ענבים בחבית ואע"פ
שהיין על גבי ידיו אין חושש
משום יין נסך ׃ חיה אוכל
מן הסלים והותיר כסאה וכסיותי
ודרכן לגת ואע"פ שהיין מתנו על
הענבים אינן עושה יין נסך ׃
הזגים והחרצנים של [גוי] אסורין בהנאה
כל שנים עשר חודש ולאחר י"ב חדש ה'
כבר יבשו ולא נשארה בהן לחלוחי'
ומותרין בהנאה ׃ וכן שמרים
של יין שיבשו לאחר שנים עשר
חדש מותרין שהרי לא נשאר בהן
ריח יין והרי הן כעפר ובהמה ׃

עדות [illegible] וקנקניהם שהכניסו
בהן [illegible] יין אסור לתת לתוכן יין
עד שישנו שנים עשר חדש או
יחדירם לאור שיתרפה הזפת של
שעליהם או עד שיחמו אותן על
שיתן לתוכן מים שלשה ימים מעת
לעת ומערה המים ומחליף מים
אחרים כל מעת לעת שלש פעמים
בשלשה ימים בין שהיו הכלים של
ישר' ושאלו אותן והכניסו בו יין
בין שהיו הכלים שלהן נתן לתוכן
יין קודם שיטהרם הרי זה אסור
בשתיה ״ ומותר לתת לתוכן שכר
או ציר או מורים מיד ואינו צריך
כלום ומותר לתת היין לתוכן אח'
אחר שנתן הציר והמורים שה'
שהמלח שורפן ״ הלוקח כלים
חדשים שאינן מזופפין [illegible]
נותן לתוכן יין מיד ואינו חושש
שמא נתנו בהן יין נסך ואם היו
מזופפין מדיחן ואף על פי שהן
חדשים ״ וכן כלי שנתנו בו ל'
יין נסך ואינו מכניסו לקיום כגון כלי
שחושף בו או המשפך וכיוצא
בהן משכשכן במים ודיו ״ וכן
כוס של חרש ששותה בו הגוי ל'
אסור לשתות בו פעם ראשונה
ושניה ושלישית ומותר שכבר
הלכו נחצוחי יין שבו והוא שיהיה
מעופה בזבר כדרך שהוא עשוי ע'
עשוי או שהיה מזופת אבל של
חרס צריך הדחה ״ כלי חרס
השועין בזבר שנשתמשו בהן יין
נסך אם היו לבנים או אדומים או
שחורים מותרין ואם היו ירוקין
אוסרין מפני שהן בולעין ״ ואם
יש בהן מקום מגולה של חרס בין
לבנים בין ירוקין אוסרין מפני ש'
שהן בולעין ״ ומראה לי שאין הדבר

אמור בשכבנסו מהן לקיום מדיחן ל'
ומותרין ומצפה הן של חרס ״
גת של אבן ושל עץ שדרך בהן
[illegible] או גת אבן שזפתה [illegible] אף
על פי שלא דרך בה מדיחן במים
ובאפר ארבע פעמים ודורך בהן
ואם היתה בהן לחלוחית מקדים
האפר למים ואם לאו מקדים המ'
המים ״ גת של אבן מזופפת
שדרך בה [illegible] או גת של עץ זפתה
אף על פי שלא דרך בה צריך לקלוף ל'
הזפת ״ ואם ישנה שנים עשר
חדש או נתן בה מים שלשה ימי'
מעת לעת אינו צריך לקלוף ולא ל'
תהיה הגת חמורה יותר מן הקנקן
הקנקנים לא נאמר יקלוף ואלא ל'
להתירה מיד בלבד ״ גת של
חרס אף על פי שקלף את הזפת אסור
לדרוך בה מיד עד שיחם אותה
באוש עד שירפה הזפת ואם ל'
ישנה או נתן בה מים שלשה ימים
מעת לעת מותר כמו שבארנו ״
משמרת של יין של גוים אם
היתה של שער מדיחה ומשמר'
בה ואם היתה של צמר מדיחה
במים ובאפר ארבע פעמים ומנגבה
עד שתנגב ומשמר בה ואם היתה
של פשתן מישנה שנים עשר חדש
ואם יש בה קשרים מתירן ״
וכן כלי חלף והוצין וכיוצא בהן
ומכפיעות שדורכין בהן היין אם
היו תפורין בחבלים מדיחן ואם
היו אחוזים זה בזה בסכוך קשה
מדיחן באפר ובמים ארבעה פע'
פעמים ומנגבן ומשתמש בהן ל'
ואם היו תפורות בפשתן מישנן ל'
שנים עשר חדש ואם יש בהן ל'
קשרים מתירן ״ כליהגת שדרך
הנכרי כיצד מטהרין אותן כדי ש'

שיהיו דורך בה הגשרים ולוחי הדפין
והעדשין והלולבין מדיחן והעקלין
של נסרים ושל מבטין מנגבן של
שיפין ושל גמי מישנן שנים
עשר חדש ואם רצה לטהרן
מגעילן או חולטן במי זתים או מח'
ומניחן תחת הצנור שמימיו מק'
מקלחין או במעין שמימיו רודפין
שתים עשרה שעות ומאחר כך הן
הותרו ״ בזמן שהיתה ארץ ל'
ישר' כולה לישר' היו לוקחין היין
מכל ישר' ואין חוששין לו ובחוצ'
לארץ לא היו לוקחין אלא מאדם
שהוחזק בכשרות ״ וכן הבשר
והגבנה וחתיכת הדג שאין בו ל'
סימן כמו שבארנו ״ המתארח
אצל בעל הבית בכל מקום ובא זה
והביא לו יין או בשר או גבינה ו'
וחתיכת דג הרי זה מותר ואינו
צריך לשאול עליו אף על פי שאינו מ'
מכירו אלא יודע שהוא יהודי ב'
בלבד ואם הוחזק שאינו כשר
ולא מדקדק בדברים אלו אסור
להתארח אצלו ואם עבר ונתא'
ונתארח אצלו אינו אוכל בשר
ואינו שותה יין על פיו עד שיע'
שיעיד לו אדם כשר עליהם ״

פרק שנים עשר

כיצד הנגיעה שאוסר בה הגוי את
היין הוא שיגע ביין עצמו בין ל'
ידו בין בשיור אבריו שדרכו לנסך
בהם ומשכשך אבל אם פשט ידו
לחבית ותפשו את ידו קודם ש'
שהוציאה ולא ידה ופתחו הח'
החבית ואטה עד שירד היין ל'
למטה מידו לא נאסר היין ״

וכן אם אחז כלי פתוח של יין ושכשכו
ושכשכו אע"פ שלא הגביה הכלי
ולא נגע ביין מותר היין ·· נטל
כלי של יין והגביהו ויצק היין אע"פ
שלא שכשך מותר שהריבו מכחו
הגביה ולא שכשך ולא נגע מותר ··
נכרי שהיה אוחז הכלי בקרקע
וישראל עקלתו יין היין מותר
ואם נדנד הנכרי את הכלי נאסר היין ··
כלי סתום מותר ה לטלטלו
ממקום למקום אף על פי הנוד בידו
בין שהיה חסר הנוד בין שהיה
מלא מותר · אע"פ שהיין מתנדנד ··
העביר כלי חרש פתוח מלא יין
אסור שמא נגע בו ואם היה חסר
מותר אלא אם כן שכשך ·· נכרי
שנגע ביין ולא נתכוון לזה הרי זה
מותר בהנאה בלבד כיצד כגון
שנפל על הנוד או הושיט ידו לתוך
לחבית על מנת שהיא שמן ונמצא
יין ·· בא היין מכחו של נכרי שלא
בכוונה הואיל ולא נגע ביין הרי
זה מותר בשתיה כיצד כגון שהג
שהגביה כלי של יין ויצק לכלי אחר
והוא מדמה שהוא שכר או שמן
הרי זה מותר ·· נכנס הנכרי לבית אוצר
לחטט לבקש יין ופשט ידו כשהוא
מחפש ונגע ביין אסרו שהרי אין
נתכוון ואין זה נגע בלא כוונה ··
חבית שנסדקה וקדם הנכרי
וחבקה כדי שלא יתפרדו החרסים
הרי זה מותר בהנאה ·· ואם אם
נסדקה לרחבה ותפש הסדק ה
העליון כדי שלא יפול הרי היין
מותר בשתיה שהרי אין היין בא
על כחו של נכרי ·· נטל הנכרי לטיר
של יין והעלהו משם את או שאוחז
הבור שיש בו יין בקנה או שהתיז
את הזבוב ואת הצרעה מעל

בקנה או שהיה מטפח על פי החבית
רותחת כדי שתנוח הרתיחה או
שנטל חבית וזרקה בחמתו לבור
הרי זה מותר בהנאה ואם עשה
הנכרי אחד מאלו אסור בהנאה ·· חבית
שהיה נקב בצדה ונשמט הפקק
מן הנקב והניח הנכרי אצבעו מתוך
הנקב כדי שלא יצא היין כל היין
שמראש החבית עד הנקב אסור
בהנאה ומתחת הנקב מותר בשתי·
מינקת כפופה שעושין אותה
של מתכת או של זכוכית ומוציאין
בה שהניח ראשה בתוך היין שבכלי
שבחבית וראשה אחד חוץ לחבית
ומוצץ היין והתחיל היין לירד לטור
כדרך שעושין תמיד ובא הנכרי
והניח אצבעו על פי המינקת ומנע
היין מלירד נאסר כל היין שבחבית
שהכל היה יוצא ונעצר ואלו ידו
מיעוט הכל כמו מכחו ··
המערה יין לתוך הכלי שיש בו
יין נסך נאסר כל היין שבכלי הכ
העליון שהרי עמוד הנצוק מחבר
מן היין שבכלי העליון ומן היין
שבכלי התחתון ·· לפיכך המורד
לגוי לתוך כלי ינסך נסיעה או יט
ירוק זריקה כדי שלא יהיה נצוק
חבור ויאסר עליו מה שישאר
בכלי העליון ·· המשפך שמדד בו
לנכרי אם יש בקנה המשפך עכבת
יין לא ימדוד בו לישראל עד שידיחנו
ויגב· ואם לא הדיחו הרי זה אוסר··
כלי שיש לו שני חוטמין יוצאין
ממנו כמו הכלים שנוטלין מהן
לידים שהיה מלא יין ביד ישראל
והיה הישראל מוצץ ושותה וגוי
מוצץ ושותה מן החוטם השני
הרי זה מותר ונחוש שיקדים הישראל
ויפסוק ועדיין ה שותה שוש

שמא ישפסוק הישראל יחזור היין שבפי
שישאר בחוטם לכלי ויאסור כל מה
שישאר בו שהרי היין בא מכחו ··
שמצץ יין מן החבית במינקת
מינקת אסר כל היין שבה שכשי
שכשיפסוק יחזור היין שהעלה
במינקת ממיצוצו לתוך החבית
ויאסור ·· נכרי שהיה מעביר
עם ישראל כדי יין ממקום למקום
והיו הולך אחריהם לשמרן אפילו
הפליג ממנו כדי מיל הרי אלו מו
מותרין שאימתו עליהם ואומרין
יבא עתה עלינו ולפניגו ויראה אותנו
מותרין · ואם אמר להם לכו ואני אבוא
אחריכם אם נתעלם מעיניו כדי
שיפתח פי הכד ויחזור ויגוף יגוף
ותגוב ותנגב הרי היין כולו אסור··
ואם פחות מכן מותר ·· וכן
המניח נכרי בחנותו אע"פ שהוא
יוצא ונכנס כל היום כולו היין מו
מותר ואם הודיעו שהוא מפליג
ושהה כדי שיפתח ויגוף ותנגב היין
אסור בשתיה ·· וכן המניח יינו
בקרון או בספינה עם הגוים ונכנס
לעיר לעשות ערכו ויצא היין מותר ·
ואם הודיעם שהוא מפליג ושהה
כדי שיפתח ויגוף ותנגב היין אסור
בשתיה · ובכולן הדברים בחביות סת
סתומות · אבל בפתוחות אפילו לא כ
שהה מאחר שהודיעם שהוא מ
מפליג היין אסור ·· ישראל שהיה
אוכל עם הנכרי והניח יין בכלי פתוח
על השולחן ויין פתוח על הדולבקי
מותר · ואם אמר לו מזוג ושתה כל
היין הפתוח שבבית אסור ··
היה שותה עם הנכרי ושמע קול
תפלה בבית הכנסת ויצא אותו היין
הפתוח מותר שהנכרי אומר עתה
יזכור היין ויצא במהרה ויראני

נגע ביינו ולפיכך זה יינו דז מגיקו
מורקמון ויינו מוסר ואלו וזה של
שלפנו לבד " וישראל
שהיו דרין בחצר אחת ויצאו של
שניהם בבהלה לראות החתן אין ל
הספד וחזר ה' וסגר הדלת ואו'
ואחר כך בא ישר' הרי הפתח של
שבבית ישר' בהיתרו שלא סגר
ה' אלא על דעת שכבר נכנס היש
הישראלי לביתו ולא בשיעור יורדם
בחוץ ובמהומה זו שהוא קדמו "
יין של ישר' ושל ה' בבית אחד והיו
החביות פתוחות ונכנס ה' לבית
ונעל הדלת בפניו מוסר כל היין ואם
יש חלון בדלת שמסתכל ורואה זה
ממנו והעומד אחורי הפתח רואה
כנגדו כל החביות שכנגד החלון כ'
מותרות ושאר העדרין אסורין כ'
שהרי מפחד מן הרואה ממנו "
וכן אם שינג ארי וכיוצא בו וברח
ה' ונחבא בין החביות הפתוחות
היין מותר שהוא אומר שמא ישר'
אחר נחבא כיון וראה אותי כשנ'
כשינגע " אוצר של יין שהיו כל
חביותיו פתוחות וישל ה' חביות
אחרות באותו פונדוק ונמצא הגוי
עומד בין חביות ישר' הפתוחות
אם נבהל כשנמצא ונתפש עליו כ'
כגנב היין מותר בשתיה שהרי מ'
מפחדו ויראתו אין לו פנאי לנסך
ואם לא נתפש עליו כגנב אלא הרי
הוא בוטח שם היין אסור "
ותנוק הנמצא בין החביות בין כך
ובין כך היין מותר " גדוד שנכנס
במדינה דרך שלום כל החביות הכ'
הפתוחות שבחנויות אסורות וה'
והסתומות מותרות ובשעת מלחמה
אם פשט הגדוד במדינה ועברו אלו
ואלו מותרות שאין פנוי לנסך "

שמינע עומד כנגד הפתח של
יין אם יש לו מלוה על אותו יין הרי
זה אסור מפני שלבו גס בו שולח
ידו ומנסך ואם אין עליו מלוה
היין מותר בשתיה " זונה ה' רישומי
במסבה של ישר' היין מותר שאין
שומרתם עליה ולא תגע אבל זונה
ישראלית במסיבת ה' ויינה של ה'
שלפניה בכליה אסור מפני שהן
נוגעין בו שלא מדעתה " ה'
המצויין בבית הגת אם יש בו לה' פ' כת
לחלוחית יין כדי לפלוט את הכף כ'
עד שתפלוט הכף לכף שניה צריך
להדיח כל בית הגת ויתגב ואם לא
מדיח בלבד ' וזהו הדין הרחקה יתרה "
חבית שנמצא בנהר אם מול ואז יחסר
עיירות כנגד עיר שרובה ישראל
מותרת בהנאה ' כנגד עיר שרובה
ה' אסורה " מקום שהיו כ'
רוב מוכרי היין בו ישר' ונמצאו
בו כלים גדולים מלאים יין והם
כלים שדרך המוכרים לכנס כ'
לכנס בהן יין הרי אלו מותרין
בהנאה " חבית שנמצאת גנבי
אם רוב גנבי העיר ישר' היין מותר
בשתיה "

פרק שלשה עשר

הלוקח בית ששכר בית בחצרו פ' כת ר"ש
של ה' ומלאהו יין ואם היה ה'
הישראלי דר באותה חצר ואעפ'
שהפתח פתוח מותר היין ומפני
שה' מפחד תמיד ואומר עתה
יכנס לביתו פתאום ויראני ואותי
בתוך ביתו ' ואם היה דר בחצר אל'
אחרת לא יניח עד שיסגור את הבית
ויהיה המפתח והחותם בידו ואע'

חושש שמא יזיקו ה' וישתח הבית "
יעין ולא סגר הבית או שסגר
והניח מפתח ביד ה' היין אסור
בשתיה שמא נכנס ה' ונסך שהרי
אין הישראלי שם ' ואם אומר לו ה'
אחד לי מפתח זו עד שיגבה היין
מותר שלא מסר לו שמירת הבית
אלא שמירת המפתח "
ששכר ישר' לדרוך יינו בטהרה
כדי שיהיה מותר לישר' ויקחהו
ממנו והיה היין בביתו של ה' ואם
היה ישר' זה שומר היין דר בזוית
חצר היין מותר ואעפ' שהפתח
פתוח והשומר נכנס ויוצא ' ואם
היה השומר דר בחצר אחרת היין
אסור ואעפ' שהמפתח והחותם
ביד ישר' שכיון שהיין של ה' ה'
וברשותו אינו מפחד לדייק ולהכנס
בבית ויין ויהי מה אם ידעו כלום
יקחו ממנו " ואפלו כתב ה' ל'
לישר' שנתקבל ממנו המעות כ'
ומכור לו כבר יין האו' ואין הישר'
יכול להוציאו מרשות ה' עד
שיתן לו מעות הרי הוא של ה' כ'
ואסור אלא אם היה השומר דר כ'
שם בחצר " ואין השומר צריך
להיות יושב ומשמר תמיד אלא אם
נכנס ויוצא כמו שבארנו מותר בין
ברשות בעל היין בין ברשות גוי כ'
אחר " היה היין זה הטהור של
ה' מונח ברשות הרבים או בבית
הפתוח לרשות הרבים וישר' הולכים
ושבים מותר שעדיין לא נכנס ברשו'
ה' ' ומשעה והלאה ודקו ואעפ' שאין
בו פירות הרי הוא ברשות הרבים כ'
וחבית יין שם וה' המצויין שם אינו
אוסרה " ובית הפתוח לשם הרי כ'
הוא כפתוח לרשות הרבים "
החצר החלוקה בפסיפס ה' בצד

לעיל פ"ג הדלתכו ההוא
אריא יבמי מיעעת
שומע טשא בנב רב
אוא ימי הדלתכו
חדר שוי ההוא בת
וכו ההוא א ח
פתוחות כו' חדוא ג"א
מכין ליגר דיגור והו
המפתח יין מזעני ב
משותפת כרשיו וכו'
חותם והס' על או ומו
והפתח כ' כל להדי
נעלו ומכו בזע שוי
כן ויינו ב' וכו
שם אם נתפס כגנב
ואי לו טענה ואה נכנס
שם היין מותר ואם אין
נתפס כגנב היין אסור
אם יש לו טענה ואה נכנ'
שם כגון תמעות כחה
וכגון אז טענה אחרת ואם
יש חלון או סדק בכותל
שיכול לראות היין משם
הרי כפתוח לה ומותר כ'
כדלעי' בסמוך וכן אם
יש מקום גבוה חוץ וכו'
ומתל כגון אשפה או ח
חלון או דקל שיכול לראו
היין משם הרי כפתוח פתו'
לה ומותר כדלקו' פ"ג
הת' והוא ועי' כהגה' של
משתיה כו' שכם זה
ההו' כי רמי המתחלת
והוה יתיב בירושלמי
חמרא דישר' איגנב
בי דקאי הת' אזו' רמי ואי
אית לי ואישטמי' חמרא
מסיר ואי לא שרי וקם
פס ספ' ר' ישמעאל רמן
אי נתפס עליו כגנב חמר
שרי ומכאן ואתנו כ'
לעיל פ' ג' כהג' שמי
כי ההו
דאישתבה והו קיו' במע
מעיעתא אז רב אשי ואי
איכא טופח על יעת זה
והטפיח
אסור כו' ב' וכו
ברב לגבי ה'
שוי דוג' ומותרין כו'
אפי' כנגד ומההוא ח
עיר שרוב' חיבא רח
ישר' אסור דחמרא ד'
דאישתבח
מותר כו' ד' קמוי עמ'
ההו גנבי
דפוקו ופמודית פתח
חבית טומי אז' רב חמר'
שרי מט' רוב גנבי דפוא
ופמודית
לעשות ה' ישר' הוא
המפתח כו
בדאור פ' בת ההו' מסובת
דמיסרה אקלידא ועיה
וכו'
אסורים פ'
פס' את דהיינו דווק כיון
שלנכרי שטהוו ישראל
בדיו' הת' אבל ז' שקנ' יין
מישר' ונתפס חותם פת'
חותם שמאלן החבית ח
חשוקים ומלאים כפופים
ומשפיעדי ומוליך בדרך
ופעמים לן בעיר שמו'
וגם פתח נעלו מותר כ'
משתי' דכון דטוח כל' ר'
האי לא טוח ומוליך ועו'
התור את אפי' יין של גוי ב'
טעהו ישר' בכהג' משו
דבריית לא אסר בעעמר
אלא מפתח אחד או חות'
אחד אבל חותם בתוך חות'

טור רפ' א' ומעיידי חדנ' רוי"ב' חילוק בין חותם לחותם בתוך חותם ואם הפתח פתוח לה' אז מותר ואפי' בחותם אחד דאיירית ויישר' העובר' ודך שם כיון ומהלך האחרו' בעיירות אבל יין של ישר' ברשות גוי ופתח
פתוח לה' או שיש מקום גבוה שיכול לראות את היין מיתם כבעייר ואפי' לא מפתח וחותם לפנ' מותר דמוקי הא דיתב דהמעהר יין של נכרי בלא מפתח וחותם ובכתב לו התקבלתי והו' לי יין של ישר' ואפי' ב'
בעיר שטהו [illegible] ך שיכולין ישראל לעבור דרך שם כרפ' אבל אפי' ת' כל זה אסור דמוקי ומתני' ביין של גוי וכדאיי' מפתח וחותם
ספר התרומה והמיגת

זה וישר' בצד אחר · וכן שני גגין
שהיה גג ישר' למעלה וגג ה' ... למט'
אף שהיה זה בצד זה ויש ביניהן
פסיפס אעפ' שיד ה' ... מגעת לחות'
ישר' אינו חושש לו משום יין
נסך ולא משום טהרות · ומותר
לישר' להפקיד יינו בכלי סתום ביד
... והוא שיהיה לו בו שני סימנין
והוא הנקרא חותם בתוך חותם ·
כיצד סתם החבית בכלי שאינו
מהודק כדרך שסותמין כל בני
אדם וטח בטיט הרי זה חותם אחד ·
היה כלי מהודק וטח עליו
מלמעלה הרי זה חותם בתוך חותם ·
וכן אם קשר פי הנוד הרי זה חותם
אחד · הפך קצה פי הנוד לתוכו וקשר
עליו הרי זה חותם בתוך חותם ·
וכן כל שני שושנה ודברים שבהן
ודרך כל אדם הרי זה כחותם אחד
והטיחה או הקשירה הרי זה חות'
שני · ואם הפקיד ביד גוי בחותם
אחד הרי זה אסור בשתיה ומותר
בהנאה והוא שיאחד לו קרן זוית ·
יין ומבושל והשכר או יין של
שערבו עם דברים אחרים כגון
דבש ושמן וכן החומץ וכן הגבנה
והחלב שאסורן מדברי סופרים של
שהפקידן ביד ... אינו צריך חות'
בתוך חותם אלא בחותם אחד דיין ·
אבל היין והבשר וחתיכת דג שאין
בהן סימן שהפקידן ביד ... צריכין
שני חותמות · ... אשה לישר' של
מקום שאומרין בכנען זה כיין שלנו
שאסור בשתיה ומותר בהנאה ל
ומפני ערבוביה שנוגע בו ה' ... ל
כשהיה עובד עבודת אלילים היה אוג
אוסרו בגלו' ... שאינן עובדי עבודת כמו
ישמעאלי' שנגע ביין שלנו שלא בכו'
בכונה או שטפח על פי חבית הרי

זה ומותר בשתיה · וכן כל כיוצא בזה ·
אבל המפקיד ביד גר תושב יין
ששולחו עליו והפליג או שהניח ל'
ביתו פתוח וחצר גר תושב הרי זה
אסור בשתיה · שכל חשש של
חותם ודאות ירחה שכל הגוים של
שואין בו והמזיל ונעשה היין ע'
ברשותו נאסר בשתיה על כל פנים ·
יש דברים שאין בהן אסור נס'
נסוך כלל אבל אסרו אותן חכמים
כדי להתרחק מן הנסוך · ואלו הן ·
אין מזוגין ... המים בתוך היין
שביד הישראלי שאין יבא לנסך
היין לתוך המים · ולא יוליך הגוי
ענבים לתוך הגת שמא יבא לידי
מגע ולא יסייע לישר' בשעה
שמריק היין מכלי לכלי שמא ינסך
הכלי ביד · ... ומיהו היין בין ומכחו
ואם סייע או מוזגת היין או הכניס
ענבים מותר · וכן מותר שיריח
ה' ... חבית יין שלנו ומותר לו לישר'
להריח בחבית יין נסך שאין הריח
כלום שהרי אין בו ממש · כבר
ביארנו שכל דבר שהוא אסור בהנ'
אם עבר ומכרו דמיו מותרין חוץ
מעבו' ומשמשיה ותקרובת שלה
ויין שנתנסך לה' · והחמירו חכמי'
בסתם יינם להיות דמיו אסורין :
כדמי יין שנתנסך לה' · לפיכך
... ששכר ישר' לעשות עמו ביין
שכרו אסור · וכן אם שכר את ל'
החמור להביא עליו יין או ששכר
את הספינה להביא בתוכה יין שכרו
אסור · ואם מעות נתנו לו ים המלח
ואם נתנו לו כסות או כלים או פר'
פירות הרי זה שורפן וקובר אותן
והאפר כדי שלא יהנה בו ·
שכר לו ... חמור לרכב עליה והניח
עליה לגג של יין שכרו מותר ·

שכרו ושפך יין נסך שכרו מותר ·
ושבר עליו כדי שיפיל ... שמועט ל
את התפלה · השוכר את הפ'
הפועל ואומר לו העבר לי מאה ח'
חביות של שכר מאה פרוטות
ומיניות אחת והן של יין נסך
שכרו כולו אסור · אמ' לו חבית חבי'
בפרוטה ומיצות אחת והן של
יין נסך שכר החבית של יין אסור ·
ושיור השכר מותר · ואמני
ישר' ששולח להן ... חבית של יין
בשכרן מותר שיאמרו לו תן לנו
את דמיהן · ואם משנכנסו לרשותן
אסור · ישר' שהיה עושה ...
ומנה והלך ... ומכר עכו' ויין נסך
והביאו לו דמיהן הן מותרין · ואם אמ'
לו קודם שימכר המתן לי עד ש'
שימכר עכו' או יין ואביאו לך ואעפ'
שהביא סתם יינו ומכר והביאו לו הרי
זה מפני שהישראלי רוצה בקיומו
כדי שיפרע ממנו את חובו ·
וכן גר ... שהיו שותפין ובאו ל'
לחלוק יין הגר יכול לומר טול אתה
עכו' ואני מעות · טול אתה יין ואני
פירות שהרי רוצה בקיומן כדי
שיטול כנגדן · אבל גר ... שירשו
אביהם ... יכול הגר לומר ... טול
אתה עכו' ואני מעות טול אתה יין
ואני פירות · שאין כל הוא שהקלו מרוש'
הגר כדי ...
ישר' שמכר יינו ל' ... פסק עד שלא
מדד דמיו מותרין · שמשפסק סמ'
סומכת דעתו ומשמשך קנה ויין
נסך אינו נעשה עד שיגע בו מגע
בשעת מכירה היה מותר · מדד
עד שלא פסק הדמים דמיו אסורין ·
שהרי לא סומכת דעתו ואעפ' שנ'
שמשך ונרצו כשנגע עדין לא
סומכת דעתו ליקח ונוסר היין בג'

בנגיעתו והרי זה כמוכר סתם יינן ״
בד״א כשמדד הישראלי לכליו
של מדד לכלי הגוי או לכלי ישר׳
שביד הגוי צריך ליקח את הדמי׳
ואחר כך ימדוד ואם מדד ולא ל׳
לקח דמים אע״פ שפסק דמיו אסור׳
שמא יגע בכלי ויאסרו כסתם יינן ״
הנותן דינר לחנוני [illegible] ואמ׳ לפועלו
הגוי לך אכול ושתה מן החנוני ו״ל
ואני מחשב לך הרי זה חושש ל׳
שמא ישתה יין שזה כמי שקנה
לו יין בכסף והשקהו וכנגד זה ל׳
בשביעית אסור כגון שנתן דינר
לחנוני ישר׳ עם הארץ ואמ׳ לפועלו
ישר׳ לך אכול ואני מחשב לך ואם
יאכל הפועל דבר שאינו מעושר
אסור ״ אבל אם אמ׳ להם אכלו ו׳
ושתו בדינר זה או שאמ׳ להם אכלו
ושתו עלי מן החנוני ואני פורע אותו
על פי שנשתעבד הגוי ולא נתיחד
שעבודו הרי זה מותר ואינו חוש׳
חושש לא משום יין נסך ולא מ׳
משום שמיטת ״ מלך שהיה
מחלק יינו לעם ולוקח מהם דמיו
כפי מה שירצה או אומר [illegible] הילך
מאתים זוז והכנס תחתי כאומר
המולך כדי שיקח [illegible] היין שבהתמן
משם ישר׳ ויתן [illegible] הדמים ומולך
יכול לומ׳ לו הילך מאתים זוז ומל׳
ומוטב מן האומר ״ [illegible] שנגע
ביינן של ישר׳ לאונסו ומותר למכר
ומותר יין לאותו [illegible] שאוסרו לכדו
שמון שנתכוון זה [illegible] להזיקו
ולאסור יינו הרי זה מזי שיובד
או שרפו שחייב לשלם מיניו
הדמים שלוקח ממנו דמי ההיזק
ולא
דמי
המכירה ״

פרק ארבעה עשר

כל איסורי מאכלות שבתורה שע
שענשן בכזית בין למלקות בין לכר׳
לכרת בין למיתה כדי שיעורים ״
וכבר בארנו שכל המחויב כרת או
מיתה בידי שמים על אכילה לוקה
ושיעור זה עם כל השיעורין הל׳
למשה מסיני ״ ואסור מן התור׳
לאכול כל שהוא מדבר האיסור אבל
אינו לוקה אלא על כזית ואם אכל
כל שהוא פחות מכשיעור מכין
אותו מכת מרדות ״ [illegible] כזית
שאמרו חוץ מן השנים אע״פ
שבין החנכים מצטרף ולמה של׳
שבלע שהרי נהנה גרונו בכזית
ואפילו אכל כחצי זית והקיאו ו׳
וחזר ואכל אותו חצי זית עצמו
שהקיאו חייב שאין החיוב אלא
על הנאת הגרון בכזית מדבר ה׳
האיסור ״ כזית חלב או נבילה
או פגול או נותר וכיוצא בהם ל׳
שהניחו בחמה ונתמעט האוכלו
פטור׳ חזר והניחו בגשמים ונ׳
ונתפח ועמד על כזית אסור ואין
לוקין עליו ״ כבר בארנו שכל
איסורין שבתורה אין מצטרפין
זה עם זה לכזית חוץ מבשר נב׳
עם בשר טרפה ואיסורי נזיר ש׳
שית כירו במקומן ״ חמשה
מיני תבואה וקמחים שלהן והבצ׳
והבצקות שלהם כולן מצטרפין
לכזית בין לאיסור חמץ בפסח בין
לאיסור חדש ולפני העומר בין לא׳
לאיסור מעשר שני ותרומות ״
יראה לי שכל החייב בתרומה ומ׳
ומעשרות מצטרף לכזית בטבל

ואע״פ שהוא שם אחד הוא ואם זה ל׳
דומה לנבלת השור ונבלת השה של׳
שאין מצטרפין לכזית כמו שביארנו ״
האוכל אכילה גדולה מדבר
איסור אין מחייבין אותו מלקות
או כרת על כל כזית וכזית אלא ל׳
חיוב אחד על כל האכילה ואם היו
עדים מתרין בו בעת האכילה על
כל כזית וכזית חייב על כל התראה
והתראה אע״פ שהיא אכילה אחת
ולא הפסיק ״ האוכל כשעורה
או כחרדל מיוחד ממאכלות האס׳
האסורין ושהה מעט וחזר ואכל
כחרדל וכן עד שהשלים כזית בין
בשוגג בין במזיד אם שהה מתחל׳
עד סוף כדי אכילת שלשה בצים
מצטרף הכל והרי חייב כרת או ל׳
או קרבן כמו שאוכל כזית בבת אחת
ואם שהה יותר מזה מתחלה ועד
סוף אע״פ שלא שהה ביניהם אלא
אכל כחרדל ואחר כך אכל כחרדל
הואיל ולא השלים כזית אלא ביתר
מכדי אכילת אין מצטרפין ופטור ״
וכן השותה רביעית של סתם
יינן מעט מעט או שאכל את
החמץ בפסח או את החלב וכיוצא
מעט מעט או ששתה את הדם ל׳
מעט מעט אם שהה מתחלה
ועד סוף כדי שתית רביעית מ׳
מצטרפין ואם לאו אין מצטרפי׳ ״
כל האוכלין האסורין אינו חייב
עליהן עד שיאכל אותן דרך הנא׳
חוץ מבשר בחלב וכלאי הכרם לפי
שלא נאמ׳ בהן אכילה אלא הוציא
איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון
בשול ובלשון הקדש לאסור אותן
ואפילו שלא כדרך הנאה ״ כיצד
הרי שהמחה החלב והגמיעו כשהוא
חם עד שנכוה גרונו ממנו או של

עמוד
ג׳ וחטוף
כו דומיי
זה כ׳
כשהקדים
ולדינו ואית דיין
דומי זה כשנכנס
ונתן כר וכו הדין עד׳
חמץ בפסח ד
או ושפה
עברית ו
ושתות
[illegible]
כ׳ כפי ישמע
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
קו׳ זה כו ועי׳
[illegible]
ומוסר
כו כ׳ יוח
יוחנן ובי׳
שיש כו ראוי
[illegible]
[illegible]

שיאכל חלב חי או שערב דברים מרים
כגון ראש ולענה לתוך יין נסך או ל
לתוך קדרה של נבלה ואפלו כשהן מ'
מרים או שיאכל אוכל האיסור אחר
שהסריח והבאיש ובטל מאוכל ל
האדם הרי זה פטור ואם ערב דבר
מר בתוך קדרה של בשר בחלב או ל
יין של ס'ימי חכמים ואכלו חייב׃
האוכל מאכלות אסורות דרך שחוק
אם מתעסק אע״פ שלא נתכוון לגוף
האכילה האוכל והנאה חייב מה שא'
שנתכוון לעשיה של אכילה והמזה
לו ואוכל מעל כרחו מאסור ... היאס
האיסורין אם נתכוון אסור ואם לא
נתכוון מותר׃ האוכל מאוכל
אסור להתרפא אם מפני הרעב חייב
ואם היה תועה במדבר ואין לו מה
יאכל אלא דבר אסור הרי זה מותר
מפני סכנת נפשות׃ עוברה
שהריחה מאכל אסור כגון בשר
קדש או בשר חזיר מאכילין אות'
מן המרק נתישבה דעתה מוטב
ואם לאו מאכילין אותה פחות מכ'
מכשיעור ואם לא נתישבה דעתה
מאכילין אותה עד שתתיישב דעת׃
וכן החולה שהריח דבר שיש
בו חומץ וכיוצא בו מדברים שמוש'
שמושכין את הנפש דינו כעוברה׃
מי שאחזו בולמוס מאכילין
אותו הדברים האסורין מיד עד שי'
שיאורו עיניו ואין מחזרין אחרי ע'
דבר המותר אלא מאחרין בנעצו
ומאכילין אותו הקל הקל תחלה כ'
אם האורו עיניו דין ואם לאו מאכ'
ומאכילין אותו החמור׃ כיצד
היו לפניו טבל ונבלה מאכילין אותו
נבלה תחלה שהרי הטבל חמור
שהוא במיתה נבלה וספיחי ש'
שביעית מאכילין אותו ספיחי ש'
שביעית האיסורין מדברי סופרים מ'
שיתבאר בהלכות שמטה׃ טבל וש'
ושביעית מאכילין אותו שביעית
טבל ותרומה מאכילין אותו טבל ש'
שאינו קדוש כתרומה אם אי אפש'
לתקן הטבל וכן כל כיוצא בזה׃
כבר בארנו שאין איסור חל על איסור
אלא אם היו שני האיסורין באין כ'
כאחת או שהיה איסור מוסיף או
איסור כולל לפיכך יש אוכל כזית
אחד ולוקה עליו חמש מלקיות׃
כיצד כגון טמא שאכל כזית
חלב של נותר ביום הכפורים לוקה
משום אוכל ומשום אוכל נותר ו'
ומשום אוכל ביום הכפורים ומשו'
טמא שאכל קדש ומשום הנהנה
מן הקדש ומעל׃ ולמה חל
כאן איסור על איסור שבהמה זו ה'
חלבה אסור באכילה ומותר בהנאה
הקדישה נאסר חלבה בהנאה ומתוך
שנוסף בה איסור הנאה נוסף עליה
איסור קדשים ועדין היה חלב זה
מותר לגבוה ואסור להדיוט מעש'
נותר ומתוך שנוסף בה איסור לגבוה
נאסר להדיוט׃ והאוכל חזה הי'
היה מותר בבשר בהמה זו ואסור
בחלבה נטמא נאסר אף בבשרה
ומתוך שנוסף לו איסור בבשרה נ'
נוסף לו איסור על החלב׃ בא יום ה'
הכפורים כלל כל האוכלין ומתוך ש'
שנאסר אף בחולין נוסף איסור על
חלב זה וכן כל כיוצא בזה׃

פרק חמשה עשר

דבר איסור שנתערב בדבר מותר
אין בשאינו מינו בנותן טעם ומין
במינו שאי אפשר לעמוד על טעמו
יבטל ברוב׃ כיצד חלב הכליות
שנפל לתוך הגרסין ונמוח הכל טו'
טועמין הגרסין ואם לא נמצא ב'
בהן טעם חלב והיה בהן ממשו
הרי אלו אסורין מן התורה ולא ל'
נמצא בהן ממשו הרי אלו אסורי'
מדברי סופרים׃ כיצד היה מ'
ממשו כגון שהיה מן החלב כזית ב'
בכל שלש בצים מן התערובת אם
אכל מן הגרסין האלו כשלש בצים
הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה
שהן טעם האיסור וממשו׃ אכל
פחות משלש בצים מכין אותו ל'
מכת מרדות מדבריהם׃ וכן
אם לא היה בתערובת כזית בכל כ'
שלש בצים אע״פ שיש בהן טעם
חלב ואכל כל הקדרה אינו לוקה
אבל מכין אותו מכת מרדות׃
נפל חלב הכליות לחלב האליה ונמ'
ונמוח אם היה חלב האליה כשנים
בחלב הכליות הרי הכל מותר מן הת'
התורה אבל מדברי סופרים הכל
אסור עד שיאבד האיסור מעוטו
ומיעוטו ולא יהיה דבר זה חשוב
שעכן עומד כמו שיתבאר׃
ובמה יתערב דבר האיסור ויאבד
בעוצם מיעוטו כשיעור שנתנו
בו חכמים יש דבר ששיעורו בששי'
ויש דבר ששיעורו במאה ויש דבר
ששיעורו במאתים׃ נמצאת
אומר שכל איסורין שבתורה בין אס'
איסורי מלקות בין איסורי כרת בין
איסורי הנאה שנתערבו במאכל
המותר מין בשאינו מינו בנותן ל'
טעם מין במינו שאי אפשר לעמ'
לעמוד על הטעם שעורו במאה או
במאתים או בששים חוץ מיין ל'
נסך מפני חומרת ע״ז וחוץ מטבל
ומפני שאפשר לתקנו ומפני זה

אסורין בְּמִינָן בכל שהן בנותן טעם
שלא במינן כשאר האיסורין ״
כיצד טפת יין נסך שנפלה על פי
מאה חביות של יין הכל אסור כמו ש׳
שיתבאר ״ וכן כוס של יין של טבל
שנתערב בחבית הכל אסור עד שי׳
שיפריש תרומה ומעשרות הראוי׳
לתערובת כמו שיתבאר במקומו ״
פירות שביעית אע״פ שיום טנו׳
נתערבו במינן בכל שהן ושלא במי׳
במינן בנותן טעם ואינן כשאר אסורי
תורה שאין אותה התערובת אסור׳
אלא חייב לאכל כל התערובת בק׳
בקדושת שביעית כמו שיתבאר
במקומו ״ חמץ בפסח אע״פ
שהוא מאסורי תורה אינו בכללות
אלא לפי שאין התערובת אסורה
לעולם שהרי לאחר הפסח תהיה
כל התערובת מותרת כמו שביארנו
לפיכך אוסר בכל שהוא בין במינו
בין בשלא במינו ״ והוא הדין לתבו׳
חדשה שנתערבה בישנה לפני
העומר אוסרת בכל שהוא שהרי
יש לה מתירין של אחר העומר מן
מותר הכל ״ וכן כל דבר שיש לו
מתירין אפילו היה איסורו מדבריהם
כגון אסור מוקצה ונולד ביום טוב
לא נתנו בו חכמים אלא אחד במאה
ואלפים אינו בטל שהרי יש לו דרך
שיותר בה כגון הקדש ומעשר
שני וכיוצא בהן ״ אבל הערלה
וכלאי הכרם וחלב ודם וכיוצא בהן
וכן תרומות שנתנו חכמים שיעור
בהן שאין להן דרך היתר לכל אדם ״
ויראה לי שאפילו דבר שיש
לו מתירין אם נתערב בשאינו מינו
ולא נתן טעם מותר לא יהא דבר
שיש לו מתירין חמור מטבל ש׳
שהרי אפשר לתקנו ואע״פכן שלא

שלא במינו בנותן טעם כמו שביארנו׳
ואל תתמה על חמץ בפסח שהתור׳
אסרה כל מחמצת לפיכך החמירו
בו כמו שביארנו ״ ואלו הן השיעו׳
שנתנו חכמים התרומה ותרומת
מעשר והחלה והבכורים עולין בא׳
מאחד ומאה וצריך להרים ומעט׳
ומצטרפין זה עם זה וכן עיסה
של לחם הפנים שנפלה לתוך עיסו׳
של חולין עולין מאחד ומאה ״
כיצד סאה של קמח ומאחד ומאה
או סאה מכולן שנפלה לתוך מאה
סאה של חולין ונתערב הכל מרים
מרים מן הכל סאה אחת כנגד סאה
שנפלה והשאר מותר לכל אדם ״
נפלה לפחות ממאה נעשה הכל
מדומע ״ הערלה וכלאי הכרם
עולין במאתים ומצטרפין
זה עם זה ואינו צריך להרים ״
כיצד רביעית יין של ערלה או של
כלאי הכרם או שהיתה הרביעית
מצטרפת משניהם שנפלה לתוך מ׳
מאתים רביעיות של יין הכל מותר
ואינו צריך להרים נפלה לפחו׳
ממאתים הכל אסור בהנאה ״
ולמה צריך להרים את התרומה ולא
ירים ערלה וכלאי הכרם שהתרומה
ממון כהנים ולפיכך כל תרומה שאין
הכהנים מקפידין עליה כגון תרומת
בליסין והחרובין ושעורים שבאדום
אינו צריך להרים ״ ולמה כפלו
שיעור ערלה וכלאי הכרם מפני
שהן אסורין בהנאה ולמה סמכו
על שיעור מאה בתרומה שהרי
תרומות ומעשר אחד ממאה ואינו
מקדשות הכל שנ׳ את מקדשו ל׳
ממנו ואמרו חכמים דבר שאתה
אם חזר לתוכו מקדשו ״ שאר
כל אסורין שבתורה כגון שקצים

ורמשים וחלב וכיוצא בהן שיעורן
בששים כיצד כגון חלב כליות של׳
שנפל לתוך ששים כזתים מחלב
האליה הכל מותר נפל לפחות מששי׳
הכל אסור וכן אם נפל כשעורה מ׳
חלב צריך שיהיה שם כמו ששים
וכן בשאר אסורין ״ וכן שומן
של גיד הנשה שנפל לתוך קדרה
של בשר משערין אותו בששים
ואין שומנו של גיד מן המנין אע״פ
ששומן הגיד מדבריהם כמו שבא׳
שביארנו הואיל וגיד הנשה בריאה
מפני עצמה החמירו בו כאסורי
תורה ״ והגיד עצמו אין מח׳
משערין אותו ואינו אוסר ואין
בגידין בנותן טעם אבל כחל ש׳
שנתבשל עם הבשר בששים והכחל
אין המנין הואיל והכחל מדבריהם
כמו שביארנו חקלו ״ כשעורה
ביצה שנמצא בה אפרוח ששלקה
עם הביצים ומותרות אם היתה
ששים ואחת והיא הרי הן מותרו׳
היתה עם ששים לבד נאסרו כ׳
כולן מפני שהיא בפני עצמה ע׳
עשו היכר בה והפרישו בשיעורה
אבל ביצת עוף טמא או ביצת ט׳
טרפה ששלקה עם ביצים אחרים
שיעורן בששים ״ וממנין סמכו
חכמים על שיעור ששים שהרי
הזרוע מאיל נזיר והוא הזרוע
הוא אחד מששים משיור האיל
והיא מתבשלת עמו ואינה אוסרת
אותו שנ׳ ולקח הכהן את הזרוע
בשלה מן האיל ״ ואין מינו והמ׳
אחר שנתערבו כגון קדרה שהיה
בה חלב אליה וגרסין ונפל לתוכה
חלב כליות ונמחה הכל ונעשה גוף
אחד רואין את חלב האליה והג׳
והגרסין כאלו הן גוף אחד ומשע׳

שיעור ב׳ והרים כו׳ וכן כת׳
עטו מורי מעל׳ המדומע
כשבת כקיו
בהנים ט׳ ו׳ — אין יצריך
וכן פי׳ רבי׳ — והרים תנו
יעי׳ השל׳
אחת כשאר איסור׳ אם
הן של אדם אחר ״ ואם
גול כ׳ רבי הכול נחב כן ז׳
כגון יין טינע כדכ׳ יכש כ׳
כדכ׳ לה הכול כמ׳ אלו חוק
כמותו שאפשר הגול השמט
ס׳ הת עי׳
בהנים ט׳ ו׳ — כפי׳ יח׳
וכן מפרש
טעו׳ כמו׳ — לעוור ו׳
ומפני גול ה׳ — בששים
השמט — וכן פרש׳
טרפין אלה
ור׳ כדגרסי׳ פי׳ של אחד ו׳
טמי׳ איסור בשומט של ו׳
גיד אלא מחו׳ הגיד כל מין
מקום שא׳ הגיד אוסר
אין השומן
עיעה ט׳ ו׳ — ואסר
בם הת והא
דאם נתבשלו בנים כאחד
ועייתו טוחת מהן מפרוח
או קורט דם דאסור הכל
ומשג טהתני׳ כבהג הג׳
שעייתו בנה הג טיאו ו׳
וכן טרפה׳ פלין שעייתו
פוחת מהן תלוע כדפ׳ לע׳
פב שיוב הכי רוי׳ יגלות
וכשל כאחד כבגיים עי׳
עיה לאו כבני שעוסר
כטלין כתשובת טוב של
היתר וכן עוב והמתן
עד שיינטגן קודם טיו׳
שוינו מן המי׳ שנתבשל
שם ואם עיהר הוא ישים
מי יענו׳ ואענן תהי עב
וכת על כם הוא כשו רבנ
יהוד ראוע פב מי יצריך
והגעל המחמת רבשכיו
ספק זה מי׳ לחוש שנש
שנטמאו ובסוף אלא ר׳
העמיר מחמת בחזקת כ׳
כשמו שהי׳
עיעה ט׳ — ומהי ור׳
וכן פרש׳ ו׳ — עב
הא דתנא
פ׳ אלו עברי׳ ערי׳ גמל׳ ו׳
בינים מותרי וכן משוש
מחשל ראם תוו פ׳ כינו
דגב עלה אי ירוו דהוא מ׳
מיתו ראותו הוא טשולן
בקליפתן אכל קולפות אם
מי קולפן יבר שיעור אחר
אבל כתשו הגיון וכן כמו
פי׳ הגאלי׳ כמנ׳ היין שה׳
שהבו תרגולת על האה
ומפלת בני שיה עמיד׳
ולשל גשל עפל על זה ול׳
אלשל שוה עמו ולא יגעל
מיהו של שום כתבו שם
על פי תשוהגאו׳ וכתב׳
הת והוא הילך בינים ט׳
טהחת שנתבשלו עם ר׳
הטהרו מסוף ואי׳ להתיר
ולסמוך על לשל כני אדם
דאמרי פייה רבעי כלל
דהא פרי׳ עלה פגזר הב׳
הנשא ומטב ומשינוא
ולו סמכין

ומשערין חלב הכליות ומוליה יום
היה יוחד מששים מותר שהרי אי
יופשר כיון לעמוד על הטעם והוא
הדין לתרומות שנתערבו לשערן
במיוה וכליוי הכרם או ערלה לשערן
במאתים ׃ כשמשערין בכל האס'
האוסרין בין בששים בין במיוה בי
בין במאתים משערין במרק ובכל
ובתבלין ובכל מה שיש בקדרה וב
ובמה שבלעה הקדרה ומאחר ש
שנפל האסור לפי אומדן דעת ש
שהרי אי אפשר לעמוד על מה
שבלעה בצמצום ׃ אסור
לבטל אסורין שבתורה לכתחלה
ואם בטל הרי זה מותר ואף על פי
קנסוהו חכמים ואסרו הכל ויראה
לי שמין שהוא קנס אין אוסרין
תערובת זו אלא על זה שבטל הא
האסור אבל לאחרים הכל מותר ׃
כיצד הרי שנפלה סאה של ע
ערלה לתוך מיאה סאה של היתר
שהרי נאסר הכל לא יביא מאה ס
סאה אחרות ויערב כדי שתעלה
באחד ומאתים ואם עבר ועשה
כן הכל מותר אבל באסור של ד
דבריהם מבטלין אסור לכתחלה ׃
כיצד חלב שנפל לקדרה ש
שיש בה בשר עוף ונתן טעם ב
בקדרה מרבה עליו בשר עוף וא
ואחר עד שיבטל הטעם וכן כל
כיוצא בזה ׃ כל מורגן שאם
נתן דבר האסור את טעמו בדבר
המותר נאסר הכל בד"א בשהשביח
אבל אם פגם זה האסור את המותר
והפסיד טעמו הרי זה מותר והוא
שיהיה פוגם מתחלה ועד סופו ש
אבל אם היה פוגם בתחלה וסופו
משביח או משביח בתחלה ופוגם
בסופו ופגם הרי זה אסור ׃

ומי יטעום התערובת אם יהיה הא
התערובת תרומה עם חולין טועם
אותה הכהן אם היה טעם התרומה
נכר הכל מדומע ובהלכות תרומות
יתבאר דין המדומע ואם היה בא
בשר בחלב או יין נסך ויין של
ערלה וכלאי הכרם שנפלו לדבש
או בשר שקצים ורמשים שנת
שנתבשלו עם הירק וכיוצא בהן
טעם אותן הגוי וסומכין על פיו
אם אמר אין בו טעם או שאמר יש
בו טעם ומטעם רע הוא והרי
פגמו הכל מותר והוא שלא יהיה
סופו להשביח כמו שביארנו ׃
ואם אין שם גוי משערין אותו ב
בששים או במאה או במאתים ׃
עכבר שנפל לשכר או לחומץ מ
משערין אותו בששים שאנו חו
חוששין שמא טפיו בשכר וסוף
ובחומץ משביח ׃ אבל אם נפל
ליין או לשמן או לדבש מותר ואף
נתן טעם מפני שטעמו פוגם
שם אלא צריכין להזהר מכמושין
וזה מסריחן ומפסיד טעמן ׃
גדי שצלאו בחלבו אסור לאכל
אפילו מראש אזנו שהחלב נבלע
באבריו והוא משביחו ונותן טעם
לפיכך אם היה כחוש ולא היה בו
חלב כליות ולא חלב קרב אלא מעט
באחד בששים קולף ואוכל עד ש
שמגיע לחלב ׃ וכן ירך שצלאה
בגיד הנשה שבה קולף ואוכל
והולך עד שמגיע לגיד ומושליכו ׃
וכן בהמה שצלאה שלמה ול
ולא הסיר לא חלב חוטין ולא חלב
קרומות האסורות קולף ואוכל וכ
וכיון שמגיע על דבר האסור חותכו
ומשליכו שאין בגידין בנותן טעם
לשער בהן ׃ אין עולין בשור

שחוטה עם בשר נבלה או בשר ב
בהמה טמאה בתנור אחד ואף על פי
שאינן נוגעין זה בזה ואם צלאן ב
הרי זה מותר ואפילו היתה האסור
שמנה הרבה והמותרת רזה שהרי
אינו אסור ואינו אוסר אלא טעמו
של אסור ׃ בשר נבלה מליח ש
שנפל עמו בשר שחוטה הרי זה
אוסר מפני שמציעת הנבלה נבלע
בגופו בשר השחוטה ומאי אפשר
לעמוד כמו לא על הטעם ולא על
השיעור ׃ וכן בשר דג טמא מ
מליח שנפל עמו דג טהור תפל
אוסר מפני שצירו אבל אם היה
המליח טהור והתפל דג טמא אין ב
אוסר המליח שהתפל בולע והמ
והמליח אינו בולע ׃ דג טמא
שכבשו עם דג טהור צירו הכל
אסור אלא אם כן היה הטמא ב
אחד ממאתים מן הטהור ׃

פרק ששה עשר

כל המשערין האלו שנתנו חכמים
לדבר האסור שנתערב במינו או
המותר בשלא היה הדבר האסור
מחומץ או מתבל או מדבר חשוב
שהוא עומד במות שהוא ולא ב
נתערב ולא נודע המותר אבל אם
היה מחמץ או מתבל או דבר חש
חשוב אוסר בכל שהוא ׃ כיצד
שאור של חטין של תרומה שנפל
לתוך עיסה של חטין של חולין ו
ויש בו כדי לחמץ הרי עיסה זו
כולה מדומע וכן תבלין של תרומה
שנפלו לקדרות חולין הכל אסור
בהנאה ׃ דבר חשוב שהוא
אוסר במינו בכל שהוא שבעד

דמים · ואלו הן · אגוזי פרך · ורמוני
באדן · וחביות סתומות · וחלפי תר
תרדין · וקלחי כרוב · ודלעת יוונית ·
וככרות של בעל הבית ·· כיצד
אחד מרמוני באדן שהיה ערלה
ונתערב במאה אלפים רמונים הכל
אסור בהנאה ·· וכן חבית סתומה
של יין ערלה או כלאי הכרם שנת
שנתערב במאה אלפים חביות ס
סתומות הכל אסורין בהנאה וכן כל
שאר השבעה דברים ·· וכן חתיכ
של נבלה או של בשר בהמה חיה
או עוף או דג טמאין שנתערבה בכ
במאה אלפים חתיכות הכל אסור
עד שיגביה אותה חתיכה ויאכל
השאר בששים · שאם לא הגביהה
הרי הדבר אסור עומד ולא נשתנה
והחתיכה החשובה אינה שהרי
הוא נתכבד בה לפני האורחין ··
והוא הדין בחתיכה של בשר
בחלב או של חולין שנשחטו בע
בעזרה שהרי אסורין הן בהנאה
מדבריהם כמו שיתבאר בהלכות
שחיטה · ואוסרין בכל שהן עד ש
שיגביה אותן ·· וכן גיד הנשה
שנתבשל עם הגידין או עם הבשר
בזמן שמכירו מגביהו והשאר
מותר שאין בגידין בנותן טעם
ואם אין מכירו הכל אסור מפני
שהיא בריאה בפני עצמה הרי
הוא חשוב ואוסר בכל שהוא ··
וכן כל בעלי חיים חשובין הם ואינן
בטלין · לפיכך שור הנסקל שנתער
באלף שורים ועגלה ערופה שירדת
לנחל איתן ואסורתה שנתערבה באלף
עגלות · וצפור המצורע שנתערב
באלף צפרים או פטר חמור באלף
חמורים כולן אסורין בהנאה ·· וכל
שאר הדברים אע"פ שדרכן להמנות

הרי אלו עולין בשיעורן ·· כיצד אגוד
של ירק של כלאי הכרם שנתערבה במ
במאתים אגודות ·· או אתרוג של ע
ערלה שנתערב במאתים אתרוגים
הכל מותר · וכן כל כיוצא בזה ··
ויראה לי שכל דבר שהוא חשוב
אע"פ במקום מן המקומות כגון ל
אגוזי פרך ורמוני באדן בארץ ישר
באותן הזמנים שהוא אוסר בכל
שהוא לפי חשיבותו בכל מקום וה
ובאותו הזמן לא הוזכרו אלו אלא
לפי שהן אוסרין בכל שהן בכל מקו
והוא הדין לכל כיוצא בהן משאר
מקומות שכל אלו האסורין מדברי
סופרים הן ·· נפל רמון אחד מן
התערובת הזאת לשני רמונים אחרי
מרמוני באדן · ונפל מן השלשה רמון
אחד לרמונים אחרים הרי אלו הא
האחרים מותרין · שהרי הרמון של
תערובת ראשונה בטל ברוב · וכן
אם נפל מן התערובת הראשונה
רמון והעלה כולן אסורין · לא אמרו
בטל ברוב אלא להתיר ספק ספקו ו
שאם נפל מן התערובת חשובה ל
למקום אחר אינו אוסר · וכן כל כיוצ
בזה ·· נתפצעו אגוזים ואלו של
שנאסרו מפני אגוזי ערלה שבהם
או נתפרכו הרמונים ונתפתחו החבי
ונתחתכו הדלועין ונתפרסו הככרות
אחר שנאסרו הרי אלו יעלו מאחד
ומאתים · והוא הדין לחתיכת נבלה
שנדוכה בשאר חתיכות ונעשת
כולה שהיא עולה בששים ··
ואסור לפצוע האגוזים ולפרך
הרמונים ולפתוח החביות אחר
שנאסרו כדי שיעלו באחד ומאתים
שאין מבטלין איסור לכתחלה · ואם
עשה כן קונסין אותו ואוסרין ע
עליו כמו שבארנו ·· שאור של

כלאי הכרם ושל תרומה שנפלו לתוך
העסה ואין בזה כדי לחמץ וכשמצטר
כשיצטרפו יש כדי לחמץ אותה
עיסה אסורה לישראל ומותרת לכהנ
וכן תבלין של תרומה ושל כלאי
הכרם שנפלו לתוך הקדרה ואין ב
באחד מהם כדי לתבל אותה קדרה
אסורה לישראל ומותרת לכהנים ··
תבלין שהן שנים ושלשה שמות
והן מין אחד או משלשה מינין ש
ושם אחד מצטרפין לתבל ולאסור
וכן לחמץ ·· כיצד שאור של חטין
ושל שעורין הואיל ושם שאור ל
אחד הוא ואינן מין ושניהן מינ
אלא הרי הן מין אחד ומצטרפין ל
לשער בהן כדי לחמץ בעיסה אם
היה טעם שניהם טעם שעורים ··
שלשה שמות ומין אחד
כיצד כגון כרפס של נהרות וכרפס
של יער וכרפס של גנה אע"פ שכ
אחד והם שם בפני עצמו הואיל
ומין אחד מצטרפין לתבל ··
עסה וחמוצת שנפל לתוכה
שאור של תרומה או של כלאי ה
הכרם · וכן קדרה ומתובלת שנפלו
לתוכה תבלין של תרומה או של
ערלה או של כלאי הכרם אם יש
בשאור כדי לחמץ אלו היתה הע
העיסה מצה ובתבלין כדי לתבל ה
את הקדרה אלו היתה תפלה הרי
הכל אסור · ואם אין בהן כדי לתבל
ולחמץ יעלו בשיעורן · תרומה
באחד ומאה וכלאי הכרם באחד
ומאתים ·· התרומה מעלה את
הערלה ואת כלאי הכרם · כיצד ס
סאה של תרומה שנפלה לתוך תשע
תשעים ותשע של חולין ואחר כך
נפל לכל חצי סאה של ערלה זו או
של כלאי הכרם אין כאן איסור

לשיעור · חתיכה כו' ודווק
חתיכה שאיסור מחמת עצמה
אבל חתיכה היתר שנאסר
מחמת בליעת איסור בטלה
ברוב אם נתבשלו ולא ר
ראוי לחתיכה בשר בחלב
שאינה בטלה כשאר דכיון
דכולה בפני עצמה היתר וכו
שנתבשלו יחד נאסרו הוי
כאיסור מחמת עצמה מסם
חתיכה כו'
והוא כשהוא
ראוי להתכבד בה
קרוי בריה
כגון דרסה
אחד כו'
שלם ואפי' אינו קרוי בריה
אבל אם נחסר
החתיכה
הואיל ויש כו'

... [illegible]

ושיעור כו'
ומותרין כו'

וכדברינו ... ספק ...
... ספק ספיקא ...
... איסור ...

כם הוי שכת וכו' ... חתיכה ... ספק ספיקא ...
... בתערובת ... ספק ...
... אינו אוסר ... בתערובת ...
כראוי ... ושיעור ... של חולין ושל תרומה

ערלה ואחד מכלאי הכרם שהרי עלה
באחד ומאתים ואע״פ שאין קדושת
המאתים תרומה ״ וכן ערלה
וכלאי הכרם מעלין את התרומה׳
כיצד מאה סאה של ערלה או של
כלאי הכרם שנפלו לעשרים ואחת
של חולין נעשת כל התערובת ל׳
עשרים ואחת ומאה ואחרכך נפל ל׳
לכל מאה סאה של תרומה הכל מותר
ותעלה התרומה באחד ומאה ואף
על פי שאין קדושת המאה חולין ל׳
אותה ערלה או כלאי הכרם ״ וכן
הערלה מעלה את כלאי הכרם ל׳
וכלאי הכרם את הערלה והערלה
את הערלה ״ כיצד מאתים סאה
של ערלה או של כלאי הכרם שנ׳
שנפלו לארבעים ואחת חולין ואחר
כך נפל לכל מאתים סאה ערלה הרי
הכל מותר שכיון שבטל האיסור
שנפל תחלה נעשה הכל כחולין
המותרין ״ בגד שצבעו בקלפי
ערלה ידלק ׳נתערב באחרים יעלה
באחד ומאתים וכן תבשיל שבשלו
בקלפי ערלה ׳ ופת שאפוה בקלפי
ערלה או בכלאי הכרם ישרף התבשי׳
והפת שהרי הנאתן נכרת בתוך ל׳
נתערבו באחרים יעלו באחד ומאתי׳
וכן בגד שארג בו מלא חסיט של
שיער בערלה ואין ידוע איזהו
יעלה באחד ומאתים ׳ מי צבע
במי צבע יבטלו ברוב ״ תנור
שהסיקו בקלפי ערלה ובכלאי הכ׳
הכרם בין חדש בין ישן יוצן ה׳
ואחרכך יחם אותו בעצי היתר׳
ואם בשל בו קודם שיוצן בין פת
בין תבשיל הרי זה אסור בהנאה
יש שבח עצי איסור בפת או ל׳
בתבשיל ׳ גרף כל האש ואחרכך
בשל או אפה בחומו של תנור

הרי זה מותר שהרי עצי איסור הלכו להם ״
קערות קדרות כוסות וצלוחיות
שבשלן היוצר בקלפי ערלה הרי אלו
אסורין בהנאה שהרי דבר האיסור
בהנאה עשה אותן חרש ״ פת
שבשלה על גבי גחלים של עצי ערלה
מותרת שכיון שנעשו גחלים הלך
איסורן אע״פ שהן בוערות ״ קדרה
שבשלה בקלפי ערלה או בכלאי ל׳
הכרם ובעצי היתר הרי התבשיל
אסור אע״פ שזה וזה גורם שבשע׳
שנתבשלה אחרית עצי איסור ל׳
עדין אין כאן עצי היתר ונמצא ל׳
שקיעת התבשיל בעצי איסור ולא׳
שקיעת בעצי היתר ״ נטיעה
שנתערבה בנטיעות אחרות וכן
ערוגה של כלאי הכרם בערוגות ד׳
הרי זה לוקט לכתחלה מן הכל ל׳
ואם היתה במאתים נטיעות וער׳
וערוגה במאתים ערוגות הרי כל
הנלקט מותר ואם בפחות מזה
הרי כל הנלקט אסור ולמה התירו
ללוקט לכתחלה והיה מן הדין ל׳
שיאסרו הכל עד שיעלה מאתים
הנטיעה והערוגה האסורה שהוא ב׳
חזקה שאין אדם אוסר כרמו בנט׳
בנטיעה אחת ואלו היה יודעה היה
מעקרה ״ המעמיד גבנה ב׳
בשרף פגי ערלה או בקיבת תקרוב׳
ע״ז או בחומץ יין הגוים הרי זו ל׳
אסורה בהנאה אע״פ שהוא מין ל׳
בשאינו מינו ואע״פ שהוא כל שהו
שהרי הדבר האסור הוא הנכר והוא
שעשה אותה גבנה ״ הערלה
וכלאי הכרם דין פירות שישרפו ל׳
והמשקין שלהן שיקברו ואפ׳
שאי אפשר לשרוף את המשקין ״
פ׳ מת רעז
יין שנתנסך לע״ז שנתערב ל׳
עם היין אוסר הכל בהנאה ככל

שהוא כמו שבארנו ״ בד״א כשהורק
היין המותר על טפה של יין נסך ׳
אבל אם ערה יין נסך מצלצול תוך
הבור של יין אפילו ערה כל היום
כלו ראשון ראשון בטל ״ ערה
מן החבית בין שערה מן המותר
לאסור או מן האיסור למותר הכל
אסור מפני שהעמוד היורד מפי
חבית גדול ״ נתערב סתם יינם ל׳
ביין הרי זה אוסר בכל שהו בשתיה
וימכר כולו לגוים ולוקח דמי האיסור
שבו ומשליכו לים המלח ויהנה מש׳
בשיור המעות ״ וכן אם נתערבה
חבית של יין בין החביות כולן אסור׳
בשתיה ומותרות בהנאה ומוליך ל׳
דמי אותו חבית לים המלח כשימכר
הכל לגוי ׳ וכן בחבית של סתם יינם ״
מים שנתערבו ביין או יין במים
בנותן טעם מפני שהוא מין בשאינו
מינו ׳ בד״א כשנפל המשקה המותר
לתוך משקה אסור ׳ אבל אם נפל ל׳
המשקה האסור לתוך המשקה
המותר ראשון ראשון בטל והוא ׳
שיורד מעט מעט כגון שהיה מוריק
ויורד מעט מעט ׳ והאיך יהיו המים
אסורין כגון שהיו נעבדין או תקר׳
תקרובת ע״ז ״ בור של יין שנפל
לתוכו קיתון של מים תחלה ואחרכ׳
נפל לתוכו יין נסך רואין היין של
היתר כאלו אינו והמים שנפלו מ׳
משערין בהן עם יין נסך אם ראוין
לבטל טעם אותו יין נסך הרי המים
המותרין רבין עליו ומבטלין אותו ל׳
ויהיה הכל מותר ״ יין נסך שנפל
על גבי ענבים ידיחם והן מותרות
באכילה ׳ ואם היו מבוקעות אסורו׳
בין שהיה היין ישן בין שהיה ח׳
חדש אם נתן טעם בענבים הרי ל׳
אלו אסורות בהנאה ואם לאו הרי

כראוי לע׳ ויינ דהה׳

פסק רש״י

הגהה לשון אחרן רבנו תחלה

ואם נטל השקץ היין כן כרטקש כן אית פירוש

לשון ג׳ חרשים חמור חרת בענבי וכמו זה בתר
של אזלינן והל כשואי מיעו ולא פובי דא כריטה
וכתב עש אזלינ והל מין במינו ואי לע׳ עיד בזה
כמ׳ לע׳ בפטו

[illegible]

הן מותרות באוכלה נפל על גבי ת
תאנים הרי אלו מותרות ואע"פ ש
שהיין פוגם בטעם התאנים ׃
יין נסך שנפל על החטין הרי אלו
אסורות באוכלה ומותרות בהנאה
ולא ימכרם לגוי שמא יחזור וימ
וימכרם לישראל אלא כיצד עו
עושה טוחן אותן ועושה אותן
פת ומוכרה לגוים שלא בפני ישר
כדי שלא יקחו אותה ישר מן הגוי
שהרי פת גוים אסורה כמו שית
שיתבאר ׃ ולמה אין בודקין
את החטין בנותן טעם ואע"פ ש
שהן שואבות והיין נבלע בהן ׃
יין נסך שהחמיץ ונפל לתוך
חומץ אוסר בכל שהוא ואע"פ שהוא
מין ששניהם חומץ הם ׃ יין
שנתערב עם החומץ בין שנפל הח
החומץ לתוך היין בין שנפל היין ל
לתוך החומץ משערין אותו בנותן
טעם ׃

פרק שבעה עשר

קדירה של חרש שנתבשל בה בשר
נבלה או בשר שקצים ורמשים לא
יבשל בה בשר שחוטה באותו היום
ואם בשל בה אין בשר אסור בשל
בה אלא בנותן טעם ולא אסרה
תורה אלא קדירה בת יומא בלבד ׃ ה
הואיל ועדיין לא נפגם השומן שב
שנבלע בקדירה ׃ ומדברי סופרים לא
יבשל בה לעולם ׃ לפיכך אין לוקחין
כלי חרס ישנים מן הגוים שנשתמ
שנשתמשו בהן בחמין כגון קדרו
וקערות לעולם ואפילו היו שועין
באבר ׃ ואם לקח ובשל בהן ואם ה
שני והלאה התבשיל מותר ׃

הלוקח כלי תשמיש סעודה ואפי' מן
מתכות וכלי זכוכית דברים שלא נש
נשתמשו בהן כל עיקר מטבילן במי
מקוה ואחר כך יהיו מותרין לאכל
ולשתות בהן ׃ ודברים שנשתמשו ב
בהן על ידי חמין כגון יורות וקומ
וקומקומוסין ומחמי חמין מגע
מגעילן ומטבילן והן מותרין ׃ ד
ודברים שנשתמשו בהן על ידי האור
כגון השפודין והאסכלאות מלבנן
באור עד שתנשר קליפתן העליונ
ומטבילן והן מותרין ׃ כיצד מגעילן
נותן יורה קטנה לתוך יורה גדולה
וממלא עליה מים עד שיעלו על
הקטנה ומרתיחה יפה יפה ׃ ואם
היתה יורה גדולה מקיף לה על ש
שפתה בצק או טיט וממלא אותה מ
מים עד שיעלו המים על שפתיה
ומרתיחה ׃ וכולן שנשתמשו ב
בהן עד שלא הרתיח או עד שלא
הדיח ועד שלא הלבין מותר שכל
השומן שבהן נותן טעם לפגם הוא
כמו שביארנו ׃ טבילה זו שמט
שמטבילין כלי הסעודה הנלקחין
מן הגוים לאכילה ולשתיה אינ
לענין טומאה וטהרה אלא מדברי
סופרים ורמז לזה כל דבר אשר יבא
באש תעבירו באש וטהר ׃ ומפי ה
השמועה למדו שאינו מדבר ל
אלא בטהרתן מגיעולי גוים אבל
לא מידי טומאה שאין לך טומאה
שעולה על ידי האור וכל הטמאין
עולין מידי טומאתן בטבילה ובהע
את בהזאה וטבילה ואין שם אש
מטהר טומאה אלא לענין גיעולי
גוים ׃ ומאחר שכתוב וטהר אמרו ל
חכמים הוסף עליו טהרה אחר ה
העברתן באש להתירן מגיעולי גוים ׃
לא חייבו בטבילה זו אלא כלי מתכ

של סעודה הנלקחין מן הגוים אבל
השואל מן הגוים או שמשכן הגוי ל
אצל ישר כלי מתכות מרתיח או מ
מדיח או מלבן ואינו צריך להטביל ׃
וכן אם לקח כלי עץ או כלי אבנים
מדיח או מרתיח ואינו צריך להט
להטביל ׃ וכן כלי חרש חדשים אינן
צריך להטביל אבל השועין באבר
הרי הן ככלי מתכות וצריכין טבילה ׃
הלוקח סכין מן הגוים מלבנה
באש או משחיזה ברחים ׃ ואם
היתה סכין יפה שאין בה פגימו
די לה אם נעצה בקרקע קשה
עשרה פעמים ומותר בה צונן ל
ואם היתה בת פגימות הרבה או
שהיתה יפה ורצה לחתוך בה
חמין מלבנה או משחיזה כולה ׃
קדם ושחט בה קודם שיתקנה
מדיח מקום השחיטה ואם קלף ה
הרי זה משובח ׃ סכין ששחט
בה טרפה לא ישחט בה עד שידיחנ
ואפילו בצונן או מקנחה בבליות
בגדים ׃ ויש דברים אחרים אסרו
אותן חכמים ואע"פ שאין לאיסור
עיקר אסרום חכמים וגזרו עליהם
כדי להתרחק מן הגוים עד שלא י
יתערבו בהם ישר ויבואו לידי חתנות ׃
ואלו הן ׃ אסרו לשתות יין נסך
עליהם ואפילו במקום שאין לחוש
ליין נסך ׃ ואסרו לאכל פתן או בשולה
ואפילו במקום שאין לחוש לגיעוליה ׃
כיצד לא ישתה אדם במסבת
של גוים ואע"פ שהיין מבושל שאינו
נוסך או שהיה שותה מכליו לבדו ׃
ואם היה רוב המסיבה ישר מותר ׃
ואין שותין שכר שלהן שעושין ל
מן התמרים ומן התאנים וכיוצא ב
בהן ׃ ואינו אוסר אלא במקום מכי
מכירתן ׃ אבל אם הביאו השכר ...

[illegible]

ושתהו שם מותר שעקר הגזרה
שאין יסעוד עמו ׃ אין תפוחי
ויין רמונים וכיוצא בהן מותר לש׳
לשתותן בכל מקום דבר שאינו משו׳
חומץ ולא גזרו עליו אין עמוקים הרי
חומץ כיין ומתנסך ׃ ואעפ שיש
שיוסרו פת הגוים יש מקומות ש׳
שמקילין בדבר ולוקחין פת מנחתום
גוי במקום שאין שם נחתום ישר׳
ובשדה מפני שהיא שעת הדחק
אבל פת של בעלי בתים אין שם
מי שמורה להקל בה שעקר הגזרה
משום חתנות ואם יאכל פת של
בעלי בתים יבוא לסעוד עמהן ׃
הדליק הגוי את התנור ואפה
בו ישר׳ או שהדליק ישר׳ ואפה גוי
או שהדליק הגוי ובא ישר׳ וניער
מעט את האש או כבשו ואש ל׳
המאור ונשתתף ישר׳ במלאכת ה׳
הפת הרי זו מותרת ואפילו לא ל׳
זרק אלא עץ לתוך התנור התיר כל
הפת שכן שאין הדבר אלא להיות
הכר שהפת שלהם אסורה ׃
גוי שבשל שום או חלב או דבש
או פרישין וכיוצא באלו מכל דבר
שנאכל כמות שהוא חי הרי אלו מו׳
מותרין ולא גזרו אלא על דבר ש׳
שאינו נאכל כמות שהוא חי כגון
בשר ודגים וביצה וירקות אם
בשלן הגוי מתחלה ועד סוף ולא ל׳
נשתתף ישר׳ עמו בבשולן הרי אלו
אסורין משום בשולי גוים ׃
בד״א שהוא עולה על שלחן מלכי׳
לאכל בו את הפת כגון בשר וביצים
ודגים וכיוצא בהן אבל דבר ש׳
שאינו עולה על שלחן מלכים ל׳
לאכל בו את הפת כגון תרמוסין ש׳
ששולקים גוים ואעפ שאינן נאכלים
חיים הרי אלו מותרין וכן כל כיוצא

בהן שעקר הגזרה משום חתנות ש׳
שאין יזמננו הגוי בסעודתו ודבר
שאינו עולה על שלחן מלכים לאכל
בו את הפת אין אדם מזמן את ל׳
חברו עליו ׃ דגים קטנים שמל׳
שמולחן גוי כפניגו או שמולחן ישר׳
הרי הן כמי שנתבשלו מקצת מש׳
בשול ואם צלאן גוי אחר מיכן ה׳
מותרין וכל שבשלו ישר׳ מעט
בין בתחלה בין בסוף מותר ואפי׳
אם הניח גוי בשר או קדרה על גבי ל׳
האש והפך ישר׳ בבשר והגיס ל׳
בקדרה או שהניח ישר׳ וגמר הגוי
מותר ׃ הג׳ שמלח ופירות ש׳
שעשנן עד שהכשירן לאכלה
הרי אלו מותרין שמלח אינו כרותח
בגזרה זו והעשון אינו כמבושל
וכן קליות של גוים מותרין ולא
גזרו עליהן שאין אדם מזמן את
חברו על הקליות ׃ פולים ואפונ׳
ועדשים וכיוצא בהן ששולקין ג׳
אותן הגוים ומוכרין אותן אסורין
משום בשולי גוים ׃ במקום
שעולין על שולחן מלכים משום פ׳
פרפרת ומשום געולי גוים בכל מ׳
מקום שאין מבשלין אותם עם ה׳
הבשר או בתוך קדרה שבשלו בה
בשר וכן הסופגנין שקולין אותן
גוים בשומן אסורין אף משום ל׳
בשולי גוים ׃ גוי שבשל ולא נת׳
נתכוון לבשל מותר כיצד גוי שהצית
את האור באגם להעביר החציר
ונתבשלו החגבים הרי אלו מותרי׳
ואפילו במקום שעולין על שלחן מ׳
מלכים משום פרפרת וכן אם חרך
את הראש להעביר השער הרי זה
מותר לאכל מן הדלדולין ומראשי
האזנים שנצלו בשעת החריכה ׃
תמרים ששולקם גוים אם היו ל׳

אתוקים מתחלתן הרי אלו מותרין
ואם היו מרים ומתקן הבשול הרי
אלו אסורין היו בנונים הרי אלו
אסורין ׃ קלי של עדשים שד׳
שדרכן ללוש בחומץ הרי זה אסור
אבל קלי של חטין ושל שעורין ש׳
שלשין אותן במים הרי זה מותר ׃
שמן של גוים מותר ומי ש׳
שאוסרו הרי עומד בחטא גדול
מפני שהמורה על פי בד׳ שהתירוהו
ואפילו נתבשל השמן הרי זה מותר
ואינו נאסר לא מפני בשולי גוים
מפני שנאכל כמות שהוא חי ולא
מפני געולי גוים מפני שהבשר
פוגם את השמן ומסריחו ׃
וכן דבש של גוים שנתבשל ועשו
ממנו מיני מתיקה מותר מטעם
זה ׃ כוספן של גוים שהוא מו׳
חמיץ בין בורה גדולה בין בורה קטנ׳
מותר מפני שנותן טעם לפגם וכן
כבשים שאין דרכן לתת לתוכן חו׳
חומץ או יין או זתים הכבושים ל׳
וחגבים הכבושים הבאין מן האוצר
מותרין אבל חגבים וכבשים שמ׳
שמזלפין עליהן יין וכן אם היו על׳
מזלפין עליהן חומץ ואפילו חומץ
שכר אסורין ׃ ומפני מה אסרו
חומץ שכר של גוים מפני שמשל׳
לתוכן שמרי יין לפיכך הלוקח מן ג׳
האוצר מותר ׃ המורים במקום
שדרכן לתת לתוכן יין אסור ואם
היה היין יקר מן המורים מותר ׃
וכזה מורין בכל דבר שחוששין
בו שתערבו גוים בו דבר האסור
שאין אדם מערב היקר בזול ש׳
שהרי מפסיד אבל מערב הזול ל׳
ביקר כדי להשתכר ׃ קטן שאוכל
אחד מן המאכלות האסורות או
שעשה מלאכה בשבת אין בית דין

[illegible]

ומזהירין עליו להפרישו לפי שאינו בן
דעת. בד"א במעשה ודעת עצמו
אבל להאכילו בידים אסור ואפי' דברי'
שאיסורן מדברי סופרים. וכן
אסור להרגילו בחלול שבת ומועד
ואפילו בדברים שהן משום שבות.
אע"פ שאין בית דין מצווין להפריש
את הקטן מצוה על אביו לגער
בו ולהפרישו כדי לחנכו בתוצאות
בקדושה ובפרישה שנ' חנך לנע'
על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור מ'
ממנה. אסרו חכמים מאכלות
ומשקין שנפשו של בני אדם
קהה בהם כגון מאכלות ומשקין
שנתערב בהן קיא צואה ולחה
סרוחה וכיוצא בהן וכן אסרו ל'
לאכ' ולשתות בכלים המאוסים
שנפשו של אדם מתאוננת בהן
כלי בית הכסא וכלי זכוכית של ס'
ספרים שמקיזין בהן את הדם ש'
וכיוצא בהן. וכן לא יאכל אדם
בידים מזוהמות ולא על גבי כלים
מלוכלכין שכל הדברים האלו הן ב'
בכלל לא תשקצו את נפשותיכם.
והאוכל מאכלות אלו וכיוצא בהן ג'
מכין אותו מכת מרדות. וכן
אסור לו לאדם שישהא נקביו ב'
כל' בין גדולים בין קטנים. וכל ה'
המשהא את נקביו הרי הוא בכלל
משקץ נפשו יותר על האוכלים שז'
שמביאין על עצמו ומתחייב בנפש'
אלא ראוי להרגיל עצמו בעתים
מזומנים כדי שלא יתרחק כשבא
אדם ולא ישקץ את נפשו.
וכל הנזהר בדברים אלו מביא ק'
קדושה וטהרה יתרה לנפשו ומ'
ומורק את נפשו לשמו של הקב'
ברוך הוא שנ' והתקדשתם והיית'
קדושים כי קדוש אני.

הלכות שחיטה

יש בכללן חמש מצות. שלש מ'
מצות עשה. ושתי מצות לא תעש'.
וזהו פרטן.
א. לשחוט ואחר כך יאכל.
ב. שלא לשחוט אותו ואת בנו ביום אח'.
ג. לכסות דם חיה ועוף.
ד. שלא ליקח האם על הבנים.
ה. לשלח האם אם לקחה.
ובאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

מצות
עשה מן התורה שישחט מי שר'
שירצה לאכל בשר בהמה חיה ו'
ועוף ואחר כך יאכל. שנ' וזבחת
מבקרך ומצאנך. ומה' בבכור בעל
מום יאכל כאשר יאכל הצבי והאיל.
הא למדת שחיה בכלל בהמה ל'
לשחיטה. ובעוף הוא אומ' אשר
יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל
ושפך את דמו וכסהו בעפר. מל'
מלמד ששפיכת דם עוף כשפיכת
דם חיה. הלכות שחיטה
בכלל מצות היא. לפיכך השוחט
בהמה או חיה או עוף מברך ת'
תחלה. ברוך אתה יי' אלהינו מלך
העולם אשר קדשנו במצותיו ו'
וצונו על השחיטה. ואם לא בירך
בין בשוגג בין במזיד הבשר מו'
מותר. ואסור לאכל מן הבהמה
השחוטה כל זמן שהיא מפרכסת
והאוכל ממנה קודם שתצא נפשה
עובר בלא תעשה. והרי הוא בכלל ל'
לא תאכלו על הדם. ומותר לקחה ל'
ומותר לחתוך ממנה אחר שחיטה
קודם שתצא נפשה ומולחו יפה יפה
ומניחו עד שתמות ואחר כך יאכלנו.
דגים וחגבים אין צריכין שחיט'
אלא אסיפתן היא המתרת אותן הרי
הוא אומ' הצאן ובקר ישחט להם ש'
ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף
להם ומצא להם. אסיפת דגים כמו
כשחיטת בקר וצאן. ובחגבים הוא
אומ' אסף החסיל כאסיפה לדגה. ל'
לפיכך אם מתו מאליהן במים מותר
לאכלן חיים. זביחה זו האמור'
בתורה סתם צריך לפרש מהו ול'
ולידע באיזה מקום מן הבהמה שו'
שוחטין ומה שיעור שחיטה ובמ'
ובאיזה דבר שוחטין ומתי שוחט'
והיכן שוחטין וכיצד שוחטין ומה
הן הדברים המפסידין את השחיט'
ומי הוא השוחט ולמי שוחט. וע'
על אלו הדברים צונו בתורה ואמר ו'
וזבחת מבקרך ומצאנך וגו' כאשר
צויתיך ואכלת בשעריך. שכל אלו ה'
הדברים על פה צוה בהן כשאר ת'
תורה שבעל פה. שהיא נקראת ה'
מצוה כמו שבארנו בתחלת חבור
זה. מקום השחיטה מן ה'
הלחי הוא הצואר וכל הצואר כשר
לשחיטה. כיצד ברשט ותחלתה
המקום שכשתתכפף אותו מתק'
ומתקבץ עד מקום שישפע ממנו
ויתחיל להיות פרצים פרצים כקרם
זה מקום השחיטה בושט.
שחט למעלה ממקום זה הואיל ו'
הנקרא תרבץ הושט או למטה מ'
ממקום זה והוא מתחלת הריעים
שחיטתו פסולה. ושיעור תרבץ ה'
הושט שאינו ראוי לשחיטה למע'
בבהמה ובחיה כדי שיאחז בשתי
אצבעותיו ובעוף הכל לפי גדלו ו'
וקטנו ולמטה עד הזפק.

ומ״ו טרפ׳

ואי זהו מקום שחיטה בקנה משפוי
כובע ולמטה עד שיתפשט ויגיע
לכנף הריאה כשהיא נפוחה כשתו'
כשתמשוך הבהמה צוארה ורעית
זהו מקום השחיטה בקנה וכל
שכנגד המקום הזה ובחוץ נקרא
צואר ·· ונסה הבהמה צוארה
ומשכה צוארה הרבה או שאנס
השוחט את הסימנין ומשכן לו'
ולמעלה ושחט במקום שחיטה
בצואר ונמצאת השחיטה בקנ'
או בושט שלא במקום שחיטה
הרי זו ספק נבלה ובמקב משהו
וטרפה שם ·וצריך השוחט של'
שישחט באמצע הצואר ·ואם
שחט אף הצדדין שחיטתו כשרה ··
ומה הוא שיעור השחיטה ב'
שני סימנין שהן הקנה והושט ה'
השחיטה המעולה שיחתוך שניהן
בין בבהמה בין בעוף ולזה יתכוין ב'
השוחט ·ואם שחט רוב אחד מהן ב'
בעוף ורוב שנים בבהמה וחיה שח'
שחיטתו כשרה ·· שחט האחד
כלו וחצי השני בבהמה שחיטתו
פסולה ·רובו של זה ורובו של זה
אע"פ שלא שחט מכל אחד מהן ב'
יתר על חציו אלא כחוט השערה ה'
הרי זו כשרה כיון ששחט יתר על
חציו משהו רובו הוא ·· שחט חצ'
חציו של זה וחציו של זה ואפילו
בעוף שחיטתו פסולה ·· קנה
שהיה חציו פסוק ושחט על מקום
חתוך זה מעט והשלימו לרוב בין
שהתחיל לשחוט ממקום השלם
ופגע בחתך בין שהכניס הסכין
בחתך והשלימו לרוב שחיטתו כ'
כשרה ·· כל השוחט צריך לבדוק
הסימנין לאחר שחיטה ·ואם לא
בדק ונחתך הראש קודם שיבדוק

הרי זו נבלה ·ואפילו היה השוחט
זריז ומהיר שה' בהמה בחייד
בחזקת איסור היא עומדת עד
שידע בודאי שנשחטה שחיטה
כשרה ·· ובמה דבר שוחטי' (הכל שוחט')
בכל בין בסכין של מתכת בין בצור
בין בזכוכית או בקרומית של קנה
של אגם וכיוצא בהן בדברים החות'
החותכין והוא שיהיה פיה חד ולא
יהיה בו פגם ·ואם היה מין ת'
תלם כחודו של דבר ששוחטין בו
ואפילו היה קטן ביותר שחיטתו
פסולה ·· היה התלם מרוח אחת
לא ישחט בה ואם שחט דרך ב'
הרוח שאין הפגימה נכרת בה ש'
שחיטתו כשרה ·· כיצד סכין של'
שנבדק בהולכה ולא תרגיש שיש
בה פגם ·וכשתחזיר אותה בהבאה
תרגיש שיש בה פגם אם שחט דרך
הולכה ולא הביא שחיטתו כשרה
ואם הביא שחיטתו פסולה ··
סכין שהיה עולה ויורדת כנחש
ואין בה פגם שוחטין בה ·וסכין
שפיה חלק ואינה חדה הואיל ואין
בה פגם שוחטין בה ואע"פ שהולך
והביא בה כל היום עד ששחטה ב'
שחיטתו כשרה ·· וסכין חדה
שהושחזה והראיתה חלקה ומג'
ומגעה כמגע ראש השבולת שהו'
מסתבך באצבע הואיל ואין בה פ'
פגם שוחטין בה ·· התולש קנה
או שן או שקצץ צפר או צפרן ב'
והרי הן חדין ואין בהן פגם שוחטי'
בהן ·ואם מחובר בקרקע לא ישחט
בהן כשהן נעוצין ואם שחט שח'
שחיטתו כשרה ·שחט בהן כשהן
מחוברין מתחלת בריתן קודם של'
שיעקור אותן שחיטתו פסולה ·
אע"פ שאין בהן פגם ·· וקנה לחי

של בהמה שיש בה שנים חדים וש'
ושחט בהן שחיטתו פסולה ואף
שהוא כמגל אבל בשן אחת הקבוע
בלחי שוחט בה לכתחלה אף על פי
שהוא קבוע בו ·· לבן הסכין
באור ושחט בה שחיטתו פסולה
ואע"פ שחדודה חתך קודם של'
שישרוף הלהב את הסימנין ואפי'
שהצדדין שורפין ומקבין ··
סכין שצדה אחד חדה כמגל וצדה
שני יפה לא ישחוט בצד היפה
לכתחלה גזרה שמא ישחט בצד
האחר ·ואם שחט הואיל ובצד
היפה שחט שחיטתו כשרה ··
השוחט צריך שיבדוק הסכין
בחודה ומשני צדדיה וכיצד בודק
מוליכה ומביאה על בשר אצבע
ומוליכה ומביאה על צפרנו מ'
משלש רוחותיה שהן פיה ושני
צדיה כדי שלא יהיה פגם כלל ואחר
כך ישחוט ·וצריך שיבדוק כן אחר
שחיטה שאם ימצא בה פגם אחר
שחיטה הרי זו ספק נבלה שמא ב'
בעור נפגמה וכששחט הסימנין
בסכין פגומה שחט ·· לפיכך
בהמה רבה או עוף רב צריך לבדוק
בין כל אחת ואחת שאם לא בדק
ובדק מאחרונה ונמצאת פגומה
הכל ספק נבלה ואפילו הראשונה ··
בדק הסכין ושחט בה ולא בדקה
אחר השחיטה ושבר בה עצם
או עץ וכיוצא בהן ואחר כך בדק
ונמצאת פגומה שחיטתו כשרה
שחזקת הסכין שנפגמה בדבר
קשה ששבר בה ·· וכן אם פשע
ולא בדק אחר שחיטה או שאבדה
הסכין עד שלא בדק שחיטתו כשר' ··
כל טבח שלא בדק הסכין של'
ששוחט בה לפני חכם ושחט בה

[illegible]

לעיניו בודקין אותה אם מיעוט
סכין יפה ובדוקה מניחין אותו כל
לפי שיסמוך על עיניו פעם אחרת
ותהיה פגומה וישחוט בה · ואם
מיעוט פגומה מעבירין אותו על
ומניחין אותו ומכריזין על בשר
ששחט שהוא טרפה ·· מיהו האו
יורך הסכין ששוחט בה כל שהוא
והוא שלא יהיה דבר דק שמנקב
ואינו שוחט כמו ראש האיזמל ה
הקטן ומה עינו בו ·· ומתי שוחטין
בכל עת בין ביום בין בלילה והוא ל׳
שתהיה אבוקה בידו כדי שיראה
מה יעשה · ואם באפלה שחט שח׳
שחיטתו כשרה ·· השוחט בשבת
וביום הכפורים בשוגג ואע״פ שאלו
היה מזיד היה מתחייב בנפשו או
חייב מלקות על יום הכפורים שחיט׳
כשרה ··

פרק שני

כל
מקום מותר לשחוט חוץ מן העזרה
שאין שוחטין בעזרה אלא קדשי
מזבח בלבד · אבל החולין אסור ל׳
לשחטן בעזרה בין בהמה בין חיה
בין עוף וכן הוא אומר בבשר תאוה
כי ירחק ממך המקום אשר יבחר
ה׳ אלהיך בו וגו׳ וזבחת מבקרך
ומצאנך וגו׳ ואכלת בשעריך הא
למדת שאין שוחטין בשר תאוה
אלא חוץ למקום אשר בחר ה׳ וזה
שמשחט חוץ למקום הוא שמותר
לאכלו בכל השערים · אבל השוחט
חולין בעזרה אותו בשר טהור ה׳
ואסור בהנאה כבשר בחלב וכמוצא
בו וקוברין אותו ואפרו אסור ואפ׳
ואפילו שחט לרפואה או לאכילת
גוים או לאכילת כלבים · אבל הנוחר

בעזרה והמעקר וגוי ששחט וה׳
והשוחט שמיעוט טרפה והשוחט
בהמה חיה ועוף הטמאים בעזרה
הרי אלו מותרין בהנאה ··
ולא בהמה וחיה בלבד אלא כל החול
החולין אסור להכניסן בעזרה אפילו
בשר שחוטה או פירות ופת · ואם
עבר והכניסן מותרין באכילה · מש
כשהיו דברים אלו כולם דברי קבלה
הם · כל השוחט חולין בעזרה או
אינו לוקה ובשר חולין שנשחט
בעזרה מכין אותו מכת מרדות ··
האומר בהמה זו שלמים וה׳
וזה חולין אם נשחטה בעזרה
וזה מותר מפני שאינו יכול
לשוחטו בריחוק מקום ·· אין
שוחטין לתוך ימים ונהרות של׳
שלא יאמרו עובד ימים הוא זה
ונראה כמקריב למים · ולא ישחט
לתוך כלי שמים יאמרו לצורה שב׳
שתראה במים שחט · ולא ישחט
לתוך הכלים ולא לתוך הגומא שכן
דרך עובדי ע״ז · ואם שחט שחיט׳
כשרה ·· שוחטין לכלי מים
עכורים שאין הצורה נראית בהן
וכן שוחט חוץ לגומא והדם יורד
לגומא · ובשוק לא יעשה כן שלא
שמא יחקה את המינין · ואם ל׳
שחט בגומא אסור לאכול משחיטת׳
עד אשר יבדוק אחריו שמא ל׳
מן המינין · ומותר לשחוט על דופן
הספינה והדם שותת על הדופן ל׳
ויורד למים ומותר לשחוט על גבי
הכלים ·· כיצד שוחטין מוליך
את הצואר ומוליך הסכין ומביא
עד ששוחט בין שהיתה הבהמה
רבוצה בין שהיתה עומדת ואוחז
בצוארה והסכין בידו ולמטה וכ׳
ושחט שחיטתו · נעץ הסכין ל׳

בכותל והעביר את הצואר עליה
עד שנשחטה הרי זו כשרה והוא
שיהיה צואר בהמה למטה וסכין
למעלה · שאם היה הצואר למעלה
מן הסכין שמא תרד הבהמה בכח
בכובד גופה ונמצא מה שהוא הולכה
ובלא הובאה · ואין זו שחיטה
מה שיתבאר ·· לפיכך אם היה
עצם בין הצואר ולמעלה מן הסכין
הנעיצה או למטה היינה שחיט׳
כשרה ·· השוחט והוליך הא׳
הסכין ולא הביאה או הביאה ולא
הוליכה ושחט שחיטתו כשרה ··
השוחט והוליך והביא עד
ששחט והתיז הראש שחיטתו
כשרה · הוליך ולא הביא או הביא
ולא הוליך והתיז את הראש ל׳
בהולכה בלבד או בהובאה בלבד
אם יש בסכין מלא שני צוארים
בצואר הנשחט שחיטתו כשר׳
ואם לאו שחיטתו פסולה ··
שחט שני ראשים כאחת שחיט׳
כשרה · שנים שאחזו בסכין אח׳
אחד מיכן זה ואחד מיכן זה כנג׳
כנגדו ושחטו שחיטתן כשרה ·
וכן שנים שאחזו שני סכינין ל׳
ושחטו כאחד בשני מקומות בצ׳
בצואר שחיטתן כשרה ואפילו
שחט זה חושט בלבד וזה קנה בל׳
והשני שחט במקום אחר הקנה
או רובו הרי השחיטה הזאת כל׳
כשרה · ואע״פ שאין השחיטה
כולה ממקום אחד ·· וכן שחיטה
העשויה כקולמוס ושחיטה
העשויה כמסרק כשרה ··
אין שחיטת חולין צריכה כוונה
אלא אפילו שחט במתעסק או
דרך שחוק או שזרק סכין לנעוץ
בכותל ושחטה בהליכתה הואיל

[illegible]

ולשוחט פסולה... הנ'
פס כל דברי ר' יוסי בר
חנינא ואפי' שוב אינו ?
סובר מיותו וכן פס הג'
וכן כערוך כשר גם ולא
כמה שפס כשרו ...
כר' שחיט בהמה ...
וכן כ' אותו זמן אמר ר'
יוחנ' הכי וכן ר' אופס
ואשי ... מיקו חד
... של אחד ...
מיקום שפס אמר ר'
... פס ... שני ?
... מעכבה ...
משום דר' יוסי ... קן ...
וגסה דקה ... ושני
... דר' יוסי
כדי שיגביהנ ויר...
... פסקי
... שהוא
וכ סוברי כאחר וכן פ
פסק כסם ... הל'
ומעשה
...

והשחיטה כראוי במקומה ושער'
הרי זו כשרה. לפיכך חרש שוט'
וקטן או שכור שנתבלבלה דעתו
ומי שאחזתו רוח רעה ואחרים ל'
רואין אותו שהשחיטה כתקנה
הרי זו כשרה. ואם' סכין שנפלה
ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה
הרי זו פסולה שנ' וזבחת עד ש'
שיהיה הזובח אדם ואע"פ שאינו
מתכוין לשחיטה. גלגל ש'
של אבן או של עץ שהיתה הסכין
קבועה וסבב אדם את הגלגל ושם
צואר העוף או הבהמה כנגד עד
שנשחט בסביבת הגלגל הרי זו
כשרה. ואם המים הן המסבבין
את הגלגל ושם הצואר כנגדו ב'
בשעה שסבב ונשחט הרי זו פ'
פסולה. ואם פתח אדם את המים
עד שיבואו ויסבבו את הגלגל וש'
ושחט בסביבתו שחיטתו כשה'
שהרי מכח אדם בא. בד"א בסבב'
ראשונה שהיא מכח האדם אבל
אם סבבה שניה ולאחריה ואינה ל'
מכח האדם אלא מכח המים בה'
בהולך. השוחט לשם הרים ל'
לשם גבעות לשם ימים לשם נהרו'
לשם מדברות אע"פ שלא נתכוין
לעבדם אלא לרפואה וכיוצא בה ל'
מדברי הבאי ואמורים הגוים שכ'
שחיטתו פסולה. ואם' שחט לשם
מזל הים או מזל ההר או לכוכבים
ומזלות וכיוצא בהן הרי זו בהמ'
כל תקרובת ע"ז. השוחט את
הבהמה לזרוק דמה לע"ז או להקטי'
חלבה לע"ז הרי זו אסורה שלמדין
מחשבה בחוץ בחולין ממחשבת
קדשים בפנים שמחשבה מביאות
פוסלות בה כמו שיתבאר בהלכות
פסולי המוקדשין. שחט

זבוחה

ואחר כך חשב לזרוק דמה לע"ז או ל'
להקטיר חלבה לע"ז הרי זו אסורה
מספק שמא סופו הוכיח על תח'
תחלתו ובמחשבה זו שחט.
השוחט לשם קדשים המתנדבין
ונודרין אותן שחיטתו פסולה ל'
שזה כשוחט קדשים בחוץ שחט
לשם קדשים שאינן כגון נדר ל'
ונדבה שחיטתו כשרה. כיצד
השוחט לשם עולה לשם שלמים
לשם תודה לשם פסח שחיטתו
פסולה הואיל והפסח מפריש ל'
אותו בכל השנה בכל עת שירצה
הרי זה דומה לדבר הנדר והנדב'.
שחט לשם חטאות לשם ל'
אשם ודאי לשם אשם תלוי לשם
בכור לשם מעשר לשם תמורה
שחיטתו כשרה. היה מחויב
חטאות ואמ' לחטאתי שחיטתו ל'
פסולה. היה לו קרבן ונדר כמו
ואמ' לשם תמורת זבחי שחיטתו
פסולה שהרי הזכיר נ'.
האשה ששחטה לשם עולת יולדת
ואמרה זו לעולתי שחיטתו כשר'
שאינן בנדר ונדבה והרי אינה יו'
יולדת שנתחייבה בעולה ואין ל'
חוששין שמא הפילה כל המפלת
קול ישולה. ואם' השוחט לשם
עולת נזיר אע"פ שאינו נזיר ש'
שחיטתו פסולה שעקר נזירות
נדר מן הנדרים. שנים
שאוחזין בסכין ושוחטין אחד
נתכוין לשם דבר שהשוחט לו
שחיטתו פסולה. והשני לא היתה
לו כוונה כלל ואפילו נתכוין לדבר
המותר להתכוין לו הרי זו פסולה.
וכן אם שחט זה אחר זה
ונתכוין אחד מהן לשם דבר הפוסל
פסול. בד"א כשהיה לו בה שותפות

אבל אם היה לו בה שותפות אינה
אסורה שאין אדם מיש' אוסר
דבר שאינו שלו שאין כוונתו ל'
אלא לצערו. ישר' ששחט לנכרי
אע"פ שהנכרי מתכוין לע"ז ש'
שירצה שחיטתו כשרה שאין
חוששין אלא למחשבת הזובח
ולא למחשבת בעל הבהמה.
לפיכך נכרי ששחט ישר' אפילו
היה קטן שחיטתו נבלה כמו
שיתבאר.

פרק שלישי

חמשה
דברים מפסידין את השחיטה.
ועקר הלכות שחיטה להזהר
מכל אחת מהן. ואלו הן ל'
הלכות שחיטה. שהייה.
דרסה. חלדה. הגרמה.
ועקור. שהיה כיצד הרי
שהתחיל לשחוט והגביה ידו ק'
קודם שיגמור את השחיטה וש'
ושהה בין בשוגג בין במזיד בין
באונס וחזר הוא או אחר וגמר
את השחיטה אם שהה כדי שיגבי'
הבהמה וירביענה וישחט ש'
שחיטתו פסולה. ואם שהה ל'
פחות מכדי זה שחיטתו כשרה.
היתה הבהמה דקה ששער שה'
שהיתה כדי שיגביה בהמה דקה
וירביענה וישחוט. ואם היתה ל'
גסה כדי שיגביהנה וירביענה ו'
וישחוט. שחט מעט ושהה
מעט וחזר ושחט מעט ושהה
מעט עד שגמר את השחיטה
ואלו שהה כפעם אחת ששעור ש'
שהיה אלו כשתחשב שעור כל
השהיות יצטרפו מכום שעור
שהיה הרי זו ספק נבלה. וכן

ופירוש כשגו׳ מ׳ תב׳ כתב שחט סימן אחד או רובו כשגו׳ ושהה כדי שחיטה וגמר כשרה וכן פס׳ [illegible] ברייתא ודלא כה״ג ורש׳ שפס׳ דשהה בין במיעוט קמא בין במיעוט בתרא פסולה ואי שחט רוב שנים והבהמה
שהה [illegible] שיעור שה״ה לא חזור ואחתך דרך שחיטה [illegible] [illegible] קנה כו׳ [illegible] שהה במיעוט סימן [illegible] במיעוט קמא קיי״ל
ולא שהרי [illegible] במיעוט קמא הושט [illegible] פסולה [illegible] כשר [illegible] בעוף [illegible] שחט מיעוט ושהה ושהה כדי שחיטה
פסולה גם שהה במיעוט [illegible] ופירושי [illegible] כשר [illegible] [illegible] השוחט בסכין רעה [illegible] היום טוב כשר ולא קיי״ל המג״א

יום שהה כדי שיגביהנה ויחזירנה ושיעור שישחוט בו מיעוט הסימן לבד ולא כדי שישחט שחיטה גמורה הרי זו ספק נבלה ׃ שחט רוב אחד בעוף ורוב שנים בבהמה ושהה ששהה חצי היום וחזר וגמר וגמר שחיטת הסימנין הרי זו מותרת ואחר ששחט כשיעור הרי זה כמו מחתך בבשר השחוטה ׃ שחט בקנה לבדו חציו או מיעוטו ושהה ואח״כ מרובה הרי זה חוזר וגומר את השחיטה ואין בכך כלום אבל אם שחט רוב הקנה או שנקב הושט כל שהוא שהה כשיעור בין שחזר וגמר את השחיטה שהתחיל בין ששחט שחיטה גמורה ממקום אחר הרי זו פסולה מפני שהבהמה או העוף שנפסק רוב הקנה שלה או שנקב הושט משהו נבלה ואין השחיטה מועלת בה כמו שיתבאר ׃ הנה נתבאר לך שאין שהיה בעוף בקנה כל שאם שחט רוב הקנה ושהה כבר נגמרה של׳ שחיטתו וכשחוזר וגומר מחתך בבשר ׃ ואם שחט מיעוט הקנה ושהה הרי זה חוזר וגומר כל זמן שירצה שאינה נאסרת אלא משום נבלה עד שיפסוק רוב קנה ׃

שחט העוף ושהה בו ואינו יודע אם נקב הושט אם לאו הרי זה חוזר ושוחט הקנה לבדו במ׳ במקום אחר וממתין עד שימות ובודק הושט מבפנים אם לא נמצאת בו טפת דם בידוע שלא נקב וכשירה ׃ דרסה כיצד כגון שהניח הסכין על העורף כ׳ כדרך שמניח בסייף וחתך הסימנין בבת אחת בלא הולכה ובלא הבאה או שהניח הסכין על הצואר וכ׳ והחזיק וחתך למטה כחותך צנון או קישות עד שחתך הסימנין פסולה ׃

ואם עשה ה׳
הולכה לבדו
או הבאה [illegible]
[illegible] ׃

חלדה כיצד׳ שהכניס הסכין בין סימן לסימן בין שפסק הסימן העליון ולמעלה בין ששחט התחתון ולמטה שהוא דרך שחיטה הרי זו פסולה ׃ הכניס הסכין תחת ה העור ושחט שני הסימנין כדרכן או שהחליד הסכין תחת צמר וסוכך או שפרש מטלית על הסכין ועל הצואר ושחט תחת המטלית הואיל ואין הסכין גלויה הרי זו ספק נבלה ׃ וכן אם שחט מיעוט הסימנין בחלדה וגמר השחיטה שלא בחו׳ בחלדה הרי זו ספק נבלה ׃

הגרמה כיצד׳ זה השוחט בקנה ולמעלה ממקום שאינו ראוי לשחיטה וכמה שני חטין יש בסוף הקנה ולמעלה מטבעת הגדולה ׃ שחט בתוך החטין אם שייר מהם כל שהוא למעלה הרי זו כשרה ׃ ל׳ שהרי שחט משפוי כובע ולמטה והוא מן המקום הראוי לשחיטה ואם לא שייר מהם כלום אלא שח׳ שחט למעלה מהן הרי זו מוגרמת ופסולה ׃ שחט רוב האחד או רוב השנים והשלים בדרסה או בהגרמה הרי זו כשרה שהרי נשחט השיעור כראוי ׃ הגרים ל׳ בתחלה שליש ושחט שני שלישי הרי זו כשרה ׃ שחט שליש והגרי׳ שליש וחזר ושחט שליש האחרון כשרה ׃ הגרים שליש ושחט של׳ שליש וחזר והגרים שליש האח׳ האחרון הרי זו פסולה ׃ ואם דרס או החליד בין בשליש הראשון בין בשליש האמצעי פסולה ׃

עקור כיצד׳ כגון שנעקרה הגרגרת והוא הקנה או הושט ונשמט ל׳ אחד מהן או שניהם קודם גמר שחיטה אבל אם שחט אחד בעוף או רובו ואחר כך נשמט השיני ה׳ השני שחיטתו כשרה ׃ נשמט אחד מהן ואחר כך נשמט השני שחיטתו פסולה ׃ שחט אחד מהן ונמצא ל׳ השני שמוט ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמט אם לאחר שחיטה נשמט הרי זו ספק נבלה ׃ נמצא הסימן השחוט שמוט ל׳ הרי זו כשרה שודאי לאחר השחיטה נשמט שאלו נעקר לפני שחיטה היה מתדלדל ולא ישחט ׃ בד״א שלא תפש הסימנין בידו בעת ששחט ל׳ אבל אם תפש בם ושחט אפשר שת׳ שתשחט אחר העקור ולפיכך אם נמצאת שמוטה ושחוטה הרי זו ס׳ ספק נבלה ׃ כל מקום שאמרנו ל׳ בשחיטה פסולה הרי זו נבלה והאוכל ממנה לוקה משום נבלה שאין מוצי׳ מידי נבלה אלא שחיטה כמו שביארנו וכל ספק בשחיטה הרי הוא ספק נבלה ׃ בהמה שנטלה ירך שלה וחללה נראה עד שתיראה חסרה ל׳ כשתרבץ הרי זו נבלה ועשאוה כגסטר׳ כמו שמחולקה לשני גופות ואין של שחיטה מועלת בה וכן אם נשברה מפרקת ורוב בשר עמה או שנקרע ונגבה כדגים או שנפסק רוב הקנה או שנקב הושט כל שהוא ממקום הראוי לשחיטה הרי זו נבלה מחיים ואין שחיטה מועלת בה ׳אחד הבהמ׳ ואחד העוף שוין בכל הדברים האלו ׃

שני עורות יש לו לושט החיצון אדום והפנימי לבן נקב אחד מהם לבד כשרה ׳נקבו שניהם בכל שהו׳ ממקום הראוי לשחיטה הרי זו נבל׳ בין שנשחטה במקום הנקב בין שנשחטה במקום אחר ואין השחיט׳ מועלת בה ׳נקבו שניהם זה שלא ל׳ כנגד זה נבלה ׳נקב הושט ועלה בו קרום וסתמו אין הקרום כלום

בבהמה ומסתפק אם כ׳ שחט רובו או לאחר כה״ו [illegible] והוליך והביא ב׳ במיעוטו בסכין רעה מ׳ [illegible] שחיט ואחר כך שחט השני [illegible] [illegible] השוחט בסכין רעה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ועיין ב׳ [illegible] [illegible]

[illegible] ועיין ב׳ [illegible] [illegible]

ואם שחט כשליש והגרים שליש רה׳ כשיר׳ והג״ם [illegible] [illegible] [illegible] ושחט כשל׳ [illegible] [illegible] פסולה [illegible] [illegible] פסקי רב ושמו שחט כ׳ של׳ והגרי׳ של׳ כשירה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שחט כשל׳ והגרי׳ של׳ ומספק [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] כשירה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
זה הכל כל הגרמות פסול ואפי׳ הגרים כל שהו עיקור כו׳ [illegible] פסוקת הגרגרת [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
שחיטה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
זה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ואם הוי

והרי הוא נקוב כשהיה. נמצא קוץ
עומד בושט הרי זו ספק נבלה שמא
נקב הושט ועלה קרום ממקום הנ'
הנקב ואינה נראה. ואם נמצא הנ'
הקוץ בושט לארכו אין חוששין לו
שרוב בהמות המדבריות אוכלות
קוצין תמיד. ושט אין לו בדיקה
מבחוץ אלא מבפנים כיצד הופכו
ובודק אם נמצאו עליו טפת דם בי'
בידוע שהיה נקוב. גרגרת שנפסק
חוליה ממקום הראוי לשחיטה הר'
זו נבלה. וכן אם נקבה נקבים קטני'
אם נקבים שאין בהן חסרון מצט'
מצטרפין לרובה ואם נקבים שיש
בהן חסרון מצטרפין לכאיסר. וכן
אם נטלה ממנה רצועה מצטרפת
לכאיסר. ובמה כל שאלו מקפל הר'
הרצועה או הנקבין שיש בהן חסר'
ומניחן על פי הקנה אם חופה את
רובו נבלה ואם לאו כשרה. נקבה
הגרגרת נקב מפולש משני צדדיה
כדי שיכנס איסר לרחבו נבלה נסדק
לארכה אפילו לא נשתייר מן המקו'
הראוי בה לשחיטה אלא משהו למע'
למעלה ומשהו למטה כשרה.
גרגרת שנקבה ואין ידוע אם קודם
שחיטה נקבה אם לאחר שחיטה
נקבה עוקצין אותה עתה ממקום
אחר ומדמין הנקב לנקב אם נראה
לו מותרת. ואין מדמין אלא מחוליא
גדולה לחוליא גדולה או מקטנה לק'
לקטנה. אבל לא מקטנה לגדולה. ש'
שכל הקנה חוליות חוליות הוא ובין כ'
חוליא לחוליא חוליא אחת קטנה
ומשתנין ורכה.

פרק רביעי

ישראל
שאינו יודע חמשה דברים שמפ'
שמפסידין את השחיטה ומוגמר'
בהן והלכות שחיטה שביארנו ושח'
ושחט בינו לבין עצמו אסור לאכו'
משחיטתו לא הוא ולא אחרים וכ'
והרי זו קרובה לספק נבלה. והאוכ'
אותה מכין אותו מכת מרדות.
ואפלו שחט בפנינו ארבעה וחמש'
פעמים שחיטה כשרה הרי שחיט'
זו ששחט בינו לבין עצמו נכונה וג'
גמורה אסור לאכל ממנה הואיל ואינו
יודע דברים המפסידין אותה אפשר
שיפסיד השחיטה והוא לא ידע ב'
כגון שישהה או ידרוס או ישחט
בסכין פגומה וכיוצא באלו בלא כו'
כוונתו. ישראל כשיודע הלכות
שחיטה הרי זה לא ישחט בינו לבין
עצמו לכתחלה עד שישחט בפני
חכם פעמים רבות עד שיהיה רגיל
וזריז. ואם שחט תחלה בינו לבין
עצמו שחיטתו כשרה. היודע
הלכות שחיטה ושחט בפני חכם
עד שנעשה רגיל הוא הנקרא מו'
מומחה וכל המומחין שוחטין לכת'
לכתחלה בינו לבין עצמו ואפלו נשי'
ועבדים אם היו מומחין הרי אלו
שוחטין לכתחלה. חרש שוטה
וקטן ושכור שנתבלבלה דעתו שש'
ששחטו שחיטתן פסולה מפני
שאין בהן דעת שמא יקלקלו בש'
בשחיטתן לפיכך אם שחטו לפני
היודע וראה אותם ששחטו כהוגן
שחיטתן כשרה. מי שאינו
יודע אפלו ששחט בינו לבין עצמו
שואלין אותו אם נמצא יודע עקרי
הלכות שחיטה שחיטתו כשרה.
הרי שראינו מרחוק ישר' ששחט
והלך לו ולא ידענו אם יודע אם לאו
הרי זו מותרת. וכן האומר לשלוחו
צא ושחוט לי ומצא הבהמה שחוטה
ואין ידוע אם שלוחו שחטה או א'
אחר שחטה הרי זו מותרת שרוב
המצויין אצל שחיטה מומחין הן.
אבד לו גדי או תרנגול ומצאו שחוט
בבית מותר שרוב המצויין אצל שחי'
שחיטה מומחין הן. מצאו בשוק
אסור שמא נתנבל ולפיכך הושלך
וכן אם מצאו באשפה שבבית אסור.
מומחה שנשתתק והרי הוא מכון
ודעתו נכונה הרי זה שוחט לכתח'
וכן מי שאינו שומע הרי זה שוחט.
הסומא לא ישחוט לכתחלה ואם
אם כן אחרים רואין אותו ואם שחט
שחיטתו כשרה. נכרי ששחט אע"פ
אע"פ ששחט בפני ישר' בסכין
יפה ואפלו היה קטן שחיטתו נבלה
ולוקה על אכילתה מן התורה שנ'
וקרא לך ואכלת מזבחו מאחר ש'
שהזהיר שלא יאכל מזבחו אתה
למד שזבחו אסור ואינו דומה לישר'
שאינו יודע הלכות שחיטה. וגדר
גדול גדרו בדבר זה שאפלו גוי שא'
שאינו עובד ע"ז כמו גר תושב שח'
שחיטתו נבלה. התחיל הגוי
לשחוט ומיעט בסימנין וגמר ש'
ישר' או שהתחיל ישר' וגמר גוי פ'
פסולה שהשחיטה מתחלה
ועד סוף. ואם שחט הגוי דבר
שאינו עושה כגון ששחט חצי
הגרגרת בלבד וגמר ישר' הרי זו כשר'
ישר' משומד לעבירה מן העבר'
שהיה מומחה הרי זה שוחט לכ'
לכתחלה וצריך ישר' כשר לבדוק
הסכין ואחר כך יתננה למשומד
זה לשחוט בה מפני שחזקתו ש'
שאינו טורח לבדוק. ואם היה מע'
משומד לע"ז או מחלל שבת בפרהסי'
או מין והוא הכופר בתורה ובמשה
רבנו כמו שבארנו בהלכות תשובה
הרי הוא כגוי ושחיטתו נבלה.
מי שהוא פסול לעדות בעבירה מן
העבירות של תורה הרי זה שוחט

והשוחט

בינו לבין עצמו אם היה מומחה לפי'
שאינן מניחין דבר מאותו דבר
אסור שזו חזקה לישר' ואפילו לרשעי'
מהם. אבל הצדוקין והביתוסין
ותלמידיהם וכל הטועין אחריהם
שאינן מאמינין בתורה שבעל פה
שחיטתן אסורה ואם שחטו בפנינו
הרי זו מותרת שאין אסור שחיטת'
אסורה ואם שחטו בפנינו הרי זו
מותרת שאין אסור שחיטתן אלא
שמא יקלקלו והם אינם בתורת שחיט'
לפיכך אינן נאמנין לומר לא קלקלנו.

כשהיו ישר' במדבר לא נצטוו בש'
בשחיטת חולין אלא היו נוחרין או שוחטין
ואוכלין כשאר הגוים ונצטוו במדבר
שכל הרוצה לשחוט לא ישחוט אלא
שלמים. שנ' איש איש מבית ישראל
אשר ישחט שור או כשב או עז במ'
במחנה וגו'. ואל פתח אהל מועד לא
הביאו להקריב קרבן לה' לפני משכן
ה' דם יחשב לאיש ההוא דם שפך
ונכרת האיש ההוא מקרב עמו למע'
אשר יביאו בני ישר' את זבחיהם אש'
הם זובחים על פני השדה והביאום לה'
אל פתח אהל מועד אל הכהן וזבחו ז'
זבחי שלמים לה' אותם. אבל
הרוצה לנחור ולאכל במדבר היה נוחר
ומצוה זו אינה נוהגת לדורות אלא
במדבר בלבד בעת היתר הנחירה.
ונצטוו שם שכשיכנסו לארץ תאסר
הנחירה ולא יאכלו חולין אלא בשחיטה
וישחטו בכל מקום לעולם חוץ לעזרה.
שנ' ירחיב יי' אלהיך את גבלך כאשר דב'
לך ואמרת אכלה בשר כי תאוה נפש'
לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל
בשר. כי ירחק ממך המקום אשר
יי' אלהיך נתן לך וזבחת מבקרך ומ'
ומצאנך אשר נתן לך יי' אלהיך כאשר
צויתיך. והיות המצוה נהגת לשחוט
ואחרכך יאכל.

פרק חמישי

כבר
ביארנו בהלכות אסורי מאכלות שהטר'
שהטרפה האמורה בתורה היא הנטו'
למות ולא נאמר טרפה אלא שדבר
הכתוב בהווה כגון שטרפה ארי וכיוצ'
בו ושברה ועדין לא מתה. ויש שם
חליים אחרים אם יארעו לה תחשב
טרפה. והן הלכה למשה מסיני.
ושמונה מיני טרפות נאמרו למשה
בסיני. ואלו הן. דרוסה. ונקובה.
חסרה. ונטולה. פסוקה. וקרועה.
נפולה. ושבורה. ואע"פ שכולן הלכה
למשה מסיני הן. אין לך בפירוש
מן התורה אלא דרוסה והחמירו
בה וכל ספק שיסתפק בדרוסה אסור.
ושאר שבעת מיני טרפות יש בהן
ספקין מותרין כמו שיתבאר.
הדרוסה היא הבהמה שיטרופ' א'
אותה הארי וכיוצא בו וידרוס עליה
כדי או ידרוס הנץ וכיוצא בו על ה'
העוף. ואין דריסה בבהמה גסה ו'
ובחיה גסה אלא לארי בלבד. ובבהמ'
דקה ובחיה דקה מן הזאב ולמעלה.
ובגדיים וטלאים אפילו חתול ושועל
ונמייה וכיוצא בהן יש להן דריסה.
ובעופות הנץ יש לו דריסה א'
אפילו בעוף גדול. אבל שאר עופות
הדורסין יש להן דריסה לעוף ש'
שכמותן ואין להן דריסה בעוף ש'
שגדול מהן. ויש לחולדה דריסה
בעופות. וכלב אין לו דריסה כל עיקר
לא בעוף ולא בבהמה וחיה. והנץ ל'
יש לו דריסה בגדיים וטלאים והוא
שיקרב בצפרניו לבית החלל.
אין דריסה אלא ביד הטורף אבל
ברגלים אין חוששין לה. ואין דריס'
אלא בצפרן אבל בשן אין חוששי'
לה אלא אם כן לבית החלל ובודקין

שמא נקב אחד מן האיברים שמטרפת
בנקיבתן. ואין דריסה אלא בכונת
הטורף. אבל אם נפל הדורס ונשקע
צפרניו בנטרף אין זו דריסה. ואין ל'
דריסה אלא מחיים אבל אם דרס ומ'
ונהרג ועדין ידו בדריסה ולא נשמט
צפרניו מחמת עצמו אלא לאחר מותו אין ל'
חוששין לו. ומה דין הדרוסה
כל מקום שאמרנו חוששין לה שו'
שוחטין את הבהמה ובודקין כל הח'
החלל שלה מכנגד המרק עד הקדקד
אם נמצאת כולה שלמה מכל מיני
טרפות ולא נמצא בה רושם הדריס'
הרי זו כשרה. ואם נמצא בה רושם
הדריסה הרי זה טרפה ואסורה מן ה'
התורה. איזהו רושם הדריסה
שיאדים הבשר כנגד בני מעים ואם
מוק הבשר כנגד בני מעים עד שנ'
שנעשה כבשר שהרופא גורר מן
החבורה רואין אותו כבשר עם בני
המעים כאלו חסר וטרפה ואם דרס
כנגד הסימנין משיאדימו הן עצמן
טרפה ודריסתן כמשהו כיון שהאדי'
בהן כל שהוא מחמת דריסה טרפה.
ספק דרוסה אסורה עד שתבדק
כדרוסה ודאית. כיצד ארי שנכנס
לבין השורים ונמצא צפורן על גבו
של אחד מהן חוששין שמא ארי
דרסו ואין אומרין שמא בכותל
נתחכך. וכן שועל או נמיה שנכנס
לבין העופות והיו שותקין והן מק'
מקרקרין חוששין שמא דרס. א'
אבל היה נכנס והן מקרקרין בפניו
הן מקרקרין. וכן אם קטע ראש
אחד מהן הנה נח רוגזו. וכן אם
שתקן היו והן אין חוששין שמא
הדין היו מקרקרין. ספק נכנס
לבית טורף ספק לא נכנס אין ש'
שריפה שנכנס ולא נודע אם
הוא מן הטורפין אם לאו אין ל'

ושיור ב' ואורי כו' מכי
לעז ראו לא כו' ר' יהוד'
ראו דרוס הזאב בדק'
ודרוס ארי בגס ולא לפ
דכי חטי' וכן פסק ר'
ולפ וכס הת' דהואי
ריש אמורי' שאו שר
יהוד' כולהון וזאב וחס
דרוס הזאב ואפי' בגסה
יש להחמיר כמו ספ
הא כת' דג
דכי' טון ו' ושיור א'
ולא הכריע כרוס כ'
וכו' פשי'
שחתול נכנס ונמצאו לו
של תרנגו' דענקי הת
התרנגו' אמ' כשרין ו
לאותן אורי' שיש ואינ
היתר חוץ מייבל' עינן
שהתרנגולת טרחת אם
ומפני החתול אם הכ'
מותר יש דרוס לחתו'
כגדי' מעיידו התרמור
מייבל' חוץ והה' מעוש'
שאי' דרוס
וחתול ואון
עיין לקמן
כס פ' ט
מייבל ע'
עיעש דה'
ומיית עלה ומתרנגו' ד'
דהט טוסרו סתה וע'
ועיי' לאיידינו וכו' וכו'
מור' וזאב או' חלוק ב'
מייבל' לא' רייבל' כל ו
עיין דרס' וזאב שנשאו
טלה מן העדר בפיו וה'
והיצו' הרועה או' חוששי'
לו דאי' דרס כשן ואם
ספק אם דרס' בו' ונתע
ונתערבה עם שאר כ'
בהמות יש להתיר מי
משום ספק ספיקא ועל
כל אחת מו' כו' ז' וא'
ואפי' אם הי' ז' שא' לא
דרס כו' רי' או' דכו'
שהו ספיקו דאורי' והוי
כי' אורם שמיין א'
והכיו סתרוסת על ידי
ספיק עיי' לעי' פ'
מה' וכות'
מאכלות ו' חוששי' כו'
אסורות ואם חתו'
הכה אחד
מן התרנגו' אם הם ב'
מקו' שאי' יכו' לברוח
חוששי' שמא גם האחר'
הכה וכן אסורי' דוא'
אי' כה הכן אלא בקוטע
ראש אחד מהן ולא כה'
בהמה אבל הן מקום
שיכו' לברוח ...
...
והמינות

[illegible]

חוששין לה' וכן עוף שנסדק לבו ל'
העצים או לבין הקנים דיינו ורואין אם
מטפטף או עולה אין חוששין לו
שמא נטרף אלא אומרין בעצים
נוץ״

פרק ששי

נקובה

סימן אחד עשר אברים הן שאם
נקב אחד מהן במשהו לחללו טרפה'
ואלו הן' תרבץ הושט' וקרום של
מוח של הראש' והלב עם הקנה
שלו' והמרה' וקני הכבד' והקבה'
והכרס' והמסס' ובית הכוסות' ה̇
והריאה עם הקנה שלה והדקין ״
תרבץ הושט כבר בארנו שעורו
המקום מן הושט שאינו ראוי ל
לשחיטה בין למעלה ובין למטה אם
נקב לחללו במשהו טרפה ״ שני
קרומות יש למוח שבראש אם נקב
העליון הסמוך לעצם לבד הרי זו
מותרת' ואם נקב גם התחתון הסמוך
למוח טרפה' ומשיתחיל המוח ל
המשך לשדרה והוא חוץ לפולין
שהן תחלת העין יהיה לקרומו דין
אחר' ואם נקב חוץ לפולין מותר ״
המוח עצמו שנקב או שנתמעך ל
והקרום קיים כשרה' ואם נשפך
כמים או כחלב טרפה ״ הלב שנקב
לבית חללו בין לחלל גדול שבשמאל
בין לחלל גדול שבימין טרפה' ואפי'
אם נקב בשר הלב ולא הגיע לחללו
מותר' וקנה הלב הוא האדרך הגדול
שיוצא ממנו לריאה הרי הוא כלב'
ואם נקב לחללו במשהו טרפה ״
מרה שנקבה וכבד סותמתה מותר'
ואם לא נסתם הנקב אע"פ שהוא ס
סמוך לכבד טרפה ״ גרעין ל
שנמצאת במרה אם היתה כמו ג
גרעינה של תמרה שאין ראשה

חד מותרת ואם ראשה חד כמו ג
גרעינה של זית אסורה שהרי נקב
אותה כשנכנסה וזה שלא יראה
הנקב מפני שהוגלד פי המכה ״
קני הכבד והם האדרקים שבהם
הדם מתבשל אם נקב אחד מהם
במשהו טרפה' ואפילו מחט שנ
שנמצאת בחתוך הכבד אם היתה
מחט גדולה והיה הקצה החד
שלה כלפנים בידוע שנקבה כשנכנס'
ואם היה הראש העגול כלפנים הוא'
דרך הסמפונות הלכה ומותרת ״
היתה מחט קטנה הרי זו טרפה
מפני ששני ראשיה חדין ואדאי ל
נקבה' ואם נמצאת בסמפון גדול
שבכבד והוא הקנה הרחב שבאמצע
שבאמצעיתו שבו נכנס המאכל
לכבד הרי זו מותרת וכבד ״ כבד
שהתליע מותרת ״ קבה שנקבה
וחלב טהור סותמתה מותרת' וכן
כל נקב שהבשר או החלב המותר
באכילה סותמתו הרי זה מותר
חוץ מחלב הלב וקרום שעל הלב
כולו והאמצעה שבאמצע הבטן ה
המפסקת בין אברי המאכל לאברי
הנשימה' והיא שקורין אותה ל
ואחר כך תראה הריאה והיא הב
הנקראות טרפש המקום הלבן שב
שבאמצעה וחלב המעי האחרון
שאומרים אלו אינן מגינין לפי שהן
קשין ונקב שנסתם באחד מהן
אינו כסתום ״ וחלב חיה זה שנעשה
בבהמה אסור אינו סותם אע"פ
שהוא מותר באכילה ״ כרס שנקב
טרפה ואין לו דבר שיסתום אותו
שהרי החלב שעליו אסור' וכן המסס
ובית הכוסות שנקב אחד מהן ל
לחוץ טרפה' ואם נקב אחד מהן
לבית חלל חברו מותרת ״ והחט
שנמצאות מעבי בית הכוסות כמ

כשרה' ואם נקב נקב מפולש לתוך
חלל בית הכוסות ונמצאת טפת דם
במקום הנקב טרפה שודאי קודם
שחיטה נקב' ואם לא נמצא דם במקו'
הנקב טרפה הרי זו מותרת שמא ל
אחר שחיטה דחקה מחט ונקבה ״
בהמה שהלעיטה דבר שנקב
בני מעיה כגון קורט של חלתית ל
וכיוצא בו טרפה שודאי נקבו ה̇
ואם היה תוך שלשה ימים ספק נקב
ספק לא נקב תבדק ״ כל אחד מבני
מעים שפסולת המאכל סובבת בהן
והן הנקראין דקין שנקבו טרפה'
ויש מהן פנים ומהן פנים זה לפנים ל
מזה בעגול כמו נחש שנכרך והן ה
נקראין הדר כנתו' אם נקב אחד
מהן לחברו כשרה שהרי חברו מג
מגן עליו ״ ומעים שנקבו ולחה ס
סותמתן טרפה שאין סתימה זו ל
שוררת ״ בני מעים שבאו לאכו
טלב וכיוצא בהן ונטלן והחזירם ל
והרי הן נקובים אחר שהניחן תולין
כן ומותרת ואין אומרין שמא במ
במקום נקב נקב ״ מצאו נקובין
ולא נודע אם קודם שחיטה נקבן
אם לאחר שחיטה נקבן בהן נקב
אחר ומדמין אותו כמו הנקב הרא'
הראשון כשרה' ואם היה בינהן
שנוי קודם שחיטה נקב וטרפה'
ואם משמשו ידים בנקב הספק
כך צריך למשמש בנקב שמדמין
לו ואחר כך עורכין לזה ״ בני
מעים שיצאו לחוץ ולא נקבו מותר'
ואם נהפכו אע"פ שלא נקבו טרפה
שהרי אי אפשר שיחזרו כמו שהיו
אחר שנהפכו ואינה חיה ״
המעי האחרון שהוא שוה ואינו ל
כן עקום והוא שהרעי יוצא בו ל
והוא דבוק בין עקרי הירכים ל
הוא הנקראת חלחלת אם נקב ב

לשון רא״ש שנסדק כו' לה
ההוא כו' אוזן רהוה כו'
וכתשי' דאזיל וכנקי' ל
אתי כו' קאו וסמים קוף'
דאיו וכו' עד ...
...
עקוב אלא
...
ועיין רב'
הכבד כו' ומאחר שלא
...

טריפו דקבע' חיה ...
טריפ דחיישינן ...
שנס בהמסס ...
שאי הנקב ...
וקיון בפרק זה גבי קורקבן ...
תוספו תוספו תוספו תוספו תוספו תוספו תוספו תוספו

מושהו טרפה כשיעור המעיים · בד"א שנקב לחלל הבטן · אבל אם נקב במקום הדבוק לירכים מותרת · ואפילו נטל ממנו מקום הדבק כלו
מותר והוא שישתייר ממקום הבשר כמו רובע אצבעות · העוף אין לו כרס ואין לו מסס ולא בית הכוסות · אבל יש כנגדן לו
זפק וקורקבן וכל הטרפות שוות הן בבהמה חיה ועוף · זפק שנקב בגגו כמשהו טרפה ואיזהו גגו של זפק זה שיוצא כשי'
נשוה עם חוטט כשיוצרך העוף · ציורו אם שיור הזפק שנקב מלמטה ומותר · שני כיסין יש בקורקבן החיצון אדום כמו בשר
והפנימי לבן כמו עור נקב זה בלא זה מותר עד שינקבו שניהם · נקבו שניהם כמשהו אסור · ואם נקבו שניהם זה שלא כנגד זה
מותר · הטחול אינו מן האברים שנקיבתן כמשהו לפיכך לא מנו אותו חכמים בכלל אלא יש לנקב שלו שיעור שאינו שוה ל
כלו · כיצד ראשו אחד עבה והשני דק כבריית הלשון · אם נקב בראש הלשון העבה נקב מפולש טרפה · ואם נקב נקב שאינו
מפולש ונשתייר תחתיו כעובי דינר זהב מותרת פחות מכאן הרי הוא כמפולש וטרפה · כל אבר שאמרנו בו אם נקב כמשהו
טרפה כך אם נטל כלו טרפה · בין שנטל על ידי חולי או ביד או שנברא חסר · וכן אם נברא בשני אברים מאותו אבר טרפה ש
שכל היתר כנטול הוא חשוב · כיצד נטל אחד מן המעיים או הוליד וכיוצא בהן בין בעוף בין בבהמה טרפה · וכן אם נמצא
בהן שני מררות או שני מעים טרפה · וכן כל כיוצא באלו · אבל אם נטל הטחול או שנמצאו שתים מותרת שאינו בכלל המנין ·
המעי היתר שתטרפה בו הוא היתר מתחלתו עד סופו עד שמוציאו שני מעים · בעד זה מתחלה ועד סוף · כמעי אחד שהיה
המעי יוצא כענף מן הצד וחזר הוא ומכרך בין בעוף בין בבהמה · אבל אם חזר ונתערב עם המעי ונעשה אחד ושני ראשין
והרי שניהם מובדלין באמצע הרי זה מותר ואין כאן יתר ·

פרק שביעי

שני קרומות יש לריאה · נקב זה בלא זה מותרת ואם נקבו שניהם טרפה · אבל אם נעלד הקרום
העליון והלך לו מותרת · החקנה שנקב מן החזה ולמטה כמשהו טרפה · והוא המקום שאינו
ראוי לשחיטה בקנה ולמטה · התחיל בשחיטה ושחט כל הקנה ואחר כך נקבה הריאה ואחר כך גמר השחיטה הרי זו טרפה
הואיל ונקבה קודם גמר שחיטה · וכן כל כיוצא בזה בושט · אחד מספוני הריאה שנקב לחברו טרפה · וריאה שנקבה ועלה
קרום במכה וסתם הנקב אינו כלום · נקבה האום של ריאה או עצם שדופן סותמתה · ואם נקבה במקום חתוך האומנות שלה והוא
המקום שהרבעת עליו כשרה · בד"א בשסתם מקום האומנות כשר · אבל אם נסבך הנקב לעצם אינו מגין · ואם היה נקב האומנות
נסבך בעצם ובבשר מותרת · האום של ריאה שנמצאת סמוכה לדופן בין שהעלתה צמחין בין שלא העלתה צמחין חוששי'
לה שמא נקבה · וכיצד עושין לה מפרקין אותה מן הדופן ומחזירין בה שאם תמצא אם מוגלות נקובה ונמצאות בדופן מכה
מקום הנקב תולין במכה ומאחר שחיטה נקבה כשנתפרקה המכה · ואם אין מכה בדופן בידוע שהיה נקב זה בריאה
קודם שחיטה וטרפה · הריאה שנמצא בה מקום יתום כל שהוא שאין הרוח נכנסת בו ואינו נתפח הרי היא כנקובה
וטרפה · וכיצד בודקין אותה קורעין את המקום שלא נתפח בשעת נפיחה אם נמצאת בו לחה מותרת שהחמת הלחה לא
נכנסה שם הרוח · ואם לא נמצאת בה לחה נותנין עליה מעט רוק או תבן או כנף · וכיוצא בהן ונופחין אותה אם נתנדנד כש'
כשרה ואם לאו טרפה שאין הרוח נכנסת לשם · ריאה שתשמע בה הברה כשנופחין אותה אם נכר המקום שמשם תש'
תשמע ההברה מושיבין עליו רוק או תבן וכיוצא בו אם נתנדנד בידוע שהיא נקובה · ואם לא נכר מושיבין אותה במים
הפושרין ונופחין אותה אם בלבל במים טרפה · ואם לאו בידוע שקרום התחתון נקב לבדו והרוח תנהג בין שני הקרומו'
ומפני זה ישמע קול הרוח בשעת נפיחה · וזה עיקר גדול יהיה בידך של ריאה שנופחין אותה בפושרין ולא יבקבק המי'
הרי היא שלמה מכל נקב · ריאה שנשפכה כקיתון וקרום העליון שלה קיים שלם בלא נקב אם הסמפונות עומדין במ'
במקומן ולא נמוחו כשרה · ואם נמוח אפילו סמפון אחד טרפה · כיצד עושין מקבין אותה ושופכין אותה בכלי שהוא
שוע זכוכית וכיוצא בו אם נראה כמו חוטין לבנים בידוע שנמוקו הסמפונות וטרפה · ואם לאו כשר הריאה היא לבד שנמק'
וכשרה · ריאה שנמצאו בה אבעבועות אם היו מלאים רוח או מים זכים או לחה המשכת כדבש וכיוצא בו לחה יבש'
או קשה אפילו כאבן הרי זו מותרת · ואם נמצאת בה לחה סרוחה או מים סרוחים או עכורין הרי זו טרפה וכשמוציאין הלחה
ובודק אותה צריך לבדוק הסמפון שתחתיה אם נמצא נקוב טרפה · ריאה שנמצאו בה אבעבועות סמוכות זו לזו טרפ'
שהדבר קרוב הרבה שיש נקב ביניהן ואין להן דרך בדיקה · היתה אחת שנראית כשתים מקבין היוצאת אם שפכה לה היוחר'
יוחת היא ומותרת ואם לאו טרפה · הריאה שנתמסמסה טרפה כיצד כגון שמוצאת שלמה וכשתולין אותה תחתיך ותפ'
חתיכות חתיכות · ריאה שמצאת נקובה מקום שיד הטבח ממששת מותרת ותולין בידו ואומרין מיד הטבח נקבה
אחר השחיטה · נמצאו במקום אחר הנקב ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה מקבין בה נקב אחר ומדמין כשם

ע׳ סמג ויעבר הק׳

מכ׳ ומשי׳: דאו הכי עשו׳ כן ס הת והוי

השאף

טור יהוד׳ דאו יוחד זה ומחד זה חוששין

מ׳׳וטי

יסור כו׳ כטל הטחול שיר או רב שיר לש או אלא כטל ובלעקב נקבו ו טרפה ומחט ש שעריעות בקורקבן מיער אחר מב ומכפו אורי רכשר כל שבין כ׳ מחט גדולה כ׳ בקטן ומש׳ ראש העב של מחט ומר חוץ שרק הוושט נכנס עם הא׳ המאכל וטוך שהוא טוחן תריר יש לו מהל׳ ומשקי דחקוה ומכם כרו גבי מחט שעריעו מעב כ הכוסו ומכו אם עיין קורט רם מב מכחון מער נעינת ה המחט כפנים טרפה ראס או טס מכה מב מכחון רם זה מעין ואם מחט כרת מעל יעדי עיעו עליה קורט רם כמועשהו קודם שחיט׳ או עיעו עליה קורט רם שעשו מעבר שני לאחר שחיט וכו כ כלומ׳ ובי מחט שעריע מעבר כ הכוסו כמה זה ואם נכרת מחט מכחן בקורקבן ומי׳ נכרת כלו מכפו טרים רוהימו אתי אם או דרך פנים ומב נקבוב הכס ומי מבר ואם דרך חוץ כו המחט הרי יש לחוש שור נקב הוושט עב ו אס הת והוי וכן הדין במחט שעריעות כדקין וכת הת והוי א מעשה באופני רי כבו בקורקבן נקב מחט א ושוין סותמו והכשירו מכער תלויר הוב חיה ומי׳ הייעה וכחיה שם שכתבו כבהו מין סותם פסוט רסותם דמי הדין שבי ודים סתו ועי כס זה כסור הר יעקב ממי יבא טו מעש לפני בקורקבן תעעות שנקבו ונתעבר מותם תעעות מחוות והכ׳ הקורקב מעל סוהן ה הטעות ומי׳ ראו לעור׳ והכשירן ר׳ עליך ק ע של מין

הריה ס וכן פס כהן מכל ריכה על רכשרה כשר פס מ מה כלו וכן אם עיינו בריות וכן פת מש רש ולגדול הרור שבעעת ורי אופס שמכשי׳ ומא לא עשה מעשה והורות היתר כדר אולי על עט אם טותי עעם מי כבר או מי רב ומי מה הי הית פס וכשי׳ עעם מ כל או יעה לתום על ה הגהו והעם ומעמו ט טעם מי והכשי׳ ועדין סתמו כמי ו ומו רב זעל פס כרר רב הוחבר ו והגה טום מי ו מיה ט טרים וכן אם יש לו כ ו ומותרט

יתר כנטול כשרה ס׳ דומי הכי ומקי׳ הת הוי ד

דאו רב נחו ריאה שנקב ורופן סותם כשר ומכ שמותם קודם ומתקן׳ נו׳

שתי׳ והתפרק שהריאה הרוא יכול והתעננע מיקו זה ופס סהג שסירכ זו כשר כן מיונ׳ כי מבהן כ׳ מבהן וכן כת כעל ס׳ הוי טרוא כתשו רב׳ ונש ואי רבינו והו רסכך בבשר פרש׳ רב׳ הריא כבמעיוד ומג סת
כי אי חיוך כ׳ כבשר שכל הריאות כ׳ בעועת עיעין רק שיני׳ ולגריה ולבדיקה כעביח זרון או׳ סבך בבשר מייעב תגוו עביח וכת כם הת והא היוך טוב הדם ואסור הכל ומי׳ שאי׳ בקי מבמיח ובבריק בו תכי יוומ׳ ד
רסריכ כסרון אפי׳ סריכ ולעת מיקו שוריחות ולאו דהת סג עביח וכן סרוכה ורופן אפי׳ מייע החזה ואפי׳ סבך בבשר וכש אם יש סריכ אין הריאה ושוין הלכ או ולטרפס הכל אסור וככ כם הוי ולרמי׳
רב טורש עיסור הכל ומפני שאי׳ מע בקי׳ מבריק בנפיח ומתם רב יהוד הי ומתי ומורה הלכה ולמעשה והתיר כל סירכ הרמקו ולופן מיקו חיתוך הריאה כלא טום סריך וכן כתשו של רב שלום גאון סבך
שאי הלכ עכב דומעי סבך אלא אפי לא סריך ולא סבך דהלכ עכ עוו רבנו ריאה שנקבה ורופן סותמ׳ כשיר כלע׳ ואין לא יהא שום סירכ כלל ורל שאי זה רבינו שהי סון הגאו שהר׳ רב יוסף שהיה
קראון ומשיב פס כע על דבריו והר משה כעלם הוי הי קבל או כי מיקו שטה מראיות הריעות הוא והחזה הניתן וסמ׳ מי ומעלת שום סתר וכן מיינו מחריכן מבוית ועי׳ ליקו פיו כעייר
טרפה כו הה פלג אס הת והוי שסת דהא כטלא ומיתן כתוי הת מכל ואלו מים זכים הכמו והכ כשרה טריפה כו כת מוכיח שאי היקו כשר כשהן וכת סמג טעמי כמ שלו ריאה טרים
פי כחודו של ריאה ושי הטע ומחר שנכנת יעדי חוה ושתי טשת ויש לחוש ומראית העין ספר התמוה והמיעות ואם יש לה היקו כשר כל שהוא כשירה

שעושין בכלי מעים ואין מדמין מריאה של בהמה דקה לריאה של בהמה גסה ולא מדקה לדקה ומגסה לגסה ״ נמצא
נקב באחת מן הסמפונות הרי זו טרפה ואין אומ׳ נקב זה מצבע ונעשה שאין הדבר ניכר ״ מחט שנמצאת בריאה נופחין
אותה אם אין יוצא ממנה רוח בידוע שמחט זו דרך סמפונות נכנסה ולא נקבה ואם נתנקבה הריאה קודם נפיחה ונמצאת
בה המחט הרי זו אסורה שהדבר קרוב שנקבה כשנכנסה ״ תולעת שהיתה בריאה ונקבה ויצאה והרי הריאה נקובה
כתולעת הרי זו מותרת מפני שחזקתה שאחר השחיטה נקבה ויצאה ״ יש מראות שאם נשתנה מראה הריאה אליהן
מראה הרע הרי הוא כנקב שאותו הבשר שנשתנה מראיו למראה זה כמת הוא חשוב וכאלו אותו הבשר שנהפך עכב
אינו והרי הוא כנקב וכן הוא אומ׳ ומחית בשר חי בשאת׳ ומזה הראיות בן בשר חי יטריון מפני ששיור הבשר אינו חי כשנשתנה ״
ריאה שנשתנו מראיה בין מראה כולה בין מראה מקצתה אם נשתנה למראה המותר אם ישנה במראה האסור ואף
על פי שהוא טרפה שהמראה האסור כנקב הוא חשוב כמו שביארנו ׳ וחמש מראות אסורות יש בריאה ׳ ואלו הן ׳ שחורה כדיו
או ירוקה כעין הכשות או כעין חלמון ביצה או כעין חריע או כעין בשר ״ חריע הוא הצמח שצובעין בו את הבגדים והוא
דומה לשערות אדומות מעט ונוטות לירוקה ״ נמצאת כעין חריות של דקל אוסרין אותה מספק שזה קרוב למראה ה׳
היוסר וכל המראות האלו אין אוסרין בהן עד שמפחין אותה וממשמש בה בידו אם נשתנית למראה המותר מותרת ואם
עודה בעיניה אסורה ״ וארבע מראות מותרות יש בה ואלו הן ׳ שחורה ככחל או ירוקה כחציר או אדומה כמראה ה׳
הכבד ואפילו היתה הריאה כולה טלואים טלואים נקודות נקודות מארבע מראות אלו הרי זו מותרת ״ עוף שנפל לאור וה׳
והוריק לבו או כבדו או קורקבנו או שהאדימו המעים שלו בכל שהוא הרי זו טרפה׳ שכל הירוקין שהאדימו והאדומים
שהוריקו מחמת האור בעוף הרי הן כמי שנטלו וטרפה׳ והוא שיעמדו במראה זה אחר ששולקין אותו מעט ומורסין
בהן ״ ט׳ עוף שנמצאת הכבד שלו כמראה בני מעיו או שנשתנו שאר בני מעיו ועמדו בשנויין אחר שליקה ומריסה מוז
שבודקין בידוע שנפלו לאור ונחרכו בני מעיו וטרפה ׳ ולא עוד אלא אפילו בני מעים של עוף שלא נמצא בהן שנוי וכשנשלקו א׳
נשתנו והוריקו והאדימו בידוע שנפלו לאור ונחרכו בני מעיו וטריפה׳ וכן הושט שנמצא עד החלקין שלו וכן והפנימי והוא
בין בעוף בין בבהמה הרי זה כאלו איננו וטרפה ״

פרק שמיני

חסרה כיצד׳ שני דברים הן שאם חסר
מהנם טרפה׳ ואלו הן הריאה והרגלים ״ חמש אונות יש לה לריאה כשיתלה אותה בידו
ופני הריאה כנגד פניו שלשה מן הימין ושנים מן השמאל ובצד ימין ממנה כמו אוזן קטנה ואותה
בצד האונות׳ ויש לה כמו כיס בפני עצמה והיא בתוך הכיס ואוזן זו הקטנה היא הנקראת בגמרא ורדא ומפני שהיא דומה לוורד
ואינה מן המנין ״ ועיקר אם לא נמצאת יותרת שכך היא דרכה ׳ יש בהמות שתמצא בהן ׳ ויש שלא תמצא נמצאת בהן ואם נמצאת
נקובה ואע״פ שהכיס שלה סותם את הנקב הרי זו טרפה ״ חסר מבין האונות ונמצאת אחת מן השמאל או שתים מן הימין ט׳
טרפה׳ ואם נמצאו בימין שתים וזו הורדא הרי זו מותרת ״ נתחלפו האונות ונמצאו שלש מהשמאל ושתים מן הימין בלא
ורד או שהיה הורד עם השלש בצד שמאל הרי זו טרפה שהרי חסרה מצד הימין ״ נוספו האונות מנינן אם היתה הא׳
האוזן יתרה מצד האונות או מאחרי הריאה שהיא לשורת החלב מותרת׳ והיתה על גבה שהיא לשורת הצלעות הרי זו טרפה ש׳
שהיותר כחסר והוא שתהיה כמו עלה של הדס׳ אבל פחות מזה אינה אוזן ומותרת״ אוזן שנמצאת דבוקה בחותך הסמוכה ל׳
לחבירתה כשרה׳ ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכו זו גב זה על גב זה שלא במקום חותך או אפילו מחתך לחתך של ראשונה
לשלישית טרפה ״ נמצאו שתי אונות כאלו אחת ואינן נראות כשתים דבוקות אם היה ביניהן כמו עלה ההדס בין בעקצן בין
באמצען בין בסופן כדי שיוכר שהן שתים דבוקות מותרות׳ ואם לאו הרי זו חסרה וטרפה׳ נמצאת כולה שתי ערוגות ואין לה ח׳
חתוך אונים טרפה ״ וכן אם חסר גוף הריאה ואע״פ שלא נקבה הרי זה כמו שחסר מבין האונות וטרפה׳ לפיכך אם נמצא מקום פגום
עד שנפגם בצפרן הרי זו כחסר וטרפה ואפילו היה כל שהוא ״ ריאה שנמצאת נפוחה כמו עקר חריות של דקל אוסרין אותה מספק
שזו היא תוספת ישונה במשה ושמא התוספת כנגה כמו חסרון מהן שאמרנו מונין ״ הבהמה שפחדה הריאה עד שצמקה ל׳
הריאה וקרבה להיות יבשה׳ אם פחדה מדי שמים כגון ששמעה קול רעם או שראתה ברקים וכיוצא בזה מותרת׳ ואם פחדה בידי
אדם כגון ששחטו לפניה בהמה אחרת וכיוצא בזה הרי זו כחסרה וטרפה ״ כיצד בודקין אותה מושיבין אותה במים מעת
לעת אם היה זמן הקור מושיבין אותה במים הפושרין בכלי שאין המים מתחממין בו כדי שלא יצננו מהרה ואם היה זמן ה׳
החום מושיבין אותה במים קרים בכלי שהמים מתחממין בו כדי שישארו קרים חזרה לבריאתה הרי זו בידי שמים ומותרת׳ ואם לא
חזרה לבריאתה הרי זו בידי אדם וטרפה ״ בהמה שהיתה חסרת רגל בתחלת בריאתה טרפה׳ וכן אם יתרה רגל שכל היתר כחסר הוא׳

[illegible]

אול אם היתה שלש ידים או יד אחת מותרת· לפיכך אם נחתך היד שלה מותרת·· נחתך הרגל מן הארכובה ולמעלה טרפה
מן הארכובה ולמטה מותרת·· באיזה ארכובה אמרו בארכובה שהיא סוף הירך הסמוך לגוף· נשבר העצם למעלה מן הארכובה ל׳
אם יצא כולו או רובו או חציו לחוץ הרי היא כמו שנחתך ונפל וטרפה· ואם היה הבשר או העור חופה רובו או רוב עביו ורובה
הקיפו של עצם שנשבר הרי זו מותרת· ואפילו נשבר מקצת העצם וחלק לו׳ וגידין הרכין אינן חשובין כבשר·· צומת הגידין הן
בבהמה ובחיה למעלה מן הערקוב במקום שתולין בו הטבחים את הבהמה והן שלשה גידין לבנים אחד גס ושני דקים ומ׳
ממקום שיתחילו והם קשים לבנים עד שיסור הלובן מהן ויתחילו להתרכך הוא צומת הגידין והוא כמו ארך ששה
עשר אצבעות בשור·· ומנין גידין אלו בעוף ששה עשר גידין תחלתן מן העקב שלמטה מאצבע יתרה עד סוף הרגל
ולמטה שהוא קשקשים קשקשים·· בהמה שנחתכו רגליה במקום צומת הגידין טרפה· ואל תתמה ותאמר כיצד תחתך
למעלה מצומת הגידין והיא מותרת עד שתחתך למעלה מן הארכובה העליונה כמו שבארנו· ואם תחתוך למטה מצומת
הגידין אסורה שבטריפות תחתוך מכיון ותחיה מכיון ותמות·· ולא נאסרה בהמה זו מפני שהיא חתוכת רגל ממקום זה ל׳
אלא מפני הגידין שנחתכו שהחותכן מכלל הטרפות כמו שיתבאר· נטולה כיצד· שלשה אברים הם שאם נטלו טרפה ול׳
ואעפ שאין בהן נקב ואין דין חסרון· ואלו הן צומת הגידין והכבד והלחי העליון· וכבר בארנו שהבהמה שנחתך רגלה וכן׳
העוף במקום צומת הגידין אין נעשו טרפה אלא מפני שנחתכו הגידין· לפיכך אם נחתכו הגידין לבדם והרגל קיימת טרפה
שהרי נטלו צומת הגידין·· נחתכה בבהמה האחד העבה לבדו מותרת שהרי נשארו שנים· נחתכו שנים הדקין מותרת שהרי
האחד העבה גדול משניהם והרי לא נטלה כל הצומת אלא מיעוטה·· נחתך רובו של כל אחד מהן טרפה ואין צריך לומר אם
נחתכו כולן או נטלו כולן· ובעוף אפילו נחתך רובו של אחד מן הששה עשר טרפה·· ועוף שנשתברו אגפיו מותר כבהמ׳
שנחתכו ידיה·· כבד שנטלה כולה טרפה· ואם נשתייר ממנה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא תלויה בו הרי היא מו׳
מותרת· נטלה כבד והרי היא מעורה בטרפש שלה מותרת· נטל ממנה מקום שהיא תלויה בו ומקום המרה אעפ שהשאיר
קיימת כמות שהיא טרפה·· נשאר בה כזית במקום מרה וכזית במקום שהיא תלויה בו כשרה· אבל אם היה מפוזר מעט
בכאן ומעט בכאן או שהיה מרודד או שהיה ארוך כרצועה הרי זה ספק ויראה לי שהיא אסורה·· לחי העליון שנטל
טרפה· אבל אם נטל התחתון כגון שנקטם עד מקום הסימנין ולא נעקרו הרי זו מותרת· וכל אבר שנבראת חסר שהיא
טרפה כך אם נטל טרפה·· וכל אבר שבבהמה אם נטל טרפה יתירה מוסרת אלא אם כן נחתך מאותו אבר· אבל אם נבראות חסרה ד׳
מאותו אבר הרי זו מותרת שאם לא תאמר כן נמצאת החסרה והנטולה אחת· וכל אבר שבבהמה שאם נטל מותרת קל וחומר אם חסר
מתחלת בריתה שהיא מותרת·· בהמה שנטלה האם שלה והיא בית הרחם או שנטלו הכליות הרי זו מותרת· לפיכך אם
נבראות בכוליא אחת או בשלש כליות מותרות וכן אם נקבה הכוליא מותרת·· ואעפשהכוליא שנטלה או שחסרה מות׳
אם נמצאת קטנה ביותר והקטינה בדקה עד כפול ובגסה עד כענב טרפה· וכן אם לקתה הכוליא והיא שתעשה כבשר
כבשר המת שהמוש אותו ימים ואם תאחז במקצתו יתמסמס ויפול והגיע חולי זה עד הלובן שבתוך הכוליא הרי זו טרפ׳··
וכן אם נמצאת בכוליא לחה אעפ שאינה סרוחה אלא שנמצאת בה מים עכורים או סרוחים הרי זו טרפה· אבל אם נמצאו

פרק תשיעי

בה מים זכים הרי זו מותרת·· פסוקה· כיצד· חוט השדרה שנפסק העור החופה את ל׳
המוח טרפה ולא כל שיפסק רובו הקיפו· אבל אם נסדק העור לארכו או נקב מותרת· וכן
אם נשברה השדרה ולא נפסק החוט שלה או שנמעך המוח שבתוך החוט ונתערבב המוח ועדין
קיים הרי זו מותרת· הואיל והמוח נשפך כמים או כדונג שמוס שאם יעמיד החוט כשמעמידין אותו אינו עומד הרי זו טרפה· ואם
אינו יכול לעמוד מפני כבודו הרי זה ספק ואסורה·· עד היכן חוט השדרה תחלתו מחוץ לפולין שבתחלת הערף עד סוף ה׳
הפרשה שבה שלא ישאר אחריה אלא פרשה שלישית הסמוכה לתחלת הזנב· ושלש פרשיות אלו הן שלש צמתות דסמ׳
זה לזה ולמטה מהן ירדת השדרה·· וחוט השדרה בעוף עד בין אגפים אבל למטה ממקומות אלו אין משגיחין על החוט הנמשך
ששבין שנפסק עד בין שנמרח המוח·· קרועה כיצד· בשר החופה את רוב הכרס והוא המקום מן הבטן שאם יקרע יצא
הכרס אם נקרע בשר זה טרפה ואעפ שלא הגיע הקרע לכרס עד שתראה אלא מן שנקרע רוב פני הבשר הזה או נטל טרפה··
ומה שעור הקרע בארכו ארך טפח· ואם היתה בהמה קטנה ונקרע רוב ארך הבשר הזה החופה את הכרס אעפ שאין בארך
הקרע טפח הואיל ונקרע רובה טרפה·· נקדר רוב הבשר בעגול או בארך אם היה יותר מכסלע והוא כדי שיכנס בו שלשה ל׳
תמורה זה בצד זה בדוחק הרי זו טרפה· שאם יפתח קרע זה יעמוד על טפח·· בהמה שנפשט העור שעליה כולו בין שקיע

[illegible]

עד או בחוץ ונמצא בשר כלו ערום הרי זו טרפה וזו היא הנקראת גלודה ואם נשתייר מן העור כרחב סלע על פני כל השדרה ורחב סלע על
טבור שלה ורחב סלע על ראשי אברים הרי זו מותרת ואם נטל כרחב סלע ממעל פני כל השדרה או ממעל הטבור או ממעל ראשי שיור אברי
ושיור העור כולו קיים הרי זה ספק ולכתחלה לא שוחטין אותה. נפולה כיצד הרי שנפלה הבהמה ממקום גבוה שגובהו עשרה טפח'
או יתר ונתרסק אבר מאבריה הרי זו טרפה וכיצד הוא הריסוק שיתרועע האבר ויחלש מחמת נפילה זו עד שתפסד צורתו ותאוה
ואע״פ שלא נקב ולא נפרק ולא נשבר הרי זו טרפה וכן אם הכה אותה במקל או במטה ורעע אבר מאבריה טרפה מאיזה מן האברים
הפנימיים שבחלל הגוף. בהמה שנפלה מן הגג אם הלכה אין חוששין לה ואם עמדה ולא הלכה חוששין לה קפיצה מחמת
עצמה אין חוששין לה הניחה למעלה ומצאה למטה אין חוששין לה שמא נפלה. זכרים המנגחים זה את זה אין חוששין להם נפלו
לארץ חוששין להן. וכן בהמה שהיתה מגררת רגליה אין חוששין לה שמא נתרסקו איבריה או שמא נפסק חוט השדרה.
גנבים שגנבו טלאים ומשליכין אותן לאחורי הגדר אין חוששין שמא נתרסקו איבריהם מפני שמשליכין אותן בכוונה שלא ישתברו
וירוצו לפניהם ואם החזירום והשליכום לדיר מחמת יראה חוששין להן מחמת תשובה אין חוששין להן מפני שמתכוונין להחזירן
שלמים ויחזרו בהשלכתן. שור שהרביצוהו לשחיטה ואע״פ שנפל נפילה גדולה שיש לה קול בעת שהפילוהו אין חוששין לו לפי שהו
שמעכב עצמו ומתחזק עד שיגיע לארץ. הכה הבהמה על ראשה והלכה לה הייתה כלפי זנבה או על זנבה והלכה לה כלפי ראשה
ואפילו הכה אותה במטה על כל השדרה אין חוששין לה ואם יש במטה חוליות חוליות חוששין לה ואם הגיע ראש המטה לעקר
השדרה חוששין. וכן אם הכה לרחב השדרה חוששין לה. עוף שנחבט על גבי דבר קשה כגון קורה של חטין או קופה של
שעורים וכיוצא בהן חוששין לריסוק איברים. ואם נחבט על גבי דבר רך כגון כסות כפולה והתבן והעפר וכיוצא בהן אין חוששין לו.
נדבקו כנפיו ברבק בשעת עדה ונתחבט אם בכנף אחד אין חוששין לו ואם בשתי כנפיו נאחז ונתחבט בגופו חוששין לו. נחבט על
פני המים אם שט מלוא קומתו למטה ולמעלה ולעומת המים אין חוששין לו ואם שט ולמעלה ולמטה עם הולך המים חוששין שמא
המים מוליכין אותו. ואם קדם להן או לקש שהולכין על פני המים הרי זה שט מחמת עצמו ואין חוששין לו. כל מקום שאמרנו אין
חוששין לו מותר לשחוט מיד ואינו צריך לבדוק כנגד כל החלל כולו ומקדקד הראש עד הירך ואם מצא בה טרפה מן הטרפות שמני
שמנינו או שנתרסק אבר מן האיברים שבפנים ונפסדה צורתו הרי זו טרפה. ואפילו נתרסק אבר מן האברים שאם נטלו כשרה כגון
טחול וכליות הרי זו טרפה חוץ מבית הרחם שאם נתרסק הרי זו מותרת. והסימנין אין צריכין בדיקה שאין הנפולה מועכת אותן.
נפלה מן הגג ולא עמדה יוסור לשחוט עד שתשהה מעת לעת ואם שחטה בתוך זמן זה הרי זו טרפה. וכששוחט אותה אחר מעת לעת
צריכה בדיקה כמו שביארנו. וכן מי שדרס ברגלו על העוף או שטרפו בכותל והרי הוא מפרכס ושהה אותו מל
מעת לעת ואחר כך שוחטין אותו ובודקין אותו כמו שביארנו. סמנין שנדלדלו ברובן טרפה ואפילו שלא מחמת נפולה וכן אם נתקפלו
שהרי אינן ראויין לשחיטה. ואם נפרק רוב תרבץ הושט מן הלחי הרי זו מותרת שהרי אין תרבץ הושט לשחיטה כמו שביארנו.

פרק עשירי

שבורה כיצד כגון שנשתברו רוב צלעותיה. וצלעות הבהמה הן אחת עשרה מכאן ואחת עשרה מכאן
נשתברו שש מכאן ושש מכאן או אחת עשרה מכאן והוא שנשתברו מחציין של מול השדרה.

נשתברו שש מכאן ושש מכאן אם היו מצלעות גדולות שיש בהן מוח טרפה ואם לאו ואע״פ שהן רוב ואע״פ שנשברו כלפי
השדרה מותרת. וכן אם נעקרו רוב צלעותיה טרפה. ואם נעקרה אפילו צלע האחת וחצי חוליתה עמה שהצלע תקועה בה הרי זו
טרפה. וכן אם נעקרה השדרה חוליא אחת ואפילו הייתה מן החוליות שלמטה מן הכסלים שאין בהן צלעות הרי זו טרפה.
בהמה שנשמט הירך שלה ונעקרו ויצאו מן הכף שלו אם נתעכלו גידיו והן היתרות שבעיגול הכף שאוחזות על העצם הזכר ומן
ומחזיקות אותו הרי זו טרפה. ואם לא נתעכלו הרי זו מותרת. וכן בעוף אם נשמט ירכו טרפה. נשמט כנפו ונעקרו חוששין לו
שמא נקב הריאה שלו ולפיכך בודקין אותו ואחר כך יאכל. ובהמה שנשמטה ידה מותרת ואין חוששין לה. גולגלת של בהמה
חיה שנטל ממנה כסלע ואע״פ שלא נקב הקרום טרפה. וכן אם נקבה נקבים נקבים שיש בהן חסרון כולן ומצטרפין לכסלע.
וכן גולגולת שנתכתש רוב גבהה או רוב הקיפה טרפה ואע״פ שהקרום שלם ולא נחסר ממנה כלום. נכתש רוב גבהה ורוב הקיפה
קיים או שנכתש רוב הקיפה ורוב גבהה קיים הרי זו ספק ולכתחלה לא שוחטין אותה. עוף של מים כגון אווזין אם נקב עצם
גולגלתו ואע״פ שלא נקב קרום של מוח טרפה מפני שקרומו רך. עוף היבשה שהכתה חולדה על ראשו או שנגף בכותל או כיוצא בו
מניח ידו כנגד הנקב ונועץ או מכניס ידו לתוך פיו ודוחק עד למעלה אם יצא המוח מן הנקב בידוע שנקב הקרום וטרפה ואם לאו
מותר. בהמה שאכלה דם או שהיתה מעושנת או מעונגת או שאכלה סם שהורג בהמה או ששתת מים הרעים הרי זו מותרת.
אכלה סם שהורג את האדם או שנשכה נחש וכיוצא בו הרי זו מותרת משום טרפה ואסורה משום סכנת נפשות.

וכן הלכה למשה מסיני

וסתם שנתעגלו כבו כבהו ומי

הגה״ה ר״ב יהוד׳ אי״ב שאר אני יצ״ב שהיה ו מעת לעת אבל בדיקה מני הילכת ואפי׳ בדיק לא בעי וכן פס׳ הגאוני וכן פ׳ התוהרי משום דלא כמו יהוד׳ ומשום דאמרי רוב אפי׳ הלכ׳ יצ״ב בדיק וכן רי׳ לקי׳ התערוב׳ וכן אם שהת מעת לעת יצ״ב גם כן בדיק בדוקי׳ בפ״ה וכת בס׳ התרומה היוצ׳ ט טוב להמתין כבהמה או כשני טימן לו ספק ריסוק איברי׳ עד שיל׳ ואז אינ׳ יצ׳ בדיקה וכן כך סף

עכו חוששי׳ ט קומסין

שם רב הונא אם נפלו מאולי הן מותרי׳ ואם לא נפלו מגבה עשר׳ טפח׳ כדאמרי׳ פ׳ שור שנ׳ את הפרה גבי ההוא תור דנפל ואוריתא שוו׳ ס׳ דראוי׳ ומותן שם שנפלו

מיערה אם קשרו׳ ה הנישתה מקרי׳ זה לזה חוששי׳ משום ריסוק איברי׳ ואם לאו אי חוששי׳

אם התר טרפה ס׳ והא כת בהג׳ ט הרכרי

שו״מ׳ התלמוד כבדיק במשוה ושבור ורמס פי׳ בודה הראשוני׳ שהיו חכמי׳ ובגוף אל בודו האחרוני׳ וי״א לסמוך על הבדיק וטר׳ פי׳ לי ישי כת על שאי׳ לדין לדין אלא מה שעינין מאות ברכתי׳ ומות אל השופט אשר יהי׳ בימי ההם אכל הוא יהור שיבי לפסו׳ כל הטבחי׳ וכל הבקיאי׳ ברבר כ׳ היכי דלא ליתין שימו מ׳

מכשראי׳ שנדלדלו ט פרח טג הריאה ט שנפרדו ה הוא שקו הוושט מן אותו פקח הקנה ולד׳ רשעי כ׳ זה מזה ו בעלה של סם הוא וזך כן ו

היצעות מכפני וכיע בדיקתו יש לסבר העני׳ ולפכו ומנח הריאה רבוקה בצלעות כשוחה ומכי שסופרות ומכני קנה ועפה ונקן על ו הריאה בלא מגרפא ואו רוך אם עולה כנת מנפיחה כשירה ואם לאו טרפה

זוה

נמצאו כל הטרפות המנויות משׁ
כשיפרטו ואפשר שימצאו בכ׳
בבהמה וחיה שבעים ״ ואלו
הן על סדר שנתבארו בחבור זה ״
א׳ דרוסה ׳ב׳ תרבץ הושט שנקב׳
ג׳ נקב קרום של מוח ׳ד׳ נתמסמס
המוח עצמו ׳ה׳ נקב הלב לבית ה׳
חללו ׳ נקב קנה הלב ׳ז׳ נקב המרה׳
ח׳ נקב קני הכבד ׳ט׳ נקבה הקבה׳
י׳ נקב הכרס ׳יא׳ נקב המסס ׳יב׳
נקב בית הכוסות ׳יג׳ נקבו מעיה׳
יד׳ יצאו מעים לחוץ ונהפכו ׳
טו׳ נקב הטחול בעביו ׳יו׳ חסרה
המרה ׳יז׳ נמצאו שתי מרורות׳
יח׳ חסרה הקיבה ׳יט׳ נמצאו ב׳
שתי קבות ׳כ׳ חסר הכרס ״כא׳
נמצאו שתי כרסים ׳כב׳ חסר ה
המסס ׳כג׳ נמצאו שתי מססין ׳כד׳
חסר בית הכוסות ׳כה׳ נמצאו שתי
בתי כוסות ׳כו׳ חסר אחד מן המ׳
המעים ׳כז׳ נמצאו שני מעין ׳כח׳
נקבה הריאה ׳כט׳ נקב הקנה ממק׳
ממקום שאינו ראוי לשחיטה ׳ל׳
נקב סמפון מסמפוני ריאה לחברו׳
לא׳ נוטל מקום מן הריאה ״לב׳
נחתך סמפון מסמפוני ריאה ׳לג׳
נמצאת לחה סרוחה בריאה ׳לד׳
נמצאו בה מים סרוחים׳ לה׳
נמצאו בה מים עכורים אף על פי
שלא הסריחו ׳לו׳ נתמסמסה ה׳
הריאה ׳לז׳ נשתנו מראיה ׳לח׳ נהפך
הושט במראיו ׳לט׳ חסרה הריאה
ממנין האונות׳ מ׳ נתחלפו האונות׳
מא׳ הותירו האונות מגבה ׳מב׳ ה׳
נסמכה אונה לאונה שלא כסדרן ״
מג׳ נמצאת ריאה כולה חתוך אונם׳
מד׳ חסר מקצת הריאה ׳מה׳ יבשה
מקצתה ׳מו׳ נמצאת הריאה נפוח
ועומדת׳ מז׳ עמוקה הריאה משחו
יורם׳ מח׳ חסר הירך מתחלת בריתו

או שנחתך ׳מט׳ שהיתה יתרת
רגל ׳ נ׳ נטל צומת הגידין ׳נא׳
נטל הכבד ׳נב׳ נטל לחי העליון ׳ל׳
נג׳ כוליא שהקטינה ביותר ׳נד׳
כוליא שלקתה׳ נה׳ כוליא שנמצאת
בה לחה ואע״פ שאינה סרוחה ׳נו׳
כוליא שנמצאו בה מים עכורין ואף
על פי שאינן סרוחין ׳נז׳ כוליא ש׳
שנמצאו בה מים סרוחין ׳נח׳ נפסק
חוט השדרה׳ נט׳ נמרך חוט השדר׳
ונתמסמס ׳ס׳ נקרע רוב בשר החו׳
החופה את הכרס ׳סא׳ נעקר העור׳
שעליה ׳סב׳ נתרסקו אבריה מנפילת׳
סג׳ נדלדלו הסמנין ׳סד׳ נשתברו ל׳
רוב צלעותיה ׳סו׳ נעקר הצלע ה׳
היותה בחוליתה ׳סו׳ נעקרה חוליא
אחת ׳סח׳ נשמט הירך מעקרו ׳
סט׳ חסר הגלגלת ׳ע׳ נחבס רוב
הגלגלת ונתרועע ״ אלו השבעים
חליים שאוסרין הבהמה והחיה
כבר נתבאר כל אחד מהן ומשפטיו ״
וכל שיאפשר מהן שיארע בעוף
כיוצא בהן המינין לעוף כבהמה וכ׳
ובעוף אחד הוא ׳חוץ מטרפות
שבכוליא ושבטחול ושבאונות ל׳
הריאה מפני שאין לו לעוף חתוך
אונות כבהמה׳ ואם נמצאו אין לו
מנין ידוע ׳וטחול העוף עגול כמו
ענב ואינו כטחול בהמה׳ וטרפות
שבכוליא ושבטחול לא מנו אותן
חכמים כדי שיהיה כעדן בעוף׳
ולפיכך לא נתנו שיעור לכוליא ש׳
שהקטינה בעוף ׳וכן כל כיוצא ל׳
בזה ״ ושתי טרפות יש בעוף
יותר מבבהמה ואע״פ שיש לה אף
אותן הדברים׳ ואלו הן ״ עוף
שמשתנו מראיה בני מעיו מחמת
האור ׳ ועוף המים שנקב עצם
ראשו ׳ ואין להוסיף על טרפות ל׳
אלו כלל שארע לבהמה חיה או עוף

חוץ מאלו שמנו הדורות הראשני׳
והסכימו עליהם בתי דיני ישר׳
שאפשר שתחיה ואפילו נודע לנו
מדרך הרפואות שאין סופה לחיות ״
וכן אלו שמנו שהן טרפות
אע״פ שיראה בדרכי הרפואה ש׳
שבידינו שמקצתן אין ממיתין
ואפשר שתחיה מהן אינך אלא
מה שמנו חכמים שנ׳ על פי התור׳
אשר יורוך ״ כל טבח שיודע
הטרפות האלו הרי הוא בחזקת
כשרות ומותר לו לשחט ולבדוק
לעצמו ולבדוק ואין בזה חשש׳
שעד אחד נאמן באיסורין כל שיש
לו המלוה בעדותו כל שאין לו ״
וכבר בטרנו שאין לוקחין בשר ל׳
מטבח ששוחט ובודק לעצמו ל׳
בחוצה לארץ או בארץ ישר׳ בזמן
הזה אלא אם כן היה מומחה ׳וכ׳
ואם יצאה טרפה מתחת ידו מ׳
מנדין אותו ומעבירין אותו ואינו
חוזר לכשרותו עד שילך למקום
שאין מכירין אותו ויחזיר אבדה
בדבר חשוב או יוציא טרפה לעצ׳
לעצמו בדבר חשוב ״

פרק אחד עשר

כל בהמה או עוף שנולד בהן ספק
טרפה וטרפות אלו כגון בהמה
שנפלה ולא הלכה או שנדרסה
ביד חיה ואין ידועים היודים ה׳
הבשר כנגד בני מעים אם לא ה׳
היודים ׳או שנתכסה גלגלתה ואין
ידוע אם רובה או מיעוטה וכיוצ׳
בדברים האלו אם היה זכר ושהה
שנים עשר חדש הרי זו בחזקת
שלמה כשאר הבהמות ואם היא
נקבה עד שתלד ׳ובעוף בזכר שנים

עשר חדש ובנקבה עד שתלד כל הבנים של טעינה ראשונה ותטעין טעינה שניה ותלד ·· ואסור למכר ספק טרפה
לגוי הן ובניהן בתוך זמן זה שאין ממכרנה לישר' ·· כל בהמה חיה ועוף בחזקת בריאים הן ואין חוששין להן שמא
יש בהן טרפה לפיכך כשישחטו שחיטה כשרה אין צריכין בדיקה שמא יש בהן אחד מן הטרפות אלו הרי הן בחזקת
היתר עד שיודע בהן דבר שחוששין ואחר כך בודקין על אותו דבר בלבד ·· כיצד עוף שנשמט הגף של עוף בודקין
את הריאה שמא נקבה · נפלה הבהמה בודקין אותה שמא נתרסקו אבריה · נתרועע עצם הראש בודקין אותה שמא נקב קרום
של מוח · הכה אותה קוץ או שנזרק בה חץ או רמח וכיוצא בהן ונכנס לחללה וחוששין לה וצריכה בדיקה כנגד כל החלל שמא
שמא נקב אחד האברים שתטרף בנקיבתן · וכן כל כיוצא בזה ·· לפיכך ריאה שהעלתה צמחין או שנמצאו סרכותיה כמו
חוטין תלוין ממנה לדופן או ללב או לחזה ולשמטו ניתן או לטרפש הכבד או לגרגרת חוששין לה שמא נקבה וצריכה בדיקה ·
וכן אם נעשו או נבצבע אחד חיישינן שמא נקב ספון שתחתיו וצריכה בדיקה ·· מן הדין היה על דרך זו שיאם נמצאו
נמצאות הריאה תלויה בסרכות כמו חוטין אם היו מן האום שלה ולדופן או שהיו ללב או לטרפש הכבד שאחותכין הסרכות
ומוציאין הריאה ונופחין אותה בפושרין אם נמצאת נקובה טרפה · ואם לא נתבעבעו המים הריאה שלמה מכל נקב
ומותרת והסרכות זו לא היתה במקום נקב או שמא נקב קרום העליון בלבד ·· ומעולם לא ראינו מי שהורה כך ולא שמענו
במקום שעושין כן כך · ואעפ שאלו הן הדברים הנראים מדברי חכמי התלמוד ·· המנהג הפשוט בישר' כך הוא ··
כששוחטין הבהמה והחיה קורעין הטרפש של כבד ובודקין הריאה במקומה אם לא נמצאת תלויה בה סרכות או שנמצא
סרכות בין אונא לאונא מאונות הריאה ולבשר שבמקום רביעתה בין בשר שבין הצלעות בין בשר שבחזה או שנמצאת סרכה
מאונא לאונא על הסדר במקום רביעתה או מן האונא לאום הסמוכה לה הרי אלו מתירין אותה ·· ואם נמצאו חוט יוצא מן האום
של ריאה לאיזה מקום שימשך ואפילו היה תחות השערה אוסרין אותה ·· וכן אם היה מן הריאה חוט נמשך ללב או לא
לטרפסיו הכבד או לכיס הלב או לחזה ולשמונתו או ולחדרו בין שהיה החוט מן האום של ריאה בין שהיה מן האונא ואפלו
מחוט השערה אוסרין אותה ·· וכן ורדין שנמצאת דבוקה בכיסה או חוט יוצא ממנה לכיסה אוסרין אותה ·· וחוט
היוצא מאונא לאונא שלא על הסדר או שלא במקום רביעתה אוסרין אותה ·· יש מקומות שנוהגין אם מצאו סרכות מן
האונא לבשר ולעצם שבצלעות והסרכות דבוקה כשתיהן אוסרין אותה ·· ואכיו מרי ז"ל היה מן האוסרין ואני מן המתירין ··
ומיעוט מקומות מתירין אפילו נדבקה בעצם לבדו ואני אוסר ·· ויש מקומות שנופחין הריאה שמא יש בה נקב·
ורוב מקומות אין נופחין אותה שהרי לא נולד דבר הגורם לחשש ·· ומעולם לא נפחנו ריאה בספרד ובמערב אלא אם כן
נולד לו דבר שחוששין לו · ודברים אלו כולן אינן על פי הדין אלא על פי מנהג כמו שביארנו ·· ומעולם לא שמענו על מי
שבדק עוף אלא אם כן נולד לו חשש ·· מי ששחט בהמה וקרע הבטן וקודם שיבדוק הריאה בא כלב או גוי ונטל אות
והלך לו הרי זו מותרת ואינו אומ' שמא נקובה היתה או שמא דבוקה היתה שאין מחזיקין איסור אלא הרי זו בחזקת
היתר עד שיודע במה נטרפה · וכשם שאין חוששין לקרום של מוח ולשדרה וכיוצא בהן כך חוששין לריאה שאובדה
ואין בזה מנהג יפה שדבר שאינו מצוי אינו מנהג ·· בזו הנגי או הישר והוציאו הריאה קודם שתבדק והרי היא קיימת נפ
נפחין את הריאה ואעפ שאין יודעין אם היו בה צמחין אם לא מפני פשוט המנהג ·· יש מקומות שנהגו שאם נמצאו ס
סרכות מדולדלות מן הריאה אעפ שאינן דבוקות לדופן ולא למקום אחר אוסרין אותה · והדבר הזה הפסד גדול ואבוד ממ'
וממונן של ישר' · ומעולם לא נהגו זה לא בצרפת ולא בספרד ולא נשמע זה במערב · ואין ראוי לנהג כמנהג זה אלא נפחין
אותה בלבד אם נמצאת שלמה ונקב הרי זו מותרת ··

פרק שנים עשר

השוחט אותו ואת בנו ביום אחד הבשר מותר כמו כלה והשוחט לוקה שנ' אותו ואת בנו לא תש' תשחטו ביום אחד · ואינו לוקה אלא על שחיטת ה' האחרון · לפיכך אם ל'
שחט אחד משניהם ובא חברו ושחט את השני חברו לוקה ·· אסור אותו ואת בנו נוהג בכל מקום ובכל זמן בין בחולין
בין במוקדשין הנפסלין בין במוקדשין שאינן נפסלין · לפיכך הראשון בחוץ והשני בעזרה בין שהיו שניהן חולין או שניהן
קדושין או שהיה אחד מהן חולין ואחד מהן קדשים זה ששחט אחרון לוקה משום אותו ואת בנו · ואין איסור אותו ואת בנ
נוהג אלא בשחיטה בלבד שנ' לא תשחטו · כשחטת שניהן הוא האיסור · אבל אם נחר הראשון או נתנבלה בידו מותר
לשחט את השני · וכן אם שחט הראשון ונחר השני או נתנבלה בידו פטור ·· חרש שוטה וקטן ששחטו בינן
ובין עצמן את הראשון מותר לשחוט את השני אחריהן שאין שחיטתן שחיטה כלל ·· השוחט את הראשון והרי

הרי ספק נבלה יאסור לשחוט את השני ואם שחט אינו לוקה. שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לפיכך ראשון ששחט
חולין בעזרה או טרפה או שור הנסקל ועגלה ערופה ופרה אדומה או ששחט לע"ז ובא אחרון ושחט את השני הרי זה לוק'.
וכן אם שחט הראשון את האחד ושחט האחרון את השני והרי הוא חולין בעזרה או שור הנסקל או פרה אדומה ועגלה ערופ'
הרי זה לוקה. שחטו לע"ז פטור משום אותו ואת בנו שהרי נתחייב בנפשו ואם התרו בו משום אותו ואת בנו ולא התרו משום
ע"ז לוקה. אין אוסר אותו ואת בנו נוהג אלא בבהמה טהורה בלבד שנ' ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד ונוהג
בכלאים כיצד צבי שבא על העז ושחט העז ובנה לוקה. אבל תיש שבא על הצביה יאסור לשחוט אותה ואת בנה ואם שחט אינו
לוקה. פרה ובנה אסרה תורה ולא צביה ובנה. היתה בת הצביה הזאת נקבה וילדה בת ושחט הנקבה בת הצביה לוקה. וכן כלאים
הבא מן עז ומאין כבש בין מכבש עם העז בין מעז עם הכבשה לוקה משום אותו ואת בנו. מותר לשחוט את המעוברת על
עובר שבמעיה הואיל ואם יצא העובר חי אחר שחיטתה והפריס על הקרקע אין שוחטין אותו ביום אחד ואם שחט אינו לוקה.
אסור אותו ואת בנו נוהג בנקבות שזה בנה ודאי. ואם נודע שזהו אביו ודאי אין שוחטין שניהן ביום אחד ואם שחט אינו
לוקה שהרי הדבר ספק אם נוהג בזכרים או אינו נוהג. השוחט את הפרה ואחריך שחט שני בניה לוקה שתי מלקיות. שח'
את בניה ואחריך שחט אותה לוקה אחת. שחטה ואת בתה ואת בת בתה לוקה שתים. שחטה ואת בן בתה ואחריך שחט את הבת
לוקה אחת בין הוא בין אחר. שנים שלקחו שתי בהמות זה האם וזה הבת וכיון שבאם לדין זה שלקח ראשון ישחט ראשון והשני
ימתין עד למחר ואם קדם השני ושחט ראשון זכה וימתין הראשון עד למחר. ובארבעה פרקים בשנה המוכר הבהמה לחברו צריך
להודיעו אמה או בתה מכרתי בתה או אמה לאחר שישחטה כדי שימתין זה האחרון ולא ישחט עד למחר. ואלו הן. ערב יום טוב האחרון
של חג וערב יו"ט הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה. בד"א בזמן שראה זה שלקח באחרונה נחפז לקנות והיה בסוף היום
שחזקתו שהוא שוחט עתה. אבל אם היה ריוח ביום אינו צריך להודיעו שמא לא ישחט עד למחר. והמוכר היום לאחד והבת
לכלה צריך להודיעו שמא ביום אחד הן שוחטין ומכירין בזה. יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה. כיצד הרי
ששחט ראשון בתחלת ליל רביעי לא ישחט השני עד תחלת ליל חמישי. וכן אם שחט הראשון בסוף יום רביעי קודם בין השמשות שוחט
השני בתחלת ליל חמישי. שחט הראשון בין השמשות של ליל חמישי לא ישחט השני עד ליל ששי. ואם שחט ביום חמישי אינו לוקה.

פרק שלשה עשר

הלוקח אם על הבנים ושחטן הכשר מותר באכילה ולוקה על שחיטת האם שנ' לא תק'
האם על הבנים. וכן אם מתה קודם שישלחנה לוקה. ואם שלחה אחר שלקחה פטור.
וכן על מצות לא תעשה הנתק לעשה חייב לקיים עשה שבה ואם לא קיים לוקה. כיו'
אחר וחטפה אחר מידו ושלחה או שברחה מתחת ידו שלא מדעתו לוקה שנ' שלח תשלח עד שישלח מעצמו והרי לא קיים עשה שבה.
נטל האם על הבנים וקיצץ אגפיה כדי שלא תעוף ושלחה מכין אותו מכת מרדות ומשהה אותה אצלו עד שיגדלו כנפיה וישלחה.
ואם מתה קודם לכן או ברחה ואבדה לוקה שהרי לא קיים מצות עשה שבה. וכיצד משלח אותה אוחז בכנפיה ומפריחה.
שלחה וחזרה ושלחה וחזרה ואפילו ארבעה וחמשה פעמים חייב לשלח שנ' שלח תשלח. האומ' הריני נוטל את האם ומשלח הבנים חייב לשל'
את האם. לקח הבנים והחזירן לקן ואחריכך חזרה האם עליהן פטור מלשלח. שלח את האם וחזר וצד אותה הרי זו מותרת. לא אסרה
תורה אלא לצוד אותה והיא אינה יכולה לפרוח בשביל הבנים שהיא מפרחת עליהם שלא יקחו שנ' והאם רובצת על האפרוחים או על
הביצים. שלוח הקן אינו נוהג אלא בעוף טהור שאינו מזומן כגון אווזי שובך ועלייה ועופות שקננו
בפרדס שנ' כי יקרא לפניך. אבל מזומנין כגון אווזין ותרנגולין ויונים שקננו בבית אינו חייב לשלח. היו האפרוחים מפריחין שאינן צריכין
לאמן או ביצים מוזרות אינו חייב לשלח. היו האפרוחים טרפה הרי הן כביצים מוזרות ופטור מלשלח. זכר שמצאו רובץ על הבנים של'
שאינו מינה והן טהורין הרי זה משלח ואם לא שלח אינו לוקה. היתה האם טרפה חייב לשלחה. שחט ונקבת סימן בתוך
הקן קודם שיקחנה חייב לשלח ואם לא שלח אינו לוקה. היו שני סדרי ביצים וכנפיה נוגעת בסדר העליון או שתהיה רובצת על ב'
ביצים מוזרות ותחתיהן ביצים יפות או שתהיה אם על גבי אם או שיהיה הזכר על הקן והאם על הזכר הרי זה לא יקח ואם לקח
ישלח ואם לא שלח אינו לוקה. היתה האפרוחים או בין הביצים ואינה נוגעת בהן פטור מלשלח. וכן אם היתה בעד הקן וכנפי'
נוגעות בקן מעדו פטור מלשלח. וכן אם היתה יושבת על בדי אילן אם אילו יפלו הבדים תפול על הקן חייב לשלח. היתה
רובצת על אפרוח אחד או על ביצה אחת חייב לשלח. המוצא קן על פני האדם או על גבי בעלי חיים חייב לשלח ולא נאמ' אפרוחי'
או ביצים ולא נצר' בכל העץ או על הארץ אלא שדבר הכתוב בהווה. אסור לזכות בביצים כל זמן שהאם רובצת עליהן לפיכך אם היתה
רובצת על האפרוחים או על הביצים בעלייתו ובשובכו כשם שאינו יכול לזכות בהן כך לא קנתה לו חצרו כשם שאינו יכול לזכות בהן ואחרים כך לא וכו'

שלוח הקן

אחר כו' ואם שחט אי'
לוקה איסור אותו ואת
בנו נוהג במקום טהור
בה ודאי ואם נודע
שזה הוא אביו ודאי אין
שוחטין ...
הפנים
לוקה כו'
...

לא חערו בהן ולפיכך חייב לשלח׃ אסור ליטול אם על בנים אפילו לטהר בהן את המצורע שהרי מצוה ואם לקח חייב לשלח ואם לא שלח לוקה שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה ולא תעשה דוחין עשה׃ המקדיש עוף לבדק הבית ופרח ומרדו הרי הוא מכלל
ומעוז רובץ על האפרוחים או על הבצים ולקח הכל ומביאן לידי גזבר שאין שולח היום נוהג במוקדשין שנ׳ ואת הבנים תקח לך
ואין אלו שלו׃ עוף שהרגה את הנפש פטור מלשלח מפני שהוא מצוה לבוא לבד ולהביאו שם לדון אותו׃

פרק ארבעה עשר

מצות עשה לכסות דם שחיטה של חיה טהורה ועוף טהור שנ׳ ואיש איש מבית ישר׳ אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו וכסהו בעפר ולפיכך חייב לברך׃ ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר
קדשנו במצותיו וצונו על כסוי הדם בעפר׃ כסוי הדם נוהג בארץ ובחוצה לארץ ובשיזרע מזומן ושלא מזומן אף על פי שנאמר אשר יצוד אלא שדבר הכתוב בהווה ונוהג בחולין ולא במוקדשין בין קדשי מזבח בין קדשי בדק הבית ואם עבר ושחטן אינו חייב לכסות׃ שחט חיה ואחר כך הקדישה או הקדיש הדם חייב לכסות׃ כלאים הבא מבהמה וחיה וכן כחיה שהוא ספק בהמה או חיה חייב לכסות ואינו מברך׃ השוחט לחולה בשבת חייב לכסות אחר השבת וכן השוחט כלאים או ספק ביום טוב מכסה דמו לאחר יום טוב׃ השוחט עופות ומיני חיות במקום אחד מברך ברכה אחת וכסוי אחד לכולן׃ דם שנתערב במים אם יש בו מראה דם חייב לכסות ואם לאו פטור מלכסות׃ נתערב ביין או בדם בהמה רואין אותו כאלו הוא מים אם אפשר שיראה מראה דם של שחייב לכסותו בשיעור זה אלו היה מים חייב לכסות הכל ואם לאו פטור מלכסות׃ כסהו ונתגלה אינו חייב לכסות פעם אחרת׃ כסהו הרוח אינו חייב לכסות׃ חזר ונתגלה אחר שכסהו הרוח חייב לכסות׃ דם הניתז ושעל הסכין אם אין שם דם אלא הוא חייב לכסות׃ שחט ונבלע הדם בקרקע אם רשומו ניכר חייב לכסות ואם אין רשומו ניכר הרי זה כמי שכסהו הרוח ופטור מלכסות׃ אין חייב כסוי אלא דם שחיטה הראויה לאכילה שנ׳ אשר יאכל לפיכך השוחט ונמצאת טרפה והשוחט חולין בעזרה או השוחט חיה ועוף שנגמר דינם לסקילה והשוחט ונתנבלה בידו פטור מלכסות׃ וכן חרש שוטה וקטן ששחטו בינן לבין עצמן אינן חייבין לכסות דם שחיטתן׃ במה מכסין מכסין בעפר ובסיד ובגפסים ובכל הדק שאין הזורע צריך לכתשו ובשחיקת לבנים ובחרשים ובנעורת של פשתן ובנסורת חרשים דקה ולבנה וחרסית ומגופה שכתשה שכל אלו מין עפר הן׃ אבל אם כפה עליו כלי או כסהו באבנים אין זה כסוי שנ׳ בעפר׃ ולפיכך אין מכסין בזבל גס וחול הגס וקמח וסובין ושחיקת כלי מתכות לפי שאין אלו מין עפר חוץ משחיקת זהב בלבד שמכסין בה מפני שנקראת עפר שנ׳ ועפרות זהב לו׃ ואומ׳ עד אשר דק לעפר׃ ומכסין בשחור והוא פיח הכבשן ובכוחל ובנקרת הפסילים ובאפר בין אפר עצים בין אפר בגדים ואפילו אפר בשר שנשרף שהרי נאמ׳ ומעפר שרפת החטאת ואסור לכסות בעפר עיר הנדחת׃ השוחט צריך שיתן עפר תיחוח למטה ואחר כך ישחוט בו ואחר כך יכסה בעפר ולא ישחט בכלי ויכסה בעפר ומי ששחט הוא יכסה שנ׳ ושפך וכסהו בעפר ואם לא כסהו חייב אחר לכסותו שזו מצוה בפני עצמה ואינה תלויה בשוחט לבדו׃ וכשמכסה לא יכסה ברגלו אלא בידו או בסכין או בכלי כדי שלא ינהג המצות בזיון ויהיו בזויות עליו שאין הכבוד לעצמן של מצות אלא למי שצוה בהן׃ ברוך הוא שהצילנו מאמש מחשך ועשך אותם נר לישרות המעשים ואור להורות נתיבות היושר וכן הוא אומר נר לרגלי דבריך ואור לנתיבתי׃

ברוך רחמנא דסייען׃

נגמר ספר חמשי ומנין פרקיו שלשה וחמשים׃

הלכות אסורי ביאה עשרים ושנים פרקים׃

הלכות מאכלות אסורות שבעה עשר פרקים׃

הלכות שחיטה ארבעה עשר פרקים׃

חזקני אל׃

ועשה

[illegible]

השוחט ופכ דפ

[illegible]

נדבות פי רצה נא יי׳ משפטיך למ׳

והוא ספר הפליאה
הלכותיו ארבע וזהו סדורן

הלכות שבועות

יש
בכללן חמש מצות אחת מצות
עשה וארבע מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א שלא לשבע בשוא לשקר
ב שלא לישא שם לשוא
ג שלא לכפור בפקדון
ד שלא לישבע על כפירת ממון
ה לישבע בשמו באמת

הלכות נדרים

יש
בכללן שלש מצות שתי מצות ע׳
עשה ואחת מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א שישמור מוצא שפתיו ויעשה
כמו שנדר
ב שלא יחל דברו
ג שיפר הנדר או השבועה וזהו דין
הפר נדרים המפורש בתורה שבכתב

הלכות נזירות

יש
בכללן עשר מצות שתי מצות ע׳
עשה ושמונה מצות לא תעשה
וזה הוא פרטן
א שיגדל הנזיר פרע
ב שלא יגלח שערו כל ימי נזרו
ג שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובת
יין ואפילו חומץ שלהן
ד שלא יאכל ענבים לחים
ה שלא יאכל צמוקין
ו שלא יאכל חרצנים
ז שלא יאכל זגין
ח שלא יכנס לאהל המת
ט שלא יטמא למתים
י שיגלח על הקרבנות כשישלים
נזירותו או כשיטמא

הלכות ערכין וחרמין

יש
בכללן שבע מצות חמש מצות
עשה ושתים מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א לדון בערכי אדם כמשפט המפורש
ב בתורה וזהו דין ערכי אדם
ג דין ערכי בהמה
ד דין ערכי שדות
ה דין ערכי בתים
ו דין מחרים נכסיו
ז שלא ימכר חרם
ח שלא יגאל חרם
מנין כל המצות הנכללות
בספר זה חמש ועשרים עשר
מהן מצות עשה וחמש עשרה
מצות לא תעשה ופרטן

הלכות שבועות

יש
בכללן חמש מצות אחת מצות
עשה וארבע מצות לא תעשה
וזהו פרטן

ועיין רב׳ שבשבועות
פ״ה הה׳ דשבועה
על תרין דאינון תרין
חיי ומתו
שבועת דאינון ס׳
שוא פס יב
יהודה
ומין שבכלל זה מי שנ׳
שנשבע שוא יכפ׳
מקצת הקהל וקצת
מעלם הי שוא כתוב
הנזכר
בר יהוד׳ ולקה
ובר׳ יוסף שוא
טע׳ ואינקה
ב׳ ואם
בר מינקין ממון ממון
מה שנשבע כדור
יוחנן הת גבי שבועת
העדות

א שלא לשבע בשוא לשקר
ב שלא לישא שוא לשוא
ג שלא לכפור בפקדון
ד שלא לישבע על כפירת ממון
ה לישבע בשמו באמת

פרק ראשון

ארבעה מיני שבועות הן. שבועת בטוי
ושבועת שוא ושבועת הפקדון
ושבועת העדות. שבועת בטוי
היא שנ׳ בתורה או נפש כי תשבע
לבטא בשפתים להרע או להטיב
והיא נחלקת לארבעה חלקים ש׳
שתים להבא ושתים לשעבר כגון
שנשבע על דבר שעשה או ש׳
שלא עשה ועל דבר שעתיד ל׳
להיות שיעשה או שלא יעשה
ואין שבועת בטוי נוהגת אלא ב׳
בדברים שאפשר לו לעשותן בין
להבא בין לשעבר. כיצד לשעבר
שאכלתי ושלא אכלתי שזרקתי
אבן לים או שדבר פלו׳ עם פלו׳.
וכיצד להבא שאוכל או שאזרוק
אבן לים או שלא אזרוק או שלא
אוכל הרי לו שתים לשעבר ושתים
להבא. נשבע על אחת מארבע
מחלוקות אלו והחליף כגון שנשבע
שלא יאכל ואכל או שאכלתי והוא
לא אכל הרי זו שבועת שוא ושקר
ועל זה וכיוצא בו נאמר לא תשבעו
בשמי לשקר. ואם נשבע לשקר
במזיד לוקה בשוגג מביא קרבן
עולה ויורד שנ׳ ונעלם ממנו והוא
ידע ואשם. שבועת שוא נחלק׳
לארבע מחלוקות האחד שנשבע
על דבר הידוע שאינו כן כגון שנ׳
שנשבע על האיש שהוא אשה
ועל אשה שהוא איש ועל עמוד
שיש שהוא של זהב וכן כל כיוצא
בזה. השנייה שנשבע על דבר
ידוע שאין בו דבר ספק לאדם ש
שבעולם שהוא כן כגון שנשבע
על השמים שהוא ועל האבן שהן
אבן ועל שנים שהוא שנים וכן כל
כיוצא בזה שזה הדבר אין בו ספק
לאדם מעולם כדי לצרך הדבר בשב׳
בשבועה. שלישית שנשבע לבטל
את המצוה כגון שנשבע שלא ית׳
יתעטף בציצית ולא ילבש תפילין
ולא ישב בסוכה בחג הסוכות ולא
יאכל מצה בליל הפסח או שית׳
שיתענה בשבתות וימים טובים
וכן כל כיוצא בזה. רביעית שנ׳
שנשבע על דבר שאין בו כח ל׳
לעשותו כיצד כגון שנשבע שלא
ישן שלשת ימים לילה ויום רצופין
או שלא יטעם כלום שבעת ימים
רצופין וכן כל כיוצא בזה. כל
המשבע שבועה מארבע
שבועות אלו עובר בלא תעשה
שנ׳ לא תשא את שם יי׳ אלהיך לש׳
לשוא. ואם היה מזיד לוקה ואם
היה שוגג פטור מכלום.
שבועת הפקדון כיצד כל מי שיש
ממון חבירו בידו בין פקדון בין ב׳
מלוה או שגזלו או שעשקו או נ׳
מציאה או אבדה ולא החזירה ומנע
בזה התבע ממון ממון שיש לו ב׳
בידו וכפר בו הרי זה עובר בלא ת׳
תעשה שנ׳ לא תכחשו זו אזהרה
לכפירת ממון ואין לוקין על לאו
זה ואם נשבע לו על שקר על מה
ממון שכפר הרי זה עובר בלאו
אחד ועל זה נאמר ולא תשקרו
איש בעמיתו זו אזהרה למשבע על
כפירת ממון ושבועה זו היא ה׳
הנקראת שבועת הפקדון ומה
הוא חייב על שבועת הפקדון ששקר
בה משלם הקרן שכפר בו עם תוספת
חומש ומקריב אשם ודאי בין שהיה
מזיד בין שהיה שוגג שנ׳ וכחש
בעמיתו בפקדון או בתשומת יד
או בגזל וכו׳ והיה כי יחטא ואשם
וכו׳ ולא נאמר בו ונעלם לחייב שוגג
מזיד. נמצא שהמזיד בפקדון או במה
בממון שנתחייב בו וידע בו שמע׳
אבל אם שגג ושכח שיש אצלו לו
ממון וכפר ונשבע ואחר כך ידע הרי
זה אנוס ופטור מכלום. וכן אם לא
ידע שאסור לישבע לשקר על כפ׳
כפירת ממון הרי זה אנוס ופטור
אם כן האיך היא שבועת הפקדון
כגון שנעלם ממנו אם חייבין עליה
קרבן אם לאו וידע שהיא אסורה
ושיש לו אצלו ממון זו היא שגגה
וזדונה שידע שחייבין עליה קרבן.
שבועת העדות כיצד העדים שבועת העדו׳
שידעו עדות ממון ותבעם בעל
העדות להעיד לו וכפרו בעדותן
ולא העידו ונשבעו לו שאינן יודעי׳
לו עדות זו היא הנקראת שבועת
העדות וחייבין על שבועה זו ק׳
קרבן עולה ויורד בין שהיו מזידי׳
בין שהיו שוגגין שנ׳ נפש כי תחט׳
ושמעה קול אלה והוא עד וגו׳ ולא נ׳
נאמר בה ונעלם לחייב על הזדון כש׳
כשגגה כיצד שגגת שבועת העדו׳
כגון שנעלם ממנו שחייבין עליה
קרבן וידע ששבועה זו אסורה
ושהיא שקר וזדונה שידע שחייבי׳
עליה קרבן. אבל אם לא ידע שהיא
אסורה או ששכחו העדות ונשב׳
ונשבעו ואחר כך נודע להן שהן
יודעין לו עדות ושנשבעו על שקר
הרי אלו אנוסין
ופטורין מן הקרבן.

פרק שני

יוחד

שנשבע אחת מארבע מיני שבועות אלו מפי עצמו ואחד המושבע מ' אחרים וענה אמן או שאמר השביע' גדול או קטן וענה אמן חייב שכל העונה אמן אחר השבועה כמוצי' שבועה מפיו ואחד העונה אמן או האומ' דבר שענינו כענין אמן כ' כגון שיאמ' הן או מחוייב אני בשבוע' זו קבלתי עלי שבועה זו וכל כיוצא בז' בכל לשון הרי זה כנשבע לכל דבר בין לחייבו מלקות בין לחייבו קרבן ״

אחד הנשבע או שהשביע בשם המיוחד או באחד מן הכנוין כגון שנשבע במי ששמו חנון וב' ובמי ששמו רחום ובמי ששמו ארך אפים וכיוצא בהן בכל לשון הרי זו שבועה גמורה וכן אלה ואו' ואומר הרי הן כשבועה והוא שיזכו' שם מן השמות או כנוי מן הכנוין כגון שיאמ' באלה או בארור למי ששמו חנון מי שיאכל דבר פלו' ואכלו הרי זה נשבע על שקר וכן בשאר מיני שבועות וכן האומר שבועה ביו"ד או במי ששמו חנון שלא אוכל ואוכל או שזו אשה והו' איש שאין לך בידי כלום ויש לו ש' שאיני יודע לך עדות והוא יודע הרי זה חייב ״ ואמ' אלה או ארור ל' או שבועה ולא הזכיר שם ולא כנוי הרי זה אסור כדבר שנשבע עליו אם אכל אינו לוקה ולא מביא קרבן אם עבר על שבועתו עד שיהיה בה שם מן השמות המיוחדין וכנוי מן הכנויין כמו שביארנו ״ ואין שבועה בלבד אלא כל כנוי של שבועה כשבועה כגון שהיו אנשי' אומרים מקום עלגים והיו קורין ל' לשבועה שבותה או שקוקה או ש' שהיו אומרים שלשון שבועה כל ש' בלשונם מוציאין והעלגים היו מכנין אותה ואומרין מותה כגון שאומר לשון שאישר עו ועמנן שבועה הרי זה חייב מפני שהוציאו לשון שבוע' וכן האומ' לאו לאו שני פעמים ד' דרך שבועה או הן הן והזכיר שם או כנוי הרי זה כנשבע וכן אמרו' שבועה או שאמ' שבועה שמא' נשבע אני בימינו ובזרועו ״ וכן האומ' מכנוי שאיני עושה כך וכך והזכיר שם או כנוי הרי זו שבועה או' יאסר לאו או לאיי שאני חנן שלא אעשה או שאעשה הואיל והוציאו בלשון הרי הוא כשבוע'

שמע חברו נשבע ואמ' ואני כמ' כמותך הואיל ולא הוציא שבועה מפיו ולא השביעו חברו הרי זה פטור וזהו מתפיס בשבועה שהוא פטו' וכן נשבע שלא יאכל בשר זה ג' וחזר ואמ' והרי הפת הזו כבשר הזה הרי הוא פטור על הפת שהרי לא הוציא שבועה עליה אלא התפ' התפיסה אע"פ שהוא פטור מן המ' המלקות או מן הקרבן אסור לו ל' לאכל אותה הפת שהתפיסה כשבוע' ״

מי שנתכוון לשבועה וגמר ב' בלבו שלא יאכל היום או שלא ישתה ושדבר זה אסור עליו כשבועה ולא הוציא בשפתיו הרי זה מותר של' שבטוי בשפתים אין המשבע חייב עד שיוציא ענין שבועה בשפתיו וכן אם גמר בלבו להשבע וטעה והוציא בשפתיו דבר שלא היה בלבו הרי זה מותר ״ כיצד הוא נתכוין ל' להשבע שלא יאכל עם ראובן ונמ' ונשבין להוציא שבועה נשבע שלא יאכל עם שמעון הרי זה מותר לאכל עם ראובן שהרי לא הוציאו בשפתיו ועם שמעון שהרי לא היה שמעון ב' בלבו וכן בשאר מיני שבועות אינו חייב עד שיהיה פיו ולבו שוין ״ לפיכך אם נשבע אחד בפניו שלא יאכל היום ואכל ואמ' אני לא היה בלבי אלא שלא אוכל היום וטעה לשוני והוציא אכלה שלא היתה בלבי הרי זה אינו לוקה עד שיודה בפני עדים קודם שיאכל שעל אכילה נשבע או שקבל עליו התראה ולא טען שטע' בעת ההתראה אע"פ שטען אחר כ' אין שומעין לו ״ וכן אם התרו בו ואמ' מעולם לא נשבעתי או לא נדרתי על דבר זה ואחר שהעידו עליו שנשבע או נדר אמ' כן היה אך אמ' לא היה פי ולבי שוין או תנאי היה בלבי על הנדר אין שומעין לו ולוקה הואיל וכפרו בו אמרו לו אשתך נדרה ואמ' בלבי היה להפר לה והפרתי שומעין לו אמרו לו ה' נדרה והודה ואמ' לא נדרה וכיון ש' שראוה אותם העידו עליו אמ' בלבי היה להפר אין שומעין לו ״ גמר בלבו שלא לאכל פת חטים ונשבע שלא לאכל פת סתם אסור בפת ש' חטין שפת חטין פת שמה ״

מי שנשבע ואמ' שלא אוכל היום ועל דעתכם אני נשבע אין זה יכל לומ' כך וכך היה בלבי שלא נשבע זה על דעתו אלא על דעת אחרים ומאן שהיה פיהם ולבם של אחרים שוין שנשבע על דעתם חייב ולבם של אלו מקום לבן קם וכן בשאר מיני שבועות לפיכך כשמשביעין הדיינין את המשבע אומ' לו לא על דעתך אנו משביעין אותך אלא על דעתינו ״ מי שנשבע והיה פיו

שבועת ביטוי

שבועת הבטוי

ועיקרו ונשבעתי יו
יופיע זה וכל אשר יו
יבטא האדם בשבוע
ואומ' דבר חברי תנן
עדי' והרב ולחריי' ו'
ומפרש מה ואסור ז
על פיו שבעו על' אם
[illegible] התולך ואו'
לא היום ואופיע כ
כשבוע סתם ואומ'
[illegible] וחכ' שבכ'
[illegible] אומ' שאם
[illegible] הכו
[illegible] אסור על ה
הפת [illegible]
[illegible] האין שא
[illegible] לו אלא כ
[illegible]
[illegible]
אונס [illegible]
[illegible] כי עיקרו ב
שנשבע כשאכלו וא'
[illegible]
[illegible] תנן עד כ
[illegible] ערותי ב
[illegible]
[illegible] נשאל עליו ואפ'
[illegible] שאלה ב
[illegible] חכם אם
[illegible] שמו ויש
וישאל [illegible]
ומתיירין עליו ספר ה
המצות ועיי
[illegible]

ולכן שוגג כשטעה ואחר שמוסר
חזר בו מיד בתוך כדי דבור והוא כדי
שיאמר תלמיד לרב שלום עליך רבי
ואמ׳ אין זו שבועה או טעיתי או
חזרתי בו וכיוצא בדברים שעניינם
שהתיר מה שאסר הרי זה מותר
ונעקרה השבועה שזה דומה ל׳
לטועה ״ וכן אם אמרו לו אחרים
חזור בך או מותר לך וכיוצא בדברים
אלו וקבל מהן בתוך כדי דבור ואמ׳
הן או חזרתי וכיוצא בזה הרי זה
מותר ׳ ואם אחר תוך כדי דיבור
אינו יכול לחזור בו נשבע וחזר בו
בתוך כדי דבור בלבו אין זה כלום ׳
וכן אם אמרו לו אחרים חזור בך או
מותר לך או מחול לך וקבל דבריהם
בלבו בתוך כדי דבור אין זה כלום
עד שיוציא החזרה בפיו כמו ה׳
השבועה ״

פרק שלישי

א

הנשבע שבועה מארבע מיני ש׳
שבועות אלו באונס הרי זה פטור
מכלום ״ ואחד הנשבע מתחלתו
באונס כמו שבארנו או שנשבע
ונאנס ולא הניחוהו לקיים שבועתו
או שהשביעו אנס לעיקר נשבעין
לחרמין ולהרגין ולמוכסין בארזה
מוכס אמ׳ במוכס העומד מאליו
שלוקח מחוץ שלא ברשות מלך
המדינה או שלוקח ברשות המלך
ומוסיף. לעצמו על הדבר הקצוב
כמו שיתבאר בהלכות גזלה ״
וצריך הנשבע באונס להיות כוונתו
בלבו מעת השבועה לדבר המותר
ואעפ׳ שדברים אלו שבלבו אינן
דברים הואיל ואינו יכול להוציאן
בשפתיו מפני האונס הרי זה סומך

על דברים שבלבו כיצד כגון שנשבע
לאנס שלא יאכל בשר סתם ובלבו ל׳
שלא יאכל היום או שלא יאכל בשר
חזיר הרי זה מותר וכן כל כיוצא בו ״
וכן שבועה של הבאי ושל שגגות
פטור עליהן שבועת של הבאי כ׳
כיצד כגון שראה חיות גדולים
וחומה גבוה ונשבע שראיתי חיה
כמלמי המלך והם כרועי מערים ׳
ושראיתי חומת עיר עלמי גבוה ׳
עד לרקיע וכיוצא בדברים אלו שזה
אינו גומר בלבו שהדבר כך בלא פחות
ולא יתר ולא נתכוון לספר גובה החו׳
החומה או רוב העם ״ שבועת של
שגגות כיצד אם שבועת העדות ׳
או הפקדון היא כגון ששגג בפקדון
ובעדות שהוא פטור מכלום כמו ש׳
שבארנו ״ ואם שבועת שוא שגג
שנשבע שלא ילבש תפלין ולא ידע
שהתפלין מצוה ״ ואם שבועת ש׳
שקר היא כגון שנשבע שלא יאכל
ונזכר שאכל או שנשבע שלא יאכל
ושכח ואכל או שלא תהנה אשתו לו
מפני שהכת את בנו או מפני שג׳
שגנבה כיסו ונודע שלא גנבה ושלא
הכת וכן כל כיוצא בזה ״ אם כן אינו
היא שגגת שבועת בטוי שחייבין ע׳
עליה קרבן עולה ויורד לשעבר כגון
שנשבע שלא יאכל והוא יודע שאכל
וששבועת שקר זו שנשבע אסור
אבל לא ידע שחייבין עליה קרבן ׳
עולה ויורד זו שבועת בטוי לשעבר ״
וכיצד היא השגגה שחייבין ע׳
עליה קרבן להביא כגון שנשבע ׳
שלא יאכל פת חטין ושגג ודמה ש׳
שנשבע שיאכל פת חטין ואכלה
שזה נעלמה ממנו השבועה היאך
היתה והרי הוא זוכר החפץ שנשב׳
עליו זו היא שגגת שבועת בטוי ׳

להביא שחייבין עליה קרבן אבל אם נשב׳
שלא יאכל פת חטים ואכל פת חטים
על דעת שהוא פת שעורין הרי זה ׳
אנוס ופטור שהרי לא נעלמה ממנו
שבועה ולא נעלם ממנו אלא חפץ ל׳
שנשבע עליו ״ נעלמה ממנו שבוע׳
היאך היתה ונעלם ממנו חפץ שנשב׳
עליו הרי זה פטור מן הקרבן כיצד
כגון שנשבע שלא יאכל פת חטין ו׳
ודמה שנשבע שיאכל פת חטין ו׳
ואכל פת חטין על דעת שהיא פת
שעורים שהרי העלם שבועה וחפץ
בידו הרי זה כאנוס ופטור ״
נשבע על ככר שלא יאכלנו ונתעסק
עליו ואכלו מפני הצער והוא של׳
שוגג שהרי דמה שמותר לו ואכלו
מפני הצער הרי זה פטור לפי ש׳
שאינו שבידיעתו לא ידע שאסו׳
שיאסרהו הוא ואכלה בטעות ״

פרק רביעי

מי

שנשבע שלא יאכל היום כלום ואכל
פחות מכזית פטור שאין אכילה
פחותה מכזית והרי הוא כאוכל
חצי שיעור מנבלות וטרפות וכיוצ׳
בהן ואם אמ׳ שבועה שלא אוכל דבר
זה ואכלו חייב ואפילו דבר שנשב׳
עליו זרע חרדל אחת או פחות ממנו
או פחות ממנו אם נשבע שלא יטעו׳
כלום ואכל כל שהוא חייב ״ מי
שנשבע שלא יאכל היום ושתה ה׳
חייב ששתייה בכלל אכילה לפיכך
אם אכל ושתה אינו חייב אלא אחת
אחת אם היה מזיד חטאות אחת
אם היה שוגג ״ נשבע שלא ישתה
היום הרי זה מותר לאכול שאין אכי׳
בכלל שתיה ׳ וכמה ישתה ויהא חייב
יראה לי שאינו חייב עד שישתה

לעיקר אנס כ׳
טב הוא ורב אשי דהא
יתבי קמי דרב אמי ...
... ישתבע ... רב
... ישתבע ...
...
...
...
...
...
...

הגה כתב

סה

רביעית כשיעור האיסורין" שבועה
שלא אוכל היום ואכל ממנו הרבה
אינו שבועה שלא אשתה היום וש׳
ושתה מימי משקין הרבה אינו חייב
אלא אחת ואפלו אמ׳ שבועה שלא
אוכל היום פת בשר ופת קטנית ואכ׳
אוכל אינו חייב אלא אחת וכולן מינ׳
ומצטרפין לכזית" שבועה שלא
אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה
חייב שתים אע״פ שהשתיה בכלל ה׳
אכילה והואיל ופירש ואמ׳ ושלא א׳
אשתה גלה דעתו שלא כלל השתיה
בכלל האכילה ומעתה כנשבע על זה
בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ולפי
כך חייב שתים" וכן הוא אמ׳ שבוע׳
שלא אוכל פת חטין ופת שעורין
ופת כוסמין ואכלו חייב על כל אחת
ואחת שלא אמ׳ פת ופת אלא לחלק
ולחייב על כל אחת ואחת" היה
חברו מסרב בו לאכל אצלו ואומר לו
בוא ושתה עמי יין וחלב ודבש ואמ׳
שבועה שאיני שותה יין חלב ודבש
חייב על כל אחד ואחד בפני עצמו
שהיה לו לומ׳ שבועה שאיני שותה
כלום אבל זה שאמרת ופירש אחד אחד
ופרט גלה דעתו שחייב עצמו ש׳
שבועה על כל מין ומין בפני עצ׳
עצמו" לפיכך אין מצטרפין זה עם
זה ואינו חייב עד שיאכל כשיעור
ממין אחד הואיל והן חולקין הרי הן
כחלב ודם שאין מצטרפין לכזית
כמו שנתבאר בהלכות מאכלות ה׳
אסורות" שבועה שלא אוכל
ככר זו או שלא אוכל אותו כיון ש׳
שאכל ממנו כזית חייב׳ שבועה
שלא אוכלנה אינו חייב עד שיאכ׳
שיאכל את כולו׳ שבועה שלא אוכ׳
אוכלנה ואכלה אינו חייב אלא אחת"
וכן אם אמ׳ שבועה שלא אוכל ל׳

היום וחזר ונשבע על הככר שלא
יאכל ואכלה כולה באותו היום בין
באותו היום אינו חייב אלא אחת"
וכן כל כיוצא בזה שאין השבועה
חלה על השבועה" אבל אם נשבע
על הככר שלא יאכלנה וחזר ונשב׳
שלא יאכל כלום או שלא יאכל ככר
זו ואכלו כולו חייב שתים שבשעת
שנשבע בתחלה שלא יאכלנו אינו
חייב עד שיאכל כלו וכשחזר ונשב׳
שלא יאכל או שלא יאכל ממנו משיאכל
כזית יתחייב וכשיאכל כלו יתחייב
משבועה ראשונה" שבועה שלא
אוכל תאנים וחזר ונשבע על הת׳
התאנים ועל הענבים חייב על ה׳
התאנים שתים שהרי כל התאנים
שנאסרו בשבועה ראשונה עם
הענבים שהיו מותרין ומתוך שחלה
שבועה שניה על הענבים חלה על
התאנים ונתחייבו בשתי שבועות
כמו שביארנו בהלכות מאכלות א׳
אסורות" שבועה שלא אוכל ל׳
שמונה שלא אוכל תשעה׳ שלא אוכ׳
עשרה׳ בין שאכל שמונה בין שאכל
תשעה בין שאכל עשרה אינו חייב
אלא אחת" שבועה שלא אוכל
עשרה שבועה שלא אוכל תשעה
שבועה שלא אוכל שמונה׳ אם אכל
עשרה חייב שלש על כל שבועה
ושבועה אחת׳ וכן אם אכל תשעה
חייב שתים ואם אכל שמונה חייב אחת"
שבועה שלא אוכל תאנים וחזר
ונשבע שלא אוכל תאנים וענבים
כאחד ושגג ואכל תאנים והפריש
קרבן ואחר כך שגג ואכל ענבים ה׳
אינו חייב על הענבים מפני שהן
כחצי שיעור ואין מביאין קרבן
על חצי שיעור" וכן הנשבע ש׳
שלא יאכל עשר וחזר ונשבע שלא

יאכל עשר ותשע ואכל עשר והפרי׳
קרבן וחזר ואכל תשע אינו חייב שהן
כחצי שיעור ואין מביאין קרבן על
חצי שיעור שענין שבועה אחרונה
שלא יאכל תשע עשרה" שבוע׳
שלא יאכל ככר זו הגדולה אם יאכל ככר
זו הקטנה ושכח תנאי זה בשעת ש׳
שיאכל הקטנה ואחר כך יאכל הגדולה
במזיד חייב׳ אכל את הקטנה והיה
זוכר את התנאי ויודע שבאכילתה
תיאסר הגדולה ושכח ואכל אחר כך
הגדולה ומדומה לו שעדיין לא נאסר׳
פטור׳ אכל שתיהן בשגגה פטור
שתיהן במזיד בין שאכל הגדולה
בתחלה או באחרונה חייב" וכן
אם תליין זו בזו ונשבע ואמ׳ שבוע׳
שלא אוכל אחת משתיהן אם אכלתי
האחרת ושכח התנאי ואכל אחת ואחר
ואכל השניה בזדון חייב הראשונה
בזדון והשניה בשגג פטור שתיהן
בשגג פטור שתיהן בזדון חייב"
שבועה שאוכל ככר זו היום ועבר
היום ולא אכלה בשוגג מביא קרבן
עולה ויורד במזיד אינו לוקה שהרי
לא עשה מעשה אע״פ שעבר על ה׳
שבועת שקר ומפני מה לוקה אם
נשבע שיאכל והרי לא אכל או שלא
יאכל ואכל אע״פ שלא עשה מעשה
מפני שהיא שבועת שקר נשבע
אבל נשבע שיעשה והרי לא עשה
אינה שבועה שקר משעת שבוע׳
מי שאמ׳ לחברו שבועה לא יאכל
לך או שבועה אני יאכל לך או שהיה
מסרב בו לאכל אצלו והרי נמנע
ונשבע ואמ׳ שבועה שאוכל לך וכן
הוא אמ׳ לא שבועה לא יאכל לך כל אלו
אסורין והרי נשבע שלא יאכל אצלו
ואם אמ׳ כל הלשונות האלו ועבר
ואכל אינו חייב אלא אחת"

פרק חמישי

שנשבע שיזרק איש פלו' צרור לים והו'
ולא זרק או שלא זרק וזרק הרי זה ח'
חייב בשבועת בטוי ואע"פ שאינו בי'
בידו שהרי יכול להשבע ש'
ושלא יזרוק איש פלו' ופלו' שנ'
שנשבע על אחרים שיעשו כך וכך
או שלא יעשו אפי' כמו אם אשתו
אינו חייב בשבועת בטוי שהרי אין
בידו לא לקיים ולא לבטל ומכין אותו
מכת מרדות שהרי אין בידו לקיים
שבועה זו ונמצא גורם לשבועת
שוא " ולמה אינו לוקה משום ש'
שבועת שוא שהרי אפשר לאותן ה'
אחרים שישמעו ממנו ותתקיים
שבועתו ונמצא כשמתרין בו נעשת
שנשבע התראות ספק שאין לוקין
עליה ואלו אם היה לאו מפורש כמ'
שיתבאר בהלכות סנהדרין "
ואין אותן אחרים צריכין לקיים
דברי זה הנשבע אלא אם כן עם הארץ
כמו שביארנו ואם קיימו דברו הרי ז'
אלו משובחין שלא הרגילו לעשות
שבועה לשוא " בד"א כשנשבע על
דבר שאינו ברשותו כגון שנשבע
ראובן על שמעון שלא ילך בסחורה
או שלא יאכל בשר ונמצא בזה אם
נשבע ראובן שלא יכנס שמעון ל'
בביתו ושלא יהנה מנכסיו ועבר
שמעון ונכנס לביתו ונהנה מנכס'
שלא מדעת ראובן ראובן פטור
שהרי הוא אנוס ושמעון חייב ש'
שעבר על דברי האיסור ולא עשאתו
שלא נשבע אלא על דבר שהוא בר'
ברשותו וכן כל כיוצא בזה " שבוע'
שלא יאכל ואכל אוכלין שאינן ראוי'
לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין

לשתיה פטור אכל אוכלין אסורים כ'
מן התורה במזיד כגון שאכל כזית
נבלות וטרפות וכיוצא בו שקצים
פטור משום שבועת בטוי "
שבועה שאכל ואכל אוכלין שאינן
ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן
ראויין לשתיה או שאכל נבלות וטרפ'
וכיוצא בהן פטור משבועת בטוי
שהרי יצא ידי אכילה ואחר שהן
חשובין אצלו אכילתן שוה אכילה "
שבועה שלא אכלתי והוא אכל
דברים שאינן ראויין לאכילה או כ'
נבלות וטרפות חייב שאכילתן ש'
שוה אכילה שכבר חשובין הן
אצלו שהרי אכלן אכל והמו שמ'
שנשבע שלא יאכל ונקרין נקרה
ואכלן אינה אכילה כמו שביארנו "
שבועה שלא אוכל כל שהו ואכל נבלות
וטרפות ואכל פחות מכזית חייב ש'
שהרי אינו נשבע על חצי שיעור
מהר סיני שבועה שאוכל פחות מ'
מכזית נבלה וטרפה חייב בשבועה '
שבועה שלא אוכל עפר כיוצא
בו מדברים שאינן ראויין לאכילה
אם אכל כזית חייב אכל פחות מכז'
הרי זה ספק שאינו יתחייב בכל
שהוא ומפני שאין דרכו לאכילה
כדי להעריכו שיעור וכן הנשבע
שלא יאכל חרצן ואכל ממנו פחות
מכזית הרי זה ספק " היה הנשבע
נזיר שהוא אסור בחרצן בכזית
ואכל פחות מכזית אינו חייב בש'
משבועה בטוי שאין דעתו כשנשבע
אלא על כזית שהוא מושבע עליו
ואין שבועה חלה עליו ולפיכך אם
פירש ואמ' שבועה שלא אוכל כ'
חרצן אחד ואכלו חייב " שבועה
שלא אוכל תמרים ונבלות וטרפות
ואכל כזית נבלה וטרפה חייב אף

משום שבועת בטוי שהרי כלל דברי
האסורים עם דברים המותרין וא'
ומתוך שחלה שבועה על המותרים
חלה על דברים האסורים כיון שכלל
אכל אם נשבע שלא יאכל נבלה
וטרפה וכיוצא בהן בין אכל בין לא
אכל אין כלום חיוב שבועה כלל לא
שבועה ולא שבועת שוא נשבע
שיאכל נבלה וטרפה וכיוצא בהן
אסורי תורה הרי זה לוקה משום
שבועת שוא בין אכל בין לא אכל "
שבועה שאוכל ככר זה שבועה
שלא אוכלנו השניה שבועת שוא
שהרי מיומה עליו לאוכלה ולוקה
על שבועה שניה בין אכל בין לא
אכל ואם לא אכלה חייב אף משום
שבועת בטוי " וכן כל הנשבע ל'
לבטל את המצוה ולא בטל פטור מ'
משבועת בטוי ולוקה משום שבוע'
שוא ועשה המצוה שנשבע לבטל
כיצד כגון שנשבע שלא יעשה סכ'
ושלא ילבש תפלין ושלא יתן צדקה
וכן הנשבע לחברו שלא יעיד לך עדו'
זו שאני יודעה או שלא אעיד לך אם
אודע לך עדות הרי זה לוקה משום ש'
שבועת שוא מפני שהוא מצוה
להעיד " וכן האומר לחברו שבוע'
שלא אודע לך עדות הרי זה שבוע'
שוא שאין בידו שלא ידעו עדות
וכן כל כיוצא בזה " נשבע לקיים
מצוה ולא קיים פטור משבועת
בטוי כיצד כגון שנשבע שיעשה
לולב או סכה או שיתן צדקה לעני
או שיעיד לו אם ידע לו עדות ולא
עשה ולא נתן הרי זה פטור משבו'
בטוי שאין שבועת בטוי חלה א'
אלא על דברי הרשות שאם רצה
עושה ואם רצה אינו עושה שנ'
להרע או להטיב לפיכך כל הנשבע

להרע לאחרים פטור משבועת בט'
בטוי כגון שנשבע שיכה פל' בע'
או יקללנו או יגזול ממונו או יא'
ימסרנו ביד גוים ויתפי' שחייב מל'
מצוה שאין לעשות מריבה לפי'
שהוא לוקה משום שבועת שוא
נשבע להרע לעצמו כגון שנשב'
שיחבול בעצמו אע"פ שאינו רש'
רשאי שבועה חלה עליו ואם לא ה'
להרע חייב משום שבועת בטוי ״
נשבע להטיב לאחרים הטובה
שבידו לעשותה כגון שידבר עלי'
לשלטון או יכבדנו שבועה חלה
עליו ואם עבר ולא עשה חייב
משום שבועת בטוי ״ נשבע
שלא יאכל מצה שנה או שתים
הרי זה אסור לאכל מצה בלילי הפ'
הפסח ואם אכל חייב משום שבוע'
בטוי ואין זו שבועת שוא שהרי
לא נשבע שלא יאכל מצה בלילי ה'
הפסח אלא כל עתים שאכילת מצה
בהם רשות עם עת שאכילת מצה
מצוה ומתוך שחלה שבועה על
שאר הימים חלה על ליל הפסח
וכן כל כיוצא בזה כגון שנשבע
שלא ישב בצל סוכה לעולם או ש'
שלא יעטה עליו בגד שנה או ש'
שנתים ״ נשבע שם שהמניח ה'
תפלין היום או נשבע שלא המנח
שנתעטף פל' בציצית או לא נת'
נתעטף הרי זו שבועת בטוי לש'
לשעבר שזה מגיד דבר שנעשה
ולא נשבע על המצוה לא לקיימה
ולא לבטלה ״ נשבע שלא יישן ג'
שלשה ימים או שלא יאכל כלום
שבעת ימים וכיוצא בזה שהיא
שבועת שוא שאין אדם יכול שיעור זה
עד שיצטער ויצום עד שיצטער
ולא יהיה בו כח לסבול ומחר כך יי'

יישן או יאכל ולא מלקין אותו אלא
משום שבועת שוא וישן ויאכל
כל עת שירצה ״ נשבע שראה
גמל פורח באויר ואמרו לו הרי זו
נשבעת לשוא ואמ' עוף גדול ראית
ומגדלו קריתיו גמל וכך היה בדע'
בדעתו אין זה כלום שאין כל אדם
קוראין גמל אלא לגמל ובטלה דעת
ואת כל אדם ולוקה וכן כל כיוצא
בזה ״ דבר ידוע אצל החכמים
בעלי שכל ומדע שהשמש גדולה
מן הארץ מאה ושמנים פעמים
נשבע אחד מן העם שהשמש גדו'
מן הארץ אינו לוקה משום שבוע'
שוא שאע"פ שהדבר כן הוא אין
זה דבר גלוי וידוע לכל העם אלא
לגדולי החכמים בלבד ואינו חייב
אלא אם נשבע אלא על דבר שגלוי
וידוע לשלשה בני אדם משאר
העם כגון איש שהוא אבן שהוא
אבן ״ וכן אם נשבע שהשמש
קטנה מן הארץ אינו לוקה אע"פ
שאין הדבר כן מפני שאין דבר
ידוע לכל אדם ואינו כמו נשבע
על האיש שהוא אשה שהרי לא
נשבע אלא כראיית עיניו שהרי
הוא רואה אותה קטנה וכן כל כ'
כיוצא בזה מדברי חשבון מזלות
וגימטריאות וכיוצא בהן מדברי
חכמה שאינן נכרים אלא לאנשי'
אחרים ״

פרק ששי :

מי
שנשבע שבועת בטוי ונחם על
שבועתו וראה שהוא מצטער
אם קיים שבועה ונהפכה דעתו
לדעת אחרת או שנולד לו דבר
שלא היה בדעתו בשעת השבועה

ונחם בעלם הרי זה נשאל לחכם
או לשלשה הדיוטות במקום שאין
שם חכם ומתירין לו שבועתו ויהי'
מותר לעשות דבר שנשבע שלא
לעשות וזהו הנקרא התר שבוע'
ודבר זה אין לו עקר כלל בתורה
שבכתב ״ אלא כך למדו ממשה
רבנו מפי הקבלה שזה שאומר
הכתוב לא יחל דברו שלא יחל הוא
בעצמו דרך קלות ראש כשאינו
בנפש כענין שנ' ולא תחללו את שם
אלהיך ״ אבל אם נחם וחזר בו
חכם מתיר לו ואין אדם רשאי לה'
להתיר לו שבועה או נדר במקום
שיש גדול ממנו בחכמה ובמקום
שיש בו רבן אסור להתיר לו אלא
מדעת רבן ״ זה שנשבע הוא
שיבוא לפני החכם להתיר לו מנ'
ואיש בין אשה ואין עושה של'
שליח להשאל לו על נדרו והבעל
מעשה שליח לחרטת אשתו ומ'
ומתירין לה ובלבד שיהיו השלש'
מקובצין אבל לא יקבץ אותם ל'
להתיר לה לכתחלה ואינו נעשה
שליח להתיר נדר אשתו ״
כיצד מתירין יבוא הנשבע לחכם
המובהק או לשלשה הדיוטות ב'
אם אין שם מומחה ואומר אנ'
נשבעתי על כך וכך ונחמתי ואלו
הייתי יודע שאני מצטער בדבר
זה עד כה או שאירע לי כך וכך
לא הייתי נשבע ואלו היתה דעתי
בעת השבועה כמו עתה לא ה'
הייתי נשבע והחכם הגדול או ה'
מהשלשה אומר לו וכבר נחמת
והן אומרין הן חוזר ואומ' שרוי
לך או מותר לך או מחול לך וכל
כיוצא בענין זה בכל לשון אבל
אם אמ' לו מופר לך או נעקרה

[illegible]

שבועתך וכל כיוצא בענין זה או יאמ'
כלום שאין מתחרט אלא הבעל או האב
וכל החכם אומ' מותר אלא לשון התר
ומחילה · הקרובים כשרים להתיר
נדרים ושבועות ומתירין בלילה ומ'
ומעומד שאין ההיתר הזה דין לפיכ'
נשאלין לשבועות ונדרים בשבת
אם היו לצורך השבת כגון שאסר
לו שבועתו כדי שיאכל וישתה היום
ואפלו היה לו פנאי להתיר שבועת'
או נדרו מערב שבת הרי זה מתיר
בשבת הואיל והיא לצורך השבת ·
ראובן שהשביע לשמעון וע'
וענה אמן או קבל השבועה ונחם
שמעון על שבועתו ונשאל עליה
אין מתירין אלא בפני ראובן שה'
שהשביעו · וכן אם נשבע ראובן
או נדר שלא יהנה משמעון או
שלא יהנה בו שמעון ונחם ונשאל
לחכם אין מתירין לו אלא בפני
שמעון שנדר ממנו הנאה ואפלו
היה שמעון קטן או גוי אין מתירי'
לו אלא בפניו כדי שידע הנדר שה'
שהותר זה נדרו או שבועתו ולא
יהנה לו · אחד הנשבע בינו ל
לבין עצמו ואחד הנשבע ברבים
ואפלו נשבע בשם האחד בין
אל' ישר' ונחם הרי זה נשאל על
שבועתו ומתירין לו · נשבע על דע'
רבים או שנדר על דעת רבים אין
מתירין לו לעולם אלא לדבר מצוה ·
כיצד נשבע ותלה שבועתו ב
בדעת רבים שלא יהנה בפלוני ועל
והוצרכו בני אותה העיר ללמד
תורה או שאין שוחט בבהם או שי'
שיזבח להם ולא מצאו אלא הרי
זה נשאל לחכם או לשלשה הדיוט'
ומתירין לו שבועתו ועושה להן מ'
מצות ונוטל שכרו ומוציא חובשי'

שנשבע שלא יהנה ויהנה · מי
שנשבע ולא נחם על שבועתו ומ'
ובר' לקיים שבועתו אם אין מתירין
שהתר שבועה זו גורם למעוט ה
השלום בין איש לאשתו בין אדם
לחברו · ושקיום שבועה זו גורם
לעבירה ולקטטה פותחין לו פתח
ומשיאין ונותנין עמו בדבר ומו'
ומודיעין לו דברים שגורמת לו
שבועתו עד שיתנחם אם נחם
כדבריהם מתירין לו ואם לא נחם
ועמד בדעתו הרי זה יקיים שבוע' ·
אין פותחין בנולד כיצד נשבע
שלא יהנה בפלוני ונעשה סופר הע'
העיר הואיל ולא נחם על שבועתו
אין פותחין לו בדבר זה ואפלו אמ'
הוא מעצמו אלו הייתי יודע לא
הייתי נשבע אין מתירין לו הואיל
ועדיין לא נחם אלא מפני שלא
יהנה · ושלא יעשה זה סופר אם
אם נחם הוא מעצמו מפני הנולד
ונתפסה דעתו מתירין לו וכן כל
כיוצא בזה · כיצד נשבע שה'
שיגרש את אשתו או שלא יהנה
ישר' מנכסיו או שלא יאכל בשר
או שלא ישתה יין שלשים יום
וכיוצא בזה ואמ' לנו בני אם תגרש
את אשתך אתה מוציא לעז על
ואומ' העם מפני מה נתגרשה
אמן של אלו ואחר קוראין לנו
בני גרושה ושאלו תחזור ויחזור ויא'
אותה יבא להחזירה וכיוצא בדבר'
אלו · וכן זה שנשבעת שלא
יהנה ישר' מנכסיך לאחר שעתיד
זה ותהיה עובר על וחי אחיך עמ'
עמך והחזקת בו אם פתח תפתח
וכיוצא בהן וזה שנשבעת שלא
תאכל בשר ושלא תשתה יין שלשי'
יום הרי זה פוגע ברגל ומבטל שמ'

שמחת יום טוב ועונג שבת ואם אמ'
אלו הייתי יודע לא הייתי נשבע ל
מתירין אותו ואם אמ' אי אפשי לאו
נחמתי ורואה אני בכל זה אין מתי'
מתירין לו · מי שנשבע על
דבר ונשבע שלא יתיר שבועה זו
ונחם הרי זה נשאל על השבועה
האחרונה תחלה שנשבע שלא יתיר
ואחר כך ישאל על הראשונה ·
נשבע שלא ידבר עם פלוני ונשב'
ואחר כך שאם ישאל על שבועה
זו ויתירה יהיה אסור לשתות יין לע'
לעולם ונחם הרי זה נשאל על הל'
השבועה הראשונה ומתירה לו
ואחר כך ישאל על השניה שאין
מתירין נדר או שבועה שעדיין לא
חל לפיכך אם היה עומד בניסן
ונשבע שלא יאכל בשר שלשים
יום מראש חדש אייר ונחם אינו
נשאל עד שיכנס אייר · נשבע
שלא יהנה לפלוני ושלא יהנה לח'
לחכם שישאל לו על שבועה זו נשאל
על הראשונה ואחר כך ישאל על ה'
השניה · נשבע שלא יהנה לפלוני
והרי הוא נזיר אם ישאל על זו ל
השבועה ישאל על שבועתו תחלה
ואחר כך על נזירותו וכן כל כיוצא
בזה · שבועה שלא אוכל היום ·
שבועה שלא אוכל היום · שבועה
שלא אוכל היום את שאמ' על ככר
זו שבועה שלא אוכלנה · שבועה
שלא אוכלנה · שבועה שלא אוכלנה
ונשאל על שבועה ראשונה והותרה
הרי זה חייב משום שבועה שניה
וכן אם נשאל על השניה חייב
משום השלישית · נשאל על הג'
השלישית בלבד חייב מפני ראשונ'
ושניה · אם כן מפני מה אמרו
אין שבועה חלה על השבועה

כס הא כת / רק לשון ז / אות כיות / כל זה עב
נדרי' פ"ה אונה
ירוש' דמ' השותפי'
פב' דנדרי'
השוח
הוא

מפרט · כשבכם הטע' / כב כת כ הפרה בלא כ / שום טעם כמו כ יתיר / הפר אל לשון היתר · / יתר טעם / שהשביע / כו מירין / וישוא כו / מת כמיר / כמו רסכה / לך והתיר / כמו דתנ' / עדיך ואור / אי נשאל / רוק לכתבו / ובדי אלו / יתר מנני / ומעיד / זה כפנן · / אם לא כו / מבדי פר' / כמעט כ / נערה ופי / כמוסה פ' / אי שהחש / השוח ונס / ומיבק' שה' יביק ואו / ונשאל שלא כמנו נבוכ' / עיר לכתבו עד לא את / אלא כמרם שעשה לו / טובה כגון אשה שנתן / יתרו כתו על שבועתו / וכן נסכ כמ הוי יתרי / ואסר על שבועתו / אלא מרם ואחר ואפלו / לכתבו כראוכה כמ אלו / עוז דאל פרשה ויוסף / אל ואשתי ושבועת · / שהשמיע אכך וכנו / אשר שיני שיודיע לו / שהתירו מפני החשר / ופס הוא / רבים מ' / ... הלכת נדר / שהורה רבים יש לו ה / הפרה על דעת רבים ... / הפרה וכן פסק הגאון / במעיד ... / הלוקין / מתירין כו' / כ הה' ... / ... / ... / ... / עי' כהנה / הסוו / ויעה כו · / גו כם הכ / השוח ... / ... / ... / ... / ... / ... / תיה כו' / ואהו ... / הר ומנחם / ... / ואנהם זהה / ועי' כס' / ב

ושיור כ' עיס ט' וכן פת כס' הא' כדברי' אלה ודוק כנולד שאי' תדיר ואינו אוכל כ
כנולד שהו תדיר ואינו וכו' התם פר' דנדרי' דפותחי' ונם ראוי פס' והה' ראוי פות'
והו כשוי' מתחרט אלו כנולד דלא וכו' אורעתי' יכתו הנדר ורוי מהה' רכו ת
ותה' או לכך על אם חזר בו ויחו עוד שאי' ואינו ומטעם זה וכו' ויקשי' כנדרי'
וכמ' מקווה והוא וכו' פותחי' כנולד עכ' ומם הוי

שאם לא נשאל ואכלה אינו חייב
אלא אחת וכמו שביארנו ״ מי
שנשבע שבועת בטוי לחברו ושקר
בשבועתו כגון שאמר שלא יאכל פת זו ו'
ואכלה ואחר שאכלה קודם שיבי'
קרבנו אם היה שוגג או קודם ש'
שילקה אם היה מזיד נחם ונשאל
לחכם והתירה לו הרי זה פטור
מן הקרבן או מן המלקות ואפי' עד
שלא יפשוט כפותיו ללקות ונשאל
והתירו לו קודם שיתחילו להלקו'
הרי זה פטור ״

פרק שביעי

שבוע' הפקד'

התובע
חברו בממון שאם הודה לו יהיה
חייב לשלם וכפר או נשבע או ש'
שהשביעו התובע וכפר הרי זה
הנתבע חייב בשבועת הפקדון ו'
ואע"פ שלא ענה אמן שבשבוע'
הפקדון אחד הנשבע מפי עצמו
ואחד שהשביעו אחר וכפר ואע"פ
שלא ענה אמן חייב שכפירתו ה'
אחר שהשביעו התובע כעניית
אמן ״ תבעו בממון שאם יוד'
לו ויאמר כן הדבר לא יהיה חייב
לשלם שתבעו בקנס שאין אדם
משלם קנס על פי עצמו וכפר ונשבע
הרי זה פטור משבועת הפקדון
וחייב משום שבועת בטוי ״ וכן
אם תבעו בקרקע או בעבד או ב'
בשטר וכפר ונשבע פטור מש'
משבועת הפקדון וחייב בשבוע'
בטוי שהרי נשבע על שקר ולמה
נפטר משבועת הפקדון והרי זה
אלו הודה חייב לשלם מה שכפר
לפי שנ' בפקדון או בתשומת יד
או בגזל או עשק את עמיתו או מ'
מצא אבדה הכל מטלטלין ש
שאם יודה בהן יתחייב ממון מתח'
ידו יצאו קרקעות שאינן מטלטל'
והרי הן לעו' במקומן ובחזקתן ה'
ויצאו עבדים שהוקשו לקרקעות
ויצאו שטרות שאין גופן ממון ״
אחד המשביע אחר שתבעו ה'
בעל הממון או הנשבע מעצמו
אע"פ שלא תבעו כיצד כגון שק'
שקדם ואמ' למה אתה הולך אחרי
כלום יש לך בידי ממון שבועה
שאין לך בידי ממון הרי זה חייב
בשבועת הפקדון והוא שכפר
ונשבע אע"פ שלא תבעו זה ״
אחד הנשבע לבעל הממון עצמ'
או לשלוחו הבא בהרשאתו ששלו'
ששלוחו של אדם כמותו ואינו
חייב בשבועת הפקדון עד שיש'
שישביעו בלשון שהוא מכירה ״
הנשבע שבועת הפקדון מזיד
אע"פ שנשבע לשקר והתרו בו ע'
עדים בשעת שבועתו אינו לוקה
אלא מביא אשם בכבר שהרי ה'
הכתוב הוציאו מכלל חייבי מלקות
וחייבו אשם בין בזדון בין בשגגה
כמו שביארנו ״ כפר ונשבע
ארבעה או חמשה פעמים או ש'
שהשביעו התובע ארבעה וחמש'
פעמים והוא כופר בכל אחת ואחת
בין בבית דין בין שלא בבית דין ה'
הרי זה חייב קרבן על כל שבועה
ושבועה שאלו הודה אחר שכפר
היה חייב לשלם אע"פ שכפר בבית
דין ומעתה פוטר עצמו בכל כפיר'
וכפירה מן התשלומין לפיכך ה'
חייב על כל שבועה ושבועה ״
היו חמשה תובעין אותו ואומר לו
תן לו פקדון שיש לנו בידך שבוע'
שאין לך בידי אינו חייב אלא אחת
שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך
חייב על כל אחת ואחת׳ אמ' לו חברו
תן לי פקדון או תשומת יד׳ גזל ואו'
ואבדה שיש לי בידך ואמ' לו שבועה
שאין לך אינו חייב אלא אחת׳ ה'
ואפילו היה לו פרוטה אחת מכלן
הרי אלו מצטרפין וחייב ״
שבועה שאין לך בידי פקדון ות'
ותשומת יד וגזל ואבדה חייב על
כל אחת ואחת ״ תן לי חטים ו'
ושעורין וכוסמין שיש לי בידך
שבועה שאין לך בידי אינו חייב
אלא אחת׳ שבועה שאין לך בידי
חטים שעורין וכוסמין חייב על כל
אחת ואחת ״ היו חמשה
תובעין אותו ואמ' לו תן לנו פקד'
גזל ואבדה ותשומת יד שיש ל'
לנו בידך ואמ' לאחד מהן שבועה
שאין לך בידי פקדון גזל ואבדה
ותשומת יד ולא לך ולא לך ולא לך
הרי זה חייב על כל טענה לכל
אחד ואחד ונמצא זה חייב עש'
עשרים אשם ״ טען שאבד
הפקדון או כפר בו ונשבע ואחר כ'
הודה וחזר וטען שאבד ונשבע
וחזר והודה משלם הקרן הראשון
וחומש אחד על כל שבועה ושבוע'
שנ' וחמשיתו׳ התורה רבתה ח'
חומשין הרבה על קרן אחד׳ כיצד
היה הקרן ארבעה וכפר ונשבע
והודה וחזר וטען שאבד ונשבע
והודה וחזר וטען שאבד ונשבע
משלם שבעה וכן כל כיוצא בזה ״
פחות מפרוטה אינו ממון ל'
לפיכך התובע חברו בפחות מפ'
מפרוטה או בפחות משוה פרוט'
ונשבע פטור משבועת הפקדון
וחייב בשבועת בטוי ״

פרק שמיני

פרק שמיני

הגונב
שורו של חבירו וטבחו ומכרו ותבעו
בעל השור ואמ׳ לו גנבת שורי וטבחת
אותו ומכרת. והוא אומ׳ גנבתי אבל לא
טבחתי ולא מכרתי ונשבע הרי זה
פטור משבועת הפקדון שאלו
הודה מעצמו שטבח או מכר לא
היה משלם תשלומי ארבעה וחמ׳
וחמשה מפני שהוא קנס כמו ש
שיתבאר בהלכות גנבה ואעפ״י שזה
כמו שלא כפר ממון ולפיכך פטור
משבועת הפקדון וחייב בשבועת
בטוי שהרי נשבע על שקר שלא
טבח והוא טבח. וכן האומ׳ לחבר׳
הכית שורך את עבדי וכפר ונשב׳
והעבד שתבע רבו ואמ׳ לו הפלת
שני וסמית עיני וכפר ונשבע
פטור משבועת הפקדון שאלו
הודה לא היה משלם מפני שהוא
קנס אבל חייב בשבועת בטוי וכן
כל כיוצא בזה. התובע חברו
בדבר שיש בו קנס שאינו משלם
אותו על פי עצמו כמו שביארנו.
ויש בו ממון שהוא משלם אותו
על פי עצמו וכפר בכל הדבר ונשבע
הרי זה חייב משום שבועת הפק׳
הפקדון. כיצד תבעו ואמ׳ לו אנס׳
אנסת או פתית את בתי והוא אומ׳
לא אנסתי ולא פתיתי ונשבע חייב
בשבועת הפקדון שאע״פ שאינו
משלם קנס על פי עצמו אלו הוד׳
היה משלם בשת ופגם על פי עצמו.
וכן האומ׳ לחברו גנבת שורי
והוא אומ׳ לא גנבתי ונשבע חייב
בשבועת הפקדון שאע״פ שאינו
משלם כפל בהודייתו משלם קרן
בהודייתו. האומ׳ לחברו עשית בי

חבורה והוא אומ׳ לא עשיתי הכית
שורך את שורי והוא אומ׳ לא הכיתי
חייב בשבועת הפקדון שאלו הוד׳
היה חייב לשלם. נתן שורו לשומ׳
חנם ומת השור תבעו ואמ׳ לו היכן
שורי שהפקדתי אצלך אמ׳ לו לא
הפקדת אצלי כלום או שאמ׳ לו הה׳
הפקדת ונגנב או אבד ונשבע הרי
זה פטור משבועת הפקדון שאלו
הודה ואמ׳ הדבר כשהיה לא היה חייב
לשלם ממון מפני שהוא שומר חנם
אבל חייב הוא משום שבועת בטוי
שהרי נשבע על שקר וכן כל כיוצא
בזה. השואל שורו לחברו ותבעו
ואמ׳ לו היכן שורי ששאלת ממני
והרי השור מת ואמ׳ לו השואל נג׳
נגנב או אבד ונשבע על זה הרי זה
פטור משבועת הפקדון שהרי
אין פטר עצמו מן התשלומין בכל
בכפירתו ומכל מקום חייב הוא
לשלם בין מת בין נגנב או אבד או
נשבה מפני שהוא שואל כמו ש
שיתבאר במקומו אבל חייב הוא
משום שבועת בטוי שהרי נשבע
על שקר וכן כל כיוצא בזה. זה
הכלל כל שאינו פוטר עצמו מן הת׳
התשלומין אלא בכפירה זו ונשבע
בין מפי עצמו בין כשהשביעו הת׳
התובע וכפר חייב בשבועת הפקד׳
אע״פ שלא ענה אמן ולא הוציא
שבועה מפיו. הגונב שור
חברו ותבעו ואמ׳ לו שורי גנבת
והוא אומ׳ לא גנבתי מה טיבו אצלך
אתה הפקדתו אצלי ונשבע חייב
בשבועת הפקדון שאלו הודה שג׳
שגנבו היה חייב לשלם דמי השור
מכל מקום ועכשיו שאמ׳ פקדון
הוא הרי פטר עצמו בכפירה זו
מן הגנבה ומן האבדה שאם נגנב

השור או אבד אחר הודאה זו היה
פטור מלשלם. וכן אם טען
ששכרו ונשבע חייב בשבועת הפ׳
הפקדון שהרי פטר עצמו מן ה
השבורה ומן המתה. וכן אם טען
ואמ׳ השאלתהו לו ונשבע חייב
בשבועת הפקדון שהרי פטר עצמו
מן המיתה בשעת מלאכה כמו ש
שיתבאר בהלכות שאלה. לפיכ׳
אם אמ׳ לו לא גנבתי אלא אתה הו׳
הפקדת אצלי או שכרתני לשומרו
או השאלתו לי והרי שורך לפניך
קחהו ונשבע על זה פטור משבוע׳
הפקדון שהרי הודה בקרן ולא פטר
עצמו בכפירה זו מכלום. וכן אם אמ׳
לו אתה מכרתו לי ועדין לא נתתי
דמיו אם תרצה קח דמיו או הרי
שורך לפניך או שאמ׳ לו אתה נתתו
לי בשכר מלאכה שאעשה לך אם
תרצה שאעשה לך או קחנו ולך
תועה בדרך מצאתיו ולא ידעתי
שהוא שלך עכשיו שידעתי קחנו
ולך או שאמ׳ לו אחר פרתי רץ והרי
הוא רץ לפניך ונשבע על כל טענה
מאלו פטור משבועת הפקדון ש
שהרי לא פטר עצמו וחייב בש׳ מכלום
בשבועת בטוי שהרי נשבע על ש׳
שקר. מי שהיה חייב ממון
לשני שותפין ותבעו אחד מהן
וכפר בו ונשבע חייב בשבועת ה
הפקדון שהרי כפר ממון תבעוהו
שניהם והודה בכל לאחד מהן
ואמ׳ לא לויתי אלא מזה לבדו ונשבע
משבועת הפקדון שהרי לא פטר
עצמו מכלום אבל חייב בשבועת
בטוי. וכן מי שהיתה מלוה
עליו בשטר וכפר בה ונשבע ע׳
פטור משבועת הפקדון שהרי
בשטר נשתעבד הקרקע ומצוי

זה כמו שכפר בקרקע וכבר בארנו ש'
שהכופר בקרקע פטור משבועת
הפקדון וחייב משבועת ביטוי שהרי
נשבע על שקר. היתה מלוה עליו
בעדים ע' דבר וכפר ונשבע חייב ב'
בשבועת הפקדון שהרי פטר ע'
עצמו בכפירתו מלשלם עתה ואף
על פי שכשיבואו העדים יתחייב
לשלם ונמצא שלא הועילה לו כפ'
כפירתו הרי הועילה בעתה ושמא
לא יבואו העדים או ימותו ולא תת'
תתקיים עדותן או יפסלו ולפיכך ח'
חייב.

פרק תשיעי

השבע
עדים להעיד לו עדות שיתחייב ב'
הנתבע בעדותן לבדה ליתן לתובע
זה ממון המוטלטל וכפרו בעדותן
ונשבעו בין שנשבעו בבית דין ב'
בין שנשבעו שלא בבית דין הרי
אלו חייבין משום שבועת העדות
שהרי הפסידוהו ממון בכפירת'
וכן אם השביעם התובע וכפרו
בו אע"פ שלא נשבעו הם ולא ענו
אמן אחר שבועתו כיון שכפרו
הרי אלו חייבין והוא שישביען
בבית דין. ואין העדים חייבין ב'
בשבועת העדות עד שיכפרו בפנ'
בבית דין בין שנשבעו או השביען
חוץ לבית דין והכפירה בבית דין ש'
בלבד שנ' אם לא יגיד ונשא עונו
מקום שיגיד ויועיל הוא שאם ל'
לא יגיד שם יתחייב. תבען
בעדות שבועה מחייבת ממון או
בעדות קרקעות או עבדים או ש'
שטרות וכפרו ונשבעו פטורין
משבועת העדות שאין חייבין א'
אלא על כפירת עדות ממון שהוא

לפקדון וגזל ואבדה שפירש הכתו'
בפרשה שהן מטלטלין שגופן מ'
ממון וכשיעידו לזה יתן זה. וכן
המשביע עדי קנס וכפרו פטורין
משבועת העדות מפני שאם קדם
ונשבע והודה בקנס יפטר משום
אע"פ שבאו העדים אחרכן והעידו
נמצאו העדים לא חייבו זה בעדות'
לבדו אלא עדותן עם כפירת הנתבע
הוא המחייב אותו והרי אלו אם ל'
הודה לא תועיל עדותן. אם כפרו ו'
בה ונשבעו פטורין. משביעכם
אני שתבואו ותעידו לי שיש לי ביד
פל' תשלומי כפל ותשלומי ארבעה
וחמשה וכפרו חייבין בשבועת
העדות מפני הקרן שהוא ממון
לא מפני הכפל שהוא קנס. וכן אם
השביעם שיעידו לו שאנס פל'
את בתו וכפרו חייבין בשבועת
העדות מפני הבשת והפגם שאם
הודה בהן הנתבע משלם אף מפני
הקנס וכן כל כיוצא בזה. אין
העדים חייבין בשבועת העדות
עד שיכפרו וישבעו אחר תביעת
בעל הדין עצמו או שלוחו ואבל אם
קדמו ונשבעו קודם שיתבעם ב'
פטורים משבועת העדות. כיצד
ראו התובע הולך אחריהם ואמרו לו
מה אתה הולך אחרינו שבועה
שאין אנו יודעין לך עדות הרי אלו פטו'
משבועת העדות מפני שלא תבע'
התובע אלא הם קדמו ונשבעו כ'
בתביעת עצמן. וכן אם השביעם
הנתבע שאם תדעו לזה שתובע
אותי עדות שתבואו ותעידו לו וכ'
וכפרו הרי אלו פטורין משבועת
העדות עד שישביעם התובע ויאמ'
עליך לא' אם השביעם שיבואו ל'
ויעידו שיש לפל' ביד פל' ממון

וכפרו שהן פטורין שאין זה התובע
דין עצמו. וכן אם קדמה שבוע'
לעדות הרי אלו פטורין משבועת
העדות ושמעה קול אלה והוא עד
שקדמה עדות לשבועה לא שקדמה
שבועה לעדות. כיצד משביע
אני עליכם כשתדעו לי עדות שת'
שתבואו ותעידוני ואמ' אמן וידעו לו
עדות אחרכן ותבעם להעיד וכפרו
בו הרי אלו פטורין משבועת העדות.
אין העדים חייבין בשבועת הע'
העדות עד שייחד אותם התובע ב'
וישביען או ישבעו. כיצד עומד ב'
בבית הכנסת ואמ' משביע אני ע'
כל מי שידע לי עדות שיבוא ויעיד
לי וענו כולם אמן ועדיין בכללן ואנ'
ואחרכך תבע עדיו וכפרו בו הרי
אלו פטורין משבועת העדות מפני
שלא ייחד עדיו בשבועה מפני ש'
עצמן. אבל אם אמ' משביע אני
כל העומדין כאן שאם ידעו לי עדו'
שיבואו ויעידו לי והיו עדיו בכללן
וכפרו הרי אלו חייבין משבועת הע'
העדות שהרי ייחדן בכלל אחרים.
וכן אם אמר לעדים בואו והעידו
לי שיש לי מנה ביד פלו' ואחרכך
עמד בבית הכנסת והשביע כל מי
שידע לי עדות יבוא ויעיד ולא באו
ולא העידו הרי אלו חייבין שהרי ת'
תבעם תחלה והוא שהיו שם בבית
הכנסת ויהיה שם בית דין אבל אם
לא היו בפני ב"ד אם ענו אמן בשבוע'
העדות כשיכפרו בעדותן בבית דין
ואם לא ענו אמן אינן חייבין.
אחד המשביע עדיו בשבועה
או שאמ' להם מצוה אני עליכם
אוסרכם אני בשבועה הרי אלו ב'
חייבין והוא שישביעם בשם או
בכנוי מן הכנוים כמו שבארנו.

ואין העדים חייבין עד שישביעם ב
לשון שהם מכירין אותה. הנה
למדת שאין העדים חייבין בשבועת
העדות אלא על פי עשרה דברים
ואלו הן. שיתבעם התובע. ושיהי'
ממון המיטלטל. ושיתחייב הנתבע
לשלם בעדותן לבדה אם העידו.
ושיכפרו אחר שתבען התובע. וש'
ושיכפרו בבית דין. ושתהיה שם ב
שבועה בשם או בכנוי. ושתקדם
ידיעת העדות לשבועה. ושייחד ע'
עדיו בעת השבועה או בעת התביע'.
ושתהיה השבועה בלשון שהן מ'
מכירין אותה. כל מקום שאמ' פטור
משבועת העדות. אם כל חייב בשבוע'
בטוי והוא שנשבע או שענה אמן
אם השביעו אחר שהרי נשבע על
שקר. אם כל המחויב בשבועת העד'
אע"פ שהוא נשבע על שקר ואע"פי
שהוא מזיד אינו חייב משום שבוע'
בטוי אלא משום שבועת העדות
בלבד שהרי הכתוב הוציא שבועת
העדות מכלל שבועת בטוי לחייב בה
המזיד כשוגג בקרבן ואין בה מלקות
שנ' לאחת מהנה. מאין אחד מחייב
שבועת אחת מחייב הנשבע ואי'
אתה מחייבו בשני מינין עד שיהיה
חייב כדין שבועת העדות וכדין ב
שבועת בטוי. משביעני עליכ'
אם לא תבאו ותעידו לי שיש לי ביד
פלו' פקדון ותשומת יד וגזל ואבד'
שבועה שאין אנו יודעין לך עדות
אין חייבין אלא אחת. אין אנו יודעי'
לך עדות שיש לך ביד פלו' פקדון ו
ותשומת יד גזל ואבדה חייבין על כל
אחת ואחת. משביעני עליכ'
אם לא תבאו ותעידו לי שיש לי ביד
פלו' חטין ושעורין וכוסמין שאין
אנו יודעין לך עדות אין חייבין אלא

אחת שבועה שאין אנו יודעין לך
עדות שיש לך ביד פלו' חטין שעו'
וכוסמין חייבין על כל אחת ואחת
וכן אם תבעו אותן רבים להעיד ל
להם ואמרו שבועה שאין אנו ל
יודעין לכם עדות אינן חייבין אלא
אחת. אין לך ואין לך חייבין על כל
אחת ואחת כמו שביארנו בשבועת
הפקדון. הנשבע לחברו שאינו
יודע לו עדות ונמצא שאינו יודע
הרי זה פטור ואין כאן לא שבועת
העדות ולא שבועת בטוי מפני שש'
ששבועת בטוי אינה אלא בדבר ש'
שיש בו לאו והן ואם יאמר שבועה
שאיני יודע לך עדות אין זו שבוע'
בטוי אלא שבועת העדות הואיל ב
ואין זה שיש בה אמן שבועת בטוי
כך הן שבה שהוא הנשבע שיוד'
לו עדות אינו שבועת בטוי. מזר
דבר הנשבע לחברו שהעיד לו ו'
והוא לא העיד או שלא העיד לו
והוא העיד הרי זה חייב משום
שבועת בטוי ואין כאן שבועת
עדות כלל.

פרק עשירי

היו
עדיו או אחד מהן פסול או קרוב
ואפילו מפסולי עדות של דבריהם
או שהיה המלך אחד מעדיו שאי'
שאינן ראויין להעיד או שהיו עד
מפי עד וכפרו ונשבעו פטורין מ'
משבועת העדות שאלו העידו לא
היו מחייבין בעדותן ממון.
משביעני עליכם שתבואו ותעיד'
לי שאמ' איש פלו' שיתן לי מאתים
זוז ולא נתן וכפרו הרי אלו פטורין
משבועת העדות שאם העידו בדב'
זה לא יתחייב הנתבע בעדותן כלום

וכן כל כיוצא בזה. תבען להעיד לו
שהוא כהן או לוי או שאינו בן גרושה
או בן חלוצה וכפרו ונשבעו פטורין מ'
משבועת העדות שאין כאן עדות
ממון. תבען שיעידו לו שחבל בו
בנו ושהדליק פלו' גדישו בשבת ו'
ושאנס פלו' או פתה בתו המאורסה
וכפרו ונשבעו פטורין משבועת ה
העדות שאם העידו עדות זו יתחייב
הנתבע מיתת ב"ד ואינו חייב תשלו'
כמו שבארנו בהלכות נערה וכן כל
כיוצא בזה. היה עד אחד והש'
והשביעו וכפר פטור משבועת ה
העדות שאין עדות עד אחד מחייב
ממון. תבעו אותו שני עדיו שיעי'
לו שזנתה אשתו וכפרו ונשבעו הרי
אלו חייבין בשבועת העדות שאלו
העידו היו מפסידין לה כתובתה וז'
ויפטר זה שתבען והרי כפרו בעדות
ממון. תבע עדי קנוי או עדי סת'
סתירה וכפרו ונשבעו פטורים מ'
משבועת העדות שאפילו העידו
אין כאן חיוב ממון אלא להשקותה
בלבד ואע"פ שעדות זו גורמת לה
שתפסיד כתובתה אם לא תשתה ד
דבר הגורם לממון אינו כממון שהרי
אפשר שתשתה ולא תשבור כתובת'
הרי שקנא לאשתו ונסתרה בעדים
ונטמאה בעד אחד אחר הקנוי והסתי'
והשביע עד זה שיבוא ויעיד לכפר
חייב בשבועת העדות שאע"פ שהוא
עד אחד אילו העיד עדות זו היתה
יוצאה בלא כתובה כמו שבארנו ב
בהלכות סוטה. וכן כל עד אחד
שמחייב ממון בעדותו אם כפר
ונשבע או שהשביעו בב"ד וכפר
חייב משום שבועת העדות.
כיצד כגון שהיה התובע והנתבע
חשודין על השבועה שאין משביעין

יואתך והשביע לעד אותך שיבא ל'
ויעיד לו שיש לו ביד זה מנה וכפר
הרי זה חייב משום שבועת העד'
שאלו העיד היה הנתבע הזה מש'
משלם ממון בעדותו כמו שיתבאר
בהלכות טוען וכן כל כיוצא בהן "
האשה שהשביעה עד אחד
שיעיד לה במיתת בעלה וכפר חייב
בשבועת העדות שאלו העיד לה
היתה נשאת ונוטלת כתובתה ל'
בד"א כשהיה לה לגבות כתובתה מן
המטלטלין אבל אם אין לה כתובה
אלא מן הקרקע הרי זה פטור מן
משבועת העדות וכן אם היו שני'
שמשביע עדי קרקע פטורין כמו
שאמרנו " השביע עדיו בבית דין
וכפרו שניהם כאחת תוך שיתחיל
השני לכפור בתוך כדי דבורו של
חברו שניהם חייבין בשבועת הע'
העדות וכל אחד ואחד מביא חטא'
על שבועתו " כפר העד הראשו'
ושהה העד השני יתר מכדי דבו'
ואחר כך כפר הראשון חייב בש'
בשבועת העדות והשני פטור ל'
העומד משבועת העדות שאלו
הודה השני זה לא היתה עדותו
מחייבת ממון " הודה אחד
וכפר אחד הכופר חייב בין שכפר
בתחלה בין שכפר בסוף' כפרו ש'
שניהם כאחד וקדם האחד והוד'
בתוך כדי דבור הרי זה פטור והע'
והעומד בכפירתו חייב בשבוע'
העדות " השביע שתי כתי ל'
עדים ושתיהם ראויות להעיד
וכפר כת ראשונה ואחר כך כפרה
כת שניה הראשונה פטורה מש'
משבועת העדות מפני שהן סו'
סומכין על עדות שניה ואפשר
לקיים הממון בעדות הכת האח'

האחרת ונמצא זה הנתבע אינו
חייב לשלם בעדות אלו שכפרו
לבדה " היתה הכת השניה קרוב'
לתובע או לנתבע בנשותיהם והרי
הן גוססות אז הראשונה חייבת ש'
שהרי השניה בעת כפירת הראשו'
לא היתה ראויה להעיד ואע"פ שאחר
יהיו ראויין עתה כשימותו אילו ל'
הגוססות ואם כפרה השניה אח'
אחרי שמתו נשותיהם חייבת
בשבועת העדות " התובע
את העדים להעיד לו וכפרו והש'
והשביען וענו אמן והשביען ל'
ארבעה וחמשה פעמים והם ל'
עונין אמן אחר כל שבועה ושבוע'
חוץ לב"ד וכשבאו לב"ד הודו והעידו
הרי אלו פטורין משבועת העדות
כמו שבארנו ' ואם באו לב"ד ועמדו
בכפירתן חייבין על כל אחת ואחת
מאותן השבועות שחוץ לב"ד "
בד"א כשענו אמן אבל אם לא ענו
אמן אלא כפרו על כל שבועה וש'
ושבועה הואיל ולא הוציאו ש'
שבועה מפיהם ולא ענו אמן הרי
אלו פטורין עד שישביען בבית די'
ויכפרו בו שם בב"ד כמו שבארנו "
השביען בב"ד וכפרו וחזר וה'
והשביען ארבעה וחמשה פעמים
והם כופרים על כל אחת ואחת בין
חוץ לב"ד בין בפני ב"ד ואפילו ענו אמ'
או שנשבעו מפי עצמן פעם אחר
אינן חייבין משום שבועת העדות
אלא אחת מפני שאחר שכפרו
בבית דין אם חזרו והודו אין מו'
עדותן מועלת כלום " נמצאת
למד שכל השבועות שנשבעו ל'
אחר שכפרו בבית דין הן על כפיר'
עדות שאינה מחייבת ממון ל'
שהן פטורין עליה משבועת הע'

העדות וחייבין בשבועת בטוי כמו
שבארנו "

פרק אחד עשר

כשם ששבועת שוא ושקר בלא תע'
תעשה כך מצות עשה שישבע
מי שנתחייב שבועה בשם שנאמר
ובשמו תשבע זו מצות עשה ש'
שהשבועה בשם הגדול והקדוש
מדרכי העבודה היא והדור וקדוש
גדול הוא להשבע בשמו " ואסור
להשבע בדבר אחר עם שמו וכל
המשתף דבר אחר עם שמו של
הקדוש ברוך הוא בשבועה נעקר
מן העולם שאין שם מי שראוי לה'
לחלוק לו כבוד שנשבעין בשמו אלא
האחד ברוך הוא " ומותר לאדם
להשבע על המצוה לעשותה כדי
לזרז עצמו אע"פ שהוא מושבע
עליה מהר סיני שנ' נשבעתי ואקיימ'
לשמור משפטי צדקך " שבועה
זו שמשביעין הדיינין למי שנתחייב
שבועה היא הנקראת שבועת הדיינ'
בין שהיה חייב בשבועה זו מן התו'
בין שהיה חייב בה מדברי סופרים "
שלשה מיני שבועות הן שחייב'
בהן מן התורה אלו הן מי שטענו
חברו מטלטלין הודה במקצתן וכפר
במקצתן ומי שכפר בכל המטלטלין
ועד אחד מעיד עליו ומכחישו הרי
אלו שתי שבועות על ידי טענת ו'
ודאי וכפירה " וכן שומר שטען
שאבד דבר שהפקידו אצלו או נגנב
או מת וכיוצא בזה הרי זה נשבע
ומספק שאין בעל הפקדון יודע
אם אמת טען זה השומר או שקר
והוא נשבע מן התורה שנ' שבועת

ד מ"ע

סק ועי'

ועי' סמ
מ מה"ו
עדים

אלא תהיה בין שניהם ״ כל שבועה
שמשביעין הדיינין אותם חוץ
משלשה מיני שבועות אלו הרי
היא מדברי סופרים ׳וגם היא נקראת
שבועת הדיינין וגם שבועות אלו
של דבריהם שני מיני שבועות
הן יש מהן שבועות על ידי טענ׳
ודאי וכפירה כגון שכיר ונגזל
שטרו וכיוצא בהן ובדינים מאותה
יתבאר חיובם אחת ואחת מאלו
השבועות ודיניהן ״ ויש שם
שבועה אחרת והיא תקנת חכמי
התלמוד והיא הנקראת שבועת
הסת ואעפ״ שבית דין משביעין
אותה היום יצאה מקריאת שבועת
הדיינין ״ ושבועת הדיינין בין ל׳
שהיתה של תורה או של דברי סו׳
סופרים בין על טענת ודאי בין על
טענת ספק כך היא הנשבע אוחז
ספר תורה בזרועו והוא עומד
ונשבע בשם או בכנוי בשבועה
או באלה מפיו או מפי הדיינין ל׳
ואין הדיינין משביעין אלא בלשו׳
הקדש ״ כיצד מפיו כגון שיאמ׳
הריני נשבע ביי׳ אלהי ישר׳ או הרני
נשבע במי ששמו חנון או במי
ששמו רחום שאיני חייב לזה ל׳
כלום ׳וכן אם אמ׳ הרי הוא ארור
ליי׳ אלהי ישר׳ או הרי ארור למי ל׳
ששמו חנון (או רחום) אם יש לזה אצלי
כלום ״ וכיצד מפי הדיינין כגון ל׳
שיאמ׳ לו משביעין אנו אותך ביי׳
אלהי ישר׳ או במי ששמו חנון ל׳
שאין לזה בידך כלום והוא עונה
אמן או שאמרו הרי פלו׳ בן פלו׳
ארור ליי׳ אלהי ישר׳ או למי ששמו
חנון אם יש לפלו׳ ממון ולא יודה
לו והוא עונה אמן זו היא שבועת
הדיינין ״ הדיינין שהשביעו בלעז

נקיטת חפץ בידו הרי אלו טועים
וחוזר ונשבע וספר תורה בידו
ואם אחז תפלין בידו והשביעו
אינו חוזר ונשבע שהרי אוחז תור׳
בידו וכמו ספר הן ׳השביעוהו מ׳
מיושב אינו חוזר ונשבע ״
תלמידי חכמים לכתחלה משביע׳
אותן והוא יושב ותפלין ואינו צ׳
צריך ליטול ספר תורה אלא תפלין
בכמו חפץ הוא ונשבע בלשון ל׳
הקדש כמו שביארנו ״ ואין בין
שבועת הסת לשבועת הדיינין
אלא נקיטת חפץ שאין הנשבע
שבועת הסת אוחז ספר תורה ל׳
אלא משביעין אותו בשם או בכנוי
בשבועה או באלה מפיו או מפי
ב״ד כמו שבועת הדיינין וכבר נ׳
נהגו העם להיות ספר תורה ביד חזן
הכנסת או שאר העם בעת שה׳
שמשביעין שבועת הסת כדי
לאיים ״ הדיינין שהשביעו את
הנשבע בכל לשון שהוא מכירה
הרי זו כשרה וכן הורו הגאונים
אבל רבותינו שאין משביעין אלא
בלשון הקדש ואין ראוי לסמוך
על הוראה זו ואעפ״ שנהגו כל בתי
דינין להשביע בלשון הקדש צר׳
צריך להודיע את הנשבע עד ש׳
שיהיה מכיר לשון השבועה ל׳
ששבועת הדיינין היא שבועת ה׳
הפקדון ואף שבועת הסת נהגו כ׳
כל העם להשביע אותה בלשון הקד׳ ״
כל מי שנתחייב שבועת הדיינין
שהיא על ידי טענת ודאי וכפירה
בין מן התורה בין מדבריהם מח׳
מאיימין עליו כמו שיתבאר ׳וכל
מי שנתחייב בטענת ספק בין מן
התורה בין מדבריהם אינו צריך
איום ״ וכיצד מאיימין על ה

הנשבע אומ׳ לו הוי יודע שכל
העולם נזדעזע בשעה שאמר
הקדוש ברוך הוא לא תשא את
שם יי׳ אלהיך לשוא ׳וכל עברות
שבתורה נאמ׳ בהן נקה וכן נאמ׳
לא ינקה ׳כל עברות שבתורה
נפרעין ממנו ובכאן ממנו וממש
ומשפחתו שאוחזין עליו ולא
עוד אלא גורם להפרע משונאיהם
של ישר׳ ״ שכל ישר׳ ערבין זה ל׳
בזה שנ׳ אלה וכחש ורצוח וכו׳
וכתיב אחריו על כן תאבל ארץ
ואומלל כל יושב בה ״ כל עברות
שבתורה תולין לו שנים או שלשה
דורות אם יש לו זכות וכאן מייד
נפרעין שנ׳ הוצאתיה נאם יי׳ צ׳
צבאות ובאה אל בית הגנב ואל
הנשבע בשמי לשקר ׳וכו׳ הוצאתי
מייד ובאה בית הגנב זה גונב ל׳
דעת הבריות ואין לו ממון על
חברו וטוענו בחנם ומשביעו
ואל בית הנשבע בשמי לשקר ׳
כמשמעו וכלתו את עציו ואת
אבניו דבר שאין אש ומים מכלין
אותו שבועת שקר מכלה אותו ל׳
וענין האיום הזה כולו בלשון ל׳
שהן מכירין אומרין להן כדי ש׳
שיבינו בדבר ויחזיר החוטא למ׳
למוטב ״ ואמ׳ אינני נשבע ופטר
אותו ונותן מה שטענו חברו ׳וכן
אם אמ׳ הטוען איני משביעו ל׳
ופטרו הולכין להן ׳ואמ׳ הריני נשבע
וחברו תובע העומדים לשם אומ׳
זה לזה סורו נא מעל אהלי האנשי׳
הרשעים וכו׳ ואומ׳ לו לאו על דעת
אנו משביעין אותך אלא על דע׳
דעתנו ועל דעת ב״ד ״ ואף על פי
שאין מאיימין אותם זה בשבוע׳
טענת ספק כמו שביארנו ולא ב

בשבועת הסת צריכין הדיינין להעיר
בבעלי הדינין אולי יחזרו בהן עד
שלא תהיה שם שבועה כלל. דבר
ברור וגלוי שכל הנשבע שבועת
הדיינין או שבועת הסת בשקר שהוא
חייב משום שבועת הפקדון שכבר
נתבארו משפטיה ואינו לוקה ואף
על פי שהודה מדעתו ונתחייב לשלם
זה שנשבע עליו בתוספת חומש
שהוא רביע הקרן עד שיהיה הוא
וחומשו חמשה ומביא קרבן אשם
אם יש שם בית דין כמו שבארנו.

פרק שנים עשר

אף על פי שלוקה הנשבע לשוא או
לשקר וכן הנשבע שבועת העדות
או שבועת הפקדון ומביא קרבן
אינו מתכפר להן עון השבועה כלו
שנ' לא ינקה יי'. אין לזה נקיון מדין
שמים עד שיפרע ממנו על השם
הגדול שחלל שנ' וחללת את שם אלהי'
אני יי'. לפיכך צריך אדם להזהר
מעון זה יתר מכל העונות. עון
זה מן החמורות הוא כמו שבארנו
בהלכות תשובה אף על פי שאין בו לא
כרת ולא מיתת ב"ד יש בו חלול השם
המקודש שהוא גדול מכל העונות.
מי שנשבע בשמים ובארץ
ובשמש וכיוצא בהן אף על פי שאין כו'
כונתו אלא למי שבראם אין זו שבוע'.
וכן הנשבע באחד מן הנביאים
או בכתב מכתבי הקדש אף על פי שאין
כונתו אלא למי ששלח נביא זה או
למי שנתן כתב זה אין זו שבועה
ואף על פי שאין אלו שבועות ממאנין
עליהן ומודיעין העם שלא ינהגו
קלות ראש ומראין כעניהם שזו
שבועה ופותחין להן פתח ומתירין
להן. בד"א בשאר כתבי הקדש אבל
אם נשבע בתורה אם נשבע במה
שכתוב בתורה דעתו על האזכרות
ואם נשבע בה סתם דעתו על הגויל
ואין כאן שבועה. נטלה בידו ונש'
ונשבע בה הרי זה כמי שנשבע
במה שכתוב בה ואסור. המשמע
בתורה סתם אם תלמיד חכם הוא
אינו צריך שאלה לחכם. ואם עם
הארץ הוא צריך שאלה כדי שלא
ינהגו קלות בשבועות. עבד שנשבע
אין רבו צריך לכופתו והרי הוא אס'
לאחר שנשתחרר כקודם שנשבע לפי
שאין גופו קנוי לו כדי שתחול עליו
שבועתו. ומזה' בשבועות לאסור
אסור על נפשו מי שנתפשו ברשות
עצמו. עבד שהוא ברשות אחרים לא.
ומיוצא זה מי שנשבע על נכסי
אחר. קטנים שנשבעו ואינן
יודעים טעם השבועה אף על פי שאינן
חייבין כופין אותם לעמוד בדבריה'
כדי לחנכן ומלמדים עליהם שלא ינהגו
קלות ראש בשבועת. ואם היה הדבר
שנשבע עליו דבר שאין הקטן יכו'
לעמוד בו אלא אם כן מזיק גופו של'
שיצום או שלא יאכל בשר וכן מה...
מכה אותו אביו או רבו וגוער בו ל'
ומראין לו שהותרה שבועתו כדי
שלא יהיה רגיל להקל ראש בשבוע'.
צריך להזהר בה שנים הרבה ולא
לשנות דבר מאות כלו שבועה כדי
שלא יהיו רגילין להשבע תמיד כגוים
וזה הדבר מכוער חובה הוא על מנהגת
ועל מורי תנוקות. השומע
הזכרת השם מפי חברו או שנשבע
בפניו לשקר או שברך ברכה שאי'
שאינה צריכה שהוא עובר משום
נושא שם יי' לשוא כמו שבארנו
ברכות הרי זה חייב לנדותו ואם לא
נדהו הוא בעצמו יהא בנדוי וצריך
להתיר אותו מיד כדי שלא יהיה
מכשול לאחרים שהרי אינו יודע
שנדוהו ואם תלמיד יודעי כמשמ'
העולם בפני שהרי למדו לשונם
העוה ושבועת תמיד. בד"א
כשהיה הנשבע הזה או המברך
לבטלה מזיד. אבל אם היה שוגג
ולא ידע שזה אסור אינו חייב
לנדותו. ואבל יאמ' שאסור לנדותו
לא עשה הכתוב שוגג אלא מזיד
מזהיר ומתרה בו שלא יחזור.
ולא שבועת לשוא בלבד היא הלא
האסורה אלא להזכיר שם מן השמ'
השמות המיוחדין לבטלה אסור
אף על פי שלא נשבע הרי הכתוב א'
מצוה ואומ' ליראה את שם הנ'
הנכבד והנורא. ובכלל יראתו ש'
שלא יזכירנו לבטלה. לפיכך אם
טעה הלשון והוציאו שם לבטלה
ימהר וישבח ויפאר ויהדר לו
שלא יזכר לבטלה כיצד אמ' יי'
ברוך הוא לעולם ועד או גדול הוא
ומהולל מאד וכיוצא בזה כדי ש'
שלא יהיה לבטלה. אף על פי שמותר
להשאל על השבועה כמו שבארנו
ואין בזה דופי ומי שלבו נקפו ל'
בדבר זה אינו אלא שוטה וטפש.
אף על פי כן ראוי להזהר בדבר
זה ואין נוקקין להתיר אלא מפני
דבר מצוה או מפני צרך גדול ל'
וטובה גדולה היא לאדם
שלא ישבע כלל. ואם
עבר ונשבע שיעשה
שיצטער ויעמוד
בשבועתו שנ' נשבע להרע ולא
ימיר וכתיב אחריו עושה אלה לא
ימוט לעולם.

נין חמשא דסייע

מהשכחנו כבתו
ויית

הלכות נדרים:

יש
בכללן שלש מצות שתי מצות עשׂ
עשה ואחת לא תעשה" וזה פרטן"
שישמור מוצא שפתיו ויעשה כמו א
שלא יחל דברו : ב
שיופר הנדר או השבועה 'וזהו ג
דין הפר נדרים המפורש בתורה
שבכתב " וביאור מצות אלו
בפרקים אלו "

פרק ראשון:

הנדר
נחלק לשתי מחלקות 'החלק הרא'
הראשון הוא שיאסור האדם על
עצמו דברים המותרין לו כגון ש'
שיאמר פירות מדינה פלונית אסור'
עלי כל שלשים יום או לעולם או ל'
אין עלי מפירות העולם 'או פירות
אלו אסורין עלי בכל לשון שיאסור
הרי זה מוסר בהן ואעפ שאין ש'
שבועה כל' ולא הזכרת שם ולא
כנוי ועל זה נאמ' בתורה לאסור
אסר על נפשו שיאסר על עצמו ל'
דברים המותרין וכן אם הרי הן על'
אסר אלו אסורין " וחלק זה ל'
הוא שאנו קורין נדר אסר "
והחלק השני הוא שיחייב עצמו
בקרבן שאינו חייב בו כגון שיאמ'
הרי עלי להביא עולה 'או הרי עלי
להביא שלמים 'והאומר על הוא
הנקרא נדר 'והאומ' הרי זו הוא
הנקרא נדבה והנדבה והנדר מין
אחד הן ואלו שהנדרים חייב בל
באחריותן ונדבותיהן חייב בל
באחריותן ועל זה נאמ' בתורה ל'
ונדריך אשר תדור ונדבותיך וגו'
וחלק זה הוא שאנו קורין אותו
נדרי הקדש " ודיני החלק הראשון
ועניניו הם שאנו מבארין בהלכות
אלו " וכל נדרי הקדש ומשפטי'
כולן יתבארו במקומן בהלכות מעשׂ
הקרבנות " מצות עשה של תור'
שיקיים אדם שבועתו או נדרו בין
שיהיה מנדרי אסר בין שיהיה מנ'
הקדש שנ' מוצא שפתיך תשמור
ועשית כאשר נדרת 'ונאמר ככל
היוצא מפיו יעשה " האוסר
עצמו מין ממיני מאכל כגון שאמ'
תאנים אסורים עלי או תאנים של
מדינה פלונית אסורים עלי וה'
וכיוצא באלו ואם אכל מהן כל שהוא
לוקה מן התורה שנ' לא יחל דברו
שאין לנדרים שיעור שאל הנדר
מדבר זה הרי כמפורש כל שהוא "
אמ' אוכלה מפירות מדינה פ'
אסורים עלי או אוכלה מפירות
אלו אסורים עלי אינו לוקה עד ש'
שיאכל כזית 'אסר על עצמו אכילה
מן התאנים ואכילה מן הענבים
בין בנדר אחד בין בשני נדרים
הרי אלו מצטרפין לכזית וכן כל
כיוצא בזה " האומ' פירות אלו עלי
קרבן או שאמ' הרי הן כקרבן או
שאמ' לחברו כל מה שאוכל עמך
עלי קרבן או כקרבן או הרי עלי ל'
קרבן הרי אלו אסורין עליו מפני
שאפשר שידור אדם קרבן ויעשׂ'
בהמה שהיה חול קרבן ותאסר "
אבל האומ' פירות אלו עלי או מין ל'
פלו' עלי או מה שאוכל עם פלוני ל'
עלי כבשר חזיר או כעבודה זרה
או כנבלות וטרפות וכיוצא באלו
הרי אלו מותרין " שאין כאן נדר
שהרי אפשר שיעשה דבר שאינו
חזיר כבשר חזיר " זה הכלל
המשים דברים המותרים כדברי'
האסורים לא אמר כלום שאין כל דבר האסור
יכול לעשותו בנדר הרי אלו אסורי'
ואם אינו יכול לעשותו בנדר הרי ה'
אלו מותרין " החטאות והאשם
אעפ שאינן באין בנדר ונדבה מכ'
שיתבאר במקומו אפשר לנודר
ולהביאן אותם מחמת נדרו שהרי
שהנודר בנזיר מביא חטאות ואם
נטמא מביא אשם כמו שיתבאר
האומ' פירות אלו עלי כחטאות או
כאשם או שאמ' הרי הן חטאות
הרי הן אשם הרי אלו אסורין "
ואין צריך לומ' באומר הרי הן ל'
עלי עולה או הרי הן עולה או שלמי'
או מנחה או תודה שהן אסורין
שכל אלו באין בנדר ונדבה "
האומ' פירות אלו עלי כנותר כפג'
כפיגול כבשר טמא של קדשים
הרי אלו אסורין שהרי עשאן ל'
כבשר קרבן מכל מקום " האומ'
הרי הן עלי כמעשר בהמה הרי אלו
אסורין הואיל וקדושתו בידי ל'
אדם הרי הן עלי כבכור הרי אלו
מותרין שאין קדושתו בידי אדם
ואינו יכול להתפיסו בנדר שנ' בן
לא יקדיש איש אותו " אמ' הרי
הן כחרמי שמים הרי אלו אסורין
שחרמי שמים לבדק הבית 'הרי
הן עלי כתרומת הלשכה כתמידים
נדרים כעצים כאשים כמזבח או ל'
כאחד ממשמשי המזבח 'כגון ש'
הרי אלו עלי כעצים או כמזרקות
או כמזלגות וכיוצא בהן' וכן האומ'
הרי הן עלי כהיכל כירושלם הרי
הן אסורין ואעפ שלא הזכיר שם
קרבן של דברים אלו עמיהם כאומ'
הרי עלי קרבן " היה לפניו בשר
קדש ואפילו היה בשר שלמים ל'
אחר זריקת דמים שהוא מותר

הנדרים ושבועות על [illegible]

לדרים ואו' הרי הן עלי כבשר זה הרי
אלו אסורין שאין התפיס אלא בעקר
שהיה אסור אבל אם היה בשר בשר
יום לפני זריקת דמים הרי זה אסור
ואם לאחר זריקת דמים הרי זה מו'
מותר ״ יש מקומות שאנשיהם
עלגים ומפסידין את הלשון ומכנין
את הדבר בדבר אחר הולכין שם אח'
אחר הכנוי ״ כיצד כל כנויי קרבן
כקרבן האומ' הרי עלי קונם קונם
הרי אלו כנויין לקרבן ״ חרק
חרק חרך הרי אלו כנוין לחרם וכן
כל כיוצא בזה הולכין אחר לשון כל
העם באותו מקום ובאותו זמן ״
וכשם שאוסר עצמו בכנוי כך אם
הקדיש בכנוי הרי זה הקדש וכנויי
הכנוין בין בנדרי אסר בין בנדרי ל'
הקדש ״ האומ' לחברו כל מה שא'
שאוכל עמך לא יהיו חולין או לא
יהיו כשר או לא יהיו טהור הרי זה
כמי שאו' כל שאוכל עמך כ'
יהיה קרבן שהוא אסור וכן אם או'
לו כל מה שאוכל טמא או נותר או
או פגול הרי זה אסור ״ האומר
לחברו לא חולין שאוכל עמך הרי זה
כמי שאו' לו מה שאוכל לך לא יהיו
חולין אלא קרבן וכן אם אמ' קרבן
שאוכל לך כקרבן מה שאוכל לך הרי
זה אסור ״ אבל האומ' הקרבן ש'
לא אוכל או כקרבן שאוכל לך או ל'
לקרבן לא אוכל לך או קרבן לא אוכל
לך כל אלו מותרין שאין משמעו'
אלו אלא שנשבע בקרבן שלא יאכל
להם והנשבע בקרבן אינן כלום או
שנדר שלא יאכל לו קרבן כלום ״
חולין שאוכל לך החולין שאוכל לך
חולין שלא אוכל לך החולין שלא כ'
אוכל לך כחולין שלא אוכל לך הרי זה
מותר אבל האומ' לא טמא שאוכל

לך לא נותר שאוכל לך לא פגול שא'
שאוכל לך אסור שמשמעו דבר
שאוכל לך הוא שיהיה פגול או כ'
טמא לפיכך לא אוכל לך כהיכל שא'
שאוכל לך היכל שאוכל לך לא היכל
שאוכל לך היכל שלא אוכל לך כהיכל
שלא אוכל לך לא היכל שלא אוכל
לך מותר שזה כמי שנשבע בהיכל
שלא יאכל וכן כל כיוצא בזה ״
האומר לחברו מודר אני ממך או
משמע דבר זה שלא ידבר עמו אם
מופרש אני ממך משמע שלא ישא
ויתן עמו מרוחק אני ממך משמע
שלא ישב עמו בארבע אמות וכן
אם אמ' מנודה אני לך ״ אבל אם
אמ' לו מודר אני ממך שלא אוכל לך
או מופרש אני ממך שלא אוכל לך
הרי זה אסור לאכל לו ואם אכל כזית
אכל נכסיו לוקה משום לא יחל דברו ״
אמ' לו מנודה אני לך שלא אוכל
לך אסור לאכל לו ואם אכל אינו לוקה
אמ' לו נדינו ממך הרי זה אסור להנ'
לו ״ האומ' לחברו הרי עלי כנדרי ל'
רשעים אם אמר לך שאנדריהם
נזיר וקרבן ושבועה ואם אכל חייב כ'
בכולן וכן האומ' הרי עלי כנדבות
כשרים שאנדבותם נזיר וקרבן הרי
זה חייב. אמ' הרי עלי כנדרי רשעים
או כנדבי כשרים שאוכל לך או אם
אוכל לך הרי זה אסור ואעפ' שלא כ'
פירש. אמ' כנדרי כשרים לא נתחייב
כלום שאין הכשרים נודרין דרך
איסור וכעס ״ אמ' כנדרי רשעים
הרני והיה נזיר עבר לפני חייב בנ'
בנזירות כנדרי רשעים עלי חייב ק'
קרבן כנדרי רשעים שלא אוכל מתך
חייב בשבועה. הנודר בתורה כגון
שאמ' פירות אלו עלי כזו לא אמר
כלום ואינו צריך שאלה לחכם אלא

אם כן היה עם הארץ כדי שלא ינהג
קלות ראש בנדרים ״ נדר במה שכתו'
בה הרי זה אסור שהרי כתוב בה את
ואיסר ונדר נטלה בידו ונדר בה הרי
זה במה שכתוב בה ״ האומ' לחבירו ה'
משכים ומשנה ערך עליו להשכים ל'
ולשנות שזה כמו נדר הוא ומפני
שלא הודיעו בלשון נדר ״ האומ'
לאשתו הרי את עלי כאמי או כאח'
כאחתי או כערלה או ככלאי הכרם
הרי זה כמוא' על הפירות אלו כבשר
חזיר כשם שמותר לאוכלן כדרך ש'
שבארנו כך הוא מותר באשתו ואם'
אם אמ' לה הרני מודר ממך הנאה אם
הנאות תשמישך אסורה עלי הרי זה
אסורה עליו כמו שיתבאר ״

פרק שני :

אחד

הנודר מפי עצמו או שהדירו חברו
ואמ' אמן או דבר שענינו כענין
שהיו קבלת דברים אסור ואין הנ'
הנודר נאסר בדבר שאוסר על עצמו
עד שיוציא בשפתיו ויהיה פיו ולבו
שוין כמו שבארנו בשבועות ״
אבל המתכוין לנדר בנזיר ונדר בקרבן
בקרבן ונדר בנזיר ונדר בשבועה או
שנתכוון לנדור ונשבע או שנתכוון
לאסור תאנים ואמ' ענבים הרי זה מו'
מותר בשניהם ואין כיון נדר הנודר
על דעת אחרים הרי זה כנשבע על
דעת אחרים וכן הנודר וחזר בו בתוך
כדי דבור או שאחזו בתוך כדי ל'
דבור לבטל הרי זה מותר ודין כל אלו
הדברים בנדרים כדין בשבועות ״
מי שהתנה קודם שידור ואמר
כל נדר שידור מכאן ועד עשר ש'
שנים הריני חוזר בהן אם הרי הן
בטלין וכיוצא בדברים אלו ואחרי'

עד כו פרי הת והרי ו'
ומשכעו שור ומהר ס'
סימ' ומי שמע חלה על
שמע הא
פק' דנדרי' קול חוין'
ואדי נפש'
היעדרו גדל קריית ל'
שמשמע לקי' הרי יטה
כלוע' רפיו ומי שמע
ומשנ כון ומי כמו פנו
נפשי' בקרי' שאין שחרי'
ושני משו והכי חייו
שבועת ליה ומדקדק ר'
ודיוקים ר' מדרב גדל
קריי תנישו שנים מים
ומשנה פר זה סיון ו'

נדר אם אומר התנאי כשעת שנדר
הרי נדרו קיים שהרי בטל התנאי של
נדר זה ואם לא זכר התנאי אלא א׳
אחר שנדר אע״פ שקבל התנאי עליו
וקיים התנאי הרי הנדר בטל ואע״פ
שלא הוציא עתה החזרה בפיו ש
כבר הקדים החזרה לנדר והוציאו
בפיו מקודם ויש שמורה להחמיר
ואו׳ והוא שיזכור התנאי אחר ש
שנדר בתוך כדי דבור אבל אם שהזכיר
התנאי לשנה או לעשר ואחר כך
נדר ונזכר בשעה שנדר שיש לו
תנאי ושכח על איזה הדבר התנה׳
וכיצד היה התנאי אם אמ׳ על דעת
ראשונה אני עושה אין נדרו ש
נדר שהרי בטלו ואם לא אמ׳ על
דעת ראשונה אני נודר כבר ש
בטל התנאי וקיים הנדר הראשון ״
יש מן הגאונים שאומ׳ אינם
הדברים אלו נוהגין בנדרים אלא
אלא בשבועות ויש מי שמורה
שדין הנדרים והשבועות בענין
אלו אחד הן ״ ומי יש לו להקדים
תנאי לשבועותיו צריך שיאמרו
בנדרים ״ סתם נדרים להחמיר
ופירושן יש בו להקל ולהחמיר
כיצד הרי הפירות האלו כבשר
חזיר וכיין נסך אומ׳ לו מה היה
בלבך אם פירש בלבו ואומ׳ כבשר
חזיר של קרבן וכיין שנתנסך ש
על המזבח הרי בלבי הרי זה אסור׳
ואם אמ׳ לא היה בלבי אלא תקרובת
ע״ז ויין שנתנסך לה הרי זה מותר
ואם נדר סתם הרי זה אסור ״
וכן האומ׳ הפירות האלו עלי חרם
אם כחרם של בדק הבית אסור
ואם כחרמי כהנים מותר ומפני
שהן ממון שלהם ואין בה איסור
ואם סתם אסור ״ הריהן עלי ש

כמעשר אם כמעשר בהמה אסו׳
ומפני שהוא קרבן שהקדשו בידו
כמו שבארנו ״ ואם כמעשר
דגן מותר ואם סתם אסור׳ הרי
הן עלי כתרומה אם לתרומת הלש׳
הלשכה נתכוון הרי זה אסור ״
ואם לתרומת הגרן נתכוון הרי זה
מותר ואם סתם אסור וכן כל כיו׳
כיוצא בזה ״ בד״א במקום ש
שמשמעו כל אחד מאלו שני ע׳
ענינות אבל מקום שדרכן שאין
קורין חרם סתם אלא לחרמי ש
בדק הבית ואמ׳ שם הרי הן עלי ש
חרם הרי זה אסור׳ וכן אם היה ה
דרכן שאין קוראין חרם סתם ש
אלא לחרמי כהנים הרי זה מותר
וכן כל כיוצא בזה שאין הולכין ש
אלא אחר לשון אנשי אותו מקום
באותו זמן ״ הנודר בחרם ואמ׳
לא היה בלבי אלא חרמי של ים ש
שהיא המכמורת׳ נדר בקרבן וא׳
ואמ׳ לא היה בלבי אלא בקרבנות
מלכים אמ׳ לחברו הרי עצמי עליך
ואמ׳ לא היה בלבי אלא לאסרו בעצם
שהנחתי לי להיות נודר בו דרך ש
שחוק נדר שלא תהנה לו אשתו
ואמ׳ לא היה בלבי אלא אשתי רא׳
ראשונה שגרשתיה וכן כל כיוצא
באלו מדברים שמשמען לכל העם
אסור והוא אומ׳ לא נתכונתי אלא
לכך ולכך אם היה הנודר תלמיד
חכם הרי זה מותר ״ ואין צריך ש׳
שאלה לחכם ואם היה עם הארץ מ׳
מראין בעיניו שזה נדר ושהוא ש
אסור ופותחין לו פתח ממקום
אחר ומתירין לו וכן שהיה תלמ׳
חכם גוערין אותו שלא ינהג מן
מנהג זה בנדרים ולא יהיו נדרי׳
דרך שחוק והתול ״ וכן האומר

לאשתו הרי את כאמי האומ׳ הרי
הפירות האלו עלי כבשר חזיר
שאין כאן נדר כמו שבארנו ״
אם היה הנודר תלמיד חכם אינו
צריך שאלה לחכם ואם היה ש
עם הארץ צריך שאלה לחכם
ומראין בעיניו שאשתו אסור׳
ושאותן הפירות אסורין ופותח׳
לו פתח ממקום אחר ומתירין לו
נדרו כדי שלא ינהג קלות ראש
בנדרים ״ ההפקר אע״פ שאינו
נדר הרי הוא כמו נדר שאסור
לו לחזור בו ״ ומה הוא ההפקר
הוא שיאמר אדם נכסים אילו
הפקר לכל בין במטלטלין בין בקרקע
וכיצד דין ההפקר כל הקודם וזכה
בו קנהו לעצמו ומעשה שלו ואפי׳
זה שהפקיר דינו בו כדין כל אדם
אם קדם וזכה בו קנהו ״ המפקיר
לעניים לבד ולא לעשירים אינו ה
הפקר עד שיפקיר לכל כשמטה ״
והמפקיר עבדיו הגדולים קטן
עמהן והקטנים כל הקודם בהן
זכה כשאר המטלטלין ״
המפקיר אתה קרקע כל הקודם
והחזיק בה זכה ״ דין תורה אפי׳
הפקיר בפני אחד הרי זה הפקר
ונפטר מן המעשרות מאו ש
שיתבאר במקומו אבל מדברי סו׳
סופרים אינו הפקר עד שיפקיר
בפני שלשה כדי שיהיה אחד זוכה
אם רצה והשנים מעידין ״
האומ׳ הרי הפקר וזה השני ספק
הפקר ואם אמ׳ נזה כמו זה שאמ׳
וגם זה הרי התנים השני ויהיה
ההפקר נדרו׳ ״ המפקיר אתה ש
שדהו ולא זכה בה אדם כל שלש׳
ימים אינו יכול לחזור בו אחר ש
שלשה ימים אינו יכול לחזור בו ש

זורר כו׳ כתב ואמי כי הת
תנ והוא שלא יהא זמ
משעת הנדר וכן פס את
ראש׳ [illegible]
זכור התנאי משעת ה
הנדר דבטל הנדר ומ׳
וכשהוא זכור התנאי ו
ואח׳ נדר עקר לתנאי
וקיים לנדר והא דאמ׳
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
מות׳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ל׳ זה כת׳ כס׳ [illegible]
[illegible]

כבה ולב כט
כב׳ כ הו״ר
פק רנד׳
רקיו שה הת
תוהב רה״ע
פ׳ תיקו
ת א׳ כי
המודר

אלא יום כן קודם וזכה בה הרי הוא
כזוכה מן ההפקר בין הוא בין אחר׳
האומ׳ שדה זו מופקרת ליום
אחד לשבת אחת לחדש אחד לש׳
לשנה אחד לשבוע אחת עד שלא
זכה בה הוא או אחר יכול לחזור
בו ומשזכה בה בין הוא בין אחר
אינו יכול לחזור בו ומפני מה יש לו
לחזור כאן עד שיזכו בה מפני ש׳
שזה דבר שאינו מצוי הוא שאין
אדם מפקיר לזמן קצוב ״ דבר
המופקר שבא אחר ושאלו והיה
מכיר בו שלא ילקט אדם לא קנהו
בהבטה אלא עד שיגביהו אם היה
מיטלטלין או יחזיק בקרקע כדרך
שקונין הלקוחות״

פרק שלישי

ארבעה
דברים יש בנדרים ושבועות בטוי
ששבועת בטוי אין שבועה חלה
על שבועה ונדרים יחול נדר על
נדר המתפיס בשבועה פטור ובנדר
חייב אין שבועה בטוי חלה אלא
על דברי הרשות ונדרים חלות על
דברי מצוה כדברי הרשות שבועת
בטוי חלה על דבר שאין בו ממש
ונדרים אינן חלות אלא על דבר ש׳
שיש בו ממש ״ כיצד יחול נדר
על נדר האומ׳ הרי עלי קרבן אם
אכלתי ככר זו הרי עלי קרבן אם ש׳
אוכלנה הרי עלי קרבן אם אוכלנה
ואכלה חייב על כל אחת ואחת וכן
כל כיוצא בזה ״ כיצד המתפיס
בנדרים חייב שמע חברו שנדר וא׳
ואמ׳ ואני כמוך בתוך כדי דבור הרי
זה אסור במה שאסר בו חברו ש׳
שמע השלישי זה שאמ׳ ואמ׳ ואני
אפילו היו מאה וכל אחד מהן אומ׳
ואני בתוך כדי דבורו של חברו הרי
כולן אסורין ״ וכן האומר הבשר
הזה עלי אסור וחזר ואמ׳ אפילו אח׳
מאה ימים והפת הזו כבשר הזה
הרי הפת נתפסת ונאסרה ואמ׳
ודבש זה כפת הזאת ויין זה כדבש
אפילו הן מאה כולן אסורין ״
הרי שמת אביו או רבו ונדר שיצום
אותו היום ולאחר שנים אמ׳ הרי
יום זה עלי כיום שמת בו אביו או
רבו הרי זה אסור לאכול בו כיום שהרי
התפיס יום זה ואסרו כיום האסור
לו וכן כל כיוצא בזה ״ כיצד חלות
הנדרים על דברי מצוה כדברי הר׳
הרשות האומ׳ הרי המצה עלי כל ל׳
הפסח אסורה עליו והרי התפילין
אסורות עליו בנטילה הרי אלו אסור
עליו ואם אכל או ישב או נטל לוקה ״
וכן כל כיוצא בזה ״ ומפני מה
נדרים חלות על דברי מצוה והשב׳
והשבועות אינן חלות על דברי מ׳
מצוה שהנשבע אוסר עצמו על
דבר שנשבע עליו והנודר אוסר
דבר הנדור על עצמו מעצמו הנשבע
לבטל מצוה אוסר עצמו וכבר ע׳
עצמו מושבע מהר סיני ואין שבו׳
חלה על שבועה והאוסר דבר זה ע׳
בנדר זה הדבר הוא שנאסר ואותו
הדבר אינו מושבע מהר סיני ״
כשאתה מתבונן בכתוב תמצא שה׳
שהדברים מראין כן מזו שקבלו ה׳
חכמים ומפני חשו ועה שהרי הוא
אומ׳ בשבועת בטוי להרע או להטיב
דברי הרשות כמו שבארנו שיאכל
וישתה היום או שיצום וכמו בזה
ובנדרים שהוא אומ׳ ככל היוצא
מפיו יעשה ולא חלק בין דברי מצ׳
לדברי הרשות ״ הנודר שיצום
בשבת או ביום טוב חייב לצום שכ׳
שהנדרים חלות על דבר מצוה כמו ש׳
שביארנו ״ וכן הנודר שיצום יום
ראשון או יום שלישי כל ימיו ופגע
בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב
יום הכפורים הרי זה חייב לצום ואין
צריך לומ׳ ראש חדש ופגע בו חנוכה
ופורים ידחה נדרו ומפני הימים
האלו הואיל ואיסור העם בהן מדברי
סופרים הרי הן צריכין חזוק וידחה
נדרו מפני גזרת חכמים ״ כיצד
אין הנדרים חלות אלא על דבר
שיש בו ממש ״ האומ׳ דבורי עליך
קרבן אינו אסור מלדבר עמו שהד׳
שהדבור אין בו ממש ״ וכן אמ׳ לו
דבורי אסור עליך ואין זה כאומר פי׳
פירותי אסורין עליך או פירותי קרבן
עליך שהן אסורין עליו ״ לפיכך
האומ׳ לחברו קרבן שאיני מדבר עמך
או שאיני עושה עמך או שאיני
מהלך עמך או שאומ׳ קרבן שאיני
ישן שאיני מדבר שאיני מהלך ״ או
שאומ׳ לאשה קרבן שאיני משמשך
אין הנדר חל כלל אלא הרי זה כאומ׳
דבורי והלוכי ועשייתי ושמושי קרבן
שהם דברים שאין בהם ממש ״
אבל האומ׳ יאסר פי לדבורו וידי למ׳
למעשיהן ורגלי להלוכן ועיני לשנ׳
לשינתן הרי הנדר חל עליהן לפיכך
האומ׳ לחברו פי מלדבר עמך ידיי
מלעשות עמך רגלי מהלוך עמך
הרי זה אסור ״ וכן האומר הרי
עלי קרבן אם אדבר עם פלני או אם
לא אדבר עם פלני ועבר על דברו ל׳
חייב בקרבן ״ וכן אם נדר דברתי ואם
דברתי וכיוצא בהן שאין אלו נדרי
איסר שאנו מבארין משפטיהן ל׳
אלא נדרי הקדש ״ הנודר
בדברים שאין בהן ממש ואסרן אף
על פי שאין הנדר חל עליהן אינו

פ״ק דנדרי

דאלו מותרי

פ״ג דשבועו׳ ופ״ב דנדרי

דאלו מותרי

[illegible]

ועיין ב׳ מסור כו חומ׳
בנדרי ומשבועו כו
[illegible]

[illegible]

מודיע לו שיצחק, שהן היתר הואיל
ואסר עצמו בהן וכדעתו שהנדר
חל עליהן אלא פותחין לו פתח מאו'
ממקום אחר ומתירין לו נדרו אף
על פי שאינו מוסר כדי שלא ינהג
קלות ראש בנדרים.

פרק רביעי

נדרי
אונסין ונדרי שגגות ונדרי הבאי כל
הרי אלו מותרין כדרך שבארנו
בשבועות. הרי שהדירוהו אונסי'
והמוכסין ואמרו לו נדור לנו ש
שהבשר אסור עליך אם יש עמך
דבר שאתה חייב במכס ונדר ואמר
הרי הפת והבשר והיין אסורין כל
עלי הרי זה מותר בכל ואעפ שהוסיף
על מה שבקשו ממנו. וכן אם
בקשו ממנו שידור שלא תהנה
אשתו לו ונדר שלא תהנה אשתו
ובניו ואחיו כולן מותרין וכן כל כי'
כיוצא בזה. וכל הנדרים האלו
צריך שיתכוין בלבו לדבר המותר
כגון שישים בלבו שיהיו אסורין
עליו אותו היום או אותה שעה וכ'
וכיוצא בזה. וסומך על הדברים
שבלבו הואיל והוא אנוס ואינו יכול
להוציא בשפתיו ומה עיקר בשעה
שידור להם אין צריך ולבו שותף כמו
שבארנו בשבועות. וכן נדרי
זרוזין מותרין כיצד כגון שהדיר
חבירו שיאכל אצלו ונדר זה שלא י'
יאכל מפני שאינו רוצה להטריח
עליו בין אכל בין לא אכל שניהם
פטורין. וכן המוכר שנדר שלא
ימכר חפץ זה אלא בסלע והלוקח
נדר שלא יקחנו אלא בשקל ורצו
בשלשה דינרים שניהן פטורין
וכן כל כיוצא בזה שלא אחד מהן
מהן לא גמר בלבו ולא נדר אלא כל
כדי לזרז חבירו ולא גמר בלבו.
ומנין שאלו ארבעת מיני נדרי
אלו שהן מותרין שיוסר האדם לא
להיות נדר בהן על מנת לבטלן ת"ל
לא יחל דברו לא יעשה דבריו חולין.
מי שנדר ונחם על נדרו הרי זה
נשאל לחכם ומתירו ודין היתר
נדרים כדין היתר שבועות שאין
מתיר אלא חכם מובהק או שלשה
הדיוטות במקום שאין חכם וכשם
שמתירין השבועה מתירין הנדר
וכן שאר הענינות שפרשנו כל
בשבועות כולן בנדרים כדרך ש
שהן בשבועות אין מתירין הנדר
עד שיחול כמו בשבועה וכשם
שנשאלין על נדרי האסר ומתי'
אותו כך נשאלין על נדרי הקדש
ומתירין אותו בין נדרי קדשי ל
בדק הבית בין נדרי קדשי מזבח
ואין נשאלין על התמורה וכשם
שהאב או הבעל מפר נדרי אסר
כך מפר נדרי הקדשות הדומין
לנדרי אסר. מי שנדר ושמע
חברו ואמ' ואני ושמע שלישי ואמר
ואני ונשאל הראשון על נדרו ל
והותר הותרו כולן. נשאל האחרון
והותר האחרון מותר וכולן אסורי'
נשאל השני והותר השני ושל אח'
אחריו מותרין והראשון אסור.
וכן המתפיס דברים הרבה בנד'
או שנדר על הפת והתפיס הבשר
בפת ונשאל על הפת והותר כדר
הותר בבשר נשאל על הבשר וה'
והותר בו לא הותר בפת.
הנשבע או הנודר שאינו נהנה
לכולכם ונשאל על נדרו או על ש'
שבועתו על אחד מהן והתירו כל
הותרו כולן שנדר שהותר מקצתו
הותר כלו. אמ' שאיני נהנה לזה
ולזה ולזה והותר הראשון הותרו
כולן. הותר האחרון האחרון מותר
וכולן אסורין. שאיני נהנה לזה ול
ולזה ולזה צריך פתח לכל אחד ואח'
וכן כל כיוצא בזה. נדר בנזיר
ובקרבן ובשבועה או שנדר ואינו
ידוע באיזה מהן נדר פתח אחד
לכולן. הנודר מאנשי העיר
ונשאל לחכם שבעיר או שנדר
מישר' והרי הוא נשאל לחכם של
שבישר' הרי נדרו מותר. האומר
פירות אלו אסורין עלי היום אם כל
אלך למחר למקום פל' הרי זה אי'
אסור לאכל אותן היום גזרה שמא
ילך למחר לאותו מקום ואם עבר
ואכלן היום והלך למחר למקום
לוקה ואם לא הלך אינו לוקה.
אמ' הרי הן אסורין עליו למחר כל
אם אלך היום למקום פל' הרי זה
מותר לילך היום לאותו מקום ל
שאסרו עליו אותן הפירות למחר
וכן כל כיוצא בזה מפני שאדם
זהיר בדבר האסור שלא לעשותו
ואינו זהיר בתנאים שגורם לאסור
דבר המותר. הנודר לצום כל
עשרה ימים מאיזה יום שירצה
והיה מתענה בהם אחד מהן וכ'
והצריך לדבר מצוה או מפני כבוד
אדם גדול הרי זה אוכל ופורע
יום אחד שהרי לא קבע הימים
בתחלת הנדר. נדר שיצום
היום ושכח ואכל משלים לצום.
נדר שיצום יום אחד ושכח וכ'
וכשהתחיל לצום שכח ואכל ל
אבד תעניתו וחייב לצום יום אח'.

פרק חמישי

ראובן

מי שנדר הרמב"ם

נדרים פ' [illegible]

ירושל'

השגה: [illegible] זרוזין כו' ומה שהקשו כו' [illegible] והשיב כו' [illegible] התרה [illegible] שנדר [illegible] תענית [illegible] יום זה [illegible] והתענית יום סתם [illegible] עד יום אחר [illegible] ועיין כה' תענית [illegible]

שאמ' לשמעון הרני עליך חרם אם ל'
הריאות יאסור בהנייתי נאסר על שמ'
שמעון שיהנה מראובן יום עבר
ונהנה ממנו לוקה שהרי לא שמעון
אמ' כלום ומותר לראובן להנות בש'
בשמעון שהרי לא אסר עצמו ל'
בהנייתו אמ' לשמעון הרי את עלי
חרם אם הריני אסור בהנייתך הרי ל'
נאסר ראובן מליהנות בשמעון ואם
נהנה לוקה שהרי חלל דברו ושמע'
מותר בהניית ראובן אמ' לו הריני ל'
עליך חרם ואתה עלי אם הריני אסור
בהנייתך ואתה בהנייתי שניהם אס'
אסורין זה בזה וכן כל כיוצא בזה "
ראובן שאמ' לשמעון הרי פת
פלני אסורין עליך אם הרי אסור בהנ'
בהניית פלני אין זה כלום שאין אדם
אוסר חבירו בדבר שאינו שלו אלא ל'
אם כן ענה שמעון אמן מפני שבאמן "
האומ' לחברו ככרי זו אסורה על'
עליך אעפ שנתנה לו במתנה הרי זו
אסורה עליו מת ונפלה לו בירושה או
שנתנה לו במתנה הרי זו מותרת שלא
שלא אמ' אלא ככר והרי אינה עתה
שלו " אמ' לו פירות אלו אסורי'
עליך ולא אמ' פירותי אעפ שמכרן ל'
או שמת ונפלו לאחר הרי אלו אסורי'
עליו שהאוסר דבר שהוא שלו על
חברו אעפ שיצא מרשותו הרי הוא
באיסורו עומד ואלו אם כן אמ' נכסי
או פירותי או ביתי וכיוצא בלשונות
אלו שהרי לא אסרן אלא כל זמן ש'
שהן ברשותו " האומ' לבנו הרי
אתה אסור בהנייתי או שנשבע שלא
יהנה בו אם מת יירשנו שזה כמי
שאמ' לו נכסי עליך אסורים אסר
הנייתו עליו ויירש בין בחיי בין ל'
במותי אם מת לא יירשנו שזה כמי
שאמ' לו נכסים אלו אסורין עליך "

הנודר מן המבושל

אוסר בנו בהנייתו אם אמ' היה בן בני
זה תלמיד חכם יקנה בני זה נכסי ל'
כדי להקנותן לבנו הרי זה מותר ל'
ויהיה הבן אסור בנכסי האב ובן
הבן מותר בהן אם יהיה הבן תלמיד
חכם כמו שהתנה " וזה הבן אוסר
בירושת אביו אם נתן ירושת אביו
לאחיו או לבניו הרי זה מותר וכן
אם פרעה מהן את כתובת אשתו
וצריך להודיען שאלו נכסי אבי שאני
שאוסרין עלי שהנשבע שלא יהנה
בו חברו מותר לו לפרוע את חובו
כמו שיתבאר " מי שאוסר עליו
מין ממיני מאכל בין בנדר בין בשבוע'
ונתבשל עם מינים אחרים או נתע'
נתערב עמהן הרי זה מותר במינין
המותרין אעפ שיש בהן טעם המין
האסור ואם נאסר בפירות אלו וכ'
ונתערבו באחרים אם יש בהן טעם
דבר האסור אסורין ואם לאו מותר'
כיצד נאסר בבשר או ביין הרי
זה מותר לאכל ירק וירקות שנת'
שנתבשלו עם הבשר ועם היין ל'
אעפ שיש בהן טעם הבשר או טעם
היין ואינו אסור אלא באכילת בשר
בפני עצמו או לשתות יין בפני ל'
עצמו " נאסר בבשר זה או ביין
זה ונתבשל עם הירק אם יש בירק
טעם בשר או טעם יין אסורין ו'
ואם לאו מותרין שזה הבשר וזה
היין נעשה כמו בשר נבלות וכיוצא
בהן וכן כל כיוצא בזה לפיכך האומ'
בשר זה אסור עלי הרי זה אסור
בו ובמרק שלו ובתבלין שבו "
נתערב יין זה שאסר על עצמו ל'
ביין אחר אפילו טפה בחבית נאסר
הכל מפני שיש לו להשאל על נדרו '
נעשה כדבר שיש לו מתירין שאינו
בטל במינו כמו שבארנו בהלכות

מאכלות אסורות " האומ' פירות אלו
קרבן עלי או קרבן הן על פי הריני
אסור בחלופיהן ובגידוליהן ואינו
צריך לומר במשקין היוצאין מהן
או נשבע שאינו אוכל אותן או ל'
שאינו טועם אותן אם היה הדבר
שזרעו כלה כגון שזרע חטה וש'
ושעורה הרי זה מותר בחלופיהן ו'
ובגדוליהן היה הדבר שאין זרעו
כלה כגון בצלים ושומים ל'
אפילו גדולי גדוליהן אסורין ובין
כך ובין כך משקין היוצאין מהן
ספק לפיכך אם שתה מהן אינו
לוקה " וכן האומ' לאשתו ל'
מעשה ידיך עלי קרבן או קרבן הן
לפי או קרבן הם על פי אסור בחלופי'
ובגדוליהן ואם היה דבר שאין ל'
זרעו כלה אפילו גדולי גדוליהן אסור
ולמה לא יבטל עיקר האיסור בג'
בגדוליהן שרבו עליו שהרי הן דבר
שיש לו מתירין שאינו בטל ברוב
כמו שבארנו " האוסר פירותי
על חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי
גדוליהן וחלופיהן ספק לפיכך חמו'
אסור בגדולי פירות אלו ובחלופיה'
ואם עבר ונהנה נהנה "

פרק ששי :

האומר
לחברו המטה המביאה לידי מאכל
אסורה עלי או המטה המביאה ל'
לידי מאכל אסורה עליך הרי זה ה'
המוסר לא ישאל מן האוסר לא נפה
וכברה ורחים ותנור וכל דבר שעוש'
בו אוכל נפש אבל משאיל נזמים
וטבעות וכלים שאין עושין בהן
אוכל נפש ואסור לשאול ממנו שק
להביא פירות וחמור להביא עליו
פירות " וקונם שדרכן שאין מ'

ומותר ג' מותר כו' ומזון
ודורדן את כות שאו :
שמסרו המשנה ומתן
רכאה לא קבלה מ' יכול
ואסור כל מה שאלתו :
ודין כנ' כקם הפה
והורה רב' שמעון על
קהל שהי' והו תכה כ
שיכתו' מ' העיטור
ואסור אחד מהן חלקו
ודבר להן

משאילין כלים אלא בשכר ואסור
לשאול ממנו אלא כלים שאין בהן אוכל
נפש כדי להראות כהן בפני אחרים
עד שיהנה ממנו אלא שבקש לעבור
ביורש כדי לילך למקום שיהנה בו ל'
הרי זה אסור מספק לפיכך אם עבר
אינו לוקה ״ אין המודר הנאה
מחברו ומודר ממנו הבית מאכל
אלא דריסת הרגל וכלים שאין עוש'
בהן אוכל נפש ממקום שמשאילין
אותן שם בחנם ״ ראובן שנאסר
עליו הנאת שמעון בין בנדר בין בש'
בשבועה מותר לו שמעון על ידו
מחצית השקל שלראובן חייב בה
וכן פורע חוב שעליו שהרי לא הגיע
ליד ראובן ממנו התביעה ומניעת
תביעה אינה בכלל לאסור הנאה ״
לפיכך מותר לו להזין את אשתו ואת
בניו ועבדיו ושפחותיו הכנענים אע"פ
שהוא חייב במזונותם אבל לא יזון
את בהמתו בין טמאה בין טהורה
שכל שאוכלת בבשרה היא הנאה
שהגיעה ליד ראובן ״ היה שמעון
כהן הרי הוא מותר להקריב קרבנו
של ראובן שהכהנים שלוחי שמים הם
ואינן שלוחי בעל הקרבן ומשיא
שמעון בתו הבוגרת לראובן ומדעת'
אבל אם היתה נערה שהרי עדין
היא ברשותו אסור שזה מוסר
לו שפחה לשמשו ״ ותורם שמעון
תרומות ראובן ומפריש לו מעשרו
מדעתו כיצד מדעתו כגון שאומר
ראובן כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום
אבל לא יאמר לשמעון ותרום לו של'
שהרי עושה אותו שליח וזו הנאה
לו ״ ומלמדו תורה שבעל פה של'
שהרי אסור ליטול עליה שכר אבל
לא תורה שבכתב שנוטלין עליה
שכר ואם אין דרכן שם ליטול

שכר על תורה שבכתב הרי זה מות'
ובין כך ובין כך מותר ללמד את בנו
חלה ראובן נכנס שמעון ומבקרו
ומקום שנוטל שכר מי שישב עם
החולה לעזרו לא ישב שמעון
אצלו מבקרו עומד ומותר לרפאתו
מדה שזו מצוה היא ״ חלתה
בהמת ראובן לא ירפא אותה של'
שמעון אבל אומר לו עשה לה כך
וכך ״ ורחץ עמו באמבטי גדולה
אבל לא בקטנה מפני שמהנהו ל'
בשעה שמגביה עליו המים וישן
עמו במטה בימות החמה אבל לא
בימות הגשמים מפני שמחממו
ומיסב עמו על המטה ואוכלין על
שולחן אחד אבל לא מקערה אחת
אלא מאבוס שלפני הפועלין שמא
יניח שמעון חתיכה אחת טובה
ולא יאכל אותה כדי שיאכל אותה
ראובן או יקרב אותה לפניו ונמצא
מהנהו וכן בפירות שבאבוס ״
אבל אם יכל שמעון מקערה של'
שהוא יודע שכשיחזירה לבעל
הבית יחזור בעל הבית ויניחנה לפני
ראובן הרי זה מותר ואין אומרין
חוששין שמא הניח נתח טוב
בשבילו ״ ומותר ראובן לשתות
כוס של תנחומין מידו של שמעון
משל ראובן וכן כוס של בית המרחץ
שאינן בדה הנאה ואסור ראובן ל'
בנחלתו של שמעון ומותר בשלהבת
שלו ״ היה לשמעון מרחץ או
בית הבד מושכרין בעיר אם היה
לשמעון בהן תפיסת יד כגון שלא
שהניח מהן כל שהוא לעצמו ולא
שכרו אפילו הניח במרחץ אמבטי
אחת ובבית הבד עקל אחד אסור
לראובן להכנס לאותה מרחץ ולא
ולדרוך בית ואם לא הניח עצמו ל'

לעצמו כלום אלא שכר הכל הרי זה
מותר ״ ואסור לראובן לאכול
מפירות שדה שמעון ואפילו בש'
בשביעית שהכל הפקר שהרי לא
לפני שביעית אבל אם נדר בשבי'
בשביעית אוכל מפירות הנטועות
חוץ לשדה אבל לא יכנס לשדה
אע"פ שהקרקע כן הפקר גזר'
שמא ישהא שם אחר שיאכלו ואם
הפקירה אותה תורה אלא כל זמן
שהפירות בתוכה ״ בד"א בשאסר לו
הנאת הנכסים האלו ואסרין עליך
אבל אם אמר לו הנאת נכסי אלו שנש'
שנשבע ראובן או נדר מנכסי ל'
שמעון כיון שהגיע שביעית אוכל
מפירות שדהו שהרי יצאו מרשו'
שמעון אבל לא יכנס לשדה מן ל'
הטעם שבארנו ״ נאסרה על
ראובן הנאות מנכסי שמעון מלבד
אם לפני שביעית נאסרה בין כך
בנדר בין בשבועה הרי זה יורד
לתוך שדהו אבל אינו אוכל מפירו'
ואם בשביעית נאסרה יורד ואוכ'
שאין פירות אלו של שמעון אל'
אלא של הפקר הן ״ ואסור
לראובן להשאיל לשמעון גזירה ל'
שמא ישאיל ממנו והרי הוא אסור
בהנייתו וכן אסור להלוות גזירה
שמא יקח ממנו מדמנה לו מלאכה
עמו כגון שהיו קוצרים כאחד ע'
עושה ברחוק ממנו גזירה שמא
יסייענו ״ המדיר את בנו מפני
שאינו עוסק בתורה ונאסר בהן
בהמיית אביו הרי האב מותר לו ל'
למלאות חבית של מים ולהדליק לו
את הנר ולצלות לו דג קטן שאין
כוונתו אלא להנאה גדולה נדרים
אלו לגבי הבן אינן חשובין ״ מי
שנשבע או נדר לדבר עם חברו הרי

זה מותר לכתוב לו בכתב ולדבר עם אח'
אחר והוא שומע הענין שיצא ל'
להשמיעו וכזה הורו הגאונים ··

פרק שביעי

שנים
שאסרו הנאת כל אחד ואחד מהן (וכן כת' בס' הל')
על חבירו בין בנדר בין בשבועה הרי ל'
אלו מותרין להחזיר אבדה זה לזה
מפני שהיא מצוה ובמקום שדרכן
שנוטלין שכר המחזיר את האבדה
יפול השכר להקדש שאם יטול ל'
שכר נמצא נהנה ואם לא יטול נמצ'
מהנה ·· ומותרין בדברים שהן (השותפי')
משותפות לכל ישר' כגון הבית והעזר'
והבור שבאמצע הדרך ואסורין ל'
בדברים שהן בשותפות כל אנשי ל'
העיר כגון הרחבה שבעיר והמרחץ
ובית הכנסת והתיבה והספרים ··
וכיצד יעשו כדי שיהיו מותרים
בדברים אלו כל אחד מהן כותב חלקו
לנשיא או לאחד משאר העם ומ'
וזוכה לו בחלקו על ידי אחר ונמצ'
כל אחד מהן כשנכנס למרחץ כשהו'
לכל אנשי העיר או לבית הכנסת אינו
נכנס לרשות חבירו אלא לרשות אח'
אחרים שהרי כל אחד מהן נסתלק
מחלקו במקום זה ונתנו במתנה ··
היו שניהם שותפין בחצר אם (ענ' כתש' בסי' ב)
יש בה דין חלוקה הרי אלו אסורין
להכנס לה עד שיחלוקו ויכנס כל
אחד ואחד לחלקו ואם אין בה דין
חלוקה כל אחד ואחד נכנס לביתו (דהלכה כרבנ' ...)
והוא אומ' בתוך שלי אני נכנס ובין
כך ובין כך שניהן אסורין להעמיד
רחיים ותנור ולגדל תרנגולין בחצ'
זו ·· שנים שהיו שותפין בחצ' (השותפ')
ואחד מהן שאינו נהנה בו השני
כופין את הנודר למכור חלקו · נדר

שאינו נהנה הוא בשני הרי זה מותר
להכנס לביתו מפני שברשותו הוא
נכנס אבל אינו יכול להשתמש בחצ'
כמו שבארנו ·· היה אחד מן השוק
אסור בהנאת אחד משניהם הרי
זה מותר להכנס לחצר זו מפני
שהוא אומ' לו לתוך של חבירך אני
נכנס איני נכנס לתוך שלך ·· מי
שאוסר הנאתו ממנו והיו האומנות
על עצמו הרי זה מותר ליקח ממנו
ביותר ולמכור לו בפחות יאסר
הנאתו עליהן אם שומעין לו שי'
שיקח מהן בפחות או שימכר
להן ביותר מותר ואין גוזרין כיון
שלא ימכר גזרה שמא יקח שהרי
אין נדר מאיש אחד כדי שיגזור
עליו אלא מאומה סלה שאם ירי לו
ומעשר לו לישא וליתן עם זה ישא
ויתן עם אחר ·· לפיכך אם אסר
הנאתו עליו הרי זה משאילו ומו'
ומלוה ופורע אבל לא ישאל ממנו ולא
ילוה ממנו אסר הנאתו עליהן וחב'
והנאתו עליו לא ישא ויתן עמהן
וכן לא ישאו הם ויתנו עמו ולא ל'
ישאל מהן ולא ישאילו להן ולא ל'
ילוה מהן ולא ילוה אותן יאסר על ע'
עצמו הנאת בני העיר אסור להשא'
על נדרו לחכם מבני אותה העיר
ההיא ואם נשאל והתיר לו הרי ל'
נדרו מותר כמו שבארנו ·· מי
שאוסר הנאת הבריות עליו הרי
אותו מותר ליהנות בלקט שכחה
ופאה ומעשר עני ואתנחולי בג'
בגרנות אבל לא שבתוך הבית מי
שיאסר הנאתו על הכהנים הלוים
הרי אלו בוזזין ונוטלין מתנותיהן על
כרחו ואם אמ' לכהנים אלו ללוים
אלו הרי אלו אסורין ויתן תרומות
ומעשרותיו לכהנים ולוים אחרי'

והוא הדין במתנות עניים עם הענ'
העניים ·· מי שהיתה הנאתו אס' (וא' ב' הור')
אסורה על חבירו ואין לחבירו מה ל'
יאכל הולך אצל החנוני ואומר איש
פלני אסור בהנאתי ואיני יודע מה
אעשה אם הלך החנוני ונתן לו ל'
ובא ונטל מזה הרי זה מותר ··
היה ביתו לבנות גדרו לגדור שדהו
לקצור הולך אצל הפועלים ואומר
איש פלני אסור בהנאתי ואיני ל'
יודע מה אעשה והלכו הן ועשו
עמו ובא לזה ונתן להן שכרו ל'
הרי זה מותר שמציאו זה שפרע
לו חובו וכבר בארנו שזה מותר
לפרוע לו חובו ·· היו מהלכין בד' (השותפ')
בדרך ואין לו מה יאכל נותן לאחר
משום מתנה והלה מותר בה ואם (כת' בס' הד' וזה לשון ה' הספרי')
אין עמהן אחר מניח על הסלע
ואומ' הרי הן מופקרין לכל מי ל'
שיחפוץ והלה נוטל ואוכל ··
נתן לאחר מתנה ואמ' הרי סעוד'
נתונה לך במתנה ויבא פלני שהוא (מעשה בית חורון)
אסור בהנאתי ויאכל עמך הרי זה
אסור ולא עוד אלא אם סתם
נתן ואמ' לו רעך שיבא פלני ל'
ויאכל עמך ואם הוכיח סופו על
תחלתו שלא נתן לו אלא על מנת
שיבא פלני ויאכל הרי זה אסור
כגון שהיתה סעודה גדולה והוא
רוצה שיבא אביו או רבו וכיוצא
בהם ויאכל מסעודה זו שהרי סע'
סעודתו מוכחת עליו שלא גמר
להקנות לו וכן כל כיוצא בזה ··
כל מתנה שאם הקדישה לא תהיה
מקודשת אינה מתנה וכל הנותן
לזה מתנה על מנת להקנותה לא'
לאחר הרי זה האחד קנה בעת
שיקנה לו הראשון ואם לא הקנה
לו הראשון לאותו האחר לא קנה

אין הראשון ואין השני ·· הרי
שאסר הנייתו על כל כהן ולוי
רוצה לתת לכהן מעות פרי שנהיה
נהנית כהן ומתנותיה אותן בחפציה
הרי זה נותן לה ואומ' לה הרי מעות
האילו נותנין לה מתנה ובלבד ש'
שלא יהיה לבעליך רשות בהן אלא
יהיו למה שאת נותנת לפיך או ש'
מה שתלבשי ונכוסה בהם ואפילו
אומ' על מנת שאין לבעליך בהן ש'
רשות אלא מה שתרצי עשי בהן
אין קנה הבעל ומה שתרצה תעש
בהן ·· ואפ' אם נתן לה מתנה ש'
ואומ' לה על מנת שאין לבעליך ש'
רשות בה ולא פרש שתהיה המתנה
הזאת לכך וכך או למה שתרצה ש'
תעשה בהן הרי קנה אותה הבעל
ואוכל פירותיה והדבר זה אוסר ש'
שהרי הוא אוסר בהניית גופו ··

פרק שמיני

מי
שנדר או נשבע ופירש בשעת נדרו
דבר שנדר או נשבע בגללו הרי
זה כמי שתלה נדרו או שבועתו
באותו דבר ואם לא נתקיים אותו דבר
שנשבע בגללו הרי זה מותר ··
כיצד נדר או נשבע שלא ישא ש'
אשה פלונית שאביה רע' שאינו
נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו' מ'
מת אביה שעשה חיוב תשובה הרי
זה מותר שהרי כמי שנדר או נשב'
ואמ' שלא אשא פלונית ולא אכנס
לבית זה אלא אם נסתלק הדבר וכן
כל כיוצא בזה ·· וכן המדיר או
הנשבע שאינו נושא אשה פלונית
הכעורה ונמצאת נאה' שחורה
ונמצאת לבנה' קצרה ונמצאת
ארוכה' שאין אשתו נהנית לו ש'
שגנבה את כיסו ושהכת את בנו ה'
ונודע שלא גנבה ושלא הכת הרי זה
מותר מפני שהוא נדר טעות והרי
הוא בכלל נדרי שגגות שהן מותרין
ואין זה כתולה נדרו בנדר ולא נתקיי'
הדבר שהרי הסבה בגללה לא היתה מ'
מעולם וטעות היה ·· ולא עוד אלא א'
מי שראה אנשים מרחוק אוכלים
תאנים שלו ואמ' להן הרי הן עליכם
קרבן' כיון שקרב אליהן והכיר והרי
הן אביו ואחיו הרי אלו מותרין אע"פ
שלא פירש הסבה שנדר בגללה ש'
הרי זה כמי שפירש שהדבר מוכח
שלא אסר עליהן אלא מפני שהיה
בדעתו שהן זרים וכן כל כיוצא ב'
בזה ·· מי שנדר או נשבע ונולד
לו דבר שלא היה מכון בשעת השבוע'
או בשעת הנדר הרי זה אוסר עד
שישאל לחכם ויתיר את נדרו כיצד
אסר את עצמו בהניית פלוני או שלא
יכנס למקום פלוני ונעשה אותו האי'
האיש סופר ואותו מקום בית הכנס'
ואע"פ שהוא אומ' אלו הייתי יודע ש'
שזה נעשה סופר ומקום זה יעשה
בית הכנסת לא הייתי נודר או נשבע:
הרי זה אסור להנות ולהכנס עד שית'
שיתיר נדרו כמו שבארנו וכן כל כיוצ'
בזה ·· כל נדר שהותר מקצתו הותר
כלו והוא הדין בשבועה כיצד ראה
אנשים מרחוק אוכלין פירותיו ואומ'
הרי הן עליכם קרבן וכשהגיע אלי'
אליהם והנה הם אביו ואנשים זרים
הואיל ואביו מותר כלן מותרין ··
ואפ' אם אמ' כשהגיע אליהם אילו ה'
הייתי יודע שאבי בתוכם הייתי
אומ' כולכם אסורין חוץ מאבי ש'
הרי כלן אסורין חוץ מאביו ש'
שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצ'
הנדר אלא כמו שנדר הרי נודר
ומתנה על אביו ·· וכן האומר היין
קרבן עלי מפני שהיין רע לבני מעים אמ'
לו והרי הישן יפה לבני מעים ואמ'
אלו הייתי יודע לא הייתי נודר אפ'
אמ' אלו הייתי יודע הייתי אומר
החדש אסור והישן מותר' מותר
בישן ובחדש אפ' אם אמ' אלו הייתי
יודע הייתי אומ' כל היינות אסורות
עלי חוץ מן הישן הרי זה מותר
מישן בלבד וכן כל כיוצא בזה ··
כל הנודר או נשבע ואוסר דברים
שבגללן נשבע או נדר ואמר מהן
אלא זה דבר מתכוון והולכין אחר ה'
הענין אין אוסר כל משמע הדבור ··
כיצד היה טוען משוי של צמר או
של פשתים והזיע והיה ריחו קשה
ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר
או פשתים לעולם הרי זה מותר ל'
ללבוש בגדי צמר או פשתים ולהכסו'
בם ואינו אסור אלא להפשילן לאחרי' ··
היה לבוש בגד צמר ונצטער בג'
מלבישתו ונשבע או נדר שלא יעלה
עליו צמר לעולם אסור ללבוש ומותר
לטעון עליו ומותר להתכסות בבגדי
צמר שלא נתכוון זה אלא ללבוש ש'
בגד צמר וכל כיוצא בו ·· היו מבקשין
ממנו שישא קרובתו והוא ממאן
ופצרו בו נדר ונשבע שלא תהנה בו
לעולם ·· וכן המגרש את אשתו ה'
ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם
הרי אלו מותרות להנות לו שאין כונת
אלא לשום אישות ·· וכן הקורא
לחברו שיסעוד אצלו ומאן ונשבע
או נדר שלא יכנס לביתו ולא ישתה
לו טפת צונן הרי זה מותר ל'
להכנס לביתו ולשתות לו צונן שלא
נתכוון אלא שלא יאכל אצלו בסעוד'
וכן כל כיוצא בזה ·· האומ' לחברו
לביתך איני נכנס ושדך איני לוקח

בין בשבועה בין בנדר ואת אומרין
הרי זה אסור · אמ׳ לחבירו השאילני
פרתך אמ׳ לו אינה פנויה נשבע או
נדר ואמ׳ שדי איני חורש בה לעולם
אם היה דרכו לחרוש הוא בידו הוא
אסור וכל אדם מותרין לחרוש לו בה ·
ואם אין דרכו לחרוש בידו הוא
וכל אדם אסורין וכן כל כיוצא בדברי
אלו · מי שנשבע או נדר שישא
אשה או שיקנה בית או שיעלה
בשיירה או שיפרש בים אין מחייבי
אותו לישא או לקנות או לעשות אחד
עד שימצא דבר ההגון לו ·
ומעשה באשה שנדרה שכל מי
שיתבע אותה תנשא לו וקפצו
עליה אנשים שאינן הגונים לה
ואמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא
לכל מי שיתבע אותה מן ההגונין
לה וכן כל כיוצא בזה · המדיר
את חבירו או שנשבע ואמ׳ לו שב
שתבוא ותטול לבנך כור אחד חטי
או שתי חביות של יין הרי זה יכול
להתיר נדרו בלא שאלה לחכם ויאמ׳
לו כלום נתכוונת אלא לכבודי כבודי
שלא אטול וכבר הגיע אלי כבוד
שנדרת בשבילי · וכן הנודר או
הנשבע שאין אותה נהנה לו אם אין
אותה נותן לבנו כור של חטים או
שתי חביות של יין הרי זה יכול לה
להתיר נדרו שלא בשאלת חכם ויאמ׳
הריני כאלו התקבלתי והגיע לידי
וכן כל כיוצא בזה ·

פרק תשיעי

נדרים

הלך אחר לשון בני אדם במקו׳
ובאותה לשון ובאותו זמן שנדר
או שנשבע בו כיצד נדר או נשבע
מן המבושל אם דרך אותו מקום
באותו זמן שקורין מבושל אלא לה
ולשלוק הרי זה אסור בהן ואם אין
דרכן לקרות מבושל אלא לבשר שלא
שנתבשל במים ובתבלין הרי זה מו׳
מותר בצלי ובשלוק · וכן המעושן
והמבושל בחמי טבריא וכיוצא בהן
הולכין אחר לשון של בני העיר ·
נדר או נשבע מן המליח אם דרכן
לקרות מליח לכל המלוחין הרי זה
אסור בכל המלוחין ואם דרכן שאין
קורין מליח אלא לדג מליח בלבד
אינו אסור אלא בדג מליח ·
נדר או נשבע מן הכבוש אם דרכן
לקרות כבוש לכל הכבושין הרי זה
אסור בכל ואם אין דרכן לקרות כבוש
אלא לירק כבוש בלבד אינו אסור א׳
אלא בכבוש של ירק בלבד וכן כיוצ׳
בזה · היה מקצת בני המקום
קורין לו כך ומקצת אין קורין אין ה׳
הולכין אחר הרוב אלא הרי זה ספק
נדרים וכל ספק נדרים להחמיר ואם
עבר אינו לוקה · כיצד נדר מן הש׳
השמן במקום שמסתפקין בשמן
זית ובשמן שומשמין ורוב אנשי
המקום אין קורין שמן סתם אלא
לשמן זית בלבד וקורין לשמן שומש׳
שומשמין שמן שומשמין ומעט
קוראין לשמן שומשמין שמן סתם
הרי זה אסור בשניהם ואינו לוקה על
שמן שומשמין וכן כל כיוצא בזה ·
כל דבר שדרך השליח באותו
מקום להמלך עליו הרי הוא בכלל
המין שנ׳ לשליח סתם כיצד מקום
שדרכן אם ישלח אדם שליח לה׳
לקנות לו בשר סתם וא׳ אם לא מצ׳
ומצאתי אלא דגים אם נשבע בא׳
במקום זה או נדר מן הבשר אסור
אף בבשר דגים וכן כל כיוצא בזה ·
ובכל מקום הנודר מן הבשר
אסור בבשר עופות ובקרביים ומות׳
בחגבים · ואם אמרו הדברים בשעת
שנדר שלא נתכוון זה אלא לבשר בה׳
בהמה בלבד או לבשר עוף ובהמה
בלבד הרי זה מותר בבשר דגים ואפי׳
במקום שהשליח נמלך עליהם ·
הנודר מן המבושל מותר בביצה ש׳
שלא נתבשלה עד שקשתה אלא נ׳
נתגלגלה בלבד · הנודר ממעשה
קדרה אינו אסור אלא מדברים
שמרתיחין אותן בקדרה כגון רי׳
ריפות ולביבות וכיוצא בהן אסר
עצמו מכל היורד לקדרה הרי זה
אסור בכל המתבשלין בקדרה ·
הנודר מן הדגים מותר בביצה ת׳
ובמורייס של דגים · הנודר מן הח׳
החלב מותר בקום ומן המים הנב׳
הנבדלין מן החלב נדר מן הקום
מותר בחלב · נדר מן הגבינה אסור
בה מליחה בין תפלה · הנודר מן
החטים אסור בהם בין חיים בין מ׳
מבושלין חטים חיים שאיני טועם
אסור בהן בין קמח בין פת ·
חטה שאיני טועם אסור באפיה
ומותר לכוס · חטים חיים שאיני
טועם ומותר באפיי׳ ואסור לכוס ח׳
חטה שאיני טועם אסור בין באפי׳
בין לכוס · והנודר מן הדגן או מן
התבואה אינו אסור אלא מחמשת
המינין · הנודר מן הירק מות׳
בדלועין · מן הכרישין מותר בק׳
בקפלוטות · הנודר מן הכרוב אס׳
אסור במים שנתבשל בו הכרוב
שהרי מי שלקות כשלקות · נדר
ממי השלקות מותר בשלקות עצמן ·
הנודר מן הרוטב מותר בתבלין ו׳
שבו מן התבלין מותר ברוטב · הנודר
מן הגריסין אסור במקפה של גריסין
הנודר מפירות הארץ אסור בפירות

ושיור א׳ אסור בו׳ הני
הנודר נואו כל פירות ע׳
שכעולם קונם על פי
רות שבעולם זה א׳ חל
עד היא ואי׳ אפשר ע׳
שלא יעמו׳ מכבין שא׳
שאינו או מכוער דבב
דברי׳ אפשר סתם כל
פירו שבעולם שי׳ אם
מעשה דבר זה ע׳ ע׳
שאיני שימו להיות ע׳
שלא יעמו׳ התנאי׳ ושו
ספ׳ הוי

כחסיו׳ ונבי ר׳ מאיר
אוסר בכל המינין

הנודר מן הירק

הירק ומותר בכמהין ופטריות ואם
אמ' כל גדולי קרקע עלי. בכמהין ופט'
ופטריות אסור אע"פ שאינן יונקין
מן הקרקע גדלין הן בקרקע ..
הנודר מפירות השנה אסור בכל
פירות השנה ומותר בגדיים וט'
וטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות
ואם אמ' גדולי שנה עלי אסור
בכלם ' הנודר מפירות הקיץ אינו
אסור אלא בתאנים .. ובכל
הדברים האלו וכיוצא בהן הזהר
בעיקר הגדול שהוא בנדרים הלך
אחר לשון בני אדם שבאותו מקו'
באותה לשון ובאותו זמן ועל פי
עקר זה תורה ותאמר זה הנודר
אסור בדבר פלני ומותר בדבר פלני ..
הנודר מן הענבים מותר ביין
ואפילו הנודר מן הזתים מותר
בשמן ' מן התמרים מותר בדבש '
מן הסתוניות מותר בחומץ סתוניות
מן היין מותר ביין תפוחים ..
מן השמן מותר בשמן שומ'
שומשמין .. מן הדבש מותר בד'
בדבש תמרים ' מן החומץ מותר
בחומץ סתווניות ' מן הירק מותר
בירקות שדה משום שיש להן שם
לוויהן והוא לא נדר אלא משום
לוי בנוהגו מקום וכן כל כיוצא
בזה .. הנודר מן הכסות מותר
ביריעה ובשק ובחמילה .. הנודר
מן הבית אסור בעליה שהעליה
בכלל הבית ' נדר מן העליה מותר
בבית הנודר מן המטה אסור בדרגש
שהוא כמו מטה קטנה ' נדר מן ה'
הדרגש מותר במטה וכן כל כיוצא
בזה .. הנודר שלא יכנס לבית זה
הרי זה אסור מן האגף ולפנים ' נדר
שלא יכנס לעיר זו מותר להכנס ל'
לתחומה ואסור להכנס לעיבורה ..

הנודר הנאה מבני העיר ובא אדם ו'
ונשתהה שם שנים עשר חדש הרי
אסור להנות ממנו פחות מכאן מותר
הנודר מן המים הנמשכין מנחל
פלני אסור בכל הנהרות היונקות מ'
ממנו ואין צריך לומ' הנמשכת ממנו
על פי שבשעתה שוים ואין קוראין
אותו אלא נהר פלני ונהר פלני ואין
אלוין אותו אלא לשם המעין הנדור
האלה והוא עקרן אסור בכל אותו
יום נדר מנהר פלני זה ומעין פלני
אינו אסור אלא בכל הנהרות הנקרא'
על שמו .. הנודר מיורדי הים מות'
ביושבי היבשה ' מיושבי היבשה אסו'
ביורדי הים אע"פ שהן מפרישין מ'
מאמצע הים הגדול שיורדי הים מכ'
מכלל יושבי היבשה .. נדר מרואי ה'
חמה אסור בסומין שלא נתכוון זה
אלא למי שהחמה רואה אותו ומש'
משחורי הראש אסור בקרחים וב'
ובבעלי שיבות ומותר בנשים ובק'
ובקטנים לפי שאין דרכן לקרות שחורי
הראש לכל אסור בכל .. נדר משובתי
שבת אסור בישר' ובכותים ' נדר מ'
מעולי ירושלם אסור בישר' ומותר
בכותים שלא נתכוון זה אלא למי ש'
שמצוה עליו לעלות לירושלם ..
והנודר מבני נח מותר בישר' שאין
נקראין בני נח אלא שאר האומות
נדר מזרע אברהם מותר בזרע ישמ'
ישמעאל ובבני קטורה ובבני עשו
ואינו אסור אלא בישר' שנא' כי בִּיצְ'
לך זרע ' הרי יצחק נא' ליעקב ות'
לך את ברכת אברהם ' נדר מן הערל'
מותר בערלי ישר' ואסור במולי אומ'
אומות העולם ' נדר מן המולים אסו'
בערלים ומותר במולי אומות העול'
שאין הערלה קרויה אלא לשם גוים
שנ' כי כל הגוים ערלים ' ואין כוונת

של זה אלא למי שהמילה מצוה עליו
המילה ולמי שאינו מצווה עליה ..
הנודר מישר' אסור בגרים ' מן הגרים
מותר בישר' .. הנודר מישר' אסור
בכהנים ובלוים ' מן הכהנים ומן הלוי'
מותר בישר' .. הנודר מן הכהנים מות'
בלוים ' מן הלוים מותר בכהנים ..
הנודר מבנים מותר בבני בנו ובכל
הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר
והנשבע אחד הוא ..

פרק עשירי

הנודר

או הנשבע שאינו טועם היום אינו
אסור אלא עד שתחשך שאיני ל'
טועם יום אחד אסור מעת לעת
משעת נדרו ולפיכך הנודר שאיני ל'
טועם היום אע"פ שהוא מותר מש'
משתחשך לא יאכל משתחשך עד
שישאל לחכם גזרה שמא ישבע ?
פעם אחרת יום אחד ויאכל משתחש'
שהרי אין כל העם יודעין שבין זה
לזה הפרש .. נדר שאיני טועם יום
זה הרי זה ספק ואסור מעת לעת
כאלו אמ' יום אחד ולא יאכל אחר שתחש'
שתחשכה אינו לוקה .. שאינו טועם
שבת זו הרי זה אסור בשאר ימי
השבת ובאים השבת והרי הוא מות'
אחר השבת .. שאיני טועם שבת
אחת הרי זה אסור שבעת ימים ל'
מעת לעת .. אמ' שבת סתם ולא ל'
פירש לא אחת ולא זו הרי זה ספק
ואסור שבעת ימים מעת לעת ואם
אכל אחר השבת אינו לוקה כמו ל'
שבארנו .. שאיני שותה חדש זה
אסור בשאר החדש אבל ראש חדש
יהיה מותר אע"פ שהיה חדש חסר
שאיני טועם חדש אחד אסור כל
שלשים יום גמורים מעת לעת ל'

ע' כס' ד

עי' שאלת

קונם ..

ועמו' ב' העיר מ' כמ
קו' מרבב טיה יהא ב'
בעיר ויהא מאנשי ה'
העיר יב' חדש ואם ק'
קנה שם בית דירה הרי
הוא מאנשי העיר מיד
והל' ומיקרי .. ומבר ותו
אבל ומיקרי .. ומתב את
סלוקן ... ומפק
... ועמן ...
... לא
... ואין
... לו ...
... אופס ...

הנודר מן המבושל ג'

ירושל' פ' השותפי'

נדר חדש סתם אסור שלשים מעת
לעת מספק. שאמר אסור בשר
שנה זו אפילו לא נשאר מן השנה
אלא יום אחד אינו אסור אלא אל'
אותו היום וביום ראש השנה מות'
וראש השנה לנדרים הוא יום א'
ראש חדש תשרי. שאמר אסור
שנה אחת הרי זה אסור שנה ת'
תמימה מיום ליום ואם נתעברה
שנה אסור בה ובעבורה. שאמר
יובל שנה הרי זה אסור מיום ליום
מספק כמו שביארנו. שאמר
שבתה אין שבוע זה אסור בשאר
שני השבוע ובשנת השמיטה וכ'
ואינו מותר אלא מראש השנה ש'
של מוצאי שביעית. שאמר שבת
אין שבוע אחד אסור שבע שנים
גמורות מיום ליום. אמ' יובל זה אסו'
בשאר שני היובל ובשנת חמשים
עצמה. שאמר שבתה אין עד
ראש חדש אדר אם היתה שנה
מעוברת ולא ידע שהיא מעובר'
כשנדר אינו אסור אלא עד ראש:
אדר ראשון. ואם נדר עד סוף
אדר הרי זה אסור עד סוף אדר
שני. ואם ידע שהשנה מעוברת
ונדר עד ראש חדש אדר אסור
עד ראש חדש אדר שני.
האוסר עצמו בכל עד הפסח בין
שאמ' לפני הפסח בין שאמר עד
הפסח אינו אסור אלא עד שיגיע
פסח בלבד. ואם אמ' עד שיהיה
הפסח הרי זה אסור עד שיצא
הפסח. אמ' עד הקציר או עד
הבציר או שאמ' עד שיהיה הקצי'
או עד הבציר אינו אסור אלא עד
שיגיע. זה הכלל כל שזמנו קבוע
ונדר עדיו אינו אסור אלא עד
שיגיע. ואם נדר עד שיהיה

הרי זה אסור עד שיצא. וכל זמן
קבוע כגון שיאמ' זמן הקציר והבצ'
והבציר בין שנדר עד בין שנדר
עד שיהיה אינו אסור אלא עד ל'
שיגיע. האוסר עצמו בדבר עד
הקיץ הרי זה אסור עד שיתחילו
אנשי המקום שנדר בו להכניס
כלכלות תאנים. עד הקציר עד
שיתחילו העם לקצור קציר חטים
אבל לא קציר שעורים. פירש
ואמ' עד שיעבר הקיץ הרי זה
אסור עד שיכפלו העם רוב המ'
המחצלאות שבמוקצה שהן
שמייבשין עליהם תאנים וענבים
לעשותן גרוגרות וצמוקין לפי מה
מקום נדרו של נודר. כיצד הרי
שנדר בבקעה ואסר עצמו בדבר
עד הקיץ ועלה להר אינו מסתכל
בקיץ של מקום שהוא בו עתה
אם הגיע או לא הגיע אלא בקיץ
של מקום שנדר בו ועליו הוא ל'
סומך וכן כל כיוצא בזה. האוסר
עצמו בדבר עד הגשם הרי זה אסו'
עד זמן הגשמים שהוא בארץ ל'
ישר' שהוא ראש חדש כסליו.
הגיע זמן הגשמים הרי זה מותר
בין ירדו בין לא ירדו. ואם ירדו ג'
גשמים משבעה עשר במרחשון
הרי זה מותר. ואם אמ' עד הגשמ'
הרי זה אסור עד שירדו גשמים
והוא שירדו מזמן רביעה שניה
שהיא בארץ ישר'. ומקומות
הסמוכין לה משלש ועשרים בו'
במרחשון ואילך. ואם פירש ואמ'
עד שיפסקו הגשמים הרי זה אסו'
עד שיעבר הפסח בארץ ישר' ש'
ובמקומות שהן סמוכה. מי
שהדיר את אשתו במרחשון ל'
ואמ' לה שאין את נהנית לי מכאן

ועד הפסח אם תלכי לבית אביך
מהיום ועד הסוכות הרי זו אסורה
להנות לו מיד גזרה שמא תלך. ל'
ואם הלכה לפני הפסח הרי זו זה
ונהנה אותה לפני הפסח הרי זה
לוקה. עבר הפסח אע"פ שהלך
התנאי הרי זה אסור לנהוג חולין
בנדרו ולהניחה שתלך ותהנה.
אלא נהגה כה אסור עד החג כמו
שנדר ואע"פ שתלה הנדר באסור
זמן שעבר וכן כל כיוצא בזה.
ואם הלכה אחר הפסח אינה אל'
אסורה מלהנות לו. אמ' לה
שאין את נהנית לי עד החג אם
תלכי לבית אביך עד הפסח אסור
להנות מיד ואם הלכה לפני הפס'
ונמצא מהנה אותה הרי זה לוקה
ואסורה בהנייתו עד החג ומותר
לילך לבית אביה משהגיע הפסח.

פרק אחד עשר

קטן בן שתים עשרה שנה ויום
אחד וקטנה בת אחת עשרה שנ'
ויום אחד שנשבעו או שנדרו
בין נדרי אסר בין נדרי הקדש ל'
בודקין אותן ושואלין אותן אם
ידעו לשם מי נדרו לשם מי הקד'
הקדישו ונשבעו נדריהן קיימין
והקדשן הקדש ואם לא ידעו ל'
אין דבריהן כלום וצריכין בדיקה
כל השנה כלה שהיא שנת שתים
עשרה לקטנה ושלש עשרה ל'
לקטן. כיצד הרי שנדרו או ל'
הקדישו בתחלת שנה זו ושאלו
אותן ומצאו יודעין ונתקיים ל'
נדרן ונדרו נדר אחר אפילו בסוף
שנה זו צריכין בדיקה ואחר כך

ועיין ג' הפסח כו ע
יוס' וגבי ר"מ ור ח
חכנ כו מכריו' ומי
רב ויחלוקת המיעוט
ועש ב קונם יין וכק'
ב המוור

ראש

קונם יין

ראשו ראשון

שעה ס׳ וזו שנ׳ עד׳
האומר כפ התקלו׳
וכל מיהו וכן פי׳ סה״
אל ישר פי׳ ששנת׳
עד ה׳ שנה שלפי׳
גלותם הא׳

יתקיים ואין אומ׳ הואיל ומופלא יש׳
יודעין בתחלת השנה אינן צריכין
בדיקה אלא בודקין כל השנה הזו
כולה ״ קודם הזמן הזה אע״פ
שאמ׳ יודעין אנו לשם מי נדרנו
ולשם מי הקדשנו אין נדריהן נדר
ואין הקדשן הקדש ואחר הזמן
הזה שנמצא הבן בן שלש עשרה
שנה ויום אחד והבת בת שתים
עשרה שנה ויום אחד אע״פ שאמרו
אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ו
ולשם מי הקדשנו דבריהן קיימין
והקדשן הקדש ונדריהן נדר ו
ואע״פ שלא הביאו שתי שערות
וזו היא עונת הנדרים האמורה
בכל מקום הואיל והגיעו לשני ה
הגדולים נדריהן קיימין אע״פ
שלא הביאו סימנין ועדין לא נעשו
גדולים לכל דבר ודבר זה מדברי תור׳
שהמופלא הסמוך לאיש הקדשו
הקדש ונדריו נדרים ״ אע״פ
שנדריהן קיימין אם חללו נדרן או
נשבעו והחליפו אינן לוקין עד ש
שיגדילו ויביאו שתי שערות הק
הקדישו וכיון שהגדילו ונהנו מן הה
ההקדש שהקדישו לוקה מפני ש
שנדריהן נדרים מן התורה כמו ש
שביארנו ״ בת שתים עשר שער המאורס
שנה ויום אחד נדריה קיימין כש
כשלא היתה ברשות האב או ברשו׳
הבעל אבל אם היתה ברשות האב
אפילו הגדילה והרי היא נערה
האב מפר כל נדריה וכל שבועות
שתשבע ביום שמעו שנ׳ כל נדרי
ואסריה וכו׳ בנעוריה בית אביה
ועד מתי האב מפר עד שתבגר
בגרה אינו מפר לה והרי כל נדריה
ושבועותיה כנדר אלמנה וגרושה
שנ׳ כהן כל אשר אסרה על נפשה

יקום עליה ״ ומאימתי הבעל מפר
נדרי אשתו ושבועותיה משתכנ׳
לחופה והוא מפר לעולם עד שיג׳
שיגרשנה ויגיע הגט לידה ״
היתה מגורשת מספק לא יפר לה
נתן לה גט על תנאי או לאחר זמן
לא יפר בימים שבנתים ״ וכן מי
ששמעה שמת בעלה ונשאת ל
והרי בעלה קיים וכל כיוצא בזה א
הא״ש רב אין הבעל הראשון ולא האחרון מ
מפירין נדריה היתה מחייבי לאוין
ואינן צריך לומר מחייבי עשה והפר
כ״ש המאו נדריה הרי אלו מופרין ״ נערה
מאורסה אין מפר נדריה אלא הא
האב עם הבעל כאחד ואם הפר
האחד לבדו אינו מופר הפר הבעל
לבדו ועברה על נדרה קודם שיפר
האב אינה לוקה ״ מת הארוס
חוזרת לרשות אביה וכל שנדרה
האב מפר קודם שתתארס מת האב
אחר שנתארסה ונדרה אחר מותו
שאין הבעל מפר נדרי אשתו עד
שתכנס לחופה ״ נערה ארוסה ל
שנדרה ושמע אביה ולא שמע ל
בעלה ארוסה ונתגרשה בו ביום
ונתארסה לאחר בו ביום אפילו ל
למאה אביה ובעלה האחרון מ
מפירין נדריה שנדרה בפני אות
ארוס ראשון מפני שלא יצאת ל
לרשות עצמה שעה אחת שעדין
היא ברשות האב ומפני שהיא מע׳ ״
אבל האשה הנשואה שנדרה
ולא הפר לה בעלה וגרשה בו ביום
והחזירה בו ביום אינו יכול להפר
שהרי יצאת לרשות עצמה אחר
שנדרה אע״פ שהיא נדרה ברשו׳
והיא עתה ברשותו הואיל ויצאה
לרשות עצמה בנתים נתקיימו ל
נדריה ״ נערה מאורסה שנדרה

ולא שמע אביה ולא בעלה ונתגרשה
ונתארסה לאחרים אפילו לאחר מאה
אמרים כששמע האב והארוס הזה
האחרון מפירין נדריה שנדרה בפני
הארוס הראשון שמת הואיל ולא ל
שמע ומת הארוס הראשון ״
נערה מאורסה שנדרה ושמע ארו׳
לבדו והפר לה ומת הארוס קודם
שישמע ונתארסה בו ביום אפילו
למאה אביה וארוסה האחרון מפ׳
מפירין נדריה שנדרה בפני ארוס
ראשון והפר לה ומת ואחר כך ש׳
שמע האב ונתארסה לאחר בו ב
ביום אביה עם הארוס האחרון
מפירין נדריה ״ שמע אביה ולא
שמע הארוס ומת בו ביום הארוס
או ששמע הארוס והפר או שתק
ומת בו ביום נתרוקנה רשות לאב
נער׳ המאו׳ האב יכול להפר שמע הארוס וקים
ומת בו ביום או ששמע ושתק ומת
ביום שלאחריו אין האב יכול להפר׳
גרשה הארוס אחר ששמע הרי זה
ספק אם הגרושין כמיתה ויפר
האב עם הבעל האחרון שאירס ל
בו ביום או הגרושין כמי שקיים ל
ארוס ראשון שכבר נתקיימו הנד׳ ״
שמע האב והפר לה ומת האב
ואחר כך שמע הבעל אפילו שמע
הבעל קודם שימות האב לא נת׳
נתרוקנה רשות לבעל ואינו יכול ל
להפר לעולם ואחר מות האב שאין ל
הארוס מפר אלא בשותפות ״
שמע ארוס והפר לה ומת ואחר כך
שמע האב או ששמע האב והפר
לה ומת הבעל קודם שישמע אין ל
האב לבדו יכול להפר נדרים אלא ש׳
שנדרה לארוס ראשון אלא בשותפ׳
ארוס האחרון אם נתארסה בו ב׳
ביום כמו שבארנו ״ נדרה והפר

לה אביה לבדו ולא שמע האירוס עד
שנכנסה לרשותו אינו יכול להפר
שאין הבעל מפר נדרי ארוסתו אלא
אחר שנשאית אלא קודם שתכנס
ברשותו הוא שמפר בשותפות ל
האב. לפיכך היה דרך תלמיד חכם
עד שלא תצא בתו מרשותו אומ׳ לה
כל נדרים שנדרת בתוך ביתי הריהן
מופרין וכן הבעל עד שלא תכנס ל
לרשותו אומ׳ לה כל נדרים שנדרת מ׳
משיארסתיך עד שלא תכנסי בתוך
ביתי הרי הן מופרין שהבעל מפר
נדרי אשתו אעפ״י שלא שמעם.
הלך האב עם שלוחי הבעל או ש
שהלכו שלוחי האב עם שלוחי ה
הבעל עדין אביה ובעלה מפירין נ
נדריה. מסר האב לשלוחי הבעל
או שמסרו שלוחי האב לשלוחי
הבעל אין האב יכול להפר שהרי י
יצאה מרשותו ואין הבעל יכול ל
להפר שאין הבעל יכול להפר בקודמי׳
כמו שבארנו. שומרת יבם אפי׳
עשה לה יבמה מאמר ואפילו יבם
אחד ליבמה אחת אינו מפר נדרי
יבמתו עד שיבוא עליה. היתה
יבמתו נערה מאורסה לאחיו ואביה
קיים אין היבם עם האב מפירין ל
נדריה מפני שאין האב לבדו הוא
שמפר כל שתדור ואפילו עשה בה
היבם מאמר אינה נערה מאורסה
שאין המאמר קונה ביבמה קנין
גמור כמו שבארנו. נערה
שהשיאה אביה ונתאלמנה או ש
נתגרשה מן הנשואין הרי הן כיתו׳
כיתומה בחיי האב ואין אביה מפר
נדריה ואעפ״י שעדין היא נערה.
נערה מאורסה שנדרה ולא ש
שמע נדריה אביה ובעלה עד ש
שנבגרה או עד שנעשית יתומה

בחיי האב נדריה קיימין ואין הב׳
הבעל יכול להפר שהרי יצאת מר׳
מרשות אביה שהוא מפר עמו בנ׳
בשותפות ועדיין לא נכנסה ברשות
הבעל.

פרק שנים עשר

כל הנדרים והשבועות האב מפר ל
ביום שמעו של כל נדריה ואסריה.
אבל הבעל אינו יכול להפר אלא כל
נדרים ושבועות שהן עינוי נפש או
שהן בדברים שבינו לבינה כגון ל
שנשבעה או שנדרה שלא תכחול
או שלא תתקשט שנ׳ בין איש ל
לאשתו. ויש מן נדרים שיש בהן
עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה נד׳
נדרים שיש בהן עינוי נפש מפר
לעצמו ולאחרים ושבינו לבינה ל׳
לעצמו מפר ולאחרים אינו מפר.
כיצד נדרה שלא תאכל בשר מפר לה
ותהיה מותרת לאכול עם כל אדם ל
לעולם. אסרה עליה תשמיש כל
אדם שבעולם יפר חלקו ותהיה מ׳
משמשתו. וכשימות או יגרשנה
הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם
וכן כל כיוצא בזה. אחד עינוי גדול
ואחד עינוי קטן ואחד עינוי שהוא
לזמן מרובה או לפי שעה הכל מפר
הבעל. כיצד נדרה או נשבעה שלא
תרחץ היום או שלא תשתה יין ל
היום או שלא תאכל היום דבש או
שנדרה שלא תכחול היום או שלא
תלבש רקמה היום מפר וכן כל כי׳
כיוצא בזה ואפילו נדרה מאוכל רע
או ממין שלא טעמה אותו מימיה
הרי זה יפר נדרה משום נכרות ל
בוחת שיש לה עינוי ובולעת אין

לה עינוי ומפר לזו שנתענה בה ואי׳
ואינו מפר לזו שאין בה עינוי.
נדרה שלא תהנה כל תאנים של מדינה
זו יפר משום דברים שבינו לבינה
שעסק גדול הוא לו להטעינו ולהביא
לה ממדינה אחרת לפיכך אם מת
או גרשה או שהביאו לה איש אחר
מפירות אותה מדינה הרי אלו ל
אסורין עליה שאינו מפר לאחרים
בדברים שבינו לבינה. וכן אם
נדרה שלא תהנה לבריות אעפ״י
שאין הבעל כלל יש לו להפר משום
דברים שבינו לבינה שלא יהיה זקוק
להאכילה משלו בלבד וכן אם אסרה
הנייתה על אומה כולה כגון כל ה
היהודים או כל הישמעאלים הרי זה
יפר. האשה שאמרה לבעלה הה
הנאות תשמישי אסורה עליך אינו
צריך להפר. הא למה זה דומה ל
לאוסר פירות חברו על בעל הפירות
וכן הוא שאמר לה הנאת תשמישי
אסורה עליך לא אמר כלום מפני
שהוא משועבד לה בשאר כסות
ועונה כמו שבארנו בהלכות אישות.
אבל אם אמרה לו הנאת תשמיש
אסורה עלי צריך להפר ואם לא ה
הפר הרי זה יסור לשמשה שאין
מאכילין את האדם דבר
האיסור לו. אמרה יקדשו ידי ל
לעושיהם או שנדרה שלא יהנה
במעשה ידיה אינו נאסר במעשה
ידיה מפני שידיה משועבדין לו ל
ואעפ״י שאמ׳ השחרור והחמץ והק׳
והקדש מפקיעין השעבוד חכמי׳
עשו חזוק לשעבוד הבעל שאינה
יכולה להפקיעו מפני שהוא מ׳
מדבריהם אבל צריך הוא להפר
שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור
לו. נשבעה או נדרה שלא יהנה

לעאו״ג שומעם
וכן מיטו משום ג
של המשנה מכל כ
כגו כמו היו אם
מפר כלו שאינ
חייבה ומשום מה
מייתב וחיה לה

בה אבי בעלה ולא אחיו ושאר קר'
קרוביו אינו יכול להפר וכן אם נדר
שלא יותן חיים לפני בהמתך ותבן
לפני בקרך וכיוצא בדברים אלו ש'
שיש בהן ענוי נפש ואינן מדברי'
שבינו לבינה ואינן מלאכות שהי'
חייבת בהן זה אינו יכול להפר ..
יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדין
לא חלו ולא נאסרה בהן כיצד כגון
שאמרה הרי אסור עלי אם אוכל
למקום פלוני הרי זה מפר אף על פי
שעדין לא חלה ולא נאסרה וכן
כל כיוצא בזה האב או הבעל שאמ'
שאינן שרירין ואינן מפירין אף
על פי שהבעל מפר נדרים שלא ש
שמען הרי אני לשמיעה אין השו'
השמועה מעכבת בו .. השוטה
אינו מפר בין אב בין בעל הקטן
אין לו אישות לפיכך אינו מפר
ואין הבעל מפר נדרי שתי נשיו ב'
כאחת וכן אין האב מפר שתי ב'
בנותיו כאחת .. הפרת נדרים כל
היום ואינה מעת לעת כיצד נדר'
בתחלת ליל שני הרי זה מפר כל
אותה הלילה וכל יום שני נדרה
ביום שני בתחלת היום מפר כל ה'
אותו היום .. נדרה בסוף היום ב'
עם חשכה אם הפר לה עד שלא
תחשך מופר ואם לא הפר לה עד
שחשיכה אינו יכול להפר לה ..
ומהו זה שנ' בתורה מיום אל יום
ללמד שמפר בלילה אם נדרה
בלילה וכן מפר כל היום כמו שבי'
שביארנו .. נדרה ושהת כמה ימי' פ' בת' דנדרי'
ואחר כך שמע האב או הבעל הרי
זה מפר ביום שמעו ומלו נדרה
בעת ששמע שנ' ביום שמעו לא
ביום נדרה בלבד .. נערה מאורסה
שנדרה ושמע אביה והפר לה ב'

ולאחר ימים שמע הארוס והפר ל'
ביום שמעו אין זה מופר שנ' ואם
הניא אביה אותה ביום שמעו וגו' ..
ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה
וגו' ושמע אישה ביום שמעו וגו'
הא למדת שאחר שהפר האב ושמ'
הארוס הרי זה מפר ביום שמוע
האב והוא הדין אם שמע ארוס
והפר ואחר כמה ימים שמע האב
והפר ביום שמעו שאינו מופר ..
ומניין שנערה המאורסה ה'
הכתוב מדבר שהרי הוא אומ' ואם
ואם בית אישה נדרה וגו' ושמע
אישה והחריש לה וגו' מכלל שיש
שיש אישה המאורסה ולמעלה ארוס ב'
הוא כמו שביארנו .. שמע האב
או הבעל ושתק כדי לצערה אע"פ
שלא היה בלבו לקיים נדרה הואיל ב'
ועבר היום ולא הפר ולא בטל נתקיימו
נדריה .. נדרה והפר לה האב או ב'
הבעל והיא לא ידעה שהפר ועברה
נדרה או על שבועתה בזדון הרי זה
פטורה ואע"פ שנתכוונה לאיסור
הואיל ונעשה ההיתר פטורה ועל זו
שנא' וה' יסלח לה כי הניא אביה
אותה ומכין אותה מכת מרדות ב'
מפני שנתכוונה לאיסור .. נדרה ועבר'
על נדרה קודם שיפר לה אביה או
בעלה אע"פ ששמעו ביום והפר
לה הרי זו חייבת על דבר שעברה
אם מלקות מלקות אם קרבן קרבן ..
שמע נדרה ושתק מפני שלא היה
יודע שיש לאב או לבעל להפר או ש'
שידע שיש להן להפר אבל לא ידע
שנדר זה צריך הפרה ולאחר זמן
ידע יפר ושעת ידיעתו כמו הוא
שעת הנדר או שעת שידעתו ומ'
ומפר כל היום .. נדרה אשתו וסבר
שהיא בתו והפר לה על דעת שהיא

בתו וכן אם נדרה בנזיר וסבר שנדר'
בקרבן והפר לה על דעת שנדרה
קרבן או שאסרה עצמה בתאנים וסבר
שבענבים והפר לה על דעת שהאסי'
לאיסור הענבים צריך לחזור ולהפר ל'
כשידע הנדר והנודרת לשם הנודרת
הזאת ולשם הנדר הזה שנ' אם הניא
אביה אותה לנודרת עצמה ואומר
ושמע אביה את נדרה עד שידע
איזה נדר נדרה ויש לו להפר אותו
כל יום הידיעה ..

פרק שלשה עשר

המפר אומר או מקיים נדרי אשתו או
בתו בכל לשון ואע"פ שאינה מכת
שאין האשה צריכה לשמוע הה'
ההפרה או הקיום וכיצד מפר או
מופר או בטל או אין נדר זה כלום
וכיוצא בדברים שענינם עקירת ה'
הנדר ומעקרו מן בפניה בין שלא ב'
בפניה .. אבל אם אמר לה אי אפשר
שתדורי או אין כאן נדר הרי זה אין
הפר וכן האומר לאשתו או לבתו
מחול לך או מותר לך או שרוי ליך
וכל כיוצא בענין זה לא אמר כלום ל'
שאין האב והבעל מתיר כמו החכם
אלא עוקר הנדר מתחילתו ומפירו ..
וכיצד מקיים כגון שאמר לה
קיים ליכי או יפה נדרת או אין כמותך
או אלו לא נדרת הייתי מדירך וכיוצ'
בדברים שמשמען שרוצה בנדרה ..
המבטל נדרי אשתו או בתו אל פ' בת' דנדרי'
אינו צריך לומ' כלום ונתבטלו כל ה'
הנדרים ומה הוא המבטל שיכוף
אותה לעשות דבר שאסרה אותו
אבל ההפרה אינו כופה אותה ל'
אלא מפר לה ומניחה אם רצת

עשית ואם רצה אינה עושה ׃
כיצד נדרה או נשבעה שלא תוכל
או שלא תשתה ואמ׳ לה מופר ליך
הרי זה מופר ומותרת לאכל ולשתות
נטל ונתן לה ואמ׳ לי טלי אכלי טלה
הרי זו אוכלת ושותה והנדר בטל
מאליו ׃ המפר נדרי בתו או נדרי
אשתו צריך להוציא בשפתיו ואם
הפר בלבו אינו מופר אע׳ המבטל
אינו צריך להוציא בשפתיו אלא
מבטל בלבו בלבד וכפאה אותה לעשו
בין עשות בין לא עשות בטל הנדר ׃
ומפירין הנדרים בשבת בין לצורך
השבת בין שלא לצורך השבת ולא
יאמ׳ לה בשבת מופר ליך כדרך שאומ׳
בחול אלא מבטל בלבו ואומ׳ לה טלי
אכלי טלי שתי וכיוצא בזה ׃
האומ׳ לאשתו או לבתו כל נדרים שת
שתדורי מכאן ועד שאבוא ממקום
פלו׳ הרי הן קיימין או הרי הן מופ׳
לא אמ׳ כלום ׃ עשה שליח להפר לה
או להקם לה אינו כלום שנ׳ אישה
יקימנו ואישה יפרנו ׃ ומן האב בע׳
בעצמו ולא בשלוחו ׃ אסרה עצמה
בתאנים וענבים בין בנדר בין בשב׳
בשבועה בין שאסרה עצמה בכל
המין בין שאסרה תאנים וענבים
אלו וקיים לתאנים והפר לענבים
מה שקיים קיים ומה שהפר מופר
וכל כיוצא בזה ואין אומ׳ בהפרה
נדר שהופר מקצתו הופר כולו
כדרך שאומ׳ בהתרה ׃ מי שנדרה
אשתו ושמע והתפיס עצמו בנדר
אינו יכול להפר שהרי קיים לה נדר
הואיל והתפיסה עצמה בנדרו ומפר
את שלה ושלו קיים ׃ כיצד שמע
אשתו או בתו אומ׳ הריני נזירה ואמ׳
ואני אינו יכול להפר ושניהם נזירי׳
אמ׳ הוא הריני נזיר ושמעה היא

ואמ׳ ואני מפר לה ושלו קיים וכן כל
כיוצא בזה ׃ נדר לעצמו והדירה
אשתו כמותו וגמר בלבו להדירה
ואמ׳ אמן הרי זה אינו יכול להפר לה
ואם נדר והדירה דרך שאלה לידע
מה בלבה כג׳ שאומ׳ לה התרצי בנדר
זה להיות כמותי או לא ואמרה אמן
הרי זה מפר לה ׃ אמ׳ לה הריני
נזיר ומה תאמרי היות נזירה כמותי
ואמרה אמן הרי זה יפר ואם הפר
לה שלו בטל שזה כמי שתלה נדרו
בנדרה ׃ אמרה לו הריני נזירה ואתה
ואמ׳ אמן אינו יכול להפר וכן כל
כיוצא בזה ׃ האשה שנדרה
ושמע אחר והתפיס עצמו בנדרה
ואמ׳ ואני ושמע אביה או בעלה
והפר לה שלה מופר וזה שהתפיס
עצמו חייב ׃ האשה שאין לה
בעל ואינה ברשות אב ואמ׳ הרי
הבשר אסור עלי לאחר שלשים
יום ונשאת בתוך שלשים יום אע׳
על פי שבשעה שחל הנדר הרי
היא ברשות הבעל אינו יכול להפר
שבשעת הנדר לא היתה ברשותו
על זה נאמ׳ ונדר אלמנה וגרושה
וכו׳ ׃ ואפילו היתה ארוסה לו כשע׳
הנדר שאין הבעל מפר בקודמין
כמו שבארנו ׃ נדרה תחת בעלה
שיהיה הבשר אסור עליה לאחר
שלשים יום או שתהיה נזירה לאחר
שלשים יום והפר לה בעלה ומת
או גרשה בתוך שלשים יום אע״פ
שבשעה שהיה הנדר לחול הריהי
גרושה או אלמנה הרי זו מותרת
שכבר הפר לה נדר זה ׃ אלמנה
וגרושה שאמ׳ הריני נזירה בין כש׳
כשאנשא ונשאת אין הבעל יכול
להפר אמרה והיא תחת בעלה הריני
אסורה כשאתגרש הרי הבעל מפר

וכשתתגרש תהיה מותרת ׃ המקיים
בלבו הרי קיים והמפר בלבו אינו
מופר כמו שבארנו לפיכך אם
הפר בלבו יכול לחזור ולקיים ואם
קיים בלבו אינו יכול לחזור ולהפר
אלא אם כן חזר בתוך כדי דיבור
שלא יהיה כח דברים שבלבו גדול
מכח המוציא בשפתיו ׃ המקיים
נדרי אשתו או בתו ונחם הרי זה
נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו
וחוזר ומפר לה בו ביום ואם
הפר לה ונחם אינו יכול להשאל
לחכם כדי שיחזור ויקיים ׃
נערה מאורסה שנדרה וקיים לה
אביה לבדו או בעלה לבדו והפר לה
האחד אע״פ שנשאל לחכם והתיר
לו הקמתו אינו חוזר ומפר לה עם
האחר שכבר הפר לה שאין להן
להפר אלא שניהם כאחד ׃ אמ׳ לבתו
קיים ליך או לאשתו קיים לך ונשאלו
על הקמה ראשונה הרי השניה חלה
עליו קיים ליך מופר ליך ולא תחול
הקמה אלא אם כן תחול הפרה הרי
זה מופר שאין הקמה מועלת אחר
ההפרה ׃ אמ׳ לה קיים ליך ומופר ליך
בבת אחת הרי זה קיים ׃ אמ׳ לה קיים
ליך היום הרי זה קיים לעולם ׃ אומ׳
לה מופר ליך למחר אינו מופר שהרי
קיימו היום ולמחר אינו יכול להפר ׃
אמ׳ לה קים ליך שעה אחת ועבר
היום ולא הפר הרי זה קיים ואע׳
אומ׳ שזה כמי שאומ׳ לה מופר ליך
לאחר שעה שהרי לא הוציאו הפ׳
מפיו ׃ אמ׳ לה קיים ליכי שעה
אחת וכשעברה השעה אמ׳ לה מופר
ליך הרי זה ספק לפיכך אסורה
בנדרה ואם עברה על נדרה אינה
לוקה מי שנודר נדרים כדי לכוין
דעותיו ולתקן מעשיו הרי זה נזה

ומשובח · כיצד מי שהיה זולל ואסר עליו בשר שנה או שנתים · ומי שהי׳ שוגה ביין ואסר היין על עצמו זמן מרובה או שאסר השכרות לעולם · וכן מי שהיה רודף שלמונים ונבהל להון ואסר על עצמו המתנות או הנ׳ המית אנשי מדינה זו · וכן מי שהיה מתגאה ביפיו ונדר בנזיר וכיוצא בו בנדרים אלו כולן דרך עבודה לשם הם ובנדרים אלו וכיוצא בהם אמרו חכמ׳ סייג לפרישות נדרים · ואף על פי שהן עבודה לא ירבה אדם בנדרי איסור ולא ירגיל עצמו בהן אלא יפרוש מ׳ מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר · אמרו חכמ׳ כל הנודר כאילו בנה במה ואם עבר ונדר מצוה להשאל על נדרו כדי שלא יהיה מכשול לפניו · במה דברים אמורים בנדר איסור אבל נדרי הקודש מצוה לקיימן ולא ישאל עליהן אלא מדוחק · סל׳ נדרי לאל ושלם ·

[...] רחמנא דסייען ·

הלכות נזירות:

יש בכללן עשר מצות · שתי מצות עשה · ושמונה מצות לא תעשה · וזה פרטן ·

א שיגדל הנזיר פרע

ב שלא יגלח שערו כל ימי נדרו

ג שלא ישתה הנזיר יין ולא תערובת יין ואפילו חומץ שלהן

ד שלא יאכל ענבים לחים

ה שלא יאכל צמוקין

ו שלא יאכל חרצנים

ז שלא יאכל זגין

ח שלא יכנס לאהל המת

ט שלא יטמא למתים

י שיגלח על הקרבנות כשישלים נזירותו או כשיטמא · וביאור מצות אלו בפרקים אלו ·

פרק ראשון:

הנזירות

הוא נדר מכלל נדרי איסור שנ׳ כי ידור נדר נזיר וגו׳ · ומצות עשה שיגדל הנזיר שער ראשו שנ׳ גדל פרע שער ראשו · ואם גלח בימי נדרו עובר בלא תעשה שנ׳ תער לא יעבר על ראשו · וכן אסרה התורה למתים או לאכל דברים שאסרן הכתוב מגפן היין כל ימי נדרו · עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן היין הרי זה לוקה שתי׳ אחת משום לא יחל דברו שכולל כל הנדרים ואחת משום דבר שעבר עליו מדברים שאוסרן איסור מיוחד על הנזיר · נדר בנזיר וקיים נזרו כמצותו הרי זה עשה שלש מצות עשה האחת ככל היוצא מפיו יעשה והרי עשה · והשניה גדל פרע שער ראשו והרי גדל · והשלישית תגלחתו עם הבאת קרבנותיו שנ׳ וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגו׳ · האומר לא אפטור מן העולם עד ש׳ שאהיה נזיר הרי זה נזיר מיד שמ׳ שמא ימות עתה ואם איחר נזירות׳ הרי זה עובר בבל יאחר לשלמו ה׳ ואין לוקין על לאו זה · אין אדם בנזירות עד שמוציא בשפתיו דבר שמשמעו אצל כל העם כענין שב׳ שבלבו אלא כיון שגמר בלבו והוצי׳ בשפתיו דברים שענינם שיהיה נזיר אף על פי שהן עניינות רחוקות ואף על פי שאין משמען לשון נזיר׳ הרי הוא נזיר · כיצד הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמ׳ אהיה הרי זה נזיר הואיל ובלבו היה שיהיה כמו זה ואף על פי שלא פירש ואמ׳ אהיה כמו זה וכן אחז בשערו ואמ׳ אהיה נאה או אהיה מסלסל או אהיה מסלסל או שנ׳ שנ׳ אהיה הריני מסלסל או הריני מ׳ מכלכל או הרי עלי לשלח פרע הרי זה נזיר והוא שיגמור בלבו להזיר ·

אמ׳ הרי עלי צפרים אף על פי שהי׳ נזיר עובר לפניו ואף על פי שהיה בלבו להזיר אינו נזיר והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום · כל כינויי נזירות כנזירות כיצד מקומות ה העלגים שמשנין את הדבר ואמ׳ שם הריני נזיק נזיח פזיח הרי זה נזיר · האומ׳ הריני נזיר מן החר׳ החרצנים בלבד או מן הזגים בלבד או הריני נזיר מן התגלחת או הריני נזיר מן הטומאה בלבד הרי זה ב׳ נזיר גמור וכל דקדוקי נזירות עליו אף על פי שלא היה בלבו להזיר אלא מ׳ מדבר זה הואיל ודבר שנדר ממנו אסור על הנזיר הרי הוא נזיר גמור · אבל האומ׳ הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה וכיוצא בהן הרי זה אסור בהן ואינו נזיר · מזגו לו כוס של יין ונתנו לו לשתות ואמ׳ הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר גמור ואם היה מר נפש או כועס או מ׳ תאבל והיו מבקשין ממנו שישת׳ כדי לשכח את עמלו ואמ׳ הריני נז׳ ממנו הרי זה אסור בשתיית הכוס בלבד ואינו נזיר שלא נתכוון זה אלא שלא ישתה כוס זה · וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לרוותו ואמ׳ הריני נזיר ממנו הרי זה אסור בזה בשתית הכוס בלבד ואינו חייב בנזי׳ שלא נתכוון זה אלא שלא ישכר יותר מדאי ואם הגיע לשכ׳ לשכרותו של לוט אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עבירה שיעשה משהגיע לשכרותו של לוט אלא אינו בן חיוב · האומ׳ הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או מט׳

ומטריין לחתים או מגלח שער הרי
זה נזיר ואסור בכולם מפני שהתנ׳
על מה שכתוב בתורה וכל המתנה
על מה שכתוב בתורה תנאו בטל׳׳
נדר בנזיר ואמ׳ לא הייתי יוד׳
יודע שהנזיר אסור ביין או בטומ׳
או בתגלחת ואלו הייתי יודע לא ה׳
הייתי נודר׳ הרי זה נזיר וחייב
בכולן שהרי הוא היה יודע שה׳
שיאסר עמו באחד משלשה ה׳
הואיל וכבר בארנו שאפלו לא נדר
אלא באחד מהן אסור בכולן׳׳
אמ׳ יודע אני שהנזיר אסור בכל
אלו אבל היה בדעתי שמותר לי ל׳
לשתות יין מפני שאיני יכול בלא
יין או מפני שאני קובר את המתי׳
הרי זה אינו נזיר מפני שאלו בכלל
נדרי שגגות שאינן צריכין שאלה
לחכם כמו שבארנו׳׳ האומר
הרי ידי נזירה הרי רגלי נזירה לא
אמ׳ כלום׳ הרי ראשי נזיר כבדי נ׳
נזירה הרי זה נזיר זה הכלל כל ד׳
שאם ינטל ממנו חיי ימות׳ ואם אמ׳
הוא נזיר הרני נזיר׳׳ האומר
הרני נזיר כשיהיה לי בן׳ ונולד
לו בן זכר הרי זה נזיר׳ ואם נו׳
נולדה לו בת או טומטום או נדרו׳
ואנדרוגינוס אין זה נזיר׳ ואמ׳ הרני
נזיר כשיהיה לי ולד׳ ואפלו נולד לו
בת או טומטום ואנדרוגינוס הרי
זה נזיר׳ הפילה אשתו אינו נזיר
חזרה ונתעברה וילדה הרי זה נזיר׳׳

פרק שני

הנודר

בנזיר בשוגג או באונס או שנדר
להדיח חברו או דרך הבאי הרי זה
פטור בשאר נדרים׳ ומי שנדר
בנזיר ונחם על נדרו הרי זה נשאל
לחכם ומתיר לו נזירותו כדרך ש׳
שמתירין שאר הנדרים׳׳ מי
שנדר בנזיר והלך להביא קרבנות
שנדר על דעת שיביאם במלאת
ימי נדרו ומצאן שנגנבו או נג׳
נגנבה בהמה מהן אם עד שלא נ׳
נגנבה הבהמה נדר הרי זה נזיר
ואם אחר שנגנבה או שאבדה
או שמתה נדר אינו נזיר שזה
נדר בטעות׳׳ המתפיס בנזירות
הרי כמו שבארנו בדין כל מתפיס
בנדר היה נזיר עובר לפניו ואמ׳
הרני כזה הרי זה נזיר׳׳ נדר
חברו בנזיר ואמ׳ הוא פי כפיו מיין
או שערי כשערו והגדיל הרי ז׳
זה נזיר׳ וכן אם שמע ואמ׳ בתוך
כדי דבור ואני ושמע שלישי בתו׳
כדי דבור של שני ואמ׳ ואני ואפלו
הן מאה כלן נזירים׳׳׳ האומר
הרני נזיר כשיהיה לי בן ושמע
חברו ואמ׳ ואני הרי חברו מיד
נזיר׳׳ האומר לחברו הרני נזיר
כשיהיה לפלני בן ושמע חבירו
ואמ׳ ואני הרי זה ספק שמא לא
נתכוון להיות נזיר כמותו אלא
שאני אוהב אותו כמותך וספק
נזירות הוא להקל׳׳ האומ׳ לחברו
הרני נזיר כשיהיה לך בן ושמע
חברו ואמ׳ ואני אין זה נזיר שלא נ׳
נתכוון זה האחרון אלא לומ׳ לו שא׳
שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה
שהרי הוא בוש ממנו׳׳ האומ׳
הרני נזיר כשיהיה לפלני בן ושמע
חברו ואמ׳ ואני הרי זה ספק שיהי׳
שמא לא נתכוון להיות נזיר כמותו
אלא לומ׳ שאני אוהב אותו כמותך
וספק נזירות להקל׳׳ שנים
שהיו מהלכין בדרך וראו אחד בא
כנגדן ואמ׳ אחד מן השנים זה
ההולך לקראתנו שמעון הוא ואמ׳
חברו ראובן ואמ׳ זה הרני נזיר אם ל׳
יהיה ראובן ואמ׳ האחר הרני נזיר אם
יהיה שמעון הגיע אליהם והרי הוא
ראובן הרי זה נזיר ואם היה שמעון
הרי חברו נזיר כמו שנדרו וכן כל
כיוצא בזה׳׳ לא הגיע אליהם ל׳
אלא חזר לאחוריו ונעלם מעיניה׳
ולא ידעו מי הוא אין אחד משני׳
נזיר׳ וכן האומ׳ הרני נזיר אם היה
כרי זה מאה כור והלך למדדו ומ׳
ומצאו שנגנב או שאבד אינו נזיר
וכן כל כיוצא בזה שספק נזירות ל׳
להקל׳׳ היו מהלכין בדרך וראו
את הכוי מרחוק ואמ׳ אחד מהן
הרני נזיר שזו חיה ואמ׳ האחר
הרני נזיר שזו בהמה׳׳ ואמ׳ אחד
הרי נזיר שאין זה חיה ואמ׳ השני
הריני נזיר שאין זה בהמה׳ ואומר
אחד הרי נזיר שזו חיה ובהמה הרי
כולם נזירים מפני שהכוי יש בו דרכים
שוה בהן לחיה ויש בו דרכים שוה
בהן לבהמה ויש בו דרכים שוה לה׳
לבהמה ולחיה ויש בו דרכים שאינו
שוה לא לבהמה ולא לחיה׳׳ והוא
הדין אם ראו אנדרוגינוס ונחלקו ע׳
בו אם הוא איש או אשה ונדרו ע׳
דרך שנדרו אלו בכוי הרי כלם נזי׳
שהאנדרוגינוס יש בו דרכים שוה
בהן לאיש ויש דרכים שוה בהן לאשה
ויש דרכים שאינו שוה בהן לא לאי׳
ולא לאשה ודרכים שהוא שוה לאיש
ולאשה׳׳ וכל הדרכים האלו בעניני
הטומאה הן לא בטובע ולא בתולדתו
וכן דרכים הכוי בעניני הטומאה לא
בטובעו ותולדתו׳׳ כיצד הכוי חלבו
טעון כסוי כחיה וחלבו אסור כח׳
כבהמה והרי הוא כלאים עם הבהמ׳
וכן עם החיה כאלו אינו חיה ואינ׳

בהמה וטמא שחיטה כחיה וכבהמ'
ויש בו דינין אחרים ופי' אחד מהן
יתבאר במקומו ·· וכן האנדרוגי'
מטמא טומאת אנשים ומטמא ט'
באודם כנשים ואינו נזכר עבד עברי
אין כאנשים ולא כנשים וההורגו ל'
נהרג עליו כאנשים וכנשים ויש בו
דינין אחרים ופי' אחד מהם יתבאר
במקומו ·· וכן אם ראו אנשים
כוי כנגדן ומהן פקחים ומהן סומי'
ואמ' אחד הריני נזיר שאלו פקחין
ואמ' השני הריני נזיר שאין אלו פקחין
ואמ' אחד הריני נזיר שאלו סומין ש'
ואמ' אחד הריני נזיר שאלו פקחין וסומי'
ואמ' אחד הריני נזיר שאין אלו לא פ'
פקחין ולא סומין הרי כולן נזירים
וכן כל כיוצא בזה ·· קטן שהגיע
לעונת נדרים ונדר בנזיר הרי זה
נזיר ומביא קרבנותיו ואף על פי
שעדין לא הביא שתי שערות כ'
כשאר הנדרים · והאיש מדיר את
בנו הקטן בנזיר ואעפ"י שלא בא ל'
לעונת הנדרים ·· ואין האשה
מדרת את בנה בנזיר ודבר זה הלכה
מפי הקבלה הוא ואינו נוהג בשאר
הנדרים ·· כיצד היה האב שאמ' לבנו
הקטן הרי אתה נזיר או שאמ' בני
פלו' נזיר או הרי זה נזיר ושתק
הבן הרי זה נזיר וחייב האב לגלחו בכ'
כל דקדוקי נזירות ואם נטמא מביא
קרבן טומאה וכשישלים נזירותו
מביא קרבן טהרה כשאר הנזירים
הגדולים ·· לא רצה הבן ומחה
בדבר או שמחו קרוביו או שגלח
שערו או שגלחוהו קרוביו שהרי
בנשה מעשה שגלה דעתם שלא ל'
רצה הוא או קרוביו בנזירות זו הרי
זה אינו נזיר ועד מתי יש לו להדירו
עד שיגדיל ויעשה איש ·· הגיע

אין להן נזירות שנ' דבר אל בני ישר' ··
וכו' · נשים ועבדים יש להן נזירו'
והאב או הבעל מפר נזירות האש'
אם רצה כשאר הנדרים אבל העבד
יש לרבו לכוף אותו לשתות ולהטמ'
למתים ואם לא כפה אותו נוהג ב'
נזירות נדר העבד שאר נדרים
שיש בהן ענוי נפש או שמעכבי'
את המלאכה או שהעריך אינו צ'
רבו צריך לכופו ומפני שאין נפשו
קנויה לו לא יחול עליו נדר · ולמה
הדבר דומה לאוסר פירות אחרים
עליהם · אבל אם אינו שם ענוי בכ'
בנדריו ולא דבר שמעכב מלאכה
אינו יכול לכופו ·· נדר עבדו ל'
בנזירות ואמ' לו מופר לך יצא לחירו'
וחייב להשלים נזירתו שהעם כופין
אותו ואין מפירין לו ואם הפר יצא
לחירות ·· עבד שנדר בנזירות ל'
וברח או שהלך רבו הרי זה אסור
לשתות יין כדי שיבטער ויחזור
לרשות רבו · נדר והשלים נזירותו
וגלח ולא ידע רבו ואחר כך יצא ל'
לחירות הרי זה יצא ידי נדרו ·· אבל
אם נדר ולא גלח ויצא לחירות ולא
יצא ידי נדרו נטמא ואחר כך יצא
לחירות מונה משעת שנטמא ··
נזירות נוהגת בפני הבית ושלא ב'
בפני הבית לפיכך מי שנדר בנזיר
בזמן הזה הרי זה נזיר לעולם ש'
שאין לנו בית כדי שיביא קרבנות
במלאות ימי נדרו ·· אין הנזירות
נוהגת אלא בארץ ישר' ומי ש'
שנדר בחוצה לארץ קונסין אותו
ומחייבין אותו לעלות לארץ ישר'
ולהיות נזיר בארץ ישר' מונין הימים
שנדר לפיכך מי שנדר בזמן הזה
בחוצה לארץ כופין אותו לעלות
לארץ ישר' ולהיות נוהג נזירות שם

עד שימות או עד שיבנה בית המ'
המקדש ויביא קרבנותיו במלאת
ימי נדרו וכל זמן שהוא בחוצה
לארץ הרי זה אסור לשתות יין ונ'
ולהטמא למתים ומגלח וכל דקדוקי
נזירות עליו ואעפ"י שאינן ימים אלו
עולין לו ואם עבר ושתה או גלח
או נגע במת וכיוצא בנגיעה לוקה ··

פרק שלישי

סתם

נזירות שלשים יום כיצד מי שאמ'
הריני נזיר אין פחות משלשים יום
אפילו אמ' הריני נזיר נזירות גדולה
עד מאוד הרבה הרי זה נזיר של'
שלשים יום שהרי לא פירש זמן ··
פירש זמן פחות משלשים יום
כגון שאמ' הריני נזיר יום אחד או
עשרה ימים או עשרים יום הרי
זה נזיר שלשים יום שאין נזירות
פחותה משלשים יום · ודבר זה מפי
הקבלה ·· פירש זמן יתר משלשי'
יום כגון שאמ' אחד ושלשים יום או ש'
וארבעים או מאה יום או מאה ש'
שנה הרי זה נזיר בזמן שפירש
לא פחות ולא יתר ·· האומ' הרב'
שעה אחת הרי זה נזיר שלשים
יום · האומ' הריני נזיר שלשים יום
ושעה אחת הרי זה נזיר שלשים
יום ויום אחד שאין נזירין שע' ··
האומ' הריני נזיר ממך עד מ'
מקום פלני אם לא החזיק בדרך
הרי זה נזיר שלשים ובדבר שלא
נתכוון זה אלא לנזירות גדולה
והרי לא פירש זמן ואם החזיק
בדרך אם היה מהלך פחות משלשי'
יום הרי זה נזיר שלשים יום ואם
היה יתר משלשים הרי זה נזיר כ'
נזירות אחת כמנין הימים ··

מי שאמ' הריני נזיר שתי נזירות
או שלש או ארבע הרי זה נזיר
כמנין שאמ' כל נזירות מהן שלשי'
יום ובסוף כל שלשים יום ושלשי'
מגלח ומביא קרבנותיו ומתחיל
למנות נזירות שניה אפילו אמ' הרי
נזיר מאה אלף נזירות שאי אפש'
שיחיה כמנין הזה הרי זה מונה
אחת אחר אחת עד שימות או
שישלים נזירותיו. האומר
הריני נזיר כמנין ימות השנה אם
פירש שנת החמה מונה שלש מאות
וחמש וששים נזירות כל אחת
מהם שלשים יום. ואם פרש שנת
הלבנה מונה שלש מאות וארבע
וחמשים נזירות. ואם סתם מונה
נזירות שלש מאות וארבע וחמ'
וחמשים שהרי ביארנו שבכל ה
הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם
ורוב שני החמה שלש מאות
חמשה וששים יום וזמנה
ורוב שנת הלבנה וזמנה שלש
מאות וארבע וחמשים יום ואין
מונין כל העם שנה סתם אלא
לשנת הלבנה. האומר הריני
נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר
שתי נזירות. אמ' הריני נזיר ויום
אחר או הריני נזיר ושעה אחת
הרי זה נזיר שתים הריני נזיר
ואחת ועוד הרי זה נזיר שלש
נזירות. הריני נזיר ואחת ועוד
ושוב הרי זה נזיר ארבע נזירות
הריני נזיר שלשים יום ויום אחד
הריני נזירות אחת כל שלשים
ואחת יום. מי שהיו שתי
כתי עדים מעידין אותו אלו
מעידין שנדר שתים ואלו מעי'
שנדר חמש הרי זה נזיר שתים
שבכלל חמש שתים והרי כלם

מעידין בשתים. מי שנדר שתי
נזירות בין שנדר שתים כבת אחת
בין שנדר זו אחר זו כגון שיאמר
הריני נזיר היום ומנה את הראשונה
והפריש קרבן ואחר כך נשאל
על זאת הראשונה והתיר נדרו
עלתה לו ראשונה בשניה ומביא
זה קרבן ונפטר ואפילו הביא כפ'
כפרתו ואפילו גלח שערו ואחר כך
נשאל עליה עלתה לו ראשונה בשניה
שהרי אין השניה חלה אלא אחר
הראשונה והראשונה אינה כלום
שהתירה אינה מעיקרה.
מי שאמ' הרי נזיר לעולם או הריני
נזיר כל ימי חיי הרי זה נזיר עולם
ואם אמ' הריני נזיר אלף שנה הרי זה
נזיר לזמן קצוב ואע"פ שאי אפשר
שיחיה האדם אלף שנה. ומה בין
נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב שהנזיר
לזמן קצוב אסור לגלח עד סוף ימי
נדרו שנ' כל ימי נדר נזרו תער לא
יעבר על ראשו עד מלאות הימים.
נזיר עולם אם הכביד שערו
מיקל בתער משנים עשר חדש
לשנים עשר חדש ומביא קרבנו
שלש בהמות כשיגלח שנ' ויהי
מקץ ימים לימים אשר יגלח כי
כבד עליו וגלחו. ואבשלום נזיר
עולם היה ודבר זה הלכה היא מפי
הקבלה ונזיר עולם שנטמא מבי'
קרבן טומאה ומגלח תגלחת טומא'
כמו נזיר לזמן קצוב. שמשון
לא היה נזיר גמור שהרי לא נדר
בנזיר אלא המלאך הפרישו מן
הטומאה וכיצד היה דינו אסור
ביין ואסור בתגלחת ומותר היה
לו להטמא למתים ודבר זה הלכה
מפי הקבלה. לפיכך שאמ' הרי
נזיר כשמשון הרי הוא נזיר מן

היין ומן התגלחת לעולם ואינו מגלח
כל שנים עשר חדש כשאר נזירי
עולם ומותר להטמא למתים. ואם
אמ' לא נתכוונתי אלא לאיש אחר
ששמו שמשון אינו נזיר.
ומה שנדר נזיר כשמשון אינו
יכול להשאל על נדרו שנזירות ש
שמשון לעולם היתה. האומ' הריני כ
כשמשון בן מנוח כבעל דלילה כמי ש
שעקר דלתות עזה כמי שנקרו פ'
פלשתים את עיניו הרי זה נזיר כ
כנזירות שמשון ואע"פ שאפשר
שנעשו מעשים אלו לאחר.
שמואל היה נזיר עולם היה לפי
כך האומ' הריני כשמואל הרמתי כבן
חנה כבן אלקנה כמי ששסף את
אגג בגלגל וכיוצא באלו הרי נזיר
עולם ואין אומ' שמא לאיש אחר
שמעשיו כאלו נתכוון. האומ'
הריני נזיר מלוא הבית או מלוא הק'
הקופה בודקין אותו ואם אמ' לא היה
בדעתי שאהיה נזיר כל ימיי ולא נת'
נתכוונתי אלא להאריך זמן הנזירות
זמן מרובה הרי זה נזיר שלשים יום
בלבד ואם אמ' סתם נדרתי רואין את
הקופה כאלו היא מלאה חרדל ו
ויהיה נזיר כל ימיו ויש לו לגלח מ
משנים עשר חדש לשנים עשר
ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם.
האומ' הריני נזיר כשער ראשי
או כעפר הארץ או כחול הים הרי
זה כמי שאמ' הרי נזירות עלי כמנין
שער ראשי או כמנין עפר הארץ
או כמנין חול הים לפיכך יגלח כל
שלשים יום ויתחיל למנות נזירות
שניה שלשים יום וכן עד שימות.
ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה
יין ולא מטמא למתים ואם שתה
או נטמא אפילו ביום התגלחת

הרי זה לוקה ״ האומ׳ הריני נזיר
יום אחד ככר זו הריני נזיר אם לא
אכלתיה ואכלה חייב בנזירות מ׳
כמנין שאמ׳ ומונה אחת אחר אחת
ואחת כל אחת מהן שלשים יום
ומגלח בסוף כל שלשים ומביא
קרבנותיו ״

פרק רביעי :

האומר
הריני נזיר הרי זה מגלח תגלחת
טהרה יום אחד ושלשים ואם גלח
ביום שלשים יצא. אמ׳ הריני נזיר
שלשים יום אינו מגלח אלא ביום
אחד ושלשים ״ מי שנדר
שתי נזירות מגלח את הראשונה
ביום שלשים ואחד והשנייה ביום
ששים ואחד. ואם גלח הראשונה
ביום שלשים מגלח את השנייה
יום ששים ואם גלח יום תשעה
וחמשים יצא שיום שלשים עולה
לו לכאן ולכאן בנזירות שנייה ״
האומ׳ הריני נזיר ונזיר כשיהיה לי
בן והתחיל בנזירות שלו ואחר כך
נולד לו בן משלים את שלו ואחר כ׳
מונה את של בנו ״ אמ׳ הריני נזיר
כשיהיה לי בן והריני נזיר כך וכך
יום והתחיל בנזירות שלו ואחר כך
נולד לו בן פוסק נזירות שלו ומונה
את של בנו ואחר כך חוזר ומשלים
את שלו והרי שתיהן כנזירות
אחת לפיכך אם נטמא בתוך נזירו׳
של בנו סותר הכל נטמא אחר כ׳
נזירות בנו כשהתחיל להשלים
נזירותו אינו סותר אלא עד נזירו׳
בנו ״ ובכמה ימים משלים
את שלו אם נשאר מנזירותו כל׳
כשנולד הבן שלשים יום או יתר
מונה נזירות בנו ומשלים הימים
שנשארו מנזירותו. ואם נשאר
מנזירותו פחות משלשים יום
מונה שלשים יום אחר נזירות
בנו שאין בין תגלחת לתגלחת פחות
משלשים יום ״ כיצד האומר
הריני נזיר כשיהיה לי בן והריני
נזיר מאה יום והתחיל בנזירות
שלו ונולד לו בן אם נשאר לו
המאה שנדר שלשים יום או יתר
שנולד לו הבן לא הפסיד כלום
שהרי פוסק נזירות שלו ומונה
של בנו ומגלח ומביא קרבנותיו
ומשלים השלשים או יתר שנש׳
שנשארו מנזירותו ומגלח לנזירות׳
ואם נשאר לו המאה פחות מן
משלשים סותר עד שבעים ״
כיצד נולד הבן ביום שמונים מונה
של בנו ומשלים את בנו ומגלח
ומתחיל למנות מאחר התגלחת
שלשים יום ונמצא מפסיד מקן
מקודם הימים עשרה ימים שהן
מיום שבעים עד הולד וכן כל
כמעט כזה ״ האומ׳ הריני נזיר
לאחר עשרים יום וחזר ואמ׳ הריני
נזיר מעתה מאה יום מונה עשרי׳
יום ופוסק ומתחיל למנות שלשים
יום שהיא הנזירות שנדר לאחר
עשרים ואחר השלשים מגלח
תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו
וחוזר ומונה שמונים יום כדי
להשלים המאה שנדר בסוף ומבי׳
ומביא ומגלח קרבנותיו ״ אמ׳
הריני נזיר לאחר עשרים יום והריני
נזיר מעתה מונה שלשים ומגלח
תגלחת וחוזר ומונה שלשים אחר׳
והיא הנזירות שנדר לאחר עשרי׳
שאם תאמ׳ מונה עשרים ופוסק
ומונה שלשים ומגלח נשארו לו
מנזירות שהתחיל בה עשרה יום
ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת
טהרה פחות משלשים יום ״ אמ׳
הריני נזיר לאחר עשרים יום וחזר
ואמ׳ הריני נזיר עולם מעתה לא
חלה עליו נזירות שנדר בראשונה
וכן אם אמ׳ הריני נזיר שמשון
לאחר עשרים יום וחזר ואמ׳ הריני
נזיר מעתה אינו מגלח לנזירות
זו שנדר באחרונה ״ מי שאמ׳
הריני נזיר יום אחד לפני מיתתי
הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא
ולגלח לעולם ״ האומ׳ הריני נזיר
ביום שבן דוד בא בו אם בחול
נדר הרי זה אסור לשתות יין ולה׳
ולהטמא לעולם ואם בשבת או
ביום טוב נדר אותה שבת או
אותה יום טוב מותר מכאן ואילך
אסור לעולם שהדבר ספק שמא
בשבת או ביום טוב או לא יבוא
והואיל והוא ספק ביום שנדר
לא חלה עליו נזירות לחול מכאן
ואילך חלה עליו נזירות ושבת
הבאה שהיא ספק אינה מפקעת
נזירות שחלה עליו ״ נזיר
ששלמו ימי נזירותו ולא גלח
תגלחת טהרה הרי זה אסור לגלח
ולשתות יין ולהטמא למתים כמו
כשהיה מקודם וכל דקדוקי
נזירות עליו ואם גלח או שתה
או נטמא לוקה ״ מי שנדר בנזיר
ודמה שאינו נדר והיה נוהג
היתר בנדרו ושתה יין ולאחר זמן
שאל חכם והורהו שהוא נדר
ושהוא חייב בנזירות הרי זה
מונה משעה שנדר ודברי סופ׳
שינהג איסור כימים שנהג בהן
היתר ״ כיצד הרי שנדר שלשים
יום ונהג היתר בנדרו עשרה ימים
ונהג איסור עשרים יום ולאחר

שלשים שלא לחכם ומסר לו הרי זה
מונה עשרה ימים שאלו כנגד הע'
העשרה שנהג בהן היתר ואם של'
מגלח או נטמא מעשרת ימים ו'
בעשרת ימים האלו מכין אותו מכ'
מרדות ״ בד״א בנזירות מועטת
אבל בנזירות מרובה דין שנהג'
שלשים יום בנזירות אע״פ שעבר
על נזירתו המרובה כל ימיה ואם
לא נהג איסור בעצמו אין נזקקין לו
כלל ״ כל בד׳ שנזקקין לזה וכיוצא בו
ט מודיעין אותו שאחר שאין בעדי'
שאינן חייבין מן התורה או שיורו
להן להקל או שיפתח להן פתח ונדין
אותו בד״ה ההדיוט ״ האשה שנדר'
בנזיר ושלמו ימי הנזירות והביאה
קרבנותיה ונשחטה אחת מן הבהמ'
ונזרק דמה ואחר כך שמע בעלה
אע״פ שעדין לא גלחה אינו יכול ל'
להפר ואם קודם זריקה הרי זה יפר
בד״א בתגלחת טהרה אבל בתגלחת
טומאה יפר אע״פ שקרבן הקרבנ'
של תגלחת טומאה מפני שהיא צ'
עדין צריכה למנות נזירות אחרת ״

פרק חמישי

שלשה
מינין אסורה לנזיר הטומאה והת'
והתגלחת והיוצא מן הגפן בין פרי
בין פסולת פרי אבל שכר של תמרי'
או של גרוגרות וכיוצא בהן מותר
לנזיר ושכר זה שנאסר עליו בתור'
הוא השכר של תערובת היין ״
היוצא מן הגפן כיצד נזיר שאכל
כזית מן הפרי שהוא ענבים לחים
או יבשים או בוסר או שאכל כזית
מפסולת הפרי שהיא הזגין והוא
הקליפה החיצונה או החרצנין והן
הפנימין שזורעין אותן והרי זה

לוקה ״ וכן אם שתה רביעית יין ל'
או אכל כזית יין קרוש או הפרי יין
ששתה רביעית חומץ שהוא פסול
הפרי הרי זה לוקה ״ אבל העלין ו'
והלולבין ומי גפנים והסמדר הרי
אלו מותרין לנזיר שאינן לא פרי ולא
פסולת אלא מן העץ הן נחשבין ״
כל איסורי הגפן מצטרפין זה עם
כיצד הרי שערב ענבים לחים עם ל'
יבשים עם בוסר וחרצן וזג ואכל מן
התערובת כזית לוקה וכן אם אכל
זה אחר זה עד שיאכל מן הכל כזית
לוקה וכן אם שתה רביעית תערוב'
יין וחומץ לוקה ״ דבר המותר
אינו מצטרף לדבר האיסור בנזיר
כיצד יין שנתערב בדבש וכיוצא בו אע״פ
שטעם הכל טעם יין ושתה מן ה'
התערובת וכן עמוקין שדרסן עם
הגרוגרות וטעם הכל טעם עמוקין
ואכל מן התערובת אינו לוקה עד
שיהיה מדבר האיסור בתערובת ל'
כזית בכדי שלש ביצים ואכל כשלש
ביצים כשיעור האיסורין השוין בכל ה'
האוכל כמו שביארנו בהלכות מאכל'
אסורות ״ וכן אם שרה פתו ביין
והיתה רביעית יין בכדי פרס וכן הפת
ואכל כדי פרס שנמצא שאכל רביעי'
יין הרי זה לוקה ועל זה וכיוצא בו
נאמ' בתורה וכל משרת ענבים לאסור
דבר שנתערב בו היין וטעמו כטעם
היין והוא שיהיה טעמו ממשו ל'
כשיעור איסורי מאכלות ״ נתערב
יין וכיוצא בו בדבש ואין שם טעם
יין הרי זה מותר לנזיר לא יהיה זה
חמור מחלב ודם היה בו טעם יין ל'
ואין שם רביעית בכדי פרס הרי זה
אסור מדברי סופרים כמו שביארנו
באיסורי מאכלות ומכין אותו מכת
מרדות אם אכל ״ נזיר שאכל

כזית ענבים וכזית חרצן וכזית זג ול'
וכזית עמוקין ושתה רביעית יין ול'
ואפילו סחט אשכול ושתה ממנו
רביעית הרי זה לוקה חמש מלקו'
של אחד מהן בלאו הוא ולוקה
מלקות ששי משום לא יחל דברו
וכן הדין לנזיר שגלח או נטמא
שהוא לוקה שתים אחת על האיסו'
המיוחד בו ואחת על האיסור הש'
השוה בכל הנדרים שהוא לא יחל ד'
דברו ״ נזיר ששתה רביעית יין ל'
ורביעית חומץ אינו לוקה אלא ל'
אחת שאינו חייב על היין בפני עצמו
ועל החומץ בפני עצמו שאין כת'
יין לא ישתה וחומץ לא ישתה אלא
כך כתוב חומץ יין וחומץ שכר לא
ישתה כלו' לא ישתה היין ולא דבר
שנתערב בו היין והוא השכר ואפי'
החמיצו והדין כל אלו האחד'
החומץ שהוא שם אחד אינו לוק'
על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ״
נזיר שהיה שותה ביין כל היום
כלו אע״פ שהוא חייב לשתים על כל
רביעית ורביעית אינו לוקה אלא ל'
אחת משום יין ואחת משום לא יחל כמו
שביארנו ״ ואם התרו בו על כל רביעי'
ורביעית ואמרו לו אל תשתה והוא
שותה חייב על כל אחת ואחת מדברי
סופרים שיאסר לנזיר לעמוד במושב
שותי יין ויתרחק ממנו שהרי מכל
ומכשול לתנו אמ' חכמ' סביב לכרם
לא יקרב ״ נזיר שגלח שערה ל'
אחת לוקה בין בתער בין במספ' והוא
שקצצה מעקרה כעין תער וכן ל'
אם תלשה בידו לוקה אחד המגלח
ואחד המתגלח שנ' תער לא יעבר
על ראשו ואם הניח ממנה כדי לכוף
לעקרה אינו לוקה שאין זה כעין
תער ״ העביר על ראשו סם שמשיר

את השער והשיר את שערו אינו
לוקה אלא בטל מצות עשה שנ׳
גדל פרע שער ראשו ״ נזיר
שגלח כל ראשו אינו לוקה משום
התגלחת אלא אחת ואם התרו בו
על כל שער ושער ואמרו לא
תגלח או תגלח והוא מגלח לוקה
על כל אחת ואחת ״ נזיר
חופף על שערו בידיו וחוכך ל׳
בצפרניו ואם נפל שער אינו חוש
חושש שהרי אין כוונתו להשיר
ומי יאמר שלא ישיר אבל לא
יסרוק במסרק ולא יחוף באדמה
מפני שמשרת את השער ודאי
ואם עשה כן אינו לוקה ״ נזיר
שנטמא לאחת טומאות שבעה בין
בטומאות שהוא מגלח עליהן כמ׳
שיתבאר בין בטומאות שאינו ב׳
מגלח הרי זה לוקה נטמא וחזר
פעמים הרבה אע״פ שהוא חייב
מלקות על כל אחת ואחת לשמים
אין ב״ד מלקין אותו אלא אחת ל׳
אם התרו בו על כל פעם ופעם
והוא מטמא לוקה על כל אחת ו׳
ואחת ״ כ״א בשנטמא ופירש
וחזר ונגע או נשא או האהיל
אבל אם היה נוגע במת ועדיין ל׳
המת בידו ונגע במת אחר אינו
חייב אלא אחת אע״פ שהתרו בו
על כל נגיעה ונגיעה שהרי הוא
מחולל ועומד ״ נזיר שנכנס
ושהה שם עד שמת שם המת או
או שנכנס שם לאהל המת בשדה
תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע הג׳
התיבה מעליו מדעתו הרי זה לוקה
שתים אחת משום לא יבוא ואחת
לא יטמא שהרי טומאה וביאה
באין כאחת אבל אם נכנס כדרכו
טומאתו קודמת לביאתו שמשעת

שיכנס חוטמו או אצבעות רגלו
נטמא ואינו חייב משום ביאה עד
שיבוא כלו ״ נכנס לאהל המת או
לבית הקברות בשגגה ואחר שנודע
לו התרו בו והוא קפץ ויצא אלא ל׳
עמד שם הרי זה לוקה והוא שיש׳
שישהא שם כדי השתחויה כמו
טמא שנכנס למקדש ״ המטמא
את הנזיר אם היה הנזיר מזיד
הנזיר לוקה וזה שטמאו עובר
משום ולפני עור וכו׳ ״ ואם היה ה׳
הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד אין
אחד מהן לוקה ולמה לא ילקה ה׳
המטמא את הנזיר לפי שנ׳ וטמא
ראש נזרו ואינו לוקה עד שיטמא
עצמו מדעתו ״ נזיר טהור שנ׳
שטמא עצמו לוקה ארבע משום
לא תאחר לשלמו שהרי איחר כל
נזירותו ועשה מעשה וכן אם נזר
בבית הקברות לוקה ארבע משום לא
תאחר הא למדת שהנזיר שטמא
עצמו לוקה ארבע מלקיות משום
לא יטמא ומשום לא יחל דברו ומש׳
ומשום לא תאחר לשלמו ומשום לא
יבוא אם היתה ביאה וטומאה באחת
כמו שביארנו ״

פרק ששי

נזיר
ששתה יין ואכל מן הגפן כ׳
אפילו ימים רבים אינו סותר מימי
נזירותו אפילו יום אחד וכן אם
גלח מעט שער ראשו בין בשגגה
בין בזדון נתגלח רוב ראשו בין ה׳
בתער בין כעין תער או בשיעור
כדי לכוף ראשו לעקרן בין בזדון
בין בשגגה אפילו גלחוהו לסטים
באונס הרי זה סותר שלשים יום
עד שיהיו לו פרע ואחר כך מת׳

ומתחיל למנות ״ כיצד נדר נזירות
מאה יום ולאחר עשרים יום נתגל׳
רוב ראשו הרי זה שוהה שלשים יום
עד שירבה שער ראשו ואחר הכ׳
השלשים יום מונה שלשים יום ת׳
תשלום ימי נזירותו וכל אותן השלשי׳
כל דקדוקי נזירות עליו אלא שאין
עולין לו מן המנין ״ נזיר שנטמא
בין בזדון בין בשגגה ואפילו טמאוהו
גוים באונס סתר הכל ומגלח תגלחת
טומאה ומביא קרבנות טומאה
ומתחיל למנות ימי נזירות שנ׳
והימים הראשונים יפלו ״ ואפילו
נטמא ביום מלאת ימי נזרו בסוף
היום סתר הכל ״ נטמא אחר יום
מלאת שהוא יום הבאת קרבנות ל׳
טהרה אילו לא נטמא סותר שלשי׳
יום בלבד וכיצד יעשה מביא ק׳
קרבנות טומאה כשיטהר ומגלח
תגלחת טומאה ומתחיל למנות נזירו׳
שלשים יום ומגלח תגלחת טהרה ל׳
ומביא קרבנות טהרה ואם נטמא
אחר שנזרק עליו אחד מן הדמים
אינו סותר כלום אלא מביא שאר
קרבנות טהרה שלו כשיטהר ״
נטמא ביום של אחריו שהוא יום
שראוי לגדל שער אלא גלח אחרי
מלאות הרי זה אינו סותר כלום אע״פ
שעדיין לא גלח שהרי שלמה כל ה׳
הנזירות וכל הנטפל לה ״ נטמא
ביום שנדר או בשני אינו סותר
אלא משלים עליהם אחרי שיביא
קרבנו שנ׳ והימים הראשונים יפלו
עד שיהיו שם ימים ראשונים לפי
כך יום נטמא משלישי והלאה סו׳
סותר כל הקודמין ״ נדר בנזיר
והוא טמא מת חלה עליו נזירות
ואם נטמא פעם אחרת או שתה
יין או גלח לוקה ואם שהה בטומאתו

מה ימים אין עולין לו עד שיזה שלישי
ושביעי ויטבול בשביעי ויום שב׳
שביעי שלו עולה לו ממנין נזירות
לזה שנדר והוא טמא יום נזיר ל׳
טהור שנטמא אינו מתחיל למנות
אלא מיום השמיני והלאה " מי
שנדר והוא בבית הקברות נזירו׳
חלה עליו ואפילו שהה כמה ימים
אין עולין לו ולא לוקה על שהייתו שם
ואם התרו בו שלא ידור שם יוצא
ומגלח שערו כשיצא משם ואם
נטמא שם בבית הקברות בטומאה
מן הטומאות שהנזיר מגלח עליה
מגלח ואינו מביא קרבנות טומאה "
נכנס לשם בשדה תיבה ומגדל
ובא חבירו ופרע עליו את המעזבה
ונטמא אע״פ ששהה שם אינו לוק׳
אבל מכין אותו מכת מרדות אם ל׳
שהה " יצא מבית הקברות ושה׳
ימים הרבה ונכנס אין אותן הימים
עולין לו " יצא והזה וטבל ומנה
ימים מנזירותו וחזר לבית הקברות
הרי אותן הימים שמנה עולין לו ואפ׳
נכנס ביום שמיני שלו הרי שביעי
שלו עולה לו מן המנין ואם נטמא
שם אחר שנכנס בטומאה מן הטומא׳
שהנזיר מגלח עליהן מביא קרבן ל׳
טומאה וסותר הימים הקודמין ל׳
ומגלח תגלחת טומאה " תגלחת טומא׳
כיצד הרי נזיר שנטמא בטומאה מן ה׳
הטומאות שהוא מגלח עליהן הרי זה
מזה עליו בשלישי ובשביעי ומגלח
שער ראשו בשביעי וטובל בשביעי
אחר ההזיה כדרך כל טמאי מת ו׳
ומעריב שמשו ומביא כל קרבנותיו
בשמיני והן שתי תורים או שני בני
יונה אחד לעולה ואחד לחטאת ל׳
וכבש בן שנתו לאשם וסותר כל ה׳
הימים הקודמין ומתחיל למנות נזיר׳

ואם גלח בשמיני ומביא קרבנותיו בו
ביום " ואימתי מתחיל למנות מ׳
משיביא חטאתו אבל עולתו ואשמו
אין מעכבין אותו מלמנות הרי שהזה
בשלישי ובשביעי ולא טבל ונתאחר ל׳
כמה ימים כשיטבול יעריב שמשו ל׳
ויביא קרבנותיו לאחר " טבל והער׳
שמשו ואיחר קרבנותיו אינו מתחיל
למנות עד שיביא חטאתו אבל עו׳
עולתו ואשמו אין מעכבין אותו מ׳
למנות " כשמגלח הנזיר תגלחת
טומאה אינו צריך לגלח לפתח המקד׳
ולא להשליך שערו על האש וכיון ל׳
שגלח במדינה או במקדש שערו ל׳
אסור בהנאה וטעון קבורה ואפרו
אסור כאפר כל הנקברין " ואם גלח
במקדש אם השליכו תחת הדוד היה
האשם יצא " נזיר שנטמא טומ׳
טומאות הרבה בין התרו בו על כ׳
אחת ואחת בין שלא התרו בו על
כל אחת ואחת אינו מביא על טומא׳
אלא קרבן אחד " בד״א כשנטמא ל׳
פעם שניה קודם שיביא קרבנות
טומאה הראשונה ואע״פ שנטמא אחר
כמה ימים אחר טהרתו קודם הבאת
חטאתו ונטמא באותן הימים אינו
מביא אלא קרבן אחד " אבל אם
נטמא וטהר והביא חטאתו ונטמ׳
פעם שניה אחר שהביא חטאתו
אע״פ שעדיין לא הביא אשמו ועולת׳
חייב בקרבנות אחרות " נזיר שגלח
תגלחת טהרה ואחר כך נודע שטמ׳
היה בתוך ימי נדרו אם בטומאה
ידועה נטמא סותר הכל ומביא קרבנות
טומאה ומגלח תגלחת טומאה ומו׳
ומונה נזירות אחרת ומביא קרבן
טהרה " ואם בטומאת התהום
נטמא אינו סותר ודבר זה הלכה
אפי׳ הקבלה ואם עד שלא נגלח עלו

אחד מן הדמים נודע שהיה טמא
בין בטומאה ידועה בין בטומאת
התהום סותר הכל נודע לו אחר ש׳
שנזרק אחד מן הדמים אע״פ שלא
גלח הואיל וטומאה שאינה ידועה
היא אינו סותר " ואיזו טומאת הת׳
התהום כל שאין אדם מכירה אפילו
בסוף העולם ולא אמרו טומאת
התהום אלא למת בלבד אבל הרוג
אין הרי ידע בו שזה הרגו ומצאו ל׳
המת גלוי אין זו טומאת התהום ל׳
מצאו משוקע בקרקעית מערה
והמים על גביו הרי זה טומאת
התהום שאינה ידועה היה טמון
בתבן או בצרורות הרי זה טומאת
התהום שאינה ידועה במים באפילה
ובנקיקי הסלעים אינה טומאת ל׳
התהום " נזיר שנטמא במת
וירד וטבל במערה והביא קרבנות
טומאה ומנה נזירות וגלח תגלחת
טהרה ואחר כך נודע שמת היה
משוקע בקרקעית המערה כשירד
לטבול אע״פ שהיא טומאה שאינה
ידועה סותר הכל מפני שהוחזק ל׳
לטומאה והוחזקת הטומאה טמא עד
שיטהר ודאי " ירד להקר הרי זה
טהור עד שידע שנגע " נמצא ה׳
המת צף על פני המים הרי זה בח׳
בחזקת טמא שנגע בזה שהרי
צף "

פרק שביעי

יש
טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח (margin: כהן גדול)
עליהן ולא סותר את הקודמין ואע״פ
שנטמא בהן טומאות שבעה לפי ל׳
שלא נאמ׳ בו וכי יטמא לנפש אלא
וכי ימות מת עליו עד שיטמא ל׳
בטומאות שהן כעצמו של מת ל׳

ואחר כך יביא קרבנות טומאה ויגלח
טומאות כל הימים הראשונים ״
ואלו טומאות מן המת שהנזיר מ׳
מגלח עליהן על המת ואפילו נפל
שלא נתקשרו אבריו בגידין ועל כזית מן
מבשר המת ועל כזית נצל ועל עצמות
שהן רוב מנין העצמות ואף על פי
שאין בהן רובע הקב ועל חצי קב
ועל עצמות אע״פ שאין בהן רוב בנ׳
בנינו ולא רוב מנינו וכל העצמות
יהיו משל מת אחד לא משני מתים
ועל השדרה הבאה מן המת ועל כ׳
הגולגלת של מת אחד ועל אבר מן
המת הבא ממת אחד ועל אבר מן
החי הבא מאדם אחד שיש עליו כ׳
בשר שראוי לעלות ארוכה בחי כ׳
ועל חצי לוג דם הבא ממת אחד כ׳
ועל מלוא חפנים רקב המת ״
ואיזהו נצל זה בשר שנמוח ונעשה
לחה סרוחה ואין רקב המת מטמא
עד שיקבר ערום בארון של שיש
ויהיה כלו שלם חסר אינו אבר
או שנקבר בכסותו או בארון של
עץ או של מתכת אין לו רקב ולא
אמרו רקב אלא למת בלבד והוציא
הרוג שהרי חסר הוא ״ קברו
שני מתים כאחת או שגזזו שׂ׳
שערו או צפרניו וקברום עמו כ׳
או אשה עוברה שמתה ונקברה
ועוברה במעיה אין הרקב שלהן
מטמא ׳ וכן אם טחן המת עד שנ׳
שנעשה רקב אינו מטמא עד
שירקיב מאליו ״ טחן את המת
והניח עפרו עד שהרקיב הכל או ש׳
שהרקיב כשהוא חי ומת והרקיב הכ׳
הכל הרי זה ספק אם מטמא ברקב
זה הרי הוא ספק טומאה וכן אם בטומאה
ברובע עצמות הבאות משדרה או
מן הגולגלת באהל הרי זה ספק טומאה ״

כראי פ׳ המפלות

כל אלו השתים עשרה טומאות ש׳
שאמרנו אם נגע נזיר באחת מהן
או נשאה או האהיל הנזיר עליה או
האהילה הטומאה על הנזיר או היה
הנזיר ואחת מטומאות אלו באהל כ׳
הרי זה מגלח תגלחת טומאה ומביא
קרבן טומאה וסותר את הכל חוץ
מן הרקב שאינו מטמא במגע ש׳
שאי אפשר שיגע בכולו שהרי אינו
גוף אחד אבל אם נשאו או נטמא
באהלו מגלח ״ וכן נזיר שנגע מעפר
המת אפילו עפר כשעורה או נשאו
הרי זה מגלח עליו ומביא קרבנות
טומאה וסותר את הקודמין ואין
עפר אחד מטמא באהל ״ אבל
אם נטמא בגוש ארץ העמים או
בשדה שנחרש קבר בתוכה שהן
מטמאין במגע ובמשא או שהיה
שהאהיל עליו ועל אחת מן השתים
עשרה השריגים היוצאין מן האילנות
או הפרעות היוצאות מן הגדר או כ׳
מטה או גמל וכיוצא בו או שנטמא
באהל רובע עצמות שאין בהן לא
רוב בנין ולא רוב מנין או שנטמא
ברביעית דם מן המת שהיא מטמא
במגע ובמשא ובאהל או שנטמא
בגולל או בדופק שהן מטמאין במגע
ובמשא או שנטמא באבר מן החי כ׳
או באבר מן המת שאין עליהן כ׳
בשר כראוי הרי זה אינו סותר אף
על פי שבכל אלו הוא טמא טומאת
שבעה ומזה בשלישי ושביעי אינו
מגלח תגלחת טומאה ולא מביא ק׳
קרבנותיה ולא סותר את הקודמין
אבל כל ימי הטומאה אין עולין לו
מחשבון ימי נזירותו ״ נגע באהל
המת או בכלים הנוגעים במת אינו
מזה בשלישי ובשביעי ומראה לי
שזה דין המיוחד בנזיר אבל כל

אדם שנטמא בכלים טומאת שבע׳
מזה בשלישי ובשביעי כמו שיתבאר
בהלכות טומאת מת וכן נראה לי
שזה אינו מזה בשלישי ובשביעי אם
נגע בכלים כדי שיעלו לו ימי טומאתו
בכלים מחשבון ימי נזירותו ״ נזיר
שנצטרע והוחלט כל ימי חלוטו וכל
ימי שבעת ספרו שסופר אחר שיטהר
מצרעתו בין תגלחת ראשונה לשניה
אין עולין לו מימי נזירותו אבל ימי
הסגר עולין לו ״ וכן זב וזבה ואין בין
איש בין אשה כל ימי זיבתן עולין ל׳
להן אע״פ שהן טמאין ודבר זה ה׳
הלכה למשה מסיני הוא ״ אין
צריך לומ׳ שנטמא הנזיר בשאר
טומאות שימי טומאתו עולין לו
ואינו סותר כלום ׳ נטמא במת
בתוך ימי צרעתו סותר את כל ה׳
הקודמין שהרי בנזירותו הוא ל׳
עומד ואע״פ שהוא טמא ״
הנזיר מותר בטומאה מת מצוה
ובתגלחת מצוה ואסור ביין מצוה
ביין רשות ׳ כיצד מי שנשבע שישת׳
היום יין שהרי מצוה עליו לשתות
ואחר כך נדר בנזיר חלה נזירות על
השבועה ואסור ביין ואין צריך לומ׳
שהוא אסור ביין קדוש והבדלה
שאינה אלא מדברי סופרים ״
וכיצד הוא מותר בטומאות מת ל׳
מצוה היה מהלך בדרך ונמצא מת
שאין שם מי יקברנו הרי זה מטמא
לו וקוברו ודברים של דברי קבלה הן ״
נזיר וכהן שפגעו במת מצוה
יטמא הנזיר אע״פ שהוא סותר
הימים הראשונים ומביא קרבן ל׳
טומאה ואל יטמא כהן שזה ק׳
קדושתו קדושת עולם וזה קדוש׳
קדושת שעה ואפילו היה נזיר
עולם והכהן קדושתו קדושת עולם ״

פגעו בו שני נזירים אחד נזיר ש'
שלשים יום ואחד נזיר מאה יום
יטמא נזיר שלשים ·· היה אחד
נזיר עולם והשני נזיר לזמן קצוב
יטמא הנזיר לזמן קצוב שנזיר
עולם קדושתו חמורה מזה ··
ומעד הוא מותר בתגלחת מצוה
נזיר שנצטרע ונרפא מצרעתו ב'
בתוך ימי נזירותו הרי זה מגלח כל
שערו שהרי תגלחתו מצות עשה
שנ' במצורע וגלח את כל שערו
וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא
תעשה אם יכול אתה לקיים שניה'
מוטב ואם לאו יבוא עשה וידחה
לא תעשה ·· ואלו נזיר שגלח
בימי נזרו עבר על לא תעשה ועש'
שנ' קדוש יהיה גדל פרע שער רא'
ראשו ·· ובכל מקום אין עשה
דוחה את לא תעשה ועשה שכמ'
שכמותו · ולמה דחה עשה של
תגלחת הנגע לנזירותו מפני שכבר
נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו
אין עולין לו כמו שבארנו והרי הוא
אינו קדוש בהן ובטל העשה מאל'
מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה
שהוא תער לא יעבר על ראשו
ולפיכך בא עשה של תגלחת הנ'
הצרעת ודחה אותו ··

פרק שמיני :

תגלחת

טהרה כיצד הוא כשיגמור הנזיר
ימי נזירותו מביא שלש בהמות
כבש לעולה וכבשה לחטאת ואיל
לשלמים · הביא שלשתן ולא פירש
הראויה לחטאת תקרב לחטאת
והראויה לשלמים שלמים · והראוי'
לעולה עולה · ומביא עם איל הש'
השלמים ששה עשרונות ושני
שלישי עשרון סולת ואופה מהן ע'
עשרים חלות עשר חלות מצות
ועשרה רקיקי מצות ומושח הע'
העשרים ברביעית שמן ושעור
זה הלכה למשה מסיני ·· ומביא
העשרים בכלי אחד · ושוחט הא'
החטאת תחלה ואחר כך השלמים
ואחר כך העולה · ואחר כך מגלח
ואם גלח אחר ששחט החטאת
או העולה יצא ומבשל השלמים
או שולקן ולוקח מן הרוטב של
זבחי השלמים ונותן על השער
ואחר כך משליכו לאש תחת הדוד
של שלמים ואם השליכו תחת ד'
החטאת יצא ·· והיכן מגלח שערו
בעזרת הנשים בלשכת הנזירים ש'
שהיתה שם בקרן מזרחית דרומי'
ושם מבשלין שלמיהן ומשליכין
שערן לאש · ואם גלח במדינה יצא
ובין שגלח במדינה ובין שגלח במ'
במקדש תחת הדוד הוא משליך
שערו ואינו מגלח עד שיהיה פתח
העזרה פתוח שנ' פתח אהל מועד
לא שיגלח כנגד הפתח שזה בזיון
מקדש הוא ·· ואחר כך נוטל
הכהן את הזרוע בשלה מן האיל
וחלת מצה אחת מן הסל ורקיק
אחד ונותנן על כפי הנזיר או הנזי'
ומניפן ואחר כך הותר הנזיר
לשתות יין ולהטמא למתים ··
נזיר ממורט אינו צריך להעביר
תער ואע"פ שאין לו שער או שאין
לו כפים הרי זה מקריב קרבנותיו
וישתה ויטמא · ואם הביא קרבנות
ולא גלח ראשו אין התגלחת מעכב'
ואלו שותה ומטמא לערב שמוע'
שמשזרק עליו אחד מן הדמים
הותרו ואע"פ שלא נתן על כפו ולא
הניף שכל הדברים האלו למצוה
ולא לעכב ·· ואע"פ שאין התגלחת
מעכבת עליו מצוה לגלח אפילו ל'
לאחר זמן מרובה ונזיר שגלח בלא
תער או שגלח ושייר שתי שערות
לא עשה כלום ולא קיים מצות
גלוח בין נזיר טהור בין נזיר
טמא ·· גלח והניח שתי ש'
שערות וצמח ראשו כלו וחזר
וגלחו כלו עם אותן שערות או
שגלח אחת ונשארה אחת הרי
זה קיים מצות גלוח · נשרה אחת
וגלח אחת אינו כלום מצות גלוח ··
גלח על השלמים ונמצאו פ'
פסול תגלחתו פסולה וזבחיו לא
עלו · גלח על החטאת ונמצאת
שנשחטה שלא לשם חטאת
ואחר כך הביא שלמים והעולה
וקרבן כמצותן תגלחתו פסולה
וזבחיו לא עלו · גלח על שלשתן
ונמצא אחד מהן כשר תגלחתו
כשרה ומביא שאר הזבחים ויקרבו
כהלכתן ·· כל מקום שאמרנו
תגלחתו פסולה הרי הוא כמי שנטמא
בתוך ימי נזירותו שהוא סותר
שלשים יום כמו שבארנו ונמצ'
מונה שלשים יום אחר התגלחת
הפסולה ומביא קרבנותיו ··
שלמי נזיר ששחטן שלא כמצ'
כמצותן כשרים ואין עולה לבעל'
לשם חובה ונאכלין ליום אחד ואין
טעונין לחם ולא מתנות ולא זרוע ··
שלש בהמות אלו והלחם הבא
עמהן הכל באין מן החולין כשאר
נדרי הקדש כמו שיתבאר במק'
במקומו ·· האומר הריני נזיר על
מנת שאגלח ממעות מעשר ש'
הרי זה נזיר ואינו מביא קרבנותיו
מן המעשר אלא מן החולין ··
האיש שנדר בנזיר יש לו להביא

קרבנות אביו לעצמו ומגלח עליהן
ואין האשה מגלחת על קרבנות
אביה ודבר זה הלכה מפי הקבלה
הוא. כיצד מי שהיה אביו נזיר
והפריש מעות לקנות קרבנותיו
ומת והניח מעות הסתומין ואמ'
אחרי מות אבי הריני נזיר ע"מ
שאביא קרבנותי ממעות שהפריש
אבי לקרבנותיו הרי זה מביא מהן
קרבנותיו. וכן אם היה הוא
ואביו נזירים והפריש אביו מעות
סתומין ומת האב ואמ' הבן אחרי
מותו הריני מגלח על מעות אבי
הרי זה מביא קרבנותיו מהן ואם
לא אמ' יפלו המעות לנדבה.
מת האב והניח בנים רבים חולקין
המעות הסתומין ואע"פ שהיו לו
יורשים להן. ויש לכל אחד מהן
לגלח על חלקו והבכור נוטל בהן
פי שנים. בין שהיה האב נזיר
עולם והבן נזיר לזמן קצוב. בין
שהיה האב לזמן קצוב והבן נזיר
לזמן עולם הרי זה מגלח ומביא
קרבנותיו ממעות נזירות אביו.
הפריש אביו מעות להביא בהן
קרבן טומאה ומת אין הבן מביא ק'
קרבן טהרה וכן אם הפרישן האב
לקרבן טהרה אין הבן מגלח עליהן
תגלחת טומאה שהדברים האלו
ספק הן ומום הביאו ובחיו אין עולו.
האומ' הרי עלי לגלח נזיר חייב
להביא קרבנות תגלחת טהרה ומק'
ומקריבן על ידי איזה נזיר שירצה.
אמ' הרי עלי חצי הקרבנות נזיר
אין יום אמ' הרי לגלח עלי חצי נזיר
הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה
נזיר שירצה ואותו נזיר משלים
קרבנותיו משלו. אבל אם אמ' הרי
עלי קרבנות חצי נזיר הרי זה מבי'

קרבנות נזיר שלם שאין לנו חצי
נזירות. האומ' הריני נזיר ועלי
לגלח נזיר ושמע חברו ואמ' ואני
הרי חברו נזיר ואינו חייב לגלח נזיר
אחר שהרי לא התפיס עצמו אלא
בנזירות. ואם אמ' ואני ועלי לגלח
נזיר הרי זה חייב. ואם היו פקחין
כל אחד מהן מביא קרבנות על ידי
חברו ואם לא עשו כן חייבין לגלח
נזירים אחרים. האומר הרי
עלי לגלח חצי נזיר זה מביא חצי
קרבנותיו של זה וזה מביא חצי ק'
קרבנותיו של זה וכל אחד מהן מה'
משלים קרבנותיו. אם היו פקחים
אם לאו זה מביא חצי קרבנות לא'
איזה נזיר שירצה וזה מביא קרבנו'
איזה נזיר שירצה.

פרק תשיעי

המפריש
מעות להביא מהן קרבן נזירים וה'
והקריב מהן והותירו יביא מאותן
קרבנות נזירים אחרים שמותר
נזירים לנזירים. הפריש מעות סת'
סתומין לנזירותו והותירו יפלו המ'
המותרות לנדבה. הפריש מע'
מפורשין לנזירותו והותירו מותר ה'
מעות העולה יביאו עולה ומותר ח'
חטאות ילכו לים המלח ודמי שלמ'
יביאו שלמים ואין טעונין לחם ונ'
ונאכלין ליום אחד. המפריש
מעות לנזירותו ומת אם היו סתומין
יפלו נדבה היו מפורשין דמי עולה
עולה ודמי חטאות ילכו לים המלח ה'
דמי שלמים יביאו שלמים ונאכלין
ליום אחד ואין טעונין לחם.
כיצד הם המעות הסתומין כגון ה'
שהפריש מעות להביא מהן קר'
קרבנותיו ולא אמ' כלום אבל אם אמר

אלו לחובתי הרי אלו מפורשין ואין
צריך לומר אם אמ' אלו לעולתי וה'
ולחטאתי ולשלמי שהן מפורשין.
המפריש בהמה בעלת מום הרי
זה כמעות סתומין וכן המפריש ל'
לשון של כסף וזהב אע"פ שאומר זה
לחטאתי ולעולתי ולשלמי הרי זה
כמעות סתומין. האומר אלו
לחטאתי והשאר לנזירותי ומת
או שהיתה אשה והפר לה בעלה
דמי חטאות ילכו לים המלח והשאר
בחציין עולה ובחציין שלמים. אמ'
אלו לעולתי והשאר לנזירותי דמי
עולה יביאו עולה והשאר יפלו לנדבה.
מי שדומה שהוא חייב בנזירות
והפריש קרבנותיו ואחר כך שאל
לחכם והורהו שאין זה נזיר ואינו
חייב בנזירות מה יעשה בקרבנות
שהפריש יצאו וירעו בעדר שזה
הקדש טעות הוא שאינו הקדש
כדי שיתכפר במקומו. האשה
שנדרה בנזיר והפרישה קרבנותיה
ואחר כך הפר לה בעלה אם משלו
היתה הבהמה תצא ותרעה בעדר
שאין אדם מקדיש דבר שאינו
שלו. ואם היו הקרבנות משלה
ואין לבעלה בהן כלום כגון שנתנו
לה במתנה על מנת שלא יהיה לו
לבעל בהן רשות אלא מה שתרצ'
תעשה בהן החטאת תמות והעולה
תקרב עולה והשלמים יקרבו שלמים
ונאכלים ליום אחד ואין טעונין ל'
לחם. הפרישה מעות סתומין
לקרבנותיה יפלו לנדבה היו מפורשי'
דמי חטאות ילכו לים המלח ודמי ע'
עולה יביאו עולה ובדמי שלמים יביא'
שלמים ונאכלין ליום אחד ואינן
טעונין לחם. האשה שנדרה
בנזיר ונטמאת בתוך ימי נזירות:

ואחר כך שוחט בעולה והפר לה הרי
זו מביאה קרבן טומאה ״
האיש שהדיר את בנו בנזיר והפ׳
והפריש עליו קרבנותיו ולא רצה
הבן בנזירותו זו ומיחה הוא או ק׳
קרוביו או שגלח הוא או קרוביו ה׳
החטאות תמות והעולה תקרב עולה
והשלמים יקרבו שלמים ונאכלין ל׳
ליום אחד ואינן טעונין לחם ״
הפריש לו מעות סתומין הרי אלו
יפלו לנדבה היו המעות מפורשין
דמי החטאות ילכו לים המלח דמי
עולה יביאו עולה דמי שלמים יביאו
שלמים ואינן טעונין לחם ונאכלין
ליום אחד ״ האומ׳ הריני נזיר ל׳
כשיהיה לי בן והפריש קרבן והפי׳
אשתו וחזרה וילדה הרי זה קרבנו
ספק ואסורין בגזה ועבודה ״
שני נזירין שנטמא אחד מהן ו׳
ואין ידוע מי הוא כיצד מביאין ק׳
קרבנותיהן מביאין קרבן טומאה
וקרבן טהרה במלאות ימי נזירותם
ואומ׳ אחד מהן אם אני הוא הט׳
הטמא קרבן טומאה שלי וקרבן
טהרה שלך ואם אני הוא הטהור
קרבן טהרה שלי וקרבן טומאה
שלך וסופרים ימי נזירות אחרת
גמורה מאחר קרבנות אלו ״
וחוזרין ומביאין קרבן טהרה וא׳
ואומ׳ אחד מהן אם אני הוא ש׳
שהייתי טמא קרבן טומאה שלי
וקרבן טהרה שלך וזה קרבן ט׳
טהרה שלך וזה קרבן טהרתי ל׳
ואם הוא הטהור קרבן טהרה שלי
וקרבן טומאה שלך וזה קרבן ט׳
טהרתך מתאו שלך הפסידנו ב׳
בקרבנותיהן כלום ״ מת אחד
מהן הרי זה מביא חטאת העוף
ועולת בהמה ואומר אם טמא היי׳

הייתי החטאת מחובתי העולה נדב׳
ואם טהור הייתי העולה מחובתי
וחטאת העוף ספק וסופר ימי ל׳
נזירות אחרת וסופר קרבן טהרה
ואם אמ׳ טמא הייתי העולה הרא׳
הראשונה נדבה וזו חובה ואם ט׳
טהור הייתי העולה הראשונה חוב׳
וזו נדבה וזה שיור קרבני ״ ואין
אחד משניהם מגלח תגלחת טומאה
אלא אם כן היו קטנים או נשים ש׳
שאין אלו מקיפין פאת ראשם מס׳
מספק ״ וכיצד גלוחם ספק ל׳
זה בטומאה כגון שהיו שני חסידי׳
עומדין ברשות היחיד שספק ל׳
טומאה שם טמא והיה אחד מהם
מבחוץ ראיה אחד ואמ׳ ראיתי ל׳
אחד מכם שנטמא ואינו יודע מי
הוא ״ אבל אם היה עד זה עומד
בחצר הרי שניהן טהורין כיון ש׳
שהם שלשה הרי הן רבים ורבים
ברשות היחיד ספיקן טהור כספק
טומאה ברשות הרבים שהוא טהור
כיון שיתבאר במקומו ״ בד״א
ששתקו הנזירים שניהם או נסת׳
נסתפקו להן הדבר אבל אם אמ׳ אחד
מהן אני לא נטמאתי אפלו שני
עדים מעידים עליו טומאה אינו
מביא קרבן על שזה שאו׳ לא נטמא׳
כאומ׳ אינו חייב בטומאה שכבר
נשאלתי על נזירותי ונמצאו שאינו
מכחיש את העדים ואדם נאמן על
ידי עצמו אבל אם שתק או נסתפק
לו הרי זה מביא קרבן אפלו על פי
עד אחד כמו שביארנו ״ וכן עד
אחד שאמ׳ לאחד בפני נזרת כנדיה׳
אם הכחישו אינו חייב כלום ואם
לא הכחישו נוהג נזירות על פי ו׳
אפלו אמ׳ לשנים ראיתי אחד מכם
שנדר ואיני יודע מי הוא הואיל ו׳

ואין מכחישין אותו נוהגין נזירות
נוהג נזירות על פי עד אחד ושותה
יין או נטמא והתרה בו ולוקה אע״פ
שעקר הנזירות בעד אחד ״ את
שהיה מושכב לרחב הדרך אע״פ
שאין שם מקום לעבור אלא עליו
או נגע בצרו אע״פ שהיה טומא׳
ידועה ועבר משם עיר הרי זה ל׳
טהור ״ בד״א כשהלך ברגליו אב׳
אם היה רוכב או טעון משאו הרי
זה טמא שההולך ברגליו אפשר
שלא יגע או שלא יאהיל או שלא
יסיט שהרי המת לרוחב הדרך ״

פרק עשירי

יין
אדם מגלח תגלחת אחת ועושה ל׳
לו לנדרו ולצרעתו ותגלחת הצרעת
בזמן שהוא ספק מצורע אינה אח׳
את הנזירות ״ לפיכך מי שנזר
שנה אחת והיה כל השנה הזאת ס׳
ספק מצורע וספק טמא את או ש׳
שהיה בה ספק מצורע ובסוף הש׳
השנה נטמא כספק הרי זה מונה
שבעת ימים ומזה בשלישי ובשבי׳
ובשביעי ואינו מגלח בשביעי ואינו
יכול לשתות ביין ולהטמא למת אלא
לאחר ארבע שנים ואוכל בקדשים
לאחר שתי שנים ומפני שהוא צ׳
צריך לגלח ארבע תגלחות תגלחת
טהרה ותגלחת טומאה מספק ה׳
ושתי תגלחות שמגלח המצורע
שהרי הוא ספק מצורע ״ תגלחת
ראשונה מגלח ומונה אחר שנה
ראשונה ומגלח בה ראשו וזקנו
וגבות עיניו ומטהר בעץ ארז ו׳
ואזוב וצפרים כשאר מצורעים
אם אינו טמא את ולא מצורע הרי
היא תגלחת טהרה של נזירותו ל׳

ויום הביא מצורע ודאי בשנה ראשונה
הרי היא תגלחת ראשונה של מצורע ״
ושוהה שנה אחת כמנין ימי ה
הנזירות ואחר כך מגלח תגלחת ב׳
שניה של מצורע שאינו יכול לגלח
אחר שבעה כשיעור מצורעין שה׳
שמא אינו מצורע אלא טמא מת
ודאי היה ושנה שניה זו הרי הוא
בה נזיר שאסור לגלח ואם אחר שנ׳
שגלח שתי תגלחות אלו שלמה ט׳
טהרת המצורע ומותר לאכל בק׳
בקדשים ״ ושוהה שנה שלישי׳
ואחר כך מגלח תגלחת שלישית ש׳
שמא מצורע ודאי היה בשנה ר׳
ראשונה ולא היה טמא מת ושנה
ראשונה לא עלתה לו מפני שהיו
ימי חלוטו ושנה שניה לא עלתה
לו מפני שהיו ימי ספרו של מצ׳
מצורע שבין תגלחת ראשונה וש׳
ושניה לפיכך צריך לשהות שנה ש׳
שלישית בנזירותו ומגלח תגלחת
שלישית לנזירותו ולא תגלחת טהר׳ ״
או שמא טמא מת ודאי היה ה׳
ומצורע ודאי ואין תגלחת אחת
עולה לנזירותו ולצרעתו ונמצאת
תגלחת ראשונה ושניה תגלחת צרע׳
ותגלחת שלישית תגלחת טומאה
ואין אחת משלש השנים עולה
שהרי שלישית תגלחת טומאה לפי
כך צריך לשהות שנה רביעית בנז׳
בנזירות ומגלח תגלחת רביעית ש׳
ושערו בכל תגלחת ספק אסור ש׳
בהנייה מספק ששער נזיר שנט׳
שנטמא אסור בהנייה ״ וכן אם
נדר עשר שנים נזירות והיה כזה
ספק מצורע ונולד לו ספק טומ׳
בסופן הרי זה אינו שוהה בין עד
ארבעים שנה ומגלח ארבע תגלחות
אחת בסוף כל עשר שנים תגלחת

ראשונה לספק ימי צרעתו שניה
לספק ימי ספרו של מצורע שליש׳
לספק טומאתו רביעית תגלחת
טהרה ״ וכיצד מביא זה קרבנותיו
אם היה עשיר כתב נכסים לאחרי׳
שהמצורע עשיר שהביא קרבן ע׳
עני לא יצא ואחר כך מביא חטאת
העוף ועולת בהמה בתגלחת ראשו׳
ושניה ושלישית וכל חטאות העו׳
והן לא תאכל׳ מפני שהיא ספק
ומביא בתגלחת רביעית קרבן נזי׳
טהור שהוא שלש בהמות כמו ש׳
שביארנו ״ שלש חטאות העוף
שמביא בשלשה תגלחות חטאת
ראשונה לספק טומאתו שניה
לספק צרעתו שאין המצורע מבי׳
קרבנו אלא אחר תגלחת שניה ״
וכן חטאות שלישית לספק טומאו׳
שאין תגלחת אחת עולה לנזרו ול׳
ולצרעתו ושמא מצורע ודאי וט׳
וטמא ודאי היה שהתגלחת ראשו׳
והשניה לצרעתו כמו שביארנו ״
ותגלחת שלישית תגלחת טומאה
לפיכך צריך להביא קרבן טומאה
בשלישית ״ שלש עולות בהמה
שמביא עליהן על הראשונה הוא
מתנה ואומ׳ אם טהור אני זו מק׳
מחובתי ואם טמא אני הרי היא
נדבה וכן הוא אומ׳ בשניה ובשליש׳ ״
ומביא קרבן טהרה בתגלחת
רביעית ומתנה ואומ׳ אם טמא
הייתי עולה הראשונה נדבה וזו
חובה ואם מוחלט הייתי עולת
ראשונה ״ חובת מצורע וזו ל׳
חובת נזירות ושתים האחרונות
נדבה ״ ואם טהור מטומאת
מת הייתי ומצורע עולה הראשונה
חובה וכן השניה אחת לחובת מ׳
מצורע ואחת לחובת נזירות ושליש׳

ורביעית נדבה והשיור קרבן טהר׳ ״
ואם טמא הייתי ומצורע עולה
ראשונה חובת צרעת ושניה וש׳
ושלישית נדבה וזה קרבן תגלחת
טהרה שבה האשם והעולה אין ב׳
מעכבין לא בתגלחת טומאה ולא
בצרעת ״ נמצינו אומ׳ אם הוא מ׳
מצורע ודאי ולא נטמא במת הרי
טהר בעברן וחטאת העוף היא
חטאתו ולא תאכל מפני שהיא
ספק ועולת בהמה שעורה מקרבן
תגלחת טהרה כדי שיגלח על הבא׳
הבהמה ואם טמא מת הרי הוא ש׳
עולת בהמה נדבה ״ ואם אינו מצו׳
וטמא מת הרי חטאת העוף קרבן
נזיר שנטמא ועולת בהמה נדבה
והרי הביא קרבן טהרה באחרונה
ואם אינו טמא ולא מצורע עולת
בהמה שהביא בתגלחת ראשונה
היא מחובת תגלחת טהרה וחטאות
העוף באה על ספק והרי לא נאכלת ״
: כדין שהוא מגלח ארבע תגלחות
כשהיה קטן או אשה אבל האיש
אינו מגלח מספק לא תגלחת טומא׳
ולא תגלחת צרעת שאין טהור הוא
ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקו׳
מצוה לפיכך אינו מגלח אלא תגלחת
טהרה בלבד שאין ארבע תגלחות אלו
לעכב אלא למצוה ״ נזיר שנצטרע
ודאי ונטמא בספק כיצד הוא עוש׳
אחר שיטהר מצרעתו מזה בשלישי
ושביעי ומגלח תגלחת טומאה ומ׳
ומתחיל למנות נזירותו כולה שהרי
נפלו הימים הראשנים בספק טומ׳
שנטמא ומביא קרבנות טהרה ב׳
ושותה יין ומאחר שיביא קרבן
צרעת אוכל בקדשים ״ נטמא ודאי
והיה מצורע בספק וטהר מספק
צרעתו מונה ימי נזירות שלשה

ואחר כך מגלח תגלחת הנגע שאין
תגלחת ספק נגע דוחה נזירות
ואחר כך מונה שבעת ימים שכן
תגלחת מצורע הראשונה ותגלח'
שניה ומגלח ומביא קרבנותיו ומ'
ואוכ' בקדשים יום הזה בשלישי ל'
ושביעי ואחר כך מונה שבעת ימי'
אחרות לטומאות מת ומגלח תגל'
טומאה ואחר כך מונה נזירות
כולה וכן אם היה טמא ומצו'
בודאי לאחר שיטהר מ צרעתו ל'
מגלח תגלחת צרעת הראשונה
ומזה בשלישי ושביעי ומגלח ראש'
וזקנו בשביעי והיא תגלחת שניה
של צרעת ומביא קרבנותיו בשמי'
ואוכל בקדשים וסופר שבעה ומ'
ומגלח תגלחת טומאה ואחר כך ס'
סופר ימי נזירות שלה ומביא ל'
קרבן טהרה ושותה ביין ולמה ס'
סופר שבעה שאין שבעת ימי ה'
הטומאה עולין בשבעת ימי הספי'
שבין תגלחת ותגלחת של מצורע
האומ' הרני נזיר יום ועשה
כך וכך יום לא ועשה ומוש
בזה הרי זה רשע ונזירות כמו הנ'
מנדרי רשעים היא ואו' הנודר
לאל' דרך קדושה הרי זה נאה ומ'
ומשובח והרי הוא' כו נזר
אלהיו על ראשו קדוש ל'
הוא לאל' ושקלו הכתוב
כנביא ואקים מבניכם לנביאים
ומבחוריכם לנזירים

הלכות ערכין וחרמין

יש בכלל שבעה מצות חמש מצות
עשה ושתים מצות לא תעשה
וזה הוא פרטן
א לדון בערכי אדם כאשר מפורש
בתורה וזה דין ערכי אדם
ב דין ערכי בהמה
ג דין ערכי בתים
ד דין ערכי שדות
ה דין מחרים נכסיו
ו שלא ימכר חרם
ז שלא יגאל חרם
וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

הערכים
הם מכלל נדרי הקדש שנ' איש כי ל'
יפליא נדר בערכך נפשות לה' לפי'
כן חייבין עליהם משום לא יחל
דברו ולא תאחר לשלמו ומשום כל
היוצא מפיו יעשה מצות עשה
לדון בדיני ערכים כאשר מפורש ב'
בתורה ואחד האומ' ערכי עלי או
האומ' ערך זה עלי או ערך פלו' עלי
נותן הערך לפי שני המערך והוא ל'
הדבר הקצוב שבתורה לא פחות ולא
יתר ומאימתי הוא הערך אם היה הנערך
בן שלשים יום או פחות אינו נותן ל'
ערך והאומ' ערך זה עלי הרי זה ל'
כאומ' ערך כלי זה עלי ואינו חייב כלום
היה בן אחד ושלשים יום ל'
עד בן חמש שנים גמורות ערך הזכר
חמשה שקלים והנקבה שלשה ל'
שקלים ומשיכנס בשנת שש ל'
יום אחד עד שישלים שנת עשרים
ערך הזכר עשרים שקלים והנקבה
עשרה שקלים ומשיכנס בשנת
אחת ועשרים יום אחד עד שישלים
שנת ששים ערך הזכר חמשים
חמשים שקלים והנקבה שלשים
שקלים ומשיכנס בשנת אחת
וששים יום אחד עד יום מותו אפי'
היה בן מאה שנים ערך הזכר חמשה
עשר שקלים והנקבה עשרה שקל'
כל השנים האלו מעת לעת מיום
הלידה וכל השקלים בשקל הקדש
והוא משקל שלש מאות ועשרים
שעורה מכסף טהור וכבר הוסיפו
עליו ועשו אותו סלע כמו שבארנו
בהלכות שקלים טומטום
ואנדרוגינוס אין להם ערך שלא נ'
נקבה תורה ערך אלא לזכר ודאי ולנקב'
ודאית לפיכך טומטום ואנדרוגינוס
שאמ' ערכי עלי או שהעריכו אחר
אינו חייב כלום הגוי מעריך ואינו
נערך כיצד גוי שאמ' ערכי עלי
או ערך ישראלי זה עלי לא אמ' כלום
וישר' שאמ' ערך גוי זה עלי או ערך
פלו' הגוי עלי נותן לפי שני הגוי הנ'
הנערך וכן המעריך את החרש וה'
והשוטה חייב ונותן לפי שנו
העבד מעריך ונערך כשאר ישר' ואם
יפדה ויהיה לו יתן ערך שנדר
אחד המעריך היפה הבריא ואחד
הכעור החולה ואפילו היה נערך ל'
ומוכה שחין או סומא או גדם ואיש
בעל מום נותן לפי שנו כמו שקצוב
בתורה הדמים אינן כערכין כיצד
האומ' דמי זה עלי או דמי פלו' זה עלי
ואפילו היה אותו פלו' קטן בן יומו
או טומטום ואנדרוגינוס או גוי נותן
מה שהוא שוה דנין אותו כאלו
הוא עבד הנמכר בשוק והערכים
כולן והדמים הם סתמן לבדק הבית
ויפלו הם ללשכה שהיתה במקדש
מוכנת לקדשי בדק הבית גוי
שאמ' דמי עלי או דמי פלו' נותן כפי
נדרו ואינו נופל ללשכה שאין מק'
מקבלין מן הגוים נדבה או נדר
לחזק את בדק הבית או בדק ירו'
ירושלם שנ' לא לכם ולנו לבנות הב'

וכו' ולכם אין חלק וצדקה וזכרון
בירושלם ·· ואזה יעשה כהן
יבדוק הגוי על דעת מי נדר אם
נדר על דעת ישר' יעשו אותו בתרו'
מה שירצו להם חוץ מבדק הבית
ובדק ירושלם ואם אמ' לשמים
נדרתי יגנזו ·· הגוסס אין לו לא
ערך ולא דמים הואיל ורוב הגוססי'
למיתה הרי הוא כמת וכן מי שנגמ'
דינו בבית דין של ישר' להרגו על
עבירה שעבר והעריכו אחד
או שהעריך עצמו או שאומר
דמי עלי או שאמ' אחד דמי זה
עלי אינו חייב כלום שזה מת
הוא והמת אין לו ערך ולא דמים
ועל זה נא' כל חרם אשר יחרם מן
האדם לא יפדה כלו' אין לו פדיון
אלא הרי הוא כמת ·· וזה היוצא
ליהרג שהעריך אחרים או נדר את
דמיהן או הזיק חייב לשלם וגובין
מנכסיו ·· כהנים ולוים מעריכי'
ונערכין כשאר ישר' וקטן שהגיע
לעונת נדרים והעריך או נדר דמים
חייב לשלם שהרי נדריו קיימין כמ'
שבארנו בהלכות נדרים ·· הערכין
הקצובין לפי השנים הן שני הנע'
הנערך לא שני המעריך כיצד בן
עשרים שאמ' לבן ששים ערכך עלי
נותן ערך בן ששים ובן ששים שאמ'
לבן עשרים ערכך עלי נותן ערך בן
עשרים וכן כל כיוצא בזה ·· וצריך
בערכין שיהיה פיו ולבו שוין כשאר
הנדרים ונשאלין על הערכין ועל
החרמין כדרך שנשאלין על שאר
נדרים והקדשות ·· האומר ערך
אלו עלי נותן ערך כל אחד ואחד
לפי שנו ואם עני נותן על ידי כולן
ערך עני ואם היה עשיר נותן על
ידי כולן ערך עשיר ·· האומר

ערכי עלי וחזר ואמ' ערכי עלי וכן
כמה פעמים חייב על כל אחת
ואחת ואמ' שני ערכי עלי נותן
שני ערכין וכן אם אמ' ארבעה
אפילו אלף נותן כמנין שנדר ואמ' הרי
עלי ערך ולא פירש ערך מי אלא
ערך סתם נותן פחות שבערכין
שהוא שלשה שקלים ·· האומ'
ערכי עלי ומת קודם שיעמוד
בדין אין היורשין חייבין ליתן
שנ' והעמידו לפני הכהן והעריך אותו
הכהן עמד בדין ומת יתנו היורשין
וכן האומ' דמי עלי אע"פ שעמד
בדין ומת קודם שיקצצו דמיו ויאמ'
הדיינין כמה ישוה אין היורשין
חייבין ליתן ואם קצצו דמיו ואח
כך מת יתנו היורשין ואזה בין
ערכין לדמים שהערכין קצובין
מן התורה והדמים אינן קצובין ··
וכן האומ' ערך פלוני עלי ומת
העריך והנערך אחר שעמד
הנערך בדין חייבין היורשין ליתן
ואם מת הנערך קודם שעמד בדין אע"פ
על פי שהמעריך קיים הרי זה
פטור שאין ערך למת והנערך
צריך עמידה בדין ·· ואו' דמי פלוני
עלי ועמד בדין ומת קודם שיקצצו
דמיו הרי זה פטור שאין דמים
למתים ··

פרק שני

האומר
ערך ידי או עיני או רגלי עלי או ש
שאמ' ערך יד זה או עינו עלי לא
אמ' כלום ·ערך לבי או כבדי עלי
או ערך לבו או כבדו של פלו' עלי
נותן ערך כלו' וכן כל אבר שאם
ינטל מן החי ימות אם אמ' ערכו
עלי נותן ערך כלו' ואמ' חצי ערכי

עלי נותן חצי ערכו ·ערך חציי עלי
נותן ערך כולו שאי אפשר שינטל
חציו ויחיה ·· האומ' דמי ידי
עלי או דמי יד פל' עלי שמין
אותו כמה הוא שוה ביד וכמה
הוא שוה בלא יד ונותן להקדש
כיצד אם נמכר הוא כלו ישוה
חמשים ואם ימכר חוץ מידו
שתשאר יד זה לבעלים ולא יהיה
ללוקח בה כלום ישוה ארבעים
נמצא זה יתחייב לשלם להקדש
עשרה וכן כל כיוצא בזה ··
האומ' דמי ראשי או דמי כבדי
עלי או דמי ראשו או לבו של פלו'
עלי נותן דמי כולו · האומ' חצי דמי
עלי נותן חצי דמיו ·· האומר
משקלי עלי או משקל פלו' נותן
משקלו אם כסף אם זהב נותן מ'
משקלו כמו שיפרש ואמ' משקל
ידי או רגלי עלי רואין כמה היא
ראויה לשקול נותן כמין שפירש
ועד היכן היא היד ולענין זה עד
האציל והרגל עד הארכובה לפי
שבנדרים הולכין אחר לשון בני
אדם ·· האומ' קומתי עלי כסף
או זהב נותן שרביט שאינו נכפף
מלא קומתו ממין שפירש ·אמר
מלא קומתי עלי נותן אפילו
שרביט הנכפף ממין
שפירש ·· האומ' משקלי
עלי ולא פירש מאיזה מין אם היה
עשיר ביותר ונתמנן לאותה מרוב
נותן משקלו זהב והוא הדין בכל
האומ' משקל ידי או רגלי או קומ'
קומתי ולא פירש מאיזה מין נותן
זהב' ואם אינו מופלג בעשירות
נותן משקלו או משקל ידו מן
הדברים שדרכן להשקל באותו
מקום אפילו פירות ·וכן נותן של

שרביט ואלו קורתו אפילו של כ'
אין הכל לפי ממונו ודעתו ״
האומר עמדי עלי ישיבתי עלי
או מקום ישיבתי עלי רחבי עלי כ'
עביי עלי הקיפי עלי כל אלו ספק
ומביא לפי ממונו עד שיאמר לא
כך נתכוונתי ואם מת יתנו היור'
היורשין פחות שבלשונות ״
האומ' הרי עלי מטבע כסף לא יפ'
יפחות מדינר כסף מטבע נחשת
לא יפחות ממעה כסף הרי עלי
ברזל לא יפחות מאמה על אמה
לכולי עורב שהיה למעלה בגג כ'
ההיכל כמו שיתבאר במקומו ״
האומר הרי עלי כסף או זהב כ'
ולא הזכיר מטבע יביא לשון כ'
של כסף או של זהב ויהיה משקל
עד כדי שיאמר לו עד כך נתכוונתי
וכן אם פירש המשקל ושכח כמ'
פירש יביא עד שיאמר לו עד כך
נתכוונתי ״ אחד האומר הרי
עלי או דמי פלני עלי או האומר
הרי עלי מנה או חמשים או כסף
או זהב הכל הן הנקראין חייבי
דמים והדמין והערכין לבדק כ'
הבית כמו שביארנו ״ שתי
לשכות היו במקדש אחת לשכת
חשאים ואחת לשכת הכלים כ'
לשכת חשאים יראי חטא נותנין
לתוכה בחשאי ועניים בני טובים
מתפרנסין ממנה בחשאי לשכת
הכלים כל מי שהתנדב כלי זורקו
לתוכה ואחת לשלשים יום הגזבר'
פותחין אותה כל כלי שנמצא בה
צורך לבדק הבית מניחין אותו כ'
והשאר נמכרין ודמיהן נופלין ל'
ללשכת בדק הבית ״ הערכין כ'
לקדשי מזבח ולא הספיק להן מ'
תרומת הלשכה מוציאין את החן

הראוי להן מקדשי בדק הבית כ'
אבל אם הוערכין לבדק הבית ולא
מוציאין מלשכת בדק הבית דבר הא'
המספיק להן אין מוציאין להן ה'
הראוי מקדשי מזבח ״

פרק שלישי

המעריך
את הפחות מבן עשרים ולא עמד
בדין עד שהיה יתר על עשרים
אינו נותן אלא ערך פחות מבן כ'
עשרים שאין הערך אלא בזמן כ'
הערך לא בזמן העמדה בדין ״
כל הערכין הקצובין בתורה הן ע'
שנותן המעריך אם היה עשיר כ'
אבל אם היה עני ואין ידו משגת
נותן כל הנמצא בידו אפילו סלע
ונפטר שנ' ואם מך הוא מערכך כ'
וגו' על פי אשר תשיג יד הנדר ״
ומנין שהוא נותן אפילו סלע אחד
אם אין לו אלא סלע אחד שנ' וכל
ערכך יהיה בשקל הקדש הא למד'
שאין בערכין פחות מסלע ולא יתר
על חמשים הרי שלא נמצא בידו כ'
אפילו סלע אין לוקחין ממנו פחות
מסלע אלא ישאר הכל עליו חוב כ'
ואם העשירה ידו והעשיר יתן ערך
שלם הקצוב בתורה ״ עשיר
שהעריך והעני או שהעריך כש'
כשהוא עני והעשיר הרי זה חייב
בערך עשיר אבל אם העריך כשהוא
עני והעשיר וחזר והעני נותן כ'
ערך עני ״ עשיר שאמ' ערכי עלי
או ערך פלני ושמע העני ואמ' מה
שאמ' זה עלי אינו חייב אלא בערך
עני שהוא כפי אשר תשיג ידו מה
בין החייב בערך עני להחייב בערך
עשיר שהוא הערך הקצוב כמו
שהחייב בערך עני שלוקחו ממנו

כל מה שבידו משגת אפילו סלע אחד
ואחר כך העשיר אינו חייב לשלם
ואם היה חייב בערך עשיר ישאר
שאר הערך חוב עליו עד שיעשיר
וישלים הערך שעליו ״ המפריש
את הערך ואמ' ערכי עלי חמשים
סלעים או ערך פלני עלי שלשים ס'
סלעים אינו נדון בהשג יד אלא לוקחי'
כל הנמצא בידו והשאר עליו חוב
עד שיעשיר ויתן ״ וכן האומ' הרי
עלי או דמי פלני עלי אינו נדון בהשג'
יד שחייבי דמים הרי פירשו נדרן וה'
והרי הן כמי שאמ' מנה עלי הקדש'
שהוא חייב ליתן מנה גמור ״
האומ' הרי עלי ערך סתם ולא פירש
אינו מפריש שלשת שקלים אלא
נדון בהשג יד כשאר המעריכין ״
האומ' ערכי עלי וחזר ואמ' ערכי
עלי והיו בידו עשר סלעים ונתן ת'
תשע לשניה וסלע לראשונה יצא
ידי שתיהן שהערכין לא כחובת
הן שיאמ' שכל מה שבידו משועבד
לראשונה הקדש מאוחר שגבה
מה שגבה גבה ״ אבל אם נתן ת'
תשע לראשונה ואחת לשניה ידי
שניה יצא שהרי כשנתן הסלע לא
נשאר בידו כלום והרי אין ידו משג'
וידי ראשונה לא יצא שהרי כל מה
שבידו משועבד לראשונה וכשנתן
התשע נשאר לו סלע ולא נתנו והרי
לא נתן כל מה שבידו משגת לפיכך
ישאר עליו שאר ערך ראשון עד
שיעשיר וישלים ״ האומ' שני
ערכי עלי ולא היה בידו אלא פחות
מכדי ערכין הרי הדבר ספק אם
נתפס לשניהם ונותן חצי מה שב'
שיש לערך אחד וחצי לערך הש'
השני ויפטר או יתן ערך אחד לא
יתן ערך אחד מהן שלם או כל ה'

הנמצא בידו כאחד מהן וישאר ה'
הערך האחר עליו חוב עד שיעשי'
אותו בעניות או בעשירות כפי ה
השגידו. המפריש ערכו או דמ'
ומת ונגנבו או אבדו אעפ"י שאינ'
או' עלי חייב באחריותו עד שיגיע
ליד הגזבר שנ' ונתן את הערכך ביום
ההוא קדש ליי' הריהן חולין אף
על פי שהפרישן עד שיגיעו ליד
הגזבר. חייבי ערכין והאומ' מה'
מושכנן אותו ולוקחין מהן בעל
כרחן מה שנדרו ואין חייבין לה
להחזיר להן המשכון ביום או בלילה
ומוכרין כל הנמצא להן מן הקרקע
ומן המטלטלין מכסות וכלי תשמי'
הבית ועבדים ובהמה ונפרע מן
הכל. ואין מוכרין לא כסות
אשתו ולא כסות בניו ולא בגדים
שצבען לשמן ולא סנדלים חדשים
שלקחן לשמן וכן המקדיש כל נכסיו
לא הקדיש את אילו. ונותנין לו מ'
מכל נכסיו לזה שיש עליו ערכין ל'
או דמים או שהקדיש מעה לבדק
הבית ומה נותנין לו תפילין של ראש
ושל יד וסנדליו ומטה לישב עליה
ומטה ומצע הראוין לו לישב עליהן
ואם היה עני נותנין לו מטה ומצע
לישב עליו. ונותנין לו מזון של'
שלשים יום וכסות שנים עשר
חדש לו לבדו ולא לאשתו ולבניו ו
אעפ"י שהוא חייב במזונתם ובכסותם
ואין נותנין לו אלא כסות הראויה
לו היו עליו כלי משי ובגדים מוזהבי'
מעבירין אותן מעליו ונותנין לו כ
כסות הראויה לאדם כמותו לחול
אבל לא לשבתות וימים טובים.
ואם היה אומן נותנין לו שני
כלי אומנות מכל מין ומין כיצד
אם היה חרש נותנין לו שני מעצ'

מעצדות ושתי מגרות היו לו כלים
מרובין ממין אחד וממעטין ממין
שני אין מוכרין את המרובה ולו'
ולוקחין לו את הממעט אלא נותנין
לו שני מינין את המרובה וכל שיש
לו את הממעט. היה חמר אין אומ'
אין נותנין לו בהמה אעפ"י שאין לו
מזונות אלא מרובה. היה ספן אין
נותנין לו ספינתו אלא ימכר הכל.
היה בנכסים עבדים ובהמות או
מרגלית ואמרו התגרים אם נקח
לעבד זה כסות בשלשים משביח
הוא מאה ופרה זו אם תמתינו בה
לאטלים משבחת בה עשרה או
מרגלית זו אם מעלין אותה למקום
פלוני תשוה ממון רב וכיוצא בדבר
שזה אלא מעט אין שומעין להן.
אלא כיצד עושין מוכרין הכל
במקומו ובשעתו מפני שהוא שנ'
ונתן את הערכך ביום ההוא קדש
ליי' לרבות כל דבר של הקדש שאין
מפרכסין אותו ואין ממתינין בו ל'
לשוק ולא מוליכין אותו ממקום
למקום אין להקדש אלא מקומו ו
ושעתו. בד"א במטלטלין ועבדים
אבל הקרקעות מכריזין עליהן ש'
ששים יום רצופין בקר וערב ואחר
כך מוכרין אותן.

פרק רביעי

שדה
שירשה אדם מאבותיו היא ה'
הנקראת שדה אחוזה ושדה של'
שלקחה או זכה בה היא הנקראת
שדה מקנה. המקדיש שדה אח'
אחוזתו פודין אותה וערכה הוא
הערך הקצוב בתורה. וכמה הוא
כל מקום שראוי לזרוע בו חומר
שעורים מזרענו כיד ולא יקרב

זריעתו ולא ירחק אותה ערכה חמשי'
שקל לכל שני יובל ואין שנת יובל מן
המנין. אחד המקדיש שדה טובה ש'
שאין כמוה בארץ ישר' כמותה או ש'
שדה רעה שאין כמוה לרוע כזה
מעריכין אותה. כבר בארנו ב
בהלכות שקלים שהשקל האמור ב
בתורה הוא הנקרא סלע בלשון ח
חכמים ומגרה האמורה בתורה ה
היא מעה בדברי חכמים והוסיפו על ה
השקל ועשו אותו סלע והסלע אר'
ארבעה דינרין והדינר שש מעין
והמעה שני פונדיונין ובמעות לכל
שנה סלע ופונדיון שאעפ"י שהסלע
שמונה וארבעים פונדיון כשיתן ש
פונדיונות ליקח סלע את השולחני נ
נותן תשעה וארבעים. החומר
הוא הכור והוא שני לתכין והלתך
חמש עשרה סאין נמצאו החומר
שלשים סאין שהן עשר איפות
כל שלש סאין איפה וכבר בארנו ב
בהלכות שבת שהמקום שיש בתוכו
חמשים אמה על חמשים אמה הוא
בית סאה והוא בית מזרע סאה ד
נמצאת למד שהמקום שיש בש'
בשבורו חמשה ושבעים אלף אמה
שהוא מרבע מאתים וארבעה
ושבעים אמה על מאתים וארבע
ושבעים אמות בקירוב הוא בית
הכור והוא זרע חומר שעורים.
כיצד דרך החשבון בערכי שדו'
הרי שהקדיש שדה אחוזתו ונשאר
ליובל שמונה שנים חוץ משנת היובל
שאינה בחשבון כמו שבארנו.
כל הרוצה לפדותה מיד ההקדש
נותן לכל זרע חומר שעורים שמונה
סלעים ושמונה פונדיונות ואם רצו
הבעלים לפדותה נותנין עשר סלעים
ועשרה פונדיונות לפי שהן מוסיפ'

חומש · וכן כל חומש האמור בתורה
צריך שיהיה הקרן עם התוספת
חמשה כיצד שהוסיף רביע ה׳
הקרן עם התוספת · וכן אם פדה
אשתו של מקדיש או אחד מיור
מיורשיו הרי אלו מוסיפין חומש
נשאר ליובל ארבעה שנים נותן
הפודה ארבע סלעים וארבע פונ
פונדיונות לכל חומר ואם הבעלים
פדו אותה נותנין חומש וכן לפי ה
חשבון זה סלע ופונדיון לכל שנה
ואינו נותן שנה בשנה אלא נותן
הכל כאחד · נשאר בינו ובין היובל
שנה אינו יכול ליתן סלע ופונדיון
ופודה שנה ונחשבו לו הכהן על פי
השנים הנותרות אלא נפדת בג׳
בגרעון כסף אלא קודם היובל כשתי
שנים או יותר נשאר בינו ובין היובל
שנה וחדשים אם רצה הגזבר
לחשוב החדשים שנה ויתן שני
שקלים ושני פונדיונין לכל זרע
חומר הרי זה מותר לפי שאין מ
מחשבין חדשים להקדש אלא על פי
השנים הנותרות · שנים אותה
מחשב להקדש ואי אותה מחשב
חדשים · לפיכך אין ראוי לאדם ל
להקדיש שדהו לפני היובל בפחות
משתי שנים ואם הקדישה הרי
הרי זו מקודשת · וכהן ולוי
שהקדישו בשנת היובל עצמה הרי
זו מקודשת כשם שגואלין לעולם כ׳
כך מקדישין לעולם · המקדיש
שדהו אחר היובל אינה נפדת בג׳
בגרעון כסף עד שיגמור שנה אחר
היובל לפי שאין מחשבין חדשים
להקדש לפיכך אם רצה הפודה ל
ליתן חמשים שקל לכל זרע חומר
הרי זה פודה אפילו ביום שאחר
היובל ואינו גורע כלום · כש

כשמודדין אין מודדין אלא מקום
הראוי לזריעה היו שם סלעים
גבוהין עשרה טפחים או נקעי
מלאים מים עמוקים עשרה טפח
אין מודדין עמה פחות מכאן מו׳
מודדין עמה · היו בה מקומות נ׳
נמוכות עשרה או יותר אין בהם
מים מודדין בפני עצמן ומחשבי
להן מה שראוי להן · היתה
מלאה אילנות אע״פ שלא פירש כ׳
הרי הקדיש גם האילנות שכל
המקדיש בעין יפה מקדיש ל׳
ומחשבין האילנות בשויהן והק׳
והקרקע מודדין אותה ויהיה
ערכה סלע ופונדיון לכל שנה
ולכל זרע חומר כמו שבארנו ·
המקדיש את השדה שאינה
ראויה לזריעה והיא הנקראת
טרשין פודין אותה בשויה · וכן
המקדיש אילנות פודין אותה כמ׳
בשויהן · היו האילנות שלשה ל׳
לתוך בית סאה ולא פירש שהאיל׳
בלבד הוא שהקדיש הרי זה הק׳
הקדיש הקרקע ואת האילנות
שביניהן אבל אם היו האילנות ק׳
נטועות ס׳ שלשה אילנות כיתר
מבית סאה או בפחות או שהקדיש
זה אחר זה הרי זה לא הקדיש
את הקרקע ואת האילנות שביניהן
הקדיש האילנות ואחר כך הקדיש
את הקרקע פודה האילנות בשויהן
ואת הקרקע על פי מדתה ·
המקדיש שדה אחוזתו והגיע
היובל ולא נפדת אלא הרי היא תח׳
יד ההקדש הכהנים נותנין את
דמיה ותהיה אחוזה להן שאין
הקדש יוצא בלא פדיון ואותן ה׳
הדמים יפלו להקדש בדק הבית ·
גואלה המקדיש קודם שיגיע

היובל הרי זו חוזרת לבעליה והמעו
שנתן יפלו לבדק הבית כמו שבארנ׳ ·
וכן אם גאלה בנו של מקדיש
הרי זו חוזרת לאביו ביובל
אם גאלה אותו בתו או שאר קרו
קרובין או נכרי מיד הקדש אם
חזר המקדיש וגאלה מידן חוזר׳
לו לעולם ואם לא גאלה מידן אלא
הגיע היובל והיא תחת יד הבת
או שאר קרובין או נכרי הרי זו ל׳
יוצאה להקדש ואינה חוזרת ל׳
לבעליה אלא תהיה אחוזה לכהנים
שנ׳ והיה השדה בצאתו · לכהן
תהיה אחוזתו · ואין הכהנים צריכ׳
ליתן דמים שכבר נפדית מיד ה׳
ההקדש ולקח ערכה מאחר שאינ׳
תחזור לכהנים כאילו בעליה ·
בד״א בישראל אבל אם היה המקדיש
כהן או לוי הרי זה גואל לעולם כ׳
ואפילו עבר עליה היובל ולא נפדת
מן ההקדש פודה אותה אחר היובל
שנ׳ גאולת עולם תהיה ללוים ·
האשה שהקדישה שדה אחוזתה
וגאלה בעלה מיד ההקדש והגיע
היובל והיא תחת ידי הבעל הרי
הדבר ספק אם תחזור לאשה אם
תצא לכהנים לפיכך אם קדמה ה׳
האשה והחזיקה בה אחר היובל
אין הכהנים יכולין להוציאין מידה
ואם קדמו הכהנים והחזיקו אותה
יכולה להוציאין מידם · המקדיש
שדהו ופדה אותה כהן מיד ה׳
ההקדש והגיע היובל והיא תחת
יד הכהן לא יאמר הואיל והרי ה׳
היא יוצאה לכהנים הרי היא תח׳
ידי וזכיתי בה אלא יוצאה לכל
אחיו הכהנים · כשתצא השדה
לכהנים ביובל תנתן לכהנים מאשמר
שפגע בו היובל ואם היה ראש ה׳

השנה של יובל בשבת הרי זו שמור
יוצא ומשמר נכנס תנתן למשמר
היוצא. המקדיש את האילנות
והגיע היובל ולא פדו אותן אינן יוצאין
לכהנים שנ׳ והיה השדה בצאתו ביובל
קדש ואינו אלא שדה אבל המקדיש
את הקרקע והגיע היובל ולא פדו
אותן הבעלים הרי אלו יוצאין לה׳
לכהנים שנ׳ והיה השדה והן נקראו
שדה. כיצד דין מקדיש שדה
מקנתו שאין אותה בחזקה וראוי
מה הוא שוה עד היובל ופודה אות׳
אותה כל מי שירצה ואם פדה אותה
המקדיש אינו מוסיף חומש ופדיונ׳
לבדק הבית כשיעור ערכין ודמים.
וכשיגיע היובל תחזור לבעלי׳
הראשונים שמכרוה בין שנפדית
מיד הגזבר והרי היא יוצאה מתחת
יד אחר בין שלא נפדית והרי היא
יוצאה מיד ההקדש הרי זו חוזרת
למוכר ואינה יוצאה לכהנים שאין
אדם מקדיש דבר שאינו שלו.
כל שדה שאין אותה להקדש לא
למכור אותה בחזקה מכריזין עליה
ששים יום יוצאין בבקר בשעת
הכנסת פועלים ובערב בשעת הוצ׳
הוצאות פועלים ומשיימים מעידה
ואומ׳ כך היא יפה ובכך הוא שוה
כל הרוצה ליקח יבוא ויקח.
הלוקח שדה מאביו או משאר
המורישין אותה והקדישה בין ש׳
שהקדישה אחר מות אביו או מ׳
מורישו ובין שהקדישה בחיי אביו
או שאר מורישיו ואחר כך מת ל׳
אביו הרי זה כשדה אחוזה שנאמ׳
ואם את שדה מקנתו אשר לא
משדה אחוזתו שדה שאינה ראו׳
ראויה להיות שדה אחוזה יצאת
זו שראויה לו לירושה.

פרק חמישי

המקדיש
שדה אחוזתו מצוה הוא שהאדון
קודם ואם לא רצה אין כופין אותו
בד״א בזמן שהיובל נוהג של
שאם יגיע יובל ולא יגאלנה תצא
לכהנים כמו שבארנו. יובל
בזמן שבטלו היובלות שהרי אינ׳
יוצאה לכהנים אלא סופה להפדות
לעולם כופין האדון לפתוח בה תחלה
והיא נפדת כשויה משאר ההקדשו׳
אם מצא מי שמוסיף עליו וגואל
אותה יגאל ואם לאו אומ׳ לו הגע עצמך
ויתן מה שאמר ואינו פותח בפחות
מארבע פרוטות כדי שיהיה חומש
שמוסיף פרוטה. ראה האדון
למכור שדות אחרות משדותיו אין
לגאול כדי לפדות שדה זו שהקדי׳
הרשות בידו בין בזמן שהיובל נוהג
בין בזמן שאין היובל נוהג והאדון
קודם לכל אדם ואם רצה לגאול
חציה יגאל וזה שאין כן במוכר
להדיוט וזה חומר בהדיוט מבה׳
מבהקדש. המקדיש את ביתו
או בהמה טמאה שלו או שאר
מטלטלין הרי אלו נערכין בשויהן
בין טוב ובין רע ואם פדה אותן
המקדיש או אשתו או יורשיו צ׳
מוסיף חומש וכופין את הבעלים
לפתוח ראשון והדמים לבדק הבית.
בין שהיה הבית בבתי ערי חו׳
חומה בין שהיה מבתי החצרים ל׳
הרי זה נגאל לעולם גאלו אחד מיד
ההקדש אם היה בתי ערי חומה
וקם ביד הגואל שנים עשר חדש
נחלט. ואם היה בית החצרים והגיע
היובל והוא ביד הגואל חוזר לבעלי׳
ביובל. המקדיש בהמה טהורה
תמימה לבדק הבית אע״פ שעבר על
עשה מה שעשה עשוי וחלה ק׳
קדושה עליה ונפדת משהיא תמימה
ומעריך אותה הכהן בדמיה וה׳
והדמים יפלו לבדק הבית. ואין ל׳
חשרה אותה אלא על מנת להקריב
למזבח למה שהוא ראויה שכל
דבר הראוי למזבח אין יוצא מידי
מזבח לעולם ומנין שאסור להקדי׳
תמימין לבדק הבית שנ׳ ושה שרוע
וקלוט נדבה תעשה אותו. מפי ה׳
השמועה למדו נדבה לבדק הבית
וכן הדברים אמורין שאינן אלא
קדושת דמין שאינן מקריבין ב׳
בעל מום למזבח שנ׳ אותו. אותו אי׳
אתה עושה נדבה לבדק הבית ואי
אתה עושה תמימין נדבה לבדק
הבית ואינו הבא מכלל עשה הרי ל׳
הוא כעשה. המקדיש את כ׳
בהמתו סתם או שהקדיש את כל
נכסיו סתם ראוים כל בהמה תמימ׳
הראויה להקריב על גבי המזבח ל׳
הזכרים ימכרו לצרכי עולות ויק׳
ויקריבו אותן עולות הנקבות ימכרו
לצרכי שלמים ויקריבו אותן של
שלמים והדמים יפלו לבדק הבית.
שסתם הקדשות לבדק הבית. ועל
זה נאמ׳ ואם בהמה אשר יקריבו מ׳
ממנה קרבן לה׳ כל אשר יתן ממנו
לה׳ יהיה קדש. שומ׳ כל הראוי
ליקרב על גבי המזבח יקרב.
הקדיש נכסיו סתם והיו בהן יינות
שמנים וסלתות ועופות הראויין ל׳
ליקרב על גבי המזבח ימכרו לצר׳
לצרכי אותו המין ויקריבו אותן
והדמים ילקח בהן זכרים ויקריבו ע׳
עולות. ומפני מה יקרבו דמי כ׳
אלו עולות ודמי הבהמה התמימה
יפלו לבדק הבית לפי שהבהמה

הקדושה ולמזבח אם נפל בה מום יש
לה פדיון כמו שיתבאר והסלת והיין
והשמנות שנפסלו אין להן פדיון שנ'
והעמיד את הבהמה לפני הכהן
והעריך הכהן אותה כל שישנו בכלל
העמדה והערכה יש לו פדיון
וכל שאינו בכלל העמדה והערכה
אין לו פדיון :· המקדיש נכסיו ש'
סתם והיית בהן הקטרת שנותנין
לאומנין בשכרן עד שיחזרו ויקחו
אותו ממון שבאוצר בשקלים הרי זו
תנתן לאומנין בשכרן כמו שעושין
במותר הקטרת וכן עושין אם יש:
מנכסיו אחד מסממני הקטרת ::
המקדיש בהמה תמימה למזבח
ונפל בה מום ונפסלה הרי זו נערכ'
ונפדת ועל זה נא' ואם כל בהמה
טמאה אשר לא יקריבו ממנה קרבן
לה' והעמיד את הבהמה וגו' ובב'
בהמה קרבן אחר כמותה ::
כל המקדיש בהמה בחיים בין טה'
טמאה בין טהורה בין קדשי בדק
הבית בין קדשי מזבח שנפל בו מום
או תמימה הראויה להקריב כמו ש'
שנתבאר הרי זו צריכה העמדה
בדין שנ' והעמיד את הבהמה לפ'
אם מתה הבהמה קודם שתערך
ותפדה אין פודין אותה אחר שמ'
שמתה אלא תקבר ואפי' אם הקדיש
שחוטה או נבלה לבדק הבית הרי
זו תפדה כשאר מטלטלין :· שחט
בה שנים או רוב שנים ועדיין היא
מפרכסת הרי היא כחיה לכל דבריה
ונערכת הרי היא בכלל והעמיד
והעריך עד שתמות :· המקדיש
בהמה תמימה למזבח הרי זו נתקדש
גופה כיצד האומר הרי בהמה זו:
הקדש למזבח היא עצמה תקרב
הקדיש אחד מאבריה למזבח ואם

אמ' הרי רגלה של פרה זו הקדש למזב'
הרי זו ספק אם פשטה קדושה בכלה
או לא פשטה לפיכך תקרב ולא תפ'
תפדה וכיצד עושין מוכרין אותה
עולה למי שיקריב אותה ודמיה
חולין חוץ מדמי אותו אבר ואם היה
אבר שהנשמה תלויה בו פשטה
קדושה בכלה :· היתה בעלת מום
שאינה ראויה ליקרב והקדיש אבר
מאבריה למזבח בין שהנשמה תלוי'
בו בין שאין הנשמה תלויה בו לא ל'
נתקדש אלא דמי אותו אבר בלבד ::
כיצד כגון שאמ' דמי רגל פרה זו
או דמי לבה הקדש למזבח הוא זה
והקדיש שותפין וכן האומ' ראשו ש'
עבד זה או לב חמור זה הקדש למזבח
אין ראשו הקדש למזבח ואינו חייב
אלא בדמי ראשו והדמיון במה יש'
ישוה אותו אבר אלו היה נמכר ואינו
בדמיו קרבן :· במה דב' בקדשי מזבח
אבל בקדשי בדק הבית האומר דמי
ראש חמור זה או כבדו הקדש או דמי
ראש עבד או כבדו הקדש הואיל
והוא דבר שהנשמה תלויה הרי זה
חייב בדמי כלו שכל הקדש בדק הב'
הבית קדושת דמים הוא :· האומ'
ערכי עלי למזבח מביא כערכו קרבן
ואם אין ידו משגת לערך שהם הרי
הדבר ספק אם נדון כהשג יד המזבח
והוציאו בלשון ערך או לא נדון כה'
כהשג יד המזבח למזבח נדר' וכן
המקדיש שדה אחוזתו למזבח הרי
זו נפדת והדמים יביאו בהן עולות
למזבח ויש בדבר ספק אם פודין אות'
אותה כערך קצוב או פודין אותה
כשויה הואיל ולמזבח הקדיש וה'
ודנין בכל אלו
ומוציאו כהן
להחמיר ::

פרק ששי:

אחד
האומ' הרי זה הקדש לבדק הבית או
חרם לבדק הבית וכן אם אמ' כל נכסי
הקדש או חרם לבדק הבית או חרם
לשמים הרי אלו יפלו לבדק ואם לא
אמ' חרם סתם הרי אלו לכהנים שנ' כל
חרם בישראל לך יהיה :· ומחרים אדם
מ צאנו ומבקרו ומעבדיו ומשפחתו
הכנעניים ומשדה אחוזתו ואפי' לא
יחרים כל בהמתו ולא כל עבדיו ולא
כל שדותיו ולא כל מין שישלו מה'
משאר המטלטלין שנ' מכל אשר
לו וכו' ואם החרים את הכל אפילו ה'
החרים כל נכסיו הרי אלו מוחרמים
בין שהחרים לכהנים בין שהחרים
לבדק הבית :· וכל מי שהחרים או
הקדיש כל נכסיו לוקחין כל מה ש'
שיש לו ואפי' תפלין שבראשו ולא
ואין צריך לו' כסי' ומנעלו וכבדיו
הכל הקדש או חרם :· מה בין חרמי
כהנים לחרמי שמים שחרמי שמ'
שמים הקדש ונפדין כשויהן וה'
ויפלו הדמים לבדק הבית ויצאו הנכס'
לחולין וחרמי כהנים אין להן פדיון
לעולם אלא נתנין לכהנים כתרומה
ועל חרם כהנים הוא אומ' לא ימכר
ולא יגאל לא ימכר לאחר ולא יגאל
לבעלים אחד המחרים קרקע או
מטלטלין הרי אלו נתנין לכהן שב'
שבאותו משמר בשעה שהחרים ::
חרמי כהנים כל זמן שהן בבית
הבעלים הרי הן הקדש לכל דבריה'
שנ' כל חרם קדש קדשים הוא ולאח'
נתנו לכהן הרי הן כחולין לכל דברי'
שנ' כל חרם בישראל לך יהיה ::
כהן שהיתה לו שדה חרם שזכה
בה אחר היובל והחרימה הרי זו מ'

משוד"ג. והקדישו כו
פק דמי כל מה שאינן
יכול להוציאו כרינן ה'
הקדישו מי קדוש וכל ו
דמי והוי די"כ כל דאוים
גבי יפי גבי האחד ו
ונעולה אם יכול השיג
לחזור ולתקפה ואיני ד
זוכה ויוי אם הקדישו
אחר שתקפ מקודש
אפי' חזר חמרו ותקפ
תו לא מהני הקדש מיהו
הקדישו כלא תקפה
מי' קדוש כיון דאי יכול
להוציאו בדיינ' ר'
ויפסק הר חזי ועיין
כתוספות טוען כפירך

ממנה אחר שתצא לאחוזה הכהנים שנ'
לכהן תהיה אחוזתו. מלמד ששדה
חרמו לו כשדה אחוזה לישר' שיוצא
החרימה תהיה אחוזתו. ומכר
הכהן שדה חרמו והקדישה הלוקח
אפילו היה הלוקח הבעלים הראשו'
שהחרימוה הרי זו כשדה מקנה וחוזר'
לכהן שמכרה ביובל. אבל קרקע
או מטלטלין של כהנים ולוים אין מח
מחרימין שהרי הוא אומ' כי שדה כי
אחוזת עולם להם. ומטלטלין הוקשו
לקרקעות בחרמין שנ' מכל אשר לו
ומשדה אחוזתו. המקדיש קדשי
מזבח לבדק הבית הרי הקדש חל עליהן
ותערך הבהמה ותפדה ויפלו דמיה
לבדק הבית והבהמה תקרב למה שהית'
בתחלה. וכן המקדיש קדשי בדק הבי'
למזבח ואמ' הרי זו עולה או שלמים
או החרימה לכהנים לא עשה כלום
שאין הקדש למזבח ולא חרם חל על
קדשי בדק הבית שאין אדם מקדי'
דבר שאינו שלו. האומ' שור זה ה'
הקדש לאחר שלשים יום ושחטו ה'
בתוך שלשים יום הרי זה מותר בהנ'.
הקדישו למזבח הרי זה הקדש
למזבח אבל אם אמ' הרי זה הקדש
מעכשיו לאחר שלשים יום ושחטו
בתוך שלשים יום הרי זה אסור
בהנאה ואם הקדישו בתוך השלשים
למזבח אינו מוקדש. המקדיש
עולה לבדק הבית אין בה מעילה עכוב
גזברין מכר ומדמיה מפרישים שלה ת'
תשחט עד שתפדה ולמחר יום עבר
ושחטה הרי זו כשרה. מחרים
אדם בין קדשי קדשים בין קדשים
קלים בין חרמי כהנים בין חרמי ל'
בדק הבית ואם היו קדשים שהוא
חייב באחריותן נותן את דמיהן בין
לכהנים בין לבדק הבית ויקרבו הק'

הקדשים אחר שיפדו ומה שהן היו ה'
נדבה והחרימן כיצד עורכין אותן וה
אומ' כמה אדם רוצה ליתן בבהמה זו ל'
להעלותה עולה שאינו חייב בה וכל
הנותן אותו שיעור יקריב בהמה זו ל'
נדבה כמו שהיתה. ישר' שהחרים
את בכור בהמה שלוים בין שהיה ל'
תמים בין שהיה בעל מום הרי זה ח'
מוחרם ואין צריך לומ' אם החרימו
הכהן לשמים אחר שבא לידו וכיצד
עורכין אותו אומ' כמה אדם רוצה ליתן
בבכור זה כדי שיהיה לו רשות בידו
ליתנו לכל כהן שירצה לקרובו או
לרעו וכל הנותן אותו שיעור יקח
הבכור ויתננו לכל כהן שירצה ויפלו
הדמים לבדק הבית. המחרים
את המעשר הרי זה מוחרם שלוי'
לפי שאינו חייב באחריותו.
המקדיש שקלו לבדק הבית הרי זה
הקדש. הקדיש בכורים לבדק הבית
אינן קדש אבל אם הקדישן אחר
שבאו לידו הרי אלו קדש.
המחרים חצי עבדו ושפחתו הוא ל'
והכהנים שותפין בו אבל אם הקדיש
או החרים לשמים חצי עבדו כלו קדש
כמו שבארנו. וכל המקדיש עבדו
ושפחתו הכנעניים או המקדיש כל
נכסיו והיו בהן עבדים הרי גופן קדש
לפיכך אסור להנות בהן עד שיפדו
ואין הגזברין רשאין ליקח דמיהן
מאחרים ולהוציאן אותן לחירות
אלא מוכרין אותן לאחרים ואחרים
מוציאין אותן לחירות אם רצו.
המקדיש ידי עבדו כל היתר על פרנס'
קדש וכיצד הוא מתפרנס עבד זה
לוה ואומ' ועושה ופורע והוא שיע'
שיעשה פחות פחות משוה פרוטה
ופורע שאם עשה בפרוטה ראשון
ראשון הנה הקדש. המקדיש ן

את עשהו לא הקדיש אלא דמיו והרי
הוא חייב בדמי עשהו ויותר לו לעשו
ולאכל שהרי לא נתקדש גופו כעבד.
אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו
כיצד כגון שהחרים בנו ובתו ועבדו
ושפחתו העבריים או שדה מקנתו
הרי אלו אינן מוחרמין שאין מקדי'
דבר שאין גופו שלו. אין אדם
מקדיש דבר שאינו ברשותו כיצד
היה לו פקדון ביד אחר וכפר בו וה
שהוא יוצא אין הבעלים יכולין להקדי'
אבל אם לא כפר בו הרי הוא ברשות
בעליו. הגוזל את חברו ולא נתייאשו
הבעלים שניהן אין יכולין להקדיש ל'
זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ב
ברשותו וכן כל כיוצא בזה. מי
שהיה מוכר הלעקן את כבשים וכיוצא
בהן ובא לוקח ונטל אחת והלך לו
אם היו דמי כל אחת קצובין הרי זה
כמי שפסק ואין המוכר יכול להקדיש
דלעת שהרי זו יצאה מרשותו ואם אין
הדמין קצובין והקדישה הרי זו מקו'
מקודשת שעדיין ברשותו היא שזה
שלקחה לא לקחה דרך גזלה וכן כל
כיוצא בזה. אין אדם מקדיש דבר
שלא בא לעולם כיצד מה שתעלה מצ'
מצודתי מן הים קדש מה שתעשה
שדה זו מן הפירות חרם לא אמ' כלום.
האומ' לחברו שדה זו שמכרתי לך
לכשאקחנה ממך מקודשת ולקחה
הימנו מקודשת לפי שכשהקדישה
לא באה לרשותו. וכן המקדיש
מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואו'
ואוכלת והמותר חולין ואם לא יקדשו
ידיך לעושיהן הואיל והן משועבדין
לו הרי כל מעשה ידיה קדש היו לו זה
זה דומה לאומ' אילן זה קדש שם פה
שעושה להבא קדש וכן כל כיוצא
בזה. האומ' לחברו שדה זו שיצא

כדאמרח פ' הספינה
רמ"י

מחכ' ופק
רמ"י

ואומר לך לכשאקחנה ממך תקדש
הרי זו מקודשת כשיקחנה שהרי
עתה בידו להקדישה שדה זו ש׳
שמשכנתי לך לכשאפדנה תהי קדש
כשיפדה אותה תהי קדש שהרי
בידו לפדותה ואפילו היתה ממושכ׳
וממושכנת לזמן קצוב שהרי בידו
לפדותה אחר הזמן ״ המשכיר
בית לחבירו וחזר והקדישו הרי זה
קדש ופקעה השכירות ומה דר בו
השוכר מעל ״ מצוה לו שיאמ׳
שאין אדם מקדיש דבר שלא בא
לעולם אם אמ׳ הרי עלי להקדישו ל׳
הרי זה חייב להקדיש כשיבוא לעולם
משום נדר ואם לא הקדיש הרי זה
עובר משום לא תאחר ומשום לא
יחל ומשום ככל היוצא מפיו יעש׳
כשאר הנדרים ״ כיצד האומר
הרי עלי להקדיש כל שתעלה מצוד׳
מן הים הרי עלי ליתן לעניים פירות
שתעלה שדה זו הרי עלי להחרים
או ליתן לשבויים כל שאשתכר ל׳
בשנה זו וכל כיוצא בזה מדברים אלו
הרי זה חייב לעשות בהן מה שאמ׳
כשיבואו לידו וזה וכיוצא בו בכלל
נדרים הוא לא בכלל הקדשות ״
ראיה לדבר זה שאמ׳ יעקב אבינו
וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך
וכ׳ אשר נדרת לי שם נדר ״ והרי
האומ׳ לא אפטר מן העולם עד ש׳
שאהיה נזיר חייב לנהוג בנזירות
אע״פ שעדין לא נדר בנזיר הואיל
ואמ׳ שיהיה נזיר חייב להנזר וזה
וכיוצא בו וכזה ראוי לדון ״
הקדש טעות אינו הקדש כיצד
שור שחור שיצא מביתי ראשון
הרי הוא הקדש ויצא לבן אינו
הקדש ׳ דינר זהב שיעלה בידי ר׳
ראשון הרי הוא הקדש ועלה של

כסף אינו הקדש ׳ חבית של יין שת׳
שתעלה בידי ראשונה הקדש ועלה
של שמן בין שהיה היין יקר מן ה׳
השמן בזול ממנו אם שהשמן יקר
מן היין אין הקדש התפיס בה אחר
ואמ׳ זו כזו השניה הקדש וכן כל כיו׳
כיוצא בזה ״

פרק שביעי

ההקדשות
אין פודין אותן לא בקרקע ולא במט׳
בעבדים שהרי הוקשו לקרקעות
ולא בשטרות שאין גופן ממון שנ׳
ונתן את הכסף׳ אחד הכסף ואחד
שאר המטלטלין ששוה כסף אפילו
סובין ׳כל הפודה קדשיו מוסיף ח׳
חומש ואחד המקדיש עצמו או
אשתו או היורש מוסיפין חומש
מן שבורתן ואף החומש לא יהיה
אלא מן המטלטלין והחומש שאמ׳
שמוסיף הרי הוא כהקדש עצמו
ודין אחד להם ׃ הפודה קדשיו אין
החומש מעכב אלא מאחר שנתן
את הקרן יצא הקדש לחולין ומותר
להנות בו ומדברי סופרים שאסור
לו להנות עד שיתן החומש שמא
יפשע ולא יתן אבל בשבת מפני
עונג שבת התירו לו לאכול ואף על פי
שעדין לא נתן החומש והרי הגזבר
תובעין אותו ״ קדשי מזבח ש׳
שנפל בהן מום ונפדו אם פדה המ׳
המקדיש עצמו מוסיף חומש כש׳
כשאר ההקדשות והמקדיש שש׳
לעצמו הוא המוסיף חומש לא ה׳
המתכפר בה שפדייה והקדש מא׳
ראשון הוא החייב בתוספת חומש
אבל הקדש שני אינו מוסיף עליו
חומש שנ׳ ואם המקדיש יגאל את ביתו
ויסף חמישית׳ המקדיש ולא המתפיס ״

לפיכך אם חלל בהמה על בהמה ש׳
בין בקדשי בדק הבית בין בקדשי
מזבח שנפל בהן מום אף שהמיר
בקדשי מזבח כשהוא פודה אות׳
השניה שחלל עליה את הראשונה
לעצמו אינו מוסיף ״ המפריש
אשם להתכפר בו ונפל בו מום וה׳
והוסיף עליו חומש וחללו על בה׳
בהמה אחרת ונתכפר באשם אחר
ונתקה הבהמה שחלל עליה לרעי׳
עד שיסתאב במקומו הרי היא ס׳
ספק אם מוסיף עליה חומש הואיל
והיא קרבן עולה והרי היא גוף
אחר וקדושה אחרת או אינו מו׳
מוסיף עליה חומש מפני שהיא
כמו מכח הקדש ראשון שכבר
הוסיף עליו חומש ״ קדשי בדק
הבית אין עושין תמורה שאין הת׳
תורה אלא בקדשי מזבח ׳ כיצד
היו לפניו בהמת חולין ובהמת קדשי
בדק הבית ואמ׳ זו חליפת זו או זו
תמורת זו לא אמ׳ כלום ׳ אבל אם אמ׳
הרי זו תחת זו הרי זו מחוללת על
זו דברים קיימין ויצאת הבהמה
הראשונה לחולין ונתפסה השני׳ ״
אחד קדשי בדק הבית ואחד
קדשי מזבח שנפל בהן מום אין
פודין אותן לכתחלה אלא בשויהן
ואם עבר וחללן על פחות משויהן
אפילו הקדש שוה מאה דינר
שחללו על שוה פרוטה הרי זו פ׳
פדוי ויצא לחולין ומותר להנות
בו ׳ ומדברי סופרים שהוא צריך
חקירת דמים וחייב להשלים את
הדמים ״ ׳ כיצד היה לו בהמת ק׳
קדשי מזבח שנפל בה מום והרי
היא שוה עשרה ובהמת חולין
ששוה חמשה ואמ׳ הרי זו מחוללת
על זו הרי זו נפדת ויצאת לחולין

אבל צריך להשלים החמשה ״
וכן אם היתה הבהמה הראשונה
קדשי בדק הבית הרי זה יצאת
לחולין להגזז ולהעבד ולהכנס השני
השניה תחתיה דין תורה אבל צריך
חקירת דמים אם היתה זו שחלל
עליה שוה אחד ישלים דמיה ״
שמו אותה שלשה ואמרו שזו
בדמיה שאפילו כמו שאחריכן לא
מאה ואל׳ של הקדש היתה יפה
אינו חוזר הואיל וחקירת הדמים
מדבריהם לא החמירו בה אבל אם
שמו אותה שנים ומאו שלשה
ואמרו שהונה ההקדש כבר של׳
שהוא חוזר ״ אין פודין את
ההקדש באכסרה אלא בחקירת
דמים כמו שבארנו ואם פדה אחד
ההקדש על העליונה כיצד פרה
זו תחת פרה זו של הקדש טלית
זו תחת טלית זו של הקדש הקד׳
הקדשו פדוי ויד הקדש על העליונה
אם היתה השניה יפה מן הרא׳
הראשונה ביותר ואם אין אותה
הגזבר ושותקין ואם אינה יפה
משלים את הדמים כמו שבארנו
ומוסיף חומש ״ אבל אם אמר
טלית זו בעשר סלעים תחת טלית
של הקדש ופרה זו בעשר סלעים
תחת פרה של הקדש אפילו היתה
פרה של הקדש שוה חמשה ושלש
עשרה הרי זה מוסיף חומש ונותן
שתי סלעים ומחצה שהרי בדמים
קצובין פדה ושמיה אינה טענה
כמו שבארנו ״ השדה מיד
ההקדש משך בהמה ולא הספיק
ליתן הדמים עד שעמד במאתים
נותן מאתים שנ׳ ונתן הכסף וקם
לו בנתיים הכסף הואיל שלא משכו
במאתים ולא הספיק ליתן את הד׳

הדמים עד שעמד במנה נותן מאתי׳
לא יהיה כח הדיוט חמור מכח הק׳
הקדש והרי קנה במשיכה ונתחייב
בדמים ״ פדה במאתים ונתן ה׳
הדמים ולא הספיק למשכו עד ש׳
שעמד במנה כבר קנה בנתינת ה׳
הכסף ומשך את שלו וזכה ההקד׳
במאתים ״ פדאו במנה ונתן ה׳
הדמים ולא הספיק למשכו עד שעמד
במאתים מה שפדה פדוי ואינו נ׳
נותן אלא המנה שכבר נתן ואין ל׳
לומר כיון לא יהיה כח הדיוט חמור
מכח הקדש שאפילו ההדיוט אינו
יכול לחזור בו עד שיקבל מי שפרע
מפני שיתבאר במקומו ואין הק׳
ההקדש ראוי לקבל מי שפרע ״
המקדיש כל נכסיו והיתה עליו
כתובת אשה או שטרי בעלי חובות
אין האשה יכולה לגבות כתובתה
מן ההקדש ולא בעל חוב את חובו
שההקדש מפקיע השעבוד ש׳
שקדם ״ אבל כשיפדה ההקדש
הקרקע שלו ותצא השדה לחולין
יש לבעל חוב ולאשה לגבות מן ה׳
הפודה שהרי שעבודה עומד על
קרקע זה היא לוה זה דומה לשני
לקוחות שכתבה לראשון דין ודברי׳
שאין לי עמך ומכר לשני שהיא ל׳
טורפת מן השני ״ וכיצד פודין
קרקע זה ושביען האשה או בע׳
בעלי חוב תחלה כדרך כל הבא להפרע
מנכסים משועבדים ואחר כך מכרי׳
מכריזין עליה ששים יום בערב ובב׳
ובערב כמו שבארנו ואומ׳ מה ה׳
אדם רוצה ליתן בשדה זו על מנת
ליתן לאשה כתובתה ולבעל חוב את
חובו ״ ואחר שפודין אותה
ולוקח אותה הלוקח אפילו בדינר
כדי שלא יאמרו הקדש יוצא ב׳

בלא פדיון חוזר השדה ונגבה
לאשה כתובתה או לבעל חוב חובו
ואפילו היה החוב מאה והשדה
שוה תשעים על מנת כן פודה
אותה הרוצה לפדותה ״ אבל
אם היה החוב שנים בדמי השדה
כגון שהיתה שוה מאה ויש עליו
חוב וכתובת אשה מאתים אין פ׳
פודין אותו על מנת ליתן החוב ל׳
או הכתובה אלא פודין אותה סתם
שאם התנו ליתן אינה נפדית כלל ״
המקדיש כל נכסיו ואחר כך ג׳
גרש אשתו וגבת כתובתה מן ה׳
השדה מן ההקדש אינה גובה עד
שידירנה הנאה שמא קנוניא ע׳
עשו על ההקדש ואין אומ׳ אילו
רצה היה אומ׳ בטעות הקדשתי ל׳
ונשאל על הקדשו לחכם ויחזור
לו וכן אינו נאמן לומר אחר שהקדי׳
מנה לפלני חוב עלי או כלי זה של
פלני הוא שמא יעשה קנוניא על
ההקדש ואפילו היה שטר ביד בע׳
חוב אינו גובה על פי זה אלא כדרך
שגובין כל בעלי חוב כמו שבארנו ״
בד״א בבריא אבל בחולה שהקד׳
שהקדיש כל נכסיו ואמר בשעת
שהקדיש מנה לפלני בידי מאמין ל׳
שאין אדם עושה ערמה על ההקד׳
בשעת מיתתו וחוטא לאחרים של׳
שהרי הוא הולך למות לפיכך אם
אומ׳ תנו אותה לו נוטל בלא שבועה
ואם לא אמ׳ תנו אין נותנין לו אלא
אם כן היה בידו שטר מקוים הרי
זה נוטל מן ההקדש ומפני הימנה
ואם אחר שהקדיש אמ׳ תנו אין
נותנין ולא שומעין לו אלא הרי ל׳
הוא כשאר בעלי חובות אם נתקיים
שטרו נשבע וגובה מן הפודה לא
מן ההקדש ״ מי שיצאו עליו

קול שהפקיר נכסיו אזו הקדישן אזו
החרימן אין
חוששין לו עד ש
שתהיה שמיתה ברורה

פרק שמיני

בחמשה
עשר באדר נפנין לחפש ולבדוק
על ערכי צבור ועל עמידי ההקד
ההקדשות ובודקין עליהן ל
ודורשין וחוקרין ופודין
את ההקדשות ואת
החרמין וגובין את
הערכין ואת הה
הדמין ואכל
החייב
בהן כדי שיה' הכל עתיד עם תרומ
השקלים לחזק את בית אלהינו
אין ערכין ירדו ההקד
שנת
אלא
בשלשה בקיאין
וכן כשגבין מטלטלין
שמשכנן מחייבי
ערכין שאין ל
אותן ס
בשלשה ול
וכשמעריכין
בהמה וכיוצא בה
ושיור מטלטלין שאין
אותן בשלשה יוכל
כשמעריכין הקרקעות או
אם הודקו ולגבות ערכי אדם אין
הקרקע שלו אין מעריכין אותן ל
אלא בעשרה ואחד מהן כהן שהרי
כהן כתוב בפרשה וכן האומ'
דמי עלי או דמי פלני עלי ידיו ל
רגלי כששמין אותן מה הוא שוה
או כמה דמי ידו או רגלו שמין ל

בעשרה ואחד מהן כהן כששמין
ההקדשות
מיד ההקדש כגון
שהיו קרקעות או מ
מטלטלין מכריזין עליהן
בפני כל הבונין ולפדות אם אחד
הרי הן שלי בעשר סלעים ואמר
אחד בעשרים ואמ' אחד בשלשים
ואמ' אחד בארבעים ואמ' אחד
בחמשים חזר בו של חמשים
לכה ממשכנן מנכסיו עשר
ונותנין אותו ההקדשות
לזה שנתן ארבעים
ונמצא ההקדש
עטל חמשים
עשר וזה
וארבעים וזה חזר בו אחרין של
ארבעים ממשכנן מנכסיו עשר
ונותנין ההקדש לבעל
השל ...ים
וכן ... עד ... ח
הראשון חזרם
הראשון שנתן עשר
מכריזין על ההקדש
פעם שניה וא'
ומוכרין
אותו אם נת
נמכרה בפחות ל
מעשרה נפרעין
משל עשר את המותר
ב"ד בשחזרו זה אחר זה
אבל אם חזרו כולן באחת אז ל
משלשין ביניהן כיצד
הראשון הרי הוא שלי בעשר ואמ'
השני בעשרים והשלישי בארבע
ועשרים וחזר בו השלישי והשני
באחד נותנין אותו לראשון בעשר
וממשכנן מנכסי שני משבעה
ומנכסי שלישי בשבעה ההקד

גבה ארבעה ועשרים וכן אם חזרו
שלשתן באחד
ונמכר ההקדש בשלש
ממשכנן מנכסי כל אחד
משלשתן שבע סלעים וכן
על דרך זו לעולם הבעלים
קודמין לכל אדם מפני שהן מו
מוסיפין חומש ואין מוסיפין ל
חומש על עלויים של שיור חמשי
אלא על מה שנתנו הם תחלה
כיצד אמרו הבעלים הרי זה
שלנו בעשרה הבעלים
קודמין מפני שהן ל
מוסיפין חומש
ונותנין חמש
ועשרים
בין אחד ואמ' הרי היא שלי בא
באחד ועשרים שתקנו הבעלים
ולא ... הן ס ש ... כלום
חוכ ... ... א
אלא ... והם ... בל
בחמש ועשרי
ואם הוסיפו הבעלים
על העשרים ואחד
אפילו פרוטה
אחת הרי
אלו נותנין
שש ועשרים
ופרוטה שנתנו
ומעינין וחומש שהן
חייבין בו ושום חומש ה
חומש שנתנו תחלה וכן אם
בין השני ואמ' הרי הוא שלי בעשרים
ושנים ובא שלישי ואמ' בעשרים
ושלש ובא רביעי ואמר בעשרים
וארבע ובא חמישי ואמ' בעשרים
וחמש והוסיפו הן על עשרים וחמש
אפילו פרוטה אחת כופין אותן ל
ליתן שלשים ופרוטה חמש ועשרי

ופרוטה שנתנו ומעלין וחומש של חומש שהן חייבין בו לפי שאין הבעלים מוסיפין חומש על עלויין של זה אלא חומש מה שנתן
תחלה מוסיפין על מה שנתן האחרון אם רצו ׃ בד״א שלא שמו ההקדש שלשה מאחין אבל אם שמו אותה שלשה מאחין ל״
ויאמרו שהאין שוה מה שנתן האחרון והוסיפו הבעלים על אלו אפילו פרוטה אחת הרי הן מוסיפין חומש על עלויין של זה
אחרון ונותנין אחד ושלשים דינר ופרוטה הרי שלא נשום ההקדש ונתנו הבעלים תחלה עשרים ובא אחרון ונתן חמש ועשרים ונ׳
ושתקו הבעלים ולא הוסיפו כלום הבעלים קודמין שהרי הן חייבין ליתן חמש ועשרים ומפני החומש בא אחרון ונתן שש ועשרים הואי׳
ואם רצו והוסיפו אפילו פרוטה נותנין אחד ושלשים ופרוטה כמו שביארנו ועל דרך זו לעולם ׃ אין מקדישין ולא מעריכין ולא מחר׳
מחרימין בזמן הזה שאין שם מקדש בחטאינו כדי לחזק את בדקו ואם הקדיש או העריך או החרים אם היתה בהמה נועל דלת בפניה
עד שתמות מאליה ואם היו פירות או כסות או כלים מניחן עד שירקבו ואם היו מעות או כלי מתכות ישליכם לים הגדול או לים המלח
כדי לאבדן ׃ הקדיש או החרים עבד שנכנס במצות עבדהו ואלו הדמים לים המלח כשיעור דמי ערכין של זמן ואם היה
עבד גוי אין מעלין ולא מורידין ׃ מותר לפדות ההקדשות בזמן ואפילו לכתחלה בפרוטה ומשליך אותה פרוטה לים המלח ׃
וחכמים רבו שיפדה מארבעה זוזים או קרוב לזה כדי לפרסם הדבר אבל בזמן המקדש לא יפדה לכתחלה אלא בשוויו כמו שביארנו ׃
מי שהחרים בזמן הזה מטלטלין סתם הרי אלו נותנין לכהנים המצויים אבל אם החרים שדה בארץ ישר׳ סתם או שהחרים לכה׳
אינה חרם שאין שדה חרמין נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג ׃ החרים לכהנים קרקע בחוצה לארץ ואפילו בזמן הזה הרי הוא
כמטלטלין בארץ ישר׳ ותנתן לכהנים אע״פ שההקדשות והערכין והחרמים מצות וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכוף
יצרו ולא יהיה כילי ויקיים מה שצוו נביאים כבד את יי׳ מהונך אע״פ כן אם לא הקדיש ולא העריך ולא החרים מעולם אין בכך כלום
הרי התורה העידה ואמרה וכי תחדל לנדר לא יהיה בך חטא ׃ לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל נכסיו והעושה זה עבר על דע׳
דעת הכתוב שהרי הוא אומ׳ מכל אשר לו ולא כל אשר לו כמו שביארו חכמ׳ ואין זו חסידות אלא שטות שהרי זה מאבד כל ממונו ויצטרך
לבריות ואין מרחמין עליו ובזה ובכיוצא בו אמרו חכמ׳ חסיד שוטה מכלל מבלי עולם ׃ אלא כל המפזר ממונו במצות אל יפ׳
יפזר יותר מחומש ויהיה כמו שצוו נביאים ומכלכל דבריו במשפט בין בדברי תורה בין בדברי עולם אפילו בקרבנות שאדם חייב בה׳
בהן הרי חסה תורה על הממון ואמרה שיביא כפי מסת ידו קל וחומר לדברים שלא נתחייב אלא מחמת
נדרו שלא ידור אלא כראוי שנאמ׳
איש כמתנת ידו כברכת יי׳ אלהיך
אשר נתן לך ׃

בריך רחמנא דסייען ׃

נגמר ספר ששי ומנין פרקיו שלשה וארבעים

הלכות שבועות שנים עשר פרקים ׃

הלכות נדרים שלשה עשר פרקים ׃

הלכות נזירות עשרה פרקים ׃

הלכות ערכין וחרמין שמנה פרקים ׃

חזקני אל

בשם יי׳ אל עולם

תהי נא ידך לעזרני כי פקודיך בחרתי

ספר זרעים

והוא ספר זרעים
הלכותיו שבע וזהו סדורן
הלכות כלאים
הלכות מתנות עניים
הלכות תרומות
הלכות מעשרות
הלכות מעשר שני ונטע רבעי
הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה
הלכות שמטה ויובל

הלכות כלאים

יש
בכללן חמש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א שלא לזרוע כלאי זרעים
ב שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם
ג שלא להרביע בהמה כלאים
ד שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה
ה שלא ללבש כלאים

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות ש׳
שבע מצות עשה ושש מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א להניח פאה
ב שלא יכלה את הפאה
ג להניח לקט
ד שלא ילקט לקט
ה לעזוב עוללות בכרם
ו שלא יעולל הכרם
ז לעזוב פרט הכרם
ח שלא ילקט פרט הכרם
ט להניח השכחה
י שלא ישוב לקחת השכחה
יא להפריש מעשר לעניים
יב ליתן צדקה כמסת יד
יג שלא יאמץ לבבו על העני

הלכות תרומות

יש
בכללן שמונה מצות שתים מצות
עשה ושש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א להפריש תרומה גדולה
ב להפריש תרומת מעשר
ג שלא יקדים תרומות ומעשרות
זה לזה אלא יפריש על הסדר
ד שלא יאכל זר תרומה
ה שלא יאכל אפילו תושב כהן או
שכירו תרומה
ו שלא יאכל ערל תרומה
ז שלא יאכל כהן טמא תרומה
ח שלא תאכל חללה תרומה ולא מורם
מן הקדשים

הלכות מעשרות

מצות
עשה אחת היא והיא להפריש מ׳
מעשר ראשון בכל שנה ושנה מ׳
משני הזריעה וליתן אותו ללוים

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש
בכללן תשע מצות שלש מצות עש׳
ושש מצות לא תעשה וזהו פרטן
א להפריש מעשר שני
ב שלא להוציא דמיו בשאר צרכי
אדם חוץ מאוכלה ושתיה וסיכה

ג שלא יאכלו בטומאה :
ד שלא יאכלו באנינות :
ה שלא יאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושל׳ ״
ו שלא יאכל מעשר תירוש חוץ לירושלם :
ז שלא יאכל מעשר יצהר חוץ לירושלם :
ח להיות נטע רבעי כולו קודש ודינו
להיאכל בירושלם לבעליו כמעשר
שני לכל דבר
ט להתודות וידוי המעשר :

הלכות בכורים ושאר מתנות כהנה שבגבולין :

יש בכללן תשע מצות שמנה מצות
עשה ואחת מצות לא תעשה ״
וזהו פרטן :
א להפריש בכורים ולהעלותן למקדש :
ב שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירושלם :
ג לקרות עליהם :
ד להפריש חלה לכהן :
ה לתת הזרוע והלחיים והקבה לכהן :
ו לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכהן :
ז ליתן לכהן ראשית הגז :
ח לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכהן :
ט לערוף פטר חמור אם לא רצה לפדותו :

הלכות שמטה ויובל :

יש בכללן שתים ועשרים מצות ט׳
תשע מצות עשה ושלש עשרה
מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן :
א שתשבת הארץ ממלאכתה בשביעי :
ב שלא יעבד עבודת הארץ בשנה זו :
ג שלא יעבד עבודת האילן בשנה זו :
ד שלא יקצר הספיח כנגד הקוצרים :
ה שלא יבצור הענבים כנגד הבוצרים :
ו שתשמט מה שתוציא הארץ :
ז שישמיט כל הלואתו :
ח שלא יגוש ולא יתבע הלואה :
ט שלא ימנע מהלוות קודם השמט׳
כדי שלא יאבד ממונו :
י לספור השנים שבע שבע :
יא לקדש שנת החמשים :
יב לתקוע בשופר בעשרה בתשרי ל׳
כדי לצאת עבדים חפשי :
יג שלא תעבד אדמה בשנה זו :
יד שלא לקצור ספיחיה כנגד הקוצרים :
טו שלא לבצור נזיריה כנגד הבוצרים :
טז ליתן גאולה לארץ בשנה זו ״ וזהו
דין שדה אחוזה ושדה מקנה :
יז שלא תימכר הארץ לצמיתות :
יח דין בתי ערי חומה :
יט שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישר׳
אלא נותנין להם ערים מתנה לשבת
כ שלא יקח שבט לוי חלק בבזה :
כא ליתן ללוים ערים לשבת ומגרשיהם :
כב שלא ימכר מגרש עריהם אלא גא׳
גאולים לעולם בין לפני יובל בין לאחר
יובל ״

הלכות כלאים :

יש
בכללן חמש מצות לא תעשה ״ ל׳
א שלא לזרוע כלאים :
ב שלא לזרוע תבואה או ירק בכרם :
ג שלא להרביע בהמה כלאים :
ד שלא לעשות מלאכה בכלאי בהמה
ה שלא ללבוש כלאים :
נמצאו כל המצות שבספר זה ש׳
ששים ושבע ״ מהם מצות עשה
ארבעים ושלש ״ ומצות לא תעש׳
עשרים וארבעה ״ ובאור מצות
אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון :

הזורע שני מיני זרעים כאחד לוקה
שנ׳ שדך לא תזרע כלאים ״ אחד
הזורע או המנכש או המחפה כג׳
כגון שהיתה חטה אחת ושעורה
אחת ״ או פול אחד ועדשה אחת
מונחין על הארץ וחפה אותן בעפר
בין בידו בין ברגלו בין בכלי הרי זה
לוקה ״ ואחד הזורע בארץ או בע׳
בעציץ נקוב ״ אבל הזורע בעציץ
שאינו נקוב מכין אותו מכת מרדו ״
ואסור לזרוע כלאים לגוי ומותר
לומר לגוי לזרעו לו כלאי זרעים ״ ו׳
ואסור לאדם לקיים כלאי זרעים
בשדהו אבל עוקר אותן ״ ואם קיים
אינו לוקה ״ ומותר לישר׳ לזרוע כ׳
כלאי זרעים בידו בחוצה לארץ ״ ל׳
ולא אסרו לערב הזרעים לכתחלה ולזו׳
ולזורען בחוצה לארץ מותר ודבר׳
אלו דברי קבלה הן ״ אין אוסרין
משום כלאים אלא זרעים הראוין
למאכל אדם ״ אבל עשבים המרים
וכיוצא בהן מן העקרים שאינן ל׳
ראוין אלא לרפואה אין בהן משום
משום כלאי זרעים ״ כלאי האילנות
הרי הן בכלל שדך לא תזרע כלאים ״
כיצד המרכיב אילן באילן כגון ל׳
שהרכיב יחור של תפוח באתרוג
או אתרוג בתפוח לוקה מן התורה ״
בכל מקום בין בארץ בין בחוצה ״
וכן המרכיב ירק באילן או אילן בירק
לוקה בכל מקום ״ ואסור לישר׳ להניח
לגוי שירכיב לו אילנו כלאים ״
ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן כ׳
כאחד ״ וכן מותר לערב זרעי אילנות
כאחד ולזרען ״ שאין לך כלאים בא׳
באילנות אלא הרכבה בלבד ״ -
הזורע זרעים כלאים וכן המרכיב
אילנות כלאים אעפ״ שהוא לוקה הרי
הן מותרין באכילה ואפילו לזה שע׳

שעבר וזרען שלא נאסר אלא זרע
בלבד ומותר לנטע אחר מן האילן
שהורכב כלאים ולזרוע מזרע הירק
שהורכב כלאים ׃ הזרעים
נחלקים לשלשה חלקים האחד מהן
הוא הנקרא תבואה והוא חמשת מינין ׳החטין והכוסמין
והשעורין ושבולת שועל ושיפון ׳
והשני מהן הוא הנקרא קטניות
והן כל הזרעים הנאכלים לאדם חוץ
מן התבואה כגון הפול והאפונים
והעדשים וחמצין והאורז והשומש׳
והשומשמין והפרגין והספיר וכיוצ׳
בהן ׳ והשלישי מהן הוא הנקרא ז׳
זרעוני גנה והן שאר זרעים שאינן
מאכל אדם ׳והפרי של אותו זרע ׳
מאכל אדם ׳כמו זרע הבצלים והשו׳
והשומים וזרע החציר והקישות ׳
וזרע הלפת וכיוצא בהן ׳וזרע פש׳
פשתן הרי הוא ככל זרעוני גנה ׃
כשיזרעו כל מיני זרעונים אלו
ויצמחו נקראו צמח כלן כל זמן שלא
נכר הזרע נקראו דשא ונקראו ירק ׳
ויש מזרע גנה שדרך בני אדם לז׳
לזרוע מהן שדות כגון הפשתן והחר׳
והחרדל ׳ ואלו הן הנקראים מיני ז׳
זרעים ׳ ויש מזרעוני גנה שאין ד׳
דרך בני אדם לזרוע מהן אלא ערוג׳
ערוגות כגון הלפת והצנון והתרדין
והבצלים והכוסבר והכרפס והחז׳
והחזרת וכיוצא בהן ׳ואלו הן ה׳
הנקראין מיני ירקות ׃

פרק ׳ שני

זרע
שנתערב בו זרע אחר אם היה אחד
מעשרים וארבעה כגון סאה של
חטים שנתערבה בשלש ועשרים
סאה של שעורים הרי זה יוסר ל׳
לזרוע את המעורב עד שימעט ה׳
החטין או יוסיף על השעורים ואם
זרע ולקה ׳ומל׳ שהוא כלאים עם הח׳
הזרע ומעטו אחד מעשרים ׳
וארבעה ׃ כיצד עשרים ושלש
סאין של חטין שנתערב בהן שני
קבין של שעורים ושני קבין של
עדשים ושני קבין של פול לא
יזרע הכל עד שימעט סאה של
תערובת ויבור מקצתה או יוסיף ע׳
על החטים שהשעורים והעדשים
והפול כלן כלאים עם החטין ׃
בד״א במיני תבואה זה בזה או מיני ק׳
קטניות זה בזה או שנתערבה תבו׳
בקטנית או קטנית בתבואה ׳אבל ז׳
זרעוני גנה שנתערב אחד מהן בת׳
בתבואה או בקטנית שעור אחד
מעשרים וארבעה ממה שזורעין
בבית סאה מאותו המין אם נתערב
בסאה של תבואה או בקטנית לא
יזרע עד שימעט או יוסיף על ה׳
התבואה ׃ כיצד חרדל שנתערב
בתבואה והרי החרדל זורעין ממנו
קב בכל בית סאה אם נתערב ממנו
אחד מעשרים וארבעה מן הקב
בסאה של תבואה או של קטנית ח׳
חייב למעט ׳ וכן אם היה מין זה מן
מזרעוני גנה שזורעין ממנו סאתי׳
בכל בית סאה אם נתערב ממנו חצי
קב בכל סאה של תבואה או של ק׳
קטנית ימעט ׃ לפיכך תבואה
שנתערב בה זרע פשתן אם היו
שלשת רבעים בכל סאה ימעט ו׳
ואם לאו אינו צריך למעט לפי ש׳
שבית סאה זורעין בו שלש סאין
זרע פשתן ׳ועל דרך זו משערין ב׳
בכל הזרעים האחרים ׃ בד״א בשלא
נתכוון לערב וכשלא נתכוון לזרוע
השני מינין שנתערבו ׳אבל אם נ׳
נתכוון לערב זרע בזרע אחר או לז׳
לזרוע השני מינין אפילו היתה חטה
אחת בתוך כרי של שעורים יוסר
לזרעה וכן כל כיוצא בזה ׃
הזורע שדהו מאלו המינין ומשצמ׳
וכשיצמח ראה בו כלאים אם היה
המין האחד אחד מעשרים וארבע׳
בשדה הרי זה ילקט עד שימעטנו
מפני מראית העין שהוא אומר כלאי׳
זרע בכוונה ׳ בין שהיה המין האחד
שצמח תבואה וקטנית בתבואה
וקטנית או זרעוני גנה בתבואה וק׳
וקטנית ובזרעוני גנה ׳ואם היה
פחות מכאן צריך למעטו ׃ בד״א
במין שיש מקום לחשד ׳אבל במין
שהדברים מראין שאין זה מדעתו
של בעל השדה אלא מאליהן עלו ׳
אין מחייבין אותו למעט ׃ כיצד
כגון תבואה שעלו בה מיני עשבים
שזה מפסיד הוא ׳וכן כל כיוצא בזה ׃
ומנין ידעו אם היה זורעה לאוכל
אדם כשהיתה זורעה ערוגות ערוג׳
ועשה לה גבול סביב ׃ וכן מקום
הגרנות שעלו בו מינין הרבה אין
מחייבין אותו לעקור שהדבר
ידוע שאינו רוצה שיצמח צמח
במקום בית הגרנות ׳ואם הסיר מק׳
מקצתן אומרין לו עקור הכל חוץ
ממין אחד שהרי גלה שהוא רוצה
בקיום השאר ׃ אין נוטעין ירקות
בתוך סדן של שקמה וכיוצא בזה ׃
הטומן אגודות לפת וצנון וכיוצא
בהן תחת האילן ואפילו תחת הגפן
אם היו מקצת העלין מגולין אינו
חושש שהרי אינו רוצה בהשרשתן ׳
ואם אינו אגודה אלא שלא היו הע׳
העלים מגולין חושש משום כלאים ׃
שדה שהיתה זרועה וקצר
הזרע ונשארו העקרין בארץ ואח״כ

שאינן מוציאין צמח אלא לאחר
כמה שנים לא יהיה זורע באותה
שדה מין אחר עד שיעקור הע'
העקרין ״ היתה שדהו זרועה
חטין ונמלך לזורעה שעורים קודם
שיצמחו החטין ימתין לה עד
שיפסדו החטין ויתליעו בארץ
מה שלשה ימים ״ אם היתה
שדהו זרה ואחר כך הפך אותה
במחרשה וזרע המין האחר ואינו
צריך להפך את כולה כדי שלא ת'
תשייר החטה שלא נעקרה אלא
חורש את השדה כדרך שחורשין
אותה קודם הזרע כדי שתתרוה ״
זרע את החטין ואחר כך נמלך
לזורעה שעורים יהפך ואחר כך
יזרע ואם הוריד בהמתו לתוכה
וקרסמה את הצמח מותר לזרוע
שם מין אחר ״ באחד באדר
משמיעין על הכלאים ומנקין
אותו מן הכלאים ובחמשה עשר
שלוחי בית דין יוצאין ומסבבין
לבדוק ״ בראשונה היו עוקרין
ומשליכין והיו בעלי בתים שמחים
שמנקין להן את שדותיהן התקינו
שיהו מפקירין כל השדה שימצאו
בה כלאים והוא שימצאו בה מין
אחד אחד מעשרים וארבעה ה'
אבל פחות מכאן לא יגעו בה ״
וחוזרין שלוחי ב"ד בחולו של מו'
מועד הפסח לראות את האפיל
שיצאו וכלאים שהמין אין מות'
מתחילין להן אלא יוצאין עליהם
מיד ומפקירין כל השדה אם יש
בה אחד מארבעה ועשרים ״

פרק שלישי:

יש מינין
בזרעים שיהיה המין האחד נפרד
לצורות הרבה ומפני שנוי המקומו'
והעבודה שעובדין את הארץ עד
שיהיה כשני מינין ואעפ שאינן
דומין זה לזה הואיל והן מין אחד
אינן כלאים זה בזה ״ ויש בזרעים
שני מינין שהן דומין זה לזה ה'
וצורת שניהן קרובה להיות צורה
אחת ואעפ כן הואיל והן שני מינין
אוסרין זה עם זה ״ כיצד החזרת
עם חזרת שדה והעולשין עם ה'
עולשין שדה והכרישין עם כרשי
שדה והכוסבר עם כוסבר הרים
והחרדל עם חרדל מצרי ודלעת
המצרית עם דלעת הרמוצה אינן
כלאים זה בזה ״ וכן החטין עם
הזונין והשעורין עם שבלת שועל
והכוסמין עם השיפון והפול עם
הספיר והפורקדן עם הטופח ופול
הלבן עם השעועית והקישות עם
המלפפון והכרוב עם התרובתור ה'
והתרדין עם הלועין אינן כלאים
זה בזה ״ אבל הלפת עם הנפוס
והחרדל עם הלפסן ודלעת יוונית
עם דלעת מצרית או עם דלעת הר'
הרמוצה אעפ שדומין זה לזה ה'
הרי אלו כלאים זה בזה ״ וכן
כל אלו שני מינין הדומין זה לזה
בעלין או בפירות הואיל והן שני
מינין הרי אלו כלאים ״ התפוח
עם החזרר והפרסקין עם הש'
השקדים והשזפין עם הרימין ה'
אעפ שדומין זה לזה כלאים זה בזה ״
אבל היוגסין עם הקרוסטומלין
והפרישין עם העוזררין אינן כ'
כלאים זה בזה ״ וכן יש שם אילנות
וזרעים אחרים אעפ שהן שני
מינין כטבען הואיל ועלין של זה
דומין לעלין זה או פרי של זה דו'
דומין לפרי של זה דומין גדול
עד שיראו כשני מינין אחד לא
חששו להן משום כלאים זה עם
זה שאין הולכין בכלאים אלא אחר
מראית העין ״ כיצד הלפת עם
הצנון אינן כלאים זה בזה שפרי
של זה דומה לפרי של זה והלפת
עם הנפוס אינן כלאים זה בזה
מפני שהעלין דומין זה לזה אבל
הצנון עם הנפוס אעפ שהעלין
דומין זה לזה והפרי דומה זה לזה
הרי אלו כלאים הואיל וטעם פרי
זה רחוק מטעם פרי זה ביותר
וכן כל כיוצא באלו ״ וכמה מרחיקי'
בין שני מיני זרעים שהן כלאים
זה עם זה כדי שיהיו נראין מובדלי'
זה מזה אבל אם נראין שנזרעו
בערבוביא אוסר ושעורין רבים
יש בהרחקה הזאת הכל לפי גודל
השדה הנזרעת ולפי רוחב העלין
ושלוח היונקות ״ כיצד הרי
שהיתה שדהו זרועה מין תבואה
ובקש לזרוע בצדה מין תבואה
אחר בשדה אחרת מרחיק ביניהן
בית רובע הקב כעשר אמות וחצי
אמה על עשר אמות וחצי אמה
מרובע בין במרובע בין מן הצד
ואם לא יהיה ביניהן כשיעור זה
אוסר ואינו לוקה עד שיהיו
קרובין בתוך ששה טפחים ״
היתה שדהו זרועה ירק ובקש
לזרוע בצדה שדה ירק אחר אפי'
דלעת מרחיק בין שתי השדות
ששה טפחים על ששה טפחים
מרובע בין במרובע בין מן הצד
ופחות משיעור זה אוסר ואינו
לוקה עד שיהיו קרובים בתוך
טפחים ״ היתה אחת משתי
השדות זרועה תבואה והשניה
בצדה ירק או דלעת מרחיק ביניה'

בית רובע. כ״ד שצריך להרחיקה
כשמערבין האילן בין שתי שדות אבל
אם היתה שדהו זרועה ירק ורצה
לזרוע בצדה שורה של ירק ממין
אחר דיו לעשות בין השורה ובין כל
השדה תלם אחד ארכו ששה ורחב׳
כעומקו. היתה שדהו זרועה
תבואה ורצה לזרוע בתוכה שורה
אחת של ירק אפילו שורה של דלעת
שהעלין שלה ארוכין ומסתבכין כל
מרחיק ביניהן ששה טפחים.
ואם נמשכו עלין של דלעת ונכנסו
לתבואה ונסתבכו בה יעקור מן כל
התבואה שלפני הדלעת עד שלא
יתערבו העלין ואין צריך לומר
שאם זרע שורה ממין ושורה
ממין אחר שדיו להיות ביניהן ת׳
תלם אחד כמו שיתבאר.
הרחיק בין שני המינין הרחקה
הראויה להן והיה מין זה נוטה
על גבי מין זה כגון שנטתה תבואה
על תבואה או ירק על גבי ירק או
ירק על תבואה הכל מותר שהרי
הרחיק כשעור חוץ מדלעת יונית
שהיא נמשכת הרבה ואפילו כך אם כל
נטתה יעקור מלפניה כמו שביארנו.
היה בין שני המינין בור או ניר
או גנה או דרך או גדר שהוא גבוה
עשרה טפחים או חריץ שהוא כל
עמוק עשרה טפחים ורחב ארבע׳
או אילן שהוא מיסך על הארץ כל
או סלע שהוא גבוה עשרה ורחב
ארבעה מותר לסמוך המין לצד אחד
אחד מאלו והמין האחר לצד השני
הואיל ואחד מכל אלו מבדיל ביניהן
הרי אלו מובדלין זה מזה. כ״ד
כשצריך הרחקה או דבר המבדיל
כשזורע בתוך שדהו אבל אם היתה
שדהו זרועה חטין מותר לחברו כל

לזרוע בצדה שעורים של שדה אבל לא
תזרע פולים אין האיסור אלא מפני
שדהו פולים ולא מפני הארץ לא תזרע
פולים. ולא עוד אלא אפילו זרע
בתוך שדהו שעורין סמוך לחטין
ומשך זרע השעורים עד שסמכו
לשדה או שזרע שורה ממין זה
ושורה ממין אחר שדיו להיות בין
ביניהן תלם אחד כמו שיתבאר.
הרחיק בין שני המינין הרחקה כל
הראויה להן והיה מין זה נוטה
על גבי חברו שהיא זרועה שעורי׳
הרי זה מותר מפני שנראו השעורי׳
שבתוך שדהו שהן סוף שדה חברו.
היתה שדהו זרועה חטין ושדה
חברו בצדה זרועה חטין מותר לזרוע
תלם של פשתן אחד בצד חטין סמוך
לשדה חברו שהרואה יודע שאין דרך
העם לזרוע תלם אחד של פשתן ולא
נתכוון זה אלא לבדוק שדהו אם ר׳
ראויה היא לזרוע פשתן אם לאו
ומפני כוונה זו השחותה לפיכך אין
אסור לזרוע מין אחר בין שתי של
שדות אלו שהן ממין אחד עד כל
שירחיק בתוך שלו. היתה שדהו
ושדה חברו שבצדה זרועין שני
מיני תבואה לא יזרע ביניהן חרדל
וחריע אפילו תלם אחד מפני שהן
שהעם זורעין אפילו תלם אחד.
אבל אם היו שתי השדות זרועין כל
שני מיני ירקות מותר לזרוע ביניה׳
חרדל או חריע שמותר להקיף חרדל
או חריע לכל מין חוץ מן התבואה
מפני שאין מזיקין אותה. וכן
אם היתה זוית של זרע זה נוגעת כל
בסלע של זרע אחר בתוך שדהו
מותר מפני שהן נראין מובדלין זה כל
מזה ואין צריך לומ׳ אם היתה של זרע
זה נוגעת בזוית של זרע זה אחר כל

שמותר מפני שהן נראין כסוף שדה
שנגע בסוף שדה שהוא מותר בלא
הרחקה וכלאי הבדלה כמו שביארנו.

פרק רביעי

מותר
לזרוע שתי שורות זו בצד זו של
קשואין ושתי שורות בצדן של דלועי׳
ושתי שורות של פול המצרי ותלם בין
כל מין ומין אבל לא יזרע שורה אחת
של קשואין ושורה אחת של דלועין
ושורה אחת של פול המצרי ואע״פי
שהתלם מבדיל בין כל מין ומין מפני
שמינין אלו עלין שלהן ארוכין ונמ׳
ונמשכין ומסתבכין ואם זרע שור׳
בתוך שורה יתערב הכל ויראה ככ׳
כנטיעין מעורבבין. היתה
שדהו זרועה מיני ירקות ובקש
לזרוע בתוכה שורות שורות של כל
דלועין עוקר מן הירק מקום שורה
כל שורה של דלועין ומבדיל בינה
ובין הירק בתלם אחד ומניח הירק
ברוחב שתים עשרה אמה ועושה
שורה שניה דלועין ומבדיל בינה
ובין הירק בתלם אחד וכן עד ה׳
מקום שירצה שנמצאו בין כל ש׳
שתי השורות של דלועין שתים
עשרה אמה אבל פחות מכאן כל
אסור מפני שהעלין מסתבכין
מכאן ומכאן בירק שביניהן ונראה
הכל כאלו נזרע בערבוביא.
היתה שורה של דלעת זרועה אפי׳
דלעת יחידית ובא אחר לזרוע בצד׳
תבואה מרחיק בית רובע שהרי
נמשכו עליה והחזיקה מקום כל
גדול וכל דבר שיהיה בתוך בית
רובע שמרחיק בין שני המינין כל
עולה מן המדה כגון הקבר והסלע
וכיוצא בהן. התלם או האמת

הואים שהן עמוקים טפח וזרעין
לתוכה שלשה מיני זרעונין אח׳
אחד על שפת התלם מכאן ואחד
מכאן ואחד באמצע ואותר למי
שנטע שני מינין בתוך גומא אחת
ואפילו קישות ודלעת והוא שיהי׳
אין זה נוטה על שפת הגומא לז׳
לכאן והמין אחר נוטה לעבר הש׳
השני כדי שיראו נבדלין זה מזה׳
וכן אם נטע ארבעה מינין לתוך
הגומא ואחד יאותן לארבע רוח׳
רוחותיה מותר ״ המועה לזרוע
שדהו מישר מישר מכל מין ומין
וירחיק בין כל מישר ומישר שתי
אמות על שתי אמות ומעד והולך
עד שלא ישאר ביניהן בסוף הא׳
המישר אלא כל שהוא שהרי הן מר׳
נראין שאינו נזרעו בערבוביא ״
רצה לעשות שדהו קרחת קרחת
מכל מין ומין לא יעשה בתוך כל
בית סאה יתר על תשע קרחות
כל קרחת מהן בית רובע ומעט
רחוק בין כל קרחת וקרחת קרוב
לעשר אמות פחות רביע שכל ל׳
בית סאה חמשים אמה על חמשי׳
אמה ׳ ומה בין המישר לקרחת ש׳
שהמישר ארוך והקרחת מרובע ״
מיני ירקות שאין דרך בני ל׳
אדם לזרוע מהן אלא מעט מעט
כמו שבארנו מותר לזרוע מהן
אפילו חמשה מינין בתוך ערוגה
אחת שהיא ששה טפחים על
ששה טפחים והוא שיזרע אח׳
וארבע מינין בארבע רוחות הכ׳
הערוגה ואחד באמצע וירחיק
בין כל מין ומין כמו טפח ומחצ׳
כדי שלא יבקו זה מזה יוכל יותר
מחמשת מינין לא יזרע אע״פי
שירחיק ביניהן לפי שאינן הרב׳

בערוגה כזו הרי הן כמוטעין בערמ׳
בערבוביא ״ כ״ה מערוגה שהיא
בחורבה ואין שם ערוגה חוצה
לה יוכל ערוגה בין ערוגות יוסר
לזרוע בה ארבעה מינין שאם
יזרע כל רוח ומערוגה ובכל רוח
ומערוגות שסביבותיה יראה
הכל כמעורב׳ ואם הטה עלין ש׳
שבערוגה זו לכאן ושל זו לכאן עד
שיראו מובדלין מותר ״ וכן אם
יעשה תלם בין כל ערוגה לערוגה
מותר ואסור לזרוע חוץ לערוגה
כלו תלם ותלון נטיה ואפילו כנגד
הקרנות של ערוגה שאין בהן ז׳
זרע גזרה שמא יזרע ארבע מינן
בארבע זויות ערוגה ויזרע מינן
אחרים חוצה לה כנגד זויות ונמצ׳
הכל מעורב ״ היתה הערוגה
ששה על ששה והיה גבול טפח
סביב מותר לזרוע בה אפילו שמנ׳
עשר מינן שלשה על כל גבול וג׳
וגבול וששה באמצע וירחיק בין
כל מין ומין טפח ומחיצה ולא ת׳
יזרע ראש הלפת בתוך הגבול שמא
ימלאהו יתר על זה לא יזרע ״
ואסור לזרוע בערוגה מיני זרעים
בענין זה מפני שמראין כלאים ״
אבל מיני ירקות המאכל ואין דרך
בני אדם לזרוע מהן אלא מעט מ׳
מעט מותר כמו שבארנו ״
גבול שהיה גבוה טפח וזרעו בו
מינן הרבה כמו שבארנו ונתמעט
מטפח אחר שנזרע בו כשר ׳ ש׳
שהרי כשר היה בתחלתו ״
הזוינה ומלאות כל גנתו מיני ירק
רבים ולא ירחיק ביניהן עושה
הגנה כולה ערוגות ערוגות מרו׳
ומרובעות אפילו ששה על ששה
ועושה בכל ערוגה חמשה ארבע

בארבע רוחותיה ואחד באמצע
וזורע מין בכל עגול וזורע ארבע
מינן אחרים בארבע קרנות ערוגה
נמצאו תשעה מינן בכל ערוגה
והן נראין מובדלין זה מזה ומעט
יפסיד אלא מה שבין העגולים
שהוא מניחו חרב כדי שיראו ה׳
העגולין זה מזה ״ ואם רצה שלא
יפסיד כלום אם היו העגולין שתי
זוריעה שביניהן ערב׳ ואם היו
זרועין ערב׳ ואם היו זרועין ערב
זורעה מה שביניהן שתי כדי שיראו
מובדלין ״ מכל אלו הדברים תתב׳
לך שבזמן שיש בין שני המינן
הרחקה הראויה להן כדי שלא ל׳
יבקו זה מזה אין חוששין למראי׳
העין כמו שבארנו ״ ובזמן שיראו
מובדלין זה מזה אין חוששין ל׳
ליניקתן אפילו הן זה בצד זה כ׳
מו שיתבאר עתה ״

פרק חמישי

הזורע
שני מיני תבואה או שני מיני
ירקות עם זרע הכרם ולקה שתים
אחד משום שדך לא תזרע כלאים׳
ואחד משום לא תזרע כרמך כלאי׳
ואינו לוקה משום זרע כלאי הכר׳
עד שיזרע בארץ ישר׳ חטה
ושעורה במפולת יד ״ וכן אם
חטה אותן כעפר לוקה ׳ וכן אם
זרע שני מיני ירק או זרע אחד
ירק וזרע אחד מן התבואה וחר׳
וחרען במפולת יד לוקה ׳ ואינ׳
חייבתן התורה אלא על קבכס ולוק׳
וכיוצא בהן מזרעים שנזריב
עם גוזר תבואות הכרם ׳ יוכל ש׳
שאר הזרעים אסורין מדבריהם ״
וכן אסור מדבריהם לזרוע ל׳

כלאי הכרם בחוצה לארץ ולא אס
אסרו כלאי זרעים מפני שכלאי ה
הכרם חמורין הן שאם נזרעו בא׳
בארץ ישר׳ הרי אסורין בהנאה
ולפיכך אסור לזורען בחוצה לארץ.
ואין עודרין עם הגוי בכלאים
אבל עוקרין עמו כדי למעט את
התפלה. ואין אסור משום כלאי ה
הכרם אלא מיני תבואה ומיני ירקו׳
בלבד אבל שאר מיני זרעים מותר
לזורען בכרם ואין צריך לו׳ שאר
האילנות. אסור לזרוע ירקות או
תבואה בצד הגפנים או ליטע גפן
בצד הירק או התבואה ואם עשה ה
כן אע״פ שאינו לוקה הרי זה קדש
ונאסרו שניהן בהנאה הירק או ה
התבואה או הגפנים ושורפין את
שניהן שנ׳ פן תקדש המלאה הזרע
אפילו הקש של תבואה והעלים של
גפנים הכל אסורין בהנאה ושורפ׳
אותה ולא יסיק בהן תנור וכירים ה
ולא יבשל בהן בשעת שרפתן.
אחד הנוטע ואחד המקיים כגון ה
שראה כלאים עלו בכרמו והניחן
הרי זה קדש ואין אדם מקדיש דב׳
שאינו שלו לפיכך המסכך גפנו
על גבי תבואתו הרי זה קדש גפנ׳
ולא קדש התבואה סכך גפן חברו
על תבואתו של חברו לא קדש אחד
מהן מפני זה הזורע את כרמו בש׳
בשביעית לא קדש. הרואה כלאים
בגפן חברו וקיימו הרי זה הרואה
אסור בהנאתן ובעל הכרם מותר בהן
ואלו קיימן בעל הכרם הרי זה קדש
שאין לכל אדם כח שיאסרנו.
האנס שזרע כלאים בכרם חברו ה
אם נשתקעו הבעלים שלא נתייאשו
הרי זה קדש מן התורה ואם לא
נשתקעו הבעלים אע״פ שנתייאשו

אינו מקדש אלא מדברי סופרים.
הרוח שעקרה פירות הגפן ושלחה
אותן על התבואה יגדור אותן ואם א׳
אירע אונס ולא סלקן הרי אלו מותרי׳
ולא נתקדשו. אנס שזרע הכרם
כשיצא האנס יקצור הזרע מיד ואפ׳
ואפילו בחולו של מועד ואם לא מצא
פועלים יוסיף להן עד שליש בשכרן
בקשו ממנו יתר ומכוון זה שלא מצא
פועלים הרי מבקש בנחת וקוצר.
ואם נשתהה הזרע עד שהגיע ל
לענה שיקדש הרי זה יקדש ויאסר
שניהם. המקיים תבואה או ירק
מתקדשין משישרישו והענבים ע
משיעשו כפול הלבן שנ׳
המלאה הזרע
אשר תזרע ותבו׳
הכרם. עד שיזריע זה ויהיה זה
תבואה. ומה תבואה שיבשה כל צרכ׳
וענבים שבשלו כל צרכן אינן מתק׳
מתקדשות. כיצד תבואה שיבשה
כל צרכה ובא ונטע גפן בתוכה ובן
ענבים שבשלו כל צרכן וזרע ירק ב
או תבואה בצדה אע״פ שאסור ל
לעשות כן אינן מתקדשות.
כרם שלא הגיע ענבים להיות כפו׳
הלבן אלא עדיין הן בוסר וזרע ב
בתוכו ירק או תבואה והשרישו ב
הרי זה לא קדש ואע״פ קונסין את
ואוסרין את הזרע אבל הבוסר מ׳
מותר. ואם עקר את הזרע מותר
קודם שיעשו הענבים כפול הלבן
הרי הכל מותר בהנאה. ורק עשן נעש׳
כפול הלבן ורק עשן לא נעשו את
שנעשו נתקדשו ושלא נעשו מ׳
מותרין. ענבים שנעשו כפול
הלבן וזרע בצדן תבואה או מיני ב
ירקות ולקט הזרע קודם שישריש
מותר בהנאה ואם השריש יאסר.

גפן שיבשו העלין שלה ונפלו כדרך ע
שתיבש בימי הקור אסור לזרוע בצ׳
בצדה ירק או תבואה ואם זרע לא
קדש. וכן הזורע בעציץ נקוב שאינו
המונח בכרם לא קדש ומכין אותו
מכת מרדות ואם עציץ נקוב הרי הוא
כארץ. היה עובר בכרם ונפלו ממ׳
ממנו זרעים שיצאו עם הזבלים או
עם המים או שהיה זורע בשדה לבן
או זורה וסערתו הרוח לאחוריו ב
ונפלו הזרעים בכרם וצמחו הרי זה
לא נתקדש שנ׳ אשר תזרע והרי
לא זרע וחייב לעקור כשיראה ב
ואם קיימן הרי זה קדש.
סערתו הרוח לפניו וראה הזרע
שנפלו לכרם הרי זה כזורע וכיצד
יעשה אם צמחו העשבים יהפך
אותן במחרישה ודיו. ואם מצאן
שנעשו אביב ינפץ אותו ואביב ב
כדי להשחיתו שהכל אסור בהנאה
ואם מצאה שנעשת דגן הרי זה ת׳
תשרף. ואם ראה אותן וקיימן הרי
אלו ישרפו עם הגפנים הסמוכות
להן. הרואה בכרם עשב שאין ב
דרך בני אדם לזורעו אע״פ שהוא
רוצה בקיומו לבהמה או לרפואה
הרי זה לא קדש עד שיקיים דבר
שמקיימין כמוהו רוב העם באותו
מקום. המקיים קוצים בכרם ב
מערב שרוצים בקוצים לגמליהם
הרי זה קדש. האירוס והקיסוס
ושושנת המלך ושאר מיני זרעים
אינן כלאים בכרם והקנבס והקונדס
ועצור גפן הרי הן כשאר מיני ירקו׳
ואין רשין בכרם. ופול המצרי מין
זרעים הוא ואינו מקדש.
הקנים והורד והאטדין ומיני אילן
הן ואינן כלאים בכרם. זה הכלל
המוציא עלין מעקרו הרי אילן והע׳

והעלה הרי זה אוסר וכל דבר ״
הרואה ירק בכרם ואמ׳ כשאגיע
לו אלקטנו מותר הגיע לו ועבר ע׳
מעליו ואמ׳ כשאחזור אלקטנו אם
שהה עד שהוסיף אחד ממאתים
הרי זה קדש ״ ומי עד משערין
שעור זה רואין אם נחתך ירק זה
אם אין תפוחה זו מן הארץ כמה
זה ייבש הגפן עמך שייבש עד
שלא תשיר סה לחה במאה שעה
אם כשתהא עורך ומשהגיע חצי
שעה הרי הוסיף מאתים ואסור ״
ואם כשתהא פחות וחצי שעה
מותר ״ ואסור לעבור במצע ל׳
נקוב שיש בו ירק בתוך הכרם ואם
הניחו תחת הגפן ונשתהה שם
כדי להוסיף אחד ממאתים הרי זה
קדש ״ בצל שנטען בכרם ואחר
כך עוקרו הבצלים ואת העקר המטע
ואעפ׳ שרבו הגדולים על עקרו במ׳
מאתים הרי אותו העקר אוסרו
שאין גדולי ההיתר מעלין העקר
האוסר ״

פרק ששי

הזורע

ירק או תבואה בכרם או המקיים
אז שהוסיף מאתים הרי זה קדש
את הגפנים אשר סביבותו שש ע׳
עשרה אמה לכל רוח עגולות ולא
מרובעות והאות כל העגול שלשים
ושתים אמה כאלו היו מלא מלאן
ירק וכל הגפן שהוא בתוך עגול
זה נתקדשה עם הירק וכל שחוץ
לעגול אינה נתקדשות ״ בד״א
כשהיה בין שפת העגול ובין שור
הגפנים שחוצה לו יתר על ארבע
אמות אבל אם יש ביניהן ארבע
אמות ומעוצמות או פחות מכן

רואין את העגול כאלו הגיע לשורה
הסמוכה לו וכאלו רוחב העגול ל׳
ארבע אמות ורואין כל גפן שהוא
בתוך עגול זה של ארבעים אמה ל׳
הרי זה קדש ״ בד״א בזורע או
מקיים בתוך הכרם אבל הזרע חוץ
לכרם וסמך לו הרי זה מקדש שתי
שורות של גפנים הסמוכות לזרע
מאורך כל הזרע ויתר ארבע אמות
חוץ לזרע ומתקדש מן הזרע ל׳
רוחב ארבע אמות כאורך כל השור
של כרם ״ ואם זרע בצד גפן יחידית
אינו מקדש מן הזרע אלא ששה
טפחים לכל רוח ״ ילדה פחותה
מטפח אינה מקדשת את הזרעים
בד״א כשהיתה   כנגד
שתים ואחת יוצאה   ונב
אבל אם היה כל הכרם כן   הרי
זה מקדש ״ שתי גנות זו על
גב זו התחתונה עשויה כרם וזרע
את העליונה עד שמגיע לאויר
עשרה טפחים קרוב לכרם שאויר
עשרה טפחים סמוך לכרם או לגפן
יחידית אסור לזרוע בו זרעים ל׳
ואם היתה העליונה עשויה כרם
וזרע התחתונה עד שהגיע מגע
למטה משלשה טפחים סמוך ל׳
עקרי גפנים ״ מי שהיתה ארו׳
זרועה ירק או תבואה ונמלך ליטע
בה גפנים הופך הזרעים במחרשה
ואחר כך נוטע ולא יטע ואחר כ׳
יהפוך ״ היתה נטועה גפנים
ונמלך לזורעה זרעים משרש את
הגפנים ואחר כך זורע את הזרעים
ואם רצה לקוץ את הגפנים עד ש׳
שלא ישאר מהם אלא פחות מט׳
מטפח סמוך לארץ מותר לזרוע
ואחר כך יחזור וישרש את המשאר
בארץ מן הגפנים ״ המבריך את

הגפן בארץ אפילו הבריכה בתוך
הדלעת שיבשה ונעשית כסלון:
או בתוך סלון של חרש אם היה
עפר על גבה שלשה טפחים או ל׳
יתר מותר לזרוע על גבה ומותר
לזרוע בצדה ״ הבריכה בסלע
אעפ״י שאין עפר על גבה אלא ש׳
שלש אצבעות מותר להביא זרע
עליה ״ בד״א כשאין עקר הגפן
נראה אבל אם היה עקרה נראה
צריך להרחיק ששה טפחים לכל
רוח ואחר כך יזרע כמו שמרחיק
כל גפן יחידית שלא הובריכה כמו
שיתבאר ״ המבריך שלש גפנים
ועקריהן נראין אם ביניהן מארבע
אמות עד שמנה אלו מצטרפות
לשיור הגפנים העומדות וכאלו לא
הבריכן ואם לאו אינן מצטרפות ״
היו פחות משלש גפנים אינן ל׳
מצטרפות אלא מרחיק מהן ש׳
ששה טפחים לכל רוח וזורע ״
כל הזורע תחת השריגים והעלין הל׳
היוצאין מן הגפן הרי זה קדש ל׳
ואעפ״י שהזרע רחוק מעקר הגפן
כמה אמות ״ הדלה את הגפן ל׳
על מקצת אפפירות לא יזרע ת׳
תחת מותר אפפירות ואעפ״י שאין
עליהם לא שריגים ולא עלין ואם
זרע הואיל ואין הזרע תחת סכך
הגפן הרי זה מותר ״ וכן אם
הדלה הגפן על מקצת בדי אילן
שאינו עושה פירות כגון האורן
והברוש ״ אבל אם הדלה על מ׳
מקצת אילן מאכל הרי זה מותר
לזרוע תחת מותר בדי האילן שלא
נמשכו שריגי הגפן עליהן שאין
אדם מבטל אילן לעשות אותו ל׳
אפפירות לגפן ״ ואם נמשכו הש׳
השריגים אחר שזרע וסככו על

הזרע הרי זה מחזירין למקום אחר ׃
הזורע תחת מותר אפפירות אם
תחת מותר אילן שאינו עושה פירו'
ונמשכו שריגי הגפן וסככו על ה
הזרע הרי אסור לקיימו אם לחת'
להחזיר השריגים אחרי כיצד עוש'
עוקר את הזרע ׃ קנים היוצאין
מן העצים וחס עליהם לפסקן כדי
שלא ישחית האפפירות מותר ל
לזרוע תחתיהן ואם עשאן כדי שי'
שילכו עליהן השריגים והעלין היו'
היוצאין אסור לזרוע תחתיהן ׃
פרח היוצא מן העצים או מן הדלי'
רואין אותו כאלו משקולת תלויה
בו עד הארץ ואסור לזרוע תחתיו
וכן המותח זמורה מאילן לאילן ל
אסור לזרוע תחתיה ׃ קשר חבל
או גמי בזמורה וקשר הראש הא'
האחד באילן הרי זה מותר לזרוע
תחת החבל ואם מתח חבל זה כדי
שיהלכו השריגים והעלים עליו
הרי זה כאפפירות ואסור לזרוע ת'
תחתיו ׃

פרק שביעי ׃

הבא
לזרוע בצד הכרם מרחיק מעיקרי
הגפנים ארבע אמות וזורע ואם גפן
יחידית היא מרחיק ממנה ששה
טפחים וזורע היתה שורה אחת ש'
של גפנים זו בצד זו אפילו הן מאה
אין זה כרם אלא כגפן יחידית ומר'
ומרחיק מן השורה ששה טפחים
וזורע ׃ היו שתי שורות הרי אלו
כרם וצריך להרחיק ארבע אמות ל'
ומכל צד ואחר כך יזרע וכמה יהיה
בכל שורה שלש גפנים או יותר ׃
בד"א כשהיה בין כל גפן וגפן מארבע
אמות עד שמונה אמות אבל אם היה
בין שתי השורות שמונה אמות חוץ
ממקום הגפנים עצמן הרי אלו כמו ג'
כמובדלות זו מזו ואינן כרם אחד ואינו
מרחיק אלא ששה טפחים מכל שור' ׃
וכן אם היה ביניהן פחות מארבע
אמות הרי אלו כגפן אחת ומרחיק
ששה טפחים לכל רוח ׃ היו שלש ש'
שורות אע"פ שיש ביניהן פחות מא'
מארבע אמות הרי אלו כרם ורואין
האמצעית כאלו אינה ׃ וכן אם היו
שלש שורות ובין כל שורה ושורה
שמונה אמות או יותר הרי זורע בין
השורות ׃ לפיכך הנוטע את כרמו
מתחלה והרחיק בין כל שורה ושור'
שמונה אמות מותר להביא זרע שנ'
ומרחיק מכל שורה ששה טפחים ׃
ואם זרע חוצה לו צריך להרחיק
מהשורה החיצונה ארבע אמות כשאר
הכרמים ואין דין בין השורות של זה
הכרם ככרם שחרב מאמצעו שהרי
נטען מתחלה מרוחקין ׃ היתה
בשדה זו שורה אחת של גפנים ובשד'
חברו שורה שניה כנגדה קרובה לה
אע"פ שמפסיק ביניהן דרך היחיד
או דרך הרבים או גדר שהוא נמוך
מעשרה טפחים הרי אלו מצטרפ'
להיות שתיהן כרם והוא שיהיה
ביניהן פחות משמונה ׃ נטע שורה
אחת בארץ ושורה אחת במדרגה
אם גבהה המדרגה מן הארץ עשרה
טפחים אין מצטרפות פחות מכאן
מצטרפות ׃ הנוטע חמש גפנים
שתים כנגד שתים ואחת יוצאת
זנב הרי זה כרם קטן וצריך להרחיק
ממנו ארבע אמות לכל רוח אבל אם
נטען שתים כנגד שתים ואחת באמ'
באמצע או שלש בשורה זו ושתי'
כנגדן בשורה שניה אינן כרם ואינו
מרחיק אלא ששה טפחים לכל רוח ׃
כרם שחרב אם יש בו ללקט עשר גפנ'
לכל בית סאה והיו נטועות שתים
כנגד שתים ואחת יוצאת זנב או
אם יש בו לכוון שלש כנגד שלש
הרי זה נקרא כרם דל ואסור לזרוע
בכולו ׃ כרם שאינו נטוע שורות
אלא מעורבב אם יש בו לכוון שתי'
כנגד שלש הרי זה כרם ואם לאו ל'
אינו כרם ואינו צריך להרחיק מכל גפן
וגפן ששה טפחים וזורע ׃ היו
מכוונין העקרין והנופות אינן מכוונין
הרי זה כרם ׃ הנוף מכוון והעקרין
אינן מכוונין אינו כרם ׃ היו דקות
ואינן מכוונות העבן והרי מכוונות
הרי זה כרם ׃ כיצד הוא יודע אם מכ'
מכוונות הן מביא חוט המדה ומותח
מזו לזו ׃ כרם שחרב באמצעו וב'
ונשאר שלם מכל סביביו אם יש ב'
בקרחת שבאמצע שש עשרה אמ'
הרי זה מרחיק מעקרי הגפנים א'
ארבע אמות לכל רוח וזורע באמצע
הקרחת ואם אין בה שש עשרה
אמה הרי זה לא יביא זרע לשם וא'
ואם הביא הזרע והרחיק ארבע
אמות לכל רוח מן הגפנים של כרם
הרי זה לא קדש ׃ וכן מקום
שנשאר פנוי בלא גפנים בין סוף ה'
הכרם ובין הגדר שלו והוא הנקרא
מחול הכרם אם יש בו שתים עשרה
אמה מרחיק מן הגפנים ארבע א'
אמות וזורע את השאר היו פחות
משתים עשרה אמה לא יביא ל'
זרע לשם ואם הביא הזרע והר'
והרחיק ארבע אמות הרי זה לא
קדש ׃ בד"א בכרם גדול אבל ה'
בכרם קטן אין לו מחול אלא מר'
מרחיק ארבע אמות מסוף הגב'
הגפנים וזורע עד הגדר ׃ וכן ;
כרם גדול שהיה בין כל שורה וש'

ושורה שאינה אמות אין יתר אין
לו מחול ·· היה גדר המקיף את
הכרם פחות מעשרה טפחים או
שהיה גבוה עשרה טפחים ואין
רוחב ארבעה אין לו מחול אלא
מרחיק מסוף הגפנים ארבע אמות
וזורע עד המחיצה ואפילו היה
בין הגפנים ובין המחיצה ארבע
אמות ומחצה זורע את חצי הא
האמה ·· גדר שהוא גבוה עשר
טפחים וכן חריץ שהוא עמוק ע
עשרה טפחים ורוחב ארבעה ט
טפחים הרי זה מותר ליטע גפן
בצדו ומזרעות בצדו וכמו כן ואפילו
מחיצה של קנים אם אין בין קנה
לחברו שלשה הרי זו מבדלת בין ה
הירק והכרם בגדר ·· גדר המבדיל
בין ירק לכרם שנפרץ עד עשר
אמות הרי זה כפתח ומותר היתה
הפרצה יותר מעשר כנגד הפרצה
אסור עד שירחיק מן הגפנים כש
כשיעור · נפרצו בו פרצות רבות
אם היה העומד כפרוץ הרי זה מו
מותר וכאלו אין שם פרצה · היה ה
הפרוץ מרובה על העומד לא יזרע
כנגד כל המקומות הפרוצים עד
שירחיק כשיעור ·· מחיצת הכרם
שנפרצה אומ' לו גדור נתייאש הימ
הימנה ולא גדרה הרי זה קדש ··
בית שהוא חציו מקורה וחציו
אינו מקורה וגפנים נטועין בצד
זה מותר לזרוע ירקות בצד אחר
שהרי פי תקרה כאלו יורד וסותם
ומעשה בימיהם כמחיצה · לפיכך
אם השוה קרויו אסור ·· חצר
קטנה שנפרצה במלואה והיו ג
גפנים בגדולה אסור לזרוע בקטנ
ואם זרע הזרעים אסורין והגפני
מותרין · היו הגפנים בקטנה מו
מותר לזרוע בגדולה המלא ואיש
לגדולה פסין מכאן ומכאן הרי ל
היו כמובדלות מן הקטנה ואין ה
הקטנה מובדלת מן הגדולה ··
חריץ שהוא עובר בכרם עמוק ע
עשרה טפחים ורוחב ארבעה א
אם היה מפולש מראש הכרם ועד
ראשו הרי זה נראה כבין שני ה
הכרמים ומותר לזרוע בתוכו ובלבד
שלא יהיו הגפנים מסככין עליו
כמו שביארנו ·· ואם לא היה מפולש
הרי הוא כגת שבאמצע הכרם אף
על פי שהיא עמוקה עשרה ורחבה
ארבעה אין זה יותר אסור לזרוע בתוכ
אלא אם כן היתה בקרחת שש ע
עשרה אמות ·· שביל שבין ש
שני הכרמים הרי הוא ככרם שחרב
באמצעו אם יש ביניהן שש ע
עשרה אמה מרחיק מזה ארבע
אמות ומזה ארבע אמות וזורע
את המותר · ואם היה פחות מכאן
לא יביא זרע לשם ·· שומירה שבכרם
אם גבוהה עשרה טפחים ורחבה
ארבעה מותר לזרוע בראשה ירק
ובלבד שלא יהו השריגין נוגעין
בה · כדי שלא יזרע ירק בתוך ה
הכרם מלמעלה ·· בד"א במרובעת
אבל אם היתה השומירה עגולה צ
צריך שיהיה פטנה חלל ארבעה
טפחים כדי שתהיה מופלגת מן ה
הארץ · וצריכה עפר על ראשה
מלמעלה שלשה טפחים ·· הגפת
שבכרם אם היה יתר משלשה ט
טפחים על שלשה טפחים זורעין
בתוכו ירק · ואם היה פחות מכאן
הרי הוא כסותם ואין זורעין בתוכו ··
גפן יחידית שהיתה נטועה בג
בתוך הנקע או בתוך החריץ מרח
מרחיק ממנה ששה טפחים בכל
רוח וזורע את כל החריץ כדרך ש
שהוא עושה במישור ·· ואם היה
עמוק עשרה והיה רוחב שפת הח
החריץ ארבעה אסור לזרוע בתוכו
אע"פ שהרחיק ששה ·· וכן גפן
יחידית שהיתה מוקפת גדר גבוה
עשרה ורחב ארבעה לא יזרע בכל
המחיצה אע"פ שהרחיק ששה
ואם הרחיק ששה וזרע אינו קדש
וכמה ירחיק לכתחלה ויזרע ארבע
אמות לכל רוח ואחר כך יזרע שאר
החריץ או שאר המקום המוקף
גדר ··

פרק שמיני:

הגפנים
שגדלו כבריתן והרי השריגין ש
שלהן והאשכולות משולבין על
הארץ הן הנקראין כרם · אבל העו
העושה כמו מטה או שבכה גבוהה
מן הארץ כדי שיהיו השריגים וה
והאשכולות נסמכין עליה והגביה
נוף הגפנים מעל הארץ על מטה
המטה והדלה אותן הרי זה נקרא
עריס ·· ואותן הקנים וכמוצין שהן
שעשה מהן מטה או שבכה ו
והדלה עליהן את נוף הגפן הן הנ
הנקראין אפפירות · ודינין אחרים
יש בעריס ·· הנוטע שורה אחת
של חמש גפנים או יותר ועירסן ג
על גבי כותל שגבוה עשרה ובמוצאי
כיוצא שנטען בצד חריץ עמוק ג
עשרה ורוחב ארבעה הרי אילו ג
נקראין עריס · וצריך להרחיק מן ה
העריס ארבע אמות ואחר כך יזרע
כדרך שמרחיק מן הכרם · ומחיצין
מודדין מעיקר הגדר שעירסן עליו ·
כיצד הרחיק השורה של גפני
מן הכותל אמה ונמצאו העריס מן

הגפנים ולכותל ומודד מן הכותל ארבע
אמות וזורע ונמצא בין הזרע ובין
עקרי הגפנים חמש אמות ׳ ואם בא
לזרוע ומניח הגפנים ומרחיק מעקר
הגפנים ארבע אמות שמוצא רחוק
רחוק מן הכותל חמש אמות ׳ ועל
דרך זו דנין בכל עריס ״ ואחד
הבונה את הגדר ואחר כך נטע או
אם שנטע ואחר כך עשה הגדר ׃
הואיל ועירסן הרי זה עריס ״
נהרס הגדר או נסתם החריץ אין
כאן עריס אלא הרי כל השורה ׃
כגפנים יחידים ״ עריס שחרב
שחרב אמצעו ונשתיירו בו חמש
גפנים בעד הגדר מכאן זהו הנקרא
פסקי עריס ׳ אם יש ביניהן שמונה
אמות ואחד וששים באמה הרי
זה מרחיק מכל שורה ששה טפחי׳
וזורע והוא שלא יזרע תחת האו׳ ׃
האופירות כמו שבארנו ״ היה
ביניהן שמונה אמות בצמצום ׃
הרי זה לא יביא זרע לשם ׳ ואם זרע
הואיל והרחיק מכל שורה ששה ׃
טפחים הרי זה לא קדש ׳ ואם אין ׃
שם גדר ומרחיק ששה טפחים מכל
שורה וזורע שאין כאן לא עריס
ולא פסקי עריס ׳ חזר ובנה הגדר
חזר עריס למקומו וחזרו פסקי ׃
עריס למקומן ״ גנה קטנה שהיא
מוקפת גדר ועירס את הגפנים ׃
סביב לה ומבחוץ על כל כתליה אם
יש בה מלא בוצר וסלו מכאן ומלא
בוצר וסלו מכאן הואיל והיא מוקפ׳
גדר זורעין בתוכה ירקות ואם אין
בה כשיעור הזה אין זורעין בתוכה
מפני שנראה הכל כעריס אחד ׃
וירק בתוכו ״ גפנים שהיו זרעין
במדרגה גבוהה והעריס שלהן יו׳
יוצא ומסכך על השדה אם עומד

כארץ ובוצר את כולו רואין את כל
מקום שתחת העריס כאלו הוא ׃
מקום עקרי הגפנים ואוסר ארבע
אמות בשדה לכל רוח משפת הע׳
העריס ׳ ואם אינו יכול לבצור עד
שיעלה במדרגה או בסולם אינו ׃
אוסר לזרוע אלא תחת העריס ׃
בלבד ״ שני כתלים הסמוכין זה
לזה והגפנים נטועין בזוית ביניהן
והעריס יוצא עם הכתלים ומתוך ׃
קרן וכלה מרחיק מעקרי הגפנים
כשיעור וזורע במקום הכלה ש׳
שאין עליו עריס ואע״פ שהזרע
מכוון בין שני הכתלים שביניהן ׃
העריס הואיל והרחיק כשיעור
הרי זה זורע בין הכתלים ״ גפן
שעלה העץ שלה מן הארץ ומעט
ואחר כך נעקם ונמשך על הארץ
וחזר ועלה כמו ארכובה כשמודדי׳
בין הגפן ובין הזרע ששה טפחים
או ארבע אמות אין מודדין אלא ׃
מסוף הארכובה ולא מעקרי הגפן
הראשון ״ כבר בארנו שאע״פ ׃
שמרחיק בין הגפנים ובין הזרע ׃
כשיעור צריך להזהר שלא תסת׳
תסתכך הגפן על הירק או שלא ׃
יסכך הירק על הגפן ״ זרע ירק או
תבואה וצמחה ואחר כך סכך
עליה הגפן הקשין מותרין והגפן
ידלק ״ היו שרשי הכרם יוצאין
לתוך הארבע אמות שבין הכרם
והתבואה יעקור ״ היו שרשי הת׳
התבואה יוצאין לתוך הארבע אמו׳
מותר ״ כל ההרחקות והשיעור׳
האמורין בכלאים באמה בת שש
טפחים שוחקות ולא יצמצם במה׳
הכלאים שאין מצמצמין אלא ׃
להחמיר ״ כל השיעורין האלו ׃
שמרחיק בין הגפנים והתבואה

והירק אינו אלא בארץ ישראל אבל ׃
בחוצה לארץ מותר לזרוע בעד הג׳
הגפנים בתוך הכרם לכתחלה ׳ ולא ׃
אסרו בחוצה לארץ אלא לזרוע שני
מינין ירק או תבואה עם החרצן ׃
במפולת יד ׳ ואם אמ׳ לתנוק גרין
לזרוע לו בחוצה לארץ מותר ׳ אבל אין
אומר לגוי גדול שיזרע לתחלה כשרוא׳ ״
ואע״פ שמותר לזרוע הירק בעד
הכרם בחוצה לארץ הרי אותו הירק
הזרוע שם אסור באכילה אפילו ׃
בחוצה לארץ והוא שראה אותו
לוקט ומוכר ׳ אבל ספקו מותר כמו
שבארנו במאכלות אסורות ״

פרק תשיעי ׃

המרכיב

זכר על נקבה שאינה מינו בין בבהמ׳
בין בחיה ובעופות אפילו במיני חיה
שבים לוקה מן התורה בכל מקום
בין בארץ בין בחוצה לארץ שנאמ׳
בהמתך לא תרביע כלאים ׳ ואחד
בהמה וחיה ועוף שלא אמר שור חכתו
ואינו לוקה עד שיכניס בידו כמכ׳
כמכחול בשפופרת ׳ אבל אם הנעם
זה על זה פטור או שעירם בקול מכין
אותו מכת מרדות ״ ומותר להכניס
שני מינין לדיר אחד ואם ראה אותן
שרבעו זה את זה אינו חייב להפרישן
ואסור לישראל ליתן את בהמתו לגוי
להרביעה לו ״ מי שעבר והרכיב
בהמה בכלאים הנולד מהן מותר
בהנאה ואם היה מין טהורה מותר
באכילה כמו שנתבאר בהלכות מא׳
מאכלות אסורות ״ שני מיני בהמ׳
בהמה שדומין זה לזה אף על פי ש׳
שמתעברין זה מזה ודומין זה ׃
לזה הואיל והן שני מינין הרי הן
כלאים ואסור להרכיבן ״ כיצד

הזאב עם הכלב וכלב הכופר עם הש'
השועל והצבאים עם העזים וה'
והיעלים עם הרחלים והסוס עם
הפרד והפרד עם החמור והחמור
עם הערוד אע"פ שהן דומין זה
לזה הרי הם כלאים זה בזה.
מין שיש בו מדברי ויישובי כגון
שור הבר עם השור והרוך עם הס'
הסוס מותר להכניסן ולהרכיבן ז'
זה על זה מפני שהן מין אחד. אבל
אווז עם אווז בר כלאים זה עם זה
שהאווז בצו מפנים ואווז בר בצו
מבחוץ מכלל ששני מינין הן.
הכוי כלאים עם החיה והבהמה וכ'
ואין לוקין עליו מפני שהוא ספק.
הילודים מן הכלאים אם היו ה'
אמותיהן ממין אחד מותר להכ'
להרכיבן זה על זה. ואם היו אמות'
משני מינין אסור להרכיבן זה ע'
על זה ואם הרכיב לוקה. וכן אם ה'
הרכיב זה הנולד אפילו על מין אמו
לוקה. כיצד פרד שאמו חמור
מותר להרכיבו על פרדה שאמה ח'
חמור ואסור להרכיבו אפילו על ה'
החמור. אבל פרד שאמו סוס ה'
אסור להרכיבו על פרדה שאמה ה'
חמור וכן כל כיוצא בזה. לפיכך
הרוצה להרכיב פרד על פרדה או ל'
למשוך בשתי פרדות בודק בסימני
אזנים וזנב וקול אם דומין זה לזה
בידוע שאמן ממין אחד ומותרין.
כל העושה בשני מיני בהמה
או חיה כאחד והיה האחד מהן
טהורה והשני טמאה הרי זה לוק'
בכל מקום שנ' לא תחרש בשור
ובחמור. אחד החורש ואחד הזורע
ואחד המושך בהן עגלה או אבן ו'
כאחד ואפילו משכן כאחד או ה'
הנהיגן כאחד ואפילו בקול לוקה.

שנ' יחדו בכל מקום. ובסוף הלכות
השכירות נבאר הטעם. אבל המנ'
הזוגין פטור עד שינהוג או יחרוש
וימשוך. ואחד שור וחמור ואחד
כל שני מינין שאחד טמא ואחד
טהור בין בהמה עם בהמה כחזיר
עם הכבש או חיה עם חיה כחמור
עם הפיל או חיה עם בהמה ככלב
עם העז או צבי עם החזיר וכיוצא
בהן עם כל אלו לוקה מן התורה
שהחיה בכלל בהמה היא כמו שנ'
שבארנו בהלכות מאכלות אסורו'.
אבל מדברי סופרים כל מינין שהן
כלאים בהרבעה אסורין לחרוש בה'
בהן כאחד ואם חרש או משך או ה'
הנהיג מכין אותו מכת מרדות. ואס'
להנהיג בהמה מן היבשה עם חיה
שבים כגון עז עם שיבוט ואם כ'
עשה פטור. עגלה שהיו מושכ'
אותה כלאים היושב בעגלה לוקה
אע"פ שלא הנהיג שישיבתו גורמת
לבהמה שתמשוך בעגלה. וכן אם
היה אחד יושב ואחד מנהיג שניה'
לוקין. ואפילו מאה שהנהיגו כלאים
כאחד כלן לוקין. ומותר לעשות
מלאכה באדם ובהמה או חיה כאחד
כגון שחורש עם השור או מושך
עגלה עם החמור וכיוצא בזה שנ'
בשור ובחמור יחדו ולא באדם ול'
ושור או באדם וחמור. בהמה
של פסולי המוקדשין אע"פ שהוא
גוף אחד עשאו הכתוב כשני גופין
מפני שהיתה קדש ונעשית בקדש
וחול ומעורבין זה בזה ונמצאת
בהמה זו כבהמה טמאה עם הב'
הטהורה כאחד. הרי הוא אומר
ואם כל בהמה טמאה אשר לא יקריב'
ממנה קרבן לה' מפי השמועה
למדו שאינו מדבר אלא בפסולי המ'

המוקדשין. לפיכך החורש בשור
פסולי המוקדשין או המרביע בו ל'
לוקה משום כלאים. ואסור זה מדב'
קבלה.

פרק עשירי:

אין
אסור בכלאי בגדים אלא צמר ופשת'
בלבד שנ' לא תלבש שעטנז צמר
ופשתים יחדו. ויש בכרכי הים ה'
כמין צמר שגדל על האבנים שבים
והוא תבניתו כתבנית הזהב והוא רך
מאד וכלך שוה ואסור עם הפשתן
משום מראית העין שהוא דומה
לצמר רחלים. וכן השיראין והכלך
אסורין מפני מראית העין. רחל
בת עז צמר שלה אין לוקין עליו ה'
משום כלאים אבל אסור מדבריהם
מפני מראית העין. משתתחבר
צמר עם הפשתים יתר חבור בעולם
הרי זה כלאים מן התורה.
כיצד צמר ופשתים שטרפן זה ע'
בזה ושוע אותן ועשה מהן לבדים
הרי אלו כלאים. טרפן וטוה אותן
כאחד וארג בגד מטווי זה הרי זה
כלאים. התפר בגד של צמר
בשל פשתים אפילו תפרו במשי
או שתפר בגדי צמר בחוטי פשתי'
או בגדי פשתים בחוטי צמר. או
קשר חוטי צמר בחוטי פשתים
או גדלן ואפילו נקי צמר ופשתים
בשק או בקופה וכרכן הרי אלו כ'
כלאים. ואפילו קשר גדיל של צמר
בגדיל של פשתים אע"פ שהרצע'
באמצע. וכן אם קפל בגדי צמר
ופשתים וקשרן הרי אלו כלאים
שנ' צמר ופשתים יחדו מכל מקום
כיון שנתאחד נאסר. ומנין ש'
שכל אסורין אלו מן התורה שהוא

הכתוב להתיר כלאים בציצית מיכן
שלמדו מפי השמועה שלא נסמכ׳
פרשת כלאים לפרשת ציצית אלא
להתיר כלאים בציצית׳ והציצית
חוטין קשורין בלבד הן ׳ומכל מ׳
שחבור כזה שלא במקום מצוה
אסור מן התורה שאינו מועט
בתורה דבר שהוא מדברי סופרים ״
הכלאים אין להן שיעור אפי׳
חוט אחד של צמר בבגד גדול של
פשתן או של פשתן בשל צמר א׳
אסור ״ צמר רחלים וצמר גמ׳
גמלים וכיוצא בו שטרפן זה בזה
וטווה מהן טווי אם היה החצי מן
הרחלים הכל אסור והרי הוא כלאי׳
עם הפשתן ׳ואם היה הרוב מן הגמלי׳
מותר לערבן עם הפשתן מפני שה׳
שערות הכל שערת צמר גמלים ואין
חוששין למיעוט של צמר המעורב
שהן לפי שאינן חוטי צמר ״
לפיכך עורות הכבשים שעושין ל׳
בהן בגדים אע״פ שתופרין אותן ל׳
בפשתן מותרין ואין חוששין ל׳
למיעוט של צמר אע״פ שנגררו ב׳
בכלל חוטי הפשתן שתפרו בו ש׳
שהרי בטלו במיעוטן ״ וכן
הקנבוס והפשתן שטרפן זה עם
זה אם רוב מן הקנבוס מותר לארג
את הטווי מהן עם חוטי צמר ׳ול׳
ואם היה מחצה אסור ״ העושה
בגד כולו צמר גמלים או צמר ארנבי׳
או קנבוס וארג בו חוט של צמר מ׳
מעבר זה וחוט של פשתן מעבר זה
הרי זה אסור משום כלאים ״ בגד
שנפרם מותר לפרוף אותו בחוטי
פשתן וקושרו ואלא יתפור ״ ולובש
אדם בגד צמר ובגד פשתים וחוגר
עליהם אזור ובלבד שלא יטרוף את
המשיחה ויקשור בה בין כתפיו ״

כלאי בגדים מותר לעשותן מרכב׳
ואין אסור אלא ללבוש אותן או ל׳
להתכסות בהן בלבד שנ׳ לא תלבש ׳
שעטנז ׳ונ׳ לא יעלה עליך ׳העליה
שהיא דרך לבישה ׳אבל מצע שהו׳
של כלאים מותר לישב תחתיו ׳וכן
מותר מן התורה לישב על מצעות
של כלאים שנ׳ לא יעלה עליך ׳אבל
אתה מציעו תחתיך ׳ומדברי סופ׳
אפילו עשר מצעות זו על גב זו ׳ו
והתחתון שבהן כלאים אסור לי׳
לישב על העליון שמא תכרך נימ׳
על בשרו ״ בד״א ברכין כגון מ׳
מצעות ושלחות ומריעות אבל אם
היו קשין שאינן נכרכין כגון כרים
וכסתות מותר לישב עליהן ולהסב׳
והוא שלא יגע בשרו בהן ״ וכן
הפרוכת שהיא כלאים אם היתה
רכה אסורה שמא יסמוך לה הש׳
השמש ומעלה על בשרו ׳ואם
היתה קשה שאינה נכרכת מותר ״
מנעל שהוא כלאים ואין לו ע׳
עקב מותר ללבשו שעור הרגל ל׳
קשה הוא ואינו נהנה כשאר עור
הגוף ״ תופרי כסות תופרין כ׳
כדרכן ובלבד שלא יתכוונו בחמה
מפני החמה ובגשמים מפני הג׳
הגשמים והצנועין תופרין בארץ ״
וכן מוכרין כסות מוכרין כדרכן
ובלבד שלא יתכוונו בחמה שיגינו
להן הכלאים שעל כתפן מן החמה
ולא בגשמים להתחמם בו והצנוע׳
מפשילין במקל ״ לא יקח אדם
כינה כשהוא כבגד כלאים שהוא נ׳
נהנה בכלאים מפני החמה או מפני
הצנה וכן כל כיוצא בזה ״ לא ילבש
אדם כלאים עראי ואפילו על גבי כ׳
עשרה בגדים שאינו מהנהו כלום ל׳
ואפילו לגנוב בו את המכס ואם ל׳

לבשן לוקה ״ אין אסור משום
כלאים אלא בגדים שהן דרך חימום
כגון הכתונת והמעפורת והמכנסים
והאבנט והשמלה והבגדים שמ׳
שחופין בהן השוקיים הידים וכיוצ׳
בהן ׳אבל עליונין קטנים שעושין
אותן בבית יד שלהן לעזור בהן ה׳
את המעטפות או לעזור בהן את הה׳
התפלין וסמרטוט שמניחין עליו
רטיה או מלוגמא או אספלנית
וכיוצא בהן הרי אלו מותרין אע״פ
שבשרו נוגעת בהן שהרי אין דרך
חימום בכך ״ ציץ של עור או
משי וכיוצא בהן שתלה בהן חוטי
צמר וחוטי פשתן ומרחלין על פני
האדם כדי להבריח את הזבובים ה׳
אין בו משום כלאים שאין דרך ח׳
חימום בכך ״ המנהיג בהמות ל׳
ומנהיג חבלים בתוך ידו מהן מ׳
פשתים ומהן צמר מותר אף על פי
שכורכן על ידו ׳אבל אם קשרן ב׳
נעשין כלאים ואסור לכורכן על ידו ״
מטפחות שמקנחין בהן הידים
ומטפחות שמספגין בהן את הפני׳
והקערות ומטפחות ספרי תורה
ומטפחות הספרים אסורים משום
כלאים שהרי הידים נוגעות בהן ו׳
והן נכרכין על הידים תמיד ומח׳
ומחממין ״ אותות שעושין
הכובסין בבגדים והגרדיים כדי ש׳
שיהיו כל אחד מכיר את שלו אם
היתה אות של צמר בפשתים או
של פשתים בצמר הרי זה אסור
אע״פ שאינו חשוב כלום ״
בגד צמר שחברו עם בגד פשתים
בתכיפה אחת אינו חבור ואינו ב׳
כלאים ׳קבץ שני ראשי החוט ל׳
כאחד או שתכף שתי תכיפות ה׳
הרי זה כלאים ״ מותר לעשות מן

הכלאים תכריכין לאת שאין על המת
מצוה ולעשות מהן מרדעת לחמור
ויושב עליה והוא שלא יהיה בשרו נ׳
נוגע בה ולא יניח מרדעת זו על כת׳
כתפו אפילו להוציא עליה הזבל ״
המת והבהמה שהיו מלובשים כלאי׳
מותר להשיאן על כתפו ״ בגד צמר
שאבד בו חוט של פשתן או בגד
פשתן שאבד בו חוט של צמר הרי
זה לא ימכרנו לגוי שמא ימכרנו לי׳
לישר׳ ולא יעשה ממנו מרדעת לח׳
לחמור שמא ימצא אותו ויקרענו
ויעל המרדעת שהרי אין כלאים נכ׳
נכרין בו׳ וכיצד היא תקנת בגד זה ל׳
יצבענו שאין הצמר והפשתים עו׳
עולין בצבע אחד׳ ומיד הוא נכר לו
ושומטו׳ ואם לא נכר מותר שמא
נשמט והלך לו שהרי בדקו ולא ל׳
מצאו׳ וכבר בארנו בביאות שכל
איסורי ספקות מדברי סופרים לפי׳
כך הקלו בזה ״ הלוקח כלי צמר
מן הגוים צריך לבודקן יפה יפה שמ׳
תפורין הן בפשתן ״ המוצא
כלאים של תורה על חברו אפילו ה׳
היה מהלך בשוק קופץ לו וקורעו
עליו מיד ואפילו היה רבו שלמדו
חכמה שאין כבוד הבריות דוחה
איסור לא תעשה המפורש בתורה׳
ולמה נדחת בהשב אבדה כמו ל׳
שיתבאר מפני שהוא לאו של מ׳
ממון׳ ולמה נדחת בטומאות מת
הנזיר ופרט הפסח ולא נחתו׳ ל׳
מפני השמועה למדו לאחותו הוא
הוא דאינו מטמא אבל מטמא ה׳
הוא למת מצוה׳ אבל דבר שיאסור
מדברי סופרים הרי הוא נדחה מ׳
מפני כבוד הבריות בכל מקום ״
ואעפ שנאמ׳ בתורה לא תסור מכל
הדברים הרי לאו זה נדחה מפני

כבוד הבריות לפיכך אם היה
עליו שעטנז של דבריהם אינו קו׳
קורעו עליו בשוק ואינו פושטו בל
בשוק עד שיבוא לביתו׳ ואם היה של
תורה פושטו מיד ״ הלובש כלאים
או המתכסה בו לוקה׳ היה לבוש
בכלאים כל היום כולו אינו לוקה אלא
אחת׳ הוציא ראשו מן הבגד והכ׳
והחזירו הוציא ראשו והחזירו
אעפ שלא פשט הבגד כולו הרי ז׳
זה חייב על כל אחת ואחת ״ בד״א
שחייב אחת על כל היום כשהתרו
בו התראה אחת׳ אבל אם התרו בו
ואמרו פשוט פשוט והוא לובש
בו חייב על כל שהייה ושהייה שש׳
ששהין כדי לפשוט וללבוש אחר ש׳
שהתרו ואעפ שלא פשט ״
המלביש את חברו כלאים אם היה
הלובש מזיד הלובש לוקה והמלביש
עובר משום ולפני עור לא תתן מכשל
ואם לא ידע הלובש שהבגד כלאים
והמלביש מזיד המלביש לוקה וה׳
והלובש פטור ״ כהנים שלבשו
בגדי כהונה שלא בשעת עבודה
אפילו במקדש לוקה מפני האבנט
שהוא כלאים ולא הותרו אלא בש׳
בשעת עבודה שהיא מצות עשה
כמו הציצית ״

בריך רחמנא דסייען ״

הלכות מתנות עניים

יש בכללן שלש עשרה מצות שבע
מצות עשה ושש מצות לא תע׳
תעשה וזהו פרטן ״

א. להניח פאה
ב. שלא יכלה את הפאה
ג. להניח לקט
ד. שלא ילקט לקט
ה. לעזוב עוללות בכרם
ו. שלא יעולל הכרם
ז. לעזוב פרט הכרם
ח. שלא ילקט פרט הכרם
ט. להניח השכחה
י. שלא ישוב לקחת השכחה
יא. להפריש מעשר לעניים
יב. ליתן צדקה כמסת יד
יג. שלא לאמץ לבבו על העני

וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

הקוצר שדהו לא יקצור כל השדה כולה אל׳
אלא יניח קמה מעט לעניים בסוף
השדה כולה שנ׳ לא תכלה פאת ש׳
שדך בקצרך ׳אחד הקוצר ואחד
התולש׳ וזה שמניח הוא הנקרא
פאה ״ וכשם שמניח בשדה כך
מניח באילנות כשם שאוסף את פ׳
פירותיהן יניח מעט לעניים׳ עבר
וקצר כל השדה או אסף כל פירות
האילן לוקח ממה שקצר או שאסף
מעט ונותנו לעניים שנתינתו מצ׳
עשה שנ׳ לעני ולגר תעזב אותם ל׳
ואפילו טחן את הקמח ולשו ואפאו
פת הרי זה נותן פאה מן הפת לענ׳
לעניים ״ אבד כל הקציר שקצר
או נשרף קודם שיתן את הפאה
הרי זה לוקה שעבר על מצות לא
תעשה ואינו יכול לקיים עשה שנ׳
שבה שנתק לו ״ וכן כל לקט שנ׳
שלוקט ומאלם לא ילקט השבלים
הנופלות בשעת קציר אלא יניחם
לעניים ׳שנ׳ ולקט קצירך לא תלק׳ ״
עבר ולקטן אפילו טחן ואפה
נותן לעניים שנ׳ לעניים ולגר תעזב
אותם׳ אבדו או נשרפו אחר שלקטן

קודם שיתן לעניים לוקה ׃ וכן
בפרט שנפרט מן הענבים בשעת
בצירה ׳ וכן בעוללות שנ׳ וכרמך
לא תעולל ׳ ופרט כרמך לא תלקט ׃
וכן המעמר ושכח עומר אחת
בשדה הרי זה לא יקחנה ׳ שנא׳
ושכחת עומר בשדה ׳ עבר ולקחה
ואפילו טחנו ואפאו הרי זה נותנו
לעניים ׳ שנ׳ לגר ליתום ולאלמנה
יהיה זו מצות עשה ׳ היא ומדת
שכולן מצות לא תעשה שנתקו ל
לעשה הן ׳ ואם לא קיים עשה ש
שבהן לוקה ׃ כשם שהשכחה
בעומרים כך היא בקמה ׳ ואם שכח
מקצת קמה ולא קצרה הרי זו
לעניים ׃ וכשם שהשכחה בה
בתבואה וכיוצא בה ׳ כך יש ש׳
שכחה לאילנות סלך ׳ שנ׳ כי תחבט
זיתך ׳ והוא הדין לשאר אילנות ש
שיש להן שכחה כזיתים ׃
נמצאת אומר שארבע מתנות לע׳
לעניים בכרם ׳ הפרט והעוללות
והפאה והשכחה ׳ ושתים בשאר
האילנות השכחה והפאה ׳ ושלש
מתנות בתבואה הלקט והשכחה
והפאה ׃ כל מתנות עניים אין
אין בהן טובת הנאה לבעלים ל
אלא העניים באין ונוטלין אותן
על כרחן של בעלים ואפילו עני
שבישר׳ מוציאין אותו מידו ׃ כ
כל גר האמור במתנות עניים
אינו אלא גר צדק שהרי הוא אומ׳
במעשר עני ובא הלוי והגר והיתו׳
והאלמנה ׳ מה הלוי בן ברית אף
הגר בן ברית ׳ ואעפ״כ מפרנסין עניי
גוים ממתנות אלו אלא כסלו עם
עניי ישר׳ ביחד ונוטלין אותן מפני
דרכי שלום ׃ נא׳ במתנות עניי
לעני ולגר תעזב אותם ׳ כל זמן שה׳
שהעניים תובעין אותן ׳ פסקו ה
העניים מלבקש ולחזור עליהן
הרי הנשאר מותר לכל אדם שכ
שאינו נעשה קדוש כתרומה ואינו
חייב ליתן דמיהן להן ׃ שלא נא׳
כהן ונתן לעניים אלא תעזב אות׳
אותם ׳ ואינן מצוה לעזב אותם
לחיה ולעופות ׳ אלא לעניים והרי
אינן עניים ׃ מאימתי כל אדם
מותרין בלקט משיכנסו המלקטי׳
השניים וילקטו אחר המלקטין הר׳
הראשונים ויצאו ׳ ומאימתי כל אד׳
מותרין בפרט ובעוללות משילכו ה
עניים בכרם ויבואו הנשאר אחריה׳
מותר לכל אדם ׃ ומאימתי כל ה
אדם מותרין בשכחה של זתים
בארץ ישר׳ אם שכח אותה בראש
הזית מותר בה מראש חדש כס
כסליו שהוא זמן רביעה שניה
בשנה אפילה ׳ אבל עבורי זתים
שישכחו תחת האילן מותר בהן
משיפסקו העניים לחזור אחריה׃
כל דבר שעני ליטול שכחה התח׳
המונחות בארץ תחת האילן נוטל
ואעפ״כ שכבר הוטל כל אדם בשכח׳
שבראש האילן ואעפ״כ שעדיין ה
אין לו שכחה תחתיו ׃ מתנות
עניים שבשדה שאין העניים מ׳
מקפידין עליהן הרי הן של בעל׳
השדה ואעפ״כ שעדיין לא פסקו
העניים מלחזור אחר מתנותיהן ׃
כל מתנות עניים אינן נוהגו׳
מן התורה אלא בארץ כתרומות
ומעשרות הרי הכתוב אומר ל
ובקצרכם את קציר ארצכם וג׳
כי תקצר קצירך בשדך ׳ וכבר נ׳
נתפרש בתלמוד שהפאה נוהגת
בחוצה לארץ מדבריהם ׃ ויראה
לי שהוא הדין בשאר מתנות עני׳
אלו שכולן נוהגות בחוצה לארץ מ׳
מדברי סופרים ׃ פאה הוא שיע
הפאה מן התורה אין לה שיעור אבל
הנח שבלת אחת יצא ידי חובתו ׃ א׳
אבל מדבריהם אין פחות מאחד מ
מששים בין בארץ בין בחוצה לאר׳
ומוסיף על האחד מששים לפי גודל
השדה ולפי רוב העניים ולפי ברכת
הזרע ׃ כיצד שדה שהיא קטנ׳
ביותר שאם הניח ממנה אחד מש׳
מששים אינו מועיל לעני הרי זה
מוסיף על השיעור ׃ וכן אם היו ה
העניים מרובים מוסיף ׳ ואם זרע
מעט ואסף הרבה שהרי נתברך
מוסיף לפי הברכה ׳ וכל המוסיף ב
בפאה מוסיפין לו שכר ואין להוס׳
להוספה זו שיעור ׃

פרק שני

כ׳

אוכל שגדולו מן הארץ ונשמר ול׳
ולקיטתו כולו כאחד ומכניסין ל
אותו לקיום חייב בפאה שנ׳ ובקצר׳
את קציר ארצכם ׳ כל הדומה לקציר
כחומש דברים אלו הוא שחייב בפ׳
בפאה כגון התבואה והקטניות ה
והחרובין והאגוזין והשקדים ו
והרמונים והענבים והזתים והתמרי׳
בין רטובין בין יבשין ׳ וכן כל כיוצא
באלו ׃ אבל סטים ופואה וכיוצא
בהן פטורין מפני שאינן אוכל ׳ ה
וכמהין ופטריות מפני שאין ה
גדוליהן מן הארץ כשאר פירות
הארץ ׃ וכן ההפקר פטור שאין
לו מי שישמרנו שהרי הוא מות׳
מופקר לכל ׳ וכן התאנים אינן ח
חייבין בפאה שאין לקיטתן כו׳
כאחד אלא יש באילן זה מה
שיגמר היום ׳ ויש שיגמר לאחר

כמה ימים. וכן הירק פטור שאין
מכניסין אותו לקיום. השומים
והבצלים חייבין בפאה שהרי מק'
ומייבשין אותן ומכניסין אותן ל'
לקיום. וכן האמהות של בצלים
שמניחין אותן בארץ ליקח מהן
הזרע חייבות בפאות וכן כל כיוצא
בהן. קרקע כל שהוא חייבת בפאה
ואפילו היתה של שותפין שנ' קציר
ארצכם ואפילו של רבים. שדה
שקצרוה גוים או שקצרוה ליסטים
או קרסמוה נמלים או של
שברתה הרוח או בהמה הרי זו פטור
מן הפאה. קצר חציה וקצרו ל'
ליסטים חציה שנשאר הרי זו פטור
מן הפאה שהחיוב בחצי שקצרו
הליסטים. אבל אם קצרו הליסטים
חציה וקצר הוא את השאר נותן
פאה לשעור מה שקצר. קצר
חציה ומכר חציה הלוקח נותן פ'
פאה לכל. קצר חציה והקדיש ל'
חציה הפודה מיד הגזבר נותן פאה
לכל. קצר חציה והקדישו ומצא
מן השאר פאה הראויה לכל.
כרם שהיה בוצר ממנו ענבים
למכור בשוק וכדעתו שיניח ה'
השאר לגת לדרוך אותו. אם היה
בוצר לשוק מכאן ומכאן הרי זה
נותן פאה מן הגת ואם שבצר לגת
לפי הנשאר. אם היה בוצר לשוק
מרוח אחת בלבד הרי זה נותן פאה
מן הנשאר לפי הראוי לכל הכרם
האמיר ובצר מרוח אחת אינו כמו
כבוצר עוללי מעט מכאן ומעט
מכאן שהוא פטור. וכן המקטף
מלילות מעט מעט ומכניס לביתו
אפילו קטף כל שדהו פטור מן ה'
הלקט ומן השכחה ומן הפאה.
הקוצר כל שדהו קודם שתגמר

ועדין לא הביאה שליש הרי זו פטור
ואם הגיעה לשליש חייבת. וכן
בפירות האילן שאם נגמרו שליש
גמירתן חייבין. המקדיש שדהו
והיא קמה ופדאה והיא קמה הרי
חייבת בפאה. קצרה הגזבר ואחר כ'
פדאה פטורה שבשעת חיוב הפ'
הפאה היה קדש שאינו חייב ב'
בפאה. נכרי שקצר שדהו ואחר
כך נתגייר הרי זו פטורה מן הלקט
ומן השכחה ומן הפאה אף על פי
שאין השכחה אלא בשעת העמ'
העמור. אין שוכרין פועלין
גוים לקצור מפני שאין בקיאין
בלקט שכחה ופאה ואם שכר
וקצרו את כולה הרי זו חייבת בפאה.
בעל הבית שקצר את שדהו
ולא הניח פאה הרי זה נותן מן ה'
השבלים פאה לעניים ואינו צריך
לעשר ואפילו נתן להם רוב הקצ'
משום פאה הרי זה פטור מן המ'
המעשרות. וכן אם דש ועדיין
לא זרה נותן להם פאה קודם שיע'
שיעשר. אבל אם דש וזרה מרחת
במזרה וגמר מלאכתו מעשר
ואחר כך נותן להם מן הפירות ל'
המעושרין שעור פאה הראויה
לאותה שדה. וכן באילנות.
אין מניחין את הפאה אלא בסוף
השדה כדי שיהיו העניים יודעין
מקום שיבואו לו וכדי שתהיה
נכרת לעוברים ושבים ולא יחשד
ומפני הרמאין שלא יתכוון לקצר
הכל ויאמר לכל הרואין אותו בתחלת
השדה נתתי בתחלת השדה הנחתי ועוד
שלא ישמור שעה שאין אדם
ויניחנה ויתננה לעני הקרוב לו.
עבר והניח פאה בתחלת השדה ל'
או באמצעה הרי זו פאה וצריך

שיניח בסוף השדה כשעור פאה
הראויה לו למה שנשאר בשדה ל'
לאחר שהפריש הראשונה.
בעל הבית שנתן פאה לעניים ואמ'
לו תן לכן מצד זה ונתן להן זו וזו ע'
פאה. וכן בעל השדה שהפריש פ'
פאה ואמ' הרי זו פאה וגם זו וזו
שיאמ' הרי זו פאה וגם זו שתיהן ל'
פאה. ואסור לפועלים לקצור את
כל השדה אלא מניחין בסוף השד'
כשעור הפאה ואין לעניים בה כל
כלום עד שיפרישנה בעל הבית
מדעתו. לפיכך עני שראה פאה
בתוך שדה אסור לו ליגע בה משו'
גזל עד שיודעו שהוא מדעת בע'
בעל הבית. הפאה של תבואה
וקטנית וכיוצא בהן מורעים ל'
אחרים הנקצרים וכן פאות התמרים
והאלונות נתנת כמו חובר לקרקע
והעניים בוזזין אותה בידים ואין
קוצרין אותה במגלות ולא עוקרין
אותה בקרדומות כדי שלא יכו זה
איש את רעהו. רצו העניים לחלק
אותה ביניהן מחלקין. ואפילו תשע'
ותשעה אומ' לחלק ואחד אומר
לבוז לזה האחד שומעין שאמר
כהלכה. פאה של דלית ושל דקל
שאין העניים מגיעין לבוז אלא
בסכנה גדולה בעל הבית מוריד
אותה לעניים. ואם רצו כולן לבוז
אותן לעניים בוזזין אפילו תשעים
ותשעה אומ' לבוז ואחד אומ' לחלק
שומעין לאחד שאומ' כהלכה ומ'
ומחייבין בעל הבית להוריד ולח'
ולחלק ביניהן. בשלש עתות
ביום מחלקין את העניים בשדה
אומניחין אותן לבוז אותה. בש'
בשחר ובחצות היום ובמנחה ד'
ועני שבא לא ואין אין מניחין

אותו ליטול כדי שיהיו עת קבוע
לעניים שיתקבצו כולן ליטול.
ולמה לא קבעו לה עת אחת ביום
מפני שיש שם עניות מיניקות ש׳
שצריכות לאכול בתחלת היום ויש
שם עניים זקנים שאינן מגיעין עד
המנחה. ויש שם עניים שאינן ל׳
מצויין בבקר ולא יגיעו לשדה עד
חצי היום. עני שנטל מקצת ה׳
הפאה וזרק על השאר או שנפל
עליה או שפרס טליתו עליה קו׳
קונסין אותו ומעבירין אותו ממנה
ואפילו מה שנטל לוקחין אותה ל׳
מידו ותנתן לעני אחר. וכן בלקט
וכן בעומר השכחה. מי שלקט
את הפאה ואמר הרי זו לפלוני עני ל׳
אם עני הוא זה שלקט מתוך שזכ׳
בה לעצמו זכה בה לפלוני. ו׳
ואם עשיר הוא לא זכה לו אלא ל׳
יתננה לעני הנמצא ראשון.
בעל הבית שהניח פאה לעניים
אלא שעומדין לפניו ובאו עני א׳
אחר ונטלה זכה בה שאין העני
זוכה בלקט שכחה ופאה וסלע
של מתנה עד שיגיע לידו.

פרק שלישי:

אין
מניחין את הפאה משדה על חברת׳
כיצד היו לו שתי שדות לא יקצר
את האחת כלה ויניח בשניה פאה
הראויה לשתיהן שנ׳ לא תכלה פ׳
פאת שדך בקצרך שיניח בכל אחת
פאה הראויה לה. ואם הניח מש׳
משדה על חברתה אינה פאה.
היתה שדהו זרועה כולה מין
אחד והיה נחל בתוך השדה אע״פ
שאינו מושך או אמת המים ש׳
שאינו יכול לקצר אותה שבשנ׳

צדדיה לאחת והוא שתהיה קבועה
הרי זו כשתי שדות ונותן פאה מ׳
מצד זה לעצמו ומצד זה לעצמו.
וכן אם היה מפסיק בה דרך
היחיד שהוא רחב ארבע אמות
או דרך הרבים שהוא רחב שש
עשרה אמה. אבל שביל היחיד
שהוא פחות מארבע אמות או ש׳
שביל הרבים והוא הפחות משש
עשרה אמה אם היה קבוע בימות
החמה ובימות הגשמים מפסיק
ואם אינו קבוע בימות הגשמים
אינו מפסיק אלא הרי הוא כשדה
אחת. היה מפסיק בה ארץ
בורה שאינה זרועה ולא חרושה
או ארץ נירה והוא שנחרשה ל׳
ולא נזרעה או שהפסיק בה זרע
אחר כגון שהיתה זרועה חטין
מכאן וחטין מכאן ושעורים מ׳
באמצע או שקצר באמצעה ל׳
ואפילו קודם שהביא שליש וקצ׳
שקצר הרי זו נפסקת לשתי שדו׳
והוא שיהיה רחב כל אחד מאלו
כשלשה תלמים של פתיח והוא ל׳
פחות מבית רובע. בד״א בשדה
קטנה שהיו חושבים אותה על שתי
אמות או פחות. אבל יתרה על זו
אין הבור או הניר מפסיקה לשנים
אלא אם כן היה בו רחב בית רובע.
אבל זרע אחר כל שהוא מפסיק בה.
אכלה גובאי או קרסמוה נמלי׳
באמצעה אם חרש מקום שאכלו
הרי זה מפסיק. הזורע נחר של
שאינה שוה כולה אלא יש בו תלים
תלים גבוהים ומקומות עמוקות
אע״פ שאינו יכול לחרוש אותה כולה
ולזרוע אותה כאחד אלא נחרש ל׳
המקום הגבוה בפני עצמו והעמק
בפני עצמו הרי זו כשדה אחת.

ומניח פאה בסוף ההר על כל ההר.
ודקלות שהן גבוהות עשרה
טפחים נותן פאה מכל אחת ואחת
ואם היו ראשי שורות מעורבין ל׳
נותן מאחת על הכל. היו פחות
מעשרה אע״פ שאין ראשי השורו׳
מעורבות נותן מאחת על הכל.
היה סלע על פני כל השדה אם
היה עוקר את המחרשה מצד זה
ונותנה מצד זה מפסיק ואם לאו
אינו מפסיק. הזורע שדהו
שיש בה אילנות אע״פ שהן מלבנות
מלבנות בין האילנות ואין כל הזרע
מעורב נותן פאה אחת לכל השד׳
שהדבר ידוע ששדה אחת ומפני
מקום האילנות נחלק הזרע.
בד״א כשהיו האילנות כל עשרה בתו׳
בית סאה אבל אם היו כל עשרה
אילנות ביותר מבית סאה הרי זה
נותן פאה מכל מלבן ומלבן שהרי
האילנות מרוחקין הרבה ואין מפני
האילנות זרע מלבנות מלבנות.
וכן מלבנות הבצלים שבין הירק
נותן פאה אחת לכל הבצלים ואע״פ
שהיה מבדיל ביניהן ועושיהן מלב׳
מלבנות מלבנות. שדה שהיתה
כלה זרועה מין אחד וכגון שהת׳
שהתחילו בה מקום ליבש קצר את
כל מה שיבש מכאן עד שנשאר
הלח ומפריד מלבנות מלבנות מה׳
מרוחקות זו מזו אם היה דרך בני
אדם שם לזרוע מאותו המין ערוג׳
ערוגות כגון שבת או חרדל הרי ז׳
זה מניח פאה מכל מלבן ומלבן ל׳
שהמראה אומ׳ ערוגות ערוגות
נזרעו. ואם היה מין שזורעין
אותו שדות כגון תבואה וקטנית
נותן פאה אחת לכל. בד״א כשהיה
יבש מכאן ולח מכאן. אבל לח ל׳

מכונס ללח ומכונס ליבש כוורגע ר׳
מניח מן היבש בפני עצמו ומן
הלח בפני עצמו ״ שדה שזרעה
בצלים או שומים או פולים ומוכרין
בהן והיה בדעתו למכור מקצתן
לחים בשוק ומניח מקצת בשדה
יבש ויעשה מהן גרן מניח פאה
לזה שמוכר נותן לח בפני עצמו
ולזה שקוצר נותן יבש בפני עצמו
שהשוק והגורן כשני מינין הן ״
הזורע שדהו מין אחד אעפ״י
שעושהו שני גרנות מניח פאה
אחת ׳ זרעה שני מינין אעפ״שע׳
שעשהו גרן אחד מניח פאה למין
זה בפני עצמו ולמין זה בפני עצ׳
עצמו ״ זרעה שני גוונין ממין
אחד כגון שזרעה שני מיני חטין
או שני מיני שעורים אם עשאן
גורן אחד נותן פאה אחת ׳ שתי
גרנות נותן שתי פאות ׳ ודבר זה
הלכה למשה מסיני ״ האחין
שחלקו נותנין שתי פאות חזרו
ונשתתפו נותנין פאה אחת ״
השותפין שקצרו חצי השדה
ואחר כך חלקו זה שלקח הקצר
אינו מפריש כלום וזה שלקח ה׳
הקמה מפריש על החצי שלקח
עכבר ׳ חזרו ונשתתפו וקצרו הח׳
מחצי האחר בשותפות כל אחד
מהן מפריש על חלקו שבקמה
אבל לא על החצי שנקצר ״ שדה
שהגיע חציה עד שליש חציה
לא הגיע והתחיל וקצר בחצי ה׳
שהגיע חציו ואחר כך הביאה
כולה שליש ׳ ואחר כך גמר חצי
הראשון שהגיע תחלה מפריש׳
מן הראשון על האמצעיים ׳ומן
האמצעים על הראשון ועל האח׳
האחרון ׳ אבל לא מן הראשון ע׳

על האחרון ״ המוכר מקומות
מקומות משדהו ואפשים הרבה
אם מכר כל השדה כל אחד ואחד
נותן פאה מחלקו שלקח ׳ואם הת׳
התחיל בעל השדה לקצר ומכר
מקצת ושייר מקצת בעל השדה
נותן פאה הראויה לכל השדה ש׳
שכיון שהתחיל לקצר נתחייב ה׳
בכל ׳ואם מפריש הלוקח על מה
שלקח ובעל השדה על מה ששי׳
ששייר ״ שדה שאילן אין מפסיק
בה אלא גדר גבוה המבדיל בין ה׳
האילנות׳ אבל אם הגדר מבדיל ל׳
מלמטה והכדים והפארות מל׳
מעורבין זו מזו ונוגעין בגדר
על גבו הרי זה כשדה אחת ונותנ׳
פאה אחת לכל ״ שנים שלקחו
אילן אחד נותנין פאה אחת ומחנ׳
לקח זה צפונו וזה דרומו זה נותן
פאה לעצמו וזה נותן פאה לעצ׳
לעצמו ״ החרובין כל שיהיו
עומד בצד חרוב זה וחברו עומד
בצד חרוב זה ורואין זה את זה
הרי כולן כשדה אחת ופאה אחת׳
לכולן ״ היו שני העדרין רואין
את האמצעיים ואין העדרין ר׳
רואין את זה מפריש מצד אחד
מן הראשנים על האמצעיים
ומן האמצעיים על הראשנים׳
אבל לא יפריש מצד ראשון על
הצד האחר ״ הזתים כל מה
שיש מהן ברוח אחת מרוחות
העיר כגון זתים שיש במערב
כולן או במזרחה הרי הן כשדה
אחת ופאה אחת לכולן ״
הבוצר מקצת כרמו ומכון ומ׳
ומכון כדי להקל מעל הגפן עד
שיאמצאו שיור האשכולות ראח
ויוסיף הוא הנקרא מדל׳ וכבר

כגון שהבוצר מרוח אחת אינו
מדל ולפיכך נותן מן השיור פאה
הראויה לכל אעפ״י שכבר לשוק ׳
אבל אם הדל למכור בשוק אינו נ׳
נותן פאה לזה שהדל׳ הדל והביא
לביתו נותן מן השיור לדרך פאה
הראויה לכל ״

פרק רביעי

איזהו
לקט ׳זה הנופל מתוך המגל בשע׳
הקצירה או הנופל מתחת ידו ה׳
בשעת קבוץ השבלים ויהיה ה׳
הנופל אחת או שתים ׳אבל אם
נפלו שלש כאחת הרי שלשתן
לבעל השדה והנופל מאחר המגל
או מאחר היד אפילו שבלת אחת
אינה לקט ״ היה קוצר בידו ה׳
בלא מגל הנופל מתוך ידו אינו
לקט ׳אבל התולש דברים שתולש
אותן הנופל מתוך ידו לקט ״
היה קוצר או תולש דבר שדרכו
להתלש ואחר שקצר מלא זרו׳
זרועו או שתלש מלא קומצו
הכהו קוץ ונפלו על הארץ הרי
זה של בעל הבית ״ היה קוצר
ונשארה שבלת אחת שלא נקצ׳
ונקצר כל שסביבותיה אם היה
ראשה מגיע לקמה שבצדה ו׳
ויכולה להקצר עם הקמה הרי
היא של בעל השדה ׳ואם לאו
הרי היא של עניים ״ היו שתי
שבולות זו בצד זו הפנימית יש
לה להקצר עם הקמה והחיצונה
יכולה להקצר עם הפנימית ו׳
ואינה יכולה להקצר עם הקמה
הפנימית נצלת ומצלת החיצונה
שהרי היא כנצלת מתוך המגל
אעפ״י שעדיין לא נקצרה ׳וה

והשבלים אשר בקש הרי הן של
בעל השדה ·· הרוח שפזרה
את העמרים ונתערב קציר של
בעל הבית עם הלקט אומדין
את השדה כמה היא ראויה
לעשות ונותן לעניים מפני שזה
אונס· וכמה הוא שיעור זה
ארבעה קבין תבואה לכל בית כור ··
לקט שנפל לארץ ולא לקטוהו
עניים ובא בעל הבית והדיש
את הקציר שלו על הארץ כיצד
הוא עושה מפנה את הגדיש
שלו כולו למקום אחד וכל השבלים
הנוגעות בארץ כולן לעניים מפני
שאין אנו יודעין איזה מהן שהוא
לקט וספק מתנות עניים לעניים
שנ׳ תעזב׳ הנח לפניהם משלך ··
ולמה אין אומדין אותה ויתן לעני׳
זה שראויה לעשות לקט מפני
שעבר והדיש על הלקט קנסוהו
ואפילו היה שוגג ואפילו היה
הלקט שעורים והדיש עליו
חטים ואפילו קרא לעניים ולא
באו ואפילו הגדישוהו אחרים
שלא מדעתו כל הנוגעות בארץ
הרי הן לעניים ·· הצריך לרבץ
שדהו קודם שילקטוהו העניים·
לקט שבה אם הנזקו מרובה על
הפסד הלקט מותר לרבץ· ואם
הפסד הלקט מרובה על הפסדו
אסור לרבץ· ואם קבץ כל הלקט
והניחו על הגדר עד שיבואו העני׳
ויטלו הרי זו מדת חסידות ··
דרעים הנמצאים בחורי הנמלים
אם היו החורים בתוך הקמה
הרי הן של בעל השדה שאין
לעניים מתנה בתוך הקמה ואם
היו במקום שנקצר הרי זה של
עניים שחזו מן הלקט גררוהו

שנמצאו שחור אין אומרין הרי זה
משנה שעברה שספק הלקט
לקט ·· שבלת של לקט
שנתערבה בגדיש הרי זה
מפריש שתי שבלים ואומר על
אחת מהן אם היא לקט הרי היא
לעניים ואם אינה לקט הרי
המעשרות שהיא חייבת בהן
שבולת זו קבועה בשבולת שניה
וחוזר ואומר כן על שבולת
שניה ונותן אחת מהן לעני והאחת
מהן תהיה מעשר ·· לא ישכור
אדם את הפועל על מנת שילקט
בנו אחריו· אבל האריסות והחכירות
והמוכר קמתו לחברו לקצור ילקט
בנו אחריו· ויש לפועל להביא את
אשתו ובניו ללקט אחריו ואפילו
שכרו ליטול חצי הקציר או
שלישו או רביעו בשכרו ·· מי
שאינו מניח את העניים ללקט או
שהיה מניח אחד ומונע אחד
או שמסייע את אחד מהן על חבירו
הרי הוא גוזל את העניים· ואסור לו
לאדם להרביץ ארי וכיוצא בו בתוך
שדהו כדי שיראו עניים ויברחו ··
היו שם עניים שאינן ראויין
ליטול לקט אם יכול בעל הבית
למחות בהן מוחה ואם לאו מניח
מפני דרכי שלום ·· המפקיר
את הלקט עם נפילת רובו אינו
הפקר ואחר שנשר רובו אין לו בו
רשות ·· איזהו פרט זה גרגיר
אחד או שני גרגרים הנפרטין
מן האשכול בשעת הבצירה· נפלו
בבת אחת אינו פרט· היה בוצר
וכרת את האשכול והוסבך בעלין
ונפל לארץ ונפרט אינו פרט ··
היה בוצר ומשליך לארץ כשהוא
האשכולות ואפילו חצי אשכול הר׳

הנמצא שם פרט· וכן אשכול שלם
שנפרט שם הרי הוא פרט· והמניח
הסלסלה תחת הגפן בשעה שהוא בוצר
הרי הוא גוזל את העניים ··
איזהו עוללות· זהו אשכול קטן
שאינו מעורה כאשכולות שאין
לו כתף ואין ענביו נוטפות זו על
זו אלא מפוזרות· יש לו כתף ואין
לו נטף יש לו נטף ואין לו כתף
הרי הוא של בעל הכרם· ואם ספק
לעניים ·· איזהו כתף· פסיגין
המחוברות בשדרה זו על זו נטף
ענבים הן המחוברות בשדרה ויורדין
והוא שיהיו כל ענבים שבעוללות
נוגעות בפס ידו· ולמה נקראו
שמו עולל מפני שהוא לשיור
האשכולות כעולל לאיש ·· ואין
בעל הבית חייב לבצר את העוללות
וליתנן לעניים אלא הן בוצרין
אותן לעצמן ובוצר יחידי הרי
הוא עוללות ·· זמורה שהיה בה
אשכול וכארכובה של זמורה עולה
אם נקרעת עם האשכול הרי היא
של בעל הכרם ואם לאו הרי היא
של עניים ·· כרם שכולו עוללות
הרי הוא לעניים שנ׳ וכרמך לא
תעולל ופרט כרמך לא תלקט לעני
ולגר תעזב אותם· ואפילו כולן
עוללות· ואין הפרט והעוללות
נוהגין אלא בכרם בלבד ·· ואין
העניים זוכין ליקח פרט ועוללות
עד שיתחיל בעל הכרם לבצר את
כרמו· שנ׳ כי תבצר את כרמך לא
תעולל אחריך למד לאחרים ולאחריה
יהיה· וכמה יבצר ויהיו זוכין בו
שלש אשכולות שהן עושין רבע ··
המקדיש את כרמו עד שלא
נודעו העוללות אין העוללות לעני׳
ואם משנודעו העוללות לעניים מש׳

שכר גדולים ולהקדש ויתן שכר גדולים לקטנים ׃ הזומר את הג' הגפן אחר שנודעו העוללות הרי זה זומר כדרכו וכשם שכורת ה' הא שכורת האשכולות כך כורת העוללות ׃ גוי שמכר כרמו לישראל לבצור חייב בעוללות. ישראל וגוי שהיו שותפין בכרם חלקו של ישראל חייב ושל גוי פטור ׃ בן לוי שנתנו לו מעשר כרם ומצא בו עוללות נותנן לעניים ואם הן בקרעות עם הירושלמי יש לו תרומת מעשר על מקום אחר ׃ מי שהיו לו חמשה גפנים ובצרן לתוך ביתו אם לאכלן ענבים פטורין מן הפרט ומן השכחה ומן הרבעי וחייב בעוללות. ואם בצרן לשתותן יין חייב בכל אלו אם כן שייר מקצתן ׃

פרק חמישי

העומר ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל השדה. שכחו בעל השדה ולא שכחוהו פועלים. שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עוברי' ורואין אותו בשעה ששכחוהו אינו שכחה עד שישכחוהו כל אדם. ואפילו עוור הטומן אם לא נשכח הרי זה שכחה ׃ היה בעל השדה בעיר ואמ' יודע אני שהפועלים שכחו העומר שבמקו' פלוני ושכחוהו הרי זה שכחה. ואם היה בשדה ואמ' כן ושכחוהו אינו זה שכחה. שהשוכח מעיק' בשדה הוא שכחה אבל בעיר אפילו זכור ולבסוף שכחו הרי זה שכחה שנ' ושכחת עומר בש' בשדה ולא בעיר ׃ עמדו העניים בפניו או חפהו בקש והוא זכור את הקש או שהחזיקו בו כדי להוליכו לעיר והניחו בשדה ושכחו אינו שכחה ׃ אבל אם נטלו ממקו' למקום אף על פי שהניחו סמוך לגפה או לגדיש או לבקר או לכלים ושכחו הרי זה שכחה ׃ נטל עומר להוליכו לעיר והניחו על גבי חברו ושכחו את שניהם אם זכר העליון קודם שיפגע בו אין התחתון שכחה ואם לאו התחתון שכחה ׃ עמר עומרין ברוח חז' חזקה לתוך שדה חברו ושכחו שם עומר אינו שכחה שנ' קצירך בשדך. אבל עמרה הרוח עומרים בתוך שדהו ושכח הרי זו שכחה ׃ הנוטל עומר ראשון ושני ושלי' ושלישי ושכח את הרביעי אם היה שם ששי אין הרביעי שכחה עד שיטול החמישי. ואם היו חמשה בלבד משישהה כדי שיטול החמיש' הרי הרביעי שכחה ׃ שני עומרים מעורבין ושכח את אחד מהן לא אינו שכחה עד שיטול כל סביבותי' ׃ הלוף והשום והבצלים וכיוצא בהן אף על פי שהן טמונין בארץ יש להן שכחה ׃ הקוצר בלילה ושכח קמה או שעמר קמה בלילה ושכח עומר וכן הסומא ששכח יש להן שכחה. ואם היה הסומא או הקוצר בלילה מתכוין ליטול לג' את הגס אין לו שכחה. וכל האומר הריני קוצר על מנת שאני שוכח אני נוטל יש לו שכחה שהמתנה על מה שכתוב בתורה בטל ׃ תבואה שקצרה עד שלא נגמרה להאכילה לבהמה להאכילה ׃ וכן אם קצרה אגודות אגודות קטנו' ולא עשאן עומרים וכן השום ול' והבצלים שתלשן אגודות קטנות להמכר לשוק ולא עשאן עומרים להעמיד להן גורן אין להן שכח' ׃ הקוצר שהתחיל לקצור ושכח לפניו ולאחריו שלאחריו שכחה שלפניו אינו שכחה שנ' לא תשוב לקחתו אינו שכחה עד שישוב ממנו ויניחנו לאחוריו. זה הכלל כל שהוא בבל תשוב שכחה וכל שאינו בבל תשוב אינו שכחה ׃ שנים שהתחילו מאמצע זה פנה לצפון וזה פנה לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהם שלפני' שכחה מפני שכל אחד מהן זה שלפניו הוא לאחריו של חברו ׃ והעומר ששכחוהו לאחריהם במקום שהתחילו ממנו אינו לא שכחה מעורב עם השורות מן המזרח למערב והן מוכיחין עליו שאינו שכוח ׃ וכן השורות של עומרים שפנו אותן לגורן ול' והתחילו שנים מאמצע השורה ושכחו עומר באמצע בין אחוריה' אינו שכחה מפני שהוא באמצע השורה שמן המערב למזרח ואף שעדין לא התחילו בה והיא הא' המוכחת שאינו שכוח ׃ הקוצר אלום אלומות אלומות וחוזר ופנה האלומות והן הנקראין עומרים ממקום זה למקום אחר וממקום השני למקום השלישי וממקום השלישי לגורן ושכח את העומר בשעה שפנה ממקום למקום לג' אם פנה העומרים למקום שהוא גמר מלאכה ושכח יש לו שכח' וכשיפנה ממקום שאינו גמר מלאכה למקום שהוא גמר מלאכה יש לו שכחה ׃ ואיזהו שהוא גמר מלאכה זה שדעתו

לקבץ כל העמרים שם ולדושן שם או להוליכן משם למקום גדיש שהוא גורן ׳ ומקום שאינו גורן אלא הוא המקום שמקבץ העמרים בו כדי לעשות מהן אלומות גדולות כדי להוליכן למקום אחר ״ שתי כריכות המחוברות זו מזו שכחה ׳ שלש אינה שכחה ׳ וכן שני עמרים המחוברין זה מזה שכחה שלשה אינן שכחה שנ׳ לעני ולגר תעזב אותם ׳ אפי׳ היו שנים אחד לעני ואחד לגר ״

שני צבורי זתים וחרובין ה׳ המחוברין זה מזה שכחה שלש אינן שכחה ׳ שני הוצני פשתן שכחה שלשה אינן שכחה ״

היו כל העמרים של קב קב ואחד של ארבעה קבין ושכחו הרי זה שכחה ׳ יתר על ארבעה אינו שכחה ׳ וכן אם היו של שני שני קבין ואחד יתר על שמונה קבין אינו שכחה ״ העומר שיש בו סאתים ושכחו אינו שכחה שנ׳ ושכחת עמר בשדה ׳ עמר ולא גדיש ׳ ואע״פ שכל העמרים סאת׳ סאתים ׳ שכח שני עמרים ואע״פ שיש בשניהם סאתים הואיל ואין בכל אחד מהן סאתים הרי אלו שכחה ״ וכן כריכה אי שהן שכחה אפילו היה בשניהם יתר מסאתים ״ קמה שיש בה ס׳ סאתים ושכחה אינה שכחה ׳ אין בה סאתים רואין את השבלים הדקות שלה כאלו הן בריאות וארוכות ואת השדופות כאלו הן מלאות ואם היתה ראויה אחר תומה דין זה לעשות סאתים ושכחה אינה שכחה ״ שכח סאה תבואה עקורה וסאה שאינה עקורה אינן מצטרפין אלא שניהם שכחה ״ וכן בשום ובצלים וכל הפירות הואיל ושכח מקצתן בקרקע תלוש ובשניהם סאתים אינן מצטרפין אלא שתיהן שכחה ״

השכח עמר בצד הקמה שלא שכחה אינה שכחה שנ׳ כי תקצר וגו׳ ׳ ושכחת עמר ׳ עמר שסביבו קצור שכחה ׳ אבל עמר שסביבותיו קמה אינה שכחה ״ וכן אם שכח קמה בצד קמה שאינה שכוחה אפילו היתה זו שאינה שכוחה קלח אחד הרי זו מצלת את השכוחה ויהיה מותר לקחת׳ ׳ אבל אם שכח עמר או קמה בצד עמר שאינו שכוח אפילו היה ב׳ בו סאתים אינו מציל אותה והרי השכוח לעניים ״ אין קמת חברו מצלת על עמר שלו ׳ ואין קמת שעורים מצלת על עמר של חטי׳ עד שתהיה הקמה ממין העומ׳ ״

השוכח אילן בין האילנות אפי׳ היה בו כמה סאין פירות או ש׳ ששכח שני אילנות הרי זו שכח׳ ׳ שלשה אינן שכחה ׳ בד״א באילן שאינו ידוע ומפורסם במקומו כגון שהיה עומד בצד הגת או׳ בצד הפרצה או במעשיו כגון ו׳ שהיה עושה זתים הרבה או ה׳ בשמו כגון שהיה לו שם ידוע כגון זית הנטופה מן הזתים ה׳ שהוא נוטף שמן הרבה או ה׳ השפכוני או הבישני ׳ אבל אם היה כו אחד משלשה אלו אינן שכח׳ שנ׳ ושכחת עמר בשדה ׳ עמר ש׳ שאותה שכחו לעולם ואין אתה יודע בו אלא אם כן תשוב הראהו׳ יצא זה שאתה זוכרו לאחר זמן׳ ואע״פ שלא תפגע מפני שהוא ל׳ ידוע ומפורסם ׳ היה מסויים בדע׳ בדעתו הרי הוא כמפורסם וידוע ״

היה עומד בצד הדקל הדקל המסויים ׳ היו שניהם זית נטופה זה מסיים את זה ׳ היתה שדהו ל׳ זית נטופה ומצער בו ושכח אחת מהן או שתים יש לו שכחה ״ בד״א שלא התחיל בו אלא זה המ׳ המפורסם ׳ אבל אם התחיל בו ל׳ ושכח מקצתו הרי זו שכחה ואף על פי שהוא מפורסם ׳ והוא שמג׳ שנשאר בו פחות מסאתים ׳ אבל סאתים אינן שכחה אלא אם כן ל׳ שכח כל האילן כמו שביארנו ״ זית העומד באמצע השורות לבדו ל׳ ושלש שורות של זתים מקיפין ו׳ אותו משלש רוחותיו ואע״פ שאין בכל שורה מהן אלא שני זתים ו׳ ושכח את האמצעי אינו שכחה שהרי השורות הסתירוהו ׳ ולא׳ אמרו זית בלבד אלא מפני שהוא ה׳ החשוב שבארץ ישר׳ באותו זמן ״

ואזהו שכחה באילן כל שאינו יכול להושיט ידו וליטלה ׳ ובכרם משיעבור מגפן ואן הגפנים וישכח אותה כליות ובדקל משירד ממנו ׳ ושיעור כל האילנות משיפנה וילך לו ׳ בד״א שלא התחיל אבל התחיל ושכחו אינו שכחה עד שיגמור כל סביבותיו ״ המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו וזכה בו ל׳ לעצמו חייב בפרט ועוללות ובש׳ ובשכחה ובפאה ׳ שהרי שדך ל׳ וכרמך אני קורא בו מפני שהיה שלו והרי הוא שלו ׳ אבל אם זכה מן ההפקר בשדה של אחרים הרי זה פטור מן הכל ובין כך ל׳ ובין כך פטור מן המעשרות ל׳ כמו שיתבאר ״

פרק ששי :

מתנה
אחרת ששית יש לעניים בזרעה והוא
זהוא המעשר שנותנין לעניים ה
הוא הנקרא מעשר עני ·· וזהו
סדר הפרשת תרומות ומעשרות ·
אחר שיקצור זרע הארץ או יא
יאסף פירות העץ ותגמר מלאכתן
מפריש ממנו אחד מחמשים :
וזהו הנקרא תרומה גדולה ונותנ'
לכהן ועל זה נאמ' ראשית דגנך
תירשך ויצהרך ·· ואחר כך מפריש
מן השאר אחד מעשרה הוא הנקר'
מעשר ראשון ונותנו ללוי ועל זה
נאמ' בתורה כי את מעשר בני ישר'
וגו' · ולבני לוי הנה נתתי את כל מעש'
בישר' ·· ואחר כך מפריש מן השאר
הוא הנקרא מעשר שני והוא לבע'
ואוכלין אותו בירושלים · ועליו נאמ'
ויום גמל יגאל יריש מה מעשרך וגו' ·
ונאמ' עשר תעשר וגו' · ואכלת לפני
ה' אלהיך במקום אשר יבחר לשכן
שמו שם מעשר דגנך ·· על זה
הסדר מפרישין בשנה ראשונה
מן השבוע ובשניה וברביעית ה'
ובחמישית · אבל בשלישית ובששי'
מן השבוע אחר שמפרישין מעש'
ראשון מפריש מן השאר מעשר
אחר ונותנו לעניים והוא הנקרא
מעשר עני ואין בשתי שנים אלו
מעשר שני אלא מעשר עני ועליו
נאמ' בתורה מקצה שלש שנים
תוציא את כל מעשר תבואתך ה'
בשנה השלישית שנת המעשר ··
שנה של שמטה כולה הפקר
ואין בה לא תרומה ולא מעשרות
כלל לא ראשון ולא שני ולא מעש'
עני · ובחוצה לארץ שאין בה ש'
שמטת קרקע מפרישין בארץ ע'
עמון ומואב ובארץ מצרים מעש'
ראשון ומעשר עני מפני שארצ'
אלו קרובות לארץ ישר' כדי שיהיו
עניי ישר' סומכין עליהן בשביעית ·
והלכה למשה מסיני שיהו מפריש'
בעמון ומואב מעשר עני בשביע'
אבל בארץ שנער מפרישין שני ב'
בשביעית כדרך רוב השנים ··
מעשר ראשון שלוקח הלוי מפ'
מפריש ממנו אחד מעשרה ונותנו
לכהן והוא הנקרא תרומת מעשר
ועליו נאמ' ואל הלוים תדבר ··
בעל השדה שעברו עליו עניים
והיה לו שם מעשר עני נותן לכל
עני שיעבור עליו מן המעשר כדי
שבעו · שנ' ואכלו בשעריך ושבעו ·
כדי שבען · וכמה הוא מן החטין
נותן לא יפחות מחצי קב · ואם
מן השעורים נותן לא יפחות מק'
מקב · ואם מן הכסמין לא יפחו'
מקב וחצי · ואם מן הגרוגרות לא
יפחות מקב · ואם מן הדבלה נות'
לא יפחות משקל עשרים וחמש
סלעים · ואם מן היין לא יפחות
מחצי לוג · ואם מן השמן לא יפ':
מרביעית · ומן האורז רובע הקב ··
נתן לו ירק נותן משקל ליטר' ·
והוא משקל חמשה ושלשים ז'
מן החרובין שלשה קבין · מן ה'
האגוזין עשרה · מן האפרסקין
חמשה · מן הרמונים שנים · מ'
ואתרוג אחד · ואם נתן לו משאר
הפירות לא יפחות מכדי שימכר'
ויקח בדמיהן מזון שתי סעודו' ··
היה לו דבר מועט והעניים מר'
מרובין ואין לו כדי ליתן לכל אחד
ואחד כשיעור נותן לפניהן והן
מחלקין ביניהן ·· ומעשר עני
המתחלק בגורן אין בו טובת הנא'
לבעלים אלא באין העניים ונוטלין
בעל כרחו ואפילו עני שבישראל
מוציאין אותו מידו · אבל המתחלק
בשדה יש בו טובת הנאה לבעלים
ונותנו לכל עני שירצה ·· היה לו
מעשר בגורן ורצה ליתנו לעני קרוב
או מיודעו ישלו להפריש מחצה
ליתנו לו והחצי מחלקו לכל עני שיע'
שיעבר כשעור שאמרנו ·· בד"א
שאינו נותן לעני אלא כדי שבעו במ'
בשדה · אבל אם המעשר בבית מ'
מחלקו לכל העניים אפילו כזית כזית ·
שאינו מצוה ליתן כדי שבען אלא
בשדה שהרי אינן מצויין שם ליקח ·
שנ' ואכלו בשעריך ושבעו ··
באו איש ואשה לבית נותן לאשה
תחלה ופוטרין אותה ואחר כך ע'
נותנין לאיש · אב ובנו איש וקרובו
שני אחין שני שותפין שהיה אחד
מהן עני נותן לו האחד מעשר עני
שלו ·· שני עניים שקבלו שדה
באריסות זה מפריש מעשר ענ'
מחלקו ונותן לחברו וכן חברו מפ'
ומפריש מחלקו ונותן לו ··
המקבל שדה לקצור אסור בלקט
שכחה ופאה ומעשר עני · אימתי
בזמן שקבלה ממנו ליקח בכל השד'
שליש שנתן לו שלישה או רביע
בשכרו · אבל אם אמ' לו בעל השדה
שליש מה שאתה קוצר בשכר יהיה
שלך או רביע מה שתקצר הרי זה
אין לו כלום עד שיקצור ובשעת
הקציר עני הוא לפיכך מותר בלק'
שכחה ופאה אבל לא במעשר עני
אלא לאחר שקצר והרי זכה בחלקו
שקצר ·· המוכר שדהו קרקע
ופירות והוא עני הרי זה מותר בלק'
שכחה ופאה ומעשר עני שלה

והלוקח אסור בהן ואעפ״י שעדיין לא
נתן דמים ואפילו לזה הדמים ולקח הוא
זה אסור במתנות עניים ״ ומעשר
עני אין פורעין ממנו מלוה ואין ג׳
משלמין ממנו את התגמולין ואין
פודין בו שבוים ואין עושין בו ס׳
שושבינות ואין נותנין ממנו דבר
של צדקה אבל משלחין ממנו לחבר
של גמילות חסדים וצריך להודיע
שהוא מעשר עני ונותנין אותו ל׳
לחבר עיר בטובה ואין מוציאין ל׳
ממנו מארץ לחוצה לארץ שנא׳
והנחת בשעריך ואומר ואכלו ב׳
בשעריך ושבעו ״

פרק שביעי

מצות
עשה ליתן צדקה לעניי ישר׳ כפי
מה שראוי לעני אם היתה יד הנו׳
הנותן משגת שנ׳ פתח תפתח את
ידך לאחיך ונא׳ והחזקת בו גר ותו׳
ותושב וחי עמך ונא׳ וחי אחיך עמך
וכל הרואה עני מבקש והעלים ה׳
עיניו ממנו ולא נתן לו צדקה ע׳
עבר בלא תעשה שנ׳ לא תאמץ ל׳
את לבבך ולא תקפץ את ידך מא׳
מאחיך האביון ״ לפי מה שחסר
העני אתה מצוה ליתן לו אם אין לו
כסות מכסין אותו אם אין לו כלי
בית קונין לו אין לו אשה משיאין
לו אשה ואם היתה אשה משיאין
אותה לאיש ואפילו היה דרכו ש׳
של זה העני לרכב על סוס ועבד רץ
לפניו והעני וירד מנכסיו קונין לו
סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו
שנ׳ די מחסרו אשר יחסר לו ומצ׳
אתה להשלים לו חסרונו ואי אתה
מצוה לעשרו ״ יתום שבא
להשיאו אשה שוכרין לו בית ומצ׳

ומציעין לו מטה וכל כלי תשמיש
ואחר כך משיאין לו אשה ״
בא עני ושאל די מחסרו ואין יד
הנותן משגת נותן לו כפי השגת
ידו ״ וכמה עד חומש נכסיו ז׳
מצוה מן המובחר ואחד מעשר
נכסיו בינוני פחות מכן עין רעה
ולעולם לא ימנע אדם עצמו
משלישית השקל בשנה וכל הנו׳
הנותן פחות מזה לא קיים מצוה זו
ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה
חייב ליתן צדקה לאחר ״ עני
שאין מכירין אותו ואמ׳ רעב אני
האכילוני אין בודקין אחריו שמא
רמאי הוא אלא מפרנסין אותו מיד
היה ערום ואמ׳ כסוני בודקין אחריו
שמא רמאי הוא ואם היו מכירי׳
אותו מכסין אותו לפי כבודו מיד
ואין בודקין אחריו ״ ומפרנסין
ומכסין עניי גוים עם עניי ישראל
מפני דרכי שלום ועני המחזר
על הפתחים אין נזקקין לו למתנ׳
מרובה אבל נזקקין לו למתנה מו׳
מועטת ואסור להחזיר העני ש׳
ששאל ריקם ואפילו נותן לו גרוג׳
אחת שנ׳ אל ישוב דך נכלם ״
אין פוחתין לעני ההולך ממקום
למקום מככר אחד הנמכר בפונ׳
בפונדיון כשיהיו החטין ארבע
סאין בסלע וכבר ביארנו כ׳ המ׳
המדות ואם לן נותנין לו מצע
שישן עליו וכסת ליתן תחת מר׳
מראשותיו ושמן וקטנית ואם
שבת נותנין לו מזון שלש סעודו׳
ושמן וקטנית ודג וירק ואם היו
מכירין אותו נותנין לו לפי כבודו ״
עני שאינו רוצה ליקח צדקה
מערימין עליו ונותנין לו לשם
מתנה או לשם הלואה ״ ועשיר

המרעיב את עצמו ועינו צרה בממ׳
בממונו שלא יאכל ממנו ולא ישת׳
אין משגיחין בו ״ מי שאינו ר׳
רוצה ליתן צדקה או שיתן מעט
ממה שראוי לו בית דין כופין אות׳
אותו ומכין אותו עד שיתן מה ש׳
שאמדוהו ליתן ויורדין לנכסיו ב׳
בפניו ולוקחין ממנו מה שראוי
ליתן וממשכנין על הצדקה ואפי׳
בערבי שבתות ״ אדם שהוא
שנותן צדקה יותר מהראוי לו א׳
או שמצער לעצמו ונותן לגבאין
כדי שלא יתבייש אסור לתובעו
ולגבות ממנו צדקה וגבאי המ׳
המכלימו ושואלו ממנו עתיד להפ׳
ממנו שנ׳ ופקדתי על כל לוחציו ״
אין פוסקין על היתומים צדקה
ואפילו לפדיון שבוים ואעפ״י שיש
להם ממון הרבה ואם פסק עליהן
הדיין כדי לשום להם שם מותר ״
גבאי צדקה לוקחין מן הנשים
ומן העבדים ומן התינוקות דבר
מועט אבל לא דבר מרובה שחזקת
המרובה גנבה או גזל משל אחרים
ובמה הוא מועט שלהן הכל לפי
עושר הבעלים ועניותן ״ עני
שהוא קרובו קודם לכל אדם ועניי
ביתו קודמין לעניי עירו ועניי ע׳
עירו קודמין לעניי עיר אחרת ש׳
שנ׳ לאחיך לעניך ולאביונך בא׳
בארצך ״ מי שהלך בסחורה
ופסקו עליו אנשי העיר שהלך
לשם צדקה הרי זה נותן לעניי ה׳
אותה העיר ואם היו רבים ופסקו
עליהם צדקה נותנין וכשהן באין
מביאין אותה עמהן ומפרנסין
בה עניי עירן ואם יש חבר עיר
יתנו אותה לחבר עיר והוא מחל׳
מחלקה כמה שיראה ״ האומר

תנו מאתים דינרים לבית הכנסת או
תנו ספר תורה לבית הכנסת ינתנו
לבית הכנסת הרגיל בו. ואם היה
רגיל לשנים ינתנו לשניהם.
האומר תנו מאתים דינרים לעניים
ינתנו לעניי אותה העיר.

פרק שמיני

הצדקה
הרי היא בכלל נדרים לפיכך האומר
הרי עלי סלע זו לצדקה או הרי סלע
זו לצדקה חייב ליתנה לעניים מיד
ואם איחר עובר בבל תאחר שהרי
בידו ליתן מיד והעניים מצויין הן.
אם אין שם עניים מפריש
ומניח עד שימצא עניים. ואם
התנה שלא יתן עד שימצא עני
אינו צריך להפריש. וכן אם
התנה בשעת שנדר לצדקה או
שהתנדב אותה שיהיו הגבאין
רשאין לשנותה ולצרף אותה בז'
בזהב הרי אלו מותרין. המתפיס
בצדקה חייב כשיעור הנדרים כיצד
אמ' הרי סלע זו כזו הרי זו צדקה
הפריש סלע ואמ' הרי זו צדקה
ולקח סלע שניה ואמ' וזו הרי השני'
צדקה ואע"פ שלא פירש. הנודר
לצדקה ולא ידע כמה נדר יתן עד
שיאמר לא לכך נתכוונתי. אחד
האומ' סלע זו לצדקה או האומר
הרי עלי סלע לצדקה והפריש סלע
אם רצה לשנותה לאחרת מותר.
ואם משהגיע ליד גבאי אסור
לשנותה. ואם רצו הגבאין לצרף
המעות לעשותן דינרין אין רצו
רשאין. אבל אם לא היו שם עניים
לחלק מצרפין לאחרים ואין לא ל'
לעצמן. היה לעניים הפסד
בעכוב המעות ביד הגבאי כדי

לעשות אחרים ליתן הרי אלו ה'
הגבאי מותר ללוות אותן המעות
של עניים ופורע שהצדקה אינה
כהקדש שאסור להנות בו.
גוי שהתנדב מנורה או נר לבית ה'
הכנסת אסור לשנותה. ואם לדבר
מצוה מותר לשנותה ואע"פ שלא
נשתקע שם בעליה מעליה. שאין
אומר הגוי הקדשתי דבר לבית ה'
הכנסת של יהודים ומכרו אותו ל'
לעצמן. גוי שהתנדב לבדק
הבית אין מקבלין ממנו תחלה ל'
ואם לקחו ממנו אין מחזירין לו.
ואם היה דבר מסויים כגון קורה
או אבן מחזירין לו שלא יהיה להם
דבר מסויים במקדש שנ' לא לכם
ולנו לבנות. אבל לבית הכנסת מקבל'
ממנו לכתחלה והוא שיאמ' כדעת
ישר' הפרשתי. ואם לא אמ' כן טעון
גניזה שמא בלבו לשמים. ואין ל'
מקבלין ממנו לחומות ירושלם ולא
לאמת המים שבה שנ' ולכם אין ל'
חלק וצדקה וזכרון בירושלם.
מותר לישר' לקבל צדקה מן הגוים
בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות ל'
בצדקה של ישר' ואינו יכול לשאול
מן הגוים בצנעה הרי זה מותר.
ומלך ושר מן הגוים ששלח ממון
לישר' לצדקה אין מחזירין אותו
לו משום שלום מלכות אלא נוטל'
ממנו ונותן לעניי גוים בסתר כדי
שלא ישמע המלך. פדיון שבוים
קודם לפרנסת עניים ולכסותן ואין
מצוה גדולה כפדיון שבוים שה'
שהשבוי הרי הוא בכלל הרעבים
והצמאים ובכלל הערומים ועומד
בסכנת נפשות והמעלים עיניו מ'
מפדיונו עובר משום לא תאמץ
את לבבך ועל לא תעמוד על דם ל'

רעך ועל לא ירדנו בפרך לעיניך ל'
ובטל מצות פתח תפתח את ידך
ומצות וחי אחיך עמך ואהבת ל'
לרעך כמוך והצל לקוחים למות ל'
והרבה דברים כאלו. ואין לך מצוה רב'
כפדיון שבוים. ואנשי העיר שגבו
מעות לבנין בית הכנסת ובא להן ל'
דבר מצוה מוציאין בו את המעות
קנו אבנים וקורות לא ימכרו אותן
לדבר מצוה אלא לפדיון שבוים.
ואע"פ שהביאו את האבנים וגדרו את
האבנים ופסלו את הקורות והתקינו
הכל לבנין מוכרין הכל לפדיון שבוין
בלבד. אבל אם בנו וגמרו לא ימכרו
את בית הכנסת אלא יגבו לפדיונם
מן הצבור. אין פודין את השבוי'
יתר על דמיהן מפני תקון העולם
שלא יהיו האויבים רודפין אחריה'
לשבותן. ואין מבריחין את השב'
השבוים מפני תקון העולם שלא ל'
יהיו האויבים מכבידין עליהן את ה'
העול ומוסיפין שמירה על שמירה.
מי שמוכר עצמו ובנו לגוים או
שלוה מהן ושבו אותו או מכרו אותו
בהלואתן פעם ראשונה ושניה
מצוה לפדותן שלישית אין פודין
אותן אבל פודין את הבנים לאחר
מיתת אביהן. ואם בקשו להורגו פודין
אותו מידם אפילו לאחר כמה פעמים.
עבד שנשבה והטביל ונטל לשם
עבדות וקבל עליו מצות פודין אותו
כישר' שנשבה. ושבוי שנשתמד
אפילו למצוה אחת כגון שהיה או'
אוכל נבלה להכעיס וכיוצא בה ל'
אסור לפדותו. האשה קודמת
לאיש להאכיל ולכסות ולהוציא מ'
מבית השבי שהאיש דרכו לחזור
ואין האשה דרכה לחזור ובשתה
מרובה. ואם היו שניהם בשביה

ונתגנו שמהן לדבר עבירה האיש
קודם לפדות לפי שאין דרכו לכך ״
יתום ויתומה שבאו להשיאן
משיאין את היתומה קודם לאיש
שבשתה של אשה מרובה ולא
יפחתו לה ממשקל ששה דינרים
ורביע דינר של כסף טהור ׳ ואם
יש בכיס של צדקה נותנין לה לפי
כבודה ״ היו לפנינו עניים הרב׳
או שבוים הרבה ואין בכיס כדי לפר׳
לפרנס או כדי לכסות או כדי לפדו׳
את כולן מקדימין הכהן ללוי והלוי
לישר׳ וישר׳ לחלל וחלל לשתוקי
ושתוקי לאסופי ואסופי לממזר
וממזר לנתין ונתין קודם לגר
שהנתין גדל עמנו בקדושה וגר
קודם לעבד משוחרר לפי שהיה
בכלל ארור ״ בד״א בשהיו שוין
בחכמה אבל אם היה כהן גדול
עם הארץ וממזר תלמיד חכם ל׳
תלמיד חכם קודם ׳ וכל הגדול
בחכמה קודם לחבירו ׳ ואם היה
אחד רבו או אביו שהוא תלמיד
חכם קודם לזה שגדול מהן בחכמ׳ ״

פרק תשיעי :

ט׳

עיר שיש בה ישר׳ חייבין להעמיד
בה גבאי צדקה אנשים ידועים
שיהיו מחזירים על העם מערב
שבת לערב שבת ׳ ומלוונין ונותנין
לכל עני ועני מזונות ולוקחין מכל
אחד ואחד מה שראוי ליתן ודבר
הקצוב עליו והן מחלקין המעות
מערב שבת לערב שבת ונותנין
לכל עני ועני מזונות המספיקות
לשבעת הימים ׳ וזהו הנקרין ד
קופה של צדקה ״ וכן מעמידי׳
גבאין שלוקחין בכל יום ויום מכל
חצר וחצר פת ומיני מיכל ופירו׳
או מעות ממתנדב לפי השעה
ומחלקין את הגבוי לערב בין ל׳
העניים ונותנין ממנו לכל עני פ
פרנסת יומו וזהו הנקרין תמחוי ״
מעולם לא ראינו ולא שמענו
קהל ישר׳ שאין להן קופה של צ׳
צדקה ׳ אבל התמחוי יש מקומות
שנהגו בו ויש מקומות שלא נהג׳
בו׳ והמנהג הפשוט היום שיהיו
גבאי הקופה מחזירין בכל יום ומ׳
ומחלקין מערב שבת לערב שב׳ ״
בתעניות מחלקין מזונות
לעניים ׳ וכל תענית שאכלו העם
ולנו ולא חלקו צדקה לעניים הרי
אלו כשופכי דמים ׳ ועליהם נאמ׳
בקמלה צדק ילין בה ועתה מרצחי׳
בד״א כשלא חלקו הפת והפירו׳
שאוכלין בהם הפת כגון תמרים ל׳
וענבים ׳ אבל חלקו המעות והח׳
והחטין אינן כשופכי דמים ״
הקופה אינה נגבית אלא בשנים
שאין עושין שררה על הצבור
פחות משנים בממון ״ ומותר
להאמין אחד על מעות הקופה
ואינה מתחלקת אלא בשלשה מ׳
מפני שהוא כדיני ממונות שהרי
נותן לכל אחד די מחסורו של עני
לשבת ״ והתמחוי נגבה בשלש׳
שאינו דבר קצוב ומתחלק בשלש׳
התמחוי נגבה בכל יום והקופ׳
מערב שבת לערב שבת ׳ התמחוי
לעניי עולם ׳ והקופה לעניי העיר
בלבד ״ רשאין בני העיר לעשות
קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנ׳
לכל מה שירצו מצרכי צבור ואע׳
פי שלא התנו כן בשעת שגבו ל׳
ואם היה בעירה חכם גדול ש׳
שהכל גובין על דעתו והוא יחלק
לעניים כפי מה שיראה הרי זה
רשאי לשנותן לכל מה שיראה
לו מצרכי צבור ״ גבאי צדקה
אינן רשאין לפרוש זה מזה בשוק
אלא כדי שיהא זה פורש לשער
וזה לחנות וגובין ״ מצא הגבאי
מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו
אלא נותנן בתוך ארנקי של צדקה
ולכשיגיע לביתו יטלם ״ היה
הגבאי נושה בחבירו מנה ופרעו
בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא ל׳
נותן לתוך ארנקי של צדקה וכש׳
וכשיגיע לביתו יטלם ״ ולא ל׳
ימנה מעות הקופה שנים שנים
אלא אחד אחד מפני החשד ׳ שנא׳
והייתם נקיים מיי׳ ומישראל ״ גבאי
צדקה שאין להם עניים לחלק
מצרפין המעות דינרין לאחרים
ואין מצרפין לעצמן ״ גבאי
תמחוי שאין להן עניים לחלק ל׳
מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצ׳
לעצמן ׳ ואין מחשבין בצדקה עם
גבאי צדקה ולא בהקדש עם ה׳
הגזברין ׳ שנ׳ אך לא יחשב בית
את הכסף הנתן על ידם כי ב׳
באמונה הם עושים ״ מי
שישב במדינה שלשים יום כ׳
כופין אותו ליתן צדקה לקופה
עם בני המדינה ׳ ישב שם שלשה
חדשים כופין אותו ליתן לתמחוי ׳
ישב שם ששה חדשים כופין ל׳
אותו ליתן צדקה לכסות שמכסין
בה עניי העיר ״ ישב שם תשעה
חדשים כופין אותו ליתן צדקה
לקבורה שקוברין בה את העניים
ועושין להם כל צרכי קבורה ״
מי שיש לו מזון שתי סעודות
אסור לו ליטול מן התמחוי ״ היה
לו מזון ארבע עשרה סעודות

לא יטול מן הקופה· היו לו מאתים
זוז אעפ״י שאינן נושא ונותן בהן ל׳
אם שהיו לו חמשים זוז ונושא ונ׳
ונותן בהן הרי זה לא יטול לקט ו׳
ושכחה ופיאה ומעשר עני··
היו לו מאתים זוז חסר דינר אפי׳
אלף נותנין לו כאחד הרי זה מותר
ליקח·· היו בידיו מעות והרי הן
עליו חוב או שהיו ממושכנין לכ׳
לכתובת אשתו הרי זה מותר ליקח··
עני שצריך ויש לו חצר וכלי
בית אפילו היו כלי כסף וכלי זהב
אין מחייבין אותו למכור את ביתו
וכלי תשמישו אלא מותר ליקח ומ׳
ומותר ליתן לו·· בד״א בכלי אכילה
ושתיה ומצעות ומלבוש וכיוצא
בהן· אבל אם היו כלי כסף וכלי זהב
כגון מגרדה או עלי וכיוצא בהן מו׳
מוכרן ולוקח פחות מהן·· בד״א
קודם שיגיע לגבות מן העם· אבל ל׳
אחר שגבה מן הצדקה מחייבין ל׳
אותו למכור כליו ויקח כלים פחותין
מהן ואחר כך יטול·· בעל הבית ש׳
שהיה מהלך מעיר לעיר ותמו לו
המעות בדרך ואין לו מה יאכל עתה
הרי זה מותר ליקח לקט שכחה
ופיאה ומעשר עני ולהנות מן הצ׳
הצדקה וכשיגיע לביתו אינו חייב
אינו חייב לשלם שהרי עני היה ב׳
באותה שעה· הא למה זה דומה
לעני שהעשיר שאינו חייב לשלם··
מי שהיו לו בתים שדות וכרמי׳
ואם מכרן בעת הגשמים
מוכר בזול· ואם הניחן עד ימות
החמה מוכרן בשוייהן אין מחייב׳
אותו למכור אלא מאכילין אותו ל׳
מעשר עני עד חצי דמיהן ולא ל׳
לדחוק עצמו למכור שלא בזמן ה׳
מכירה·· היה שאר אדם מוכרי׳

בזוקר והוא אינו מוצא מי שיקח
ממנו אלא בזול מפני שהוא דחוק
וטרוד אין מחייבין אותו למכור אלא
אוכל מעשר עני והולך עד שימכור
בשוה וידעו הכל שאינו דחוק למ׳
למכור·· עני שגבו לו כדי להשלים
מחסורו והותירו על מה שהוא צ׳
הרי המותר שלו· מותר עניים ל׳
לעניים ומותר שבוים לשבוים· מ׳
מותר שבוי לאותו שבוי· מותר
מתים למתים· מותר המת ליורשיו··
עני שנתן פרוטה לתמחוי או
פרוטה לקופה מקבלין ממנו· ואם
לא נתן אין מחייבין אותו ליתן נתנו
לו בגדים חדשים והחזיר להן את
השחקים מקבלין ממנו ואם לא ל׳
נתן אין מחייבין אותו ליתן··

פרק עשירי

חייבין
אנחנו להזהר במצות צדקה יותר
מכל מצות עשה שהצדקה סימן
יפה לצדיקי זרע אברהם· שנ׳ כי
ידעתיו למען אשר יצוה וגו׳ ואין
כסא ישר׳ מתכונן ודת האמת עומ׳
אלא בצדקה· שנ׳ בצדקה תכונני·
ואין ישר׳ נגאלין אלא בצדקה· ש׳
שנ׳ ציון במשפט תפדה ושביה
בצדקה·· לעולם אין אדם מעני
מן הצדקה ואין דבר רע ולא הזק
מתגלגל בשביל הצדקה· שנ׳ והיה
מעשה הצדקה שלום·· כל
המרחם מרחמין עליו שנ׳ ונתן לך
רחמים וגו׳· וכל שהוא אכזרי ואינו
ואינו מרחם יבחיש לייחוסו ש׳
שאין אכזריות מצויה אלא בגוי׳
שנ׳ אכזרי המה ולא ירחמו··
כל ישר׳ והנלוה עליהם כאחים הם·
שנ׳ בנים אתם לייי׳ אלהיכם· ואם לא

ירחם האח על אחיו מי ירחם עליו ו׳
ולמי עניי ישר׳ נושאין עיניהם· הלג׳
הלגוים ששונאין אותן ורודפין א׳
אותן· הא אין עיניהן תלויות אלא
לאחיהם·· כל המעלים עיניו מן
הצדקה נקרא בליעל כמו שנקרא ע׳
עובד ע״ז· בע״ז הוא אומ׳ יצאו אנשי׳
בני בליעל· ובמעלים עיניו מן הצד׳
כתיב השמר לך פן יהיה דבר עם לבב׳
בליעל לאמר וגו׳· ונקרא רשע· שנ׳
ורחמי רשעים אכזרי· ונקרא ח׳
חוטא· שנ׳ וקרא עליך אל ייי׳ והיה
בך חטא·· הקדוש ברוך הוא
קרוב לשועת עניים· שנ׳ שועת
עניים אתה תשמע· לפיכך צריך
להזהר מאד מצעקתן שהרי ברית
כרותה להן שנ׳ והיה כי יצעק אלי
ושמעתי כי חנון אני·· כל הנותן
צדקה לעניים בסבר פנים רעות ופ׳
ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן ל׳
לו אלף זהובים אבד את זכותו והפ׳
והפסידה· אלא נותן לו בסבר פנים
יפות ובשמחה ומתאונן עמו על ל׳
צרתו· שנ׳ אם לא בכיתי לקשה יום
ומדבר לו דברי תחנונים ונחמות ל׳
שנ׳ ולב אלמנה ארנן·· שאל
העני ממך ואין בידך כלום ליתן לו
פייסהו בדברים ואסור לגעור בעני
או להגביה עליו קול בצעקה מפני
שלבו נשבר ונדכא· והרי אומ׳ לב
נשבר ונדכה אלהים לא תבזה· ואו׳
ואומ׳ להחיות רוח שפלים ולהחיו׳
ואוי למי שהכלים את העני אלא
יהיה לו כאב בין ברחמים בין ל׳
בדברים שנ׳ אב אנכי לאביונים··
הכופה אחרים ליתן צדקה
ומעשה אותן שכרו גדול משכר
הנותן· ועל גבאי צדקה ועל כיוצ׳
בהן נאמ׳ ומצדיקי הרבים ככוכבי׳

לעולם ועד ״ שמונה מעלות יש
בצדקה זו למעלה מזו ׳ גדולה שאין
למעלה ממנה זה המחזיק ביד
ישר׳ המך ונותן לו מתנה או הלו׳
הלואה או עושה עמו שותפות
או ממציא לו מלאכה כדי להחזיק
את ידו עד שלא יצטרך לבריות
ולא ישאל ׳ ועל זה נאמ׳ והחזקת
בו גר ותושב וחי׳ ׳ כלו׳ החזק בו
שלא יפול ויצטרך ״ פחות מזה
הנותן צדקה לעני ולא ידע למי
נתן והעני לא ידע ממי לקח שה׳
שהרי זו מצוה לשמה כגון לשכת
חשאים שהיתה במקדש שהצדי׳
נותנין בה בחשאי והעניים בנ׳
טובים מתפרנסין ממנה בחשאי
וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של
צדקה ״ ולא יתן אדם לתוך קופ׳
של צדקה אלא אם כן ידע שה׳
שהממונה נאמן וחכם ויודע
לנהוג בו כשורה כר׳ חנניה בן תר׳
תרדיון ״ פחות מזה שיודע
הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי
לקח כגון גדולי החכמים שהיו
הולכין בסתר ומשליכין מעות
בפתחי העניים וכזה ראוי לעשו׳
ומעלה טובה היא ׳ אם אין הם׳
הממונים על הצדקה נוהגין כשור׳ ״
פחות מזה שידע העני ממי
נטל ולא ידע הנותן למי נתן כגון
החכמים שהיו צוררין מעות בס׳
בסדיניהן ומפשילין לאחוריהם
ובאין העניים ונוטלין כדי שלא
יהיה להן בושה ״ פחות מזה
שיתן לעני בידו קודם שישאל ׳ פחו׳
מזה שיתן לו כראוי אחר שישאל ״
פחות מזה שיתן לו פחות מן
הראוי בסבר פנים יפות ״ פחות
מזה שיתן לו בעצב ״ גדולי

החכמים היו נותנין פרוטה לעני
קודם כל תפלה ואחר כך מתפללין
שנ׳ אני בצדק אחזה פניך ״
הנותן מזונות לבניו ובנותיו הגד׳
הגדולים שאינו חייב במזונותן כ׳
כדי ללמד הזכרים תורה ולהנהיג
הבנות בדרך ישרה ולא יהיו הבנ׳
מבוזות ׳ וכן הנותן מזונות לאביו
ולאמו הרי זה בכלל הצדקה ומ׳
וצדקה גדולה היא שהקרוב קוד׳
לכל ״ שהמאכיל ומשקה עניים
על שולחנו הרי זה קורא אל ה׳ ו׳
ויענהו ׳ והתענג עליו ׳ שנ׳ והתענג
על ה׳ ויתן לך משאלות לבך ׳ ואמ׳
אז תקרא וה׳ יענה ״ צוו חכמים
שיהיו בני ביתו של אדם עניים
ויתומים במקום העבדים מוטב
לו להשתמש באלו ויהנו בני אבר׳
אברהם יצחק וישראל מנכסיו
ולא יהנו בהן זרע חם שכל המרב׳
עבדים בכל יום ויום מוסיף חטא
ועון בעולם ׳ ואם יהיו עניים
בני ביתו כל שעה מוסיף זכיות
ומצות ״ לעולם ידחק אדם
את עצמו ויגלגל בצער ואל יצט׳
יצטרך לבריות ׳ ואל ישליך עצמו
על הבריות ׳ וכן צוו חכמים ואמ׳
עשה שבתך חול ואל תצטרך
לבריות ׳ ואפילו חכם ומכובד וה׳
והעני יעסוק באומנות ואפילו
באומנות מנוולת ואל יצטרך ל׳
לבריות ״ מותר לפשוט עורות
נבלות בשוק ולא יאמר לעם חכם
גדול וכהן אני פרנסוני ׳ וכן צוו
חכמים ״ גדולי חכמ׳ היו מהם
חוטבי עצים ונושאי הקורות
ושואבי מים לגנות ועושין הברזל
והפחמין ולא שאלו מן הצבור
ולא קבלו מהן כשנתנו להם ״

כל מי שאינו צריך ליטול ומרמה
את העם ונוטל אינו מת מן הזקנ׳
עד שיצטרך לבריות והרי הוא
בכלל ארור הגבר אשר יבטח בא׳
באדם ׳ וכל מי שצריך ליטול ואינו
יכול לחיות אלא אם כן נוטל כגון
זקן או חולה או בעל יסורין ומ׳
ומגיס דעתו ואינו נוטל הרי זה
שופך דמים ומתחייב בנפשו
ואין לו בצערו אלא עונות וחטאות ״
וכל מי שראוי ליטול וציער
עצמו ודחק השעה וחיה חיי צ׳
צער כדי שלא יטריח על הצבור
אינו מת מן הזקנה עד שיפרנס
אחרים משלו ׳ ועל כמותו נאמ׳
ברוך הגבר אשר יבטח בה׳ ״

הלכות תרומה

יש
בכללן שמונה מצות שתים מצות
עשה ושש מצות לא תעשה ״
וזהו פרטן
להפריש תרומה גדולה ״ א
להפריש תרומת מעשר ״ ב
שלא יקדים תרומות ומעשרו׳ ג
זה לזה אלא יפריש על הסדר ״
שלא יאכל זר תרומה ד
שלא יאכל אפילו תושב כהן ואש׳ ה
שלא יאכל ערל תרומה ו
שלא יאכל כהן טמא תרומה ״ ז
שלא תאכל חללה תרומה ולא ח
מורם מן הקדשים ״
וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

התרומות
והמעשרות אינן נוהגות מן
התורה אלא בארץ ישר׳ ונוהגו׳

כבני הבית ושלא כבני הבית ונביאי
התקינו שיהיו נוהגות אלו בארץ
שנער מפני שהיא סמוכה לארץ
ישר' ורוב ישר' הולכין ושבין שם·
וחכמים הראשונים התקינו שיהיו
נוהגות אלו בארץ מצרים ובארץ
עמון ומואב מפני שהן סביבות ל'
ארץ ישר' ·· ארץ ישר' האמורה
בכל מקום הן הארצות שכבש מל'
אותן מלך ישר' או שופט או נביא
מדעת רוב ישר' וזהו הנקרא כבש
רבים· אבל יחיד מישר' או משפח'
או שבט שהלכו וכבשו לעצמן אפי'
מקום שנתנו מן הארץ שנתנה לאב'
לאברהם אינו נקרא ארץ ישר' כדי
שינהגו בה כל המצות ומפני זה ח'
חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישר'
לשבטים אע"פ שלא נכבשה כדי ש'
שלא תהיה כבוש יחיד כשיעלה
כל שבט ושבט ויכבוש חלקו··
הארצות שכבש דוד חוץ לארץ כ'
כנען כגון ארם נהרים וארם צובה
ואחלב וכיוצא בהן אע"פ שמלך ישר' הוא
ועל פי בד' הגדול היה עושה אינו כ'
כארץ ישר' לכל דבר ולא כחוצה לא'
לארץ לכל דבר כגון בבל ומצרים כ'
אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולכל'
ארץ ישר' לא באו ·ומפני מה ירדו
ממעלות ארץ ישר' מפני שכבש
אותם קודם שיכבוש כל ארץ ישר'
אלא נשאר בה משבעה עממים
ואלו תפש כל ארץ כנען לגבולותי'
תחלה ואחר כך כבש ארצות אח'
אחרות היה כבושו כולו כארץ
ישר' לכל דבר ·· והארצות שכבש
דוד הן הנקראות סוריא ·· סוריא
יש דברים שהיא בהן כארץ ישר'
ויש דברים שהיא בהן כחוצה לאר'
והקונה בה קרקע כקונה בארץ

ישר' לענין תרומות ומעשרות ול'
ושביעית והכל בסוריא מדברי סו'
סופרים ·· כל שהחזיקו עולי מצ'
מצרים ונתקדש קדושה ראשונ'
כיון שגלו בטלה קדושתן שקדוש'
ראשונה לפי שהיתה מפני הכבש
בלבד קדושה לשעתה ולא קדושה
לעתיד לבא ·כיון שעלו בני הגולה
והחזיקו במקצת הארץ קדשוה
שניה הקדושה העומדת לעולם לשעתה ולע'
ולעתיד לבא והניחו אותן המקומו'
שהחזיקו בהן עולי מצרים ולא ה'
החזיקו בהן עולי בבל כשהיו ולא פ'
פטרום מן התרומות ומן המעשר'
כדי שיסמכו עליהם עניים בשביעי'·
ורבנו הקדוש התיר בית שאן
מאותן המקומות שלא החזיקו ב'
בהן עולי בבל והוא מונה על אש'
אשקלון ופטרה מן המעשרות ··
נמצאו כל העולם כולו לענין מצו'
התלויות בארץ נחלק לשלשה חל'
מחלוקות ארץ ישר' וסוריא וחוצ'
לארץ ·וארץ ישר' נחלקת לשנים
כל שהחזיקו עולי בבל חלק אחד
והשאר שהחזיקו עולי מצרים
בלבד חלק שני ·· וחוצה לארץ
נחלקת לשנים ארץ מצרים ושנ'
ושנער ועמון ומואב המצות הנ'
הנוהגות בהן מדברי סופרים ושאר
הארצות אין תרומות ומעשרות
נוהגות בהן ·· ואיזהו הארץ ש'
שהחזיקו בה עולי מצרים מרקם
שהוא במזרח ארץ ישר' עד הים
הגדול ומאשקלון שהוא בדרום א'
ארץ ישר' עד עכו שהוא בצפון··
היה מהלך מעכו לכזיב כל הארץ
שהוא על ימינו שהוא מזרח הדר'
הרי הוא בחזקת חוצה לארץ טמ'
טמאה משום ארץ העמים ופטור'

מן המעשר ומן השביעית עד ש'
שיודע לך שאותו מקום מארץ ישר'
וכל הארץ שהיא על שמאלו שהו'
מערב הדרך הרי הוא בחזקת אר'
ישר' וטהורה משום ארץ העמי'
וחייבת במעשר ובשביעית עד
שיודע לך שאותו המקום הזה אותו
חוצה לארץ ·· וכל ששופע ויורד
מטורי אמנום ולפנים ארץ ישראל
מטורי אמנום ולחוץ חוצה לארץ·
והנסין שבים רואין אותן כאלו
חוט מתוח עליהן מטורי אמנום
עד נחל מצרים מן החוט ולפנים
ארץ ישר' ·מן החוט ולחוץ חוצה
חוצה לארץ ·זהו הציור צורתה ··

מהיכן החזיקו עולי ב'
בבל מכזיב ולפנים כנגד
המזרח ומכזיב ולחוץ
עד אמנה והיא אמ'
אמנום ועד הנהר
הוא נחל מצרים לא
החזיקו בו וכזיב ע'
עצמה לא החזיקו בה ·· ואיזהי
סוריא מארץ ישר' ולמטה כגון ב'
ארם נהרים וארם צובה עד בכל
כגון דמשק ואחלב וחרן ומנבג
וכיוצא בהן עד שנער ·ואבל עכו
חוצה לארץ ·כאשקלון והן תחומ'
ארץ ישר' ·· גוי שקנה קרקע ב'
בארץ ישר' לא הפקיעה מן המעש'
אלא הרי היא בקדושתה לפיכך
אם חזר ישר' ולקחה ממנו אינו
כבוש ככבוש יחיד אלא מפריש ע'
תרומות ומעשרות ומביאין בכורים
והכל מן התורה כאלו לא נמכרה
לגוי מעולם ·ויש קנין לגוי בסורי'
להפקיע מן התרומות והמעשר'
והשביעית כמו שיתבאר ··
פירות הגוי שגדלו בקרקע שקנה

בארץ ישר' אם נגמרה מלאכתו ל'
ביד הגוי ומרחה הגוי פטורה מכלום'
שנ' דגנך ולא דגן גוי' ואם לקחו ל'
ישר' אחר שנתלש קודם שתגמר
מלאכתו וגמרו ישר' חייבין בכל מן
התורה ומפריש תרומה גדולה ל'
ונותנה לכהן ותרומת מעשר ומ'
ומוכרה ומעשר ראשון הרי הו'
שלו ומפני שהוא ללוי במעשר ול'
ולכהן בתרומת מעשר יוצא ביותר
מכח יורש שאין אותם יכולין ליקח
ממנו כלום ׃ ומפני מה לא יתן
תרומת מעשר לכהן כתרומה גדול'
לפי שנ' בתרומת מעשר כי תקחו
מבני ישר' את המעשר' טבל ש'
שאותה לוקח מישר' אותה מפריש
ממנו תרומת מעשר' אבל טבל
שאותה לוקח מן הגוי אף אותה מפ'
מפריש ממנו תרומת מעשר לא'
יתננה לכהן אלא מוכרה לכהן ל'
ולוקח דמיה ׃ מכר הגוי פי'
פירות שלו לישר' כשהן מחוברי'
בקרקע אם עד שלא באו לעונת ה'
המעשרות נגמרו ביד ישר' חייב
בכל ונותן תרומות ומעשרות ל'
לבעלים ואם מכרן לאחר שבאו ל'
לעונת המעשרות מפריש תרומת
מעשר ומעשר ונותן לבעלים לפי
חשבון ׃ כיצד לקח תבואה ל'
זרועה מן הגוי אחר שהביאה ה'
שליש ונגמרה ביד ישר' מפריש
תרומות ומעשרות כמו שבארנו
ונותן שני שלישי המעשר ללוי
ושני שלישי תרומת מעשר לכהן
ומוכר לו השלישי ׃ ישר' שמכר
פירותיו לגוי קודם שיבאו לעונת
המעשרות וגמרן הגוי פטורין
מן התרומה ומן המעשרות ׃
ואם אחר שבאו לעונת המעשרו'

אע"פ שגמרן הגוי חייב בכל מדברי' ׃
וכן גוי שגמר פירות ישראל
הואיל ודגנן ביד גוי אינן חייבין
בתרומה ומעשר אלא מדבריהם ׃
מכר הגוי לישר' פירות מחוברי'
אחר שבאו לעונת המעשרות ל'
ומרחן גוי ברשות ישר' אינן ח'
חייבין בתרומה ובמעשר הואיל
ובאו לעונת המעשרות ברשות
הגוי ומרחן הגוי אע"פ שהן ס'
ברשות ישר' ׃ הקונה שדה
בסוריא חייב בתרומות ומעשר'
מדבריהם כמו שיתחייב מן הת'
התורה הקונה בירושלם כמו ל'
שבארנו ׃ אבל הקונה פירות
מן הגוים בסוריא בין תלושין ל'
בין מחוברין ואפילו קודם שבאו
לעונת המעשרות ואפילו מרחן
ישר' הואיל ואינן מקרקע שלו ל'
פטורין ׃ קנה קרקע מן הגוי
בסוריא ופירות מחוברין בה אם
הגיעו לעונת המעשרות ביד גוי
פטורין' ואם עדין לא הגיעו ל'
לעונת המעשרות הואיל וקנה
אותן עם הקרקע חייב ומעשר ׃
ישר' שהיה אריס לגוי בסו'
בסוריא פירותיו פטורין מן ה'
המעשרות' לפי שאין לו בגוף ל'
הקרקע כלום ויש לו קנין בסורי'
להפקיע מן המעשרות כמו שנ'
שבארנו ׃ וכן החוכר והמקבל
והשוכר שדה מן הגוי בסוריא ל'
פטור מן התרומות ומן המעשר' ׃
ישר' שלקח בסוריא שדה
מן הגוי עד שלא הביאה שליש
וחזר ומכרה לגוי ואחר שהביא'
שליש אם חזר ישר' ולקחה פעם
שניה הרי זה חייב בתרומות ומ'
ומעשרות שהרי נתחייבה ביד

ביד ישר' ׃ ישר' שהיה לו קרקע
בסוריא והוריד לה אריס ושלח
לו האריס פירות הרי אלו פטורות
שאני אומ' מן השוק לקח והביא ל'
שיהיה אוכל המין מיפי בשוק ׃
שותפות הגוי חייבת בתרו'
ומעשרות' כיצד' ישר' וגוי ש'
שלקחו שדה בשותפות אפילו
חלקו השדה בקמותיה ואין עו'
צריך לומ' אם חלקו גדיש הרי
טבל וחולין מעורבין זה בזה כל
קלח וקלח מחלק הגוי ואף על פי
שמרחן הגוי' חייבין מדבריהם
כמו שבארנו ׃ בד"א בארץ ל'
ישר' שהמעשרות של תורה ה'
ושל תורה אין ברירה' אבל
אם לקחו שדה בסוריא הואיל
והמעשר שם מדבריהם אפילו
חלקו הגדיש חלקו של גוי פטור
מכלום ׃ פירות ארץ ישר'
שיצאו חוצה לארץ פטורין מן
החלה ומן התרומה ומן המעשר
שנ' אשר אני מביא אתכם שמה'
שמה אתם חייבין ובחוצה לה
פטורין' ואם יצאו לסוריא חייב'
מדבריהם ׃ וכן פירות חוצה
לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה'
שנ' שמה' שמה אתם חייבין ל'
בין בפירות הארץ בין בפירות ח'
חוצה לארץ' ואם נקבע למעשר
ביד ישר' אחר שנכנסו לארץ ח'
חייבין במעשר מדבריהם ׃
עפר חוצה לארץ שבא בספינה
לארץ בזמן שהספינה גוששת
בארץ הרי הצומח בו חייב בתרו'
ובמעשרות ושביעית כצומח
בארץ ישר' עציץ ׃ אילן ל'
שהוא עומד בארץ ונופו נוטה
בחוצה' לא שעומד בחוצה לארץ

בארץ

ונטפו נטה לארץ הס' הולך אחר הע'
העיקר· היו מקצת שרשיו בארץ
ומקצת שרשיו בחוצה לארץ אפילו היה
עציץ סלע מבדיל ביניהן הרי זה ל'
טבל וחולין מעורבין זה בזה ··
עציץ נקוב שהיה בו זרע שלא הש'
השריש והיה נקבו בארץ ונטפו חוצ'
לארץ הולכין אחר הנקב ·· התרומה
בזמן הזה ואפילו במקום הזה ש'
שהחזיקו עולי בבל ואפילו בימי ל'
עזרא אינה מן התורה אלא מדברי'
שאין לך תרומה של תורה אלא במ'
ובזמן שיהיו כל ישר' שם שנ' כי ת'
תבואו ביאת כולכם כשהיו בירושה
ראשונה וכמו שהן עתידין לחזור
בירושה שלישית לא כשהיו בירוש'
שניה בימי עזרא שהיה ביאת מ'
מקצתם ולפיכך אינה מן התורה ··
וכן נראה לי שהוא הדין במעשר'
שאין חייבין בהן בזמן הזה אלא
מדבריהם כתרומה ··

פרק שני

ט'

אוכל אדם הנשמר שגדולו מן ל'
הארץ חייב בתרומה · ומצות עש'
להפריש ממנו ראשית לכהן · שנ'
ראשית דגנך תירושך ויצהרך תתן
לו · וזה דגן תירוש ויצהר מאכל ל'
אדם וגדולו מן הארץ וישלו בעלים ·
שנ' דגנך · אף כל כיוצא בהן חייב
בתרומה וכן במעשרות ··
הכישותין אעפ' שאינן מאכל אדם
הואיל ומוכרין אותן כשני יעקבן ל'
חייבין בתרומות ומעשרות ··
הסיאה והאיזוב והקורנית שזרען
מתחלה לאדם חייבין במעשר וכן
כל כיוצא בהן · זרען לבהמה אעפ'
שנמלך עליהן לאדם כשהן מחוברין
פטורין שמחשבת חבור אינה כלום ··
עלו מאליהן בחצר אם חצר הח'
המשתמרת פירותיה הרי אלו חייב'
שסתמן לאדם ואם אינה משמרת
פטורין ·· זרעוני גנה שאינן נ'
נאכלין כגון זרע לפת וצנון וזרע'
בצלים וכיוצא בהן פטורין מן הת'
התרומה והמעשרות מפני שאינן
מאכל אדם · אבל הקצח חייב בתרו'
ובמעשרות ·· תמרות של תלתן
ושל חרדל ושל פול הלבן ושל צלף ל'
וקפריסין של צלף פטורין מפני ש'
שאינן פרי ·· בד"א שזרען לזרע
אבל זרען לירק הרי אלו חייבין ואביונות של צלף חייבין
מפני שהן פרי ·· כוסבר שזרעה
לזרע ירקה פטור מתרומות ומעשר'
זרעה לירק מפריש תרומה ומעשר'
מן הירק ומן הזרע · וכן השבת ש'
שזרעה לזרע ירקה פטור · זרעה
לירק מתעשרת זרע וירק ואינה
מתעשרת ·· זירין זרעה לזירין
מפריש תרומה ומעשרות מן ה'
הזרע ומן הירק ומן הזירין · וכן
השחלים והגרגיר שזרען לזרע
מתעשרין זרע וירק ·· כיצד
מתעשרין לזרע ולירק שאם ל'
לקט את הירק לאוכלו מפריש תרו'
ומעשרות ואחר כך אוכל וכשיכנס
ויאסוף הזרע שלו מפריש מן ה'
הזרע ·· הירקות אעפ' שהן מאכ'
אדם אינן חייבות במעשרות אלא
מדבריהם לפי שנ' במעשר תבואת
זרעך התבואה וכיוצא בה · אבל
הירקות אינן בכלל התבואה · וכן
יראה לי שהוא הדין בתרומה ל'
שהרי נא' דגנך תירושך ויצהרך
כל התרומה לאלו אבל תרומות ירק
מדבריהם כמעשר · ואין מפריש'
תרומות ומעשרות מן הירק בחוצ'
לארץ ואפילו במקומות שמזרע ש'
שמפרישין בהן מעשרות ·· וכן
ירק הבא מחוצה לארץ לארץ אעפ'
שיש עפר בעיקריהן הרי זה פטור
ולא גזרו עליהן ·· התבואה והקטנית
שזרען לירק בטלה דעת כל אדם ל'
והירק שלהן פטור והזרע חייב
בתרומה ובמעשרות ·· התלתן
אעפ' שאינה אוכל אדם כשיקשו ל'
הואיל ודרך האדם אוכלין אותן ל'
בתחלתן הרי אלו חייבין בתרומות
ומעשרות ·· ואלו פטורין מן הת'
התרומות והמעשרות הלקט והשכ'
והפאה והפרט והעוללות אעפ' שהל'
שהעמיד כרי · ואם עשה מהן גורן ל'
בשדה הוקבעו למעשרות ומפריש
מהן תרומות ומעשרות · אבל עשה
הגורן בעיר פטורין שהרי קול יש
להן והכל יודעין שהן לקט או שכח'
או פאה ·· הלקט ושכחה ופאה
של גוי חייבין בתרומה ומעשרות
אלא אם כן הפקיר · וכן התבואה ל'
שלא הביאה שליש והזתים שלא ל'
הביאו שליש פטורין מן התרומה
והמעשרות · ומנין ידע כל שזרע
ומצמחת בידוע שהביאה שליש ·
עבר והפריש מן התבואה והזתים
מן התבואה והזתים שלא הביאו
שליש אינה תרומה ·· וכן ההפקר
פטור מן התרומה והמעשרות ו'
ואפילו הפקירו גוי · אבל הזורע ל'
שדה הפקר חייב בתרומה ומעשר' ·
הפקיר קמה וזכה בה ועבר והע'
והפריש ממנה תרומה הרי זו ת'
תרומה · אבל אם הפקיר שבלים
וזכה בה ועבר והפריש מהן תרו'
אינה תרומה וכן כל המפריש מ'
מדבר שאינו חייב אינה תרומה
וכן במעשרות ·· דברים שאין

דרכן של רוב בני אדם לזרוע אות׳
אותן בגנות ובשדות ואלו חוקתן
אף ההפקר הרי הן פטורין מן ה׳
התרומה והמעשרות כגון השום
של בעל בכי ובצל של רכפה וגריס
הקלקי הקלקין והעדשים המצרין
וכיוצא בהן ״ נתערב דבר שאינו
חייב בתרומה בדבר שחייב כגון
זיתי נקוף שנתערבו בזיתי מסיק
וענבי עוללות בענבי בציר אם
יש לו פירות אחרות מוציא על
החייב לפי חשבון ואם אין לו אלא
אלו מפריש תרומה ותרומת מעש׳
מעשר על הכל כאלו הכל חייב ב׳
בתרומה ומפריש מעשר ראשון
ומעשר שני לפי חשבון דבר הח׳
החייב ״ התרומה לכהן בין טמא׳
בין טהורה ואפילו נטמא הדגן א׳
או התירוש כולו קודם שיפריש
הרי זה חייב להפריש ממנו תרו׳
בטומאה וליתנה לכהן שנ׳ ואנ׳
הנה נתתי לך את משמרת תרומות׳
אחת טמאה ואחת טהורה טהור׳
אוכלת לכהנים והטמאה יהנו בה
בשריפתה אם היה שמן מדליקין
בו ואם היה דגן מבשלין בו ומסיק׳
בו את התנור ״ וכן תרומת מע׳
מעשר אם נטמאת או נטמא ה׳
המעשר מפרישין אותה בטומ׳
ונתנת לכהן להנות בשריפתה ״
וכל המפריש תרומה גדולה או
תרומת מעשר מברך קודם שי׳
שיפריש כדרך שמברכין על כל
המצות כמו שבארנו בברכות ״
אין מוציאין תרומה מארץ ל׳
לחוצה לארץ אפילו טמאה ואין
מביאין תרומה מחוצה לארץ לארץ
ואם הביא לא תאכל מפני שהיא ל׳
טמאה כארץ העמים ולא תשרף
שמא יאמרו ראינו שלא נטמאה
נשרפה ולא תחזור לחוצה לאר׳
שלא יאמרו מוציאין תרומה מן
הארץ לחוצה לארץ אלא מניחין
אותה עד שתטמא טומאה ידוע׳
לכל או עד שיבוא ערב פסח יום
היתה חמץ ותשרף ״

פרק שלישי

תרומה
גדולה אין לה שיעור מן התורה
שנ׳ ראשית דגנך כל שהוא ואפי׳
חטה אחת פוטרת את הכרי ל׳
ולכתחלה לא יפריש אלא כשיעור
שנתנו חכמים ובזמן הזה שהי׳
עומדת לשרפה מפני הטומאה
יש לו להפריש כל שהוא לכתחלה ״
וכמה הוא שיעור שנתנו ל׳
חכמים עין יפה אחד מארבעים
והבינונית אחד מחמשים ועין
רעה אחד מששים ואל יפחות
מאחד מששים ״ כל תרומה ל׳
שאין הכהנים מקפידין כגון תרו׳
החרובין והפרסין נטלה לכתחלה
אחד מששים ״ ואלו נטלין ב׳
אחד מששים תרומה גדול׳ ת׳
תרומה ועירובי תרומה ותרומה
טמאה שהיתה הטומאה באונס
או בשגגה ותרומות הקדש ותרו׳
חוצה לארץ ותרומת הקצח והע׳
והפרסין והחרובין והאגוזות וה׳
והתורמוסין ושעורים אדומיות
וכיוצא בהן ופירות עציץ שאינו
נקוב ובן האופטרופין כשתורמי׳
פירות יתומין תורמין אחד מששי׳ ״
אין תורמין תרומה זו לא במד׳
ולא במשקל ולא במנין לפי שאין
מוד׳ בה שיעור אלא אומד ומפריש
בדעתו כמו אחד מחמשים ״ :
אבל תורם הוא את המדוד ואת
השקול ואת המנוי ולא יתרום
בסל ובקופה שמדתן ידועה אבל
תורם הוא בהן חצין או שלישן ל׳
ולא יתרום בסאה חציה שחציה
מדה ״ הרבה בתרומה הואיל
ושייר מקצת חולין הרי זו תרומ׳ ״
אבל אם אמ׳ כל הפירות האלו ת׳
תרומה לא אמ׳ כלום ״ המתכוין
לתרום אחד מעשרים ועלתה בידו
אחד מששים תרומתו תרומה ״
נתכוין לתרום אחד מששים ועל׳
בידו אחד מחמשים אינה תרומ׳ ״
המפריש תרומה ועלתה בידו
אפילו אחד מעשרים תרומתו תרו׳ ״
תרם ועלתה בידו אחד מששים
וחזר והוסיף לשם תרומה אותה
התוספת חייבת במעשרות ומפרי׳
ממנה הכהן המעשרות ואחר כך
אוכלה ״ תרם ועלתה בידו אח׳
מששים ואחת הרי זו תרומה ל׳
ויחזור ויתרום פעם שניה כדי ל׳
להשלים השיעור שבדעתו והתו׳
והתוספת הזאת יש להפרישה במד׳
או במשקל או במנין אבל לא יפ׳
יפרישנה אלא מן המוקף כראשונה ״
המפריש מקצת תרומה אותו
המקצת אינו תרומה והרי הוא כמו
כחולק את הכרי ומ״מ צריך להפרי׳
תרומת אותו מקצת ממנו ולא ל׳
יפריש עליו ממקומות אחרים הא׳
המפריש מקצת תרומה מכרי זה
ומקצת תרומה מכרי אחר ממנב׳
הרי זה לא יתרום מזה על זה ״
האומ׳ תרומת כרי זה לתוכו אם אמ׳
לצפונו או לדרומו קרא שם וחייב
להפריש ממנו תרומתו ואם לא ל׳
ציין מקום לא אמ׳ כלום אמ׳ תרומת
הכרי הזה והכרי הזה בזה מקום

שנסתאבה תרומתו של ראשון שכ׳
נסתאבה תרומתו של שני ׃
תרומת המעשר אין מפרישין אות׳
אותה באומד אלא בשעורה ומפני
מה הוא שהרי שעורה מפורשת
בתורה ׃ דבר שדרכו להימדד ל׳
מודד ודבר הנשקל שוקל ודבר
שאפשר למנותו מונה היה אפשר
למנותו ולשקלו ולמדדו המונה מג׳
משובח והמודד משובח ממנו והש׳
והשוקל משובח משניהם ׃
מצות תרומת מעשר שיפריש אות׳
אותה בן לוי ממעשרו שנא׳ כי תקחו
מאת בני ישר׳ וגו׳ ויש לישראל לה׳
להפריש אותה ולתנה לכהן ויתן ש׳
המעשר ללוי אחר שהפריש ממנו
תרומתו שהוא מעשר מן המעשר ׃
ישר׳ שהפריש מעשר ראשון
כשהוא שבלים קודם שידוש ויפרי׳
ממנו תרומה ונתנו ללוי אין הלוי
חייב להפריש ממנו תרומה גדולה
אחר שידושנו אלא תרומת מעשר
בלבד׳ אבל אם דש ישר׳ והפריש הא׳
המעשר מן הדגן קודם שיפריש
תרומה גדולה ונתנו ללוי חייב הלוי
להפריש ממנו תרומה גדולה ו׳
ותרומת מעשר מאחר שנעשה
דגן נתחייב בתרומה גדולה שנא׳
ראשית דגנך ׃ בן לוי שלוקח
המעשר שבלים לא יתן תרומתו
לכהן אלא קונסין אותו לדוש ו׳
ולזרות וליתן לו מעשר מן המעש׳
מן הדגן ואינו חייב ליתן לו מעש׳
התבן והעצה ׃ ואם הפריש ל׳
תרומת מעשר שבלים כמו שנתנו
לו הרי זה כותש ונותן לכהן אחד
הזרעונות והתבן ומפני מה קנ׳
קנסו אותו לכתוש מפני שלוקח
את המעשר שבלים והפקיע ממנו

תרומה גדולה ׃ בן ישר׳ שאמ׳ ללוי
כר זה לך ובתוכו מעשר לך בידי אין
חוששין לתרומת מעשר שבו ׃
שהרי אביו הפריש תרומתו ולפיכ׳
אמר שזה המעשר ופלני הלוי ׃
ואם אמ׳ לו כר זה לך ובתוכו כור מעשר
יש לך בידי חוששין לתרומת מע׳
מעשר שבו ׃ תרומת מעשר
שהיה בה אחד מששים בשאינ׳
מוליכה לכהן פחות מכאן אינו
מטפל בה להוליכה אלא משליכה
באור ושורפה וביין ובשמן ואפ׳
בז׳ שהוא מוליכו לכהן ובלבד ש׳
שתהיה מעשר ודאית וטהורה
אבל אם היתה טמאה או שהית׳
של דמאי אם אין בה כשיעור אינו
מטפל בה אלא שורפה ׃ אין
תורמין תרומה גדולה אלא מן הא׳
המוקף כיצד היו לו חמשים סאה
בבית זה וחמשים סאה בבית אחר
לא יפריש מאחת מהן שתי סאין
על המאה שמא יפריש תרומת
ממקום זה על מקום אחר ׳ ואם
הפריש שלא מן המוקף תרומתו
תרומה והוא שיהיה המופרש ב׳
שיעור אבל אם היה טעון כדי
יין וכדי שמן ואמר שמן משתמ׳
ואמ׳ הרי הן תרומה על פירות ש׳
שבביתי לא אמ׳ כלום ׃ פירות
המפוזרין בתוך הבית או שתי מג׳
מגורות שבבית אחד תורם מאחת
על הכל ׃ שקי תבואה ועגולי
דבילה וחביות של גרוגרות אם
היו בהן קפה אחת תורמין מאחד
על הכל ׃ חביות של יין שלא ש׳
סתם פיהן תורם מכל אחד ואחד ׳
הכיל מינין הרבה בקופה
מדבר למעלה וכרוב למטה ומין
אחר באמצע לא יתרום מן העליון

לתחתון ואם הקיף שבעה צבורין
וגורן תורם מאחד על הכל בזמן
שעיקר הגורן קיים אין עיקר הג׳
הגורן תורם מכל אחד ואחד ׃
תרומת מעשר מפרישין אותה
שלא מן המוקף שנאמר מכל מ׳
מעשרותיכם תרימו תרומה ואפי׳
מעשר אחד במדינה זו ומעשר
אחר במדינה אחרת מפריש תרו׳
אחת על הכל ׃ ותלמידי חכמים
אין תורמין אלא מן המוקף ואפי׳
תרומת מעשר ׃ בן לוי שהיה
לו מעשר ראשון שלא נטלה ת׳
תרומתו והניחו להיות מפריש ע׳
והולך עליו והוא כטבלו מה שעש׳
עשוי שנא׳ כי אתה מעשר ישראל
לוי׳ מלמד שהוא עושה כולו תרו׳
לאחר ׃ הפריש ממנו תרומת
מעשר תחלה ואחר כך הניחו ס׳
להיות מפריש עליו והולך עד ש׳
שיעשה כולו תרומת מעשר
ויתננו לכהן לא עשה כלום שנ׳
את מקדשו ממנו בזמן שקדשו
טובל אתה עושה אותה תרומה
לאחרים אין קדשין בתוכו אין א׳
אתה עושה אותה לאחרים ׃
וכן המפריש פירות להיות מפ׳
מפריש עליהן תרומה גדולה צ׳
צריכין להיות טבולין לתרומה ׃
ואם הניחן להיות מפריש עליהן
מעשר צריך שיהיו טבולין למ׳
למעשר ׃ כשמפרישין תרומ׳
ומעשרות מפרישין אותן על
הסדר ׳ כיצד מפריש בכורים תחלה
ואחר כך תרומה גדולה ואחר
כך מעשר ראשון ואחר כך מעש׳
שני או מעשר עני והמקדים שני
לראשון או מעשר לתרומה ׳ או ג׳
שהקדים תרומה לבכורים אף על פי

שעבר על לא תעשה וזה שעשה
עשוי ״ ומנין שהוא בלא ת׳
תעשה שנ׳ מלאתך ודמעך לא ת׳
תאחר ׳לא תאחר דבר שראוי ל׳
להקדימו ׳ואין לוקין על לאו זה ״
והרוצה להפריש תרומה
גדולה ותרומת מעשר כאחד
מפריש אחד משלשים ושלשה
ושליש ׳ומא׳ אחד ממאה שיש ל׳
כאן הרי הוא בצד זה שהפרשת
והרי הוא חולין והנשאר מזה שה׳
שהפרשתי הוא תרומה על הכל
והמעשר שראוי למאה חולין הוא
הריהוא בצד זה שהפרשתי וזה
הנשאר יתר על התרומה ומזה
שהפרשתי הרי תרומת מעשר על
הכל ״

פרק רביעי

עושה
אדם שליח להפריש לו תרומות ומ׳
ומעשרות ׳שנ׳ כן תרימו גם אתם
לרבות השליח ׳ואין עושין שליח
גוי ׳שנ׳ גם אתם ׳מה אתם בני ב׳
ברית אף אתם שלוחכם בני ברית ״
חמשה לא יתרומו ואם תרמו
תרומתן תרומה ״החרש השוטה
והקטן והנכרי שתרם של ישראל
ואפילו ברשותו והתורם את שאינו
שלו שלא ברשות הבעלים ״ אבל
התורם משלו על של אחרים הרי
זו תרומה ותיקן פירותיהן וטובת
הנאה שלו שנותנה לכל כהן שירצ׳ ״
התורם שלא ברשות או שירד
לתוך שדה חברו ולקט פירות ש׳
שלא ברשות כדי שיקחם ותרם
אם בא בעל הבית ואמ׳ לו כלך יוצא
יפות אם היו שם פירות יפות מ׳
ממה שתרם תרומתו תרומה ש׳
שהרי אינו מקפיד ׳ואם לא היו שם
יפות מהן אין תרומתו תרומה ש׳
שאין זה אלא דרך מחוי ׳ואם
בא בעל הבית ולקט והוסיף בין ש׳
יש לו יפות מהן בין אין לו יפות מ׳
מהן תרומתו תרומה ״ חמשה
לא יתרומו ואם תרמו תרומתן
תרומה ״ חרש המדבר ואינו ש׳
שומע הלפי שאינו שומע הברכה
והאלם ששומע ואינו מדבר ׳והערום
מפני שאינו יכול לברך ׳ והשכור
והסומא לפי שאינו יכול להפריש
את היפה ״ קטן שהגיע לעונת
נדרים אע״פ שלא הביא שתי שערו׳
ולא נעשה גדול אם תרם תרומתו ת׳
תרומה ׳ואפילו בתרומה של תורה
הואיל ונדריו והקדשו קיימין מן
מן התורה כמו שביארנו בנדרים ״
האומ׳ לשלוחו צא ותרום לא ש׳
והלך לתרום ואינו יודע אם תרם ש׳
אם לא תרם ובא ומצאו כריו תרום
אין חזקתו תרום שאין אומרין ש׳
באיסורין חזקת שליח עושה של׳
שליחותו להקל אלא להחמיר והו׳
וחוששין שמא תרם אחר שלא ש׳
ברשות ״ האומ׳ לשלוחו צא ו׳
ותרום תרם בדעתו של בעל הבית
אם היה יודע בו שהוא בעל עין ש׳
רעה מפריש אחד מששים ואם
בעל נפש שבעה מפריש לו אחד
מארבעים ואם אינו יודע דעתו
מפריש לו בבינונית אחד מחמשי׳
נתכוון לו בבינונית ועלתה בידו
אחד מארבעים או אחד מששים
תרומתו תרומה ׳ואם נתכוון להוס׳
להוסיף על הבינונית ותרם אפילו
אחד מתשעה וארבעים אין תר׳
תרומתו תרומה ״ עירובי
השותפין חייבין בתרומה ומעש׳
ומעשרות שנ׳ מעשרותיכם אפילו
של שנים והשותפין אין צריכין ל׳
ליטול רשות זה מזה אלא כל המקדים
מהן תרומתו תרומה ׳תרם אחד
מהן ובא השני ותרם תרומה שנ׳
שניה שהרי לא ידע שתרם חברו
אם היו מחזין זה על זה תרומת
השני אינה תרומה ׳ואם לא היו ש׳
מחזין ותרם הראשון כשיעור
אין תרומת השני תרומה לא תרם
הראשון כשיעור תרומת שני הן
תרומה ״ האומ׳ לשותפו או לבן
ביתו או לעבדו ושפחתו לתרום
והלכו לתרום ובטל שליחותן קודם
שיתרומו אם לא שמע השליח ת׳
תרומתו תרומה ׳ואם שמע כבר ש׳
שאמ׳ לו תרום ואף הגיע ותרם אין
הרי הם חולין ובטל שליחותו ומקום
אין תרומתו תרומה ״ אריס
שתרם ובא בעל הבית ועכבו אם עד
שלא תרם עכבו אין תרומתו תרומה ״
ואם משתרם עכבו תרומתו תרומה ״
והאפוטרופין תורמין נכסי יתומין ״
הגנב והגזלן והאונס תרומתן ת׳
ואם היו הבעלים רודפין אין תרומ׳
תרומה ״ הבן והשכיר והעבד
והאשה תורמין על מה שאוכלין
אבל לא יתרומו על הכל שאין א׳
אדם תורם דבר שאינו שלו ״ הבן
כשאוכל עם אביו והאשה בעיסת
תורמין מפני שהן ברשות ״
הפועלים אין להן רשות לתרום
שלא מדעת בעל הבית חוץ מן ה׳
הדורכים בגת שאם ירצו לטמא ה׳
את היין הרי הן מטמאין אותו
מיד ׳ולפי שמוסר להם והאמינם
על כן הרי הן כשלוחין ואם תרמו
תרומתן תרומה ׳ופועל שאמ׳ לו
בעל הבית כנוס לי גרני ותרם ל׳

ואחר כך כנס תרומתו תרומה ׃
הנכרי שהפריש תרומה משלו
דין תורה שאינה תרומה לפי שאינו
חייב ומדבריהם הוא גזרו שתהיה
תרומתו תרומה גזרה משום בעלי
כיסין שלא יהיה זה המאמין לישר'
ויתלה אותו בגוי כדי לפוטרו׳ לפ'
ובודקין זה הגוי שהפריש תרומ'
אם אמ' בדעת ישר' הפרשתיה ל'
תנתן לכהן ואם לאו טעונה גניזה
שמא לבו לשמים ׃ בד"א בארץ
ישר' אבל גוי שהפריש תרומה
בחוצה לארץ לא גזרו עליה ואין
מודיעין אותו שאינו צריך לפ'
ואינה תרומה כלל ׃ המתכוין
לומר תרומה ואמר מעשר או
מעשר ואמ' תרומה לא אמ' כלום
עד שיהיו לבו ופיו שוין ׳ המפרי'
תרומה במחשבתו ולא הוציא
בשפתיו כלום הרי זו תרומה שנ'
ונחשב לכם תרומתכם ׳ מחש'
מחשבה בלבד תהיה תרומה ׃
המפריש תרומה על תנאי
אם נתקיים התנאי הרי זו תרומה
ואם לאו אינה תרומה ׃ וכן
המפריש תרומה ומעשרות
ונחם עליהם הרי זה נשאל עליה'
לחכם ומתיר לו כדרך שמתירין
שאר הנדרים ותחזור חולין כמו
שהיתה עד שיפריש פעם שנ'
שמא אותה שהפריש תחלה אינו
פירות אחרות ׃ התורם בור
של יין ואמ' הרי זו תרומה על
מנת שתעלה שלם שלם מן השבר
ומן השפיכה אבל לא מן הסאויה
ואם נשברה אינה מדמעת ׃
הניחה במקום שתשבר שם או
שתתגלגל לא הגיע לבור הרי זו מד'
ומדמעת שכבר נתקיים תנאו ׃

בד"א בתרומה גדולה אבל בתרומת
מעשר שמותר לתרום שלא מן
המוקף כיון שעלתה נתקיים תנאו
והרי היא תרומת מעשר ואע"פ
שנשברה או נשפכה ואין צריך
לומ' שנטמאת ׃ האומ' שלמעלה
תרומה ושל מטה חולין או של מ'
מעלה חולין ושל מטה תרומה
דבריו קיימין שהדבר תלוי בדעת
התורם ׃ התורם את הגורן צ'
צריך שיכוין את לבו שתהיה זו
תרומה על הכרי ועל מה שבקט'
שבקטועין ועל מה שבעמרין ל'
ועל מה שבתוך התבן ׃ התורם
את היקב צריך שיכוין את לבו לת'
לתרום על מה שבחרצנים ועל ש'
ועל מה שבזגים ׃ התורם את
הבור של יין צריך שיכוין את לבו
לתרום על מה שבגפת ואם לא
נתכוין אלא תרם סתם נפטר הכל
שתנאי בית דין הוא שהתרומה
על הכל ׃ התורם כלכלה של ת'
תאנים ונמצאו תאנים בעד הכ'
הכלכלה הרי אלו פטורין מפני ל'
שלבו לתרום על הכל ׃

פרק חמישי

אין
תורמין אלא מן היפה שנ' בהרימכם
את חלבו ממנו ואם אין שם כהן
תורם מן המתקיים אע"פ שיש ל'
שם יפה שאינו מתקיים ׃
כיצד תורם תאנים על הגרוגרות
במקום שאין בו כהן תורם גרוג'
על התאנים ואם רצה לעשות
גרוגרות תאנים תורם מן התאנים
על הגרוגרות יאכלו במקום שא'
שאין בו כהן אבל במקום שיש
בו כהן אין תורמין מן הגרוגרו'

על התאנים ואפילו דרכו לעשות
תאנים גרוגרות ׳ ותורמין בצל שלם
אע"פ שהוא קטן ואין תורמין ח'
חצי בצל ואע"פ שהוא גדול בכל
מקום אין תורמין ממין על שאינו
מינו שנ' כדגן מן הגרן וכמלאה
מן היקב ואם תרם אינה תרומה ׃
הקישות והמלפפון מין א'
אחד ׳ כל מין חטין אחד ׳ כל מין
תאנים גרוגרות ודבלה אחד ׳ ותורם
מזה על זה ׳ וכל שהוא כלאים בחברו
לא יתרום מזה על זה ואפילו מן ה'
היפה על הרעה ׃ כיצד היו לו
חמשים סאה חטים וחמשים ס'
סאה שעורים בבית אחד והפריש
על הכל שני סאין חטים אינן
תרומה ׳ וכל שאינן כלאים בחברו
תורם מן היפה על הרעה אבל לא מן
הרעה על היפה ׳ ואם תרם מן הרעה
על היפה תרומתו תרומה חוץ מן
הזונין על החטין מפני שאין הזו'
מאכל אדם ׃ אין תורמין מדבר
שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמר
מלאכתו ׳ ולא מדבר שלא נגמרה
מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכ' ׳
ולא מדבר שלא נגמרה על דבר
שנגמרה מלאכתו ׳ שנ' כדגן מן ה'
הגרן וכמלאה מן היקב ׳ מן הגמור
על הגמור ׳ ואם תרם תרומתו תר'
תרומה ׃ מאימתי תורמין
את הגרן משיכבור ׳ כבר מק' עד
תורם מן הכבור על שאינו כבור ׃
המכניס שבלים לתוך ביתו לע'
לעשותן מלילות הרי זה תורם מן ה'
השבלים ׃ מאימתי תורמין את
הגת משיהלכו בה שותי וערב ׃
מאימתי תורמין את הזתים משי'
משיטענו ׃ אין תורמין מן הטהור
על הטמא ואם תרם תרומתו תרומ' ׃

והלכה למשה מסיני שעגול של
דבלה שנטמא מקצתו תורמין מ
לכתחלה מן הטהור שבו על הטמ'
שבו. ולא על העגול בלבד שהרי גופ
אחד הוא אלא אפלו אגודה של ירק וכ'
ואפילו ערימה של חטים שנטמא'
מקצתה תורמין מן הטהור שבה
על הטמא שבה. אבל אם היו שני
עגולין או שתי אגודות או שתי ע'
ערימות אחת טהורה ואחת טמאה
בצדה לא יתרום מן הטהור על הטמ'
ואם תרם מן הטהור על הטמא כ'
לכתחלה של את מקדשו ממנו ש'
טול מן המקודש שבו .. אין
תורמין מן הטמא על הטהור ואם
תרם בשוגג תרומתו תרומה. במזיד
לא תקן את השירים ואלה שאחרים
תרומה ויחזור ויתרום. בד"א שלא
ידע בטומאה אבל אם ידע ושגג
שמותר לתרום מן הטמא על ה
הטהור הרי הוא מזיד. וכן בתרו'
ומעשר .. אין תורמין מן המחובר
על התלוש ולא מן התלוש על המח'
המחובר. כיצד היו לו פירות תלוש'
ואמ' פירות אלו יהיו תרומה על פ'
פירות אלו המחוברין ואפלו אמר
לכשיתלשו או שהיו לו שתי ערוגו'
ואמ' פירות ערוגה זו תלושין יהיו
תרומה על פירות ערוגה זו המחוב'
או שאמ' פירות ערוגה זו מחוברין
יהיו תרומה על פירות ערוגה זו כ'
לכשיתלשו ונתלשו הואיל ובידו
לתלשן אין זה מחוסר מעשה
ולכשיתלשו שניהן דבריו קיימין
והוא שהביאו שתיהן שליש בעת
שאמ' .. אין תורמין מן הלח על
היבש ולא מן היבש על הלח. ואם
תרם תרומתו תרומה. כיצד לקט
היום ירק ולקט ממנו למחר. אין

תורמין מזה על זה אלא אם כן ד'
דרכו להשתמר שני ימים. וכן אם
שדרכו להשתמר שלשה ימים כגון
האלפסונות כל שלקט בשלשת
הימים מצטרף ותורם מזה על זה ..
ירק שדרכו להשתמר יום אחד
בלבד לקט בשחרית ולקט בערב
תורם מזה על זה .. אין תורמין
מפירות שנה זו על פירות שנה ש'
שעברה ולא מפירות שנה שעברה
על פירות זו השנה. ואם תרם אין
תרומתו תרומה של שנה שנה ..
לקט ירק ערב ראש השנה עד
שלא בא השמש וחזר ולקט משק'
משבא השמש אין תורמין מזה
על זה שזה חדש וזה ישן ..
וכן אם לקט אתרוג בערב חמשה
עשר בשבט עד שלא בא השמש
וחזר ולקט משבא השמש אין ת'
תורמין מזה על זה שזה חדש ו'
וזה ישן מפני שאחד בתשרי ר'
ראש השנה למעשרות תבואה
וקטניות וירקות. וחמשה עשר
בשבט ראש השנה למעשרות
האילן .. אין תורמין מפירות
הארץ על פירות חוצה לארץ ה'
ולא מפירות חוצה לארץ על פיר'
הארץ. ולא מפירות הארץ על
פירות סוריא ולא מפירות סוריא
על פירות הארץ. ולא מפירות ה'
שאינן חייבין בתרומה כגון לקט
או שכחה או פאה על פירות ה'
שחייבין בתרומה. ולא מפירות
שחייבין על פירות הפטורין ואם
תרם אינה תרומה .. המפריש
תרומה ומעשר ראשון שלא
נטלה תרומתו או ומעשר שני
והקדש שלא נפדו על פירות א'
אחרות אין תרומתן תרומה ..

אין תורמין מדבר החייב בתרומה
מן התורה על דבר שהוא חייב מד'
מדבריהם ולא מן החייב מדבריהם
על המחוייב מן התורה ואם תרם
תרומתו תרומה ויחזור ויתרום ..
עציץ נקוב הרי הוא כארץ וכ'
וכמה יהיה בנקב כדי שורש קטן
והוא פחות מכזית .. זרע
תבואה בעציץ שאינו נקוב והכ'
והביאה שליש ואחר כך נקבו וה'
ונגמרה התבואה והוא נקוב הרי
הוא כצומח בשאינו נקוב עד
שינקבנו קודם שיביא שליש ..
התורם מפירות הגדלים בארץ
על פירות הגדלים בעציץ נקוב או
מפירות עציץ נקוב הגדלים בארץ
תרומתו תרומה .. תרם משאינו נ'
נקוב על הנקוב אין תרומתו תרומ'
ויחזור ויתרום תרם מן הנקוב על
שאינו נקוב תרומתו תרומה ולא י'
תאכל עד שיוציא עליה תרומות
ומעשרות ממקום אחר ..
התורם מן הדמאי על הדמאי ומן ה'
הדמאי על הודאי תרומה ויחזור
ויתרום מכל אחד ואחד בפני עצמ'
תרם מן הודאי על הדמאי תרומתו
תרומה ולא תאכל עד שיוציא ע'
עליה תרומות ומעשרות .. אין
תורמין שמן על החטים וזתים
על שמן וענבים על יין ואם תרם
אינה תרומה גזרה שמא יטריח
הכהן לכתוש ולדרוך. אבל תורמין
שמן על זתים הנכבשין ויין על
ענבים לעשותן צמוקין הואיל ולזה
זה הוא הוא לתרום משני מינין ש'
שאינן כלאים זה בזה מן היפה
על הרעה .. וכן תורמין מזתי
שמן על זיתי כבש. אבל לא מזית'
כבש על זיתי שמן. מיין שאינו

ומבושל על המבושל אבל אין החי
המבושל על שאינו מבושל. אין
הצלול על שאינו צלול. אבל לא מ
מה שאינו צלול על הצלול. התאנים
של גרוגרות מונחין. וגרוגרות על
תאנים במדה. אבל לא התאנים על
גרוגרות במדה ולא גרוגרות על
תאנים במנין כדי שיתרום לעולם
בעין יפה. ותורמין הפת על ה
החטים ולא מן החטים על הפת
ואפילו לפי חשבון וכל אלו אם ת
תרם תרומתו תרומה. אין תורמין
שמן על זתים הנכתשין ולא יין
על ענבים הנדרכות שזה דומה
לתורם מדבר שנגמרה מלאכתו
על דבר שלא נגמרה מלאכתו
ואם תרם תרומתו תרומה ויחזור
ויתרום מן הזתים והענבים בפני
עצמן הראשונה מדמעת בפני
עצמה והאוכלה חייב עליה כשאר
תרומות גמורות אבל לא השניה.
מי שתרם שמן על זתים ש
שדעתו לאוכלן או זתים על זתים
ודעתו על הכל לאכילה או שתרם
יין על ענבים שהן לאכילה או ענ
על ענבים והכל לאכילה ונמלך
לדרכן ודרך הזתים והענבים ע
שכבר תרם עליהם אינו צריך
לחזור ולתרום. אין תורמין
חומץ על יין אבל תורמין יין על
חומץ שהיין והחומץ מין אחד
הן. היה נוהג לתרום חומץ על
חומץ ונמצא החומץ שתרם
יין אינה תרומה. התורם ח
חבית של יין על היין ונמצאת
חומץ אם נודע שהיתה חומץ
עד שלא תרמה אינה תרומה.
ואם מאחר שתרם החמיצה הרי זו
תרומה. ואם ספק תרומה ויחזו

ויתרום. וכן התורם קישות
ונמצאת מרה אבטיח ונמצא
סרוח או שנמצאו נקודים תרם
חבית של יין על יין ונמצאת מג
מגולה שאסור לשתות. תרומה
ויחזור ויתרום שמא ואין אחת
משתיהן מדמעת בפני עצמה
והאוכל אחת משתיהן אינו חייב
חומש. כיצד נפלה אחת מהן ל
לתוך החולין אינה מדמעתן נפל
שניה אינה מדמעתן נפלו שתיהן
במקום אחד מדמעות כקטנה
שבשתיהן. וכן אם אכל זר שתי
משלם כקטנה שבשתיהן וחומ
וחומשה. וכיצד הוא עושה בש
בשתיהן נותנן לכהן אחד ונוטל
הכהן דמי הגדולה. הבודק א
את החביות והניחה להפריש ת
תרומה על אחרים עד שתעשה
כולה תרומה ויתננה לכהן ולאחר
זמן בדקה ומצאה חומץ. מעת
שבדקה תחלה עד שלשה ימים
ודאי יין וכל יין שחשב באותן
הימים שהתרומה שלו מחבית זו
הרי זו מתוקן מכאן ואילך ספק
וצריך להפריש ממנו תרומה ש
שניה. בשלשה פרקים צריך
לבדוק את היין הניחו להפריש
שמא החמיץ. ואלו הן בקדים
של מוצאי החג. וכהוצאת הסמדר
וכשעת כניסת מים לבוסר. ויין
מגתו מפרישין עליו בחזקת שה
שהוא יין ארבעים יום.
המניח פירות להיות מפריש על
עליהן עד שיעשו תרומה ומע
שאין מפרישין לכתחלה אלא
מן המוקף. אם הפריש הרי הן ל
בחזקת קיימין. נמצאו שאבדו ל
הרי הן חוששין לכל מה שתקן ש

שאלו לא הפריש עליהן.

פרק ששי

תרומה
ותרומת מעשר נוטלת לכהנים
בין גדולים בין קטנים בין זכרים
בין נקבות הם ועבדיהם הכנעני
ובהמתן. שנ' וכהן כי יקנה נפש
קנין כספו. עבד כהן שברח ואש
אשת כהן שמרדה הרי אלו אוכלין.
תרומה של תורה אין אוכלין
אותה אלא כהן מיוחס אלא כהני
חזקה אוכלין בתרומה של דבריהם
בלבד. ותרומה טהורה ותרומת
מעשר בין של תורה בין של דבריה
אינה נתנת אלא לכהן תלמיד חכם
מפני שאסור לאכל תרומה טמא
וכל עמי הארץ בחזקת טומאה
לפיכך נותן תרומה טמאה לכל
כהן שירצה. ישראלית שנשאת
לכהן ואפילו קטנה בת שלש שנ
ויום אחד תאכל בתרומה וחזה
ושוק. ודין תורה שתאכל משנ
משנתארסה שהרי היא קנינו.
אבל אסרו חכמים שלא תאכל עד
שתכנס לחפה. גזרה שמא תאכל
תרומה לאמה ולאחיה כשהיא
ארוסה בבית אביה. חרשת
ושוטה שנשאות לכהן אינה אוכ
ואפילו השפחה אוכלת גזרה שמא
ישא חרש כהן חרשת ויאכיל
אותה לפיכך גזרו שלא תאכל
חרשת בת ישר' כלל. הזר אסור
לאכל תרומות שנ' וכל זר לא יאכל
קדש. ואפילו היה תושב כהן או
שכיר לא יאכל קדש שנ' תושב
זה שכיר עולם ושכיר זה שכיר
שנים ועבד עברי הרי הוא כתושב
וכהנת אשת הזר הרי היא כזר.

שנ' וכל זר ' בין הוא בין יושבו "
זר שאכל תרומה בזדון בין :
שהיה טמא בין שהיה טמא ל'
בין שאכל תרומה טהורה בין ש'
שאכל תרומה טמאה חייב מיתה
בידי שמים ' שנ' ומתו בו כי יחללוהו '
ולוקה על אכילתה ואינו משלם :
דמי שאכל שאינו לוקה ומשלם
ואם אכל בשגגה מוסיף חומש שנ'
ואיש כי יאכל קדש בשגגה וגו' '
ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' שני
ענינים נכללו בלאו זה שאם תבעל
לאסור לה ותעשה זונה וחללה כמו
שבארנו בהלכות איסורי ביאה הרי
היא אסורה לאכל בתרומה לעולם
כדין כל חלל שהחלל כזר לכל דבר "
ושאם תנשא לישר' הרי היא אסור'
לאכל במורם מן הקדשים שהוא
חזה ושוק אע"פ שגרשה או מת "
אבל התרומה אוכלת אחר שגרשה
הישראלי או מת אם לא הניח לה
בן ' שנ' ובת כהן כי תהיה אלמנה
וגרושה וגו' מפי השמועה למדו
מלחם ' ולא כל לחם ' חוזרת היא ל'
לתרומה ואינה חוזרת לחזה וש'
ושוק " ולא הכהנת בלבד אלא
אפילו לויה וישראלית שנבעלה
לאסור לה חללה ונעשית זונה
אסורה לאכל בתרומה לעולם ' אף
על פי שיש לה זרע מכהן ' לפיכך
השבויה אינה אוכלת בתרומה "
ואע"פ שהיא אומרת טהורה אני
וכל שבויה שאמרנו לו טהורה
אני אם יש לה עד כדי שתהיה
מותרת לבעלה הרי זו אוכל' בת
בתרומה " והנרבעת לבהמה
לא נפסלה מן הכהונה ואוכלת "
ישראלית שיש לה זרע מכהן אוכ'
אוכלת בשביל בנה בין זכרים בין

נקבות ואפילו טומטום ואנדרוגינ'
ואפילו זרע הזרע עד סוף ל'
העולם שנ' וזרע אין לה ' כשם ש'
שזרע ישר' מכהנת פוסל אותה כך
זרע כהן מישראלית מאכיל אותה
ואפילו היה זרע פסול " כיצד בת
ישר' שנשאת לכהן או כהנת לישר'
וילדה ממנו בת ונבע' הבת ממי שהוא
ערוה עליו או שנשאת לממזר
ומתה הבת והרי הממזר קיים "
היתה אם אמו בת ישר' לכהן תאכל
בתרומה ' בת כהן לישר' לא תאכל ל'
בתרומה ' הוא וולדת שהיא אוכלת
בשביל זרעה ואע"פ שאותו הזרע
פסול ואפילו ישר' אינו " ואין צריך
לו' שאם היתה לו מבת כהן אע"פ
שהבת נשואה לישר' ואפילו נתחלל'
הרי אמה אוכלת בשביל בת הפסול "
כמו כן הכהנת שאינה ד'
אוכלת מפני זרעה שמישר' אע"פ
שאותו הזרע כהנים ' כיצד בת כ'
כהן שנשאת לישר' וילדה הבת והל'
הבת ונשאת לכהן וילדה בן הרי זה
ראוי להיות כהן גדול ומאכיל את ל'
אמו ופוסל את אם אמו ' זו אע"פ
שאותה אומ' ' וזאת אומרת לא כ'
כבני כהן גדול שהוא פוסלני מן ל'
התרומה " העבד אינו פוסל מ'
משום זרע ואינו מאכיל ' כיצד כ'
כהנת שנשאת לישר' או ישראלית
שנשאת לכהן וילדה ממנו בן והלך
הבן ונכבש על השפחה וילדה ממ'
ממנו עבד ומת הבן והרי העבד
קיים ' היתה אם אביו של עבד
בת ישר' לכהן לא תאכל בתרומה
היתה בת כהן לישר' תאכל שאין
זה זרע שהעבדים אין להן יחוס "
בת ישר' שנשאת לכהן ומת
ולה ממנו בן וחזרה ונשאת לישר'

לא תאכל בתרומה ' מת ישר' ולה
ממנו בן לא תאכל בתרומה " מת
בנה אוכלת בשביל בנה הראשון "
בת כהן שנשאת לישר' ולה מ'
ממנו בן וחזרה ונשאת לכהן ה'
אוכלת בתרומה ' מת ולה ממנו בן
אוכלת בתרומה ' מת בנה מכהן א'
אינה אוכלת בתרומה מפני בנה
שמישראל ' מת בנה מישר' חוזרת
לבית אביה כנעוריה וחוזרת לת'
לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק "
בת ישר' שנשאת לישראל
ומת ויש לה בן וחזרה ונשאת
לכהן אוכלת בתרומה ' מת ולה
ממנו בן אוכלת מפני בנה האחר'
האחרון ' שהרי הוא מאכילה
מה שמפסילה אביו "

פרק שביעי

כהן
טמא אסור לאכל תרומה בין ט'
טמאה בין טהורה שנ' איש א'
איש מזרע אהרן והוא צ'
צרוע או זב וגו' ואיזהו קדש ש'
שאוכלין כל זרע אהרן זכרים ונקבו'
הוי אומ' תרומות שהאוכל תרומה
טהורה חייב מיתה בידי שמים ל'
לפיכך לוקה שנ' ושמרו את מ'
משמרתי ולא ישאו עליו חטא ל'
וטמא שאכל תרומה טמאה אף
על פי שהוא בלאו אינו לוקה
שהרי אינה קדש " אין
הטמאין אוכלין בתרומה עד ש'
שיעריבו שמשם ויצאו שלשה
כוכבים בינונים וזה העת כמו ל'
שליש שעה אחר שקיעת החמה
שנ' ובא השמש וטהר ואחר
יאכל מן הקדשים ' עד שיטהר
הרקיע מן האור ואחר יאכל

מן הקדשים ״ כהן טהור
שאכל תרומה טמאה אינו לוקה
מפני שהוא בעשה של ואחר
יאכל מן הקדשים מדבר שהוא
בקדושתו הוא שיאכל כשיטהר
אבל דבר טמא לא יאכל אף על פי
שטהר ולאו הבא מכלל עשה
עשה ״ מי שהיה אוכל תרומ'
והרגיש שנזדעזעו אבריו להוציא
שכבת זרע אוחז באמה ובולע
את התרומה ״ החרש והשוטה
מטבילין אותן ומאכילין אותן ל'
תרומה שיעריבו שמשן ומשמ'
ומשמרין אותן שלא ישנו אח'
אחר הטבילה שאם ישנו טמא'
אלא אם יעשו להן כיס של נחש'
שמא יראו קרי ״ רוכבי גמלים
אסורין לאכ' בתרומה עד שיטב'
ויעריבו שמשן שהם בחזקת ל'
טמאה מפני חמום הרכובה על
עור הגמל מוציא טפה של שכבת
זרע ״ המשמשת מטתה יום
לא נתהפכה בשעת תשמיש ט'
טובלת ואוכלת בתרומה לערב ואם
נתהפכה בשעת תשמיש הרי זו
אסורה לאכ' בתרומה כל שלשה
ימים שאי אפשר שלא תפלוט
ותהיה טמאה מעת שתבוא בה
מקומה ״ תרומת חוצה לארץ
הואיל ועקרה מדבריהם אינה אס'
אסורה מדבריהם באכלה אלא לכ'
לכהן שטומאה יוצאה עליו מג'
מגופו והן בעלי קריין וזבין וזבות
ונדות ויולדות וכולן שטבלו מותר'
באכלה אע״פ שלא העריב שמשן ״
אבל טמא מגע טמאות בין
שנגע במת שאי אפשר היום
לטהר ממנו בין שנגע בשרץ ל'
אינו צריך לטבול בתרומת חוצ'
לארץ אפילו כהן קטן שעדין לא
ראה קרי וקטנה שעדין לא ראתה
נדה אוכלין אותה בלא בדיקה
תמיד שחזקתן שלא יצאה טומ'
עדין עליהן ״ והמצורע הרי הוא
כמי שטומאה יוצאה עליו מג'
מגופו והוא שיטמאנו כהן מיוח'
מיוחס אבל קודם שיטמאנו הכהן
טהור הוא ״ כהן ערל אסור לא'
לאכל בתרומה מדין תורה נאמר
תושב ושכיר בתרומה ונאמר תושב
ושכיר בפסח מה תושב ושכיר
האמור בפסח ערל אסור בו אף
תושב ושכיר האמור בתרומה
ערל אסור בה ואם אכל לוקה מן
התורה ״ ומשוך מותר לאכל
מן התורה ואע״פ שנראה כערל
ומדברי סופרים שימול פעם שנ'
שניה עד שיראה מהול והנולד
מהול אוכל בתרומה ״ והטומטום
אינו אוכל מפני שהוא ספק ערל
והאנדרוגינוס מל ואוכל ״
הערל וכל הטמאים אע״פ שהן ל'
אסורין מלאכל בתרומה נשיהן ו'
ועבדיהן אוכלין פצוע דכא וכ'
וכרות שפכה הם ועבדיהם אוכ'
ונשיהם לא יאכלו ואם לא ידע את
אשתו משנעשה פצוע דכא ל'
הרי אלו אוכלו' וכן אם נשא בת
הרי זו אוכלת פצוע דכא כהן ל'
שקדש בת כהן אינה אוכלת ״
סריס חמה אשתו ועבדיו
אוכלין ״ אנדרוגינוס וטומטום
עבדיהן אוכלין אבל לא נשותיה' ״
חרש שוטה וקטן שקנו להן
עבדים אינן אוכלין אבל אם ק'
קנו להן ב״ד ואפטרופין או שנ'
שנפלו להם בירושה הרי אלו
אוכלין ״ אנדרוגינוס שנבעל
לפסול מן התרומה בין דרך זכרו'
בין דרך נקבותו נפסל מלאכל ב'
תרומה כנשים ואין עבדיו אוכלין
וכן אם נבעל לאנדרוגינוס אחר
שפוסל אשה בביאתו נפסל ו'
ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו והוא
שיבעל אותו דרך נקבותו אבל ב'
דרך זכרותו אין זכר פוסל זכר
מן הכהונה ״ עבד של שותפין
שהיה אחד מהן כהן אינו מא'
מאכיל והרי זה העבד אסור לאכ'
בתרומה וכל המאכיל בתרומה
מאכיל בחזה ושוק ״ בת
ישר' שנשאת לכהן והכניסה
לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן
ברזל הרי אלו אוכלו' וכן עבדי
הכהן שקנו עבדים ועבדי אשת
שקנו עבדים יאכלו שנ' וכהן
כי יקנה נפש קנין כספו אפילו
קנין הקנין אוכל וקנין האוכל
מאכיל וקנין שאינו אוכל מאכיל ״
בת כהן שנשאת לישראל
והכניסה לו בין עבדי מלוג בין
עבדי צאן ברזל הרי אלו לא ל'
יאכלו ״ אלמנה לכהן גדול
גרושה וחלוצה לכהן הדיוט
בין כהנת בין ישר' וכן שאר
חייבי לאוין והכניסה עבדי מלוג
ועבדי צאן ברזל עבדי מלוג לא
יאכלו ואע״פ שהוא חייב במזונת'
ועבדי צאן ברזל יאכלו מפני שהן
של בעל ״ נשואה שניה הרי זו א'
אוכלת ועבדי מלוג שלה לא ה'
יאכלו ״ כהנת אלמנה שנת'
שנתארסה לכהן גדול או גרוש'
לכהן הדיוט הואיל והן משמרו'
לביאה פסולה של תרומה הרי
אלו לא יאכלו וכן אם נכנסו לחפ'
בלא אירוסין אינן אוכלות שהח'

שהחרשת פוסלת ואינה מאכלת "
נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין ה'
חוזרו להכשרן ואוכלות מן הנשואי'
אין אוכלו' שכבר נתחללו " כהנת
שמת בעלה ונפלה לפני יבמין שיש
בהן חלל לא תאכל מפני זיקת חלל "
ואפילו עשה בה אחד מן הכשרי'
מאמר שאין המאמר קונה ביבו'
קנין גמור " כהן שנתן גט ל'
ליבמתו הכהנת שהרי נאסרה
עליו ועדיין זיקתו עליה הרי זו ה'
אוכלת בתרומה שהיא משמרת ל'
לביאה פסולה ומדבריהם שאין הגט
פוסל ביבמה אלא מדבריהם " וכן
כהנת חלוצה או שניה שנתארסה
לכהן אוכלת כהן הדיוט שנשא ל'
מאלמנת הרי זו אוכלת בתרומה "

פרק שמיני:

העובר
והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע
יום ואחד פוסלין ולא מאכילין "
העובר כיצד ' בת ישר' המעוברת
מכהן לא תאכל בשביל העובר ' ובת
כהן המעוברת מישר' אסורה לא'
לאכו' מפני העובר שנ' ושבה אל
בית אביה כנעוריה פרט למעוברת "
בת כהן שבא עליה ישר' אין
חוששין לה שמא נתעברה אלא
טובלת ואוכלת לערב " היתה
נשואה לישר' ומת בעלה טובלת ואוכל'
בתרומה לערב עד ארבעים יום ' ואם
הוכר עוברה הרי זו מקולקלת למפרע
שכל הארבעים יום אינו עובר אלא ל'
מים בעלמא חשוב " בת ישר' שנשאת
לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו
עבדיה בתרומה בשביל העובר של'
שהילוד הוא מאכיל ושאינו ילוד
אינו מאכיל ' לפיכך אם היה העובר

חלל אינו פוסל את העבדים אלא יאכ'
בגלל אחיו הכשרים עד שיולד זה
החלל ויאסרו העבדים מלאכ' "
היבם כיצד בת ישר' הזקוקה ליבם
כהן שנ' וכהן כי יקנה נפש קנין כספו
וזה עדיין לא קנה אותה ' ובת כהן ה'
הזקוקה ליבם ישר' אסור בתרומה
מפני יבמה שנ' ושבה אל בית אבי'
כנעוריה ' פרט לשומרת יבם "
יבם כהן שבא על יבמתו באונס או
בשגגה או שהערה בה ולא גמר ב'
ביאתו אעפ"י שקנה אותה כמו שבא'
שבארנו בהלכות יבום אינו מאכילה
בתרומה עד שיבעול בעילה גמור'
כדינן " בד"א כשנתאלמנה מן הא'
האירוסין אבל מן הנשואין הואיל
והיתה אוכלת תאכל בביאה זו "
האירוסין כיצד ' בת כהן שנתארסה
לישר' אסורה לאכו' יש לו בה קנין
ובת ישר' שנתארסה לכהן לא תאכ'
עד שתכנס לחופה שמא תאכיל
לבני בית אביה כמו שבארנו "
ישר' שאמ' לכהנת הרי את מקודש'
לי מעכשיו לאחר שלשים יום הרי זו
אוכלת בתרומה כל השלשים שעדין
לא נתארסה ' ואם אמ' הרי את מקודש'
לי מעכשיו ולאחר שלשים יום הרי
זו אסורה לאכול מיד ' וכן בשאר ה'
התנאים וכיוצא בזה " החרש
כיצד ' כהנת שנשאת לחרש ישר'
לא תאכל שהרי קונה אותה בתקנ'
חכמ' שתקנו נשואין ' ובת ישר' שנ'
שנשאת לכהן חרש לא תאכל ל'
שאינו קונה מן התורה שאינו בן
דעת " נתארסה לכהן פקח ולא ה'
הספיק לכנסה עד שנתחרש אינה
אוכלת ' נפלה לפני יבם חרש ה'
ויבמה אינה אוכלת ' אבל אם נשאו
כשהוא פקח ונתחרש הרי זו אוכ'

אוכלת " מת ונפלה לפני יבם חרש
ויבמה הרי זו אוכלת הואיל והיתה
אוכלת בתחלה ' ואשת חרש שילד'
ממנו הרי זו אוכלת בשביל בנה "
בן תשע שנים ויום אחד כיצד '
מי שנבעלה לאסור לה והוא בן
תשע שנים ויום אחד הואיל ה'
וביאתו ביאה נפסלה מן הכהונה
ואסורה לאכל מפני שנעשית זונה
או חללה כמו שבארנו ' ואפילו היה
שתוק ' ובת ישר' שנשאת לכהן
בן תשע שנים ויום אחד אעפ"י
שביאתו ביאה אינה אוכלת משו'
משום הקטן שאינו קונה עד ש'
שיגדיל " ספק שהוא בן תשע
שנים ספק שאינו נשואת לבן ש'
שלש עשרה שנה ויום אחד ספק
שהביא שתי שערות ספק שלא
הביא הרי זו אסורה לאכו' " כל
אלו שאין מאכילין בתרומה של
תורה כך אין מאכילין בתרומה
של דבריהם גזרה שמא יאכילו
בשל תורה " ואלו לא פוסלין ולא
מאכילין ' האונס והמפתה והשוטה
שנשא אשה אלא אם כן היתה אס'
אסורה להם שהן פוסלין אותה
בביאתן מפני שנעשית זונה או
וחללה כמו שבארנו " מי שנשאת
לכהן שוטה או שאנס אותה או
שפתה אותה כהן וילדה אוכלת ל'
בשביל בנה ואעפ"י שהדבר ספק
הואיל ושלא בקדושין הוא שמא
מאחר עברה הרי הולד בחזקת
זה שבא עליה והוא שלא יצא ל'
עליה קול עם אחר ואלו הכל מר'
מרננין אחריה בזה הכהן "
וכן כהנת שבא עליה שוטה ה'
ישר' או שאנסה או שפתה או'
אותה ונתעברה אינה אוכלת ל'

מפני העובר. נתחנך העובר הרי
זו תאכל. אשת איש שבאו על
יה עדי קנוי ועדי סתירה הרי
זו אסורה לאכל בתרומה עד שת
שתשתה מי המרים ומפני שהיא
ספק זונה מת בעלה קודם שישק
אה שהיתה מן הנשים שאינן
שותות ואין נוטלות כתובה הרי
זו אסורה בתרומה לעולם. וכן אש
אשת כהן שאמרה טמאה אני
הרי זו אסורה בתרומה.
קטנה בת ישר' שנשאת לכהן כ'
שאינ' יודעת אביה בין בפניו בין
שלא בפניו אע"פ שקדשה אביה
אינה אוכלת בתרומה שאם מיחה
תעשה זונה למפרע. וזה שאמרו
ששותק הוא כועס הוא לפי שמ
שנשאת שלא לדעתו.

פרק תשיעי

האשה
אוכלת בתרומה עד שיגיע גט ל
ידה אבל ליד שלוחה שעשאתו
לקבלו ועל שהיא ספק גרושה
הרי זה לא תאכל. האשה
שעשתה שליח לקבל לה גטה אי
אסורה לאכל בתרומה מיד. ואם
אמרה לו קבל לי גטי ממקום פל'
אינה אסורה עד שיגיע השליח
לאותו מקום. שלחה שליח לה
להביא גטה אוכלת בתרומה עד
שיגיע גט לידה. האומ' לאשתו
הרי זה גטך שעה אחת קודם
מיתתי אסורה לאכל בתרומה מיד.
עיר שהקיפה כרכום וספינה
המיטרפת בים והיוצא לדון הרי
אלו בחזקת קיימין ואין צריך
לומר מפרש ויוצא בשיירה.
אבל עיר שכבשה כיקום וספינה
שאבדה בים והיוצא ל
ליהרג מבתי גוים אף מי שגררתו
חיה רעה או נפלה עליו מפולת או
ששטפו נהר נותנין עליו חומרי חיים
וחומרי מתים. לפיכך אם היו נש
נשותיהן בת כהן לישר' ובת ישר'
לכהן הרי אלו לא יאכלו. אבל מי ש
שנגמר דינו בבית דין והניחוהו
בבית הסקילה ליהרג הרי זה בחזק
מת ולא תאכל אשתו. הניחו ל
בעלה גוסס במדינה אחרת בין
שהיתה כהנת אשת ישראל או
ישראלית אשת כהן לא תאכל ש
שרוב גוססין למיתה. אחד אומ'
מת ואחד אומ' לא מת הרי זה לא
תאכל. אמרה לה צרתה או ל
אחת מחמש נשים שאינן נאמנ'
להעידה שמת בעלה הואיל ואינה
נשאת על פיהם הרי זו אוכלת בת
בתרומה בחזקת שבעלה קיים ל
עד שיעיד לה מי שהוא נאמן ל
להשיאה על פיו. המשחרר
עבדו משזיכה לו בגט שחרור פ'
פסול מלאכל בתרומה. ואם עבד
שיצא לחירות ועדין הוא מעכב
גט שחרור כמו שיתבאר בהלכ'
עבדים אף על פי כן הרי הוא אסור
לאכל בתרומה. הכותב נכסיו ל
לאחר וזיכה לו על ידי אחר והיו
בהן עבדים ושתק זה שנתנו לו
ואחר כך עמד הרי זה הספק אם
זה שעמד הוכיח סופו על תחלתו
ועדין לא יצאו מרשות ראשון ל
או זה שעמד אחר ששתק חזר בו
לפיכך אין אוכלין בתרומה בין ש
שהיה כהן ראשון והשני ישר'
בין שהיה הראשון ישר' והשני
כהן. ישר' ששכר בהמה מכהן
מאכילה התרומה. וכהן ששכר
בהמה מישר' אע"פ שהוא חייב במ
במזונותיה לא יאכילנה מפני שא
שאינה קנין כספו. ישר' ששם
פרה מכהן לפטמה והיות השכר
ביניהן לא יאכילנה תרומה אע"פ
שיש לכהן חלק בשבחה. אבל
כהן ששם פרה מישר' לפטמה
אע"פ שיש לישר' חלק בשבח הג
הואיל וגופה לכהן שהרי שמ' ה
על עצמו הרי זה מאכילה בתרומה.
פרתו של ישר' שילדה בכור אין
מאכילין תרומה שהבכור לכהנים.
ומאכיל אדם כרשיני תרומה לתוך
שובכו ואינו חושש שמא יבאו
פרות שלו ויאכלו אותן. ראה
לי שאם מכר הכהן פרתו לישראל
ולקח הדמים אע"פ שעדין לא משך
הלוקח הרי זה אסור להאכילה ב
בתרומה שדין תורה מעות קונות
כמו שיתבאר בהלכות מקח וממ'
וממכר. ואם מכר ישר' לכהן אע"פ
שנתן הדמים לא תאכל בתרומה ל
עד שימשוך.

פרק עשירי

זר
שאכל תרומה בשגגה משלם קרן
וחומש ואשם. אפילו ידע שהיא
תרומה שהוא מוזהר עליה אבל לא
ידע אם חייב עליה מיתה אם לאו
הרי זו שגגה ומשלם קרן וחומש.
אחד האוכל דבר שדרכו לאכל
ואחד השותה דבר שדרכו לשתו'
ואחד הסך דבר שדרכו לסוך שנ'
ולא יחללו את קדשי בני ישראל
לרבות את הסך. ואחד האוכל
תרומה טמאה בשגגה ואחד ה
האוכל תרומה טהורה משלם
קרן וחומש. ואינו חייב בחומש

עד שיאכל כזית שנ' כי יאכל קדש
בשגגה ואין אכילה פחותה מכ'
וכשם שאכילת תרומה בכזית כך
שתייתה בכזית ·· אכל וחזר ואכל
ושתה וחזר ושתה אם יש מתחלת
אכילה ראשונה עד סוף האחרונה
כדי אכילת פרס ומתחלת שתיה
ראשונה עד סוף האחרונה כדי ל'
שתית רביעית הרי אלו מצטרפין
לכזית ·· התרומה ותרומת מ'
מעשר בין של דמאי בין של ודאי
והחלה והבכורים כולן מצטרפין
לכזית לחייב עליהן מיתה וחומש
שכולן נקראו תרומה ומן הדין ש'
שאין חייבין חומש על תרומת מ'
מעשר של דמאי כמו שאין חייבי'
על מעשר שני שלו כמו שיתבאר
אבל אמרו חכמים אם לא יתחייב
עליה חומש יזלזלו בה ·· אכל
תרומה מזיד והתרו בו לוקה ואינו
משלם ·· לא התרו בו אם היתה ט'
טהורה משלם את הקרן ואינו ל'
משלם את החומש ואם היתה ט'
טמאה משלם דמי עצים מפני
שאינה ראויה אלא להסקה ··
לפיכך אם אכל תרומות תותים ומ'
ורמונים וכיוצא בהם שנטמאו ל'
פטור מן התשלומין שהרי אינן
ראוין להסקה ·· האוכל תרומות
חמץ בפסח בין בזדון בין בשגגה
בין טמאה בין טהורה פטור מן
התשלומין ואפלו הפרישה כשהי'
מצה והחמיצה פטור ואפלו דמי
עצים אינו משלם שהרי אינה ר'
ראויה להסקה מפני שהיא אסור'
בהנאה ואין לה דמים ·· אכל
השוגג ואכל תרומה ביום הכפורי'
או שאכל תרומה נקודה והשות'
יין תרומה שנתגלתה והסך יין ל'

ושאין כאוכל או ששותה יין וחומץ
כאחד או שכסס את החטים או
שגמע את החומץ הרי זה משלם
קרן וחומש ·· היה שבע וקץ
במזונו והוסיף על שבעו באכילת
תרומה אינו משלם את החומש ש'
שנ' כי יאכל ולא שיזיק את עצמו ל'
וכן הכוסס את השעורים פטור
מן החומש מפני שהזיק עצמו ··
זר שבלע שזפין של תרומה והק'
והקיאן ובא אחר ואכלן גם הוא ל'
בשגגה הראשון משלם קרן וחו'
וחומש והשני משלם דמי עצים
לראשון ·· המאכיל את פועליו ואת
אורחיו תרומה הן משלמין קרן וחומ'
מפני שהן כשוגגין והוא משלם
דמי סעודתן שדמי החולין יתרין
מדמי תרומה שאכלו שדבר האסור
נפשו של אדם ממנו קצתה ··
המאכיל את בניו הקטנים ואת ע'
עבדיו בין גדולים בין קטנים והאו'
והאוכל את השותה פחות מכזית
ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה
והשותה שמן והסך את היין כל
אלו משלמין את הקרן ואינן מש'
משלמין את החומש ·· בת כהן
שהיתה נשואה לישר' או שנבעלה
ואחר כך אכלה תרומה משלמת את
הקרן ואינה משלמת את החומש ··
האשה שהיתה אוכלת בתרו'
ואמרו לה מת בעליך או גרשך וכן
העבד שהיה אוכל בתרומה ואמרו
לו מת רבך והניח יורש שאינו רא'
ואפלו או שמכרך לישר' או נתנך
לו או שחררך ·· וכן כהן שהיה אוכל
ונודע לו שהוא בן גרושה או בן ל'
חלוצה הרי אלו משלמין את הקרן
בלבד ·· ואם היתה תרומת חמץ ל'
והיה ערב הפסח הרי אלו פטורין

מלשלם מפני שאינה בהול ומתכוו'
לאכל ולא לבער ·· וכלן שהיתה ל'
תרומה לפניהם כשידעו שהן
אסורין לאכל הרי אלו יפלוטו ··
היה אוכל ואמרו לו נטמאת היא
בטומאת התרומה טמא היתה או
טמאה היתה התרומה או נודע ש'
שהוא טבל או מעשר ראשון ל'
שלא נטלה תרומתו או מעשר ש'
שני והקדש שלא נפדו או שטעם
טעם פשפש לתוך פיו הרי אלו יפ'
יפלוטו ·· שתי קופות אחת של
תרומה ואחת של חולין שנפלה ת'
תרומה לאחת מהן ואין ידוע לאי
לאיזו נפלה הריני אומ' לתוך התרו'
נפלה ·· אין ידוע איזו היא של ת'
תרומה ואכל זר אחת מהן הרי זה
פטור מן התשלומין שהמוציא מ'
מחברו עליו הראיה ·· השניה נוהג
בה כתרומה ·· אכל אחר את הש'
השניה אף הוא פטור אכל אחד
את שתיהן משלם כקטנה שבש'
שבשתיהן אם מזיד קרן ואם ש'
שוגג קרן וחומש ·· האוכל את
החומש בשוגג הרי זה מוסיף עליו
חומש שהרי החומש כקרן לכל
דבר ·· וכן מוסיף חומש על חומש
לעולם ·· כל המשלם קרן וחומ'
הרי התשלומין כתרומה לכל דבר
אלא שאם נרצו גדוליהן חולין ל'
ואם רצה הכהן למחול אינו מוחל
וכל המשלם את הקרן בלבד הרי ה'
התשלומין חולין ואם רצה הכהן
למחול מוחל ·· בת ישר' שאכלה
תרומה ואחר כך נשאת לכהן אם
תרומה שלא זכה הכהן אכלה מ'
משלמת קרן וחומש לעצמה ואם
תרומה שזכה בה הכהן אכלה מ'
משלמת קרן לבעלים וחומש לעצמ'

שמ׳ המשלם קרן וחומש משלם
הקרן לבעלים והחומש לכל כהן ש׳
שירצה · אם הספיקה לשלם עד שלא
שנתגרשה בין כך ובין כך יוצאה מ׳
משאולת לעצמה והרי היא כמי ש׳
שלא נשאת לכהן מעולם ·· כל
האוכל תרומה בין בשוגג בין במזי׳
אינו משלם אלא מן החולין המ׳
המתוקנין שהביאו מהן תרומו׳
ומעשרות ומשלמין מן הלקט ו׳
ומן השכחה ומן הפיאה ומן ההק׳
ההפקר וממעשר ראשון שנטל
תרומתו ומע״ש שעדיין לא נטלה
תרומה גדולה שיש בו יום הקדים
המעשר לתרומה ומשלמין מן
ומעשר שני והקדש שלא נפדו
ומע״ש שנפדו שאין כהלכה ומש׳
ומשלמין מן החדש על הישן ו׳
ובל אין משלמין ממין על שאינו
מינו שנ׳ ונתן לכהן את הקדש כ׳
בקדש שיאכל ·· האוכל קשואין
של ערב שביעית ימתין לקשואי׳
של מוצאי שביעית וישלם מהם
שאינו יכול לשלם חובו מפירות
שביעית מה שיתבער ממקומו ··
אכל תרומה טמאה משלם ח׳
חולין בין טמאין בין טהורין · אכ׳
תרומה טהורה משלם חולין טה׳
טהורין · ואם שלם חולין טמאין
בין בשוגג בין במזיד תשלומיו ת׳
תשלומין ויחזור וישלם חולין ט׳
טהורין ·· אכל תרומת חבר מ׳
משלם לו · אכל תרומת עם הארץ
משלם לחבר ונוטל דמיה ממנו ו׳
ונותן לעם הארץ שאוכל תרומתו
שאינו מכשרין טהרות לעם הארץ ··
גזל תרומה מאבי אמו כהן ו׳
ואכלה ומת אבי אמו אינו
משלם לעצמו אבל משלם ליורש׳

אחד ומשיור השבט · וכן אם נפלה לו
תרומה מאבי אמו ואכלה ·· ובעל
חוב שגבה תרומה בחובו והאישה
בכתובתה ואכלוה משלמין קרן ו׳
וחומש לכהן חבר והחבר נותן להם
דמים שהיו מוכרין בה התרומה
שאכלו ·· הגונב תרומה ולא אכ׳
אכלה משלם תשלומי כפל לבעלים
ויש לו לשלם מדמי התרומה ··
גנבה ואכלה משלם שני קרנים
וחומש · קרן וחומש מן החולין ו׳
וקרן מדמי תרומה ·· הגונב תרומת
הקדש לבדק הבית וגנבה ואכלה א׳
אינו משלם תשלומי כפל מה ש׳
שיתבער מקומו · אבל משלם קרן
ושני חומשין · חומש משום אוכל
תרומה · וחומש משום שנהנה מן
ההקדש · אלא משלם אם יש בה
כזית ואין בה שוה פרוטה · אם יש
שיש בה שוה פרוטה ואין בה כ׳
כזית משלם להקדש ·· ומפני מה
חל איסור הקדש על התרומה ומפני
שהתרומה אסורה לזרים ומותרת
לכהן · והקדישה אוסרה על הכהן
לפיכך עשה בה איסור אף ואיסור על
דרך שמצינו בהלכות איסורי ביאה
ואיסורי מאכלות ·· הגוזל את
התרומה משלם קרן וחומש אחד
שהחומש שחייב בו משום תרומ׳
יצא בו ידי גזלו · שנ׳ ונתן לכהן ה׳
את הקדש אינו חייב אלא בחומש
של קודש בלבד · גזלה והאכילה ה׳
לאחר האוכל משלם קרן וחומש ·
כל מקום שאמרו משלם קרן ו׳
וחומש · אם אכל שוה ארבעה ש׳
משלם שוה חמשה ומכין שאכל
וכל מקום שאמרו לשלם קרן ושני
חומשין · אכל שוה ארבעה משלם
שוה ששה · וכל מקום שאמרו

שני קרנים וחומש אכל שוה ארבע׳
משלם שוה תשעה · ולעולם אינו
משלם אלא לפי הדמים שהיתה
שוה בשעת אכילה בין שהוזלה
בשעת תשלומין בין שהוקירה ··

פרק אחד עשר

התרומה נתנת לאכילה ולשתיה
ולסיכה שהסיכה כשתיה שנא׳
ותבוא כמים בקרבו וכשמן בעצמו׳
והשתיה בכלל אכילה לאכל דבר
שדרכו לאכל · ולשתות דבר שדרכו
לשתות · ולסוך דבר שדרכו לסוך
ולא יסוך יין וחומץ · אבל סך הוא
השמן הטהור ומדליק את הטמא׳
וזהו הבקריו שמן שרפה בכל מקום ··
תמרים של תרומה מותר לחבטן
אותן ולקבצן כעגול הדבלה · אב׳
אסור לעשות מהן שכר · וכן אין
עושין מהן תמרים דבש ולא תפו׳
תפוחים יין ולא פירות הסתו ל׳
חומץ · וכן כל שאר הפירות אין
משנין אותן מבריתן בתרומה
חוץ מזיתים וענבים בלבד ··
עבר ועשה האוכל משקה הרי
זה שותה · זר שאכל דבש תמרי׳
ויין תפוחים וכיוצא בהן בשגגה
אינו חייב לשלם · ואם אכל במזיד
מכין אותו מכת מרדות ·· אין
נותנין דבלה וגרוגרות לתוך המוריס
מפני שהוא מאבדן · אבל נותנין את
היין למוריס ואין מפטמין את ה׳
השמן מפני שמוציאו מכלל מאכל
ועושהו שמן המשחה · אבל מעבי׳
יין שמן ודבש וכיוצא בהן ומחמן
ואין מבשלין יין של תרומה מפני
שממעיטו ·· אין כובשין

ביצים של תרומה בחומץ של תרומ׳
מפני שמפסיד החומץ ״ אין מערבי׳
תבואה בקטניות וכל דבר שיתפרש
זה מזה כשכוברין אותו מערבין ל׳
ומשחרבה יהודה התחילו לערב ת׳
תבואה בתבואה וקטניות בקטניו׳
אבל לא תבואה בקטניות ״ כיצד
שמרקדין את הקמח בחולין כך כ׳
נוהג הכהן בתרומה מרקד ואוכל
ומשליך את המורסן ״ הרי
שרצה לעשות סלת מעשה בבייתוס
היבה עד שיוציא קב או קבים מן
הסאה לא ישליך את השאור מפני
שראוי לאוכלה אלא יניחו במקום
המוצנע ״ שמן של תרומה אין
חוסמין בו תנור וכירים ואין סכין בו
מנעל וסנדל ולא יסוך רגלו והוא בה׳
בתוך המנעל אבל סך את רגלו ונוע׳
את המנעל לא את הסנדל וכן כל
גופו ומתעגל על גבי הטבלא חדש׳
ובלבד שיהיו בסוכה ואינו חושש
אבל לא יתן שמן על גבי טבלא של
שיש להתעגל עליה מפני שהוא מ׳
מאבדו ״ כל האוכל תרומה
ואפילו כזית צריך נטילת ידים ואף
על פי שהיו ידיו טהורות מזו שית׳
שיתבזר במקומו ואינה נוטל ידי׳
עם חזר על השולחן גזרה שמא לא
יאכל מיד ״ ותרומות חובה לארץ
בזמננו עם חזר על השולחן ואינו
צריכה נטילת ידים כחולין ״ ואין
סכין שמן של תרומה בידים מס׳
מסואבות ״ נתן על גבי בשרו
ומשמשו בידים מסואבות ״ אבל
סכין את הקטן בשמן של תרומה
בתוך שבעה שהוא דם שבעה ואינו
נחשב ערל ״ סך הוא הכהן על
עצמו בשמן של תרומה ומביאו בן
בתו ישר׳ ומעגלו על גבו ״ ואם סך

עצמו בשמן ונכנס למרחץ מותר
הזר למשמשו מן המרחץ ויצא על פי
שהוא סך ממנו ״ כהנת שהעשה
ריושה בעלתן של תרומה אין היא
הישראלית חופפת ״ והרי היא יוצא
לא מעגה שערה בשערה ״
ומפני מה התירו חכמים לחופף
שערן בשמן של תרומה מפני ש׳
שאינו ראוי למאכל אדם ״
עוקצי תאנים וגרוגרות ועוקצי הח׳
הפלוסין והחרובין ומעי אבטיח ה׳
וקליפי אבטיח וקליפי אתרוג ומלפפון
ואף על פי שיש בהן אוכל ״ וקניבת ירק
שמשליכין בעלי בתים הרי אלו
אסורין לזרים ״ אבל קניבת הירק ש׳
שמקבצין הגננים מותר לזרים ״
קליפי עדשין ושומשמין אם יש ל׳
בהן אוכל אסורין ואין כהן יכול
ומותרין ״ גרעיני אתרוג מותרין ״
גרעיני זתים והחרובין ותמרים אף
על פי כנסן הכהן הרי אלו אסורין
לזרים ״ ושיאר הגרעינין בזמן ש׳
שכנסן ויש כהן לחלוחית מעט ל׳
אותן אסורות לזר ואם השליכן ה׳
מותרות ״ הסובין של חטין ח׳
חדשות אסורות מפני שראויות
למאכל אדם ״ ושל חטין ישנות ה׳
מותרות ״ עד מתי נקראו חדשות
כל זמן שבני אדם רגילין לחבוש בין
הגתות הגצורות והרקבונות של
תרומה ואם העלו אבק מותרות ״
שמרים של תרומה שנתן על
עליהן מים הראשון והשני אסור
לזרים והשלישי מותר ״ ואם לא נתן
מים אלא מסנן היין מעל השמרים
בלבד אף השלישי אסור לזרים ״
מגורה שפנה ממנה חטי תרומ׳
אין מחייבין אותו להיות יושב ומל׳
ומלקט אחת אחת ואחר כך יתן אלא

מכבד כדרכו ונותן לתוכה ״ וכן
חבית של שמן שנשפכה אין מח׳
מחייבין אותו להיות יושב ומס׳
ומטפיח אלא נוהג בה כדרך שהוא
נוהג בחולין ״ המערה כד שמן
של תרומה הרי זה מערה עד ש׳
שיפסוק העמוד ויתחיל השמן ל׳
לנטף מעט מעט וכיון שנטפו ל׳
שלש טפין זו אחר זו דיו ומותר
ליתן לתוך הכד שמן של חולין ל׳
הרי שלא נתן אלא הניח הכד עד
שירד ענה ומותה התמצית תרומה ״
ומותר הכהן בר שמן שרפה
ונותנו לישר׳ לעלות בו לעליה זו׳
ולהכנס לחדר לעשות צרכי כהן
אבל לא לצרכי ישר׳ ואם היה שותף
עמו מותר ״ ישר׳ שהיה אורח
אצל כהן והדליק לו שמן שרפ׳
ועמד הכהן והלך לו אינו חייב
לכבות את הנר עד שיתכבה מאי׳
מאליו ״ וכתבו הישראלי פתילה בנר
הכהן ומדליקה ליל׳ בה ״ בקרו
של כהן שהיה עומד אצל בקרו
של ישראל ומאי של כהן שהיה
מורג אצל כלו של ישר׳ הרי זה
מדליק עליהן שמן שרפה שלא
ברשות הכהן ״ וכן מדליקין שמן
שרפה בבתי כנסיות ובבתי מדרש׳
ובמבואות האפלים שלא ברשות
הכהן ״ ומי שאין לו שמן חולין ל׳
להדליק נר חנוכה מדליק שמן ל׳
שרפה שלא ברשות הכהן ״
מדליקין שמן שרפה על גבי החו׳
החולין ברשות כהן ״ בת ישראל
שנשואת לכהן והיא למודה לבא
אצל אביה מדליק ברשותה ״
מותר לכהן להדליק שמן שרפה
ואפילו בבית האבל או בבית המשת׳
שיש שם ערבוב ואין חוששין ל׳

שמא יסתפקו ממנו בבית המשתה
ומפני נקיון כליהם ״ אין נוגעין בו בבי׳
היום׳ מפני שאין להן פנאי ומפני הב׳
היום׳ ״ הזורע את התרומה בשו׳
בשוגג יופך ובמזיד יקיים ׳ ואם הבי׳
הביאה שליש בין במזיד בין בשוגג
יקיים ׳ ואם היה פשתן ואפילו הביאו
שליש ואפילו במזיד יופך קנס קנס׳
כו שלא יזרע ויתכוין להנות בעצמו ״
גדולי תרומה הרי הן כחולין ל׳
לכל דבר אלא שאוסרין לזרים גזרו
חכמים עליהם שיהו אוסרין לזרים
כתרומה משום תרומה טמאה ש׳
שביד כהן שלא ישהא אותה יעלו ׳
כדי שיזרענה ותצא לחולין ומונעו ׳
בה לידי תקלה לפיכך מותר לאוכל
הגדולין בידים טמאות ומותרין לט׳
לטבול יום כחולין ״ גדולי גדולין ה׳
חולין לכל דבר ואפילו זרעו כלה יום
הגדולין על העיקר גדולי גדולין הרי
הגדולין השנים מעלין את העיקר אע׳
על פי שאין זרעו כלה ויהיה הכל מו׳
מותר לזרים ״ וכן תרומת חוצה לא׳
לארץ והמדומעות ותוספת תרומה
וזרעוני גנה שאינן נאכלין כגון לפת
וצנון אע״פ שאותו לפת וצנון תרומ׳
גדוליהן מותרין והרי הן חולין לכל
דבר ׳ וכן הזורע פשתן של תרומה
הגדולין מותרין לזרים ״ הזורע
תרומה טמאה אע״פ שהגדולין ט׳
טהורין הרי הן אסורין באכילה ה׳
הואיל והתרומה שנזרעה אסורה
באכילה היתה כבר נדחו ״ חתך
העלים שצמחו ועלו עלים שניים
וחתכן הרי האוכל שיצא אחרכך
מותר באכילה ״ שתלי חולין ש׳
שנטמאו ואחר שנטמאו זרען ׳
ועשאן תרומה הרי אלו מותרין ׳
שהרי טהרו בזריעה ולא נטמאו
כשהן תרומה כדי שיהו אסורין ״
שבלת שהיתה בתוך הפרי ומירח כל
הפרי כולו הרי אותה השבלת טבל
הואיל ונמרחה בתוך הפרי ׳ שתלה
ואחרכך קראו עליה שם ועשאה ת׳
תרומה הרי זו ספק תרומה הואיל ו׳
וזרעה שאין פרח הטבל ממנה ת׳
ונעשית כפירות שעדין לא נגמרו ׳
אבל אם עשאה תרומה קודם שיז׳
שיזרענה הרי זו תרומה ״ לפיכך אם
תלש ממנה ואכל במזיד חייב מיתה
בשוגג משלם את החומש ׳ ואם
גחן ואכל בפיו מן הארץ בטלה ל׳
דעתו אצל כל אדם שאין דרך אכילת
בני אדם בכך לפיכך פטור מן המית׳
ומן החומש אם היה שוגג ״ שדה
של גדולי תרומה חייבת בלקט שכחה
ופאה וחייבת בתרומה ומעשרות ׳
ומעשר עני ׳ ועניי ישר׳ ועניי כהנים
נוטלין ממנה מתנות אלו ׳ עניי הכ׳
הכהנים אוכלין את שלהן ועניי ׳
ישר׳ מוכרין את שלהן לכהנים בדמי
תרומה והדמים של עניים ״ וכן בן
לוי מוכר מעשר שלו לכהנים ״
החובט גדולין אלו משובח ׳ והדש
בבהמה כיצד יעשה תולה כפיפות
בצוארי הבהמות ונותן לתוכן מין
מאותו המין נמצא לא חוסם את ה׳
הבהמה ולא מאכילה את התרומה ״

פרק שנים עשר

אסור לטמא את התרומה שבארץ
ישר׳ כשאר הקדשים ולא יביאנה
לידי טומאות ולא יפסיד אותה אלא
יאכל הטהורה וידליק את הטמאה ׳
ומותר לטמא תרומת חוצה לארץ
בטומאות של תורה אע״פ שאינה ל׳
טמאה אלא בארץ העמים שהיא ט׳
מדבריהם שעיקר חיובה מדבריהם
לפיכך נדה קוצה לה חלה בחוצה לא׳
לארץ שאינה מוזהרת אלא באכילה
אלא ליגע בה כמו שבארנו ״ תרומה
שנטמאת בספק לא אוכלין ולא שו׳
שורפין אלא תהיה מונחת עד שתטמ׳
טומאות ודאית ותשרף ׳ ויש ספקות
ששורפין עליהן את התרומה כמו
שיתבאר בענין טומאה וטהרה ״
חבית של תרומה שנולד בה ס׳
ספק טומאה הרי זה לא יחדש בה
דבר ולא יזיזנה ממקומה ולא יגל׳
אלא יניחנה עד שתטמא ודאי ות׳
ותשרף ואין חוששין שמא תאכל ״
חבית שנשברה בגת העליונה וה׳
והתחתונה חולין טמאין אם יכול לה׳
להציל ממנה רביעית בטהרה יצי׳
ואם לאו יציל בידו בלא נטילת ידים
ואע״פ שהוא מטמאה כמו שיתבאר
בענין טהרות ״ בד״א בחבית של
יין והוא שתהיה בגת התחתונה
פחות ממאה שהרי ידמע הכל ויפסד
אבל אם היה בתחתונה מאה בזו ה׳
החבית שהרי עולה היא באחד ומ׳
ומאה ׳ או שהיה חבית של שמן תד׳
ותטמא ולא יטמאנה בידו שהרי
כולו ראוי להדלקה ואין שם הפסד
מרובה ״ וכן חבית שמן שנשפכ׳
אם יכול להציל רביעית בטהרה ׳
יציל ואם לאו יציל בטומאה מפני
שהוא בהול ״ היה עובר ממקום
למקום וככרות של תרומה בידו ואמ׳
לו הנכרי תן לי אחת מהן ואם לאו ׳
הריני נוגע בכולן ומטמאן יניח לפניו
אחת על הסלע ואל יתננה לתוך ידו
כדי שלא יטמא התרומה בידים ״
התלתן והכרשינין של תרומה ה׳
הואיל ואינן מאכל אדם הרי זה מותר

לעשות כל מעשיהן בטומאה ומע'
נזהר אלא בשעת שרייתן במים ש'
שאם שרה אותן בטומאה הרי ט'
טמאין אותן בידים. אבל אחר השרייה
אינו נזהר לא בעת ששורה הכרשנין
ולא בעת שמאכילן לבהמה לפיכך
נותנין תרומה תלתן וכרשנין לכהן
עם הארץ .. אין מפקידין תרומ'
לכהן עם הארץ מפני שלבו גס בה
ואוכלה. אבל מפקידין אצל ישר' עם
הארץ בכלי חרש המוקף צמיד
פתיל ובלבד שלא יהיו הפירות מו'
מוכשרין גזרה שמא תסיטם אשת
נדה .. אין עושין לעם הארץ
תרומות זתיו בטהרה אבל עושין
לו זתים של חולין בטהרה משום
כדי חייו של בדד. וכיצד עושה ל'
נוטל כדי התרומה ומניחה בכלי
שאינו מקבל טומאה כגון כלי אבני'
וכשיבא עם הארץ ליטול החולין ל'
והתרומה אומרין לו הזהר שלא ל'
תגע בתרומה שלא תחזור לטבלה ..
ישר' שעשה פירותיו בטומא'
אין בוצרין עמו ואין צריך לו' שאין
דורכין עמו מפני התרומה שתעש'
בטומאה אבל מוליכין עמו חביות
לגת ומביאין מן הגת .. זתים
וענבים שנטמאו סוחטן ועושה
אותה תרומה. ואם נטמאו אחר
שעשאן תרומה סוחטן פחות פ'
פחות מכביצה הרי המשקה היוצ'
מהן מותר בשתיה לכהנים ואפלו
לנסכים הוא ראוי שהרי המשקה
כאלו הוא מופקד בתוך האוכל'
ולא אמרו פחות מכביצה אלא ג'
גזרה שמא יעשה יותר מכביצה
ונמצא המשקה מתטמא בכביצה.
ואם היו פירות אלו שלישי לט'
לטומאה דורכן בגת ובבית הבד

והמשקה תרומה טהורה שאין ל'
שלישי עושה רביעי בתרומה כמו
שיתבאר בענין טהרות .. פת
תרומה שנטמאת משליכה לבין
העצים עד שישרפנה. וכן השמן
שנטמא נותנו בכלי מאוס עד ש'
שידליקנו כדי שלא יהיה בו תקלה
לאחרים ויאכלהו .. וחטין
שנטמאו שולקן ומניחן בכלי ל'
מאוס כדי שלא יהיו ראוין לאכיל'
ואחר כך יסיק בהן תנור וכירים.
ומשקין שאינן ראוין להדלקה ש'
שנטמאו כגון היין קוברין אותן ..
יין תרומה שנתגלה הואיל ל'
ואסור בשתיה ישפך. וכן תאנים
וענבים וקשואין ודלועין ואבט'
ואבטיחין ומלפפונות של תרומה
שנמצאו מנוקרות הרי אלו יאסר'
באכילה מפני סכנת נפשות ומה ל'
יעשה בהם ישליכם בים או יקברו ..
עיסה שנלושה במים מגולים
אעפ' שהיא תרומה הרי זו תשרף ..
אסור לכהן ליטול תרומה או ל'
שאר מתנות שלו עד שיפרישו ל'
אותן הבעלים שנ' ראשיתם אשר
יתנו ליי' לך נתתים. ואומר אשר
ירימו בני ישר' ליי' לך נתתים. עד
שירימו ואחר כך יזכה בהן ולא
יטול אחר שהרמו אלא מדעת
הבעלים שהרי לבעלים הם ליתנם
לכל כהן שירצה שנ' ואיש את ק'
קדשיו לו יהיה. ואם לקחן שלא
מדעת בעלים זכה כהן שאין לבע'
בהן אלא טובת הנאה וטובת הנאה
אינה ממון .. כהן שנתנו לו
תרומה ומצא בה דברים אחרים
הרי אלו אסורים משום גזל שמא
אחרים הניחום שם עד שיטלום ..
אין ישר' חייבין להטפל בתרומה

ולהביאה מן הגרן לעיר ומן המדבר
ליישוב. אלא כהנים יוצאין לגרנות
וישר' נותן להם חלקם שם. ואם לא
יצאו הרי זה מפרישה ומניחה ל'
בגרן. ואם היתה חיה או בהמה
אוכלתה שם ואינה משתמרת ה'
והם התקינו חכמים שיטפל בה
ויביאנה לעיר ויטול שכר הביאה
מכהן שאם הפרישה והניחה
לחיה ולבהמה הרי זה חלול השם ..
אסור לכהנים וללוים לסייע ב'
בבית הגרנות כדי ליטול מתנותי'
וכל המסייע חלל קדש יי'. ועליהם
נאמ' שחתם ברית הלוי. ואסור ל'
לישר' להניחן שיסייעו אלא נותן
להם חלקם בכבוד .. נתן תרומה
לכהן על מנת להחזירה יצא ידי
נתינה ואסור לעשות מפני שנמצ'
כמסייע בבית הגרנות. וכן אסור
להן שיחטפו תרומות ומעשרו'
ואפלו לשאול בפיהם אלא נוטלין ב'
בכבוד שעל שלחן המקום הן אוכ'
ועל שולחנו הן שותין ומתנות אלו
לו הן והוא זכה להן שנ' ואני הנה
נתתי לך את משמרת תרומתי ..
לא יתן אדם תרומה לשומר ל'
ולא בכור לשומר עדרו. ולא יתננו
לרועה סחורתו. ואם נתן חלל אלא
אם כן נתן להן שכר שמירתן ת'
תחלה. וכן שאר ישר' לא' לישר' אחר
הילך סלע זה ותן התרומה או בכור
זה שאר מתנות לבני הכהן בת'
בתי או בן אחותי וכל כיוצא בזה ..
בד"א כשהיו הבעלים רוצים
ליתן אותן לאחד משני כהנים אלו
או לאחד משני לוים אלו בחנם
ואמ' לו חברו הילך ותן לזה. אבל
בעלים שאמ' לכהן או ללוי הילך ל'
חלק זה בטובת הנאה הרי זה אסור

וכן אסור לעשות כהונה בתרומות
אע"פ שהוא לוקח מכהן ומוסר
לכהן ·· עשרה אין חולקין לה׳
תרומה בבית הגרנות אע"פ שהן
אוכלין אותה ואין מאכילין אותה··
ואלו הן ·· חרש ושוטה וקטן
שיש בו דעת לפרש הוקן ומפני ש׳
שאין בהן דעת · והטומטום וה׳
והאנדרוגינוס מפני שהן בריה
בפני עצמה · והעבד שאינו רואה
השומרים בשדה ויעידו עליו ש׳
שהוא כהן · והערל והטמאין מפני
שהן מאוסין · והאשה שמא תת׳
תתגרש ומפני הייחוד · והנושא
אשה שאינה הוגנת לו קנסו אותו
שלא יחלוק בבית הגרנות עד ש׳
שיגרשנה ·· וכולן משלחין להן בב׳
בבתיהן וחולקין להן בשאר קדשי בבתיהן
הגבול ומשלחין וחולקין להן חוץ
מן הנושא אשה שאינה הוגנת
לו · והטמא והערל אין משלחין
להן כלל ··

פרק שלשה עשר

התרומה עולה באחד ומאה · כיצד
סאה של תרומה שנפלה לתוך מאה
סאין של חולין ונתערב הכל מפריש
מן הכל סאה אחת ונותנה לכהן
והשאר כולו מותר לזרים ·· וכל
תרומה שאין הכהנים מקפידין
עליה כגון תרומת הפרוסין והחרו׳
והחרובין ושעורים של אדום אינו
צריך להגביה האחד ונפלה למאה
בטלה במיעוטה והכל מותר לזרים ··
נפלה סאה תרומה לפחות מן
מאה נעשה הכל מדומע ויימכר
הכל לכהנים בדמי תרומה חוץ מ׳
מדמי אותה סאה ·· בד"א בשנתערב
מין במינו · אבל נתערב מין בשאינו
מינו בנותן טעם · אבל אם יש בכל
טעם התרומה שבו נעשה הכל
מדומע וימכר לכהנים חוץ מדמי
תרומה שבו · ואם טעם הכל טעם
חולין הכל מותר לזרים ·· סאה
תרומה שנפלה למאה והגביה ס׳
סאה מן הכל ונפלה הסאה שה׳
שהגביה למקום אחר אינה מדמע׳
אלא לפי החשבון · וכן סאה תרו׳
שנפלה לפחות ממאה ונעשה ה׳
הכל מדומע ונפל מן המדומע ל׳
למקום אחר אינו מדמע אלא ל׳
לפי החשבון ·· כיצד הרי שנפלו
עשר סאין של תרומה לתשעים ס׳
סאה של חולין ונדמע הכל אם נפל
מהמדומע זה עשר סאין לפחות
ממאה חולין נדמעו שהרי יש בע׳
בעשר של מדומע סאה של תרו׳
נפל לתוך פחות מעשר סאין ה׳
אינן מדומעות ·· בד"א בדבר שאין
דרכו להבדל כגון חטין לחטין וק׳
וקמח לקמח · אבל דבר שדרכו לה׳
להבדל כגון שמן של תרומה לשמן
חולין או יין תרומה הולכין אחר
הרוב · אם רוב תרומה הרי זה מדו׳
כתרומה · ואם רוב מן החולין הרי
הן כחולין אע"פ שהכל אסור לזרים ··
סאה תרומה שנפלה למאה ה׳
הגביה ונפלה סאה אחרת · הגביהה
ונפלה אחרת הרי החולין מותרין
עד שתרבה תרומה על החולין ה׳
שאם נפלו לתוך המאה של חולין
מאה סאה · ועוד סאה אחת של
תרומה נעשה הכל מדומע ··
סאה תרומה שנפלה ולא הספי׳ ק׳
להגביהה עד שנפלה סאה אחרת
אם ידע בראשונה קודם שתפול
השנייה לא נדמעו אלא מפריש סאתי׳
והשאר מותר הואיל והיה לה להעלו׳
הרי היא כאלו עלתה · ואם לא ידע
בראשונה אלא אחר שנפלה השני׳
הרי זה מדומע וכאלו נפלו שתיהן
כאחת ·· אין פסולת של תרומה
מצטרפת עם התרומה לאסור את
החולין אבל פסולת של חולין מצט׳
מצטרפת עם החולין להעלות את
התרומה ·· כיצד סאה חטין יפות
של תרומה שנפלה למאה סאה ה׳
חטין רעות של חולין וטחן הכל
אע"פ שהמורסן של חולין מרובה
ושל תרומה מועט · הרי הקמח
של תרומה כפחות ממאה קמח
של חולין הרי זה עולה ומשערין
בקמח עם המורסן שהוא מאה ל׳
ואחד ·· אבל אם נפלה סאה של
חטין רעות לפחות ממאה סאה
של חטין יפות של חולין וטחן א׳
הכל והרי הקמח של תרומה אחד
וממאה מקמח חולין הרי זה עולה
באחד ומאה שהרי הותירו החולין
ופחתה התרומה ·· לוג יינה של
תרומה שנפל למאה לוגין ע׳
עכורין אין מוציאין שמרים ש׳
שבהן אלא מעלין את הלוג · וכן אם
נפל לוג עכור למאה לוגין צלולין ל׳
אין מוציאין שמרים שבו ·· לוג
מים שנפל לתשעים ותשעה לוג יין
ואחר כך נפל לתוך הכל לוג יין של ת׳
תרומה נדמע הכל שאין המים מעלי׳
את היין ·· סאה תרומה שנפלה
לפחות ממאה סאין חולין ונפלו
חולין אחרים עד שהותירו על מאה
אם בשוגג הרי זה עולה באחד ל׳
ומאה · ואם במזיד הכל מדומע ש׳
שאין מבטלין איסור לכתחלה ··
תרומות חוצה לארץ מותר לבטל

אותה ברוב ואוכל אותה בימי טומאתו
ואם עבר ואכל אם היה לו יין של תרו'
חושש אינו נוטל ממנו לוג אחד ונותן
עליו שני לוגין מיעוט הכל שלשה לו'
ואחר כך נוטל מיין של תרומה לוג
ונותן לתוך השלשה ומגביה לוג מאין
מאורבעתן ושותה וכן נותן לוג ושותה
וחוזר ומשליך לתוכן לוג אחר וחוזר
ונוטל לוג ושותה וכן נוטל לוג תרומ'
ונוטל לוג מן התערובת עד שיכלה כל
היין של תרומה ונמצא שבטל כזה
ומן בשני לוגין חולין ·· הזורע
תרומה בצד החולין ואין נודע לו זה
אי זה זרע התרומה אפילו היה מאה
ערוגה של תרומה וערוגה אחת של ח
חולין כולן מותרין ·· במ"ה בדבר
שזרעו כלה בקרקע כגון החטין
והשעורים וכיוצא בהן אבל בדבר
שאין זרעו כלה בקרקע כגון השום
והבצל אפילו מאה ערוגה של חולין
וערוגה אחת מן התרומה הכל מדו'
מדומע ואם נתלש הכל תעלה באחד
ומאה לא יתלוש לכתחלה ·· שתי
קופות אחת של תרומה ואחת של
חולין ואין ידוע אי זו היא זו שנפלה
סאה תרומה לתוך אחת מהן ואין ה
ידוע להיכן נפלה ואחר כך נפלה אח
משתי הקופות לתוך החולין אינן מד'
מדומעין וכן אם זרע אחת מהן הג'
הגדולין חולין נפלו שתיהן למקום
אחד מדומעות כקטנה שבשתיהן
זרע אחד את שתיהן בדבר שזרעו
כלה הגדולין חולין בדבר שאין זרעו
כלה הגדולין מדומע ·· במ"ה בזורע
את השניה עד שלא קצר הראשונה
אבל אם קצר הראשונה ואחר כך
זרע את השניה בדבר שאין זרעו כ'
כלה הגדולין חולין שאין תולש את
המחובר הוכח זה לזה ·· שתי קופות

אחת של חולין ואחת של תרומה
ולפניהן שני סאין אחד של חולין
ואחד של תרומה ונפלו אלו לתוך
אלו מותרין שאני אומ' חולין לתוך
חולין נפלו והתרומה לתוך תרומה כ'
נפלה ואע"פ שלא רבו חולין על את
התרומה ·· במ"ה בתרומה בזמן ה
הזה שהיא מדבריהם אבל בתרומ'
של תורה עד שירבו חולין על התרו' ··
סאה שנפלה לתוך הכרי ואמר
תרומת הכרי הזה בתוך במקום
שנפלה אותה הסאה שם נסתיימת
תרומת הכרי ונודע הכל כתרומה
שנפלה בתרומת הכרי ·· וכן תרומת
הכרי בעיסה חולקין אותה לשנים
והחצי שבעיסה לשנים ומצאו
רביע הכרי שהוא בעיסה עיסה כ'
הוא המדומע ·· היו לפניו שני
כריים ואמ' תרומות שני כריים כ'
באחד מהם הרי שניהן מדומעין ··
היו לפניו שתי סאין וכרי אחד
ואמ' הרי אחת מן הסאין האלו
עשויה תרומה על הכרי הזה הרי
אחת מהן תרומה ואין ידוע אי זו
היא ·· היו לפניו שני כריים וס'
וסאה אחת ואמ' הרי זו תרומה
על אחת מן הכריים האלו הרי הי'
תרומה ונתקן אחד מהן ואין ידוע
אי זה הוא משניהם המותקן מן
הטבל ··

פרק ארבעה עשר :

חמשים תאנים שחורות וחמשים
לבנות שנפלה לתוכן תאנה אחת
של תרומה היתה שחורה השחור'
מדומעות והלבנות מותרות היתה
לבנה הלבנות מדומעות והשחור'
מותרות ואם אין ידוע אם שחורה
היתה אם לבנה היתה עולה באחד
ומאה מן הכל ידע מה אחד שנפל
ושכח הרי הכל מדומע וכן עגולי
דבלה של תאנים ומלבנים של דבלה
שנפל עגול או מלבן של תרומה לת'
לתוכן ואין ידוע אם מלבן היה או
עגול הרי העגולין מצטרפין למלבני'
ותעלה התרומה באחד ומאה מן
הכל ·· עגולי דבלה גדולים וקטני'
שנפל עגול דבלה לתוכן ואין ידוע
אם קטן אם גדול הן מעלין בין במ'
במנין בין במשקל כיצד נפל עגול
למאה עגולים גדולים וקטנים הרי
זה אומ' קטן נפל ומגביה אחד קטן ··
נפל עגול לתוך ארבעים עגו'
מהן עשרים עגול משקל אחד
ארבע ליטרין והאחד ועשרים
משקל כל אחד ליטרין הואיל ומן
המשקל הכל מאה ליטרין ואחד ה
הרני אומ' קטן נפל ומגביה אחד
מן הקטנים והקיואה והסלת אינן
מצטרפין להעלות את התרומה ··
סאה חטין של תרומה שנפלה
על פי המגורה של חטין אינו חס'
מחשבין אותה סאה ואחד שאין
משערין אלא אם כן נפלה תרומ'
עם החולין או אם אין ידוע באיזה
מקום נפלה התרומה ·· כיצד
יעשה דואין את התרומה כאלו
היא חטין על גבי שעורין ומחשי'
התרומה עצמה שנפלה על פי המג'
המגורה עם מעט מן החולין שש'
עליהן כמו שאוסף חטים מעל
גבי שעורים ·· שתי עטרותיה
שתי קופות שנפלה תרומה לתוך
אחת מהן ונפלה ואין ידוע לאיזו
מהן נפלה אם היו שתיהן מעורות
בבית אחד הרי אלו מצטרפות וה'

ותעלה באחד ומאה מן הכל מאחר
היו שתיהן בעזרה אחת והקופו'
מצטרפות ואפילו היתה קופה
בבית אחד וקופה בבית אחר
לפי שקרוב הדבר לקבץ שתיהן ב
בבית אחד· אבל היו הקופות בשתי
עיירות אינן מצטרפות·· וכיצד
מעלה סאה שנפלה אם רצה להעל'
להעלותה מאחת משתיהן מעלה
ואם רצה להעלות חציה מזו וח'
חציה מזו מעלה·· כרים מלאים
תאנים של חולין שדרס לתוכן של
תרומה בעיגול אחת מהן ואין יד'
ידוע אי זה הוא אם היו שם מאה
כרים וכבר זה הרי זו תעלה ולוקח כר
אחת מהן ומוכרה לכהן חוץ מד'
ודמי אותה לטריא והשאר מותר
ואם היה פחות ממאה הפחות ד'
כולן מדומע והשלים מותרין··
וכן אם דרסה על פי כוורת אינו על
פי עגול ואין ידוע אם בצפונו אם
בדרומו ולא ידע אי זה עגול הוא
הואיל ואותו כמו הן פרורות ותעלה
לפי החשיקו אם יש בכל העגולין
מאה לטרין תעלה והוא שיש בכל
עגול מהן יותר על שני לטרין כדי
שתבטל התרומה בכל ברוב החולין··
התרומה היתה אוסר במין אחד
וספיקה אוסר בחמשים ואין לה ב
היתר אלא ברוב· ואם היתה בתוך
מחמשים אינה צריכה רוב··
כיצד אחת תאנה אחת תרומה של
שנפלה לתשעה ותשעים והרי
המאה קיימין הכל אסור לזרים
כמו שבארנו·· נפלה אחת לחמשי'
ואבדה אחת מן הכל שמא אחת
מן החולין היא שאבדה אנו הול'
האחת שנפלה היא שאבדה הרי
אלו אסורות עד שירבה עליהן ב

חולין ממקום אחר ויוסיף עליהן ב
תאנים ואחת יתר על הכל· ואם נפל'
אחת של תרומה לתוך אחת וחמשי'
של חולין ואבדה אחת מן הכל ה
הותרו השאר לזרים·· נפלה
סאה של תרומה לפחות ממאה
ממעשר ראשון שלא נטלה תרומ'
או למעשר שני והקדש נדמע
הכל· ואם למעשר ראשון נפלה יק'
יקרא שם לתרומת מעשר וימכר
הכל לכהנים חוץ מדמי תרומה
שנפלה ומדמי מעשר שבו· ואם
להקדש ומעשר שני נפלה הרי אלו
יפדו וימכרו לכהן חוץ מדמי תר'
תרומה שנפלה·· תרומה טמאה
שנפלה לפחות ממאה חולין או ל
מעשר ראשון או מעשר שני או
הקדש בין טהורין בין טמאין הכ
הואיל ונדמע הכל הרי הכל כתרומה
טמאה שאסורה באכילה לכל והכל
אסור לעולם ומניחין אותן עד
שירקבו·· בד"א שאין דרכו להא'
להאכל חי אבל שדרכו להאכל חי אלא
ינחם שמא יתקל בהן ויאכל מהן
אלא ידליק הכל כדרך שמדליקין ב
תרומה טמאה·· סאה תרומה
טהורה שנפלה לפחות ממאה ב
חולין טמאין ימכר הכל לכהנים
חוץ מדמי תרומה שבו· והכהן ב
אוכל מדומע זה קליות או לש ב
אותן במי פירות שאינן מכשירין
כדי שלא תטמא התרומה מחולין
הטמאין· או ילוש מדומע זה פחות
פחות מכביצה שאין אוכל טמא
מטמא אוכל אחר עד שיהיה כבי
כביצה· או יתחלק מדומע זה פחו
מכביצה בכל העיסה כדי שלא ת
תטמא התרומה שבו·· סאה
תרומה טמאה שנפלה למאה של

חולין טהורין· וכן סאה תרומה ט
טהורה שנפלה למאה של חולין ט
טמאין תעלה באחד ומאה ותאכל
קליות או תלוש במי פירות או פחות
מכביצה שאין הסאה הזאת שעלת'
עכשיו שנפלה·· סאה תרומה
טמאה שנפלה למאה סאה של ת'
תרומה טהורה בטלה במיעוטה ·
ויאכל הכל כטהורה· ואם נפלה ה
לפחות ממאה ירקב הכל עד שירקב··
שתי קופות שנפלה סאה תרו'
לתוך אחת מהן ונודע לאיזה מהן
נפלה ואחר כך נפלה סאה שניה ב
ואין ידוע לאיזו מהן נפלה אומרין
מקום שנפלה ראשונה נפלה שניה
לפי שתולין הקלקלה במקולקל··
נפל סאה ראשונה לתוך אחת מהן
ואין ידוע לאיזה מהן נפלה ואחר
כך נפלה סאה שניה ונודע לאיזה
מהן נפלה אין אומר במקום שנפלה
שניה נפלה ראשונה אלא שתיהן
מקולקלות·· היו שתי קופות אחת
טמאה ואחת טהורה ונפלה סאה
תרומה לאחת מהן ואין ידוע לאיזו
היא אומרין לתוך הטמאה נפלה··
שתי קופות אחת של תרומה ט
טהורה ואחת של חולין טמאין ו
ונפלה סאה של תרומה טהורה לא
לאחת מהן אומ' לתוך תרומה נפלה
והחולין יאכלו בטהרה כתרומה··
נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך
אחת מהן אומ' לתוך של תרומה נפל'
והחולין יאכלו קליות או ילוש במי
פירות·· שתי קופות אחת של
תרומה טמאה ואחת של חולין ט
טהורין ונפלה סאה של תרומה ט
טהורה לתוך אחת מהן אומ' לתוך של
תרומה נפלה והחולין יאכלו קליות··
נפלה סאה תרומה טמאה לתוך

אחת מהן שאינן אסורות שספק
תרומה טמאה אסור וספק המדומע
מותר ומפני שאיסור תרומה טמאה
מן התורה ואיסור מדומע מדבריה'
על העקרים שביארנו בהלכות איסור
מאכלות

פרק חמשה עשר

חבית סתומה מדמעת בכל שהוא
כיצד חבית סתומה של תרומה שנפ'
שנתערבה במאה אלפים חביות סתומ'
מדומע הכל' נפתחו החביות תעלה ב'
באחד ומאה" נתערבה חבית
סתומה במאה חביות ונפלה אחת
מהן לים הגדול הותרו כולן' ואומרי'
של תרומה היא שנפלה' ומה שאין
כן בתאנה שנפלה למאה ונפלה ב'
אחת מהן לים הגדול אלא צריך
להפריש אחת לפי שהחבית ניכרת
נכרת' והתאנה וכיוצא בה אינה ניכרת
נכרת" חבית סתומה שנתערב'
במאה חביות ונפתחה אחת מהן
נוטל ממנה אחד ומאה ושותה
אותה חבית' ואם שאר החביות אינ'
אסורות עד שיתפתחו וכל אחת ש'
ואחת שתפתח מהן נוטל ממנה כ'
כדי דמועה ושותה את השאר"
נתערבה חבית במאה וחמשי'
חביות ונפתחו מהן מאה חביות
נוטל מהן כדי דמוע חבית אחת
ושותה המאה ושאר החמשים
אסורות' ואין מחזיקין לאותה
סאה של תרומה שהיא בטולה
ברוב' ואפילו היו מאה אלפים חביות
כולן מדומע וכל מה שיפתח נוטל
ממנו אחד ומאה ושותה השאר
והשאר מדומע" כבר ביארנו ב'

בהלכות מאכלות אסורות שהחמץ
והמתבל אוסר בכל שהו' לפיכך אם
ריסק תאנה של תרומה ונתנו לתוך
העיסה והחמיצה כל העיסה מדומע
ואסורה לזרים" בינה שנפלה
בתבלין של תרומה ואפילו חלוקה ש'
שלה אסור מפני שהוא בולע"
שאור של תרומה שנפל לתוך העיס'
והגביהו ואחר כך נתחמצה הרי זו
מותרת" כבר ביארנו שאם נתער'
תרומה במין בשאינו מינו בנותן ט'
טעם' לפיכך בצל מחותך שנתבשל
עם התבשיל אם היה הבצל תרומה
והתבשיל חולין ויש בו טעם הבצל
והתבשיל אסור לזרים" ואם היה
הבצל חולין והתבשיל תרומה ונותנ'
טעם התבשיל בבצל הרי הבצל אס'
אסור לזרים" עדשים שנתבשלו
ואחר כך השליך לתוכן בצל יבש א'
אחד שלם הרי זה מותר' ואם היה
מחותך בנותן טעם' ואם בשלהו
הבצל עם העדשים בין שלם בין מ'
מחותך בנותן טעם' ושאר כל התב'
התבשיל בין שהשליך הבצל אחר
שנתבשל בין שבשלו עם התבשיל
בין שלם בין מחותך משערין אות'
אותו בנותן טעם" ומפני מה
בצל אחד שלם לתוך עדשים אינו א'
משערין אותו מפני שאינו שואב
מהן שהרי הוא שלם ואינו פולט ל'
לתוכן שכבר נתבשלו' ואם היו ה'
הבצלים רכים הרי הן כמחותכין ש'
וכן אם נטלה פטוטתו או קליפתו ה'
החיצונה או שהיה לח הרי הוא כמ'
כמחותך' והקפלוט בין לח בין יבש
בין שלם בין מחותך הרי הוא נותן
טעם" הכובש ירק עם ירק ש'
של תרומה הרי זה מותר לזרים חוץ
ממיני בצלים ושומים והציר של'

שאם כבש ירק של חולין עם בצלים
של תרומה הרי אלו אסורין" כבש
ירק של תרומה עם בצל של חולין
הרי הבצל מותר לזרים" זיתי
חולין שכבשן עם זיתי תרומה
אם אלו ואלו פצועין או שהיו של
חולין פצועין ושל תרומה שלמים
או שכבשן במי תרומה הרי אלו ה'
אסורין' ואם היו שניהן שלמים
או שהיו זיתי התרומה פצועין וש'
ושל חולין שלמים הרי אלו מותרי'
לפי שהפצועין שואבין מן הש'
השלמים" מי כבשים ומי שלקות
של תרומה הרי הן אסורין לזרים'
השבת עד שלא נתנה טעם בקדר'
יש בה משום תרומה' משנתנה
טעם בקדרה אין בה משום תר'
תרומה" הרודה פת חמה ונתנ'
על פי חבית של יין של תרומה אם
היתה פת חטין הרי זו מותרת"
ואם פת שעורים אסורה מפני
שהשעורים שואבות" תנור
שהסיקו בכמון של תרומה ואפ'
בו את הפת מותרת שאין בה טעם
הכמון אלא ריחו והריח אינו אוסר"
שעורים של תרומה שנפלו לבור
של מים אף על פי שהבאישו מימיו ש'
הרי הן מותרין שאין נותן טעם
לפגם אוסר" תלתן של תרומה
חריו ונפל שנפל לתוך בור של יין
אם יש בזרע התלתן לבדו כדי ליתן
טעם ביין הרי היין אסור לזרים"
שתי כוסות של יין אחת של
תרומה ואחת של חולין מזג כל
אחד מהן במים ואחר כך ערבן
רואין את היין של חולין כאילו
אינו וכאילו יין התרומה נתערב
במים שהרי אינו מין במינו ואם יש
באותן המים לבטל שבהן היין ש'

של תרומה הרי הכל מותר לזרים ·
ואם לא יוסר שכבר ביררנו שאין
המים מעלין את היין · יין
של תרומה שנפל על גבי פירות
ידיחם והן מותרות נפל שמן על
גבי יין יקפה אותו ויטול קליפה
מעל העליון כדי שיסיר כל העליון ש
שבו טעם השמן ·· קדרה שבשל
בה תרומה לא יבשל בה חולין ואם
ואם בשל בנותן טעם · ואם שטף
הקדרה במים או ביין הרי זה מותר
לבשל בה · בשל במקצתה אינו
צריך לשטוף את כולה אלא שוטף
מקום הבשול בלבד ·· תרומה
גדולה ותרומת מעשר והחלה וה
והבכורים כולן נקראין תרומה · כל
בתרומת מעשר הוא אומר · והרמתם
ממנו תרומת יי' · ואומר · כתרומת
גרן · ובחלה הוא אומר · חלה תרימו ת
תרומה · ובב' לא תוכל לאכול בשעריך
וגו' · ותרומת ידך · ואין לך דבר
שטעון הבאת מקום שלא פרטו
בפסוק זה חוץ מן הבכורים · ובהן
נאמ' ותרומת ידך · הא למדת שהן
קרויין תרומה · לפיכך דין ארבעתן
לענין אכילה והמגע אחד הוא · כולן
עולין באחד ומאה ומצטרפין זה
עם זה ואם נטמאו ישרפו · ודין
תרומת מעשר של דמאי בכל אלו
הדברים כתרומת מעשר של ודאי
אלא שאין לוקין על אכילתה ··
כל האוכל תרומה מברך ברכת אוכלין
תחלה ואחר כך מברך ברוך אתה
יי' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו
בקדושתו של אהרן וצונו לאכול
תרומה · וכן קטנים ואוכלים ומברכין
אפילו בחלת חוצה לארץ · שגם אכ
אכילת קדשי הגבול כעבודה · שנ'
עבודת מתנה אתן את כהנתכם ··

בריך רחמנא דסייען ··

הלכות מעשר

ראשון

מצות עשה אחת היא · והיא להפר'
להפריש מעשר ראשון בכל שנה
ושנה משני הזריעה ולתתו ללוים ·
ובאור מצוה זו בפרקים אלו ··

פרק ראשון

אחר
שמפרישין תרומה גדולה מפרישי'
אחד מעשרה מן המשאר · וזהו ה
הנקרא מעשר ראשון · ובו נאמר
כי את מעשר בני ישר' אשר ירימו
ליי' תרומה נתתי ללוים לנחלה ··
והמעשר הזה ללוים זכרים ונקב'
שנ' ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר
בישר' לנחלה ·· מעשר ראשון
מותר באכילה לישר' ומותר לאכו'
בטומאה שאין בו קדושה כלל · וכל
מקום שנ' במעשר קדש או פדיה
אינו אלא מעשר שני · ומנין שאו
שמעשר ראשון חולין · שנ' ונחשב
לכם תרומתכם כדגן מן הגרן וכמל
וכמלאה מן היקב · מה גרן ויקב
חולין לכל דבר אף מעשר ראשון
שנטלה תרומתו חולין לכל דבר · לפיכ'
בת לוי שנשבית או שנבעלה
בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכ' ·
אפי' מי שהעידה שמת בעלה
או העיד עד אחד שמת בעלה וב
ונשאת ואחר כך בא בעלה קנסו ב
אותה חכמים שתהיה אסורה בכל
במעשר ·· לוים וכהנים מפרישי'
מעשר ראשון כדי להפריש ממנו
תרומת מעשר · וכן הכהנים ות'
מפרישין תרומות ומעשרות לה

לעצמן · ולפי שהכהנים נוטלין את
הכל יכול אוכלו פירותיהן בטבלן ·
ת"ל כן תרימו גם אתם · מפי השמועה
אתם ולא הלוים · גם אתם לרבות
הכהנים ·· אין מוציאין המעשר
מיד הכהנים שנ' כי תקחו מאת
בני ישר' את המעשרות וגו' · וכן
כל מתנות כהונה אין מוציאין
מכהן לכהן · ועזרא קנס את הלוים
שלא יתנו להם מעשר ראשון אלא
יתנו לכהנים לפי שלא עלו לירושלים ·
האוכל פירותיו טבלים ובלא
שיאכל המעשר בטבלו אע"פ שהן
חייבין מיתה בידי שמים אינן משל'
משלמין המתנות לבעליהן שנ' אשר
ירימו ליי' אין לך בהן כלום עד ש
שירימו אותן · ובחוצה לארץ מותר
לאדם להיות אוכל והולך ואחר כך
מפריש תרומות ומעשרות ··
מעשרין ממקום זה על מקום א
אחר ואין צריך לעשר מן המוקף
אבל אין מעשרין ממין על שאינו
מינו ולא מן החיוב על הפטור ולא
מן הפטור על החיוב · ואם עשר
אינו מעשר ·· כל שאמרו ב
בתרומה אין תורמין מזה על זה ·
כך במעשר אין מעשרין מזה על
זה · וכל שאמרו בתרומה אם תרם
תרומתו תרומה · כך במעשר אם
הפריש מעשרותיו מעשרות · וכל
שהוא פטור מן התרומה פטור
מן המעשר · וכל התורם מעשר ·
וכל שאמרו בהם לא יתרום ·ה'
ואם תרם תרומתו תרומה · כך אם
עשר מעשרותיו מעשר · וכל ה
שאין תרומותיו תרומה כך אין
מעשרותיו מעשר ·· המוסר
לחבירו הרי מעשר על ידך אינו
צריך לעמוד עמו עד שיראה אם

יעשר זה לזה יעשר. ואם אומר הוא
לחבירו עשור על ידי צריך לעמוד
עמו. החרובין אינן חייבין במ'
במעשרות אלא מדבריהם לפי שה'
שאינן מאכל הכל אדם. והשקדי'
המרים בין בקטנן בין בגדלן פטורי'
מפני שאינן אוכל. אילן שנטוע
בתוך הבית פטור מן המעשרות
שנ' היוצא השדה שנה שנה.
ויראה לי שהוא חייב במעשרות
מדבריהם שהרי התאנה העומדת
בחצר חייב לעשר פירותיה אם
אוכלן כאחת. בצלים שהשרישן
זה בצד זה ונפלו השרשין בקרקע
עליה פטורין מן המעשרות. נפלה
עליהן מפולת והרי הן מגולין הרי הן
כנטועין בשדה וחייבין במעשרות.
המשמר שדהו מפני ענבים ומן
אחר ואסף התאנים הנשארות מן
בתוך שדה אף שהיה משמר שה'
מפני המקשיאות והמדלעות ובא'
אחר ואסף הענבים הנשארים ש'
שם מפוזרין בשדה בזמן שבעל
השדה מקפיד עליהן אסורין משו'
גזל ולפיכך חייבין במעשר ובתרו'
ואם בעל הבית מקפיד עליהם מותרי'
משום גזל ופטורין מן המעשר.
אין מעשרין אלא מן המובחר שנ'
בהרימכם את חלבו ממנו ונחשב
לכם וגו'. כשם שמעשר שמפרישין
הלוים מן החלב שבו כך מעשר שא'
שמפרישין ישר' מן הגרן ומן היקב
מן החלב שבו. אין מעשרין ל'
באומד אלא במדה או במשקל או במ'
במנין. וכל המדקדק בשיעור הרי זה
משובח. והמרבה במעשר מעשרו
מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן
ופירותיו מתוקנין. המפריש
מקצת מעשר אינו מעשר אלא במו'

שחלק את הערימה. אבל צריך להפ'
להפריש מזה החלק שהוציא מעש'
שלו. כיצד היה לו מאה סאה
הפריש מהם חמשה לשם מעשר
אינם מעשר ואינו יכול להפריש
על החמש סאין מעשר ממקום
אחר אלא מפריש מהן חצי סאה
שהוא מעשר שלהן. המפריש
מעשר מברך תחלה כדרך שמברכין
על כל המצות. וכן מברך על מעשר
שני ועל מעשר עני ועל מעשר מן
המעשר ומברך על כל אחד בפני ע'
עצמו ואם הפריש הכל זה אחר זה
מיד ולא שח ביניהן כולן ברכה אח'
ומברך להפריש תרומות ומעשרו'.

פרק שני

אין
חייב להפריש מעשר מן התורה ע'
אלא הגומר פירותיו לאוכלן. אבל הג'
הגומרן למכרן פטור מן התורה וחיי'
מדבריהם שנ' עשר תעשר ואכלת'
ואכלת אינו חייב אלא הגומר תבוא'
לאכלה. וכן הלוקח פטור מן התו'
שנ' תבואת זרעך. וחייב מדבריהם
כלוא בשלחן אחר שנגמרה מלאכ'
ביד המוכר. אבל אם נגמרו ביד ה'
הלוקח חייב לעשר מן התורה.
פירות שאינן ראויות לאכילה בקטנן
כגון הבסר וכיוצא בו אינן חייבין
במעשרות עד שיגדלו ויעשו אוכל
שנ' מזרע הארץ ומפרי העץ עד
שיהיה פרי. וכן התבואה והקטני'
שנ' עשר תעשר את כל תבואת זרע'
עד שתעשה תבואה. וזו היא עונת
המעשרות. וקודם שתגיע התבואה
והפירות לעונה זו מותר לאכל מהן
כל מה שירצה ובכל דרך שירצה.
פירות שהן ראוין לאכילה בקטנן ל'

כגון הקשואין והאבטיחות שאין מ'
מניחין אותן כדי להוסיף בגופן אלא
אם כל ראויין הן לאכילה מתחלה הרי ל'
אלו חייבין במעשר בקטנן שתחל'
אכילתן בזו לעונת המעשרות.
ואימתי עונת המעשרות משיגיע
הפירות והזרע למצוה הכל לפי מה
שהוא הפרי. כיצד התאנים מ'
משיעשו רכים כדי שיהיו ראויין ל'
לאכילה אחר ארבע ועשרים שע'
משעת אסיפתן. הענבים משישנ'
והן הענבים הדקין המדבריות
משיראה החרצן שלהן מבחוץ.
הרמונים משימוח הפרד שלהן בין
האצבעות ויצאו מהן מים. ה'
התמרים משיתפחו כשיור. הפ'
הפרסקין משיטילו גידין אדומין
האגוזין משיתפרש האוכל מקליפ'
החיצונה. השקדים המתוקין עד
שתתפרש קליפתן החיצונה. אבל
המרים פטורין לעולם. וכן שאר כל ה'
בעלי קליפות כגון הפונטקוסין והאוט
והבטנים משיעשו קליפה התחתונ'
הסמוכה לאוכל. הזתים משיעש'
שמן אחד מתשעה ממה שהן ראוי'
לעשות כשיגמרו וזהו שליש שלהן.
התפוחים והאתרוגין משיתעגלו ל'
מפני שהן ראוין לאכילה כשהן קטני'.
האוג והתותים משיאדימו. וכן
כל שדרכן להאדים משיאדימו. ה'
החרובין משיעשו נקודות נקודו'
שחורות. וכן כל שדרכן להשחיר
משינקדו. האגסין והקרוסט'
והקרוסטומלין והפרישין והעוזרדין
משיעשו קרחות קרחות. וכן כל
שדרכן להלבין משיקרחו קרחה.
התבואה משתביא שליש התלת ה'
משיהיה מעה ראוי לצמיחה אם
נזרע. ובירק הקשואין והדלועין ל'

והאבטיחין והאפטוטות וכל כיו'
כיוצא בהן חייבין בקטנן כמו ש'
שביארנו ושיעור הירק שאינו
ראוי לאכילה עד שיגדל אינו ח'
חייב עד שיהיה ראוי לאכילה ׃
אשכל שהגיעו בו אפילו גרגיר
יחידי כולו חבור למעשר ותוכ'
וכאלו הגיעו כולן ולא נמצא אשכל
בלבד אלא כל שיעור הרוח שיש ב'
ביוותה הגפן שיש בה האשכלות
ראשון שהגיע בה אפילו פרידה א'
אחת כולה חבור ׃ לא ימכור
אדם פירותיו משבאו לעונת המ'
המעשרות למי שאינו נאמן על
המעשרות ואם בכרו פטר אות'
הבכורות ומותר למכור את השאר
שעדין לא הגיעו לעונת המעשר ׃
וכן לא ימכור אדם את גפנו ל'
ואת הגו למי שאינו נאמן על המ'
המעשרות ולהוציאו מהן משקין
שהמשקין היוצאין מהן חייבין במ'
במעשר ולא את תבנו ללקט ממנו
תבואה ממי שאינו נאמן שהרי
התבואה שתלקט מן התבן חייבת
במעשר ׃ שמרי יין שנתן בהן
מים וסננן אם נתן שלשה ומצא ד'
וארבעה מוציא מעשר על זה הי'
היתר ממקום אחר ואינו מפריש
עליו תרומה שהרי תורם בתחלה
בלבן על הכל כמו שביארנו בתרו' ׃
מיצו פחות מארבעה אף על פי
שמעלה יתר על מדתו ואע"פ שיש
בהן טעם יין פטור ׃ המקדיש
פירותיו כשהן מחוברין עד שלא
באו לעונת המעשרות והן ביד
הגזבר ואחר כך פדאן הגיעו חייבי'
במעשר ואם באו לעונת המעש'
המעשרות והן ביד הגזבר ואחר
כך פדאן פטורין ׃

פרק שלישי ׃

פירות
שהגיעו לעונת המעשרות ונת'
ונתלשו ועדין לא נגמרה מלאכתן
כגון תבואה שקצרה ודשה ועדין
לא זרה אותה ולא מרחה מותר
לאכל מהן אכילת עראי עד שתג'
שתגמר מלאכתן ומשתגמר מלא'
מלאכתן יאסור לאכל מהן עראי ׃
כיצד בגומר פירותיו למוכרן בשוק
ואפי' אם היתה כונתו להוליכן לבית
הרי זה מותר לאכל מהן עראי א'
אחר שנגמרה מלאכתן עד שיק'
שיקבעו למעשר ׃ ואחד
מששה דברים קובע למעשרות
ואלו הן ׃ הבית והמקח והאש
והמלח והתרומה והשבת וכולן
אין קובעין אלא בדבר שנגמרה
מלאכתו ׃ כיצד פירות שדרכן
להוליכן לבית אע"פ שלא נגמרה
מלאכתן אוכל מהן עראי עד ש'
שיכנסו לבית נכנסו לבית נקבעו
למעשר ואסור לאכל מהן עד ש'
שיעשר וכן אם מכרן או משכן
בזמן או כבשן במלח או הפריש
מהן תרומה או שנכנסה שבת
עליהן לא יאכל עד שיעשר אע"פ
שלא הגיעו לבית ׃ הכניסן לבית
קודם שתגמר מלאכתן הרי זה אוכ'
אוכל מהן עראי ותחזור ומקיימן
לגמר מלאכתן ומאחר שנכנסו לבי'
חייב לעשר הכל ׃ כיצד הכניס
קשואין ודלועין לבית קודם שיע'
שישפשף משיתחיל לשפשף את'
אחת נקבעו כולן למעשר וכן כל
כיוצא בזה ׃ וכן התורם פירות
שלא נגמרה מלאכתן מותר לאכל
מהן עראי חוץ מכלכלת תאנים

שאם תרמה קודם שנגמרה מלאכ'
נקבעה למעשר ׃ המכניס לבית
סלי תאנים ובהן תאנים מכבדי
תמרים ובהן תמרים אם הכניסום
תמוקות אם פועלים לא נקבעו למ'
למעשר ואם הכניסן בעל הבית ל'
חייבין במעשר ׃ המכניס שבלים
לעשות מהן עיסה לא נקבעו ואם
לאכלן מלילות נקבעו למעשר ׃
בד"א בתבואה אבל בקטניות א'
לא נקבעו למעשר ׃ ומותר להערים
בתבואה להכניסה במוץ שלה כדי
שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן
המעשר ׃ וזורה מהן מעט מעט
אחר שהכניסה לבית ופטורה ל'
לעולם מן התרומה ומן המעשרו'
שהרי אינו מתחיל לגמור הכל ׃
הגומר פירותיו של חברו שלא מ'
מדעתו וכן הקובע פירותיו של
חברו שלא מדעתו באחד מן השש'
הקובעין למעשר הרי אלו נטבלו
למעשר ׃ אי זהו גמר מלאכתן
של פירות הקשואין והדלועין ל'
והאבטיחין משישפשף בידו או
ויסיר הזהוב שעליהן כמו שער
דק ואם אינו משפשף משיעמיד
ערימה ובאבטיח משיסדר אותן
במוקצה ואבטיח בצד אבטיח ׃
היה משפשף אחת אחת כיון ש'
שגמר כל ערכו נגמרה מלאכתן
ותורמין קשואין ודלועין אע"פ
שלא הסיר הזהב מעליהן ׃
הירק המוגד משיאגד ואם אינו
אוגד משימלא הכלי ואם אינו ממלא
הרי זה אוכל עראי עד שילקט כל
ערכו ׃ כלכלה משיחפה הפירות
שבה בעלין ובחוטין וכיוצא בהן
ואם אינו מחפה משימלא את
הכלי ואם אינו ממלא עד שילקט

כל ערכו ·· כל גדיש שדעתו לגו
למלאות את חציו כיון שמלא את
חציו נטבל · היה בדעתו למלאות
את כולו אינו נטבל עד שימלא
את כולו ·· היו שנים ובדעתו למ
למלאות את שניהם לא נטבלו עד
שימלא את שניהם ·· אגד הירק
אגד גדול בשדה אע"פ שבדעתו
לאגדו אגודות קטנות בשוק הרי
זה נטבל ·· הפדר והצמוקין וה
והחרובין משיעמיד ערימה בר
בראש גגו ·· הבצלים משיסיר
העלים והקליפות שדרכן להשליך
מעליהן ואם אינו מסיר עד שיעמ
שיעמיד ערימה ·· התבואה
משימרח · ואיזהו מירוח זה השוא
פני הכרי של תבואה ברחת כסוף
כל הדבר כדרך שעושין כשגומר
כל מעשיה ואם אינו ממרח משיעמ
ערימה ·· הקטניות משיכבור
ונוטל מרחת הכברה ואוכל · ואם
אינו כובר עד שימרח ואע"פ
שמירח מותר לאכל וליטול מן ה
הקוטעין ומן העדרין ומה ש
שבתוך התבן ואוכל ·· היין מ
משיבחכן בחביות ויש לו הזגין
והחרצנים מעל פני החבית · אבל
כשהוא בתוך הבור וכשיגביהנו
להניחו בחבית שותה עראי וקולט
מן הגת העליונה ומן הצנור ומכל
מקום ושותה ·· השמן משירד
לעוקה אע"פ שירד נוטל מן העקל
ומן הממל ומבין הפסין ונותן ל
לקערה קטנה ולתמחוי לתוך הת
התבשיל אע"פ שהוא חם מפני ש
שאינו מתבשל בכלי שני · ואם
היה חם ביותר כדי שיכוה את כ
היד לא יתן לתוכו מפני שהוא מ
מתבשל ·· העגול של דבלה מ

משיחליקנו הגרוגרות משידוש
ואם הכניסן למגורה משיעגל
בדו על פי המגורה ·· היה דש
הגרוגרות בחבית או העגול על פי
המגורה ונשברה החבית או נפ
נפתחה המגורה הרי זה לא יאכל
עד שיעשר ·· תאנים וענבים
שבחוץ עה מותר לאכל עראי מ
במקומן · אבל אם נטל מן החוצ
והלך למקום אחר לא יאכל מהן
עראי שהן גמורה מלאכתן אע"פ
שלא יבשו כל צרכן ·· החרובין
עד שלא כנסן לראש הגג מוריד
מהן לבהמה ופטור מפני שהוא
מחזיר את המותר ליבשו ונמצא
אוכל עראי ·· מעשר ראשון
שהקדימו בשבלים אסור לאכל
ממנו עראי קודם שיפריש ממנו
תרומה ואם אכל מכין אותו מכ
מרדות ·· כיצד היא אכילת עראי
כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל
אחת אחת ואם קלף ונתן לתוך
ידו חייב לעשר ·· היה מולל
מלילות של חטין מנפה מיד ליד
ואוכל ואם נפח בתוך חיקו חייב
ואינו צריך לומר שאם נפח בכלי ש
שאין זה עראי ·· וכן נוטל מן ה
היין ונותן בקערה לתוך התבשיל
שנן ואוכל · אבל לא לתוך הקערה
אע"פ שהיא צוננת מפני שהוא
כבוד קטן ·· וכן סוחט ענבים על
בשרו · אבל לתוך ידו · וכן כל כיוצא
בזה ·· וכשם שמותר לאכל עראי
מפירות שלא נגמרה מלאכתן כך
מותר להאכיל מהן לחיה ולבהמה
ולעופות כל מה שירצה ומפקיד
מהן כל מה שירצה קודם שיעשר ··
ואם נגמרה אע"פ שלא נקבעו ל
למעשר לא יפקיד ולא יאכיל ל

לבהמה ולחיה ולעופות אכילת קבע
עד שיעשר ·· ומותר להאכיל
לבהמה עראי מן הטבל ואפילו מ
מתוך הבית ומאכיל פקיעי עמיר
עד שיעשם חבילות ·· המוצא
קציעות בדרך ואפילו בצד שדה
קציעות הרי אלו פטורין מן המ
המעשר ·· מצא גרוגרות אם
דרסן הגרוגרות רוב האדם חייב
לעשר שחזקתן מדבר שנגמר
מלאכתו · וכן אם מצא פלחי דבלה
שידוע שהן מדבר הגמור ··
מצא כרכות ברשות הרבים פטור
ברשות היחיד חייב לעשר · והכ
והאגודות בכל מקום חייבות במ
במעשר ·· מצא תבואה ממרח
עושה אותה תרומה ומעשרות
על פירות אחרות ואינו חושש ··
מצא פלח מחופה חייבת במעשר ··
מצא פלח במקום שהרוב מכניס
לשוק אסור לאכל ממנה עראי עד
ומעשר הדמאי ובמקום שהרוב
מכניסין לבתים אוכל ממנה עראי
ומתקנה ודאי מחצה על מחצה
מתקנת דמאי · ואם הכניסה לבית
מתקנה ודאי · כלל בדבר שאינו
גמור מלאכה אוכל דבר שאינו
גמור מלאכה אע"פ שהוא מעשר
ודאי צריך להפריש תרומה שחוש
שהפריש ממנו תרומה בשעת ש
שנגמרה מלאכתו ·· חורי הנמלים
שלנו בצד הערימה הרי הנמצא
בה חייב במעשר שידוע שמדבר
גמור היו כל הלילה גוררין ··
המוצא זתים תחת הזית וחרובין
תחת החרוב חייבין במעשר מ
שבאין מאילן זה ·· מצא תאנים
תחת התאנה הרי הן ספק שהרי
משתנות ומתגלגלות בעפר שאין

ומתאנה זו נפלו לזו ומתאנים שטנע
שנתעשרו ׃ המקדיש פירות כ׳
תלושין ופדאן קודם שתגמר מל׳
מלאכתן חייב לעשר ׳ נגמרה מלא׳
מלאכתן ביד ההקדש ואחר כך
פדאן פטורין מן המעשרות שהרי
בשעת חובתן היו פטורין ׳ והמ׳
והמקדיש קמח ומנחות פטורה
מן המעשרות ׃ ׃

פרק רביעי

אין
הטבל נקבע למעשר מן התורה
עד שיכניסנו לביתו ׳ שנ׳ בערתי
הקדש מן הבית ׳ ומאז שיכניסנו
דרך השער ׳ שנ׳ ואכלו בשעריך ׳
ואם הכניס תבואתו דרך גגין ה׳
וקרפפות פטורה מן התרומה
ומן המעשרות ׃ יראה לי שאין
לוקין מן התורה על אכילת הטבל
עד שיקבע בכניסתו לביתו כמו
שביארנו מפי השמועה ׳ ואף אם
נקבע בשאר ששה הדברים של׳
שימנו אין לוקין עליו אלא מכת
מרדות מדבריהם ׃ וכן האוכל
מפירות שדעתו להוליכן לשוק כ׳
אחר שנגמרה מלאכתן אינו לוקה
אלא מכת מרדות כמו שביארנו ש׳
שאין הגומר פירותיו למכר חייב
במעשרות אלא מדבריהם ׃
בית שאין בו ארבע אמות על ארבע
קובע ׳ וכן הגגין אינן קובעין אף
על פי שלמטה קובע ׃ ואם לא
היה בגג ארבע אמות על ארב׳
אמות כגון שהיה הבית משפע כ׳
ועלה אינו פטור מן המעשר ׳ א׳
אלא הרי גג זה כרקעת אויר הבי׳ ׃
העריסין והבורגנין ובתי הק׳
הקיץ והם ארבעה עמודים ות
ותקירה על גביהם שמריצו בלא כתלי׳
וכן סוכות שעושין בימי הכרמי׳
ובימי הגנות בימי הקיץ אף על פי
שדרין בהן כל ימי הקיץ ויש בהם
רחיים ותרנוגלין אינן קובעין לא׳
למעשר ׃ וכן סוכת היוצרים ה׳
החיצונה וסוכות החג בחג אינן קובע׳
שכל אלו אין דירתן קבע ׃
העריסין והבורגנין טופלין לזה כ׳
שיושב בהן ומלאך מפני שהן בפנ׳
בביתו ואין טופלין לאחרים ׃
בית הכנסת ובית התלמוד אם יש
בהן בית דירה קובעין ואם לאו אין
קובעין ׳ ואם היו לדירה קובעין ׃
כשם שהבית קובע למעשר כ׳
כך החצר קובעת למעשר ומשיכ׳
ומשיכנסו לחצר דרך השער כ׳
נקבעו אע״פ שלא הכניסן לתוך ה׳
הבית ׃ ואיזהי חצר הקובעת
כל שהכלים נשמרין בתוכה או כ׳
שאין אדם בוש מלאכול בתוכה או
חצר שאם יכנס אדם לה אומ׳ לו מה
אתה מבקש ׃ וכן חצר שיש בה
שני דיורין או שהיא של שני שותפ׳
שזה פותח וזה נועל וזה נכנס ואחר
בו ונכנס לזו יוצא ונועל הואיל והן
שותפין ונועלין הרי זו קובעת ׃
בית שער של חצר והאכסדרה והמ׳
והמרפסת הרי הן כחצר אם היה כ׳
קובעת קובעין ואם לאו אין קובעי׳ ׃
שתי חצירות זו לפנים מזו של׳
שתיהן קובעות ׃ סוכת היוצרים
זו לפנים מזו הפנימית והחיצונה
אינה קובעת והחנות קובעת ׃
המוליך פירותיו ממקום למקום
אע״פ שהוא נכנס בהן ולנים ולמחר
בדרך לא נקבעו אלא אוכל מהן כ׳
עראי ׳ עד שיגיע למקום שהוא
סוף מגמתו ׳ וכן בחזירה הרוכ׳
המחזרים בעיירות שהן נכנסין מ׳
מחצר לחצר אוכלין עראי עד שיג׳
שיגיעו לבית שלנין בו ׃ המביא
תאנים מן השדה לאכלן בחצר ה׳
הפטור מן המעשרות שכח והכניסן
לתוך ביתו הרי זה מותר להוציאן כ׳
ולאכל מהן עראי ׳ וכן אם שכח וה׳
והעלן לגג אוכל מהן עראי בגג ׃
המילך בראש הגג ושכח והכניסן כ׳
לחצר נקבעו ולא יאכל עד שיעשר ׃
חצר שהיא נעדרת הרי היא כ׳
כגנה ואוכלין בתוכה עראי והוא
שיעדר רובה ׳ ואם זרע רובה אין
אוכלין בה עראי ׳ וכן אם נטע רוב׳
ואם נטע רובה לנוי חצר הואיל
והיא נעדרת הרי זה אוכל עראי מ׳
מאותן אילנות ׃ תאנה שהיא כ׳
עומדת בחצר אוכל ממנה אחת
אחת פטור ׳ ואם צרף חייב במעש׳ ׃
בד״א בקרקע אבל אם עלה לראש
התאנה ממלא את חיקו ואוכל שם
שאין אויר החצר קובעת למעשר ׃
היתה עומדת בחצר ונוטה לגנה
הרי זה אוכל ממנה בגנה כדרכו כ׳
כאלו היתה נטועה בגנה ׳ היתה
נטועה בגנה ונוטה לחצר הרי
זו כנטועה בחצר שאינו אוכל
שם אלא אחת אחת ׃ גפן כ׳
שהיא נטועה בחצר לא יטול
האשכול ויאכל אלא מגרגר אחת
אחת ׃ וכן ברמון לא יטול את כל
הרמון אלא פורט הרמון באילן ג׳
ואוכל את הפרד משם ׃ היה אוכל
באשכול בגנה ונכנס מן הגנה לחצר
אע״פ שיצאו מן החצר לא יגמור עד
שיעשר ׃ כוסבר שהיא זרוע
בחצר מקרסם עלה עלה ואוכל כ׳
ואם צרף חייב לעשר ׃ וכן כל
כיוצא בזה ׃ ׃

פרק חמישי

הלוקח
פירות תלושין לאוכלן נקבעו לו
למעשר מדבריהם כמו שבארנו.
ומאימתי יקבעו משיתן את הדמי'
אע"פ שלא משך. הרי שלא נתן
הדמים והיה בורר ומניח בורר ומ'
ומניח אפילו כל היום כולו ואע"פ
שגמר בלבו ליקח לא נתחייב לעש'
לעשר. ואם היה ירא שמים מש'
משגמר בלבו מעשר ואחר כך יח'
יחזיר למוכר אם רצה להחזיר.
הלוקח במחובר לקרקע או שלקח
תלוש לשלוח לחברו לא נקבעו ויש
לו לאכל מהן עראי. האומר
לחברו הא לך איסר זה ותן לי חמ'
חמש תאנים הרי זה אוכל אחת
אחת ופטור. ואם צרף חייב לעשר.
הא לך איסר זה בעשרים תאני'
שאבור לי בורר אחת אחת ואוכל.
באשכל שאבור לי מגרגר באשכל
ואוכל. ברמון שאבור לי פורט ל'
אותו באוכל ואוכל. באבטיח שאבור
לי סופת בקרקע ואוכל. ואם קצץ
התאנים וערכן או שקצץ את ה'
האשכל או את האבטיח חייב ל'
לעשר שהרי לא קנה אלא התלוש.
אבל אם אמ' לו הא לך איסר זה
בעשרים תאנים אלא בשני רמונים
אלא בשני אבטיחים אלא קוצץ כ'
כדרכו ואוכל עראי ופטור שלא
נקבעו במקח שהרי לקחן במח'
במחובר. המחליף עם חבירו
זה לאכל וזה לאכל שניהם נקבעו
למעשרות שהרי לקחן בתלוש.
זה לקיצות וזה לקיצות שניהם
לא נקבעו שאין המכר קובע דבר
שלא נגמרה מלאכתו כמ' שבארנו.

לקח האחד פירותיו שהחליף לאכלה
ולקח האחר חליפיהן לקיצתן זה ל'
שלקח לאכלה חייב לעשר. וזה שלקח
להקצות לא נקבע למעשר.
האומ' לחבירו צא ולקט לך עשרים
תאנים משלי ואני אמלא את כרסי
משלך שניהן פטורין שאין זה ח'
חליפין כדי שיהיה מכר. ואם צרף
ואכל חייב והמתנה אינה קובעת
כיומר. עם הארץ שהיה עובר
בשוק ואמ' טלו לכם תאנים אוכלין ל'
ופטורין שאין המתנה קובעת.
ואם הכניסו לבתיהן אחר רוב העם
מכניסין לבתיהן מעשרין ואם רוב
העם מכניסין לשוק אין מתקנין ל'
אלא דמאי שאין עשר ואחר כך ה'
הביאן לשוק. ואם אמ' טלו לכם ואחר
כך הכניסו לבתיכם כשאוכלים לבית
מעשר ודאי. נתן לו דבר והסד
אפילו אמ' טול אכול הרי זה ספק שאמ'
טול והכנס שאינו אוכל עד שיתקן ל'
דמאי. ואם נתן לו דבר שאין ל'
דרכו להאכל חי או שהיה אורס גדול
שאין דרכו לאכל בשוק הרי זה מתקן
דמאי. היו שנים ואמ' לאחד טול
ואכול ואמ' לשני טול והכנס זה אוכ'
ופטור וזה אוכל וחייב. וכן אנשים
שהיו יושבין בשער או בחנות ואמ'
להם טלו ואכלו הרי אלו אוכלין ופטור'
ובעל השער ובעל החנות לא יאכלו
עד שיעשרו דמאי שנעשו כאומ'
לאלו טלו והכניסו לבתיכם שהרי הם
בבתיהם. וכבר בארנו שאין הבית
שאינו שלו קובע לו כשיעברו הפירו'
בתוכו. השוכר את הפועלים ל'
לעשות עמו בפירות בין תלושין בין
מחוברין הואיל ויש להן לאכל מן ה'
התורה במה שהן עושין הרי אלו אוכ'
ופטורין מן המעשר. ואם התנה ה'

עמהן שיאכלו מה שלפניו זכתה להן ה'
תורה כגון שהתנה הפועל שיאכל בנו
עמו או שיאכל בנו בשכרו או שיאכל
אחר גמר מלאכתו בתלוש הרי זה
אסור לאכל עד שיעשר הואיל ואוכל
מפני התנאי שלו הרי זה כלוקח.
שכרו לכבש עמו בזתים והתנה הפ'
הפועל שיאכל בזתים הרי זה אוכל
בזית אחת אחת ופטור. ואם צרף
חייב. קצץ הפועל שיאכל ל'
לטרוז של זתים אוכל אחת אחת ל'
ואם צרף חייב לעשר הואיל ואוכל
דבר קצוב הרי זה כלוקח שאם שף
נקבע. לא קצץ אלא היה אוכל כדין
תורה ומצרף ואוכל כל מה שירצה
והוא שלא יספות במלח. אבל אם
ספת במלח אחת אחת ואוכל שנים
שתים אסור שהרי נקבעו במלח.
פועל שהיה עושה בלבסין לא יאכל
בבנות שבע. בבנות שבע לא יאכל
בלבסין עד שיעשר. אבל ישהה
עצמו עד שיגיע למקום היפות.
המוציא את פועליו לעשות
לו מלאכה בשדה בזמן שאין עליו
מזונות אוכלין מן הפירות שבשד'
ופטורין מן המעשר והוא שלא נ'
נגמרה מלאכתן. אבל אם יש להן ל'
עליו מזונות הרי אלו לא יאכלו אע"פ
שלא נגמרה מלאכתן שאינן פורעין
חוב מן הטבל. אבל אוכלין אחת ה'
אחת מן התאנה אבל לא מן הסל ולא
מן הקופה ולא מן המוקצה.
אחד המבשל ואחד השולק ואחד
הכובש קובע למעשר. אבל המעשן
את הפירות עד שהכשירן לאכילה
לא נקבעו למעשר. הנותן יין ל'
לתבשיל חם או שנתן שמן לקדירה
ולאלפס כשהן מרותחין נקבעו למעש'.
מזג יין במים חמין נקבעו למעשר.

ואין צריך לומר שיהא כשל היין ואפי'
כגת שאסור לשתות ממנו עד ש'
שיעשר. השום והשחלים וה'
והחרדל ששחקן בשדה כשמן נקבע'
למעשר. וכן השוחט ומשכו' לתבן
נקבע לתוך המוחור לא נקבע.
המולח פירות בשדה נקבעו. טבל
הזתים אחת אחת במלח ואוכל פטור.
הפוצע זתים כדי שיצא השרף מהן
פטור. הנוטל זתים מן המעטן
טובל אחת במלח ואוכל ואם מלח
ונתן לפניו חייב וכן כל כיוצא בזה.
התורם פירותיו תרומה שצריך
לתרום אחריה שניה נקבעו לאכ'
למעשר ולא יאכל מהן עראי עד
שיפריש התרומה השניה ומעשר.
פירות שנגמרה מלאכתן ל'
וחשכה עליהן לילי שבת נקבעו ל'
ולא יאכל מהן ואפילו לאחר השב'
עד שיעשר. תינוקות שטמנו
תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא
יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו.
תאנה שהיתה מיוחדת לו ואוכ'
פירותיה בשבת ולקט ומונה סלסלה
לא יאכל עד שיעשר האוכל ופירו'
האילן מיוחדין לשבת והשבת קו'
קובעת. היה אוכל באשכול
וחשכה עליו לילי שבת הרי זה לא
יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר.
ואם הניחו לאחר השבת הרי זה
גומרו.

פרק ששי

המוליך
תאנים וענבים של טבל ואין כוח
הפסד וכל שיאסור בדרים ויוכל ב
בתרומה מן המעכבין והקלופות
והעלין והחרצנין ופוצע כהן כדי
יסור ליטול מן הטבל והמעשר
שלא נטלה תרומתו וממעשר שני
והקדש שלא נפדו וכל שיותר ל'
לזרים ויוכלו בתרומה בדברים אלו ל'
כך מותר מטבל ומהמעשר שלא נטלה
תרומתו ומעשר שני והקדש ש'
שלא נפדו. אין מדליקין בטבל
טמא ואפילו בחול ואין צריך לומ'
בשבת שלא את משירת תרומותי
זה תרומה טהורה אין לך בה א'
אלא משעת הרמתה אף תרומה
טמאה אין לך בה להנות אלא מ'
משעת הרמתה ואילך. אין
מחפין בטבל ואין זורעין את הטבל
ואפילו פירות שלא נגמרה מלאכת'
אסור לזרוע מהן עד שיעשר.
בד"א בתבואות וקטניות וכיוצא
בהן. אבל העקר שתלין שיש בהן
פירות ממקום למקום בתוך שדהו
הרי זה מותר ואינו זורע טבל ש'
שהרי לא יוסיף הפירות. וכן
העקר לפת וצנונות ושתלן במקום
אחר אם נתכוון להוציא בנטען מה
מותר. ואם שתלן כדי שיקשו ויקח
הזרע שלהן אסור מפני שהוא ל'
כזורע חטים או שעורים של טבל.
לטריא מעשר טבל שזרעה
והשביחה והרי היא עשר ליטרין
חייבת במעשר ואותה לטריא מ'
מעשר עליה ממקום אחד לפי ל'
חשבון לטריא בעלים שתקנה ול'
וזרעה אינו מעשר לפי חשבון ל'
התוספת אלא מעשר לפי כולו.
זרעונים שהביאו שליש ומרחן ל'
ועשרן ואחר כך זרען והוסיפו
ולא זרען כלה הרי זה ספק אם חייב
במעשר מרבויהם הואיל והוסיפו
או אינו חייב שהרי הזרע שעדין
הוא קיים ולא יוכר מעשר הוא.
ואין אלו דומין לבצלים שהבצלים
אין דרכן להזרע. הזורע את הטבל
בין דבר שזרעו כלה בין דבר שאין
זרעו כלה אם מפסיד ולקטן קונס
אותו ומלקטו. ואם צמח אין ל'
מחייבין אותו לעקור. והגדולין
חולין. ואם היה דבר שאין זרעו כלה
ואפילו גדולי גדולין אסורין עד ש'
שלש גרנות ורביעי מותר ומפני
מה בגדולין אסורין מפני תרומת
מעשר ותרומה גדולה שיש בו.
וכן הדין בזורע מעשר שלא נטל
תרומתו. ולא מוכרין את הטבל
אלא לצורך. ולחבר אסור לשלוח
הטבל ואפילו חבר לחבר שמא יש'
ישמכו זה על זה ויאכלו טבל.
המוכר פירות לחברו ואמר שהן טבל
ורצה אחריו לתקן ולא מצאו אם
ידוע שעדין קיימין ושכבר אבדו
או נאכלו אינו צריך לעשר עליהן.
ואם ספק שהן קיימין או אינן ל'
צריך להוציא עליהן מעשרותיהן
מפירות אחרות. המוכר פירות
לחברו ואמר על מנת שהן טבל
מכרתי ולוקח אומ' לא לקחתי מה'
ממך אלא מעושרין כופין את
המוכר לתקן. קנס הוא לו שמכר
את הטבל. אין פורעין חוב מן ל'
הטבל מפני שהוא כמוכר.
מי שלקחו מבית המלך פירותיו
והן טבלים אם מחמת חוב שהיו
חייב להוציא עליהן מעשרות ואם
לקחום באונס אינו חייב לעשר
עליהן. והלוקח משני מקומות
מעשר מזה על זה. המקבל
שדה מישראל או מן הנכרי חולק
ונותן לבעל השדה בפניו כדי ש'
שידע שטבל נוטל. אבל החוכר
שדה מישראל אם נתן לו מזרע ל'
אותה שדה תורם ונותן לו מדה

שקצץ ליתן לו ובעל השדה מעשר
לעצמו · ואם נתן לו מדמי שדה
אחרת או ממין אחר מוציא לו המ׳
המעשר ואחר כך נותן לו ··
החוכר שדה מן הנכרי מעשר
ואחר כך נותן לו קנס קנסו אותו:
כדי שלא יחכור מן הגוי ונמצא
השדה ברה לפניו עד שיצטרך
וימכרנה לישר׳ · וכן המקבל שדה
מאבותיו מן הגוי קנסו אותו שיע׳
שיעשר ואחר כך יתן לגוי חלקו
מעושר כדי שלא יקפוץ ויקבלה
ממנו מפני שהיא שדה אבותיו
עד שתשאר לפניו ברה כדי שימ׳
שימכרנה לישר׳ ·· ואי זהו חוכר
ואי זהו מקבל חוכר שחוכר את
הקרקע בדבר הקצוב מן הזרע
בכך וכך סאה בין עשתה הרבה
בין עשתה מועט · ומקבל הוא ל׳
שמקבל אותה בחלק מה שתעשׂ
חציו או שלישו או מה שיתנו
ביניהן · והשוכר הוא השוכר
קרקע במעות ·· שנים שקבלו
שדה באריסות או שירשו או ל׳
נשתתפו יכול האחד לומ׳ לחברו טול
אתה חטים שבמקום פלו׳ ואני
חטים שבמקום פלו׳ · אתה יין ל׳
שבמקום פלו׳ ואני יין שבמקום
פלו׳ · אבל לא יאמ׳ לו טול אתה חטים
ואני שעורים · אתה יין ואני שמן ·
מפני שהן מוכרין את הטבל ··
כהן או לוי שלקחו פירות מן
מישר׳ אחר שנגמרה מלאכתן מ׳
מוציאין את התרומה ואת המע׳
המעשרות מידיהן ונותנין אותן
לכהנים וללוים אחרים ·· קנסה אותן
להם כדי שלא יקפצו לגרנות ולגתו׳
ויקנו טבלים כדי להפקיע מתנות
אחיהם הכהנים · ואם קנו קודם

שתגמר מלאכתן כגון שלקחו תבוא׳
קודם מרוח אין מוציאין מידם ··
כהן או לוי שמכרו פירות תלושי׳
לישר׳ קודם שתגמר מלאכתן צריך
לומ׳ אם מכרו במחובר הרי
התרומה והמעשר שלהן · ואם ל׳
מכרו לאחר גמר מלאכה הרי התר׳
התרומה והמעשר של לוקח ומ׳
ומפריש לכל כהן שירצה וכן לכל
שירצה ·· כהן ולוי שקנו ל׳
שדה מישר׳ כשם שחולקין בחולין
כך חולקין בתרומה ובמעשרות ל׳
והישראלי נוטל חלקו ונותנו לכל
כהן ולוי שירצה · אבל ישר׳ שקבל
שדה מכהן או מלוי התרומה או
המעשר לבעל השדה ושאר האת׳
חולקין ·· המקבל זתים להוציא
מהן שמן בין ישר׳ מכהן או לוי ל׳
בין כהן או לוי מישר׳ כשם שחולקי׳
בחולין כך חולקין בתרומה ובמעש׳
מפני שהשמן חשוב הוא ·· כהן
שמכר שדה לישר׳ ואמ׳ לו על מנת
שהמעשרות שלי לעולם הרי הן של׳
שלו · כיון שאמ׳ על מנת מיד ששייר
מקום המעשר · ואם מת הכהן הרי
בניו כשאר הכהנים · ואם אמ׳ לו על
מנת שהמעשרות שלי ולבני את
הרי יטלום בניו · על מנת שהמעשר
שלי כל זמן שהיא לפניך ומכרה לו
לאחר אעפ״י שחזר ולקחה אין לכהן
אותן המעשרות ·· ישר׳ שקבל
שדה מכהן ולוי ואמ׳ לו על מנת שה׳
שהמעשרות שלי ארבע או חמש׳
שנים מותר · על מנת שהן שלי לעולם
אסור שאין כהן עושה כהן ·· וכן בן
לוי שהיה עליו חוב לישר׳ לא יהיה ישר׳
זה גובה מאחרים ומפריש עד שיע׳
כנגד חובו שאין לוי זה עושה בעל
חוב שלו כלוי אחר שיגבה מעשר

מאחרים ·· ישר׳ שירש טבל מאבי
אבי אמו כהן ואותו אבי אמו ירשו
מאבי אמו ישר׳ הרי זה מפריש ממנו
מעשרותיו והן שלו שהרי המתנות
הראויות להם כמו שהורשו דמין
שעדין לא הורמו ·· המוסר שדהו
בקבלה לגוי או לוי שאינן נאמנין על
המעשרות אעפ״י שבאו לענות המע׳
המעשרות צריך לעשר על ידם · טב׳
לעם הארץ עד שלא בזה לענער כ׳
המעשרות אינו צריך לעשר על
ידם · כיצד הוא עושה עומד על הגרן
ונוטל ומונה חושש למה שיוכלו מ׳
שאינן נאמנין להן ··

פרק שביעי

ייי

שיש לו מיוה לוג של יין טבול מן התו׳
התורה ואמ׳ שני לוגין שאני עתיד
להפריש מהן הרי הן תרומה ומעשר
מעשר ראשון ותשעה מעשר ל׳
שני לא יתחיל וישתה עד שיניח
בסוף שיעור תרומה ומעשרות
אלא יפריש ואחר כך ישתה ואין
אומ׳ זה שהניח בסוף כאלו נברר
בתחלה מפני שחיוב תרומה ומעשׂ
מן התורה ואין אומ׳ בשל תורה
נחשוב כאלו נברר עד שיברר ··
הקובע מעשרותיו בפי החבית ל׳
לא ישתה משוליה · בשולי׳
לא ישתה מפיה מפני שהמשקין
מעורבין · אבל הקובע בפי המגורה
יאכל משוליה · קבע בשוליה יאכל
מפיה · ויש לאדם לקבוע מעשר
שני ופודה אותו וחוזר ועושה
אותו מעשר ראשון על אותו הת׳
הפירות או תרומת מעשר ומקום
אחר ·· המביא פירות להיות מ׳
ומפריש עליהן מעשרות ומפריש ל׳

עליהן בחזקת שהן קיימין ואומ'
ושותה עד שיעשו כ' ואתן הפירו'
שהניח מעשר ונתתן ללוי ואינן
שאובדן הרי זה חושש לכל שהפרי'
ואינן מעשר ודאי :: המלוה
מעות את הכהן ואת הלוי ואת ה'
העני להיות מפריש על אותן המ'
המעות מחלקן ומפריש עליהן בח'
בחזקת שהן קיימין ואינו חושש ש'
שמא מת הכהן או הלוי או שמא
העשיר העני :: כיצד מפריש ע'
עליהן מפריש תרומה או מעשר
ראשון או מעשר שני ומפרישתו
וזוכה בהן על ידי אחר ואותן כהן
או הלוי או העני שהלוה מהן אין
יכולין ליטול מאותן והלוה יכול שלא
ליטול מהם ואף אינו צריך לזכות
על ידי אחר ואחר שהפריש מח'
מחשב כמה שהפריש ומנכה מן
המלוה עד שיפרע חובו ומוכר ה'
התרומה לכל כהן שירצה ואוכל
המעשרות :: כשהוא מחשב
מה שוים הפירות שהפריש יש
לו כשער הזול ואם בן משום רבית
ואין השביעית משמטת חוב זה
ואם בא בעל הבית לחזור בו אינו
חוזר מפני שאם רצו אלו שלקחו ה'
המעות לחזור חוזרין מפני שהן כ'
הבעלים אין מפרישין עליהן שמ'
שמא מפרישין על האבוד :: ואם
הכהן או הלוי או העני שהלוה אינן
יכול להיות מפריש עליהן ומחלקם
בדרך זו עד שיטול רשות מן ה'
היורשין ואילו שיניח להן קרקע
ואפילו אלא מחט יוכל אם הניח
כספים אין רשות היורש מועלת
ואם הלוה בפני בית דין על דעת שיפרי'
על מעות אלו ומחלקם אינו צריך
ליטול רשות מן היורשין 'העשיר

העני אין מפרישין עליו שהלוהו ב'
בבית דין וזכה הלה במה שבידו ::
ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש
לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת
מעשר על מקום אחר אע"פ שאינו
מושך ואם נתנו הישראלי ללוי אחר
אין לו עליו אלא תרעומת :: מי
שהיו פירותיו במגורה ונתן סאה
ללוי וסאה לעני לא יפריש שמונה
סאין מן המגורה ויאכל אותן אלא
אם כן יודע ששתי סאין של מעשר
קיימין שמא יום יאכלו מהן הלוי ו'
והעני ואינו מפריש עליהן אלא ל'
לפי חשבון הנשאר משתי הסאין ::
עניים שהחליפו מתנותיהן ע'
עם בעל הבית כגון שנתנו לו סאה
של לקט שכחה או פאה ומעשר
עני ונטלו סאה מן הגרן זה שנטלו
מהן פטור מן המעשרות אע"פ
שנעשה ברשות בעל הבית וזה ש'
שנטלו מהן חייב אע"פ שהוא חלף
מתנותיהן הפטורין :: מי שהיו
לפניו שתי כלכלות של טבל שנטלה
תרומתן ואח' מעשרות של זו בזו ה'
הראשונה מעושרת ואח' מעשרות
של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מה'
מעשרת שהרי קבע מעשרותי'
בשניה ואין השניה מעשרת ש'
שאין מפרישין מן הראשונה שכ'
שכבר נפטרה על השניה שעדיין
היא חייבת במעשר שתיהן ::
ואח' מעשרות שתי כלכלות זו מ'
מעשר כל אחת ואחת קבוע בחברת'
קריא שם וכבר קבע מעשרותיהן
ומוציאו מהן המעשרות שלהן ה'
ואינו יכול להוציא עליהן מעשרו
ממקום אחר :: כיצד מעשרין ו'
ומוציא מעשר שתיהן ואחת מהן
או מעשר כל אחת ואחת אם היו ב'

שוות ואם היתה האחת גדולה מח'
מחברתה מפריש מן הקטנה מעש'
הגדולה ומן הגדולה מעשר הקטנה ::

פרק שמיני :

הפירות
שהורמה מהן תרומה גדולה ותרומת
מעשר הן הנקראין חולין :: הפריש
מהן שאר מעשרותיהן הן הנקראין
חולין המתוקנין בכל מקום ::
טבל שנתערב בחולין המתוקנין אינו
בזמן שיאי יעשר לתוך אחר הטעם
אם יש לו פירות אחרות מדמיו על
אותו טבל תרומה ומעשרות לפי ה'
חשבון ואין לו פירות אחרות הרי
הכל אסור עד שיפריש וכשהוא
מפריש מפסיד מן החולין המתוקנין
כדי תרומות ומעשר שבטבל ::
כיצד מאה סאה של טבל שנתערב
במאה סאה של חולין המתוקנין מ'
מפריש מן הכל מאה ואחד וכל ש'
שהפריש טבל ואשאר תשע ותשעי'
חולין מתוקנים נמצא מפסיד סאה ה'
אחת :: וכן אם היה אותו טבל לת'
לתרומה מפסיד מן החולין המתוקנין
כדי תרומה ותרומת מעשר ::
ולמה מפסיד סאה זו כדי שלא ל'
יאמר מאה שהפריש הן מאה של
חולין והמאה שנשארו הן הטבל ::
וכן אם היה הטבל פחות מן החולין
או מרובה על החולין מגביה הטבל
וכדי תרומות ומעשר שבטבל מן הח'
החולין או כדי תרומה ותרומת מע'
מעשר אם היה טבל טבול לתרומה ::
וכן אם נתערב מעשר טבול בחולי'
מתוקנין אוסר בכל שהוא אם יש
לו מעשר אחר מוציא על אותו הו'
המעשר הטבול תרומות מעשר לפי
חשבון ואם אין לו מעשר מגביה

אין המעשר שנתערב מפסיד את ה
החולין הואיל ותיקנן כדי תרומות ומעש׳
אשר במעשר הטבול ׳׳ כיצד
מאה מעשר שנתערבו במאה חולין
מתקנן מפריש את הכל מאה ועשר
וכל שהפריש מעשר׳ ותשעים הנש׳
הנשארים הן החולין כשהיו׳ וכאילו
היו החולין מרובין על המעשר הט׳
הטבול או פחותין ממנו מפריש ה׳
המעשר וכדי תרומות ומעשר של
שבמעשר הטבול מן החולין ׳׳
טבל שנתערב במעשר טבול ואם
היה הטבל מועט מפסיד את הט׳
הטבל כדי תרומות ומעשר שבו׳ כיצד
מאה סאה טבל שנתערבו במאה ס׳
סאה מעשר מפריש מאה ואחת מזה
שהפריש מעשר והתשעה ותשעים
הנשארות טבל ׳׳ היה הטבל מרוב׳
על המעשר מפריש המעשר בלבד
ולא יפסיד את הטבל כלום שאם יש׳
יקרא שם לתרומות ומעשר שבטבל
צריכו מעשר ומדומע בתרומות מ׳
מעשר של טבל שעלתה עמו ׳׳
היה המעשר מרובה על הטבל קורא
שם לתרומות ומעשר שבטבל ומפריש
הטבל וכדי תרומות ומעשר של טבל
ואחד ממאה מן המעשר ויהיה
טבל כולו ומדומע ומוכרו לכהן חוץ
מדמי שתי תרומות שבו ומעשר מ׳
מפסיד את המעשר אחד ממאה ד׳
שבו כמו תרומות ומעשר ומפסיד
ממנו כמו תרומות ומעשר שבטבל ׳׳
כיצד מאה טבל עם מאתים
מעשר מפריש מאה ושלש והש׳
והשלש הן תרומות ומעשר של מאה
טבל ושיעור תרומות ומעשר ומאות׳
מעשר כדי שלא יבוא לטעות ואם
נתערב בכמותו ושיור מאה ושב׳
ושבע ותשעים והן מעשר כשהיו ׳׳

מי שהיו לו עשר שורות של עשר
כדי יין וקבע כד אחד משורה החיצ׳
החיצונה מעשר על מקום אחד וא׳
ואינו ידוע איזו שורה החיצונה ה׳
הוא נוטל שתי חביות באלכסון וא׳
ומערב שתיהן ומפריש מהן ׳׳
קבעה בחצי שורה החיצונה ואין ל׳
ידוע איזו חצי שורה הוא נוטל
ארבע חביות מארבע זויות ׳׳
קבע בשורה אחת מהן ואין ידוע
איזו שורה הוא נוטל שורה באחת
באלכסון ׳קבעה בחצי שורה ואין
ידוע איזו חצי שורה הוא נוטל ש׳
שתי שורות באלכסון שהרי נטל
חבית מכל שורה ומפריש ׳׳ קבע
המעשר בכד אחת מהן ואין ידוע
איזו היא נוטל מכל כד וכד מן המא׳
המאה ומערב ומפריש כדי כד אחת
אחת מעשר

פרק תשיעי

ביי

יוחנן כהן גדול שהיה אחר שמעון
הצדיק שלח בית דין הגדול ובדקו
בכל גבול ישר׳ ומצאו שהכל היו מ׳
מתרומה גדולה ומפרישין אותה ד׳
אבל מעשר ראשון ומעשר שני
או מעשר עני היו עמי הארץ מא׳
מיקלין על עצמן ולא היו ל׳
מפרישין אותן ׳לפיכך גזרו שלא
יהיה נאמן על המעשרות אלא מ׳
אנשים נאמנים כשרים ׳וכל עמי
הארץ פירותיהן ואינן נאמנין לא׳
מעושרין הן והן הנקראין דמאי ׳׳
והתקינו שלא יהא אדם מפרי׳
מן הדמאי אלא תרומת מעשר ומ׳
ומפני שהוא עון מיתה ומעשר ש׳
שני שאין בזה הפסד שהרי בעלים
אוכלין אותו אבל מעשר ראשון וא׳

ומעשר עני אין מפרישין מן הדמאי
מפני שהוא ספק והמוציא מחבירו
עליו הראיה ׳לפיכך אומ׳ ללוי ולעני הביא
ראיה שאינו מעשר וטול את מעש׳
מעשרו ׳׳ ואעפ׳ שאין מפרישין ל׳
מעשר עני מן הדמאי צריך לקרות
לו שם ואינו מפריש ואומ׳ עשור זה
שיש כאן מעשר עני כדי לקבוע ל׳
מעשר שני שמעשר עני בשלישי
וששית במקום מעשר שני של שנ׳
שאר שני השבוע ׳׳ כשמפרישין
מן הדמאי מעשר שני אין מברכין
עליו שהוא ספק לפיכך מותר להפר׳
להפרישן כשהוא ערום ׳׳ כיצד
מעשרין את הדמאי מפריש כדי
תרומות מעשר שהוא אחד ממאה
מן הכל ומניחה בצד הפירות וא׳
ואומ׳ זה מעשר ושאר מעשר סמ׳
סמוך לו ואחר כך אומ׳ זה שאמר
שהוא מעשר הרי הוא תרומת
מעשר על השאר מעשר שהוא
סמוך לו ונוטל אותה ונותנה לכהן
רשאי להפריש תרומת מ׳
מעשר קודם המעשר לכתחלה ׳
ואחר כך מפריש מעשר שני וא׳
ומותר להפריש מעשר שני קוד׳
הראשון בדמאי ׳ואם רצה אומר
מעשר שני של פירות אלו בצפונן
או בדרומן הרי הוא מחולל על ה׳
המעות ׳׳ וכן הלוקח מן הנח׳
הנחתום מפריש ממנה כדי תרומ׳
מעשר וחלה ׳ואומ׳ אחד ממאה מ׳
ממה שיש כאן הרי הוא מעשר
ושאר מעשר סמוך לו וזה שע׳
שעשיתי מעשר עשוי תרומת
מעשר על שאר המעשר הסמוך
לו ׳והיתר על אחד ממאה שהפר׳
שהפרשתי הרי הוא חלה ומעשר
שני בצפונו או בדרומו והרי הוא

ומחולל על המעות ·· וכן המזמין
את חבירו שיאכל אצלו והואיל ואינו
מאמינו על המעשרות אומ' מערב
שבת מה שאני עתיד להפריש
למחר הרי הוא מעשר ושאר מ'
מעשר סמוך לו וזה שעשיתי מ'
מעשר עשוי תרומת מעשר על
השאר הסמוך לו ומעשר שני
בצפונו או בדרומו והרי הוא מח'
מחולל על המעות מפני שמותר
לו לאדם להתנות תנאים אלו על
הדמאי אע"פ שאינן ברשותו · א'
אבל בודאי אינו מתנה אלא על דבר
שברשותו ·· כיצד היו לפניו
תאנים של טבל בתוך ביתו והוא
בבית המדרש או בשדה ומתיירא
שמא תחשך ואינו יכול לעשר
בשבת אומ' שני תאנים שאני ע'
עתיד להפריש הרי הן תרומה וע'
ועשרה שאני עתיד להפריש יה'
יהיו מעשר ראשון ותשעה ש'
שאני עתיד להפריש יהיו מ'
מעשר שני ואחר מפריש ואומ'
וצריך לחוש בשפתיו בשעה
שמפריש זו אחר זו ואינו מתקן
בשבת שהרי הקדים תנאו וטבל
ומיש עליו תנאי זה מותר לטלטלו
בשבת קודם שיפריש ונותן עיניו
בצד זה ומופל את השאר ·· נתן
לו עם הארץ כוס לשתותו אומ' מה
שאני משייר בשולי הכוס הרי הוא
מעשר ושאר מעשר סמוך לו וזה
שעשיתי מעשר עשוי תרומת מ'
מעשר על השאר הסמוך לו ומעש'
שני בפי הכלי והרי הוא מחולל על
המעות ושותה ומניח כדי תרומות
מעשר בשולי הכוס ·· וכן אם הזמין
חבירו לשתות עמו בשבת מתנה ב'
כתנאי הזה מערב שבת על כל מה

שישתה אצלו · וכן פועל שאינו מ'
מאמין לבעל הבית נוטל גרוגרת א'
אחת ואומ' זו ותשע הבאות אח'
אחריה עשויות מעשר על התשעים
שאני עתיד לאכול וזו האחרונה תרומ'
מעשר על העשר הבאות אחריה
ומעשר שני הוא העשר האחרונו'
והרי הוא מחולל על המעות ונותן
את הגרוגרת שהפריש לכהן והב'
והפועל מפריש לעצמו דמי מעש'
שני שתנאי ב"ד הוא שתרומת ה'
מעשר משל בעל הבית ומעשר
שני משל פועל ·· הנחתומין לא
חייבו אותן להפריש מעשר שני מן
הדמאי אלא תרומת מעשר בלבד
כדי שיפרישנה בטהרה עם החלה
והלוקח מפריש מעשר שני · בה״ו
מוכר בחנותו או על פתח חנותו ·
אבל המוכר לפלטר או בחנות הסמוכ'
לפלטר חייב להפריש מעשר שני ··
שנים שבצרו את כרמיהן בת'
בתוך גת אחת ואחד מהן אינו
נאמן על המעשרות אע"פ שעשר
זה הנאמן על חלקו כשהוא נוטל
חלקו מן היין הרי זה חייב להפריש
ממנו מעשר דמאי על חלק עם
הארץ ·· כיצד היו מחצה על מח'
מחצה ונטל בחלקו מאתים לוגין
הרי זה מפריש ממנו לוג אחד תר'
תרומת מעשר ועשר מעשר שני
כנגד המאה לוג · שהרי הפריש ה'
המעשר ודאי תחלה על חלקו כל ש'
שהרבו בגת · וכן אם היה שליש או
רביע מפריש לפי חשבון ··

פרק עשירי

המקבל
עליו להיות נאמן על המעשרות הוא
יהיו פירותיו הודאי · צריך להיות מ'
מעשר את שהוא אוכל ואת שהוא
מוכר ואת שהוא לוקח ואינו מת'
מתארח אצל עם הארץ וצריך ש'
שיקבל עליו דברים אלו ברבים וכ'
וכשיבואו עדים נאמנים עליו דברי'
אלו ושהוא רגיל בהן תמיד הרי ה'
הוא נאמן על פירותיו לומ' מעושרי'
הן ·· כל תלמיד חכם נאמן לע'
לעולם ואינו צריך בדיקה ואחרים ה'
ובניו ובני ביתו ואשתו ועבדיו ש'
של תלמיד חכם הרי הן כתלמיד
חכם ונאמנין ·· תלמיד חכם ש'
שמת והניח פירות אפילו אותו ה'
היום כנסן הרי הן בחזקת מתוקנ'
בת עם הארץ או אשתו שנשאו
לחבר ועבדו שנמכר לחבר צריכין
לקבל עליהם בתחלה · ובת חבר או
ואשתו שנשאות לעם הארץ ועבדו
שנמכר לעם הארץ הרי אלו בחזק'
נאמנין עד שיחשדו ·· בנו או
עבדו של חבר שהיו למודין אוכל
עם הארץ צריכין לקבל · בנו או ע'
עבדו של עם הארץ שהיו למודין
אוכל חבר כל זמן שהן אוכל החבר
הרי הן כחבר · יצאו הרי הן כעם
הארץ ·· מי שאינו נאמן והיה
אחד מבניו או מעבדיו נאמן או
אחד ממשפחתו לוקחין ממנו ס'
וסומכין על פיהן ואין חוששין ל'
לדבר ·· היה הוא נאמן ואשתו
אינה נאמנת אין לוקחין ממנו
ואין מתארחין אצלו ·· היתה אשתו
נאמנת והוא אינו נאמן מתארחין
אצלו ואין לוקחין ממנו ותבוא מ'
מארה למי שאשתו נאמנת והוא א'
אינו נאמן ·· לא ישמש חבר
אלא במשתה עם הארץ ולא בסעוד'
אלא אם כן היה מתוקן ומעשר
תחת ידו · לפיכך הרואה חבר במ'

מושבתה עם הארץ אף בסעודתו הרי
הכל בחזקת מעושר׳ ראוהו מיסב
עמו אין הסעודה בחזקת מעושר׳
שאין החבר על תנאין שלכן הוא ל׳
סומך ״ כשם שאדם סומך אצל
עם הארץ וסומך על תנאו כך הוא ל׳
צריך להיות מתנה על בנו ואפילו היה
בנו במקום אחר אבל אינו צריך להיו׳
מתנה על אחר חוץ מבנו ואפילו הי׳
עמו במשתה ״ לפיכך בן חבר ש׳
שהיה מיסב במשתה עם הארץ אין
הסעודה בחזקת מתוקנת שאינו ל׳
אביו התנה עליו ״ עם הארץ שנתן
מעה לחבר ואמ׳ לו קח לי אגודת ירק
אחת או גלוסקין אחת ולקח לו סתם
ופטור מלעשר׳ ואם החליף המעה
חייב לעשר׳ ואחרכך יביאו לו׳ ואם
פירש החבר ולא לקח סתם אלא ל׳
אמ׳ לחנוני אגודה זו שאני לוקח מ׳
ממך לחברי אני קונה ואותה זו שלקח
לעצמו חייב לעשר׳ וזו שלקח לחברו
אינו חייב לעשר׳ ואם נתערבו אפי׳
נתערבה אחת שלו במאה של חברו
מתקן הכל דמאי ואחרכך יתן לחבר
ששלחו ויתן לו ״ חמשה שאמ׳
לאחד צא והבא לנו חמש אגודות של
ירק והביא לכל אחד ואחד בפני עצמו
חברים שבהן אין צריכין לעשר אלא
חלקן בלבד׳ הביא להם בערבוב חברים
שבהם צריכין לעשר על הכל ״
עם הארץ שאמ׳ לחבר צא ולקט תאנ׳
מתאנתי אוכל מהן החבר עראי ומ׳
ומעשרין דמאי׳ ואם אמ׳ החבר
לעם הארץ לקט לו ושמע חבר
אחר הרי החבר אוכל ואינו צריך
לעשר שאין החבר מוציא דבר ש׳
שאינו מתוקן מתחת ידו וחזקתו ל׳
שהפריש עליהן ממקום אחר ׳ואעפ׳
שלא נחשדו חברים לתרום שלא מן

המוקה כדי לסלק המכשול מפני עם
הארץ תורמין ״ מותר להאכיל ל׳
את העניים ואת האורחים דמאי ל׳
וצריך להודיען׳ והעני עצמו והאורח
אם רצה לתקן מתקן ״ גבאי צדקה
נוטלין סתם מכל אדם ומחלקין סתם
והרוצה לתקן יתקן ״ רופא חבר
שהיה מאכיל לחולה עם הארץ ל׳
ופירות עם הארץ נותן לתוך ידו
אבל לא לתוך פיו׳ ואם היה הדמאי
של רופא ואפילו לתוך ידו לא יתן׳
וכן אם ידע שהוא ודאי טבל אפילו
לתוך ידו אסור ״

פרק אחד עשר

אסור למכור את הדמאי לעם הארץ
ולשלוח לו דמאי מפני שהוא מס
מסייע לזה לאכול דבר האסור׳ אבל
מוכרין ומשלחין אותו לתלמידי
חכמים שאין תלמיד חכם אוכל
עד שיעשר או שיודיעו אדם נאמן
שהוא מעושר ״ כל המשפיעין
במדה גסה כגון הסיטונות ומוכרי
תבואה מותרין למכור את הדמאי
ולשלחו מפני שהן מוסיפין על ל׳
המדה ״ התקינו חכמ׳ שיהיה זה
הלוקח או מי שנשתלח לו הוא ל׳
המפריש מעשר דמאי׳ אבל הח׳
המוכרין במדה דקה הוא לא והמ׳
והמוכר משתכר הוא מפריש ולא
ימכור ולא ישלח אלא מתוקן ״
וכמה היא המדה הגסה ביבש חצי
סאה ובלח מדה שהיא מחזקת שו׳
דינר מאותו דבר הלח ״ סלי ענבים
ותאנים וקופות של ירק ואעפ׳ שהו׳
מוכרין אכסרה אסור ולמכרן דמאי ״
אם אחד מהן כלו נתקן הפיר׳

הלכך כיון שהיה המוכר בגסה או ל׳
בדקה המוכר מפריש תרומת מע׳
מעשר והלוקח מעשר שני׳ ודבר זה
תמוי כה׳ הוא ״ חבר ועם הארץ
שירשו אביהן עם הארץ יכול הוא
לו׳ טול אתה חטין שבמקום פל׳
ואני חטין שבמקום פל׳ אבל לא
יאמ׳ לו טול אתה חטין ואני שעורים
טול אתה הלח ואני היבש מפני שהו׳
מוכר דמאי ״ מי שהיה נושא ל׳
ירק וכבד עליו משאו ורצה להשליך
ממנו על הדרך כדי להקל משאו לא
ישליך עד שיעשר כדי שלא תקלה
לעם הארץ שילקטו אותו דמאי ״
הלוקח ירק מן השוק ומשך
ואעפ׳ שלא שקל ולא מדד ולא נתן
דמים ונמלך להחזיר לבעל החנות
לא יחזיר עד שיעשר ״ המוצא
פירות בדרך אם רוב מכניסין לבתי׳
פטור מלעשר שעדין לא נקבעו
למעשר׳ ואם רוב מכניסין למכור
בשוק הרי אלו דמאי׳ ומחצה על ל׳
מחצה דמאי ״ נטל לאכלן ונמ׳
ונמלך להצניען לא ישהא אותן ל׳
אצלו עד שיעשר כדי שלא יהיו
תקלה לאחרים׳ ואם מתחלה נטלן
שלא יאבדו הרי זה מותר לשהותן
עד שירצה לאכלן׳ לשלחן או לאכלן
יעשר אותן דמאי ״ קופת ירק
המונחת בגנה הרי זו פטורה מן
הדמאי׳ ושל בעל הבית המונחות
בבית חייבת׳ שעל גבי האשפה בכל
מקום מותרת ״ הנותן לפונדקית
לבשל לו ולאפות לו מעשר את שהו׳
נותן לה כדי שלא תהיה תקלה לא׳
לאחרים ומעשר מה שנוטל ממנ׳
מפני שהיא חשודה להחליף של
זה בזה ״ הנותן לחמותו בין ש׳
שנשא בתה בין שאירסה או לשכנ׳

לשכנתו פת לאפות ותבשיל לבשל לה
אינו חושש לא משום שביעית ולא
משום מעשר מפני שאינה חשודה
להחליף ·· בד״א בזמן שנתן לה
שאור לעסה ותבלין לקדרה אבל
אם לא נתן לה חושש משום מע
מעשרות ולפיכך מעשר מזה של
שיטול ממנה וחושש משום של
שביעית ולפיכך אם היתה שנת
שמטה הפת אסורה שאין השא
השאור מספיחי שביעית הוא ··
המוליך חטין לטחון עם הא׳
הרי הן בחזקתן שאינו חשוד
להחליף · המוליכן לטוחן נכרי הרי
הן דמאי שמא החליף בחטין
של עם הארץ ·· וכן המפקיד אצל
עם הארץ הרי הן בחזקתן שאינו
חשוד להחליף הפקדון ·· עם
הארץ שהיה משתמש בחנותו של
של חבר אע״פ שהחבר יוצא ונכנס
הרי זה מותר ואינו חושש שמא
החליף ·· המפקיד פירותיו אצל
הנכרי הרי הן כפירותיו של נכרי
שחזקתו להחליף הפקדון · והיאך
דינם · אם היו פירות שעדיין לא נ
נגמרה מלאכתן ונגמרו ביד ישר׳
אחר שלקח הפקדון מפריש מע׳
מעשרות כמו שביארנו ·· ואם היו
פירות שהפקיד טבלים ונגמרה
מלאכתן חייב להפריש שמא לא
החליף הגוי · ולפיכך יראה לי שה
שהמעשרות שיפריש ספק · אבל
אם הפקיד חולין מתוקנין אינו
צריך להפריש כלום שאפילו החליף
הגוי פטורין כמו שביארנו בחלב
דגנך ולא דגן גוי ··

פרק שנים עשר :

הלוקח פירותיו ממי שאינו נאמן ע
על המעשרות ושכח לעשרן ונכנס
שבת או יום טוב שאינו יכול לעש׳
הרי זה שואלו ואם אמ׳ לו מעשרי׳
הן אוכל על פיו בשבת · וכן אם אמ׳ לו
אחד שאינו נאמן מעושרין הן ה
אוכל על פיו באותה שבת · ואפילו ל
היו לו פירות אחרים מתוקנין מאו
מאותו המין מפני שאימת שבת על
עמי הארץ ואינו עובר בה עבירה ל
ואע״פ שהוא אוכל על פיו בשבת הרי
זה לא יאכל מאותן הפירות במוצאי
שבת עד שיעשר הדמאי על הכל
על שאכל בשבת ועל המשוייר שלא
הקלו והאמינו אלא לצורך אותה
שבת ·· היתה שבת ויום טוב סמוך
לה ושאלו באחד מהן אוכל על פיו בש׳
בשני מפני שלא נראה לעשר בנתי׳
וכן בשני ימים טובים של גליות ··
הנשבע על חברו שיאכל אצלו
בשבת והוא אינו מאמינו על ה
המעשרות שואלו ואוכל על פיו
בשבת ראשונה בלבד · אבל בשבת
שניה אע״פ שנדר ממנו הנאה אם
לא יאכל אצלו לא יאכל עד שיעשר
מעשר דמאי ·· מי שאינו נאמן ש
שהפריש תרומת מעשר מפירות
שהן דמאי ונאמנה שחזרה ונפל׳
במקומה בין למקום אחר בין למקומו
ואמ׳ חזרתי והפרשתי אותה נאמן
ואפילו בחול ואוכל על פיו כשם שא׳
שאימת שבת על עמי הארץ כך ש
אימת המדמע עליהן ואינן חשודין
לאכול את המדומע ·· מי שאינו
נאמן שראינוהו שהפריש מעשר
ראשון מפירותיו ואמ׳ שהפריש
מהן מעשר שני נאמן ·· הפריש
בפנינו מעשר שני ואמ׳ שהפריש
את הראשון אינו נאמן שהשנ׳
שלו והנאמן על השני אינו נאמן על
הראשון · והנאמן על הראשון נאמן
על השני ·· לפיכך מי שאינו
נאמן שהוציא פירות מביתו ואמר
אלו מעשר ראשון נאמן ואינו
מפריש עליהן תרומה גדולה ומע׳
ומעשרות · ואם אמ׳ אלו מעשר
שני אינו נאמן · והרי הן דמאי ומ׳
ומפריש מהן תרומת מעשר ודיהן
לו שהוא פודה את כולן ·· האומר
למי שאינו נאמן על המעשרות
קח לי ממי שהוא מעשר והלך ולקח
והביא לו אינו נאמן · ואם אמ׳ לו ל
קח לי מפלוני הרי זה נאמן לומ׳ לו
ממנו לקחתי שהרי מתיירא שמא
ישאלנו ·· הלך ליקח לו מאותו פ
פלוני ואמ׳ לו לא מצאתיו ולקחתי לך
מאחר שהוא נאמן אינו נאמן ··
הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם
ואמ׳ מי כאן נאמן מי כאן מעשר
ואמ׳ לו אחד אני איני נאמן · אמ׳ לו
איש פלוני הרי זה נאמן · והלך ולקח
מאותו פלוני ואע״פ שאינו מכירו
אוכל על פיו · הלך לוקח ממנו ושא׳
ושאל לו מי כאן מוכר יין ישן אמ׳
לו זה ששלחך אצלי ואע״פ שהן כ
כגומלין זה על זה הרי אלו נאמנין ··
בד״א בזמן שאינו מכיר אדם
שם · אבל מכיר אדם שם לא יקח
אלא מן המומחה · ולא התירו דבר׳
אלו אלא לענין תרומות ומעשרות
אבל לענין פירות שביעית או לענין
טהרות לא יקח אלא מן המומחה :
החמרין שנכנסו לעיר ואמר
אחד מהם פירותי אלו אינן מתוק׳
מתוקנין · אבל פירות חברי זה מתו׳
מתוקנין ומעושרין הן אינו נאמן
שמא קנוניא הן עושין זה עם זה
ויהיה השכר ביניהן ·· המוכר

פירות בסוריא ואו' משל ארץ ישר'
הן הלוקח חייב לעשר ואו' מעושרין
הן נאמן שהפה שאסר הוא הפה
שהתיר · ואם ידוע שיש לו קרקע
בסוריא והיה רוב ומוכרו מסוריא
חייב הלוקח ממנו לעשר שחזקתן
שהביא משדהו ·· עניים שאומ'
פירות אלו של לקט שכחה ופאה
הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות שה'
שהלקט שכחה ופאה מצוין והוא
שיהיה קרוב מן הגרן כדי שיצא ל'
ויביא בו ביום · ואם אומרים של מעש'
עני הן הרי הן נאמנין כל השנה
שלו כולה ·· ואין נאמנין אלא על
דבר שדרך בני אדם ליתן אותו · כיצד
חטין אלו לקט שכחה ופאה הן נא'
נאמנין ·· המחקה והחטין של
לקט הן אינן נאמנין · ואין צריך לומ'
שאינן נאמנין על הפת ולא' וש'
ומתנות עניים הוא אלו ומעשרות
דמאי ·· נאמנין על השעורה
ואינן נאמנין על הקמח ואין נאמנין
עליו בין חי בין מבושל נאמנין על
הפול ואינן נאמנין על הגריסין בין
חיין בין מבושלין · נאמנין על השמן
לומ' של מעשר עני הוא ואין נאמנין
לומ' של זתים נקוף הוא ·· נאמנין
על הירק חי ואינן נאמנין על המבוש'
אלא אם כן היה דבר מועט שכן דרך
בעלי בתים ליתן מעט ירק מבושל
מקדירתו לעני ומותר שיכול לומר
בעל הבית נתן לי יכול לומר זה
כשלתיהו ממתנותי ·· וכן בן לוי
שאומ' פירות אלו ממעשר שנטלה
תרומתו הן הרי זה נאמן ואוכלם על
תרומות ומעשר כשם שאמר נאמן
על תרומה גדולה · ואם אינן עליו ל'
לשמרו ממעשר שני ·· אין כל
הדברים האלו אמורין אלא בעם הא'

שאינו לא חשוד ולא נאמן · אבל מי ש'
שחשוד למכור תרומה לשם חולין אס'
אסור ליקח ממנו כל' דבר שיש בו ז'
זיקת תרומה ומעשר ואפילו קרבי'
דגים מפני שנותנין בהן שמן ואין
אסור אלא כל שלפניו · אבל אינו עדו מו'
מותר ליקח ממנו מפני שהוא מתיר
לערב תרומה כמו עם שאינו יודע ה'
הדבר ויפסיד הכל ·· וכן החשוד
על מעשר שני ומוכרו לשם חולין
אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו ז'
זיקת מעשר · אבל זה קנס ודבריהם ··
חשוד שהעיד על של אחרים נא'
נאמן אין אדם חוטא ולא לו ואין צ'
צריך לו' עם הארץ ·· ופירש עם ה'
הארץ שאמ' זה טבל וזה תרומה וזה
דמאי וזה חולין אפילו כשלא נאמן ··
והוא שלא יראה כמו שבורע ··
המוכר פירות לחברו ואחר שיצאו
מתחת ידו אמ' ללוקח פירות שמכר'
לך טבלים הם · הבשר בשר בכור היה
היין יין נסך · שורת הדין שאינו
נאמן ואפילו היה המוכר חבר ה'
הזריז מחמיר על עצמו ואם היה
הלוקח נאמן הרי זה משובח · ואפילו היה
המוכר עם הארץ ··

פרק שלשה עשר

פירות שהחזיקו מן ההפקר כגון ה'
השיתין והעדרין ובנות שוח ו'
ובנות שקמה והאפונין ונובלות תמ'
תמרה והן שעדיין לא הטילו שאור
והכנעה והכסבר וכיוצא בהן פטור'
מן הדמאי והלוקח אותן מעם הארץ
אינו צריך להפריש מהן לא תרומות
מעשר ולא מעשר שני מפני שחזקת'
מן ההפקר ואפילו אמ' לו עם הארץ ש'

אינן מעושרין הרי הן פטורין מן ה'
המעשרות עד שידע לך שהן מן
השמור ·· הבכירות והסייפות שנ'
שבבקעה פטורין מן הדמאי וש'
ושבגנה חייבין מפני שהן נשמרין ··
ואלו הן הבכירות כל הפירות שבכרו
עד שלא הושיבו שומר על הבקעה
לשמור פירותיה · והסייפות הן הפירו'
שישארו אחר שיקפלו המקצעות
מן השדות ומניחום בלא שומר ··
וכן החומץ העשוי מן התמרים פ'
פטור מן הדמאי ·· כשגזרו על הדמ'
הדמאי לא גזרו אלא על פירות הארץ
שהחזיקו בה עולי בבל שהוא מכזיב
ולפנים וכזיב עצמה כלחוץ · וכל ה'
הפירות הנמצאות מכזיב ולחוץ ה'
פטורין מן הדמאי שחזקתן מאו'
מקום שנמצאו בו · אבל פירות שיודע
שהן מפירות הארץ שהחזיקו ה'
עולי בבל ויצאו שנמצאו בסוריא
ואין צריך לומר בארץ שהחזיקו
עולי מצרים בלבד הרי אלו חייבין ה'
בדמאי ומפריש מהן תרומות ומעש'
ומעשר שני ·· לפיכך הדגה
השונה שאינה נמצאת אלא בארץ
שהחזיקו עולי בבל וכן התמרים ה'
הגדולים והחרובין הגדולים השוין
והאורז הלבן כיוצא והכמון הגדול
מתעשרין דמאי בכל ארץ ישראל
ובסוריא · וכן כל כיוצא בפירות אלו ··
החמרין שהביאו פירות לעיר
חייבין בדמאי שחזקתה שהחזיקו
עולי בבל שהיא קרובה לה ודאמרי
אין חוששין לו אלא כל אחד הנ'
הנמצא חונה לארץ שהחזיקו
עולי בבל שהיא קרובה לה פטור
מן הדמאי אלא אם כן נכר כמו ל'
שבמורכם ·· הלוקח מבעלי אוצרות
בעיר פטור מן הדמאי ואין צריך לומר

שאין מפירות הארץ מצרו׳ ״ וכן
חמור יחידי שנכנס לעיר והוא ט׳
טעון פירות פטור מן הדמאי ש׳
שחזקתו משדה העיר ״ הלוקח
מבעלי אוצר בצידן חייב בדמאי ה׳
מפני שהיא קרובה יותר מצור ל׳
שחזקתן שאוצרין מפירות ש׳
שהחזיקו עולי בבל ״ אבל הלוקח מן
החמרין בצידן פטור מן הדמאי ה׳
מפני שחזקתן שמביאין מחוצה
לארץ ״ הלוקח מן הגוי בארץ ש׳
שהחזיקו בה עולי בבל אם היה תגר
גוי שלוקח מישר׳ פירותיו דמאי ה׳
לפיכך בירושלם בזמן שהיה רוב
ארץ ישר׳ ביד ישר׳ הלוקח מכל ה׳
תגרי גוי מעשר דמאי שלוקח מה׳
מעמי הארץ ״ ואיזהו תגר זה
שהביא ושנה ושלש אפילו אם
הביא פעם אחת ואפילו הביא שלשה
משואין בבת אחת או שהביא חמ׳
ובנו ופועל עדין לא הוחזק תגר ״
כשגזרו על הדמאי לא גזרו על פירו׳
חוצה לארץ שנכנסו לארץ ״ פירו׳
הארץ שרבו על של חוצה לארץ וכן
הרי אלו חייבין בדמאי ושל חוצה
לארץ שרבו על פירות הארץ וכן ה׳
דברים שחזקתן תדיר מחוצה לארץ
כגון אגוזים ודורמסקנות הרי אלו ה׳
פטורין מן הדמאי ״ לא הלכו חכמ׳
בפירות חוצה לארץ לא אחר המראה
ולא אחר הטעם ולא אחר הריח א׳
אלא אחר הרוב כל שרבו אותו מותר
וכל שלא רבו לו אסור ״ כיצד רבו
בעיר אבל לא במדינה או שרבו מ׳
במדינה אבל לא בעיר בהר ולא רבו
בבקעה בבקעה ולא רבו בהר רבו
לחנוני ולא רבו לבעל הבית לבעל הבי׳
ולא רבו לחנוני זה שרבו בו מותר ה׳
ומקום שלא רבו בו חייב בדמאי ״

רבו פירות חוצה לארץ ונתמעטו ל׳
חזר הדבר לישנו והלוקח מהן ה׳
חייב בדמאי ״ אלו דברים שלא גזרו
עליהם כשעה שגזרו על הדמאי ה׳ ״
הלוקח פירות לזריעה או להאכיל
לבהמה קמח לעורות או לאורגין ה׳
או לרטייה שמן להדליק הנר או ה׳
לסוך את הכלים ״ יין לקילור וחלת
עם הארץ והמדומע והלוקח בכסף
מעשר שני ושירי המנחות ותוספ׳
הבכורים כל אלו פטורין מן הדמאי
וכן שיאמ׳ לו עם הארץ מתוקנין ה׳
הן אין צריך לעשר ״ הלוקח
פירות לאכילה ונמלך עליהם לבהמ׳
הרי זה לא ימכרם לגוי ולא יאכילם
לבהמה ואפילו לבהמת אחרים עד
שיתקנם דמאי ״ שמן ערב פטור
מן הדמאי שאינו חזקתו לאכילה ״
שמן שלוקח אותו הסורק לתת ה׳
אותו בצמר פטור מן הדמאי מ׳
מפני שהוא נבלע בצמר ״ אבל ש׳
שהאומן לוקח לסוך או לכבשתיו חי׳
בדמאי מפני שהוא נבלע בגופו וס׳
וסיכה כשתיה היא בכל מקום ״
גוי ששאלו מישר׳ ליתן לו שמן על
מכתו בודאי אסור ובדמאי מותר ״
נתן הגוי שמן על גבי סבליו והתעטף
עליה משעוד מותר לישר׳ לישב ה׳
אחריו ״ מי שנפל שמן דמאי על ה׳
בשרו משפשפו ואינו חושש ״
הלוקח יין לחומץ או לאלונתית או ה׳
קטניות לעשות טחינין חייב בדמאי
אבל הלוקח חומץ שיש בו יין או
אלונתית או שלקח טחינין הרי אלו
פטורין מן הדמאי שלא גזרו על ה׳
תערובת דמאי ״ ואם היה הדבר ש׳
שנתחייב בדמאי שנתערב כגון ה׳
תבלין ושאור הואיל וטעמן ניכר אין
אינן בטלין ונמצאת כל התערובת ה׳

חייבין בדמאי ״ כל אלו הפטורין מן ה׳
הדמאי שלא גזרו עליהן אם התקינן
דמאי והפריש מהן תרומות ומעשר
ומעשר שני הרי זה שעשה עשוי ״
אבל אם תקן את הדמאי כודאי וה׳
והפריש ממנו תרומה גדולה ומעש׳
ומעשרות או שתקן את הודאי ל׳
כדמאי לא עשה כלום ״ כל העיר
מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי ה׳
ולוקח ואינו יודע ממי לקח כיצד
מתקן מפריש תרומה ותרומה ומעש׳
ונותנן לכהן ומפריש מעשר שני בלבד
והרי הוא כמעשר שני של דמאי ״
וכן אם היו לפניו שתי קופות אחת ה׳
טבל ואחת מתוקן ואבדה אחת מהן
הרי זה מפריש מן השניה תרומה
גדולה ותרומת מעשר ונותנן לכ׳ ה׳
כהן שירצה ומפריש מעשר שני
בלבד כדמאי ״

פרק ארבעה עשר

הלוקח מן הסיטון ולקח ממנו פעם
שניה לא יעשר מזה על זה ואפי׳ ל׳
שהוא מן אחד ואפילו מקופה ה׳
אחת ואע״פ שמוכר החבית שהיין ה׳
היא ״ מפני שהסיטון לוקח מאנשי
הרבה ומוכר ושמא לקח זה שמכר
בתחלה מעמי הארץ שפירותיו ה׳
דמאי וזה שלקח בסוף מחבר ש׳
שפירותיו מתוקנין ״ וכבר ביארנ׳
שאין מעשרין מן החיוב על הפטור
ולא מן הפטור על החיוב ״ ואם אמ׳
הסיטון משל אחד הן מותר ״
היה מוכר קישות או ירק והן מ׳
מכיירין ועוברין לפניו הלוקח
מהן מעשר מכל קישות וקישות
ומכל אגודה ואגודה ומכל תמרה ותמ׳

ותמורה ״ הלוקח מבעל הבית ה׳
וחזר ולקח ממנו שניה מעשר
מזה על זה אפילו משתי קופות
ואפילו משתי עיירות שחזקתו
שאינו מוכר אלא משלו ״ בעל
הבית שהיה מוכר ירק בשוק ב׳
בזמן שמביאין לו מגנותיו מעש׳
מאחד על הכל ובזמן שמביאין ל׳
לו מגנות אחרות אם לקח ממנו
וחזר ולקח ממנו פעם שניה לא
יעשר מזה על זה ״ הלוקח פת
מן הנחתום לא יעשר מן החמה
על הצוננת שאני אומ׳ חטין של
אמש היו משל אחד ושל היום מ׳
משל אחר ״ הלוקח מן הפלטר
אע״פ שהן דפוסין הרבה מעשר
על הכל שהנחתום שהוא מוכר
למנפול עושה עסתו דפוסין הרב׳
אבל הלוקח מן המנפול מעשר מכ׳
דפוס ודפוס שהמנפול לוקח
משני נחתומין ״ תשעה מנפולין
שלוקחין מעשרה נחתומין הרי אל
ואחד מהן לוקח משנים כל הלוקח
מאחד מן התשעה מעשר מכל ד׳
דפוס ודפוס ״ הלוקח מן העני
וכן העני שנתנו לו פרוסות פת או ה׳
פלחי דבלה מעשר מכל אחת ואחת
ובתמרים ובגרוגרות בולל הכל ומע׳
ומעשר ״ אימתי בזמן שהמתנה
מרובה אבל במתנה מועטת מעשר
מכל מתנה ומתנה ״ שחק את
הפת ועשה אותה פרורין ואת ה׳
הגרוגרות ועשה אותן דבלה מעש׳
מאחד על הכל ״ פועלין או אורחין
שהיו מסבבין ואוכלין מעשרין מכ׳
אחת ואחת ״

בריך רחמנא דסייען ״

הלכות מעשר
שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצות שלש מצו׳
עשה ושש מצות לא תעשה ׳
וזהו פרטן ״
א להפריש מעשר שני
ב שלא להוציא דמיו בשאר צרכי ב׳
בני אדם חוץ מאכילה ושתיה וסיכה
ג שלא לאכלו בטומאה
ד שלא לאכלו באנינות
ה שלא לאכל מעשר דגן חוץ לירושלם
ו שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלם
ז שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלם
ח להיות נטע רבעי כולו קדש ודינו
להאכל בירושלם לבעליו כמעשר ש׳
שני ולכל דבר
ט להתודות וידוי מעשר
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

אחר
שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה
מפרישין מעשר שני שנ׳ עשר ת׳
תעשר את כל תבואת זרעך ׳ ובשנה
שלישית וששית מפרישין מעשר
עני חלף מעשר שני כמו שבארנו ״
באחד בתשרי הוא ראש השנה
למעשר תבואה וקטניות וירקות
וכל מקום שנ׳ ראש השנה סתם הוא
באחד בתשרי ״ ובחמשה עשר
בשבט הוא ראש שנה למעשר
האילנות ״ כיצד תבואה וקטניו׳
שהגיעו לעונת המעשרות לפני
ראש השנה של שלישית אע״פ
שנגמרו ונאספו בשלישית מפריש׳
מהן מעשר שני ׳ ואם לא באו לעונת
המעשרות אלא אחר ראש השנה

של שלישית מפריש מהן מעשר
עני ״ וכן פירות האילן שבאו ל׳
לעונת המעשרות קודם חמשה
עשר בשבט של שלישית אע״פ
שנגמרו ונאספו אחרי כן בסוף ה׳
שנה שלישית מתעשרין לשעבר
ומפרישין מהם מעשר עני ׳ וכן אם
באו לעונת המעשרות קודם חמש׳
עשר בשבט של רביעית אף על פי
שנגמרו ונאספו ברביעית מפרישי׳
מהן מעשר עני ׳ ואם באו לעונת
המעשרות אחר חמשה עשר בש׳
בשבט מתעשרין להבא ״
והחרובין אע״פ שחנטו פירותיהן
קודם חמשה עשר בשבט מתעשר׳
להבא הואיל ומעשרותיהן מדברי
סופרים ״ מראה לי שאין דברים
אלו אמורים אלא בחרובי צלמונה
וכיוצא בהן שאין מצוים ומאכל
רוב אדם והן הן שמעשרותיהן ל׳
מדברי סופרים ׳ אבל שאר החרובין
מראה לי שהם כשאר פירות האילן ״
הירק בשעת לקיטתו עשורו ׳ כיצד
יום שלקט מיום ראש השנה של ש׳
שלישית אע״פ שבא לעונת המעשרו׳
ונגמר בשניה מפרישין ממנו מעש׳
עני ׳ ואם שלקט ברביעית מעשר
שני ״ וכן האתרוג לבדו משא׳
משאר פירות האילן הרי הוא כירק
שהולכין אחר לקיטתו בין למעשר
בין לשביעית ״ כיצד אם לקט
בשלישית אחר חמשה עשר ב׳
בשבט מפרישין ממנו מעשר
עני אע״פ שנגמר בשניה ״ וכן
אם לקט ברביעית קודם חמשה
עשר בשבט מפרישין ממנו מע׳
מעשר שני ׳ אע״פ שהולכין אחר
לקיטתו ״ אתרוג בת ששית שנכ׳
שנכנסה לשביעית אפילו היתה

בזית ונעשות ככר חייבת במעשרו׳ ״
החרובים של צלף שתנין עליה
חרובי אילן וחרובי זרעים׳ שאם
היו משנה שניה שנכנסה לשליש׳
ונלקטו קודם חמשה עשר בשבט
מפריש מעשר ראשון ואחר כך
מפריש מעשר אחר ופודהו ואחר
שפודהו נותנו לעניים ואוכל פדיונו
בטהרת מעשר שני ונמצא סוף כ׳
שהפריש מעשר שני ומעשר עני ״
האורז והדוחן והפרגין והשו׳
והשומשמין אע״פ שהשרישו קוד׳
ראש השנה אין הולכין בהן אלא
אחר פרי ומתעשרין להבא וכן כ׳
פול המצרי אע״פ שהשריש מקצת׳
לפני ראש השנה ומקצתו לאחר
ראש השנה צובר גרנו לתוכו ותורם
ומעשר מן הכל כאחד שהכל הולך
אחר גמר הפרי ״ הבצלים כ׳
הסריסים שמנעו מים מהם שלשי׳
יום לפני ראש השנה ושל בעל
שמנעו מהן שלש עונות לפני כ׳
ראש השנה מתעשרין לשעבר׳
מנעו מהן פחות מכן אע״פ שהתחילו
ליבש לפני ראש השנה מתעשרי׳
להבא ״ פול המצרי שהביא ש׳
שליש לפני ראש השנה אם זרעו
לזרע מתעשר לשעבר׳ זרעו לה׳
לירק מתעשר להבא׳ זרעו לזרע
ולירק או שזרעו לזרע וחשב ע׳
עליהן לירק מעשר מזרעו על י׳
ירקו׳ ומירקו על זרעו ״ ולא כ׳
הביאו שליש לפני ראש השנה
אם זרעו לזרע בין ירקו בין זרעו
מתעשר לשעבר וירקו בשעת
לקיטתו והוא שלקטו ממנו לפני
ראש השנה׳ אב׳ אם לקט אחר ראש
השנה בין ירקו בין זרעו מתעשר
להבא ״ זרעו לזרע וחשב עליו

לירק הולכין אחר מחשבתו׳ זרעו לירק
וחשב עליו לזרע אין מחשבת זרע
חלה עליו אלא אם כן מנע ממנו
שלש אריות והוא שהביאו שליש
לפני ראש השנה׳ אב׳ אם הביאו
שליש אחר ראש השנה אע״פ ש׳
שלא נמנע ממנו שלש אריות ״
זרעו לזרע ועשה כולו קצצים
גמורים לפני ראש השנה זרעו כ׳
מתעשר לשעבר וירקו בשעת
לקיטתו׳ מקצתו עשה קצצים
גמורים ומקצתו לא עשה זהו ש׳
שאומרו צובר גרנו לתוכו ונמצא
מעשר מזרעו על ירקו ומירקו על
זרעו ״ פירות שנה שניה שנתער׳
בפירות שלישית או שלישית ברב׳
ברביעית הולכין אחר הרוב׳ מחצה
על מחצה מפריש מעשר שני
מן הכל ואוכלו ולא מעשר עני שמע׳
שמעשר עני חמור שהרי הוא כ׳
קדש ומעשר עני חול׳ וכן פירות
שהן ספק אם פירות שניה הן אם
פירות שלישית מפריש מהן מ׳
מעשר שני ״ כל הפטור ממעש׳
ראשון פטור מן השני ומן העני׳
וכל שחייב בראשון חייב בהן׳ וכל
התורם מעשר וכל שאינו תורם
אינו מעשר זה׳ וכל מי שאם תרם
תרומתו תרומה כל זמן שעישר מע׳
מעשר זה הרי הוא מעשר׳ וכל
מי שאין תרומתו תרומה כל זמן
הוציאו ממעשר זה אינו מעשר ״
פירות שהוציא מהן מעשר
ראשון קודם שיקבעו למעשר
הרי זה אוכל מהן עראי קודם ש׳
שיוציא מעשר שני שאין החן
הראשון קובע לשני׳ אב׳ משו׳
משנקבעו למעשר אע״פ שהוציא
את הראשון אסור לאכל מהן עראי

עד שיוציא את השני ואת מעשר
עני ״ מעשר שני הואיל וטעון
הבאת מקום אין מביאין אותו כ׳
מחוצה לארץ כבכור בהמה לפיכך
אין חייבין להפריש מעשר שני
בסוריא ״ ויראה לי שמעשר
שני שמפרישין בארץ שנער
ובארץ מצרים פודין אותו שם ו׳
ומביאין דמיו לירושלם ״ וכן
יראה לי שאין חייבו מקומות אלו
במעשר שני אלא כדי לקבוע מע׳
מעשר עני כדי שיהיו עניי ישר׳
סומכין עליהן ״

פרק שני

מעשר
שני נאכל לבעלים לפנים מחומת
ירושלם׳ שנ׳ ואכלת לפני יי׳ אלהיך
במקום אשר יבחר לשכן שמו
שם׳ ונוהג בפני הבית ושלא בפני
הבית׳ אב׳ אינו נאכל בירושלים
אלא בפני הבית׳ שנ׳ מעשר דגנ׳
תירושך ויצהרך ובכרת כ׳
בקרך וצאנך׳ מקיש מעשר
לבכור׳ מה בכור אינו נאכל אלא כ׳
בפני הבית אף מעשר שני לא כ׳
יאכל אלא בפני הבית ״ מדת
חסידות שפודין מעשר שני בזמן
הזה בשויהן כדרך שפודין אותו
בפני הבית׳ ואמרו הגאונים שאם
רצה לפדות שוה מנה בפרוטה
לכתחלה בזמן הזה פודה ולא יהיה
זה חמור מן ההקדש ומשליך
הפרוטה לים הגדול ״ וכן אם
חלל מעשר שני שוה מנה על
שוה פרוטה מפירות אחרות מן
מחולל ושורף את הפירות שחלל
עליהם כדי שלא יהיה תקלה לא׳
לאחרים בפדיון נטע רבעי כנ׳

בזמן הזה מין שביארנו בהלכות מ'
איסורי מזבח. כשם שאין ל'
אוכלין מעשר שני בזמן הזה בכל
בירושלים כך אין פודין אותו שם
ואין מחללין אותו שם ואין מוכרי'
אותו ואם נכנס בירושלים אפילו
בזמן הזה אין מוציאין אותו משם
אלא מניחין אותו שם עד שירקב
לפיכך אין מפרישין מעשר שני
בירושלים בזמן הזה אלא מוציאין
את הפירות בטבלן חוץ לעיר ומפ'
ומפרישין אותו שם ופודהו ואם
הפרישו שם בזמן הזה ירקב.
כל האוכל כזית מעשר שני או ש'
ששותה ממנו רביעית יין חוץ לחו'
לחומת ירושלים לוקה שנ' לא תוכל
לאכל בשעריך מעשר דגנך תירשך
ויצהרך ולוקה על כל אחד ואחד
בפני עצמו לפיכך אם אכל שלשתן
חוץ לחומה לוקה שלש מלקיות ש'
שנ' לא תוכל לאכל בשעריך מעשר
דגנך ותירשך למה פרטם אלא מאמר
לא תאכלם בשעריך שהרי כבר נאמ'
ואכלת לפני יי' אלהיך מעשר דגנך ת'
תירשך ויצהרך אלא לחייב על כל א'
אחד ואחד בפני עצמו. ואינו לוקה
מן התורה עד שיאכל אותו אחר ש'
שנכנס לחומת ירושלים שנ' לא תוכל
לאכל בשעריך וגו' ואכלת לפני יי' אלהיך
כיון שנכנס למקום אכילתו ואכלו בח'
בחוץ לוקה. אבל אם אכלו קודם שיכנ'
לירושלים מכין אותו מכת מרדות מ'
מדבריהם. מקצת מעשר בפנים
ומקצתו בחוץ האוכל מזה שעדין
לא נכנס מכין אותו מכת מרדות' ל'
והאוכל בחוץ מזה שנכנס לוקה.
אין פודין מעשר שני אלא אם כן
נטמא שנ' כי ירחק ממך המקום
כירחוק מקום הוא נפדה ואינו נפ'

נפדה בקירוב מקום. היה הוא
בפנים ומשאו בחוץ אפילו היה א'
אוחז אותו בקנה הואיל ולא נכנס
המעשר הרי זה מותר לפדותו שם
כנגד החומה. מעשר שני ש'
שנכנס לירושלים ואפילו על דמאי
אסור להוציאו משם שכבר קלטוהו
מחיצות. וכן פירות הנלקחין
בכסף מעשר שנ' ואכלת שם לפני
יי' אלהיך. עבר והוציאן או שיצאו ב'
בשגגה יחזרו ויאכלו בירושלים וכ'
וקליטת מחיצות מדבריהם ואפילו
מעשר שאין בחומשו שזה ערוט'
שהוא מדבריהם מחיצות קולטות
אותו ואסור להוציאו אם מעוד'
מעשר שני נכנסין לירושלים ויוצ'
ומוציאין. פירות שגמרה מלאכ'
ועברו בתוך ירושלים מעתה אינ'
יכול להוציא עליהן מעשר שני ל'
ומפירות אחרות שלא נכנסו לירוש'
אלא יחזיר מעשר שני שלהן וי'
ויאכל בירושלים ואינו נפדה בחוץ.
ואפילו עשה כל הפירות האלו מ'
מעשר אחר שיצאו על פירותיו אח'
שלא נכנסו יחזירו כולו ויאכלו בית'
בירושלים. חומר הוא במחיצות הל'
הואיל וקלטו קלטו. פירות שלא
גמרה מלאכתן שעברו בירושלים ל'
ויצאו כגון סלי ענבים לגת וסלי תאנ'
תאנים למוקצה מותר לפדות מעשר
שני שלהן בחוץ. וכן פירות דמאי ו'
אע"פ שנגמרה מלאכתן ועברו בירוש'
בירושלים ויצאו פודין שני שלהן בחוץ.
פירות מעשר שני שנטמאו בי'
בירושלים ופודין אם נטמאו בולד
הטומאה אסור להוציאן אלא יאכלו
בפנים מפני שולד הטומאה מדברי'
ואם נטמאו באב הטומאה או ל'
שנטמאו בחוץ ואפילו בולד הטומ'

אע"פ שנכנסו בירושלים הרי אלו נפ'
נפדין ונאכלין בכל מקום. בד"א
כשהכניסן על מנת שלא תקלטם
המחיצות אבל אם לא התנה הואיל
ונכנס והרי הוא טהור מן התורה
שאין הולד מטמא מן התורה כבר
קלטוהו מחיצות ואינו יוצא.
תלתן של מעשר שני מותר לאכלה
צמחונין שכך היו רגילין לאכלה
וכן כרשיני מעשר שני יאכלו כ'
צמחונין ואם עשה מהן עיסה
הרי זו מותרת להכנס לירושלים
ולהוציאה שאינה כשאר הפירות ואם
נטמאו בירושלים יפדו ויאכלו בחוץ.
אילן שהוא עומד לפנים מן ה'
החומה ונופו נוטה חוץ לחומה ד'
אין אוכלין תחת נופו מעשר שני
ומעשר שנכנס תחת נופו אין פוד'
אותו שהרי הוא כמו שנכנס לירושלם.
בתים שבעד החומה שפתחיהם
לפנים מן החומה והלולן מכנגד החומ'
ולפנים כלפנים לכל דבר ומכנגד החומ'
ולחוץ כלחוץ פודין בו ואין אוכלין
ומכנגד החומה ולפנים אין מוציאין
שם ואין פודין להחמיר. והחלונות
ועובי החומה כלפנים.

פרק שלישי:

האוכל
מעשר שני בטומאה לוקה שנ' ולא
בערתי ממנו בטמא בין שהמעשר
טמא והאוכל טהור בין שהמעשר
טהור והאוכל טמא והוא שיאכל
אותו בירושלים קודם שיפדה שאינו
לוקה על אכילתו בטומאה אלא במקום
אכילתו אבל אם אכלו בטומאה חוץ
לירושלים מכין אותו מכת מרדות.
ואפילו הדליק בו הנר לאחר שנטמא
עד שיפדה אסור שנ' ולא בערתי ממ'

מאין בטומאה :: כבר ביארנו שהמעשר
שנטמא אפילו בירושלם פודין לו
אותו ואוכלין את דמיו בטהר'
בתורת פירות מעשר מה שיקנו
ואפילו בטומאת הפירות כולן כשהן
טבל מפריש מעשר שני בטומא'
ופודהו :: הערל כטמא ואם אכל מ'
מעשר שני לוקה מן התורה כדרך
שלוקה על אכילת תרומה שהתרומ'
קרויה קדש ומעשר שני קרוי ל'
קדש שהרי נאמ' בו קדש לה' וטמא
שטבל אוכל מעשר שני אף על פי
שלא העריב שמשו :: האוכל
מעשר שני באנינות של תורה לוק'
שנ' לא אכלתי באוני ממנו ' והאונן ש'
שאכל אותו במקום אכילתו בירושלם'
אבל אינו לוקה בחוץ באנינות של
דבריהם ומכין אותו מכת מרדות ::
ואיזו אונן זה המתאבל על אחד
מן הקרובים שהוא חייב להתאבל
עליהם וביום המיתה בלבד הוא
אונן מן התורה ובלילה הוא אונן ל'
מדבריהם שנ' ואכלתי חטאת היום
הייטב בעיני ה' היום אסור והלילה
מותר :: נשתהה המת ימים רב'
ואחר כך נקבר כל אותן הימים ש'
שאחר יום המיתה עם יום הקבור'
הוא אונן מדבריהם ואין יום הקבור'
תופס לילו :: ולא מעשר שני בלבד
אלא כל הקדשים כולן אם אכלן כשהן
באנינות לוקה ובאנינות של דבריהם
מכין אותו מכת מרדות :: אין נותנין
פירות מעשר שני לעם הארץ ' ולא
פירות הלקוחות במעות מעשר
שני ' ולא מעשר שני ודמאי שהוא
בחזקת טומאה ' ומותר לאכול מעש'
שני של דמאי באנינות ולתתו לעם
הארץ והוא שיאכל כנגדו :: אין
מפקידין מעשר אפילו אצל חבר

שמא ימות ונמצא המעשר תחת יד
בנו עם הארץ ' אבל מפקידין מעשר
שני של דמאי אצל עם הארץ ::
מעשר שני אסור לאבד אפילו מן
המעט בדרכים אלא מוליכו כל שהו'
או מוליך דמיו לירושלם ' ומותר ל'
לאבד מיעוט מעשר של דמאי בדר'
בדרכים ' וכמה הוא מיעוט פחות מ'
מכגרוגרת בין באוכל שלם בין בפ'
בפרור אבל כגרוגרת אין מאבדין ל'
אותו :: המפריש מעשר שני של
דמאי פחות מכגרוגרת הרי זה נותנ'
לעם הארץ ואוכל כנגדו ' אבל לא יכ'
יפרישנו לכתחלה לאבד שאין מפ'
מפרישין לאבד :: מעשר שני
נתן לאכילה ושתיה ' שנ' ואכלת לפני
ה' אלהיך ' וסיכה כשתיה ' ואסור ל'
להוציאו בשאר צרכיו כגון שיקח
בו כלים ובגדים ועבדים ' שנ' לא נתתי
ממנו למת ' כלו' לא הוצאתי אותו
בדבר שאינו מתקיים את הגוף ' ואם
הוציאו בשאר דברים אפילו בדבר
מצוה כגון שלקח ממנו ארון ות'
ותכריכין למת הרי זה יאכל כנגד'
בתורת מעשר :: במעשר אוכל ל'
דבר שדרכו להאכל ושותה שדרכו
לשתות ' וסך דבר שדרכו לסוך ' ולא
יסוך יין וחומץ ' אבל סך הוא את
השמן ' ולא יסחוט את הפירות לה'
להוציא מהן משקין חוץ מזיתים
וענבים בלבד :: ואין מפטמין את
היין ' ולא מחייבין אותו לאכל פת
שעפשה ושמן שנסרח אלא כיון ש'
שנפסל מאוכל אדם פקעה מקדושה
ממנו :: כל שמותר לאכלו בתרומה
לזרים כך מותר במעשר שני לאכלו
בתורת חולין :: שמרים של מעשר
שני שנתן עליהן מים ראשון אסור
במעשר ושני מותר בחולין ' ושל

דמאי אפילו ראשון מותר :: יין של
מעשר שנפל לתוכו דבש ותבלין ו'
והשביחו השבח לפי חשבון ' וכן ה'
דגים שנתבשלו עם קפלוטות של
מעשר שני והשביחו השבח לפי
חשבון :: עסה של מעשר שאפאה
והשביחה השבח לשני ' זה הכלל כל
ששבחו נכר אם הותיר מדה הש'
השבח לפי חשבון ואם לא הותיר
מדה השבח לשני בלבד ' וכל שאין
שבחו נכר אפילו הותיר מדה השבח
לשני בלבד :: כיצד השבח לפי חש'
חשבון יין של מעשר ששוה של'
שלשה שנפלו לתוכו דבש ותבלין ש'
שוה זוז אחד והוסיפו במדתו והש'
והשביחוהו והרי הכל שוה חמשה
חושבין הכל בארבעה ורביעו של
דרך זו בשאר דברים :: מעשר שני
שמן שנתן לסיכה אין נותנין אותו
לא על גבי צפית ולא על גבי חררית
ואין עושין ממנו קילור וכיוצא בו ל'
שהרי לא נתן לרפואה :: מעשר
שני ממון גבוה הוא שנ' לה' הוא '
לפיכך אינו נקנה במתנה ואם נתן
נתן לו את הטבל והמקבל מפריש מ'
המעשר ואין מקדשין בו את ה'
האשה ואין מוכרין אותו ואין מ'
מחליפין ואין ממשכנין אותו ::
כיצד אין ממשכנין אותו ' לא ה'
יכנס לביתו וימשכנו ' מעשר שני
שלו עבר ומשכן מוציאין אותו מיד ::
כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר
לו הילך מעשר זה ויהיה בידך ותן
לי עליו חולין ' כיצד אין מחליפין ה'
אותו לא יאמר לו הילך יין מעשר
ותן לי שמן מעשר ' אבל אומ' לו הילך
לך יין שאין לי שמן ' ואם רצה ח'
חברו ליתן לו שמן מותר שהרי לא
החליפו לו אלא הודיעו שאין לו ואם

רצה
הלה

רעה הלה ליתן יתן ׃ מעשר שני
אין שוקלין כנגדו אפילו דינרי זהב
ואפילו לחלל עליהן מעשר שני
אחר גזרה שמא יכוון מהן מ׳
משקלות ונמצאו הפירות חסרי׳
והוא שוקל בהן מעות לחלל בהן
מעשר אחר ונמצא מוציא מעש׳
לחולין בפחות מדמיו ׃ האחין
שחלקו מעשר שני לא ישקלו
זה כנגד זה וכן מעות מעשר
שני אין שוקלין כנגדן ולא מוכ׳
מוכרין אותן ולא מחליפין ולא מ׳
מרהינין ולא יתנם לשולחני להת׳
להתנאות בהן ולא ילוה אותן להתג׳
להתגדל בהן ואם הלוה שלא יעלו ל׳
חזרה מותר אין פורעין מהן ל׳
את המלוה ואין עושין מהן שו׳
שושבינות ואין משלמין מהן תג׳
תגמולין ואין פוסקין מהן צדקה
בבית הכנסת אבל משלחין מהן ל׳
דברים של גמילות חסדים וצריך
להודיע ׃ לא יאמ׳ אדם לחבירו ל׳
העלה את הפירות האלו לירושלם
ואתה נוטל את החלק שנעשה
זה כנותן שכר ומעשר שני על
הבאתו לירושלם אבל אומ׳ לו ל׳
העלם שנאכלם ושנשתם בירושלם׳
ואומ׳ אדם לחבירו בירושלם לסוך
אותו בשמן מעשר שני ואע״פ
שידו נסוכה ואין זה בשכר סיכתו׃
כבר בארנו שהמעשר ממון גב׳
גבוה הוא לפיכך אני אומר שה׳
שהגונב מעשר שני אינו משלם
תשלומי כפל והגוזלו אינו משלם
חומש ׃ המקדיש מעשר שני
שלו לבדק הבית הרי זה פודה אות׳
אותו מי שפודהו על מנת להק׳
להקדיש את שלו ולמעשר
שני את שלו ׃ ׃

פרק רביעי

הרוצה
לפדות פירות מעשר שני פודה
אותן בדמיהן ואומ׳ הרי המעות
האלו תחת הפירות האלו או הרי
הפירות האלו מחוללות על המעות
האלו ואם לא פירש אלא הפריש ל׳
מעות בלבד כנגד הפירות דיו ואינו
צריך לפרש ויצאו הפירות לחולין
ויעלו המעות לירושלם ויאכלם
שנ׳ וכי ירבה ממך הדרך כי לא תו׳
תוכל שאתו ׃ וכן אם רצה לחלל
פירות המעשר על פירות אחרות
יעלו הפירות השניות ויאכלו בירו׳
בירושלם ולא יחלל מין על שאינו
מינו ולא מן היפה על הרעה ואפ׳
באותו המין ואם חלל הרי אלו מח׳
מחוללות ׃ הפודה מעשר שני
מברך על פדיון מעשר שני ואם
חללו על פירות אחרות או שחללו מ׳
מעות על הפירות מברך על חלול
מעשר שני והפודה או מחלל מ׳
מעשר שני של דמאי אינו צריך
ברכה ׃ כשפודין את המעשר אין
פודין אותו לשם מעשר אלא לשם
חולין ואומרין כמה שוות פירות
חולין אלו ואע״פ שהכל יודעין ל׳
שהן מעשר כדי שלא יתבזה ׃
אין מחללין מעות מעשר שני
על מעות אחרות בין שהיו אלו ואלו
כסף או אלו ואלו נחשת או הראשו׳
כסף והשניות נחשת או הראשונ׳
נחשת והשניות כסף ואם עבר וה׳
וחלל הרי אלו מחוללין ׃ אין
מחללין מעות מעשר על הפירות
ואם חלל יעלו הפירות ויאכלו בה׳
בירושלם ולא יחללם על בהמה חיה
ועוף ואם חלל לא קנה מעשר ש׳

שמא יגדל מהן עדרים ל׳
אבל אם חללן על השחוטין הרי הן
כשאר הפירות ויעלו ויאכלו בירוש׳
ויצאו המעות לחולין ׃ בשעת
הדחק מותר לחלל מעות הכסף ע׳
על נחשת ולא שיקיים אלא שימ׳
שימתינו ריוח ויחזור ויחלל מע׳
הנחשת על של כסף ׃ מעשר
שני של דמאי מחללין אותו לכת׳
לכתחלה כסף על כסף וכסף על
נחשת ונחשת על נחשת ונחש׳
על הפירות ויעלו אותן הפירות
ויאכלו בירושלם ׃ אין פודין פ׳
פירות מעשר אלא בכסף שנאמר
וצרת הכסף בידך וכן
אם פדה לעצמו מוסיף חומש׳
ולא יהיה החומש אלא כסף כק׳
כקרן ׃ ואין פודין בכסף שאינו
מטבע אלא בכסף מפותח שיש
עליו צורה או כתב ואם פדה בח׳
בלשון של כסף וכמוצא בו והאו׳
הנקרין אסימון לא עשה כלום
ואין פודין בפחות משוה פרוטה
מפני שהוא כפודה באסימון ׃
אין פודין במטבע שאינו יוצא
באותו זמן ובאותו מקום שנאמ׳
ונתת הכסף בכל אשר תאוה נפ׳
נפשך עד שיהיה ראוי להוציאה
ומטבע מלכים הראשונים אם יכ׳
יוצא בשום פודין ׳אינו פודין ב׳
במעות שאינן ברשותו שנ׳ וצרת
הכסף ׃ נפל כיס לבור והוא יכול
להעלותו פודין בו מפני שהוא
ברשותו ׃ היה בא בדרך ומעו׳
בידו ואנס בא כנגדו אם יכול לה׳
להציל על ידי הדחק פודה בהן פ׳
פירות שבביתו ואם אינו יכול לה׳
להציל ואו׳ פירות שיש לי בתוך ב׳
ביתי מחוללין על המעות האלו

לא אמ' כלום ׳ הותירו המעות להיות ל
מחולל עליהן מעשר שני הרי זה פודה
בהן בחזקת שהן קיימין מעט שיאמ'
חושש לכל זה שפדה מהן למפרע ׳
מי שהיה עומד בטבריא ויש לו
מעות מוטבע בבל אינו מחולל עליה׳
היו לו מעות מוטבע טבריא בבבל
מחולל עליהן וכן כל כיוצא בזה ׳׳
המחל' מעשר שני מחולל על סלע
שתעלה בידי מכיס זה על סלע של
זה שיפרוט בדינר זהב זה על פרוט'
שיפרוט מסלע זו הרי זה חלל וסלע
שתעלה בידו או שיפרוט תהיה מע'
מעשר ׳׳ אמ' הרי המעשר מחולל
על סלע שהיתה ביד בני ולא חלל ל
שמא לא היתה בידו באותה שעה ׳׳
הפודה מעשר שני קודם שיפריש
אותו כגון שאמ' מעשר שני שלפניו
יהיו פדוי באלו המעות לא אמ' כלום ׳
הואיל ולא קבע מעשר ׳ אבל אם קבע
ואמ' מעשר שני שלהן בצפונן או ב
בדרום והרי הוא מחולל על מעות
אלו הרי הוא פדוי ׳׳ כשפודין מעש'
שני פודין אותו כשויו ויש לו לפדו'
כשער הזול כמו שהחנוני לוקח ל
ולא כמות שהוא מוכר ונותן המעו'
כמות שהשולחני פורט ולא כמות
שהוא מצרף ואם עבר ופדה שוה
מנה בפרוטה או שחלל שוה מנה
על שוה פרוטה הרי זה מחולל ׳׳
היתה הסלע חסרה שתות או פחות
משתות אם הניחה או עלוה על ידי
הדחק מחלל עליה לכתחלה בשוה
סלע ואינו חושש ׳ פדה בסלע ונמצא
רעה יחליפנה ׳׳ אין פודין ל
מעשר שני לכסף אלא מדקדק
במדתו או במשקלו ונותן דמיו ואם
היו דמיו ידועין יפדה על פי אחד ע'
ואם לא היו דמיו ידועין כגון יין שה'

שהתחילו להחמיץ ופירות שהרקיבו
ומעות שהחלידו יפדו על פי שלשה
תגרים ואפילו היה אחד מהן גוי א
או בעל המעשר ואפילו איש ואש'
ושתי נשיו פודין על פיהם וכופין
את הבעלים לפתוח ראשון וזה חו'
חומר במעשר מבהקדש ׳׳ אין
מוליכין פירות מעשר ממקום ל
למקום לפדותן שם והמוליך ממק'
היוקר למקום הזול או ממקום ה
הזול למקום היוקר פודה כשער
מקום פדיה ׳ ואם היו חמויי פודה
אותן כשער הזול המוזל ונראין ל
להמכר בזול ׳׳ היו לו פירות מע'
מעשר שני בגורן והוציא עליו ה
יציאות מביתו עד שהביאו לעיר
והשביחו פודה כשער העיר והפ'
והפסיד יציאותיו ׳׳

פרק חמישי

הפודה
מעשרו לעצמו בין שהיה שלו בין
שנפל לו בירושה בין שנתן לו בט'
בטבלו במתנה כיון שבורנו הרי
זה מוסיף חומש אם היה שוה
ארבעה נותן חמשה שנ' ואם גאל
יגאל איש ממעשרו חמישתו יסף
עליו ׳׳ ואשה שפדתה מעשר
שני שלה לעצמה אינה מוספת
חומש ׳ מפי השמועה למדו איש
ממעשרו ולא אשה ׳׳ וכן אם
פדה פירות מעשר לעצמו אינו
מוסיף חומש ׳ פדה פירות מעשר
והוסיף חומשו וחזר ופדה הפדיון
לעצמו פעם שניה מוסיף חומש
שני על הקרן ואינו מוסיף חומש
על החומש ׳׳ מעשר שני ש
שאין בחומשו שוה פרוטה אינו
מוסיף חומש עליו ׳ וכן מעשר

שאין דמיו ידועין דין שיאמר הוא
וחומשו מחולל על סלע זו ׳׳ וכן
מעשר שאינו תם ופדיונו משלו
אינו מוסיף חומש עליו ׳ ומעשר
שני של דמאי אינו מוסיף עליו חומ' ׳׳
הפודה מעשר שני שלו והיה לו
מעשר שני אחר שלא נפדה ואין
אם אין בחומשו שוה פרוטה שיאמ'
הוא וחומשו מחולל על מעות הר'
הראשונות לפי שאי אפשר לאדם
לצמצם את מעותיו והפודה בית
על דמיו לא נתפסה התוספת לא
למעשר ׳׳ בעל הבית אומ' בסלע
ואחר אומר בסלע בעל הבית קודם
מפני שהוא מוסיף על הקרן ׳׳
מותר להערים על פדיון מעשרו ל
כיצד אומ' אדם לבנו ולבתו הגדולים
ולעבדו העברי הילך מעות האלו
ופדה בהן המעשר כדי שלא יוסיף
חומש ׳ אבל לא יאמר לו פדה לי ׳
וכן אם אמ' לו פדה לך משלך אינו
מוסיף חומש ׳׳ אינו יכול לא יתן ל
מעות לפדות לבנו ולבתו הקטנים ׳
ולעבדו ולשפחתו הכנענים מפני
שידם כידו ׳׳ נתן לשפחתו העברי'
אם מעשר שני זה מדבריהם כגון
שהיה ממעציץ שאינו נקוב דמין
קיימין שאמה העבריה קטנה ה
היא והקטן אינו זוכה לאחרים ל
אלא כדבר שהוא מדבריהם ׳ וכן
מערים אדם ונותן המעשר במתנה
כשהוא בטבלו ואומ' הנותן הרי ש
פירות האלו מחוללין על המעות
שבביתי ׳׳ שני אחים שותפין
אב ובן פודין זה לזה מעשר שני
כדי שלא יוסיפו חומש ׳׳ אשה
שהכניסה לבעלה מעשר שני הו'
הואיל והדין ממון גבוה מ' שבזותן ׳
לא קנה בעל ׳ לפיכך אם פדה אותו

יומין מוסיף חומש ·· הפודה מעש'
שני לעצמו ונתן הקרן ולא נתן הח'
החומש יוכ' שיאכ' החומש מעכב
והרי הוא מחולל' לא יאכ' עד ש'
שיתן את החומש ומפילו בשבת
גזרה שמא ישתע ולא יתן ''
מעות מעשר שני אם רצה לצרף
אותן בדברי זהב כדי להקל משאו
מצרף ואם ערבו לעצמו אומן מ'
ומוסיף חומש שאין זה דרך פדיה ''
הפורט סלע ממעות מעשר
שני בין בירושלם בין חוץ מירושלם
לא יצרף אותה כולה במעות הנחוש'
אלא בשקל מעות כסף ובשקל
מעות נחושת '' מותר לחלל כסף
מעשר עם פירות מעשר על הכסף
ובלבד שתהיה בפחות פחות משוה
משוה דינר ·אבל אם היה בהן שוה
דינר לא יחלל אותן עם הכסף אלא
בפני עצמו ·· כיצד היו לו פירות
שוה דינר ושלשה דינרין של מעש'
מעשר שני אינו מחלל הכל על סלע
אחת ·אבל אם היה לו חצי דינר פירו'
וחצי דינר מעות מחלל שניהם על
דינר אחד ''

פרק שני

מעות
חולין ומעות מעשר שנתפזרו לקט
מכוון ומכונו זה שלקט לקט למע'
למעשר עד שישלים והשאר חולין·
ואם בלל וחפן אז שלקט מעד אחד
ומעיו חסר הרי זה לפי חשבון ''
כיצד היו מאתים מעשר שני ומא'
חולין ונתפזרו ובלל וחפן הכל ונמ'
ונמצאו מאתים ושבעים הרי מאה
ושמנים מהן מעשר ותשעים ח'
חולין· זה הכלל המלקטין למעשר ש'
שני והנבללין לפי חשבון ·ומתנה וכו'

ומה' אם אלו שבידי הן מעשר
השאר חולין ואם הן חולין הרי הן
מעות המעשר בכל מקום שהן מ'
מחוללין עליהן '' סלע של מעשר
שני ושל חולין שנתערבו מביא ל'
בסלע מעות ואומר מעות נחשת
ומה' סלע של מעשר שני בכל מק'
שהיא מחוללת על המעות האלו ל'
ואחר כך בורר היפה שבשתיהן ל'
ומחלל המעות של נחשת עליה
ותחזור הסלע היפה למעשר ''
היו לפניו מעשר שני בזוית זו ונ'
ונמצאו בזוית אחרת הרי אלו חולין
אמ' לו הרי שם מנה ומצא מאתים
השאר חולין הרי שם מאתים ומצ'
מנה הרי הוא חולין · הניח מנה
מעשר ומצא מאתים מאתים ומצא
מנה אפילו היו בשני כיסין הכל חולין ''
אמ' לו אביו כיס של מעשר שני
לי בבית הלך ומצא שם שלשה כיסי'
הגדול שבכולן מעשר והשאר חולין
ומשפכן לא יוכל מן הקטנים עד
שיחללם על הגדול '' מי שמשתתק
ואמרו לו מעשר שני שלך במקום פ'
פלני והרכין בראשו בודקין אותו ש'
שלשה פעמים כדרך שבודקין ל'
לגטין ויהיו דבריו קיימין · אמרו
בחלום מעשר שני של אביך שאתה
מבקש הרי הוא במקום פלני אעפ'
שנמצאין שם כמה שנ' לו אינן מע'
מעשר דברי חלומות לא מעלין ולא
מורידין '' האומ' לבניו אפילו אתם
מתים אל תגעו בזוית זו הלכו שם
ומצאו שם מעות הרי אלו חולין ל'
טמון מעות בפניהם ואמ' של פלני
הם של מעשר הם אם כמעריב
אין חוששין לדבריו ואם כמתכוין
דבריו קיימין '' המוצא כלי וכתוב
עליו מ"ם הרי זה שכתוב מעשר

שני · דל"ת · דמאי · ט"ית · טבל · ת"ו · ת'
תרומה · ק"וף · קרבן · ואם היה שלו'
ומתפתחין ומה שכתבו קרבן שכך
היו כותבין את אחת מן השם בשע'
הסכנה ·· מעות הנמצאות בירוש'
ואפילו דברי זהב עם הכסף ועם ה'
המעות הרי אלו חולין · המוצא ושוק'
ירושלם מתכבדין בכל יום · מצא ל'
בתוכן חרס וכתוב בו מעשר הרי זה
מעשר שני ·· בד"א בשאר ימות
השנה ·אבל בשעת הרגל הכל מעשר ''
מעות הנמצאות לפני סוחרי בהמ' מעשר
בירושלם לעולם שחזקת רוב העם
מביאין מעות מעשר שני וקונין ל'
בהן בהמות · והנמצאות בהר הבית
לעולם חולין שחזקתן מתרומות ל'
הלשכה שחלולים הגזברים על הבהמ' ''
תבה שנשתמש בה חולין ומע'
ומעשר שני ונמצאו בתוכה מעות
אם רוב מבחי מעות מעשר הרי ה'
המעות מעשר · ואם רוב מבחי מע'
חולין חולין ·· מצאו פירות בין פ'
פירות מעשר לפירות תרומה יפלו ל'
לקרוב · מחצה על מחצה יאכלו כחו'
כחמורי שניהם ואסורין לזרים ל'
וטעונין רחיצת ידים והערב שמש
כתרומה ואסורין לאונן · וטעונין ה'
הבאת מקום כמעשר · וכן מעות ה'
הנמצאות בין חולין למעשר ''
מעשר שני של דמאי ושל ודאי ש'
שנתערבו יאכלו כחמור שבהם ''
פירות מעשר שנתערבו בפירות חולי'
יאכל הכל בטהרה במקום אם ירצה
את המעשר · לפיכך אם נתערבו ל'
בירושלם אסורין בכל שהן מפני ש'
הואיל והיו בירושלם הרי הוא כמי
שיש לו מתירין ויאכל הכל בטהרה ''
הזורע מעשר שני אחר שנכנס
לירושלם הגדולין מעשר שני ·אינ'

יום זרע קודם שיכנס לירושלים הג'
הגדולין חולין ואפילו בדבר שאין
זרעו כלה ופודין אותו כשעת זריעתו ··
ומעשר שני בטל ברוב · כיצד
מעשר ומחרו במעשר שנכנס לתו'
ירושלים דינרין ונפלו ומציאות שהרי
רוב שם מציאות להחזירו לשם ומה
מעשר לפדותו ומאחר שנכנס ונמצא
שאין בו שוה פרוטה ונמצא שאינו
לו ומתירין ובטל ברוב כמו שביארנו
בהלכות מיומעות ··

פרק שביעי

פירות
הנלקחין בכסף מעשר שני אין נפדין
בריחוק מקום אלא אם כן נטמאו ל'
ביוב הטומאה אלא יעלו הן עצמן
ויאכלו בירושלים · זה החומר בלוקח ל'
בכסף מעשר שני מפירות מעשר
שני עצמן · ואם נטמאו בוולד הטומ'
יפדו ויאכלו בירושלים ·· אין נלקח
בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגד'
שגידוליו מן הארץ או גדולי גדוליו ל'
מן הארץ כגון הפרס המופרש בתור
בבקר ובצאן ובייין ובשכר ·· לפיכך
אין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח
כמהין ופטריות לפי שאין גדוליהן
מן הארץ · ולא פירות מחוברין לקרקע
ולא פירות שאינן יכולין להגיע לירוש'
לפי שאינן ראויין להקר לעינן ··
הדגים והחגבים והעופות הרי הן כבקר
וצאן שאעפ"י שאינן גדולי קרקע
הרי הן גדולי גדוליה ·· התמד עד ש'
שלא החמיץ אינו נלקח בכסף מעש'
מפני שהוא כמים · ומשהחמיץ נלקח
כיין וכשכר · לקחו עד שלא החמיץ ל'
והחמיץ קנה מעשר · בד"א בשנתן ל'
שלשה מים ומצא פחות מארבעה
אבל נתן שלשה והוציא ארבעה הרי

זה כיין מזוג ונלקח בכסף מעשר ··
לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתיק'
אין נלקחין ומאחר שימתיקו נלקחין ל'
ואפי' הלוף והחרדל והתורמוסין ושאר
כל הנכבשין בין משימתיקו בין עד
שלא ימתיקו נלקחין · והקור נלקח
בכסף מעשר ·· הכרכום אינו נלקח
בכסף מעשר שאינו אלא למראה וכן
כל כיוצא בו מנותני ריח ומראה וטע'
המאכל ואינן לאכילת גופן אלא לטעם
שנותנין אין נלקחין בכסף מעשר ··
לפיכך ראשי בשמים והפלפלין
והקשט והחלתית והחלות חריע
וכל כיוצא בהן אינן נלקחין בכסף
מעשר ·· השבת אם ליתן טעם ל'
בקדרה אינה נלקחת · ואם לכוך וכו'
וכיוצא בו שהיה אוכל גופה נלקחת
בכסף מעשר ·· עירב מים ומלח אם
נתן לתוכן שמן הרי הן כמוריס זה ל'
הלוקח מהן מעשר בכסף ומעליע
דמי המים והמלח בדמי השמן ··
אין לוקחין תרומות בכסף מעשר
מפני שהוא ממעט אכילתו ומאכלת
שאין אוכלין אותה אלא כהנים מן
מעורבי שמש ומותרת לאונן ונפס'
במקום והמעשר מותר לזרים ול'
ולטבול יום ואסור לאונן ואינו נפס'
אלא בירושלים · נמצא ממעט אכל'
מעשר ואוכלת תרומה ·· לוקחין
בהמה לזבחי שלמים מכסף מעש'
מפני שהשלמים נאכלין לזרים ··
בראשונה היו אוכלין בהמת חולין
מכסף מעשר כדי להבריחה מעל'
המזבח · גזרו ב"ד שאין לוקחין בהמ'
ממעות מעשר שני אלא לשלמים
בלבד · אבל חיה ועוף אין לוקחין ש'
שאין ראוין לשלמים · ואין לוקחין
פירות שביעית בכסף מעשר לפי
שהוא חייב לבער כמו שיתבאר ··

הלוקח מים ומלח או פירות מחובר'
או פירות שאינן יכולין להגיע לירוש'
לא קנה המעשר ואעפ"י שיצאו המע'
לחולין ·· הלוקח פירות חוץ לירוש'
בכסף מעשר בשוגג כופין את המוכר
להחזיר הדמים לבעלים והן מעשר
כמות שהיו · ואם במזיד יעלו הפירו'
ויאכלו בירושלים · ואין מקדש ינחם
עד שירקבו ·· וכן אם לוקחין בהמה
בכסף מעשר חוץ לירושלם · אם לקח
במזיד יחזרו הדמים ולמקומן · בשוגג
תעלה ותאכל בירושלם · ואם אין מק'
מקדש תקבר היא ועורה ·· לקח
עבדים וקרקעות ובהמה טמאה בין
בשוגג בין במזיד אם ברח המוכר הרי
זה יאכל כנגדן בירושלם בטהרת מע'
מעשר ·· זה הכלל כל מה שהוציאו
חוץ לאכילה ושתיה וסיכה מדמי מע'
מעשר וברח המוכר ואינו מצוי יאכל כנ'
כנגדן · ואם היה המוכר קיים יחזרו
דמים למקומן · וכן אם הביא עולות
חטאות ואשמות מדמי מעשר
יאכל כנגדן ·· לקח חיה לזבח שלמי'
ובהמה לבשר תאוה הרי זה כמי ל'
שקנה שור לחרישה ולא קנה שלמי' ··
לקח בהמה לשלמים ונפל בה מ'
פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה
אותה ואין הדמים מעשר · ואעפ"כ
אם פדאה לעצמו יוסיף חומש ··
המתפיס מעות מעשר לשלמים
לא קנו שלמים שקדושת שלמים
אינה חלה על קדושת מעשר שנ'
שהמעשר ממון גבוה הוא · ואין
צריך לומר · אם התפיס פירות מעשר
עצמן לשלמים שלא קנו שלמים ··
האוכל מעשר שני בטהרת חולין אפי'
במזיד אם פירות המעשר עצמן
יאכל כנגדן ידי שמים · ואם כסף הן
המעשר אפי' יחזרו הדמים למקומן

ויעלו ויאכלו בירושלם או יאכל
כנגדו בירושלם אם אינו יכול לה
להחזיר הדמים ״

פרק שמיני

הלוקח
בהמה לזבחי שלמים וחיה לבשר
תאוה ומי שאינו תגר ואינו מו
מדקדק יצאו העור לחולין ואפ׳
היו דמי העור מרובין על דמי ל
הבשר אפלו ה [illegible] אף התגר לא
יצאו העור לחולין ״ וכן הלוקח
כדי יין סתומות במקומות שדרכן
להמכר סתומות ומי שאינו תגר
יצאו הקנקן לחולין ולפיכך צריך
הלוקח לפתוח ראשי הכדין כדי ל
שלא יצאו הקנקן לחולין ואם רצה
להחזיר על עצמן ולמכור במדה
יצאו הקנקן לחולין ״ לקח פתוחות
או סתומות במקום שדרכן להמכר
פתוחות או שלקח מן התגר שהו׳
שמדקדק במכירתו לא יצאו הקנקן
לחולין ״ לקח סלי תאנים וענבים
עם הסלים לא יצאו דמי הסלים לחולי׳
לקח אגוזים ושקדים וכיוצא ל
בהן יצאו קליפתן לחולין ״ לקח חותל
תמרים יצאו החותל לחולין ״ קופה
של תמרים אם דרוסות יצאו הקופ׳
לחולין ואם אינן דרוסות לא יצאו
הקופות לחולין ״ מי שהיה לו יין
של מעשר שני והשאיל לו קנקנים ל
ליתנו ומעשר אע״פ שסתם את פיהן
לא קנה המעשר את הקנקנים ״
כנס את היין לתוכן סתם אם קרא
שם ועשהו מעשר עד שלא ס׳
סתם פיהן לא קנה מעשר ׳ ואם
משסתם קרא שם ועשהו מעשר
קנה מעשר את הקנקנים ״ הפקיד
לתוך הקנקן רביעית חולין או שכנס
לתוכו שמן או חומץ או ציר ודבש
של מעשר שני סתם בין משסתם
בין עד שלא סתם לא קנה מעשר
את הקנקן ״ צבי שלקחו בכסף
מעשר ומת יקבר בעורו ׳ לקחו חי
ושחטו ונטמא הרי זה יפדה כשאר
פירות מעשר שנטמאו ״ המניח
דינר של מעשר שני והיה אוכל
כנגדו עד שיצא לחולין והיה הדינר
יוצא בעשרים מעה ואכל עליו ל
בעשר מעין והוזלו המעות לאחר
הזמן והיה הדינר יוצא בארבעים
מעה צריך לאכל עליו בעשרים מ׳
מעה ואחר כך יצא לחולין ׳ הוקרו
המעות והרי הדינר יוצא בעשר
מעין אוכל עליו בחמש מעין ואח׳
ואחר כך יצא לחולין ״ הלוקח פי׳
בסלע של כסף מעשר שני ומשך
הפירות ולא הספיק ליתן הסלע עד
שהוקרו הפירות ועמדו בשתים
הרי זה מפריש עליהם סלע בלבד
שנ׳ ונתן הכסף וקם לו ׳ בטבעת ה׳
הכסף קונה והמעשר לשבר ״
משך הפירות בשתי סלעים ולא ל
הספיק ליתן המעות עד שהוזלו ל
הפירות ועמדו בסלע אינו מפריש
עליהן ממעות מעשר שני אלא
סלע אחת ומוסיף עליה סלע שני׳
מן החולין ׳ ונותן למוכר ׳ ואם המ׳
המוכר עם הארץ הרי זה מותר
ליתן לו סלע שניה ממעות שני של
דמאי ״ נתן לו סלע של מעשר ולא
הספיק למשוך את הפירות עד
שעמדו בשתים זה שפדה פדה
והדין ביניהן ׳ נתן לו שתי סלעים
של מעשר ולא הספיק למשוך את
הפירות עד שחזרו להיות בסלע ל
וזה שפדה פדה ומדת ביניהן שמ׳
שמעשר שני פדיונו חייו ושיבתו ״
מי שהיו לו פירות חולין בירושלם
והיו לו מעות מעשר שני חוץ ירו׳
לירושלם אומ׳ הרי המעות מחוללין
על הפירות האלו ויאכל הפירות
שם בטהרה ויצאו אותן המעות
לחולין במקומן ״ היו לו מעות מ׳
מעשר שני בירושלם ויש לו פירות
חוץ לירושלם אומ׳ הרי המעות
האלו מחוללין על הפירות ההם
ויצאו המעות לחולין ויעלו הפירו׳
ויאכלו בירושלם שאין צריך להיו׳
המעות והפירות במקום אחד בש׳
בשעת החלול ״ מי שהיו לו מעות
מעשר בירושלם וצריך להם ויש
לחבירו פירות חולין שרוצה לתתן
אומ׳ לחבירו הרי המעות האלו מחוללי׳
על פירותיך ונמצאו אותן הפירות
לוקחין בכסף מעשר ויאכל אותן
בטהרה ולא הפסיד כלום ויצאו ל
המעות לחולין ובשהיה בעל הפי׳
חבר שאין מוכרין פירות של מע׳
מעשר שני של דמאי אלא לחבר
ולפיכך אם היו המעות של דמאי
אומ׳ כן אף לעם הארץ ״ ומותר
לחלל מעשר שני על פירות עם
הארץ ועל מעותיו ואין חוששין
שמא של מעשר שני הן ׳ המניח
דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו
והולך כיון שאכל עליו עד שלא ל
נשאר ממנו אלא פחות משוה פ׳
פרוטה יצא לחולין ״ בד״א בשל
דמאי אבל של ודאי לא יצא לחולין
עד שישאר ממנו פחות משוה
פרוטה אחר שמוסיפין את החומש
כגון שנשאר ממנו פחות מארבע׳
חומשי פרוטה ״ טהורים וטמאי׳
שהיו אוכלים או שותים כאחד ב׳
בירושלם ורצו הטהורין לחלל או
ואוכלין מעשר שני שלהן מניחין

סלע של מעשר שני ומחללין על שה׳
שה טהורין אוכלין ושותין סלע זו
ומחללת עליו ותעשה הסלע חולין ש׳
שהרי אכלו ושתו בשוה בטהרה
ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל
ומשקיהן "

פרק התשיעי

נטע
רבעי הרי הוא קדש שנ׳ ובשנה
הרביעית יהיה כל פריו קדש ודינו
להיאכל לבעליו בירושלם כמעשר
שני. וכשם שאין מעשר שני
בסוריא כך אין נטע רבעי בח״ל
ובנטע רבעי הוא אומ׳ ומוש את ל׳
קדשיו לו יהיה. שאין לך קדש שלא
נתפרש דינו מן התורה ואין הוא
חוץ מנטע רבעי. הרוצה לפדות
נטע רבעי פודה כמעשר שני ואם
פדהו לעצמו מוסיף חומש ואין
פודין אותו עד שיגיע לשנת החמ׳
המעשר שנ׳ להוסיף לכם תבואתו
עד שיעשה תבואה ואין פודין ל׳
אותו במחובר כמעשר שני. והרי
הוא ממון גבוה כמעשר שני לפיכ׳
אינו נקנה במתנה ולא יום כן נתנו
בוסר ודינו בשיעור הדברים לענין
אכילה ושתיה וסיכה ופדיה כמעש׳ "
והפודה כרם רבעי רצה פודהו
ענבים רצה פודהו יין וכן הזתים
וכל שאר הפירות אין משנין אותן
מברייתן. כרם רבעי אין לו לא שכחה
ולא פיאה ועוללות ואין מפרישין
ממנו תרומות ומעשרות כשם ש׳
מפרישין ממעשר שני ואלא כולו
עולה לירושלם או נפדה ויעלו הכ׳
הדמים לירושלם ויאכלו שם כמעש׳ "
ענבים של כרם רבעי התקינו ב״ד
שיהיו עולין לירושלם מהלך יום ל׳
לכל צד כדי לעטר שוקי ירושלם
בפירות. ומשחרב בית המקדש ה׳
נפדין סמוך לחומה. ושיעור כל הד׳
הפירות אפילו בזמן בית המקדש
נפדין סמוך לחומה. כיצד פודין
נטע רבעי מניח הסל על פי שלשה
ואומ׳ כמה רוצה אדם לפדות לו ל׳
בסלע על מנת שיוציא יציאות השומרים
והחמרים והפועלים מביתו ואחר
שקוצבין את השער מניח את המ׳
המעות ואומ׳ כל הנלקט מזה מחולל
על המעות האלו ומשער כך וכך ס׳
סלים בסלע. ובשביעית פודהו כש׳
בשוויו שאין שם לא שומרים ולא
פועלים ואם היה הפקר אין לו אלא
שכר לקיטה בלבד. מי שהיה לו
נטע רבעי בשנת השמיטה שיד
הכל שוה צריך לציינו בקוזזות אדמ׳
כדי שיכירו בו ולא יאכלו ממנו עד
שיפדה. ואם היה בתוך שני ערלה
מציינין אותו בחרסית כדי שיפרשו
ממנו שאם ציינוהו בקוזזות אדמה
לא יתפרדו שאיסור ערלה חמור הוא
שהיא אסורה בהנייה. והצנועין היו
מבחינין את המעות בשנת השמיטה
ואומרין כל הנלקט מנטע רבעי זה
מחולל על מעות אלו שהרי אי אפש׳
לפדותו במחובר כמו שביארנו "
באחד בתשרי ראש השנה לערלה
ולרבעי. ומאימתי מונין לערלה ול׳
ולרבעי משעת נטיעה ואינו מונ׳
מראש השנה לראש השנה אלא
שלשים יום בשנה חשובין שנה
והוא שתקלוט הנטיעה קודם ל׳
שלשים. ומה הוא סתם קליטה
לכל האילנות שתי שבתות. נטיעות
אחד שנטע ארבעה וארבעים יום
קודם ראש השנה עלתה לו שנה ו׳
ומעכבין את פירות הנטיעה הזאת
מותרין בערלה או ברבעי עד חמשה
עשר בשבט שהוא ראש השנה ל׳
לאילן. כיצד הנוטע אילן מאכל
בחמשה עשר באב משנה עשירית
ביובל הרי הוא בתוך שני ערלה עד
חמשה עשר בשבט משנת שלש
עשרה וכל מה שיוציא האילן בתוך
זמן זה הרי הוא ערלה אעפ״י שגמרו
לאחר כמה ימים. ומחמשה עשר
בשבט משנת שלש עשרה ביובל
עד חמשה עשר בשבט משנת א׳
ארבע עשרה הוא נטע רבעי וכל
מה שיוציא בתוך זמן זה הרי הוא
רבעי וצריך פדיון. ואם נתעברה הש׳
השנה נתעברה לרבעי ולערלה "
נטע בששה עשר באב משנת ע׳
עשר לא עלתה לו שנת עשר אלא
הרי הוא ערלה אחת עשרה ושנת
שתים עשרה ושנת שלש עשרה
כולה והרי הוא נטע רבעי מראש
השנה של שנת ארבע עשרה עד
סופה. נטע הנטיעה מראש ל׳
חדש תשרי עד חמשה יום בשבט
מונה לו שלש שנים מיום ליום ל׳
לערלה ומיום רביעית לרבעי "
ומותי לגמונים דברים בהם שמן לער׳
ולרבעי אין ראוי להאריך ולהשיב
עליהם ודאי טעות סופרים הם והא׳
והאמת כבר בארנו דרכה. העלים
והלולבים ומי גפנים והסמדר מותרין
בערלה וברבעי. הענבים ששדפן
הקדים והפסידן והחרצנים והזגין
והתמד שלהן וקליפי רמון והנץ שלו
וקליפי אגוזים והגרעינין אסורין
בערלה ומותרין ברבעי. והנובלות
כולן אסורות "

פרק עשירי

כל שהוא חייב בערלה יש לו

רבעי ושפטור מן הערלה ואינו ל'
חייב ברבעי שנ' שלש שנים יהיה לכם
ערלים לא יאכל ובשנה הרביעית
יהיה כל פריו וגו' " הנוטע אילן ל'
מאכל ודעתו עליו שיהיה סייג ל'
לגנה או שנטעו לקורות האילן
ולא לפירותיו הרי זה פטור מן ה'
הערלה " נטעו לסייג וחזר וחשב
עליו למאכל או שנטעו למאכל וא'
חזר וחשב עליו לסייג כיון שעירב
בו מחשבת חיוב חייב " נטע
שלש שנים לסייג ומכאן ואילך למ'
למאכל אין לו רבעי שכל שאין לו
ערלה אין לו רבעי " נטע אילן ל'
וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו
למאכל והחיצון לסייג או שיהיה
הצד התחתון למאכל והעליון לסייג
זה שחשב עליו למאכל חייב בע'
בערלה וזה שחשב עליו לסייג או
לעצים פטור שהדבר תלוי בדעתו
של אדם הנוטע " והצלף חייב בער'
האביונות בלבד אבל הקפריסין מו'
מותרות " הנוטע לרבים בתוך
שדהו חייב בערלה ונטעתם אפי'
לרבים " בד"א בארץ ישר' אבל בחוצ
לארץ פטור " הנוטע ברשות
הרבים והנוטע בספינה והעולה
מאליו ברשות היחיד והנכרי שנ'
שנטע בין לעצמו בין לישראל
והגזלן שנטע חייבין בערלה וברבעי "
העולה מאליו במקום חורשין
פטור ואפילו הנוטע במקום שאינו
ישוב פטור והוא שלא תהיה ע'
עושה כדי טפול שמטפל בפירות
עד שמביאן בישוב אבל אם היה
עושה כדי טפולו חייב בערלה "
הנוטע לאיעוה קטן שנטע ואחריו
ללולב או זית למאורה חייב בערלה "
הקדיש ואחר כך נטע פטור מן

הערלה " נטע ואחר כך הקדיש ל'
חייב בערלה " הנוטע בעציץ
שאינו נקוב חייב בערלה אף על פי
שאינו כארץ לזרעים הרי הוא כ'
כארץ לאילנות " ואילן שנטעו ל'
בתוך הבית חייב בערלה "
זה שנטעו גוים עד שלא באו
אבותינו פטור מ' שבאו אבותינו
לארץ אף מה שנטעו גוים חיי'
שנ' כי תבואו אל הארץ ונטעתם
כל עץ מאכל משעת ביאה "
גפן שהרכיב אילן מאכל על גבי
אילן סרק חייב בערלה " ויש
לנכרי נטע רבעי שיום בוא לנהג
כמעוה זו הרי הוא קדש כנטע
רבעי של ישר' " אחד הנוטע
את גרעינה או ייחור מן האילן
או שעקר כל האילן ממקום זה
ונטעו במקום אחר הרי זה חייב
בערלה ומונה משעת נטיעתו "
זעזע האילן ולא עקרו ואחר כך
מלאו סביבותיו בעפר אם יכול ל'
לחיות אלו לא מלאו סביבותיו הרי
זה פטור ואם לאו הרי זה כמי
שעקר ונטע וחייב " וכן אילן
שנעקר ונשאר ממנו בארץ ש'
שורש אחד אפילו כמחט שממנו
שמלפפין עליו הרוקיין ועקר
את השני והחזירו למקומו ונטע
פטור מפני שיכול לחיות "
נעקר כולו ונעקרה הסלע שש'
ששרשיו בה עמו וחזר ונטעו ל'
כמה שהוא באדמה שסביבות
שרשיו אם היה יכול לחיות מאו'
מאותה האדמה אילו לא נטעו הרי
הוא כמי שלא נעקר ואם לאו חייב "
אילן שקצצו ועם הארץ והד'
והחליף חייב בערלה ומונין לו מ'
משעת קציצה " אחד הנוטע

ואחד המבריך ואחד המרכיב חייב
בד"א כשהתך בד אחד מן האילן ה'
הזקן והבריכו בארץ או הרכיבו ל'
באילן אחר אבל אם מתח בד אחד
מן האחד והבריכו בארץ או הרכיבו
באילן אחר ועיקר הבד מעורה באילן
הזקן הרי זה פטור " גדל זה הילד
שהבריך ועשה פירות ואחר כך
נפסק עיקרו שהיתה מעורה בו
באילן הזקן מונה משעת שנפס'
ומותר הפירות מפני שגדלו בהיתר
ואם הניחן אחר שנפסק העיקר
עד שהוסיפו במאתים הרי אלו
אסורין " ילדה שסבכה בזקנה
והיו פירות בילדה אפילו הוסיפו
מאתים הרי אותן הפירות של ילדה
אסורין שאין גדולי היתר מעלין
את העיקר האסור " אילן שהבריך
ממנו בד בארץ ואחר כך נעקר האי'
האילן כלו והרי הוא חיה מן הבד
שהובריך בארץ נעשה אותו אילן
כאילו עתה נטוע וחייב בערלה
ומונה לאילן ולמה שיצמח מן הה'
ההברכה משעה שנעקר " הרי
שהבריך בד בארץ והבריך בד אחר
בארץ ממה שיצמח בארץ ועמד
וחזר והבריך מן השלישי אפילו הן
מאה מבריך זה מזה הואיל ולא ל'
נפסקו מן העיקר הרי הן הכל
מותר ואם נפסק העיקר הראשון
מונה מונה לכל משעה שנפסק "
ואילן היוצאין מגזע פטור מעל'
מן השרשין חייב בערלה " ילדה
פחותה מטפח חייבת בערלה כל
שנותיה מפני שהיא נראית כנט'
כנטיעה בת שנתה " בד"א בנטיע
אחת או שתים כנגד שתים ואחת
או עשרה תנב' אבל אם היה הכרם ל'
כולו פחות מטפח הרי זה יש לו קו'

ומותר לו כדרך שמותרין כל האילנות ׃
נוטעין יחור של ערלה ואין נוטעין אגוז של ערלה מפני שהוא פרי ופירות ערלה אסורין בהנאה כמו שביארנו בהלכות מאכלות אסורות. ואם עבר ונטע אגוז של ערלה הרי הצומח מותר כשאר אילנות ׃ וכן אין מרכיבין כפנות של ערלה בדקלים מפני שהכפנין כפרי. עבר והרכיב מותר שכל דבר שיש לו שני גורמין אחד אסור ואחד מותר הרי זה הנגרם משניהם מותר. לפיכך זה הצומח מפירות ערלה מותר שהרי גם לו לצמוח העפר האסור והארץ המותרת ׃

פרק אחד עשר

מצות עשה להתודות לפני יי' אחר שמוציאין כל המתנות שבזרע הארץ והן הנקראין ודוי מעשר. ואין מתודים אלא השנה שמפרישין בה מעשר שני שנ' כי תכלה לעשר וגו' ואמרת לפני יי' אלהיך בערתי הקדש מן הבית ׃ ומאימתי מתודים במנחה ביום טוב האחרון של פסח של רביעית ושל שביעית שנ' כי תכלה לעשר. ברגל שכל המעשרות כלין בו ואין הפסח מגיע משנה רביעית אלא כל פירות שלישית נתעשרו בין פירות האילן בין פירות הארץ ׃ אין מתודין אלא ביום וכל היום כשר לודוי המעשר. בין בפני הבית ובין שלא בפני הבית חייב לבער ולהתודות ׃
ודוי זה נאמ' בכל לשון שנאמ' ואמרת לפני יי' אלהיך בכל לשון שיאמרה אומ'. וכל אחד ואחד אומר בפני עצמו. ואם רצו להתודות רבים כאחד מתודים. ומצותו בזמ' במקדש שנ' ואמרת לפני יי' אלהיך ואם התודה בכל מקום יצא ׃
ואינו מתודה עד שלא ישאר לו אחד מן המתנות שכן הוא אומ' בודוי בערתי הקדש מן הבית. וערב יום טוב האחרון היה הביעור ולמחר מתודים ׃ כיצד הוא עושה אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר נותנה לכהן ׃ מעשר ראשון נותנו ללוי. ומעשר עני נותנו לעניים. נשארו אצלו פירות מעשר שני של ודאי או נטע רבעי או מעות פדייתם הרי זה מבער אותם ומשליך לים או שורף. נשאר אצלו מעשר שני של דמאי אינו חייב לבערו. נשאר אצלו בכורים הרי הן מתבערין בכל מקום ׃ בד"א ששורף ומבער כשנשארו אצלו פירות שאינו יכול לאוכלם קודם שיכנס יום טוב. אבל אם נשאר לו תבשיל של מעשר שני ונטע רבעי אינו צריך לבערו שהתבשיל כמבוער. וכן יין ותבלין הרי הן כמבוערין ׃ פירות שלא הגיעו לעונת המעשרות בשעת הביעור אין מעכבין אותו להתודות ואינו חייב לבער אותן ׃ מי שהיו פירותיו רחוקין ממנו והגיע יום הביעור הרי זה קורא שם לאותן וזוכה בהן לבעליהן על גבי קרקע או מי שזוכה בהן לבעליהן. ומתנ' ומתודה למחר שמתנת המטלטל' על גב קרקע אינה אלא מתנה ע"י שיש בה חוזק ומפני מה אינו יכול להקנות להם המעשרות בחליפין מפני שצריכה מכירה ותרומה והמעשרות נאמ' בהן נתינה ול'

ולא מכירה ׃ ומנין שאינו יכול להתודות עד שיוציא כל המתנות שנ' בערתי הקדש מן הבית. הקדש זה מעשר שני ונטע רבעי הקרוין קדש. מן הבית זו חלה שהיא מתנ' של כהנים. מן הבית נתתיו ללוי. זה מעשר ראשון. וגם נתתיו. מכלל שקדמתו מתנה אחרת והיא תרומ' גדולה ותרומת מעשר. לגר ליתום ולאלמנה. זה מעשר עני הלקט וה' ושכחה ופיאה. אע"פ שאין לקט ושכחה ופיאה מעכבין את הודוי ׃
וצריך להפריש המתנות על הסדר ואחר כך יתודה. שנ' ככל מצותך אשר צויתני. ואם הקדים מעשר שני לראשון אינו יכול להתודות ׃ טמא אינו יכול להתודות שהרי לא הפריש מתנות ולא נתנן לבעליהן. וכוהן שהיו נותנין מעשר לכהנים לא היו מתודים שנ' וגם נתתיו ללוי ׃ מי שאין לו אלא מעשר שני מתודה שעקר הודוי במעשר הוא. וכן מי שלא היה לו אלא בכורים בלבד מתודה שנ' בערתי הקדש. הקדש הראשון שהוא בכורים. ומי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה אינו מתודה שאין התרומה טעונה ודוי אלא בכלל שאר ה' המתנות ׃ לא עברתי ממצותיך. שלא הפרשתי ממין על שאינו מינו ולא מן התלוש על המחובר ולא מן המחובר על התלוש ולא מן החדש על הישן. ולא שכחתי. שלא שכחתי מלברכך ולהזכיר שמך עליו ׃ לא אכלתי באוני ממנו. הא אם אכלו באנינה אינו מתודה. ולא בערתי ממנו בטמא. הא אם הפרישו בטומאה אינו מתודה׃

ולא נתתי ממנו למת. ולא לקח ממ'
ממנו ארון ותכריכין ולא נתנו ל'
לאוננים אחרים. שמעתי בקול ה'
אלהי שהביאו לבית הבחירה. עש'
עשיתי ככל אשר צויתני ששמח
ושמח בו. ש"ב ושמחת בכל הטוב
וגו'. השקיפה ממעון קדשך
מן השמים וברך את עמך ישר'
ואת האדמה אשר נתת לנו
כאשר נשבעת לאבותינו ארץ
זבת חלב ודבש. זו בקשה שאין
טעם בעירות ארץ ישר'.
מו זרים מתודים. אבל לא גרים ש'
ועבדים משוחררים מפני שאין
להן חלק בארץ והרי הוא אומר
כאשר נשבעת לאבותינו. כהנים
ולוים מתודים שאע"פ שאין להם
חלק בארץ יש להם ערי מגרש.

סליק רחמנא דסייען

הלכות בכורים
עם שאר
מתנות כהונה
שבגבולין:

יש בכללן תשע מצות. שמנה
מצות עשה ואחת מצות לא תע'
תעשה. וזהו פרטן.
א להפריש בכורים ולהעלותן במקד'.
ב שלא יאכל הכהן בכורים חוץ לירוש'.
ג לקרות עליהן.
ד להפריש חלה לכהן.
ה לתת זרוע ולחיים וקבה לכהן.
ו לפדות פטר חמור וליתן פדיונו לכהן.
ז לתת ראשית הגז לכהן.
ח לפדות בכור הבן וליתן פדיונו לכהן.
ט לערוף פטר חמור אם לא רצה
לפדותו. ובאור מצות אלו בפרקי' אלו.

פרק ראשון:

ארבעה
ועשרים מתנות נתנו לכהנים
וכולן מפורשין בתורה. ועל כולן
נכרתה ברית לאהרן. וכל שאינו
מודה בהן אין לו חלק בכהונה ול'
ואין נותנין לו מתנה מהן. וכל
האוכל מתנה שיש בה קדושה
מהן מברך אשר קדשנו בקדושתו
של אהרן וצונו לאכל כך וכך.
שמונה מתנות מהן אין הכ'
הכהנים אוכלין אותן אלא במקדש.
לפנים מחומת העזרה. וחמש
מהן אין הכהנים אוכלין אותן ל'
אלא בירושלם לפנים מחומת
העיר. וחמש מהן אין זוכין
בהן מן התורה אלא בארץ ישרא'
בלבד. וחמש מהן זוכין בהן בין
בארץ בין בחוצה לארץ. ומתנה
אחת זוכין בה מן המקדש.
מה הן השמונה שאין אוכלין ל'
אותן במקדש. בשר החטאת ב'
אחד חטאת העוף ואחד חטאת
בהמה. ובשר האשם בין תלוי בין
ודאי. וזבחי שלמי צבור. ומותר
העומר. ושירי מנחות ישראל.
ושתי הלחם. ולחם הפנים. ולוג
שמן של מצורע. אלו אין אוכלין
אותן במקדש. ומה הן החמש
שאין אוכלין אותן בירושלם. ל'
חזה ושוק של שלמים. והמורם
מן התודה. והמורם מאיל נזיר.
ובכור בהמה טהורה. והבכורים
אלו אין אוכלין אותן בירושלם.
ומה הן החמש שבארץ ישר'.
התרומה. ותרומת מעשר. ל'
החלה. ושלשתן קדש. וראשית
הגז. ושדה אחוזה. ושניהן חולין. ל'
אלו אין זוכין בהן מן התורה אלא
בארץ ישר' ואין אוכלין תרומות ו'
וחלות של ארץ ישר' אלא בארץ ל'
ישר'. ומה הן החמש שזוכין בהן
הכהנים בכל מקום. המתנות ופדיון
הבן. ופטר חמור. וגזל הגר. וחרמין
ושלשתן חולין לכל דבר. והמתנה
שזוכין בה מן המקדש היא עור
העולות. והוא הדין לעור קדשי
קדשים שעורותיהן לכהנים.
השמונה מתנות שאין אוכלין אותן
במקדש כולן קדשי קדשים ואינן
נאכלין אלא לזכרי כהונה כמו שית'
שיתבאר במקומו ובהן נאמ' כל זכר
יאכל אותו. החמש שבירושלם
קדשים קלים הן ונאכלין לנשים ל'
לזכרים ובנות ובהן נאמ' לך נתתים
ולבניך אתך לחק עולם. ואעפ"כ אין
נותנין אותן אלא לזכרי כהונה שהרי לאנש
ולשמור הם. והבשר מקריבין חלבו
ודמו. ואין מקריב אלא איש.
וכן עורות קדשי הקדשים. ושדה
אחוזה. והחרמין. וגזל הגר אין זוכין
בהן אלא אנשי משמר כמו שיתבאר.
וכן פדיון הבן לזכרי כהונה שכן
נאמ' בן ונתת הכסף לאהרן ולבניו ל'
ופטר חמור לזכרי כהונה. שדין ה'
הבכורות שזה לזכרים ולא לנקבות.
הנה למדת שהמתנות שנותנין
לנקבות כזכרים חמש מתנות. תרו'
ותרומת מעשר והחלה ומתנות בהמה
וראשית הגז. ומנין אנו אומר
שראשית הגז נתנת לכהן. שהרי
נאמ' ראשית דגנך תירשך ויצהרך
וראשית גז צאנך תתן לו. מה ראשי'
ראשית דגן נתנת לנקבות כזכרים
אף ראשית הגז נתנת לנקבות כזכרי'.
ומה הם. ומתנות אלו על דרך אחרת

ומהן ארבעה ועשרים מתנות כ'
כהונה נתנן לאהרן ולבניו. ואלו
הן. עשר במקדש. וארבע כ'
בירושלם. ועשר בגבולין. עשר
במקדש. חטאת. וחטאת העוף.
ואשם ודאי. ואשם תלוי. וזבחי שלמי צ'
צבור. ולוג שמן של מצורע. ושתי
הלחם. ולחם הפנים. ושירי מנחות.
ומותר העומר. וארבע בירושלם.
הבכור. והבכורים. והמורם מתודה.
ומאיל נזיר. ועורות קדשים.
עשר בגבולין. תרומה. ותרומת מ'
מעשר. וחלה. וראשית הגז. והמ'
והמתנות. ופדיון הבן. ופדיון פטר
חמור. שדה חרמים. ושדה אחוזה.
וגזל הגר. ולפי חשבון זה כולם ק'
קדשים קלים מתנה אחת והם חזה
ושוק והמורם מכל זבח השלמים
עם הלחם המורם עמה. אם היה ק'
תודה עם הזרוע המורמת מאיל כ'
הנזיר עם הלחם המורם עמה עם
חזה ושוק המאיל ושלשתן שלמי'
הן חשובים המורם והם מתנה אחת.
כל המתנות שהן תלויות בקר'
בקרבנות יתבאר כל אחת ואחת כ'
במקומה מהלכות הקרבנות. וכן
גזל הגר יתבאר בהלכות גזלה.
וכבר בארנו דין שדה אחוזה
ודין החרמים בהלכות ערכין. ודין
תרומה ותרומת מעשר בהלכות תר'
תרומות. ובהלכות אלו יתבאר דין
המתנות שאין תלוין בקרבנות והן כ'
הבכורים והחלה והמתנות וראשי'
הגז ופדיון הבן ופטר חמור.

פרק שני

מצות
עשה להביא בכורים למקדש ואין
הבכורים נוהגין אלא בפני הבית
ובארץ ישר' בלבד שנ' ראשית בכורי
אדמתך תביא בית יי' אלהיך. ומבי'
בכורים מערי סיחון ועוג ומסוריא.
שהקונה בסוריא כקונה בירושלם.
אבל עמון ומואב ומצרים וכל
אע"פ שהן חייבין בתרומה ומע'
ומעשרות מדבריהם אין מבי'
מהן בכורים. ואם הביא מחוצה ל'
לארץ אינן בכורים. אין מביאין
בכורין אלא משבעת המינין האמ'
האמורין בשבח הארץ. והן החט'
החטין והשעורין והענבין והתאני'
והרמונים והזתים והתמרים. ואם
הביא חוץ משבעת המינין לא נת'
נתקדשו. אין מביאין לא מתמרי'
שבהרים ולא מפירות שבעמקי'
ולא מזיתי שמן שאינן מן המובחר.
ואם הביא שלא מן המובחר כגון
תמרים שבהרים ותאנים סורות
ומרוקבות וענבים מאובקות ומ'
ומעושנות לא נתקדשו. אין
מביאין בכורים משקה חוץ מן
הזתים והענבים בלבד שנ' פרי כ'
האדמה. ואם הביאו משקה אין כ'
מקבלין ממנו. הקרובין לירושלם
מביאין תאנים וענבים לחים. והר'
והרחוקים מביאין אותן גרוגרות
וצמוקים. ואין מביאין בכורים
קודם עצרת שנ' וחג הקציר בכורי
מעשיך. ואם הביא אין מקבלין כ'
ממנו אלא יניחם עד שתעבור עצרת
ויקראם עליהן. וכן אין מביאין בכו'
אחר חנוכה חשובין משנה הבאה
ויניחם עד אחר עצרת. אין מביא'
בכורין לא מן החדש על הישן ולא
מן הישן על החדש. כיצד לא כ'
יביא מפירות שחנטו קודם חמ'
חמשה עשר בשבט על פירות ש'
שחנטו אחר חמשה עשר בו כ'
אחד הנטוע ואחד השתלה ומאילן שנ'
בכורי כל אשר בארצם. ופירות השו'
השותפין חייבין בבכורים שנ' כל אשר
בארצם. האילן בעציץ אע"פ שהוא
נקוב. והאילן בספינה אין מביאין מ'
ממנו כל עיקר שנ' אשר בארצם.
וכן המביא מן האילן בגג ובחורבה.
הנוטע אילן בתוך שדהו והבריכ'
לתוך שדה חבירו או ברשות הרבי'
או שהיה נטוע בשדה חבירו או כ'
ברשות הרבים והבריכו בתוך שדהו
או שהיה עיקרו בתוך שדהו והבריך
קצת בתוך שדהו ודרך הרבים או כ'
דרך היחיד מפסקת באמצע בין הע'
העקר והעץ המובריך אין מביאין כ'
בכורים ממנו שהוא ברשות זו
ונזון מן העץ שהוא ברשות האחרת
שנ' בכורי אדמתך עד שיהיו כל ק'
הגדולין מאדמתך. נתן לו חבירו כ'
רשות להבריך בתוך שלו אפילו לשע'
לשעה הרי זה מביא. ואם היה האילן
סמוך לחצר חבירו או נוטה לשדה אחר
על פי שחייב להרחיק הרי זה מביא
וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע
את הארץ. האריסין והחכירין כ'
ובעלי זרוע שאונסין את הבעלים
ולוקחין מהם ארצותם בעבירות
והגזלנים אין מביאין בכורים ואף
על פי שנתייאשו הבעלים שנ' בכור'
אדמתך תביא. הקונה אילן אחד
בתוך של חבירו אינו מביא לפי שאין
לו קרקע. והקונה שלשה אילנות
יש לו קרקע ואע"פ שאין לו אלא האי'
האילנות בלבד הרי הוא כמי שקנה
קרקע. קנה אחד וקרקעו הרי זה
מביא. הלוקח פירות תלושין
ולקח הקרקע הרי זה מביא בכורי'
שהרי יש לו קרקע ופירותיה.
מכר לו פירות חוץ מן הקרקע אע"פ

והחוכרין ומוכר אינו מביא שהרי א'
אין לו פירות ולוקח אינו מביא ש'
שהרי אין לו קרקע' ואם חזר המוכ'
ולקח הפירות מן הלוקח הרי זה
מביא שהרי יש לו קרקע ופירות ״
המוכר שדהו לגוי וחזר ולקח
ממנו הרי זה מביא ממנו מן התור'
שאינה נפסקת מן המצות בקנין
הגוי כמו שביארנו ״ ירושה
שבטלה אינו מביא ממנה בכורי'
שהבכורים כקדשי מקדש הן ״
הבכורים אין להן שיעור מן ה'
התורה אלא מן דבריהם צריך
להפריש אחד מששים והרוצה
לעשות כל שדהו בכורים עושה ״
הפריש בכולן וחזר והוסיף ע'
עליהן או עטרן הרי זאת התוספ'
כבכורים ״ בד"א בשהביא מארץ
ישר' אבל אם הביא מעבר הירדן או
מסוריא אין תוספת כבכורים אינ'
נאכלת אלא בטהרה ואין מעטרי'
את הבכורים בכל מקום אלא מ'
משבעת המינין ״ כיצד מפרישין
את הבכורים יורד אדם בתוך שדהו
ורואה תאנה שבכרה או אשכול ש'
שבכר קושרן בגמי ואומר הרי
בכורים והן נעשין בכורים במחו'
במחובר אף שקראו להם שם ואע"פ
שעדין לא בשלו כל צרכן וכשיגמרו
ויתלוש אותן מן הקרקע אינו צ'
לחזור לקרות להם שם ״ לא הפרישן
במחובר ולא קראו להן שם ותלש
את הפירות הרי זה מפריש אחר
שנתלשו' ואם נטמאו הפירות מלן
אינו מפריש הבכורים בטומאה
אלא מפריש מן הטהור לטמאין
לכתחלה' ואם אין לו פירות אחרים
להפריש מהן יראה לי שאינו מ'
מפריש בטומאה שאין מפרישין

לאבד ״ וכן יראה לי שהבכורים
שנטמאו אינו מסיק מהן תנור
וכירים כתרומה טמאה מפני שהן
כקדשי מקדש ״ המפריש
בכוריו ונמקו או נבזזו או אבדו
או שנגנבו או שנטמאו חייב ל'
להפריש אחרים תחתיהן שנא'
תביא בית' מלמד שהוא חייב באח'
באחריותן עד שיביאם להר הבית ״
המפריש בכוריו להעלותן מהו
לירושלם לא ישלחם ביד שליח
ואם לקטם לכתחלה על מנת לשלח
ביד שליח הרי זה מותר לשלחם ״

פרק שלישי:

הבכורים
נתנים לאנשי משמר והן מחלקין ל'
אותן ביניהן כקדשי מקדש' וכבר
בארנו שהן קרוין תרומה ולפיכך זר
שאכל בכורים בכל מקום חייב מיתה
בידי שמים' והוא שיאכל אותן מא'
מאחר שנכנסו לירושלם' היו מקצת'
בפנים ומקצתן בחוץ זה שבפנים
חייבין עליו מיתה והרי הוא הקדש
לכל דבריו' וזה שבחוץ הרי הוא כ'
כחולין לכל דבריו ״ כהן שאכל
בכורים חוץ לירושלם מאחר ש'
שנכנסו לפנים מן החומה לוקה
מן התורה שנ' לא תוכל לאכול בשע'
מעשר דגנך וגו' ותרומת ידך' והן ה'
הבכורים כמו שבארנו בהלכות תר'
תרומה ״ וכן אם אכלן הכהן בירושל'
קודם הנחה בעזרה לוקה מן התורה
כמו שאוכלן בחוץ לפי שהן טעונין
הנחה בעזרה שנ' והנחתו לפני יי'
אלהיך' ומשהניחו אותן המביא אותן
בעזרה הותרו לכהן ואע"פ שעדין לא
התודה עליהן שאין הקריאה מע'
מעכבת אכילתן' ובכורים שיצאו ל'

חוץ למחיצתן וחזרו מותרין באכיל'
ואכילת בכורים כאכילת תרומה לכל
דבר' יתר עליה' בכורים שהן אסור'
לאונן וטעונין הבאת מקום' וכהן
טהור שאכל בכורים טמאין לוקה
כשם שלוקה ישר' טהור שאכל
מעשר שני שנטמא מה שאין כן
בתרומה ״ ומנין שהבכורים אסורי'
לאונן שהרי נאמ' ושמחת בכל הטוב
מכלל שהוא חייב לאכלן בשמחה
ולא באנינות' והאוכלן באנינות מכין
אותו מכת מרדות ״ הבכורים ט'
טעונין כלי שנ' ושמת בטנא' ומצוה
מן המובחר' להביא כל מין ומין בכלי
בפני עצמו ואם הביאם בכלי אחד
יביא' ולא יביאם בערבוב אלא שעורי'
מלמטה וחטים מלמעלה על גביהן
וזתים על גביהן ותמרים על גביהן ו'
ורמונים על גביהן ותאנים מלמעלה
מן הכל ויהיה דבר אחר מפסיק
בין כל מין ומין כגון הוצין ועלין ו'
וכיוצא בהן ומקיף לתאנים אשכול'
ענבים מבחוץ ״ הביאן בכלי מתכת
נוטל הכהן הבכורים וחוזר הכלי ל'
לבעליו' ואם בסלים של ערבה וחלף
וכיוצא בהן הרי הבכורים והסלים
לכהנים' ואם נטמאו הבכורים אין
הסלים לכהנים ״ כשהיו מביאין
הבכורים היו מביאין בידם תורים
ובני יונה' וכן היו תולין מעדי הסל'
תורים ובני יונה כדי לעטר את ה'
הבכורים' אלו שבסלים היו קרבים
עולות ואלו שבידיהם היו נותנין ל'
לכהנים ״ מצות עשה להתודות
על הבכורים במקדש בשעה שמבי'
מתחיל וקורא הגדתי היום ליי' אלהיך
כי באתי אל הארץ אשר נשבע יי'
לאבותינו לתת לנו' וקורא ארמי אובד אבי
וירד מצרימה' וגו' את כל הפרשה:

עד אשר נתת לי יי׳ ואין קורין אותו
אלא בלשון הקדש שנ׳ וענית ואמרת
בלשון הזה ׃ בראשונה כל מי ש
שהיה יודע לקרות קורא וכל מי
שאינו יודע לקרות מקרין אותו
נמנעו אלו שאין יודעין להביא ׃
כדי שלא יבואו התקינו ב״ד שיהיו
מקרין את מי שהוא יודע כמי ש
שאינו יודע ׃ המביא את הבכורי׳
יש לו רשות ליתנם לעבדו וקרובו ׃
בכל הדרך עד שיגיע להר הבית
נוטל הסל על כתפו הוא בעצמו ו
ואפילו מלך גדול בישראל ונכנס עד
שמגיע לעזרה וקורא ועודהו הסל
על כתפו הגדתי היום לה׳ אלהיך כי
באתי וגו׳ ומוריד הסל מעל כתפו
ואוחז בשפתו והכהן מניח ידו
תחתיו ומניף וקורא ארמי אובד
אבי עד שגומר כל הפרשה ומניח
בצד המזבח בקרן דרומית מערבי׳
בדרומה של קרן והשתחוה ויצא ׃
ומנין שהבכורים טעונין תנופה
שנ׳ ולקח הכהן הטנא מידך לרבות
הבכורים לתנופה וכשם שטעונין
תנופה כך טעונין קרבן שלמים וש׳
ושיר שנ׳ בהם ושמחת בכל הטוב
ולהלן הוא ושמחת בחגך מה שמחת
החג בשלמים אף כאן בשלמים ו
ואין הקרבן מעכב ׃ ואימתי קורין
בשיר עליהן משיגיעו לעזרה מה
מתחילין היו הלוים וקורין ארוממך
יי׳ כי דליתני וגו׳ ׃ הבכורים טעו׳
לינה כיצד הביא בכוריו למקדש
וקראו והקריב שלמיו לא יצא באות
היום מירושלם לחזור למקומו אלא
ילין שם ויחזור למחר לעירו שנ׳
ופנית בבקר והלכת לאהליך כל
פנות שאתה פונה מן המקדש
כשתבוא לו לא יהיה אלא בבקר ׃

נמצאת אומ׳ שהבכורים טעונין ל
שבעה דברים הבאת מקום וכלי
וקריאה וקרבן ושיר ותנופה ולי׳
ולינה בירושלם ׃

פרק רביעי

ט׳

המביא בכורים טעונין קרבן ושיר ות
ותנופה ולינה אבל הודוי אינו שוה
בכל לפי שיש שחייבין להביא בכורי׳
ואין קוראין עליהן ׃ ואלו מביאין
ולא קוראין האשה והטומטום וא׳
והאנדרוגינוס לפי שהן ספק ואין
יכולין לו׳ אשר נתת לי יי׳ ׃ וכן
האפוטרופין והשליח אין קוראין לפי
שאינן יכולין לו׳ אשר נתת לי יי׳ אבל
הגר מביא וקורא לפי שנ׳ לאברהם
כי אב המון גוים נתתיך הרי אב היה
לכל העולם כלו שנכנסין תחת כנפי
השכינה ולאברהם היתה השבועה
תחלה שיניחו בניו את הארץ ׃
וכן כהנים ולוים מביאין וקוראין
מפני שיש להן ערי מגרש ׃
הקונה שני אילנות בתוך של חברו
מביא ואינו קורא לפי שהדבר ספק
אם יש לו קרקע או אין לו וכיצד
עושה מקדיש אותן תחלה לבדק ה
הבית מפני שהן ספק חולין ואין מ׳
מכניסין חולין לעזרה והכהן פודה
מיד ההקדש ואחר כך אומ׳ ומפ׳
ומפריש מהן תרומות ומעשרות
מפני שהן ספק חולין ונותן מעשר
שלהן לכהנים שאלו בכורים הם ל
ואסורין לזרים ׃ ואינו מביא אותן
בעצמו אלא משלחם ביד שליח
כדי שלא תעכב אותן הקריאה מ׳
מלאכל שכל מי שאינו ראוי לקרות
מפני הספק הקריאה מעכבת בו ׃
הפריש את בכוריו ומכר שדהו מבי׳

שדהו מביא ואינו קורא שאינו יכול
לו׳ אשר נתת לי שהרי אין לו והלוקח
אינו צריך להפריש בכורים אחרים
מאותו המין שכבר הפריש ואינו
המוכר ואם הפריש מביא ואינו ק׳
קורא אבל ממין אחר מפריש ומבי׳
וקורא ׃ המוכר שדהו לפירות
הלוקח מביא ואינו קורא שקנין
פירות אינו כקנין הגוף אבל מביא ה
ומביא אדם בכורים מנכסי אשתו וק׳
וקורא ואע״פ שאין לו גוף הקרקע
שנ׳ בהן אשר נתן לך יי׳ אלהיך ולביתך
ואע״פ שמתה אשתו אחר שהפריש
והוא בדרך מביא וקורא ׃ המוכר
שדהו אף שמכר אילנות וקרקע
בזמן שהיובל נוהג הרי זה מביא ו
וקורא ביובל ראשון לפי שעדיין
לא סומכה של מוכר שתחזור לו ה
הקרקע אבל חזר ומכרה ביובל שני
הרי זה מביא ואינו קורא שכבר
סומכה דעתו שאין לו ואלו קנין הפ׳
הפירות וקנין הפירות אינו כקנין
הגוף ׃ המפריש בכורים ומת
הרי זה מביאן זה הראוי ליורשו ומבי׳
ואינו קורא ׃ הפריש בכוריו ושלחן
ביד אחר ומת השליח בדרך אע״פ
שחזר הוא והביאן אינו קורא שנ׳
ולקחת והבאת עד שתהיה הלקיחה
והביאה כאחד ׃ הפריש בכוריו ואבד׳
משהגיע להר הבית והפריש אחרים
תחתיהן מביא השנים ואינו קורא
לפי שאינו יכול לו׳ מראשית פרי
האדמה לפי שאינן ראשית ואלו
השניים אין חייבין עליהן חומש
כבכורים ׃ הביא בכוריו ונטמאו
בעזרה נופץ אותם שם ואינו קורא ׃
הביא בכוריו ממין אחד מן המינין ל
וקרא וחזר והביא בכורין ממין אחר
אינו קורא עליהן שנ׳ הגדתי היום

פעם אחת בשנה הוא קורא ומגיד
ואינו חוזר ומגיד בשנה זו׃
הפריש בכוריו ויבש המעיין או נקצץ
קוצץ האילן מביאו ואינו קורא לפי
שזה כמי שאין לו קרקע שהרי אבד
אבדה׃ המביא בכורים מאחר חג
הסוכות עד חנוכה אעפ״י שהפרישן
קודם החג מביאן ואינו קורא שנ׳
ושמחת בכל הטוב ואין קריאה אלא
בשעת שמחה מחג השבועות עד
חג הסוכות ושאר המביאין חוץ מ
מאלו מביאין וקורין׃ הבכורים
והתרומה והחלה והקרן והחומש
ומתנות בהמה הם נכסי כהן ויש
לו לקנות מהן עבדים וקרקעות
ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בח
בחובו והאשה בכתובתה וקונין
בהן ספר תורה ואעפ״י שהתרומה
והבכורים אסורין לזרים׃ אעפ״י
שהבכורים כאחד ומאיזה כתרומה
אם נתערבו בחולין בירושלם אוסרי׳
בכל שהן כמו מעשר שני כיון ש
שהרי אפשר שיאכלם עשו אותן כד
שיש לו מתירין ואעפ״י שהבכורים
אסורין לזרים אף בירושלם הרי הן
בכל שהן ואפילו זרע הבכורים אחר
שנכנסו לירושלם הרי הגדולין ה
אסורין ואוסרין בכל שהן אם נתערב
בירושלם אבל הזורע בכורים קודם
שיכנסו לירושלם הגדולין חולין׃
כיצד מעלין את הבכורים כל העיירות
שבמעמד מתכנסות לעירו של מעמד
כדי שלא יעלו יחידים שנ׳ ברב עם
הדרת מלך ובאין ולנין ברחובה ש
של עיר ולא יכנסו לבתים מפני
אהל הטומאה ובשחר הממונה
אומ׳ קומו ונעלה ציון אל יי אלהינו׳
והשור הולך לפניהם וקרניו מ
מצופות זהב ועטרה של זית בראש

בראשו להודיע שהבכורים משבעת
המינין והחליל מכה לפניהם עד ש
שהם מגיעין קרוב לירושלם והן ה
הולכין בכל הדרך וקוראין שמחתי
באומרים לי בית יי נלך ולא היו מהלכ
כל היום אלא שתי ידות ביום׃ הגיעו
קרוב לירושלם שולחו לפניהם שלוחי
להודיע לאנשי ירושלם ועטרו את
בכוריהם ופרכסו אותן אם היה
להן לח ויבש מניחין את הלח מלמע
והפחות והסגנים והגזברין יוצאי
לקראתם לירושלם לפי הבאים הם
יוצאין אם היו אנשים הרבה יוצ
יוצאין לקראתן רבים ואם מעט
מעט׃ וכשיכנסו כולן בשערי ירושל
מתחילין לקרות עומדות היו רגלינו
בשערי ירושלם׃ וכל בעלי אומ
אומניות שבירושלם עומדין לפני
ושואלין בשלומן אחינו אנשי מקו
פלוני באתם לשלום והם מהלכים בתוך
ירושלם והחליל מכה לפניהם עד ש
שהן מגיעין להר הבית׃ הגיעו
להר הבית נוטל כל אחד סלו על כתפו
ואומ׳ הללויה הללו אל בקדשו וגומר
עד כל הנשמה תהלל יה הללויה׃
והן מהלכין בהר הבית וקוראין עד
שמגיעין לעזרה׃ הגיעו לעזרה
דברו הלוים בשיר ארוממך יי כי
דליתני׃

פרק חמישי

מצות
עשה להפריש תרומה מן העיסה
לכהן שנ׳ ראשית ערסותיכם חלה
תרימו תרומה וראשית זו אין לה
שיעור מן התורה ואפילו הפריש
כשעורה פטר את העיסה׃
והעושה כל עסתו חלה לא עשה ולא
כלום עד ששייר מקצתו ומדברי

סופרים שמפרישין אחד מעשרים
וארבעה מן העסה כדי שיהיה בה
מתנה לכהן שנ׳ תתנו לו תן לו דבר
הראוי למתנה והנחתום העושה
למכור בשוק מפריש אחד מארבע
ושמונה לפי שעסתו מרובה יש ב
בשיעור הזה כדי מתנה׃ העושה
עיסה למשתה בנו אעפ״י שהיא מרוב
מפריש אחד מעשרים וארבעה
שלא לחלק מעיסת בעל הבית׃
והנחתום שעשה עיסה קטנה אחד
משמונה וארבעים שלא לחלק בעסת
הנחתום׃ נטמאה העסה בעיר
בשוגג או באונס מפריש אחד מא
מארבעים ושמונה ואם טמאה ב
בזדון מפריש אחד מעשרים וא
וארבעה כדי שלא יהיה חוטא נש
נשכר׃ וחלה טמאה מותרת להסק
כתרומה טמאה׃ אין חייבין בחלה
מן התורה אלא בארץ ישר׳ בלבד שנ׳
והיה באכלכם מלחם הארץ ובזמן
שכל ישר׳ שם שנ׳ בבואכם בביאת
כולכם ולא בביאת מקצתכם ואינה
חלה בזמן הזה ואפילו בימי עזרא ב
בארץ ישר׳ אינה אלא מדבריהם כמו
שביארנו בתרומה׃ פירות חוצה
לארץ שנכנסו לארץ חייבין בחלה
ופירות הארץ שיצאו חוצה לארץ
פטורין שנ׳ אשר אני מביא אתכם
שמה שמה אתם חייבין בין על
פירות הארץ בין על פירות חוצה ל
לארץ׃ מפרישין חלה בחוצה ל
לארץ מדברי סופרים כדי שלא תש
תשתכח חלה מישר׳ ואין מביאין ח
חלה מחוצה לארץ כשם שאין מבי
מביאין תרומה ובכורים משם ואם
הביאו מניח אותה עד ערב הפסח
ותשרף כתרומה׃ שלשה דינין
לחלה בשלש ארצות כל הארץ ש

שהחזיקו בה עולי בבל עד כזיב מפריש
בה חלה אחת כשיעור והיא נוטלת
לכהנים ׳ ושאר ארץ ישר׳ שהחזיקו
בה עולי מצרים ולא החזיקו בה עולי
בבל שהוא מכזיב עד אמנה מפרישי׳
בה שתי חלות מפני שהחלה הראשו׳
טמאה שהרי לא נתקדשה אותה
הארץ בימי עזרא ׳וקדושה ראש׳
ראשונה בטלה משגלו והואיל והיא
ארץ ישר׳ מפרישין בה אחד מארבעי׳
ושורפין אותה ומפרישין חלה ש׳
שניה ונותנין אותה לכהן לאוכלה׳
כדי שלא יאמרו תרומה טהורה
נשרפת שהרי נשרפה הראשונה
אעפ״י שלא בטומאה טומאה ידועה
לפי׳ השניה אין לה שיעור אלא כל
מה שרוצה מפריש מפני שהיא מ׳
מדבריהם ׳׳ ומן אמנה ולחוץ
בין בסוריא בין בשאר הארצות כ׳
מפרישין שתי חלות אחת לשרפה
שלא יאמרו ראינו תרומה נאכלת
ואחת לאוכלה כדי שלא תשתכח
תורת חלה מישר׳ והואיל ודאין כ׳ ששה
מדבריהם מוטב להרבות בנוטלת ׳׳
של שרפה אין לה שיעור אלא
כל שהוא ושל אוכלה אחד מארבעי׳
ושמונה ׳זו של אוכלה מותרת לזבים
ולזבות ואין צריך לומר לשאר הטמ׳
הטמאים בזמן הזה שאין שם עפר
טהרה מפני טומאות המת ׳׳
ומפרישין חלה בכל ארץ ישר׳ אחד
מארבעים ושמונה ושורפין אותה
מפני שהיא טמאה וישנה עם כ׳
עיקר מן התורה ׳׳ ומכזיב עד אמנ׳
מפרישין שניה לכהן לאוכלה ואין
לה שיעור כשהיה חבר מקודם ׳׳
חלת חוצה לארץ אעפ״י שהיא
טמאה הואיל ועיקר חובה מדבר׳
אינה אסורה באוכלה אלא על כל

כהן שטומאה יוצאה עליו מגופו והן
בעלי קריין וזבין וזבות ויולדות ונדות
ומצורעים ׳אבל שאר הטמאים במגע
הטומאות אפילו טמא מת מותרין ל׳
לאוכלה ׳׳ לפיכך אם היה שם כהן ק׳
קטן בחוצה לארץ בין בסוריא בין
בשאר ארצות רוצה להפריש חלה
אחת מפריש אחת מארבעים ושמנה
והיא נוטלת לקטן שעדין לא ראה
קריאו ולקטנה שעדין לא ראתה ד׳
נדה ואין צריך להפריש שניה לא׳
לאיבוש ׳׳ וכן אם היה שם כהן ג׳
גדול שטבל משכבת זרע או מזיב
אעפ״י שלא העריב שמשו ואעפ״י כ׳
שהוא טמא מת הרי זה מותר לאכ׳
החלה הראשונה ואין צריך להפריש
שניה בחוצה לארץ ׳׳ כל המפריש
חלה מברך אקב״ו להפריש החלה ׳
בין בארץ בין בחוצה לארץ כשם ש׳
שמברך על הטהורה כך מברך על ה׳
הטמאה ׳לפיכך אין האיש ערום
מפריש חלה שאינו יכול לברך ׳אבל
האשה ערומה ופני׳ פניה טוחות בק׳
בקרקע מברכת ומפרשת חלה ׳׳
הנדה וכיוצא בה מברכת ומפרשת
חלה חוצה לארץ שאינה מוזהרת
על נגיעה אלא על אכילתה ׳ואם היה
שם כהן קטן או כהן שטבל שהיא
מותרת לו לאוכלה כמו שבארנו הרי
הוא מותר לאוכלה עם הזר על שלחן
אחד לפי שאינה מדמעת ואפילו נ׳
נתערבה שוה בשוה ׳׳ ונותנין אות׳
לכהן עם הארץ מפני שהיא טמאה
באויר ארץ העמים ואין כאן משום
כהן המסייע במתנותיו שהוא אסור׳
ואם רצה לאכול תחלה ואחר כך יפריש
חלה בחוצה לארץ מותר שאין עקר
אלא מדבריהם ׳׳ החלה נקראת תרומ׳
לפיכך אינה נטלת אלא מן המוקף כ׳

כתרומה ׳ואינה נטלת מן הטהורה
לטמאה ׳וכל שאמרנו בתרומה לא יתרו׳
ואם תרם אינה תרומה כך בחלה ׳וכל
שאמרנו בתרומה לא יתרום מזה על
זה כך בחלה ׳וכל שאינו אוכל בתרומה
אינו אוכל בחלה ׳וכל האוכל תרומה
אוכל חלה ׳׳ הסוחר והשכור מפרישי׳
חלה לכתחלה שאין בעיסה יפה ויפה
כדי שיכונו ויפרישו מן היפה ׳׳

פרק ששי

הלוקח
מן הנחתום מפריש מן החמה על ה׳
הצוננת ומן הצוננת על החמה ואפילו
מדפוסין הרבה ׳׳ אין חייבין בחלה
אלא חמשה מיני תבואה בלבד ׳׳ והן
החטין והשעורים והכוסמין ושבלת
שועל והשיפון ׳שנ׳ והיה באכלכם
מלחם הארץ ׳ואין קרוי לחם אלא פת
המעשות מאלו ׳׳ אבל העושה פת כ׳
אורז או דוחן וכיוצא בהן מן הקטנ׳
אינן חייבין בחלה כלל ׳׳ הלקט ו׳
והשכחה והפאה והתבואה שלא ה׳
הביאה שליש אעפ״י שהן פטורין מן
התרומה הרי הן חייבין בחלה ׳ וכן
ומעשר ראשון שהקדימו כשבלין ה׳
שנטלה תרומתו אעפ״י שיש בו חלק
תרומה גדולה ומעשר שני והקדש
שנפדו ומותר העומר ושתי הלחם
ולחם הפנים כשיפדו כל אותן המותר
כולן חייבין בחלה ׳׳ עסה שלמעש׳
שני בירושלם ׳ועסת שביעית וספק
ודמאי חייבין בחלה ׳אבל המדומע
פטור מן החלה ׳׳ חלות תודה ורקי׳
נזיר עשה אותן לעצמו פטורין מן
החלה מפני שהן קדש ׳עשאן למכרן
בשוק לנזירים ולמקריבי תודה חייבי׳
בחלה לפי שבדעתו שאם לא ימכר—
יאכלנו ׳׳ עסת השותפין והעושה

עסה חייבת בחלה ״ העושה עסה מן
הטבל בין שהקדים חלה לתרומה
בין שהקדים תרומה לחלה מה שעש׳
עשוי׳ ואם הפריש החלה תחלה לא
תאכל עד שיוציא עליה תרומה ות׳
ותרומת מעשר ׳ואם תרומה הפרי׳
תחלה לא תאכל עד שיוציא עליה
חלה ״ העושה עסה להאכיל פת
שלה לבהמה או לחיה פטורה מן הח׳
החלה ״ עסת הכלבים בזמן שהרועי׳
אוכלין אותה חייבת בחלה ״ עיסת
הנכרים פטורה ״ היו ישר׳ ונכרי ש׳
שותפין אם היה בחלק ישר׳ שיעור
עסה החייבת בחלה הרי זו חייבת ״
נכרי שהפריש חלה אפלו בארץ
ישר׳ אינה חלה אלא ומודיעין לו שאינ׳
צריך ותאכל לזר ולא חששנו לה
שמא עיסת של ישר׳ היא ותלה אות׳
ביד גוי כדי לפוטרה שאם רצה ישר׳
לפטור עצמו יעשה עסתו פחות מ׳
משיעור חלה ״ המערב קמח חטין
וקמח אורז ועשה מהן עסה אם יש
בה טעם דגן חייבת בחלה ואם לאו ה׳
פטורה ״ עסה שנלושה ביין וב׳
ושמן ודבש או מים רותחין או שנתן
לתוכה או שהרתיח המים והשליך
הקמח לתוכו ולשו אם אפאוה בכ׳
בתנור בין בקרקע על המחבת והאו׳
והמרחשת כיון שהדביק את הפת ל׳
מחבת ומרחשת ואחר כך הרתיחן
באש ואפלו אחר שנאפת הפת כיון
שהרתיחן ואחר כך הדביק הבצק פ׳
אלו חייבין בחלה ״ אבל העושה עסה
ליבשה בחמה בלבד או לבשלה בקדרה
הרי היא פטורה מן החלה שאינ׳ מ׳
מעשה חמה לחם בין שלשה במים
בין בשאור ומשקין ״ וכן קלי שלשו׳
אותן במים או בדבש ואוכלין אותן
בלא אפייה פטור שאינה חייבת אלא

עסה שסופה להאפות לחם לאוכלי אדם ״
עסה שלשה תחלה לעשותה מע׳
מעשה חמה והשלימה לעשותה פת
או שהתחיל בה לעשותה פת והשלימ׳
לעשותה למעשה חמה וכן קלי שלשו
ואפאתו פת חייבין בחלה ״ לחם העשוי
לכותח ומעשיה ומכיחין עליה ״
עשויה כעבין חייבת בחלה ״ עשויה
כלוודין פטורין מן החלה ״ כמה
הוא שיעור העיסה שחייבת בחלה
מלא העומר קמח בין מאחד מחמש׳
המינין בין מחמשתן כולן מצטרפין
לשיעור ״ וכמה הוא שיעור העמ׳
שני קבין פחות חומש והקב ארבע
לוגין והלוג ארבע רביעות והרביעית
אצבעים על אצבעים ברום אצבעים
וחצי אצבע וחומש אצבע ׳ וכל האצ׳
האצבעות רוחב גודל של יד ״ נמצא
לפי שהמדה שיש בה עשר אצבע׳
על עשר אצבעות ברום שלש אצבע׳
ותשיעית אצבע בקירוב הוא העמר ״
וכן מדה שבע אצבעות פחות
שני תשיעי אצבע על שבע אצבעות
פחות שני תשיעי אצבע׳ ברום שבע
אצבעות פחות שני תשיעי אצבע
היא מדת העומר ושתי המדות כאחת
הן עולין ׳ וכמה מכילה מדה זו כמו
שלש וארבעים בצים בינוניות וחומ׳
ביצה והן משקל דשמנים סלעים
ושני שלישי סלע מקמח החטין ה׳
שבמצרים שהן משקל חמש מאות
זוז מזוזי מצרים בזמן הזה ומדה
שהיא מכילה כמשקל הזה מקמח
החטין בה מודדין לחלה בכל מקום ״
אסור לאדם לעשות עסתו פחות
משיעור כדי לפוטרה מן החלה ׳ ה׳
והאפריש חלה מעסה שהיא פחות
משיעור לא עשה כלום והרי היא
חולין כשהיתה ״ עשה עסה פחות

משיעור ואפאה ונתן הפת לסל ה׳
ואפה פת אחרת ונתן לסל אם נתקבץ
בסל שיעור חלה בסל מצרפו לחלה
ומפריש החלה מן הפת שנ׳ והיה
באכלכם מלחם הארץ ׳ מלמד שהוא
מפריש מן האפוי ׳ואין התנור מ׳
מצרפן לחלה ״ היו הככרות נשכו
זו בזו ונתקבץ מן החלה חייבין ב׳
בחלה ואעפ״י שאינן בסל ״ אפה מעט
מעט וקבץ הכל על לוח שאין לו ל׳
תוך הרי זה ספק ׳ואם חלה של ד׳
דבריהם הוא אינו חייב להפריש ה׳
עד שיצרף אותן בכלי שיש לו תוך ״
קמח שלא רקדו אלא לשו בסובי׳
שלו הואיל ויש בכל הקמח עומר
חייב בחלה ׳ אבל אם נטל את המורסן
מן הקמח וחזר והשלים שיעור
העסה במורסן שהחזירו לקמח אינו
חייב בחלה ״ נחתום שעשה עסה
לעשותה שאור לחלקו חייבת בחלה
שאם לא תמכר יעשה אותה פת
אבל העושה עסה לחלקה בצק פטור ״
נשים שנתנו לנחתום לעשות להן
שאור אם אין בשל אחת מהן כשי׳
כשיעור אעפ״י שיש בכולן כשיעור
פטורה ״

פרק שביעי

שתי
עסות שיש בשתיהן שיעור חיוב ה׳
בחלה ואין באחת מהן כשיעור ש׳
שנגעו זו בזו ונשכו זו את זו אם היו
של שנים אפילו היו ממין אחד פט׳
פטורין מן החלה שסתם שנים מק׳
מקפידין ׳ ואם ידוע שאין מקפידי׳
על ערוב העסות הרי אלו מצטרפין ״
היו שתיהן של אדם אחד אם
היו ממין אחד מצטרפות וחייבות
בחלה ׳ ואם היו שני מינין אין מצ׳

מצטרפין. שסתם אחד שאינו מקפיד
ואם היה מקפיד שלא תגע זו בזו ולא ת׳
תתערב עיסה אפילו היה אוכל אחד אינן
מצטרפות. וכיצד מצטרפות אם
היו של אחד ומין אחד. עיסת החטין
שנגעה בעיסת הכוסמין מצטרפין
נגעה בשאר מינין אינן מצטרפין.
וכן עיסת שעורים שנגעה בעיסת
הכוסמין או שבולת שועל או שיפון.
וכן עיסת כוסמין ושל שבולת שועל
או שיפון שנגעה כל אחת מהן מה׳
מחמשתן בחברתה הרי אלו מצטרפין.
עיסת חדש אינה מצטרפת לש׳
לשל ישן אע״פ שהן ממין אחד מפני
שלא יאמרו אין תורמין מן החדש
על הישן. ולא יתרום מאמצע שתיהן
אלא יביא עיסה אחרת חדש או ישן
ויצרפה להן להשלים השיעור. בד״א
בעיסה שנגעה בעיסה אחרת. אבל
הבולל קמח חמשת המינין ועשה מ׳
מהן עיסה אחת הרי חמשתן מצט׳
מצטרפין לשיעור עיסת חלה כמו ש׳
שביארנו. עיסה שהיא פחותה מ׳
מכשיעור ומנה ועיסה שאינה חייב׳
בחלה באמצע כגון עיסת אורז או עס׳
תרומה או מדומע או עיסת גוי אע״פ
שנוגעות זו בזו אינן מצטרפות ש׳
שהרי דבר פטור מן החלה מבדיל בנ׳
באמצע. היתה באמצע עיסה ש׳
שהורמה חלתה מצטרפות שהעיס׳
שביניהן כבר היתה מחוייבת בחלה.
וכן אם היתה ביניהן עיסה הקדש מ׳
מצטרפות מפני שראויה לפדותה ו׳
ותתחייב בחלה. וכן אם היתה ביניהן
עיסת מין אחר או עיסת אישה אחרת או
עיסת חדש הרי שתי העסות שבצדי׳
מצטרפות לחלה. שתי עיסות ש׳
שכל אחת מהן פחות מכשיעור ש׳
שהפריש מזו חלה ומזו חלה וחזר ו׳

ונגעו זו בזו והרי בשתיהן כשיעור חיי׳
להפריש מהן חלה שהחלות הראשונות
אינן כלום. שני גוים שעשו כשיע׳
וחלקו אותה ואחר כך נתגיירו והוסיף
כל אחד על חלקו אחר שנתגייר עד
שהשלימו לשיעור הרי זו חייבת
שלא היתה שעת חובה כשהיו גוים
שהרי פחות מכשיעור היה ביד כל
אחד מהן. אבל שני ישראלים שעשו
כן וחזר כל אחד ואחד והוסיף על
חלקו עד שהשלימו לשיעור הרי זו
פטורה שכבר היתה לה שעת חובה
והיו פטורין באותה שעה מפני
שעשאוה לחלק. היתה העסה
בין הגוי והישראל בשותפות וחלקו
ואחר כך נתגייר הגוי והוסיף הגר
על שלו והישראל על שלו עד שהשלי׳
כל אחד עסתו לשיעור של ישראל
חייבת ושל גוי פטורה. הנוטל
שאור מעסה שלא הורמה חלתה
ונתנו לתוך עסה שהורמה חלתה
הרי זה מביא עסה שניה שיהיה
בה עם שאור זה שיעור עסה שח׳
שחייבת בחלה ונותן אותה בצד הע׳
העסה שהורמה חלתה ומפרישין מן
העסה שניה שיעור חלה עליה ועל
השאור כדי שיטול מן המוקף.
ואם אין לו עסה שניה נעשית זו כמ׳
כולה טבל ומפריש חלה על הכל שהן
שהטבל מינו אוסר בכל שהוא.
עסה הטבולה לחלה ואינה כחלה זה
והרי היא כחולין לענין טומאה שאין
השני עושה שלישי בחולין כמו ש׳
שיתבאר במקומו. ומותר לגרום טו׳
טומאה לחולין שבארץ ישר׳.
לפיכך שתי עסות אחת טמאה ואחת
טהורה נוטל כדי חלת שתיהן מעסה
שלא הורמה חלתה ונותן באמצע ס׳
סמוך לעסה הטהורה ומושך מן הט׳

הטמאה לטהורה כדי ביצה כדי לתרום
מן המוקף. עושה אדם עסה טהור׳
ואינו מפריש חלתה ומניחה או קמח
מקצתה להיות מפריש עליה והולך
חלות של עסות אחרות ואפילו בטמאות
העסות עד שתעשה העסה שהניח
כולה חלה ויתננה לכהן והוא שלא ת׳
תפסל מאכל אדם. אבל משתסרח
אינו מפריש עליה. בד״א כשהיו
אותן העסות שמפריש עליהן ספק
אם הורמה מהן חלה או לא הורמה
שחלות דמאי נטלות מן הטהור על הט׳
הטמאה לכתחלה ושלא מן המוקף.

פרק שמיני

המפריש
חלתו קמח אינו חלה וגזל ביד כהן וש׳
ושאר העסה חייבת בחלה ואותו ה׳
הקמח שהפריש לשם חלה אם יש׳
בו שעור ועשאו עסה הרי זה מפרי׳
ממנו חלה כשאר כל קמח חולין.
מאימתי מפרישין החלה כשיתן ה׳
המים ויתערב הקמח במים.
מפרישין החלה מתחלת דבר הנלוש
שנ׳ ראשית עריסותיכם. והוא שלא ת׳
ישאר קמח בעריבה שלא נתערב במי׳
שיעור עשרון. ואם לא׳ הרי זו חלה
על העסה ועל השיעור והקמח שנ׳
שנשתייר וכשתעשה כולה עסה
אחת תתקדש זו שבידו לשם חלה
הרי זה מותר. הניח העסה עד
שלש ועבה ואחר כך הפריש אין
בכך כלום. ואם לא הפריש החלה בעי׳
עד שאפה הכל הרי זה מפריש מן ה׳
הפת כמו שביארנו. מאימתי תתחייב
העסה בחלה משתגלגל בחטים ות׳
ותתערב הקמח במים. או שתטמטם
בשעורים ותעשה כולה גוף אחד
ואוכלין עראי עד שתגלגל בחטים ו׳

ותטוטום בשעורים והכוסמין בחטי'
ושבולת שועל והשיפון כשעורים ׃
נתגלגלה בחטים ונטמטמה ב'
בשעורים האוכל ממנה קודם הפריש'
חלה חייב מיתה מפני שהוא טבל
לפיכך אם היתה העסה חייבת בח'
בחלה מן התורה האוכל ממנה לוק'
כאוכל טבל ׃ ואם היתה חייבת
בחלה מדבריהם מכין אותו מכת
מרדות ׃ עסה שנדמעה עד ש'
שלא נתגלגל' פטורה משנתגלגלה ח'
חייבת ׃ וכן המקדיש עסתו או החר'
המפקיר אותה קודם שתתגלגל ו'
ופדאה או זכה בה אחר שהקדישה
או אחר שנתגלגלה הרי זו חייבת
בחלה ׃ הקדישה קודם שתתגלגל
ונתגלגלה ביד הקדש ואחר כך פ'
פדאה פטורה שבשעת חובתה ה'
היתה פטורה ׃ וכן נכרי שנתן
לישר' לעשות לו עסה ונתנה לו במ'
במתנה עד שלא נתגלגלה חייבת ׃ ל'
ואם נתנה לו אחר שנתגלגלה פטור' ׃
גר שנתגייר והיתה לו עיסה ש'
נתגלגלה עד שלא נתגייר פטורה
משנתגייר חייבת ׃ ואם ספק חייב'
בחלה לפי שהוא עון מיתה ׃ ואחר
שיטול חלת ספק זו ובוצעו בה אוכ'
אינו חייב עליה חומש ׃ עסה
שנולד לה ספק טומאה קודם שנת'
שנתגלגלה יעשנה בטומאה לפי ש'
שמותר לטמא חולין שבארץ ישר'
ותשרף חלתה ׃ נולד לה אחר שנתג'
ספק טומאה שודאה מטמא את
החולין מן התורה יגמרנה בטהר'
שכל שודאו מטמא את החולין
גוזר על ספקו בחולין הטבולין לח'
לחלה שלא יטמאו אותן הואיל
ונטבלו לחלה ותהיה החלה הזאת
תלויה לא נאכלת ולא נשרפת ׃ לא

יעשה אדם עסתו בטומאה לכתחל'
אלא יזהר וישתדל ויטהר הוא וכ'
וכליו כדי להפריש חלה טהורה ׃
היה בינו ובין המים יתר מארבעה
מילין יעשנה בטומאה ויפריש ל'
חלה טמאה ׃ אין עושין חלת עם
הארץ בטהרה אבל עושין עסת ה'
חולין בטהרה ׃ כיצד בעל העסה
זה החבר מפריש ממנה כדי חלתה
ומניחה בכלי גללים וכלי אבנים או
כלי אדמה שאינן מקבלין טומאה
וכשיבוא עם הארץ נוטל שתניח את
העסה ואת החלה ואומ' לו הזהר
שלא תגע בחלה שלא תחזור לט'
לטבלה ׃ ומפני מה התירו לו זה כ'
משום כדי חיין של גבל ׃ אשת
חבר מרקדת ובוררת עם אשת עם
הארץ ׃ אבל משתטיל מים לעיסה
לא תסייע אותה מפני שהוא עו'
עושה בטומאה ׃ וכן הנחתום
שהוא עושה בטומאה לא לשין
ולא עורכין עמו שאין מחזיקין
ידי עוברי עבירה ׃ אבל מוליכין ע'
עמו פת לפלטר ׃ הלוקח מנחתום
עם הארץ בסוריא ואמ' לו הפרשת
חלה אינו צריך להפריש חלה מספק
כשם שלא נחשדו כל ישר' בארץ
על תרומה גדולה כך לא נחשדו
על החלה בסוריא ׃ אבל הלוקח בח'
בחוצה לארץ מן הנחתום צריך
להפריש חלה מן הספק ׃ אבל הלוקח
מבעל הבית אינו צריך ואין צריך לומר המ'
המתאורח אצלו אינו צריך להפריש
מספק ׃

פרק תשיעי

מצות
עשה מן התורה ליתן כל הזובח
בהמה טהורה לכהן הזרוע והל'

והלחיים והקבה שנ' וזה יהיה משפ'
הכהנים וגו' ואלו הנקראים מתנות
בכל מקום ומצוה זו נוהגת תמיד
בין בפני הבית בין שלא בפני הבית
ובכל מקום בין בארץ ישר' בין בחוצ'
לארץ ובחולין אבל לא במוקדשין ׃
כל הקדשים שקדם מום ק'
קבוע להקדשן ונפדו חייבין במתנ'
ואם קדם מום עובר להקדשן או
שהקדישו תמימים ואחר כך נולד
בהן מום ונפדו הרי הן פטורין מן
המתנות ׃ ספק בכור חייב במתנ'
מכל צד ׃ אם בכור הוא כולו לכהן ה'
ואם אינו בכור מתנותיו לכהן ׃
ואם נסתפק בשנים ולקח הכהן ה'
האחד מספק הרי השני פטור מן
המתנות ׃ עשו אותה כמי שזכה
בו כהן ונותנו במומו לבעליו ׃ אבל
המעשר פטור מכל מקום שהמוצ'
מחברו עליו הראיה ׃ בהמת קדשי'
שנפסלה במומה ונפדה חייבת במתנ'
שנתערבה בבהמות אחרות ואפילו
מאה בזמן שכל בהמה מהן לאחד
כולן פטורין שכל אחד ואחד ספק
המוציא מחברו עליו הראיה ׃
היה אחד הוא השוחט את כולן פ'
פוטר מתנות אחד מהן בלבד ׃
אינו חייב במתנות אלא בבהמה טה'
טהורה בלבד שנ' אם שור אם שה ׃
כלאים הבא מכבש ועז חייבין במתנ'
והכוי אע"פ שהוא ספק מפרישין
ממנו כל המתנות ׃ צבי הבא על
העז וילדה הולד חייב בחצי המתנ'
אם שה אפילו מקצת שה ׃ אבל תיש
הבא על הצביה הולד פטור מן המתנ' ׃
אחד השוחט לאכילת אדם או
לאכילת גוים או לאכילת כלבים או ל'
לרפואה חייבין במתנות ׃ בהמת ב'
השותפין חייבת שנ' מאת זובחי הזבח

הלוקח בהמה מפירות שביעית חייב
במתנות · כהנים ולוים פטורין מן
המתנות שנ׳ מאת העם וספק הם
הלוים אם הם בכלל העם אם לאו לפי׳
אין נוטל מהן ואם נטל מהן הכהן
אין מחזיר · בד״א בשוחט לעצמו א׳
אבל כהן טבח ששוחט ומוכר בשו׳
בשוק ממתינין לו שתים ושלש ה׳
שבתות מכאן ואילך מוציאין ממנו
המתנות ונותנין לכהנים אחרים ·
ואם קבע בית המטבחים ומוכר
אין ממתינין לו אלא מוציאין ממנו
מייד׳ ואם נתבע ולא נתן מנדין אותו
עד שיתן · השוחט לנכרי ולכהן
פטור מן המתנות והמשתתף עם הכהן
צריך שירשום חלקו כדי שיניח ה׳
המתנות בחלק הכהן · שאם לא עשה
חלקו חייב במתנות מפני שאין כ׳
הכל יודעין שהכהן שותף לו · ואפי׳
אם היה הכהן עומד עמו במטבח
ונושא ונותן עמו אינו צריך לרשום ·
והמשתתף עם הנכרי אינו צרי׳
לרשום שסתם גוי מרבה דברים וא׳
ומודיע לכל שהוא שותף זה על פי
שאינו עמו בשעת מכירה · התנה
עמו הכהן שהוא שותף חוץ מן ה׳
המתנות או שהיה מוכר הכל חוץ
מן המתנות הרי המתנות לכהן כיון
שאמ׳ לו חוץ הרי שייר לו הכהן חלק מ׳
במתנות ולפיכך הן שלו · אבל אם אמר
לו הכהן על מנת שהמתנות שלי הרי
המתנות של זה הישר׳ ונותנן לכל כ׳
כהן שירצה · אע״פ שהתנה עמו ש׳
שהן שלו לא נפטר מן המתנות ה׳
שהוא׳ על מנת לא שייר לו בעצמן
של מתנות כלום הואיל ולא שייר לו
כהן שותפות לא קנה אותן בתנאי
זה · היה הכהן שותף בראש פטור
מן הלחי · שותף ביד פטור מן הזרוע

שותף בבני מעים פטור מן הקבה ·
אמ׳ לו הכהן הרי הבהמה כולה שלי
וכולה שלך חייב בלחי שדבר החייב
הרי הוא של ישר׳ · גוי שנתגייר
והיתה לו בהמה שחוטה אם שחט
עד שלא נתגייר פטור ואם שחטה
משנתגייר חייב ואם ספק פטור
שהמוציא מחבירו עליו הראיה ·
בהמה שלא הורמה מתנותיה מות׳
לאכל ממנה שאינו דומה לטבל ה׳
שהרי מתנות כהונה מובדלין · וה׳
והמתנות עצמן אסור לישר׳ לאכלן
אלא ברשות כהן · עבר ואכלן או
הזיקן או מכרן אינו חייב לשלם
מפני שהוא ממון שאין לו תובע
ידוע · והקונה אותן אע״פ שאינו
רשאי הרי זה מותר לאכלן מפני ש׳
שמתנות כהונה נגזלות · אמ׳ לטבח
מכור לי בני מעיה של פרה זו והיו
בה מתנות נותנן לכהן ואינו מנכה
מן הדמים · המושלח בשר לחבירו
והיו בה מתנות אינו חושש שמא
עבר זה וגזלן · מקום שאין בו ה׳
כהן מעלה המתנות בדמים ואוכלן
מפני הפסד הכהן ונותן הדמים לכל
כהן שירצה · הרוצה ליתן המ׳
המתנות לכהן אחד נותן · ואם רצה
לחלקן לא יתן חצי קבה לאחד וח׳
חצי זרוע אלא זרוע לאחד וקבה
לאחד ולחיים לשנים שנ׳ ונתן לו ה׳
שיהיה בה כדי מתנה · ואם היה של
שור חותך אותן חתיכות והוא ש׳
שיהיה בכל חתיכה מתנה · ואיזהו
זרוע זהו זרוע של ימין מן הפרק ה׳
של ארכובה עד כף של יד שהן שנ׳
אברים זה מעורה בזה · והלחיים מן ה׳
הפרק של לחי עד פיקה של גרגרת
שהיא טבעת גדולה עם הלשון ש׳
שבינתיים הכל לכהן · ואין מולגין

אותן אלא מפשיטין אותן ואחר נותן
בעורן ובשערן והקבה בחלב שעליה
וכבר נהגו הכהנים להניח חלב הקבה
לבעלים · הכהנת אוכלת המתנות כ׳
אע״פ שהיא נשואה לישר׳ מפני שאין
בהן קדושה · ולא עוד אלא הכהן אוכל ה׳
המתנות בגלוי׳ · אבל חללה אינה אוכלת
שאין חללים בכלל כהנים · ואם רצה
הכהן למכור המתנות או ליתנם מת׳
במתנה אפילו לגוי או להאכילן לכלבי׳
מאכיל לפי שאין בהן קדושה כלל ·
כהן שהיו לו חברים שמתנין לו המת׳
המתנות אם רצה לזכות בהן לישר׳
חברו הרי זה מזכה לו בהן ואף על פי
שלא באו לידו ויהיו אותן החברים
זובחים ונותנין אלו המתנות לזה
הישר׳ שזכה בהן והוא שיהיה ישר׳
זה בדוחק ואין לו לקנות בשר ויהיה
הכהן שזכה לו בהנחה · אבל אם היה
עושיר של ישר׳ או שכירו או לקוחו
אינו מזכה לו עד שיבואו לידו שהוא
זוכה בעל כרחו · לא יחטוף הכהן
מתנותיו ולא ישאל בפיו אלא אם
כן נתנו לו בכבוד נוטל · ובזמן שהן
רבים בבית המטבחים הצנועין מושכי׳
את ידיהן והגרגרנים נוטלין · ואם היה
כהן צנוע ואין מכירין אותו שהוא
כהן הרי זה נוטל כדי שיודע לכל שהו׳
כהן · ואין הכהנים אוכלין אלא צלי ה׳
בחרדל שנ׳ למשחה בהם כדרך שה׳
שהמלכים אוכלין ·

פרק עשירי

מצות
עשה ליתן לכהן ראשית הגז שנא׳
וראשית גז צאנך תתן לו · והלוים בכ׳
בכלל ישר׳ במצוה זו · ואין לראשית
זו שיעור מן התורה · ומדברי סופרי׳
שלא יפחות מאחד מששים · ואינה

ע הגת. אלא בארץ ישר' בין בפני הב'
בין שלא בפני הבית כראשית הדגן.
ונוהג בחולין אבל לא במוקדשין.
כיצד הרי שהקדיש בהמות לבדק
הבית וגזזן יכול יהיה חייב לפדות
וליתן לכהן או אם הקדיש בהמה
חוץ ונגזזה יכול יהיה חייב בראשי'
הגז ת"ל צאנך ולא צאנו. כל
הקדשים שקדם מום קבוע להק'
להקדשן ונפדו חייבין בראשית
הגז אבל אם קדם הקדשן את מומן
או שקדם מום עובר להקדשן ואח'
כך נולד להם מום קבוע ונפדו פטור'
מראשית הגז. אין חייבין בראשי'
הגז אלא כבשים בלבד זכרים ונקבו'
שצמר שלהן ראוי לבגדים. היה
צמרן קשה ואינו ראוי ללבישה
פטורין מראשית הגז שאין מתנה
זו לכהן אלא ללבוש מתנה. כהן
שזכה לו בתרומות שהוא לחוו ל'
ואינו זוכה לו במתנות בהמה וקדשי
מקדש שהן הבשר שלו' ויכה לו
בראשית הגז ללבושו ובטל הגז ל'
ובחרמים ובשדה אחוזה ובעדרין ל'
בכור להוציאתו ושאר ערכין ש'
שהרי אין לו בנחלה ובבזה.
היה צמר שלהן שחור או אדום ל'
או שחום חייבות בראשית הגז. אבל
אם גזז הצמר וצבעו קודם שיתן ל'
נפטר מראשית הגז. הלבינו קודם
שיתן חייב להפריש אחר שהלבין.
התולש צמר רחלה בידו ולא ל'
גזז חייב בראשית הגז. וראשית הגז
נוהג בכלאים ובכוי ובטרפה. אבל
הגוזז את המתה פטור. המפריש
ראשית הגז ואבד חייב באחריותו
עד שיתן לכהן. האומר כל גזותי ל'
ראשית הגז קיימין. הלוקח גז צאן
של נכרי אחר שגזזן הגוי פטור מן

מראשית הגז. לקח הצאן לגוזזן ח'
חייב ואע"פ שגזזה הגזה ברשות ל'
הגוי ואע"פ שחוזרין הצאן לגוי ל'
אחרי הגזה הואיל והגוזז ישרא'
והגזות שלו חייב שאין החיוב אל'
אלא בשעת הגזה. הלוקח גז צ'
צאנו של חבירו אם שייר המוכר
מעט מצאנו להגוז המוכר חייב
להפריש אף המשוייר על הכל. ואף
על פי שלא התחיל לגוז חזקה אין
אדם מוכר ומתנות כהנה אם לא ל'
שייר כלום הלוקח חייב להפריש.
היו שני מינין גזה לבנה וגזה שחור'
או שהוא את גזת זכרים וגזת ל'
נקבות ומכר את מין זה והניח ל'
מין אחר זה נותן לעצמו וזה נותן
על מה שמכר. גר שנתגייר והיו
לו גזות ואין ידוע אם עד שלא ל'
נתגייר נגזזו או משנתגייר הרי זה
פטור המוציא מחבירו עליו הראיה
כמה צאן יהיו לו ויהיו חייבין ל'
בראשית הגז אין פחות מחמש ל'
והוא שיהיה בגזה שלהן לא פחות
ממשקל ששים סלע. היתה גזת כל
אחת מחמשתן לא פחות משנים
עשר סלעים. היתה אחת מהן
גוזזת פחות משנים עשר סלעים
אע"פ שחמשתן גוזזות ששים סלע
או יותר הרי אלו פטורות מראשית
הגז. השותפין חייבין בראשי'
הגז והוא שיהיה חלק כל אחד כד'
כשיעור אבל חמש צאן בלבד של
שני שותפין פטורין. ראשית הגז
מפרישה בתחלה ואם הפריש בין ב'
באמצע בין בסוף יצא. היו לו חמש
צאן וגזז האחת בלבד ומכר את גזתה
ואחר כך גזז את השנית ומכרה
ואחר כך גזז השלישית ומכרה הם
מצטרפות לראשית הגז וחייב ל'

אפילו לאחר כמה שנים ויש לו להפרי'
מן הישן על החדש וממין גזה זו על
מין גזה אחרת. אבל אם היתה אחת
וגזזה והניח גזתה ואחר כך קנה ע'
שניה וגזזה והניח גזתה אינה מ'
מצטרפות. מי שהיו לו גזות רבות
של ראשית הגז והוא רוצה לחלקן
לכהנים לא יתן לכל אחד ואחד פחות
ממשקל חמש סלעים כדי ל'
בגד קטן אלא שילבנו ואחר כך יתן
לו. ולא יתן לו מעט הגזה כמה שהו'
כדי שיהיה בו לאחר הלבון חמש ל'
סלעים משקל או יותר שנ' תתן לו
שיהיה בו כדי שתהיה מתנה חשו'.
ראשית הגז חולין לכל דבר ולפיכך
אני אומ' שנותנין אותו לכהנת אע"פ
שהיא נשואה לישר' כמתנות כה'
בהמה. ויראה לי שדין שניהן ל'
אחד הוא.

פרק אחד עשר

מצות עשה על איש מישר' לפדות
בנו בכור שהוא לאמו הישראלית
ואפילו לא נולד לו אלא זה הבכור שנ'
כל פטר רחם לי ואך פדה תפדה את
בכור האדם. ואין האשה חייבת
לפדות את בנה. שהחייב לפדות את
עצמו הוא חייב לפדות את בנו.
עבר האב ולא פדהו כשיגדיל הוא
יפדה את עצמו. היה הוא לפדות
ובנו לפדות יפדה את עצמו ואחר
יפדה את בנו. ואם אין לו אלא כדי
פדיון אחד יפדה את עצמו. היה
בנו לפדות והגיע עת לעלות לרגל
ואין לו כדי לזה ולזה פודה את בנו
ואחר כך עולה לרגל שנ' כל בכור
בניך תפדה ולא יראו פני ריקם.

השורה את בנו מברך אקב"ו על פדיון
הבן ואחר מברך שהחיינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה ואחר כך נותן ל
הפדיון לכהן ואם פדה את עצמו ה
מברך לפדות את הבכור ומברך ש
שהחיינו ומצוה זו נוהגת בכל מקו'
ובכל זמן ובכמה פודהו בחמש ס'
סלעים שנ' ופדויו מבן חדש תפדה'
וגו' בין בכסף בין בשוה כסף חוץ מ
המטלטלין שגופן ממון כענין ה
השקלים לפיכך אין פודין בקרקעות
ולא בעבדים שהן כקרקעות ולא
בשטרות לפי שאין גופן ממון
ואם פדה בהן אינו פדוי. כתב
לכהן שטר חוב שהוא חייב לו חמש
סלעים חייב ליתן לו ובנו אינו פדוי.
נתן לו כלי שאינו שוה כשוה ה'
חמש סלעים וקבלו הכהן בחמש
סלעים הרי בנו פדוי. נתן חמש
סלעים לעשרה כהנים בין בבת אחת
בין בזה אחר זה יצא. רצה הכהן
להחזיר לו הפדיון מחזיר. ולא יתן
לו הוא ודעתו שיחזיר ואם עשה
כן והחזיר לו אין בנו פדוי עד שיג'
שיגמור בלבו ליתן לו מתנה גמורה'
ואם רצה אחר כך להחזיר יחזיר.
וכן פירש לו על מנת להחזיר הרי
בנו פדוי. כהנים ולוים פטורין מ'
מפדיון הבן מקל וחומר אם פטרו
את ישר' ממדבר דין הוא שיפטרו
את עצמן. ישר' הבא מן הכהנת
ומן הלויה פטור שאין הדבר תלוי
באב אלא באם שנ' פטר רחם. ולויה
המעוברת ילדה פטור וכהנת המעו'
המעוברת ילדה בנה חייב שהרי נפסל'
אמו בבעילת הגוי. כהן שמת ולו בן
חלל ומת האב בתוך שלשים יום הבן
חייב לפדות את עצמו שלא זכה האב
בפדיונו ומת האב אחר שלשים יום

אין הבן חייב לפדות את עצמו שהרי
זכה האב בפדיונו. השפחה שנשת'
שנשתחררה ונכרית שנתגיירה כשהן
מעוברות וילדו אע"פ שהורתו שלא
בקדושה הואיל ונולד בקדושה חייב
שנ' פטר רחם בישר' והרי פטרו רח'
בישר' ואם אין ידוע אם קודם שנ'
שנתגיירה ילדה המוציא מחברו ל
עליו הראיה. הנכרית והשפחה
שילדו ואחר כך נתגיירו ונשתחרר'
וילדו ולד אחר הרי זה פטור שנ'
פטר רחם ואין זה פטר רחם.
וכן הבא אחר נפלים כל נפל שיצא
טמאה לידה הבא אחריו אינו פט'
רחם וכל נפל שאין אמו טמאה ל
לידה כגון המפלת מין דגים וחגב'
או המפלת יום ארבעים וכיוצא
בהן הבא אחריו בכור לכהן וחייב
לפדות. חותך העובר שבמעיה
והוציאו אבר אבר הבא אחריו אינו
פטר רחם. בן שמנה שהוציא ל
ראשו והוציאו חי והחזירו ומת וכן
תשעה שמת והוציא ראשו ולא החז'
החזיר ואחר כך יצא אחיו וילדה
זה שילדה אינו פטר רחם שהרי
נפטר בראשו של ראשון ומשתצ'
עדותו פטר הבא אחריו. יוצא
דופן והבא אחריו כדרכן שניהן ל
פטורין הראשון לפי שלא בא מן ה
הרחם והשני לפי שקדמו אחר.
ומאימתי יתחייב בפדיון משלשים
שלשים יום שנ' ופדויו מבן חדש
תפדה. מת הבן בתוך שלשים ל
ואפילו ביום שלשים אינו חייב בחמ'
סלעים ואם הקדים ונתן לכהן יחזיר
לו הפדיון. מת אחר שלשים יום חיי'
בפדיון ואם לא נתן יתן. מי שפד'
בנו בתוך שלשים ואפילו ביום שלשי'
ואמ' לו מעכשיו אין בנו פדוי ואם אמ'

לו לאחר שלשים יום בנו פדוי ואע"פ
שאין המעות קיימין לאחר שלשים
יום. מי שהוא ספק אם חייב בפ'
בפדיה אם לאו הרי זה פטור שהמו'
מחברו עליו הראיה. מת האב
בתוך שלשים יום הרי הבן בחזקת
שלא נפדה עד שיביא ראיה שפדהו
אביו קודם שמת. מת האב אחר
שלשים יום הרי הוא בחזקת פדוי
עד שיודיעוהו שלא נפדה. מי
שלא בכרה אשתו וילדה זכר ונקב'
ואין ידוע איזה מהן יצא הראשון
אין כאן לכהן כלום. ילדה שני ז'
זכרים אע"פ שאין ידוע איזה מהן
הבכור נותן חמש סלעים לכהן.
מת אחד מהן בתוך שלשים יום פ'
פטור שהמוציא מחברו עליו הר'
הראיה. מת האב בין בתוך שלשי'
יום בין לאחר שלשים יום בין שלא
חלקו האחין בין שחלקו יוציאו מן ה
הנכסים חמש סלעים לכהן שכבר
נתחייבו הנכסים. שתי נשים ל
שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן ל
עשר סלעים לכהן. נתן עשר סלעים
לכהן ומת אחד מהן בתוך שלשים
יום אם לכהן אחד נתן יחזיר לו חמ'
סלעים ואם לשני כהנים נתן אינו
יכול להוציא מידן שהרי לא עיק'
פדיון זה על בן זה ופל' אחד מהן ל
יכול לומר החזיר מחברי. שתי
נשים שלא בכרו וילדו זכר ונקבה
או שני זכרים ונקבה נותן חמש ס'
סלעים שאי אפשר שלא יהיה זכר
אחד מהן פטר רחם. ילדו שתי
נקבות וזכר או שני זכרים ושתי ל
נקבות ואין ידוע איזה נולד ראשו'
אין כאן לכהן כלום שאני אומ' נקבה
נולדה תחלה ואחר כך זכר. שתי
נשים אחת בכרה ואחת לא בכרה

וילדו שני זכרים ונתערבו נותן חמש
סלעים לכהן ׳ מת אחד מהן בתוך ל׳
שלשים יום האב פטור ״ מת האב
יתן חמש סלעים מן הנכסים לכהן ״
ילדו זכר ונקבה או שילדו שני
זכרים ונקבה אין לכהן כלום שאני
אומ׳ זו שלא בכרה ילדה נקבה תחלה
ואחר כך זכר וזו שבכרה ילדה זכר׳
שתי נשים של שני אנשים שלא
בכרו וילדו שני זכרים ונתערבו זה
נותן חמש סלעים וזה נותן חמש
סלעים ׳ נתנו ואחר כך מת אחד מן
הבנים בתוך שלשים יום לשנ׳
כהנים נתנו אין יכולין להוציאו מידן ׳
ואם לכהן אחד נתנו כותב אחד מ׳
מהם לחבירו הרשאה וילך זה בה׳
בהרשאה ויחזיר מן הכהן חמש
סלעים ׳ ילדו זכר ונקבה ונתערבו
האבות פטורין והבן חייב לפדות
את עצמו ״ וכן מבכרת שלא ל׳
שהתה אחר בעלה שלשה חדשים
וילדה ולא נודע אם בן תשעה לראש׳
לראשון או בן שבעה לאחרון שניה׳
פטורין והבן חייב לפדות את עצמו ״
ילדו שתי נקבות וזכר או שני
זכרים ושתי נקבות אין לכהן כלום ״
שתי נשים של שני אנשים אחת
בכרה ואחת לא בכרה וילדו שני
זכרים זה שלא בכרה אשתו נותן ל׳
חמש סלעים לכהן ׳ ילדו זכר ונקבה
אין כאן לכהן כלום ״ ילדו שני זכרי׳
ונקבה זה שלא בכרה אשתו נותן
חמש סלעים לכהן שאינו נפטר אלא
בשתי ספקות אם אשתו ילדה זכר
לבד חיים ואם היא ילדה הזכר וה׳
והנקבה חייב אלא אם כן ילדה הנקב׳
תחלה הואיל והדבר רחוק אין פודין ״

פרק שנים עשר

לפדות כל אדם מישר׳ פטר חמור
בשה ׳ ואם לא רצה לפדותו מצות
עשה לערפו ׳ שנ׳ ופטר חמור תפ׳
תפדה בשה ואם לא תפדה ׳ ושתי
מצות אלו נוהגות בכל מקום ובכל
זמן ומצות פדיה קודמת למצות
עריפה ״ השה שפודין בו נותנ׳
לכהן שנ׳ כל פטר רחם וגו׳ ׳ ואת
בכור הבהמה הטמאה תפדה ״
הבהמה הטמאה האמור כאן הוא
החמור בלבד ״ פטר חמור אסור
בהנאה עד שיפדה ואם מכרו קו׳
קודם פדיון דמיו אסורין ׳ ואם מת
קודם פדיון או שערפו הרי זה יקבר
מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר
עריפתו הואיל ולא נפדה ״ לפיכך
אם לא פדהו ונתן פטר החמור ל׳
עצמו לכהן אסור לכהן להשתמש
בו עד שיפדהו בשה ויקח השה
לעצמו או יערפו אותו ויקבר ״
והכהנים חשודין על דבר זה לפיכ׳
אסור לישר׳ ליתן פטר חמור לכהן
אלא אם כן פדהו הכהן בפניו ״
הפריש בפדיון פטר חמור שה
ומת השה קודם שיתננו לכהן אי׳
אינו חייב באחריותו ויתן הנבלה
לכהן להנות בה ״ מת פטר החמור
אחר שפדהו יתן הטלה לכהן ל׳
ומותר בהנייתו שכבר נפדה ״
מאימתי חייב לפדותו משיולד
עד שלשים יום ומאחר שלשים ל׳
יום אם רצה לפדותו פודהו ׳ ואין
שם אלא עכוב מצוה בלבד ״ לא
רצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחורי׳
שנ׳ ואם לא תפדה וערפתו ׳ ואין ל׳
ממיתין אותו לא במקל ולא בקנה
ולא בקרדום ולא במגרה אלא בק׳
בקופיץ ולא יכניסנו לחדר וינעול
הדלת בפניו עד שימות שנ׳ וערפת׳ ״
אין פודין לא בעגל ולא בחיה
ולא בשה שחוט ולא בטריפה ל׳
ולא בכלאים ולא בכוי שנ׳ תפדה
בשה ׳ ואין קרוי שה אלא כבשי׳
ועזים חיים בלבד ״ אין פודין
בשה הדומה למין אחר ואם פדה
פדוי ״ ופודין בבן פקועה ׳ ואין ל׳
פודין בפסולי המוקדשין שהרי
נאמ׳ בהן כצבי וכאיל מה צבי ל׳
ואיל אין פודין בהן אף הן אי׳
אין פודין בהן ״ פודין בשה ל׳
זכרים ונקבות בין תמימין בין
בעלי מומין בין קטנים בין גדולים ״
שה שלקחו מדמי שביעית
אין פודין בו את הודאי אבל פודין
בו את הספק ״ אם אין לו שה
לפדותו פודהו בשויו ונותן דמיו ל׳
לכהן ׳ לא אמרה תורה להחמיר
עליו אלא להקל עליו שאם היה לו
פטר חמור ששוה עשר סלעים
יש לו לפדותו בשה דינר ולא יהיה
חמור זה מן ההקדש שנפדה בכ׳
בכסף ״ בד״א כשהיו דמי פטר
חמור משלשה זוזים ולמעלה אב׳
אם היו דמיו פחות משלשה זוזי׳
אין פודין אותו בשה אלא בשלש׳
זוזים ׳ ועין יפה לא יפחות מסלע׳
ועין רעה בחצי סלע ׳ ובינונית ל׳
בשלשה זוזים ״ הפודה פטר
חמור של חבירו הרי זה פדוי והחמו׳
לבעליו ״ כהנים ולוים פטורין מ׳
מפטר חמור שנ׳ את בכור האדם
ואת בכור הבהמה הטמאה תפ׳ ׳
כל שישנו בבכור האדם ישנו ל׳
בבכור הבהמה הטמאה ׳ והפטור
מבכור האדם פטור מבכור הבהמ׳
הטמאה ״ הלוקח עובר חמורו

שוה

של נכרי או המוכר עובר חמורו לנכ׳
לנכרי אעפ״י שאינו רשאי הרי זה ל׳
פטור ואין קונסין אותו על דבר זה ״
היה הנכרי שותף כום או בבשר
אפילו לא היה לו אלא אחד מאלף ב׳
בו הרי זה פטור ׳ היה לו בו או בגו׳
באוזן או בר אחד כגון ידו או רגלו
אפילו אזנו כ׳ שאלו יחתך יחיה
בעל מום פטור מן הבכורה ׳ ואם
כשיחתך חלק הגוי לא יהיה בעל
מום לא זבח הרי זה חייב ״ וכן ה׳
המקבל חמור מן הגוי להיות מט׳
מטפל בה והולד ביניהם או נכרי
שקבל מישר׳ הכל פטורין מן ה׳
הבכורה שנ׳ פטר רחם בבני ישר׳
באדם ובבהמה עד שיהיה הכל ל׳
מישר׳ ״ גר שנתגייר ואין ידוע
אם עד שלא נתגייר ילדה חמורו ל׳
או משנתגייר הרי חייב לפדות או
לערוף ׳ ואם פדה בשה השה של
גר שהמוציא מחברו עליו הראי׳ ״
גוי שהפריש פטר חמור מח׳
מודיעין אותו שאינו חייב והרי
הוא מותר בגזה ועבודה ״ פרה
שילדה כמין חמור או חמור שיל׳
כמין סוס פטור שנ׳ פטר חמור
ופטר חמור שני פעמים עד שיהיה
הנולד חמור והיולד חמור ׳ ואם יש
בו מקצת חמור חייב בבכורה ״
חמורה שלא בכרה וילדה שני זכרי׳
נותן טלה לכהן ׳ ילדה זכר ונקבה מ׳
מפריש טלה אחד כדי להפקיע ק׳
קדושה ממנו עד שיהיה מותר
בהניה שמא הזכר נולד תחלה
וטלה זה שהפריש לבעלים ואינו
לכהן שהמוציא מחברו עליו הראי׳ ״
שני חמוריו שלא בכרו וילדו ב׳
שני זכרים נותן שני טלאים לכהן ל׳
ילדו זכר ונקבה או שני זכרים ונקב׳
נותן טלה אחד לכהן ׳ ילדו שתי נקבות
וזכר או שני זכרים ושתי נקבות אין
כאן לכהן כלום ואינו צריך להפריש
טלה לעצמו לפי שיש כאן ספקות
הרבה שמא ילדה האחת זכר והשני׳
שתי נקבות או שמא ילדה נקבה ב׳
והאחרת זכר ואחריו נקבה ואחריו
זכר ׳ וכן הרבה ספקות יש בשני ל׳
זכרים ושתי נקבות ״ אחת בכרה
ואחת לא בכרה וילדו שני זכרים ב׳
ונתערבו נותן טלה אחד לכהן ׳ זכר
ונקבה מפריש טלה אחד לעצמו
ואינו לכהן מפני שהוא ספק והמוצי׳
מחברו עליו הראיה ״ וכן הלוקח
חמור מן הגוי ואין ידוע אם בכרה
אם לא בכרה וילדה זכר פודה אותו
בשה והוא לבעלים מפני שהוא ספק
והמוציא מחברו עליו הראיה ״
מי שהיו לו עשר טלאים כל אחד
מהן הפרישו על ספק פטר חמור
הרי הן כחולין לכל דבר ומעשרן
כשאר בהמה ומפריש אחד ומעשר
והשאר שלו כשהיו ״ ישראל
שהיו לו עשרה פטרי חמור ודאין
בתוך ביתו שנפלו לו מבית אבי אמו
כהן ואותו אבי אמו כהן נפלו לו מ׳
מבית אבי אמו ישר׳ הרי זה מפריש
עליהן עשרה שיין והן שלו וחייבין
במעשר ״ [illegible] בריך רחמנא דסייען

הלכות שמטה ויובל

יש בכללן שתים ועשרים מצות
תשע מצות עשה ׳ ושלש עשרה
מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
שתשבת הארץ ממלאכתה בשביעי׳ ׳
שלא יעבד עבודת הארץ בשנה זו ״
שלא יעבד עבודת האילן בשנה זו ״
שלא יקצר הספיח כדרך הקוצרים ״
שלא יבצר הענבים כדרך הבוצרים ״
שתשמט מה שתוציא הארץ ״
שישמיט כל הלואותיו ״
שלא יגוש ולא יתבע הלוה ״
שלא ימנע מלהלוות קודם השמט׳
כדי שלא יאבד ממונו ״
לספור השנים שבע שבע ״
לקדש שנת החמשים ״
לתקוע בשופר בעשירי בתשרי
כדי לצאת עבדים חפשי ״
שלא תעבד האדמה בשנה זו ״
שלא יקצר ספיחיה כנגד הקוצרים ״
שלא יבצר נזיריה כנגד הבוצרים ״
ליתן גאולה לארץ בשנה זו ׳ והוא דין
שדה אחוזה ושדה מקנה ״
שלא תמכר הארץ לצמיתות ״
דין בתי ערי חומה :
שלא ינחל כל שבט לוי בארץ ישרא׳
אלא נותנין להן ערים ומתנה לשבת בהן ״
שלא יקח שבט לוי חלק בבזה :
ליתן ללוים ערים לשבת ומגרשיהן ״
שלא ימכר מגרש עריהם אלא גואל׳
לעולם בין לפני יובל בין לאחר יובל ״
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון :

מצות
עשה לשבות בשנה שביעית מע׳
מעבודת הארץ ומעבודת האילנות׳
שנ׳ ושבתה הארץ שבת לה׳ ׳ ונא׳
בחריש ובקציר תשבת ׳ וכל העושה
מלאכה מעבודת הארץ או האילנות
בשנה זו בטל מצות עשה ועבר על
לא תעשה שנ׳ שדך לא תזרע וכר׳
לא תזמר ״ ואינו לוקה מן התורה
אלא על הזריעה או על הזמירה
או על הקצירה או על הבצירה אחד
הכרם ואחד שאר האילנות ׳ וזמירה

בכל זריעה ובצירה כמו קצירה.
ולמה פרט הכתוב לומר לו על שתי
תולדות אלו מלבד שהוא חייב על
שאר תולדות שבעבודת קרקע. לו'
אבל שאר האבות שלא נתפרשו
בענין זה אינו לוקה עליהן. אבל
מכין אותו מכת מרדות. כיצד
החורש או החופר לצורך הקרקע
או המסקל או המזבל וכיוצא בהן
משאר עבודות הקרקע. וכן הזומר
המבריך או המרכיב או הנוטע וכיוצא
בהן משאר עבודות האילן
מכין אותו מכת מרדות. אין
נוטעין בשביעית אפילו אילני סרק
ולא יחתוך היבלת מן האילנות ולא
יפרק העלין והבדין היבשין ולא
יאבק נטיעותיו באבק ולא יעשן ת'
תחתיו כדי שתמות התולעת ולא
יסוך הנטיעות בדבר שיש לו זוהמה
כדי שלא יאכלנו העוף כשהוא רך
ולא יסוך הפגין ולא ינקוב אותן ולא
יכרוך את הנטיעות ולא יקטום אותן
ולא יפסג את האילנות וכן כל שאר
עבודות האילן ואם עשה אחד מה'
מאלו בשביעית מכין אותו מכת מר'
מרדות. אין מעמידין את האור
הקנים מפני שהוא עבודת
קרקע. ואין מאלפין את הפרה לח'
לחרוש אלא בחול. ואין בודקין את
הזרעים בעציץ מלא עפר אבל בודק'
אותן בעציץ מלא גללים. ושורין את
הזרעים בשביעית כדי לזורען במוצאי
שביעית. ומקיימין האילני בראש ה'
הגג אבל אין משקין אותן. סוקרין
את האילן בסקרא וטוענין אותו בא'
באבנים ועודרין תחת הגפנים ומא'
ומקשקשין בזיתים אם להבראות הא'
האילן אסור ואם לסתום הפצימין ה'
מותר. משקין את בית השלחין

בשביעית. והיא שדה הזרעים ש'
שהיא צמאה ביותר. וכן שדה האילנ'
אם היו מרוחקין זה מזה יותר מע'
מעשר לבית סאה משקין הכל
מאילן לאילן. אבל לא ישקו את כל
השדה. ואם היו מקורבין זה לזה ל'
עשר לבית סאה משקין כל השדה
בשבילן. וכן עפר הלבן מרבצין
אותו במים בשביעית מפני האילנות
שלא יפסדו. ועושין עוגיות לגפנים
ועושין אמת המים בתחלה ומולאין
את הנקעים מים. ומפני מה התירו
כל אלה להשקות שאם לא ישקו
תעשה הארץ מלחה ויאבד כל עץ
שבה. והואיל ואיסור כל הדברים ה'
האלו וכיוצא בהן מדבריהן לא גזרו
על אלו שאין איסורן מן התורה אלא
אותן שתי אבות ושתי תולדות שאמ'
כמו שביארנו. ומשרבו האנסין ב'
והטילו מלכי גוים על ישר' לעשות
מזונות לחיילותיהן התירו לזרוע
להן בשביעית דברים שצריכין להן
עבדי המלך בלבד. וכן מי שכפה
אותו אנס לעשות בשביעית בחנם
כמו עבודת המלך וכיוצא בה הרי
זה עושה. הנוטע בשביעית ב'
בין בשוגג בין במזיד יעקור מפני
שישראל חשודין על השביעית. ואם
תאמר בשוגג יקיים יאמר המזיד שוגג
הייתי. החורש את שדהו או נרה
או זבלה בשביעית כדי שתהיה יפה
לזריעה במוצאי שביעית קונסין
אותו ולא יזרענה במוצאי שביעי'
ואין חוכרין אותה ממנו כדי לזרוע
אלא תהיה בורה לפניו. ואם מת ב'
יזרענה בנו. המעביר קוצים מן
מארצו בשביעית כדי לתקנה במוצאי
שביעית או שסקל ממנה אבנים אף
על פי שאינו רשאי לא קנסו אותו

ומותר לו לזרעה למוצאי שביעית.
הסומך לפת ונטעות וכיוצא בהן בע'
בשביעית אם היו מקצת העלין מגולין
אינו חושש ואם לאו אסור. הסומך
את הלוף וכיוצא בו לא יפחות מארב'
קבין על גבה טפח וטפח עפר על גבו
וטומנו במקום דריסת האדם כדי ש'
שלא יצמח. ומותר לאדם לזרוע בע'
בשביעית אבל לא יכסה. בראשונה
היו אומרין מלקט אדם עצים ואב'
ואבנים ועשבים מתוך שדהו שיטול
הגס כדי שלא יתכוין לנקות הארץ.
אבל משדה חברו נוטל בין גס בין
דק. ומשרבו עוברי עבירה שהיו
שמתכוונין לנקות ואומ' הגס הגס אנו
נוטלין אסרו שיטול כלום מתוך ש'
שדהו אלא מתוך שדה חברו והוא
שלא ילקט בטובה שלא יאמר לו
ראה כמה טובה עשיתי לך שהרי
נקיתי שדך. היתה בהמתו עו'
עומדת בתוך שדהו מלקט ומביא ל'
לפניה שהרי בהמתו מוכחת עליו.
הקוצץ אילן או שתים לעצים הרי
זה מותר לשרש. קוצץ שלשה או
יותר זה בזה לא ישרש שהרי מתקן
את הארץ אלא קוצץ מעל הארץ ל'
ומניח שרשיו בארץ. בד"א בקוצץ
מתוך שלו אבל משדה חברו מותר
לשרש. המבקע בעציו ליטול
עצים לא יתפה מקום הבקוע בעפר
מפני שהיא עבודה. אבל מכסה ל'
באבנים או בקש. המזרד בגפנים
והקוצץ קנים הרי זה קוצץ כדרכו
בקרדום במגל ובמגרה ובכל מה ש'
שירצה. ואין קוצצין בתולת ש'
שקמה בשביעית כדרך שקוצצין
בשאר השנים מפני שקציצה ד'
עבודת אילן שבקציצה זו תגדל ות'
ותוסיף. ואם צריך לעצים קוצץ אות'

שלא כדרך עבודתה · כיצד קוטמה מעם הארץ או למעלה מעשרה ט' טפחים · אילן שנפשח קושרין א' אותו בשביעית לא שיעלה אלא שלא יוסיף ·

פרק שני

לא

יוציא אדם זבלים מחצרו ויתן ל' לתוך שדהו בשביעית מפני שנראה כמזבל שדהו כדי שתהיה יפה ל' לזריעה · ואם הוציא והעמיד א' אותו אשפה מותר · ולא יעשה אשפה בתוך שדהו עד שיעבר ל' הזמן שאוסרין בו לעבודת הארץ והוא משיקשור המתוק · ולא יעשה אשפה פחותה ממאה וחמ' וחמשים סאה של זבל כדי שתה' נכרת שהיא אשפה ואם רצה להוסי' מוסיף · היה לו דבר מועט מוסיף עליו והולך · ולא יעשה בכל בית סאה יותר משלש אשפתות · והר' והרוצה לעשות כל שדהו שלש ל' שלש אשפתות לתוך סאה עושה · והרוצה לעשות זבלו צבר עושה · היה מעמיד הזבל על הסלע או ל' שהעמיק בארץ שלשה טפחים או והעמיד את הזבל או שבנה על האר' גבה שלשה טפחים והעמיד עליו את הזבל אינו צריך שיעור · ואפילו עושה כמה אשפתות לתוך בית סאה בין גדולות בין קטנות מותר מפני שהדבר נכר שאינו לעבודת הארץ אלא לכניסת הזבל · ומותר לאדם להדייר ואין הסהר של צ' צאן ונותן לכל שדהו כדרך מכניסי זבל · והעושה דיר בתוך שדהו ל' בשביעית לא יעשהו יתר על בית ס' סאתים ומכניס הצאן לתוכו ומשי' ומשיזבלו את כל הדיר מניח דופן אחד מפני הדיר ועושה דיר אחר בצדו נמצא מזבל בתוך שדהו בית ארבע סאין · היתה כל שדהו ל' בית ארבע סאין משייר ממנה מ' מקצת מפני מראית העין כדי ש' שידעו הכל שהצאן הטילו בה ובדיירה ולא יאמרו זבל זה כל ע' שדהו בשביעית · לא יפתח ל' אדם מחצב בתחלה לתוך שדהו בשביעית שהרי יאמרו לתקן ל' שדהו נתכוין שיסיר ממנה הסלע' ואם התחיל מקודם שביעית ומצ' ומצא עשרים ושבע אבנים כל מרובע שלש על שלש על רום שלש כל אחד מהם אמה על אמה ברום ל' אמה או גדולות מזו הרי זה מותר לנקר ממנו בשביעית כל מה שיר' שירצה · גדר אבנים שיש בגבה עשרה טפחים ויותר ורצה ליטול כל אבנים אם היו בו עשר אבנים או יתר כל אחת מהן משאוי שנים או גדולות מזה הרי זה נוטל שהרי א' ידוע שלצורך האבנים הוא נוטל · היה פחות מעשרה או שהיו פחות מעשר אבנים או שהיו אבנים קט' קטנות ממשוי שנים שנים נוטל עד שיגיע לטפח סמוך לארץ · בד"א בשנתכון לתקן שדהו והתחיל ליטול בשביעית · אבל לא נתכוין לתקן שדהו עד שהתחיל מקודם שביע' נוטל בשביעית כל מה שירצה ומע' מקום וגורר עד לארץ · וכן אם היה נוטל משדה חבירו אע"פ שהוא ל' קבלן גורר עד לארץ · אבנים שהזיזן שהזיזה אותן המחרשה או שהיו מכוסות ונתגלו אם יש ל' בהן שתים של משוי שנים שנים הרי זה מותר ליטול אותן · היו קטנות מזה לא יטול · המסקל שדהו בשביעית מפני שהוא צריך לאבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ · וכן אם היה לו בשדהו מרגש של צרות אבנים או של גל אבנים נוטל את העליונות ומניח את הנוגעות בארץ · ואם יש תחתיהן סלע או קש יטול את כולן · לא ימלא אדם גיא עפר אם יתקנו בעפר מפני שהוא מתקן ל' את הארץ · אבל עושה הוא חיץ על פני הגיא וכל אבן שיכול לפשוט את ידו וליטלה והוא עומד על שפ' הגיא הרי זה נוטל · אבני כתף ל' והן הנטלות שתים שלש על הכתף מותר להביאן מכל מקום בין משדהו בין משדה חבירו · וכן הקבלן מביאן מכל מקום ואפילו אבנים גדולות בין משדה שקבלה בין משדה שלא ל' קבלה · פרצה שהיא סוגה בע' בעפר אם אינה נכשלת את הרבי' אסור לבנותה · ואם היתה נכשלת את הרבים מותר לבנותה · או שלא היתה סוגה בעפר לא פתוחה לרשו' הרבים מותר לבנותה · אסור לבנות גדר בשביעית בין שדהו לשדה חבירו אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים ומותר להעמיק עד הסלע ומוציא את העפר וצוברו בתוך שדהו כדרך כל מעמידי זבל · וכן אם חפר בור ושיח ומערה בשביעית צובר את העפר בתוך שדהו כדרך כל החופרים ·

פרק שלישי

עבודת

הארץ בשנה הששית שלשים יום סמוך לשביעית אסורה הלכה ל' למשה מסיני מפני שהוא מתקנה בשביעית ודבר זה בזמן המקדש

קיים הוא שנאסר ומפי השמועה
וגזרו חכמים שלא יהיו חורשים
שדה אילן בערב שביעית בזמן ה'
שבית המקדש קיים אלא עד עצ'
ושדה הלבן עד הפסח ובזמן ש'
שאין מקדש מותרין בעבודת הא'
הארץ עד ראש השנה כדין תורה
איזהו שדה האילן כל שלשה אילנ'
לבית סאה אחד אילן סרק ואחד אילן
מאכל ואפילו הן של שלשה אנשים
רואין אותם כאלו הן תאנים אם ה'
ראוין לעשות ככר דבלה של ששים
מנה חורשין כל בית סאה בשבילן
והוא שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד
כדי שיהיה הבקר יכול לעבור בכליו
היו פחות משלשה לבית סאה
או שהיו שלשה ואחד ראוי לעשו'
ששים מנה או יותר והשנים אינן
ראוין לעשות או שנים ראוין ל'
לעשות מאה מנה ואחד אינו עוש'
אין חורשין אותן אלא צרכן והוא
מלוא אורה וסלו חוצה לו היו
משלשה ועד תשעה וראוין לעשו'
ששים מנה חורשין כל בית סאה
בשבילן ואע"פ שיש בהן מה שה'
שאינו ראוין לעשות היו עשר
אילנות בתוך בית סאה או יתר בין ל'
שעושין בין שאינן עושין חורשי'
כל בית סאה בשבילן עשר נטיע'
מפוזרות לתוך בית סאה חורשין
כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה
ודבר זה הלכה למשה מסיני היו
עשויות שורה אחת או מוקפות ל'
עטרה אין חורשין להן אלא צרכן
לכל אחת ואחת הדלועין עם הנטיע'
מצטרפין לעשרה איזהו נטיעה
זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לה
נטיעה אילן שנקצץ והוציא ה'
חליפין אם נקצץ מטפח ולמעלה

הרי הוא כאילן ומטפח ולמטה הרי
הוא כנטיעה וכל הדברים האלו ב'
בזמן המקדש מפי השמועה אבל
בזמן הזה מותרין בעבודת הארץ
עד ראש השנה ואף בזמן המקד'
מותרין לסקל השדות ולזבל ולעדור
המקשאות והמדלעות ובית השלחי
עד ראש השנה ומזבלין ומפרקין
ומאבקין ומעשנין ומקרסמין ומז'
ומזרדין ומפסלין ומזהמין הנטיע'
וכורכין אותן וקוטמין אותן ועוש'
להן בתים ומשקין וסכין את הפגין
ומנקבין אותן כל עבודות אלו הן
מותרות בערב שביעית עד ראש
השנה של שביעית ואפילו במקד'
פגי ערב שביעית שנכנסו לשביע'
ושל שביעית שיצאו למוצאי שביע'
אין סכין ולא מנקבין ובזמן המקדש
אין בונין מדרגות על פי הגאיות ב'
ערב שביעית משיפסקו הגשמים
מפני שהוא מתקנן לשביעית אבל
בזמן הזה אין נוטעין אילנות ואין
מרכיבין ואין מבריכין ערב שביע'
אלא כדי שתקלוט הנטיעה ותשהה
אחר הקליטה שלשים יום קודם ראש
השנה של שביעית וסתם קליטה
שתי שבתות ודבר זה איסור לעולם
מפני מראית העין שהרואה אומר
הרואה בשביעית נטעו נטיעות
אחר' שהנטיעו המבריך או המר'
המרכיב ערב שביעית קודם ראש
השנה בארבעה וארבעים יום
פחות מכאן יעקור ואם לא עקר את
הפירות מותרין ואם מת קודם שיע'
שיעקור מחייבין היורש לעקור

פרק רביעי

ט'
שתוציא הארץ בשנה השביעית
בין מן הזרע שנפל בה מקודם שביע'
בין מן העקרין שנקצרו מקודם וחזר'
וצמחו שניהם נקראין ספיחין בין
העשבים והירקות שעלו מאליהן ל'
ואין להן זרע הכל מותר לאכלו מן
התורה שנ' והיתה שבת הארץ לכ'
לאכלה ואפילו שדה נרה בשביע'
וצמחה פירותיה מותרין באכילה
וזהו שנאמר את ספיח קצירך לא תקצ'
שלא יקצר כדרך הקוצרין ואם ל'
קצר כדרך הקוצרים לוקה כיצד
כגון שעקר את כל השדה והעמיד
כרי ודש בבקר או שקצר לעבדת
הארץ מפני שבזרעו אלא קוצר מ'
מעט וחובט ואוכל ומדברי סופרי'
שיהיו כל הספיחין אסורין באכי'
ולמה גזרו עליהן מפני עוברי עבי'
שהולך וזורע תבואה וקטניות וה'
וזרעוני גנה בתוך שדהו בסתר
וכשיצמחו אוכל מהן ואומ' ספיחי'
הן לפיכך אסרו כל הספיחין הצומח
בשביעית היו לודות שאין אוספין
מפירות שביעית אלא פירות האילן
והעשבים שאין רוב האדם זורעין
אותן כגון הפיגם והירבוזין השוטי'
וכל כיוצא בהן וכל הירקות שאין
רוב בני אדם זורעין אותן בגנות ומ'
ומיני תבואה וקטניות כל הצומח
מהן אסור מדבריהם והמלקט אותן
מכין אותו מכת מרדות ספיחין
העולין בשדה בור ובשדה ניר וב'
ובשדה כרם ובשדה זרע מותרין
באכילה ומפני מה לא גזרו עליהן
לפי שאין אדם זורע מקומות אלו
שדה בור אין אדם נפנה לשם ושד'
ניר רוצה הוא בתקונה ושדה כרם
אינו מוסר כרמו ושדה זרע הס'
הספיחים מפסידין אותה וכן ה'
התבן של שביעית מותר בכל מקום

ואין גוזרין עליו ·· ספיחין של שביע'
שיצאו למוצאי שביעית אסורין
באכילה ואין תולשין אותן כיצד יע'
אלא חורש כדרכו ובהמה רועה בד'
בדרכה ·· ועד מתי אוסרין ספיח'
שביעית במוצאי שביעית מר'
מראש השנה ועד חנוכה ומח'
ומחנוכה ואילך ספיחין מותרין
והזרע ספיחי שביעית אחר
שביעית הגדולין מותרין ··
בצלים שיצאו משביעית למוצאי
שביעית אם עשו כמעין בהן מו'
מותרין ואם לאו אסורין זה שאר
הפירות אין לוקחין אותן במוצאי
שביעית אלא משיעשו בהן מ'
מפירות מוצאי שביעית עשה
הבכור הותר הופל' מותר ליקח
ירק במוצאי שביעית מיד ··
ומאימתי מותר אדם ליקח לוף ל'
במוצאי שביעית משירבה החדש ··
באחד בתשרי ראש השנה לש'
לשמטין וליובלות ·· פירות ששי'
שנכנסו לשביעית אם היו תבואה
או קטניות או פירות האילן והגיעו
לעונת המעשרות קודם ראש השנ'
הרי אלו מותרין ואע"פ שאוספן אותן
בשביעית הרי הן כפירות ששית ל'
לכל דבר ואם לא באו לעונת המעש'
אלא לאחר ראש השנה הרי הן ל'
כפירות שביעית ·· התבואה
והקטניות אוסרין באכילה משום
ספיחין ופירות האילן אוסרין אותן
בקדושת שביעית ·· האורז והדוחן
והפרגין והשומשמין ופול המצרי
שזרעו לזרע הולכין בהן אחר גמר
פרי אם נגמר פריו קודם ראש ה'
השנה הרי אלו מותרין בשביעית
כפירות ששית ואם נגמרו אחר
ראש השנה אע"פ שהשרישו קו'

קודם ראש השנה הרי אלו אסורין
משום ספיחין ·· הירק בשעת
לקיטתו והאתרוג אפילו היה כפול
קודם ראש השנה ונעשה כבר
בשביעית חייב במעשרות כפירו'
ששית ואפילו היה כבר בששית
הואיל ונלקט בשביעית הרי הוא ל'
כפירות ומתעשר כפירות ששית
להחמיר ·· וכן פירות שביעית
שיצאו למוצאי שביעית כתבואה
וקטניות ואילנות הולכין אחר עונת
המעשרות והפרגין והשומשמין
והאורז והדוחן ופול המצרי שזרע'
לזרע אחר גמר הפרי והירק אחר
לקיטתו ·· פול המצרי שזרעו
לזרע בששית ונגמר פריו קודם
ראש השנה של שביעית בין ירק
שלו בין זרע שלו מותר בשביעית
ואם זרעו לירק ונכנסה עליו של'
שביעית בין זרעו בין ירקו אסור
כספיחי שביעית וכן אם זרעו ל'
לזרע ולירק הרי הוא אסור ··
עבר וזרעו בשביעית ויצא לשמ'
לשמינית אם זרעו לזרע בין זרעו
בין ירקו אסור במוצאי שביעית ··
משיור הספיחין ואם זרעו לירק
הואיל ונלקט בשמינית בין זרעו
בין ירקו מותר· זרעו לירק ולזרע
זרעו אסור משום ספיחין וירקו ל'
מותר ·· בנות שוח הואיל והן ל'
נגמרות לאחר שלש שנים אם ל'
באו לעונת מעשר קודם ראש ל'
השנה של שמינית הרי הן כאלו'
בשנה שניה אם השביע בתורת
בתורת שביעית ·· הבצלים
הסריסים ופול המצרי שמנע ל'
מהם מים שלשים יום קודם ראש
השנה ושל בעל שמנע מהן של'
שלש עונות לפני ראש השנה הרי

אלו מפירות ששית ·שחות מכן הרי
אלו כספיחי שביעית ·· הדלועין
שקיימן לזרע אם הקשו לפני ראש
השנה ונפסלו מאוכל אדם מותר לק'
לקיימן בשביעית שהן מפירות של'
ששית ואם לא הקשו אסורין כס'
כספיחי שביעית ·· וכן כל הירקות
כולן שהוקשו לפני ראש השנה
מותר לקיימן בשביעית מפני שהן
מפירות ששית ואם היו רכין אסור
לקיימן משום ספיחין ואין מחייבי'
אותו לשרש את הלוף אלא מניחו
בארץ כמות שהוא אם עמד למוצ'
שביעית מותר ואין מחייבין אותו
לשרש את הקודם אלא גוזז בעלין
ואם עמד למוצאי שביעית מותר ··
לוף של ערב שביעית וכן בצלים
הקטנים ופואה שנגמרו לפני של'
שביעית מותר לעקור אותן בשמט'
בקרדומות של מתכת ואין בזה ח'
משום עבודת הארץ ·· הבצלים
שירדו עליהן הגשמים בשביעית
וצמחו כל זמן שהעלין שלהן ירוקי'
הרי אלו מותרין ואם השחירו הרי
אלו כנטועין בארץ ואותן העלין אסו'
משום ספיחין בין כך ובין כך הבצל· בצלים
בהתירן עומדין ··
שעקרו בשביעית ונטען בשמינית
ורבו גדוליו על עקרו העלו גדוליו ל'
את עקרו והותר הכל הואיל ושביעי'
אסורה על ידי קרקע כך נטילתה
על ידי קרקע ·· הפירות שיוצאין
האילן בשביעית לא יאספם אותן ל'
כדרך שאוספים בכל שנה ·שנ' ואת
ענבי נזירך לא תבצר ·ואם בצר
לעבודת האילן או שבצר כדרך ה'
הבוצרים לוקה ·· וכיצד עושה
תאנים של שביעית אין קוצין אות'
אותן במוקצה אבל מייבש אותן ל'
בחורבה ולא ידרוך ענבים בגת א'

אבל דורך הוא בעריבה ואין עושה
אותם כבית הבד אבל כותש הוא
ומכניס לבד קטן. וכן בשאר
כל הדברים שיכול לשנות משנה.
מצות עשה להשמיט כל מה
שתוציא הארץ בשביעית שנ'
והשביעית תשמטנה ונטשתה.
וכל הנועל את כרמו או סגר את
שדהו בשביעית ביטל מצות ע'
עשה וכן אם אסף כל פירותיו לת'
לתוך ביתו. אלא יפקיר ויד הכל ש'
שוין בכל שנ' ואכלו אביוני עמך.
ויש לו להביא מעט בתוך ביתו כ'
כדרך שמביאין מן ההפקר ח'
חמש כדי שמן חמש עשרה
כדי יין. ואם הביא יתר מזה מו'
מותר. אין שביעית נוהגת
אלא בארץ ישר' בלבד שנ' כי תב'
תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם.
בין בפני הבית בין שלא בפני הבי'.
כל שהחזיקו בו עולי בבל עד כזיב
אסור בעבודה. וכל הספיחין הנ'
הצומחין בו אסורין באכילה. וכל
שלא החזיקו בו אלא עולי מצרים
שהוא מכזיב ועד הנהר ועד אמ'
אמנה אע"פ שהוא אסור בעבוד'
בשביעית הספיחין הצומחין בו
מותרין באכילה ומהנהר ומאמנה
והלאה מותר בעבודה בשביעית.
סוריא אע"פ שאין שביעית נ'
נוהגת בה מן התורה גזרו עליה
שתהיה אסורה בעבודה כשב'
בשביעית כארץ ישר' כדי שלא
יניחו ארץ ישר' וילכו וישתקעו
שם. אבל עמון ומואב מצרים
ושנער אע"פ שהן חייבין במעשר'
מדבריהם אין שביעית נוהגת
בהם. עבר הירדן שביעית נוהגת
בה מדברי סופרים. וספיחי עב'

הירדן וספיחי סוריא מותרין באכ'
באכילה. לא יהיו ארצות אלו ח'
חמורות מארץ ישר' שהחזיקו
בה עולי מצרים. גוי שקנה
קרקע בארץ ישר' וזרעה בשביע'
פירותיה מותרין שלא גזרו על
הספיחין אלא מפני עוברי עבירה
והגוים אינן מצווין על השביעי'
כדי שנגזור עליהן. עיירות ארץ
ישר' הסמוכות לספר מושכין על'
עליהן שומר כדי שלא יפרצו ה'
גוים ויבאו פירות שביעית.

פרק חמישי

פירות

שביעית נתנו לאכילה ולשתיה ול'
ולסיכה ולהדלקת הנר ולצביעה
מפני השמועה למדו תהיה לכם
להדלקת הנר ולצבוע בה צבע.
לאכילה ושתיה כיצד. אוכל דבר
שדרכו לאכל ולשתות דבר שדרכ'
לשתות כדין תרומה ומעשר שני
ולא ישנה פירות מבריאתן כדרך ש'
שאינו משנה בתרומה ומעשר.
דבר שדרכו לאכל אותו חי לא יאכל
אותו מבושל ולא לאכל אותו מבושל
לא יאכל אותו חי לפיכך אין שולקי'
אוכלי בהמה. אינו מטבל לאכל'
תבשיל שנפסד ופת שנעפשה
כדרך שאינו אוכל בתרומה ומע'
ובמעשר. ואין מבשלין ירק
של שביעית בשמן של תרומה
שלא יביאנו לידי פסול. ואם בשל
מעט ואכלו מיד מותר שהרי ל'
לא הביאו לבוא לידי פסול. פירות
המיוחדין למאכל אדם אין מאכילי'
אותן לחיה ולבהמה ולעופ'.
הלכה הבהמה מאליה לתחת הת'
התאנה ואכלה אין מחייבין אותו

להחזירה שנ' ולבהמתך ולחיה אש'
אשר בארצך. לסיכה כיצד
דבר שדרכו לסוך אין סכין יין וח'
ושמן אבל סך הוא את השמן
ולא יפטם את השמן ולא יסוך
במרחץ אבל סך הוא בחוץ ונכנס
ושמן של שביעית אין חוסמין בו
תנור וכירים ואין סכין בו מנעל
וסנדל ואין סכין אותו בידים טמ'
טמאות. נפל על בשרו מפשפ'
מפשפשו בידים טמאות ולא י'
יסוך רגלו בתוך המנעל אבל סך
הוא את רגלו ולובש את המנעל
וסך את גופו ומתעגל על גבי ה'
הטבלא. להדלקת הנר כיצד
מדליק הנר בשמן שביעית עצמ'
מכרו ולקח בו שמן אחר אף ש'
שהחליף שמן בשמן שניהם
אסורין בהדלקה שאין מדליקין
בדמי שביעית. ולא יתן השמן
לתוך המדורה. ולא מדליקו בבר.
לצבוע כיצד. דברים שדרכן
לצבוע בהן אע"פ שהן מאכל ל'
אדם צובעין בהן לאדם אבל אין
צובעין לבהמה ופירות שביעית
ואפילו מאכל בהמה שאין ק'
קדושת שביעית חלה על צבעי'
בהמה. מיני כבסים בורית
ואהל קדושת שביעית חלה על'
עליהן ומכבסין בהן שנ' והיתה
שבת הארץ לכם לאכלה לכם לכל
צרכיכם. אבל אין מכבסין בפירו'
שביעית ואין עושין מהן מלוג'
מלוגמא שנ' והיתה שבת הארץ
לכם לאכלה ולא למלוגמא ולא ל'
לזלוף ולא להקיא ולא למשרה ה'
ולא לכבוסה. כלל גדול אמרו
בפירות שביעית כל שהוא מיוח'
למאכל אדם כגון חטים וענבים

ותאנים וכיוצא בהן אין עושין בהן
מלוגמא ורטיה וכיוצא בה לאדם
שנ' והיתה שבת הארץ לכם לאכלה
כל שהוא מיוחד לכם יהיה לאכלה
ולא לרפואה וכל שאינו מיוחד ל'
למאכל אדם כגון קוצים ודרדרים ע'
עושה מהן מלוגמא לאדם אבל לא ל'
לבהמה וכל שאינו מיוחד לא לא'
לאדם ולא לבהמה כגון הסיאה וה'
והאזוב והקורנית הרי הוא תלוי ב'
במחשבתו חשב עליו לעצים הרי
הוא כעצים חשב עליו לאכילה הרי
הוא כפירות חשב עליו למאכל אד'
ולמאכל בהמה נותנין עליו חומרי
מאכל שאין עושין מהן מלוגמא
וחומרי מאכל בהמה שאין שולקין
אותו ·· ומותר להאכיל מאכלי אדם
ומאכלי בהמה ולוקח בהן מאכלי אדם
אבל אין מוכרין מאכלי בהמה ליקח
בהן מאכלי בהמה אחרת ואין צריך
לו' שאין מוכרין מאכלי אדם ליקח בהן
מאכלי בהמה ואם לקח או החליף אין
מאכלי אדם במאכלי בהמה הרי הן כמאכ'
שאין עושין מהן מלוגמא לאדם ··
פירות שביעית אין מוציאין אותן מ'
מהארץ לחוצה לארץ ואפילו לסוריא
ואין מאכילין אותן לגוי ולא לשכיר
ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה
או שכיר חדש או שקצץ מזונותיו
עליו הרי הוא כבני ביתו ומאכילין
אותו · ומאכילין את האכסניא פירות
שביעית · ואין בית דין פוסקין אות'
לאשה פירות שביעית מפני שזה
כמשלם חוב מפירות שביעית אבל
נותנת היא ואוכל בעלה ·· אין אוספין
פירות שביעית כשהן בוסר שנא'
תאכלו את תבואתה ואינה נאכלת
עד שתעשה תבואה אבל אוכל מהן
מעט בשדה כשהן פגין כדרך ש'

שאוכל בשאר שני השבוע ולא י'
יכנס לאכול בתוך ביתו עד שיגיעו
לעונת המעשרות ·· ומאימתי
יהיה מותר לאכול פירות האילן בש'
בשדה בשביעית הפגים של תאנים
משיזריחו אוכל בהן פתו בשדה
וכן כל כיוצא בהן ·· והבוסר משיא'
משיעלה מים אוכל בשדה וכן
כל כיוצא בו ·· הזתים משיכנסו
סאה של זתים רביעית שמן פוצע
ואוכל בשדה · הכניסו חצי לוג כותש
וסך בשדה הכניסו שליש מותר ל'
להכניס לביתו שהרי הגיעו לעונת
המעשרות ·· ומותר לקוץ אילנות
לעצים בשביעית קודם שיהיה ב'
בהן פרי אבל משיתחיל לעשות פרי
לא יקוץ אותו שהרי מפסיד האוכ'
ונא' והיתה שבת הארץ לכם לאכלה
ולא להפסד · ואם הוציא פירות וה'
והגיעו לעונת המעשרות מותר ל'
לקוץ אותו שהרי הוציא פירותיו
ובטל דין שביעית ממנו · ומאימתי
אין קוצצין את האילן בשביעית ·
החרובין משישלשלו והגפנים מש'
משיגרעו · והזתים משיניצו · ושאר
כל האילנות משיוציאו הבוסר · ואין
קוצצין את הכפניות בשביעית מ'
מפני שהוא הפסד פרי ואם אין ד'
דרכן לעשות תמרים אלא כפנין מותר
לקוץ אותן כפניות ·· אין שורפין
תבן וקש של שביעית מפני שהוא
ראוי למאכל בהמה אבל מסיקין ב'
בגפת ובזגין של שביעית ·· מרחץ
שהוסקה בתבן ובקש של שביעי'
מותר לרחוץ בה בשכר · ואם אדם
חשוב הוא אסור לרחוץ בה שאינו צ'
יסיקו דברים אחרים והוא רוחץ ב'
טובה בשבילו ונמצא מפסידין ש'
פירות שביעית ·· הקליפין והגרעינין

שמותרין בהנאה לרבים אין קדוש'
שביעית חלה עליהן והרי הן כעצים
אלא אם ראוין לצביעה והקור קד'
קדושת שביעית חלה עליו ·· חבית
תבלין של שביעית ונתנן לתוך ה'
התבשיל אם בטל טעמן הרי אלו מ'
מותרין לכל דבר ואם נשאר בהן ב'
טעם עדין הן בקדושת שביעית ··
אין נותנין תבן וקש של שביע'
לתוך הטיט ואם נתן הרי זה כמ'
כמבוער ·· ותנור שהסיקו בתבן ו'
או בקש של שביעית יותץ · ומשת'
ומשתרד רביעה שניה מותר ש'
שביעית נהנין ושורפין בתבן וקש
של שביעית ··

פרק ששי

אין
עושין סחורה בפירות שביעית · ו'
ואם רצה למכור מעט מפירות ב'
שביעית מוכר ואותן הדמים הרי
הן כפירות שביעית ולוקח בהן ב'
מאכל ואוכל בקדושת שביעית ו'
ואותו פרי הנמכר בקדושתו הוא ב'
כשהיה ·· לא יהיה לוקח ירקות
שדה ומוכר ולא ימכור מלקטי של'
שביעית בשכר מפני שזה עושה
סחורה מפירות שביעית ·· לקח
ירקות לאכול והותיר מותר למכור
המותר והדמים שביעית · וכן אם
לקח ירקות לעצמו ולקח מהן בנו ב'
ובן ביתו ומוכר הרי זה מותר והדמי'
דמי שביעית ·· כשמוכרין פירות
שביעית אין מוכרין אותן לא במדה
ולא במשקל ולא במנין שלא יהיה ב'
כסוחר בפירות שביעית אלא מוכר
מעט כשמוכר ובפסרה להודיע ב'
שהוא הפקר ·· ולוקח הדמים ל'
נהן אוכל אחר · ומוכר דברים שהן

לאגד ולמכר לשוק ובכסרה כדרך שה׳
שאוגדין והביאו לבית אלא כדרך ש׳
שאוגדין לשוק כדי שלא יהיה מוך
מוכר בעוגנים ודברים שאין דר׳
דרכן לאגד אלא בשוק לא יאגד אנ׳
אותן ״ פירות חוצה לארץ שנכ
שנכנסו לארץ לא יהיו נמכרין ב׳
במדה לא במשקל לא במנין אלא ה׳
כפירות הארץ ובכסרה ׳ ואם היו
נכרין שהן חוצה לארץ מותר ״
חומר בשביעית מבהקדש שההקד׳
את ההקדש יצא הקדש לחולין ה׳
ויתפסו הדמים תחתיו ׳ והשביע׳
אינה כן אלא המוכר פירות שביע׳
יתפסו הדמים ויעשו כפירות שב׳
שביעית ׳ והפירות עצמן לא נתחללו
ונעשו כפירות שאר השנים שנ׳
בה תהיה ׳ בהוייתה תהיה לעולם ׳ ל׳
ולפי שנקראת קדש תופסת את
דמיה ״ מציאות לורד האחרון אח׳
האחרון שנתפס בשביעית והפרי׳
עצמו הרי הוא כמו שהיה ׳ כיצד
לקח בפירות שביעית או בדמיהן
בשר מעשה הבשר מאותן הפירות
ויאוסלו כפירות שביעית וצריך לב׳
לבער שניהם בשעת ביעור השביע׳ ״
לקח באותו בשר או בדמיו דגים
יצאו הבשר ונתפסו הדגים ׳ לקח ב׳
בדגים או בדמיהן שמן יצאו הדגים
ונתפס השמן ׳ לקח בשמן או בדמ׳
בדמיו דבש יצא שמן ונתפס הדבש
וצריך לבער את הפירות הראשונ׳
עם הדבש האחרון כדרך שמבערין
פירות שביעית ואין עושין מהן ל׳
מלוגמיא ולא מפסידין אותן כשאר
פירות שביעית ״ אין שביעית
מתחללת אלא דרך מקח ׳ כיצד בפרי
ראשון יאכל בפרי שני ומתחלל בין דרך
מקח בין דרך חלול ׳ וכשמחללין פר׳

המלקח שביעית אין מחללין על בהמה ה׳
חיה ועוף חיים שאם ימחם ויגדל מ׳
מהם עדרים עדרים ואין צריך לומ׳
שביעית עצמה אבל מחללין אותו
על השחוטין ״ דמי שביעית אין פ׳
פורעין את החוב ואין עושין בהן שו׳
שושבינות ואין משלחין בהן את ה׳
הגמולין ואין פוסקין מהן צדקה
לעניים בבית הכנסת ׳ אבל משלחין
מהן דברים של גמילות חסדים וצריך
להודיע וכן אין לוקחין מהן עבדים
וקרקעות ובהמה טמאה ואם לקח
יאכל כנגדן כדרך שהוא עושה במע׳
מעשר שני ואין מביאין מהן קני
זבין וזבות ויולדות וחטאות ואש׳
ואשמות ׳ ואם הביא יאכל כנגדן ׳ ה׳
ואין סכין כלים ועורות בשמן של
שביעית ואם סך יאכל כנגדן ״ ואין
נותנין מהן לא לבייר ולא לבלן ולא לה׳
לספר ולא לספן ולא לשאר האומנין
אבל נותן הוא לוי שדולה מים ית׳
הבור להשקות אותו מים ׳ ומותר ליתן
מפירות שביעית או מדמיהן לאומני׳
מתנת חנם ״ האומר לפועל הא לך
איסר זה ולקט לי היום שכרו מותר
ואינו כדמי שביעית אלא מציאה
כל זה שידעו ולא קנסו את הפו׳
הפועל להיות שכרו כדמי שביעית
ואם אמ׳ לו לקט לי בו ירק היום הרי
הוא כדמי שביעית ואינו מוציאו
אלא באכילה ושתיה כפירות שביע׳ ״
החמרין עושין בפירות שביעי׳
מלאכת שביעית האסורה כגון ה׳
שהביאו יותר מהראוי הרי שכרן כ׳
כדמי שביעית ודבר זה קנס להן ״
ומפני מה קנסו להם בשכר החמרים
ולא קנסו בשכר הפועל מפני ששם
הפועל מועט לא קנסו בו ומשום מי
חייו ״ הלוקח מן הנחתום ככר

בפונדיון ואמ׳ לו בשעת לקיחה כש׳
כשאלקוט ירקות שדה אביא לך בו
הרי זה מותר ואותו הככר הרי הוא ה׳
כפירות שביעית ׳ ואם לקח ממנו ה׳
סתם לא ישלם לו מדמי שביעית
שאין פורעין חוב מדמי שביעית ״
אוכלין פירות שביעית בטובה ושלא
בטובה ׳ כיצד בטובה שיתן לו פירות
שביעית מה שעשה עמו בטובה
שנתן לו או שיכניסו לגנתו לאכל מה
שעשה עמו בטובה ״ ומי שנתן
לו פירות שביעית מתנה או שנתן
לו בירושה הרי זה אוכל כדרך שאוכ׳
פירות שאוספם הוא עצמו מאותן מן
השדה ״

פרק שביעי

פירות
שביעית אין אוכלין אותן אלא כל זמן
שאותו המין מצוי בשדה שנאמר
ולבהמתך ולחיה אשר בארצך כל זמן
שהחיה אוכלת מן השדה מאותו זה
אתה אוכל ממה שבבית כלה החיה
מלאכל מין זה מן השדה חייב לבער
אותו מן הבית וזהו ביעור של פירות
שביעית ״ כיצד הרי שהיו לו גרוג׳
של שביעית בתוך ביתו אוכל מהן ה׳
כל זמן שהתאנים באילנות ״ כלו ה׳
התאנים מן השדה אסור לאכל גר׳
גרוגרות שבבית אלא מבער אותן ״
היו לו פירות מרובין מחלקן מזון
שלש סעודות לכל אחד ואחד ״
ואסור לאכל אחר הביעור בין לעניים
בין לעשירים ׳ ואם לא מצא אוכלין
בשעת הביעור שורפן באש ומשליך
לים המלח או מאבד כל דבר שהוא ״
היו לו עמוקין של שביעית וכלו ה׳
ענבים מן השדה מן הגנות והפרדסי׳
ומן ההפקר אע״פ שיש ענבים בקמבס

שבתוך החורבות אינו אוכל את הענ׳
העירוניות מפני ענבים אלו שבחוץ
לפי שאינן מצויין לחיה. אבל אם
יש שם ענבים קשים ביותר שאינן
נגמרין אלא בסוף השנה הרי זה
אוכל את העירוניות בשבילן. וכן כל
כיוצא בזה. אילן שהוא עושה
פירות שתי פעמים בשנה והיה לו מ׳
ופירותיו הראשונות הרי זה אוכל
מהן כל זמן שפירות שניות מצויין
בשדה שהרי מאותו המין בשדה.
אבל פירות הסתו אין אוכלין בשבילן
מפני שהן המין לפירות של שנה
אחרת. הכובש שלשה כבשים
בחבית אחת כל שכלה מינו מן הש׳
השדה יבער מינו מן החבית. ואם
התחיל לבער הרי הכל מבוער.
וכשם שמבער אוכלי אדם כך מבער
אוכלי בהמה מן הבית ואינו מאכיל
לבהמה אם כלה אותו המין מן השד׳
וכשם שמבערין את הפירות כך מ׳
מבערין את הדמים. כיצד הרי
שמכר אוכלים של שביעית והרי ה׳
הוא אוכל בדמיהן וכלו הרמונים ס׳
היונות שבשדה ומשאזלו אותן מן
החיים שמכר בהן חייב לבער הדמ׳.
כיצד עושה קונה כהן ואופות
ומחלקן מזון שלש סעודות לכל
אחד ואחד וישליך המותרות לים
המלח יוסלת מיצו ואוכלין. שלש
ארצות לביעור. יהודה כולה ההר
והשפלה והעמק ארץ אחת. עבר
הירדן כולו שפלתו והר שפלתו וה׳
ומבית חורון עד הים ארץ אחת.
והגליל כולו גליל העליון גליל התחתו׳
ותחום טבריא ארץ אחת היו ואוכלין
בכל אחת ואחת עד שיכלה האו׳
האחרון שבה. כיצד היו לו פירות
בארץ יהודה אוכל מהן כל זמן שיש

מאותו המין בכל ארץ יהודה כולה.
וכן אם היו לו פירות בגליל אוכל מ׳
מהן כל זמן שיש מאותו המין בכל
הגליל כולה. וכן בעבר הירדן. ושלש
ארצות אלו כולן חשובות כארץ אחת
לחרובים ולתמרים ולזיתים. ואוכלין ב׳
בתמרים עד שיכלה האחרון שבצוער
ומאימתי הוא כלה עד הפורים. וכן
אוכלין בזיתים עד עצרת. ובענבים עד
הפסח של מוצאי שביעית ובגרוגרות
עד חנוכה. המוליך פירות שביעית
ממקום שכלו למקום שלא כלו או מ׳
ממקום שלא כלו למקום שכלו חייב
לבער לפי שנותנין עליו חומרי המקו׳
שיצא משם וחומרי המקום שהלך
לשם. ופירות הארץ שיצאו חוצה ל׳
לארץ מתבערין בכל מקום שהן ה׳
ולא יעבירם ממקום למקום. כלל
גדול אמרו בשביעית כל שהוא מ׳
מאכל אדם או מאכל בהמה או ממין
הצובעים ואינו מתקיים בארץ
יש לו שביעית ולדמיו שביעית ומיו׳
בביעור ויש לדמיו ביעור. כגון עלי
הלוף השוטה ועלי הדנדנה והעולשי׳
מאכלי אדם. וכגון החוחים והדרדרי׳
מאכלי בהמה. וכגון ספחי סטיס ו׳
וקוצה ממין הצובעין. ואם היה
מתקיים בארץ כגון עיקר הלוף והש׳
והשוטה ועיקר הדנדנה והעיקרין
כגון הפואה והרכפה ממין הצובעין
אע״פ שיש לו שביעית ולדמיו שביעי׳
אין לו ביעור ולא לדמיו שהרי מתקיי׳
בארץ ולא נחסר ונמצאין בו עד ראש
השנה. וכל שאינו מיוחד לא למאכל
אדם ולא למאכל בהמה ואינו ממין
הצובעין הרי הוא ואינו לעצים יש לו
שביעית ולדמיו שביעית. אע״פ שאין
לו ביעור ולא לדמיו ביעור אע״פ שאינו
מתקיים בארץ. אבל טחבן בו ואיסור

או בדמיו עד ראש השנה. קליפי
רמונים והנץ שלו קליפי אגוזים והגרעינין
יש להן שביעית ולדמיהן שביעית
אבל אין להן ולא לדמיהן ביעור.
עלי זרדין וחחרובין יש להן שביעית
ויש להן ולדמיהן ביעור. עלי האלה
והבטנה והאטדים יש להן שביעית
ולדמיהן שביעית ואין להן ולא ל׳
לדמיהן ביעור. אימתי שעת הביעור
העלים בעת שיבולו מן האלנות ש׳
שלהן. עלי זתים ועלי קנים ועלי ח׳
חרובין אין להן ביעור לפי שאינן נ׳
נובלות ונבלות. ועד מתי יהיה אדם
מלקט עשבים לאכלם בשביעית עד
שייבש האותק. ומגבב עשבים יבשי׳
עד שתרד רביעה שניה ממוצאי שביע׳.
ועד מתי יהיו העניים מותרין ל׳
להכנס בפרדסות ממוצאי שביעית
לאסוף פירות שביעית עד שתרד ר׳
רביעה שניה. הורד והכופר והלוטם
יש להן ולדמיהן שביעית. הקטף הואיל
השרף היוצא מן האלנות ומן העקרי׳
אין לו שביעית והיוצא מן הפגין י׳
יש לו ולדמיו שביעית. בד״א באילן
מאכל אבל באילן סרק אף היוצא מן
העלין והעקרין כפרי שלהן ויש לו ש׳
ולדמיו שביעית. הכובש ורד של
שביעית בשמן של ששית ילקט הורד
והשמן מותר. כבשו בשמן של מוצאי
שביעית חייב לבער את השמן שהרי
הורד יבש הוא וכבר נתחייב בביעור.
חרובין של שביעית שכבשן ביין שש׳
או ביין של מוצאי שביעית חייב לבער
היין שהרי טעם פירות שביעית הן. זה
הכלל פירות שביעית שנתערבו בפירו׳
אחרות מין במינו בכל שהוא שלא במ׳
במינו בנותן טעם.

פרק שמיני

כיצד שאסור לעבוד הארץ בשביעית כך אסור לחזק ידי ישר' שעובדין אותה
או למכור להן כלי עבודה לפי שאסור לחזק ידי עוברי עבירה ·· ואלו כלים שאין האו'
האומן רשאי למכרן בשביעית לאדם שהוא חשוד על השביעית ·· המחרישה וכל כליה
העול והמזרה והדקר · זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת למלאכה שאסורה בשביעי' אסו'
למכרו לחשוד ולמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה מותרת מותר למכרו לחשוד ·· כיצד
מוכר הוא לו את המגל והעגלה וכל כליה שאם יקצר בו מעט ויביאו על העגלה מעט הרי זה
מותר · ואם יקצר כדרך הקוצרים או יביא כל פירות שדהו אסור · ומותר למכר סתם למי
שאינו חשוד על דבר זה אפילו דבר שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית ::
שאפשר שקנה בשביעית לעשות מלאכה לאחר שביעית ·· היוצר מוכר חמש כדי ש
שמן וחמש עשרה כדי יין · ומותר למכר לגוי יותר מזה ואינו חושש שמא ימכר לישר'
ומוכר כדים רבים לישר' שבחוצה לארץ החשוד על השביעית בחוצה לארץ ואינו חוש'
חושש שמא יביאו לארץ ·· ומוכר לחשוד פרה חורשת שהרי אפשר לשחטה · ומוכר
לו שדה שהרי אפשר שיובירה · אבל לא ימכר לו שדה האילן אלא אם פוסק עמו על מנת
שאין לו באילן כלום · ומשאילו סאה ואם ידע בה אע"פ שיודע שיש לו גורן שהרי אפשר
שימדוד בה בתוך ביתו · ופורט לו מעות אע"פ שיודע שיש לו פועלים וכולן בפירוש אסור ··
וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה רחים ותנור · אבל לא
תבור ולא תטחן עמה ·· ומחזיקין ידי גוים בשביעית בדברים בלבד כגון שראו גוי ל
חורש או זורע אומ' לו תתחזק או תצליח וכיוצא בדברים אלו מפני שאינן מצווין ע
על שביתת הארץ · אבל לא יסעדנו ביד · ומותר לרדות עמהן הפירות ומוכרין אותן מפני
שהרי אינן בני חיוב כדי לקנס אותן ·· ומותר לעשות בתלוש בסוריא · אבל לא במחובר ·
כיצד דשין וזורין ודורכין ומעמרין · אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין · וכן כל כיוצא
באלו ·· כשם שאסור לעשות סחורה בפירות שביעית או לשמור אותן כך אסור ל
ליקח אותן מעם הארץ לפי שאין מוסרין דמי שביעית לעם הארץ ואפילו כל שהו שאין
לו אלא יאכל אותן בקדושת שביעית ·· הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית נותנין לו
אתרוג במתנה · ואם לא נתן לו מבליע לו דמי אתרוג בדמי הלולב ·· בד"א בזמן שהוא
מוכר פירות שכמותן בשמור כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן · אבל אם היה או
מוכר פירות שרובן מן ההפקר כגון הפיגם והירבוזין והשוטין והחלגלוגות
והכוסבר של הרים וכיוצא בהן הרי זה מותר ליקח ממנו מעט בדמי שלש סעוד'
לבד ואפילו כדי חייו של מוכר ·· וכן כל דבר שאינו חייב במעשרות כגון שום ב'
בעל בכי ובצל של רכפה וגריסין הקלקיות ועדשים המצריות וכן זרעוני גנה ש'
שאינן נאכלין כגון זרע לפת וצנון וכיוצא בהן הרי הן נלקחין מכל אדם בשביע' ··
בד"א בעם הארץ סתם · אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית
או לשמור פירותיו ולמכור מהן אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל ·
ואין לוקחין פשתן ואפילו סרוק · אבל לוקחין ממנו טווי ושזור ·· החשוד על
השביעית אינו חשוד על המעשרות אע"פ שזה וזה מן התורה ומעשר טעון הבאת
מקום וזה שאין כן בשביעית ושביעית אין לה פדיון וזה שאין כן במעשר ·· החשוד על
הטהרות אינו חשוד לא על המעשר ולא על השביעית שהואיל והטמא הזה שומרו
בחזקת טהור אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים · והחשוד לדברי סופרים ::
אינו חשוד לדברי תורה ·· כל החשוד על דבר אע"פ שאינו נאמן על של עצמו נא

נאמן על של אחרים חזקה אין אדם
חוטא לאחרים לפיכך החשוד על
דבר דנו ומעידו ·· הכהנים חשודי'
על השביעית לפי שהן אומ' הואיל
והתרומות מותרות לנו אע"פ שהן
אסורין על הזרים במיתה קל וחומר
על פירות שביעית ·· לפיכך סאה
של תרומה שנפלה למאה סאה של
פירות שביעית תעלה ·· נפלה לפחו'
ממאה ירקבו הכל · ואין מוכרים לכ'
לכהנים כל המדומע לפי שהן ח'
חשודין על השביעית ·· העכבר
והפטריות לוקחין מהרסן ומכל מקו'
ואין חוששין שמא ספיחי שביע'
הוא ·· גבאי קופה בשביעית אי'
אינן מדקדקין בפירות של מוכרי
שביעית ואם נתנו להן פתמותות
ואין חוששין להן שמא מספיחי
שביעית הוא · שלא נחשדו ישר'
להיות נותנין או מעות שביעית או
בעיים חלקות בדמי שביעית ··
ומותר ללוות מן העניים פירות בש'
בשביעית ומחזירין להן כשתצא ··

פרק תשיעי

מצות
עשה להשמיט המלוה בשביעית:
שנ' שמוט כל בעל משה ידו · והת'
והתובע חוב שעברה עליו שביעית
עובר על לא תעשה שנ' לא יגוש את
רעהו ·· אין שמטת כספים נוהג'
מן התורה בשביעית אלא בזמן ש'
שהיובל נוהג · שיש בו שמטת
קרקע שהרי ישוב הקרקע לבעליו
בלא כסף · ודבר זה קבלה הוא · ומ'
חכמ' בזמן שאתה משמט קרקע
אתה משמט כספים בכל מקום בין
בארץ בין בחוצה לארץ · ובזמן שאי'
אתה משמט קרקע אין אתה משמ'

עיקר הלכות
פרק זה בב'
קמא פרק ו'
השולח ומים
ומסכת ש'
שביעית

משמט כספים אפילו בארץ ׃
ומדברי סופרים שתהיה שמט' כספי'
נוהגת בזמן הזה בכל מקום ואע"פ
שאין היובל נוהג שלא תשתכח תור'
שמיטת כספים מישר' ׃ אין שביעי'
משמטת כספים אלא בסופה שנ'
מקץ שבע שנים תעשה שמטה'
וזה דבר השמטה שמוט' ושם הו'
אומ' מקץ שבע שנים במועד שנת
השמטה בחג הסכות מה שם אחר
שבע אף השמטת כספים אחר שב' ׃
לפיכך המלוה את חברו בשנה ה
השביעית עצמה גובה כל חובו כל
השנה ומשתשקע חמה בליל ראש
השנה של מוצאי שביעית אבד ה'
החוב ׃ שחט את הפרה לחלקה על
דעת שהיום ראש השנה של מוצאי
שביעית ונתעבר אלול ונמצא אותו
היום סוף שביעית אבדו הדמים ש'
שהרי עברה שביעית על החוב ׃
שביעית משמט את המלוה ואפילו
מלוה בשטר שיש בו אחריות נכסי'
הרי זה משמט ואם סיים לו שדה
בהלואתו אינו משמט ׃ והשביעית
משמטת את השבועה שנ' לא יגש
מכל מקום לא לתשלום ולא להשבע ׃
בד"א בשבועת הדיינין וכל כיוצא בה
מדברים שאם יודה בהן שביעית
משמטת אבל שבועת השומרין ׃
והשותפין וכיוצא בהן משבועות
שאם יודה ישלם הרי זה ישבע אף
אחר השמטה ׃ הלוהו ותבעו ה'
וכפר בו והגיעה שמטה ואחר ככפירו
והודה אחר שעברה שביעית אין ע'
שמוו עדים אחר השביעית אין ה'
השביעית משמטת ׃ המלוה את ח'
חברו וקבע לו זמן לעשר שנים אינ'
משמט אע"פ שהוא בא לידי לא יגש
הרי עתה אינו יכול לנגוש ׃ התנה

עמו שלא יתבענו שביעית משמטת ׃ המלוה את חברו והתנה עמו שלא תשמטנו
שביעית הרי זה משמט שאינו יכול לבטל דין שביעית ׃ התנה עמו שלא ישמיט לו
הוא חוב זה אפילו בשביעית תנאו קיים שכל תנאי שבממון תנאו קיים ונמצא זה חייב
עצמו בממון שלא חייבתו תורה כ' שהוא חייב ׃ הקפת החנות אינה משמטת ואם עשאוה
מלוה נשמטת ׃ שכר שכיר אינו נשמט ואם זקפו עליו במלוה הרי זה משמט ׃ קנסות של
אונס ומפתה ומוציא שם רע אינן נשמטין ואם זקפן במלוה נזקפין במלוה ומשמטת העמיד
בדין ׃ המגרש אשתו קודם השמטה אין כתובתה נשמטת ואם פגמה ומחלתה לו וזקפה אות'
עליו במלוה נשמטת ׃ המלוה על המשכון אינו משמט והוא שיהיה החוב כנגד ה'
המשכון ואם היה יתר משמט היתר על המשכון ׃ המוסר שטרותיו לב"ד ואמ' להם אתם
גבו לי חובי זה אינו נשמט שנ' ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידך וזה ב"ד תובעין אותו
וכן ב"ד שחתכו את הדין וכתבו איש פלוני חייב אתה ליתן לזה כך וכך אינו נשמט שזה כנכסי
הוא וכאלו בא לידו ואינו כמלוה ׃ כשראה הלל הזקן שנמנעו העם מהלוות זה את זה
ועוברין על הכתוב בתורה השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך בליעל לאמר קרבה שנת השב'
שנת השמטה וגו' ׃ התקין פרוזבול כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה ׃ ואין
הפרוזבול מועיל אלא בשמטת כספים בזמן הזה ׃ שהוא מדברי סופרים אבל שמט' של תור'
אין פרוזבול מועיל בה ׃ אין כותבין פרוזבול אלא חכמ' גדולים ביותר כבית דינו של ר' אמי ור'
אסי שהן ראוין להפקיע ממון בני אדם אבל שאר בתי דינין אין כותבין ׃ וזהו גופו הפרוזבול ׃
מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינין שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן ש'
שארצה והדיינין חותמין מלמטה או העדים ׃ אין כותבין פרוסבול אלא על הקרקע ואם
אין קרקע ללוה מזכה לו המלוה כל שהוא בתוך שדהו אפילו קלח של כרוב ׃ השאילו מקום
לתנור או לכירה כותבין עליו פרוסבול ׃ היתה לו שדה ממושכנת כותבין עליה פרוזבול וכותב'
ואיש על נכסי אשתו ויתומים על נכסי אפוטרופין ׃ אין לו קרקע ולערב יש לו קרקע ׃
כותבין עליו פרוסבול ׃ היה לו חוב על חברו ויש לחבירו קרקע הואיל והוא תחת שעבודו
כותבין עליו פרוזבול ׃ אחד שלוה מן החמשה צריכין פרוזבול לכל אחד ואחד ׃ חמשה
שלוו מן האחד דיו בפרוזבול אחד לכולן ׃ כתב פרוזבול תחלה ואחר כך הלוה אינו מועיל
ואלו משמט עד שיכתוב הפרוסבול אחר שהלוה ׃ מציעות אומ' שכל מלוה המוקדמות
לפרוזבול אינה משמטת בפרוזבול זה ואם הפרוזבול קודם למלוה הרי זו נשמטת לפיכ'
פרוסבול המוקדם כשר והמאוחר פסול ׃ כיצד כתב הפרוזבול בניסן והקדים זמנו כשר
שהרי הורע כחו שאינו משמט אלא עד אדר אבל אם איחר זמנו וכתבו באייר פסול
שהרי ייפה כחו שהרי אינו משמט עד אייר שאין כדין שאין דינו שלא ישמיט אלא
עד ניסן בשעת מסירת הדברים לב"ד ׃ המוציא שטר חוב אחר שביעית ואין עמו ה'
פרוסבול אבד חובו ואם אמ' פרוסבול היה לי ואבד נאמן שמיום התקנה והלך בעל חוב
גובה שלא בפרוסבול ולא עוד אלא כשיבוא בעל חוב את שטרו אין כשיבוא לתבוע מלוה על
פה אומ' לנתבע שלא יום טען הנתבע ואמ' היה הפרוזבול שלא אמ' לתובע היה לך פרוזבול
אם אמ' כן היה לי ואבד נאמן ׃ ואם הודה שלא כתב פרוזבול אבד חובו ואין היתומים צריכין
פרוזבול ׃ הוציא פרוזבול וטען הנתבע ואמ' מלוה זה שהוציא התובע אחר פרוזבול היתה ה'
והתובע אומ' קודם פרוזבול זה היתה התובע נאמן שאלו אמ' היה לי ואבד נאמן ואע"פ שאין אנו
יודעין אם יש הפרוזבול שיאמר ׃ טען הנתבע ואמ' מלוה יש לי עליך והתובע אומ' לא כי אלא הקפ'
החנות היא שאינה נשמטת שהרי לא זקפתה במלוה הרי זה נאמן שאם ירצה יאמר מלוה

היתה ופרוזבול היה לו ואבד. שכיון שתקנו חכמים פרוזבול חזקה היא שאין אדם מניח דבר
מותר ואוכל דבר איסור. תלמ' חכמ' שהלוו זה את זה ומסר דבר לתלמידים ואמ' מוסרני לכם
שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרוזבול ומפני שהן יודעין
שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם ובדברים כאלו היא נדחת. כל המחזיר חוב שעבר
עליו שביעית רוח חכמ' נוחה הימנו וצריך המלוה לומ' למחזיר משמט אני וכבר נפטרת ממני.
ואם אמ' לו אעפ"כ רוצני שתקבל יקבל ממנו שנ' לא יגש. והרי לא נגש. ולא יאמ' בחובי אני
משלם לך אלא יאמ' לו שלי הן ומתנה אני נותן לך. החזיר לו חובו ולא אמ' לו כן מסבב בדברי'
עד שיאמ' שלי הן ובמתנה אני נותן לך. ואם לא אמ' כן לא יקבל ממנו ואלא יטול מעותיו וילך
לו. מי שמנע מלהלוות את חבירו קודם השמטה שאינו יתן אחר החוב יעבר ויש משום עובר
בלא תעשה שנ' השמר לך פן יהיה דבר וג'. וחטא גדול הוא זה שהרי הזהירה עליו תורה
בשני לאוין שנ' השמר לך פן וכל מקום שנ' השמר פן ואל הרי זה מצות לא תעשה. והתור'
הקפידה על מחשבה רעה זו וקראתה בליעל. והרי הוסיף הכתוב להזהיר ולצוות שלא ימנע
ואלא יתן שנ' נתון תתן לו. והבטיח הב"ה בשכר מצוה זו בעולם הזה שנ' כי בגלל הדבר הזה יברכך.

פרק עשירי

מצות עשה לספר שנים שבע שבע ולקדש שנת
החמשים שנ' וספרת לך שבע שבתות שנים שבע שנ'
שבע פעמים וקדשתם את שנת החמשים. ושתי מצות אלו מסורין לב"ד הגדול בלבד.
ומאימתי התחילו למנות מאחר ארבע עשרה שנה שנכנסו לארץ שנ' שש שנים תזרע
שדך ושש שנים תזמר כרמך עד שיהיו כל אחד ואחד מכיר את חלקו ושבע שנים
עשו בכבוש הארץ ושבע שנים בחלוק. נמצאת אומ' בשנת שלש וחמש מאות ו
ואלפים מראש השנה שנולד אדם הראשון שהיא שנה שנייה ליצירה התחילו
למנות ועשו שנת עשר וחמש מאות ואלפים ליצירה שהיא שנת אחת ועשרים
משנכנסו לארץ שמטה ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשים שהיא שנת אחת
וששים משנכנסו לארץ. שבעה עשר יובלות מנו ישר' משנכנסו לארץ עד שיצאו ושנ'
שיצאו שחרב הבית בראשונה מוצאי שביעית היתה שנת שש ושלשים ביובל היתה
שארבע מאות ועשר עמד בית ראשון. כיון שחרב הבית בטל מנין זה ומשנטלה הארץ
ונשארה הארץ חרבה שבעים שנה ונבנה בית שני וארבע מאות ועשרים עמד ובשנ'
השביעית מבנינו עלה עזרא זהיא הביאה שניה ושנה זו התחילו למנות ומנין אחר
ועשו שנת שלש עשרה לבנין בית שני שמטה ומנו שבע שמטות וקדשו שנת החמשי'
ואעפ"י שלא היה שם יובל בבית שני מונין היו אותו כדי לקדש שמטות. נמצא לומד שהשנה
שחרב בה הבית באחרונה שתחלתה מתשרי שאחר החורבן כשני חדשים שהרי מתשרי
היו מונין לשמטין וליובלות אותה שנה מוצאי שביעית היתה ושנת חמש עשרה מן
היובל התשיעי היתה. ולפי חשבון זה שנה זו שהיא שנת אלף ומאה ושבע לחורבן שהי'
שנת שבע ושמונים ואלף וארבע מאות למנין השטרות שהיא שנת שש ושלשים ותשע מאות
וארבעת אלפים ליצירה היא שנת שמטה והיא שנת אחת ועשרים מן היובל. אבל כל
הגאונים אומ' שמסורת היו בידיהן איש מפי איש שלא מנו בארץ השבעים שנה שבין
חורבן בית ראשון לבית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל וכן משחרב באחרונה לא
מנו שנת נ' אלא שבע שבע מתחלת שנת החורבן. ועלה מתלמוד על כפי חשבון זה
שהוא קבלה. ושנת השמטה ידועה היא ומפורסמת אצל הגאונים ואנשי ישר' וכולן
לא מנו אלא לשני חורבן ומשלבין אותן שבע שבע ולפי חשבון זה תהיה שנה זו שהיא

שנת שבע ומאה ואלף לחורבן מוצאי
שביעית ועל זה אנו סומכין וכפי ז
חשבון זה אנו מורים לענין המעשר
ושביעית והשמטת כספים שהקבל
והמעשה עמודים גדולים בהוראה
ובהם ראוי להתלות. שנת יובל אינה
עולה מחמנין שני השבוע אלא שנת
תשע וארבעים שמטה ושנת חמשי'
יובל ושנת אחת וחמשים תחלת ל
שש שנים של שבוע וכן בכל יובל ויובל.
משגלו שבט ראובן ושבט גד וח'
וחצי שבט מנשה בטלו היובלות
שנ' וקראתם דרור בארץ לכל יושביה
בזמן שכל יושביה עליה. והוא שלא
יהיו מעורבין שבט בשבט אלא כלן
יושבין כתקנן. בזמן שהיובל נוהג
בארץ נוהג בחוצה לארץ שנ' יובל היא
מכל מקום בין בפני הבית בין שלא ל
בפני הבית. בזמן שהיובל נוהג דין
עבד עברי ודין בתי ערי חומה ודין
שדה אחוזה ודין שדה חרמים נוהג
ומקבלין גר תושב ונוהגת שביעית
בארץ והשמטת כספים בכל מקום
מן התורה. ובזמן שאין היובל נוהג
אין נוהג דין עבד עברי ולא בתי ערי
חומה ולא שדה אחוזה ולא שדה
חרמים ואין מקבלין גר תושב ונוהג
שביעית בארץ מדבריהם. וכן השמ'
השמטת כספים בכל מקום מדבריה
כמו שביארנו. מצות עשה לתקוע
בשופר בעשירי לתשרי משנת היובל
ומצוה זו מסורה לב"ד תחלה וכל יחיד
ויחיד חייב שנ' והעברתם שופר וגו'.
ותוקעין בשופר תשע כדרך שתוקע
בראש השנה. ומעבירין שופר בכל
גבול ארץ ישר'. שופר של יובל ושל
ראש השנה אחד הוא לכל דבר ואח'
היובל ואחד ראש השנה לתקיעות
ואלא שביובל תוקעין כל בבית דין ל

[illegible]

שקדשו בו את החדש ואפי' יחיד ויחיד
חייבין לתקוע בכל מקום שבית דין
יושבין ושלא בפני ב"ד ובראש השנה
שחל להיות בשבת לא היו תוקעין אלא
בבית דין שקדשו בו את החדש ואין
כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני ב"ד׃
שלשה דברים מעכבין ביובל ת'
תקיעה ושלוח עבדים והחזרת ש'
שדות לבעליהן וזה היא השמטת
קרקע׃ מראש השנה ועד יום
הכפורים לא היו עבדים נפטרין
לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן
אלא עבדים אוכלין ושותין ושמחי'
ועטרותיהן בראשיהן כיון שהגיע
יום הכפורים תקעו ב"ד בשופר נפטרו
עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לב'
לבעליהן׃ דין היובל בשביתת הארץ
ודין השמטה לא אחד דבר׃ כל
שאסור בשביעית מעבודת הארץ
אסור בשנת היובל וכל שמותר בש'
בשביעית מותר בשנת היובל ואותם
שלוקין עליהם בשביעית לוקין עליהן
בשנת היובל ודין פירות שנת היובל
באכילה ומכירה ובביעור כדין פירות
שביעית לכל דבר׃ יתירה שביעית על
היובל שהשביעית משמטת כספים
ואין היובל משמט כספים ויתר יובל
על השביעית שהיובל מוציא עבד'
ומשמט קרקע דין זה מכירת שד'
הוא היא' בתורה והיא מצות עשה'
שנ' וגאולה תתנו לארץ׃ יובל משמט
קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמט'
אלא בסופה כמו שבארנו׃

פרק אחד עשר

ארץ ישר' המתחלקת לשבטים אינה
נמכרת לצמיתות שנ' והארץ לא ת'
תמכר לצמיתות ואם מכר לצמיתות שניהם עוברים בלא תעשה ואין מעשיהן מועילים
אלא תחזור השדה לבעליה ביובל׃ המוכר שדהו לששים שנה אינה יוצאה ביובל שאין
אלא דבר המכור סתם או המכור לצמיתות׃ לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו אע"פ
שהן חוזרין ולאחר זמן יגאלו אלא אם כן העני שנ' כי ימוך אחיך ומכר מאחוזתו׃ וכן לא ימכר והניח
הדמים בכיס או לעשות בהן סחורה או ליקח בהן עבדים ובהמה וכלים אינו רשאי אלא
למזונות בלבד׃ ואם עבר ומכר מכרו קיים הרי אלו מכורין וזמן כבד כבתי ערי חומה
ובשדה דין שדה אחוזה׃ דין המוכר את שדה אחוזתו לחשב הדמים לפי השנים הנותרות
ליובל ובכל עת שירצה לפדות מחשב עם הלוקח על השנים שאכל וגורע ומחזיר המוכר
ומחזיר לו את השאר׃ כיצד הרי שנשאר ליובל עשר שנים ומכר לו שדהו במאה דינרים
ואכלה הלוקח שלש שנים ורצה המוכר לגאול נותן לו שבעים דינר ומחזיר לו שדהו׃
וכן אם אכלה שש שנים נותן לו ארבעים דינר ומחזיר שדהו׃ לא גאלה אלא היתה ביד
הלוקח עד שנת היובל תחזור לבעלים בלא דמים שנ' במספר שני תבואות ימכר לך׃ ומכר
לו והיא מלאה פירות ולאחר שנים גאלה אינו יכול לו' החזירה לי מלאה פירות מה שמכרת
לך׃ לפיכך אם מכרה מלאה פירות לפני ראש השנה וגאלה אחר שתי שנים הרי זה אכל
שלש תבואות בשתי השנים ואינו מחשב אלא לפי שתי שנים בלבד שנ' על פי השני' העוד'
ולא על פי התבואות׃ הקנים והאילנות ופירות שקמה שבתוכה הרי הן של לוקח כשיעור
הפירות שלה׃ יובל אלון שנכנס או שיצא שבהם אוסרין בו' כיצד יעשה ימכר וילקח
בחוץ קרקע והלוקח אוכל פירותיו עד שתגאל השדה ממנו׃ הלוקח שדה אחוזה ונטע
אילנות והשביחה משהגיע יובל חוזרת ביובל שמין שבח האילנות שבתוכה ונותן בעל השדה
דמי השבח ללוקח שנ' ויצא ממכר בית ממכר חוזר ואין השבח חוזר׃ המוכר שדהו
בזמן שהיובל נוהג אינו שבורתו אינו מותר לגאול בפחות משתי שנים שנ' במספר
שני תבואות ימכר לך ואפילו רצה הלוקח הרי זה אסור שנ' במספר שנים אחר היובל
אין פחות משתי שנים ומעת לעת מיום המכירה וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות
בשתי שנים ואחר כך יגאל שנ' שני תבואות לפיכך אם היתה אחת משתי השנים שביע'
או שנת שדפון וירקון אינה עולה מן החשבון׃ הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה
או אכלה שנה ונרה שנה לזורעה ולא זרעה הרי אלו עולין מן החשבון׃ מכרה בשנת
יובל עצמה אינה נמכרת והדמים חוזרים לבעלים׃ מכרה שנה אחת לפני היובל
הרי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל שנ' שני תבואות׃ מכר בקעים מלאים
מים או סלעים שאינן ראוין לזריעה הרי זה פודה בפחות משתי שנים שנ' במספר
שני תבואות הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת לפחות משתי שנים ואם לא גאלה
אעפ"י שאינה ראויה לזריעה חוזרת לבעלים ביובל׃ מכר שדהו לראשון ומכר ראשון
לשני ושני לשלישי אפילו מאה בשנת היובל תחזור לאדון הראשון שנ' בשנת היובל
ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחזת הארץ׃ מכר האילנות אינן נגאלין
לפחות משתי שנים שהרי ראוין לתבואות ואם לא נגאלו אינן חוזרין לבעלים ביובל
שנ' ושב לאחוזתו ולא לאילנות׃ מכר השדה לראשון במאה דינר ומכרה הראשון
לשני במאתים ורצה האדון לגאול אינו מחשב אלא עם הראשון שנ' לאיש אשר
מכר לו׃ מכרה לראשון במאתים ומכרה הראשון לשני במאה הרי זה מחשב עם
האחרון וכן אם מכרה במאה והשביחה ביד לוקח והרי היא ראויה להמכר במאתי'
מחשב לפי מה שמכר ואם מכרה במאתים והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה

ויחשב לפי מה שהיה לעולם מיפין כח המוכר שדה ומרעין כח הלוקח ״ המוכר
שדה אחוזה והיו לו שדות אחרות ומכר מאותן השדות כדי לגאול השדה שמכר
אין שומעין לו שנ׳ ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה ש
שמכ׳ וכן אם לוה וגאל אין שומעין לו שנ׳ והשיגה ידו ולא שלוה ״ מעט מעט
ויבא לגאול חצי השדה שמכר אין שומעין לו שנ׳ כדי גאולתו או גואל את כולה או אינו
גואל ׳ ואם רצו קרובין לגאול גואלין שנ׳ או דודו או בן דודו יגאלנו ״ הנותן שדהו ל
מתנה הרי זו חוזרת לו ביובל שנ׳ תשובו איש אל אחוזתו ׳ לרבות המתנה ״ האחין
שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל חלקו ואם תבטל חלוקתן ימצאות שהית״
וכן הבכור והמיבם את אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטל ונוטל חלק שבנכסת
ובעל היורש את אשתו יעשה שירושת הבעל מדבריהם עשו חזוק לדבריהם כשל
תורה ואינו מחזיר ביובל ׳ ואם ירש ומצא בית הקברות מחזיר לבני משפחות א
משום פגם משפחה ויתנו לו דמיה ומנכין מן הדמים דמי קבר אשתו שהרי ל
חייב הוא בקבורתה ״

פרק שנים עשר

המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה
הרי זה גואל אותה כל שנים עשר חדש מיום שמכר בכל עת שירצה ואפילו ל
ביום שמכר וכשירצה לפדות נותן כל הדמים שלקח ואינו גורע ללוקח כלום ׳ ואין
הקרובים פודין אותו אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו ׳ ויש לו ללוות ומוכר מנכסיו
ולפדות ׳ ואם לא לוה ויגאל ולא יגאל לחצאין ״ מת הלוקח יפדה מיד בנו ׳ וכן אם מת
המוכר ישלם בנו לפדותו כל שנים עשר חדש ״ מכר הראשון והראשון מכר לשני ל
בתוך השנה מונין לראשון כיון ששלמה שנה לראשון הוחלט הבית ביד השני שהרי
מכר הראשון לשני כל זכות שתבוא לידו ״ הגיע זמן שנים עשר חדש ולא גאלה הרי זה
נחלט ביד הלוקח ׳ וכן אם נתן הבית מתנה ולא גאלו כל שנים עשר חדש הרי זה נחלט
ביד זה שנתן לו מתנה ״ היתה השנה מעוברת אינו נחלט עד סופה שנ׳ עד מלאת
לו שנה תמימה ׳ להביא חדש העבור ״ מכר שני בתים אחד בחצי אדר ואחד בראש
חדש אדר שני זה שמכר בראש חדש אדר שני כיון שהגיע אחד באדר של שנה
הבאה עלתה לו שנה ׳ וזה שמכר בחצי אדר הראשון לא עלתה לו שנה עד חצי אדר
של שנה הבאה מפני שירד הלוקח בחדש העבור ״ הגיע יום שנים עשר חדש ולא נמצ׳
הלוקח לפדות ממנו הרי זה מניח מעותיו בב״ד ושובר הדלת ונכנס לביתו ואימתי ל
שיבוא הלוקח יטול מעותיו ״ המקדיש בית עיר חומה וגאלו אחר מיד ההקדש מן
שעלתה לו שנה ושנה שנגאל מיד ההקדש ולא גאלו נחלט ביד הגואל שאין ההקדש
חולט אלא הלוקח שנ׳ לקונה אותו לדורותיו ״ מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך
שנת הממכר אינו חוזר ביובל אלא יהיה ביד הלוקח עד שירצה המוכר לגאול כל שנת
הממכר ואם תמלא שנה יחלט ״ המוכר בית בבתי ערי החצרים או בעיר שאינה מוקפת
חומה כראוי הרי זה נגאל בכח יפה שבדין השדות ושבדין הבתים המוקפין חומה ל
כיצד אם רצה לגאול מיד גואל כדין הבתים ׳ הגיע שנים עשר חדש ולא גאל הרי זה גואל
עד שנת היובל כדין השדות ובעת שגואל מחשב למוכר ומגרע מה שאכל בו היובל
ואם לא גאל חוזר בלא דמים כדין השדות ״ כל שהוא לפנים מן החומה כגון הגנות והמרח
והמרחצאות והשובכות הרי הן כבתים שנ׳ אשר בעיר ׳ אבל השדות אשר בתוך ה
העיר נגאלין כדין השדות אשר חוץ לעיר שנ׳ וקם הבית אשר בעיר ׳ הבית וכל הדומה
לבית ׳ ולא השדות ״ בית שאין בו ארבע
אמות על ארבע אמות אינו חולט כב׳
בבתי ערי חומה ״ ירושלם אין הבית
נחלט בה ׳ ובית הבנוי בחומה אינו כ
כבתי ערי חומה ׳ עיר שגגות חומתה
הם חומתה אינה כמוקפת ׳ אין ל
המקום נקרא עיר חומה עד שיהיה
בו שלש חצרות או יתר ובכל חצר ל
מהן שני בתים או יותר ׳ והקיפו אותו
חומה תחלה ואחר כך יבנו את הח׳
החצרות לתוכו אבל מקום שישבו ל
ואחר כך הוקף או שלא היו בו שלש
חצרות של שני בתים אינו עיר חומ׳
ואלו בתים שבו כבתי החצרים ״
אין סומכין אלא על חומה המוקפת
בשעת כבוש הארץ ׳ כיצד עיר ש
שלא היתה מוקפת חומה בשעת
שכבש יהושע את הארץ אף על פי
שהיא מוקפת חומה עתה הרי היא
כבתי החצרים ׳ ועיר שהיתה מוקפ׳
חומה בימי יהושע אע״פ שאינה ל
מוקפת עתה הרי היא כמוקפת ״
וכיון שגלו בחורבן ראשון בטלה
קדושת ערי חומה שהיו בימי יהו׳
יהושע כיון שעלה עזרא בביאה
שניה נתקדשו כל הערים המוקפות
חומה באותה העת וקידש באותן
בימי עזרא שהיו בביאה שניה כד
לביאתן בימי יהושע מה ביאתן ל
בימי יהושע מנו שמטים ויובלות
וקדשו בתי ערי חומה ונתחייבו במ׳
במעשר אף ביאתן בימי עזרא מנו
שמטין ויובלות וקדשו בתי ערי
חומה ונתחייבו במעשר ״ וכן
לעתיד לבא בביאה שלישית בעת
שיכנסו לארץ יתחילו למנות שמטי׳
ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה ול
ויתחייב במעשרות כל מקום שיכבשו
שנ׳ והביאך יי׳ אלהיך אל הארץ אשר

יירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך אתה נוהג בקדוש כל הדברים האלה אף ירושתך אתה
נוהג בה בקדוש כל הדברים האלה ׃

פרק שלשה עשר

שבט לוי אע״פ שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישר׳ ליתן להם ערים ומגרשיהן והערים הן שש ערי מ
מקלט ועליהן ארבעים ושתים עיר וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימי מלך המשיח כלן ללוים ׃ כבר נתפרשו בתורה שלשת
אלפים אמה לכל אחת מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב ׳ומדתם מחוץ לעיר את פאת קדמה וגו׳ אלף הראשונות מגרש
ואלפים שמודדין חוץ למגרש לשדות וכרמים ׃ ונותנין לכל עיר בית קברות חוץ לתחום זה שאין קוברין אותם בתחום עריהם ש׳
שנ׳ ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חייתם ׳לחיים נתנו ולא לקבורה ׃ אין עושין בערי הלוים לא עיר מגרש ולא מגרש
עיר ולא שדה מגרש ולא מגרש שדה ׳שנ׳ ושדה מגרש עריהם לא ימכר ומפי השמועה למדו שזה שנ׳ לא ימכר לא ישונה אלא
השדה והמגרש והעיר כל אחד משלשתן כמות שהוא יהיו לעולם ׃ וכן בשאר ערי ישר׳ אין עושין שדה מגרש ולא מגרש
שדה ולא עיר מגרש ולא מגרש עיר ולא יסתור אדם את ביתו לעשותו גנה ולא יטע את חורבתו גנה שלא יחריבו ארץ ישר׳ ׃
כהנים ולוים שמכרו שדות משדות עריהם או בית מבתי ערי חומה שלהן אינן נגאלין כסדר הזה אלא מוכרין את השדות ואפי׳
סמוך ליובל נגאלין מיד ׳ואם הקדישו שדה גואלין מיד ההקדש לאחר היובל וגואלין בתי ערי חומה כל זמן שירצו ואפילו לאחר
שנה שנ׳ גאולת עולם תהיה ללוים ׃ ישר׳ שירש אבי אמו לוי הרי זה גואל כלוים אע״פ שאינו לוי הואיל והערים והשדות הן ל׳
של לוים גואל לעולם שדין זה תלוי במקומות אלו ולא בבעלים ׳ולוי שירש אבי אמו ישר׳ אינו גואל כלוים אלא כישר׳ שלא נא׳
גאולת עולם תהיה ללוים אלא בערי הלוים ׃ כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען וכן הן מוזהרין שלא יטלו חלק בבזה
בשעה שכובשין את הערים ׳שנ׳ לא יהיה לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישר׳ ׳חלק בבזה ונחלה בארץ ׳וכן הוא אומ׳
בארצם לא תנחל וחלק לא יהיה לך בתוכם בבזה ׳וכל לוי או כהן שנטל חלק בבזה לוקה ׳ואם נטל נחלה בארץ מעבירין אותה
ממנו ׃ יראה לי שאין הדברים האלו אמורים אלא בארץ שנכרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה
להם ׳אבל שאר כל הארצות שכבש מלך ממלכי ישר׳ הרי הכהנים והלוים באותן הארצות ובבזתן ככל ארץ ישר׳ ׃ ולמה לא זכה
לוי בנחלת ארץ ישר׳ ובבזתה עם אחיו ׳מפני שהובדל לעבוד את ה׳ ולשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנ׳
יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישר׳ ׳לפיכך הובדלו מדרכי העולם ׳לא עורכין מלחמה כשאר ישר׳ ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן ב׳
בכח גופם אלא הם חיל ה׳ ׳שנ׳ ברך ה׳ חילו ׳והוא ברוך הוא זוכה להם ׳שנ׳ אני חלקך ונחלתך ׳ולא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש
מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה׳ לשרתו ולעובדו לדעה את ה׳ והלך ישר כמו שעשהו
האלהים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהיה ה׳ חלקו ונחלתו לעולם
ולעולמי עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים וללוים ׳הרי דוד אומ׳ ה׳ מנת חלקי וכוסי אתה תומך גורלי ׃

בריך רחמנא דסייען

תם ספר שביעי ׳ ומנין פרקיו חמשה ושמנים ׃

הלכות כלאים עשרה פרקים הלכות מתנות עניים עשרה פרקים ׃

הלכות תרומות חמשה עשר פרקים ׃

הלכות מעשר ראשון ארבעה עשר פרקים ׃

הלכות מעשר שני ונטע רבעי אחד עשר פרקים ׃

הלכות בכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין י״ב פרקים ׃

הלכות שמטה ויובל שלשה עשר פרקים ׃

חזקני א׳

בשם יי' אל עולם שאלו שלום ירושלם ישליו אהביך

ספר שמיני

והוא ספר עבודה
הלכותיו תשע וזהו סדורן
הלכות בית הבחירה
הלכות כלי המקדש והעובדים בו
הלכות ביאת מקדש
הלכות איסורי מזבח
הלכות מעשה הקרבנות
הלכות תמידין ומוספין
הלכות פסולי המוקדשין
הלכות עבודת יום הכפורים
הלכות מעילה

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות שלש מצות
עשה ושלש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א לבנות מקדש
ב שלא לבנות המזבח גזית
ג שלא לעלות במעלות עליו
ד ליראה מן המקדש
ה לשמור את המקדש סביב
ו שלא להשבית שמירת המקדש

הלכות כלי המקדש והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות וזהו
שש מצות עשה ושמונה מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א לעשות שמן המשחה
ב שלא לעשות כמוהו
ג שלא לסוך ממנו
ד שלא לעשות כמתכונת הקטרת
ה שלא להקטיר על מזבח הזהב ש'
ו חוץ מן הקטרת
ז לשאת הארון על הכתף
ח שלא יסורו הבדים ממנו
ט שיעבוד הלוי במקדש
י שלא יעשה אחד מלאכת חברו מהכ'
יא לקדש הכהן לעבודה
יב שיהיו לו המשמרות שוין ברגלים
יג ללבוש בגדי כהונה לעבודה
יד שלא יקרע המעיל
טו שלא יזח החשן מעל האפוד

הלכות ביאת מקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות שתים
מצות עשה ושלש עשרה מצות
לא תעשה וזהו פרטן
א שלא יכנס כהן שכור למזבח
ב שלא יכנס בן כהן פרוע ראשו
ג שלא יכנס בן כהן קרוע בגדים
ד שלא יכנס בן כהן בכל עת אל ההיכ'
ה שלא יצא הכהן מן המקדש בשעת עבו'
ו לשלח טמאים מן המחנה
ז שלא יכנס טמא למקדש
ח שלא יכנס טמא להר הבית
ט שלא ישמש טמא
י שלא ישמש טבול יום
יא לקדש העובד ידיו ורגליו

יב שלא יכנס בעל מום להיכל או למזבח׳
יג שלא יעבד בעל מום ״
יד שלא יעבד בעל מום עובר ״
טו שלא יעבד זר ״

הלכות אסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות ׳ ד׳ ארבע מצות עשה ׳ ועשר מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א להקריב כל הקרבנות תמימין ״
ב שלא להקדיש בעל מום למזבח ״
ג שלא לשחוט ״
ד שלא לזרוק דמו ״
ה שלא יקטיר חלבו ״
ו שלא יקריב בעל מום עובר ״
ז שלא יקריב בעל מום בקרבנות הגוים ״
ח שלא יתן מום בקדשים ״
ט לפדות פסולי המוקדשין ״
י להקריב מיום השמיני ולהלאה ואין שהוא בקרוי מחוסר זמן ואין מק׳ ומקריבין אותו ״
יא שלא להקריב אתנן זונה ומחיר
יב שלא להקטיר שאור ודבש ״
יג למלוח כל הקרבנות ״
יד שלא להשבית מלח מעל הקרבנות ׳

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות ׳ ע׳ עשר מצות עשה ׳ ושלש עשרה מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א לעשות העולה כמעשה הכתוב בתור׳
ב שלא לאכל בשר עלה ״
ג סדר חטאת ״
ד שלא לאכל מבשר חטאות הפנימי׳
ה שלא יבדיל בחטאות העוף ״
ו סדר האשם ״
ז שיאכלו כהנים בשר קדש הקדשים
ח שלא יאכלום חוץ לעזרה ״
ט שלא יאכל זר מקדש הקדשים ״
י סדר השלמים ״
יא שלא יאכל בשר קדשים קלים ק׳ קודם זריקת הדם ״
יב לעשות כל מנחה כסדר מעשיה ה׳ הכתובין בתורה ״
יג שלא ישים שמן על מנחת חוטא׳ ״
יד שלא יתן עליה לבונה ״
טו שלא תאכל כל מנחת כהן ״
טז שלא תאפה מנחת חמץ ״
יז שיאכלו הכהנים שירי מנחות ״
יח שיביא כל נדריו וכל נדבותיו בר׳ ברגל שפגע בו ראשון ״
יט שלא יאחר נדריו ונדבותיו ושאר דברים שהוא חייב בהן ״
כ להקריב כל הקרבנות בבית הבחיר׳ ״
כא להביא קדשי חוצה לארץ לבית הבחי׳ ״
כב שלא לשחוט קרבנות חוץ לעזרה ״
כג שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה ״

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות שמ׳ שמונה עשרה מצות עשה ואחת מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א להקריב שני כבשים בכל יום עולות ״
ב להדליק אש על המזבח ״
ג שלא לכבותה ״
ד להרים את הדשן בכל יום ״
ה להקטיר קטרת בכל יום ״
ו להדליק נרות בכל יום ״
ז שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום ש׳ והיא הנקראת חבתין ״
ח להוסיף שני כבשים עולות בשבת׳
ט לעשות לחם הפנים ״
י מוסף ראשי חדשים ״
יא מוסף הפסח ״
יב להקריב עומר התנופה ״
יג לספר כל איש שבעה שבועות ״
מיום הקרבת העומר ״
יד מוסף עצרת ״
טו להביא שתי הלחם עם הקרבנות הבאות בגלל הלחם ביום עצרת ״
טז מוסף ראש השנה ״
יז מוסף יום הצום ״
יח מוסף החג ״
יט מוסף שמיני עצרת ״

הלכות פסולי המוקדשין

יש בכללן שמונה מצות שתים מצות עשה ׳ ושש מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א שלא לאכל קדשים שנפסלו ושנפסל׳
ב שלא לאכל פגול ״
ג שלא יותיר קדשים לאחר זמנן ״
ד שלא יאכל נותר ׳ ״
ה שלא יאכל קדש קדשים ״
ו שלא יאכל אדם שנטמא הקדשים׳
ז לשרוף הנותר ״
ח לשרוף הטמא ״

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות עשה אחת והיא שיעשה מ׳ מעשה יום הכפורים כולו על הסדר׳ מה שכתוב בפרשת אחרי מות הל׳ הקרבנות והוידוים ושלוח שעיר ל׳ ושאר העבודה ״

הלכות מעילה

יש בכללן

שלש מצות אחת מצות עשה ושת׳
ושתים מצות לא תעשה וזו פרטן
לשם המועל אשר חטאו בתוספת א
חומש וקרבן ב
שלא לעבור בקדשים ג
שלא לגזוז קדשים ד
מנינו כל המצות הנכללות בספר
זה מאה ושלש מהן שבע ושלש
וארבעים מצות עשה ושש וחמ׳
וחמשים מצות לא תעשה

הלכות בית הבחירה

יש בכללן שש מצות שלש מצות ע׳
עשה ושלש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
לבנות המקדש
שלא לבנות המזבח גזית
שלא לעלות במעלות עליו
ליראה מן המקדש
לשמור את המקדש סביב
שלא להשבית שמירת המקדש׳
ובאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות
עשה לעשות בית ליי׳ מוכן להיות
מקריבין עליו הקרבנות וחוגגין א׳
אליו שלש רגלים בשנה שנ׳ ועשו
לי מקדש וכבר נתפרש בתורה מ׳
משכן שעשה משה רבינו והיה
לפי שעה שנ׳ כי לא באתם עד
עתה וכו׳ כיון שנכנסו ל׳
ישר׳ לארץ העמידו המשכן בג׳
בגלגל ארבע עשרה שנה שכבשו
ושחלקו ומשם באו לשילה ובנו
שם בית של אבנים ופרשו יריעו׳
המשכן עליו ולא היתה שם תקרה

ושלש מאות ותשע וששים שנה
עמד מקדש שילה וכשמת עלי
חרב ובאו לנב ובנו שם מקדש ו׳
וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון
ומגבעון באו לבית העולמים ומי׳
נב וגבעון שבע וחמשים שנה
כיון שנבנה המקדש בירושלים
נאסרו כל המקומות כלן לבנות
בהן בית ליי׳ ולהקריב בהן קרבן ו׳
ואין שם בית לדורי דורות אלא ב׳
בירושלם בלבד ובהר המוריה שנ׳
ויאמר דוד זהו בית האלהים וזה
מזבח לעולה לישר׳ ואומר זאת
מנוחתי עדי עד בנין
שבנה שלמה כבר מפורש במלכי׳
וכן בנין העתיד לבנות אף על פי
שהוא כתוב ביחזקאל אינו מפו׳
מפורש ומבואר ואנשי בית שני
כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין
שלמה ומעין דברים המפורשים
ביחזקאל ואלו הן
הדברים שהן עיקר בבנין הבית
עושין בו קדש וקדש הקדשים
ויהיה לפני הקדש מקום אחד וג׳
והוא הנקרא אולם ושלשתם נק׳
נקראין היכל ועושין מחיצה
אחרת סביב להיכל רחוקה ממנו
כענין קלעי החצר שהיו במדבר
וכל המוקף במחיצה זו שהוא כע׳
כענין אהל מועד הוא הנקרא עזרה
והכל נקרא מקדש ו׳
ועושין במקדש שבעה כלים מזבח
לעולה ולשאר קרבנות וכבש שעו׳
שעולין בו למזבח ומקומו לפני ה׳
האולם משוך לדרום וכיור וכנו לק׳
לקדש ממנו הכהנים ידיהם ורגליהם
לעבודה ומקומו בין האולם ולמזבח
משוך לדרום שהוא שמאל שנכנס
למקדש ז׳ ומזבח

לקטרת ומנורה ושולחן ושלשתן ב׳
בתוך הקדש לפני קדש הקדשים
המנורה בדרום משמאל הנכנס וש׳
ושלחן מימין שעליו לחם הפנים
ושניהם כנגד קדש הקדשים ומב׳
מבחוץ ומזבח הקטרת משוך מ׳
מבין שניהם ולחוץ ח׳
ועושין בתוך העזרה גבולין עד
כאן לישר׳ עד כאן לכהנים ובונין
בה בתים לשאר צרכי המקדש כל
בית מהן נקרא לשכה ט׳
כשבונין ההיכל והעזרה בונין ב׳
באבנים גדולות ואם לא מצאו א׳
אבנים בונין בלבנים ואין מפסלין
את אבני הבנין בהר הבית אלא ב׳
מפסלין אותן ומסתתין אותן מ׳
מבחוץ ואחר כך מכניסין אותן
לבנין שנ׳ אבנים גדולות אבנים
ליסד הבית אבני גזית ומקבות ו׳
והגרזן וכל כלי ברזל לא נשמע ב׳
בבית בהבנותו י׳ ואין
בונין בו עץ כלל אלא באבנים או ב׳
בלבנים וסיד ואין עושין אכסדראו׳
של עץ בכל העזרה אלא של לבנים
או של אבנים ומרצפין כל העזרה
באבנים יקרות ואם נעקרה אבן
אחת שהיא עומדת במקומה ה׳
הואיל ונתקלקלה פסולה ואסור
לכהן העובד לעמוד עליה בשעת
העבודה עד שתקבע בארץ
יא׳ ומצוה מן המובחר ל׳
לחזק הבנין ולהגביה כפי כח הצב׳
הצבור שנ׳ ולרומם את בית אלהינו
ומפארין אותו ומיפין אותו כפי כ׳
כחן אם יכולין לטוח אותו בזהב
ולהגדיל במעשיו הרי זה מצוה
יב׳ אין בונין את המקדש
בלילה שנ׳ וביום הקים את המשכן
ביום מקימין ולא בלילה ועוסקין

ועוסקין בבנין מעלות השחר ל'
ועד צאת הכוכבים והכל חייבין ל'
לבנות ולסעד בעצמן ובממונן אנ'
אנשים ונשים כמקדש המדבר ל'
ואין מבטלין תינוקות של בית רבן ל'
לבנין ואין בנין מקדש דוחה את
השבת ויום טוב ׃ יג ׃
המזבח אין עושין אותו אלא בבנין
אבנים שנ' בתורה מזבח אדמה
תעשה לי שיהיה מחובר באדמה
שלא יבנוהו לא על גבי כיפין ולא
על גבי מחילות וזה שנ' ואם מזבח
אבנים אפי' השמועה למדו שאינו
רשות אלא חובה ׃ יד ׃ כל
אבן שנפגמה שתחגר בה הצפורן
כסכין של שחיטה הרי זה פסולה
לכבש ולמזבח שנ' אבנים שלמות
תבנה את מזבח יי' ׃ ומהיכן היו
מביאין את אבני המזבח מן בתולת
הקרקע חופרין עד שמגיעין לארץ
למקום הניכר שאינו מקום עבודה
ובנין ומוציאין משם האבנים או מן
הים הגדול ובונין בהם ׃ טו ׃
וכן אבני ההיכל והעזרות של'
שלמות היו ואבני היכל ועזרות ל'
שנפגמו או שנפגמו פסולות ואין
להן פדיון אלא נגנזין ׃ יו ׃
כל אבן שנגע בה הברזל אף על פי
שלא נפגמה פסולה לבנין המזבח
ובנין הכבש שנ' כי חרבך הנפת ע'
עליה ותחלליה ׃ והבונה
אבן שנגע בה ברזל במזבח או בכ'
בכבש לוקה שנ' לא תבנה אתהן ג'
גזית והבונה פגום עובר בעשה ׃
יז ׃ אבן שנפגמה
או שנגע בה ברזל אחר שנבנית
במזבח אותה האבן פסולה והש'
והשאר כשרות ומלבנין את המ'
המזבח פעמים בשנה בפסח ובחג

וכשמלבנין אותו מלבנין במפה
ולא בכפים של ברזל שמא יל'
יגע באבן ויפסול ׃ יח ׃
אין עושין מדרגות למזבח שנ'
ולא תעלה במעלות על מזבחי אנ'
אלא בונין כמו תל בדרומו של
מזבח מתמעט ויורד מראש הג'
המזבח עד הארץ והוא הנקרא
כבש ׃ והעולה במעלות על ל'
המזבח לוקה ׃ יט ׃ וכן
הנותץ אבן אחת מן המזבח או
מכל ההיכל או מבין האולם ולמז'
ולמזבח דרך השחתה לוקה שנ'
ונתצתם את מזבחותם וגו' לא
תעשון כן ליי' אלהיכם ׃ כ ׃
המנורה וכליה והשולחן וכליו ומ'
ומזבח הקטרת וכל כלי השרת ל'
אין עושין אותן אלא מן המתכ'
לבד ואם עשו אותן של עץ או
של עצם או של אבן או של זכוכי'
פסולין ׃ היו הקהל עניים עושין
אותן אפילו של בדיל ואם העשירו
עושין אותן של זהב אפילו שערי
העזרה מחפין אותן זהב אם מצ'
מצוה ׃ כא ׃ אין עושין
כל הכלים מתחלתן אלא לשם הק'
הקדש ואם נעשו מתחלתן להדיוט
אין עושין אותן לגבוה וכל גבוה
שלא נשתמש בהן גבוה ישתמש
בהן הדיוט ומשנשתמש בהן ג'
גבוה אסורין להדיוט אבנים וק'
וקורות שחצבן מתחלתן לבית הכ'
הכנסת אין בונין אותן בהר הבית ׃

פרק שני

המזבח
מכוון ביותר ואין משנין אותו מ'
ממקומו לעולם שנ' זה המזבח
לעולה לישר' ובמקדש נעקד יצח'
יצחק שנ' ולך לך אל ארץ המוריה ׃
ונ' ויבן שלמה את הבית בהר המורי'
ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה
דוד ושלמה המזבח בגרן ארונה
הוא המקום שבנה בו אברהם ה'
ועקד עליו יצחק והוא המקום
שבנה נח מזבח כשיצא מן הת'
התיבה והוא המזבח שהקריב ל'
עליו קין והבל ובו הקריב אדם ה'
הראשון כשנברא קרבן ומשם
נברא אמרו חכמ' אדם ממקום כפרתו
נברא ׃ ב ׃ מדות המזבח
מכוונות הרבה וצורתו ידועה איש
מאיש ומזבח שבנו בני הגולה
כעין מזבח שעתיד לבנות עשוהו
ואין להוסיף על מדתו ואין לגרוע
ממנה ׃ ושלשה נביאים עלו עמהן
מן הגולה אחד העיד להן על מקום
המזבח ואחד העיד להן על מדותיו
ואחד העיד להן שמקריבין על המ'
המזבח הזה כל הקרבנות אף על פי
שאין שם בית ׃ ג ׃ מזבח
שעשה משה ושעשה שלמה
ושעשו בני הגולה ושעתיד להע'
להעשות סוף עשר אמות גובה
כל אחד מהם וזה הכתוב בתורה
שלש אמות קומתו מקום המערכ'
לבד ומזבח שעשו בני הגולה וכן
עתיד לבנות מדת ארכו ורחבו ל'
שלשים ושתים אמות על שלשים
ושתים אמות ׃ ד ׃ עשר
אמות של גובה המזבח מהן באמה
בת חמשה טפחים ומהן באמה
בת חמשה טפחים ושיור כל אמ'
אמות הבנין בת ששה טפחים ׃
וגובה כל המזבח שמונה וחמשים
טפחים וכך היתה מדתו וצורתו ׃
ה ׃ עלה חמשה טפחים
וכנס חמשה טפחים וזהו יסוד

נמצא רחבו שלשים אמה ושני טפחים על שלשים אמה ושני טפחים עלה שלשים טפחים וכנס חמשה טפחים וזהו סובב
נמצא רחבו שמונה ועשרים אמה וארבע טפחים על שמונה ועשרים אמה וארבע טפחים· עלה שמונה עשרה טפחים וזהו מ׳
מקום הקרנות· ומקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה סביב וכן מקום רגלי הכהנים אמה סביב נמצא מקום המערכה רוחב
ארבעה ועשרים אמה וארבעה טפחים על ארבע ועשרים אמה וארבעה טפחים ״ ו ״ גובה כל קרן וקרן חמשה
טפחים ורבוע כל קרן אמה על אמה· וארבע הקרנות חלולות היו מתוכן וגובה מקום המערכה שמונה עשר טפח ״ ז ״
נמצא חצי גובה המזבח חמשה ושלשים טפחים מסוף הסובב ולמטה וחוט של סקרא היה חוגר באמצעו
להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים· ונמצא גובה מן הארץ עד מקום המערכה תשע אמות פחות טפח וזו היא עיקר
לפי מדותיו ״ ח ״

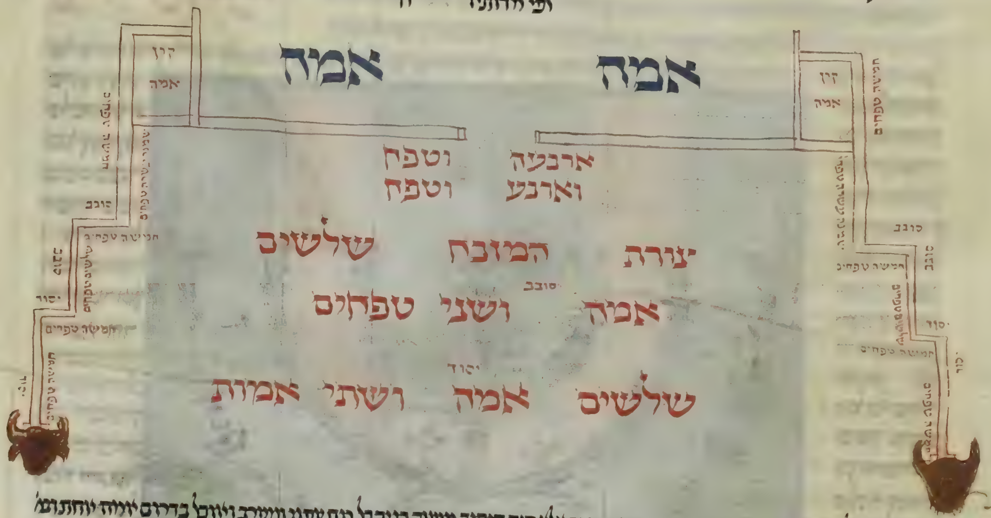

יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסובב אלא היה היסוד משוך כנגד כל רוח צפון ומערב ואוכל בדרום אמה אחת
ובמזרח אמה אחת וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד ובקרן מערבית דרומית היו שני נקבים כמין שני חוטמין דקין והן הנק׳
הנקבים שיתן שהדמים יורדין בהן ומתערבין באמה ויוצאין לנחל קדרון ולמטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על אמה
וטבלא של שיש וטבעת קבועה בו שבו יורדין השיתין ומנקין אותו וזו היא צורתו ״ ט ״

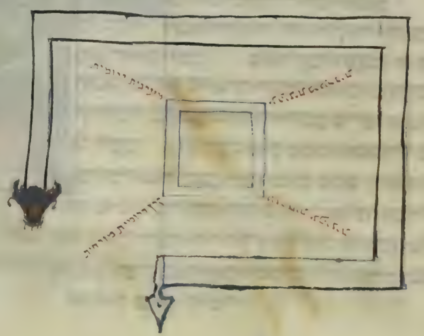

וכבש היה בנוי לדרומו של מזבח ארכו שלשים ושתים על רחב
שש עשרה אמה והיה אוכל בארץ שלשים אמה ומעד המזבח
ופורח ממנו אמה על היסוד ואמה על הסובב ואויר מעט היה
מפסיק בין הכבש ולמזבח כדי ליתן האיברים בזריקה וגובה
הכבש תשע אמות פחות שתות עד כנגד המערכה ושני כל
כבשים קטנים יוצאים ממנו שבהן פונין ליסוד ולסובב ומהן
מובדלין מן המזבח כמלא נימא ״ י ״ וחלון היתה במערב
של כבש אמה על אמה ורבוכה היתה נקראת שבה נותנין פסולי
חטאות העוף עד שתעבור צורתה ותצא לבית השריפה ״ יא ״
ושני שולחנות היו במערב הכבש אחד של שיש שנותנין
עליו את האיברים ואחד של כסף שנותנין עליו את האיברים

ואחד של כבש שנתנו עליו סלי השית ׃ יא ׃ כשבונין המזבח בונין אותו כולו אטום כמין עמוד ואין עושין חלול כלל אלא
מביאין אבנים שלמות גדולות וקטנות ומביאין סיד וזפת וקוניא וממחה ושופך לתוך מלבן גדול כמדתו ובונה ועולה ׃ יב ׃ ועושה סנדל
הבנין גוף של עץ או אבן בקרן דרומית מזרחית כנגד היסוד וכן נותנין בכל קרן וקרן עד שישלם הבנין ומסיר הגוף שבתוך הבנין
כדי שתשאר קרן דרומית בלא יסוד ויראו הקרנות חלולין ׃ יג ׃ ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבועו מעכבין וכל מזבח
שאין לו קרן ויסוד וכבש ורבוע הרי הוא פסול שארבעתן מעכבין ׃ וכל מדת ארכו ומדת רחבו ומדת קומתו אינן מעכבין והוא
והוא שלא יפחות מאמה על אמה ברום שלש אמות כשיעור מקום המערכה של מזבח מדבר ׃ יד ׃ מזבח שנפגם וכמה הוא פגימתו
טפח פסול פחות מטפח כשר והוא שלא יהיה בכשיעור אבן פגומה ׃

פרק שלישי

המנורה מפורשת עשייתה בתורה וארבעה גביעים ושני כפתורים ושני פרחים היו בק׳
בקנה המנורה שנ׳ ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתריה ופרחיה ועוד פרח ש׳
שלישי היה סמוך לירכה של מנורה שנ׳ עד ירכה עד פרחה ושלש רגלים היו לה ושלשה כפתרים יתרות היו בקנה המנורה ש׳

שמהן יוצאין ששה הקנים
שלשה מצד זה ושלשה מצד זה
וכל קנה וקנה והן שלשה
גבעים וכפתר ופרח והכל מש׳
משוקדים כמין שקודים בעשייתן
מיצאו כל הגבעים שנים
ועשרים והפרח׳ תשעה והכפתו׳
אחד עשר וכל ומעכבין זה את
זה מעכב אחד אין השבים מן
וארבעים מעכב׳ את כולן ׃ ב׳ אין
כשעשויה זהב אלא של שיור
מיני מתכות אין עושין בה גבע׳
כפתרים ופרחים וכן המנורה ׃ ג׳
הבאה זהב תהי׳ כולה מקשה מן
העשויות ושל שיור מיני ומתכ׳
אין מקפידין ע׳ על משקלה מום
היתה חלולה ה׳ כשרה ואין ע׳
עושין אותן ׃ לעולם אלא חבו׳
הגרוטאות בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שיור מיני מתכות ׃
ד — המלקחים והמחתות וכלי השמן אינן מן כלל הככר שנ׳ מנורה זהב טהור ואחד ויות׳ ומלקחיה ומחתתיה
זהב טהור ואינו בא׳ זהב טהור מעמי שהנרות הקטנין מנורה וכלי הככר ׃ ששה קנין מעכבין זה את
זה ושבעה נרותיה מעכבין זה את זה בין שהיתה של זהב בין שהיתה של שיור מיני מתכות הנרות קבועי׳
קנים ׃ ששה הנרות הקבועים בששת הקנים היוצאין מן המנורה כלן פניהם לנר האמצעי של קנה המנורה
וזה האמצעי עמו כנגד קדשי הקדשים והוא הנקרא נר מערבי ׃ הגביעים כמין כוסות אלכסנדריה שפי׳
שפיהן רחב ושוליהן קצר והכפתרים כמין תפוחים כרותיים שהן ארוכין ומעט כביצה ששני ראשיה חדין
והפרחים כמין פרחי העמודים שהן כמו קערה ושפתה כפולה לחוץ ׃ גובה המנורה היה שמונה עשר טפח הרגלים והפרח שלשה טפחים
ושני טפחים חלק וטפח שבו גביע כפתר ופרח וטפחים חלק וטפח בכפתר ושני קנים יוצאין ממנה אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין
כנגד גובה המנורה וטפח חלק וטפח כפתר ושני קנים יוצאין ממנו אחד הילך ואחד הילך ונמשכין ועולין גובה המנורה וטפחים חלק נשתיירו שם
שלשה טפחים שבהן שלשה גביעים כפתר ופרח ׃ וזו היא צורת המנורה ׃

ואבן היתה לפני המנורה ובה שלש
מעלות שעליה כהן עומד ומטיב ה'
את הנרות ומניח עליה כלי שמנה
ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה
יא השלחן היה ארכו ה'
שנים עשר טפח ורחבו ששה טפח
והיה מונח ארכו לאורך הבית ורחבו
לרחב הבית. וכן שאר כלים שבמקד'
ארכן לאורכו של בית חוץ מן הארון
שהיה ארכו לרחב הבית וכן נרות ה'
המנורה כנגד רוח הבית בין הצפון
והדרום יב וארבע סניפין
של זהב היו לשלחן מפוצלין מראשיה'
שהיו סומכין בהן שתי המערכות
של לחם הפנים שנים מסדר זה ה'
ושנים מסדר זה והם הנקראים
בתורה וקשותיו ועשרים ושמונה
קנים של זהב כל אחד מהם כחצי
קנה חלול היה לו וארבעה עשר לסדר
זה וארבעה עשר לסדר זה והם הנ'
הנקראים מנקיותיו. ושני הבזיכין
שמניחין בהן הלבונה על השולחן
בצד המערכה הן הנקראין כפותיו
והדפוסין שעושין בהן לחם הפנ'
הם הנקראין קערותיו יג
ואלו הארבעה עשר קנים נותן האחד
הראשונה על עמוד של שולחן ונותן
בין ראשונה ושניה שלשה קנים וכ'
ובין כל חלה וחלה וחלה שלשה קנים
ובין ששית וחמישית שני קנים ב'
בלבד לפי שאין על הששית אחרת
נמצאו ארבעה עשר בכל מערכה
יד ושתי שולחנות היו באולם
מבפנים על פתח הבית אחד של שי'
שיש נותנין עליו לחם הפנים בכניס'
בכניסתו ואחד של זהב נותנין על'
עליו הלחם ביציאתו שמעלין בקד'
ולא מורידין טו ומזבח
הקטרת היה מרובע אמה על אמה

והוא נתון בהיכל מכוון בין הצפון
לדרום משוך מבין השלחן והמנור'
לחוץ ושלשתן היו מונחין משליש
ההיכל ולפנים כנגד הפרכות המב'
ומבדילות בין הקדש ובין קדש ה'
הקדשים טז הכיור היו
לו שנים עשר דד כדי שיהיו כל
הכהנים העוסקין בתמיד מקדשין
ממנו כאחד ומוכני עשו לו שיהיו
בה המים תמיד והיא חול כדי שלא
יהיו המים שבה נפסלין בלינה של'
שהכיור מכלי הקדש ומקדש ומ'
דבר שיתקדש בכלי קדש יום אח'
נפסל

פרק רביעי

אבן
היתה בקדש הקדשים במערבו ה'
ועליה היה הארון מונח ולפניו ה'
צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת
שבנה שלמה את הבית וידע שסופו
לחרב בנה מקום לגנוז בו הארון ל'
למטה במטמוניות עמוקות ועק'
ועקלקלות. ויאשיהו המלך צוה
וגנזו במקום שבנה שלמה שנא'
ויאמר ללוים המבינים לכל ישראל
הקדשים לה' תנו את ארון הקדש
בבית אשר בנה שלמה בן דוד מלך
ישר' אין לכם משא בכתף עתה עב'
עבדו את יי' אלהיכם וגו' ב
ונגנז עמו מטה אהרן והצנצנ'
והצנצנת ושמן המשחה וכל אלו
לא חזרו בבית שני ואף האורים ותומ'
שהיו בבית שני לא היו משיבין ב'
ברוח הקדש ולא היו נשאלין בהן
שנ' עד עמוד כהן לאורים ותומים
ולא היו עושין אותן אלא כדי להש'
להשלים שמונה בגדים לכהן גדול
כדי שלא יהא מחוסר בגדים

ג בבית ראשון היה כותל מב'
מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשי'
עביו אמה וכיון שבנו בית שיני נס'
נסתפק להם אם עובי הכותל היה
ממדת הקדש או ממדת קדש הק'
הקדשים לפיכך עשו קדש הקדשי'
עשרים אמה תמימות ועשו הק'
הקדש ארבעים אמה תמימות ה'
והניחו אמה יתירה בין הקדש וק'
וקדש הקדשים ולא בנו כותל בבית
שיני אלא עשו שתי פרכות אחד
מצד קדש הקדשים ואחד מצד
הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכ'
הכותל שהיה בראשון אבל במקדש
ראשון לא היתה שם אלא פרוכת א'
אחת שנ' והבדילה הפרכת לכם וגו'
ד היכל שבנו בני הגולה
היה מאה על מאה על רום מאה ה'
וכך היתה מדת רומו בנין גובה של'
שש אמות אטום סתום כמו יסוד
לו ורום כותלי הבית ארבעים אמה
ורום הכיור שבתקרה אמה ועל
גביו גובה שתי אמות בנוי שיכנס
בו הדלף והיא הנקראת בית דילפא
ועובי התקרה שעל גבי בית דילפא
אמה ומעזיבה גובה אמה ועלייה
בנויה על גביו גובה כותליה ארבעים
אמה ובנגדה גובה אמה כיור ואמ'
ואמתים בית דילפא ואמה תקרה
ואמה מעזיבה וגובה התקרה ש'
שלש אמות ודפוס של ברזל סיו סיף
גבה אמה על גבי המעקה סביב
כדי שלא ישכנו עליו העופות והוא
הנקרא כלה עורב הרי הכל מאה א'
אמה ה מן המערב לא'
למזרח מאה אמה וזהו חשבון א'
ארבעה כתלים זה לפנים מזה וכל
וביניהן שלשה מקומות פנויין
בין הכותל המערבי ובין הכותל ש'

שלשים היית חמש אמות ובין כותל שני ושלישי שש אמות ובין כותל שלישי ורביעי שש ׃ ואלו הן המדות של עובי הכותל
עם המקום הפנוי שבין שני הכתלים ואורך קדש הקדשים עשרים אמה ובין שני הפרכות המבדילות בינו ובין הקדש אמה
ואורך הקדש ארבעים אמה ועובי הכותל המזרח שבו השער שש אמות האולם אחת עשרה אמה ורחב כותל האולם חמש
אמות נמצא הכל מאה אמה ׃ מן הצפון לדרום מאה אמה עובי כותל האולם חמש אמות ומכותל האולם עד כותל הקדש עשר
אמות וכותל הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה וביניהן חמשה מקומות פנוין בין כותל חיצון ובין השני חמש אמות ובין שני
ושלישי שלש אמות ובין שלישי לרביעי חמש ובין רביעי לחמישי שש ובין חמישי לכותל הפנימי שש נמצא הכל ארבעים אמה
ועד זה ארבעים אמה ועד זה שכנגדו ורחב הבית מבפנים עשרים הרי מאה אמה ׃ ז׳ ׃ הפשפש והוא השער הקטן
ושני פשפשין היו להיכל מצדי השער הגדול שבימינו אחד בצפון ואחד בדרום לא נכנס בו אדם מעולם ועליו הוא מפור׳
על ידי יחזקאל השער הזה סגור יהיה לא יפתח וגו׳ ושבצפון בו נכנסין ומהלך בין שני כתלים עד שמגיע למקום פתוח לקדש
משמאלו ונכנס לתוך ההיכל עד שער הגדול ופותחו ׃ ח׳ ׃ השער הגדול היה רחבו עשר אמות וגבהו עשרים אמה וה׳
וארבע דלתות היו לו שתים מבפנים ושתים מבחוץ החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עמו של כותל והפנימיות נפתחות ל׳
לתוך הבית לכסות אחורי הדלתות ׃ ט׳ ׃ פתחו של אולם היה גבהו ארבעים אמה ורחב עשרים והיו לו שערים וחמש ׳
מלתריות של מילת היו על גבי פתחו מלמעלה התחתונה עודפת על הפתח אמה מזה ואמה מזה וכל אחת ואחת מחמשתן עודפת עליה
של מטה ממנה אמה מזה ואמה מזה נמצאת העליונה שלשים אמה ונדבך של אבנים היה בין כל אחת ואחת וזו היא צורת
המלתריות ׃

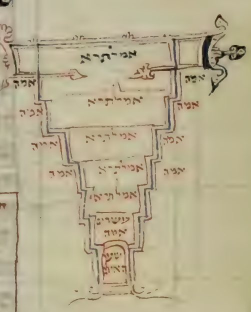

וזו היא צורת ההיכל לפי מדת ארכו ורחבו ׃

ההיכל היה מימין רחבו ולפנים ויתר ע'
ומאחריו כמו יתרי ויציעים היו מוקפין
לבית מכל מסביב חוץ לכותל המסיבה
היציע התחתונה חמש אמות ורוחב על
גבה שש והיציע האמצעית שש ור'
ורוחב על גבה שבע והעליונה שבע
שנ' והיציע התחתונה וגו' וכן היו
בשלש יציעים מקיפין לבית משלש
רוחותיו " יא " וכן סביב ל'
לכותלי האולם מלמטה עד למעלה
כך היו אמה אחת חלק ורובד שלש
אמות ואמה חלק ורובד שלש אמות
עד למעלה ונמצאו הרובדים מוקפין
לכותלים רוחב כל רובד שלש אמות ד'
ובין כל רובד ורובד אמה ורובד העליון
היה רחבו ארבע אמות " יב "
כל אלו המקומות הפנויין שבין ה'
הכותלים הם הנקראין תאים מציור
המקדש חמש מן הצפון וחמש מן
הדרום ושלש מן המערב ושלש דיו'
דיוטות דיוטה על גבי דיוטה נמצאו
חמשה עשר תאים בדרום חמשה
על חמשה וכן בצפון חמשה עשר "
ושמונה תאים היו במערב שלשה
על גבי שלשה ושנים על גביהן כל ה'
בדיוטיו אחת הכל שמונה ושלשים
תאים " יג " שלשה פתחים
היה לכל אחד ואחד מן התאים אחד
לתא מן הימין ואחד לתא מן השמאל
ואחד לתא שעל גביו ובקרן מזרחית
צפונית בתא שבדיוטא האמצעית
היו חמשה פתחים אחד לתא מימין
ואחד לתא שעל גביו ואחד למסיבה
ואחד לתא שיש בו הפשפש ואחד
להיכל " יד " ומסיבה היתה ד'
מקרן מזרחית צפונית לקרן צפונ'
מערבית שבה היו עולין לגגות התאי'
היה עולה במסיבה ופניו למערב
הולך את כל פני הצפון עד שהוא ל'
מגיע למערב. הגיע למערב הפך פ'
פניו לדרום הולך את כל פני המערב
עד שמגיע לדרום הגיע לדרום הפך
פניו למזרח והיה מהלך בדרום עד
שהוא מגיע לפתחה של עליה שפ'
שפתחה של עליה היה פתוח לדרום
ובפתחה של עליה היו שתי כלונסות
של ארז שבהן עולין לגגה של עלייה "
טו " וראשי פספסין היו מ'
מבדילין בעליה בין גג הקדש לגג ק'
קדש הקדשים ולולין היו פתוחין ל'
בעלייה לבית קדש הקדשים שבהן
היו משלשלין את האומנין בתיבות
כדי שלא יזונו עיניהם מבית קדש
הקדשים ופעם אחת בשנה ומפסח
לפסח מלבנין את ההיכל "

פרק חמישי

הר
הבית והוא הר המוריה הוא היה
חמש מאות אמה על חמש מאות
אמה והיה מוקף חומה וכפין על
גבי כיפין היו בנויות מתחתיו מפני
אהל התהום וכולו היה מקורה
סטיו לפנים מסטיו וחמשה שערי'
היו לו אחד מן המערב ואחד מן ה'
המזרח ואחד מן הצפון ושנים מן
הדרום רוחב כל שער עשר אמות
וגבהו עשרים ויש להן דלתות "
יו " לפנים ממנו סורג מ'
מוקף סביב גבהו עשרה טפחים
ולפנים מן הסורג החיל גבהו עשר
אמות ועליו היו אומר בקיצות ו'
ויתכל חל וחומה זו חומת העזרה "
יז " לפנים מן החל העזרה ופ'
העזרה היתה אורך מאה ושבעי'
ושבע על רוחב מאה ושלשים
וחמש ושבע שערים היו לה ש'
שלשה מן הצפון סמוכין למערב
ואחד במזרח מכוון כנגד בית קדש
הקדשים באמצע " יח " כל שער'
שהיה היה רחבן עשר אמות וגבהו
עשרים אמה והיו דלתות מחופות
זהב חוץ משער מזרח שהיה נח'
נחשת דומה לזהב ושער זה הוא
הנקרא שער העליון והוא שער
נקנור " יט " שער העזרה
לא היתה מכוונת באמצע הר הבית
אלא רחוקה מן דרומו של הר הבית
יתר מן הרוחות וקרובה למערב
יתר מכל הרוחות וכינה ובין הצפון
יתר ממה שבינה ובין המערב וכ'
וכינה ובין המזרח יתר ממה שבינה
ובין הצפון " כ " ולפני העזרה
במזרח היתה עזרת הנשים והיית הית'
אורך מאה ושלשים וחמש על רוח'
מאה ושלשים וחמש וארבע לשכו'
היו בארבע מקצועותיה של ארבעי'
וארבעים אמה ולא היו מקורות וכן ע'
הן עתידין להיות " כא " ומה
הן משמשות דרומית מזרחית לש'
לשכת הנזירים ששם מבשלין את
שלמיהם ומגלחין את שערן "
מזרחית צפונית לשכת דיר העצים
ששם כהנים בעלי מומין מתליעים
בעצים שכל עץ שימצא בו תולעת
פסול " צפונית מערבית לשכת המ'
המצורעין מערבית דרומית היו נו'
נותנין יין ושמן והיא היתה נקראת
בית שמנים " כב " עזרת הנשי'
היתה מוקפת כצוצטרין כדי שיהיו ה'
הנשים מלמעלה והאנשים מלמטה
כדי שלא יהו מעורבין " כג "
ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה
מבחוץ בין העזרה והחל והיה בני'
כפה ומוקף רובדין של אבן והוא היה
נקראת בית המוקד ושני פתחים
היו לו אחד פתוח לעזרה ואחד פתוח

אחד וארבע לשכות היו לו שתים קודש ושתים חול וראשי פספסין מבדילין בין הקדש ובין החול :: כד :: ומה היו משמשין מערבי'
דרומית לשכת הטלאים דרומית מזרחית לשכת עושי לחם הפנים מזרחית צפונית בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום
מלכי יון צפונית מערבית בה יורדין לבית הטבילה :: כה :: היורד לבית הטבילה מלשכה זו היה הולך במסבה ההולך תחת המ'
המקדש והנרות דולקות מכאן ומכאן עד שמגיע לבית הטבילה ומדורה היתה שם ובית כסא של כבוד וזהו כבודו מצאו נעול בידוע
שיש שם אדם :: כו :: העזרה מן המערב למזרח מאה ושבע ושמונים וזהו חשבונם מכותל מערבי של עזרה עד כותל ההיכל י"א
אחת עשרה אמה ואורך ההיכל כולו מאה אמה בין האולם ולמזבח עשרים ושתים המזבח שלשים ושתים מקום דריסת רגלי ה'
הכהנים והוא הנקרא עזרת הכהנים אחת עשרה אמה מקום דריסת רגלי ישר' אחת עשרה אמה :: כז :: ורוחב העזרה מן
הצפון לדרום מאה ושלשים וחמש וזהו חשבונם מכותל צפונית מערבית עד המטבחיים שמונה אמות בית המטבחיים שתים עשר'
אמה ומחצה ושם תולין ומפשיטין הקדשים ובצדו מקום השולחנות שמונה אמות ובו שולחנות של שיש שמניחין עליה הנתחים
ומדיחין את הבשר לשון ושמונה שולחנות היו שם ובצד מקום השולחנות מקום הטבעות עשרים וארבע אמה ושם שוחטין את
הקדשים ובין מקום הטבעות והמזבח שמונה אמות והמזבח שלשים ושתים והכבש שלשים ושתים ובין הכבש ולכותל דרומית שתים עשר'
ומחצה :: כח :: מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח שהוא רחב ששים ומחצה וכנגדו מכותל האולם עד כותל המזרחי של
עזרה שהוא אורך ששה ושבעים כל המרובע הזה הוא הנקרא צפון והוא המקום ששוחטין בו קדשי הקדשים :: כט ::
שמונה לשכות היו בעזרות ישר' שלש בצפון ושלש בדרום שבדרום לשכת המלח לשכת הפרוה לשכת המדיחין לשכת המלח שם ל'
נותנין מלח לקרבן לשכת הפרוה שם מולחין עורות הקדשים ועל גגה היה בית הטבילה לכהן גדול ביום הכפורים לשכת המדיחין שם ל'
היו מדיחין קרבי הקדשים ומשם מסיבה עולה לבית הפרוה :: ל :: והשלש שבצפון לשכת הגזית לשכת הגולה לשכת העץ ::
לשכת הגזית שבה סנהדרי גדולה חציה קדש וחציה חול ולה שני פתחים אחד לקודש ואחד לחול ובחציה של חול היו הסנהדרין יו'
יושבין :: לא :: לשכת הגולה שם היה בור שמעלין ממנו בגלגל ומשם מספקין מים לכל העזרה ולשכת העץ היתה מאחורי שתיהן
והיא היתה לשכת כהן גדול והיא הנקראת לשכת פלהדרין וגג שלשתן שוה :: לב :: ושתי לשכות אחרות היו שם בעזרת ישרא'
אחת מימין שער המזרחי והיא לשכת פנחס המלביש ואחת משמאלו והיא לשכת עושי חבתין וזהו צורת הלשכות והעזרה לפי מדתה ::

פרק ששי

המקדש

כולו לא היה במישור אלא במעלה
ההר כשאדם נכנס משער מזרחי
של הר הבית מהלך עד סוף החיל
בשוה ועולה מן החיל לעזרת הנ'
הנשים בשתים עשרה מעלות רום
כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי
אמה ומהלך כל עזרת נשי'
בשוה ועולה ממנה לעזרת ישראל
שהוא תחלת העזרה בחמש עשרה
מעלות רום כל מעלה חצי אמה וש'
ושלחה חצי אמה ומהלך כל
עזרת ישר' בשוה ועולה ממנה לע'
לעזרת הכהנים במעלה גבוה אמה
ועליה דוכן שיש בו שלש מעלות ר'
רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי
אמה נמצאת עזרת כהנים גבוה
על של ישר' שתי אמות ומחצה
ומהלך כל עזרת כהנים והמזבח
ובין האולם ולמזבח בשוה ועולה
משם בשתים עשרה מעלות רום
כל אמה ושלחה חצי אמה והאולם
וההיכל כולו בשוה נמצא גובה
קרקע ההיכל על קרקע המזרח של
הר הבית עשרים ושתים אמות ג'
וגובה שער הר הבית עשרים אמה
לפיכך העומד כנגד שער המזרח א'
אינו רואה פתח ההיכל ומפני זה
עשו כותל שעל גבי שער זה נמוך
כדי שיהיה העומד בהר המשחה
רואה פתח ההיכל בשעה שמזה
מדם הפרה נוכח ההיכל ולשכות
היו שם תחת עזרת ישר' פתוחות
לעזרת הנשים ששם הלוים נותנין
הכנורות והנבלים והמצלתים וכל כלי
השיר ועל הדוכן העולה מעזרת
ישר' לעזרת כהנים היו הלוים עומ'

בשעה שאומרין שירה על הקרבן
הלשכות הבנויות לקודש ופת'
ופתוחות לחול אם היו גגותיהן ש'
שוין עם קרקע העזרה תוכן חול
וגגותיהן קודש ואם אין שוין ע'
אף גגותיהן חול שהגגות והעליו'
לא נתקדשו לפיכך גגין אילו אין
אוכלין שם קדשי קדשים ולא ש'
שוחטין שם קדשים קלים
היו בנויות בחול ופתוחות לקדש
תוכן לאכילת קדשי קדשים ולכל
אין שם שוחטין קדשים קלים ש'
והנכנס לשם בטומאה פטור וגג'
וגגותיהן חול לכל דבר המחילות
הפתוחות לעזרת קדש והפתוחו'
להר הבית חול והחלונות ועובי ה'
החומה כלפנים בין לאכילת קדשי
קדשים בין לטומאה בית דין
שרצו להוסיף על ירושלם ועל ה'
או להוסיף על העזרה מוסיפין ג'
ויש להן למשוך העזרה עד מקום
שירצו מהר הבית ולמשוך חומת
ירושלם עד מקום שירצו
אין מוסיפין על העיר או על העזר'
אלא על פי מלך ועל פי נביא ובאורי'
ותומים ועל פי סנהדרין של שבעי'
ואחד זקנים שנ' ככל אשר אני ...
מראה וגו' וכן תעשו לדורות ש'
ומשה רבנו מלך היה וכיצד
מוסיפין על העיר עושין בית דין
שתי תודות ולוקחין לחם חמץ של'
שבהן והולכין בית דין אחר שתי ה'
התודות זו אחר זו ועומדין בכנור'
ובנבלים ובצלצלים על כל פנה ופנה
ועל כל אבן ואבן שבירושלם ואומ'
ארוממך יי' כי דליתני וגו' עד ש'
שמגיעין לסוף המקום שמקדשין
אותו ועומדין שם ואוכלין שם אח'
לחם תודה אחת משתי התודות וכ'

והשניה נשרפת ועל פי הנביאים שה'
שורפין את זו ואוכלין את זו
וכן אם הוסיפו על העזרה מקדשי'
אותן בשירי המנחה מה ירושלם
התודה שנאכלת בה מקדשתה אף
העזרה שירי המנחות שאין נאכלין
אלא בה הן שמקדשין אותה כהן
ואוכלין אותה בסוף המקום שקד'
שקדשו כל מקום שלא נעשה
בכל אלו וכסדר הזה לא נתקדש
קדוש גמור וזה שעשה עזרא ש'
שתי תודות זכר הוא שעשה ולא ש'
במעשיו נתקדש המקום שלא היה
שם לא מלך ולא אורים ותומים ש'
ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה
שקדשה שלמה שהוא קדש העזר'
וירושלם וקדש אותה לעתיד לבוא
לפיכך מקריבין הקרבנות כ'
כולן אף על פי שאין שם בית בנוי
ואוכלין קדשים קלים בכל העזרה
אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת
מחיצה ואוכלין קדשים קלים ומ'
ומעשר שני בכל ירושלם אף על פי
שאין שם חומה שקדשה ראשונה
קדשה לשעתה וקדשה לעתיד ל'
לבוא ולמה אני אומ' במקדש
ירושלם קדושה ראשונה קדושתה
לעתיד לבוא ובקדושה שאר ארץ י'
ישר' לענין שביעית ומעשרות
וכיוצא בהן לא קדשה לעתיד לבו'
לפי שקדושת המקדש וירושלים
מפני השכינה ושכינה אינה בטלה
והרי הוא אומ' והשמותי את מקדשכ'
ואמרו חכמ' אף על פי ששוממין ש'
בקדושתן הן עומדין אבל חיוב
הארץ בשביעית ובמעשרות אינו
אלא מפני שהוא כבוש רבים וכיון
שנלקחה הארץ מידיהן בטל הכ'
הכבוש ונפטרת מן התורה ומן

המעשרות השביעית אלא השביעי'
לפי שאינה ארץ ישר' וכיון שעלה ה'
עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש
אלא בחזקה שהחזיקו בה לפיכך
כל מקום שהחזיקו עולי בבל ונתקד'
ונתקדש בקדושה עזרא השנייה
הרי הוא מקודש היום ואף על פי
שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעי'
ובמעשרות על הדרך שבארנו בה'
בהלכות תרומה ··

פרק שביעי

מצות
עשה ליראה מן המקדש שנאמר
ומקדשי תיראו ולא מן המקדש
אתה ירא אלא ממי שצוה על יראתו ·
ואי זו היא יראתו שלא יכנס אדם ב'
להר הבית במקלו או במנעל שברגליו
או במפונדתו או באבק שברגליו ב'
או במעות הצרורין לו בסדינו ואין
צריך לומר שאסור בכל הר
הבית אלא אם נזדמן לו רוק מבליעו
בכסותו ·· ולא יעשה הר הבית
דרך שיכנס מפתח זה ויצא בפתח
שכנגדו שלא לקצר הדרך אלא יק'
יקיפו מבחוץ ולא יכנסו אלא לדבר
מצוה וכל הנכנסין להר הבית נכנס
דרך ימין ומקיפין דרך שמאל ויוצ'
ויוצאין חוץ ממי שארעו דבר ש'
שהוא מקיף על השמאל לפיכך הן
שואלין לו מה לך מקיף על השמאל
שאני אבל השוכן בבית הזה ינחמך ·
שאני מנודה השוכן בבית הזה יתן
בלבך ותשמע על דברי חביריך וי'
ויקרבוך ·· כל שהשלים עבודה
ונסתלק לו אינו יוצא ואחוריו ל'
להיכל אלא הולך לאחוריו מעט מ'
מעט ומהלך על צדו עד שיצא
מן העזרה · וכן אנשי משמר ואנ'
ואנשי מעמד ולוים מדוכנם כך הן
יוצאין מן המקדש כמו שפוסע
אחר התפלה מאחוריו כך פוסע'
מן המקדש לאחוריו כל זה ליראה
מן המקדש ·· לא יקל אדם את
ראשו כנגד שער המזרח של עזרה
שהוא שער נקנור מפני שהוא מ'
מכוון כנגד קדש הקדשים · וכל
הנכנס לעזרה יהלך בנחת במקום
שמותר לו להכנס לשם ויראה ע'
עצמו שהוא עומד לפני האדון
יי' · שנ' והיו עיני ולבי שם כל הימי'
ומהלך באימה ופחד ורעדה שנא'
בבית אלהים נהלך ברגש ··
ואסור כל אדם לישב בכל העזרה
ואין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית
דוד · שנ' וישב לפני יי' · והסנהדרי'
שהיו יושבין בלשכת הגזית לא היו
יושבין אלא בחצייה של חול ·· אע"פ
שהמקדש היום חרב בעונותינו חייב
אדם במוראו כמו שהיה נוהג בו
בבניינו לא יכנס אלא למקום שמות'
להכנס לשם ולא ישב בעזרה ולא י'
יקל ראשו כנגד שער המזרח שנ'
את שבתתי תשמרו ומקדשי תיראו
מה שמירת שבת לעולם אף מורא
מקדש לעולם שאע"פ שחרב בקדו'
בקדושתו הוא עומד ·· בזמן
שיהיה המקדש בנוי אסור לו לאדם
להקל ראשו מן הצופים שהוא חוץ
לירושלם ולפנים והוא שיהיה רואה
את המקדש ולא יהיה גדר מפסיק
בינו ובין המקדש ·· אסור לאדם ל'
לעולם שיפנה או שישן בין מזרח
למערב ואין צריך לומר שאין קובעי'
בית הכסא בין מזרח למערב בכל
מקום מפני שההיכל במערב לפיכך
לא יפנה לא למערב ולא למזרח שנ'
שהוא כנגד המערב אלא בין צפון
לדרום נפנין וישנים וכל המטיל מים
מן הצופים ולפנים ישב ופניו כלפי
הקדש או יסלק הקדש לצדדיו ··
ואסור לאדם שיעשה בית ת'
תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם
חצר כנגד העזרה שלחן כצורת ש'
שלחן ומנורה כצורת מנורה אבל
עושה הוא מנורה של חמשה קנים
או של שמונה קנים או מנורה של
שבעה של מתכת אע"פ שיש לה
שבעה קנים ·· שלש מחנות
היו ישר' במדבר מחנה ישר' והיא
ארבעה מחנות ומחנה לויה שנ'
נה וסביב למשכן יחנו · ומחנה ש'
שכינה ומפתח חצר אהל מועד ול'
ולפנים וכנגדן לדורות מפתח ירושלם
עד הר הבית כמחנה ישר' ומפתח
הר הבית עד פתח העזרה שהוא שע'
נקנור כמחנה לויה ומפתח העזרה
ולפנים מחנה שכינה והחיל ועזרת
נשים מעלה יתירה בבית העולמים ··
כל ארץ ישר' מקודשת מכל ה'
הארצות ומה היא קדושתה שמביאין
ממנה העומר ושתי הלחם והבכורים
מה שאין מביאין כן משאר ארצות ··
עשר קדושות הן בארץ ישר'
זו למעלה מזו עיירות המוקפות חו'
חומה מקודשות משאר ארצות ש'
שמשלחין משם את המצורעין וא'
ואין קוברין את המת בתוכן עד שירצו ש'
שבעה טובי העיר או כל אנשי העיר
ואם יצא המת חוץ לעיר אין מחזי'
אותו לתוכה אע"פ שרצו כלן להחזי' ··
רצו בני העיר להוציא הקבר
מן המדינה מפנין אותו וכל הקברות
מפנין חוץ מקברי נביא או מלך · קבר
שהקיפתו העיר בין מארבע רוחות
בין משתי רוחות זו כנגד זו אם היה
בינו ובין העיר יתר מחמשים אמה

לכמו וחמשים אמה לכאן אין מפנין
אותו עד שירצו כולם שהוא מכאן
ומכאן אותו ·· ירושלם מקודשת
משאר העיירות המוקפות שאוכלי׳
קדשים קלים ומעשר שני לפנים מ׳
מחומתה ואלו דברים שנאמרו בי׳
בירושלם אין מלינין בה את המת
ואין מעבירין בתוכה אדם עצמות
ואין משכירין בתוכה בתים ואין
נותנין בה מקום לגר תושב ואין
מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית
דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות
נביאים הראשונים ואין נוטעין בה
גנות ופרדסים ואינה נזרעת ולא נ׳
נחרשת שמא תסרח ואין מקיימין
בה אילנות חוץ מגנת ורדים שהיתה
שם מימות הראשונים ואין מקיימין
בה אשפות מפני השרצים ואין ל׳
מוציאין בה זיזין וגזוזטראות לר׳
לרשות הרבים מפני אהל הטומאה
ואין עושין כבשונות מפני העשן
ואין מגדלין בה תרנגולין מפני
הטהרות ואין הבית נחלט בה ואין
מטמאין בנגעים ואינה נעשית עיר
הנדחת ואינה מביאה עגלה ערופ׳
לפי שלא נתחלקה לשבטים ··
הר הבית מקודש ממנו שאין זבין
וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם ומו׳
ומותר להכניס המת עצמו להר הבית
ואין צריך לומר טמא מת שהוא נ׳
נכנס לשם ·· החיל מקודש ממנו
שאין גוים וטמאי מת ובועל נדה
נכנסין לשם עזרת נשים מקודשת
מן החיל שאין טבול יום נכנס לשם
ואיסור זה מדבריהם אבל מן התורה
מותר טבול יום להכנס למחנה לויה
וטמא שנכנס לעזרת נשים אינו
חייב חטאת ·· עזרת ישראל
מקודשת מעזרת נשים שאין מ׳
מחוסר כפורים נכנס לשם וטמא
שנכנס לה חייב כרת עזרת הכהני׳
מקודש הימנה שאין נכנסין לה
לשם אלא בשעת צורכיהם לסמיכ׳
ולשחיטה ולתנופה ·· בין האולם
ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי
מומין ופרועי ראש וקרועי בגדים
נכנסין לשם ההיכל מקודש מבין
האולם ולמזבח שאין נכנס לשם
אלא רחוץ ידים ורגלים בית קדש
הקדשים מקודש ממנו שאין נכ׳
נכנס לשם אלא כהן גדול ביום ה׳
הכפורים בשעת העבודה ··
מקום שהיה בעליה מכוון על קדש
הקדש אין נכנסין לו אלא פעם א׳
אחת בשבוע לידע מה הוא צריך
לחזק בדקו ·· בשעה שנכנסין
הבנאין לבנות ולתקן בהיכל או לה׳
להוציא משם את הטומאה מצ׳
מצוה שיהיו הנכנסין כהנים תמימ׳
תמימין לא מצאו תמימין יכנסו
בעלי מומין אם אין שם כהנים
יכנסו לוים לא מצאו לוים יכנסו
ישר׳ מצוה בטהורים לא מצאו ט׳
טהורים יכנסו טמאים טמא ובע׳
מום יכנס טמא ולא יכנס בעל מו׳
מום שהטומאה דחויה בציבור ··
וכל הנכנסין להיכל לתקן יכ׳
יכנס בתיבות אם אין שם תיבות
או שאי אפשר שיעשו בתיבות יכ׳
יכנסו דרך פתחים ··

פרק שמיני

שמירת
המקדש מצות עשה ואע״פ שאין
פחד מאויב או מליסטים שאין ה׳
שמירתו אלא כבוד ·· אינו דומה
פלטרין שיש עליו שומרין לפלטר׳
שאין עליו שומרין ושמירת זו כ׳
כל הלילה מצותה והשומרים הם הכ׳
הכהנים והלוים שנ׳ ואתה ובניך תש׳
תשמרו לפני אהל העדות כלומר אתם
תהיו שומרין לו והרי נא׳ ושמרו את
משמרת אהל מועד וג׳ והחונים קדמ׳
מזרחה משה ואהרן ובניו שומרים
משמרת הקדש ·· ומי שבטלו ב׳
שמירה עבר בלא תעשה שנ׳ וש׳
ושמרתם את משמרת הקדש ולש׳
לשון שמירה אזהרה היא למ׳
למדת ששמירתו מצות עשה ובט׳
ובטול שמירתו בלא תעשה ··
ומצות שמירתו שיהו הכהנים ב׳
שומרין מבפנים והלוים מבחוץ ב׳
ועשרים וארבע מקומות שומרים אותו
בכל לילה תמיד בעשרים וארבע מ׳
מקום הכהנים בשלשה מקומות
והלוים בעשרים ואחד מקום ··
והיכן היו שומרין הכהנים
בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית
המוקד ·· בית אבטינס ובית הניצוץ
היו עליות בנויות כנגד שערי העזר׳
והרובין היו שומרין שם בית המו׳
המוקד בארץ וזקני בית אב של
אותו היום היו ישנים ומפתחות
העזרה בידם ·· לא היו הכהנים
ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין
אותן כנגד ראשיהם ולובשין בגדי
עצמן וישנים על הארץ כנגד שומ׳
שומרי חצרות המלכים לא שישבו
על המטות ·· מי שאירע קרי לאחד
מהן הולך במסיבה שתחת הקרקע
שהמחילות המפתחות להר הבית לא
נתקדשו וטובל וחוזר וישב אצל או׳
אחיו הכהנים עד שפותחין השערי׳
בבקר יוצא והולך לו ·· והיכן היו
הלוים שומרין על חמשה שערי
הבית ועל ארבע פנותיו מתוכו ועל ארב׳
פנות העזרה מבחוץ שאוסור

ויושב בעזרה ועל חמשה שערי העז׳
העזרה חוץ לעזרה שהרי הכהנים
שומרין על שער המוקד ועל שער
הנצוץ הרי שמנה עשר מקום וע׳
ועוד שומרין בלשכת הקרבן וב׳
ובלשכת הפרכת ומאחורי בית הכפ׳׳
ומעמידין ממונה אחד על כל
המשמרות השומרין ואיש הר
הבית היה נקרין והיה מחזיר על
כל משמר ומשמר ל׳ האבוקות
דולקות לפניו וכל משמר שאינו
עומד ואומר לו איש הר הבית שלום
עליך נכר שהוא ישן חובטו במקלו
במקלו ורשות היה לו לשרוף את
כסותו עד שהיו אומרין בירושלים
מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ב׳
ובגדיו נשרפין שישן לו על משמ׳
משמרו׳׳ בשחר קודם שי׳
שיעלה עמוד השחר סמוך לו יבא
הממונה של מקדש וידפוק הכ׳
הכהנים שבבית המוקד והן פות׳
פותחין לו נטל את המפתח ופתח
השער הקטן שבין בית המוקד
ובין העזרה ונכנס מבית המוקד
לעזרה ונכנסו אחריו הכהנים וש׳
ושתי אבוקות של אור בידן ונחלק׳
לשתי כתות כת הולכת למזרח וכת
הולכת למערב והיו בודקין והולכין
את כל העזרה עד שמגיעין את שתי
הכתות למקום בית עושי חבתין ׳
הגיעו אלו ואלו אומ׳ הכל שלום ה׳
והעמידו עושי חבתין לעשות ח׳
חבתין׳׳ כסדר הזה עושה בכל
לילה חוץ מלילי שבת שאין בידם
אור אלא בודקין במרות הדולקין
שם מערב שבת׳׳

הלכות כלי המקדש וכל העובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות שש
מצות עשה ושמונה מצות לא ת׳
תעשה׳׳ וזהו פרטן׳׳
לעשות שמן המשחה׳׳ א
שלא לעשות כמוהו׳׳ ב
שלא לסוך ממנו׳׳ ג
שלא לעשות כמתכנת הקטרת׳׳ ד
שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ ה
לשאת הארון על הכתף׳׳ ו
שלא יסורו הבדים ממנו׳׳ ז
שיעבד הלוי במקדש׳׳ ח
שלא יעשה אחד במלאכת חברו ט
לקדש הכהן לעבודה׳׳ י
שיהו כל המשמרות שוות ברגלים׳ יא
ללבוש בגדי כהונה לעבודה׳׳ יב
שלא נקרע את המעיל׳׳ יג
שלא יזח החשן מעל האפוד׳׳ יד
וביאור מצות אלו בפרקים אלו׳׳

פרק ראשון:

מצות
עשה לעשות שמן המשחה שיה׳
שיהיה מוכן לדברים שצריכין בו
שנ׳ ועשית אותו שמן משחת קד׳
קדש וגו׳׳ וככה עשהו משה
רבנו במדבר לקח מן המור והק׳
והקנמון והקדה מכל אחד מש׳
משלשתן חמש מאות שקל בש׳
בשקל הקדש ומקנה הבשם חמ׳
חמשים ומאתים וזה שנ׳ בתורה
וקנמן בשם מחציתו חמשים ומ׳
ומאתים זה ששוקלין אותו שני
פעמים חמשים ומאתים בכל פע׳
ופעם׳׳ ושחק כל אחד ואחד לב׳
לבדו וערב הכל ושרה אותם במים
ובמים מתוקים עד שיצאו כל כחם
במים ונתן על המים שמן זית הין
והוא שנים עשר לוג כל לוג ארבע
רביעיות ובשל הכל על האש עד
שיאבדו המים ונשאר השמן והני׳
והניחו בכלי לדורות׳׳ המור
הוא דם הצבור בחיה שבהודו׳
הידוע לכל שמתבשמין בו בני ה׳
אדם בכל מקום והקנמון הוא העץ
הבא מאיי הודו שריחו טוב ומתג׳
ומתגמרין בו בני האדם׳׳
והקדה היא הקושט וקנה בושם
הם הקנים הדקים כתבן האדומים
הבאים מאיי הודו וריחן טוב והן
מיני בשמים שנותנין אותן הרופ׳
הרופאין בצרי׳׳ העושה
שמן המשחה כמעשה הזה וכמ׳
וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע
במזיד חייב כרת ובשוגג מביא ל׳
חטאות קבועה שנ׳ איש אשר י׳
ירקח כמוהו׳ וכל המתלמד אם לי׳
ליתנו לאחרים פטור׳׳ הסך
משמן המשחה כזית במזיד חייב
כרת ובשוגג מביא חטאות קבועה
שנ׳ ממנו וזה שנ׳ בו שמן משחת
קודש יהיה זה לי לדורותיכם ומ׳
ומשלם לא נעשה אחר חוץ ממה
שעשה משה׳׳ אחד הסך את
עצמו ואחד הסך את אחרים חייב
שנ׳ ואשר יתן ממנו על זר׳׳
הסך כלים ובהמה וגוים שהם כב׳
כבהמה או שסך מתים בו פטור
שנ׳ על בשר אדם לא ייסך׳׳
אין מושחין ממנו לדורות אלא ל׳
כהנים גדולים ומשוח מלחמה
ומלכי בית דויד בלבד ואפילו כהן בן
כהן מושחין אותו שנ׳ והכהן ה׳
הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו
שמן המשחה׳׳ בבית שני לא ל׳

היה שם שמן המשחה היה כהן
גדול והתרבה בלבישת בגדים בלבד
שהיה לובש בגדי כהונה ׃ כיצד
מושחין את הכהן צק את השמן
על ראשו וסך ממנו על גבי עיניו
כמין כי יוני כזה   שנ׳
ויצק משמן המ׳   שחה
על ראש אהרן וימשח אותו לק׳
לקדשו ׃ ומלכי בית דוד מוש׳
מושחין אותו כמין נזר על ראש
ולא ימשח במקומות אחרות ולא
ירבה בשמן ׃ הנותן משמן
המשחה על גבי מלך או כהן גד׳
גדול שכבר נמשחו פטור שנא׳
אשר יתן ממנו על זר ׳ ואין אלו
זרים אצלו ׳ אבל הסך ממנו אפי׳
למלך ולכהן גדול חייב שנ׳ על בשר
אדם לא ייסך ׳ כל אדם במשמע
וכהן גדול שנטל משמן המשחה
מראשו וסך במעיו חייב כרת
והוא שיסוך ממנו בכזית ׃
אין מושחין את המלך אלא על
גבי מעין ׳ ואין מושחין מלך
בן מלך שהמלכות ירושה למלך
עולם ׳ ואם היתה שם מחלוקת
מושחין אותו כדי לסלק המחלו׳
המחלוקת ולהודיע לכל שזה ל׳
המלך לבדו כמו שמשחו שלמה
מפני מחלוקת אדוניהו ויהואש
מפני עתליה ויהואחז מפני יה׳
יהויקים אחיו ׳ וזה שמשח אלי׳
אלישע ליהוא לא בשמן המשח׳
משחו אלא בשמן אפרסמון ׃
ודבר זה מסורת ביד חכמים ׃
כל כלי המקדש שעשה מש׳
משה במדבר לא נתקדשו אלא ב׳
במשיחתן בשמן המשחה שנאמר
וימשחם ויקדש אותם ׳ ודבר זה
אינו נוהג לדורות ׃ אלא

כל הכלים כולן כיון שנשתמשו
בהן במקדש במלאכתן נתקדשו
שנ׳ אשר ישרתו בם בקודש ׳ כל׳
בשירות הם מתקדשים ׃
הכפות והקערות שמקטירין בהן
המנחות וכן המזרקות שמקבלין
בהן הדם ושאר כלי השרת כולם
של כסף ושל זהב היו ומותר לע׳
לעשותן של שאר מתכות כמו
שבארנו ׃ וכולן מתקדשין
במלאכתן ׳ ואם נשברו עושה ל׳
אותן כלי אחר ומתיך אותן ואין
קדושתו מסתלקת מהן לעולם ׃
כלי הקדש שנקבו או שנס׳
שנסדקו אין סותמין אותן אלא
מתיכין אותן ועושין אותן חדש׳
חדשים ׃ סכין שנשמט מקתו
או שנפגם אין מחזירין אותו ולא
משחיזין אותו אלא גונזין אותו ׃
מערב ההיכל בין הקדש והאולם
לדרום ועושין אחרים שאין עו׳
עמות במקום עשירות׳ שתי מ׳
מדות היו במקדש עשרון וחצי
עשרון ׃ העשרון למנחות
וחצי העשרון לחלוק בו מנחת
כהן גדול שבכל יום ׃ ושבע
מדות של לח היו שם וחצי ההין
ושלישית ההין ורביעית ההין ולוג
וחצי לוג ורביעית לוג ולמה היו ל׳
חצי ההין ושלישית ההין ורביעי׳
ההין למדידת הנסכים של זבחים
ולוג למדידת שמן המנחות וחצי
לוג למדידת שמן לכל נר מנרות
המנורה ורביעית ההין לחלוק בה
השמן לחבתין ואין לנו דבר למ׳
למדוד בו הין ולמה היו בו שם ל׳
הואיל והיה במקדש בימי משה
רבנו שמדד בו לשמן המשחה ׃
ובחצי לוג שהיה במקדש היו מו׳

מודדין מים למי סוטה ושמן לתוד׳
ורביעית שהיתה שם היו מודדין
שמן לחם נזיר ומים לטהרת מצ׳
מצורע ולא מפני מעשים אלו נת׳
נתקדשו אלא מפני המלאכות של
מקדש שאמרנו ׃ כל המדות
היו קדש ומכלי שרת אלא שמ׳
שמדות הלח נמשחו מבפנים
ומבחוץ וכלי היבש לא נמשחו ל׳
אלא מבחוץ לפיכך בירוצי מדות
הלח קדש ומדת היבש חול ׃

פרק שני

הקטרת
מעשות בכל שנה ושנה ועשייתה
מצות עשה שנ׳ ואתה קח לך
סמים ראש וג׳ ונתפרשו בתורה
ארבעה מסמניה ׃ נטף שחלת
חלבנה ולבונה ׳ ושאר סמניה הלכ׳
למשה מסיני ׃ ואחד עשר
סמנים נאמרו למשה בסיני ׳ והן ל׳
שעושין אותן במשקל מכוון וא׳
ומוסיפין עליהן כלי משקל מלח
סדומית וכפת הירדן ועשב אחד
שמעלה העשן ולא היה כל אדם
יודעין אותו אלא אנשים יודעין
והוא היה הלכה בידם איש מפי
איש ׃ וזהו משקל אחד ל׳
עשר סמניה נטף ושחלת וחלבנה
ולבונה מכל אחד משקל שבעים
מנה ׃ והמנה מאה דינר ומור
וקציעה ושבולת נרד וכרכום מכל
אחד ששה עשר מנה קושט ל׳
שנים עשר מנה קנמון תשעה
מנה קלופה שלשה מנים משקל
הכל שלש מאות ושמונה וששים
מנה ׃ שוחקין הכל הדק
ומוסיפין לה רובע הקב מלח ס׳
סדומית וכפת הירדן ומעלה ע׳

נמצא כל שהיה מקטיר ממנה בכל יום
על מזבח הזהב מנה שלש מאות
חמשה וששים כנגד ימות החמה
והשלש מנים הנשארות שוחק אות'
אותו ערב יום הכפורים דקה מן ה
הדקה עד שימצא ממנה מלא ח'
חפניו להקטיר ביום הכפורים והש'
והשיור היה מותר הקטרת שאמר
בשקלים :· נטף האמור בתורה
הוא עצי הקטף שיוצא מהן העצי
והשחלת הוא הצפרן שנותנין אותו
בני אדם במוגמרות :· והחלבנה
היא דבש שחור וריחו קשה והיין
שרף אילנות בערי יון שמות הס'
הסמנין בלשון ערבי :·
עוד מסיאך ואספאור טיב ומיעה ל'
ולבאן ומסך וקציעה וסנבול נרין
גאודין ודעפאן וקסס ועוד וקשר
שליבה ועבר :· כיצד מפטמין
את הקטרת מביא תשעה קבין בורית
כרשינה ושף בה את הצפורן ואחר
כך שורה את הצפורן באחד ועש'
ועשרים קב של יין ביותר ואחרכך
שוחק כל אחד ואחד מן הסמנין ל'
בפני עצמו וכשהוא שוחק אומר
היטב הדק הדק היטב כל זמן ששו'
ששוחק ומערב הכל וכל מעשיהן
בקודש בתוך העזרה ומשל הקדש
והמפטם את הקטרת מן החולין
פסולה :· פעמים בשנה היו מחזירין
אותו למכתשת בימות החמה היו
מפזרין אותו כדי שלא תתעפש וב'
ובימות הגשמים צוברין אותה כדי
שלא יפוג ריחה :· נתן לתוכה
דבש כל שהוא פסולה חסר אחד מ
מסמניה חייב מיתה שהרי נעשית
קטרת זרה פטמה מעט מעט כמו'
כמתכונתה כשרה ואפילו פטם פרס
בין השחרית ופרס בין הערבים :·

העושה קטרת מן אחד עשר סמנין
לפי משקלות אלו כדי להריח בה אפ'
על פי שלא הריח חייב כרת על עשיית'
אם עשה במזיד ובשוגג מביא ח'
חטאת קבועה אף על פי שלא עש'
עשה המשקל כלו אלא חציו או
שלישו הואיל שעשה לפי משקלות
אלו חייב שנ' במתכונתה לא תעש'
לכם איש אשר יעשה כמוה להרי'
בה ונכרת מעמיו :· עשה
להתלמד בה או למסרה בצבור פטור
הריח בה ולא עשייה אינו חייב כרת
אלא כרין כל הנהנה מן הקודש לא
חייבה תורה כרת אלא לעושה במ'
במתכונתה להריח בה :· מזבח
הזהב שבהיכל עליו מקטירין הק'
הקטרת בכל יום ואין מקריבין עליו
דבר אחר ואם הקטיר עליו קטרת
אחרת שאינה כזו או שהקטיר עליו
קטרת שהתנדב אותה יחיד או ל'
רבים או הקריב עליו קרבן או הסיך
נסך לוקה שנ' לא תעלו עליו קטרת
זרה ועולה ומנחה וכו' :· בעת
שמוליכין את הארון ממקום למ'
למקום אין מוליכין אותו לא על
הבהמה ולא על העגלות ולפי שש'
ששכח דוד ונשאו על העגלות נפרץ
פרץ בעוזא אלא מצוה לנשאו על
הכתף שנ' כי עבדת הקדש עליהם
בכתף כשמשאין אותו על הכתף
נושאין פנים כנגד פנים ואחוריה'
לחוץ ופניהם לפנים נזהרין שלא
ישמטו הבדים מן הטבעות שהמסי'
אחד מן הבדים מן הטבעות לוקה
שנ' בטבעות הארון יהיו הבדים ל'
לא יסורו ממנו :·

פרק שלישי

זרע

לוי כלו מובדל לעבודת המקדש ש'
שנ' בעת ההיא הבדיל יי' את שבט
הלוי · ומצות עשה להיות פנוים
ומוכנים לעבודת המקדש בין רצו
בין שלא רצו שנ' ועבד הלוי הוא
את עבדת אהל מועד · ובן לוי ש'
שקבל עליו כל מצות לויה חוץ מדב'
אחד אין מקבלין אותו עד שיקבל
את כולם :· עבודה שלהן שיהיו
שומרין את המקדש ויהיו מהם ש'
שוערין לפתוח שערי המקדש ול'
ולהגיף דלתותיו ויהו משוררים ל'
לשורר על הקרבן בכל יום שנ' ושרת
בשם יי' אלהיו ככל אחיו הלוים · אי'
איזהו שירות שהוא בשם יי' הוי ש'
אומרין זו היא שירה :· ומתי
אומ' שירה על כל עולות הציבור החוב'
ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין אב'
אבל עולת נדבה שמקריבין הציבור לקיץ
המזבח :· וכן הנסכים המובאין בפנ'
בפני עצמן אין אומרין עליהן שירה :·
לוי הזקן מותר לעבוד ולש'
ולשורר ואין פוחתין משנים עשר
לוים עומדין על הדוכן בכל יום לומ'
לומר שירה על הקרבן ומוסיפין עד
לעולם ואין אומרין שירה אלא בפה
בלא כלי שעיקר השירה שהיו ע'
עבודתם בפה ואחרים היו מנגנין
בכלי שיר מהן לוים ומהן ישראלים
מיוחסין המשיאין לכהונה שאין ל'
עולה על הדוכן אלא מיוחס ואין ל'
אלו המשוררים על פי הכלים פוחתין
מיבון שנים עשר :· ובמה הן
מנגנין בנבלים וחלילים וכנורות וחצצ'
והצלצל ואין פוחתין משני נבלים ולא
מוסיפין על ששה ואין פוחתין על
שני חלילין ולא מוסיפין על שנים
עשר ואין פוחתין משתי חצצרו'
ולא מוסיפין על מאה ועשרים :·

ואין פוחתין מתשעה כנורות ואין
מוסיפין עד לעולם והמצלצל אחד
בלבד ביום המועדות כולן
ובראשי חדשיכם היו הכהנים
תוקעין בחצוצרות בשעת הקרבן
והלוים אומ' שירה שנ' וביום שמחתכ'
ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ות'
ותקעתם בחצוצרות החצוצרו'
היתה מעשה מן העשת של כסף
עשה אותה מן גרוטאות של כסף
כשרה ומשאר מיני מתכות פסול'
והחלילים שהיו מנגנין בהן היה
אבוב שלהן של קנה מפני שקולו
ערב ולא היה מחליק אלא באבוב
יחידי מפני שהוא מחליק יפה
בשנים עשר יום בשנה החליל
מכה לפני המזבח בשחיטת פסח
ראשון ובשחיטת פסח שני וביום
טוב הראשון של פסח וביום טוב
הראשון של עצרת ובשמונת ימי
החג וחליל זה דוחה שבת מפ'
ומפני שהוא חליל של קרבן וחליל
של קרבן עבודה היא ועבודה דוחה
את השבת אין בן לוי נכנס
לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו
חמש שנים תחלה שנ' זאת אשר
ללוים מבן חמש ועשרים שנה
וכתוב אחד אומ' מבן שלשים שנה
הא כיצד חמש לתלמוד ואינו נכנס
לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש שנ'
ואיש איש על עבודתו זה שנ' בתור'
בלוים ומבן חמשים ישוב מצבא
העבודה אינו אלא בזמן שהיו נוש'
נושאין המקדש ממקום למקום
ואינה מצוה הנוהגת לדורות
אבל לדורות אין הלוי נפסל בשנים
ובמומין אלא בקול שיתקלקל הקול
מרוב הזקנה יפסל מעבודתו במק'
במקדש וראוי לשיר נפסל

אלא לומר שירה ויהיה מן השוערי'
שמואל הרואה ודוד המלך
חלקו הלוים לעשרים וארבע מ'
משמרות ומגבר משמר בכל שבת
ושבת וכל אנשי משמר מחלק
אותם ראשי המשמר לבתי אבות
וכל יום מימי השבת עובדין בו א'
אנשים ידועין וראשי האבות
מחלקין את העובדין כום שלהן
איש איש על עבודתו וכל
הלוים מוזהרין על עבודת המזב'
שנ' אך אל כלי הקדש ואל המזבח
לא יקרבו ולא ימותו לא יקרבו
לעבודה אבל ליגע מותרין וכשם
שהלוים מוזהרין שלא לעבודת
עבודת הכהנים כך הכהנים מוז'
מוזהרין שלא לעבוד עבודת הלוים
שנ' גם הם גם אתם וכן הלוים
עצמן מוזהרין שלא יעשה אחד
במלאכת חבירו לא יסייע המש'
המשורר לשוער ולא השוער למש'
למשורר שנ' איש איש על עבודתו
ועל משאו לוים שעבדו עבודת
הכהנים או שסייעו לוי במלאכת
שאינה מלאכתו חייבין מיתה בידי
שמים שנ' ולא ימותו אבל כהן ש'
שעבד עבודת לוי אינו במיתה אל'
בלא תעשה

פרק רביעי

הכהנים

הובדלו מכל הלוים לעבודת הקרבן
שנ' ויבדל אהרן להקדישו בקדש
הקדשים ומצות עשה הוא להב'
להבדיל הכהנים ולהכינם לקרבן
שנ' וקדשתו כי את לחם אלהיך
הוא מקריב וצריך כל אדם מישר'
לנהוג בו כבוד הרבה ולהקדים אותו
לכל דבר שבקדושה לפתוח בתורה
ראשון ולברך ראשון וליטול מנה יפה
ראשון משה רבנו חלק לשמונה
משמרות ארבעה מאלעזר וארבעה
מאיתמר וכן היו בימי שמואל ובימי
שמואל חלקם הוא ודוד המלך לא'
לארבעה ועשרים משמר ועל כל
משמר ומשמר ראש אחד ממונה
ועולין לירושלם לעבודה משמר
בכל שבת ושבת ומיום השבת ליום
השבת הן מתחלפין ומשמר יוצא
והאחר שהיו יוצאין נכנס עד ש'
שיגמרו וחוזרין חלילה ומצות
עשה להיות כל המשמרות שוים ב'
ברגלים וכל שיבוא מן הכהנים ברגל
ורצה לעבוד עובד וחולק עמהן ב'
ואין מוחין לו עד שיגיע משמ'
משמרו שנ' וכי יבוא הלוי מאחד
שעריך בדין בקרבנות הרגלים
בחלוק לחם הפנים ובחלוק שתי
הלחם של עצרת אבל נדרים ונדבות
התמידין אין מקריבין אותן ומפיא'
ברגל אלא משמר שזמנו קבוע שנ'
חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על ה'
האבות כלומר חלק כחלק יאכלו בק'
בקרבנות הצבור ואינם חלק כחלק
כשאר דברים שכבר חלקו אותן ה'
האבות וקבעו אותם כל משמר
ומשמר בשבתו וכן עבודת לחם
הפנים במשמר שזמנו קבוע אבל
עבודת שתי הלחם כל המשמרות
ומנין שאינו מדבר אלא ברגל
שנ' מאחד שעריך מכל ישר' בשעה
שכל ישר' באין בשער אחד ומנין
שאינו מדבר אלא בכהנים שנ' חלק
כחלק יאכלו ואין שם אכילת מוקדש
להיום אלא לכהנים בלבד וכן
כהן שהיה לו קרבן הרי זה בא ולוקח
למקדש ומקריבו בכל יום שירצה
שנ' ובא בכל אות נפשו ושרת ואפילו

חטאותו ואשמו הוא מקריב ומכפר
על ידי עצמו והעור של קרבנו שלו
ואם רצה לתת את קרבנו לכל כהן
שירצה להקריבו נותן ועור הקרבן
ועבודתו לאותו הכהן מלבד שנתנו
לו ׃ היה כהן בעל הקרבן בעל מ'
מום נותן קרבנו לאנשי משמר
והעור שלהן היה זקן או חולה של'
שיכול לעבוד על ידי הדחק נותן ה'
קרבן לכל כהן שירצה והעור והעב'
והעבודה לאנשי משמר ואם אינו
יכול לעבוד כלל זה הקרבן נותנו לאנ'
לאנשי משמר ׃ היה טמא בן
בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאי'
נותנו לבעלי מומין טהורין שבאותו
משמר ועורו ועבודתו לאנשי מש'
משמר הטמאים ׃ היה הקרבן
של כהן גדול והיה אונן נותנו לכל
כהן שירצה ועורו ועבודתו לאנש'
משמר מפני שכהן גדול האונן ראוי
לעבודה כמו שיתבאר הרי זה עו'
עושה שליח לקרבנו ׃ כל ראש
משמר ומשמר מחלק משמרו ל'
לבתי אבות עד שיהיה כל בית ואנש'
ואנשיו עובד באותו יום אחד
מימות השבת והאחר ביום של'
שלאחריו וכל בית ואב ראש אחד
ממונה עליו ׃ וממנין כהן גדול
הוא ראש לכל כהנים ומושחין אותו
בשמן המשחה ומלבישין אותו
בגדי כהונה גדולה שנ' והכהן הג'
הגדול מאחיו וגו' ואם אין שם שמן
המשחה מרבין אותו בבגדי כהונה
גדולה שנ' אשר יוצק על ראשו
שמן המשחה ולבש את הבגדים
כשם שמתרבה בשמן המשחה
כך מתרבה בבגדים ׃ כיצד
מרבין אותו בבגדים לובש שמונה
בגדים ופושט וחוזר ולובשן למ'

למחר שבעת ימים יום אחר יום
שנ' שבעת ימים ילבשם הכהן ת'
תחתיו מבניו וכשם שרבוי בגדים
שבעה כך משיחה בשמן המשחה
שבעה יום אחר יום ואם עבד ל'
קודם שיתרבה בבגדים כל שבעה
או קודם שימשח כל שבעה ע'
עבודתו כשרה הואיל ונתרבה או
נמשח פעם אחת נעשה כהן ג'
גדול לכל דבר ׃ אין בין כהן
משוח בשמן המשחה למרובה
בגדים אלא פר שמביא כהן משוח אם
שגג באחת מן המצות שחייב
עליהן חטאות שנ' אם הכהן הה'
המשיח יחטא לאשמת העם ה'
ואבל לשאר דברים שוין הן ׃
אין מעמידין כהן גדול אלא בבית'
של שבעים ואחד ואין מושחין
אותו אלא ביום שנ' ביום המשח אותו ל'
וכן אם נתרבה בבגדים מלבד אין ל'
מרבין אותו אלא ביום ואין ממנין
שני כהנים גדולים כאחת ׃
וממנין כהן אחר שיהיה לכהן ג'
גדול כמו המשנה למלך והוא הנ'
הנקרא סגן והוא הנקרא ממונה
ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד
וזה כבוד הוא לו וכל הכהנים מת'
מתחת יד הסגן ׃ ועוד ממנין
קתיקולין להיות לסגן כמו הסגן ל'
לכהן גדול ואין פחות משנים ומ'
וממנין אמרכלין ואין פחות מש'
משבעה ומפתחות העזרה בידם
רצה האחד לפתוח אינו יכול עד
שיכנסו כל האמרכלין ויפתחו ׃
וממנין גזברין מתחת ידי
האמרכלין ואין פוחתין משלשה
גזברין והגזברין הן שגובין כל ה'
ההקדשות ופודין את הנפדה מ'
מהן ומוציאין אותן לדברים הרא'

הראוין להוציאה ׃ כהן גדול
המשוח קודם למרובה בגדים ל'
ומרובה בגדים העומד לשירות קודם
לעובר מחמת קרי והעובר מחמת
קרי קודם לעובר מחמת מום ועו'
ועובר מחמת מום קודם למשוח
מלחמה ומשוח מלחמה קודם
לסגן וסגן קודם לקתיקול ׃ ל'
וקתיקול קודם לאמרכל והאמרכל
קודם לגזבר והגזבר קודם לראש ל'
בית אב וראש בית קודם לכהן הדיוט ׃
שאר הכהנים מעמד הכהנים
תמיד שמונה מעלות זו למעלה
מזו ׃ כשימות המלך או כהן
גדול או אחד משאר המשרתין ל'
מעמידין בנו תחתיו או הראוי וכל
הקודם בנחלה קודם לשררות אבות
והוא שיהיה ממלא מקומו בחכמ'
או ביראה אע"פ שאינו כמותו שנ'
מלך הוא ובנו בקרב ישר' מלמד
שהמלכות ירושה והוא הדין לכל
שררה שבקרב ישר' שהזוכה לה
זוכה לעצמו ולזרעו ׃ משוח
מלחמה אין בנו מתמנה תחתיו ל'
לעולם אלא הרי בנו כשאר כהנים
אם משוח למלחמה משוח ואם ל'
לא משוח לא משוח ׃ וכשהכהן מ'
משוח מלחמה משמש במקדש
משמש בארבעה כלים כשאר כהנים ׃
מעלין משררה לשררה ואין
מורידין אותו לשררה שהיה למטה
ממנה שמעלין בקודש ולא מור'
מורידין ׃ ואין מורידין לעולם מש'
משררה שבקרב ישר' אלא אם כן
סרח וכהן גדול שעבר עברה שחייב
עליה מלקות מלוקין אותו בבית דין
של שלשה כשאר מחוייבי מל'
מלקות וחוזר
לגדולתו ׃

פרק חמישי

כהן
גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו
הכהנים בנוי בכח בעושר ובחכמה
ובמראה ואם אין לו ממון כל הכ׳
הכהנים נותנין לו משלהם כל אחד
ואחד לפי עושרו עד שיעשיר
יותר מעשיר שבכולן ואין אחד
מכל אלו מעכב אלא כל אלו למצ׳
ובכל יום נתרבה ומכל מקום נתרבה
וחייב כהן גדול לנהוג כבוד
לעצמו ולא יקל עצמו עם שאר
העם ולא יראו אותו ערום ולא כ׳
בבית הכסא ולא בבית המרחץ
ולא כשהוא מסתפר שנ׳ הגדול
מאחיו מלמד שנוהגין בו גדולה
יתרה רצה הוא שירחצו אחרים
עמו הרשות בידו לא יכנס
לבית המשתה ולא לסעודת של
רבים ואפילו הן של מצוה אבל כ׳
הולך הוא אם רצה לבית האבל כ׳
וכשהוא הולך אינו הולך בעצמו
עם שאר הכהנים אלא הכהנים מ׳
מסבבין אותו ומחזיקין לו כבוד וה׳
והסגן ממוצע בינו ובין העם וה׳
והסגן והמשיח שעבר מימינו ור׳
ראש בית אב והאומלים וכל העם
משמאלו ואומ׳ ואבלים תנחמו כ׳
והן מכבדין אותו כפי כהן
ואלו מת אינו יוצא אחריו ואינו
יוצא מפתח ביתו או מן המקדש ומ׳
בואו לנחמו לביתו והוא עומד במ׳
בשורה וסגן מימינו וראש בית כ׳
אב משמאלו ואומ׳ לו אנו כפרתך
והוא אומ׳ להם התברכו מן השמים
וכשמברכין אותו כל העם מסובין על
הארץ והוא מיסב על הספסל
ואינו קורע על מתו כשאר כהנים
שנ׳ ובגדיו לא יפרם ואם קרע מן
הצד קרע הוא מלמטה כנגד רגליו
ואינו מגדל פרע לעולם שנ׳ את
ראשו לא יפרע ואפילו בעת ש׳
שיכנס למקדש אלא מספר שבת
לערב שבת ואינו מספר בתער כ׳
אלא במספרים וראש שערה זו בעיקר
זו עד שיראה כמו הוא עושה כ׳
מאחר שנ׳ ראשם לא יגלחו ופרע
לא ישלחו כסום יכסמו את ראשי׳
ובית יהיה לו מוכן במקדש
והוא הנקראת לשכת כהן גדול וה׳
וכבודו ותפארתו שיהיה יושב
במקדש כל היום ולא יצא אלא ה׳
לביתו בלבד בלילה או שעה או שתים
ויהיה ביתו בירושלם ואינו זז משם
וכהן גדול דן ודנין אותו כ׳
ומעידין אותו ואין דנין אותו כ׳
דיני נפשות אלא בבית דין הגדול
בלבד שנ׳ כל הדבר הגדול יביאו כ׳
אליך היה יודע עדות אינו חייב
להעידה ואפילו בבית דין הגדול
שזה אינו כבוד לו שיעיד לך כ׳
ויעיד ואם היתה עדות למלך ישר׳
הרי זה הולך לבה״ד הגדול ומעיד לו
וכבר בארנו בספר חמישי ש׳
שהוא אסור באלמנה ומצוה על
בתולה ואינו נושא שתי נשים כ׳
ואם נשא שתים אינו יכול לעבוד כ׳
ביום הצום עד שיגרש אחת
וחולץ וחולצין לאשתו ומתיבמין כ׳
את אשתו ואם גרש אשה מותרת
להנשא לשאר העם בזמן
שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות
שלשה אוחזין בו אחד מימינו כ׳
ואחד משמאלו ואחד באבנים כ׳
של אפוד מאחריו ויכנס להיכל ויצ׳
וישתחוה וכיון ששמע הסגן קול
רגליו של כהן גדול שהוא יוצא יג׳
מגביה לו את הפרוכת ואחר שיצא
יכנסו הכהנים אחריו וישתחוו ויצאו
כל יום שירצה הקטרת לה׳ כ׳
להקטיר מקטיר ונוטל חלק בראש
בקדשי המקדש כיצד כשירצ׳
אומר זה החטאת שלי וזה האשם
שלי ואינו עובד בפיים אלא כל עת
שירצה להקריב מקריב כל מה ש׳
שירצה והרי הוא בקדשי הגבול כש׳
כשאר הכהנים בזמן שרוצה
כהן גדול להקריב היה עולה בכבש כ׳
והסגן מימינו הגיע למחצית הכבש
אחז הסגן בימינו והעלהו והושיטו לו
הכהן שהוא מוליך את ראש העולה
האברין וסומך עליהן וזורקן לאש
וכך היו מושיטין לו שאר האברים
כל אחד ואחד נותן לו שאר האברים
שבידו לראשון והראשון נותן לכהן
גדול והוא סומך וזורק לאש
ואם רצה לסמוך בלבד ויהיה אחר
זורק לאש עושה ואין שם סמיכה
על האברים אלא לכהן גדול מפני כ׳
כבודו אבל כל הסמיכות על בעלי חיים
הן כשיגדיל הכהן ויעשה איש
כשר לעבודה אבל אחיו הכהנים לא
היו מניחין אותו לעבוד במקדש כ׳
עד שיהיה בן עשרים שנה ואינו
נכנס לעזרה לעבודה תחלה אלא ב׳
בשעה שהלוים אומרין שירה
אין הכהן עובד תחלה וכן כהן
גדול אינו עובד תחלה עד שיביא כ׳
עשירית האיפה משלו ועבודה בידו
שנ׳ זה קרבן אהרן ובניו אשר יק׳
יקריבו לה׳ ביום המשח אותם כ׳
ואם עבד קודם שיביא עשירית
האיפה וכן כהן גדול שעבד בכהונה
גדולה קודם שיביא עשירית האיפ׳
עבודתן כשרה כהן שלא עבד
עדין מאימתי שמנו אותו כהן גדול

הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה
בידו תחלה כשאר חנוך כל כהן הדי'
הדיוט ואחר כך מקריב עשירית ה'
האיפה שניה שהוא חנוך כהן גדול
שמקריב בכל יום כמו שיתבאר ·· וא'
ומעשה שלשתן שוה הוא ··

פרק ששי

אי'
אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב
והוא אינו עומד על גביו וקרבנות
הצבור הן קרבן של כל ישר' ואי אפש'
שיהיו ישר' עומדים בעזרה בשעת ה'
קרבן לפיכך תקנו נביאים הראשונים
שיבררו מישר' כשרים ויראי חטא
ויהיו שלוחי ישר' לעמוד על הקרבנ'
והן הנקראין אנשי מעמד ··
וחלקו אותן עשרים וארבעה מעמד
כמשמרות כהונה ולויה ועל כל מעמ'
ומעמד אחד מהן ממונה על כולם
והוא נקרא ראש מעמד ·· בכל
שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמ'
של אותה שבת מי שהוא מהן בירו'
בירושלם או קרוב לה נכנסין למקד'
למקדש עם משמר כהונה ולויה
של אותה שבת והרחוקים שבאותו
מעמד כיון שהגיע מעמד שלהן ה'
הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן ··
ומה הן עושין אלו המתקבצי'
בין בירושלם בין בבתי כנסיות מת'
מתענין בשני שלהן בשלישי וברביעי
ובחמישי · ובל ערב שבת לא היו מ'
מתענין מפני כבוד השבת ולא ב'
באחד בשבת כדי שלא יצאו מעונג
שבת לעם ·· ובכל יום ויום מ'
משבת שהיו מעמדן מתפללין
ארבע תפלות שחרית וארבע תפל'
שחרית ומוסף ומנחה ונעילה וה'
ועוד מוסיפין תפלה אחרת בין ה'
שחרית ומנחה והייו יתרה להן ונ'
ונושאין כפיהן הכהנים מעמד
שלשה פעמים בכל יום בשחרית
ובתפלה זו היתירה ובנעילה ··
וקורין בספר תורה שלשה אנשים
פעמים בכל יום בשחרית ובתפלה
השניה שמוסיפין אבל במנחה
לא היו קורין בספר אלא על פה
כקורין את שמע ולא היו מתקבצ'
לתפלת המנחה בערב שבת מפנ'
שהן טרודין לשבת ·· וקבועין לכל
תפלה מארבע תפלות אלו ועומדין
שם לתפלה ולתחנה ולבקשה ולקח'
בתורה נקרא מעמד ·· ומה
היו קורין מעשה בראשית ביום
הראשון קורין בראשית ויהי רק'
רקיע · בשני יהי רקיע ויקוו המי'
בשלישי יקוו המים ויהי מאורות
ברביעי יהי מאורות וישרצו המים ··
בחמישי ישרצו המים ותוצא הארץ ·
בששי ותוצא הארץ ויכלו ··
פרשה גדולה קורין אותה בשנים
וקטנה קורין אותה יחיד · ושתי
פרשיות הן שקורין שחרית הן ש'
שחוזרין וקורין אותן בתפלת
השניה בספר וחוזרין וקורין ה'
אותן על פה במנחה ·· שמונת
ימי חנוכה לא היו אנשי מעמד ב'
בשחרית ובכל יום שיש בו קרבן ה'
מוסף לא היה בו מעמד לא בתפלה
שניה שלהן ולא במנחה אלא בש'
בשחרית ובנעילה בלבד ובכל יום
שהיה בו קרבן העצים לא היה בו
מעמד בנעילה אלא בשחרית וה'
ובתפלה שניה ובמנחה ·· ומהו
קרבן העצים זמן קבוע למשפחות
מש' פחות לעלות בעצים להביא ה'
עצים ומקריבין עולות נדבה · וזהו
קרבן העצים והיה להם כמו יום טוב
אסורין בהספד ובתענית ובעשיית
מלאכה ·· ואפילו יחיד שהתנדב
עצים אין גודרין למערכה אסור ב'
באותו היום בהספד ובתענית ובע'
ובעשיית מלאכה ודבר זה מנהג ··
אנשי מעמד אסורין לספר
ולכבס כל השבת שלהן ובחמישי
מותרין מפני כבוד השבת ומפני
מה אסרו עליהן לספר ולכבס כדי
שלא יכנסו למעמדן כשהן מנוולין
אלא יספרו ויכבסו מקודם ··

פרק שביעי

חמשה
עשר ממונים היו במקדש וכן מ'
ממנין לעולם על כל דבר ומחמשה
עשר דבר אלו ממונה אחד ואלו הן ··
אחד על הזמנים ··
שני על נעילת שערים ··
שלישי על השומרים ··
רביעי על המשוררים ··
חמישי על הצלצל עם שאר כלי שיר ··
ששי על הפייסות ··
שביעי על הקנים ··
שמיני על החותמות ··
תשיעי על הנסכים ··
עשירי על החולים ··
אחד עשר על המים ··
שנים עשר על מעשה לחם הפנים ··
שלשה עשר על מעשה הקטרת ··
ארבעה עשר על מעשה הפרכת ··
חמשה עשר על מעשה בגדי ה'
כהונה גדולה ·· כל אחד
ואחד ממונים אלו תחת ידו אנשי'
הרבה כדי להכין המלאכה שהוא
ממונה עליה · זה שעל הזמנים
הוא משמר את הזמנים הוא וא'
ואנשיו כיון שהגיע עת הקרבן ה'
מכריז הוא או אחד מאנשיו בר'

בראשונה ואומ' עלו כהנים לעבודה
ולוים לדוכן וישר' למעמד וקול שלו
שומעין קולו ביריחו ולכל אחד ואחד
למלאכתו ... זה שעל נעילת
השוערים על פיו פותחין ואין ה'
התוקעים תוקעים בכל יום לפתיח'
שערים אלא ברשותו ובכל יום
תוקעין במקדש שלש תקיעות
לפתיחת שערים תקיעה תרועה
ותקיעה ... זה שעל השומרים
הוא איש הר הבית שמסבב על הלוי'
בכל לילה וכל מי שישן על משמרו מ'
מלקה אותו במקלות ושורף כסותו ...
זה שעל המשוררים הוא ל'
בורר בכל יום המשוררים שעומדי'
על הדוכן לומר שירה בפה ועל פיו
תוקעין על הקרבנות ... אין
פוחתין במקדש מאחת ועשרים
תקיעה בכל יום שלש לפתיחת ש'
שערים ותשע לתמיד של שחר ות'
ותשע לתמיד של בין הערבים ויום
שיש בו קרבן מוסף מוסיפין תשע
על קרבן מוסף ויום חל ראש חדש
או יום טוב להיות בשבת או שחל
ראש השנה להיות בשבת שיש ל'
שם שלשה מוספין אין תוקעין ל'
לכל מוסף ומוסף בפני עצמו אין
תוקעין תשע לבד לכל המוספין ...
בערב שבת מוסיפין שש ל'
שלש להבטיל את העם מן המלאכ'
ושלש להבדיל בין הקדש ובין ה'
החול ובחג מוסיפין שלש לפתיח'
שער התחתון והוא שער עזרת
נשים ושלש לפתיחת שער העליון
והוא שער נקנור ולמה נקרא ש'
שער עליון לפי שהוא למעלה
מעזרת נשים ... וכן תוקעין
שלש תקיעות למלוי המים שמנסכ'
בחג ואין תוקעין למלוי המים בשב'

ותוקעין שלש על גבי המזבח בש'
בשעה שמנסכין המים וכל התו'
התוקעין שתוקעין על הקרבנות
ומנחת יד זה שעל המשוררים ועל'
ברשותו וכל אלו התקיעות בחצוצ'
הן ... זה שעל הצלצל הוא המכ'
המעמיד כל המשוררים על פי כלי
השיר שמשוררין הלוים כמו ש'
שביארנו ... זה שעל הפייסות
הוא מפיס בין הכהנים בכל יום
עד שיהיה כל איש ואיש יודע מה
עושה ומלאכתו שזכה בה בפיים
וארבעה פעמים היו מפייסין בכל
יום ובהלכות תמידין יתבאר כיצד
מפייסין ... הממונה על הקנים
הם שפוסקין עמו שימכור הקני'
לקרבנות כך וכך בסלע וכל מי ש'
שהוא חייב תורים או בני יונה
יביא דמיהן למקדש וזה הממונה
נותן הקנים לבעלי הקרבן ועושה
חשבון עם הגזברין ונותנין לו ...
משלשים יום לשלשים יום פוסקין
על השער ואם הוזלו מספק בשער
הזול ואם הוקרו מספק כמו שפסק
עמו יד הקדש על העליונה ... וכל
קן שמתו או פסול ידיו שנפסל קוד'
שיקריב נותן אחר תחתיו וזה שעל
החותמות ... זה שמקבל דמי ל'
נסכים ומחייבי נסכים ונותן להם
חותמות ... וזה שעל הנסכים הוא
שמוכר הנסכים ... ארבעה
חותמות היו במקדש אחד כ'
כתוב עליו עגל והשני כתוב עליו
זכר והשלישי כתוב עליו גדי ...
והרביעי כתוב עליו חוטא כל מי
שיביא קרבנותיו למקדש נותן
דמי הנסכים לזה הממונה על
החותמות ונותן לו החותמות במ'
כמנין הקרבנות שלו ואם היה ה'

המביא עשיר נותן לו חותם שכתו'
עליו חוטא והלה הולך בחותמות
שבידו לממונה על הנסכים ונותן לו
הנסכים כמנין החותמות וכמו ה'
שכתוב עליהם ולערב באין זה עם
זה ומוציא החותמות כמו שכתוב ע'
עליהם ומקבל כנגדן מעות ואם
הותירו המעות הותירו להקדש ...
ואם פחתו ישלם זה שעל החותמו'
מביתו ... מי שאבד חותמו ממת'
וממתינין לו עד הערב אם מצאו ל'
מעות יותר כדי חותם שטוען שא'
שאבד נותנין לו ואם לאו אין נותנין
לו ושם היום כתוב על החותם מפ'
מפני הרמאין שלא ישהה החותם
אצלו עד שיוקרו הנסכים ...
משלשים יום לשלשים יום פוסקין
שער היין והסלת עם הממונה על
הנסכים ואם הוקרו נסכים מספק ל'
להן כמו שפסקו עמו ואם הוזלו ...
מספק להן כשער הזול והשכר ש'
שמשתכר ההקדש בשערים אלו
הוא הנקרא מותר נסכים ולוקחין
בו עולות לקיץ המזבח ואין מקי'
מקייצין את המזבח בעולת העוף
שאין בקרבנות הצבור עוף ...
הכהנים מפני שהן עומדין על הרצ'
הרצפה תמיד ואוכלין בשר הרבה
ואין עליהן בגדים בשעת העבודה
אלא חלוק אחד הן חולין במעיהן
לפיכך מעמידין ממונה שיהיה
מבקר אותן ורופא כל תחלואיהן
ועוסק בהן תמיד הוא ומשרתיו מ'
מתחת ידו ... וכן ממנין להיות
אחד חופר בורות שיחין ומערות ל'
הבורות של רבים כדי שיהיו המים
מצויין בירושלים לכל אדם מיושביה
ולכל עולי הרגלים ... ואחד
ממונה על כל מעשי לחם הפנים

והוא מתקן כל מלאכתו ואחד ממונה
על כל אומני הקטרת והוא מתקן
מלאכתה · זה שעל הפרכות ממונה
על כל אורגי הפרכות והרוקמים
בהן שיהיו מוכנים להיכל ולשערי
ושתי פרכות היו עושין בכל שנה
ושנה להבדיל בין הקדש ובין ק'
קדש הקדשים · וחוטי הפרכות
כפולים ששה וששה וארבעה
מינין היו בה שש תכלת וארגמן
ותולעת שני · וכל אחד מהן כפול
ששה היו עשרים וארבעה חוטין
וטפח היה עביה ועל שבעים
ושנים נירין היתה נארגת וארכה
ארבעים ורחבה עשרים ״
ושלש עשרה פרכות היו במקדש
שבע שבע על שבעה שערי הע'
העזרה ואחת על פתחו של אולם
ואחת על פתחו של היכל ושתים
להבדיל בין קדש הקדשים ושתים
כנגדן בעליה ״ פרכת שנטמאת
בולד הטומאה מטבילין אותה
ומכניסין אותה מיד לפי שאינה
הערב שמש ״ ושנטמאת
באב הטומאה מטבילין אותה בחוץ
ושוטחין אותה בחיל מפני שהיא
צריכה הערב שמש · ואם היתה ח'
חדשה שוטחין אותה על גבי הא'
האיצטבא כדי שיראו העם את
מלאכתה שהיא נאה ״ וכל
הכלים שהיו במקדש היו להם ש'
שנים ושלשים שאם יטמאו ה'
הראשונים יביאו שנים תחתיהן ״
זה הממונה על מעשה בגדי
כהונה בהכנת עסק בגדי כהנים
הדיוטות ובגדי כהן גדול ומורש
ובאריגתן ועל ידו נעשה הכל וכ'
ולשכה היתה לו
במקדש ״

פרק שמיני

בגדי
כהונה שלשה מינין הן בגדי כהן
הדיוט · ובגדי זהב ובגדי לבן ב'
בגדי כהן הדיוט הן ״ ארבעה
כלים כתונת ומכנסים ומגבעת
ואבנט וארבעתן של פשתן ל'
לבנים וחוטן כפול ששה והאבנט
לבדו רקום בצמר ״ בגדי זהב
הן בגדי כהן גדול והן שמונה כ'
כלים הארבעה של כל כהן ומעשה
רקם היה ואינו דומה במעשיו
לאבנט כהן הדיוט והמצנפת ה'
האמורה באהרן היא המגבעת
האמורה בבניו אלא כהן גדול צונף
בה כמי שלופף על השבר ובניו
צונפין בה ככובע ולפיכך נקראת
מצנפת ולפיכך נקראת מגבעת ״
בגדי לבן הן ארבעה כלים
שמשתמש בהן כהן גדול ביום
הכפורים כתנת ומכנסים מצנפ'
ואבנט וארבעתן לבנים וחוטן
כפול ששה ומן הפשתן לבדו הן
ושני כתנות אחרות היו לו לכהן
גדול ביום הכפורים אחת לובש
בשחר ואחת בין הערבים · ושתי'
ושתיהן בשלשים מנה משל הק'
הקדש ואם רצה להוסיף מוסיף
משלו ומקדיש התוספת ואחר
כך עושה בה הכתנת ״
בגדי כהונה מצותן שיהיו ח'
חדשים נאים ומשולשלים כדרך
בגדי גדולים שנ' לכבוד ולתפארת ״
היו מטושטשין או מקורעים
או ארוכים יתר על מדתן או ק'
קצרים ממדתן או שסלקם מן
באבנט ועבד עבודתן פסולה ״
היו משוחקין או שהין ארוכין

וסלקם מאבנט עד שנעשו כמדתן
כשירה ״ כל בגדי ובגדי כה'
כהונה שנעשו צואין אין מלבנין
אותן ואין מכבסין אותן אלא מ'
מניחן לפתילות ולובש חדשים
ובגדי כהן גדול שבלו גונזין אותן
ובגדי לבן שעבד בהן ביום הצום
אינו עובד בהן פעם שניה לעולם
אלא גונזין במקום שיפשוט אות'
אותן שם שנ' והניחם שם · והן
אסורין בהנאה ״ מכנסי
כהנים הדיוטים שבלו ואבנטיהם
שבלו היו עושין מהן פתילות ל'
ומדליקין בהן במקדש בשמחת
בית השואבה · וכתנות כהנים הד'
הדיוטים שבלו היו עושין מהם
פתילות למנורה תמיד ״
כל בגדי כהונה אינן באין אלא מ'
משל צבור ויחיד שהתנדב בגדי
מכנסי כהונה מוסר אותן לצבור
ומותר וכן כלי השרת · ועצי ה'
המערכה שמסר יחיד לצבור הרי
הן כשרין אף כל הקרבנות הצבור
שהתנדב אותן יחיד משלו כשרים
ובלבד שימסרם לצבור ״ בגדי
כהנים הדיוטות היו עשוין מהן ל'
מחלקות רבות ותשעה ותשעים
חלון היו במקדש להניח בהן הבגדי'
ארבעה חלונות לכל משמר ושם כל
משמר כתוב על חלונותיו וכולן סת'
סתומות וכשיכנסו אנשי משמר
לעבודה בשבת שלהן פותחין חלונ'
חלונותיהם כל ימי שבתן ונוטלין ה'
הכלים כשיצאו מחזירין הבגדים
לחלונותם וסותמין ״ ולמה
עשו ארבעה חלונות לכל משמר
לפי שאלו הן הכלים מערבין אלו
כל המכנסים בחלון אחד וכתוב עליו
מכנסים כל האבנטים בחלון אחד

וכתוב עליו אבנט · וכן המגבעות
כולן בחלון אחד והכתונות כולן ב׳
בחלון אחד כהן גדול מניח בגדי
זהב בלשכה שלו בלילה או בעת ה׳
שיוצא מן המקדש ·· בגדי
כהונה מותר להנות בהן לפיכך לובש
אותן ביום עבודתו ואפילו שלא בש׳
בשעת עבודה חוץ מן האבנט ה׳
מפני שהוא שעטנז ואסור לכהן ה׳
הדיוט ללובשו אלא בשעת העבוד׳
אין הכהנים לובשין בעבודה
אלא צמר ופשתים בלבד · וכל מקום
שנ׳ שש או בד הוא הפשתים וה׳
והבוץ ·· ותכלת האמורה בכל מ׳
מקום הוא הצמר הצבוע כעינם
השמים שהוא פתוך מן הכוחל
הארגמן הוא הצמר הצבוע אדום
ותולעת שני הוא הצמר הצבוע ה׳
בתולעת · וכל מקום שנ׳ בתורה שש
או שש משזר צריך שיהיה החוט
כפול ששה · ומקום שנ׳ בד אם היה
חוט אחד לבדו כשר ומצוה מן המו׳
המובחר שיהיה החוט כפול ששה
ומקום שנ׳ משזר בלבד צריך שיה׳
שיהיה חוטן כפול ששה שזורה ··
כל מקום שנ׳ בתורה מעשה
רקם הוא שתהיה הצורות הנעש׳
באורג נראין מצד אחד בפני האריג
בלבד ·· ומעשה חשב הוא שתהי׳
הצורה נראית משני צדדין פנים
ואחור ·· וכיצד מעשה הבגדים
הכותנות בין של כהן הדיוט בין ה׳
ושל כהן גדול משבצות היתה ש׳
שהיו בתים בתים באריגתה כמו ב׳
בית הכוסות דרך שעושין האורגין
בבגדים הקשים ובית יד שלה נארג
בפני עצמו ומחברין אותו עם גופ׳
הכתונת בתפירה ואורך הכתונת
עד למעלה מן העקב ואורך בית יד
שלה עם פס ידו ורחבו כרחב יד ··
המכנסים בין של כהן גדול
בין של כהן הדיוט הן מן המתנים
ועד ירכים · ועד שהוא למעלה
מן הטבור קרוב ללב עד סוף היך
שהוא ארכובה ושנצים יש להן
ואין להן לא בית הנקב ולא בית ה׳
הערוה אלא מוקפין כמין כיס ··
המצנפת של כהן גדול זו של
כהן הדיוט אורכה שש עשרה ה׳
אמה והאבנט רחבו כמו שלש א׳
אצבעות ואורכו שתים ושלשים
אמה מקיפו ומחזירו כרך על כרך
ובגדי כהונה כולן אין עושין אות׳
מעשה ומחט אלא מעשה אורג
שנ׳ מעשה אורג ··

פרק תשיעי

כיצד
מעשה הציץ טס של זהב רחב שתי
אצבעות ומקיף מאזן לאזן וכותב
עליו שני שיטין קודש ליי׳ קדש מ׳
מלמטה וליי׳ מלמעלה · ואם כתבו כול׳
בשיטה אחת כשר ופעמים כתבוהו
בשיטה אחת והאותיות בולטות
לפניו חופר את האותיות מאחריו
והוא מודבק על השעוה עד שבולט
והוא נקוב בשתי קצותיו ופתיל
תכלת למטה ממנו נכנס מנקב לנ׳
לנקב כדי שיהיה נקשר בפתיל כל
כנגד הערף ·· המעיל כולו תכלת
וחוטין כפולין שנים עשר ופיו ה׳
ארוג בתחילת אריגתו ואין לו בית
יד אלא נחלק לשתי כנפים מן סוף
הגרון עד למטה כדרך כל המעילין
ואינו מחובר אלא כדרך כל הגרון
בלבד והקורע פי המעיל לוקה שנ׳
לא יקרע והוא הדין לכל בגדי כהונה
שהקורע אותם דרך השחתה לוקה ·
ומביא תכלת וארגמן ותולעת שני
כל מין ומשלשתן שזור שמונה לפי
שנ׳ בשוליו משזר נמצאו חוטי כל
השולים ארבעה ועשרים ועושה ה׳
אותן כמין רמונים שלא פתחו פיהן
ותולה אותן בשוליו ומביא שבעים
ושנים ענבולים הכל של זהב ותולה
אותן בשוליו שלשים וששה בש׳
בשולי כנף זה · ושלשים וששה ב׳
בשולי כנף זה · והזוג מן הענבול
התלוי בו שניהם כאחד נקרין פ׳
פעמון עד שיהיה שוליו משני צ׳
צדדין פעמון ורמון פעמון ורמון ··
הזהב שבאריגת האפוד והחשן ה׳
האמור בתורה כך הוא מעשהו
לוקח חוט אחד זהב טהור ועתנו
עם ששה חוטין של תכלת וכופל
השבעה חוטין כאחד וכן הוא
עושה חוט זהב עם ששה של
ארגמן · וחוט אחד עם ששה של
שני · וחוט אחד עם ששה של ש׳
פשתן נמצאו ארבעה חוטי זהב
ונמצאו כל החוטים שמונה ועשרי׳
שנ׳ וירקעו את פחי הזהב וגומר׳
לעשות בתוך התכלת ובתוך הארגמ׳
ובתוך תולעת השני ובתוך השש ··
מלמד שחוט הזהב כפול בתוכו ··
כיצד מעשה החשן אורג
בגד מעשה חשב מן הזהב והתכ׳
והארגמן ותולעת השני והשש ה׳
על עשרים ושמונה חוטין כמו ש׳
שבארנו ·· אורכו אמה ורחבו ז׳
זרת כפלו לשנים נמצא זרת על
זרת מרובע וקובע בו ארבעה טו׳
טורים של אבן המפורשים בתורה
כל אבן מהן מרובע ומושקע בבית
של זהב שמקיפו מלמטה ומארבע
רוחותיו ·· ומפתח על האבנים
שמות השבטים כתולדותם ונמצ׳

כותב על האחד ראובן ועל ישפה
שמעון וכותב בתחלה למעלה מראובן
אברהם יצחק ויעקב וכותב למטה
מבנימן שבטי יה׳ כדי שיהיו כל הכ״ב
האותיות מצויות שם ״ ועושה
על ארבע זויות של חשן ארבע ט
טבעות זהב ונותן בשתי הטבעות
שלמעלה שהחשן נתלה בהן שתי
עבותות זהב והם נקראים שרשרת
ונותן בשתי שלמעלה שהן כנגד
הדדין שני פתילי תכלת ״
האפד רחבו כרחב גבו של אדם
מכתף לכתף ואורכו מכנגד אצילי
ידים מאחוריו עד הרגלים ויש
לו כמו שתי ידות יוצאות מימין
בארוג לכוון ולמול שחוגרין יוה׳
אותן כהן והן הנקראין חשב
האפד והכל ארוג זהב תכלת וא׳
וארגמן ותולעת שני ושש על כ׳
עשרים ושמונה חוטין כנגד הח׳
ומעשה החוטין ״ ותופר
עליו שתי כתפות כדי שיהו על כ׳
כתפות הכהן וקובע על כל כתף
אבן שהם מרובע ומשקע בבית של
זהב ומפתח על האבנים ששה על
אבן זו וששה על אבן זו וכותבין
שם יוסף יהוסף ומציאין חמש ו׳
ועשרים אות באבן זו וחמש וע׳
ועשרים אות באבן זו וכך היו כתוב׳

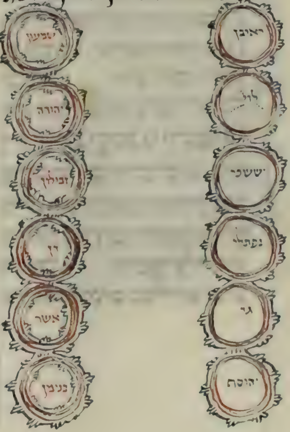

והאבן שכתוב בה ראובן על כתפו
הימנית ׳ והאבן שכתוב בה שמ׳
שמעון על כתפו השמאלית וע׳
ועושה בכל כתף שתי טבעות ;
אחד מלמעלה בראש הכתף וא׳
ואחד מלמטה לכתף למעלה מן
החשב ונותן שתי עבותות זהב
בשתי טבעות שלמעלה והן ה׳
הנקראין שרשרות׳ וזו היא ת׳
צורת האפד כדינו ומשפטו ׳
ואחר כך מכנים שרשרת שרשר׳ ״

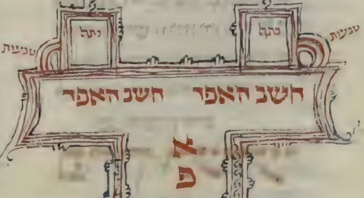

ואחר כך מכנים קצות העבותות
של חשן בטבעות של מעלה ה׳
בכתפות האפוד ומכנים שני פ׳
פתילי התכלת שבשולי החשן
בשתי טבעות שלמעלה מחשב
האפד ומורידין את השרשרת
שבטבעות כתפות האפד עד ט׳
טבעות החשן העליונות כדי ש׳
שידבקו זה בזה ולא יזח החשן ;
מעל האפד ׳ וכל המזיח חשן מעל
האפד ומפרק חבורו דרך קלקול ל׳
לוקה ״ נמצא כשלובש האפ׳
עם החשן יהיה החשן על לבו ל׳
כשוה והאפד מאחוריו וחשב ה׳
האפד קשור על לבו תחת החשן ;
ושתי כתפות האפד על שתי כתפיו
ושתי עבותות של זהב יורדות מכאן
ושתי עבותות של זהב יורדות מכאן

מכתפות האפד עד טבעות החשן
ושתי חוטי תכלת אחוזים תחת
אצילי ידיו משתי טבעות החשן
התחתונות עד שתי טבעות כתפות
האפד התחתונות שהן למעלה מן
החשב

פרק עשירי

כיצד
סדר לבישת הבגדים לובש המכנסי׳
תחלה וחוגר את המכנסים למעלה
מטבורו מעל מתניו ואחר כך לובש
הכתנת ואחר כך חוגר את האבנט
כנגד אצילי ידיו ומקיפו כרך על
כרך עד שגומר וקושר על האבנט
ומפריש בקצה לא יחגרו ביזע
במקום שמזיעין וכך קבל יהונתן
בן עוזיאל ותרגם על לבי׳הון יס׳
יסרון ואחר כך עוטף המגבעת
ממין טבע ״ כהן גדול אח׳
אחר שחוגר באבנט לובש המעיל
ואחר כך האפד והחשן וחוגר
בחשב האפד על המעיל ומתחת
החשן ולפיכך נקרא מעיל האפד
שחוגרו בחשב האפד ואחר כך צ׳
עוטף המצנפת וקושר הציץ למ׳
למעלה מן המצנפת ושערו היה
נראה בין ציץ למצנפת ושם היה
מניח תפלין בין ציץ למצנפת ״
מצות עשה לעשות בגדים ל׳
אלו ולהיות הכהן עובד בהן שנא׳
ועשית בגדי קדש וגו׳ ואת בניו ת׳
תקריב והלבשתם כתנות וגו׳ וכהן
גדול ששמש בפחות משמנה בג׳
בגדים אלו או כהן הדיוט ששמש
בפחות מארבעה בגדים אלו והוא
הנקרא מחוסר בגדים ועבודתו
פסולה וחייב מיתה בידי שמים
כזר ששמש שנ׳ וחגרת אותם אבנט

וכו' והיתה להם כהונה בזמן שב
שבגדיהם עליהם כהונתן עליהן
אין בגדיהן עליהן אין כהונתן עליהן
אלא הרי הן כזרים ונאמ' והזר הקר'
יומת. כשם שמחוסר בגדים ל'
חייב מיתה ופוסל העבודה כך הי'
היתר בגדים כגון שלבש שתי כתנות
או שני אבנטים או כהן שלבש ל'
בגדי כהן גדול ועבד הרי זה מחלל
העבודה וחייב מיתה בידי שמים.
נאמ' בבגדי כהונה על בשרו ול'
ולבשם מלמד שלא יהיה דבר חוצץ
בינו לבגדים אפילו נימא אחת או
עפר או כינה ומתה אם היתה בין
בשרו לבגד הרי זה חציצה ועבודתו
פסולה לפיכך אין הכהן יכול לע'
לעבוד בתפלין של יד שהרי חוצצ'
אבל של ראש אינה חוצצת ומצ
וה להניחן בשעת העבודה ומח.
וצריך להזהר בשעת העבודה
שלא יהיה אבק בין בשרו לבגדו
ולא כינה ואע"פ שהיא בחיים ושל'
ושלא תכנס הרוח בשעת העבודה
בין בשרו לבגדו עד שיתרחק הבגד
מעליו ולא יכניס ידו תחת חלוקו
לחוץ ולא יעלו שערותיו הבגד ולא
יהיה כבגד מראיו מדולדלת ואם היה
שם אחד מכל אלו עבודתו כשירה.
כרך על בשרו בגד שלא כמין
בגדים או שכרכו על אצבעו ואפ'
עקיבו אם היה שלש אצבעות הרי
זה חוצץ ופוסל פחות מכאן אינו
חוצץ ואם היה עליו קטן הואיל
והוא חשוב בגד בפני עצמו הרי
זה פסול ואע"פ שאין בו שלש על
שלש. כהן שלקה באצבעו מותר
לכרוך עליה גמי או בגד שאינו ש'
שלש על שלש ועובד ואם
נתכוון להוציא דם אסור.

והוא שלא יחוץ הגמי או הבגד בין
בשרו לכלי בשעת העבודה. עשו
כבית שני אורים ותומים כדי להשלים
שמונה בגדים ואע"פ שלא היו נשאל
בהן ומפני מה לא היו שואלין בהן
מפני שלא היתה שם רוח הקדש
וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקד'
ואין שכינה שורה עליו אין נשאלי'
בו. וכיצד שואלין עומד הכהן
ופניו לפני הארון והשואל מאחרי'
פניו לאחורי הכהן ואומר השואל
יעלה או לא יעלה ואינו שואל ל'
בקול רם ולא מהרהר בלבו אלא ב'
בקול נמוך כמי שמתפלל בינו לבין
עצמו. ומיד רוח הקודש לובש
הכהן ומביט בחשן ורואה בו במ'
במראה הנבואה עלה או לא תעלה
באותיות שבולטות מן החשן ל'
כנגד פניו והכהן משיבו ואומר לו
עלה או תעלה. אין שואלין על
שני דברים כאחד ואם שאל משיבי'
לו על הראשון ואין נשאלין בהן ל'
להדיוט אלא למלך או לב"ד או למי ש
שצורך הציבור בו שנ' ולפני אלעזר
הכהן יעמוד. הוא זה מלך וכל
בני ישר' זה משוח מלחמה או מי
שצורך הציבור בו וכל העדה אלו ל'
ב"ד הגדול. זה שאמרו אומרים ב'
בדברי נביאים שהכהנים רבים חוגרין
אפוד בד לא היו כהנים גדולים שאין
האפוד של כהן בד ואף חולים היו ל'
חוגרין אותו שהרי שמואל הנביא
לוי היה ונאמ' בו נער חגור אפוד בד
אלא אפוד היו חוגרין אותו בני ל'
הנביאים. ומי שהוא ראוי שתשר'
עליו רוח הקדש להודיע כי הגיעה
למעלת כהן גדול שהיה מדבר על
פי האפוד והחושן ברוח הקודש.

בריך רחמנא דסייען

הלכות ביאת המקדש

יש בכללן חמש עשרה מצות ע'
שתים מצות עשה ושלש עשרה
מצות לא תעשה. וזהו פרטן.
א שלא יכנס כהן שכור למקדש.
ב שלא יכנס לו כהן פרוע ראשו.
ג שלא יכנס לו כהן קרוע בגדיו.
ד שלא יכנס כהן בכל עת אל ההיכל
ה שלא יצא כהן מן המקדש בשעת ע'
ו לשלח טמאים מן המקדש.
ז שלא יכנס טמא למקדש.
ח שלא יכנס טמא להר הבית.
ט שלא ישמש טבול יום.
י לקדש העובד ידיו ורגליו.
יא שלא יכנס בעל מום להיכל ולמזבח.
יב שלא יעבד בעל מום.
יג שלא יעבד בעל מום עובר.
יד שלא יעבד זר.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

ט'

כהן הכשר לעבודה אם שתה יין ל'
אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים
ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה
וחייב מיתה בידי שמים שנ' ולא
תמותו. והוא ששתה רביעית יין
בבת אחת מיין שעברו עליו ארבעי'
יום. אבל אם שתה פחות מרביעית
או ששתה רביעית והפסיק בה או
מזגה במים או ששתה יין מגתו
בתוך ארבעים אפילו יתר מרביעי'
פטור ואינו מחלל עבודה.
שתה יתר מרביעית מן היין ואף
על פי שהיין מזוג ואע"פ שהפסיק
ושתה מעט מעט חייב מיתה ופו'.

ופסול העבודה ׃ היה שכור משאר
המשכרין אסור להכנס למקדש ׳
ואם נכנס ועבד והוא שכור מהן
משאר המשכרין אפילו מן החלב
או מן הדבילה הרי זה לוקה ועבודתו
כשירה שאין חייבין מיתה אלא על
על היין בשעת העבודה ואינו מ׳
מחלל עבודה אלא שכור מן היין ׃
וכשם שאסור לכהן לכנס למקד׳
מפני השכרות כך אסור לכל אדם
בין ישר׳ להורות כשהוא שתוי ׃
אפילו אכל תמרים או שתה חלב
ומשתבש דעתו אל יורה שנ׳ ולהורו׳
את בני ישר׳ ׳ ואם הורה בדבר שׁ׳
שהוא מפורש בתורה עד שידעוה׳
הצדוקין מותר כגון שהורה שהש׳
שהשרץ טמא והצפרדע טהור
והדם אסור וכיוצא בזה ׃ ומותר
לשכור ללמד תורה ואפילו הלכות
ומדרשות והוא שלא יורה ׃ ואם
היה חכם קבוע להוראה לא ילמד
שלמודו הוראה הוא ׃ שתה
כדי רביעית כבד והיה בה מים׳
שהוא או ישן מעט או הלך כדי
מיל כבר עבר היין ומותר לעבוד
אבל אם שתה יתר מרביעית אפילו
מזוג שינת מעט או הדרך מוסיפ׳
בשכרותו אלא ישהא לפי השכרות
עד שלא ישאר משכרותו שום
דבר בעולם ׃ אנשי משמר מותר׳
לשתות יין בלילות אבל לא בימי ׃
שבתן אפילו שאר בתי אבות של
משמר שאין עבודתן היום שמא
תכבד העבודה על אנשי בית אב
של יום ויצרכו לאחרים משמרן
לסייעם ׃ ואנשי בית אב של אותו
היום אסורין לשתות בין ביום בין
בלילה ׳ שמא ישתה בלילה וישכים
לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו ׃

כהן שיודע מאיזה משמר הוא ׃
ומאיזה בית אב הוא ויודע שבתי
אבותיו קבועין הן בעבודת היום
אסור לו לשתות כל היום ׳ היה יודע
מאיזה משמר הוא ואינו מכיר בית
אב שלו אסור לשתות כל אותה שבת
שמשמרתו עובדין בה ׃ לא היה
מכיר משמרתו ובית אבותיו הדין
נותן שיאסור לשתות יין לעולם אבל
תקנתו קלקלתו והם הוא מותר
לשתות תמיד לעולם שאינו יכול
לעבוד עד שיקבע בבית אב של ׃
ומשמרתו ׃ כהן שגדל שער׳
אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים
ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי
שמים כשכור שעבד שנ׳ יין ושכר
אל ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו
ופרע לא ישלחו כסם וגו׳ מה ש׳
שתוי יין במיתה אף פרועי ראש׳
במיתה ואין פרועי הראש מחללי׳
עבודה אע״פ שהוא במיתה עבודת׳
כשרה ׃ כשם שאין הכהנים
מוזהרין על היין אלא בשעת ביא׳
למקדש כך אין אסורין לגדל פרע
אלא בשעת ביאת למקדש ׃ בד״א
בכהן הדיוט אבל כהן גדול אסור
לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם ש׳
שהרי תמיד הוא למקדש ולק׳ בוא׳
כן את ראשו לא יפרע ובגדיו לא
יפרם ׃ כמה גדול הפרע שלשים
יום כנזירות שנ׳ גדל פרע שער ראש
ראשו ׳ ואין נזירות פחותה משלשי׳
יום ואנשי משמר אסורים לכבס ׃
ולספר ׃ בשבתן כדי שלא יעלו ׃
למשמרתן כשהן מנוולין אלא מגלחי׳
ורוחצין ומכבסין קודם שיעלו ׃
מי ששלמה משמרתו בתוך ה׳
הרגל מותר לגלח ברגל ׳ אבל שלמה
בערב הרגל אינו מגלח אלא בערב

הרגל ׃ דין קרועי בגדים כדין פרועי
ראש אחד הוא שנ׳ ראשיכם אל תפ׳
תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו
הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב
מיתה בידי שמים אע״פ שעבודתו
כשירה ולא חללה ׃ ויראה לי שכל כהן
הכשר לעבודה אם נכנס ולא לעבודה
ולפנים והוא שתוי יין או שכור משא׳
משאר המשכרין או קרוע בגדים או
פרוע ראש כדרך שקורעין על המתי׳
אע״פ שלא עבד עבודה הרי זה לוקה
הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת
עבודה ומנוול כבה והרי מוזהר שלא
יכנס לוקה ׃ ודין הנכנס כבה מן ׃
המזבח ולפנים ודין היוצא משם א׳
אחד ששתה רביעית יין בין האולם
ולמזבח או קרוע בגדיו שם אינו ׃
לוקה וכן אם עבר ביציאתו חייב מית׳ ׃
וכן אסור לכל אדם בין כהן בין
ישר׳ להכנס למקדש מן ומחיצות ׃
עזרת ישר׳ ולפנים כשהוא שתוי יין
או שכור או פרוע ראש דרך נוול או
קרוע בגדים אע״פ שאינו מוזהר
שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול ׃
והקדוש שיכנס לו מנוול אבל ישר׳
שגדל שערו עד שנעשה מחופת
ולא היה צריך נוול הרי זה מותר
להכנס לעזרת ישר׳ ׃

פרק שני

אין
כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אל׳
אלא מיום הכפורים ליום הכפורים
וכהן הדיוט נכנס כל יום לקודש
לעבודה והוזהרו שלא יכנסו לקדש
או לקדש הקדשים שלא בשעת
עבודה שנ׳ ואל יבא בכל עת אל הק׳
הקדש זה קודש הקדשים ׃ מב׳
מבית לפרכת להזהיר על כל הב׳

הבית ·· כהן שנכנס לקדש הקדש
בשאר ימות השנה בין כהן גדול בין
כהן הדיוט או כהן גדול שנכנס לו
ביום הכפורים שלא בשעת עבו'
חייב מיתה בידי שמים שנ' ואל יב'
ואות זמנה פעמים הוא נכנס ושם
ביום הכפורים יותר מארבע שיתבאו
במקומו ואם נכנס חמישית חייב
מיתה בידי שמים ·· והנכנס
לקודש חוץ לקדש הקדשים שלא
לעבודה או להשתחוות בין כהן ג'
גדול בין כהן הדיוט לוקה ואינו
חייב מיתה שנ' אל פני הכפרת ולא
ימות. על קדש הקדשים במיתה
ועל שאר הבית בלאו ולוקה ·· כהן
שיצא מן המקדש בשעת עבודה
בלבד בין כהן גדול בין כהן הדיוט
במיתה שנ' ומפתח אהל מועד לא
תצאו פן תמותו כלו' לא תניחו הע'
העבודה ותצאו מבוהלים ודחופים
ומפני גזירה זו וכן זה שנ' בכהן גדו'
ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשע'
העבודה בלבד שלא יניח עבודתו:
ויצא ·· וכן מפני מה נשתנית
אזהרה בכהן גדול שכהן הדיוט ל'
שהיה מקדש ושמע שמת לו מת
אינו עובד מפני שהוא אונן ואם ל'
עבד והוא אונן של תורה חלל עבוד'
בין בקרבן יחיד בין בקרבן צבור ··
ואם כהן גדול עבד שהוא אונן
שנ' ומן המקדש לא יצא ולא יחלל
כלומר ישב ויעבד עבודה שהיה
עוסק בה ואינה מתחללת ··
ומנין שעבודת האונן פסולה מקל
וחומר ומה בעל מום שאוכל בקדש
אם עבד חלל אונן שהוא אסור לי'
לאכל בקדשים שנ' לא אכלתי באוני
ממנו וגו' דין הוא שיחלל ואף על
פי שכהן גדול עובד אונן אסור

לאכל בקדשים שנ' ואכלתי חטאת
היום הייטב בעיני יי' ומן אינו חולק
לאכל לערב ·· ואונן שעבד אינו ל'
לוקה ומותר לגע בקדשים אף על
שאין טבל שאין עשו מעשה אלא ל'
במילה אלא בנגיעה הרי הוא טה'
טהור כמו שיתבאר במקומו ··
ואיזהו אונן זה שמת לו מת מן הק'
הקרובים שהוא חייב להתאבל על
עליהם ביום המיתה בלבד הוא של'
שנקרא אונן דין תורה ולילה הו'
אונן מדברי סופרים ומת שהיה
ימים ואחר כך נקבר כל אותן הימי'
שאחר יום המיתה הוא אונן מד'
מדבריהם וכן יום הקבורה אינו ב'
תופס לילו ·· לפיכך מי שמת לו
מת וקברו לאחר יום המיתה כל יום
הקבורה אינו מקריב ואינו אוכל
בקדשים מדבריהם וטובל ואוכל
לערב ואם שמועה קרובה ואם
לקט עצמות הרי הוא כיום קבורה
שאינו תופס לילו ואסור מדבריהם
לפיכך טובל ואוכל בקדשים לערב ··
ואם יום המיתה כשם שאסור
לאכל בו קדשים כך התורה כך אס'
אסור בלילו מדבריהם חוץ מן הפ'
הפסח בלבד שהוא אוכל לערב כמו
שיתבאר במקומו ·· היה אינו
משלח קרבנותיו כל זמן שהוא ש'
ראוי לביאה אל המחנה אינו מתר'
והקרבה ·· ואם המטודה יש בו ספק
יום משלח או אינו משלח לפיכך
יום הקריבו עליו נרצה ·· טמא
שרץ וכיוצא בו והערל משלחין ל'
את קרבנותיהם ומקריבין עליהן
חוץ מפסח שאין שוחטין אותו
על טמא שרץ ואין שוחטין על
הערל פסח כמו שיתבאר ואם טמא
מת אין מקריבין עליו קרבן כלל עד

שיטהר ··

פרק שלישי

מצות
עשה לשלח כל הטמאים מן המקד'
שנ' וישלחו מן המחנה כל צרוע
וכל זב וכל טמא לנפש וגו' זה מחנה
[illegible] כיון מחנה שהוא מפתח
עזרת ישר' ולפנים ·· שמועה אומ'
שהמצורע והזב וטמא מת שלשה
במקום אחד נא' במצורע בדד ישב
מחוץ למחנה מושבו זה מחנה
ישר' שהוא מפתח ירושלם ולפני'
מה מצורע שטומאתו חמורה
חמור שלוחו משלוחו אף כל ש'
שטומאתו חמורה חמור שלוחו
משלוח חברו ·· לפיכך משלחי'
את המצורע חוץ לשלש מחנות
שהוא חוץ לירושלם ומפני שהוא
מטמא בביאה מה שאין הזב
מטמא משלחין זבין וזבות נדות
ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא
לירושלם חוץ להר הבית ומפני ל'
שהן מטמאין משכב ומושב
ואפ' מתחת האבן מה שאין המת
מטמא ·· טמא מת אפלו המת
עצמו מותר להכנס להר הבית ש'
שנ' ויקח משה את עצמות יוסף
עמו עמו במחנה לויה ·· הכל'
משלחין מהם גרים וטמאי מת ל'
ובעלי נדות אבל טבול יום נכנס
לשם שכבר טבל ·· עזרת ישר'
ועזרת נשים משלחין ממנה כל
טבול יום אבל לא מחוסר כפורי'
שמחוסר כפורים העריב שמשו
ואסור טבול יום במחנה לויה
מדברי סופרים ומעזרת ישר'
ולפנים אפלו מחוסר כפורים לא
יכנס לשם שעדיין לא טהר טהרה

גמורה שנ' וכפר עליה הכהן וטהרה
מכלל שעדיין אין טהרתה ·
הטמא המשולח מתוך הר הבית
אם נכנס עובר בלא תעשה ולוקה
שנ' ויצא אל מחוץ למחנה זה מחנה
שכינה · לא יבא אל תוך המחנה · זה
מחנה לויה ·· וכן מצורע שנכנס
לירושלם לוקה · אבל אם נכנס לשאר
הערים המוקפים חומה אף על פי
שאינו רשאי לפי שנ' בדד ישב מחוץ
לוקה ·· נכנס המצורע להר הבית
לוקה שמנים · אבל טמא מת אפי' טמ'
טבול יום שנכנס לעזרת נשים פ'
או מחוסר כפורים שנכנס לעזרת
ישר' אע"פ שאינו לוקה מכין אותו
מכת מרדות ·· וכשם ששלוח
טמאים מן המקדש במעשה · כך
אם נכנסו עוברים בלא תעשה שנ'
ולא יטמאו את מחניהם · זה מחנה ל'
שכינה · ומנין שאינו עובר אלא אם
נכנס אבל אם נגע בעזרה מאחורי'
פטור · ת"ל בטהרת ואל המקדש לא ת'
תבא ·· טמא שנכנס למקדש במז'
במזיד ענוש כרת · שנ' ואם לא יכבס
ובשרו לא ירחץ ונשא עונו · בשוגג
מביא קרבן עולה ויורד · שנא' נפש
אשר תגע בכל דבר טמא ואין חייבי'
כרתות קרבן אלא מעזרת ישראל
ולפנים · או על תוספת העזרה שכ'
שנתקדשה קדוש גמור כמו שב'
שביארנו ·· ואיזהו הטמא שחייב
כרת על המקדש כל שנטמא בטומא'
מן הטומאות שהכתוב מגלה עליהן שכ'
שכבר נתפרש בפירוש או שיגע ב'
באדם או בכלים שנטמאו במת או ב'
הטומאות שהכתוב מגלה עליהן ש'
שהרי הוא שני לראשון שנגע ב'
במת או שנטמא בשאר אבות הט'
הטומאות של תורה שיתפרשו ב'

ממקומן כללו של דבר כל הטמא בטומאת
ממש מן התורה חייב כרת על ביאת
המקדש · ואפילו אחר שטבל עד ש'
שיעריב שמשו · אבל הטמא ב'
בטומאות מן הטומאות שאין הכתוב מגלה
עליהן אע"פ שהוא טמא טומאות ש'
שבעה הרי זה פטור על ביאת המ'
המקדש ·· וכן הנוגע בכלים של
שנגעו באדם שנגע במת או באדם
שנגע בכלים שנגעו במת אע"פ שהו'
טמא ראשון לענין תרומה · ולטמא
בשר הקדשים הרי זה פטור על ביא'
המקדש · דברים אלו הלכה מפי ה'
הקבלה · ואע"פ שהוא פטור מכין א'
אותו מכת מרדות ·· המכניס שרץ
ונגע בו למקדש שהכניס אדם
טמא למקדש הרי זה חייב כרת ש'
שהרי טמא מקדש יי' · אבל הזורק
כלים אלו טמאים למקדש · ואפילו
היו כלים שנגעו במת פטור מן הכרת
אבל חייב מלקות שנ' ואם לא יכבס
וגו' · מפי השמועה למדו על רחיצת
גופו ענוש כרת על כבוס בגדים ל'
לוקה ארבעים ·· מזה לשמוע לוק'
אלא על בגדים שהן אב הטומאה ל'
כגון שנגע כהן זה הטמא למת · כ'
שהן אב הטומאה כמו שיתבאר
אבל בגד שהוא ראשון · אם הכניסו ל'
למקדש אינו לוקה עליו · אבל מכין א'
אותו מכת מרדות ·· וכן טמא ש'
שהכניס ידיו למקדש מכין אותו מ'
מכת מרדות · וכן כל הטמא בזב
ומזבות הטומאות של דבריהם אם
שאוכל אוכלין טמאין ושתה משק'
טמאין ונכנס למקדש במזיד קו'
קודם שיטבול מכין אותו מכת מ'
מרדות ·· טמא שנכנס למקדש
דרך גגות פטור · שנ' ואל המקדש
לא תבא · דרך ביאה חייבה תורה

ואע"פ שהוא פטור מכרת מכין אות'
מכת מרדות ·· ואפילו נכנס במגדל
הפורח · פטור · ומכין אותו מכת מר'
כן שנכנס למגדל דרך גגות כן ש'
שנכנס בו דרך פתחים ·· כל מקום
שחייבין על זדונו כרת על שגגתו ח'
קרבן אם נכנס שם בטומאה בשוג'
מביא חטאת ושאר המקומות ש'
כותבין עליו כלי עד אחר השבת ומש'
וכשמוציאין אותן מוציאין אות'
אלא בפשוטי כלי עץ שאין מקב'
טומאה שלא להרבות את הטומא' ··
אחד טמא שנכנס למקדש ו'
טהור · או טהור שנכנס למקדש
שיש בו טומאה כגון שהיה מת
תחת אהל במקדש · ונכנס הוא תח'
האהל הרי זה חייב כרת · שהרי ל'
ביאתו וטומאתו באין כאחת ··
נכנס למקדש ונטמא שם אחר ש'
שנכנס אפילו טמא עצמו שם ב'
במזיד ימהר ויבהל ויצא בדרך קצר'
ואסור לו לשהות או להשתחוות או
לצאת בדרך ארוכה · ואם שהה או
שיצא בארוכה · אע"פ שלא שהה
או שהחזיר פניו להיכל והשתחו'
אע"פ שלא שהה חייב כרת · ואם
היה שוגג מביא קרבן ·· לא החזיר
פניו אלא השתחוה דרך יציאתו
כלפי חוץ פטור · אלא אם שהה כ'
כשיעור · וכמה הוא שיעור ש'
שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפים
ארצה על הרצפה וישתחוו והוד'
ליי' כי טוב כי לעולם חסדו ·· וזה
הוא שיעור השתחויה ·· ואם
היו דרך ארוכה כל שאפשר לו
לצאת מן המקדש בדרך אחר ק'
קצרה ממנה ·· יצא בקצרה אף
על פי שאינה אלא הלך עקב בצד
גודל ואפילו כל היום כלו פטור · ל'

אבל במהלכו אע"פ שרץ ורחץ על
עמדו כל כחו ומיעט שיעור זמן
שהלך בו מהרה פחות משיעור
הזמן שמהלך בו אדם בקפיצה הואיל
ואינו מהרה חייב. אבל בקפיצה
והלך מעט ועמד ושהה מעט
וחזר והלך ושהה מעט עד שנמצא
כל השהיות כדי השתחויה במדיד
אינו לוקה בשוגג אינו מביא קרבן
מפני שהדבר ספק אבל מכין אותו
מכת מרדות.

פרק רביעי

טמא
שעבד במקדש חלל עבודתו וחייב
מיתה בידי שמים על עבודתו שנ'
על פי שאמ' שהיו שנ' וינזרו מקדשי
הרי זו אזהרה לעובד בטומאה וכו'
ולהלן הוא אומ' ומתו בו כי יחללוהו
מה חילול האמור כאן בידי שמים
אף מיתה האמורה כאן בידי שמים.
וכל אלו שחייבין עליו מיתה בידי שמי'
לוקין עליו. אע"פ שאינם עבר בטומ'
אינו חייב בב"ד אלא מלקות. אבל
הכהנים לא היו מביאין אותו לב"ד
אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין
את מוחו בגזירין ואין מוחין בכך.
והיאך יאפשר לו לעבוד עד ש
שלא ישהה עד שלא יתחייב כרת
אלא מיתה בידי שמים כגון
שנטמא בעזרה ויצא בקפיצה
וביציאתו היה עובר בידו וחשב בו
יוצר על גבי האש במזבח וקרב
שריפתו שכל קירוב עבודה כעבודה.
וכן טמא שטבל ועבד קודם
שהעריב שמשו עבודתו פסולה
וחייב מיתה בידי שמים שנ' ולא
יחללו את שם אלהיהם ומפי השמו'
למדו שזו אזהרה לטבול יום שע'
שעדין טמא הוא שנ' ובא השמש
וטהר מכלל דעדיין לא טהר. וכן
מחוסר כפורים אע"פ שעבודתו פס'
פסולה וחלל הרי זה פטור ומנין ש
שעבודתו פסולה שנ' וכפר עליה
וטהרה מכלל דעדיין אינה טהורה
טהרתה והוא הדין לכל מחוסרי
כפורים. כהן שעבד ונודע
שהוא טמא אם היתה טומאה
ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין
שהרי עבודתו חולין. ואם היה טומ'
התהום הציץ מרצה. וכל הקרבנות
שהקריב בטומאה אפילו נודע לו שהו'
טמא קודם שיזרוק הדם וזורק
הורצה שהציץ מרצה על טומאת
התהום בטהרות. וכן הציץ מרצה
על דברים הקריבין שנ' והיה על מצ'
אהרן ונשא אהרן את עון הקדשי'.
ואם אינו מרצה על טומאת הגוף
ולא על טומאות הידוע שנטמא בט'
בטומאה הידועה אלא אם כן היתה
הטומאה הדחויה בצבור שהציץ
מרצה עליו. ואין הציץ מרצה אלא
על מצחו שנ' והיה על מצחו תמיד
לרצון לפני יי'. כל קרבן שאין לו
קבוע זמן אינו דוחה לא את השב'
ולא את הטומאה שאם לא יקרב
היום יקריב למחר ולמחר וכל קרבן
שקבוע לו זמן בין קרבן צבור בין
קרבן יחיד דוחה את השבת ודוחה
את הטומאה אלא כל הטומאה הו'
דוחה אלא טומאת המת לבדה.
כל קרבנות הצבור קבוע זמנם לפי'
כך כולן דוחין את השבת ואת טומ'
המת. וכל קרבן כהן שקרב בטומאה
אינו נאכל אלא מקטירין אימורי' ש
דברים הראוין להקטרה והשאר
הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשי'
שנטמאו. כיצד דוחה את הטו'
הטומאה הגיע זמנו של אותו קרבן
והיו רוב הקהל שמקריבין אותו ט'
טמאים למת. או שהיו הקהל טהורי'
והיו הכהנים המקריבין טמאין למת
או שהיו אלו ואלו טהורים והיו כלי
השרת טמאים במת הרי זה נעשה
ויתעסקו בו הטמאים והטהורים
כאחד ויכנסו כולן לעזרה. אבל
הטמאים בטומאה אחרת כגון זבי'
וזבות ונדות וטמאי שרץ ונבלה
וכיוצא בהן לא יתעסקו בו ולא יכ'
יכנסו לעזרה ואע"פ שנעשית בטו'
בטומאה. ואם עברו ועשו ונכנסו
לעזרה חייבין כרת על הביאה ומית'
על העבודה שלא נדחית אלא טומ'
המת בלבד ופסח שבא בטומאה
ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל פט'
פטורין אע"פ שלא הותרו אלא לעזר'
הואיל ואין אנו קורין כהן אלא מחוץ
למחנה תשלחום הרי אלו פטורין.
היו מקצת בית אב טמאין ומקצת
טהורין אע"פ שרובן טמאים לא
יקריבו אלא הטהורין. היו כל בית אב
טמאי מת יביאו בית אב אחר. היתה
כל המשמרה טמאה את אחריה כ'
על משמרה אחרת. ואם היו רוב הכנ'
הנכנסין המצויין שם בירושלים
בזמן הקבוע טמאים יעשו בטומ'.
ומפני מה מחזירין על הטהורין כ'
מבית אב אחר מפני שהטומאה לא
הותרה בצבור אלא בטוסורה עומד'
ודחויה היא עתה מפני הדחק ואין
דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום
שאי אפשר ומפני זה צריכה אין
לרעות עליה. ומנין שטומאת
מת דחויה בצבור שנ' ויהי אנשים
אשר היו טמאים וגו' כך למדו מפי
השמועה שאנשים יחידים היו והם
שידחו לפסח שני אם היו טמאים

יוכל עבור שהיו טמאין ואתיין עד
אלא הטומאה דחיית ומפניהם
ויעשו פסח בטומאה והואיל והדין
לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח הוא
שהציבור דוחה את הטומאה והרי
הדבר מפורש בספרים שנכרתת
הקהל שלא התקדשו והלוים על
שחיטת פסחים לא טהור כי רוב
מרבית העם רבת מאפרים ומנשה
יששכר וזבלון לא הטהרו ואחר
ומה זה שנ' כי אכלו את הפסח בלא
ככתוב מפני שעברו את השנה
מפני הטומאה וכבר בארנו בקדוש
החדש שאין מעברין השנה לכ'
לכתחלה מפני הטומאה ועוד
אחרת היתה שם באותה השנה
שעבר חזקיה המלך את השנה
ביום שלשים של אדר שראוי להיות
ראש חדש ניסן ולא הודו לו חכמי'
שאין מעברין ביום זה מפני שבראוי
בקדוש החדש ומפני דברים
אלו שעשה שלא כהלכה נאמר כי
אכלו את הפסח בלא ככתוב ובקש
רחמים על עצמו ועל החכמים
שהסכימו על מעשיו שנ' כי הת'
התפלל חזקיה עליהם לאמר ה'
הטוב יכפר בעד ונו' וישמע ה'
אל חזקיה וירפא את העם זה ה'
שנרצה קרבנם

פרק חמישי

מצות
עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגלי'
ואחר כך יעבוד שנ' ורחצו אהרן
ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליה'
וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו
שחרית חייב מיתה בידי שמים
שנ' ירחצו מים ולא ימותו ועבו'
ועבודתו פסולה שנ' חקת עולם לו
ולזרעו אחריו ובבגדי כהונה הוא
אומ' חקת עולם יהיה מחוסר בגדי'
מחלל עבודה כמו שביארנו וכמו
שלא רחץ ידיו ורגליו מחללין ע'
עבודה ואין הכהן צריך לקדש
בין כל עבודה ועבודה אלא פעם
אחת בבקר ועובד כל היום כולו ג'
וכל הלילה והוא שלא יצא מן ה'
המקדש ולא יישן ולא יטיל מים
ולא יסיח דעתו ואם עשה אחד
מאלו כהן צריך לחזור ולקדש
יצא מן המקדש וחזר ועבד
ולא קדש אם לא הסיח דעתו עב'
עבודתו כשרה וזה הכלל היה
במקדש אין אדם נכנס לעזרה
לעבודה אע"פ שהוא טהור עד שהוא
טובל וכל המסיך רגליו טעון טבילה
וכל המטיל מים טעון קדוש ידי'
ורגלים יצא חוץ לחומת העזר'
אם לשהות בחוץ יצא כשחוזר
טעון טבילה ואם לחזור מיד
יצא כשחוזר טעון קדוש ידים
ורגלים בלבד ואם לא טבל ולא
קדש ועבד הואיל ולא הסיח ד'
דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל
מים עבודתו כשרה הוציא
ידיו חוץ לעזרה אינו צריך לחזו'
ולקדש נטמאו ידיו ומטבילן הן
טהורין ואין צריך לחזור ולקדש
נטמא גופו כולו מטבילין ט'
טומאה או ששתה משקין טמאין
וטבל אע"פ שאינו צריך הערב
חוזר ומקדש אחר טבילה שכל
טובל מקדש ידיו ורגליו ואחר כך
עובד ואם לא קדש הואיל ולא ל'
הסיח דעתו לא חלל כהן גדול
שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו
בין בגדים לבגדים ובין עבודה לע'
לעבודה ביום הכפורים ועבד
עבודתו כשרה הואיל ואותן טב'
טבילות והקדושין אינן שוין בכל
כאהרן ובניו ונו' ורחצו ממנו
אהרן ובניו ממנו דבר שהשוה
בכל הכהנים מעכב שהוא קדוש
ראשון קדש ידיו היום צריך
לחזור ולקדש למחר אע"פ שלא ל'
ישן כל הלילה שהידים נפסלו בל'
בלינה קדש בלילה והקטיר החלבי'
כל הלילה צריך לחזור ולקדש ב'
בום לעבודת היום קדש ידיו ורגלי'
לתרומת הדשן אע"פ שהוא מק'
קודם שתעלה השמש אינו צריך
לחזור ולקדש אחר שהאיר היום
שהרי בתחלת עבודת היום קדש
ממי הכיור ואם קדש מאחד מכלי
השרת הרי זה כשר ואם בכלי החול
אינו מקדשין קדש בכלי שרת בח'
בחוץ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו
פסולה ואין מקדשין בתוך הכיור
או בתוך כלי השרת אלא מהם שנ'
ורחצו אהרן ובניו ממנו לא בתוכו
ואם קדש בתוכו ועבד לא חלל הט'
הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפי'
במעין אין זה קידוש כלל עד שיר'
שירחוץ בכלי ובכל כלי הקדש מק'
מקדשין בין שיש בו רביעית בין
שאין בו כדי רביעית כל
המימות כשרין לקדוש בין מים
חיים בין מי מקוה ובלבד שלא
ישתנו מראיהן ואין יהו כמים הכ'
הכשרים לטבילה טיט הצרוק של
שהפרה שוחה ושותה ממנו מע'
מעשלים למי כיור זה הכלל כל המע'
המעשלים למי מקוה משלים למי כ'
כיור כמה מים צריכין להיות ב'
בכיור אין פחות מכדי לקדש בו ד'
ארבעה כהנים שנ' אהרן ובניו והיו
אלעזר ואיתמר ופנחס והיו שלשתן

הרי זו רבעה · מי כיור נפסלין בלינה
כמו שפירשנו · וכיצד היו עושין מ'
משקיעין אותו במי מקוה או במעין
ולמחר מעלין אותו או ממלאין ל'
אותו בכל יום בבקר · הים שעשה
שלמה מקוה היה מפני שאמת
של מים היתה עוברת בתוכו
לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה
כמו הכיור וממנו ממלאין היו הכ'
הכיור · כיצד מצות קדוש מניח
ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ·
וידו השמאלית על גבי רגלו השמ'
השמאלית ושוחה ומקדש · וכל
החוצץ בטבילה חוצץ בקדוש ·
ידים ורגלים · ואינו מקדש כשהוא
יושב מפני שהוא כעבודה · ואין
עבודה אלא מעומד שנ' לעמוד
לשרת · וכל העובד והוא יושב חלל
ועבודתו פסולה · ואינו לוקה ע'
מפני שאזהרה שלו מכלל עשה
היא · וכל העוסק בעבודה
מעבודת המקדש שיהיה עומד
על הרצפה · ואם היה דבר חוצץ
בינו ובין הקרקע כגון שעומד על
גבי כלים או על בהמה או על רגלי
חברו · ואם היה חוצץ בין ידיו ובין
הכלי שעובד בו פסול · ואין עבודה
אלא בימין · ואם עבד בשמאל פסל
ואינו לוקה · רגלו אחת על הכלי
ורגלו אחת על הרצפה רגלו אחת על
האבן ורגלו אחת על הרצפה רואין
כל שאלו ינטל הכלי יכול לעמוד על
רגלו אחת עבודתו כשרה · ואם לאו
עבודתו פסולה · קבל בימין ושמאל
מסייעתו עבודתו כשרה שהמסייע
אין משגיחין עליו · נתגנדרה
אבן מאבני העזרה לא יעמוד עליה
בשעת העבודה עד שתחובר במקו'
ואם עבד עבודתו כשרה הואיל

ומקום עומדת ·

פרק ששי

ט'

כהן שיש בו מום קבוע בין מום
עובר לא יכנס למקדש מן המזבח
ולפנים שנ' אל הפרכת לא יבא ואל
המזבח לא יגש · ואם עבר ונכנס
לוקה אע"פ שלא עבד · ואם עבד
במקדש פסל וחלל עבודתו אף על
העבודה שנ' אל הפרכת לא יבא ואל
המזבח לא יגש · ואם עבר ונכנס
לוקה אע"פ שלא עבד ואם עבד במ'
במקדש פסל וחלל עבודתו ולוקה אף
על העבודה שנ' אשר יהיה בו מום
לא יקרב מפי השמועה למדו שזו
אזהרה שלא יקרב לעבודה · וכן בעל
מום עובר שעבד פסול ולוקה שנ'
כל איש אשר בו מום לא יקרב מפי
השמועה למדו שזו אזהרה לבעל
מום עובר · ואין בעלי מומין שעבדו
מיתה אלא במלקות בלבד · ט'
המומין כל אחד שהיה בו מתחלת
בריתו ואחד שנולד בו לאחר מכן ·
עוברין כגון שאין עוברין הרי הוא
פסול עד שיעברו · מום קבוע
כגון שבר רגל או שבר יד ומום עובר
כגון גרב או ילפת והיא החזזית ·
ולא המומין הכתובין בתורה בלבד
הם שפוסלין בכהנים אלא כל המו'
המומין הנראין בגוף שבגללן יאמר
בו מום יפסל מקום · ואלו הכתובים
בתורה דוגמא הן · שלשה מיני
מיני מומין הן יש מהן פוסלין בכהן
מלעבוד ובבהמה מלקרב · ויש מומי'
שהן פוסלין באדם מלעבוד · ויש
מומין שאין פוסלין משום מראית
העין אמרו שכל כהן שיש בו מוח
והן אינן עבד' · כל מי שיש בו ל'

מום שפוסל באדם ובבהמה ועבד בין
בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה ·
ואם היה מזיד לוקה · וכל שיש בו
מומין מן המומין המיוחדין לאדם
ועבד אף על פי שהוא לוקה לא חלל ע'
עבודתו ואם היה בו דבר מדברים ש
שהן מפני מראית העין אינו לוקה
ועבודתו כשרה · אין פוסל באדם
אלא מומין שבגלוי אבל מומין ש'
שבחלל הגוף כגון שנטל כולייתו של
אדם או טחול שלו או שנקב מעיו ·
אע"פ שנעשה טרפה עבודתו כשר'
שנ' שבר רגל או שבר יד · מה אלו ·
בגלוי אף כל בגלוי · הערל הרי הו'
כבן נכר שנ' כל בן נכר ערל לב וערל
בשר · לפיכך ערל שעבד חלל עבדתו
ולוקה כזר שעבד אבל אינו חייב מית' ·
כהן שהוא נושא נשים בעבירה
אינו עובד עד שידירנו בהנאה על דע'
רבים כדי שלא תהיה לו הפרה · שלא
יוסיף לחטוא ועובד ומורד ומגרש ·
וכן אם היה מטמא למתים פסול
עד שיקבל עליו בב"ד שלא יטמא
ואם עבר ועבד קודם שידיר או ·
שיקבל אע"פ שהוא נשוי בעבירה
לא חלל עבודה · כהן שעבד ל'
ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשרה
לשעבר ואינו עובד להבא ואם עבד
לא חלל שנ' ברך י"י חילו ופועל ידיו
תרצה · ופסולי חולין שבו תרצה ·
ב"ד הגדול היו יושבין בלשכת ה'
הגזית ועקר מעשיהן תמיד שהן
יושבין ודנין את הכהונה ובודקין
את הכהנים ביוחסין ובמומין · כל
כהן שנמצא בו פסול ביוחסין לובש
שחורין ומתעטף שחורים ויוצא
מן העזרה · וכל מי שנמצא שלם
לובש לבנים ונכנס עם אחיו הכהנים ·
מי שנמצא כשר ביחוסו ונמצא

בו אדם יושב בלשכת העצים ומתלע
עצים למערכה וחולק בקדשים
עם אנשי בית אב שלו ואוכל שנ׳
לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן
הקדשים יאכל׳׳

פרק שביעי

ט׳

המומין הפוסלין באדם ובבהמה
חמשים והן פרטן׳׳ חמשה
באזן ואלו הן׳׳ א׳ מי שנפגם
שחוס אזנו כדי שתחגור הצפורן
בפגם אבל העור המוקף לשחוס
אזנו אין בו מום בין נקב בין נסדק
נסדק בין נפגם׳ מי שנסדק ש׳
שחוס אזנו בכל שהוא אף על פי
שלא חסר׳׳ ג׳׳ מי שנקב
שחוס אזנו נקב ככרשינה בין כ׳
נקב עגול בין נקב ארוך אם מצטרף
לכרשינה הרי זה מום׳׳ ד׳ מי
שיבשה אזנו כדי שתנקב ולא תוצ׳
תוציא דם׳׳ ה׳ מי שהיתה אזנו
כפולה לשתים אפילו הגדי שדרך
אזניו להיות טטות ונופלות ובלבד
שיהו לה שני שחוסין אבל אם ל׳
אין לה סחוס אחד והרי הוא בריה
אחד שנכפל כשר׳׳ שלשה
בריס של עין׳׳ ואלו הן׳׳
מי שנקב ריס מריסי עיניו בכל שהו׳
מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהו׳
מי שנפגם מריסי עיניו בכל שהוא׳
ושלשה מומין אלו בכלל חרוץ האמ׳
בתורה׳׳ שמונה בעין ואלו הן׳׳
העור בין מיוחד ומעין מן משתה׳
מי שאינו רואה בשתי עיניו אלא
כאחת מהן׳ אף על פי שאינו נראה סמן
שני כלל מאחת שירדו מים קב׳
קבועין כנגד ראותיו׳׳ ג׳ מי
שאינו רואה בעינו אלא באחד׳
מהן מאחת שיהיו בה סנוורים
קטנים׳׳ ד׳ מי שעיניו עגו׳
עגל אף על פי שהוא רואה׳׳ ה׳
מי שיש בעיניו בשר יתר בעיניו עד
שחיפה מעט מן השחור של עין׳׳
ו׳ מי שנמשך הלובן של עין ונכ׳
ונכנס ממנו מעט בשחור עד
שנמצא השחור מעורב בלבן
וזהו תבלל האמור בתורה אבל
אם יצא מן השחור לתוך הלבן
אינו מום שאין מום בלבן׳׳ ז׳
מי שהיתה נקודה לבנה בתוך
השחור וזהו דק האמור בתורה׳
והוא שתהיה עומדת על גבי השח׳
השחור אבל אם לא היתה עומדת
שתהיה משוקעת בשחור אינה
מום ואם היתה נקודה שחורה
בתוך הלבן אפילו צפה אינה מום
שאין מומין בלבן׳׳ ח׳ שתהיה
נקודה שחורה שוקעת בתוך השח׳
השחור אינה וזהו נקרא דק אבל אם
היתה צפה האמור והיא שחורה
בשחור אינה מום׳׳ שלשה
בחוטם ואלו הן׳ א׳ מי שנקב
חוטמו אפילו מצד אחד׳׳ ב׳
מי שנסדק חוטמו׳ ג׳ מי שנפג׳
חוטמו׳׳ ששה בפה׳ א׳ מי
שנקבה שפתו אפילו מצד אחד׳
ב׳ מי שנפגמה שפתו׳ ג׳ מי
שנסדקה שפתו והוא שיסדק שלה
עד שתחלק לשני ראשים׳ ד׳
מי שעלה לחיו התחתון עד העל׳
העליון בכל שהוא׳׳ ה׳ מי שפיו
בלום מחמת גופו ובריתו אבל אם
בלם מחמת הרוח אינו מום׳׳
ו׳ מי שנטל רוב המדבר בלשונו׳
שנים עשר באברי הזרע
ואלו הן׳ א׳ מי שנמשך הגיד
שלו׳ ב׳ או נכתת׳ ג׳ או ניתק׳
ד׳ או נכרת׳׳ ה׳ מי שנמעכו הביצי׳
שלו או אחת מהן׳ ו׳ או נכרתו
או אחת מהן׳ ז׳ או נתקו או ל׳
אחת מהן׳ ח׳ או נכתתו או אחת
מהן׳׳ ט׳ מי שאין לו אלא ביצה
אחת אף על פי שיש לו שני כיסין׳ י׳
מי שיש לו שני ביצים בכיס אחד׳ יא׳
הטומטום׳ יב׳ האנדרוגינוס׳׳
שבעה ברגלים ובידים׳ ואלו הן׳
א׳ הפסח׳ ב׳ מי ששומטה
ירכו והוא שרוע האמור בתורה׳
ג׳ מי שינחת מירכותיו גבוה מל׳
מחברותה׳ ד׳ מי שנשבר עצם
ידו והוא שיהיה ניכר׳ ה׳ מי
שנשבר עצם רגלו והוא שיהיה
ניכר׳׳ ו׳ אף על פי שאינו נכר כשעומ׳
אם נכר כשיהלך הרי זה מום׳ ז׳
מי שרגליו מבולמות מחמת עצמן
ובריתן אבל אם היו מבולמות
מחמת הרוח אינו מום׳׳ ארבע
מומין לחיות בכל הגוף ואלו הן׳׳
א׳ מי שיש לו גרב יבש בכל שהו׳
וזהו גרב האמור בתורה׳׳ ב׳ מי
שיש לו יבלת שיש בה עצם זו
היא יבלת האמורה בתורה׳׳ ג׳
מי שיש בו חזזית המצרית בכל
שהוא והיא חזזית וזו היא ילפת
האמו׳ בתורה׳׳ ד׳ עצם שבגלוי
שנחרץ בו חריץ הרי זה מום ש׳
שהוא בכלל חרוץ האמור בתורה׳
ואין הצלעים בכלל העצמות שבגלוי׳׳
ועוד יש שלשה מומין אחרים
ואלו הם׳׳ א׳ הזקן שהגיעה זקנתו
רותת ורועד כשהוא עומד׳ ב׳
החולה שהוא רועד מפני חליו
וכשלון כחו׳ אבל הטרפה כשר
באדם ופסול בבהמה׳ וכן אתנן
דומה כשר באדם ופסול בבהמה׳
ג׳ כהן המזוהם בזיעתו ריחו

ושוק כל גופו כבושם ועובד היה
ריח פיו רע נותן עלפי אזו זנגבילא
ועובד ואם עבד בריחם זיעתו או
בריחם פיו הרי זה חלל עבודתו כמו
כשיעור כל בעלי מומין אלו כולן

פרק שמיני

כל

המומין המיוחדין באדם תשעים
ואלו פרטן שמונה בראש ואלו הן
א מי שראשו קדקדו שוקע כל
ולמטה כמי שדחקו בידו ב מי
שראשו קדקדו עולה למעלה כמו
ביצה ג מי שפדחת ראשו יוצא
כנגד פניו כמו מקבת ד מי שראש
שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפ
ה מי שראשו רחב ויוצא מכאן
ומכאן עד שתמצא ראשו על צ
צואריו כמו ראש הולפת על העלין כ
שלו ו הקרח שאין בכל ראשו
שער כל עיקר ואם יש בו שיטה
של שער מוקפת מאחוריו מאזן
לאזן כשר ז מי שהיה השער
מקיף מאזן לאזן מלפניו ושאר
הראש קרח הרי הוא פסול ח
מי שהיה השער מקיף את כל הר
הראש סביב מלפניו ומלאחריו כ
ואין שם שער באמצע גם זה כ
קרח ופסול שנים בצואר ואלו
הן א מי שוקע הרבה עד שנמצא
ראשו כאלו הוא מונח על כתפיו
ב מי שצוארו ארוך הרבה עד
שיראה כשמוט מבין כתפיו
ארבעה באזן ואלו הן א מי
ששתי אזניו קטנות הרבה ב
מי ששתי אזניו נפוחות הרבה
דומות לספוג ג מי שאזניו כ
מדולדלות למטה ד שאחת מאזניו
משונה מחברתה בבריאה

חמשה בגבינין ואלו הן א מי שאין
לו שער בגבינין וזהו גבן האמור בתור
ב מי שגבינין שוכבין ג מי שאין
לו אלא גבן אחד ד מי שיש לו גבינ
יתר על שנים ה מי שגבינין משונ
מחברו כגון ששערו של זה יורד כ
ושערו של זה קצר כגון ששערו
של זה שחור ושער השני לבן
או אדום האומר ויש בין שניהם שנ
שני פסול ארבעה בריס העין
ואלו הן א מי שאין לו שער כל
בריסי עיניו ב מי ששער עיניו נ
מרובה הרבה ג מי ששער אחד
מריסי עיניו משונה משער ריס
אחר כגון שאחד שחור ואחד לבן
או אחד נושר והשני מעכב ד
מי שעפעפיו סגורות מעט ואין
נפתחות הרבה כשיעור כל האדם
אחד עשר בעינים ואלו הן
א מי שהיו שתי עיניו למעלה מן
המקום הראוי להן קרובות מפדחת
ב מי שהיו שתי עיניו למטה ממ
ממקום הראוי להן ג מי שהיו
שתי עיניו עגולות ואין נמשכות
באורך מעט כשיעור העינים ד מי
שעיניו מוזרות והן יוצאות כעיני
הנמר וכמי שמסתכל בעת שכועס
כעס הרבה ה מי שעיניו גדולו
הרבה כשל עגל ו מי שעיניו קטנו
כשל אווזין ז מי שדומעות דולפ
תמיד ח מי שלחלוחית נמשכת
מראש עיניו מכנגד החוטם או
מזנב עיניו מכנגד החוטם או מז
מזנב עיניו מצד צדעיו ט מי
שמקבץ ריסי עיניו ושוער מעט
בשעה שרואה או בשעה שרוצה
לדקדק בראיה י מי שרואה את
ומערבת עד שרואה את החדר ול
ואת העלייה כאחת ומדע דבר בל

בעת שידבר עם חברו ונראה כאלו
הוא מסתכל באיש אחר יא מי
שאחת מעיניו משונה מחברתה
בין בקומה בין בבריאה כגון שהית
אחת שחורה ואחת שבורה או אחת
קטנה ואחת גדולה ויש בין שתה
שני מכל מקום פסול ששה
בחוטם ואלו הן א מי שנעקר ח
חוטמו שוקע אעפ שאינו כוחל
שתי עיניו כאחת וזה חרום האמו
בתורה ב מי שגובה חוטמו
בולט למטה ג מי שגובה חוטמו
נוטה למטה ד מי שחוטמו עקו
לצד אחד ה מי שחוטמו קטן מא
מאבריו כיצד משערין באצבע קט
קטנה של ידו אם היה חוטמו גדול
ממנה או קטן ממנה הרי זה מום
שלשה בשפתים ואלו הן א
מי ששפתו העליונה עודפת על ה
התחתונה ב ששפתו התחתונה
עודפת על העליונה ג מי שפיו
רשפי וריירו יורד מפיו שלשה
בבטן ואלו הן א מי שכריסו
עבה ב שטבורו יוצא ואינו של
שוקע כשיעור בני אדם ג מי
שדדיו שוכבין על בטנו כדדי האשה
שלשה בגב ואלו הן א מי שד
ששדרתו עקומה ב משיצאת
חוליא משדרתו בין שבלטה מבחוץ
או נכנסה לפנים או נטת לצדדין
וזהו חטורת ג מי שתפח בשר
בגבו ונעשה כחטורת אעפ שלא נ
זזה חוליא ממקומה הרי זה מום
ששה בידים ואלו הן א מי שיש
לו אצבע אחד יתרה באצבעות ידיו
ומנינה היו שש ושש ואם חתך את
היתירה כשר ואם היה בה עצם ואפי
חתכה פסול ב מי שחסר אצב
מידו ג מי ששתי אצבעות ידיו ל

קלוטות עליו למטה מן הפרק. ואם
חתכן והפרישן עד הפרק כשר. ביאור
פרק אמרו בפרק ראשון הסמוך
לגב היד. ד׳ מי שאצבעותיו אחת
מורכבות זו על זו. ה׳ מי שפיקה לו
יוצאה מגודלו. ו׳ מי שהיו שתי
יד ימינו ואם היה שולט בשתי
ידיו כשר. ארבעה מומין
הזרע ואלו הן. א׳ מי שכיס הב׳
הביצים גדול וארוך עד שמגיע לו
לארכובותיו. ב׳ מי שהגיד שלו
ארוך שמגיע לארכובותיו. ג׳ מי
שנמרחו אשכיו ואין כיס של ביצים.
ד׳ מי שהרוח בא בשכיו והוא מרוח
אשך האמור בתורה. חמשה
עשר בשוקים וברגלים ואלו הן. א׳
מי ששוקיו עקומות עד שמחבר
כף רגלו ואין ארכובותיו נוגעות זו
בזו. ב׳ מי שפיקה יוצאה מפיק
הוא העצם העגול של מעלה מן ה׳
העקב מנגד פנים והוא לפיקה שסו׳
שטוות בה הנשים. ג׳ מי שעקבו
יוצא לאחוריו עד שנמצא השוק לו
כאלו הוא באמצע רגלו והוא דומה
לפיקה שטוות בה הנשים. ד׳ מי
שפרסתו רחבה כשל אווז אע״פ שאינ׳
קלוטה כשל אווז. ה׳ מי שפיקה
יוצא מגודלו. ו׳ מי שיש ברגלו א׳
אצבע יתירה אפילו שש ושש. ואם
חתכה כשר והוא שלא יהיה בה עצם.
ז׳ מי שחסר אחת מאצבעות רגליו.
ח׳ מי שאצבעותיו מורכבות זו על גב
זו. ט׳ מי שאצבעות רגליו קלוטות
עד למטה מן הפרק ואם היו עד ה׳
הפרק או שחתכן והפרישן כשר.
י׳ מי שרגלו עקומה דומה
למגל שנמצא פס רגלו שיש בו האצ׳
האצבעות עם עקבו דומה לשני
ראשי הקשת. יא׳ מי שרגלו כלה
שוה שנמצא פס רחב ואצבעותיו
כרוחב עקבו וכאלו היא חתיכה של
שוה. יב׳ מי שרגלו חלולה והוא
שיהיה אמצעה גבוה מעל הארץ
ונמצא כשעומד עומד על עקיבו
ועל אצבעות רגליו. יג׳ המקיש
בקרסוליו בעת שהולך. יד׳ שהוא
מקיש בארכובותיו בעת שהולך.
טו׳ מי שהוא אוטר ברגל ימין.
ארבעה בכל הגוף ואלו הן.
א׳ מי שגופו גדול מאבריו.
ב׳ מי שגופו קטן מאבריו.
ג׳ הארוך ביותר. הננס והוא
קצר עד שיהיו מופלגין משאר
העם. שמנה בעור הבשר
ואלו הן. א׳ הכושי. ב׳ הלבן בה׳
ביותר כמו גבינה. ג׳ האדום משני
ד׳ בעלי נגעים. שמשתנה העור
ומראית עיניו כגון הבהק. ה׳
שנשתנה העור ומראית דבר אחר
כגון צרבת המכוה. וזה בכלל מומי
טהורים. ו׳ מי שהיתה בעור פניו
שומה כאיסר או יתר. ז׳ מי שה׳
שהיתה בעור פניו שומה שיש בה
שיער אע״פ שאינה כאיסר אלא כל
שהוא. ח׳ בעלי הדלדולין והוא
שידלדל העור והבשר או הלחלוחית
שיש בעור שנתדלדל באיזה מקום
שיהיו מן הגוף הרי הוא מום. ועוד יש
שם באדם ארבעה מומין אחרים.
א׳ החרש. ב׳ השוטה. ג׳ הנכפה
אפילו לימים רבים. ד׳ מי שרוח לו
רעה מבעתת אותו תמיד או בעתים
ידועים. נמצאו כל המומין הפסול׳
בכהנים מאה וארבעים. וזה כללן.
שמנה בראש. ושנים בצואר.
ותשעה באזנים. וחמשה בגבינין.
ושבעה בריס העין. ותשעה עשר
בעינים. ותשעה בחוטם. ותשעה
בפה. ושלשה בבטן. ושלשה בגב.
ושבעה בידים. ושנים עשר באבר׳
הזרע. ועשרים ברגלים. וארבעה
בכל הגוף. ושמנה בעור הבשר. וד׳
ושבעה בריח הגוף וריחו. וכבר
נפרטו כולן אחד אחד. ואלו פסולין
מפני מראית העין מי שנשרו ריסי
עיניו אע״פ שנשאר השער בעקרן
ומי שנטלו שיניו.

פרק תשיעי

זר
שעבד במקדש עבודתו פסולה וזה
וחייב מיתה בידי שמים. שנאמר והזר
הקרב יומת. מפי השמועה למדו
שאין חיוב זה אלא הקרב לעבודה
והיכן הזהיר עליו. וזר לא יקרב לו
אליכם. ואיזהו זר כל שאינו מזרע
אהרן הזכרים שנ׳ וערכו בני אהרן
והקטירו בני אהרן וגו׳ ולא בנות
אהרן. אע״פ שהזרים מוזהרים
שלא יתעסקו בעבודה מעבודת
הקרבנות אינן חייבין מיתה אלא
על עבודה תמה. ולא על עבודה
שיש אחריה עבודה ואין הזר חיי׳
מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד
על הזריקה ועל ההקטרה ועל נ׳
ניסוך המים בחג. ועל נסוך היין
תמיד. כיצד על הזריקה בין שז׳
שזרק בפנים בין שזרק בחוץ בין
שהזה הזייה אחת מכל הזיות הדם
בין שהזה הזיה אחת מכל הזיות
שבקרבנות מצורע הרי זה חייב
מיתה. כיצד על ההקטרה ה׳
הקטיר אברים או קומץ או לבונה
על המזבח אפילו חלק מאברים
שלא נתעכלו וקרב שריפתן חייב
מיתה והוא שיקטיר כזית. ואם
הקטיר הקטרת על מזבח הזהב

משיקטיר כזית חייב ׳אבל המקטיר
קטרת של יום הכפורים בקדש ה׳
הקדשים אינו חייב מיתה עליה
עד שיקטיר מלא חפניו השיעור
המפורש בתורה ׳והמסדר שני
גזרי עצים על המערכה הרי זה כ׳
מקטיר אברים וחייב מיתה ש׳
שהעצים קרבן הם ״ אבל היוצק
והבולל והפותת והמולח והמניף
והמסדר את לחם הפנים או הב׳
המדליק על השולחן והמטיב את
הנרות והמצית אש במזבח והקומ׳
והקומץ והמקבל דמים אע״פ ש׳
שפסל והרי הוא מוזהר על כ׳ אלו
ולוקה אינו חייב מיתה מפני שכ׳
אחת מהן עבודה שיש אחריה
עבודה ואינה גמר עבודה ״
שחיטת הקדשים כשרה בזרים
ואפילו קדשי קדשים בין קדשי
יחיד בין קדשי צבור ׳שנ׳ ושחט
את בן הבקר לפני ה׳ והקריבו בני
אהרן וגו׳ ״ מקבלה ואילך מצות
כהונה וכן הפשט ונתוח והולכת
עצים למזבח כשרה בזרים שנ׳
בלומרים והקריב הכהן את הכל
המזבחה ׳זו הולכת אברים לכבש
הולכת אברים שצריכה כהונה
אבל הולכת עצים אינה צריכה
כהונה ״ וכן הדלקת הנרות כש׳
כשרה בזרים לפיכך אם הטיב
הכהן הנרות והוציאן לחוץ מות׳
לזר להדליקן ״ הרמת הדשן צריכ׳
כהן שנ׳ ולבש הכהן מדו בד וגו׳
ואם הרים ישר׳ לוקה ואינו חייב
מיתה אע״פ שאין אחריה עבודה
שנעבודת מתנה וגו׳ ״ עבודת מתנה
אמו שתהיה בכהן לבדו ואם קיב
לה הזר חייב מיתה ׳אבל עבודת
סוף אין חייבין עליה מיתה ׳וכן

אם דשן מזבח הזהב והמנורה אינו
חייב מיתה ׳סדר את המערכה פ׳
פירקה וחוזר הכהן וסודרה מפנ׳
שסדורה פסול ״ הטמא ובעל
מום ושלא רחוץ ידים ורגלים שע׳
ששימשו במקדש אינן חייבין א׳
אלא על עבודות שהזרים חייבין על׳
עליהם מיתה ועל שיור העבודות
באזהרה ״ כהן טבול יום ומחוסר
כפורים שנטמאו והרי הוא מחוס׳
בגדים ״ ושלא רחוץ ידים ורגלים
ועבר על כל אחת ואחת ואם היה
זר אינו לוקה אלא אחת משום
זרות ״ זר ששמש בשבת חייב
משום שבת ומשום זרות ׳וכן
בעל מום ששמש בטומאה חייב
משום טומאה ומשום בעל מום ״
כל כהן שעבד ע״ז בין בשוגג בין
במזיד אע״פ שחזר בתשובה גמור
הרי זה לא ישמש במקדש לעולם׳
שנ׳ לא יגשו אלי לכהן ׳אחד העובד כ׳
אותה כשירות ׳כגון שנעשה כומר
או המשתחוה לה או המודה לה כ׳
וקבלה עליו באלוה הרי זה פסול
עליו לעולם ״ עבר והקריב אין
קרבנו ריח ניחח אע״פ שחזר
שוגג בעת ששרת או שהשתחוה
או שמודה ׳אבל השוחט לע״ז בע׳
בשוגג ואם עבר והקריב קרבנו
ריח ניחח ונתקבל שהרי לא שר׳
שרת ולא נעשה כומר אלא שחט׳
בלבד והוא שוגג ואע״פ לכתחילה
לא יעבד ״ מי שעבר ועשה
בית חוץ למקדש להקריב בה ק׳
קרבנות לשם אינו כבית ע״ז ואע״פ׳
כל כהן ששימש במתנה לא ישמש
במקדש לעולם ״ וכן כלים שנשת׳
שנשתמשו בהן לעולם שם לא י׳
ישתמש בהן במקדש לעולם אלא

יגנזו ויראה לי שאם עבר כהן ש׳
ששימש שם במקדש לא פסל ״
מנין כל הפסולין לעבודה
שמונה עשר ואלו הן ׳ א׳ העובד
ע״ז ׳ב׳ הזר ׳ג׳ בעל מום ׳ד׳ הערל
ה׳ הטמא ׳ו׳ טבול יום ׳ז׳ מחוסר
כפורים ׳ח׳ האונן ׳ט׳ השכור ׳י׳
מחוסר בגדים ׳י״א׳ יתר בגדים ׳
י״ב׳ פרום בגדים ׳י״ג׳ פרוע ראש ׳
י״ד׳ שלא רחץ ידים ורגלים ׳ ט״ו׳
היושב ׳י״ו׳ מי שיש בין רגליו ובין
הארץ דבר חוצץ ״ י״ז׳ שיש בין
ידו ובין הכלי דבר חוצץ ״ י״ח׳ מי
שעבד בשמאלו כל אלו פסולין כ׳
לעבודה ואם עבדו חללו חוץ מפ׳
מפרוע ראש וקרוע בגדים ׳והכ׳
והשוחט לע״ז בשוגג שאם עבדו
עבודתן כשרה ״

ברוך רחמנא דסייען

הלכות איסורי מזבח

יש בכללן ארבע עשרה מצות׳ ש׳
ארבע מצות עשה ׳ ועשר מצ׳
מצות לא תעשה ׳ וזהו פרטן ״
להקריב בכל הקרבנות תמימין ״ א
שלא להקדיש בעל מום למזבח ׳ ב
שלא ישחט : ג
שלא יזרוק דמו : ד
שלא יקטיר חלבו : ה
שלא יקריב בעל מום עובר : ו
שלא יקריב בעל מום אפי׳ בקרבנות ז
שלא יטיל מום בקדשים : ח
לפדות פסולי המוקדשין : ט
להקריב מיום השמיני והלאה ש׳ י
וקודם זמן זהו נקרא מחוסר זמן
ואין מקריבין אותו ״ :
שלא להקריב אתנן ומחיר כלב : י״א

שלא להקטיר שאור ודבש :
למלוח כל הקרבנות :
שלא להשבית מלח מעל הקרבנות
ובאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון:

מצות
עשה להיות כל הקרבנות תמימים
ומובחרים שנ׳ תמים יהיה לרצון
זו מצות עשה וכל המקדיש בהמה
שיש בה מום לגבי מזבח עובר בלא
תעשה ולוקה על הקדשו שנ׳ כל
אשר בו מום לא תקריבו מפי הש׳
השמועה למדו שזו אזהרה למק׳
למקדיש בעלי מומין הקדישו ל׳
לדמי נסכים לוקה שדמי קדשים
הן ״ המתכוין לומר שלמים ומו׳
עולה עולה ומו׳ שלמים לא יאמ׳ כלום
עד שיהיו פיו ולבו שוין לפיכך המ׳
המתכוין לומ׳ על בעל מום עולה והק׳
והקדישו שלמים או שלמים ומו׳
עולה אע״פ שנתכוין לאיסור אינו
לוקה ״ מי שראה שמותר
להקריב בעל מום למזבח והקדיש
הרי זה הקדיש ואינו לוקה ״ השוחט
בעל מום לשם קרבן לוקה שהרי כ׳
נאמר בבעלי מומין לא תקריבו אלה
ומפי השמועה למדו שזו אזהרה
לשוחט ״ וכן הזורק דם בעלי
מומין על המזבח לוקה שנ׳ כהן
לא תקריבו לה׳ מפי השמועה ל׳
למדו שזו אזהרה לזורק ״ וכן
המקטיר אמורי בעלי מומין על
המזבח לוקה שנ׳ ואשה לא תתנו
מהם על המזבח ״ אלו החלבים נ׳
נמצא אתה למד שאם מקדיש בעל
מום ושחטו וזרק דמו והקטיר
אמוריו לוקה ארבע מלקיות ״ אחד
בעל מום קבוע או בעל מום עובר

אם הקריב עובר בכל אלו שנ׳ לא תוב׳
ואין לי אלא שור ושה אשר בו מום
מפי השמועה למדו שזו אזהרה
לבעל מום עובר כגון שהיה בבהמ׳
גרב לח או חזזית אם הקריבה לוקה
ולא קרבנות ישר׳ בלבד אלא אף
קרבנות גוים אם הקריבן והן בעלי
מומין לוקה שנ׳ ומיד בן נכר לא
תקריבו לחם אלהיכם מכל אלה ״
המטיל מום בקדשים כגון שסימא
עינו או קיטע ידו לוקה שהרי נא׳
בקרבן כל מום לא יהיה בו ׳ מפי
השמועה למדו שלא יתן בו מום
ואינו לוקה אלא בזמן המקדש קיים
שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו ואם
בזמן הזה אע״פ שעבר בלא תעשה
אינו לוקה ׳ הטיל מום בקדשים
עצמן או בתמורתן חוץ מן הבכור
ומן המעשר שהמטיל מום בהן
בתמורתן אינו לוקה לפי שאינן נ׳
ראוין לקרבן כמו שיתבאר במקומו
וכן המטיל מום בתשיעי של טעות
עשירי אינו לוקה ״ המקדיש ז׳
בעלת מום למזבח אע״פ שלוקה הרי
זה נתקדשה ותפדה בערך הכהן
ותצא לחולין ויביא בדמיה קרבן
וכן הדין בבהמות קדשים שנפל׳
בם מום ומצות עשה היא לפדות
קדשים שנולד בהן מום ויצאו ל׳
לחולין ויאכלו שנ׳ רק בכל אות נפשך
תזבח ואכלת בשר מפי השמוע׳
למדו שהכתוב מדבר בפסולי המ׳
המוקדשין שיפדו וכבר ביארנו
בערכין שנ׳ ואם כל בהמה טמאה
אשר לא יקריבו ממנה קרבן לה׳
שהוא מדבר בבעלי מומין שיפדו׳
וזה בין בעלת מום קבוע לבעלת מום
עובר ׳ שהמקדיש בעלת מום קבוע
אם ילדה והיא קדש יפדה הולד׳

ויצא לחולין אע״פ שהוא תמים כדי
שלא יהיה טפל חמור מן העיקר
ואם נתעברה קודם שתפדה וילדה
אחר הפדיון הולד חולין ׳ ואם מתה
קודם שתפדה נפדת אחר שתמות
שהרי לא חלה קדושה חמורה על
גופה אלא על דמים מפני שהיתה
בעלת מום קבוע ״ אבל המקדיש
בעל מום עובר או תמימה ואחר
שהקדישה נולד בה מום קבוע אם
מתה קודם שתפדה תקבר כשאר
הקדשים המתים מפני שהיא
צריכה העמדה והערכה כמו שב׳
שבארנו בערכין ׳ ואם נשחט קודם
שתפדה הרי זו נפדית כל זמן ש׳
שהיא מפרכסת ואחר כך תאכל
ואם ילדה יקריב ולדה נתעברה ק׳
קודם שתפדה וילדה אחר שנפדת
ולדה אסור ואינו נפדה ״ ואלא
כיצד יעשה סמוך לפדיון ימות
ויתפייס זה הולד לשם מותו הזבח
לפי שאינו יכול להקריבו מכח אמו
מפני שבא מכח קדושה דחויה ״
כל פסולי המוקדשין כשיפדו
מותר לשחוט אותן בשוק הטבחים
ולמכור אותם שם בשוק ולשקול בשר
בליטרין כשאר החולין חוץ מן הבכו׳
ומן המעשר מפני שמכירתן בשוק
מוסיף בדמי שאר הקדשים שהדמים
חוזרין להקדש שהרי מביא בדמיה
בהמה אחרת ומוכרין אותה בחולין
אבל הבכור והמעשר שאין דמיהן
להקדש אלא נאכלין בתורתן כמו ש׳
שיתבאר אין שוחטין אותן בשוק
הטבחים ואין מוכרין אותן שם ״
ואפלו התפיס בכור לבדק הבית
אינו נשקל בליטרין ולא ימכר כ׳
בשוק שאינו יכול להתפיס אלא נ׳
לדבר הקצוב לו קנין גמור ״

פרק שני

ט

המומין הפוסלין באדם ובבהמה חמ׳
חמשה וכבר מנינו ויש מומין
אחרים מיוחדין בבהמה ואינן ל׳
ראויין להיות באדם ושלשה
ועשרים הן וזהו פרטן א׳ אם
היה גלגל עיניה עגול כשל אדם ב׳
עינה אחת גדולה כשל עגל והשנייה
קטנה כשל אווז ואפ׳ אם היתה ל׳
אוזן גדולה ואוזן קטנה עד כשל
כשר ג׳ אם יש בלובן עינה יב׳
יבלת שיש בה שיער ד׳ אם
נקב העור שבין שני חוטמיה במ׳
מקום הנראה ה׳ פיה דומה
לשל חזיר פרוס ואע״פ שאינו מחודד
כשפוד ו׳ חטיה החצונות שנ׳
שנקבו ז׳ או שנגממו ואף על פי
שנשאר מקצתן ח׳ או שנפגמו
ט׳ אם נעקרו חטיה הפנימיות
שהרי בעת שפותחת פיה ונוח׳
הן נראין חסרין י׳ אם נטלו
קרניה וזכרותן עמהן ולא נשאר
מהן כלום ואפ׳ נקבה שיש לה קר׳
קרנים כשירה יא׳ אם נפגם
הזנב מן העצם ואפ׳ לא מן הפרק
יב׳ אם נפגמה הערוה של נקבה
יג׳ אם נפגם העור שחופה את
ער הבהמה יד׳ אם היה ראש
הזנב מפוצל לשנים כשני עצמים
טו׳ אם היה בין חוליא לחוליא
מלא אצבע בשר יו׳ אם היה
הזנב קצר ועד כמה בכדי חוליא ל׳
אחת מום שתים כשר ובטלה האורך
שתי חוליות מום היתה שלש כשר
יז׳ זנב הגדי שהיה רך ומדולדל
לשל חזיר יח׳ אם נשבר עצם
הזנב ואפ׳ אם נשבר עצם מעצמ׳

כשר מפני שאינו רגל יט׳ בעל
חמש רגלים כ׳ אם אין לו אלא ל׳
שלש רגלים כא׳ אם היתה אחת
מרגליו מידיו פרסתה עגולה כשל
חמור ואע״פ שאינה סדוקה ופרוס׳
כב׳ אם היתה ידו או רגלו לקו׳
לקוטה כשל חמור וזהו קלוט ל׳
האמור בתורה כג׳ אם נגממו
טלפיה בזכרותן עמהן ואע״פ שנש׳
שנשאר מעט מזכרותן מעט קרוב
לבשר כל מום משלשה ושב׳
ושבעים מום המנוין בבהמה פ׳
פוסלין אותה מן הקרבן ואם נפל
אחד מהן בתמימה שהיא קדש
תפדה ותצא לחולין חוץ מדקין ל׳
וחולה ומזוהם שאע״פ שאינו כשר
לקרבן אינו נפדה אלא יהיו קיים
ותצא עד שיולד בו מום אחר קב׳
קבוע משאר המומין ויפדה
וכן בהמת קדשים שנולד בה מום
עובר אינה קרבה ואין נפדת
וארבעה מומין עוברין יש באדם
ובבהמה ואלו הן א׳ גרבות ב׳
חזזית שאינה מצרית ג׳ מים
שיורדין בעין ואין קבועין ד׳
סנוורין שאינן קבועין ויש שם
ארבעה חולים אחרים אם נפלו
אחד מהן בבהמה אין מקריבין
אותה לפי שאינה מן המובחר ל׳
והכתוב אומ׳ מבחר נדריך ואלו
הן א׳ שלובן עיניו יבלת שאין
בה שער ב׳ אם נגממו קרנו
ואע״פ שנשאר מזכרותן מעט ל׳
סמוך לבשר ג׳ אם נפגמו חטיה
הפנימיות ד׳ אם נעקרו חטין
הפנימיות אם היה אחד מאלו
בקדשים אין קריבין ואין נפדין ל׳
אלא ירעו עד שיפול בהם מום
ואם הקריבן ירצה לפי שהורצו

וכן בהמת קדשים שנעבדה בה
עבירה או שהמיתה את האדם
בעד אחד או על פי הבעלים אין ק׳
קריבה ואין נפדית עד שיולד לה
מום קבוע בהמה שנולד לה אח׳
אחת מן הטרפות האוסרין אותה
אותה באכילה אסורה לגבי המזבח
הרי הוא אומ׳ הקריבהו נא לפחתך
הירצך ואע״פ שאינה ראויה לק׳
לקרבן אין פודין אותה שאין פ׳
פודין הקדשים להאכילן לכלבים
אלא ירעו עד שימותו ויקברו
נשחטה ונמצאת טרפה הרי
זו תצא לבית השרפה וכן אם ל׳
נמצאו אחד מאיברים הפנימיין ל׳
חסר ואע״פ שאינה טרפה כגון ש׳
שמצא אחת מכליותיו או שנטל
הטחול הרי זו אסורה למזבח ות׳
ותשרף לא מפני שהיא בעלת מום
שאין חסרון שבפנים מום אלא
מפני שאין מקריבין חסר כלל שנ׳
תמימים יהיו לכם ומי היתר כחסר
לפיכך אם נמצאו לה שלש כליות
ושני טחולים פסולה ואיזהו
סנוורין קבועין כל שהיו שמנים
יום ולא חזרו ובודקין אותן שלשה
פעמים בהם שבעה ועשרים ומשת
שהרגיש בו ובזמן ארבעה וחמשי׳
ובזמן שמנים יום ראה מזמן לו ש׳
שמנים מונת שפסקה הראיה
ובריה שהמים קבועין בשאוכלה
עשבים לחים מראש אדר ועד
חצי ניסן ואוכלה אחר כן עשבים
יבשים אלול וחצי תשרי ולא נת׳
נתרפאת הרי אלו מים קבועין ל׳
וכמה תאכל מעשבים אלו הלחים
בזמן הלח והיבשים בזמן היבש
כגרוגרת או יתר קודם סעודה ל׳
ראשונה של כל יום בשלשה חד׳

חדשים אלו ״ וצריך שתאמר אותן
בכל יום ויום אחד ותהיה מותרת בשחה
באכילה ולא תהיה לברה אלא היא
בחולה אחרת לעולת עולה יום בעש׳
לה כל אילו ולא נתרפאת הרי אלו
קבועין ודאי ואם חסר אחת מ׳
מכל אלו הרי זו ספק ואינה קרב׳
ולא נפדית ״ כיצד חולה חולה
כמשפטו באדר כלו וחצי ניסן ל׳
ונסלה אחרון היבש כמשפטו ל׳
בחצי ניסן ואייר שנמצאת שיום׳
בשלשה חדשים על הסדר או ש׳
שחולה כגרוגרת אחר באכילה או
קודם שתייה או שהיה קשורה
או שהיתה לבדה או שהיתה בג׳
בגנה הסמוכה לעיר ולא נתרפאת
כל אלו ספק קבועין או עוברין ל׳
לפיכך אם הטיל בה מום אחר
אינו לוקה ״ חולה כמשפטיה
בסימני האכילה ולא נתרפאות הרי
היא בעלת מום קבוע ויש בה ספק
אם נתרפא היא בעלת מום קבוע
ויש מעת שבאו לה המים או מעת
שנתיאשו מרפואתה לפיכך הפור
אותה קודם שנתיאשו מרפואות
או נהנה באותן פדיון אחר שנת׳
שנתיאשו מרפואתה הרי זו ספק
מועל ואינו מביא קרבן מעילה עד
שיתבאר במקומו :

פרק שלישי :

אין
הממאין פוסלין בעוף אחד הזכר
ואחד הנקבה שלא נא׳ תמים זכר
אלא בבהמה בלבד ׳ בד״א במומין
קטנים אבל בעוף שיבש גפו או
נסמית עינו או נקטעה רגלו אסור
לגבי מזבח שאין מקריבין חסר כלל
וכן אם נולד בו אחד מן הטריפות

שאוסרין אותו באכילה הרי זה נפסל
לקרבן ״ תורים קטנים פסולין ובני
יונה גדולין פסולין שנ׳ מן התורים ל׳
או מן בני היונה תחלת הצהוב בזה
ובזה פסול ״ ועד מתי יהיו בני יונ׳
כשרים כל זמן שעוקר כנפו ומתמל׳
מקום עיקרו דם והתורים משיזה׳
משיזהיבו ״ הטומטום והאנדרוגי׳
אע״פ שאין לך מום גדול מהן הרי הן
פסולין למזבח מדרך אחרת לפי ל׳
שהן ספק זכר ספק נקבה הרי הן
כמין אחר ״ ובקרבנות שנא׳ זכר ת׳
תמים ונקבה תמימה עד שיהיה
זכר ודאי או נקבה ודאית לפיכך אף
העוף שהוא טומטום או אנדרוגי׳
פסול למזבח ״ וכן הכלאים ויוצא
דופן ומחוסר זמן פסולין אע״פ
שאין בהן מום שנ׳ שור או כשב
או עז כי יולד ׳ עד שיהיה כל מין ל׳
ומין בפני עצמו ולא שיהיה מעורב
ומכבש ועז ׳כי יולד פרט ליוצא ל׳
דופן ׳ והיה שבעת ימים פרט למח׳
למחוסר זמן ׳ עם אמו ׳פרט ליתום
שנולד אחר שנשחטה אמו ״
הנדמה אע״פ שאינו כלאים הרי הוא
פסול למזבח כיצד רחל שילדה מין
עז ׳ ועז שילדה מין כבש ׳ אע״פ שיש
בו מקצת סימנין הואיל והוא דומה
למין אחר פסול כבעל מום קבוע ש׳
שאין לך מום גדול מן השנוי ״
וכן הרובע והנרבע והמוקצה לע״ז
והנעבד אע״פ שהן מותרין באכילה
הרי הן פסולין לגבי המזבח שנ׳ כי
משחתם בהם ׳כל שיש בו השחת
פסול ובעבודה זרה הוא אומ׳ כי השחית
כל בשר ׳ ובע״ז כתיב כי שחת עמך ׳
וכן בהמה ועוף שהמיתו את האדם
האדם הרי הן כרובע ונרבע ופסול
למזבח מראיה לי שאע״פ שאין כל

הפסולין האלו ראוין לקרבן אם עבר
והקריבן אינו לוקה מן התורה לפי
שלא נתפרשה אזהרתן ״ אבל
אתנן זונה ומחיר כלב אסורין לה׳
לגבי המזבח ׳ והמקריב אחד מהן
או שניהן כאחד לוקה אחת שנ׳ לא
תביא אתנן זונה ומחיר כלב וגו׳ ״
ומפני מה לוקה אחת על שניהן מ׳
מפני שנאמרו בלאו אחד ״ מצות
עשה להקריב כל הקרבנות מיום ה׳
השמיני והלאה שנ׳ והיה שבעת י׳
ימים תחת אמו ומיום השמיני וה׳
והלאה ירצה ׳ וכל שבעת הימים ל׳
הוא נקרא מחוסר זמן ויצא על פי׳
שמחוסר זמן פסול אם עבר והקר׳
והקריבו אינו לוקה ומפני שהוא לאו
הבא מכלל עשה ׳ולא נרצה הקרבן ״
תורים שלא הגיע זמנם שהן כמ׳
כמחוסר זמן בבהמה ובני יונה שנ׳
שעבר זמנן הכל כבעל מום ׳ והמקריב
אינו לוקה אע״פ שהקריבן פסול ולא
נרצה ״ המקדיש טומטום ואנדרו׳
ואנדרוגינס וטרפה ויוצא דופן למ׳
למזבח הרי זה כמקדיש עצים ואבני׳
לפי שאין קדושה חלה על גופן והרי
הן חולין לכל דבר ואסורין בדמיהן כל
קרבן שירצה ואינן כבעל מום שבעל
מום יש ממנו קרבן ״ אבל המקדיש
רובע ונרבע ומוקצה ונעבד ואתנן
ומחיר הרי זה כמקדיש בעל מום ש׳
עבר ואינו לוקה כמו שבארנו ״
מנין כל האוסרין למזבח ארבעה
עשר ואלו הן ׳ א׳ בעל מום ׳ב׳ ושאינו
מן המובחר ׳ג׳ ומחוסר אבר מבפנים
׳ד׳ וטרפה ׳ה׳ וכלאים ׳ו׳ ויוצא דופן
׳ז׳ ורובע ׳ח׳ ונרבע ׳ט׳ שהמית את
האדם ׳י׳ הנעבד ׳יא׳ המוקצה ׳יב׳
האתנן ׳יג׳ המחיר ׳יד׳ מחוסר זמן ׳
כל האוסרין לגבי מזבח ׳ המזבח אל׳

אוסרין בכל שהן ואפילו נתערב ש'
אחד ברבוא נפסד ונפסלו למזבח
וכולן ולדותיהן מותרין למזבח
חוץ מולד מרבעת ונעבדת ומוקצ'
ושהמיתה את האדם שאלו אוסר
למזבח כאמן .. בד"א כשנעבר
בה עבירה או המיתה כשהיא לא
מעוברת שהרי הולד מעצי עמה
בעת שנפסלה והיה כאבר מאברי'
אבל אם נתעברה אחר שנעברה
בה עבירה או אחר שהמיתה הרי
ולדה כשר למזבח ואפילו נרבעה
כשהיא מוקדשין ואין צריך ל'
לומ' אם נרבעה והיא חולין ואחר
כך הקדישה ונתעברה שולדה מ'
מותר .. וכן אפרוח ביצת טרפ'
מותר למזבח .. המשתחוה לקמה
חטים מותרין למנחות שהרי כב'
נשתנו וכדרך לולדות של אסורי
מזבח שהן מותרין .. וכן בהמה
שפטמה בכרשיני ע"ז מותרת ל'
למזבח שהרי נשתנו .. לוקחין
על הקרבנות מן חטים ואין חוששי'
להן לא משום רובע ונרבע ולא מ'
משום מוקצה ונעבד עד שיודע
בודאי שזה נפסל הרי הוא אומ'
מעמלקי הביאום אשר חמל ה'
העם על מיטב הצאן והבקר למ'
למען זבוח ליי' אלהיך ..

פרק רביעי

אחד

הבהמה ואחד העוף שנרבע:
או שהמית את האדם או הוקצ'
או נעבד הכל פסול לגבי המזבח
הרובע והנרבע ושהמית את הא'
האדם או היו שני עדים הרי הב'
הבהמה או העוף נסקלין וכשהן
אסור בהניה ואין צריך לומר
לומ' באילו שהן אסורין לגבוה ..
ובמה אסרו שהן אסורין כשהיו
מותרין להדיוט כגון שהיה שם
עד אחד בלבד והבעלים שותקין
או על פי הבעלים אע"פ שאין שם
עד כלל .. היה שם עד אחד והבעל'
מכחישין אותו הרי אלו מותרין
אף למזבח .. בהמה ששחקו בה
והניחוה עד שהמיתה את הא'
האדם הרי זו כשרה למזבח מפני
שהיא כאנוסה .. אין הבהמה
נפסלת משום רובע או נרבע עד
שיהיה האדם שרבעה בן תשע
שנים ויום אחד בן ישר' בן גוי
או עבד הואיל ורבעה אדם נפסל'
ואם האדם הוא שנרבע מן הב'
הבהמה אינה נפסלת עד שתהיה
האשה .. אין האשה היא הנרבע
בת שלש שנים ויום אחד או ה'
יהיה האיש הנרבע בן תשע שנים
ויום אחד .. מאימתי תפסל
הבהמה או העוף משום מוקצה
משיעשו הכומרים בהן מעשה
כגון שיגדלו אותן או יעבדו בו ל'
לשום ע"ז .. אבל בדברים אינן נא'
נעשה מוקצה שאינן הקדש לש' ..
הרובע והנרבע בין שהיתה ה'
הבהמה שלו בין שהיתה של חברו
בין באונס בין ברצון בין בזדון
בין בשגגה בין לפני הקדישה בין
לאחר הקדישה הרי זו אסורה
למזבח .. אבל המקצה אם היה
שלו והקצה קודם שיקדיש ל'
נפסל הקצה של חברו או שהקצ'
שלו אחר שהקדישה הרי זו מ'
מותר שאין אדם מקצה דבר
שאינו שלו .. הנעבד בין ה'
שעבד שלו בין שעבד של חברו
בין באונס בין ברצון בין בזדון
בין בשגגה בין לפני הקדש בין לאחר
הקדש הרי זה אסור ונרעה עד ש'
שיפול בו מום קבוע ויפדה מיד ש'
שכבר נעבד והנעבד הוא וכל מה ש'
שעליו אסורין למזבח שנ' בפני ה'
נעבד אסורין בהניה אבל המוקצה
הוא אסור וכל מה שעליו מותר
למזבח .. המשתחוה להר אע"פ
שהוא מותר בהניה הרי אבניו אל'
אסורין למזבח .. וכן המשתחוה ל'
למעין הנובע במקומו הרי מימיו
פסולין לנסך אשרה שבטלה אין מ'
מביאין ממנה גזרין למערכה ..
וכן המשתחוה לבהמה כשם שנפסל'
למזבח כך עצים שלה פסול לכבדי
כהונה וקרניה פסולין לחצוצרות
ושוקיה לחלילין ובני מעיה למינין
הכל פסול כל שיש לו שם ע"ז לא ה'
יעשה למלאכת הקדש אע"פ שהיא
מותר בהניה .. ואי זהו אתנן האסו'
לזונה הא לך דבר זה בשכריך אות
זונה גויה או שפחה או ישר' שהי'
ערוה עליו או מחייבי לאוין אבל
הפנויה אפילו היה כהן אתנה ה'
מותר .. וכן אשתו נדה אתננה מותר'
אע"פ שהיא ערוה עליו או מחייב
לאוין כל שיתן לה מחמת בעילה ה'
הרי זה אסור אתנן ואסור והזכר
אתננו אסור מתנת האשה אתנן ל'
לבועל הרי זה מותר משום אתנן ..
האומ' לחברו הא לך דבר זה ותלין
שפחתך אצל עבדי עברי הרי זה
אתנן והוא שלא יהיה לו אשה ובני'
אבל אם יש לו אשה ובנים הרי זה
מותר בשפחה כנענית מפני שיתנו
והוא הדין בנותן לזונה הא לך דבר
זה והבעלי לשפחתי הישראלית הרי ז'
זה אתנן .. פסק עם הזונה שיתן
לה טלה אחד ונתן לה הרחה אפילו

נתן לה טלה כולו אתנן ואסורין למזבח׳
נתן לה אתננה ולא בא עליה אלא ל׳
אומר לה יהי אצלך עד שאבוא עלי׳
כשיבוא עליה אוסר ״ קדמה
והקריבה קודם שיבוא עליה כשר
והוא שאומר לה בשעת שמתן שת׳
שתרצי לי קני אותו מעכשיו אבל
אם לא אמר לה כן אינה יכולה להק׳
להקריב דבר שאינה שלה ׳קדמה ו׳
והקדישתו קודם שיבוא עליה ואחר
בא עליה הרי זה ספק אם הוא אתנן
שהרי הקדישתו קודם ביאה לפיכך
לא יקרב ואם קרב נרצה ״ בא עליה
ולא נתן לה ולאחר זמן נתן לה אפילו ל׳
אחר כמה שנים הרי זה אתנן ׳בא״
בגויה שאומ׳ לה הבעלי לי בטלה זה ש׳
שאינה צריכה משיכה או בישראלית
שהיה הטלה בחצרה ואמ׳ לה הם לא
יותר לך מעות בזה שלמי הרי חוזר ש׳
שלך אבל אם אמ׳ לה הבעלי לי בטלה
סתם ובא עליה ולאחר זמן שלח לה
טלה הרי זה מותר משום אתנן ״
אין אוסר משום אתנן ומחיר אלא
גופן לפיכך אינן חליפותיהן על דבר הראוי
ליקרב לגבי מזבח כגון בהמה טהור׳
ותורין ובני יונה יין ושמן וסולת
נתן לה מעות ולקח בהן קרבן הרי
זה כשר נתן לה חטים ועשה אותן
סולת ׳זתים ועשה אותן שמן ׳ענבי׳
ועשה אותן יין הרי אלו כשרים ל׳
שכבר נשתנו ״ נתן לה בהמת
קדשים באתננה אין נאסרה לא׳
למזבח ואפילו מנה אותה על פסחו
ועל חגיגתו באתננה לא נפסלו הא׳
המוקדשין שכבר זכה גבוה לפסלן
שהוקדשו וכן אם נתן לה דבר ש׳
שאינו שלו לא נפסלו שאין אדם
אוסר דבר שאינו שלו אלא אם
נתייאשו הבעלים אבל אם נתן לה

מעות אע״פ שהן מוקדשין אתנן חל
עליהן ואסורין ׳ומדברי קבלה הוא ה׳
דבר זה ״ איזהו מחיר כלב זה ה׳
האומר לחברו הא לך טלה זה תחת ש׳
כלב זה ״ וכן אם החליף כלב בבהמה
טהורה או עופות וכיוצא בהן כולן
אסורות למזבח ״ שני שותפין
שחלקו זה לקח עשרה טלאים וזה
לקח תשעה וכלב שעם הכלב מהן
מותרין אבל העשרה אם יש אחד
מהן דמיו כדמי הכלב או יתר על
דמי הכלב ומעלה מן העשרה כנג׳
הכלב ויהיה מחירו ושארו מותר
ואם כל אחד ואחד מהן דמיו פחות
מדמי הכלב הרי העשרה כולן אסור׳ ״
נשתנה המחיר כגון שהחליף
כלב בחטים ונעשו סלת הרי זה
מותר אתנן כלב ומחיר זונה מותר׳
אתנן זונה ומחיר כלב מותרין
לבדק הבית שהרי הן משתנין ״
אפי׳ גופו של אתנן לא יעשה רקו׳
ריקועים לבית שנ׳ לכל נדר להבי׳
את הריקועים ״

פרק חמישי

שאור
ודבש אסורין לגבי המזבח ואוסרי׳
בכל שהן שנ׳ כי כל שאור וכל דבש
לא תקטירו וגו׳ ואינו חייב מלקות אלא אם
כן הקטירן עם הקרבן או לשם ק׳
הקטירן ואחד המקטיר הן עצמן
או המקטיר תערובת שלהן לוקה
על כל אחד מהן כשיעור ׳ואם
הקטיר שניהן כאחד אינו לוקה
אלא אחת לפי ששניהם מאמרו
בלאו אחד ״ כל מהן כל שהוא
בקטורת נפסלה ואם הקטיר מהן
כזית לוקה ׳ואין הקטרה פחותה
מכזית ״ העלה שאור ודבש בפני

עצמן לשם עצים פטור שנ׳ ואל המז׳
המזבח לא יעלו לריח ניחוח ׳לריח
ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מ׳
מעלה לשם עצים ״ ואפילו הקטיר
דבש שאינו ראוי להקטרה כדבש
או בשאור המאל והוא עם הקרבן
לוקה ׳כיצד המעלה מבשר חטאת
ואשם זה מבשר קדשים קלים או
משירי המנחות או ממותר העומר
או מחטאות העוף או מלחם הפנים
ושתי הלחם או מלוג שמן של מצור׳
המעלה כזית מאחד מאלו בחמץ
או בדבש בין למזבח בין לכבש ל׳
לוקה אע״פ שאין כל אלו ראוין לה
להקטרה הואיל והן קרוין קרבן ה׳
חייב עליהן שנ׳ קרבן ראשית תקריב׳
אותם וכו׳ ״ וכן אסור להקטיר
על המזבח דבר מכל דברים אלו ל׳
שאינן ראוין להקטרה כגון בשר
חטאות ואשמות ושירי המנחות
וכיוצא בהן מפי השמועה למדו
שכל דבר שמקצתו לאישים הרי
שיוריו בבל תקטירו ״ המקטיר
אברי בהמה טמאה על גבי המזב׳
לוקה ואע״פ שאיסור הקרבתה מ׳
מכלל עשה שהרי נאמ׳ מן הטהור
ומכל מן הטהורה הקרב ואין טמא׳
לא תיגע ולא תקריבנו כשם שלוקה
על אכילת הטמאה חכו מכלל עש׳
כמו שבארנו במקומו כך לוקה על
הקרבתה ״ אבל המקטיר אברי
חיה טהורה עובר בעשה ואינו ל׳
לוקה ומניין שהוא בעשה שנ׳ מן
הבהמה מן הבקר ומן הצאן תק׳
תקריבו הא מן החיה לא תקריבו
ולאו הבא מכלל עשה עשה ״
הגונב או הגוזל והקריב הקרבן ה׳
פסול והקדוש ברוך הוא שונאו
שנ׳ שונא גזל בעולה ואין צריך

לומ׳ שאינו מק׳ כל׳ · ואם הפרישו הל׳
המעלים הקרבן כשר ואפילו היה דם
חטאות שהכהנים אוכלין את בשר
ומפני תקנת מזבח אמרו שהחט׳
שהחטאת הגזולה אם נודעה ל׳
לרבים אינה מכפרת אע״פ שנתייאש׳
הבעלים כדי שלא יאמרו מזבח אוכ׳
גזלות · וכן הגונב עולת חבי׳
והקריבה סתם נתכפרו בה הבעל׳
הראשונים ·· אין מביאין מנחות
ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש
קודם לעומר ולא מן המדומע ואין
צריך לומר מערלה וכלאי הכרם ל׳
מפני שהיין מצוה הבאה בעבירה
שהקדוש ברוך הוא שונאה ואם
הביאו לא נתקדשו להיותן ראויין
לקרבן אבל נתקדשו להפסל והרי
בקדשים שנפסלו ·· כל המנחות
אין מביאין אותן מן החדש קוד׳
שתי הלחם ומנחה של׳ בכורים
לאו ·· ואם הביא כשר ומביאין ל׳
נסכים מן המוקצה ביום טוב ··
מצות עשה למלוח כל הקרבנות
קודם שיעלו למזבח שנ׳ על כל ק׳
קרבנך תקריב מלח · ואין לך דבר
שקרב למזבח בלא מלח חוץ מיין
הנסכים והדם והעצים · ודבר זה
קבלה ואין לו מקרא לסמוך עליו ··
ומצוה למלוח בשר יפה יפה
כמולח בשר לצלי שמהפך את הא׳
האבר ומולח ואם מלח כל שהוא כ׳
אפילו בגרגיר מלח אחד כשר ··
הקריב בלא מלח כלל לוקה שנאמ׳
תשבית מלח ברית אלהיך ואע״פ
שלוקה הקרבן נרצה חוץ מן
המנחה שהמלח מעכבת בקמיצה
כמו שיתבאר שנ׳ ולא תשבית מלח
ברית אלהיך מעל מנחתך ·· המלח
שמולחין בו כל הקרבנות משל

צבור כמו העצים ואין היחיד מבי׳
מלח או עצים לקרבנו מביתו ובכ׳
ובשלשה מקומות היו נותנין המלח
בלשכת המלח ועל גבי הכבש ובראש
ובראשו של מזבח מולחין והלבונ׳
ומנחות שנשרפות ועולת העוף ··

פרק ששי

כשם
שמצות להיות כל קרבן נבחר
ותמים · כך נסכיו יהיו תמימין ונ׳
ונבחרים שנ׳ תמימים יהיו לכם ל׳
ונסכיהם שיהיו הנסכים תמימין
שלא יביא נסכים יין מעושן ולא
סלת שהתליעה ולא יביא שמן ש׳
שריחו רע או טעמו רע ·· וכן
עצי המערכה לא יהיו אלא מבחרי׳
ולא יהיה בהן תולעת ·· וכל עץ שנ׳
שהתליע כשהוא לח פסול למזבח
התליע כשהוא יבש גורר את ה׳
המקום שהתליע ועצי סתירה
פסולין לעולם לא יביאו אלא חד׳
חדשים ·· המקדיש יין פסול
או סלת פסולה או שמן פסול או
עצים פסולין למזבח הרי הדבר
ספק אם דומין לבעל מום בבהמה
ולוקה או אינן כבעל מום ואינ׳
לוקה ומכין אותו מכת מרדות ··
הסלת והיין והשמן והלבונה
והעופות והעצים וכלי שרת אע״פ
על פי שנפסלו או שנטמאו אין
פודין אותן שנ׳ והעמיד והעריך
כל שישנו בהעמדה נערך ושאינו
אינו בכלל העמדה לפיכך אין ל׳
פדיון לעולם ·· בד״א כשנפסלו
או נטמאו אחר שנתקדשו בכלי
שרת אבל קודם שיתקדשו בכלי
שרת אם נטמאו או נפסלו פודין
אותן אבל טהורין אע״פ שעדיין

לא קדשו בכלי אין פודין חוץ ממנח׳
חוטא שנ׳ בה ומחטאתו על חטאתו
לומר שמביא חטאת ודמי חטאתו
כמו שיתבאר לפיכך קודם שתתקד׳
בכלי שרת הרי היא כקדושת ד׳
דמים ופודין אותה אע״פ שהיא
טהורה · וכל הנסכים שנטמאו ע׳
עושה להן מערכה בפני עצמן ו׳
ושורפן במזבח ·· מי החג
שנטמאו והשיקן וטהרן כמו ש׳
שיתבאר בטהרות אם טהרן ואח׳
ואחר כך הקדישן הרי אלו מתנס׳
מתנסכין · ואם הקדישן ואחר כך
נטמאו הואיל ונדחו ידחו זתים
וענבים שנטמאו דורכן פחות
פחות מכביצה והמשקין היוצאין
מהן כשרים לנסכים שהמשקה
מופקד הוא באוכל וכאילו אינו נ׳
נוגע ·· ומעלה יתירה עשו ה׳
חכמים בקדשים שזרעים שנטמאו
אפילו זרעם היוצאין מהן פסול
לנסכים זריעה מועלת לקדשים
וכן העצים והלבונה אע״פ שאינן א׳
אוכלין הרי הן מטמאין כאוכל
לענין הקרבנות ויפסלו העצים
והלבונה בטומאה זו למזבח ואין
מקריבין אותן ·· ואלו היינות
הפסולין לגבי מזבח המתוק והמ׳
והמעושן והמבושל באש והמבש׳
בשמש עד שנשתנה טעמו בבישול
אבל יין שמחממין אותו בשמש
ולא נתנה בו טעם בישול · וכן יין
עמוקים ויין מגתו שלא שהה מ׳
ארבעים יום ויין הסליות ויין כרם
הנטוע בבית השלחין או בבית ז׳
זבלים או יין גפנים שנזרע ביניהם
זרעים או יין כרם שלא נעבד כל אלו
היינות לא יביאו לכתחלה ואם ה׳
הביאו כשר ·· יין שנתגלה פסול

לגבי המזבח הדלה עליה גפן על גבי
תאנה יינה פסול לנסכים מפני שנא׳
שנשתנה ריחו ואחרי הוא אומר זבח
ונסכים מה זבח שלא נשתנה אף
נסכים שלא נשתנה ״ סולת
שהתליעה רובה או שהתליע רוב
החטים שנעשית מהן פסולה ״
התליע רוב חטה אחת הרי זו ספק
וכל סלת שנשאר בה ספקות פסול
כיצד בודקה מכניס הגזבר ידו
לתוך הסלת אם עלה בה אבק פ׳
פסולה עד שיחזור וינפה אותה
וכל סלת חטים שנזרעו בבית ה׳
השלחין או בבית הזבלים או ב׳
בבית הזילין או בארץ שלא נרה
ולא עבדה לא יביא לכתחלה ואם
הביא כשר ״ חטין שלקטן מגללי
הבקר וזרען הרי אלו ספק אם ל׳
עברה ואוסותן בזריעה או עדיין
הן מאוסין לפיכך לא יביא מהן
מנחות ואם הביא כשר ״ ואילו
הן השמנין פסולין שמן של גרגרי׳
שנשרו במים או של זתים כבושי׳
או שלוקין או שמן של שמרים או
שמן שריחו רע כל אלו פסולין ״
וכל שמן זית שנטעו בבית הזבלי׳
או בבית השלחים או שנזרע זרע
בינתן ״ או שהוציאו מזתים
שלא בשלו כל עדיין הן פגים ל׳
לכל אלו לא יביא ואם הביא כשר
כל המנחות והנסכים כשרים ב׳
מהארץ ומחוצה לארץ מן החדש
ומן הישן ובלבד שיביאו מן המובחר
כיצד שיתבאר חוץ מן העמר ושת׳
הלחם שאינן באין אלא מן החדש
ומארץ ישראל ״

פרק שביעי

ואוכל דבר

שאין פסול מביאין אותו לכתחלה
כיצד היה חייב עולה לא יביא שה
כחוש וכעור ויאמר הריני בן ל׳
יום ועל זה נאמ׳ וארור נוכל וכו׳ ואומ׳
כל שיביא לקרבן יביא מן המובחר
וכך היו עושין בזמן המקדש מ׳
מביאין אילים ממואב ומביאין כבשי׳
שגבהן רחבן מחברון ומביאין עגלים
מן השרון וגוזלות מהר המלך ומ׳
ומביאין יין מקרוטיין וחטין
וסולת ממכמש וזנוחה ומביאין
שמן מתקוע ״ כל העצים חדשי׳
כשרים למערכה ולא היו מביאין
משל זית ולא משל גפן משום יש׳
יישוב ארץ ישר׳ ומאלו היו מביאין
ממורביות של תאנה של חורשין
שאינן ביישוב ובשל אגוז ובשל
עץ שמן והבדרין שעשה משה
אמה ארכן ואמה רחבן ועוביין
כמחק גדיש של סאה ומהן על
עושין לדורות ״ וכיצד היו עושי
בזריעות חטי המנחות והנסכים
נר חצי השדה בשנה ראשונה וזורע
חציה ובשנה שניה נר החצי שזרע
בראשונה וזורע החצי האחר קודם
לפסח שבעים יום ואם לא היתה
עבודה חודש ושונה ואחרכך זורע
ובורר החטים יפה יפה ואחרכך שף
את החטים וכותש בהן הרבה עד
שיקפלו ״ כל החטים של מנחו׳
טעונות שלש מאות שיפה וחמש
מאות בעיטה השף אחת ובועט
ובועט שתים שף שתים ובועט
שלש מיכאן שלש שיפות וחמש
בעיטות וחוזר חלילה עד שיגמור
שלש מאות שיפה וחמש מאות
בעיטה כדי שיתקבלו הרבה וחוז׳
וחושב החכמה והחולכה כשיעה
אחת להחמיר ״ ואחרכך טוחן ל׳

ומרקד יפה יפה ״ היה מביא ל׳
הענבים מן הגלות מן הכרמים ל׳
העבודים פעמים בשנה ודורך ו׳
וכונסין אותן בחביות קטנות ש׳
שאין מניחין אותן אחת אחת או
שתים שתים אלא שלש שלש וא׳
ואינן ממלאין את החבית עד פיה
כדי שיהא ריחו נודף ״ ואין מביא
לא מפי החבית מפני הקמחין הע׳
העולה על פני היין ולא משוליה
מפני השמרים אלא משלישה
ומאמצעה של אמצעית היה ה׳
הגזבר יושב והיין יוצא מן הנקב
שבצד החבית כיון שראה שנוי
השמרים מתחיל ליציאת פוסק ״
ומימותי מביא ומאחר ארבעים
יום לדריכתו עד שתי שנים אותו
מעט ואם הביא יין ישן מכמה
שנים הרי זה כשר והוא שלא יפ׳
יפסיד טעמו ״ תשעה מינין
בשמן ומפני שמי מעשיו כיצד
זית שגמרו בראש הזית ובירר אח׳
אחת וכתשו ונתנו לסל ששמן ל׳
שיצא ממנו הוא הראשון חזר
ואחרכך וטענו בקורה השמן ש׳
שיצא ממנו הוא השני ואם חזר
ואחר שטענו וטחנו וטענו שניה
השמן שיצא ממנו הוא השלישי ״
וזתים שמסקן טולן בערבוביא
והעלן לגג וחזר ובירר גרגר גרגר ל׳
וכתשן ונתנן לסל השמן שיצא
הימנו הוא רביעי ואם טענו בקור
ואחרכך השמן שיצא הוא החמ׳
החמישי חזר וטחן וטען פעם
שניה השמן שיצא ממנו הוא ה׳
הששי ״ וזתים שמסקן ועטנן ב׳
בתוך הבית עד שילקו והעלן ונגבן
ואחרכך כתש ונתן לסל השמן ל׳
שיצא ממנו הוא השביעי חזר

ונטען בקורה חשוון שיינו הוין
השמיני חזר ונטען ונטחן פעם
השוין שיינו הזין התשיעי ״
א״ע״פ שכולן כשרין למנחות הרו
הריושון יפין למעלה הימנו ויחז
ויוחריו השני והרביעי ושניהן
שוין ויוחריהן השלישי והחמישי
והשביעי ושלשתן שוין ויוחריה
הששי והשמיני ושניהן שוין כל
והתשיעי יפין למטה הימנו ״
יין כשר למנורה יולין ריושון
ורביעי ושביעי שנ׳ כתית למיוור
יין כשר למנורה יולוו היוצא מן
הכתוש בלבד יובל למנחות הכל
כשרין ״ ומיוחר שכולן כשרין
למנחות למה מונה כדי לידע יתה
שיוין למעלה הימנו והשווה והשח
שהרוצה לזכות עצמו יכוף יצרו
הרע וירחיב ידו ויביון קרבנו מן
היפה המשובח ביותר שביוותו
המין שיביוו ומונו הרי נוומר וכ
וחלב הבהין גם הוין מבכורות צונו
ומחלבהן וישעי יו׳ יול הבל ויול מנח ״
והוין הדין לכל דבר שהוין לשם
האל הטוב שיהיה מן הנוה הטוב
יום בנה בית תפלה יהיה נוה מן
מבית ישיבתו ״ היוכיל רעב
ייוכיל מן הטוב והמתוק שבשלחנ
כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו
וכן הוין יומר כל חלב ליי ״

נריך רחמנא דסייען ״

הלכות מעשה הקרבנות

יש בכללן שלש ועשרים מצות
עשר מצות עשה ושלש עשר
מצות לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א׳ לעשות יות העולה כמעשיה הכתו

הכתובין על הסדר
שלא לאכל בשר עולה
סדר החטאות
שלא לאכל מבשר חטאות הפנימיות
שלא יבדיל בחטאת העוף
סדר האשם
שיאכלו הכהנים בשר קדשי הק׳
הקדשים במקדש
שלא יאכלוה חוץ לעזרה
שלא יאכל זר מקדשי הקדשים
סדר השלמים
שלא לאכל בשר קדשים קלים קו׳
קודם זריקת דמים
לעשות כל מנחה כסדר מעשיה
הכתובין בתורה
שלא ישים שמן על מנחת חוטא׳
שלא יתן עליה לבנה
שלא תאכל מנחת כהן
שלא תאפה מנחה חמץ
שיאכלו הכהנים שירי מנחות
שיביא אדם כל נדריו ונדבותיו בר׳
רגל שפגע בו ראשון
שלא יאחר נדרו ונדבתו ושאר
דברים שהוא חייב בהן
להקריב כל הקרבנות בבית הבחי׳
להביא קדשי חוצה לארץ בבית הבחיר׳
שלא לשחוט קרבנות חוץ לעזרה
שלא להקריב קרבן חוץ לעזרה
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

א׳

הקרבנות של מיני נפש חיה באין
מחמשת המינין בלבד מן הבקר
ומן הכבשים ומן העזים ומן הת׳
התורים ומן בני היונה וכל הקרבנו׳
בין של צבור בין של יחיד ארבעה
מינין עולה וחטאות ואשם ושלמי׳
ועוד יש שם שלשה מיני קרבן
יחיד והם הפסח הבכור והמעשר ״
כל קרבנות הצבור הן עולה או כ׳
חטאות ואין בקרבנות הצבור ש׳
שלמים חוץ משני כבשים הבאים
עם לחם התנופה בעצרת והן הנק׳
הנקראין זבחי שלמי צבור ואין כ׳
הציבור מקריבין אשם ולא עולת
העוף ״ קרבנות שני תמידין של
כל יום ומוספי שבתות וראשי ה׳
חדשים והמועדות ושעיר חטאת
של יום הכפורים וכן יום שגגו ב״ד
והורו בע״ז מביאין כל שבט ושבט
פר ושעיר עולה והשעיר חטאות
ואלו השעירין הנקראין שעירי
ע״ז ויום שגגו והורו בשאר מצות
מיז שיתבאר מביאין פר לחטאות
והוא הנקרא פר העלם דבר של
צבור ״ קרבנות היחיד הן הבכו׳
והמעשר והפסח והחגיגה והשלמ׳
והראייה והיין עולות וקרבן הגר
והוא עולה מן הבהמה או שני בנ׳
יונה ושתי תורים ושניהן עולה
או שתי בהמות אחת עולה ואחת
שלמים והנודר או המתנדב עולה
או שלמים ושלמים הבאים עם
הלחם הם הנקראים תודה ״
וכן קרבנות הנזיר והן עולה ו׳
וחטאות ושלמים וקרבנות מצורע
והן חטאות ואשם ועולה וקרבן
זבים ויולדות והן חטאות ועולה ״
וקרבן השוגג במצות לא ת׳
תעשה שיש בה כרת והוא חטא׳
ואם נסתפק לו אם עשה אם לא
עשה אותו החטא מביא אשם
והוא הנקרא אשם תלוי ויש ע׳
עבירות שמביאין עליהן אשם והוא
הנקרא אשם ודאי ״ וכן מאל
העולה ופר החטאות שמקריב כהן
גדול משלו ביום הכפורים הרי הן

קרבן יחיד ופר זה הוא הנקרא פר
יום הכפורים וכל אלו הקרבנות כ׳
ומפורשין הן בתורה וכל אחד מהן
יתבאר דינו ∴ כל קרבנות יחיד
חייב באחריותן ובאחריות נסכיהן
חוץ מן הנדבה וכל קרבנות הצבור
אינן חייבין באחריותן ולא באחריו׳
נסכיהן ואם קרב הזבח חייבין על
באחריות נסכיהן וקרבן יחיד של׳
שקבעו לו זמן הרי הוא כקרבן צ׳
צבור ואינו חייב באחריותו ∴ כל
עולת בהמה אינה באה אלא מן ה׳
הזכרים בלבד והיא באה מן הכבש׳
ומן העזים ומן הבקר בין גדולים ב׳
בין קטנים ומן התורים או מן בני
היונה ואחד בהן הזכר והנקבה כ׳
החטאות באות מחמשת מינין אלו
מן הזכרים ומן הנקבות מן הגדולי׳
ומן הקטנים ∴ האשם אינו בא
אלא מזכרי כבשים בלבד יש אשם
בא מגדולי מין זה ויש אשם בא
מן הקטנים ∴ השלמים באים
מן הכבשים ומן העזים ומן הבקר
זכרים ונקבות מן הגדולים ומן
הקטנים ואין העוף בא שלמים ∴
הקטנים הם מבן שמנת ימים עד כ׳
שנה תמימה מיום ליום נתעבר׳
השנה נתעברה לו והגדולים בבקר
עד שלש שנים שלמות מיום ליום
ובצאן עד שתי שנים שלמות מיום
ליום יתר על זה הרי הוא זקן ואין מ׳
מקריבין אותו ∴ אע״פ שכל הק׳
הקרבנות כשרים מיום השמיני ל׳
והלאה אין מקריבין לכתחלה אלא
מיום שלשים והלאה חוץ מן הב׳
הבכור ומן הפסח ומן המעשר
שאם רצה להקריבן בשמיני לכתח׳
מקריב ∴ שנת מונין לקדשים
ואם הוסיפו שנה אחת או פחות

שנה פסולין ∴ כיצד קרבן שמ׳
שמצותו להיות בן שנה אם הוסיף
על השנה שנה אחת פסול ∴ אפי׳
היה בן שנה שנה שחיטה והוסיף
על השנה בשעת זריקה פסול עד
שיהיה מבן שנה עד שעת זריקה
וכן בכל הזבחים ∴ כל מקום שנ׳
בתורה כבש או כבשה או כבשים
הרי אלו בני שנה וכל מקום שנא׳ איל
או אילים הם הזכרים בני שתים
ומאימתי יקרא איל משיכנס ל׳
בשנה שניה אחר שלשים יום ל׳
ובתוך שלשים אינו כשר לא ל׳
לכבש ולא לאיל והוא הנקרא פלגס ∴
וכל מקום שנ׳ בו עגל הרי זה בן
שנה פר בן שתים שעיר עזים בן
שתים כל שנה שניה הוא הנקרא
שעיר ∴ כל קרבנות הצבור זכרי׳
וכל חטאות של נקבות מן העז ומן
הבקר ואין בהן מן הכבשים ∴
וכל עולות הצבור מן הכבשים ומן
הבקר ואין להן עולה מן העוף ∴
כל חטאות יחיד נקבה ותמם לכהני׳
ואינה באה מן הבקר חוץ משלש
חטאות חטאת נשיא שהוא שע׳
שעיר ותנס׳ וחטאת כהן משיח
שהוא פר ונשרפת והוא הנקרא
פר הבא על כל המצות והשלישית
פר שמביא כהן גדול ביום הכפורי׳
והוא חטאת ונשרף ∴ כל חטאות
של צבור נאכלות חוץ משעיר של
יום הכפורים שהוא משתלח. וכן
שעיר ע״ז ופר העלם נשרפין ופר
הבא על כל המצות ופר העלם נק׳
נקראין פרים הנשרפין ושעיר׳
ע״ז נקראין שעירים הנשרפין ∴
הא למדת שחמש חטאות הם
הנשרפים שתים ליחיד ושלש ל׳
לצבור ∴ כל קרבנות האלו נקראין

זבחים וכל העולות והחטאות והאש׳
והאשמות ושני כבשים שלמים
של עצרת נקראין קדשי קדשים
וכל שלמים של יחיד והבכור והמ׳
והמעשר והפסח נקראין קדשים
קלים ∴ האימורים ששורפין אותן
על גבי המזבח מן החטאות הנ׳
הנאכלות ומן האשמות ומן השלמי׳
הנקראין אימורים ואלו הן האימורי׳
של שור ושל עז החלב שעל הקרב
ובכלל חלב שעל גבי הקבה ושתי
הכליות בחלב שעליהן עם החלב ש׳
אשר על הכסלים ויותרת הכבד ונוט׳
מן הכבד מעט עם היותרת ∴ ואם
היה קרבן מצאן הכבשים מוסיף על
אלו האליה תמימה עם חליות מן
השדרה עד מקום הכליות שנ׳ לעמת
העצה יסירנה ∴ כל האימורין נשרפ׳
על מזבח החיצון ∴ היתה הבהמה
אע״פ שמלו חדשיה של עובר ומפילין
נמצא חי אינו מעלה חלבו עם חלב
אמו בלבד והרי העובר כאחד מן
אבריה ∴

פרק שני

היין
והסלת שמביאין עם הקרבן הם ה׳
הנקראין נסכים והסלת לבדה נקראת
מנחת נסכים ומנחת נסכים אינה
טעונה לא תנופה ולא הגשה ולא
לבונה אבל טעונה מלח וכולה נשרפ׳
על המזבח החיצון והיין יתנסך
על המזבח ואין נותנין אותו על
האש אלא מגביה ידו ויורד על הי׳
היסוד והוא יורד לשיתין ∴ אין
טעון נסכים אלא עולות בהמה וה׳
והשלמים בלבד בין היו קרבן צבור
או קרבן יחיד אף כבש יולדת ואיל
של כהן גדול האיל והן עולות טענ׳

נסכים וכל העולות והשלמים והתמ׳
והחטאות אין מביאין עמהן נסכי
חוץ מחטאת מצורע ואשמו של׳
שנתפרשו נסכיהן מן התורה ״
ומניין שאין מביאין נסכים עם ה׳
החטאות והאשם שנ׳ לפלא נדר או
לנדר או לנדבה הביא בנדר ובנדבה
יצאו חטאות ואשמות ובכור ומע׳
ומעשר ופסח הואיל ואינן באין
בנדר או נדבה אינן טעונין נסכים
ומנין להביא שלמי חגיגה ועולה
ראייה לנסכים שנ׳ במועדיכם ״
כמה הוא שיעור הנסכים נסכי כבש
או כשבה עשרון סולת בלול ברביע׳
ההין שמן ויין לנסך רביעית ההין
וכן נסכי העז בין קטן בין גדול בין
זכר בין נקבה וכן נסכי רחל ואפי׳ של׳
שהיא גדולה ״ וכל נסכי האיל
הם שתי עשרונים סולת בלול בשלישי׳
ההין שמן ויין לנסך שלישית ההין
ונסכי הפר או העגל בין זכרים בין
נקבות שלשה עשרונים סולת בחצי
שמן ויין לנסך חצי ההין אלו הן כ׳
הנסכים בין לעולה בין לשלמים כשו׳
כשיעור הזה לכל אחד ואחד שנ׳
אשר תעשו ככה תעשה לאחד כ׳
כמספרם ״ אין מוסיפין על השע׳
השיעורין האלו ואין גורעין מהן
ואם הוסיף או גרע כל שהוא פסול
חוץ מכבש העולה שמקריבין ביום
הנפת העומר שהנסכים שלו שני
עשרונים בלול בשלישית ההין שמן
ואע״פ שנכפלה סולתו לא נכפל יינו
אלא יין לנסך רביעית ההין ״
המצורע מביא עם שלשה כבשים
שלו שהן חטאת ואשם ועולה של׳
שלשה עשרונים ואפי׳ השמועה
למדו שהן באין בגלל הזבחים שלו
עשרון עם כל כבש בלול ברביעית ה׳
ההין שמן ורביעית יין עם כל עשרון
ושלשתן כשיעור נסכי הכבשים זה
והמקריב השלמים עמו נסכי עולה או
עולה או זבחו ״ ההין הוא שנים
עשר לוג וכבר הודענו שיעור הלוג
עם מדות אחרות בהלכות עירובין
והעשרון הוא העומר שהוא שיעור
חלה וכבר בארנו שיעורו בשיעור
חלה ״ כשמודדין הנסכים או הסו׳
המנחות בין מנחת יחיד בין מנחת
צבור אין מודדין אותה במדה של ה׳
שלשה עשרונות לפר או של שנים
לאיל אלא מודד הכל בעשרון אחד ש׳
שהיה במקדש וכן השמן של נסכי
מודדין אותו במדתו שבמקדש ש׳
ושמן של מנחת היחיד בלוג שבמקד׳
כמנין העשרונות כמנין הלוגין ״
בירוצי המדות של סלת חול שאין גבה׳
העשרון קדש ובירוצי השמן והיין
קודש לפי שהוא יורד על גבי הכלי מ׳
וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ
מפני שבירוצי הלח מתקדש הבירוצין
ואע״פ שאינן בתוכת המודד אלא מה
שבכלי בלבד כדי שלא יאמרו מוציאין
מכלי שרת לחול ״ מה היו עושין
בבירוצין אם יש שם זבח אחר יק׳
יקריבו עמו ואם לאו יפסלו בלינה
ואם לאו מקייצין בהן את המזבח
כיצד לוקחין בהן עולות הבשר לשם
והעורות לכהנים ״ הסולת עם השמ׳
השמן של נסכים אינן מעכבין את ה׳
היין ולא היין מעכבן ולא הנסכים מע׳
מעכבין את הזבח אלא מביא אדם
קרבנו היום ונסכיו אחר עשרה ימי׳
אחד יחיד ואחד צבור והוא שלא ק׳
קדשו הנסכים בכלי שרת אבל אם
נתנו לכלי שרת יום לנו יפסלו בלינה ״
אין מביאין אלא מן החולין אין כ׳
מביאים לא מתרומה ולא ממעשר ש׳
שני ולא מן הבכורים ואפילו תודה ש׳
שמביאין לחמה מן המעשר לא יביא
נסכיה אלא מן החולין ״ כל שיעורי
הנסכים האמורים בספר יחזקאל
ומנין אותן קרבנות וסדרי העבוד׳
הכתובין שם כולן מלואים הם ואין
נוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופי׳
כיצד יהיו מקריבין המלואים עם ח׳
חנוכת המזבח בימי המלך המשיח
כשיבנה בית שלישי ״ וכשם שהקריב׳
הנשיאים בחנוכת המזבח דברים ש׳
שאין כמותן לדורות והקריבו משב׳
כך הנשיא מקריב חטאת בשבת
ועתיד לבוא כאשר מפורש שם ״
וכן קרבנות שהקריבו בימי עזרא
הבאים מהשבי מלואים היו ואין
נוהגין לדורות ״ וכל דברים המתחדשים
לדורות הן דברי תורה שפירשום מש׳
שהעתיקו מפי משה רבינו אין להוס׳
ואין לגרוע ״

פרק שלישי

שנים
שרצו להביא שלמים או עולה בשות׳
בשותפות מביאין בין בנדר בין בנד׳
ואפילו עופות יביאו בשותפות ואחד
אנשים ואחד נשים או עבדים מביאי׳
כל הקרבנות וכל הגוים אין מקבלין מ׳
מהן אלא עולות בלבד שנ׳ ומיד בן נ׳
נכר לא תקריבו את לחם אלהיכם ואפי׳
עולת העוף מקבלין מן הגוי ואעפ״י
שהוא עובד ע״ז ״ וכל אין מקבלין
מהן לא שלמים ולא מנחות ולא חט׳
חטאות ולא אשמות וכן עולות
שאינן באות בנדר ונדבה אין מקבלי׳
אותן מן הגוים כגון עולת יולדת
וכיוצא בה מעולות שאינן באות
לא משום נדר ולא משום נדבה אלא
חובה ״ גוי שהביא שלמים

ומקריבין אותן עולות שהגוי לבו לשמים נדר שלמים ונתנן לישר׳ על מנת שיתכפר להן לישר׳ אוכלין אותן הישראלים כשלמי ישראל וכן אם נתנן לכהן כהן אוכלן ״ ישר׳ שהוא משומד לע״ז ומחלל שבת בפרהסיא אין מקבלין מה׳ ממנו קרבן כלל אפילו עולה שה׳ שמקבלין אותה מן המשומד ע׳ שנ׳ אדם כי יקריב מכם קרבן ״ מפי השמועה אמרו מכם ולא כ׳ כולכם להוציא את המשומד אבל אם היה משומד לשאר עבירות מקבלין ממנו כל הקרבנות כדי ש׳ שיחזור בתשובה ״ היה משומד לעבירה זו והוא מפורסם וידוע ב׳ לעשותה והורגל בה בין להכעיס בין לתיאבון אין מקבלין ממנו ק׳ קרבן לאותה עבירה כיצד כגון ש׳ שהיה רגיל לאכול חלב בין להכעיס בין לתיאבון ושגג ואכל חלב והביא חטאת על אכילה אין מקבלין או׳ אותה ממנו ״ עולת הגוים אין׳ ומביאין עמהן נסכים שנ׳ כל האזרח ישר׳ יעשה ככה תעשו לאחד כמספרם וגו׳ ״ ואינן טעונות סמ׳ סמיכה שאין סמיכה אלא בישר׳ באנשים ולא בנשים ״ כל קרבנות בהמה שיקריבהו האחד בין חובה בין נדבה סומך עליהם כשהן חיין חוץ מן הבכור והמעשר והפסח שנ׳ וסמך ידו על ראש קרבנו מפי השמועה למדו שכ׳ קרבן במשמע חוץ מן הבכור ומפסח ומעשר ״

העוף אין טעון סמיכה וכן כל המעות שדינם שיפלו לנדבות של נדבה שכבר בארנו בהלכות שקלים שמותם יביאום עולות ׳ אין בעלי אותן מעות סומך על אותה עולה ואינן מביאין עליה נסכים אלא נסכיה משל צבור ואם היה כהן עבודתה ועורה לאנשי משמר ״ הכל סומכין חוץ מעבד ואשה וסומא ונכרי ושליח שאין סמיכה אלא בבעלים שנ׳ וסמך ידו ולא יד אש׳ אשתו ועבדו ושלוחו חמשה ש׳ שהביאו זבח אחד כולן סומכין זה אחר זה ולא בבת אחת ״ מי שמת והניח קרבן הרי יורשו מביאו וסומך ומביא נסכיו ״ אין סמיכה בקרבנות הצבור חוץ מש׳ משתי סמיכות על שעיר המשתלח ועל פר העלם דבר זה הלכה מפי משה רבנו שאין בציבור אלא ש׳ שתי סמיכות ״ אין סומכין א׳ אלא בעזרה ואם סמך חוץ לעזרה הרי זה חוזר וסומך מבפנים ״ ואם היה בעל הקרבן עומד מבחוץ והכניס ידו לפנים וסמך סמיכתו כשרה שיסמוך בכל כחו ואין סומ׳ סומך אלא טהור ואם סמך הטמא סמך ומקום שסומכין שוחטין ״ ותכף לסמיכה שחיטה ׳ ואם ש׳ שחט למקום אחר אף שהא׳ שחיטתו כשרה ״ והסמיכה שירי מצוה היא ׳ לפיכך אם לא סמך כפר ומצוה מעכבת ואע״פ כן מעלין עליו כאלו לא כפר ״ וצריך הסומך לסמוך בכל כחו ב׳ בשתי ידיו על ראש הבהמה שנ׳ על ראש העולה לא על הצואר ולא על הצדדין ׳ ולא יהא דבר חו׳ חוצץ בין ידו ובין הבהמה ׳ וכיצד סומך אם היה הקרבן קדשי ק׳ קדשים מעמידין בצפון ופניו ל׳ למערב ״ והסומך עומד במזרח ופניו למערב ומניח שתי ידיו ל׳ בין שני קרניו ומתודה על חטאת עון חטאת ועל אשם עון אשם ועל העולה מתודה עון עשה ועון לא תעשה שניתק לעשה ״ כיצד מתודה אומ׳ חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי ״ היה הקרבן שלמים סומך בכל מקום שירצה מן העזרה במקום שח׳ שחיטה מפני שאינו מתוד׳ על השלמים אבל אומר דבר שבח ״

פרק רביעי :

ט׳

הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנ׳ ביום צותו את בני ישראל ל׳ להקריב את קרבניהם ביום ולא ב׳ בלילה לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום ואין זורקין דמים אלא ביום השחיטה שנ׳ ביום הקריבו את זבחו יאכל׳ ביום הזביחה ת׳ תהיה ההקרבה וכיון ששקעה החמה נפסל הדם ״ כל שקרבן מתירין ביום מעלין אותו על המזב׳ כל הלילה ״ כיצד זבחים שנזרק דמים ביום מקטירין אימוריהן בלילה עד שיעלה עמוד השחר ׳ וכן איברי העולות מקטירין א׳ אותן בלילה עד שיעלה עמוד השחר כדי להרחיק מן הפשיעה ׳ אמרו חכמ׳ שאין מקטירין האימו׳ ואיברי העולה אלא עד חצות הלי׳ ״ ואע״פ שמותר להקטיר אימורין ואברין בלילה אין מאחרין אותן ל׳ לדעת אלא משתדלין להקטיר הכל ביום חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר אמורים ואיברים אע׳ על פי שכשרים בלילה דוחין את׳ השבת בזמנן ואין מאחרין אותן ל׳ למוצאי שבת ״ כל דבר שאינו ק׳

קרב אלא ביום כגון הקומץ והלבונה
הקטרת ומנחת הנשרפות ומותר
להקריבן עד מאוחר השורש וכן מתנד
מתאכלין והולכין כל הלילה כאיברי
עולה " הנסכים הבאים עם הזבח
אינן קריבין אלא ביום שנ׳ ולנסכיכם
ולשלמיכם. ומקיש נסכים לשלמים כ׳
מה שלמים ביום אף נסכים ביום אבל
הנסכים הבאין בפני עצמן מתקדשי׳
בלילה וקריבין בלילה לפיכך אם נזדמנו
לו נסכים הבאין בפני עצמן מקדישן
ומקריבן בלילה ועולת השחר שסל
בהן כאיברי העולות " כל היום
כשר לסמיכה לשחיטה ולמליקה
ולהקטרה ולהגשה ולהזיה ולתנופ׳
ולקמיצה ולקרבן המוספין על הלילה
כשר להקטיר אמורין ואיברים "
זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל
היום ודבר שמצותו בלילה כשר כל
הלילה ומעשבין דרידין מקדימין לה׳
למצות " כל הזבחים אין שוחטין
אותן לכתחלה אלא בסכין ומכלי שרת
ואם שחט בכל דבר ששוחטין בו כ׳
אפילו בקרומית של קנה כשרים וכל
הזבחים שקבל מדמן פחות מכדי כל
הזיה לא נתקדש הדם צריך להתמין
לקבל כל הדמים " כיצד הוא עושה
אוחז הסימנין בידו ומוציא הסימנין
ומורידן לתוך המזרק ושוחט שני
או רוב שנים כדי שיתקבל הדם כלו
בכלי ומגביה הסכין למעלה כדי שלא
ירד הדם מעליה אלא אף ישירו ום
שמכין מקבלו בשפת המזרק "
אמר הכלי הרי הוא ככלי היה מקבל
הדם ונפחתו שולי המזרק קודם ש׳
שולי המזרק קודם שיגיע הדם לא׳
לאויר המזרק ואחר כך הגיע הדם
לאויר המזרק הנפחת לא נתקדש ה׳
הדם שהאויר שאין סופו לנוח אינו

כמונח " כל הזבחים צריך העובד
שתהיה מחשבתו לשם זבח ולשם
בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת
הדם ובשעת הולכת הדם ובשעת
זריקתו על המזבח שנ׳ ובשר זבח
תודת שלמיו שתהיה זביחה עם
שיור העבודות לארבע לשם שלמיו
וכן שיור הקרבנות ואם שחט ל׳
ועבר שיור עבודות סתם ולא חשב
כלל בעולה ובשלמים הרי הם כשר
עולה לבעלים " וצריך שתהיה
מחשבתו בשעת שחיטת העולה
לשם ששה דברים לשם הזבח ל׳
ולשם הזובח ושהזבח לאין ברוך
הוא ושיקטירו לאישים ושהקטר
לריח כלבד " ושריח זה נחת רוח ל׳
לפני הב״ה ואם שחט סתם כשר כמ׳
שבארנו " והשוחט חטאות ואשם
צריך שתהיה מחשבתו לשם אותו
החטא שבאו עליו "

פרק חמישי

כבר
בארנו ששחיטת קדשים כשרה
בזרים ומקבלת הדם ואילך מצות
כהונה וכל הזבחים קבול בכלי שר׳
ביד כהן אבל מקום שחיטתן ו
ומקום קבול דמן אינו שוה בכ׳
בכולן " כיצד קדשי קדשים
אין שוחטין אותן ואין מקבלין ד׳
את דמן אלא בצפון המזבח בכל
מקום שבארנו גבולותיו בהלכו׳
ספר זה וקדשים קלים שחיטתן
וקבול דמן בכל מקום מן העזרה "
ומנין שאין שוחטין קדשי ק׳
קדשים אלא בצפון שהרי נאמר
בעולה ושחט אותו על ירך המזב׳
צפונה ובחטאות הוא אומ׳ במקום
אשר תשחט העלה תשחט החט׳

החטאות וכשם שהחטאות נקראו
קדש קדשים כך העולה היא ק׳
קדש הקדשים ובאשם הוא אומ׳
אשר ישחטו את החטאות ישחטו
את האשם ושלמי צבור הוקשו
לחטאות שנ׳ ועשיתם שעיר עזים
אחד לחטאת ושני כבשים בני ש׳
שנה לזבח שלמים לפיכך הן ק׳
קדשי קדשים כחטאות ונשחטי׳
במקום שחיטתן ומקום שחיטתן
הוא מקום קבלה " ומנין ששוחט
קדשים קלים בכל העזרה אפילו אח׳
אחורי ההיכל שהרי נאמ׳ בשלמים
ושחטו פתח אהל מועד להכשי׳
כל הרוחות שהרי לא ייחד להם מח
מחוא הדין לשאר קדשים קלים
ואם שחטן בהיכל כשרים ואם
שחטן בגגו של היכל פסולין שאין
הגגין ראויין לשחיטה כלל אלא בקרק׳
העזרה " שלמים ששחטן קודם
שיפתחו דלתות ההיכל פסולין ש׳
שנ׳ פתח אהל מועד בזמן שפתוח
אפילו היו דלתותיו מגופות הרי זה
כנעול אבל הפרכות שעליו אינן ע׳
פוסלות " העולה והאשם והשלמ׳
זריקת דם שלשתן על גבי המזבח
שוה לעולם וכיצד הוא עושה כש׳
כשלוקח הכהן הדם במזרק זורק
ממנו במזרק שתי זריקות על שתי
זויות המזבח באלכסון וחצי המזב׳
ולמטה על קרן מזרחית צפונית
ועל קרן מערבית דרומית ומתכו׳
כשיזרוק הדם על קרן שיהיה ה׳
הדם מקיף על הזוית כמין גם כדי
שימצא הדם שעל שתי מתנות
על ארבע כתלי המזבח לפי שנא׳
בעולה ובשלמים סביב והוא הדין
לאשם ושירי הדם נשפכין על ה׳
היסוד דרומי " החטאות הנעשות

דמן טעון ארבע מתנות על ארבע
קרנות המזבח החיצון מחצי הא'
המזבח ולמעלה לפי שנ' בה על
קרנות המזבח וכיצד הוא עושה
כשלוקח הכהן הדם במזרק והולך
אצל המזבח וטובל אצבעו הימ'
הימנית הסמוכה לגודל בדם וסומך
באצבעו הגדולה מכאן ובגודל
מכאן ומוריד כנגד חודה של קרן
עד שיכלה כל הדם מאצבעו ״
וכן הוא עושה בכל קרן וקרן ואם
עשה סיכה לקרן בזמן אחת מכאן
או מכאן כפר וצריך לטבול אצבעו
בכל קרן וקרן וכשנגמר הנתינה
על הקרן מקנח אצבעו בשפת הא'
המזרק ואחר כך טובל פעם שניה
ששירי הדם שבאצבעו פסולין ל'
יתן מהן על קרן אחרת ״ ואין בכל
הקרבנות טון שטעון הזיית הדם
באצבע אלא החטאות בלבד שנ' בה
וטבל אצבעו בדם וצריך שיהא
שם כדי טבילה שיספוג אצבעו
בדם ״ ומאין הוא מתחיל עולה
בכבש ופונה לימין ומהלך על הכ'
הסובב ונותן בקרן דרומית מזרחי'
תחלה ואחר כך בקרן השנייה הסמו'
הסמוכה לה שהיא מזרחית צפונ'
ואחר כך בקרן השלישית הסמוכ'
לה שהיא צפונית מערבית ואחר כ'
בקרן רביעית הסמוכה שהיא מ'
מערבית דרומית ועל יסוד אותה
הקרן שהשלים בה המתנות הוא
שופך שירי הדם שנ' ואת כל הדם
ישפוך אל יסוד המזבח העולה
זו יסוד דרומי ״ כל החטאות
הנשרפות דמן נכנס לפנים להיכ'
ומזין ממנו שם כאשר מפורש
בתורה ושירי הדם שופך אותם
על יסוד מערבי של מזבח החיצון

שהוא פוגע בו תחלה כשיצא מן
ההיכל ״ והיכן מזין מדמן ובמה
מזין מזין פר ושעיר של יום הכפור'
דם כל אחד מהן טעון שמנה ל'
הזיות על בין הבדים ושמונה על
הפרכת ומערב דם הפר ודם השעי'
ומזה משניהם ארבע הזיות על
אמצעו של מזבח כמו שביארנו
בעבודת יום הכפורים ואם לא כוון
ההזיות שבפנים כשרות ״ פרים
הנשרפים ושעירין הנשרפין זורק
מדם כל אחד מהן שבע הזיות על
הפרכת המבדלת בין קודש הקדשי'
וארבע הזיות על ארבע קרנות מ'
מזבח הזהב וכן על הדמים הנתנ'
על מזבח הזהב כשהוא נכנס ל'
עומד בין המזבח למנורה והמזבח
לפניו ונותן על קרנות המזבח מ'
מבחוץ מתחיל מקרן מזרחית
צפונית לצפונית מערבית למערב'
דרומית לדרומית מזרחית ״
פר כהן משיח הבא על כל המצות
הכהן המשיח עצמו מקבל דמו
ומזה ממנו מבפנים ואם קבל והזה
כהן הדיוט כשר ״ שעירי ע״ז
הן שעירים הנשרפין לא נתפרש
סדרן בתורה כיצד נותנין דמן ולא
היכן הוא נותן אלא לפי שהן חט'
חטאות הקהל לכל האמור בו ולשרפ'
ולטמא את השורף ״ הבכור
והמעשר והפסח דם כל אחד מ'
מהם טעון מתנה אחת בשפיכה
כנגד היסוד באיזה רוח שירצה
משלש זויות המזבח שהרי קרן
מזרחית דרומית לא היה לה יסוד
כמו שביארנו ״ ומנין שאין טעו'
אלא מתנה אחת שהרי נאמר
בבכור ואת דמם תזרוק על המזב'
ומפי השמועה למדו שהוא הדין

למעשר ובפסח שאותן הדמים מתנה
אחת לבכור ״ כל הזבחים מ'
מקטירין אמוריהן על גבי המזבח
אחר שזורקין את הדם תחלה וכל
הזבחים מפשיטין אותן ואחר כך
מוציאין אמוריהן ואין מפשיטין
אותם עד שיזרוק את הדם חוץ
מחטאות הנשרפות שאין מפשיט'
אותן כלל שנ' את עורו ואת בשרו ״
בעולות אומ' זורק תחלה ואחר כך
מפשיט וקורע ומוציא את האמ'
האמורין ומקטירין ״ כל עורות
קדשי קדשים לכהנים בין בקרבנות
צבור בין בקרבנות יחיד שנ' עור
העולה אשר הקריב וג' ״ וכל עורות
קדשים קלים לבעלים וכל עולה שלא
זכה המזבח בבשרה לא זכו הכהנ'
בעורה שנ' עולת איש עולה שעלה
לאיש ״ כל קדשי קדשים שא'
שאירע בהן פסול קודם הפשטן
אין עורותיהם לכהנים וכל העורות
מחלקין אותן אנשי משמר ביניהן
מערב שבת לערב שבת ״ המתפיס
עולתו לבדק הבית וכן המקדיש ל'
נכסיו והיו בהן זכרים שמקריבין
עולות אין עורותיהן לכהנים שנ'
עולת איש פרט לעולת הקדש ״
אלא יימכרו העורות ויפלו לבדק ה'
הבית אחר עולת איש אף אשה או
עבד עורותיהן לכהנים לא נאמר
איש אלא להוציא ההקדש ״

פרק ששי

מצות
עשה לעשות העולה כמשפטה
הכתו' בתורה וכיצד מעשה העולה
שוחט וזורק הדם כמו שביארנו ל'
ומפשיט ומנתח ומקטיר כל הנתח'
על גבי המזבח שנ' והקטיר הכהן

את הכל המזבחה ״ אמר
שמראשי כבשים ושער שבזקן ה׳
התישים והעצמות והגידין והקרנ׳
והטלפים בזמן שהן מחוברין מק׳
מקטירין הכל שנ׳ את הכל פרשו אין
יעלו שנ׳ ועשית עלותיך הבשר
והדם וכלם שפקעו מעל המזבח
אין יחזיר וכן גחלת שפקעה מעל
המזבח אין יחזיר ״ איברים
שפקעו מעל המזבח אם יש בהם
ממש אפילו פקעו אחר חצות לילה
יחזיר שנ׳ על מוקדה על המזבח כל
הלילה ואם אין בהן ממש אפילו
פקעו קודם חצות אין יחזיר נתחך
הבשר ויבש עליהן כעץ ופקעו
קודם חצות יחזיר אחר חצות
אין יחזיר ״ כשמנתח איברי העולה
מוליכין את כל הנתחים לכבש ול׳
ומולחין אותן שם ואחר כך מעל׳
את כל האיברים לראש המזבח ומ׳
ומסיר גיד הנשה לראש המזבח
ומשליכו על הדשן אשר במזרח
המזבח וזורק כל האיברים על האש
שנ׳ הבשר והדם כשם שהדם בה׳
בזריקה כך כל הבשר בזריקה ״ ל׳
ואחר שזורקן חוזר ועורך אותן
על האש שנ׳ וערך הכהן אותם
וגו׳ ואחר כך העלם למזבח משום
ריח ניחח ״ כיצד מנתחין את ה׳
העולה לא היה שובר את הרגל אלא
נוקבו ותולה בו ומפשיט בו ואם
היה שור מפשיטו בלא תלייה ל׳
ומפשיט עד שהוא מגיע לחזה
הגיע לחזה חותך הראש ונותנו ל׳
לכהן וחותך את הכרעים ונותן ל׳
לאחר והשלים את ההפשט וק׳
וקורע את הלב ומוציא את דמו
וחותך את הידים ונותנו לאחר ל׳
עלה לרגל הימנית חותכה ונותנה

לאחר ושתי ביצים עמה ״ ואחר כך
קורע את הבהמה עד שיגלו המעים
ונטל את הפדר ונתנו על הראש
מלמעלה על בית השחיטה ונטל
את הקרבים ונתנו לאחר הולך
ומדיחם במים שנ׳ והקרב והכרע׳
ירחץ במים לא ביין ולא במזג ולא
בשאר משקין וכל המימות כשרין ׃
בית מדיחין הכרס מדיחין בבית
המדיחין ומדיחין אותה כל צרכה
הקרבים אין פחות משלשה פעמ׳
ומדיחין אותה על שולחנות של
שיש שבין העמודים ״ נטל
את הסכין והפריש את הריאה
מן הכבד ואצבע הכבד ולא מזיז
את הכבד ממקומה ונקב את ה׳
החזה ונתנו לאחר עלה לדופן הי׳
הימנית וחותך ויורד עם השדרה
ולא יגע בשדרה עד שהוא מגיע ל׳
לשתי צלעות רכות חתכה ונתנה
לאחר והכבד תלויה בו ״ בא לו ל׳
לגרה הניח בה שתי צלעות מכאן וש׳
ושתי צלעות מכאן חתכה ונתנה
לאחר והקנה והלב והריאה תלויה
בו ״ בא לו לדופן השמאלית והניח
בה שתי צלעות רכות מלמעלן ושתי
צלעות רכות מלמטן ״ וכך היה
מניח בחברתה נמצא מניח בשתי
הדפנות ארבע צלעות בזו וארבע
צלעות בזו חתכה ונתנה לאחר ל׳
והשדרה עמה נטל את הרגל הש׳
השמאלית ונתנה לאחר ובסדר הזה
מפשיטין ומנתחין כל עולת בהמה
ואלו הן הנתחין האמורין בתורה
ונתח אותה לנתחיה ״ בכמה מוליכ׳
את האיברים לכבש אם מן הצאן ה׳
היה העולה מוליכין אותה ששה
הראשון בראש ורגל הראש בימינו
וחוטמו כלפי זרועו וקרניו בין ה׳

אצבעותיו ובית שחיטתו למעלה וה׳
והפדר עליה והרגל של ימין בשמאל
ובית עורה לחוץ ״ השני בשתי ה׳
הידים של ימין בימינו ושל שמאל
בשמאלו ובית עורן ״ השלישי בעוקץ
וברגל העוקץ בימינו והאליה מדל׳
מדלדלת בין שתי אצבעותיו ואצבע
הכבד ושתי הכליות עמו והרגל של
שמאל בשמאלו ובית עורן לחוץ ״
הרביעי בחזה ובגרה החזה בימינו
והגרה בשמאלו וצלעותיה בין א׳
אצבעותיו ״ החמישי בשתי ה׳
דפנות של ימין בימינו ושל שמאל
בשמאלו ובית עורן לחוץ ״ הששי
בקרבים נתונין בבזך וכרעים על גבה
מלמעלה אם היתה העולה כבש או
עז אבל אם היה איל מוליכין הקרב׳
שנים וכן הסולת של נסכים ביד
אחד והיין ביד אחד ואם היה איל
הסולת בשנים והיין בשנים נמצאו
כל שהכבש או העז מוליכין אותו
שמנה למזבח והאיל מוליכין אותו
אחד עשר ״ השור מוליכין או׳
אותו עשרים וארבעה הראשון
מוליך את הראש והשני והשלישי
מוליכין הרגל של ימין והרביעי וה׳
והחמישי מוליכין את העוקץ וה׳
והשביעי והששי מוליכין את הרגל
של שמאל והשמיני מוליך החזה
והגרה מוליכין אותו שלשה התשיע׳
והעשירי ואחד עשר שתי הידים
בשנים ושתי הדפנות בשנים וה׳
והקרבים והיין והסלת בשלשה
עשר הרי עשרים וארבעה ״
ולמה לא יחלקו האיבר גדול של שור
לחלקים שהרי נאמר לנתחיה ולא
נתחיה לנתחים ״ כד״א בעולת הצבור
אבל בעולת היחיד אם רצה להוליך
נתחיה בפחות מאלו או ביותר מו׳

מוליכן. עולת העוף כיצד נעשי׳
עולה לכבש ופונה לסובב ובא לקרן
דרומית והיה מולק שם את ראשה
ממול ערפה ומבדיל ואם לא הבדיל
פסולה וממצה דם הראש ודם הגוף
על קיר המזבח ולמעלה מן החוט
שבאמצע המזבח ואם מיצה דם
הראש ולא מיצה דם הגוף פסולה
דם הגוף ולא דם הראש כשרה.
ונוטל את הראש ומקיף בית מל׳
מליקתו למזבח וסופגו במלח ו׳
וזורקו על גבי אישים ובא לו לגופה
והסיר את המוראה והעור שעליה
עם הנוצה ועם בני המעים שה׳
שיוצאים עמה והשליכן לבית ה
הדשן ושסע אותו בכנפיו בידו
ולא בסכין ואינו צריך להבדיל שנ׳
ולא יבדיל ואם הבדיל כשר וספגו
במלח ונותנו על האישים. לא הסיר
המוראה והנוצה ולא את בני מעים
ולא ספגה במלח כל ששנה בה מא׳
מאחר מיצוי הדם כשרה.
כיצד מולקין קוצץ ויורד בצפורן
ממול ערפו אם רצה להוליך ולהביא
מוליך ומביא ואם רצה להיות דורס
ויורד בצפורן דורס ואם נעקרו
הסימנין אינו חושש וחותך שדרה
ומפרקת בלא רוב בשר שאם חתך
רוב בשר הרי זו מתה קודם שיג׳
שיגיע לסימנין וצריך לחתוך שני
הסימנין בעולה כשהוא יורד והמ׳
והמולק בסכין או מן הצדדין אותה
מליקה או כמי שחנק או נחר ל׳
וכל העזרה כשר למליקה.

פרק שביעי

מצות
עשה לעשות החטאות כמצותן ה
האמו׳ בתורה. כיצד מעשה החטאות
הנאכלות שוחט ונותן הדם כמו ש׳
שביארנו ומפשיט אותה ומפריש
האימורין ומולחן וזורקן על גבי ה׳
האישים ואם רצה ליתן האימור׳
בכלי כשמוליכן למזבח נותן ושיור
בשרה נאכל לזכרי כהונה בעזרה.
וכיצד מעשה חטאות הנשרפו׳
שוחט וזורק הדם שלהן כמו שב׳
שביארנו ואחר כך קורען ומוצי׳
את האימורין ונותן אותן בכלי
ומולחן וזורקן על גבי האישים ומ׳
ומוציא שאריתן חוץ לעיר ומנתח׳
אותן שם כנתחי העולה בעורן ב׳
ושורפין אותן שם בבית הדשן.
שלשה מקומות לשריפה אחד
בתוך העזרה ובו שורפין פסולי ה׳
המוקדשין ואמורי קדשים קלים
שנפסלו ופרים ושעירין של חטאות
הנשרפות אם אירע בהן פסול
בין לפני זריקה בין לאחר זריקה
כגון שנטמאו או שיצאו חוץ
לעזרה עד שלא הגיע זמנן לצאת
או שלן הבשר או לן האימורין ש׳
שלהן. והמקום השני בהר
הבית ושמו בירה ובו שורפין חט׳
חטאות הנשרפות אם אירע בהן
פסול אחר שיצאו מן העזרה.
והמקום השלישי חוץ לירושל׳
והוא הנקרא בית הדשן ושם ש׳
שורפין חטאות הנשרפות בזמן
שהן נשרפות כמצותן ושריפת
כל הנשרפין כשר בזר בין ביום
בין בלילה וכל הנשרפין חוץ לעז׳
כל העצים כשרים לשריפתן אפ׳
אפילו בקש ובגבבא שנ׳ על עצים
באש מכל מקום ולמה נאמ׳ עצים
להוציא את הסיד ואת הרמץ.
חטאת העוף כיצד היתה נעשית
מולק אותה בקרן דרומית מזרחית
כמו שביארנו וקוצץ ויורד בצפורן
עד שיחתוך הסימן או רובו של
אחד מהן ואינו מבדיל הראש מן
הגוף ואם הבדיל פסול ומוקה שנ׳
ומלק את ראשו ממול ערפו ולא ל׳
יבדיל. ומזה מדמה על קיר המז׳
המזבח למטה מאמצעו ושירי
הדם מתמצין על היסוד שנ׳ והנשאר
בדם ימצה אל יסוד המזבח מכלל
שהנתינה על קיר שהשירים שׁ׳
שלה מתמצין על היסוד וזהו קיר
התחתון ומיצוי דם חטאת העוף
מעכב ואין למזבח בה אלא דמה
והשאר נאכל לזכרי כהונה כבשר
חטאת הבהמה. כיצד אוחז
חטאת העוף בשעת מליקה אוחז
שתי רגליה בין שתי אצבעותיו ל׳
ושתי גפות בשתי אצבעותיו ו׳
ומותח צוארה על רוחב שתי א׳
אצבעותיו ומולק וזו מעבודות
קשות שבמקדש ואם שנה ואחז
בכל מקום כשרה והוא שיתן את
למטה מעט מדם הנפש.
שלשה דברים היתה קרן דרומי׳
מערבית משמשת למטה ושלש׳
למעלה. מלמטה חטאת העוף ו׳
והגשת המנחות ושירי הדם של
עולות וחטאות הנאכלות ואשמו׳
ששופכין עליה. והשלשה
שלמעלה נסוך המים שמנסכין
בחג ונסוך היין של נסכים ועולת
העוף בזמן שהיא רבה ואין קרן
דרומית מזרחית מכלה נפנין לקרן
דרומית מערבית ועושין אותה
שם. כל העולין למזבח עולין ב׳
דרך ימין ומקיפין ויורדין דרך
שמאל חוץ מן העולה לאחד משׁ׳
משלשה דברים אלו של מעלה ב׳
בקרן זו שהן עולין ונפנין לשמ׳

השמאלו לקרן ושעשין מלמטה וחוזר
לעקב ״ ומפני מה נפנה לשמאל כדי
שיפגעו בקרן מערבית דרומית תח׳
תחלה שאם נפנה על ימין ומקיף
את כל המזבח עד שיגיעו לקרן ד׳
דרומית מערבית שמא יתעשן ה׳
המים והיין ושמא ימות העוף כד׳
בעשן המזבח ״ לפיכך המנסך
מים או יין כשהוא מקיף את המז׳
המזבח לא היה בידו כלום ומתחיל
ומקיפו מקרן דרומית מזרחית ל׳
למזרחית צפונית לצפונית מערבית
למערבית דרומית ונותנין לו המים או
היין בידו ומנסך שם ואם לא הקיף
עולה ופונה על שמאלו ועושה כ׳
ומלמטה ויורד ״

פרק שמיני

חומר

בחטאות הבהמה משיור קדשי ק׳
קדשים שדם חטאות הבהמה שניתז
מן הכלי שקבל בו הדם קודם הזיה
על הבגד טעון כבוס במים בעזרה
שנ׳ ואשר יזה מדמה על הבגד
אשר יזה עליה תכבס במקום קדש
אחד הבגד ואחד השק ואחד
עור הרך טעון כבוס אבל העור
הקשה הרי הוא כעץ וגורר הדם מ׳
מעליו ואחד דם חטאות הפנימיות
או דם חטאות הנשרפות אבל לא
חטאות העוף שנ׳ תשחט החטאת
במשחטת הכתוב מדבר ולא בעולה ״
חטאות העוף שנפסלה אין דמה
טעון כבוס בין שהיתה לה שעת
הכושר בין שלא היתה לה שעת הכ׳
הכושר ״ ואיזו שהיתה לה שעת
הכושר שלנה ושנטמאת ושיצאת
חוץ לעזרה ואיזו היא שלא היתה
לה שעת הכושר שנפסלה בשחיט׳

או בזריקת דמה ״ אינו טעון כבוס
עד שיקבל הדם בכלי והוא שיהיה
כלי שראוי לקבל טומאה וראוי
לכבוס אבל אם נתז על כלי עץ או ל׳
כלי מתכות אינן טעונין כבוס לפי׳
שאינן ראויין לכבוס אלא גוררן בלבד
נתז על עור הדג אינו טעון כבוס
לפי שאינו ראוי לקבל טומאה ״
אבל אם נתז על עור בהמה עד
שלא הופשט אינו טעון כבוס ו׳
אחר שהופשט טעון כבוס אע״פ
שאינו עתה מקבל טומאה הרי הוא
ראוי לקבל טומאה לאחר שיתעבד ״
נתז מן הצואר על הבגד או מעל
קרן המזבח או שנשפך הדם ע׳
על הרצפה ואספו ונתז ממנו ע׳
על הבגד אינו טעון כבוס שנ׳ אשר
יזה מדמה לא אמרתי לך אלא בדם
שנתקבל בכלי שרת וראוי להזיה
ויש בו כדי הזיה ״ נתן ארבע׳
מתנות ואחר כך נתז מן הכוס על׳
הבגד משירי הדם אינו טעון ואע״פ
על פי שעדין לא זרק השירים על
היסוד וכן בחטאות הנשרפות
נתז ממנו אחר שיצאת הזיה
מידו אינו טעון כבוס ששיריהם
שבאצבע פסולין להזיה ״ נתז
מן הבגד לבגד שני אין הבגד שני
טעון כבוס ״ נתז על בגד טמא
אינו טעון כבוס נתז דם החטאות
על הבגד ונתז על דם החטאות דם
חולין תחלה ונתז עליו דם החטאת
אינו טעון כבוס שהרי לא כלו ע׳
בו ״ כשמכבסין את מקום הדם
מכבסין אותו יפה יפה עד שלא
ישאר בו רושם כל שבעת הסמ׳
הסממנין שמעבירין על הכתם מע׳
מעבירין על דם חטאות חוץ ממי
רגלים שאין מכניסין מי רגלים במק׳

מקדש וכלי חרס שנתבשלה בו החט׳
הפנימית טעון שבירה בעזרה וכלי מ׳
מתכות שנתבשלה בו טעון מריקה
ושטיפה במים בעזרה שנ׳ וכלי חרס
אשר תבושל בו ישבר וכו׳ ואף על פי
שלא נאמ׳ כאן במקום קדוש הרי
דינם כדין הכבוס מה כבוס הבגד
בקודש אף שבירת כלי חרש ושטיפ׳
כלי מתכות ומריקתו בקודש ואחד
כלי שבשל בו או כלי שעירה לתוכו
רותח ״ מריקה בחמין ושטיפה
בצונן במים ולא ביין ולא במזוג ולא
בשיור משקין והמריקה והשטיפ׳
כמריקת הכוס ושטיפתו והשפוד
והאסכלה מגעילן במים חמין על
גבי האש ואחר כך מדיחן ״ בד״א
שבשל בהן אחר שנזרק הדם כהלכתו
אבל אם בשל קודם זריקה או שבשל
בשר חטאות הנשרפות אינן טעונין
מריקה ושטיפה בשל במקצת הכלי
כלו טעון מריקה ושטיפה ״ עלה
הבשר במדור תנור של חרסים יש
בדבר ספק אם ישבר המדור ונתבשל
בו ולא ישבר התנור ולא נגעה בו ״
ולא חטאות בלבד אלא כל הקדשים
המשתמשין בהן בקדשים על ידי
חמין בין קדשי קדשים בין קדשים
קלים טעונין מריקה ושטיפה עקב
אכילה וכן השפוד והאסכלה מגעילן
אחר אכילה ואין מניחין עד זמן א׳
אכילה שניה אלא כשישלים האוכל
יגעילו השפוד והאסכלה וימרוק
וישטוף הכלי בין כלי מתכות בין
כלי חרש חוץ מן החטאות שהוא צ׳
שובר בה כלי חרש ״ המבשל ושונה
ומשלש מיד בין בכלי מתכות בין ב׳
בכלי חרש ממרק ושוטף עד זמן
סוף אכילה כלי גללים כלי אדמה
וכלי אבנים אינן טעונין מריקה וש׳

ושטיפה אלא אפילו בחטאות אינן
הרחה בלבד ·· כיצ' בחטאות כל אשר
יגע בבשרה יקדש להיות כמוה אם
פסולה היא הנוגע בה פסול ואם
כשרה הנוגע בה יאכל כמוה ובק'
ובקדושתה · בד"א כשנבלעה בו אב'
אבל נגיעה בלא בליעה אינה מקדש'
ואחד חטאות ואחד שאר קדשים
בין קלים בין חמורים שנ' זאת התו'
לעלה ולמנחה וגו' ·· נגע בשרה
בירקיק ונבלע בו מקצתו לא נ'
נתקדש כולו אלא חותך מקום ה'
הבלע ·· כלי שבשל בה קדשים ב'
וחולין או קדשי קדשים וקדשי
קלים אם יש בהן בנותן טעם הרי
הקל נאכל כחמור שבהן לכל דבר
ואם לא נתן טעם זה בזה אין הק'
הקלים נאכלין כחמורין ואינן צ'
טעונין לכל דבר אלא הכל טעון ה'
מריקה ושטיפה ·· בגד שנתז
עליו דם חטאות ויצא חוץ לעזרה
מחזירו בעזרה ומכבסו שם נטמא
חוץ לעזרה כיצד יעשה קורעו ב'
כדי שיטהר ומכבסו בפנים וצריך
להניח בו שלש כדי מעפורת לפי
שכ' בגד צריך לכבס בגד ומעפ' ב'
שהוא טמא מדבריהם מפני כדי
מעפורת שנשארה בו כיון שנקרע
רובו טהור מן התורה ומותר לה'
להכניסו למקדש לכבס הדם ··
מעיל שנתז עליו דם החטאות ב'
ויצא ונטמא בחוץ כיצד הוא ע'
עושה והרי הקורעו אותו לוקה
כמו שבארנו מכניסו פחות מג'
משלש על שלש ומכניסו ומכבס'
ואחר שיתכבס כל הדם מעט מעט
מטמאין אותו בחוץ ·· כלי חרש
שבשל בו החטאות ויצא ומכניסו ב'
ושוברו בפנים נטמא בחוץ נוקבו

כדי שורש קטן כדי שיטהר ומכ'
ומכניסו ושוברו בפנים ואם נקבו
נקב גדול מזה אינו שוברו בפנים
שהרי אינו כלי ואין שוברין בפנים
אלא כלים ·· וכן כלי נחשת שבשל
בו ויצאת חוץ לעזרה מכניסו ב'
ומורקו ושוטפו בפנים נטמא כש'
כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכ'
ומכניסו וחוזר בפנים ומרדדו ב'
עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית
כלים ואחר כך מורקו ושוטפו ב'
בעזרה שנ' ואם בכלי נחשת ומה אין
מורקין בפנים אלא כלים ··

פרק תשיעי

מצות
עשה לעשות כל האשמות כמשפטן
האמורה בתורה · וכיצד מעשה
האשמות בין אשם ודאי בין אשם
תלוי שוחט וזורק הדם כמו שביארנו
ומפשיט ומוציא האמורין ומולחן
ומקטירן על גבי האישים ואם רצה
להוליכן בכלי מוליך ושאר בשרם
נאכל לזכרי כהונה בעזרה כחטאת ··
אשם מצורע יש בקבלת דמו ש'
שנוי כמו שיתבאר בהלכות מחסרי
כפרה אע"פ שאר מעשיו ודרכ'
דמו על המזבח והקטרתו כשאר
האשמות לכל דבר ·· עשיית כל
השלמים מצות עשה והן ארבעת
מינין האחד שלמי צבור והשלש'
שלמי יחיד · וכיצד מעשה שלמי
צבור שוחט וזורק כמו שבארנו
ומפשיט ומוציא האמורין ומולחן
ומקטירן והשאר נאכל לזכרי כהנ'
בעזרה כחטאות וכאשם מפני
שהן קדשי קדשים כמו שבארנו ·
שלמי יחיד שלשה מינין ה'
האחד הוא הבא שלמים בלא לחם

כגון שלמי חגיגה ושמחה וזהו ה'
הנקראין שלמים והשני שלמים ה'
הבאים עם הלחם בנדר או נדבה
וזהו הנקרא תודה ואותו הלחם
הנקרא לחם תודה ·· והמין השלישי
שלמים שמקריב הנזיר ביום מלאת
והן באין עם הלחם וזהו הנקרא ב'
איל נזיר ·· וכיצד מעשה שלשתן
שוחט וזורק הדם כמו שבארנו
ומפשיט ומוציא האמורין ואחר
כך מנתח את הבשר ומפריש החזה
ושוק הימין ונותן האמורין עם
החזה והשוק על ידי הבעלים ו'
וכהן מניח ידו תחת ידי הבעלים
ומניף הכל לפני ה' במזרח וכן כל
הטעון תנופה במזרח ומניפין ב'
אותו וכיצד הוא מניף מוליך ומ'
ומביא מעלה ומוריד ·· ואם היה
הקרבן תודה לוקח מן הלחם הב'
הבא עמה אחד מן העשרה ומנ'
ומניחו עם החזה והשוק והאמ'
והאמורין ומניף הכל על ידי הבעלי'
כמו שבארנו ·· וכיצד מניחין על
ידי הבעלים נותן את החלבים על
ידי הבעלים והחזה ושוק ושתי הכלי' ומעלה
ויותרת הכבד למעלה מהן ואם יש
שם לחם מניח הלחם למעלה ומני'
הכל ·· היה הקרבן איל נזיר מוצי'
האמורין ומפריש חזה ושוק וה'
והאמורין ומניח הכל על ידי הנזיר
והכהן מניח ידו תחת יד הבעלים
ומניף הכל כמו שבארנו ·· איזהו
חזה כל הרואה את הקרקע למע'
עד הצואר ולמטה עד הכרס וחותך
עמה שתי צלעות אילך ואילך ו'
ואיזהו זרוע מן הפרק של ארכוב'
עד כף של יד שהן שני אברים מ'
מעורין זה בזה והזרוע האמורה
היא זרוע של ימין וכנגדה ברגל

היה השוק המורם בכל מקום ״
ואחר שמניפין מולח האימורין וג׳
ומקטירין על גבי המזבח ואח׳ החזה
והשוק נאכל לכהנים שנ׳ כי את חזה
התנופה ושוק התרומה וגו׳ ״ ושאר
השלמים נאכל לבעלים ואין הכהנים
זוכין בחזה ושוק אלא לאחר הקטר
האימורין ״ וכן הלחם שמביא ע׳
התודה ומאיל נזיר והזרוע בשלה
נאכלים לכהנים ושאר הלחם עם
שאר הבשר נאכל לבעלים והלחם
שמביא עם החזה והשוק הם הנ׳
הנקראין מורם מתודה והזרוע הנ׳
בשלה עם החזה והשוק עם הלחם
שעמה הם הנקראין מורם מאיל
נזיר ״ הלחם המורם מן התודה
ספק תרומה הוא לפיכך אין חייבי׳
עליו מיתה וחומש כתרומה ואינו
מדמע כתרומה ׳היה בעל התודה
כהן הרי שאר הלחם נאכל לבעלים
כתורת ישר׳ שאין הלחם הבא עם
התודה עם איל נזיר קרוי מנחה ״
שנים שהביאו שלמים בשותפות
האחד מניף ברשות חברו ואפילו הן
מאה מניף על ידי כולן מה שאין כן
בסמיכה היתה אשה בעלת קרבן
אינה מניפה אלא הכהן מניף שנ׳
שקרבנה טעון תנופה והיא עסוקה
לתנופה ׳ולעולם אין אשה מניפה
אלא השוטה והנזירה בלבד כמו ש׳
שביארנו ותנופה קודמת להגשה
בכל מקום ״ כיצד הוא הלחם
שמביאו עם התודה לוקח עשרים
עשרון סלת ועושה מהן עשרונים
עשרונים חמץ ועשרה מצה הנ׳
העשרה של חמץ עושה אותן ע׳
עשר חלות ומעט מחמצן מביא
שאור כדי חמוצן ונותנו לתוך ד׳
המדה וממלא את המדה ואעפ״י ש׳

שסופה להיות חסירה או יתרה מ׳
מפני השאור שפעמים יהיה עפה
וקשה ופעמים רך אין משגיחין
אלא על מדתה עתה הרי הוא מודד
עשרה עשרון שלמים והעשרה
עשרונים של מצה והם שלשים
חלות שוות עשר חלות מאפה תנו׳
עשר חלות רקיקין ועשר חלות
מורבכות וכיצד היא המורבכת
חולט אותה ברותחין ואופה אות׳
מעט ואחרכך קולה אותה בשמן
על האלפס וכורעו בו כדרך שק׳
שקולין חסופגנין ונותנין בשמה
וזהו הרבוך האמור בכל מקום ״
ובמה שמן הוא השלשים
חלות כחצי לוג שמן ושעור זה
הלכה למשה מסיני ״רביעית מחנו
לרבוכה ושמיניתו לחלות ושמינית
לרקיקין החלות ואת הסלת שלהן
בשמינית על שמן ואחרכך לש
ואופה אותן והרקיקין מושחין
בשמינית שלהן אחר אפייתן ״
והכהן לוקח מן הכל ארבע חלות
אחת מכל מין שנ׳ אחד מכל קרבן
לחמי תודה שאופה אותן ארבע
חלות אפיו לא נאה׳ ארבעים אלא
למינוה והוא שיפריש החלה ש׳
שלהן אחת מכל קרבן כשהן ה׳
בצק כשאין מפרישין תרומה שנ׳
אחד מכל קרבן שלא יטול פרוס ״
וכיצד הוא הלחם הבא עם איל
נזיר לוקח ששה עשרונות וח׳
ושני שלישי עשרון ועושה מהן
עשרים חלות שוות וכולן מצה
עשרה רקיקין משוחין בשמן
ועשר חלות ואת הסולת שלהן
בשמן והכל מאפה תנור ושמן ש׳
שלהן רביעית ושעור זה הלכה למ׳
למשה מסיני והכהן לוקח מהן

שתי חלות אחת מכל מין ״ שני מיני
הלחם שבנזיר וארבעה מיני לחם
שבתודה מעכבין זה את זה ומ׳
ומעשה הלחם של שניהן חוץ ל׳
לעזרה ״ כיצד מעשה הבכור
והמעשר והפסח אחר שזורק
הדם כמו שביארנו מפשיט ומוצי׳
האימורין ומולחן ומקטירין ושאר
בשר הבכור נאכל לכהנים ושאר
בשר המעשר נאכל לבעליו והפסח
נאכל כהלכותיו כמו שיתבאר בה׳
בהלכות הפסח ״

פרק עשירי

אוכלות

החטאות והאשם מצות עשה
שנ׳ ואכלו אותם אשר כפר בהם
הכהנים אוכלים והבעלים מתכפרי׳
והוא הדין לשאר קדשים שאוכלי׳
הכהנים שאכילתן מצוה וכן אוכל׳
שירי המנחות מצות עשה שנ׳
והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו ״
ואין חטאות ואשם ושירי מנחו׳
נאכלין אלא לזכרי כהונה בעזרה
ויום טבול יום אוכלים שנ׳ לכל
מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמם ״
בקדש הקדשים תאכלנו כל זכר
יאכל אותו ׳וכן שלמי צבור הרי הן
כחטאות וכאשם כמו שביארנו ״
חזה ושוק של שלמים נאכל לזכרי׳
ונקבות שנ׳ כהן לך נתתים ולבניך
ולבנותיך ׳וכן המורם מתודה והמ׳
והמורם מאיל נזיר שנ׳ כל תרומות
הקדשים אשר ירימו בני ישר׳ לך
ולבניך ולבנותיך וגו׳ ׳שהרי נאמ׳ בו
ובשרם יהיה לך כחזה התנופה
וכשוק הימין וגו׳ ׳ומי אלו האוכלין
לכהונה נאכלין לעבדי הכהנים ול׳
ולנשיהם כתרומה ״ וכולן נאכלין

בכל העיר שנ' את חזה התנופה ואת
שוק התרומה תאכלו במקום טהור
ולא נאמ' בהן במקום קדוש שהוא ל'
העזרה אלא טהור שהוא כל מחנה
ישר' שכנגדו לדורות ירושלים ל'
והוא הדין למעשר ופסח שהרי
הן קדשים קלים והשלמים וחלתן
ועבי חומה כלפנים " השלמים
נאכלין ביום הזביחה וכל הלילה וכל
המחרת עד שתשקע החמה שנ'
ביום הקריבו את זבחו יאכל וממ'
וממחרת וגו' ויום היובל יאכל ל'
מבשר זבח שלמיו ביום השלישי
ומיצות לאחר שהן נאכלין לשני ימים
ולילה אחד בין חלק הכהנים בין
חלק הבעלים והוא הדין לבכור ומ'
ומעשר שהרי הן קדשים קלים
כשלמים " ואכל התודה וא' עפ'
שהיא קדשים קלים אינה נאכלת
אלא ביום הזביחה עם הלילה שנ'
בה ביום קרבנו יאכל לא ינית ממנו
עד בקר וכן איל הנזיר והלחם
הבא עמהם ומורעין בהם בין חלק
הכהנים בין חלק הבעלים והוא הדי'
לחטאות ולאשם ולשלמי צבור
ולשירי מנחות שהכל נאכל ליום
שנ' ביום קרבנו יאכל כל הקרבן
משמע חוץ מן השלמים שפיר'
בהן הכבור ומעשר הדומין להן "
כל הנאכלין ליום ולילה דין
תורה שהן נאכלין עד שיעלה
עמוד השחר וכדי להרחיק מן ל'
העבירה אמ' חכמ' שאין נאכלין ל'
אלא עד חצות הלילה " כל הקרבן
בין קדשי קדשים בין קדשים קל'
אין אוכלין אותן אלא הטהורין ה'
המולין אפלו הערב שמשו ולא
הביא כפרתו אינו אוכל בקדשים
והטומטום יסור לאכל בקדשים

לפי שהוא ספק יאכל האנדרוגינס
ירואה לי שהוא אוכל בקדשים קלים
ומותר לאכל הקדשים בכל מק'
מיני מאכל אפלו הכהנים מותרין לאכל
חלקם בין מקדשים קלים בין מקדש'
קדשים בכל מיני אכל ולשנות באכלתן
ואינו אלא צלוין שלוקין ומבושלין ל'
ולתת לתוכן תבלין של חולין אבל לא
תבלין של תרומה שלא יביאו את
התרומה לידי פסול והעצמות הגי'
הנשארות מותרות ועושה אדם ל'
מהם כל כלים שירצה " היתה
להן אכילה מועטת אוכלין עמה
חולין ותרומה כדי שתהיו נאכלת
על השבע היתה להן אכילה מרוב'
אין אוכלין עמה חולין ותרומה ל'
כדי שלא תהיה נאכלת אכילה גסה
וכן בשירי המנחות " " אין מ'
מבשלין חטאת עם אשם עם חורם
ותודה עם איל עם שלמים מפנ' ל'
שמומעט באכליהם ובמקום אכ'
אכילתן ובזמן אכילתן אבל חטאת
ואשם מתבשלין זה עם זה ותודה
ואיל נזיר זה עם זה וחזה ושוק
זה עם זה " חתיכה של קדשי
הקדשים או של פגול או של נותר
שנתבשלה עם חתיכות אחרות ל'
אותן חתיכות אסורות לזרים ומותר'
לכהנים בשר קדשי הקדשים או
קדשים קלים שנתבשלו עם בשר
תאוה יאסור לטמאים ומותר לטהו' "
נאמ' בעולה עור העולה אשר
הקריב לכהן לו יהיה ונאמ' בחטאת
הכהן המחטא אותה יאכלנה זה
באשם אשר יכפר בו לו יהיה ונא'
בשלמים לכהן הזורק את דם הש'
השלמים לו יהיה ונאמ' במנחה ה'
המקריב אותה יאכלנה אין הכתוב
מדבר אלא באיש הכהן ראוי ל'

לעבודה זו הואיל שיש לו חלק לאכל
אבל כהן שאינו ראוי בשעת הק'
הקרבן כגון שהיה טמא אין לו ל'
חלק לאכל אפלו כשיטהר לערב אבל
לענין חלוקה לאנשי בית אב שמ'
שמקריבין באותו היום וכן חולקי'
בכל קדשי המקדש איש כאחיו
בין זה שהקריב בין אחיו שהוא ל'
עמו במקדש שלא הקריב "
ולמה חלק הכתוב במנחות בין מנחו'
המאפיות ומנחת הסלת שהרי בין
במאפיות הרי הוא אומ' ומנחה ל'
אשר תאפה בתנור לכהן המקרי'
אותה לו תהיה ובמנחת הסלת
הוא אומ' וכל מנחה בלולה בשמן
וחרבה לכל בני אהרן תהיה איש
כאחיו " שהמאפיה כשחולקין
אותה אנשי בית אב כל שיגיע
לו חלקו אפלו כזית פת הרי הוא
ראוי לו שהרי אוכלו מיד אבל הס'
הסולת אם יחלקו אותה ביניהן
נימצא מגיע לזה מלא כפו סלת או
פחות שאינו ראוי לו לדרש אותו ולא
לאפותו לפיכך היה עולה על הדעת
שיחלקו מנחה כנגד מנחה ולא יחלק'
זו בפני עצמה וזו בפני עצמה על כל
אנשי בית האב לומר בהלכ' בכ'
אהרן תהיה איש כאחיו שיחלקו
אותה בפני עצמה ומכאן אמ' חכמ'
אין חולקין מנחה כנגד מנחה ל'
אפלו מעשה מחבת או סלת כנגד
סלת אלא כל אחת ואחת חולקין ל'
שיריה בפני עצמה וכך אין חולקי'
עוף כנגד עוף ולא חטאות כנגד
חטאות ולא חזה ושוק כנגד חזה
ושוק אלא כל חלק וחלק חולקין ל'
אותו בשוה " אין הקטן חולק
אפלו בקדשים קלים אע"פ שמותר
להאכילו בקדשי קדשים וכן אשה

ואנדרוגינוס אין חולקין אלא בקדשי
המקדש שנ' איש כאחיו אפי' בעל
מום קבוע בין שנולד במומו בין ש'
שנולד תמים ונפסל חולק ואוכל
שנ' לחם אלהיו מקדשי הקדשים
וגו' ׃ נהוג שיהיה ראוי לאכילה
אפי' אם היה טמא אינו חולק לאכו'
לערב וכהן גדול אוכל שלא בחלוקה
ואינו נוטל מה שירצה ׃ כל
הראוי לאכילת קדשים בשעת הק'
הקרבן חולק לאכו' וכל שאינו ראוי
לאכו' בשעת הקרבן אעפ' שהוא
ראוי לעבודה והרי הוא ראוי לאכו'
לערב אינו חולק כדי להביא חולקו ל'
לערב' כיצד טבול יום ומחוסר כפורי'
והאונן ביום הקבורה בין כהן גדול
בין כהן הדיוט אינן חולקין לאכול
לערב ׃ כל שאינו ראוי לאכו' אינו
ראוי לעבודה חוץ מכהן גדול האונן
שהוא עובד ואינו אוכ' כמו שביארנו ׃
וכל איש שאינו ראוי לעבודה אינו
ראוי לאכו' חוץ מבעל מום שהדין
נתפרש בתורה ׃ כל שאינו לו ח'
חלק בבשר אין לו בעורות אפילו ה'
טמא משעת זריקת דם וטהור
בשעת הקטרת חלבים אינו חולק
בבשר שנ' המקריב את דם השלמי'
ואת החלב מבני אהרן תהיה שוק
הימין למנה עד שיהיה טהור ל'
ראוי לעבודה משעת זריקה עד
אחר שעה הקטרת חלבים ׃
נטמא אחר זריקה וטבל והרי הוא
טהור אף בשעת הקטרת חלבים
הדבר ספק אם חולק או אינו חולק
לפיכך אם תפס אין מוציאין מי'
מידו קרבן צבור הבא בטומאה
אעפ' שהטמאים מקריבין בו אין ל'
חולקין עם הטהורין לאכו' לערב
מפני שאינן ראויין לאכילה ׃

פרק אחד עשר

כל האוכל כזית מבשר העולה בין ל'
לפני זריקת דמה בין לאחר זריקת
דמה לוקה שנ' לא תוכל לאכל בש'
בשעריך מעשר דגנך וגו' ונדרי'
אשר תדור מפי השמועה למדו
שזו אזהרה לאוכל בשר העולה
והחלב של עולה ובשרה והסולת
והיין והשמן של נסכיה חושבין
מצטרפין לכזית ׃ וכן האוכל
כזית מכל האמורין בין לפני זריק'
בין לאחר זריקה בין כהן בין ישר'
לוקה שהאמורין כליל למזבח כמ'
העולה והרי נאמ' במנחת הכהנים
כליל תהיה לא תאכל ׃ כל שהוא
כליל למזבח אכילתו בלא תעשה
ולוקין עליו בכזית ׃ וכן כל האוכל
כזית מבשר חטאות הנשרפות
לוקה שנ' וכל חטאת אשר יובא
מדמה וגו' אל אהל מועד לא תאכל
באש תשרף ׃ כל האוכל קדשים
כזית מן הבשר אפילו קדשים קלי'
קודם זריקת דמם לוקה שנ' לא תוכ'
לאכל בשעריך וגו' ונדבותיך כלומר
לא תוכל לאכל נדבותיך בשעריך
קודם שזורקין דמם בשערי המקד'
מפי השמועה למדו שזו אזהרה
לאוכל תודה או שלמים קודם זריקת
דמים והוא הדין לשאר קדשים
בין קלין בין חמורין ׃ וששה דבר'
שבתורה שהן החלב והבשר והסלת
והשמן והיין והלחם כולן מצטרפי'
לכזית ׃ כל האוכל כזית מבשר קדש'
הקדשים חוץ לעזרה לוקה שנ' לא
תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך'
וגו' בקרך וצאנך' מפי השמועה
למדו שזו אזהרה לאוכל מבשר
החטאות והאשמות חוץ לעזרה
והוא הדין לאוכל קדשים קלים ל'
חוץ לירושלם שהוא לוקה שחומת
ירושלים לקדשים קלים כחומת הע'
העזרה לקדשי הקדשים ׃ ואחד
בשר חטאות ואשם או שירי מנח' ׃
בשר קדשי קדשים שיצא ל'
חוץ לחומת העזרה ובשר הקדשי'
קלים שיצא חוץ לחומת ירושלם
נפסל ומוסר לעולם ׃ אעפ' שחזר
למקומו אסור לאוכלו והאוכל מ'
ממנו כזית לוקה שנ' ובשר בשדה
טרפה לא תאכלו ׃ כיון שיצא ה'
בשר חוץ למחיצתו נעשה כטרפ'
כמו שביארנו בהלכות מאכלות ל'
אסורות ׃ נכנס בשר קדשים קלי'
להיכל הרי זה כשר ׃ זר שאכל
כזית מבשר קדשים קדשים בע'
בעזרה אחר זריקת דמים לוקה
שנ' ואכלו אותם אשר כפר בהם
וגו' וזר לא יאכל כי קדש הם ׃ ל'
במקום שהכהן אוכל ובעת שראוי
לאכול אם אכלו שם הזר לוקה משו'
אוכלו בחוץ אבל אין משום זר
שאוכל קדש שהרי נתנם ראוין
שם לכהנים ׃ וכן אם אכלן בעזרה
קודם זריקה לוקה משום אוכל
קודם זריקה בלבד ולא משום זרות ׃
זר שאכל כזית מחטאת העוף
לוקה שתים אחת משום זר שאכ'
את הקדש ואחת משום אוכל נב'
שכל מליקה נבלה היא וכשהתיר
לכהנים הותרה אבל לא לזרים ול'
והרי הן שני אסורין הבאין כאחד ׃

פרק שנים עשר

המנחות

הן מן הקרבנות והמנחות הבאות ב'
בפני עצמן ומהן באות משום נס'
נסכים ומהן מנחת צבור ומהן מנחת
יחיד וכל המנחות סלת חטים חוץ
ממנחת סוטה ועומר התנופה ש'
שהן מן השעורים ·· שלש מנחות
לצבור עומר התנופה והוא קרב לג'
למזבח כמו שיתבאר ושתי הלחם
שמביאין ביום עצרת נקראו מנח'
ואינן קרבין לגבי המזבח והן חמץ
ועליהן נאמר קרבן ראשית תקריבו
אותם לי' ואל המזבח לא יעלו והמנח'
השלישית היא לחם הפנים שעושי'
בכל שבת ואינו קרב לגבי המזבח
אלא כולו נאכל לכהנים כמו שיתבאר ··
ותשע מנחות ליחיד וכולן קרבי'
למזבח ואלו הן ·· מנחת חוטא א'
והיא המנחה שיקריב עני כשית'
כשנתחייב חטאות ולא תגיע ידו ··
ב' ·· מנחה סוטה והיא מנחת ה'
הקנאות שכבר נתפרשו מעשיה ··
ג' ·· המנחה שמקריב כל כהן ב'
תחלה כשיכנס לעבודה שמקריב
אותה בידו והיא הנקראת חנוך ··
ד' ·· המנחה שמקריב כהן גדול
בכל יום והיא הנקראת חבתין ··
ה' ·· מנחת הסלת והיא באה בנדר
ונדבה ·· ו' ·· מנחת המרחשת והי'
באה בנד"ר ונדבה ·· ז' ·· מנחת
מחבת והיא באה בנדר ונדבה ··
ח' ·· מנחת מאפה תנור והיא באה
בנדר ונדבה ·· ט' ·· מנחת מאפה
תנור רקיקין והיא באה בנדר
ונדבה ·· כל המנחות הקריבות
לגבי המזבח אין כל מנחה מהן
פחותה מעשרון ומעוטו מעשב
יות כולו וחמש מנחות הבאות
בנדר ונדבה ישלו להתנדב ולהבי'
מהן כל שירצה אפילו אלף עשרו'

יבא' מנחת העומר ומנחת חוטא ומ'
ומנחת קנאות ומנחת חנוך וחבתין
כל אחד מהן עשרון אחד לא פחות
ולא יתר ·· כל המנחות הקריבות
לגבי המזבח טעונות שמן ולבונה
לוג שמן לכל עשרון וקומץ לבונה
לכל מנחה בין שהיתה עשרון אחד
בין שהיתה ששים עשרון שאין
מביאין בכלי אחד יתר על ששים
עשרון כמו שיתבאר חוץ ממנח'
קנאות ומנחת חוטא שנ' לא ישים
עליה שמן ולא יתן עליה לבונה ··
נתן והקריב לוקה על השמן בפני
עצמו ועל הלבונה בפני עצמו נתן
כל שהוא בין שמן או לבונה על גבה
אינו עובר ולא פסל ·· ומנחת חנוך
וחבתין מוסיף לכל מנחה מהן ש'
שמן כמו שיתבאר ·· כל המנחות
הקריבות לגבי המזבח נקמצות מקט'
מקטירין הקומץ כולו על גבי המזב'
והשיור נאכל לכהנים חוץ ממנחת
זכרי כהונה שאינה נקמצת אלא
מקטירין אותה כולה שנ' וכל מנח'
כהן וכו' היו לאחת שמנחת חנוך
וחבתין וכהן שהביא מנחת חוטא
או מנחת נדבה כולן נשרפות על גבי
המזבח ואינן נקמצות ·· כהנת
מנחת נקמצת ושיריה נאכלין ··
ולדות שנתערבו והרי כל אחד מהן
ספק כהן מנחתם נקמצת כמנחת
ישר' ואינה נאכלת כמנחת כהנים
כיצד עושין הקומץ קרב בפני עצמו
והשירים מתפזרין על בית הדשן ··
כל הנשואות לכהנים בין כהנת
בין ישר' אין שירי מנחותיה נאכלין
מפני חלק הבעל ואינה כולה לאישים
מפני חלק האשה אלא הקומץ קרב
לעצמו והשירים מתפזרין על בית
הדשן ·· הקמיצה בכל מקום בעזרה

ואם קמץ בהיכל כשירה ומקדישין ב'
מנחה בכלי שעל גבי קרקע ואם מי'
מקדישין הקומץ בכלי שעל גבי הק'
הקרקע ומאימתי יאכלו השירים
באכילה משיצאת האור ברוב הקומץ ··
כל המנחות הקריבות לגבי המזב'
מצה וכן שירי המנחות שאוכלין ה'
הכהנים אע"פ שהן מותרין לאכל אות'
אותן בכל מיני ובדבש אין אוכלין א'
אותן חמץ שנ' לא תאפה חמץ חלקם
אפי' חלקם לא יחמיצו ואם החמיץ
שיריה לוקה והמחמיץ אחר המ'
המחמיץ חייב ·· ולוקין על כל עש'
עשייה ועשייה כיצד לשה חמץ או
ערכה חמץ או קטפה חמץ או אפה
חמץ לוקה שנ' לא תעשה חמץ ולא ב'
תאפה חמץ וחייב על כל מעשה
יחידי שבה עשייה חמץ מתחלה ב'
ועד סופה לוקה על כל מעשה ומהו כ'
הניח שאור על גבי העיסה והלך ויש'
וישבו ונתחמצה מאליה לוקה ש'
שהנחת השאור הוא המעשה ··
תבל השירים בקנה או בשמשמין
ובכל מיני תבלין ושומנן כשרה ומצה
היא אלא שנקראת מצה מתובלת ··
המחמיץ מנחה פסולה פטור שנ'
אשר תקריבו לה' לא תאפה חמץ ה'
הכשרה לה' ולא הפסולה ·· חמיצה
כשהיא כשירה ויצאת חוץ וחזר
וחמיצה אחר שנפסלה ביציאתה
אינו לוקה חמיצה בראשו של מזבח
אינו לוקה שנ' אשר תקריבו וכבר
קרבה זו והיא כשרה ·· המחמיץ ב'
לחם הפנים לוקה שנ' כל המנחה
אבל מנחת נסכים אין בה מלקות
שאם גבלה במים הרי נפסלה קודם
שתחמיץ ואם גבלה בשמן של נסכ'
מי פירות הן ואין מחמיצין ··
החטין של מנחות אין נותנין אותן

שמא יחמיצו שהרי בחוץ לותתן ו
ימתין ויהיו הכל זריזין לשמור יומ'
מנחת העומר הואיל והיא של צבור
לותתין אותה שהרי הציבור זריזין
הן ומשמרין אותה ·· כל המנחות
הנאפות נילושות בפושרין ומשמ'
ומשמרין שלא יחמיצו הואיל ואו'
ואופיין בפנים בעזרה לפי שהכ'
פנים זריזין הן ובמקום שמבשלי'
קדשי קדשים שם אופין את הכ'
המנחות שנ' זה המקום אשר ב'
יבשלו הכהנים וגו' אשר יאפו ב'
את המנחה ·· כל המנחות טחינת
והרקדן בחוץ ולישתן ועריכתן
ואפייתן בפנים וכל מעשיהן כ'
כשרים בזר עד שיביאו לבית הק'
הקמיצה ומחבת ומרחשת היו
בעזרה ושתיהן מכלי השרת ומק'
ומקדשין ותנור של מקדש של
מתכת היה ··

פרק שלשה עשר

מצות עשה לעשות כל מנחה כמ'
כמצותה האמורה בתורה · וכיצד
עשיית חבתי כהן גדול מביא עש'
עשרון שלם ומונה ובחצי עשרו'
שבמקדש אע"פ שהיא קריבה
חציין ומונה ומתקדשת לחציין ב'
ומביא עמה שלשה לוגין שנ' בשמן
תעשה · שהוסיפה לה שמן כנסכי
הכבש ·· ובולל הסלת בשמן וח'
וחולט אותה ברותחין ולש מכל
חצי עשרון שש חלות נמצאו ב'
שתים עשרה חלות ומחת
היו נעשות וכיצד עשה מחלק
השלשה לוגין ברביעית שבמקדש
רביעית לכל חלה ומושח החלה ב'
מעט ואחר כך קולה אותה על המחב'
בשיעור הרביעית השמן שלה ואינה
מבשלה הרבה שנ' תופיני בין בשל
ומנו ·· ואחר כך חולק כל חלה וחלה
לשנים באומד כדי שיקריב החצי
בבקר והחצי בערב ולוקח החציין
ונותן כל אחד מהן לשנים ופותת
עד שתמצא כל פתיתה כפולה לש'
לשנים ומקריב החציין עם חצי
קומץ לבונה בבקר והחצי הנשאר
עם חצי קומץ לבונה בערב ואם
היתה מנחת חנוך אינה חוצה ב'
אלא מקריב כולה כאחת עם קומץ
לבונה ושתים כליל ואישים ··
מנחת הסלת כיצד היתה נעשית
מביא עשרון סלת או כמה עשרו'
כפי נדרו ושמן הראוי לה ומודד
בעשרון של מקדש ונותן שמן ב'
בכלי ואחר כך נותן עליו את הסלת
ואחר כך נותן שמן אחר על הסלת
ובולל הסלת בו ואחר כך נותנה בכ'
בכלי שרת ויצק לתוכה שמן ושמן
שנתן תחלה עם שמן הבלילה עם
השמן שיצק הכל לוג לעשרון וכ'
ונותן עליה לבונתה ·· מנחת
המרחשת והמחבת כיצד נותן ב'
שמן בכלי ונותן עליו את הסלת
ונותן על הסלת שמן אחר ובולל
הסלת ואחר כך לשה בפושרין ה'
ואופה אותה במחבת או במרחשת
כמו שנדר ופותת אותה פתים וא'
ויוצק עליה שמן ונותן לבונתה ד'
מה בין מחבת למרחשת מרחשת
יש לה שפה והבצק שאופין אותו
עליה רך שהרי יש לה שפה ואינו
יוצא ומחבת אין לה שפה והבצק
שאופין אותו בה קשה כדי שלא
יצא מכאן ומכאן ·· ומנחת
מאפה תנור כיצד אם חלות בולל
הסלת בשמן ולש בפושרין ואופה
ופותת ונותן בכלי שרת ונותן בכלי
שרת ונותן עליה לבונתה ואין בה
יציקת שמן שנ' חלות מצות בלולות
בשמן ·· ואם רקיקין היו לש כ'
הסלת בפושרין ומושח את הרקיק'
בשמן שנ' ורקיקי מצות משוחים
בשמן ·· ואחר כך שיאחר אופיה
מושח אותן וכיצד מושחו מביא
לוג שמן לכל עשרון ומושחן עד
שיכלה כל השמן שבלוג ·· כל
ארבע מנחות אלו האפויות כשאופ'
אותן אופין כל עשרון עשר חלות
ואם רבה בחלות או חסר כשרה ·ו'
וכיצד פותתן אותן כופל החלה לש'
לשנים והשנים לארבעה ומבדיל
ואם היתה המנחה של זכרי כהונה
אינו מבדיל ופותת וכולן פותתן ב'
כזיתים ואם הגדיל הפתיתין או הקטין
כשירה ·· לא בלל ולא פתת או הגיש
ולא משח את הרקיקין כשרה · לא
נאמרו הדברים אלא למצוה שכך היא
מצותה ·· סדר הבאת המנחה
כיצד מביא אדם סלת מתוך ביתו ב'
בקלתות של כסף ושל זהב ושל
שאר מיני מתכות כלי שהוא ב'
ראוי לכלי שרת ואם היתה מנחה
הסלת נותנה לכלי שרת ומקדשה
בכלי שרת ונותן עליה שמן ולבונה
ומוליכה אצל כהן והכהן מוליכה
אצל המזבח ומגישה בקרן דרומית
מערבית כנגד חודה של קרן ודיו ··
ומסלק את כל לבונתה לצד אחד
וקומץ ממקום שנתרבה שמנה
שנ' מסלתה ומשמנה ונותן הקומ'
לכלי שרת ומקדשו בכלי שרת ומק'
וקומץ שחלקו בשני כלים אינו ב
קדוש וחוזר ומלקט כל לבונתה ב'
ונותנו על הקומץ שבכלי ומעלה

אותו על גבי המזבח ומולחו ונותנו
על גבי האישים ומכלי השרת ואם
מנחת כהנים אינו קומץ אלא נותן
מלח על כולה ומשליך הכל על גבי ה
האישים ·· כיצד קומצין מנחות
הנקמצות כדרך שקומצין כל אדם
פושט אצבעותיו על פס ידו וקומץ
קורץ בראשי אצבעותיו או אם ה
העדיף לא יקטיר ואם הוקטר הור
הורצה ואם הוסיף בקומץ כגון ש
שהרחיק אצבעותיו וקמץ הרי זה
פסול ·· אין קומצין פחות מכשני
זתים ומיקצת הקומץ מעכב את כלו
והקומץ והלבונה מעכבין זה את
זה הסלת והשמן מעכבין זה את זה
ומיקצת השמן מעכב את כולו אין ע
פחות מלוג לעשרון כמו שביארנו ··

פרק ארבעה עשר

מתנדב אדם ונודר עולה ושלמים וכל
מין שירצה מחמשת מיני מנחות
הבאין בנדר ונדבה ומתנדב או נודר
מנחה ומנחת או מנחת נסכים לב
לבדה ואין זה מין משלשת מיני מ
מנחות שביארנו ומתנדב או נודרין
בפני עצמו או שמן בפני עצמו או
לבונה בפני עצמה או עצים ומערב
ומפני שהן בקרבן שנ' ולקרבן העצים ··
שנים מתנדבין או נודרין קרבן א
אחד עולה או שלמים ואפלו פרידה
אחת של תורים או בני יונה ומביאין
אותה בשותפות וכן המנחה מביאה
אותה בשותפות ודברים אלו דברי
קבלה הניח מנחה לשני בניו ומת
הרי אלו מביאין אותה ·· ואיזהו
נדר ואיזהו נדבה האומ' הרי עלי ע
עולה או הרי עלי שלמים או הרי עלי
מנחה או הרי דמי בהמה זו עלי עולה
או שלמים וזהו הנדר ואפי' האומר
הרי בהמה זו או דמי בהמה זו עול'
או שלמים או הרי העשרון הזה
מנחה זו הוא הנדבה ·· מה בין
נדרים לנדבות שהנודר אם הפריש
קרבנו ואבד או נגנב חייב באחריותו
עד שיקריב מה שנדר והמתנדב
ואמ' זו אם מת או נגנב אינו חייב
באחריותו ·· האומ' דמי שור זה
עלי עולה ודמי בית זה עלי קרבן ו
ומת השור ונפל הבית חייב לשלם
ואמ' הרי זו עולה על מנת שלא אתחי'
באחריותה אינו חייב באחריותה ··
כבר ביארנו שהעושה בית חוץ
למקדש והקריב בו קרבנות אינו
כבית עז' והאומ' הרי עלי עולה שאני
שאקריבנה במקדש והקריבה
בבית זה לא יצא שאקריבנה בבית
זה אם הקריבה במקדש יצא' חק'
הקריבה באותו בית יצא' הרי הוא
כמי שנדר עולה על מנת שלא את
אתחייב באחריותה ונענש כרת
על העלאתה בחוץ ·· וכן אם אמ'
הריני נזיר על מנת שאגלח בבית זה
ואם גלח שם יצא כמי שנדר לענ
ענין נהרי נזיר ומצוה נזירות ··
חטאות ואשם אינן באין אלא ע
על החטא ואינן באין בנדר ונדב'
כיצד האומ' הרי עלי חטאת או
שאמ' הרי זו חטאת או אשם לא
אמ' כלום היה מחוייב חטאת או אש'
אשם ואמ' הרי זה לחטאתי או לה
לאשמי או הרי אלו המעות לחטאת'
או לאשמי דבריו קיימין ·· האומ'
קרבן מצורע זה או יולדת זה עלי אם
היה אותו המצורע או היולדת עני
עניים מביא הנודר קרבן עני ואם
היו עשירים מביא הנודר קרבן ע
עשיר אעפ"י שהנודר עני ·· האומ'
חטאתו ואשמו ועולתו ושלמיו ש
של פלוני עלי אם רצה אותו פלוני הרי
זה מניחו להקריבן על ידו ומתכפר
לו רצה בשעת הפרשה ולא רצה ב
בשעת הקרבה אלא חזר בו בעולה
ובשלמים מקריבין ומתכפר לו בהן
אעפ"י שאינו רוצה עתה שהרי ל
רצה בשעת הפרשה אבל בחטאות
ואשם לא נתכפר לו עד שירצה מת'
מתחלה ועד סוף ·· האומ' הרי עלי
כנדרי רשעים שנדריהן נזיר ו
וקרבן שבועה חייב כנדרי כשרים
לא נתחייב כלום. הרי עלי כנדבות
כשרים הרי זה נדר בנזיר ובקרבן ונפ'
כמי קרבן כקרבן ·· אין הנודר ולא
המתנדב חייב עד שיהיו פיו ולבו ש
שוין כיצד המתכוין לומ' הרי זו עולה
ואמ' שלמים לא אמ' כלום. נתכוין ל
לנדור בעולה ואמ' קרבן לנדור בחרם
ואמ' הקדש דבריו קיימין שהשוה
קרבן והחרם הקדש וכן כל כיוצא
בזה ·· בנדרים ונדבות אינו צריך
להוציא בשפתיו אלא אם גמר בלבו
שזו עולה ולא הוציא בשפתיו כלום
חייב כיצד גמר בלבו שזו עולה או ש
שיביא עולה הרי זה חייב להביא ש
שנ' כל נדיב לב יביאוה כנדבת הלב
יתחייב להביאו וכן כל כיוצא בזה מ
ונדרי הקדש ונדבותם ·· אחד
נדרים ונדבות עם שאר הדברים
שאדם חייב בהן מערכים וחרמים
ומעשרות ומתנות עניים מצות
עשה מן התורה שיביאו הכל ברגל
שפגע בו ראשון שנ' ובאת שמה
והבאתם שמה כלומר בעת שתבוא
לשם תביאו כל מה שאתה חייב
בו ותתן כל חוב שעליך לשם ··
הגיע הרגל ולא הביא הרי זה בטל

מיעת עשה עברו עליו שלש רגלים
ולא הביא קרבנותיו שנדר או של׳
שהתנדב ולא נתן הערכין והחרמי׳
והדמין הרי זה עובר בלא תעשה
שנ׳ לא תאחר לשלמו ואינו עובר בלא
תעשה עד שיעברו עליו רגלי כל
השנה כולה׳ ואין לוקין על לאו ׳
זה לפי שאין בו מעשה ״ הקדיש
בהמה לזבח ועברו עליו שני רגלי׳
ונפל בה מום ופדייה על גב בהמה
אחרת אינו עובר בלא תעשה עד
שיעברו על האחרת שלש רגלים
ואחר הראש ואחר הראשה עוברת
בבל תאחר אבל הראש אינו עובר
בבל תאחר ״ כל הקרבנות שעברו
עליהן שלש רגלים לא נפסלו אלא
מקריבן וכשרים׳ ובכל יום ויום
אחר השלש רגלים עובר בבל תאחר
ובית דין מצוין לעשותו מיד עד
שיקריב כל קרבנותיו מכל שפגע.
בו תחלה אע״פ שיאמר רוצה אני
כגון שנדר ולא הפריש כגון שהפריש
ולא הקריב כופין אותו עד שיק׳
לרצונו ״ כל חייבי עולות ושלמים
ממשכנין אותן אע״פ שאין מתכפר
לו עד שירצה שנ׳ לרצונו כופין ל׳
אותו עד שיאמר רוצה אני אבל
חייבי חטאות ואשמות אין ממש׳
ממשכנין אותן הואיל והן מעכבי
כפרה אין חוששין להן שלא ס׳
יפשעו וישהו קרבנותיהן חוץ מ׳
מחטאות נזיר הואיל ואינה מ׳
מעכבת אותו מלשתות יין שהוא
מאחר אותה לפיכך ממשכנין עליה ״

פרק חמשה
עשר :

האומ׳ ולדה של זו עולה והיא של׳
שלמים דבריו קיימין שהיא שלמי׳
ולדה עולה אם לכך נתכוון דבריו
קיימין ואם אחר שגמר כל דבריו ל׳
והוציא בשפתיו שתהיה שלמי׳
חזר בו ואמ׳ עולה אע״פ שאמ׳ שחזר
בו בתוך כדי דבור הרי ולדה שלמי׳
שאין חזרה במקדש ואפילו ל׳
בתוך כדי דבור ״ האומ׳ ולדה של
זו עולה או רגלה של זו עולה תימכר
לחייבי עולות ודמיה חולין חוץ מ׳
מדמי אותו אבר והוא שיהיה כ׳
זה המחייב עולה שקנה אותו נדר
עולה בדמים קצובין ״ האומר
לבה של זו עולה או ראשה של זו ;
והקדיש דבר שהנשמה תלויה בו
הרי כולה עולה׳ הקדיש אבר אחד
מן העגל הרי זה ספק אם נתקדש
כולו או לא נתקדש ״ האומר
בהמה זו חציה עולה וחציה שלמ׳
קדושה היא וקריבה ולא תרעה
עד שיפול בה מום ותמכר ויביא ב׳
בחצי דמיה עולה ובחצי דמיה ש׳
שלמים׳ היה מחוייב חטאות ו׳
ואמ׳ חציה חטאות וחציה שלמים
או עולה או שאמ׳ חציה עולה או
שלמים וחציה חטאות הרי זו תמות
כמו שיתבאר בחטאות המתות ״
בהמה השותפין שהקדיש ל׳
אחד מהן חציה שלו וחזר ולקח
החצי האחר והקדישו הרי זו ק׳
קדושה וקריבה ואע״פ שמתחלה
דחויה היתה כשהקדיש חציה
אין הדחוי מעקרו הוי ואע״פ
שהיא קדושת דמים הואיל והן ל׳
בעלי חיים אין בעלי חיים נדחין
והרי נראית כולה להקרבה לפיכך
תקרב ועושה תמורה ״ האומר
דמי בהמה זו עולה הרי זו לעולה
אם היתה ראויה לקרב עולה נתקד׳
נתקדשה קדושת הגוף והיא ל׳
עצמה תקרב עולה׳ ואם אינה
ראויה תמכר ויביא בדמיה עולה׳
ואמ׳ על בהמה טמאה וכיוצא בה
מאיסורי הקרבן שאין הקדושה
עליהן הרי אלו עולה לא אמ׳ כלום
כמו שבארנו בהלכות איסורי מזב׳
ואמ׳ הרי אלו לעולה ימכרו ויביא׳
בדמיהן עולה ״ האומר דמי
פרה זו לעולה כל שלשים יום ה׳
ולאחר שלשים יום לשלמים או
שאמ׳ דמיה לשלמים כל שלשים
יום ולאחר שלשים יום לעולה
דבריו קיימין ואם הקריב דמיה
בתוך שלשים יום מביאין כהן ל׳
כמו שנדר ואם הקריבן לאחר
שלשים יום מביאין כמו שנדר ״
היתה לו בהמה מעוברת ואמ׳
אם ילדה זכר הרי הוא עולה ואם
נקבה זבחי שלמים׳ ילדה זכר
יקריב עולה׳ ילדה נקבה תקריב
זבחי שלמים׳ ילדה זכר ונקבה ;
הזכר יקרב עולה והנקבה תקריב
שלמים׳ ילדה שני זכרים האחד
יקריב עולה והשני ימכר לצרכי ע׳
עולה ודמיו חולין׳ וכן אם ילדה
שתי נקבות אחת תקרב שלמים
והשנייה תמכר לצרכי שלמים ו׳
ודמיה חולין ״ ילדה טומטום
ואנדרוגינוס אינן קדושין והרי
הן חולין כמו שבארנו והמקדיש
שגר מעי בעלת מום וכיוצא בה
הרי זה קדוש ״

פרק ששה
עשר :

הנודר גדול והביא קטן לא יצא
נדר קטן והביאו גדול יצא׳ מצד

האו׳ הרי עלי עולה או שלמים כבש ׳
והביא איל יצא שנדר עגל והביא שור
גדי והביא שעיר ׃ יצא הנודר עול׳
העוף מן התורים יצא מן בני היונה ל׳
והביא תחלה הצהוב שבזה ושבזה
ספק יצא ידי נדרו או לא יצא ׃
וכן אם נדר עולה מן הכבש או מן
והביא פלגס הרי זה ספק ׃ נדר
שחור והביא לבן׳ לבן והביא שחור׳
זכר והביא נקבה׳ נקבה והביא זכר
לא יצא ׃ הנודר סתם מן הגדול׳
שבמין שנדר ואם אותו המקום
קבלין בו לקרות סתם לאחד מן המ׳
המינין מביא כמנהג המקום ׃
כיצד נדר עולה מן הבקר יביא שור
אמ׳ הרי עלי עולה ואם דרך אנשי ה׳
המקום לקרות עולה סתם לעופות ל׳
לעולת העוף מביא פרידה אחת ׃
תור או מן בני היונה ואם דרכן ל׳
שאין קורין עולה סתם אלא לעול׳
הבקר יביא שור וכן כל כיוצא בזה ׃
מי שנדר שור או איל או כבש
או עגל וכיוצא בהן לא יביא כחוש
ביותר שבאותו המין ומפני שראוי
מועטין ואינו חייב להביא היפה ש׳
שבהן שאין ביותר שאין שם למע׳
הימנו אלא יביא הבינוני ואם הביא
הכחוש יצא ידי נדרו ׃ האומר
הרי עלי שור מנה יביא ששוה מנ׳
בלבד חוץ מנסכיו הביא שנים
במנה לא יצא ׃ האו׳ שור זה עול׳
ונפל בו מום אם רצה יביא בדמיו ש׳
שנים ואפילו הביא בדמיו איל אחד
יצא שני שורים אלו עולה ונפל
בהן מום אם רצה יביא בדמיהן אחד
אמ׳ זה עולה ונפל בו מום אם רצה
יביא בדמיו כבש וכן אם נדר כבש ו׳
ונפסל אם רצה יביא בדמיו איל ׃
האו׳ הרי עלי עולה והפריש שור ונגנב

שנדר עליו כשה ׃ האו׳ שור זה ודמו
עלי עולה הוקבע ואם נפסל לא יביא
בדמיו אלא שור ׃ האומ׳ אחד מה׳
מכבשי הקדש ׳אחד משורי הק׳
הקדש והיו לו שנים הגדול שבהן
הקדש היו שלשה הגדול שבהן ק׳
וחוששין לבינוני כיצד יעשה ימתין
לבינוני עד שיפול בו מום ותחול הק׳
הקדושה על הגדול לבדו ׳ואם אמ׳
שור שבשורי הקדש הגדול שבהן
הקדש ואין חוששין לבינוני ׃
פירש אחד מהן ושכח או ש׳
שאמ׳ לו אביו אחד מהן הקדש
הרי זה מקדיש גדול שבהן ואחר
כך יצא ידי חובתו ׳וכן הנודר עול׳
מן הבקר וקבע נדרו ושכח מה ל׳
קבע אם שור אם עגל הרי זה יביא
שור וכן אם קבע בכבשים ושכח ל׳
מה קבע יביא איל קבע בעזים ושכח
יביא שעיר ׃ שכח באיזה מין ל׳
הבהמה קבע עולתו יביא שור ואיל
ושעיר ואם נסתפק שמא בעוף קבע
עולתו יוסיף תור ובני יונה ׃ נדר
תודה או שלמים וקבע נדרו בבקר
ושכח מה קבע יביא פר ופרה׳
וכן אם נסתפק לו בכבשים יביא איל
ורחל נסתפק לו בעזים יביא שעיר
ושעירה ׳שכח באיזה מין קבע נדרו
מביא פר ופרה איל ורחל שעיר
ושעירה ׃ האומ׳ הרי עולת העוף
מביא תור או מן בני היונה ׳פירש
ושכח באיזה מין קבע נדרו מביא
תור ובן יונה ׃ האומ׳ הרי עלי לחב׳
יביא קומץ לבונה שאין לך דבר ל׳
שקרב כולו למזבח מין שהוא אלא
הלבונה פירש נדרו ושכח מה פירש
יביא מכל דבר שקרב כולו למזבח
לפיכך מביא עולת בהמה ועולת עוף
ומנחת נסכים ולבונה ויין בפני עצמו ׃

האו׳ הרי עלי כסלע למזבח יביא כבש
שאין לך דבר שקרב בסלע למזבח
אלא כבש פירש ושכחו מה פירש ל׳
יביא בסלע מכל דבר ודבר שקרב
למזבח ׃ האומ׳ הרי עלי לבונה
לא יפחות מקומץ ׳הרי עלי עצי׳
לא יפחות משני גזרים עביין כמ׳
כמחוקות וארכן אמה ׳הרי עלי עץ
מביא גזר אחד ארכו אמה ואם
רצה להביא הרי עצים מביא ׃
מי שנדר או התנדב שמן כיצד עו׳
עושין בו קומץ ממנו קומץ ונותן
עליו מלח ומקטירו על גבי האישים
והשאר נאכל לכהנים כשירי מנח׳
וכיצד עושין היין בפני עצמו נותן
עליו מלח ומנסכו כולו על גבי האש׳
השיתין כל הנסכים והלבונה הבאה
בפני עצמה נותן עליה מלח וכולה
לאישים ׃ מי שנדר נדר לא ל׳
יביאנו ממעות מעשר שני שהרי
נתחייב בקרבן זה וכל המחוייב ל׳
בקרבן לא יביא קרבנו אלא מן החו׳
החולין האו׳ הרי עלי תודה מן החול׳
ולחמה מן המעשר לא יביא לחמ׳
אלא מן החולין שהרי נדר בקרבן
תודה והתודה אינה באה אלא מן
החולין ׃ פירש ואמ׳ הרי עלי ותב׳
תודה ממעות מעשר שני ולחמה
מן החולין יש לו להביא כמו שנדר
ואם הכל מן החולין יצא וכן אם
פירש ואמ׳ הרי עלי תודה ולחמה
מן המעשר יביא ולא יביא לחמה לחמה
ממעשר שני אלא ממעות מעשר
שני כמו הבהמה שהיא ממעות
מעשר שני ׃ ואע״פ שפירש ש׳
שיביא לחמה מן המעשר לא יביא
נסכיה ממעשר שני שאין הנסכים
באין לעולם אלא מן החולין כמו
שביארנו ולפי שלא כהן והקריב החי׳

המקריב יות קרבנו עד שיהיו מ׳
ושלו שלא יהיה כהן ער גבוה מל׳ ״

פרק שבעה עשר

הנודר ומופה תנור לא יביא מאפ׳
יורת הערביים׳ האומ׳ הרי עלי ל׳
במחבת והביא במרחשת במרחש׳
והביא במחבת ומנחה שהביא הבי׳
וידי חובתו לא יצא׳ ואם אמ׳ זו
להביא במרחשת והביאה במחבת
במחבת והביאה במרחשת הרי זו
פסולה וכן כל כיוצא בזה ״ וכן
האומ׳ הרי עלי שני עשרונות להבי׳
בכלי אחד והביאן בשני כלים או
בשני כלים והביאן בכלי אחד הרי
שהביא הביא וידי חובתו לא יצא
שנ׳ כאשר נדרת ליי׳ אלהיך להביא
בה בכלי אחד והביאה בשני כלים
בשני כלים והביאה בכלי אחד הרי
אלו פסולין ״ לא קבעו כשעת
הנדר אלא אמ׳ הרי עלי שני עשרונו׳
ובשעת הפרשה קבען והפרישן
בשני כלים וחזר והביאן בכלי אחד
הרי אלו כשרים שנ׳ כאשר נדרת
ולא כאשר פרשת ״ אמ׳ הרי ע׳
עלי שני עשרונות להביאן בכלי א׳
אחד והביאן בשני כלים אמרו לו
בכלי אחד נדרת הקריבן בשני כלים
הרי אלו פסולין הקריבן בכלי אחד
הרי אלו כשרים ״ אמ׳ הרי עלי
שני עשרונות להביאן בשני כלים
והביאן בכלי אחד אמרו לו הרי ל׳
בשני כלים נדרת הקריבן בשני
כלים הרי אלו כשרים הקריבן ב׳
בכלי אחד הרי אלו כשתי מנחו׳
שנתערבו ״ האומ׳ הרי עלי מנח׳
יביא אחת מחמשת מיני מנחות

האמורות בנדר ונדבה אמ׳ הרי עלי ל׳
מנחות יביא שני מנחות מחמשתן
אמ׳ הרי עלי מין מנחות יביא שתי
מנחות ממין אחד׳ הרי עלי מיני
מנחות שתי מנחות משני מינין
וכן אם אמ׳ שני מיני מנחה יביא
שני מינין קבע נדרו במין אחד ל׳
ושכחו מביא חמשתן ״ אין
היחיד מביא מנחה בכלי אחד יתר
מששים עשרון׳ ואם נדר יתר
מששים עשרון מביא ששים ב׳
בכלי אחד והשאר בכלי שני שאין
יכולין להבלל כאחד אלא ששים
אמ׳ יתר על ששים אין נבללין אמ׳
שאין הבלילה מעכבת בו מה ש׳
שבזמן אמ׳ חכמ׳ כל הראוי לבילה
אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי
לבילה בילה מעכבת בו ״ אמ׳ הרי
עלי מאה ואחד ועשרים עשרון
מביא מאה ועשרים בשני כלים
בכל כלי ששים עשרון ואחד בכלי
שלישי ״ אמ׳ הרי עלי עשרון ומ׳
עשרון אחד הרי עלי עשרונות ל׳
יביא שנים ופירש נדרו ושכח כמ׳
עשרון פירש יביא ששים עשרו׳
בכלי אחד׳ שכח מה עשרון פירש
ובאיזה מין קבע מביא ששים ל׳
עשרון מכל מין ומין מחמשתן׳
קבע נדרו ושכח כמה עשרונות
נדר ובכמה כלים נדר הרי זה מביא
מאחד ועד ששים בששים כלי
כיצד מביא עשרון אחד בכלי ל׳
ראשון ושני עשרונות בכלי שני
ושלשה עשרונות בשלישי עד
שיהו ששים עשרון בכלי אחרון
ואם שכח באיזה קבע מביא על
סדר זה ששים כלי מכל מין ומין
ומביא מכל מין אלף ושמונה מאות
ושלשים עשרון׳ האומ׳ הרי עלי

מנחת שעורים או מנחת חצי עשר׳
או מנחת של שמן ולבונה הרי זה
פטור שלא התנדבו דבר שמהו
מקריבין׳ אמ׳ הרי עלי מנחה מן
השעורים או מן העדשים או מנח׳
בלא שמן ולבונה או מנחה חצי
עשרון שואלין אותו אם אמ׳ לא
נדרתי אלא על דעת שמותר ל׳
להקריב כזה ואלו ידעתי שאין
מקריבין אלא עשרון שלם סולת
בשמן ולבונה לא הייתי נודר הרי
זה פטור׳ ואם אמ׳ אלו הייתי י׳
יודע הייתי נודר כדרך שמקריב׳
הרי חייב להקריב כדרך שמקריבי׳
נדר עשרון ומחצה ואמ׳ אילו
הייתי יודע הייתי נודר כדרך
המתנדבין הרי זה מביא שנים אמ׳
הרי עלי קמח או הרי עלי חצי
עשרון ולא הזכיר שם מנחה הרי
זה פטור מפני שלא נדר מעולם ״
וכן האומ׳ הרי עלי תודה בלא
לחם זבח בלא נסכים הרי זה פטור
ואם אמ׳ אלו הייתי יודע שאין
מקריבין כן הייתי נודר נדרים
כדרך הנודרים הרי זה חייב ל׳
להביא כדרך המקריבין ״
האומ׳ הרי עלי לחמי תודה יביא ת׳
תודה ולחמה שהדבר ידוע שאין
מקריבין לחם בלא תודה וסופו הכ׳
הקרבן הזכיר׳ אמ׳ הרי עלי לחם
לפטור תודתו של פלו׳ יביא לחם
תודה עם תודת חברו ״ מתנדב
אדם או נודר יין בפני עצמו ואין
מתנדבין לוג יין ולא שני לוגים
שאין בנסכים לא לוג ולא שנים
ואין מתנדבין חמשה שאין חמש׳
לוגין ראויין לא לנסכי בהמה אחת
ולא לנסכי שתי בהמות׳ אבל מת׳
מתנדבין שלשה וארבעה וששה

ומששה ומעלה ומפני שהן ראוין ל׳
לנסכי בהמות ·· כיצד נדר שבעה
הרי הן נסכי כבש ואיל נדר שמונה
הרי אלו נסכי שני אילים תשעה ל׳
נסכי שור וכבש או נסכי שלשה
כבשים נדר עשרה הרי אלו נסכי
שור ואיל וכן עד לעולם ·· נדר
חמשת לוגין אומ׳ לו השלם ששה ש׳
שהרי קבעם לקרבן ואם נדר לוג
או שנים פטור שהרי אינן ראוין ל׳
כלל לא הן ולא מקצתן ואין מתנדבין
ויין פחות מג׳ לוג שמן שאין
לך מנחה פחותה מעשרון והיא צ׳
צריכה לוג אחד שמן ·· האומ׳ הרי
עלי יין לא יפחות משלשת לוגין הרי
עלי שמן לא יפחות מלוג פירש נדרו
ושכח כמה לוג נדר מה היה יביא מן
השמן יביא מאה וארבעים לוג ל׳
שאין לך יום שמקריבין בו הצבור
קרבנות מרובות יותר מיום טוב ל׳
הראשון של חג שחל להיות בשבת
והיו הנסכים בו ביום מאה וארבע׳
לוג שמן וכמותן יין כמו שיתבאר
בהלכות תמידין ומוספין ··

פרק שמנה עשר

כל קרבנות צבור בין קרבנות בהמה
ועוף בין קרבנות ומנחות מצות עש׳
להקריבן בבית הבחירה שנ׳ ושם ת׳
תעשה את כל אשר אנכי מצוך · וכן
מצות עשה להיות כל אדם מטפל ומ׳
ומביא קרבנות בהמה שנתחייב בהן
להקריבן מחוצה לארץ לבית הבחיר׳
שנ׳ רק קדשיך אשר יהיו לך ונדריך
וכו׳ · מפי השמועה למדו שאינו
מדבר אלא בקדשי חוצה לארץ ל׳
שהוא מטפל בהן עד שיביאם לבית
הבחירה ·· המקריב קרבן חוץ ל׳
לעזרה בטל מצות עשה ועבר על
מצות לא תעשה שנ׳ השמר לך פן ת׳
תעשה עלותיך בכל מקום אשר ת׳
תראה · ואם הקריב במזיד חייב כרת
שנ׳ אשר יעלה עלה או זבח ואל פתח
אהל מועד לא יביאנו לעשות אותו
ליי׳ ונכרתה · ואם הקריב בשגגה מ׳
מביא חטאת קבועה ·· וכן השוחט
קדשים חוץ לעזרה אע״פ שלא ה׳
העלה אותן אם היה מזיד חייב כרת
שנ׳ אשר ישחט שור או כשב או ע׳
עז וגו׳ · דם יחשב לאיש ההוא דם ש׳
שפך ונכרת · ואם שחט בשגגה מ׳
מביא חטאת קבועה ·· והיכן
הזהיר על השחיטה בחוץ מהיקש ל׳
ענין · שם תעלה עלתיך וגו׳ ושם תעש׳
כל אשר אנכי מצוך · וזה העלה
בחוץ שענש עליה הזהיר עליה
בפירוש שנ׳ השמר לך פן תעלה ·
וזו שחיטה שבכלל השחיטה שענש
עליה בפירוש הרי הוא מוזהר שלא
ענש הכתוב אלא אם כן הזהיר ··
השוחט קדשים והעלה אותן
חייב שתים אחת על העליה ואחת על
השחיטה · שחט בפנים והעלה ל׳
בחוץ חייב על העליה דכן אם שחט
בחוץ והעלה בפנים חייב על השחיט׳ ··
ואינו חייב אלא על שחיטת קדשי׳
הראוין לקרב למזבח אבל השוחט
בחוץ אחד מאסורי מזבח או מחוסר
המתנות הרי זה פטור שנ׳ לפני מ׳
משכן יי׳ כל שאינו לבוא אל משכן
יי׳ אין חייבין עליו ·· שחט בחוץ
מחוסר זמן בגופו או בבעלים הואיל
ואינו ראוי עתה לבוא בפנים פטור
איזהו מחוסר זמן בגופו בהמה ל׳
בתוך שבעת ימי הלידה ותורים
שלא הגיע זמנן ומותר ויות בכב
ששחט אחד מהן היום שלא ה׳
השני ראוי עד למחר ·· ואיזהו
מחוסר זמן בבעלים קרבן שעדין
לא הגיע זמן בעליו להקריבו כגון
הזב והזבה והיולדת ששחטו חט׳
חטאתן בחוץ בתוך ימי ספירה פט׳
פטורין · וכן מצורע ששחט חט׳
חטאתו ואשמו בתוך ימי ספירה
פטור · שעדיין לא נראו אלו הן
הקרבנות לכפרה · אבל אם שחטו
עולותיהן בחוץ בתוך ימי הספירה
חייבין שהעלה דורון היא והחטא׳
והאשם הן עיקר כפרה ·· וכן
נזיר ששחט חטאת בחוץ בתוך
ימי נזירותו פטור · הקריב עולתו
או שלמיו בחוץ חייב שחטאת
היא המעכבת אותו והיא עיקר
הנזירות ·· אשם תלוי וחטאת
העוף הבאה על הספק שהקריב
בחוץ פטור שהרי לא נקבע ה׳
האיסור · אשם מצורע ששחטו
בחוץ שלא לשמו חייב הואיל ושלא
לשמו ראוי בפנים וכשר כמו ש׳
שיתבאר וכל קרבן שהוא פטור
על שחיטתו בחוץ כך הוא פטור
על עלייתו ·· שני שעירי יום ה׳
הכפורים ששחטן בחוץ אם עד
שלא התודה עליהן חייב כרת על
שניהן הואיל וראוין לבוא לפנים
לוידוי ואם אחר שהתודה פטור
על המשתלח שהרי אינו ראוי לבוא
לפני יי׳ ·· השוחט שלמים בב׳
בחוץ קודם שיפתחו דלתות ההיכל
פטור שהרי הן מחוסרין מעשה
ולאחר כך יהיו ראוין לקרב לפני
יי׳ ·· השוחט שלמים בחוץ
קודם שיפתחו דלתות ההיכל פטור
שהרי הן מחוסרין מעשה ואח׳
ואחר כך יהיו ראוין לקרב לפני יי׳

כמו שביארנו ·· והשוחט את ה' הפסח בחוץ אפילו בשאר ימות ה' השנה בין לשמו בין שלא לשמו ח' חייב שהפסח בשאר ימות השנה שלמים הם ·· בהמת חולין שנעשו קדשי מזבח אסור לשחוט אותה בחוץ ואם שחט אינו לוקה מפני שאינה ראויה לבוא לפני ה' ·· גנב והקדיש ואחר כך שחט בחוץ חייב ואע"פ שהעמידוהו ברשותם כדי לחייבו בכפל משעה שהקדישה ה' הואיל ושחטה אחר יאוש אבל לפני יאוש אינה קדושה ·· היתה הבהמה כולה בחוץ וצוארה בפנים ושחט חייב שנ' אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ה' מחוץ למחנה ·· אחד השוחט במ' במקדש ושאר גוף הבהמה לחוץ או שהיה גופה בפנים וצוארה בח' בחוץ חייב עד שתהיה הבהמה כולה במקדש שנ' ואל פתח אהל מועד לא יביאו· ואפי' השוחט בגגו של היכל אע"פ שאינו ראוי לזביחה כלל הרי זה פטור ·· שנים שאחזו בסכין ושחטו בחוץ פטורין שנ' אשר ישחט וכו' · אחד ולא שנים· אחד ששחט בחוץ אע"פ שלא ה' נתכוון לשחוט קדשים אלא אלא חולין לפני ה' הרי זה חייב שנ' דם יחשב לאיש ההוא· אע"פ שזה הדם במח' מחשבתו כדם הנשפך או כקרבן הרי הוא חייב ·· השוחט בחוץ בלילה חייב והשחיטה בלילה ה' כשרה בחוץ וכן אם העלה בפנים מזה ששחט בחוץ בלילה חייב על העליה· ואפי' אם שחט בפנים בלילה והעלה בחוץ פטור לפי שלא העלה אלא דבר פסול שאין לך ש' שחיטה כשרה בלילה במקדש ה'

וכן אם קבל בכלי חול בפנים וזרק בחוץ פטור ·· וכן המולק את העוף בחוץ פטור ואם העלהו ה' פטור מלק בפנים והעלהו חייב על העליה· שחטו בפנים והעלהו בחוץ פטור שלא העלה אלא דבר שאינו ראוי לקרב לגבי מזבח ·ה' שחט את העוף בחוץ והעלהו ה' חייב שתים שהשחיטה בחוץ ה' כשרה והרי היא כמליקה בפנים ··

פרק תשעה עשר

אין המעלה חייב בחוץ עד שיעלה לראש המזבח שיעשה בחוץ ·ה' אבל אם העלה על האבן או על ה' הסלע פטור שאין קרוי קרבן אלא אלא על המזבח ואע"פ שהוא בחוץ שנ' ויבן נח מזבח ואינו חייב עד שיעלה לשם· שנ' לעשות אותו לה' עד שיתכוון לה' ·· ואינו חייב אלא על העלית דבר הראוי לאישים או למזבח כגון העלה שנ' אשר יעשה עולה· מה עולה שראויה לאישים אף כל שראוי לאישים חייב על העלייתו בחוץ ו' מכאן אמרו הזורק את הדם או המקטיר אברי עולה או אמורין או קומץ ולבונה או קטרת או מנח' כהנים או מנחת נסכים או המנסך שלשת לוגין או שלשת לוגין מים בחוץ חייב שנ' לא יביאנו לעשות אותו כל המתקבל בפנים חייבין ע' עליו בחוץ ·· אבל הזורק שירי הדם בחוץ אפילו שירי הדמים פ' הפנימיין פטור שזריקת שירי הדם מצוה הן ואינן מעכבין ·ה' וכן המנסך מים או יין פחות מש' משלשת לוגין בחוץ פטור בין ב' בשאר ימי השנה בין בחג הואיל וחסר השיעור הרי אינו ראוי לקבל בפנים ·· וכן המעלה מ' מבשר חטאות מבשר שלמים בין של יחיד בין של צבור משירי מנחות ושתי הלחם ולחם הפנים פטור שכל אלו ראויין לאכילה ה' ולא לאישים ·· המעלה את הבהמה כולה בחוץ חייב מפני האמורין ואע"פ שלא הפשיט את בשר הזבח חוצה וכאלו הקטיר האמורין בפני עצמן· אבל המעלה מנחה שלא נקמצה פטור שאין הקומץ ברור ואם בדל קומצה חזר קומצה לתוכה והקריב כולה בח' בחוץ חייב ·· היוצק והבולל והפותת והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמי' בחוץ פטור לפי שכל אחד מאלו ה' אינו גומר עבודה וה' אשר יעלה עולה מה העליה שהוא גמר עבו' אף כל שהוא גמר עבודה חייבין עליו ·· פרה אדומה ששרפה חוץ ממקום שרפתה· וכן שעיר המשתלח שהקריבו בחוץ אחר שהתודה עליו פטור שנ' ואל ה' פתח אהל מועד לא הביאו כל שאינו ראוי לבא אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו ·· אבל קדשים פסולין שהיה פסולן ב' בקדש אם העלה אותן בחוץ חייב כגון הלן והיוצא והטמא ושנש' ושנפסל במחשבת העובד שפסולן נשרפין כמו שיתבאר בהלכות פסולי המוקדשין· עבר והעלן ה' בחוץ חייב שנ' לעשות לה' כל ה' הנעשה לה' חייבין עליו ואלו ש'

נעשין לאו ·· כל דבר שחייבין על
העלייתו בחוץ כגון שהעלה מהן
כזית בחוץ חייב בין שהעלה מהן
כזית בפנים תחלה ושייר מהן כזי'
והעלה בחוץ אפי' יום חסר אותו ה'
דבר הקרבנו' שהיה בפנים והעלה
שייריתו בחוץ פטור · כיצד הקומ'
והלבונה והאימורים והעלה ומנח'
הנשרפת והנסכים שחסר מקצת'
בפנים והקריב שייריתו בחוץ ה'
פטור שהרי נאמ' לעשות אותו על
השלם הוא חייב ואינו חייב על ה'
החסר · הוציאו שלם וחסר בחוץ
והעלהו הרי זה ספק לפיכך אינו
לוקה · העולה שאין בה כזית בשר
והעצם משלימה לכזית חייב מפני
שהוא מחובר · היה אוכל משלימו
לכזית הרי זה ספק לפיכך אינו ל'
לוקה · עולה ואמורים משלימין ה'
לכזית העלה וחזר והעלה חייב על
כל אבר ואבר · זרק והעלה חייב ה'
שתים · שהרי נאמ' אשר יעלה עלה
העלה אבר וחסר פטור שהרי נאמ'
לעשות אותו על השלם הוא חייב ·
שנים ששחטו פטורין · שנים
שאחזו באבר והעלוהו בחוץ חייבין
שנ' איש איש אשר יעלה עולה אפילו
איש ואשה שהעלו חייבין ··
הזורק מקצת מתנות בחוץ חייב ה'
המקבל דם חטאת בכוס אחד נתן ה'
ממנו בחוץ וחזר ונתן בפנים חייב
על הנתון בחוץ שהרי כולו ראוי ל'
להקריב בפנים ואם נתן ממנו בפני'
וחזר והעלה בחוץ פטור מפני ה'
שהן שירים · אפי' אם קבל בשתי
כוסות בין שנתן שניהן בחוץ או
אחד בחוץ ואחד בפנים או אחד
בפנים ואחד בחוץ חייב ··
הקומץ והלבונה של מנחה של ה'

שהקריב אחד מהן בחוץ או אחד
בפנים והשני בחוץ חייב ·· וכן
שני בזיכי לבונה של לחם הפנים
שהקריב אחד מהן או אחד בפנים
והשני בחוץ חייב ·· מי ששחט
קדשים בזמן הזה והעלה חוץ ה'
חייב מפני שהוא ראוי ליקרב בפני'
שהרי מותר להקריב אעפ"י שאין
בית קדושה ראשונה קדשה ל'
לשעתה וקדשה לעתיד לבוא כמו
שבארנו ·· השוחט קדשי גוי'
בחוץ חייב וכן המעלה אותם ב'
בחוץ והגוים מותרין להקריב
עולות לשם בכל מקום והוא שלא
שיקריבו בבמה שיבנו ואסור
לסייען ולעשות שליחותן שהרי
נאסר עלינו להקריב בחוץ ומותר
להורות להן וללמדם היאך יקריבו
לשם האל ברוך הוא ··

בריך רחמנא דסייען

הלכות תמידין ומוספין

יש בכללן תשע עשרה מצות · ש'
שמונה עשר מצות עשה ואחת
מצות לא תעשה ·· וזהו פרטן ··
א להקריב שני כבשים בכל יום עולות ··
ב להדליק אש על המזבח בכל יום ··
ג שלא לכבותה ··
ד להרים את הדשן בכל יום ··
ה להקטיר קטרת בכל יום ··
ו להדליק נרות בכל יום ··
ז שיקריב כהן גדול מנחה בכל יום
והיא הנקראת חבתין ··
ח להוסיף שני כבשים עולות ··
ט לעשות לחם הפנים ··
י מוסף ראשי חדשים ··
יא מוסף הפסח ··
יב להקריב עומר התנופה ··
יג לספור כל איש ואיש שבעה ש'
שבועות מיום הקרבת העומר ··
יד מוסף העצרת :
טו להביא שתי הלחם עם הקרבנות
הבאות בגלל הלחם ביום עצרת ··
טז מוסף ראש השנה :
יז מוסף יום הצום :
יח מוסף יום החג :
יט מוסף יום שמיני עצרת :
ובאור מצות אלו בפרקים אלו :

פרק ראשון

מצות

עשה להקריב שני כבשים עולות
כל יום והן הנקראין תמידין
אחד בבקר ואחד בין הערבים
שנים ליום עלת תמיד וכו' ··
ומאימתי זמן שחיטה של בקר
שוחטין אותו קודם שתעלה ה'
החמה משיאור כל פני המזרח וע'
ופעם אחת דחקה שעה את הצ'
הצבור בבית שני והקריבו תמיד
של שחר בארבע שעות ביום ··
תמיד של בין הערבים שוחט'
אותו משיאריך הצל ויוכר לכל
שהאריך והוא משש שעות
ומחצה ולמעלה עד סוף היום
ולא היו שוחטין אותו כל יום אלא
בשמונה שעות ומחצה ·· ולמה
מאחרין אותו שתי שעות אחר
תחלת זמן שחיטתו מפני קרבנות
היחידים או של צבור לפי שאסור
להקריב קרבן כלל קודם תמיד של
שחר ולא שוחטין קרבן אחר ת'
תמיד של בין הערבים חוץ מקרבן
פסח לבדו שאי אפשר שיקריבו
כל ישראל פסחיהם בשתי שעות ··
אין שוחטין את הפסח אלא לא'

ואחר תמיד של בין הערבים · וכן אחר
מחוסרי כפורים מקריבין כפרתן ל'
אחר תמיד של בין הערבים ביום
ארבעה עשר כדי שיהיו טהורים
לאכול פסחיהן לערב ·· ערב פסחים
בין בחול בין בשבת היה תמיד נש'
נשחט בשבע ומחצה וקרב בשמנה
ומחצה כדי שיהיו להם פנאי לשח'
לשחוט פסחיהן ואם חל ערב פסח
להיות ערב שבת היו שוחטין אותו
בשש ומחצה כדי שיהיו להם ריוח
ביום לצלות קודם שיכנס השבת ··
אע"פ שאין שוחטין אחר ת'
תמיד של בין הערבים מקטירין כל
דבר הראוי להקטרה כל היום ומ'
ומקטירין אברי עולות האימורין
עד חצי הלילה כמו שביארנו במע'
במעשה הקרבנות ואברים ואימורי'
שלא נתאכלו מן התמיד בין משאר
הקרבנות מהפכין בהן כל הלילה
עד הבקר ·· ואברי של תמיד ל'
דוחין את הטומאה ואינן דוחין
את השבת ואלו מערב שבת לבד
מקטירין אברי תמיד
של ערב שבת שהתמיד תחלתו ל'
דוחה שבת וסופו אינו דוחה ··
חלבי שבת קרבין בלילי יום טוב אם
חל יום טוב להיות במוצאי שבת ואינ'
ואין קריבין בלילי יום הכפורים שנ'
עולת שבת בשבתו ולא בשבתות אח'
אחרות ולא עולת חול ביום טוב ·· ל'
וארבעה עשר שחל להיות בשבת
מקטירין חלבי הפסחים בלילי יום טו'
מפני שהן כחלבי שבת ·· אין
שוחטין משישה טלאים המבוקרין
בלשכת הטלאים שבמקדש ויהיו
מוכנים קודם יום הקריבה בארבע'
ימים ואע"פ שהיו מבקרין אותו ל'
מתחלה לא היו שוחטין את התמיד

עד שמבקרין אותו פעם שניה קוד'
השחיטה לאור האבוקות ומשקין
אותו מים בכוס של זהב כדי שיהא
נוח להפשט ·· מעשה תמיד
של שחר ומעשה תמיד של בין הערבי'
וכל מעשה העולה שנכתבו במעשה
קרבנות ·· ולא היו כופתין את הטלה
כדי שלא יחקו את המינין אלא אוחזי'
ידיו ורגליו בידיהן וכן היה עקידת
ראשו לדרום ופניו למערב :
תמיד של שחר היה נשחט על קרן
צפונית מערבית של בית המטבחים
על טבעת שניה ושל בין הערבים על
קרן צפונית מזרחית ממנה על הט'
הטבעת שניה כדי שיהיה כנגד ה'
השמש דבר קבלה הן שיהיו שוח'
שוחטין כנגד השמש ·· שעה את'
שגגו ואפילו הזידו ולא הקריבו תמי'
של שחר יקריבו תמיד של בין הערבי'
בד"א כשנתחנך המזבח אבל אם היה
המזבח חדש שעדין לא קרב עליו
כלום לא יקריבו עליו תחלה בין הער'
הערבים שאין מחנכין מזבח העולה
אלא בתמיד של שחר ··

פרק שני :

מצות
עשה להיות אש יוקדת תמיד על
המזבח · שנ' אש תמיד תוקד על
המזבח אע"פ שאש ירדה מן השמ'
השמים מצוה להביא מן ההדיוט
שנ' ונתנו בני אהרן אש על המזבח ··
בבקר עורכים עצים ועושין ל'
בראש המזבח מערכה גדולה של
אש שנ' ובער עליה הכהן עצים
בבקר בבקר · וכן מצוה להעלות בצ'
בשני גזרין של עץ עם התמיד של
שחר יתר על עצי המערכה שנ'
ובער עליה הכהן עצים בבקר וכן

מוסיפין שני גזרין עם תמיד של בין
הערבים שנ' וערכו עצים על האש
מפי השמועה למדו בתמיד של ל'
בין הערבים הכתוב מדבר ·· שני
גזרין של בין הערבים מעלין אותן
שני כהנים כל אחד ואחד בגזר אחד
בידו שנ' וערכו הרי כמו שנים אברי'
של שחר בכהן אחד ·· שלש
מערכות של אש עושין בראש המ'
המזבח בכל יום ראשונה מערכה
גדולה שעליה מעריכין את התמיד
עם שאר הקרבנות ומערכה שניה
בצדה קטנה שממנה לוקחין אש ל'
במחתה להקטיר קטרת בכל יום ··
ומערכה שלישית אין עליה
כלום אלא לקיום מצות האש שנ'
אש תמיד תוקד מפי השמועה למד
שזה שנ' על מוקדה על המזבח זו
מערכה גדולה ואש המזבח תוקד
בו זו מערכה שניה והאש על המ'
המזבח תוקד בו זו מערכה שלישית
של קיום האש · אבל אברים ופדרים
שלא נתאכלו מבערב נותנין אותן
בצדי מערכה גדולה ·· המכבה
אש המזבח לוקה שנ' לא תכבה אף
ואפילו גחלת אחת ואפילו הורידה
מעל המזבח וכבה לוקה · אבל אש של
מחתה ואש מנורה שהכבה פטור
להדליק ממנה אע"פ שכבה אותה ל'
בראש המזבח פטור שהרי נתקדש
למצוה אחרת ואין אנו קורין בה
אש המזבח ·· כשמסדר
עצי מערכה גדולה מסדר אותה
במזרח המזבח ויהיו מראה ש'
שהתחיל לסדר מן המזרח וראש
היה בין הגזרין וראשי הגזרין הפ'
הפנימיין היו נוגעין בדשן שבאמצע
המזבח והוא הנקרא תפוח ··
ואחר שמסדר מערכה גדולה הו'

חוזר ובורר עצי תאנים יפים ומס'
ומסדר מערכה שניה של קטורת
מכנגד קרן מערבית דרומית מע'
משוכה מן הקרן כלפי צפון ארבע
אמות ובה כמו חמש סאין גחלים
ובשבת עושין בה כמו שמונה סא'
סאין גחלים מפני שבה מקטירין
בכל שבת שני בזיכי לבונה של לחם
הפנים :: מערכה שלישית של
קיום האש עושה אותה בכל מקום
מן המזבח ומצית בה את האש
ולא יצית את האש למטה ויעלה
אותה למזבח אלא במזבח עצמו
מציתין שנ' ואש המזבח תוקד
בו מכאן להצתה שלא תהיה אלא
בראשו של מזבח :: הרמת הדשן
מעל המזבח בכל יום מצות עשה
שנ' והרים את הדשן והיא עבודת
מעבודות כהונה ובגדי כהונה ש'
שלובש בהן הדשן יהיו פחותין
מן הכלים שמשמש בהן בשאר
עבודות שנ' ופשט את בגדיו ולבש
בגדים אחרים והרים את הדשן ל'
אינו אומ' אחרים שיהיו בגדיו חול
אלא שיהיו פחותין מן הראשונות
לפי שאין דרך שימזוג כוס לרבו ב'
בבגדים שבשל בו קדרה לרבו ::
ומאימתי תורמין את הדשן בכל יום
משיעלה עמוד השחר וברגלים
משליש האחרון של לילה וביום
הכפורים מחצות הלילה :: כיצד
תורמין מי שזכה לתרום תורם
טובל ולובש בגדי תרומה ומקדש
ידיו ורגליו ואומ' לו הזהר שמא ת'
תגע בכלי עד שתקדש ידיך ורגליך
ואחר כך לוקח המחתה ושל כסף היה
והיא היתה נתונה במקצוע בין כ'
כבש למזבח במערבו של כבש ונ'
ונוטל את המחתה ועולה לראש ה'

המזבח ומפנה את הגחלים אילך
ואילך וחותה מן הגחלים כשעמום
כלבה האש וירד למטה לארץ ::
והופך פניו לצפון ומהלך בארץ לה'
למזרח הכבש כמו עשר אמות כלפי
הצפון וצובר הגחלים שחותה על
גבי הרצפה רחוק מן הכבש שלש
טפחים במקום שנותנין מוראות
העוף ודשון המזבח הפנימי והמ'
והמנורה וחותה זו שחותה במחתה
מוריד לרצפה מעל המזבח היא ה'
המצוה של כל יום :: אחר שירד
זה שתרם רצין אחריו כהנים ומ'
ומקדשין ידים ורגלים מהרה ל'
ונוטלין את המגרפות ואת הצנורו'
ועולין לראש המזבח וכל איברי ה'
העולות ואימורי הקרבנות שלא נ'
נתעכלו כל הלילה מחזירין אותן ל'
לצדי המזבח ואם אין הצדדין מ'
מחזיקין סודרין אותן בכבש כנגד
הסובב :: ואחר כך גורפין את
הדשן במגרפות אל צדי המזבח'
ומעלין אותו ערימה על גבי התפוח
וגורפין מאותה הערימה בפסכתר
שהוא כלי גדול שמחזיק לתך
ומורידין אותו למטה וברגלים לא
היו מורידין אותו מניחין הערימה
גבוה באמצע המזבח מפני שהוא
נוי למזבח :: כל מי שרצה מן ה'
הכהנים מוציא מן הדשן שהוריד
למטה ומוציאו חוץ לעיר לשפך ה'
הדשן ואין להוציאות הדשן לחוץ ק'
קיים אלא כל הרוצה ומעולם לא נ'
נתעצל כהן מלהוציאות הדשן אעפ'
שאין הוציאות לחוץ עבודה אין בעלי
מומין מוציאין אותו :: וכשמוציאי'
אותו מקום חוץ לעיר מניחין אותו
במקום שאין הרוחות מנשבות בו
בחזקה ולא הזרמים גורפין אותו ::

ולא יפזרנו שם שנ' ושמו' שיניחנו
בנחת ואסור להנות בו ::

פרק שלישי

מצות

עשה להקטיר קטרת על מזבח הז'
הזהב שבהיכל פעמים בכל יום בבקר
ובין הערבים שנ' והקטיר עליו א'
אהרן קטרת וגו' ולא הקטיר בבקר
יקטירו בין הערבים ואפלו היו מ'
מזידין אין מחנכין מזבח הזהב
אלא בקטרת של בין הערבים ::
כמה מקטירין מנה בכל יום משקל
מאה דינרין חמשים בבקר וחמשי'
בין הערבים מזבח שנעקר מקטי'
הקטרת במקומו וקטרת שפקעה
מעל גבי המזבח אפלו קורטין ל'
שבה אין מחזירין אותן :: בעת
שמקטירין הקטרת בהיכל בכל יום
פורשין כל העם מן ההיכל ומבין ה'
האולם ולמזבח ולא יהיה שם אדם
עד שיצא זה שהקטיר הקטרת'
וכן בשעה שיכנס דם החטאות
הנעשות בפנים פורשי' ל'
כל מבין האולם ולמזבח עד שיצא
שנ' וכל אדם לא יהיה באהל מועד
בבואו לכפר בקדש וגו' [illegible]
כפרה במקדש שלא יהיה שם א'
אדם :: כיצד סדר הקטרת בכל
יום מי שזכה בדשון מזבח הפנימי
נכנס וכלי קודש בידו וטני היה
שמו ושל זהב היה ומחזיק קבים
וחצי ומניח הטני בארץ לפניו ו'
וחופן בידו האפר והפחם שבתוך
המזבח ונותן לתוך הטני ובאחרונה
מכבד את השאר לתוכו ומניחו
שם בהיכל ויוצא :: ומי שזכה
לקטרת נוטל כלי מלא קטרת גד'
גדוש וכסוי היה לו ובזך שמו ונותן

הבזך בתוך כלי אחר וכף היה שמו
ומכסה את הכף בבגד קטן ואוחז
את הכף בידו ונכנס ועמו אחר
במחתה של אש בידו ״ וכיצד
חותה זה שזכה במחתה של אש
מחתה של כסף ועולה לראש המזב׳
ופנה את הגחלים הילך והילך וח׳
ונוטל מן הגחלים שנתאכלו מע׳
במערכה שניה ויורד ומערן לתוך
מחתה של זהב ואם נתפזרו מן הג׳
הגחלים כמו קביו פחות מכבדן ל׳
לאמה ובשבת כופה עליהן פסכתר
ואם נתפזר יתר על קב חוזר וחותה ״
שלשה דברים היה הפסכתר
משמש כופה אותו על הגחלים ועל
השרץ בשבת ומורידין הדשן מעל
המזבח ״ ומקדים לפניהם זה ה׳
שדישן מזבח הפנימי ונוטל הטני
שבו דשון המזבח ומשתחוה ויוצא
וזה שבידו המחתה צובר את הגחלי׳
על גבי המזבח הפנימי ומרדדן בש׳
בשולי המחתה ומשתחוה ויוצא ״
וזה שבידו הכף נוטל הבזך מתוך
הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו ואם
נתפזר מן הקטרת בכף אוהבו נ׳
או קרובו ונותן לתוך חפניו שזה ה׳
שנתפזר עם הקטרת שבבזך ומ׳
ומשתחוה ויוצא ״ ואומרין לזה
המקטיר הזהר שלא תתחיל מלפניך
שלא תכוה ומתחיל ומשליך הקטו׳
על האש בנחת כמי שמרקד סלת
עד שתרדה הקטרת על האש ואח׳
ואין המקטיר מקטיר עד שהממ׳
שהממונה אומ׳ לו הקטר ואם כהן
גדול הוא אומ׳ לו אישי כהן גדול ה׳
הקטר ואחר שאומ׳ לו יפרשו כל
העם ויקטיר המקטיר וישתחוה
ויצא ״ דשון המנורה והטבת
נרותיה בבקר ובין הערבים מצות

עשה שנ׳ יערך אתו אהרן ובניו ומ׳
והדלקת הנרות דוחה את השבת
ואת הטומאה כקרבנות שקבוע ל׳
להן זמן שנ׳ להעלות נר תמיד ״ כ׳
וכמה שמן הוא נותן לכל נר חצי לג׳
שנ׳ מערב ועד בקר תנו לו מדה ש׳
שיהיה דולק מערב ועד בקר ואין
מחנכין את המנורה אלא בהדלקת
שבעה נרותיה בין הערבים ״ מהו
דשון המנורה כל נר שכבה מסיר
הפתילה וכל השמן שבנר ומקנחו
ונותן בו פתילה אחרת ושמן אחר
במדה שהוא חצי לוג. וזה שהסיר
משליכו במקום הדשן אצל המזב׳
עם דשון מזבח הפנימי והחיצון
ומדליק נר שכבה וכן הדולקין ה׳
והדלקת הנרות היא הטבתן ונר׳
שמוצאו שלא כבה ודשנו ״ נר
מערבי שכבה אינו מדליקין אותו
אחר דשונו אלא ממזבח החיצון
אבל שאר הנרות כל נר שכבה מהן
מדליקין מנר חברו וכיצד מדליק
מושך הפתילה עד שמדליקה
ומחזירה לפי שהנרות קבועין ב׳
במנורה ואינו יכול להדליק בנר ה׳
אחר משום בזיון ״ כל הפתילות
שאסור להדליק בשבת אסור לה׳
להדליק בהן במקדש במנורה שנ׳
להעלות נר תמיד שתהיה שלהבת
עולה מאליה ״ לא היה מטיב כל
הנרות בפעם אחת אלא מטיב חמ׳
חמשה נרות ומפסיק ועושין ע׳
עבודה אחרת ואחר כך נכנס ומ׳
ומטיב השתים כדי להרגיש את
כל העזרה ״ כל נר שכבה מדליקו
אותו מנר אחר מהן כמו שבארנו
וכיצד סדר ההטבה זה שזכה בד׳
בדשון נכנס וכלי בידו וכמו שמו של
זהב היה ראוי לקיתון גדול מדשן

נר את הפתילות שכבו ואת השמן
שנשאר בנר ומטיב חמשה נרות
ומניח הכוז שם לפני המנורה על
מעלה שניה משלש מעלות של ל׳
שלפניה ויוצא ואחר כך נכנס ומ׳
ומטיב שני הנרות ונוטל הכוז ל׳
בידו ומשתחוה ויוצא ״ חבתי
כהן גדול מצות עשה להקריב בכל
יום מחצה בבקר עם תמיד של ש׳
שחר ומחצה בין הערבים עם ת׳
תמיד של בין הערבים ולפיכך ה׳
ומפניכן דוחין את השבת ואת הט׳
הטומאה ככל קרבן שקבוע לו זמן
שנ׳ תופיני שתהיה נאה ולא תופ׳
מבערב ועד יום תופה מבערבת
תפסל בלינה שמחשת וכלי הקדש
הוא כמו שבארנו טחינתן סולתן ל׳
והקרבן בחוץ ואינן דוחין את ה׳
השבת כהן שהקריב מחצה בש׳
בשחרית ומת או נטמא או נולד
בו מום ומנו כהן אחר תחתיו לא
יביא חצי עשרון מביתו ולא חצי
עשרון של ראשון אלא מביא ע׳
עשרון שלם מביתו וחוצהו ומק׳
ומקריב מחצה ומחצה אובד נמצא׳
שני חציין קרבין ושני חצין אובדי׳
ואלו שני החצאין האובדין מבחי׳
אותן עד שתעבור צורתן ומוציא׳
לבית השריפה וכן אם אבד או נטמ׳
החצי של בין הערבים והיה שורפ׳
אותן בעזרה ״ ומת כהן גדול בש׳
בשחרית אחר שהקריב חצי ע׳
עשרון ולא מנו כהן אחר מביאין
היורשין עשרון שלם ועושין ה׳
אותו חבתין ושלימה היתה הק׳
הקריבה ומת כהן קודם שיקריב
בבקר ולא מנו כהן אחר מקריבין
אותו עשרון שלם בבקר ועשרון
שלם בין הערבים ואין כופלין שמנה

ולבונתה אע״פ שנכפלה הסלת אינו
מפרישין להן שלשת לוגין שמן
וקומץ של לבונה לוג ומחצה וחצי
קומץ לבונה לעשרון של בקר ולוג
ומחצה שמן וחצי קומץ לבונה
לעשרון של בין הערבים ״

פרק רביעי

ט

עבודות האלו שעושין בכל יום כֻּ
בפיס היו עושין אותן וכיצד
היו עושין כהני בתי אבות של יום
נכנסין ללשכת הגזית אחר שיעל׳
עמוד השחר והן מלובשין בבגדי
כהונה והממונה שעל הפייסות
עמהן והן עומדין בהקפה והמ׳
והממונה נוטל מצנפת מעל ראש
של אחד מהן ומחזירה והוא לו
האיש שמתחילין למנות ממנו ״
ומפייסין מי שיתבאר ויצאו
לעבודה אנשים שעוברין ושאר
הכהנים מוסרין אותן לחזנין ומ׳
ומפשיטין אותן את בגדי הקדש
ולא מניחין אלא את המכנסים כֻּ
בלבד עד שלובשין בגדי חול וחוזרין
ופושטין את המכנסים של קודש
ומחזירין החזנין את הכלים לחלונ׳ ״
כיצד מפייסין עומדין בהקפה כֻּ
ומסכימין על מנין שנותנין מאה או
אלף או כל מנין שיסכימו עליו ״
והממונה אומ׳ להם הצביעו והם מ׳
מוציאין אצבעותיהן אחת או שתים
ואם הוציאו שלש מונין לו שלש כֻּ
ואין מוציאין גודל במקדש מפני
הרמאין שהגודל קצר ונוח להוצ׳
ולהעמיד ולכפותו והמוציא גודל
אין מונין אותו לו ״ ומתחיל
הממונה למנות מן האיש הידוע
שהסיר מצנפתו תחלה ומונה על

אצבעותיהן וחוזר חלילה עד שיכ׳
שישלים המנין שהסכימו עליו וה׳
והאיש ששלם המנין אצל אצבע׳
הוא שיצא בפיס ראשון לעבודה ״
ולמה מונין המנין שהסכימו כֻּ
עליו על האצבעות שהוציאו ולא
היה מונה על האנשים עצמן לפי
שאסור למנות את ישר׳ אלא על ידי
דבר אחר שנ׳ ויפקדם בטלאים ״
ארבעה פייסות היו מפייסין בכל
יום בשחרית הפיס הראשון מי
תורם את המזבח הפיסו וזכה מי
שזכה לתרום והוא מסדר את המערכ׳
והוא מעלה שני גזרי עצים ולמזב׳
והוא מכבש מחתה מליאה אש מע׳
המזבח החיצון למזבח הזהב להק׳
להקטיר עליו קטרת ״ הפיס השני
זוכין בו שלש עשרה על סדר עמידת׳
כיצד הממונה אומ׳ להם הצביעו כֻּ
ומונה כדרך שבארנו וזה שיצא לו
בפיס ראשון שוחט תמיד של ש׳
שחר והשני שאצלו עומד בצדו
הוא המקבל את דם תמיד והוא הזורק
והשלישי הסמוך לשני מדשן מזב׳
הפנימי שהוא מזבח הקטרת והר׳
והרביעי שבצדו מדשן את המנור׳
ומטיב את הנרות והחמישי מעלה
ראש התמיד ורגלו לכבש והששי
מעלה שתי הידים ״ והשביעי מעלה
העוקץ והרגל והשמיני מעלה החזה
והגרה והתשיעי מעלה שתי הדפ׳
הדפנות והעשירי מעלה הקרבים
והאחד עשר מעלה סלת הנסכים
והשנים עשר מעלה החבתין והש׳
והשלשה עשר מעלה היין של נס׳
נסכים ״ הפיס השלישי אומר
להן הממונה לכל אנשי בית אב של
אותו היום שלמי הקטיר קטרת
מימיו יבאו ויפייס יתקבצו אצל

הממונה ויפוסו ומי שיצא בפיס
זה ראשון הוא שזוכה להקטיר
קטרת ״ הפיס הרביעי מתקבצין
כולם ומפיסין לידע מי מעלה אברי׳
מן הכבש למזבח הפיסו וזכה מי
שזכה ״ תמיד של בין הערבים
אין מפייסין לו אפילו פיס אחד
אלא כל כהן שזכה בעבודה מן העבוד׳
שחרית זוכה בה בין הערבים חוץ
מן הקטרת שהן מפייסין להן פיס
בין הערבים ויבאו כל מי שלא הקטי׳
קטרת מאנשי אותו בית אב ויפיסו
שיה ואם כבר הקטירו כלם מימי׳
מימיהן מפיסין זה בשחרית בפיס
שלישי וזה שזוכה בה שחרית הוא
מקטירה בין הערבים ״ בשבת
שיש שם תמידין ומוספין ושני בז׳
בזיכי לבונה כיצד הם עובדים מפיסי׳
בשחר אנשי אותו בית אב של מע׳
משמר היוצא ומקריבין תמיד של
שחר ושני כבשי עולה של מוספין
וכל שזכה בעבודה מעבודת התמיד
של שחר הוא זוכה בשני כבשי מ׳
מוסף ״ והמשמר האחר שיכנס
בשבת מפיסין פיסות אחרות לתמ׳
לתמיד של בין הערבים ואלו ואלו כֻּ
חולקין לחם הפנים ואין אוכלין את
הלחם עד שיקטירו שני בזיכי לב׳
לבונה על האש והלבונה טעונה
מלח כשאר הקרבנות ואחר קרבן
המוספין מקטירין שני הבזיכין ושני
כהנים מקריבין את שני הבזיכין ״
כיצד חולקין לחם הפנים בכל שבתו׳
השנה משמר הנכנס נוטל שש כֻּ
חלות ומשמר היוצא נוטל שש הנכ׳
הנכנסין חולקין ביניהן בצפון ש׳
שהרי הן מזומנין הן לעבודה והי׳
והיוצאין חולקין בדרום ובזמן ש׳
שיהיה יום טוב אחר השבת מ׳

ושלש רגלים בשנה ׳ וכן בשבת
שבתוך החג חולקין כל המשמרות
בשוה בלחם הפנים ״ וכן יום חל
יום טוב הראשון של חג באחד ב׳
בשבת חולקין כל המשמרות ב׳
בשוה מערב יום טוב שהוא שבת
בלחם הפנים מפני שהקדימו לע׳
לעבודה ׳ וכן יום חל יום טוב להיו׳
בערב שבת חולקין כל המשמרות
בשוה בלחם הפנים באותה שבת
שהיא מעלי החג ובדבר זה תקנ׳
כדי שיתאחרו הכהנים בשביל ה׳
חלוק לחם הפנים ויום שלאחר אחד
מבעלי משמר ולא באו ממציא אחד ״
חל יום אחד להפסיק בין השבת
ובין יום טוב כגון שהיה יום טוב
הראשון של חג בשני או יום טוב
האחרון בחמישי או יום של עצרת
שחל להיות בשני או בחמישי הי׳
משמר שזמנו קבוע באותה שב׳
נוטל עשר חלות וזה הנכנס נוטל
שתים שהרי לא נשיור להן לעשה
הן לכך אלא יום אחד שהוא ערב
שבת או אחר השבת ומתעכבין ל׳
ראוי בין והן אלא מעט ״ כהן
גדול לעולם נוטל מכל המשמרות
חצי החלות שזכה בהן שנ׳ והיתה
לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומח׳
ומחצה לבניו ׳ ואין כהן גדול נוטל
פרס שאין זה כבודו ״

פרק חמישי

מצות
עשה לסדר לחם הפנים בכל יום שב׳
שבת על השולחן לפני ה׳ בהיכל
שנ׳ ביום השבת ביום השבת יערכנו ׳
דבר ברור בתורה שהוא שתים עש׳
עשרה חלות כל חלה שני עשרונים
ועורכין אותן שני סדרין ׳ שש ב׳

חלות בכל סדר חלה על גבי חלה ונו׳
על שתי חלות שלשה קנים של זהב
כדי שתהיה רוח מנשבת בו וסומך
על מערכה בצד כל מערכה כלי ה׳
שיש בו קומץ לבונה שנ׳ ונתת על
המערכת לבונה זכה וכלי זה הוא
הנקרא בזך נמצאו שני קומצי׳
לבונה בשני בזיכין ושולים לבזיכי׳
כדי שיניחום על השולחן ״
שני הסדרים מעכבין זה את זה
והסדרין והבזיכין מעכבין זה את
זה ואין מחנכין את השולחן אלא
בלחם הפנים בשבת ״ ויום השב׳
ליום השבת מוציאין את הלחם
שהוא שם על השולחן משבת ה׳
שעברה ומסדרין לחם אחר וזה
שמוציאין הוא שחולקין שתי
המשמרות והנכנסת והיוצאת
עם כהן גדול ואוכלין אותו ״
וכיצד מסדרין את הלחם ארבעה
כהנים שנים בידם שני סדרין וש׳
ושנים בידם שני בזיכין וארבעה
מקדימין לפנים שנים ליטול שני
סדרין ושנים ליטול שני בזיכין ש׳
שהיו שם על השולחן הנכנסין ה׳
עומדין בצפון ופניהם לדרום וה׳
והיוצאין עומדים בדרום ופניהם
לצפון אלו מושכין ואלו מניחין
וטפחו של זה כנגד טפחו של זה
שנ׳ לפני תמיד ״ יצאו ונתנו
את הלחם על שולחן הזהב אחר
שהיה באולם ומקטירין הבזיכין
ואחר כך מחלקין החלות ויום חל
יום הכפורים להיות בשבת נחלקי׳
החלות לערב ״ כיצד מעשה
לחם הפנים מביאין עשרים וארב׳
סאין חטין הראוין למנחות ושפין
אותן ובוטשין אותן כשאר חטי ה׳
מנחות וטוחנין אותן ומרקידין א׳

אותן באחת עשרה נפה וארבעה
ועשרים עשרון סלת ועושין ה׳
מהן שתים עשרה חלות מצות ״
לא נפה אותן באחת עשרה
נפה או שלא הוציאו מעשרים
וארבעה סאין האלו ונעשו ס׳
סלת מכל מקום כשירות לא נאמ׳
השיעורין אלא למצוה ״ לישתן
ועריכתן ואפייתן בפנים בעזרה
כשאר המנחות ולשין ואופין ב׳
אותן שתים עשרה ושלשה ה׳
דפוסין של זהב היה להן אחד ה׳
שנותנין בו את החלה והיא בבצק
והשני שאופין אותה בו והשליש׳
שמתנין אותה בו כשרודה אותה
מן התנור כדי שלא תתקלקל ״
כל חלה מהן מרובעת שנ׳ לחם
הפנים שיהיו לה פנים רבים אורך
כל חלה מהן עשרה טפחים ור׳
ורחבה חמשה ורומה שבע׳ ה׳
אצבעות והשולחן ארכו שנים
עשר טפח ורחבו ששה טפחים
נותן אורך החלה על רחב השולחן
נמצאת החלה יוצאת שני טפחים
מכאן ושני טפחים מכאן וכופל
את היוצא מכאן ומכאן ונשאר
בין שני הקצוות אחד באמצע וכן
מניח חלה על גבי חלה עד שעורך
שש חלות וכן עושה בסדר מערב׳
שש חלות ״ אין אפיית לחם ה׳
הפנים דוחה את השבת ולא את
יום טוב אלא בערב שבת אופין
אותו ועורכין אותו למחר ״ ויום
חל שני ימים טובים של ראש ה׳
השנה להיות בחמישי ובערב
שבת אופין אותו מיום רביעי ולא ה׳
סדור הקנים ולא נטילתן דוחה את
השבת אלא מערב שבת נכנס וש׳
ושומטן ונותנן לאורך השולחן

ומאחר בשבת נכנס ומכניס את הקט'
בין החלות ״ סדר את הלחם בשבת
כמצותו ולא הניח עמו בזיכי לבונה
עד לאחר ולשבת הבאה הקטיר
הבזיכין נפסל הלחם ואינו קדוש ו'
וכן אם סדר הלחם והבזיכין באחר
בשבת והקטיר הבזיכין לאחר הש'
השבת הבאה הלחם אינו קדוש ו'
ונפסל אבל אם הקטיר הבזיכין ב'
בשבת לא נפסל הלחם ״ כיצד
יעשה בלחם ובבזיכין שסדר אותן
לאחר השבת יניח אותן שם עם ה'
השולחן עד שיעבור עליהן יום ה'
השבת והן מסודרין ואחר כך יקטיר
הבזיכין לשבת הבאה אחר השבת
שעברה עליהן והן מסודרין שאפי'
נשאר הלחם עם הבזיכין על השולחן
כמה שבתות אין בכך כלום ״ סדר
את הלחם ואת הבזיכין בשבת כמ'
כמצותו והקטיר את הבזיכין לאחר
בשבת ואת בין לאחר שבת זו בין ל'
לאחר שבת הבאה נפסל הלחם והרי
הוא כקדשים שנפסלו שחייבין ע'
עליהן משום פגול ונותר וטמא' ;
כמו שבארנו ״ נפרסה חלה אחת
מן הלחם אם עד שלא הסיר הלחם
מעל השולחן נפרסה הלחם פסול ל'
ואינו מקטיר עליו את הבזיכין ו'
ואם אחר שהסיר הלחם נפרס חלה
פסול ומקטיר עליו את הבזיכין ״
הגיע זמן הלחם להסירו הרי זה כמו
שהסירו ואם נפרס הלחם מקטיר
הבזיכין אע״פ שלא פירק המערכת ״
נטמא אחד מן הסדרים בין לפני
הקטרה בין לאחר הקטרה או שנ'
שנטמא אחד מן
הבזיכין הטמא ב'
בטומאתו והטהור
בטהרתו ״

פרק ששי

סדר
עבודת התמידין בכל יום כך הוא סמ'
סמוך לעליית השחר יבא הממונה
על הפייסות ויקיש על העזרה ופ'
ופותחין לו ומבלשין את כל העזרה
ומעמידין עושה חבתין לעשות ל'
חבתין וכל הכהנים ששם כבר טבלו ל'
קודם שיבא הממונה ולבשו בגדי
כהונה ויבאו ויעמדו בלשכת הגזית
ויפיסו פיס ראשון ושני ויזכה
כל אחד במלאכתו כמו שבארנו ״
ומתחיל זה שזכה בתרומת הדשן ל'
ותורם על הסדר שאמרנו ״
ואחר כך מסדר מערכה גדולה
ואחר כך מסדר מערכה שניה ״
ואחר כך מעלה שני גזרי עצים ומ'
ומעריך על מערכה גדולה להדלקת
האש ואחר כך נכנס ללשכת הכלים
ומוציאין כל כלי השרת שצריכין
להן היום ומשקין את התמיד מים
וזה שזכה בשחיטתו מושכו לבית
המטבחים ואלו אחריו הכהנים ש'
שזכו להעלות האברין ושוהין שם
עד שפותחין שער ההיכל הגדול
ובשעת פתיחת השער שוחטין א'
את התמיד ״ ואחר כך נכנסין להיכ'
שני כהנים האחד שזכה בדישון
מזבח הפנימי והשני שזכה בדישון
המנורה והמדשן את המזבח מדש'
מדשנו בשעה שהשוחט שוחט ו'
את התמיד ואחר כך זורק את הדם
זה שקבלו ואחר כך שזורקין את ה'
הדם מטיב זה שבהיכל חמש נרות
מעלות שבהן מן ההיכל ״ ואלו
שבבית המטבחים מפשיטין ומנת'
ומנתחין את אחד ואחד מעלה אבר
שזכה בו לכבש ונותנין האברין מחצי
כבש ולמטה במערבו ושל מוספין
היו נותנין אותן מחצי כבש ול'
ולמטה במזרחו ושל ראשי חדשים
היו נותנין על המזבח מלמעלה בין
קרן לקרן במקום הלוך רגלי הכהנים
כדי לפרסמו שהוא ראש חדש ״
ומולחין שם את האברין ל'
ובודקין מלח על גבי הכבש אפי'
בשבת כדי שלא יחליקו ויפלו ה'
הכהנים שם בעת הליכתן בעצים
למערכה ואע״פ שהמלח חוצץ
בין רגליהן ובין הכבש הואיל ל'
ואין ההולכה הזאת עבודה לא
אינו עב ״ ואחר שמעלין
את האברים לכבש מתכנסין כולן
ללשכת הגזית ״ והממונה אומ'
להן ברכו ברכה אחת והן פותחין
אהבת עולם ״ ועשרת הדברות ו'
ושמע והיה אם שמע ויאמר
ואמת ויציב ורצה ושים שלום ״
ובשבת מוסיפין ברכה אחת והיא
שיאמרו אנשי משמר היוצא לאנש'
משמר הנכנס מי ששכן שמו ב'
בבית הזה ישכן ביניכם אהבה וא'
ואחוה ושלום ורעות ״ ואחר כך
מפייסין פייס שלישי ורביעי וזכה
בקטורת מי שזכה ונכנס ומקטיר
ואחר כך נכנס זה שזכה בדשון ה'
המנורה ומטיב שתי נרות ומעלן
וזה שהקטיר עם מדשן המנורה
ועומד על מעלות האולם הוא ואחיו
הכהנים ״ כשהגיעו בין האולם
ולמזבח נוטל האחד את המגרפה
וזורקה בין האולם ולמזבח והיה
לה קול גדול ושלשה דברים היה מ'
משמשת כהן שהוא שומע קולה
יודע שאחיו הכהנים נכנסין להש'
להשתחוות והוא רץ גביו ״ וכן לוי
שהוא שומע את קולה יודע שאחיו

הלוים נכנסין לדבר בשיר והאיז רא׳ ל׳
ובין לראש המעמד כשהיה שומע
קולה היה מעמיד את הטמאים על
שער המזרח מפני החשד שידעו
הכל שאינן הביאו כפרתן ״ ואחר כ׳
מעלה זה שזכה באברים את האברי׳
מן הכבש למזבח ואחר שמעלין כ׳
את האיברים ומתחילין אותן שעל מז׳
מעלת האולם ומברכין ברכת כהנים
בשם המפורש כמו שביארנו במקומו׳ ״
ואחר כך מעלין סלת הנסכים
ואחר הסלת מקטיר החבתין ואח׳
מעלין את היין לנסך ״ ובשעת
הנסך אומ׳ הלוים בשיר ומכין הח׳
המשוררים במיני נגון שבמקדש
ותוקעין תשע תקיעות על פרקי
השיר ״ כשהיו נותנין היין למז׳
למנסך היו שני כהנים עומדין על
שולחן החלבים ושני חצוצרות בי׳
בידן והסגן עומד על קרן המזבח ״
והסודרין בידו תקעו והריעו ותקעו
ותקעו ובאו ועמדו אצל המשונה
על העליצ׳ אחד מימינו ואחד מש׳
משמאלו כשהיה מתחיל לנסך מ׳
מניף הסגן בסודרין הקיש זה ל׳
בצלצל ותקעו אלו בחצוצרות ודברו
הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והש׳
והשתחוו כל העם בעזרה על כל פרק
תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה
וכל התקיעות תשע כמו שביארנו ״
ואין אומ׳ שירה אלא על עולת
הצבור וזבחי שלמיהן האמ׳ בתורה
אבל עולת נדבה שמקריבין ומותר
תרומת הלשכה אע״פ שהן של צב׳
צבור אין אומ׳ עליהן שירה וכן ל׳
נסכין הבאין בפני עצמן אין אומ׳
עליהן שירה ״ השיר שהיו ל׳
הלוים אומ׳ ביום הראשון לה׳ ה
הארץ ומלואה תבל ויושבי בה ״

בשני היו אומ׳ גדול יי׳ ומהולל מאד ״
בשלישי היו אומ׳ אלהים נצב בעדת אל ״
ברביעי היו אומ׳ אל נקמות יי׳ אל נקמו׳ ״
בחמישי היו אומ׳ הרנינו לאלהי עוזינו ״
בששי היו אומ׳ יי׳ מלך גאות לבש ״
בשבת היו אומ׳ מזמור שיר ליום ה׳
השבת ״ במוספין היו אומ׳ שיר
האזינו והיו חולקין אותה לששה
פרקים ״ הזי״ו ל״ך כדרך שקורין ל׳
אותה ששה בבית הכנסת ואומר
פרק בכל שבת ״ גמרו את השירה
בששה שבתות חוזרין לראש ״
במנחה של שבת אומ׳ אז ישיר ל׳
משה ״ ומי כמוכה באלים וכו׳ ״ במוסף
ראש השנה היו אומ׳ הרנינו לאלהים
עוזינו ״ ואם חל להיות בחמישי היו
אומ׳ הסירותי מסבל שכמו ״ במנח׳
של ראש השנה היו אומ׳ קול יי׳ ל׳
יחיל מדבר וכו׳ ״ ראש חדש ש׳
שחל להיות בשבת שירה של ראש
חדש דוחה את שירת שבת כדי ל׳
לפרסמו שהיום ראש חדש ״
בשבת מקטירין שני בזיכי לבונה
עם המוספין קודם נסך היין של
מוספין וכסדר שעושין כל יום בבקר
כך עושין בין הערבים חוץ מהרמת
הדשן ומזבח החיצון וסדור המע׳
המערכות והפייסות שאין עושין
דברים אלו אלא בכל יום בשחר בלבד
כמו שביארנו ״

פרק שביעי

בראשי
חדשים מקריבין מוסף של ראש
חדש אחר תמיד של שחר וכמה
הוא מוסף של ראש חדש פרים
שנים עשר ואיל אחד ושבעה
כבשים הכל עולות ושעיר עזים
חטאת ״ מעשה כל העולות

אחד הוא כמעשה התמיד ״ ומע׳
ומעשה החטאות של ראשי חדשי׳
ושל מועדות מעשה החטאות ה׳
הנאכלות שביארנו ״ בפסח מקריבין
קרבן מוסף בכל יום מיום הראשון
עד יום השביעי כמוסף ראשי
חדשים פרים שנים ואיל אחד וש׳
ושבעה כבשים הכל עולות ושעי׳
החטאות הנאכלת ״ ביום שני ל׳
של פסח שהוא יום ששה עשר
בניסן מקריבין יתר על מוסף של
כל יום כבש לעולה עם עומר תנופה
והוא מנחה של צבור כמ׳ שביארנו
וזמנו קבוע ולפיכך דוחה את השב׳
ואת הטומאה ״ אין מביאין ל׳
מנחה אלא מארץ ישר׳ שנ׳ והבאתם
את עומר ראשית קצירכם אל הכה׳
מצותו לבא מן הקרוב לא בכר הק׳
הקרוב מביאין אותו מכל מקום ל׳
מארץ ישר׳ ״ מצותו להקצר בלילה ״
ליל של ששה עשר בין בחול בין ב׳
בשבת וכל הלילה כשר לקצירת העומ׳
ואם קצרוהו ביום כשר ״ מצותו
לבא מן הקמה לא מצאו יביאו מן
העמרים ״ מצותו לבא מן הלח יביאו
לא מצאו יביאו מן היבש ״ היה
דרכן להביא מן השדות שבדרום
היה נר חצי השדה וזורע חציה
בשנה זו ובשנה האחרת נר החצי
שזרע וזורע החצי שנר ומביאין מ׳
ממנו ״ עומר זה מן השעורים היה
בא ודבר זה קבלה ממשה רבנו ״
וכיצד היה מעשה מערב יום טוב
שלוחי ב״ד ועושין אותו כריכות
מערב יום טוב במחובר לקרקע כדי
שיהיו נוח לקצר וכל העיירות ה׳
הסמוכות לשם מתכנסות כדי ש׳
שיהיו נקצר בעסק גדול וקוצרין
שלש סאין שעורין בשלש אנשים

ובשלש קופות ובשלש מגלות. כיון
שחשיכה אומ' להן הקוצר לכל
העומדים שם בא השמש אומ' לו
הן. בא השמש אומ' לו הן. בא השמ'
אומ' לו הן. מגל זה אומ' לו הן. מגל
זה אומ' לו הן. מגל זה אומ' לו הן.
קופה זו אומ' לו הן. קופה זו אומ' לו
הן. קופה זו אומ' לו הן. ואם היה
שבת אומ' להן שבת זו אומ' לו הן.
שבת זו אומ' לו הן. שבת זו אומ' לו
הן. ואקצור אומ' לו קצור שלשה פעמי'
על כל דבר. וכל כך למה מפני
הטועים שיצאו מכלל ישר' בבית
שני שהן אומ' שנ' בתורה ממחרת
השבת אינו שבת בראשית. ומפי
השמועה למדו חכמ' שאינה שבת
אלא יום טוב. וכן ראו תמיד הנביאי'
והסנהדרין בכל דור ודור שהיו מ'
מניפין את העומר בששה עשר ל'
בניסן בין בחול בין בשבת. והרי
נאמ' בתורה ולחם וקלי וכרמל לא
תאכלו עד עצם היום הזה. ונאמ'
ויאכלו מעבור הארץ ממחרת ה'
הפסח מצות וקלוי. ואם תאמר ל'
שאותו פסח בשבת היה. כמו שׁ'
שדמו הטפשים היאך תלה הכת'
היתר אכילתם לחדש שאינו הע'
העיקר ולא הסיבה אלא מקרה
בקרה אלא מאחר שתלה הדבר
ממחרת הפסח הדבר ברור שמחרת
הפסח היא העלה המתרת את הח'
החדש ואין משגיחין על אי זה ל'
יום הוא מימי השבוע.

קצרוהו ונתנוהו בקופות הביאוהו
לעזרה וחבטוהו וזורין ובוררין
ולוקחין את השעורין ומהבהבין א'
אותו על האור באבוב מנוקב כדי
שיהיה האור שולט בכולו שנ' אביב
קלוי באש גרש כרמל מפי השמועה

למדו שאינו מדבר אלא במנחת
העומר בלבד. ואחר שקולין
אותו שוטחין אותו בעזרה והרוח
מנשבת בו. ונותנין אותו לרחים
של גרוסות וטוחנין את השלש ס'
סאין ומוציאין מהן עשרון שהוא
מנופה בשלש עשרה נפה. והש'
והשאר נפדה ונאכל לכל אדם ו'
וחייב בחלה ופטור מן המעשרו'
כמו שבארנו. ולוקחין זה
העשרון של סלת השעורין ובו'
ובוללין אותו בלוג של שמן ביום
של ששה עשר בניסן. ונותנין עליו
קומץ לבונה כשאר המנחות. ומנ'
ומניפו במזרח מוליך ומביא מעלה
ומוריד. ומגישו כנגד חודה של ק'
קרן מערבית דרומית כשאר המנחו'
וקומץ ומקטיר והנשאר נאכל
לכהנים כשירי כל המנחות. ומאימתי
קומצין אותו אחר שמקריבין מוסף
היום וכבש העולה קודם תמיד של
בין הערבים. ואסור לקצר בארץ
ישר' מין מחמשת מיני תבואה קוד'
לקצירת העומר שנ' ראשית קצירכ'
שיהיה תחלה לכל הנקצרים. בד"א
בקציר שראוי להביא ממנו עומר
אבל בית השלחין שבעמקים הוא
הואיל ואינו ראוי להביא ממנו ק'
קוצרין אותו לפני העומר אבל לא י'
יגדיש אותו. תבואה שהשרישה
קודם העומר מתירה ואם לאו ל'
אסור לקצירה שהרי אסור לאוכלה
קודם עומר הבא. תבואה שלא ה'
הביאה שליש מותר לקצור אותה
להאכיל לבהמה. וקוצרין מפני ה'
הנטיעות שלא יפסידו וקוצרין
מפני מקום לבית האבל או לבית
המדרש שנ' קצירכם ולא קציר מ'
מצוה. ואע"פ שמותר לקצור לא

יעשה אותן כריכות כדרך הקוצרים
אלא יניחם עמרים. כבר בארנו
שאין מביאין מנחות ולא מנחת נס'
נסכים ולא בכורים מן החדש קודם
הבאת העומר ואם הביא פסול ולא
יביא קודם להבאת העומר שתי הלחם
ואם הביא כשר. וכל המקריב ומש'
מן החדש תחלה מברך שהחיינו.

תבואה שזרעה אחר שקרבה הע'
העומר וקצרה אחר שקרב העומר
של שנה הבאה הרי זה ספק אם
מביאין ממנה מנחות לכתחלה ק'
קודם הבאת שתי הלחם. הואיל ו'
ותבואה זו עבר עליה שתי הלחם
וקצירת העומר או אין מביאין ל'
עד שיביאו שתי הלחם אחר הב'
הבאת העומר של שנה אחרת.
וכן תבואה שהיתה בקרקע וחנטה
עליה או הגיעו עלים שלה כשהביאו
שתי הלחם הרי זה ספק אם הגעת
העלים או חנטתם כמו השרשה
והותרה להביא ממנה מנחות או
אינה חשובה כמו השרשה לפיכך
לא יביאו ואם הביאו הורצה.

הקוצר קודם קצירת העומר אינו
לוקה והקציר כשר. מצות עשה
לספור שבעה שבתות תמימות ל'
מיום הבאת העומר שנ' וספרתם
לכם ממחרת השבת וגו'. מצות למ'
למנות הימים עם השבועות שנ'
תספרו חמשים יום. ומתחלת היום
מונין לפיכך מונה בלילה. מליל של
ששה עשר בניסן. שכח ולא מנה
בלילה מונה ביום ואין מונין אלא
מעומד ואם מנה מיושב יצא.

מצוה על כל איש מישר' ובכל
מקום ובכל זמן ונשים ועבדים
פטורין מספירת העומר וצריך
לברך בכל לילה אשר קדשנו במצ'

במצותיו

מניינותיו ומברך על ספירת העומר׳
קודם שיספור מנה ולא ברך יצא
ואינו חוזר ומברך ׳׳

פרק שמיני

ביום
חמשים מספירת העומר הוא חג
השבועות והוא יום העצרת׳ וביום זה
מקריבין מוסף כראש חדש שני פרי׳
ואיל ושבעה כבשים כולן ושעיר
חטאת ׳׳ ואלו הן הקרבנות הא׳
האמורות בחומש הפקודים והן
המוסף. ועוד מביאין יתר על המוסף
ביום הזה מנחה חדשה שתי הלחם
ומקריבין עם הלחם פר ושני אילים
ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר
חטאות ושני כבשים זבח שלמים ׳׳
ואלו הן הקרבנות האמו׳ בחומש
ויקרא ׳׳ נמצא הקרב ביום זה
יתר על שני התמידין שלשה פרים
ושלשה אלים וארבעה עשר כבשי׳
הכל עשרים שהמה עולות ושני ה׳
שעירים חטאות ונאכלין ושני כבשי׳
שלמים נאכלין ׳׳ שתי הלחם אין
באין אלא מן הארץ ומן החדש
שנ׳ ממושבותיכם תביאו לחם תנופ׳
וכו׳ לא מעומר חדש יביאו מן
העליה ׳׳ חטים שירדו בעבים
יש בהן ספק אם קורא אני בהן
ממושבותיכם אמרתי ממושבתכ׳
לפיכך לא יביאו ואם הביאו כשר ׳׳
וכיצד היו עושין מביאין שלש
סאין חטין חדשות ושפין אותן
ובועטין בהן כדרך כל המנחות ה׳
וטוחנין אותן סלת ומנפין מהן
שני עשרונות בשתים עשרה נפה
והשאר נפדה ונאכל לכל אדם וה׳
וחייב בחלה ופטור מן המעשרות׳
כמו שבארנו ׳׳ שתי הלחם שהן

מן החדש צריכין לבא עשרון ומחצ׳
סאה ומחצה ומנפין אותן בשתים
עשרה נפה ולחם הפנים שהוא בא ה׳
מן הישן דיו באחת עשרה נפה ה׳ ׳׳
והוציא עשרון מכל סאה יוצא הו׳
העומר שהוא משעורים חדשות א׳
אינו בא אלא מן המובחר ולא משלש ה׳
סאין ושלש עשרה נפה ׳ וכולן יום
יפה כמדת הסאין שבארנו מהן אם ה׳
מיעטו כשרות ׳׳ ולשין שתי
העשרונות ולשין אותן אחת אחת
ואופין אותן אחת אחת ׳ ולישתן
ועריכתן בחוץ ואפייתן בפנים כש׳
המנחות ואין עשייתן דוחין יום
טוב ואין צריך לומר שבת אלא אופ׳
מערב יום טוב שנ׳ הוא לבדו יעשה
לכם לכם ולא לגבוה ׳ היה ערב
יום טוב שבת אופין אותן מערב ה׳
שבת ונאכלות בשלישי לאפייתן ש׳
שהוא יום טוב׳ והרי מפורש בתור׳
שהן חמץ ׳ וכיצד עושה מביא ש׳
שאור ממקום אחר ונותן לתוך ה׳
העשרון וממלא העשרון סלת
ומחמצו מאותו השאור ואם רבעות
הן אורך כל חלה שבעה טפחים ור׳
ורחבה ארבעה טפחים ׳וגבהה א׳
ארבע אצבעות ׳׳ כיצד תנופת
הלחם עם שני כבשים השלמים׳
מביא שני כבשים ומניף אותן כש׳
כשהן חיים שנ׳ והניף אותם תנופה
ואם הניף זה בפני עצמו וזה בפני
עצמו יצא ואחר כך שוחטין אותן ה׳
ומפשיט ולוקח חזה ושוק מכל אחד
משניהם ומניחן בצד שתי הלחם ה׳
ומניח שתי ידיו מלמטן ומניף הכל
כאחד במזרח במקום כל התנופות
מוליך ומביא מעלה ומוריד אם
הניפן אחד אחד יצא ׳׳ ואחר כך
מקטיר אמורי שני הכבשים וה׳

ושיור הבשר נאכל לכהנים ׳׳ וכן
שתי החלות נוטל כהן גדול אחת
מהן והשניה מתחלקת לכל המשמרו׳
ושתיהן נאכלות כל אותו היום וח׳
וחצי הלילה כבשר קדשי הקדשי׳ ׳׳
שחט שני כבשים על ארבע
חלות יוציא׳ יקדישו שתים מתוך
ארבע מושך שתים מהן ומניחן ה׳
והשאר פודין אותן בפנים ומוציאין
בחוץ כשאר חולין מאחר שלא התנהלו
קדש הלחם ׳׳ שחט ארבעה כב׳
כבשים על שתי חלות מושך שנים
מהן וזורק דמן שלא לשמן ומניח
השנים הנשארים הכשרים עם
שתי הלחם ׳׳ שתי הלחם מעכבין
זו את זו ושני הכבשים מעכבין ז׳
זה את זה ׳את אחד משניהם או
פרח או נעשה טרפה יקח זוג לשני ׳׳
שחט אחד שלא לשמו יקח לו
זוג לשני ׳׳ שתי הלחם מעכבין את
הכבשים ושני הכבשים אינן מעכ׳
מעכבין את הלחם ׳ כיום המנהו עם
הכבשים מעכבין זה את זה ׳כיצד
אבד הלחם יאבדו הכבשים׳ ואם
אבד הכבשים יאבד הלחם ויביאו
לחם אחר וכבשים אחרים ׳׳ שתי
הלחם הבאות בפני עצמן בלא כבשי׳
כיצד עושה כהן מניפן ותעובר צו׳
צורתן ויצאו לבית השרפה גזירה
שמא לא ימצאו כבשים לשנה הבא׳
ויביאו לחם בלא כבשים ׳׳ הפר ושני
אילים ושבעת הכבשים והשעיר ה׳
הבאין ביום זה בגלל הלחם אינן מע׳
מעכבין את הלחם ולא הלחם מעכ׳
מעכבן ׳׳ שני פרים של מוסף
היום ופר הבא בגלל לחם אינן מעכ׳
זה את זה ׳׳ שבעה כבשים של
מוסף היום ושבעת כבשים הבאין
בגלל הלחם אינן מעכבין זה את זה ׳׳

שבעה כבשים של מוסף היום וש'
ושבעת כבשים הבאין בגלל הלחם
אינן מעכבין זה את זה ואם נשחטו
אין מעכבין זה את זה. התמידין
אינן מעכבין המוספין ולא המוספין
מעכבין התמידין ולא המוספין מ'
מעכבין זה את זה ולא מין העומ'
אין מעכב כיצד הרי שלא מצאו ב'
אלא ששה כבשים מקריבין ששה
אפילו לא מצאו אלא אחד מקריבין
אותו בין בראשי חדשים בין בימי
המועדות והשבתות ואינן חייבין
להקריב השאר לאחר יום ומועד א'
אחר אלא כל קרבן צבור שעבר ז'
זמנו בטל קרבנו. לא מצאו אלא
שני כבשים יום יקרבו למוסף ה'
היום או הם תמידין לאחר הרי
הדבר שקול יום הקריבום למוסף
היום ויום רצו להניחם לאחר לת'
לתמידין יניחו :

פרק תשיעי

כאחד
בתשרי מקריבין מוסף היום ואיל
ושבעה כבשים הכל עולות ושעיר
חטאת המוספות וזה מוסף היום את'
על מוסף ראש חדש הקרב בכל יום
ראש חדש לפיכך יום אחד להיות בשב'
מקריבין שלש מוספין מוסף שבת
ומוסף ראש חדש ומוסף היום.
וכיצד סדר הקרבנות מוסף שבת
תחלה ואחריו מוסף ראש חדש
ואחריו מוסף יום טוב שכל התדיר
מחברו קודם את חברו. וכן כל
המקודש מחברו קודם את חברו ש'
היה לפניו תדיר ומקודש יקדים א'
אי זה מהן שירצה. עבר או
שכח ושחט את שאינו תדיר או ה'
הפחות בקדושה תחלה מקריבן ה'
ואחר כך שוחט את התדיר או את
המקודש נשחטו שניהן כאחד ל'
והיה זה ממרס הדם עד שיזרק ה'
דם התדיר או דם המקודש.
דם המקודש קודם לדם עולה מפני
שדם החטאות מכפר. וכל עולה
קודמין לאמורי חטאות מפני ש'
שהעולה כולה לאשים. דם
חטאות ואמורי עולה אי זה שירצה
קודם. וכן דם חטאות או דם עולה
ודם אשם אי זה שירצה יקדים.
חטאות קודמות לעולה אפילו חטאת
העוף קודמת לעולת בהמה שנאמ'
את אשר לחטאת ראשונה במין
יוב וכל חטאות שהיו קודמות לעול'
הבאה עמה. וכן כשעת הפרשה
מפריש החטאות תחלה ואחר כך
העולה. בקרבנות החג אינן כן ל'
אלא קריבין על הסדר הכתוב בתורה
שנ' כמשפט. כיצד בתחלה פרים
ואחריהם אילים ואחריהם כבשים
ואחריהם שעירים אע"פ שהשעירי'
חטאות וכל אותן שקדמו עולות.
וכן בשגגת הצבור בע"ז שהן מביאי'
פר לעולה ושעיר חטאת הפר קוד'
שנ' כמשפט ופר כהן משיח קודם
לפר העלם דבר של צבור ופר העלם
קודם לפר ע"ז ופר ע"ז קודם לשעיר
שלה אע"פ שהפר עולה והשעיר
חטאת שכך הוא הסדר הכתוב
בתורה. שעיר ע"ז קודם לשעיר
נשיא שהנשיא יחיד ושעיר נ'
נשיא קודם לשעירת יחיד ושע'
יחיד קודמת לכבשה אע"פ ששתיהן
חטאות. שהשעירה ראויה לבא
על הכריתות שמביאין עליהן חט'
חטאות והכשבה אינה באה אלא
על שגגת ע"ז אפילו חטאת העוף
של אותה קודם לכשבה. חטאות
קודמות לאשם מפני שדמה ניתן
על ארבע קרנות ועל היסוד וכל
חטאות שבתורה קודמין לכל האש'
האשמות חוץ מאשם מצורע
מפני שהוא בא על ידי הכשר.
האשם קודם לתודה ואיל נזיר מ'
מפני שהוא קדשי קדשים תודה
ואיל נזיר קודמין לשלמים מפני
שהן נאכלין ליום אחד וטעונין ל'
לחם והתודה קודמת לאיל נזיר מ'
מפני שיש בה ארבעה מיני מנחה.
שלמים קודמין לבכור מפני
שהן טעונין מתן שתים שהן אר'
ארבע וטעונה סמיכה ותנופה
ונסכים. הבכור קודם למעשר
בהמה מפני שקדושתו מרחם ו'
ונאכל לכהנים בלבד. המעשר
קודם לעופות מפני שהוא זבח :
היו שם חטאת העוף ועולת בהמה
ומעשר הואיל ועולה קודמת למ'
למעשר וחטאת העוף קודמת ל'
לעולת בהמה מקריב חטאת העוף
תחלה ואחר כך המעשר. היו
שני מיני בהמה הרבה ממין קרבן
אחד כיצד הן קריבין הפרים קודמי'
לאילים שכן מרובין בנסכים וכבשי'
ואילים קודמין לכבשים שכן מרובין
בנסכים. וכבשים קודמין לשעיר
שכן מרובין באמורין שבכלל אמ'
אמורי הכבשים האליה וכן בשעיר
אליה. העומר קודם לכבש ה'
הבא עמו ושתי הלחם קודמין לש'
לשני כבשים זה הכלל דבר הבא ב'
בגלל היום קודם לדבר הבא בגלל
הלחם. מנחת האיש קודמת
למנחת האשה. מנחת חטים קו'
קודמת למנחת שעורים. מנחת
חוטא קודמת למנחת נדבה מפני
שהיא באה על חטא. מנחת

נדבה ומנחת סוטה ואינה מהן שיר׳
שיריה יקדים ״ ומנחות קודמות ליין
והיין קודמות לשמן והשמן קודם
ללבונה ״ ולמטה קודמות ולמלח ומלח
קודמת לעצים ׳ ואימתי בזמן שבאו
כולן כאחד ׳ ואם הביא ראשון קרב ה׳
ראשון ׳ והביא אחרון קרב אחרון ״
כל הקודם בהקרבה קודם באכילה ׳
חוץ לפנים שלמים של אמש ושלמי
של יום של אמש קודמין שהרי ק׳
קדם זמנם ׳ שלמים של אמש וחטאת
ואשם של יום חטאות ואשם קודמין
מפני שהן קדשי קדשים כו׳ שבאור ״

פרק עשירי

ביום

עם הכפורים מקריבין מוסף כמו ה׳
מוסף ראש השנה ׳ פר ואיל והוא ה׳
הנקרא איל העם ׳ ושבעת כבשים כולן
עולות ושעיר חטאת והוא נאכל
לערב ועוד מקריבין הצבור שעיר
חטאת והוא נעשה שבפנים והוא שעיר
המשתלח ״ ביום טוב הראשון :
של חג הסוכות מקריבין מוסף היום
שלשה עשר פרים ושני אילים וארב׳
עשר כבשים כולן עולות ושעיר ח׳
חטאת נאכלת ׳ וכן בכל יום ויום מל׳
משבעת ימי החג מקריבין שני ל׳
אילים וארבעה עשר כבשים ושע׳
חטאת ׳ וכל הפרים פוחתין אחד ל׳
אחד בכל יום ׳ מקריבין בשני שנים
עשר פרים ׳ ובשלישי אחד עשר
פרים עד שימצאו קרבן יום שביעי
פרים שבעה אילים שנים כבשים אר׳
ארבעה עשר הכל עולות ושעיר
חטאות ״ ביום שמיני מקריבין
מוסף פר ואיל ושבעה כבשים כולן
עולות ושעיר חטאת וזהו מוסף
בפני עצמו ״ כל שבעת ימי החג

מנסכין את המים על גבי המזבח ז׳
ודבר זה הלכה למשה מסיני ׳ ועם
נסוך היין של תמיד של שחר היה
מנסך המים לבדו ׳ ואם עירה היין
לתוך המים או המים לתוך היין וכ׳
ונסך שניהם מעלין אחד יצא ׳ ואם
הקדים נסוך המים לזבח יצא ו׳
נסכן בלילה יצא ובקרן דרומית
מערבית היה מנסך ולמעלה מחצי
המזבח והכל יורד לשיתין כמו ש׳
שביארנו ״ כיצד היו עושין צל׳
צלוחית של זהב מחזקת שלשת ל׳
לוגין היה ממלא אותה מן השילוח ״
הגיעו לשער המים תקעו והריעו
ותקעו ועלה לכבש ופנה לשמאלו
ונותן המים אל הצלוחית לתוך הס׳
הספל שהיה שם ושני ספלין של כ׳
כסף היו שם מערבי היה בו המים ״
ומזרחי היה בו היין של נסך ומנ׳
ומנוקבין היו כמין שני חוטמין ד׳
של מים היה נקב שלו דק משל יין
כדי שיכלה המים עם היין כאחד ״
זה שמנסך המים היו אומ׳ לו
הגבה ידך שפעם אחת נסך על
רגליו ורגמוהו כל העם שאותו
מין הוא שהיו אומ׳ המינין שאין ל׳
מנסכין המים ״ ומעשהו כחול
כך מעשהו בשבת ׳ אלא שהיה מ׳
ממלא מערב שבת חבית של זהב
ואינה מכלי השרת ומניחה בלשכה
ולאחר ממלא ממנה ׳ ואם נשתפכה
או נתגלתה ממלא מן הכיור ומנסך ״
בכל יום ויום מימי החג היו א׳
אומרין שירה בפני עצמה על מוסף
היום ׳ בראשון מימי חול המועד ״
אומרו הבו לה׳ בני אלים ׳ בשני ולר׳
ולרשע אמר אלהים ״ בשלישי מי
יקום לי עם מרעים ״ ברביעי בינו
בוערים בעם ״ בחמישי הסירותי מ׳

מסבל שכמו ׳ בששי ומוטו כל מוסדי
ארץ ׳ ואם חל שבת באחד מהן א׳
ומוטו ידחה ״ כבר ביארנו שכ׳
שכל משמרות כהונה ארבע ועשרי׳
וכולן עובדין בשוה ברגלים ובחג ה׳
הסוכות היה כל משמר מקריב פר א׳
אחד או איל אחד או שעיר החטא׳
וכל הכבשים יש משמר שמקריב
מהן שני כבשים ׳ ויש משמר ש׳
שמקריב כבש אחד ״ כיצד
ביום טוב הראשון של חג היו שם ל׳
שלשה עשר פרים ושני אילים ושע׳
ושעיר כל משמר מקריב בהמה א׳
אחת והן נשארו שם ארבעה עש׳
כבשים לשמונה משמרות ׳ ששה
משמרות מקריבין שנים שנים ו׳
שנים ׳ ושנים מקריבין אחד אחד ׳
בשני היו שם שנים עשר פרים ו׳
ושני אילים ושעיר כל משמר מק׳
מקריב אחד נשארו שם ארבעה
עשר כבשים לתשעה משמרות
חמשה מקריבין שנים שנים וא׳
וארבעה מקריבין אחד אחד ״
בשלישי היו מקריבין אחד עשר
פרים ושני אילים ושעיר כל משמר
מקריב אחד נשתיירו שם ארבע׳
עשר כבשים לעשרה משמרות ד׳
ארבעה מקריבין שנים שנים וש׳
מקריבין אחד אחד ״ ברביעי ה׳
היו שם עשר פרים ושנים אילים וש׳
ושעיר כל משמר מקריב אחד נש׳
נשארו שם ארבעה עשר כבשים
לאחד עשר משמר שלשה מקריבי׳
שנים שנים ושמנה מקריבין אחד
אחד ״ בחמישי היו שם תשעה
פרים ושני אילים ושעיר כל משמר
מקריב אחד נשארו שם ארבעה
עשר כבשים לשנים עשר משמ׳
שני משמרות מקריבין שנים ש׳

שנים ועשרה ומקריבין אחד אחד ״
בששי היו שם שמונה פרים וש׳
ושני אילים ושעיר ס׳ ומשמר מקרי׳
אחד נשארו שם ארבעה עשר
כבשים ושלשה עשר משמר מה׳
ומשמר אחד מהן מקריב שנים ה׳
ושנים עשר משמר אחד אחד ״
בשביעי היו שם שבעה פרים וש׳
ושני אילים ושעיר וארבעה עשר
כבשים מכאן המשמרות ממעטות
ומשמר מקריב בהמה אחת וכל מי
שמקריב פר היום לא היה מקריב
למחר אלא חוזרין חלילה ׳ובשמיני
חוזרין לפיס כולן כאחד כשאר הרג׳
הרגלים כמו שביארנו ״ ביום הראשון
של חג שחל להיות בשבת היו שם
ומנחות נסכים של מוספין ושל תמ׳
תמידין אחד וששים עשרון ולא
היו מערבין אותן ולעולם אין מער׳
מערבין נסכים אלא נסכי הפרים
לבדן ונסכי האילים לבדן ונסכי כב׳
כבשים לבדן בין בקרבנות צבור בין
בקרבנות יחיד ״ וכן החלבים של
קרבנות בין קרבנות צבור בין קרבן
יחיד אין מערבין אותן זה בזה א׳
אלא מקטירין אימורי כל קרבן וקרבן
בפני עצמו ׳ואם נתערבו מקטירין
הכל כאחד ״ ומנחות של נסכים
שנתערבו זה בזה לאחר שנבללה כל
אחת ואחת בפני עצמו כשרות ״
וכן שנבללו המנחות ונתערבו של׳
שמנן וסולתן הרי זה מותר לערב
אין שולתן לכתחלה וכן אם הקטיר
ומנחות של נסכים כל אחד ואחד ב׳
בפני עצמו הרי זה מותר לערב היין
שלהן ״ כשמערבין היין של ה׳
נסכים יש לו לערבין נסכים של אמ׳
אמש בשל יום ושל יחיד בשל צבו׳
וכשמערב מערב נסכי פרים בין
נסכי אילים ובין נסכי כבשים ב׳
אבל אין מערבין יין נסכי כבשים
ביין נסכי פרים ואילים ״ ולעולם
אין מערבין היין לכתחלה אלא ל׳
אחר שנתערבה הסלת או אחר
שהקטירה כמו שבארנו ״

בריך רחמנא דסייען

הלכות פסולי
המוקדשין

יש בכללן שמונה מצות שתי מ׳
מצות עשה ושש מצות לא ת׳
תעשה ״ וזהו פרטן ״
א׳ שלא לזבוח קדשים שנפל בהן ה׳
מום אף שנפסלו :
ב׳ שלא לאכול פגול :
שלא יותיר קדשים לאחר זמנן :
ג׳ שלא לאכול נותר :
ד׳ שלא יאכל קדשים שנטמאו :
ה׳ שלא יאכל אדם שנטמא את הקדש ״
ו׳ לשרוף את הנותר :
ז׳ לשרוף את הטמא :
ובאור מצות אלו בפרקים אלו :

פרק ראשון

ס׳

הפסולין לעבודה מותרין לשחוט
קדשים לכתחלה ואפילו קדשי
קדשים חוץ מן הטמא שאינו
שוחט לכתחלה ואע״פ שהוא ב׳
חוץ לעזרה ופשט ידו ושחט
בעזרה גזרה שמא יגע בבשר
ואם עבר ושחט הזבח כשר ״
וכן פר כהן גדול של יום ה׳
הכפורים אע״פ שבו ושחט ב׳
אהרן ׳אם שחט זר כשר ׳אף פ׳
פרה אדומה ששחט זר כשרה ״
שאין לך שחיטה שפסולה בזר׳
השוחט את הקדשים ולא נתכוון
לשחיטה אלא כמתעסק הרי אלו
פסולין עד שיתכוין לשחיטה ה׳
ולא ישחוט שני ראשים כאחד
בקדשים ׳ וכן אין שנים שוחטין
בהמה אחת בקדשים ואם שחט
הרי אלו כשרים ׳אבל שנים שו׳
שוחטין בהמה אחת ואחד שוחט
שני ראשים בחולין ״ הקטן ש׳
אינו שוחט קדשים אע״פ שהגדול
עומד על גבו שהקדשים צריכין
מחשבה וקטן אין לו מחשבה
ואפילו היתה מחשבתו נכרת מת׳
מתוך מעשיו אינה מחשבה להק׳
אלא להחמיר כיצד עולה עומדת
בדרום ואמר לו הקטן והביאה לצ׳
לצפון ושחטה שהרי ממעשיו
ניכר שמחשבתו לשחיטת קדשי׳
הרי זו פסולה ״ קדשי קדשים
שנשחטו בדרום או נתקבל הדם ב׳
בדרום פסולין היה עומד בדרום ה׳
והושיט ידו וקבל הדם בצפון קב׳
קבלתו פסולה ״ הכניס ראשו ה׳
ורובו בצפון הרי זה כעומד בצפון ״
שחטה בצפון ופרכסה ויצאה
לדרום אפילו הוציאה לדרום כשרה ׳
פרכסה ויצאה לדרום וחזרה לצפון
ואחר כך קבל דמה בצפון כשרה ״
וכן קדשים קלים שהיו בפנים וע׳
ועומד חוץ לעזרה והכניס ידו לפנ׳
ושחט שחיטתן כשרה ״ הכניס
ידו וקבל קבלתו פסולה ׳אפילו הכניס
ראשו ורובו ׳ואפילו היה העובד
כולו בפנים וצינורותיו בחוץ עבודתו
פסולה ״ שנ׳ בבואם אל אהל מועד
עד שיבואו כולו ״ פרכסה הבהמה
ויצאת לחוץ אחר קבלת דמה כשר׳
שאפילו יצאו האימורין והבשר
קודם זריקה בקדשים קלים ׳הזבח

כשר כיון שיתכוין " היתה כ'
הבהמה כולה בפנים ורגלה בחוץ
ושחט הזבח שנ' והביאום לה'
עד שתהיה כולן בפנים שחטה
והיא כולה בפנים ואחר כך הוצי'
רגלה לחוץ חותך הבשר עד ש'
שמגיע לפנים ואחר כך מקבל
הדם ואם קבל ואחר כך חתך ע'
פסול מפני שמטמאות הבשר של'
שבחוץ ובקדשים קלים אינו צ'
צריך לחתוך אלא מחזיר רגלה ל'
לפנים ומקבל שבשר קדשים קלים
שיצא קודם זריקה כשר "
תלה הבהמה ושחטה באויר הע'
העזרה פסולה שנ' על ירך המזבח
עד שישחוט בארץ " היתה
הבהמה בארץ ונתלה ושחט והוא
תלוי באויר בקדשי קדשים פסול
ובקדשים קלים כשר " שחט
מעט סימנין בחוץ וגמרן בפנים
או ששחט מיעוטן בדרום וגמרן
בצפון פסולה שהשחיטה ישנה
מתחלה ועד סוף " נתלה וקבל
הדם מאויר בהמה המונחת כל'
בקרקע פסול שאין דרך שירות
בכך היה עומד בעזרה ותלה המ'
המזרק בידו וקבל הדם באויר כ'
כשר שאויר המקום כמקום "
נתן מזרק לתוך מזרק וקבל כשר
שאין מין במינו חוצץ " הניח
סיב בתוך המזרק וקבל כשר שאפי'
שהסיב חלול והרי הדם יורד לתוך
המזרק ואין כאן חציצה ואם
כן עשה בקמיצת המנחה וקמץ
מתוך הסיב פסולה " קבלת הדם
והולכת למזבח וזריקתו וכן הולכת
אברים לכבש כל אחת מאלו אינה
כשרה אלא בכהן הכשר לעבודה
כמו שבארנו בקמיצת המנחה

ובמוליכת העוף והולכה שאינה
ברגל אינה הולכה לפיכך כהן ש'
שקבל את הדם ועמד במקומו ז'
וזרקו למזבח נפסל הזבח "
קבל בימינו ונתן לשמאלו יחזיר
לימינו קבל בכלי חול נפסל הזבח
קבל בכלי קדש ונתן לכלי חול יחז'
יחזיר לכלי קדש' נשפך מן הכלי על
הרצפה ואספו כשר' אבל נשפך
מאויר בהמה על הרצפה ואספו
ונתנו לכלי שרת נפסל הזבח "
נשפך מקצת הדם מאויר בהמה
על הארץ ולא אספו וקבל מקצתו
מאויר בהמה הרי זה כשר "
ובלבד שיהיה זה הדם שנתקבל
דם הנפש ולא דם התמצית ולא דם
העור " כל הזבחים שקבל דמן ז'
אחד מן הפסולין לעבודה או שה'
שהוליך את הדם למזבח או שזרק
במזבח כהלכתו נפסל הזבח קבל
הכשר ונתן לפסול ולא הלך בו ה'
הפסול אלא עמד במקומו יחזיר
לכשר " אבל דם שהוליך הפסול
לעבודה והחזירו לכשר והוליכו ל'
או שהוליכו כהן תחלה והחזירו
ונתנו לפסול והוליכו הואיל והוליכו
הפסול בין בתחלה בין בסוף נפסל
הזבח שהרי אי אפשר לתקן דבר
זה " קבל הפסול אם נשאר דם
הנפש חוזר הכשר ומקבל ומו'
ומושך וזורק שאין הפסולין ל'
לעבודה עושין הדם הנשאר שירי'
חוץ מן הטמא הואיל והוא ראוי
לעבודה בקרבן הבא בטומאה כמ'
שבארנו עושה שירים כיצד קבל
הטמא אע"פ שקבל ואחריו הכשר
דם הנפש וזרקו נפסל הזבח שזה
שקבל הכשר באחרונה שירים הוא
ואינו כלום " בהמה שחסר אחד

מאבריה כל שהוא אחר שחיטה
קודם קבלת הדם נפסלה אפילו יצ'
מאזנה קודם קבלה הרי זה לא יקבל
שנ' ולקח מדם הפר שיהיה שלם
כולו בשעת קבלה ואם קבל מן ה'
החסרה וזרק הרי זה פסול " אבל
אם חסרה אחר קבלה קודם זריק'
אפילו אובד הבשר קודם זריקת הדם
או נשרף אם נשתייר כזית מן הבשר
או כזית מן האימורין זורק את הדם
ואם לאו אינו זורק ובעולה אפילו
כחצי זית מן הבשר וכחצי זית מ'
הדם ומפני שכולה לאישים' נשאר
שתות מכזית לא יזרוק ואם זרק
לא הורצה " נפסל הבשר קודם
זריקה או שיצא חוץ לעזרה לא ל'
יזרוק הדם ואם זרק הורצה "
בשר קדשים קלים שיצא חוץ לעז'
קודם זריקת דמים אע"פ שנזרק ה'
הדם והבשר בחוץ הזבח כשר ומפ'
שסוף הבשר לצאת וזריקה מועלת
ליוצא ולשרפו אבל לא לאכלו " וכן
אימורי הקדשים קלים שיצאו לפני
זריקת דמים ונזרק הדם והן בחוץ
לא נפסל הזבח ואם החזירן מקט'
מקטירן אותן ואע"פ שלא החזירן
חייבין עליהן משום פגול ונותר
וטמא " כל הזבחים של יחיד
בין שנטמא בשר והחלב קיים בין
שנטמא חלב והבשר קיים זורק
את הדם נטמאו שניהם לא יזרוק
ואם זרק הורצה שהציץ מרצה
על הטמא וכן אימורין או אברי
עולה שנטמאו והקטירן הציץ
מרצה כמו שבארנו' וכל קרבנות
הצבור שנטמאו הבשר והחלב
הרי זה זורק הדם " דם קדשים
שיצא חוץ לעזרה נפסל הזבח
ואע"פ שחזר והכניסו וזרקו על

המזבח אין נרצה ומ"מ דם הקדשים
אינו מקבל טומאה מה"מ שנ' כדם על
הארץ תשפכנו כמים דם שנשפך
כמים הוא הנחשב כמים ומקבל
טומאה דם הקדשים שאינו נשפך
כמים אינו מקבל טומאה. והדם
ששקעה חמה עליו ולא נזרק נפסל
הזבח ואם זרקו לא הורצה.

פרק שני

א

הדמים הנתנין על המזבח החיצון
אם נתנם מתנה אחת כפר ואפילו בח'
בחטאות ומתנה אחת היא העיקר
ושיור הארבע מתנות למצוה ש'
שנ' ודם זבחיך ישפך על מזבח יי'
אלהיך. שפיכת הדם על המזבח
היא העיקר וכל הנתנין בזריקה ש'
שנתנן בשפיכה יצאו שנ' ודם זבחיך
ישפך וכו'. כל הדמים הנתנין על
מזבח הפנימי אם חסר אחת מהן
לא כפר שאלו כולן עיקר הכפרה ה'
שהרי הכתוב הקפיד על מניינם
שנ' שבע פעמים וכו'. חטאות
שנתן ממנה מתנה אחת ומתו ה'
הבעלים ישלים הארבע מתנות אף
לאחר המיתה. ואפ' אם נתן האחת
ביום אין נתן השלש בלילה ואם ל'
נתן האחת בפנים והשלש בחוץ
חייב משום מעלה בחוץ. היה
מזה ונקטעה ידו של מזה קוד'
שיגיע דם לאויר המזבח אין עולה
לו הזיה. שנה מתן הקרנות בה'
בחטאות בין בחטאות הנעשה בפ'
פנים בין בחטאות הנעשה בחוץ
פסל. אבל בשיור הקדשים כשרים.
נתן הדם על הקרן ולפנים בין בחו'
בחטאות בין בשיור קדשים בין מן
מזבח הפנימי בין במזבח החיצון.

פסול. דם שמצותו ליתן אותו למע'
מחוט המזבח שנתנו למטה או ש'
שמצותו למטה ונתנו למעלה או
שמצותו ליתן בפנים בהיכל שנתנו
על מזבח החיצון או הנתונין על
מזבח החיצון שנתנו לפנים בהיכל
או שנתן דם הנתונין בחוץ על
הכבש שלא כנגד היסוד הרי בשר
המזבח פסול ואע"פ נתכפרו הב'
הבעלים כיון שהגיע דם למזבח
אע"פ שהגיע שלא למקומו הרי ה'
הוא כמי שהגיע למקומו לכפר.
בד"א כשהיה זה הזורק כשר
לעבודה אבל אם קבל הכשר ונתן
הפסול את הנתנין למעלה למטה
ואת הנתנין בפנים בחוץ והנתונ'
בחוץ בפנים או שנתן על הכבש
שלא כנגד היסוד לא נפסל בשר
הזבח אם נשייר דם הנפש אלא ל'
יחזור הכשר ויקבל שיור דם הנפ'
ויזרוק הדם למקומו. דמי
קדשים שנתערבו בין דם בדם בין
כוסות בכוסות אם נתערבו הנתנ'
מתנה אחת בניתנין מתנה אחת
יתן הכל מתנה אחת. וכן הנתנין
מתן ארבע יתן הכל מתן ארבע. נ'
נתערבו בו הנתנין במתנה אחת
בנתנין שתים שהן ארבע יתן ל'
הכל מתנה אחת. נתערבו ל'
הנתנין למעלה בנתנין למטה ישפך
הכל לאמה והזבחים פסולין ואפי'
נתערב שירי חטאות עם דם העו'
שמקום הכל למטה ישפך לאמה
ואם לא שאל ואלא נתן מן התערוב'
למעלה ולמטה הרי זה כשר. נתן
למעלה ושאל יתן למטה ואלו ה'
ואלו עלו לו. נתערבו הנתנין
בפנים בנתנין בחוץ ישפכו הכל
לאמה ואם לא שאל ולקח דם הת'

התערובת ונתן מהן בפנים הכל
כשר. בד"א בשיור הדמים הנתנ'
בחוץ חוץ מן החטאות אבל דם
חטאות הנעשות בחוץ שנתערב
בדם החטאות הנעשות בפנים י'
אם נתן בחוץ וחזר ונתן בפנים
הכל כשר. נתן בפנים וחזר ונתן
בחוץ פסולה שדם חטאות ש'
שנכנס להיכל אפילו חטאות ה'
יחיד המובאת אסורה שנ' וכל
חטאות אשר יובא מדמה וכו'.
והוא שיבא דרך שער ההיכל שנ'
יובא דרך ביאה. אבל אם כפש'
כפשיפש או דרך חלון או גג אינו
נפסל. פר העלם ושעיר ע"ז
שדמן נכנס להיכל אם הכניסו ל'
לקדשי הקדשים נפסל שמקום
זה עבודה של מקומן הוא. וכן פר
ושעיר של יום הכפורים שדמן
נכנס לקדשי הקדשים והזה מן
ממנו והוציאו להיכל וחזר והכניס
לקדשי הקדשים נפסל ואינו גומר
ממנו הזיות שבקדש הקדשים
שכיון שיצא יצא. ואם גמר הזיו'
שבקדש הקדשים והוציאו להיכל
והזה מקצת הזיות והוציאו חוץ
להיכל וחזר והכניסו להיכל אינו
גומר הזיות שבהיכל שכיון שיצ'
הדם חוץ למקומו נפסל. חטאות
שקבל דמה בשתי כוסות ויצאה
אחת מהן לחוץ הפנימית כשרה
ואם הכניסה אחת מהן לה'
להיכל והזה ממנה שם אף החיצונה
פסולה שנ' יובא מדמה. אפילו
מקצת דמה נכנס לכפר בקודש ה'
פסולה. דם החטאות שהכניס
לכפר בו בפנים ולא כפר אלא הכ'
הוציאו ולא הזה ממנו בפנים כלום
אם הכניס בשוגג הרי זה כשר ה'

ומזה ומתן בחוץ שהרי לא כפר
בקודש ואם הכניסו מזיד פסול׃
הכניס החטאות עצמה להיכ׳
כשרה שנ׳ אבא ומדמה ולא כשרה׃
חטאות העוף שפרכסה ונכנסה
להיכ׳ כשרה ׳הכניס דם חטאות
העוף להיכ׳ בעזרה הרי זה ס׳
ספק אם העזור חשוב ככלי׃
נשפך דם חטאות העוף ואספו ב׳
הרי זה ספק אם הכלי פוסל בחוה
או אינו פוסל לפיכך תשרף ככל
חטאות העוף שהיא ספק׃
חטאות שקבל דמה בארבע כוסות
ונתן מתנה אחת מכל כוס שירי
ארבעתן נשפך על היסוד ושיור
הכוסות נשפכין לאמה׃ דם
שנפל לתוך המים או לתוך דמי ב׳
חולין אין יזה ממנו ׳ואם הזה פ׳
פסול׃ נפל מים לתוך הדם ש׳
שבמזרק אם יש בו מראית דם ב׳
כשר׃ נפל לתוכו יין או דם חולין
אומדין אותו אילו היו מים אם ב׳
מראין לבטל דם שבמזרק עד ש׳
שלא יהיו מראין מראית דם הרי
זה אין יזה ממנו ואם אינן מראין
לבטל מראית יזה ממנו׃ דם
קדשים שנתערב בדם פסולי המ׳
המזבח או בדם קדשים שנפסלו
כשחיטתן ישפך הכל לאמה ׳וכל
ואפילו קרבן כל הכוסות חוץ מא׳
מאחד ישפך לאמה׃ וכל אותן
הזבחים פסולין נתערב בדם התמ׳
התמיעית ישפך לאמה ואם לאו
שאל ונתן כשר׃ האומרין ואמרי
עולות והקריבן והלבונה ומנחו׳
הנשרפות אחר שנתקדשו בכלי
שרת אם זרק אחד מכלי אלו על
גבי האישים בין ביד בין בכלי בין
בימין בין בשמאל הרי אלו כשר׳

המים והיין שנסכן מן בהגן בין
בשיור כלי השרת כשר׃ נסכן
בכלי חול או בידו פסולין׃
אברין שסדרן וכן קומץ שסדרן
וסדר העצים של מערכה ומעלה
והן או שסדרן מערי העצים ה׳
הרי זה ספק אם דרך הקטרה בכך
או אין דרך הקטרה לכך לפיכך
לכתחילה לא יעשה כן ואם ע׳
עשה הורצה׃

פרק שלישי

קדשי

קדשים שחיטתן בראש המזבח
כאלו שחטן בצפון שנ׳ וזבחת
עליו את עולתיך ואת שלמיך
מלמד שכל המזבח ראוי לשחיט׳
העולה ושחיטת השלמים׃
עולה ששחטה בראש המזבח
או ששחטה למטה והעלה אותה
לראש המזבח יפשיט ׳וינתח
אותה ויטהר ׳מקומה ׳ומוריד
הקריבים ומדיחן למטה וחוזר
ומעלה אותן ומוריד העור ונותן
לכהנים׃ וכן זבחים שחוטין
שעלו לגבי המזבח מפשיט ומנ׳
ומנתח למקומן ומוריד הקריבים
ומדיחן במים וחוזר ומעלה אותן
ומדיחן את העור ואת הבשר ונ׳
ונותנן לבעלים וחוזר ומקטיר את
השיור׃ ומפני מה לא יוריד
הכל אלא יפשיט וינתח בראש ה׳
המזבח שכל הראוי לאישים אף
עולה לראש המזבח לא ירד שנ׳
כל הנוגע במזבח יקדש ׳יכול אף
על פי שאינן ראוי ת״ל היא העולה
על מוקדה ׳מה עולה שהיא ה׳
ראויה לאישים ׳אם עלת לא תרד ׳
אף כל הראוי לאישים אם עלתה לא

ירד׃ עולת שהעלה חיה לראש
המזבח תרד שעדיין אינה ראויה
וכן קומץ המנחה שלא נתקדש ב׳
בכלי שרת וכל איסורי המזבח שע׳
שעלו לא ירדו לפי שאינן ראוין ל׳
מתחילתן וכן בהמת קדשים ש׳
שנשחטה בלילה או שנשפך דמה
או שיצא חוץ לעזרה אם עלת
תרד׃ וכל קדשים שלנו בין ב׳
שלן בבשר או הדם או האימורין׳
וזבח שיצא חוץ לעזרה או שנט׳
שנטמאו או נפסל במחשבת הזמן
או במחשבת מקום או במחשבת
שנוי או שקבלו הטמאים וזרקו את
דמו ׳הואיל וראוין מעבודת קרבן
הביא בטומאה ושנתן דמו חוץ למקו׳
או קדשי קדשים שנשחטו בדרום
או שנתקבל דמן בדרום אע״פ שכ׳
שכלן פסולין אם עלו לראש המזבח
לא ירדו מ׳ שפסלו בקודש הקדש
מקבלו׃ וכשם שאם עלו לא ירדו
כך אם ירדו לא יעלו ׳שנה שהרי
פסולין הן ׳ואם משלה כהן האור
אע״פ שירדו יעלו שניה ויש לו בה
הקטרתן׃ קומץ שנפל וקטרת
בארץ ומקטרתו משלה בן האור ב׳
יעלה כלו׃ אברים וחלבים וקומץ
שלנו בראש של מזבח כאלו לנו ה׳
בעזרה ואם ירדו לא יעלו אבל אם
ירדו מקטירין אותן לעולם ואור
המזבח מזבח ואמורי קדשים
קלים שהעלו קודם זריקת דמים לא
ירדו שהרי נעשו לחמו של מזבח׃
שני אשרות שהביאו לאחריו
ושחט את שניהן וקדם והעלה
אמוריו של אחד מהן קודם זריקה
הרי אלו ירדו׃ הזבח הפסול
והנסכים הפסולים שעלו למזבח
הזבח לא ירד במה שבארנו מפני

שהן ראוי לאישים והנסכים ירדו
וכן נסכין הבאין בפני עצמן שנפסלו
ואלו ירדו ·· עלה שהעלהו זר ועלה
לא ירד · וקומץ המנחה שקמצו
זר ועלה ירד אע״פ שזה פסול וזה
פסול זה כולו לא נתקדש כלל ואחד
חזר ואחד שאר הפסולין · ואלו הם
שלא ירדו כל שאינן ראוי לאישים
בשר קדשי קדשים בשר קדשים
קלים מותר העומר ושירי מנחות
ושתי הלחם ולחם הפנים והקטורת
והצמר שבראשי כבשים ושער ת׳
שבזקן התישים והעצמות והגידים
והקרנים והטלפים בזמן שאינן מחו׳
מחוברין אם עלו ירדו ·· קומץ
שמנחה שאינו על הפנים וירד הן
הפנים יחזירו שהדבר ספק שמא
חבורי עולין כעולין הן חשובין ··
מזבח הפנימי מקדש פסולין בין ר׳
ראויין לו בין שאינן ראויין לו · אבל מזבח
החיצון שעלו לו זבחים שנפסלו לא
ירדו · עלתה לו קטרת זרה תרד שאינה
הקטרת ראויה למזבח החיצון · אבל
מזבח הפנימי שעלה לו קומץ מנח׳
בין כשר בין פסול לא ירדו וכן כל
מועלין בזה ·· כשם שהמזבח ה׳
מקדש את הראוי לו כך הכבש ו׳
ושאר כלי השרת מקדשין את ה׳
הראוי להן שהרי נאמר · בכלים כל ה׳
הנוגע בהן יקדש והשיגע לכבש
דבר הראוי לו לא ירד ואע״פ שנפסל
וכן משהגיע לכלי דבר הראוי נתק׳
נתקדש ולא יפדה לעולם ואע״פי ׳
שנפסל כמו שביארנו באסורי המ׳
המזבח ·· אין הכלי הלח מקדש
את היבש · ואין כלי יבש מקדש
את הלח · בד״א במדת הלח והיבש ש׳
שהיו מקדש כמו שביארנו בהלכ׳
כלי מקדש · אבל המזרקות מקדשו׳

הלח והיבש וכלי שרת מקדשים דם
הפסול ליקרב ·· כל כלי השרת אין
מקדשין אלא במקדש ואין מקדש׳
אלא מדעת ואין מקדשין אלא מ׳
מתוכן · ואין מקדשין אלא שלמים
נקבו אם עושין הן מעין מלאכתן ש׳
שהיו עושין והן שלמים מקדשין
ואם לאו אין מקדשין · ואין מקדש׳
אלא מלאים · אבל המדות אין מק׳
מקדשין חסרים אלא אם דעתו ל׳
למלאותן מקדשין ליפסל · אבל לא ל׳
ליקרב ·· כלי שרת מקדשין שלא
בזמנן להפסל · אבל לא ליקרב · כיצד
דבר שזמנו ביום נתקדש בכלי
שרת בלילה נפסל ואינו קרב · אבל אי׳
אינו קרב כגון שקמץ מנחה בלילה
ונתן קומצה בכלי שרת הרי זו כמ׳
נשרפת ·· מזבח שנפגם נפסלו
כל הקדשים שהיו שם שחוטין ב׳
במקדש שעדיין לא נזרק הדם ש׳
שהרי אין שם מזבח לזרוק עליו שנ׳
וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמי׳
כלומ׳ תזבח והוא עומד כתקנו ל׳
ומנין פגום אבל קדשים חיים ש׳
שיהיו שם בעזרה בעת שנפגם לא
נפסלו אלא כשיבנה המזבח יקריב׳
שאין בעלי חיים נדחין הקדישן ל׳
בהיותו עד שלא נבנה המזבח משיב׳
מקריבין אותן שהדחוי מעיקרו ל׳
אינו דחוי · וכן אין מועלין קדשים
והמזבח פגום שנ׳ ומכלוהו מעות
אינו׳ המזבח והוא הדין לקדשים
קלים שאין אוכלין אותן בירושלם
והמזבח פגום עד שיבנה ··

פרק רביעי ׃

ול״ד

חטאות ותמורת חטאות שאינו בע׳
בעליה וחטאות שאבדה ונמצאות
אחר שנתכפרו בעלים הרי אלו ימות׳
נמצאות אחר שנשחטה השניה
שהפריש קודם שיזרק דמה הרי
זה ספק אם תמות אם תרעה עד
שיפול בה מום · לפיכך תמות וכיצד
הן מתות לא שיהיו בבית אבל כיצד
אלא יכניס אותן לבית וינעל עליהן
עד שימותו ודברים אלו מפי משה
רבינו נשמעו ·· אין כל הדברים
האלו אמורין אלא בחטאות יחיד
בלבד · אבל חטאות צבור שאבדה
ונמצאת אחר כפרה בין ראויה בין
אינה ראויה תרעה עד שתפל בה
מום ותמכר ויפלו דמיה לנדבה ׃
ואין אתה יכול לומ׳ בחטאות צבור
ולד או תמורה או שמתו בעליה
שכל קרבנות הצבור זכרים ואין ה׳
הצבור עושין תמורה ואין כל ישר׳
מתין ·· פר ושעיר של יום הכפו׳
שאבדו והפריש אחרים תחתיהם
וכן שעירי ע״ז שאבדו והפריש ל׳
אחרים תחתיהן ירעו עד שיפול
בהן מום · ויפלו דמיהן לנדבה שאין
חטאות צבור מתה ולמה לא יקרבו
עצמן נדבה שהרי הן זכרים גזירה
לאחר כפרה משום לפני כפרה ··
המפריש חטאתו ואבדה ו׳
והפריש אחרת תחתיה ונמצאת
הראשונה והרי שתיהן עומדות
משך אחד מהן ונתכפר בה היאחר׳
תמות ·· בד״א לאחר אומ׳ לו שיכפר
בזו שהפריש באחרונה והראשונה
תרעה עד שיפול בה מום ויפלו ל׳
דמיה לנדבה ·· היתה אחת מהן
תמימה ואחת בעלת מום תמימה
תקרב ובעלת מום תמכר · נשחט׳
בעלת מום קודם שיזרוק דם ה׳
התמימה הרי זו אסור בהנייה
היו שתיהן בעלי מום ימכרו שתיהן

ויביא מדמיהן חטאת והשאר יפלו
לנדבה ״ הפריש חטאתו ואבדה
והפריש אחרת תחתיה ואבדה
והפריש אחרת ונמצאו הראשונות
והרי שלשתן עומדות נתכפר ל׳
בראשונה שניה מתה ושלישית
רועה נתכפר בשלישית שניה מ׳
מתה והראשונה רועה נתכפר באמ׳
באמצעית שתיהן מתות ״
המפריש שתי חטאות לאחריות ל׳
ונתכפר באיזה שירצה והשניה ת׳
תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמי׳
לנדבה ״ הפריש חטאת מעוברת ל׳
וילדה הרי היא וולדה כשתי חטאות
שנפרשו לאחריות ״ המפריש
חטאתו ועברה שנתה תרעה עד
שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמיה
אחרת וכן אם הפריש חטאתו ונפל
בה מום יביא בדמיה אחרת ״
כל חטאת שאבדה ונמצאת קודם ל׳
כפרה אע״פ שנמצאו בעלת מום
או שמצאו אחר שעברה שנתה
הואיל והיתה אבודה בשעת כפרה
הרי זה תמות ״ היתה גנובה או
גזולה בשעת כפרה ונתכפר בחבר׳
אינה מתה אלא תרעה לא שמענו
ממשה רבנו אלא אבודה היתה ע׳
עקר אבדתה בלילה אע״פ שהיתה
אבודה בשעת כפרה אינה מתה
אלא רועה ״ וכל אלו שרועות רוע׳
עד שיפול בהן מום ויפלו דמיהן ל׳
לנדבה ״ היתה אבודה ממנו ומן
הרועה ואחד מכירה אפילו בסוף
העולם הרי זה ספק לפיכך תמות ״
היתה נחבאת אחורי הדלת או ל׳
בסתר המדרגה הרי זו אבדה ש׳
שהרי אין אדם רואה אותה בשע׳
בשעת כפרה ״ היתה בשדה או
באגם הרי זו ספק אבדה שאין

יש שם רואה אותה בשעת כפרה
לפיכך תמות מספק ״ השולח
חטאתו ממדינת הים מקריבין ל׳
אותה בחזקת שהוא קיים ״ בד״א
בחטאות העוף או בחטאות בהמה
של אשה שאינה בת סמיכה אבל
שבזכרין ״ אשם ודאי שמתו ל׳
בעליה ושכפרו בעליו ירעה עד
שיפול בה מום וימכר ויפלו דמיו
לנדבה ״ שכל שבחטאות מתה ל׳
באשם רועה עד שיפול בה מום
ויפלו דמיו לנדבה ״ וכל אשם שנתק
לרעייה אם הקריבו עולה כשר ו׳
לא יקרב הוא בעצמו עולה לכתחלה
גזרה לאחר כפרה משום לפני כפ׳ ״
המפריש נקבה לאשמו תרעה
עד שיפול בה מום ותמכר ויביא ל׳
בדמיה אשם ״ ואם הקריב אשמו
יפלו דמיה לנדבה ״ וכן ולדה הפריש
נקבה לעולתו וילדה זכר ירעה
עד שיפול בה מום ויביא בדמיו
עולה ״ וכל הדיוט שהפריש
זכר לחטאתו ונשיא שהפריש
שעירה לחטאתו כהן משיח ע׳
שהפריש פרה לחטאתו הרי אלו
מתקדשין לא קדושת הגוף אלא
קדושת דמים לפיכך ימכרו שלא
במום ״ המביא אשם תלוי ונו׳
ונודע לו שלא חטא או שחטא ל׳
ודאי אם עד שלא נשחט ירעה
עד שיפול בה מום ויפלו דמיו ל׳
לנדבה ״ מפני שלבו של אדם דוי
על עונותיו ״ והואיל ועל ספק ה׳
הפרישו גמר בלבו להקדישו ואפי׳
הפרישו על פי עדים והוזמו יפלו
דמיו לנדבה ״ ואם אחר שנשחט
נודע לו הדם ישפך והבשר ישרף
כשאר פסולי המוקדשין ״
נודע לו אחר שנזרק הדם הבשר

יאכל לכהנים ככל האשמות ״ אשם
ודאי אינו כן אם עד שלא נשחט
נודע לו שלא חטא יצא וירעה ל׳
בעדר כשאר החולין ואין בו ק׳
קדושה כלל ״ ואם משנשחט הרי
זה יקבר ואם משנזרק הדם הבשר
יצא לבית השרפה כשאר פסולי ל׳
המוקדשין ״ מי שנתחייב
באשם תלוי והפריש שנים לאחריו׳
ונתכפר באחד והשני ירעה עד
שיפול בה מום ויפלו דמיו לנדבה
ואין צריך לומר בודאי שהוא כן ״
כל האשמות שבתורה באים
בני שתים ובאים בכסף שקלים ל׳
חוץ מאשם מצורע ואשם נזיר
שהן בני שנה ואין לדמיהן קצבה
אשם תלוי בא מן הגדולים ומן ל׳
הקטנים ומפני השמועה אמרו
שאינו בא אלא בכסף שקלים ה׳
הוזלו כבשים ולא תמצא איל ל׳
בשתי סלעים אין לו תקנה אלא ל׳
ישהה עד שיוקרו ויביא בשתי
סלעים שהרי הקפידה תורה על
דמיו ונתנה לו קצבה ״ הפריש
אשמו והיה בשעת הפרשה יפה
סלע ובשעת כפרה יפה שתים
כשר שהרי מעקרו אינו דחוי
ועדיין לא נראה עד שנעשה ש׳
שתים ואע״פ שהשביח מאליו ל׳
אדם מתכפר בשבח הקדש ״
היה בשעת הפרשה יפה
שתים ובשעת כפרה
יפה סלע הרי זה פסול חזר ונעש׳
יפה שתים יחזור לכשרותו שאין
בעלי חיים נדחין כמו שבארנו
למה הדבר דומה למום שנפל ו׳
ועבר ״ הפריש שתי סלעים
לאשם ולקח בהן שני אילים לאשם
אם היה אחד מהן יפה שתי ס׳

סלעים יקריב לאשמו והשני ירעה
עד שיפול בו מום ויפלו דמיו לנדבה
היה חייב באשם בן שנה והבי'
בן שנתים בבן שתים והביא בן ג'
שנה או ששחטו מחוסר זמן כ'
בבעלים פסול. ותעובר צורתו ו'
ויצא לבית השרפה. זה הכלל כל ה'
הפסול בחטאות פסול באשם חוץ
מן האשם ששחטו שלא לשמו
שהוא כשר כמו שיתבאר.
עולת נזיר עולת יולדת עולת מצור'
ששחטן בני שנים עשר חדש ו'
ויום אחד או מחוסר זמן בבעלים
כשרים וטעונין נסכים זה הכלל כל
שאינו פסול בעולת נדבה אינו פסול
בעולת חובה בין עלת לבעלים בין
שלא עלת להם.

פרק חמישי

המפריש
מעות לחטאות ומת ילכו המעות
לים המלח. המפריש מעות לחטאו
ונאבדו והקריב חטאות תחתיהן ו'
ונמצאו המעות אחר כפרה ילכו
אף הן לים המלח. הפריש מ'
מעות לחטאתו ואבדו והפריש אחר'
תחתיהם ולא הספיק ליקח בהן חט'
חטאות עד שנמצאו מעות הראש'
הראשונות יביא מאלו ומאלו חטאות
והשאר יפלו לנדבה. הפריש
מעות לחטאתו ואבדה והס'
והספיק חטאות תחתיהן
ולא הספיק להקריבה עד שנמצאו
המעות והרי חטאות בעלת מום ת'
תמכר ויביא מאלו ומאלו חטאות ו'
והשאר יפלו לנדבה. הפריש
חטאתו ואבדה והפריש מעות ת'
תחתיהן ולא הספיק ליקח בהן עד
שנמצאו חטאתו והרי היא בעלת
מום תמכר ויביא בדמיה מאלו ומאלו
חטאות והשאר יפלו לנדבה. הפריש
שני צבור מעות לאחריות ונתכפר
באחת מהן והשני יפלו לנדבה.
המפריש חטאתו ודמי חטאתו ו'
וכסבור שהוא חייב ונמצא שאינו
חייב הרי אלו חולין ולא נתקדשו. ה'
הפריש שתים או דמי שתים כסבור
שהוא חייב שתים ונמצא שאינו ו'
חייב אלא אחת יביא והשאר יפלו ל'
לנדבה. הלוקח מעות בידו ואמר ש'
שהיה מלקט ואמר אלו יביא מהן חט'
חטאתי המותר חולין וכן ירושה ע'
שהדבר קל וחומר בשיור הקרבנות
שהמותר חולין. המפריש מעות
למנחת חוטא והביא מהן מנחתו ו'
או שהפריש מהן מנחת חוטא ו'
והותירה המותר יביא מנחה נדבה
וכל מותר עשירית האיפה של כהן
גדול שהיא החבתין יקרבו מן מותר
לחמי תודה ומותר לחמו של נזיר
יקרבו ומותר דמי נסכיו יפלו לנדבה.
כבר בארנו בשקלים שמותר
השקלים חולין ומותר קני זבים וקני
זבות וקני יולדות חטאות ואשמות
מותריהן יפלו לנדבה ויקריבו עולות
כמו שבארנו מותר עולה לעולה מות'
שלמים לשלמים מותר מנחה למנח'
מותר פסח לשלמים ומותר נזירים
לנזיר מותר נזיר לאותו נזיר.
בד"א שמותר חטאות לנדבה בחטא'
קבועה אבל מי שהוא חייב בקרבן ו'
עולה ויורד שהפריש מעות לחטא'
בהמה והעני מביא תחתיהן עוף ו'
מחולל על העוף ויהנה כהן. וכן אם
הפריש דמי עוף והעני מביא תח'
תחתיהן עשירית האיפה ויחולו הן
המעות עליהן ויהנה בהן. הפריש
כשבה ונפל בה מום תמכר ויביא ב'
בדמיה עוף. אבל אם הפריש עוף ונפסל
לא יביא בדמיו עשירית האיפה שאין
לעוף פדיון כמו שבארנו באיסורי
המזבח. כל חייבי קינין שבתורה
שהפרישו מעות לקיניהן והביאו ל'
בכל מעות חטאות העוף לבדה יביא
ראה להביא כהן עולת העוף לבדה יבי'
ואפילו אמ' אלו דמי חטאתי ואלו דמי
עולתי יש לו לערב המעות ולקח בהן
כאחד חטאתו או עולתו או ליקח כל'
חטאות או עולה. שאין הקנים מת'
מתפרשות אלא בלקיחת הבעלים
או בעשיית כהן לפיכך אם הפריש ל'
מעות לקנין סתם ומת יפלו כל אותן ה'
המעות הסתומין לנדבה שהרי כולן
ראוין לבוא עולה. מי שהיה מחויב
חטאות ואמ' הרי עלי עולה והפריש ל'
מעות ואמר אלו לחובתי ראה להביא
בהן חטאות בהמה יביא עולת בהמה
יביא. ומת והניח המעות ילכו לים ה'
המלח.

פרק ששי

ט

הזבחים שנתערב בהן אחת מחטא'
המתות או שור הנסקל אפילו אחד
בריבוא כולן ימותו לפי שבעלי חיים
חשובין הן ואינן בטלין ואם הקריב
הורצה שאין בעלי חיים נדחין.
נתערב בהן אחד מאיסורי מזבח ירעו
כולן עד שיפול בהן מום וימכרו ויביא
בדמי היפה שבהן מאותו המין של
קדשים שנתערבו. נתערבו קדשי'
בחולין תמימין ימכרו החולין שבת'
שבתערובות לצריכי אותו המין ו'
ויקרבו כולן כיצד ארבע בהמות שלמי'
שנתערבו בארבע בהמות חולין ת'
תמימין ימכרו הארבע של חולין
למי שהוא צריך להביא שלמים יקים

הכל שלמים וכן בעולה או באשם
והאמרין חולין לכל דבר שהן דמי
חולין הן ״ נתערב שור קדש׳
בשוורים חול גדול שבכולם הק׳
הקדש וימכרו השאר לצריכי׳
ואותן חולין ״ נתערבו קדשים
בקדשים מין במינן זה יקרב לשו׳
לשם בעליו וזה יקרב לשם בעליו
ואעפ״י שכל אחד מהן מכיר קרבנו ״
בקרבנות נשים שאין בהן סמיכ׳
אבל קרבנות אנשים הואיל וכל אח׳
צריך לסמוך על ראש קרבנו הרי ה׳
אלו לא יקרבו עד שיתן האחד ח׳
חלקו לחבירו או עד שיפול מום בכל
וימכרו ויביא כל אחד בדמי היפה
שבהן ואותן האחר ״ נתערב מין
בשאינו מינו כגון עולה בשלמים
לא יקרבו ואפילו בחמור שבהן ע׳
שאין מביאין קדשים לבית הפסול
וכשם שאין ממעטין בזמן אכילת
כך אין ממעטין באוכליהן ולא ה׳
ולא במקום אכילתן אלא כיצד יע׳
יעשה ירעו הכל עד שיפלו בהן ה׳
מום וימכר כל אחד מהן לבדו ויבי׳
בדמי היפה שבהן ממין זה בדמי
היפה שבהן ממין אחר ויפסיד ה׳
המותר מביתו ״ ואעפ״י שהקריב כבר
עולה שחייב בה או שלמים שחייב
להקריבן הרי זה מקריב ודמי ה׳
התערובת עולה אחרת ושלמים
אחרים ״ חטאות שנתערבה בט׳
בשלמים ירעו הכל עד שיפול בהן
מום ויביא בדמי היפה שבהן של׳
ובדמי היפה שבהן חטאות ואם ק׳
קדם והקריב כהן חטאות אחרת
על חטאות שהפרישה לו כולם יא׳
יאותו ״ וכן אם נתערבו מעות
חטאות במעות אשם לוקח שתי ה׳
בהמות מן החול דמי חטאות בכל ה׳

ומקום שהוא על חטאות ודמי אש׳
על אשם ואם כבר קרב חטאתו ה׳
יוליך המעות לים המלח ואם כבר
קרב אשמו יפלו הכל לנדבה ״
תודה שנתערבה בתמורתה שנה׳
יקרבו ויביא הלחם על אחת וכן אם
נתערבה תודה בשאר זבחים ואעפ״י
שקרבה תודתו ירעו הכל עד שיפל
בהן מום ויביא בדמי היפה תודה
אחרת ובדמי היפה זבח אחר ״
תודה שנתערבה באיל נזיר שניהן
יקרבו ויביא עמהן הלחם ״ בכור
שנתערב בפסח שניהן ירעו עד
שיפול בהן מום ויאכלו כבכור ולא
לא יקרבו לפי שהפסח מותר לכל
אדם עד חצות והבכור לשני ה׳
ימים ואינו נאכל אלא לכהנים ואין
מביאין קדשים לבית הפסול ואין
ממעטין באכילתן ״ וכן מעשר
שנתערב בפסח משיפול בהן ה׳
מום יאכלו כמעשר ״ הבכור ה׳
והמעשר שנתערבו יאכלו כחומר
וכן שאר קדשים שנתערבו בבכ׳
בבכור ומעשר ירעו עד שיפול
בהן מום ויאכלו כבכור שנפל בו ה׳
מום או כמעשר שנפל בו מום ״
אשם שנתערב בשלמים אעפ״י
שאין מקריבין משבחן אלא היו
היו אומרין אם הכשר מותר לא יקרב
אלא ירעו עד שיפול בהן מום ויבי׳
בדמי היפה שבהן אשם ובדמי
היפה שלמים ויפסיד המותר
מביתו ואם קדם והקריב אשמו ה׳
שניהן יפלו לנדבה ״ כל הקדשים
אפשר שיתערב מין במין חוץ מן
החטאות עם האשם שאין האשם
אלא מזכרי הכבשים ואין לך ה׳
חטאות מן הכבשים אלא נקבה
וכל אלו מתערבין כחיים אם ה׳

הקריב הוראה שאין בעלי חיים ה׳
נדחין ״ בהמה שנמצאת מירו׳
מירושלם ועד מגדל עדר ובמדתה
לכל רוח אם נקבה בת שנתה היא
כונסה לבית הכפה שתמות שמא
חטאות היא ״ היתה בת שתים
יביא אותה שלמים ויביא עולה
לחם שמא תודה היא ״ מצא
זכר בין שתי שנים אין לו תקנה
שמא אשם הוא וצריך לו כפרו ה׳
בעליו מצא זכר בן שנה מניח אותו
עד שיפול בו מום ומביא שתי ה׳
בהמות תחתיו ומתנה ואומר אם ע׳
עולה היא זה עולה תחתיו ואם ש׳
שלמים היא זה שלמים תחתיו ה׳
ומקריב האחד עולה ונסכיו משל
צבור והאחר שלמים עם הלחם ה׳
שמא תודה היא ומה יעשה בזה
הנמצא במחוז ירושלם שאפילו יהיה
בכור או מעשר במחוז הוא שכל
אם פסח אחר זמנו הוא הרי זה
שלמים ובזמנו הכל נזהרין בו ואם
תאמר שמא אשם נזיר או מצורע
הוא אין מניחין תמיד לפיכך לא ה׳
חשו להן ״ נתערבו קדשים ה׳
בקדשים אחר שנשחטו יאכלו ה׳
כחמור שבהן ״ נתערבו בפסולי ה׳
המוקדשין או בחולין שנשחטו
בעזרה תעובר צורתן ויצאו לבית
השרפה ״ אברי חטאות שנת׳
שנתערבו באברי עולה ומניחין ה׳
הכל עד שיפסדו ותעובר צורתן
ושורפין אותן בעזרה במקום
ששורפין פסולי המוקדשין ״
אברי של בעלי מומין שנתערבו ה׳
באברי קדשים אפילו אחד באלף ה׳
אברים ימותו הכל לבית השרפה
ואפילו קרבן כולו חוץ מאחד מן
התערובת הרי זה ישרף בעזרה

במקום ששורפין פסולי המוקדשין ::
חתיכת קדשי קדשים שנתערבה
בחתיכות קדשים קלים או המועלין
כולם כאחד במועלין בשני ימים ולילה
כחמור שבהן :: חתיכה של חטאת
טמאה שנתערבה במאה חתיכות
של חטאת טהורה וכן פרוסה של
לחם הפנים שנטמאת שנתערבה
במאה פרוסות של לחם הפנים ה׳
טהור הרי זו תעלה כמו שביארנו
בתרומות אבל חתיכה של חטאת
טהורה שנתערבה במאה חתיכות
של חולין וכן פרוסה של לחם הפנ׳
הטהור שנתערבה במאה פרוסות
של חולין הרי אלו לא יעלו אלא ה׳
יאכלו לכהנים כבעלי התרומות ::

פרק שביעי

ט׳

הפסולין לעבודה שמלקו מליקתן
פסולה ואע״פ שאותו העוף פסול
אינה נבלת עוף טהור לטומאה ::
וכן אם מלק בלילה או ששחט אחד
חולין בפנים וקדשים בחוץ אינה ה׳
נבלה אבל תורים שלא הגיע זמנן
ובני יונה שעבר זמנן ושיבש גפה
ושנסמית עינה ושנקטעה רגלה
הרי זו כנבלה לכל דבר זה הכלל כל
שהיתה פסולה בקדש אינה נבלה
לא היה פסולה בקדש הרי זו נבלה
לכל דבר :: לפיכך המולק ונמצא
טרפה או שמלק בסכין או שמלק
חולין בפנים וקדשים בחוץ הרי ה׳
זו נבלה לכל דבר שאין המליקה מת׳
מתרת ומטהרת אלא שהוא כשר
ומזבח :: אבל המדמע והמוקצה
והנעבד והאתנן והמחיר והטומט׳
והטומטום והאנדרוגינוס שמו׳
שמלקן הרי אלו נבלה לכל דבר וכו׳

ומטמאין בגדים בבית הבליעה שאין
הקדושה חלה והרי הן פסולין בקדש ::
כבר ביארנו שמעשה הקרבנות
שחטאות העוף נעשות למטה ועולת
העוף למעלה חטאת העוף שעשאה
למעלה פסולה בין שעשה הזיתה
כמעשה חטאת בין שעשה כמעש׳
עולה בין שעשאה לשם חטאת
בין שעשאה לשם עולה :: וכן עולת
העוף שעשאה למטה אפילו מלק
סימן אחד למטה וסימן אחד למע׳
פסולה בין שמלקה כמליקת עולה
בין שעשאה כמעשה חטאת בין
שעשאה לשם עולה בין שעשאה
לשם חטאת :: חטאת העוף שמ׳
שמלקה למטה כמליקת עולה לשם
חטאת או כמעשה חטאת לשם
עולה או כמעשה עולה לשם עולה
פסולה :: וכן עולת העוף שעשאה
למעלה כמעשה חטאת לשם עולה
או כמעשה חטאת לשם חטאת
פסולה כמעשה עולה לשם חטאת
כשרה ובלבד שלא עלת לבעלים מ׳
משום חובה :: כל אלו העופות ה׳
שנפסלו מפני מקום עשייתן או
מפני שנוי מעשיהן או שנוי שמן
אינה כנבלת העוף לטמאה וכן ה׳
חטאת העוף או עולת העוף שנע׳
שנתפגלה או נטמאת או נעשית
נותר אינה מטמאה בבית הבליעה
כנבלת העוף שכל אלו פסולין בקד׳ ::
חטאת העוף הבאה על הספק ה׳
נעשית ודינה מותרת אלא תשרף ה׳
ככל פסולי המוקדשין וכיצד תבוא
על הספק כגון שהיתה ספק זבה
או ספק יולדת וכל כיוצא בהן
ואין לך חטאות בהמה על ספק ה׳
שהם כשנסתפק אם חטא אם לא ה׳
חטא יביא אשם תלוי כמו שיתבא׳

בהלכות שגגות :: חטאת העוף ה׳
הבאה על הספק ונודע לה שהיא ה׳
חייבת בה ודאי אם עד שלא נמלקה
נודע לו תעשה ודאית ותאכל ואם
אחר שנמלקה נודע הרי זה גומר ה׳
הזיית דמה ומיצויו ותשרף כדין
שלא יאכלו חטאת העוף הבאה על
הספק תחלה שהרי נתחלה על הספק
מה נודע לו שאינה חייבת בה ה׳
מאחר שנמלקה הרי זה תקבר ::

פרק שמיני

חטאות
העוף שנתערבה בעולת העוף או
עולת העוף שנתערבה בחטאות העוף
אפילו אחד ברבוא כולן ימותו :: וכן אם
כשהיו מפרישין בשעת לקיחת הקנ׳
זו חטאת וזו עולה :: אבל קנים הביאו
סתומות לחובתן מהן חטאות ומהן ע׳
עולה ולא פירש אלא כולן סתומות
ונתערבה חטאת זו ועולה בחובה זו
הסתומה יש לה דינין אחרים ::
וכיצד דינין אם נתערבה חטאת
בחובה זו הסתומה אין כשר אלא
מנין חטאות שבחובה בלבד :: אבל
מנין העולות שבחובה עם החטאות
שנתערבה בהן פסולין שהרי נת׳
נתערבה חטאות בעולות לפיכך אם
היתה החובה שתים בחטאות חצי
החובה כשר וחציה פסול ויראה
לי שהוא עושה כולן למטה מעשה
חטאות וכן אם נתערבה עולה בחוב׳
זו הסתומה אין כשר אלא מנין ה׳
עולות שבחובה אבל חטאות שבחו׳
שבחובה עם העולה שנתערבה ב׳
בהן פסולין שהרי נתערבה עולה
בחטאות בין שתהיה החובה מרובה החובה
על העולות שנתערבו בה בין שהיו
עולות מרובין על החובה הסתומה

בין שהיו שתיהן שוות אין כשר א׳
אלא אחיין עולות שבחובה ״ ולפי
כך יום היתה חובה שתים עולה חצי
החובה כשר וחצי פסול ׳ ואיזה הוא
שהוא עושה כולן למעלה מעשה
עולה ״ חובה סתומה וחובה אחרת
סתומה שנתערבו בין שהיו שתיהן
ושם אחד כשלשה קני זבים עם קני
זבים או חשני שוות כגון קני יבק
עם קני יולדות בין שהיו שתיהן לא׳
ואחד בין שהיו לשנים יום
היו שתיהן שוות וחצה כשר וח׳
וחצה פסול בין שעשה הכל למ׳
ולמעלה או הכל למטה או חציו למ׳
ולמעלה וחציו למטה לעולם וחצה
כשר וחציה פסול ומפני שהכל
חציין עולה וחציין חטאות וחטאו׳
למטה והעולות למעלה ׳ יום עשה
הכל למעלה חציין כשרות והן כל
העולות ואם עשה כולן למטה חציין
כשרות והן החטאות ״ עשה
חציין למטה וחציין למעלה חצי החצי
החצי שעשה למעלה כשר ומפני
התערובת והיות עולות וחצי החצי
של מטה כשר והן חטאות ״ היו
שתי החובות הסתומות שנתערבו
זו גדולה מזו כגון שהיתה ארבע
עופות והשניה ששה יום עשה
הכל למעלה או עשה הכל למטה
מחצה כשר ומחצה פסול מטעם
שביארנו ״ עשה חציין למטה
וחציין למעלה יום אחר ששאל ע׳
עשה כן המועט כשר ואם מועט
עשה המרובה כשר ״ זה הכלל
כל שעשה הכהן ומעט חציין ל׳
למעלה וחציין למטה ואי אפשר
שלא יהיה משל אחד למעלה ל׳
ולמטה הרי זה המרובה כשר ׳ כ׳
הואיל והכר ידוע שמקצת קרבנו

למעלה ומקצתו למטה יהיו כל ק׳
קרבנותיו כשרין ״ שנים שלקח
קיניהן בערוב או שנתנו דמי קינה
לכהן לאיזה שירצה יקריב חטאת
ולאיזה שירצה יקריב עולה שאין
הקנים מתפרשים אלא בלקיחת ה
הבעלים או בעשיית הכהן כמו ש
שביארנו ״ היו לפני הכהן חטאו׳
עשה שתיהן למעלה או שתיהן
למטה וחצה פסול וחצה כשר
עשה חציין למעלה וחציין למט׳
ולא ידעינם חטאות הן שעשה ה
למטה או העולות הרי הכל פסול
שאיני יודע העולות הן שעשה ל
למטה והחטאות למעלה ״
היו לפניו שלשה ציבורי עופות
אחד חטאות ואחד עולות ואחד
סתם חציו עולות וחציו חטאות
ולא פירשו יום עשו ל
כולן למעלה או
למטה וחצה כשר וחצה פסול
עשה חציין למעלה וחציין למטה ל
אין כשר אלא הסתום בלבד שעש׳
חציו למטה ושני צבורים המפורש׳
פסולין שהרי לא ידעינו איזה עשה
למעלה ואיזה עשה למטה ושמא
העולה נעשות למטה והחטאות
למעלה

פרק השני

קן
סתומה שפרח ממנה גוזל לאויר
או שפרח לבין העופות שאמורות
כולם או שמת גוזל אחד יקח זוג
לשני ״ פרח לבין הקריבות פ׳
פסול ופוסל אחר כנגדו שהגוזל
הפורח מהן סתומה לבין הקרבות
פסול ופוסל אחר כנגדו ״ כיצד
פרח גוזל מן הסתום לעשרה עופ׳

סתומות יום עשה חמשה למט׳
וששה למעלה הרי החמשה ל׳
עולות כשרות מהששה שלמע׳
וארבע החטאות כשרות מחמ׳
מהחמשה עשות שנעשו למט׳
שאיני יודע׳ שאין הגוזל הפורח ב׳
הוא היוצא מהחמשה שלמטה ״
וכן אם עשה מהן ששה ל׳
למטה וחמשה למעלה מעצין ל׳
הכשר חמש חטאות וארבע ע׳
עולות שאיני יודע׳ שהגוזל מהח׳
מהחמשה שלמעלה מעצין כשר
מהעשרה תשעה שהרי פסל
אחד ״ ״ ארבע עשות ס׳
סתומות וארבע עשות שבורות
סתומות פרח אחד מהן מן הראש׳
הראשונות לשניות פסל אחד
מהן מן השניות אחר שנתערב
אחור אחד מן השניות ופרח ל׳
לראשונות פסל אחד מן הראשונ׳ ״
ומעט הכשר מן הראשונות ל׳
שתים בלבד אחר אחד מן הראשונ׳
ופרח לשניות ופילו כל היום אין
מוסיף להפסד יתר על זה שאפילו
הן מעורבות כולן הן בחזקת חצה
כשר וחצה פסול כמו שביארנו ״
עבור אחד יש בן שני עופות
ובשני ארבעה ובשלישי ששה
וברביעי שמונה ובחמישי עשרה
ובששי שנים עשרה ובשביעי ש׳
שביעי ארבעה עשר ופרח גוזל
מן הראשונה לשניה ומן השניה
לשלישית ומן השלישית לרביעית
ומן הרביעית לחמישית ומן החמ׳
החמישית לששית ומן הששית
לשביעית וחזר אחד ופרח ועבר
לעבור עד שחזר לראשונה שפרח
ממנה הראשון פסל אחד בכל
בהליכתו ״ הראשונה והשניה

אין להן כלום. והשלישית יש לה שני עופות. והרביעית יש לה ארבעה. החמישית יש לו ששה. הששית יש לה שמונה. השביעית יש לה עשרה. חזר אחד ופרח פעם שנייה מזו לזו ופרח מן האחרונה לשל מעלה הימנה וכן עד שחזר לאחרונה פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזרתו. והשלישית והרביעית אין להם כלום. החמישית יש לה שני עופות כשרים. והששית יש לה ארבעה. והשביעית יש לה עשרה. פרח פעם שלישית גוזל מזו לזו וחזר פעם רביעית מזו לזו פוסל אחד בהליכתו ואחד בחזרתו. החמישית והששית נפסלו כולן. והשביעית נשאר לה שמונה עופות כשרים כשיעשה הארבעה עשר שבע למטן ושבע למעלן. ויהיה שמונה כשרים והשש פסולים מפני התערבות גוזלות אלו שפרחו בהליכה ובחזרה.

קן סתומה וקן מפורשת ופרחו מן הסתומה למפורשת יקח זוג לשני. חזר ושפרח אחד מן המפורשת לסתומה ולא נודע זה שפרח אם עולה אם חטאת ימותו כל העופות שבסתומה. שאם עולה נתערבה בהן כל החטאות שבה פסולות. ואם חטאת נתערבה בהן כל העולות שבה פסולות. לפיכך כולן ימותו. חטאות מכאן ועולות מכאן וסתומה באמצע. פרח מן האמצע לצדדין אחד הילך ואחד הילך לא הפסיד כלום שאני אומר זה שהלך אצל החטאות חטאת וזה שהלך אצל העולה עולה. חזר אחד שנתערבו ופרח אחד מכאן ואחד מכאן לאמצע הכל השנים האמצעים ימותו שהרי הם חטאות ועולה מעורבין והצד האחד יקרבו אלו חטאות ואלו עולה כשהיו. פרח מן האמצעים לצדדין כולם ימותו שמא עולה נתערבה בחטאות וחטאות בעולה.

פרק עשירי

האשה שאמרה הרי עלי קן כשאלד זכר ילדה זכר הרי זו מביאה ארבע עופות שנים לנדרה והם עולה כמו שביארנו ושנים לחובתה משום לידה והם אחד עולה ואחד חטאת. נתנתן ליד הכהן עושה שלש פרידין למעלן ופרידה אחת למטן. טעה ועשה שתים למעלן ושתים למטן ולא נמלך צריכה להביא עוד פרידה שיעשה למעלה.

בד"א כשהביאה הארבעה ממין אחד שהיו כולם תורים או בני יונה. אבל אם היו שתי תורים עם שני בני יונה ועשה שתים למטה ושתים למטה צריכה להביא עוד תור ובן יונה ויעשה שתיהם למעלה כדי לצאת ידי חובתה. שאם עשה בתחלה שתי התורים למטה צריכה תור למעלה להשלים חובתה. ואם עשה שני בני יונה למטה צריכה בן יונה למעלה להשלים חובתה. שאין אדם מביא חובתו גוזל אחד אלא תור ואחד בן יונה אלא או שניהם תורים או שניהם בני יונה. פרשה נדרה ואמרה לכהן אלו לנדרי ואלו לחובתי ועשה אותם הכהן שתים למעלה ושתים למטה ולא ידע איזה מהן למעלה צריכה להביא שלשה עופות שנים לנדרה ואחד להשלים חובתה. ויעשו השלשה למעלה שהרי פי' פרשה נדרה ושמא שנים של נדר נעשו למטה שהם פסולות.

בד"א כשהביאה הארבעה שפירשה נדרה בשנים מהן ממין אחד. אבל אם היו שני מינין תביא ארבעה אחרים שנים ממין שפירשה נדרה ויעשו לנדרה ושנים ממין שתרצה יהיו לחובתה ויעשו אחד למעלה ואחד למטה.

קבעה נדרה ואמרה אם אלד זכר הרי עלי שתי תורים וילדה והביאה ארבעה עופות שנים לנדרה ושנים לחובתה. טעה ועשה שתים למעלה ושתים למטה ולא ידע איזה נעשת למעלה ואיזה נעשת למטה. וגם היא שכחה ולא ידעה באיזה מין נדרה אם בתורים אם בבני יונה הרי זו צריכה להביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה ויעשו ארבעתן למעלה ותביא גוזל אחר להשלים חובתה ויעשה למעלה שכבר עשה שתי למטן שהן חטאות. בד"א כשהביאה הארבעה תחלה ממין אחד. אבל אם משני מינין צריכה להביא ששה עופות שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה ותביא לחובתה שתי תורים או שני בני יונה להעשות אחת למעלה ואחת למטה. וכן אם נתנה לכהן ולא פירשה ושכחה מה נתנה לו והלך הכהן ועשה ואינו יודע היכן עשה אם הכל למעלה או הכל למטה או מחצה למעלה ומחצה למטה הרי זו תביא שתי תורים עם שני בני יונה לנדרה ותביא שני תורים או שני בני יונה לחובתה.

קבעה חובתה וקבעה נדרה ושתי
מה קבעה ואפשר שחובתה כבש
לעולה ונדרה אחת תור או בן
יונה לחטאתה לפיכך תביא ששה
ששיערו אותם לנדרה ושתים
לחובתה ועוד תביא חטאת אחת
בן יונה או תור עם הכבש לעולה
שהביאה שבעה עופות כל החטאות
אלו אינן נאכלות מפני שהם ספק.

פרק אחד עשר

כל המנחות שקמצן אחד מן הפסולין
לעבודה הרי הם פסולות. וכן אם
קטר לבונה ואע״פ שאין קומץ פסול.
קומץ הכשר ונתן לפסול קומץ
בידו ונתן בשמאלו ואחר כך נתנו
לכלי קומץ ומכלי קדש ונתן בכלי חול
פסול. קמץ ועלה בידו צרור או גר׳
גרגיר מלח או קורט לבונה פסול.
קמץ עד שהוא בחוץ ונכנס לפנים
וחזר ויקמוץ בפנים כשר. נתפזר
הקומץ על גבי הרצפה יחזור ויאסף
ויאספנו. היתה המנחה שלא בכלי
שרת או שהיה קומצה שלא בכלי
שרת או שהעלהו לא זבח שלא בכלי
שרת או שמלה בשמן שלא חוץ ל
לעזרה פסולה עד שתהיה בלילתה
בפנים. כל המנחות שיצק ה
השמן עליהן פסול לעבודה כגון ז
זר וכיוצא בו או שבללן או שפתתן
או מלחן כשרות. הגישן או ש
הביאן זר הכהן ומגיש או מביא
ואם לא הגיש ולא הגיש הכהן כשרה
שנ׳ והביאה אל בני אהרן וקמץ מלא
וקמיצה ואילך מצות כהונה לימד
על יציקה ובלילה שכשרה בזר.
מנחה שנפלה לתוכה שמן ואחרת או
שמן חולין כל שהוא נפסל׳ חיסר
שמנה פסולה. חסר לבונתה כשרה
והוא שיהיה שם קורט לבונה אפי׳
קורט אחד פסול שנ׳ ואת כל לבונתה
יסה שמנה ולבונתה עד שני לוגין
לכל עשרון ושני קומצי לבונה לכל
מנחה כשרה יתר על זה פסולה.
מנחת חוטא שנתן שמן עליה או
על הקומץ שלה נפסלה נתן עליה
לבונה ילקטנה. היתה שחוקה הרי
זו פסולה ומספק שהרי אינו יכול
ללקטן. נתן שמן על שייריה אחר
שקמץ אינו לוקה ולא פסלה שהרי
הקומץ כשר. נתן משהו שמן
על גבי כזית מן המנחה פסלה ומספק
ואפי׳ יום נתן השמן על פחות מכזית
לא פסלה ואינו פוסל בלבונה עד
שיתן כזית לבונה ואפילו נתן הלבונה
על גבי כל שהוא מן המנחה פסל עד
שילקט. גבלה במים וקמץ כמ׳
כשרה לא נאמ׳ חריבה אלא משמן.
מנחה שקמיצה פעמים כשרה
ואפילו פעמים רבות והוא שהקטיר
כזית בבת אחת שאין הקטרה בכ׳
פחותה מכזית. הקריב את הקומץ
בלא מלח פסולה שהקומץ מעכב ל
במנחה כמו שביארנו. מנחה
שחסרה קודם קמיצה יביא מתוך
ביתו וימלאנה שהקמיצה היא קו
קובעת לה נתינת כלי שרת. התערב
קומץ ולבונה בפני עצמו אם חסר
כל שהוא. וכן שני בזיכי לבונה שעם
הלחם אם חסר אחת מהן כל שהוא
פסולין עד שיהיו שני הקומצין מלא
מתחלה ועד סוף. הפריש שני
קומצין למנחה אחת ואבד אחת מהן
קודם קמיצה לא הוקבע לאחר קמיצה
הוקבע ופסולה מפני שרבה לבונה.
וכן אם הפריש ארבע קומצין ל
לשני בזיכי לבונה ואבדו שניהם
קודם סילוק הלחם לא הוקבעו ו׳
וכשרים. ואחר סילוק הלחם הוקבע
ופסולין מפני הרבוי. קומץ מנחה
שנטמא והקריבו הציץ מרצה ל
שנ׳ ונשא אהרן וכו׳. יצא קומץ
חוץ לעזרה והכניסו והקטירו אין
הציץ מרצה שהציץ מרצה על
הטמא ואינו מרצה על היוצא.
קמץ את המנחה ואחר כך נטמאו
שיריה כולן או נשרפו או יצאו חוץ
לעזרה או אבדו לא יקטיר הקומץ
ואם הקטיר הורצה נשאר מעט
מן השירים בכשרותן יקטיר הקומ׳
ואותן השירים שנשארו אסורין
באכילה. היה המנחה מונח׳
בכלי שיש בו עשרון ומנחה אע״פ
שהוא מעורב מלמעלה לא יקמוץ
ואם קמץ פסולה. היה הכלי חולק
מבחוצה מלמעלה ומעורב למטה
קומץ ממנו. חלק העשרון ל
בכלי אחד ואין חלקיו נוגעין זה בזה
ואין ביניהן מחיצה הרי זה ספק.
אם מחיצת הכלי לקמיצה או אינו
מצרה לפיכך לא יקמוץ ואם קמץ
לא יקטיר ואם הקטיר הורצה ולא
יאכלו השירים. קמץ ונתן הק׳
הקומץ למעלה על השולחן כנגד
גובה מערכת לחם הפנים קדשו ה׳
השולחן להפסל ואם אינו מקדשו ל
ליקרב ואינו קרב עד שיתקדש בכלי
שרת הראוי לקומץ. הדביק
הקומץ לדופן הכלי וקמץ או שהפך
הכלי על ידו וקמץ מתוכו ופיו למט׳
לא יקטיר ואם הקטיר הורצה.
עשרון שחלקו ואבד אחד מחלקיו
והפריש חלק אחר תחתיו ונמצא
האבוד והרי שלשתן מונחין בכלי
אחד ואין נוגעין זה בזה. נטמא ג׳

זה שאבד הרי זה מעורב עם חלק
ראשון ונפסל וזה שהפריש אינו
מעורב ואלו ישלים עליו ״
נטמא המופרש הראשון מעורב
ונפסל וזה שמוציא אינו מעורב
עמהן ׳נטמא החלק ראשון הרי
האבוד והמופרש תחתיו מעורב ״
וכן לענין קמיצה קמץ מן המנחה
שירים עם החלק הראשון מוסיף
והמופרש אינו מוסף ״ קמץ מן ה
המופרש שירים והראשון מוסיף
והמוציא אינו מוסף ״ קמץ מן ה
הראשון שניהן אינן מוסיפין לפי
ששניהם שירים יתרים שהרי הם
עשרון שלם ודומין לעשרון מנחה
שלא נקמצה שהיא אסורה ״
והיאך יקרב הקומץ הזה והרי
לפניו עשרון ומחצה מפני שה
שהקמיצה תלויה בדעת כהן
ובעת שקמץ אין דעתו אלא על ה
העשרון בלבד והרי החלקים אינם
נוגעים זה בזה ״ קומץ מנחה
שנתערב בקומץ מנחה אחרת
מקטיר שניהם כאחד והם כשרות
וכן אם נתערב הקומץ במנחת כה
כהנים או במנחת נסכים או בחבתי
כהן גדול הרי אלו כשרות ויקטיר
הכל כאחד שהכל לאישים ״ שתי
מנחות שלא נקמצו שנתערבו זו
בזו אם יכול לקמוץ מזו בפני עצמה
ומזו בפני עצמה כשרות ואם לאו
פסולות ״ קומץ שנתערב במנח
שלא נקמצה לא יקטיר ואם הקטיר
הכל זו שנקמצה עלת לבעלים ׳וזו
שלא נקמצה לא עלת לבעלים ״
נתערב קומצה בשיריה או שנתערב
שיריה בשירי חברתה לא יקטיר
ואם הקטיר
עלת לבעלים ״

פרק שנים עשר

שתי הלחם ולחם הפנים ועומר התנו
התנופה שהוסיף מדתן כל שהוא
או חסר כל שהן פסולות ׳חלות תוד
ורקיקי נזיר שחסרו עד שלא נזרק
דם הזבח פסולין ׳משנזרק דם הזב
כשרין ״ וכן שתי הלחם שחסרו
עד שלא נזרק דמן של כבשים פס
פסולין משנזרק דמן כשרים ׳וכן
שני סדרים שחסרו עד שלא הוקט
הוקטרו הבזיכין פסולין משהוקט
כשרין ׳וכל הנסכים שחסרו בין
משקרב הזבח בין עד שלא קרב
הזבח כשרים ויביא נסכים אחרים
למלאותן ״ נסכים שקדשו בכלי
שרת ונפסל הזבח או נפסל בשחיט
אין קדשו הנסכים ליקרב ׳נפסל מה
מקבלה ואילך קדשו הנסכים ליקר
שאין הנסכים מקדשים ליקרב אלא
בשחיטת הזבח ומה יעשה בהם
אם היה שם זבח אחר זבוח באות
שעה יקרבו עמו ׳ואם לא היה שם
זבח זבוח באותה שעה נעשו כמו
שנפסלו בלינה וישרפו ״ בד״א
בקרבן צבור מפני שלב ב״ד מתנה
עליהם אבל בקרבן יחיד הרי אלו לא
יקרבו עם זבח אחר ואע״פ שהוא
זבוח באותה שעה אלא מניחן עד
שיפסלו בלינה וישרפו וכל הזבחים
שנזבחו שלא לשמן יקרבו נסכיהן ״
ולד תודה ותמורה והמפריש
תודתו ואבדה והפריש אחרת ת
תחתיה אם הביאן לאחר שכפר
תודתו ראשונה אין טעונין לחם ואם
עדיין לא כפר בה והרי הן וחליפתה
או הן וולדה או הן ותמורתה עו
עומדות הרי שתיהן טעונות לחם ״
בד״א בנודר תודה אבל תודת נדבה
חליפתה ותמורתה טעונין לחם וולדה
אינו טעון לחם ״ המפריש מעו
לתודתו ואבדו והפריש מעות תחת
תחתיהן ולא הספיק ליקח מהן תוד
עד שנמצאו מעות הראשונות יביא
מאלו ומאלו תודה בלחמה והשאר
יביא בהן תודה ואינה טעונה לחם
ואלו טעונה נסכים ״ וכן המפריש
תודתו ואבדה והפריש מעות תחתי
ואחר כך נמצאת יביא במעות תוד
בלא לחם ׳וכן המפריש מעות לתודת
ואבדו והפריש תודה תחתיהן ואח
ואחר כך נמצאו המעות יביא מן
המעות תודה בלחמה וזו התודה
אחרונה תקרב בלא לחם ״ האומ
הרי זו תודה והרי זו לחמה אבד ה
הלחם מביא לחם אחר אבדה התודה
אינו מביא תודה אחרת מפני שהלח
בא בגלל התודה ואין התודה באה בגלל
הלחם הפריש מעות לתודתו ונותרו
מביא בהן לחם הפריש ללחם ונותרו
אינו מביא בהם תודה ״ האומר
הרי זו תודה ונתערבה בתמורתה ל
ומתה אחת מהם ואינו יודע איזו ה
היא הרי זו הנשארת אין לה תקנה
שאם יביא עמה לחם שמא התמו
היא ואם הביאה בלא לחם שמא ה
התודה היא לפיכך לא תקרב זו לעולם
אלא תרעה עד שתפול בה מום ״
תודה שנפרסה אחת מחלותיה
כולן יצאו החלה או נטמאה שאר
החלות כשרות נפרס לחמה או נט
נטמא או יצא עד שלא נשחטה
התודה מביא לחם אחר ושוחט ל
ואם אחר שנשחטה נפרס או נטמ
או יצא הדם יזרק והבשר יאכל ל
והלחם כולו פסול וידי נדרו לא יצא ״

נזרק הדם ואחר כך נפרס מקצת ה'
הלחם או נטמא או יצא ופורס את ה'
השלם על הפרוס ומן הטהור על
הטמא ומזה שבפנים על שבחוץ ··
תודה ששחטה על שמונים חלות
לא קדשו ארבעים מתוך שמונים
ואם אמ' יקדשו ארבעים מתוך ש'
שמונים מושך ארבעים מתוך ש'
שמנים ואומר מהם אחד מכל קרבן
והארבעים השניות יפדו ויצאו ל'
לחולין ·· השוחט את התודה
והיה לחמה חוץ לחומת פגי לא ק'
קדש הלחם אבל אם היה חוץ לעז'
קדש הלחם אע"פ שאינו לפנים ל'
שחטה שלא קרמו פני הלחם בת'
בתנור ואפילו קרמו חוץ מאחת
מהם לא קדש הלחם שחטה ונמ'
ונפסלה בשחיטתה במחשבת זמן
או במחשבת מקום קדש הלחם
נמצאת בעלת מום או טריפה או ש'
ששחטה שלא לשמה שלא קדש
הלחם וכן הדין באיל נזיר עם ה'
הלחם שלו ··

פרק שלשה עשר

שלש מחשבות הן שפוסלין את
הקרבנות ואלו הן מחשבת שנוי ה'
השם ומחשבת המקום ומחשבת
הזמן ·· מחשבת שנוי השם ה'
כיצד זה השוחט את הזבח שלא
לשמו כגון שהיה עולה וחשב
שהיא שלמים או ששחטו לשם
עולה ושלמים או לשם שלמים ו'
ועולה או ששחט הזבח שלא לשם
בעליו זהו מחשבת שנוי השם ··
מחשבת מקום כיצד כגון שח'
ששחט את הזבח לשמו על מנת

לזרוק דמו או להקטיר ממנו דבר
הראוי להקטרה חוץ לעזרה ·· או
לאכול ממנו דבר הראוי לאכילתו חוץ
למקום אכילתו זהו מחשבת המקו'
ודברים שחישב בהם מחשבה זו
הם נקראים זבחים שנשחטו חוץ
למקומן ·· מחשבת הזמן כיצד
כגון ששחט את הזבח לשמו על
מנת לזרוק דמו משתשקע החמה
שאינו זמן זריקה או להקטיר
ממנו דבר הראוי להקטרה למחר
מאחר שיעלה עמוד השחר שאין
שאינו זמן הקטרה או לאכ' ממנו
דבר הראוי לאכילה לאחר זמן אכ'
הראוי לאכילתו זהו מחשבת הזמן
וזבחים שחישב בהם מחשבה זו
הנקראים חוץ לזמנו והם הנקראי'
פגול בכל מקום וזהו פגול האמור
בתורה ·· ומפי השמועה למדו
שזה שנא' בתורה ואם האכל יאכל
מבשר זבח שלמים ביום השלישי
אינו מדבר אלא במחשב בעת הקרב'
שיאכל ממנו בשלישי והוא הדין
לכל קרבן שחשב עליו בשעת מע'
מעשיו שיאכל ממנו לאחר זמן
הראוי לאכילת אותו קרבן וכן אם
חישב להקטיר ממנו במזבח דבר
הראוי להקטרה לאחר זמן ראוי ל'
להקטרה כך למדו מפי השמועה
אחד אכילת אדם ואחד אכילת מז'
מזבח אם חשב עליהם לאחר זמ'
זמנן הרי קרבנם פגול ·· אבל
קרבן שלא נפסדה מחשבתו בו
אלא נזרק דמו על המזבח כהלכתו
ונשאר ממנו לאחר זמן אכילתו ה'
אותו הנשאר נקרא נותר והקרבן
כבר נרצה וכפר והרי הוא אומר
בדם ואני נתתיו לכם על המזבח
לכפר כיון שהגיע דם למזבח כ'

כהלכתו נתכפרו הבעלים ונרצה
הקרבן לפיכך לעולם אין מתפגל
אלא דבר שיש לו מתירין בין לאדם
בין למזבח כמו שיתבאר ··
אחד זבח שחישב אחת משלש
מחשבות אלו בשעת שחיטה או
שחישב בשעת קבלת הדם או ב'
בשעת הולכתו למזבח או בעת
זריקתו למזבח ·· נמצאת למד
שבארבע עבודות המזבח נפסל
במחשבת בשחיטה וקבלה ובה'
ובהולכת הדם ובזריקתו על המזב'
והעולה בשני דברים במליקה ומ'
ומצוי הדם והמנחות הנקמצות
בארבעה בקמיצה ובנתינת הקומץ
בכלי שרת ובהולכתו למזבח ובז'
ובזריקתו על האש ·· אבל אם ח'
חשב בדברים אחרים חוץ מאלו
כגון שחשב בשעת הפשט או
בשעת נתוח או בשעת הולכת
אברים או בשעת בלילת המנחה
או בשעת הגשתה וכיוצא בדברי'
אלו אין אותה המחשבה מועל'
כלום בין שהיתה מחשבת השם
בין מחשבת מקום בין מחשבת
זמן ·· וכן המחשב באחת מ'
מארבע עבודות אלו או בכולן ב'
מחשבה אחרת חוץ משלש מ'
מחשבות אין אותה מחשבה
מפסדת כלום ·· כיצד המחשב
בשעת שחיטה והולכה וזריק'
להניח דם הזבח או אימוריו ל'
למחר או להוציאן חוץ לעזרה
או שחשב לזרוק הדם על הכבש
שלא כנגד היסוד או ליתן הנתני'
למעלה למטה ואת הנתנין למטה
למעלה או ליתן דמים הניתנין במ'
מזבח החיצון במזבח הפנימי ו'
או הניתנין בפנימי בחיצון או ל'

להכניס דם חטאות לפנים או שחשב שיאכלו הזבח טמאים או שיאכלוהו הפסולים לאכילה שיקריבוהו טמאים או שיאכלו הפסולים לעבודה או לערב דם הזבח לדם הפסולין או שחשב לשבר עצמות הפסח ולאכול ממנו נא או שחשב לשרוף חטאות הנשרפות חוץ למקומן או חוץ למקומן בכל אלו המחשבות וכיוצא בהן הזבח כשר :: וכן אם חשב בשעת קמיצת המנחה ובשעת נתינתו לכלי ובשעת הולכתו ובשעת הקטרתו לאכול להניח קומצה ולבונתה למחר או להוציאו לחוץ הרי זו כשרה :: כבר בארנו שההולכה ברגל אינה הולכה לפיכך אין המחשבה פוסלת בה והמהלך במקום שאינו צריך הרי זו הולכה והמחשבה פוסלת בה :: כיצד קבל הדם והיה עומד במקומו ופשט ידו בו לזרוק על המזבח וחשב בעת שפשט ידו בדם אין המחשבה פוסלת אבל אם קבל הדם בפנים ולא הלך בו לגבי המזבח אלא הלך בו להוציאו לחוץ וחשב בשעת הולכו לחוץ במחשבת הזמן וכיוצא בו הרי זו פוסלת ::

פרק ארבעה עשר

אין המחשבה הולכת אלא אחר העובד אבל מחשבת בעל הקרבן אינה מועלת כלום שאפלו שמעו שפגל והיתה מחשבת העובד נכונה הרי זה כשר ואין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה ובדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה :: ממי שהוא ראוי לעבודה כיצד אחד מן הפסולין מעבודה שקבל הדם או הוליך או זרק וחשב בשעת העבודה מחשבת זמן או מחשבת מקום לא פסל במחשבתו לפי שאינו ראוי לעבודה ואותו הדם שקבל או שהוליך מקומו ישפך לאמה ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה ואם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו שהשחיטה כשירה בפסולין כמו שבארנו :: יש קרבנות שהם כמעשר שלא לשמן כשרים כמו שיתבאר לפיכך אם קבל הדם כהן זה שאינו ראוי לעבודה או הוליכו או זרקו פסל העבודה הזבח כאלו עשהו לשמו שהוא פסול ואף על פי שיש דם הנפש וחזר הכשר וקבל וזרק כבר נפסל הזבח ולא מפני מחשבת שנוי השם פסל אותם אלא מפני שהוא פסול לעבודה כמו שבארנו :: בדבר הראוי לעבודה כיצד מנחת העומר שקמצה שלא לשמה הרי זו כמו שקמצה לשמה ושיריה מותרין מפני שהוא מן השעורין ואין השעורים דבר הראוי לשיור קרבנות. וכן המחשב במנחת קנאות והלבונה עליה קודם שילקוט הלבונה אין מחשבתה מועלת שהרי אינה דבר הראוי לעבודה וכן כל כיוצא בזה :: במקום הראוי לעבודה כיצד המזבח שנפגם וחשב מחשבת זמן או מחשבת מקום לא פסל הזבח במחשבה שאין המקום ראוי עתה לעבודה. קמץ את המנחה בחוץ וחשב בשעת קמיצה מחשבת זמן או מחשבת מקום אין מחשבה זו כלום :: ואלו דברים שאין ראוין לאכילה מן הקרבנות ומותרין להקטיר הדם והאימורין ובשר העולה והקומץ והלבונה מן המנחות הנקמצות ומלא ראוין לאכילה ומהן ראוין להקטרה. הבשר המגע מן הזבחים בין הנאכל לכהנים בין הנאכל לכל אדם ושירי המנחות ושתי הלחם ולחם הפנים :: ואלו דברים שאינן ראוין לא לאכילה ולא להקטר בשר חטאות הנשרפות ועור כל בהמה כולה חוץ מעור האליה שהוא ראוי לאכילה עם האליה והאמה והקרום הדק הדבק בשר המבדיל בין עור והבשר אינו ראוי לאכילה וכן העצמות והגידין והקרנים והטלפים והצפרנים של עוף והעפרים והחרטום וראשי אגפים ורגשי הזנב ואפלו מקומות הרכין ומכל אלו הדבוקין בבשר שאלו חתכם מן החי יעלו הזר חייב ואין חשובין כקרבן דבר שאינו ראוי לאכילה לענין קרבנות :: וכן המרק והתבלין והשלל והשליל ובני העוף ובשר שפלטתו סכין בשעת הפשט ושיור מודבק בעור והוא המקרא כל אלו אינן חשובין לענין הקרבנות והרי הם כדבר שאינו ראוי לאכילה ומחשבין על דבר העומד לאכול ועל דבר העומד לשרפה :: המחשב מאחת מארבע עבודות או בכלן דבר שאין דרכו לאכילה או להקטיר דבר שאין דרכו להקטרה בין במחשבת המקום בין במחשבת הזמן הזבח כשר כיצד חשב לשתות מדם הזבח או לאכול מן האימורין או לאכול מן הקומץ ומן הלבונה בחוץ או למחר או שחשב להקטיר מבשר החטאת או משירי מנחה בחוץ או למחר הרי הזבח כשר :: וכן אם חשב

לאכו׳ או להקטיר מן השיור או מן ה
העבודות והמקבל והמוליך והמזה לא׳
ובמוציא כתב בין מחשבת מקום
בין מחשבת זמן הזבח כשר וכן
אם חשב לאכו׳ אמורים ושעירים
הנשרפין לחוץ או למחר הרי הן כש׳
כשרין וכן כל כיוצא בזה ׃ חשב
שיאכלו הטמאים או הפסולים ל׳
מדבר הראוי לאכילה או שיקטיר
הטמאין או הפסולין מדבר הראוי
להקטרה חוץ לזמן אכילה והקטר׳
הזבח פגול כמו שבארנו חוץ למקו׳
האכילה וההקטרה הרי זה פסול
ואינו פגול ׃ אין אכילה פחותה
מכזית ואין הקטרה פחותה מכזית
לפיכך המחשב לאכו׳ דבר מדבר ה
הראוי לאכילה פחות מכזית או ש׳
שיחשב להקטיר מדבר הראוי להק׳
להקטרה פחות מכזית בין במחשב׳
זמן בין במחשבת מקום הזבח כ׳
כשר ׃ חשב לאכו׳ כחצי זית
בחוץ ולהקטיר חצי זית בחוץ או
שחשב לאכו׳ כחצי זית למחר זמן
אכילה ולהקטיר חצי זית למחר
זמן הקטרה הזבח כשר שאין א׳
אכילה והקטרה מצטרפין. אם ה
הוציאו בלשון אכילה ואמ׳ שיאכל
כחצי זית ותאכל האש חצי זית
הרי אלו מצטרפין לשון אכילה אח
אחד הוא ׃ חשב לאכו׳ או ל׳
להקטיר כחצי זית וחזר וחשב
על חצי זית בתוך המחשבה הרי
אלו מצטרפין. חשב לאכו׳ כחצי זית
ושתאכל בהמה או חיה כחצי זית
בין מחשבת זמן בין מחשבת מקו׳
הרי אלו מצטרפין שם אכילה אח
הוא ׃ חשב על כזית שיאכלוהו ב׳
שנים הרי אלו מצטרפין. חשב
לאכו׳ ביתר מכדי אכילת פרס הרי

זה מצטרף. חשב בשעת זביחה לאכו׳
כחצי זית ובשעת זריקה לאכו׳ כ׳
כחצי זית הרי אלו מצטרפין בין ב׳
במחשבת המקום בין במחשבת
הזמן. וכן אם חשב על כזית בשע׳
קבלה ועל כזית בשעת הולכה ש׳
שארבע עבודות מצטרפות והרי
הם כעבודה אחת ׃ חשב להקטיר
כחצי זית מן הקומץ וכחצי זית
מן הלבונה הרי אלו מצטרפין ש׳
שהלבונה עם הקומץ למנחה כאמו׳
לזבח לפיכך אם חשב כזית מן ה׳
הלבונה חוץ לזמנו הרי זה פגול כמו
שבארנו ׃ אמר הריני שוחט לזרוק
דם הזבח כולו בחוץ או למחר או ל׳
שיחשב לזרוק מקצת בחוץ או למ׳
למחר כיון שחשב על כדי הזיה מן
הדם פסול ׃

פרק חמשה עשר

כל הזבחים שנשחטו במחשבת ל׳
שנוי השם בין בקרבנות יחיד בין
בקרבנות צבור כשרים אלא שלא
עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן ה׳
החטאות והפסח שאם נעשו במ׳
במחשבת שנוי השם פסולין ואח׳
המשנה שם הזבח בשעת שחיט׳
או בשעת קבלה או בשעת הולכה
או בזריקה כמו שבארנו ׃
כיצד לא עלו לבעלים לשם חובה
כגון ששחט עולה לשם שלמים
לא עלתה לבעלים לא משום עולה
שהם חייבין בה ולא משום שלמים
שאין חייבין להביא זבח אחר וכן ל׳
אם שחט עולת ראובן לשם שמעו׳
לא עלת לראובן ולא לשמעון ׃
בד״א בשעקר שם הזבח כגון אמ׳

אם טעה ודמה שזו העולה שלמים
היא ועשה הכל עבודה לשם שלמי׳
עלה לבעלים לשם חובה. וכן ה׳
החטאות והפסח שעשה אותם
במחשבת שנוי השם כטועה ד׳
כשרין שעקירה בטעות אינה ל׳
עקירה ׃ וכן עולת העוף שמלק׳
או שמיצה דמה במחשבת שנוי
השם כשרה ולא עלת לבעלים ׃ וח׳
וחטאות העוף פסולה וכן כל המנח׳
שנעשו במחשבת שנוי השם כ׳
כשרות ולא עלו לבעלים חוץ ממנח׳
חוטא ומנחת קנאות שאם חשב
במנחת מארבע עבודות שלהם במ׳
במחשבת שנוי השם פסולות ׃
שנוי השם במנחות כיצד כגון ש׳
שקמץ מנחת נדבה לשם מנחת ח׳
חוטא או מרחשת לשם מחבת או
מחבת לשם מרחשת וכן כל כיוצא
בזה ׃ ואסור לחשב בקדשים מ׳
מחשבה שאינה נכונה כמו שיתבאר
לפיכך זבח ששחטו שלא לשמו
או מנחה שקמצה שלא לשמה
בין בזדון בין בשגגה חייב להשלים
שאר עבודות לשמן אפילו שחט
וקבל והוליך במחשבת שנוי השם
חייבין לזרוק במחשבה נכונה ׃
ולמה נשתנה דין החטאות והפסח
מכל הזבחים ודין מנחת חוטא ו׳
ומנחת קנאות מכל המנחות מפני
שעיין עליהן הכתוב הרי הוא בחט׳
ושחט אותה לחטאת שתהיה
שחיטתה לשם חטאת וכן שאר
עבודותיה לשמה. וכן על חטאתו
שתעשה לשם אותו החטא ובמו׳
וכפר עליו שתהיה לשם בעליה ׃
וכן בפסח ועשית פסח ליי׳ שתהי׳
כל עשייתו לשם פסח. וכן ואמרת
זבח פסח הוא ליי׳ שתהיו כל ד׳

זביחתו לשם פסח חוץ מיום שיטה
שמו ושם בעליו פסול ומנחות
חוטין הרי הוא ׳ כי מנחה היא ׳ ל׳
ומנחות סוטה נמי׳ כי מנחת קנאו׳
היא׳ שיהיו כל מעשיהן לשמן ׃
חטאות ששחטה לשם זבח
אחר כגון ששחטה לשם עולה
ואשם או לשם שלמים פסולה מזו
שאמרנו ׃ ואם שחטה ל׳
לשם חולין הרי זו כשירה ולא עלת׳
עלת׳ לבעלים ׳ מפני השמועה ל׳
למדו שקדשים מחללין קדשים
ואין החולין מחללין קדשים ׃
שחטה לשם חטאת אחר כגון
שבאה על אכילת חלב ושחטה על
אכילת דם פסולה שחטה לשם
אדם אחר שהוא מחוייב חטאת
ואפילו חטאת שאינה קבועה ל׳
הרי זו פסולה ׳ אבל אם שחטה
לשם אחר שהוא מחוייב עולה ל׳
הרי זו כשירה ולא עלת׳ לבעלים שנ׳
וכפר עליו ולא על חבירו ש׳
שמחוייב חטאת כמותו׳ שחטה
לשם מת כשרה ולא עלת׳ לבעלים
שאין כפרה למתים ׃ שחטה
לשם מי שאינו מחוייב קרבן כלל
לא חטאת ולא עולה ולא שאר
הקרבנות הרי זו פסולה שמא מח׳
מחוייב הוא ואינו יודע ׃ שחטה
לשמה וחשב בשעת השחיטה
לזרוק דמה שלא לשמה הרי זו
פסולה לפי שמחשבין מעבודה
לעבודה ׳ וזורת המחשבה שחט׳
שחישב בשעת שחיטה כאילו
חשבה בשעת זריקה ולפיכך פס׳
פסולה ׃ הפסח ששחטו במ׳
כמחשבת שנוי השם בין ששנה
שמו לשם זבח אחר בין ששנהו
לשם חולין פסול שנ׳ ואמרתם זבח

זבח פסח לה׳ ׳ בד״א ששחטו ב׳
בזמנו שהוא יום ארבעה עשר
בניסן ואפילו שחטו בשחרית
במחשבת שנוי פסול ׳ אבל יום ב׳
שחטו בלא זמנו במחשבת שלא
לשמו כשר שלא לשם בעליו נע׳
נעשה כמי שאין לו בעלים בזמנו
ופסול ׃ פסח ששחטו לשמו
בארבעה עשר קודם חצות פסול
לפי שאינו זמנו עברה שנתו וש׳
ושחטו בזמנו לשם פסח וכן הל׳
השוחט שאר זבחים לשם פסח
ואפילו שחטן אחר חצות הרי אלו
כשרים ולא עלו לבעלים לשם חוב׳ ׃
תודה ששחטה לשם שלמי׳
עלת׳ לבעלים ושלמים ששחטן ל׳
לשם תודה לא עלו לבעלים לפי ל׳
שהתודה נקריות שלמים ושלמים
לא נקריין תודה ׃ עולה
ששחטה על מי שאינו מחוייב ק׳
קרבן כלל לא עלת׳ לבעלים שהרי ל׳
לא שחטה לשם בעליה ׳ ואע״פ שזה
ששחטה לשמו אינו מחוייב כלום
הרי אפשר שלא יהיה מחוייב כפרה
לשמים שאין לך אדם מישראל שלא
עבר ועלם על מצות עשה ׃
עולה הבאה לאחר מיתה שעשה׳
לשם בעליה עלת׳ לבעלים לשם ח׳
חובה שאין בעלים לאחר מיתה ׃
שני כבשי עצרת ששחטן לשם
אילים לא עלו לצבור לשם חובה
ואם היה שהן אילים ושחטה
לשם אילים עלו להן מפני שהוא
עקירה בטעות ׃ ואשם מצור׳
ששחטו שלא לשמו או שלא ל׳
נתן מדמו על גבי בוהנות טענו
נסכים שיום יקרב בלא נסכים
נראין כמקריב נדבה ואין האשם
בא נדבה ׃ כבש הבא עם העומר

ששחטה שלא לשמו לא יביא מנחת
נסכים שלו׳ שני עשרונים אלא ע׳
עשרון אחד כשאר נדבות שהרי ל׳
לא עלה לשם חובתו וכן התמיד ל׳
ששחטה שלא לשמו לא יעלה עמו
שני גזרי עצים כשאר התמידין ל׳
שהרי לא עלה לחובת התמיד אלא ל׳
הרי הוא ככל הנדבות ׃ שני כבשי
עצרת ששחטה שלא לשמן או ש׳
ששחטן בין לפני זמנן בין לאחר
זמנן הדם יזרוק והבשר יאכל ואע״פ
שלא עלו לצבור לשם חובה ואם ל׳
היתה שבת לא יזרוק ואם זרק הורצ׳
להקטיר אימורין לערב ׃ וכן שלמי
נזיר ששחטן שלא לשמן אע״פ כן
שלא עלו לבעלים הרי הן נאכלין ליום
ולילה ואין טעונין לחם וכן אשם ל׳
נזיר ואשם מצורע ששחטן שלא
לשמן אע״פ שלא עלו לבעלים הרי אלו
נאכלין ׃

פרק ששה עשר ׃

כבר אמרנו שהמחשב במחשבת ארבע
עבודות ומחשבת המקום הקרבן ל׳
פסול ואינו פגול ואם חשב מחשבת
הזמן הקרבן פגול ׳ בד״א כשלא ערב עם
מחשבת הזמן מחשבה אחרת אבל
אם ערב מחשבת המקום או מחשב׳
שנוי השם בפסח ובחטאות עם מח׳
מחשבת הזמן הקרבן פסול ואינו
פגול ׃ כיצד קבל הדם והוליך ל׳
ודרק ומחשבתו בארבע עבודות
אלו מחשבת הזמן וזו שהיתה מח׳
מחשבתו נכונה וארבע מחשבת
הזמן ובשאר העבודות היתה מחש׳
ומחשבתו נכונה וזו לא היתה שם ל׳
מחשבה כלל בשאר העבודות הרי

זה פגול ·· אבל אם שחט במחש'
הזמן וקבל או הוליך או זרק במח'
מחשבת המקום או ששחט ב'
מחשבת המקום וקבל או הוליך
או זרק במחשבת הזמן אין זה פגול
אלא פסול בלבד ·· וכן הפסח והחטא'
ששחטן במחשבת שנוי השם וק'
וקבל והוליך וזרק במחשבת הזמן
או ששחט במחשבת הזמן וקבל
או הוליך או זרק במחשבת שנוי
השם אין זה פגול אלא פסול והוא ה'
הדין בעולות ובמנחות אין שם
פגול אלא קרבן שנפסל במחשבת
הזמן ולא ערב עמו מחשבת מקום
לא בתחלה ולא בסוף ולא ערב עמה
מחשבת שנוי השם בקרבנות שה'
שנפסלים במחשבת שנוי השם ··
המחשב באחת מארבע עבוד'
אלו בכולן לאכל כזית מדבר הראוי
לאכילה בחוץ וכזית למחר או כז'
כזית למחר וכזית בחוץ או כחצי
זית בחוץ וכחצי זית למחר או כ'
כחצי זית למחר וכחצי זית בח'
בחוץ הרי הקרבן פסול ואינו
פגול וכן אם היו המחשבות בהקטר'
הרי זה פסול ואינו פגול ··
חשב לאכל או להקטיר כחצי זית
במחשבת מקום ולאכל או להקט'
זית במחשבת הזמן הרי זה פגול
מפני שהקדים מחשבת כזית בין ש'
שאחר אותה שאין חצי זית חש'
חשוב אצל כזית ·· חשב על חצי
זית במחשבת הזמן ועל חצי זית
במחשבת מקום וחזר וחשב על
חצי זית אחר במחשבת הזמן הרי
זה פגול וכן אם חשב על חצי זית
במחשבת הזמן וחזר וחשב על
חצי זית במחשבת הזמן וחציו במ'
במחשבת המקום הרי זה פגול ··

חשב על הדמים הניתנין למטה
ליתן אותם למעלה או המתנין למעל'
ליתן אותם למטה וכיוצא בו מחש'
מחשבות אלו שאינן פוסלין מפני
שבארנו ועירב עמהם מחשבת
הזמן הרי זה פגול ואם חשב עמ'
עמהם מחשבת המקום לבדה ה'
הרי זה פסול ואינו פגול ··
ומאחר שבארנו שהלכות אלו הדם
שנתן במקומו כאלו נתן במקומו שלא
ולמה לא יהיה פגול זה במחשבה זו
שחשב ליתן הדם שלא במקומו ל'
למחר מפני שהדם הניתן שלא ב'
במקומו אעפ"י שהזבח כשר אינו
מתיר הבשר באכילה מה שבארנו
בכל זריקה שאינה מתרת הבשר
באכילה אם חשב ליתן אותה חוץ
לזמנה לא פגל לפיכך אם חזר וחשב
בזבח זה מחשבת זמן הרי זה פסו'
ואינו פגול ·· חשב מחשבת חוץ
משעת קמיצה אבל לא בשעת ה'
ליקוט הלבונה או שחשב מחשב'
הזמן בשעת ליקוט הלבונה אבל
לא בשעת קמיצה הרי זו פסול'
ואינו פגול עד שיחשב מחשב'
הזמן ·· בכל המתיר שהוא הק'
הקומץ עם הלבונה בשעת קמיצ'
הקומץ וליקוט הלבונה או בש'
בשעת נתינת שניהם בכלי או ב'
בשעת זריקתן לאור ·· חשב
בשעת הקטרת הקומץ שיקטיר
הלבונה למחר אינה פגול שאין ה'
הקטרה מפגלת הקטרה וכן אם
הקטיר הלבונה לבדה או קומץ ה'
לבדה ·· והוא מחשב לאכל שירים
למחר הרי זו פסולה ואינה פגול
שאין מפגלין בחצי מתיר אבל
אם הקטיר את הקומץ וחשב ה'
שיקטיר לבונה למחר ואחר כך

הקטיר הלבונה וחשב שיאכל ה'
השירים למחר הרי זה פגול שהרי
פשטה מחשבת זמן בכל המנחה ··
הקטיר כדי שומשום הקומץ
מן הלבונה והוא מחשב שיאכל
כדי שומשום מן השירים למחר
עד שהשלים מן הקומץ מן הלבונ'
במחשבת הזמן הרי זו פסולה ה'
ואינה פגול שדרך אכילה מעט
מעט אין דרך הקטרה בכך אלא
הרי זו כמנחה שלא הוקטר קומ'
קומצה ·· מנחת חוטא או מנ'
מנחת קנאות שהיה עליה לבונה
וחשב בה מחשבת הזמן קודם
שילקט הלבונה הרי זו פסולה
ואינה פגול ואם אחר שלקט ה'
הלבונה חשב עליה מחשבת הזמ'
הרי זו פגול ·· שירים שחסרו
בין קמיצה להקטרה והקטיר
הקומץ במחשבת הזמן הרי זו
ספק אם נקבעו לפגול והרי הם
פגול או לא נקבעו ואינה פגול ··

פרק שבעה עשר

כל הדמים הנתנין על מזבח הח'
החיצון שנתן מהם מתנה ראשונה
במחשבה נכונה ונתן מתנה ה'
שניה ואילך שמחשבת שנוי ה'
השם או מחשבת שנוי המקום
או מחשבת הזמן הרי זה כפרה
ונרצה הקרבן ואם נתן הראשונה
במחשבת הזמן והשלים המתנו'
במחשבת המקום הרי זה פגול
שמחשבה הראשונה היא העיקר ··
אבל כל הדמים הנתנין על ה'
מזבח הפנימי הואיל וכולן מעכבי'
זה את זה כמו שבארנו אם נתן

אחת מהן שלא כתקנה לא הפסיד
בה את המחשבה אע"פ כל השאר
כתקנן הזבח פסול ׃ חשב
בראשונה מחשבת הזמן ושתק
בשאר או שנתן כולן כתקנה חוץ׳
מן הראשונה שנתנה במחשבת
הזמן הרי זה פסול ואינו פיגול׳
עד שיהיו כולן במחשבת הזמן ׳
שהרי כולן מתנה אחת הן ׳ וטבל
אצבע בדם בחטאות הפנימיות
מפגלת כיצד חישב בשעת טבילת
אצבע בדם מחשבת הזמן הרי זה
כמחשב בשעת הזייה ׃ היה
עומד בעזרה וחשב מחשבות של
זמן בחטאות הנעשות בפנים ׳
בדבר הנעשה בפנים אינו פגול ׳ח
חשב בדבר הנעשה בחוץ הרי זה
פיגול ׳ כיצד היה עומד בעזרה
ואמ׳ הריני שוחט ולמחר להזות ׳
אינו פגול שהזייה לפנים בהיכל׳ היה
עומד בהיכל ואמ׳ הריני מזה ולשפוך
שירים אינו פגול שהרי חשב ב׳
בדבר הנעשה בפנים ׃ אבל
אם היה עומד בעזרה ושוחט והוא
מחשב לשפוך שירים למחר או ׳
להקטיר אימורין למחר הרי זה פ׳
פגול שהרי חשב בדבר הנעשה
בחוץ ׃ התודה מפגלת את הלחם
והלחם אינו מפגל את התודה כיצד
השוחט את התודה והוא מחשב
לאכל מבשרה או לזרוק דמה או ׳
יקטיר אימוריה למחר הזבח עם ה׳
הלחם פיגול ואם חשב לאכל מן
הלחם למחר הלחם לבדו פגול וזבח
התודה אינה פגול ׃ וכן הדין ה׳
בשני כבשים עצרת עם שתי ה׳
הלחם הבאות עמהן שאם חשב
מחשבת הזמן בכבשים נתפגלו
שתי הלחם חשב שיאכל משתי
הלחם למחר שתי הלחם פגול והכ׳
והכבשים אינם פגול ׃ חשב באח׳
מארבע עבודות לאכל כזית מבשר
הזבח עם הלחם למחר הלחם לבדו
פגול והתודה או הכבשים אינן פגול ׃
המקטיר שני בזיכי לבונה שעם
לחם הפנים חשב בשעת הקטרתן
שיאכל לחם הפנים למחר הרי ה׳
הלחם פגול ׃ השוחט שני כבשי
עצרת וחשב לאכל אחת משתי ה׳
החלות למחר שתיהן פגול ׳ הקטיר
שני הבזיכין והוא מחשב לאכל
אחת משני הסדרים למחר שני
הסדרים פיגול ׳ וכן אם חשב מ׳
מחשבת הזמן באחת מחלות ה׳
התודה או באחת מחלות מנחת מ׳
מאפה התנור הרי כל החלות פגול ׃
אבל אם נטמאת אחת משתי
החלות או אחת משני הסדרים
או אחת מחלות התודה בין לפני
זריקה בין לאחר זריקה אותה ה׳
החלה ואותה הסדר יוסר והטהור
בטהרתו ייאכל ׃ חשב בעבודת
אחד הכבשים שיאכל כזית מע׳
משתי הלחם למחר וכן אם חשב
בהקטרת אחד משני הבזיכין ש׳
שיאכל כזית מלחם הפנים למחר
הרי הלחם פסול ואינו פגול עד
שיחשב בכל המתיר שהוא עבודת
שני הכבשים והקטרת שני הבזי׳ ׃
שחט אחד וחשב לאכל חצי
זית מחלה שניה למחר הרי אלו
מצטרפין לפגל והוא הדין בשני
הבזיכין עם שני הסדרין ׃
חשב באחד משני הכבשים מ׳
מחשבת הזמן ועשה השני במ׳
מחשבה נכונה זה שעשהו ב׳
במחשבת הזמן פיגול והשני כשר
שחט אחד מהן וחשב בשעת
שחיטתו שיאכל מבשר השני למחר
שניהם כשרים מזה על זה ׃ שני
כבשי עצרת אין מקדשין את הלח׳
אלא בשחיטה כיצד שחטן וזרק
דמן במחשבת שמי השם לא קדש
הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא
לשמן הלחם קדוש ואינו קדוש ׳ ש׳
שחטן שלא לשמן אע"פ שזרק לשמן
לא קדשו הלחם ׃ שתי הלחם שיצ׳
שיצאו בין שחיטה לזריקה וזרק
דם הכבשים במחשבת הזמן נתפ׳
נתפגלו שתי הלחם אע"פ שהם בחוץ
שהזריקה מועלת ליוצא אף על פי
שעדיין הוא בחוץ ׃ כבשי עצרת
ששחטן לשמן ואבד הלחם אם ה׳
זרק דמן לשמן הרי אלו פסולין ה׳
זרק דמן במחשבת חוץ ואחר
שאבד הלחם הרי אלו ספק אם הותרו
באכילה ׳ אם לא הותרו ׃

פרק שמנה עשר

כל המחשב מחשבה שאינה נכונה
בקדשים הרי זה עובר בלא תעשה
שהרי הוא אומ׳ לא יחשב לו ׳ מפי
השמועה למדו שבכלל דין זה שלא
יפסיד הקדשים במחשבה שהרי
הוא דומה לחטא ומום בקדשים
אע"פ שאין לוקה שהוא מחשב
במעשה ׃ קרבן שהוא פסול
בין שנפסל במחשבה בין במעשה
בין שאירע לו דבר שפסלו כל האוכ׳
מהן כזית לוקה שנ׳ לא תאכל כל
תועבה ׳ מפי השמועה למדו שז׳
שזה הכתוב מזהיר אלא על פסולי
המוקדשין ׳ וכן קדשים שהוטל
בהם מום האוכל מהן כזית לוקה
הרי הם בכלל כל תועבה עד שיאמר

נהם ואם ואכלו במזיד כמו שב'
שבארנו וכל שפסולו מאין לוקין
עליו ״ כל קרבן שנתפגל במח'
במחשבת החוץ כמו שבארנו כל
האוכל ממנו כזית במזיד חייב כרת
שנ' והנפש האוכלת ממנו עונה ת'
תשא ואם אכל בשגגה מביא חטאת
קבועה ״ אין חייבין כרת אלא
על אכילת דברים שהותרו בין לאדם
בין למזבח אבל אם אכל המתיר ע'
עצמו אינו חייב כרת אלא לוקה כ'
כאוכל פסולי המוקדשין שאין בהן
פגול כיצד מנחה שנתפגלה האוכל
כזית משיריה חייב כרת אבל אם א'
אכל מן הקומץ שלה או מן הלבונה
אינו חייב כרת לפי שהם המתירין
את השירים לאדם וכן זבח שנת'
שנתפגל האוכל כזית מבשרו או
מאמוריו או מבשר העולה חייב
כרת אבל אם אכל כזית מן הדם
אינו חייב עליו משום פגול שה'
שהדם מתיר את האימורין לקרב
למזבח והאימורין מתירין את ה'
הבשר לאדם ודם העולה ודם חטאת
העוף מתיר בשרה למזבח ודם ח'
חטאות הנשרפות מתיר אמוריהן
למזבח לפיכך חייבין על אמוריהן
משום פגול ״ הקומץ והלבונה
מתירין את השירים לכהנים שני
כבשי עצרת מתירין שתי הלחם
לכהנים וכן שני בזיכי לבונה מתירי'
לחם הפנים לכהנים אבל דברים שאין
להם מתירין כגון בשר חטאות
הנשרפות ומנחות הנשרפות אין
מתפגלין לעולם ״ אלו דברים שאין
חייבין עליהן משום פגול לעולם
הקומץ והלבונה והקטרת והדם וה'
והיין בין שהביאו עם הנסכים בין
שהביאו בפני עצמו ומנחות הכ'

הנשרפות כולן שהרי אין להן קומץ
להתירן כשלשה מנחת כהנים ומ'
ומנחת נסכים ובשר חטאות הנ'
הנשרפות ולוג שמן של מצורע
ואם תאמ' והלא דם האשם מתירו
אינו תלוי בו שהרי אדם מביא ל'
ואשמו אחר כמה ימים כמו שית'
שיתבאר במקומו ״ איסור להותיר
מבשר הקדשים לאחר זמן אכילתן
שנ' בקרבן תותירו ממנו עד בקר
והוא הדין לשאר קדשים כולם
והמותיר אינו לוקה שהרי הכ'
נתק לעשה שנ' והנותר ממנו עד
בקר באש תשרפו ״ האוכל כזית
מבשר קדשים שנותר במזיד ה'
חייב כרת ואם היה שוגג מביא ח'
חטאת קבועה שנ' ואוכליו עונו
ישא כי את קדש יי' חלל ונכרתה
הנפש ההיא מעמיה ואינו מ'
יתחייב כרת על אכילת נותר אם
קדשי קדשים חייב עליהן מאחר
שעלה עמוד השחר ואם קדשים
קלים חייב עליהם משתשקע החמה
של יום שני שהוא תחלת הלילה
של יום שלישי ״ והיכן הזהיר
הכתוב על הפגול ועל הנותר באוכלו'
שנ' שם לא יאכל כי קדש הם והזהי'
על כל שפסולו בקדש שהוא בלא ת'
תעשה על אכילתו והפגול והנותר אין
מצטרפין זה עם זה לכזית וכל הפ'
הפגולין והנותרין מצטרפין ״
איסור לטמא את הקדשים או לסבב
להם טומאה שהרי פוסל אותן ה'
והמטמא את הקדשים אינו לוקה
אבל אדם טהור שאכל כזית מקדשי'
שנטמאו לוקה שנ' והבשר אשר
יגע בכל טמא לא יאכל והוא הדי'
לשאר קרבנות שאם אכל כזית
מלבונת המנחה שנטמאת אחר

שנתקדשה בכלי לוקה ״ אחד
קדשים שנטמאו לפני כפרה או
לאחר כפרה בין שנטמאו באב
הטומאה או בולד הטומאה על
דברי תורה אבל נטמאו בטומאה
של דבריהם אינו לוקה על אכילתן
אבל מכין אותו מכת מרדות ואינו
לוקה על האוכל אחר זריקת דמים
אבל אם אכל קודם זריקה אינו
לוקה משום אוכל קדש טמא אבל
מכין אותו מכת מרדות ״ כל
אדם שנטמא טומאה שחייבין
עליה כרת על ביאת מקדש ואכל
כזית מן הקדשים בין קודש ט'
טהור בין קודש טמא במזיד
חייב כרת שנ' והנפש אשר תאכל
מבשר זבח השלמים אשר ליי'
וטומאתו עליו ונכרתה ואם א'
אכל בשגגה מביא קרבן עולה
ויורד ומכין שאינו מדבר אלא ל'
בטומאות הגוף שנ' ובשר כי ת'
תגע בכל טמא בטומאת אדם או
בבהמה טמאה או בכל שקץ טמא
ואכל מבשר זבח שלמים אשר ליי'
ונכרתה והוא הדין לשאר קדשי'
מזבח ״ והיכן הזהיר על ענש ז'
זה באוכלת שהרי אומר בה בכל
קדש לא תגע מפי השמועה לאח'
שזו אזהרה לטמא קודם שיטבול
ואוכל קדש אחר שטבל קודם ש'
שיעריב שמשו קודם שיביא א'
כפרתו לוקה ואינו חייב כרת שנ'
וטומאתו עליו עד שתהיה כל סו'
טומאה עליו היה טמא בטומאה
של דבריהם אינו לוקה ואינו ע'
לאו שאינו חייב כרת אבל מכין א'
אותו מכת מרדות ״ ואינו חייב
כרת על אכילת שיש לו מתירין ל'
עד שיאכל ממנו אחר שקרבו ל'

מתירין כל אדם אוכל את הבשר קודם
זריקת הדם אינו לוקה משום טו׳
שאוכל קדש זה הכלל כל דבר שיש
לו מתירין אין חייבין עליהן משו׳
נותר אנו משום טמא עד שיקרבו
מתיריו כהלכתן וכל שאין לו מתי׳
כיון שקדש בכלי חייבין עליהן מ׳
משום טומאה ואפלו נטמא הבש׳
קודם שזרק הדם נטמא ואכלה
הואיל וקרבו מתיריו ואחר כך אכל
חייב ואם אכל מבשר חטאות הפנ׳
הנשרפות והוא טמא אחר שנזרק
דמן חייב כרת ׃ כבר נתבאר לך
שיש דברים שאין חייבין עליהן
משום פגול חייבין עליהן משום
נותר וטמא מעד דברים שיש ל׳
להם מתירין אין חייבין עליהן משו׳
פגול וחייבין עליהן משום נותר
וטמא חוץ מן הדם שאין חייבין
עליו אלא משום דם בלבד ׃
טמא שאכל מאמורין חייב כרת ה׳
אכל פסח שלא נעשה ולחמי תודה
שלא הורמה חלתה הרי זה חייב כר׳
משום טומאת הגוף אע״פ שאינן
ראוין למה שהן ׃ אי אפשר שית׳
שיתחייב אדם על אכילה אחת משום
פגול ומשום נותר שהפגול הוא ב׳
הקרבן שנפסל במחשבת הזמן ואי׳
ואינו עולה לשם קרבן ולא נרצה כל׳
והנותר הוא הנשאר מקרבן שקרב
במצותו לאחר זמן אכילתו ׃
הפגול והנותר והטמא שבללן זה
בזה ואכלן חייב אע״פ שריבה מין ש׳
על חבירו ואינו מבטל שאין האיסורי׳
מבטלין זה את זה ופגול או נותר או
טמא שהעלן לגבי מזבח משמש ש׳
לא היתר מרובה עליו אוסרין אותן
והאימורין ומצטרפין עם הבשר
לכזית בין בעולה בין בשאר קדשי׳
לחייב עליו משום פגול או נותר או
טמא ׃ זבח שנתפגל או שנותר
לאחר זמנו ואכלו מאחד מן העור או
מן המרק או מן התבלין או מן האלל
או מן המראה או מן הגידין מן הקרנ׳
מן הטלפים מן העצמות מן החרטו׳
מן ביצי העוף מן הנוצה אינו חייב
כרת ׃ וכן טמא הגוף שאכל דמי׳
אלו מקרבן כשר אינו חייב כרת וכל
מכין אותו מכת מרדות אוכל מן ה׳
השליל או מן השליא חייב משום
פגול וטמא כאוכל מבשר הזבח ׃
קדשי גוים אין חייבין עליהן משו׳
פגול ונותר וטמא וכן דם הקדשים
כמו שביארנו וכן הלבונה והקטר׳
והעצים אין חייבין עליהן כרת לא
משום פגול ולא משום נותר ולא
משום טומאת הגוף ׃

פרק תשעה עשר

מצות עשה לשרוף כל הקדשים שנ׳
שנטמאו שנ׳ והבשר אשר יגע בכל
טמא לא יאכל באש ישרף׳ וכן ה׳
הנותר מצות עשה לשרפו שנא׳
והנותר מבשר הזבח ביום השלישי באש
ישרף׳ ובכלל הנותר והפגול וכל ש׳
פסולי המוקדשין הכל נשרפין ׃
קרבן שנתפגל או נפסל ישרף מיד
מיד וכל שפסולו מספק תעבר צור׳
ואחר כך ישרף׳ מוקדשי פרים ושעי׳
הנשרפים יש בהן ספק יום הלינה
והלינה קודם שיגיע זמנה ולינות
פוסלת בשרן מאחוריהן או אינה פ׳
פוסלת בשרן לפיכך שורפין אותן ל׳
לאחר מישרפו בעזרה׳ וכן יצאו
חלבי הבהמה ברובה האבר אם מחוץ
זו וכיוצא בו הואיל ואין עמו רוב האבר
או עדין אינם יוצאין שהרי לא יצאו ל׳
רוב הבהמה לפיכך נפסלו מספק ויש׳
וישרפו בעזרה׳ וכן אם נשאו חמש׳
לחוצין ונשאו שלשה ונשארו שנים
ויצאו השלשה עם חלבי הבהמה הר׳
הרי אלו נפסלו מספק וישרפו בע׳
בעזרה ומראה לי שאין אלו צריכין
להמתין עד שתעבר צורתן הואיל
והם עומדין לשריפה לעולם ואפלו לא
נפסלו ׃ בשר הנמצא בעזרה אם
איברים עולות וחתיכות חטאות ה׳
הנמצא בירושלם שלמים והכל תע׳
תעבר צורתן ויצאו לבית השרפה
שמא נותר הוא אם כן מה הועיל
חזקתן עולה או חטאת או שלמים
לאי שעבר זמנו ׃ אין שורפין
את הנותר אלא ביום שנ׳ ביום הש׳
השלישי באש תשרף אע״פ שהשנ׳
שהשלמים אסורין באכילה מתח׳
מליל שלישי אין שורפין אותן אלא
ביום בין בזמנן בין שלא בזמנן וכן
הפגול אינו נשרף אלא ביום ואין ש׳
שריפתן טמא ונותר ופגול דוחה
יום טוב ואין צריך לומר שבת ומותר
לשרוף טמא ונותר ופגול כאחד ׃
בשר קדשים שנטמא בין ב׳
בפנים נטמא בחוץ שורפין אותו ל׳
בחוץ בין שנטמא באב הטומאה
בין שנטמא בולד הטומאה׳ ומימי׳
ומימיהן של כהנים לא נמנעו מלש׳
מלשרוף את הבשר שנטמא באב
הטומאה שהרי הוא ראשון לטומאה
עם הבשר שנטמא בולד הטומאה
שהרי הוא שלישי אע״פ שמוסיפין לו
טומאה על טומאתו שהשלישי שנגע
בראשון יחזור שני כמו שיתבאר
במקומו ׃ ולא עוד אלא אפלו שמן
שנפסל בטבול יום שלישי ומותר לה׳
להדליקו בנר שהוא של מתבת שנטמ׳

כה טמאות תוע"ב שהשאן מעשה
ראשון כשיגע בבר האהל ויש שם
שם טומאה ואין מקפידין על תוס'
תוספתא ואין נזהרין אלא מן הא'
הטהור שלא יפסל ·· נותר של
קדשים קלים שורפין אותו כשאר
בתיהן ·· מי שיצא מירושלם
ונזכר שיש בידו בשר קדש אם
עבר הצופים שורפו במקומו ה'
ואם לאו יש בו כזית או יתר חוזר
ושורפו בירושלם · ואם אורח הוא
שאין לו בית שורפו לפני הבירה
מעצי המערכה וכל פסולות ה'
הקדשים שאין בה אם אינן ט'
טעונין שריפה חוץ מפסולות
הפסח ·· כבר בארנו שהקרבן
שנפסל אחר שהופשט העור ל'
לכהנים או לבעליו בקדשים קלים
ואם נפסל קודם הפשט הרי
העור כבשר וישרף הכל ·· וכן
זבח שהופשט ונמצא טרפה או
שנפסל במחשבת הזמן או במחשב'
מקום האהל ואין נרצה הזבח יש'
ישרף העור בין בקדשי קדשים
בין בקדשים קלים אבל אם מעשה
במחשבת שנוי השם אע"פ שלא
עלת לבעלים הואיל ונרצה הרי
העור לכהנים או לבעליו כמו ש'
שביארנו · וזבח שהופשט קודם
זריקה אינו פסול ·· אלו הן הנש'
הנשרפין בשר קודש שנטמא או
נותר או נפסל פסול · וכן המנחה
שנטמאה או נפסלה או נותרה
ואשם תלוי שנודע לו שלא חטא
אחר שנזרק דמו וחטאות העוף
הבאות על הספק ושער נזיר טהור
והערלה וכלאי הכרם ודבר שאין
דרכו לישרף כגון משקין של ערלה
ושל כלאי הכרם הרי אלו יקברו ··

ואלו הן הנקברין קדשים שמתו
בין קדשי מזבח בין קדשי בדק ה'
הבית וקדשים שהפילו יקבר והשליא
שהפילה שליא תקבר ושור הנסקל
ועגלה ערופה וצפורי מצורע ול'
ושער נזיר טמא ופטר חמור
ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזר' ··
היאורג אלא הסיט משער נזיר
ומפטר חמור בשק יחלק ·· כל
הנקברין אפרן אסור וכל הנשרפי'
של הקדש אפרן מותר חוץ מדשן
המזבח החיצון והפנימי ודישון ה'
המנורה כל הנשרפין לא יקברו וכן
כל הנקברין לא ישרפו אע"פ שהוא
מחמיר בשריפתן הרי היקל באפרן
שאפר הנקברין אסור ·· היה
מקריב עמו כזבחים ואמ' לו נתפגלו
היה עושה עמו בטהרות ואמ' לו ל'
לו נטמאו · נאמן לא נחשדו ישר'
על כך אבל אם אמ' לו זבחים שה'
שהקרבתי לך באותו היום נתפגלו
ואותן הטהרות נטמאו אם היה
נאמן סומך על דבריו ואם לאו
שורת הדין שאינו נאמן והרוצה
להחמיר על עצמו הרי זה משובח ··

בריך רחמנא דסייען

הלכות עבודת יום הכפורים

מצות
עשה אחת והוא שיעשה מעש'
יום הכפורים כולו על הסדר הכ'
שכתוב בפרשת אחרי מות הקל'
הקרבנות והוידוין ושלוח השעי'
ושאר העבודה · ובאור מצוה זו
בפרקים אלו ··

פרק ראשון

ביום הצום מקריבין תמיד בשחר
ותמיד של בין הערבים כסדר כל יום
יום ומקריבין מוסף היום פר ואיל
ושבעה כבשים הכל עולות ושעי'
חטאת נעשה בחוץ והוא מוסף
לערב · ועוד מקריבין מוסף אחר
על זה פר בן בקר לחטאת והוא
נשרף ואיל לעולה ושניהם משל ה'
כהן גדול ואיל הבא משל צבור
האמ' בפרשת אחרי מות הוא ה'
האיל האמ' בחומש הפקודים
בכלל המוסף והוא הנקרא איל
העם · ועוד מביאין משל צבור
שני שעירי עזים אחד קרב חטא'
והוא נשרף והשני שעיר המש'
המשתלח ·· נמצאו כל הבהמו'
הקרבות ביום הצום חמשה עשר
שני תמידין ופר ושני אילים ושני
ושבעה כבשים כולן עולות ושני
שעירי חטאות אחד נעשה בחוץ
ונוסף לערב · והשני נעשה בפנים
ונשרף ופר כהן גדול לחטאות
והוא נשרף ·· עבודת כל ח'
חמשה עשר אלו הבהמות הק'
הקריבות ביום זה אינה אלא בכ'
בכהן גדול בלבד אחד כהן המשו'
משמן המשחה או המרובה בבגד'
ואם היתה שבת אף מוסף שבת
אין מקריב אותו אלא כהן גדול
וכן שאר עבודות של יום זה
והטבת הנרות והקטרת שבכל
יום הכל בכהן גדול נשוי שנ' וכפר
בעדו ובעד ביתו זו אשתו ··
שבעת ימים קודם יום הכפורים
מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת
שבמקדש ודבר זה קבלה ממשה
רבנו ומפרישין אותו מאשתו ל'
כל שבעת ימים אלו שמא תמצא
נדה ונמצא טמא שבעת ימים ·

ואינו יכול לעבוד ומתקינין לו כהן
גדול אחר שאם יארע בזה פסול
ויעבוד האחר תחתיו · בין שאירע
בו פסול קודם תמיד בין שאירע
בו אחר שהקריב קרבנות זה ש
שנכנס תחתיו אינו צריך חנוך
אלא עבודתו מחנכתו · ומתחיל
מעבודה שפסק בה הראשון · ל
עבר יום הכפורים הרי הראשון
חוזר לעבודתו והשני עובר · וכל
מצות כהונה גדולה עליו אלא ש
שאינו עובד ככהן גדול ואם עבד
עבודתו כשרה ואם מת הראשו'
זה השני מתמנה תחתיו ··
בשבעת הימים האלו מזין ומאפר
הפרה בשלישי להפרשתו ובשביע'
שהוא ערב יום הכפורים שמא
נטמא במת ולא ידע · ואם חל
יום שבת בשלישי או בשביעי
שלו דוחין את ההזיה ·· כל
שבעת הימים מרגילין אותו
בעבודות זורק את הדם ומקטי'
את הקטרת ומטיב את הנרות
ומקטיר אברי תמיד על המזבח
כדי שיהא רגיל בעבודת יום ה
הכפורים ·· ומוסרין לו זקנים
מזקני ב"ד וקורין לפניו ומלמד
אותו עבודות היום וסדורה ואומ'
לו אישי כהן גדול קרא אתה בפיך
שמא שכחת או שמא לא למדת
דבר זה ·· ערב יום הכפורים
בשחרית היו מעמידין אותו
בשער המזרח ומעבירין לפניו
פרים ואילים וכבשים כדי שיהא
מכיר ורגיל בעבודה ·· כל
שבעת הימים לא היו מונעין מא
מאכל ומשתה ערב יום
הכפורים עם חשכה לא היו מנ
מניחין אותו לאכל הרבה שהמ'

שהמאכל מביא את השינה ולא
היו מניחין אותו לישן שמא י
יראה קרי ולא היו מאכילין אותו
דברים שמרגילין לשכבת זרע
כגון ביצים וחלב חם וכיוצא בהן ··
בימי בית שני יצא המינות
בישראל ויצאו הצדוקין מהרה
שאינן מאמינין בתורה שבעל
פה והיו אומ' שקטרת של יום ה
הכפורים מניחין אותה על האש
בהיכל חוץ לפרכת וכשיעלה עש
עשנה מכניס אותה לפנים לקדש
הקדשים הטעם זה שכתוב כ
כי בענן אראה על הכפרת · אומ'
שהוא ענן הקטרת ומפי השמוע'
למדו חכמ' שאין נותן הקטרת ·
אלא בקדש הקדשים לפני הארון
שנ' ונתן את הקטרת לפני יי ·
ולפי שהיו חוששין בבית שני
שמא כהן גדול זה נוטה לצד
מינות היו משביעין אותו ערב
יום הכפורים ואומ' לו אישי כהן
גדול אנו שלוחי ב"ד ואתה ש
שלוחינו משביעין אנו עליך במי
ששכן את שמו בבית הזה של
שלא תשנה דבר מכל שאמרנו
לך · והוא פורש ובוכה על שח
שחשדוהו במינות והם פורשים
ובוכים שחשדו מי שמעשיו סת
סתומין ושמא אין בלבו כלום ··
כל לילי יום הכפורים כהן גדול י
יושב ודורש אם היה חכם ואם
היה תלמיד דורשין לפניו ואם רגי'
לקרות קורא בכתבי הקודש ל
בקש להתנמנם פרחי כהונה מכין
לפניו באצבע צרדה · ואומרין לו
אישי כהן גדול עמוד והצטנן
מעט על הרצפה כדי שלא יישן
ומתעסקין עמו עד שמגיע ז

זמן השחיטה ולא היו שוחטין
עד שמכירין שעלה עמוד השח
בודאי שלא ישחטו בלילה ·

פרק שני

כל
מעשה התמידין והמוספין של יום
בכהן גדול והוא לובש בגדי זהב
ועבודות המיוחדות ליום בבגדי ל
לבן · ואלו הן עבודות המיוחדות
ליום זה ומעשה הפר של כהן גדול
ושני השעירים שאחד מהן שעיר
המשתלח והקטרת בקטרת בקדש
הקדשים כל אלו בבגדי לבן חוץ מעשי'
כל עת שישנה הבגדים ויפ
ויפשוט בגדים וילבש בגדים אחרי'
טעון טבילה שנ' ופשט את בגדי
בגדי הבד ורחץ את בשרו במים ב
במקום קדוש · ולבש את בגדיו ב
וחמש טבילות ועשרה קדושין ט
טובל כהן גדול ומקדש בו ביום ··
כיצד בתחלה פושט בגדי חול ש
שעליו וטובל ועולה ומסתפג ול
ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורג'
ושוחט את התמיד ומקטיר קטר'
של שחר של כל יום ומטיב את ה
חמש הנרות ומקטיר אברי התמיד
עם החבתין והנסכין ומקריב הפר
ושבעה כבשים של מוסף היום ··
ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופ
ופושט בגדי הזהב וטובל ועולה
ומסתפג ולובש בגדי לבן ומקדש י
ידיו ורגליו ועובד עבודת היום פ
הוידויין עם ההגרלה וזריקת הדמי'
בפנים · והקטרת הקטרת בקדש ה
הקדשים · ומוסר השעיר למשלח
השעיר למשלח אותו לעזאזל ומ
ומוציא אמורי הפר ושעיר הנעשי'
ומוסר שאותן לשרפה ·· ואחר כך

מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן
וטובל עולה ומסתפג׳ ולובש בגדי
זהב ומקדש ידיו ורגליו ומקריב
שעיר החטאת של מוסף היום ל׳
אילו ואיל העם והם עולות ומקט׳
אמורי פר ושעירים הנשרפין ומ׳
ומקריב תמיד של בין הערבים ״
ואחרכך מקדש ידיו ורגליו ופ׳
ופושט בגדי זהב וטובל ועולה
ומסתפג ולובש בגדי לבן ומקדש
ידיו ורגליו ונכנס לקודש הקדשי׳
ומוציא משם את הכף ואת המחתה
ואחרכך מקדש ידיו ורגליו ופוש׳
בגדי לבן וטובל ועולה ומסתפג ל׳
ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ור׳
ורגליו ומקטיר קטרת של בין הע׳
הערבים של כל יום ומטיב את ש׳
שתי הנרות בין הערבים ומקדש
ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב ולו׳
ולובש בגדי חול ויוצא ״ כל
הטבילות האילו והקידושין כולן ל׳
במקדש שנ׳ ורחץ את בשרו במים
במקום קדוש חוץ מטבילה ראשונ׳
שהוא רשאי לטבול אותה בחול ל׳
שאינה אלא להוסיף כוונה שאם
יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש
ממנה בטבילה זו לשוה וכל כהן
שלא יטבל בין בגדים לבגדים או
שלא קדש בין בגד לבגד ובין עבוד׳
לעבודה ועבד עבודתו כשירה ה׳
והיה כהן גדול זקן או חולה מ׳
מלבנין עששיות של ברזל מראש
מבערב ומטילין אותן במי׳
כדי להפיג צינתן שאין שבות במק׳
במקדש או מערבין חמין במי
מקוה כדי להפיג צינתן ״ בכל יום
כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מן ל׳
הכיור כשאר כהנים והיום מקותון
של זהב משום כבודו ״ בכל יום

הכהנים עולים במזרחו של כבש ל׳
ויורדים במערבו והיום עולים ב׳
באמצע ויורדים באמצע כדי ל׳
להדרו ״ בכל יום מי שזוכה במ׳
במחתה של כסף מערה היא ל׳
למחתה של זהב והיום חותה כהן
גדול במחתה של זהב ובה נכנס
להיכל שלא יגע בתוספת עבוד׳
וכן מחתה של יום מחזקת ארבע
קבין ושל יום של שלשת קבין ל׳
ובכל יום היתה כבידה והיום קלה
בכל יום ידה קצרה והיום ארוכה
כדי להקל על כהן גדול שלא ייגע ״
בכל יום היו על המזבח שלש
מערכות של אש והיום היו שם
ארבע מוסיפין מערכה זו כדי ל׳
להדר המזבח ולעטרו ״ זה שנ׳
בתורה וכפר בעדו ובעד ביתו ובע׳
כל קהל ישר׳ ואפי׳ השמועה למדו
שזה וידוי דברים בעונות למד
שהוא אומ׳ ביום זה שלשה וידויין
אחד על ידי עצמו ותחלה ווידוי שני
על ידי עצמו עם שאר הכהנים
ושניהם על פר החטאת אשר לו
והוא הוי השלישי על ידי כל ישר׳
על שעיר המשתלח ומזכיר ה׳
השם בכל וידוי והן שלשה פע׳
פעמים ״ כיצד הוא אומ׳ אנא ה׳
חטאתי עויתי פשעתי לפניך ה׳
אנא ה׳ כפר נא לחטאים ולעונ׳
ולפשעים שחטאתי ושעויתי ל׳
ושפשעתי וכו׳ כי ביום הזה יכפ׳
עליכם מכל חטאתיכם לפני ה׳
תטהרו ׳ הרי שלשה פעמים הז׳
הזכיר השם וכן בכל וידוי והן ׳
וכשהוא נותן הגורל על שני הח׳
החטאות אומ׳ לה׳ חטאת ומזכיר
את השם ביום הזה עשרה פעמי׳
ובכולן הוא מזכיר כסדרו שהוא

שם המפורש בראשונה היה מג׳
מגביה קולו בשם כיון שרבו פריצ׳
חזרו לאומרו בקול נמוך ומבליע
בנעימות עד שלא יכיר בו אפילו
אחיו הכהנים ״ כל הכהנים ל׳
והעם העומדים בעזרה כשהם
שומעים את השם המפורש יוצ׳
מפי כהן גדול בקדושה ובטהר׳
כורעים ומשתחוים ונופלים על
פניהם ואומ׳ ברוך שם כבוד מלכ׳
לעולם ועד שנ׳ כי שם ה׳ אקרא
הבו גודל לאלהינו ״ ובשלשת וי׳
ודויין היה מתכוון לגמור את השם
כנגד האומר כן ואומ׳ להם תטהרו ׳
ובכל היום כשר לוידוי יום הכפורי׳
ולודוי פרים הנשרפין

פרק שלישי:

שני
הגורלות אחד כתוב עליו לה׳ ואחד
כתוב עליו לעזאזל והם כשרים
מכל דבר בין מן העץ בין מן האבן
בין מן המתכת אבל לא יהיה אחד
קטן ואחד גדול אחד כסף ואחד
זהב אלא שניהם שוין ושל עץ
היו ובבית שני עשו אותם של
זהב ומניחין שני הגורלות בכלי אח׳
אחד המחזיק שתי הידים כדי
שיכנס שתי ידיו ולא יתכוון ופי׳
זה חול הוא ושל עץ היה וקלפי ל׳
שמו ״ היכן מגריל במזרח ל׳
העזרה בצפון המזבח מניחין ל׳
שם הקלפי ומעמידין שני השע׳
פניהם למערב ואחוריהם למזרח
וכהן גדול בא לשם והסגן מימינו
וראש בית אב לשמאלו טרף בקלפ׳
והעלה שני הגורלות בשתי ידיו
לשם שני השעירים ופותח ידיו
אם של שם עולה לימינו הסגן ל׳

אומ' לו אישי כהן גדול הגבה ימינך
ויום כשמזהו עלה ראש בית אב
ואומ' לו אישי כהן גדול הגבה שמא'
שמאלך ... ונותן שני הגורלות
על שניהן של ימין על של ימין
ושל שמאל על של שמאל ואם לא
נתן לא עכב' ואפי' יום חסר מעלה
שהנחה מצוה שאינה מעכבת וה'
והגרלה מעכבת אע"פ שאינה ע'
עבודה לפיכך הנחה כשרה בזר
והעליית הגורלות מן הקלפי אפסור
בזר ... וקושר לשון של זהורי'
משקל שני סלעים בראש שעיר
המשתלח ומעמידו כנגד בית ש'
שלוחו ולנשחט כנגד בית שחיט'
ושוחט את פר החטאות ואת הע'
השעיר שעלה עליו הגורל לשם ה'
ומכניס דמן להיכל ומזה מדם ש'
שניהם ביום זה שלש וארבעים
הזיה ואלו הן ... מזה תחלה מדם
הפר שמונה הזיות בקדש הקדשי'
בין בדי הארון קרוב לכפרת כטפח
שנ' ולפני הכפרת יזה ומזה שם
אחת למעלה ושבע למטה ומפי
השמועה למדו שזה שנ' שבע פ'
פעמים יתר על הזייה ראשונה
וכך היה מונה אחת אחת ואחת
ושתים אחת ושלש אחת וארבע
אחת וחמש אחת ושש אחת וש'
ושבע ולמה מונה כדי שלא יט'
ישכח ומונה הזיה ראשונה מכל'
ואחר כך מזה מדם השעיר
בין בדי הארון שמונה אחת למע'
ושבע למטה ומונה כדרך שמונה
כדרך בדם הפר וחוזר ומזה בהיכ'
על הפרכת מזה מדם הפר שמונה
אחת למעלה ושבע למטה שכן נ'
נאמ' בדם הפר על הכפרת ולפני ה'
הכפרת ומונה כדרך שמונה בפני'

וחוזר ומזה מדם השעיר כן על ה'
הפרכת שמונה הזיות אחת למעלה
ושבע למטה שנ' בדם השעיר וע'
ועשה את דמו כאשר עשה ומונ'
כדרך שמונה בפנים וכל אלו הז'
ההזיות אין מתכוין כהן להזות ע'
לא למעלה ולא למטה אלא כמצליף
ואחר כך מערב שני הדמים ומזה
משניהן ארבע הזיות על ארבע ק'
קרנות מזבח הזהב שבהיכל ושבע
הזיות על אמצעו של מזבח זה וכל
אלו השלש וארבעים הזיות טובל
אצבעו בדם טבילה על כל הזיה
לא שיזה שתי הזיות מטבילה אחת
ושירי הדם היה שופך על יסוד מע'
מערבי של מזבח החיצון
ואחר כך משלח את השעיר החי
ביד האיש המוכן להוליכו למדבר והכל
כשרים להוליכו אלא כהנים של'
שעשו קבע ולא היו מניחין את
ישר' להוליכו וסוכות היו עושי'
מירושלם ועד תחלת המדבר
ושובת איש אחד או אנשים ה'
הרבה בכל סוכה וסוכה והן כדי
שיהו מלוין אותו מסוכה לסוכ'
על כל סוכה וסוכה אומ' לו הרי ה'
מזון והרי מים כשל כחו וצ'
וצריך לאכל אוכל ומעולם לא ה'
צריך אדם לכך ואנשי הסוכה ה'
עומדין בסוף התחום ורואין את
מעשיו מרחוק כיצד היה
עושה חולק לשון של זהורית ש'
שבקרניו ואחוריו חציו קושר
בסלע וחציו קושר בין קרניו וד'
ודוחפו לאחוריו לא היה מגיע
לחצי ההר עד שנעשה אברים
אברים ובא וישב לו תחת סוכה
האחרונה עד שתחשך
ודרכיות היו עושין ומניפין בסו'

בסודרין כדי שידעו שהגיע שעיר
למדבר ואחר שמשלח את השעיר
ביד מוליכו מוציא הפר והשעיר שהזה
דמן לפנים וקורען ומוציא אמוריה'
ונותנן בכלי ומקטירן על גבי המזב'
ומחתך שאר הבשר חתיכות חתיכו'
מעורות זו בזו כמין קליעה ואינו
מפרק אותן ומשלחן ביד אחרים
להוציאן לבית השרפה ומנתחין ה'
אותן שם בעורן כמו שבארנו כיון
שהגיע שעיר למדבר יצא כהן גדול
לעזרת הנשים לקרות בתורה ובזמן
קריאתו שורפין הפר והשעיר בבי'
הדשן לפיכך הרואה כהן גדול כש'
כשהוא קורא אינו רואה פר ושעי'
הנשרפין ושרפתן כשרה בזר כמו
שבארנו כיצד הוא קורא יושב
בעזרת נשים וכל העם עומדין על
וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנ'
לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו
לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן
גדול עומד ומקבל וקורא אחרי מו'
ואך בעשור שבפרשת המועדות
עד סוף הענין וגולל את התורה
ומניחה בחיקו ואומ' יותר ממה
שקריאתי כתוב כאן ובעשור שבח'
שבחומש הפקודים עד סוף הענין
קורא אותו על פה לפי שאין גוללין ס'
ספר תורה בציבור ולמה לא יקרא
בספר אחר לפי שאין אחד קורא
בשני ספרים משום פגם ראשון ו'
בעת שקרא מברך לפניה ולאחריה
כדרך שמברכין בבית הכנסת ומוס'
ומוסיף לאחריה שבע ברכות ואלו
הן רצה יי' אלהינו ומודים אנחנו
לך סלח לנו אבינו כי חטאנו וכו'
וחותם בה ברוך אתה יי' מוחל עונו'
ישר' ברחמים הרי שלש ברכות
סתקן ומי ברך על המקדש ברכה

בפני עזרה ·· עזרה שעמד
המקדש ושכינה בתוכו וחותם ב
בה ברוך אתה יי' שוכן בציון ··
ואחר כך ישר' ברנה בפני עזרה
יהיה עזרה יושיע יי' את ישר'
ולא יסור מהם מלך וחותם ברוך
אתה יי' הבוחר בישר' ·· ואחר כך
הכהנים ברכה בפני עזרה עזרה
שירצה המקום מעשיהן ועבודת'
ויברכם וחותם ברוך אתה יי' מ'
מקדש הכהנים ·· ואחר כך אומ'
תפלה ותחנה ורנה ובקשה כפי ל'
מה שהוא רגיל וחותם הושע יי'
עמך ישר' שעמך ישר' צריכין לך
להושיע ברוך אתה יי' שומע תפלה ··

פרק רביעי

סדר
המעשים של יום זה כך הוא · כחצות
הלילה מפייסין לתרומות הדשן ·
ומסדרין את המערכה ומדשנין
את המזבח כדרך שעושין בכל
יום על הסדר שביארנו עד שיגיע
לשחיטת התמיד · כשיגיעו לשחוט
התמיד פורסין סדין של בוץ בין כהן
גדול ובין העם ולמה של בוץ כדי
שיכיר שעבודת של יום בבגדי ב'
בוץ ופושט בגדי חול וטובל ולוב'
בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו וש'
ושוחט התמיד רוב שנים ומנח
אחר למרק את השחיטה ומקבל
הדם וזורקו על המזבח כמצותו ··
ואחר כך נכנס להיכל ומקטיר
קטרת של שחר ומטיב את הנר'
ומקטיר אברי התמיד והחביתין
והנסכין על סדר התמיד שלכל יום
ואחר התמיד מקריב הפר ושבע'
כבשים של מוסף ·· ואחר כך מק'
מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי
זהב וטובל ולובש בגדי לבן ומקדש
ידיו ורגליו ובא לו אצל פרו ופרו
היה עומד בין האולם ולמזבח
ראשו לדרום ופניו למערב · והכ'
והכהן עומד במזרח ופניו למערב
והכהן עומד במזרח ופניו למער'
וסומך שתי ידיו על ראש הפר
ומתודה ·· וכך היה אומ' אנא ה'
יי' חטאתי עויתי פשעתי לפניך
אני וביתי ככתוב בתורת משה
עבדך כי ביום הזה יכפר עליכם '
וכו' ·· ואחר כך מגריל על שני
השעירים · וקושר לשון של זה'
זהורית בראש שעיר המשתלח
ומעמידו כנגד בית שלוחו ולנשחט
כנגד שחיטתו · ובא לו אצל פרו
שניה וסומך שתי ידיו על ראשו
ומתודה וידוי שני ·· וכך היה
אומ' אנא השם חטאתי עויתי ל'
פשעתי לפניך אני וביתי ובני א'
אהרן עם קדושך ככתוב בתורת
משה עבדך כי ביום הזה יכפר ע'
עליכם וכו' ·· ואחר כך שוחט את
הפר ומקבל את דמו ונותנו למי
שהוא ממרסו שלא יקרוש על
רובד הרביעי של היכל מבחוץ
ונוטל את המחתה וחותה בה אש
על המזבח הסמוך למערב שנ' מעל
המזבח מלפני יי' · ויורד ומניחה
על הרובד שבעזרה ומוציאין לו
את הכף וכלי מלא קטרת דקה
מן הדקה וחופן מלא חפניו
לא מחוקות ולא גדושות אלא ט'
טפופות הגדול לפי גדלו והקטן
לפי קטנו ונותן לתוך הכף ·· כבר
ביארנו שהולכה בשמאל פוסלת
בקדשים ובשאר העבודות
לפיכך היה מן הדין שיוליך הול'
המחתה בשמאלו וכף הקטרת
בימין · אבל מפני כובד המחתה
ועוד שהיא חמה אינו יכול לסב'
לסבלה בשמאלו עד ההיכל לפיכך
נוטל המחתה בימינו וכף הקטר'
בשמאלו ומהלך בהיכל עד שהוא
מגיע לבית קדשי הקדשים ומצא
הפרוכת פרופה נכנס לקדש הק'
הקדשים עד שהוא מגיע לארון
הגיע הארון נותן המחתה
בין שני הבדים ובבית שני שלא
היה ארון היה מניחה על אבן ה'
השתיה ואוחז שפת הכף בראש
אצבעותיו או בשיניו ומערה בה
את הקטרת בגודלו לתוך חפניו
עד שמחזירה למלא חפניו כמו
כשהיתה וזו היא עבודה קשה
שבמקדש ·· וצובר הקטרת על
גבי גחלים בידיו לפנים במחתה
כדי שיהיה הקטרת קרובה לארון
ורחוקה ממנו שלא יכוה ומתמי'
שם עד שיתמלא הבית עשן ויצ'
והוא מהלך אחורנית מעט מעט
פניו לקודש ואחוריו להיכל עד ש'
שיצא מן הפרכת ·· ומתפלל שם
בהיכל אחר שיצא תפלה קצרה
שלא להבעית את העם שמא יאמ'
מת בהיכל · וכך היה מתפלל יהי ר'
רצון מלפניך יי' אלהינו שאם היתה
שנה זו שחונה תהי גשומה ש'
ולא יסור שבט מבית יהודה ולא
יהו עמך ישר' צריכין לפרנסה ז'
ואל תכנס לפניך תפלת עוברי ד'
דרכים ·· בשעת הקטרת הקט'
בקדש הקדשים כל העם פורשין
מן ההיכל ואין פורשין מן האולם
אלא בשעת הקטרת הקטרת ב'
בהיכל בכל יום ובשעת מתן דמ'
דמים בהיכל כמו שביארנו בהלכ'
תמידין ·· ואחר כך נוטל דם ה'

הפר מזה שהוא מדברו ונכנס בו
לקודש הקדשים ומזה ממנו שם
שמונה הזאות בין בדי הארון ויוצא
ומניחו בהיכל על כן הזהב שהיה ל
ואחר כך יוצא מן ההיכל ושוחט
את השעיר ומקבל את דמו ונכנס
בו לקדש הקדשים ומזה ממנו שם
שמונה הזאות בין בדי הארון ויוצא
ומניחו על כן שני שבהיכל ::
ואחר כך נוטל דם הפר מעל הכן ומ
ומזה ממנו על הפרכת כנגד הארון
שמונה הזאות ואחר כך מערה דם
הפר לתוך דם השעיר ומחזיר הכל
למזרק שהיה בו דם הפר כדי שית
שיתערבו יפה יפה ועומד לפנים
ממזבח הזהב בין המזבח והמנורה
ומתחיל להזות מדם התערובת ל
על קרנות מזבח הזהב והוא מסבב
והולך ומזה על הקרנות מבחוץ ::
ומתחיל מקרן מזרחית צפונית
לצפונית מערבית למערבית דרומית
לדרומית מזרחית ועל כולן הוא נותן
מלמטה למעלה חוץ מן האחרונה
שהיתה לפניו שהוא נותן מלמעלה
למטה כדי שלא יתלכלכו כליו וחוזר
וחותה הגחלים והאפר שעל מזבח
הזהב הולך והולך עד שנגלה זהבו
ומזה מדם התערובת על טהרו של
מזבח שבע פעמים בצד הדרום
במקום ששלמו מתנות קרנותיו
ויוצא ושופך שירי הדם על יסוד
מערבי של מזבח החיצון :: ואחר כ
בא אצל שעיר המשתלח וסומך
שתי ידיו על ראשו ומתודה וכך הוא
אומ' אנא השם חטאו ועוו ופשעו לפנ
עמך בית ישר' אנא השם כפר נא ל
לחטאים ולעונות ולפשעים שח
שחטאו ושעוו ושפשעו לפניך
עמך בית ישר' ככתוב בתורת משה
עבדך כי ביום הזה וכו' ואחר כך
משלח את השעיר למדבר ומוצי
אמורי פר ושעיר שהכניס דמן ל
לפנים ונותנן בכלי ומשלח השאר
לבית הדשן לשריפה ויוצא לעזר
נשים וקורא שם אחר שיגיע ה
שעיר למדבר :: ואחר כך מקדש
ופושט בגדי לבן וטובל ועולה ולוב
בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו ו
ועושה השעיר הנעשה בחוץ ש
שהוא מכלל קרבנות מוסף היום ל
ומקריב אילו ואיל העם שנ' ויצא
ועשה את עלתו ואת עלת העם ל
ומקטיר אימורין של פר ושעירין
הנשרפין ומקריב תמיד של בין
הערבים :: ואחר כך מקדש ופו
ופושט בגדי זהב וטובל ולובש ב
בגדי לבן ומקדש ונכנס לקודש ה
ומוציא את הכף ואת המחתה
ואחר כך מקדש ופושט בגדי לבן
וטובל ולובש בגדי זהב ומקדש
ומקטיר קטרת של בין הערבים
ומטיב הנרות של בין הערבים
כשאר הימים :: ואחר כך
מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי
זהב ולובש בגדי עצמו ויוצא ל
לביתו וכל העם מלוים אותו עד
ביתו ויום טוב היה עושה באותו
בשלום מן הקדש ::

פרק חמישי

ט'

העבודות שעובד בבגדי לבן בפנים
בהיכל צריך לעשותן על הסדר
שביארנו ואם הקדים מעשה למעש
לחבירו לא עשה כלום: קטרת ש
שחפנה קודם שחיטת הפר לא
עשה ולא כלום אף על פי שהחפינה
בעזרה צריך פנים כעבודת פנים
היא וכן שעיר ששחטו קודם מתן
דמו של פר לא עשה ולא כלום אף
על פי ששחיטה בעזרה הרי ל
דמו נכנס לפנים איל ושעיר חטא
הנשרפין שעשה אותם קודם
עבודת היום אינה כלום ::
הקדים דם השעיר לדם הפר בקד
הקדשים יזה מדם הפר כמצותו
ואחר כך יביא שעיר אחר וישחט
אותו ויזה ממנו בקדש הקדשים
כמצותו ויפסל הראשון הקדים ל
דם השעיר לדם הפר במתנות שב
שבהיכל על הפרכת יחזור ויזה מ
מדם השעיר פעם שניה לאחר דם
הפר :: נשפך דם הפר עד שלא
גמר מתנות שבקדש הקדשים ל
יביא דם אחר ויחזור ויזה בתחלה
בקדש הקדשים :: גמר מתנות
שבקודש הקדשים והתחיל במתנו
שבהיכל ונשפך הדם עד שלא גמר
יביא דם אחר ויתחיל מתחלת ה
הזאות שבהיכל גמר מתנות של
שבהיכל והתחיל ליתן על מזבח
הזהב ונשפך הדם עד שלא גמר
יביא דם אחר ויתחיל מתחלת מ
מתנות מזבח הזהב שכולן כפרה
בפני עצמן הן גמר מתנות המזב
ואחר כך נשפך הדם אינו צריך
להביא דם אחר ששפיכת שירים
על מזבח החיצון אינה מעכבת ::
ואם דם הפר הוא שנשפך
קודם שיגמור כל המתנות הרי זה
מביא פר אחר ויחפון קטרת פ
פעם שניה קודם שחיטת הפר
ויקטיר הקטרת ואחר כך יביא ל
דמו ויזה ממנו ואין מטמאין בג
בגדים ואין נשרפין בבית הדשן
אלא הפר זה האחרון שבו נגמרה
הכפרה :: נתערב לו דם הפר

בדם השעיר קודם שיגמור הזאו'
נותן אחת למעלה ושבע למטה
לשם פר וחוזר ונותן שבע למע'
ואחת למטה לשם שעיר נתערבו
בו בין מתנה אחרונה נותן אחת למט'
לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה
ושבע למטה לשם שעיר ״
נתחלפו הכוסות ולא ידע איזו ה'
כוס דם פר ואיזו כוס דם השעיר
נותן מאחת מהן אחת למעלה ה'
ושבע למטה ונותן מן השני אחת
למעלה ושבע למטה מעט מכל
מקום שנתן מדם הפר ואחריו נ'
מדם השעיר ״ קבל דם הפר ב'
בשתי כוסות וקבל דם השעיר
בשתי כוסות ונתערב מקצת הכ'
הכוסות ולא יודע כוס דם הפר ג'
מכוס דם השעיר הרי זה מזה על
ההזיות מכל אחת מן הכוסות ש'
שלא נתערבו ושופך שירי אלו
שהזה מהם על היסוד מערבה ו'
ומתן הכוסות שנתערבו ישפכו
לאמה ״ פר יום הכפורים אעפ'
שכהן גדול קונה אותו משלו של'
פר החטאות אשר לו ׳ המקום העמיד
מהוגן לכל אחיו הכהנים ׳ שאלו ;
לא היה להם בו שותפין לא היו מתכ'
מתכפרים בו לפיכך אם מת כהן ג'
גדול קודם שישחט הפר הכהן
שעומד לו תחתיו אינו מביא פר
אחר אלא שוחט אותו של ראשון
ואינו חטאות שמתו בעליה שה'
שתמיות שאין חטאות הרבים מתה ״
שחט את הפר ומת קודם שנ'
שיכפר בדמו הכהן האחר נכנס
בדם זה ומכפר בו ״ שני שעירי
יום הכפורים מצותן שיהו שוין
במראה ובקומה ובדמים ולקיחת'
כאחד ואעפ שאינן שוין כשרין ״

לקח אחת מהן היום ואחת למחר
כשרים ׳ מת אחד מהן אם עד ש'
שלא הגריל מת יקח זוג לשני ל'
ואם משהגריל מת יביא שנים ל'
ויגריל עליהם בתחלה ויאמר אם
הראשון שמת אם היה של שם יאמ'
זה שעלה עליו הגורל לשם יתקיים
תחתיו ואם היה המת של עזאזל
יאמ׳ זה שעלה עליו הגורל לעזאזל
יתקיים תחתיו והשני מן השנים
שהגריל עליו בסוף ירעה עד ש'
שיפול בהם מום וימכר ויפלו ד'
דמיו לנדבה שאין חטאות צבור
מתה ״ פר ושעיר של יום
הכפורים שאבדו והפריש אחרים
תחתיהם יקרבו ירעו עד שיסתאב'
וימכרו דמיהם לנדבה ׳ וכן אם ל'
מצאו הראשונים קודם שלא יק'
יקרבו הראשונים וירעו השנים
עד שיפול בהם מום ויפלו לנדבה
שאין חטאות צבור מתה ״
המום פוסל בשעיר המשתלח
ואפלו מום עובר וכן אם נעשה
מחוסר זמן נפסל כגון אם נשח'
אמו לחולה ביום הכפורים שה'
שדחייתו לעזאזל היא שחיטתו
היה טרפה פסול שנ׳ יעמד חי ״
חלה השעיר ואינו יכול להלוך
מרכיבו על כתפו ואפילו בשבת
חלה המשלח הרי זה משלחו ב'
ביד אחר ׳ נטמא המשלח הרי
זה נכנס לה' קדש ונוטלו ויוציאו
שנ׳ ביד איש עתי ואפילו נטמא ״
דחפו ולא מת השעיר ולא מת'
ירד אחריו וממיתו בכל דבר שא'
שממיתו ואיברי שעיר זה אסור'
בהנאה ״ נפחתה תקרה של
היכל לא היה מזה שנ׳ באהל מו'
מועד ״ מזבח שלא נתחנך ב'

בקטרת לא יזה עליו שנ׳ מזבח קטר'
הסמים ׳ חסר מן הקטרת אחת
מסממניו או מעלה עשן חייב מית'
עליה שנ׳ ולא ימות כי בענן אראה ׳
וכן חייב מיתה על ביאתו שלא נ'
מעלה לפיכך אם שגג בביאה וה'
והזיד בקטרת או שנכנס בקטר'
שלמה עם החסירה חייב מיתה ״
הקטיר מן הקטרת של קד'
הקדשים כזית בזדון חייב מיתה ׳
חפינת הקטרת עבודה והמ'
והמחשבה פוסלת בה וכן חתיית
הגחלים וקטרת נפסלת במחשב'
שאם משיירי קרבן כקרבן ״
חפן בראש אצבעותיו או מן הצד
או מלמטה ולמעלה או שחפן בידו
זו וקרבן זו לזו או שנתפזרה הק'
הקטרת מידו על הארץ ואספה
או שחפן חברו ונתן לחפניו או ה'
חפן ומת ונכנס שיני מזה שחפן
ראשון כל אלו ספק לא יקטיר ואם
הקטיר הורצה ״

ב״ה רחמנא [illegible]

הלכות מעילה

יש
בכלל שלש מצות אחת מצות ע'
עשה ושתים מצות לא תעשה ׳
וזהו פרטן
לשלם המועל אשר חטא בתוספ'
חומש וקרבן וזהו דין המועל ״
שלא לעבוד בקדשים
שלא לגזוז קדשים
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

אסור
להנות מקדשי ה׳ בין הדברים ה'
הקרבים לגבי מזבח בין מקדשי ב'

בדק הבית וכל הנהנה ממנו פחות
מפרוטה לא מעל ·· דברים שהו
שהותרו באכילה מן הקרבנות כ׳
כגון בשר חטאות ואשם אחר ש׳
שנזרק הדם או שתי הלחם אחר
זריקת דם שני כבשים אין בהן
מעילה אפילו אכל זר מאלו כ׳
וכיוצא בהן הואיל והם מותרין
לאוכלין בני אדם להנות בהן כ׳
כל הנהנה מהם לא מעל· ואפילו
נפסלו ונאסרו באכילה הואיל כ׳
והיתה להם שעת היתר אין כ׳
חייבין עליהן משום מעילה ··
כל המועל בזדון לוקה ומשלם
מה שפגם מן הקדש בראשו כ׳
ואזהרה של מעילה מזה שנ׳ לא
תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנ׳
וכו׳ ונדריך מפי השמועה למדו
שזו אזהרה לאוכל מבשר עולה כ׳
הואיל וכולה לשם והוא הדין לש׳
לשאר כל קדש שהוא לאל לבדו
בין מקדשי מזבח בין מקדשי כ׳
בדק הבית· אם נהנה בהן בשוה
פרוטה מעל ·· ומעל בשגגה
משלם מה שנהנה ותוספת חומש
ומביא איל בשתי סלעים ומקריבו
אשם ומתכפר לו· וזהו הנקרא א׳
אשם מעילות שנ׳ וחטאה בשגג׳
מקדשי יי׳ והביא את אשמו וכו׳
ואת אשר חטא מן הקדש ישלם
ואת חמישיתו וכו׳ ותשלום הקרן
בתוספת חומש עם הבאת הקרבן
מצות עשה ·· תשלום הקרן וכ׳
והבאת האשם מעכבין הכפרה
אבל חומש מעכב שנ׳ באיל האשם
איל האשם מעכבין ואין חומש
מעכבין· הביא מעילתו עד שלא
הביא אשמו לא יצא· נסתפק לו
אם ·· מעל אם לא מעל פטור

מן התשלומין ומן הקרבן והחומש
הרי הוא כתחלת ההקדש ואם נהנה
בו מוסיף חומש על חומש ·וכבר
בארנו כמה פעמים שהחומש א׳
אחד מארבעה מן הקרן עד שיהי׳
הוא וחומשו חמשה ·· יש דברים
שאין חייבין עליהם מעילה מדברי
תורה אבל אסור להנות בהן מדברי
סופרים והנהנה מהם משלם קרן כ׳
בלבד ואינו מוסיף חומש ואינו
מביא אשם ·· כל קדשי מזבח
בין קדשי קדשים בין קדשים
קלים אסורין בגזה ועבודה שנ׳ לא
תעבוד בבכור שורך ולא תגז בכור
צאנך· והוא הדין לשאר קדשים
והגוזז את השור או העובד לוק׳
מן התורה והתולש אינו כגוזז ··
ומרדות לו שאינו לוקה עד שיגזוז
רחב הסיט כפול לא יהיה זה חמ׳
חמור משבת ·· ספק קדשים כגון
בהמה שהיא ספק בכור וכיוצא
בה הרי הן אסורין בגזה ועבודה
והגוזז או העובד בהן אינו לוקה ··
בחולת קדשים שנפל בה מום
ונפדית כמו שבארנו אינה מותרת
בגזה ועבודה והרי היא באסורה
עד שתשחט נשחטה אחר פדיונ׳
הותרה באכילה· בד״א כשקדם
הקדישן את מומן אבל קדם מום
עובר להקדישן אבל המקדיש
בעלת מום קבוע למזבח אינה
אסורה בגזה ועבודה אלא מדבר׳
סופרים ·· נפדית הרי זו כחולין
לכל דבר ומותרת לחולין להגזז ול׳
ולהעבד חוץ מן הבכור והמעשר
שקדושה חלה על גופן אע״פ שהם
בעלי מומין קבועים מתחלתן ואין
יוצאין לחולין להגזז ולהעבד כ׳
לעולם ·· ואסור להרביע בבכור

או בפסולי המוקדשין ומותר לתלוש
את השער בתחלה מן הקדשים כ׳
כדי להראות המום לחכם ומותר הש׳
השער שתלש או שנשר מן הבהמ׳
או מן הבכור או מן המעשר הרי
זה אסור בהנאה אפילו לאחר שיש׳
שישחטו ומפני גזרה שמא ישהא
אותו הואיל ואינו בא לכפרה ··
אבל צמר הנשר מן החטאות כ׳
והאשם מותר בהנאה לאחר שחיטת׳
מפני שהן הואיל ולכפרה הן באין
אינו משהה אותו ואם נתלש מן ה׳
העולה הרי זה ספק ·וכל שיתלש
מן הקדשים אחר שנפל בהן מום
הרי זה מותר בהנאה שהרי לא כ׳
תלש בידו חוץ מן הבכור שאף כ׳
הנתלש ממנו אחר שנפל בו מום
אסור בהנאה ·השוחט את שאר
המוקדשין תולש השער מכאן כ׳
ומכאן לעשות מקום לסכין ובלבד
שלא יזיזנו ממקומו ·· קדשי כ׳
בדק הבית אסורין בגזה ועבודה
מדברי סופרים אבל מן התורה א׳
אינן אסורין לפיכך הגוזז אותן כ׳
או העובד בהן אינו לוקה אבל
מכין אותו מכת מרדות ··
המקדיש עובר למזבח אמו אסור
בעבודה מדברי סופרים מפני ש׳
שעבודתה מכחשת את העובר
גזרו בה והרי היא מותרת בגזה כ׳
שאין בה הפסד לולד ·· הקדיש
אבר אחד מן הבהמה בין לבדק כ׳
הבית בין למזבח הרי הדבר ספק
אם אסורה כולה בגזה ועבודה או
אינה אסורה לפיכך אינו לוקה עליה ··

פרק שני

קדשים
קלים אין מועלין בהן עד שיזרק

הדם נזרק הדם מועלין בהן באמו'
באמורים עד שייצאו לבית הדשן
שהרי הן לאישים ואין מועלין ב'
בדבר הנאכל כמו שביארנו ואפילו
העלה האמורין שלהם למזבח
קודם זריקה אין מועלין בהם עד
שיזרוק הדם ״ הוציא אמוריה'
לחוץ קודם זריקה אין מועלין ב'
בהן עד שיזרוק הדם נזרק הדם
אע״פ שעדיין הן בחוץ ולא הח'
החזירן בהם שהזריקה מועלת
כיוצא בו להקל בין להחמיר ״
כל קדשי קדשים מועלין בהם כ'
משהוקדשו עד שיזרק הדם נז'
נזרק הדם מועלין בהן בדבר שהוא
לאישים עד שיצא ויצאו לבית
הדשן ואין מועלין בדבר הנאכל
כמו שביארנו ״ כיצד העולה
אחד עולת העוף ואחד עולת בהמ'
והקומץ והלבונה ומנחת כהנים
ומנחת חבתין ומנחת נסכים מועל'
בהן משעת הקדישן עד שיצאו
אחר שריפתן על המזבח לבית ה'
הדשן ״ וכן פרים הנשרפים
ושעירים הנשרפין מועלין בהן
משעת הקדישן עד שישרפו
ויגמר שריפתן בבית הדשן ויתך
הבשר אבל קודם שיתוך הבשר
מועלין בו והוא בבית הדשן אבל
פרה אדומה מועלין בה משהוקדש'
עד שתעשה אפר אע״פ שהוא
בקדשי בדק הבית הרי מותר בה
חטאת היא ותנאי ב״ד הוא שלא
ימעלו אדם באפר הפרה ״
חטאות בהמה ואשם וזבחי שלמי'
צבור מועלין בכולן משהוקדשו
עד שיזרק הדם נזרק הדם מוע'
באמוריהן עד שייצאו לבית ה'
הדשן ואין מועלין בבשר וכן

חטאת העוף מועלין בה משה'
משהוקדשה עד שיזה דמה
הוזה דמה אין בה מעילה אבל
אסור ליהנות מאחוריה ונוצתה
והנהנה בהם אחר הזיה לא מעל
המנחות מועלין בהן מש'
משהוקדשו אע״פ שעדיין לא נ'
נתקדשו בכלי שרת עד שיקטיר
הקומץ קרב הקומץ הותרו ה'
השירים באכילה הרי הדבר ספק
אם יצאו ידי מעילה או לא י'
יצאו ״ לחם הפנים מועלין ב'
בהן משהוקדשו אע״פ שעדיין לא
נאפה עד שיקטיר הבזיכין הק'
הקטיר הבזיכין הותר באכילה ״
וכן שתי הלחם מועלין בהם מ'
משהוקדשו קודם שיאפו עד ל'
שיזרוק דם הכבשים נזרק דם
הכבשים הותרו באכילה ״
הנסכים מועלין בהן משהוקדשו
ירדו לשיתין אין מועלין בהן מ'
מים שמנסכין בחג הסוכות כל
זמן שהם בכד של זהב אין מ'
נהנין בהם והנהנה לא מעל נתנן
אותן לצלוחית מועלין שהרי
הן מכלל הנסכים ״ לוג שמן ש'
של מצורע מועלין בו משהוקדש
קדש בכלי עד שיזרוק דם האשם
נזרק דם האשם לא נהנין ולא מ'
מועלין עד שיתן ממנו מתנות'
נתן ממנו המתנות הותרו ה'
השירים באכילה כבשר חטאות
ואשם ״ כל דמי שחיטת ה'
הקדשים אין מועלין בו בין לפני
כפרה בין לאחר כפרה עד שיצא
לנחל קדרון יצא לנחל קדרון מ'
מועלין בו מפני שהיה נמכר לגנן
ודמיו הקדש אבל דמי הדם לשחו'
קדשים הרי הוא אסור בהנאה

ומועלין בו הואיל ואינה יכולה לחיות
אלא בדם הרי היא כגופה ״ העצמות
והגידין והקרנים והטלפים שפירשו
מקדשי קדשים לפני זריקת הדמים
מועלין בהן פירשו לאחר זריקת
הדמים אין מועלין בהן ״ עצמות
העולה שפירשו לפני זריקה אין מו'
מועלין בהן לאחר זריקה שהזריקה
מתרת אותם ואם פירשו אחר זריק'
מועלין בהן לעולם ״ עצמות העולה
שפקעו מעל המזבח קודם חצ'
הלילה מועלין בהן לאחר חצות אין
מועלין בהן אע״פ שפקעו קודם ה'
חצות כיון שהגיע חצות הלילה
נעשו כל האיברים כמו שנתעכלו ו'
ונעשו אפר ״ גחלת שפקעה
מעל גבי מזבח בין לפני חצות בין
לאחר חצות לא נהנין ולא מועלין
אבל גחלת של קדשי בדק הבית
מועלין בה והשלהבת לא נהנין ואין
מועלין ״ דשן מזבח החיצון ב'
בין קודם הרמת הדשן בין לאחר
הרמה מועלין ״ דשון מזבח הפנימי
ודשון המנורה לא נהנין ולא מועל ״
כל בהמות קדשי קדשים שהי'
בעלות מום בין שקדם מום קבוע
להקדשן בין שקדם הקדשן למום
קבוע ואפילו היתה מחוסר זמן
מועלין בהן משהוקדשו עד שיפדו
אבל תורין שלא הגיע זמנן ובנ'
יונה שעבר זמנן והם קדשי מזב'
אע״פ שאסור ליהנות בהן הנהנה
לא מעל הואיל ואינם ראויין לש'
הרי הם כחטאות המתות לפיכך
אין מועלין בהן ״

פרק שלישי

קדשי
מזבח שאותן יצאו ידי מעילה ל'

דבר תורה אבל מועלין בהם מדברי ס'
סופרים. וכן אם נפסלו בדברים ש'
שיפסלו בהן הקרבנות שכבר ב'
בארנום מועלין בהן מדברי סופרי'
בד"א שלא היה להם שעת הית'
לאכילת כהנים אבל אם היה לקדש'
קדשים הנאכלין שעת היתר וא'
ואחר כך נפסלו באכילה המעיל'
וחזרו שוה אחת אין מועלין ב'
באותו דבר שהיה ראוי לאכילה
כמו שבארנו. כיצד קדשי קדש'
שנפסלו קודם שיגיעה דם למזבח
כחלבתן כמו ששחטו בדרום או'
שקבל דמן בצפון או ששחטן ב'
בצפון וקבל בדרום או ששחט ביום
וזרק בלילה או שחט בלילה וזרק
ביום או שעשאן במחשבת זמן ש'
או במחשבת המקום או שקבלו'
הפסולין או כיוצא בהן. כשרים או
שיצא הבשר או הדם כלו קודם
זריקת הדם או שנשפך הדם כל אלו
ועולם שהרי לא היה להם שעת
היתר. אבל אם הגיע הדם למ'
למזבח כמשפטו ואחר כך הבשר
או הומורין שנטמא הבשר או נ'
חוץ לאו שיצא מקצת הבשר
בכל אלו וכיוצא בהן אין מועלין
בשיורי בשרן שהרי לא היה לו
שעת היתר לאכילה כמו שבארנו.
קבלו הפסולין את הדם וזרקוהו
וחזרו הכשרים לעזרה וקבלו'
שיור דם הנפש וזרקוהו אין מוע'
מועלין בבשרן שאין הפסולין עוש'
שיור דם הנפש שירים חוץ מן
הטמא האויל וראוי לעבודת עם'
עושה שיור הדם שירים. כיצד
קבל הטמא וזרק אע"פ שחזר ה'
הטהור וקבל שיור דם הנפש ו'
וזרקו הרי אלו כשרים לא היתה

להם שעת היתר ומועלין בכלן שזה
הדם שירים הוא. ואין זריקת הש'
השירים מועלת. כבר בארנו
שאין בקדשים קלים מעילה לעולם
חוץ מאמוריהן אחר זריקת הדם
הואיל שהיתה הזריקה מועלת. אבל
קדשים שנתפגלו אע"פ שנזרק ה'
הדם אין מועלין באמוריהן. כל
חטאות המתות כגון ולד חטאת
ותמורתה וכיוצא בהן אסור להנות
בהן ואם נהנה לא מעל. וכל חטאות
שתרעה עד שתפל בה מום מועלין
עד שתפדה. המפריש חטאת
ואבדה והפריש אחרת תחתיה ו'
ואחר כך נמצאת הראשונה והרי
שתיהן עומדות ושחט שתיהן כ'
כאחת וזרק דם אחת מהן אין מועלי'
לא בבשר זו שנזרק דמה ולא בבשר
חברתה. אע"פ שאינו ראוי לאכילה
הואיל ואם רצה מזה זורק רצה מ'
מזה זורק. אבל אם שחט אחר זו
אין דמה מועיל לבשר חברתה ול'
ומפילו לאחר זריקה שהרי לא היה
לה שעה הראויה להיתר בשרה:
כל חטאות העוף או עולת העוף
שנפסלה בשנוי עשייתה או בשנוי
מקום עשייתה מועלין בה חוץ מ'
מעולת העוף שמלקה למטה שמ'
שמוליקת חטאות לשם חטאות שהעוף
על פי שאינו עולה לבעלים לשם חובה
אין מועלין בה הואיל ושנה שמה
ומקום עשייתה ושנה מעשיה
לשם דבר שאין בה מעילה.
מנחה שנתפגלה או שנעשה במ'
במחשבת המקום וכן שתי הלחם ל'
ולחם הפנים שנתפגלו או נפסלו מכ'
במחשבת מקום מועלין בהן שהרי
לא היתה להן שעת היתר וכן קומץ
שיצא לחוץ וחזר והקטירו מועל'

כשירים שהרי לא היתה שם שעת
היתר. אבל אם נטמא הקומץ ל'
והקטירו אין מועלין בשירים ש'
שהציץ מרצה על הטמא ומרצ'
מרצה על היוצא. נטמא השירי'
או נטמאו ואחר כך הקטיר הק'
הקומץ אע"פ שהן אסורין באכילה
אין מועלין בהן שהרי קרבה קומץ
כמצותו. הנהנה מקדשי קדשי'
כולן לפני זריקת דמים או שנהנה
מן העולה כולה או מן הקומץ ול'
ולבונה ומנחת כהנים ומחבתין
ימעל. וזה שנהנה לבדקה מעל בק'
בקרבנות הצבור ימעל וזה שנהנה
ללשכה. נהנה קודם זריקת ה'
דם מבשר קדשים שנטמאין או
שנהנה מאמורי קדשים קלים אף
על פי שהעלן לראש המזבח הרי
זה פטור. קדשי המזבח חולבן
וביציהן אסורין להנות בהן והנהנ'
לא מעל לפיכך ולד הקדשים וכן ולד
מעשר לא ינק מאמו אלא משה'
אחרת חלו וישלימו להתנדב
ולמ' חלב בהמה זו חולין יהיה קדש
לולדות הקדשים שיניקוהו כדי
שלא ימותו. הקדיש בהמה
ועוף למזבח קדושת דמים כגון
שאמ' דמי זו בהמה לנסכים ודמי
בן יונה זו לשלמים הרי זה כקדשי
בדק הבית ומועלין בחלבן או ב'
בביציהן כמו שיתבאר.

פרק רביעי:

המפריש
מעות לעולתו ולחטאתו ולאשמו
לתרין ולבני יונה מועלין בהן מ'
משעת שהפריש. הפריש לשלמי'
אין מועלין בהן. הקדיש אבר אב'
אחד לדמיו למזבח הרי זה ספק

אם פשטה קדושה בכולו יצא לו
פשטה לפיכך יקריבו ולא ישרה ול
ואם נפדה אין מועלין בפדיונו ׃
המפריש מעות לנזירותו ל
יוסף להנות בהן ואם נהנה לא
מעל מפני שהן ראויין לבוא כולן של
שלמים ואין בשלמים מעילה אלא
באמוריהן אחר זריקת דמים מת
יפלו לנדבה היו מפורשין דמי ח
חטאת ילכו לים לא נהנין ולא מועלי׳
דמי עולה יביאו עולה ומועלין בהן ׃
אמ׳ אלו לחטאתי והשאר לנזי׳
אם נהנה כל השאר מעל נהנה ל
מקצתן לא מעל וכן אם אומר
אלו לעולתי והשאר לנזירותי ונהנה
בכולן מעל במקצתן לא מעל שאין
בדמי שלמים מעילה ׃ הפריש ל
מעות ואמ׳ אלו לעולתי ואלו לחטאת
ואלו לאשמי ונתערבו מועלין בכל
ומועלין במקצתן וכיצד יעשה ה
יקח שלש בהמות ומחלל דמי חטאת
בכל מקום שהוא על החטאת ודמי
עולה על העולה ודמי שלמים על
השלמים ׃ אחד מחוייבי ל
קרבן שהפריש מעות ואמ׳ אלו ל
לחובתי מועלין בכולן ומועלין ה
במקצתן ואם מת יפלו לנדבה כמו
שבארנו ומועלין בהן ׃ המפריש
חטאתו על אכילת חלב והביאה על
אכילת דם הרי זה לא כפר לפיכך
לא מעל הפריש מעות לחטאתו
וקנה בהם חטאת לדם בשוגג כפר
לפיכך מעל במזיד לא כפר לפיכך
לא מעל ׃ המפריש שתי סל׳
סלעים לאשם ולקח בהן שני אילי׳
לחולין הראשון וקנה חולין בדמי ה
אשם חייב וחייב לשלם עשרה
דינרים שהם שתי סלעים וחומש
וחומשיהם ויביא בהם אשם ויבי׳

קרבן אשם על מעילתו ׃ לפיכך
אם היה אחד משני האילים של
שקנה יפה שתי סלעים והשני ל
יפה עשרה דינרים יביא השוה ל
עשרה אשם תחת המעילה עם
החומש ויביא השוה שתי סלעים
אשם על מעילתו לקח אחד לאשם
ואחד לחולין אם היה של אשם ל
יפה שתי סלעים יביא אותו לאש׳
לאשמו הראשון וכן אם היה זה
חולין יפה שתים יביא אותו אשם
מעילתו שהרי מעל בסלע מדמי
האשם וישלם חמשה דינרים ל
יפלו לנדבה ׃ הנהנה מדמי חט׳
חטאות עד שלא קרבה חטאתו ל
יוסיף חומש על מה שנהנה ומ׳
מדמי חטאתו ויביא קרבן אשם
על מעילתו וכן אם נהנה מדמי
אשם עד שלא קרב אשמו יוסיף
חומש ויביא בדמים אשמו ויביא
אשם אחר למעילתו שקרבנות
המזבח מעילתן לבדק הבית ׃
נודע לו שמעל ואחר כך קרבה
חטאתו ועדין לא הפריש מעילתו
או שהפרישה ולא כלה בדמי חט׳
חטאתו יוליך המעילה וחומשה
לים המלח נודע לו שמעל אחר
שקרב חטאתו יפלו מעות המעי׳
וחומשה לנדבה שאין מפרישין
כתחלה לאבד ובין כך ובין כך יבי׳
אשם מעילתו ׃ ובאשם בין ל
שנודע לו שמעל קודם שקרב
אשמו או אחר שקרב תפול מע׳
מעילתו וחומשו לנדבה מפני ש
שהיא כמותר אשם ומביא אשם
מעילתו ׃ המוכר עולתו ושלמיו
לא עשה כלום ודין תורה שיחזרו
המעות חולין כמו שהיו וקנסו ל
אותן חכמים שיפלו המעות לנ׳

לנדבה אפילו הבהמה ששוה ארב׳
ארבעה ומכרה בחמשה החמשה
כולן לנדבה ואין כאן מעילה לא
מדברי תורה ולא מדברי סופרים ׃
יש מעילה בדברים כיצד ל
האומ׳ ככר זו עלי קרבן או הקדש
ואכלה מעל אע״פ שהיא מותרת
לאחרים לפיכך אין לה פדיון ש׳
שהרי אינה קדש אלא לזה בלבד ׃
אמ׳ ככר זו קדש או קרבן ואכ׳
בין הוא בין אחר מעל לפיכך יש ל
לה פדיון ׃ היתה לפניו ככר של
הפקר ואמ׳ זו הקדש נטלה על מ׳
מנת לאכלה מעל לפי כולה על מנת
להורישה מעל לפי טובת הנאה ל
שבה ׃ האומ׳ לחבירו ככרי עליך
הקדש וחזר ונתנה לו המקבל
מתנה זו מעל לכשיאכלנה שהרי
הנותן אינה אסורה עליו וכן כל
כיוצא בזה משאר הקונמות יש ל
בהם מעילה למוסר בהן ׃ ט
דברים הנאסרים עליו בנדר כגון
ומצטרפין ואם נהנה מכולן בשוה
פרוטה מעל ׃ האומ׳ הרי הנכסי׳
האלו קרבן אם איני נקצצת ל
היום וטלית זו קרבן אם לא תשרף
היום ועבר היום ולא נקצצו ולא
נשרפה הטלית הרי הן הקדש ל
ויפדו כשאר ההקדשות ואחר
יהנה בהן ׃ ואם אמ׳ הנכסי׳
האלו קרבן עד שיקצצו אינו
יכול לפדותן שבכל עת שיפדו
יחזרו הקדש עד שיקצצו וכיון ל
שנקצצו אינם צריכין פדיון ואלו
נהנין בהן ׃ בד״א בשפדיון המ׳
ההקדש אבל אם פדיון אחר הרי
אלו מותרין לחולין אע״פ שעדין
לא נקצצו ויהיו מותרין אף למ׳
למקדיש ׃

פרק חמישי

אחד

המקדיש לבדק הבית דבר הראוי ל
לחזק הבדק כגון אבן או קורה
או המקדיש לבדק הבית דבר הרא'
הראוי למזבח כגון כבשים ותורים
אין המקדיש למזבח דבר הראוי
לבדק הבית כגון אבן או קורה אין
המקדיש לזה ולזה דבר שאינו
ראוי לזה ולזה כגון המקדיש חו'
חומץ ומים או קרקע אפילו הקדי'
אשפה מליאה זבל או עפר או אפר
מועלין בכולן משעה שהוקדשו
עד שיפדו דברים הראוין להפחת.
פ' קדשי בדק הבית עם דברים
שמועלין בהן מקדשי מזבח מצ'
מצטרפין זה עם זה למעילה דאם
נהנה בשוה פרוטה מכולם מעל ל
אכל והאכיל את חבירו או נהנה ל
ומהנה את חבירו אכילתו והניית
חברו או אכילת חברו והנייתו כלם
מצטרפין למעילה ואם נעשה מן
הכל הנאה כפרוטה מעל. המעילה
מצטרפת לזמן מרובה כיצד נהנ'
היום מן ההקדש ונהנה לאחר כמ'
שנים בהעלם אחת הרי אלו מצטרפי'
לפרוטה ומעל. אין מעילה אלא
בתלוש מן הקרקע אבל הנהנה בק'
בקרקע או במחובר לה לא מעל ל
אפילו [illegible] פגם. כיצד החורש שדה
הקדש מחובר או הזורע בה פטו'
נהנה בו ופגמה מעל'. הדש בשדה
הקדש מעל שהאבק שלה מועיל
לשדה והרי נהנה באבק ופגם מש'
בשדה. וכן אם חרש שדה הקדש
כדי להעלות אבק לעשב שנתן בה
בטל העשב מעל. הדר במערת
הקדש או בצל אילן או שובך של ה

הקדש אע"פ שנהנה לא מעל. וכן
המקדיש בית כגני הדר בו לא מעל
אבל המקדיש עצים ואבנים ובנה ל
בהן בית הדר שם מעל כמו שיתבאר.
גדולי הקדש מועלין בהן כיצד
הקדיש שדה והעלתה עשבים אילן
ועשה פירות מועלין בהן. אבל
המקדיש את הבור ריקן ואחר כך
נתמלא מים הקדיש אשפה ואחר
כך נתמלאה זבל שובך ונתמל'
יונים הואיל ואינן גדולי הקדש אין
מועלין. וכן הזבל והפרש בחצר
הקדש לא נהנין ולא מועלין ומה ל
יעשה בהן ימכרו ויפלו דמיהן ללשכ'.
מעין שהיה יוצא מתוך שדה ל
הקדש אסור להנות במים שיוצאי'
מתוך תוכו והנהנה לא מעל יצאו
המים חוץ לשדה מותר להנות בהן.
ערבה הגדילה בשדה הקדש ל
לא נהנין ולא מועלין. אילן של הדיוט
הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יו'
יוצאין בתוך השדה אם בינו לבין ה
השדה עד שש עשרה אמה הרי ה
אותן השרשין שבתוך השדה ה
אסורה והנהנה בהן לא מעל. היה
האילן רחוק יתר על שש עשרה אמ'
הנהנה בהן מעל. אילן של הדיוט
הסמוך לשדה הקדש ושרשיו יוצא'
בתוך השדה אם היה בתוך שש ע'
עשרה מועלין בהן היה רחוק יותר
אותן השרשין שבתוך שדה הדיוט
לא נהנין ולא מועלין. קן שבראש ה
האילן של הקדש שבנה אותו העוף
מעצים ועשבים וכיוצא בהן כל הקן
עם הבצים שבו עם האפרוחים הצ'
הצריכין לאמן אין נהנה בהן והנהנה
לא מעל. המקדיש את היער מו'
מועלין בהן בכולו בין באילנות בין ב'
בכל קן שבראש האילנות או שמצ'

גוזרין ששפו עצי הקדש וקצצו
אותן מועלין באותן העצים הקטני'
שחתכו מעת שקצצו אבל אין מועלי'
לא בשפוי ולא בנסורת ולא בנביה
של עצים והוא הגוה הקשה העגו'
שבתוך העץ הדומה לגלת שלא
יצלח למלאכה. המקדיש עבדו
אין מועלין בו ולא בשערו אע"פ שעומ'
ליגזז מפני שהוא מחובר לו וכל מה
שהוא מחובר עומד ומשביח.
הזורע פירות הקדש בשדה אותן
בשעת זרען אע"פ שלא פדה הרי
הגדולין חולין ואין מועלין בהן ואין
בהן קרן וחומש וחייבין בחלה.
שיירים של הקדש שנתן בהן
מים ראשון ושני ושלישי אסור
להנות בו והנהנה לא מעל רביעי ו
מותר. בד"א בקדשי בדק הבית
אבל קדשי מזבח מרביעי ואילך
לעולם אסור. המקדיש תרנגולת
למזבח מועלין בה בביצתה הקדש
חמור למזבח מועלין בה ובחלבה ל
הקדיש תורים לבדק הבית מועלין ב
בהן ובביציהן כמו שבארנו.
כתנות קדשים שבלו מועלין בהם
כשהן קדשים והחדשים הואיל ל
ונתנו להנות בהן אין בהן מעילה.
קדשי גוים אם לבדק הבית הק'
הקדישן מועלין בהן ואם קדשי
מזבח הן אין בהן מעילה מן התור'
שנ' בקרבנות דבר אל בני ישר' אבל
אסור להנות בהן מדברי סופרים.
קול ומראה וריח של הקדש ל
לא נהנין ולא מועלין. בד"א
בשהריח הקטרת אחר ש'
שעלתה התמרות אבל אם
הריח בקטרת כשתעלה
תמרתה
מעל.

פרק ששי

יש
דברים שאדם נהנה בהן ולא יפגמ׳
כגון המשתמש בכלי זהב טהור וכ׳
ויש דברים שיפגמו כגון כסף וכ׳
ונחשת וברזל וכיוצא בהן. הנהנה
בשוה פרוטה מן ההקדש שאינו
מחובר בקרקע אם נהנה בדבר
שאין בו פגם כגון שנשתמש בכלי
בכלי זהב של הקדש מעל ׃
נהנה בדבר שיפגם כגון שלבש ח׳
בגדי הקדש או בקע בקרדום לא
מעל עד שיפגום בהקדש בשוה
פרוטה מאותו דבר שנהנה בו וה׳
ויתכוון להנות ויפגם ויהנה כאחת ׃
נהנה בחצי פרוטה או שנהנה
בשוה פרוטה ופגם בשוה פרוטה
בדבר אחר ולא נהנה במה שפגם ו׳
ולא פגם במה שנהנה הרי זה לא מ׳
מעל עד שיהנה בשוה פרוטה ויפ׳
ויפגם באותה הניה בשוה פרוטה
בדבר עצמו ׃ כיצד הרי שהתיר
מטלית מבגד של הקדש ותפרה
בבגדו ולבשה ונהנה בה בשוה
פרוטה והפסיד בבגד שהתירה
ממנו ולא הפסיד במטלית כלום
בשוה פרוטה הרי זה לא מעל מפני
שנהנה בדבר ופגם בדבר אחר וכן
מורנו שהנהנה והנהנה חברו מעט
מעטרה ואפלו לאחר מרובה ׃
קדשי קדשים התמימים שתלש
מצמרן כיון שנהנה בפרוטה מעל
אע״פ שלא פגם שהרי הואיל ולסס
של זהב שאינו נפגם שאין תולש
השער פוסלת אותו ולקרב אבל
אם נפל בהן מום הואיל ולמכירה
עומדין והגיזה פוגמת דמיהן לא מ׳
מעל עד שיהנה ויפגום בפרוטה

תלש מהן אחר שמתו כיון שנהנה
מעל שאין פגם במיתה ומעילה בו
ודבריהם כמו שבארנו ׃
המועל בקדשי בדק הבית כיון ש׳
שמעל בשגגה נתחלל הקדש וזה
שיהנה ואחריו פטור מעל בזדון ש׳
כיון שאינו חייב בקרבן מעילה לא
נתחלל הקדש ולפי הרי הוא בקדשו
ואם בין אחר ונהנה בו בשגגה מעל
כיון כשמעל בקדש והוציאו ש׳
בתורת חולין והקנהו לאחר אם
אם נהנה בו ופגמו ולא הקנהו ש׳
לאחר יש בו מועל אחר מועל ואח׳
ואין מועל אחר מועל במוקדשין
אלא בבהמה וכלי תשמיש בלבד ׃
כיצד בקע בקרדום של הקדש
ונהנה בפרוטה ופגם ובא חברו
ובקע בו ונהנה ופגם כולם מעלו ש׳
נטל הקרדום ונתנו לחברו הוא מ׳
מעל וחברו לא מעל ׃ שתה
בכוס של זהב ונהנה בפרוטה ו׳
ובא חברו ושתה ונהנה ובא חברו
ושתה ונהנה כולן מעלו נטל הכוס
ונתנו לחברו במתנה או מכרו הוא
מעל וחברו לא מעל ׃ רכב ע׳
גבי חמור ונהנה כפרוטה ופגם ובא
חברו ורכב עליו ונהנה ופגם כולן ש׳
מעלו נתן החמור לחברו במתנה
או מכרו או שכרו הוא מעל וחברו
לא מעל וכן המשאיל קרדום של
הקדש הוא מעל לפי טובת הנאה
שבו וחברו מותר לבקע בו לכתחלה
והוא הדין לבהמה ׃ בהמת
קדשי מזבח אינן כן אלא יש בה
מועל אחר מועל על כל פנים וכ׳
כיצד תלש את החטאות ובא חבר׳
ותלש ובא חברו ותלש כולן מעלו
וכן אם נתנה לחברו וחברו לחברו
כולן מעלו ומעילה זו שאין המתנות

והעופות והנסכים כולן וכלי שרת
מין בהמה שכולן קדושת הגוף
הן ׃ בהמת קדשי קדשים ש׳
שנפל בה מום הואיל והיא עומד
לפדיון הרי היא כקדשי בדק ה׳
הבית שהיא קדושת דמים ואם
נתנה לחברו וחברו לחברו הראש׳
לבד מעל ׃ א״ח חמ׳ הנוטל
אבן או קורה של הקדש ונתן ל׳
לחברו שניהן מעלו ואם נהנה
ויד הגזבר שהיתה תחת ידו הוא
מעל והגזבר לא מעל ודיוקה לי
שאין אלו הדברים אמורים אלא ש׳
מועל בזדון שהרי לא נתחלל הק׳
הקודש ׃ הנוטל פרוטה של
הקדש על הדעת שהיא שלו לא
מעל עד שיוציאנו אותה בחפציו
או עד שיתן אותה במתנה נתנה
לחברו הוא מעל וחברו לא מעל
שאין מועל אחר מועל בשאר
הקדשות כמו שבארנו וכן כל ש׳
כיוצא בזה ׃ נטל אבן או קורה
של הקדש לא מעל שהרי לא נתנה
עדין בנה אותה בתוך ביתו מעל
נתנה על גבי חלון שבתקרה לא
מעל עד שידור תחתיה
בשוה פרוטה שאין זה הנאה
הנכרת ׃ נטל פרוטה של הקד׳
ונתנה לבן אע״פ שלא רחץ מעל
שהרי נהנה בה אותו בכל עת שי׳
שירצה וכן אם נתנה לאחד מבעל׳
מאומנות מעל אע״פ שעדין לא ש׳
עשו מלאכתו ׃ קנה בה חפץ
ולא משך אם היו הגוי מעל ואם
ישר׳ לא מעל ׃ המחציא מעות
הקדש בערכון על דעת שהן חולין
אע״פ שלא הוציאן בדברי חול
מעל כיצד הורביא חטיותו ול׳
ואשוה ועם אחר של הקדש וכן ש׳

מחוסר כפרה שהביא כפרתו מן ה׳
ההקדש מעל כולן ואין מועלין
עד שיזרק הדם ׳׳ ולפיכך המביא
מנחות ונסכים ולחם תודה מן ה׳
ההקדש אע״פ שעבר עבירה לא
מעל שאין כאן זריקת דם לכפר
עליו ׳ נתן שקל ממעות הקדש
כשיתרמו התרומה ויקנו ממנה
ואפילו הבהמה נוחרת ויזרוק דמ׳
מועל השוקל שהרי חלקו בעולת
הבהמה שנזרק דמה הפריש ה׳
שקלו הוציאו בשאר צרכיו בין
הוא בין חברו מעל נתנו לחברו ל׳
לשוקלו על ידו הלך ושקלו על ידי
עצמו אם כבר נתרמה התרומה
מעל השוקל שהתרם תרם על
העתיד לגבות ממה שבארגז בש׳
בשקלים וכאלו הגיע שקל זה ל׳
ללשכה ולפיכך מעל ואם עדיין
לא נתרמה תרומה לא מעל ולעולם
אין מועלין בשירי הלשכה ׳׳

פרק שביעי

ווי

ששגג ולקח הקדש או מעות הק׳
הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין
אם עשה השליח שליחותו המש׳
המשלח הוא שמעל ואם לא ע׳
עשה שליחותו אלא עשה השליח
מדעת עצמו השליח הוא שמעל ׳׳
כיצד בעל הבית שאמר לשלוחו
תן לי מאותו בשר לאורחים הלך
ונתן להם כבד או שאמ׳ תן להם כבד
ונתן להם בשר אמ׳ לשלוחו הבא ל׳
לי מן החלון והביא מן המגדל או
שאמ׳ הבא לי מן המגדל והביא מן
החלון השליח מעל וכן כל כיוצא ב׳
בזה ׳׳ הלך השליח והביא מן
החלון כמו שאמ׳ לו אע״פ שאמר
השולח לא היה בלבו שיביא אלא מ׳
מן המגדל והביא מן החלון בעל ה׳
הבית מעל שהרי עשה שלוחו מ׳
מאמרו ודברים שבלב אינם דברי׳
ואפילו היה השליח חרש או שוטה
או קטן שאין להן שליחות׳ אם ל׳
עשו כמאמרו בעל הבית ואם לא ל׳
עשו שליחותו בעל הבית פטור ׳׳
אמ׳ לשלוחו תן לאורחים חתיכה
של בשר הלך השליח ואמ׳ להם טלו
שתים בעל הבית מעל שהרי נעשה
שליחותו והשליח פטור מפני ש׳
שהוא מוסיף על שליחות בעל הבית
ולא עקר השליחות ׳׳ ואם אמ׳
להם השליח טלו שתים שתים מד׳
מדעתי שניהם מעלו ואם נטלו
האורחים שלש שלש אף האורחי׳
מעלו מפני שכל אחד מהם עשה
שליחות חבירו והוסיף מדעתו
נמצאו חבריו חייב לפי שנעשו ד׳
דבריו ולא נעקרה השליחות ה׳
והוא חייב על זה שהוסיף מדעתו ׳׳
בד״א כשהיו החתיכות מקדשי
בדק הבית אבל אם היה בשר עולה
ונמצאו כן לא מעל אלא האוכל
בלבד שהרי הוא חייב באיסור ל׳
אחר יתר על המעילה ובכל התורה
כולה אין שליח לדבר עבירה אלא
במעילה לבדה שלא יתערב עמה
איסור אחר ׳׳ הנותן פרוטות הק׳
הקדש לשלוחו ואמ׳ לו הבא לי ל׳
בחציה נרות ובחציה פתילות הלך
והביא בכולה נרות או בכולה פתילות
או שאמ׳ לו הבא לי בכולה נרות והלך
והביא בחציה נרות ובחציה פתילות
שניהם פטורין בעל הבית לא מעל
שהרי לא נעשית שליחותו במקומו
והשליח לא מעל שהרי לא עקר
שליחותו בפרוטה ׳׳ אבל אם
אמ׳ לו הבא לי בחציה נרות ממקו׳
פל׳ ובחציה פתילות ממקום פל׳
והלך והביא נרות ממקום פתילות
ופתילות ממקום נרות השליח מעל ׳׳
נתן לו שתי פרוטות ואמ׳ לו הב׳
לי אתרוג והלך והביא לו אתרוג ב׳
בפרוטה ורמון בפרוטה השליח
מעל ובעל הבית פטור שהרי שלחו
לו לקנות לו אתרוג ששוה שתי פ׳
פרוטות ולפיכך אם היה האתרוג
שהביא בפרוטה שוה שתי פרוט׳
שניהם מעלו ׳׳ השולח פרוטה
ביד שלוחו לקנות לו בה חפץ ונזכר
בעל הבית שהוא הקדש קודם ש׳
שהגיע ליד חנוני השליח מעל
שהוא שוגג ובעל הבית כבר נזכר
ואין המזיד חייב בקרבן מעילה
כמו שבארנו נזכר אף השליח ל׳
וידע שהוא הקדש קודם שהגיע
לחנוני שניהם פטורין מקרבן מעי׳
והחנוני חייב כשיוציאנה אותה פרוט׳
שנתערבה במעותיו שהרי הוא ל׳
שוגג ׳׳ הודיעו לחנוני שאותה
פרוטה שנתנו לו הקדש שלשתן
פטורין ונתפס המקח להקדש ו׳
וכיצד יעשה להציל החנוני מן ה׳
החטא עד שיהיה מותר להשתמש
בכל המעות נוטל פרוטה של הקד׳
או כלי כל שהוא ויאמ׳ פרוטה של
הקדש כל מקום שהוא מחוללת
על זה ונעשה אותה פרוטה או
חולי הקדש ויותר החנוני להשת׳
להשתמש בכל המעות ׳׳ וכן׳
פרוטה של הקדש שנתערבה בכל
הכיס או שאמ׳ פרוטה בכיס זה ה׳
ואם הוציאו ולא חלל לא מעל עד
שיוציאו כל הכיס ׳׳ אמר כיס
מכיסיי הקדש שור משוריי ה׳
הקדש מועלין בכולן ואין מועלין במה׳

מיקצתן. כיצד עושה מביא הב'
הגדול שבהן ואומ' אם הקדש ל'
הוא הרי הוא הקדש ואם לאו ה'
ההקדש בכל מקום שהוא יהא ל'
מחולל על זה ויהנה בקטן ״
המועל בפרוטה משוה פרוטה
בין במזיד בין בשגגה משלם את
הקרן ואינו חייב לא חומש ולא ל'
קרבן ומאחר שאינו לוקה על
פחות משוה פרוטה אם היה ל'
מזיד ״ המפקיד מעות אצל
בעל הבית ונשתמש בהן והוציאן
בעל הבית מעל שהרי אין לו
מינין להשתמש בהן ובעל הב'
הפקדון לא הרשהו ״ הפקידן
אצל השולחני או החנוני אם היו
חתומין ואין קשורין קשר משונ'
הואיל ויש לו רשות מן הדין יע'
ישתמש בהן אם הוציאן שניה'
פטורין בעל הבית פטור שהרי
לא אומ' לו השתמש בהן והחנוני
פטור מפני שאין קשורין קשר
משונה ולא חתומין וכאלו הש'
השתמש ברשות ״ האשה
שהכניסה מעות של הקדש ל'
לבעלה או שהקדישה מורישה
ומת ונפלו לה ההקדשות בירושה
לכשיוציא הבעל המעות בחפציו
ימעול ״

פרק שמיני:

הפועלים

שהם עושים בהקדש אע"פ שפסקו
עמהם מזונות לא יאכלו מגרוגרות
של הקדש ואם יאכלו מעלו אלא ל'
ההקדש נותן דמי מזונות' הדש ל'
בפירות הקדש הרי זה חוסם את
התורה שנ' לא תחסם שור בדישו ל'
בדישו דישו הראוי לו ״

״ אין מחללין את ההקדש
על המלאכה אלא על המעות
כיצד אומן שעשה מלאכה בה'
בהקדש במנה אין נותנין לו בתח'
הקדש אוטלית הקדש בשכרו
עד שמחללין אותן על מעות ל'
ואחר שיעשו חולין נותנין לאומן
בשכרו. אם רצה חוזרין ולוקחין
ממנו הבהמה מתרומות הלשכ' ״
כשבונין במקדש אין לוקח
עצים ואבנים מן ההקדש ולא
בונין את המקדש על דעת שהו'
של הקדש אלא הכל מן החול גזר'
שמא יהנה בעל הבנין או ישען
על אבן או קורה בשעת מלאכה
ואחר שישלים הבנין מחללין ל'
מעות ההקדש על הבנין' ואם
עדין הגזברין חעניים לקדש ל'
לאותו היום בלבד ולוקחין אותן ל'
ממעות הקדש שהרי אינן מאת'
מתלאחרין ימים כדי שנחוש להם
שמא ישען עליהן וימעול ״
כשעוסקין עם האומנין לבנות ל'
במקדש ובעזרות פוסקין עמהן
כך וכך אמה כך וכך סלע באמה
בת עשרים אצבע וכשמושחי'
להם מה שבנו מושחין ומח'
ומחשבין להם באמה גדולה בת
עשרים וארבע אצבעות כדי
שלא יבואו לידי מעילה מפני ל'
שאין מדקדקין במשיחה ״
תנאי ב"ד הוא שיהו הכהנים
מותרין במלח ובעצים באכילת
קרבנות שאוכלין בחלקם אבל
לא יתנו מלח המקדש' מלח של'
שעל גבי האומר מועלין בו שעל
גבי הכבש ושעל ראש המזבח
אין מועלין בו ״ ראוי לאדם
להתבונן במשפטי התורה ל'

הקדושה ולידע סוף ענינה כפי ל'
כחו ודבר שלא ימצא בו טעם ולא
ידע לו עילה אל יקל בעיניו ואל יהרוס
לעלות אל יי' פן יפרץ בו' ואל תהי'
מחשבתו בו כמחשבתו בדברי הע'
החול' בוא וראה כמה חמורה תורה
מעילה' ומה אם עצים ואבנים וע'
ועפר ואפר כיון שנקרא שם אד'
אדון העולם עליהן בדבריהם בלבד
נתקדשו וכל הנוהג מנהג חול בהן
ומעל היה שוגג צריך כפרה קל
וחומר למצות שחקק לנו הקדוש
ברוך הוא שלא יבעט אדם בהם
מפני שלא ידע טעמן ולא יחפה
דברים אשר לא כן על יי' ולא יחשב
בהם מחשבתו כדברי החול ״
הרי נאמ' בתורה ושמרתם את כל
חקתי ואת כל משפטי ועשיתם
אותם' ואמ' חכמ' ליתן עשייה וש'
ושמירה לחוקים כמשפטים וה'
והעשייה הידועה הוא שיעשה
החקים והשמירה שיזהר בהם
ולא ידמה שהן פחותין מן המש'
המשפטים' והמשפטים הן המצו'
שטעמן גלוי וטובת עשייתן בעולם
הזה כגון איסור גזל ושפיכות דמים
וכבוד אב ואם והחקים הם המצו'
שאין טעמן גלוי וידוע' ואמ' חכמי'
חקים שחקקתי לך ואין לך רשות ל'
להרהר בהם ויצרו של אדם נוקפו
בהם ואומות העולם משיבין עליה'
כגון איסור בשר חזיר ובשר בחלב
ועגלה ערופה ופרה אדומה ושעיר
המשתלח ״ וכמה היה דוד המ'
מצטער מן המינים והגוים שהיו
משיבין על החקים וכל זמן שהיו
רודפין אותו בתשובות השקר ל'
שעורכין לפי קוצר דעת האדם ל'
היה מוסיף' דבקה בתורה של ל'

נתיה שנומר טפלו עלי שקר זדים יוני בכל לבי נוצר פקודיך׳
ונוו׳
שם בעבין
כל מצותיך אמונה
שקר רדפוני עזרני
ומל הקרבנות כולן
ומלו החקים הן
ולפיכך יוהרו חכמים שיזה על עבודת
הקרבנות העולם עומד שבעשיית החקי
והמשפט ים ומם הי שרים
לחיי ה על ס הבא
וו׳ גוו׳ וו׳
וווו׳ וווו׳
וווווו
והקדימה
תורה
יצוה
על החקי
שנ׳ ושמרת
יות חקתי ואת
משפטי אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם ״ ל׳ ״ חוקים ה׳ מיעותך״

בריך רחמנא דסייען:

ותכל כל ספר העבודה ומנין פרקיו חמש ותשעי׳:

הלכות בית הבחירה שמנה פרקים:

הלכות מעשה הקרבנות תשע עשרה פרקים:

הלכות כלי המקדש והעובדים בו עשרה פרקים:

הלכות תמידין ומוספין עשרה פרקים: הלכות ביאת מקדש תשעה פרקים:

הלכות פסולי המוקדשין תשע עשרה פרקים:

הלכות אסורי מזבח שבעה פרקים:

הלכות יום הכפורים חמשה פרקים:

הלכות מ מעילה שמנה פרקים:

כשב ייי א עולם :

תכון תפלתי קטרת לפניך : משאת כפי מנחת ערב :

ספר תשיעי

והוא ספר קרבנות :
הלכותיו שש וזהו סדורן :
הלכות קרבן פסח :
הלכות חגיגה :
הלכות בכורות :
הלכות שגגות :
הלכות מחוסרי כפרה :
הלכות תמורה :

הלכות קרבן פסח :

יש בכללן שש עשרה מצות ארבע
מצות עשה ושתים עשרה מצות
לא תעשה וזהו פרטן :
א לשחוט את הפסח בזמנו :
שלא לזבוח אותו על החמץ :
שלא תלין אימוריו :
ד לשחט פסח שני :
ה לאכל בשר הפסח על מצה ומרור
בליל ארבעה עשר :
לאכל בשר פסח שני על מצה ומ׳
ומרור בליל חמשה עשר לחדש השני :
שלא יאכל ממנו נא ומבושל :
ח שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבור׳ :
ט שלא יאכל ממנו משומד :
י שלא יאכל ממנו תושב ושכיר :
יא שלא יאכל ממנו ערל :
יב שלא ישבר ממנו עצם :
יג שלא ישבר עצם בפסח שני :
יד שלא ישייר ממנו לבקר :
טו שלא ישייר מפסח שני לבקר :
טז שלא ישייר מבשר חגיגת ארבעה
עשר עד יום השלישי :

הלכות חגיגה :

יש
בכללן שש מצות ארבע מצות
עשה ושתים מצות לא תעש׳ ופרטן
א לראות את פני ייי :
ב לחוג בשלשה רגלים :
ג לשמוח ברגלים :
ד שלא יראה ריקם :
ה שלא יעזב לוי משמחו וליתן לו
מתנות ברגלים :
ו להקהיל את העם בחג הסכות במוצאי שמ׳

הלכות בכורות :

יש בכללן חמש מצות שתים מצות
עשה ושלש מצות לא תעשה :
וזהו פרטן :
א להפריש בכורות :
ב שלא יאכל בשר תמים חוץ לירושלם :
ג שלא יפדה את הבכור :
ד להפריש מעשר בהמה :
ה שלא יגאל מעשר בהמה וכללות הח׳
המעשר עם הבכור לפי שמעשה
שניהם שוה והכתוב לא עשה שנ׳
ואת דמם תזרק על המזבח כך לה׳
למדו מפי השמועה שזה דם מעש׳
ודם בכור :

הלכות שגגות :

יש
בכללן חמש מצות עשה וזו פרטן
א שיקריב היחיד קרבן חטאות קב׳
קבוע על שגגתו :
ב שיקריב אשם ודאי שלא מדע לא׳
אם חטא אם לא חטא עד שיודע
לו ויבין חטאתו וזהו הנקרא
אשם תלוי :
ג שיקריב החוטא על עברות ידוע׳

יום היה עשיר כחמה ויום היה עני
ענה או עשירית האיפה ונחו הן
הנקראין קרבן עולה ויורד
ה שיקריבו הסנהדרין קרבן יום טעו
והורו שלא כהלכה באחת מן החמ׳
החמורות ״

הלכות מחוסרי כפרה

יש בכלל ארבע מצות עשה
וזהו פרטן
א שתקריב הזבה קרבן כשתטהר
ב שתקריב היולדת קרבן כשתטהר
ג שיקריב הזב קרבן כשיטהר
ד שיקריב מצורע קרבן כשיטהר
ואחר שיקריבו קרבנותיהן תגמר
טהרתן

הלכות תמורה

יש
בכללן שלש מצות אחת מצות
עשה ושתים מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א שלא ימיר
ב שתהיה התמורה קדש אם המיר
ג שלא ישנה הקדשים מקדושה
לקדושה ״ נמצאו כל המצות
הנכללות בספר זה תשע ושלשים
מהן עשרים מצות עשה ותשע
עשרה מצות לא תעשה ״

הלכות קרבן פסח

יש בכללן שש עשרה מצות ארבע
מצות עשה ושתים עשרה מצות
לא תעשה ״ וזהו פרטן ״
א לשחט את הפסח בזמנו

ב שלא לזבח אותו על החמץ
ג שלא תלין אמוריו
ד לשחוט פסח שני
ה לאכל בשר הפסח על מצה ומרור בליל
ו לאכל בשר פסח שני על מצה ומרור
בליל חמשה עשר לחדש השני
ז שלא יאכל ממנו נא ומבושל
ח שלא יוציא מבשר הפסח חוץ לחבורה
ט שלא יאכל ממנו משומד
י שלא יאכל ממנו תושב או שכיר
יא שלא יאכל ממנו ערל
יב שלא ישבר העצם
יג שלא ישבר עצם בפסח שני
יד שלא ישאיר ממנו עד בקר
טו שלא ישאיר מפסח שני לבקר
טז שלא ישאיר מבשר
ארבעה עשר עד יום השלישי
ובאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות
עשה לשחוט את הפסח בארבעה
עשר לחדש ניסן אחר חצות ואין
שוחטין אותו אלא מן הכבשים או מן
העזים בלבד זכר בן שנה ואחד
האיש ואחד האשה חייבין במצ׳
זו ומי שבטל מצוה זו בזדון ועבר
יום ארבעה עשר ולא הקריב והוא
לא טמא ולא בדרך רחוקה הרי
זה חייב כרת ואם בטלה בשגגה
פטור ״ אין שוחטין את הפסח
אלא בעזרה כשאר קדשים ואף
בשעת היתר הבמות לא היו מקר׳
מקריבין את הפסח בבמת יחיד
אלא בבמת צבור ומי שהיה מל׳
מקריבו בבמת יחיד לוקה כמו שה׳
הקריבו בשוק שנ׳ לא תוכל לזבח
את הפסח באחד שעריך בארץ
ומפי השמועה למדו שזו אזהרה

לשוחט בבמת יחיד ואפילו בשעת
היתר הבמות ״ שחיטת הפסח
אחר חצות ואם שחטו קודם חצו׳
פסול ואין שוחטין אותו אלא מאח׳
תמיד של בין הערבים אחר שמקט׳
שמטיבין הנרות מתחילין לשחוט
את הפסחים עד סוף היום ואם
שחט אחר חצות קודם תמיד של
בין הערבים כשר והיה אחד
מורס בדם הפסח עד שיזרק דם
התמיד ואחר כך יזרק דם הפסח
ואם נזרק דם הפסח קודם התמיד
כשר ״ השוחט את הפסח
בזמנו והיה לו כזית חמץ ברשותו
לוקה שנ׳ לא תשחט על חמץ דם
זבחי שלא יזבח הפסח והחמץ
קיים אחד השוחט ואחד הזורק
את הדם ואחד המקטיר את ה
האמורים והיה ברשות אחר
והן או ברשות אחר מבני החבר׳
שאוכלין פסח זה כזית חמץ משע׳
הקרבתן הרי זה לוקה והפסח כשר ״
דם הפסח טעון שפיכה כנ׳
כנגד היסוד ואחר ששופכין
את דמו מפשיטין אותו וקורע׳
את בטנו ומוציאין את אמוריו
ומקטירין אותן חלבי כל זבח וזבח
לבדו ובעל הזבח נוטל פסחו עם
העור שלו ומוציאו לביתו בירושלם
וצולהו ואוכלו לערב ״ האמורין
אמורין ולא הקטירן עד שלנו
ונפסלו בלינה הרי זה עובר בלא תעשה
שנ׳ ולא ילין חלב חגי עד בקר ואף
על פי שעבר אינו לוקה לפי שאין
בו מעשה ״ מקטירין חלבי
פסחים כל הלילה עד שיעלה עמוד
השחר ״ ברי״ד בשחל ארבעה ע׳
עשר להיות בשבת שהרי חלב
שבת קרבין ביום טוב אבל יום חל

ארבעה עשר להיות בחול אין מקטי'
חלבי חול ביום טוב ׃ הפסח נשחט
בשלש כתות שנ' ושחטו אתו כל קה'
קהל עדת ישר' בין הערבים ׳ קהל ו'
ועדה וישר' ׳ אין פחות משלשים
בני אדם בכל כת וכת ׃ היו שם
חמשים נכנסין בתחלה שלשים
ושוחטין ומוציאין עשרה ונכנסי'
עשרה ועוד מוציאין עשרה ונכנסי'
עשרה ׳ היו פחות מחמשים אין
שוחטין את הפסח לכתחלה ואם
שחטו כשר ׳ ואם שחטן כולן בכת
אחת כשר ׃ כיצד נשחט ׳ נכנס
שם הכת הראשונה עד שתתמלא
העזרה ונועלין דלתות העזר' ה'
ומתחילין לשחט את פסחיהן ו'
וכל זמן שהן שוחטין ומקריבין
הלוים קורין את הלל ׳ אם גמרו את
הלל ועדין לא שלמה הכת הראשונה
מלהקריב שונין ׳ אם שנו ולא שלמו
להקריב משלשין ׳ ומעולם לא ש'
שלשו ׃ על כל קריאה וקריאה ה'
תוקעין שלש תקיעות בחצוצרות
תקיעה ותרועה ותקיעה ׳ הואיל
ואין לה נסכים לתקוע בשעת נ'
נסוך תוקעין בשעת שחיטה ׃
הכהנים עומדין שורות ש'
שורות ובידיהם מזרקי כסף ומ'
ומזרקי זהב שורה שכולה כסף
ושורה שכולה זהב ולא היו מע'
מעורבין כדי שיהיו להם נוי ולא
היו למזרקים שולים כדי שלא ל'
יניחום ויקרש הדם ׃ שחט
השוחט וקבל הכהן נותן לחברו
וחברו לחברו כדי שיתעסקו רבי'
במצוה עד שיגיע אצל ה'
הכהן הקרוב למזבח שופכו שפיכ'
אחת כנגד היסוד ומקבל מזרק
אחד מלא ואחרכך מחזיר את

את הריקן ׃ תולין ומפשיטין
את כולן וקורעו וממחה את קר'
קרביו עד שמסיר מהן הצואה
והפרש ׳ ומוציאין את האימורין
ונותנן בכלי ומולחן ומקטירן ה'
הכהן על גבי המזבח ׃ וכיצד
תולין ומפשיטין מסמרות של
ברזל היו קבועין בכתלים ובעמו'
ובעמודים שבהן תולין ומפשיט'
וכל מי שאינו מוצא מקום לתלות
מקלות חדשים היו שם מניח על
כתפו וכתף חברו ותולה ומפשיט ׃
שלמו מלהקריב פותחין הד'
דלתות העזרה ויוצאת כת הרא'
הראשונה ונכנסה כת שניה ׃
יצאה כת שניה נכנסה כת שלי'
שלישית כמעשה ראשונה כך
מעשה שניה ושלישית ׳ שלמה
כת שלישית ויצאת רוחצין את
העזרה ׃ חל ארבעה עשר לה'
היות בשבת כמעשהו בחול כך
מעשהו בשבת ׳ ורוחצין את ה'
העזרה בשבת שאין איסור שבות
מקדש אפלו בדבר שאינו צריך
עבודה איסור שבות במקדש ה'
התר הוא ׃ אין כל אחד ואחד
מוליך פסחו לביתו בשבת אלא כת
ראשונה יוצאין בפסחין ויושבי'
בהר הבית ׳ והשניה יוצאין בפס'
בפסחיהן ויושבין בחיל ׳ והשלישי'
עומדין במקומן בעזרה ושוהין
הכל עד מוצאי שבת והולך כל א'
אחד בפסחו לביתו ׃ שחיטת
הפסח וזריקת דמו ומיחוי קרביו
והקטרת חלביו דוחין את השבת
שאי אפשר לעשותן מערב שבת
שהרי קבוע לו זמן ׳ שנ' במועדו ׳
אבל הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום
וחתיכת יבלתו בכלי אין דוחין את

השבת שהרי אפשר לעשותן קוד'
שבת ׃ ואם יש ל' יכולחתוך יבלת
בידו בשבת חותך ׳ ואם היתה ד'
יבשה חותכה אפילו בכלי שאין
שבות במקדש כל' ׳ וכן עלייתו
והדחת קרביו אין דוחין את הש'
השבת שהרי אפשר לעשותן ל'
אחר השבת ׃ שכח ולא הביא
סכין לא יביאנה בשבת אלא נותנ'
בין קרניו הכבש או בצמרו וה'
ומושכו עד שיביאו לעזרה וא'
ומקדישן שם אפילו שהוא אומ'
מחמר בשבת ׳ מחמר כלאחר יד
הוא ומפני המצוה מותר ׃
בד"א כשלא הקדיש פסחו עדיין
ולא אמ' זה פסח ׳ אבל אם הקדיש
לא יביאו סכין על ידו מפני שהיא
עבודה בקדשים ׳ ומפני מה הת'
התירו להקדיש פסחו בשבת הן
הואיל וקבוע לו זמן מותר להקדיש
בשבת ׳ וכן מקדיש אדם חגיגתו
ביום טוב ואינו חושש ׃ השוחט
את הפסח ונמצא בעל מום וטרפ'
והרי זה שוחט אחר בין בחול ה'
בין בשבת ואפילו מאה זה אחר
זה שוחט והולך עד שיכשר
אחד או עד שתחשך וידחה
לשני שהרי אונס הוא ׃

פרק שני ׃

אין
שוחטין את הפסח אלא למנויו
שנ' תכסו על השה ׳ מלמד שהם
מתמנין עליו כשהוא חי ׳ ואילו
המתמנין על הפסח הן הנקראין
בני חבורה ׳ ויחיד ששחט הפסח
לעצמו כשר ׳ והוא שיהיה יכול
לאכל את כולו ׳ ומשתדלין שלא
ישחט לכתחלה על יחיד שנ' יעשו

אותו ׃ אין שוחטין את הפס׳
אלא על ידי שיאמר לאכל היה אח׳
מבני החבורה קטן או זקן או ח׳
חולה יכול לאכל כזית שוחט׳
עליו ואם לאו אין שוחטין עליו
שנ׳ איש לפי אכלו עד שיהיה
ראוי לאכל אפלו חבורה של ק׳
מאה ואין כל אחד מהן יכול לאכל
כזית אין שוחטין עליהן ׃
אין עושין חבורת נשים ועבד׳
או קטנים ועבדים מפני קלות
ראש שהיתה ביניהם אבל עו׳
עושין חבורה כולה נשים אפי׳
בפסח שני או כולה עבדים ושוח׳
על הקטנים שיהיו אפל׳ כבני החב׳
החבורה ולא שתהיה כולה קטנים
שאינן בני דעת ׃ וכן אין
עושין חבורה כולה חולים או ז׳
זקנים או אוננים אעפ׳ שהן ל׳
יכולין לאכל הרבה מפני מעוט
שמא ישבירו הפסח ויביאוהו
לידי פסול ואם עברו ושחטו על
חבורה זו כשר ׃ וכן אין עושין
חבורה כולה גרים שמא ידקדקו
בו ויביאוהו לידי פסול ואם שחט׳
עליהם כשר ׃ שחטו שלא לאו׳
למנויו או למי שאין יכול כל אחד
מהן לאכל כזית או ששחטו לערל׳
או לטמאים פסול ׃ שחטו למי
שיכול לאכל כזית ולמי שאינו יכול
לאכל כזית למנויו ושלא למנויו ל׳
למולים ולערלים לטמאים ולטהור׳
כשר שאלו הראוין אוכלין כהלכ׳
והאחרים כאלו לא חשב עליהם ׃
שחטו למולים וזרק הדם ל׳
לשם מולין וערלים פסול שהזריקה
חמורה שהיא עיקר הקרבן ׃
שחטו למולים שיתכפרו בו הערל׳
פסול שהרי יש מחשבת ערלים

בזריקה ׃ שחטו לאוכליו וזרק
דמו שלא לאוכליו הפסח כשר ׃
ואין אדם יוצא בו ידי חובתו לפי
שאין מחשבת אוכלין בזריקה ׃
מי שהוא בריא בשעת שחיט׳
וחולה בשעת זריקה או חולה בש׳
בשעת שחיטה ובריא בשעת הז׳
זריקה אין שוחטין וזורקין עליו
עד שיהיה בריא משעת שחיטה
עד שעת זריקה ׃ שוחט אדם
על ידי בנו ובתו הקטנים ועל ידי
עבדו ושפחתו הכנענים בין מדע׳
מדעתן בין שלא מדעתן אבל אינו
שוחט על ידי בנו ובתו הגדולים ולא
על ידי עבדו ושפחתו העברים
אלא מדעתן ואם שתקו ולא מיחו
הרי זה מדעתן ׃ שחט על ידי
בנו ובתו הקטנים ועל ידי עבד׳
ושפחתו הכנענים והלכו הן וש׳
ושחטו לעצמן יוצאין בשל רבן ׃
שחט על ידי אשתו ובנו ובתו
הגדולים ועבדו ושפחתו העברים
והלכו הם ושחטו לעצמן אין לה׳
מיחוי גדול מזה ואינן יוצאין ל׳
אלא בשל עצמן ׃ האשה שהי׳
בבית בעלה שחט עליה אביה וע׳
ושחט עליה בעלה תאכל משל בע׳ ׃
היתה נחפזת לילך לבית אביה ל׳
ברגל הראשון הסמוך לשחיטה
כדרך כל הבנות ושחט עליה אביה
ושחט עליה בעלה תאכל משל ל׳
אביה מכיון שהלך תאכל ממקום
שהיא רוצה והוא שתברר לה מ׳
מקום שתרצה בשעת שחיטה ׃
וכן יתום ששחטו עליו אפטר׳
אפטרופין יאכל ממקום שהוא
רוצה בד״א ביתום שהוא קטן אב׳
אבל גדול מעשה כמונה עצמו ל׳
על שני פסחים והמונה עצמו

על שני פסחים אינו אוכל אלא מן
הנשחט ראשון ׃ ועבד של שני
שותפין כיון שמקפידין זה על זה
לא יאכל משל שניהם ואם אינן
מקפידין ממקום שירצה יאכל ׃
מי שחציו עבד וחציו בן חורין
לא יאכל לא משל רבו ולא משל
עצמו עד שיעשה כלו בן חורין ׃
עד מתי נמנין על הפסח עד
שיהיה בו כזית לכל אחד ואחד ונ׳
נמנין עליו ומושכין את ידיהן מ׳
ממנו עד שישחט כיון שנשחט
אינו יכול למשוך את ידו שהרי נע׳
נשחט עליו ׃ נמנו עליו אחרו ל׳
אחרים ומנו עליו ראשונים שיש
להן כזית אוכלין ופטורין מפסח
שני ואחרונים שרבו עד שלא
מיעטו כזית לכל אחד אינן אוכלין
וחייבין לעשות פסח שני ׃
המונה אחרים עמו בחלקו ולא ל׳
ידעו בהן בני החבורה הרי בני החב׳
החבורה רשאין ליתן לו חלקו ואחר
שיצלה מנת האוכלה ובני החבורה
אוכלין משלהן ואוכל הוא חלקו עם
האחרים שמנה עליו ׃ וכן בני
חבורה שהיה אחד מהן גרגרן
רשאין להוציאו מהן ונותנין לו ל׳
חלקו ויאכל לבד בחבורתו ואם אינו
זולל אינן רשאין לחלק ׃

פרק שלישי ׃

האומר
לעבדו צא ושחוט עלי הפסח ה׳
אעפ׳ שדרך רבו לשחוט טלה בכל
שנה והלך ושחט גדי או שהיה
דרכו גדי והלך ושחט עליו טלה
הרי זה יאכל ממנו שהרי לא פירש
ואמ׳ לו שחוט לי מין פלוני ׃
הלך ושחט גדי וטלה אינו אוכל

ושניהם אלו יצאו לבית השריפה
לפי שאין נמנין על שני פסחים ׃
היה מלך או מלכה ואמ' לעבדו
לשחוט עליו ושחט גדי וטלה
יאכל מן הראשון ומפני שלום
מלכות ׃ האומ' לשלוחו צא ושח'
ושחט לי הפסח וקבעו גדי או
טלה ושכח מה שאמ' לו הרי זה ש
שוחט גדי וטלה ואומ' אם גדי אמ' לי
רבי גדי שלו וטלה שלי ואם טלה
אמ' לי רבי טלה שלו וגדי שלי ׃ ש
שכח מה שאמ' שניהם יצאו לבית
השריפה ואם שכח השולח קודם
שיזרוק הדם חייבין לעשות פסח
שני שכח אחר שנזרק הדם פט
פטורין מלעשות פסח שני ׃
וכן הדין באומר לעבדו צא ושח
לי וקבעו ושכח העבד מה אמ' לו
רבו והזיד שיתן לו הרועה של רבו
גדי וטלה ואמ' לו שחט שניהם
כדי שתשחט במה שאמ' לך רבך
והרי אחד מהן שלך על מנת שלא
יהיה בו לרבך כלום אם עשה הכ
הרועה ואחר כך יהיה אפשר לו
לעבד להתנות עמו כמו שביארנו ׃
בני חבורה שאמרו לאחד לך
ושחט עלינו הפסח והלך ואמ' להם
ואתם שחטו עלי ושחטו הן כולן
אוכלין מזה שנשחט ראשון וזה
והאחרון יצא לבית השרפה ׃
חבורה שאבד פסחה ואמרו לא
לאחד צא ובקש ושחט עלינו ה
והלך ומצא פסח שאבד ושחטו
והם לקחו פסח אחר ושחטוהו
אם שלו נשחט ראשון הוא אוכ
אוכל והן אוכלין עמו והשני ה
ישרף ואם שלהן נשחט ראשון
הן אוכלין משלהן והוא אוכל ע
משלו ׃ ואין ידוע איזה מהן

נשחט ראשון או ששחט שנ
מאחר שניהם ישרפו ופטורין
מלעשות פסח שני ׃ הלך האו
לבקש ולא יודע זה לזה כלום אף
על פי שהיה בכם שישחט כל
אחד מהם על חברו או שהיו שם
ראיות ודברים שאומדין הדעת
בהן שכל אחד שימצא ישחט
על חברו הואיל ולא פירשו ולא
אמרו זה לזה כלום אינן אחראין
זה לזה ׃ שתי חבורות שנתע
שנתערבו פסחיהן קודם שישחט
חבורה זו לוקחין כבש אחד מן
התערובת והשניה לוקחין את ה
השני ואחד מבני חבורה זו בא לו
אצל אלו ואחד מן השניה בא לו
אצל הראשונה וכל חבורה מהן
אומרת לזה האחד שבא לו אצלנו
אם שלנו הוא הפסח הזה ידיך מל
משוכות משלך ונמנית על שלנו
ואם שלך הפסח הזה ידינו משוכ
משלנו ונמנינו על שלך ׃ וכן
חמש חבורות של חמשה חמשה
בני אדם או עשר חבורות של ע
עשרה עשרה בני אדם מושכין
להן אחד מכל חבורה וחבורה הי
האחרת וכן היו מתנין ואומרין
ואחר כך שוחטין ׃ שנים שנתע
פסחיהן זה לוקח פסח אחד מן
התערובת וזה לוקח אחר ׃ זה
ומונה עמו על פסחו אחד מן ה
השוק וזה מונה עמו אחד מן ה
השוק כדי שיהיו שתי חבורות ה
ואחר כך יבוא אחד משניהם אצ
אלו ויבוא אחד מאלו אצל האחר
ומתנה כל אחד מהם עם חברו כ
שמנה אצלו מחבורה שניה ואומ'
אם שלי הוא פסח זה ידיך משוכין
משלך ונמנית על שלנו ואם משלך

הרי ידי משוכות משלי ונמניתי
על שלך ונמצאו שלא הפסידו כלום ׃
חמשה שנתערבו עורות ע
פסחיהן ונמצאת יבלת בעור אחד
מהן כולן יצאו לבית השריפה ׃
ואם נתערב קודם זריקת דמים
פטורין מלעשות פסח שני שאם
הקריבו פסח שני נמצא זה ש
שהקריב בראשון קרבן כשר
ומביא חולין בעזרה ואם נמנ
כולן על פסח אחד נמצאו נשחט
שלא למחויב וזה נשחט מ
שלא למנויו ואם התנה כל אחד
מהן ואמ' אם אינו פסח יהיה
שלמים הם הפסח בשפיכה והש
שלמים בזריקה ׃ והכ
והנתנין בזריקה לא יתן אותן בש
בשפיכה לסתור לעיכך פטורין
מפסח שני

פרק רביעי

כבר
נתבאר בהלכות פסולי המוקדשי
שהפסח שנשחט שלא ל
לשם הפסח ולשם בעליו ואם
שחטו במחשבת שנוי השם פ
פסול ׃ שחט את הפסח על ש
בני חבורה ואמ' להם לאחר זמן
אותו הפסח ששחטתי עליכם כ
שלא לשמו שחטתיו אם היה
נאמן להם סומכין על דבריו ואם
לאו שורת הדין שאינו נאמן וה
והכרעה להחמיר על עצמו הרי
זה משומח ויביא פסח בשני ׃
בשר פסח שנטמא ונודע לו ק
קודם זריקה אע"פ שהאחרין
טהורין לא יזרוק הדם שאין הפ
הפסח בא אלא לאכילה ואם זרק
לא הורצה ואם לא נודע לו עד

שנזרק הדם הורצה שהציץ מרצ'
על שגגת בשר שנטמא ואינו
מרצה על הזדון ׃ נטמאו מקצת
האברים שורפים הטמאים ואוכלי'
הטהורים ׃ נטמאו האימורין וה'
הבשר קיים זורק את הדם והב'
הבשר נאכל לערב ׃ נטמאו
הבעלים אחר שנשחט לא יזרק
את הדם ואם זרק לא הורצה לה'
לפיכך חייבין בפסח שני שאין ה'
הציץ מרצה על טומאות הגוף ׃
אלא אם נטמא בטומאות התהום
כמו שבארנו בהלכות ביאת המק'
המקדש ׃ הפסח שיצא מיר'
מירושלם או שנטמא בארבעה
עשר ישרף מיד [illegible]
נטמאו הבעלים או מתו או מת'
משכו ידיהם אפילו נטמאו או
מתו קודם זריקת הדם מניחין ׃
אותו עד שתעובר צורתו ואחר
כך תשרף לפיכך אם שחטו לה'
לאחר שנודע שמשכו הבעלים
את ידיהם או נטמאו או מתו וכ'
ונדחו לפסח הרי זה ישרף מיד׳
זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף
מיד בדם ובבעלים תעובר צורתו
ואחר כך ישרף ׃ בד"א שישרף
אם נטמאו הבעלים שנטמאו כל
בני חבורה אבל אם נטמאו מקצת
זכו טהורין בחלקן של טמאים ׃
ואפילו נטמאו מקצתן אחר שהת'
שהתחילו לאכול זכו טהורין שעדין
לא התחילו אבל התחילו כולן ונטמאו
מקצתן לא זכו טהורין בחלקן של
טמאים אלא הטהורין אוכלין ח'
חלקם וחלק הטמאין ישרף והוא
הדין אם מתו מקצתן ׃ נטמא
שלם או רובו שורפין אותו לפני ה'
הבירה בפני הכל כדי לביישן עד

שיזהרו בו ושורפין אותו מעצי
המערכה כדי שלא יחשדו אותן
ויאמ' מעצי המערכה גנבו לפיכך
אם שרפוהו בקנה ובקש ורצו לש'
לשורפו משלו עצמן שורפין ׃
נטמא מיעוטו וכן הנותר שורפין
אותו בחצרותיהן מעצי עצמן ׃
ולא מעצי המערכה שלא ישאו ויתנו
מהן יצאו ויאכלו בהן ׃ המפריש
נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים
ירעה עד שיפול בו מום וימכר ׃
ויביא בדמיו פסח ואם לא נפל בו
מום עד שהקריב פסחו יביא בד'
בדמיו שלמים ׃ המפריש פסחו ׃
ומת לא יביאנו בנו אחריו לשם פ'
פסח אלא לשם שלמים ואם היה
נמנה עם אביו עליו יביאנו לשם
פסח ׃ בד"א כשמת אביו אחר ח'
חצות ארבעה עשר אבל מת קודם
חצות הרי זה נדחה לפסח שני
מפני שהוא אונן כמו שיתבאר
ויביא פסח זה בשני ׃ מי שאבד
פסחו ומצאו אחר שהפריש פסח
אחר והרי שניהם עומדין יקריב
איזה מהן שירצה לשם פסח והש'
והשני יקריב שלמים ׃ מצאו אחר
ששחט פסחו הרי זה יקרב שלמי' ׃
וכן אם המיר בזה הנמצא אחר
שחיטה הרי תמורה זו תקרב שלמי'
אבל אם לא מצאו קודם שחיטת
זה שהפריש הואיל וזה הנמצא
ראוי להקריבו פסח וראוי להקריב
שלמים כמו שביארנו אם המיר
בזה הנמצא בין קודם שחיטת
המופרש תחתיו בין אחר שחיט'
אין תמורתו קרבה אלא תרעה עד
שיפול בה מום ויביא בדמיה שלמי' ׃
פסח שעברה שנתו ושלמים
הבאים מחמת פסח הרי הן כשלמי'

לכל דבר טעונים סמיכה ונסכים ותנופ'
חזה ושוק מה שאין כן בפסח ׃
פסח שנתערב בשלמים יקרבו כולן ש'
שלמים ׃ נתערב בזבחים אחרים ירע'
עד שיפול בהן מום ויביא בדמי היפה
שבהן ממין זה ובדמי היפה שבהן
שלמים ויפסיד המותר מביתו כמו
שביארנו בפסולי המוקדשין ׃
נתערב בבכורות ירעו הכל עד ש'
שיפול בהן מום ויאכלו כבכור
בעל מום ויביא בהמה שהיא יפה
כיפה שבתערובת ויאמ' בכל מקום
שהוא הפסח תחול קדושתו עליו
ויקריבנה שלמים אם קרב פסחו ׃
המפריש פסחו עד שלא נתגייר
ונתגייר עד שלא נשתחרר ונשתחר'
עד שלא הביא שתי שערות והבי'
שתי שערות הרי זה מקריבו לשם
פסח שאין בעלי חיים נדחין כמו
שביארנו בפסולי המוקדשין ׃
המפריש מעות לפסחו והותיר מ'
המותר יביא שלמים ׃ המונה אחר'
על פסחו ועל חגיגתו הרי המעות
שיקח כהן בחלקו חולין שעל מנת
הקדישו ישר' את פסחיהן ואת
חגיגתן ואת מעות פסחיהן וחגי'
וחגיגתן ׃ ומעשה שזה הפריש טלה
לפסחו וזה הפריש מעות לפסחו
ולקח ממנו המעות ומנהו על ש'
פסחו הרי המעות חולין ׃
עצים של צלייתו הפסח כפסח
וכן מצה ומרור הואיל ומכשירי
הפסח הן הרי הן כפסח ׃ ואם ש'
לקח ממעות הפסח ומי שמונה
אותו עמו הרי כמו למנותו עמו
במצה ומרור או להיות
לו חלק בעצים
שיצלה בהן
הרי [illegible] המעות חולין ׃

פרק חמישי:

מי
שהיה טמא בשעת שחיטת ה
הפסח שאין שוחטין עליו או ל'
שהיה בדרך רחוקה או נאנס ב'
באונס אחר או ששגג ולא הקריב
בראשון הרי זה שוחט פסח בא'
בארבעה עשר לחדש השני בין
הערבים · ושחיטת פסח זה מצ'
מצות עשה בפני עצמה ודוחה
את השבת שאין השני תשלומין
לראשון אלא רגל בפני עצמו · ל'
לפיכך חייבין עליו כרת ·· כיצד
מי ששגג או נאנס ולא הקריב ב'
בראשון אם הזיד ולא הקריב בשני
חייב כרת ואם שגג או נאנס אף
בשני פטור ·· הזיד ולא הקריב
בראשון הרי זה מקריב בשני ה'
ואם לא הקריב בשני אע"פ ששגג
הרי זה חייב כרת שהרי לא הקרי'
קרבן במועדו והיה מזיד ··
אבל מי שהיה טמא או בדרך
רחוקה ולא עשה את הראשו'
אע"פ שהזיד בשני אינו חייב כרת
שהרי נפטר מפסח ראשון מן ה'
הכרת ומי שהיה בדרך רחוקה
ושחטו וזרקו עליו את הדם ה'
אע"פ שבא לערב לא הורצה וה'
חייב בפסח שני ·· טמא שאפ'
לטהר בפסח ראשון שלא טבל
אלא ישב בטומאתו עד שעבר
זמן הקרבן ·· וכן הערל שלא מ'
מל עד שעבר זמן הקרבן הרי
זה מזיד בראשון לפיכך אם לא
עשה בשני אפילו בשגגה חייב
כרת ·· כשם שערלות עמו מע'
מעכבת אותו מלעשות פסח כך
ערלת בניו הקטנים וערלת כל עב'
עבדיו בין גדולים בין קטנים מע'
מעכבין אותו · שנ' המול לו כל זכר
ואז יקרב לעשותו · ואם שחט
קודם שימול אותו הפסח פסול ··
וכן טבילת אמהותיו לשם
עבדות מעכבת אותו · ודבר זה
מפי הקבלה שהטבילה לשפחו'
כמילה לעבדים ·· הקטן אין מ'
מילת עבדיו וטבילת שפחותיו
מעכבת אותו מלהמנות על ה
הפסח · שנ' וכל עבד איש להוצ'
את הקטן ·· גר שנתגייר
בין פסח ראשון לפסח שני ·
וכן קטן שהגדיל בין שני פסח
חייבין לעשות פסח שני · ואם
שחטו עליו בראשון פטור ··
נשים שנדחו לשני בין מפני ה
האונס והשגגה בין מפני הט'
הטומאה ודרך רחוקה הרי פ'
פסח שני להן רשות רצו שוח'
שוחטין רצו אין שוחטין · לפי'
כך אין שוחטין עליהן בפני ע'
עצמן בפסח שני · אבל אם ה'
היתה האשה אחת מבני חבו'
מותר ·· איזו היא דרך רחוק'
חמשה עשר מיל חוץ לחומת
ירושלם · מי שהיה בינו ובין יר'
ירושלם חמשה עשר מיל או
יותר הרי זה דרך רחוקה · היה
בינו ובינו פחות מזה אינו בדרך
רחוקה מפני שיכול להגיע לי'
לירושלם אחר חצות כשיהלך
ברגליו בנחת ·· הלך ולא הגיע
מפני שעכבוהו הבהמות כד'
ברחקם או שהיה בירושלם
והיה חולה ברגליו ולא הגיע ל'
לעזרה עד שעבר זמן הקרבן
הרי זה אנוס ואינו בדרך רחוק' ··
מי שהיה חבוש חוץ לחומת
ירושלם והבטיחו אותו להוציאו
לערב שוחטין עליו וכשיוציאו ל'
לערב יאכל ·· בד"א כשהיה ח'
חבוש בידי ישראל אבל אם היה ל'
חבוש בידי גוים אין שוחטין
עליו עד שיצא · ואם שחטו
עליו ויצא הרי זה יאכל · ואם
לא יצא פטור מלעשות פסח
שני שהרי נשחט עליו ··
וכן האונן והחולה והזקן שא'
שאינן יכולין לאכל ושחטו עליה'
ואחר שנזרק הדם נטמא במת
והרי אינן יכולין לאכל פטורין
מלעשות פסח שני ··

פרק ששי:

ואיזהו
טמא שנדחה לפסח שני · כל מי
שאינו יכול לאכל הפסח בליל
חמשה עשר מפני טומאתו ל'
כגון זבים וזבות נדות ויולדות
ובועלי נדות · אבל הנוגע בנבלה
ושרץ וכיוצא בהן ביום ארבעה
עשר הרי זה טובל ושוחטין ע'
עליו אחר שיטבול ולערב כשיע'
כשיעריב השמש יאכל את ה
הפסח ·· טמא מת שחל שבי'
שביעי שלו להיות בערב הפסח
אע"פ שטבל והוזה עליו והרי הו'
ראוי לאכל קדשים לערב אין ש'
שוחטין עליו אלא נדחה לפסח
שני · שנ' ויהי אנשים אשר היו
טמאים לנפש אדם ולא יכלו לעשו'
הפסח ביום ההוא · מפי השמועה
למדו שאותו ארבעה עשר ביום
שלהם היה ועל זה שאלו אם ישחט
עליהן ויאכלו לערב · ופירש להם
שאין שוחטין עליהן ·· בד"א
שנטמאו בטומאות מן המת שהמ'

מגלח עליהן. אבל אם היה טמא
בשאר טומאות אף על פי שאין
הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו
בשביעי שלו אחר שיטבול ויזה
עליו וכשיעריב שמשו אוכל את
פסחו. זב שראה שתי ראיות
וספר שבעה ימים וטבל בשביעי
שוחטין עליו את הפסח והוא
אוכל ויזה לערב. ואם ראה זוב
אחר שנזרק הדם הרי זה פטור
מלעשות פסח שני. וכן שומרת
יום כנגד יום טובלת ביום השמור
כמו שבארנו בביאות אסורות
ושוחטין עליה והיא אוכלת לערב.
ואם ראתה דם אחר שנזרק
דם הפסח פטורה מלעשות
פסח שני. ואין שוחטין על הנדה
בשביעי שלה שהרי אינה טובלת
עד ליל שמיני ואינה ראויה לאכל
קדשים עד ליל תשיעי. ומחוסרי
כפורים שחל יום הבאת קרבנותיהן
בארבעה עשר שוחטין עליהן
ומקריבין קרבנותיהן בארבעה
עשר בין קודם שחיטת הפסח
בין לאחר שחיטת הפסח ואוכלין
פסחיהן לערב. ואין שוחטין על
שיחסרו קרבנותיהן שמא יפשעו
ולא יקריבו אותן.
מצורע שחל להיות שמיני שלו
ביום ארבעה עשר וראה קרי בו
ביום הרי זה טובל ונכנס לעזרת
נשים ומביא קרבנותיו. ואף על פי
שטבול יום אסור להכנס לעזרת
נשים הואיל ואיסורו להכנס שם
מדבריהם כמו שבארנו בהלכות
ביאת מקדש ויום זה הוא הקרבת
הפסח במועדו שהוא עשה שיש בו
כרת ידחה איסור מדבריהם.
טמא מת שחל שביעי שלו להיות
בשבת אינו מזין עליו אלא למחר
ואם חל שביעי שלו להיות
בשלשה עשר בניסן והוא שבת
ידחה ליום ארבעה ומזין עליו
ואין שוחטין עליו כמו שבארנו
אלא ידחה לפסח שני. והלא
איסור הזייה משום שבות והפסח
בכרת והיאך יעמידו דבריהם
במקום כרת מפני שהיום שהוא
אסור בהזייה משום שבות אינו
זמן הקרבן שחייבין עליו כרת
לפיכך העמידו דבריהן במקומן
אף על פי שהדבר גורם לעתיד לבא
לעמוד במקום כרת. ישראל ערל
שמל בערב הפסח שוחטין עליו
אחר שמל ואוכל. גר שנתגייר ביום
ארבעה עשר ומל וטבל אין שוחט
עליו שאינו אוכל לערב והרי הוא
כפורש מן הקבר שצריך שבעת
ימים ואחר יטהר. גזרה שמא
יטמא גר זה לשנה הבאה מודע
ביום ארבעה עשר ויטבול ויאכל
לערב ויאמר אשתקד כך עשו לי
ישראל כשמלתי טבלתי ואכלתי לערב.
והלא גזרה זו מדבריהם והפסח
בכרת והיאך יעמידו דבריהן במקו
כרת ביום הקרבן שהוא יום
ארבעה עשר מפני שאין הגר
מתחייב במצות עד שימול ויטבול
ואינו טובל עד שירפא מן המילה
כמו שבארנו בענין הגרות לפיכך
העמידו דבריהם במקום זה שהרי
זה הואיל יש לו שלא לטבול עד
שיבריא ולא יבא לידי חיוב כלל.
מי שבא בבית הפרס הרי זה
מנפח והולך ואם לא ימצא עצם
ולא נטמא שוחט ואוכל פסחו
ואף על פי שהלך בבית הפרס שהרי
טומאת בית הפרס מדבריהם כמו
שיתבאר בהלכות טומאת מת ולא
העמידו דבריהם במקום כרת כמו
שבארנו. וכן בית הפרס שנידש
טהור לעושי פסח. האונן מותר
לאכל את הפסח לערב מפני שאנינות
לילה מדבריהם לא העמידו דבריה
בדבר זה במקום כרת אלא
שוחטין עליו וטובל ואחר כך
אוכל כדי שיפרוש מאנינותו ולא
יסיח דעתו. בד"א שמת לו
המת אחר חצות שכבר נתחייב
בקרבן פסח. אבל אם מת לו מת
קודם חצות אין שוחטין עליו
אלא ידחה לפסח שני. ואם שחט
עליו ונזרק את הדם טובל ואוכל
לערב. מת לו מת בשלשה
עשר וקברו בארבעה עשר
הרי הוא ביום קבורה אונן
מדבריהם ואינו תופס את לילו
מדבריהם. לפיכך שוחטין עליו
וטובל ואוכל לערב אבל בשאר
הקדשים. ואם שמועה ואם
ליקוט עצמות הרי הוא כיום
קבורה. לפיכך מי שלקטו לו
עצמות מתו ביום ארבעה עשר
או ששמע שמת לו מת שוחטין
עליו וטובל ואוכל בקדשים
לערב. מי שהיה חופר בגל
לבקש על המת אין שוחטין עליו
שמא ימצא המת שם בגל והרי
הוא טמא בשעת שחיטה. שחטו
עליו ולא נמצא מת שם הרי זה
אוכל לערב. נמצא שם מת אחר
שנזרק הדם או נודע לו בודאי
שהיה טמא בשעת זריקת הדם
כגון שהיה הגל עגול הרי זה
חייב בפסח שני. ואם ספק
הדבר ושמא לא היה עומד על
הטומאה בשעת זריקה ולא

נטמא אלא לאחר זריקה הרי זה
פטור מפסח שני. מי שעבר
בדרך ומצא מת לרחבה של דרך
אם היה המת טומאת התהום
אע"פ שהוא טמא לתרומה הרי
זה טהור לפסח ושוחט ואוכל
פסחו ואע"פ שאפשר שנגע
הואיל וטומאת התהום טהור
לפסח ואע"פ שהיית שלם והוא
אין הקיצה אלו הקיצה הרי זה ע'
עושה פסחו עד שידע בודאי
שנטמא בו. בד"א כשהיה
מהלך ברגליו שהרי אפשר ש'
שלא נגע אבל אם היה רוכב או
טוען משאו הרי זה טמא אע"פ
שהיה טומאת התהום לפי שאי
אפשר שלא יגע ולא יסיט ולא
יאהיל. וכבר בארנו טומאת ה'
התהום בהלכות נזירות.
מי שעשה פסחו בחזקת שהוא
טהור ואחר כך נודע לו שהיה
טמא בטומאת התהום אינו חייב
בפסח שני. ודבר זה הלכה מפי ה'
הקבלה. אבל אם נודע לו שהיה
טמא בטומאה ידועה חייב בפ'
בפסח שני. מי שנטמא במת
והזה שלישי ושביעי ובשביעי
שלו נטמא בקבר התהום ולא ל'
ידע ועשה פסח בחזקת שהוא
טהור ואחר כך נודע לו שהיה ט'
טמא בטומאת התהום אינו ח'
חייב בפסח שני שכיון שטבל
בשביעי פסקה טומאה הראשו'
אבל אם נטמא בטומאת התהום
בששי לטומאתו ולא ידע עד
שעשה הפסח הרי זה חייב בפ'
בפסח שני שחזקת הטמא טמא
עד שיהיה טהור בודאי שאלים
דבר.

פרק שביעי

רבים
שהיו טמאי מת בפסח ראשון
אם היה מיעוט הקהל טמאי מת
הרי אלו נדחין לפסח שני כשאר
הטמאין אבל אם היו רוב הקהל
טמאי מת או שהיו הכהנים וכלי
שרת טמאים טומאת מת אינן
נדחין אלא יקריבו כולם הפסח
בטומאה הטמאים עם הטהורי'
שנ' ויהי אנשים אשר היו טמאי'
לנפש אדם. יחידין נדחין ואין
צבור נדחה. ודבר זה בטומאת המ'
המת בלבד כמו שבארנו בהלכות
ביאת מקדש. היה הקהל מחצ'
טמאים ומחצה טהורין כולן ל'
עושין בראשון והטהורין עושין
לעצמן בטהרה והטמאין עושין
לעצמן בטומאה ואוכלין אותו ל'
בטומאה. ואם היו טמאי מת עוד'
עודפין על הטהורין אפילו אחד
יעשו כולן בטומאה. היו ה'
האנשים מחצה טמאי מת ומחצ'
טהורין ובזמן שאתה מונה הנ'
הנשים בכלל האנשים יהיו הרוב
טהורין. הטהורין עושין את ה'
הראשון והטמאין אינן עושין
לא את הראשון ולא את השני.
אין עושין הראשון מפני שהן
מיעוט. ואין עושין את השני מ'
מפני שהנשים בשני רשות ונמצ'
הטמאין מחצה ואין מחצה עו'
עושין את השני. היה רוב הקהל
זבים או מצורעים או בועלי נדות
ומיעוטן טמאי מת אותן טמאי מ'
מת אין עושין את הראשון לפי
שהן מיעוט. ואין עושין את ה'
השני שאין היחידין עושין את

השני אלא בזמן שעשו רוב הקהל
את הראשון הואיל ולא עשו רוב
הקהל את הראשון לא יעשו ה'
המיעוט הטמאין למת את השני.
היו רוב הקהל טמאי מת ומיעו'
זבים ומצורעים כהן טמאי מת עושי'
את הראשון. והזבין ומצורעים כהן
אינן עושין לא את הראשון ולא
את השני. אין עושין הראשון
שאינן נדחות בצבור אלא טומאת
מת בלבד. ואינן עושין את השני
שאין עושין השני אלא אם כן ל'
בא הראשון בטהרה. אבל אם
נעשה הראשון בטומאה אין ל'
שם פסח שני. היה שליש
הקהל טהור ושליש זבין ומצורעי'
כהן ושליש טמאי מת אותן טמאי
מת אינן עושין לא את הראשון
ולא את השני. אין עושין הראשון
מפני שהן מועטין לגבי טהורין
עם הזבים. והשני לא יעשו ש'
שהרי עשו מעוט בראשון כמו
שבארנו. כיצד משערין את
הפסח לידע אם רוב הקהל טמאין
או טהורין אין משערין אותן בא'
האוכלין שהרי אפשר שיהיו ל'
עשרים נמנין על פסח אחד [illegible]
ומשלחין אותו ביד אחד לשחוט
עליהם. אלא משערין בכל הנכנס
לעזרה עד שהן מבחוץ קודם ש'
שתכנס הכת הראשונה ומשערי'
אותן. יחיד שנטמא בספק
רשות היחיד כגון שיתבאר במקומ'
הרי זה ידחה לפסח שני כשאר
טמאי מת. וצבור שנטמאו בספ'
רשות היחיד יעשו כולן בטומא'.
פסח שהקריבוהו בטומאה
הרי זה נאכל כטהור שאר תחלתו
לא בא אלא לאכילה ואינו נאכל

לכל טמאי אדם לטמאי מת שנדחית
להם הטומאה הדיות ולכיוצא ב'
בהן מטמאי מגע טמאות אבל
הטמאים שהטומאה יוצאה
עליהן מגופן כגון זבים וזבות נדו'
ויולדות ומצורעים לא יאכלו ממנו
ואם אכלו פטורין ׃ בד"א שהפסח
נאכל בטומאה בשנטמא הצבור
קודם זריקת הדם אבל אם נטמאו
אחר זריקת הדם לא יאכל ׃
שחטוהו בטהרה ונטמאו רוב הצ'
הצבור קודם זריקה זורק את הדם
והפסח לא יאכל גזרה שמא יטמאו
לאחר זריקה לשנה האחרת ויאכל
בטומאה ׃ היו כלי שרת טמאין
בשרץ וכיוצא בו הואיל ואינן מ'
מטמאין את האדם כמו שיתבאר
במקומו אע"פ שמטמאין את הב'
הבשר לא יעשו אותו אלא הטהו'
ויאכל אע"פ שהוא טמא ׃ ואוכ'
שיאכל טמאות בשר שהוא צלוי
אין יאכלוהו טמאי הגוף שהן כמת
כמו שבארנו בפסולי המוקדשין ׃

פרק שמיני

אכילת
הפסח בליל חמשה עשר מצות
עשה שנ' ואכלו את הבשר בלילה
הזה צלי אש ומצות על מרורים י'
יאכלוהו ואין מצה ומרור מעכבין
אם לא מצא מצה ומרור יצא ידי
חובתו באכילת בשר הפסח לבדו א'
אבל מרור בלא פסח אינו מצוה ש'
שנ' על מרורים יאכלוהו ׃ מצוה
מן המובחר לאכל בשר הפסח אכל
שובע לפיכך אם הקרים שלמי ח'
חגיגה בארבעה עשר אוכל מהן
תחלה ואחר כך אוכל בשר הפסח
כדי לשבוע ממנו ׃ ואם לא אכל מ'
ממנו אלא כזית יצא ידי חובתו ׃
וכן אכילת בשר הפסח בליל חמ'
חמשה עשר לחדש אייר מצות
עשה שנ' בו על מצות ומרורים יא'
יאכלוהו ושניהם אינן נאכלין אלא
צלי אש ׃ והאוכל כזית ממנו נא
ומבושל בליל פסחים לוקה שנ' אל
תאכלו ממנו נא ובשל מבושל במים
אכל נא ומבושל כאחד אינו לוקה
אלא אחת לפי ששניהם בלאו א'
אחד ׃ אכל ממנו נא ומבושל מ'
מבעוד יום אינו לוקה שנ' כי אם
צלי אש בשעה שהוא בקום צלי
חייב על אכילת נא ומבושל מבעוד יום
פטור אבל אכל כזית צלי מבעוד
יום עבר על מצות עשה שנ' ואכלו
את הבשר בלילה הזה בלילה ולא
ביום ולאו הבא מכלל עשה עשה
הוא ׃ נא שהזהירה עליו תור'
הוא הבשר שהתחיל בו מעשה
האור ונעשה מעט ואינו ראוי לא
לאכילת אדם עדין אבל אם אכל
ממנו בשר חי אינו לוקה ובטל
מצות עשה שנ' צלי אש שיהיה
צלי אש אסור צלהו כל צרכו עד
שנתחרך ואכלו פטור ׃ ומבשל
שהזהירה תורה עליו בין שנתבשל
במים בין שנתבשל בשאר משקי'
או במי פירות שנ' ובשל מבושל
רבה הכל ׃ צלהו ואחר כך בשלו
או שבשלו ואחר כך צלהו או ש'
שבשלו בלי קדרה ואכלו חייב ׃
אבל מותר לסוכו ביין ושמן
ודבש ובשאר משקין ובמי פירו'
חוץ מן המים ומותר לטבול הב'
הבשר אחר שנצלה במשקין ב'
ובמי פירות ׃ אין צולין הפסח
על גבי כלי אבן או כלי מתכות שנ'
צלי אש ולא צלי דבר אחר לפיכך
אם היה כלי מנוקב עד כדי שתשלט
בו האור צולין עליו ׃ ואין צולין אותו
בשפוד של מתכת שהרי השפוד
חם כולו וצולה מקומו ׃ הסיק
את התנור וגרף את כל האש ותלהו
בתנור וצלהו הרי זה אוסר שאין
זה צלי אש ׃ התכו וצלהו על גבי
גחלים הרי זה צלי אש ׃ ואם צלהו
על גבי סיד או חרסית או חמי טב'
טבריא הרי זה אוסר שאין זה כ'
צלי אש ׃ כיצד צולין אותו ׃
תוחבו מתוך פיו עד בית נקובתו
בשפוד של עץ ותולה אותו בתנור
והאש למטה ותולה קרבים וכבי'
מעים בתנור חוצה לו ולא יתנם
בתוכו שזה כמין בשול הוא ׃
ושפוד של רמון היו בוררין לצלי'
לצלייתו כדי שלא יזוב ממימיו ו'
ויבשלו ׃ נגע הבשר בחרסו ש'
של תנור יקלף את מקומו ומפני
שהוא צלי החרס ׃ נטף מרוטבו
על החרס וחזר עליו יקלף את מ'
מקומו שכל המרק והאלחה שתש'
שתפריש ממנו כשיצלה אסורה
שהרי אינה בשר צלי אש ׃ נטף
מרוטבו על הסלת יקמוץ את מ'
מקומו וישליך ׃ סכו בשמן של
תרומה אם חבורת כהנים יאכלו
ואם של ישר' אם חי הוא ידיחנו
וינגב ואם צלי הוא יקלף את הח'
החיצון ׃ סכו בשמן של מעשר
שני לא יעשנו דמים על בני ח'
חבורה שאין פודין מעשר שני
בירושלם כמו שבארנו במקומו ׃
ואין צולין שני פסחים כאחד
מפני התערובת ואפילו גדי וטלה ׃
כבר בארנו בכמה מקומות ד'
שאין הפסח נאכל אלא עד חצות
כדי להרחיק מן העבירה ודין ה'

תורה שיאכל כל הלילה עד שיעלה
עמוד השחר ׃ וכבר בארנו
בהלכות חמץ ומצה שהוא טעון
הלל בשעת אכילתו ושאין בני חבו'
חוזרין ואוכלין אחר שנרדמו מ'
בשינה ואפילו בתחלת הלילה ׃

פרק תשיעי

הפסח
אין נאכל אלא בחבורה אחת ואין
מוציאין ממנו מן החבורה שאוכל'
בה והמוציא ממנו כזית בשר מן
החבורה לחבורה בליל חמשה ע'
עשר לוקה שנ' לא תוציא מן הב'
הבית מן הבשר חוצה והוא שיניח
בחוץ שהוצאה כתובה בו כשבת
לפיכך צריכה עקירה והנחה כהוצא'
שבת ואין מוציאין אחר מוציא ב'
בפסח שכיון שהוציאו הראשון
נפסל ׃ מן האגף ולפנים כלפנים
מן האגף ולחוץ כלחוץ והאגף כ'
עצמו שהוא עובי הפתח כלחוץ
החלונות ועובי הכתלים כלפנים
הגגין והעליות אינן בכלל הבית ׃
בשר הפסח שיצא חוץ לחבורת'
בין בזדון בין בשגגה אסורה באכי'
והרי הוא כבשר קדשי קדשים ש'
שיצא חוץ לעזרה או כבשר קדשי
קלים שיצא חוץ לחומת ירושלם
שהכל בשרפה ולוקין על אכילתו
כמו שבארנו במעשה הקרבנות ׃
אבר שיצא מקצתו חותך
הבשר ויורד עד שמגיע לעצם
וקולף את הבשר כל שבפנים אוכל
וכל שבחוץ ישרף וכל שהוא מגיע
בעצם יחתך בקופיץ אם היה
שאר קדשים ׃ ואם היה פסח ל'
שאסור לשבר בו עצם קולף עד
הפרק ומפרק האבר שיצא מקצתו
מן הפרק ומשליכו לחוץ ׃ שתי
חבורות שהיו אוכלות בבית אחד
צריכה כל חבורה מהן לעשות
לה היקף שנ' מן הבשר חוצה מ'
מפי השמועה למדו שצריך לי'
ליתן לו חוץ למקום אכילתו אלו
הופכין אילך ואוכלין ואלו הופכי'
פניהם אילך ואוכלין כדי שלא י'
יראו מעורבבין ׃ היה המיחם
שמוזגין בו היין באמצע הבית
בין שתי חבורות כשהשמש ע'
עומד למזוג קופץ את פיו ומ'
ומחזיר את פניו עד שמגיע אצל
חבירתו ואחר כך אוכל מה שבפיו
שאסור לאכל בשתי חבורות ומ'
ומותר לכלה להחזיר פניה מבנ'
חבורתה ואוכלת מפני שהיא ב'
בושה לאכל בפניהם ׃ שתי
חבורות שנפרצה מחיצה מבינה'
אינן אוכלין עד שתחזור שאין
הפסח נאכל בשני מקומות ׃ וכן
אם היתה חבורה אחת ונעשית
מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד
שתסתלק שאין הפסח נאכל בש'
בשתי חבורות ואין נעקרין מח'
מחבורה לחבורה ׃ בני חבורה
שנכנסו שלשה מהן או יתר לת'
לתוך פסחן ולא באו שאר בני ה'
החבורה אם נכנסו בשעה שדרך
בני אדם לאכל הפסחים וחזר המ'
המאחר לבא עד השאר ולא ב'
באו הרי אלו שנכנסו אוכלין עד
שישבעו ואין ממתינין לשאר
ואפילו באו המאחרין אחר כך ל'
ומצאו אלו השלשה שאכלו הכל
אינן משלמין להן דמי חלקם
אבל אם נכנסו שנים בלבד הרי
אלו ממתינין ׃ בד"א בשעת כנס'
לאכל אבל בשעה שנפטרין אין
אדם צריך להמתין חבירו ואפילו גמר
אחד בלבד אינו צריך להמתין ׃
המאכיל כזית מן הפסח בין מפסח
ראשון בין מפסח שני למשומד
לע"ז או לגר תושב או לשכיר הרי זה
עובר בלא תעשה ואינו לוקה אבל
מכין אותו מכת מרדות ׃ וכן
נכר האמור בתורה זה העובד
ע"ז נכר ואין מאכילין אותו לגוי
ואפילו לגר תושב או שכיר שנ'
תושב ושכיר לא יאכל בו ׃
ערל שאכל כזית מבשר הפסח ה'
לוקה שנ' כל ערל לא יאכל בו ובו ה'
הוא שאינו אוכל אוכל מצה
ומרור ׃ וכן מותר להאכיל מצה
ומרור לגר תושב ולשכיר ׃
כשם שמילת בניו ועבדיו מעכבת
אותו מלאכול שנ' ומלת אותו אז יא'
יאכל בו ׃ כיצד קנה עבד אחר
שנשחט הפסח או שהיה לו בן
שלא הגיע זמנו להמול ולא יה'
אחר שחיטת הפסח הרי זה א'
אסור לאכל עד שימול אותו ׃
וכיצד יהיה הבן ראוי למילה אח'
אחר שחיטת הפסח ולא יהיה
ראוי קודם שחיטה כגון שחלשת'
חמה שצריך שבעת ימים משע'
לעת מיום הבראותו וכגון שה'
שמכה עינו ונתרפאת אחר ש'
שחיטה או שהיה טומטום ונק'
ונקרע אחר שחיטת הפסח ונ'
ונמצא זכר ׃

פרק עשירי

השובר
עצם בפסח טהור לוקה שנ' ועצם
לא תשברו בו וכן השובר בפסח
שני ועצם לא תשברו אכל פסח
שבא בטומאה אם שבר בו עצם

אינו לוקה · ומפי השמועה למדו לא
תשברו בו בטהור אבל לא בטמא ׃
אחד השובר את העצם בליל ט"ו
חמשה עשר או ששבר העצם אח'
מבעוד יום או ששבר אחר כמה
ימים הרי זה לוקה · לפיכך שורפין
עצמות הפסח בכלל הנותר בבשר
שלו כדי שלא יבואו בהן לידי תקלה ׃
אין חייבין אלא על שבירת
שיש עליו כזית בשר או שיש בו
מוח אבל עצם שאין בו מוח ול'
ושאין עליו כזית בשר אינו חיי'
על שבירתו · היה עליו כזית בשר
ושבר העצם שלא במקום הבשר
חייב שהמקום ששבר פני
מבשר ׃ השובר עצם בדקות
אחד לוקה · השורף עצמות הנ'
והמחתך בגידים אינו חייב משום
שבירת עצם ׃ פסח שהיה צלוי
ומבושל ושבר בו את העצם לוקה
ואפילו נפסל בטומאה ויציאה
וכיוצא בהן יש בו איסור שבירת
העצם ׃ בד"א בשחיטתו או שעת
הכושר ונפסל אבל אם לא היתה לו
שעת הכושר כגון שנתפגל או נע'
נעשה מחשבת הזמן או מחשב'
שנוי השם אין בו משום שבירת
העצם · שבר עצם העולה אינו ל'
לוקה שהרי אינה ראויה לאכילה ׃
תסחוסין שהן כמו עצמות
רכים הרי אלו מותרין לאכלן ׃
היה גדי קטן ורך שעצמותיו ע'
רכים לא יאכל אותן שזה שובר
עצם ואם אכל לוקה · אחד השובר
עצם קשה ואחד השובר עצם רך ׃
זה הכלל כל הנאכל בשור הגדול
אחר שיתבשל הוא שאוכל ואוכל
כנגדו בגדי הרך אחר צלייתו כגון
ראשי כנפים והסחוסין ׃ גידים

הרכים שבשן והקשות אף על פי
שהן ראוין לאכילה עתה ונאכלי'
בפסח אין מונין עליהן · ונותנין ג'
על מוח שבראשו ומפני שיכול ל'
להוציאו בלא שבירת העצם ואין
מונין על מוח שבקולית והוא ה'
העצם הסתום משני ראשין שהרי
אינו יכול להוציאו אלא בשבירת
העצם ׃ כשאדם אוכל הפסח
חותך הבשר ואוכל וחותך העצמו'
מן הפרק ומפרקן אם רצה · וכשי'
לגיד הנשה מוציאו ומניחו עם
שאר הגידין והקרומות והקרומו'
שמוציאין בשעת אכילה שאין מנ'
מנקרין אותן כשאר הבשר ואין
מחתכין אותו אלא צולין אותו כ'
שלם · ואם חתכו חתיכות חתיכו'
בשר · והוא שלא יחסר אבר ׃
וצריך אדם להשתדל שלא ש'
ישאיר מבשר הפסח לבקר · שנ'
ולא ישאירו ממנו עד בקר · בין ב'
בשני בין בראשון עבר בלא תעש'
ואינו לוקה בלא תעשה שנתק לה'
לעשה שנ' והנותר ממנו באש
תשרופו ׃ כשמקריבין את ה'
הפסח בראשון מקריבין עמו ש'
שלמים ביום ארבעה עשר מן הבק'
או מן הצאן שלמים גדולים או ק'
קטנים זכרים או נקבות כל זבחי
השלמים וזו היא הנקראת ארבע'
עשר · ועל זה נאמ' בתורה וזבח
פסח ליי' אלהיך צאן ובקר ׃
אימתי מביאין עמו חגיגה זו בזמן
שהוא בא בחול ובטהרה ובמועט
אבל אם חל ארבעה עשר להיות
בשבת או שבא הפסח בטומאה
או שהיו הפסח מרובים אין מביא'
עמו חגיגה ואין מקריבין אלא
פסחים בלבד ׃ חגיגת ארבעת

עשר ראשון אינה חובה · והרי היא נאכל'
לשני ימים ולילה אחד ככל זבחי ש'
שלמים · ואסור להניח מבשר חגיגת
ארבעת עשר ליום השלישי שנ'
ולא ילין מן הבשר אשר תזבח בע'
בערב ביום הראשון לבקר · מפי הש'
השמועה למדו שזו אזהרה למניח
בשר ארבעה עשר ליום ששה עש'
שנ' עד בקר של יום השני · והמותיר
אינו לוקה אלא ישרף הנותר מינ'
כשאר הנותרים ׃ בשר חגיגה
שעלה עם הפסח על השולחן וכל
התבשילין העולים עמו מתבערין ב'
עמו ואינן נאכלין אלא עד חצות
כפסח עצמו גזרה מפני התערוב' ׃
מה בין פסח ראשון לפסח שני
הראשון אסור בבל יראה ובל ימצא
ואינו נשחט על חמץ ואין מוציאין
ממנו חוץ לחבורה וטעון הלל באכ'
באכילתו ומביאין עמו חגיגה ואפ'
אפשר שיבא בטומאה אם נטמאו
רוב הקהל טומאת מת כמו שבארנ' ׃
אבל פסח שני חמץ ומצה עמ'
עמו בביתו ואינו טעון הלל באכילת'
ומוציאין אותו חוץ לבית אכילתו ׃
ואין מביאין עמו חגיגה ואינו בא
בטומאה ושניהן דוחין את השבת
וטעונין הלל בעשייתן ונאכלין צ'
צלי בבית אחד על מצה ומרור ו'
ואין מותירין מהן ואין שוברין ב'
בהן את העצם ׃ ולמה לא ישוה
השני לראשון לכל הדברים מאחר
שנ' ככל חקת הפסח יעשו אותו
לפי שפירש בו מקצת חקות הפס'
ללמד שאינו שוה לראשון אלא
בדברים שנתפרשו בו והן מצות
שבגופו והן חקת הפסח · שכלל
זה שנ' בפסח מצרים שנלקח הש'
הפסח מבעשור ושהוא טעון ה'

הגעת דם מאגודת אזוב למשקוף וב'
ולשתי המזוזות ושיאכל בחפזון כ'
אין אותן הדברים נוהגין לדורות
אלא בפסח מצרים בלבד ··

בריך רחמנא דסייען ··

הלכות חגיגה

יש
בכללן שש מצות · שלש מצות עשה
ושלש מצות לא תעשה · וזו פרטן ··
א להראות את פני ה'
ב לחוג בשלש רגלים
ג לשמוח ברגלים
ד שלא יראה ריקם
ה שלא יעזב הלוי מלשמחו וליתן לו
מתנותיו ברגלים
ו להקהיל העם בחג הסכות במוצאי
שמיטה ·· וביאור מצות אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון

שלש
מצות נצטוו ישר' בכל רגל משלש ר'
רגלים · ואלו הן · הראייה שנ' יראה
כל זכורך · והחגיגה שנ' תחג לה'
אלהיך · והשמחה שנ' ושמחת בחגך ··
הראייה האמורה בתורה היא ש'
שיראה פניו בעזרה ביום טוב הר'
הראשון של חג ויביא עמו קרבן
עולה בין מן העוף בין מן הבהמה
ומי שבא לעזרה ביום טוב ראש'
ראשון לא דיו שעשה מצות עש'
אלא שעבר על מצות לא תעשה
שנ' ולא יראו פני ריקם ואינו לוק'
על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ··
החגיגה האמורה בתורה היא
שיקריב שלמים ביום טוב הראשו'
של חג שיבוא להראות · והדבר
ידוע שאין השלמים באין אלא
מן הבהמה · ושתי מצות אלו שהן

הראייה והחגיגה אין הנשים חייבות
בהן ·· השמחה האמורה ברגלים
היא שיקריב שלמים יתר על שלמי
חגיגה והן הנקראין שלמי חגיגה
שמחה שנ' וזבחת שלמים ואכלת
שם ושמחת לפני ה' אלהיך · ונשים
חייבות במצוה זו ·· הראייה
והחגיגה אין להן שיעור מן הת'
התורה שנ' איש כמתנת ידו כבר'
ה' אלהיך אשר נתן לך · אבל מדברי
סופרים שלא יהא קרבן עולת ראייה
פחות ממשקל מעה כסף · ולא שלמי
חגיגה פחות ממשקל שתי כסף · ומ'
ומצוה להביא כפי עשרו שנ' איש
כמתנת ידו · שלמי חגיגה לא נתנו
להם חכמים שיעור ·· בעת שיעלה
אדם לירושלם לחג יהיו בידו דמי
קרבנות הראייה וביום טוב יעלה
עמו כסף לקנות בו הקרבן · ואם ל'
אין בידו כסף לא יביא שוה כסף
ואפילו היה בידו שוה מאה זהובי'
אסור להעלות אלא כסף ובו יקנה קרבן ··
ומה יעשה שלא יעלה בידו ל'
שוה כסף גזרה שמא לא יהיו עמו ואמר
זו שאין מוציאו המעות סגים ··
מי שלא הקריב ביום טוב הראש'
הראשון של חג עולת ראייתו וש'
ושלמי חגיגתו הרי זה מקריבן כל
בשאר ימות הרגל שנ' שבעת ימים
תחג לה' אלהיך · מלמד שכולן ראוין
לחגיגה וכולן תשלומי ראשון הן ··
ומצוה להקריב בראשון ולא הקריב
בראשון בין בשוגג בין במזיד יקרי'
בשני · וכל המאחר הרי זה מגונה
ועל זה נאמ' נוגי ממועד אספתי
ממך היו · עבר הרגל ולא חגג אינו
חייב באחריותו · ועל מי נאמר מעוות
מעוות לא יוכל לתקון ·· מי שלא ח'
חגג ביום טוב הראשון של סוכות

חוגג כל הרגל וביום טוב האחרון
שהוא שמיני ואף השמיני תשלו'
הראשון הוא ·· וכן מי שלא ח'
חגג ביום חג השבועות חוגג כל
שבעה ויש לו תשלומין כל ששת
הימים שלאחר השבועות והדבר
זה מפי השמועה נאמ' שחג ה'
השבועות כחג המצות לתשלומין ··
עולת ראייה ושלמי חגיגה
אין דוחין לא את השבת ולא את
הטומאה לפי שאין להן זמן ק'
קבוע כקרבנות הצבור שאם אין
חוגג היום חוגג למחר כמו שביארנו ··
אבל דוחין יום טוב ואף על פי שאין
מקריבין ביום טוב נדרים ונדבות
מקריבין עולת ראייה ושלמי חגיג'
שאינן אלא נדרים ונדבות אלא ח'
חובות ·· כשמקריב המקריב כל
עולת ראייתו ושלמי חגיגתו ושמ'
ושמחתו ביום טוב סומך עליהן כ'
בכל כחו כדרך שעושה בכל הימי'
שאף על פי שהסמיכה אינה מעכבת
כמו שביארנו במעשה הקרבנות
לא גזרו משום שבות ·· המפריש
עולת ראייתו ומת יורשיו חייבין
להביאה · מותר להקריב בחולו
של מועד נדרים ונדבות שנ' אלה
תעשו לה' במועדיכם לבד מנדרי'
ונדבותיכם · מכלל שמקריבין ברגל
לעולותיכם כגון עולת מצורע ועולת
יולדת · ולמנחותיכם · להביא מנחת
חוטא ומנחת קנאות · ולשלמיכם
לרבות שלמי נזיר · הכל קרבין ב'
ביום טוב ·· מי שהיו לו אוכלין
מרובין ונכסין מועטין מביא ש'
שלמי חגיגה מרובין ועולת ראייה
מועטין · היו לו אוכלין מועטין
ונכסין מרובין מביא עולת ראייה
מרובין ושלמי חגיגה מועטין ·

היה זה וזה מועט על זה אומרו אין
פוחתין ממעה לעולתו ושתי כסף
לשלמים וזה וזה מרובה על זה נאמ'
כברכת יי' אלהיך אשר נתן לך.

פרק שני

נשים
ועבדים פטורין מן הראיה וכל
האנשים חייבין בראיה. חוץ
מחרש ושוטה וקטן וסומא ל'
וחגר וטמא וערל. וכן הזקן
והחולה והרך והענג מאד שאל'
שאינן יכולין לעלות על רגליהן
כל אלו האחד עשר פטורין ושא'
ושאר כל האנשים חייבין בראי'.
החרש אע"פ שהוא מדבר
ואפילו חרש באזן אחת פטור
מן הראיה. וכן הסומא בעינו
אחת או חגר ברגלו אחת פטור
מן הראיה. האלם אע"פ שהוא
שומע פטור. טומטום ואנדרוגינ'
פטורין מפני שהן ספק אשה.
מי שחציו עבד וחציו בן חו'
חורין פטור מפני צד עבדות ש'
שבו. ומנין שכל אלו פטורין מן
הראיה. הרי הוא אומר יראה כל
זכורך להוציא את הנשים. ומצות
עשה שאין הנשים חייבות בה
אין העבדים חייבין בה. ועוד הרי
הוא' בבוא כל ישר' לראות להוציא
את העבדים. וכן בבוא כל ישר' לראות.
כשם שהן באין לראות פני יי'
כך הן באין לראות הדר קדשו ל'
ובית שכינתו להוציא סומא של'
שאינו רואה. ואפילו בסומא עין
אחת שאין ראייתו שלמה גמור'.
ושם נאו' למען ישמעו להוציא
מי שאינו שומע שמיעה גמור'
ולמען ילמדו להוציא מי שאינו

מדבר שכל המצוה ללמוד ומצוה
ללמד. וכן בעלותך לראות את פני
יי' אלהיך. מי שיכול לעלות ברגליו
להוציא חגר וחולה וזקן ורך וע'
וענג. וכבר ביארנו בהלכות ביאת
מקדש שאין הטמא ראוי לביאה
וכן הערל מאוס כטמא.
המקמץ והוא שמלקט לקבץ ל'
צואת כלבים ומצרף בהן לעבד
העורות ולרפואה וכן המצרף
נחשת במחצב שלו והעבדנים
אע"פ שהן מאוסין מפני מאוסן
הרי אלו מטהרין גופן ומלבושן ל'
ועולין בכלל ישר' לרגל לראות.
כל קטן שיכול לאחוז בידו של
אביו ולעלות מירושלם להר הבית
חייב להעלותו ולהראותו כדי
לחנכו במצות. שנ' יראה כל זכורך.
ואם היה הקטן חגר או חרש או
סומא באחת עיניו אינו חייב ל'
לחנכו במצות. אע"פ שהוא ראוי
לרפואה שאלו היה גדול כך יהיה
פטור כמו שביארנו. כל החייב
בראיה חייב בחגיגה וכל הפטור
מן הראיה פטור מן החגיגה. ל'
וכלן חייבין בשמחה חוץ מחר'
מחרש שאינו לא שומע ולא מ'
מדבר ושוטה וקטן וערל וטמא
חרש שוטה וקטן מפני שאינן
בני חיוב הרי הן פטורין מכל המ'
המצות האמורות בתורה. וערל
וטמא מפני שאינן אוכלין בקד
בקדשים ואינן ראויין לביאה כמו
שביארנו בהלכות ביאת מקדש.
הלכות מעשה הקרבנות.
מי שהיה חגר או סומא ביום
ראשון ונתרפא בשני פטור מן
הראיה ומן החגיגה שביום חובת'
היה פטור כל ימות השבוע תשל'

תשלומי ראשון הם כמו שביארנו
וכן מי נטמא בליל יום טוב ראשון
אע"פ שטהר למחר פטור. וכל נט'
נטמא ביום ראשון חייב להביא ל'
חגיגתו וראייתו בתוך ימי הרגל
כשיטהר. מי שבא לעזרה בתוך
ימי החג אינו חייב להביא עולה ב'
בידו בכל עת שיכנס שזה שנ' לא
יראו פני ריקם. אינו אלא בעיקר
הרגל בלבד שהוא יום ראשון או ת'
תשלומי ראשון. ואם הביא בכל עת
שיבא מקבלין ממנו ומקריבין אות'
לשם עולה ראיה שהראיה אין לה
שיעור. הפריש עשר בהמות
והקריב מהן מקצתן בראשון ות'
ופסק שוב אינו חוזר ומקריב הש'
השיור שהרי שייר אותם. ואם לא
פסק אלא דחקו היום ולא יכול
להקריבן היום מקריב השיור למחר.
עולה ראיה אינה באה אלא מן
החולין כשאר קרבנות שאדם חייב
בהן. וכן שלמי חגיגה באות ממע'
מעשר שני מעורבות עם החולין
לוקח מן התערובת בהמה ומקריב
שלמי חגיגה והוא שיהיה שיעור
אכילה ראשונה מן החולין מפני
ששלמי חגיגה חובה וכל שהוא ל'
חובה אינה באה אלא מן החולין. ל'
ואין יוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה
במעשר בהמה ואין מביאין אותו
ביום טוב גזירה שמא יעשר ביום ל'
טוב. יוצאין ישר' ידי חובת שלמי
שמחה בנדרים ובמעשר בהמה
והכהנים בחטאות ובאשם ובבכור
ובחזה ושוק שמצוה היא לשמח
באכילת בשר לפני יי'. והרי אמרנו שא'
אין יוצאין ידי חובתן לא בעופות
ולא במנחות שאינן בשר המשמח.
כבר אמרנו בפסחים שחגיגת י"ד

וארבעה עשר רשות לפיכך אין אדם
יוצא בה ידי חובת חגיגה אבל יוצא
בה ידי חובת שמחה ׃ מי שהיו
לו שלמים נדר או נדבה ושחטן ל̇
מערב יום טוב׳ אע״פ שאכלן ביום
טוב אינו יוצא בהן ידי חגיגה
שאינה באה אלא מן החולין אבל
יוצא בהן ידי חובת שמחה אע״פ
ששחטן קודם הרגל הואיל ואוכל
מהן ברגל יצא ידי חובתו שאינו
צריך לשחוט שלמי שמחה בש׳
בשעת שמחה ׃ לא יביא אדם
תודה ביום ארבעה עשר מפני הח̇
החמץ שבה שאין מביאין את הק̇
הקדשים לבית הפסול ואם הביא
יוצא בה ידי חובת שמחה כמו ש̇
שביארנו ׃ האומר הרי עלי תודה ש̇
שיוצא בה ידי חובתו לשם חגיגה
חייב להביא תודה ואינו יוצא בה
ידי חגיגה שאין חגיגה באה אלא
מן החולין ׃ כשיזבח אדם שלמי
חגיגה ושלמי שמחה לא יהיה הוא
ובניו ואשתו בלבד ויראה שעשה
מצוה גמורה אלא חייב לשמח ל̇
העניים והאומללים שנ׳ והלוי והגר
והיתום והאלמנה מאכיל ומשקה
הכל כפי עושרו ומי שזובח זבחים
ולא שמח אלא עמו עליו נא׳ זבחיה׳
זבחי אונים להם כל אוכליו יטמאו׳
כי לחמם לנפשם ׃ מצוה בלוי
יותר מן הכל לפי שאין לו חלק ונחל׳
עמך ואין לו לא מתנות בבשר׳
לפיכך ראוי לזמנם על שלחנו לשמח׳
או ליתן להם מתנות בשר עם ש׳
שאר המעשר שלהם כדי שיוצ׳
שיהיו עמו בן עריכיהם ׃ וכל העוזב
את הלוי מלשמחו ושמחה ומונע
מעשרותיו ברגלים עובר בלא תעש׳
שנ׳ השמר לך פן תעזב את הלוי כל
ימיך ׃

פרק שלישי

מצות

עשה להקהיל את כל ישר׳ אנשי׳
ונשים וטף בכל מוצאי שמטה
כשיעלו לרגל ולקרות באזניהם מן
התורה פרשיות שהן מזרזות א̇
אותן במצות ומחזקות אותן בדת
האמת של׳ מקץ שבע שנים במוע׳
שנת השמטה בחג הסכות׳ בבוא כל
ישר׳ לראות את פני יי׳ אלהיך וג׳
הקהל את העם האנשים והנשי׳
והטף וגרך אשר בשעריך ׃ כל
הפטור מן הראיה פטור ממצות
הקהל חוץ מן הנשים והטף׳ אבל
הטמא פטור ממצות הקהל שנ׳
בבוא כל ישר׳ וזה אינו ראוי לביאה׳
וזה הדבר ברור שהטומטום וה̇
והאנדרוגינוס חייבין שהרי ה̇
הנשים חייבות ׃ ומאימתי היו קורין̇
במוצאי יום טוב הראשון של חג
שהוא תחלת ימי חולו של מועד
של שנה השמינית והמלך הוא ש̇
שיקרא באזניהם ובעזרת נשים
היו קורין וקורא כשהוא יושב
ואם קרא מעומד הרי זה משובח ׃
ומהיכן הוא קורא מתחלת ח̇
חומש אלה הדברים עד סוף פרש׳
שמע׳ ומדלג לוהיה אם שמוע׳
אותה ומדלג לעשר תעשר וקור׳
מעשר תעשר על הסדר עד סוף
ברכות וקללות עד מלבד הברית
אשר כרת אתם בחרב ופוסק ׃
כיצד הוא קורא׳ תוקעין בחצצ׳
בכל ירושלם כדי להקהיל את הע׳
ומביאין בימה גדולה ושל עץ הי̇
היתה ומעמידין אותה באמצע ה̇
עזרת נשים והמלך עולה ויושב
עליה כדי שישמעו קריאתו וכל
העם העולין לחג מתקבצין סביבו
וחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונות̇
לראש הכנסת וראש הכנסת נותנו
לסגן והסגן נותנו לכהן גדול וכהן
גדול נותנו למלך כדי להדרו ברוב
בני אדם והמלך מקבלו כשהוא
עומד ואם רצה יושב ופותח ו̇
ומברך כמו שמברך כל קורא ב̇
בתורה בבית הכנסת ויקרא הפ̇
הפרשיות שאמרנו עד גומרו ו̇
ומברך לאחריה כדרך שמברכין
בבתי כנסיות׳ ומוסיף עליהן ש̇
שבע ברכות׳ ואלו הן׳ רצה יי̇
אלהינו בישר׳ עמך וכו׳ מודים אנח̇
לך׳ אתה בחרתנו מכל העמים וכו׳
עד מקדש ישר׳ והזמנים׳ כדרך
שמברכין בתפלה׳ הרי שלש בר̇
ברכות כתיקונן׳ רביעית מתפלל
על המקדש שיעמד׳ וחותם בה
השוכן בציון׳ חמישית מתפלל על
ישר׳ שתעמד מלכותם׳ וחותם ב̇
בה הבוחר בישר׳ ׃ ששית מתפלל
על הכהנים שירצה אל עבודתם
וחותם בה מקדש הכהנים ׃
שביעית מתחנן ומתפלל בה כפי
מה שהוא יכול וחותם בה הושע
עמך ישר׳ שעמך צריכין להושע
ברוך אתה יי׳ שומע תפלה ׃
הקריאה והברכות בלשון הקדש׳
שנ׳ תקרא את התורה הזאת ב̇
בלשונה׳ אע״פ שיש שם לועזות
וגרים שאינן מכירים חייבין ל̇
להכין לבם ולהקשיב אזנם לשמ̇
לשמוע באימה ויראה וגילה ב̇
ברעדה כיום שנתנה בסיני ׃
אפילו חכמים גדולים שיודע׳
כל התורה כולה חייבין לשמוע ב̇
בכוונה גדולה יתרה ומי שאינו

שומע ומכוין את לבו לקריאה זו שהרי
שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת
האמת ומראה עצמו כאלו נצטוה
בה ומפי הגבורה שומעה שהמלך
שהמלך שליח הוא להשמיע ל
דברי האל׳׳ יום הקהל שחל ל
להיות בשבת מאחרין אותו לאחר
השבת מפני תקיעות החצוצרות
והתחנות שאינן דוחין את השב׳׳

בריך רחמנא דסייען׳׳

הלכות בכורות

יש
בכללן חמש מצות שתים מצות
עשה ושלש מצות לא תעשה
וזהו פרטן
א להפריש בכורות
ב שלא יאכל בכור תמים חוץ לירושל׳
ג שלא יפדה הבכור
ד להפריש מעשר בהמה
ה שלא יגאל מעשר בהמה
וכללתי המעשר עם הבכור לפי
שמעשה שניהם אחד והכתוב
כללו עמו שנ׳ ואת דמם תזרק על
המזבח וכו׳ ולמדו מפי השמועה
שזה דם מעשר ודם בכור׳׳
וביאור מצות אלו בפרקים אלו׳׳

פרק ראשון

מצות
עשה להפריש כל פטר רחם הזכ׳
הזכרים בין באדם בין בבהמה ט׳
טהורה בין פטר חמור בין שהיו
טרפות שנ׳ קדש לי כל בכור פט׳
כל רחם בבני ישר׳ באדם ובבהמ׳
וכולם לכהנים בכור אדם ובכור
חמור נפדים ופדיונם לכהן וכל
ובכור בהמה נשחט בעזרה כשא׳
כשאר קדשים קלים זורקין דמו

ומקטירין אמורין כמו שבארנו
במעשה הקרבנות ושאר הבשר
נאכל לכהנים שנ׳ אך בכור שור
או בכור כשב או בכור עז לא תפד׳
קדש הם וגו׳ ובשרם יהיה לך
כחזה התנופה׳׳ בכור בהמה
טהורה שהיה בעל מום בין שנ׳
שנולד במומו בין שנפל בו מום
אחר שהיה תמים הרי הוא לכהן
אם רצה אוכלו בכל מקום או מוכרו
או מאכילו לכל מי שירצה ואפי׳
לגוי מפני שהוא חולין שנ׳ וכי
יהיה בו מום וגו׳ הטמא והטהו׳
יחדו כצבי וכאיל והרי הוא כנ׳
נכסי כהן׳׳ מצוה להקדיש כל
בכור בהמה טהורה ויאמר הרי
זה קדש שנ׳ תקדיש ליי׳ אלהיך
ואם לא הקדישו הרי זה מתקדש
מאליו וקדושתו מרחם הוא׳׳
מצות בכור בהמה טהורה אינה
נוהגת אלא בארץ ואין מביאין
בכורות מחוצה לארץ לארץ ש׳
שנ׳ ואכלת לפני יי׳ אלהיך מעשר
דגנך תירשך ויצהרך ובכורות
בקרך וצאנך ממקום שאתה מבי׳
מעשר דגן אתה מביא בכור צאן
ובקר ממקום שאי אתה מביא
מעשר דגן אי אתה מביא בכור
צאן ובקר ואם הביאו אין מקבלין
ממנו ולא יקרב הרי הוא חולין׳׳
מצוה זו נוהגת בין בפני ה׳
הבית בין שלא בפני הבית בזמן שאין ל׳
בפני הבית כזמן מעשר דגן ומצוה
נוהגת במוקדשין כשהן בקדוש׳
בקדושתן קודם שיפדו בין קד׳
קדשי מזבח בין קדשי בדק הב׳
הבית׳׳ הכל חייבין בבכור
בהמה טהורה כהנים לוים וישר׳
ואעפ״י שהבכור לכהן אם נולד לו

בכור מקריב דמו ואימוריו כמו ש׳
שבארנו ואוכל שאר הבשר כשאר
הבכור שנ׳ כל הבכור אשר יולד
בבקרך ובצאנך וגו׳ אבל בכור אדם
ובכור בהמה טמאה הכהנים וה׳
והלוים פטורין כמו שביארנו בהל׳
בהלכות מתנות כהונה׳׳ הבכור
נאכל בתוך שנתו בין תמים בין ש׳
בעל מום שנ׳ לפני יי׳ אלהיך תאכלנו
שנה בשנה וכי יהיה בו מום פסח
וגו׳ בשעריך תאכלנו ומאימתי
מונה לו אם תם מונה לו מיום
השמיני שהוא ראוי להקרבה
ואם נולד בעל מום מונה לו מיום
שנולד והוא שכלו לו חדשיו שהרי
בריה לאכילה ביום לידתו ואם אם
לא ידע לו בודאי שכלו לו חדשיו
מונה לו מיום שמיני׳׳ נולד לו
מום בתוך שנתו רשאי לקיימו כל
שנים עשר חדש׳׳ נולד בו
מום בסוף שנתו מותר לקיימו ל׳
שלשים יום מיום שנפל בו מום ש׳
ואעפ״י שהוא מתאחר לאחר שנתו
כגון שנפל בו מום בחמשה עשר
יום לפני גמר שנתו משלימין לו
חמשה עשר יום אחר שנתו נולד
בו אחר שנתו אינו רשאי לקיימו
אלא עד שלשים יום ויאכל׳׳
הבכור בזמן הזה מניחו עד שיפול בו
מום ויאכל ועד שלא נראה להראות
לחכם רשאי לקיימו שתים ושלש
שנים ומשנראה להראותו לחכם
אם נולד לו בו מום בתוך שנתו ל׳
רשאי לקיימו כל שנים עשר חדש
נולד אחר שנתו מקיימו שלשים
יום׳׳ שנה של בכור היא שנת
לבנה תמימה שנים עשר חדש מ׳
מיום ליום ואם היתה שנה מעו׳
מעוברת נתעברה לו ומונה לו ג׳

שלשה עשר חדש · נולדו לו שני
טלאים אחד בחמשה עשר של
אדר הראשון ואחד בראש חד'
אדר השני זה שנולד בראש חדש
אדר השני כיון שהגיע יום ראשון
באדר של שנה הבאה עלתה לו ש'
שנה וזה שנולד בחצי אדר הראש'
לא עלתה לו שנה עד חצי שנה ה'
הבאה הואיל ונולד בחדש העבור
מונין אותו לו ·· עבר ואחר
הבכור לאחר שנתו אע"פ שהו'
עובר בלא תעשה אם היה תם
הרי זה לא נפסל אלא מקריבו ה'
ואם היה בעל מום שוחטו בכל
מקום שנ' מעשר דגנך תירושך
ויצהרך ובכורות בקרך וגו' מקיש
בכור למעשר מה מעשר אינו
נפסל משנה לחברתה אף בכור
אינו נפסל משנה לחברתה ··
אין נותנין הבכור לכהן כשיולד
שאין זו גדולה לכהן אלא מטפל
בו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן'
ועד כמה ישר' חייב להטפל בבכור'
בבהמה דקה שלשים יום ובגסה
חמשים יום · ואם אמ' לו כהן תנה
לי בתוך זמן זה ואני אטפל לו
לעצמי אינו רשאי ליתנו לו שזה
כמו מסייע על מתנותיו ·· וכבר
ביארנו בתרומות שהכהנים המ'
המסייעים בבית הגרנות ובבית
המטבחים ובתוך הרועים אין
נותנין להם מתנות בשכרן ··
היה הבכור בעל מום ואמ' לו כהן
תן זה תנהו לי שאוכלנו עתה
הרי זה נותנו לו · או שהיה תמים
ואמ' לו תנהו לי בתוך זמן זה ה'
שאקריבנו עתה הרי זה נותנו לו
ונראה לי שהבכור נתן לכל כהן
שירצה ·· כהן שאכל בנית'

ובכור תמים חוץ לירושלם אין
מן התורה שנ' לא תוכל לאכל בש'
בשעריך מעשר דגנך תירשך
ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך ··
וכן זר שאכל כזית מבכור בין ל'
לפני זריקה בין לאחר זריקה לוקה
מפי השמועה ומדין שזו אזהרה
אף לזר שאכל ממנו בין לפני ה'
זריקה בין לאחר זריקה ··
הבכור אין פודין אותו שנ' אך
בכור שור או בכור כשב או בכור
עז לא תפדה · וכן אין מוכרין ל'
אותו כשהוא תם שכיון שהוא
עומד לקרבן אין לכהן זכות בו
כדי למוכרו ובזמן הזה שאין ל'
בית המקדש הואיל ולא נשאר עומד הרי
זה מותר למוכרו אע"פ שהוא
תמים בין לכהן בין לישר' ··
בכור בעל מום יש לכהן למכרו
בכל זמן בין בפני הבית בין שלא
בפני הבית בין חי בין שחוט · ל'
וכשהוא מוכר בשר שור בכור
בעל מום מוכרו בבית · אבל לא ל'
בשוק כמו שביארנו בהלכות
איסורי מזבח · אבל בשר בכור
תמים אינו נמכר מפני שהוא
בשר קדש ·· וכהנים שנמנו ל'
על הבכור מותרין לשקול מנה
כנגד מנה ·· המפשיט בכור
בעל מום הרי מותר להפשיטו
מאיזה דרך שירצה אם ירצה
להתחיל מרגל · וכן שאר פסולי ה'
המוקדשין אם רצה להפשיט
מן הרגל מפשיט ··

פרק שני

ט'

המומין הקבועין הפוסלין את
הקדשים ונפדין עליהן אם נש'

אחד מהן בבכור הרי זה נשחט ל'
עליו בכל מקום · וכבר ביארנו אותן
המומין בהלכות איסורי מזבח · וה'
ושהראוי מהן להיות בזכר שבעה
וששים ·· וכל הדברים שמנינו
שם שאין הקרבן מהן מן המובחר
ואין הקדשים קרבין בהן ולא נפדי'
עליהן כך אין הבכור נשחט עליה'
ולא קרב אלא יהיה עומד עד ש'
שיפול בו מום קבוע ·· וכן אם נולד
בבכור מום עובר הרי זה אינו נש'
נשחט בכל מקום ולא קרב אלא ל'
יהיה רועה עד שיפול בו מום קבוע
וישחט עליו ·· וכן אם נעבדה
בו עבירה או שהרג בעד אחד או
על פי בעלים או שהוקצה או נע'
נעבד ירעה עד שיפול בו מום כמו
שביארנו בהלכות איסורי מזבח ··
יוצא דופן והבא אחריו שניה'
אינן בכור · הראשון מפני שאינו
פטר רחם והשני מפני שקדמו ל'
אחר · ואפילו יצאה נקבה דרך ה'
דופן וזכר דרך רחם אינו בכור ··
בכור שהיה אנדרוגינס אין
בו קדושה כלל והרי הוא כנקבה
שאין בולסין לום ועובדין בו ו'
ומודין אותו כשאר החולין ··
נולד טומטום הרי זה ספק בכור
ואוכל במומו לבעליו מן שהטיל
בו מום במקום דכרות מן שהטיל
בו מום במקום נקבות ·· רחל
שילדה כמין עז או עז שילדה
כמין רחל פטור מן הבכורה שנ'
אך בכור שור · עד שיהיה הוא שור
ובכורו שור · ואם היו בו מקצת ס'
סימני אחד הרי זה בכור והוא בעל
מום קבוע שאין לך מום גדול מ'
משנוי בריתו כמו שביארנו בהל'
איסורי מזבח ·· ואפילו פרה שילדה

כמין חמור ויש בו מקצת סימני פר'
הרי זה בכור לכהן הואיל ומין חמור
יש בו דין בכורה· וכן אם ילדה מין
סוס או גמל אע"פ שיש בו מקצת
סימני פרה הרי הוא ספק בכור לפי'
כך יאכל לבעליו· ואם תפשו כהן א'
אין מוציאין מידו·· המטיל מום
בבכור הואיל ועבר עבירה קונסין
אותו ואין נשחט על מום זה עד
שיפול בו מום אחר מאליו· ומום מת'
זה החוטא מותר לבנו לשחוט אותו
על מום שעשה אביו שלא קנסו
בנו אחריו·· הרגיל בבכור שיפול
בו מום כגון שנתן דבלה על אזנו
עד שבא כלב ונטלה וחתך אזנו
או שהלך בו בין עששיות של זכו'
זכוכית וברזל כדי שתקטע ידו ונ'
ונקטעה ידו או שאמ' לגוי להטיל
בו מום הרי זה לא ישחט עליו··
זה הכלל כל מום שנעשה לדעתו
אסור לו לשחוט עליו· ומום שנעשה
שלא לדעתו הרי זה שוחט עליו כ'
אמ' אלו נפל מום בבכור זה הייתי
שוחטו ושמע גוי ועשה בו מום
הרי זה שוחט עליו שהרי לא נעש'
לדעתו·· ראינוהו שעשה מעש'
המרגיל להטיל מום ונפל בו מום
ואין אנו יודעין אם נתכוון ולמום
אם לא נתכוון הרי זה לא ישחט ע'
עליו· כיצד שנתן לו שעורים בתוך
החוק ומסורג בקוצים וכיון שאכל
נחלקה שפתו ואפילו היה חמר הרי
לא ישחט עליו וכן כל כיוצא בזה··
היה בכור רודף את האדם ובעטו
כדי לטרדו ואפילו בעט בו ומפני
שרדפו ומקודם ונעשה בו מום
בבעיטה הרי זה ישחט עליו··
קטנים שהטילו מום בבכור דרך
שחוק וכן הגוי שעשה לדעתו הרי

זה ישחט עליו· ומום עשו כדי להת'
להתירו לא ישחט עליו·· בכור
שאחזו דם יקיז ובלבד שלא יתכוון
לעשות בו מום· ואם נעשה בו מום
בהקזה הרי זה ישחט עליו··
מותר להטיל מום בבכור קודם ש'
שיצא לאויר העולם וישחט עליו
בד"א בזמן הזה שאין שם בית מ'
ומפני שסופו להאכל במומו· אבל
בזמן שבית המקדש קיים אסור··
עד שהעיד ואפי' עד אחר שנפל
מום זה שלא לדעת נאמן ואפילו
אשה נאמנת לומר בפני נפל מום
זה מאליו וישחט עליו·· כל
המומין הראויין לבוא בידי אדם א'
נאמן עליהם הרועה לומ' מאליהן
נפלו ולא נעשו בכוונה וישחט ע'
עליהן·· בד"א כשהיה ישר' והבכור
ביד כהן· אבל אם היה הרועה כהן
והבכור עדיין הוא ביד בעליו היש'
הישר' הרי זה אינו נאמן וחושדין
אותו שמא הטיל בו כדי שיתננו לו··
כהן שהעיד לכהן אחר שמום
זה נפל מאליו נאמן ואין חוששי'
לזה שמא גומלין זה לזה·· שכל
הכהנים חשודין להטיל מום בב'
בבכורות כדי לאכלן בחוץ ולפיכך
אינן נאמנין על ידי עצמן· אבל ה'
חבירו מעיד לו שאין אדם חוטא ולא
לאחר· ואפילו בנו ובנותיו של כהן
מעידין לו על הבכור· אבל לא אשתו
מפני שהיא כגופו·· בכור שהיה
ביד כהן ונפל בו מום והעיד עליו ע'
עד אחד שזה המום מאליו נפל א'
ואין אנו יודעין אם מום זה ש'
שוחטין עליו את הבכור או אין
שוחטין עליו ובא הכהן שהוא ב'
בידו ואמ' הראיתי מום זה למומח'
והתירו על' לשחיטה הרי זה נאמן

ואין חוששין שמא לא הראהו ל'
ושמא בכור תם הוא שאין חושדי'
לשחוט קדשים בחוץ מפני שהו'
ענין כרת כמו שבארנו·· וכן
נאמן הכהן על הבכור לומר בעל
מום בכור זה נתנו לי ישר' במומו
ולא נפל ברשותי כדי לחוש לו שמא
הטילו שהדבר עשוי להגלות ואין
מתירין שמא ישאלו לבעליו ויאמר
תמים היה כשנתתיהו לו··

פרק שלישי:

אין
שוחטין את הבכור אלא על פי
מומחה שנתן לו נשיא שבארץ
ישר' רשות להתיר בכורות במומן··
ואפילו היה מום גדול וגלוי לכל אין
מתירין אלא מומחה שנטל רשות
על הבכורות מאדם ראוי לכך מן
מבכורי עמינו·· אין שם מומחה
והיה המום מן המומין הגלויין
המובהקין כגון שנסמית עינו
או נקטעה ידו או נשברה רגלו
הרי זה ישחט על פי שלשה בני
הכנסה·· וכן בכור שיצא חוצה
לארץ ונפל בו מום מובהק הרי זה
נתר על פי שלשה בני הכניסה··
אין רואין את הבכור לישר' עד
שיהיה כהן עמו שמא יאמר המו'
המומחה מום הוא ומותר לשחוט
עליו וילך וישחטנו ויאכלנו ולא
יתננו לכהן· שאע"פ שאינו חשוד
לאכול קדשים בחוץ חשוד הוא
לגזול מתנות כהונה· לפיכך אם היה
חכם וידוע שהוא מדקדק על
עצמו רואין לו·· היה המום
גלוי לכל כגון שנקטעה ידו או רגלו
כיון שהביאו לחכם המומחה הרי
זה בחזקת מדקדק על עצמו לפי'

ראייה לו אע"פ שאין עמו כהן ״
השוחט את הבכור ואחר כך הראה
את המום אע"פ שהיה מום גלוי
שאינו משתנה בשחיטה כגון
שנחתכה ידו או רגלו הואיל ונשחט
שלא על פי מומחה הרי זה אסור
ויקבר כבכור שמת ״ בכור שהיה
לו ביצה אחת ושני כיסין ובדקו
המומחה והושיבו על חוטמו ומ'
ומעכו ולא יצאה ביצה שניה וה'
והתירו המומחה ונשחט ונמצאת
השניה דבוקה בכסלים הרי זה
מותר הואיל ומעכן אבל אם לא
מיעך אע"פ שלא נשחט על פי מ'
מומחה הרי זה יקבר ״ מי
שאינו מומחה וראה את הבכור
ונשחט על פיו הרי זה יקבר וית'
וישלם מביתו ומה ישלם רביע
לדקה ומחצה לגסה ומפני מה לא
ישלם כל דמיו מפני שקנסו את
בעל הבהמה כדי שלא ישהא
אותו ולא יגדל בהמה דקה בארץ
ישר' ״ הנוטל שכרו להיות
רואה בכורות אין שוחטין על
פיו אלא אם כן היה מומחה גדול
וידעו בו חכמים שאין מומחה כמוהו ופ'
ופסקו לו שכר על הראייה והבקור
בין שמצאו תם בין שמצאו בעל
מום ולא יטול שכר על בהמה זו
יותר מפעם אחת ורואה אותה
לעולם כל זמן שתבא לפניו אותה
כדי שלא יבוא לידי חשד ״
החשוד על הבכורות למכור אותן
לשם חולין אין לוקחין ממנו
אפילו בשר צביים מפני שהוא
דומה לבשר עגל ואין לוקחין
ממנו עורות שאינן עבודין ומפ'
של נקבה שמא יחתוך זכרותו
ויאמר עור נקבה היה ואין לק'

לוקחין ממנו צמר אפילו מלובן
ואין צריך לומר צמר ״ אבל
לוקחין ממנו טווי ובגדים ועורות
עבודות שאינן כבור תמים ומפ'
שהוא מפחד לשוחטו וצריך שיהא
ישהא בו הדיינין ויקנסו אותו
כפי רשעו ״ השוחט את הבכור
ומכרו ונודע שלא הראהו למומ'
למומחה מה שאכלו אכלו ויחזיר
להם את הדמים ומה שלא אכלו
יקבר ויחזיר להן הדמים ״ וכן הדין
במוכר את הטרפה כמו שיתבאר
בהלכות מקח וממכר ״ בכור
שנמצא טרפה אם תמים הוא
ונמצא טרפה אחר שהופשט הע'
העור ישרף כמו שבארנו בהלכות
פסולי המוקדשין והבשר יקבר
ואם במומו נשחט הבשר יקבר
ויאותו הכהנים בעורו והוא שנ'
שנשחט על פי מומחה ״ הבכור
שמותר בשרו באכלה בין תמים
בין בעל מום כשם שמותר להנות
בשרו כך מותר להנות בגיזתו אפי'
כל צמר שנגזז ממנו כשהוא חי
אפילו נשר הרי זה אסור בהנאה
ואפילו נשר ממנו אחר שנפל בו
מום ואפילו לאחר שחיטתו ואין
צריך לומר לאחר מיתתו הרי הוא
כצמר שנשר ממנו מחיים מפני
שאיסורו עומד ״ וכן מעשר בה'
בהמה ״ וכבר בארנו בהלכות
מעילה שלא גזרו גזירה זו אלא על
הבכור והמעשר בלבד מפני ש
שאינן באין לכפרה שמא ישהא
אותן ויגדלו כדי שיקח כל הצמר
שינשר מהן ״ וכבר בארנו שהוא
שמותר לאכלו תוך שנתו בין תמי'
בין בעל מום ״ בכור שהיה בו
צמר מדובלל ושחטו את שנראה

צמר מן הגזה מותר בהנאה ואת
שאינו נראה צמר והוא הצמר
שעקרו הפוך כלפי ראשו אסור
שזה כמו שנשר מחיים ״
גדי בכור אפילו בעל מום שנתערב
בגדי חולין אפילו אחד במאה
אלפים הכל אסורין הרי הוא דבר
חשוב ומקדש כל שהוא ״
המורג מלא הסיט מצמר הבכור
בבגד ידלק ומצמר המוקדשין
מקדש כל שהוא ״

פרק רביעי

בהמות

השותפין חייבת בבכורה אין נאמ'
בקרך ובצאנך אלא למעט שותפות
הגוי שאם היה שותף בפרה או
בעובר אפילו לגוי אחד ממאה או
במום או בולד הרי זה פטור מן
הבכורה ״ היה לו בו אחד משמהם
אבר אחד כגון יד או רגל רואין כל
שאלו ינטל יחתך יהיה בעל מום
הרי זה פטור מן הבכורה ואם
אפשר שיחתך אבר הגוי ולא
יפסל הרי זה חייב בבכורה ״
הלוקח עובר פרתו של נכרי או
המוכר עובר פרתו לנכרי אע"פ
שאינו רשאי הרי זה פטור מן
הבכורה ואין קונסין אותו על דבר
זה ״ המקבל בהמה מן הגוי
להיות מטפל בה והולדות ביניהן
או נכרי שקבל מישר' כזה הרי
אלו פטורין מן הבכורה שנ' פטר
רחם בבני ישר' מאדם עד שיהיה
הכל מישר' ״ המקבל צאן מן
הגוי במזון קצב ופסק עמו ש
שיהיה השכר ביניהן ואם פחתו
פחתו לישר' אע"פ שברשות ישר'
הן והרי הן כקנינו הואיל ואם לא

ומצאו הגוי אצלו ומשך אחר לגבות
ממנו וגבה מן הבהמות האלו או
מוולדותיהן כמעשה מי שיש לו
אחריות עליהן ועל וולדותיהן ה"ז
והרי יד הגוי באמצע ופטורין
מן הבכורה הן וולדותיהן. אבל
ולדי ולדות חייבין שהרי של ישר'
הן ואין לגוי עליהן רשות ..
ישר' שנתן מעות לגוי וקנה לו
מהם בהמה מגוי כדיניהם אע"פ
שלא משך קנה ופטורה מן הב
הבכורה .. גר שנתגייר ואין
ידוע אם עד שלא נתגייר ילדה
אם אחר שנתגייר הרי זה
בכור מספק .. הלוקח בהמה
מן הגוי ואין ידוע אם בכרה אם
לא בכרה וילדה אצלו הרי זה ס'
בכור מספק ויאכל לבעלים במומו
במומין ואינו לכהן שהמוציא מח'
וחברו עליו הראיה .. לקח
בהמה מניקה מן הגוי אינו חוש'
חושש שמא בנה של אחרת היא
מניקה אלא הרי זו בחזקת שילד'
ואפילו היה זה שמניקה מין מין
אחר ואפילו כמין חזיר הרי זו
פטורה מן הבכורה .. וכן בהמה
שהיו חולבת פטורה מן הבכורה
שרוב בהמה אינן חולבות אלא א'
אם כן ילדו .. הלוקח בהמה
מישר' הרי זו בחזקת שבכרה ע'
עד שיודיעו המוכר שעדין לא
ילדה שאין חשודין ישראל שותק וג'
וגורם לו לאכול קדשים בחוץ ודאי
שבכרה ולפיכך מכרה סתם ..
בהמה דקה שהפילה עובר של'
שעדיין לא נתגורה עירתו חרסה
ונכרה לכל וזה הוא הנקרא טנפ
אם אמרו הרועים עובר הוא ואע'
שנפסד הרי זו פטורה מן הבכור'

צריך להראותו לרועה חכם ולפיכ'
הלוקח בהמה מן הגוי ואפילו היתה
קטנה וילדה אצלו בתוך שנתה ה'
הרי זה ספק בכור שמא טנפה הפי'
ברשות הגוי .. וכן בהמה גסה
שהפילה שליא הרי זה סימן ולד ..
שאין שליא בלא ולד ונפטרה מן ה'
הבכורה. ומותר להשליך השליא ל'
לכלבים שאין מתקדשת בבכורה
ואלו זכר וחזקת הנולדים מחצה
זכרים ומחצה נקבות. וכבר בארנו
שהזכר שאין בו רקמת סמני א'
אינו מתקדש בבכורה ומיעוט
מיעוט הנולדים מתקדשין בבכור' ..
ואין חוששין למיעוט. אבל בהמת
קדשים שהפילה שליא תקבר שמ'
שהנקבות בה כוזרים .. בהמה
גסה שהפילה חררת דם הרי זו ת'
נפטרה מן הבכורה שחזקתה
שולד בתוכה ורמה עליו הדם ו'
והפסידו ובטלו. וקוברין חררה
זו כמו נפל כל מבכרת ואע"פ שאין
בחררה זו קדושה. ולמה קוברין
אותה כדי לפרסם הדבר שנפטר'
מן הבכורה .. כבר בארנו בענין
נדה שהולד נגמר זכר לארבעים
יום והמפלת לפחות מארבעים יום
אינו ולד. אפי' ולד בהמה לא עמדו
חכמים למנין הימים שנגמר בה אפי'
אמ' חכמ' שהמפלת טנף אינה מתעבר'
אחרים ולא מקצת ולד אחר לפחות
משלשים יום .. בהמה שיצאה
מלאה ובאה ריקנית הבא אחריו ה'
בכור מספק שמא דבר שאינו פוטר
בבכורה הפילה ואין לנפלי בהמה
פטירת רחם עד שיעבור ראש ה'
כפיקה של ערב .. ומבכרת ה'
המקשה לילד וחתך אבר אבר ו'
ומשליך לכלבים והבא אחריו בכור'

יצא רובו הרי זה יקבר ונפטרה מן
הבכורה. ואם חתך אבר אבר והניח
עד שהשלים רובו הרי כל האברים
צריכין קבורה ונפטרה מן הבכור'
כיון שיצא רובו בין שלם בין מחות'
והרי הוא לפנינו נתקדש למפרע ..
יצא שליש ומכרו לגוי וחזר
ויצא שליש אחר נתקדש למפרע
ונפטרה מן הבכורה. יצא שליש
דרך דופן ושני שלישים דרך רחם
אינו קדוש שהרוב הראשון לא יצא
דרך רחם ולמפרע הוא מתקדש ..
יצא מיעוט אבר גדול והרי ה'
הוא האיבר רובו של עובר נפטר'
מן הבכורה ויקבר האיבר. יצא ה'
חצי עובר והוא רובו של אבר הגד'
היוצא הרי זה ספק אם נפטרה
מן הבכורה או לא נפטרה לפיכך
הבא אחריו ספק בכור .. בכור
שכרכו בסיב והוציאו ולא נגע בו
ברחם או שכרכו בשלייא של בהמה
אחרת או שנכרכה עליו אחותו
ויצא הזכר דרך רחם ואע"פ
שלא נגע ברחם מכל מקום הרי ה'
זה בכור .. הדביק שני רחמים
זה לזה ויצא מזה ונכנס לזה הרי
זה ספק אם נפטרה הבכורה. וה'
הבהמה שנכנס בה הבכור שהרי
הוא פטר רחם או לא נפטרה עד
שיפטור ולדה רחמה .. נפתחו
כתלי בית הרחם ויצא הרי זה ספק
אם נגיעת בית הרחם מקדשת ה'
או אוירו .. נעקרו כתלי בית הרח'
ותלו באוירו הרי זה ספק אם במק'
במקומו מקדש או מקדש אפי'
חוץ למקומו .. נגממו כתלי ה'
בית הרחם אינו קדוש. נפרץ מק'
מקצתו ועומד מרובה על הפרוץ
ויצא דרך הפרוץ. או שהיה פרוץ

מרובה על העומד ויצא דרך ה
העומד הרי זה ספק בכור ״

פרק חמישי

רחל
שלא בכרה וילדה שני זכרים אף
אפילו יצאו שני ראשיהן כאחד
אי אפשר שלא קדם אחד והואיל
ואינו יודע איזה מהם יצא ראשון
הכהן נוטל את הכחוש והשני ס׳
ספק בכור ״ מת אחד מהן אין
לכהן כלום שזה החי ספק הוא ל׳
והמוציא מחבירו עליו הראיה ״
וכן אם ילדה זכר ונקבה הרי הזכר
ספק שמא הנקבה יצאה תחלה
לפיכך אין לכהן כלום שהמוציא מ׳
מחבירו עליו הראיה ״ שתי
רחלים שלא בכרו וילדו שני זכרים
שניהן לכהן ׳ זכר ונקבה הזכר ל׳
לכהן ׳ שני זכרים ונקבה הכהן ל׳
נוטל את הכחוש והשני ספק בכ׳
בכור ׳ואם מת אחד מהן אין לכהן
כלום שזה הזכר החי ספק בכור
הוא והמוציא מחבירו עליו הראי׳ ״
ילדו שתי נקבות וזכר או שני
זכרים ושתי נקבות הרי הזכרים
ספק בכור שאני אומ׳ שמא ה׳
הנקבה ילדה תחלה ואחריך הזכר
לפיכך אין לכהן כלום שהמוציא מ׳
מחבירו עליו הראיה ״ אחת ש
שבכרה ואחת שלא בכרה וילדו ש׳
שני זכרים אחד לו ואחד לכהן וש׳
אחד מהן ספק בכור והכהן נוטל
הכחוש ״ מת אחד מהן אין כאן
לכהן כלום שזה החי ספק הוא ״
וכן אם ילדו זכר ונקבה אין כאן
לכהן כלום שזה הזכר ספק בכור
הוא ״ כל בכור שהוא ספק דינו
שירעה עד שיפול בו מום ויאכל
לבעליו ׳ואם תפש אותו כהן אין
מוציאין אותו מידו ואם אכל אותו
במומו אוכל ואינו מקריבו שאין
מקריבין לעולם אלא בכור ודאי
שמא ישחט חולין בעזרה ״
מי שהיה בעדר שלו מבוכרות ה׳
ושאינן מבוכרות וילדו ואין שם
אדם ונכנס ומצא את המבכרות
מניקות נקבים ושאינן מבכרות
מניקות זכרים אינו חושש שמא
בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של
זו בא לו אצל זו אלא הרי הדבר
בחזקתו שכל אחת מניקה את ב׳
בנה ״ שמים שהפקידו שנ׳
זכרים אצל רועה האחד בכור וה׳
האחד פשוט ומת אחד מהן מנח
הרועה השני ביניהן ומסתלק וה׳
והרי הוא ספק בכור ושניהם חו׳
חולקין אותו שאין אחד מכיר
את שלו ״ הפקיד בכור אצל
בעל הבית והניחו בעל הבית עם
הפשוט שלו ומת אחד ואין ידוע
אי זה הוא המוציא מחבירו עליו ה׳
הראיה והרי הוא ספק בכור ״
ואפילו רועה כהן שהניח בכורו
בחצר בעל הבית עם פשוט של
בעל הבית ומת אחד מהן המוצ׳
מחבירו עליו הראיה ׳ואין מוצי׳
מחצר בעל הבית אלא בראיה ש׳
שהרי מדעת בעל הבכור הניחו
שם עם פשוט של בעל הבית ״
לא נחשדו ישר׳ על הבכורות לפי
נאמן ישר׳ לומר זה ספק בכור
הוא ׳והלוקח לו נאמן ואוכל אותו
במומו ״ כל קדשים שקדם ל׳
להן מום קבוע להקדשן ונפדו
חייבין בבכורה ואם קדם מום ע׳
עובר להקדשן או שהקדישן ת׳
תמימים ואחר כך נולד בהן מום
קבוע ונפדו פטורין מן הבכורה ל׳
שהרי לא יצאו מן החולין לכל דבר
מפני שהן אסורין בגזה ועבודה
כמו שביארנו בהלכות מעילה ״
הלוקח בהמה מעות מעשר
שני בירושלם חייבת בבכורה ״
אבל הלוקח בהמה מפירות שביע׳
הרי זו פטורה מן הבכורה לפי ש׳
שאינו רשאי ליקח בפירות שבי׳
שביעית שהרי נאמ׳ בהן והיתה
שבת הארץ לכם לאכלה ׳ולא לסחור׳
ואם תהיה חייבת בבכורה הרי זה
משתכר בבכורות שהרי יצא מ׳
מתורת פירות שביעית ״ כבר
ביארנו בהלכות אסורי מאכלות ל׳
שאסור לעשות סחורה בדברים
האסורין באכילה ׳וכן ביארנו ל׳
בתרומות שאסור לעשות בהן ס׳
סחורה ׳וכן אסור לעשות סחורה
בבכורות אע״פ שמותר למוכרן ל׳
על דרך שביארנו ליקח בכור למש׳
למשתה בנו או לרגל ולא צריך
לרגל מותר למוכרו ״ ואין שמין
בכורות תמימים לישר׳ אבל שמין
להן בכורות בעלי מומין ׳ושמין
בכורות תמימים לכהנים שהן ל׳
עומדין להיאכל במומן ׳ואין צריך
לומר ששמין להן בעלי מומין ״

פרק ששי

מצוה
להפריש אחד מעשרה מכל בהמ׳
הטהורות שנולדו לאדם בכל שנה
ואין מצוה זו נוהגת אלא בבקר
וצאן בלבד שנ׳ וכל מעשר בקר
וצאן וגו׳ ״ מעשר בהמה נוהג
בחולין אבל לא במוקדשין ונוהג
בארץ ובחוצה לארץ ׳בפני הבית
ושלא בפני הבית אבל אסרו חכמ׳

מעשר בהמה בזמן הזה ותקנו שאין
מעשרין אותו מפני התקלה גזירה שמא
יאכלוהו תמימים ונמצא בא לידי
איסור כרת שהוא שחיטת קדשי׳
בחוץ׳ ואם עבר ועשר בזמן הזה
הרי זה מעשר ונאכל במומו ׃
הכל חייבין במעשר בהמה כהנים
לוים וישר׳ ודין מעשר בהמה של׳
שהוא נשחט בעזרה וזורקין דמו
זריקה אחת כנגד היסוד ומקטיר
אמוריו ושיור הבשר נאכל לבעלים
בירושלם כשיור קדשים קלים ל׳
ואין לכהנים בו כלום ואוכלין אותו
לבעלים כפסח׳ ואם היה בעל מום
בין שנפל בו מום בין שהפרישו ל׳
מתחלה מומו הרי זה נאכל בכל
מקום ׃ מעשר בהמה אסור
למכר אותו כשהוא תמים לפי שנ׳
בו לא יגאל׳ ומפי השמועה למדו ל׳
שנ׳ לא יגאל זה איסור מכירה במומ׳
ממשמע שאינו נגאל ואינו נמכר
כלל ׃ ומיהו מי שמכר מעשר
לא עשה כלום ולא קנה לוקח׳ לפיכ׳
אינו לוקה מוכר חיים תמים שלא
קנה לוקח ומוכר ישת תיר כמו ש׳
שיתבאר במקומו ׃ ומדברי סופר׳
שאסור למכור אותו בעל מום ואפי׳
שחוט גזרה שמא ימכרנו חי לפיכך
אין שוקלין מנה כנגד מנה במעשר
כדרך ששוקלין בבכור מפני שנרא׳
כמוכר׳ ומעשר בהמה של יתומי׳
שנשחט במומו מותר למוכרו כ׳
כדרכו מפני השבת אבדה ליתומים׃
לא גזרו עליו ׃ ומעשר שנשחט
במומו מותר למכר חלבו וגידיו ו׳
ועורו ועצמותיו לא אסרו למכור
אלא בשרו בלבד ואם הפליג דמי ל׳
הבשר בדמי העורות והחלב והגידי׳
ומכר הכל כהבלעה מותר׳ ואם היו

ואם היו דמי העצמות יקרים והבליע
דמי הבשר בדמי העצמות מותר׳
הכל נאמנין על מומי מעשר
לומר מום זה מאליו נפל ולא נעש׳
לדעת אדם ואפילו אלו שאין נאמני׳
על הבכור נאמנין על המעשר ורואה
אדם מומי מעשר שלו ומתירין אם
היה מומחה שאם ירצה יטיל מום
בכל עדרו ואחר כך יעשר ונמצא ל׳
המעשר בעל מום מתחלתו ׃
הלוקח טלאים שנולדו בשנה זו או
שנתנו לו במתנה הרי אלו פטורין
מן המעשר עד שיולדו ברשותו
לפיכך השותפין שנשתתפו בבהמ׳
והביא זה מאה טלאים וזה מאה
טלאים וערבו אותן ונשתתפו בהן
הרי המאתים פטורין מן המעשר׳
שכל טלה ואחד מוכר ׃ וכן
האחין שירשו טלאים מאביהן ל׳
הרי הן פטורין מן המעשר׳ אבל
הנולדין להן בשותפות לאחר מכאן
מאלו הבהמות בין לשותפות בין ל׳
לאחים חייבין במעשר ׃ וכן אם
היו שותפין במעות וקנו בהמות
ממעות השותפות והאחין שקנו
בהמות ממעות הירושה הרי הט׳
הטלאים הנולדים מהן לאחר מכאן
חייבין במעשר שהרי ברשותן ל׳
נולדו והרי הן כאיש אחד ׃
חלקו האחין והשותפין אחר שנ׳
שנולדו להן הבהמות ברשותן וחזר׳
ונשתתפו הרי אלו פטורין מן המ׳
המעשר׳ שבשעה שחלקו נעשו
לוקחין והלוקח פטור וכשחזרו ל׳
ונשתתפו הרי נשתתפו ועדין לא ל׳
ילדו להן ברשותן אחר שתוף זה
השני ואע״פ שחלקו גדיים כנגד גדי׳
וטלאים כנגד טלאים ועשרה כנגד
עשרה הכל פטורין מן המעשר

והרי הן כלוקחין ׃ האחין והשותפי׳
שחלקו בכספים ולא חלקו בבהמות
חייבין במעשר שעדין לא נעשו ל׳
לוקחין׳ אבל אם חלקו הבהמות אף
על פי שעדין לא חלקו הכספים הרי
אלו פטורין ׃ הלוקח עשרה
עוברין במעי אמן כולן נכנסין לדיר
להתעשר שהרי ברשותו נולדו ׃
כהן שנפלו לו עשר בהמות בגזל ה׳
הגר פטורין מן המעשר שהרי מת׳
מתנות כהנה מתנות הן׳ וכבר בארנו
שהנותן במתנה פטור מן המעשר ׃
הכל נכנסין לדיר להתעשר בין ת׳
תמימין בין בעלי מומין וכל אסורי
מזבח חוץ מן הכלאים והטרפה וי׳
ויוצא דופן ומחוסר זמן שכל אלו
פטורין מן המעשר׳ וכן היתום ש׳
שמתה אמו או שנשחטה עם לידת׳
אינו מתעשר׳ ודברים אלו מפי ה׳
השמועה הן ׃ אין הלוקח פטור
אלא אם כן לקח לאחר שנראה ל׳
להתעשר׳ לפיכך הלוקח טלאים
בתוך שבעת ימי הלידה משיגיע
זמנן חייב לעשרן שכיון שאין מ׳
מחוסר זמן ראוי להתעשר הרי זה
כמי שלקח עוברין ונולדו ברשותו ׃
כל בהמה שהיא ספק אם בת
מעשר היא או אינה בת מעשר
הרי היא פטורה מן המעשר׳ לפיכך
טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח
וכיוצא בהן הרי כולן פטורין שכל ה׳
אחד ואחד ספק הוא ׃

פרק שביעי

מי
שהיו לו עשרה טלאים והפריש מ׳
אחד מעשר והיו לו מאה והפריש
עשרה אין אלו מעשר׳ אלא כיצד
עושה כונס כל הטלאים או כל הע׳

העגלים לדיר ועושה לו פתח קטן
כדי שלא יבאו שנים כאחד ומנ׳
ומעמיד אמותיהן מבחוץ והן ג׳
גועות כדי שישמעו הטלאים קולן
ויצאו מן הדיר לקראתן׳ שנ׳ כל
אשר יעבר תחת השבט׳ שיעבר
מעצמו ולא שיוציאנו בידו ״
וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה מונ׳
מתחיל ומונה בשבט אחד שנים
שלשה ארבעה חמשה ששה שבע׳
שמונה תשעה והיוצא עשירי בין
זכר בין נקבה בין בעל מום בין תמי׳
סוקרו בסקרא ואומ׳ הרי זה מעשר
לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט
או שמנאן רבוצין או עומדין הרי
אלו מעושרין ואם מנאן עשרה
עשרה וקדש עשירי הרי זה מע׳
מעשר ״ אינו צריך לעשר כל
בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד
אלא מעשר כל עדר ועדר לבדו ״ היו
לו חמשה טלאים בירושלם וחמש׳
בעבר אינן מצטרפין וכולן פטורין
מן המעשר וכמה יהיה בין אלו
לאלו ויצטרפו ששה עשר מיל ״
היו לו שלשה עדרים ובין כל אחד
ואחד ששה עשר מיל הרי שלשתן
מצטרפין כיצד היו תשעה מכאן
ותשעה מכאן ואחד באמצע כ׳
הרי שלשתן אלו נכנסין לדיר להת׳
להתעשר ״ אין מעשרין לא מ׳
מן הבקר על הצאן ולא מן הצאן
על הבקר׳ אבל מעשרין מן הכבש׳
על העזים ומן העזים על הכבשים׳
שנ׳ וכל מעשר בקר וצאן׳ כל מש׳
משמע צאן אחד ששניהם נקרא׳
שה והרי הן כמין אחד ״ אין
מעשרין מן הנולדין בשנה זו על
הנולדין בשנה האחרת כשם שאין
מעשרין בדגן הארץ מן החדש

על הישן ולא מן הישן על החדש׳ ש׳
שנ׳ היוצא השדה שנה שנה ״
דין הוא לי שאם עשר בהמה מע׳
משנה על שנה הרי זה מעשר מ׳
מפני חומרת קדשים שהרי לא
הקפידה תורה על מעשר בהמה
בפירוש שיהיה שנה שנה ״ כל
הנולדים מאחד בתשרי עד עשרי׳
ותשעה באלול מצטרפין ומתעשרי׳
אלו על אלו ׳ נולדו חמשה טלאים
בעשרים ותשעה באלול וחמשה
באחד בתשרי אין מצטרפין ״
ילדו הולדות בתוך שנתן הרי הן
וכתה נכנסות לדיר להתעשר ״
אין הטלאים הנולדים כמו הטבל׳
שאסור לאכול ממנו קודם שיתעשר
כמו שבארנו במקומו אלא מותר
לאכול ולשחוט כל זמן שירצה עד
שיעשר והיה המעשר קדש ויאס׳
כהלכתו כמו שבארנו ״ קבעו ח׳
חכמ׳ שלשה זמנים בשנה למעשר
בהמה ומשיגיע זמן מהן יאסור לאכ׳
ולשחט עד שיעשר ואם שחט הרי
זה מותר ׳ ואלו הן השלשה זמנים׳
ביום חמשה עשר קודם הפסח ש׳
וביום חמשה עשר קודם עצרת׳
וביום חמשה עשר קודם החג׳ זמ׳
זמן אלו נקראין גרן מעשר בהמ׳ ״
ביציאות יום׳ שהגרנות של מעש׳
ביום אחרון מחדש אדר וביום ח׳
חמשה ושלשים מספירת העומר
וביום אחרון מחדש אלול ״ ולמה
קבעו הגרנות בימים אלו כדי שי׳
שיהיו הבהמות מצויות לעולי רג׳
רגלים שאע״פ שמותר לאכול קודם
שיעשר כמו שבארנו היו נמנעין
לאכל עד שיעשרו ויעשו המצוה ״
הכניס כל הצאן או כל הבקר לדיר
והתחיל למנות ול׳ קדש עשירי עד

שנשארו בתוך הדיר פחות מעשרה
הרי זה מניחן לגרן אחר והן מצט׳
מצטרפין לאלו שיולדו ויתעשרו
הכל בגרן אחד ואע״פ שהוא יודע
שאלו ישארו במנין חייב להכנס
הכל בדיר והמשאר ישאר ״

פרק שמיני

המכניס
צאן לדיר והתחיל למנות אחד אחד
והיה מונה כמו שבארנו וטעה
במנין וקרא לשמיני או שלמטה
ממנו עשירי או שקרא לשנים ע׳
עשר או שלמעלה ממנו עשירי
לא נתקדשו ׳ אבל יום קרא לתשיעי
או לאחד עשר עשירי נתקדשו ׳
ודבר זה מפי הקבלה נשמע של׳
שהטעות מתקדשת במעשר
שלמעלה ממנו ושלמטה ממנו
אבל לא שלפניהם ושלאחריהם ״
ואפלו קרא לתשיעי עשירי
ולעשירי תשיעי ולאחד עשר ע׳
עשירי בין בטעות בין בכונה
שלשתן מקודשין ״ והיאך דינם
התשיעי אינו קרב אלא נאכל ב׳
במומו והעשירי מעשר והאחד
עשר יקרב שלמים וטעון נסכים
כשלמים ואינו עושה תמורה
מפני שהוא עמו כתמורה ״
בד״א כשהיה מונה בעל הבהמ׳
אבל העושה שליח לעשר לו וט׳
וטעה בין בתשיעי בין באחד ע׳
עשר אינו מתקדש אלא העשירי
הודאי בלבד שלא עשהו שליח
לטעות ולהפסיד אלא לקדש כ׳
כראוי ״ זה שאמרנו שאם קרא
לאחד עשר עשירי נתקדש בסקר׳
לעשירי תשיעי אבל יום קרא לע׳
לעשירי וקרא אחריו לאחד עשר

עשירי לא נתקדש אחד עשר
שהרי העשירי הודאי לא נעקר שם
עשירי מעליו ואפילו יצא העשיר׳
ולא קראהו לא עשירי ולא אחד
עשר אלא שתק ואחר כך יצא א׳
אחד עשר וקראהו עשירי לא נת׳
נתקדש שהעשירי מעצמו נתקד׳
ואע״פ שלא קראהו עשירי הואיל
ולא עקר שם עשירי מעליו אין
אחד עשר מקודש׃ יצאו תשיעי
ועשירי כאחד בין שקראן שניהן
תשיעי שקראן עשירי שניהן ב׳
מקודשין ויאכלו במומן ואינן כ׳
קרבן׃ וכן אם יצאו עשירי ואחד
עשר כאחד אם קראן עשירי ואח׳
עשר מעורבין זה בזה והן כמו
מעשר שנתערב בשלמים שיאכל
במומו כמו שבארנו בהלכות פס׳
פסולי המוקדשין ואם קראן אח׳
אחד עשר הרי העשירי והחולין
מעורבין זה בזה ויאכלו במומן׃
התחיל למנות ויצאו תחלה ש׳
שנים מהן ראשון ושני הרי זה
מונה זוג זוג ומקדש עשירי׃
וכן אם מונה שלשה בפע׳
פעם ופעם או חמשה חמשה
מקדש הכת העשירי׃ יצאו
בתחלה שנים ומנה אותן אחד
וקרא את השלישי שיצא אחרי׳
שני ומנה כן כדרכו אחד אחד
הרי התשיעי והעשירי מקודשי׳
ויאכלו במומן התשיעי שהוא ע׳
עשירי ודאי שהרי יצאו שנים
בתחלה וזה שקראו עשירי הוא
אחד עשר והקוראו לאחד עשר
עשירי נתקדש כמו שבארנו׃
מנאן למפרע כגון שיצא ראשון
ומנ׳ עשרה ויצא שני ומנ׳ תשע׳
עד שיצא העשירי ומנ׳ אחד הרי

זה קדוש שהעשירי מאליו נת׳
נתקדש׃ קרא לתשיעי עשירי
ונשאר העשירי בדיר התשיעי
יאכל במומו וזה שנשאר בדיר
מעשר אע״פ שלא יצא ולא בררו
שהעשירי מאליו נתקדש׃ מת
העשירי בדיר התשיעי יאכל במומ׳
וכל השמנה שיצאו ונמנו פטור
אע״פ שלא נתקדש עשירי שהר׳
לקרב לאלו מת עד שלא יצא פטו׳
שמנין הראוי פוטר׃ הכניס
עשרה טלאים לדיר והיה מונה
והולך ומת אחד מן המנויין מונה
ומשלים כדרכו ומקדש העשירי
אע״פ שאין חיים שם עתה אלא
תשעה׃ מת אחד מאלו של׳
שבתוך הדיר הרי אלו שנמנו פט׳
פטורין מפני שהמנין הראוי לה׳
למעשר פוטר אע״פ שלא הפריש
עליהן כמו שבארנו ואלו שבתוך
הדיר מניחן לגדל אחר עד שיצ׳
שיצטרפו לאחרים׃ וכן מי ש׳
שהיו לו ארבעה עשר טלאים ל׳
והכניסן לדיר ויצאו ארבעה ומנ׳
ומנה אותן כפתח זה ויצאו ששה
ומנה אותן מפתח אחר ונשארו
שם ארבעה בתוך הדיר אם יצאו
הארבעה הנשארים מן הפתח
שיצאו בו הששה נוטל מהן ה׳
אחד וכולן פטורין שאותן הא׳
הארבעה שיצאו בתחלה מפתח
ראשון ממנין הראוי פטרן ואם
יצאו אלו הארבעה הנשארים
מן הפתח שיצאו בו הארבעה
תחלה הרי אותן הארבעה שיצאו
בתחלה ואותן הששה שיצאו ל׳
אחריהן בפתח שני פטורין שכל
אחד מהן נמנה מנין הראוי ולכ׳
למעשר שהרי נשאר שם בדיר

אחרים שראוין להשלים המנין ל׳
למעשר׃ יצאו אלו הארבעה שנ׳
שנשארו אע״פ שיצאו ונמנו מ׳
מפתח הראשון אינן ממנין הראוי
לפיכך מצטרפין לגדל אחר׃
יצאו ארבעה מפתח זה וארבעה
מפתח שני ונשארו שם ששה
אם יצאו מאחד משני הפתחים
נוטל מהן אחד מעשר וכולן ל׳
פטורין ואם יצאו הששה בג׳
בשני פתחים הרי הששה מצט׳
מצטרפין לגדל אחר והשמנה
שיצאו תחלה מכיון ומכיון פט׳
פטורין שכל ארבעה מנין הראוי
להשלים עליו עשרה ולמעשר שהרי
ששה היו נשארין שם בתוך הדיר׃
היו לו תשעה עשר טלאים ל׳
בתוך הדיר ויצאו תשעה בפתח
זה ותשעה בפתח זה נוטל הא׳
האחד לשם מעשר וכולן פטורין
שאותן התשעה מנין ממנין הראוי׃
היה מונה והוציא הטלה ראשו
ורובו מן הדיר וחזר הרי הוא כמי
לכל דבר׃ היה מונה והפסיק ל׳
במנין מפני חברו שדבר עמו ל׳
או מפני שחשכה לילי שבת ה׳
הרי זה חוזר ומשלים מנינו אחר
כן׃ היה מונה הארבעין אחד
אחד ומקדש עשירי קפץ אחד מן
המנויין לתוך הדיר לתוך אלו שע׳
שעדיין לא נמנו ולא נתעשרו נפ׳
נפטרו הכל שכל אחד מהן ספק
אם הוא המנוי שקפץ או אחר׃
וכבר בארנו שכל המנויין פטורין׃
קפץ אחד מן העשיריים לתוך
הדיר כולן ירעו עד ש׳
שיסתאבו
ויאכלו במומן׃
בריך רחמנא דסייען׃

הלכות שגגות׃

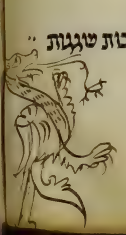

הלכות שגגות

יש
בכללן חמש מצות עשה וזה פרטן"
שיקריב היחיד קרבן חטאת קב'
קבוע על שגגתו "
שיקריב אשם תלוי כשלא נודע לו אם
חטא אם לא חטא עד שיודע לו כ'
ומביא חטאת וזה נקרא אשם תלוי "
שיקריב החוטא על עבירות ידוע'
וזהו הנקרא אשם ודאי "
שיקריב החוטא קרבן על עבירות
ידועות אם היה עשיר בהמה
ואם היה עני עוף או עשירית
האיפה וזהו הנקרא קרבן עולה ויו'"
שיקריבו הסנהדרין קרבן אם
טעו והורו שלא כהלכה באחת
מן החמורות "
ובאור מצות זו בפרקים אלו "

פרק ראשון

כל
העובר בשגגה על אחת ממצות
לא תעשה שיש בה מעשה של
שחייבין עליה כרת הרי זה חייב
להקריב קרבן חטאת ומצות עש'
היא שיקריב חטאתו על שגגתו'
וכל עבירה שחייבין על זדונה
כרת חייבין על שגגתה חטאת
חוץ משלש עבירות מגדף ומפסו'
מילה וקרבן ופסח " המגדף
והמילה מפני שהן מצות עשה
ואין מביאין חטאת אלא על שג'
שגגת לא תעשה שנ' אחת ממצו'
ה' אשר לא תעשינה ' והמגדף
מפני שאין בו מעשה לעשה כ'
בשגגה ' ענו מגדף שאין בו מע
מעשה לפיך המקלל אינו עוד;
ואע"פ שהוא חייב כרת ואם
היה מזיד בסקילה קטל' בשגגה פטו'
מן הקרבן לפי שלא עשה מעשה
ונ' בעשותה אחת " כל כריתות
שבתורה חוץ משלש כריתות שאמ'
אם עבר יחיד על אחת מהן בשוגג
מביא חטאת קבועה חוץ מטמא
שאכל קדש וטמא שנכנס למקדש
ששניהן אין מביאין חטאת קבוע'
אלא קרבן עולה ויורד כמו שיתבאר "
חטאת קבועה היא הבאה מן
הבהמה בלבד וקרבן עולה ויורד
הוא הקרבן שאינו קבוע אלא אם
היה עשיר מביא חטאת בהמה
ואם היה עני מביא עוף או עשירי'
האיפה כמו שיתבאר " מנינות
מנין כל העבירות שהיחיד מביא
על שגגתן חטאת קבועה שלשה
וארבעים " ואלו הן "
א הבא על אמו :
ב הבא על אשת אביו :
ג הבא על אשת אחיו :
ד הבא על בתו :
ה הבא על בת בתו :
ו הבא על בת בנו :
ז הבא על בת אשתו :
ח הבא על בת בתה :
ט הבא על בת בנה :
י הבא על אחותו :
יא הבא על אחותו שהיא בת אשת אביו :
יב הבא על אחות אביו :
יג הבא על אחות אמו :
יד הבא על אחות אשתו :
טו הבא על אשת אביו :
טז הבא על אשת אחי אביו :
יז הבא על אשת בנו :
יח הבא על אשת אחיו :
יט הבא על אשת איש :
כ הבא על הנדה :
כא השוכב עם זכר :
כב הבא על אביו :
כג הבא על אחי אביו :
כד השוכב עם בהמה :
כה האשה המביאה את הבהמה עליה :
מיעוט כל שבעריות ששה ועשרים '
ושאר העבירות שבעה עשר ואלו הן "
א העובד ע"ז במעשה :
ב הנותן מזרעו למלך :
ג בעל אוב :
ד בעל ידעוני במעשה :
ה המחלל את השבת :
ו העושה מלאכה ביום הכפורים :
ז האוכל או שותה ביום הכפורים :
ח האוכל חמץ בפסח :
ט האוכל חלב " י האוכל דם :
יא האוכל נותר " יב האוכל פגול :
יג השוחט קדשים חוץ לעזרה :
יד המעלה קרבן חוץ לעזרה :
טו המפטם את הקטרת :
טז המפטם את שמן המשחה :
יז הסך בשמן המשחה :
הרי לך שלש וארבעים עבירות כ'
שמביאין על שגגתן חטאת קבוע' "
וזהו הקרבן שמביא השוגג
באחת מאלו ' אם בע"ז שגג מביא
עז בת שנתה לחטאת והוא האמו'
בפרשת שלח לך ' בין שהיה העש'
הדיוט או מלך או כהן או משוח
הכל שוין בשגגת ע"ז ' ואם לא יום ש'
שגג באחת מן השאר השתים כ'
וארבעים ' אם היה הדיוט מביא
שעירת עזים או נקבה מן הכבש'
וזו היא חטאת של אחד מעם ה'
הארץ האמו' בפרש' ויקרא " ואם
מלך מביא שעיר עזים לחטאת ' ש'
ואם כהן משיח מביא פר בן בקר
לחטאות והוא נשרף כמו שנתפרש
שם ' אחד יחיד ששגג באחת מ'
מאלו או מרובין שנ' תורה אחת

יהיה לכם לעשה בשגגה · כיצד אנ׳
אנשי מדינה ששגגו ודימו שהיום
חול והרי הוא יום הכפורים ונטל
אכלו ועשו מלאכה כל אחד ואחד
מהן מביא שתי חטאות כבשה
או שעירה ׳ וכן יום שגגו כולן
והקטירו לע״ז כל אחד מן העש׳
העוברים מביא עז בת שנתה ל׳
לחטאות ׳׳

פרק שני

אין
אדם חייב חטאת על שגגתו עד
שיהיה שוגג מתחלה ועד סופו ׳
אבל אם שגג בתחלה והזיד בסופו
אם הזיד בתחלה ושגג בסופו פטו׳
מקרבן חטאת · כיצד קטן שהו׳
שהוציא חפץ מרשות לרשות ל׳
בשבת עקר בזדון והניח בשגגה
או שעקר בשגגה והניח בזדון ל׳
פטור עד שיעקור ויניח בשגגה
וכן כל כיוצא בזה ׳׳ עבר עבה
וידע שהיא בלא תעשה אבל אנ׳
אינו יודע שחייבין עליה כרת
הרי זו שגגה ומביאין חטאות ׳׳ אם
אם ידע שהיא בכרת ושגג בקרבן
ולא ידע אם חייבין עליה קרבן ל׳
אם לאו הרי זה מזיד ששגגת קרבן
אינה שגגה מעבירות אלו שחייבין
עליהן כרת ׳׳ מי שלא נודע לו ל׳
עצמו של חטא אע״פ שידע בודאי
שעבר על לא תעשה שיש בו ל׳
כרת הרי זה פטור מקרבן חטאת
שנ׳ אשר חטא בה עד שידע ע׳
עצמו של חטא שחטא בה ׳׳
כיצד חלב ונותר לפניו ואכל אחד
מהן ואינו יודע איזה אכל ׳ אשתו
נדה ואחותו בבית ושגג באחת על
אחת מהן ואינו יודע איזה מהן

בעל ׳ שבת ויום הכפורים לפניו ועש׳
מלאכה באחת מהן ואין ידוע באיזו
מהן עשה הרי זה פטור מקרבן
חטאות ׳׳ חטא ונודע לו חטא
וחזר ושכחו הרי זה מביא חטאת
לשם מה שהוא ואם כל כשיודע
חטאות המוכלות ׳ שגג בשם ל׳
אחד והן שני גופין חייב ׳׳ כיצד
שתי נדות ושגג באחת מהן ואין
ידוע איזו היא חייב חטאות ׳׳
שתי אחיותיו ושגג באחת מהן
ואין ידוע איזו היא חייב חטאות
שהרי ידע עצמו של חטא ׳ וכן
זה הרואה לשתי נרות דולקות של
שבת אחת מהן ואין ידוע איזו
נר היא או לשני תמחויין של חלב
שאכל אחד מהן ואין ידוע מאיזה
תמחוי אכל שהוא חייב ׳ וכן כל
כיוצא בזה ׳׳ כל המחוייב חטאת
קבועה על שגגתו ועשה בשגגה
ונודע לו ולאחר שחטא אע״פ שלא
היתה לו ידיעה בתחלה שזה חט׳
הוא הרי זה חייב חטאות ׳׳
כיצד תינוק שנשבה לבין הגוים ל׳
וגדל ביניהן אינו יודע מה הם ישר׳ ולא
דתם ועשה מלאכה בשבת ואכל
חלב ודם וכיוצא בהם כשהוא יודע
שהוא ישראלי ומצווה על כל אלו
חייב להביא חטאות על כל עבה ל׳
ועבה וכן כל כיוצא בזה ׳׳
השוגג בלא כוונה בעריות או במ׳
במאכלות אסורות חייב חטאות
ובשבת פטור מן החטאות ׳ כיצד
היה מתעסק עם אשה ובעלה בלא
כוונה לבעילה והרי היא ערוה עליו
או שהיה סבור שזה בפיו רוק והוא
ובלע בלא כוונה לשם אכילה בעולם
והרי הוא חלב הרי זה חייב חטאות ׳׳
נתכוון להגביה את התלוש וחת׳

וחתך את המחובר בלא כוונתו לחת׳
לחתיכתו פטור מלאכת מחשבת
אסרה תורה כמו שבארנו במקומו ׳׳
כל העושה מצוה מן המצות
ובכלל עשייתה נעשת עבירה
שחייבין עליה כרת בשגגה הרי
זה פטור מקרבן חטאות מפני שהו׳
שעשה ברשות ׳׳ כיצד הבא ל׳
על יבמתו והרי היא נדה ולא ידע
הרי זה פטור מחטאות ׳ אבל אם בא
על אשתו והרי היא נדה חייב חט׳
חטאות מפני שאין שואלה ואחר
בעל אבל יבמתו אינו רגיל לה כדי
שישאל לה ׳׳ וכן מי שהיו לו ל׳
שתי תינוקות אחד למול בשבת
ואחד למול באחד בשבת אין שב
שבת ושכח ומל את שניהם בה׳
בשבת פטור מחטאות שהרי יש
לזה רשות למול אחד מהן בשבת
ושבת החויה היא יוצא ומצות
עשה אע״פ שהן שני גופין המחויי׳
וזמניהן טהמול אינו מדקדק ׳ ל׳
אבל אם לא היה אחד מהן רואוי
למול בשבת ושכח ומל בשבת מי
שאינו ראוי להמול חייב חטאות ׳׳
וכן קטן שבא למול ביום השבת
בין השמשות ואמרו לו לא כשיור
פטור ביום כדי שתמול ואם תתח׳
תתחיל למול לא תשלים עד יציאת
השבת ומצוות חובל בשבת לא ע׳
עשה מצוה ׳ואת׳ רגל אני וזריך ל׳
ומהרה ואמל ואהבן ואם לא השלים
עד יציאת השבת הרי זה חייב ח׳
חטאות שהרי התרו בו ׳׳ המוציא
את הלולב ביום טוב הראשון של
חג שחל להיות בשבת כדי ליטול
בו והעבירו ארבע אמות ברשות
בשוגג פטור מן החטאות שהרי
ברשות הוציא ׳׳ וכן השוחט

את הפסח בארבעה עשר שחל להיות
בשבת ונודע לו לאחר כן שמשכו
הבעלים את ידיהן או מתו או נטמאו
קודם שחיטה או שנמצאת טרפה
בסתר כגון נקוב מעים או ריאה
הרי זה פטור מפני ששחט ברש'
ברשות. אבל אם נמצא בעל מום
או שהיתה טרפה גלויה הרי זה
חייב חטאת מפני שהיה לו לבדוק
ואחר כך ישחוט. וכן כל כיוצא בז'
שחט את הפסח בשבת שלא
לשמו בטעות פטור מפני שה'
שהזבח כשר ועקירת שמו בט'
בטעות לא שמה עקירה כמו ש'
שבארנו בהלכות פסולי המוקדשי'.
שחט זבחים אחרים לשם
פסח בטעות אם ראוין הן לקרבן
פסח פטור מקרבן חטאת מפני
ששחט ברשות. ואם אינן ראוין
כגון שהיתה נקבה או בן שתים
חייב שהרי אינו ראוי לקרבן פס'.
וכן אם שגג ושחטו בשבת
שלא לאוכליו או שלא למנויו
או לערלים או לטמאים חייב חטא'.
שחטו לאוכליו ושלא לאוכליו
למנויו ושלא למנויו למולים ולערלי'
לטמאים ולטהורים פטור שהרי
הפסח כשר. וכן כל כיוצא בזה.
השוחט בשבת קרבנות צבור
שלא לשמן הרי זה חייב חטאות
ויקטיר אמוריו לערב. וכן אם ל'
שחט על חובת היום חייב חטאת
על התוספת. שחט קרבנות הי'
יחיד שאין דוחין את השבת בז'
בשגגה חייב חטאת. והבשר
אסור בהנאה ואין זורקין את ל'
הדם ואם עבר וזרק דמן לשמן
בין בשוגג בין במזיד עלו לבעלי'
לשם חובה ויקטיר אמוריו לערב.

והבשר אסור ויביא השוחט ח'
חטאות על שגגתו. היו לפניו
שתי בהמות של צבור אחת כחוש'
ואחת שמנה והיתה חובת היום
באחת מהן בחטאות בין בעולה
ושחט בשוגג את השתים. אם
שחט את הכחושה בתחלה וחזר
ושחט השמנה פטור מקרבן ל'
חטאות. ולא עוד אלא שאלו' לו
הביא שמנה ושחט לבתחלה את'
אבל אם שחט את השמנה בת'
תחלה ואחר כך הכחושה חייב
חטאות על התוספת. נמצאת
הראשונה השמנה טרפה בבני
מעים אעפ"י שלא ידע שהיא ל'
טרפה בעת ששחט את הכחוש'
הואיל לזה נתכוון הואיל ונשחט'
האחרונה כמצותה הרי זה פטור
מחטאתו. וכן הפורס מצודה
להעלות דגים מן הים בשגגה והעל'
תנוק עם הדגים בין ששמע שטבע
תנוק בין שלא שמע הואיל ועלה
תנוק הרי זה פטור מחטאות אף
על פי שלא היתה כונתו אלא ל'
לצוד דגים מפני שהיה שוגג.
וכן כל כיוצא בזה. מי שהיה
לפניו חלבי הפסח וחלבי של פסח
שנותר מן הקדשים ונתכוון לאכו'
אלו שהיא מצוה ושגג ואכל את
הנותר הרי זה חייב חטאות הואיל
ולא עשה מצוה בזמנה זו. וכן כ'
כל כיוצא בזה.

פרק שלישי

מי
שהעידו עליו עדים שחטא חטא
שחייבין עליו חטאת קבועה ולא
התרו אלא אמרו לו ראינוך
שעשית מלאכה בשבת או שא'

שאכלת חלב והוא אומר איני יודע
בודאי שלא עשיתי דבר זה הרי זה
חייב חטאת הואיל ואם אומר מזיד
הייתי יפטר מן הקרבן כשאו' לא
אכלתי ולא עשיתי מעשה כזה. לא
אכלתי בשוגג אלא במזיד שהוא
פטור מן הקרבן ולא הכחיש את
העדים. שתק ולא הפליג את
העד אפילו אמרה לו אשה אחת
אכלת חלב או עשית מלאכה בשב'
ושתק חייב להביא חטאת. אמ'
לו עד אחד חלב הוא ושתק וחזר
ואכלו בשגגה מביא חטאת ואם
התרו בו לוקה עליו ואעפ"י שעקר
העדות בעד אחד. כבר בארנו
בהלכות פסולי המוקדשין שהמפרי'
חטאתו על החלב שאכל לא יביאנה
על השבת שחלל ועל הדם שאכל
שנ' והביא קרבנו שעירת עזים ת'
תמימה נקבה על חטאתו שחטא
עד שיהיה קרבנו לשם חטאתו ולא
שיקריבנה וחטאתו על חטא אחר
ואם הקריב פסולה. יתר על זה
אמרו הפריש חטאתו על חלב ש'
שאכל אמש לא יביאנה על חלב ש'
שאכל היום. ואם הביא כשר. ואין צ'
צריך לומר שאם הפרישה וכפר ב'
ומת והיה הבן חייב באותו הח'
החטא שלא יביאנה הבן על חטאו
כמו שנתבאר שם. המביא
חטאתו על שני חטאים תרעה עד
שיפול בה מום ויביא בדמי חציה
לחטא זה ובדמי חציה לחטא ה'
השני. וכן שנים שהביאו ח'
חטאת אחת על שני חטאים תרע'
עד שיפול בה מום ותמכר ויביא זה
חטאתו בדמי חציה. המביא ש'
שתי חטאות על חטא אחד יקריב
אי זו שירצה והשניה תרעה עד

שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה"
הביא שתי חטאות על שני חטאי'
זו תשחט לשם החטא האחד והשני'
לשם החטא השני" כבר ביארנו
בהלכות מעשה הקרבנות שהמשומ'
לע"ז או לחלל שבת בפרהסיא אין מ'
מקבלין ממנו קרבן כלל' והמשומד
לעבירה משאר עבירות אין מקבלין
ממנו חטאת על אותו החטא"
כיצד' משומד לאכול חלב והביא חט'
חטאתו אין מקבלין ממנו עד ש'
שיחזור בתשובה ואפילו היה משו'
משומד לאכל נבלה ונתחלף לו חלב
בשומן ואכלו והביא קרבן אין מקב'
ממנו' שהרי שואל בזדון בין להכעיס
בין לתיאבון הרי הוא משומד"
היה משומד לאכל חלב ואכל דם מק'
מקבלין ממנו כמו שביארנו" מי
ששגג והפריש חטאת ואחר כך ה'
נשתמד וחזר בתשובה או נשתטה
וחזר ונשתפה אע"פ שנדחה הקרבן
בנתיים הרי זה חוזר ונראה שאין
בעלי חיים נדחין כמו שביארנו בה'
בהלכות פסולי המוקדשין' לפיכך ה'
יקריבנה עצמה' וכשם שאם נולד
בו מום עובר ונרפא יחזור לכשרותו"
כך אם נדחו הבעלים וחזרו ונראו ה'
יקרב" חייבי חטאות ואשמות ה'
ודאין שעבר עליהן יום הכפורים ה'
חייבין להביא אחר יום הכפורים"
חייבי אשמות תלוין פטורין שנא' מכל
חטאותיכם לפני ה' תטהרו' כך למדו
מפי השמועה של חטא שאין אדם יודע
בו אלא ה' מתכפר לו' לפיכך מי שבא
על ספק עבירה ביום הכפורים אפילו
עם חשכה פטור מאשם תלוי' שכל
היום מכפר" נמצאת למד שאין
מביאין על לאו הודע של יום הכפורים
אשם תלוי אלא אם כן כפר לו יום

הכפורים כמו שיתבאר" אין יום
הכפורים ולא חטאת ולא האשם
מכפרין אלא על השבים המאמינים
בכפרתם' אבל המבעט בהן אין מ'
מכפרין לו" כיצד היה מבעט ה'
הביא חטאתו או אשמו והוא אומ'
או חושב בלבו שאין אלו מכפרין
לו אע"פ שקרבו כמצותן לא נתכפר
לו וכשיחזור בתשובה מבעיטתו
צריך להביא חטאתו ואשמו"
וכן המבעט ביום הכפורים אין ה'
יום הכפורים מכפר עליו' לפיכך
אם נתחייב באשם תלוי ועבר עליו
יום הכפורים והוא מבעט בו הרי לא
נתכפר לו וכשיחזור בתשובה אחר
יום הכפורים חייב להביא כל אשם
שהיה חייב בו" כל אשמות של
שבתורה מעכבין את הכפרה חוץ
מאשם נזיר' ספק נזיר וספק מצ'
ומחוסר כפרה וספק סוטה כולן ה'
מביאין קרבנותיהן אחר יום הכפו'"
מי שהודו ונתחייב חטאת או אשם
והרי הוא יוצא ליהרג מבית דין אם
היה זכור זבוח משהין אותו עד ש'
שיזרק הדם ואחר כך יהרג' ואם ה'
עדיין לא נשחט אין משהין עד ה'
אשר יקרבן עליו"

פרק רביעי

העושה
עבירות הרבה בהעלם אחת חייב על
כל אחת ואחת ואפילו השלש ה'
וארבעים אבות שמנינו בעלם אחת
מביא שלש וארבעים חטאות' וכן
אם עשה מעשה אחד שהוא חייב
עליו משום שמות הרבה חייב על כל
שם ושם והוא שיהיו כל האיסורי'
כולן באין כאחת או איסור מוסיף
או איסור כולל" כיצד השוחט ה'

בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת
לע"ז חייב שלש חטאות משום שו'
שוחט קדשים בחוץ ומשום מחלל
שבת ומשום עובד ע"ז שהרי שלשת
האיסורין באין כאחת" בד"א באומר
בגמר זביחה הוא עבודה' אבל אם
היתה כונתו לכך משישחט סימן אחד
לשם ע"ז תאסר ואינו חייב משום
שוחט חוץ עד שישחט שנים
או רוב שנים נמצא כשגמר השחיטה
שחט בהמה האסורה לקרבן של
שאינו חייב עליה משום שוחט חוץ
כמו שביארנו במעשה הקרבנות"
היתה חטאת העוף והיתה קב'
חיני קנה שלה פגום והוסיף כל שהו'
בשבת בחוץ לשם ע"ז חייב שלש
חטאות הרי שלשת האיסורין באין
כאחת" וכן העושה מלאכה ביום
הכפורים שחל להיות בשבת חייב
שתי חטאות מפני ששני האיסורין
באין עליו כאחת" הבא על אשת
אחיו הקיים כשהיא נדה מביא שלש
חטאות' משום אשת איש ה'
ומשום אשת אח והן שני איסורין
הבאין כאחד ומשום נדה שהוא ה'
איסור מוסיף שמתוך שנוספה בה
איסור זה לבעלה נוסף ליבמה' וכן
כל כיוצא בה" הבא על יבמו חייב
שתים משום ערות אביך לא תגלה
ומשום ואת זכר לא תשכב משכבי
אשה' וכן הבא על אחי אביו חייב
שתים משום ערות אחי אביך לא
תגלה ומשום ואת זכר לא תשכב"
הבא על הזכור והביא זכור
עליו בהעלם אחת אע"פ שהן גופן
מחולקין אינו חייב אלא אחת' מפ'
משום ואת זכר לא תשכב' השוכב
והנשכב שם אחד הוא" וכן הבא
על הבהמה והביא בהמה עליו ה'

בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת ש'
אשת השוכב והמשכב זכור ובהמ'
כבעילה אחת יש טועה בעילה אחת
וחייב שמנה חטאות' כיצד יעקב
שהיה לו בת מאלמנה ושאה תמנע
נשאו לבן תמנע והוליד ממנה בת
ונשאה סרח מוציאת סרח בת בת
יעקב ואחות אשתו ממנה והן ש'
שני איסורין הבאין כאחת" נשאת
סרח לראובן ונאסרה על שאר בני
יעקב נוסף בה איסור ליעקב והרי
היא כלתו את ראובן או גרש ומשאת
סרח זו לאחי יעקב מאמו ומתוך ש'
שנאסרה על שאר אחי יעקב נוסף
בה ליעקב איסור אשת אחיו" מת
או גרש ונשאת סרח זו לישמעאל
ומתוך שנאסרה על אחי ישמעאל
נוסף בה ליעקב איסור אשת אחי ש'
אביו את ישמעאל ונפלה ליבום ש'
לפני יצחק ועבר יצחק ויבמה אעפ'
שהיא שניה לו מתוך שנאסרה על
שאר בניו נוסף בה איסור ליעקב
משום אשת אביו ומשום אשת
איש ששני האיסורין באין כאחת"
אם שגג יעקב ובא על זו סרח ש'
כשהיא נדה בחיי יצחק בעלה ובחיי
לאה אשת יעקב הרי זה חייב עליה
שמנה חטאות משום בת בתו ומשו'
אחות אשתו ומשום כלתו ומשום
אשת אחיו ומשום אשת אחי אבין
ומשום אשת איש ומשום נדה ש'
וכן כל כיוצא בזה" כלאו שתאסר
זו הערוה עליהן מוסר ומוסיף ש'
צריך שיהיו האנשים האחרים ש'
מצוין בעולם כדי שתיאסר עליהן;
ומתוך שתיאסר עליהן יתוסף איסור
אחר לזה' אבל אם אינן מצוין בעול'
אין אומ' הואיל ואלו היה לזה בנים
או אחים היתה נאסרת עליהם ית'
יתוסף בה איסור לזקן שהרי אין שם
עתה לא בן ולא אח' וכן כל כיוצא בו"
מי שהיה נשוי שלש נשים ובא
על אחות של אחת מהן שהיא אם
אמה של שניה שהיא אם אביה
של שלישית אעפ' שזקנה זו חמ'
חמותו ואם חמותו ואם חמיו
ושלשה שמות הן אסור בת אחת
היא ואינו חייב אלא חטאת אחת
לפי שנ' אשה ובתה ובת בנה ובת
בתה שארה הנה זמה היא עשה
הכתוב השלשה גופין כגוף אחד'
לפיכך יחשבו השלשה שמות כ'
כשם אחד" אבל הבא על אחת
אחותו שהיא אחות אביו שהיא
אחות אמו חייב שלש חטאות ש'
שנ' ערות אחותו גלה לחייב על ש'
אחותו בפני עצמה אעפ' שהיא אח'
אחות אביו ואחות אמו" והיאך
תהיה זאת שבא על אמו והוליד
ממנה שתי בנות ובא על אחת מ'
מבנותיו והוליד ממנה בן כשיבא
המולד הזה על הבת השניה שהי'
אחות אמו המולדת שהיא אחותו
מאביו שהיא גם אחות אביו מאמו
חייב שלש חטאות' וכן כל כיוצא
בזה"

פרק חמישי:

הבא
על ערוה אחת ביאות הרבה בהעלם
אחת אעפ' שהיה בין בעילה לבעי'
ימים הרבה הואיל ולא נודע לו ב'
בנתים והרי גוף אחד הוא הרי
הכל שגגה אחת ואינו חייב אלא
חטאת אחת" אבל אם שגגה
ואחר כך נודע לו ואחר כך שגג ש'
בה בין עצמה חייב על כל בעילה
ובעילה שהידיעות מחלקות הש'
השגגות" הבא על הערוה ביאות
הרבה בהעלם אחת וזו הנבעלה ש'
היתה לה ידיעה בין כל בעילה ובעי'
שמגיעין כל הביאות אצלה בהעלמ'
הרבה הוא מביא חטאת אחת והי'
מביאה על כל ביאה וביאה" היו לו
ידיעות בנתים והיו בהעלם אחת
הוא מביא חטאות הרבה והיא
מביא חטאת אחת" הבא על
עריות הרבה בהעלם אחת אעפ'
שכולן משם אחת הואיל והן ג'
גופין מחולקין חייב על כל אחת ו'
ואחת" כיצד הרי שבא על חמש ש'
נדות או שבא על חמש אחיותיו או
או על חמש בנותיו בהעלם אחת חייב
על כל גוף וגוף" מכאן אתה למד
שזה שאמרו חכמים הבא על ש'
זכור והביאו זכור עליו בהעלם אח'
חייב חטאות אחת כשהיה אחד ש'
הזכור עצמו' אבל אם היה זכורים
אחרים שבא על שניהם בין שבא
על זה והביאו זה עליו חייב על כל
גוף וגוף' וכן הדין בבא על הבהמ'
והביאו בהמה עליו" האשה שהביאו
עליה בהמות הרבה בהעלם אחת חי'
חטאות על כל בהמה ובהמה שהרי
גופין מחולקין הן והרי הן כמו ש'
שבאו עליה אנשים הרבה בהעלם
אחת שהיא חייבת חטאות על כל
איש ואיש" האשה שהלך
בעלה למדינת הים ושמעה שמת
בעלה או שבאו עדים שמת ונשא'
בין על פי עצמה בין על פי בית דין
ונודע שבעלה קיים חייבת קרבן
אחד' ואם נשאת לאנשים הרבה
או אם זנתה עם אנשים הרבה ה'
חייבת חטאות על כל איש ואיש ש'
מפני שהן גופין מחולקין ואעפ'
שהכל בשגגה אחת" הבא על

הנדה בשגגה ושהיה מנדתה וטמ'
וחזרה וראתה נדה ובא עליה פעם
שניה ביוותה שגגה עימה חייב
על כל פעם ופעם אע"פ שהיו בהע'
בהעלם אחד וגוף אחד שאין נדות
זה חוץ מזדון נדות זה השני והרי
הן כשתי נשים נדות ·· הבא על
אשתו שלא בשעת וסתה וראת'
דם בשעת התשמיש הרי אלו
פטורין מקרבן החטאות מפני
שזה כאונס הוא ואינן שוגג ...
שהשוגג היה לו לבדוק ולדקדק
ואלו בדק יפה יפה ודקדק בשואלו
לא היה בא לידי שגגה ולפי שלא
טרח בדרישה וחקירה ואחר כך
יעשה צריך כפרה אבל זה מה
היה לו לעשות הרי טהורה היא
ושלא בשעת וסתה בעל אין זה
אלא אונס ·· לפיכך בין שמצא
דם על עד שלו בין שמצאו על ...
עד שלה פטורין אבל אם עבר ומ'
עליה סמוך לוסתה ודמה שיבעל
ויפרוש קודם שתראה דם וראת'
בשעת תשמיש חייבין בקרבן שזו
שגגה היא ·· לפיכך אם מצאו
דם על עד שלו שמהן טמאין ...
וחייבין בקרבן · ואם שהתה כדי
שתושיט ידה לתוך הכר לתוך
הכסת ותטול עד לבדוק בו ואחר
כך קנחה עצמה שמהן טמאין
מספק ופטורין מן הקרבן · ואם
שהתה כדי שתרד מן המטה ות'
ותדיח פניה ואחר כך קנחה עצמ'
הבעל טהור ·· מי שעבר ובעל
סמוך לוסתה על דעת שתקדים
ביאתו לראיית דם והרגישה הו'
האשה שנטמא בשעת תשמיש
ואמרה לו נטמאתי הרי זה לא ...
יפרוש כמו שהוא מתקשה פט'

שבארנו בהלכות איסורי ביאה ··
ואם לא ידע שאסור לפרוש מיד
ופירש כשהוא מתקשה חייב שתי
חטאות אחת על כניסתו שהרי ...
בעל נדה ואחת על יציאתו שיציא'
הנאה לו כביאתו ·· בד"א כשידע
שאסור לבעול בשעת חוסת והיה
שתקדים בעילתו לראייתה ולא ידע
שאסור לפרוש מיד שנמצאו לו
שתי העלמות בשתי הביאות · אבל
אם לא ידע שאסור לבעול בשעת
חוסת ולא ידע שאסור לפרוש מיד
מן הטמאה אע"פ שפירש מיד
כשהוא מתקשה אינו חייב אלא
חטאת אחת מפני שכניסתו ויציא'
שהן כשתי בעילות בשגגה אחת
הן ובהעלם אחד עשה הכל ··
והוא הדין בשאר עריות שאם
שגג ובעל הערוה על דעת שהי'
מותרת ונודע לו שהיא ערוה ...
והוא בתוך התשמיש לא יפרוש
מיד שיציאתו הנאה לו כביאתו ...
ואם לא ידע שאסור לפרוש מיד
ופירש והוא מתקשה אינו חייב
אלא חטאת אחת שהכל שגגה
אחת היא ··

פרק ששי

דין
שגגת האוכלות' כדין שגגת הב'
הבעילות · לפיכך אם אכל אכילות
הרבה משם אחד בהעלם אחד אף
על פי שיש ביניהם ימים הרבה
אינו חייב אלא חטאת אחת · כיצד
אכל חלב היום ואכל חלב למחר
וחלב למחר בהעלם אחד אע"פ שהן
כשלשה תמחוין אינו חייב אלא
חטאת אחת · אבל אם אכל כזית
חלב ונודע לו וחזר ואכל כזית חלב

ונודע לו חייב על כל אכילה ואכילה
שידיעות מחלקות בשגגות ··
אכל חצי זית וחזר ואכל כחצי
זית בהעלם אחד אע"פ שהן משני
תמחוין ואע"פ שהפסיק ביניהן ...
הרי אלו מצטרפין ומביא חטאת
שאין התמחוין מחלקין והוא ...
שלא ישהה ביניהן יתר מכדי אכל'
שלש ביצים כמו שבארנו בהלכ'
מאכלות אסורות שכשם שמצטר'
השיעור לאחד במלקות כך מצט'
מצטרף בשוגג לקרבן ·· אכל
נותר מחמשה זבחים כזית מכל
זבח בהעלם אחד אע"פ שאכלן
בחמשה תמחוין אינו חייב אלא
חטאת אחת שכולן שם אחד הן
והתמחוין אינן מחלקין וגופי ...
הזבחים אינן מחלקין שאחד
האוכל הבשר מזבחים רבים או
מזבח אחד · וכן השוחט זבחים
בחוץ בהעלם אחד אינו חייב אלא
חטאת אחת ולזה דומה לשותה
לחמש עבודות בהעלם אחת ··
הקיז דם לבהמתו וקבלו בשני כו'
כוסות ושתן בהעלם אחת אינו ...
מביא אלא חטאת אחת ··
האוכל אכילות הרבה משמות הרב'
חייב על כל שם ושם ·· כיצד כגון
שאכל חלב ודם ונותר ופגול כזית
מכל אחד ואחד בהעלם אחד חייב'
ארבע חטאות · וכן כל כיוצא באלו
וכן האוכל כזית אחד שנתקבצו
שמות בהעלם אחד אם נתקבצו
באסור מוסיף או באיסור כולל או
באיסור בת אחת חייב על כל שם
ושם ·· לפיכך הטמא שאכל
כזית חלב נותר מן הקדשים
מביא ארבע חטאות ויש אומ' חמש
חטאות אחת משום טמא שאכ'

שאכל בקדש אחת משום אוכל
חלב ואחת משום אוכל נותר ואחת
משום יום הכפורים והוא שיעלה כ'
אחד עם כזית זה עד שישלימו לכות'
לכותבת ומביא אשם ודאי למעילה
שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה
האוכל ושותה ביום הכפורים כ'
בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת
אחת אכילה ושתיה אחת הן
העושה מלאכה ביום הכפורים שחל
להיות בשבת חייב שתי חטאות מ'
מפני שהן שני אסורין הבאין כא'
כאחד אכל כחצי זית חלב וכחצי
זית דם בהעלם אחת אינו חייב קרבן
שכשם שאין האסורין מצטרפין
למלקיות כמו שבארנו בהלכות מאכלו'
אסורות כך אין מצטרפין לקרבן
אכל כחצי זית ונודע לו וחזר ושכח
ואכל כחצי זית אחר בהעלם שני פטור
שהרי נודע לו בנתים ויש ידיעה ל'
לחצי שיעור וכן אם כתב אות אחת
בשגגה ונודע לו וחזר ושכח וכתב
אות שניה סמוכה לה בהעלם שני כ'
פטור מקרבן חטאות וכן כל כיוצא
בזה וכן זרק שתי אמות במזיד
ושתי אמות בשוגג אם בזריקה כ'
חייב לא מפני שאין ידיעה לחצי
שיעור אלא מפני שאין בידו להחזי'
ולפיכך לא הועילה לו ידיעה שב'
שבנתים וכן בהעברה פטור שיש
ידיעה לחצי שיעור כמו שבארנו
האוכל כזית חלב וכזית חלב כ'
בהעלם אחד ונודע לו על הראשון
וחזר ונודע לו על השני מביא שתי
חטאות שהידיעות מחלקות ואף
על פי שעדיין לא הפריש הקרבן
אבל אם נודע לו על שניהם כאחד
מביא חטאת אחת וכן יראה לי ש'
שהדין בבעילות אכל כזית ומ'
ומחצה בהעלם אחת ונודע לו על כ'
כזית וחזר ואכל כחצי זית בהעלם
של שני אינו חייב אלא חטאת אח'
שאין חצי זית האחרון מצטרף
לראשון אע"פ שהיו בהעלם ש'
שהרי נודע לו על מקצת העלמה
הראשונה אכל שני זיתי חלב
בהעלם אחד ונודע לו על כזית כ'
וחזר ואכל כזית אחר בהעלמו של
שני והביא חטאת על הראשון ר'
ראשון ושני מתכפרין אבל שלישי
לא נתכפר אלא כשיודע לו על אותו
חטאת אחרת הביא חטאת על
השלישי שלישי ושני מתכפרין כ'
ששניהם בהעלם אחד וראשון לא
נתכפר בחטאת זו הביא חטאת
על האמצעי שלשתן מתכפרין שה'
שהרי הראשונה והשני בהעלמו ש'
של אמצעי וכשיודע לו על הראשו'
ועל השלישי אינו צריך להביא חטא'
אחרת מי שאכל חתיכה משתי
חתיכות ונסתפק לו אם חלב אם של
שומן ואחר כך נודע לו בודאי שחלב
אכל בראשונה ובשניה אינו חייב אלא
חטאת אחת שידיעת ספק שהיתה
לו בנתים אע"פ שמחלקת לאשמות
אינה מחלקת לחטאות

פרק שביעי

המשתחוה
לע"ז ונסך וקטר וזבח בהעלם אחד
חייב ארבע חטאות וכן אם פער ב'
עצמו לפעור וזרק אבן למרקוליס
חייב שתים וכן כל כיוצא בזה וחייב
על כל עבודה ועבודה במ"ד בשה'
בשהזיד בע"ז ושגג בעבודות אבל ל'
אבל אם הזיד בעבודות ושגג בע"ז
אינו חייב אלא חטאת אחת
כיצד שזה עבודה זרה ושאסור ל'
לעבדה אבל לא ידע שהשתחואה
ונסוך עבודה והשתחוה ונסך חייב
שתים ידע שאלו עבודות הן ואסור
לעבוד בהן לא אחד ולא ידע שזו ע'
ע"ז לפי שאלו היתה של כסף ושל זה'
ושלה על דעת שאין קרוי ע"ז אלא
של כסף ושל זהב ועבדה כל העלם
אינו חייב אלא חטאת אחת
כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח ע'
עיקר שבת ושכח שנצטוו ישראל על
השבת או שנשבה והוא קטן ל'
לבין הגוים או נתגייר קטן והוא ל'
בין הגוים אע"פ שעשה מלאכות
הרבה בשבתות הרבה אינו חייב
אלא חטאת אחת שהכל שגגה
אחת היא וכן חייב חטאת אחת
על כל חלב שאכל וחטאת אחת על
כל דם שאכל וכיוצא בעבודות אלו
וכל היודע עיקר שבת ושגג ל'
במלאכות ולא ידע שהמלאכות ל'
אלו אסורות או שידע שהן אסורות
ולא ידע שחייבין עליהן כרת ועשה
מלאכות הרבה חייב על כל אחת ו'
ואחת ואפילו עשה ארבעים חסר
אחת בהעלם אחת מביא תשע ו'
ושלשים חטאות שגג שהיום
שבת ושגג אף במלאכות שאינו יודע
שהמלאכות אלו אסורות אינו חייב
אלא חטאת אחת העושה אב
ותולדותיו בהעלם אחת אינו חייב
אלא חטאת אחת ואין צריך לומר
עשה תולדות הרבה מאב אחד ש'
שאינו חייב אלא אחת עשה אב
של זה ותולדה של זה בהעלם אחד
יראה לי שהוא חייב שתי חטאו'
עשה מלאכות הרבה מענין ל'
מלאכה אחת כגון שזרע ונטע וה'
והבריך והרכיב בהעלם אחת אינו
חייב אלא חטאת אחת וכבר

ביארנו בהלכות שבת שהאבות וה'
והתולדות ומלאכות שהן מעין
האבות ·· העושה מלאכות הרב'
מעין מלאכה אחת בשבתות ה'
הרבה בין בזדון שבת ושגגת מל'
מלאכות בין בשגגת שבת וזדון
מלאכות חייב על כל מלאכה ומלא' ··
כיצד ידע שהיום שבת וזרע ה'
בו מפני שלא ידע שהזריעה אב
מלאכה וכן בשבת שניה ידע שהו'
שבת ונטע בה מפני שלא ידע ה'
שהנטיעה מלאכה ·וכן בשבת
שלישית ידע שהוא שבת והבריך
מפני שלא ידע שהברכה מלאכה
חייב על כל אחת ואחת ·אע"פ שהן
מעין מלאכה אחת מפני שהשב'
שהשבתות כגון גופין מוחלקין ה'
הן ·· שגג שהיום שבת וזרע בו ו'
והוא יודע שהזריעה מלאכה ·וכן
בשבת שניה שגג שהוא שבת ו'
ונטע בו והוא יודע שהנטיעה
מלאכה ·וכן בשבת שלישית שגג
שהוא שבת והבריך ·אע"פ שהוא
יודע שהברכה מלאכה חייב על
כל אחת ואחת שהימים שבין ש'
שבת לשבת מחלקין ·· מי שקצר
וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וזדון
מלאכות שאינו חייב אלא חטאת ה'
אחת ·וחזר וקצר וטחן כגרוגרת
בזדון שבת ושגגת מלאכות שהוא
חייב על כל אחת ואחת ונודע לו על
קצירת של שגגת שבת וזדון מל'
מלאכות קצירה גוררת קצירה ·ו'
וטחינה גוררת טחינה וכאלו עשה
ארבעתן בשגגת שבת וזדון מל'
מלאכות שאינו חייב אלא חטאת
אחת ·וכיון שהקריב חטאת זו נ'
נתכפר לו על הכל וכשידעם אחר
כן אינו חייב להביא חטאת אחרת ··

אבל אם נודע לו תחלה על קצירה
של זדון שבת ושגגת מלאכות ה'
והקריב חטאת ונתכפר לו על זו ה'
הקצירה שנודע לו עליה ועל ה'
הקצירה והטחינה של שגגת
שבת וזדון מלאכות מפני ששתי'
כמלאכה אחת ונגררה קצירה על
הקצירה ותשאר הטחינה של
זדון שבת עד שיודע לו עליה
ויביא חטאת שניה ·· קצר כחצי
גרוגרת בשגגת שבת וזדון מלא'
וחזר וקצר כחצי גרוגרת בזדון
שבת ושגגת מלאכות הרי אלו
מצטרפין קצירה גוררת קצירה
וכן כל כיוצא בזה בשיעור מלאכות ··
המתכוין לחתך את התלוש
וחתך את המחובר אע"פ שנתכון
לחתיכה המותרת ולא עשה מחשב'
פטור מן החטאת שזה כמתעסק
ולא אסרה תורה אלא מלאכת מח'
מחשבת כמו שביארנו כמה פעמי' ··
המחתה גחלים בשבת שהוא
מכבה העליונות ומדליק את התח'
התחתונות אם נתכוון לכבות ול'
ולהבעיר חייב שתים ·· חתה
גחלים להתחמם מהן והובערה
מאליהן חייב מפני שהמלאכה
שאינה צריכה לגופה חייב עליה
כמו שביארנו בהלכות שבת וכשם
שחייבין על זדונה כרת כך חייבין
על שגגתה חטאת ··

פרק שמיני

ט

חטאין שחייבין על שגגתן חטאת
קבועה חייבין על לא הודע שלו'
אשם תלוי · ומהו לא הודע אם
נסתפק לו אם שגג בדבר זה אם
לא שגג הרי זה מצוה להקריב ק'

קרבן אשם שמא לא ידע ואשם ומש'
ענין והביאו איל תמים מן הצאן
בערכך לאשם · וזהו הנקרא אשם
תלוי מפני שהוא מכפר על הספק
ותולה לו עד שיודע לו שחטא ה'
בשגגה ויקריב חטאתו ·· ואינו
חייב אשם תלוי עד שיהיה שם
איסור קבוע · כיצד אכל חלב וספק
אם היה כזית או פחות מכזית · או
שהיתה לפניו חתיכת חלב וחתיכ'
שומן ואכל אחת מהן ואינו יודע
איזה מהן אכל · אשתו ואחותו בב'
ובעל אחת מהן ואינו יודע איזו
מהן בעל · שבת ויום חול ועשה
מלאכה באחד מהן ואינו יודע ה'
באיזה יום עשה ·· או שעשה
מעשה בשבת ולא ידע מעין ה'
אותו מלאכה עשה הרי זה מביא
אשם וכן כל כיוצא בזה ·· אבל אם
היתה לפניו חתיכה אחת ספק שהי'
של חלב ספק שהיא של שומן אכ'
אכלה אותה פטור שהרי אין כאן
איסור קבוע · וכן האוכל הכוי פטור
מאשם תלוי שאין כאן איסור קבוע
וכן הבא על האשה שהיא ספק
נדה או ספק ערוה של קרוב בשר
פטור מאשם תלוי · לפיכך האשה
שנראית דם על עד שלה ולאחר זמן ·
והנושא את יבמתו בתוך שלשה
חדשים וילדה ואין ידוע אם בן
תשעה לראשון אם בן שבעה לאחר' ·
הרי אלו פטורין מן הקרבן · וכן כל
כיוצא באלו שהרי אין שם איסור
קבוע ·· האוכל חתיכה ועד אחד
אומ' לו זה שאכלת חלב היה ועד אח'
אחד אומ' לא אכלת · אשה אומרת
אכל ואשה אומרת לא אכל הואיל
ונקבע האיסור והוא אינו יודע אם
חטא אם לא חטא הרי זה מביא ק'

אשם תלוי ·· כל הבא על אשת איש
שעד אחד אומ׳ זאת בעלה ועד אחד
אומ׳ אינה אשתו חייבין אשם תלוי והוא
הדין למגרשת בספק שהרי נקבע
האיסור ·אבל ספק מקודשת אינו ל׳
נקבע האיסור ·· מי שהיו לפניו
שתי חתיכות אחת של חלב ואחת
של שומן ואכל אחת מהן ובא גוי
או כלב ואכל השניה או שאכל גוי
או כלב את הראשונה ובא ישראל
ואכל את השניה או שאכל ראשונ׳
בזדון ושניה בשגגה ·או שאכל
ראשונה בשגגה ושניה בזדון הרי
זה חייב אשם תלוי הואיל והיה
שם איסור קבוע ·· אכל שתיהן ל׳
בזדון פטור מקרבן ·אכל שתיהן
בשגגה מביא חטאת ·אכל את הר׳
הראשונה בשגגה ובא אחר ואכל את
השניה בשגגה שניהן חייבין באשם
תלוי וכן כל כיוצא בזה ·· חלב ונותר
לפניו ואכל אחד מהן ואינו יודע
איזה מהן אכל ·אשתו נדה ואחותו
עמו בבית ושגג באחת מהן ואינו ל׳
יודע איזו בעל ·שבת ויום הכפורים
ועשה מלאכה בין השמשות של
שניהן הרי זה פטור מקרבן ו׳
ואינו מביא חטאת שהרי אינו ל׳
יודע עצמו של חטא כמו שבארנו
ואינו מביא אשם תלוי שהרי ידע
בודאי שחטא ·· כל דבר שחייב
על ודאו חטאת קבועה חייבין על
לא הודע אשמות תלוין למנין ה׳
החטאות ·· כיצד כשם שאם אכל
חלב ודם ונותר ופגול בהעלם אחת
חייב ארבע חטאות כך אם נסתפק
לו אם אכלן אם לא אכל אלא חתיכה
של היתר שהיו אוהן מביא ארבע
אשמות תלוין ·· וכן אם נסתפק
לו אם האשה שבא עליה אשתו

היא או ערותה שהיתה עמה של
שחייב עליה שמונה אשמות תלוין ··
האוכל חתיכה משתי חתיכות ה׳
ונסתפק לו אם של חלב אכל או של
שומן אכל ואחר שנודע לו הספק
אכל חתיכה משתי חתיכות אחרו׳
ונסתפק לו אם של חלב אכל או ש׳
של שומן אכל הרי זה מביא שני
אשמות תלוין ·כשם שידיעת ה׳
הודאי מחלקת לחטאות כך ידיעת
ספק בנתים מחלקת לאשמות ··
לפיכך אם אכל חמשה זתי חלב
בהעלם אחת ונודע לו ידיעת ספק
על השני וכן על כל אחד ואחד ה׳
חייב אשם תלוי על כל אחד ואחד ··
חתיכה של שומן וחתיכה של
חלב ואכל מהן ואינו יודע איזה ה׳
היא אכל והביא אשם תלוי וחזר
ואכל השניה מביא חטאת ·וכן ה׳
אם אכל אחר את השניה מביא ה׳
האחר אשם תלוי כמו שבארנו ··
חתיכה של חלב וחתיכה של חלב
נותר אכל אחת מהן ואינו יודע ה׳
איזו היא מביא חטאת על החלב
ואשם תלוי על הנותר ·אכל את ה׳
השני בהעלם שני מביא שלש ה׳
חטאות ·ואם היה בה שוה פרוט׳
מביא אשם ודאי משום מעילה ··
אכל אחד אחת משתיהן ובא
אחר ואכל את השניה הרי זה מבי׳
חטאות ואשם וזה מביא חטאת
ואשם תלוי ·וכן כל כיוצא בזה ··

פרק התשיעי׳

על

חמש עבירות מביאין קרבן אשם
והוא הנקרא אשם ודאי ·שהרי ל׳
אינו בא משום ספק ·· ואלו הן ··
על שפחה חרופה ועל הגזל ועל

המעילה ועל טומאות נזיר ועל הע׳
הנרעשת כשיטה הר׳ ומונה ·· על
שפחה חרופה כיצד הבא על שפחה
בין בזדון בין בשגגה מביא אשם
והוא שתהיה השפחה גדולה ה׳
ומזידה ותהיה בעולה כדרכה ל׳
וגמור ביאה כדי שתלקה שנ׳ בקר
תהיה וגו׳ והביא את אשמו ·היא
לוקה והוא מביא קרבן ·ומפי השמ׳
השמועה למדו שבזמן שהיא
חייבת מלקות הוא חייב בקרבן
ובזמן שהיא פטורה מן המלקו׳
הוא פטור מן הקרבן ·· בן תשע
שנים ויום אחד שבא על שפחה
חרופה היא לוקה והוא מביא ל׳
קרבן ·ויראה לי שממתינין לו עד
שיגדיל ויהיה בן דעת ·· כבר
בארנו בהלכות ביאות אסורות
מה היא שפחה חרופה האמור׳
בתורה ושאין חייבין עד שיבעל׳
כדרכה ויגמור ·· לפיכך אם אמר
לו שנים בעלת שפחה חרופה ל׳
והוא אומ׳ לא בעלתי אותן ואינו
מביא קרבן על פיהם שהרי הוא
ידע אם גמר ביאתו אם לא גמר
וזה שאומ׳ לא בעלתי כלומ׳ לא גמ׳
גמרתי ·· הבא על השפחה ביאות
הרבה אינו חייב אלא אשם אחד ·
כיצד הבא על השפחה באחת חיב׳
בזדון או שבא עליה בשגגה ונו׳
ונודע לו וחזר ובא עליה בשגגה
ונודע אפילו מאה פעמים כשהוא
העלמות מקריב אשם אחד ומ׳
ומתכפר לו על הכל ·על הזדונות
שבה ועל השגגות ·· בד״א בשפחה
אחת ·אבל הבא על שפחות הרב׳
אפילו בהעלם אחת חייב אשם
על כל שפחה ושפחה ·· בעל
שפחה חרופה והביא אשמו ק

וחזר ובעל בה אחר שהפריש חייב
על כל אחת ואחת שהפרישה מחולין
ומוציא מה שהקריב ואחר כך בעל׃
וכן אם בעל חמש בעלות בהעלם
אחד בשפחה אחת ונודע לו על אח׳
מהן והפריש אשמו ואחר כך נודע
לו על השניה והפריש לו אשם א׳
אחר ואע״פ שבהעלם אחד היו ה׳
כולן הואיל ולא נודעו לו אלא לאחת
שהפריש נמצא כבועל אחר שנ׳
שהפריש שדין שוגג ומזיד בה׳
בשפחה חרופה אחת היא׃ על
הגזל כיצד כל מי שהיה לו משוה
פרוטה ומעלה ממון ישראל בין
שגזלו בין שגנבו בין שהפקיד אצ׳
או שהלוהו או משום שותפות או
משאר דרכים וכפר בו ונשבע ע׳
לשקר בין בזדון בין בשגגה הרי זה
מביא אשם על חטאו וזהו הנקר׳
אשם גזלות ומפורש בתורה שאי׳
שאינו מתכפר באשם זה עד שיבי׳
הממון שבידו לבעלין אבל החומש
אינו מעכב הכפרה׃ כבר בארנו
ואימתי יהיה חייב בשבועה זו שמ׳
שמקריב עליה אשם זה ואימתי י׳
יהיה פטור ממנה ועל איזו דרך
יתחייב אשמות רבות כמנין חיוב
השבועות ועל איזה דרך לא יתחיי׳
אלא אשם אחד׃ על המעילה
כיצד כל הנהנה בשוה פרוטה מן
ההקדש בשגגה מחזיר מה שנהנ׳
ויוסיף חומש ויקריב אשם ויתכפ׳
לו׃ וכבר בארנו בהלכות מעילה ש׳
שהקרן והקרבן מעכבין את הכפר׳
ואין החומש מעכב׃ האוכל מת׳
שמועלין בו בחמשה תמחויין ה׳
בהעלם אחד אע״פ שהוא מדבר
אחד אם יש בכל אכילה ואכילה
שוה פרוטה חייב אשם על כל אח׳

ואחת שהתמחויין מחולקין במעילה
והרי הן כמנין הרבה ואע״פ שאין
מחולקין בחיוב הכרתות חומרא את׳
יתרה יש במעילה שהרי עשה בה את
הנהנה ומצטרפת לזמן מרובה ושׁ׳
ושליח שעשה שליחותו חייב ה׳
המשלח מה שאין כן בדברים הא׳
האלו בשאר האיסורין׃ כל המחויב
אשם ודאי צריך שיודע לו חטאו
ואחר כך יקריב אשמו אבל אם הק׳
הקריבו לו קודם שיודע חטאו ונו׳
לו אחר שהקריב אינו עולה לו חט׳
שחייבין עליו אשם אחד המזיד
ואחד כהן משיח או שאר העם
שוין בו׃ כל חטא שחייבין עליו
אשם ודאי אם נסתפק לו אם עשהו
אם לא עשהו פטור מכלום לפיכך
הבא על ידו ספק מעילה אינו חייב
כלום כמו שבארנו במעילה׃ היתה
לפניו חתיכה של חלב וחתיכה של
הקדש ואכל אחת מהן ואינו יודע
איזוהי מביא אשם תלוי ואם חז׳
ואכל השניה מביא חטאת על החלב
ואשם ודאי על מעילה על ההקדש
בא אחר ואכל את השניה זה השני
מביא אשם תלוי׃ חתיכה של חלב
וחתיכה של חלב הקדש ואכל אחת
מהן מביא חטאת ואכל השניה אחר
שנודע לו על הראשונה מביא שתי
חטאות ואשם ודאי על מעילתו׃
בא אחר ואכל את השניה זה מביא
חטאת וזה מביא חטאת כבר׃
כבר בארנו בהלכות מאכלות אסור׳
מאיזה טעם נוסף איסור הקדש
על איסור חלב וכל כיוצא בזה מן
האיסורין׃

פרק עשירי

ששה

מעותן שיקריבו קרבן עולה ויורד׃
ואלו הן׃ המצורע והיולדת והנ׳
והנשבע שבועת העדות בין בזדון
בין בשגגה והנשבע שבועת בטוי
לשקר בשגגה והטמא שאכל קד׳
בשגגה והטמא שנכנס למקדש
בשגגה׃ קרבן היולדת אם היתה
עשירה מביא כבש בן שנתו לעולה
ובן יונה או תר לחטאת ואם אין
ידה משגת הרי קרבנה יורד ומביא
שתי תורים או שני בני יונה אחד
לחטאת ואחד לעולה ואפילו היתה
ידה משגת לשה ואינה משגת לנ׳
לנסכיו מביאה קרבן עני׃
המצורע כשיטהר מביא שלש׳
בהמות והם שני כבשים אחד ל׳
עולה ואחד אשם וכבשה לחטאת
ואם אין ידו משגת מביא שתי ת׳
תורים או שני בני יונה אחד לעולה
ואחד לחטאת וכבש לאשם׃
על שבועת העדות ועל שבועת
בטוי ועל שגגת טומאת מקדש ו׳
וקדשיו מביא כבשה או שעירה
כשאר החטאות הקבועות ואם אין
ידו משגת מביא שתי תורים או ש׳
שני בני יונה אחד עולה ואחד חטא׳
ואם אין ידו משגת לעוף מביא ע׳
עשירית האיפה סלת והיא הקרויה
מנחת חוטא שכבר נתפרשו מעש׳
בהלכות מעשה הקרבנות׃ כל
הקרבנות האלו מפורשין בתורה
ומפורש זה שחייב להביאן חוץ מן
הטמא שנכנס למקדש בשגגה או
אכל קדש שכך כתוב שם ונפש כי
תחטא ושמעה קול אלה או נפש
אשר תגע בכל דבר טמא או נפש
כי תשבע לבטא בשפתים והיה
כי יאשם לאחת מאלה וגו׳ ומפי
השמועה למדו שזה שחייב קרבן

לטמא כשנטמא ונכנס למקדש
או אכל קדש והוא לא ידע ׳ואעפ׳
שהדבר מפי הקבלה הרי הוא כמפ׳
מפורש שהרי חייבה תורה כרת
לטמא שאכל קדש ולטמא שנכנס
למקדש ׳באוכל מזה׳ והנפש אש׳
תאכל בשר מזבח השלמים אשר
לי״י וטומאתו עליו ונכרתה ׳ובנכ׳
ונכנס למקדש מזה׳ ונכרתה הנפ׳
ההיא מתוך הקהל כי את מקדש
י״י טמא ׳וכיון שחייבה תורה כר׳
על טומאת מקדש וקדשיו פירש
הקרבן שמביאין על שגגתן ״
כל קרבנות שהאשה חייבת בהן
מביאין על ידיה אם היה עני מביא
קרבן עני ׳ואם היה עשיר מביא
על ידה קרבן עשיר ׳ומביאין אותם
על ידי בנה ובתה ועל ידי עבדו וש׳
ושפחתו קרבן עני ומאוכלין בזבחי׳ ״
המלך וכהן משיח מביאין קרב׳
על שבועת העדות או על שבועת
בטוי או על טומאת מקדש וקדשיו
כשאר הדיוטות שהרי לא חלק ה׳
הכתוב קרבן מלך מקרבן הדיוט ל׳
מקרבן משיח אלא במעשת שחייבי׳
על שגגתן חטאת קבועה כמו ש׳
שבארנו ׳אבל בקרבן עולה ויורד ל׳
חלק שום ״ כבר בארנו בהלכות
שבועות שאמרתי יהיה חייב על שבוע׳
העדות ועל שגגת שבועת בטוי ׳וא׳
ואמרתי יהיה פטור עליהן ׳ועל אחז
דרך יהיה חייב קרבנות הרבה כמנין
השבועות ׳ועל איזה דרך לא יהיה
חייב אלא קרבן אחד ׳ובהלכות מ׳
מחוסרי כפרה יבואר באיזה דרך
תתחייב היולדת והמצורע קרבנות
הרבה ׳ובאיזה דרך יתחייב לאחד
אותן קרבן אחד ״ כל המביאין ק׳
קרבן על הזדון כשגגה אם היה אנו׳

אנוס פטור מן הקרבן ׳ואין צריך
לו׳ שאר עבירות שאין חייב חט׳
חטאות אלא על שגגתן שאם היה
אנוס פטור ״ מי שהפריש מעות
לכשבה על חטאתו וצריך לתן הרי
הן מביא שעירה על חטאתו ויחלל
אותן המעות על השעירה ויהנה
בהן ׳וכן הפריש מעות לבהמה ל׳
והעני יקח שתי תרים או שני ל׳
בני יונה ויחלל עליהן אותן המעו׳
ויהנה בהן ״ הפריש מעות לבני
יונה או לתורים והעני יביא עש׳
האיפה ויחלל עליה אותן המעות
ויהנה בהן ״ וכן אם היה עני ל׳
הפריש מעות לעשירית האיפה
והעשיר יוסיף עליהן ויביא עוף
הפריש עוף והעשיר יביא כשב
או שעירה אפילו היה מורישו ל׳
גוסס הרי הוא עני עד שימות מ׳
מורישו ויורישנו ״ עשיר
שהפריש כשבה או שעירה ונש׳
טה מום והעני אם רצה יביאו בדמי׳
יובל אם הפריש ונפסל יביא בדמ׳
עשירית האיפה שאין לעוף ערך ״
הפריש עשירית האיפה והע׳
והעשיר עד׳ שלא קדשה בכלי
הרי היא ככל המנחות ותפדה
ותאכל ׳ומשקדשה בכלי תעובר
צורתה ותצא לבית השרפה ״
עשיר שהפריש קן למכור אותה
וליקח בדמיה כשבה או שעירה
והעני יביאו קן ׳ואעפ׳ שהיא ק׳
קדושת דמים שהיא נדחית אלא
לא נדחית ׳מפני שהדחוי מעיקרו
אינו דחוי והרי נראה לו קן זה
עתה ״ עני שהקריב קרבן
עשיר יצא ׳ועשיר שהקריב
קרבן עני לא
יצא ״

פרק אחד עשר

שני יש בטומאת מקדש וקדשיו
מה שאין כן בשאר כריתות ששאר
כריתות בין בשוגג ונודע לו בסוף מה
שחטא ואעפ׳ שלא היתה לו ידיע׳
בתחלה הרי זה חייב חטאת ׳אבל
בטומאת מקדש וקדשיו אינו
מביא קרבן עולה ויורד עד של׳
שתהיה לו ידיעה בטומאה וידיע׳
לקדשים או למקדש בתחלה וידיע׳
לטומאה וידיעה לקדשים ולמקד׳
בסוף והעלם בנתים ״ כיצד
נטמא ונכנס למקדש או שאכל
ואחר כך נודע לו שנטמא ושהיה
טמא בשעה שאכל או נכנס וש׳
ושקודש היה זה שנכנס לו הרי
זה פטור מקרבן עד שידע שנטמ׳
ושזה קודש ושזה מקדש קודם
שיכנס או קודם שיאכל ״
כיצד נטמא וידע שנטמא וידע
שזה קדש וזה מקדש ואחר כך
נעלמה ממנו הטומאה ושכח
שנטמא ונכנס למקדש או אכל
קדש והוא ידע שזה קדש וש׳
ושזה מקדש ׳או ששגג ושכח
שזה מקדש או שזה בשר קדש
והוא יודע שהוא טמא ונכנס או
אכל ואחר כך נודע לו דברים של׳
שנתעלמו ממנו הרי זה מביא קר׳
עולה ויורד כל צד וצד ממחלוקת
זו ״ ומבין שדין טומאת מ׳
מקדש וקדשיו כך הוא בשאר
טומאות מוזר בעשותה אחד
ממצותיו אשר לא תעשנה ואו׳
ואשם או הודע לו חטאתו ׳כיון
שידע בסוף ואעפ׳ שלא ידע בתח׳

בתחלה ובטומאות מקדש וקדשיו
כיצד בעשותה ונעלם ממנו והוא ידע
ואשם מאחר שנ׳ ונעלם ממנו
וכלל שהיתה שם ידיעה בתחלה
ונ׳ והוא ידע ואשם הייה ידיעה בסוף
הא למדת שצריך ידיעה בתחלה וכ׳
וידיעה בסוף והעלמה בנתים.
נטמא וידע שנטמא ואח׳ לא ידע
באיזה טומאה נטמא ושכח שנטמא
ואחר כך נכנס למקדש או אכל קדש
ונודע לו אחר שנכנס או אחר שאכ׳
שאכל באיזה טומאה נטמא הרי זה
חייב קרבן אע״פ שלא ידע בתחלה
באיזה טומאה נטמא הואיל וידע שהוא
טמא הרי היתה שם ידיעת טומאה
בתחלה. אבל אם נעלמה ממנו
הלכות טומאה כגון שנטמא בכ׳
בכעדשה מן השרץ וידע שהשרץ
מטמא ולא ידע השיעור ושכח
שנגע בשרץ כלל ונכנס או אכל
ואחר כך נודע לו שנגע בכעדשה
מן השרץ הרי זה ספק אם חייב
בקרבן אם פטור. וכן מי שלא
ראה המקדש מימיו ולא הכיר מקומו
אם נטמא וידע שנטמא ושכח ה׳
שנטמא ונכנס במקדש שלא ידע
בתחלה שזהו מקומו שהרי לא ראהו
מעולם ואחר כך זכר הטומאה ונ׳
וידע שזה מקדש הרי זה ספק אם
ידיעה שיש מקדש בעולם או עד
שידע מקומו תחלה. יראה לי
שכל אלו החייבין בקרבן מספק אינן
מביאין קרבן שאין מכניסין חולין ל׳
בעזרה. ואם תאמ׳ והלא חטאות
העוף באות על הספק והרי נאכלות
מפני שהחטאת באה מתוסר כפור
ואסור לאכול בקדשים עד שיביא כ׳
כפרתו. אבל מי שאינו מחוסר כפו׳
אינו מביא קרבן מספק. מי

שנטמא בעזרה צריך שידע תחלה
שזה מקדש ואם נעלם ממנו אחר כך
שנטמא והוא זכור שזה מקדש או
שנעלם ממנו שזה מקדש ולא שכח
שנטמא או שנעלם ממנו זה וזה
כשיודע לו יביא קרבן עולה ויורד.
והוא שישהה כשיעור מ׳ שביארנו
בהלכות ביאת מקדש. מי שטמא
עצמו במזיד ולא שהה כשיעור
הרי זה ספק אם שיעור השתחויה
לאונס בלבד או אף למזיד. לפיכך אם
נעלם ממנו ויצא ולא שהה אינו מ׳
מביא קרבן. וכן אם תלה עצמו בא׳
באויר עזרה הדבר ספק אם אויר
עזרה כעזרה או אינו כעזרה.
מי שנסתפק לו אם נכנס למקדש
או אכל קדש אם לא אינו מביא אש׳
אשם תלוי שאין מביאין קרבן על
לא הודע אלא בכרת שחייבין על ש׳
שגגתו חטאות קבועה. מי שהיו
לפניו שני שבילין אחד טמא ואחד
טהור הלך בראשון וחזר והלך בשני
ובשעה שהלך בשני שכח שהלך
בראשון ונעלמה טומאה זו ונכנס
למקדש או אכל קדש חייב אף על פי
שלא היתה לו בתחלה ידיעה גמורה
לטומאה אלא מקצת ידיעה שהרי
לא ידע שהלך בשני שבילין שבאחד
שניהם יהיה טמא בודאי אע״פ כן
חייב שמקצת ידיעה ככל ידיעה.
הלך בראשון ונכנס למקדש או
אכל קדש פטור מפני שהוא ספק
טמא. הזה שלישי ושביעי וטבל
ואחר שנכנס למקדש והלך בשני ו׳
וחזר ונכנס למקדש חייב שהרי נכנ׳
כשהוא טמא בודאי או בפעם רא׳
ראשונה או בפעם שניה ואע״פ ש׳
שם ידיעה אלא ספק ידיעה חייב
שהרי כל שבילו אלא ספק הוא כן ב׳

בטומאות מקדש וקדשיו ספק ידיעה
כידיעה. היה טמא ואמרו לו שנים
נכנסת למקדש והוא אומ׳ לא נכנסתי
פטור ואינו מביא קרבן שאם ירצה
יאמר מזיד הייתי. אמרו לו שנים
טמא היית כשנכנסת למקדש ומכ׳
כענין נטמאת וידעת שאותה טומ׳
אע״פ שהיה בין טומאה זו שמעידין
בה ובין כניסתך ימים רבים שאפשר
לו׳ כבר טבלתי חולאי והכחיש את
העדים ואו׳ לא נטמאתי מעולם הרי
אלו נאמנין ומביא קרבן על פיהם
אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה
קל וחומר שיביאוהו לידי קרבן הקל
שהרי הכחישן. טומאות מקדש
וקדשיו שהיה לה ידיעה בתחלה
ולא היה לה ידיעה בסוף שעיר של
יום הכפורים הנעשה בפנים ויום
הכפורים תולין עד שיודע לו ויביא ק׳
קרבן עולה ויורד. ושאין בה ידיעה
בתחלה אבל יש בה ידיעה בסוף ש׳
שעיר הנעשה ביום הכפורים בחוץ
ויום הכפורים מכפרין. ועל שאין בה
ידיעה לא בתחלה ולא בסוף שעירי
הרגלים ושעירי ראשי חדשים מכפ׳.
ועל זדון טומאות מקדש וקדשיו
עד כהן גדול של יום הכפורים מכפר
אם היה המזיד מן הכהנים ואם
היה מישראל דם שעיר הנעשה בפנ׳
ויום הכפורים מכפר שנ׳ וכפר על
הקדש מטומאות בני ישראל.

פרק שנים עשר

כל דבר שחייבין על שגגתו חטאות
קבועה אם שגגו בית דין הגדול בהוריה
והורו להיתר ושגגו העם בהוריתם
ועשו העם ושגגו על הוריתן ואח׳

ואחר כך נודע לבית דין שטעו הרי ב"ד
חייבין להקריב קרבן חטאות על שגגת
בהוראה ואע"פ שלא עשו הן במעשה
מעשה שאין משגיחין על עשיית
ב"ד כלל בין עשו בין לא עשו אלא
על הוראתן בלבד. ושאר העם פטור
מן הקרבן אע"פ שהן עושין מפני
שתלו בבית דין. ומהו הקרבן
שמביאין על שגגה זו אם בע"ז ש'
שגגו והורו מביאין פר לעולה ושעי'
לחטאות מכל שבט ושבט. וקרבן
זה הוא האמור בפרשת שלח לך.
והיה אם מעיני העדה נעשתה
לשגגה. מפי השמועה למדו שבש'
שבשגגת ע"ז הכתוב מדבר. ואם
בשאר מצות שחייבין על שגגתן
חטאת קבועה שגגו והורו מביאין
כל שבט ושבט פר חטאת והוא ה'
האמור בפרשת ויקרא ואם כל עדת
ישר' ישגו. נמצאת למד שאם
שגגו ב"ד הגדול בהוראה בע"ז מביאי'
כל הקהל שנים עשר פרים עולות
ושנים עשר שעירים חטאות והן
הנשרפין שהרי דמן נכנס בפנים
והן הנקראין שעירי ע"ז. ואם
בשאר המצות שגגו מביאין שנים
עשר פרים חטאות והן נשרפות
מפני שדמן נכנס בפנים. וכל פר
מהן נקרא פר העלם דבר של צבור
שנ' והקריבו הקהל. כל קהל וקהל
ושבט ושבט קרוי קהל שנ' ויעמד
יהושפט בקהל יהודה. כיון שעשו
כל ישר' שבארץ ישר' על פי בית דין
שהורו בין שעשו רוב ישר' ואע"פ
שהן מיעוט כל ישר' מביאין כמנין
השבטים פר לכל שבט ושבט. ובע"ז
פר ושעיר לכל שבט ושבט שאף
אלו שלא חטאו מביאין על ידי חוטאי'
ואפילו עשה שבט אחד בלבד והוא

רוב הקהל הרי כל הצבור מביאין ש'
שנים עשר פרים ובע"ז שנים עשר
פרים ושנים עשר שעירים.
ב"ד שנסתפק להן אם שגגו בהורא'
אם לא שגגו אינן חייבין אשם ת'
תלוי. שנ' ונודעה החטאת עד
שיודע ואחר כך יתחייבו בקרבן
כמו שביארנו. כ"ש שבית דין ל'
חייבין ואלו העושין על פיהן פטו'
מן הקרבן כשהיו המורים בית דין
הגדול של שבעים ואחד ויהיה
ראש ישיבה עמהם בהוראה וצ'
ויהיו כולם ראוין להוראה ויטעו
רובם בדבר זה שהורו בו ויורו בפי'
בפירוש ויאמרו לעם מותרין אתם
לעשות. וכן אלו ששמעו מבית
דין אם יאמרו לאחרים מותרין א'
אתם לעשות ויעשו הקהל או כ'
רובו על פיהם ויהיו העושים שוג'
שוגגין על פיהם ומדמין שהדבר
שהורו בו כדת הורו ויורו לבטל
מקצת ולקיים מקצת ולא שיע'
שיעקרו כל הגוף וכשיודע להם
ידעו גופו של דבר שהורו בו בשגגה.
כל אלו [illegible] הוא שיהיו
בית דין חייבין בקרבן והעושה ע'
פיהם פטור. יצא אם חסר אחת מכ'
אלו הדרכים הרי בית דין פטורין מן
הקרבן. וכל מי ששגג ועשה מע'
מעשה מביא חטאת קבועה על
שגגתו.

פרק שלשה עשר

כיצד אם חסר אחד מכל הדברים שאמ'
יפטרו ב"ד ויתחייבו העושים. הרי
שהורו ב"ד של אחד השבטים להם
שחלב הקבה מותר ואכלו אותו ה'

אנשי מקומן על פיהן אותו בית דין
פטורין וכל מי שאכל מביא חטאות
קבועה על שגגתו. וכן אם הורו
בית דין הגדול שדם הלב מותר ולא
היה ראש ישיבה עמהן או שלא
היה אחד מהן ראוי להיות ממונה
בסנהדרין כגון שהיה גר או ממזר
או זקן שלא ראה בנים וכיוצא ב'
בהן ועשו העם על פיהם ואכלו
דם הלב הרי בית דין פטורין וכל
מי שאכל מביא חטאות קבועה
על שגגתו. ומנין שאין הכתוב
מדבר אלא בבית דין הגדול. שנ' ואם
כל עדת ישר' ישגו. ומנין שעד
שיהיו כולן ראוין להוראה. שנ' אם
מעיני העדה. עד שיהיו להם כע'
כעינים. שיהיו כולן ראוין להוראה.
שנ' ואם כל עדת. ולהלן הוא אומר
ושפטו העדה. מה עדה האמור'
בדיני נפשות כולן ראוין להוראה
אף עדה האמורה בשגגה כולן כ'
ראוין להוראה. וכן אם הורו
וידע אחד מהן שטעה ואמ' להם
טועים אתם ורבו עליו המתירין ה'
והתירו הרי בית דין פטורין וכל
מי שעשה על פיהם חייב להביא
חטאות קבועה על שגגתו שנ' ואם
כל עדת ישר' ישגו. משישגו כל
הסנהדרין. ידע אחד מן הסנ'
הסנהדרין או מיעוטן שטעו הוא'
המתירין ושתקו הואיל והורו ולא
היה שם חולק ופשטה הוראה ב'
ברוב הקהל הרי ב"ד חייבין בקרבן
וכל מי שעשה על פיהם פטור ל'
ואלו ששתקו אם עשו על פי אלו
שהורו הרי אלו חייבין מפני שלא
תלו בבית דין. וכן אם נשאו ונתנו
בדבר ואמרו דבר זה מותר הוא ל'
ולא הורו לעם ולא אמרו להם מותרי'

אותם לעשות ושמע השומע מהם
בעת שגמרו הדבר מותר והלך
ועשה כפי מה ששמע הרי כל אלו
העושה חייב חטאת קבועה ובית
דין פטורין שהרי לא הורו להם כל
בפירוש לעשות ׃ וכן אם הורו
ועשו מיעוט הקהל על פיהם ונו'
ונודעה השגגה הרי בית דין פטו'
פטורין וכל אחד מהמיעוט שעשו
וכל אחד ואחד מביא חטאתו ׃
והסנהדרין שעשו בהוראתן אין
מצטרפין לרוב הקהל עד שיהיו
הרוב שעשו חוץ מן הסנהדרין ׃
עשו רוב אנשי ארץ ישר' על פ'
פיהם אע"פ שאלו העושים שבט
אחד ׳ וכן אם עשו רוב השבטים
אע"פ שהן מיעוט הקהל בית דין
חייבין והעושין פטורין ׃ כיצד
היו יושבי ארץ ישר' שש מאות אל'
אלף ואחד והיו העושים בהוראת
בית דין שלש מאות אלף ואחד והרי
כולן בני יהודה בלבד או שהיו מע'
עושין בני שבעה שבטים כולן ל
אע"פ שיש בהן מאה אלף הרי בית
דין חייבין וכל העושין על פיהם פט'
פטורין ׳ ואין משגיחין על יושבי
חוצה לארץ שאין קרויי קהל אלא
בני ארץ ישר' ושבט מנשה ואפרי'
אינן חשובין כשני שבטים לענין
הזה אלא שניהם שבט אחד ׃
היו העושים מרובים בשעת החטא
ומועטין בשעת ידיעת או מועט'
בשעת החטא ומרובים בשעת הי'
ידיעה הכל הולך אחר שעת המע'
המעשה ׃ הורו בית דין בחלב
מן החלבים שהוא מותר ואכל מה'
מיעוט הקהל על פיהם ונודע להם
שחטאו וחזרו בהן ואחר כך הורו
שע"ז פלונית מותרת בעבודה זו מ

ועבד אותה עבודה על פיהם מיעוט
אחר וכשיצטרפו העובדין לאוכלין
יהיו רוב הרי אלו מצטרפין אע"פ
שהיה להם ידיעה בנתים ׃ בד"א
כשהיה המורה בית דין אחד אבל
אם מת בית דין שהורה בתחלה
ועמד אחר והורה הרי אלו מיעט'
אין מצטרפין לאלו אפילו הורו שני
בתי הדינין בדבר אחד כגון חלב
וחלב דם ודם ׃ וכן אם לא היו כל
העושין שוגגין על פי ההוראה
הרי ב"ד פטורין וכל העושין חייב'
כיצד הורו ב"ד שמותר חלב הקרבה
ואכלו כולן וידע אחד מן הקהל
שטעו ושחלב הקרבה אסור ואכלו
מפני הוראתן שסמך על דעתן כל
שאמרה לשמוע מפי ב"ד אע"פ ש
שהן טועין הרי זה האוכל חייב כל
להביא חטאת קבועה על אכילתו ׳
ואינו מצטרף למנין השוגגין על
פיהן ׃ בד"א כשהיה זה שטעה
חכם או תלמיד שהגיע להוראה
אבל אם היה עם הארץ הרי זה
פטור שאין ידיעה באסור ידיעה
ודאית ומצטרף למנין השוגגין על
פיהן ׃ וכן אם לא ידע שטעו ב"
ונתכוון לאכול שומן ואכל חלב ה
הקרבה שהתירוהו והוא לא ידע
שהוא חלב הקרבה הרי הוא חייב
מפני שאין כוונתו מפני שגגתו כל
ולא מפני דין ההוראה ואינו מעט'
מצטרף למנין השוגגין על פיהם
שנ' כי לכל העם בשגגה עד שתהי'
שגגה אחת לכל ׃ וכן אם תלה
בעצמו ואכל חלב הקרבה שהורו
להתירו ולא מפני הוראתן אכלו מ'
מפני שהוא מותר בדעתו הרי זה
חייב חטאת קבועה בפני עצמו ו
זה הכלל כל התולה בבית דין פטור ׳

והוא שיהיו שם כל הדרכים שמנינו
וכל החייב בפני עצמו זה הכלל כל
התולה בעצמו ומצטרף לרוב השוגגין ׃
הורו בית דין להתיר דבר האיסור
בזדון ועשו הקהל על פיהן בשגג'
ב"ד פטורין מן הקרבן מפני שהן
מזידין ׳ וכל אחד ואחד מן העוש'
על פיהן חייב קרבן בפני עצמו כל
מפני שהוא שוגג ׃ הורו בית דין
בשגגה וידעו כל הקהל שטעו כל
ושאין ראוי לקבל מהן ואף על פי
כן עשו הקהל על פיהם אלו פט'
פטורין שהרי לא עשו הקהל על
פיהם ואלו פטורין מפני שהן מז'
מזידין שהרי ידעו שטעו ושאין
ראוי לעשות כן ׃

פרק ארבעה עשר

בית דין ששגגו והורו לעקור גוף
מגופי תורה ועשו כל הקהל על
פיהם ב"ד פטורין וכל אחד ואחד
מן העושין חייב חטאת קבועה ׳
שנ' ונעלם דבר ׳ ולא כל הגוף ׃
לעולם אין ב"ד חייבין עד שיורו
לבטל מקצת ולקיים מקצת בדברי'
שאינן מפורשין ומבוארין בתור'
ואחר כך יהיו בית דין חייבין בקר'
בקרבן והעושין על פיהם פטורין ׃
כיצד שגגו והורו שמותר
להשתחות לע"ז או שמותר להוצי'
להוציא מרשות לרשות בשבת
או שמותר לבוא על שומרת יום
כנגד יום הרי אלו כמו שאומר
אין שבת בתורה ואין ע"ז בתורה
או אין נדה בתורה שעקרו כל ה
הגוף ואין זו בכלל זה שגגת
הוראה אלא שכחה לפיכך פטור

אין הקרבן וכל העושה על פיהם חייב
חטאות כפי מעשיו ״ אבל אם טעו
והורו ואמרו המוציא מרשות לרשו׳
הוא שחייב שנ׳ אל יצא איש ממקו׳
אבל הזורק והמושיט מותר או ש׳
שעקרו רוב מלאכות מלאכת והורו
שאינה מלאכה הרי אלו חייבין ״
וכן אם טעו ואמרו המשתחוה
לע״ז כפשוט ידים הוא שחייב שנ׳
לא תשתחוה לאל אחר אבל הכורע
על הארץ ולא פשט ידיו ורגליו
הרי הוא מותר הרי אלו חייבין ״
וכן אם טעו ואמרו הבא על שומר׳
יום כנגד יום שראתה דם ביום הוא
החייב שנ׳ כל ימי זובה אבל אם
ראתה בלילה מותר לבא עליה וכיו׳
אם הורו שמי שפרסה אשתו נדה
בשעת תשמיש מותר לו לפרוש
היום לשעתו כשהוא מתקשה
הרי אלו חייבין ״ וכן אם טעו ואמ׳
שהאוכל דם שיצא בשעת שחיט׳
הוא החייב אבל האוכל דם הלב מו׳
מותר הרי אלו חייבין וכן כל כיוצא
בטעיות אלו אם הורו כהן ועשו
רוב הקהל על פיהם ב״ד מביאין קרבן
על שגגתן וכל העושין על פיהם
פטורין ״ הורו ב״ד שיצא השבת
לפני שנתכסת החמה והוא ששקע׳
החמה ולבסוף זרחה החמה אין זו
הוראה אלא טעות וכל מי שעשה
מלאכה חייב אבל ב״ד פטורין וכן
אם התירו אשת איש על פי שהעיד׳
בפניהם שמת בעלה ואחר כך בא בעל׳
אין זו הוראה אלא טעות והאשה
ובעלה האחרון חייבין חטאות על
שגגתן וכן כל כיוצא בזה ״ ב״ד
שהורו בשגגה ושכחו טעמו של
חטאו שהורו אע״פ שהן יודעין
בודאי שהורו בשגגה ואע״פ שה

שהעם מודיעין אותן ומודיעין להם
בכך וזה הוראתם לגו הם פטורין וכ׳
והעושין על פיהן חייבין כפי ע׳
עצמן ״ שנודעה החטאות שחטאו
עליה ולא שיודיעהו החטאים ״
כיצד שגגו והתירו חלב הקיבה
ואכלו אותו רוב העם ואחר שידעו
ששגגו בהוראה ושהתירו דבר שה׳
שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתן
חטאות נסתפק להם אם מקצת חל׳
חלבים התירו או מקצת דמים התיר׳
הרי אלו פטורין וכל מי שאכל מביא
חטאות קבועה ״ ב״ד שהורו
בשגגה ונודעה להן שגגתן בין ש׳
שהביאו כפרתן בין שלא הביאו
כל העושה כפי הוראתן שפשטה
ברוב הצבור מאחר שידעו הרי זה
מביא אשם תלוי הואיל והיה לו ל׳
לשאול בכל עת על דברים שנתחדשו
בב״ד ולא שאל הרי זה כמי שנסתפק
לו אם חטא אם לא חטא ״ בד״א
במי שהיה עם ב״ד במדינה אבל
מי שראה הוראה והלך במדינה א׳
אחרת אע״פ שעשה אחר שידעו
פטור מפני שתלה בהן והרי אי א׳
אפשר לו לשאול אלא עד יצא והנכו׳
ליציאת אע״פ שעדין לא יצא לדרך
ועשה על פיהם מאחר שידעו הרי
זה פטור ״

פרק חמשה עשר

כבר ביארנו שכל שגגה שהדיוט
מביא עליה חטאתו קבועה כשבה
או שעירה אם שגג בה הנשיא ש׳
מביא שעיר ואם שגג בה כהן מש׳
משיח מביא פר בד״א שכהן משיח
מביא קרבן על שגגתו בשוגה

בהוראת עצמו ועשה מעשה כש׳
בשגגת הוראתו לבדה והוא שיהיה
חכם ומופלא שנ׳ אם הכהן המשי׳
יחטא לאשמת העם הרי משיח
כצבור מה הצבור שהן בית דין
אינן חייבין קרבן עד שיהיו חכמי׳
ראוין להוראה ויטעו בהוראה
ויעשו העושים על פיהם ויורו לב׳
לבטל מקצת ולקיים מקצת כך
המשיח בכל הדרכים האלו חייב ״
כיצד כהן המשיח שטעה
בהוראה לעצמו ודמה שהזורק
מרשות לרשות בשבת מותר וזרק
מרשות לרשות והוא תולה בהוראתו
לעצמו כשידע לו חטאו יביא פר
לחטאתו ״ אבל אם לא תלה בהוראת׳
אלא שגג וזרק או שתלה בהוראתו
ולא היה חכם ומופלא או שעקר
כל הגוף בהוראתו לעצמו או ששגג
בהוראתו לבטל מקצת ולא עשה אלא
בשגגה אחרת או שהיה מזיד בל׳
בהוראה ושגג במעשה הרי זה פט׳
פטור מקרבן כלל שדינו להוראת
עצמו כדין הקהל להוראת בית דין
לכל דבר ״ הורה לעצמו ושכח מא׳
מאיזה טעם הורה ובשעת מעש׳
אמ׳ הריני עושה על דעת הוראתי
הרי זה מביא פר חטאת ״ הורה
לעצמו לבטל מקצת ולקיים מקצ׳
בע״ז ועשה כפי הוראתו הרי זה מ׳
מביא שעירה כהדיוט והוא ששגג
בהוראה כמו שבארנו ״ שאין
המשיח חייב קרבן אלא בהעלם דבר
בהוראה עם שגגת מעשה כצבור ״
אבל אם שגג במעשה בלבד בלא
הוראה בין בע״ז בין בשאר מצות
אינו מביא קרבן כלל ״ הורה הכהן
המשיח עם ב״ד ושגג הוא והם
בהוראתם אע״פ שעשה על פי הה׳

ההוראה הזאת שטעו בה הואיל
ולא סמך על הוראתן לבדה משע'
ומעשה אלא על הוראתו עם הוראת
בית דין הרי זה פטור ואינו צריך
כפרה בפני עצמו אלא אם היו
ב"ד מביאין קרבן ומתכפר לו בכלל
הציבור ׃ ואם היו העושים הם ל'
המביאין קרבן הוא אינו מביא ק'
קרבן שהרי אינו צריך כפרה בל'
בפני עצמו ׃ הורה עם בית דין
בשגגה ושגגו הם כדם והוא ל'
בחלב אינו מתכפר לו עם הציבור
אלא מביא פר לעצמו ׃ כהן
משיח שנסתפק לו אם שגגה
בהוראה בשגגה שהיא שגגת ד'
ההוראה עם המעשה או לא שגג
אותה אינו מביא אשם תלוי אל'
ומפני שהוא בין בצבור שאין ל'
מביאין אשם תלוי על לא הודע
על שגגת הוראה ׃ אבל הנשיא
אם נסתפק לו אם חטא או לא חט'
מביא אשם תלוי כשאר חטאות
מפני שאין שגגתו תלויה בהוראה ׃
איזהו נשיא האמור בתורה
זה מלך שאין עליו רשות לאדם
מישר' ואין למעלה ממנו במלכותו
אלא יי' אלהיו ׃ בין שהיה מבית
דוד או משאר שבטי ישר' ואם
היו מלכים רבים ואין אחד מהם
עובר את חבירו כל אחד מהן מ'
מביא שעיר על שגגתו ׃ איזהו
כהן משיח זה כהן גדול שנמשח
בשמן המשחה ולא המרובה בגדי' ׃
כהן גדול שנמשח בשמן המשח'
ועבר מעבודתו מפני מום או מפ'
מפני הזקנה וכיוצא בהן וחטא ל'
בשגגה זו מביא פר על שגגתו ל'
לפי שאין בין כהן משיח המשמ'
לכהן משיח שעבר אלא פר יום
הכפורים ועשירית האיפה של כל יום
שאינו מקריב אלא כהן המשמש
בכהונה גדולה אבל פר הבא על כל
המצות שניהם שוין בו ׃ נשיא
שעשה עם הציבור בהוראת בית דין
ומתכפר לו בכלל העם שאם היו בית דין
הם שהקריבו על שגגתן כל העם ל'
פטורין מן הקרבן והמלך כמו של'
שבארנו ׃ ואם היו העושין על פי
בית דין הן החייבין בקרבן והיה ה'
המלך מן העושין הרי זה מביא ל'
שעיר ששעיר נשיא במקום כשב'
או שעיר של הדיוט הוא עומד ׃
נשיא שנצטרע עבר מנשי'
מנשיאותו ונשיא שעבר מנשיאות'
הרי הוא כהדיוט ׃ חטא כשהיה
נשיא ועבר מגדולתו הרי זה מביא
שעיר שנ' על חטאתו אשר חטא
כשעת חטאתו הוא מביא ׃
כהן משיח או מלך שחטאו עד
שלא נתמנו אע"פ שלאחר כך נת'
נתמנו הרי אלו כהדיוט שנ' אשר
נשיא ׃ ואם כהן משיח עד שי'
שיחטא כשהוא נשיא וכשהוא
משוח ׃ לפיכך אם אכל ספק חלב
כשהיה הדיוט ונודע לו אחר של'
שנתמנה כהן גדול הרי זה מביא
אשם תלוי ׃ אכל חצי זית חלב
כשהוא הדיוט וחצי זית בהעלם
אחד או שאכל חצי זית כשהוא מל'
נשיא וחצי זית אחר שעבר ואינו
מצטרף ופטור ׃ אכל חצי ל'
זית כשהיה הדיוט ונתמנה ועבר
ואכל חצי זית כשהוא הדיוט הרי
זה ספק אם מצטרף או כבר הפסיק
הנשיאות ׃

ב"ריך ר"חמנא ד"סייען ׃

הלכות מחסרי כפרה

יש בכללן ארבע מצות עשה ׃
וזה הוא פרטן ׃
א שתקריב הזבה כשתטהר קרבן ׃
ב שתקריב היולדת כשתטהר קרבן ׃
ג שיקריב הזב כשיטהר קרבן ׃
ד שיקריב המצורע אחר שיטהר
קרבן ואחר שיקריבו את קרבנות
תגמר טהרתן ׃
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ׃

פרק ראשון

ארבעה
הם הנקראין מחוסרי כפרה ׃ ה
הזבה והיולדת והזב והמצורע ׃
ולמה נקראו מחוסרי כפרה שכל
אחד מהם אע"פ שטהר מטומאתו
וטבל והעריב שמשו עדין הוא
חסר ולא גמרה טהרתו כדי לאכל
בקדשים עד שיביא את קרבנו ׃
וקודם שיביא כפרתו אסור הוא
לאכל בקדשים כמו שבארנו בה'
בהלכות פסולי המוקדשין ׃
גר שמל וטבל ועדין לא הביא ל'
קרבנו אע"פ שהוא אסור לאכל
בקדשים עד שיביא קרבנו אינו
ממחוסרי כפרה שהרי קרבנו
לא עכבו מלהיות גר גמור ולהיות
ככל כשרי ישר' ומפני מה אינו
אוכל בקדשים שעדין לא נעשה
בכשרי ישר' וכיון שיביא כפרתו
נעשה ישר' כשר ואוכל בקדשים
הביא פרידה בשחרית אוכל בקדש'
בערב ומביא פרידה שניה שקרבנו
של גר עולת בהמה או שתי תורים
או שני בני יונה ושניהם עולה
כמו שבארנו במעשה הקרבנות ׃
הזב והזבה קרבן כל אחד מהן

שתי תורים או שני בני יונה אחד
לעולה ואחד לחטאת ״ והיולדת
קרבנה כבש עולה ובן יונה או תר׳
חטאת ׳ואם אין ידה משגת מביאה
שתי תורים או שני בני יונה אחד
עולה ואחד חטאת ״ והמצורע
קרבנו שלשה כבשים אחד עולה
ואחד אשם וכבשה לחטאת ׳ואם
אין ידו משגת מביא קן אחד עולה
ואחד חטאת וכבש אשם ״
הזב והזבה והמצורע מביאין כל אחד
ואחד משלשתן כפרה ביום השמיני לט׳
לטהרתן שכל אחד מהן סופר ימי
טהרה וטובל ביום השביעי ומעריב
שמשו ומביא קרבנותיו ביום ה׳
השמיני ״ והיולדת אינה מביאה
קרבנה ביום ארבעים לזכר או ביום
שמונים לנקבה ׳אלא מעריבת שמשה
ומביאה קרבן לאחר שהוא יום אחד
וארבעים לזכר ויום אחד ושמונים
לנקבה והואיל היום של בו ומלאות
ימי טהרה ׳ואם הביאה קרבנה בתוך
ימי מלאות של ולד שלה לא יצאת ״
עברו הימים האלו ולא הביאה כפרת׳
הרי אלו מקריבין כפרתן לאחר זמן׳
וכל זמן שלא הקריבו חטאתן אסור
לאכל בקדשים ׳אבל העולה והאשם
אינן מעכבין ״ כבר בארנו במעש׳
הקרבנות שכל חייבי קרבן אין
מקריבין על ידן אלא מדעתן חוץ
ממחוסרי כפרה שאין צריכין דעת
בעלים שהרי אדם מביא קרבנות
על בניו ובנותיו הקטנים אם היו
מחוסרין כפרה ומאכילן בזבחים ״
איזו היא זבה ׳זו שזבה דמה ש׳
שלשה ימים זה אחר זה בלא עת
נדתה ׳וזו היא זבה גדולה שצריכ׳
ספירת שבעה וחייבת בקרבן ׳וכבר
בארנו בענין הנדה ואמתי תהיה

האשה זבה בודאי שתביאה ואימתי
לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה
ואמתי תהיה ספק זבה ״ כל מקום
שאמרנו שהיא זבה וספרה שבע׳
נקיים הרי היא חייבת להביא קרבן
וחטאתה נאכלת ׳וכל מקום שאמ׳
שהיא ספק זבה הרי זו מביאה ק׳
קרבן ואין חטאתה נאכלת ׳שכבר
בארנו שחטאת העוף הבאה על
הספק תשרף ושם בארנו זה ועוד
האשה שתפיל ותהיה טמאה לידה
או תפיל ולא תהיה טמאה לידה ׳
וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה
לידה הרי זו מביאה קרבן וחטאת׳
נאכלת ׳וכל מקום שאמרנו שאינה
טמאה לידה פטורה מן הקרבן ״
האשה שלא הוחזקה עוברה
והפילה ולא ידעה מה הפילה אם כ׳
נפל שחייבת עליו קרבן או דבר שא׳
שאינה חייבת עליו הרי זה ספק ולדה
ומביאה קרבן ואין חטאתה נאכלת ״
וכן שתי נשים שהפילו שני נפ׳
נפלים נפל אחד ראוי להקריב עליו
קרבן והנפל האחר פטורה עליו
ואין אחת מהן מכירה נפלה כל אחת
ואחת מביאה קרבן מספק ׳ואין חטא׳
אחת משתיהן נאכלת ׳שחטאת ה׳
העוף הבאה על הספק נשרפת שמ׳
אינה חייבת ונמצאת חטאת זו חולין
שנשחטו בעזרה שהן אסורין
בהנאה כמו שבארנו בהל׳ שחיטה ״
אחת היולדת ואחת המפלת ולד
או ולדות הרבה מביאה קרבן אחד
לכולן והוא שתלד כולן בתוך ימי מ׳
מלאות ׳אבל הפילה אחר ימי מלאות
מביאה אף על השני ״ כיצד ׳ילד׳
נקבה כל נפלים שתפיל מיום הלד׳
עד סוף שמנים יום הרי הן נחשב׳
עם הולד הראשון וכאלו ילדה ת׳

תאומים זה אחר זה ואינה מביאה
אלא קרבן אחד ׳הפילה נפל בליל ש׳
שמונים ואחד ׳ומיום אחד ושמני׳
והלאה אם היתה ראויה לקרבן הרי
זו מביאה עליו בפני עצמו ״
ילדה נקבה ולאחר ששים יום או של
שבעים יום הפילה נקבה שניה
כל נפלים שתפיל בתוך שמונים יום
של זו השניה פטורה עליהם ״
וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר
ששים יום או שבעים יום של נקבה
שניה כל נפל שתפיל בתוך שמנים
יום של נקבה זו שלישית פטורה
עליו מפני שהוא חשוב עם הנפל
השלישית ׳והנפל השלישית ה׳
חשוב עם השני מפני שהוא בת׳
בתוך ימי מלאות שלו ׳והשני חשוב
עם הראשונה ואינה מביאה אלא
אחד על הכל ״ היולדת טומטום
או אנדרוגינוס והפילה נפל אחר
ארבעים מיום לידתו הרי זו מביאה
קרבן על נפל זה שמא זכר היה
הראשון והרי הפילה אחר מלאות
ואין חטאתו נאכלת שמא נקבה
היה הראשונה ובתוך מלאות הפיל
שהיא פטורה מקרבן שני ״
האשה שיש עליה ספק חמש לידו׳
או ספק חמש זיבות מביאה קרבן
אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר
עליה חובה ״ היו עליה חמש
לידות ודאות וחמש זיבות ודאות
מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחי׳
והשאר עליה חובה וכן הדין בזב ״
היו עליה חמש זיבות ודאות
וחמש לידות ספק או חמש לידות
ודאות וחמש ספק מביאה שנ׳
קרבנות אחד על הודאי ואוכל׳ ב׳
ושאר הודאות עליה חובה ואחד
על הספק ואינו נאכל ואין השאר

עליה חובה ואוכלת בזבחים ״
האשה שנתגיירה ואין ידוע אם עד
שלא נתגיירה ילדה אם משנתגייר'
ילדה הרי זו מביאה קרבן מספק
ואין חטאתה נאכלת ״ כבר ביארנו
בהלכות שגגות שכל מחוסרי כפר'
מספק שעבר עליהן יום הכפורים
שקרבן זה מכשירן לאכל בקדשים ״
האשה שיש עליה לידה וזיבה
מביאה מעות הקנים ונותנת בש'
בשופר ואוכלת בקדשים חזקה
אין בד' של כהנים עומדין משם
עד שיכלו כל מעות שבשופר וכ'
ויקריבו כנגדן קנים כמו שביארנו
בשקלים ובהלכות כלי המקדש
והעובדים בו ״ האשה שהביאה
חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה
עולתה אע״פ שלא הפרישה אותה
מחיים כבר נשתעבדו נכסיה לקר'
לקרבן ״

פרק שני

הזוב

האומר בתורה הוא שכבת זרע
הבאה מחולי החולים שהוא מת
מתקבצת במקום וכשיצא הזוב אי'
אינו יוצא בקושי כשכבת זרע
ואין ביציאתו תאוה ולא הנאה
אלא נגרר ויוצא כמו בצק של שע'
שעורים דיהה כלובן של ביצה
המוזרת ׳אבל שכבת זרע לבנה ק'
קשורה כלובן ביצה שאינה מוזרת ״
הרואה ראיית הזב שגרמה וג'
לו להיות זב מחמת חולי או אונס
וכיוצא בו אינו זב ׳שנ' כי יהיה
זב מבשרו מחמת בשרו הוא לא
שיהיה טמא ולא מחמת דבר
אחר ׳ומכלן אמ' בשבעה דרכים
בודקין את הזב במאכל ובמשתה
במשא ובקפיצה ובמראה ובהרהור
כיצד אכל מאכלות גסה או שת'
הרבה או שאכל או שתה אוכלין ו'
ומשקין המביאין לידי שכבת זרע
או שנשא משאו כבד או שקפץ מ'
ממקום למקום ובכל דבר זה יום
חוזה על גבן או שהיה חולה או ש'
שראה אשה ונתאוה שכיבתה
או שהרהר בעסקי בעילה אע״פ
שלא הרהר בבעילת אשה שהוא
מכירה יום קודם אחד מכל אלו וכ'
וראה ראיה של זוב תולין ואינו מט'
מטמא ״ הרואה קרי אינו מטמ'
בזוב מעת לעת שראייה זו של כ'
זוב מחמת שכבת זרע היא ״ וכן
למראה ולהרהור תולין בהן מעת
לעת ׳אבל למאכל ולמשתה למשא
ולקפיצה תולין בהן כל זמן שמצטער ״
מי שחלה ונתרפא ראה זוב בכך
גוי בן ישר' תולין לו במחלה כל זמן
שמצטער ״ גוי שראה קרי ונת'
ונתגייר מטמא בזיבה ואין תולה
לו מעת לעת ״ קטן אין תולין לו
לא במראה ולא בהרהור שאין לה'
לקטן מראה והרהור המביאין לידי
זוב לפיכך בודקין אותו בחמשה
דרכים בלבד ׳וכשם שתולין לו לקטן
בחליו כך תולין לו בחולי אמו יום ה'
היה מניקה או היה צריך לאמו ״
בד״א שבודקין את הזב בדרכים
אלו בראיה שנייה של זוב שבה יע'
יעשה זב כמו שיתבאר אבל ראיה
ראשונה אפילו ראה אותה באונס
וראה השניה מחמת בשרו הרי
זה טמא טומאת זיבות ואע״פ
שבודקין אותו בראשונה כדי למעט
בו שלש ראיות לחייבו קרבן ״
ראיה שלישית אין בודקין אותו ב'
בראשונה אלא אפילו ראה אותה
מחמת אונס הואיל ונבדק בטומאה
שתי ראיות שנעשה בהן זב מחמת
בשרו היו ולפיכך יתחייב בקרבן ״
הרואה ראיה אחת של זוב הרי הוא כ'
כבעל קרי ״ ראה שתים הרי זה זב
וצריך ספירת שבעה וביאת מים
חיים ואינו חייב בקרבן ׳ואין בין ת'
שראה שתי ראיות לרואה שלש ׳
אלא קרבן בלבד ׳ודברים אלו דברי ק'
קבלה הן מפי משה רבנו מסיני ׳
אחד הרואה שתי ראיות או ה'
הרואה שלש בשעה אחת זו אחר זו
או שראה ראיה בכל יום זה אחר זה
הרי זה זב לפי שתלה הכתוב הזוב ב'
בראיות והזבה בימים ׳שנ' כי יזוב
זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה ׳
והזב לא תלה אותו בימים ואם הע'
הפסיק הזוב בין ראיה לראיה יום א'
גמור אינן מצטרפות ״ כיצד ראה
ראיה אחת בשבת וראיה שניה בא'
בשני בשבת וראה ראיה שלישית
בשלישי בשבת אינו חייב בקרבן ש'
שאין זו מצטרפת לשתים שהרי
הפסיק ביניהן יום אחד ״ אבל אם
ראה אחת ביום ואחת בלילה של אח'
אחריו הרי אלו מצטרפות ׳ואין צר'
לומ' שאם ראה ראיה אחת בלילה
ושניה ביום ששתיהן מצטרפות ׳
וכן אם ראה שלש ראיות בשלש ימ'
זה אחר זה הרי אלו מצטרפות ״
ראיית הזוב אין לה שיעור אלא הר'
הרואה כל שהוא טמא ׳שנ' החתים
בשרו כל שהוא נכר בבשרו מטמא ״
הזוב היה נגרר ויוצא ולא פסק
אם יש מתחלת הראיה עד סופה
כדי טבילה וספוג או יתר משכבת ל'
כשתי ראיות הואיל והיא ארוכה כ'
כשתים ׳ואם לא היתה ארוכה כשיע'
הזה ואפילו פסק הזוב בנתים הרי

זו ראיה אחת ״ וכן אם היתה ראיה
אחת ארוכה כשלש ראיות שנראית
מתחלתה ועד סופה כשתי טבילות
ושני ספוגין הרי זו נחשבת כשלש
ראיות ומביא קרבן ״ ראה ראיה
אחת מקצתה בסוף היום ומקצת
בתחלת הלילה אעפ״י שאינה ארוכ׳
כשתים הרי אלו שתי ראיות שה׳
שהימים חולקין הראיה לפיכך
הרואה ראיה אחת בין השמשות
שהוא ספק מן היום ספק מן הלילה
הרי זה ספק לטומאה ״ ראה אחת
ביום וארוכה כשתים או שראה שתי׳
או אחת וארוכה כשתים והפסיק כ׳
כדי טבילה וספוג ואח״כ ראה אחת
הרי זה זב גמור ״ ראה ראיה אחת
ביום ואחת בין השמשות הרי זב
ודאי לטומאה וספק לקרבן ומביא
קרבן ואינו נאכל ״ ראה ראיה
אחת בין השמשות של שבת וראיה
שניה בין השמשות של מוצאי שב׳
הרי זה ספק לטומאה וספק לקרבן ״
ספק לטומאה שמא היתה ראיה ה׳
ראשונה בערב שבת והשניה במוצא׳
שבת והרי הפסיק שבת ביניהן ה׳
ואין כאן זיבות כלל והרי הוא ספק
לקרבן שמא היתה אחת ואחת מק׳
מקצתה ביום ומקצתה בלילה שהרי
היא חשובה כשתים והרי ראה ה׳
שלש ראיות שהוא חייב בקרבן ה׳
לפיכך מביא קרבן ואינו נאכל ״

פרק שלישי:

ט

הימים שהזב רואה בהן זיבות הרי ה׳
הן טמאין וכשיפסוק הזיבות מונה
שבעת ימים נקיים כזבה וטובל ה׳
בשביעי ומעריב שמשו ובשמיני
מקריב קרבנו אם היה בעל שלש ה׳
ראיות ״ וכן אם ראה ראיה של זוב
אפילו בסוף יום שביעי אחר שטבל
סותר הכל ומתחיל למנות שבעת
ימים נקיים מאחר יום הראיה ה׳
האחרונה ״ זב שראה קרי באחד
משבעת ימי הספירה אינו סותר
אלא אותו בלבד ומשלים שבעת
ימים ומקריב קרבנו ״ כיצד ראה
קרי ביום החמישי סופר אחריו ש׳
שלשה ימים וטובל בשלישי ומבי׳
קרבנו ברביעי ״ זב שבדק ביום ה׳
ראשון מימי הספירה ומצאו טהור
ולא בדק כל שבעה וביום השביעי
בדק ומצאו טהור הרי זה בחזקת
טהרה ואפילו בדק ביום הטומאה
עצמו ומצאו טהור ופסק הזוב ל׳
ולא מצאו לאחר בתחלת ימי הספיר׳
ובדק בשמיני או בשביעי ומצאו
טהור עלו לו ימי הספירה והרי זה
בחזקת טהרה ״ כל ראיה שהיא
סותרת אינה מביאה לידי קרבן ה׳
כיצד ראה שתי ראיות בלבד והפסיק
יום או יומים והרי הוא מונה ש׳
שבעת ימי נקיים ובתוך השבעה
ראה ראיה של זוב אינה מצטרפת
לשתים אלא סותרת ומתחיל למנות
כמו שבארנו ״ אפילו ראה בתוך
ימי הספירה שלש ראיות זו אחר
זו אפילו ראה אותן ביום אחר וכ׳
ואפילו ראה שלש ראיות בסוף
יום שביעי של שבעה ימי נקיים
אינו מביא קרבן שראיות אלו לס׳
לסתירה הן ״ ראה שלש ראיות
בליל שמיני מביא קרבן שאין ל׳
ראיות אלו סותרות ״ בד״א בבעל
שתי ראיות אבל זב בעל שלש ל׳
ראיות שראה שלש ראיות בליל
שמיני שלאחר שבעה ימי נקיים
אינו מביא קרבן שני על שלש אלו
אלא קרבן אחד על השלש הראשונות
הרי זה לא יצא לחוץ הראוי לקרבן ה׳
והלילה מחוסר זמן הוא לכל חוץ מ׳
מיולדת שבעה שהפילה בליל אחד
ושמונים שהיא מביאה קרבן שני
כמו שבארנו ׳ודבר זה מפי הקבלה ״
ראה ראיה אחת בליל שמיני
ושתי ראיות ביום שמיני הרי אלו
מצטרפין ומביא קרבן שני על
זיבות האחרונה שהרי ראיה ראש׳
ראשונה של כל זב כשכבת זרע
היא חשובה ׳ואם ראה אחריה
שתים מצטרפת עמהן לקרבן ״
אבל אם ראה שתים בליל שמיני ו׳
ואחת ביום שמיני אינה מצטרפ׳
עמהן ואינו מביא קרבן על זיבה
זו האחרונה ״ הכל מטמאין ב׳
בזיבה אפילו קטן בן יומו והגרים
והעבדים וחרש ושוטה ׳ומראה ו׳
שמביאין עליה כפרה כדי לאכול
בקדשים וחטאתן נאכלת הרי הן
כקטן שאינו בן דעת ״ וסריס אדם
וסריס חמה מתטמאין בזיבה כ׳
ככל האנשים ״ הטומטום והאנד׳
והאנדרוגינוס נותנין עליהן חומר
האיש וחומרי האשה ומטמאין
בדם כנשים ובלובן כאנשים וספ׳
טומאתן בספק ׳לפיכך אם היה
אחד מהן זב בעל שלש ראיות
או זבה שראתה שלשה ימים זה
אחר זה מביאין קרבן ואינו נאכל ״
היה מונה שבעת ימים נקיים
ללובן וראה אודם או לאודם וראה
לובן הרי זה אינו סותר ״ ״

פרק רביעי:

כשיתרפא

הצרוע מצרעתו אחר שמטהרין
אותו בעץ ארז ואזוב ושני תול׳

תולעת ושתי צפרים ומגלחין את כל
בשרו ומטבילין אותו ואחר כך זאת
יכנס לירושלם ומונה שבעת ימים
וביום השביעי מגלחו תגלחת שנ'
שניה כתגלחת ראשונה וטובל
והרי הוא טבול יום ומעריב שמ'
שמשו ולמחר בשמיני טובל
פעם שניה ואחר כך מקריבין קרבנ' ״
ומפני מה טובל בשמיני אחר
שטבל מאמש מפני שהיה רגיל
בטומאה בימי חלוטו ואינו נזהר
משום טומאה שאין בטומאה אג'
אחר שטבל ולפיכך טובל בשמיני
בעזרת נשים בלשכת המצורע'
אעפ' שלא הסיח דעתו ״ נתאחר
ולא גלח בשביעי וגלח בשמיני
או אחר כך מה ימים ביום של'
שגלח יטבול ויעריב שמשו וכ'
ולמחר יביא קרבנותיו אחר של'
שיטבול פעם שניה כמ' שאמרנו ״
כיצד עושין לו למצורע עו'
עומד חוץ לעזרת ישר' כנגד פתח
מזרחי ופניו למערב ושם עומדי'
כל המחוסרי כפרה בעת שמטהר'
אותו ושם משקין את הסוטות ״
והכהן לוקח האשם של מצורע
כשהוא חי ומניף אותו עם לוג
השמן במזרח כדרך כל התנופ'
ואם הניף זה בפני עצמו וזה לב'
בפני עצמו יצא ״ ואחר כך
מביאו האשם של מצורע עד הש'
הפתח ומכניס שתי ידיו לעזרה
וסומך עליו ושוחטין אותו מיד
ומקבלין שני כהנים את דמו אחד
מקבלו בכלי לזרקו על גבי המזבח
ואחד בידו הימנית ומערה ליד
השמאלית ומזה באצבעו הימני'
ואם שנה וקבל בשמאלו תחלה
פסל ״ כהן שקבל מקצת הדם
בכלי מוליכו וזורקו על המזבח
תחלה ואחר כך יבא הכהן שקבל
הדם בכפו אצל המצורע הכהן כ'
מבפנים והמצורע מבחוץ ומכניס
המצורע ראשו ונותן הכהן מן
הדם שבכפו על תנוך אזנו הימני'
ואחר כך יכניס ידו הימנית ויתן
על בהן ידו ואחר כך יכניס רגלו
הימנית ויתן על בהן רגלו ואם לא
נתן על השמאלית לא יצא ואחר
כך מקריב מנחתו ועולתו ״
ואחר שיתן הדם על הבהונות נ'
נוטל הכהן מלוג השמן ויצק על
כפו של חברו השמאלית ואם
יצק לתוך כף עצמו יצא וטובל
אצבעו הימנית בשמן שבכפו ו'
ומזה שבע פעמים כנגד בית קד'
קדשי הקדשים על כל הזיה טבילת
אצבע בשמן ואם הזה ולא כוון
כנגד בית קדשי הקדשים כשרו ״
ואחר כך יבא אצל המצורע
ויתן מן השמן על מקום דם הא'
האשם על תנוך אזן ובהן יד ובהן
רגל והנותר מן השמן שבכפו יצ'
יתננו על ראש המטהר ואם לא
לא נתן לא כפר ושאר הלוג מחלק
לכהנים ״ שירי הלוג אינן נא'
נאכל אלא בעזרה לזכרי כהונה ל'
כשאר קדשי הקדשים שהרי ה'
הוקש לאשם ואסור לאכול מלוג
השמן עד שיתן מתנו מתן שבע
ומתן בהונות ואם אכל לוקח כאוכל
קדשים קודם זריקה ״

פרק החמישי

אזהו

תנוך אזן זהו גדר האמצעי כ'
נתן על צדדי הבהונות כשר נתן
על צדדי צדדיהן פסול ״ בין שנתן
השמן על דם האשם עצמו ואפי'
בין שנתן בצד הדם ואפילו נתקנח
הדם קודם שיתן השמן על הבהונ'
יצא שנ' על מקום דם האשם ״
אין לו בהן יד ימנית ורגל ימנית או
שאין לו אזן ימנית אין לו טהרה
עולמית ״ אשם מצורע שש'
ששחטו שלא לשמו או שלא נתן
מדמו על גבי בהונות הרי זה עולה
למזבח וטעון נסכים כנסכי אשם
וצריך המצורע אשם אחר להכ'
להכשירו ״ הקדים חטאתו לא'
לאשמו לא יהיה אחר ומורס בדמ'
אלא תעובר צורתה ותצא לבית
השרפה ״ יש לאדם להביא אשמ'
היום ולוגו לאחר עשרה ימים ואם
רצה לשנות את הלוג לאשם מעו'
אחר משנה אעפ' שקדש בכלי
חסר הלוג עד שלא יצק ממלאהו כ'
חסר אחר שיצק יביא אחר בתחלה ״
יצק אין השמן לכפו והתחיל להזות
ונשפך הלוג אם עד שלא גמר מתן
שבע נשפך הלוג יביא אחר ויתחיל
במתן שבע' גמר מתן שבע ונשפ'
הלוג יביא אחר ויתחיל לספחה בבהונ'
גמר הבהונות ואחר כך נשפך הלוג
קודם שיתן שאר השמן שבכפו
על ראש המטהר אינו צריך להביא
לוג אחר שמתנת הראש אינה מעכב'
שנ' והנותר בשמן ומיותר השמן כ'
הקדים שמן למתן דם יביא הלוג כ'
שמן ויחזור ויתן שמן אחר הדם '
הקדים שמן על הבהונות למתן שבע
ימלא את הלוג ויחזור ויתן על הבהונות
מתן שבע' שנ' זאת תהיה תורת ה'
המצורע' שתהיה תורתו על הסדר'
נתן השבע מתנות שלא לשמן לא
הורצה והוכשר המצורע ״ מצורע
שנתנגע אחר שהביא את אשמו

צריך קרבן אחר לצרעת שניה. וכן
אם הביא אשמו ונתנגע צריך קרבן
על כל אחת ואחת. אבל אם נתנגע
ונתרפא והביא עפריו וחזר ונתנגע
והביא עפריו ונתנגע קרבן אחד לכ׳
לכולן. מצורע שהביא קרבן עני
והעשיר או עשיר והעני קודם
שיקריב קרבנותיו הכל הולך אחר
האשם. אם היה בשעת שחיטת
האשם עשיר ישלים קרבן עשיר
ואם היה עני ישלים קרבן עני.
שני מצורעים שנתערבו קרבנותיהם
ונזרק דם אחת משתי החטאות
שלהם ואחר כך מת אחד מן המ׳
המצורעים. כיצד יעשה זה החי שנ׳
החייב. להביא חטאת בהמה אינו
יכול שמא זו שנזרק דמה חטאתו
הוא ואין מביאין חטאת בהמה על
הספק. ולהביא חטאת העוף ל׳
אינו יכול שעשיר שהביא קרבן
עני לא יצא. ומה יעשה יכתוב
כל נכסיו לאחר ונמצא עני ויביא
חטאת העוף מספק ולא תיאכל מה
שבארנו ונמצא אינו אוכל בקדשים.
עשיר שאמר קרבנו של מצורע
זה עלי והיה המצורע עני הרי זה
מביא על ידו קרבנות עשיר שהרי
יד הנודר משגת. ועני שאמר קרבנו
של מצורע זה עלי והיה המצורע
עשיר שהרי זה הנודר חייב בק׳
בקרבנות עשיר.

נ׳ר׳ך׳ רחמנא דסייען.

הלכות תמורה

יש

כללן שלש מצות אחת מצות עשה
ושתים מצות לא תעשה. וזה פרטן.
א שלא ימיר בהמה בבהמה
ב שתהיה התמורה קדש אם המיר.
ג שלא ישנה הקדשים מקדושה לקדושה.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

ט׳

הממיר לוקה על כל בהמה ובהמה ל׳
שנאמר שנ׳ לא יחליפנו ולא ימיר אותו.
אע״פ שלא עשה מעשה ואף הש׳
השלושה לאוין שכל מצות לא תעש׳
שאין בה מעשה אין לוקין עליה
חוץ מנשבע וממיר ומקלל את ח׳
חבירו בשם. שלשה לאוין אלו אפש׳
שיהיה בהן מעשה כלל. ולוקין
עליהן. ולמה לוקין על התמור׳
והרי לאו שבה נתק לעשה שהרי
נאמ׳ ואם המר ימיר בהמה בבהמה
וגו׳ והיה הוא ותמורתו יהיה קד׳
מפני שיש בה עשה ושני לאוין.
ועוד שאין לאו שבה שוה לעשה.
שהצבור והשותפין אין עושין
תמורה אם המירו ואע״פ שהן מ׳
מוזהרין לא ימירו מצינו אות׳
שהיחיד שהמיר הרי התמורה ק׳
קדש ואפילו המיר בשגגה לוקה
ארבעים. ואחד מן השותפין ל׳
שהמיר או מי שהמיר בקרבן יחיד
מקרבנות צבור הואיל ויש לו בהן
שותפות הרי זה לוקה ואין התמור׳
קדש. אחד הממיר בזדון או
בשגגה הרי זו עושה תמורה ל׳
ולוקה. כיצד האומר לא׳ הרי זו
תמורת עולה שיש לי ואמ׳ הרי זו ל׳
תמורת שלמים שיש לי הרי זו תמ׳
תמורה ולוקה. אבל אם דמה שמו׳
שמותר להמיר והמיר או שאמר
אכנס לבית זה ואמיר מדעת ונכנס
ושכח והמיר שלא מדעת הרי זו
תמורה ואין לוקין עליה. אין
אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו

שאינו שלו. ואם אמ׳ בעל הקרבן כ׳
כל הרוצה להמיר בבהמתי יבוא וימ׳
בה הרי זה ממיר בה. המיר
קרבן בבהמה שאינה שלו אינה
תמורה שאין אדם מקדיש דבר
שאינו שלו. המתכפר הוא עוש׳
תמורה אבל לא המקדיש. כיצד.
הקדיש בהמה שיתכפר בה חבירו
כגון שהקדיש קרבנות נזיר של׳
שיתכפר בה חבירו כגון שהקדיש
קרבנות נזיר שיתכפר בו פלני המי׳
אותו הנזיר הוא שעושה תמורה
אבל לא זה שהקדיש לפי שאינה
שלו. היורש ממיר. הניח בהמה
לשני בניו ומת הרי זו קרבה ואין
ממירין בה שהרי הם כשותפין
והשותפין אין עושין תמורה כמו
שביארנו. אין קדשי הגוים
עושין תמורה מן התורה. אבל
מדברי סופרים שהגוי שהמיר
הרי זו תמורה. הקדיש הגוי בהמ׳
שיתכפר בה ישר׳ והמיר בה הגוי
הרי זו ספק תמורה. אחד
אנשים ואחד נשים אם המירו על׳
עושים תמורה. קטן שהגיע לעונ׳
נדרים שהמיר אע״פ שאינו לוקה
יש בו ספק אם עושה תמורה אם
לאו. אין הכהנים ממירין ל׳
בחטאות ובאשם אע״פ שהן שלהן
אינן זוכין בהן מחיים שאין להן
בבשר עד שיזרק הדם. ואין
הכהנים ממירין בבכור שאע״פ ל׳
שהוא זוכה בו מחיים אינו זוכה
מתחלה שהרי תחלתו בבית ישר׳
הוא. אבל הבעלים שהמירו בבכור
כל זמן שהוא בביתם עושין תמור׳.
וכן כהן שהמיר בבכור שנולד
לו או בבכור שלקח לו מישר׳ הרי
זו תמורה. אבל של כהן גדול

עושה תמורה אפי' פרה אינו עושה
תמורה אע"פ שהוא ראשון הואיל
ואוחין הכהנים ומתכפרים בו הרי
הן כשותפין בו ׃ העופות והמנחות
אינן עושות תמורה שלא נא' אלא
בבהמה ׃ קרבנות בדק הבית אינן
עושין תמורה שנ' מעשר לא יבקר
בין טוב לרע ולא ימירנו והלא ה
המעשר בכלל כל הקדשים היה ל
למה יצא ללמד על הכל מה המעשר
קרבן יחיד אף כל קרבן יחיד יצאו
קרבנות צבור וכן השותפין מה ל
מעשר קדשי מזבח אף כל קדשי
מזבח יצאו קדשי בדק הבית מה
מעשר בהמה הוקש למעשר דגן
שאין גוים חייבין בו אלא ישראל אף
יצאו קרבנות גוים שאין עושין
תמורה כמו שבארנו ׃ המקדיש
בעלת מום קבוע ממנה עושה תמו'
מפני שלא נתקדשה גופה קדושה ל
גמורה אלא קדושת דמים אבל ה
המקדיש בעלת מום עובר וכו' ש'
שהקדיש תמימה ואחר כך נולד
בה מום קבוע הרי זו עושה תמורה ׃
אחד הממיר תמים בבעל מום
או בעל מום בתמים או שהמיר
בקר בצאן או צאן בבקר או כבשים
בעזים או עזים בכבשים או נקבות
בזכרים או זכרים בנקבות או שהמי'
אחד במאה ומאה באחד בין בבת
אחת בין בזה אחר זה הרי אלו תמ'
תמורה ולוקה כמנין הבהמות של
שהמיר ׃ אין התמורה עושה ת
תמורה ולא ולד בהמת ההקדש ל
עושה תמורה שנ' והיה הוא ותמ'
ותמורתו יהיה קדש הוא ולא ל
ולדו ותמורתו ולא תמורת תמורתו ׃
אבל הממיר בבהמה וחזר והמיר
בה וחזר והמיר בה אפילו אלף כולן
תמורה ולוקה על כל אחד ואחד ל
כמו שבארנו ׃ אין ממירין אברין
ולא עוברין בשלמין ולא שלמין בהן
כיצד האומ' רגלה של בהמה זו או ל
ידה תחת עולה זו או שאמר עובר
בהמה זו תחת עולה זו אינה תמורה ׃
וכן האומ' בהמה זו תחת ידה או
רגלה של עולה זו או שאו' בהמה זו
תחת עוברה של חטאת זו אינה
תמורה ׃ הממיר בכלאים או בטרפה
או ביוצא דופן או בטומטום ואנדרוגי'
אין הקדושה חלה עליהן והרי זה
כמי שהמיר בגמל או בחמור לפי
שאינן ממין קרבן ולפיכך אינו לוקה ׃
מה בין אלו לבעל מום ׃ בעל מום יש
במינו קרבן אבל אלו אין במינן קרבן ׃
הרובע והנרבע הרי הן כבעל
מום ועושין תמורה וכן כל כיוצא
בזה ׃ בהמה שחציה קדש וח'
וחציה חול לא עושה תמורה ולא
נעשית תמורה ׃ כל החטאות ל
שדינן שימותו אינן עושין תמו'
וכל חטאות שדינה שתרעה עד
שתסתאב ותמכר עושה תמורה ׃
המפריש נקבה לפסחו או לאשמ'
או לאשמו עושה תמורה אע"פ
שאינן ראויין ליקרב הואיל וירדו
לקדושת דמים והרי הן תמימים
ירדו לקדושת הגוף אבל המפריש
שעיר לחטאתו ונשיא שהפריש
שעירה לחטאתו וכהן גדול שהפריש
פרה לחטאתו אינן עושין תמורה ׃
שכל המשנה בחטאות לא נתקדש
כלל ואפילו קדושת דמים כמו ש'
שבארנו בהלכות פסולי המוקדשין ׃

פרק שני ׃

התמורה

הואיל שאומ' בעל הקרבן על בהמת
חולין שיש לו הרי זו תחת זו או תח'
עולה זו שהיא תמ[illegible] וכן אם אמ'
הרי זו תחת חטאות שיש לי בתוך
הבית או תחת עולה שיש לי במקו'
פלו' הרי זו תמורה והוא שיש לו ׃
אבל אם אמ' על בהמת חולין הרי זו
תחת עולה או הרי זו תחת חטאת
לא אמ' כלום ׃ וכן אם אמ' הרי זו מח'
מחוללת על זו אינה תמורה ׃
היו לפניו שתי בהמות אחת חולי'
ואחת הקדש שנפל בה מום הניח
ידו על בהמת חולין ואמ' הרי זו ל
תחת זו אין זו תמורה ולוקה ׃ הניח
ידו על בהמת הקדש ואמ' הרי זו ת'
תחת חולה בהמת חולין אין זו תמור'
אלא כפודה בעלת מום בזו הבהמה ׃
היו לפניו שלש בהמות קדשי
מזבח ואחת בעלת מום שהרי
היא עומדת לפדיון ושלש בהמות
תמימות חולין ואמ' הרי אלו תחת אלו
הרי שתים מן החולין תחת שתים
התמימות תמורתן תמורה ולוקה ׃
והבהמה השלישית היא תחת בעל'
מום שנתחללה עליה ולחללה נתכוין
ולא להמיר בה ׃ שכיון שיש לפנו
דרך איסור והיא התמורה ודרך
התר והוא החלול חזקה היא ל
שאין אדם מניח ההתר ועושה
האיסור ולפיכך אינו לוקה שלשה
מלקיות ׃ וכן אם אמ' עשר בה'
בהמות אלו תחת עשר אלו ואחת
מהן בעלת מום אינו לוקה אלא ל
תשע מלקיות שהבהמה העשירי'
לחללה נתכוון ולא להמיר בה של
שאע"פ שהוחזק זה במלקיות ה
הרבה הואיל ויש שם דרך התר
אינו מניח דרך ההתר ועושה
דרך האיסור ׃ שתי בהמות של
הקדש ואחת מהן בעל מום ושתי

בהמות של חולין ואחת מהן בעלת מום ואמ' הרי זו תחת זו הרי התמימה תמורת התמימה ולוקה אחת ובעלת מום מחוללת
על בעלת שיעור ומנה ההתר ומעשה האיסור ·· האומ' הרי זו תמורת עולה ושלמים דבריו קיימין ותמכר ויביא בחצי דמיה תמור'
עולה ובחצי דמיה תמורת שלמים · אמ' הרי זו תמורת עולה ותמורת שלמים אם לכך נתכוון מתחלה דבריו קיימין · ואם לא נתכוון בתחלה
אלא לתמורת עולה וחזר ואמ' ותמורת שלמים אע"פ שחזר בתוך כדי דבור אין תופס אלא לשון ראשון והרי היא תמורת עולה בלבד ··

פרק שלישי

כיצד דין התמורות לקרב · תמורת עולה תקרב עולה · ואם היתה תמורתה נקבה או בע'
מום תרעה הנקבה עד שיפול בה מום ותמכר ויביא בדמיה עולה ·· תמורת החטאת
תמות כמו שבארנו בפסולי המוקדשין · תמורת האשם תרעה עד שיפול בה מום ויפלו דמיה לנדבה ··
תמורת השלמים כשלמים לכל דבר ונסכים וסמיכה ותנופת חזה ושוק · ותמורת התודה כתודה אלא שאינה טעונה לחם כמו שבאר'
בפסולי המוקדשין ·· תמורת הפסח אם המיר בו קודם חצות יום ארבעה עשר אינה תמורתו קרבה אלא תרעה עד שיפול בה מום
ויביא בדמיה שלמים · ואם המיר בו אחר חצות הרי התמורה עצמה תקרב שלמים ·· תמורת הבכור והמעשר אינן קריבין לע'
לעולם · שנ' קדש הוא · ומפי השמועה למדו הוא קרב ואין תמורתו קרבה · ודין הבכור והמעשר תמורתן תרעה עד שיפול בהן
מום ותאכל ·· תמורת הבכור לכהנים ותמורת המעשר לבעלים · וכשם שאין עושין בכור ומעשר שנפל בהן מום כמו שבארנו בהלכ'
איסורי מזבח כך אין עושין תמורתן ·· בהמה שהקדישה חציה עולה וחציה שלמים קדושה ואינה קרבה ותמורתה כמוה וכן כל
בהמות הקדש שאינה קרבה מפני תחלת הקדשה הרי תמורתה כמוה ·· אמ' בהמה זו חציה עולה וחציה תמורה הרי זו תקרב עולה
חציה תמורה וחציה מעשר הרי זו ספק ואינה קרבה ·· המקדיש בעלת מום עובר ואין צריך לומר תמימה ואחר כך נולד בה מום
קבוע ונפדת והמיר בה אחר שנפדת הרי זו תמורה ואינה קרבה ואינה נפדת אלא ימכרוה עד שתמות · ואינה קרבה מפני שבאה
מכח קדושה דחויה · ואינה נפדת שאין בכח קדושתה לתפוס פדיונה ·· כל התמורות שהיו בעלי מומין קבועין ונתחללו הרי אלו
יפדו ואינן יוצאין לחולין לכל דבר כדי שיהיו מותרין בגזה ועבודה · אחר פדיונן שהקדושה חלה בתמורה על בעלת מום קבוע שנ'
או רע בטוב · ורע האמור כאן הוא בעל מום ומצינו בו שאינו ראוי לקרבן ואע"פ כן כתוב בם יהיה קדש ·· עולה שנתערבה בזבחים
והמיר באחד מן התערובות הרי זה מביא בהמה אחרת ואומ' אם תמורת עולה הרי זו הבהמה שלמים ואם תמורת שלמים הרי זו
הבהמה עולה ונמצאת בהמה שהביא עם התמורה כעולה וכשלמים שנתערבו זה בזה ·· חזר והמיר באחת מהן ואין לו
ידוע באיזו מהן המיר מביא זבח אחד מתוך ביתו ואומ' על התמורה השניה אם תמורה גמורה היא הרי זו שהביא חולין ואם
תמורת עולה או שלמים היא זו הרי זו שהביא עולה או שלמים והרי זו שהביא עם התמורה השניה כזבח ותמורה שנתערבו
זה בזה ·· וכבר בארנו דין התערובות בהלכות פסולי המוקדשין ·· שלמים שנתערבו בבכור או במעשר והמיר באחד מהן
הרי זה לא יקרב אלא ירעה עד שיפול בו מום ויאכל כבכור או כמעשר כמו שבארנו ··

פרק רביעי

כיצד דין ולדות הקדשים · ולד שלמים ולד תמורת שלמים הרי הוא כשלמים · והן צ'
טעונין כשלמים לכל דבר · וכן ולד התודה ולד תמורתה הרי אלו יקרבו כתודה אלא שאין
טעונין לחם שאין מביאין לחם אלא עם התודה עצמה · שנ' והקריב על זבח התודה ולא על ולדה ולא על תמ'
תמורתה כמו שבארנו · בד"א בולדות עצמן אבל ולדי ולדות אינן קרבין שמא ימשוך מעשיו נכר שהוא משהה אותן כדי לגדל מהן צ'
עדרים · לפיכך קונסין אותו ולא יקריב ·· ולד החטאת ימות · ואין צריך לומר ולד תמורתה ·· השוחט את החטאת ומצא
בה בן ארבעה חי הרי זה נאכל כולד החטאת · שולדי קדשים במעי אמן הן קדושין ·· ולד תמורת העולה ולד ולדה עד
סוף העולם הרי הן כעולה והן עצמן יקרבו עולה ·· המפריש נקבה לעולתו אע"פ שילדה זכר ירעה עד שיפול בו מום ויביא בה'
בדמיו עולה ·· ולד תמורת האשם ולד ולדה עד סוף העולם ירעו עד שיפול בהן מום וימכרו ויפלו דמיהם לנדבה · ואם ילד'
אחר שהקריב אשמו הולד עצמו יקרב עולה ·· המפריש נקבה לאשמו וילדה תרעה היא ובנה עד שיפול בהן מום וימכרו ויב'
בדמי שניהם אשמו · ואם הקריב כבר אשמו יפלו דמיהן לנדבה ·· כבר בארנו במעשה הקרבנות שכל מקום שאתה אומ' יפלו
דמיהן לנדבה הוא שיתן המעות לשופרות שהיו במקדש שבארנו בשקלים כמה הן · ובית דין מקריבין מאותן המעות עולות כ'
נדבה ונסכיהן משל צבור ואינן טעונות סמיכה · וכל מקום שבו הוא עצמו יקרב עולה או יביא בדמיו עולה הרי זו טעונ'
סמיכה ונסכיה משלו ·· ולד המעשר ולד תמורת המעשר ולד תמורת הבכור ולד ולדותיהן עד סוף העולם הרי אלו כ'
לא יקרבו אלא ירעו עד שיפול בהם מום ויאכלו כבכור וכמעשר שנפל בהן מום ·· וולדות תמורת הבכור לכהן כ'

ולדות ומעשר ותמורתו לבעליו ׃ ולד תמורת הפסח כתמורת הפסח אם היתה אחר קרבה שלמים ולדה יקרב שלמים׳
ואם היה דינה שתמכר ויביא בדמיה שלמים אף ולדה ימכר ויביא בדמיה שלמים ׃ המפריש נקבה לפסחו וילדה או שהפריש
מעוברת הרי ולדה ירעה עד שיפול בה מום ויביא בדמיהן פסח. ואם נשארה נקבה זו אחר הפסח או שילדה אחר הפסח
תרעה היא וולדה עד שיפול בהן מום ויביא בדמיהן שלמים ׃ וולדות הקדשים שיצאו דרך דופן או שילדו טומטום וא׳
ואנדרוגינוס ובעלי מומין וטרפה הרי אלו ימותו ויביא בדמיהן קרבן הראוי להביא בדמי ולד של זה. ולד בעלת מום הרי הוא כולד
התמימה לכל דבר ויקרב כראוי לו ׃ קדשים שהפילו נפל או שליא הרי אלו יקברו והרי אלו אסורין בהנאה ׃ המשנה
את הקדשים מקדושה לקדושה עובר בלא תעשה שנ׳ בבכור לא יקדיש אותו שלא יעשה אותו לא עולה ולא שלמים׳
ואחד הדין לשאר קדשים שאין משנין אותן מקדושה לקדושה אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית ׃ כיצד אם
הקדישו לבדק הבית אין משנה לבדק המזבח וכן כל כיוצא בזה ואינו לוקה על לאו זה ׃ כיצד מערימים על הבכור להקדיש׳
ולהביא הקדש אחר מקדישו בבטן קודם שיולד שנ׳ אשר יבכר לה׳ לא יקדיש איש אותו משיבכר אי אתה מקדישו אבל את׳
מקדישו בבטן ׃ לפיכך יש לו לומ׳ מה שבמעיה של מבכרת זו אם הוא זכר הרי זה עולה אבל אינו יכול לומ׳ זבחי שלמים ל׳
שאין מפקיעין בן כדי להמית בו. ואם אמ׳ עם יציאות רובו ראשו הרי זה יהיה עולה הרי זה בכור ואינו עולה ׃ ואין מערימין
על בהמת הקדש להקדיש עוברה קדושה אחרת אלא הרי היא כקדושת אמן שוולדות קדשים במעי אמן הן קדושין מן
שנוצרו ׃ הרי כל עובר מהן בקדושת אמן ואינו יכול לשנותו בבטן כדרך שעושין בבכור שהבכור כשיצאתו הוא מתקדש׳
אע״פ שכל חקות התורה גזרותהן כמו שביארנו בסוף מעילה ראוי להתבונן בהן וכל מה שאתה יכול ליתן טעם ׃ חכמים
הראשונים אמרו שהמלך שלמה הבין רוב הטעמים של חקי התורה ׃ ויראה לי שזה שאמ׳ הכתוב והיה הוא ותמורתו יהי׳
קדש. ומענין שאמ׳ ואם המקדיש יגאל את ביתו ויסף חמישית כסף ערכך והיה לו ׃ ירדה לסוף מחשבת האדם ולקצה
יצרו הרע שטבעו של אדם נוטה להרבות קניינו ולחוס על ממונו. ואע״פ שנדר והקדיש זה אפשר שחזר בו ונחם ויפדה
בפחות משויו. אמרה תורה אם פדה לעצמו יוסיף חומש ׃ וכן אם הקדיש בהמה קדושת הגוף שמא יחזור בו ומאחר
שאינו יכול לפדותה יחליפנה בפחותה ממנה ואם תתן לו רשות להחליף הרעה ביפה יחליף היפה ברעה ויאמר טובה היא׳
לפיכך סתם הכתוב בפניו שלא יחליף וקנסו אם החליף והיה הוא ותמורתו יהיה קדש ׃ וכל אלו הדברים כדי לכוף יצרו
של אדם ולתקן דעותיו. ורוב דיני תורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר את כל המעשים. וכן׳
הוא אומ׳ הלא כתבתי לך שלישים במועצות ודעת להודיעך קשט
אמרי אמת. להשיב אמרים אמת לשולחך ׃

בריך רחמנא דסייען ׃

פסח ובכלל זה הספר ומנין פרקיו חמשה וארבעים ׃

הלכות קרבן פסח עשרה פרקים ׃
הלכות חגיגה שלשה פרקים ׃
הלכות בכורות שמנה פרקים ׃
הלכות שגגות חמשה עשר פרקים ׃
הלכות מחסרי כפרה חמשה פרקים ׃
הלכות תמורה ארבעה פרקים ׃

חזקני א׳ ׃

ספר עש

בשם יי׳ א׳ עולם ״
לב טהור ברא לי א׳הים׳ ורוח נכון חדש בקרבי :

ספר טהרה

והויו ספר טהרה :
הלכותיו שמנה ׳וזהו סדורן :
הלכות טומאות מת :
הלכות פרה אדומה :
הלכות טומאות צרעת :
הלכות מטמאי משכב ומושב :
הלכות שאר אבות הטומאות :
הלכות טומאות אוכלין :
הלכות כלים :
הלכות מקואות :

הלכות טומאת מת :

מצות עשה אחת ׳והיא דין טו׳ טומאות מת :

הלכות פרה אדומה :

יש בכללן שתי מצות ׳וזו פרטן :
א דין פרה אדומה :
ב דין טומאות מי נדה ט׳ וטהרתן ״

הלכות טומא׳ צרעת :

יש בכללן שמנה מצות ׳שש מצות עשה ׳ושתים מצות לא תעשה : וזהו פרטן :
א להורות בצרעת אדם הלו׳ בתורה :
ב שלא יקח סמני טהרה :
ג שלא יגלח הנתק
ד שיהיה המצורע מפורם בקריעת בגדיו ופריעת ועטייה על שפם :
ה טהרת צרעת :
ו שיגלח המצורע כל שערו כשיטה׳ :
ז דין צרעת הבגד :
ח דין צרעת הבית :

הלכות מטמא משכב ומושב :

יש בכללן ארבע מצות ׳וזו פרטן ״
א דין טומאות נדה :
ב דין טומאות יולדת :
ג דין טמאות זבה :
דין טומאות זב :

הלכות שאר אבות הטומאות :

יש בכללן שלש מצות עשה : וזהו פרטן :
דין טומאות נבלה :
דין טומאות שרץ :
דין טומאות שכבת זרע׳ וש׳ מטמאיה כשרץ׳ וטומאותה מ׳ מדברי סופרים ״

הלכות טומא׳ אוכלין :

מצות עשה אחת׳ והיא דין ט׳ טומאות׳ אוכלין והכשרן :

הלכות כלים :

ענין אלו
ההלכות לידע הכלים שמקבלין טומאה מכל אלו הטומאות ה׳ והכלים שאינן מתטמאין׳ וכל

ומיעד ׳ ומתטמאין הכלים ומטמאין ״

הלכות מקואות:

מצות
עשה אחת והיא שיטבול כל טמא
במי מקוה ואחר כך יטהר ״ נמצאו
כל המצות הנכללות בספר זה עש׳
עשרים · שמונה עשרה מהן מצות
עשה ושתים מצות לא תעשה ״

הלכות טומאת מת:

מצות עשה אחת · והיא דין כל
טומאות מת ״ וביאור מצוה זו
בפרקים אלו ״

פרק ראשון:

המת
מטמא במגע ובמשא ובאהל טומ׳
טומאת שבעה · טומאת מגע ואהל
מפורשין בתורה · שנ׳ הנוגע במת
לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים ·
וז׳ זאת התורה אדם כי ימות באהל
כל הבא אל האהל וכל אשר באהל
יטמא שבעת ימים ״ טומאת משא
מפי השמועה · וקל וחומר הדברים ״
ומה נבלה שהיא טומאת נבלה קלה
ואינה מטמאה באהל מטמאה במ׳
במשא שנ׳ והנושא את נבלתה יכב׳
בגדיו ואת אלו כל שכן · ומה נבלה
שמגעה טומאת ערב משאה כמגע
כמו כן טומאת ערב · אף מת שמגע׳
טומאת שבעה · משאו כמו כן ט׳
טומאת שבעה ״ אין טומאת
משא במת מדברי סופרים אלא דין
תורה ״ ומראה לזה ששתק ממנ׳
הכתוב כדרך ששתק מאיסור הבת
לפי שאסר בפירוש אפילו בת בתו
ושתק מאיסור אכילת בשר בחלב לפי
שאסר בפירוש אפילו בשולו · כך
שתק מטומאת משא במת לפי ׳
שטמא בפירוש אהלו ״ וטומא׳
מגע האמורה בכל מקום בין במת
בין בשאר המטמאין הוא שיגע
האדם בבשרו בטומאה בין בידו
בין ברגלו בין בשאר גופו ואפילו
בלשונו הרי זה נטמא ״ וכן מי
שיש נגע בצפרניו או בשערו
נטמא מפני שהן מחוברין לגופו לכ׳
הרי הן כגופו ״ אבל אם תחב אדם
טומאה בגופו הכרוש והכניסה בת׳
בתוך גרונו של אדם טהור ולא ל׳
נגעה בלשונו או שהכניסה לתוך
מעי האשה מלמטה ולא נגעה
בבשרה לא נטמא הבולע משום
מגע זה שהרי לא נגע בבשרו ל׳
שנגיעת פנים אינה נגיעה ״
קרום שעל המכה הרי הוא כעור
הבשר לענין מגע טומאות ״
שער הדק של קטן אינה כעור הב׳
הבשר ״ כיצד מי שנגעה טומ׳
בקרום מכתו נטמא כאלו נגעה
בעורו · נגעה בשער הדק שעל
בשר הקטן לא נטמא ״ וכן
אדם טמא שהיתה בו מכה ונגע
טהור בקרום מכת הטמא נטמא ·
היה הקטן טמא ונגע הטהור
בכסות שלו לא נטמא בין בטומא׳
מת בין בשאר טומאות ״ וכן
לכלוכי עינים וכיוצא בהן ׳
מדברים שחוצצין על הגוף אינן
כעור הבשר לא לטמא ולא להתט׳
להתטמא ״ כשם שהאדם מתט׳
מתטמא בנגיעתו בטומאה כך הכלי׳
מתטמאין בנגיעת הטומאה בהן
חוץ מכלי חרש שאינן מתטמאין
אלא מאוירן בלבד כמו שיתבאר
בהלכות כלים ״ וזהו כלל גדול בכ׳
בטומאות כל המטמא אדם במגע
מטמא כלים וכל שאינו מטמא
אדם במגע אינו מטמא כלים ״
טומאת משא האמורה בכל מקו׳
בין במת בשאר המטמאין במש׳
הוא שישא את הטומאה ואפי׳
שלא נגע בה · ואפילו היה בינו לבינ׳
אבן הרי אלו ונשאה נטמא ״ ואחד
הנושא על ראשו או בידו או על
שאר גופו ואחד הנושא הוא בע׳
בעצמו או שנשאה אחר והניחה
למעלה ממנו הואיל ונשאות עליו
מכל מקום נטמא · ואפילו היתה
הטומאה תלויה בחוט או בשער
ותלה החוט בידו והגביה הטומא׳
כל שהוא הרי זה טמא ונטמא ״
היסט בכלל משא · וכל דבר ש׳
שמטמא במשא מטמא בהיסט
כיצד קורה שהיא מונחת על הכ׳
הכותל ויש על ידה מת או נבלה
וכיוצא בהן ובא הטהור לקעקע
הקורה השני והסיטו כיון שהניד
את הטומאה שבקצה השני נטמ׳
משום נושא · ואין צריך לומר
אם משך את הקצה השני כנגד
הארץ עד שהגביה את הטומאה
או שגרר הטומאה על הארץ ק׳
שזה ודאי נושא זה · וכל כיוצא ׳
בה היא טומאת היסט האמורה
בכל מקום ״ הנושא בתוך בית
הסתרים נטמא שאף על פי שאין ל׳
הנגיעה שם נגיעה הנושא שם
נושא הוא · ואלא אם כן נבלעה הט׳
הטומאה בתוך מעיו שאחר
שהגיע לתוך בטנו אינו לא נוגע
ולא נושא ואם טבל טהור אף על פי
שהטומאה בתוך מעיו ״ אין
מתטמאין במשא אלא האדם בלבד׳

ולא הכלים׳ כיצד הרי שהיה מונח
על ידו עשרה כלים זה על גב זה וה׳
והנבלה ונוגעה בה בכלי העליון ה׳
האדם טמא משום נושא נבלה
והכלים שעל ידו כולן טהורין חוץ
מכלי העליון שנגעה בו הטומאה
וכן כל כיוצא בזה׳׳ טומאות אהל
אינה בשאר טומאות אלא במת
בלבד׳׳ ובין שהאהיל האדם או
הכלי ואפילו מחט שהאהילה על
המת או שהאהיל המת על האדם
או על הכלים או על האדם שהיה
עם המת או עם הכלים תחת אהל
הרי אלו טמאים׳׳ וטומאת אהל
האמורה בכל מקום היא שתטמא
אותה טומאה את האדם והכלים
כאחד משלשה אלו׳׳ האחד הבא
כולו לאהל המת או הביא מקצתו ל׳
הרי זה נטמא באהל ואפילו הכניס
ידו או ראשי אצבעותיו או חוטמו
לאהל המת הרי זה נטמא כולו׳׳
נגע במשקוף ועבר ידו עם המ׳
המשקוף נטמא כולו כאלו בא מק׳
מקצתו׳׳ נגע במסקופה מטפח
ולמטה סמוך לארץ טהור מטפח
ולמעלה טמא׳ וראיה לי שדבר זה
מדבריהם׳׳ אחד המת מישראל
או מן הגוים מטמא במשא׳ ואין
הגוי מטמא באהל׳ ודבר זה קבלה׳
והרי הוא אומר׳ במלחמות מדין כל
נגע בחלל׳ ולא הזכיר שם אהל׳׳
וכן הגוי אינו נעשה טמא מת׳ כ׳
ואם הגוי שנגע במת או שנשאו
או שהאהיל עליו הרי הוא כמי ל׳
שלא נגע׳ הא למה זה דומה לבהמה
שנגעה במת או שהאהילה על
המת׳ ולא בטומאות מת בלבד אלא
בכל הטומאות כולן אין הגוים ולא
הבהמה מתטמאין בהן׳׳

ומדברי סופרים שיהיו כזבים לכל
דבריהם׳׳ ואין לך בכל מיני חיה
מי שמתטמא והוא חי ומטמא
והוא חי חוץ מן האדם בלבד וה׳
והוא שיהיה ישראל׳׳ אחד
גדול ואחד קטן מתטמאין בכל ה׳
הטומאות ואפילו בטומאות מת
שנ׳ בה ומיתו אשר יטמא אחד
האיש ואחד האשה ואחד הקטן
שהרי הוא אומ׳ ועל הנפשות אשר
היו שם׳ ואפילו קטן בן יומו שנגע
או נשא או האהיל המת עליו נטמ׳
והרי הוא טמא מת והאשה שנולד
לתשעה ׳ולד בן שמונה הרי הוא
כאבן ואינו מקבל טומאה׳׳
המת אינו מטמא עד שתצא נפש׳
נפשו׳ אף מגוייד או גוסס או אפי׳
נשחטו בו שני הסימנין אינו מ׳
מטמא עד שתצא נפשו׳ שנא׳
בנפש האדם אשר ימות׳ נשברה
מפרקתו ורוב בשר עמה או שנק׳
שנקרע כדג מגבו או שהותז ראשו
או שנחלק לשני חלקים בבטנו ל׳
הרי הוא מטמא אע״פ שהוא מ׳
מפרפר כאחד מאבריו׳׳

פרק שני

הנפל

אע״פ שעדיין לא נתקשרו אבריו
בגידין מטמא במגע ובמשא ל׳
ובאהל כאדם גדול שלם׳ שנאמ׳
הנוגע במת לכל נפש אדם׳ וכן ל׳
כזית מבשר המת בין לח בין יבש
כחרס מטמא כמת שלם׳ והנבל׳
כבשר ומטמא בכזית׳׳ ואיזהו
נבל׳ זה הבשר שבמת ונעשה
לחה סרוחה והוא שנתקרשה
ואפה חליחה הנמצאת מן המת׳
שאם קרשה בידוע שהיא מבש׳

מבשרו ואם לא קרשה אינה מטמא׳
חיישינן שמא כיחו ורירו׳ אע״פ ש׳
שהשיעורין כולן הלכה למשה מסיני
אמרו רבותינו תחלת בריאתו של אדם
כזית ולפיכך שיעור טומאות בשר
כזית׳׳ אבר המנתק מן האדם החי
הרי הוא כמת שלם ומטמא במגע
ובמשא ובאהל׳ ואפילו אבר קטן
של קטן בן יומו׳ שהאברים אין ל׳
להן שיעור׳ שנ׳ וכל אשר יגע על
על פני השדה בחלל חרב או במת׳
והדבר ידוע שאין חלל חרב כחלל
אלא אז חלל שיגרר דברים׳ ומפי הש׳
השמועה למדו שלא בא זה אלא
לטמא נוגע באבר שפלטתו החרב׳
בד״א כשהיה האבר שלם כל
כבריתו בשר וגידים ועצמות שנ׳
או בעצם אדם׳ עצם שהוא כאדם
מה אדם בשר וגידים ועצמות אף
אבר מן החי עד שיהיה כברייתו ב׳
בשר וגידין ועצמות׳׳ אבל הכוליא
והלשון וכיוצא בהן אע״פ שהן אבר
מן החי בפני עצמו הואיל ואין בהן
עצם הרי הן כשאר הבשר׳׳ חסר
מן העצם של אבר כל שהו הרי האבר
כולו טהור׳ חסר מבשרו אם נשאר
בו בשר שראוי להעלות ארוכה בחי
ויתרפא משלם הרי זה מטמא במגע
ובמשא ובאהל׳ ואם לאו מטמא ב׳
במגע ובמשא אבל לא באהל׳ ובשר
הפורש מן החי טהור׳ וכן עצם
בלא בשר הפורש מן החי טהור׳׳
אבר הפורש מן המת מטמא
במגע ובמשא ובאהל כמת והוא
שיהיה שלם כבריתו בבשר ובגידין
ובעצמות׳ חסר עצמו אם נשאר
עליו בשר כזית מטמא כמת שלם׳
חסר הבשר אם נשאר עליו כדי
להעלות ארוכה בחי מטמא כמת שלם׳

ורוב מניין הרי הוא כשיעור עצמות ה'
המתים שאין עליהם בשר · מוח
שבתוך העצם הרי הוא מעלה ארוכה
מבחוץ · לפיכך קולית המת והוא ע'
עצם הסתום משני קצותיו אם יש
בתוכה מוח כדי להעלות ארוכה הרי
הוא כמת שלם · היה בה מוח
המתנדנד אם יש בו כזית הרי זו מט'
ומטמאה באהל ואע"פ שהעצם סתום
מכל צד אין טומאה בוקעת ועולה
בוקעת ויורדת כמו שיתבאר שהמוח
כבשר לכל דבר · האבר והבשר
המדולדלין באדם ואע"פ שאין יכולין
לחזור ולחיות טהורין · מת האדם
הרי הבשר טהור והאבר טמא מט'
משום אבר מן החי ואינו מטמא מ'
משום אבר מן המת · מה בין אבר
מן החי לאבר מן המת · אבר מן החי
בשר הפורש ממנו ועצם הפורש מ'
ממנו טהורין · ואבר מן המת בשר
הפורש ממנו ועצם הפורש ממנו
כפורשין מן המת השלם ומטמאין
בשיעור · ובין אבר מן החי ובין אבר
מן המת אין להן שיעור · ואמרו
חכמ' מאתים וארבעים ושמונה אב'
אברים יש באדם כל אחד ואחד מהן
יש בהן בשר וגידין ועצם ואין חש'
השנים מן המנין · ובאשה מאתים
וחמשים ואחת כל אבר מהם שפ'
שפירש כברייתו בין מן החי בין מן
המת מטמא במגע ובמשא ובאהל
חוץ משלשה אברים והן יתרות ש'
שבאשה שאינן מטמאין באהל'
וכן אצבע יתרה שיש בה עצם ואין
בה צפורן אם נספרת על גב היד ע'
עולה למנין רוב האברים ואם אינה
נספרת מטמאה במגע ובמשא ל'
ואינה מטמאה באהל וטומאתה
מדבריהם · היה בה צפורן הרי הוא

כשיעור האברים · ומפני מה גזרו
על אצבע שאינה נספרת גזירה
משום הנספרת · ולמה לא טמאוה
באהל עשו לה הכרה להודיע שט'
שטומאתה מדבריהם כדי שלא
ישרפו עליה תרומה וקדשים ·
עצמות המת שאין עליהן בשר
אם היתה נכרת בהן צורת עצמות
האדם הרי אלו מטמאין במגע ו'
ובמשא ובאהל כמת שלם שאנ'
קוראין להם עצם אדם · ואלו הן ע'
עצמות שהן מטמאין כמת של'
שדרה וגלגלת ורוב בנין ורוב מנין ·
השדרה כיצד · שדרה שהיא כ'
שלמה הרי היא כמת שלם · ואם ה'
חסרה אפילו חוליא אחת משמונה
עשרה חוליות הרי היא כשיעור
העצמות · הגלגלת כיצד · גלגלת
שהיא שלמה הרי היא כמת שלם
ואם חסרה כסלע הרי היא כשיעור
העצמות · היו בה נקבים קטנים
כולן מצטרפין לכסלע · כל בנינו
של אדם הוא שתי השוקים והירכ'
והצלעות והשדרה · ורוב בנינו של
מת הרי הוא כמת שלם · כיצד כגון
שתי שוקיו וירך אחת · ואם חסר
מרוב בנינו כל שהוא הרי הוא כע'
כשיעור העצמות · רוב מניינו כיצ'
רוב מנין עצמות המת כגון שהיו
מאה ועשרים וחמשה עצמות
הרי אלו כמת שלם · היו מאה וכ'
ועשרים וארבעה הרי הן כשיעור
כל העצמות · ואע"פ שהיה אדם
זה יתר באבריו או חסר באבריו א'
אין משגיחין אלא על מנין רוב כל
אדם · לפיכך אם היתה אצבע כ'
שיש בה צפורן או שהיתה נספר'
על גב היד שהיא עולה למנין כמו
שבארנו · שיעור עצמות המת

שאין בהן לא רוב בנין ולא רוב מ'
מנין ולא שדרה שלמה ולא גלגלת ש'
שלמה אם היה בהן רובע הקב הרי א'
אלו מטמאין כמת במגע ובמשא ו'
ובאהל · היו פחות מרובע הקב אפלו
עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא
ואינו מטמא באהל · טומאת עצם
כשעורה הלכה היא מפי השמועה לפי
שנ' כל הנוגע בעצם · מפי השמועה
למדו אפילו עצם כשעורה מטמא
במגע ובמשא · ולפי שטומאתו הל'
הלכה הרי היא דין תורה ולא מדברי
סופרים · מת שהרקיבו עצמותיו
ונעשה רקב אמרו חכמים מלוא ח'
רקב מטמא במשא ובאהל כמת ואינו
מטמא במגע לפי שאי אפשר ליגע
בכולו שהרי אינו גוף אחד · ואפילו ג'
גבלו במים אינו חבור · דם המת כ'
מטמא כמת במגע ובמשא ובאהל
שנ' בנפש האדם · שנקרא הדם הוא
הנפש · וכמה שיעורו רביעית ואפילו
תמצית הדם כל זמן שיש בו אדמומ'
מטמא באהל כמת · דם החי אפילו כ'
דם נחירין הרי זה טהור כל זמן שנ'
שהוא חי · נתערב הדם היוצא ממנו
באחרונה סמוך למיתה עם הדם ש'
שיצא ממנו אחר שמת וכל התערו'
רביעית ואין ידוע כמה יצא מחיים
וכמה יצא אחר מיתה אפילו חצי ל'
רביעית מחיים וחצי רביעית לאחר
מיתה הרי זה נקרא דם תבוסה ומטמ'
במגע ובמשא ובאהל ואלו שטומאתו
מדברי סופרים · הרוג שהיה מוטל
על המטה ודמו מנטף כשהוא חי ל'
ויורד לגומא ומת והרי הדם מנטף
אחר מותו ויורד לאותו גומא הרי
כל הדם שבה טהורה שטיפה ראשו'
בטלה באותו הדם שיצא מחיים ·
יצא ממנו רביעית דם בלבד וספק ל'

כולה מחיים ספק כולה לאחר מיתה
הרי זו ספק טומאה כשיעור הספק
והנוגע בה ברשות היחיד טמא ׳
ברשות הרבים טהור כמו שיתבאר
במקומו ׃ הקבר כל זמן שהטומאה
בתוכו מטמא במגע ובאהל כמת
דין תורה שנ׳ או במת או בעצם אד׳
אדם או בקבר ׳ואחד הנוגע בגגו
של קבר או הנוגע בכתליו והוא ש
שיהיה בנוי וסתום ואחר כך יהיה
כולו מטמא במגע ובאהל ׃ אבל
המעמיד כלים או אבנים וכיוצא
בהן בצד המת וכסה עליהן ולמעלה
כלים או אבנים וכיוצא בהן זה
הכסוי הוא הנקרא גולל ׳
ואלו הצדדין המעמידין את הגולל
שהוא נשען עליהן נקראין דופק ׳
ושניהם הגולל או הדופק מטמאי׳
במגע ובאהל כקבר וטומאתן מדבר׳
סופרים ואינן מטמאין במשא ׃
לפיכך אם גרר הגולל בחבלים
או שכסה בו המת ואגררו ושמטו
מעל המת או שהגביה הדופק עד
שהעמיד עליו הגולל או שמשכו ב
בחבלים ואת תחת הגולל הרי זה טהור ׳
ודברים שסומכין את הדופק הן ה
נקראים דופקים והן טהורין ׃
שדה שנחרש בה קבר ואבדו עצמו׳
המת בעפרה היא הנקראת בית ה
הפרס ועפרה מטמא במגע ובמשא
שמא יש בו עצם כשעורה ואינה
מטמאה באהל ׃ וכל ארצות העמי׳
עפרן מטמא במגע ובמשא ואפי׳
העפעפות שאינן נזהרין בהן ׳ וטומ׳
בית הפרס וארץ העמים מדבר׳ סופרי׳ ׃

פרק שלישי

אלו
מטמאין במגע במשא ובאהל ה׳

המת ואפילו נפל שלא נתקשרו אב׳
אבריו בגידין ׳ וכזית מבשר המת
וכזית נצל ואבר מן החי ואבר מן
המת שיש עליהן בשר כראוי והשדר׳
והגלגלת ורוב בנינו ורוב מנינו ורובע
עצמות מכל מקום ׳ואעפ׳ שאין ב
בהן רוב בנין ולא רוב מנין ׳ורביעית
דם תבוסה ׳הכל שתים עשרה ׃ואלו
מטמאין במגע ובמשא ואינן מטמ׳
מטמאין באהל ׳אבר מן החי שח׳
שחסר עצם או בשרו ׳והשדרה
שחסרה ואין בה רובע עצמות ׳ו
והגלגלת שחסרה ואין בה רובע ע׳
עצמות ועצם אחד אפילו כשעורה
וארץ העמים ובית הפרס הכל שבעה ׃
הגולל והדופק מטמאין במגע ובאהל
כקבר ׳ואינן מטמאין במשא ׳הרקב
מטמא במשא ובאהל ואינו מטמ׳
במגע ׳ טומאות רובע עצמות באהל ׳
וטומאות רביעית דם ׳וטומאות אבר
שאין עליו בשר כראוי בין מן המת
בין מן החי ׃ ירושלמי שכל טומ׳
טומאות אלו דין תורה שהרי אין נ
הנזיר מגלח עליהן כמו שיבואר
בנזירות ואין חייבין עליהן על ביאת
מקדש ׳ וכל טמא בטומאות של
תורה חייב על ביאת מקדש ׳לפיכך
אמ׳ אני שכל טומאה מן המת שנ׳
שאין הנזיר מגלח עליו אינה מן
התורה ׃ אין רקב המת מטמא
עד שיקבר ערום בארון של שיש
או של זכוכית וכיוצא בהן ויהיה
כולו שלם ׳חסר ממנו אבר או ש
שנקבר בכסותו או בארון של עץ
או של מתכת אין רקבו טמא ואפי׳
שירקב הכסות או העץ ׃ חולדת המת
המתכת התערב ברקב בהויתו ׃
ורקב המטמא שנתערב בו עפר
כל שהוא הרי הוא בטומאתו ׳ולא

אמרו רקב אלא במת בלבד ׳אבל הרוג
אין לו רקב ׃ קברו שני מתים
כאחד או שגזז שערו או צפרניו
וקברום עמו ׳או שקברו ואשה עוב׳
ועוברה במעיה אין להם רקב ׃
טחן המת עד שנעשה רקב אינו ט
מטמא עד שירקיב מאליו ׳טחנו
כולו והניחו עד שהרקיב או שה
שהרקיב מקצתו כשהוא חי ומקצת
והרקיב כולו הרי זה ספק ואם נמל׳
נמלאו חפנים מרקב זה הרי זה טמא
בספק ׃ מלא חפנים ועוד מעפר
הנמצא בקבר ואין ידוע מה טיבו
אם הוא רקב שמטמא באהל או ה
אינו אלא עפר שנתגלגל בגבול המת
ודרסו הרי זה מטמא במשא ובאהל
שהרי יש במלא חפנים ועוד מלא ח
חפנים רקב ׃ ויראה לי שזאת טומא׳
זו מדברי סופרים ׃ המת שנשרף
ושלדו קיימת והיא השדרה והצ׳
והצלעות הרי זה מטמא כמת שלם ׳
ואין צריך לומ׳ אם נתחרך ׳אבל
נשרף עד שנתבטלה צורת תבנית
טהור ׃ וכן שפיר מרוקם שנימו׳
במים טהור שהרי נתבטלה צורתו ׃
בשר המת שנפרך ונעשה כקמח
טהור ׳וכן אפר השרופים טהור ׳
וכל התולעים הנמצאין מבשר המת בין
חיים בין מתים טהורין ׳וכבר ביארנו
שהחמור כבשר בכל מקום בין מת
בין בנבלה ושרץ ׃ עור האדם ה
כבשרו ואם עבדו כל צרכו או הילך
בו כדי עבודה הרי זה טהור מן ה
התורה ׳אבל מדבריהם מטמא ה
בכזית בבשר המת גזרה שלא ה
להרגיל בני אדם לעבד עורות אד׳
האדם וישתמשו בהן ׃ עור הבשר
כנגד פניו של אדם כשיאחד בין ש
שהיה חי ואחר חי בין שנולד

חי ומאמתה הרי זה טהור מפני
שהוא כמו פרש מן עולה וקיים לו
ובמעיו בחן ״ כל שבמת טמא חוץ
מן השער והשנים והצפורן הנ׳
המאיל וגדען מחוברין ובשעת חבורן
הכל טמא ״ כיצד המת בחוץ וש׳
ושערו בתוך הבית מטמא כל אש׳
בבית וכן הנוגע בשערו או בשני׳
או בצפרניו כשהן מחוברין נטמא׳
שערו העומד להגזז וצפרנן העו׳
העומד להנטל הואיל ועומדין להנ׳
להנטל יש בהן ספק לפיכך הנוגע
בהן הרי זה ספק טמא ״ כל
המשקה היוצא מן המת טהור
חוץ מן דמו וכל מראה דמים מן
המת טמא כמו שבארנו ומפני
מה לא גזרו על משקה המת כדר׳
שגזרו על משקין היוצאין מכל
הטמאין מפני שהמת הכל בדלין לו
ממנו לא גזרו על משקיו ״
כבר מטמאה ברביעית מפני שכ׳
שהיא כדם קטן שימצא לו
כלו אם אין בו רביעית טהור אע״
פי שהוא כל דם שבו ואלו אם הי׳
חסרה כל שהוא טהור ״ וכן
רביעית דם ועצם כשעורה וכזית
בשר וכזית נצל ומלא חפנים רקב
ואבר מן החי שחסר מעצמו כל
שהוא ״

פרק רביעי

רביעית
דם הבהמה משני מתים טהורה עד
שתהיה כל הרביעית ממת אחד ״
שדרה שנגמרה משני מתים
כגון שהיה מקצת החוליות מאחד
ותשלומיה ממת אחר וכן הגלגלת
משני מתים ורובע משני מתים
ואבר מן המת משני מתים כל
אלו אינן מטמאין באהל אלא במ׳
במגע ובמשא כשיעור כל העצמ׳
אבר מן החי משני אנשים ט׳
טהור ואפילו מאיש אחד אם ל׳
נחלק לשנים טהור ״ כזית בשר
משני מתים וכזית נצל משני מתי׳
ומלא חפנים רקב משני מתים לו׳
שכל אחד מהן יש לו רקב הרי אלו
מצטרפין זה עם זה ומפני שאין ל׳
שוה בשיעוריהן ״ עצם כשעורה
שנחלק לשנים מטמא במשא וכן
רובע עצמות ממת אחד שנדקדקו
ואין כל עצם כשעורה מטמאין
באהל כאלו לא נדקדקו ״ כזית
מן המת שחתכו לחלקים ורדדו ל׳
ודבקו מטמא באהל ובמשא ואינו
מטמא במגע קטנה אע״פ שחברו
לפי שאין חבורי אדם חבור ״
כזית שלם שהתיכו טמא היה מעיד
והתיכו טהור ״ שדרה שנגררו
רב החוליות שלה אע״פ שעודה
קיימת אינה מטמאה באהל ובמגע
שהיא בתוך הקבר ואפילו משוברת
ומפולת מכותתת מטמאה באהל ל׳
מפני שהקבר מצרפת ״ כל
המטמאין באהל שנחלקו והכניסן
לתוך הבית האהל מצרפן ומטמאי׳
באהל ״ עצם שיש עליו כזית
בשר בידי שמים והכניס מקצתו
לפנים מן הבית נטמא הבית ״ וכן
שני עצמות ועליהן כשני חצאי
זתים בשר והכניס מקצתן לפנים
הבית טמא ואם היה הבשר תחוב
בעצמות בידי אדם הבית טהור
שאין חבור אדם חבור ״ מלא
חפנים רקב שנתפזר בתוך הבית
טמא רביעית דם שנבלעה בתוך
הבית טהור להביא בו וכל שהיה
בו בעת שנבלעה הרביעית טמא ״
כזית מן המת שאכלו בתוך הבית
ובקש ולא נמצא המת טהור ״
ולכשימצא הבית טמא למפרע מעת
שאכל עד עת שנמצא ״ רביעית
דם שנשפך במישור אם קרש או ש׳
שהיה מקום אשבורן וחזר ומקום
המקום כמו גומא והאהיל האהל
על מקצתו נטמא ״ נשפך על האס׳
האסקופה במורד בין לפנים בין לחוץ
הבית טהור שהרי לא נח הדם על ל׳
האסקופה ואם היתה האסקופה
אשבורן או שקרש הדם עליה הבי׳
טמא ״ רביעית דם שנבלעה ל׳
בכסות אם מתכבסת ומעלה ממנה
רביעית דם הרי כסות זו מטמאה
במגע ובמשא ובאהל ואם לאו אינה
מטמאה באהל והרי היא ככסות
שנגעה במת שכל הבלוע שאינו יכול
לצאת טהור ״ כיצד משערין אותה
מכבסין אותה במים ומביאין מים כמ׳
שיעורן ונותן לתוכן רביעית דם ואם
היה מראיהם שוה או שהיה מה ל׳
הכבוס אדומין יותר ממי המזוג בידוע
שיצא ממנה רביעית ״ המשא והמגע
והאהל שלשה שמות הן וכל שהוא
משם אחד מצטרף ומטמא משני
שמות אינן מצטרפין טהור ״ כיצד
הנוגע בכשני חצאי זתים או שנשא
שני חצאי זתים כבת אחת או שנ׳
שהאהיל על שני כחצאי זתים כבת
אחת או שהאהיל על חצי זית וחצי
זית אחר מאהיל עליו או שהיה האו׳
וחצי זית תחת האהל והאהיל מקצת
גופו על חצי זית אחר או האהיל
חצי זית על מקצתו הכל טמאין מן
מפני שהוא שם אחד ״ אבל הנוגע
בחצי זית או הנושא חצי זית ודבר
אחר מאהיל עליו חצי זית אחר
או שהאהיל הוא על חצי זית אחר

וכן הנוגע בחצי זית ונשא חצי זית
אחר הכל טהורין אחר שאין הנוגע
מצטרף עם המשא לא במת ולא
בשאר טומאות ולא הנוגע מצטרף
עם האהל ולא האהל מצטרף עם
המשא לפי שאין שם אחד ׃

פרק חמישי

ט

המת טמא ומטמא המת בין אדם
בין כלים טמאים טומאת שבעה ׳
כיצד ׳ אדם או כלי שנגע בדברים כל
שמטמאין מן המת במגען או של
שנטמא באהל באחד מן הדברים
שמטמאין באהל ׃ וכן אדם שנשא
דברים שמטמאין מן המת במשאן
הכל טמאין טומאת שבעה ׳ שנ' כל
הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא
שבעת ימים ׃ אדם שנטמא ב
במת וכלים שנגעו בזה אדם זה טמ'
טמאין טומאת שבעה שנ' וכבסתם
בגדיכם ביום השביעי וטהרתם ׳ כ'
אבל אדם שנגע באדם שנטמא במ'
במת בין שנגע בו אחר שפירש מ'
המטמאו בין שנגע בו כשהוא ע'
עדין נוגע במת הרי זה השני טמא
טומאת ערב ׳ שנ' והנפש הנוגעת
תטמא עד הערב ׃ וזהו דין תורה ׃
אבל מדברי סופרים הנוגע במת כ'
ונוגע באדם ועדין הוא מחובר במת
שניהן טמאין טומאת שבעה כ'
וכאלו נגע זה השני במת עצמו ׃
בד"א לענין תרומה וקדשים ׳ אבל
לנזיר ולעושה פסח בין בשעת ח'
חבור בין לאחר שפירש ממנו אינו
טמא אלא טומאת ערב כדין תור' ׃
כלים שנטמאו במת בין במגע
בין באהל הרי הן לנוגע בהן כנוגע
במת עצמו ׳ וזה המת ומטמא הנוג'

בו בין אדם בין כלים טומאת שבע'
אף כלים שנטמאו במת הן והכלים
והאדם שנגע בהן טמאין שנ' בחלל
חרב ׳ או במת ׳ ומפי השמועה למדו
חרב הרי הוא כחלל ׳ והוא הדין כ'
לשאר כלים בין כלי מתכות בין כלי
שטף ובגדים ׳ הרי הוא אומ' כל הורג
נפש וכל נוגע בחלל ׳ וכי תעלה על
דעתך שזה ירה חץ והרג או זרק
אבן והרג יטמא שבעת ימים אלא
הורג נפש בחרב וכיוצא בה מפני
שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו
שהרי נגע הכלי במת ׳ ומנין שאף
הכלים הנוגעים באדם שנגע בכלי
שנטמאו במת שהן טמאים טומא'
שבעה ׳ שהרי הוא אומ' וכבסתם
בגדיכם ביום השביעי הא למדת ש'
שכל אדם הטמא טומאת שבעה
מטמא בגדים טומאת שבעה ׃
נמצאת אתה אומ' אדם שנגע במת ואדם
באדם אחר הראשון טמא טומאת
והשני טמא טומאת ערב ׃ כלים
הנוגעין במת וכלים בכלים שניהן
טמאין טומאת שבעה ׳ אבל ה'
השלישי ׳ בין אדם בין כלים טמאין
טומאת ערב ׃ כלים הנוגעין ב'
במת ואדם בכלים וכלים באדם של'
שלשתן טמאין טומאת שבעה
הרביעי בין אדם בין כלים טמאין
טומאת ערב ׃ בד"א לענין תרומ'
וקדשים ׳ אבל לחייב כרת על ביאת
מקדש או על אכילת קדשים אינו
חייב אלא על השנים בלבד הראשון
שנגע במת והשני שנגע בו כדין
תורה ׳ שנ' וכל אשר יגע בו הטמא
יטמא ׃ אבל הנוגע בכלים שנגעו
באדם ובכלים שנגעו במת פטור
כמו שבארנו בהלכות המקדש ׃
שאע"פ שדברים אלו דברי קבלה הן

אינן דברי תורה שהרי לא נתפרשה
בתורה אלא זה שנטמא במת של'
שהוא אב והשני הנוגע בו שהוא
ראשון בין אדם בין כלים ׃ כלי
חרש שנגע במת או שהיה עמו
באהל טמא ואינו מטמא לא א'
אדם ולא כלי חרש אחר ולא שאר
כלים לפי שאין כלי חרש נעשה
אב הטומאה לעולם לא במת ולא
בשאר טומאות ׳ וזהו דין תורה ׃
אע"פ שהוא קל ׃ זה הכלל הגדול
בטומאות כל אב הטומאה מטמא
אדם ומטמא בגדים וכלים בין
כלי חרש בין כלי שטף בין כלי מ'
מתכות ׳ וכל המטמא אדם וכלים
במגעו הרי הוא אב הטומאה ׳
וכל ולד הטומאה מטמא אוכלין
ומשקין ואינו מטמא לא אדם
ולא כלי חרש ולא שאר כלים וכו' ׃
וכל הנוגע באב הוא הנקרא ר'
ראשון והנוגע בראשון נקרא שני ׳
והנוגע בשני נקרא שלישי והנוגע
בשלישי נקרא רביעי ׳ והראשון
ושלאחריו הימנו כולן נקראין ולד
הטומאה ׃ כל המת טמא מת
מחמת טומאת שבעה בין אדם
בין כלים הוא הנקרא טמא מת ש'
והוא אב מאבות הטומאה לענין
טומאת תרומה וטומאת קדשי'
כמו שבארנו כדי למנות ממנו
ראשון ושני וכדי לטמא אדם
וכלים במגע כשאר אבות הטומא'
ואינו מטמא במשא ׃ כל
הטמא מחמת המת טומאת ערב
הרי הוא ולד הטומאה והרי הראשו'
לטומאה ואפשר שיהיה הרביעי
מן המת ראשון לטומאה כמו ש'
שבארנו לענין תרומה וקדשים ׃
אדם וכלים שנטמאו במגע

ארץ העמים ובית הפרס או במש'
או במגע דם תבוסה וגולל ודופק
או באהל · וכן אדם שנטמא במ'
במשא דם תבוסה הרי אלו כולן
וכל כיוצא בהן אבות הטומאות
מדברי סופרים · וכן בגדים המיטמ'
המטמאין מחמת אלו טומאין
שבעה כולן אבות הטומאות מ'
מדברי סופרים ·· האהל עצמו
המאהיל על הטומאה אע"פ שלא
נגעה בו הטומאה הרי הוא טמא
טומאת שבעה מן התורה והרי
הוא כבגדים שנגעו במת שנא'
והזה על האהל ·· בד"א כשהיה
האהל בגד או שק או כלי עץ או
עור אחד עור בהמה וחיה בין ה'
המותרין באכילה בין האסורין
שנ' ויפרש את האהל על המשכן
אין קרוי אהל אלא ארוג ועור
משכן ·· אבל אם היה האהל נס'
נסרים של עץ כגון התקרה והמ'
והמחיצות וכיוצא בהן או שהיה
עצם או של מתכת הרי זה טהור ·
ואין צריך לומ' שאם היה בנין טו'
טהור · וכל מקום שנ' הבית טמא
כלו' אדם וכלים שבכל הבית ואין
לך אומר מן העץ שהוא מתטמא
טומאות והכלים אלא פשתן בלבד ··
בגדים הנוגעין במת אע"פ
שהן כמת לטמא אחרים הנוגעין
בהן טומאת שבעה אינן כמת
לטמא באהל ובמשא ואע"פ שהמש'
במת עצמו אינו מפריש כמו שב'
שביארנו ·· ובטומאות אהל כתיב
אדם כי ימות באהל ואפילו הנושא
בגדים שנגעו במת ולא נגע בהן
וכן המאהיל עליהן או שהאהילו
עליו או שהיו עמו באהל הרי זה
טהור · וכן אדם שנטמא במת

והאהיל על הכלים הרי הן טהורין
שאין טמאין את מטמאין אלא כ'
במגע בלבד ·· המת אינו מטמא
משכב ומושב מתחתיו ולא מדף
מעל גביו אלא אחד כלי שיגע במת
עצמו מצדו או שיהיה תחתיו
על גביו ·· כיצד עשרה בגדים
זה על גב זה והמת למעלה מהן
ועשרה בגדים אחרים על גביו כ'
מלמעלה בגד הנוגע בו ובגד הב'
השני שנגע במת שניהם טמאי'
טומאת שבעה והשלישי טמא
טומאת ערב בין שלמעלה בין ש'
שלמטה ·· והרביעי ומן הרביעי
ולמטה ומן הרביעי ולמעלה כלן
טהורין מה שאין כן במטמאי כ'
משכב ומושב כמו שיתבאר במקו' ··
בד"א שכל הבגדים והכלים ש'
שתחתיו ושלמעלה ממנו טהורי'
בשלא היתה שם הטומאה רצוצ'
ולא טומאת אהל או שהיה מה'
מבדיל בינו ובין הכלים אבל כמו
שיתבאר ··

פרק ששי

עצמות

חדג ועורו העשוי מהם כלים אין
מקבלין טומאה כלל לא מדברי תור'
ולא מדברי סופרים · וכן ירוקה ש'
שעל פני המים וכיוצא בה שכל
מה שבים טהור כמו שיתבאר כ'
בהלכות כלים ·· ואפילו העושה
אהל מעור הדג או מעצמו חבת
בים אין עצמו של אהל זה מקבל
טומאה אע"פ שמביא טומאה
וכל אשר יהיה תחתיו כשאר כל
האהלים ·· כלי גללים וכלי אבנים
וכלי אדמה אין מקבלין טומאה
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרי'

בין טומאת מת בין שאר טומאות ·
וכן כלי עץ העשוי לנחת כגון התבה
והמגדל והכוורת שהן מחזיקין מ'
ארבעים סאה בלח והיה להן שולים
אין מקבלין טומאה כלל לא מדברי
תורה ולא מדברי סופרים ·· ואלו
הן הנקראין כלי עץ הבאין במדה ··
כלי עץ פשוטיהן טהורין ומקבליה'
טמאין · וכלי חרש פשוטיהן טהורין
ומקבליהן טמאין · ואינן מטמאין
אלא מאוירן או בהסט הזב · ואפילו
כלי חרש במת מגבו אינו מתטמא
ואם נכנסה הטומאה מן הטמאו'
באוירו אע"פ שלא נגעה בו טמא ··
היה כלי חרש עם המת באהל
נטמא שהרי נכנסה הטומאה ל'
באוירו · ואם היה מוקף צמיד פתיל
הרי מה שבתוכו טהור · כמ' שמפור'
בתורה שאין טומאה נכנסת לו ואינו
משתמא ובהסט זב שהרי הוא כמי'
שנגע בכלו ·· העושה גולל מד'
מדבר שאינו מקבל טומאה כגון
שהניח על גבי קבר אבן או כלי אב'
אדמה או כלי אדמה או כלי עץ ה'
הבא במדה או כלי חרש המוקף
צמיד פתיל או עור הדג ועצמו ו'
וכיוצא בו אלו הנוגע בהן טמא ט'
טומאת שבעה משום נוגע בגולל ··
ואם פירשו מלהיות גולל או שנ'
שהסיר המת מתחתיהן הרי הן
טהורין ·· וכן בהמה שכסתה ה'
ועשה אותה גולל הנוגע בה ט'
טמא טומאת שבעה כל זמן שהיא
גולל ·· התיר הבהמה הרי היא ט
טהורה כשאר בהמות ·· וכן
חבית שהיא מלאה משקין ומו'
ומוקפת צמיד פתיל ועשאוה גולל
למת הנגע בה טמא טומאות של
שבעה · והחבית והמשקין טהורין ··

קמה שעשאוה גולל לקבר בין עומד
בין מוטה על צדה אינו טמא אלא
כנגד פתח הקבר בלבד והנוגע בה
בקצה המונח חוץ לקבר טהור ״
עשה ראשה גולל והרי היא עומד
על הקבר כמו שאלו הנוגע מונה לה
בארבעה טפחים סמוך לקבר טמא
משום גולל מארבעה ולמעלה טהו׳ ״
כדאי בזמן שהוא עתיד לקוץ אות׳
אבל אם אינו עתיד לקוץ אותה כולה
גולל ״ שתי אבנים גדולות של
ארבעה ארבעה טפחים שעשאן לו
גולל המאהיל על גבי שתיהן טמא
נטל אחת מהן המאהיל על השניה
טהור מפני שיש לטומאה פתח לה
שתצא בו ״ גל של צרורות שע׳
שעשאהו גולל לקבר אינו טמא אלא ס׳
סדר הפנימי שהוא ערבו של קבר אבל
משאר האבנים טהור ״ ארון לה
שהוא חקוק בסלע והניח בו המת
וכסהו בגולל הנוגע בסלע מכל מקו׳
טהור והנוגע בגולל טמא למה זה
דומה לבור גדול מלא מתים ואבן גדו׳
על פיו שאינו טמא אלא כנגד חללו
ואם בנה נפש על גבה הרי זה קבר
סתום ומטמא מכל סביבו ״ היתה
הארץ החקוקה בסלע רחבה מלמט׳
וצרה מלמעלה והמת בתוכה הנוגע
בה מלמטה טהור מלמעלה טמא לה
שהרי העדרין שלמעלה סככו על גבי
המת ונעשו כגולל ״ היתה הארץ
רחבה מלמעלה וצרה מלמטה הנוגע
בה מכל מקום טמא ״ היתה שוה לה
הנוגע בה מטפח הסמוך לקרקע׳
ולמעלה טמא מטפח ולמטה טהור ״
בקבר ארון בסלע והכניס המת בתוכ׳
כמו נגר הנוגע בה מכל מקום טהור׳
חוץ מפתחה ״ מערה שהקבר בה
בתוכה וחצר לפני המערה בזמן
שהחצר לאויר העומד בתוכה טהור
ובלבד שלא יגע במשקוף המערה וג׳
ובזמן שהחצר מקורה אם היה בו
ארבעה טפחים על ארבעה טפחי׳
או יתר הנכנס לשם טהור היתה פ׳
פחותה מארבעה הנכנס לשם טמ׳
ואע״פ שלא נגע בפתח המערה ״

פרק שביעי

בית
סתום שהיית בתוכו ומטמא מכל סביבו
והנוגע בו מאחוריו או מגגו טמא
טומאת שבעה מפני שהוא כקבר
סתום נפתח בו פתח אם לא פרץ את
פצימיו הנוגע בו מאחוריו או מגגו
טהור ואינו טמא אלא כנגד הפתח
וכמה יהיה שיעור הפתח המודד
שלם פתחו בארבעה טפחים וכמה
אין היית פתחו בטפח ויתר מכאן
הרי הוא כמת שלם ופתחו בארבעה ״
המת בתוך הבית ובו פתחים
הרבה כולן שכולן נעולין כולן
טמאין והיושב בצד כל פתח ופתח
מהן או תחת המקרה היוצאת על
הפתח טמא ״ נפתח אחד מהן
או שחשב להוציאו באחד מהן
אע״פ שחשב לאחר שמת המת
ומפיו חשב להוציאו בחלון של
שהוא ארבעה על ארבעה הציל
על הפתחין כולן ואינו טמא אלא
כנגד הפתח שנפתח או שחשב
עליו והשאר טהורין ומפני שהן
נעולין והרי אין הבית כקבר סתום ״
וכן אם התחיל לחתור פתח לה
להוציאו בו משיחתור ארבעה על
ארבעה הציל על הפתחים כולן ״
היו בו חלונות הרבה וכולן קטנות
כולן טהורות נפתחו כולן טמאות
ולא הציל על הפתחים ״ פתח
בתוך פתח גדול או המאהיל על גבי
שניהן טמא חשב להוציאו בקטן
טהר הקטן את הגדול היו שנים
ומתמאין המאהיל על גבי שניהן
טמא חשב להוציאו באחד מהן
טיהר את חבירו ״ היה לבית פתח
אחד לצפון ופתח לדרום וחשב לו
להוציאו בצפון ואחר כך באו ואחז
את קרובים ואמרו אין מוציאין אותו
אלא בזה דרומי טהר דרומי את הצ׳
הצפוני ובלבד שלא יערים ואם הע׳
הערים שניהן טמאין ״ בתים
הפתוחים לאכסדרה ומת באחד
מהם אם היה דרכו של מת לצאת
בשער הרי הבית שער והבתים לו
טמאים ואם לאו בית שער טמא
והבתים טהורין ״ החדר שלפנים
מן הבית ומת בו ונכנסה טומאה לפנ׳
לפנים דרך חלון הבית החיצון טהו׳
מפני שהטומאה חוזרת ויוצאה לו
דרך החלון שנכנסה בו ״ אין הקבר
מטמא מכל סביבו עד שיהיה בו
חלל טפח על טפח ברום טפח אפי׳
הגביה הבנין על גבי טפח חלל עד
לרקיע הכל טמא לפי שהכל קבר ״
היתה טומאה רצוצה ואין שם
חלל טפח טומאה בוקעת ועולה
טומאה בוקעת ויורדת ואין טמ׳
אלא הנוגע כנגד הטומאה מלמ׳
מלמעלה או המאהיל עליה מלמט׳
אין מה שהאהיל עליו מלמטה או
אפי׳ הנוגע בצדי הבנין טהור ״ זה
כלל גדול בטומאות המת שכל דבר
המטמא באהל ומן המת אם היה
רצוץ שאין לו חלל טפח הרי הט׳
הטומאה בוקעת ועולה עד לרקיע
ובוקעת עד התהום ומונה וטומאה
אין הצדדין ״ כיצד פרישול ת׳
תבואה או גל של אבנים וכזית

חוץ היות בתוכו וכלים כנגד הטומאה
ואינן נוגעין בה הכלים טהורין וכל
כלי שבתוך הגל מכוון כנגד הטומאה
ולמעלה עד למטה טמא לפי
שהטומאה בוקעת ועולה בוקע'
ויורדת. ואם היה מקום הטומאה
חלל טפח על טפח ברום טפח הרי
הוא כקבר סתום ומטמא מכל סביביו״
בית שמלאהו עפר או צרורות
הרי זה בטל הבית והרי הוא כגל
עפר או צרורות ואם היתה טומאה
בתוך העפר בוקעת ועולה בוקע'
ויורדת. וכלים שבצדיה בתוך העפ'
העפר טהורין ״ טומאה שהיא
רצוצה בכותל וסמוך סכה לכותל
הסכה טמאה שהרי מעשה הכותל
עד מערי האהל. ואעפ שהצדדין
טהורין ומגע אלא א״כ היה עליהן אהל
אבל משנעשה עליהן אהל האהל
כולו טמא שהרי הטומאה בתוכו״

פרק שמיני

שדה
שאבד קבר בתוכה עפרה מטמא
במגע ובמשא כבית הפרס שאינו ב'
נדוש הקבר בה גהי' עצמות כשעור'
בתוך עפרה וכל השדה כולה אחוז'
המאהיל עליה כטמא ואם העמיד
בתוכו אהל בטמא כל מה שיש ב'
באהל שאין האהל הזה עומד באותה
שדה על הקבר הוא מאהיל״
בנה בית ועליה על גביו ואם היה
פתחה של עליה מכוון כנגד פתח
של בית העליה טהורה שאפילו ש'
היה הקבר תחת משקופה של בית
העליה טהורה שהרי הוא כאהל
על גבי אהל מזו שיתבאר״ ואם לא
היה מכוון אף העליה טמאה שמא
אסקופת העליה על הקבר והרי ל'
העליה מאהילה על הקבר ״ ושדה
זו מותר לזרוע בתוכה כל זרע לפי
שאין שרשי זרעים מגיעין לקבר.
אבל אין נוטעין בתוכה אילני מאכל
מפני שהשרשין מגיעין עד תהום״
התלויות הקרובות לעיר הס'
הסמוכה לבית הקברות או לדרך ב'
בית הקברות אחד חדשות ואחד
ישנות הרי אלו בחזקת טומאה
מפני שהנשים קוברות שם את
הנפלים ומוכי שחין קוברות שם את
זכריהן. אבל הרחוקות החדשות
טהורות והישנות טמאות. שמא
היו קרובות ועיר שחרבה זו מדרך
שאבדה ״ ואיזהו תל קרוב כל ב'
שאין תל קרוב ממנו יותר. ויש ש'
שאין אדם זוכרו שדה בכמן. ואיזו
המקום הקרוב לבית הקברות שה
שהנשים יושבות שם ובוכות. אעפ
שעכשיו טהור שלא הוחזקה טומאה
שם אין חורשין אותו ואין נוטעין
אותו כדי שלא להרגיל רגל אדם שם
שמא יש שם טומאה מפני שהו'
קרוב לבית הקברות. כבר נתיאשו ב'
בעליו ממנו. לפיכך אפשר שיבוא
אדם ויקבר בו. ומפני זה חששו לו.
ועושים מעפר מקום זה תנורים
לקדש שהרי לא הוחזקה טומא'
שם ״ קבר המצוי מותר לפנות
ואם פנהו מקומו טמא ואסור בה'
בהנאה עד שיבדק כמו שיתבאר״
וקבר הידוע אסור לפנותו ואם
פנהו טהור ומותר בהנאה. קבר
שהזיק את הרבים מפנין ב'
אותו ומקומו טמא ואסור בהנאה״
הפוגע במת מצוה ואם מצאו ב'
בתוך התחום מביאו לבית הקברות
מצאו חוץ לתחום ואפילו בתוך של'
שדה כרכום קנה מקומו ויקבר
במקום שנמצא. מצאו על המיצר
מסלקו לצדדין ״ שדה בור מיצר זה
ושדה ניר מיצר זה קוברו בשדה בור.
שדה ניר ושדה זרע קוברו בשדה
ניר. שדה זרע ושדה כרם קוברו
בשדה זרע. שדה אילן ושדה כרם
קוברו בשדה כרם מפני אהל הטומ'
היו שניהם שוין מסלקו לאיזה
צד שירצה ״ קבר הנמצא מטמא
למפרע. ואם בא אחד ברא' שלא
היה כאן קבר ואפילו קודם לעשרים
שנה אינו מטמא אלא משעה מע'
מציאה ואילך ״ כל היודע בו קבר
טומאת או דבר שמטמא באהל מן
המת חייב לציין עליו כדי שלא יק'
יהיה תקלה לאחרים. ובחולו של
מועד היו יוצאין מבית דין לציין על
בית הקברות ״ אין מציינין על
כזית מן המת ומשהוא לפי שסופו
חסר בארץ. ובמה מציינין בסיד ממ'
ממחה ושופך על מקום הטומאה״
אין מעמידין הציון על גבי ה'
הטומאה אלא יהי עודף ומכוון וכו'
ומכוון כנגד הטומאה שלא להפ'
להפסיד את הטהרות. ואין מרחיקין
הציון ממקום הטומאה שלא להב'
להפסיד את ארץ ישר'. ואין מציינין
על ודאי שהרי הוא ידוע לכל. אלא
על הספקות כגון שדה שאבד בה קבר.
והסככות והפרעות ״ ואיזו שדה
מצויינת ואין ידועה טיבה ואין
בה אילנות בידוע שאבד בה קבר.
יש בה אילנות בידוע שנחרש בה
קבר כמו שיתבאר ״ ואיזו אבן
אחת מצויינת תחתיה טמא. ב'
היו שתים אם יש סיד ביניהן ט'
טמא ואם אין סיד ביניהן הולך
על ראשון אם יש חרס ביניהן ט'
טהור שאין זה אלא כגון אבן חל'

חרס ביניהן והיה הסיד מרודד על
ראשיהן מכאן ומכאן הרי זה ציון
וטמא · מצא מצד אחד מצויין הוא
טמא וכל השדה טהורה וכן שנים
וכן שלשה · מצאו ארבעת מצדיה
מצויינין הן טהורין וכל השדה ט'
טמאה שאין מרחיקין הציון מן
המקום הטומאה ·

פרק תשיעי

מי
שהיה חופר בשדה ומצא מתים רב'
בגומא אחת זה על גב זה או זה בצד
זה או שמצא הרוגים או שמצא כ'
את יושב או ראשו בין ברכיו אינו
חושש שמא מקום זה בית הקברות
היה אלא יטול המת שמצא ויטול
כל עפר תיחוח התוחח תחתיו וח'
וחופר בבתולת קרקע שלש אצבעו'
ומעליו הכל ושאר השדה טהורה
כמו שהיתה מקדם שמצא' ·
עפר זה עם שלש אצבעות שחופר
הוא הנקרא תפוסת המת · שדה
שנהרגו בה הרוגים מלקט כל העצ'
העצמות שבה והרי היא טהורה ·
וכן המפנה קברו מתוך שדהו מלקט
כל העצמות עצם עצם והרי היא ט'
טהורה · וכן בור שמטילין לתוכו
נפלים או הרוגים מלקט כל העצמות
שבו עצם עצם והרי הוא טהור ·
היה חופר ומצא מת מושכב כ'
כדרך שקוברין את המתים נוטל
אותו ותפיסתו · ואם מצא שנים נ'
נוטל כל אחד מהן ותפיסתו עמו ·
וכל השדה טהורה · מצא שלשה
מתים כל אחד מוטל כדרך הנקברי'
אם יש בין זה וזה ארבע אמות עד ש'
שמונה כמלא מטה וקובריה הרי זה
חושש שמא בית הקברות הוא וזה

וצריך לבדוק מן האחרון עשרים ל'
אמה שהן כשתי מערות וחצר ש'
שביניהן ואם לא מצא שם את אחד
הרי אותן העשרים אמה שבדק
טהורות אע"פ שהן שכונת קברות ·
מצא את אחד בסוף עשרים או'
צריך לבדוק ממנו עשרים אמה
אחרות לפי שרגלים לדבר ואם היה
מאלו שמצא בתחלה או בסוף הרוג
או יושב ומשכב שלא כדרכו שהיה
ראשו בין ירכותיו אינו בודק עשרי'
אמה אלא נוטלן אותן ואת תפוסתן
בלבד שחזקתן גוים · הגוים אין
להן טומאות קברות הואיל ואינן מ'
מטמאין באהל הרי הנוגע בקברן ט'
טהור עד שיגע בעצמה של טומאה
או שישאנה · מת שחסר אבר מאח'
שאם ינטל מן החי יהיה אותו מת
תפוסה ולא שכונת קברות אלא מל'
מלקט עצם עצם והכל טהור ·
והנקבר שלא ברשות יש לו תפוסה
ואין לו שכונת קברות · אחד
המוצא שלשה מתים כדרכן בתחלה
או שמצא שלשה כוכין או כוך וגל'
ובקיע ומערה הרי זה שכונת קברות ·
מצא שנים ואחד היה ידוע יש
להם שכונת קברות שהקבר הידוע
אינו עושה שכונה · ולא אמרו אלא
המוצא שלשה בתחלה הוא שצריך
בדיקה · כיצד בודק העשרים
אמה שאמרנו חופר עד שהוא מ'
מגיע לסלע או לבתולה והיא הקרקע
שנראית שלא נעשה בה עבודה · העמיק
ואפלו מאה אמה ומצא חרש הרי
זה כבתולה וצריך להעמיק עד
שיגיע לבתולה · הגיע למים הרי זה
כבתולה · ואינו צריך לחפור תלם
אחד מתחלת העשרים אמה עד
סופן אלא חופר אמה על אמה ומ'

ומניח אמה וכן עד סופן שאין ל'
בין קבר לקבר פחות מאמה · היה
בודק והגיע בתוך עשרים לנהר או
לשלולית או לדרך הרבים יפסיק ולא
ואינו צריך שהרי נפסקה שכונת
הקברות · המוצא עפר של בדיקה
טהור אלא אם כן מצא טומאה ב'
במקום שחפר · אוכל קודם שימצא
אוכל בתרומה · והמפקח בגל אינו
אוכל בתרומה שהרי ידוע ודאי ש'
שהמתים שם תחת הגל אלא שאינו
מכיר מקומן · גל טמא שנתערב
בין שני גלים טהורין · בדק אחד מהן
ומצאו טהור הוא טהור והשנים
טמאין · בדק שנים ומצאן טהורי'
הן טהורין והשלישי בחזקת טומאה ·
בדק שלשתן ומצאן טהורין כלן
בחזקת טומאה עד שיגיע לסלע
ולבתולה ויהיו שלשתן טהורין ·
בור שמטילין נפלים המאהיל
עליו טמא ואע"פ שחולדה וברדלס
מצויין שם אין ספק מוציא מידי
ודאי · אבל הפילה שם נפל ואין ידוע
אם הפילה דבר המטמא או לא ואין
וחולדה וברדלס מצויין שם הרי ז'
ספקו טהור לפי שדבר ידוע שכל
אלו הטומאות וכיוצא בהן שהן
משום ספק הרי הן של דבריהם
ואין טמא מן התורה אלא מי ש'
שנטמא טומאה ודאית אבל כל
הספקות בין בטומאות בין במאכלו'
אסורות בין בעריות ושבתות אינן
חוששין להן אלא מדברי סופרים
כמו שביארנו בהלכות אסורי ביאה
ובמאה מקומות ·

פרק עשירי

אחד
בית הפרס זה מקום שנחרש בו

קבר שהרי נדקדקו העצמות של מת בתוך העפר ונתפרסו בתוך כל השדה וגזרו טומאה על כל השדה שנחרש בה קבר. אפילו חרש על גבי הארון ואפילו היה מושקע בארזים ובאבנים ואפילו היה על גבי הארון רום שתי קומות הואיל וחרש הקבר הרי זה עושה בית הפרס. עד כמה עושה בית הפרס מאה אמה על מאה אמה ממקום הקבר וכל הרבוע שהוא בית ארבע סאין הרי הוא בית הפרס ועפרה טמא במגע ובמשא כמו שביארנו ואינו מטמא באהל.

וכן המאהיל על בית הפרס הרי זה טהור. התחיל לחרוש הקבר והיה חורש והולך וקודם שיגמור מאה אמה נער את המחרשה או שהטיח בסלע או בגדר עד שם הוא עושה בית הפרס בלבד והנשאר טהור שהרי לא הגיע אליו משך המחרשה.

חרש כמו חמשים אמה או יותר וחרש עד שהשלים מאה אמה הכל בית הפרס. היה חורש והולך חוץ למאה אמה ממאה ולחוץ טהור שאין עצמות קבר מגיעות ליותר ממאה. חזקת העצמות המכוסות שהן של אדם עד שיודע שהן של בהמה. וחזקת העצמות המגולות שהן של בהמה עד שיודע שהן של אדם. היה שם חריץ מלא עצמות אדם או שהיו עצמות אדם צבורות על גבי פני קרקע וחרש עצמות אלו עם השדה או שחרש שדה שאבד בה קבר הרי זה אינו עושה בית הפרס שלא גזרו טומאה אלא על שדה

שנחרש בה קבר ודאי. וכן החורש את המת בשדה אינו עושה בית הפרס שלא אמרו דבר שאינו מצוי הוא ולא גזרו אלא על קבר הנחרש שהוא דבר המצוי.

החורש את הקבר בשדה שאינה שלו אינו עושה בית הפרס שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו. ואפילו שותף או אריס או אפוטרופוס אינו עושה בית הפרס. חרש קבר בשדה שלו ושל חבירו נוחת עושה בית הפרס ושל חבירו אינו עושה בית הפרס. נכרי שחרש קבר בשדהו אינו עושה בית הפרס לפי שאין בית הפרס לגוים.

שדה בית הפרס למעלה ושדה טהורה למטה ושטפו גשמים מעפר בית הפרס לטהורה אפילו היתה אדומה והלבינה או לבנה והאדימה טהורה שאין בית הפרס עושה בית הפרס ולא גזרו טומאה אלא על גוש כברייתו. בית הפרס זה מותר לנטוע בו כל נטיעים לפי שהשרשים יורדין למטה משלשה ולמטה משלשה בית הפרס טהור שהרי הקבר נפרס על פני השדה. אבל אין זורעין בתוכה אלא זרע הנקצר. ואם זרע ועקר צובר את גרנו לתוכו וכובר את התבואה בשתי כברות וקטנית בשלש כברות שמא יש בהן עצם כשעורה. ושורף הקש והעצה שם גזרה שמא יהיה בהן עצם כשעורה. ואם התיר לו סתמה מרעיו ומוכר ונמצא מרגיל את הטומאה.

שדה שהוחזק שהוא בית הפרס ואפילו הוא בית ארבעה כורין ואם ואפילו משוכה ממקום הטיט כ׳ הרך שאינו נחרש ולא נעשה בית הפרס ואפילו טהורה מקפת אותה ואינו בעצמותיה הרי היא בחזקתה.

מצא שדה מצויינת ואין ידוע מה טיבה אם יש בה אילן בידוע שנחרש קבר בתוכה ואם אין בה אילן בידוע שאבד קבר בתוכה כמו שביארנו. והוא שיהיה באותו מקום זקן או תלמיד חכם שאין כל אדם בקיאין בכך ויודעין שמותר לנטוע בזו ואסור לנטוע באחרת.

המהלך בבית הפרס על אבנים שאין מתנדנדין תחת רגלי אדם בשעה שמהלך עליהם או שנכנס בה והוא רוכב על גבי בהמה או על אדם שכחו יפה טהור. אבל אם הלך על גבי אבנים שמזדעזעין בשעת הלוך אע״פ שנשמר ולא נדנד הרי זה טמא כמי שהלך על העפר עצמו. וכן אם הלך על גבי אדם שכחו רע עד שתהיינה ארכובותיו נוקשות זו לזו ושוקיו מרעידות כשהוא נושאו או על גבי בהמה שכחה רע עד שתטיל גללים בשעת רכיבה הרי זה טמא כאלו הלך ברגליו. המטהר בית הפרס במעמד שני תלמידי חכמים כיצד מטהרין אותו כונס את כל העפר שהוא יכול להסיטו מעל פני כל השדה ונותנו לתוך כברה שנקביה דקין וממחה ומוציא כל עצם כשעורה הנמצא שם ומטהר.

וכן אם נתן על גביו שלשה טפחים עפר ממקום אחר או שנטל מעל כל פניו שלשה טפחים הרי זה טהור. נטל מחציו של אחד שלשה טפחים ונתן על חציו האחר שלשה טפחים הרי זה טהור. נטל מעל פניו טפח ומ׳ ומחצה ונתן עליו טפח ומחצה

ומקום אחר לא עשה ולא כלום׳ וכן
יום עקרו ונרקב בשעת העקר מלמ׳
מלמעלה ולמטה לא עשה ולא כלו׳
ריצפו באבנים שאינן מתנדנדין מ״ה
המהלך עליהם הרי זה טהור ׃

פרק אחד עשר

ארץ העמים בתחלה גזרו על גושה
לבד כבית הפרס ולא היו מטמאין
אלא המהלך בה או נגע או נשא
מעפרה וחזרו וגזרו על אוירה של׳
שיטמאו אע״פ שלא נגע ולא נשא׳
אלא כיון שהכניס ראשו ורובו לאויר
ארץ העמים נטמא׳ וכן כלי חרש ש׳
שהכניס אוירו לארץ העמים׳ ושאר
כלים שהכניס רובן לארץ העמים
נטמאו ׃ טומאת אויר ארץ ה׳
העמים לא עשו אותה כטומאת ה
עפרה אלא קלה הימנה שעל
טומאת עפרה שורפין תרומה וקד׳
וקדשים והמתטמא בגושה הרי ט׳
טמא טומאת שבעה וצריך הזאה
שלישי ושביעי׳ ועל המתטמא באוי׳
אינו צריך הזאה שלישי ושביעי ל׳
אלא טבילה והערב שמש׳ וכן תרומה
וקדשים שנטמאו מחמת אוירה
תולין לא אוכלין ולא שורפין ׃
עפר ארץ העמים ועפר בית הפרס
מטמאין במגע ובמשא כמו שבארנו
ומה שיעורן כחותם המרצפין וה׳
והוא כפיקה גדולה של סקאין ׃
עפר בית הפרס ועפר חוצה לארץ
שבא בירק אם יש במקום אחד
כחותם המרצפין מטמא ואם
לאו אינו מצטרף שלא גזרו אלא
על גוש כברייתו ׃ מעשה שהיו
אגרות באות מחוצה לארץ לבני
כהנים גדולים והיו בהן כסויות וכ׳
וכסויותיהם חותמות ולא חששו להן
משום טומאה לפי שלא היה בה׳
כחותם אחד והן כחותם המרצפ׳ ׃
המביא תנורים וספלים וכלי ש׳
חרש מחוצה לארץ עד שלא הוס׳
הוסקו טמאין משום ארץ העמי׳
משהוסקו טמאין משום כלי חרס
שנטמאו בארץ העמים שארץ הע׳
מטמאין אדם וכלים כמו שבארנו ׃
המהלך בדרך העמים בהרים
ובסלעים טמא טומאת שבעה
בים ובמקום שהים עולה בזעפו
טהור משום מגע בארץ העמים
וטמא משום אוירה ׃ הנכנס
בארץ העמים בשדה תיבה ומגדל
שפורחין באויר טמא שאהל זרוק
אינו קרוי אהל ׃ סוריא עפרה
טמא כחוצה לארץ ואוירה טהור
לא גזרו על אוירה לפי שהיתה סמוכ׳
לארץ ישר׳ שפה בשפה ולא היה
מפסיק ביניהן לא ארץ העמים
ולא בית הקברות ולא בית הפרס
הרי זה יכול להכנס לה בטהרה בכ׳
בשדה תיבה ומגדל והוא שלא נגע
בגושה ׃ וכן ארץ העמים הסמו׳
לארץ ישר׳ ואין ביניהן מקום ל׳
טמא הרי זו נבדקת וטהורה ׃
מקום ששכנו בו גוים בארץ
ישר׳ הרי זה מטמא כארץ העמים ׃
עד שיבדק שאין קברו בה נפלים׳
ותרומה וקדשים שנטמאו ל׳
מחמת מדור העמים תולין לא יא׳
אוכלין ולא שורפין ׃ וכמה ישהו
במקום ויהיו צריך בדיקה ארבע׳
יום כדי שתתעבר אשה ותפיל
נפל שמטמא׳ ואפילו איש שאין
עמו אשה אם שהה ארבעים יום
במדור טמא עד שיבדוק גזרה
משום מדור שתהיה בו אשה ל׳
ואפילו עבד או אשה או סריס או
קטן בן תשע שנים ויום אחד
עושה מדור העמים ׃ מדור
גוים שהיה בו עבד מישר׳ או א׳
אשה או קטן בן תשע שנים מ׳
משמרין אותו שלא יקברו שם
נפל ואינו צריך בדיקה ׃ ואת מה
בודקין את הביבים העמוקים ואת
המים הסרוחין ׃ וכל מקום
שחזיר וחולדה יכולין להלך מ׳
משום הנפל אינו צריך בדיקה מ׳
מפני שהן גוררין משם׳ מדור
העמים שחרב הרי הוא בטומאתו
עד שיבדק ׃ האיצטווית אין בה
משום מדור גוים מפני שהיא גלוי׳
ואין בה מקום להצניע הנפלים ׃
עשרה מקומות אין בהן משו׳
מדור גוים לפי שאין דירתן קבוע
לא גזרו עליהן טומאה ׃ ואלו הן
העשרה מקומות׳ אהלי הערביים׳
והסוכות והצריפין והבורגנין ו׳
והקיטה שעל גבי העמודים ואין לה
דפנות והן בתי הקיץ ובית שער
ואוירה של חצר והמרחץ ומקום
שעושין בו החצים וכלי מלחמה
ומקום הלגיונות ׃ החצות אין בה
מדור גוים אלא אם כן היה דר בתוכ׳
חצר שהיא טמא משום מדור
העמים הרי בית שער שלה ואויר׳
טהורים מזה׳ ואין מדור העמים
ולא בית הפרס בחוצה לארץ ׃
עיירות שהן מובלעות בארץ ישר׳
סוסית וחברותיה אשקלון וחברות׳
אע״פ שהן פטורות מן השביעית
ומן המעשר אין בהן משום ארץ
העמים ׃ וחזקת דרכים של עולי ל׳
בבל טהורות אע״פ שהן מובלעת
בארץ העמים ׃

פרק שנים עשר

טפח על טפח ומרובע על רום טפח
מביא את הטומאה וחוצץ בפני הט'
הטומאות דין תורה שאין קורין אהל
אלא טפח על טפח ברום טפח או יתר
יתר על זה ׃ כיצד כזית מן המת
מונח לאויר ובצדו כלים כגון מחט'
ועבריות וכיוצא בהן ואינן נוגעין
בטומאה אם האהיל עליהן אהל ש'
שיש בו טפח על טפח והיה גבוה
מעל הארץ טפח הרי זה מביא טומ'
לכלים ומטמאן ׃ היו כלים אחרים על
גבי אהל זה שיש בו טפח על טפח
הרי אלו טהורין מפני שהאהל חוצץ
בינם ובין הטומאה ׃ הנה למדת
שכשם שהאהל מטמא כל מה ש'
שתחתיו כך מציל כל שחוצה לו ...
וחוצץ בין הטומאה ובין הכלים ...
שעל גבה ׃ וכן אם היתה הטומאה
על גביו וכלים תחתיו הכלים טהורין
שהאהל חוצץ בפני הטומאה ׃
היה האהל פחות מרום טפח או ש'
פחות מטפח על טפח אע"פ שהוא ...
גבוה כמה טפחים הכלים שכנגד הט'
הטומאה טהורין וכלים שלמעלה מ'
מאהל זה כל שהוא כנגד הטומאה
טמאין מפני שהאהל על הטומאה
ואין שם אהל לחוץ בפני הטומאה ׃
וכן אם היתה טומאה על גבי ...
אהל זה והכלים תחתיו כל שכנגד
הטומאה טמאין שהרי האהילה טו'
טומאה עליהן ואין שם אהל שיחוץ
בפני הטומאה שכל פחות מרום ...
טפח כנגיעה הוא חשוב וכל טמא
שתחתיו טומאה רצוצה היא כמו
שביארנו ׃ בד"א כשלא היה האהל

אדם או כלים · אבל אדם או כלים ש'
שנעשו אהל הטומאה כגון שהיו הן
עצמן אהל כגון שהיו עמודי היה
אפילו היו הכלים שאינן מקבלין ...
טומאה כל עיקר הרי אלו מביאין ...
את הטומאה ואין חוצצין בפני ה'
הטומאה ׃ כיצד לוח שהיה
מונח על גבי ארבעה בני אדם או על
גבי ארבעה כלים אפילו היו כלי אבני'
וכיוצא בהן מכלים שאינן מקבלין טו'
טומאה ואין צריך לומר אם היה מ'
מונח על ארבעה שפודין או על א'
ארבעה קנים שגבוהין טפח והיתה
טומאה וכלים תחתיו טמאין ואם
היו כלים על גביו אפילו שלא כנגד
הטומאה טמאין ׃ ואם היתה
הטומאה על גבי הלוח והכלים תח'
תחתיו כל כלים שתחת הלוח טמאין ׃
אבל אם היה הלוח מונח על גבי ד'
ארבעה אבנים או על גבי בהמה וח'
חיה והיתה טומאה תחתיו הרי ה'
הכלים שעל גביו טהורין מפני ש'
שהאהל חוצץ בפני הטומאה שכל
גללים וכלי אבנים וכלי אדמה כיון ...
מדה הרי הן כאהלים ואינן כלים
ולפיכך חוצצין בפני הטומאה ׃
נסר שהיה נתון על פי תנור חדש ...
ועודף מכל צדדין כפותח טפח וה'
והיתה הטומאה תחת הנסר כלים ...
שעל גביו טהורין · טומאה על גביו
כל הכלים שתחתיו טהורין · מפני
שתנור חדש אינו כלים לענין זה
ואם היה ישן הכל טמא ׃ נסר
שהיה נתון על פי שני תנורים ואפי'
ישנים ועודף מחוצה לתנור זה ומ'
ומחוצה לתנור זה והיתה טומאה
תחתיו בין שני התנורין ביניהן מלבד
טמא · אבל כלים שתחת שתי הקצו'
שחוצה לתנורין טהורין שהרי הן

כשני אהלים זה בצד זה ׃ וכן נסר
שהיה נתון על פי התנור אפילו ישן
ויוצא מזה טפח ומזה טפח אבל
לא מן הצדדין וטומאה בצד זה כל
הכלים שבצד השני טהורין ׃ אדם
שנשא כלי כגון מרדע וכיוצא בו כל
והאהיל צד הכלי האחר על הטומא'
אם היה בהיקפו טפח אע"פ שאין
ברחבו טפח אלא רחב אצבע ושליש
הרי זה מטמא את הנושא ומביא
לו טומאה מדבריהם גזרו על שיש
בהקפו טפח משום שיש ברחבו ...
טפח אבל אינו מביא לכלים שתחתיו
ולא לשאר אדם שהאהיל עליהן ועל
הטומאה עד שיהיה בו רחב טפח ׃
ארובות של עץ שמניח בו את המת
אינו נקבר אלא אם כן יש בין כסוי ...
הארון והמת גובה טפח חוצץ · אף
והעומד על הארון טהור מן התור'
ואע"פ שרוב ארונות יש בהן חלל
טפח הואיל ויש שאין חלול טפח
גזרו על כל הארונות שאין חוצצין
ושיהיה המהלך על גבי ארון כנוגע
במת או בקבר ׃ קורה שהיא נתונה
מכותל והטומאה תחתיה אם יש
בה פותח טפח מביאה את הטומא'
תחת כולה וכל הכלים שתחתיה או
האדם טמאין אע"פ שאין כולה
שוה וקצתה פחותה מטפח מפני
שקצתה מקצת אהל הוא · ואם
אין בה פותח טפח טומאה בוקעת
ועולה בוקעת ויורדת כמו שביארנו ׃
כמה יהיה בהקיפה ויהיה בה פו'
פותח טפח כדי שיהיו עגולה ש'
שלשה טפח וכדי שיהיו מרובעת
ארבעה טפחים ׃ סיאה שהיא מן
מוטה על צדה באויר אינה מביא'
טומאה תחת כולה עד שיהיה ב'
בהיקפה ארבעה טפחים ומחצה

בקרוב כדי שיהיה גובה העליון ל׳
טפח ומחצה ויהיה הטפח על טפח
ממנה גבהו מעל הארץ טפח׳ לפי׳
אם היתה גבוהה מעל הארץ חצי
טפח והיה בהקפה שלשה טפחים
מביאה את הטומאה ׃ וכן עמוד
עגול שהוא מוטל לאויר ומונח על
הארץ אינו מביא טומאה תחת׳
דופנו עד שיהיה בו היקף ארבעה
ועשרים טפחים ואם לאו טומא׳
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ׃
וזה שהצריכו ארבעה ועשרים ל׳
טפחים על העיקרים היו לפי שסומ׳
שסומכין עליהן חכמים בחשבון מ׳
המשפטים שכל שיש בהקפו שלש׳
טפחים יש בו רחב טפח וכל טפח על
טפח במרובע יש באלכסונו טפח וש׳
ושני חומשין ׃ לפיכך אם בהיקף
העמוד ארבעה ועשרים טפחים
נמצא תחת כל דפנו טפח עליהם ל׳
טפח מרובע ויתר ומעט שהחשבו׳
הולך בקרובהן׳ וזו היא צורתו ׃

פרק שלשה עשר

כל טפח על טפח ברום טפח קרוי ל׳
אהל כמו שביארנו וחוצץ בפני הט׳
הטומאה ומביא את הטומאה בין
שעשאוהו להאהיל בין שנעשה מ׳
מאליו ואפילו היה שלא בידי אדם
הרי זה מביא וחוצץ ׃ כיצד אחד
חור שחררוהו מים או שרצים או
שאכלתו מלחת או שעבר אבנים
זו קורות ונעשה בהן חלל טפח
הרי זה אהל חוצץ ומביא ׃ בד״א
כשהיה אהל חזק ובריא׳ אבל אהל
רעוע אינו מביא את הטומאה ואי׳
חוצץ בפני הטומאה מן התורה אבל

מדברי סופרים מביאין את הטומאה
ואינן חוצצין ׃ כיצד שרשי אילנות
הרוכבין על הארץ והן הנקראין ס׳
סככות ואבנים היוצאין מן הגדר ה׳
הסוכבות על הארץ והן הנקראין פ׳
פרעות אם יכולין לקבל מעזיבה בנ׳
בינונית והן עומדין הרי אלו מביאין
וחוצצין מן התורה ׃ ואם אין יכולין
לקבל מעזיבה בינונית אלא אם כן הן ל׳
טעונין הרי הן מביאין מדבריהן ואינן
חוצצין וכן כל כיוצא בהן ׃ ואלו
מביאין וחוצצין כלי עץ הבאין במדה
וכן כלי אבנים וכלי גללים וכלי אדמה
הבאים במדה ופשוטי כלי עץ ואריג
ומפה וסדין ומפץ ומחצלת שהן ע׳
עשויין לאהלין ׃ בהמות או חיות
בין טמאות בין טהורות והאויר ש׳
שיהיה ראש זה בין רגלי זה ויהיו ל׳
כולן דבוקות והעופ׳ ששכן והחוטט
בשבלים מקום לקטן לה צילו מן ה׳
השמש ואוכלין שאינן מוכשרין
כדי שלא יטמאו וירקות המתקיימ׳
ביאות החמה והגשמים הרי הן כל׳
באילנות ומביאין וחוצצין ׃ ואלו הן
האירוס והקיסוס וירקות החמור ודלע׳
יונית וכן הסככות והפרעות והזיזי׳
והגזוזטראות והשבכות והשקיפות וה׳
והסלעים והנחירים והשונים כל אלו
מביאין וחוצצין ׃ ואלו מביאין
ולא חוצצין היורד וכלי עץ שאינן
באין במדה ומפני שהן כמו הכלים ל׳
ומתטמאין ופשוטי כלי עור ואריגה
וסדין ומפץ ומחצלת שאינן עשויין
לאהלין אלא מתנחין בלבד ואין להן
שפע ואין שם כתלים ובהמה וחיה
שמתו ואוכלין טמאין או מוכשרין
שדבר טמא אינו חוצץ ׃ ורחיים ל׳
של יד שהרי הן כמו כלי אבנים כל
אלו מביאין ואינן חוצצין ׃ ואלו

לא מביאין ולא חוצצין הזרעים והא׳
והירקות שהן מחוברין לקרקע חוץ
מן הארבעה ירקות שמנינו וכפת
הברד והשלג והכפור והגליד והמלח
והדולג ממקום למקום והקופץ ממ׳
ממקום למקום והעוף הפורח וטלית
המנפנפת וספינה שהיא שטה על
פני המים כל אלו לא מביאין ולא ח׳
חוצצין שאע״פ שהן אהל אינן אהל
המתקיים ׃ קשר את הספינה ל׳
בדבר שהוא יכול להעמידה כבש כנף
הטלת בוכן הרי זו מביאה את הט׳
הטומאה ׃ נסר שהוא צף על פני
המים וטומאה תחת צדו האחד
הרי הכלים שתחת צדו השני טהורי׳
שכבר ביארנו שהספינה השטה
אינה מביאה טומאה ׃ אלו חוצצי׳
ולא מביאין מסכה פרוסה וחבילי
מטה והמשפלות והסריגים שבחלו׳
וכיצד הן חוצצין שאם היה חלון ל׳
בין שני בתים והטומאה בבית האחד
ויהיה האחד מוטה ומתוח בחלון זה
וסתמו אע״פ שיש ביניהן אויר הרי
אלו חוצצין ולא תכנס הטומאה ל׳
לבית השני ובלבד שלא יהיה שם ס׳
בסריגות והמשפלות אף בין חל׳ ל׳
לחל׳ פותח טפח שאם היה פותח
טפח תכנס בו הטומאה כמו שית׳
שיתבאר ׃

פרק ארבעה עשר

אין טומאה נכנסת לאהל ולא יוצא׳
מאהל בפחות מטפח על טפח ׃ כיצ׳
חלון שבין בית לבית או בין בית ל׳
לעליה אם יש בו טפח על טפח מ׳
מרובע והיתה טומאה באחד מהן
הבית השני טמא ׃ אין בחלון פותח

טפח אין הטומאה יוצאה ממנו ולא
נכנסת לאהל השני ·· כד"א בחלון ש
שעשה אדם לתשמיש או' עשאוהו
למאורה כדי שיכנס ממנו האור ש'
שיעורו בפונדיון והטומאה יוצאה
ממנו ·· כיצד היתה טומאה בבית
ובא אדם ונסמך לחלון זה של מאור
או שהניח בו כלי או שהאהיל עליו
בעד הכותל נטמא כל שכיוהל לפי ש'
שהטומאה יוצאה לו וחלון העשוי
למאורה הואיל שאין עליו תקרה ואינו
גלוי הואיל לשמש ·· חלון הנעשה
שלא בידי אדם כגון שחררוהו מים
או שרצים או שאכלתו מלחית או
שהיה חלון פקוק ונפל הפקק או שהי'
בו זכוכית ונשברה שיעורו כמלא ל'
אגרוף והוא כראש גדול של אדם
והוא שלא חשב עליו לתשמיש · ל'
אבל חשב עליו לתשמיש שיעורו
בפותח טפח חשב עליו למאור ש'
שיעורו כפונדיון שהמחשבה כמו
מעשה ·· מאור שהתחיל לסתמו
ולא הספיק לגומרו מפני שלא היה
לו טיט או שקראו חברו או שחשכ'
לו לילי שבת ונשאר ממנו מעט אם
נשאר ממנו רום אצבעים על רוחב
גודל מביא את הטומאה פחות מכאן
אינו מביא את הטומאה והרי הוא
כסתום ·· חלון גדולה העשויה
למאורה והיה בה שבכה וכיוצא בה
אם במקום אחד ממנה כפונדיון
מביא את הטומאה ומוציא את ה'
הטומאה ·· היו נקבי השבכה דקין
ואין באחד מהן כפונדיון הרי זו ל'
כסתומה ·· וכן חלון העשויה לא
לתשמיש ובה שבכות ורפפות אם
יש במקום אחד טפח על טפח מרוב'
מרובע מביאה ומוציא ואם לאו הרי
היא כסתומה ·· חלון שהיא גלויה
למאור שעורה כפונדיון מפני שאינה
עשויה אלא למאורה כמו שביארנו ··
בנה בית חוצה לה ונעשית חלון זה ת'
תחת התקרה והרי היא בין שני בתים
שיעורה בפותח טפח ·· נטל את התקר'
באמצע החלון התחתון שהוא תחת
התקרה שיעורו בפותח טפח והעליו'
שלמעלה מן התקרה שיעורו בפונדי'
מפני שהוא גלוי למאור ·· החור
שבדלת או ששייר בה מקום פתוח
מלמעלה או מלמטה או שהגיף את
הדלת ולא הדקה ונשאר אויר בין ל'
שתי הדלתות או שסגר הדלת ופת'
ופתחו הרוח בכל אלו אם היה בו
פותח כמגרוף הטומאה יוצאה
ממנו ונכנסת לה במקום פתוח זה
ואם היה פחות מכמגרוף הרי זה ה'
כסתום ·· העושה חור בכותל כדי
להניח בו קנה או מסמר גדול או ל'
לראות ממנו העוברים ושבים או ל'
לדבר עם חבירו הרי זה כחלון העשוי
לתשמיש ושיעורה בפותח טפח ··

פרק חמישה עשר

חלון תשמיש שסתמה כולה או ש'
שסתמה עד שנשאר בה פחות מט'
מטפח אם בדבר החוצץ בפני הטומ'
סתמה הרי זה חוצץ והוא שיהיה
דבר שאין דעתו לפנותו · לפיכך אם
סתמה או מעטו באוכלין שאינן מו'
מוכשרין אינן חוצצין · אע"פ שאינן
מקבלין טומאה והרי הן טהורין לפי
שדעתו לפנותן ·· היו סרוחין הרי
אלו חוצצין וכן תבן סרוח חוצץ ·ו'
ושאינו סרוח אינו חוצץ לפי שדעתו
לפנותו ·· תמיה שגדלה וסתמה ל'
את החלון או מעטתה אינה חוצצ'
מפני שדעתו לפנותה שאין מפסיד
הכותל ·· היה עיקרה רחוק מן הכותל
ונטה ראשה וסתם הרי זה חוצץ וכל
כיוצא בזה ·· חבית שהיא מלאה
גרוגרות סרוחין שאינן מוכשרין ולא
ראוין לאכילה ומונחת בחלון ופי הח'
החבית כלפי הטומאה הרי החבית
טמאה · וכן קופה שהיא מלאה תבן
סרוח שאינו ראוי לאכול בהמה ולא
לטיט ולא להסקה ומונחת בחלון ל'
אם יכולין הגרוגרות והתבן לעמוד
בפני עצמן כשינטל הכלי הרי אלו ל'
חוצצין ואם לאו אינן חוצצין ··
עשבים המרים שאינן ראוים לבהמ'
ומטלניות שאין בהן שלש על שלש
שהיו מטנפין וקשין שאינן ראוי'
אפילו לקנח דם ואפילו מן השריטה ··
וכן הזבל והבשר המדולדל בבהמ'
טמאה והוא שתהיה כחושה שאינה
ראויה להמכר לגוי וקשורה שלא ל'
תברח · וכן העוף הטמא ששכן ל'
בחלון והוא שיהיה מסרט שהרי
אינו ראוי אפילו לתינוק לשחק בו ·
וכן גוי כפות שהוא מוסרי הע'
המלך שאין אחר יכול להתירן · וכן בן
שמונה ביום השבת שאסור לטלטלו
ומלח המר המעורב בקוצים שאינו
ראוי לא לאכילה ולא לעבודה והוא
שיהיה מונח על החרס כדי שלא
יזיק הכותל כל אלו ממעטין בחלון
שהרי אינן מקבלין טומאה ואין דע'
דעתו לפנותן מפני שאינן ראוין ומאוס' ··
וכן ספר תורה שבלה והיה מונח
בחלון אם גזר שתהיה שם גניזתו
הרי זה ממעט בחלון אחד ·· אבל
השלג והברד והכפור והגליד והמים
אינן ממעטין בחלון שהרי הן ראוין
ומקבלין טומאה ·· ממעט אדם
הטפח בפחות מכזית מבשר המת

אף בפחות מכזית נבלה אף מגעם כל
פחות מכשעורה אף בפחות מכעדש
מן השרץ הרי אלו חוצצין שכל אלו
טהורין ואינן חשובין אצלו לפיכך
אין דעתו לפנותן וכן פחות מכביצה
אוכלין שאינן מוכשרין לקבל טומ'
אינן חשובין אצלו ואין דעתו לפנות
לפיכך ממעטין הטפח ·· סתם
החלון בכלי חרש והיה פיו לחוץ הן
הרי זה חוצץ לפי שאינו מטמא מג'
מגבו והרי הוא טהור וצריך להיות
כלי זה מודבק ונקוב עד שלא יהיה
ראוי אפילו להקיז בו דם כדי שלא
תהיה דעתו לפנותו ·· היה מת בבית
אף רובע עצמות וכיוצא בהן ממעט
מעצמות המוטמאות באהל וממעט
החלון שלבית זה בעצם פחות מכ'
מכשעורה אינו ממעט שהעצם
מצטרף לעצמות ·· וכן אם היה
שם מת אף כזית מן המת וממעט
בחלון בפחות מכזית מבשר המת
אינו ממעט לפי שהבשר מצטרף
לבשר ·· אבל עצם פחות מכשעו'
ממעט על ידי כזית בשר ופחות מכ'
מבשר כזית ממעט על ידי רובע
עצמות וכיוצא בהן ·· ממעט
את הטפח בשתי וערב המנוגע
אף בגוש עפר ובית הפרס אינו
ממעט שדבר טמא אינו חוצץ ··
עשה לבנה מעפר בית הפרס
הרי זו טהורה וממעטת שלא אמרו
אלא גוש כברייתו ·· נסתם הטפח או
נתמעט בקורי עכביש אם היה בה
ממש הרי זו חוצצת ואם לאו אינה

פרק ששה עשר

ארובה שהיא באמצע תקרת בית
בין שיש בה פותח טפח בין שאין
בה פותח טפח והיתה טומאה תחת
תקרת הבית כנגד ארובה טהור ··
שהרי הוא גלוי לאויר ושאר הבית
טמא ·· היתה הטומאה כנגד הארובה
בלבד כל הבית טהור ·· היתה מקצת
הטומאה תחת התקרה ומקצתה
תחת ארובה אם היתה בארובה פותח
טפח הבית כולו טמא וכנגד כל ה'
הארובה טמא ·· אין בה פותח טפח
אם יש בטומאה כדי שתחלק ויהיה
כשיעור תחת התקרה וכשיעור
תחת הארובה הרי הכל טמא ואם
לאו הרי הבית טמא וכנגד הארובה
טהור ·· היה בארובה פותח טפח
ונתן אדם רגלו מלמעלה על הארובה
נעשה הכל אהל אחד ובין שהיתה
הטומאה תחת התקרה בלבד או ש'
תחת הארובה בלבד הכל טמא והא'
והאדם שעל גבי הטומאה טמא
מפני שנעשה אהל על הטומאה ··
אין בארובה פותח טפח והיתה
הטומאה תחת התקרה זה שנתן
רגלו מלמעלה טהור לפי שאין טומ'
יוצאה לו בפחות מטפח ·· היתה
הטומאה תחת הארובה אם הטומאה
קדמה לרגלו שהרי האהיל על הט'
הטומאה ואם רגלו קדמה את ה'
הטומאה טהור שהרי רגלו מקצת
האהל ואין טומאה יוצאה לו ··
היה כזית מן המת בפי עורב והאהיל
על גבי ארובה עד שמעלו כזית
באויר ארובה אע"פ שאין בה פותח
טפח הבית טמא ·· בית וארובה
באמצע תקרת הבית והעליה על
גביו וארובה יש באמצע תקרת
העליה והארובות מכוונות זו למע'
מזו בין שיש בארובה פותח טפח
בין שאין בהן פותח טפח וטומאה
בבית כנגד הארובות טהור והשאר
טמא ·· היתה הטומאה כנגד הארובות
הרי הבית כולו טהור ·· היה בארובות
פותח טפח והטומאה בין תחת ת'
תקרת הבית בין כנגד ארובות ונתן
דבר שהוא מקבל טומאה בין למע'
מארובת הבית בין למעלה מארוב'
העליה הכל טמא שאין דבר טמא
חוצץ ·· נתן דבר שאינו מקבל
טומאה על ארובת הבית הבית טמ'
והעליה טהורה ·· נתנו על ארובת העלי'
הבית והעליה טמאין וכנגדו מאל'
מלמעלה ולשמים טהור ·· אין בא'
בארובות פותח טפח והטומאה
תחת תקרת הבית ונתן בין דבר
המקבל טומאה ובין דבר שאינו מ'
מקבל טומאה בין על ארובת הבית
בין על ארובת העליה אינו טמא
אלא הבית שאין טומאה יוצאה
לעליה בפחות מטפח ·· היתה
הטומאה כנגד ארובות ונתן דבר
שהוא מקבל טומאה בין למעלה בין
למטה הבית והעליה טמאין שהרי
ערב את הטומאה ·· נתן דבר שאינו
מקבל טומאה בין למעלה בין למט'
אינו טמא אלא הבית ·· וכל אלו
הדינין בנעשה ארובה ·· אבל תקר'
שנפחתה מאליה שעורה במלוא
אגרוף כמו שבארנו ·· הפוחת
את המעזבה עד שעשה ארובה
בתוך תקרת הבית כדי שתכנס בה
רגל העדש והיתה רגל העדש סותמ'
את הארובה אם יש בה פותח טפח
וטומאה בבית אף העליה טמאה
שאין כלי המקבל טומאה חוצץ
אין בה פותח טפח העליה טהורה
והרגל שלמטה כבלים המאהילין ··
נפחתה המעזבה מאליה שעורה
במלוא אגרוף כמו שבארנו ·· ארובה

שבתוך תקרת הבית וקורה מונחת על
על הארץ ומכוונת כנגד ארובה שאם
תעלה תעלה בעינים מן הארובה והית
טומאה תחת הקורה רצוצה בינה
ובין הארץ או שהיתה הטומאה בנ
בתוך הקורה או על גבה טומאה
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואין
טמא אלא כנגדה והבית כולו טהור ״
היתה הקורה גבוהה מן הארץ
טפח וטומאה תחתיה או תחת תקר
הבית הבית כולו טהור ותחת הקור
טמא שהרי הוא אהל לעצמו ותוך הקור
וגבה טהור שאין כלי חרס מטמא
מגבו והרי אויר הקורה גלויה לאויר
ואם היה כלי בתוכה או למעלה על גבה
טהור ׳ היתה הטומאה על גבה או
בתוכה הבית כולו טהור ׳ שהרי הט
הטומאה כנגד ארובה בלבד ״
היתה הקורה תחת הארובה והיא
והארובה גדולה מן הקורה שאם
תעלה הקורה ותצא מן הארובה
מיצר בינה ובין שפתי ארובה פותח
טפח אעפ׳ שהקורה גבוהה טפח
וטומאה בתוכה או על גבה או תחת
הבית טהור ״ היתה הקורה מונח
כנגד אסקופת הבית שאם תעלה ה
מיצר פותח טפח ומונח לפנים מן ה
המשקוף והיתה טומאה רצוצה
תחתיה או בתוכה או על גבה טומ׳
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ״
היתה גבוהה מן הארץ טפח וטומא
תחתיה או הבית תחתיה הבית טמ׳
שהכל אהל אחד ׳ ואם תוכה וגבה
טהור ״ היתה הטומאה בתוכה או
על גבה הבית טמא מפני שנוגעת
במשקוף טפח ׳ וכן תחתיה טמא
מפני שהטומאה יוצאת לתחתיה
מן הבית שהכל אהל אחד ״ לפיכך
אם היתה נוגעת במשקוף בפותח

טפח או שהיתה בצד המשקוף וכו׳
וטומאה תחתיה אינו טמא אלא מ
תחתיה אבל הבית טהור ״ קורות
הבית והעלייה שאין עליהן מעזיבה
והן מכוונות קורה כנגד קורה ואויר
כנגד אויר ובכל קורה מהן פותח
טפח וביניהן אויר פותח טפח וט׳
וטומאה תחת אחת מהן תחתיה
בלבד טמא ״ היתה הטומאה בין
תחתונה לעליונה בין שתיהן בלבד
טמא ׳ היתה הטומאה על גבי הק׳
העליונה כנגדו עד לרקיע טמא ״
היו הקורות העליונות מכוונות
כנגד האויר שבין הקורות התחתו׳
וטומאה תחת אחת מהן תחת ה
כולן טמא ״ היתה הטומאה על
הקורה העליונה כנגד הטומאה ע
עד לרקיע טמא ״ אין בקורות
פותח טפח בין שהיו מכוונות זו
על גב זו בין שהיו העליונות כנגד
אויר התחתונות והיתה טומאה
תחתיהן או ביניהן או על גביהן טומ׳
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואינה
מטמאה אלא כנגדה בלבד לפי שכל
טומאה שאינה תחת פותח טפח ע׳
ברום טפח הרי היא כרצוצה ״
בית שנסדק גגו וכתליו ונעשה שני
חלקים והיתה הטומאה בחציו החיצון
שהפתח בו כלים שבחציו הפנימי ה׳
טהורין ״ היתה הטומאה בחציו
הפנימי אם היה רחב הסדק כחוט ה
המשקולת כלים שבחציו החיצון ט׳
טהורין ׳ ואם היה פחות מכאן הרי
הן טמאין ״ אכסדרה שנסדקה
וטומאה בצד זה הכלים שבצד הא׳
השני טהורין שהרי הן שני אהלים
זה בצד זה ואויר ביניהן שהרי הס׳
הסדק מעכב את הטומאה ׳ נתן את
הקנה בארץ כנגד הסדק ואפילו כלי

גדול אינו מעכב הטומאה עד שיהי׳
גובה טפח תחת הסדק ״ היה
אדם מוטל לארץ תחת הסדק מעכב
את הטומאה לפי שהאדם חלול הוא
והצד העליון הרי הוא כאהל שהרי
יש בו גובה טפח ׳ וכן אם היו תחת
הסדק כלים מקופלים ומונחים על
הארץ זה על גב זה והיה העליון ל׳
גבוה מעל הארץ טפח מעכב הט׳
הטומאה וכל כלים שלמטה ממנו
הרי הן כלים שתחת האהל ״

פרק שבעה עשר

זיז שהיה יוצא מעל פתח הבית ופניו ל׳
למטה והיה גבוה מעל הארץ עשר׳
טפחים או פחות מכן הרי זה מביא
את הטומאה בכל שהוא ׳ ודבר ברור
הוא שאינו מביא אלא מדבריהם ״
וכן כל כיוצא בו מהבאות הטומאה טו
שאין באהל טפח אינה אלא מדבריה׳ ״
היה גבוה יותר מעשרה טפחים
או שהיה פניו למעלה וכן העטרות
והתפוחים היוצאות מן הבנין אינן
מביאין אלא בפותח טפח ׳ וכן זיז ש׳
שעל גבי הפתח היוצא מן המשקוף
ואפילו היה קנה בצד המשקוף כרוחב
הפתח אינו מביא אלא אם כן היה בו
פותח טפח ״ זיז שהיה סובב את
כל הבית ואוכל בפותח טפח מביא
את הטומאה ״ היה אוכל בפתח הב׳
מטפח וטומאה בבית כלים שתחתיו
טמאים טומאה תחתיו אינו מביא
הטומאה לבית ׳ וכן בחצר שהיא מ
מוקפת אכסדרה ״ חלון העשויה
לתשמיש ואויר יוצא על גבי החלון ל׳
ואפילו היה ברוחב הגודל מביא את
הטומאה והוא שיהיה גבוה מעל

החלון כרום אצבעים או פחות מכאן
היה חללו מאצבעים אינו מביא
את הטומאה אלא אם כן יש ברחבו
טפח ׃ דף שעל גבי החלון העשוי
למאור מביא את הטומאה בכל ש׳
שהוא ואפילו גבוה כל שהוא ׃ בגד
היוצא לפני החלון שהמשקוף נסמך
עליו בשעה שמשקיפה אינו מביא
את הטומאה ׃ היה בו דף רואין
את הבגד כאלו אינו ודף העליון
מביא את הטומאה ׃ וכיצד מביא׳
כל הדפין האלו טומאה שאם היתה
טומאה תחת אחת מהן או בבית
הכל טמא ׃ בין בבית בין תחת הדף ׃
שני דפין זה על גב זה ויש בכל
אחד מהן פותח טפח וביניהן פותח
טפח וטומאה תחת התחתון תחת׳
בלבד טמא ׃ היתה על גב העליון ה׳
כנגדו עד לרקיע טמא ׃ היה העליון
עודף על התחתון פותח טפח וטומ׳
תחת התחתון או ביניהן תחתיהן ה׳
וביניהן טמא ׃ היתה על העליון כ׳
כנגדו עד הרקיע טמא ׃ היה העליון
עודף על התחתון פחות מטפח וטומ׳
תחתיו טמא ׃ היתה הטומאה בינה
או תחת המותר ביניהן ותחת המותר
טמא אבל תחת התחתון טהור ׃
יש בכל אחד מהן פותח טפח ואין
ביניהן פותח טפח והטומאה תחת
התחתון תחתיו בלבד טמא ׃ היתה
הטומאה ביניהן או על גב העליון ה׳
כנגד הטומאה עד לרקיע טמא ׃
אין בהן פותח טפח בין שיש ביניהן
פותח טפח בין שאין ביניהן פותח
טפח בין שהיתה הטומאה תחת
התחתון או ביניהן על גב העליון ׃
טומאה בוקעת ועולה בוקעת ו׳
ויורדת שהרי היא רצוצה ׃ וכן שתי
יריעות שהן גבוהות מן הארץ ש׳

פותח טפח זו על גבי זו ׃ כלים או
בגדים או לוחות של עץ שהן מונח׳
זה על גב זה וטומאה רצוצה ביניהן
אם היה הטומאה גבוהה מן הארץ
טפח הרי הכלי שעליה מלמעלה מ׳
מאהיל על חלל טפח ומביא הטומא׳
לכל הכלים שתחתיו ׃ טבלאות של
שיש אפילו גבוהות מן הארץ מאה
טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורד׳
מפני שהן כקרקע ׃ לוחות של עץ
שהן נוגעות זו בקרנותיהן והן גבוה׳
מן הארץ טפח וטומאה תחת אחת
מהן כלים שתחת השניה טהורין
לפי שאינה נוגעת בחברתה בפותח
טפח והמגע כלוח זו השניה כנוגע
בכלים שנגעו באהל המת ׃ אבל כל ה׳
הכלים שאמרנו שמביאין את הטו׳
הטומאה ואינן חוצצין אם האהיל
הכלי על המת כל הכלים שעל גבו ט׳
טמאין כמו שאמרנו וטומאתן משו׳
כלים המאהילין על המת ואף הכלים
שעל גבו שאין כנגד הטומאה טמ׳
טמאין משום כלים שהאהילו על
המת ׃ חבית שהיא יושבת על
שוליה באויר וכזית מן המת נתון ב׳
בתוכה או תחתיה כנגד אוירה ט׳
טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורד׳
והחבית טמאה שהרי הטומאה
בוקעת מתחתיה ומאוירה ׃
היתה הטומאה תחת עובי דופנ׳
טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורד׳
והחבית טהורה ׃ ולמה החבית ט׳
טהורה שהרי אין הטומאה בוקע׳
באוירה אלא בדופנה ואין כלי חרס
מטמא אלא מאוירו ׃ היתה ד
מקצת הטומאה תחת עובי דופנה
ומקצתה ותחת אוירה טומאה בו׳
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת היתה
בדפנות פותח טפח כולה טמאה

וכנגד פיה טהור שהרי פשטה טומ׳
בדפנות בלבד ׃ בד״א בחבית טהור׳
אבל אם היתה טמאה או גבוהה
מן הארץ טפח או מכוסה או כ׳
כפויה על פיה והיתה טומאה ת׳
תחתיה או בתוכה או על גבה ה׳
הכל טמא והמגע בה כולה טמא ׃
היתה מוקפת צמיד פתיל ו׳
ונתונה על המת האוכלין והמשקין
טהורין והכלים שעל גבה טמאין ׃
חביות שהן יושבות על שוליהן
או מוטות על צדיהן באויר והן
נוגעות זו בזו בפותח טפח וטומא׳
תחת אחת מהן טומאה בוקעת
ועולה בוקעת ויורדת מפני שהן
רצוצה ׃ בד״א בטהורות אבל אם
היו טמאות או גבוהות מן הארץ
פותח טפח וטומאה תחת אחת
מהן תחת כולן טמא שהרי הכל
אהל אחד ׃

פרק שמונה עשר

אדם שהאהיל בידו אחת על המת
והאהיל בשניה על הכלים או שנ׳
שנגע במת והאהיל על הכלים אם
יש בידו פותח טפח הכלים טמאין
ואם לאו הכלים טהורין ׃ וכן שני
בתים ובהן שני חלונות ופשט
ידו לבית זה וידו השניה לבית הש׳
השני אם יש בידו פותח טפח הב׳
את הטומאה ונעשה הכל אהל א׳
אחד ונטמאו הכל והבתים ואם ל׳
לאו אינו מביא את הטומאה ׃
אדם שהשקיף כנגד החלון והאה׳
והאהיל על הטומאה מביא הטומ׳
לבית ונטמא כל הבית ׃ היה מוטל
על האסקופה ומקצתו בתוך הבי׳

ומקצתו בחוץ והאהילה הטומאה על
מקצתו שבחוץ הבית טמא מפני שכל
שהאדם חלול ויש בו גובה טפח ומאחר
שהאהילה הטומאה עליו הרי זה כמו
שהאהיל עליה ומביא את הטומאה ״
וכן אם היתה טומאה בבית והאדם
והאהילו טהרות על מקצתו שבחוץ
הרי אלו טמאין ״ מפני שהוא מאהיל
על הטומאה והאדם מביא ומוציא
חוצה כמו שבארנו ״ נושאי המת
שעברו בו תחת האכסדראות והגיף
אחד מהן אחר הדלת וסמכו במפתח
כדי שלא יטמא הבית ״ וכן אם היה
אדם מבפנים או מבחוץ סומך את
הדלת אם היה יכול הדלת לעמוד
בפני עצמו הבית טהור ״ ואם לאו
הבית טמא לפי שנעשה האדם שהוא
חוצץ בפני הטומאה והאדם והכלים
מביאין ואינן חוצצין כמו שבארנו ״
תנור שהיה עומד בתוך הבית
ועינו קמורה לחוץ והאהילו נושאי
המת על הקמורה התנור טמא והבית
טהור שהרי אין התנור גבוה מעל
הארץ כדי שיביא טומאה לבית ״
מגדל הבא במדה שהוא עומד בתוך
הפתח ונפתח לחוץ וטומאה בתוכו
הבית טהור ״ טומאה בבית מה שבתוכו
שבתוכו טמא שהרי הוא פתוח בתוך
הפתח ודרך טומאה לצאת ואין דרכה
להכנס ״ היה מוכני שלו משוכה
לאחוריו ואצבעות פחות מטפח ואינן
משוכות וטומאה שם בתוכה כנגד
הקורות הבית טהור אע״פ שהאצ
אצבעה אינה משוכות ואינה אצבעה
טפח והוא שיהיה בה טפח על טפח
על רום טפח חלול ״ אם אין במוכני
חלל טפח הרי הטומאה בוקעת בה
בתוך הבית והבית טמא ״ היה
המגדל עומד בבית וטומאה בתוכו

או בתוך התבה שלו אע״פ שאין בה
מעזיבתה פותח טפח הבית טמא ״
טומאה בבית מה שבתוכו טהור
שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה
להכנס ״ כלים שבין המגדל ובין
הארץ ושבינו ובין הכותל ושבינו
ובין הקורות אם יש פותח טפח טמ
טמאין ואם לאו טהורין שאני רו
רואה את הקורות כאלו הן יורדות
וסותמות ״ היתה הטומאה תחת
המגדל בינו ובין הארץ או בינו ובין
הקורות או בינו ובין הכותל בין שי
שיש שם חלל טפח בין שאין שם
חלל טפח הבית טמא ״ היה עומד
באויר וטומאה בתוכו כלים שבגגו
טהורין ״ טומאה בגגו כלים של
שבתוכו טהורין ״ כל שפועי אהלי
כאהלים ״ כיצד אהל שהוא שופע
ויורד ובא עד כאצבע וטומאה
באהל ״ כלים שתחת שפוע טמאין ״
טומאה תחת השפוע כלים של
שבאהל טמאין ״ הטומאה תחת
שפוע הנוגע בו מתוכו טמא טומ
טומאות שבעה והנוגע בשפוע מאח
מאחוריו טמא טומאות ערב ״ מעשה
השפוע מאחוריו כאלו הוא כלי שנ
שנגע באהל ״ היתה טומאה על
אחורי השפוע הנוגע בו מאחוריו
טמא טומאות שבעה והנוגע בשפ
בשפוע מתוכו טמא טומאות ערב ״
כחצי זית מתוכו וכחצי זית מאחוריו
הנוגע בו בין מתוכו בין מאחוריו ט
טמא והאהל עצמו טמא טומאות
שבעה ״ היה כנף האהל מרוד
מרודד על הארץ וטומאה תחת
כנף האהל הפרוש על
הארץ או על גבי
הכנף טומאה
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ״

פרק תשעה עשר

כוורת שהיא מוטלת על הארץ ה
והיא בתוך פתח הבית ופיה לחוץ
וכזית מן המת נתון תחתיה או על
גבה מבחוץ כל שכנגד הזית מתחתי
או כנגדו מגבה טמא וכל מה שבאויר
תוכה טהור חוץ מכלי שהוא כנגד
הטומאה והבית טהור ״ היתה
טומאה בבית אינה טמאה אלא הבית
אבל כלים שבתוכה או תחתיה או
על גבה טהורין ״ היתה טומאה
בתוכה טמא כל שבבית כל שבתוכ
וכל שעל גבה וכל שתחתיה כמו ש
שבארנו ״ היתה גבוהה מן הארץ
הארץ טפח וטומאה תחתיה או
בבית על גבה הכל טמא כל שבבי
וכל שתחתיה אבל כל שבאויר ת
תוכה חוץ מכלי שהוא כנגד הטומ ״
היתה הטומאה בתוכה הכל טמא
כל שבתוכה וכל שבבית וכל שתחתי
וכל שעל גבה שהכלים או האדם
שנעשו אהל על הטומאה או שהיתה
הטומאה על גביהן מביאין ואינן
חוצצין כמו שבארנו ״ בד״א בזמן
שהיא כלי מחוללת אבל אם היתה
פחותה וסתם מקום הנפחת בקש
שהרי אינה כלי או שהיתה אוטמ
כדי שלא ימצא בה חלל טפח במ
במקום אחד ״ היתה גבוהה מן
הארץ טפח וטומאה תחתיה או ב
בבית הרי הבית וכל שתחתיה טמא
מפני שהוא אהל אחד ותוכה וגבה
טהור מפני שהוא אהל של עץ ו
ואינו כלי ״ היתה טומאה בתוכה
אינו טמא אלא תוכה ״ היתה על גבה
כנגדו עד לרקיע טמא ״ היתה

מונחת לארץ פיה לחוץ וכזית מן ה
המת נתון תחתיה כנגדו עד התהום
טמא · היתה על גבה כנגדו עד לרקי'
טמא · היתה טמאה בבית אין טמ'
אלא הבית · היתה טמאה בתוכה
אין טמא אלא תוכה · כוורת הזו'
המוטל בארץ בתוך הפתח ופיה לפ'
לפנים והיו בה שלם וחלולה וכזית
מן המת נתון בתוכה תחתיה או על
גבה מבחוץ כל שהוא כנגד הזית
בתחתיה או בגבה טמא וכל מה ש
שבאויר תוכה טהור חוץ משכנגד
הטומאה והבית טהור · היתה טומ'
בתוכה או בבית הכל טמא · היתה
גבוהה מן הארץ טפח וטומאה
תחתיה או בתוכה או על גבה או בב'
בבית הכל טמא כל שבבית וכל שת'
שתחתיה מפני שהיא והבית כאהל
אחד וכל שעל גבה וכל שבתוכה טמ'
שהכלי מביא את הטומאה ואינו
חוצץ כמו שנתבאר · היתה
פחותה ופקוק בקש או מפוצה ול'
וגבוהה מן הארץ טפח וטומאה
תחתיה או בתוכה או בבית הכל טמ'
חוץ מעל גבה · היתה טומאה
על גבה כנגדו בלבד עד לרקיע טמא
וכל תוכה ותחתיה והבית כל מה ש
שבהן טהור מפני שהיא כלי וחוצצ' ·
היתה מונחת לארץ ופיה לפנים
וכזית מן המת נתון תחתיה כנגדו
עד התהום טמא היתה על גבה כנג'
עד לרקיע טמא · היתה הטומאה
בתוכה או בבית תוכה והבית טמא ·
כוורת שהיא בתוך הבית והיא
ממלאה את כל הבית ופיה למעלה
לקורות הבית ואין בינה לבין הקורו'
פותח טפח וטומאה בתוכה הבית
טמא · טומאה בבית מה שבת'
שבתוכה טהור שדרך הטומאה

לצאת לתוך הבית בפחות מטפח
ואין דרכה להכנס בין שהיתה עומ'
בין שהיתה מוטה על צדה ופיה ל'
לכותל ובינה ובין הכותל פחות מטפ'
בין שהיתה כוורת אחת בין שהיו
שתים זו על גבי זו ואין בין עליונות
לקורות או לכותל פותח טפח ·
היתה עומדת בתוך הפתח ופיה ל
למעלה ואין בינה לבין המשקוף פ'
פותח טפח וטומאה בתוכה הבית
טהור · טומאה בבית מה שבתוכ'
טמא שדרך טומאה לצאת ואין
דרכה להכנס · כוורת חלולה שהיא
כלי שלם והיתה מונחת על צדה
באויר וכזית מן המת נתון תחתיה
או על גבה כל שהוא כנגד הזית בת'
בתחתיה ובגבה טמא · וכל מה ש
שבאויר תוכה טהור אלא כנגד ה'
הטומאה · וכל שאינו כנגד הטומא'
בתוכה טהור · היתה הטומאה בתו'
הכל טמא כל שבתוכה וכל שתחתי'
וכל שלמעלה על גבה שהכלים מביאי'
ואינן חוצצין כמו שבארנו · לפיכך
אם היתה כוורת זו מוטלת על האר'
פחותה ופקוקה בקש או שהיתה
באה במדה וכזית מן המת נתון ת'
תחתיה כנגדה עד התהום טמא · ע'
על גבה כנגדו עד לרקיע טמא · ב'
בתוכה אין טמא אלא תוכה ·
היתה טפח גבוה מעל הארץ וטו'
וטומאה תחתיה תחתיה בלבד ט'
טמא · בתוכה בתוכה בלבד טמא · ע'
על גבה כנגדו עד לרקיע טמא · ש'
שכבר בארנו שכלי עץ הבא במדה
כאהל הוא חשוב ולא ככלים ולפיכך
הרי הוא חוצץ · כוורת שהיא כלי ש'
שלם והיא יושבת על שוליה לאויר
וטומאה תחתיה או בתוכה או על
גבה טומאה בוקעת ועולה בוקע'

ויורדת · ואם היתה גבוהה טפח או
מכוסה או כפויה על פיה וטומאה
תחתיה או בתוכה או על גבה הכל
טמא וכל שבתוכה וכל שתחתיה
וכל שעל גבה · אם היתה הטומאה
למטה שהכלי המאהיל מביא את
הטומאה ואינו חוצץ כמו שבארנו ·
לפיכך אם היתה פחותה ופקוק'
בקש או באה במדה וטומאה ת'
תחתיה או בתוכה או על גבה ט'
טומאה בוקעת ועולה בוקעת
ויורדת · ואם היתה גבוהה טפח
וטומאה תחתיה תחתיה בלבד
טמא · היתה טומאה בתוכה או
על גבה כנגדו עד לרקיע טמא ופל'
שתחתיה טהורין מפני שהיא כ'
אהל חוצצת · גמל שהיה עומד
באויר וטומאה תחתיו כלים שעל
גביו טהורין · טומאה על גביו כלי'
שתחתיו טהורין · היה רובץ וטומ'
תחתיו הרי זו בוקעת ועולה בוקע'
ויורדת · וכן אם היתה טומאה
רצועה תחת רגלו או על גב רגלו
הרי זו בוקעת ועולה בוקעת ויורד' ·
וכבר בארנו בנזירות שאם הי'
נזיר וכזית מן המת תחת הגמל
או תחת המטה וכיוצא בה משאר
כלים אע"פ שנטמא טומאת שבע'
אינו מגלח ואינו סותר שכל
אלו ההלכות האמו' בטומאת אהלים
הנעשים מן האדם או מן הבהמה
או מן הכלים הכל מדברי סופרים מ'
מהן דברי קבלה ומהן גזירות והרח'
והרחקות · לפיכך אין הנזיר מגלח
עליהן ואין חייבין עליהן כרת על ב'
ביאת מקדש ואכילת קדשים · ואין
הדברים כולן אמורין אלא לענין ל'
טומאות תרומה וקדשים בלבד ל'
כמו שבארנו ·

פרק עשרים:

שלשה
דברים מצילין באהל המת צמיד פ׳
פתיל ואהלין בלועין. הבלועין
מצילין על הטהורין שלא יטמאו
ומונעין את הטומאה שלא תצא
ותטמא. אבל צמיד פתיל ואהלין
מצילין על הטהורין שלא יטמאו
ואינן מונעין הטומאה שלא תצא
ותטמא את אחרים. כיצד בית
טמא שיש בו כלי מוקף צמיד פתי׳
כל שבתוך הכלי טהור. וכן אם היה
שם אהל בתוך הבית כל הכלים ש׳
שבתוך האהל טהורין. אבל אם הי׳
כזית מן המת נתון בכלי מוקף צ׳
עליו בצמיד פתיל והכניסו לבית
הבית טמא. וכן אהל בתוך האהל ה׳
וכזית מן המת באהל הפנימי כל
הכלים שבאהל החיצון טמאין.
אבל הבלועין מצילין על הטהור
ומונעין הטומאה. כיצד כלב שאכל
בשר המת ונכנס לבית הבית טהור.
בלע טבעת ואפילו אדם שבלע טבע׳
ונכנס לאהל המת אע״פ שנטמא
טומאת שבעה טהורה. וכן כל
הבלועין בחיה ובבהמה ובעופות
ובדגים מצילין כל זמן שהן חיים
ואם מתו ובשר המת בתוך מעיהן
או הכלים הרי הן כמו שהיו בלוע׳.
נשחט רב אחד בעוף ורוב שני׳
בבהמה אע״פ שעדיין הן מפרכסין
הרי הן כמתים ואינן מצילין על ה׳
הכלים הבלועין ולא מונעין הטומא׳
שבתוך מעיהן שלא תטמא. וכמה
תשהה הטומאה במעיהן ותהיה
מטמאה כשיצאת כלב שלשה ימי׳
מעת לעת ובשאר בהמה וחיה וע׳
ועופות ודגים יום אחד מעת לעת.

בד״א כשנשאר בשר המת בתוך
מעיהן. אבל זאב שבלע תינוק ו׳
והקיאו דרך בית הרעי הבשר ט׳
טהור והעצמות בטומאתן. אין
הבלועין נצלין אלא בבטן רכש החיה
כמו שאמרנו. אבל הבלועין בגוף ה׳
הכלים והאבנים אינן נצלין. כיצד
קנה שנבלעה בו הצנורה של
מתכת. ומרדע שנבלע בו הדרבן ה׳
והאבנה שהיתה טבעת מובלעת בת׳
בתוכה ונכנסו לאהל המת נטמאו ה׳
אע״פ שאינן נראין והרי הן מחופין
שאין הבלועין בכלים נצלין אלא ב׳
בצמיד פתיל. וכן מחט או טבע׳
שהיו מובלעין בטפילת התנור ונט׳
ונטמא התנור באהל המת אף שנפל
טומאה לאוירו נטמאו הכלים שבתוך
הטפילה. ואם היה התנור מוקף צמי׳
פתיל מאוירו והתנור טהור אף הכלים
המובלעין בטיט שעל גבו טהורין.
וכן חבית המוקפת צמיד פתיל
והיתה מחט או טבעת במגופת ה׳
החבית מצדה הרי אלו טמאין ואינן
נצלין באהל המת. היו במגופת ה׳
חבית מכנגד פיה אם היו מראין ל׳
לתוך החבית ואינן יוצאין לאוירה
טהורין. ואם יוצאין לאוירה טמאי׳
שאין כלי חרס המוקף צמיד פתיל
מציל על כל הכלים שבתוכו כמו ש׳
שיתבאר. ואם יש תחתיהן כקלפת
השום אע״פ שהן שוקעין לתוך ה׳
אוירה הרי אלו טהורין. כל הבלועי׳
בקרקעיתו של בית הרי אלו טמאין
ואינן נצלין שקרקע האהל כאהל
עד התהום והוא שאינן כן בכתלין כ׳
כמו שיתבאר. כיצד הטומאה
שהיתה בתוך הבית והכלים טמונין
בקרקעיתה ואפילו תחת מאה אמה
טמאין ואם יש מן קורין טפח על

טפח טהורין שהרי הן תחת אהל א׳
אחר. וכן זה דומה לעליה שעל גבי
הבית וטומאה בעליה שהבית טהו׳.
וכן אם חלק הבית אפי׳ בארץ ה׳
והיתה הטומאה בין המחיצה וה׳
והארץ כלים שבבית ולמעלה מן ה׳
המחיצה טמאין שאין האהלין מ׳
ומונעין את הטומאה כמו שביארנו.
היתה הטומאה למעלה מן ה׳
המחיצה כלים שבין המחיצה לארץ
טהורין שהאהל מציל. ואם אין
בין המחיצה לארץ גובה טפח הרי
הן כמו טמונין בקרקע הבית וטמאי׳.
ביב שהוא עובר תחת הבית ויש
בו פותח טפח ויש בפתחו שהוא ל׳
חוץ לבית פותח והיתה טומאה ב׳
בתוכו הבית טהור. היתה טומאה
בבית מה שבביב טהור. היה בו פ׳
פותח טפח ואין ביציאתו פותח ט׳
טפח והיתה טומאה בתוכו הבית
טמא. טומאה בבית מה שבתוכו
טהור שאין דרכה של טומאה ל׳
להכנס. אין בו פותח טפח ואין ב׳
ביציאתו פותח טפח טומאה בתוכו
הבית טמא מפני שהוא בתוך הבית
טומאה בבית מה שבתוכו טמא מ׳
מפני שהן כלים הטמונין בקרקע
הבית וקרקע הבית כמהו עד התהום.
שתי חביות וכחצי זית בכל אחת
מהן ומוקפות צמיד פתיל ומונחות
בתוך הבית הן טהורות שאין בהן כ׳
שיעור טומאה והבית טמא שהרי
יש בו כזית ואין צמיד פתיל לטומא׳
ואינן מתטמאות מחמת הבית ש׳
שהרי הן מוקפות צמיד פתיל. נפתח
אחת מהן הרי זו והבית טמאין והחבית
טהורה. וכן שני חדרים פתוחים
זה לזה ולבית ויש כחצי זית בפנימי
או באמצעי וכחצי זית בחיצון הבי׳

החיצון טמא והפנימי והאמצעי
טהורין. כחצי זית כפנימי וכחצי
זית באמצעי הפנימי טהור והאמצע
והחיצון טמאין שדרך טומאה לצ'
לצאת ואין דרכה להכנס.

פרק אחד ועשרים

ומנין לצמיד פתיל שמציל באהל המ'
המת שנ' וכל כלי פתוח וג'. הא יש
צמיד פתיל עליו טהור. ומפי השמוע
למדו שאין הכתוב מדבר אלא בכלי
חרש בלבד. כלי שאינו מטמא אלא מ'
דרך פתחו. לפיכך אם היה פתחו ס'
סתום ומוקף צמיד פתיל הציל כל מה
שבתוכו קל וחומר לכל הכלים שאינן
מקבלין טומאה שיצילו בצמיד
פתיל. והן כלי גללים וכלי אבנים כ'
וכלי עצמות הדג ועורו ועצמות
העוף וכלי עץ במדה ונסרים של
עץ שהן פשוטין ואינן כלים ואוירי
כלי והתכות כל אלו מצילין בצמיד
פתיל. ואם הדברים שבתוך כלי החר'
המוקף צמיד פתיל נצולו קל וחומר
לבגדים ולכלים שתחת האהלים.
מה בין האהלים לכלים שמצילין בצמי'
פתיל שהכלים אינן מצילין אלא בצמי'
פתיל והאהלים מצילין בכסוי בלבד.
ומשפך שכפהו ומציל בכסוי אעפ'
שקצתו נקוב נקב קטן הרי הוא כ'
כסתום. כל הכלים המצילין בצמי'
פתיל אם היה בהן טפח על טפח על'
רום טפח וכפאם על פיהם על הארץ
אעפ' שלא הוקפו צמיד פתיל אין צ'
הצריך הרי אלו מצילין על מקום
שתחתיהן עד התהום מפני שהן כ'
כאהל והאהל מציל אלא אם כן היה
הכלי כלי חרש שאינו אוהל כלי חרש

מצילין. כיצד חבית שכפאה על
פיה אעפ' שמרחה בטיט מן הצד
כל מה שתחתיה טמא שנ' צמיד
פתיל עליו ולא צמיד פתיל על גבו.
הדביק פיה לכותל ומרח מן הצ'
הצדדין מצלת כל מה שבתוכה ועל
כל מה שכנגדה בכותל. ואם לא מ'
מרח אינה מצלת שאין כלי חרש
מציל משום אהל כמו שביארנו.
ואבל שיעור כל הכלים המצילין
בצמיד פתיל שיהיו פיותיהן רבק
בדפני הבית מצילין בלא צמיד פ'
פתיל מפני שהן מצילין באהל מ'
משום אהלים. לפיכך צריך שיהיה
בדופן הכלי טפח שאין הכלים מצ'
מצילין עם דפנות האהלים עד שיה'
שיהיה להם דופן טפח. היה לכלי
דופן חצי טפח והיה יוצא מדופן
האהל שפה חצי טפח והדביק זה
לזה אעפ' שיש שם חלל טפח אינו
מציל עד שיהיה טפח ממקום אחד
כשם שאין מצילין מבפנים עם ד'
דפנות האהל כך אינן מצילין חוץ
לאהל. אם סמכן חוץ לאהל שהרי
האהל נעשה כסוי מכל מקום.
כיצד כלי אבן שיש לו דופן טפח
שהניחו על גבי יתדות חוץ לאהל
וסמך פיו לדופן האהל והיתה טו'
טומאה תחתיו כלים שבתוכו טהור'
ואם היה סמוך לכותל חצר או לכותל
גנה אינו מציל לפי שאינן כותלי
אהל. לפיכך כלים שבתוך הכלים
טמאים שהרי האהילו על הטומ'.
קורה שיש בה פותח טפח ו'
והיא נתונה מכותל לכותל וטומ'
תחתיה וקדרה תלויה מן הקורה
והיתה הקורה נוגעת בפי קדרה
טוהה ומכסה אותה כלים שבקדרה
טהורין שהרי הוא ככסוי האהל

להם. ואם לא היה פי הקדרה מכוסה
בקורה אלא מניחה רחוק כל מה ש'
שבקדרה טמא והקדרה עצמה
טמאה. בור שבתוך הבית וטומ'
בבית וכלים בבור ואם היה מכסה
בכסוי חלק או בכלי המציל שיש לו
דופן טפח הרי כל מה שבבור טהו'
היה לבור בנין סביב ופיו גובה טפ'
על הארץ בין שכסהו בכלי המציל
שיש לו דופן בין שלא היה לו דופן
הרי זה מציל שהרי יש לו דופן ט'
טפח במקום אחר. הדות הבנוי
בתוך הבית ומערה בתוכו ופתחה
שלה יוצא וכסה את פי הדות כ'
ונתן כלי המציל באהל והית על פי ה'
הדות והרי הוא נשען על פתח המ'
המערה רבוין אם תנטלה הכסויה
והכלי המציל עומד הרי זה מציל
על כל מה שבדות וכלים שבין שפת
הדות ושפת הכלי טהורין עד התהו'
ואם המערה טהורה אעפ' ששפת
הפתח נכוחה בין הכסוי ובין הדות
ואם לאו [illegible]. הדות הבנוי
בתוך הבית וכלי המציל נתון על פיו
והיתה הטומאה בין שפת הכלי ל'
ושפת הדות או בתוך הדות הבית
טמא שאין האהל שבתוך הבית מג'
מגעת את הטומאה. היתה
טומאה בבית כלים שבכתלי הדות
אם יש בעוביין טפח על טפח על'
רום טפח טהורין ואם לאו טמאי'
ואם היו כותלי הדות רחבים מכל
בית בין כך ובין כך טהורין מפני
שאינן חשובין מכותלי הבית וכשם
שמציל הדות תוכו כך מציל בכ'
בכתליו. כבר ביארנו שהתנור הישן
הרי הוא ככל הכלים שאינן מקבלין
טומאה ואינן מעשין אוהלין ומפני
זה אינו מציל על כל מה שבתוכו.

אלא אם כן היה מוקף צמיד פתיל
כשאר כלים המצילין ·· וכן כשירצו
שהתנור החדש אינו ככלים לענין
זה אלא נעשה כאהל לפיכך מציל על
כל מה שבתוכו בכסוי בלבד בלא צ'
צמיד פתיל כאהלים ובסוי התנור
הרי נקרין סרידה ·· תנור ישן בת'
בתוך החדש וסרידה על פי החדש
והרי כסויו נשען על פי התנור ה'
הישן רואיה אם כשינטל הישן יפול
הסרידה לא הציל וכל שבתוכן טמאין
ואם לאו הכל טהור ·· היה החדש
בתוך הישן והסרידה מונחת על פי
הישן אם יש בין החדש והכסוי ל'
פחות מטפח כל שבתוך החדש
טהור וכאלו הסרידה מונחת על
פיו ·· סרידה של חרש שיש לה
שפה והיא עודפת על פי התנור
ומוקפת צמיד פתיל ואפילו היתה
טומאה תחתיה או על גבה שהכל
טמאין הרי כנגד אוירו של תנור
טהור ·· היתה טומאה כנגד אוירו
של תנור כנגדה עד לרקיע טמאין וכל
שכנגדו טהור ·· קדרה שכפאה
על פי החבית ומרח דופנותיה
עם החבית מצלת על כל מה שבתו'
שבתוכה ועל מה שבינה ובין שפת
החבית ·· הושיבה על פי החבית
כדרכה ומרח אינה מצלת מפני
שהקדרה מתטמאה מאוירה ואין
כלי חרש טמא מציל מה שבתוכו ··

פרק שנים ועשרים

שולי המחצין ושולי קרקעות כלים
ודופנותיהן ומאחוריהן אין מצילין
בצמיד פתיל באהל המת · קרסוין
ושפין ועשיין כלים מצילין בצמיד
פתיל שאין מציל פתיל אלא כלים ב'
בלבד ·· כלי חרש שנתן בו טיט עד
חציו אלא בתוכו ואם השקיע בו את
הכלים מציל ·· כלי חרס מציל בצמיד
פתיל עד שינקב במוציא רימון והגדו'
עד שיפחתו רובו · כיצד כלי גדול שנק'
שנפחת רובו והקיף צמיד פתיל וס'
וסתם מקום הפחת בצמיד פתיל
הרי זה מציל אע"פ שאינו חשוב
כלי לענין טומאה ·· וכל כלי המוקף
צמיד פתיל שהיה נקוב אם סתם ה'
ואם סתם הנקב בטיט ואינו מציל ··
ובמה יהיה בנקב אם היה הכלי
עשוי לאוכלין שעורו כמוציא זית
היה עשוי למשקה שעורו כבונס
משקה העשוי לכך ולכך מטילין א'
אותו לחומרו ומשינקב בכונס מש'
משקה אינו מציל עד שיסתם ה'
הנקב או שיתמעט ·· תנור שהיתה
סרידה על פיו ומוקף צמיד פתיל ב'
ונתון באהל המת ונסדק התנור אם
היה הסדק מלא פי המרדע שהוא
היקף טפח נטמא התנור ואע"פ
שאין המרדע יכול להכנס בסדק
מלאו הרי הוא כאלו כשוה פחות
מכאן התנור טהור ·· נסדקה הסריד'
שעל פיו מלא פי המרדע נכנס הרי
זה טמא · פחות מכאן מציל בצמיד
פתיל ·· היה הסדק עגול אין רואין
אותו ארוך אלא שעורו מלא פי ה'
המרדע נכנס ·· תנור המוקף
צמיד פתיל שנקב נקב בעינו של ת'
תנור הטוחה אם היה הנקב כמלוא ק'
כוש נכנס ויוצא כשהוא דולק הרי
זה נטמא ואם היה הנקב פחות
מזה בעל נקב התנור מצדו שעורו
מלא כוש נכנס ויוצא שאינו דולק ··
וכן מגופת חבית שנקבה שעור
כדי שתכנס מצה שנייה של שיפון
בנקב · והיבנים גדולים שנקבו שעור
כדי שתכנס חיצה של קנה פחות
מכן טהורין ·· בד"א בזמן שנעשו
לכך · אבל נעשו לשאר המשקין אפילו
נקבו כל שהן טמאים ואין צמיד פתי'
מועיל להן עד שיסתם הנקב · ואף ה'
כיון שנעשו לכך לא אמרו אלא ש'
שנקבו שלא בידי אדם אבל אם נק'
נעשו בידי אדם אפילו כל שהן נטמ'
ואינן מצילין עד שיסתם הנקב ··
חבית שהיא מלאה משקין טהורין
ומינקת של חרש בתוכה והחבית
מוקפת צמיד פתיל ונתונה באהל
המת החבית והמשקין טהורה
מפני שקצתה היוצאת בתוך החבי'
מוקפת וזה קצה השני פתוח לאהל
המת ואינו סתום ואע"פ שהיא ע'
עקומה אין העקום כסתום ··
חבית המוקפת צמיד פתיל שנקבה
מצדה וסתמוה שמרים את הנקב ה'
הציל · פקק חצי הנקב וסתם חציו
הרי זה ספק אם הציל אם לא הציל ··
סתם את הנקב בזמורה עד ש'
שימרח את הצדדין סתמו בשני
קסמין עד שימרח את הצדדין וב'
ובין הזמורה לחברתה וכן נסר שהו'
נתון על פי התנור ומרח מן הצדדין
הציל · היו שני נסרין עד שימרח מן
הצדדין ובין נסר לחברו ·· חבר שני
הנסרים במסמרים של עץ וכיוצא ב'
בהן או שלפה עליהן שומנין אינו
צריך למרח מן האמצע ·· במה
מקיפין בסיד ובגפסים בזפת ובשע'
ובשעוה ובטיט ובצואה ובחמר וב'
ובחרסית ובכל דבר המתמרח ·· ואין
מקיפין לא בבעץ ולא בעופרת מפ'
מפני שהוא פתיל ואינו צמיד ··
ומקיפין בנבלה שמנה שלא הוכשר'
ובבצק שנילוש במי פירות כדי שלא

יטמאין שדבר טמא אינו חוצץ ״
ומגופת חבית שנתחלחלה ולא
שמינה משמטת אינה מצלת ׃
שהרי נתרעע הצמיד ״
הכדור והפקעת של גמי שנתנן
על פי החבית ומרח מן הצדדין לא
הציל עד שימרח על כל הכדור ועל
הפקעת מלמטן למעלן ׳ וכן מוך
במוכות של בגד שקשרה על פי ה׳
הכלי ״ היתה של נייר או של עור
וקשרה במשיחה אם מירח מן
הצדדין הציל ״ חמת של עור
הדג או הנייר שהלביש בהן את
החבית וצררה מלמטה הרי זו מ׳
מצלת ״ ואם לא צררה אע״פ שמרח
מן הצדדין לא הציל ״ חבית
ופומה שנתקלף החרס מלמעלה
והזפת שלה עומד ונתן כסוי על
הזפת וחזקו עד שדבק בזפת ה׳
ומיעט הזפת עומד בין הכסוי ה׳
ובין קרקע החבית הרי זה מציל ״
וכן כלי המורים וכיוצא בהן
מדברים המתמרחים שהיה המ׳
המתמרח בין הכסוי ובין הכלי
כמו דר הואיל והכל דבוקים הרי
זה מציל ״

פרק שלשה ועשרים ׃

כל הכלים המצילין בצמיד פתיל
מצילין על כל מה שבתוכן בין ה׳
אוכלין בין משקין בין בגדים וכלי
שטף ׳ זה הוא דין תורה ׳ אבל מדב׳
סופרים שכלי חרש המוקף צמיד
פתיל אינו מציל אלא על אוכלין
ומשקין ועל כלי חרס אחרים ש׳
שיהיו בתוכו ׳ אבל אם היה בתוך
כלי חרש המוקף כלי שטף או ׃

בגדים הרי אלו טמאים ״ ומפני מה
אמרו שלא יציל על הכל כשאר כל׳
המצילין ׳ מפני ששאר כלים המצילי׳
אינן מקבלין טומאה כלל ׳ אבל כלי ה׳
חרש מקבל טומאה וכלי טמא אינו
חוצץ ׳ וכל כלי עמי הארץ בחזקת
טומאה כמו שיתבאר ״ ולמה לא
אמרו שכלי חרש של עם הארץ לא
יציל על הכל ושל חבר יציל על הכל
שהרי הוא טהור ׳ מפני שאין עם
הארץ טמא בעיני עצמו ויאמר ה׳
הואיל וכלי חרש מציל על הכל אחד
שלי ואחד החבר לפיכך השוו וגזר׳
שלא יציל על הכל ״ ולמה לא מצילין
על האוכלין ועל המשקין ועל כלי ה׳
חרש מפני שאלו השלשה טמאין ה׳
על גב הארץ בין קודם שיהיו באהל
המת בין לאחר שיהיו שם תחת צמ׳
פתיל ׳ ולעולם לא ישאל חבר מעם
הארץ לא אוכלין ולא משקין ולא כלי
חרס אלא על דעת שהן טמאין ש׳
שהרי אין להן טהרה לעולם ולא יבא
בהן לידי תקלה ״ אבל כלי שטף ה׳
שואל חבר מעם הארץ ומטבילן
משום מגע עם הארץ ומעריב ש׳
שמשן ומשתמש בהן בטהרות ״
לפיכך חשו חכמים שמא ישאל ה׳
ממנו כלי שטף שכבר היה צמיד
פתיל בכלי חרש שלו שהרי עם הא׳
הארץ היה מודה שכלי הרי הוא
טמא טומאת שבעה ויטבילו ויעריב
שמשו וישתמש בו בטהרות ויבא
לידי תקלה ׳ ומפני מה גזרו שלא ה׳
יציל כלי חרס על כלי שטף שבתוכו ״
כלי חרש שמשתמשין בהן במי
הפרה או בקדשים עמי הארץ נ׳
נאמנין על טהרתן מפני שהן נזהרין
בהן הרבה ולפיכך יצילו על הכל ה׳
בצמיד אע״פ שהן של חרש ״ אדם

שהיה נתון בתוך החבית ומוקפת ה׳
צמיד פתיל טהור ואפילו עשאה
גולל לקבר והאהיל שלא גזרו על
האדם שהוא תחת צמיד פתיל בכלי
חרש מפני שהוא דבר שאינו מצ׳
מצוי ברוב העתים לא גזרו בו ״
ארובה שבין בית לעליה וטומאה
בבית וקדירה נתונה על פי הארובה
ומקובה כנוכס משקה הקדירה ה׳
טמאה והעליה טהורה ׳ היתה ש׳
שלמה כל שבעליה מאוכלין ומשקין
וכלי חרס טהור ׳ אבל אדם וכלי ה׳
שטף שבעליה טמאין לפי שאין
כלי חרש חוצץ אלא על האוכלין ה׳
ומשקין וכלי חרש ׳ וכל שבעליה
זו הטהורה כאלו הוא תחת צמיד
פתיל בכלי חרס וטמאו את האדם
שבעליה זו מפני שהוא דבר המ׳
המצוי ׳ לפיכך אם היו בעליה זו כל׳
מתכות וכיוצא בהן הואיל ומשקין ה׳
הכלי טמאין טומאת שבעה והאו׳
והמשקין טהורין ״ היתה בה
האשה לשה בעריבה של עץ ה׳
האשה והעריבה טמאין טומאת
שבעה והבצק טהור כל זמן שהי׳
עוסקת בו ׳ פרשה וחזרה ונגעה ה׳
בו טמאתו ׳ וכן אם פנה הבצק או
המשקין לכלי אחר מכלי שטף ש׳
שבעליה נטמא במגע הכלי האחר ״
היה על פי ארובה זו שאר הכלים
המצילין בצמיד פתיל שאינם מקבלי׳
טומאה כמו שבארנו ׳ ולפיכך אין
מגע עם הארץ מטמאו אותן ׳ או
שהיה כלי חרס הטהור לאפר חטאת
או לקדש שהכל נאמנין על טהרתן
הרי זה מציל על כל מה שבעליה ״
היה אהל נטוי בעליה ורוק עתו יש׳
ומונח על הארובה שבין בית לעליה
הרי זה מציל ואע״פ שאין גגו על

הירובה שהיוהו מיעו כמסוי כמו
שפורט "

פרק ארבעה ועשרים :

בית שחולקו בקנקנים טהורין מן ה
הארץ עד הקורות וטומאה בחיצון
האחר אם היה פי הקנקנים כלפי
טהרות הרי אלו מצילין ואם היו
כלפי הטומאה אינן מצילין "
טחן בטיט בין מבפנים בין מבחוץ
רואין אם יכול הטיט לעמוד
בפני עצמו מציל ואם לאו אינה
מציל והרי הכל אהל אחד " בית
שחולקו בין בנסרים בין ביריעות
אם חולקו מן הצדדין או מכלפי ה
הקורות והיתה טומאה בבית ה
כלים שבין המחיצה ובין הכותל
אז שבין המחיצה ובין הקורות ה
טהורין היתה הטומאה בין מחיצ
לכותל או בין מחיצה לקורות כלים
שבבית טמאין שאין המחיצה
מוכעת הטומאה שלא תיצא וה
ותטמא כענין שאמרנו באהל ה
שבתוך הבית " היו הכלים בתוך
עובי המחיצה עצמה בין שהיתה
הטומאה לפנים מן המחיצה או
שהיתה בתוך הבית אם היה מקו
הכלים טפח על טפח טמאים וא
ואם לאו טהורין וכבר בארנו מע
דין הבית אם חולקו מכלפי ארצו "
" בית שהיו מלא תבן ואין בינו
ובין הקורות פותח טפח והיתה
טומאה מבפנים בין בתוך התבן בין
שהיתה בין תבן לקורות כל הכלים
שהן כנגד יציאת הטומאה מאויר
של פותח כלים שבפנים אם יש במק
מקומן טפח על טפח על אם טפח
טהורין ואם לאו טמאים " ואם יש
בין תבן לקורות פותח טפח בין כך
ובין כך טמאין שאין התבן חוצץ
שסתם תבן דעתו לפנותו " כותל
שבין שני בתים וטומאה בתוך ה
הכותל בית שהוא קרוב לטומאה
טמא והקרוב לטהרה טהור "
היתה מחצה על מחצה שניהן ט
טמאין " היתה טומאה באחד
משני הבתים והכלים בתוך הכ
הכותל מחציו כלפי טומאה טמא
מחציו כלפי טהורין מחצה על
מחצה הרי הן טמאין " וכן
מעזבה שבין הבית והעליה והט
והטומאה בתוך המעזבה מחצי
ולמעלה העליה טמאה והבית טהור
מחציה ולמטה הבית טמא והעליה
טהורה מחצה למחצה שניהן ט
טמאין " וכן אם היתה הטומאה
באחד מהן וכלים בתוך המעזבה
מחציה ולפני הטומאה טמאין ה
מחציה ולפני טהרה טהורין מחצ
למחצה הרי הן טמאין " היתה
מעזבה אויר וטומאה בתוכה מח
מחציה ולמטה הבית טמא והעמ
ולמעלה אפילו כנגד הטומאה
טהור שהרי פשטה הטומאה בכל
הבית " היתה הטומאה מחציה
ולמעלה הבית טהור והעמוד מח
ולמעלה כנגד הטומאה טמא מ
מחצה למחצה הבית טמא והעמוד
ולמטה כנגד הטומאה טמא ש
שהרי אי אפשר לצמצם " וכן
כותל המשמש את הבית אדם מחצ
על מחצה כיצד כותל שהוא לאויר
וגג הבית הסמוך לכותל ואינו מא
מורכב על הכותל וטומאה רצוצה
בתוך הכותל היתה מחציו ולפנים
הבית טמא והעמוד ולמעלה על
ראש הכותל טהור בעמוד על גבי הבית "
היתה מחציו ולחוץ הבית טהור
והעמוד ולמעלה כנגד הטומאה
טמא שהרי לא פשטה הטומאה
בתוך הבית היתה מחצה למחצה
הבית טמא והעמוד ולמעלה טהור
שהרי פשטה טומאה בבית " נסו
מהכותל מבפנים או שהוסיף הס
הכותל מבחוץ עד שנמצאת הטומא
מחצי הכותל ולפנים הבית טמא "
נטל מבחוץ או שהוסיף כעובי ה
הכותל מבפנים עד שנמצאה הטומא
מחצי הכותל ולחוץ הבית טהור "
היתה הטומאה נתונה על גבי הכותל
אפילו מחציו ולפנים הבית טהור "
בית המשמש את הכותל ידון ל
בקליפת השום כיצד החופר בכו
את שתי מערות זו בצד זו עד שמ
שמוציאו שני כוכין חפורין בקרקע
ונעשה ביניהן כותל החוצל מן ש
שניהם והיתה הטומאה בכוכים ה
וכלים שבכותל אם יש עליהן כקליפת
השום טהורין " היתה הטומאה
בכותל זה וכלים בכוכים אם יש עליהן
כקליפת השום טהורין הוא לאהב
שכותל בנין נדון במחצה למחצה "
וכותל הסלע או שנעשה ונגוש ה
הארץ כשיחפר ממנו ומפנו נדון
בקליפת השום " כותל שחצי עבו
בנין וחצי עביו סלע נדון מחצה
למחצה " טומאה שהיתה בין ה
קורות הבית אפילו אין תחתיה אלא
כקליפת השום הבית טהור והרואה
את הטומאה כאלו היא רצוצה במ
בארץ ומטמא כנגדה בלבד ואם
יש במקומה טפח על טפח הכל
טמא וכן אם היתה בריות בתוך
הבית בין כך ובין כך הבית טמא "
שני פתחים זה על גב זה וטומאה

בכותל שמניחים יום נריות שהיה
לתוך אחד מהן הרי טמא וחבירו
טהור · ואם לא נרמן מחצה לכאן
ומחצה ··

פרק חמשה ועשרים

עמוד שהיה עומד בתוך הבית ובו
וטומאה רצוצה תחתיו הטומאה
בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואין
טמא אלא כנגד הטומאה
בלבד · ואם היה פרח יוצא מעמוד
זה וכלים תחת הפרח הכלים טהורי
שאינן מטמאין אלא כנגד הטומא
בלבד · ואם יש במקום הטומאה
טפח על טפח על רום טפח הרי
הוא כקבר סתום ומטמא כל סביבו
והבית כולו טמא שהרי היא אהל
על הקבר ·· טומאה שהיתה בתוך
הכותל ומקומה טפח על טפח
על רום טפח כל העליות הבנויות על
כותל זה אפילו עשר טמאות שה
שהרי הכותל כולו קבר סתום עד
סופו והרי כותל כל העליות וכל ש
עליה ועליה אהל על הקבר ·· בנה בית
בצד הכותל מכאן ובית מכאן וב
ובנה עליה על גבי שני הבתים
עד שנמצא ראש הכותל הטמא
ההוא באמצע קרקע העליה הרי
העליה טמאה שהרי היא אהל על
הקבר והעליה השניה הבנויה
על גבה טהורה מפני שהן זו על
גב זו ואין הכותל הטמא בתלה ··
חור גדול שבעובי הכתלים שדרך
בני אדם עושין אותו לתשמיש
והוא הנקרא ערדיסיא שהיתה ל
טומאה מונחת בתוכו ויש עליו ב
דלתות סגורות הבית טהור ··

היתה טומאה רצוצה בקרקעו או
בכתליו או בגגו רואין כל החור כלו
כאלו הוא אטום ורואין מקום ה
הטומאה אם הוא בחצי עובי ה
הכותל שלפנים הבית טמא · ואם
היתה הטומאה מחצי הכותל ולחוץ
הבית טהור · מחצה למחצה הבית
טמא ·· שני פרדסקין זה בצד ל
זה או זה על גב זה וטומאה מונח
בתוך אחד מהן ונפתח הרי הוא והבית
טמא וחבירו טהור ·· היתה ל
טומאה רצוצה בתוך הבנין רואי
את הפרדסקין כאלו הן אטומין ל
ודנין מחצה על מחצה ·· כזית מן
המת מודבק באסקופת הבית מ
מבחוץ הבית טהור ·· היה רצוץ
תחת האסקופה דנין מחצה ול
למחצה · היה מודבק למשקוף
הבית טמא ·· כל שאומ' בשר
המת ומת בתוך שלשה ימים הרי
הוא מוטל על האסקופה רואין
את הטומאה מגופו אם הוא כנגד
המשקוף ולפנים מכנגד המשקוף
ולחוץ הבית טהור ·· האשה
שמת עוברה בתוך מעיה אם ל
נעשה ראש הנפל כפיקה של שתי
כיון שנפתח הרחם עד שנראה ה
הראש נטמא הבית מפני העובר
ואע"פ שלא יצא ·· האשה שהיא
מקשה לילד ויצאה מבית לבית ל
והפילה נפל מת בבית השני הבית
הראשון טמא מספק שמא כשנ
כשהיתה בין יצא ראשו של נפל זה ··
בד"א בשלא היה ראש הנפל כש
כפיקה של שתי אבל אם היה ראש
עגול כפיקה הבית הראשון טהור
שאלו נפתח רחמה שם לא היתה
יכולה להלך על רגליה · לפיכך אם
היתה נטולת בכתפים והפילה ל

אפילו לבית הראשון טמא בספק
אע"פ שעגול ראשו כפיקה של
שתי ·· האשה שהפילה שליא
הבית טמא ודאי חזקה היא של
שאין שליא בלא ולד ·· מי שילדה
שני ילדים אחד חי ואחד מת ל
אם המת יצא ראשון החי טהור
שהרי לא נגע בו משיצא לאויר
העולם · ואם החי יצא ראשון ל
החי טמא שהרי אי אפשר שלא
יגע המת בו משיצא לאויר העול
מפני שהוא מתגלגל אחריו כמו
שאין בו רוח כדי להעמיד את ל
עצמו ·· האשה שילדה ולד מת
אפילו נפל קטן כמו שביארנו הרי
היא טמאה טומאת שבעה ··
מת עוברה בתוך מעיה ופשטה
החיה את ידה ונגעה בו החיה
טמאה טומאת שבעה והאשה
טהורה עד שיצא הולד · וטומאת
החיה מדבריהם · גזרה שמא ל
תגע בו לאחר שיצא חוץ לפרוזדור
אבל מן התורה מגע בית הסתרים
אינו מגע הואיל והוא בתוך המ
המעים הנוגע בו טהור ·· וכן
הבולע טבעת טמאה וחזר ובלע
אחריה טבעת טהורה אף על פי
שנוגע זה בזה הואיל בתוך מעיו
אינו מגע והטמאה בטומאתה
והטהורה בטהרתה ··

בריך רחמנא דסייען

הלכות פרה אדומה

יש בכללן שתי מצות עשה
דין פרה אדומה
דין טומאת מי נדה וטהרתן
ובאור שתי מצות אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון:

מצות
פרה אדומה שתהיה בת ארבע ש׳
שנים או בת שלש שנים ואם היתה
זקנה כשרה אלא שאין ממתינין
לה שמא תשחיר ותפסל״ אין
לוקחין עגלה ומגדלין אותה שנ׳
ויקחו אליך פרה אדומה ולא עגלה
לא מעוט אלא עגלה פוסקין עליה
דמים ותהיה אצל בעליה עד שתגדל
ותעשה פרה ולוקחין אותה מתרומ׳
הלשכה ׳וזה שנ׳ בתורה תמימה מ׳
מתמימות אדמות אדמ׳ ולא מתמימ׳
קומה שאם היתה ננסה כשרה כשאר
קדשים״ היו בה שתי שערות שחור׳
או לבנות בתוך גומא אחת או בתוך
שתי גומות והן מוכיחות זו על זו פ׳
פסולה״ היו בה שתי שערות עיקרן
משחיר וראשן מאדים או עיקרן
מאדים וראשן מאדים הכל הולך
אחר העיקר וגוזז במספרים את
ראשן ואינו חושש משום גוזז
בקדשים שאינו מכוין לגוזז ׳וצריך
שישאיר מן האדום כדי שינטל ב׳
בזוג שכל שערה שאינה נטלת ב׳
בזוג הרי היא כאלו אינה ׳לפיכך אם
היו בה שתי שערות לבנות או ש׳
שחורות שאינן נלקטין בזוג הרי
זו כשרה״ היו קרניה וטלפיה ש׳
שחורות יגוד״ גלגל העין והשנים
והלשון אין מראיהן פוסלין בפרה
היתה יבלת וחתכה אעפ׳ שעלה
במקומה שער אדום פסולה״
כל המומין הפוסלין בקדשים פוסל׳
בפרה שנ׳ אשר אין בה מום״ היה
יוצא דופן או מחיר או אתנן או ב׳
טרפה או שנרבעה פסולה לפי שכל
הפוסל קדשים ולמזבח פוסל את
הפרה אעפ׳ שהיא כקדשי בדק ה׳
הבית הואיל וקראה הכתוב חטאת
מותר ליקח אותה מן הגוי ואין א׳
חוששין שמא רבעה הגוי שהרי ב׳
אינו מפסיד בהמתו״ יתרה הפרה
על הקדשים שהעבודה פוסלת בה
שנ׳ אשר לא עלה עליה על ׳ובעגלה
הוא אומר אשר לא עבד בה אשר
לא משכה בעל ׳מה על האמו׳ בעגלה
עשה בה שאר עבודות כעל ׳אף של
האמור בפרה פוסל בה בין בשעת
עבודה בין שלא בשעת עבודה ׳ומ׳
ושאר עבודות אינן פוסלות בה אלא
בשעת עבודה״ מעד קשר עליה
על אעפ׳ שלא חרשה בו פסולה ה׳
הכניסה לדוש אינה נפסלת עד שיד׳
שידוש בה ׳וכן כל כיוצא בזה״
רכב עליה נשען עליה נתלה בזנבה
ועבר בה את הנהר קפל עליה המוס׳
המוסרה ונתן עליה טליתו נתן ב׳
עליה כסות של שקין פסולה ׳אבל
קשרה במוסרה אם היתה מורדת
וצריכה שמירה כשרה ואם לא היתה
צריכה פסולה שכל שמירה שאינ׳
צריכה משוי הוא״ עשה לה סנדל
שלא תחליק פירס טליתו עליה מ׳
מפני הזבובים כשרה וזה הכלל כל
שהוא לצרכה כשרה לצורך אחר
פסולה״ נעשית בה מלאכה מאליה
או שעלה עליה על מאליו אם לרצונ׳
פסולה שנ׳ אשר לא עבד בה ׳שאם
עבד בה לרצונו הרי הוא כמי שעבד
בה ׳לפיכך אם שכן עליה עוף כש׳
כשרה ׳עלה עליה זכר פסולה ואין
צריך לומר שהמעוברת פסול׳״
הכניסה לרבקה ודשה מאליה ב׳
כשרה ׳הכניסה כדי שתינק ותד׳
ותדוש פסולה שהרי עשת לרצונו
וכן כל כיוצא בזה״ פרה שנול׳
בה פסול׳ הפרה ׳וכן אם מתה הפרה
מפני עלה אבל לא להאכיל בשרה
לכלבים ׳נשחטה על גבי מערכת אין
לה פדיון עולמית״ לקחו פרה ומצ׳
ומצאו אחרת נאה הימנה הרי זו
תפדה שלא במום ואם כהן הדיוט
כשר לפרה בשרפתה שנ׳ ונתתם
אותה אל אלעזר הכהן ועדין אהרן
קיים ׳מפי השמועה למדו זו נעש׳
באלעזר ושאר כל הפרות בין כהן
גדול בין כהן הדיוט״ כל העוסקין
בפרה מתחלה ועד סופה שהיו טבול׳
יום כשרים ולמעשה פרה ולקדש ב׳
להזות מפרה אעפ׳ שעדין לא ב׳
העריב שמשו שזה שנ׳ כל הפרש׳
איש טהור הוא הטהור ולמעשר שני
אעפ׳ שאינו טהור לתרומה עד ש׳
שיעריב שמשו הרי הוא טהור לפר׳״
הצדוקין היו אומ׳ שאין מעשה
הפרה כשר אלא במעורבי שמש׳
לפיכך היו בד׳ בית שני מטמאין
הכהן השורף את הפרה בשרץ וכ׳
ומטבילו וכולו׳ ואחר כך עוסק ב׳
בה כדי לבטל דברי אלו הזרים האמ׳
האומרים זה העולה על רוחם ולא מן
הקבלה ׳וכן כל הכלים שמכניסין לתת
אפר פרה כולן טבולי יום היו״
החותך ששפרת של קנה להניח בו
אפר חטאות יטמא אותה ומטבילה
ואחר כך יניח בה״ והחותך יורד
השפופרת והמטבילה טעון טבילה
מפני שעשאוהו כטמא מת כשבע׳
שלו לפיכך אינו צריכה הזיה שליש׳
ושביעי אלא מ טמאוה כדי להראות
לצדוקין ומטבילה ונותן בה״

פרק שני:

מצות
יתרות עשו בטהרת פרה אדומה

והרחקות גדולות הרחיקו מטומאות
מת בכל מעשיה מפני שהיו כל
כשרה כטבולי יום חשו שמא יק׳
יבואו לזלזל בה׳ ומפני זה כשמפריש׳
הכהן השורף אותה מפרישין או׳
אותו ללשכה המוכנת בעזרה ובית
אבן היתה נקראת מפני שכל כליה
היו כלי אבנים שאין מקבלין טומא׳
וכלי אבן היה משמש כל שבעת
ימי ההפרשה ואף היו מזהיר הכה׳
נוגעין בו כדי להרבות בטהרתו ״
שבעת ימים קודם שריפת ה׳
הפרה מפרישין הכהן השורף ל׳
אותו מביתו כשם שמפרישין ל׳
כהן גדול לעבודת יום הכפורים ל׳
הדבר זה קבלה ממשה רבנו עליו
השלום׳ וכן מפרישין אותו מאשת׳
שמא תמצא נדה ויהיה טמא ל׳
שבעת ימים ״ הלשכה שהיה
יושב בה כל שבעה יפתחה מזרח
היתה כדי להזכירו שזו כחטאת
המשחט בעפון אעפ״י שהיא נשחט׳
בחוץ׳ וכל יום ויום משבעת ימי׳
של הפרשה מזין עליו מי חטאות
שמא נטמא והזיו ואין ידע חוץ
מיום רביעי להפרשה שאינו צריך
הזיה שמא יאפשר שיהיה לא שלי׳
לטומאתו ולא שביעי שאין הזיה
בשביעי עולה משום הזית שמיני
עד שיזה בשלישי ולפניה׳ ואין ה׳
הדין היה שאינו צריך הזיה אלא
בשלישי ובשביעי להפרשה בלבד
וזה שמזין אתו אחר יום עשו כפה ״
ורביעי בשבת היו מפרישין ל׳
אותו כדי שיחול רביעי שלו להיות
בשבת לפי שהזיה אינה דוחה
שבת ורביעי אינו צריך הזיה ״
בכל יום ויום מימי הפרשה שמזין
עליו כהן מזין עליו מאפר פרה

מן הפרות שנשרפו כבר ׳ואם לא
היה שם אלא אפר פרה אחת בלבד
מזין ממנו עליו כל הששה ״ וכשׁ
וכשמזין עליו בימי ההפרשה אין
מזה עליו אלא אדם שלא נטמא
במת מעולם שהמזה צריך שיהא
טהור ׳ואם תאמ׳ יזה עליו אדם
שנטמא והוזה עליו שמא זה ל׳
שהוזה עליו לא היה טהור מטומ׳
מת ״ וכן כל הכלים שממלאין בהן
ומקדשין להזות על הכהן השורף
כלן כלי אבנים היו שאין מקבלין
טומאה וכל הדברים האלו מעלות
יתרות הן שעשו בה ״ ומצד
מעמו אדם שלא נטמא בטומאת
מת מעולם ״היו בירושלם חצרות
בנויות על גבי סלע ותחתיהן חלול
מפני קבר התהום ומביאין נשים
עוברות ויולדות שם ומגדלות שם
את בניהן וכשירצו להזות על הכ׳
הכהן השורף מביאין שורים וה׳
מפני שכרסיהן רחבות נפחות ל׳
ומניחין על גביהן דלתות ויושב׳
התינוקות על גבי הדלתות כדי ש׳
שיהיה אהל מבדיל בינם ובין הק׳
הארץ מפני קבר התהום וכוסות
של אבן בידם והולכין עד לשילוח ״
הגיעו לשילוח יורדין שם ומל׳
וממלאין שיהיו לחוץ שם מפני
קבר התהום שאין דרך בני אדם
לקבור בנהרות׳ ועולין ויושבין על
גבי הדלתות והולכין עד שמגיעין
להר הבית ״ הגיעו להר הבית יור׳
יורדין ומהלכין על רגליהן מפני
שכל הר הבית והעזרות היה ת׳
תחתיהן חלול מפני קבר התהום
ומהלכין עד פתח העזרה ״
ובפתח העזרה היה קלל של אפר
ונוטלין את האפר ונותנין במים

בכוסות ומזין על הכהן השורף
ומטבילין היו התינוקות שממלאין
ומקדשין ומזין על השורף׳ שיפ׳
על פי שטהורין הן מטומאות מת
שמא נטמאו בטומאה אחרת ״
תנוק שטבל למלאות ולהזות אין
ממלא בכלי תנוק אחר אעפ״י שטב׳
ותנוק שטבל להזות על כהן זה
אינו מזה על כהן אחר אלא אם
כן טבל לשם מעשה זה הכהן׳
וכן כלים שהזהום לחטאות זו
ובני אדם שטהרו לחטאות זו לא
יעסק בהן בפרה אחרת עד שיט׳
שיטבלו לשמה׳ וכל הדברים האלו
מעלות יתרות שהן בפרה ״

פרק שלישי

אין
שורפין את הפרה אלא חוץ להר
הבית׳ שנ׳ והוציאו אותה אל מ׳
מחוץ למחנה׳ ובהר המשחה היו
שורפין אותה וכבש היו עושין
מהר הבית להר המשחה ותחתיו
בנוי כפין כפין וכפה על שני כפין
כדי שיהיו רגלי הכפה על גבי שני
כפין שתחתיה כדי שיהיה תחת
הכל חלול מפני קבר התהום וה׳
והפרה והשורף וכל המסעדין ל׳
בשריפתה יוצאין מהר הבית להר
המשחה על גבי כבש זה ״ כיצד
שורפין אותה זקני ישר׳ ״ היו ל׳
מקדימין ברגליהן להר המשחה
ובית הטבילה היה שם וכהן המס׳
והמסעדין בשריפתה והפרה יוצא׳
על הכבש ובאין להר המשחה ומ׳
ומטמאין את הכהן וסומכין הז׳
הזקנים את ידיהן על הכהן ואומ׳
לו טבול אחת׳ אם היה כהן הגדול
אומ׳ לו אישנו כהן גדול טבל אחת ״

יד וטבל עלה ונסתפג. ועצים מס
מסודרין היו שם עצי ארזים ואורני
וברושים ועצי תאנה חלקה ועו'
ועושין מערכה כמין מגדל ומפתח
בה חלונות כדי שתהיה האור אוח'
מלבנת בהן ומראה המערכה למ
מערב. וכופתין את הפרה
בחבל של מגג ונותנין אותה על
גבי המערכה ראשה לדרום ופני'
למערב והכהן עומד במזרח ופניו
למערב שוחט בימינו ומקבל הד
הדם בשמאלו ומזה באצבעו הימני'
מן הדם שבכפו השמאלית שבע
פעמים כנגד בית קדשי הקדשים
ועל כל הזיה טובל אצבעו ושירי
הדם אשר באצבעו פסולין להזי'
לפיכך על כל הזיה מקנח אצבעו
בגופה של פרה. גמר מלהזות
מקנח את ידו בגופה של פרה
ויורד מן המערכה והצית האש
בעצים קטנים והכניסם תחת
עצי המערכה והתחיל האש בה
והכהן עומד ברחוק ומשמר לה
עד שיצית האור ברובה ותקרע
בטנה. ואחר כך נוטל עץ ארז וגו'
ואזוב ואין פחות מטפח ושני ז
צבוע בתולעת ומשקל חמש סלעי'
ואומ' לעומדין שם עץ ארז זה.
עץ ארז זה. אזוב זה ואזוב זה.
שני תולעת זה. שני תולעת זה.
שלש פעמים על כל אחד ואחד ואו'
ואומ' הן הן שלש פעמים על כל אח'
ואחד. וכל כך למה לפי שמיני
ארזים שבעה ומיני אזוב ארבעה
והצבוע אדום יש שצובעין אותו
בפואה ויש שצובעין אותו בלכיו
ויש שצובעין אותו בתולעת. ואת
התולעת היו הגרגרים האדומים
מזהר הרומין לגרעיני החרובין.

והן כמו האוג ותולעת כמו יתוש ש'
יש בכל גרגיר מהן. לפיכך מודיע
לכל ומגלה להם שאלו הן המינין
האמורין בתורה. והאזוב האמור
בתורה הוא האזוב שאוכלי בעלי
בתים ומתבלין בו הקדרות.
האזוב והארז והתולעת שלשתן
מעכבין זה את זה וכורך את הא
האזוב עם הארז בלשון של שני
ומשליך אל תוך בטנה. שנ' אל תוך
שרפת הפרה. ואינו משליך קודם
שיצית האור ברובה ולא אחר ש'
שנעשית אפר ואם השליך פסולה.
שנ' אל תוך שרפת הפרה לא קודם
שיצית ברובה של פרה ולא אחר כ'
שנעשית אפר. בין שהשליך שלשת'
כאחת בין שהשליכן זה אחר זה
בין שהשליך לתוך גופה או לתוך
שרפתה בין שנקרעה מאליה ואח'
כך השליך בין שקרעה בידו או בכלי
כשרה. נגמרה שריפתה חובטי'
אותה במקלות היו וכל עצי המע'
המערכה שנשרפה בהן וכוברין
הכל בכברות וכל שחור שאפשר
שיכתש ויהיה אפר בין מכשירה
בין את העצים כותשין אותו עד ש'
שיעשה אפר ושאינו בו אפר מניח'
אותו וכל עצם ומעצמיה שנשאר
בלא שרפה בין כך ובין כך היה נכתש.
ואין מניחין מאפרה כלום להניח
בעזרה שנ' והניח אל מחוץ למחנ'
ושלשה חלקים היו מחלקין את
כל אפר הפרה. אחד נתון בחיל ואח'
בהר המשחה ואחד מתחלק לכל
המשמרות. זה שמתחלק לכל המ'
המשמרות היו הכהנים מקדשין ב'
ממנו. וזה שנתן בהר המשחה
היו ישר' מזין ממנו. וזה שנתן ב'
בחיל היה מוכן ומוצנע שנ' והית'

בני ישר' למשמרת. מלמד שמוצנע
ממנו. וכן היו מצניעין מאפר כל
פרה ופרה ששורפין בחיל. ותשע
פרות אדומות נעשו משנצטוו ב'
במצוה זו עד שחרב הבית בשניה.
הראשונה עשה משה רבנו עליו
השלום. ושניה עשה עזרא. ושב'
ושבע היו מעזרא עד חורבן הבית.
והעשירית יעשה המלך המשיח
מהרה יגלה אמן.

פרק רביעי

אין
שוחטין שתי פרות אדומות כאח'
שנ' ושחט אותה. ולא רבצה הפר'
לצאת אין מביאין פרה שחורה
שמא יאמרו שחורה שחטו ולא
אדומה שמא יאמרו שנים שחטו.
פרה שנשחטה שלא לשמה או
שקבל או שהזה שלא לשמה או
לשמה ושלא לשמה או שלא לשמה ולשמ'
ולשמה או נעשית שלא בכהן או ב'
במחוסר בגדים או שעשאה בבגדי
זהב או בבגדי חול פסולה. שחטה
על מנת לאכול מבשרה או לשתות מ'
מדמה כשרה לפי שאין מח' בה ריח
מחח. קבל דמה בכלי פסולה. שנ'
ולקח הכהן מדמה באצבעו. מאצבע'
מיצות יד ולא מיצות כלי. הזה בכלי
אפילו אחת מהן הזייתו פסולה. הזה
אחת מהן בשמאל הזייתו פסולה.
הזו שבעה כהנים כאחד הזייתן
פסולה. זה אחר זה כשרה. הזה
ולא נתכוון כנגד ההיכל פסולה שנ'
אל נכח פני אהל מועד עד שיכוין
כנגד ההיכל ויהיה רואהו. וכן שוחט
או שרפה שלא כנגד ההיכל פסו'
שנ' ושחט אותה לפניו. כד"ו
ששחט או שרף או הזה כנגד ה'

הדרום או כנגד הצפון או שהיה עו'
אחוריו למקדש אומ' עומד בין מזר'
למערב ופניו כנגד ההיכל אע"פ שאינו
כוון פתח ההיכל בדקדוק כשרה ״
חסר אחת מהזיאות פסולה טבל
שתים והזה אחת פסולה טבל אח'
הזה שתים אע"פ שלא חשב הזיה
שניה אלא טבל והזה אחרת הזית'
פסולה ״ כיצד טבל באצבעו ט'
טבילה ששית והזה ששית ושבי'
אע"פ שחזר וטבל אצבעו והזה
שביעית הזייתו פסולה ״ הזה
מטבילה שביעית שמינית ושמיני'
ואפילו חזר וטבל טבילה שמינית והז'
שמינית כשרה שכל המוסיף על ה
השבע אינו כלום והוא שיהיה זה
שהוסיף כהן אחר אבל כהן השורף
אותה אם הוסיף הוא פסולה מפני
שנתעסק בדבר אחר שאינו צריך
בשעת שריפתה ״ הוציאו הדם
חוץ למערכתה והזה פסולה ״ ד
הזה מדמה בלילה אפילו הזיה אחת
שש הזיות ביום ואחת בלילה פסול'
שחטה שלא במקום שריפתה אפי'
שחטה לפנים מן החומה פסולה ״
שרפה חוץ ממערכתה שנשחטה
עליה או שחלקה לשנים ושרפה ד
בשתי מערכות פסולה או ששרף
שתים במערכה אחת פסולה ואם
אחר שנעשת אפר מביא אחרת ד
ושורף אותה על גבה ואינו חושש ״
הפשיטה ונתחה ואחר כך שרף
אותה כולה כשרה ואם חסר ממנה
כלום אפילו מפרשה פסולה ״
פקע מעורה או מבשרה ואפילו ד
משערה כזית יחזיר ואם לא החזי'
פסולה ״ פקע חוץ למערכתה מ'
מרבה עליו ושורפו במקומו פקע
מקרניה או מטלפיה או מפרשה

אינו צריך להחזיר ״ הפרה אינה נפס'
בלינה ׳לפיכך אם נשחטה היום והזה
מדמה כהלכתו ונשרפה למחר כשר' ״
שרפה אונן או מחוסר כפורים ד
כשרה ׳שלא רחץ ידים ורגלים פסולה
מפני שמעשיה כעין עבודה ׳והדיק
מקדש ידיו ורגליו בכלי שרת בפנים
ואם קדש בחוץ בכלי חול ואפילו במ'
מקידה של חרש כשר הדין ומה ומב'
ומעשיה חולין ״ וכן כשמטבילין ד
הכהן השורף אחר שמטמאין אותו
מזו שבידו אינו צריך לחזור ולקדש
הואיל וכל מעשיה היו בטבולי יום ״
שרפה שלא בעצים או בכל עצים
ואפילו בקש ואפילו בגבבה כשרה ״
מצותה שלא ימעט לה עצים ויר'
המורי לה אבל מרבה הוא לה חבלי ד
אזוב ואזוביון בזמן שרפתה כדי
להרבות את העפר ׳וישלו להרבות ד
עצים בשריפתה עד שתעשה אלום ׳
אבל משתעשה אפר אם הוסיף בה
אפילו עץ אחד הרי זה כמערב אפ'
מקלה באפר פרה ״ כל מעשה
הפרה מתחלה ועד סופה אינן אלא
ביום ובזכרי כהונה והמלאכה פו'
פוסלת בה עד שתעשה אפר אבל
משתעשה אפר אם כנס אפרה בל'
בלילה או שכנסתו אשה או שעש'
מלאכה אחרת בשעת כניסתו ד
הרי זו כשרה ״ ומנין שאוסף
הפרה כשר אדם מישראל חוץ מחרש
שוטה וקטן שנ' ואסף איש טהור
מכלל שאינה צריכה כהן וכולן כשר'
אדם טהור בין איש בין אשה ״
ומנין שהמלאכה פוסלת בה שנ'
ושחט אותה לפניו ׳מפי השמועה
למדו שלא בא הכתוב אלא ללמד ד
שאם נתעסק בדבר אחר בשעת
שחיטתה פסולה שנ' ושרף את הפרה

לעיניו שיהיו עיניו בה ׳בא ללמד
שהמלאכה פוסלת בה משעת שחיט'
עד שתעשה אפר ׳ומה העוסק ד
בשריפתה ועשה מלאכה אחרת פ'
פסולה עד שתעשה אפר ״ שחט
הפרה ונשחטה בהמה אחרת עמ'
או נתחתכה דלעת עמה כשרה
שהרי לא נתכוון למלאכה אחרת
אע"פ שהבהמה שנשחטה עמה
כשרה לאכילה שאין שחיטת חולי'
צריכה כוונה ׳אבל אם נתכוון לחתוך
את הדלעת ונתחתכה בשעת שחיט'
פסולה שהרי עשה עמה מלאכה ״

פרק חמישי

ס'

העוסקין בפרה מתחלה ועד סופה
מטמאין בגדים כל זמן עשייתן ׳
שנ' בשוחט ומשליך עץ ארז וכבס
בגדיו ורחץ בשרו במים ׳ונ' בשורף
והשורף אותה יכבס בגדיו ׳וכתיב
וכבס האוסף את אפר הפרה את בגד'
ללמד שכל העוסקין בפרה מתחל'
ועד סופה מטמאין בגדים וטעונה
טבילה והערב שמש דבר תורה ״
אבל המשמר אותה משעת עשיית'
מטמאין בגדים מדבריהם שאין ידיו
בה אבר ״ כל מקום שנ' בתורה
בטומאות יכבס בגדיו לא בא ללמד
על הבגדים שעליו בלבד שהן טמאי'
לא בא ללמד שכל בגד או כלי שיגע
בו הטמא הזה בשעת חבורו במ'
במטמאיו הרי הן טמאין ׳ואם אח'
שיפרוש ממטמאיו אינו מטמא
בגדים ״ כיצד הנושא את הנבלה
ואחז בגד שעליו או כלי שיגע ב'
כל זמן שהוא נושא אותה הרי הן
טמאין והרי הן ראשון לטומאה ׳
וכן זה הנושא הרי הוא ראשון ד

פרש ומטמאין והשליך הנבלה כו'
הרי הוא ראשון כמות שהיה ואם
נגע בכלי או בבגד אינו מטמאן אות'
אותן שאין ולד הטומאה מטמא
כלי כמו שבארנו בתחלת הספר.
וכן כל כיוצא בנבלה. וכל העוסק
בפרה אם נגע בבגדיו בכלי בשעת
שחיטה בשעת שרפה הרי הן
טמאין. אבל לאחר שיפרוש מן
המעשה אע"פ שעדין לא טבל
אם נגע בכלי אינו מטמאו אע"פ
שהוא ולד הטומאה והפרה עצמ'
אינה מטמאה לא אדם ולא כלים
שנגעו בה אלא המתעסק בה בלבד
הוא הטמא וטעון טבילה ומטמא
בגדים כל זמן שעוסק בה. בד"א
בזמן שנשרפת בטהרתה אבל
אם נפסלה המתעסק בה טהור.
אירע פסול בשחיטתה אינה מ'
מטמאה בגדים. אירע פסול בה
בהויתה כל העוסק בה קודם פסול'
מטמא בגדים לאחר פסולה אינו
מטמא בגדים. השלים לכנוס את
אפרה המתעסק אחרכך בחלוק
האפר או בהצנעתו וכן הנוגע בו
טהור. ולא הפרה בלבד אלא כל
החטאות הנשרפות מן הפרים כו'
ומן השעירים אותם מטמאין בגדים
עד שיעשה אפר שהרי הוא אומ'
בפר ושעיר של יום הכפורים וגו'
והשורף אותם יכבס בגדיו מפי
השמועה למדו שזה בנין אב כו'
לכל הנשרפין שיהיו מטמאין כו'
בגדים שיעשו אפר. בד"א בשלא
אירע בהן פסול ונשרפו כמצותן
בבית הדשן אבל אם נפסלו בעזר'
נשרפין שם כפסולי המוקדשין
ושורפן טהור. וכן המתעסק
בהן משיעשו אפר אינו מטמא

בגדים. ואיזהו שורף זה המסייע
בשרפה כגון המהפך בבשר והמו'
והמשליך עצים והמהפך באש כו'
והמחתה בגחלים כדי שיתבער
האש וכיוצא בזה. אבל המצית
האור לשורפן והמסדר את המע'
המערכה טהור. וכן למדו מפי
השמועה שהנושאין פרים ושעירי'
הנשרפין להוציאן לבית הדשן כו'
לשורפן טמאין ומטמאין בגדים כו'
דין תורה כל זמן שהוא עוסק בה'
בהולכתן. והערב שמש וטבילה. מפי
המשלח שעיר לעזאזל שהוא מט'
מטמא כל בגד וכל כלי שנוגע בו כו'
בכלים שעליו כל זמן שהוא מתעסק
בשלוחו. שנ' והמשלח השעיר כו'
לעזאזל יכבס בגדיו. מאימתי
מטמאין בגדים הנושאין פרים כו'
ושעירים הנשרפין משיצאו בהן כו'
חוץ לחומת העזרה. נשאו מקצתן
במוטות ויצאו מקצתן הנושאין
חוץ לחומת העזרה והאחרונים
לא יצאו אלו שיצאו מטמאין בגד'
ואלו לא יצאו אינן מטמאין בגדי'
עד שיצאו. יצאו וחזרו לעזרה
הנושאין אותן בעזרה טהור עד ש'
שיצאו בהן. היה עומד חוץ לחומ'
העזרה המושך אותם ומשם מיד
מאחר שחזרו המאל וכבר יצאו כו'
לחוץ והרי זה המושך אותן בחוץ
הרי זה ספק טמא. ומאימתי
מטמא בגדים המשלח השעיר
משיצא חוץ לחומת ירושלם עד
שעת דחייתו לעזאזל. אבל אחר
שדחהו אם נגע בכלים ובגדים כו'
טהורין. הנוגע בפרים ושעירי'
הנשרפין עצמן אפילו אחר שיצאו
בין אדם בין כלים בין אוכלין בין מ'
משקין הכל טהורין. וכן אם נג'

נגע בשעיר המשתלח עצמו בזמן
הולכתו טהורין שאינן אלא מטמאי'
אלא המתעסק בהן בלבד שנ' והש'
והשורף אותם יכבס בגדיו. אבל הנ'
הנוגע בהן טהור.

פרק ששי:

המים
שנותנין עליהן אפר הפרה אין ממלאין
אותן אלא בכלי ומן המעיינות הנו'
הנובעין ומן הנהרות המושכין מהן
שנ' ונתן עליו מים חיים אל כלי. ונת'
ונתינת אפר הפרה על המים שנתמ'
שנתמלאו הוא הנקרא קדוש. והמ'
המים האלו שנתן עליהן האפר הן
הנקראין מי חטאות ומים מקודשי'
הן שקראן הכתוב מי נדה. הכל
כשרין למלאות המים חוץ מחרש
שוטה וקטן. והכל כשרין לקדש
חוץ מחרש שוטה וקטן. ואין ממ'
ממלאין ואין מקדשין אלא בכלי'
ואין מזין אלא מכלי. והמלוי והקדו'
כשרין בלילה. אבל אין מזין ולא טו'
טובלין אלא ביום וכל היום כשר
להזיה ולטבילה. בכל הכלים מ'
ממלאין ומזין ומקדשין ואפילו
בכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה
ובספינה ואחד כלי חרש ואחד כל
הכלים. אבל אין מזין ולא מקדשין
ולא ממלאין בדפנות הכלים ולא כו'
בשולי המחץ ולא במגופת החבית
ולא בחפניו ולא בביצת תרנגולת
ולא בשוקת שבסלע. אבל ביצת הנ'
היערים כשרה מפני שהוא כלי כו'
אדמה. שולי כלי עץ וכלי זכוכית
וכלי עצם אין מקדשין בהן עד כו'
שישוה אותן ויתקן אותן ויעשה
אותן כלים בפני עצמן. וכן מגופת
החבית שהתקינה להיות כלי מק'

מקדשין בה ובית הנצוצות כשר
לקדש בה ואין צריך לומ׳ שהיא
כשירה למלאות בה ולהזות ממנה ׳
כלי שחברו בארץ או בסלע וכ׳
ואפילו חברו בסיד מקדשין בו ומ
ומזין ממנו ״ עשה עטרה של
טיט סביב לכלי והמים שבכלי עולין
עד שהלכו לעטרה אם נטלת העטרה
עם הכלי הרי המים שבתוכה כשר
שהרי הן כבלי אדמה ואם לאו הרי
הן כמי שהקיף עטרה של טיט
בסלע או על הארץ ומלא אותה
מים שהן פסולין מפני שאינן
כלי ״ כלי חרש שנקב כונס
משקה אין מקדשין בו ואם
נקב במוציא משקה מקדשין בו ״
כלי שנקב מלמטה וסתמו בסמר
בסמרטוטין פסול מפני שהמים
שבו אינן על עגול הכלי אלא על הפ׳
הפקק ׳ היה נקוב מן הצד ופקקו
הרי זה כשר למלאות ולקדש ולהזות
ממנו ״ הזולף מים מן המעין בידו
וברגליו ובחרסית ונתן בתוך החבית
פסולין מפני שלא נתמלאו בכלי ׳ נתן
אותה חבית במים ודחק המים בי
בידיו וברגליו או בעלה ירקות כדי
שיעברו לחבית הרי אלו פסולין ״
וכן אם שקע במים כדי שיעברו
המים ויעלו וישפכו לחבית פסולים
ואם עשה כן בעלה קנים ועלי אגוז
הרי המים כשרים ׳ זה הכלל כל דבר
שהוא מקבל טומאה אם סייע בו
למים כדי שימלא הכלי מים פסולין ׳
ואם סייע בדבר שאינו מקבל טומ׳
כשרין ״ המפנה את המעין לתוך
הגת או לתוך הגבים וחזר ומלא בכלי
ממנה גבים או מהגת פסולין שהרי
צריך שתהיה לקיחת המים מן המו׳
המעין בכלי לכתחלה ״ הים הגדול

מקוה ואינו כמעין לפיכך אין ממ׳
ממלאין ממנו לקדוש ׳ וכל הנהרות
פסולין לקדש מהן מי חטאת וש׳
ושאר הימים כמעין ״ והמים
הנגררים משאר ימים והם הנקראים
זוחלין פסולין ׳ והזוחלין מן המעין
הרי הן כמעין וכשרים ׳ מים המוכין
פסולין ׳ ואלו הן המוכין המלוחין או
הפושרין ״ והמוכזבים הן המעינות
שפעמים מקירין ופעמים חרבים
ויבשים ואפילו היו חרבים פעם
אחת לשבע שנים הרי אלו פסולין ״
אבל אם היו חרבים בשני בצורת
או לשנים רבות יותר משבע או ל
שהיו מימיהן פעמים מרובין ופע׳
ופעמים מועטין ואינן חרבין הרי
אלו כשרין ׳ ומעין שיצא מתחלה
כשר ואינו צריך לבדוק שמא יכזב ׳
מי הירדן ומי הבצים ומי הירמוך ׳
פסולין מפני שהן מי תערובת ״
ואלו הן מי תערובת מים כשרין ל
לקדוש שנתערבו בהן מים פסולין ל
ואין ממלאין מתערובת שניהן ׳ ה
אבל מים כשרין שנתערבו במים כ
כשרין כגון מימי שתי מעינות
שנתערבו ונמשכו ממלאין בהם ״
המים שנשתנו שנוי מחמת ע׳
עצמן כשרין ״ בור שנפל לתוכו ח
חרסית או אדמה ונעשו מימיה ל
עכורין ממלאין ואינו צריך להמתין
נפל לתוכו שטף מימי גשמים ממ׳
ממתינין עד שיצלו ״ אמת המים
הבאה מרחוק הואיל ותחלתה מי
המעין כשרה למלאות ממנה ובלבד
שישמרנה שלא יפסיקנה אדם
ונמצא ממלאין מן המים שפסקו ל
תחלתן מן המעין שהן פסולין ״

פרק שביעי

המלאכה פוסלת במים קודם שיתקד׳
ואינה פוסלת בהזייתה ודברים
אלו דברי קבלה הן ׳ כיצד המלא מים
לקדוש ונתעסק במלאכה אחרת בע׳
בשעת המלוי או בשעת הולכת
מים שמלא או בשעה שמערה א׳
אותן מכלי אל כלי פסלן ״ לעולם
מלאכה פוסלת במים עד שיטיל
לתוכן את האפר ״ הטיל את האפר
ונתקדשו ונעשו מי נדה אין המלאכ׳
פוסלת בהן אלא מוליך המים המק׳
המקודשין או המערה אותן מכלי
לכלי והוא עוסק במלאכה אחרת
אין בכך כלום ׳ וכן מזה מהן בידו
אחת והוא עושה מלאכה בידו ה
אחרת ״ השכר פוסל בקדוש ובה׳
ובהזיה ואינו פוסל במלוי ׳ כיצד
הנוטל שכרו לקדש מי חטאת
או להזות מהן הרי אותן המים
כמי מערה והאפר כאפר מקלה
שאינן כלום ׳ אבל נוטל הוא שכר
למלאות המים או להוליכן ומקדש
אותן בחנם ומזה אותן חמזה
בחנם ״ היה המקדש או המזה
זקן או שאינו יכול להלך על רגליו
וכן הסומא וקדש ממנו והלך עמו
ברחוק לקדש או להזות הרי זה מ
מרכיבו על החמור ונותן לו שכרו
כפועל בטל שבטל מאותה מלאכה
שבטלו ממנה ״ וכן אם היה כהן
והיה מתטמא בטומאה המונעת
אותו מלאכול בתרומתו בעת ש
שילך עמו לקדש או להזות הרי
זה מאכילו ומשקהו וסכו ׳ ואם
בטלו ממלאכה נותן לו שכרו כפועל
בטל של אותה מלאכה שכל אלו ל
הדברים אינן שכר שנאמר בק
בקדוש ובהזיה שהרי לא הרויח
כלום ולא בטל אלא כנגד מה ש

שהפסיד ״ הממלא בידו אחת ומע׳
ועשה מלאכה בידו אחרת או כ׳
הממלא לו ולאחר או שימלא לו׳
ולשניהם כאחת שניהם פסולין ש׳
שהמלוי מלאכה הוא ונוטלין כל
מלוי ושניהם כאלו עשה עמו כ׳
מלאכה אחרת וכבר הודענו שהמ׳
שהמלאכה פוסלת במלוי בין שמל׳
לעצמו בין שמלא לאחרים ״
הממלא לאחרים אפילו מלא אלף
חביות זו אחר זו ואלף בני אדם כ׳
כולן כשרין ופי׳ אחד מהן נטל ה׳
המים שלו ומקדשן ״ מלא לעצמו
חבית אחר חבית אם נתכוון לקדשן
כל החביות לפי אחד והשליך על
עליהן האפר ומקדשן קדוש אחד
כולן כשרין שהכל מלוי אחד הוא ״
אבל אם נתכוון לקדש כל חבית
וחבית בפני עצמה כולן פסולין
חוץ מן האחרונה לפי שהראשונה
נפסלת במלאכה שעשה קודם
שקדש והוא מלוי השניה ״ וכן
השניה נפסלה במלוי שלישית
ואין כשר אלא אחרונה ״
חמשה שמלאו חמש חביות כ׳
לקדשן חמשה קדושין כגון ש׳
שישליך את האפר על כל אחת ו׳
ואחת בפני עצמה ונמלכו לערבן
ולקדשן כולן קדוש אחד או ש׳
שמלאום לקדשן קדוש אחד ו׳
ונמלכו לקדשם חמשה קדושין
כולן כשרין שהרי לא נתעסק חמ׳
הממלא במלוי אחר ״ אבל היחיד
שמלא חמש חביות לקדשן חמש
קדושין ואע״פ שנמלך לקדשן קד׳
אחד אין כשר אלא אחרון ״ מלאן
לקדשן קדוש אחד ונמלך לקדשן
חמש קדושין אין כשר אלא זו ל׳
שקדש בתחלה ״ וכן אם אמר

לאחר קדש לך את אלו אין כשר אלא זו
שנתקדשה תחלה אבל אם אמר לו קדש
לנו את אלו כולן כשרין שהרי לקדוש כ׳
אחד מלאן ואע״פ שנמלך לקדשן חמש
קדושין הרי לא קדש הוא אלא אחר
קדשן לו ״ הרוצה למלאות מים לקדש
ומים אחרים לצרכו ממלא את של
צרכו תחלה וקושרן וטוענן לאחריו
ואחר כך ממלא את של חטאות כדי
שלא יתעסק במלאכה אחר המלוי
ונותנן לפניו והולך ״ שנים שהיו
ממלאין כל אחד לעצמו והגביהו זה
על זה ונטל זה לזה קוץ מידו או מג׳
מגופו בשעת מלוי אם מלא שניה׳
לקדוש אחד המים כשרים ואם מלא
לקדש כל אחד לעצמו זה שהגביה
או שהוציא את הקוץ פסל את מימיו ״
המושך חבל למלאות בו ומלא ונטל
החבל בידו ומימיו על כתפו ונגע כ׳
כבעלים כדרכו ונתן להם החבל כשה׳
כשהוא מהלך כשרים ואם יצא מן
הדרך כדי להשליך החבל לבעלים כ׳
פסל את המים ״ מי שהיה ממלא
ומשליך החבל שממלא בו על הארץ
ואחר שמלא חזר וקבץ החבל על
ידו פסל את המים ״ ואם היה דולה
ומקבץ אחר ידו דולה ומקבץ המים
כשרים ״ הממלא ונתן לחבית עד
שמלאה אותה והצניע החבית שלא ת׳
תשבר בשעה שהיה ממלא או שכפ׳
שכפאה על פיה על מנת לנגבה ולמלא
בה כשר שזה מצורך המלוי הוא ״
אבל אם הצניעה או נגבה כדי להמלי׳
בה הקדוש פסול שהרי עשה מל׳
מלאכה שאינה לצורך המלוי ״ וכן
מי שהיה ממלא ונתן לשוקת ונפנה
חרסים מן השוקת בשעת המלוי כ׳
אם בשביל שתחזיק מים רבים כשרי׳
שהרי הוא צורך המלוי ואם בשביל

שלא יהיו החרסים מעכבין אותו כש׳
בשעה שהוא דולה המים שמלא בש׳
בשוקת הרי אלו פסולין ״ הממלא דלי
לשתות ונמלך וחשב עליו למי חטאות
אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב
מערה ואינו צריך לנגב ״ עודהו בתוך
המים וחשב עליו למי חטאות מערה
ואינו צריך לנגב ״ מים שמלאן למי
חטאות ואחר שמלאן חשב עליהן כ׳
לשתותן כשיטה הסלי פוסל את המים
אע״פ שלא שתה מהן כלום ״ ״

פרק שמיני

מי

שהיו מימיו על כתפיו ועבר והורה
הוראה לאחרים או שדן דין או ש׳
שחלצה בפניו או מיאנה או שהראה
לאחרים את הדרך או שהרג נחש
ועקרב או נטל אוכלין מן השוק ל׳
להצניען הרי המים פסולין שהרי כ׳
נתעסק בדבר אחר קודם שיתן האפר
על המים ״ אבל אם נטל האוכלין לאכלן
ואכלן כשהוא מהלך או שהרג נחש
ועקרב המעכבין אותו הרי המים
כשרים שזה מצורך הולכת מים ״
זה הכלל כל דבר שהוא משום מלאכ׳
שעשאו קודם מתנת האפר בין
שעמד בין שלא עמד פסל ״ ודבר ש׳
שאינו משום מלאכה אם עמד פסל
ואם לא עמד כשרין ״ היה מהלך במים
ופרץ בשעת הולכו ומקום שילך בו ל׳
אע״פ שפרץ על מנת לגדור כשרין ״ ל׳
ואם גדר קודם שיתן האפר פסולין ״
וכן אם קיבץ פירות לאכל אע״פ שכוונתו
להקצות את השאר כשרין ״ ואם הק׳
הקצה קודם מתן האפר פסולין ״ היה
אוכל בשעת הולכת מים והותיר ונתן
מה שהותיר לתחת התאנה או לתחת
האיזקעה אם נתכוון שלא יאבדו הפירו׳

הרי המים פסולין שהרי עשה מלאכ'
ואם דרכן לפי שאין בהן צורך הרי
המים כשרין ·· הממלא מים לקדשן
ומסרן לאחר לשמרן ועשו הבעלים
מלאכה לא נפסלו המים שהרי מסרן
לשומר · ואם עשה השומר מלאכה
פסלן שהרי הן ברשותו והרי נכנס
תחת הבעלים ·· היו שנים שומרין
את המים ועשה אחד מהן מלאכה
המים כשרין שהרי השני משמר ··
חזר הראשון לשמור ועשה השנ'
ועשה מלאכה המים כשרין עד ש'
שיעשו כל השומרין מלאכה כאחת ··
המקדש בידו אחת ועשה מלאכ'
בשניה אם לעצמו קדש פסל שהרי
עשה מלאכה קודם מתן האפר ·
ואם לחברו קדש המים כשרין ש'
שאין זה פוסל מימיו של חברו במ'
במלאכה והוא שיהיה העושה הב'
הבעלים או השומר ·· המקדש ל'
לעצמו ולאחר כאחת שלו פסולין ש'
שהרי נפסלו המים של עצמו במ'
מעסק שנתעסק בקדוש חברו · ש'
אבל אם קדש לשנים כאחת שניהן
כשרין שאין מלאכתו פוסלת מי א'
אחרים ·· הממלא לעצמו בשתי ש'
ידיו כאחת בקדוש אחד פסול בשני
קדושין כשר ·· קדש לעצמו בשתי
ידיו כאחת בקדוש אחד כשר בשני
קדושין כשרין ·· מלא וקדש בשתי
ידיו כאחת לעצמו שניהן פסולין ··
מלא לאחר בשתי ידיו כאחד בקדוש
אחד כשר בשני קדושין פסול ··
קדש לאחר בשתי ידיו בין בקדוש
אחד בין בשני קדושין שניהן כש'
כשרין · מלא וקדש בשתי ידיו כאח'
לאחר המלוי פסול והקדוש כשר ··
זה הכלל כל מלוי שעשה עמו מל'
מלאכה בין שמלא לעצמו בין שמלא

לאחר פסול ·· כל מים שנתמלאו כה'
כהלכתן ועשה מלאכה קודם שית'
האפר אם היו המים שלו הרי הן פ'
פסולין ואם היו של אחר הרי אלו כ'
כשרין ·· וכל דבר שבידו ועשה מ'
מלאכה בין שיש שם שומר שאינו
עושה מלאכה בין שאין שם שומר
פסל · ודבר שאינו בידו ועשה מ'
מלאכה אם יש שם שומר לא פסל
ואם אין שם שומר פסל ·· האומר
לחברו קדש לי ואקדש לך וקדשו זה
לזה הראשון כשר והשני פסול ש'
שהרי קדש בשכר ·· מלא' מלא לי
ואמלא לך ומלאו זה לזה הראשון
פסול המלוי והיתה כונתו שימלא
לו חברו חלף מלוי זה והרי הוא כמ'
כממלא לו ולאחר שהן פסולין · וה'
והשני כשר שהמלוי בשכר מותר
והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא
ואין כונתו מלוי אחר ·· האומ' לחבר'
קדש לי ואמלא לך שניהן כשרין ש'
שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש ו'
והמלוי בשכר מותר · מלא לי ואקדש
אני לך שניהן פסולין · זה שמלא בת'
בתחלה פסול שהרי הוא כממלא ומק'
ומקדש כאחת ופסל המים במלאכה
וזה שקדש באחרונה שהרי קדש
בשכר וכמו החזיר חוב שעליו ··
ההולך לקדש הרי זה נוטל את המפתח
ופותח והוציא האפר ונוטל קורדום
אם צריך לחתור בו אפר הפרה ונוטל
סלם ומוליך ממקום למקום להביא
האפר וכשר · ואם משנטל האפר
לקדש בו כסה הכלי שהיה בו האפר
או שהגביה את החבית או שזקף הכלי
בארץ קודם שישליך האפר במים
פסל את המים ונטל האפר כשר לקד'
בו מים אחרים ·· זקף את הכלי ש'
שיש בו האפר בידו כדי שלא יתפזר

כשרין ומפני שאי אפשר שהרי אם
הניחו בארץ פסל ואם כסהו פסל ··
נטל את האפר ורוח שהיא מרובה
והחזירו והם כשרים ·· נתן האפר
על המים ורוח שהיא מרובה ונ'
ונטל ממנו לקדש מים אחרים כשר ·
קיסם על ידי את לחתות בו האפר
אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה
פסול · ואם בשביל שיכנס האפר
בכלי כשר ··

פרק תשיעי

כיצד
מקדשין המים באפר פרה · נותן ה'
המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי
ונותן האפר על פני המים כדי שיראה
על פני המים אעפ' שהיתה חבית ה'
גדולה מלאה מים ומערבן ·· ואם
נתן האפר תחלה ואחר כך נתן עליו
המים פסול · ומה זה שנ' בתורה ונתן
עליו מים חיים אל כלי · כדי לערב בהן
את האפר ·· המקדש צריך שית'
שיתכוין ויתן האפר בידו על המים
שנ' ולקחו לטמא מעפר שרפת ·
עד שיהיה לקדוש ולמלוי ולהזאה ·
אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו
האפר לתוך המים או שנטל האפר
בידו ודחפו חברו או שדחפתו ה'
הרוח ונפל האפר מידו על המים פ'
או שנפל האפר מידו על צד הכלי
או על ידו ואחר כך נפל המים הרי
זה פסול ·· קדש פחות מכדי הז'
הזאה בכלי זה ופחות מכדי הזאה
בכלי זה לא נתקדשו · היה האפר
צף על פני המים וכנס ממנו את
מה שעלה וקדש בו מים אחרים
הרי אלו מקודשין וכל שנגע במים
אין מקודשין בו פעם שנייה אעפ'
שנגבן ואפילו בשבת הרוח ונתנה

האופר על גבי המים אינו מעכב והן
מקודשין. כלי קטן שהיה בתוך
כלי גדול והן מלאין מים והמים מ'
מעורבין כיון שנתן האופר במים
שבכלי הגדול נתקדשו כל המים
שבכלי הקטן ואע"פ שהיה פיו צר
ביותר ולא נכנס לו האופר שהרי
המים כולן מעורבין. היה ספוג
בתוך המים בעת שנתן האופר הרי
המים שבספוג פסולין מפני של'
שיצאו פסו' כיצד יעשה הולך את
כל המים עד שהגיע לספוג ולא יגע
בספוג. ואם נגע בספוג אף על פי
שהמים צפין על גביו כל שהן פ'
פסולין לפי שהמים שבספוג יוצ'
ויוצאין ומתערבין במים הכשרי'.
נפל ספוג לתוך המים המקודשין
נוטלו וסוחטו חוץ לכלי והמים
שבכלי כשרין. שתי שקתות ש'
שבאבן אחת שנתן האופר לתוך ל'
אחת מהן אין המים שבשניה מק'
מקודשין ואם היו נקובות זו לזו
כשפופרת הנוד או שהיו המים
צפין על גביהן אפילו כקליפת השו'
ונתן האופר לאחת מהן הרי המים
שבשניה מקודשין. שתי אבנים
שהקיפן זו לזו ועשאן אותן שקת
וכן שתי עריבות וכן שקת שנחלק'
ונתן אופר בחלק אחד מהן המים
שבינתיים אינן מקודשין ואם חבר'
בסיד או בגפסיס והן יכולות להנט'
כאחת המים שביניהן מקודשין ש'.
מים מקודשין שנתערבו עמהן
מים אחרים כל שהוא ואפילו מים ש'
שנתמלאו לקדוש הרי אלו פסולין.
וכן אם ירד לתוכן טל הרי אלו פסולין.
נפל לתוכן משקין ומי פירות יערה
הכל וצריך לנגב הכלי ואחר כך יתן
לתוכו מים מקודשים אחרים.

נפל לתוכן דיו קומוס וקנקנתוס וכל
דבר שהוא רושם יערה הכל ואינו צ'
צריך לנגב שאם ישאר שום דבר
הרושם הרי הוא נראה. המטביל
כלי לחטאות במים שאינן ראוין לקדש
צריך לנגב ואחר כך יקדש בו. הטבילו
במים הראוין לקדש בו אינו צריך
לנגב. ואם הטבילו לאסוף בו מים מ'
מקודשין בין כך ובין כך צריך לנגב.
קורה שהטבילה במים הראוין ל'
לקדש סך מקדשין בה אבל אין או'
אוספין לתוכה מי חטאות מפני ש'
שהמים שהוטבלה בהן נבלעין בתוכ'
ויוצאין ומתערבין במי חטאות ופוסלי'
אותן. נטמאת והטבילה אין מ'
מקדשין בה שהמשקין הטמאין ב'
בה נבלעין בגופה ויוצאין ונתערבו במי'
שמקדשין אותן לתוכה. מים מקודשי'
שנפלו לתוכן שקצים ורמשים ונתבקעו
או שנשתנו מראיהן פסולין ואפילו ה'
היו יבשין ביותר כגון הצבוה והחירה
והכנה שבתבואה. נפל לתוכם חפושי'
ואע"פ שלא נתבקעה ולא נשתנה מראין
הרי המים פסולין מפני שהיא כש'
כשפופרת והמים נכנסין בתוכה ויוצא'
מתוכה עם הלחה שבה. מים מקודשי'
ששתת מהן בהמה וחיה פסולין וכן
כל העופות פוסלין אותן חוץ מן היונ'
מפני שהיא מוצצת ואין רוק יוצא
מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים
ששתו אינן פוסלין חוץ מן החולדה מפנ'
שהיא מלקקת על שונה ומעיבת הלחה
יוצאה מפיה במים. מי חטאות ש'
שנשתנו מראיהן מאליהן כשרין.
מחמת עשן פסולין. הגלידו וחזרו ונמ'
ונמוחו כשרין ואע"פ שנמוחו בחמה.
ואפילו חממם באור פסולין. אופר
חטאות שנשתנו מראיהן מחמת עצמ'
או מחמת עשן כשר. נשתנה מחמ'

אבק או שנפל לתוכו סיד או גפסית או כ'
שנתערב בו עפר מקלה כל שהוא הרי
זה פסול. המחשב על מי חטאות
לשתותן לא פסלן עד שישתה מהן.
ואם שפך מן הכלי לתוך גרונו ולא נגעה
שפתו במים שבכלי לא פסל. כלי שיש
בו מים מקודשין שהניחו מגולה ובא
ומצאו מכוסה הרי אלו פסולין שחזק'
אדם שאינו טהור לחטאות נגע בהן
שהרי בודאי אדם כסהו. הניחו
מכוסה ובא ומצאו מגולה אם יכול'
חולדה לשתות מהן או שירד לו טל
כלילה פסולין ואם לאו כשרין מפני
שיש שם שתי ספקות ספק אדם כ'
גלהו ספק בהמה חיה ועוף או רוחש
ואם תמצא לומר אדם גלהו שמא טהו'
היה לחטאות או אינו טהור. המוסר
מים מקודשין או מים שנתמלאו לקד'
לאדם טמא לשמרן הרי אלו פסולין.
שנים שהיו שומרין את החבית נטמא
אחד מהן כשרין מפני שהן ברשותו
של שני. טהר אחד לשומר ונטמא ה'
השני כשרין מפני שהן ברשותו של
ראשון. נטמאו שניהם כאחד הרי
המים פסולין.

פרק עשירי

המולין

מים לקדוש אינן צריך שיהיה הכו'
הממלא המקדש והמזה ולא מקדש
אחד ומזה אחד. וכן ממלאין אדם ב'
בכלי ומערה מכלי לכלי ומקדשין בכלי
אחר ומערה המים המקודשין מכלי
לכלי ומזה מכלי אחר. ממלאין אדם
ומניחן ואפילו לקדוש כל זמן שירצ'
ואין בכך כלום ומוליכין ממקום למקו'
ומעיר לעיר ונותן עליהן אופר ומקדש
בכל עת שירצה. וכן המים המקודשי'
מניחין אותן ימים ושנים ומזה מהן

בפ' אדם שהוא צריך עד שיאמר ואמ'
ואמ' לכן ממקום למקום ומעיר לעיר
ומשמר אדם אפר הפרה אצלו ואמ'
ואמ' לכן ממקום למקום ומעיר לעיר ״
פעם אחת הוליכו כלי שיש בו מי
חטאות בספינה בירדן ונמצא כזית
מת בקרקע הספינה ונטמאו המי'
מאותה שעה גזרו ב"ד הגדול שאין
מעבירין מי חטאות ולא אפר חטאת
בנהר ובספינה ולא ישיטם על פני
המים ולא יעמד בצד הנהר ויכול
ויזרקם בצד השני ״ אבל עובר
אדם עד צוארו במים ובידו אפר
פרה ומים מקודשין וכן אדם ומי'
הריקנים שהן טהורין לחטאות
ומים שנטמאו לחטאות ועדיין לא
נתקדשו מעבירין אותן בנהר וכ'
ובספינה ומעבירין מים מקודשין
בספינה בים הגדול ושטין בהן על
המים לפי שלא גזרו אלא מים מ'
מקודשין ועל האפר בנהר ״
המוליך מים לקדשן ואין צריך ל'
לומ' מים שנתקדשו לא יפשיל הכלי
לאחוריו אלא לפניו שנ' ומשמרת
למי נדה בזמן שהן שמורין הן מי
נדה ואם לאו פסולין ״ הרי שהיו
שתי חביות נתן אחת לפניו ואחת
לאחוריו מפני שאי אפשר ״ מי
חטאות ששקלן במשקל אם הסיח
דעתו פסולין ואם לאו כשרים ״
אבל אם שקל דברים אחרים במי ה'
חטאות הואיל ועשאן משקולת פ'
פסלן שאין זה משמרת ״ כל אלו
הטהורין שאמרנו או מקדשין
או שמזין וכן כל הכלים שאמרנו
ומקדשין בהן ושמזין מהן אם
היו טבולי יום אע"פ שלא העריב
שמשן הרי אלו כשרין לפי שכל
מעשה הפרה המלאוי והקדוש:

וההזאה כשרים בטבולי יום כמו ש'
שביארנו ״ ומפני הצדוקין מטמאין
כלי שטף ומטבילין אותן ואחר
משתמשין בהן במי חטאות ״
הכל כשרין להזות חוץ מן האשה
וטומטום ואנדרוגינס והקטן שאין
בו דעת אבל קטן שיש בו דעת כש'
כשר להזות והערל כשר להזות ש'
שאין הערל טמא ״ קטן שיש בו
דעת שהזה והאשה מסייעתו כגון
שאוחזה לו המים בידה הזייתו כשר
ובלבד שלא תאחז בידו בשעת ה'
הזיה שאם אחזה בידו הזייתו פסול'
המזה צריך להתכוון ולהזות על
הטמא לטהרו ״ אם הזה שלא בכונה
הזייתו פסולה ״ אבל זה שמזין עליו
אינו צריך כונה אלא מזין על האד'
האדם לדעתו ושלא לדעתו ״
המתכוין להזות לפניו והזה לאחו'
או לאחוריו והזה לפניו הזייתו פסו'
נתכון להזות לפניו והזה על הצדדין
של פניו הזייתו כשרה ״ המזה
אינו צריך טבילה לכל הזיה אלא ל'
טובל את האזוב ומזה הזיה אחר
הזיה עד שיגמרו המים ומזה
הזיה אחת על כמה בני אדם או על
כמה כלים כאחת ואפילו מאה ״ וכל
שנגע בו מן המים כל שהוא טהור
והוא שיתכוין המזה להזות עליו ״
טבל האזוב ונתכון להזות על דבר
המקבל טומאה או על האדם והזה
מאותה טבילה על דבר שאינו מק'
מקבל טומאה או על טומאה אם
נשאר מים באזוב אינו צריך לחזור
ולהטביל אלא מזה מן השאר על
האדם או על הכלים הטמאים שהרי
תחלת טבילתו בכשרות היתה אבל
אם טבל האזוב להזות על דבר שאינו
מקבל טומאה או על הבהמה וחזר

על האדם או על הכלים הטמאים הזייתו
פסולה עד שיחזור ויטביל האזוב
פעם שנייה ויתכון להזות על האד'
או על דבר שמקבל טומאה ״
הטביל את האזוב ונתכון להזות על
דבר שאינו מקבל טומאה והמים
המנטפים כשרים לפיכך אם נטפו
בכלי וחזר והטביל בהן את האזוב
בכונה להזות על דבר המקבל טומא'
הזייתו כשרה ״ מי חטאות שנתמעטו
טובל אפילו ראשי גבעולין ומזה
ובלבד שלא יספג ״ צלוחית שפיה
צר טובל ומעלה כדרכו ומזה ואינו
צריך להזהר שלא יגע בצדדי ה'
הכלי בפעם שנייה ״

פרק אחד עשר

כיצד מטהרין טמאי מת במי נדה
לוקח אדם טהור שלשה קלחים
של אזוב ואוגדן אגודה אחת ובכל
בד ובד גבעול אחד וטובל ראשי
גבעולין במי נדה שבכלי ומתכון
ומזה על האדם או על הכלים ביום
השלישי וביום השביעי אחר ש'
שתנץ החמה ״ ואם הזה משעלה
עמוד השחר כשר ״ ואחר שיזה
עליו ביום השביעי טובל ביום ה'
ומעריב שמשו והרי הוא טהור
לערב ״ טבל האזוב בלילה והזה
ביום או שטבל האזוב ביום והזה
בלילה הזייתו פסולה והמים מט'
מטמאין מפני מי חטאות כמו ה'
שיתבאר עד שתהיה טבילתו של
אזוב במים והזייתו ממנו ביום
השלישי וביום השביעי ״ אחר
הנץ החמה ״ ואם עבר ועשה מ'
משעלה עמוד השחר כשר כמו

שביארנו. מי שנטמא במת ושהה
כמה ימים בלא הזיה כשיבוא להזות
אותה לא נמנה שלשה ימים ומזין ע'
עליו בשלישי ובשביעי ומעריב ל'
שמשו. בד"א בעם הארץ שבא לה'
להזות שיספור את היום שלישי של'
ואינו מודה שהיום נטמא לפיכך
צריך לימנות כמנין. אבל חבר שבא
להזות מזין עליו ועל כל כליו מיד.
מי שהזה עליו בשלישי ולא הזה
עליו בשביעי ושהה כמה ימים טובל
בכל עת שירצה אחר השביעי בין
ביום בין בלילה ומזין עליו ביום בין
קודם טבילה בין אחר טבילה ואפי'
טבל בליל תשיעי או ליל עשירי ומזי'
עליו למחר אחר הנץ החמה. כל
הטמאין מקבלין הזיה כיצד זבים
וזבות נדות ויולדות שנטמאו במת
מזין עליהן שלישי ושביעי והרי
הן טהורין מטומאת מת שהן ל'
טמאין טומאה אחרת. שנ' והזה
הטהור על הטמא. הא למדת שהזי'
מועלת לו אע"פ שהוא טמא. וכן הנ'
הערל מקבל הזיה כיצד ערל שנטמא
במת והזה עליו שלישי ושביעי ל'
הרי זה טהור מטומאת מת וכשימו'
טובל ואוכל בקדשים לערב. מצות
אזוב שלשה קלחים ובכל קלח וקלח
גבעול אחד נמצאו שלשה גבעולין
ושיריו שנים. ואם לקח שנים בתח'
בתחלה ואוגדן כשר. נתפרדו הגבעו'
ונשרו העלין ונפלו ולא נשאר אלא
גבעול אחד ואוגדו כל שהוא כשר. וע'
ושירי האזוב בכל שהוא. קלח
שיש בו שלשה בדים ומפסיקו ואח'
ואחר כך אוגד שלשתן שמועה היא
אגדה אע"פ שלא נתפרש בתורה ש'
שיהיה אגודה. פסקו ולא אגדו או ל'
שאגדו ולא פסקו או שלא פסקו ל'

ולא אגדו והזה בו כשר. האזוב הקצר
אוגדו בחוט או בכוש ובוצעו בו ומט'
וטובל במים ומעלה ואוחז באזוב ומ'
ומזה. נסתפקו אם מן החוט הזה
אם מן הכוש או מן הגבעול הזיתו
פסולה. אין מזין לא ביונקות הא'
האזוב ולא בתמרות אלא בגבעולין ל'
ואלו הן היונקות גבעולין שלא גמ'
גמלו עדין. ומי שהזה עליו ביונקות
ונכנס למקדש פטור. ומאימתי ל'
מזין מאזוב משיניץ. ואזוב שהזה בו
מי נדה כשר לטהר בו את המצורע.
כל אזוב שיש לו שם לווי פסול. האז'
והאיזוב שקורין אותו ביחוד הוא הכשר
והוא האזוב שאוכלין אותו בעלי בתים
אבל זה שקורין אותו אזוב יון ואזוב
כחלית ואזוב מדבריהם פסול. אזוב
של אשרה ושל עיר הנדחת ושל ער'
ושל תרומה טמאה פסול ושל תרומ'
טהורה לא יזה ואם הזה כשר.
אזוב שלקטו לעצים ונפלו עליו משק'
ונגבו הרי זה כשר להזיה. לקטו לאוכ'
ונפלו עליו משקין אע"פ שנגבו פסול
שהרי נטמא להזיה שכל המשקין ל'
והאוכלין וכל הכלים הרי הן כטמאים
לענין חטאות כמו שיתבאר. לקטו
לחטאות הרי הוא כלקטו לעצים ואם
נפלו עליו משקין ונגבו יזה בו.

פרק שנים עשר

אדם שנטמא במת והזה עליו כיון שנגע
כל שהוא מאיבריו בכל מקום מעור בשר של
טמא עלתה לו הזיתו ואם נפלה מן המי'
על ראש אצבעו או על ראש שפתו אפי'
אם נגעה בלשונו לא עשה כלום אע"פ
שהלשון כאיברים שבגלוי לענין טומא'
כמו שביארנו אינה כאיברים שבגלוי ל'

לענין הזייה וטבילה. וכן כלי שנטמא
במת והזה עליו כיון שהגיע לגופו של
כלי כל שהוא ממימי נדה עלתה לו
הזיה. שני כלים או שני בני אדם
שנתכוון להזות על שניהם כאחת וה'
והזה על אחד מהן ונטפו המים מעל
הראשון הרי השני בטומאתו עד ל'
שיפלו המים עליו מתחילת הזאה ולא
מן התמצית. הזה על שני כלים ונס'
ונסתפק לו אם הזה על שניהם כאחת
או אחרו מעט עליו הזייתו פסולה.
מחט שהיא נתונה על החרש הו'
והזה עליה ספק אם על המחט הזה ל'
ספק מן החרש מיצה עליה הזיתו פס'
פסולה. כלים המתפרקין שהן מחוב'
זה בזה מחוברים כגון ומספרות של
פרקים ואיזמל של רהטני וכיוצא בהן
בשעת מלאכה חבור לטומאה ולהזי'
שלא בשעת מלאכה אינו חבור לא
לטומאה ולא להזיה. כיצד הן חבור
לטומאה ולהזיה שאם נטמא אחד
מהן בשעת מלאכה נטמא השני
ואם הזה על אחת מהן בשעת מלאכ'
עלתה הזיה לשניהם וכאלו הן גוף אח'.
וכיצד אינן חבור לטומאה ולהזיה
שאם נטמא אחד מהן שלא בשעת
מלאכה לא נטמא חברו ואם נטמאו
שניהם והזה על אחת מהן שלא
בשעת מלאכה לא טהר חברו אע"פ
שהן מחוברין וזהו דין תורה.
אבל מדברי סופרים גזרו שיהיה
חבור לטומאה ואפילו שלא בשעת
מלאכה גזרה משום שעת מלאכה
ולעולם אם יגע הטמא באחד מהן
נטמא חברו. וכן גזרו עליהן שלא
יהיו חבור להזיה ואפילו בשעת מלאכ'
גזרה משום שלא בשעת מלאכה ל'
ולעולם אם הזה על אחד מהן לא טהר
חברו עד שיזה גם עליו. חנה לחות

שכל מקום שיהא שומע חבור לטומ'
ואינו חבור להזיה אין זה אלא גזרה
מדבריהם על הדרך שבארנו ·· שני
כלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד
כגון שתפר שני בגדים או שתי יריעו'
הרי אלו חבור לטומאה ולהזיה מפני
שהן ככלי אחד ·· שלל הסכסכין וה
והבגד שהוא תפור בכלאים הואיל
והן עומדין להתירן אינן חבור להזיה
והרי הן חבור לטומאה · וכן הסלים
שבקנקנו והמטה של טורסי וקרן של
ליבה וקתים של מעורי רכבים ושל:
ושלשלת המשתחות חבור לטומאה:
ואינה חבור להזיה ואין צריך שיגע
המים מן המזה בכל סל וסל ובכל משפה
ובכל קרן וקרן ובכל קורה וקורה ומט
ומטה זו המוסיעלת ·· המחבר שלש
כסתות של עור ושש של פשתן או
שלשה סדינין או שתים עשרה מטפ
מטפחות הרי אלו חבור לטומאה ולהזי'
יתר על כן חבור לטומאה ואינו חבור
להזיה ·· חלוק אחד וטלית אחד דק
וקלובקרין אחד הרי הן חבור לטומא'
ולהזיה ואפילו הן ארוכין ביותר או
רחבים ביותר ·· ומהו קלובקרין
זה בגדים שמניחין עמוד גפן כיצד
ומעמידין אותן כלוחות ועושין אותן ח
חלוק לאותות הגשמים ·· כסוי האיחם
שהוא מחובר בשלשלת הזה על ה
האיחם טהר הכל הזה על הכסוי לא
טהר האיחם עד שיזה עליו ·· הזוג
והענבל חבור לטומאה ולהזיה ואם
הזה על אחת מהן טהרו שניהם ··
הטוה שטוין בו העששיות או שוחין
בו החבלים שלשה גופין יש בו · העץ
שתולין בו את הטווי הוא הנקרא
כוש והנחשת או הברזל שבראש
העץ הזה הוא הנקרא סנידה שבה
פותלין וטוין ·· והרחים אשר באמצ

הכוש הוא הנקרא פיקה · המוש
שפותלין בו החבלים שנטמא לא יזה
אלא על הפיקה שלו ואם על הכנש יזה
על הכנידה · ואם הזה על אחד משלש'
טיהר הכל ושל פשתן מזה על אחד
משלשתן לטהרה לפי ששלשתן כ'
חבור ·· עור של עריסה שהוא מ'
מחובר לשקות חבור לטומאה ולהזי'
החולק של מטות אינו חבור לא לט'
לטומאה ולא להזיה ·· כל ידות
הכלים הקדמונות כגון מעבה הסכין
דמירעיו בו שהמגב נקוב והברזל
נכנס בו חבור לטומאה ולהזיה · יתד
ידות החדוקות כגון עץ החמת שהעץ
נכנס בברזל אינו חבור להזיה ··

פרק שלשה עשר

מעלות יתרות עשו בטהרת החטאות
שהאדם הטהור אפילו טבל לקודש
ועומד ומשמש על גבי המזבח אינו
טהור לחטאות לא לשרפתה ולא למלוי
המים ולא לקדשן ולא להזות עד שי'
שיטבול לשם חטאות ואחר כך יהיה
טהור לחטאות · וכן הכלים אפילו
מזרק שבעזרה אינו טהור לחטאות
עד שיטבילוהו לשם חטאות · וכן כל
האוכלין וכל המשקין אע"פ שהן טה'
טהורין הרי הן לענין חטאות כטמאי'
ומשקין הטמאין ·· כל כלחרים
למשכב או למושב אע"פ שהוא כ'
טהור לגבי קדש הרי הוא לגבי ח
חטאות כמדרס הזב עד שיטבילוהו
לשם חטאות ·· ר' יוחנן בן גודגדא היה
אוכל בטהרת הקודש כל ימיו והיה
מטפחתו כמדרס הזב לענין חטאות ··
כל אלו הטומאות אע"פ שאינן מטמ'
לא אדם ולא כלים ואפילו לקודש כ'

טמא שבארנו הרי הוא מטמא כלים
לחטאות · לפיכך אמרו המקדש מי
חטאות לא ינעול הסנדל שמא ישלו
משקין על הסנדל ונמצא הסנדל
טמא · שכל המשקין טמאין הן לג'
לגבי מי חטאות ונטמא זה המקדש
בנגיעתו בסנדל ונמצאו מי החטאות
טמאין ·· מי שנטמאו ידיו בלבד
בדברים המטמאין את הידים כגון ש'
שנגע באוכלין ומשקין וכיוצא ב'
בהן אע"פ שהוא טהור לקודש ואינו
צריך אלא טבילת ידים בלבד כמו ש'
שיתבאר הרי נטמא כלו לענין
חטאות וצריך טבילה ואפילו אין מי
נטמאה אלא ידו אחת מטמאה כלו
והרי הוא ראשון לטומאה ·· כל
הטעון טבילה בין מדברי תורה בין
מדברי סופרים מטמא מי חטאות
ואת אפר החטאות ואת המזה מי
החטאות במגע ובמשא · וכן מטמא
את האזוב המוכשר ואת המים
שנתמלאו ועדיין לא נתקדשו ואת
הכלי הריקן הטהור לחטאות מטמא
כל אחד מאלו במגע ובמשא
וטמא שנגע במקצת אפר חטאות
פסל את כלו ·· אין מונין לחטאות כ'
ראשון ושני ושלישי כדרך שמונין
לתרומה ולקדש · כיצד · עשרה
שטבלו לשם חטאות ונטמא אחת מ'
מהן ואפילו אין נטמא אלא לגבי חט'
חטאות בלבד כגון שנטמאה ידו ב'
בלבד ונגע בחברו וחברו בחברו ואפ'
הן מאה כלן טמאין לחטאות ··
וכן כלים טהורין לחטאות שנגעו
כלי מהן אפילו אין נטמא אלא אחורי
בלבד לגבי חטאות כגון שנגעו משקי'
באחוריו ונגע כלי זה בכלי שני ושני
בשלישי נטמאו הכלים כלם לגבי ל'
חטאות ואפילו הן מאה ·· כל הראוי:

להטמאות במדרס הזב מפני שהוא
טהור לקדש · אם הסיט הטהור
לחטאת נטמא אף על פי שלא נגע בו ·
וכן הטהור לחטאת שהסיט את
שאינו טהור לחטאת או שהסיט
את הרוק או את מימי רגליו של אדם ·
זה נטמא אף על פי שלא נגע בו ואף על פי
שאינן טמאין ולא מטמאין במשא מן
התורה · כיצד מפתח שהוא ל'
טמא והוא שהיה תלוי בדלת וסגר
הטהור לחטאת את הדלת הואיל
והסיט את המפתח הטמא נטמא ·
וכן אם הסיט את השרץ ואת שכבת
זרע הרי זה טמא לחטאת אף על פי
שאינן מטמאין במשא כמו שיתבאר ·
הטהור לחטאת שנגע בכלים
שהיו למעלה מן הזב וכיוצא בו ·
והן הנקראין מדף אף על פי שהוא טהור
לקדש נטמא לחטאת · וכן כלי הטהור
לחטאת שנגע במדף נטמא לחטאת ·
הטהור לחטאת שנגע באוכלין
ומשקין בין טמאין בין טהורין של
שאר אוכלין ומשקין שלגבי חטאת אינן
טהורין אם נגע בהן בידו נטמא כל
גופו כמו שביארנו · נגע ברגלו בהן
או בשאר גופו או שהסיטן בידו ולא
נגע בהן טהור · וכן אם נגע בידו
בתנור וכיוצא בו משאר כלים שאינן
טהורין לחטאת נטמא כולו · אבל
אם נגע ברגלו בהן הרי הוא טהור
לחטאת כמו שהיה · הטהור
לחטאת שהכניס ראשו ורובו לתוך
מים שנתמלאו לחטאת נטמא ·
מפני שהן שאובין · ומדברי סופרי'
שהבא ראשו ורובו במים שאובין
נטמא כמו שיתבאר · הכל נאמנין
על טהרת החטאת אפילו עמי הארץ
מפני חומרתה ומעלות אלו שעשו
בה הכל טהורין בה · והרי נאמר

טהרה והיתה לעדת בני ישר' למשמרת
כל בני ישר' ראוין למשמרה · אפילו עם
הארץ שהביא כלי מביתו ואפי' כלי
חרס ואמ' כלי זה טהור הוא לחטאת
הרי הוא מקדשין בו ומזין ממנו
אף על פי שהותר כלי הרי הוא טמא ל'
לקדש ולתרומה · וכן עם הארץ
שאמ' טהור אני לחטאת או שהיו
מי חטאת אצלו ואמ' טהורין הן כל
מקום שאין אדם מישר' נחשד על זה ·

פרק ארבעה עשר

כלי חרש שהיה בו אפר חטאת ונגע
בו שרץ מאחוריו טהור שאין כלי חר'
מטמא מגבו ואפילו לגבי חטאת
הניח כלי על גבי השרץ אף על פי שלא נ'
נטמא הכלי הרי האפר טמא שנ'
והניח מחוץ למחנה במקום טהור
ואין זה מקום טהור · ולא על גבי
השרץ בלבד אלא אפילו הניחו על
גבי אוכל שני וכיוצא בו מדברים
שטומאתן קלה והן מדברי סופרים
הרי נטמא האפר · שנ' במקום טהור
שלא יהיה שם על גבו שום טומאה
בעולם · וכן כלי חרס שהיה בו א'
אפר חטאת ונתנו על ארובה שה'
שבבית טמא אם היה הכלי משול
משולש לבית נטמא ה אפר אף על פי
שאין בארובה פותח טפח · ואם לא
היה משולש אם היה בארובה פותח
טפח והיה הכלי שולל בין שיש
בה פותח טפח בין שאין בה פותח
טפח האפר טהור · וכן כלי חרס
שיש בו אפר או מים מקודשין וה'
ומוקף צמיד פתיל ונתון באהל המ'
המת הרי האפר והמים טמאין שנ'
שאין החטאת נצלת באהל המת ב'

בצמיד פתיל שנ' במקום טהור ואין
זה מקום טהור · וכן אוכלין ומשקין
של קודש אינן נצלין באהל המת ב'
בצמיד פתיל · אבל מים שאינן מקודש'
וכלי ריקם הטהור לחטאת נצל בצמי'
פתיל · במה דברים אמורים כשהיו הכלים טהו'
אבל אם נטמאו הכלים נפסלו המי'
בכל מקום שהן · כיצד היו המים
מוקפין צמיד פתיל והן באהל המת
שמהן טמאין · היה הוא מבחוץ ל'
והמים שאינן מקודשין ובפנים
שמהן טהורין · הוא מבפנים והמי'
מבחוץ כשם שהוא טמא כך המי'
פסולין · הטהור לחטאת שהיה
עומד על גבי התנור וכיוצא בו ל'
מכלים שאינן טהורין לחטאת ופשט
ידו חוץ לתנור · וכלי שיש בו מי ח'
חטאת בידו · וכן קנה המוטל על גבי
התנור ושני כלין שיש בהן מי חט'
חטאת תלוין בו אחד מכאן ואחד
מכאן הרי אלו טמאין לפי שאינן
במקום טהור לחטאת · והואיל והן
נשענין על התנור הרי הן מונחין
על גביו · אבל אם היה עומד על
התנור ובידו כלי ריקן הטהור לח'
לחטאת או מים שאינן מקודשי'
הרי אלו טהורין כמות שהיו ·
היה עומד חוץ לתנור ופשט ידו
לחלון ונטל כלי שיש בו מי חטאת
והעבירו על גבי התנור הרי זה טהור ·
וכן הדיה שעברה על גבי טומאה
כגון משכב ומושב וכיוצא בהן ל'
הרי זו טהורה · כלי שיש בו מי ח'
חטאת וכלי שיש בו קדש שנגעו
זה בזה הרי נטמא כלי של חטאת
וכל מה שיש בו · אבל כלי של קדש
טהור כשהיה · וכן אם נגע הטהור
לחטאת בשניהם בשתי ידיו כשהן
מונחין על הארץ הרי נטמא של ל'

חטאת שהרי הטהור לחטאת נטמ׳
בנגיעתו בכלי שאינו טהור לחטא׳
כמו שבארנו והזר וטמא את מי
החטאת ׳׳ הגביהה כלים בשתי
ידיו שאחם טמאין זה של חטאת
נטמא מפני שנגע בו אדם שנגע
בכלי שאינו טהור לחטאת׳ ושל
קדש נטמא׳ מפני זה שהגביהו
שהוא טמא בכשירות מי נדה ש׳
שהן טמאין במשא מפני שנטמא
מחמת הכלי של קדש׳ לפיכך אם
היה של קדש כרוך בסיר והגביהו
בסיר׳ ולא נגע בו והגביה החטאת
בידו שאחן טהורין שהרי לא נגע
בכלי ולא נטמא לחטאת׳ ואפ׳ אם
היה בכלי הקדש בידו ואפלו היה
של חטאת בסיר שאחן טמאין ׳׳
הסיט השני את הכלים בידו
ולא נגע בהן שאחן טהורין שאין
הכלי שאינו טהור לחטאת מטמא
את הטהור לחטאת עד שיגע ה׳
בידו אלא אם כן ראוי לאדם כמו ש׳
שבארנו ׳׳ כל ספק הטמאות ה׳
שהוא טהור לגבי תרומה כמו ש׳
שיתבאר הרי הוא טהור לחטאת׳
וכל הספק שורפין עליהן את הת׳
התרומה אם עלה בחטאת הרי אלו
נשפכין ׳ואם נעשו טהרות על גבי
אותן כלים ואדם שנולד להן ספק
אלו שהחטאות נשפכין עליהן הרי
הרי הטהרות תלויות והרפשות אינן
כלים והרי הן טהורות לתרומה ל׳
ולקדש ולחטאות ׳׳ דבלה של תר׳
תרומה שנפלה לתוך מי חטאות וה׳
ונטלה ואכלה אם יש כביעה המים
טמאים בין שהיתה הדבלה טמא׳
בין שהיתה טהורה שכל האוכלי׳
ואפילו נוגע קדש אינו טהור לחט׳
והאוכלה חייב מיתה מפני שאוכל

שאוכל תרומה והוא כבר נטמא
במי נדה ׳ואם אין בה כביעה המי׳
בטהרתן שאין האוכל מטמא
אחרים עד שיהיה בו כביצה בין
לתרומה בין לקדש בין לחטאות ׳׳

פרק חמשה עשר

הנוגע במי חטאת שלא לצורך
הזיה בין אדם בין כלים טמא ו׳
ואינו מטמא בגדים בשעת מגעו
שנ׳ והנוגע במי הנדה יטמא עד
הערב׳ הא למדת שמי נדה אב מאב׳
מאבות הטמאות של תורה וטמא׳
ומגעה כמו שאמרו ׳׳ ואם היה בהן
כדי הזיה מטמאין במגע ובמשא
והנוגע בהן והמשאן שלא לצורך
מטמא בגדים בשעת מגען או בש׳
בשעת משאן עד שיפרוש ממטמ׳
שנ׳ ומזה מי הנדה יכבס בגדיו ׳ה
ואינו מדבר במזה על הטמא׳ אם
טהר את הטמא קל וחומר שיה׳
הוא טהור׳ מפי השמועה למדו ש׳
שזה שנ׳ ומזה מי הנדה לא נאמר
אלא לשיעור שהנוגע או הנושא
מי הנדה שיש בהן כדי הזיה שלא
לצורך שהוא טמא ומטמא בגדים
דין תורה ׳׳ וכמה הוא שיעור
הזיה כדי שיטבול ראשי גבעולין
של אזוב במים ׳׳ כ״ה שמי חטאת
מטמאין במגען שנגע בהן או נשאן
שלא לצורך קודם שיעשו מעשן׳
אבל לאחר שיעשו מעשן אינן
מטמאין כלל ׳׳ כיצד הרי שטבל
האזוב והזה על האדם הטמא או
על הכלים והיו המים שותתין ויור׳
ויורדין מעל הטמא ואורץ׳ וכן ה
המים הנתונין בשעת הזיה לארץ אינ׳

על הטהור הרי אותן המים טהורין
והנוגע בם והנושאן טהור ׳׳ הטבי׳
את האזוב להזות על דבר שאינו מ׳
מקבל טומאה הרי המים המנטפין
כשרין להזות מהן כמו שבארנו ׳׳
לפיכך מטמאין טמאות מי חטאת
כפי שלא עשו מעשיהן שהרי הית׳
הטבילה לצורך דבר שאינו מקבל
טומאה ׳׳ אין מי חטאת מטמאין
את הכל קודם שיעשו מעשיהן עד
שיהיו טהורין וכשרין להזיה ׳׳
אבל מי חטאת שנפסלו כגון שנטמ׳
שנתערב בהן מים או ששתת מהן
בהמה וכיוצא באלו מדברים הפוסלי׳
אותן אם נגע בהן הטהור לתרומה
נטמא בין שנגע בידיו בין שנגע
בשאר גופו ׳׳ נגע בהן אדם הטהור
לחטאות ואפילו בידיו הרי הוא טהור
כמות שהיה ׳׳ מי חטאת שנפסלו
ונגע בהן אחר שנטמאו אדם הטהור
לתרומה בין בידיו בין בגופו נטמא ׳ל
ואם נגע בהן הטהור לחטאות בידיו
נטמא ׳ואם נגע בשאר גופו הרי ה׳
הוא טהור כמות שהיה ׳׳ מי
חטאת שנפלו לתוכן מי מעין או מי
מקוה או מי פירות אם היו רוב מי
חטאות מטמאין במשאן ואם היו רוב
מי פירות אין מטמאין מחצה ומחצ׳
מטמאין במשאן ׳׳ אפר הפרה
שנתערב באפר מקלה וקדש בכלי
אם היה הרוב אפר הפרה מטמאין
במי נדה ׳ואם היה הרוב אפר מקל׳
אין מטמאין במגע אבל מטמאין
במשאן ׳׳ אפר כשר שנתנו על
גבי מים שאינן ראויין לקדשן ונגע
בהן הטהור לתרומה בין בידיו בין
בגופו טמא ׳נגע בהן הטהור לחט׳
ואפילו בידיו הרי הוא טהור כמות
שהיה ׳׳ מי חטאת שנפסלו וכו׳

יגביה בטיט שלא יעשה תקלה לאחר
שאינו יגע בטיט ויטמא שאני חטאת
אינו בטלה שנ׳ חטאת היא ״ פרה
ששתתה מי חטאת אע״פ ששחטה
בתוך ארבע ועשרים שעות הרי ב׳
בשרה טהור שנ׳ למשמרת למי נד׳
בזמן שהן שמורין אינן בטלין אין
זמן בזמן ששתת אותן פרה בטלו
שהרי אינן שמורין ״ המזה ומחזן
שנידן ומזה על הרבים והזה עליו
ונכנס למקדש ונמצאו המים פסולי׳
הרי זה פטור שחזקת המים שמזה
מהם על הרבים שהן כשרין והרי ל׳
זה כאונס ׳ אבל אם הזה עליו מחז׳
מחזן של יחיד ונכנס למקדש ונמ׳
ונמצאו המים פסולין חייב בקרבן
עולה ויורד מפני שהיה לו לבדוק
על המים ואחר כך יכנס למקדש ״
ומחליקין היו העם במים ששותתין
לארץ מחזן של רבים ודורסין אות׳
ונכנסין למקדש ולא היו חוששין
להן שאינן פסולין הן ״ המזה בזהב
הטומא׳ וחטאת יום יש בה כמעט
המים פסולין והזייתה פסולה ׳ אין
בו כביצה המים כשרין והזייתו פסו׳
ואזוב זה מטמא חבירו וחבירו לחב׳
ואפילו היו אלף ואינן אומן לחטאת ״
המגביה סלי שהזה עליו והריע׳
עליו מים כדי הזיה טהור שעשה ח׳
מצותה אינן מטמאין כמו שביארנו ״

ברוך רחמנא דסייען

הלכות טומא׳

צרעת

יש בכללן שמנה מצות׳ שש מצות
עשה ושתים מצות לא תעשה ״
וזהו פרטן
להורות בצרעת אדם כדין הכתו׳ בתור׳ ״
שלא יקוץ סימני טומאה
שלא יגלח הנתק
שיהיה המצורע מפורסם בקריעת בגדי׳
ופריעת ראשו ועטייה על שפם
טהרת המצורע
שיגלח המצורע כל שערו כשיטהר
דין צרעת הבגד
דין צרעת הבית
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

צרעת

עור הבשר אדם שילבין מקום ממנו ה׳
העור ותהיה הלבנונית כקרום ביצה
ומקרום ביצה ולמעלה ׳ וכל לבנונית
שהיא דיהה מקרום ביצה ולמטה
אינה צרעת אלא בוהק הוא ״ וארבע
מראות בצרעת עור בשר ״ ואלו הן
לבן עז ביותר שאין לבן למעלה ממנו
שהוא נראה מעור הבשר כשלג ״
והוא הנקרא בהרת ׳ ולבן שהוא ל׳
דיהה ממנו מעט שהוא נראה כצמר
נקי של כבש בן יומו והוא הנקרא
שאת ׳ ולבן שהוא דיהה מן השאת
מעט שהוא נראה כסיד ההיכל הוא
תולדת הבהרת והוא נקרא ספחת ׳
ולבן שהוא דיהה מסיד ההיכל מן
מעט והרי הוא נראה כקרום ביצה
הוא תולדת השאת וגם זה נקרא ס׳
ספחת ״ הנה למדת שהמראה
שהוא כסיד ההיכל הוא ספחת הב׳
הבהרת והמראה שהוא כקרום בי׳
הוא ספחת השאת ׳ שאין לשון ס׳
ספחת אלא טפלה ״ מכאן אמרו
חכמ׳ מראות נגעים שנים שהן ארבע
בהרת וספחתה ׳ ושאת וספחתה ״
וארבע מראות אלו כולן מצטרפין
זה עם זה בין להקל בין להחמיר בין
בתחלת ראיית הנגע בין בסוף השבוע
ובין לאחר שנפטר המצורע או נחלט ״
כיצד אחד נגע שהוא כלו כשלג
או כסיד ההיכל או כצמר נקי או כ׳
כקרום ביצה ׳ ואחד נגע שהיה מ׳
מקצתו לבן כמראה הבהרת ומקצתו
כמראה השאת הכל כמראה אחד
הוא חשוב ״ אם כן למה מנו חכמי׳
אותן ואמ׳ מראות נגעים שנים שהן
ארבעה כדי להבין מראות שכל
כהן שאינו מכיר מראות ושמותי׳
כשמלמדין ומודיעין אותו לא יראה
הנגע עד שיבין ויכיר ויאמר זו היא
בהרת וזו היא ספחתה וזו היא שאת
וזו היא ספחתה ״ היה במראה הל׳
הלבן מארבעה מראות אלו מקצת
אדמומית מעורבת גם זה נגע צרעת
הוא שנ׳ לבנה בהרת לבנה אדמדמת ש׳
והוא הדין לשאת וספחתה ׳ וגם ל׳
לספחת הבהרת ׳ והמראה שהוא
מעורב מלבנונית ומעט אודם הוא
הנקרא פתוך ״ וכיצד מראות הפתוך
בארבעה מראות אלו כמו הן ארבע
כוסות מלאות חלב ונתערב בכוס הא׳
הראשון שני טפי דם ובשני ארבעה
טפין ובשלישי שמנה טפין וברביע׳
שש עשרה טפין ״ הפתוך שבבהרת
הוא המראה הרביעית והפתוך שבשאת
הוא מראה כוס שלישית והמראה
שבספחת הבהרת הוא מראה הכו׳
השניה והפתוך שבספחת השאת
כמראה הכוס הראשונה ״ כל
המראות האלו בין הלבן בין הפתוך
מצטרפין זה עם זה ומראה אחד
הן חשובין ובין שהיה הנגע כולו
לבן או מקצתו לבן או מקצתו לבן ומ׳
ואודם הכל כמראה אחד הוא בין
להקל בין להחמיר ״ כל מראה
צרעת בעור הבשר אינה קרויה ל׳
נגע ולא מטמאה עד שיהיה מראו

הנגע מעור הבשר לא שיהא עמוק ממשל
ממשמשותו אלא במראית העין כמו
מראות החמה שהיא נראית לעין
עמוקה מן הצל ׳׳ ואם יום היה מ׳
מראה הלובן עם הפתוך כשוה ל׳
עם שיור העור או גבוה מן העור
אינו נגע אלא כמו עמה מן השומה
השעולים בגוף ׳׳ שעור כל נגע צרעת
בין צרעת אדם בין צרעת בגדים ל׳
בגדים הקלקי שהוא מרובע והוא ל׳
מקום מרובע מעור הבשר כדי ע׳
צמיחת שלשים ושש שערות שש
שערות אורך ושש שערות רחב׳
וכל הפחות מזה אינו נגע צרעת ׳׳
נגע שהיה כרחבו כדי צמיחת
חמש שערות ואפילו היה ארכו אלף
הרי זה טהור ואינו נגע צרעת עד ל׳
שיהיה בו רבוע כגריס וכל השעורי
הלכה למשה מסיני ׳׳ כל מקום שנ׳
בהרת הוא הדין לשאר ארבע המראו׳
של לובן או של פתוך והוא שיהיה ה׳
הנגע כגריס או יתר ויהיה עמוק מ׳
מעור הבשר וזהו שאנו קורין בהרת
סתם ׳׳ בהרת שהיא עזה כשלג ל׳
מראית כאדם שהוא לבן כהה ובהרת
שהיא כהה מראית בכושי עזה לפיכך
אין משערין הכל אלא בבינוני שאינו
לא לבן ולא שחור ׳׳ שלשה סימני
טומאה הן בצרעת עור הבשר ואלו
הן שער לבן והמחיה והפשיון ושל
ושלשתן מפורשין בתורה כיצד מי
שנולדה בו בהרת ובה שער לבן או מ׳
מחית בשר חי כשיראה הכהן אותו
יחליטו ויאמר טמא ׳׳ לא היה בו ל׳
שער לבן ולא מחיה יסגיר שבעת
ימים ובשביעי רואהו אם נולד בה
שער לבן או מחיה או שפשתה ל׳
והוסיפה הרי זה מוחלט לא נולד בה
לא מחיה ולא שער לבן ולא פשתה

בעור יסגיר שבוע שני ואם נולד בה
אחד משלשתן מחליטו ואם לא נולד
בה אחד משלשתן הרי זה טהור
ויפטור אותו שאין בנגעי עור הבשר
הסגר יתר על שני שבועות ואם לאחר
שפטרו וטהרו פשה הנגע או נולד
בה שער לבן או מחיה הרי הוא מוח׳
מוחלט לטומאה ׳׳ בהרת שהיתה
עזה כשלג ולאחר ההסגר נעשית כהה
כקרום ביצה או שהיתה כתחלה כקרו׳
ביצה ונעשית כשלג הרי היא כמות
שהיתה שאין עזות המראה סימן
טומאה ולא כהייתו סימן טהרה ל׳
ואלא אם כן נתמעט מארבע מראות
ונעשית כהה מקרום ביצה שהרי
נעשה בהק ולפיכך טהור ׳׳ אם כן
מהו של בתורה והנה כהה הנגע ולא
פשה הנגע בעור וטהרו הכהן שאו׳
שאם כהה מארבע מראות נגעים
טהור וכן אם לא כהה ולא פשה ולא
נולד בה לא שער לבן ולא מחיה הרי
זה טהור

פרק שני

שער
לבן שהוא סימן טומאה בצרעת
אין פחות משתי שערות ׳וכמה
יהיה ארכן כדי שיהיו נטלות בזוג׳
היתה אחת ארוכה ואחת קצרה מ׳
משיעור זה או אחת שחורה ואחת
לבנה או אחת מלמטה ונתחלקה מ׳
מלמעלה ונראית כשתים שהרי ע׳
עקרה משחיר וראשה מלבין הרי ל׳
זה טהור ׳היה עקרו מלבין וראשו
משחיר אעפ״י שהלבין כל שהוא טמא ׳׳
שתי שערות לבנות שהן בתוך
הנגע אעפ״י שיש שער שחור ביניהן
והן מפוזרות אחת כאן ואחת כאן
הרי אלו סימני טומאה ואפילו היה

הנגע כגריס מצומצם אין מקום ש׳
שער שחור ממעטו ׳׳ וכן שהיו ל׳
שתי השערות בתוך הבהרת והיו ל׳
מקשת אותן ובין שהיו בסוף הבהרת
הרי זה טמא ׳וכל יום היו בעור הבהר׳
מבחוץ הרי זה טהור עד שיהיה הב׳
העור שצומחות בו שתי השערות
הלבנות לבן ׳׳ היו שתי שערות בתו׳
הנגע ושוכבות חוצה לה טמא ׳היו
חוצה לנגע ושוכבות בתוכו אינו סי׳
סימן טומאה ׳׳ לובן השערות
מטמא בכל מראה בין שהיו לבנות
כשלג בין שהיו לבנות לובן דיהה ל׳
ביותר הואיל ומראהו לבן טמאו ׳׳
אין שער לבן טומאה עד שיהי׳
בגופה של בהרת ׳כיצד בהרת ובתוכ׳
שחין או מכוה או בהק או מחית
השחין או מחית המכוה ושתי ל׳
שערות לבנות בתוך השחין או בתו׳
המכוה או הבהק שבתוך הנגע אינן
סימן טומאה והרי הוא כבהרת ש׳ ב
שאין שער לבן ויסגיר ׳וכן על פי
שהבהרת מקפת את השחין או את
המכוה או את מחיתן או את הבהק ל׳
שיש בהן שתי שערות ׳׳ וכן אם
היו שחין או מכוה או מחיה או סוך
מקיף את שתי השערות הלבנות כד׳
או סמוך להן כעין או שהיה חולק ג
בין השערות הרי אלו סימן טומא׳
והרי הבהרת כבהרת שאין בה ש׳
שער לבן ויסגיר ׳׳ הלבין להן השחין
והבהק והמכוה שהיו מקיפין חש
השערות הלבנות או נסמכין להן ל׳
או חולקין אותן ונמצאו שתי השערו׳
בתוך הבהרת בגופה בסוף השבוע
הראשון או בסוף השבוע השני
הרי זה מוחלט ואם לא הלבינו להם
יפטור אותו ׳׳ אין שער לבן סימן
עד שתקדים הבהרת את השער הל׳

הלבן שנ' והיא הפכה שער לבן שת'
שתהפוך אותו הבהרת. לפי' אם קדם
שער לבן את הבהרת הרי היא כבהר'
שאין בה סימן טומאה ויסגיר.
היתה בו בהרת ובה שער לבן והוא'
והוחלט ואחר כך הלכה הבהרת וב'
והניחה שער לבן במקומו וטהר וב'
ואחר כך חזרה בהרת אחרת במקו'
הבהרת הראשונה והרי השער לבן
בתוכה זהו הנקרא שער עקודה ואי'
ואינו סימן טומאה שנ' והיא הפכה
שער לבן שהפכתו היא ולא שהפכת'
חברתה. היתה בו בהרת כגריס
ובה שתי שערות והוחלט והלך ממ'
ממנה כחצי גריס וטהר ונשארו
שתי שערות בחצי גריס הנשאר
וחזר כחצי גריס במקום זה שהלך
והרי שתי שערות לבנות בבהרת כ'
כגריס אינו סימן טומאה עד שת'
שתהפך שתי השערות בהרת אחת.
בהרת כחצי גריס ואין בה כלום
ונולדה בצדה בהרת כחצי גריס ובה
שערה אחת הרי זו להסגיר.
בהרת כחצי גריס ובה שתי שערות
ונולדה בהרת כחצי גריס ובה שערה
אחת הרי זו להסגיר. בהרת כחצי
גריס ואין בה כלום ונולדה בו בהרת
כחצי גריס בה שתי שערות הרי זה
להחליט שהרי קדמה בהרת לשתי
שערות הלבנות. ספק שער לבן
קדם ספק הבהרת קדמה הרי זה ט'
טומאתו בספק.

פרק שלישי

אין
המחיה סימן טומאה עד שתהיה
כמעדשה מרובעת או יתר על זה
וכמה שיעורה כדי מחית ארבע
שערות שתים אורך ושתים רחב
והוא שתהיה המחיה באמצע הבהר'
והבהרת מקפת אותה מכל צד והיא
יתרה על המחיה רחב שתי שערות
מכל צד או יתר אבל אם היתה המחי'
בצד הבהרת אינה סימן טומאה.
היתה מעוררת כגון שהיה בשר חי ב'
כחרדל במקום זה ובשר חי כחרדל ב'
במקום אחר אע"פ שהכל באמצע הבהר'
אינן מצטרפין לכעדשה עד שיהיה
הכל באמצע הבהרת כעדשה במקו'
אחד מרובע או יתר. המחיה
מטמאה בכל מראה בין שהיה מראה
המחיה אדום או שחור או לבן והוא'
שלא יהיה הלובן מארבע מראות הנ'
שבארנו. אין המחיה סימן טומא'
עד שתהיה בגופה של בהרת. כיצד
בהרת שהיה באמצעה שחין או מ'
מכוה או בהק והמחיה בתוך השחי'
או בתוך המכוה או המחיה בתוך ה'
הבהק אע"פ שהמחיה באמצע הבהר'
אינה סימן טומאה מפני שהיא בתו'
השחין או בתוך המכוה או בתוך מ'
מחיתו או בתוך הבהק. וכן אם הקיפ'
השחין את מחיתו והמכוה מחיתה
והבהק את המחיה או שנסרך אחד
מהן למחיה מצדה או שחלק אחד
מהן את המחיה ונכנס לתוכה אינה
סימן טומאה והרי זו כבהרת שאין
בה סימן ויסגיר. הלכו להם השחין
או המכוה או הבהק שהיו תחת ה'
המחיה או שהיו בצדה או שהיו מ'
מקיפין אותה או שהיו נכנסין לתוכ'
ונעשית המחיה לבדה בתוך הבהר'
בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע
שני הרי זה יחליט ואם לאו הלכו להן
יפטור. המחיה סימן טומאה ה'
לעולם בין שקדמה מחיה את הבהר'
בין שקדמה בהרת את המחיה ואפ'
שלא נאמ' בה והיא הפכה וזה שנ'
בתורה והיא הפכה שער לבן ומחית
בשר חי בשאת. אינו צריך לשניהם
לשער ולמחיה אלא כל אחד מהן הוי
סימן טומאה ולא נאמ' שער לבן עם
המחיה אלא ליתן שיעור למחיה כדי
שתהיה לקבל שער לבן שהוא שתי
שערות. בהרת כגריס ומצומצם
ובו באמצעה מחיה כעדשה מצומצמ'
הרי זה מוחלט. נתמעטה הבהרת ב'
או נתמעטה המחיה טהור. וכן אם
רבתה המחיה שבתוך בהרת זו טהור
שאין הבהרת מטמאה במחיה עד
שתהיה יתרה על המחיה רחב שתי ש'
שתי שערות מכל צד. היתה המחיה
פחותה מכעדשה ורבתה המחיה
עד שנעשית כעדשה הרי זה מוחלט
נתמעטה המחיה ממה שהיתה או
שהלכה לה הרי זה פטור שאין כאן ס'
סימן טומאה. בהרת יתרה מכגריס
ובה מחיה יתרה מכעדשה ורבו או
נתמעטו טמאין ובלבד שלא תתמעט
הבהרת מכגריס ולא תתמעט המחי'
מכעדשה ולא תתקרב המחיה לתוך
הבהרת בפחות מכדי מחית שתי
שערות כמו שבארנו. בהרת כגריס
ובשר חי כעדשה או יתר מקיף אותה
מבחוץ ובהרת שניה מקפת הבשר
החי הרי הבית הפנימית להסגיר ש'
שהרי אין בה סימן טומאה ובהרת
החיצונה להחליט שהרי המחיה באמ'
באמצעה. נתמעט הבשר החי
שביניהן או שהלך כולו בין שהיה
שהיה מתמעט וכלה מבפנים בין
שהיה מתמעט מבחוץ הרי שתיהן
כבהרת אחת שאין בה סימן טומאה.
בהרת שהיתה בראש אבר מן ה'
האברים והמחיה באמצעה הבהרת
בראש האבר אינה סימן טומאה מ'
מפני שהמחיה חולקת את הנגע.

ומציו

ונראין מקצתו שופע וכיון ומקצתו
שופע ויורד וכיון את בנגעים וראהו
הכהן שיהיה רואה הנגע כולו כאחת.
ואלו הן ראשי אברים שאין מט'
מטמאין משום מחיה ראשי אצבעות
ידים ורגלים וראשי אזנים וראש ה'
החוטם וראש העטרה וראשי הדדי'
שבאשה אבל ראשי הדדין שבאיש
והדלדולין מטמאין משום מחיה. וכל
ראשי האברין שהיה במקומן יושב
כגריס מטמאין בנגעים אפ' אם היו
עגולין כרוב בריית בני אדם טהורין.
כיצד בהרת כגריס בראש חוטמו
או בראש אצבעו שופעת אילך ואילך
טהור שנ' וראהו הכהן עד שיראה
כולו כאחד.

פרק רביעי

הפשיון

מטמא בכל שהוא והוא שיהיה ה'
הפסיון אחר מראות הנגעים. וכל
זמן שהיה הפשיון מראה בהק אינו
פשיון. ואין פשיון סימן טומאה ה'
עד שיפשה חוץ לנגע. וכל זמן פשה
לתוך הנגע הרי הוא כמו שהיה.
כיצד בהרת כחצי בשר חי פחות
מכעדשה והסגירה ובסוף השבוע
נמצאת המחיה מחיה שהיתה ה'
או שהלך הבשר החי כולו אין זה כ'
פשיון שאין בהרת עושה לתוכה ה'
ואינו חוצה לה. ואין הפשיון סימן
טומאה עד שיהיה אחר הסגר ש'
אבל אם כן בתחלה וראה הכהן את
הנגע שהוא פושה והולך אינו מחל'
מחליטו אלא מסגירו עד סוף השב'
השבוע ויראה. אין הבהרת פושה
לתוך השחין או לתוך המכוה ולא ה'
לתוך מחית השחין ולא לראש ולא
לזקן אע"פ שנקרחו והלך השער.

שנ' אם פשה תפשה המספחת בעור
אבל הבהרת שפשתה לתוך הבהק
הרי זה פשיון. השחין והמכוה וה'
והבהק ומחית השחין ומחית המכוה
שהן חולקין בין האדם לפשיון אינן
סימן טומאה הסגירו והלכו להם
עד שיגיעו הפשיון סמוך לאדם הרי
זה מוחלט. בהרת כגריס ופשתה
כחצי גריס ועוד והלך ממנה כחצי
גריס אע"פ שהנותר ממנה עד ה'
הפסיון יותר מגריס הרי זה טהור.
היתה כגריס ופשתה כגריס והלכה
לה האם הראשונה בתחלה ויסגיר ש'
שבוע אחר שבוע. היתה בהרת
והסגירו והלכה הבהרת בסוף ימי
ההסגר וחזרה הבהרת במקומה
כמו שהיתה הרי היא כמו שהיתה.
נתמעטה בתוך ימי ההסגר ופשתה
וחזרה כמות שהיתה או שפשתה
ונתמעט הפסיון וחזרה כמו שהית'
הרי זה יסגיר. בהרת כגריס ופשת'
כגריס ועוד בפשיון ומחיה או שער
לבן והלכה לה האם הראשונה בתחל'
היתה בו בהרת כגריס ובסוף השבוע
הרי היא כסלע וספק שהיא היא ס'
ספק שאחרת באה תחתיה הרי זה
טמא. בהרת כגריס וחוט יוצא
ממנה אם יש בו רחב שתי שערות
זוקקה לשער לבן ולפשיון אבל לא ל'
למחיה שאין המחיה סימן טומאה
עד שתקיפה אותה בהרת ותהיה בין
סוף המחיה וסוף הבהרת רחב כמו
כמלא שתי שערות. היו שתי
בהרות וחוט יוצא מזה לזה אם יש
רחב שתי שערות מצרפן ואם לאו
אינו מצרפן. הסגירו שבוע אחר
שבוע ולא נולד לו סימן טומאה
ופטרו ולאחר הפטור פשה הנגע
כל שהוא הרי הוא מוחלט. בהרת

שטהרה מתוך ההסגר או מתוך ה'
החלט שהלט מחמת סימני טומאה
אין מסגירין בה לעולם. בהרת
שנכנסה אחר הפטור ופשתה כמו
שהיתה או שפשתה וחזרה למות
שהיתה הרי היא בטהרתה. בהרת
כגריס ובה מחיה כעדשה ושער
לבן בתוך המחיה והחליטו ואחר
החלט הלכה המחיה מטמאין מפני
שער הלבן. הלך השער הלבן טמא
מפני המחיה. היה השער הלבן
בתוך הבהרת והלך השער הלבן ה'
טמא מפני המחיה. הלכה המחי'
טמא מפני שער הלבן. בהרת ובה
מחיה ופשיון הלכה המחיה טמא
מפני הפשיון הלך הפסיון טמא ה'
מפני המחיה וכן בשער לבן ופשיון.
החליטו בשער לבן והלך שער
הלבן וחזר בו שער לבן אחר או ש'
שנולדה בו שער לבן או פשיון או
שהחליטו במחיה והלכה המחיה
ונולדה לו מחיה אחרת או שער ה'
לבן או פשיון או שהחליטו בפשיון
והלך הפשיון וחזר פשיון אחר או
שנולדה בו מחיה או שער לבן הרי
זה בטומאתו כמו שהיה. אחד
הטמאין שחלט בתחלה או שהוחלט
בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע
שני אחר הפטור הואיל והוחלט
מכל מקום אינו טהור עד שלא ה'
ישאר בו סימן טומאה לא סימן ה'
שהוחלט בו ולא סימן אחר.

פרק חמישי

מי

שהיתה מכה בעור בשרו ונפשט ה'
העור ומחמת המכה אם היתה הו'
המכה מחמת האש כגון שנכוה
בגחלת או במוץ או בברזל שלובן

באש ובאבן שלבנה באש וכיוצא בהן הרי זו נקראת מכוה ״ ואם היתה המכה שלא מחמת האש כגון שלקה באבן או בעץ וכיוצא בהן בין שה׳ מחמת חולי הגוף. כגון גרב או חבורה שהפסיד העור או שחפת וקדחת ודלקת וכיוצא בהן שהשחיתו את העור הרי זה נקרא שחין ״ לכן שעבר והכה בו והיה רושמו מבואר הרי זו מכוה ואם היה רושמו חד הרי זה ספק אם היא מכוה או ש׳ שחין לקה במי טבריא או בגפת וכיוצא בהן הרי זה שחין ״

השחין והמכוה כל זמן שהן מכות טריות הן הנקראין מורדין ואינן מטמאין בנגעים כלל ״ היו השחין והמכוה ונתרפאו רפוי גמור אע״פ שהמקום עלקת ואינו דומה לש׳ לשאר העור הרי הן כעור הבשר לכל דבר ומתטמאין בשלשה סימנין ויש בהן הסגר שני שבועות כמו שבארנו ״ התחילו השחין והמ׳ והמכוה לחיות ולהתרפאות ונע׳ ונעשית עליהם קלפה כקלפת השו׳ השום זו היא ערבת השחין האמו׳ בתורה ומחית המכוה האמורה שם ומטמאות בשני סימנין בשער לבן ובפשיון ואין בהן הסגר אלא שבוע אחד ״ כיצד בהרת שהיתה בערבת השחין או במחית המכוה אם היה בה שער לבן יחליט לא הי׳ בה שער לבן יסגיר שבוע אחד ואם בסוף השבוע אם נולד בה שער לבן או פשתה יחליט ואם לא נולד בה כלום יפטור פשתה לאחר הפטור אם נולד בה שער לבן יחליט ״

השחין והמכוה אין מצטרפין זה עם זה ואין פשיון זה עולה לזה לפיכך חלקן הכתוב ואין פשיון עור הבש׳ ולא בהרת עור הבשר פושה בתוכן ״ כיצד היה שחין בצד המכוה ובהרת כגריס בשתיהן הרי זה טהור היתה באחת מהן ופשתה לשניה או שפשתה לעור הבשר טהור היתה בהרת בעור הבשר ופשתה לאחת מהן אינו פשיון ״ היתה בתוך כף ערבת כגריס ובה בהרת כגריס יסגיר אע״פ שאינה ראויה לשער הלבן ולא לפסיון שמא נולד שחין אחר בצד ופשתה לתוכה ״ שחין שנעשה מכוה בטלה מכוה את השחין ומכוה שנעשית שחין בטל השחין את המכוה ואם אינו ידוע אם שחין היה או מכוה אין בכך כלום שניהם סימן אחד וטומאה אחת לא חלקן הכתוב אלא לומ׳ שאינן מצטרפין ״

הסגירו בבהרת שבשחין ובסוף השבוע נעשה עור הבשר או שה׳ שהסגירו בעור הבשר ובסוף השבוע נעשה שחין יראה כתחלה ״ מי שנשר כל שער ראשו בין מחמת חולי בין מחמת מכה אינה ראויה לגדל שער בין שאכל דברים המשירי׳ את השער או סך בדברים שהשירו שערו אע״פ שראוי לגדל לאחר זמן הואיל ונשר כל שערו עתה הרי נקר׳ קרח או גבח אם נשר שערו מן הקדקד ולמטה שופע לאחוריו עד פיקה של של עורף נקרא קרח ואם נשר מן הקדקד ולמטה שופע לפניו עד כנ׳ כנגד פדחתו נקרא גבח ״ הקרחת והגבחת מטמאות בשני סימנין במחיה ובפשיון ויש בהן הסגר שני שבועות ׳שנ׳ בהן כמראה צרעת עור בשר ולפי שאין בה שער אין שער הלבן טומאה בהן וכיצד מטמ׳ בשני סימנין ובשני שבועות שאם היתה בהרת בקרחתו או בגבחתו אם היתה בה מחיה יחליט לא היתה בה מחיה יסגיר ויראה בסוף השבוע אם נולד בה מחיה או פסיון יחליט לא נול׳ בה כלום יסגיר שבוע שני ״ פשתה או שנולד בה מחיה יחליט לא נולד בה כלום יפטור ואם פשתה או נולד בה מחיה לאחר הפטור יחליט ״

הקרחת והגבחת אינן מצטרפות זו עם זו ׳שנ׳ בקרחתו או בגבחתו ׳מלמד שהן שתים ׳ואין פושות מזו לזו ולא משאר עור הבשר ולא בהרת עור ה׳ הבשר פושה לתוכן ״ הקרחת או הגבחת או הזקן שנקרח ונעשה בה שחין או מכוה מטמאין כשחין ומ׳ ומכוה שבעור הבשר לפי שהראש והזקן שנקרחו הרי הן כעור הבשר לכל דבר אלא שאין מטמאין בשער לבן ״ הראש והזקן קודם שיצמח בהן השער ועדין לא העלו שער כלל מעולם וכן הדלדולין שבראש ושבזקן הרי הן כעור הבשר ומתטמאין בש׳ בשלשה סימנין ובשני שבועות ״ וכן זקן האשה והסריס עד שלא העלו שער הרי הן כעור הבשר ואם העלו שער הרי הן כזקן האיש שמתטמא׳ בנתקין כמו שיתבאר ואינן מטמאין בבהרת ״

פרק ששי

אלו מקומות שאין מתטמאין בבהרת תוך העין ותוך האזן ותוך החוטם ותו׳ הפה והקמטים שבבטן והקמטים שבצואר ותחת הדד ובית השחי וכף הרגל והצפורן והראש והזקן שיש בהן שער והשחין והמכוה והמורדין ״ כל אלו המקומות אינן מתטמאין בנגעים ואין מצטרפין בנגעים ולא הנגע פושה לתוכן ואין

ומטמאין משום מחיה ואין מעכבין ל׳
את ההופך כולו לבן לפי שנ׳ בעור בשר
וכל אלו אינן עור גלוי אלא יש מהן ל׳
שאינו עור ומהן שהוא עור והוא ל׳
מכוסה ואינו גלוי ואמרו השפתים
עצמן כבית הסתרים ואינן מטמאין בנג׳
בנגעים ״ הראש והזקן שנשר כל
שערו והשחין והמכוה שהעלו צרב׳
מטמאין בבהרת כמו שבארנו ״
ואינן מצטרפין זה עם זה ואין נגע
עור הבשר פושה לתוכן ואינו מטמא
משום מחיה ומ׳ ומעכבין את ההופך
כולו לבן ״ בהרת הסמוכה לראש או
לזקן ולאזן וכיוצא בהן או לשחין או
למכוה טהורה שנ׳ וראה הכהן את
הנגע בעור הבשר שיהיה כל שהוא
לנגע בעור הבשר וראוי לפסיון ״
ואלו בהרות טהורות גוי שהיתה בו
בהרת ונתגייר והיתה בעובר ונולד
בקורט ונגלה בראש ובזקן כשהיה
בהן שער וכשר כל השער ונתגלתה
הבהרת היתה בשחין ובמכוה כשה׳
כשהן מורדין והעלו צרבת הרי כל
אלו טהורות ״ וכן אם היתה הבהר׳
בראש או בזקן קודם שיעלו שער
ועולם והעלו שער והלך השער או
שהיתה הבהרת בעור ונעשה מקומ׳
שחין או מכוה וחין והרי הן בעור
הבשר אע״פ שתחלתה וסופה טמא
הואיל והיתה טהורה בנתים הרי ל׳
זו טהורה ״ נשתנו מראיהן בין ל׳
שהעזו או שכהו יראה כתחלה ״
כיצד גוי שהיתה בו בהרת כקרום
ביצה ולאחר שנתגייר נעשית כשלג
או שהיתה כשלג ולאחר שנתגייר
נעשית כקרום ביצה יראה כתחלה ״
וכן בקטן שנולד ובקמט שנגל׳
ובראש ובזקן שנקרחו ובשחין
שחיו אם נשתנו מראיהן יראו ל׳

הבהרות יראו כתחלה ואם לא נשתנ׳
הרי הן טהורות ״ כל ספק נגעים
חוץ משני הספקות שאמרנו כבר
טהור עד שלא נזקק לטומאה ואם
משנזקק לטומאה ספקו טמא ״
כיצד שנים שבאו לכהן בזה בהרת
כגריס ובזה כסלע והסגירם ובסוף
השבוע הרי בזה כסלע ובזה כסלע
ואין ידוע באיזה מהן פשתה בין ל׳
בשני אנשים בין באיש אחד הרי
זה טהור אע״פ שפשה בודאי הנגע
בזה הואיל ואינו ידוע איזו היא
הבהרת שפשתה הרי זה טהור ל׳
עד שידע באיזה נגע טמא ״
משנזקק לטומאה ספקו טמא ׳
כיצד שנים שבאו אצל כהן ובזה
בהרת כגריס ובזה כסלע והסגירן
ובסוף השבוע הרי בזה כסלע ועוד
וכזה כסלע ועוד שניהן טמאין ״
חזרו שניהם להיות כסלע שהרי
הלך הפסיון מאחד מהם הואיל ל׳
ואינו יודע איזהו שניהן בטומאת׳
עד שיחזרו שניהן להיות כגריס ל׳
וזהו שיא׳ משנזקק לטומאה ספ׳
ספקו טמא ״ וכן מי שהיתה בו
בהרת ובה שער לבן שקדם את ה׳
הבהרת ושער לבן שהפכתה ואינו
ידוע זה שקדם ואיזה שנהפך אם
מתוך הסגר נסתפק לו הרי זה טהו׳
ואם אחר החלט הרי זה טמא ואף
על פי שהלך שער אחד מהן ואינו
יודע איזה הלך אם השער שהי׳
סימן טומאה או השער האחר ״
מי שבא אצל כהן וראהו שהוא
צריך הסגר או שהוא פטור ועד
שלא הסגירו או שלא פטרו נולדו
לו סימני טומאה הרי זה יחליט ״
וכן אם ראהו שיש בו סימני טו׳
טומאה וקודם שיחליטו ויאמר

לו טמא אתה הלכו להם סימני טומאה
אם היה בתחלה או בסוף שבוע ראש׳
ראשון יסגיר ואם היה בסוף שבוע
או לאחר הפטור יפטור עליהם ״

פרק שביעי

מי
שהיתה בו בהרת והוחלט באחד מן
מסימני טומאה בין בתחלה בין אחר
הסגר או שהוסגר ואחר כך פרחה
הצרעת בכולו ונהפך לבן בין שנהפ׳
מתוך הסגר בין שנהפך מתוך ה׳
החלט הרי זה טהור ׳ וכן אם נסגר
ולא נולדו לו סימן טומאה ונפטר
ולאחר הפטור פרחה הצרעת בכ׳
בכולו הרי זה טמא ומחלט ״ הבא
בתחלה והוא כולו הפך לבן אם היתה
בו מחיה או שתי שערות לבנות ל׳
מחליטין אותו ואם אין שם סימן
מסגירין אותו שבוע ראשון ׳ נולד
בו שער לבן או מחיה מחליטו ׳ לא ל׳
נולד בו כלום מסגירו שבוע שני לא ל׳
נולד בו סימן טומאה טהור לפי ש׳
שדין בהרת זו הגדולה כדין בהרת
הקטנה ״ החליטו בשער לבן שנול׳
בו והשחירו שתיהן או אחת מהן
הקצירו שתיהן או אחת מהן ל׳
נסמך השחין לשתיהן או לאחת
מהן הקיף השחין את שתיהן או
את אחת מהן או שחלקן השחין ל׳
ומחית השחין והמכוה ומכות המ׳
המכוה והבהק הרי זה טהור ׳ נולד
לו שער לבן אחד או מחיה הרי ל׳
זה טמא מפני שבא כולו לבן בתח׳ ״
אחד שפרחה הצרעת בכולו ל׳
בבת אחת ואחד שפשתה ופרחה מ׳
מעט מעט עד שהלבין כולו אם ל׳
מתוך הסגר או מתוך החלט טהור ׳
ואם אחר הפטור טמא ואם בתחל׳

יסגיר ״ אחד שהיה כולו מראה אחד
או שהיה כולו לבן מארבעה מראות
שבלובן ובארבעה שבפתוך הכל ר׳
מיטריפין בין לטהרו בין לטמאו כיצ׳
שמורנו ״ היתה בו בהרת כגריס ובו
מחיה כעדשה והבחלט מחיה ופח׳
הצרעת בכולו ואחרכך הלכה המחיה
או שהלכה המחיה תחלה ואחרכך
פרחה בכולו הרי זה טהור ואפילו
נולד בו שער לבן ״ נולדה בה מחיה
טמא׳ שנ׳ וביום הראות בו בשר חי
יטמא׳ והוא שתהיה כעדשה הכ׳
וארבעת או יתר ״ היתה בו בהרת
ובה שער לבן והבחלט משער לבן׳
ואחרכך פרחה בכולו אע״פ ששער
לבן עומד במקומו טהור שנ׳ וביום
הראות בו בשר חי יטמא׳ במחיה
מתטמא זה שנהפך כולו לבן אחר
החלט או אחר הסגר ואינו מטמא
בשער לבן ״ החליטו בפשיון ואח׳
ואחרכך פשתה ופרחה בכולו טהור׳
ויום נראות בו מחיה טמא זאת ראשי
אברים שאינן מטמאין משום מחי׳
שבתוך הבהרת ומטמאין ומעכבין
את ההופך כולו לבן׳ כיצד מוחלט
או מוסגר שהלבין כולו בצרעת חוץ
מכעדשה בשר חי ואפילו בראש אח׳
מאבריו או בראש חוטמו ובמעיו כ׳
כהן הרי הוא בטומאתו ״ וכן זה
שנהפך כולו לבן וטהר יום אחד בו
כעדשה בשר חי ואפילו בראש אחד
מן האברים שנהפך לבהק הרי זה
טמא מוחלט שנ׳ והנה כסתה הצ׳
לא הבהק ואם אפילו היתה ויקעת
הערשה בשר חי ואיקעתה בהק הרי
זה סימן טומאה ״ נהפך כולו מראה
צרעת וטהר ואחרכך חזר בו בשר
מראה הבהק הרי זה טהור עד
שיראה בו כעדשה בשר חי שנ׳ וביום

הראות בו בשר חי יטמא ולא בהק׳
חזר בו כעדשה ואיקעתה בשר חי ל׳
ואיקעתה בהק אינו סימן טומאה כ׳
והרי הוא בטהרתו ״ כל טמא שפרח
צרעת בכולו טהור נתגלה ממנו כעדש׳
בשר חי טמא׳ חזר ונתכסה בצרעת
טהור׳ חזר ונתגלה טמא ואפילו מאה
פעמים ״ המחיה והבשר החי והתגל׳
הרי הוא מוסיף והולך והצרעת
מתמעטת הרי זה בטומאתו עד
שתתמעט הבהרת מכגריס ״ כל
הראוי לטמא בנגע הבהרת מעכב
את ההופך כולו לבן׳ וכל שאינו ראוי
לטמא בנגעה בהרת אינו מעכב׳
כיצד פרחה בכולו אבל לא בראש
ובזקן ובשחין ובמכוה המורדין
או שנשאר פחות מכעדשה בשר
חי סמוך לשחין ולמכוה המורדין
ולראש ולזקן הרי זה טהור ״ חזר
הראש והזקן ונקרחו׳ וכן אם היו
השחין והמכוה והעלו צרבת הרי
זה טמא עד שתפרח הצרעת בהן
שהרי ראויות הן לבהרת ״ היו בה
שתי בהרות אחת יש בה סימן ט׳
טומאה ואחת טהורה ופרחה מ׳
הטהורה לטמאה ואחרכך פרח׳
בכולו הרי זה טהור מפני שהוא
הוחלט בטומאה אע״פ שטהורה
היא שפרחה ולא עד אלא אפילו
היתה אחת בשפתו העליונה ואחת
בשפתו התחתונה או בשתי אצבעו׳
או בשתי ריסי עיניו וכשהן נדבקין
זה לזה נראין שתי הבהרות כבהרת
אחת הואיל ופרחה בכולו טהור ״
יש מראה נגע לכהן ומשכר ומעכ׳
שהקדים להראותו ולא נתאחר ויש׳
מראה ומפסיד ״ כיצד מי שהיה
מוחלט והיו לכהן סימני טומאה ולא
הספיק להראותו לכהן עד שפרחה

בכולו טהור ואלו קדם והראה לכהן׳
ופטרו קודם שיהפך ונהפך אחר כ׳
הפטור היה וגו חולט מפני שבורנו ״
היתה בו בהרת ואין בה כלום ולא הס׳
הספיק להראותו לכהן עד שפרחה
בכולו הרי זה טמא וצריך הסגר ואלו
קדם והראה לכהן והסגירו שיהפך קודם
ונהפך מתוך הסגר היה טהור מפני
שבורנו ״

פרק שמיני

נגעי

הראש והזקן הוא שיפול השער מ׳
שבהן ויעקר וישאר מקום השער
פנוי וזהו הנקרא נתק ואין נתק פ׳
פחות מכגריס המרובע בין שהיה
מראהו עמוק בין שלא היה עמוק
ולא נאמ׳ עמוק בנתקים אלא לו׳ לך
מה מראהו עמוק כדי שאים אב׳
נתק המטמא בידי שמים להוציא
שנתקו אדם שהוא טהור והראש
והסריס שהעלה זקנם שער הרי
זה מטמא בנתקים ״ הנתקים
מטמאין בשני סימנין בשני סימ׳
בשער צהוב דק ובפשיון ויש בהן
הסגר שני שבועות וכל זה מפור
בתורה כיצד מי שנולד לו נתק בר׳
בראשו או בזקנו יום היה בו שתי
שערות צהובין דקין או יותר והוא
שם בנתק שער שחור כל׳ יחליטו ״
לא היה בו שער לא שחור ולא
צהוב יסגיר שבוע אחד ובשביעי
רואהו אם נולד בו שער צהוב דק
או שפשה הנתק יחליט ״ נולדו בו
שתי שערות שחורות יפטור ואם
לא פשה ולא נולד בו שער שחור
ולא צהוב יגלח סביבות הנתק ולא
יגלח הנתק ויסגיר שבוע שני ״
וחוזר ורואהו בסוף שבוע שני אם

פשה הנתק או נולד בו שער צהוב
דק יחליט ׳ לא נולד בו ולא פשה יפטור
שאין בנתקים הסגר יותר על שני
שבועות ׳ ואם אחר שפטרו נולד בו
שער צהוב או פשה יחליט ״ כיצד
מגלחין את הנתק מגלח חוצה לו ל׳
ומניח שתי שערות סמוך לו כדי ל׳
שיהיה מכיר הפשיון ותגלחתו כש׳
כשרה בכל אדם שנ׳ והתגלח ואת ה׳
הנתק לא יגלח וכן כשרה בכל דבר ל׳
ואפילו היה נזיר הרי מגלח הסגירו
ולא גלחו הרי זה מוסגר ״ שער
צהוב האמור בתורה הוא שיה׳
כתבנית הזהב ׳ וזה שנ׳ דק ׳ הוא ל׳
שיהיה קצר ׳ אבל אם היה ארוך
אעפ׳ שהיה צהוב כתבנית הזהב ל׳
אינו סימן טומאה ״ שתי שערות
הצהובות הדקות סימן טומאה
בין שהיו זו בצד זו בין שהיו זו ל׳
מרוחקות מזו בין שהיו באמצע
הנתק בין שהיו בסוף הנתק בין
שקדם הנתק את שער הצהוב בין
שקדם השער הצהוב את הנתק הרי
זה סימן טומאה והוא שתהיה ל׳
נטולת בהק כמו שבארנו בשער ל׳
לבן ״ השער השחור המעכב בנ׳
בנתקים אין פחות משתי שערות
ואין מעלות עד שיהיה ארכן כדי
לכוף ראשן לעקרן בין שהיו זו ל׳
בצד זו בין שהיו מפוזרות והוא
שיהיה באמצע הנתק נישור מן
הנתק פני בין השער השחור שב
שבתוכו ומן השער השחור שחוצ
לו כדי צמיחת שתי שערות ׳ אבל
אם נשארו השתי שערות השחורו
בצד הנתק שבסופו אינן מעלות ״
כיצד מעלות שאם נשאר בתוך
הנתק שתי שערות שחורות אעפ׳
שנולד בנתק שנולד בנתק שער

צהוב דק או שפשה הרי זה טהור ״
החליטו בשער צהוב או בפשי׳
וצמח בנתק שתי שערות שחורו׳
טהורות הנתק ומעלין מן הפשיו׳
ומיד השער הצהוב בין שצמחו ל׳
באמצע הנתק בין שצמחו בסופו
שהצומח מעל׳ בכל מקום והנשא׳
אינו מעל׳ עד שיהיה רחוק מן ה׳
הקצה שתי שערות ״ שתי שערות
שצמחו אחת שחורה ואחת לבנה
או צהובה או אחת ארוכה ואחת
קצרה אינן מעלות ״ נתק שהוחלט
בשער צהוב או בפשיון ונולד בו
שער שחור וטהר אעפ׳ שהלך ל׳
השער השחור הרי זה טהור עד
שנולד בו שער צהב אחר או שיפ׳
שיפשה פשיון אחר מאחר שה׳
שהלך השער השחור שנ׳ נרפא ה׳
הנתק טהור הוא כיון שנרפא ט׳
טהור אעפ׳ שסימני טומאה במק׳
במקומן ״ החליטו בשער צהוב
בין שהחליטו בתחלה בין שהחלי׳
אחר הפטור והלך השער הצהב
ונולד בו שער צהב אחר או שנולד
בו פשיון הרי זה מוחלט כשהיה ל׳
עד שלא ישאר סימן טומאה או
עד שיצמח בו שתי שערות ש׳
שחורות ״ שני נתקים זה בצד
זה ושטה של שער השחור מפסק
ביניהן ונפרץ השער ונתק מקו׳
אחר הרי הוא כמו שהיה שהשער
השחור הנשאר ביניהן הרי הוא ל׳
בצד הנתק ״ נפרצה השטה
משני מקומות טהור שהרי הנע׳
הנשאר אין זה שטה באמצע הנתק
וממה יהיה כל פרצה מהן לא פ׳
פחות ממקום צמיחת שתי שע׳
שערות ׳ ואם היתה פרצה ממקום
אחר כגריס הרי זה טמא שהשע׳

צמח נתק אחר והרי שער שחור
בצדו ואינו כנס לתוכו ״ נתק שהשע׳
שחור מקיפו ונתק אחר מקיף את
השער השחור נפרץ השער שבמק׳
ממקום אחר טמא לפי שהנתק ה׳
הפנימי לא נגע׳ שהרי השער השחו׳
בצדו ולא בתוכו ״ נפרץ השער
משני מקומות טהור אפילו היתה
פרצה כגריס שהרי הנתק הפנימי
וגם החיצון נעשו נתק אחד ושער
שחור באמצע והוא שתהיה הפ׳
הפרצה כדי צמיחת שתי שערות
או יתר ״ נתק שהיה חוט יוצא
ממנו וכן שני נתקים שהיה חוט ל׳
יוצא מזה לזה אם יש ברחב החוט
הנתק כדי צמיחת שתי שערות
זוקקין לטומאה בשער צהוב דק ובפ׳
ובפשיון ומעלין בצמח בו אבל ש׳
שער שחור הנשאר באותו החוט
אינו מעל׳ עד שיהיה רחב החוט
כגריס ״ מי שהיה בראשו כגריס נתק
ופשה הנתק בכל ראשו ולא נשאר
שם שער כלל או נשאר פחות משתי ש׳
שערות הרי זה טהור בין שנתק נולד
מתוך הסגר או מתוך החלט או אחר
הפטור שנ׳ קרח הוא טהור הוא ״
וכן אם היה הנתק בזקנו ופשה הנתק
בכל זקנו הרי זה טהור אעפ׳ שאינו
מפורש בתורה שבכתב קבלה היא ל׳
שאם הלך כל שער הזקן טהור ויתט׳
ויתטמא עד הזקן הנקרח בנגעי ל׳
בשר כמו שבארנו ״ הבא בתחלה
וכל ראשו נתוק או כל זקנו נתוק יס׳
יסגיר שבוע אחד אם נולד בו שער
צהוב יחליט ׳ לא נולד בו שער צהוב
יסגיר שבוע שני ׳ ואם נולד בו שע׳
צהוב דק טמא ׳ לא נולד בו יפטר נולד
לו אחר הפטור שער צהוב הרי זה
מוחלט ׳ נולד בו שער שחור הרי זה

טהור. הבה כלו נתק ראשו או
זקן ונולד לו שער שחור טהור מי
שבורגו. הלך השער השחור טמא
משום פשיון. הראש והזקן אינן
מצטרפין זה את זה ואין מעכבין
זה עם זה ואין פשין מזה לזה שנ'
צרעת הראש או הזקן. מלמד שהן
חשובין שנים. ואיזהו זקן מן הפרק
של לחי העליון עד פיקה של גרגרת
מודד את החוט מאזן לאזן כל מה
שיוצא החוט ולמעלה הרי הוא מכלל
הראש. מן החוט ולמטה מכלל זקן.

פרק תשיעי

הכל
מתטמאין בנגעים ואפילו קטן בן
יומו והעבדים. אבל לא גוים ולא גר
תושב. והכל כשרים לראות הנגעים
וכל הנגעים אותן חוץ מנגעי עצמו. אדם רואה
אע"פ שהכל כשרין לראות הנגעים
הטומאה והטהרה תלוין בכהן.
כיצד כהן שאינו יודע לראות החכ'
רואהו ואומר לו אמור טמא והכהן
אומ' טמא. אמור טהור והוא אומר
טהור. הסגירו והוא מסגירו שנ'
ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפי'
היה הכהן שוטה החכם אומר לו
והוא מחליט או מסגיר או פוטר.
בד"א כשהיה הכהן סומך על דברי
החכם. אבל אם היה הכהן רואה וסומך
על דברי עצמו אסור לו לראות נגע
מכל נגעים עד שילמדו רבו ויהיה
בקי בכל מראות הנגעים ובשמותי'
בנגעי אדם ובנגעי בגדים ובנגעי
בתים. כהן שטימא את הטהור
או שטהר את הטמא לא עשה כלום
שנ' טמא הוא וטמאו הכהן. והוא טהור
הוא וטהרו הכהן. ומצורע שנרפא
בין מתוך הסגר בין מתוך החלט
ואפילו לאחר כמה שנים הרי הוא
בטומאתו עד שיאמ' לו הכהן טהור
אתה. אין הכהן רשאי לטמא את
הטמא עד שיהיו עיניו בנגע ובעור
הבשר שחוצה לו. ואינו רשאי
לטהרו עד שיהיו עיניו במקום
הנגע ובעור הבשר שחוצה לו. והכ'
והכהן שראה הנגע בתחלה הוא ש'
שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף ש'
שבוע שני והוא שיסגירו או מחליט
או שפוטר. מת הכהן שראהו תחלה
או שחלה רואהו כהן אחר ואין הע'
השני יכול לטמא אותו בפסיון לפי ש'
שאינו יודע אם פשה אם לא פשה
אלא ראשון. נאמן הכהן לומר נגע
זה פשה ונגע זה לא פשה ושער
לבן זה קדם את הבהרת או בהרת
זו קדמה את השער לבן. חלל פסול
לראות את הנגעים שנ' או אל אחד מבני
הכהנים. שיהיו בכהונתם. אבל בעלי
מומין כשרין לראות את הנגעים ו'
ובלבד שלא יהיה סומא ואפילו באחת
מעיניו. ואפילו כהן שכהה מאור
עיניו לא יראה את הנגעים שנ' לכל
מראה עיני הכהן. אין רואין את
הנגעים אלא ביום בין להסגיר בין
להחליט בין לפטור בכל הענין שהוא
אומ' ביום. ואין רואין לא בשחרית
ולא בין הערבים ולא בתוך הבית ולא
ביום המעונן מפני שכהה נראית עז'
עזה. ולא בצהרים לפי שעזה נראית
כהה. ואימתי רואין בשעה רביעי'
וחמישית ושמינית ותשיעית בין
בנגעי אדם בין בנגעי בגדים ובתים.
בכל יום רואין הנגעים חוץ משב'
ויום טוב. חל יום השביעי להיות
בשבת ויום טוב מעבירין לאחריו
ויש בדבר זה להקל ולהחמיר שאפש'
שיהיה ביום שבת זה שהוא יום
הראוי לראותו טמא ולאחר יכלו להם
סמני טומאה ואפשר שיהיה טהור
ולאחר יולדו להם סמני טומאה ואין
רואין אותו אלא בשעת ראייתו חוץ
לשבת. חתן שנראה בו נגע נותנין
לו כל שבעת ימי המשתה וכן יום נראה
בבגדיו או בביתו אין רואין אותו
עד אחר המשתה. וכן ברגל נותנין לו
כל ימי הרגל שנ' וצוה הכהן ופנו את
הבית. אם המתינה תורה לדבר
הרשות שלא יטמאו כליו קל וחומר
לדבר מצוה. אין מסגירין ולא מח'
מחליטין ולא פוטרין אלא ביום ש'
שיראה בו בתחלה או בשביעי או
ביום שלשה עשר בנגעים שמסגי'
כהן שני שבועות מפני שיום רביעי'
שלה למנין שבוע ראשון בכל הנגע'
בין בנגעי אדם בין בנגעי בגדים ובת'.
אין מסגירין בתוך ימי הסגר ולא
מחליטין בתוך ימי הסגר יום נולד
לו סימן ולא מחליטין המוחלט יום
נולד לו נגע אחר. ולא מסגירין אותו
בתוך ימי חלוטו יום נולד לו נגע
אחר שראוי להסגר. אבל אם היו
בו שני נגעים וראה את זה ואחר
וראה את זה הרי זה מותר לומ' לו
הרי אתה מוסגר בזה ומוחלט בזה
או מוחלט בזה ומוסגר בזה בין
בתחלה בין בסוף שבוע ראשון בין
בסוף שבוע שני. ואין רואין שני
נגעים כאחד בין בשני אנשים בין
באיש אחד שנ' וראה הכהן את
הנגע. נגע שבא לכהן לראותו לא
יאמ' לו לך ושוב אלא בודקו מיד.
באו לפניו שנים רואה את הראשון
ומסגירו או פוטרו או מחליטו וח'
וחוזר ורואה השני. אין הכהן
צריך לבקש תחת אצילי ידיו של נגוע
אלא בין עתידו או מתוך הקמטים

שאין יש שם נגע שנ' למראה
עיני הכהן · וכן בהופך כולו לבן ·
וכיצד יעמיד לפני הכהן · האיש
הוא נראה ערום ועומד כעודר
וכמוסק זתים · והאשה היא
נראית ערומה ויושבת כעוזבת ו
וכמינקה את בנה וכאורגת בעומד
שמגבהת את ידה הימנית עד ש
שנגלה בית השחי · היה הנגע
נראה כהן כורך שהן עומדין כך
הרי זה טמא · ואם אינו נראה כהן
כשהן עומדין כך אינו נזקק לו ·
וכשם שהאדם נראה לנגעו כך
הוא נראה לתגלחתו שאם לא יראה
שער כל בשרו כשיעמוד ערום
כעודר וכמוסק או כשתשב האשה
מין שביארנו הרי זו תגלחת כשר'
ואין הכהן זקוק לחפש בשיער
מקומות שאינו נראין בהן שער
אע״פ שהוא צריך לגלח את הכל
מאו שביארנו ·

פרק עשירי

התולש
סממני טומאה בין כלן בין מקצתן
או הכוה את המחיה כלה או מקצת'
או הקציע את הנגע מבשרו או מן
הבגד או מן הבית בין קודם שיבוא
לכהן בין בתוך הסגר בין בתוך החלט
החלט או אחר הפטור הרי זה עובר
בלא תעשה · שנ' השמר בנגע הצ'
הצרעת לשמור מאוד ולעשות ככל
אשר יורו אתכם הכהנים הלוים
כאשר צויתים תשמרו לעשות · ו
ולא שיתלוש או יקוץ · אבל אינו
לוקה עד שיועילו לו מעשיו ואם
לא הועילו אינו לוקה · כיצד היתה
בו בהרת ובה שלש שערות לבנות
ותלש אחת או כוה מקצת המחיה

ונשאר מחיה כעדשה אינו לוקה
שהרי הוא טמא כשהיה · וכן כיוצא
בזה · וכיון שתלש מכת מרדות · וכן
המגלח את הנתק לוקה · שנ' ואת
הנתק לא יגלח · ואינו חייב עד שיגלח
כל הנתק בתער · ומותר למצורע
לישא במוט על כתפו שיש בה הנ'
הצרעת ולקשור הסיב על רגלו ·
ואם הלבן סמני טומאה ילבן והוא
שלא יתכוון לכך · התולש סמני
טומאה או שכוה את המחיה עד
שלא בא אצל כהן הרי זה טהור וכן
אם עשה בימי הסגר הרי זה טהור
לאחר ימי הסגר · ואם תלשן לאחר
שהוחלט בהן הרי זה מוחלט כשהי'
ואין לו טהרה עד שתפרח הצרע'
בכולו או עד שיתמעט בהרת מכ'
מכגריס · מי שנקטעה בהרתו שלא
כהנה טהור · קטעה כבוהן וקצץ
כל הבשר החי המקיף אותה אפילו
כחוט השערה אין לו טהרה עולמי'
קטעה מצורעים אין לו טהרה עד
שתפרח בכולו · התולש שערה
לבנה אחת ונשרה השניה הרי זה
טהור · היו שלש ונשר שתים ונ'
ונשרה אחת הרי זה בטומאתו ·
היתה בו מחיה כעדשה כוה חצה
והלך חציה הרי זה טהור · היתה
יתרה מכעדשה כוה המותר והלכ'
הכעדשה הרי זה טהור · כוה ה'
הכעדשה והלך המותר הרי זה טמא ·
מי שהיתה לו בהרת בערלתו ימול
ואף על פי שהוא מילה שלא בזמנה
שמצות עשה דוחה את לא תעשה
בכל מקום · ואם מל והלך בשר
הערלה סימן שהיה מוחלט בו הרי
זה חייב בקרבן מצורע ·
מצות עשה שיהיה המצורע המוחלט
מוכסה · מכוסה ראשו כל ימי

חלוטו ועוטה על שפם כאבל שנ' ועל
שפם יעטה ופורם את בגדיו ומודיע
לעוברים עליו שהוא טמא · שנ' והצ'
והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פר'
וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה
וטמא טמא יקרא · ואפילו כהן גד'
שנצטרע פורע ופורם לפי שעשה
דוחה את לא תעשה ואסור בשאלת
שלום כל ימי חלוטו כאבל שנ' ועל
שפם יעטה · שיהיו שפתיו דבוקות
אבל קורא ושונה ודורש · ואסור ל
לספר ולכבס כל ימי חלוטו ונוהג בכל
אלו הדברים אפילו בשבת ויום טוב
והרי הוא מותר בריחצה ובסיכה ובמ'
ובנעילת סנדל ובתשמיש המטה ·
וזוקף את מטתו כשאר העם · דין
המצורע שיהיה לו מושב חוץ לעיר
שנ' מחוץ לעיר · ודבר זה בעיירות
המוקפות חומה בארץ ישר' בלבד ·
המצורעת אינה פורעת ואינה פורמ'
ואינה עוטה על שפם אבל יושבת
היא חוץ לעיר ומודיעה לאחרים ש'
שהיא טמאה · ואין המצורעים בלבד
אלא כל המטמאים את האדם חייב'
להודיע לכל שהן טמאין כדי שיפרשו
מהם שנ' וטמא טמא יקרא · מודיע
שהוא טמא · וטומטום ואנדרוגינס ·
פורע ופורם ועוטה על שפם מפני
שהוא ספק · אחד מצורע מוסגר
ואחד מצורע מוחלט לענין טומאה ·
ואין בין מצורע מוסגר למצורע מו'
מוחלט אלא פריעה ופרימה ותגלח'
צפרים שהטהור מתוך הסגר פטור
מתגלחת צפרים והטהור מתוך ה'
החלט חייב בתגלחת וצפרים · אבל
טמאות שביהם שוה בכל דבר ·
המצורע אב מאבות הטומאות ומטמ'
אדם וכלים במגע ומשא ומטמא באהל
ומטמאין אדם בביאה ומטמאין המשכ'

ומושב ואפילו תחת האבן כזב ובה
שנ' ונכנס בגדיו וטהר אפי' השמיע
לאדם שטהור מלטמא משכב ומושב
ואחר המוסגר ואחר המוחלט בכל
אלו :: חומרא יתרה יש במצורע
שהוא מטמא בביאתו לבית בין מוח
החלט בין מוסגר :: כיצד נכנס
לבית נטמא כל אשר בבית בין אדם
בין כלים ואפילו לא נגע בהן ונעשה
ראשון לטומאה שנ' מחוץ לאהלו
מושבו מה הוא טמא אף מושבו
טמא :: היה עומד תחת האילן ועבר
אדם טהור תחת האילן נטמא :: היה
הטהור עומד תחת האילן ועבר ה
המצורע תחתיו לא טמאהו :: ואם
עמד נטמא שהרי לו נעשה מושב
ספק עמד ספק לא עמד טהור :: הכניס
המצורע ראשו ורובו לבית נטמא כ
כל אשר בתוכו :: נכנס לבית הכנס
עושין לו מחיצה גבוהה עשרה טפח
ורחבה ארבע אמות על ארבע אמות
ונכנס ראשון ויוצא אחרון כדי ש
שיהיה מושבו לבדו ולא יעמיד עם
העם בעירבוב ויטמאו אותם ::

פרק אחד עשר

טהרת מצורעות עשה ותגלחתו
מצות עשה :: וכיצד מטהרין את
המצורע מביאין מזרק של חרש ח
וחדש יהיה קלל היא שיהיה ח
חדש ונותן לתוכו רביעית מים חיים
הראוין לקדש אותן למי חטאת כ
שיעור זה מדברי סופרים ומביא ש
שתי צפרים דרור טהורות לשם ט
טהרת צרעת שנ' ולקח למטהר ::
ושוחט הבריאה שבשתיהן על המים
שבכלי חרש וממעכה עד שיהיה הדם
נכר במים וחופר וקובר הצפור השחוט
בפניו ודבר זה קבלה מפי השמועה ::
ונוטל עץ ארז ומידתו שיהיה א
ארכו אמה ועוביו כרביע כרע מכרעי
המטה ואזוב שאין לו שם לווי מין
שבארץ ואין פחות מטפח ושני
תולעת משקלו שקל ואם טעמו כ
פסול כעבודות התכלת וכל השיעור
הלכה ולוקח עם שלשתן הצפור
החיה וארבעתן מינין אלו מעכבין
זה את זה ועץ ארז ואזוב שנתקלפו
פסולין :: וכורך האזוב עם הארז בלשון
של זהורית ומקיף להם ראשי אגפים
וראש הזנב של צפור החיה וטובל
ארבעתן במים שבכלי ובדם שעליהן
ומזה שבע פעמים על אחר גב ידו
של מצורע ומשלח את הצפור ::
וכיצד משלחה עומד בעיר וזורקה
חוץ לחומה ואינו הופך פניו לא לים
ולא לעיר ולא למדבר שנ' אל מחוץ
לעיר אל פני השדה שלחה וחזרה
חוזר ומשלחה אפילו מאה פעמים ::
ואחר כך יגלח הכהן את המצורע
וכיצד מגלחו מעביר תער על כל בשרו
הנראה ואפילו בית השחי ובית הערו'
ושיער כל הגוף עד שיעשה כדלעת
שנ' את כל בשרו אם כן למה נאמ' ראשו
וזקנו וגבות עיניו לרבות כל כיוצא ב
בהן ולמעט שער שבתוך החוטם
לפי שאינו נראה :: ואחר כך מכבס ב
בגדיו וטובל ויטהר מלטמא בביאה
ומלטמא משכב ומושב ונכנס לפנים
מן החומה ומונה שבעת ימים והוא
אסור בשבעת הימים בתשמיש ה
המטה אבל מצורעת מותרת בתש'
בתשמיש המטה :: כל שבעת הימ'
הימים האלו עדין הוא אב הטומאה
ומטמא אדם וכלים במגע ואינו מטמ'
במושב שהרי הוא אומ' והיה ביום
השביעי וגו' וכבס בגדיו מלמד שהיה
מטמא בגדים וכשם שהיה מטמ'
בגדים במגע כך מטמא אדם במגע ש
שכל המטמא בגדים מטמא אדם ::
וביום השביעי מגלחו הכהן תגלחת
שניה כתגלחת ראשונה ומכבס בגדיו
וטובל ויטהר מלטמא אחרים והרי
הוא ככל טבולי יום ואוכל במעשר
העריב שמשו אוכל בתרומה הביא
כפרתו אוכל בקדשים כמו שבארנו ::
כשהוא מגלח כשתי התגלחות ש
אינו מגלח אלא בתער או שהניח
שתי שערות לא עשה כלום ואינו
מגלחו אלא כהן :: ואם שייר שתי
שערות בתגלחת ראשונה וגלחם ב
בשניה לא עלתה לו אלא תגלחת אחת
בלבד והרי היא ראשונה וכל היום
כשר לטהרת מצורע :: תגלחת
המצורע וטבילתו והזייתו אינן מ
מעכבות זו את זו ושאר כל מעשיו
מעכבין :: שחיטת הצפור והתגלח'
וההזאה ביום ושאר כל מעשיו בין
ביום בין בלילה ואלו באנשים ואלו
ושאר כל מעשיו בין באנשים בין ב
בנשים ואלו בכהנים ושאר כל מעשי'
בין בכהנים בין בישראלים :: טהרת
מצורע זו נוהגת בין בארץ בין ב
בחוצה לארץ בין בפני הבית ושלא
בפני הבית וכהן שטמאו מצוה
לטהרו שנ' לטהרו או לטמאו והכל
כשרין לטהר את המצורע אפילו ז
ואפילו טמא מת ואין מצורע מ
מטהר מצורע ואין מטהרין שני
מצורעין כאחד אלא עושין חב'
חבלות חבלות :: עץ ארז ואזוב ו
ושני תולעת שטהר בהן מצורע
זה מטהר בהן מצורעים אחרים
וכן צפור המשתלחת מותר לטהר
בה מצורעים אחרים ואחר שנש'

שנשתלחה ומותרת באכילה אפי׳ כ׳
צפור השחוטה אסורה בהנאה אפ׳
ומאימתי תאסר משעת שחיטה׳׳
שחטה ואין שם אזוב ולא עץ ארז
ולא תולעת שני הרי זו אסורה שהכ׳
ששחיטה שאינה ראויה שמה
שחיטה׳ ואוכל כזית מן הצפור
השחוטה עובר על עשה ועל לאו כ׳
תעשה שנ׳ וזה אשר לא תאכלו מ׳
ומפי השמועה למדו׳ שזה לרבות
השחוטה׳ וכל צפור טהורה תאכלו
זו המשולחת לא תאכלו׳ ולאו הבא מכ׳
מכלל עשה עשה׳׳ אין לוקחין
שתי הצפרים ואחת מצפרי עיר
הנדחת׳ ולא מצפרים שהחליפו בע״ז
ולא מצפרים שהרגו את הנפש׳׳
ומצותן שיהיו שתיהן שות במראה
ובקומה ובדמים ולקיחתן כאחד
ואעפ״י שאינן שוות או שלקח אחת
היום ואחת למחר כשרות׳׳ לקח כ׳
שתי צפרים לשם איש כשרים לט׳
לטהר בהן אשה׳ לקחן לשם אשה
כשרות לשם לטהר בהן איש׳ לקחן כ׳
לטהר בהן בית המנוגע כשרות לט׳
לטהר בהן אדם׳ לקחן לטהרת אדם
כשרות לטהרת בית המנוגע שנ׳
ולקח למטהר׳׳ שחט אחת מהן
ונמצאת שאינה דרור יקח זוג לש׳
לשניה והראשונה מותרת באכילה׳׳
שחט האחת ונמצאת טרפה יקח
זוג לשניה והראשונה מותרת בהנאה׳׳
נשפך הדם מניחין המשתלחת עד
שתמות׳ מתה המשתלחת ישפך
הדם ויקח שתים אחרות׳׳

פרק שנים עשר

צרעת בגדים כצרעת אדם׳
אבל פחות מכגריס טהורה ושלשה
סמני טומאה יש בה ואלו הן ירקר׳
או אדמדם והפשיון ושלשתן משמ׳
אין התחלה׳׳ ירקרק האמור הירק ש׳
שבירוקין שהוא ירוק הרבה ככנף
הטווס וכחריצי דקל׳ אדמדם האמ׳ כ׳
אדום שבאדומים שהוא אדום ה׳
הרבה כזהורית יפה׳ ושני מראות
אלו מצטרפות זה עם זה׳׳ במראה
אדמדם או ירקרק מסגירין את ה׳
הבגד׳ ואם עמד במראה זה שתי כ׳
שבועות מחליטין ושורפין׳ וכן כ׳
אם פשה מחליטין ושורפין׳׳ כיצד
בגד שנראה בו נגע ירקרק או אדמ׳
מסגירו שבעת ימים ובשביעי ר׳
רואה אותו ואם פשה מחליטו כ׳
ושורף את כל הבגד ואם לא פשה
ועמד במראהו או שפשה וכהה
משני המראות שהוסגר בהן או כ׳
שהוסיף המראה להאדים ולהוריק
ולא פשה יכבס מקום הנגע ויסגיר
שבעת ימים שנית׳ ובסוף שבוע
שני שהוא יום שלשה עשר רואה׳
ואם כהה ממראה זה שהוא שלישי
הרי זה טעון כבוס וטהור׳׳ ואם
נשתנה הנגע ממה שהיה כגון ש׳
שהיה ירקרק ונעשה אדמדם או
אדמדם ונעשה ירקרק קורע מקו׳
הנגע ושורפו וזה שקרע ותופר מ׳
מטלית אחרת במקום הקרע ומטהר
שאר הבגד ומכבסו כולו כבוס שני
ומטבילו ויטהר׳ ואם עמד במראה
שהוסגר בו בתחלה יחליטו וישרף
את כולו׳׳ נגע שהיה ירקרק וכ׳
ופשה אדמדם או אדמדם ופשה
ירקרק הרי זה פשיון׳׳ נגע
שהיה באמצעו מקום נקי מלא כ׳
נגע ופשה לו הנגע אינו פשיון עד
שיצא לחוץ שאין פשיית הנגע
לתוכו׳ ופשיון בין מבחוץ בין בבהמה
ובתים׳׳ הפשיון הסמוך בבגדים
כל שהוא והרחוק או החוזר כגריס
כיצד בגד שהוסגר ונולד לו נגע אחר
כגריס רחוק מן הנגע שהוסגר בו
הרי זה פשיון ונשרף׳ ואם היתה
פחות מכגריס אין משגיחין בו׳׳
וכן בגד שנקרע מקום הנגע בסוף
שבוע שני כמו שביארנו וחזר בו
נגע אחר כגריס ישרף׳ וכן בגד
שפשה בו הנגע אחר שנפטר ישרף׳׳
כשמכבס מקום הנגע בשבוע כ׳
ראשון כמו שביארנו צריך לכבס כ׳
מן הבגד מעט חוצה לו׳ שנ׳ אחרי
כבס הנגע׳ וכל נגעי בגדים כשמכבסי׳
אותן מעבירין עליהן שבעה סמני׳
שמעבירין את הכתם כדרך שמע׳
שמעבירין על הכתמים כמו שביארנו
בענין נדה׳׳ בגד שנקרע מתוכו
מקום הנגע ותפר מטלית כמ׳ שביא׳
וחזר נגע כגריס על הנגע מתיר ה׳
המטלית ומציעה ושורף שיור ה׳
הבגד ושורף שיור הבגד׳ חזר הנגע
על המטלית שורף את כולם׳׳
הטולה מן המוסגר בטהור וחזר
נגע על הבגד שורף את המטלית
חזר על המטלית הבגד הראשון
המוסגר ישרף והמטלית תשמש
את הבגד שהוא תפורה בו בסימן
אם עמד בעינו שני שבועות או
פשה שורפין את הכל׳׳ בגד שהיה
בו כולו בתחלה ירקרק או אדמדם
מסגירו שבוע אחר שבוע אם כ׳
עמד שני שבועות ישרף הכל את
בגד שהסגירו ופשה נגע בכולו ו׳
נעשה ירקרק או אדמדם אף על
שפטרו ואחר שפטרו בין כולו כ׳
ירקרק והאדמדם הרי זה טהור׳׳
כבס ופשה הרי זה ישרף׳׳ בגד

שהיו חוכין ידיהן על פניו ואין היורג
כגון כגם של צמר ונראה בו נגע אינו
מטמא עד שיראה הנגע במוכין וכל
וכיוצא בענין זה של בגדים בקרחתו
או בגבחתו קרחתו אלו השחקים
גבחתו אלו החדשים ״ הבגדים הצ׳
הצבועין אינן מטמאין בנגעים בין
שהיו צבועין בידי אדם בין בידי ש׳
שמים בין שיהיו לבנים ״ בגד שש׳
ששתיו צבוע וערבו לבן או ערבו צ׳
צבוע ושתיו לבן הכל הולך אחר ה׳
הנראות ״ פחות משלש אצבעות
על שלש אצבעות מן האורג אינו מ׳
מטמא בנגעים ״ בגד שארג בו ;
פחות משלש על שלש ונראה בו נגע
ואחר כך השלימו לשלש על שלש טה׳
טהור ״ התפור מטליות שיש בכל
אחת מהן שלש על שלש ונעשה מהן
בגד הרי זה מטמא בנגעים שהתפור
כארוג כולו בגד אחד הוא ״ בגד שהיה
כולו מטליות מטליות מהן צבועים
ומהן לבנים ונראה נגע בלבן שבו ופסג
מספרין אותו ואם עמד שני שבועו׳
מטמא כולו ושורף כולו ״ וכן אם פשה
הנגע במשבצת לבנה אחרת הרי זה
פשיון אע״פ שיש ביניהן צבוע ״
היה כולו צבוע ובו פס אחד לבן אפ׳
אפילו כגריס ונראה בו נגע יסגיר
שאם עמד בעינו ולא הוסיף ולא
כהה שני שבועות ישרף ״

פרק שלשה עשר

אין מטמאין בנגעים אלא בגדי צמר
ופשתים בלבד או השתי או הערב
של צמר ופשתים וכלי העור בין
רך בין קשה ׳ואף העור הצבוע בידי
שמים מטמא בנגעים ׳והלבדים כבגדי
ומטמאין בנגעים בין שהיו של צמר
ופשתים בין שהיו של עור ״כל הבגדי׳
של צמר ופשתים מטמאין בנגעים
חוץ מבגדי גוים ׳הלוקח בגדים מן
הגוים יראו בתחלה ״ בגד שהוא
כלאים מן הצמר ומן הפשתים מ׳
מטמאין בנגעים ׳צמר גמלים וצמר
רחלים שטרפן זה בזה אם רוב מן
הגמלים אינן מטמאין בנגעים ואם
רוב מן הרחלים מטמאין בנגעים מ׳
מחצה למחצה מטמאין בנגעים ׳כ׳
והוא הדין בפשתן וקנבוס שטרפן
זה בזה ׳והחולבת עם אין צמר ש׳
שלה מטמאין בנגעים ״ בגד שהיה
שתיו פשתן וערבו קנבוס או שתיו
קנבוס וערבו פשתן אינו מטמא בנג׳
בנגעים ׳וכן שהיה שתיו או ערבו ;
פשתן או צמר והשאר מעט של עזי׳
ומועט בזה אינו מטמא בנגעים ״
העור שאינו מעובד אינו מטמא ;
בנגעים העור שהוא גולם קודם ש׳
שיעשה ממנו כלים אינו מטמא ב׳
בנגעים שנ׳ כלי העור ״ וכלי העור
בין פשוטיהן בין מקבליהן כל שהן
מטמאין בנגעים ״ עורות חיה שבים
אין מטמאין בנגעים ׳חבר להן מן ;
הגדל בארץ אפילו חוט או משיחה של
צמר או פשתים או עור בהמה וחיה
המתעברין כל שהוא ונעשה מהן כ׳
כלים מטמאין בנגעים והוא שיתפר
כדרך חבורי בגדים לטומאה ״ כל כלי
הראוי להתטמא בשאר הטמאות דב׳
אע״פ שאינו מתטמא במדרס הזב
מפני שלא נעשה למשכב הרי זה
מטמא בנגעים כגון קלעים של ספינה
והפרכת שהם של שבכה ומטפחת
ספרים והאבנט ורצועות מנעל וסנ׳
וסנדל שיש בהן רחב כגריס הרי אלו
וכל כיוצא בהן מטמאין בנגעים ואין
צריך לומר הכלים כגון כרים וכסתות ״
החמת והתרמיל נראין כדרכן ;
ופושה הנגע מתוכן לאחוריהן ומא׳
ומאחוריהן לתוכן ׳וכל כיוצא בהן
מכלי העור הכפולים ״ סרבל המקומ׳
המקומט מפשיטין את קמטיו ורו׳
ורואין את נגעו ״ השתי והערב בין
של צמר בין של פשתן מטמאין ב׳
בנגעים משיטוו אע״פ שלא לבן ה׳
הפשתן ולא שלק הצמר ״ וכמה
יהיה בפקעת של טווי ומטמאין ב׳
בנגעים כדי לארוג ממנה שלש על
שלש שתי וערב בין שהיתה כולה
שתי בין שהיתה כולה ערב והיתה
הפקעת מקובצת מחוטין פסוקי׳
אינה מטמאה בנגעים ״ שתי
פקעות שהן מעורות זו בזו בחוט ׳
וכן השתי שמקצתו לשפה על הכבד
העליונה ומקצתו לשפה על הכבד ה׳
התחתונה ״ וכן שני דפי חלוק שהן
מעורות בחוט אחד ונראה הנגע
באחד מהן השני טהור אע״פ שהחו׳
שחוט אחד מחבר ביניהן ׳נראה
הנגע בנפש המסכת ובשתי העומד
אע״פ שמקצת הנגע בכבד ומקצת׳
בשתי הרי זה טמא ״ נראה הנגע
בשתי העומד לבדו השתי הארוג ;
טהור ׳ נראה בארוג לבדו השתי ה׳
העומד טהור ׳ נראה בסדין שורף
את הנימין ולסדין הסדין טמא ״
חלוק שנראה בו נגע מציל את הא׳
האמריות שבו ואפילו היתה האמרי׳
של צמר או פשתים ומצילה ואינה
נשרפת ״ בגד מוסגר שנבלע או
ומכתו לגמרי טהור ״ וכן אם נתערב ב׳
באחרים כולן טהורין ״ קצצו ועשאו
מוכין פחות משלש על שלש טהור
ומותר בהנייתו ׳ היתה בו שלש על
שלש ונראה בה הנגע ואין לבדה ט׳

טמאה · בגד מוחלט שנתערב בגד׳
באחרים כולן טמאין וישרפו׳ ואפילו
אחד במאה אלפים ׳וכן אם קצעו וג׳
ועשהו מוכין הרי הן טמאין ואסור
בהנייתן ·· אחד כלי עור או שתי או
ערב המוסגר או המוחלט שנכנס טומ׳
הרי הוא אב מאבות הטומאות כמו
מצורע לכל דבר ומטמא במגע ובמש׳
ובביאה ועושה משכב ומושב אף
ואפילו מתחת האבן ·· כיצד בגד
המנוגע או שתי או ערב או כלי עור
המנוגעים שהכניס מהן אפילו כזית
לבית טהור נטמא כל אשר בבית בין
אדם בין כלים ונעשה כולן ראשון
לטומאה ·· וכן משכב ומושב שלו
שהיה מונח תחת האבן והניח כלי
מהן למעלה מן האבן נטמא המושב
והמושב ·· מטלית שיש בה שלש על
שלש אצבעות שאין בה כזית כיון שנכנס
רובה לבית טהור טומאתו׳ היו כדר
פוה ותים כיון שנכנס ממנה כזית
לבית טהור נטמא ·· ואע״פ שכל הש׳
השיעורין הלכה למשה מסיני הרי הוא
לכל נגע הצרעת ·· ולא תקן ולא צרע׳
הבגד ולבית ׳הקיש נגעי אדם לנגעי
בגדים ובתים ׳והשוה המצורע לאת
שנ׳ אל תהי כמת ׳מה המת בכזית אף
אלו בכזית ·· בגדים המנוגעים משלח
אותן חוץ לעיר בין שהיתה מוקפת
חומה בין שאינה מוקפת חומה וזה
חמור בבגדים מבאדם ··

פרק ארבעה עשר

צרעת בתים כשני גריסין זה בצד זה
מרובע רוחב הנגע כמו מקום צמיחת
שתי שערות בגוף ואורכו כשתים ע׳
עשרה שערות כרבוע והפחות משׁ
ומשער זה בבתים טהור וכל השיעו׳
הלכה ·· שלשה סימני טומאה יש
בבתים מראה ירקרק ומראה אדמדם
והפשיון וכולן מפורשין בתורה וש׳
ושני המראות מצטרפות זה עם זה
ופסיון הסמוך כל שהוא והרחוק
כגריס ׳וכל החוזר אחרי הטוח כש׳
כשני גריסין ·· אין נגעי בתים מטמ׳
עד שיהיה מראה הנגע שפל מן הק׳
שנ׳ שקערורות שיהיה שוקע בקיר
ובשני המראות מסגירין או מחליט
ובפסיון נותצין׳ ואם פשה אחרי ה׳
הטוח נותץ כל הבית כמו שיתבאר ··
כשיראה נגע אפילו בבית תלוי חכם
שיודע בודאי שזה נגע ׳לא יגזור ויאמ׳
נגע נראה לי בבית ׳וצוה הכהן ופנו
את הבית ׳ואפילו הכל׳ עצים וחבילי
קנים ׳ואחר כך יבוא הכהן ויכנס ויראה
הנגע ׳ובית אפל אין פותחין בו חלונות
לראות את נגעו ׳ולא אם יראה הנגע
נראה בו הרי זה טהור ·· ואחר שיראנ׳
הכהן יצא ויעמוד על פתח הבית בצד
המשקוף ויסגיר או יחליט או יפטור ··
שנ׳ ויצא הכהן מן הבית אל פתח הב׳
הבית ׳והסגיר ולא שיסגיר והוא בתו׳
כתוך או בתוך הבית המנוגע או תחת
המשקוף אלא בצד פתחו ׳ואם עמד
תחת המשקוף או שהלך לביתו והי׳
זה מוסגר ·· אין הבית מטמא בנגע׳
עד שיהיה בו ארבע אמות על ארבע
אמות או יותר ויהיה לו ארבעה כת׳
כתלים והיו בנוי בארץ באבנים ועצ׳
ועפר שנ׳ את אבניו ואת עציו ואת
כל עפר הבית ·· וכל אם היה פחות
מארבע אמות על ארבע אמות או ש׳
שהיה עגול או שהיה בעל שלשה
כתלים או חמשה או שהיה בנוי ב׳
בספינה או תלוי על ארבע קורות ה׳
אינו מטמא בנגעים ׳היה בנוי על אר׳
ארבעה עמודים מטמא בנגעים ׳כמה
אבנים יהיו בו אין פחות משלש שתי
אבנים בכל כותל כדי שיהיו כל כתלי ראוי׳
לנגע שאין הבית מטמא בנגעים עד
שיראה בו כשני גריסין על שתי אבני׳
שנ׳ את האבנים אשר בהן הנגע ··
וכמה עצים יהיה בו כדי ליתן תחת ה׳
המשקוף ועפר כדי ליתן בין פצים
לחבירו ׳וכל אם היה בו פחות משיעו׳
אלו אינו מטמא בנגעים ·· הלבנים
והשיש אינן חשובין כאבנים ׳בית צ׳
שאחד מצדדיו מחופה שיש ואחד
בסלע ואחד באבנים ואחד בעפר אינו
מטמא בנגעים ·· בית שלא היה בו ע׳
עצים ואבנים ועפר הרי זה טהור ··
בית שסככו בארזים כשלו המואר והוא
ומשמושין תשמיש עץ הרי הן כעץ
ואם נטמא הבית נטמאו עמו טומאת
חמורה כמו שיתבאר ·· ירושלים וחוצ׳
לארץ אינן מטמאין בנגעים שנ׳ בבית
ארץ אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה
לשבטים ׳ובתי הגוים שבארץ ישר׳
אין מטמאין בנגעים ·· חזקת פנים
מן הגוים יראו כתחלה ׳בית שצדו
אחד גוי וצדו אחד ישראל או צדו אחד
בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ אינו
מטמא בנגעים ושאר כל הבתים ש׳
שבארץ ישר׳ מטמאין בנגעים בין ע׳
עשויין בידי אדם בין עשויין בידי ש׳
שמים ·· בית האשה בית השותפ׳
בית הכנסת בית המדרש שיש בהן
דירה לחזן או לתלמידים מטמאין
בנגעים ׳קירות האבוס וקירות המח׳
המחיצה שבבית אין מטמאין בנגעי ··

פרק חמשה עשר

נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה ש׳

שבועות שהן תשעה עשר יום שיום
שביעי עולה לכאן ולכאן ויום שלשה
עשר עולה לכאן ולכאן נמצאת לומר
שיום צריך לשלשה שבועות ראיה
בשביעי וביום שלשה עשר וביום ת'
תשעה עשר. והסגר בתים שהוא ל'
שלשה שבועות אינו מפורש בתורה
וכן רוב דיני נגעי בתים דברי קבלה
הן. וכל הדינין המפורשין בתורה וב'
ובדברי קבלה כך הם. כשיבוא הכהן
ויראה הנגע שוקע ירקרק או אדמ'
אדמדם כמו שביארנו יסגיר שבעת
ימים. ואפילו היה סמוך בתחלה ירק'
או אדמדם יסגירו. ובשביעי רואהו
אם כהה הנגע אינו צריך לומר אם
הלך לו מקום הנגע בלבד והבית
טהור. היה עומד בעיניו ולא פשה
יסגירו שבוע שני. וביום שלשה
עשר רואהו אם כהה הנגע או הלך
לו קולף מקום הנגע ומטהר את הבית
בצפרים. ואם מצא מקום הנגע שפ'
שפשה בסוף שבוע שני או שעומד
בעיניו חולץ את האבנים אשר בהן
הנגע ומקצה העפר אל מחוץ לעיר
וטח את כל הבית ומסגירו שבוע ש'
שלישי. וביום תשעה עשר רואהו
ואם חזר בו נגע כשני גריסין הרי זה
פשיון אחר הטוח ונותץ את כל הבית.
ואם לא חזר הנגע מטהרו בצפרים:
וכל זמן שיחזור בו הנגע קודם שיט'
שיטהר בצפרים ינתץ. ואם נראה
בו נגע אחר שטהרו בצפרים יראה
כתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף
שבוע ראשון חולץ האבנים אשר
בהן הנגע וקוצה העפר חוץ לעיר
וטח את כל הבית ומסגירו שבוע ש'
שני ורואהו. ואם נראה בו נגע כש'
כשני גריסין הרי זה פשיון אחר הטוח
ונותץ את כל הבית. ואם לא חזר בו הנ':

הנגע מטהרו בצפרים. וכל זמן שי'
שיראה בו נגע קודם טהרה בצפרים
ינתץ. ואם נראה אחר שטהרו בצפרי'
יראה כתחלה. כשהוא חולץ האבני'
אשר בהן הנגע אינו חולץ פחות מ'
משתי אבנים ואינו נוטל שתי אבני'
מצד זה ומביא לצד זה שנ' ועפר
אחר יקח וטח. ואינו מביא אבן א'
אחת תחת השתים שחלץ ולא שתי
אבנים תחת אחת חלוצה אלא מביא
שתים תחת שתים ויש לו להביא ש'
שתים תחת שלש. היה הכותל
בינו לבין חבירו שניהם חולצין וש'
ושניהם קוצין את העפר ושניהם
מביאין אבנים אחרות. אבל בעל הב'
לבדו מביא את העפר שנ' ועפר אח'
יקח וטח את הבית. אין חבירו מטפל
עמו בטיחה. אבן שבזוית כשהוא
שהוא חולץ חולץ את כולה. ובזמן ל'
שהוא נותץ נותץ את כולה שלו ומניח
את של חבירו. ויש כדבר ספק אם הא'
זו של חבירו מיד לאבן שלו. בית
שנראה בו נגע והיתה עליה על גבו
נותן את הקורות לעליה. נראה בעלי'
נותן הקורות לבית. לא היתה עליה
על גביו אבניו ועציו ועפרו כולן ל'
נתצין עמו ומעלין החלונים וסריגי
החלונות. הלוקח אבנים מבית המ'
מוסגר ובנה אותן בבית טהור וחזר
הנגע למוסגר חולץ את האבנים ל'
שבטהור. נראה הנגע על האבנים
שבנה המוסגר ינתץ והבית השני
מסגירין אותו בנגע זה כדין על בית
שנראה בו בתחלה. כיצד מטהרין
את הבית המנוגע אחר החליצה ו'
והטיחה. מביא מים חיים בכלי חרש
ושתי צפרים ועץ ארז ואזוב וש'
ושני תולעת כטהרת האדם שבאו'
וכל דבר אשר שבאדם הוא שבע

פעמים על המשקוף של בית ומבחוץ
ושיור כל מעשיהן שוין.

פרק ששה עשר

בית המנוגע אב מאבות הטומאות
וכל הנוגע בו יטמא. וכן אבנים ש'
שחולצין ממנו אחר ההסגר או ל'
או אבנים ועצים ועפר של בית כשנ'
כשנותצין אותן כולן אבות טומאות.
וכל כלים שבו מטמאין אדם וכלים ל'
במגע ובמשא ובביאה. כיצד אם
נכנס כזית מהן לבית טהור. נטמא
כל אשר בבית אדם וכלים לפי שמט'
מטמאין בביאה כאדם מצורע וכ':
וכולן אסורין בהנייה. ואם שרפן וע'
ועשה מהן סיד הרי זה אסור בהנייה.
שנ' צרעת ממארת היא. תן בו מארה
ואל תהנה בו. וכולן משלחין אותן ל'
חוץ לעיר אע"פ שאינה מוקפת חומה.
בית מוסגר אינו מטמא אלא מתוכו
שנ' והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו
אותו יטמא. אבל המוחלט מ'
מטמא מתוכו ומאחוריו שהנוגע בו מ'
מאחוריו טמא שנ' צרעת ממארת
בבית טמא הוא. וכי טהור היה אלא
בא להוסיף טומאה על טומאתו ש'
שיהיה כולו טמא מתוכו ומאחוריו.
וכן אבנים שיש בהן הנגע במוסגר
מטמאין מאחוריהן. אחד המוסגר
ואחד המוחלט מטמאין בביאה. כיצד
בית שהיה מיסך על גבי בית המנוגע
בין מוסגר בין מוחלט או אילן שהיה
מיסך עליו העומד תחת האילן או ה'
הנכנס לבית החיצון טמא שהרי הוא
והבית טמאו תחת אהל אחד. וכן
אבן מנוגעת הנכנסת לאהל והונחה
שם נטמאו כל אשר באהל. היתה מונ'

מונחת תחת האילן הטהור עובר נטמא׳
היה הטהור עומד תחת האילן ועבר
אדם כזובן מנוגעת לא טמאוהו ואם
הניחה שם טמאוהו אפי׳ שיושב תח׳
המנוגע כמוהו בין אדם בין כלים בין
אבניו עציו ועפרו ״ המאהיל בידו
על אבן המנוגעת אע״פ שהאהילה עליו
טהור עד שיגע ׳ טהור שנכנס לבית
מנוגע דרך אחוריו אפילו נכנס כולו
חוץ מחוטמו טהור ׳ שנ׳ והבא אל
הבית ׳ דרך ביאה טמאה תורה ״
טהור שהכנים ראשו ורובו בבית טמ׳
נטמא ׳ וכן טלית טהורה שהכניס ממ׳
מונה שלש על שלש לבית טמא נט׳
נטמאת ״ וכן כלי חרס שהכניס אוי׳
אוירו לבית טמא נטמא אבל שאר
כלים עד שיכנס רובם ומשיכנס
רובו טמא מיד ״ בד״א בכלים שנכנסו
חלוצים אבל אדם שנכנס לבית המנוגע
והוא לבוש בבגדיו וסנדליו ברגליו וט׳
וטבעותיו בידיו הרי האדם טמא מיד
ובגדיו טהורין עד שישהה שם כדי
שיסב אדם ויאכל כשלש בצים פת חטי׳
בליפתן שנ׳ והשכב בבית יכבס בגדיו
והאוכל בבית יכבס בגדיו ׳ וכי תעלה על
דעתך שאין בגדיו מטמאין עד שיא׳
שיאכל שם אלא ליתן שעור לשוכב כ׳
כאוכל ׳ ואחד השוכב או היושב או ה׳
העומד אם שהה שם כדי אכילת שעור
אכילה האמורה נטמאו בגדיו ״ מי
שנכנס לבית המנוגע וכליו על כתפיו
וסנדליו וטבעותיו בכפו הוא והם ט׳
טמאין מיד לפי שאינן מצילין אלא
מה שעליו כלים שהוא לבוש בהן ״ וכן
הגוי והבהמה שהיו לבושים ונכנסו
לבית המנוגע נטמאו הכלים מיד אבל
הגוים אינן מקבלין טומאה כבהמה ״
מי שהיה עומד בבית המנוגע ופ׳
ופשט ידו חוץ לבית וטבעותיו בידיו ;

אם שהה כדי אכילת השעור נטמאו
הטבעות אע״פ שהן בחוץ ״ וכן
העומד בחוץ ופשט את ידיו לבית ה׳
המנוגע נטמאו ידיו בלבד מיד ואם
שהה ידיו בפנים כדי אכילת השעור
נטמאו טבעותיו ואם לאו שהן טהור׳ ״
כל המציל בצמיד פתיל באהל המת
מציל מכוסה בבית מנוגע ׳ כל המציל
מכוסה באהל המת אפילו היה מגולה
בבית מנוגע טהור ״ כיצד כלי חרס ש׳
או כלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בב׳
בהן שהיו אוכלין ומשקין וכלים בתו׳
בתוכן היו מכוסין בבית המנוגע אע׳
על פי שאינן מוקפין צמיד פתיל הן ו׳
ומה שבתוכן טהור ״ הסגר והחלט ש׳
שבבית המנוגע אע״פ שהן מגולין כ׳
כלים שבתוכן טהורין ״ הצרעת
הזאת שם האמור בשותפות וכולל ב׳
ענינים הרבה שאינן דומין זה לזה
שהרי לובן עור האדם קרוי צרעת ׳ ונ׳
ונפילת מקצת שער הראש או הזקן
קרוי צרעת ׳ ושנוי עין הבגדים או הב׳
הבתים קרוי צרעת ׳ וזה השנוי האמור
בבגדים ובבתים שקראתו התורה צר׳
צרעת בשותפות השם הזה אינו מנ׳
ממנהגו של עולם אלא אות ופלא היה
בישראל כדי להזהירן מלשון הרע ״
שהמספר לשון הרע משתנות קירות
ביתו אם חזר בו יטהר ׳ ואם עמד ב׳
ברשעו עד שהותץ הבית משתנין כ׳
כלי העור שבביתו שהוא יושב ושוכב
עליהן ׳ אם חזר בו יטהר ׳ ואם עמד
ברשעו עד שישרפם משתנין הבגדי׳
שעליו ׳ אם חזר בו יטהר ׳ ואם עמד
ברשעו עד שישרפו משתנה עורו ו׳
ויצטרע ויהיה מובדל ומפורסם לבדו
עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים ש׳
שהוא הליצות ולשון הרע ׳ ועל ענין זה
מזהיר בתורה ׳ ואומ׳ השמר בנגע ה׳

הצרעת ׳ זכור את אשר עשה י׳
יי׳ אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצ׳
הרי זה אומ׳ התבוננו מה אירע למרי׳
הנביאה שדברה באחיה שהיתה גדו׳
גדולה ממנו בשנים וגדלה אותו על
ברכיה וסכנה בעצמה להצילו מן ה׳
הים והיא לא דברה בגנותו אלא טעת
שהשוותו לשאר הנביאים וגם
הוא לא היה מקפיד על כל אלו הדברים
שנ׳ והאיש משה ענו מאד ׳ ואעפ״כ
מיד נענשה בצרעת ״ ק״ו לאותן בני
אדם הרשעים הטפשים שמרבים
לדבר גדולות ונפלאות ׳ לפיכך ראוי למי
שירצה לכוין אורחותיו להתרחק מיל׳
מישיבתן ומלדבר עמהן כדי שלא ית׳
יתפס אדם ברשת רשעים ובסכלותם ״
וזהו דרך ישיבת הלצים הרשעים
שבתחלה מרבים בדברי הבאי כענין
שנ׳ וקול כסיל ברוב דברים ׳ ומתוך כך
באין לספר בגנות הצדיקים כענין שנ׳
תאלמנה שפתי שקר הדוברות על צדי׳
עתק ׳ ומתוך כך יהיה להם הרגל לד׳
בנביאים ולתן דופי בדבריהם כענין ׳
שנ׳ ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ;
ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו ״
ומתוך כך באים לדבר באלהים וכופרים
בעיקר כענין שנ׳ ויחפאו בני ישרא׳
דברים אשר לא כן על יי׳ אלהיכם ״ והרי הוא
אומ׳ שתו בשמים פיהם ולשונם
תהלך בארץ ׳ מי גרם להם לשית בשמי׳
פיהם לשונם שהלכה תחלה בארץ ״
וזו היא שיחת הרשעים שגורמת
להם ישיבת קרנות וישיבת כנסיות
עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם
שותי שכר ״ אבל שיחת כשרי ישר׳
וצדיקים אינה אלא בדברי תורה וחכמ׳
חכמה ׳ לפיכך הקב״ה עוזר על ידם ומזכ׳
אותן שנ׳ אז נדברו יראי יי׳ איש אל ר׳
רעהו ויקשב יי׳ וישמע ויכתב ספר

זכרין ופנו לייראי יי׳ ולחושבי שמו ״
בריך רחמנא דסייען ״

הלכות מטמאי משכב ומושב׃

יש
בכלן ארבע מצות׳ וזהו פרטן ״
דין טומאת נדה׃
דין טומאת זבה׃
דין טומאת יולדת׃
דין טומאת זב׃
ובאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון׃

הזב
והזבה והיולדת והנדה כל אחד מאר׳
מארבעתן אב מאבות הטומאות הן׳
ומטמאין כלים במגע ומטמאין אדם
במגע ובמשא ומטמאין משכב ומו׳
ומושב ומרכב שתחתיו ועושה הן׳
אותן אב הטומאה ומטמאין מדף על
גבון ״ אחת זבה גדולה ואחת זבה
קטנה ואחת עשויה או אחרות אנ׳
אונס ואחד זב בעל שלש ראיות או
בעל שתי ראיות טומאה כולן שוה
לטמא אחרים ״ קטנה בת יום אחד
מטמאה בנדה׳ בת עשרה ימים בז׳
בזיבה׳ בת שלש שנים ויום אחד מ׳
מטמאה את בועלה כמו שיתבאר ״
קטן בן יום אחד מטמא בזיבה׳
ואחד גוים ואחד עבדים ואחד ישר׳
מטמאין בנדה ובזיבה ״ סריס
אדם וסריס חמה מטמאין בזיבה
כשאר המראים ״ אין האשה מ׳
מטמאה בלובן ולא האיש באודם׃
אלא האשה באודם והאיש בלובן ״
טומטום ואנדרוגינוס נותנין עליו
חומרי האיש וחומרי האשה ומט׳

ומטמאין בלובן כאיש ובאודם כאש׳
כאשה וטומאתן בספק׳ לפיכך אין
שורפין עליהן תרומה וקדשים ואין
חייבין עליהן על טומאת מקדש וק׳
וקדשיו ״ ראה לובן ואודם כאחד
שורפין עליהן תרומה וקדשים אבל
אין חייבין עליהן על ביאת מקדש׃
שנ׳ מזכר ועד נקבה תשלחו׳ עד ש׳
שתהיה הטומאה טומאת זכר ודאי׳
או טומאת נקבה ודאית ״ וכן הנוגע
בלובן ואודם שלו כאחד אינו חייב
על טומאת מקדש וקדשיו׳ נגע
הוא עצמו בלובן ואודם שראה הרי
זה חייב על ביאת מקדש ״ דם הנדה
או דם הזבה והיולדת מטמאין בכל
שהוא במגע ובמשא׳ שנ׳ והדוה
בנדתה׳ מפי השמועה למדו שהמ׳
שהמדוה כמוה׳ וכבר בארנו בענין ה׳
בענין איסור נדה׳ שחמשה דמים הן
טמאים הם באשה ואם ראתה
דם ירוק הרי הוא טהור ואינו כמו
רוקה ושאר משקין היוצאין ממנה
שהירוק מתמעט מענין וזה שותת מאותו
אשה שאינו חולי ומחמת אינה
עינן דם אין הדישן הרי אותו דם אב
מאבות הטומאות כדם הנדה והיולדת
והזיבה שהמקור מקומו טמא וה׳
והאשה טהורה עד שיצא דם מן
רחם ״ מקור האשה שנעקר ונפ׳
לארץ האשה טמאה טומאת ערב ״
וכן המקור שהזיע כשתי טפי חל׳
חרגליות האשה טמאה טומאת ע׳
ערב׳ אם׳ אינה נדה עד שתראה ה׳
אחד מחמשה דמים הטמאין בגו׳
באשה ״ הזיעה טפה אחת הרי ה׳
האשה טהורה שאינה אלא מחוץ
למקור ״ זובו של זב אב מאבות ה׳
הטומאות כזב׳ שנ׳ זובו טמא הוא׳
ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא׳

וראיה ראשונה של זב אינה מטמא׳
במשא והרי היא כשכבת זרע בין מא׳
מאיש גדול בין מקטן הרי הראשונה
כשכבת זרע ״ וכן המשכבות והמושב׳
שישב עליהן מי שראה ראשונה עד
שתראה השניה טהורין שאינו קרוי
זב עד לאחר הראיה שניה כמו שמו׳
שמוסיף ומחוסרי כפרה׳ ראה אחת מ׳
מרובה כשתים אין טמא אלא המוסיף
טפה אחרונה ״ ראיה ראשונה של
מצורע מטמאה במשא׳ שכל צרוע
וכל זב׳ הרי הצרוע כזב גמור׳ וזה זב
גמור וזובו מטמאין במשא אף מצור׳
מצורע הראשונה מטמאה במשא ״
רוקו של זב ושכבת זרעו ומימי רג׳
רגליו כל אחד משלשתן אלו אב הטומא׳
מן התורה ומטמא בכל שהוא במגע
ובמשא הרי הוא אומ׳ ברוק וכי ירוק הז׳
בטהור׳ ומימי רגליו ושכבת זרעו אי׳
אפשר שלא יהיה בהן צחצוחי זיבה׃
כל שהוא׳ ואחד זב וזבה נדה ויולדת
כל אחד מהן רוקו ומימי רגליו אב הט׳
הטומאה כזב׳ וכן בכל מקום שנ׳ בהלכו׳
אלו אחד הזב ואחד שאר הארבעה ״
תשעה משקין בזב שלשה מהן אב
הטומאות והן רוקו ומימי רגליו ושכב׳
זרעו כל אחד מאלו מטמא אדם וכלים
בכל שהוא כמו שבארנו׳ ושלשה מהן
כולד הטומאה׳ והן הזיעת עינו ודם
ניגפתו וחלב האשה כל אחד מהן כמ׳
כמשקין טמאין שאין מטמאין אדם
אבל מטמאין כלים מדברי סופרים׃
כמו שיתבאר ״ ושלשה מהן טהור׳
והן דמעת עינו ולחה סרוחה היוצאה ממנו
והריעי ״ הרי השלשה מן הזב ואמרו
כמותן משאר כחו וניעו וריחו ומי הא׳
האף שלו הרי הן כרוקו לכל דבר׳ ובכלל
הרוק הן חשובין ״ דם היוצא מפי
האמה ודם השותת מפיו הרי הוא כ׳

כסלי דם מגפתו היה מוצץ ורוקק
דם הרי זה מטמא ברוק שהדם שבפי
שמוצץ אי אפשר בלא צחצוחי רוק··

פרק שני

דם

נדה ודם זבה ויולדת מטמאין לח ויבש
אבל הדם של זב ורוקו ושכבת זרעו
אינן מטמאין אלא בזמן שהן לח אבל
אם היה יבש אחר מדאי אינן מטמאין
ועד כמה אם שורין אותו בפושרין
מעת לעת וחוזר למות שהיה הרי
הוא מטמא כלח ואם היו המים פ'
פושרין בתחלתן אע"פ שאינן פושרי'
בסופן· וכל הדברים האלו דברי קבלה
הן·· פשתן שטוותה נדה המסיטן
טהור ואם היה לח הרי זה מטמא מ'
מפני רוק פיה·· זב שהניח פיו על
פי הכוס ונמלך שלא לשתותו המסיט
את הכוס טהור· שותה ממנו כל שהו
מי שמסיטו טמא מפני משקה פי ה'
הזב·· זב שנשך את הפת והבצל
המסיטן טהור נשך את הקשואות
והאבטיחין המסיטן טמא מפני מ'
משקה פיו של זב והואתערב בהן··
קלפי פולין וקלפי תורמוסין שקצען
הגוי המסיטן טמא· שכל הגוים כו'
כזבים הן לכל דבריהם כמו שיתבאר··
הקלפים שמצוקים הולכין בהן אחר
הרוב ·דם טמא שנתערב במים אם
בטל מראהו הכל טהור ·נתערב בדם
טהור אף בין רואין אותו כאלו הוא
מים·· ובן רוק טמא שנתערב במים
אם היה קשור כבריאתו הרי זה טמא
ואם נמחה במים אם בטל מראיו כ'
הכל טהור ·נתערב ברוק טהור רואין
אותו כאלו הוא מים·· וכן מי רגלי
טמא מאלו שנתערבו במים אם בטל
מראיהן הכל טהור ואם לאו טמא··

נתערבו בין אף במי רגלים טהורין
רואין אותן כאלו הן מים ·נתערבו ב'
במי רגלים של גוים הולכין אחר הרוב··
כיצד עוקה אחת בלי גדול שהיו
ישר' וגוי' מטילין שם מימי רגליהם
אם רוב גוים הכל טמא ·ואם רוב ישר'
הכל טהור ·מחצה למחצה הכל טמא··
וכן אם נתערב מי רגלי גוי זה במי ר'
רגלי ישר' הולכין אחר הרוב··
שואלין מי רגלים מכל מקום ואין
חוששין שמא של נדות הן שלא נ'
נחשדו בנות ישר' לכנס מי רגליהן כש'
כשהן נדות·· חרש שהיה הזב
והזבה מטילין בו מימי רגליהם ו'
וכבסו פעם ראשונה ושנייה הרי
המשקין שכבסו בהן טמאין ופע'
שלישית טהורין בין שכבסו במים
בין שכבסו במי רגלים שהרי לא נ'
נשאר בו לחלוחית ממימי רגלים הר'
הראשונים·· זבה שנעקרו מימי
רגליה בסוף ימי הספירה וירדה ו'
וטבלה והטילה מים אחר הטבילה
הרי הם ספק אם אחר עקירה הולכ'
וזבה היתה או אחר יציאה הולכין
והיא טהורה·· וכן גויה שנעקרו
מימי רגליה ונתגיירה וטבלה והטיל'
מים לאחר שטבלה הרי זה ספק אם
אחר עקירה הולכין והרי הן כמי ר'
רגלי הנכרי או אחר היציאה הולכין
והרי הן כמי רגלי ישר' הכשרין··
העבדים מטמאין בנדה ובזיבה ובל'
ובלידה כישר' אבל הגוים (עובדי עז) אינן מטמאין
בזיבה ולא בנדה ולא בלידה דין תורה
שנ' דבר אל בני ישר' ואמרת אליהם
איש איש כי יהיה זב מבשרו· בני
ישר' מטמאין בזיבה ולא הגוים· ל'
אבל חכמים גזרו על כל הגוים שיהיו
טמאים כזבים לכל דבריהם ·זכרים ונ'
ונקבות והוא שיהיה הזכר בן תשע

שנים ויום אחד ולמעלה ·והנקבה ב'
בת שלש שנים ויום אחד ולמעלה ·ל'
אבל הקטנים ולמטה מזמן הזה לא ל'
לא גזרו עליהן טומאה ·שעקר הגזר'
כדי שלא יהיה תינוק ישר' רגיל אצל
הגוי (עובד עז) במשכב זכור ·ופחות מזמן ל'
זה אין ביאתו ביאה·· מעת שגזרו
עליהן לא גזרו על שכבת זרע שלהן
אלא שכבת זרעו של גוי (עובד ע') טהורה כדין
תורה ומפני מה לא גזרו עליהן טומאה
כדי להודיע שטומאתן מדברי סופ'
שהרי הכל יודעים שאלו היו זבים
דין תורה היתה שכבת זרעו אב הט'
הטומאה כשכבת זרע הזב והואיל
שיודעים שטומאתן מדברי סופרי'
לא יבואו לשרוף עליה תרומה וקדשים··
מעתה אחר שזובו של ודם נדה
או דם זיבה של גויה והגוי והגויה
עצמן אע"פ שהן בקיים מדם וזוב ל'
ורוק הגוים ומימי רגליהם ומשכבם
ומרכבם ובועל גויה כל אחד מאלו ל'
אב הטומאה מדברי סופרים ולפיכך
אין חייבין עליהן על ביאת מקדש
וקדשיו ואין שורפין עליהן את ה'
התרומה·· וכולן מטמאין אדם וכ'
וכלים במגע ומטמאין אדם במשא כ'
כמו הזב לכל דבר אלא שהטומאה
מדבריהם כמו שביארנו ·ודם הנכרי
כרוקה וכמימי רגליה מטמאין לח ואינן
מטמאין יבש··

פרק שלישי

טעל

נדה כנדה שהוא אב הטומאה של
תורה ומטמא כלים במגע ובמשא ו'
ומטמא בהיסט ומטמא משכב ו'
ומרכב כנדה·· אין משכב בעל נדה
ומרכבו כמשכב נדה ומרכבה שה'
שהמשכב או המרכב שדרסה על'

הנדה זב וזבות המטמאות משכב
בועל נדה ומרכבו הוי ולד הטומאה
כלים שהזב נוגע בהן שאינן מט'
מטמאין לא אדם ולא כלים אלא ל'
אוכלין ומשקין בלבד ״ ולמה נגרע
טומאת משכבו מטומאת משכבה
מפני שנ' בבועל נדה ותהי נדתה
עליו וטמא שבעת ימים ונ' וכל
המשכב אשר ישכב עליו יטמא
מאחר שנ' ותהי נדתה עליה אתה יוד'
יודע שמטמא משכב והושב לזה
מזו מפני השמועה למדו שנתקו ל'
הכתוב מטומאה חמורה מלטמא
אדם וכלים ותלאו בטומאה קלה
שיהיה משכבו ולד הטומאה ולא
יטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשק'
בלבד כשאר ולדות הטומאה ״
אחד הבא על הנדה או על הזבה או
על שומרת יום כנגד יום או על היולדת
בין בדרכה בין שלא כדרכה אחד הג'
המערה ואחד הגומר בין גדול שבא
על הקטנה בין קטן שבא על הגדולה ״
בד"א כשהיה הבועל בן תשע ל'
שנים ויום אחד והנבעלת בת שלש
שנים ויום אחד אבל פחות מכאן ל'
אינו מתטמא מפני בועל נדה אלא
משום נוגע בנדה בלבד שהוא ולד הט'
ואינו אב ״ וכן הבועל את הזבה הרי
הוא כנוגע בה ואחד הנוגע בה או
הנבעלת אין הכל שוין ״ הנדה
והזבה ושומרת יום כנגד יום והזב
והיולדת יוצ״ע שלא ראתה דם כולן
מטמאות למפרע מעת לעת או ל'
מפקידה לפקידה וזהו הבקיאין מעת
לעת שבנדה ״ כיצד אשה שהיתה
טהורה ואין לה וסת ובדקה עצמה
בשחרית ומצאה טהורה ובחצי
היום בדקה ומצאה דם הרי כל אוכ'
הטהרות שעשתה משעת פקידה
ראשונה עד שעת פקידה שניה טמ'
טמאות למפרע ״ וכן יום בדקה היום
ומצאה טהורה ולאחר שנים או שלש
ימים בדקה ומצאה דם כל הטהרות
שעשתה מעת שמצאה דם עד ע'
עשרים וארבעה שעות למפרע ט'
טמאות ועד שלאחר תשמיש הרי
הוא כפקידה ושלפני תשמיש הרי
אינו כפקידה מפני שאינה בודקת
בו יפה ״ אשה שיש לה וסת וראת'
דם בשעת דם דיה שעתה ואינה
מטמאה למפרע הגיע שעת וסתה
ולא בדקה עצמה ולאחר ימים בדק'
ומצאה דם הרי זו טמאה למפרע
והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה
וזו היא טומאות וסתות האמורה ב'
בכל מקום ״ היום מצאה עצמה טהו'
כשבדקה אחר הוסת הרי זו טהור' ״
כל אשה שיש לה וסת תרגיש ב'
בעצמה ומרגשת או מתעטשת או חו'
חוששת פי כרסה ושפולי מעיה או ל'
אוחזתה צמרמורית או ראשה כבד
עליה או אבריה כבדים עליה וכיוצא
באלו ״ יש אשה שדרכה לראות
בעת שיתחיל בה מקרה אחד מאלו
ומיד בתחלתו ויש אשה שתתחיל ב'
במקרה זה שעה או שתים ואחר כך
תראה בסוף הוסת ״ היתה למודה
לראות ראייה בתחלת הוסת כל הטה'
שעשתה בתוך הוסת טמאות ״ ל'
היתה למודה לראות ראייה בסוף הוסת
כל הטהרות שעשתה בתוך הוסת ל'
טהורות ואינה חוששת אלא משע'
משעה שדרכה לראות עד עת ש'
שמצאה הדם ״ הרואה כתם טמא'
למפרע עד עת הפקידה וכן הבגד
שנמצא עליו כתם טמאה למפרע ל'
ועד כמה עד שתאמר בדקתי את
החלוק הזה ולא היה עליו כתם ואפ'
כבסה אותו ולא בדקה טמא מקודם
הכבוס למפרע עד שעת הבדיקה
ואפילו נמצא הכתם לח הרי זה מט'
מטמא למפרע עד שעת הבדיקה ש'
שאני אומ' מימים היה שם ועתה נמ'
נפלו עליו מים ונעשה לח ״ וכמה הנש'
שדיין שעתן כראייתן ואינן מ'
מטמאין אותן למפרע ״ כל אלו הנשים
הטמאות למפרע בין ראתה דם בין
מצאה כתם מטמאות משכב ומרכב
למפרע וטמא אדם ובגדים וכן רוקן
ומימי רגליהן טמאין למפרע ואפילו
כלי חרש המוקף צמיד פתיל מטמאה
אותו למפרע אבל אינן מטמאות א'
את הבועל למפרע משום בועל נדה
אלא משום נוגע בלבד אחת הרואה
כתם ובועל אותה ואחר שנמצא ל'
הכתם הרי הוא טמא משום בועל
נדה ״ מעוברת שהוציא העובר את
ידו והחזירה אמו טמאה לידה וטמ'
יולדת יד וטמאות מעת לעת או מפ'
מפקידה לפקידה למפרע כמו שביארנו
וטמאות וסתות וטמאות כתמים הכל
מדברי סופרים וטומאתן בספק לפיכ'
אין שורפין עליהן תרומה וקדשי'
אלא תולין ״ וכן חולין שנעשו על
טהרת הקדש שנטמאו באלו תולין
אבל מעשר על טהרת תרומה וחולין
הטבולין לחלה אינן מתטמאין בכל
אלו הטומאות שהן מדבריהם ״
מציאות לאחד שכל אחת מאלו הנשים
משכבן ומרכבן ורוקן ומימי רגליהן
ובועל רואה כתם מאחר שמצאו הכת'
ובועל יולדת עובר מאחר שיצא העובר
וחזר כולן טמאות מדברי סופרים ״

פרק רביעי

ארבע
נשים דינן שעתן אינן מטמאות למפ'

ואלו הן מעוברת ומניקה ובתולה ו׳
וזקנה. איזו היא מעוברת משיוכר ע׳
עוברה. היתה בחזקת מעוברת וראת׳
דם ואחר כך הפילה רוח או דבר ש׳
שאינו ולד הרי זו כחזקתה ודיה ש׳
שעתה. ראתה דם ואחר כך הוכרה
עוברה הרי זו מטמאה למפרע ככל
הנשים. איזו היא מניקה כל עשרים
וארבעה חדש מיום הולדה ואפילו
מת בנה בתוך זמן זה או שגמלתהו ו׳
או שנתנתהו למניקה דיה שעתה.
ומ׳ אחר עשרים וארבעה חדש אף
על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו
מטמאה למפרע ככל הנשים. איזו היא
בתולה זו שלא ראתה דם מימיה. אף
בתולת דמים ולא בתולת בתולים. כ׳
כיצד. אפילו נשואה וראתה דם מחמת
נשואין או ילדה וראתה דם מחמת ה׳
לדה עדין היא בתולה לענין טומאה
ודיה שעתה. איזו היא זקנה כל ש׳
שעברו עליה שלשה חדשים סמוך
לזקנותה ולא ראתה דם. ואיזו סמוך
לזקנותה כל שחברותיה קוראות לה
זקנה ואינה מקפדת. עברו שלש
עונות וראתה וחזרה ועברו עליה
עוד שלש עונות אחרות או פחות
או יותר וראתה הרי היא ככל הנשי׳
ומטמאות למפרע. בתולה שראת׳
דם אפילו שופעת כל שבעה או דולפ׳
הרי זו פעם אחת. ראתה דם ופסק ה׳
וחזרה וראתה הרי זו שתי פעמים.
תינוקת שלא הגיע זמנה לראות
וראתה דם פעם ראשונה ושניה דיה
שעתה. ראתה פעם שלישית מט׳
מטמאה למפרע. עברו עליה שלש׳
חדשים ואחר כך ראתה דיה שעת׳
עברו עליה שלשה חדשים אחרים
ואחר כך ראתה מטמאה למפרע.
מעוברת מניקה וזקנה ובתולה שה׳

שהגיע זמנה לראות שראו ראיה ראשו׳
דיין שעתן. ראו פעם שניה מטמאות
למפרע ככל הנשים מאז שבדקו ואם
ראו הראשונה באונס יצא משניה דיין
שעתן. מעוברת או מניקה שראת׳
דם ועברו עליה שלשה חדשים וא׳
ואחר כך ראתה שעתה. עברו עליה דיה
שלשה חדשים אחרים וראתה פעם
שניה שהיא שלישית לראיה ראשו׳
מטמאה למפרע. הרואה דם אחר
דם טוהר בתוך עשרים וארבעה
שעות דיה שעתה. וכל שדיה שעת׳
אע״פ שאינה מטמאה למפרע צר׳
צריכה להיות בודקת עצמה תמיד.
וכל אשה המרבה לבדוק משובחת
חוץ מן הנדה ויושבת על דם טוהר
שאין הבדיקה מועלת להם כלום.
חכמים תקנו להן לבנות ישר׳ להיות
בודקות עצמן שחרית ומפני טהרות
של ערבית ובערבית מפני טהרות
של שחרית. וכל אוכלת בתרומה בו׳
בודקת משעה שאוכלת בתרומה.
וכל אשה בודקת בשעה שעומדת
לשמש מפני הטהרות. וכל יום שלא ה׳
היתה עוסקת בטהרות אינה צריכה
בדיקה. שכל הנשים שיש להן וסת
בחזקת טהרה לבעליהן מ׳ שבודקו
לענין נדה. חזקת בנות ישר׳ עד
שלא הגיעו לפרקן בחזקת טהרה
אין הנשים בודקות אותן. משהגיע
לפרקן צריכות בדיקה ונשים בודקו׳
אותן. החרשת והשוטה ומי ש׳
שנטרפה דעתה בחולי אם יש להן
פקחות מתקנות אותן הרי אלו ל׳
אוכלות בתרומה. כל הכתמין ב׳
הבאין מבין ישר׳ בחזקת טמאין ה׳
והבאין מבין הגוים בחזקת טהורין
והנמצאין בערי ישר׳ טהורין שלא
נחשדו ישר׳ להשליך כתמיהן אלא

מצניען אותן לפיכך כל הכתמין הנמצ׳
בכל מקום טהורין חוץ מן הנמצאין
בחורין ובסביבות בית טמאות ונמ׳
טמאין בספק מאז שבודקו. כל
הכתמים הטמאין מעבירין עליהן
שבעה סמנין ואחר כך בין עבר
הכתם בין לא עבר מטבילו וטהור
שאם לא עבר כלל הרי הוא צבע ול׳
ואם עבר או כהה הרי זה כתם ואחר
שעברו עליו הסמנין כסדר בטלו אע״פ
שרשומו נכר ואפילו כתם של דם ו׳
נדות ודאי כיון שהעביר עליו שבעת
הסמנין בטלו ומטבילו ועושה על ג׳
גביו טהרות. בגד שאבד בו הכתם
מעביר על כל הבגד השבעה סמנין.
נראה בו שכבת זרע אם היה חדש
בודקו במחט ואם היה שחוק בודקו
בחמה. בגד שהיה עליו כתם וה׳
והטבילו ועשה על גביו טהרות ואחר
כך העביר על הכתם שבעה הסמנין
ולא עבר הרי זה צבע והטהרות ש׳
שעשה טהורות ואינו צריך להטב׳
להטבילו פעם אחרת. ואם עבר ה׳
הכתם או כהה עינו הרי זה כתם ו׳
והטהרות טמאות שהרי הקפיד
על הכתם להסירו וצריך להטבילו ל׳
פעם אחרת לטהרו. כתם שהעביר
עליו ששה סמנין ולא עבר ואחר כך
העביר עליו צפון ועבר הרי הטהרו׳
שנעשו על גביו טמאות אע״פ ש׳
שה צפון מעביר הצבע החזיר ולא
העביר עליו שבעת הסמנין הרי זה
בחזקת כתם ושמא אלו העביר ה׳
השביעי היה עובר. העביר עליו ו׳
שבעת הסמנין ולא עבר וחזר והע׳
והעבירן פעם שניה ועבר כל הטהרו׳
שנעשו על גביו בין תכבוסת ראשונ׳
לשניה טהורות. וכל הטהרות שנעשו
על גביו אחר תכבוסת שניה טמאו׳

הואיל ונולה דעתו שהוא מקפיד עליו
ורוצה להוציאו רשותו הרי זה טמא
עד שיבטלו ויטבילו ׃ וכבר בארנו
בהלכות איסורי ביאה את שבעה ה׳
הסימנין המעבירין את הכתם מהו
הן והיאך מעבירין אותן ׃ האשה
שראתה מיעוט מאכה דם מטמאה משום
כתם כדם הנדה שהמקור מקומו
טמא ואע״פ שיצא הדם אחר שמתה
ואין כאן נדה הואיל וממקום טמא
יצא מטמא טומאות כתמים ׳ ואם ה׳
היה בו רביעית מטמא באהל ומטמ׳
משום כתם ׃

פרק חמישי

הזב

הזבה והנדה והיולדת לעולם הן ה׳
בטומאתן ומטמאות אדם וכלים ומ׳
ומשכב ומרכב עד שיטבלו ואפילו
נתאחרו כמה שנים שלא ראתה טומ׳
ולא טבלו הרי הן בטומאתן ׃ יולדת
שלא טבלה אחר שבעה לזכר וארבע
עשר לנקבה כל דם שתראה אע״פ
שהוא בתוך ימי טוהר הרי הוא כדם
הנדות ומטמא לח ויבש לא תלה ה׳
הכתוב בימים אלא במים וטבילה ׃
יולדת שירדה לטבול מטומאה ל׳
לטהרה ונעקר דם מאכה בירידתה
ויצא חוץ לבית החיצון הרי זו טמאה
ואין הטבילה מועלת לדם זה ואע״פ
שעדין הוא בבשרה ׃ ואם נעקר מ׳
ממנה בעלייתה מן המקוה הרי זו ט׳
טהורה ואע״פ שיצא דם טוהר והט׳
והטבילה מועלת לכל הדם הנבלע
באיברים ומשיצאת דם טוהר ׃
יולדת שטבלה אחר שבעה של
זכר וארבעה עשר של נקבה אף ע׳
אחר ספירת שבעת ימי נקיים אם
היתה יולדת בזוב הרי היא כל ימי

טוהר שלה כטמא שלה ועדין לא ה׳
העריב שמשו והרי היא טבולת יום
כל אותן הימים ואינה צריכה ט׳
טבילה אחרת בסוף ימי טוהר אלא
מישלמו הימים הרי היא כטבול יום
שהעריב שמשו ׃ בד״א שהיא כט׳
כטבול יום לענין תרומה ומעשר
אבל לקדשים הרי היא כראשון ל׳
לטומאה שעדין לא טבלה אלא כמי
שנגע בנדה או בטמא מת וכיוצא
בהן ׃ נמצאת למד שהיולדת
בתוך ימי טוהר אוכלת במעשר
ופוסלת את התרומה כטבול יום ל׳
כמו שיתבאר ׃ ואם נפל מרוקה
ומדם טהרתה על ככר של תרומה
הרי הוא בטהרתו שמשקה טבול
יום טהור כמו שיתבאר ׃ ומטמאה
את הקדשים כולד הטומאות עד
שתשלים ימי טוהר ותהיה טהורה
לכל ׃ ומראה לי שמאחר שהביא׳
מטמאה את הקדש שהיא צריכה
טבילה בסוף ואחר כך תגע בקדש
ואע״פ שאינה צריכה טבילה אחרת
לאכילת תרומה ׃ יולדת שהיא מ׳
מעוברת וטבלה אחר שבעה של
זכר או לאחר ארבעה עשר של נ׳
נקבה הרי היא דם של טהרה שלה
טמא כרוקה ומימי רגליה וכיוצא ל׳
משקין טמאין שכל הטמאין ש׳
שכל הטמאין משקין היוצאין מהן
משקין הנוגע כהן חוץ מן הזב
וכיוצא בו שהרי שלשה משקין ה׳
היוצאין מהן אבות טומאות כמו
שבארנו ׃ ונדה קטנה שטבלה בי׳
השמיני שלה אחר הנץ החמה כמ׳
שבארנו בענין איסור נדה הרי מגע׳
ובעילתה תלויין אם נגמר היום ולא
ראתה כל שנגעה בו טהור ובועלה
טהור ופטור ׃ ואם ראתה דם אחר

שטבלה כל טהרות שעשתה טמאו
ועושה משכב ומושב ומרכב ובועל׳
חייב חטאות ׃ טבלה בליל השמור קוד׳
שיעלה עמוד השחר הרי זו כמו ש׳
שלא טבלה ועדין עושה משכב ומו׳
ומרכב ׃ הרואה דם ביום ארבעה
עשר וטבלה לערב ליל שנים עשר ל׳
הרי זו מטמאה משכב ומושב ואע״פ
שאינה ראויה להיות זבה גדולה כמו
שבארנו בענין איסור נדה ׃ טבלה
ביום שנים עשר אחר הנץ החמה ל׳
ואע״פ שאסורה לשמש לערב יום ש׳
שמשה בועלה טהור ומשכבה ומרכב׳
טהורין אע״פ שראתה דם ביום שנים
עשר אחר הטבילה מפני שהוא תחלת
נדה כמו שבארנו שם באיסור נדה ל׳
ואינה מטמאה ליום אחד עשר ולפיכך
אינה צריכה לשמור יום שנים עשר
אלא טובלת ועוסקת בטהרות ׃
אבל הרואה דם בעשירי טובלת ביום א׳
אחד עשר ומשמרת אותו שאם ראת׳
בו דם אחר טבילה מטמאה כל טהרות
שעשתה ומטמאת בועלה ואע״פ שאינ׳
ראויה להיות זבה גדולה כמו שבארנו
שם בנדה ׃ זב וזבה גדולה שטבלה
ביום שביעי שלהם כמו שבארנו לא ל׳
יתעסקו בטהרות עד לערב שמא ל׳
יראו טומאה ויסתרו שבעת ימי ה׳
הספירה ונמצאו אותן הטהרות טמ׳
טמאות למפרע ׃ ואע״פ שהן עושי׳
משכב ומרכב למפרע אין מטמאין ל׳
כלי חרש בהיסט ומאחר שטבלו ואע״פ
שחזרו וראו טומאה וסתרו הכל אינ׳
כלי חרש שהסיטו עד שלא ראו טהור ׃

פרק ששי

כבר

בארנו שהזב וחבריו מטמאים משכב
ומושב ומרכב ׃ והמשכב והמושב ׃

אחד הזב · וזבה נאמ׳ בתורה משכב
ומושב · שם משכב הראוי לשכיבה
והמושב הראוי לישיבה ובין שישב
על המשכב ובין ששכב על המושב
טמאהו · לפיכך אני אומ׳ · בכל מקום
משכב בלבד · והוא הדין למושב · ואי׳
ואיזהו מרכב זה הראוי למרכב כגון
מרדעת החמור וטפיטן הסוס ״
המשכב והמרכב כל אחד מהן אב
מאבות הטומאות של תורה ומטמא
אדם וכלים במגע ואת האדם מטמא
במשא · ומה בין משכב למרכב ש׳
שהנוגע במשכב אם היה אדם מטמ׳
בגדים ובשאר כלים עד שלא פירש
ממטמאיו הרי זה טמא ועושה אח׳
אחד ראשון לטומאה · והנוגע במ׳
במרכב אינו מטמא לא בגדים ולא
כלים אפילו בשעת מגעו ״ אבל
הנושא את המרכב או את המשכב
הרי זה מטמא בגדים ושאר כלים
בשעת נשיאתו עד שלא פירש ממ׳
ממטמאיו ״ וחמור שבטומאות מ׳
מרכב חלק מגעו ממשאו ובמשכב
חלק שהרי הוא אומ׳ במשכב ואיש
אשר יגע במשכבו יכבס בגדיו · ומרכב
הוא אומ׳ וכל המרכב אשר ירכב עליו ·
וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו
יטמא עד הערב ולא נאמ׳ בו יכבס ב׳
בגדיו · מלמד שאינו מטמא בגדים בע׳
בשעת מגעו · והנושא אותם יכבס
בגדיו · אחד הנושא את המרכב ואחד
הנושא את המשכב מטמא בגדים
בשעת נשיאתו ״ נמצאת אומר ש׳
שהזב והזבה והנדה והיולדת מש׳
משכבן ומרכבן ומדרסי רגליהן · ודם
נדה וזבה ויולדת וזובו של זב כל אחד
מאלו אב · והאדם שנגע באחד מכל
אלו או נשאו מטמא בגדים ושאר כלי׳
בשעת נגיעתו או בשעת משאו ואינו

מטמא לא אדם ולא כלי חרס לפי שה׳
המטמא אדם מטמא כלי חרש וכל
שאינו מטמא אדם אינו מטמא כלי
חרס ״ הא למדת שכל מקום שנ׳
בו וכבס בגדיו הרי זה מטמא בגדי׳
שיגע בהן כל זמן שלא פירש ממטמ׳
ממטמאיו ועושה אותן ראשון לט׳
לטומאה כמותו ומטמא שאר
הכלים בבגדים חוץ מכלי חרס ש׳
שאינו מטמא לא אדם ולא כלי
חרש אע״פ שעדין לא פירש · וכל ט׳
טמא שלא נאמ׳ בו יכבס בגדיו הרי
הוא עד שלא פירש כאחר שפירש
שאינו מטמא בגדים ומפני שהוא ולד
ואין צריך לומ׳ שאינו מטמא אדם
ולא כלי חרס לפיכך הנוגע במרכב
אינו מטמא בגדים בשעת מגעו ·
והנושא את המרכב מטמא בגדים
בשעת נשיאתו כמו שביארנו ״ כל
הכלים שנשאו למעלה מן הזב הן
נקראין מדף והן כולם כלים שהוא
נוגע בהן שהן ראשון לטומאה ואי׳
אינן מטמאין לא אדם ולא כלים
אבל מטמאין אוכלין ומשקין כמ׳
כשאר ולדות הטומאה וטומאות
מדף מדבריהם ״ הזב והזבה והנדה
והיולדת והמצורע שמתו הרי הן
מטמאין מרכב ומשכב לאחר מיתת
כמו שהן חיים עד שימוק הבשר
וטומאה זו מדבריהם גזירה שמא יתע׳
יתעלף אחד מאלו ויאמרו שהן מתים
והן עדין לא מתו נמצא משכבן
ומרכבן של אחר מיתה אב הטומאה
של דברי סופרים ״ אבל נכרי שמת
אינו עושה משכב שהרי כשהוא
חי אינו מטמא אלא מדבריהן
כמו שביארנו ״ כל מקום שאתה
שומע טומאות משכב ומרכב אינו
שיגע הטמא במשכב או במרכב כ׳

כשינשא עליהם אלא אפילו היו אבנים
גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכ׳
או למרכב ונשאו הזב על האבנים מל׳
מלמעלה נטמאו המשכב או המרכב
ונעשה אב הטומאה ואפילו אלה
משכב או מרכב זה למעלה מזה
וזב על העליון ויושב אחד ממטמ׳
משכב ומושב למעלה מן האבן כ׳
נטמאו · ואחד משכב הנוגע בארץ
או המשכב של מעלה אם נגע בו כ׳
בשעת שכיבתו על אחד מהן אב ה׳
הטומאות ״ וכן אם היה אחד מא׳
ממטמאי משכב למטה ואבן על
גביו ואוכלין ומשקין וכלים ואדם
על האבן זה למעלה מזה כולן טמאין
ראשון לטומאה ואחד כלי או אוכ׳
או משקה או אדם הנוגע בו או מ׳
כליו ואוכל או משקה או אדם של׳
שהוא למעלה על האבן שעל גביו
שהכל ולד הטומאה ואינן מטמאין
לא אדם ולא כלים חוץ מן האדם ש׳
שעל גבי הזב שעד שלא פירש מן
ממטמאיו מטמא שאר כלים כמו
שביארנו ״ האוכלין והמשקין
והכלים שאינן עשוין לא למרכב ולא
למושב ולא למשכב שהיו למטה ו׳
וישב הזב ומונחין בו עליהן מלמע׳
ולא נגע בהן כולן טהורין · אבל אם
היה אדם למטה והזב למעלה אע״פ
שאינו נוגע בו הרי זה טמא משום
נשא זב כמו נושא דבר שמטמאין
במשא שהנושאין ראשון לטומאה ״
הא למדת שכל שיהיה למעלה מן
הזב טמא בין אדם בין כלים העשוי׳
למשכב ומושב ולמרכב בין שאר כל׳
הכלים בין אוכלין בין משקין הכל
ראשון לטומאה · וכל שיהיה למט׳
מן הזב ולא יגע בו טהור חוץ מן
האדם או כלי העשוי למשכב או

למושב או למרכב אלא שהאדם ראשון
והכלים העשוין למושב או למשכב כ'
או למרכב אב הטומאה כמו שבארנו ׃

פרק שביעי

הזב

מטמא המשכב והמושב והמרכב כ'
בחמשה דרכים עומד יושב שוכב
נתלה נשען ׃ כיצד כלי שהוא עשוי
למשכב או למושב או למרכב אפילו
היתה תחת האבן יום עמד אחד מ'
ממטמאי משכב על האבן או ישב
עליה או שכב או נתלה או נשען ה'
הואיל ונתנשאו על הכלי הזה מכל
מקום נטמא ונעשה אב וכל אחד
מחמשה דרכים אלו הוא הנקרא
מדרס בכל מקום ׃ וכן המשכב
והמרכב מטמאין את האדם בש'
בשבעה דרכים בחמשה אלו שאמרנו
בגד ובמגע ובמשא כיצד משכב או
מרכב שדרס עליו הזב ונטמא במ'
מדרסו הנוגע בו או הנושאו טמ'
וכן היושב עליו או העומד או השוכב
או הנתלה או הנשען אע"פ שהיתה
אבן מבדלת בין הטהור ובין המדרס
הרי זה מטמא שנ' והיושב על הכלי
אשר ישב עליו הזב יטמא ׃ מפי
השמועה למדו שהמקום שהזב
יושב ומטמא אם ישב שם הטהור
מתטמא מה זב מטמא משכב כ'
ומרכב שתחת האבן אף הטהור
מתטמא מן המשכב ומן המרכב
שהוא תחת האבן ואע"פ שאין ה'
הזב שם על המשכב ואדם זה ש'
שהוא למעלה מן המדרס מטמא
בגדים כל זמן שלא פירש מטמאיו
כמו שבארנו ׃ ואין הזב מטמא
את המשכב עד שינשאו רובו על
המשכב או המושב או המרכב וכן

הטהור שדרס על מדרס זב אינו מ'
מתטמא מחמת המדרס עד שינשאו
רובו עליו אבל אם נשאו מיעוטו ה'
הואיל ולא נגע הרי זה טהור ׃ כיצד
מקצת הטמא על המשכב ומקצת
הטהור על אותו משכב המשכב ט'
טהור והטהור שנשאו מקצתו כ'
עליו טהור ׃ הטמא שנשאו רובו
על מקצת המשכב או המרכב נט'
נטמא המשכב והמרכב כולו ׃ וכן
הטהור שנשאו רובו על מקצת המ'
המדרס נטמא אע"פ שלא נשאו אלא
על מקצת המושב ׃ זב שהיה
מוטל על חמשה ספסלים שהן כ'
מונחין לארכן טמאין שהרי נשאו
רובו על כל אחד מהן היו מונחין כ'
לרחבן טהורין שהרי לא נשאו רובו
על כל אחד מהן ואם ישן עליהן כ'
בין כך ובין כך טמאין שמא נתהפך
עליהן ונמצא רובו נשא על כל אחד
ואחד ׃ היה מוטל על ששה כלי'
העשוין למשכב שתי ידיו על שנים
ושתי רגליו על שנים וראשו על אחד
וגופו על אחד אין טמא אלא משכב
אלא זה שגופו עליו בלבד שהרי כ'
נשאו רובו עליו עמד על שני משכבו'
רגלו אחת על אחד ורגלו שניה על
השני שניהם טמאין ׃ היה יושב
על גבי המטה וארבע מישכבות תחת
ארבע רגלי המטה כולן טמאין מפני
שאינה יכולה לעמוד על שלש כ' ׃
היה רוכב על גבי בהמה וארבע
מישכבות תחת ארבע רגליה כולן כ'
טהורות מפני שהבהמה יכולה כ'
לעמוד על שלש ונמצאת הרביעי'
מסייעת ומסייעו אינו בו ממש כ'
הואיל וכל אחת ראויה להיות מסייע
ואין אנו יודעים אי זו היא יד ואי זו
היא רגל שלא נשען עליה הרי לא כ'

הוחזקה טומאה באחת מהן לפיכך
כולן טהורות ׃ לפיכך אם היה מ'
משכב אחד מונח תחת שתי ידי
הבהמה או תחת שתי רגליה או תחת
ידה ורגלה הרי זה טמא שהרי ודאי
נשען הזב על משכב זה שאין הבהמ'
יכולה לעמוד על שתים ׃ ישב הטמ'
על קורות בית הבד כל כלים שבעקל
טמאין שהרי הן רעועין ותחת הקור' ׃
אבל אם ישב על מכבש של כובס
הרי הכלים שתחת לוח המכבש כ'
טהורין מפני שהוא רפוי ונעיצת
משענת המכבש על רגליו ולא על כ'
הכלים שתחתיו שאם ירצה אדם לה'
להכניס סכין וכיוצא בה בין הכלים כ'
שתחת המכבש ובין המכבש מכניס
אע"פ שהוא קשור ׃ זב שדרס כ'
על הכלי שלא נעשה למשכב או ל'
למושב או למרכב אע"פ שהוא ראוי ל'
למשכב הואיל ולא נעשה כן טהור ש'
שהרי אומ' לו עמוד ונעשה מלאכתנו
בכלי זה ׃ כיצד כפה סאה וישב כ'
עליה כפה עליה עריבה וישב עליה
או שישב על פרוסה או על קלע של כ'
ספינה וכיוצא בהן הרי אלו טהורין
אשר ישב עליו האמור בישיבה והוא
שאומרין לו עמוד ונעשה מלאכתנו
מפני שכלי זה לא נעשה לישיבה ׃
היה הכלי משמש ישיבה עם מלאכת
שנעשה לה הרי זה מתטמא במדרס
כגון הרדיד והחלוק והטלית והתו'
והתורמיל והחמת אע"פ שכל אחד
מהן לא נעשה מתחלתו למשכב כ'
הרי הוא משמש את המשכב עם
מלאכתו וכן כל כיוצא באלו ׃
ובהלכות כלים יבואר כל הכלים הא'
המתטמאין במדרס ושאינן מתטמ'
במדרס ואי זה כלי ראוי לשכיבה
ואי זה כלי ראוי לישיבה ואי זה ראוי

ומרכבה

פרק שמיני

נגר

בארנו בתחלת ספר זה שאם הסי' הסיט אדם את הטמאה שהיא מטמאה במשא נטמא משום נו' נושא' אבל הסיטה הטמאה את האדם לא נטמא. אין בכל אבות הטמאות כולן טמאה שמסטת את האדם הטהור או את הכלי' ה' הטהור ותטמא אותן אלא הזב ו' וחביריו בלבד' וזו היא הטמאה ה' היתירה בזב שלא מצינו כמותה בכ' התורה כולה שאם הסיט את הטמ' טמאין. כיצד היתה קורה מו' מוטלת על ראש הגדר ואדם טהור או כלים ואפלו כלי חרש על קצתה והכביד הזב את הקצה השני הואיל ונתגבהו מחמת הזב הרי זה כמי ש' שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשון ל' לטמאה דין תורה' ואין צריך לומ' שאם נשא הזב את האדם או את הכלים שטמאין ואחד זב או זבה ונד' ויולדת בכל אלו הדברים. הא למדת שהאדם הטהור שהסיטו הזב בין אדם בין כלים ואפלו כלי חרש טמאין מפני שהסטת הזב לאחרים כאלו נגע בהן. חומר בהסט זב ממגעו שאם בכלי חרש המוקף צמיד פתיל טהור ואם הסיטו טמאהו' וכן כלי חרש שהוא נקוב ככדור ועדין לא נעשה לו פה כמו לפסין ואדנות אם הסיטן הזב טמאין ואע"פ שהן טה' טהורות שהרי הן ככלי חרש המוקף צמיד פתיל שהרי פתחו סתום.

וכן מחט שהיתה בלועה בתוך העץ וטבעת הבלועה בתוך הלבנה והסיט הזב את העץ או את הלבנה טמאין הכלים הבלועין שבתוכן' וכן כל כיוצ' בזה. זב שהכניס ידו או רגלו לא' לאויר כלי חרש הואיל ולא נגע בו ו' ומתוכו ולא הסיטו הרי זה טהור. שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין ל' לאוירם. זב שהיה קנה אחוז ל' בתוך קומטו והסיט בקצה הקנה הד' אדם או כלים הרי הן טהורין' שנ' וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שט' שטף במים' מפי השמועה למדו ל' שהכתוב הזה מדבר בהיסט הזב ל' והוציאוה בלשון נגיעה לומר מה נגיעה בידיו ההווה לידיו משאר גופו הגלוי אף נגיעה זאת היסט עד שיסיטו בגלוי שבגופו ולא שיסי' שיסיט בבית הסתרים. היה הקנה בקומטו של טהור והסיט בו הזב נטמא שהסיט את הטמאה כל' כנושא אותה וכשם שהנושא את' הסתרים טמא כמו שבארנו בתחלת כך המסיט בבית הסתרים טמא. הזב בכף מאזנים וכלי העשוי לאוכ' או למשכב כנגדו בכף שניה וכרע הזב הרי הן כלים שנגע בהן שהרי הסיטן. כרעו הן הרי אלו טמאין. משום משכב ונעשו אב הטמאה שהרי נשאו הזב וכאלו עומד עליהן. היה בכף שניה שאר כלים או א' אוכלין ומשקין או אדם בין שכרעו הן בין שכרע הזב כולן ראשון לטו' לטמאה. הזב והטהור שישבו ל' על הספסל או על הנסר בזמן שהן מרעידין או שעלו באילן שכחו רע והוא האילן שאין בעיקרו כדי לחוק רובע קב או שעלו בסוכה שכ' שכחה רע והיא שהנחמו כח והח' ודוחק אותה תזוז בו או שעלו בס' בסולם מצרי שאינו קבוע במסמר או שעלו בכבש או בקורה או על הדלת בזמן שאין מחוברין בטיט הרי זה טמא מפני שהן מתנדנדין בהן וכאלו הסיט הזב את הטהור שעמו.

אבל אם ישבו בספינה גדולה של' שאינה יכולה להמוט באדם או על הנסר או על הספסל בזמן שאינן ל' מרעידין או שעלו באילן או בסוכ' שכחן יפה או בסולם מצרי שקבוע במסמר או בכבש או בקורה או בד' בדלת שהן עשויין בטיט ואפלו על מעד אחד הרי זה טהור. זב וטהור שהיו שניהם כאחד מגיפין את הד' הדלת או פותחין הרי זה טהור' היה זה מגיף וזה פותח נטמא. העלה זה את זה מן הבור אם הטמא הע' העלה את הטהור טמאהו מפני שהסיטו' ואם הטהור העלה את הטמא נטמא במשאו מפני שנשאהו.

זב וטהור שהיו מפשילין בחבלי' אם היה זה מושך אילך וזה מושך אילך נטמא. היו אורגין בין מעומדי' בין מיושבין או טוחנין או פורקין מן החמור או טוענין בזמן שמשאן כבד הרי זה טמא' ואם היה המשוי קל טהור. טהור שהיה מכה את הזב הרי זה טהור וזב שהכה לט' לטהור טמאהו שאם ימשוך הטהו' הרי הטמא נופל ונמצא כאלו נשען עליו' ולפיכך אף בגדי הטהור טמאי'.

זב שנשא מקצתו על הטהור או טהור שנשא מקצתו על הזב כ' נטמא' כיצד אצבעו של זב שהניח למעלה מן הזב אע"פ שיש ביניהן אבן או קורה וכיוצא בהן הרי הן טמאין. וכן חבורי הזב שנשאו על הטהור או חבורי טהור שנשאו על הזב הרי זה טמא וכאלו נשא כ' אחד מהן עצמו של חבירו. ואלו הן החבורין' השנים והצפרנים ל'

והשער שלהם׳ ומראות לו שטמאה
זו מדבריהן ׃

פרק תשיעי

דבר
שהיה מחובר בארץ או מסומר מן
המסמרים אם היה כחו יפה וחזק
והקיש עליו הזב ובשעת שהקיש
הנעד כלים או אוכלין או משקין
מכח הכאתו או שהפילן הרי אלו
טהורין ׃ ואם לא היה כחו יפה
וחזק אלא היה מתנדנד והקיש
עליו הזב והפילו הנעד בכח הכאתו
כלים או אוכלין או משקין הרי אלו
טמאין ומפני הסיטן שהרי מכחו
נפלו׳ זה הכלל כל שנפל מכח הסיטו
טמא׳ מכח הרעדה טהור ׃ כיצד
הקיש על האילן או על סוכה שהיה
כחה רע או על סולם מעמד שאינו
קבוע במסמר או על קורה ודלת
וכבש שאינן מחוברין בטיט או
שהקיש על הנגר או על המנעל ועל
המשוט ובשעת שהקיש הפיל אוכלין
ומשקין אוכלין ונפלו הכדין ולא
נפלו הרי אלו טמאין ׃ אבל אם
הקיש על אילן או סוכה שכחם יפה
או על סולם המסומר או על כבש או
קורה או דלת המחוברין בטיט או
על המריש או על התנור ובשעה
שהקיש הנד כלים או אוכלין או
משקין ונפלו הפילן הרי אלו
טהורין וכן כל כיוצא בזה ׃ תנור
שהיתה הפת דבוקה בו והקיש
על התנור ונפל ככר אחד ונפלו
היה של תרומה טהור ׃ ואם היה
חרש מן התנור מודבק בככר ונפל
ונפלו היה של חולין הרי זה טמא ׃
אין משכב או מרכב מטמא
כלים או אוכלין ומשקין אלא במגע
בלבד׳ אבל אם היו כלים או אוכלין
ומשקין למעלה מן המדרס או שהיה
המדרס למעלה מהן ואפילו לא
הפסיק ביניהם אלא נייר המחק ולא
נגע בהן הרי אלו טהורין׳ וכן אם
הסיט המשכב את הכלים או את
האוכלין והמשקין הרי אלו טהורי׳ ׃
הזב והטהור שישבו בספינה
קטנה היכולה להמוט באדם אחד
או שרכבו על גבי בהמה אע״פ
שאין בגדיהן נוגעין זה בזה הרי בגדי
הטהור טמאין מדרס וטמאתן
בספק שמא דרס הזב עליהן ׃
וכן נדה שישבה עם הטהורה
במטה בגדיה טמאין מדרס חוץ
מכפה שבראשה׳ וכן בגדים
שבראש הנס שבספינה טהורין ׃
הנדחק בריחים שהגוי בתוכן
או זב וכיוצא בו הרי בגדיו טמאי׳
מדרס ׃ מפני רחים אמרו מפני
שמנדנדין את הקרקע עד שעוקר
את העומד כנגד ודוחפין אותו
ממקומו ורואיה ברורה הגון
שטומאה זו בספק שמא נעקר
הטמא ודרס על בגדי הטהור ׃

פרק עשירי

עם
הארץ אע״פ שישראל הוא וישנו
בתורה ובמצות הרי הוא בחזקת
טמא ובגדיו מדרס לטהרות׳ ואם
נגעו בגדיו באוכלין ומשקין הרי
הן טהורין׳ ואם נגע בכלי חרש
מאוירו הרי הן טמאין׳ ושורפין
התרומה על מגען אע״פ שטומאתן
בספק לפי שאינן נאמנין על הטהרות לפי
שאינן בקיאין בדקדוקי טומאות
וטהרות׳ ולעולם הוא בחזקת זו
ואינן נאמנין על הטהרות עד
שיקבל עליו דברי חברות ׃ ומה הן
דברי חברות שיקבל עליו שיהיה נזהר
בטומאות שלא יטמא ובטהרות
שלא יטמא אותן ויזהר בנטילת ידים
ובטהרת הידים׳ ושלא יקח מעם
הארץ דבר לח׳ ולא יתארח אצל עם
הארץ ולא יארחו אצלו בכסותו ׃
הבא לקבל עליו דברי חברות חוץ
מדבר אחד אין מקבלין אותו׳ ראינוהו
שנוהג בצנעה בתוך ביתו מקבלין
אותו ואחר כך מלמדין אותו עסקי
טומאה וטהרה׳ ואם לא ראינוהו
שנוהג בצנעה בתוך ביתו מלמדין
אותו ואחר כך מקבלין אותו׳ ומקבלין
אותו לטהרת ידים תחלה ואחר כך
מקבלין אותו לטהרות׳ ואם אמ׳ אינו
אלא מקבל עליו לטהרת ידים מקבלין
אותו׳ קבל לטהרות ולא קבל לטהרת
ידים אף לטהרות אין מקבלין אותו ׃
כשמקבלין אותו חוששין לו כל שלשי׳
יום עד שיורגל ויהיה רגיל בטהרות׳
ואחר שלשים משיקבל דברי חברות
הרי בגדיו טהורין וכל אוכלין ומשקין
טהורין ונאמן על כל הטהרות כשאר
החברים ואע״פ שאינו תלמיד חכם ׃
תלמ׳ חכמ׳ הרי הן בחזקת טהרה
ונאמנין ואינן צריכין לקבל דברי חברו׳
אבל משחרב בית המקדש נהגו
כהנים סלסול בעצמן שלא יהיו
מוסרין טהרות אפילו לתלמיד חכם
עד שיקבל עליו דברי חברות ׃ זקן
יושב בישיבה אינו צריך לקבל
שכבר קבל בשעה שישב ׃ המקבל
דברי חברות צריך לקבל בפני שלשה
חברים׳ ובניו ובני ביתו אינן צריכין
לקבל בפני שלשה חברים מפני שהן
מלמדין ומרגלין בדרך טהרה ׃ ואשת
חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו הרי הן
כחבר׳ וחבר שמת אשתו ובניו ובני

ביתו בחזקת חברים עד שיחשדו ׃
אשת עם הארץ או בתו שנשאת
לחבר וכן עבדו שנמכר לחבר הרי א
אלו צריכין לקבל עליהן דברי חברות
לכתחלה ׳ וכל אשת חבר או בתו ש
שנשאת לעם הארץ וכן עבדו שנ׳
שנמכר לעם הארץ אין צריכין לקבל
עליהן דברי חברות לכתחלה ׃ עם
הארץ שקבל עליו דברי חברות והיו
לו טהרות כשהיה עם הארץ ואמר
אני יודע ודאי שלא נטמאו בזמן ש
שנתעסקו בהן אחרים הרי הן אסור׳
כשהיו מקודם ׳ ואם הוא בעצמו ׳
נתעסק בהן הרי הן מותרות לו ואס׳
ואסורות לכל אדם ׳ והנשאל לחבר
על טהרות ומורה בהן לעצמו ואין
חושדין אותו בכך ׃ חבר שנעשה
גבאי למלך או מוכס וכיוצא בהן מוחי׳
אותו מחברותו ׳ פירש ומשעשה הרע׳
הרי הוא ככל האדם וצריך לקבל דברי
חברות כבתחלה ׃ עם הארץ שקב׳
עליו דברי חברות ונחשד לדבר אחד
אינו חשוד אלא על אותו דבר ׳ וכל ה׳
החשוד לחמור נחשד לקל והחשוד
לקל אינו נחשד לחמור ׃ חבר
שנחשד לטהרות כגון שאמר אוכלין
טמאין בחזקת טהורין הרי זה אינו
נאמן לעולם עד שידע שחזר בתשוב׳
גמורה ׃ החשוד על השביעית
או על התרומות שמוכרן לשם חולין ׳
הרי זה חשוד על הטהרות שהחשו׳
על דבר שהוא של תורה הרי הוא ׳
חשוד על דברי סופרים כמו שיתבאר ׃
וכל החשוד על דבר נאמן להעיד בו
לאחרים ולא בו לאחרים ׳ חזקה היא ע׳
שאין אדם חוטא כדי שיהיו אחרים ׃

פרק אחד עשר

כבר

בארנו שעמי הארץ נאמנין על ט׳
טהרת פרת חטאת מפני חומרתה
אין מזלזלין בה ׃ וכן נאמנין על
טהרת יין ושמן של נסכים יום א׳
ואומר טהור הוא הרי הן בחזקת
טהרה מפני חומרתן נזהרין בהן ׃
וכן נאמנין הן על התרומה ב׳
בשעת הגתות והבדים מפני שכל
העם מטהרין עצמן וכליהם כדי
לעשות יינן ושמנן בטהרה ׃
עברו הגתות והבדים אינן נאמנין
אלא כהן שהביאו לו עם הארץ ח׳
חבית של יין או של שמן של תרומ׳
לא יקבלנה ממנו מפני שהיא בח׳
בחזקת טומאה ׳ הניחה עם האר׳
אצלו עד הגת הבאה והביאה יקב׳
יקבלנה אע״פ שהוא יודע שהיא מ׳
משל אשתקד שלא גזרו הטומאה
עליהן בשעת הגתות והבדים ׃
עם הארץ שנעל בית בדו או גתו בג׳
בשעה שגמרו העם להוליך והוליך
המפתח מיד לכהן אע״פ ששהה
כמה ימים אחר שעברו הגתות ה׳
הרי הכהן בא ופותח לעצמו ומטביל
ודורך ונוטל תרומה בטהרה ׳ ואם
לא עשה כן לא יטול תרומה מעם
הארץ אלא זתים וענבים שאינן מ׳
מוכשרין שאין מקבלין טומאה ׃
הביא לו עם הארץ חבית של ׃
תרומה בשאר ימות השנה ואמר
הפרשתי בתוכה קדש אפילו רביעית
מתוך שנאמן על טהרת הקדש נ׳
נאמן על הכל ׳ ואפילו בשעת הגתות
והבדים שעמי הארץ נאמנין על
התרומה אין נאמנין על הכלי הריקם
לומ׳ שהוא טהור לתרומה ׳ וכן אין
נאמנין לעולם על כלי ריקם לומר
שהוא טהור לקדש ׃ כלי שהיה
בתוכו יין ושמן ואמר עם הארץ

יושב ומשארו כדי להוציאו ממנו ל׳
נסכים הרי זה נאמן על טהרת הכלי
ואפילו קודם לגתות הבדים כשבעי׳
יום ׳ וכל קודם לשבעים יום אינן ׳
נאמנין ׃ במה דב׳ בשאר מקומות של
ארץ ישר׳ ׳ אבל בירושלם אין נאמנין
על כלי חרש הריקם לומ׳ שהוא טהור
לקדש לעולם בין כלים דקין בין כלים
גסין ׳ בין שהיו ריקנין בין שהיו מל׳
מלאין הרי הן נאמנין על הכלי אע״פ
שהמשקין בתוכו טמאין ואפילו
היה בגדו שהוא מדרס בתוך הכלי
הרי הכלי בחזקת טהרה לקדש ׃
ומפני מה הקלו בהן מפני שאין ל׳
עושין כבשונות בירושלם ׃ מן
המודעית ולפנים נאמנין על כלי ח׳
חרש ׳ מן המודעית ולחוץ אין נא׳
נאמנין ׃ המודעית עצמה כלפני׳
כלפנים כלחוץ ׃ כיצד
היה חבר נכנס ועם הארץ יוצא וכ׳
וכלי חרש בידו הרי הוא נאמן במו׳
במודעית לומר שהוא טהור לקדש
היו שניהם נכנסים או שניהם יוצ׳
יוצאין אינו נאמן עד שיהיו לפנים
מן המודעית ׃ קדר שהביא קדרות
והניחם לפנים מן המודעית ובאו ל׳
הלוקחין הוא יצא ואמ׳ להן שהן טהור׳
ולקח קדרה ונכנס בה הרי היא ט׳
טהורה לקדש אבל לא לתרומה כמו
שבארנו ׃ לקח קדרה ויצא בה חוץ
למודעית הרי זו טמאה בין לתרומה
בין לקדש אע״פ שהן הן הקדרות והו׳
הקדר עצמו אינו נאמן אלא לפנים
מן המודעית ׃ הלוקח כלי חרש מ׳
מן הכבשן בכל מקום הרי אלו טהור׳
בין לקדש בין לתרומה ׳ ואין אומרי׳
שמא נגע בהן עם הארץ ואפילו ל׳
לקח מן הקדר הראשון אע״פ שהכב׳
שהכבשן פתוח וכבר נלקח חיצו

שאין גוזרין טומאה על הכלים שבכבשן.

טומאות עם הארץ ברגל כטהרה היא חשובה לפי שכל ישראל חברים ברגל וכליהן כלים ומגעיהן ומשקי' טהורין ברגל מפני שהכל מטהרי' עצמן ועולין לרגל לפיכך הן נאמנ' בכל ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה ומשעבר הרגל חוזרי' לטומאתן. הפותח את חביתו וה' והתחיל בעסתו ברגל ועבר הרגל ה' הרי שאר החבית ושאר העסה ב' בחזקת טומאה שהרי נגעו בה עמי הארץ ואע"פ שלא נגע בה אלא ב' בזמן שהוא כחבר ואינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד. אחר הרגל מוצאי יום טוב היו מטבילין את כ' הכלים שבמקדש מפני שנגעו בה' כהן עמי הארץ ברגל בשעת החג ולפיכך היו אומ' להם הזהרו שלא תגעו בשלחן בשעה שמראין אותו לעולי רגלים כדי שלא יהיה השלחן טמא במגען אחר הרגל ונמצא צריך טבילה והערב שמש ונבלחם הפנים לפני תמיד. וכל הכלים טעונין טב' והערב שמש חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת מפני שציפויהם כ' בטלים לגביהם. עם הארץ שאומר טהור אני מטומאות מת אומ' כלי זה טהור מטומאת מת נאמן ומ' ומטבילין אותו משום טומאות ע"ה בלבד וצריך הערב שמש ואינו צרי' הזיה. בד"א כששאלו ואמ' טהור ה' הוא אבל הלוקח כלים סתם מרשות עם הארץ חוששין לו שמא טמא מת הוא ומזה עליו שלישי ושביע' כל הכלים הנמצאים בכל מקום ה' חוץ לירושלם שלא גזרו טומאה על הכלים בירושלם כמו שיתבאר בטומאות הספקות.

פרק שנים עשר

המפקיד כלים אצל עם הארץ או ה' שנתן כלי לאומן עם הארץ הרי אלו' טמאין טמא מת וטמאי מדרס ואם מכירו שהוא אוכל בתרומה טהור' מטומאות מת אבל טמאין מדרס ה' מפני שאשתו נדה יושבת עליהן ש' שלא מדעתו שהרי אינן נזהרין מן הטומאות בבתי עמי הארץ.

המניח כליו בפני עם הארץ ואמר לו שמור לי את אלו הרי אלו טמאי' מדרס וטהורין מטמא מת. הניחן על כתפו טמאין מדרס וטמא מת.

שטח כליו בבית הכנסת הרי הן טהורין לפי שאינה רשות עם הארץ מיוחדה. הניח כליו בבית המרחץ ובא ומצאן כמו שהן טהורין ומ' ומלמדין אותו שלא יעשה כן.

הניח גתו ובדו ואע"פ שנכנס לעיר וב' ובא ומצא עם הארץ בערן טהורין מפני שאין לו רשות שיכנס. המוסר מפתח ביתו לעם הארץ ה' כל מה שבבית טהור לפי שלא מסר לו אלא שמירת המפתח בלבד.

המניח כליו בחלונות שבמרחץ ובעל' עליהן אע"פ שנתן המפתח לעם הא' כלין טהורין. וכן אם חתם על החלון או שעשה לו סימן ואפלו מצא החותם מקולקל הרי הכלים טהורים. המניח עם הארץ בתוך ביתו לשמרו ויצא הוא מרחוק בזמן שהוא רואה הנ' הנכנסין והיוצאין הרי כל מה שבבי' מן האוכלין והמשקין וכלי חרס ש' שאינן מוקפין צמיד פתיל טמאין. אבל המשכבות והמרכבות וכלי ח' חרש המוקפין צמיד פתיל טהורין.

ואם אינו רואה לא הנכנסין ולא הי' היוצאין כל מה שבבית טמא ואפלו' היה כפות או כרות ידים ורגלים הכל טמא מפני שהן ברשות עם הארץ.

חבר שאמ' לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תכנס לבית או שלא תש' תשבר הכלים הרי הבית והכלים טה' טהורין שלא מסר לו אלא שמירת הפרה בלבד. אבל אם אמר לו שמור לי בית זה שלא תכנס בו הפרה וכלים אלו שלא תשברם הרי אלו טמאין.

חבר שהיה ישן בביתו של עם הא' הארץ והיו כלים מקופלין ומונחין ת' תחת ראשו וסדינו לפניו הרי אלו ה' טהורין מפני שהן בחזקת שמירת בעליהן ולא יגע בהן עם הארץ ש' שהרי הוא אומ' עתה יעור ויבוש.

עם הארץ ששאל מחבר מטה זו שישן עליה וישן עליה בתוך ביתו של חבר אין טמא אלא אותה המטה ב' בלבד ועד מקום שיכול להושיט ה' מאותה מטה ולגע. המניח עם הארץ בתוך ביתו ויצא והניחו ער ומצאו ער או הניחו ישן ומצאו ה' ישן או שהניחו ער ומצאו ישן ה' כל מה שבבית טהור. הניחו ישן ומ' ומצאו ער כל הקרוב ממנו שיכול לפשוט את ידיו וליגע בו טמא.

וכן המניח אומנין בתוך ביתו אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשוט את ידיהן וליגע ואין אומ' שמא עלו על גבי כסא או סולם ונגעו בכלים אב' במוסלין התלוין ומעלה בכותל.

אשת חבר שהניחה אשת עם האר' טוחנת בתוך ביתה אפילו פסקה הרחי' ואפילו היו שתים אין טמא אלא ה' מקום שיכולין לפשוט את ידיהן וליגע ואין אומ' שמא היתה טוחנת והע' והשניה בלשה כל מה שבבית ושמא

נתלית ועלת במקומות הגבוהות ״
האשה שנכנסה להוציא פת
לעני יצאת ומצאתו עומד בצד ככר
ומפולו היו של תרומה הרי הן טהור
שאין חזקתו למשמש ברשות ״
וכן האשה שיצאה ומצאה יושב
עם הארץ חותה גחלים ומתחת הן
הקדרה הרי הקדרה טהורה ״
גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית
הרשכן כל מה שבבית טמא ואם יש
עמהן גוי מאמינין להן לא נגעו מפני
שאימת הגוי עליהן ״ בד״א בזמן
שיש שם עדים שנכנסו אבל שיהיה
המשכון בידם אפי׳ אם אמרו הן
בעצמן נכנסנו ולא נגענו מאמינין
שמוסר הוא חפה שהתיר ״ הגנבים
שנכנסו לתוך הבית אין טמא אלא
מקום רגלי הגנבים מפני שהן מתפחדין
ומתפחדין ממשמש אלא דבר שנמצא
בו מזוין (?) ״ ומה הן מטמאין מקום
הליכתן אוכלין ומשקין וכלי חרס
הפתוחין אבל המשכבות והמרכבות
וכלי חרס המוקפין צמיד פתיל טהו׳
ואם יש עמהן גוי או אשה הכל ט׳
טמא ״ הגבאין והגנבים שעשו
תשובה והחזירו מעצמן ולא ואחת
יראה ואמרו לא נגענו בכל מה שבבית
כשנכנסנו הרי אלו מאמינין ואפילו על
מקום רגליהם ״ המניח ביתו פתוח
ומצאו פתוח או אפילו נעול ומצאו
פתוח ולא נגנב ממנו כלום כל מה
שבבית טהור שאני אומר הגנבים פ׳
פתחוהו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו ״
קדרה שאבד בבית או שהניחו
בזוית זו ומצאו בזוית אחרת הבית
טמא שאני אומר אדם טמא נכנס
לשם ונטלו ״ הדר עם עם הארץ
בחצר ושכח כלים בחצר ואפילו
חביות מוקפות צמיד פתיל או תנור

מוקף צמיד פתיל הרי אלו טמאין עד
שיעשה לתנור מחיצה גבוה עשרה
טפחים כדי שלא יהיה ברשות עם
הארץ ״ חבר שהיתה לו מחיצה
או סוכה לפני פתחו של עם הארץ
או שהיתה מחיצה או סוכה של
עם הארץ לפני פתחו של חבר כלים
שבסוכה ושבמחיצה טמאין מפני
שיש לעם הארץ בסוכה זו או במחיצ׳
זו רשות ״ חבר שהיה גגו למעלה
מגגו של עם הארץ הרי זה שוטח
שם כלים ומניח טהרות והן בחזקת
טהרה אע״פ שיכול עם הארץ לפשוט ידו
ליגע וכן בגגי ישראל חוששין לו משום
טומאה ולא משום יין נסך ״ היו
הגגות זה בצד זה או שהיה גגו של
עם הארץ למעלה ושטח החבר כלים
או הניח טהרות בגגו הרי כל מקום
שיכול עם הארץ לפשוט את ידו וליגע
בחזקת טומאה ״ שתי חצרות זו
לפנים מזו הפנימית של חבר והחיצונ׳
של עם הארץ ומניח שם החבר כלים
ושוטח שם פירות אע״פ שיד עם
הארץ מגעת מפני שנתפס עליו כגנב ״
חצר החלוקה בפסיפס וחבר בצד זה
ועם הארץ בצד זה טהרותיו טהור׳
אע״פ שיד עם הארץ מגעת מפני
שהן ברשות החבר ״ חבר שנפל
דליו בתוך בורו של עם הארץ והלך
להביאו במה יעלנו הרי זה טמא מ׳
מפני שהונח ברשות עם הארץ ש׳
שעה אחת ״ אשת עם הארץ ש׳
שנכנסה לתוך ביתו של חבר להוציא
בנו או בתו או בהמתו של חבר כל
שבבית טהור מפני שנכנסה שלא
ברשות ״ קדר חבר שהניח קדר׳
קדרותיו שהוא מוכר וירד לשתות
מים הרי הפנימיות טהורות והחי׳
והחיצונות טמאות ״ בד״א שהכלים

כמוך לרשות הרבים מפני שהעוברי׳
והשבים נוגעין בחיצונות כשעת הלי׳
הליכה אפי׳ היו רחוקות מרשות הר׳
הרבים אם היה כלי אומנות כגון ה׳
הכל טמאות מפני שכליו מוכיח ג׳
שהוא נחו למכור ויד הכל ממששות
בהן ואם אין כלי אומנתו כגון ה׳
הכל טהורות חזקתן שלא נגע בהן
אדם ״ חבר שהניח אוכלין ומש׳
ומשקין פתח חנותו ונכנס הרי ה׳
אלו טמאין מפני שהעוברים וה׳
והשבים ממשמשין בהן ״

פרק שלשה עשר

כהן שטהר כליו לגתו והניחן לגת
הבוה הרי אלו בחזקתן לפי שאין
עמי הארץ נוגעין בכלים של כהן
זה שהוא בתוך גתו מפני שהוא
עושה טהרות אפי׳ של ישר׳ הרי הן
טמאות עד שיאמר כלי חזה לש׳
לשמור עם הארץ שיכנס לגת שלא
יגע בכלים ״ הרוצה לעשות יינו
בטהרה מאמינין עמי הארץ הרי
זה מטביל הבוצרים ואם היה ג׳
עושה שמן מטביל הבדדים ואין
לעמוד על האומנין עד שיטבלו ב׳
בפני שהרי אין יודעין הלכות
טבילה ואמיצה ״ יצא חוץ לפתח
בית הבד ונפנה לאחורי הגדר וחזר
הרי אלו בטהרתן עד כמה ירחיק
והן טהורין עד שלא יסתרו מ׳
מעיניו אבל אם יסתרו מעיניו
חזרו לטומאתן עד שיטבלו פעם
שניה ויעריבו שמשן ״ הכהנין
והבוצרין שמוציאות טומאה ותנה
מאמינין להן לא נגענו וכן תינוק
שבינוהן ״ המטהר את הבדין

והכניסן לבית הבד ונעל עליהם יום א'
אין שם כלים שנטמאו במדרס הרי
בית הבד כולו טמא שמא נגעו בין
מאותן הכלים ואפילו היה מאותן מקום
מוקדם שהן נזהרין מאותן הכלים
מפני טומאתן הרי בית הבד טמא
שמא הסיטו אותן והן מדרין ש'
שאין המסיט טמא שאין עמי הא'
הארץ בקיאין בטומאת היסט.
היו חמריו ופועליו טוענין טהרות
ועוברין לפניו אע"פ שהפליגו יותר
ממיל הרי אלו טהורות מפני שהן
בחזקת שהן שומרין והם מתפחדי'
ממנו ואומ' עכשיו יבוא שהרי הוא
בא אחריהן. ואם אמ' להן לכו ואני
יבוא אחריכם כיון שנתכסו מעיני'
הרי הן טמאות. חבר שהיה לו'
לבוש בחלוק ועטוף בטלית ואמ'
ואמ' בלבי היה לשמור החלוק והיי
והייתי נזהר בו והסחתי דעתי מן
הטלית הרי החלוק בטהרתו והטלי'
טמאה שמא נגעה עם הארץ.
היה סל על כתפו והיתה מגרפה
בתוך הסל ואמ' בלבי היה לשמור ה'
הסל ולשמור המגרפה מדבר המט'
המטמאה אבל לא מדבר הפוסלה
הסל טהור והמגרפה טמאה. וכל
תרומה שבסל פסולה מפני המגע
שפוסלת האוכלין שבסל. היה
משמש את החבית בחזקת שהי'
חולין ואחר כך מצאת תרומה אע'
על פי שהיא טהורה הרי זו אסורה
באכילה שמא נגע בה טבול יום ש'
שהרי הוא פוסל בתרומה. וטהור
בחולין מיד שיתכוין ואינו רוצה
משמור תרומה ולשמור חולין ואמ'
אמ' בלבי היה לשמרה אע"פ מדבר
שפסלה הרי זו מותרת באכילה.
נתחלפו כלים של שבת בכלים של חול
ולבשם נטמאו לפי שאינו משמר
כלים של חול ככלים של שבת.
מעשה היה בשתי נשים חברות
שנתחלפו כליהן להן בבית המרחץ
ובא מעשה לפני חכמים וטמאו
הכלים. אפילו נפלה מעפורתו מ'
ממנו ואמ' לחבר תנהו לי ונתנה לו ב'
נטמאת גזרה שמא יתנגעו עם ה'
הארץ אלא שלא יהיה החבר משמר
שאין אדם משמרה כלים שאינן
שלו כשלו אלא אם כן הודיעו וס'
וסמך עליו. חבר שמת והניח
טהרותיו הרי אלו טהורות. הניח
כלים הרי אלו טמאין שאני אומר
שמא נטמאו והזה עליהן בשלישי
ועדיין לא הזה עליהן בשביעי או
שמא הזה עליהן בשביעי ועדיין
לא הטביל או שמא עדיין לא הזה על'
כל עיקר. הרי שאמר לו עד אחד
נטמאו טהרותיך והלה שותק מותך
והרי הן מטמאות. אם הכחישו ב'
ואמ' לא נטמאו הרי הן בחזקתן עד
שיעידו שנים. היה עושה עמו
בטהרות או בזבחים ולאחר זמן מ'
מצאו ואמ' לו בשעה שנגע בך טהרות
שעשיתי עמך נטמאו או זבחים
שעשיתי עמך נתפגלו הרי זה נאמן.
אבל אם פגע בו ולא אמר לו כלום ולא
ואחר כך פגע בו פעם שניה ואמ' לו
אינו נאמן אלא הרי זבחיו בחזקת
כשרות וטהרות בחזקת טהרה.

בריך רחמנא דסייען

הלכות שאר אבות הטמאות

יש בכללן שלש מצות עשה. ופרטן:
דין טומאת נבלה
דין טומאת שרץ
דין טומאת שכבת זרע ומי מטמאה
כשרץ וטומאות מדברי סופרים.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

הנבלה

אב מאבות הטומאות כזית מבשרה
מטמא אדם וכלים במגע וכלי חרש
באויר ומטמא את האדם במשא לטמ'
בגדים כמרכב הזב. כיצד אדם שנגע
בנבלה נטמא והרי הוא ראשון לטומ'
ואם נגע בכלים אפילו בשעת מגע'
בנבלה הרי הן טהורין. וכן כלים שנגעו
טהורין לפי שהוא ולד ואין ולד מטמא
כלים. אבל הנושא את הנבלה מטמא
כלים בשעת נשיאתה שנ' והנושא את
נבלתה יכבס בגדיו ואותן הבגדים ר'
ראשון לטומאה ואינן מטמאין לא א'
אדם ולא כלי חרש ואפילו בשעת מג'
נשיאתה מ' שבארנו בטומאת משכב
ומושב. אחד בהמה וחיה בין ה'
המותרין לאכילה בין האסורין אם מ'
מתו כשרץ מטמאין בכזית. ושחיטת
בהמה טהורה וחיה טהורה מטהר'
אותה בכל מקום ואפילו שחטן חולין
בעזרה וקדשים בחוץ הרי אלו טהור'
ואם אירע פסול בשחיטה הרי זו נבלה
ומטמאה במשא כמו שביארנו בהלכות
שחיטה. בהמה טמאה וחיה
טמאה אין השחיטה מועלת בה
ואחד השוחט אותה או הנוחר או
העוקר או החונק או שמתה כדרכ'
הרי זו נבלה. וכל הנבלות מצטרפות
לענין טומאה לכזית אחד טמאות
ואחד טהורות. מוח הרי הוא
כבשר ודם הנבלה אינו מטמא כב'
כנבלה אלא הרי הוא כמשקין טמ'
טמאין שאינן מטמאין לא אדם ולא כ'
כלים מן התורה. חלב בהמה טהור'

שחיטה טהור שנ' וחלב נבלה וחלב טרפ'
יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלוהו לא
משום נבלה וטרפה אם הוכשר במי'
משקין המכשירין הרי הוא כאוכלין
טמאין ואינו כבשר נבלה ׃ והנוגע
בחלב החופה את הכוליא קודם הפ'
הפרשה הרי זה טמא במגע בכוליא
עצמה שהרי מזה חוטין נמשכין לה
ומונח בחלב אבל בהמה טמאה והחיה
בין טמאה בין טהורה אחד בשרה
ואחד חלבה לטמאה ומטמאין אותם
ומלים בכזית כבשר הנבלה ׃ הכוי
חלבו מטמא כבשרו וטומאתו בספק
לפיכך אין שורפין עליו תרומה ול'
וקדשים ואין חייבין כרת על טומאתו
ועל ביאת המקדש או על אכילת קד'
קדשים ׃ ואלו דברים שאין מטמאין
מן הנבלות העצמות והקרנים והטלפי'
ואפילו עקבן הרי אם יחתך מן החי
ימציא דם והעור אע"פ שאינו מעבד
והאלל והגידים והחרק והתבלין המ'
המתבשלין עמה ׃ בד"א בזמן שנ'
שפרשו מן הנבלה אבל הנוגע בהן
מכל אלו מצטרפין לכזית ׃ השליל
בין שפלטתו חיה בין שפלטתו סכין
אין מצטרפה לכזית אם כנסו והיה
בו כזית מטמא ׃ ואלו בהמות ש'
שעורותיהן כבשרן עור החזיר של
ישוב ועור חטוטרת של גמל הרכה
ועור בית הבושת ועור השליל ועור
שתחת האליה הרי אלו מטמאין מן
הנבלה ואם עבדן או הלך בהן כדי ל'
עבדן הרי אלו טהורין ואם עשה
בהן מעשה שבטלו טהורין ואף על פ'
שלא הלך בהן כדי עבודה ׃ כמה הוא
החמור שטלאה לקופתו טהורה כמה
כדי עבודה ארבעה מילין ׃ ומאימתי
חטוטרת רכה כל זמן שלא טענה
הגיע זמנה לטעון ולא טענה אין ל

שטענה קודם שיגיע זמנה לטעון ל'
הרי זה ספק ׃ המפשיט נבלה בבהמה
או חיה בין טמאה בין טהורה בין ל'
דקה בין גסה אם לשטיח הפשיט
כיון שהפשיט מן העור כדי לאחוז
והוא שני טפחים הנוגע בעור שהו'
שהופשט טהור עד שלא הופשט
שני טפחים הנוגע בעור כנוגע בבשר ׃
הפשיטה כדי לעשות מן העור ל'
חמת הרי העור חבור עד שיפשיט כל
החזה ואם הפשיטה מרגלה כלבד
הרי העור חבור והנוגע בעור כנוגע
בבשר עד שיפשיט העור כולו מן ה'
הבשר ׃ וכן המפשיט בשרצים
חבור עד שיפשיט כל העור כולו ׃ עור
שעל גבי העוף חבור עד שיפשיט
את כולו ׃ וכל עור שהוא חבור לטומ'
כך הוא חבור להטמאות שאם היתה
שחוטה ונגעה טומאה בעור זה ל'
שהוא חבור נטמא הבשר ׃ עור
שיש עליו כזית נבלה הנוגע בציב
היוצא ממנו ובשערה שכנגדו מן
מאחורי העור נטמא ואע"פ שהשער
והשער שומר לבשר ׃ בד"א שפלטתו
חיה אבל פלטתו סכין אם היה מהדד
בטל על גב העור ׃ עור שיש עליו
כשני חצאי זתים בשר נבלה העור
מבטלן ואינן מטמאין לא במגע
ולא במשא שכל שאינו מטמא מן
הנבלה במגע אינו מטמא במשא ׃
אבל שני חצאי זתים שתחבן בק'
בקיסם הנושא אותן טמא שהרי
נשא כזית והנוגע טהור שאינן חבורי
אדם חבור והוא שיהיו שניהם מונ'
מרודדין ומדובקין זה בזה עד שינש'
שינטלו כאחד אבל אם היה חצי זית
זה בפני עצמו וזה בפני עצמו בק'
בקיסם אחד ונענעו הואיל והביאו ע'
היום טהור ׃ בשר נבלה שנפסד

והבאיש ונפסל מלאכול הכלב טהור ׃
לפיכך נבלי הנבלה ספק אם מטמאין ב'
בכזית או אינן מטמאין ׃ בשר נבלה
שיבש אם יכול לשרות בפושרין מעת
לעת ולחזור להיות לח כראוי לכלב מטמ'
ואם לאו טהור ואפילו כוחטין טחוני'
אינן מטמאין ׃ בשר נבלה שהיה ל'
סרוח מעקרו ואינו ראוי למאכל א'
אדם הרי זה טהור שנ' לגר אשר
בשעריך תתננה ואכלה עד שתהיה
תחלתה ראויה לגר ׃ שליא של נבלה
הרי היא כפרש וכרעי ואינה מטמאה
כנבלה ואם חשב עליה לאכילה מת'
ומתטמאה טומאת אוכלין ׃
הקבה והחלב של נבלה טהורין מל'
מלטמא ׃ בהמה שטפטפה חררת דם
אע"פ שנפטרה מן הבכורה אינה
מטמאה לא במגע ולא במשא עד
שיהיה בה צורת נפל ואפי' שהיתה כל'
בטלה ברוב היא עלי עובר לפיכך היא
טהורה אע"פ שהיתה ראויה לגר
על גב ראוה ׃ נבלה שנתערבה
בשחוטה אם רוב השחוטה בטלה
הנבלה בשחוטה ואין הכל מטמאין ל'
במגע אבל אם נשא הכל מטמאין שאי'
אפשר לשחוטה שתחזור נבלה אם
הנבלה אפשר שתטהר לפיכך תבטל ׃

פרק שני

בהמה

אבר חיה טמאה שנשחטה אינה מט'
מטמאה משום נבלה כל זמן שהיא
מפרכסת עד שתמות או עד שיתיז
את ראשה והרי היא כאוכלין טמאי' ׃
נחרה ועדין היא מפרכסת אין ל'
בה אפילו טומאת אוכלין כל זמן ש'
שהיא מפרכסת ׃ ואבר הפרוש מן
המפרכסת אסור לבני נח כפורש מן
החי ובשר הפרוש ממנה כפורש מן

החי ׃ וכן טהורה שנפסלה בשחיט'
ועדין היא מפרכסת שחט בה אחד
או רוב אחד אין בה טומאה כלל עד
שתמות ׃ חלק בהמה לשנים או ל'
שנטלה הירך והלל שלה הרי זו נב'
ומטמאה במגע ובמשא אף על פי
שעדין היא בחיים ׃ וכן אם קרעה
מגבה או שנשברה מפרקת ורוב ב'
בשר עמה הרי זו כנבלה לכל דבר ׃
בהמה שהית עוברה בתוך מעיה והו'
והושיט הרועה את ידו ונגע בו בין
בבהמה טהורה בין בבהמה טמאה
הרי זה הנוגע טהור עד שיצא העו'
לאויר העולם ׃ בשר הפורש מבה'
מבהמה וחיה כשהן חיים בין טמאו'
בין טהורין הרי הוא טהור ואינו מט'
מטמא כנבלה אבל אבר מן החי הע'
הפורש מהם מטמא כנבלה ׃
אחד אבר מן החי הפורש מן הבהמ'
עצמה או אבר הפורש מן השליל'
שבבטנה והאברים אין להם שיעור
ואפילו היה כשעורה או פחות מכ'
מטמא והוא שיהיה האבר כברייתו
בשר וגידין ועצמות ויהיה עליו ל'
בשר כדי להעלות ארוכה היה חבש'
פחות מלהעלות ארוכה בחי או שה'
שחסר עצמו הרי זה טהור ׃
הכוליא והלשון והשפה וכיוצא ב'
בהן אע"פ שהן אברים ואין עושין
חליפין חוזרי' ואין בהן עצם הרי הן
כבשר ׃ הבשר או האבר המדולדל
בבהמה או בחיה שאינן יכולין ל'
לחיות ולהדבק כשיעור הגוף אינן מ'
מטמאין כנבלה כל זמן שהבהמה
בחיים והרי הן כשאר אוכלין אם
הוכשרו מקבלין טומאה מיקומן ׃
נשחטה הבהמה הוכשרה ל'
בשחיטה ואינה מטמאה כנבלה
שאין השחיטה עושה אותן כמי

שפירשו מחיים אבל אם מתה הבהמ'
הבשר שהיה מדולדל בה צריך הכשר
והאבר מטמא משום אבר מן החי
ואינו מטמא משום אבר מן הנבלה
ומה בין אבר מן החי לאבר מן הנב'
שהבשר הפורש מאבר מן הנבלה מ'
מטמא בכזית במגע ובמשא וזה וזה
אין לו שעור ׃ טרפה שנשחטה
שחיטה כשרה אע"פ שהיא אסורה
באכילה הרי היא טהורה וכן השוח'
את הבהמה ומצא בה עבר מת ל'
שחיטת אמו מטהרתו מידי נבלה
מצא בה בן שמונה חי ונטרף אע"פ
שנשחטה אחר שנטרף אין שחיט'
מטהרתו מידי נבלה לפי שאין למין
שחיטה ׃ לפיכך ולד בהמה שלא
שהה שבעת ימים גמורים אם שח'
שחטו בתוך שבעה אין שחיטתו
מטהרתו מפני שהוא כנפל ׃
השוחט את הבהמה ומצא בה בן
תשעה חי קודם שיהלך על הקרקע
אע"פ שאינו צריך שחיטה שהוא ל'
שכבר טהרו שחיטת אמו מט'
מטהרתו אם נטמאת אמו לא נט'
נטמא הוא ואם נתנבלה אמו הרי
הוא טהור שאין החי מתטמא ולא
טומאות אוכלין ולא טומאות נבלות
ואע"פ שהוא כאבר מאבריה ואם
את קודם שיפריס על גבי קרקע
הרי הוא טהור ששחיטת אמו ל'
מטהרתו ׃ טרפה שנשחטה ל'
אע"פ שהיא טהורה מן התורה א'
אם נגע בה הקדש נטמא ודברי
סופרים זו מעלה יתרה שעשו
בקדש ׃ בהמה המקשה לילד
והוציא העובר את ידו וחתכה ו'
ואחר כך שחט את אמו האבר ש'
שנחתך נבלה ושאר בשר העבר
טהור ׃ שחט את אמו ואחר כ'

חתך את האבר כטרפה שנשחטה וש'
ושאר בשר העובר מגע טרפה שחוט'
שהוא מטמא את הקדש אבל לא ל'
את התרומה ׃ הוציא העובר את ל'
ידו בין שחיטת סימן לשחיטת סימן
וחתכו ומעטרה שחיטת סימן לשחיט'
סימן לטהר האבר מידי נבלה ׃
שחיטת הנכרי נבלה ומטמאה במש'
ואפילו ישראל עומד על גבו ושחט ל'
בסכין יפה שחיטה מעולי אחד הנכ'
הנכרי ואחד הכותי אפי' גר תושב ש'
שחיטתן נבלה ׃ וקרוב בעיני שאב ל'
זה מדברי סופרים שהרי טומאות
ע"ז וטומאות תקרובת ע"ז מדבריהן
כמו שיתבאר ובגלל ע"ז נתרחקו גוים
ונאסרה שחיטתן ׃ ואם תאמר והלא
אסורה באכילה דין תורה לא כל האסו'
באכילה מטמא שהרי טרפה אסור'
וטהורה ׃ ואי אפשר לחייב כרת על
טומאה זו על ביאת מקדש ואכילת
קדשים אלא בראיה ברורה ׃ קולית
הנבלה הנוגע בה או נשאה טהור
שכל דבר מן הנבלה שאינו מטמא
במגע אינו מטמא במשא ׃ נקבה
כ' שהוא הנוגע בה או נשאה טמ' ׃
בד"א כשהיה המוח שבה מתקשקש
שהרי אינו מעלה ארוכה אבל אם
היה עומד במקומו אם יש בו כדי
להעלות ארוכה לעצם מבחוץ הרי זה
מטמאה במגע ובמשא כל האברי' ׃
וכבר פרשנו שהקולית הוא הע'
העצם הסתום משני צדדין ׃ קולית
שחשב עליה לנקבה ועדין לא נקבה
הרי הנוגע בה ספק טמא שהרי יש
בדבר ספק אם מחוסר נקבה כמחוסר
מעשה או אינו כמחוסר ׃ מעשה

פרק שלישי

נבלת עוף טהור מטמאה

מן התורה מפי השמועה למדו שזה
שנ' וכל נפש אשר תאכל נבלה וטרפ'
באזרח ובגר וכבס בגדיו ורחץ במי'
וטהר אינו מדבר אלא באוכל נבלת
עוף הטהור בלבד שהרי אין איסור מש'
משום נבלה וטרפה ׳׳ וכיצד היא
טומאתה אינה מטמאה לא במגע
ולא במשא ולא כשהיא בתוך הפה
אלא בתוך בית הבליעה שנ' ונפש
אשר תאכל אינה מטמאה אלא כש'
כשהיא בבית הנפש וזה שנ' תאכל
ליתן שיעור לטומאתה כשיעור
אכילה שהוא כזית ׳׳ והרי נא' בה
וכבס בגדיו ללמד שהמתטמא ב'
בה מטמא בגדים עד שיפרוש ממ'
ממטמאיו כמו שביארנו ׳׳ כיצד
הבולע כזית מנבלת עוף הטהור ונ'
ונגע בכלים בשעת בליעתו טמאן ונ'
ונעשו ראשון לטומאה היה נוגע
באדם ובכלי חרש בשעת בליעתו ל'
לא טמאן כמו שביארנו בשאר אבות
טומאות ואחר שבלע אינו מטמא
שאר כלים שהרי הוא כל ראשון ל'
לטומאה אחר שפירש ממטמאיו
שאע"פ שטעון טבילה והערב שמ'
שמש אינו מטמא כלים ׳׳ אין
נבלת עוף הטהור צריכה מחשבה
לטמאה טומאה זו החמורה אלא
כיון שבלע אותה מכל מקום הרי זו
מטמאה בבית הבליעה חשב עליה
לאכילה הרי זו מטמאה טומאת או'
אוכלין והרי היא כאוכל ראשון לט'
לטומאה אע"פ שלא נגעה בה טומא'
אחרת ואינה צריכה הכשר ׳׳
פרה אדומה ושעירים הנשרפין אע
אע"פ שהן מטמאין המתעסק
בהן אם חשב עליהן לאכילה צריכ'
שתגע בהן טומאה ואחר יטמאו
טומאת אוכלין ׳׳ כזית מנבלת ע'

בחיה שנתנו בכוש והכניסו לתוך
מעי האשה ולמטה או שהכניסו
לבית בליעתו של חבירו במקום ש'
שנבלת העוף הטהור מטמאה הרי
זה טמא משום טמא כמו שביארנו
בתחלת הספר ׳׳ הכורך כזית מנבלת
העוף הטהור בחזרת וכיוצא בו וב'
ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו הרי זה
טמא כרכו בסיב ובלעו הרי זה טהו' ׳׳
הבולע נבלת עוף טהור ואחר ש'
שבלעה הקיאה קודם שתתעכל
הרי זו אינה מטמאה בגדים כשתגע
לגרונו בשעה שמקיאה שאינה מ'
מטמאה בבית הנפש אלא בשעת
בליעתה ולא בשעה שמקיאין אותה ׳׳
מעי של נבלת עוף טהור שבלעו
ומקצתו בבית הבליעה ומקצתו בחוץ
בתוך פיו אם יש בבית הבליעה כזית
הרי זה טמא ואם לאו טהור ׳׳ בלע
מנבלה אבר שלם שאין בו כזית אינו
מתטמא אפילו נבלת צפור ואכלה כ'
אם יש בה כזית נטמא ואם לאו טהו' ׳׳
הכנפים והנוצה אע"פ שהן מטמ'
ומטמאין טומאת אוכלין אינן מצט'
מצטרפין בנבלת עוף טהור לכזית
וכל המקומות הרכים הקרובים
לבשר מן החרטום והצפרנים הרי
הן כבשר ומצטרפין לכזית ׳׳
ראשי אגפים וראש הזנב והצפרני'
אפילו הרכות אינן מצטרפין ׳׳
האוכל מנבלת עוף הטהור מן הע'
העצמות הרכים או מן הגידים ומן
השלל של ביצים ומן הדם והבשר ש'
מן החי ממנו הרי זה טהור וכל
האוכל מן האשכול של ביצים ומן ה'
הקורקבן ומבני המעים או שהמחה
החלב באור וגמעו הרי זה טמא ש'
כאוכל מבשרה שהרי חשובה בכל'
אוכל המחהו בחמה וגמעו טהור

שהרי הסריחו ׳׳ נבלת עוף טהור ש'
שנפסלה מלאכול לכלב טהורה וכן ב'
אם יבשה כחרס ואינה יכולה לחזו'
בפושרין מעת לעת ולחזור למות'
שהיתה הרי זו טהורה והאוכל מע'
של נבלת עוף טהור הרי זה טהור ׳׳
עוף טהור שנטרף ונשחט ש'
שחיטתו כשרה שחיטתו מטהרתו
ואפילו נשחט בעזרה ואם מולק
ונמצא טרפה אין מליקתו מטהרתו
מטומאת אוכל שהשוחט עוף ט'
טהור בין בחוץ בין בפנים בין קדשי'
בין חולין הרי זה טהור והמולק ח'
חולין בפנים או שמולק קדשים בחו'
הרי אלו מטמאין בגדים בבית הבליע' ׳׳
המולק קדשים בפנים אם היו ל'
ראוין ליקרבן ולא נמצא בהן מומין
שביארנו במקומותם הרי אלו טהורין ׳׳
כיוצא בו עולת עוף שנעשת
שהלכתה טהורה כפיה כתוב בה כך
כקדשים וכן אם נשחטה אחר י'
ירידתה לבחוץ אע"פ שאסורה כתמ'
העולה אותה שחיטתה מידי נבלה ׳׳
נבלת העוף הטמא טהורה ואי'
ואינה מטמאה בבית הבליעה וא'
ואם חשב עליה לאכילה והוכשרה
הרי היא כאוכלין טמאין שהן ר'
ראשון לטומאה ׳׳ והכנפים והעצ'
והמקומות הרכים מן החרטום ומן ה'
הצפרנים שלה הרי הן כבשרה ׳׳
אחד העוף הטהור ואחד העוף ה'
הטמא אבר מן החי הפורש מהן
טהור ואין בו טומאה כלל לפי שנ'
ולאלה תטמאו לכל הבהמה אשר
היא מפרסת פרסה ואינו מוציא את
העוף שאין לו פרסה ׳׳ ומפי השמוע'
למדו שלא בא הכתוב אלא לטמא ב'
אבר מן החי של בהמה או של חיה ׳׳
אבר מן החי מן העוף הרי הוא

כנבלת העוף שפירש ממנו ״ ואם
היתה נבלת עוף טהור מטמאה טומאה
חמורה בבית הבליעה בכזית ואם ח'
חשב עליה לאכילה מטמא טומאת
אוכלין ואם חשב עליו והוכשר אע"פ
שאינו מטמא אוכלין אחרים עד ע'
שיהיה בו כביצה שעור כל האוכלין
לטמא כמו שיתבאר ״

פרק רביעי

שמנה
שרצים האמורים בתורה החולד וה'
העכבר והצב והאנקה והכח והל'
והלטאה והחומט והתנשמת טומ'
טומאתן כולן שוה והן הנקראין בכ'
שרץ לענין טומאה ״ השרץ אב
מאבות הטומאה ומטמא אדם וכלי
במגע וכלי חרס באויר ואינו מטמ'
במשא והנוגע בו אינו מטמא בגדי'
בשעת מגעו ושעור טומאתן בכע
בכעדשה וכל השרצים מצטרפין
לכעדשה ״ האברים אין להן שעור
אבר מן השרץ כברייתו בשר וגידים
ועצם שהוא פחות מכעדשה בין
שפירש מן החי בין שפירש מן המ'
המת מטמא טומאתו והוא שיהיה
בבשר שעליו או במוח שבעצם כדי
להעלות ארוכה ״ בשר מן החי
הפורש מן השרץ טהור שאינו מט'
מטמא אלא אבר הדומה לשרץ וזה
שרץ בשר וגידים ועצמות אף אבר
הפורש בשר וגידים ועצמות ״
הטחול והכבד והלשון וכיוצא בהן
אע"פ שהן אבר ואין עושין חליפין
הרי הן כבשר ואם פרשו מן החי כ'
טהורין ״ דם השרץ כבשרו ומ'
ומצטרף לכעדשה כל זמן שהוא כ'
מחובר בבשר ״ עצמות השרץ כ'
וגידיו וצפרניו טהורין ועור החולד
והעכבר והצב והתנשמת טהור אע"פ
שהוא לח ועדין לא עבדו ולא הלך בו כ'
כדי עבודה ״ אבל עור האנקה והכח
והלטאה והחומט כבשרו ומטמאין בכ'
בכעדשה ואם עבדו או שהלך בהן כ'
בהן כדי עבודה טהורין וכמה כדי ע'
עבודה כדי הלוך ארבעה מילין ״
קולית השרץ הנוגע בו טהור אע"פ
שהיא מלאה מוח והוא שיהיה החוח
ומקשקש שאינה מעלה ארוכה אב'
אבל היה שורר מקומו ויש בו כדי
להעלות ארוכה כחי ומבחוץ הרי ה'
הנוגע בו טמא ככל אברים שיש בהן
להעלות ארוכה כמו שבארנו ״
נקבה הקולית בכל שהוא הנוגע בה
מכל מקום טמא ״ ביצת השרץ המ'
המרוקמת אע"פ שהשרץ נראית ל'
ותוכה טהורה נקבה כל שהוא הנוגע
בה טמא ״ שרץ שחציו בשר וחצי'
אדמה הנוגע בבשר טמא באדמה
טהור ואם השריץ על פני כולו אף
הנוגע באדמה שעדין לא נגמרה יצ'
יצירתו טמא ״ בשר השרץ שנפסד
הכוייש ואפילו הכלב טהור יבש עד
שנעשה כחרש אם יכול להשרותו כ'
בפושרין מעת לעת ולחזור לח כש'
כשהיה מטמא ואם לאו טהור ואף
כאוכלין טמאין אינו מטמא ״ בד"א
בזקנת השרץ אבל שרץ שיבש כ'
ושלדו קיים הואיל ותבנית כולו עומ'
הרי זה מטמא וקרוב בעיני שטומ'
זו מדבריהם ״ כזית מן הנבלה א'
או כעדשה מן השרץ שנצמקו וחס'
וחסרו טהורין ״ פחות מכעדשה
מן השרץ ופחות מכזית מן הנבלה
שתפחו ועמדו על כשיעור מטמאין
מדברי סופרים ״ היו כשעור ונ'
נתחזה ונצמקו וחזרו ונתפחו עד ש'
שהגיע לשעורן הרי אלו מטמאין
כשהיו דין תורה וכן אותה אמ' בכזית
מן המת ״ השרץ אינו מטמא עד
שימות ואפילו התזו ראשיהן אף על פי ש'
שעדין הראש מעורה בעור הגוף
ואע"פ שהן מפרכסין כזנב הלטאה
הרי אלו טמאין ״ שאר שקצים
ורמשים כגון הצפרדע והנחש
והעקרב וכיוצא בהן אע"פ שהן אס'
אסורין באכילה הרי הן טהורין מ'
מכלום ואפילו באוכלין טמאין אינן
ואין לך בכל השרצים כולן מי שמ'
שמטמא במותו חוץ משמונת הא'
המינין המפורשין בתורה ״

פרק חמישי

שכבת
זרע אב מאבות הטומאות ומטמאה
אדם וכלים במגע וכלי חרש באויר
ואינה מטמאה במשא ואין האדם
המתטמא בה מטמא בגדים בשעת
מגעו אחד הנוגע בה או הרואה א'
אותה והכשירו שניהם ראשון לטומ'
דין תורה ״ וכמה שעורה לנוגע כ'
כעדשה ולרואה בכל שהוא ואין
הרואה טמא עד שתצא ממנו ויח'
ויחתים פי האמה שנ' אשר תצא
ממנו שכבת זרע לפיכך אם ראה ב'
בקיסם חולאי' והגיע לפי האמה כ'
טמא' ואחד הרואה מחמת כש'
בשרו ואחד הרואה באונס הרי זה
טמא ״ אין שכבת זרע של קטן
מטמאה עד שיהיה בן תשע ש'
שנים ויום אחד ״ שכבת זרע כ'
אדומה טהורה עד שתהיה לבנה
ונמשכת ״ וכל שכבת זרע שאינ'
על גופו של אדם מרגיש בה אינה
מטמאה לפיכך אם ראה טליו קו'
קושי ובליו תורה אינה מטמאה
משום שכבת זרע נעקרה בהרגש'

אע"פ שאינה שלא בהרגשה טמאה ״
הרואה הרהר בלילה וראה ששמש
מטה בחלום ועמד ומצא בשרו חם
אע"פ שלא מצא שכבת זרע טמא
כיון ששמש בחלום כבר ראה בהרג'
בהרגשה ולפיכך היה בשרו חם והי'
והיתה מעט ונתקנחה בבשרו או
בכליו ולפיכך לא מצאה לאחרית ״
הרהר ולא מצא בשרו חם או מצאו ב'
בשרו חם ולא הרהר טהור ״ המטיל
מים וראה מים חלוקים או עכורים ב'
בתחלה טהור ראה אותן באמצע או
בסוף הרי זה טמא ״ היו המים של'
שהטיל כולן חלוקין מתחלה ועד סוף
או עכורין הרי זה טהור היו לבנים ב'
ונמשכים טמא והמטיל טפים עבים
מתוך האמה טהור ״ בעל קרי
שטבל ולא הטיל מים קודם שיטבול
כשיטיל מים טמא מפני שתחזור ש'
שכבת זרע ומצאין אלא כשיטיל מ'
מים ״ בד"א בחולה או בזקן אבל יל'
בריא טהור מפני שהוא יורה שכבת
זרע כחץ בחוזקה והיא כלה ונתכת
מן האמה ״ עד מתי הוא ילד כל
זמן שעומד על רגלו אחת ונועל או
חולץ מנעלו ואם אינו יכול לעשות
כן מפני חליו הרי זה חולה לענין זה ״
וכל אשה ששמשה מטתה ויר'
וירדה וטבלה קודם שתקנח עצמ'
יפה הרי היא בטומאתה ״ אחד
האיש ואחד האשה ששמשו מט'
מטתן שניהן טמאין ושניהן ראש'
ראשון לטומאה דין תורה ואין ה'
האשה טמאה משום נוגעת משכב'
זרע שנגיעת בית הסתרים אינה
נגיעה אלא משמשת הרי היא כבעל
קרי והוא שתהיה בת שלש שנים ויום
אחד שנ' ואשה אשר ישכב איש אתה ״
היתה קטנה מבת שלש שנים אינה

מטמאה במשכבה אבל מטמאה בב'
בנגיעה שכבת זרע אם נגעה בבשר
מבחוץ לפיכך הטובל' גדולה שלא ב'
כדרכה טהורה שלא טמאה אותה ב'
השכב בטומאות בית הסתרים אלא
בכדרכה ״ הבועל את האשה ולא
הוציא שכבת זרע אע"פ שהערה ב'
טהור וכן האשה טהורה עד שיוצי'
האיש ״ האשה שפלטה ש'
שכבת זרע אם פלטה בתוך שלש ב'
עונות הרי היא טמאה כרואה קרי
לפיכך סותרת יום אחד יום היתה ד'
רואה כאיש שראה קרי ומטמאה
בכל שהוא אע"פ שלא יצאה לחוץ
אלא מעקרה והגיעה למן השנים נט'
נטמאה שהרי שכבת זרע כמוה
וזה דומה מטמא בפנים אף שכבת
מטמאה אותה בפנים ״ שכבת ז'
זרע שנפלטה בתוך השלש עונות ב'
מטמאה אחרים שנגעו בה כדרך
שמטמאה האשה שפלטה אותה ואם
פלטה אחר השלש עונות הרי האשה
טהורה ״ וכן שכבת זרע שנפלטה
טהורה שכבר נפסדה צורתה וכמה
היא עונה או יום או לילה ואין השע'
שנבעלה בה מן החשבון ״ כיצד נבעלה
בליל שבת שלש עונות שלה יום הש'
השבת וליל אחד בשבת ויום אחד ב'
בשבת ואם פלטה בתוך זמן זה פולט'
פלטה מליל שני והלאה טהורה ״
והאיש שפרשה ממנו שכבת זרע
אפילו לאחר כמה עונות הרי היא ב'
טמאה כל זמן שהיא לחה והמשמש'
ממנו טמא ״ שכבת זרע אינה
מטמאה אלא כשהיא לחה יבשה
כחרס טהורה ואם יכולה לשרות
מעת לעת בפושרין ולחזור לכמות
שהיתה טמאה ״ כבר בארנו ב'
בפרק זה שהאיש הרואה קרי הוא

והאשה ששכב איש אותה שכבת זרע
והנוגע בשכבת זרע טמאין מן התורה ״
וכן האשה שפלטה בתוך שלש ב'
עונות הרי היא טמאה מן התורה כר'
כרואה קרי אבל שאר האמורים ב'
בפרק זה שהן טמאין כגון המהרהר
והמטיל מים אינן טמאין אלא מדברי'
ולא גזרו עליהם טומאה אלא לתרומ'
אבל לחולין טהורין ״ נכרית שפלט'
שכבת זרע של ישר' בתוך שלש עונ'
וכן בהמה שפלטה שכבת זרע של
ישר' בתוך זמן זה הרי אותה הנפלטת
טמאה אפשר לאחר זמן זה הרי זה
ספק אם נסרחה או עדיין לא נסרחה ״
כבר בארנו בהלכות מטמאי מ'
משכב ומושב ששכבת זרע של נכרי
טהורה מכלום לפיכך בת ישר' שפלט'
שכבת זרע של נכרי אפילו בתוך ש'
שלש עונות הרי זו טהורה מכלום ״
גוי שהרגיש ונתגייר וירד וטבל
ויצאה ממנו שכבת זרע שהרגיש
בה לאחר שטבל הרי זה ספק טמא ״
גדולה ששכב אותה קטן פחות
מבן תשע או נכרי או בהמה הרי זו
טהורה שנ' ואיש אשר ישכב את
אשה עד שיהיה השוכב איש מן
מישראל כמו שבארנו ״

פרק ששי

טמאות

עז' מדברי סופרים יש להן אחד מן
התורה שנ' הסירו את אלהי הנכר
אשר בתוככם והחליפו שמלותיכם
והטהרו ״ וארבעה אבות הטומאה
יש בה עז' עצמה מטמאה אדם
וכלים במגע וכלי חרש באויר אהל
ואינה מטמאה במשא כשרץ שנ'
שקץ תשקצנו ושערה כזית לא
תהיה זו חמורה מן המת אבל אם

היתה פחותה מכגריס ומכזית הרי זו
טהורה ״ קצץ אבר ממנה ואפילו היה
במרדע הרי זה טהור שעד׳ שימות אינה מ׳
מטמאה לאברים ואלו השירה שלא׳
שלמה שנ׳ תנים מזו דוה ׳אמה נדה
אף מטמאה לאברים עד׳ שימנה מ׳
מטמאה לאברים כקולי אבות טומאות
רבנן מה מפני שטומאתה מדבריה׳
עשו אותה כשרץ שאינו מטמא׳
מושיב ובית שאינו מטמא אלא׳
בכזית וכנבלה שאינה מטמאה אלא׳
לאברים ״ נתפרקה עד׳ שאם על פי׳
שהבדיל יכול להחזיר והרי כל׳
אבריה קיימין אינה מטמאה ״
כל המשמשי׳ עד׳ כשרץ מטמאין את׳
אדם וכלים במגע וכלי חרש באויר
ואין מטמאין במשא ושיעור טומ׳
טומאתן בכזית ואפילו קיצץ ממש׳
המשמשי׳ כזית מן הכלי מטמא כל׳
כשרץ וזה חומרו במשמשיה יותר
מעד׳ עצמה ׳ובית עד׳ ואבנו עציו
ועפרו מטמאין בכזית במגע כל׳
המשמשין ״ המכניס ראשו ור׳
ורובו לבית עד׳ נטמא כנוגע ׳וכן כלי׳
חרס שהכניס אוירו לעד׳ נטמא ״
ספסלין וקתדראות שהכניס רובן׳
לבית עד׳ טמאין וכולן ראשון לטומ׳ ״

תקרובת עד׳ מטמאה במגע
ובמשא כנבלה ושיעורה בכזית ״
כל דבר שמקריבין לה בין בשר בין
שיער אוכלין ומשקין הכל כנבלה
שהכתוב קראם זבחי מתים ׳ואעפ׳
שאין תקרובת עד׳ של אוכלין בטלה
לעולם להתירה בהנאה אם בטלה ׳
הרי זה ספק לטומאה ׳ואם כל׳ יש׳
שהוא תקרובת עד׳ שבטלו טהור ׳
וכן עד׳ ומשמשיה שבטלו טהורין ״
יין שנתנסך לעד׳ מטמא אדם
וכלים במגע ובכלי חרש באויר ומט׳

ומטמא אדם במשא כנבלה ובטומאתו
בכזית שנ׳ אשר חלב זבחימו יאכלו
ישתו יין נסיכם ׳יין נסיכם כחלב זב׳
זבחימו ׳ואין מטמא טומאה זו אלא
יין שנתנסך כדרכו לפני עד׳ ׳אבל סתם יינן
של גוים מטמאין טומאה קלה כשאר׳
כשאר כל משקין טמאין ״ ומכ׳
הדברים שביארנו מתחלת הספר עד כ׳
כאן אתה למד שאבות הטומאות מהן
של תורה ומהן של דברי סופרים ״ וכל
המתטמא מאחת מאבות של תורה הרי
הוא ולד הטומאה של תורה ׳וכל ה׳
המתטמא מאחת מאבות של דברי ס׳
סופרים הרי הוא ולד של דברי סופרי׳ ״

כל אב הטומאה שהוא מטמא
במגע אינו מטמא במשא בין אבות
של תורה בין אבות של דברי סופרים
אדם הנוגע בו אינו מטמא בגדים
בשעת מגעו אלא אדם או כלי חרש
אעפ׳ שעדיין לא פירש מטומאתו כ׳
והרי הוא אחר שפירש מטומאתו ׳
או קודם שיפריש ולד הטומאה
שהוא מטמא אוכלין ומשקין ועושה אותן
שני לטומאה מפני שהוא ראשון ״

וכל אב הטומאה שהוא מטמא
במגע ובמשא בין אב של תורה בין א׳
אב של דבריהם אדם הנוגע בו או ה׳
הנושאו מטמא בגדים בשעת מגעו
ובשעת נשיאתו ועושה אותן ראש׳
ראשון לטומאה ׳וכן אם נגע באוכלין
עושה אותן ראשון לטומאה כל זמן
שלא פירש מטומאתו ״ פירש
מטומאתו הרי הוא ראשון לטומאה
לכל דבר ואינו מטמא בגדים ׳ואם
נגע באוכלין הריהן שני ״ כבר ביא׳
בשאר כל האבות חוץ מן הנבלות ׳
והמרכב ׳ואפ׳ הנבלה והמרכב ׳אעפ׳
שהן מטמאין במגע ובמשא הנוג׳
בהן אינו מטמא בגדים בשעת

מגעו ואם נגע באוכלין הריהן שני לט׳
לטומאה ׳והנושאו מטמא בגדים בשע׳
נשיאתו ׳ואם נגע באוכלין עד שלא פ׳
פירש הרי הן ראשון לטומאה כמו ש׳
שביארנו ״ מי חטאות שיש בהן
כדי הזיה אעפ׳ שהן כנבלה וכמרכב
שאין מטמאין בגדים בשעת מגען כ׳
אלא הנושאן הרי הנוגע בהן מטמא׳
בגדים בשעת מגעו משום נשיאה שאי׳
אפשר שיגע בהן במים ולא יסיט אותן
וכבר ביארנו שאחד הנושא ואחד ה׳
המסיט ״ וכן הנוגע בעצור הנבלה
או שנגע במי המרכב מטמא בגדי׳
בשעת מגעו משום נשיאה שאי אפ׳
אפשר לנוגע בדברים אלו שלא יסיט
אותן לפיכך מטמא בגדים עד שלא ׳
פירש כדין הנושא ״ הבולע נבלת עוף
טהור בשעת בליעתו מטמא בגדים
כמו שביארנו ׳והן ראשון לטומאה ״
וכן אם נגע בו׳
באוכלין הרי הן ראשון לטומאה ׳וכ׳
ואחר שבלע הרי פירש מטומאתו ׳
השורף פרה אדומה ופרים ושעירי׳
הנשרפים והמשלח השעיר אעפ׳
שבשעת מעשיהם מטמאין בגדי׳
כמו שביארנו אם נגעו באוכלין אפילו
בשעת מעשיהן הרי הן שני לטומא׳ ״

הנוגע בזב ומזבות הטמאות כ׳
המושך מתוך המקוה כגון נבלה או
שרץ או משכב שהיה במקוה ונגע
בו הרי זה טמא שנ׳ אך מעין ובור
מקוה מים יהיה טהור ונוגע בנבלתם
יטמא ׳ואפילו כשהן בתוך המקוה
מטמאין וכשיעלה מן המקוה יטהר
והנושאן מטמא בגדים בשעת נש׳
נשיאתן ׳ואם נגע באוכלין עד שלא
פירש הרי הן ראשון לטומאה כמו
שביארנו ״ וכן זב שהיה על המ׳
המשכב שהוא מונח במקוה הרי

המשכב טמא וכשיעלה המשכב מן
המקוה יטהר שהרי עלתה לו טבילה
וזה הנוגע במשכב שהוא במקוה
אם פשט ידו ונגע חוץ למקוה הרי
זה מטמא בגדים ואין צריך לומר ש'
שהוא מטמא אוכלין ומשקין ··

פרק שביעי

ככר

מפורש בתורה שהאוכלין ומשקין מ'
ומתטמאין שנ' מכל האוכ' אשר יאכ'
אשר יבוא עליו מים יטמא ואין האוכ'
שנטמא מטמא אוכ' אחר מן התורה
ולא המשקין שנטמאו מטמאין דבר
אחר מן התורה אלא מדברי סופרים
גזרו על האוכ' הטמא שאם נגע בו
אוכ' אחר טמאהו וכן אם נגע אוכ'
הטמא במשקין טמאין ואין אוכל
מטמא כלי שנגע בו לעולם ואפילו
מדבריהם ·· וכן גזרו על המשקין
הטמאין שיטמאו אוכלין ומשקין
אבל כלים שנגעו בהן ·· אין לך אלא
טומאה שמטמאה כלים אלא משקין
בלבד וטומאה זו מדבריהם והוא
שיהיו אותן המשקין טמאין מחמ'
אב מאבות הטומאות בין של תורה
בין של דבריהם ·· ומפני מה גזרו
על המשקין טמאין שיטמאו כלים
גזירה משום משקה הזב שהוא אב
ומטמא כלים דין תורה שנ' וכי ירק
הזב בטהור וכו' כמו שביארנו ··
כשגזרו על המשקין שיטמאו את
הכלים גזרו שיהיו מטמאין הכלים
מתוכן · כיצד אם נפלו לאויר כלי אחר
נטמא כולו והרי הוא שני ואם נגע
בשאר כלים מתוכן נטמאו כלים
ונעשו שני ·· אבל אם נגעו משקין
באחורי הכלי שיש לו תוך בין כלי ח'
חרש בין כלי שטף וכלי מתכות נט'

אחוריו בלבד והרי אחוריו שני ולא ל'
נטמא תוכו · בד"א לתרומה אבל לק'
לקדש כלי שנטמאו אחוריו נטמא
כולו והרי כולו שני לטומאה ··
כבר בארנו שאין האוכלין מטמאין
כלים אבל המשקין מטמאין כלים
ולזה עשו בטומאת משקין הכר
זה ואמרו שאם נגעו משקין טמ'
טמאין באחורין לא נטמא תוכו
לתרומה להודיע שטומאת כלים ב'
אלו מדבריהם כדי שלא ישרפו על
טומאה זו תרומה וקדשים ··
כבר ביארנו שהאוכלין והמשקין
שנגעו באב מאבות הטומאות הרי
הן ראשון לטומאה · וכן אם נגע
אוכל באדם או בכלי שנטמאו באב ה'
הרי אותו האוכל שני לטומאה ·
ואוכל שנגע בזה השני נקרא של'
שלישי לטומאה · ואם נגע השליש'
באוכל רביעי הרי זה נקרא רביעי ל'
לטומאה ·· בד"א באוכלין אבל ב'
המשקין אחד משקין שנגע באב
הטומאה או שנגע בשני הרי הן
אותו המשקה תחלה לטומאה וא'
ומטמא חברו וחברו את חברו ל'
ואפילו הן מאה שאין מונין במ'
במשקין ·· כיצד יין שנגע באב
הטומאה או בראשון או בשני הרי
יין זה ראשון לטומאה · וכן אם נגע
יין זה בשמן ושמן בחלב וחלב בד'
בדבש ודבש במים והמים ביין אחר
וכן עד עולם כולן ראשון לטומאה
ומלא כלי אחד מהן נטמא באב ה'
הטומאה תחלה וכולן מטמאין ל'
את הכלים ·· וכן כלי שנטמאו
אחוריו במשקין ונגעו משקין ל'
אחרים באחורי הכלי הטמאין אף
המשקה חולין נעשו המשקין ה'
האחרים תחלה לטומאה ומטמאין

אחרים ועושין אותן שני ואין צריך
לומ' שהן מטמאין אוכלין ומשקין א'
אחרים ·· אחורי הכלים שנטמאו
במשקין ונגע אוכלין באחורי הכלי
הטמא אפילו אוכלי תרומה האוכלין
טהורין שהכלי שנטמאו אחוריו הרי
זה טמא כולו לקדש כמו שביארנו
ולפיכך מטמאין אוכלי הקדש ··

פרק שמיני

ט'

הנוגע בידו בראשון לטומאה בין ש'
שהיה אותו הראשון אדם או כלי א'
או אוכל או משקה טמאו נטמאו ש'
ידיו בלבד עד הפרק ·· המכניס
ידיו לאויר כלי חרס שנטמא באב ה'
הטומאה או שהכניס ידיו לבית ה'
המנוגע נטמאו ידיו וטומאת יד'
ידים מדברי סופרים ·· הידים
שמות לעולם גזרו שיהיו כשני לט'
לטומאה אפילו המכניס ידיו לבית
המנוגע או שנגע בידים באדם ש'
שמטמא בגדים עד שלא פירש ממ'
ומטמאיו הרי הידים שניות ··
הפגול והנותר וצריד של מנחות ב'
הרי הן כראשון לטומאה ואוכלן ש'
כהן ראשון ושני לפיכך מטמאין
הידים בכביצה ואין הפגול והנותר
מצטרפין אע"פ ששיעורן שוה בכ'
בכביצה האוכל וטומאת הידים מד'
מדבריהם אבל שאר האוכלין מצט'
מצטרפין שאין אוכלין טמאין מן
מטמאין הידים עד שיהיו בכביצה ··
קלות הפגול והנותר אע"פ ש'
שהיא סתומה הנוגע בה בידיו נט'
נטמאו ידיו שהעצמות של קד'
קדשים ששימשו נותר או פגול
מטמאין את הידים הואיל ונעשו
כולן בסיס לדבר האסור ·· בשר

קדש שאינו חוץ למחיצתו הרי הוא ס'
ספק ואם מטמא את הידים או אינו
מטמא לפיכך אינו מטמא שספק
טומאות ידים טהור כמו שיתבאר.
ואם בשר פסח שיצא חוץ למחיצתו
בני חבורה וכיוצא בהן. אין טומאת
ידים במקדש שבשעה שגזרו על
טומאה על הידים לא גזרו במקדש
אלא הנוגע באוכלין טמאין וכיוצא
בהן. בין שנגע במקדש בין שנג'
חוץ במקדש ונגע בקדשים במקד'
לא טמאן. ואם נגע חוץ למקדש
הרי זה מטמא את הקדש ופוסל
את התרומה כמו שיתבאר.
מי שנטמאה ידו אחת ונגעה באחר'
האחרת טהורה ונפסלה הטמאה
בראיו לתרומה אבל לקדש אם נטמאה
ידו אחת ונגעה בשניה טמאה ר'
ושתיהן צריכות טבילה לקדש אבל
לתרומה בנטילת ידים בלבד יטהרו
ידיו. שלמה המלך ובית דינו
גזרו על כל הידים שיהיו שניות אף
על פי שלא ידע בודאי שנטמאו
מפני שהידים עסקניות הן ולא
גזרו שלמה על הידים טומאה אלא
לקדש ואחר כך גזרו חכמים שיהא
שאחריו אף לתרומה לפיכך צריך
נטילת ידים לתרומה ואם נגע בה
בתרומה קודם שיטול ידיו פסלה
ומשרשת על טומאה זו. לט ידם
ידיו כמעשה ואוכל בתרומה בלא נט'
ידים אין חוששין שמא יגע אוכל
לא יעשה כן בחולין שנעשו על טה'
טהרת הקדש או טהרת תרומה ג'
גזרה שמא יגע לפי שאינו מקפיד
עליהן. חולין והידים שניות
ואם נגעו במשקין עשו אותן תח'
תחלה ואם נגעו משקין אלו באוכל'
עושין אותן שני ואם נגעו במשק'

אחרים עושין אותן תחלה שהמשקין
תחלה לעולם כמו שביארנו. אבל אי'
אין משקין אלו שנטמאו מחמת
ידים מטמאין כלים שעיקר טומאת
הידים מדבריהם. וכן גזרו חכמי'
על כל אוכלין טמאין בין אוכל ראשו'
ראשון בין אוכל שני ועל כל השותה
משקין טמאין שיהיה שני לטומא'
עד שיטבול. ואם נגע באוכלין עשה
אותן שני ואם נגע במשקין ואפילו
משקה חולין עשה אותן תחלה ל'
לטמא אוכלין ומשקין אחרים אבל
לא לטמא כלים כמו שאמ' ועקר טומא'
אדם זו מדבריהם. ומפני מה גזרו
טומאה על האוכל אוכלין טמאים
שמא יאכל אוכל ראשון או שני וי'
וישתה משקה תרומה עמו באוכל'
שבפיו. וכן השותה משקין טמאין
שמא יאכל עמהם אוכל תרומה ד'
ונמצאו טמאין במשקין שבפיו וכבר
בארנו בתרומות שאסור לאכול תרו'
טמאה אינו מתטמא עד שיאכל
אוכלים כחצי פרס שהוא כביצה
ומחצה שוחקת. וכן השותה אינו
מתטמא עד שישתה ממשקין ט'
טמאין רביעית. וכל האוכלין מצט'
מצטרפין לחצי פרס לפסול את הג'
הגויה. וכל המשקין מצטרפין ל'
לרביעית ואם אכל ושתה פחות מ'
משיעור זה טהור. אכל מעט
ושהה וחזר ואכל מעט ושהה אם
יש מתחלה ועד סוף כדי אכילת פ'
פרס מצטרפין ואם לאו אין מצט'
מצטרפין. וכן אם שתה מעט וח'
ושהה ושתה מעט ושהה אם יש
מתחלה ועד סוף כדי אכילת פרס
מצטרפין ואם לאו אין מצטרפין.
אכל פחות מכשיעור וטבל ועלה
ואכל מעט מיד אם לא שהה מתח'

והרי אכילה שלפני הטבילה ושלאחר
הטבילה בכדי אכילת פרס הרי אלו
מצטרפין. אשה שהיא ראשון
לטומאה ומניקה את בנה הרי הבן
טהור ולא גזרו עליו טומאה שאפי'
תאמ' שינק רביעית אפשר שיש מ'
מתחלה ועד סוף יתר מכדי אכילת
פרס שהרי הוא יונק כבת אחת.
האוכלת שהתירו לה שתהא
אוכלת אוכלין טמאין פחות פחות
מכשיעור מפני שהיא אוכלת חלה
מפני הסכנה אינה צריכה טבילה
אלא הרי היא טהורה.

פרק תשיעי

הבא
ראשו ורובו במים שאובין או שנפ'
על ראשו ורובו שלשת לוגין מים
שאובין הרי הוא כשני לטומאה עד
שיטבול. ואם נגע באוכלין עשה או'
אותן שלישי. ואם נגע במשקין ט'
טמאין ועשה אותן תחלה לטמא
אוכלין ומשקין אחרים אבל לא לט'
לטמא כלים. ומפני מה גזרו ט'
טומאה על אדם זה מפני שהיו ה'
טבולי טומאה במערות שמימיהם
רעים והיו רוחצין אחריהן במים ש'
שאובין יפים דרך נקיות ונעשה ה'
המנהג כך שיהיו רוחצים מדרך
שיים שאובין שרוחצין בהן באח'
באחרונה הן שמטהרין ולא הסך
הטבילה שבמי המקוה והיו טופלין
טהרה כאין כונה לפיכך גזרו שכל
שבא ראשו ורובו במים שאובין
או שנפלו על ראשו ורובו נטמא
ונעשה כשני לטומאה ואפילו טה'
טהור שאינו טבול יום אם נפלו על
ראשו ועל רובו שלשת לוגין מים
שאובין או שבא ראשו ורובו במים

שאובין הרי זה כשני לטומאה עד ש׳
שיטבול׳ טבל אינו צריך הערב שמש
מפני שעיקר טומאה זו מדבריהם ״
וכן האוכל אוכלין טמאין והשותה
משקין וטבל אינו צריך הערב שמש׳
וכן כלים שנטמאו במשקין כיון ש׳
שהטבילו טהרו ואינן צריכין הערב
שמש מפני שטומאות אלו עיקרן מ׳
מדבריהן ״ מי שנפלו עליו שלשת
לוגין מים שאובין משנים או שלשה
כלים אם התחיל עד שלא פסק הרא׳
הראשון מצטרפין ואם לאו אינן ל׳
מצטרפין ר׳ שמע׳ אומ׳ אפי׳ התחיל זה עד שלא
פסק הרי זה טהור ״ נפלו על׳
ראשו אבל לא על רובו או שנפלו על׳
ראשו בלבד מלמעלה ונפלו מן הצד
על רובו מלמטה הרי זה טהור עד
שיפלו על ראשו ועל רובו הסמוך
לראשו כדרכו ״ וכן אם בא ראשו
במים שאובין ולא כל רובו או כל ת׳
רובו ולא ראשו או שבא ראשו בלבד
וכל משאר גופו רובו במים שאובין
מלמטה או מן הצד הרי זה טהור
עד שיבא ראשו ורובו הסמוך לראש
לראשו כדרכו ״ חבא מראשו והם
החצי במים שאובין ונפלו על החצי
האחר מים שאובין הרי אלו וחציו
בנפילה וחציו בביאה הרי זה טהור ״
היו שלשת לוגין שנפלו עליו או
שבא בהן מקצתן שאובין ומקצתן
אינן שאובין׳ או שנתערב בהן יין
ודבש וחלב הרי זה טהור עד שיהו
השלשה לוגין כולן מים שאובין ״
שלשת לוגין אלו שנפלו על הט׳
הטהור או שבא בהן וטמאוהו ל׳
כיון שנעשה כשני לטומאה הרי
המים האלו טמאין שהרי נגעו ל׳
בשני והרי אלו המים אומרים לזה
הטהור טמאוני אותך וטמאת אותנו ״

בראשונה היו מניחין ככרות של תרו׳
תרומה בצד הספרים ואומרין זה
קודש וזה קודש ובאין עכברין
ומקרעין את הספרים לפיכך גזרו
שפל תרומה שתגע מאחר ויכתבי
הקדש מעשה שמות ומטמאות את
התרומה ואת המשקין ומפני של׳
שאין הידים מתטמאות אלא מן
מראשון לטומאה הרי הן מתטמ׳
מתטמאות מן הספר ״ רצועות
תפלין עם התפלין וגליון שבספר
שלמעלן ושלמטן שבתחלה ושב׳
ושבסוף כשהן מחוברין לספר וס
וספר שנמחק ונשתייר בו שמנים
וחמש אותיות כפרשת ויהי בנסוע
הרי אלו מטמאין את הידים ולא ל׳
דברי תורה בלבד אמרו אלא כתבי הקדש
ואפילו שיר השירים וקהלת שהן ל׳
דברי חכמה מטמאין את הידים ״
תרגום שבעזרא ושבדניאל
הרי הוא מכל כתבי הקדש׳ אבל ת׳
תרגום שכתבו עברית ועברית שכת׳
שכתבו תרגום או שכתב כתבי הק׳
הקדש בכתב אינו מטמא את הי׳
הידים עד שיהיו כתובין אשורית
על העור ובדיו ״ הכותב
הלל ושמע לתינוק להתלמד בו ל׳
ואע״פ שאינו רשאי הרי אלו מטמ׳
מטמאין את הידים ״ תיק של
ספר תורה ותיבה של ספר ומטפ׳
ומטפחות ספרים בזמן שהן תפו׳
תפורות מטמאין את הידים׳ אבל
הברכות אע״פ שהן מאותיות
של שם ומענינות הרבה של תור׳
אינן מטמאות את הידים ״
ספרי המינין אינן מטמאין את
הידים ״ פרשת סוטה האמור׳
ומחיקה עמדת אינה
מטמאה את הידים ״

פרק עשירי

ט

המתעסק בזב מזבות הטומאה בין
אדם בין כלים הרי הן ראשון לטומא׳
כמו שאמרנו עד שיטבול ״ טבל
הרי הוא כשני לטומאה עד שיע׳
שיעריב שמשו שנ׳ במים יובא
וטמא עד הערב וטהר ׳ הכתוב ל׳
קראו לטבול יום טמא ״ אחד
טבול יום מטומאה חמורה כגון ל׳
שטמא מזיבות ומטומאות מת ו׳
ונרעת ואחד טבול יום מטומאות
שרץ וכיוצא בו ״ כל הטעון הע׳
הערב שמש בין אדם בין כלים ל׳
בין מדברי תורה בין מדברי סופרים
הרי הוא כשני לטומאה עד שיע׳
שיעריב שמשו ״ טבול יום
פוסל אוכלי תרומה ומשקה תר׳
תרומה ואוכלי קדש ומשקה ק׳
קדש פוסל הכל ׳ כיצד טבול יום ל׳
שנגע באוכלין של תרומה עשאן
שלישי לטומאה מפני שהוא כש׳
כשני ׳ וכן אם נגע במשקין של ל׳
תרומה טמאין והרי הן שלישי ל׳
לטומאה ״ נגע טבול יום במש׳
במשקין של קדש טמאין והרי הן ק׳
רביעי לטומאה וכן אם נגע באוכלי
קדש עשאן רביעי ׳ אבל אם נגע
טבול יום באוכלי חולין ומשקה
חולין הרי הן טהורין׳ ודין מחוסר
כפורים או טבול יום בנגיעת הק׳
הקדש אחד הוא ״ הנה נתבאר
לך מכל אלו הדברים שאין משקין
שנות לעולם אלא המשקין תחלה׳
ודין מחוסר כפורים וטבול יום ב
בנגיעת הקדש הוא אחד לעולם
חוץ ממשקין שנגע בהן טבול יום
שהן שלישי אם היו תרומה או ל׳

רביעי ואם היו קדש ׃ כל הטומאות האמורות
חמורים בין כלים ומשקין היוצאין
מהן כגון רוקן ומימי רגליהן הרי הן
משקין שנגעו בהן אב והאב ראשון
לטומאה כמו שבארנו חוץ מזב וזב׳
וחבריו שהמשקין היוצאין מהן כ׳
אב הטומאה ומשקין שהזב וחבריו
נוגעין בהן תחלה ואפילו אוכלין
טמאין או שתה משקין טמאין הרי
המשקין היוצאין ממנו קודם שנ׳
שיטבול תחלה כמו המשקין שנגע
בהן ׃ וכן טבול יום משקין היוצ׳
היוצאין ממנו כמשקין שהוא נו
נוגע בהן שאינן מטמאין אחרים
כל׳ ואם נגע במשקה חולין הרי אלו
טהורין ואם נגע במשקה תרומה
הרי הן שלישי ואם נגע במשקה ק׳
הרי הן רביעי ׃ ועתה יתבאר לך
שאין שלישי שבתרומה ולא רביעי
שבקדש מטמאין משקה אחר או׳
אוכל אחר ואין צריך לומר שאין ׳
מטמאין כלים ולפיכך קדרה שהיא
מלאה משקין ונגע בהן טבול יום
אם היה משקה חולין הכל טהור ׃
ואם היה משקה תרומה המשקין
פסולין והקדרה טהורה ואם היו
ידיו טמאות הרי המשקה טמא
בין משקה תרומה בין משקה ח׳
חולין זה חומר בידים מה שאין כן
בטבול יום וחומר בטבול יום מה ש׳
שאין כן בידים שהספק טבול
יום פוסל וספק ידים טהור כ׳
כמו שיתבאר ׃ ואחד טהור שידיו
טמאות או טבול יום שידיו טמאות
הרי זה מטמא משקה חולין ועושה
אותו תחלה לטמא אוכלין ומשקין
כמו שנתבאר ׃ ומאחר שמשקה
שיצא מטבול יום כמשקה שנגע ב׳
בהן טבול יום נפל מרוקו או ממימי

רגליו על ככר תרומה הרי זה טהור
מפני שהן כמשקין שנגע בהן ׃
וכל אלו הדברים שהקדמנו לבאר
אותם למד שהאדם יהיה אב הטומא׳
ויהיה ראשון לטומאה מדברי תורה
ולעולם לא יהיה האדם שני אלא מד׳
מדברי סופרים והוא האוכל אוכלין
טמאין או השותה משקין טמאין
או הבא ראשו ורובו במים שאובין
שכל אלו כשני לטומאה מדבריהם ׃
וכן שאר כל הכלים חוץ מכלי חרס
יהיו אב הטומאה ויהיו ראשון לט׳
לטומאה מדברי תורה ולא יהיה ה׳
הכלי שני לעולם אלא מדברי סופרים
שאם יטמא במשקין טמאין יהיה
שני מדבריהם כמו שבארנו ׃
כבר בארנו שכלי חרס לא יהיה אב
הטומאה לעולם לא מדברי תורה
ולא מדברי סופרים ויהיה ראשון
לטומאה מדברי תורה ושני מדברי׳
אם נטמא במשקין כשאר הכלים
ולא יהיה האדם ולא הכלים לא ש׳
שלישי ולא רביעי לעולם לא מדברי
תורה ולא מדברי סופרים ׃
האוכלין לא יהיו אב הטומאה לעולם
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרי׳
ויהיו ראשון ושני מדברי תורה
שהרי האדם או הכלי שהוא ראש׳
ראשון לטומאה אם נגע באוכלין
עשאו שני ויהיו האוכלין המגעין
שלישי ורביעי לטומאה מדברי ׳
סופרים בלבד ׃ המשקין יהיו אב
הטומאה מדברי תורה כגון מי חט׳
חטאת ורוקו של זב ומימי רגליו ׳
ויהיו ראשון לטומאה מדברי תורה
כגון שנגעו באב מאבות הטומאות ׃
וכן אם נגעו המשקין בולד
הטומאה בין אדם בין כלים נטמאו
מדברי תורה והרי הן כראשון לט׳

לטומאה לטמא אחרים מדבריהם ׃
וכן אם נגעו בשני בין באדם בין בכלים
בין באוכלין נעשו ראשון לטמא א׳
אחרים מדברי סופרים כמו שבארנו ׃
ויהיו המשקין שלישי ורביעי מד׳
מדבריהם כיצד טבול יום שנגע ׳
במשקה תרומה עשאו שלישי ואם
נגע במשקה קדש עשאו רביעי ׃
ואין אתה מוצא משקין שניות לע׳
לעולם ולא משקה שאינו תחלה חוץ
ממשקה טבול יום או מחוסר כפ׳
כפורים בקדש כמו שבארנו שהוא
פסול מדבריהן ואינו מטמא ׃

פרק אחד עשר

כל מקום שנ׳ באוכלין פסול הוא שיהיה
האוכל עצמו טמא ולא יטמא עוד
אוכל אחר אבל אם נגע באוכל אחר
הרי הוא טהור ׃ הראשון שבהן
שבחולין טמא ומטמא השני פס׳
פסול ולא מטמא ואין שני עושה ש׳
שלישי בחולין ׃ ומנין לאוכל שני
שהוא פסול בחולין שנ׳ וכל כלי חרש
אשר יפל מהם אל תוכו כל אשר ב׳
בתוכו יטמא ׃ נמצא השרץ ׳
אב וכלי חרש שנפל השרץ לאוירו
ראשון והאוכל שבכלי שני והרי ׳
הוא אומ׳ יטמא ׃ וכן שרץ שנפל
לאויר התנור הפת שבו שני שהתנור
ראשון ׃ והראשון והשני שבתרומ׳
טמאין ומטמאין והשלישי פסול
ואינו מטמא ואין שלישי עושה
רביעי בתרומה ומנין לאוכל שלישי
שהוא פסול בתרומה שנ׳ ובא הש׳
השמש וטהר ואחר יאכל מן הק׳
הקדשים נמצא טבול יום אסור
בתרומה עד שיעריב שמשו ואם

נגע בה פסולה׳ וטבול יום כשני לטו׳
לטומאה הוא ״ היא למדת שהשני
עושה שלישי בתרומה הראשון ל׳
והשני והשלישי בקדש טמאין ה׳
מטמאין והרביעי פסול ואינו מ׳
מטמא ואין רביעי עושה חמישי
לעולם ״ ומנין לשלישי בקדש שהו׳
טמא שנ׳ והבשר אשר יגע בכל טמ׳
וכבר קרא הכתוב לשני טמא׳ שנ׳ כל׳
אשר בתוכו יטמא׳ הא למדת שב׳
שבשר הקדש שנגע בשני נטמא
ואסור ״ ומנין לרביעי בקדש
שהוא פסול מקל וחומר ומה מח
מחוסר כפורים שמותר בתרומה
אסור בקדש עד שיביא כפרתו׳ ה׳
השלישי שהוא פסול בתרומה אינו
דין שיעשה רביעי בקדש אבל החמ׳
החמישי טהור ״ בשר תאוה אף
על פי שהוא טהור גזרו עליו שיהיה
שלישי לטומאה מפני אות הקדש
ואינו פוסל את התרומה ומזה לו ל׳
שלא גזרו עליו אלא כדי שלא יערבו
אותו עם בשר הקדש ויבאו לטעות
ולשגות בו וידמה שבשר זה חולין
והוא קדש ויאכלו בטומאה ״
חבור אוכלין על ידי משקין הרי הן
חבור לטמא טומאות והדבר ספק ל׳
אם חשובין הן כגוף אחד ואינות ל׳
בהן ראשון ושני ושלישי או חושבין
זה וכל שנוגע בו הטומאה ראשון
והאוכל האחובר לו השני ״
השני שבחולין פוסל אוכלי תרומה
ועושה אותן שלישי ׳ואם נגע במ׳
במשקה חולין טמאן ׳ואין צריך
לומר אם נגע במשקה תרומה או ל׳
במשקה קדש שהוא מטמאן הכל ״
השלישי שבתרומה שנגע
באוכלי קדש פסלן ונעשו רביעים
ואם נגע במשקה הקדש טמאן ות׳
ונעשו תחלה ׳אבל אם נגע שלישי ל׳
שבתרומה במשקה תרומה הרי
הוא טהור ׳וכן רביעי בקדש אם נג׳
נגע במשקה קדש הרי זה טהור ״
חולין שנעשו על טהרת תרומ׳
השלישי שבהן פסול בתרומה ואם
נגע בקדש אינו עושה רביעי ואפי׳
משקה קדש אינו פוסל ׳וחולין שנ׳
שנעשו על טהרת הקדש שלישי
שבהן טהור כחולין ״ האוכל
רביעי שבקדש אסור לו לאכול את ל׳
הקדש ומותר ליגע בקדש ואינו פו׳
פוסל ואפילו תבשיל שנתערב בו ה׳
הקדש ואין בו כזית בכדי אכילת פר׳
פרס הרי זה לא יאכל כרביעי של ל׳
קדש אלא כחמישי שהוא טהור כמ׳
כמו שבארנו ״ האוכל שלישי ש׳
שבתרומה עצמה או של חולין שנ׳
שנעשו על טהרת תרומה הרי זה ל׳
אסור לאכול את התרומה עד שיטבו׳
ומותר ליגע בתרומה הרי הוא טה׳
טהורה באכילה עשו מעלה בנגיע׳
לא עשו מעלה ״ בדא בתרומה
עצמה אבל תבשיל שנתערבה בו ת׳
תרומה אם אין שם כזית בכדי אכל׳
פרס הרי זה מותר לאכול בתרומה ״
האוכל שלישי של תרומה עצ׳
או של חולין שנעשו על טהרת תרו׳
ואע״פ שהוא טהור לנגיעת התרומה
הרי הוא כשני לענין קדש שטהר׳
התרומה טומאה היא אצל הקדש׳
אבל האוכל שלישי שבחולין שנעש׳
על טהרת הקדש הרי הוא טהור ל׳
שאין לך דבר שעושה רביעי בק׳
בקדש אלא קדש ומקדש בלבד ״
על הקדש האמור בענין טומאות
אוכלין ומשקין הוא קדש ומקדש ל׳
המוקדשין כגון בשר קדשי קדשים
ובשר קדשים וחלות תודה ורקיקי
נזיר שנשחט עליהן הזבח והמנחות
שקדשו בכלי ושתי הלחם ולחם ה׳
הפנים ומשקדשו בתנור ׳אבל חלות
תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט על׳
עליהם הזבח והמנחות שלא קדש׳
בכלי אינן לא כקודש ולא כחולין ל׳
אלא כתרומה ״ החלה והבכורים
ותשלומי תרומה וחומשה הרי הן
כתרומה ״ הטבל והמדומע וג׳
וגדולי תרומה ומעשר ראשון ומ׳
ומעשר שני ועיסה הטבולה לחלה
הרי הן כחולין והראשון טמא ׳בהן
והשני פסול ואין בהן שלישי ״
כל דבר שודאו מטמא את החולין ו׳
מן התורה גזרו על ספקו בחולין ל׳
הטבולין לחלה שתעשה אותה ה׳
העיסה בטהרה ומפרישין ממנה
חלה והחלה תלויה אם נאכלת ולא מע
נשרפת ״

פרק שנים עשר

אחת עשרה מעלות עשו חכמים
לקדש על התרומה ״ ואלו הן ״
יש להטביל כלים לתוך כלים לתרומ׳
אבל לקדש גזרה שמא יהיה פי ה׳
הכלי צר ולא יהיה כשפופרת הנוד
ומפני הכלים שבתוכו כאלו לא ט׳
טבלו מאחר שבכלי ולא במקוה ״
בדא כשהיה טהור הכלי הגדול ש׳
שבתוך הכלים הטמאים אבל אם
היה טמא מתוך שעלתה לו טבילה
עלתה לכלים שבתוכו ואפילו להש׳
להשתמש בהן קדש ״ כלי שנטמ׳
אחורין במשקין לא נטמא תוכו
ולא בית אצבע שבעבי שפתו וה׳
והמשקין שבתוכו או שבבית צ׳
צביעתו טהורין ואינו חושש של׳

שמא יגעו משקה שבפיו באחורי ה'
הכלי ויחזרו ויטמאו תוכו ׃ בד"א
לתרומה אבל לקדש אם נטמאו אח'
אחוריו נטמא כולו ׃ המשא את
המדרס מותר לו לישא עמו תרומ'
כאחד האוהל ואין חוששין נגע ב'
בתרומה ולא התרומה נגעה במ'
במדרס הרי היא טהורה אבל לא
לקדש אע"פ שלא נגע בו ׃ מעשה
באחד שנגע חבית של קדש וטמאו
במדרס שנשאו עמה ובאותה שעה
גזרו שהנושא את המדרס לא ישא
את הקדש ולא גזרו אלא במדרס
עם הקדש כמעשה שהיה ואם ב'
עבר ונשא האוכל ולא נגע בקדש
הרי הקדש טהור ׃ בגדי אוכלי
תרומה אע"פ שהן טהורין ונזהרי'
מן הטומאות הרי בגדיהן מדרס
לקדש ׃ כלי שהוא מפוצל וקושרו
ואחזתו מקושר את כגון חוטה וכו'
ומדעיו בה יום נטמא וצריך להטבי'
לתרומה ישנו להטבילו כמו שהוא
כשהוא מקושר אבל לקדש מתיר
ומנגב שמא יש שם דבר החוצץ
ומטבילו ואחר כך קושר ׃ כלים
הנגמרים בטהרה אפילו היה העו'
העושה אותן תלמיד חכם ונזהר
כהן הרי אלו צריכין טבילה לקדש
ואינן צריכין הערב שמש אבל לת'
לתרומה משתגמר כהן אין טבילה
שהרי נעשו בטהרה ומפני מה
הצריכום טבילה לקדש גזרה משו'
רוק עם הארץ שמא יגע בשעת
מלאכה ועדיין היא לחה לאחר ש'
שנגמרו ׃ הכלי מצרף מה שבת'
שבתוכו לקדש אבל לא לתרומה כ'
כיצד כלי שהוא מלא פירות עשוי'
זה מזה כגון ערוקין וגרוגרות ב'
ונגעה טומאה באחד מהן נטמאו

כל שבכלי לקדש אבל לא בתרומה ׃
וכל אלו המעלות של דבריהם הם וא'
ואעפ"י יש למעלה זו בתורה כף אחת
עשרה זהב מלאה קטרת אמ' חכמ'
כל מה שבכף הרי הוא כגוף אחד אפי'
כלי שאין לו תוך מצרף מה שעליו לק'
לקדש כגון שהיו צבורין על גבי הכ'
הלוח או על גבי העור ואעפ"י שאין ה'
הפירות מגעין זה בזה ׃ היו שני
הצבורין בתוך הכלי ודבר אחד ביניה'
ונטמא אחד משניהם אם היה הד'
הדבר שביניהן צריך לכלי מצטרפ'
ונטמא הכל ואם אינו צריך לכלי אין
נטמא אלא זה שנגעה בו הטומאה
בלבד ׃ היו שני הצבורין בכלי וכ'
והצבור האחד מחובר למים שאחורי
הכלי ונגע בצבור השני נטמאו ש'
שניהם בצירוף הכלי ונטמאו המים
שאחורי הכלי מחמת זה האוכל המ'
המחובר להן ואעפ"י שהן אחורי ה'
הכלי ׃ נגע טמא במים שאחורי
הכלי נטמא האוכל המחובר להן ש'
והדבר ספק אם נטמא האוכל השני
השני בצירוף הכלי או לא נטמא ש'
מחמת הצירוף ׃ אוכל קדש שנטמא
והביאו הכלי ובתוך הכלי אוכל קדש
אחר טהור ואין נוגעין זה בזה ה'
הטהור בטהרתו והטמא בטמאתו
בא טבול יום ונגע באוכל הטמא ש'
יש בדבר ספק אם נפסל הטהור מן
מחמת מגע טבול יום ומפני צירוף
הכלי או לא נפסל שלא נגע טבול יום
אלא באוכל ששבע מן הטומאה ש'
ולא הוסיף לו כלום ׃ הרביעי בקדש
פסול אבל בתרומה טהור וכן הש'
השלישי שבתרומה ושבקדש אם
נגע במשקה קדש הרי זה נטמא
כמו שבארנו והשלישי שבתרומ'
ושבקדש אם נגע במשקה תרומה

לא פסלו ׃ מי שנטמאה ידו אחת
ונגע בה בידו שניה או ביד חברו פסל'
את השניה והרי היא כשלישי ׃ ואם
היתה ידו מלוה במשקה אעפ"י שלא
נגע נטמאה חברתה אפילו נגעה בה
כשהיא נגבה ואינו צריך להטביל
ידו שנטמאה אלא נוטלה ונוגע ב'
בתרומה ׃ אוכלין נגובין שלא הו'
הוכשרו אוכלין אותן בידים מסואבו'
מסואבות בד"א לתרומה אבל בקדש
חבת הקדש מכשרתן ואסור לאכ'
שהיו ידיו טמאות לאכל קדש שלא
הוכשר ואפילו לא נגע אלא בכוש או
שהתחב לו חברו לתוך פיו הרי זה אסור ׃
אין צריך לו' שאם נגעה טומאה
באוכלין של קדש שלא הוכשרו ש'
שנטמאו מפני שחבת הקדש מכ'
מכשרתן ׃ בד"א לפסול האוכל ע'
עצמו לאוסרו באכילה אבל לטמא
בו ראשון ושני הרי זה ספק כיצד
נגע אוכל זה שנטמא כלו הכשר
באוכל שני שהוכשר הרי זה השני
ספק מפני שהראשון לא הוכשר ׃
האונן אחר שתם זמן אנינתו
ומחוסר כפורים אחר שהביא כפ'
צריכה טבילה לאכילת קדש אבל לא
לאכילת תרומה שהאונן ומחוסר
כפורים מותרין לאכל את התרומה ׃
ומפני מה הצריכום טבילה לקדש ש'
שהרי עד עתה היו אסורין לאכל בק'
בקדש והסיחו דעתן ושמא נטמאו
והם לא ידעו ולא עשו מעלה זו אלא
לאכילה אבל לנגיעה נוגעין בקדשים
קודם טבילה ומחוסר כפורים שנגע
בקדש פסלו כמו שביארנו ׃ שש
מעלות הראשונות עשו אותן בין
לקדש בין לחולין שנעשו על טהרת
הקדש וחמש אחרונות שהן מן ה'
הכלי מצרף מה שבתוכו והלאה ע'

עשו אותן בקדש בלבד אלא בחולין ש׳
שנעשו על טהרת הקדש. אלא הרי
הן כחולין. לפיכך חולין
שנעשו על טהרת הקדש הראשון
טמא בהן והשני פסול והשלישי
טהור כחולין כמו שבארנו ״

פרק שלשה עשר

חמש מעלות עשו חכמים ואלו הן
בגדי עם הארץ מדרס לאוכלי חוליהן
בטהרה. וכן עמי הארץ עצמן כזבין
לטהרות כמו שבארנו ״ ובגדי אוכלי
חוליהן בטהרה מדרס לאוכלי מע׳
מעשר שני. אבל אוכלי חוליהן כט׳
בטהרה והם הנקראין פרושין אם
אינן כהנים אפילו לתרומה הרי זה
הפרוש טהור אם נגע בו בטנו ״
ובגדי אוכלי מעשר שני מדרס לאוכלי
תרומה. ובגדי אוכלי תרומה מדרס
לאוכלי קדש. אבל אוכלי תרומה עצמן
אינן כזבין לקדש ״ ובגדי אוכלי ה׳
הקדש מדרס לחטאות כמו שבארנו
בהלכות פרה אדומה. אפי׳ הטהור
לקדש אינו כזב לחטאות ״ וכן
עשו חכמים מעלות בטבילות ״
כיצד מי שטבל ולא כוונה הרי זה
טהור לחולין ואסור במעשר שני
עד שיתכוון לטבול במעשר ״ טבל ל׳
למעשר שני הרי זה בחזקת טהרה
למעשר ואסור בתרומה ״ טבל
לתרומה הוחזק לתרומה ואסור בק׳
בקדש ״ טבל לקדש הוחזק לקדש
ואסור לחטאות ״ טבל לחטאות הוח׳
הוחזק לכל שהטובל לחמור הוחזק
לקל. טבל סתם ולא נתכוון לאחד מכ׳
אלו הרי זה טהור לחולין בלבד וטמא
כשהיה אפילו למעשר ״ וכן הטמא

ידיו אם הטבילן צריך כונה אפילו לח׳
למעשר ואף המעשר ומעלה צריך
כונה אבל לחולין אינו צריך כונה ״
וכל המעלות האלו מדברי סופרים
אבל דין תורה הטובל וטבל ולא נתכו׳
הרי הוא טהור לכל ״ מי שהיה
טהור לתרומה והסיח מלבו מלאכול
נטמא בהיסח הדעת ואסור לאכ׳
תרומה עד שיטבול פעם שנייה
ואינו צריך הערב שמש ״
היו ידיו טהורות לתרומה והסיח
דעתו מלאכול אע״פ שאמ׳ יודע אני
שלא נטמאו ידי הרי ידיו טמאות
בהיסח הדעת שהידים עסקניות
הן ״ אם לתרומה כך והחמור לקדש
של הוסיח דעתו צריך טבילה ״
ואם אין שומר עצמו מטומאת מת
ולא ידע בודאי שלא נטמא הרי ז׳
זה צריך הזאה שלישי ושביעי ק׳
מפני הסח הדעת ״ ואם ידע שלא
נטמא במת והסיח דעתו משמור
טמאות הרי זה צריך טבילה ואח׳
שמש אף לתרומה ודבר ברור הוא
שכל טבילות אלו מדבריהם ״
וכן גזרו חכמים על כל הכלים הנמצ׳
בשוקים וברחובות אפילו במדינות
שיהיו בחזקת טומאה שמא כזב
נגעו או במת וכן הרוקין הנמצ׳
שם בחזקת טומאה שמא רוק זב
וכיוצא בו הוא הרוק הזה ״
כל הכלים הנמצאים בירושלם טהו׳
טהורין אפילו נמצאו דרך ירידה
לבית הטבילה שלא גזרו טומאה ב׳
על הכלים הנמצאין בירושלם חוץ
מן הסכינין לשחיטת הקדשים ב׳
מפני חומרת הקדשים ״ בד״א
בסכין הנמצאת בירושלם כשאר
ימות השנה אבל אם מצאו סכין בי׳
בירושלם ביום ארבעה עשר בניסן

שוחט בה הקדשים מיד אפילו חל א׳
ארבעה עשר להיות בשבת שלא גזרו
על הסכינין הנמצאין ביום זה ואם מ׳
מצאה ביום טוב שוחט בה מיד ש׳
שהרי הוחזקו כל הכלים ביום טוב ט׳
טהורין ״ מצא הסכין ביום ש׳
שלשה עשר אם זה עליה ומטבילה
ושוחט בה לאחר מפני שעשו אותה
ביום זה כאלו יום שלשה עשר שבע׳
שלה ״ מצא סכין קשורה לסכין
הידועה אפילו בין ביום טוב בין בשאר
הימים הרי היא כמותה אם טהורה
טהורה אם טמאה טמאה ״
כל הרוקין הנמצאין בירושלם בזמ׳
במהלך הדרך גזרו עליהן טומאה
כשאר הרוקין הנמצאין בכל מקום
וכל הרוקין הנמצאין בירושלם בג׳
בעזרות טהורין שהפרושין הם הה׳
המהלכים בעזרות כדי שלא יתערבו
במגע עם הארץ ״ ובשעת הרגל
שבמהלך הדרך טהורין שכל ישר׳
טהורין ברגל ושבעזרות טמאין ש׳
שהטמאין ברגל מעטין והם עו׳
עוסקין לצדדי החרכים ״ כשם
שהראשון עושה שני והשני עושה
שלישי כך ספק ראשון עושה ספק
שני וספק שני עושה ספק שלישי ״
תרומה וקדשים שנטמאו בספק
מאבות הטומאות של תורה הרי ה׳
אלו נשרפין בטומאה זו כגון שנס׳
שנסתפק לו אם נגע בזב זה או לא
נגע ״ ויש שתי ספקות שאין
שורפין עליהן ואין אוכלין אותן
אוכלין שנסתפק לו בהן אלא תולין
לא אוכלין ולא שורפין ויש שם
ספקות ששורפין עליהן את התרו׳
ואין צריך לומר קדשים. אבל על
ספק ספק טומאה אין שורפין ה׳
עליה תרומה לעולם ואין צריך לומר

קדשים אלא תולין לא אוכלין ולא שו'
שורפין ״ על ששה ספקות שורפין
את התרומה ובלן גזרה מדבריהם ״
ואלו הן ״ על בית הפרס ׳ועל עפר ה'
הבא מארץ העמים ׳ועל בגדי עם ה'
הארץ ׳ועל הכלים הנמצאים ׳ועל
הרוקין הנמצאין ׳ועל מי רגלי אדם ט'
טמא שנתערבו במי רגלי בהמה וכ'
מחצה למחצה ואין ידוע אם בטלו
מראיהן אם לא בטלו ״ כיצד אם
נטמאת תרומה מאחת מאחד מש'
מששה אלו הע״פ שעקר טומאתן ה'
בספק הרי זה תשרף הואיל ודאי ס'
ספקות אלו טמא מן התורה שהוא
מאות מטמאין מן התורה ״
ואחת תרומה שנגעה באחת מש'
מששש טומאות אלו או שנטמאה
מאחת מאחת מהן והרי היא שלש'
לאחת מהן תשרף ״ אבל אם נסתפק
לו בכל מקום אם נגע בבית הפרס ה'
ובארץ העמים או לא נגע ׳ואם נגע
בבגדים וכלים ורוקין ומי רגלים ה'
אלו הוא לא נגע הרי אלו תולין מפני
שעקר טומאתן מן הספק שמא
של טמא הן או של טהורין הן ׳ואם
תאמר של טמאים שמא נגע הוא לא
נגע ונמצאו שני ספקות ואין שור'
שורפין על שני ספקות אלא תולין ה'
טוב שבורנו ״

פרק ארבעה עשר

שנים עשר ספקות טהרו חכמים
ואלו הן ״
א' ספק מים שאובין למקוה
ב' ספק טומאה צפה על פני המים
ג' ספק משקין לטמאות אחרים
אם לאו לטמאות עצמן טמא בספק
ד' ספק הידים בין לטומאות עצמן בין
לטמא אחרים בין לטהרת ידים מט'
מטומאתן
ה' ספק דברי סופרים
ו' ספק חולין
ז' ספק קרבנות
ח' ספק נגעים
ט' ספק עובר ועומד
י' ספק שרצים
יא' ספק רשות הרבים
יב' ספק שתי רשויות
ספק מים שאובין למקוה כיצד ׳
שלשת לוגין מים שאובין שנפלו
למקוה פסלוהו ״ ספק נפלו ספק
לא נפלו ואפילו נפלו ספק יש בהן
כשעור או אין בהן ספקן טהור
והרי המקוה בכשרותו ואין אומ'
לו לטבול במקוה זה ולעשות טהרו'
לכתחלה ואם טבל ועשה טהרותיו
טהורות ״ ספק טומאה צפה
על פני המים ׳כיצד ׳שרץ שהיה
צף על פני המים בין שהיו המים ב'
בכלים או בקרקעות וירד למים אד'
אפילו אין שם אלא מלא אדם ונט'
נטמא הרי זה טהור עד שידע
ודאי שנגע ולא אמרו ספק טומאה
טהור אלא לשרץ בלבד ׳וכל הנתלין
והנגררין הרי הן כמונחין ״
שרץ שהיה מונח בכלי וכלי צף על
פני המים או שהיה מונח על המת
או על הנבלה ואפילו מונחת הנבלה
או בשר המת שתחתיו או שהיה
מונח על שכבת זרע הצפה על פני
המים הרי זה כמונח על הארץ ה'
שספקו ברשות היחיד טמא כמו
שיתבאר ״ היה שרץ על ג'
גבי שרץ צף על המים הרי זו כט'
כטומאות צפה שצפה על פני המים
וספקו טהור ׳היה מונח על גבי מי'
חטאות ומי חטאות צפין על פני המים
הרי זה ספק אם הוא כמונח או אינו
מונח לפיכך יראה לי שספקו טהור ״
כדרך שטהרו חכמים ספק טו'
טומאה צפה על פני המים בין בכלים
בין בקרקעות כך טהרו ספק טהרה
הצפה על פני המים בין בכלים בין ב'
בקרקעות ״ כיצד ׳עריבה ש'
שהיו טומאות מת וככר תרומה ע'
כרוך בסיב או בנייר ונתנו בתוכה ה'
וירדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת
ונפשט הנייר והרי הככר צף על פני
המים והנייר מבדיל בינו לבין המים
וספק נגע ערב בעריבה ספק לא נגע
הרי הוא בטהרתו מפני שהוא צף ״
שרץ שנמצא צף על גבי בור
בתוך הגת ותרומה ספקה טמא ה'
ולפועלין ספקן טהורין מפני ש'
שהוא טומאה צפה ״ ספק
משקין לטמא אחרים טהור לטמ'
לטומאות עצמן טמא ״ כיצד היה
מקל בידו ובראשו משקין טמאים
וזרקו לבין ככרות טהורות ספק ה'
נגעו המשקין בככרות ספק לא נגעו
הרי אלו טהורות ״ וכן אם נסתפק ל'
לו אם נגעו המשקין טמאין אלו
במשקין אחרים אם לא נגעו הרי
המשקין אחרים טהורין ״
אבל טמאין שפשט ידו או רגלו
לבין משקין טהורין או שזרק כ'
ככר טמא לבין משקין טהורין ה'
ספק נגע במשקין ספק לא נגע
הרי אלו טמאין בספק ״ וכן כל
כיוצא בזה ״ חבית שהיא מ'
מלאה ופשט הטמא את ידו לאויר
ספק נגע במשקין ספק לא נגע ה'
המשקין טמאין והחבית טהורה
שאין ספק המשקין מטמא ״
וכן אם נכנסו משקין מספק לאויר

החבית הרי החבית טהורה והמשקי׳
שבתוכה טהורין שאין מטמאין
אלא מהחבית ׳ ואם נתערבו מש׳
משקין אלו הספק משקין שבח׳
שבחבית הרי כל המשקין שבחבית
טמאין בספק והחבית טהורה ״
וכן אם נפלו משקין אלו בתוך את׳
התנור הרי התנור והפת טהורין ״
המרבץ את ביתו במים טמ׳
טמאין או שזלפן והיו שם טהרות
ספק נתזו עליהן ספק לא נתזו ס׳
ספקן טהור ״ זלף משקין טהורין
וטמאין בתוך הבית ומצאו מאחר
משקין על הככר של תרומה נטלה
ונשאל עליה הרי זו טהורה שס׳
שספק המשקין לטמא טהור ״
הניח הככר עד שנגבו המים
שעליה הרי זו טמאה בספק ש׳
שספק טמאה ברשות היחיד ט׳
טמא כמו שיתבאר והרי אין כאן
משקין אלא ככר שהיא ספק טמ׳
טמאה ספק טהורה ״ ספק
ידים בין להתטמא בין לטמא ולאחרים
בין לטהרתן טהור ״ כיצד היו
ידיו טהורות ולפניו שני ככרים
טמאים ספק נגע ספק לא נגע׳
או שהיתה ידו אחת טמאה ואח׳
ואחת טהורה ולפניו שני ככרים
טהורין ונגע באחת מהן ספק ב׳
בטמאה נגע ספק בטהורה נגע׳
או שהיו ידיו טהורות ולפניו ב׳
שני ככרים אחד טמא ואחד טהור
ונגע באחד מהן ספק בטמא נגע
ספק בטהור נגע״ או שהיו ידיו
אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו
ככר טמא וככר טהור ונגע כשת׳
בשתיהן ספק טמאה בטמא וט׳
וטהורה בטהור או טמאה בטהור
וטהורה בטמא הידים כמו שהיו

והככרות כמות שהיו ״ וכן אם ה׳
היו ידיו טמאות והטבילן או נטלן
ספק שהמים שטהרו בהן כשרין
לידים ספק שהן פסולין ׳ ספק יש
בהן כשעור ספק אין בהן ״ ספק
היה דבר חוצץ על ידו ספק לא ה׳
היה הרי ידיו טהורות ״
היתה ידו אחת טמאה ואינו יו׳
יודע איזו היא אומרין לו שלא ה׳
יעשה טהרות עד שיטול שתי ה׳
ידיו ואם נגע באחת מהן בטהרות
קודם שיטול טהרותיו טהורות ״

פרק חמשה עשר

ספק דברי סופרים מעי׳ ספק
אכל אוכלין טמאין ושתה משקין
טמאין ספק לא אכל ספק לא שתה׳
ספק בא ראשו ורובו במים ש׳
שאובין או נפלו עליו מים שאובין
ספק לא בא בהן ספק לא נפלו ע׳
עליו הרי זה טהור ״ וכן
אם אכל אוכלין טמאין או שתה
משקין טמאין או בא במים שא׳
שאובין או נפלו עליו מים שאובין
וספק נגע בטהרות אלו ספק לא
נגע הרי טהרותיו אלו טהורות ״
וכן האוכל ספק אוכלין ה׳
טמאין והשותה משקין שהן
טמאין בספק הרי הוא טהור ״
וכן הנוגע תרומה תלויה טהור ״
וכן כל כיוצא באלו מדברי הטומאות
שהן מדברי סופרים ספקן טה׳
טהור ׳ אבל זב שהוא מדברי ס׳
סופרים ספקו טמא אלא אם כן
היה הזב עצמו טמא בספק ה׳
כגון בית הפרס וארץ העמים ש׳
שאין שורפין על ספק מגען מן

שבארנו ״ ספק החולין היו
טהרת או כלי חוליהן בטהרה ל׳
שנולד בהן ספק טמאה בטהר׳
בטהרתיהן הרי אלו טהורין ככל
הספקות כולן ואין להן טומאה ה׳
אלא טומאה ודאית ״ ספק
הקרבנות כיצד ׳ מחוסר כפורים
שיש עליו חמש קרבנות׳ כגון ה׳
האשה שיש עליה חמש זיבות
או ספק חמש לידות מביאה ק׳
קרבן אחד וטהורה לאכל בקדש׳
בקדשים ואין השאר עליה חובה
כמו שבארנו בהלכות מחוסרי
כפורים ״ ספק נגעים כיצד׳
עד שלא נזקק לטומאה ספקו ל׳
טהור כמו שבארנו בפרק ששי
מהלכות נגעים ״ ספק עומד
ועובר כיצד׳ מצורע שהיה
יושב תחת האילן ועבר הטהור
ספק האהיל האילן עליו ומטמאו
ספק לא האהיל׳ וכן אם היה ט׳
טהור יושב תחת האילן והמצור׳
עובר תחתיו ספק עמד המצורע
ונטמא הטהור ספק לא עמד ס׳
ספקו טהור ״ ספק שרצים
זה ספק הנזרקים׳ כיצד זרק ה׳
שרץ או דבר טמא לבין הככרות ה׳
או שזרק ככר לתוך הטמאות ס׳
ספק נגע ספק לא נגע הרי זה ט׳
טהור הואיל ומצאו הככר הטהור
שאינו נוגע בטומאה׳ שכל הט׳
הטמאות כשעת מציאתן ואין ה׳
אומרין שמא נגעו בו ואחר כך
נפלו בעדו אלא הרי הן כשעת
מציאתן ״ השרץ בפי ה׳
החולדה ומהלכת על גבי ככרות
של תרומה ספק נגע ספק לא נגע
ספקו טהור מפני שלא נחה הט׳
הטומאה ״ היתה מהלכת בין ה׳

ונגע בככרות ספק חי ספק מת
הרי הן טהורות ״ בד״א כשאין
שנטלתו והלכה לה אבל אם ל
נמצאו מת בפיה הרי הככרות
טמאות ״ ראוהו חי בפיה
אף על פי שמצאוהו מת לאח
לפיה הרי אלו טהורות ״
וכן השרץ בפי החולדה או
והנפל בפי הכלב ועברו בין
הטהורין או שעברו טהורין
ביניהן ספקו טהור מפני שא
שאין לטומאה מקום קבוע אב
היו מנקרין בהן על הארץ הרי
הן מונחין ומטמאין לאחר
מספק אם היו ברשות היחיד
כמו שיתבאר ״ ספק רשות
הרבים כיצד טומאה שהיתה
מונחת ברשות הרבים ספק נגע
נגע בה ספק לא נגע בה ספקו
טהור היתה מונחת ברשות ה
היחיד ספק נגע בה ספק לא
נגע בה ספקו טמא ״ וכל
אלו הספקות שטהרו חכמים
אפילו ברשות היחיד מפני ש
שאין בהן דעת לישאל כמו ש
שיתבאר ״ ספק שתי רשו
רשויות כיצד היה הדבר טמא
ברשות היחיד ודבר טהור ב
ברשות הרבים או שהיה הה
הדבר הטמא ברשות הרבים
והדבר הטהור ברשות היחיד
ונגע באחד מהן ואין ידוע ב
באיזה מהן נגע או שהסיט א
אחד מהן ואין ידוע איזה מה
מהן הסיט אם היה הדבר ה
הטמא מטמא במשא או ש
שהיה אחד מהן מטמא באה
באהל והאהיל על אחד מהן
ואין ידוע על איזה מהן האה

האהיל הרי זה טהור ״ אע״פ
שספק רשות הרבים טהור כל
כשיבוא לשאול אומרין לו אם ל
טבלת אין בכך הפסד טוב אם
טבל הרי זה משובח ואם לא ט
טבל ועשה טהרות הרי הן טה
טהורות שספק טומאה ברשו
הרבים טהור ״ שרץ שמצא
שרוף ומונח על גבי אוכלין וכן
טלית שמצעות והמוה ומחט
שמצעות שבורה או חולדה
בין הכלים הרי אלו טהורין בין
ברשות הרבים בין ברשות ה
היחיד ואין אומרין שמא א
אחר שנגע באוכלין נשרף וכ
ואחר שנטמאו הכלים בנגע
הטלית והמחט נשברה המחט
או החולדה ובלתה הטלית עד
שטהרה שכל הטומאות כשע
כשעת מציאתן ״ שנ
עדים אומרין לו נטמאת והוא
אומר טהור אני והוא נאמן ע
ידי עצמו ואע״פ אין אומרין לו ל
עסוק בטהרות אלא אם עשה
טהרות הרי הן טהורות ומחוש
על עצמו ״ עד אחד אומר
נטמאת ושנים אומרין לא נט
נטמאת בין ברשות הרבים בין
ברשות היחיד הרי זה טמא ״
עד אומר נטמא ועד אומר
לא נטמא אשה אומרת נטמא
ואשה אומרת לא נטמא ברשות
היחיד טמא ברשות הרבים ה
טהור ״

פרק ששה עשר

מפני מה טהרו חכמים ספק
רשות הרבים שהרי צבור עושין
פסח בטומאה בזמן שהטמ
שהטמאין מרובין ״ אם טומ
טומאה ודאית נדחית מפני
מפניהם קל וחומר לספק טומ
טומאה שיוסר על הספקות
ודבריהם כמו שביארנו בהלכ
ביאות אסורות ״ ומפני
מה החמירו בספק רשות ה
היחיד שהרי סוטה שנסתרה
אע״פ שהדבר ספק הרי היא
טמאה לבעלה עד שתשתה
וכשם שהסוטה ובועלה ב
שנים כך ספק טומאה משנים
אבל אם היו שלשה ברשות היחיד
הרי ספק טומאה שם טהור
כרשות הרבים ״ בד״א
בשוה שנטמא בספק יש בו
דעת להשאל ולדרוש ממנו
מה שאירע לו כסוטה ״ אבל
אם היה חרש או שוטה או
קטן שאינו יודע להשיב על
העניין כששואלין אותו הרי
ספקו טהור ״ כיצד חרש
או שוטה או קטן שאין בהן
דעת להשאל שנמצאו בחצר
או במבוי שיש בו טומאה
ספק נגעו ספק לא נגעו הרי
אלו טהורין ״ וכן כל שאין לו ד
דעת להשאל אף על פי שנולד
לו הספק ברשות היחיד ספקו
טהור ״ הסומא והישן
והמהלך בלילה ספקו ברשות
היחיד טמא מפני שיש לו דעת
להשאל ״ במה דברים אמור
שכל שאין לו דעת להשאל ספ
ספקו טהור כשהיה הדבר ש
שקול ואין שם חזקה אבל
אם היה הדבר ידוע שחזקתו

שנטמא הרי זה טמא ״
כיצד תינוק טמא שנמצא בצד
בצד העיסה והבצק בידו הרי
העיסה טמאה שדרכו של תי׳
תינוק לטפח ובכך היא חזקתו
ואין שורפין על חזקה זו ״
היו משקין טמאין ובצ׳
ובצק טהור ובהמה או חיה
או עופות בבית ונמצא בבצק
מקום נטיפתן חזקה ששתו
משקין ונשכו בבצק וטמאוה ״
ואם היה שם פרה ובין ל׳
המשקין והבצק כדי שתלחך
ותשנה הרי הבצק טהור ׳
ומשיער בל׳ הבהמה כדי שתג׳
שתגגב את פיה ׳פחות מזה
הבצק טמא ׳ואם היה כלב אפ׳
אפילו היו המשקין בצד הבצ׳
הבצק הרי זה טהור שאין ד׳
דרכו של כלב להניח המזון ול׳
ולילך אצל המים ״ נמצא
בבצק נקירת תרנגולין ואם יש
בין המשקין והבצק כדי שי׳
שינגבו פיהן בארץ הבצק ט׳
טהור ואם לאו הבצק טמא ל׳
שחזקתן ששתו ונקרו בבצק
במשקין שבפיהם ״ במה
דברים אמורים כשהיו המש׳
המשקין צלולין שבטיאה של
תנוק נכרת כהן ׳ואם עכורין ל׳
הבצק טהור שאלו נקרו במ׳
במשקין היה מקום המשקין
נכר בבצק אם היו צלולין אף על
פי שהבצק בחזקת טומאה ל׳
אין שורפין על חזקה זו אלא
תולין ״ אלו היו חזקה
ששורפין עליה ברשות היחיד
עיסה בבית ושרצים וצפרדעים
מטפלין שם ונמצאו חתיכות
ומנשרין בעיסה אם רוב המטפ׳
המטפלין שרצים העיסה ט׳
טמאה ותשרף ואם הרוב צ׳
צפרדעים טהורה ״ היו ל׳
טמאות וטהורות כנגדו או לה׳
ולמעלה ממנו ונתעטף בטליתו
ספק נגעו ספק לא נגעו בעת
שנתעטף אם היו ברשות היח׳
היחיד ספקו טמא שספק טו׳
טומאה הבאה בידי אדם נש׳
נשאלין עליה אפילו בכלי המ׳
המונח על גבי קרקע הרי הוא
כמי שיש בו דעת לישאל ׳ואם
היו ברשות הרבים ספקו טהור ׳
ואם אי אפשר שלא יגע ספקו
טמא ״ ככר של תרומה ה׳
שהיה נתון על גבי הזב ומדרס
נתון תחתיו ואי אפשר לו כש׳
כשיפול שלא יגע במדרס אף ל׳
על פי שהוא במקום מדרון ובא
ומצאו הככר במקום אחר הרי
הוא כטהרתו ׳שאני אומר א׳
אדם בא ונטלו ונתנו במקום זה
ואם אומר בריא לי שלא בא א׳
אדם לכאן טמא שודאי נפל ה׳
ונגע במדרס כשנפל ״
תינוק שנמצא בצד בית הקב׳
הקברות והשושנים בידו אף על
פי שאין שם שושנים אלא במ׳
במקום הטומאה ספקו טהור
שמא בא אחר ולקטן ונתנם לו ״
וכן חמור העומד בבית ה׳
הקברות כליו טהורין שאין נת׳
נתמעך בהן ונגעו בקבר ומפני
שאין בו דעת לישאל וכשם שהו
לא מצאו מגעין וכל הטומאות
כשעת מציאתן ״ תינוק
שהיה תופש בידו של אביו או
שהיה רוכב על גבי כתפו של או׳
אביו ספקו ברשות היחיד טמא
מפני שאביו נשאל עליו ״
ואורבע ספקות אמרו חכ׳
חכמים בתינוק ״ תינוק
שידינו יכול להלך שהניחתו ל׳
אמו וביאה ומצאה אותו כמות
שהוא במקומו טהור ׳ואין
אומרין שמא טמאה ונשקתו
וגפפתו ״ התחיל התינוק
ליצאת ולבא בגדיו טהורין ול׳
ואינן מדרס כשאר בגדי עם
הארץ ׳ואף על פי שהן טהורין
אין עושין על גביהן טהרות ׳
הגדיל עד שיהיה בן דעת
לשמור את גופו אוכלין על גב ל׳
גופו טהרות ׳יודע לשמור ל׳
את ידיו אוכלין על גבי ידיו טה׳
טהרות ״ כיצד בודקין ל׳
אותו מטבילין אותו ונותנין ל׳
לו חולין לשם תרומה אם היה
יודע לשמור את גופו אוכלין
על גב גופו טהרות ואם היה
יודע לשמור את ידיו אוכלין
על גב ידיו טהרות ״

פרק שבעה עשר

כוית
אין הולכת בספק הערב ספק הח׳
היתהיל על היורד ועל הכלים
ברשות היחיד ספק לא היה ה׳
האוהל הרי היורד טמא מס׳
מספק והוא שיהיה בן דעת
להשאל והכלים טהורין מפני
שאין בהן דעת להשאל ״
ומי המאולג בכלי ונותן ב׳
בעשרה כלים ונמצא השרץ ב׳
באחד מהן הרי טמא וכולן ל׳

טהורין. אף על פי שכולן ספק
שמא השרץ בכלי שמולין בו כ'
היה תחלה מפני שהן כלים.
ואין בהן דעת להשאל.
ואם היה לכלי שמולין בו אזנ'
אוגנים הואיל ואפשר שיצ'
שיצאו המים ויתאחר הש'
השרץ כולן טמאין.
וכן המהלך מעשרה דליים
זה אחר זה ונתן בעשרה כ'
כלים ומכלי אחד לכלי אחר כ'
ואין ידוע הראשון מן האח'
האחרון ונמצא השרץ באח'
באחד מהן הרי התשעה כ'
כלים עם עשרת הדליים ט'
טהורין שאני אומר שמא
בכלי זה היה השרץ ונמצא
השרץ ירעו מתחלתו.
ואם יש לדליים אוגניים הרי
הדליים עם כל הכלים טמאים.
והמערה מכלי לכלי וכ'
ונמצא השרץ בתחתון העל'
העליון טהור ואין אומרין
מן העליון נפל. ולא שמא בכ'
בתחתון היה מפני שהן כ'
כלים ואין בהן דעת להשאל.
וכן כל כיוצא בזה.
קופה שנשתמשו בה טהרות
ונמצאת בה שרץ אם יש כ'
לה שולים או אוגניים אף על
פי שאין לה שולים כל הטה'
הטהרות שנשתמשו בה ט'
טמאות ואפילו היתה בדוקה
ומכוסה שאין עם הגבהת
ידו מן הבדיקה נפל השרץ.
ואפילו נשתמש בה טהרות
בזוית זו וטולטלה בזוית זו
אחרת ונמצא בה השרץ כל
כולן טמאות לפי שמחזיקין

טומאה ממקום למקום ולתלות
ובלא לשרוף. הזולף
את הבור ומלא ממנו חביות כ'
אם היה משקיע כל חבית וחב'
וחבית בבור וממלאין אותה ומ'
ונמצא השרץ בראשונה כ'
כולן טמאות. נמצא באחרונה
היא טמאה וכולן טהורות כ'
שאני אומר אחר שמלא את
הראשונות נפל השרץ לבור.
היה זולף בכלי ונותן כ'
לתוך החביות עד שמלא אותן
ונמצא השרץ באחת מהן היא
לבדה טמאה וכולן טהורות כ'
שאני אומר בזו לבדה נפל השרץ
או היה בה עד שלא זלף לתוכה.
לפיכך אם היה בודק כל
חבית מהן ואחר כך נותן בה
היין ומכסה אותה אחר שזולף
לתוכה ונמצא השרץ באחד
מהן כולן טמאות. וכן כ'
אם נמצא השרץ בבור או כ'
בכלי שזולף בו הכל טמא.
היה קוצה זתים מן המעטן
ומעלה אותן לגג ונמצא הש'
השרץ בגג זתים שבמעטן כ'
טהורין. מצאו במעטן המע'
המעטן טמא. מצאו בין כ'
כתלי הזתים הזתים טהורין.
נמצא השרץ בתוך גוש
של זתים והגוש בגג אם בתוך
שלשה ימים אף המעטן טמא
שאני אומר גוש זה מן המע'
המעטן עלה והשרץ בתוכו.
ואם נמצא אחר שלשה ימים
משהעלה הזתים לגג הרי המ'
המעטן טהור שלא נתקבץ
ונעשה גוש בתוך שלשה ימי'
ימים. הקורץ מקרצת

מן העיסה ונמצא שרץ במקרצת
המקרצת לבדה טמאה. נמצא כ'
בעיסה העיסה לבדה טמאה.
נמצא בתוך המקרצת אף העי'
העיסה טמאה. אוכל טמא
שנטמאה גריעה שלו בתוך כ'
הככר או על גבי תבשיל רותח כ'
אף על פי שאין עליה משקה
רותח הרי הן טמאין שאני או'
אומר האוכל כולו נפל ונמוח כ'
בתוך הככר או מחמת הרתיחה
ונשארה גריעתו.
נמצאת גריעה על גבי הככר
או בתוך התבשיל צונן הרי אלו
טהורין ואף על פי שיש עליה מש'
משקה שאני אומר גריעה זו
לבדה נפלה אחר שאבד האוכל
מעליה שהרי אינה מטמאה.
היו בבית אוכלין טמאין
ואוכלין טהורין ונמצאת גרע'
גריעה בבית הולכין אחר הרוב.
וכן אם היו דמים טהורין
ודמים טמאין בבית ונמצא כ'
דם על האוכל הולכין אחר הר'
הרוב. מעשה היה בכ'
בככר של תרומה שנמצא ע'
עליו דם ובא מעשה לפני חכ'
חכמים וטהרוהו שאפילו נ'
נאמר דם השרץ הוא הר'
אומר דם שרץ חי הוא שהוא
טהור. עיר שיש בה נב'
נבלות ושחוטות בשר הנמצא
בה הולכין בו אחר הרוב.
וכן אם היה הנמצא ספק שרץ כ'
ספק צפרדע הולכין אחר הרוב
שיש באותה העיר באותו זמן
זה הכלל במצוי הלך אחר הרוב.
האשה שהיתה מגבלת
גבלה בחצר ונמצא שרץ בתוך

גבבה הרי היא טהורה ואם
חשרץ מטמא בראשו מצאו
על גבי גבבה הרי זו טמאה של
שאני נגעתי בו היתה
כוברת בכברה ונפל עליה שרץ
בתוך הפירות שבכברה הרי
זו טהורה מצאו על גבי
כברה הרי זו ספק טומאה נג'
ספק נגעה בו וכל ספק ברשו'
היחיד טמא כמו שבארנו

פרק שמנה עשר

ט'
שאתה יכול לרבות ספקות וכ'
וספק ספקות ברשות הרבים
טהור וברשות היחיד טמא
כיצד נכנס למבוי והט'
והטומאה בחצר ספק נכנס
לחצר ספק לא נכנס הטומאה
במת ספק נכנס ספק לא נכנס
ואפילו נכנס ספק היתה שם
ספק לא היתה שם ואם תאמר
היתה שם בשעה שנכנס ס'
ספק יש בה כשיעור ספק
שאין בה ואם תאמר יש
בה ספק שהיא טמאה ס'
ספק שאינה טמאה ואפילו
היא טמאה ספק נגע ספק
לא נגע ספקו טמא שהמבוי
רשות היחיד תשעה
צפרדעים ושרץ אחד ברשו'
היחיד ונגע באחד מהן ואין
ידוע איזה הוא נגע הרי
ספקו טמא תשעה
צפרדעים ושרץ אחד בר'
ברשות הרבים ונגע באחד
מהן ספקו טהור זה

הכלל כל ספק ברשות הרבים ט'
טהור עד שיאמר נטמאתי ב'
בודאי וכל ספק ברשות היחיד
טמא עד שיאמר ודאי לא נט'
נטמאתי לפיכך עפרות
ועפר נפלה ברשות הרבים או
גוש מארץ טהורה וגושים
מבית הפרס או מארץ העמים
ונגע באחד מהן או הסיטן
ואין ידוע במה הסיט מהן
כזית מן המת וכזית מן
הנבלה והאהיל על אחד מהן
ואין ידוע על איזה מהן האה'
האהיל שני שבילין אחד
טמא ואחד טהור הלך באחד
מהן ואינו יודע באיזה מהן
הלך או שנגע באדם זה
בדרך ואין ידוע אם הוא ט'
טמא אם הוא טהור או שהיו
שני אנשים אחד טמא ואחד
טהור ונגע באחד מהן ואין
ידוע באיזה מהן נגע כל אלו
הספקות טהור המוצא
את המת מושכב לרחבו של דרך אם
היה שלם והדין מן הקנה אל
הקנה הרי זה טמא לתרומה
שחזקתו שנגע היה לו לא
מקום לעבור או שהיה משוכב
ומפרק שאפשר שעבר בין
שוקיו ופרקיו הרי זה טהור
ואם היה קבר לכל רוחב הדרך
הקבר מערפו והעבר שם ה'
טמא שאין זה כשיעור ספקות
אלא חזקתו שנגעה
שרץ שנמצא במבוי מטמא
למפרע עד שיאמר בדקתי ה'
את המבוי הזה ביום פלוני ולא
היה בו שרץ אפילו כבדו ולא
בדקו הרי זה מטמא למפרע

ומקום הכבוד מה
דברים אמורים שמצאו יבש
אבל מצאו לח אינו מטמא למ'
למפרע אלא עד שעה שאפ'
שאפשר שיאבש בה ויהיה
עתה לח כמות שהיה כשמת
כשמצאו שני רוקין
ברשות היחיד אחד טהור וא'
ואחד מן הרוקין המטמאין
שגזרו עליהן טומאה כמו
שבארנו ונגע באחד מהן או
הסיטו ואין ידוע איזה הוא
תולין עליו את התרומה מפני
שהן שני ספקות ספק בטהור
ספק בטמא ואם תאמר בט'
בטמא ספק שהוא טמא ס'
ספק שהוא טהור היו
שני הרוקין ברשות הרבים א'
אם היו מונחין שם ונגע באח'
באחד מהן ספקו טהור
נשא אחד מהן תולין עליו של
שהרי משמשאו אינו מונח
ברשות הרבים וכן אם היה
אחד מהן לח ונגע בו הרוק
הלח תולין עליו שהרי אינו
מונח ברשות הרבים כדי שיה'
שיהיה ספקו טהור אלא הרי
הוא על בגדו כבר בארנו
שאם נגע ברוק המטמא או
נשאו בכל מקום שורפין ע'
עליו התרומה כבית הפרס
וכן אם נגע בו ששורפין על ודאי
מגען בכל מקום מי
שישב ברשות הרבים ובא א'
אחד ודרס על בגדיו או שר'
שרקק ונגע בו הרוק על רוקו
שורפין את התרומה ועל ה'
בגדיו הולכין אחר הרוב אם
רוב העיר טמאין בגדיו טמאים

ואם רוב העיר טהורין הרי ז׳
זה טהור ״ מי שאבד
לו כלי ומצאו ברשות היחיד
הרי זה טמא מדרס וטמא
טמא מת ׳ אבד לו ברשות
הרבים ומצאו ברשות הר׳
הרבים ׳ אם אבד ביום ומצ׳
ומצאו כן ביום טהור ״
אבד ביום ומצאו ב׳
בלילה או שאבד בלילה ומ׳
ומצאו ביום או שאבד ב׳
ביום ומצאו ביום שלאחריו
הרי זה בחזקת טמא ״
זה הכלל כל שעבר עליו ה׳
הלילה או מקצתו טמא ״
הניח כליו שכחו בר׳
ברשות הרבים אף על פי ש׳
שעבר עליו הלילה טהור ״
הניח או שכח ברשות
היחיד הרי זה טמא מדרס ׳
וטהור מטמא מת ׳ ומפני מ׳
מה אין החמירו בשוכח מ׳
מניח כמאבד מפני שא׳
שאינו דבר תמיד לאגדרו
עליו ״ המאבד ומצאו
בתוך הבית הרי זה טהור ׳
מפני שהוא בחזקת שמור ״
השוטח כלים ברשות
הרבים הרי אלו טהורין ׳ ו׳
וברשות היחיד טמאין ש׳
שמא נגעו בהן טמאין ׳ ו׳
ואם היה משמרן טהורין ׳
נפלו והלך והביאן טמאין ל׳
שהרי נעלמו מעיניו ״ וכן
מי שאבדו לו כלים ברשות ה׳
היחיד ומצאן לפיאה בן ביום
הרי הן מדרס טמא מת כמו
שבארנו ״ שוטה
אחת בעיר או נכרית או ה׳
הרוקין שבעיר בחזקת ט׳
טמאה לעולם בכל מקום ״
מי שדרסה אשה
על בגדיו או שישבה עמו ב׳
בספינה אם מכירתו שהוא
אוכל בתרומה כליו טהורין ׳
ואם לאו ישאלנה ״ מי
שישן ברשות הרבים ועמד
כליו טהורין ׳ נגע ברשות הר׳
הרבים באחד בלילה ׳ ואין ה׳
ידוע אם חי אם מת ובשחר
עמד ומצאו מת הרי זה ט׳
טמא שכל הטמאות כשע׳
כשעת מציאתן ״ ואם רא׳
ראוהו חי בערב ובשחר מ׳
מצאו מת הרי זה ספק בר׳
ברשות הרבים וטהור ״
המסוכן ברשות הי׳
היחיד ונתעלם ואין ידוע אם
מת או עדין הוא חי והוציאו׳
והוציאוהו לרשות הרבים
וחזרו והכניסוהו לרשות
היחיד כשהוא ברשות היחיד
ספקו טמא וכשהוא ברשות
הרבים ספקו טהור ״
מעשה באחד שהיה חש׳
מסוכן והוליכוהו מעיר לע׳
לעיר במטה והיו ספות מ׳
מתחלפות תחתיו ובאחרונה
נמצא מת לא טמאו חכמים
אלא כת אחרונה בלבד ״
טמא שהיה עומד
ומדבר על הבור ונפלה עטרה
מפיו ספק הגיעה לבור ספק
לא הגיעה אם היה הבור של
שוק ספקו טמא ברשות הי׳
היחיד ׳ ואם היה הבור של
יין ספקו טהור בכל מקום
מפני ששפת של הבור ק׳
קולטה ״
פרק תשעה ועשרים :
שני
שבילין אחד טמא ואחד
טהור הלך באחד מהן ול׳
ואין ידוע באיזה הלך וע׳
ועשה טהרות ונטמאו והזה
שלישי ושביעי וטבל וטהר
והלך בשני ועשה טהרות ה׳
הרי אלו טהורות אם קיימות
הראשונות ואלו ואלו תלויות
שבודאי שאחד מן הטהרות
טמא ׳ ואם לא טהר בנתים ה׳
הראשונות תלויות והשניות
ישרפו שהרי הן טמאות ה׳
בודאי שזה טמא הוא מפני
שהלך בשני שבילין ״
וכן השרץ והצפרדע ב׳
ברשות הרבים ואין עדתן ה׳
נכרת ואין ידוע איזה הוא ה׳
השרץ ונגע באחת מהן וע׳
ועשה טהרות ונטמאו וטבל
ונגע בשני ועשה טהרות ה׳
הרי אלו טהורות אם קיימות
הראשונות אלו ואלו תלויות
ואם לא טבל בנתים הראש׳
הראשונות תלויות והשני׳
והשניות ישרפו ״
שני שבילין אחד טמא
ואחד טהור והלך באחד ב׳
מהן ועשה טהרות ובא ח׳
חברו והלך בשני ועשה ט׳
טהרות אם באו ונשאלו זה
אחר זה מורין לכל אחד מ׳
מהן בפני עצמו שהוא ט׳
טהור ״ באו שניהם

כאחד אם שבאו האחד וש'
ושאל עליו ועל חברו ואומ'
שנים היינו ובשני השבי'
השבילין הלכנו ושתי טה'
טהרות עשינו הרי שניהן
טמאין והטהרות שעשו
נשרפות " וכן יום
נטמאו בטומאה קלה' ל'
כיצד' שני ככרים אחד ט'
טמא ואחד טהור' אכל
אחד מהן ועשה טהרות
ובא חברו ואכל השני ל'
ועשה טהרות יום נשאלו
זה אחר זה שניהן טהורין'
מפני שהן ספק מדברי'
סופרים שהוא מכל הס'
הספקות שטהרו חכמים
כמו שבארנו " נשאלו
שניהם כאחת אם ששׂ'
ששאל עליו ועל חברו ש'
שניהם טמאין מספק ל'
וטהרותיהן נשרפות ש'
שהרי ודאי אחת מן הס'
הטהרות טמאה' ואפילו
ככר אחת טמאה שנתע'
שנתערבה מאה ככרות
טהורות הרי כולן טמאות
וישרפו " ככר טמא
שנתערב בתשעה ככרות
טהרות ובאו חמשה בנ'
אדם ואכלו חמשה ככרות
ובאו חמשה בני אדם א'
אחרונים ואכלו החמשה
הנשארים הרי הראשונים
טמאים שאין להם אנש'
אנשים אחרים שיתלו ל'
בהן וחמשה אנשים אח'
אחרונים טהורין מפנ'
שהן תולין בראשונים "

שני שבילין אחד ל'
טמא ואחד טהור והלכו'
בהן שני אנשים איש אח'
אחד טהור ואיש אחר
טמא ואפילו היה האחד
תלוי הרי זה הטהור תולה
בתלוי ואומרין זה הטהור
הלך בשביל הטהור והרי
הוא בטהרתו" וזה ה'
התלוי הלך בשביל הטמא
אף על פי שנשאלו שניהם
כאחת "

פרק עשרים ז

ט
מקום שהוא רשות הרבים
לענין שבת כך הוא רשות
הרבים לענין טומאה' ואו'
וארבע אמות הסמוכות ל'
לרשות הרבים הרי הן כר'
כרשות הרבים " וכן
הכרמלית כגון הים והאוצ'
והאצטונית הרי הוא כר'
כרשות הרבים לטומאה"
יש שם מקומות
אף על פי שהן רשות ה'
היחיד לשבת הרי הן כר'
כרשות הרבים לטומאה'
ואלו הן "
השבילין המפולשין לשי'
לשיחין ולבורות ולגתות'
והבקעה המוקפת גדר
בימות החמה ובסלקי של
מלכים שהוא בנין רחב ה'
הרבה לעמוד בו אנשי המ'
המרכבה ויש לו פתחים
הרבה פתוחים לרשות ה':

הרבים " והפורן'
והוא בנין גדול שיש לו שנ'
פתחים זה כנגד זה " והח'
וחצר שהרבים נכנסין ל'
בפתח זה ויוצאין בפתח
אחר " וכן מבואות
המדרין לים או לנהר אף
על פי שגדורין מכאן ומכ'
ומכאן ורבים מטפחין ול'
ועולין בהן והכנוסות והמ'
והמרחציות הרי הן כר'
כרשות
הרבים
לטומאה'
וכן
ט
העזרה כרשות הרבים ל'
לטומאה' גנות
העיר שדרך
העיר
עוברת
עליהן
רשות
הרבים לטומאה " הגנה
בזמן שהיא מ':
ומשתמרת
הרי היא
רשות
היחיד'
ובזמן
שאינה משתמרת היא ל'
רשות הרבים
לטומאה'
וכן
בסלקי גדולה
בזמן
שפותחין אותה
רשות
הרבים לטומאה' ובזמן ל'

שנועלין אותה רשות הי'
היחיד לכל ״ הבקעה
המוקפת גדר בימות הגמ'
הגשמים רשות היחיד ל'
לשבת ולטומאה ״ ואם
לא היתה מוקפת גדר ל'
הרי היא רשות היחיד
לענין טומאה
בלבד ״
ובקעה
שעברו
עליה
ימות
הגשמים הרי היא רשות
היחיד לטומאה אפילו בימ'
בימות החמה ״
ואלו הן ״
ימות
החמה
משתעקר התבואה מתוכה
ואלו הן ימות הגשמים ל'
משתרד רביעה שניה ״
בין העמודים
של ענבים
לזוגים
רשות
הרבים
לטומאה ״ כרם שנטע ל'
הבוערים רשות היחיד ל'
ושלאחר הבוערים רשות
הרבים לטומאה ״ אימתי
בזמן שהרבים נכנסין ברוח
זו ויוצאין ברוח שכנגדה ״
שיור המקומות חוץ מ'
מאלו שביארנו דינן כשם ש'
שהן רשות היחיד לשבת כך
הן רשות היחיד לטומאה'
ויש מקומות שאינן רשות
היחיד לשבת ואף על פי כן

הרי הן רשות היחיד לענין
טומאה ומפני שאין העם מ'
משתמשין בהן ואלו הן ה'
האולמות ואחורי רשות הרבים
אף על פי שאינן בהן ארבעה
על ארבעה ״ כיצד אולם
שהוא עומד ברשות הרבים
וטומאה בתוכו ועלה בראש'
בראשו ספק נגע ספק לא נ'
נגע ספקו טמא ״ חנות
שהיא טמאה ופתוחה ל'
לרשות הרבים ספק נכנס
ספק לא נכנס ספקו טהור
שתי החנויות מן השרץ ל'
המונח ברשות הרבים שספק
מגעו טהור ״ היו שתי
החנויות אחת טהורה ואח'
טמאה נכנס לאחת מהן ל'
ספק לטמאה ספק לטהורה
ספקו טמא שזה ספק רש'
היחיד שהוא ברשות היחיד ״
וכן בקעה בימות ה'
הגשמים שיש בה שדות
הרבה ובה שדה אחת טמאה
ואמ' נכנסתי לבקעה זו ול'
ואיני יודע אם נכנסתי לש'
לשדה זו אם לא נכנסתי ס'
ספקו טמא שספק טומאה
ברשות היחיד אפילו ספק ל'
ביאה טמא ״ מקום שהיה
רשות היחיד ונעשה רשות
הרבים וחזר ונעשה רשות
היחיד כשהוא היחיד ספקו
טמא כשהוא רשות הרבים
ספקו טהור ״ דברים שהן
ברשות הרבים הרי הן כרשות
הרבים ' כיצד קופה ברשות
הרבים גבוהה עשרה טפחים
והטומאה בתוכה ספק נגע

ספק לא נגע ספקו טהור ׳הכנ'
הכניס ידו לתוכו ספק נגע ספ'
ספק לא נגע ספקו טמא ״
היתה כפישה נתונה על כתפו
וככר תרומה כרוך בתוכו ונ'
ומ' כסיב ונתן לתוכה ספק נ'
נגע ספק לא נגע בה ספקו ט'
טמא ״ חמור ברשות הרב'
גבוה עשרה טפחים וטומאה
נתונה על גביו ספק נגע ספק
לא נגע ספקו טהור ״
פשט ידו על גבו ספק נגע ב'
בו ספק לא נגע ספקו טמא'
וכן סלע המונח ברשות
הרבים גבוה עשרה טפחים
וטומאה נתונה עליו ספק
נגע ספק לא נגע ספקו ט'
טהור ״ עלה בראשו ל'
הסלע ספק נגע ספק לא נגע
ספקו טמא ״ היה זה
רוכב על חמורו וזה רוכב על
חמורו ומהלכין בדרך ספק
נגע בזה ספק לא נגע ׳תינוק
טמא מורכב על כתפו של
אביו ותינוק טהור מורכב
על כתפו של אביו והולכו ל'
זה בצד זה ספק נגע ספק
לא נגע ״ חבילה על
על כתפו והרוק מודבק ל'
בכותל ספק נגע ספק לא
נגע ״ כלים שטוחין
ברשות הרבים ולמעלה מ'
מעשרה והטמא עובר
ספק הסיט ספק לא הסיט
הכל טהור ״

בריך רחמנא
דסייען ׃

הלכות טומאת

אוכלין

מצות עשה אחת · והיא דין טומאות
משקין ואוכלין והכשרן ·· וביאור
מצוה זו בפרקים אלו ··

פרק ראשון

ט'

האוכל המיוחד למאכל אדם כגון הפת
ובשר ותמרים וענבים וכיוצא בהן מ'
מקבל טומאה וכל שאינו מיוחד ל'
למאכל אדם הרי זה טהור ואינו מ'
מקבל טומאה אלא אם כן חשבו ויחדו
למאכל אדם · וזה וזה אינו מקבל ט'
טומאה עד שיבוא תחלה באחד מ'
משבעה משקין · והוא הנקרא הכשר
שנ' וכי יתן מים על זרע ·· ואלו הן
השבעה משקין המכשירין את הא'
האוכלין לטומאה · המים · והטל · והש'
והשמן · והיין · והחלב · והדם · והדבש ·
ואינן מכשירין עד שיפלו על האוכל'
ברצון הבעלים · ואלו יהיו סרוחין ש'
שהמשקה הסרוח אינו מכשיר
וכיון שהוכשר האוכל אע"פ שיבש ה'
הרי הוא בטבו הרי זה מקבל טומא'
אוכל שהיה בלול ממי פירות כמו
מי תותים ורמונים אע"פ שהוא בלול
ונגע בו הזב או בשר המת הרי זה
טהור מפני שלא הוכשר באחד מ'
משבעה המשקין ·· אין שם משקה
שמקבל טומאה אלא שבעה המש'
המשקין שמנינו בלבד אבל שאר
מי פירות כדרך שאין מכשירין כך
אין מקבלין טומאה כלל ·· הזתים
והענבים שלא הביאו שליש משק'
המצוי מהן אין מכשירין ולא מ'
מקבלין טומאה אלא הרי הן כשאר
מי הפירות שהן טהורין לעולם ··
אלו דברים שאין מקבלין טומאה ואף
על פי שבני אדם אוכלין אותן לפי שאין
נאכלין להחיית גופן אלא מפני שנותנין
טעם במאכלות או מפני הריח והם
הרפואה ·· ואלו הן · הקושט והחמס
וראש בשמים והתייה והחלתית ה'
והפלפלין וחלות חריע וכל כיוצא
בזה ·· השבת סתמו לאוכלות גוש'
כשיור ירקות שדה · ואם חשב עליו
לקדרה אינו מתטמא טומאת אוכלי'
והשבת משנתנה טעם בקדרה
הרי היא כעצ' ואינה מתטמאה ט'
טומאת אוכלין · התמרים והגרוגרו'
שנתנן לקדרה בתבלין עדין הן מת'
מתטמאין טומאת אוכלין עד ש'
שיפסלו מלאכל אדם ·· הכרישין
אם יחדן למאכל אדם מתטמאין ט'
טומאת אוכלין · הקור הרי הוא כעץ
לכל דבר · ואם שלקו וטגנו מטמא ט'
טומאת אוכלין · החרצנים והזגים
אע"פ שכנסן לאוכלין אין מתטמאין ··
זתים וענבים הקשים שנפרצים
ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדרי'
אין מקבלין טומאה עד ארבע קבין
לכל כור · היה הנפרץ יתר מזה מקבל'
טומאה · ואם כנסן לאוכלין אע"פ ש'
שהן פחות מארבע קבין מקבלין ט'
טומאה ·· הגפנית והעגן והבוסר
והקיצה הרי הן כאוכלין ומקבלין ט'
טומאה ·· ולבי זרדין והחרובין ל'
ושלגל ועלי הלוף השוטה אינן מ'
מקבלין טומאה עד שימתקן ··
החרדל והתרמוסין ושאר כל הכבשי'
מתטמאין טומאת אוכלין בין מ'
משהמתיקו בין עד שלא המתיקו ··
זתים שכבשן בעלין שלהן אין מ'
העלין מקבלין טומאה שלא כבשן
לאוכלן אלא למראה ·· כשות של
קשות והמץ שלה אינו מקבל טומא'
מפני שאינו אוכל ·· דבש כוורתן
טומאות אוכלין שלא במחשבה ··
רדה הדבש משירסק החלות מתט'
מתטמא משום משקה ·· דבש ה'
הזב מכוורתו מתטמא טומאות מ'
משקין חשב עליו לאוכל מתטמא ט'
טומאות אוכלין ·· השומן שקרש
אינו אוכל ולא משקה · חשב עליו ל'
כשהוא קרוש בין לאוכלין בין למ'
למשקין בטלה דעתו · וכן הדם שנקרש
אינו אוכל ולא משקה · חשב עליו לא'
לאוכלין מתטמא טומאות אוכלין · ח'
חשב עליו למשקין בטלה דעתו ··
חלב שקרש אינו לא אוכל ולא מ'
משקין · חשב עליו לאוכלין מתטמא'
טומאות אוכלין · למשקין בטלה דעת'
דבש תמרים אינו לא אוכל ולא
משקה חשב עליו לאוכלין מתטמא'
טומאות אוכלין · למשקין בטלה דעת' ··
ושיור כל מיני הפירות כולן לא אוכל
ולא משקה · חשב עליהן בין לאוכל בין
למשקה בטלה דעתו ·· השלג אינו לא
אוכל ולא משקה חשב עליו למשק'
מתטמא טומאות משקין · נטמא נמ'
מקצתו לא נטמא כולו · העבירו על
גבי כלי חרש הטמא נטמא כולו ··
החלב שבכחל שחשב עליו בטלה דעת'
והרי הוא טהור · חשב על החלב שב'
שבקיבה הרי זה מתטמא טומאות
אוכלין ·· ענבים שדרכן משיהלך
בה הדורך שתי וערב מתטמאין ט'
טומאות משקין · נשתיירו בהן גר'
גרגרים שלמים מתטמאין טומאות
אוכלין ·· הערלה וכלאי הכרם ושור
הנסקל ועגלה ערופה בין שנשחטה
בין שנערפה וצפרי מצורע ופטר
חמור ובשר בחלב ובשר פרה אדומה
והפגול והנותר אע"פ שכל אלו אסורין

טמאה טולך מתטמאות טומאת אוכל'

פרק שני

ט

האוכלין הגדלין מן הקרקע אינן מק
מקבלין טומאה עד שיעקרו אפלו
אין שהן מחוברין אפלו בשרש קטן
שיכולין לחיות ממנו אינן מקבלין
טומאה יחור של תאנה שנפשח
ומעורה בקלפה שאינו יכול לחיות
על האוכל שבו מתטמא ויש בדבר
ספק אם יהיה שיעור האילן כמו יד
לזה היחור שנשבר אם לאו ירקות
שיבשו מאביהן כגון פרוב ודלעת אינן
מתטמאין טומאת אוכלין לקטן
ליבשן הרי הן אוכלין כשהיו עד ש'
שיבשו ויעשו כעץ אילן שנפשח
ובו פירות הרי הן כתלושין תאנים
שיבשו באביהן מתטמאות טומא'
אוכלין במקומן כל האוכלין שהן
מבעלי חיים אינן מקבלין טומאה עד
שימותו שחט בהמה חיה ועוף
אע"פ שעדיין מפרכסין מקבלין טומ'
ודגים משימותו מקבלין טומאה
משימותו נולד בהם ספק טרפה ד
ונטמאו כשהן מתנדנדין הרי יש
בדבר ספק אם חשובין הן כמתים
הואיל ונטרפו או אינן מקבלין ט'
טומאה עד שידחו ויהיו כאבן ולא
יתנדנדו האבר או הבשר המדולדלין
בבהמה או בחיה שאינן יכולין לחזו'
אם הוכשרו מקבלין טומאה במקו'
ומפני שהן חשובין כאוכל שפירש
משחטה הבהמה הוכשרה בשחיט'
שהבהמה כולה כמו יד לאבר זה ול'
ויד שהבשר הוכשר כולו מאז שית'
שיתחבר ויש בדבר ספק אם תהיה
הבהמה בחיה כמו יד לאבר או בשר
המדולדלין בה השוחט בהמה חיה
חיה ועוף הוכשר כל הבשר בדם כשי'
בשחיטה לפיכך אין צריך הכשר דם ש'
בשחיטה הרי כל בשרה צריך הכשר
ככל האוכלין שלא הוכשרו אוכלין
שהוכשרו כשהן מחוברין לקרקע
או שהוכשרו ממים שבקרקע אינו
הכשר עד שיוכשרו אחר שנעקרו
במים התלושין מן הקרקע או בשאר
המשקין שנ' וכל כלי אינו מכשיר
עד שיתלש מן הקרקע כעין מים
שבכלים שאוב המים בכלים ונתנו ל'
בקרקע אינן מכשירין קשות
שנטעה בעציץ והגדילה אף על פי
שיצאות חוץ לעציץ אינה מקבלת
טומאה ועציץ שהוא נקוב כדי ש'
שיצא בו שרש קטן הרי הוא כארץ
והנוטע בו אינו מקבל טומאה ומן
אם היו בו מים אינן מכשירין
עציץ שאינו נקוב הרי המטוע בו
מקבל טומאה ואם היו מים בתוכו
מכשירין כל גללים וכל אדמה ש'
שהשרשים ימלין לבקוע בהן ולצאת
אינן מכשירין את הזרעים ואע"פ
שאינן נקובין הרי הן כנקובין
עציץ שמילאהו עפר על שפתו אינו ב
חשוב כלי אלא הרי הוא כטבלא שאין
לה שפה שאינה כלי קבול משקין
טמאין שנפלו על האוכלין בטומאתן אף
על פי שלא ברצון הבעלים שהרי ה'
הטומאה והתכשר באין כאחת והוא
שלא יהיו בקרקע כל אוכל שנפסד
ונסרח ואינו ראוי לאכול אדם אינו
מקבל טומאה וכן משקה שנסרח
ונפסד ואינו ראוי לשתית האדם אינו
מקבל טומאה כדרך שאינו מכשיר
שנ' אשר ישתה העור ששלקו
והשליך שחשב עליה לאכלה מתטמ'
טומאת אוכלין מפני עצמו עור האוז
ששלקו הרי זה ספק אם מתטמא טומ'
אוכלין מפני ששלקו או אינו מתטמא
מפני שהוא מאוס הרבה חטין
שבגללי הבקר ושעורין שבגללי בהמ'
שלקן אינן מקבלין טומאה ואם ה'
חשב עליהן לאכלה מתטמאין טומא'
אוכלין כל האוכל שנטמא ואחר
שנטמא נפסד ונסרח אם נפסל מל'
מלאכול הכלב או שיבש כחרש הרי
זה טהור ואם נפסל מלאכול אדם ל'
ועדיין הוא ראוי לכלב הרי זה טמא
כשהיה וכל האוכלין שנטמאו אין
להן טהרה במקוה זרעים טמאין
שזרען הרי הצמח מהן טהור ואפי' בדבר
שאין זרעו כלה והוא שהשרישו א'
אבל קודם השרשה הרי הן בטומאתן
ואפילו בדבר שזרעו כלה אוכלין
שהן מחוברין לכלים בטלו מתורת אוכ'
אוכל ואם נטמא הכלי הרי הן מטמא'
בטומאת הכלי הואיל ומשמשין את
תשמיש עץ הרי הן כעץ כל משקה
שנטמא ואחר שנטמא נסרח ונפסד
הרי הוא בטומאתו לעולם שאין המ'
המשקה יוצא משתיית הכלב לעולם
ואין למשקה שנטמא טהרה חוץ
מן המים בלבד שאם הטביל מים ט'
טמאין במקוה כיון שנגעו מי המקו'
טהרו מטבילין חמין בצונן וצונן
בחמין רעים ביפים ויפים ברעים
ספל שהיה מלא משקין טמאים
והטביל מקצתו במקוה לא טהרו א'
מים שבו מקצתן עד שיטבול את
כולו שוק שנטמא והשיק מקצתו
למי מקוה הואיל וטהר מקצתו
טהר כולו התמד בטמאין בין שנ'
שנתנו אחר שתמד בין שתמדו
במים טמאים עד שלא החמיץ ול'
משיקן במקוה ויטהר שהרי הוא כ'
מים ואם החמיץ הרי הוא כיין ואין לו
טהרה במקוה קדרה שהיתה מלאה

ומשקין כגון דבש ויין וכיוצא בהן ש'
ונתונה בתוך המקוה ופשט הרי וש'
לטמאה את ידו ונגע בה הרי זה מ'
מטמא את המשקין שהן במקוה
ונטמאת הקדרה מחמת המשקין
אעפ"י שהיא בתוך המקוה שהרי ה'
המשקין שבה חוצצין. היתה
מלאה מים הקדרה טהורה שאין ה'
הראשון מטמא כלי חרש לעולם וא'
ואין המים שבתוכה טמאין מפני
שהן מעורבין במי המקוה. פשט
זב הטמאה את ידו ונגע בה בטמא
הקדרה שהרי אין המים חוצצין ש'
בתוכה. מי שפיכות הרי הן בחזקת
טומאה ירדו עליהן מי גשמים אם
רבו עליהן הרי הן טהורין. מחצה
למחצה הכל טמאין בין בכלים בין ב'
בקרקעות. אימתי בזמן שקדמו ה'
מי שפיכות. אבל אם קדמו מי גשמי'
וירדו לתוך כל שהוא ומי השפיכות ה'
הכל טמא שמשקין טמאין שירדו
לטהורין מטמאין בכל שהוא.
הטורח את גגו והמכבס את כסותו
והריהן מנטפין וירדו גשמים על
עליהן ורבו הנטיפות הרי רבו מי ג'
גשמים עליהן והנוטפין מהן טהור.
הסך שמן טהור ונטמא זה האדם
וטבל והרי זה השמן על בשרו אם
היה בכדי סיכת אבר קטן הרי הוא
טהור מפני שהיה מקודם. סך שמן
טמא וטבל לא טהר השמן שעליו ש'
ואם יש בשיעור מתנו משקה טופח
הרי השמן בטומאתו ואם אין בשיעור
מתנו כדי להטפיח הרי בטל במיעוטו.

פרק שלישי

כבר
ביארנו שאין האוכלין מתטמאין עד
שיוכשרו וכל אוכל שאינו מיוחד
לאכול אדם אינו מקבל טומאה עד ש'
שייחדו לאדם. וכל שהוא מיוחד
לאדם במקום זה ואינו מיוחד לאדם
במקום אחר במקום שהוא מיוחד
בו אינו צריך מחשבה לייחדו לאדם
ובמקום שאינו מיוחד בו צריך מ'
מחשבה לייחדו לאדם ואחר כך י'
יקבל טומאה. וכל אוכל שסופו לאו'
אדם כולם אינו צריך הכשר. יש
אוכלין שצריכין הכשר ואינן צריכ'
מחשבה ויש שצריכין מחשבה
ואינן צריכין הכשר ויש שצריכין
מחשבה והכשר ויש שאינן צריכין
לא מחשבה ולא הכשר. כיצד כל
האוכלין המיוחדין בכל מקום לאדם
צריכין הכשר ואינן צריכין מחשב'
דגים טהורין וחגבים טהורין בכל
מקום ודגים טמאין וחגבין טמאין
בכפרים הרי הן מיוחדין לאדם ועל'
וצריכין הכשר ואינן צריכין מחשב'
וכן חלב בהמה טהורה שיותר צר'
הכשר ואינן צריכין מחשבה בכל מ'
מקום. ואלו צריכין מחשבה והכש'
בשר הפורש מן החי בין מן האדם בין
מן הבהמה בין מן העוף ונבלת העוף
טמא וחלב בהמה טהורה שחוטה
בכפרים ואעפ"י שהוכשר בשחיטה
בשחיטה צריך הכשר שני אחר ה'
מחשבה ושאר כל ירקות השדה ש'
שמרקען והבצלים הקשים ביותר
והפטריות וכן החגבים ודגים קטנ'
צריכין מחשבה בכפרים. אוכלין
שזרען לבהמה ונמלך עליהן לאדם
אין מקבלין טומאה עד שיחשב ע'
עליהן אחר שיתלשו שמחשבת
חבור אינה מחשבה. ואוכלין ש'
שלקטן לבהמתו והדיחן ונמלך ע'
עליהן לאדם צריכין הכשר שני אח'
המחשבה וכן כל כיוצא בזה.
האלל אם חשב עליו לאכילה מקבל טו'
אוכלין ואם לא חשב עליו הרי הוא כ'
כעץ ואינו מקבל טומאה. וכן העצ'
והגידין המחוברין בבשר והמוקדמות
הרכין מן הקרנים ומן הטלפים והכ'
והכנפים והנוצה והמוקדמות הרכין
מן הצפרנים והחרטום האוכלין בני'
בבשר צריכין מחשבה. ואלו שאין
צריכין לא מחשבה ולא הכשר. נבל'
בהמה טהורה בכל מקום ונבלת העוף
הטהור וחלב בהמה טהורה בכרכי'
אין אחד מאלו צריך מחשבה לפי
שהן מיוחדין לאכילת אדם ואינן צר'
צריכין הכשר מפני שסופן לטמא
אדם וכלים בביאתן וכל המטמא ט'
טומאה חמורה אין צריך הכשר.
ואלו צריכין מחשבה ואינן צריכ'
הכשר. נבלת העוף הטהור בכפרים
ונבלת בהמה טמאה בכל מקום וה'
שחשב על פחות מכזית אוכל כזית
זב הטומאה הוא. ישר' ששחט
בהמה טמאה לנכרי ושחט בה ש'
שנים הרי זו מתטמאה טומאת או'
אוכלין כל זמן שהיא מפרכסת וא'
ואינה צריכה מחשבה שהרי ישר'
שחטה לאכילת גוי ואין לך מחשב'
גדולה מזו ואינה צריכה הכשר ל'
לפי שסופה לטמא טומאה חמור'.
שחט בה אחד או שנחרה אינה
מתטמאה טומאת אוכלין. וכן גוי
ששחט בהמה טהורה לישר' ושח'
בה שנים או רוב שנים מתטמאה
טומאת אוכלין כל זמן שהיא מפר'
מפרכסת ואינה צריכה הכשר.
שחט בה אחד או שנחרה אינה
מתטמאה טומאת אוכלין והרי
היא כשאר הנבלות. המחתך בשר
מאבר מן החי של בהמה ואחר כך
חשב עליו צריך הכשר. חשב עליו ל'

ויתחרכך חתכו אינו צריך הכשר מ׳
מפני שמטמאין טומאה חמורה כ׳
כנבלה וכל המטמאין טומאה חמורה
אינן צריך הכשר ׳׳ פחות מכזית מן
הנבלת בהמה טמאה שחשב עליה ל׳
והשלים עליו כביצה מאוכלין אחרי׳
אין הכל צריך הכשר הואיל ופחות
מזית שבכלל הביצה אם השלימו ל׳
לכזית מטמא טומאה חמורה ׳׳
וכן כזית מנבלת בהמה טהורה שחש׳
עליה וחפה אותה בבצק עד שהשלי׳
לכביצה הואיל ואינו מטמאו מוגע
המשיו מפני הבצק הרי זה צריך
מחשבה ואין הבצק צריך הכשר
הואיל וכל השיעור הזה מטמאין
משיו מפני מגע נבלה שבתוכו
אע״פ שאינן מטמאין במגע הרי סופ׳
לטמא טומאה חמורה לפיכך אין
צריך הכשר ׳ פחות מכזית מבשר המ׳
שהשלים עליו כביצה משאר אוכלין
הכל צריך מחשבה שהרי הכל בטל
אצל כל אדם ואין הכל צריך הכשר
מפני בשר המת שבכלל כזית מן
המת שחפהו בבצק הכל מטמא ט׳
טומאה חמורה ׳׳ החותך בשר
מאדם חי להאכילו לכלב אם חשב
עליו להאכילו לאדם הרי זה צריך מח׳
מחשבה ואין צריך הכשר ׳׳
גוזל שנפל לגת ואע״פ שהגדת
מודיעה הרי נימוס בגת לפיכך צריך
מחשבה ׳חשב עליו כשהעלהו להאכ׳
להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן ל׳
הרי זה טהור ׳׳ העלהו כדי להאכילו
לאדם הרי זה טמא שיש להן מעש׳
ואין להן מחשבה ׳׳

פרק רביעי

כמה
שיעור אוכלין לטומאה לטומאות ע
עצמן כל שהוא אפילו שומשום או
חרדל מתטמא שנ׳ מכל האוכל אשר
יאכל כל שהוא ואין אוכל טמא מ׳
מטמא אוכל אחר או משקין או ׳
ידים עד שיהיה בו כביצה בלא קלפת׳
וכן האוכל אוכלין טמאין אינו נפס׳
עד שיאכל כביצה ומחצה והוא כ׳
חצי פרס ׳׳ המשקין מתטמאין
בכל שהן ומטמאין בכל שהן אפי׳
טפת משקין טמאין כחרדל שנגע׳
באוכלין או בכלים או במשקין אחרי׳
טמאום ואע״פ שאין השותה משקי׳
טמאין נפסל עד שישתה רביעית
מן שבהן ׳׳ כל המשקין מצטרפ׳
לפסול הגויה ברביעית וכל האוכלין
מצטרפין לכביצה לטמא טומאת
אוכלין ולכחצי פרס לפסול את הגויה
אפילו חטה עם קמח עם בצק עם ת׳
תמרה ובשר וכיוצא באלו הכל מצ׳
מצטרף ׳׳ העור המחובר בבשר
והרוטב והתבלין והאלל אע״פ שמקצת׳
חשב עליו ומקצתו לא חשב עליו כ׳
פלטתו חיה ומקצתו פלטתו סכין
והעצמות המחוברין בבשר והגידי׳
והמקומות הרכים מן הקרנים וה׳
והטלפים והכנפים והנוצה ומקצ׳
הרכין מן הצפרנים ומן החרטום
המובלעים בבשר כל אחד מאלו ה׳
מתטמאין ומטמאין ומצטרפין
לכביצה או לכחצי פרס ׳׳ כביצה
אוכלין טמאין שהניחן בחמה ו׳
ונתמעטו אינן מתטמאין ׳׳ וכן
כזית מן המת או מן הנבלה וכעדש׳
מן השרץ שהניחן בחמה ונתמעט׳
טהורין ׳׳ וכזית חלב ודם ונותר
ופגול שהניחן בחמה ונתמעטו ל׳
אין חייבין עליהן כרת הניחן בגשמי׳
ונתפחו חזרו לכמות שהיו בין לט׳
לטומאה חמורה בין לטומאה קלה
בין לאיסור ׳׳ עלי בצלים ובני בצלים
שהן חלולין אם יש בהן ריר מתטמאי׳
כמות שהן ואם היו חלולין ורקנין
ממעט את חללן ׳׳ פת סופגנין אינ׳
משתערין כמות שהיא ואם יש בה
חלל ממעט את חללה ׳׳ בשר העגל
שנתפח ובשר הזקנה שנתמעט
משתערין כמות שהן ׳׳ האגוז ל׳
והתמרה והשקד המתקרקשין מ׳
משתערין כמות שהן ׳׳ כל שטומאתן
ושעורן שוה מצטרפין זה עם זה ׳׳
היו טומאתן שוין ולא שעורן או ל׳
שעורן שוין ולא טומאתן אין מצ׳
מצטרפין ואפילו לטמא כקל שבשנ׳ ׳׳
כיצד טומאתו ולא שעורו כגון ל׳
בשר המת ורקב שלו ׳שעורו ולא ט׳
טומאתו כגון בשר המת ובשר הנב׳ ׳׳
ואין צריך לומ׳ שאם לא היו שוין לא
בשעור ולא בטומאה כגון בשר הנב׳
ובשר השרץ שאינן מצטרפין ׳׳
אוכלין טמאין ששעורן שוה שכל
אוכל טמא אינו מטמא אלא בכביצה
וטומאתן שוה שכל אוכל טמא אינו
מטמא אלא במגע ואינו מטמא ל׳
לא אדם וכלים לפיכך מצטרפין לטמ׳
כקל שבשניהם ׳׳ כיצד כחצי ביצה
אוכל ראשון וכחצי ביצה אוכל
שני שבללן זה בזה הרי הכל שני כ׳
כחצי ביצה אוכל שני וכחצי ביצה
אוכל שלישי שבללן זה בזה הכל ש׳
שלישי ׳ וכחצי ביצה שלישי וכח׳
ביצה רביעי הכל רביעי ׳כביצה הכל
אוכל ראשון וכביצה אוכל שני ש׳
שבללן זה עם זה הכל ראשון ׳חלקן
כל אחד מהן שני ׳נפל זה לעצמו ל׳
וזה לעצמו על ככר של תרומה פס׳
פסלוהו ׳נפלו שניהם כאחת עשאוהו
שני ׳׳ כביצה אוכל שני וכביצה
אוכל שלישי שבללן זה בזה הרי

הפ' שני · חלקו לאחד מהן שלישי :
נפל זה למעלה וזה למטה על ככר :
של תרומה לא פסלוהו · נפלו שניהם
כאחת פסלו מפני שעשאוהו שלישי ..
כביצה אוכל ראשון וכביצה אוכל
שלישי שבללן זה בזה הכל ראשון :
חלקן זה שני וזה שני · שהשלישי :
שנגע בראשון נעשה שני .. כשתי
ביצים אוכל שני שבללן זה בזה וכשתי
ביצים אוכל ראשון הכל ראשון · חלקן
לשנים כל אחד מהן ראשון · חלקן
לשלשה חלקים או לארבעה הרי כל
אחד מהן שלישי ..

פרק חמישי :

ידות

האוכלין הם העצים הרכים הם אוכל
לאוכל · שהאוכלים תלוין בהן מן הא'
האילן כמו עוקצי תאנה והאגסים
וקצה האשכול וכן הגרעינין וכיוצא
בהן מדברים שהאוכל צריך להן ..
ושומרי האוכלין הן הקליפה שעל :
האוכל שהיא שומרת אותו וכן כל :
כיוצא בזה .. כל שהוא יד ואינו ש'
שומר מיטמא ומטמא ולא מצטרף ·
וכל שאינו שומר ולא יד אינו מטמא
ואין צריך לומר שאינו מצטרף · וכל
שהוא שומר אע"פ שאינו יד מטמא
ומיטמא ומצטרף .. מיטמא ומטמא
ומטמא ואינו מצטרף · שאם נגעה
טומאה ביד נטמא האוכל התלוי בו :
ואם נגעה טומאה באוכל נטמאה
היד ואין היד מצטרפת עם האוכל
להשלימו לכביצה או לחצי פרס אבל
אם היה שומר מצטרף לכביצה ולחצי
פרס .. כשם שיש יד לטומאה יש :
יד להכשר שאם הוכשר היד הוכשר
כל האוכל התלוי בו · ויש יד לפחות :
מכביצה ויש לשומר לפחות מכביצ'

ושומר שחלקו אינו מצטרף עם הא'
האוכל · ומנין לשומרי אוכלין שהן :
מתטמאין עם האוכלין כשהן מח'
מחוברין · שנ' על כל זרע זרוע אשר
יזרע · כדרך שבני אדם מוציאין אותו
לזריעה חטין בשעוריהן ושעורים
ועדשים בקליפתן והוא הדין לשאר
שומרין .. ומנין לידות האוכלין שהן
מתטמאות ומטמאות כשהן מחוב'
בהן שנ' טמא הוא לכם לכל שבצרכיכ' ..
הבוצר לגת אין לו ידות שהרי אינו
צריך ביד ומפני שמוצץ המשקה ..
הקוצר לסכך אין לו ידות שהרי
אינו צריך לו .. כל ידות האוכלין
שכססן בגורן טהורין .. פסיגה של
אשכול שריקנה טהורה ואם נשתייר
בה גרגיר אחד מקבל טומאה .. לעולם
אין שומר על גבי שומר אלא שומר
אחד בלבד הסמוך לאוכל הוא הנחשב
שומר .. שלש קליפות בבצל פנימית כ'
בין שלמה בין קדורה מצטרפת אמ'
אמצעית שלמה מצטרפת קדורה
אין מצטרפת החיצונה בין כך ובין :
כך טהורה .. כל הקליפין מתטמאות
ומטמאות ומצטרפות מפני שהן
שומר .. קליפי שום וקליפי תורמסין
זרקן אינן מתטמאות כנסן לאוכלין
מתטמאות .. ואם נשאר בהן אוכל
בין כך ובין כך מתטמאות .. קליפי
הלפפות אע"פ שאין בהן מתוך הא'
האלפפות מתטמאות טומאות האו'
אוכלין .. השעורים בזמן שהן יב :
יבשין קליפתן מצטרפין שהן ובזמן
שהן לחין אינה מצטרפת אבל החטה
בין לחה בין יבשה קליפתה מצטרפת ·
כל הגרעינין מתטמאות ומטמאות
ולא מצטרפות חוץ מגרעינת הרוט'
הרוטב · אבל של תמרה יבשה אינה
מצטרפת .. החלל שעל הגרעינה

של רוטב אין מצטרף · ושל גרעינה :
יבשה מצטרף מפני שהוא דבוק ל'
לאוכל נחשב כאוכל .. גרעינה של
רוטב אין מצטרף שיציאת מקצתה
כל שכנגד הבשר מצטרף והחיצון אינ'
אינו מצטרף · וכן עצם שיש עליו כ' :
בשר כל שכנגד הבשר מצטרף · היה
עליו בשר מצד אחד אין מצטרף
עיקר אלא העצם שתחת הבשר כ'
עד חלל העצם · ואם לא היה לעצם
חלל רואין אותו כאלו הוא כעובי ה'
הזהב ושאר העצם אין מצטרף :
שהעצמות לבשר כמו שומר הן :
חשובין .. קולית שהיה עליה בשר
ואפלו כפול גורר אות כולה לטומאה
גרעיני זתים וגרעיני תמרה אע"פ
שששלקן לאוכלין אין מתטמאין
גרעיני חרובין אע"פ שכנסן לאוכלין
אין מתטמאין .. אלו מתטמאין
ומטמאין ומצטרפין · שרשי השום
והבצלים והקפלוטות בזמן שהן :
לחין והפטמה שלהם בין לחה בין :
יבשה · והעמוד שהוא מכוון כנגד
האוכל ושרשי החזרים והנפוס ו :
ושורש לענן גדול מצטרף והסיב ש'
שלו אינו מצטרף · ושרשי המתנו
והפיגם ושרשי ירקות שדה וירק
גנה שעקרן לשתלים והשדרה של
שבלת והלבוש שלה ועוקצי תאנים
וגרוגרות והכליסין והחרובין .. ואלו
מתטמאין ומטמאין ומטמאין ו :
ולא מצטרפין שרשי השום והבצ'
והקפלוטות בזמן שהן יבשין והע'
והעמוד שאינו מכוון כנגד האוכל
ומלא שפלים והן השערות שבר' :
שבראשי השבלת שהן דומין כמו
מסר ועוקצי האגסים והקרוסטומלי'
והפרישין והעוזרדין ועוקץ דלעת
טפח הסמוך לאוכל ועוקץ קנרס

טפח ״ וכן יד הפרכיל טפח מכאן
וטפח מכאן והוא השריג שהאשכול
תלוי בו ויד האשכול כל שהוא וזנב
האשכול שרקנו ויד המכבד של תמרה
ארבעה טפחים והמכבד הוא העץ
הארוך שהשרביטין תלוין בו והת'
והתמרים דבוקות בשרביטין וקנה
של שבלת שלשה טפחים ויד כל ה'
הנקצרים שלשה ושאין דרכן לק'
לקצר ידיהם וידיהן ושרשיהן כל ש'
שהן כל אלו מתטמאין ומטמאין ו'
ולא מצטרפין מפני שהן ידות לאו'
לאוכלין ״ ואלו לא מתטמאין ולא
מטמאין ולא מצטרפין שורש כל ה'
העוקצין ושרשי קולסי כרוב וחלפו
תרדים וחלפות הלפת והן העקרין ש'
שנשארו בקרקע כשלקטו הכרוב
והלפת וחזרו והחליפו וכל השרשי'
שדרכן להגוז שנעקרו עם האוכל ״
הפטמה של רמון מצטרפת ה'
והנץ שלו אינו מצטרף ״ הרמון
והאבטיח שנמוק מקצתו אין המ'
הנשאר חבור לאותו שנמוק ואין ה'
הנשאר מן הקליפה מצטרף שהרי
אין שמירתו ומעלתו לו כלום ״ וכן
אם היה שלם מכאן ומכאן ונמוק
מן האמצע אין הצדדין חבור זה
לזה ואין קליפתו מצטרפת עלי ירקו'
ירוקין מצטרפין ולבנים אינן מצט'
מצטרפין שהרי אינן כלום ״

פרק ששי

האגוזים
והשקדים שנסדקה קליפתן עדין ה'
חבור הוא לאוכל עד שירצץ הקליפ' ״
ביצה מגולגלת משיקוב בה מקום
לגומעה מחט אין שיור קליפתה ה'
חבור ושלוקה קליפתה חבור עד ש'
שירצץ הקליפה ואם נתגלה בקל'
בקליפתה אע״פ שרצצה כולה חבור ״
עינב שיש בו מוח חבור עד ש'
שירצץ ״ עור שבראשי הכבשים
ושער שבזקן התישים אע״פ שחרכן
באור הרי הן חבור עד שיתחיל לתלוש ״
כנפי חגבים וקשקשי דגים אף
על פי שהעביר סכין עליהן חבור
עד שיתחיל לקלף ״ הרמון שפרדו
חבור עד שיקיש עליו בקנה ״ הע'
השרביטין של תמרים אינן חבור זה
לזה ״ מלפפון שחתכו ונתנו על השלחן
חבור עד שיתחיל לפרק התחיל לפרק
חתיכה וכל העולה עמה חבור והשאר
אינו חבור ״ פיקה התחתונה חבור ל'
לעליונה ואינה חבור לחתיכות ״ היו
שנים או שלשה מלפפונות וחתך כל
אחד מהן והניחו על השלחן ומתחיל
באחד מהן זה שהתחיל בו חבור ה'
והשאר אינו חבור אפילו חציו אצל
אוכל שחריתו וחציו אצל אוכל ערבי
זה החצי שהתחיל בו חבור והשאר
אינו חבור ״ המחתך ירקות ובוצעו
בהן לבשל אע״פ שלא מירק והבדיל ה'
אינו חבור ואלו אם נטמא זה לא נטמא
זה אע״פ שהוא מעורה בו ״ החותך
לכבוש או לשלוק או להניח על השלחן
הרי זה חבור ואפילו התחיל לפרק זה
שחותך ״ כל אוכל שעדין לא פירקו ה'
חבור אם נטמא מקצתו נטמא כלו ״
אוכל שנפרס ומעורה במקצת ה'
ונגע טמא באחד מהן אם אחז ב'
בזה שנגע בו והשני עולה עמו חבור
ואם כשאחז בזה הטמא והגביהו ה'
ישמט האחר ויפל אינו חבור אלא
הרי זה האחר כנוגע בראשון ש'
שנטמא ״ כל האוכלין שהיו עלים
או קלחים מחוברים בתוך אות שדרכן
להאחז בעלה אוחזין אותו בעלה או
בקלח אוחזין אותו בקלח ואם נטלה
עמו הרי זה חבור בטבול יום ואין צ'
צריך לומר בשאר טומאות ״ וכן אם
היה לו יד אוחזין אותו ביד שלו הית'
לו יד ועלה אוחזין אותו באיזה מהן
שירצה לא היה לו לא יד ולא עלה ב'
בזה אומרין אם אוחז בטמא והשני
עולה עמו חבור ואם לאו אינו ח'
חבור ״ האגודים שקבצן כעקצה
כשהן רכין ואגדן כולן כמו חבל וכן
הבצלים שחברן דרך חזיות הרי
אלו חבור ״ התחיל לפרק אגודים ולקצע
בבצלים אין השיור חבור אפילו היו
לפניו מאה כור אין כלן חבור שהרי
הוכיח דעתו לפרק הכל ״ קליפה ש'
של שום שנפלו משקין על אחד
מהן הוא טמא וחברו טהור שאין
חבור אורז חבור לכל דבר ״ וכן אוכל
שנפרס ותחבו בכוש או בקיסם ה'
אינו חבור ״ עסה שלשה במי פ'
פירות הרי זו אינה חבור שאין ל'
חבור שיוחבר האוכלין לטומאה אלא ז'
שבעה בלבד ״ המחמץ אוכלין זה
בזה וקבצן כגון הדבלה והתמרים ש'
והצמוקין שקבצן ועשאן גוף אחד
אינו חבור לפיכך עגול של דבלה
שנפלו משקין טמאין על מקצתו
הרי זה נוטל מכנגד מקום המשקה
בלבד והשאר טהור ״ התמרים
והגרוגרות ששלקן ונעשו אותם הרי
אלו חבור ״ הזתים שטחנן ונעשו
גוש הרי זה חבור מפני שנתאחד
לא נתנן למעטן אלא על מנת שיס'
שיבקן זה מזה לפיכך שרץ שנמ'
שנמצא על אום של זתים והן הזתי'
שנעשו כולן גוף אחד ״ אפילו נגע
בכשעורה הכל טמא שהכל גוף א'
אחד ״ היתה לו אום של זתים וכ'
ועתיד להפכה כיון שתקע בה הכ'
היתר ואע״פ שיש בה גושים הרבה

אינן חבור ואם מאחר שהפכה
נעשו אוכל אינן חבור " אוכל
פרוד שהוא כזית מכונס ודבק זה
בזה אע"פ שאינו חבור והתטמאו ל׳
ואינן כגוף אחד כמו שביארנו הרי
הוא מצטרף לכביצה לטמא אוכלי׳
אחרים ואם לא כנסו אלא הרי הוא
מפורד כמעשה קריה והקטניות
אינו מצטרף עד שיקבצם ויע׳
ויעשם גוש אחד " היו גושים
הרבה זה בצד זה ונגע אב הטומ׳
באחד מהן הרי הוא ראשון והג׳
הגוש שבצדו שני והגוש שבצד
השני שלישי ושבצד השלישי ל׳
רביעי " ככר של תרומה שהיתה
ראשון לטומאה והשיך לה אחרו׳
כולן טמאות ראשון " פרשה היא
ראשון וכולן שניות " היתה שניה
והשיך לה אחרות כולן שניות " פרש׳
היא שניה וכולן שלישיות " היתה
שלישית והשיך בה אחרות היא ל׳
שלישית וכולן טהורות בין שנפרשו
בין שלא נפרשו " כמות של תרומ׳
נשוכות זו בזו נטמאה אחת מהן
בשרץ כולן ראשון ואע"פ שפרשו
אחר מכן " נטמאת אחת מהן במ׳
במשקין טמאין כולן שניות ואע"פ
שפרשו אחר מכן " נטמאת אחת
מהן בידים כולן שלישיות ואע"פ
שפרשו מפני שהיו גוף אחד
בשעת טומאתן "

פרק שביעי

הנצוק
אינו חבור לא לטומאה ולא לטהרה
כיצד היה מערה משקין טהורין
לתוך כלי טמא ואפילו על גבי השקץ
הרי העמוד הנצוק טהור " ואם ל׳
קלט מן המשקין הנגרים מן האחר
הרי שקלט טהור ואין צריך לומ׳
שהמשקין שמערה מהן טהורין "
בד"א בשעירה מעט לעט או מחם
לחם או מחם לצונן " אבל המערה
משקין טהורין מצונן לתוך משקין
טמאין חמין הרי הנצוק חבור ונטמ׳
המשקין העליונין כולן שהוא מער׳
מהן ונטמאו הכלי שמערה מחמת
המשקין שבתוכו שהרי נטמאו "
ומפני מה אמרו מערה מצונן ל׳
לחמין דחבור לפי שעשן החמין ע׳
עולה כתמרות עשן ומתערב בנע׳
בנצוק ובמים שבכלי העליון ומ׳
ומטמאתו מפני שהעשן העולה מן ה׳
החמין משקין הוא חשוב " לפיכך
האשה שהיו ידיה טהורות והגיסה
בקדרה טמאה והזיעה ידיה מהבל
הקדרה נטמאו כל מה שבקדרה "
דבש הזפים ודבש הצפחת הנצוק
שלהן חבור ואפילו היה מערה מצ׳
מצונן לצונן מפני שיש להן ריר והרי
הן מושכין כדבק לפיכך כל האוכלין
אין הנצוק שלהן חבור ואפילו היו ל׳
עבים הרבה כגון הגריסין והחלב החמ׳
המותר וכיוצא בהן לפי שאין בהן
ריר " וכן שאר כל המשקין אין הנצוק
שלהן חבור אלא אם כן ערה מצונן
לחם כמו שביארנו " הנצוק אינו
חבור לטהרה כיצד שאם ערה מים
טהורין מכלי אבן וכיוצא בהן לתוך
המקוה אין אומ׳ משהגיע קצת הנצ׳
הנצוק למקוה טהרו המים אלא הרי
הן בטומאתן עד שישיק המקוה
לכולן מעט אחר מעט שביארנו " וכן
הקטפרס שיש עליו משקה טופח
אינו מחבר לשאר המשקין שבמורד
לא לטומאה ולא לטהרה אם המשקין
שבמשאבורין כולן חבור לטומאה ול׳
ולטהרה " עריבה שהיתה מלאה קטפ׳
קטפרס ועליה משקה טופח ושלש חת׳
חתיכות אוכלין טמאין כביצה מונחין
עליה זו למטה מזו אינה מצטרפות "
היו שתים הרי אלו מצטרפות " ואם היה
תחתיהן משקה עומד ואפילו כעין ח׳
החרדל הרי זה מצטרפות כולן " כבר
בארנו שטבול יום אינו מטמא חולין
כלל אלא פוסל אוכלי תרומה ומשקה
תרומה ועושה הכל שלישי " וכן אם
נגע באוכלי קדש או משקה קדש
פסלן ועושה אותן רביעי " יש דברים
שאינן חבור בטבול יום אע"פ שהן
חבור בכל הטומאות " אלא אם נגע ל׳
בהן טבול יום לא פסל אלא זה שנגע
בו " ואלו היה הנוגע במקום טבול יום
אדם אחר היה פוסל הכל ואפילו היה
הנוגע אדם שאוכלין טמאין או
שותה משקין טמאין שהיו טומא׳
קלה הרי פסל הכל שלא פסלו טבול יום
ואין צריך לומר שאם היה הנוגע
אב הטומאה או ראשון שהיו מ׳
מטמאין הכל " ומפני מה הקלו בטבו׳
יום מפני שכבר טהר ואינו מחוסר
אלא הערב שמש " ועוד הקלו בט׳
בטבול יום שיש אוכלין שהן מיוחד׳
לאדם ומתטמאין בכל הטומאות והן
טהורות בטבול יום " ואלו הן השעור׳
והכוסמת כרוך שאינן קלופין אבל
לא כרוך שהן קלופין " והחטה ל׳
אע"פ שאינה קלופה והקצח והשו׳
והשומשום נפסלין בטבול יום ואין
צריך לומ׳ שהן מתטמאין בכל הט׳
הטומאות " כל ידות האוכלין שהן ל׳
חבור באב הטומאה הרי הן בטבול יום "
וכל שאינן חבור בטבול הרי זה חבור
בידים " וגם זה חומר בטומאת ידים מטבו׳ "

פרק שמיני

חלות אלו כברים שכבשן והיו נושכות

זו בזו ודעתו להפרישן יזו שיופה חלה
על גבי חלה בתנור ועדין לא קרמו פ'
ונגע טבול יום באחת מהן לא פסל
אלא החלה שנגע בה " וכן מים שה'
שהרתיחו ונעשו כקיבה וחגרסין
שהרתיחו לתיחה ראשונה ויין ה'
חדש ושמן שהרתיחו ונגע טבול יום
ברתיחה אינו חבור ולא פסל אלא הר'
הרתיחה בלבד ובשיור כל חסמייה דב'
בין קלות בין חמורות הכל חבור "
יוכל חלות שהיו נשוכות ואין דעתו
להפריש יזו שיופה חלה על גבי חלה
ונשכו וקרמו בתנור ורתיחות המים
שיונה מחלחלות בקיבה ורתיחת גרסי'
שניה ורתיחת יין ורתיחת שמן בין
חדש בין ישן ורתיחת עדשים הרי
אלו חבור בטבול יום ואין צריך לומר
בכל הטומאות " יוכל יצור שבכר יזו
תמוס ונגגר ממנו גדול ואחר יתר
ומזו עבע שנגע בהן יופילו בהטומא'
הכבר טהור ואין צריך לומר בטבול יום "
בצק שיצוו כשעה יופיה ונרעזו
במזמע הכבר פיו מסור יוצוו וכן
חבצק שנמשך ונחיך בשעת יופיה
והוזר הבקיע חרחור יום היו פחות'
מכלועבע ונגע טבול יום בהן פסל
יות כל הכבר וכן יום נגע בגגר מוח
קטן שבכבר פסל יות כל הכבר ואין צ'
צריך לומר בכל הטומאות "קיקין שנאו'
חציה וחציה קיים הרי זה אינו חבור
נחרר המזמע והעדין קיימין אינו
חבור וזה לזה יופילו בזוב הטומאה ד'
ואין צריך לומר בטבול יום " בשר קדש
שקרש עליו המרק ונגע טבול יום פ'
בקיפה החתיכות והתרות צגע בחתי'
החתיכה ולהעלה עיה חבור " וכן
בתבשיל קטניות שקרש על גבי פתים
שמן שהיה צף על גבי יין ונגע טבול
יום בשמן לא פסל אלא שמן " ירק

תרומה וביצה טרופה נתונה על גבו
ונגע טבול יום בביצה לא פסל אלא פ'
קלח שבקדרה ויום היתה במין כובע
יוינה חבור " חוט של ביצה שקרש
על דופנה של לפס ונגע טבול יום מן
השפה ולפנים מן השפה ולחוץ אינה
חבור " וכן בקטנית שקרמו על פ'
שפת הקדרה " חמת שנקבה בין פ'
משוליה בין מצדיה וסתם טבול יום
את הנקב בידו נפסלה כולה " המער'
מכלי אל כלי ונגע טבול יום בקלוח
משערין זה שנגע בו באחת ומאה
שתרומה שנתערבה באחת ומאה
בטלה במיעוטה כזיר שבאוזנו בהלם
תרומות " טבול יום שהיה תורם
את הבור ונפל ממנו חבית של תרומה
ושקעה בבור של יין ונגע ביין שב'
שבבור מן השפה ולחוץ אינו חבור
מן השפה ולפנים חבור ואם היה פ'
הבור פיטס יופילו היה כלי גדול שלי'
שאחר דיך מזה כזו כולו חבור ואם
נגע מיקצת היין פסל את התרומה
שבחבית שבקרקעה כלי " הסלת
של מנחות והלבונה והקטרת והגחלי'
שנגע טבול יום במקצתן פסל את פ'
כולן " כ"ה בגחלים שחותה במחתה
ביום הכפורים שבמחתה שחותה
בה נכנס להיכל יוכל הגחלים שחות'
בכל יום משחזיר מעיה ומחתה של
כסף ושל זהב יום נתפזרו מן הגחלי'
אין בהן קדושה אלא מכבדן לאמה "
מקפה של חולין או ירקין של
חולין ושמן של תרומה צף על גביהן
ונגע טבול יום בשמן לא פסל אלא פ'
השמן ואם חבץ כל מקום שהלך הש'
השמן פסל " ירק של חולין שבשלו
בשמן של תרומה ונגע בו טבול יום
לא פסל אלא מקום מגעו " המקפה
של תרומה והשום והשמן של תמו'

שנגע טבול יום במקצתן פסל את כולן
המקפה של חולין והשום והשמן
של תרומה שנגע טבול יום במקצתן
לא פסל אלא מקום מגעו מפני שהוא רועה
בעורו " ושאר כל הנתמכין שהרכן פ'
לרוכן במשקין כגון השום בשמן יום
דבן שלא במשקין וקבען יוע"פ שאינ'
גוש בקערה ונגע בהן לא פסל אלא פ'
מקום מגעו שהרי הם כעגול של דבלה
שאם נטמא מקצתו לא נטמא כולו "
עסה שקרא שם חלתה במקצתה או
בדומה וכן הקשות שקרא שם תרומ'
במקצתה או בדומה הרי זה חבור ואם
נגע טבול יום במקצת העסה נפסלה
החלה בטלה חלתה ומתוכה וחזרה פ'
לתוכה אינה חבור " עסה שנדמעה
או שנחמיצה בשאור של תרומה אינה
נפסלת בטבול יום " עסה שהוכשר
במשקין ונלושה במי פירות ונגע בה
טבול יום לא פסל אלא מקום מגעו "
מעשר ראשון שהוכשר ונגע בה
טבול יום או ידים מסואבות מפרישי'
ממנו תרומת מעשר בטהרה מפני
שמעשר ראשון כחולין וטבול יום פ'
וידים מסואבות אינן פוסלין את החו'
החולין שהשלישי בחולין טהור מן
שבזרע " וכן האשה שהיא טבולת
יום לשה את העסה וקוצה לה חלה ומג'
ומפרשתה ומנחתה בכלי ונותנת הכל'
עם שאר העסה מונחת ומקפת על הכ'
כדי לתרום מן המוקף ואחרכך קורא
לה שם ואומרת הרי זו חלה ומשתקי'
שם לא תגע בה שלא תפסל את הד'
וכך היא עושה יום לשה בעריבה שך
שהיא טבולת יום " לגין שהוא טבו'
יום שהוא מלאהו מחבית מעשר
שלא בטלה תרומתו ואמ' הרי זו תרו'
מעשר על מה שבחבית יוחר שתי'
שתחשך הרי זו תרומה טהורה ותי'

שאינה נעשת תרומות ומעשר עד
שתחשך כמו שבארנו ואחר שתחשך
יעריב שמשו של אגן ויסתור נשבר
החבית קודם שתחשך האגן בטלה
נשבר האגן החבית בטלה . טבל
יום מטומאות מת ומבעילות נדה ע'
עושה בית הבד וכן שאר הטמאין
שטבלו בטהרות חוץ מן הזב והזב'
בשביעי שלהם אע"פ שטבלו לא יע'
יעשו בבית הבד ולא יתעסקו בטה'
בטהרות שאין יראו ונמצאו טמאין
למפרע שהרי סותרין הכל כמ' שנתב' ..

פרק תשיעי

השמן

או הדבש שנטמאו ואחר כך קל'
קרשו ואחר כך נמוחו הרי הן רא'
ראשון לטומאה לעולם מפני שהן
משקין אע"פ שקפאו אחר שנטמ'
חרוטב והגריסין והחלב שקרש'
הריהן כאוכלין וצריכין מחשבה ל'
ואם נגע בהן אוכל ראשון או מש'
משקין נעשו שניים .. היה בהן ל'
משקה טופח הרי הן כמשקין והרי
הן תחלה לטומאה .. נטמאו
כשהן משקין וקפאו ואחר כך ל'
וקרשו הרי הן שניים כמו אוכל
שנטמא במשקין טמאין . נטמאו
כשהן קפויים ונמוחו ונעשו מש'
משקין אם היו כביצה מכוונת
הרי המשקה טהור .. היו יותר
מכביצה המשקה טמא' שכשנ'
שכשנמוחה טפה ראשונה נטמא'
בכביצה אוכל טמא שנמוחה ממ'
ממנו וחזרה ותטמא כל המשקין
שנמוח אחריה .. וכן טמא מת
שסחט זתים וענבים שהוכשרו
אם היה כביצה מכוונת הרי המש'
המשקין היוצאין מהן טהורין
ובלבד שלא יגע במקום המשקה של'
שהמשקה מופקד באוכל וכאלו ל'
הוא גופו אחד .. היו זתים וענבים י'
יותר מכביצה הרי המשקין היוצא'
מהן טמאין שכיון שיצאה טפה
ראשונה נטמאת בכביצה וטמאה
כל המשקין . ואם היה השוחט זב
וזבה וכיוצא בהן אפילו שחט גר'
גרגר אחד שאינו הוכשר ושלא נגע
במשקין המשקה טמא שכיון ש'
שיצאה טפה ראשונה נטמאת
במשא הזב שהזב שמטמא אוכלין
ומשקין טמאין מה שבארנו ..
וכן זב שחלב את העז החלב טמא
כיון שיצאת הטפה הראשונה נטמ'
במשא הזב .. קדרה שהיתה מלאה
כבשים של חולין ויש אוכל עליה חוץ
לקדרה ונגע אב הטומאה או ראשון
בעלה שחוץ לקדרה במקום הנגע
אע"פ שיש בו בעלה כביצה הוא ט'
טמא והכל טהור . חזר לקדרה טמא
את המשקין שבה ונטמאות הקדר'
וכל הכבשים .. נגע בעלה שחוץ
לקדרה והיו בו משקין אם יש בעלה
כביצה הכל טמא שהעלה מטמא
משקה שעליו והמשקה מטמא
המשקה שבקדרה ומטמא הקדרה ..
היתה הקדרה מלאה כבשים של
תרומה ונער אותה טבול יום ונגע
משקין על ידו ספק מן הקדרה נתז
ספק שהקלח נגע בידו הירק פסול
והקדרה טהורה .. טמא שהיה אוכל
ענבים מוכשרין ונפל ממנו גרגר
יחידי לגת אם היה שלם ולא נשוך
ממנו עוקצו הגת טהורה . ואם נ'
נפל עוקצו והיו הענבים מוכנס
בעביט וכיוצא בו לדורכן שהרי כל
רואה במשקה היוצא מהן נטמא
הגת בטפת משקה שבראש הגרגר
במקום העוקץ .. נפלו ממנו ענבים
ודרכן במקום מופנה אם היו כביצה
מכוונת הרי המשקין היוצאין מהן
טהורין כמו שבארנו .. היה יתר מכ'
מכביצה היוצאין מהן טמאין שכיון ש'
שיצאה טפה ראשונה נטמאת בכ'
בכביצה ומטמאה את כל המשקה
היוצא אחריה .. גוש של זתים כ'
טמאים שהיה מקובץ ומחובר והשליכ'
לתוך התנור והוסק אם היה כביצה מ'
מכוונת התנור טהור שאין האוכלין
מטמאין כלים והמשקה היוצא מהן
טהור כמו שבארנו .. היה הגוש ל'
יתר מכביצה נטמא התנור שכשיצאה
טפה אחת נטמאת בכביצה ומטמא'
את התנור לפיכך אם היו זתים הטמא'
פרודין ואין גוש ואפילו הן סאה ה'
התנור טהור .. עצים שבלעו בהן ל'
משקין טמאין והשיקן התנור ט'
טהור שהרי בלוע עצים ואפילו הוצ'
העצים שבלעו עליהם מי גשמים ו'
ונפלו לרעפי והסיקן התנור טהור
ואין המים שעליהן מתטמאין מן
המשקין הבלועין בהן ולא יסיקם ל'
אלא בידים טהורות גזרה שמא יס'
יסיקם הטמא ונמצאו המשקין ש'
שעליהן מטמאין את התנור ..
שרץ שנמצא ברחים של זתים אין
מטמאין אלא מקום מגעו . ואם היה
המשקה מהלך הכל טמא שכיון ל'
שנטמא מקצת המשקה נטמא
כלו והשמן טמא את כל הזתים ..
נמצא למעלה מן הזתים על גבי ה'
העלים ישאלו מן המדדים אם אמ'
לא נגענו טהורין . נמצא על אחת של
זתים נמצא כל הגוש כמו שבארנו ..
נמצא על גבי הזתים עודן והוא
נוגע בכביצה הכל טמא שהאוכל ש'
שהוא כביצה מטמא את המעריב

כהן והמשקה מלמטה מטמאין את שאר
הזתים: היו פרודין על גבי פרודין וה׳
והמשקה מלמטה אע״פ שנגע בכבש
אין טמא אלא מקום מגעו: עם
הארץ שהושיט ידו לגת ונגע באשכול
האשכול וכל סביבותיו טמאין וכל הגת
כולה טהורה מפני שמפסיקין האוגנ׳
האשכולות שסביבות האשכול בינו
ובין שאר הגת: הגפת והאוגן שנע׳
שנעשו בטהרה והלכו עליהן טמאין
ואחר כך יצאו מהן משקין הרי אלו
טהורין שאתחלה נעשו בטהרה ואם
נעשו מתחלה בטומאה ומיצו מהן
משקין הרי אלו טמאין: הבדדין
שהיו נכנסין ויוצאין ומשקין טמאי׳
בתוך בית הבד אם יש בין משקין ה׳
לזתים כדי שיגבו את רגליהן בארץ
הרי הזתים טהורין שהנוגע במשקי׳
טמאין שלא בידו טהור ואפי׳ לקדש:
ככרות הקדש שהיו בהן גומות
והיו בתוך הגומות משקין גומות ה׳
של קדש ונגע השרץ באחת מהן ונג׳
ונגעה ראשונה בשניה ושניה בשליש׳
ואפילו מאה כולן ראשון לטומאה
מפני המשקה שבגומות וחבת הק׳
הקדש הרי כולן כמשקין שאין מה׳
אומן כהן: ואם היו ככרות של
תרומה הרי הככר השלישית בלבד
פסולה ומשלישית והלאה טהור:
ואם היה משקה טופח על טופח
כל הככרות אף בתרומה הכל טמאות
וכולן שניות חוץ מן הראשונה שנגע
בו השרץ שהוא ראשון: בעבוע
הנעשה בעובי החבית והרי הוא כמו
כלי אחר אם נקב הבעבוע
לאויר החבית ונקב נקב אחר לחוץ
זה כנגד זה או שהיה הנקב הפנימי
מלמטה והחיצון מלמעלה והיתה ה׳
החבית והבעבוע מלאין משקין
אם נגע אב הטמאה במשקה שב׳
שבבעבוע נטמאו כל המשקין ש׳
שבחבית: היתה החבית מוקפת
צמיד פתיל ונתונה באהל המת נטמאו
מפני הנקב שבבעבוע זה שאחרי ש׳
הוא מפולש לאוירה: וכן אם היה
הנקב שבבעבוע שבפנים מל׳
מלמעלה והחיצון מלמטה הרי זו אי׳
אינה נצלת בצמיד פתיל ואם ה׳
נגע אב הטמאה בבעבוע לא ה׳
נטמאו המשקין שבחבית והריהן
מובדלין מהן:

פרק עשירי

כבר
בארנו שהשבעה משקין בלבד הן
שמתטמאין או מכשירין והשאר
קרויין מי פירות ואינן מתטמאין
ולא מכשירין ושבעה שמנינו תו׳
תולדותיהן כיוצא בהן: תולדות
המים הן היוצאין מן העין מן האוזן
מן החוטם מן הפה ומי רגלי בני
אדם בין קטנים בין גדולים כל אלו
היוצאין מן המשקין הן בין שיצאו
לדעתו של אדם בין שיצאו שלא ל׳
לדעתו אבל מי רגלי בהמה והמלח
שנמוחת הרי כמי פירות ולא מת׳
מתטמאין ולא מכשירין: הדם
האמור מן המשקין הוא הדם הש׳
השותת בשעת שחיטה מן הבהמ׳
והחיה והעוף הטהור: אבל דם ה׳
הקלוח אינו מכשיר שעדיין הן חיים
והרי הוא דומה לדם מכה או לדם ה׳
הקזה: השוחט ונתז דם על הא׳
האוכלין ונתקנח הדם בין סייף ל׳
לסייף הרי זה ספק לפיכך תולין ע׳
עליו לא אוכלין ולא שורפין:
תולדות הדם דם הקזה של אדם שהו׳
שהוציאו לשתיה אבל אם הוציאו
לרפואה טהור ואינו מכשיר: וכן דם
שחוטה כבהמה ובחיה ובעופות הט׳
הטמאין והדם היוצא עם הלחה עם
הריאה ודם השחין והאבעבועות והמ׳
ותמציות הבשר כל אלו אינן מתטמאין
ולא מכשירין אלא הרי הן כשאר מי
פירות ודם השרץ כבשרו מטמא ל׳
ואינו מכשיר ואין לנו כיוצא בו:
מי החלב הרי הן כחלב וחלב האשה
שאינו צריך לו ולא מתטמא ולא מ׳
מכשיר׳ ולפיכך חלב הזכר אינו משק׳:
וכן חלב בהמה וחיה שיצא שלא ל׳
לרצון כגון הזב וחדר מאליו אחר ש׳
שחלבו כמתעסק: אבל חלב האשה
בין שיצא לרצון בין שיצא שלא לר׳
לרצון הרי סתמו משקה ומתטמא
או מכשיר מפני שהוא ראוי לתינוק:
המשקין היוצאין מן הטמאין ה׳
שאותן המשקין אבות הטומאות מ׳
מתטמאין כלו הבשר שהוא טמאה
והבשר באין כאחת: ואלו הן זובו
של זב ושכבת זרעו ומימי רגליו ה׳
ורביעית דם מן המת ודם הנדה:
וכן דם מגפתו של זב וחבריו וחלב
של אשה ודמעת עינים עם שאר
תולדת המים היוצאין מהן מטמאי׳
משקין טמאין שהן מתטמאין
כלל כנה שמשקין טמאין מטמאין
לרצון ושלא לרצון: לפיכך נדה או
זבה שנטף חלב מדדיה לאויר הת׳
התנור נטמא התנור וכל מה שבתוכו:
כבר בארנו שהמשקין היוצאין
מטבול יום אינן טמאין לפיכך אם
נפלה טיפה על ככר של תרומה אינו
מוכשר עד שיפול לרצון כשאר כל
המשקין הטהורין שאינן מכשירי׳
אלא לרצון: הזיעה והלחה שסרח׳
והריר והמשקין היוצאין מכלים
חדשים והשותת מן טבריין ובוצת

בהן אעפ״י שאין בהן נקיים כל אלו ה׳
אינן חשובין משקין ולא מתטמאין
ואלו מכשירין ״ השותה שאר
משקין הרי הן משקין כשהיו ש׳
שאין שאר המשקין טהורין בג׳
בגופו׳ כיצד שותה מים טמאין וה׳
והקיאם הרי אלו טמאין מפני ש׳
שלא טהרו ביציאתן ׳שותה מים ט׳
טמאין וטבל ואחרכך הקיאן או
שיצאו מאותן או שנסרחו ואחר כ׳
הקיאן אעפ״י שלא טבל הרי הן טהורי׳ ״
שותה שאר משקין טמאין או ש׳
שאר כל אוכלין טמאין ואעפ״י שטבל
ואחרכך הקיאן טמאין לפי שאינן
טהורין בגופו׳ נסרחו או שיצאו מ׳
מאותה הרי אלו טהורין ״ כמ׳ באיזה
שהדיעה יוצא משקה ואפילו שותה
משקין טמאין והדיע דיעתו טהור׳
אבל הביא מים שאובין והדיע דיעת׳
טמאה ואם נסתפג אין המים השאוב׳
ואחרכך הדיע דיעתו טהורה ״
דיעת בתים שיחין ומערות ובורות
אינן משקין אפילו היו טמאין הרי
דיעתן טהורה ׳אבל דיעת מרחץ במ׳
אם היתה המרחץ טמאה דיעתה
טמאה ואם היתה טהורה והכניס
בה פירות הוכשרו ״ הכניס לה כלים
הרי המים שעליהן תלושין ברצון
ומכשירין ״ הבריכה שבבית והבית
מדיע מחמתה אם היתה הבריכה טמא׳
דיעת כל הבית שמחמתה טמאה ״
שתי בריכות בבית אחת טמאה ואחת
טהורה המדיע קרוב לטמאה טמא
וקרוב לטהורה טהור מחצה למחצ׳
טמא ״ המוחל בשוק משקין המ׳
המנטפין מן סלי זתים וענבים אינן
משקין ולא מתטמאין ולא מכשירין
עד שיכנס אותן בכלי ״ השוקף ה׳
ענבים בקה׳ ומזנים היין שבכף ה׳

אינו משקה עד שיערה מתוכו לתוך
הכלי הרי זה דומה לסלי זתים וענבים
שמנטפין ״ הדורס ענבים של תרומ׳
בחבית אעפ״י שהיין צף על גבי ידיו ה׳
הכל טהור ״ ומשקה של בית מטבחי׳
של עזרה והמים דם הקדשים והמים
שמשמשין בהן שם טהורין ואינן
מתטמאין ולא מכשירין ׳ודבר זה
הלכה מפי הקבלה ״ לפיכך כל דם
הזבחים אינו מקבל טומאה ואינו
מכשיר ״ המים ודם הקדשים אינן
מכשיר׳ דם קדשים שנשחטו בעזרה
לא הוכשרו בדם שחיטה ואין לה׳
לבשר קדשים הכשר אלא במים ש׳
שיפלו על הבשר חוץ ממשקה בית
המטבחים ״ פרת קדשים שהעבי׳
בנהר ושחטה ועדין משקה טופח
עליה הרי זו מוכשרת לפיכך אם נמ׳
מעיעות ומחט טמאה בבשרה הבשר
טמא ״ וכן אם היתה הפרה חסומה
מחוץ לירושלם אעפ״י שאין המחט
ידועה הרי הבשר טמא מפני שנגע
בכלים המצויין חוץ לירושלם מצוי׳
נפרש הבשר טהור׳ בין כך ובין כך
הידים טהורות שאין טומאת ידים
במקדש כמו שביארנו ״ בד״א להיות
הבשר טמא בדין תורה אבל להיות
טמא מדבריהם אין הקדש צריך
הכשר אלא חבת הקדש מכשרת
את הבשר ״ ואם נגעה בו טומאה
בין קלה בין חמורה נפסל ואף על פי
שלא הוכשר במשקה כמו שביארנו ״

פרק אחד עשר

הבוצר ענבים למכור בשוק אף מיבש׳
לא הוכשרו לטומאה עד שיפלו על׳
עליהן משקין לרצונו כשאר האוכלין

אבל הבוצר לדרוך הוכשר לטומאה
ואעפ״י שלא נפלו משקין על הבציר
כלל ׳ואם נגעה בו טומאה נטמא ״ ה׳
ודבר זה גזרה מדברי סופרים ״
ומפני מה גזרו על הבוצר לגת שהוא
מוכשר שפעמים שאדם נכנס לכרמו
לידע אם הגיע לה עת בציר ונוטל
אשכול של ענבים לבדוק בו וסוחטו ע׳
על גבי הענבים הבצורות שהרי הכל
לדריכה עומד ׳ועוד מפני שאינו מ׳
מקפיד עליו הרי הוא מתמעך ויצא
מימיו והוא מקפיד עליהם שלא יאב׳
בקרקע ונמצאו מוכשרין בהן לפיכך
גזרו שהבוצר לגת הוכשר ״ הבוצר
ענבים שלא לגת אלא לאכלן שוק וה׳
מחזירן לגת לא הוכשרו עד שיבוא
לרשות הגת ׳וכן הזתים שבאו לרשו׳
בית הבד הוכשרו כמו שיתבאר ״
הבוצר ענבים ונתנן במעטן או שה׳
ששטחן על גבי העלים הוכשרו במ׳
במשקין היוצאין מהן שהרי דעתו
על המשקין ׳ולפיכך שוטח על העלים
או נתן לתוך המעטן שהוא כמו בור ״
לפיכך אם נטל מהן טמא או מי שידיו
טמאות טמאין ״ בצר ונתן לסלים
או במשטיח של אדמה לא הוכשרו
שהרי אינו מקפיד על המשקה הי׳
היוצא מהן ׳לפיכך נוטל הטמא מהן
ואוכל ׳ואעפ״י שהן מבוקעות ומנוטפ׳
לגת שהרי הגת טהורה שהרי לא ה׳
הוכשרו ולא נבצרו לאכילה ״ וכן
הנוטל מן הסלים ומן המשטיח של
אדמה ואוכל והותיר כסיות או כסו׳
כסיותים ודרכו לגת אעפ״י שהיין מה׳
ונתז על הענבים לא הוכשרו ״
ענבים שהיו בסלים או במשטיח של
אדמה ולוקח מהן לדורכן הוכשרו
לפיכך צריך ליקח מהן בידים טהורו׳
כדי שלא יטול מהן הטמא ויטמאן ״

כרם שהיה עומד בבית הפרס הבוצר
אותו לגת אינו מוכשר כל זמן שהוא
בבית הפרס הואיל וטומאות בית הפר'
מדבריהם והבוצר לגת מוכשר מדברי'
הקלו בגזירה זו ולא גזרו עליו שיהיה
מוכשר עד שיצא מבית הפרס ··
לפיכך הרוצה לבצור בבית הפרס לגת
בטהרה מטהר את הבוצרים ואת ה'
הכלים ומזה עליהם שלישי ושביעי
ומעריב שמשו כדי להכיר שאין אנו
מקילין בטומאות בית הפרס אלא מ'
מפני שהוא ספק ·· ואחר כך נכנסי'
ובוצרין ומוציאין חוץ לבית הפרס
ואחרים טהורין מקבלין מהן ומוליכי'
לגת ואם נגעו אלו באלו טמאין ומט'
ומטמאין את הענבים שהאנשים
שבבית הפרס טמאין ומטמאין ה'
ואותן שבחוץ ועושין אותן ראשון
והן מטמאין את הענבים שהרי הוכ'
הוכשרו משיצאו חוץ לבית הפרס ··
המוסק את זתיו לכבשן או למוכרן ב'
בשוק לא הוכשרו עד שיפלו עליהן
משקין ברצון כשיעור האוכלין ·· וכן
המוסק זתים לדרוך בבית הבד לא ה'
הוכשרו עד שתגמר מלאכתן ·· ומפני
מה יוכשרו הזתים כשתגמר מלאכת'
שחזקתן שהוכשרו במוחל שהן ש'
שהרי רוצה בקיומן כדי שיהיו נוחים
לדרוך ·· אבל קודם שתגמור אין המוחל
היוצא מהן מכשיר מפני שאינו רוצ'
בקיומו ·· לפיכך זתים שלא נגמר'
מלאכתן שנפלו עליהן משקין טמאי'
אין טמאין אלא מקום מגען כמו היו
האוכלין שלא הוכשרו ·· נפלו
עליהן משקין טמאין אחר שנגמר'
מלאכתן נטמאו כולן שהמשקין ה'
הטמאין מטמאין את המוחל שבהן
והמוחל מטמא את כולן שהמוחל
שיצא מהן אחר גמר מלאכתן חשוב

משקה ומתטמא ומכשיר ·· חבית
של זתים מגולגלין צריך לנקב החבית
כדי שיצא המוחל ואם לא נקב הרי
אלו מוכשרין ·· נקבה וסתמוה ש'
שמרים והרי הן טופחין במוחל אינן
מוכשרין מפני שאינו מרוצה שהרי
נקב אותה ·· זתים שמסקן לדריכה
מאימתי גמר מלאכתן משתגמור
מסיקתן ויהיו מונחין ומוכנין לה'
לדריכה ·· ואע"פ שלא נפלו עליהן מש'
משקה ולא יצא מהן משקין הוא'
הואיל ונגמרה מלאכתן הוכשרו ל'
אבל קודם שתגמור מלאכתן אע"פ ש'
שנתזיעו והזיעו ונתחברו במעטן
אינן מוכשרין ·· גמר מלמסוק חוץ
מפני שעתיד ליקח זתים אחרים ול'
ולהוסיף עליהן אפילו אינו עתיד
להוסיף אלא קב או קבים לא הוכשרו
אם הערים עליהם הרי אלו מוכשרין ··
גמר מליקח אבל עתיד ללוות ול'
ולהוסיף ומרגיע אבל או אונס או נת'
נתעסק במשתה ולא הוסיף עדין לא
נגמרה מלאכתן ואינן מקבלין טומא'
ואפילו זבין וזבות מהלכין עליהן ה'
טהורין ·· הסומע זתיו בשני בתים
כיון שנגמר אחת מהן הוכשרו לקבל
טומאה ·· המוסק את זתיו בגליל
העליון ועתיד להורידן בגליל התחתו'
אין מקבלין טומאה עד שיורידם ל'
לגליל התחתון והוא שחשב עליהם
קודם שימסוק אין המחשבה מוע'
אלו הוכשרו ·· גמר את זתיו ועתיד
לכנסן לא הוכשרו ·· עתיד לחפותן ב'
בעלים הוכשרו ומקבלין טומאה ··
הלוקח מעטן זתים מן הגוי אם
יש מסיק על פני היהודים יעשו ב'
בטומאה שזה בחזקת שנגמר ומ'
ומלוקט עם הארץ וכו' מעטן זה לא נ'
גמרתו ·· הרוצה ליטול הזתים ש'

שלא נגמרה מלאכתן לדרוך הרי זה
נוטל מהן בטומאה ומוליך לבית הבד
בטומאה ואינו חושש שהרי לא ה'
הוכשרו כדי שיקבלו טומאה ··
המניח זתיו בכותש כדי שימתינו
ויהיו נוחין להכתש הרי אלו מוכשר' ··
הניחן שימתינו ושימלחם אחר
שימתינו אינן מוכשרין שהרי דעת'
עליהן לכבשן ·· הפוצע זתים של
תרומה בידים טמאות פסלן שפצ'
שפציעתן היא גמר מלאכתן ··
פצען וספגן במלח לא הוכשרו וכן
אם פצען לידע אם יש בהן שמן
והגיעו להמסק לא הוכשרו ··
המניח זתים בגת לגרגרם ולכבשם ל'
אפילו הן רום אמה אינן מוכשרין ל'
נתנן בבית שלקו אע"פ שהוא עתיד
להעלותן בגג או שנתנן בגג שילקו
אע"פ שהוא עתיד שיפתחם ויפצם
אותן הרי אלו מוכשרין ·· נתנן בבית
עד שיפשיר את גגו או עד שיחליכם
למקום אחר אינן מוכשרין שעדין
לא נגמרה מלאכתן ·· העוסק חבר
ברשות עם הארץ ונעל וחתם אינו
חושש שמא יש לו מפתח אחר וחו'
וחותם אחר אע"פ שיצא חותם מ'
מקולקל ומפתח פתוח הרי אלו טהור'
וחותם שיומרו אפילו צרור או קיסם
היו שם חורין וסדקין אינו חושש ל'
שמא נכנס קנה ומסיטן ·· היו שם
חלונות של ארבעה טפחים נדונת כ'
כפתחים ·· הדורך בטומאה ורוצה ל'
לטהר כלי בית הבד והעקלין המשקי'
הסמוכין שנבלעו בהן ·· כיצד יעשה
כלים של עץ ושל אבנים מדיחן ושל
נצרים וכיוצא בהן מנגבן ושל גמי
מיישנן שנים עשר חדש או חולטן
בחמין או בורי זתים או מניחן תחת
הצנור שמימיו מקלחין או תחת

ומען שמשמשין רודפין שתים עשרה
שעות ואחר כך מטביל הכלים שמשמשי'
טבילה ומשתמש בהן בטהרה"

פרק שנים עשר

כל דברי הכשר אוכלין דברי קבלה הן"
ומפי השמועה למדו שזה שנ' בתור'
וכי יתן מים על זרע וגו' אחד המים
ואחד שבעה המשקין והוא שיתנם
עליהן ברצון בעלים ואחר שנעקרו
מן הקרקע שדבר ידוע הוא שאין לך
זרע שאין בו עליו כשהוא מחובר ואין
טמא' וכי יתן מים אלא לאחר שנעקר
האוכלין ונתלשו נפלו עליהן משקין"
כל משקה שנפל על האוכל בתחלה
ברצון בעלים אע"פ שאין סופו ברצון
או שהיה סופו ברצון אע"פ שאין תח'
תחלתו ברצון הכשיר" נפל שלא
ברצונו אינו מכשיר אפילו בלא הוא
פירותיו מפני הסכנה או מפני הצינה
והוא אינו רוצה שיהיו כלים הרי
אלו לא הוכשרו כיצד הטומן פירותיו
במים מפני הגנבים או הנותן פירותיו
לשבלת הנהר להביאן עמו אינן מוכ'
מוכשרין" משקין שנתלשו מן
הקרקע שלא ברצון אינן מוכשרין"
לפיכך אודם או פירות או כלים שנת'
שנבללו במשקין שנתלשו שלא ברצון
אע"פ שנמצו אוכלין באותן משקין ל'
ברצון לא הוכשרו שהרי אותן המים
שלא לרצון נתלשו וכאלו הן ערין בק'
בקרקע שאינן מכשירין" היו
המים שעל האודם ועל הכלים ועל
הפירות תלושין ברצון ונגעו בהן ל'
אוכלין בירצון הוכשרו כיצד חקופה
קערה על הכותל בשביל שתדיח המי'
שבה ומכשירין ואם הניח בהן עירו'
הוכשרו מפני שהן תלושין בלא דעת'
כמוה בשביל שלא ילקה הכותל המים
שבה אינן כתלושין לפיכך אם נתן בה
האוכלין לא הוכשרו" נתכוון שיודח
הכותל אם היה כותל בית הרי אלו מכשיר'
שהתלוש שחברו לענין הכשר הרי הוא
כתלוש ומציאת מים שעל כותל בית
זה כמים שבכלים ואם היה כותל מע'
מערה שאינו בנין אלא עשויה של ק'
קרקע המים שעליו אינן כתלושין מן
הקרקע" השוחה לשתות הרי המי'
העולין בפיו ובשפמו תלושין ברצון
הרי אלו נתלשו ברצון אבל המים ה'
העולין בחוטמו ובזקנו אינן תלושין
ברצון" המוליך את החבית תחת המי'
העולין אחריה ובחבל שהוא מכונן
על צוארה ובחבל שהוא לצרכה הרי
הן תלושין ברצון והמים שבחבל היתר'
על צרכה אינן תלושין ברצונו נתנה
תחת הצנור כל המים שעל גבה ובחבל
אינן תלושין ברצון לפיכך אינן מכ'
מכשירין" מי שירדו עליו מי גשמי'
אפילו היה אב הטומאה המים שעליו
אע"פ שירדו מעד העליון לתחתון טה'
טהורין והוא שינתק אותן ומעליו ל'
נבל כחו אבל היו שותתין ויורדין בש'
בשעת פרישתן מטומאתן ובזמן ל'
שהן טהורין אינן מכשירין שהרי
אינן תלוין עליו לרצונו ואם נער הרי
אלו לרצון" עמד תחת הצנור להקר
או לרוח הרי זה לרצון ואם היה טמא
המים שעליו טמאין" חבית שהיתה
מלאה פירות וירד הדלף לתוכה הרי
זה יערה המים מעליהם ואינן מוכ'
מוכשרין אע"פ שרצונו שיתנהו ל'
בתוכה עד שיערה המים מעליהם"
עריבה שירד הדלף לתוכה המים
הנתזין והצפין מעליה אינן תלושין
ברצון" נטלה לשפכה המים של'
שבתוכה אינן ברצון הניחה שירד
הדלף לתוכה המים הנתזין והצפין ל'
ושבתוכה אינן תלושין ברצון אם
נטלה לשפכה הרי אלו מכשירין שה'
שכיון שלא שפכה במקומה הרי ה'
תלושין ברצונו" המטביל את כליו וה'
המכבס את כסותו במערה המים
העולין בידיו ברצון ובמגליו אינן
תלושין ברצון" פירות שנפלו ל'
לתוך המים ופשט ידיו ונטלן לא ה'
הוכשרו ואם חשב שידחו ידיו ה'
הוכשרו במים שבידיו שהמים שבידי'
ושעל הפירות הרי אלו תלושין ברצון"
הנותן פירותיו לתוך המים ברצונו
אם היו מים שבקרקעות אינן מוכשרי'
כל זמן שהן במים הועילו הוכשרו
במים שעליהן או שעל ידיו שהרי
נתלשו ברצון" כיצד צנן או לפת
שהניח בתוך המערה נדה והדיחתו ל'
שם והוא טהור" העלתהו כל שהוא
מן המים מטמא במגעה" קופה
שהיתה מלאה תורמוסין ונתנה לתוך
המקוה ופשט הטמא ידו ונטל ה'
התורמוסין מתוכה והן טהורין מפני
שלא הוכשרו שהרי מתוכה נטל ה'
ואין רצונו במים שעליהן" העלה
מן המים הנוגעין בקופה טמאין ל'
שהרי הוכשרו במים שבקופה שנת'
שנתלשו ברצונו ושאר התורמוסין
שבקופה טהורין"

פרק שלשה עשר

המולאין בקיוון המים הנשארים בק'
בקיוון הרי הן תלושין ברצון עד ל'
שלשה עשר יום אבל אחר שלשה
עשר יום אינן תלושין ברצון ואלו
אם נשאר שם משקין אינו מכשיר"

ענבים שנפלו עליהם משקין צריכין ה'
וירדו עליהן גשמים שלא לרצון אם
רבו הרי כולן שלא לרצון הוציאן שלא
שירדו עליהן גשמים אע"פ שרבו הרי
כולן לרצון ·· היו רגליו או רגלי בהמתו
מלאות טיט ועבר בנהר ונתרחצו אם
שמח הרי המים העולין בהן תלושין ש'
ברצון ואם לא שמח אינן ברצון ··
המוריד כלים ומלאי בקר בשעת הקדים
למים כדי שיסתתו הסדקים שבכלי
הרי המים העולים בהן תלושין לרצון ··
המוריד את הבהמה לשתות המ'
המים העולין תלושין ברצון וברגליה
אינן תלושין ברצון ואם כן חשב
שידיחו רגליה בשעת הירידה והריש
זה שברגליה תלושין ברצון ·· המוריד
חרש שוטה וקטן אע"פ שחשב שי'
שידיחו רגליה המים העולין ברגליה
אינן כתלושין ברצון שיש להן מעשה
ואין להן מחשבה ·· הטובל כלים ב'
הרי כל המים שעל בשרו תלושין ברצון
ואם העביר כלים כל המים שעל בשרו
אינן תלושין ברצון ·· מי שטבל בנהר
והיה לפניו נהר אחר ועבר בו בטלו
השניים את הראשונים והרי המים
שעליו אינן תלושין ברצון וכן אם
דחפו חברו לשברו או ושבר בהמתו
בטלו המים הראשונים אבל אם הדיחו
דרך שחוק לא בטלו והרי המים
שעליו תלושין ברצון ·· טבל בנהר
ועלה וירדו גשמים עליו אם רבו ה'
הגשמים הרי בטלו המים הראשונים
והרי כל המים שעליו אינן תלושין
ברצון ·· השט על פני המים המים
הנתזין אינן תלושין ברצון והמים הנ'
העולים עליו תלושין ברצון ואם נתכ'
נתכוון להתיז על חברו זה הנתזין תלושי'
ברצון ·· העושה צפור במים מים
הנתזין ואת שבה אינן תלושין ברצון ··

המודד את הבור לידע עומקו המים
העולים בידו ובדבר שמדד בו תלושי'
ברצון ואם מדד רחבו מים העולין
בידיו או בדבר שמדד בו אינן תלושי'
ברצון ·· פשט ידו או רגלו לבור כ'
לידע עומקו אם יש בו מים הרי המי'
העולין בידו או ברגלו אינן תלושין ב'
ברצון פשט לידע כמה מים יש בו
העולין בהן תלושין ברצון ·· זרק את
האבן לבור לידע אם יש בו מים הנתזין
אינן ברצון והמים שעל האבן אינן
תלושין ·· החובט על השלח חוץ ל'
למים הנתזין הואיל תלושין ברצון ש'
שהרי רצונו שיצאו חבט עליו והוא
בתוך המים אינן כתלושין ברצון ··
המים העולין בספינה ובעקל ובמש'
ובמשוטות אינן כתלושין ברצון הנ'
העולים במצודות ובמכמורות ובמכמור
אינן תלושין ברצון ואם נער הרי הן
תלושין ברצון וכן המים שעל הקסוה
של חנות ועל מפה של לבנים אינן ת'
ברצון ואם נער הרי אלו ברצון ··
המוליך את הספינה לים הגדול לערפה
היו עליו מסאר לגשמים לערפן הנ'
המניח את הכור בגשמים לעשותו
פחם הרי המים שעליהן תלושין ב'
ברצון אבל המניח עליו את המסאר אין
האור לגשמים לכבותו אין המים ש'
שעליהן תלושין ברצון ·· שולש'
את הרשתות לבור להעלות בה כליו ו'
קיתון שלשל את הסלסלה לבור כדי ש'
שתשב עליה את התרנגולות אין המים
שעליהן תלושין ברצון ·· המחזיק
את הכבשה להסיר המים שעליה וה'
והסוחט שערו בכסותו המים היוצא'
תלושין ברצון והנשארין בהן אינן ת'
תלושין ברצון אע"פ שרצונו שיצא'
מכולן וכבשה עצמה נכשרה שבטע'
פרישתן מכשירין ואם טבל המים

מעליה בכל כחו לא הוכשרה ··
המרעיד את האילן להסיר ממנו אוכל'
או להסיר טומאה המים הנתזין ממנו
אינן תלושין ברצון הרעידו להסיר ממנו
משקין היוצאין הרי הן כתלושין וה'
והנשארים בו אע"פ שנשרו ממקום
למקום אינן תלושין ברצון לפי שהוא
מתכוין שיצאו מכולו וכן אם נתנו ב'
המחובר אינן תלושין ברצון ··
המרעיד את האילן ונפל על חברו או
סוכה ונפלה על חברתה ותחתיהם ז'
זרעים וירקות מחוברים לקרקע ל'
ונפלו המים על הפירות המחוברין שת'
שתחתיהן אותן המים שבזרעים ושל
ושבירקות אינן תלושין ברצון ··
שורים של תרומה שנתן עליהן מים
כדי בורקן בתרומות שהראשון והש'
והשני אסור לזרים ושל הקדש בדק
הבית זה השלישי אסור ושל קדשי
מזבח לעולם אסור ושל מעשר שני
הדמאי ראשון בלבד אסור כשם שאמ'
לענין איסורן כך אמרו לענין הכשרן
כגון שנתמרו מאליהן והיתה כמה
שוטה ראשון ראשון שאם היה האח'
האחרון שמסיר המים הרי שנים אע"פ
שמאליהן כיון שהחשיבן והקפיד
עליהן מכשירין ··

פרק ארבעה עשר

פירות שירד הדלף לתוכן וערבן כדי
שיתנגבו לא הוכשרו ·· המעלה
פירותיו לגג מפני הכנימה וירד הטל
עליהן לא הוכשרו ואם נתכוון שירד
הטל עליהן הוכשרו לפיכך אם העל'
שחסט חרש שוטה קטן אע"פ שירד עליהן
לא הטל הוכשרו שיש להן מעשה דין ת'
תורה ואין להן מחשבה אפילו מדמ'

סופרים · הפכן כהן קטנים על הגגות
אלו מוכשרים שאם היתה מחשבתו
נכרית מתוך מעשיו הרי מחשבתו
מועלת מדבריהם ·· המעלה אגודות
ואת הקציעות ואת השום לגג בשביל
שיתמתינו וירד עליהם טל אין הוכשרו ··
ואין אמ׳ המעיל והכל יודעין שהטל
יורד הרי זה ברצונו שהרי לא העלם
אלא כדי שיתמתינו ·· המוליך חטין
לטחון וירדו עליהן גשמים אם שמח
הוכשרו · היו והיו טוענין בגג וירדו עלי׳
גשמים אם שמח הוכשרו ·· החמרי
שהיו עוברים בנהר ונפלו שקיהם מי׳
והעלום אם שמחו הוכשרו הפירות
והמים שעל השקים הרי הן תלושין
ברצון שהרי שמחו ·· שק שהוא מ׳
מלא זרעונים ונתנו על גב הנהר אצל
פי הסר או על מעלות המערה ושמם
הוכשרו ·· חבית שהיא מלאה פירות
שנתנה לתוך המשקין או מלאה מש׳
משקין שנתנה בתוך הפירות ושמם
הוכשרו · כולו משקין אומרו במים בין
ובחומץ · אבל שאר המשקין אינן נמ׳
נשאבין מן החרש כדי שיכשירו הן
הפירות שבתוך ·· הרודה פת חמה
ונתנה על פי חבית של יין אם היתה
פת חטין לא הוכשרה ואם היתה של
שעורים הוכשרה לפי שהשעורים
שואבות ·· וכן אם היה היין טמא
והיתה פת חטין טהורה ואם היתה
של שעורים נטמאות מפני ששואבת
משקין טמאין ·· המרבץ את ביתו
ונתן בו חטין וטננו אם מחמת המי׳
הוכשרו ואם טננו מחמת הסלע לא
הוכשרו ·· המכבס את כסותו בע׳
בעריבה ונתן בה חטין וטננו אם מ׳
מחמת המים הרי הוכשרו ואם מ׳
מחמת העריבה לא הוכשרו ··
הטומן פירותיו בחול כדי שירטבו לא
הוכשרו · הטומן בטיט הנגוב אם יש
בו משקה טופח הוכשרו ואם לאו לא
לא הוכשרו ·· המרבץ את גרנו אינו
חושש שמא הוכשרו חטין או טננן
בו מ״מ שהוא שמח ·· המלקט
עשבים כשהטל יורד עליהם לחפות
בהן החטין לא הוכשרו · ואם נתכוון
לכך הוכשרו החטין ·· המרבץ
ביתו במים טמאין ונתן בו שעלים
וטננו אם יש עליהן משקה טופח
הרי אלו טמאין · ואם לאו טהורין ··
הנער אגודה של ירק שהיו על׳
משקין וירדו מעד העליון לעד ה׳
התחתון לא הוכשרו ·· המעלה
שקין מלאין פירות מן הנהר ונתנן
זה על גב זה הוכשר התחתון במים
שירדו מן העליון שהרי ברצונו ה׳
הניחו זה על גב זה ·· הנופח בעדשי׳
לבודקן אם יפות הן והדיען הוכשרו
בהבל פיו מפני שהוא מתאוות המים ··
וכן האוכל שמושחין בו אצבעו
הוכשרו במשקה פיו שעל אצבעו ··
נשך באוכל ונפל האוכל הרי הוא
המשקה שעל האוכל שלא לרצון ··
היה אוכל זתים פצועים ותמרים ה׳
רטובות וכל שהוא רוצה למוץ גרעי׳
ונפל מפיו הרי המשקה שעליו שלא
ברצון ·· עלשים שלקטן לנקות ה
והדיחן ואחר כך חשב עליהן לאוכ׳
כבר ביררנו שהן צריכין הכשר שני
ואם היה עליהן משקה טופח כשה׳
כשחשב עליהן לאדם הרי אלו מוכ׳
מוכשרין ··

פרק חמישה עשר

מים שבכלים מתטמאין בין לרצון
בין שלא לרצון ומטמאין אוכלין ב׳
וכלים בין שנפלו עליהן ברצון בין שלא ב׳
ברצון · אבל מים שבקרקעות כגון מי
בורות שיחין ומערות ומי גבאים
שאין בהן ארבעים סאה אינן מתטמא׳
אלא לרצון ואינן מטמאין אלא לרצ׳ ··
כיצד מים שבקרקע שאין בהן
ארבעים סאה בין שאובין בין שאינן
שאובין שנפל לתוכן חולת או שהדיח
בתוכן הטמאין הרי אלו טהורין · אבל
אם שתה מהן אדם טמא או שהטביל
כלי טמאין או שנפלו לתוכן משקין
טמאין ברצון הרי אלו טמאין ואף
על פי שהן בקרקע ·· שותה מהן ה
הטהור אחר שנטמאו בקרקע או
שמלא מהן בכלי טהור נטמאו השותה
ונטמאו הכלי שהרי ברצון שותה ומ׳
ממלא · נפל לתוכן כבר של תרומה הרי
טהור כשהיה שאינן מטמאין אלא
לרצון · לפיכך אם הדיח ידו והוציא
הככר נטמאו הככר במים שבידו ש׳
שהרי הן ברצון ·· מי גבאים ומע׳
בהן ומים שבקרקעות כגון מי בור
שיחין ומערות ומי תמציות שפסק׳
ומקוואות שאין בהן ארבעים סאה
שנטמאו וירדו להן גשמים ורבו מי
גשמים עליהם אע״פ שלא שטפו ל
הרי הן טהורין · לפיכך כל המים שב׳
שבקרקעות כגון מי גבאים וכיוצא
בהן בשעת הגשמים הכל בחזקת
טהרה · פסקו הגשמים הקרובים ל׳
לעיר או לדרך טמאין שהן בחזקת
ששתו מהן הטמאין ושמלאו מהן ב׳
בכלים טמאים והרחוקים טהורין
עד שיהלכו רוב אדם · הכל בחזקת
טומאה שהמהלכין בשיירות שותי׳
ומשלמין מהן ·· כה״ג כגבת שה׳
שאפשר לשתות ממנו אבל בגבאי
שאי אפשר לשתות ממנו אלא בכ׳
במרחק גדול הרי זה בחזקת טהרה

הלכו

עד שייצא ויקום פרסות רגלי בני אדם
או פרסות רגלי בהמה גסה נכרת בו
ויצא פרסות רגלי בהמה דקה הרי
זה טהור שאי אפשר שיירד ולא ״
חזקת טיט וגומויות שבפתחי
חנויות ברשות הרבים כשעת הג׳
הגשמים שהן טהורין ״ פסקו הג׳
הגשמים הרי הן כמו שפיכות של
שבשווקים הולכין בהן אחר הרוב
גוביו שנפל לתוכה יין או חלב או
דבש הולכין אחר הרוב נפל לתוכה של
שאין יודע שחזקתו הרי זה מט׳
מתטמאין ומטמאין נפל שלא ברצון
לפי שאי אפשר לו ליצאת ידי עתה
שותן ושאר המשקין חוץ מן המים
הריהן כקרקע כיון שהן כלים רק
אחד ״ מי תמצית שלא פסקו
אע״פ שאין בהן ארבעים סאה הז׳
חוויל והן בקרקע הרי המים משקין
וכיון והן אינן מקבלין טומאה ז׳
ואע״פ ששתה מהן הטמא ומלא
מהן בכלי טמא או טבל להקן מים ס׳
טמאין הרי הן טהורין לכל דבר ״
מי שהיה אוכל תרומה בידים סואו׳
כגון דבלה שלא הוכשרה והכניס ידו
לתוך פיו ליטול צרור אם הפך נטמא
הדבלה בריוו שהרי נטמא בידו מ׳
מפני שעקרו ואם לא הפך טהורה
שהמשקה בפיו קודם שיתעכב אם
ואינו יודע והרעיות רואה ומים ל׳
שלא נתלשו אלא עדין הן בקרקע ״
שאין מתכשירין ולא מטמאין אלא
ברצון כמו שבארנו וזה אין רצונו א׳
אלא ליטול הצרור ״ היה חבריו ת׳
פיו ופשט ידו ונטלו והדבלה תוך פיו
אם הניחו לעיניו הרי זה הרוק מעב׳
מעקור ונטמאת הדבלה וחתות משק׳
פיו שנטמאו וחתות ידין ״ האשה
שהיתה אוכלת אוכלין של תרומה של

שאינה מוכשרת והיתה גורפת התנור
הטמא והסה הקוץ ויצא ממנה דם
ונצטערה ואצבעה מפני הדם שבאצבעה
ונתנה אצבעה לתוך פיה נטמאת הת׳
התרומה שבפיה שהרי רצתה להוצי׳
המשקה מפיה ולעקרו מעל גבי אצבע׳ ״

פרק ששה עשר

כל המגורות שבשווקים וכל הקמחין ו׳
והסלתות שבשווקים בחזקת מוכשרי׳
המגורות מפני שדרכן להזות המים ע׳
עליהן תמיד והקמח והסלת לתתן
אותו ואחר כך טוחנין אותו ״ וכן
חטין שהולכין אותן ברחים אחת ל׳
לשתים ואחת לשלש כדי לעשות מהן
מעשה קדרה כגון הריפות וכיוצא ב׳
בהן הרי הן בחזקת מוכשרין בכל מ׳
מקום בין של שווקים בין של בתים מ׳
מפני שלותתין אותן כדי להסיר קלפ׳ ״
כל אלו שהן בחזקת מוכשרין הרי
הן בחזקת טומאה מפני שהכל חוש׳
ומשמשין בהן והן מוכשרין ״ ועל
כולן נאמן עם הארץ לומ׳ לא הוכשרו
ואין צריך לומר שאוכלין שאין
להן חזקה שעם הארץ נאמן עליהם
לומ׳ לא הוכשרו ״ כל הדגים בחזקת
מוכשרין ואין עם הארץ נאמן עליה
לא הוכשרו לפיכך הדגים לעולם בחזק׳
טומאה ״ הדגים בין שצדם בחרם
בין שצדן בכפיה בין שצדן במצודה
אם לא נער המצודה עליהן לא הוכש׳
ואם נער הוכשרו ואין עם הארץ נאמן
לומר לא נערתי המצודה עליהן והרי
הן בחזקת טומאה עד שיתכונן לצודן
בטהרה ״ כל העיר בחזקת מוכשר
עיר טהור שנפל לתוכו מים כל שהן
הרי הכל משקה ומכשיר ומתטמא

טומאות משקין לפיכך חזקתו טמא׳
נפל לתוכו דבש יין וחלב הולכין אחר
הרוב וכן מי פירות שנתערבו בשאר
המשקין הולכין אחר הרוב נתערבו
מים כל שהן הרי הכל משקה ומתטמא
טומאות משקין ומכשיר ״ ציר חגבי׳
טמאין אינו מכשיר אפל׳ מטמא טו׳
טומאות משקין ״ הלוקח ציר מעם
הארץ משיקו במים וטהור שאם ל׳
היה אלא הציר מים הרי המים מטהרי׳
במקוה ואם היה רובו מלחה של ד׳
אינה מקבלת טומאה והמים שלה ב׳
בטלו במיעוטן ״ בה״א לטבל בהן פת
אפל׳ לקדרה ויצא ממנו אות מינו ונעכר
ונמצאו רבה המים טמאין שהמים
שהיה בציר לא טהר במקוה ״
הפירות בכל מקום בחזקת טהרה ע׳
אפילו היה המוכר גוי עד שידע שהן
שהוכשרו או שיהיו מדברים שחזק׳
מוכשרין ״ האוג בכל מקום בחזקת
טומאה וכן הקשואין והדלועין והאת
התלויות בגיוי על פתחי החנויות הרי
הן בחזקת מוכשרין וטמאין ״ כל
חסתפק בטהרה ובדבר קלה מה להסת
הטומאות והטהרות אינו אלא לפנין
טומאות מקדש וקדשיו ותרומות ו׳
ותרומות מעשר ומעשר שני בלבד
שהרי הזהיר הטמאין מלהכנס למ׳
למקדש או לאכל קדש או תרומה ומ׳
ומעשר בטומאה אבל החולין אין ב׳
בהן איסור כל׳ אלא מותר לאכל חולין
טמאין ולשתות משקין טמאין ״
הרי נאמ׳ בטרפה והבשר אשר יגע
בכל טמא לא יאכל באש ישרף ומכלל
שהחולין מותרין שאינו מדבר אלא
בבשר קדשים אם כן מפני מה נאמ׳
הראשון שבחולין והשני פסול לא ׳
שיהיה איסור באכילה אלא לאבות מ׳
ממנו לתרומה ולקדש שאם נגע שני

של חולין בתרומה פסולה ועשה אותה
שלישי · וכן אם נגע באוכלין של קדש
טמאין ועשה אותן שלישי כמ׳ שבאר׳ ״
וכן האוכל אוכל שני של חולין אם
נגע בתרומה פסלה ״ כשם שמותר
לאכל חולין טמאין ולשתות כך מותר
לגרום טומאה לחולין שבארץ ישר׳
ויש לו לטמא החולין לכתחלה ״
וכן מותר לאדם ליגע בכל הטומאות
ולהתטמא בהן שהרי הזהיר הכתו׳
את בני אהרן ואת הנזיר מלהתטמ׳
במת מכלל שכל העם מותרין ושאף
כהנים ונזירים מותרין להתטמא בכל
שאר הטומאות חוץ מטומאת מת ״
כל ישר׳ מוזהרין להיות טהורין
בכל רגל מפני שהן נכונים להכנס ל׳
למקדש ולאכל קדשים שנ׳ בטהרה
ובנבלתם לא תגעו בלבד ברגל · ואם נט׳
נטמא אינו לוקה · וכן בשאר ימות
השנה אינו מוזהר ״ הטמאין והטהו׳
יחדו׳ מפי השמועה למדו שהטמא
והטהור אוכלין בקערה אחת · ואם
לא יאכל הזב עם אשתו בקערה אנ׳
אחת כשהיא נדה ולא ישתה עמה
ולא תמזוג לו את הכוס מזו שבארנו ״
לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל
עבירה שמא יבוא לבעול ״ אע״פ שמותר
לאכל אוכלין טמאין ולשתות משקין
טמאין חסידים הראשונים היו אוכלין
חוליהן בטהרה ונזהרין מן הטומאו׳
כולן כל ימיהן והם הנקראים פרושין
ודבר זה קדושה יתרה היא ודרך ח
חסידות שיהיה אדם נבדל ופורש
משאר העם ולא יגע בהן ולא יאכל
ולא ישתה עמהן שהפרישות מבי׳
לידי טהרת הגוף ממעשים
הרעים · וטהרת הגוף מביאה לידי
קדושת הנפש מן הדעות הרעות ל׳
וקדושת הנפש גורמת להדמות בש׳
בשכינה · שנ׳ והתקדשתם והייתם קדשי׳
כי קדוש אני ״

ברוך רחמנא דסייען

הלכות כלים

ענין
אלו ההלכות לידע שמקבלין טומאה
מכלי אלו הטמאות וכלים שאין מתט׳
מתטמאין · וכיצד מתטמאין הכלים
ומטמאין ״ וביאור ענין אלו בפרקים
אלו ״

פרק ראשון

שבעה
מיני כלים הם שמקבלין טומאה מן ה׳
התורה · ואלו הן · הבגדים · והשקין ·
וכלי עור · וכלי עצם · וכלי מתכות וכלי
עץ · וכלי חרש · הרי הוא אומר מכל
כלי עץ או בגד או שק · וכלי מתכות
שנ׳ אך את הזהב ואת הכסף את ה׳
הנחשת ואת הברזל את הבדיל ואת
העפרת · וכלי חרש נא׳ וכל כלי חרש
אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו
יטמא · ומפי השמועה למדו שזה בכלל
סתורה וכל מעשה עזים לרבות כלים
העשוים מן הקרנים ומן הטלפים
ומן העצמות של עזים ומזה הדין
לשאר מיני בהמה וחיה · וכל כלי עצ׳
עצמות העוף אינן מקבלין חוץ מכ׳
כלים העשוין מכנף העוף בלבד ·
וביצת הנעמית המצופה הרי זה כלי
והן הדוין לענינם מקבלין טומאה כלי
עצם · וקרוב בעיני שטומאתן מדברי
סופרים ״ כלים העשוין מעצמות
חיה אשר בים טהורין · כל שבים ט׳
טהורין ואין מקבלין טומאה מן ה׳
הטומאות ולא טומאות מדרס ״ ואף
האורג בגד מצמר הגדל שבים אינו
מקבל טומאה שנ׳ או בגד או עור מפי
השמועה למדו · מה בגד מן הגדל בארץ
אף עור מן הגדל בארץ · ואם חבר מן
הגדל בים עם הגדל בארץ אפלו חוט
או משיחה אם חברו חבור שמשמש
את שניהם כאלו הן אחד לטומאה
שאם נטמא זה נטמא זה הרי הכל
מקבל טומאה ״ יראה לי שהכלים
העשוין מעור הדג אינן מקבלין ל׳
טומאה כמו עצמותיו · ואם תאמר
והלא הוא כשר לכתוב עליו תפלין
כעור בהמה וחיה · הנה עור הדג
אינו מקבל טומאה · ולא עוד אלא
שאינה פוסקת והיא כשר לתפלין ·
הנה למדת שאין דבר שאינו מקבל
טומאה כשר לתפלין אם אינו לו והמ׳ ״
כלי זכוכית אינן מקבלין טומאה
מדברי תורה וחכמ׳ גזרו עליהן שיהו
מקבלין טומאה הואיל ותחלתן מן
מן החול ככלי חרש ומפני שתוכן ל׳
נראה כברן ולא גזרו עליהן שיטמאו
מאוירן אלא עד שתגע הטומאה ל׳
בהן בין מתוכן בין מגבן ככלי מתכות
ולא גזרו טומאה על פשוטיהן אלא
על מקבליהן · ואין להן טהרה במקו׳
ואין שורפין עליהן תרומה וקדשי׳
שלא גזרו עליהם אלא לתלות ״ כלי
גללים וכלי אבנים וכלי אדמה טהו׳
לעולם ואינן מקבלין טומאה מן ה׳
הטומאות ולא טומאת מדרס לא
מדברי תורה ולא מדברי סופרים ל׳
בין פשוטיהן בין מקבליהן ״ פיל
שבלע הרמון והקיאו דרך בית הרע׳
העושין מהן כלים הרי הן ספק אם
הם כלי גללים או כלי עץ שהרי אפ׳
קליפה שנטמאת ובלעה אותה פיל ל׳
והקיאה דרך בית הרעי הרי היא ל׳
בטומאתה ״ פשוטי כלי חרס כגון
מנורה כסוי ושולחן של חרש וכן
תנורים כהן אין מקבלין טומאה

מן הטומאות אלא טומאת מדרס ולא מ
מדברי תורה ולא מדברי סופרים שנ'
אשר יפל מהם אל תוכו כל שיש לו תוך
בכלי חרש מקבל טומאה ושאין לו
תוך אינו מקבל טומאה ׃ כלי מתכת
אחד פשוטיהן כגון הסכינין והמספרי'
או מקבליהן כגון הירות והקומקמו'
והקומקמוסין הכל מקבלין טומאה ׃
שנ' כל דבר אשר יבא באש בין מקבל
בין פשוט ואפילו תבה או מגדל וכיוצ'
בהן של מתכות שהן מקבלין ארבעי'
סאה בלח שהן כורים ביבש או יותר
מקבלין טומאה שנ' כל דבר ׃ כלי עץ
וכלי עור וכלי עצם מקבלין טומאה
כגון הערבה והחמת וכיוצא בהן מ
מקבלין טומאה מדברי תורה אבל
פשוטיהן כגון הלוחות והכסא וה'
והעור שאוכלין עליו וכיוצא בהן ׃
אין מקבלין טומאה אלא מדברי ס'
סופרים שנ' וכל כלי עור או בגד או ׃
עור וגו' מפני השמועה למדו מה
שק שיש לו בית קבול וכלי עצם כלי
עץ לכל דבר ׃ כ"ה שטומאות פשו'
פשוטיהן מדברי סופרים בשיור ט'
טומאות אבל במדרס הזב וחבריו מ'
מתטמאין מן התורה שנ' כל המשכ'
אשר ישכב עליו כל העשוי למשכב
או למושב כמו שביארנו ׃ וכן כלי
זכוכית העשוי למשכב מתטמאין מ'
מדרס מדבריהם ׃ כל שהוא ארוג
בין שהוא מצמר ופשתים בין מן ה'
הקנבס או מן המשי או משיור דבר
הגדל ביבשה הוא הנקרא בגד לענין
טומאה והלכרים כבגדים לכל דבר ׃
היו חוטי שער הגדולים כשלשלת
או המרוגים בבגדים אחד העשוי ׃
מן העזים או מצמר גמלים או מזנב
הסוס והפרה וכיוצא בהן ואחד הא'
האורג מהן כמו חוטי פשתן או הג'

חוץ מטומאת
מדרס

הגדל כמו חבק של חמור וכיוצא בו'
אבל החבלים והמשיחות השזורים
בין מן השער בין מצמר ופשתים ׃
אינן מקבלין טומאה בפני עצמן ׃
כל הכלים העשויין מן הגומא ומן הע'
הערבה ומן הקנים ומן כפות התמרי'
ומן העלין והשריגין ומן קלפי האי'
האילנות ומן החלף כגון הקפיפות ׃
והטרסקלין והמחצלאות והמפצ'
הכל ככלי עץ שהכל גדל מן ה'
הארץ כעץ ׃ אחד כלי חרש ואח'
כלי נתר לכל דבר ׃ כל כלי העשוי
מן העפר ומן העפרות ואחר כך ׃
שורפין אותן בכבשן הרי זה כלי ח'
חרש והתנור והכירים והכופח וכיוצ'
בהן מישור במצות שאופין בהן או
שמבשלין עליהן הכל מקבלין טומא'
דין תורה וטומאתן כטומאת כלי ׃
חרס שוה ׃

פרק שני

העושה
כלי שהוא קבול בכל מקום הרי זה ׃
מקבל טומאה בכל שהוא מן התור'
ואין לכלי קבול שעור והוא שיעשה
דבר של קיימא שאפשר לעמוד ׃
כיצד העושה כיס מן העור המעובד
שאינו נתעבד כלל או מן הנייר אעפ"י
שאין הנייר מקבל טומאה או מקלפת
הרמון והאגוז והאלון ואפילו חקקו
התינוקות למוד בהן עפר או שהתקינו
לכף מאזנים הרי אלו מקבלין טומאה
שתינוק חרש שוטה וקטן יש להן
מעשה אעפ"י שאין להן מחשבה ׃
אבל העושה כלים מן הדלעת והאתרג
והדלעת היבשים שחקקום ואחר כך
וכל כיוצא בהן טהורין לפי שאין אוכ'
אוכלין אותן אחר מעט ׃ קני מאזנים
והמחק שיש בהן בית קבול ומתכת

והאוסל שיש בו בית קבול מעות וקנה
של עני שיש בו בית קבול מים ומקל
שיש בו בית קבול מזוזה או מקום
מרגלית ומשחות של עץ שיש בה
בית קבול שמן ולוח פנקס שיש בו
בית קבול שעוה כל אלו וכיוצא בהן
אעפ"י שפשוטי כלי עץ הן הואיל ויש
בהן בית קבול כל שהוא מקבלין טו'
טומאה דין תורה ׃ ואין טמאין מן
התורה אלא בית קבולו בלבד שיש ׃
בהן והמשמש את בית קבול משמש
הכלי שבית הקבול עשוי לו אבל היתר
על הצורך משמש הכלי הפשוט טהו'
מן התורה וטמא מדבריהם כמו ש'
שביארנו ׃ בית קבול העשוי למ'
למלאותו אינו בית קבול כיצד בקעת
של עץ שחוקקין בה בית קבול ותוק'
ותוקעין בה חסרון של ברזל של נחו'
הרי אינה מקבלת טומאה שאעפ"י
שיש בה בית קבול הרי נעשה למ'
למלאותו וכן כל כיוצא בזה ׃ ואם היתה
של צורפין הרי זו מקבלת טומאה
מפני שהן מגביהין הברזל בכל עת
ומקבצין את שיפות הזהב והכסף
המתקבצות שם תחת החסרון והרי
נעשה לקבלה וכן כל כיוצא בזה ׃
חבה החקוק שתחת המטות ׃
והמגדלות וכיוצא בהן אעפ"י שהוא
מקבל טהור ואין בו משום כלי קבול
לפי שאינו עשוי לקבלה אלא לסמך
בו לבדו ׃ שפופרת הקש מקבלת
טומאה ככל כלי העץ שמקבלין ׃
טומאה ואפילו אינה יכולה לקבל אלא
אלא טפה אחת ׃ ושפופרת הקנה
שחתכה לקבלה אינה מקבלת טומ'
עד שיוציא את כל הסכי ׃
הלבן שבתוכה ואם לא נחתכה ל'
לקבלה הרי היא מפשוטי כלי עץ ׃
אבל שפופרת של פקועות וכיוצא'

כהן אינן כלום אלא כאוכלין הן חש'
חשובין ״ שפופרת שחתכה ונתן
בה את המזוזה ואחר כך נתנה ל'
בכותל אפילו נתנה שלא כדרך קבלת
מקבלת טומאה ׳קבעה בכותל אם
קבעה כדרך קבלתה מקבלת טומאה
שלא כדרך קבלתה טהורה ״ נתן
השפופרת בכותל ואחר כך נתן בה א'
את המזוזה אם היתה כדרך קבלת
הרי זו מקבלת טומאה ושלא כדרך
קבלתה טהורה׳ קבעה בכותל ואפילו
דרך קבלתה טהורה ״ כלי שאורגין
אותו מן הנסרים אף אם השעם ל'
כדי שיניחו עליו הבגדים והחמ וגמור
מלמטה כדי שיתבשלו אם היה ע'
עשוי כמורת שאין לה קרקע טהו'
ואם היה בו בית קבול כשוי הרי זה
מקבל טומאה ״ סנדל של בהמה
של מתכת טמא ושל שעם טהור׳
שאין זה חשוב מכלי הקבלה ״
הכדור והמגלית בעור והמעילה ונש'
ונשאר מקומה עמוק הרי זה מ'
מקבל טומאה עד שיפשט שכל כלי
קבול מקבלין כל שהן והרי מקומה
כמו כיס קטן ׳ואם עדיין המעות
אינו מקבל טומאה שאין עליו צורת כ'
כלי ״

פרק שלישי

כל כלי

עץ העשוי לנחת אפילו אינו מקבל
אלא דבר מועט אינו מקבל טומאה
לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים׳
וכל כלי עץ שהוא עשוי להטלטל
מלא וריקן כשק אפילו היה מחזיק
מאה סאה ואע״פ שיש לו שולים
הואיל ואינו עשוי לנחת הרי זה ל'
מקבל טומאה דין תורה כשיור פי
קבול׳ וכל כלי עץ שהוא סתם אם הי'
לו שולים וישב עליהם על הקרקע כדי ש'
שלא נוח להתגלגל והיה מחזיק ארבע'
סאה בלח שהן כורים ביבש אינו מ'
מקבל טומאה כלל לא מדברי תורה
ולא מדברי סופרים ׳מפני שחזקתו ל'
שהוא עשוי לנחת ״ ודברים אלו דברי
קבלה הן ״ ומפני השמועה למדו ל'
מה שק שהוא מתטלטל מלא וריקן
אף כלי לא יטמא אלא אם כן היה
מתטלטל מלא וריקן להוציא כלי
עץ העשוי לנחת כמו שדה תיבה
ומגדל וכוורת הקש וכוורת הקנים
ובור ספינה אלכסנדרית וכיוצא ב'
בהן אם היו מחזיקין ארבעים ס'
סאה אין מקבלין טומאה ״ ואלו
הן הכלים של עץ שהן עשויין להט'
להטלטל במלואן ״ דרדור שמניחין
אותו על העגלה וקוסטות המלכים ל'
ועריבת העבדן ובור ספינה קטנה
והיא הספינה הקטנה שאינה יכול'
להלך באמצע הים הגדול ׳והארון ל'
כל אחד מחמשת כלי עץ אלו אע״פ
שמקבלין יתר מארבעים סאה הרי
אלו מקבלין טומאה שלא נעשו ל'
מתחלתן אלא לטלטל מליאין ״
ושאר כל כלי העץ אם היו מקבלין
ארבעים סאה ויש להן שולים חז'
חזקתן שאינן עשוין להתטלטל במ'
במלואן לפיכך אין מקבלין טומאה ״
וכן כלי העצם וכלי העור המקבלין ל'
ארבעים סאה בלח אינן מקבלין טומ'
טומאה אלא אם כן נעשו מתחלתן
להתטלטל כשהן מלאין ״ השדה
והתבה והמגדל של זכוכית המחזיקין ש'
במדה טהורין ׳ושאר כלי זכוכית ל'
אע״פ שמקבלין ארבעים סאה הרי
זה מקבלין טומאה׳ וזה חומר ב'
בכלי זכוכית מכלי העץ ״ וכל כלי
שיש בו אמה על אמה ברום שלש
אמות הרי הוא מחזיק ארבעים סאה
בלח׳ וכשמודדין את הכלי מודדין
אותו מבחוץ אם היה בו אמה על
אמה ברום שלש אע״פ שאין תוכו
אלא פחות מזה הרי זה טהור ש'
שאין תוכו אלא פחות מזה הרי זה
טהור שאין עובי הדפנות ממעט
אבל עובי הרגלים ועובי הזר אם
היה לו זר אין נמדדין עמו ״ היה
בתוך הכלי תבה קטנה כמו אוכב'
שבתוך השדה בזמן שהיא נשמט'
אינה נמדדת עמה ואינה חבור לה
ואינה מעלת עמה באהל המת ואם
אינה נשמטת נמדדת עמה והרי
היא ככלי אחד ״ היה לכלי כסוי קמ'
קמור בזמן שהוא קבוע נמדד עמו
ואם אינו קבוע אינו נמדד עמו׳ היו
בו מגורות מבפנים נמדדות עמו ל'
ואם היו המגורות מבחוץ אינן נמ'
נמדדות עמו ״ כלי עץ שאינו מ'
מקבל ארבעים סאה כדרכו אלא אם
כן הטהו על צדו או סמכו בדבר אחר
הואיל ומקבל ארבעים סאה מכל מקו'
טהור ״ השדה והתבה והמגדל
שנטלה אחת מרגליהן אע״פ שלא
נקבו אלא הרי הן מקבלין הרי הן
טהורין ועדין שולים יש להן וחזו'
וחזקתן שהן לנחת כשהיו ״

פרק רביעי

שלש

מדות בכלי עץ שאינן עשוין לקבלה׳
כל כלי עץ שהוא עשוי לתשמיש
אדם בלבד כגון הסולם טהור ואינו
מקבל טומאה כלל ׳ולא רבן יוחנן ב'
חכמים לטומאה ״ וכל כלי עץ ה'
העשוי לתשמיש כלים והאדם כ'
כגון השלחן והטבלא והמטה ומוע'
סהן מקבלין טומאה ׳ומבן שהן ל'

לתשמיש יורד ותשמיש משמשיו.
שהרי מניח קערות על השלחן והכוס
על הטבלא והמנעות על המטה
וכן כל כלי עץ העשוי לתשמיש הכלים
בלבד שהרי הוא משמש משמשיו א'
יורד. ואם לא היה משמש את הכלים
אלא בשעת מלאכה בלבד הרי זה ט'
טהור. משלום כגון מנורה של עץ א'
שהיא משמשת את הנר בשעת
הדלקה וכן שמניחין תחת הכלים ב'
בשעת מלאכה וה דפוסין כולן.
ואם היה משמש את הכלים בשעת
מלאכה ושלא בשעת מלאכה הרי זה
מקבל טומאה כגון כסוי הקופסא
וכיוצא בו כגון תיק הסייף והסכין
והרומח והמספרים והתער ותיק
מכחול ובית הכחול ותיק המכתב
ותיק טבלא וסקורטיא ובית החצים
ובית הפגיונות ותיק חלילים וכל אלו
וכיוצא בהן אעפ שאינן אלא משמש
כלים מקבלין טומאה שהרי הכלי צ'
צריך להן בשעת מלאכה ושלא בשעת
מלאכה. אבל כסוי המטה קמטרין
וכסוי תבה וכסוי טני והמכבש של
חרש והכסא שתחת התבה והקמ'
והקמרון שלה והקלב שבונין עליו
תיק הספר ובית הנגר ובית המנעול
ובית המזוזה ותיק נבלים ותיק כנור
והקלב שעל גודלי מצנפת ודפוס א'
של תפלין וסוס של עץ של זמר שמ'
שמשחקין בו ורביעית המרקוננות
וגגות העני וסמוכות המטה ומן
ונקליטי המטה והמזור שתחת
המטה כל אלו וכיוצא בהן טהורין
מפני שהן משמשין כלים בשעת
מלאכה בלבד. אבל המטה אם
היה מלבש כפיקות ויש לו רגלים
שמתחבר בהן עם המטה הרי זה
מתטמא עם המטה שהרי נותנין
אותו לפני המטה והרי הוא כאחד מאי
מאבריה. נסר של שתי לשונות א'
הרי גבוה על המטה אעפ שהוא מסו'
מסורג בחבלים הואיל ואין לו רגלים
טהור מפני שהוא משמש את הכלים
בשעת מלאכה בלבד כולכי בני לוי
שתולין בהן הכנורות שלהן וכלי הע'
השיר שלהן טהורין. ומכבש של
אכשף שהוא מותח עליו את הבגד
טהור מפני שמניח עליו את האבן
מקום החקוק שיש בו ומשמש ע'
עליו ונמצא עשוי לשמש את הכלים
בשעת מלאכה ואינו מתטמא מש'
משום כלי קבול שהרי החקק שבו א'
עשוי להתמלאות באבן. חפויי
המטה טהורין וכן כל החפויין בין שה
שהיו של עץ או של עצם או של ע'
עור או של מתכת טהורין שכל כלי
אשר יעשה מלאכה בהם פרט לחפ'
לחפויי הכלים. וכן כלי עץ או עצם
שיש בהן בית קבול שנפחתו מבפ'
מתכת טהורין ואינן מקבלין טומאה
מאחר שעשה בכולן והעשוי עמוד א'
כמו שביארנו. העושה כלי מקצתו
מן העץ ומקצתו מן המתכת אם א'
היה העץ משמש את המתכת מקבל
טומאה ואם היתה המתכת משמש'
את העץ הכל טהור. כיצד מפתח
של עץ והשנים שלו של מתכת אפ'
אפי' אחת הרי זה מקבל טומאה היה
המפתח של מתכת והשנים שלו של
עץ הכל טהור. טבעת של מתכת
וחותמה של אלמוג טמאה היתה
של אלמוג וחותמה של מתכת הרי
זו אינה מקבלת טומאה והשן של
מתכת או החותם מקבל טומאה א'
בפני עצמו אם לא היה מחובר לעץ.
וכן המעבד והמזרה והמגוב וה
והמסרק של ראש שנפלה אחת מ'
משניהם ועשאה של מתכת הרי אלו א'
מקבלין טומאה. מקל שעשאה בר'
בראשו מסמר כמין רמון כדי שיאחז
בו אינו מקבל טומאה עשאו כדי ש'
שלא תהיה הארץ אוכלת את העץ ה'
מקבל טומאה. וכן מקל שקבע בו
מסמרים כדי להכות מקבל טומאה
שנמצא העץ משמש את המתכת
עשאו לנוי אינו מקבל טומאה שהרי
המתכת משמשת את העץ. וכן
מנקיות של ברזל שקבען במקל או א'
בדלת לנוי טהורין וכן כל כיוצא בהן
משאר כלים.

פרק חמישי

ט'

הכלים אינן מקבלין טומאה עד שת'
שתגמר מלאכתן וכלי עץ מאימתי
מקבל טומאה המטה והעריסה מ'
משישופם בעור הדג גמר שלא לשופ'
הרי אלו מקבלין טומאה. הסלים
של עץ משיחסום שפתותיהן ויכרות
עוקצי השריגין והעצים הקטנים
היוצאין על גב הסל. אבל הסלים של
תמרה אעפ שלא כרת החוצין מבפ'
מבפנים מקבלין טומאה שכן מק'
מקיימין אותן. הסלה משיחסום
פיה ויכרות היוצאין ויגמור התלויות
ובית הכוסות ובית הלגינין אעפ שלו
שלא כרת מבפנים מקבלין טומאה
שכן מקיימין אותן. הקנונים
הגדולים והסוגים הגדולים משיעש'
שני דורים לרחב שלהן ים נפה וכבר
וכף של מאזנים משיעשה דור אחד
לרחב שלהן. הקופה משיעשה
שתי עפירות לרחב שלה והערך מש'
משיעשה בו עפירה אחת אעפ של
שלא גמר גבהן מקבלין טומאה ש'
שהרי כלים ולא שמעשו והרי עורת

הכלי עליהן. ולמה זה דומה לכגד של
שנארג מקצתו. המחוצלות ומש
משיכרות הוצין והוא גמר מלאכה
וכל כלי חנסרים אינן מקבלין טומא׳
עד שיתחסמו שפתותיהן.
גלומי כלי עץ מקבלין טומאה שמע
משנעשה הכלי כצורתו ואעפ׳ ש
שעתיד לתורו בשרד או להשוותו
במחוגה או ליפותו במעצד וכיוצ׳
במעשים אלו ועדין הוא גולם הואי׳
ואינו מחוסר חקיקה והרי השלים
חפירתו הרי זה מקבל טומאה.
וכל גלומי כלי עץ מקבלין טומאה ח
חוץ משל אשכרוע שאין הכלי מהם
חשוב מהם כלי עד שתתיפה.
וקרוב בעיני שכלי עינם כלי של אש׳
ואשכרוע ואין גלומיהן מקבלין טומא׳.
כלי עץ שאין עליו צורת כלי אעפ״ש
שמשתמשין בו אינו מקבל טומאה.
ארוכות של נחתומין שסודרין עליה
החלות כשהן מבן מתטמאות שהרי
צורת הכלי עליהן ושל בעלי בתים אינן
אינן מקבלין טומאה. ואם צבען אותן
בסקרא או בכרכום וכיוצא בהן מ׳
מתטמאות שהרי נעשת להם צורת
כלי. סרור של נחתומין שנותנין
בו הכיכים שמקטפין בו טמא. ושל
בעלי בתים טהור. ואם גממו ל׳
ארבעה רוחותיו מתטמא נשרף אר׳
מרוח אחת טהור. והלוח שעורכין
עליו מתטמא. כלי של עץ שהסותים
מרקדין עליו את הסלתים מתטמא
ושל בעלי בתים טהור. רחת הגרוסו׳
מתטמאה ושל אוצרות טהורות.
של גתות מתטמאה ושל גבנות טה׳
טהורה. זה הכלל העשוי לקבלה מק׳
מקבל טומאה והעשוי לכנס בו טה׳
טהור. כל התלוין טהורין חוץ מאת
מתלוי נפה של סלתים ותלוי כברה

של גבנות ותלוי מגל יד ותלוי מקל ה׳
הפלשין מפני שהן מסייעין בשעת
מלאכה. זה הכלל כל העשוי לסייע
בשעת מלאכה מתטמא העשוי ל׳
לתלות בו הכלי בלבד טהור. נבלי
המשוררין מתטמאין ונבלי בני לוי
שמזמרין בהן במקדש טהורין.
הכטנין והנקטמון והאירוס מת
מתטמאין. מעורת החולדה מתטמ׳
ושל עכברים טהורה לפי שאין בהן
בית קבול ואין עליה צורת כלי.
הוצין שאורגין מהן כמין קפיפה שמ׳
שמניחין בה התאנים וכיוצא בהן
מתטמאה. ושאורגין מהן כתבנית
מגורה גדולה שאוצרין בה החטין
טהורה שאין צורת כלי עליה. עלין
שאוסרגין אותן כמו סיגו סביב לעירו
טהור. ואם עשו סיג של נסרים
מתטמאין. חותל של הוצין שמניח
בו הרוטב וכיוצא בו ואם הוא צוק ל׳
לתוכה ונוטל מתוכו מתטמא. ואם
אינו יכול ליטול מה שבתוכו עד
שיקרענו או יתירנו או שחשב ליטול
מה שבתוכו ולהרקו טהור. וכן
הקן שהוא משתמש בה ומשליכה
אינה מקבלת טומאה. ואם חשב
עליה מקבלת טומאה. השופר
אינו מקבל טומאה חתכו לחיות ק׳
קרן תשמיש מקבל טומאה. קערה
שקבעה בשדה תבה ומגדל אם ה׳
היא כדרך קבלתה הרי זו מקבלת ט׳
טומאה. ואם קבעה בדופן שהרי
אינה מקבלת עד שמוטין השדה
על צדה הרי זו כמו השדה וטהור.
היוקנו והרטוב והטלוב על של
טהורין. האוזר והפיעור והעודר
סכין מתטמאין שהרי צורת כלי ע׳
עליהן. הספסלין של מלמדי תנוקו׳
ושבפונדקיות אעפ״י שהן נקובין ל׳

ומכניסין בהן את הרגלים הרי אלו ט׳
טהורין. קבע בהן רגלים במסמר מ׳
במסמר מקבלין טומאה. זה הכלל כל
שנטל ואין רגליו נטלות עמו טהור.
וכל שנטל ורגליו נטלות עמו אם היה
כלים של עץ או של עצם מקבל טו׳
טומאה. היתה אחת מרגליו של אבן
אינו מקבל טומאה.

פרק ששי

כל כלי שנטמא או
כלי שנשבר אחר שנטמא ונפסדה
צורתו ותשמישו טהור בשבירתו.
וכן כלים שנשברו כשהן טהורין ל׳
שבריהן אינן מקבלין טומאה.
כמה שעור השבר שישבר כלי ה׳
עץ או כלי עצם ויהיה טהור. כל
כלי בעלי בתים שעורן כמוציא ה׳
כיצד משיבקב הכלי ויוציא רמון ל׳
טהור. והרמון שאמ׳ חכמ׳ בינוני לא
גדול ולא קטן לפי דעתו של רואה
ויהיו בכלים שלשה רמונים אחוזין
זה בזה. נקב הכלי כמוציא זית
וסתמו וחזר ונקב כמוציא זית וס׳
וסתמו עד שהשלימו להיותו רמון
אעפ״י שהוא סתום טהור שהרי ל׳
נעשו לו פנים חדשות. כלים
העשוין מתחלה נקובין כמוציא ל׳
רמון כגון הסל והפולחין של גמלים
ומפירות הרי אלו אינן מקבלין ט׳
טומאה עד שיקרעו רובן. ומפולו
ומפירות שעשה להם קנים מלמע׳
ומלמטן לחזק טהורה. עשה להן ב׳
גפין כל שהן אעפ״י שהיו כמה נקוב
כמוציא רמון הרי זו מקבלת טומא׳.
כל הכלים שאינן יכולין לקבל רמ׳
רמונים כגון הרובע וחצי הרובע
והקיכומים הקטנים שעורן כמוציא
זית. נטמאו שפתותיהן אם משיור

כהן כדי לקבל כל שהן טמאין ״ הסל׳
של פת שעשאן ככברות של פת ׳ קליעת
הגמים משתמשין לאגודות של ירק
טהורה ושל בעלי בתים כמו עריין ל׳
תבן ושל כלים בגבבה ״ בית קיבול
שאינו מקבל קערות הואיל ומקבל
תמחויין הרי זה מקבל טומאה ׳ וכן
בית הרמון שאינו מקבל משקין ל׳
הואיל ומקבל את הרמון הרי זה מ׳
מקבל טומאה ״ כלי עץ שנחלק
לשנים טהור והע״ע שהן מקבלין
על דפנותיהן כלפסים חוץ מכלים
של עץ שהעץ אין מקבלין כלי בפני
עצמו ומתחלת עשייתן כגון הש׳
השולחן הכפול שמתחלתו היה נע׳
נעשה שני חלקים והרי הוא כש׳
ומפשט כגון התמחוי המזנון ש׳
שהוא כולו קערות קערות והרי כל
חלק מחולקין קערות שלמות וכגון
הכסא הכפול וכל כיוצא באלו ״
וכן בית הלגינין וביתהכוסות של עץ ש׳
שנפחת אחד מהן וזה שנפחת טהור
ואינו חבור לשאר הבתים ׳ נפחת הע׳
השני הרי זה טהור ואינו חבור לו ״
נפחתו שלשתן כולו טהור וכן כל כיו׳
כיוצא בכלים אלו ״ משפלת שאחד מ׳
גבוהה וזויותיה יורדות ונפחתה מ׳
מצד אחד טמאה מפני שהיא מקבלת
מצד השני ׳ נפחתה מצד השני טהור ״
השולחן והדלפקי שנפחתו מקבלי׳
טומאה עד שיחלקו ויבטל כל חלק מ׳
מחברו ׳ נטלה אחת מרגליהן טהורין ׳
וכן אם נטלה השניה ׳ נטלה השליש׳
אם חשב עליהן שיאכל על שולחן זה
או על דלפקי זה כמו שאוכל בטבליא
הרי אלו מקבלין טומאה ואם לא ל׳
חשב עליהן טהורין ״ כלי נסרים
שנסרו שפתותיהן טהורין ׳ ואם ל׳
נשאר מחסום שפתותיהן כל שהו

הרי אלו מקבלין טומאה ״ טבליא ל׳
שאולה עצים ונקבעה טהורה ׳ חפה
בנסרים מקבלת טומאה ׳ ספסל שנפ׳
שנתפרק טהור ׳ סרגו במשיחות או
בחבלים מקבל טומאה ״ הסלים של
גמלים שהתירן טהורין ׳ חזר וקשרן
מקבלין טומאה מתטמאין ומתטהרי׳
אפילו עשרה פעמים ביום ״ השולחן
והדלפקי שחפן בשיש ושייר בהן ל׳
מקום הנחת הכוסות מקבלין טומאי׳
ואם חפה הכל טהורין בין בפני ש׳
שאינן עומד בין שחפה את לבזבזין
בין שלא חפה את לבזבזין בין שהן
של עצים חשובין כגון של אשכרוע
וכיוצא בו בין שהיו של שאר עצים
הואיל וחפן כולן מאז שבורין ״

פרק שביעי

כלי

עץ מאימתי מקבלין טומאה ׳ התב׳
התרווד וכיוצא בו משיחסום שפת
שפתותיו ויגרור את הקוצים הקטנים
היוצאים על גב העץ ויעשה את ל׳
קיחותיו ׳ הקורטיה משיחסום ו׳
ויגרור ויעשה ענעותה ׳ קטבליה ל׳
משיחסום ויגרור חכר והכסת של
עץ משיחסום שפתותיהן ויגרור את
הקוצין היוצאין וכן כל כיוצא בהן ״
התפילין משיגמור הקציעה ולפני
שהוא עתיד ליתן בה את הרצועה
הרי זו מקבלת טומאה ״ עור הבסיס
שהוא עתיד לעשות לו טבור עד ל׳
שיעשה לו טבור ׳ הכנף משיקוע
האומנו משיגרוב על האימום אם עתיד
לכרכם ולשרטט עד שיכרכם וישרטט
וכן כל כיוצא בזה ״ עור שאינו ע׳
עליו צורת כלי אינו מקבל טומאה
לפיכך כף של עור שקושרין ולקטי
קוצים על כתפותיהן כדי שלא יכם

הקוץ אינו מקבל טומאה מפני שהו׳
עור פשוט ואין עליו צורת כלי ״ וכן
העור שמולקטין בו גללי הבקר ועור
שחוסמין בו פי הבהמה ועור שמ׳
שמשיבין בו את הדבורים בעת של׳
שלוקחין הדבש ועור שמניפין בו
את הרוח מפני החום הרי הן טהורין
ואין מקבלין טומאה ״ כל בית ה׳
האצבעות של עור טהורות משל׳
קייצים מפני שהיא מקבלת את ה׳
האוג ׳ נקרעה אם אינה מקבלת את רוב
האוג טהורה ״ האבנט של עור ושה
שתופרין הקטנים על ארכובותיהן ל׳
כדי שיתגלגלו בהן על הקרקע מקבלין
טומאה שהרי צורת כלי עליהן ״ וכן
העורות העשויות כמו טבעות שמכ׳
שמכניסין אותן האומנין בזרועות׳
כדי להגביה בגדיהן מעל ידן בשעת
מלאכה מתטמאין כשאר כלי עור ה׳
הפשוטין ״ עור שתופרין אותו כ׳
כמו בית יד ולזרוע של זורי גרנות ושל
הולכי דרכים ושל עושי פשתן מק׳
מקבלין טומאה ׳ ואם היה של צבעי׳
ושל נפחים אינו מקבל טומאה ״ זה
הכלל כל העשוי לקבלה כדי שלא יכה
קוץ וכדי שיאחז יפה יפה מקבלין
טומאה ׳ והעשוי מפני הזיעה כדי
שלא יפסד הבגד שמתעסק בו ל׳
בזיעת ידיו הרי זה מקבל טומאה ״
כמה שיעור הנקב שינקב כלי העור
ויטהר ׳ החמת כדי שתנקב כמוציא
פקעיות של שתי ׳ ואם אינה יכולה ל׳
לקבל שתי הואיל ומקבלת של ערב מ׳
מקבלת טומאה עד שתנקב רובה ״
התרמול שנפחת הכיס שבתוכו ע׳
עדיין התרמול מקבל טומאה ואינו ח׳
חבור לו ״ החמת שהבעים של ד׳
מקבלות עמה ונפחתו טהורות ש׳
שאינן מקבלות כדרכן ״ כלי עור

שיש לה לולאות ושנצות כגון סנדל
ערקי וכיס של שנצות אעפ שכש׳
שכשהן מותרות אין צורת כלי עליהן
הרי אלו מקבלין טומאה כשהן מות׳
הואיל ויכול ההדיוט להכניס השנצ׳
בלולאות ויחזור כלי קבול כשהיה ״
וכן אם נטמאו והסיר את השנצות
מהן ונפסדה צורתן הרי הן טהורין׳
אעפ שאפשר להחזירן שלא באומן ״
כיס של שנצות שנטלו שנציו ל׳
ערך הוא מקבל טומאה שהרי הוא
מקבל׳ נפשט וחזר עור פשוט טהור ״
טלה עליו את הכיסלות מלמטן מ׳
מקבל טומאה אעפ שהוא פשוט ש׳
שהרי יש עליו צורת כלי ״ עור שכרך
בו הקמיע מקבל טומאה פשוטו טהו׳
חזר וכרך בו מקבל טומאה ומטמא
ומתטהר אעפ עשרה פעמים ביום
ועור שכתב עליו את הקמיע טהור
ואם כרת מותנו ועשה חוליא לתכשיט
מקבלת טומאה ״ התפלין של ראש
ארבעה כלים הן הרי שנטמאת במת
והתיר קציצה ראשונה ותקנה הרי ז׳
אב הטומאה כשהיתה ׳וכן אם התיר
השניה ותקנה ואם התיר את ה׳
השלישית ותקנה התיר את הרביעית
ותקנה נעשית כולה ראשון לטומאה
שהרי התיר כל אחת ואחת וחזר
ותקנה כולה וכאלו זו תפלין אחרות
שנגעו בראשונות ״ חזר והתיר
את הראשונות פעם שניה ותקנה הר׳
הרי היא ראשון כמות שהיתה ׳וכן ל׳
אם התיר את השניה ואת השלישית
חזר והתיר את הרביעית ותקנה הרי
כולה טהורה שאין הראשון מטמ׳
כלים מפני שהוא ולד מת שביארנו ״
וכן סנדל שהוא טמא מדרס
ונפסקה אחת מאזניו ותקנה הרי
הוא מדרס כשהיה ׳נפסקה שניה

ותקנה טהור מן המדרס שהרי מע׳
מעשה לו אזנים חדשות ׳אבל טמא
מגע מדרס ׳לא הספיק לתקן את ה׳
הראשונה עד שנפסקה השניה או
שנפסק עקבו או שנטל חוטמו או
שנחלק לשנים טהור ״ מנעל
שנפחת אם אינו מקבל רוב הרגל
טהור ״ תפלין שנטמאו מאימת׳
טהרתה ׳של יד משיתיר אותה מ׳
משלש רצועותיה ׳ושל ראש משיתיר
משלש רוחות ובין קציצה לחברתה ״
הסדור והאיזור והקמיע והתל׳
והתפלין שנקרעו אחר שנטמאו ל׳
הנוגע בהן טמא ובמה שבתוכן ט׳
טהור ״ האוכף שנקרע הנוגע
במה שבתוכן טמא מפני שהתפר
מחברו ונעשה כולו כגוף אחד ״

פרק שמיני

ס׳

כלי מתכות אינן מקבלות טומאה
עד שתגמר מלאכתם כולה ולא יה׳
יהיה הכלי מחוסר מעשה כלל ׳אבל
גולמי כלי מתכות אינן מקבלין טומא׳
ואלו הן ׳גולמי כלי מתכות כל שעתיד
לשופה לחותכו או לשבצו או לגרדו או ל׳
לכרכב או להקיש בקורנס או שהיה
מחוסר אזן או זוגן הרי זה אינו
מקבל טומאה עד שיתקנהו ויפחו
ולא תשאר בו מלאכה כלל ״ כיצד
כגון הסייף אינו מקבל טומאה עד
שישופהו והסכין עד שישחיזנה וכל
כיוצא במעשים אלו ״ לפיכך העושה
כלים מן העשת של ברזל או מן הח׳
החררה של מתכת ומן הסובב של
גלגל ומן הטסים ומן הצפויים ומ׳
ומכני הכלים ומאוגני הכלים ומאוש׳
הכלים ומן השחולת ומן הגרורות ל׳
הרי אלו טהורין ׳מפני שכל אלו שב׳

שנעשו גולמי כלי מתכות הן ״ אבל
העושה כלי משברי כלי מתכות ומן
הכלים שנשחקו מרוב הזמן ומן ה׳
המסמרות שידוע שנעשו מן הכלים
הרי אלו מקבלין טומאה לפי שאין
גולמין ׳אבל מסמרות שאין ידוע
אם נעשו מן הכלים או מן העש׳
הרי הן טהורין ואפילו התקין אותן
לכלי אינן מקבלין טומאה ״
כלי מתכות שאינו מחוסר אלא ל׳
כסוי מקבל טומאה שאין הכסוי
חשוב מגוף הכלי ״ מחט שלא ל׳
נקבה אלא ששה ותקנה מתחלתה
לכך מקבלת טומאה מפני שאוצ׳
בה את הקוץ ׳אבל אם היה עומד
לנקבה הרי היא כשאר גולמי כלי
מתכות ואינה מקבלת טומאה ״
ומאחר שביארנו שגולמי כלי
מתכות טהורין וגולמי כלי עץ טמ׳
טמאין ופשוטי כלי מתכות טמאין
ופשוטי כלי טהורין ״ דין תורה נמ׳
נמצא הטהור בכלי עץ טמא בכלי ל׳
מתכות ׳והטהור בכלי מתכות טמא
בכלי עץ ״ כל כלי המלחמה כגון
הסייף והרומח והכובע והשריין
והמגפים ׳וכיוצא בהן מקבלין טו׳
טומאה ׳וכל תכשיטי אדם כגון ה׳
הקטלה והנזמים והטבעות בין ש׳
שיש עליהן חותם בין שאין עליהן
חותם מקבלין טומאה ׳ואפילו דינר
שנפסל והתקינו לתלות בצואר קט׳
קטנה מקבלת טומאה ׳וכן קמיע
של מתכת מטמא ככל תכשיטי ל׳
אדם ״ כל תכשיטי בהמה והכלי׳
כגון הטבעות שעושין לצוארי ה׳
בהמות ולאזני הכלים טהורין ואינן
מקבלין טומאה בפני עצמן חוץ
מזוג של בהמה וכלים המשמיע קו׳
לאדם ״ כיצד העושה זוגין לחכות

ומכתשת ולעריסה ולמטפחות ס׳
ספרים ולמטפחות תנוקות הרי
אלו טהורין ״ עשה להן ענבלין ה׳
מקבלין טומאה הואיל ונעשו לו
להשמיע קול לאדם הרי הן כתכש׳
תכשיטי אדם ואפילו נטלו ענב׳
ענבליהן מקבלין טומאה שהרי ה׳
הואיל ראוי להקישן על החרש ״
זוג העשוי לאדם אם נעשה לק׳
לקטן אינו מקבל טומאה אלא׳
בענבל שלו שהרי לקול נעשה ואם
נעשה לנוי הרי זה תכשיט ומקב׳
טומאה אע״פ שאין בו ענבל ״
כל הפרצופות מקבלות טומאה ה׳
וכל החותמות טהורין חוץ מחותם
של מתכת שחותמין בו בלבד ׳ וכל
הטבעות טהורות חוץ מטבעת ה׳
האצבע ׳ וכל טבעת שחוגר בה את
מתניו או שקושר אותה בין כת׳
כתפיו טהורה ״ טבעת השיר
של בהמה הואיל והאדם מושך ה׳
בה את הבהמה מקבל טומאה ׳ וכן
מקל של בהמה של מתכת הואיל
והאדם רודה אותה בו מקבל טומא׳ ״
כל הכלים יורדין לטומאתן במח׳
במחשבה ואינן עולין מידי טומאתן
אלא בשנוי מעשה ׳ והמעשה מבט׳
ומבטל מיד המעשה ומיד המחשב׳
והמחשבה אינה מבטלת לא מיד ה׳
המעשה ולא מיד המחשבה ״
כיצד טבעת בהמה או כלים שחשב
להחזירה טבעת אדם הרי זו מקבלת
טומאה במחשבה וכאלו נעשית ה׳
לאדם מתחלת עשייתה ״ חזר
וחשב להניחה טבעת בהמה כש׳
כשהיתה אע״פ שלא נתקשט בה ה׳
האדם הרי זו מקבלת טומאה שה׳
שאין המחשבה מבטלת מיד המח׳
המחשבה עד שיעשה מעשה כגון

שישוף אותה ויתקננה במעשה ה׳
של בהמה ״ היתה הטבעת לא׳
לאדם וחשב עליה לבהמה עדין ה׳
היא מקבלת טומאה כשהיתה ש׳
שאין הכלים עולין מידי טומאתן
במחשבה ׳ עשה בה מעשה ושנה
לבהמה אינה מקבלת טומאה ש׳
שהמעשה מבטל מידי המעשה
וכן כל כיוצא בזה ״ חרש שוטה
וקטן יש להן מעשה ואין להן מח׳
מחשבה כמו שבארנו בענין הכשר
אוכלין ״ זוג של דלת שחשב עליו
לבהמה מקבל טומאה ושל בהמה
שעשהו לדלת אפילו חברו בקרקע ה׳
ואפילו קבעו במסמר הרי זה מקבל
טומאה כשהיה עד שישנה בו מע׳
מעשה בגופו ״ אומן שהוא עוש׳
ומניח הזגין לדלתות ולבהמה ואם רוב
העשוי לדבר המקבל טומאה הכל
מקבל טומאה עד שיפריש ויקצץ
לדבר שאינו מקבל טומאה ׳ ואם רוב
העשוי לדבר שאינו מקבל טומאה ה׳
הרי הכל טהור עד שיפריש ויקצץ
לדבר המקבל טומאה וכן כל כיוצא
בזה ״ וזגין הנרציין בכל מקום
מקבלין טומאה חוץ מן הנרציין
בכרכין מפני שהן לדלתות ״ אומ׳
אומן עשה לו שני זגין אחד לדלת ה׳
ואחד לבהמה ׳ עשה לו שתי מחצלות
אחד לשכיבה ואחד לאהלים ׳ עשה
לו שתי סדינין אחד לצורות ואחד ל׳
לאהלים הרי שניהם מקבלין טומאה
עד שיפריש ויאמר זה לכך וזה לכך ״

פרק תשיעי

ט

כלי מתכות שיש להן שם בפני עצמן
מקבלין טומאה חוץ מן הדלת ו׳
והנגר והמנעול והפותה שתחת
הציר והקורה והעמוד מפני שאלו
עשוין לקרקע או לשמש את הקרקע
אינן מקבלין טומאה ואפילו קודם ש׳
שיקבעו ״ וכל כלי מתכות שיש לו
שם לבדו אינו מטמא בפני עצמו מ׳
מפני שהוא מקצת כלי ׳ כיצד שינים
של פרומביא טהורין ולחיים שלה שע׳
לחיי הבהמה מכאן ומכאן טהורי׳
ואינן מקבלין טומאה בפני עצמן
מפני שאין להן שם בפני עצמן ל׳
ובשעת חבורן הכל מקבל טומאה ״
טסין של ברזל שמניחין על לחיי
האדם בשעת מלחמה אינן מקבלין
טומאה מפני שאין להן שם בפני
עצמן ואם יש בהן בית קבול הם
מתטמאין ככל כלי קבול ״ טס
העשוי כקדרה ומוטה וכעדשה
ומלעה ומרקה הקדרה שלו מק׳
מקבלת טומאה בפני עצמה שהרי
יש לה בית קבול והעדשה מקבלת
טומאה בפני עצמה מפני שיש לה
שם בפני עצמה ׳ והעטרה שלו ש׳
שהיא נכנסת באזן או באף אינה
מקבלת טומאה בפני עצמה מפני
שאין לה שם בפני עצמה ״ היה
הנזם כמין אשכל ונפרק טהור מ׳
מפני שאין לו בית קבול ואין לו לכל
גרגר מהן שם בפני עצמו והרי ה׳
אינו ראוי לתכשיט משנפרק ״
טבעת אחת שמניחין הבנות בית׳
אחת היא הנקראות בירית ואינה מ׳
מקבלת טומאה מפני שאין עליה
צורת כלי תכשיט אלא כמו טבעת
הכלים או טבעת שקושר בה בין
כתפיו ׳ וכל שתי טבעות שמשימין
ברגליהן ושלשלת מוטלת ביניהן ה׳
הרי אלו מקבלות מפני שהן מתכש׳
מתכשיטי הבנות והן הנקראין ל׳
כבלים ״ קטלא חליות שלה של

מתכת והן בחוט של צמר או של
פשתן ונפסק החוט החוליות מקב'
מקבלות טומאה שכל אחת ואחת
כלי בפני עצמו. היה החוט של'
של מתכת והחוליות של אבנים טובו'
של מרגליות ושל זכוכית ונשברו ה'
החוליות והחוט קיים הרי זה מתטמ'
בפני עצמו שהרי קולר מלוא שיור
קטנה. כל הכסויין של מתכת ט'
טהורין ואין מקבלין טומאה מפני
שאין להם שם בפני עצמן חוץ מ'
מכסוי המיחם ומכסוי סני של רו'
רופאים מפני שמניחין בו האיספלנ'
נעשה כלי קבול. כסוי של מתכת
ששפוי ולטשו ועשהו מראה הרי
זה מקבל טומאה. כל המשקלות
של מתכת מקבלין טומאה והן ל'
הנקראין אונקיאות. קנה מאזנים
של עץ שהיו אונקיאות של ברזל ת'
תלויות בו מקבל טומאה האונקיות
התלויות בו. בד"א מאזנים של
מוכרי פשתן ומוכרי צמר אבל ל'
של בעלי בתים אינו מקבל טומאה
עד שיהיו האונקיאות קבועות בו.
משקלות שנשתברו אף על פי
שהחזירן ושקל בהן אינן מקבלות
טומאה. אחד מהן חצי ליטרא ל'
שליש ליטרא רביעי ליטרא הרי אלו
מקבלין טומאה. סלע שנפסלה ו'
והתקינה להיות שוקל בה מקבל ט'
טומאה. אונקלי של תפים טה'
טהורה ושל רוכלים מתטמאה אונ'
אונקלי של נקליטי המטה טהורה
ושל דרגש מתטמאה. אונקלי של מ'
מורת חמרין שמורין בה הרגים ל'
טהורה ושל שרה מתטמאה. אונקלי
של מנורת העץ טהורה ושל שלחן
מתטמאה. זה הכלל כל כלי המח'
המקבל טומאה כפני עצמו אף הת'

התורה הרי אונקלי של מתכת שלו ל'
והשלשלות שלו מקבלות טומאה.
וכלי שאינו מקבל טומאה בפני עצ'
עצמו כגון פשוטי כלי עץ וכלי העץ
הבאין במדה וכיוצא בהן אונקלי ל'
של מתכת שלו והשלשלות שלו אינן
מקבלות טומאה וכולן אחת אחת
בפני עצמה טהורה שאין האונקלי
או השלשלות כלי בפני עצמן אלא ל'
הרי הן מיקצת כלי ואפילו אונקלי ל'
שבכתלים שתולין בהם הכלים והבג'
והבגדים וכיוצא בהם טהורה.
שלשלת שיש בה בית נעילה מתטמא'
והעשויה לכפה טהורה. שלשל'
של סיטונות מתטמאה מפני שהן
נועלין בה את החנויות ושל בעלי
בתים טהורה שאינה אלא לנוי.
שלשלת של מושחי קרקע והאתדות
שלהן שתוקעין בקרקע בשעה של'
שמושחין מקבלין טומאה ושלשלת
של מקוששי עצים טהורה לפי שהן
משמשות את העץ. שלשלת דלי
גדול ארבעה טפחים ושל קטן ל'
דלי מתטמאין עם הדלי מפני שהוא
צריך הדלי והשיור טהור לפי שאין
לו שם בפני עצמו. ושלשלת דלי קטן
עשרה טפחים. הכדור של מתכת
והסנדן והקמטר של בנאי והדקר
של חרס וחמור של נפח והמסמר'
והמשקולות של בנאין והמרים של
ברזל שחובטין בהן את החותים ל'
והאפרכס של מתכת והמור של ל'
שכורתין בו הסופרים ראש הקולמ'
הקולמוס של קנה והקולמוס של
מתכת והכנה שמשרטין בהן הס'
הסופרים כל אלו מקבלין טומאה
שכל אחד ואחד יש לו שם בפני עצמ'
עצמו וכן כל כיוצא
בזה.

פרק עשירי

מסגרות

שלשה חדקין בהן את התקרה העשוי'
להקוע אותה בנגבים ואין מקבלין ט'
טומאה וכן המסגרות שתוקעין ל'
אותן בכתלים לתלות בהן. ואם התקין
המסמר להיות כלי בפני עצמו אין
מקבל טומאה. כיצד מסמר ש'
שהתקינו להיות פותח ונועל בו ל'
או להיות מוציא בו את הפתילה
או שנתנו בריחים של יד או של ח'
חמור הרי זה מקבל טומאה. התקי'
להיות פותח בו את החבית טהור
עד שיצרפנו. מסמר שהוא ע'
עשוי כמו סימן לשמירת הפתח
אינו מקבל טומאה. וכן מסמר ל'
של שולחני שהוא תולה בו את הא'
המאזנים והכיס טהור. וכן תורי ל'
המגרדות טהורות אע"פ שמסירין
אלו ומשובן בעיהם ומשיור מסיח
התקינה. מסמר הגרע והוא הכ'
הכלי שמקיזין בו את הדם מקבל
טומאה. מסמר של אבן השעות
טהור. מסמר הגרדי והוא חייט
המסמר הארוך כמו שפוד שכל
שמכנים בו הארג שפעית חקע'
או הען ולופף עליה חוטין מקבל
טומאה. אלו כלי מתכות המ'
המתטמאות בעגלה העגל של מ'
מתכת והקטרב והכנפים המקבלו'
את הרצועות וברזל שתחת צוארי
בהמה והסורך והמאזר והמתחזי'
המגבל והעבירה והמסמר המחבר
את כולם. ואלו טהורין בעגלה
העגל של עץ והמעצה וכנפים ש'
שעושין לנוי והשפופרת המש'
המשמיעות את הקול והאבר ש'
שבצד צוארי בהמה והסובב של

גוגו והטסין והעששין ושיור כל המסמרי
שבה כל אלו טהורין׳ עקל בית הבד
מקבל טומאה מדרס של גרסות אע״פ
שהוא טהור אם היתה תחתיו עגלה
של מתכת הרי זו מקבלת טומאה׳
רחים של פלפלין מקבלת טומאה
משום שלשה כלים׳ משום כלי קבול
ומשום כלי מתכות ומשום כברה׳
חדות של מתכת שמגל של מעלה פני
אינה מקבלת טומאה׳ ושל רופאים
מקבלת טומאה מפני שמוכיחין בה
האיספלנית ותולה בה המספרים׳
טסין של מתכת שמגביהין בהן את
הקדרה מקבלין טומאה והקבועין
בכירה טהורין׳ והמלקחים שאומ׳
שממעך בהן את הפתילה מקבלין
טומאה והצנורות שתופסות את
הרחים מלמעלה אינן מקבלות טומא׳
שאינן עשויות אלא לחזק׳ קולסטר
שנועלין בה את הדלתות אם היתה
של מתכת מתטמאה׳ היתה של עץ
ומצופה מתכת טהורה׳ המפץ
והפרוה טמאין׳ פיקה של מתכת ט׳
טהורה לפי שאינה משמשת את ה׳
העץ׳ הכוש והאימה והמקל וה׳
והסמפונית והחליל של מתכת מקבלין
טומאה היו של עץ ומצופין מתכת
טהורה חוץ מסמפוניה שיש בה
בית קבול כנפים אע״פ שהוא מצ׳
מצופה טמאה׳ החצוצרת ש׳
שהיא מפוצלת חליות חליות אם אין
יודע להחזירה אלא אומן הרי זה
מקבלת טומאה כשהיא מחוברת׳
ואם יכול לפרקה ולהחזירה אינה
מקבלת טומאה׳ והקצה שאומן
עליו את הפה בשעת תקיעה מקבל
טומאה בפני עצמו׳ והקצה האחר
הרחב אינו מקבל טומאה בפני עצמו
ובשעת חבור הכל טמא׳ כיוצא בו

קנה מנורה בפני עצמו אין מקבלין
טומאה מפני שיש להן שם לוי׳
הפרח שלה והגביעים מתטמאין בפני
עצמן ובשעת חבור הכל מקבל טו׳
טומאה׳ קורת המעים שהיא
המוסירה שיש בה לשונות של מתכ׳
מקבלת טומאה ושמניחין אותה
ברגלי האיסדין טהורין והקולר מ׳
מקבל טומאה׳ מגרה שעשה
שיניה לחור הדלת אע״פ שמשתמש
בה אינה מקבלת טומאה ואם מש׳
משנעשית עשויה לחור הדלת הרי
היא בטומאתה עד שיקבענה במס׳
מסמר׳ הקבה בין מלמעלה בין מ׳
מלמטה בין מן הצדדין טהורה׳

פרק אחד עשר

כמה שיעור השבר שישבר כלי מתכ׳
ולא יקבל טומאה או יטהר מטומ׳
מטומאתו׳ הכל לפי מה שהוא כל׳
מה שהכלי יכול לעשות מעין מל׳
מלאכתו עדין הוא כלי וחשוב כלים
שלם׳ כיצד דלי של מתכת שנ׳
שנשבר והרי הוא יכול למלאות בו
הרי הוא כלי כשהיה׳ הקומקום כ׳
כדי לחם בו חמין׳ המיחם כדי ל׳
לקבל סלעים׳ האפס כדי לקבל קתנ׳
של מתכת׳ הקיתון כדי לקבל פרוטו׳
מדות היין כדי למוד בהן את היין׳
ומדות השמן׳ מסננת של חרדל
שנפרצו בה שלשה נקבין מלמטה
זה לתוך זה טהורה לפי שאינה מע׳
משמשת מעין מלאכתה׳
מגריפה שנטל כפה אע״פ שהיא בק׳
בקורנס טהורה שאינו עושה מעין
מלאכתה אלא מעין הקורנס והיא
לא נעשית לתקוע בה כקורנס וכן

כל כיוצא בזה׳ מסרק של צמר כ׳
שנטלו שניו ונשתייר בו שלשה כ׳
במקום אחד טמא׳ היתה החיצונה
אחת מן השלשה טהור לפי שאינו
יכול לסרוק בו מפני שהחיצונה אינה
מועלת לסריקה׳ וכל שאינו עושה
מעין מלאכתו כלי מתכות׳ נטלו
מן המסרק שתים ועשאן למלקטת
טמאות׳ אחת והתקינה לנר או ל׳
למתוח עליה החוט לרקום מקבלת טו׳
טומאה׳ ואם היתה השן עבה וגד׳
וגדולה אע״פ שלא התקינה הרי זו מ׳
מתטמאה בפני עצמה׳ מסרק
של פשתן שנטלו שניו ונשתייר בו
שתים טמא נשתייר בו אחת טהור׳
הכדורים שנשברו ומזבלי של
שוקן קיימות טמאין שהרי אפשר
להוציא בהן הדלי מן הבור כשהיו
מקודם׳ מגרה שנטלה שנה כ׳
אחת מבינתים טהורה נשתייר בה מ׳
מלא הסיט במקום אחד טמאה ש׳
שהרי אפשר לגור בשיור׳
המעצד והאיזמל והמפסלת והמקדח
שנפגמו עדין מקבלין טומאה׳ נטל
חסומן טהורין׳ וכן שנחלקו לשני׳
שנים חוץ מן המקדח שהרי אינו
יכול לנקוב בו׳ והדרבן בפני עצמו
אינו מקבל טומאה מפני שהוא כ׳
מקצת כלי׳ הסייף והסכין והעקום
כמו מגל הרוחה ומגל יד ומגל קציר
וזוג מספרים קטנים של בעלי בתים
וזוג של מספרים גדולים של ספרים
שנחלקו כל חלק וחלק מקבל טומאה
מפני שהוא עושה מעין מלאכתו׳
ומספרת שנחלקה לשנים טהורה
לפי שאינה מעברת את השער אלא
בדוחק׳ שריון שנחלק לארכו כ׳
טהור׳ לרחבו אם משמש מעין מל׳
מלאכתו ראשונה טמא׳ ומאימתי כ׳

טהרתו משיקלה ואינו משמש מעין
מלאכתו׳ כלה ומשתייר בו רובן יוסי׳
מלמעלה טמא ולא מלמטה טהור׳
קצץ ממנו ועשה חוליין לתכשיט׳
הרי זו מקבלת טומאה׳ ששירת
של זהבים ושל זגגים ושל נפחים ונ׳
ושל עשוי זכוכית שנחלקה לאורכה
טהורה׳ לרחבה אם משמשת מעין
מלאכתה ראשונה טמאה ואם לאו
טהורה׳ כליו של ספרים ושל
רופאים ושל עשוי זכוכית שנחלקה
לשנים טהורה ושל נפחים טמאה׳
מפני שהוא בתחלה חותה בה את׳
הגחלים ועכשיו חותה בה את הגח׳
הגחלים׳ מריצה של מתכת שני׳
שנשברה אם שנששתה יום יצה
מריצה את רוב הפנים טהורה׳ היא׳
מריצה רוב הפנים עדין היא כלי כל׳
משהיתה׳ מחט שנטל קצתה
הנקוב או עוקצה טהורה ואם הת׳
התקינה ולפף עליה את החוט לרק׳
לרקום בה טמאה מפני שהיא רא׳
ראשונות בקיעה השני׳ המחט
שלופפין עליה השני או הזהב וכוצו׳
בהן כדרך שהרוקמין עושין בין ש׳
שנטל הנקב שלה בין שנטל עוקצה
טמאה שאין מלאכתה תפירה׳
מחט שהעלתה חלודה אם מעכבת
את התפירה טהורה ואם לאו טמא׳
הסייף והסכין שהעלו חלודה
טהורין׳ שפך והשחיזן חזרו לטו׳
לטומאתן הישנה׳ וכן צנורה שפש׳
שפשטה טהורה׳ כפפה חזרה לטו׳
לטומאתה הישנה׳ ומפתח עקום
כמין ארכובה שנשבר מתוך ארכ׳
ארכובתו טהור׳ וכן מפתח העצ׳
העשוי כמין גם שנשבר מתוך גמ׳
גמו טהור שהרי אינו יכול לפתוח
בהן והרי אינן משמשין מעין מ׳

מלאכתן׳ היו בו שנים ונקבים טמא׳
שעדיין מפתח הוא׳ נטלו השנים טמ׳
טמאה מפני הנקבים׳ נסתמו הנקבים
טמאה מפני השנים׳ נטלו השנים
ונסתמו הנקבים או שנפרצו הנקב׳
זה לתוך זה טהור׳ כלי שיש
בראשו האחד כף להרים בו את הדשן
ובראשו השני מזלג ליטול בו בשר
שנטל כפו טמא מפני שניו׳ נטל׳
שניו טמא מפני כפו׳ וכן מכחול
שנטל כפו שגורפין בה את הכחול
טמא מפני הזכר שכוחלין בו העינ׳
נטל הזכר טמא מפני הכף׳ כלי
שבראשו האחד כף כסבסה לעלות
עלין ובקצה השני שנים להוציא ב׳
בהן הבשר מן הקדרה או מעל הא׳
האש נטלה כפו טמא מפני שניו׳
נטלו שניו טמא מפני כפו׳ וכן עט
של מתכת שכותבין בראשו האחד
ומוחקין בראשו השני נטל הכותב
טמא מפני המוחק׳ נטל המוחק ט׳
טמא מפני הכותב׳ וכן כל כיוצא
בו והדין שיהיה המשויר יכול לעשו׳
מעין מלאכתו׳ כיצד עט שנטל
המוחק שלו ונשייר הכותב אם כ׳
נשייר מאורכו כדי שיגיע לקשרי
אצבעותיו טמא שהרי אפשר ל׳
שיאחז בו ויכתוב בו׳ נטל הכותב
ונשייר המוחק אם נשייר מאורכו
מלוא פס ידו טמא שהרי אפשר
למחוק בו נשייר פחות מזה טהור
וכן כל כיוצא בו׳ קרדם שנטל
עושפו והוא העץ שחורש ועוקר
בו טמא מפני בית בקועו׳ נטל בית
בקועו טמא מפני עושפו׳ נשבר
מקופו טהור׳ חרחור שנפגם כ׳
עדיין הוא כלי עד שיבטל רובו נשבר
מקופו טהור׳ המרדע המלמד
חוזר עין אורך עבה ומוזר מסמר׳

חד תקוע בקישתו מלמעלה וזה המ׳
הברזל נקרא מלמד ומקצה השני
מלמטה ברזל כמין רומח והעץ נכ׳
נכנס בו וזה הברזל נקרא חרחור׳
מינקת של מתכת שהיא כמו
שפופרת שנטמאה משיקבעו אותה
בכלי או בדלת וחבר אותה עם ה׳
העץ טהורה׳ לא נטמאת וקבעה
בכלי או בדלת הרי זו מקבלת טומאה
במקומה שכל כלי מתכת שקבעה
בקורה או בכותל מקבלין טומאה
משהיו עד שישנו מעשיהם׳
לפיכך של טחווים של מתכת שק׳
שקבעו בכותל טהור׳ וכן כל כיוצא בו׳
ושאר כלי מתכות שנקבעו בין כ׳
בפשוטיהן בין מקבליהן מקבלין טו׳
טומאה כשהיו׳

פרק שנים עשר

כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו
טהרו מטומאתן׳ חזר ועשה כלים
משבריהן או שקבץ שבריהן ועשה
מהם כלים אחרים הרי אלו כשאר
הכלים הטהורים שלא נטמאו מקוד׳
שהן מקבלין טומאה מכאן ולהבא׳
וכן כלי מתכות שנשברו אחר
שנטמאו טהרו׳ התקין וחזר ועשה
מהן כלים אחרים חזרו לטומאתן ה׳
הישנה׳ ואין לכלי מתכות טהרה ע׳
עד שיטבלו במי מקוה כשהן של׳
שלמים׳ אבל ישברו שבורים וחזרו
כלי מתכות לטומאתן הישנה מדברי
סופרים׳ ומפני מה גזרו על כלי מ׳
מתכות שיחזרו לטומאתן הישנה
גזרה שמא יטמא לו כלי ויתמכן ו׳
ויעשה ממנו כלי אחר בו ביום ויום
תנוור שהוא טהור כדין תורה ימו׳

לוג׳ השבירה מטהרת והטבילה מטהר׳
כשם שאם נשבר והתקין ונעשה לו
חותם כשהיה הרי הוא טהור בו ביו׳
כך אם הטבילו אע״פ שהוא כשהיה
הרי הוא טהור בו ביום ויבוא לאחר
שאין הכלים צריכין הערב שמש ל׳
ומפני חשש זה גזרו עליהן טומאה׳׳
אחד כלי שנטמא במת או בש׳
בשאר הטומאות אם התקין חזרה לו
לטומאתו הישנה עד שיטביל׳ נטמא
במת והזה עליו בשלישי ואחר כך
התקינו ועשהו כלי אחר והזה עליו ב׳
בשביעי והטבילו הרי זה טמא ואין
הזיה קודם היתך מצטרפת להזיה
שלאחר היתך ואינו טהור עד ש׳
שיזה עליו שלישי ושביעי ויטביל
כשהיה כלי קודם שבירה או יזה עליו
שלישי ושביעי ויטבילו אחר שיתקנ׳׳
ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור
אם רוב מן הטמא טמא ואם רוב מן
הטהור טהור מחצה למחצה טמא׳׳
וכן טיט שבללו בגללים וצירף הכל בכב׳
בכבשן ועשה כלים רוב מן הטיט ל׳
הרי זה מקבל טומאה מפני שהוא כלי
חרש׳ ואם רוב מן הגללים אינו מקבל
טומאה׳׳ כלי מתכות הטהורין ל׳
שנתך בתוך טמא טמאין׳ אבל
העושה כלים מן היתוך הטמא ה׳
הרי הן טהורין׳׳ קורדום שעשהו
מן הברזל הטהור ועשה עוקצו מן
הטמא הרי זה טמא׳ עשה עוקצו
מן הטהור והקורדום מן הטמא הרי
זה טהור שהכל הולך אחר העשה
מלאכה׳׳ קורדום טהור שחסמו ב׳
בברזל טמא טהור׳ קיתון שעשהו
מן הטמא ושוליו מן הטהור טהור׳׳
עשהו מן הטהור ושוליו מן הטמא
טמא׳ הכל הולך אחר המקבל והעשוי
מלאכה׳׳ כלי מתכות שנטמאו ל׳

בטומאות שהיא מדברי סופרים כגון
שנטמאו במע׳ וכיוצא בו ונשברו וה׳
והתקינו וחזר ועשה אותו כלי אחר ל׳
הרי זה ספק אם חזר לטומאתו הי׳
הישנה או לא חזר׳׳ כלי זכוכית
שנטמאו ונשברו טהרו ככל הכלים ל׳
ואפילו חזרו והתיכן ועשה מהן כלי ל׳
אחר אינן חוזרין לטומאה ישנה
לפי שעיקר טומאתן מדברי סופרי׳
מזו שבירתן לא גזרו עליהן טומא׳
ישנה׳׳ וכן כלי זכוכית שנשברו
אע״פ ששבריהן כלים ראויין לתשמ׳
לתשמיש והן שירי כלים אינן מקבלי׳
טומאה לפי שאינן דומין לכלי חרס
כיצד קערה של זכוכית שנשברה וה׳
והתקין שוליה לתשמיש אין השולים
מקבלין טומאה אע״פ שהן כקערה
ואם קרסם מקום השבר ושפו כשו׳
בשופין הרי זו מקבלת טומאה וכן ל׳
כל כיוצא בזה׳׳ צלוחית קטנה כ׳
הנטלת ביד אחד שנטל פיה מקבלת
טומאה מפני שאוחז ומכניסין היד
לתוכה ואינו ניזק ממנה׳ אבל גדולה
הנטלת בשתי ידים שנטלה פיה טהור
מפני שהיא חובלת ביד בשעה שמ׳
שמכניס ידו לתוכה׳׳ וכן צלוחית
של פלייטון אע״פ שהיא קטנה אם
נטל פיה טהורה לפי שחובלת ביוצ׳
באצבע בשעה שמוציא הבשם
מתוכה׳׳ לגינים הגדולים שנטל
פיהם עדין הם כלים מפני שהוא מ׳
מתקינן לכבשן׳׳ כוס שנפגם רובו
טהור׳ נפגם בו שליש הקיפו הקישו
כום גבהו טהור׳ נקבו ושתתו כין
כמעין מן נפת טהור׳ והכוס והצ׳
והצלוחית שנקבו בין מלמעלה בין ל׳
מלמטה טהורין׳ נסדקו אם יכולין
לקבל את החמין כנגד טמאין ואם
לאו טהורין׳׳ הכוסות המתוכן

אע״פ ששפתותיהן סורחין את הפת ל׳
מקבלין טומאה׳׳ האפרכס של זכוכי׳
טהור שהרי הוא כמו מחץ שאינו
מקבל׳ זכוכית שעושין אותה למראה
טהורה אע״פ שהיא מקבלת לפי ש׳
שלא נעשת לקבלה׳׳ התרווד ל׳
של זכוכית שהוא מקבל אף על פי ש׳
שכשמניחו על השלחן נהפך על צדו
ואינו מקבל הרי זה מקבל טומאה׳׳
התמחוי של זכוכית שעשה לו
מראה מקבל טומאה ואם מתחלה
עשהו למראה כדי שיהיו דברים
שמימחין בו נראין מאחוריו הרי
זה טהור׳ וכל כלי זכוכית אינו מקבל׳
טומאה עד שתגמר מלאכתן ככל
הכלים׳׳

פרק שלשה עשר

כבר בארנו בכמה מקומות שאין כלי
חרס מתטמא אלא מאוירו או בהיסט
הזב׳ ושאר כל הכלים שנגעה בהן הט׳
הטומאה נטמאו ואם נכנסה טומא׳
לאוירן ולא נגעה בהן הרי הן טהורין׳
נמצא הטמא בכלי חרס טהור ככל ה׳
הכלים והטמא ככל הכלים טהור בכלי
חרש׳׳ ומנין שאין כלי מתטמא א׳
אלא מאוירו שנ׳ וכלי חרש אשר יפל
מהם אל תוכו׳ מתוכו הוא מתטמא
ואינו מתטמא מאחוריו׳ וכשם ש׳
שמתטמא מאוירו כך מטמא אוכלין
ומשקין מאוירו׳׳ כיצד כלי חרש
שנטמא ונכנסו לו אוכלין ומשקין לאויר׳
אע״פ שלא נגעו בו הרי אלו טמאין שנ׳
כל אשר בתוכו יטמא׳ אבל שאר הכלי׳
הטמאין אין מטמאין אוכלין ומש׳
ומשקין עד שיגעו בהן׳׳ אין כלי ח׳
חרס מטמא מאוירו בין כלי חרש בין

שיור כלים ·· כיצד כלי חרש גדול של
שהיו כלים בתוכו ונכנסה טומאה ל׳
באוירו הוא טמא וכל הכלים שבתו׳
שבתוכו טהורין ·· היו משקין ל׳
בתוכו נטמאו המשקין וחוזרין ומ׳
ומטמאין את הכלים והרי זה אומ׳
מטמאיך לא טמאוני ואתה טמאת׳
טמאתני ·· כלי חרש שנגעו משקי׳
טמאין באחוריו בלבד נטמאו אח׳
אחוריו כשיור כל הכלים ·· בד׳ אמו׳
כשהיה לו תוך ואם אין לו תוך
נגעו בו משקין טמאין הרי זה ט׳
טהור שכל שאין לו תוך בכלי חרס
אין אחוריו מתטמאין במשקין ··
נגעו אוכלין ומשקין באחורי ל׳
כלי חרש הטמא הרי אלו טמאין·
ואחד כלי חרש ושיור כל הכלים ל׳
בדבר זה שכל הטמאים שנגעו ק׳
אוכלין ומשקין בהן בין מתוכן בין
מאחוריהן נטמאו ·· אחד כלי חרס
שנכנסה טומאה לאוירו אחד שכפאו
על הטומאה המונחת על הארץ ל׳
ומעשה אהל עליה שהרי הטמא׳
בתוכו מפני שהטומאה לאוירו שוה
שנ׳ אל תוכו לרבות את האהלין ··
גומא שהיה השרץ מונח בתוכה
וכפה כלי חרס על הגומא לא נטמ׳
שנ׳ אשר יפל מהם אל תוכו ·עד ש׳
שתכנס עצמה של טומאה בתוכו·
לפיכך השרץ שנמצא למטה מנחשת
של תנור שהוא קרקעית של תנור
טהור שאני אומ׳ חי נפל ועכשיו מת
בתוך גומא זו ·· וכן אם מצאו ת׳
מחט או טבעת למטה מנחשתו ל׳
אע״פ שכל הכלים המצויים טמאי׳
כאן שבארץ התנור טהור שאני
אומ׳ שם היה עד שלא בא התנור
טהור והתנור נבנה עליהן ולא נפל
לתוכו· נמצאו בדשן הרי התנור

טמא שאין לו ביאה אלא· נמצאו בנחו׳
בנחושתו של תנור מבחוץ אומ׳ אין
יעיין לאוירו אם אופה את הבצק
והוא נוגע בהן נטמא התנור כאילו ל׳
היה בתוך אוירו ואם לאו התנור ט׳
טהור כולו הן למטה מנחשתו ביא׳
באיזה בצק אומרין מפני שאינו רך ל׳
ביותר ולא קשה ·· השרץ שנמצ׳
בעין של תנור בעין של כירה בעין ל׳
של כופח אם נמצא מן השפה ה׳
הפנימית ולחוץ טהור ·וכן אם נמ׳
נמצא באויר העין טהור שהרי לא
נכנס באויר התנור או הכירה או ל׳
הכופח ואלו תחת עגבי הפטותיהן
הוא תלוי ·ואפילו היה שם כזית
מן המת טהורין ואלא אם כן יש ל׳
בעגבי העין פותח טפח שהרי מבי׳
הטומאה לאויר התנור כמו שמב׳
שנתבאר בענין טומאת מת ··
נמצאו השרץ ממקום הנחת עצים
מן השפה הפנימית ולחוץ טהור·
נמצא ממקום ישיבת הפך ממקום
ישיבת הצבע ממקום ישיבת שולקי
הזתים הכל טהור ·· אין התנור
ולא הכירה ולא שיור מקומות ה׳
היקוד מתטמאין אלא אם כן נמצ׳
נמצאות הטומאה מן הסתימה ול׳
ולפנים ·· כלי חרש ששותפין ב׳
בהן בעלי בתים חיים שבאמצען
כמו רשות של חרס ושפתו שלמ׳
שלמעלה מן הרשות כמו מסרק
וזהו הנקרא ערעור אם נכנסה
הטומאה לאויר המסרק למעלה
מן הרשות נטמא כולו שזהו תוכו
אל כלי זה ·· כלי חרש שהיה לו ל׳
שלש שפיות זו לפנים מזו· היתה
הפנימית עודפת ונכנסה טומאה
לאויר הפנימית כל האוכלין והמ׳
והמשקין שבאויר שבין השפה

הפנימית ובין האמצעית והאוכלין
והמשקין שבין האמצעית והחיצו׳
טהורין ·· היתה האמצעית עודפ׳
ונטמאת מתוכה ולפנים טמא ומתוכה
ולחוץ טהור ·· היתה החיצונה ל׳
עודפת ונטמא אוירה הכל טמא ל׳
היו שוות כל שנטמא אוירה טמא
והשיור טהור ·· לפסים זו בתוך
זו ושפתותיהן שוות והשרץ בעליונ׳
או בתחתונה זו שיש בה השרץ טמ׳
טמאה ושיור כל הלפסין טהורין ל׳
הן וכל האוכלין שבהן ·· היתה כל
הלפס מהן נקובה ככונס משקה ל׳
והשרץ בעליונה כל האוכלין והמש׳
והמשקין שבכל הלפסין טמאין ש׳
שהרי הטומאה באויר כולן כמו ש׳
שנתבאר ·· היה השרץ בתחתונה
היא טמאה וכולן טהורות שהרי לא
נכנס שרץ באויר העליונות ואין ל׳
שפת התחתונה עודפת כדי לטמא
כל האוכלין והמשקין שבתוכה ה׳ ··
היה השרץ בעליונה והיה שפת
התחתונה עודפת העליונה טמאה
שהשרץ בתוכה ·וכן התחתונה מפני
ששפתה עודפת הרי השרץ באויר
ושיור הלפסין שבתוך התחתונה
טהורין שאין כלי חרס מטמאין כלים
שבתוכו· ואם היה ביניהן משקה
טופח כל שיש בה משקה טופח ט׳
טמאה שהמשקה מתטמא מאויר
התחתונה העודפת וחוזר ומטמא
הלפס ·· טבלא של חרס שהיו ק׳
קערות דבוקות בה בתחלת מעשיה
והרי הכל כלי אחד ונטמאת אחת ל׳
מן הקערות לא נטמאו כולן· ואם
היה לטבלא דופן עד שמגיע כל
הקערות בתוכו ונטמאת אחת מהן
נטמאו כולן ·· וכן הדין בבית תבלין
של חרס וקלמרין המתאימות ··

מוצא בו בית תבלין של עץ שנטמא ל'
אחד מבתיו במשקין אין נטמא אלא
שיעור הבתים ואם יש לו דופן עולה
שמוציאו כל הבתים לתוכו ונטמא אח'
אחד מבתיו במשקין נטמא כולו
שהכל כלי אחד ׳ וכלי שנטמא תוכו
במשקין נטמא כולו ׳׳ היו בתיו
קבועין במסמר הרי אלו חבור לטו'
לטומאה ואינן חבור להזיה ׳ ואם היו
בתיו נטלין ונתנין אינן חבור לא לט'
לטומאה ולא להזיה ׳׳

פרק ארבעה עשר

כל המציל בצמיד פתיל מאהל המת
מציל בצמיד פתיל מאויר כלי חרש ׳׳ ל'
אם הציל בבית החמור דין הוא שיצ'
שיציל בכלי חרש הקל ומה שאינו מצ'
מציל באהל המת אינו מציל באויר
כלי חרש ׳ וכשם שאין צמיד פתיל
לטומאה כך אין צמיד פתיל באויר
כלי חרש ׳׳ כיצד קדרה שהיתה מ'
מליאה אוכלין ומשקין ומוקפת צ'
צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור ה'
הטמא הרי הקדרה וכל מה שבתו'
שבתוכה טהורין ׳׳ היה השרץ או
משקין טמאין בתוכה ומוקפת צ'
צמיד פתיל ונתונה באויר התנור
נטמא התנור ׳ וכן כל כיוצא בזה ׳׳
טבעת טמאה שהיתה מובלעת
בלבנה או מחט טמאה שהיתה מו'
מובלעת בתוך העץ ונפלו לאויר כלי
חרס נטמא אע״פ שאם נגע ככר ת'
תרומה בעץ זו או בלבנה זו טהורה
הרי הן מטמאין כלי חרס מאוירו ׳׳
תרנגול שבלע שרץ או בשר ל'
מת ונפל לאויר התנור הרי זה טהו' ׳
ואם מת שם התרנגול נטמא התנור

שהבלועין בחי מצילין מיד כלי חרש
כדרך שמצילין באהל המת ׳׳
דברים שבתוך הפה או בתוך הקמ'
הקמטים אינן כבלועין ׳ כיצד אד'
אדם שהיו משקין טמאין בתוך פ'
פיו וקפץ פיו והכניס ראשו לאויר
כלי חרס טמאהו ׳ וכן טהור שהיו ל'
אוכלין ומשקין בתוך פיו והכניס ל'
ראשו לאויר התנור טמא נטמאו
אוכלין שבפיו ׳׳ היה לו בתוך קומטו
בבשרו או השרץ והכניסו לאויר
התנור נטמא התנור אע״פ שהטומ'
בתוך הקמט ׳׳ ספוג שבלע מש'
משקין טמאין אע״פ שהוא נגוב
מבחוץ אם נפל לאויר כלי חרש טמ'
טמאהו שסופו משקה לצאת ׳ וכן ל'
חתיכה של לפת ושל גמי ׳׳ חרסים
שנשתמש בהן משקין טמאין ונג'
ונגבו ונפלו לאויר כלי חרס לא טמ'
טמאוהו ׳ נפלו לתנור והוסק נטמא
שסוף משקה לצאת ׳׳ בד״א במשקין
קלין ׳ אבל נבלעו בהן משקין חמורין
כגון דם הנדה ומימי רגליה אם היו
יכולין לצאת והקפיד עליו שיצאו ל'
הרי זה מטמא התנור אע״פ שלא ה'
הוסק ׳ ואם אינו מקפיד עליו אינו
מטמא עד שיוסק ויצא המשקה ׳׳
וכן בגסת חדשה הבלועה ממ'
ממשקין טמאין שהוסק בה ה'
התנור נטמא שסוף משקה לצאת
אבל בישנה טהור ׳׳ אי זו היא ישנה
לאחר שנים עשר חדש ואם ידוע
שיצאו ממנה משקה בשעת היסק
אפילו לאחר שלש שנים נטמא ה'
התנור כשיוסק ׳׳ כלי חרש שחלקו
במחיצה ומשפה עד קרקעיתו ונכ'
ונכנסה טומאה באויר אחד מש'
משני החלקים נטמא הכלי כולו ל'
לפי שאין דרך בני אדם לחלוק כלי

כלי חרש כדרך שחולקין האהלים ׳ לפי'
תנור שחצצו בנסרים או ביריעות ל'
ונמצא טומאה באחד הכל טמא ׳׳
כלי שהיתה טומאה בתוכו והכניס
הכלי לאויר כלי חרש ושפת הכלי ה'
הטמא חוץ לכלי חרס אע״פ שהטומ'
מכוונת בתוך כלי חרס הרי זה טהור ׳׳
שנ' אשר יפל מהם אל תוכו ולא אל ל'
תוך תוכו ׳׳ וכן אם היה כלי חרס
טמא והכניס לאוירו כלי אחר שיש
בו אוכלין ומשקין ושפת הכלי הזה
האחר חוץ לכלי חרס אע״פ שהאוכלין
והמשקין מכוונין בתוך כלי חרס הטמ'
הרי אלו טהורין שנ' כל אשר בתוכו
יטמא ולא שבתוך תוכו ׳׳ כיצד
כוורת או קופה או קדרה או חמת
וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה
ושולי הקופה לאויר החבית או לא'
לאויר התנור אע״פ שהשרץ מכוון
בתוך אויר החבית הואיל ושפת ה'
הקופה או החמת למעלה משפת הח'
החבית או התנור הרי אלו טהורין ׳׳
ואם היה בתוך החמת או הקדרה וכ'
ומכוונין בהן אוכלין ומשקין ושולי
אותן לאויר התנור או החבית הטמאי'
הרי הן טהורין ׳׳ היתה הכוורת ל'
או הקופה או החמת וכיוצא בהן
נקובין אינן מצילין אלא אם היה
השרץ לתוכן ושולי אותן לאויר
כלי חרס הטהור נטמא ׳ ואם היו א'
אוכלין ומשקין לתוכן ושולי אותן
לאויר כלי חרס הטמא נטמאו ׳׳
וכמה יהיה בנקב ׳ אם היה הכלי שטף
כשיעוריו זתים ואם היה הכלי חרש ל'
העשוי לאוכלים שיעורו כזתים והכ'
העשוי למשקין שיעורו כונס משק'
והעשוי לכך ולכך מטילין אותו לחומרו
ומשנקב כלי חרס זה בכונס משקה
אינו מציל מיד כלי חרס ׳׳ סתם

נקב כלי חרס בועת אם היה השרץ ב
בכלי זה ושלשלו לאויר התנור ט׳
טהור נטמא שאין העפר מיטמ
על הטומאה מאחר שאין כמו שביארנו
אבל אם היה בכלי זה אוכלין או
משקין ושלשלו לאויר התנור ה
הטמא הרי הן טהורין שהרי הנקב
סתום ושיעור הכלים שסתימן בושת
וכיוצא בו אינו מציל מיד כלי חרס
כוית פתוחה אע״פ שסתם ה
הפתח בקש אינה מצלת מיד כלי ח
חרס שהרי אינה כלי החמרת
והכפישה שנפחתו כמוציא רמון
אע״פ שבטלו מתורת כלי הרי אלו מ
מצילין מיד כלי חרש והוא שיהיה
הפחת למעלה משפת כלי חרס מבחוץ
ויהיה בית קבול משולש לתוך כלי
החרס עור פשוט וכיוצא בו ש
שהיה שוקע לאויר כלי חרס או ב
לאויר התנור והשרץ בתוך העור ה
הרי התנור טמא ואם היה שרץ ב
בתנור שאוכלין ומשקין שבתוך ה
העור טמאין שאין מצילין מיד כ
כלי חרס אלא כלים שיש להן תוך
כגון הסל והקופה והחמת
כלי חרס שהיתה טומאה בתוכו ו
והיה כלי חרס טהור כפוף על פי
הכלי הטמא או שהיה הכלי שהט
שהטומאה דבוקה בתוכו כפוי על
פי הכלי הטהור אע״פ שאויר השני
שניהם מעורב הטמא בטומאתו
והטהור בטהרתו שהרי לא נכנסה
הטומאה לאויר כלי חרס ה
הטהור לפיכך חבית שהיתה
מלאה משקין טהורין ונתונה ל
למטה מנחשתו של תנור ונפל ש
שרץ לתוך התנור הרי החבית ו
והמשקין טהורין אע״פ שאויר ה
התנור מעורב עם אויר החבית ב
וכן אם היתה החבית כפויה על פי ה
התנור ופיה לאויר התנור אפילו הא
המשקה שבשולי החבית טהור

פרק חמשה עשר

אין כלי חרס מקבלין טומאה עד ש
שתגמר מלאכתן ואימתי היא גמר
מלאכתן משיצרפו בכבשן התנור מ
משיסיקנו כדי לאפות בו סופגנין ו
הכירה משיסיקנה כדי לבשל עליה
ביצת התרנגולין טרופה ונתונה בא
באלפס הכופח אם עשהו לאפייה
שיעורו כתנור עשהו לבשל שיעורו
ככירה תנור שהתחילו
לבנותו אם היה גדול משיתחילו בו
ארבעה טפחים ויסיקנו מקבל טומ
ואם היה קטן משיתחילו בו טפח ו
ויסיקנו הכירה משיתחיל בה שלש
אצבעות ויסיקנה הכופח אם עשה
לאפיה הרי הוא כתנור ואם עשהו ל
לבשל עליו הרי הוא ככירה תנור
שהוסק מאחוריו או שהוסק מבית
האומן או שהוסק שלא לדעת הב
הבעל והוסק מכל מקום הרי זה מ
מקבל טומאה מעשה שנפלה
דליקה בתנור כפר אזן הכפרים ובא
ומעשה לפני ב״ד ואמרו מקבל טומאה
תנור שהסיקו להיות עושה בו ל
הרי זה מקבל טומאה להיות מלבן ל
בו אומן של פשתן טהור שאין זה
עושה מלאכה בגופו של תנור
תנור שחלקו לשנים והוסק אחד
מחלקיו ונטמא במשקין הוא טמא
וחברו טהור נטמא בשרץ וכיוצ
בו מטומאות של תורה הכל טמא וע
ועובי שביניהן טמא הוסקו ש
שניהן ונטמא אחד מהן במשקין ה
באויר חולקין את עובי המוסש ל
לטמא טמא והמשוש לטהור טהור
בד״א בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו
אבל הסיקו ואחר כך חצצו ונטמא
אחד מהן אפילו במשקין נטמא ה
הכל תנור או כירה של אבן טהו
לעולם ושל מתכת טהורין משום
תנור שנ׳ אתץ את שיש לו נתיצה
וטמאים משום כלי מתכות
כיצד מתטמאין מאוירן ואינו כמ
במחובר לקרקע כתנור וכירים ואם
נגעה בהם טומאה אפילו מאחוריה
מתטמאין כשיעור כלי מתכות ואם
נטמאו במת מגעו אב הטומאה ש
כשיעור כלי מתכות ויש להן טהרה
במקוה תנור של מתכת שנקב ו
או נסדק וסתמו בטיט ועשה לו ט
טפלה של טיט או מוסף של טיט ש
הרי זה מתטמא משום תנור וכמה
יהיה בנקב כדי שיצא בו האור וכן
בכירה ואם עשה פטפוטין של ש
כירה ונטמאין משום כירה מיחו
בטיט בין מבפנים בין מבחוץ אינ
אינה מקבלת טומאה תנור
שאינו מחובר לארץ אפילו תלו ל
בצואר גמל הרי זה טמא משום ת
תנור שנ׳ טמאים הם מכל מקום
כור של יוצרי מתכות שיש בו
בית שפיתה מתטמא ככירה וכן
של עושי זכוכית אם יש בו בית ש
שפיתה מקבל טומאה כבשן
של סיידין ושל זגגין ושל יוצרין טה
טהורין הפורני אם יש לה דפן
מתטמאה אבנים שחבן זו ב
לזו ועשאן תנור אם עשה לו טפלה
מבפנים ומבחוץ הרי זה כתנור לכל
דבר ומתטמא מאוירו ואם טפלו
מבחוץ בלבד מתטמא במגע ואינו
מתטמא באויר חבר אבנים ב

בתנור ולא חברם זו לזו מתטמאות כל'
עם התנור · חברם זו לזו ולא חברם
לתנור הרי הן פטורה · חפר בארץ וע'
ועשה כירה טהורה · וטירת הכירה
טהורה · שתי חביות של אפסין כל'
שעשאן כירה ביניהן מתטמאין מאויר
ובמגע והתוך של חביות טהור ועל
החביות חולקין אותן · המשמש
הכירה טמא והמשמש את תוך הכ'
החביות טהור · העושה שלשה פ'
פטפוטין בארץ וחברן בטיט והיות
שופת עליהן את הקדירה אעפ' ש'
שעשה בראשן מקום בטיט שתהיה
הקדירה יושבת עליה טהורה כמה
של מתכת · וכן אבנים שאין מחברן ב'
בטיט שהוא שופת עליהן אינן מק'
מקבלות טומאה כאלו היו כירה של
אבן · העושה שתי אבנים כירה
וחברן בטיט מתטמאות · חבר אחת כל'
בטיט והשנייה לא חברה אינה מקבלת
טומאה · האבן שהיה שופת עליה
ועל התנור עליה ועל הכירה עליה
ועל הכופח עליה ועל הכותל עליה
ועל הסלע אינה מקבלת טומאה ·
כירת הטבחים שהיא עשויה אבן
בצד אבן וכלן מתחברות בטיט כל'
נטמאות אחת מהן לא נטמאו כולן ·
שלש אבנים שחברן ושעשאן כל'
שתי כירות בין שחברן זו לזו ולא כל'
חברן בקרקע בין שחברן בקרקע
ולא חברן זו לזו אם נטמאת אחת
משתי הכירות האבן האמצעית כל'
מה שמשמש מאותה לכירה הטמאה ט'
טמאה · והמשמש מאותה לכירה הט'
הטהורה טהור · נטלה האבן החיצ'
של כירה הטהורה החילוטה האמצע'
טלה לטמאה · נטלה החיצונה של כ'
כירה הטמאה טהורה האבן האמצע'
כולה · נטמאו שתי הכירות אם הל'

היתה אבן האמצעית גדולה נותן כל'
ממנה לכירה זו כדי שפיתה מעזה
ולכירה השניה כדי שפיתה מכאן
והשאר טהור ואם היתה קטנה
הכל טמא · נטלה האמצעית אם
יכול לשפות על שתים חצונות יורה
גדולה הרי היא טמאה ואם היו
מרוחקות יותר מזה טהורה ·
החזיר האמצעית הרי הכל טהור
כשהיה מרחה בטיט מקבלין טומאה
מכאן ולהבא והוא שיסיקנה לכל
אחת מהן כדי לבשל עליה את הביצ' ·
שתי אבנים שעשאן כירה ונטמ'
וסמך אבן זו מכאן אבן אחת מכ'
מכאן ולזה אבן אחת מכאן והרי חצ'
כל אבן משתי אבני הכירה הראשונה
טמאה וחצי אבן טהור נטלו שתים
הטהורות שסמך חזרו השתים של
כירה לטומאתן · דוכן של חרס
שיש לו בית קבול קדירות והריחן כ'
נתון בתוכו טהור משום כירה וטמא
משום כלי קבול · לפיכך אם היה מחובר
לארץ טהור כשאר כלים ואם נקב
אינו מקבל טומאה ככלי קבול מה ש'
שאינו כן בכירה · העדרים של כל'
המגע כהן אינן טמאין משום כירה ·
הרחב שלו שיושבין עליו בשעת תב'
תבשיל מתטמאין ואם נסדק הדוכן ·
וכן הכופה את הסל ובנה כירה על
גבו הרי זו טמאה משום כלי עץ
ולא משום כירה · לפיכך אינה מק'
מקבלת טומאה מאוירה ככירה ·

פרק ששה עשר

תנור גדול שייריו ארבעה טפחים והק'
והקטן שייריו ברובו · כיצד שאם נשבר
ונשייר בגדול ארבעה טפחים ובקטן

אינו מקבל טומאה ובפחות מכן אינו
מקבל טומאה · וכן אם נטמא ונתמע'
עד ששייר בו פחות מארבעה טפחי'
בגדול או פחות מרוב בקטן טהור ·
נשייר בו ארבעה או רוב הקטן
עדיין הוא בטומאתו · והכירה שיריה
שלש אצבעות · והכופח עשהו לו
אופיה שעירו כתנור · לבשל שעורו כל'
כירה · תנור שנטמא ולא רצה ל'
לכבתו · כיצד מטהרין אותו · חולקו
לשלשה חלקים · וגורר הטפילה של
שעל החרסים עד שמגיעו אל החרס
והן עומד על הארץ בלא טיט על
גבו · חלקו לשנים אחד גדול ואחד
קטן הגדול טמא והקטן טהור ·
חלקו לשנים כשוה כל אחד מהן
טמאין לפי שאי אפשר לכוון · אבל טב'
טבליו של חרס שיש לה דופן שנתח'
שנתחלקה לשנים טהורה · ואם היה
אחד גדול ואחד קטן הגדול טמא ·
תנור שחלקו לשלשה ואחד גד'
גדול כשנים הגדול טמא והשנים
הקטנים טהורין · חתכו חוליות לרחבן
אם היה גובה כל חוליא וחוליא פחות
מארבעה טפחים טהורין · חזר
וסדר את החוליות זו על גב זו ומ'
ומרח עליהם בטיט והחזירן כשהי'
הרי זה כמי שעשה תנור אחר ואי'
ואינו מקבל טומאה מכאן ולהבא ·
והוא שיסיקנו כדי לאפות בו סופגנ'
אחר שמרחו · הרחיק ממנו את
הטפילה ונתן חוליא צרורות בין ה'
החוליות ובין הטפילה אינו מקבל
טומאה לעולם · והוא שיהא הערה
והטהורה אופת בו והוא טהור ·
היתה לו חוליא אחת שיש בה ארבע'
טפחים הרי היא מתטמאה במגע
ואינה מתטמאה באויר ושאר ה'
החוליות טהורות · תנור שבא מ'

מחותך מבית האוזן ועשה לו סמו
סמוכין שמקבלין אותו להיות כולו
מוחד ונתנו עליו והרי זה טהור ונטמא
כשיסיר הסומכין אותו יטהר ז"א אפי'
החזירן הרי הוא טהור · מרחו בטיט
מקבל טומאה והכלי ואינו צריך לו
להסיקו שכבר הוסק · תנור
שהתכו חוליות ונתן חול בין חוליה
לחוליה וטח בטיט על הכל מבחוץ
הרי זה מקבל טומאה · יורדת
הערביים שהוא חופר בארץ וטח
בטיט אם יכול הטיט לעמוד בפני
עצמו מקבל טומאה ואם לאו טה'
טהור · הואביו שברי כלי חרס
ודבקן זה בזה ועשאן תנור ועשה
לו טפלה מבפנים ומבחוץ והסיקו
הרי זה מקבל טומאה אע"פ שאין
בכלי חרס מהן כשיעור · פטם
שקרעו ועשאו תנור ועשה לו טפל
מבחוץ אע"פ שמקבל על דפנותיו
כשיעור הרי זה טהור · שכלי חרס
שטהר אין לו טומאה לעולם אלא
אם כן עשהו תנור ועשה לו טפילה
מבפנים ומבחוץ · תנור של
סדקין שעשה לו טפלה לכל אחד
ואחד ומקום הסדקים מגולה הרי
זה אינו מקבל טומאה · נתן טיט
או סיד או גפסים על גבי הסדקים
הרי זה מתטמא · נתן עליהן חרסי'
או זפת או גפרית שעוה ושורים
בצק או גללים טהור · זה הכלל דבר
דבר שאין עושין ממנו תנורים
אינו מחבר הסדקים · סדק
תנור שנתנו לפי זוית ומרח בט
בטיט מן העדין טהור · דף של
תנור שנתנו בזוית להיות אוצד
בו טהור · ואם יש בו רוב תנור מק
מקבל טומאה · תנור שנתן בו
עפר עד חציו אם נטמא מאוירו

טלבד אינו מתטמא אלא מעפר ולמעל'
ואם נטמא במגע ונגעה בו טומאה
מתוכו נטמא כולו אף מעפר ולמטה ··
הכירה מקום שפתת שתי קדרו'
והכופח מקום שפיתת קדרה אחת
לפיכך כירה שנחלקה לאורכה טהור'
לרחבה עדין מקבלת טומאה · כופח
שנחלק בין לאורכו בין לרחבו טהור ··
הקלתות של בעלי בתים שנפחתה
קרקעיתה אם היה עומק הפחת ל'
פחות משלשה טפחים הרי זו מ'
מקבלת טומאה · שאם יסיק כפחת
אלמטה תתבשל הקדירה מלמעלה
היה הפחת עמוק שלשה או יתר ל'
אינה מקבלת טומאה שהרי האש
רחוקה מן הקדרה ואינה בשלה ··
נתן אבן או צרור על פי הפחת עד
עדין היא בטהרתה · מרחו בטיט ל'
נעשת האבן קרקע הכירה ומקבלת
טומאה מכאן ולהבא ·

פרק שבעה עשר

כל ידות הכלים הריהן ככלים ואם נט'
נטמא הכלי נטמאות ידו והצריך לו ל'
לתשמישו ושאינו צריך לו טהור
מה שיתבאר · לפיכך האבן היוצאת
מן התנור טפח ומן הכירה שלש אצ'
אצבעות חבור ואם נטמא התנור
והכירה נטמאו האבנים אלו ואותן
ומשיקין הנוגעין באבנים נטמאו
ואם נגעו בחוץ לטפח של תנור או
חוץ לשלש אצבעות של כירה טהור ··
הכופח עשהו לאפיה שיעורו כת'
כתנור · עשהו לבשל שיעורו ככירה ··
מוסף התנור של בעלי בתים טה'
טהור · ושל נחתומין טמאו בטומאות
התנור מפני שהוא עליו את השפוד ·

מוציא בו מוסף יורה של שולקי זתים
טמא · ושל צבעים טהור · עטרת
הכירה טהור וטירת התנור והוא ל'
המקום הבנוי בצדו שמניחין בו
את הפת בשעת רדייתה כמין של'
שהיא גבוהה וארבעה טפחים ט'
טמאה בטומאות התנור · פחותה
מכאן טהורה לפי שאינה חבור לו
ואם חברה לתנור אפילו על שלש ל'
אבנים טמאה · בית הפך ובית הת'
התבלין ובית הנר שבכירה אם נטמא
הכירה במגע נטמאו כולן ואם נטמ'
באויר לא נטמאו לפי שאינן חבור
לו אלא מדברי סופרים · ולפיכך ע'
עשו להן היכר זה כדי שלא ישרפו
על מגען תרומה וקדשים · וכן כל ל'
שאנו אומרים בענין זה שהוא מ'
מתטמא במגע ואינו מתטמא בא'
באויר אינו חבור אלא מדברי סופרי'
ועשו לו היכר זה כדי שלא ישרפו
עליו קדשים אלא תולין · חצר
הכירה בזמן שהוא גבוה שלש אצ'
אצבעות הרי זה חבור ואם נטמאה
הכירה או החצר שלה בין באויר בין
במגע נטמאה השניה · היתה החצ'
פחותה מכן ונטמאת אחת מהן
במגע נטמאה השניה · אבל אם נט'
נטמאת אחת מהן מאוירה בלבד
אין חברתה טמאה לפי שאינה חב'
חבור לה אלא מדברי סופרים ··
היתה חצר הכירה מופרשת מן
הכירה בזמן שהיא גבוהה שלש'
אצבעות הרי זה חבור לה בין לט'
לטומאות מגע בין לטומאות אויר ··
היתה פחותה מכאן או שהיתה
החצר חלוקה ואין לה שפה אינה
חבור לה · ואם נטמאה הכירה בין
מאוירה בין במגע החצר טהורה ·
ואם נטמאה החצר הכירה טהור' ··

פטפוטי כירה שלשה היה גבוה
כל אחד מהן שלש אצבעות או פ
פחות מיכן נטמאות הכירה בין במגע
בין באויר נטמאו שלשתן ׳ וכן
אם היו ארבעה ׳ נטל אחד מהן
אם נטמאת הכירה במגע נטמאו
שני הפטפוטין שנשארו ׳ ואם נט
נטמאת באויר לא נטמאו עמה ״
עשה לה שני פטפוטין זה כנגד זה
אם נטמאת הכירה במגע נטמאו
ואם נטמאת באויר לא נטמאו ׃
היו הפטפוטין גבוהין משלש
אצבעות משלש ולמטה מתטמאין
עם הכירה בין שנטמאת במגע
בין שנטמאת באויר משלש ולמ
ולמעלה מתטמאין עמה אם נט
נטמאת הכירה במגע ואם נט
נטמאת באוירה בלבד אין מתטמאין
עמה ״ היו הפטפוטין מושכין
מן השפה בתוך שלש אצבעות
מתטמאין עמה בין שנטמאת במג
בין שנטמאת באויר ״ היו חוץ
לשלש אצבעות מתטמאין עמה
אם נטמאת במגע ׳ ואם נטמאת באו
באויר בלבד אין מתטמאין עמה ״
ואין מדקדקין בכל השעורין שכ
שכולן מדברי סופרים הן ״

פרק שמנה עשר

כלי חרס אינו מקבל טומאה עד ש
שיהיה מקבל ועשוי לקבלה ׳ וכל זמן
שלא היה לו בית קבול או שלא נעשה
לקבלה אינו מקבל טומאה כלל לא מ
מדברי תורה ולא מדברי סופרים ״
לפיכך הכסוי והספסל והמטה
והשלחן והמנורה של חרס וכל כיוצ
בהן מכלים שאין להן תוך אינן מק
מקבלין טומאה ״ וכן הסלונות
שהמים מהלכין בהן אע״פ שהן כב
כשופין אע״פ שהן מקבלין טומא
הרי הן טהורין מפני שלא נעשו לק
לקבלה אלא כדי שיעברו מים מהן ״
וכן חבית של שייטים וחבית הדפ
הדפונה כשולי המחץ הגוגל ומעש
כמו בית יד שעשאן בזוית המחץ
ולא נעשת לקבלה אינה מקבלת ט
טומאה וכן כל כיוצא בזה ״
ענס שהיה בו בית קבול שאין מקבל
טומאה ׳ ושאין בו טהור ׳ וכן מגופת
היוצרים ׳ שיש לה תוך מקבלת ט
טומאה ׳ ומשפך של בעלי בתים
טהור ושל רוכלים מתטמא שהוא
מטהו על עדו ומריח בו ללוקח ״
כסויי כדי יין וכדי שמן וכסוי הח
החביות טהורות שלא נעשו לקבלה
ואם התקינן לתשמיש מתטמאין ״
כסוי הלפס בזמן שהוא נקוב ויש
לו חדוד טהור ׳ ואם אינו נקוב ואין
לו חדוד מתטמא מפני שהיא שוה
מעט לתרכו את הירק ׳ זה הכלל
כל המשמש בכלי חרס כשהוא כפוי
טהור ״ טיטרום אע״פ שהוא
נקוב ומוציא פרוטות מתטמא שה
שהרי המים מתכנסין בצדדין והן
עשוין לקבלה ״ הלפיד של חרס על
שמניחין מטלית הבגדים והשוק בג
בתוכו והוא חלק מתטמא ׳ וכן כלי ש
שמניחין תחת הנרות לקבל השמן
מתטמא ׳ גסטריות שמניחין תחת
הכלים לקבל משקין הנוטפין מן הכלי
מקבל טומאה ״ ספינה של חרס
אע״פ שהיא מקבלת אינה מקבלת
טומאה שאין הספינה בכלל הכלים
האומרים טהורה בין שהיתה של ח
עץ בין גדולה בין קטנה ״ כל הכלים
ששברו ונפסדה צורתן אין שמין
מקבלין טומאה ואע״פ שאותן השברי
ראוין לתשמיש חוץ משברי כלי חרס
שאם היה בהן חרס הראוי לקבל הרי
הוא מקבל טומאה ׳ שנ׳ וכל כלי חרס
וגו׳ מפי השמועה למדו שלא בא לכ
אלא לרבות שברי כלי חרס ״ בד״א
כשהיה לחרס זה תוך לקבל בו המ
המשקין כשיהיה החרש יושב בפ
בלא סמוך ׳ ואם אינו יכול לקבל אלא
אם כן סומכין אותו אינו מקבל
טומאה ״ החרס שאינו יכול לישב
כדי שיקבל מפני אזנו או שהיה בו ח
חדוד והחדוד מכריעו לצד אחד הרי
זה טהור ״ שולי כלי חרס שטחו ש
שעה אחת אין לו טומאה ושלם ״
אע״פ שנטלה אזנו או נשבר החדוד
הרי זה טהור ״ כלי חרש ששוליהן
חדין כמחרקות שנשברו והרי שו
שוליהן מקבליהן אע״פ שאינן מקבל
אלא אם כן נסמכין כגון שולי הקיתון
ושולי הכוסות הרי אלו מקבלין טו
טומאה שלכך נעשו מתחלתן שיהו
מקבלין שוליהן בסמיכתן כמו שהיו ״
כמה יקבל החרש ויהיה מקבל טו
טומאה אם הכלי כשהיה שלם מכל
כדי סיכת אדם קטן עד החביות שהן
מקבלות כסאה או קרובלה ונשברו
ונשאר בחרסים בין מקרקעותיהן בין
מדופניהן חרס שהוא מקבל כשהוא
יושב רביעית הרי זה מקבל טומאה ״
היה הכלי מחבית המחזקת סאתים
עד חצבים גדולים ונשברו אם נש
נשאר מהן חרס המקבל לוג הרי
זה מקבל טומאה ׳ היו החרסין מ
מקבלין פחות משעורין אלו אינן
מקבלין טומאה ״ כלי חרס קטן
קטן הערך וכמותו בו שנשבר ונשאר
מקרקעיתו חרס מקבל טומאה כל
שהוא כשהוא יושב היה חד בותר

שנעשה כלי קטן הרי זה מקבל טו'
טומאה. ואם נשאר מדפנותיו חרס
והוא מקבל אינו מקבל טומאה לפי ש'
שדפנות כלים וכיוצא בהן כשרין הן
ואין להן תוך ומעמדן כפשוטי כלי
חרס. חזקת חרסים המצויים
בכל מקום טהורין חוץ מן המצויין
בבית היוצר מפני שרובן גסטריות
הן לכלים. והגסטריות מקבלות טומאה
אע"פ שהיו משברי כלים.

פרק תשעה עשר

כמה שיעור השבר שישבר כלי חרס
ויטהר מטומאתו אם היה טמא ולא
לא יקבל טומאה אם היה טהור.
העשוי לאוכלין משינקב כמוציא זית
והעשוי למשקין משינקב בכונס מ'
משקין. כשמניחין אותו על המשקה
יכנס המשקה לכלי מן הנקב. העשוי
לכך ולכך מטילין אותו לחומרו והרי
הוא מקבל טומאה עד שינקב כמוצי'
זית. ולא אמרו כמוציא המשקה אלא
בגסטרון בלבד לפי שאינן עשויה ל'
לקבל המשקין המועטין מן הכלים.
ואם הוציא משקין הרי בטל תשמישו.
חמש מדות בכלי חרס. נקב כמ'
כמוציא משקה טהור מלהתכשר
משום גסטרא ועדיין הוא כלי חשוב
לקדש בו מי חטאת. נקב בכונס
משקה אינו ראוי לקדש בו מי חט'
חטאת ועדיין הוא כלי חשוב להכש'
להכשיר את הזרעים. משקין ה'
התלושין בו כמו שביארנו. נקב
כשורש קטן אינו ראוי שבתוכו
מכשירין את הזרעים והרי הן כמי
שאינן בכלי ועדיין הוא כלי לקבל בו
זתים ומקבל טומאה. נקב כמוצי'

זתים טהור והרי הוא ככלי גללים וכלי
אבנים שאינן מקבלין טומאה ועדיין
כלי הוא חשוב להציל בצמיד פתיל
עד שיפחת רובו כמו שביארנו בע'
בענין טומאות מת. החבית
שעורה כאוגדים. הלפס והקדרה ש'
שעורן כזתים. וכן ערבה של חרס
שעורן כזתים ואפילו היתה גדולה
ומחזקת ארבעים סאה כלה ונפחת
כמוציא זתים אע"פ שהיו מוטה על
צדה ולא נשארה בה טהורה שמתחלתה לא
לכך נעשית. הפך והטפי שעור
בשמן והמנור שעורו במים. נר
שנטל פיו טהור. ושל אורייה שחסר
פיו בפתילה אינו מקבל טומאה וה'
ואינו בטל מכלי חרס עד שיפסק בכ'
בכבשן כולו ככלי חרס. חבית
שנפחתה ומטין אותה על דפנה מ'
מקבלת טומאה. או שנחלקה מיין
שתי עריבות עדין היא מקבלת טומא'
נתרועעה ואינה יכולה לטלטל בחצי
קב גרוגרות טהורה. חבית שנטלו
אזניה הרי היא כגסטריו ואפילו ל'
אזן אחת. נסדקה למטה מאזניה
אע"פ שאזניה קיימות הרי זו כגס'
כגסטריו. ואם מתחלה עשויה של'
שלא באזנים נראית כחבית.
חבית שנסדקה בכבשן ונעשות ש'
שהיו שני גסטריות. אם משנגמר
מלאכתה נסדקה מקבלת כל גסטר'
ואחת טומאה. ואם קודם שתגמר
מלאכתה נסדקה ואחר כך נשרפה
בכבשן הרי היא טהורה. היאך
יודע דבר זה. אם היו שבריה שוין ל'
לתוכה ויורדים עד שלא נגמרה מ'
מלאכתה נסדקה. ואין שבריה שוין
ואין תוכה ויורדים בידוע שאחר
שנגמרה מלאכתה נשברה ומקבלת
טומאה כשיעור שברי כלי חרס הר'

הראוין לתשמיש. גסטריו שנתרעע'
ואינה מקבלת משקין אע"פ שמקבל'
אוכלין הרי היא טהורה שאינה עשוי'
אלא לקבל משקין הראוין כמו שביאר'.
ואם היתה דולפת אין עושין גסטרא
לגסטריו. וכן גסטריו שנפחתה או
שנחלקה לשנים טהורה שאין אומר'
שירים על שירים ומטמאין ואלא ב'
שירי כלי חרס בלבד הן שמטמאין.
גסטריו שהיו חדודין יוצאין
ממנה בין שהיתה יושבת בין שהיתה
מוטה על צדה כל המקבל מן החדודי'
זתים כשתמלא הגסטריו זתים מק'
מתטמאין במגע וכנגדו מתטמאין
באויר וכל שאינו מקבל עומד בו
ומתטמאין במגע ואין כנגדו מתטמאי'
באויר. כיצד מתטמאין במגע כ'
ואין כנגדו מתטמאין באויר שאם
נגעה הטומאה בגסטריו מתוכה כ'
מתטמאין החדוד נכנסה הטומאה
באויר הגסטריו אפילו היתה בו כ'
כנגד החדוד לא נטמא החדוד.
וכיצד כנגדו מתטמאין באויר שאם
היתה הטומאה באויר הגסטריו ל'
כנגד החדוד נטמא החדוד עם הג'
הגסטריו. ועל דרך זו בכל מקום שנ'
בכלי חרש ובתנור וכירים מתטמאין
במגע וכנגדו באויר. או אין מתטמ'
כנגדו באויר. וכן כל טומאות מגע
האמורות בענין טומאות כלי חרס או
תנור וכירים הוא שתגע הטומאה
בהן מתוכן. וכל טומאות אויר הוא ש'
שלא תגע הטומאה כלל אלא תכנס ל'
לאויר בלבד. חבית שנתרעעה
וטפלה בגללים אע"פ שהוא נוטל
את הגללים והחרשים נופלין הרי זו
מקבלת טומאה מפני שלא בטל
שם כלי מעליה. נשברה ודבק חר'
חרסיה אחר שפרשו או שהביא

חרסים ממקום אחר וטפלן בגללים
אעפ״ שהוא נוטל את הגללים והח
והחרסים עומדים הרי זו טהורה ל
מפני שבטל שם כלי מעליה ״
היה בהן חרס מחזיק רביעית כנ
כנגד אותו החרס בלבד מתטמא לפ
ביאור מפני שהוא כלי בפני עצמו
ושאר החבית אינו מתטמא עד ש
שתגע בה הטומאה מתוכה מפני
שאינה כלי שלם ״ חבית שנקבה
וסתם הנקב בזפת ואחר כך נשברה
אם יש בחרס הסתום בזפת כדי ל
להחזיק רביעית הרי זה מקבל טומ
טומאה מפני שהוא משברי הכ
החבית ולא בטל שם כלי מעל הח
החבית ״ אבל חרס שנקב אחר
שפירש מן הכלי וסתם הנקב בזפת
אעפ״ שהוא מחזיק רביעית טהור
שזה חרס שנקב בטל שם כלי מעליו
וטהר ׳ וכלי שטהר בכלי חרס של
שעה אחת אין לו טומאה לעולם ״
קומקום שנקב ועשהו בזפת
טהור שאינו יכול לקבל חמין כענין ״
וכן כלי הזפת והשעוה וכיוצא
בהן טהורין ואינן בכלל הכלים ״
משפך של חרס שפקקו בזפת אינ
אינו מקבל טומאה שאין הזפת
משים אותו כלי קבול ׳ אבל משפך
של עץ שסתמו הרי זה קבול ומק
ומתטמא ״

פרק עשרים

כבר
הורנו שכל ידות הכלים שחבלו ע
שנתן לה בשעת תשמישו הרי הוא
חשוב כגופו של כלי להתטמא ול
ולטמא ׳ ולפיכך הטופל כלי חרס
הבריא אם נטמא הכלי הרי הוא
ומשקין הנוגעין בטפילה טהורין

שאין הכלי צריך לטפילה זו ״ אבל
הטופל כלי חרס רעוע הרי הטפילה
חשובה כגוף הכלי ״ וכן המהדק
את קדירה של חרס שדולין בה חמי
אם חפה אותה בעור או בקלף
וכיוצא בהן אם היתה רעועה הרי
היא כגופה ״ הטופל כלי חרס ל
להיות מבשל בו אינו חבור ׳ טפל
כלים להיות זופת בהן חבור ״
חבית שנקבה ועשאה כבעין כל
בזפת ובגופרית ובסיד ובגפסים
אינן חבור כל הדברים חבור ״
דברים הלחים המשוכים שטופל
בהן הנטפין של מים כדי שלא יצ
ידלוף הכלי הרי הן כגופו של כלי
לפיכך נטמא הכלי מאחוריו אוכלין
ומשקין הנוגעין בטפילה טמאין ״
וכן טפולו של תנור הרי הוא כ
כחרסו של תנור ׳ והוא שיהיה בע
בעובי הטפילה עד טפח שהוא ל
ערכו של תנור ׳ אבל יתר על טפח
אינו מעורך התנור והנוגעין בו
ביותר על טפח מעבין טהורין וטפ
וטפילת הכירה עובי שלש אצבעו ״
חבית שנקבה וסתמה בזפת אם
יותר מצריכה הנוגע בצריכה טמ
וביותר מצריכה טהור ״ זפת
שנטפה על החבית הנוגע בה ל
טהור ״ מיחם שטפלו בחומר
או בחרסית טהור שאין החרס
מתחבר לכלי ״ מגופת החבית
שטפל בטיט עליה אינה חבור לה
ואם נגע משקין טמאין בחבית
לא נטמאה המגופה ׳ ואם נגעו
במגופה לא נטמאו אחורי החבי ״
כלי נחשת שזפתה אין הזפת
חבור ואם לאו הרי זה כגוף הכלי ״
בעץ שבסדיקי העריבה שנגע
השרץ אם בפסח הוריל ויסורו

חשוב חוצץ ולא נטמאת העריבה
ואם כשיור יאות השנה אם היה
מקפיד עליו העריבה טהורה ואם
רוצה בקיומו הרי הוא כעריבה
ונטמאה העריבה ״ המשיחות
והרצועות שבמטפחות הספרים
ושבמטפחות התינוקות תפירות
חבור קשורות אינן חבור ״ וכן
שבמעדר ושבכשק ושבקופה אבל
שבמזמר כלי חרש אפילו תפורות ל
אינן חבור שאין חסרין לכלי חרס ״
יד הקרדום מאחוריו שלש אצ
ואצבעות חבור והיתר הנוגע בו טהור ״ שלש
יד הקורדום מלפניו טפח הסמוך
לברזל חבור ׳ יתר על כן הנוגע בו ט
טהור ״ שירי הפרגל טפח ׳ ויד המ
מקבת של מפתחי אבנים טפח ״
יד קרנס של זהבים טפחים ׳ ושל חר
חרשים שלשה טפחים ״ שירי מל
מלמד הבקר ארבעה טפחים סמוך ל
לדרבן ״ יד הקרדום שחופרין בו ל
בריכות של מים ארבעה טפחים ׳ ויד
קורדום של נפש חמשה ׳ ויד בן פ
פטיש חמשה ׳ ושל פטיש ששה ׳
יד קרדום של בקוע ושל עדיר ששה ׳
יד מקבת של סתתים ששה ״
שירי המרדע הסמוך לחרחור של
מתכת שבראש המרדע שבעה ט
טפחים ׳ יד מגרפה של בעלי בתים
שמונה טפחים ׳ ושל סיידים עשר ׳
ומה היתר על זה אם רצה לקיימו ט
טמא ׳ ויד כל משמשי האור כגון ה
השפודין והאסכלאות אפלו ארוכ
כל שהן טמאין ״ מקל שעשהו
יד לקרדום הרי זה חבור לטומאה
בשעת מלאכה ואם נגעה טומאה
במקל כשהוא חורש אנו מבקע ב
בו נטמאו הקרדום ׳ ואם נגע בקל
בקרדום נטמאו המקל ״ וכן ה

הדיוסטר שהן כשני כלים והמוסיר
ומסבב יוותן להיות מסך עליהן הרי
הן חמר כשעת מלאכה ·· קבעה
הדיוסטר בקורה הרי זה מקבל ט'
טומאה ואין הקורה חבור לו ·עשה
קצת הקורה דיוסטר כל שהוא מן
הקורה לצורך הדיוסטר חבור לדיוס
לדיוסטר והנוגע משיור הקורה טה'
טהור שאין כל הקורה חבור ··
עלה שנטמאות הנוגע בעול ובקט'
ובקטרב ובענבל ובעבות אפילו בשע'
בשעת מלאכה טהור · והנוגע בחרב
ובבורך ובמרעול ובענק של מתכת ו'
ומלחיים ובעריין טמא ·· וכן מגרה
שנטמאות הנוגע מכאן ומכאן טמ'
טמא והנוגע בחוט ובמשיחה ובא'
ובאמה ובעניפין שלה טהור שאין
אלו חבור לה · אבל הנוגע בידה מכ'
מכאן ומכאן טמא והנוגע בחוט ו'
ובמשיחה ובאמה ובכתפין שלה ט'
טהור שאין אלו חבור לה · אבל הנוגע
במוכן של מסר הגדול טמא ··
ומכבש של חרש שנטמא הרומח ש'
שבו הנוגע במכבש טהור ·· ומקדח
שנטמאה הנוגע בקשטנית שהיא
לפופה עליו טהור שאינה חבור ··
קשת שהיתה מתוחה והחץ משוך
עליה נטמאו החץ הנוגע במתר ובקש'
טהור ואפילו היא מתוחה · וכן מצודת
העושות שנטמאו החץ שלה לא נט'
נטמאות המצודה ואפילו כשהיא ל'
מתוחה ·· וכן מסכת בסוכה שנט'
שנטמאות בשעת האורג הרי הנוגע
בכובד העליון ובכובד התחתון ובנ'
ובנירים ובקירום ובחוט שהעבירו
על גבי הארגמן ובעורה שאינה עתידה
להחזירה טהור שכל אלו אינן חבור
לבגד ·· אבל הנוגע בכנפש המסכת
ובשתי העומד ובכפל שהעבירו על

גבי ארגמן ובעורה שהיא עתידה ל'
להחזירה טמא שכל אלו חבורים לה'
לבגד ·· הנוגע בצמר שעל העורה
ובאשויה טהור · הנוגע בפיקה עד
שלא פרעה טמא משפרעה טהור ··
החוט שהשילו למחט אפילו קשור
משני צדדין אינו חבור · חמשיחה
לבגד החוט חבור לבגד ואין המחט
חבור לבגד ואין כולו חבור לבגד אלא
כל שהוא צורך תפירה אינו חבור ··
החוט שפירש מן הבגד אפילו מאה
אמה כולו חבור ·· חבל שקשור בו
בחרס אפילו מאה אמה כולו חבור
קשר בו חבל אחר את הקשר ולפנים
חבור את הקשר ולחוץ אינו חבור ··
החבל הקשור בקופה אינו חבור אלא
אלא אם תפר ··

פרק אחד ועשרים

החוטין היוצאין מן האורג והחוט'
שבתחלת היריעה ושבסופה והן ל'
נקראין מאין סיה שערך של סדין
ושל סודרין ושל צניפה ושל פוליון ל'
ושל ראש שש אצבעות · ושל חלוק
שהוא קרוע מתחלתו ועד סופו ל'
אחר שלבשין אותו מקבצין אותן
בלולאות שיעור חוטין עשר אצבע' ··
הסגוס והרדיד והטלית שלש ל'
אצבעות וכל היותר על השיעורין ל'
הנוגע בו טהור · א"מ שהבגד טמ'
במדרס אין בשיור טמאות ואין ל'
צריך לומר שאם נגעה טומאה
ביתר שהבגד טהור ·· נוימי הכפה
של ראש והאסוה שמניחין הער'
הערביים על פניהם ועל הקוקן הש'
השזורין מן השער והפונדה של'
שלובשין האדם על בשרו והשמלה

והפרגוד שמניחין על הפתחים כמו
פרכת נוימיהן כל שהן ·· ומשקולות
שנטמאות הרי הוא עשר טפח מן
החוט שלה חבור לה וכל הנוגע בחוץ
לשנים עשר טפח טהור ·· ומשקולות
של חרשים שמונה עשר טפחים ושל'
בנין חמשים אמה והיותר על מחת'
אלו א"מ שהוא רוצה בקיומו טמ' ··
והמשקולות של עודרין ושל יוצרי
אפילו מרובין כל שהן טמאין ·· חוט
מאזנים של זהבים ושל שוקלי ארג'
ארגמן טוב שלש חן בו השקל ותולה
המאזנים מידו שלש אצבעות קנה
שלה וחוטין שלה כל שהן ·· חוט
מאזנים של מוכרי עששיות של
מתכת ומדעו בהן שלשה טפחים
קנה שלה וחוטין שלה שנים עשר
טפח ·· חוט מאזנים של חנוני ו'
ושל בעלי בתים טפח · קנה המאזנים
והחוטין שלה ששה טפחים ··
חוט מאזנים של צמרים ושל שו'
שוקלי נחשת וזכוכית ששה טפחי'
קנה המאזנים שלה והחוטין שלה
תשעה טפחים · והיתר על השיעורי'
האלו אינו חבור ·· החבל שמסרגן
בו המטות ממטתו הרי חבור לה'
למטה ומסרגבו שלשה נתים
והנוגע בחבל מן הקשר ולפנים טמ'
טמא מן הקשר ולחוץ עד שלש ל'
אצבעות טמא מפני שהן ערים של
קשר הרי הן מכל המטה חוץ לו'
לשלש אצבעות טהור שאינו מש'
מצורך החבל · שאפילו פסקו אין ל'
הקשר נתר ·· חבל היוצא מן ה'
המטה שהוא טמאה עד סוף אר'
ארבעה טפחים הנוגע בו טהור
שאינן מצורכי המטה ולפי שאין
מגוי לכלום · ומתחלת חמשה ועד
סופו עשרה טמא מפני שתולין בו

יות המטות מעשרה ולחוץ טהור
מפני שהוא יתר על צורך המטה ״
אבנט של מרגע שאין קיפין אותו על ג'
המטה כדי לקבץ אבריה והוא הנקר'
מרגן שהיתה קצרה או ארוכה מן המט'
עד עשרה טפחים הרי הוא מערכי
המטה יתר על עשרה אינו מערכי
המטה מרגן שבלה אם משייר ממ'
ממנו שבעה טפחים כדי לעשות ב'
ממנו חבק לחמור הרי זה מקבל ב'
טומאה ״ מטה שהיתה טמאה
מדרס ומרגן עמה ומתנה עד עשר'
טפחים הרי הוא כיוצא בה טמאה כל'
מטה והכל מדרס מעשרה ולחוץ
הרי הוא כמגע מדרס ״ דרס הזב ב'
על המרגן מעשרה ולפנים
הרי המדרס כולה מדרס מעשרה
ולחוץ טהורה ״ כד'ין למדרס כך
לשיור טמאות יתפנו מיוה יומה:
טלו חבר ״ כיצד מרגן שהוא כרוך
על המטה והכביס קצתו ולוחו הזית
או שנגע שרץ בקצתו או שנפלו ע'
משקין טמאין על קצתו מטמאות
המטה גופילו היה קצה שמנומין
יוצאין מן המטה מיוה יומה ״
מטה שהיא טמאה מדרס וכרך לה
מרגן הכל טמא מדרס הפרישן ה'
המטה טמאה מדרס כשהיתה
והמרגן מגע מדרס ״ היתה טמא'
טומאות שבעה וכרך לה מרגן הכל
טמאה טומאות שבעה כשהיתה
והמרגן טמא טומאות ערב ״ היתה
טמאה טומאות ערב וכרך לה מרגן
הכל טמא טומאות ערב ״ הפרישן
היא טמאה טומאות ערב כשהיתה
והמרגן טהור ״ מטה שכרך לה
מרגן ונגע בה הזית הכל טמא טו'
טומאות שבעה פרשו טמאין ב'
טומאות שבעה ״ נגע בהן השרץ

וכיוצא בו טמאין טומאות ערב פרש'
טמאין טומאות ערב ״ כרע שהיתה
טמאה מדרס וחברה למטה המטה
טמאה כולה מדרס פרשה הכרע
טמאה מדרס כשהיתה והמטה
מגע מדרס ״ וכן אם היתה הכרע
טמאה טומאות שבעה וחברה למ'
למטה המטה כולה טמאה טומא'
שבעה כיצד נגע המת בכרע שלה
ויום הזה על המטה טהורה הכרע
בגלגלה ויום קודם הזה פרשה הכרע
טמאה טומאות שבעה מפני שמיטה
והמטה טמאה טומאות ערב ״
היתה הכרע טמאה טומאות ערב
וחברה למטה הכל טמאין טומאות ב'
ערב פרשה היא טמאה טומאות ב'
ערב והמטה טהורה שאין המטמא
טומאות ערב אלא המת מטמאין אדם
ואלא כלים מפני שהוא אב שכן שפוך ״
וכן הרין בשן של מעדר שנטמא
במת ואין חרבך חברו במעדר ״

פרק שני ועשרים :

כמה שעור הבגד להתטמא שלשה
טפחים על שלשה טפחים למדרס
ושלש אצבעות על שלש אצבעות
עם הזהב לטומאות המת ולשיור הכל
הטומאות ״ כד'ין בבגד צמר ופשתי'
אבל בגדים של שיור מינין אינן מק'
מקבלין טומאה מכל הטומאות א'
אלא אם היה בהן שלשה טפחים
על שלשה טפחים או יתר שאין בגד
חוץ השמועה למדו שכן הכתוב
לרבות שלשה על שלשה בשיור בג'
בגדים לטומאה ״ כד'ין בקרעים ה'
הבאין מן הבגדים אבל האורג בגד
בפני עצמו כל שהוא הרי זה מקבל

שיור טומאות חוץ מטומאות מדרס
שאין מקבל אלא הראוי למדרס ״
הבגדים העבים ביותר כגון הלברים
והמטין הקשים או הבגדים הרכין
ביותר כגון בגדי פשתן של מצרים ש'
שהבשר נראה מתחתיו אין מקבלין
טומאה עד שיהיה בקרע שלהן ש'
שלשה טפחים על שלשה טפחים בין
למדרס בין לשיור טומאות ״ כל
הקליעות מקבלות טומאה כבגדים
אחד הקולע חוטין ועשה אותן פיה
או האורג אותו ועשה אותו אבנט
ומוצא בו חוץ מקליעה שעושין ל'
אותה העמרין לקשור בה העמיר
שהיא טהורה ״ הקולע שבית קבול
אבן שבה אריג אלא עור מקבלת טומ'
נפסק בית אצבע שלה טהורה נפסק
בית הפקיע שלה מלבד עדיין היא ב'
בטומאתה ״ המטמרות והרשתות
מקבלין טומאה והחרם מקבל טומ'
מפני הזוטו מפני שעיני אותה ש'
שבכה רקין מותר והרי הוא כבגד ״
העושה בגד מן החרם טהור מן הזו'
הזוטו מתטמא ״ עשה חלוק מן הח'
המשמרות אם יש בו שלשה על שלש'
מקבל טומאה ״ משמרת של יין ל'
שעלתה אם משמשת מעין מלאכתה
ראשונה טמאה ואם לאו טהורה ״
מטפחות הספרים המצויירות ל'
אינן מקבלות טומאה מפני שאינן
משמשי אדם שהרי צורתן מעיד ל'
עליהן שלספר נעשו ושאינן מיוחד'
להטמאות בשיור טמאות חוץ מה'
מטומאות מדרס מפני שאומרין לו ק'
עמוד ונעשה מלאכתנו כמו שפורש
בענין טומאות משכב ומושב ״
וכסות הספלין שמניחין על ספסליהן
מפני הדורס מתטמאה מדרס ל'
ומשמרת של יין אינה מתטמאה

מידרס ״ בגד שחשב לעורות אינו מ׳
מקב׳ טומאה בטל מחשבתו הרי זה
מקב׳ טומאה ״ בע׳ הבית שעשה
מטפחות לחפות בהן כלים ועמודים
אינן מקבלות טומאה ״ חלוק שהו׳
עשוי כשבכה כדי לשחק בו לשותי
שכר אינו מקב׳ טומאה ״ כפה
שנתנו על הספר טהור מלקב׳ טמ׳
טומאות מדרס וכל מתטמא בית׳
ובשאר טומאות ״ העושה אספלני׳
בין על הבגד בין על העור אע״פ שיש
בהן כשעור טהורין ״ עשה עליהן
מלוגמא על הבגד אינו מקב׳ טומ׳
שהרי נתלכלך ואינו ראוי על העור
מקב׳ טומאה מפני שהוא מתקנה
וראוי למשכב ״ מאימתי יקב׳
הבגד טומאה משיארוג בו שלש
אצבעות על שלש אצבעות ״ וכל
הכלים הנארגין במחט כגון הכיס
והאנפליא אינן מקבלין טומאה עד
שתגמר מלאכתן ״ וכל הכלים הנעשי׳
על גבי מחט כגון מצודה כיון ש׳
שנעשה בהן בית קבול מלאכתן מ׳
מקבלין טומאה ״ שבכה שמניחי׳
הבנות בראשיהן אם התחיל לעש׳
לעשות אותה מפיה אינה מקב׳
טומאה עד שיגמור קדקדתה ואם
התחיל בה מקדקדתה אינה מקבלת
טומאה עד שיגמור את פיה ושב׳
ושבים שלה מקב׳ טומאה בפני עצ׳
עצמן והחוטין שלה חבור לה להת׳
להתטמאות ולטמא ׳ ושבכה שנקרע׳
אם אינה מקבלת ראש השער של
ראש טהורה ״ חלוק של בגדאי
של בד או של נייר מאימתי הוא׳
גמר מלאכתו משיפתח את פיו מ׳
הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנ׳ ״
ואם נטמא החלוק מאימתי היא
טהרתו משיבלה ואינו משמש

ומעין מלאכתו ראשונה נשתייר בו מ׳
רובו למעלה עדין הוא בטומאתו׳
רובו מלמטה טהור ׳ואם נקרע מ׳
מבית פיו טהור ״ העושה חגור
מעדר של בגד או מעדר של סדין
אינו מקב׳ טומאה עד שימלל
את שפתותיו ׳עשהו מאמצע הבגד
ומאמצע הסדין אינו מקב׳ טומא׳
עד שימלל שפתותיו מעבר השני ״
חגור שבלו צדדיו ואמצעיתו ק׳
קיימת טהור ׳ שפה שפירשה מן ה׳
הבגד והתקינה לחגור בה את מתנו
מקבלת טומאה מפני שהיא כאבנט ״
טלית שהיא של עני שבלתה
אם רוב שפתותיה קיימות אע״פי מ׳
שאין לה שלש על שלש בלוי הרי
זו מקבלת טומאה ׳אין שפתותיה
קיימות אם יש בה שלש אצבעות
חזק ובלוי מקבלת טומאה וכן ש׳
שאר בגדי עניים ״ מטליות של
בגדים שאין בהן שלשה טפחים מ׳
אינן מקבלות טומאה ׳ואם חשב ע׳
עליהן והכינן מקבלות טומאה עד ש׳
שיהיו פחות משלש על שלש אצב׳
אינו מקב׳ טומאה כלל ואע״פ שהכינן ״
פחות משלשה טפחים על שלש
טפחים שהתקינו לפקק בו את המ׳
המרחץ ולנער בו הקדרה ולקנח מ׳
בו את הרחים וכיוצא באלו ׳אם חש׳
השליכו באשפה אינו מקב׳ טומא׳ ״
תלהו במגוד אם הניחו אחרי הדלת
הרי זה כמי שהניחו בתוך בגדיו מ׳
ועדין הוא חשוב אצלו ומקב׳ ש׳
שאר טומאות חוץ מטומאת מדר׳
שהיה פחות משלשה טפחים ״
שלשה טפחים על שלשה טפחים
שהיה מושלך באשפה אם היה בורי
כדי לצור בו רובע הקב מלח גס ולא
יקרע הרי זה מתטמא במדרס ואם

לא אינו מתטמא ׳וכן אם היה בבית
אם היה בורי אע״פ שאינו יכול לצ׳
לצרור בו מלח או שהיה צורר מלח
ואינו בורי הרי זה טמא מדרס ״
שלשה על שלשה שנקרע ולא מ׳
נבדלו הקרעים אם נתנו על הכסא
ויושב עליו יגע בשרו בכסא הרי זה
טהור ואם לא יגע הרי זה טמא מ׳
מדרס ״ שלש אצבעות שנמחה
ממנה אפילו חוט אחד או שמצא
בה קשר או שני חוטין מתאימין
הרי זו טהורה ״ שלש אצבעות
על שלש אצבעות שהשליכה על
האשפה טהורה החזירה מקבלת
טומאה לעולם השלכתה מטהרתה
והחזרתה מטמאתה חוץ משל ארג׳
ארגמן ושל זהורית טובה שאפילו
היתה על האשפה הרי היא מקבלת
טומאה מפני שהיא חשובה ״
שלש אצבעות על שלש אצבעות
שנתנה בכדור או שעשאה כדור מ׳
בפני עצמה טהורה ׳וכן שלשה ט׳
טפחים על שלשה טפחים שנתנן מ׳
בכדור הרי הוא כמות שהיה ואב׳
ומתטמא במדרס ׳עשאו כדור בפ׳
בפני עצמו אינו מתטמא במדרס
שהרי התפר ממעטו משלשה על
שלשה ״

פרק שלשה ועשרים

המפץ המחצלות שאורגין אות׳
מן החבלים ומן הסוף ומן הגמי
וכיוצא בהן ׳ והוא המפץ בכל מק׳
האמור בתורה ואע״פ כן מתטמאין מ׳
הוא במדרס דין תורה שהרי רבה
הכתוב כל המשכב והוא ראוי למשכ׳
ועשוי לו ״ וכן מתטמאין במת ובש׳

ובשיור טמאות מדבריהם כל פשוטי
כלי עץ כמו שביארנו ״ וזה כלל גדול
שכל המתטמא מדרס מתטמא בכ׳
בשיור הטמאות ״ כבר ביארנו ש׳
שהבגד מתטמא בשלש על שלש ל׳
כשיור טמאות ובשלשה על שלש׳
למדרס ״ השק שעורו ארבעה
טפחים על ארבעה טפחים העור
חמשה על חמשה המפץ ששה
על ששה בין לשיור טמאות בין ל׳
למדרס פחות מן השעורין האלו ה׳
טהור מכלום ״ בד״א בקרע אחד
מהן שנקרע שלא בכוונה אבל ה
הקורען בכונה אפילו טפח על טפח
למושב או שלשה על שלשה למ׳
למשכב הרי זה מתטמא למדרס בין
שהיה הטפח על טפח שק או ש׳
השלשה על שלשה בגד או עור או ל׳
שק או מפץ ״ וכן המקצע אחד
מהן למחיצה כדי שיאחז בו מדרו כ׳
כדרך שעושין קורעי תומס כדי
שלא יזוקו אצבעותיהן הרי זה ט׳
טמא כל שהוא והוא שלא יהיו פ׳
פחות משלש על שלש שכל פחות
משלש על שלש טהור מכלום ״
המחבר שני טפחים מן הבגד וט׳
וטפח מן השק שלשה מן השק
ואחד מן העור ארבעה מן העור
ואחד מן המפץ הרי זה טהור מן
המדרס אבל אם חבר חמשה מן ה׳
המפץ ואחד מן העור ארבעה מן
העור ואחד מן השק שלשה מן ה׳
השק ואחד מן הבגד הרי זה טמא
מדרס ״ וזה הכלל כל שהשלים
שעורו בחמור ממנו טמא השלימו
מן הקל טהור ״ כלי נפה וכברה
שהתקינן לישיבה טהורין מפני ש׳
מקבלין טומאה עד שיקצעו או׳
אותן ואחר כך יהיו כמפץ ״

חלוק של קטן אינו מתטמא במדרס
עד שיהיה בו כשעור שלשה טפ׳
טפחים על שלשה טפחים ונמדד
כפול כברייתו ואלו נמדדין כפולין ״
בגדים שמלבישין אותן על הרגלי׳
ועל השוקים ושמלבישין בהן את
הראש והמכנסים והכובע וכיס של
פונדא ומטלת שטלאה על השפה
אם פשוטה נמדדת פשוטה ואם
כפולה נמדדת כפולה ״ הבגד
שארגבו שלשה על שלשה ונטמא
במדרס ואחר כך השלים כל הבגד
הבגד כולו מדרס ״ נטל חוט אחד
מתחלתו טהור מן המדרס אבל טמא
מגע מדרס והרי הוא ראשון כבלי
שנגע במדרס ״ נטל חוט אחד מת׳
מתחלתו ואחר כך השלים את כל ה׳
הבגד כל הבגד טמא מגע מדרס ״
וכן בגד שארג בו שלש אצבעות
על שלש אצבעות ונטמא במת ה׳
ואחר כך השלים עליו כל הבגד הבגד
כולו טמא מת ״ נטל חוט אחד מת׳
מתחלתו ואחר כך השלים הבגד
הכל טהור ולמה יהיה הכל טהור ׳
מפני שאותו שלש על שלש שנט׳
שנתמעטה אע״פ שטהרה מן המ׳
המדרס הרי היא טמאה בכל הטמאו׳ ״
מטלת שהיא מדרס וטלאה
על הקופה או על העור נעשה הכל
ראשון לטומאה ׳ הפריש את המטלת
הרי הקופה או העור ראשון מפני
שנגעו ראשון במדרס והמטלת
טהורה שכיון שטלאה והפרישה
בטלה ״ טלאה על הבגד או על
השק נעשה הכל מדרס והרי הכל
אב הטומאה ׳ הפרישה הרי הבגד
או השק ראשון הרי נגע במדרס
והטלת אב הטומאה כשהיתה ל׳
שהרי אינה בטלה על האריג ״

תפר המטלת על הבגד משטלאה מר׳
מרוח אחת או משתי רוחות כמין
גם אינו חבור ולא נעשה הכל אב
הטומאה אלא למדרס בלבד ״
תפרה משתי רוחות זו כנגד זו הרי
הוא חבור ונעשה הכל אב ״
שלשה על שלשה שנטמא במדרס
ואחר כך נחלק טהור מן המדרס וא׳
ואין בקרעים אלו טומאה כלל והרי
הן כשברי כלי שנטמאו ׳ אבל בגד
שנטמא במדרס וקרע ממנו שלש
על שלש אותו הקרע טהור מן ה׳
המדרס אבל טמא במגע מדרס ל׳
שבעת פרישתו מן הבגד הגדול ל׳
נטמא במגע ״ סדין שנטמא ל׳
במדרס ואחר כך עשהו פרכת טהור
מן המדרס ומאימתי היא טהורה
מן המדרס משיקשור בו לולאות
שהוא תלה בהן כשיעור הפרכת ״
טלית שהיא טמאה מדרס והת׳
והתחילה קודם שיקרע שלשה
התחיל לקרוע מאמה קרע כיון שנק׳
שנקרע רובה שוב אינה חבור ול׳
וטהורה כולה אע״פ שעדיין משתייר
בה כדי מעפורת שלא נקרע הרי
הוא קורע והולך ״ בד״א בטבלת
ים שכיון שלא חס עליה להטבילה
כך לא יחוס לקרוע את כולה ולפי׳
טהרה כולה ״

פרק ארבעה ועשרים :

אלו עורות מתטמאין במדרס ׳ע׳
עור שחשב עליו לשטיח ׳ ועור
שמניחין עליה החמור תחת המשוי
ועור שמניחין על המטות מלמע׳
לישן עליו ׳ ועור שמניחין בעריס
תחת הקטן ׳ ועור הכר ׳ ועור הכסת

וכן עור שמניחין תחת השולחן בש
בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפתי
הפירורין מפני שהוא נשען עליו ל
ברגליו · ועור שחוגר החמור עליו ·
ועור שחוגר נפץ הפשתן עליו כשמ
כשמנפץ · ועור שמניחין הסבל על
כתפו בשעה שסובל · ועור שמניח
הרופא על ברכו בשעת שמפיס
השחינין מפני שכל העורות האלו
יושב עליהן ·· וכן עור הלב של ק
קטן שהוא יורד עליו כדי שלא יע
יפסיד את בגדיו · ועור שעשהו ל
להיות נותן על לבו בשעת הקציר
מפני השרב · ועור שמקפלין בו את
הכסות · ועור התפור כמו תבה שמ
שמניחין בו הבגדים שכל אלו מתמ
מתמעכין עליהן ונשענין עליהן ··
וכל העורות האלו מתטמאות מדרס
ואינן מתטמאין עד שיהיו בהן כש
כשעור חמשה טפחים על חמשה
טפחים ·· ואלו עורות שאינן מת
מתטמאין במדרס עור שחוגר בו
סורק הצמר בעת שסורק · ועור של
שולפה בו הצמר הסרוק ועור של
שולפה בו הארגמן ועור התפור שמ
שמניחין בו הארגמן וכולן מתטמאי
בשיעור טמאות ·· עור שעשהו ל
חפוי לכלים טהור מכלום · עשהו ח
חפוי למשקולת מקבל טומאה כשיעור
הטמאות שהרי נעשה לקבלה ואינו
מתטמא ·· עור שעשהו לעקבו
ולפרסתו אם חופה את רוב הרגל
מתטמא ואם לאו טהור ·· מנעל
שעל האמום אעפ״י שעדיין לא לבשו
אדם הרי זה מתטמא במדרס שכבר
נגמרה מלאכתו כמו שביארנו ··
כל העור הראוי להתטמא במדרס
ואינו חסר מלאכה הואיל וחשבה מט
מטמאתו · ואם חשב עליו להיות

להיות עור השולחן וכיוצא בו הרי זה
מתטמא במדרס · ואם היה חסר מ
מלאכה אינו מחשבה מועלת בו עד
שתגמר מלאכתו · חוץ מן העור ש
שמחפין את המרכב מפני היובך
שהמחשבה מועלת בו אעפ״י שלא
נגמרה מלאכתו ·· כל״ו בעורות כע
בעל הבית · אבל עורות העבדן שסתמן
למכירה אין המחשבה מטמאתן
עד שיעשה בהן מעשה ויכין אותן
למדרס · אין אדם מטמא מדרס ל
משכב ומושב שאינו שלו שמאמר
והנוגע במשכבו · גזל משכב ודרס
עליו בלא נגיעה הרי זה טהור · ואם
נתייאשו הבעלים טמא ·· גנב
משכב וישב עליו הרי זה טמא שח
שחזקתו שנתייאשו הבעלים שאינם
יודעין מי גנבו · ואם נודע שעדיין לא
נתייאשו הבעלים הרי זה טהור ··
לפיכך גנב שגנב עור וחשב עליו ל
לשכיבה המחשבה מועלת בו ומטמא
במדרס · אבל הגזלן אין מחשבתו מ
מועלת אלא אם כן נתייאשו הבעלים ·
עור שנטמא מדרס והתחיל ל
לקרעו רצועות הרי הוא בטומאתו
עד שימעטנו מחות מחמש
טפחים ·· כל כלי עור שנטמא ל
מדרס הזב ושנהו לכלי אחר אם ש
שנהו מן הפשוט לפשוט הרי הוא
בטומאתו · שנהו מן הפשוט ומקבל
ואין המקבל לפשוט טהור · ובגד
הכל טמא ·· כיצד חמת שעשאוה
שטיח ושטיח שעשאוהו חמת טהו ··
אבל חמת שנטמאת מדרס ועשא
תורמל או תורמל שעשהו חמת ה
הרי הן מדרס כשהיו ·· כר של בגד
שנטמא מדרס ועשהו סדין או
סדין שעשהו כר או כסת · בגד ש
שעשהו מטפחת או מטפחת ש

שעשאוה כסת הרי הן מדרס כשהיו ··
כלים שעקר עשייתן לקבלה ולא
למשכב כגון חבים והכסתות
והשקין והמרצופין אם נפחתו אעפ״י
שטהרו מלהתטמא בכלי וכשיעור ה
טמאות מפני שאינן יכולין לקבל הרי
הן מתטמאין במדרס שעדיין הן ראוי
ראוין למדרס ·· אבל כלים שעקר ע
עשייתן לקבלה בלבד כגון החביות וה
והתורמל אם היו גדולים כדי שיהיו
ראוין לישב עליהן הואיל ואומרין
עליהם מפני גדלן הרי אלו מתטמאין
במדרס כל זמן שהן שלמים · ואעפ״י
שאפשר שעדיין לישב עליהן הרי
אלו אין מתטמאין במדרס שעקר
עשייתן לקבלה בלבד הואיל ובטלו מ
מלקבל טהרו מלהתטמא אף בשיעור
טמאות ולא במדרס ·· ומה הוא
שעורן ויהיו ראוין למדרס · החבית
שבעת קבין · והאלקוט חמשת קבין ·
והקרסטל שתולין בו את השערין
בראש הבהמות ארבעת קבין · והפי
והסריקית שנותנין בה חיים סאה ·
ופחות מן השעורין האלו אין ראוי
למדרס ואין דרך העם לישב עליהן ··
נפחתו ועדיין מקום הפחת הרי
הן טהורין וכמו לא עדיין מקום הפ
הפחת ·· וכל החמתות ש
שנפחתו ועדיין טהורות חוץ משל
ערבים מפני שכך הוא דרכן תמיד
לעולם · וחמת חלולין אינה מתטמא
במדרס שהרי אינה ראויה למדרס ··

פרק חמשה ועשרים

כל פשוטי כלי עץ הראוין לשכבה
או לרכיבה מתטמאין במדרס כ
כגון המטה וכסאו וכיוצא בהן ·

המטה והכר והכסת של מת וכסא
של כלה ומשבר של חיה וכסא של
כובס שהוא דורס עליו את הכלים
וכסא של קטן שיש לו רגלים אע"פ
שאין בו גובה טפח כ"א אלו מתטמא'
מדרס ·· כסא של ברזל שעשו
בבית הכסא והעור נתון עליו הרי
זה מתטמא במדרס ובשאר טמ'
טומאות הפריש העור המחובר
על הברזל העור מתטמא במדרס
והברזל מתטמא בשאר הטומאות
אבל לא במדרס ·· טרסקל של
גמי וכיוצא בו המחופה בעור
מתטמא במדרס ובשאר טומאות
הפריש העור ועליו העור מתטמ'
במדרס אבל הטרסקל טהור מפני
שהרי נעשה כשברי כלים ··
ספסלים של מרחץ ששתי רגליו ש'
של ספסל של עץ מתטמא במדרס
היה אחת של עץ ואחת של שיש
אינה מקבלת טומאה ·· נסרים
של מרחץ ששגמום אינן מקבלין ט'
טומאה שאינן עשוין לישיבה א'
אלא כדי שיהיו המים מהלכים ת'
תחתיהן ·· הסל והכלכלה שמלאו
תבן או מוכין אע"פ שהתקינן ליש'
לישיבה אינן מקבלין טומאות המ'
מדרס שאינן ראויין לישיבה ואם
סתן בנייר או במשיחה על פיהם
הרי אלו מתטמאין במדרס ··
קורות בית הבד שעשאן ראשה
אחד כסא אינו מתטמא במדרס
מפני שאומ' לו עמוד ונעשה מל'
מלאכתנו · אבל אם קבע הכסא ב'
בקורות בית הבד מתטמאין במדר'
ואם דרס הזב על הקורה לא נטמא
הכסא ·· וכן אם קבע הכסא בק'
בקורה גדולה · עשה ראשי הקורה
הגדולה כסא אינו טמא אלא מקום

הכסא בלבד ושאר הקורה טהור · וכן
הדף שבסך שקבעו בעריבה שהוא
טהור ·· קצת הקורה שאותקן ל'
אותה הפוסתת את האבן להיות א'
יושב עליו הרי מקום ישיבתו מת'
מתטמאין במדרס ·· מקום ישיבה
שאחורי הקרון טהור שאינה אלא
ישיבת שער · ראשי כלונסות שהיו
שהאומנין יושבין עליהן ושפין את
האבנים וכיוצא בהן טהורין ··
וכן כפה של תנורה שהיו יושב עליו
ואפילו גבוה טפח טהור שאין זה
כלי ·· וכן בור של עץ שסרקו וכרכ'
וכרכוהו ועשהו פנים לשער ומוצ'
בו אינו כלי ואינו מקבל טומאה עד
שיחוק בו ראשי כלונסות שהן חקוק'
ואם חקקן לדעת מקבלין טומאה ··
משהן חקוקין אם חשב עליהן מקבלין
טומאה מכיון שהכינו · ואם חשב עליה'
חרש שוטה וקטן או אדם שאינו
שלו טהורין · וכן כל כיוצא בהן מדב'
שאינן מקבלין טומאה אלא במחשב'
שאין לך מחשבה מועלת אלא מחשב'
בעלים שהן בני דיעה ·· העושה כפת
מן השאור ויבשה ואחרה לישיבה
הרי היא בטלה מתורת אוכל ומתטמ'
במדרס שהרי משמשת תשמישי
העץ ·· מחצלת הקש מתטמאה
במדרס ומחצלת הקנים ושל חלף
טהורה מפני שאינה ראויה למדרס ·
ושאר המחצלות אם עשויה לשכב'
מקבלת טומאה עשויה לסכך טהור'
עשויה סתם אם היתה גדולה ס'
סתמיה לסכוך ואם קטנה סתמה
לשכיבה · מחצלת שעשה לה ק'
קנים לאורכה טמאה מדרס שעדין
ראויה לשכיבה · עשאה כמין גם ט'
טהורה · עשה קנים לרחבה אין בין
קנה לחברו ארבעה טפחים טהורה ·

נחלקה לרחבה עדין מקבלת טומאה ·
נחלקה לאורכה ונשתייר בה שלשה
מעדנים של ששה טפחים עדיין
היא ראויה למדרס ומתטמאה פ'
פחות מכן טהורה · וכן אם התיר ראש'
ראשי מעדנים שלה טהורה · ומח'
טומאת מדרס לא תקבל המחצלת ·
עד שתגמר מלאכתה ותתנקב כמו ש'
שביארנו ·· תבה שנפחתה מלמע'
טהורה מן המדרס שאינה ראויה
לישב עליה ומקבל שאר טומאות ··
נפחתה מצדה טמאה מדרס ובשאר
טומאות ·· עגלה של קטן מתטמאה
במדרס שהרי נשען עליה ·· מקל
של זקנים טהור מכלום שאינו אלא
לסייע ·· סנדל של סמודים והוא ס'
סנדל של עץ הרי הוא מתטמא במ'
במדרס מפני שהסייד פעמים מט'
מטייל בו עד שיגיע לביתו ·· קב
של קטע שיש לו בית קבול כתיתין ט'
מתטמא בשאר טומאות מפני בית
קבולו ומתטמא במדרס שהוא נש'
נשען עליו ·· ואלו טמאין משום
מרכב מרדעת של חמור וטפיטן ש'
של סוס וכר הגמל ואוכף של נקה
וכל כיוצא בהן ·· הלוחות שמניחין
על גבי החמור והמרכב נתנין עליו
האושי טהורות · ואם היתה ראויה
למרכב טמאה ··

פרק ששה ועשרים

כל כלי עץ הראוי למדרס שקבעו בכ'
בכותל בתוך הבנין קבעו ואחר בנה על
גביו או שבנה על גביו ואחר קבעו ב'
עדין הוא מתטמא במדרס כשהיה
קבעו במסמרים ובנה עליו טהור ·
וכן מטה שקבעו על גבי הקורות

קבעו ולא נתן עליו המעזיבה או שנתן
עליו המעזיבה ולא קבעו עדין הוא
מתטמא במדרס · קבעו ונתן עליו את
המעזיבה טהור ·· ספסל שנטל
אחד מראשיו עדין הוא ראוי למ'
מדרס · נטל השני טהור · ואם יש
בו גובה טפח מתטמא במדרס ··
כסא של כלה שנטלו חפויו טהור · ל'
ואם לא היו חפויו יוצאין ונטלן ל'
עדין הוא ראוי למדרס שכן דרכו ל'
להיות מטהו על צדו ויושב עליו ·
כסא שנטלו חפויו ועדין הוא ל'
ראוי לישיבה מתטמא · נטלו שתי
וחפויו זה בצד זה טהור ·· שדה
שנטל העליון שלה טמאה מפני
התחתון שהוא ראוי למדרס · נטל
התחתון טמאה מפני העליון · נטל
העליון והתחתון הרי הדפנות טהורין ··
תבה שנפחתה מצדה מתטמאה
מדרס כשיור הטמאות מפני ש'
שהיא ראויה לה לישיבה · והסל אף
יושבין עליה · נפחתה מלמעלה ט'
טהורה מן המדרס שהרי אינה
ראויה לישיבה · ומתטמאה כשיור
הטמאות שעדין היא מקבלת ··
נפחתה מלמטה טהורה מכל טו'
טומאה · אף על פי שאפשר לישב עליה
בכסיו מפני שעקר מעשיה לקבלה
וכבר בטל העקר והמגורות שבה
מתטמאות ואינן חבור לה ··
וכן משפלת שנפחתה מלקבל רמ'
מונים אף על פי שהיא ראויה למדרס
הרי היא טהורה מכלום מפני שעקר
מעשיה לקבלה היא ובטל העקר
בטלה הטפילה ·· עריבה של עץ ל'
שמגבלין בה הבנין והגפסים אף על פי
שמקבלת שיור טמאות אינה מת'
מתטמאה במדרס ·· עריבה של
עץ שלשה בה הבצק שהיא משני

לוגין ועד תשעה קבין שנסדקה עד
שאינו יכול לרחוץ בה רגלו מחמת מ'
מפני הסדק הרי זו מתטמאה במ'
מדרס שסתמה שהוא כופה אות'
ויושב עליה ואפי' גדולה וסדק שלה ··
הניחה בגשמים עד שנתפחה
ונסתם הסדק אינה מתטמאה
מדרס שהרי היא ראויה ללוש ל'
בה ותחלת מעשיה ללוש בה ומק'
ומקבלת שיור טמאות · חזר והניח
בקרים ונפתח הסדק חזרה לקבל
טמאות מדרס וטהורה משיור
טמאות ·· עריבה גדולה שהי'
יתרה על תשעה קבין שנפחתה ל'
מלקבל רמונים והכינה לישיבה
הרי זו טהורה אף מטמאות מדרס
עד שיקציע שאין המחשבה מו'
מועלת בעריבה גדולה שנפחתה עד
שיעשה בה מעשה ·· עשאוה
אבוס לבהמה אף על פי שקבעה בכותל
טמאה בכל הטמאות ·· מטה שנטלו
שני ארוכות שלה ואחר שנטמאות
ועשה לה חדשות ולא שנה את ה'
הנקבים ונשתברו החדשות עדין
היא בטמאתה נשתברו הישנות
טהורה שהכל הולך אחר הישנות ··
מטה שהיתה טמאה מדרס
ונטל הקצרה ושתי כרעים עדין ל'
היא בטמאתה ועדין צורת המט'
עומדת · נטל הארוכה ושתי כרע'
טהורה ·· קצץ שתי לשונות של
מטה באלכסון או קצץ שתי מע'
טפח על טפח באלכסון או שמע'
שמעטן פחות מטפח הרי זו בשנ'
וטהורה ·· נשברה ארוכה ותקנה
עדין היא אב הטמאה כשהיתה
נשברה הארוכה והשניה ותקנה ל'
טהורה מן המדרס אבל טמאה מגע
מדרס · לא הספיק לתקן הראשונה

עד שנשברה השניה טהורה ··
מטה שהיתה טמאה מדרס או ל'
בשיור טמאות ונגנב חציה או ש'
שחלקוה אחין ושותפין הרי זו ט'
טהורה שהרי זו כלי שנשבר · החזירו
מקבל טמאה מכאן ולהבא · הרי זה
דומה למי שעשה כלי אחר שנמצא
שהוא טהור ומקבל טומאה להבא ··
מטה שנתפרקו אבריה אם נש'
נשיירה ארוכה ושתי כרעים הרי
אלו מתטמאין מפני שראויין לס'
לסומכן לכותל ולישן עליהן · ומטה
שנטמאת כלה יום הטבילה אברים
אברים טהורה ·· המפרק את המט'
להטבילה הנוגע בחבלים שלה טהור ··

פרק שבעה ועשרים

שלש תבות הן ·· תבה שנפתחה ל'
מצדה טמאה מדרס · פתוחה מל'
מלמעלה טמאה טמא מת · והבאה
במדה טהורה מכלום ·· שלש
עריבות הן · עריבה משני לוגין ועד
תשעה קבין שנסדקה טמאה מדר'
ושלמה טמאה טמא מת · והבאה
במדה טהורה מכלום ·· שלש
עגלות הן ·· העשויה כקתדרין
טמאה מדרס · העשויה כמטה
טמאה טמא מת · ושל אבנים ל'
טהורה מכלום ·· שלשה
תריסין ·· תריס הכפוף טמא ל'
מדרס · ושמשחקין בו בקומפון
טמא טמא מת · ודריעת הערביים
טהורה מכלום לפי שהיא עשויה
לצורה בלבד · ואינה משמשת ל'
אדם אינה מקבלת טמאה כל עקר ··
שלשה תרכוסין של עור הן ··
של ספרים טמא מדרס · ושאוכלין

עליו טמא טמא מת ׳ וששוטחין ע
עליו הזתים טהור מכלום לפי שאי
שאינן מתשמישי אדם ״
שלש כסותות הן ״ שלפני המטה
ושלפני הספרים טמא מדרס ׳ וש
ושל שולחן טמא טמא מת ׳ ושל
מגדל טהור מכלום לפי שהיין כמ׳
סוקיעת המגדל ועורתו מונחת
עליו ״ שלשה פנקסין הן ״
של אפיפיורין שמוחין עליו הן
הספרים טמא מדרס ושיש בו
בית קבול שעוה טמא טמא מת ׳
וחלקה טהורה מכלום לפי שאין
עליו עורת כלי ואינו ראוי למדרס ״
שלש מטות הן העשויה לש
לשכיבה טמאה מדרס ׳ ושל זגגין
שנותנין בה כלי זכוכית טמאה טמ׳
טמאות ׳ ושל סרגים שמסרגין
בה את הסבכות טהורה מכלום לפי
שאינה מתשמישי אדם ״ שלש
משפלות הן ׳ של זבל טמאה מדרס ׳
ושל תבן טמאה טמא מת ׳ והפוחץ
והפוחץ של גמלים טהור מכלום
לפי שהחבלים שלו קשים נותנ׳
ענבים ואינו ראוי לישב עליהן ׳ ל
ועיני הסבכה רחבים הרבה ואינו
ראוי לקבל תכן וכיוצא בו ומניען ל
שאין תורת כלי עליו אלא חבלים בלבד ״
שלשה מפצין הן העשוי ל
לישיבה טמא מדרס ׳ ושל צבעים
שמניחין בו את הכלים טמא טמא
מת ׳ ושל גתות שנותנין עליו ענבים
ומחפין בו טהור מכלום לפי שאינן
מתשמישי אדם ״ שלש חמתות
הן ׳ ושלשה תרמלין הן ׳ המקבלין כ
כשעור טמאין מדרס ׳ ומה שעור
החמת ארבעה קבין ׳ והתרמל חמ׳
חמשת קבין ׳ ושאינן מקבלין כש׳
כשעור טמאין טמא מת ׳ ושל עור
הדג טהורין מכלום ״ שלשה עורות
הן ׳ העשוי לשטיח טמא מדרס ׳ ו
והעשוי לתכריך כלים טמא טמא מת
ושל קצועות ושל סנדלים טהורין מ
מכלום לפי שאין עליהן עורת כלי ״
שלשה סדינין הן ׳ העשוי ל
לשכיבה טמא מדרס ׳ והעשוי ל
לפרכת טמא טמא מת ׳ ושל צורות
שעושין אותו כדי שיתלוהו מכב
הרוקם טהור מכלום לפי שאינו מ
מתשמישי אדם ״ שלש מטפחות
הן ׳ של ידים טמאה מדרס ׳ ושל ספרי
טמאה טמא מת ׳ ושל תכריכי חמת
ושל נבלי בני לוי טהורין מכלום ל
לפי שאינן מתשמישי אדם ״
עור העשוי כמין יד שמכניסין בו
היד והאצבעות מפני העצה והוא
הנקרא פרקלים ״ ושלשה פרקליאין
הן ׳ של עורי חיה ועוף טמא מדרס
שהרי נשען עליו ׳ ושל חגבים טמא
טמא מת ׳ לפי שנותנין בו את החג׳
החגבים ׳ ושל קייצים שמקייצין ב
בו את הפירות טהור מכלום לפי ש
שאינן מתשמישי אדם ״ שלש
סבכות הן ׳ של ילדה טמאה מדרס
ושל זקנה טמאה מת ׳ ושעושין ל
לשחק בו שותי שכר טהורה מכלום
לפי שאינה מתשמישי אדם ״
שלשה סנדלין הן ׳ של אדם טמא
מדרס ׳ של מתכת ׳ של בהמה ׳ של
שעם של צפירה טהור מכלום ״
כלל של דבר כלי שאינו ראוי למש
למשכב או למרכב או שהוא ראוי
ולא נעשה לכך אלא למלאכה אח
אחרת והרי הוא משמש עמה את
הישיבה כגון הטלית והרדיד ומתט
ומתטמאין במדרס ׳ וכל המתטמא ל
במדרס מתטמא במת ׳ ויש שמת
שמתטמא במת ואינו מתטמא ב
במדרס כגון שביארנו ״ וכל המת׳
המתטמא במת מתטמא בשיעור ל
אבות הטמאות בין אבות של תורה
בין אבות של דבריהם ׳ ומתטמאין
במשקין ״ שלש קוליות הן ״
וההוה שטלויה על הבריאה הולכי
אחר הבריאה ׳ קטנה על הגדולה
הולכין אחר הגדולה ׳ היו שוות הולכ׳
אחר הפנימית ׳ כיצד הולכין אחריה
שאם נקבה כמוציא רמון שתיהן ט׳
טהורות מכלום ״

פרק שמנה ועשרים

כל הכלים שיש להם בית קבול ש׳
שנטמאו אחוריהן במשקין לא ל
נטמא תוכן לתרומה ולא אוגניהן
ולא אזניהן ולא ידיהן ולא מקום הא׳
האצבע ששוקע בשפת הכלי ׳ נטמ׳
תוכו של כלי נטמא כולו ״ נפלו
משקין על כני הכלים או על אוגניהן
או על אזניהן או על ידות הכלים ה׳
הא קטין הרי זה מנגבן והן טהור׳
אפילו אחורי הכלי כולו לא נטמא ״
אחד כלי השק כגון השקין ו
והמרצופין או כלי עור כגון הכרים
והכסתות ׳ ואחד כלי העץ אפילו ק
קופות ומשפלות אם נטמאו אחורי
במשקין לא נטמא תוכן ״ פשוטי
כלי שטף שאין ראוין למדרס כגון
השולחן והטבלא שאין לה דופן הואיל
ואין מקבלין טומאה מן התורה אם
נטמאו אחוריהן במשקין לא נטמאין
תוכן ׳ וכל פשוטי כלי שטף הראוין
למדרס כגון המטה והעור שיושבין
עליו והכסא וכיוצא בהן אין להן ל
אחורים ותוך אלא כיון שנגעו בהן
משקין מתטמא אף מאחוריהן נט׳

נטמא כלו. וכן מדות היין ג'
והשמן וזומי סטרין ואסכנת של
חרדל ומשמרת של יין אין להן א'
אחורים ותוך אלא אם נפלו משקין
עליהן על מקצתן נטמאו כולן כמו
הבגדים. המרדע והמלמד
יש להן לשני קצותיו אחורים ותוך.
כיצד נפלו המשקין על החרחור
לא נטמאו מן העץ הסמוך לחרחור
אלא שבעה טפחים בלבד ושיור
העץ טהור. וכן אם נפלו משקין
על הדרבן לא נטמאו אלא ארבעה
טפחים הסמוכין לדרבן. נפלו ל'
חוץ לשבעה וחוץ לארבעה הרי
זה ככלי קטן שנגעו משקין בא'
מאחוריו ולא נטמא אלא מקום
המגע והחוץ. כיס בתוך כיס ל'
שנטמא אחד מהן במשקין לא נטמא
חבירו. בד"א כשהיו שפתותיהן ש'
שוין. אבל אם החיצון עודף ונטמא
הפנימי נטמא החיצון. נטמא הח'
החיצון לא נטמא הפנימי. ובשרץ
בין כך ובין כך אם נטמא אחד מהן
לא נטמא חבירו. החוקק רובע
וחצי רובע בעץ אחד ונטמא אחד
מהן במשקין לא נטמא השני אף
על פי שהן עץ אחד. כיצד
נגעו משקין בתוך הרובע הרובע
ואחוריו טמאין וחצי הרובע וא'
ואחוריו טהורין. נגעו בחצי הרו'
הרובע ומתוכו חצי הרובע ואחוריו
טמאין. והרובע ואחוריו טהורין.
וכשהוא מטביל מטביל את הכל.
נטמאו אחורי הרובע או אחורי
חצי הרובע במשקין הרי אחורי ל'
הכלי טמא שאין חולקין את האח'
האחורים. קומקום שהיו א'
אחוריו טמאין והיה מרתיח ל'
אין חוששין שמא יעלו מתוכו
ונגעו באחוריו וחזרו לתוכו אלא
הרי המשקין שבתוכו טהורין ל'
לתרומה.

הלכות מקואות

מצות
עשה אחת והיא שיטבול כל טמא
במי מקוה ואחר יטהר. וביאור
מצוה זו בפרקים אלו.

פרק ראשון

א'

הטמאין בין אדם בין כלים בין ש'
שנטמאו בטומאה חמורה של תור'
בין שנטמאו בטומאה של דבריהן
אין להן טהרה אלא בטבילה במים
הנקוים בקרקע. כל מקום שנאמ'
בתורה רחיצת בשר וכבוס בגדים מן
הטמאות אינו אלא טבילת כל הגוף ל'
מקוה. וזה שנ' בזב וידיו לא שטף
במים. כלו' שיטבול כל גופו. ואמו'
הדין לשאר הטמאין שאם טבל
כולו חוץ מראש אצבעו הקטנה
עדין הוא בטומאתו. וכל הדברי'
האלו שהן מפי השמועה הרי נאמ'
במים יובא וטמא עד הערב וטהר.
בכין אבל כל הטמאין שיבואו במים.
כל הכלים שנטמאו יש להן
טהרה במקוה חוץ מכלי חרס וכלי
זכוכית. וכן הוא אומ' כלי חרס אש'
בו ואותו תשברו. אין לו טהרה
אלא שבירה ואפילו חברו בקרקע
ואפילו קבעו במסמר ואפילו מ'
מלאוהו סיד או גפסים הרי הוא ל'
טומאת שהיה עד שישבר. וכלי ל'
זכוכית ככלי חרס עשו אותו בדבר
זה. [illegible] אינו בכלל הכלים
המקבלין שאר טמאות לפי שאינו
כלי קבול אינו בכלל כלי עץ האומורין
בתורה. הואיל והוא ראוי למשכב
נתרבה לטומאת מדרס בלבד. דין
תורה וכיון שאין לו אלא טומאה
אלא טהרת עירוש ונתרבה לטומא'
לא יתרבה לטהר במקוה. שאין מה'
מתטהר במקוה אלא כלים האמור'
בתורה. ואין למפץ טהרה אלא ק'
קריעתו עד שישאר פחות מששה
טפחים על ששה טפחים.
הזב אין לו טהרה אלא במעין של'
שהרי נאמ' בו במים חיים. אבל
הנדה והזבה ושאר הטמאים ל'
בין אדם בין כלים טובלין את מקו'.
כל חייבי טבילות טבילתן ביום
חוץ מנדה ויולדת שטבילתן בליל'
כמו שביארנו בענין נדה ובעל קרי
טומא והולך כל היום כולו ומתחלת ה'
הלילה עד הערב שמש. הטובל
צריך שיטביל כל גופו כשהוא ערום
בבת אחת ואם היה בעל שער יטב'
יטביל כל שער ראשו שהרי הוא ל'
כגופו דין תורה. וכל טמאין שט'
שטבלו בבגדיהן עלתה להן טבילה
מפני שהמים באין בבגדים כהם
אינן חוצצין. וכן הנדה שטבלה
בבגדיה מותרת לבעלה. כל הטובל
צריך להתכוין לטבילה ואם לא ל'
נתכוין עלתה לו טבילה לחולין א'
אפילו נדה שטבלה בלא כוונה
כגון שנפלה לתוך המים או ירדה
להקר מותרת לבעלה. אבל לתרומה
וקדשים אינה טהורה עד שתטבול
בכוונה. הכופה ידיו ורגליו ל'
וישב לו כאומות אם נכנסו המים
דרך כולו טהור. הקופץ ל'
לתוך המקוה הרי זה מגונה. וכן
והטובל פעמיים במקוה הרי זה
מגונה. והאומר לחבירו כבוש ידך

עלי מריקה הרי זה חוצצת ״
בית הסתרים ובית הקמטים אינן
צריכין שיבואו המים בהן שנ׳
ורחץ את בשרו במים דברים הנר׳
הנראין בלבד ואעפ״כ צריכין שיהו
ראויין שיבואו המים בהן ולא יהיה
בהן דבר חוצץ לפיכך אמרו חכמ׳
לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא
אשה מדיחה קמטיה במים ואח
כך תטבול ״ והאשה טובלת כ׳
כדרך גדילתה כאורגת וכמניקה
את בנה ״ אשה אינה טובלת במים
מפני שמתביישת מבני אדם כ׳
ואינה טובלת בכהונה ואם הקיפה
לה מפץ וכיוצא בה כדי להצניע
טובלת במים ולא תטבול על גבי
כלי חרס או סל וכיוצא בהן מפני
שהיא מפחדת ולא תעלה לה טב׳
לה טבילה ״ אחד האדם ואחד
הכלים לא יהיה דבר חוצץ בינם כ׳
לבין המים ׳ואם היה דבר חוצץ
כגון בצק או טיט מודבק על בשר
האדם או על גוף הכלי הרי זה טמא
כשהיה ולא עלתה להם טבילה ״
דבר תורה אם היה דבר חוצץ
חופה את רוב האדם או רוב הכלי
לא עלתה להם טבילה והוא שיהי׳
האדם מקפיד עליו ורוצה להעבירו
אבל אם אינו מקפיד עליו ולא שם
אותו על לב יום עבר יום לא עבר
אינו חוצץ ואעפ״י שהוא חופה את
רובו ׳וכן אם היה חופה את מיעוט׳
אינו חוצץ אעפ״י שהוא מקפיד ע׳
עליו ״ ומדברי סופרים שכל דבר
החוצץ אם היה מקפיד עליו לא כ׳
עלתה לו טבילה ואעפ״י שהוא על כ׳
מיעוטו גזרה משום רובו ״ וכל
דבר החוצץ אם היה חופה את כ׳
רובו לא עלתה לו טבילה ואף על פי

שאינו מקפיד עליו גזרה משום הט
המקפיד עליו ״ נמצית אומר ש׳
שאם היה על בשר אדם או על גוף כ׳
הכלי דבר מדברים החוצצין כגון בצק
ורפש וכיוצא בהן ואפילו טפה כחר
כחרדל והוא מקפיד עליה לא עלתה
לו טבילה ואם אינו מקפיד עליה כ׳
עלתה לו טבילה אלא אם כן היה חופה
את רוב הכלי או רוב האדם כמו ש׳
שביארנו ״

פרק שני

אלו
חוצצין באדם ׳הלפלוף שחוץ לעין כ׳
וגלד שעל גבי המכה ודם יבש שעל
גבי המכה ׳והרטיה שעליה ׳וגלדי כ׳
צואה שעל בשרו ובצק או טיט ש׳
שתחת הצפורן והמלמולין שעל כ׳
הגוף וטיט היון וטיט היוצרים וט׳
וטיט של דרכים שמהלכין שם תמיד
אפילו בימות החמה כל אלו חוצצין
ושאר כל הטיט כשהוא לח אינו חו׳
חוצץ שהרי הוא נמוחה במים וכ׳
וכשהוא יבש חוצץ ״ הדיו והדבש
והחלב והדם ושרף התות ושרף ה׳
התאנה ושרף הרקוה ושרף הח׳
החרוב יבשין חוצצין לחין אינן כ׳
חוצצין ׳ושרף כל השרפין בין לחין
בין יבשין ודם שנסרך בבשר אפילו
לח חוצץ ״ האבר והבשר המדולדל׳
המדולדלין באדם חוצצין ״ בית
הסתרים של אשה חוצץ בה עד ש׳
שתפריח תחלה שהזיעה שם תמיד
והאבק מתקבץ וחוצץ ״ בד״א
במשויה אבל בפניה הואיל ואינה
מקפדת אינו חוצץ ״ האגד שעל
גבי המכה והקשקשים שעל גבי ה׳
השבר והשירים והנזמים והקטליות
והטבעות בזמן שהן חוקים בבשר

חוצצין ובזמן שהן רפים אינן חוצצ׳ ״
חוטי צמר וחוטי פשתן והרצו׳
והרצועות שקושרות הנשים על
ראשיהן לעולם חוצצין מפני שהן כ׳
מבדילין בין המים ובין הגוף ׳אבל
חוטי שער אינן חוצצין שהרי המי׳
באין בהן ואעפ״י שאינן רפים ״
חוטין שבצואר אינן חוצצין אפילו
של פשתן לפי שאין אשה חונקת
עצמה בהן ׳אבל חבקין שבצואר
כגון הטליות שבענקים חוצצין לפי
שהאשה חונקת את עצמה בהן כדי
שתראה בעלת בשר ״ שער שעל
גבי הלב שנתקשר ונעשה קלקין
חוצץ ׳וכן קלקי הזקן חוצץ ״ חץ
שהוא תחוב באדם בזמן שהוא כ׳
נראה חוצץ ובזמן שאינו נראה טו׳
טובל ואוכל בתרומתו לערב ואעפ״י
שהוא חץ טמא ״ וכן מי שבלע כ׳
טבעת טמאה וטבל הרי זה טהור ׳
ואם הקיאה לאחר שטבל נטמא במ׳
במגעה שכבר בארנו שכל הבלועין כ׳
בגוף החי אינן מתטמאין ולא מט׳
מטמאין ״ נכנסו צרורות וקסמין
בסדקי רגליו מלמטה חוצצין ״
אספלנית ומלוגמא ורטיה שעל בית
הסתרים חוצצין ואעפ״י שאינו צריך
שיכנסו המים בסתרים צריך שיהיו
ראויין לבוא ולא יהיה עליהם דבר חו׳
חוצץ כמו שבארנו ״ היתה בו כ׳
שערה או שתי שערות חוץ למכה
וראשן מודבק בטיט וכיוצא בו ע׳
שהיו שתי שערות מריסי עיניו כ׳
מלמטה ונקבו והוציאן מריסי עינו
מלמעלה הרי אלו חוצצין ״ לא
יטבול אדם בעפר שעל רגליו ואם ט׳
טבל אינו חוצץ ״ האוחז באדם ו׳
ובכלים והטבילן הרי אלו בטומאתן
ואעפ״י שרפה ידיו עד שיבואו בהן כ׳

מים גזרה שמא לא ירפה · ואם הדיח
ידיו במים עלתה לה טבילה ·
המפשלת בנה לאחוריה וטבלה לא
עלתה לה טבילה גזרה שמא טיט
היה ברגלי התינוק או בידיו ונדבק
בבגד בשעת טבילה וחוצץ ואחר
שעלתה נפל · נדה שנתנה שער
שערה בפיה או שקפצה ידה או ש׳
שקרצה בשפתותיה או שעצמה ע׳
עינים בין שמה כמלא לא טבלה · וכן
שאר הטמאים · נתנה מעות
בתוך פיה וירדה וטבלה טהרה מ׳
מטומאות נדה והרי היא טמאה
על גב רוקה ומציצות מראשון לטמא
כמי שנגע ברוק הנדה · וכן הדין
בזב · ואלו שאין חוצצין באדם
חלקי הראש ובית השחי ובית ה׳
הסתרים בראש ולשונה שבבשר וגלד
שהעלת מכה וגלדי מכה שעל
בשרו · וצואה שתחת הצפורן · וכ׳
וצפורן המדולדלת וכשות הקטן
והוא השער הדק שעל בשרו כל
אלו אינן חוצצין · שתי שערות
שהיו קשורין כאחת קשר אחד
אינן חוצצין מפני שהמים באין ל׳
בהן ושערה אחת שנקשרה חו׳
חוצצת והוא שיהיה מקפיד עליה
אבל אם אינו מקפיד עליה עלתה
לו טבילה עד שיהיה רוב שער
קשור נימה נימה בפני עצמה ·
כך הורו הגאונים · ונראה לי
ששערו של אדם כגופו הוא חש׳
חשוב לענין טבילה ואינו כגוף
בפני עצמו כדי שנאמר רוב השער
אלא אע״פ שכל שער ראשו קשור
נימה נימה אם אינו מקפיד עליו
עלתה לו טבילה אלא אם כן נעשה
החוצץ אחר על גופו ומיעוטו חבל
רוב גופו כמו שביארנו · ואחר

הנדה ואחר שאר טמאים שיש בר׳
בראשם שער תקנת עזרא הוא ל׳
שתהיה אשה חופפת את שערה
ואחר כך תטבול ואם אפשר לה ל׳
לחוף בלילה ולטבול מיד סמוך לח׳
לחפיפה הרי זו משובחת · ובשעת
הדחק או מפני החולי חופפת אפילו
בערב שבת וטובלת במוצאי שבת ·
טבלה ועלתה ומצאו עליה דבר
חוצץ אם באותו יום שחפפה טבלה
צריכה לחוף פעם שניה אלא חוזר
וטובלת בלבד · ואם לאו צריכה לחוף
פעם שניה ולטבול · לא תחוף
האשה בנתר מפני שהוא מקטף
השער · ולא בחול מפני שהוא מס
מסרך השער אלא בחמין ואפילו ב׳
בחמי חמה מפני שהחמין מישרין
השער ומסלסלין אותו · אבל הצונן
מקבצין השער ומפלפלין אותו ומ׳
ומתקשר · נדה שנתנה תבשיל
לבנה וטבלה לא עלתה לה טבילה ל׳
מפני השמנונית שעל ידה · שרטה
בשרה והוציאה דם וטבלה בתוך
שלשה ימים אין מקום השריטה
חוצץ ולאחר שלשה ימים הרי מקום
השריטות חוצין מפני שהדם קול׳
קופא כגלד שעל גבי המכה ·
וכן לפלפה שבעין אם היה יבש והוא
שהתחיל להוריק חוצץ בנדה · כחל
שבעין אינו חוצץ שעל גבי העין
חוצץ · ואם היו עיניה פתוחות יותר
על גב העין חוצץ · פתחה עיניה ל׳
ביותר או עצמה ביותר לא עלתה
לה טבילה · בד״א לענין טהרות · אבל
להתירה לבעלה הרי זו מותרת אע״פ
שנתנה תבשיל לבנה או שהיה בה
שרט ישן או שהיה על גבי העין
כוחל · וכן פתחה את עיניה או עצ׳
עצמה אותן הרי זו מותרת לבעלה

שכל הדברים האלו וכיוצא בהן אינן
חוצצין אלא מדבריהם ולענין טה׳
טהרות גזרו לענין בעלה לא גזרו ·
וכל החוצץ בנדה לטהרות ח׳
חוצץ בשאר טמאות לענין טהרות
וחוצץ בגר בשעת טבילה · מי ל׳
שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ
אע״פ שנתעסק באותו המין כל היום
כלו הרי הוא בטומאתו עד שיאמ׳
יודעני בודאי שלא היה זה עלי ק׳
קודם הטבילה הואיל והוחזק טמא
העמיד טמא על חזקתו עד שידע
בודאי שטהר ·

פרק שלישי

ואלו

חוצצין בכלים הזפת והמור וכיוצא
בהן · הזפת שבכוס ושבצלוחית
מתוכן חוצצין ומאחוריהן אין חו׳
חוצצין · בד״א מבית האומן · אבל מ׳
מבעל הבית בין מתוכן בין מאחוריה׳
חוצצין · הזפת שבמחוי וש׳
ושבקערה בין מתוכן בין מאחורי׳
בין מבעל הבית בין מבית האומן חו׳
חוצצין · המור והקומוס בין ל׳
בכוס וצלוחית בין במחוי וקערה
בין מבעל הבית בין מבית האומן ל׳
בין מתוכן בין מאחוריהן חוצצין ·
היה זפת או חמר וכיוצא בו על
הטבליא ועל השולחן ועל הדרגש ·
אם היו נקיים חוצצין מפני שהו׳
מקפיד עליהן · ועל המוסין אינו ל׳
חוצצין מפני שאינו מקפיד עליהן ·
הן על מטות בעל הבית חוצצין
ועל של עני אינן חוצצין · על אוכף
בעל הבית חוצץ · ועל זקקין אינן
חוצצין · על המרדעת משני צדדין
חוצץ · היה זפת או חמר וכיוצא
בו על בגדי תלמידי חכמים אפילו

מעט אחד חוצץ מפני שהן מקפ׳
מקפידין על מלבושן להיות נקי׳
על בגדי עם הארץ משני צדדין
חוצץ מצד אחד אינו חוצץ ׳אין
על מטפחות של עורים ושל זפתי׳
ושל מפעלי אלנות אינן חוצצין ׃
טבח שהיה דם על בגדו אינו
חוצץ מפני שאינו מקפיד ׃ וכן
מוכר רבב שהיה רבב על בגדו וכן
כל כיוצא בזה ׃ היה טבח מוכר
והיה על בגדו דם ורבב הרי זה ס׳
ספק אם הוא חוצץ מפני שהם ב׳
שנים מקפיד או אינו חוצץ ש׳
שהרי מלאכתו היא ואינו מקפיד ׃
היה הזפת והחמר וכיוצא בהן
על הסנדל מתוכו מלמעלה חוצץ
מלמטה אינו חוצץ ׳על הספסל
מלמעלה או מן הצדדין חוצץ מל׳
מלמטה אינו חוצץ ׃ ולכלוכי
עיוה שבכסיו ושבקתדריו הא׳
המטבשין בין מתוכן בין מאחו׳
מאחוריהן בין מלמטה בין מן ה׳
הצדדין אינן חוצצין מפני שהאדם
מעבירין אותן ׃ אבל לכלוכי ש׳
שוורים שבכוס ושבמצלוחית והא׳
והחמר שבשיר ושבזוג הטיט וה׳
והבצק שעל יד הקרדום ושעל יד
המגרפה חוצצין ׃ דבר ברור הוא
שכל מקום שאמרנו בזפת ובחמר
וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים
מפני שאינו מקפיד עליהן ולפיכך
אם היה רוב הכלי חפוי בזפת או ב׳
בחמר וכיוצא בהן לא עלתה לו ט׳
טבילה מזה שבארנו יודע שאינו
מקפיד אלא בדבר זה הפרש בכלי
מן הכלים אלא כל הכלים שוים ב׳
בדבר זה ׃ כל ידות הכלים שהן
חלולין שהכניסן שלא כדרכן או
שהכניסן כדרכן ולא מרקן או ש׳

שהיו של מתכת ונשברו לא עלתה ל׳
להן טבילה ׃ כלי שהפך פיו למטה
והטבילו כמו לא טבל מפני שאין ה׳
המים נכנסין בכולו ׳היה בו מקום ש׳
שאין המים נכנסין בו עד שיטנו לא
עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו ׳
כלי שהיה צר מכאן ומכאן ו׳
ורחב באמצע אינו טהור עד ש׳
שיטנו על צדו ׃ צלוחית שפיה
שוקע אינה טהורה עד שיטנה על
צדה ׃ קלמרים אינה טהורה
עד שיקבנה מצדה כדי שיכנסו ל׳
המים לעקמומית שבה ׃ כהוה
שהיה שיר שעליה רפוי ונטמין מ׳
מטבילין אותו במקומו ׳ולא יטביל
הקומקום כשחמין שבו אלא אם כן
שפשף ׃ כלי שהוא מלא משקי׳
והטבילו הרי המים והכלי טהורין ׃
טוחות מפני שהמים יש להן טהר
מיקוה כמו שבארנו בטומאות ה׳
אוכלין ומשקין ׃ היה הכלי מלא
מי רגלים רואין אותן כאלו הן מים
היה בו מי חטאות אם היה רוב ה׳
הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה על
מי חטאות שבתוכו הרי זה טהור
ואם לאו עדיין הוא בטומאתו וכאלו
שיור משקין הן שחוצצין בין גופ׳
הכלי ובין מי המקוה ׃ כלי שתוכו
טהור וגבו טמא והיה מלא יין לבן
או חלב והטבילו הולכין אחר הרוב
אם היה רוב הכלי פנוי כדי שירבו ל׳
מי מקוה בתוכו טהור מפני שטומ׳
שטומאותן מדבריהם ׳אבל אם היה
בו יין אדום או שיור משקין לא ׃
עלתה לו טבילה ׃ וכן שהיו ל׳
מלא מים טמאין ונתן על פיו טיט
טופח והיה הטיט שוקע במים
והטבילו טהור ׳ואם היה בו טיט
היון וכיוצא בו כאלו לא טבל ׃

וכן טבעת שנתנה בלבנה של טיט
טופח והטבילה טהורה ואם היה
טיט היון כאלו לא טבלה ׃ אלו
שאין צריכין שיבאו בהן המים סתם
קשרי בגדי עניים ׳ואם הקפיד עליה׳
חוצצין ׳וקשרי בגדי בעלי בתים
סתמן חוצצין ואם אינו מקפיד על
הקשרים אינן חוצצין ׳וקשרי נימי
הבגדים שנתקשרו מאליהן וחוט
הסנדל ותפלה של ראש בזמן שהן
שהקציצה דבוקה עם הרצועה
בבית הרצועה שבה וחזקה ׳ותפלה
של זרוע בזמן שאינה עולה ויורד׳
ואזני החמת ואזני התרמל ׳וכל
כיוצא באלו מקשרים ותפרים ל׳
שאינו עתיד להתירן ׃ ואלו
שהן צריכין שיבאו בהן מים הק׳
הקשרים שבפתחי החלוק שהן
עשוין כלולאות ׳וכן קשרי ולאות
שבכתף ׳ושפה של סדין צריך לה׳
ולותח ׳ותפלה בזמן שאינה קבוע׳
ברצועה ושל זרוע בזמן שהיא ע׳
עולה ויורדת ׳ושנץ של סנדל וקשרי
נימי הבגדים שקשר אותן ׳וכן כל
כיוצא באלו המקומות שהוא עת׳
עתיד לגלותן ולהתירן ׃ הסלים
של גת ושל בד אם הם חדקים צריך
לחטט ׳ואם היו רפים צריך לנער ׃
הכר והכסת של עור צריכין שיבאו
המים בהם ׃ כסת עגולה והכדור
והאמום והקמיע והתפלה אינן צ׳
צריכין לחלוץ ׳זה הכלל כל שאינן רמן
להכניס ולהוציאו טובל סתם ׃
המטביל בגדים כשהם מכונסין צ׳
צריכין שיכנסו בהן המים עד ש׳
שיבעבעו הטבילן נגובין עד שי׳
שיבעבעו וינוחו מבעבוען ׃
כל ידות הכלים שהן ארוכין יותר
מצרכן ועתיד לקוצן מטבילן עד

מקום המדה ״ כיצד שלשה כלי
גדול ארבעה טפחים וקטן עשרה
מטביל את השלשה עד מדה זו :
בלבד והשאר טהור ״ כלי טמא
שטבע בתוכו כלים אחרים והטביל
הכל עלתה להן טבילה אע״פ שפי :
הכלי צר ביותר שהרי המים נכנסין
לו ומתוך שעלתה לו טבילה לכלי
הגדול עלתה לו טבילה לכלים שבתוכ
מים הטהו על ידו והטביל לא עלת
להן טבילה עד שיהיה פיו רחב :
כשפופרת הנוד ״ בד״א לתרומה
אבל לקדש אין מטבילין כלים בתוך
כלים טהורין כלל ואפילו היה בסולו
בקופה או במצולות כמו שביארנו ״

פרק רביעי :

דין
תורה שכל מים מכונסין טובלין בהן
שנ׳ מקוה מים מכל מקום והוא :
שיהיה בהן כדי להעלות בהן טבילה
לכל גופו. האדם בבת אחת ׳ שערו :
חכמים אמה על אמה ברום שלש
ושעור זה מחזיק ארבעים סאה
בין שאובין בין שאינן שאובין ״
ומדברי סופרים שהמים שאובין
פסולין לטבילה ׳ ואין עוד אלא מקוה
מים שאינן שאובין שנפלו לתוכ
שלשת לוגין מים שאובין פסלו הכל
אע״פ שפסול מים שאובין מדברי ס
סופרים ואמרוהו בהקש שהרי הוא :
אומ׳ מעין ובור מקוה מים יהיה
טהור ׳ המעין אין בו תפיסת יד :
אדם ׳ והבור כולו בידי אדם שהרי
כולו מים שאובין ׳ ואמרו חכמים ה
המקוה לא יהיה כולו שאוב כבור
ואינו צריך להיות כולו בידי שמים
כמעין אלא אם יש בו תפיסת יד אד
כשר ״ כיצד המניח קנקנים ע

בראש הגג ונפשו וירדו עליהן גשמי
הרי זה ישבר את הקנקנים או יכפה
אותן והמים הנקוים מהן כשרים
לטבילה ׳ ואע״פ שכל המים האלו :
היו בכלים שהרי לא מלאן בידו ׳ לפי׳
כך אם הגביה הקנקנים והערה א׳
אותן הרי הכל מים שאובין ״ ׳
המניח כלים תחת הצנור תמיד בכל
עת ובכל זמן אחד כלים קטנים ׳
ואחד כלים גדולים ואפילו כלי אבנים
וכיוצא בהן ומכלים שאינן מקבלין
טומאה ונתמלאו מי גשמים הרי
אלו פסולין ׳ ואם כפאן על פיהן אין
שבכאן המים הנקוים מהם כשאובי
שהרי לדעתו נתמלאו שחזקת הצ׳
הצנור לקלוח מים ׳ ואפילו שכח הכלי
תחת הצנור פסולין ׳ גזרו על השכח
מפני המניח ״ וכן המניח כלים
בחצר בשעת קשור עבים ונתמלאו
המים שבהן פסולין שהרי לדעתו
נתמלאו לא גזרו על השוכח בחצר
בשעת קשור עבים משום מניח ״
המניח בשעת פזור עבים וכיוצא ע׳
עבים ונתמלאו הרי אלו כשרין לפי׳
שהניחן בראש הגג ונפשו ׳ וכן אם
הניחן בשעת קשור עבים ונתפזרו
וחזרו ונתקשרו ונתמלאו הרי אלו
כשרים אם שכחן או כפאן הנקוים
מהן כשרין ״ הסייד ששכח עביט
במקוה ונתמלא מים אע״פ שלא נע
נשאר במקוה אלא מעט והרי הע׳
העביט יש בו רוב המקוה הרי זה
ישבר העביט במקוה ונמצא הכ׳
המקוה כולו כשר ״ וכן המסדר
קנקנים בתוך המקוה כדי לחסמן :
ונתמלאו מים אע״פ שכל המקוה
את מימיו ולא נשאר אלא מים :
כל אלו מים שבתוך הקנקנים הרי
זה ישבר את הקנקנים והמים הנ׳

הנקוים מהן מקוה כשר ״ כיצד
פוסלין המים השאובין את המקוה
בשלשת לוגין שאם היתה במקוה פ׳
פחות מארבעים סאה ונפלו בו ש׳
שלשת לוגין מים שאובין והשלימוהו
לארבעים סאה הרי הכל פסול אבל :
מקוה שיש בו ארבעים סאה שאינן
שאובין ושאב כבר ושפך בתוכו כל
היום כולו הרי זה כשר ואין עוד אלא :
מקוה עליון שיש בו ארבעים סאה
מים כשרין והיה ממלא בכלי ונותן :
לתוכו עד שרבו המים וירדו למקוה
התחתון ארבעים סאה התחתון כ
כשר ״ מקוה שיש בו ארבעים ס׳
סאה מכוונות ונתן לתוכו מים ס׳
סאה מים שאובין ואחר כך לקח ממנו ס׳
סאה הרי זה כשר ׳ וכן נוטל סאה ונותן
סאה והולך כשר עד רובו ״ אין
המים השאובין פוסלין את המקוה
בשלשת לוגין עד שיפלו לתוך המקו׳
מן הכלי אבל אם נגררו השאובין :
חוץ למקוה ונמשכו וירדו למקוה
אינן פוסלין עד שיהיו מחצה ולא :
ומחצה ״ אבל אם היו רוב מן הכ׳
הכשרין הרי המקוה כשר ״ כיצד
מקוה שיש בו ארבעים סאה ומע׳
ומשהוא מים כשרין והיה ממלא
ושואב חוץ למקוה והמים מושכי׳
על הקרקע או בתוך הסילון וכיוצ׳
בו מדברים שאינן פוסלין הרי הא׳
המקוה כשר ואפילו השלימוהו לאלף
סאה שהשאובה שהמשיכה כשר
אם היה רוב מארבעים סאה מן :
הכשר ״ וכן גג שהיה בראשו
ארבעים סאה ומשהוא מי גשמי׳
ומלא על כתפו ונותן לתוכו פחות מ
מעשרים שנמצאו הכל פסול ופחות
הצנור ונמשכו הכל למקום אחר
הרי זה מקוה כשר שהשאובה ש׳

שהמשיכה כולה כשרה המשיל והיה
שם רוב כשר הורו מקצת חכ׳
חכמי מערבייא המשיל ואמרו חכמ׳
שיאוסה שהמשיכה כולה טהורה
אין אנו צריכין שיהיו שם רוב מים
כשרים וזה שהצריך רבו והמשכה
דברי יחיד הן וכבר נחלקו שהרי או׳
שיאוסה שהמשיכה כולה כשרה ולפי
דברי זה יום היה המחולון בעלי ושופך
והמים נמשכין והולכין למקום אחד
הרי זה מקוה כשר וכן ס׳
יוחבטי בזירה צדות שלנו מקואות
כשרים שהרי כל מים שבהן שאוב
שמושך הוא ומעולם לא ראינו מי
שעשה מעשה בדבר׃ מגשורים
ומים שאובין שהיו מתערבין בח׳
בחצר ומתערבין ויורדין לעוקה ש׳
שבחצר אף שהיו מתערבין על מ׳
מעלות המערה ויורדין למערה אם
רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפ׳
הפסול פסול מחצה למחצה פסול׃
ימחותי בזמן שמתערבין עד
שלא יגיעו למקוה ומושכין ויורדין
אבל אם היו הכשרים והפסולין מ׳
מקלחין לתוך המקוה אם ידוע ש׳
שנפל לתוכו ארבעים סאה מים
כשרין עד שלא ירד לתוכו שלשת
לוגין מים שאובין כשר ואם לאו
פסול׃

פרק חמישי

מקוה
שנפלו לתוכו שלשת לוגין מים ש׳
שאובין מפי׳ אחד אף משנים וש׳
ושלשה כלים מצטרפין נהוין ש׳
שיתחיל השני עד שלא פסק הרא׳
הראשון מארבעה כלים אינן מ׳
מצטרפין׃ ב״ד בזמן שלא נת׳
נתכוון לרבות אבל אם נתכוון לרב

מי המקוה שאפילו נפל משקל דינר
בכל שעה מצטרפת לשלשת לוגין׃
בין שקדמו הכשרין את הפסולין אף
שקדמו הפסולין את הכשרין אף ש׳
שהיו הכשרין והפסולין נופלין למק׳
למקוה כאחת כיון שנפלו שלשת
לוגין שאובין לתוך ארבעים סאה
או לפחות מארבעים סאה נפסל׃
הכל ונעשה שאוב׃ שנים
שהטילו זה לוג ומחצה וזה לוג ומ׳
ומחצה והשוחט כסותו והגביהה
והרי המים שבתוכה טפים ומקו׳
חיבה וכן המערה מן הצינור ש׳
שיוטיל ממקוות הרבה הרי אלו
פסולין׃ המטביל כד אף כסת
של עור במקוה שיש בו ארבעים ס׳
סאה מכוונות כיון שתגביה שפתו׳
שפתותיהן מן המים נמצאו המים
שבתוכן שאובין׃ כיצד יעשה מ׳
מטבילן ומעלה אותן דרך שוליהן
אבל השק והקופה מטבילין אותן
ומעלין אותן כדרכן ואינו חושש׃
מקוה שיש בו שלשה גומות
של מים שאובין לוג בכל גומא ונפל
לתוכו מים כשרין אם ידוע שנפל
לתוכו ארבעים סאה מים כשרין עד
שלא יגיעו לגומא השלישית כשר׃
ואם לאו כשר׃ שני מקואות אין
בכל אחד מהן ארבעים סאה ונפל
לזה לוג ומחצה ולזה לוג ומחצה
ונתערבו שני המקואות הרי אלו
כשרים מפני שלא נקרא על אחד
מהן שם פסול׃ אבל מקוה שאין בו
ארבעים סאה שנפלו לתוכו שלשת
לוגין מים שאובין ואחר כך נחלק
לשנים ורבו מים כשרים על כל אחד
מהן הרי אלו פסולין שכל המקוה
כולו שנפסל במים שאובין הרי הוא
חשוב וכאלו כל מימיו נשאבו בכלי׃

בור שהוא מלא מים שאובין והאמה
מכנסתו ומוציאה ממנו לעולם הוא
בפסולו עד שיתחשב שלא נשתייר
מן השאובין שהיו בבור שלשה לוגין׃
מקוה שנפל לתוכו מים שאובין
ונפסל ואחר כך רבה עליו מים כשרין
עד שנעשו הכשרים ארבעים ס׳
סאה הרי הוא בפסולו עד שיוציא
כל המים שהיו בו ויפחתו השאובין
משלשה לוגין׃ כיצד מקוה שיש
בו עשרים סאה מי גשמים ונפל
לתוכו סאה מים שאובין ואחר כך
הרבה עליו מים כשרים הרי זה בפ׳
בפסולו עד שיצאו ממנו עשרים
סאה שהיו בו וחמשת קבין ויותר
מרביע הקב ולא נשאר מן הכל ש׳
שנפסל חוץ מפחות משלשת לוגין׃
וכן אם עשה מקוה שיש בו אר׳
ארבעים סאה מים כשרין ועירב או׳
אותו עם המקוה הזה הפסול טהרו
אלו את אלו׃ המסלק את הטיט ל׳
לצדדין ונמשכו ממנו שלשת לוגין
למקוה הרי זה כשר׃ היה תולש את
הטיט ומגביה בידו והבדילו מן ה׳
המקוה לצדה ונמשכו ממנו שלש׳
לוגין הרי אלו פסולין׃ כלים העובר
ממקום למקום וכן בהמה העוברת
ממקום למקום ונוטף מידיהם ומגליה
שלשת לוגין למקוה הרי זה כשר׃ ולא
עוד אלא אפילו עשה מקוה בתחלה
הרי זה כשר׃ מקוה שאין בו אר׳
ארבעים סאה ונפל לתוכו פחות מש׳
משלשת לוגין מים שאובין הרי זה
כשר לחלה ולתרומה וליטול מהן ל׳
לידים ופסולין להקוות עליהן ירדו
גשמים ורבו עליהן הרי אלו כשרין
להקוות עליהן׃ נפל לתוכו שלשת
לוגין מים שאובין טמאין הרי זה פ׳
פסול לחלה ולתרומה וליטול ממנו ל׳

לידים ופסולים להקוות עליהן׃ ירדו גשמים ורבו עליהן הרי הן כשרין לחלה ולתרומ׳
ולטבול מהן לידים ופסולין להקוות עליהם עד שיצאו כל המים הראשונים שנשאבו כלן
כשאובין ולא ישאר מהן אלא פחות משלשת לוגין׃ וכן מקוה שיש בו ארבעים סאה
חסר דינר ונפל לתוכו שלשת לוגין מים שאובין טמאין הרי זה פסול לחלה ולתרומה ול׳
ולטבול ממנו ופסולין להקוות עליהן׃ נפל לתוכו פחות משלשת לגין אפילו כלן טמ׳
טמאין ואחר נפל לתוכו משקל דינר מי גשמים השלימו כשם שטהר לטמאה כך טהר ל׳

פרק ששי

כל הכלים המקבלים שהלכו המים עליהם או שנפלו למ׳
מקוה הרי אלו שאובין ופוסלין את המקוה והוא שי׳
שיעשו לקבלה ואפילו היו כלים שאין מקבלין טומאה כגון כלי גללים וכלי אבנים וכ׳
אדמה הרי אלו פוסלין׃ כל כלי שלא נעשה לקבלה אעפ׳ שהוא מקבל אינו פוסל
את המקוה כגון הסילונות שהמים מושכין בהן אעפ׳ שהן רחבים מלמע׳ ומקבלי׳
אין פוסלין את המקוה בין שהן של מתכת או של חרס׃ השקת שבסלע אינה
פוסלת את המקוה ואף שאינה כלי אבל כלי שחברו בסלע פוסל את המקוה ואעפי שח׳
שחברו בסיד׳ נקבה מלמטה או מן הצד כשפופרת הנאד כשרה ואינה פוסלת את המק׳׃
הלוקח כלי גדול כגון חבית גדולה או עריבה גדולה ונקבו נקב המטהר אותו וקבעו ב׳
בארץ ועשהו מקוה הרי זה כשר׃ וכן אם פקק הנקב בסיד ובבנין אינו פוסל והמי׳
המקוים בתוכו מקוה כשר׃ סתם הנקב בסיד ובגפסים עדין הוא פוסל את המקוה עד
שיקבענו בארץ או יבנהו׳ ואם הוליכו על גב הארץ או על גב הסיד ומרח בטיט אין
העדרין הרי זה כשר׃ המניח טבליו תחת הצנור והיו המים מהלכין על הטבליו ויורד
למקוה אם היה לטבליו דופן הרי זו פוסלת את המקוה ואם לאו אינה פוסלת׳ זקפה תחת
הצנור כדי להדיחה אעפ׳ שיש לה דופן אינה פוסלת שהרי לא עשויה לקבל׃ החוטט
בצנור מקום לקבל הצרורות המתגלגלים במים שלא ירדו עם המים אם היה הצנור של
עץ וחסר בו כל שהוא פוסל את המקוה שהרי כל המים שיורדין בו הן מתוך כלי שנע׳
שנעשה לקבלה ואפילו קבעו ואחר שחקק בו הואיל והיה עליו תורת כלי בתלוש׳ ואם אם
קבעו בקרקע ואחר כך חקק בו בית קבול אינו פוסל׳ ואם היה צנור של חרס אינו פוסל עד
שיהיה נחקק כדי לקבל רביעית אעפ׳ שנתמלא המקום החקוק בצנור צרורות הנתונות
בתוכו הרי הוא כפסול ואינו כסתום׳ ירד ותקן המקוה שחקק עפר וסתמו ונגבו הרי זה
כשר׃ הספוג והדלי שהיו בהן שלשת לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו שלא אמרו
אלא שלשת לוגין שנפלו ולא כלי שנפלו בו מים שאובין׃ השדה והתבה שבים אין מטבי׳
בהן אלא אם היו נקובין כשפופרת הנוד ואם היו שק או קופה מטבילין בהן׳ וכן המניח
שק או קופה תחת הצנור אין המים הנמשכין מהן פוסלין את המקוה׃ גסטריו טמאה
שהיא בתוך המקוה ושפתה למעלה מן המים והטביל בה את הכלים טהרו מטומאתן
ואם כשיגביה אותה מן המים עד שהן בתוך הגסטריה נתטמאו המים שעל גבן מאחור
הגסטריה וחוזר ומטמא אותן׃ וכן המעין שהוא יוצא מתחת התנור הסמוך ויורד
וטבל לתוכו הוא טהור וידיו טמאות מאחורי התנור אלא אם כן היו המים למעלה מן
התנור כרום ידיו שמגיעו כשטבל ידיו למעלה מן התנור שאינו כלי חרש ונתטהרו
במקוה כמו שביארנו׃ חבית מלאה מים שנפלה לים אפילו לים הגדול הטובל שם לא
עלתה לו טבילה לפי שאין ארבעים סאה ואפשר לשלשת לוגין שלא יהיו במקום אחד׳ וככר של תרומה שנ׳
שנפל שם נטמא במים השאובין שהרי המים עומדין שם אע׳ הטהרות וכו׳

בהן הואיל והן מושכין הרי זה טובל שם׃
מים שאובין שהיו בצד המקוה אעפ׳ שהמי׳
נוגעין למקוה לא פסלוהו מפני שהן מקוה
סמוך למקוה והן השאובין במעט פוסלין
את המקוה׃ שתי בריכות זו למעלה מזו
ובכותל שביניהן נקב העליונה מלאה מים כשרין
והתחתונה מלאה מים שאובין ונקב בכותל
שבין עליונה לתחתונה אם יש כנגד הנקב ש׳
שלשת לוגין מים שאובין נפסלה העליונה
מפני הנקב כאלו הוא במיעוט העליונה
ואינו בעדה׃ כמה יהיה בנקב ויהיה בו ג׳
שלשת לוגין כפי הבריכה אם היתה הבריכה
התחתונה ארבעים סאה צריך שיהיה הנק׳
אחד משלש מאות ועשרים לבריכה היתה
עשרים סאה צריך להיות הנקב אחד מ׳
ממאה וששים לבריכה׳ ועל זה תחשוב לפי
חשבון שהסאה ששה קבין והקב ארבעה
לוגין׃ שלש מקוות זו בצד זו בכל אחד
מהם עשרים סאה מכוונות ואחד מהן ס׳
שאוב מן הצד וירדו שלשה וטבלו כשלשת
ונערבו מים מכולן ונתערבו מלמעלה הח׳
המקוות כשרין והטובלין טהורין שהרי
נעשה הכל ששים סאה והן ארבעים כשרי׳
זה בצד זה ואין המים שאובין פוסלין מקוה
שיש בו ארבעים סאה כמו שביארנו׃
היה שאוב באמצע וירדו וטבלו בהן ונעכו׳
המים ונתערבו המקוות כמות שהיו והטבו׳
טמאין כשהיו שהרי לא נתערבו ארבעים
סאה הכשרים לפי שאינן זה בצד זה שהר׳
שה שאוב מבדיל ביניהן׃

פרק שביעי

אין המקו׳ נפסל לא
בשנוי הריח ולא בשנוי הטעם אלא בשנוי
המראה בלבד׳ וכל דבר שאין עושין בו ל׳
מקוה לכתחלה פוסל את המקוה׃ בשנוי
מראה כיצד׳ היין והחלב והדם ומי פירו׳׃
כהן מימי כל פירות אין פוסלין את המקוה
שלא אמרו אלא מים שאובין ופוסלין את
בשנוי מראה אפילו מקוה שיש בו מאה

סאה ונפ' לוג יין או מי פירות ושנה מראיו פסו' · וכן מקוה שיש בו עשרים סאה מים כשרין או פחות מזה ונפל לתוכו סאה יין או מי פירות ולא
שנו מראיהן הרי אלו כשרין כשהיו ואין הסאה שנפלה עולה למדת המקוה ואם נוסף על העשרים עשרים אחרים מים כשרין הרי זה מקוה כשר · יש
מעלין המקוה ולא פוסלין פוסלין ולא מעלין לא מעלין ולא פוסלין השלג והברד והכפור והגליד והמלח וטיט הנרוק · כיצד מקוה שיש בו מ' סאה חסר אחת
ונפ' לתוכו סאה מאחד מאלו הרי זו עולה ומדתו והרי המקוה כשר ושלם · מעלין ולא פוסלין ואפי' הביא מ' סאה שלג בתחלה והניחו בעוקה ורסקו
שם הרי המקוה כשר · ואלו פוסלין ולא מעלין מים בין טהורין בין טמאין ומי כבשים ומי שלקות והתמד עד שלא החמיץ והשכר · כיצד מקוה שיש בו מ' סאה
חסר אחת ונפל מאחד מאלו סאה לתוכו לא העלהו והרי המים כשרין כשהיו שהרי אינן אלו פסולין אלא בשנוי מראיה כמ' שביארנו · ופעמים שאלו מעלין המקוה
כיצד מקוה שיש בו מ' סאה ונפלו לתוכו סאה מאחד מאלו ולקח סאה ממנו הרי הוא בשיעורו כשר · ופעמים שאלו מעלין המקוה
מי הצבע פוסלין את המקוה בשלשת לוגין ואין פוסלין אותו בשנוי מראיה · מקוה שהדיח בו סלי זיתים וענבים ושנו מראיו כשר ·
מקוה שנפל לתוכו יין או מוחל או שאר מי פירות ושנו את מראיו ונפסל כיצד
תקנתו ימתין עד שירדו מי גשמים ויחזרו מראיהן למראה מים · ואם היה במקוה מ' סאה מים כשרין ממלאין ושופכין לתוכו עד שיחזרו מראיו למראה מים ·
נתן לתוכו יין או מוחל וכיוצא בהן ונשתנה מראה מקצתו אם אין במראה מים שלא נשתנה כדי סאה הרי זה לא יטבול בו ואם טבל במקום שנשתנה לא
עלתה לו טבילה ואפילו חבית של יין שנשברה בים הגדול ומראיה אותו מקום כמראה יין הטובל באותו מקום לא עלתה לו טבילה · ג' לוגין מים שנפל לתוכן
אפילו משקה דיבר יין ושנה מראיהן והרי מראיהן כמראה יין ונפלו למקוה לא פסלוהו עד שיפלו שלשת לוגין מים שאובין שאין בהן תערובת משקה
אחר ולא מי פירות · משקה שנשתנה מראיו מחמת עצמו ולא נפל לו דבר הרי זה כשר ואין אומרין אלו שנשתנה מחמת משקה אחר ·

פרק שמיני

כל המעורב למקוה הרי הוא כמקוה ומטבילין בגומות הסמוכות לפי המקוה ובמקום שאלו פיסות סדקה שהוא בסק
מים אם היו מעורבין עם מי המקוה כשפופרת הנוד מטבילין בהן · חורי המערה וסדקי המערה מטבילין בהן
אע"פ שאין המים שבהן מעורבין עם מי המקוה אלא בכל שהוא · משטח שהיתה נתונה והיא מהלך ובאין מים בין שעבר עליה הגל טהורה · עוקה
שבתוך המקוה אם היתה הקרקע הוכרת בין העוקה ובין המים מראיה ויש לה להעמיד את עצמה אין מטבילין במים אשר בעוקה עד שיהיו מעורבין
עם המקוה כשפופרת הנוד ואם אינה יכולה להעמיד את עצמה אפילו אינן מעורבין אלא בכל שהוא מטבילין בה · כותל שבין שני מקוות שנסדק לא
ושתי מצטרפין ואם היה בשניהם ארבעים סאה וטבל בכל אחת מהן · ואם נסדק לערבו אין מצטרפין עד שיהיה במקום אחד כשפופרת הנוד · נפרץ
הכותל מלמעלה אם נתערבו המים למעלה מן הכותל כקליפת השום על רוחב שפופרת הנוד מצטרפין · כמה הוא שיעור הנקב שהוא כשפופרת הנוד
כרוחב שתי אצבעות בעגולות של כל אדם וחוזרות בו · ואינו בגודל אלא בשתי אצבעות ראשונות מן ארבע שבכפס היד · כל שיעור בשפופרת
הנוד מיעוטו ואפילו ודברים שהן מבריתו של אדם ספק יש בנקב כשפופרת הנוד ספק שאין בו אין מצטרפין מפני שעיקר הטבילה מן התורה · וכל
שעיקרו מן התורה אע"פ ששיעורו הלכה ספק שיעורו להחמיר · ומטהרין המקוות העליון מן התחתון והרחוק מן הקרוב · כיצד מביאין סלון של
חרס או של אבר וכיוצא בהן שאין הסלונות פוסלין את המקוה ומניח את ידיו תחתיו עד שיהיה ונתמלא מים בינהן במקום אחד · שלש גומות
שבנחל התחתונה והעליונה של עשרים עשרים סאה והאמצעית של ארבעים ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן ויוצא
מתוכן אין זה עירוב ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הנתלין מתערבין אלא אם כן עומדין · טיט שהעדה שוחה ושותה ממנו אינו כמוהו ·
מקוה שיש בו מ' סאה מים וטיט מטבילין בטיט ובמים · כיצד זה טיט מטבילין בטיט זה הרך שהמים צפין על גביו · היו המים מצד אחד וטיט
הרך מצד אחר מטבילין במים ואין מטבילין בטיט · כל שתחלת בריתו מן המים כגון הכחושין ואדומים מטבילין בו ומטבילין במעיין של דג · מקוה שיש
בו ארבעים סאה מכוונות וירדו שנים זה אחר זה אע"פ שהגיע של ראשון נוגעות במים הראשון טהור והשני בטומאתו שהרי חסרו המים מארבעים
סאה · הטביל בו תחלה סגום עבה וכיוצא בו והגביהה אם היה מקצת הסגום נוגע במים הרי הטובל באחרונה טהור שהרי המים כאן מעורבין ·
הטביל בו המטה וכיוצא בה אע"פ שדחק רגלי המטה בטיט עבה שבקרקע המקוה עד שעפו המים עליה ומעלה הרי זו טהורה שהרי לא נטבע
בטיט עד שטפו במים תחלה · הטביל בו יורה גדולה החילוה טמאה כשהיתה מפני שהמים נתונין באויר חוץ למקוה ומקצתן חסר מארבעים ·
כיצד יעשה מורידה דרך פיה והופכה במקוה ומטבילה ומעלה אותה דרך שוליה כדי שלא יהיו המים שבתוכה שאובין ויחזרו למקוה · מקוה
שמימיו מרודדין בו כובש אפילו חבילי קש וחבילי עצים בתוך המים ואין העדרין עד שיעלו המים וירד וטובל לתוכן ·

פרק תשיעי

שש מעלות במקוות זו למעלה מזו · הראשון מי גבאים ומי בורות שיחין ומערות וכיוצא בהן ממים המכונס
בקרקע אע"פ שהן שאובין ואע"פ שאין בהן ארבעים סאה הואיל ואינן מתמלאין אלא אם לרבין מן שבודע
הרי הן בחזקת טהורין וכשרין לעשות מהן עיסה הטבולה לחולה וליטול מהן לידים והוא שיטול בכלי כמו שיתבאר · ולמעלה ממנו מי תמצית
שלא פסקו עדיין הגשמים יורדין וההרים בצים והן עושכין ונקוים ואינן שאובין · ואם אין בהן ארבעים סאה והן כשרין לתרומה וליטול מהן
לידים ומטבילין בהן הכלים שנטמאו · פסקו הגשמים ולא פסקו ההרים מלהזחיל עדיין הן מי תמצית · פסקו ההרים ואינן בצים הרי אלו מי גבאים ·

החופר בצד הים ובצד הנהר ובמקום הבצים הרי הן כמי התמציות שלא פסקו ״ החופר בצד המעין כל מה שהן בונין ומחזת המעין יוצא
שפוסקין וחוזרין ומושכין הריהן כמי מעין פסקו מלהיות מושכין הרי הן כמי גבאים ״ למעלה מהן מקוה שיש בו מ׳ סאה מים שאין שם
שבו טובל כל אדם טמא חוץ מן הזב והזבה ובו מטבילין את כל הכלים הטמאים והידים שמטבילין אותן לקדש כמו שבארנו ״ למעלה ממנו המעין
שמימיו מועטין והרבו עליו מים שאובין שוה למקוה שאינו מטהר במים המושכין ואינו אלא במים הנקוים ועומדין ומטבילין באשבורן שהוא מטהר
כל שהוא שהמעין אין למימיו שיעור ואפילו כל שהן מטהרין ״ למעלה מזה המעין שלא נתערב בו מים שאובין ואפילו כל מימיו מוכים כמו
שהן מימיו מרים או מלוחים שהוא מטהר בזוחלין והן המים המושכין ונגרים מן המעין ״ למעלה מן המעין שמימיו מים חיים שבהן כובד
טובלין הזבין הזכרים ומהן לוקחין לטהרת המצורע ולקדש מי חטאת ״ ומה בין מעין ומקוה המקוה אינו מטהר אלא במ׳ סאה והמעין כל
מטהר כל שהוא ״ המקוה אינו מטהר אלא באשבורן ואין המים הנזחלין ממנו מטהרין ומי המעין מטהרין בזוחלין ״ המקוה לא
תעשה בו טבילה לזבים והמעין אם היו מימיו מים חיים הזב טובל בהן ״ מעין שהיו מימיו יוצאין ונמשכין לתוך השוקת ואחר כך יוצאין
מן השוקת ונוחלין הרי כל המים שבשוקת ושחוץ לשוקת פסולין ״ היו ירקות המים נמשכין על שפת השוקת ואפילו כל שהוא הרי המים
שחוץ לשוקת כשרין שהמעין מטהר כל שהוא ״ היו מימיו נמשכין לתוך בריכה ואחת שהיו מלאה מים נקוים שם הרי אותה הבריכה כמקוה ״
היה יוציא חוץ לבריכה הרי זה פסול לזבים ולמצורעים ולקדש מי חטאות עד שיודע שיצאו כל מי המקוה שהיו בתוך הבריכה ״ מעין שהיו
מימיו נמשכין על גבי הכלים שאינן אלא בית קבול כגון שלחן וספסל וכיוצא בהן הרי זה כמקוה וכל כלי שלא יטבילו על גבי הכלים ״ מעין שהיו
יוצאות קטנות מושכות ומעט ורבה עליו מים שאובין לתוך המעין או שגברו המים שבאמות ושטפו הריהן כמעין לכל דבר ״ היו מימי המעין
עומדין ואינן נמשכין ורבה עליו מים עד שמשכו ורבו אפילו המים הרי המים שמשכו שנים ומקוה וטהר מושבותן כלבד ושאין המעין לטהר כל
שהוא ״ המים מטהרין בזוחלין ופסולין לזבים ולמצורעים ולקדש מי חטאות ״ המים הזוחלין מן המעין הרי הן כמעין לכל דבר ״ ואם רבו הן
המטפטפין על הזוחלין וכן אם רבו גשמים על מי הנהר אינן מטהרין בזוחלין אלא באשבורן לפיכך צריך להקיף מעט וכיוצא בו ביאות הנהר
המעורב עד שיקוו המים ויטבול בהם ״ נוטפין שעשאן זוחלין כגון שסתם ומקום שנתטם טפין של חרס חלקה והרי המים זוחלין
עליה ויורדין הרי אלו כשרין ״ וכל דבר שמקבל טומאה אפילו מדברי סופרים אין מזחילין בו אלא זוחלין שקלחו בעצמו כשרין כשהיו שאין
על יגוד שהוא עוכב ושוב כלים ״ מי גשמים הבאין מן ההרים והרי הן נזחלין ויורדין אע״פ שיש מתחלתן עד סופן ארבעים סאה אין
מטבילין בהן כשהן נזחלין עד שיקוו וינוחו באשבורן מ׳ סאה ״ הרי שהקיף כלים ועשה מהן מחיצות עד שנתקבץ ביניהם מ׳ סאה ממי
הזוחלין מן הגשמים הרי זה טובל בהן וכלים שעשה מהן הגדר לא עלתה להן טבילה ״ גל שנתלש מן הים ונפל על האדם או על הכלים אם יש
בו מ׳ סאה הרי אלו טהורין לחולין שאין הטובל לחולין צריך כוונה כמו שבארנו בהלכות שאר אבות הטומאות ואם נתכוון והיה יושב ומצ׳
ומצפה עד שיפול הגל עליו הרי זו טבילה לדבר שנתכוון לו ״ אין מטבילין בגל כשהוא באויר קודם שיפול על הארץ אע״פ שיש בו מ׳ סאה ואפי׳ ע׳
שאין מטבילין בזוחלין קל וחומר באויר ״ היו ראשי הגל נוגעין בארץ ומטבילין בו ואין מטבילין בכפה שלו מפני שהוא באויר ״

פרק עשירי

ספק מים שאובין שטהרו חכמים כיצד מקוה שנסתפק לו אם נפל לתוכו מים שאובין או לא נפל ואפי׳
ידע בודאי שנפלו ספק יש בהן שלשת לוגין או אין ואפילו ידע בודאי שיש בהן שלשת לוגין ספק אם היה
במקוה שנפלו בו מ׳ סאה ספק לא היה בו הרי זה כשר ״ שני מקוות אחד יש בו מ׳ סאה ואחד שאין בו נפלו ג׳ לוגין מים שאובין לאחד מהן
ואין ידוע לאיזה מהן נפלו ספקו טהור מפני שיש לו במה יתלה ״ היו שניהם פחותים ממ׳ סאה ונפל לאחד מהן ואין ידוע לאיזה מהן כל אחד פסול
שאין לו במה יתלה אם לזה נפלו או לזה נפלו נפסל ״ מקוה שהניחו ריקן ובא ומצאו מלא כשר מפני שזה ספק מים שאובין ״ מקוה זה
שהיה מקוה ומקוה והמכתשת תלויה בצדו ספק מן המכתשת למקוה ספק מן הצנור למקוה הרי זה פסול מפני שהפסול מוכיח ״ ואם
יש במקוה רוב מים כשרין הרי זה כשר שזה ספק מים שאובין הוא שהרי יש כשר קבוע ״ כל המקוות המצויות בארץ העמים פסולין
שאנשי המדינה מכבסין בהן ומטילין לתוכן מים שאובין תמיד ״ וכל המקוות המצויות בארץ ישראל חוץ למפתח בחזקת טהרה שכ׳
שחזקתן מי גשמים ״ הטמא שירד לטבול ספק טבל ספק לא טבל ואפילו טבל ספק יש בו ארבעים סאה ספק אין בו ״ שתי מקוות
אחד יש בו ארבעים סאה ואחד אין בו וטבל באחד מהן ואין ידוע באיזה מהן טבל ספקו טמא ואף שהטמא בחזקתו עד שיודע שטבל
כראוי ״ וכן מקוה שנמדד ונמצא חסר בין שהיה המקוה ברשות הרבים בין שהיה ברשות היחיד כל הטהרות שנעשו על גביו למפרע ס׳
טמאות עד שיודע אימתי שנמדד בו והיה שלם ״ בד״א כשהיתה הטבילה מטומאה חמורה אבל אם טמא מטומאה קלה כגון שאכל אוכלין
או שתה משקין טמאין או שבא ראשו ורובו במים שאובין הואיל ועיקר דברים אלו מדבריהם הרי ספקו טהור כמו שבארנו ״ וכן אם
שנסתפק לו אם טבל אם לא טבל או שנמצא המקוה חסר ואחר שטבל וכיוצא בספקות אלו הרי זה טהור ״ שני מקוואות אחד כשר

ואחד פסול וטבל באחד מהן מטומאה חמורה ועשה טהרות הרי אלו תלויות. טבל בשני ועשה טהרות הראשונות תלויות כשהיו והשניות טהורות ואם נגעו אלו באלו ראשונות תלויות ושניות ישרפו. וכן אם נטמא בטומאה קלה שבארנו וטבל ועשה טהרות אם טבל באחד מהן מטומאה קלה ועשה טהרות ונטמא בטומאה חמורה וטבל בשני ועשה טהרות הראשונות טהורות והשניות תלויות ואם נגעו אלו באלו ראשונות ישרפו והשניות תלויות כשהיו. היה באחד מהן ארבעים סאה ואחד כולו שאוב וטבלו בהן שנים אחד מטומאה חמורה ואחד מטומאה קלה ועשו טהרות הטובל מטומאה חמורה טהרותיו תלויות והטובל מן הקלה טהרותיו טהורות. היה אחד טמא וירד לטבול והשני ירד להקר זה שירד לטבול באחד מהן טהרותיו תלויות כמו שבארנו. וזה שירד להקר טהור כשהיה שזה ספק מים שאובין הוא שאינו בשיעור טבילה כשהקר ונטמא. שני מקואות של מ' סאה אחד שאוב ואחד כשר הקר באחד מהן ועשה טהרות הרי אלו טהורות הקר בשני ועשה טהרות הרי אלו ישרפו שהרי בודאי בא ראשו ורובו במים שאובין כמו שבארנו:

פרק אחד עשר

כבר בארנו שנטילת ידים וטבילת ידים הכל מדברי סופרים. וידים שצריכות טבילה אין מטבילין אותן אלא במקוה כשר שיש בו מ' סאה במקום שהאדם טובל בו כלים. וידים טובלין אבל ידים שצריכין נטילה אלא נטילה בלבד. ואם הטבילן אותן במי מקוה טהורין. ואם הטבילן אותן במים שאובין בין בכלים בין בקרקעות לא טהרו ידיו עד שיפלו המים השאובין על ידיו מן הכלי שאין נוטלין לידים אלא מן הכלים ומכח נותן כמו שבארנו בהלכות ברכות. כל החוצץ בטבילה חוצץ בנטילת ידים ובטבילתן. וכל העולה ממדת המקוה בטיט הנרוק עולה לשיעור הרביעית שנוטלין בה את הידים. וכל הנוטל ידיו צריך לשפשף. הנוטל שתי ידיו לתרומה צריך לחזור וליטול פעם שנייה במים שניים כדי להסיר המים שעל גבי ידיו שהרי המים שנטל בהן תחלה הן הנקראין מים ראשונים נטמאו בידיו לפיכך אם נגע ככר של תרומה לתוך המים שנטל בהן ידיו תחלה נטמאו ואם נפל לתוך המים השניים לא נטמאו. ואם נטל ראשונים ושניים במקום אחד ונפל שם ככר של תרומה נטמאו. נטל הראשונים ונמצא שם דבר חוצץ על ידיו ונטל השניים הרי ידיו טמאות כשהיו שאין המים שניים מטהרין אלא הנשאר מן המים הראשונים על ידיו. הידים מתטמאות ומטהרות עד הפרק. כיצד נטל את הראשונים עד הפרק ונטל המים השניים חוץ לפרק וחזרו וחוזרו לפרק ידיו הרי ידיו טהור שהמים השניים טהורין הן. נטל את הראשונים והשניים חוץ לפרק וחזרו לידו נטמאה ידו שהמים הראשונים שחוץ לפרק נטמאו מחמת ידיו ואין המים שניים מטהרין המים שחוץ לפרק ולפי שחזרו המים שחוץ לידו טמאוה. נטל הראשונים לידו [illegible] ונטל את השניים לשתי ידיו ידיו טמאות שהשניים מתטמאין מחמת היד שלא נטלה מים הראשונים וחוזרין ומטמאין היד השנייה. נטל הראשונים לשתי ידיו ונטל השניים לידו אחת האחת טהורה. נטל ידו אחת ושפשפה בחברתה נטמאו המים שעליה מחמת היד שלא נטלה וחוזרין ומטמאין את היד שנטלה. שפשפה בראשה או בכותל הרי זו טהורה. נטל שתי ידיו ושפשפה אחת הרי אלו טהורות ואין אומרין הרי זה כשנטל ידו אחת במים שירדו ממעל ידו השנייה. ואפילו ארבעה וחמשה זה בצד זה או זה על גב זה ובלבד שירפו עד שיבואו בהן המים. נטל מקצת ידו וחזר והוסיף ונטל השאר מידו הרי ידו טמאה כשהיתה. ואם עדיין יש על מקצת שנטל בתחלה טופח על מנת להטפיח הרי זו טהורה. בד"א במים הראשונים אבל במים שניים נוטל מקצת ידיו וחוזר ומוסיף על מקצתן. שיעור המים שנוטלין בהן תחלה רביעית לכל אדם לשתי הידים אין פחות משיעור כמו שבארנו בנטילת ידים לפיכך אבל מים שניים יש לשנים ליטול שניהם מרביעית ומחצי לוג נותנין לשלשה או לארבעה ומלוג נותנין אפילו למאה שאין המים השניים לטהר אלא להעביר המים הראשונים. כלי שהיה בו רביעית מים כשרים לנטילת ידים ונתן לתוכו מים מעט מים פסולין לנטילת ידים הרי אלו כשרים. נטל מן הכלי כשיעור שפסק ונשארה רביעית בלבד הרי זו פסולה מפני שהפסולין השולטין שיעור הרביעית. כל המים שפסולין לנטילה במים ראשונים כך הן פסולין במים שניים וכל כלי שאין נוטלין מהן במים ראשונים כך אין נוטלין ממנו מים שניים וכשם שצריך להיות הראשונים מכח אדם כך המים השניים. כבר בארנו בפרק ששי מהלכות ברכות כל מיני המים שפסולין לנטילת ידים וכל הכלים שנוטלין בהן ושאין נוטלין ואיזו נתינה מכח נותן וכשרה ואיזו נתינה מכח נותן ופסולה. וכל אותן הדברים שבארנו שם בנטילת ידים לפת חולין כך הן לתרומה וכשם שכל ספק ידים טהור לחולין כמו שבארנו שם כך לתרומה כל ספק ידים טהור. דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירת הכתוב הן ואינן מדברים שדעתו של אדם מכרעת אותן והרי הן מכלל החקים וכן הטבילה מן הטומאות מכלל החקים היא שאין הטומאה טיט או צואה שתעבור במים אלא גזירת הכתוב היא והדבר תלוי בכוונת הלב ולפיכך אמרו חכמים טבל ולא הוחזק כאלו לא טבל. ואעפ"כ רמז יש בדבר שכשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואע"פ שלא נתחדש בגופו דבר כך המכוין לבו לטהר עצמו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהר הרי הוא אומר. וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלוליכם אטהר אתכם:

נגמר ספר טהרה ומספר פרקיו קכ"ד

הלכות טומאת מת כ"ה פרקים. הלכות פרה אדומה ט"ו פרקים. הלכות טומאת צרעת ט"ז פרקים. הלכות מטמאי משכב ומושב י"ג פרקים. הלכות שאר אבות הטומאות כ' פרקים. הלכות טומאת אוכלין ט"ז פרקים. הלכות כלים כ"ח פרקים. הלכות מקואות י"א פרקים.

חזקו א..

בשם יי׳ א׳ עולם

ספר אחד עשר

והוא ספר נזיקין

הלכותיו חמש וזהו סדורן

הלכות נזקי ממון

הלכות גנבה

הלכות גזלה ואבדה

הלכות חובל ומזיק

הלכות רוצח ושמירת הנפש

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצות עשה

וזהו פרטן

א דין השור

ב דין החבער

ג דין הבור

ד דין ההבערה

הלכות גנבה

יש בכללן

שבע מצות שתים מצות עשה

וחמש מצות לא תעשה וזהו פרטן

א שלא לגנוב ממון

ב דין הגנב

ג לצדק המאזנים עם המשקלות

ד שלא לעשות עול במדות ובמשקלות

ה שלא יהיה לו אבן ואבן איפה ואיפה

ו שלא להסיג גבול

שלא יגנוב נפשות

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצות שתים מצות עשה וחמש מצות לא תעשה

וזהו פרטן

א שלא לגזול

ב שלא לעשוק

ג שלא לחמוד

ד שלא להתאוות

ה להשיב הגזלה

ו שלא יתעלם מן האבדה

ז להשיב האבדה

הלכות חובל

ומזיק

מצות עשה אחת והיא דין חובל בחבירו או מזיק ממון חבירו

הלכות רוצח

ושמירת הנפש

יש בכללן שבע עשרה מצות שבע מצות עשה ועשר מצות לא תעשה

וזהו פרטן

א שלא לרצוח

ב שלא ליקח כופר לנפש רוצח שלא ימות

ג להגלות רוצח בשגגה

ד ולא ליקח כופר מחוייב גלות

ה שלא יומת רוצח שירצח קודם עמידה בדין

ו להציל הנרדף בנפשו של רודף

ז שלא לחוס על הרודף

ח שלא לעמוד על הדם

ט להפריש להם ערי מקלט ולסקל להם הדרך

י לערוף את העגלה בנחל

יא שלא יעבוד באותה קרקע ולא יזרע

יב שלא ישים דמים

יג לעשות מעקה

יד שלא יכשיל תמים בדרך

לפרוק עם מי שנכשל בדרך
לטעון עמו
שלא יניחנו בדרך נבהל במשאו
וילך לו נמצאו כל המצות
הנכללות בספר זה ששה ושלשים
מהן שש עשרה מצות עשה וא'
ועשרים מצות לא תעשה

הלכות נזקי ממון

יש בכללן ארבע מצות עשה
וזהו פרטן
דין השור
דין ההבער
דין הבור
דין הבערה
ובאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

נפש חיה שהיא ברשות של אדם ל'
שהזיקה בעלים חייבין לשלם שה'
שהרי ממונם הזיק שנ' כי יגח שו'
איש את שור רעהו אחד השור
ואחד השה בהמה וחיה ועוף לא
דבר הכתוב אלא בהווה וכמה משלם
אם הזיקה בדברים שדרכם לעשותם
תמיד כמנהג בריתה כגון בהמה של
שאכלה תבן או עמיר או שהזיקה
ברגלה בדרך הלוכה חייב לשלם נזק
שלם מן היפה שבנכסים שנ' מיטב
שדהו ומיטב כרמו ישלם ואם ש'
שינת ועשת מעשה תמיד שאין ל'
דרכה לעשותם והזיקה כגון שור
שנגח או נשך חייב לשלם חצי נזק
מגופו המזיק עצמו שנ' ומכרו את
השור החי וחצו את כספו כיצד
שור שוה מנה שנגח שור שוה ע'

כיצד הרגל

הניגח

עשרים והמיתו והרי הנבלה שוה
ארבעה בעל השור חייב לשלם ל'
שאומה שהוא חצי נזק ואינו חייב
לשלם אלא מגופו השור שהזיק שנ'
ומכרו את השור החי' לפיכך המית
שור עשרים שוה שור מאתים ל'
והנבלה שוה מנה אין בעל הנבלה
יכול לומ' לבעל החי תן לי חמשים
אלא אומ' לו הרי השור שהזיק ל'
לפניך קח ולך אפילו אינו שוה
אלא דינר וכן כל כיוצא בזה
העושה מעשה שדרכו תמיד ל'
כמנהג בריתו הוא הנקרא מועד
והמשנה ועשה מעשה שאין
דרך כל מינו לעשותו כן תמיד
כגון שור שנגח או נשך בקרניו ל'
תם וזה המשנה אם הורגל בשנוי
פעמים רבות נעשה מועד לאות'
דבר שהורגל בו שנ' או נודע כי
שור נגח הוא וגו' חמשה
מעשים תמים בבהמה והואיל ה'
הועדה לאחת מהן נעשה מועדת
לאותו מעשה ואלו הן הבהמה
אינה מועדת מתחלתה לא ליגח
ולא ליגוף ולא לישוך ולא לרבוץ ל'
ולא לבעט על כלים גדולים ואם
הועדה לאחד מהם הרי זו מועדת
לו' אבל השן מועדת מתחלתה לאכל
הראוי לה והרגל מועדת מתחלה
לרבוץ על כלים קטנים וכיוצא ל'
בהם ולמעך אותם חמשה מיני
בהמה מועדין מתחלת ברייתן ל'
להזיק אפילו הן בני תרבות לפיכך
אם המיתו בנגיחה או בדריסה ל'
ונשיכה וכיוצא בהן חייב לשלם
נזק שלם ואלו הן הזאב והארי וג'
והדוב והנמר והברדלס וכן הנחש
שנשך הרי זה מועד ואפילו היה
בן תרבות כל מועד משלם נזק ל'

שלם מן היפה שבנכסיו וכל תם
משלם חצי נזק מגופו כיצד כשת'
כשנכנסה הבהמה לרשות המו'
הניזק והזיקתו אבל אם נכנס ל'
הניזק לרשות המזיק והזיקתהו
בהמתו של בעל הבית הרי זה פטור
על הכל שהרי הוא אומ' לו אילו לא
נכנסת לרשותי לא הגיעך היזק
והרי מפורש ושלח את בעירה ובע'
בשדה אחר הזיקה ברשות ה'
הרבים או בחצר שאינה של שניה'
לא למזיק ולא לניזק או בחצר שהי'
של שניהם והרי היא מיוחדת ל'
להניח פירות ולהכניס בה בהמה
כגון הבקעה וכיוצא בה אם בשן ו'
ורגל הזיקה כדרכה הרי זה פטור
מפני שיש לה רשות לילך לכאן ל'
ולכאן ודרך בהמה להלך כדרכה ה'
ולאכול ולשבר כדרך הלוכה ואם נג'
נגפה או נשכה או רבצה או בעטה
תם משלם חצי נזק ומועד משלם
נזק שלם היתה חצר של שניהם
מיוחדת לפירות ולא להכניס בה ל'
בהמה והכניס בה אחד מן השותפין
בהמתו והזיק חייב אפילו על השן
ועל הרגל וכן אם היתה מיוחדת לכ'
לבהמה והיה רשות לאחד מהן בכד
להכניס להפתית והזיק פירותיו ל'
חייב על השן ועל הרגל שלשה
אבות נזיקין בשור קרן שן ורגל ת'
תולדת קרן נגיחה נגיפה נשיכה ל'
רביצה בעיטה תולדת השן נה'
נתחככה בכותל להנאתה והזיקה
בחכוכה וכן טנפה פירות להנאת'
תולדות הרגל הזיקה בגופה דרך
הלוכה או כשכשה בזנבה או בו'
במוכי שעליה במרוכביו שבפיה
בזוג שבצוארה וחמור שהזיק
במשאו כשעת הלוכו ועגלה מו'

כיצד הרגל

ומשכה שהזיקה שעת משיכתה כל
אלו תולדות רגל הם וברשות הרבים
פטור וברשות הניזק משלמין נזק
שלם ״ כשכשה בזנבה כשכוש יתר
שאינו דרכה תמיד או כשכשה נגד
שלה ברשות הרבים והזיקה פטור ׳
ואם תפס הניזק גובה חצי נזק מ׳
מאחר שתפס שזה הדבר ספק הוא
אם אלו תולדת קרן שחייב עליהם
ברשות הרבים או תולדת רגל שפ׳
שפטור עליה ברשות הרבים כמו
שביארנו ״

פרק שני

אחד
אבות נזיקין ואחד תולדות אם היה
לזה היזק מועדת תולדתו מועדת
אם היה תם תולדתו כמוהו ׳ וכל אלו
אבות נזיקין וכל תולדותיהן מועדי׳
מתחלתן חוץ מקרן ותולדותיה שהן
מתחלה תמין עד שיועדו כמו שביארנו ״
כל תולדה חוב שלה חוץ מצרורות
המתזין מתחת רגלי הבהמה בשעת
הלוכה אף על פי שתולדות הרגל הן ופט׳
ופטור ברשות הרבים כרגל ׳ ואם הזיק
ברשות הניזק משלם אף היפה של׳
שבנכסיו ורגל שהרי אב ואעפכן
אינו משלם אלא חצי נזק ״ כיצד
בהמה שנכנסה לחצר הניזק והלכה
והתיזה צרורות מתחת רגלי׳
הבהמה ושברו את הכלים משלם
חצי נזק אף היפה שבנכסיו ׳ ודבר
זה הלכה מפי הקבלה היא ״ וכן
אם היתה מהלכת ברשות הרבים
ונתזו צרורות מתחת רגליה לרשו׳
הניזק ושברו את הכלים משלמת
חצי נזק ׳ דרסה על הכלים ברשות
הניזק ושברתן ונפל על כלי אחר וכ׳
ושברו על הראשון משלם נזק שלם
ועל האחרון חצי נזק ״ היתה
מהלכת ברשות הרבים ובעטה וה׳
והתיזה צרורות והזיקה ברשות
הרבים פטור ׳ ואם תפס הניזק רביע
הנזק אין מוציאין מידו שהדבר
ספק הוא שמא שני הוא ׳ ואין תול׳
תולדת רגל שהרי בעטה ׳ בעטה כלו׳
באורך ברשות הניזק והתיזה צרורו׳
מחמת הבעיטה והזיקו חייב לשלם
רביע נזק שזה שני הוא בהתזת
צרורות ׳ ואם תפס הניזק חצי נזק
אין מוציאין מידו כל המשלם נזק
שלם הרי התשלומין ממון שהוא
חייב לשלם כמי שגזל מחבירו ממון
שהרי הוא חייב לשלם ׳ וכל המשלם
חצי נזק הרי התשלומין קנס חוץ
מחצי נזק צרורות שהלכה הלכה מ׳
שביארנו ״ זה הכלל כל המשלם
מה שהזיק הרי זה ממון ׳ וכל המשל׳
יתר או פחות ממה תשלומי כפל או
חצי נזק הרי היתר על הקרן או ה
הפחות קנס ׳ ואין חייבין קנס אלא
על פי עדים ׳ וכל המודה בכל קנס
שבקנסות פטור ״ תרנגול
שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית
ותקע בו ושברו ׳ אם המיח בקולו ואפ׳
או פרע בו שהכניס ראשו בכלי
לאוכלו משלם חצי נזק כחצי נזק צ׳
צרורות ׳ ואם היה הכלי ריקם הרי זה
משונה ומשלם חצי נזק כשל הקנס
וכן סוס שצנף וחמור שנער ושברו
הכלים משלם חצי נזק ״ התרנגולין
מועדין להלך כדרכן ולשבר ׳ היה
חוט או רצועה קשור ברגליהן ונס׳
ונסתבך כלי באותו חוט ונתגלגל
ונשבר משלם חצי נזק ״ בד״א
כשקשרו אדם ׳ אבל אם נקשר על
רגליהן מאליו בעל התרנגול פטור
ואם היה לחוט בעלים ולא היה החוט
הפקר בעל החוט משלם חצי נזק
שהרי הוא כבור המתגלגל ״
הצניע בעל החוט את החוט ודרסו
עליו התרנגולין והוציאוהו ונקשר
ברגליהן ושברו בו את הכלים אף ב׳
בעל החוט פטור שהרי הוא אנוס ״
התרנגולין שהיו מפריחין ממקו׳
למקום ושברו את הכלים אם בכנפי׳
שברו חייב לשלם נזק שלם ׳ אם בכח
שבכנפיהם חייבין חצי נזק ״ היו
מהרסין על גבי עיסה או על גבי פ׳
פירות וטנפו או נקרו משלמין נ׳
נזק שלם ״ היו מחטטין בחבל
דלי ונפסק החבל ונשבר הדלי מ׳
משלמין נזק שלם והוא שנתגלגל
הדלי מחמתו ׳ ואם על החבל יאכל
ובעת אכילתו פסקוהו משלם גם על
החבל נזק שלם ״ הכלב והגדי שק׳
שקפצו מראש הגג למטה וכ׳
ושברו את הכלי משלמין נזק שלם
מפני שהן לדרכיהם מועדין ״ וכן
אם נפלו דהיינו שהפילו מראש הגג
פשיעה ׳ ואעפ שנפילתן באונס ׳
כל שתחילתו בפשיעה וסופו בא׳
באונס חייב ׳ קפצו מלמטה למע׳
משלמין חצי נזק ׳ והוא שקפצה הגדי
תסרך וקפץ הכלב ׳ וכל אם נסרך הכלב
וקפץ הגדי בין מלמעלה למטה בין
מלמטה למעלה חייבין נזק שלם ׳
וכן תרנגול שדלג בין מלמטה למע׳
בין מלמעלה למטה משלם נזק ש׳
שלם ״ כלב שנטל חררה והלך לג׳
לגדיש ואכל את החררה והדליק
את הגדיש על החררה ועל מקום
הגחלת משלם נזק שלם ׳ ועל שאר
הגדיש משלם חצי נזק ׳ ואם היה
מגרר החררה על הגדיש והולך
ושורף משלם על החררה נזק שלם
ועל מקום הגחלת חצי נזק ״ בד״א

לשון ג. הירה
כו ראלה כגד
גדיש ודשל ה
חררה והשותו
ומשו בשרה או
אחר כמייתו
התם

בששייר בעל גחלת את אישו וסתם
הדלת ובא הכלב וחתר ונטל החררה
מעל האש אבל אם שמר אותו בעל
האש חייב על שריפת הגדיש ובעל ה
הכלב חייב על אכילת חררה ועל
מקומה. המשסה כלבו של חבירו
בחבירו פטור מדיני אדם וחייב בדיני
שמים ובעל הכלב חייב חצי נזק
שכיון שאם היה יודע ששסה את
כלבו להזיק מושך היה לו והביאו
ואם שסהו בעצמו בעל הכלב פטור
שכל המשסה ובא אחר ושנה בו
פטור. שתי פרות ברשות הרבים
אחת רבוצה ואחת מהלכת ובעטה
המהלכת ברבוצה חייב חצי נזק שאף
על פי שדרכה להלך עליה אין דרכה
עדיין לבעוט בה.

פרק שלישי

הבהמה

מועדת לאכול פירות וירקות וכיוצא
בהן לפיכך אם נכנסה לרשות הני׳
הניזק ואכלה דברים שדרכה לאכל
אותם משלמת נזק שלם שנ׳ ובער
בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב
כרמו ישלם. ואם אכלתן ברשות ה׳
הרבים פטור ואם נהנת משלמת
מה שנהנית ולא מה שהזיקה. כי׳
כיצד נכנסה לרשות הניזק ואכלה
שומשמין וכיוצא בו בשוה דינר
משלם דינר. ואם אכלתן ברשות
הרבים רואין אותן כאלו הן שעורי׳
או עמיר ומשלם דמי עמיר או דמי
שעורין בזול. ואכלה אוכלין הר׳
הרעים כגון חטין הרואוין ולא נהנית
פטור. ואכלה אוכלין שאין דרכה
אוכלן כגון שאכלה כסות וכלים
בין ברשות הרבים בין ברשות הנ׳
הניזק משלמין חצי נזק שני אלו

ואין דרך בני אדם להניח כליהם וכסו׳
וכסותיהם ברשות הרבים עד שינוח
מעט. בהמה שהיתה עומדת ב׳
ברשות הניזק ותלשה פירות מרשות
הרבים ואכלתן ברשות הניזק הרי ה׳
הדבר ספק לפיכך אינה משלמת אל׳
אלא מה שנהנית. ואם תפס הניזק
כמה שהזיקה אין מוציאין מידו
שהרי ברשותו אכלה. כלב שנכנס
לחצר נטל פת או בשר והוציאו ל׳
לרשות הרבים או לחצר אחרת וא׳
ואכלן שם משלמת מה שנהנית.
אכלן בשדה של בעל החצר משלם
נזק שלם כאלו אכלתו בתוך החצר
שהרי ברשות הניזק וכן כל כיוצא
בו. בהמה שאכלה אוכלין שאין
דרכן לאכלן אבל היא אוכלתן על י׳
ידי הדחק כגון פרה שאכלה שעורי׳
וחמור כרשינין או דגים וחזיר ש׳
שאכל חתיכת בשר וכלב שליקק ׳
את השמן וחתול שאכל תמרים
וכל כיוצא באלו אם אכלה ברשות ה׳
הניזק משלמין נזק שלם וברשות
הרבים פטור ואם נהנית משלמת מ׳
מה שנהנית. חיה שנכנסה ל׳
לרשות הניזק וטרפה ואכלה בהמה
או בשר משלם נזק שלם שזו היא
דרכה אבל כלב שאכל כבשים קטני׳
או חתול שאכל תרנגולין גדולים הרי
זה שנוי ומשלם חצי נזק. סל
שיש בו לחם ונכנס חמור ושבר הסל
ואכל הלחם משלם על הסל ועל הלחם
נזק שלם שזה הוא דרכו. וכן שעיר
עזים שראה פת וכיוצא בו על פי ה׳
החבית ונסתרך נחבית ואכל הפת
ושבר החבית משלם על שניהם
נזק שלם. כשם שדרכו לאכל כך
דרכו להתעלות בכלים ולעלות כדי לאכל
וכן כל כיוצא בזה. בהמה שאכלה

מתוך הרחבה בין דרך הליכתה בין על׳
עמדה ואכלה משלמת מה שנהנית
ואפילו חזרה על צדי הרחבה ואכלה
מהם. אבל אם הניחה הרחבה והל׳
ואכלה מה שהזיקה. מפתח החנות
משלמת מה שנהנית. מתוך החנות
משלמת מה שהזיקה. היתה
מהלכת ברשות הרבים ופשטה על׳
עמדה ואכלה מעל גבי חברתה אף
ואפילו עמדה משלמת מה שנהנ׳
שכן דרך הבהמות. אבל זו על גב זו
אם קפצה ואכלה על גבי חברתה מש׳
משלמת מה שהזיקה שגב חברתה
כחצר הניזק הוא חשוב. בהמה
שהחליקה בנהר או בממי רגלים ו׳
ונפלה לגנה ונחבטה על גבי פירות
וירקות שאכלה משלמת מה שנהנ׳
ואפילו הלכה מערוגה לערוגה ואפי׳
נשארה שם כל היום כולו אינה משל׳
אלא מה שנהנית. ומה הנאה יש לה
בחבטה שהרי מעוה מקום רך ולא
נתפרקו איבריה. אבל אם ירדה כדרכה
ואכלה משלם מה שהזיקה ואפילו
טנפה פירות נמי משלם מפני שא׳
שתחלתה בפשיעה. וכן אם דחפה
חברתה ונפלה משלם מה שהזיקה
מפני שהיה לו להעבירה אחת אחת
כדי שלא ידחפו זו את זו.
הוחלקה ונפלה וחזרה ומיגנו לגנה
ונשמ׳ שחזרה שלא לדעת בעלים ל׳
משלם מה שהזיקה מפני שהיה
לו לשמרה שלא תחזור שהדבר ל׳
ידוע שכיון שידעה דרך הגנה ה׳
הרי היא חוזרת מאליה.
הקדר שהכניס קדרותיו לחצר ל׳
בעל הבית שלא ברשותו ושברתן
בהמתו של בעל הבית פטור ואם
הזיקה בהם בעל הקדרות חייב ול׳
ואם הכניס ברשותו פטור. ואם קבל

הכונס
הפרה

בעל הבית לשמור הקדרות בעל הבית
חייב ׳ וכן אם הכניס פירותיו לחצר
בעל הבית שלא ברשותו ואכלתן ל׳
בהמתו של בעל הבית פטור ׳ ואם
הוחלקה בהם והוזקה בעל הפירות
חייב ׳ ואם הכניס ברשות פטור ׳ ל׳
ואם קבל עליו בעל הבית לשמור את
הפירות בעל הבית חייב ״ הכניסן
שלא ברשות ואכלתן של בעל הבית
והוזקה באכילתן בעל הפירות פטור
מפני שהיה לה שלא תאכל ״ ואם
הכניסן ברשות והניחן בעל החצר
את זה שהרשהו בחצר לשמרן וה׳
ואכלתן בהמתו של בעל הבית והוזק׳
באכילתן בעל הפירות חייב שכיון
שראה הבהמה אוכלת דברים המ׳
המזיקין לה והניחה חייב שהרי
אין בעל החצר מצווה שם לה עביר
הבהמה מהם ״ מעשה באשה
שנכנסה לאפות בתנור בבית שכנ׳
שכנותיה והמניחו אותה ונתעלמ׳
כדי שלא יביטו בה בעת לישתה ואפ׳
ואפייתה ובא עז של בעל הבית ואכל
את הבצק ומת וחייבוה חכמים לש׳
לשלם דמיו וקבל כי עין בזה ״
המגדיש לתוך בתו של חברו שלא
ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הב׳
השדה פטור ואם הוחלקה בהן וה׳
והוזקה בעל הפירות חייב ואכלתן וה׳
והוזק באכילתן פטור ׳ ואם הגדיש ל׳
ברשות בעל השדה חייב ואע״פ שלא
קבל עליו לשמור שהשומר כאן שיא׳
או הגדיש בכאן כמו שיאמר לו הגדיש ל׳
ואני אשמור לך הוא חשוב ״

פרק רביעי

הכונס

צאן לדיר ונעל בפניהם בדלת שיכול
לעמוד ברוח מצויה ויצאה והזיקה
פטור ׳ ואם אין הדלת יכולה לעמוד ב׳
ברוח מצויה או שהיה כותלי הדיר
רעועין הרי לא נעל בפניהם כראוי ״
ואם יצאו והזיקו חייבין ואפילו ח׳
חתרה ויצאה ופרצה מחיצה בליה
או פרצוה לסטין בעל הצאן חייב ״
היתה המחיצה בריאה ונפרצה בליה
או שפרצוה לסטים ויצאה והזיקה
פטור ׳ הוציאוה לסטין והזיקוה לס׳
לסטין חייבין ״ הפורץ גדר בפני
בהמתו של חברו ויצאה והזיקה
אם היתה גדר חזק ובריא חייב ואם
היה כותל רעוע חייב בדיני אדם ל׳
וחייב בדיני שמים ״ וכן הנותן ל׳
סם המות לפני בהמת חברו פטור
בדיני אדם וחייב בדיני שמים ״
המעמיד בהמת חברו על קמת חבר׳
המעמיד חייב לשלם מה שהזיקה׳
וכן אם הכישה עד שהלכה לקמת
חברו זה שהניחה חייב ״
המוסר בהמה לשומר חנם או לנוש׳
או לשואל או לשוכר נכנסו תחת ה׳
הבעלים ואם הזיקה השומר חייב ״
בד״א בזמן שלא שמרה כל׳ אבל אם
שמרה שמירה מעולה כראוי ויצא׳
והזיק השומרין פטורין והבעלים
חייבין ׳ שמרה שמירה פחותה אם
אם שומר חנם הוא פטור ׳ ואם ש׳
שומר שכר הוא או שואל או שוכר
חייבין ״ המניח בהמה בחמה ואפילו ח׳
חגרה ויצאה הרי זה חייב מה ש׳
שהניחה בחמה שם כיון שהניחה
בחמה הרי זה מצטערת ובורחת
ועושה כל שאפשר לעשות ״
מסר בהמתו לחרש שוטה וקטן
אע״פ שהיה השור קשור הבעלים
חייבין שהרי דרכו של שור וכיוצ׳
בו להתיר הקשר ולצאת ולהזיק ואפ׳
אם שמרה שמירה מעולה והתה
והזיק הבעלים חייבין ״ מסר שורו
לחמשה ופשע בו אחד מהם ויצא
והזיק אם אין משתמר אלא בחמ׳
בחמשתן זה שפשע בשמירתו ל׳
חייב ואם משתמר בשלשה או ארבע׳
הנשארין חייבין ״ שאלו כשהוא
תם והועד בבית השואל והחזירו
לבעלים חזר לתמותו חזר ומש׳
ונשתנה רשותו ׳ שאלו בחזקת
תם ונמצא מועד אם ידע השואל
שהוא נגחן הבעלים משלמין חצי
נזק שכל מקום שהוא הולך הרי ל׳
שם בעלים עליו ״ והשואל משלם
חצי נזק ואפילו היה תם כשמסר׳
בדעתו חצי נזק היה משלם שהרי
ידע שהוא נגחן ׳ ואם לא ידע השו׳
השואל שהוא נגחן אין השואל
חייב כלום והבעלים משלמין נזק
שלם ״ שאלו כשהוא תם והועד
בבית שואל והחזירו לבעליו חזר לת׳
לתמותו הואיל ונשתנית רשותו ל׳
בטלה ההעדה והבעלים משלמין
חצי נזק השואל פטור שהרי הח׳
החזירו ״ שומר שקבל עליו שמ׳
שמירת גוף הבהמה בלבד ולא
שמירת נזקיה והזיקה פטור מלש׳
מלשלם והבעלים חייבין ׳ קבל שמ׳
שמירת נזקיה והזיקה חייב ׳ ואם
שומר חנם פטור ׳ והבעלים עושי׳
דין עם המזיק ׳ מסר השומר ל׳
לשומר אחר השומר הראשון ח׳
חייב למזיק שהשומר שמסר ל׳
לשומר חייב ׳ הרי המזיק אומר לו
למה לא שמרת אתה בעצמך וא׳
ומסרת לאחר שלם לי אתה ולך ע׳
עשה דין עם השומר שמסרת לו ״
מסרה השומר לבנו או לבן ביתו
או לאסירו נכנסו תחת השומר ו׳
וחייבין ״ כל שומר שנתחייב לשלם

שומר ג׳ ושומר
כו׳ כשורו דאמר
הוסה כו׳ ודלא ל׳
טכ׳ ראו הוסה
סמך דאמרן אם
הכניס ברשות
בעל החצר חייב
ואע״פ שלא קבל
עליו לשמור וכן
פרי׳ א׳
שור נ׳ ואפס
שנגע כשורו׳
ר׳ וה׳ א׳ והתוס
סת׳ ר׳
דינא והא דרב
דאמר דעיילו אינ׳
מינה

פנן
מכאן לגבי שלא
ולפי׳ סי׳ שכחו
פאו

הכונס
מאי מסרה ולא
לחשה דקתני א׳
מסרה חשה לב׳
לסרבולה דאותי׳
דחשה וכו׳

שאין לו והיה המזיק תם שהוא מש'
משלם חצי נזק הרי הנזק משתלם
מן הבהמה שהזיקה דמי מה ש'
שגבה הניזק בחוב על השומר ל'
לבעל הבהמה ·· כל בהמה שהזי'
שהזיקה פירות מחוברין משערין
מה שהזיקה בששים ומשלם זה ל'
שנתחייב לשלם מן הבעלים בין הש'
השומרין · כיצד הרי שאכלה בית
סאה שאין ששים בית סאה מאות
שדה מה טובה היה שוה ומה היא
שוה עתה שנפסדה בית סאה זו
ומשלם השיעור ·· וכן אם אכלה ק'
קב או רובע ואפילו קלח אחד ש'
שמין בששים ·· אכלה פירות גמור'
שאינן צריכין לקרקע משלם דמי
פירות גמורין כשויהן אם סאה
דמי סאה אם סאתים דמי סאתים ··
הרי שאכלה פירות דקל אחד
וכן הקוצץ פירות דקל חבירו ואכלו
אם היה דקל תמרי וכיוצא בו שאין
התמרים יפות משערין אותו בששי'
על גב הקרקע · ואם היה דקל פרסי
הוא וכל כיוצא בו שתמרים שלו יפות
ביותר משערין הדקל בפני עצמו
כמה היה שוה וכמה הוא שוה עתה ··

פרק חמישי

הבהמה
שהיתה רועה ופרשה ונכנסה בש'
בשדות ובכרמים אע"פ שערין לו
הזיקה מתרין בבעליה שלשה פעמ'
אם לא שמר בהמתו ולא מנעה מ'
ומצאת יש לו רשות לבעל השדה
לשחוט אותה שחיטה כשירה ל'
ואומ' לבעלים בואו ומכרו בשר ש'
שלכם מפני שאסור לאדם להזיק
ולשלם מה שהזיק ואפילו לגרום ל'
הנזק אסור ·· לפיכך אסרו חכמים
לגדל בהמה דקה בארץ ישר' מפני ל'
השדות והכרמים אלא ביערים ומד'
ומדברות שבארץ ישר' ומגדלין ל'
בסוריא בכל מקום ·· עשרה תנאים
התנה יהושע ובית דינו בשעה שחלק
את הארץ ואלו הן ·· התנה שמרעין
בהמה דקה ביערים שאילנותיהן גס'
גסין · ואין מרעין ביער שאילנותיהן
דקין · ואין מרעין בו לא דקה ולא גס'
שאין מדעת בעליו · וכן התנה שיהא
אדם מותר ללקט עצים משדה
חברו והוא שיהיו פחותין וקוצין
והיות קוצים כמו הזירזי והיגי והוא
שיהיו מחוברים ולחין ושלא ישרש
מכל שיור עצים אסור ·· וכן התנה
שיהיו כל אדם מותר ללקט עשבים
העולין מאליהן בכל מקום חוץ מש'
משדה תלתן שזרעה לבהמה ··
וכן התנה שיהיו כל אדם קוטם
נטיעה בכל מקום חוץ מגרופיות
של זתים ואינו קוטם אף האלות ל'
אלא בזית ובכביצה · ומל' בקנים ול'
ובגפנים מן הפקק ולמעלה ונשאר
היאלן מרחבו של אילן יוכל לא מחודו
וכשהתירו לקטום לא התירו אלא מן
מחדש שאינו עושה פירות · אבל מ'
מישן העושה פירות אינו קוטם ל'
שרואה פני החמה ·· וכן התנה ע'
שהמעין היוצא בתחלה בני אותה
העיר בגבולם מסתפקין ממנו אע"פ
שאין עקרו בחלקם ואין לאחרים
להסתפק עמהם ממנו ·· וכן התנה
כל אדם מותר לצוד דגים מים של
טבריא והוא שיצוד בחכה של טברי'
אבל יפרוס קלע ויעמיד ספינה שם א'
אלא בני השבט שהגיע אותן הים
בחלקם ·· וכן התנה שכל אדם
העריך לנקביו נסתלק מן הדרך ויכ'
ויכנס אחורי הגדר · שפגע בו ונפנה
שם ואפילו בשדה מלאה כרכום ונ'
ונוטל משם צרור ומקנח בו ··
וכן התנה שכל התועה בין הכרמים
וכיוצא בו מפסג ועולה מפסג ל'
ויורד עד שיבוא לדרכו ·· וכן התנה
שבזמן שירבה הטיט בדרכים או ל'
קיעי מים יש לעוברי דרכים להס'
להסתלק הדרכים ומהלכין אף על פי
שהן מהלכין בדרך שיש לה בעלים ··
וכן התנה מת מצוה קנה מק'
מקומו ונקבר במקום שנמצא בו
והוא שלא יהיה מוטל על המצר
ולא בתוך המדינה אבל אם נמצא
על המצר שיהיה בתוך התחום
מביאו לבית הקברות ·· שלמה
תקן עוברי דרכים בימות החמה ל'
להלך בשבילים שבשדות שיש להם
בעלים עד שתרד רביעה שניה ··
והקנות אלו כולם נוהגות בכל מקום
ואפילו בחוצה לארץ · ומשירד הסול'
בכבל אסור להלך בשבילין שיש להן
בעלים · אע"פ שאין מגדלין בהמה
דקה בארץ ישר' מותר לשהותה
קודם רגל שלשים יום וקודם רג'
למשתה בנו שלשים יום ·· והטבח
לוקח ושוחט לוקח ושוהה עד ש'
שישחוט מעט מעט ובלבד שלא ל'
תמנו ותרעה בעדר אלא כל המשהה
משהה תוך ביתו שלא תזיק · וכבר
עשו בכל ארץ ישר' לאסור בה גידול
בהמה דקה וחיה דקה מפני שהיא
רוב השדות והכרמים שם של ישר' ·
וכן אסרו חכמים לגדל חזירים
בארץ בכל מקום · ולא את הכלב אלא
אם כן היה קשור בשלשלת · אבל
מגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר
ביום קושרו ובלילה מתירו · ואמרו
חכמ' ארור מגדל כלבים וחזירים מפני
שהזיקן מרובה ומצוי ·· רועה

לעייד מ' פירות כ'
כו · כמו מרומי
בג' רפסיק רב :
כו שויישן ומחו
זה הפסק או כפ
שנה והא קייי
לן רכל השעיר לגבו
כגוה רמי ומעב'
שחסי' חולקי על
זה כפ שכותב
הדיינין ק פח ס
ס הוי'
ותנסס ושחוט
כו מכ
מסרי' זכמו ומיתו
רב יוסף דסליק ל
ועליו מנחתו לה
ותתיז הפ עיד ר
דשויקא מתרין ו
טייהו תרי ותלת
זימני אי' עיית ע
יעית ואי לא ליעא
לי' תמותב אמס
ואמסחתיו וקטל ו
זוזך ואמר' מוקא
מווען השיירות
ושחיט כי אמפי
טישלון טוח הו
ומי עייהן לרן ו
וגם פעמים שאין
עים כפר אל
עם העייר ולהב
והאוגבא' סי לא
וכשי' יזיקו משום
כיוצה הת מכ
רב ומכו שווי ל
להיינעם ולא אז
ושוחטם תנסס
וספרה
המין
···

כיוצ' הי"ל

ריימה

שעשה תשובה אין מחייבין אותו כֹ'
ומסר ויד אלא מוכר על יד על יד
וכי שנפל לו כלבים וחזירים בירושה
אין מחייבין אותו למכור מיד אלא
מעט מעט

פרק ששי

אי זהו
מועד כל שהעידו בו שלשה ימים
אלא אם נגח ביום אחד או משך או
רבץ או בעט או נגף אין זה מועד.
העידו בו שלשה כתי עדים ביום
אחד הרי זה ספק אם הועד אם לא
הועד. אין העדה אלא בפני בעלים
ובפני בד שנ' והועד בבעליו ולא
ישמרנו. ואין העדה אלא בבד.
שור של חרש שוטה וקטן ומי
שהלך למדינת הים ונגח פטור. ואבל
בד מעמידין להם אפוטרופוס ומע'
ומעידין להם בפני בד ואפוטרופוס
הזיקו אחר שהעידו בפני אפוטרופ'
אם עדיין הוא תם משלם חצי נזק
מגופו ואם הועד בו שלשה ימים
ואחר כך הזיק משלם נזק שלם בנכ'
בנכסי אפוטרופוס וכשיגדלו יתומי'
יעשו דין עם האפוטרופוס וישלמו
להם. שוורים שמנגחין בהן ומ'
ומלמדין אותם שיגחו זה עם זה
ואפילו המיתו את האדם אין חייבין ל'
מיתה שנ' כי יגח ולא שיגיחוהו. ושור
שהועד ומכר או נתן במתנה חזר ל'
לתמותו שהרשות שנשתנית משנה
את דינו. ואם השאילו או הפקידו
מסרו לשומר הרי הוא בחזקתו.
וכן שור שהועד בפני האפוטרופוס
ונתפקח החרש ונשתפה השוטה
והגדיל הקטן. או שבטלו האפוט'
האפוטרופוס הרי מועדין בחזקתן
שהרי ברשות בעליהן הן. בהמה

שהועדה וחזרה לה מדבר שהועד
וחזרה לתמותה. כיצד שור של
שהועד ליגח וחזר שלא ליגח ימים
שהיו נוגח הרי זה תם לנגיחה.
ומאימתי חוזר עד שיהו ממשמ'
ממשמשין בו ואינו נוגח. וכן
בשאר הדברים שהועד בהן עד ש'
שיהיו ממשמשין בו ולא היה ע'
עושה אותן. שור שהוא מועד
למינו הרי זה אינו מועד לשאינו
מינו. מועד לאדם מועד אינו מ'
מועד לבהמה. לקטנים אינו מועד
לגדולים. לפיכך אם הזיק את מין
שהוא מועד לו משלם נזק שלם
לשאר מינים משלם חצי נזק. היה
מועד לשבתות אינו מועד לימות
החול. ואם הזיק בשבתות משלם
נזק שלם ובימות החול משלם חצי
נזק. ומאימתי חוזר משיהיו ה'
התינוקות ממשמשין בו ביום ש'
שהועד לו ולא יהיה מזיק משלם
נזק שלם. נגח שור היום וחמור
למחר וגמל ביום שלישי נעשה
מועד לכל. ראה שור היום ונגחו
ולמחר ראה שור ולא נגחו. וביום
שלישי ראה שור ולא נגחו. וביום
רביעי ראה שור ולא נגחו. ובחמיש'
ראה שור ונגחו. ובששי ראה שור
ולא נגחו. נעשה מועד לסירוגין.
וכן כל כיוצא בזה. ראה שור
היום ונגחו. ולמחר ראה חמור ל'
ולא נגחו. ובשלישי ראה סוס ולא
נגחו. וברביעי גמל ולא נגחו. ובחמ'
ובחמישי ערד ונגחו. ובששי עמד
ולא נגחו. נעשה מועד לסירוגין
לכל. ואם נגח ביום שהוא מועד
לאחד משלשה המינין שנגח לסי'
לסירוגין הרי זה מועד. נגח
בחמשה עשר לחדש ובששה עש'

עשר לחדש השני. ובשבעה עשר
לחדש השלישי. אינו מועד עד ש'
שישלש כלוג. שמע קול שופר
ונגח. קול שופר ונגח. נעשה מועד
לשופרות. וכן כל כיוצא בזה. נגח
שלשה שוורים בשלשה ימים זה
אחר זה וברביעי נגח חמור ובחמ'
ובחמישי גמל. או שנגח גמל וחמור
בתחלה בשני ימים זה אחר זה ול'
ואחר כך נגח שני שוורים זה אח'
אחר זה. ספק אם הוא מועד לע'
לשוורים בלבד או לשלשה המינין
הוא מועד. וכן אם נגח בשלשה
שבתות זו אחר זו בשבת. ובשב'
בשבת. או שנגח בחמישי בשבת.
ובששי בשבת. וביום השבת. וכל
ובשתי שבתות הבאות אחריה כ'
הרי זה ספק אם הוא מועד לשבת'
בלבד או לשלשת הימים עושים
והם חול. וכן כל הספקות וכיוצ'
בהן אין מחייבין בהן המזיק אלא
חצי נזק. ואם תפס הניזק נז'
שלם אין מוציאין מידו.

פרק שביעי

שור
שקשרו בעליו במוסרה ונעל בפ'
בפניו כראוי ויצא והזיק. אם תם
הוא משלם חצי נזק. ואם מועד
פטור. שנ' ולא ישמרנו בעליו והו
זה שמרו ופטור ושמור הוא זה.
וכן אם הזיק בדבר שהוא מועד
לו מתחלתו כגון שאכל דברים הראוי'
לו או שבר בהליכו כדרך הילוכו פט'
מלשלם. היה מועד לקרן ימין ל'
ואינו מועד לקרן שמאל ויצא הו'
אחר ששמרו כראוי נגח בין בקרן
ימין בין בקרן שמאל משלם חצי
נזק. בהמה שחטה בין בכות'

כיצד הוא

ששדוה

ושמור ב ויק'
ויקטן כו וכן
פי' הלכה סו
סוף רש"י
כרכ פפא אמ'
הוא כת ראת'
שפי' כרכ ד'
זכר ראורים
פתיה הרי מ'
מועד
עט

בין שלא כמנה תם משלם חצי נזק מ
מגופו ומועד נזק שלם ופטור מן
שבת ובושת ומצער ורפוי ישי ארבע
דברים לא חייבה תורה אלא ב
אדם שחבל בחברו אבל בהמה ש
שחבלה בחברו הרי הוא כמי שהזיק
ממונו שאינו חייב לשלם אלא נזק
בלבד לפיכך שור שבייש פטור ואם
הוא עצמו בייש חייב כמו שיתבאר ״
שור שבייש או שהדליק גדיש
של חבירו חייב בנזקין ואם הוא היה
מעצמו העושה זה פטור מלשלם
כמו שיתבאר ״ המכניס שורו ל
לחצר בעל הבית שלא ברשות ונגחו
שורו של בעל הבית או נשכו כלבו ת'
פטור ואם נגח הוא שורו של בעל
הבית תם משלם חצי נזק ומועד
נזק שלם כדין הנוגח ברשות הרבים ״
נפל לבור שבחצר והבאיש מימיו
אם הבאיש מיד בשעת נפילה חייב
בנזקי המים ואם אחר זמן פטור
שהרי השור נעשה תקלה לבור וכ'
והמים שבכלים לא מצינו שחייב בו
את הכלים כמו שיתבאר ואם הכניס
ברשות בעל השור פטור ואם קבל
עליו בעל הבית לשמור הרי הוא חייב
בנזקי שנפל לבור ״ הכניס שורו ל
לחצר בעל הבית שלא ברשות והזיק
את בעל הבית או שהזיק בעל הבית
או שחפר בחצר בורות שיחין ומע'
ומערות בעל השור חייב בנזקי חצר
ובעל חצר חייב בנזקי הבור לסתור ״
הזיק בעל הבית את השור אם
הכניסו שלא לדעת פטור שהרי יא'
יאמר לו מה נכנסת שלא ברשות שלא
ידעתי עד ששגגתי בו ואם הזיק ל
לדעת חייב נזק שלם מפני שיש לו
רשות להוציאו מרשותו אבל להזיקו
אין לו רשות שאין לנזקין כיצד הרי

ששבר כלי של חבירו בין הוא בין בב'
בהמתו אין אומ' למזיק קח אתה את
הכלי השבור ושלם לזה כלי שלם אלא אומר
כמה פחתו הכלי מדמיו ונותן לו כל הפחת
ואם היה מזיק מועד או חצי הפחת
אם היה תם שנ' והמת יהיה לו למזיק ״
פחת הנבלה לניזק ושבחה הנב'
הנבלה מחולקין אותה המזיק והניזק ״
שור שוה מאתים שנגחו והמית
והרי הנבלה שוה בשעת מיתה מאה
ובשעת עמידה בדין פחתה והרי היא
שוה שמונים אין המזיק משלם לו ל'
אלא מאה ואם היה משלם לו מגופ'
השביחה הנבלה והרי היא שוה
בשעת עמידה בדין מאה ושלשים
המזיק משלם לו תשעים אם היה
מועד ואם היה תם משלם ארבעים
וחמשה מגופו זהו שנ' וגם את המת
יחצון שבח המיתה יחצון ״ שור
שוה ארבעה שנגח שור שוה ארבע
והפחיתו שנים ובשעת עמידת בדי'
השבח הניזק והרי הוא שוה ארבע
מאות ואלולי החבלה שהפחיתה היה
שוה שמונה מאות בין שפטמו בין
ששבח מאליו אינו נותן לו אלא כש'
כשעת הנזק כחש מחמת המכה
בשעת עמידה בדין והרי הפחת ל'
שוה לו נותן כשעת עמידה בדין ל'
השביח המזיק כשעת עמידת בדין
אם מחמת שפטמו שבח אינו מ'
משתלם ממנו אלא מה שהיתה ל'
שוה בשעת שהזיק ואם מחמת
עצמו השביח משתלם חצי נזק ממ'
ממנו כשעת העמדה בדין ״ על
המזיק לטרוח בנבלה עד שמוציא
אותה לניזק כיצד כגון שנפל השור
לבור ומת מעלה הנבלה מן הבור ת'
ונותנה לניזק ומחשבין שויין לו פחת
הנבלה שנ' כסף ישיב לבעליו והמת

יהיה לו מלמד שהוא חייב להשיב
את הנבלה ואת הפחת שפחתה מן
החי למזיק ואם היה תם חצי הפחת
כמו שביארנו ״

פרק שמיני

שור של ישר'

שנגח שור של הקדש או של הקדש
שנגח שור של ישר' פטור שנ' שור
רעהו ואל הקדשים שחייבין עליהם
מעילה שאין בהן דין נזקין ופסולי
המוקדשין בין שהזיקו בין שהוזקו
שהרי יצאו לפדיון והמתן לחולין ״
שלמים שהזיקו גובה מבשרן ואינו
גובה מן הבשר כנגד האימורין שאין
שאימורין של קדשים קלים מועלין
בהן כמו שביארנו בהלכות מעילה ״
וכן תודה שהזיקה גובה מבשרה ל
ואינו גובה מן הלחם הבא עמה שאין
הלחם מכלל הבשר וכיצד גובה שיאמ'
הניזק וחבורתו מן הבשר בקדושה
כנגד חצי נזק שלו כיצד אינו גובה מן
האימורין שאם היה לו לגבות החצי
נזקו שוה דינר והיה כל הבשר עם
האימורין שוה שני דינר והבשר בלא
אימורין שוה דינר וחצי אינו גובה
שני שלישי הבשר אלא חצי הבשר
בלבד וכן שור הפקר שהזיק פטור ל'
שנ' שור רעהו עד שיהיו הנכסים מיו'
מיוחדים לבעלים כיצד שור שנגח
וקודם שיתפסהו הניזק ועמד אחר
וזכה בו הרי זה פטור ולא עוד אלא
שור המיוחד לבעלים שהזיק ואחר
שהזיק הקדישו או הפקירו הרי זה
פטור שיהיה לו לבעלים בשעת היזק
ובשעת העמדת בדין ״ שור של
ישר' שנגח שורו של נכרי [עובד עז'] בין תם בין
מועד פטור לפי שאין הגוים מחיי'
מחייבין את האדם על בהמתו של'

שהזיקה והרי אנו דנים להם כדיניה'
ושור של נכרי שנגח שור של ישר'
בין תם בין מועד משלם נזק שלם ״
קנס הוא זה לגוים לפי שאינן זהירים
במצות אינן מסלקין הזיקן ואם לא נ'
תחייבם אותן על נזקי בהמתן אין מש'
משמרין אותן ומפסידין ממון הבר'
הבריות ״ שור תם שהזיק ומ
מכרו המזיק עד שלא עמד בדין אף
על פי שהוא מכור הרי הניזק גובה מ'
ממנו וחוזר הלוקח וגובה מן המו'
שמכר לו שכיון שנגח יש לו קול ולא
היה לו ליקח עד שיגבה הניזק 'הקדי'
הקדישו המזיק הרי זה מקודש כדי
שלא יאמרו הקדש יוצא בלא פדיון
שחטו גובה הניזק מבשרו 'נתנו במת'
במתנה מה שעשה עשוי וגובה הנ'
הניזק 'הזיק ועמד בדין ואחר כך
מכרו אינו מכור 'הקדישו אינו מוק'
מוקדש 'נתנו במתנה לא עשה כלום
קדמו בעלי חובו של מזיק ותפסוהו
בין שחב עד שלא הזיק 'בין שהזיק
עד שלא חב זכו ואם הניזק גובה מ'
ממנו שאפילו היה של בעלי חובות
מתחלה הרי זה גובה ממנו ״ מועד
שהזיק בין שעמד בדין בין עד שלא
עמד בדין והקדישו או מכרו או נ'
נתנו במתנה או שחטו מה שעשה
עשוי ״ קדמו בעלי חובות וגבוהו
בין חב להם עד שלא הזיק 'בין הזיק
עד שלא חב זכו בו לפי שאינו מש'
משלם הנזק אלא מן היפה שבנכ'
שבנכסיו המזיק והרי כל נכסיו מש'
משועבדים לנזק זה ״ כשנזקקין
לגבות הנזק מנכסי המזיק גובה או
מן המטלטלין תחלה ואם לא היו הן
המטלטלין כל' את שלא היו המטלטלי'
כנגד כל הנזק גובין מקרקע היפה
שבנכסי מזיק 'וכל ואין שימעטו :

מטלטלין אפילו סובין אין נזקקין ל'
לקרקע ״ מת המזיק קודם שי'
שישלם אין ב"ד נזקקין למטלטלין
של יתומים אלא לקרקע וגובין לנזק
מן הזיבורית מפני שהנזק נעשה
כבעל חוב 'והמטלטלין אינן משוע'
משועבדים לבעל חוב ואם תפס הנזק
מטלטלין בחיי המזיק גובין לו מהן
לאחר מותו ״ כבר תקנו גאונים
לגבות בעל חוב ממטלטלין ופשטה
תקנה זו בכל בתי דינין לפיכך גובין
הנזקין ממטלטלין 'ואם לא הניח
מטלטלין גובין להם מן הזיבורית של
המזיק ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע
אלא מן הזבורית כמו שביארנו ״
אין הנזקין משתלמין ואין חייבין
בכופר ואין הבהמה נהרגת אלא
בראיה ברורה ובעדים הכשרים
להעיד 'שאין תורה הואיל ואין אנו
מצויין בחצרות הסוסים ורפת ה'
הבקר אלא העבדים והרועים וכיוצ'
בהן אם העידו שבהמה זו היא ש'
שהזיקה את זו שומעין להם אם ה'
העידו קטנים או נשים שאדם זה
חבל את זה או העידו כשור נזקין
סומכין עליהן אין הדבר כן אלא ה'
לעולם אין מחייבין ממון על פי ה'
עדים עד שיהיו עדים כשרים להעיד
שאר עדיות ויעידו בב"ד ויחייבו ב"ד
המזיק לשלם ״ שור שהיה רועה
על גב הנהר ונמצא שור הרוג בצדו
אע"פ שזה שור מנגח וזה שור
מועד ליגח זה מנושך וזה מועד
לישוך אין אומ' בידוע שזה נשכו
או נגחו 'ואפילו גמל האוחר בין
הגמלים ונמצא גמל הרוג בצדו
אין אומרין בידוע שזה הרגו עד
שיראוהו עדים
כשרים ״

המוכר פירות

פרק תשיעי :

משנה

מעוברת שהזיקה גובה חצי נזק מ'
ממנה ומוולדה מפני שהוא מגופה
אבל תרנגולת שהזיקה אינו גובה
מביצתה מפני שהביצה מגופה ה'
הענה אלא מובדלת ומופרשת מ'
ממנה ״ מעוברת שנגחה ומצ'
וולדה בצדה ואין ידועים עד שלא
נגחה ילדה 'ואם אחר שלא נגחה
ילדה משתלם חצי נזק מן הפרה
ואינו גובה מן הוולד כלום עד ש'
שיביאו ראיה ״ שכשעה שנגחה
מעוברת היתה שהמוציא מחבי'
עליו הראיה ״ שור שנגח פרה
מעוברת ונמצא עוברה נפל בצד'
ואין ידוע אם עד שלא נגחה הפי'
יום ומחמת הנגיחה הפילה משלם
נזק הפרה ומשלם נזק הולד
שהמוציאו מחבירו עליו הראיה ״
נגח פרה מעוברת והפילה אין ש'
שמין פחת הפרה בפני עצמה וש'
ופחת הולד בפני עצמו 'אלא שמין
הפרה כמה היתה הפרה שוה כשהי'
מעוברת ובריאה ומה היא שוה
עתה היום והכעל שלה ומשלם הפח'
או חציו אם היה תם ״ היתה
הפרה לאחד והולד לאחר הרי פחת
השומא שפחת גוף הפרה לבעל ה'
הפרה 'ופחת הנבלה חולקין אותו
בעל הפרה עם בעל הולד והכשל של
בעל הוולד ״ שור שהיה רודף :
אחר שור אחר והזיק הניזק אומ'
שורך הזיק וזה אומ' איני יודע
שמא בסלע לקה 'המוציא מחבירו
עליו הראיה אע"פ שהמזיק אומ' ודאי וזה
אומ' איני יודע ״ טען הנזק ואמ'
ודאי ואני יודע ששורך הזיק הרי

זה נשבע היסת שאינו יודע אם
היה מועד. ואם היה תם פטור
אף משבועת היסת שאפילו הודה
מעצמו פטור שחצי הנזק קנס
הוא ומודה בקנס פטור. היו שני
רודפים ואחרי עדים יש שאחד מהם
הרג ואין העדים יודעים אי זה מ
משניהם זה אומר שורך הזיק וזה
אומר שורך הזיק ושניהם
פטור. ואם היו שניהם של איש
אחד חייבין לשלם הפחות מנה ש
שבשניהם. ואם היו מועדין מש
משלם נזק שלם מנכסיו. בד"א
כששני השורים עומדים אבל אם
מת אחד מהם או נגנב והיה אחד
מהם תם אע"פ שהם של איש אחד
פטור שהרי אומר לו הבא ראיה שזה
הוא העומד ואשלם לך. היו שני
שוורים רודפים אחד גדול ואחד
קטן הניזק אומר גדול הזיק והמזיק
אומר קטן הזיק. אם היה אחד תם
ואחד מועד הניזק אומר מועד הזיק
והמזיק אומר תם הזיק. המוציא
מחבירו עליו הראיה. ולא היה שם
ראיה ברורה שזה הזיק אלא עדים
מעידים שאחד משניהם הוא הזיק
משלם המזיק כמו שאמר. ואם טען
הניזק שאמר איני יודע ודאי שזה הזיק
בפניו הרי המזיק נשבע שבועת ה
התורה ומשלם כמו שהודה שהרי
הודה במקצת. היו הניזקין שנים
אחד גדול ואחד קטן הניזק אומר
גדול הזיק את הגדול וקטן הזיק את
הקטן והמזיק אומר לא כי אלא
קטן הזיק את הגדול וגדול הזיק את
הקטן. או שהיה אחד תם ואחד מ
מועד הניזק אומר מועד הזיק את
הגדול ותם הזיק את הקטן והמזיק
אומר תם הזיק את הגדול ומועד את

הקטן. המוציא מחבירו עליו הראיה
לא היתה שם ראיה ברורה המזיק פ
פטור. ולמה זה דומה לטוען חבירו
חטין והודה לו בשעורים שהוא נש
נשבע היסת ונפטר אף משעורים
מפני שאת חבירו בהודאת טוען. ואם תפס
הניזק הרי זה משלם לקטן מן הגדול
ולגדול מן הקטן כמו שהודה המזיק
אבל אם תפס אין מוציאין מן המזיק
כלום. שור שנגח ואחר ונגח ש
שור אחר הרי הבעלים הניזק הראשון
והבעלים כשותפין בו. כיצד שור שוה
מאתים שנגח שור שוה מאתים ואין
הנבלה שוה כלום הניזק נוטל מאה
ובעל השור נוטל מאה. חזר ונגח ש
שור אחר ואין הנבלה שוה כלום הני
האחרון נוטל מאה והניזק שלפניו עם
הבעלים נוטל חמשים. חזר ונגח
שור אחר שוה מאתים ואין הנבלה
יפה כלום האחרון נוטל מאה והניזק
שלפניו חמשים והניזק הראשון עם
הבעלים עשרים וחמשה. וכן על דרך
זה הולכין והולכין. ניזק שתפס
הבהמה שהזיקה לגבות חצי נזקו
ועשה מעשה עליה שומר שכר לנ
לנזקה. ואם נעשה והזיקה הניזק
הראשון חייב בהזיקה והבעלים פט
פטורין. כיצד שור שוה מאתים ש
שנגח והפסיד שוה מאתים ותפסו
הניזק לגבות ממנו מאה וחזר ונגח
והפסיד מאה וארבעים הרי זה הניזק
האחרון משתלם שבעים והניזק ה
הראשון שתפסו משתלם מותר נזקו
והוא שלשים והבעלים מאה וכן כל
כיוצא בזה. שני שוורים תמים
שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי
נזק. שניהם מועדין או מועד ותם
שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק
שלם ותם במועד משלם במותר חצי

נזק. כיצד שור תם שהפסיד בשור תם
אחד שוה מאה וחזר האחרון והפסיד
בראשון שוה ארבעים הרי הבעל ה
הראשון משלם לבעל האחרון ששים.
היו שניהם מועדין הבעל הראשון
משלם ששים. הראשון מועד והאח
והאחרון תם בעל הראשון משלם
שמונים. הראשון תם והאחרון מו
מועד בעל הראשון משלם עשרה.

פרק עשירי

שור
שהמית את האדם בכל מקום בין
גדול בין קטן בין עבד בין בן חורין
אחד תם ואחד מועד הרי זה נסקל
ואם המית את הגוי הרי זה פטור
מדיניהם. ואחד שור ואחד שאר
בהמה חיה ועוף שהמיתו הרי אלו
נסקלין. מה בין תם שהרג את ה
האדם למועד שהרג. שהתם פטור
מן הכופר ומועד חייב בכופר. וכל
שיהו מועד להרוג. האריות וכל בהמ
חיה ועוף שהרגו נסקלין. היאך יעשו
מועד להרוג עד שישלימו בעליו הכ
הכופר כגון שהרג שלשה גוים. או
ואחר כך הרג ישראל. שהמועד לגוים
מועד לישראל. או שהרג שלשה ישר
טריפה ואחר כך הרג שלם. או שהרג
וברח הרג וברח וברביעי נתפס שאין
הבעלים חייבין בכופר. וכן אם סיכן
שלשה בני אדם כאחד. או שהרג
שלשה בהמות הרי זה מועד להרוג
ובעליו משלמין את הכופר. וכן
אם הכירו העדים את בעל השור ולא
הכירו את השור בפעם ראשונה
ושניה ושלישית וברביעית ראו ש
שורו שהרג ואינם יודעים אם זה
השור שהרג הראשונות או אחר
היה והועדו הבעלים שיש להם

שור בבקרם שהרג שלשה פעמים
היה להם לשמור את כל בהמתם ומאו
ומאחר שלא שמרו משלמין את
הכופר. זה שנ' בתורה גם בעליו י'
יומת. מפי השמועה למדו שחיוב
מיתה זו בידי שמים. ואם נתן כופר
הנהרג נתכפר לו ואע"פ שהכופר כ'
כפרה הוא ממשכנין את מי שנת'
שנתחייב בכופר בעל כרחו. ושור
של שני שותפין כל אחד ואחד מה'
משלם כופר שלם שהרי כל אחד
מהם צריך כפרה גמורה. אין
גומרין דינו של שור אלא בפני
אם היו לו בעלים. ואם לא היו לו ב'
בעלים כגון שור המדבר. שור ש'
ההקדש. ושור גר שמת ואין לו י'
יורשין. אם המית הרי זה נסקל
וגומרין דינו אע"פ שאין לו בעלים.
וכן האשה ושור היתומים
ושור האפוטרופוס שהמיתו נס'
נסקלין ואין האפוטרופין משלמין
כופר. שהכופר כפרה הוא. והקטנ'
והחרשין והשוטים אינן בני
חיוב כדי שיהיו צריכין כפרה.
שור שהוא טרפה שהרג את הנ'
הנפש. או שהיה השור של אדם
טרפה אינו נסקל שנ' וגם בעליו יומ'
כמיתת הבעלים כך מיתת השור.
וכיון שבעליו כמתים הן חשובין וג'
ואין צריכין מיתה הרי זה פטור.
המשסה כלב של חבירו והרגו.
אין הכלב נסקל. וכן אם גירה בו ל'
בהמה או חיה והרגוהו. וכן אם
שסה בו את הנחש ואפילו השיך
בו והרגו הנחש נסקל. שארס הנחש
שהמית מעצמו מקיאו. לפיכך זה
האדם שהשיך בו את הנחש פטור
ממיתת ב"ד. אין המזיק נסקל אם
המיתה עד שתתכוין להזיק למי

שהיא חייבת עליו סקילה. כיצד שור
שהיה מתכוין להרוג את הבהמה ה'
והרג את האדם. נתכוין לנכרי והרג
ישר'. לנפלים והרג בן קיימא פטור
מן המיתה. ואם היה מועד הבעלים
חייבין בכופר או בקנס אם המיתה
עבד. אע"פ שהרג שלא בכוונה הואיל
והוא מועד לזה. היה מועד לג'
לנפול על בני אדם בבורות. ומצא ירק
לבור ונפל לבור בשביל הירק והיה
שם אדם ומת. או שהיה מועד לה'
להתחכך בכתלים ואפילו על בני א'
אדם ונתחכך בכותל להפילו ונפל
על בני אדם והמית. הואיל והשור פ'
פטור ממיתה לפי שלא נתכוין להמי'
והבעלים חייבין בכופר. שהרי זה ה'
מועד לנפל על בני אדם בבורות או
להפיל עליהם הכתלים. והיאך יודע
שלהניחתו נתחכך. כשנתחכך יוא'
לאחר שהפיל והמית. אין הבעלים
משלמין את הכופר עד שתמית הוא
ברשותו. אבל אם המית ברשות ה'
בעלים אע"פ שבהמתו בסקילה ה'
הבעלים פטורין מכופר שהרי אין
לו רשות ליכנס ברשותו של זה שלא
מדעתו. עמד בפתח וקראו לבעל
הבית ואמ' הן ונכנס ונגח שורו של
בעל הבית הרי הבעלים פטורין ה'
שאין משמע הן אלא עמוד במקומך
עד שאדבר עמך. בהמה שנכנסה
לחצר הניזק ודרסה על גבי תינוק
בדרך הלוכה והרגתהו הבעלים מ'
משלמין את הכופר שהרגל מועדת
להזיק בדרך הלוכה וברשות הניזק
חייב אף על השן ועל הרגל כמו ש'
שביארנו. מועדות לאדם שהמית
שהמית בכוונה נסקל והבעלים ה'
חייבין בכופר. ואם המית שלא בכוונה
פטור מן המיתה ומן הכופר. ואם

נתכוין להמית נסקל והבעל' פטור מן
הכופר. וכן מן קנס העבד. אראה
לי אע"פ שהתם המית עבד או השפ'
השפחה פטור מן הקנס שהוא של'
שלשים סלעים הקצוב בתורה אם ד'
המית שלא בכונה משלם חצי דמי'
העבד או דמי השפחה כנוגח כאלו
המית שור חבירו או חמורו.

פרק אחד עשר

כמה הוא הכופר כמה שיראו הדיינ'
שהוא דמי הנהרג. הכל לפי שווי של
נהרג. שנ' ככל אשר יושת עליו. וכן
וכופר העבדים בין גדולים בין קטנים
זכרים או נקבות הוא הקנס הקצוב
בתורה ארבע סלעים כסף יפה בין
שהיה העבד שוה מאה דינר בין ל'
שאינו שוה אלא דינר. ומי הוא עבד
גט שחרור אין לו קנס הואיל ואינו
אדון שהרי יצא לחירות. ולמי נותנין
את הכופר ליורשי הנהרג. ואם המי'
אשה הכופר ליורשיה מאביה ואינן
לבעל. המית מי שחציו עבד וחצי'
בן חורין נותן חצי קנס לרבו והחצי'
הכופר ליתן ואין מי שיקחנו.
שור שנגח את האשה ויצאו ילדיה
אע"פ שהוא מועד לנגח הבעלים
פטורין מדמי ולדות שלא חייבה
תורה בדמי ולדות אלא לאדם.
נגח שפחה ויצאו ילדיה משלם ד'
דמי ולדות שהרי שוה כמי שנגח
חמורה מעוברת. ואם היה תם
משלם חצי ולדות מגופה. כיצד
שמין. אומד כמה היתה שוה ש'
שפחה זו שהיא מעוברת וכמה
היא שוה עתה ונותן לבעליה. ל'
הפחת מן החיצי. ואם המית מן

השפחה ותשלום הכופר הקנוב בתורה
בלבד מזה שביארנו ״ שור שנתכוין
להמית ונגח את האדם אע״פ שאם
המיתו פטור מזה שביארנו אם חבל
בו חייב בנזק ׳ אם תם משלם חצי נזק
מגופו ואם מועד נזק שלם ״ שור
תם שהזיק והמית דנין דיני נפשות
ואין דנין אותו דיני ממונות ״ מועד
שהמית והזיק דנין אותו דיני ממונות
וחוזרין ודנין אותו דיני נפשות ״
קדמו ודנוהו דיני נפשות תחלה הד׳
וחוזרין ודנין אותו דיני ממונות כ׳
ונותנין תשלום מן השבח שהשביח ״
אחר שנגמר דינו שכיון שנגמר
דינו לסקילה אין לו בעלים שנתחייבו
בנזקין ׳ דנוהו דיני נפשות ומתו אין כ׳
דנין אותו דיני ממונות ״ שור שהמית
את האדם והקדישו בעליו אינו קדוש
וכן אם הפקירו אינו הפקר ׳ מכרו אינו
מכור ׳ החזירו שומר לבעליו אינה כ׳
חזרה׳ שחטו בשרו אסור בהנאה ״
בד״א אחר שנגמר דינו לסקילה אבל
עד שלא נגמר דינו לסקילה הקדישו כ׳
בעליו הרי זה קדוש ״ ואם הפקירו הרי
זה הפקר ׳ ואם מכרו מכור ׳ החזירו
שומר לבעליו הרי זה מוחזר ״ ואם
קדם ושחטו הרי זה מותר באכילה ״
שור שלא נגמר דינו שנתערב כ׳
בשוורים אחרים כולם פטורין לפי
שאין גומרין דינו של שור אלא כ׳
בפני השור כדין האדם ״ נגמר דינו
ואחר כך נתערב באחרים אפילו באלף
כולן נסקלין ונקברין והן אסורין כ׳
בהנאה כדין בהמה הנסקלת ״
בהמה מעוברת שהמיתה את האדם
וכן כל בהמה מעוברת שנעבדה בה
עבירה הרי עוברה כמוה היא ועובר
נגחה והיא ועוברה נרבעה ואם ילדה
אחר נגיחה הרי וולדה אסורה ש״ה

שהעובר ירך אמו הוא ׳ ואם נתערב
ולד זה באחרים כונסין אותן לכיפה
עד שימותו שם ״ שור הנסקל
שהוזמו עדיו כל הקודם בו זכה
שהרי משנגמר דינו הפקירוהו כ׳
בעליו ׳ ואם המזיקו שבעליו יכ׳
רבעוהו והזימו את העדים הרי השור
לבעליו ׳ האדם שקדם ושכרו אינו כ׳
זוכה בו שכיון שהבעל יודע בעצמו כ׳
שלא חטא ושאלו עדי שקר הן וכ׳
והרי הוא מדיין לא הפקיר ״

פרק שנים עשר

הפרה
החופר בור ברשות הרבים ונפל לתוכו
שור או חמור ומת אפילו היה בור
מלא גיזות של צמר וכיוצא בהן הרי
בעל הבור חייב לשלם נזק שלם שנ׳
בעל הבור ישלם ׳ אחד שור וחמור
ושאר מיני בהמה חיה ועוף לא נאמר
אלא דבר הכתוב באלו בהווה ״
אחד החופר בור ברשות הרבים או
החופר ברשותו ופתח לרשות הרבים
או פתח לרשות חברו או שחפר
ופתח ברשותו והפקיר רשותו ולא
בורו הרי זה חייב בנזקין ״ אבל
אם הפקיר רשותו ובורו או שחפר
שהפקיר בורו או שהפקיר רשותו
או הקדישו הרי זה פטור שנ׳ בעל כ׳
הבור ישלם ׳ מי שיש לו בעלים וזה
הפקר ובתחלה ברשותו חפר ומפני
שחפר ברשותו ״ אחד החופר או
שנחפר הבור מאליו או שחפרתו
בהמה וחיה והרי הוא חייב להשאותו כ׳
או לכסותו ולא עשה חייב בנזקין ׳
ואחד החופר או הלוקח או ש׳
שנתנו לו במתנה שנ׳ בעל הבור ישלם
מי שיש לו בעלים ומכל מקום ״

אחד החופר או שנחפר המגולה
מקום שהיה מכוסה שנ׳ כי יפתח
איש בור או כי יכרה איש בור ולא
יכסנו ׳ ואם כסהו כראוי אף על פי
שהתליע מתוכו ונפל לתוכו שור
ומת פטור ״ שנ׳ ולא יכסנו הא אם
כסהו פטור ׳ כדי שיכול לעמוד — כסהו — הפרה
בפני שוורים ואינו יכול לעמוד בפ׳
בפני גמלים והלכו עליו גמלים ונת׳
ונתרועעה והלכו עליו שוורים ונפ׳
ונפלו בו אם אין הגמלים מצויין במ׳
במקומו מקום הרי זה פטור מפני ש׳
שזה אונס ׳ ואם יבואו שם גמלים
אפילו לפרקים הרי זה חייב ״
התליע מתוכו ונפלו בו שורים אע״פ
שהגמלים מצויין שם תמיד והרי
הוא פושע לגמלים הואיל ומחמת
שהתליע נפלו בו השוורים הרי זה
פטור ׳ וכן כיוצא בזה ״ המוציא
בור מכוסה ובא אחר וגלהו בעל הבור
חייב וזה האחרון פטור ׳ סתמו כ׳
בעפר ובא אחר והוציא את כל העפר
האחרון חייב שכיון שסתמו בעפר
נסתלק מעשה הראשון ״ בור
של שני שותפין ועבר עליו הראשון
הראשון ולא כסהו ׳ השני ולא כסהו
הראשון חייב עד שימסור הוא לו
לשני להיות מותו נפטר הראשון כ׳
ונתחייב השני לכסותו ״ כסהו
הראשון ובא השני ומצאו מגולה
ולא כסהו השני חייב ׳ ועד מאימתי
יהיה השני לבדו חייב עד שידע כ׳
הראשון שהבור מגולה וכדי שכ׳
שיש כדי פועלים ויכרות ארזים ש׳
ויכסנו וכל שימות בו בתוך זמן זה
הרי השני לבדו חייב ׳ וכל שימות בו
אחר זמן זה ׳ כסהו שניהם חייבין
לשלם פשעו בו ״ המוסר בורו
לשומר השומר חייב בנזקין ׳ ואם

לעיקר החופר ס׳ ד
תר החופר בור ברשו
היחיד ופתחו לרה חיי
וחה בור הרשות בפני
ור׳ ישמעאל ר׳ עקי׳ אומ׳
הפקיר רשותו ולא הפ
הפקיר בורו זהו בור
האמור בתו׳ ור׳ יסר׳
בבור מה דכת׳ ואם
הדא׳ חיי׳ וכו עד לא
נחלקו אלא בבור בר
ברשותו שר׳ עקי׳ אומ׳
ועי׳ בזה ובר הכת׳ בעל
בעל הבור ישלם כבע
ראוי לו בעלי׳ קאמר
רחמנ׳ ור׳ ישמ׳ בעל
הבור בעל התקלה פס
ר׳ אלפס שמואל סבר
יוסף חולק קיי״ל כ
כל התלמוד דרבה ורב
יוסף הלכה כרבה
חוץ משדה ענין ומי
ומחצה כרב״פ מ׳
שמעתינן קיי״ל ה
הלכה כר׳ עקי׳ ומפני
הילכך לא בור בר״ה
ולא בור ברה״י אם
הפקיר רשותו ולא הפ
הפקיר בורו חייב עכ׳
דבריו
סם
הם

מסרו לחרש שוטה וקטן אע״פ שהיה
מכוסה הבעלים חייבין שהבור עשוי
להתגלות ואלו אין בהן דעת ׃
המכסה בורו בדלת של חברו ובא בעל
הבור וגלה דלתו בעל הבור חייב ׃ אחד
החופר בור ומערה שיח ומערה ואין
נקרא בור עד שיהיה בו כדי להמית
ומהו כדי להמית עמוק עשרה טפח׳
אבל אם היה פחות מעשרה טפחים
ונפל לתוכו שור או שאר בהמה חיה
ועוף ומת פטור ואם הוזק חייב ב׳
בעל התקלה נזק שלם ׃ היה עמוק
הבור תשעה טפחים ומהם טפח
אחד מים חייב שהטפח של מים ח׳
חשוב בעמוק שני טפחים ביבשה ׃
היה עמוק שמונה טפחים ומים
או עמוקו שבעה ומהן שלשה טפח׳
מים ונפל לתוכו שור וכיוצא בו ומת
אין חייבין אותו לשלם ׃ ואם תפס ה׳
הניזק מוציאין אותו מידו שהדברים
האלו ספק יש בהן ׃ החופר בור
עמוק עשרה טפחים ובא אחר והש׳
והשלימו לעשרים כולם חייבין חפר
הראשון פחות מעשרה אפילו טפח
ובא אחר והשלימו לעשרה כיון ש׳
שחפר בו טפח או שהגביה בנין על
שפתו טפח האחרון חייב סתם טפח
שהוסיף או שסתר טפח הרי זה ספק
אם כבר נסתלקו מעשה הראשון או
לא נסתלק עדיין ׃ חפר הראשון
בור עמוק ובא האחרון והרחיבו
ונפל לתוכו שור ומת אם מחמת ק׳
הבל מת האחרון פטור שהרי מיעט
הבל ׃ ואם מחמת חבטו מת האחרון
חייב שהרי הוא הקריב הזיק בורו ׃
וכן אם נפל שור ומצאתו עד שחפר
האחרון חייב שהרי הקריב הזיק
בור זה אע״פ שמת מן ההבל ואם מת
מן הצד שחפר הראשון נפל הראשון

חייב שזה הראשון מיעט את הבל בור׳
שחייבה עליו תורה ׃ אפילו לא מתה
הבהמה אלא מהבל ואין צריך לומר
אם מתה מחבטו לפיכך אם היה עמ׳
עמוק הבור כרחבו אין לו הבל ׃ ואם
לא נחבטה בו הבהמה ומתה פטור׳
היה עמקו כרחבו אין לו הבל ׃ ואם
לא נחבטה בו הבהמה ומתה בו פטו׳
היה עמקו יתר על רחבו יש לו הבל
ואם מתה בו חייב אע״פ שלא נחבטה
בקרקעו ׃ עשה תל גבוה ברשות
הרבים ונחבטה בו הבהמה ומתה אם
היה גבוה עשרה טפחים חייב לשלם ׃
ואם היה פחות מעשרה פטור על
מיתת הבהמה ׃ אבל אם הוזקה בכל
חייב לשלם נזק שלם ׃ ואפילו הכותל
גבוה כל שהו או בחפירה כל שהו ש׳
שהנזק בכל שהן דבר מצוי וידוע ל׳
ואין המיתה בכל שהו מצוי והרי הוא
כמו אונס הם ׃ וכן אינו חייב על מיתת
הבהמה בבור או על חבטתה בתל׳
אם היתה הבהמה קטנה או חרש
ושוטה וסומא או שנפל בלילה חייב ׃
אבל אם היתה פקחת ונפלה ביום ומת׳
פטור ׃ הרי זה כמו אונס שדרך הבהמ׳
לראות ולסור מן המכשולות ׃ וכן אם
נפל לתוכו אדם ומת אפילו היה סומא
או שנפל בלילה בין שהיה בן חורין או
עבד הרי זה פטור ׃ ואם הזיק בו האדם
או הבהמה הפקחת חייב נזק שלם ׃
כמו שאמרנו ׃ נפל לתוכו שור פסולי
המוקדשין הרי זה פטור שנ׳ והמת
יהיה לו ׃ מי שהמיתה שלו יצא זה
שהוא אסור בהנאה ודינו שיקבר ׃
היה חופר בור ונפלה הבהמה מ׳
מקול החפירה לפניו ומתה אם נפלה
מלפניה חייבין ואם נפלה מאחוריה
כגון שנבעתה וחזרה על עקיבה ל׳
לאחוריה ונפלה ומתה פטור שנא׳

ונפל ׃ עד שיפול דרך נפילה ׃ נפלה ל׳
לפניו מקול החפירה חוץ לבור ומתה
או הוזק אין ב״ד מחייבין אותו ׃ ואם
תפס הניזק אין מוציאין אותו מידו
ואם נפלה לאחוריו חוץ לבור ומתה
או הוזק בעל הבור פטור ׃ שור
שדחף בהמה לתוך הבור ומתה אם
מועד הוא בעל הבור משלם מחצ׳
ובעל השור מחצה ׃ ואם תם הוא ל׳
בעל השור משלם רביע מנזקו ובע׳
הבור משלם שלשה חלקים מן היפה
שבנכסיו ׃ שבעל הנבלה אומ׳ לו לבע׳
הבור עחת נבלה זו יש לי אצלך ׃ ואע״פי
שהיא אצלך שהייתה גדולה ופקחת
שנדחפה הרי היא כמי שנפלה בלילה ׃
כל שאיני יכול להוציא מבעל השור
אני מוציא והשאר אתה חייב לשלם ׃
וכן המניח אבן על פי הבור ובא השור
ונתקל בה ונפל לבור ומת ׃ המניח את
האבן משלם מחצה ובעל הבור משלם
מחצה ׃ וכן שור של הדיוט ושל פסולי
המוקדשין שנגחו כאחד ׃ אם תם הוא
זה של הדיוט משלם חצי נזק ׃ ואם מ׳
מועד נזק שלם ׃ שהניזק אומר לו כל
מה שאיני יכול להוציא מזה אני מ׳
מוציא והשאר ממך דזה הואיל וה׳
והדיוט הוא ופטור אתה תשלום הכל ׃
מי שהייתה חופר ברשות הרבים
ונפל עליו שור והרגו בעל השור פטו׳
ואם מת השור נוטל בעל השור
שורו מיורשי בעל הבור ׃

פרק שלשה עשר

כלים שנפלו לבור ונשברו בעל ה׳
הבור פטור ׃ שנ׳ ונפל שמה שור או
חמור ומפי השמועה למדו ׃ שור ל׳
ולא אדם ׃ חמור ולא כלים ׃ אפילו נפל

הפרה לעמוד בו או
ומיבעי כו ד
דאי ליכא לאישתלומי
מהאי משתלם מהאי
מ׳ עתן דדיינא הוא ול
ונפית לשון דדינא ׃
כדאי הת׳ וכתבו הרם
ז״ל כתבנו והוא לטעם
שנמסרו ואין חכמים
או פטור כמו חוכם
ועכ׳ שמשלמין לו ה
היזקו דאי ליכא לאי׳
לאישתלומי מהאי מת׳
משתלם מהאי ר״ל כו ל
ומ״ד דר׳ נתן לא אמר
אלא גבי בור משום
דאו דאמרו תורי כבירך
משכחית׳ ומאי ר״לית
ליה והשתא מבעל ה
השור משתלם׳ ומייתך
כדאי פק דבן והוא ׃
כתב ר׳ הת דעב ה
הריא חיוק דיחויא
כמלו הוא שהרי כפ
השור או ומפי בשור
ושור לו הימו לימא
ואשתלו כו מן והכ
קיור ההו טען מסך
דאמר בור פלג ה׳
הזיק עבר וזה משו
טען דאמרי תורי כב
כבירך משכח משלו׳
הכל וזה ר״ל ׃ ואישת
מבעל השור אם ה׳
היכא דכלו היזקו ד
עבר כלו ההוא טען
ומורי רכל היכ דליכא
לאישתלו כו טיו כי
בשור ושור והה כנ
מגון זה כל חד וחד ׃
טלו היזק עבר דאיך
והם שהי פטור ה׳
העבר היה מקולו ׃
החוכמי היזקו כ
כתא ומוסר סדפי כ
כפי יכ ונשלו ומאי כ
כרוך ׃ וכתבו אחר
משלו מינא טסתב ד
דאפי׳ ר׳ נתן לא אמר
הכ׳ דליכ׳ לאישתלומי
מהאי משתל מהאי ׃
אלא היכא דהאי לאו
בר תשלו הוא כלומ
שור תם ברחון חכמי
וכר או שור ושור פ
פסולי המוקדשי של
כטתם או כולי שהי
שהי זק דבפר שהוא
חלק כמלו ומאורי שהן
חלק גמה הזיקו יחד
אבל אם שניהם כמ׳ ד
תשלו׳ אלא שהאחר
עני ואין לו מה לשלם ׃
לא ישלם חברו יותר ׃
ודין מטכל עניות
של זה ועני כפי סב
מספר משפטים ׃

המניח

השור בפניו ואת השור ונשתברו כליו
חייב על הבהמה ופטור על הכלים ׃

הבור אחד מאבות נזיקין ותולדותיו
כמוהו ומועדין מתחלתן וכל המניח
תקלה הרי זה תולדת הבור ואם הוזק
בה אדם או בהמה משלם זה שהניח
נזק שלם ׃ בין שהפקיר התקלה בין
שלא הפקירה ואם הוזקו בה כלים
פטור ׃ כיצד המניח אבנו סכינו
ומשאו או תבנו וקשו וכיוצא בהן
ברשות הרבים והוזק בהן בני אדם
בין אדם בין בהמה חייב נזק שלם ׃
וכן המניחו ברשותו והפקיר רשותו
ולא הפקיר בורו נתקל בקרקע ומת
ונחבט בתקלה זו ׃ ואם הוזקו כלים
בה או או נטנפו פטור ׃ הכניס
שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות
והטילה גללים ונטנפו כליו של בעל
הבית פטור שהגלל הזה תולדה דבור
ולא מצינו בור שחייב בו את הכלים ׃

המניח את הכד ברשות הרבים
והלך המהלך ונתקל בה ונשברה
פטור לפי שאין דרך בני אדם להיו
מתבונין בדרך שהן מהלכין ׃ ואם
הוזק בה הרי בעל הכד חייב בנזקין
ואפילו הפקיר הכד ׃ שכל המפקיר
נזקיו שאין לו רשות לעשותם הרי
חייב כאילו לא הפקירו ׃ הניח את
הכד במקום שיש לו רשות להניחה
שם כגון הקרנות של גתות ומוצאו
בו ונתקל בו ושברו חייב ׃ ואם הוזק
בה המהלך בעל הכד פטור ׃ אף על פי
שהיה לו להסתכל בה ׃ ואם היתה
אפלה או שמילא כל הדרך כדים פטור
על שבירתן ואם נתקל בה חייב בעל
הכד וכל כיוצא בזה ׃ נשברה
כדו ברשות הרבים והוחלק אחד במים
או שלקה בחרסית פטור ואדיבי או
אדם ואפי שהיה אונס וחייב בדינ׳

שאיים לפי שלא סלק החרסים והרי ה׳
החרסים והמים כהפקר ולא הפקיר
אלא לאחר שנאנס ולפיכך פטור ואם
נתכוון לזכות בחרסים והוזק בהן א׳
אחר חייב ׃ והוא הדין לנפלה גמלו או
ולא העמידה וכל כיוצא בזה ׃ ואם
הוזקו כלים בכל אלו פטור בין הפקיר
בין לא הפקיר כמו שביארנו ׃ שני
קדרים שהיו מהלכין בדרך זה אחר
זה ונתקל הראשון ונפל השני בראש׳
בראשון אם היה לראשון לעמוד ולא
עמד חייב בנזקין של שני ׃ אעפ״י
שהוא אונס בשעת נפילה אינו אנס
בהיותו מוטל בדרך והרי היה לעמוד
פטור ׃ ואעפ״כ שלא הזהיר לזה שנתקל
בו מפני שהוא טרוד בנפשו ׃ בד״א
שהוא חייב בנזקו של שני כשהוזק
גופו של שני ׃ אבל אם הוזקו כליו ע׳
פטור שאיננו חייב על הכלים וכל תקל
תולדה דבור הוא כמו שביארנו ׃
הקדרין והגגין וכיוצא בהן שהיו
מהלכין זה אחר זה ונתקל הראשון
ונפל ונתקל השני בראשון והשלישי
בשני וכל אחד מהם יש לו לעמוד ולא
עמד הראשון חייב בנזקי גופו של
שני ׃ אבל אם הוזק בראשון של שני
שנפל פטור שהרי הוא אומ׳ לו השני
בור זה שהוא משורי אין אני הכיתי
אותו שהרי הראשון הפיל השני שם
משאו ואם הזהירו זה את זה כולם פ׳
פטורין ׃ נפל הראשון והיה מוטל
לרוחב הדרך ונתקל אחר בראשו ׃
ואחר ברגליו ואחר בבטנו והרי הוא
חייב בנזקי כולם הואיל והיה לו לעמ׳
לעמוד ולא עמד ׃ השופך את המים
ברשות הרבים והוזק בהם אחר חייב
בנזקין ׃ ואם נטנפו כליו פטור כמו
שביארנו ׃ בלשון המים בארץ ונע׳
ונשארה הארץ חלקה והוחלק ונפל

והוזק בקרקע הרי זה חייב בנזקיה ׃
כל אלו שפותקין ביבותיהם וגורפין
מערותיהן אין להם רשות לשפך המים
ברשות הרבים בימות החמה ׃ אבל
בימות הגשמים יש להם רשות לשפך
ואעפ״כ אם הוזק אדם ובהמה במים
חייבין לשלם ׃ לא יוציא אדם ת׳
תבנו וקשו לרשות הרבים כדי שיח׳
שידושו ויעשו לו זבל ׃ ואם הוציא ׃
קנסוהו חכמים שיהיו כהפקר וכל
הקודם בהן זכה ואפילו שידושו ו׳
והשביחו ׃ ואם קדם אדם וזכה בהן
משעה הוצאה לרשות הרבים אין
מוציאין מידו ׃ ואעפ״כ שהן כהפקר
אם הוזק בהם אדם ובהמה הרי זה
המוציא חייב לשלם ׃ יש לכל אדם
להוציא הזבל והגללים לרשות הרבים
בשעת הוצאת גללים ולצברם שם ׃
שלשים יום כדי שיהיו נישושין ברגלי
אדם וברגלי בהמה ׃ ואעפ״כ אם הזיק
חייבין לשלם וחייבין על זה הגלל ראשו׳
גלל כיון שאין בו שבח אם בדושין ׃
קנסו בו ׃ אין שורין טיט ברשות
הרבים ׃ אין לובנין לבנים אבל גובלין
טיט ברשות הרבים אבל לא לבנים ׃

הבונה ברשות הרבים המביא אבני׳
והבונה בונה וכולם שהזיקו נזק שלם ׃ [ישלמו]

החוצב שחצב אבן ומסרה לסתת ׃
והזיק בה אדם ובהמה הסתת חייב ׃
וסתת שמסר לחמר והחמר חייב ׃
מסר לכתף הכתף חייב ׃ מסר הכתף ל׳
לבונה הבונה חייב ׃ מסרה הבונה למי
שיתקן ישיבתה בבנין המתקן חייב ׃
ואם אחר שהעלה על גב דימוס ׃
נפלה והזיקה והיו שוכרין בקבלנות
כולן חייבין ובשכירות האחרון חייב
לשלם וכולן פטורין ׃ הכותל
והאילן שנפלו לרשות הרבים והזיקו
פטור ׃ אעפ״כ שהפקירן שהרי אונס׳

ועמידה התקלה
ב׳ פ׳ ...

דומיא לבור לפי שאין תחלתו להזיק:
ואם היה רעוע כבר קובעין לו זמן לו
לקוץ את האילן ולסתור את הכותל:
ומה זמן שלשים יום נפלו בתוך הזמ'
הזמן והזיקו פטור לאחר הזמן חייב
מפני ששהה אותם: המצניע
את הקוץ ואת הזכוכית והגודר גדרו
בקוצים והפריח לרשות הרבים והוזק
אחד בהם חייב נזק שלם ואם גדר בק'
בקוצים בצמצום בתוך רשות הרבים
פטור לפי שאין דרך בני אדם להתחכך
בכתלים המצניע קוצים לתוך כותלו:
ובא בעל הכותל וסתר את כותלו ונפל
לרשות הרבים והזיקו אם כותל רעוע
המצניע חייב ואם כותל בריא בעל
הכותל חייב: חסידים הראשונים
היו מצניעין את הקוצים ואת הזכוכי'
לתוך שדותיהם בעומק שלשה טפחי'
בארץ כדי שלא תעכב המחרישה או
ומהן שורפין ומהן זורקין אות'
לים המלח או לנהר כדי שלא יזיק בהן
אדם: לא יסקל מרשותו לרשות
הרבים ולא יעשה חלל תחת רשות הר'
ולא בורות שיחין ומערות אף על פי
שהעגלה יכולה לילך על גביהן והיא
טעונה אבנים שמא תפחת מלמטה
שלא מדעתו והחופר סר לערביהם:
מותר: אין מוציאין זיזין וגזוזט'
וגזוזטריות לרשות הרבים אלא אם
כן היו למעלה והוא שלא יאפילו הדרך על
של בני אדם רשות הרבים ואם רצה
כונס לתוך שלו ומוציא כנס לתוך שלו
ולא הוציא הרי זה מוציא כל זמן שי'
שירצה אבל אינו יכול להחזיר כתלים
למקומן לעולם שכל מצר שהחזיקו
בו רבים אסור לקלקלו: לקח חצר
ובה זיזין וגזוזטריות יוצאות לר'
לרשות הרבים הרי זו בחזקתה ואם
נפלה הרי חוזר ובונה אותה כשהיתה:

אילן שהוא נוטה לרשות הרבים הרי
זה קוצץ כדי שיהא גמל ורכבו עו'
עובר ומניחו מקום פנוי משני:
שפתי הנהר ברוחב כתפי המלחים
שיורדין שם ומושכין את הספינה:
וכל אילן הנמצא ברוחב זה קוצצין
אותו מיד ואין מתרין בבעלין שהרי
מעכב מושכי הספינה: מי שהיתה
דרך רשות הרבים עוברת בתוך שד'
שדהו ונטלה ונתן להם מן הצד מה
שנתן נתן ומה שנטל לא זכה בו וכמה
רוחב דרך הרבים אין פחות משש
עשרה אמה:

פרק ארבעה עשר

המדליק בתוך שדהו ועברה הד'
הדליקה חייב לשלם נזק שלם שנא'
תצא אש וג' שלם ישלם המבעיר את
הבערה והבער מאבות נזיקין הוא:
הדליק בתוך רשותו צריך להרחיק
מסוף המצר כדי שלא תעבור הדלקה
לשדה חבירו ומה שיעור הרחקה
הכל לפי גובה של דליקה ואם לא ה'
הרחיק כראוי ועברה האש והזיקה
חייב לשלם נזק שלם: הרחיק כראוי
ועברה והזיקה פטור שזו מכה בידי
שמים היא: וכן אם עברה נהר
או שלולית שיש בהן מים ורחבו ש'
שמונה אמות פטור עברה גדר אומ'
רואה גובה הגדר וגובה הדליקה וה'
והעצים או הקוצים המצויין שם
ואם אינה ראויה לעבור חייב: בד"א
באש קודחת אם היה להב גדול הע'
העולה ונכפה ועברה עליו והיו ה'
העצים מצויין שם אין זה אונס
ונפלו אלא פשיעה חייב: נפלה
דליקה בחצירו ונפל גדר שלה מחמ'

הדליקה ועברה והדליקה בחצר אחר
אם היה יכול לגדור הגדר שנפל ולא
גדרו הרי הדבר דומה לשור שיצא
והזיק שהיה לו לשמרו ולא שמרו:
השולח את הבערה ביד חרש
שוטה וקטן פטור מדיני אדם וחייב
בדיני שמים: בד"א שמסר להם ג'
גחלת שדרך גחלת לכבות מאליה
קודם שתעבור ותדליק אבל אם מסר
להם שלהבת חייב שהרי מעשיו
גרמו: שלח הבעירה ביד פקח זה
הפקח שהבעיר חייב לשלם והשולח
פטור וכן אם הפקח שומר לשריפ'
הבעירה השומר חייב: אחד המביא
האור ואחד הביא העצים המביא
העצים חייב: אחד הביא את העצים
ואחד הביא את האור המביא את
האור חייב: בא אחר וליבה המלבה
חייב: ליבתו הרוח שאינה מצויה
תמיד הרי כולם פטורין: ליבה וליבתו
הרוח חייב שהרי הוא גרם: וכל הג'
הגורם להדליק משלם נזק שלם מן
היפה שבנכסיו כשאר כל המזיקין:
אש שאכלה עצים או
אבנים או עפר חייב לשלם שנאמר
ומצאה קוצים וגו' או השדה: אכב'
אכלה שדה וכוונה בו והיו כלים
טמונים בתוך הגדיש אם היו כגון
המוריגים וכלי הבקר וכיוצא בהן
מדברים שדרך אנשי השדה לטו'
לטומנם בגדיש חייב לשלם: היו
בגדים וכלי זכוכית וכיוצא בהן פטור
על הכלים: בד"א שהדליק לתוך גדיש
חבירו אבל בהדליק לתוך שלו ועבר'
לתוך של חבירו פטור על הכלים הט'
הטמונים בגדיש אבל משלם הוא
שיעור מקום הכלים ורואין אותם
כאילו הוא מלא גדיש של חטין או
של שעורים: המדליק לתוך ש'

[illegible]

מאמר ט׳ והה׳ עמ׳
דפקדו דספה והי׳ו
פקדו ואית כוושוו
דפיגג ר׳ יוחנן מע׳
ר׳ והו שיטען וחר
שאי׳ ראי׳ לו נשווך
רן הדא אורס׳ דבר
דיזא ומפקיד גבי חד
חריו ליעוא דדהב א
א׳ית בר דיזא ואית ו
אורס׳ דבר דיזא . א
אתי שכרא קמי ר׳
ישו׳ כר יוסי אז׳ מאן
לו ידע דלוה ראית
לאורס׳ דבר דיזא ר׳
דבר דיזא ותיהבן ו
וכעי דבר דיזא והוה
לבר דיזא כבן דמבי
ומבי דקיק׳ אז׳ יסטן
ודכב פלוג׳ והשתא
מריך ר׳ שווע והמ׳
עבד קמי ר׳ חיי אמר
אי׳ מהדוו לית את ע׳
שותעויה לום אית
כרנש לא כבי ומר
ומרסואי נפשי׳ יתי׳
הכון לכבי דאורס׳ ר׳
דבר דיזא אלא אמר רב
דפקדון כבר יהבית
פלגי׳ אלא שטתה
על פי כל עתה ואה ג׳
שאתעתן על פי כר
ואתה טען ואהו דייגו
דיידון כבר ואורס׳
דבר דיזא יהבון לו וה
דנסבון ילן ואמר
לו וזה ששש על פי כ׳
ששי ואהו דיידון דקיק׳
ודבר מלוק עימן ו
ילין ויידון דייבא א׳
מיעוט אלא דייבה ו
ואתבן דבבי דקיקי׳
אלא ברי טעון והן א׳
ואתה ועלי כהיוסרב
חוב ואזי׳
סוף פרק / עשיר ב / ז
מיימון ט
או דמאו
קמא ודתנן דסייע לר׳
יוחנן לגבי ר׳ לקיש דא׳
אשו משום ממונו כמו
ומסיקין אורכבניהו
וחייב כו׳ / בחיצו ט׳ / דברים
פרי ואג׳
שיכבר הוא כענין
את האש אלא כל זיק׳
שמשטעו לא שיור ג׳
גוהות דעת׳ לי כמוח
ויינה חיצו הן

שדה חברו ומניעות האש ונפל הגדי׳
והיה גדי כפות לו ועבד סומך לו כ׳
ונשרף עמו חייב שכן דרך בני אד׳
לעשות. בגדיש היה עבד כפות וגדי
סומך לו ונשרף עמו פטור ״
המשאיל מקום לחברו והגדיש בו
והטמין בו והדליק המשאיל ושרף
הגדיש אינו משלם אלא דמי גדיש
בלבד ״ השאילו לו מקום להגדיש
חטים והגדיש שעורין ״ להגדיש
שעורין והגדיש חטין או שהגדיש
חטין וחפן שעורין או שהגדיש כ׳
שעורין וחפן חטים אינו משלם
אלא דמי שעורים בלבד ״ המדליק
את הבירה של חברו משלם כל מה
שבתוכה שכן דרך בני אדם להניח כ׳
כליהם וכל חפציהם בבתיהם ״ וכל
שיטעון בעל הבית הרי זה נשבע
בנקיטת חפץ ונוטל ושבועה זו
מדברי סופרים כמו שיתבאר ובכל
שיטען דברים שהוא אומד בהן
או שהיה אמוד להיות אותן הדברי׳
שטוען פקדון אצלו ״ גמל
שהיה טעון פשתן והיה עובר ברשו׳
הרבים ונכנסה פשתנו לתוך החנות
ודלקה בנרו של חנוני והדליק את כ׳
הבירה בעל הגמל חייב מפני שהרבה
במשאוי בין שעמדה הבהמה על
רגליה בין שלא עמדה הניח חנוני
נרו מבחוץ חייב אף בעל הפשתן
ומפני שהניח נרו מבחוץ ואפילו
נר חנוכה היה לו לישב ולשמור ״
המבעה קמתו של חברו לפני האש
עד שתדליק אם אין האש מגעת
לה אלא ברוח שאינה מצויה פטור
מדיני אדם וחייב בדיני שמים ״
המטמין קמתו של חברו בעפר או
בתבן ועברה האש ואכלה אותה
הרי זה טומן פטור מדיני אדם כ׳

וחייב בדיני שמים מפני שהמדליק
את האש פטור מן הטמון ״ אש
שעברה והזיק את האדם וחבלה
בו הרי המבעיר חייב בנזקין ובשבת
ובשבתו ובבשתו ובריפויו ובצערו כ׳
כאלו הזיקו בידו אע״פ שאשו ממו׳
ממונו הוא הרי הוא כמי שהזיק כ׳
בחציו ״ ואם אם הזיקה בחומתו או כ׳
בורו את האדם אינו חייב אלא בנזק
בלבד כמו שביארנו ״ כל תולדות
האש הרי הן כאש. כיצד הניח אבן
או סכין או משאוי בראש הגג ונפלו
ברוח מצויה והזיקו חייב לשלם כ׳
שכל אלו וכיוצא בהן תולדות הבער
הן. ואם נפלו ברוח שאינה מצויה
הרי זה פטור ״

ברוך רחמנא דסייען ״

הלכות גנבה

יש
בכללן שבע מצות. שתי מצות ע׳
עשה. וחמש מצות לא תעשה ״
וזה הוא פרטן ״
שלא לגנוב ממון
דין הגנב
לצדק המאזנים עם המשקלות
שלא יעשה עול במדות ובמשקלות
שלא יהיה לאדם איפה ואיפה
אע״פ שאינו לוקח ונותן בהן
שלא יסיג גבול
שלא לגנוב נפשות
וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

כל
הגונב ממון משוה פרוטה ולמ׳
ולמעלה עובר על לא תעשה שנ׳
לא תגנבו. ואין לוקין על לאו זה
שהרי ניתן לתשלומין שהגנב חייב
תורה לשלם. ואחד הגונב ממון ישר׳
ואחד הגונב ממון גוי עובד ע״ז
ואחד הגונב הגדול או הקטן ״
אסור לגנוב כל שהוא דין תורה ״
ואסור לגנוב דרך שחוק או לגנוב ע׳
מנת לשלם הכל אסור שלא ירגיל ע׳
עצמו בכך ״ איזהו גנב זה הלוקח
ממון אדם בסתר ואין הבעלים יודעי׳
כגון הפושט יד לתוך כיס חברו ולקח
מעותיו ואין הבעלים רואין וכן כל
כיוצא בזה ״ אבל אם לקח בגלוי
ובפרהסיא בחוזק יד אין זה גנב אלא
גזלן לפיכך ליסטים מזויין שגנב אינו
גזלן אלא גנב אע״פ שהבעלים יודעין
בשעת שגנב ״ גנב שהעידו עליו
עדים כשרים שגנב חייב לשלם שנים
לבעל הגנבה. אם גנב דינר משלם כ׳
שנים. גנב חמור כסות וכלים וגמל
משלם שנים כדמיה לפיכך מפסיד
כשיעור שבקש לחברו להפסיד ״
הגנב שהודה מעצמו שגנב משלם
את הקרן ופטור מן הכפל שנ׳ אשר
ירשיען אלהים פרט למרשיע את עצמו כ׳
והוא הדין לכל הקנסות שכל המודה
בקנס פטור ״ תשלומי כפל נוהגין
בכל חוץ משור ושה שהגונב שור
או שה וטבח או מכר משלם על כ׳
השה תשלומי ארבעה ועל השור
חמשה ״ אחד האיש ואחד האשה
שגנבו חייבין לשלם תשלומי כפל וכ׳
תשלומי ארבעה וחמשה ״ היתה
אשת איש שאין לה לשלם הרי הכפל
עליה חובה עד שתתגרש או עד ש׳
שימות בעלה ואז נפרעין ממנה ״
וקטן שגנב פטור מכפל ומחזירין
דבר הגנוב ואם אבדו חייב לשלם
את הקרן ואף לאחר שהגדיל ״
העבד שגנב מן הכפל ובעליו פטור
שאין אדם חייב בנזקי עבדו ואע״פ

שהוא מאותו מפני שיש בן דעת ואינו
יכול לשמרו שאם יכפתנו יבוא לידי סכנה
ונדליק גדיש כאלו דיבר וכיוצא בזה
משלם הנזקין כשתחרר העבד ה׳
חייב לשלם את הכפל׃ ראוי לב״ד
להכות את הקטנים כפי כח הקטן
על הגנבה כדי שלא יהיו רגילים בה׃
וכן אם הזיקו שאר נזקין׃ וכן
מכין את העבדים שגנבו והזיקו
מכה רבה כדי שלא יהיו משולחין
להזיק׃ היתה הגנבה ביד הגנב
והשביחה מאליה כגון שילדה וגזזה
משלם אותה ואת גזותיה ואת וולדותיה
ואם אחר יאוש ילדה וגזזה משלם
כשעת הגניבה׃ הוציא עליה הו׳
הוצאה והשביחה כגון שפטמה
אותה הרי השבח לגנב אפילו לפני
יאוש וכשמחזיר הגניבה עם הכפל
נוטל השבח מן הבעלים או מחשבין
לו מן הכפל׃ הגנבה עצמה שהי
ביד גנב אם לא נשתנית חוזרת לבעלים
בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אלא
שלאחר יאוש השבח לגנב עצמו כמו
שביארנו׃ נשתנית הגניבה ביד ה
הגנב קנאה וקנה שבחה אפילו לפני
יאוש ואינו משלם אלא דמים׃
גנב כחושה והשמינה או שמינה ו
והכחישה משלם תשלומי כפל או
תשלומי ארבעה וחמשה כשעת הג
הגנבה׃ גנב טלה ונעשה איל עגל
ונעשה שור משלם כפל כשעת הג
הגנבה׃ טבחו ומכרו אחר שהגדיל
נעשה שלו וקנהו ושלו הוא טובח
ומוכר ואינו משלם ארבעה וחמשה׃
גבי בהמה וכלים וכיוצא בהן וכשעת
גניבה היתה שוה ארבעה ובשעת
העמדה בדין שוה שנים משלם
קרן כשעת הגניבה ותשלומי ארבעה
וחמשה בשעת העמדת בדין׃ היה

כזה כשעת הגניבה שנים ובשעת העמדת
בדין׳ או שחטו או מכר או שבר את
הכלי או אבדו משלם תשלומי כפל או ת׳
המפק׳ ארבעה וחמשה ובשעת העמדת בדין׃
ואם מתה הבהמה או נאבד הכלי אינו
מוציא משלם תשלומי כפל כשעת ה
הגנבה׃ מי שגנב כלי ושברו או
פחתו או נשבר או נפחת מאליו אין
שמין לו הפחת אלא רואין כמה היה
שוה הכלי ומשלם לבעלים שנים בד׳
כמיו והכלי שבור יהיה לגנב וכן כל
כיוצא בזה׳ ואם רצו הבעלים לטול
הכלי השבור ומשלם להם הפחת וה
והכפל שומעין להם׃ הגונב
וטבח ומכר לפני יאוש בעלים אע״פ
שלא קנה לוקח והרי הגנבה חוזרת
בעצמה מיד הלוקח הרי זה משלם
ארבעה וחמשה ואין צריך לומר
אם טבח ומכר לאחר יאוש שהוא
שמשלם ארבעה וחמשה שהרי
הועיל במעשיו וקנה לוקח׃
הגונב ומאחר הגנב אע״פ שנתייאשו
הבעלים אינו משלם תשלומי כפל
ואם טבח ומכר אינו משלם תשלומי
ארבעה וחמשה שהרי דין הבהמה
הזאת לחזור בעיניה לבעלים ולא
קנאה הגנב אלא לבעלים אינו חייב
לשלם הכפל או ארבעה וחמשה׃
ומפני שלא גנב ברשותו׳ גנב וטבח
ובא אחר וגנב׳ הגנב משלם תשלומי
כפל לגנב הראשון׳ שהרי בשינוי
נעשה וגנב הראשון תשלומי אר׳
ארבעה וחמשה׳ והגנב השני לא
משלם כפל ואם לא נתייאשו הבעלי׳
אין האחרון משלם אלא קרן בלבד׃

פרק שני

סמ״נ הגונב
את נכסי הגוי או שגנב נכסי הקדש
אינו משלם אלא הקרן בלבד שנאמ׳
ישלם שנים לרעהו לרעהו ולא להקדש׳ לרע׳
לרעהו ולא לגוי׳ וכן הגונב קדשים
מבית בעליהן בין קדשי הקדשים
בין קדשים קלים שאין הבעלים ח
חייבין באחריותן הרי זה פטור
מן הכפל ומתשלומי ארבעה וחמ׳
שנ׳ וגנב מבית האיש ולא מבית ה
הקדש׃ וכן הגונב שטרות עבדים
וקרקעות אינו משלם כפל שלא ח׳
חייבה תורה כפל אלא במטלטלין ד׳
שגופן ממון׳ שנ׳ על שור על חמור
על שה על שלמה׳ ונתן העבדים
הוקשו לקרקעות שנ׳ והתנחלתם
אותם׳ והשטרות אין גופן ממון׃
כב הגונב פטר חמור של חברו ק׳
קודם שיפדה משלם תשלומי כפל
לבעלים שאע״פ שאין עכשיו שלו
ראוי הוא להיות שלו אחר שיפדה׃
הגונב טבלו של חברו ואכלו מ׳
משלם לו דמי טבלו׳ וכן אם גנב ח׳
חלבו משלם לו דמי טבלו׃ גנב את
תרומה מעשר של ישראלים שהפרי
שהפרישוה אינו משלם תשלומי
כפל שאין להם תשלומין בה אלא טו׳
טובת הנאה׳ וטובת הנאה אינה
ממון׃ הגונב מישראל וטבח
ומכר ואחר כך את אוביו משלם ת׳
תשלומי ארבעה וחמשה׳ ואם ה
הקדיש ואחר כך טבח ומכר אע״פ
שהקדישו קדשים קלים משלם ת׳
תשלומי כפל ולא תשלומי ארבעה
וחמשה׃ בד״א שהקדיש אחר י׳
יאוש׳ אבל אם הקדיש לפני יאוש
אינו קדוש׳ ואם טבח או מכר משל׳
תשלומי ארבעה וחמשה׃ וכן
הגונב טלאים הבאים מן השה ומחוץ
ואחר או שגנב טרפה או חגרת או
קטעת או חיה או בהמת השותפין

[illegible]

וטבח או מכר משלם תשלומי ארבע
וחמשה׳ גנב ונתן לאחר במתנה או
שנתן לאחר לטבח׳ טבח או למכר
לו ומכר אחר הגנב והקדיש והחליף׳
גנב ופרע בהקפו או ששלחו סבְ
סבלונות לבית חמיו משלם תשלו׳
ארבעה וחמשה׳ גנב ומכר והקנה
למוכר לאחר שלשים ובתוך שלשי׳
יום הוכר הגנב אינו משלם אלא כפל׳
מכרו חוץ ממאה שבו או חוץ מ׳
מידו ורגלו מלו של דבר ששייר בו
דבר הניתר עמו בשחיטתו פטור
מתשלומי ארבעה וחמשה׳ אם
טבח אחד מהם או מכר׳ ואם מכר
חוץ מגיזתו או חוץ מקרניו חייב בְ
בתשלומי ארבעה וחמשה׳ שאין
אלו נתרין עמו בשחיטתו׳׳ גנב
וקטע ממנו אבר ואחר כך מכרה
או שמכרה חוץ ממנו ולבתו או ש׳
שמכרה חוץ משלשים יום אין מו׳
מוציאין ממנו ארבעה וחמשה׳
ואם תפס הניזק אין מוציאין מידו
מכרה והיתה לו בה שותפות פטור
מתשלומי ארבעה וחמשה׳׳
שותפין שגנבו אם טבח אחד מהם
או מכר מדעת חבירו משלם תשלומי
ארבעה וחמשה וחייבין בכפל׳׳
גנב ועבד בו ואמרו הדיינין צא
תן לו מה שגנבת ונמצא ואחר כך טבח
או מכר פטור מתשלומי ארבעה
וחמשה׳ ואמרו לו חייב אתה ליתן
לו וטבח או מכר ואחר כך הרי זה חייב
בתשלומי ארבעה וחמשה הואיל
ולא חתכו הדין עליו הרי עומד בגְ
בגנבתו׳׳ הגונב ברשות הבעלים
הואיל והגביהה עדיין היא ברשותו שׁ
פטור מן הכפל׳ וכן אם טבח ומכר
שם הגנבה פטור׳ ואם הגביה חגְ
הגנבה נתחייב משום גנב אעפי שׁ

שעדין לא הוציאוה מרשות בעלים׳
כיצד גנב טלה מן הדיר והיה מושכו
ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור׳׳
הוציאוהו או הגביהו מרשות הבעלי׳
ומת חייב שומר או בעל חוב שגזלו או
אעפי שעדין לא הוציאו הגנב מרשו׳
בעליו׳׳ היה חטר כיצד כגון שׁ
שהכחיש בהמה וטמנה בתוך האגְ
האולמות והעצים חייב בתשלומי כפל׳
ואם טבח או מכר שם משלם תשׁ
תשלומי ארבעה וחמשה׳׳ גנב
מרשות בעלים ואחר ידעו שנגנבה
וטבחו או מכרו חוץ מרשותו או בְ
טבח ומכר ברשותו משלם תשלומי
ארבעה וחמשה׳׳

פרק שלישי

כגר
כיוצא בהלכות נערה שבא העושה בְ
עבירה שיש בה עון מיתת ב״ד ותשלו׳
אינו משלם׳ אעפ״י שהיה שוגג׳ והׄ
והעושה עבירה שנתחייב בה מלקות
ותשלומין לוקה ואינו משלם׳ שאין
אדם לוקה ומשלם׳ לפיכך אם היה
שוגג או לא התרו בו משלם ואינו לְ
לוקה׳׳ בד״א שנתחייב בתשלומין הׄ
עם עון מיתת ב״ד כאחד או שנתחייב
תשלומין ומלקות כבת אחת׳ אבל אם
נתחייב בתשלומין ואחר כך נתחייב בְ
מיתת ב״ד ומלקות או שנתחייב מלקו׳
או מיתת ב״ד ואחר כך נתחייב בתשׁ
בתשלומין הרי זה לוקה ומשלם ומת
ומשלם׳׳ כיצד זרק חץ בשבת מ׳
מתחלת ארבע לסוף ארבע וקרע הׄ
בגד חבירו בהליכתו או הדליק גדיש שׁ
חבירו בהליכתו בשבת׳ או גנב כיס והי׳
מגררו עד שהוציאו מרשות בעלים
שהוא רשות היחיד לרשות הרבים׳
ואבדו שם הרי זה פטור מן התשלו׳

שאיסור שבת ואיסור גנבה באין כאחד
אבל אם גנב כיס בשבת והגביהו שם
ברשות היחיד ואחר כך הוציאוה לרשות
הרבים והשליכו לנהר חייב לשלם תשׁ
תשלומי כפל שהרי נתחייב באיסור
גניבה שנתחייב באיסור סקילה וכן כל
כיוצא בזה׳׳ וכן אם קרע ארגן חבירו
והתרו בו או הדליק הגדיש ביום הכ׳
הכפורים׳ או גנב וטבח ביום הכפורי׳
והתרו בו פטור מן התשלומין אבל אם
לא התרו בו חייב בתשלומין ומשלם
תשלומי ארבעה וחמשה׳ גנב וטבח
בשבת או לעבודה זרה אפילו בשוגג משלם ׳
ארבעה וחמשה כמו שביארנו׳׳
היתה פרה שאולה אצלו וטבחה בשבׄ
דרך גנבה פטור מן הכפל שהרי הוׄ
איסור גניבה ואיסור שבת באין כאח׳
ואם אין גניבה אין טביחה ומכירה׳׳
גנב שגנב בשבת או טבח לע״ז חייב
תשלומי ארבעה וחמשה שאין בחמי׳
מיתה׳ ואם נעשית מלאכה בשבת בְ
בעת המכירה פטור מתשלומי ארבע
וחמשה׳׳ כיצד כגון שלא היתה לו גׄ
עד שלא תנוח בחצר הלוקח שנמצא
כשהוציאו מרשות לרשות ואיסור שׁ
שבת באין כאחת׳׳ עשה שליח לשׁ
לשחוט לו ושחט לו השליח בשבת הׄ
הרי הגנב חייב בתשלומי ארבעה הׄ
וחמשה׳ שהרי זה הגנב לא עשה עון
מיתה ב״ד׳ וכבר ביארנו שהשוחט על
ידי שליח חייב בתשלומין׳׳ היו
שנים מעידין שגנב כגון שהעידו אחר
שטבח או מכר משלם ארבעה וחמ׳
וחמשה׳׳ היו שנים מעידין שגנב
ועד אחד מעיד שטבח ומכר או הׄ
שהודה על פי עצמו משלם תשלומי
כפל ואינו משלם תשלומי ארבעה
וחמשה שהמודה בקנס פטור כמו שׁ
שביארנו׳׳ מי שהודה בקנס ואחׄ

ואחר כך

ואחר כך באו עדים הוא הודה נתח'
בפני ב"ד ובב"ד פטור. אבל הוא הודה
לו חוץ לב"ד או בפני ב"ד בלבד ואחר כ'
באו עדים הרי זה משלם קנס על
פיהם. כיצד הודה בב"ד שגנב ו'
ואחר כך באו עדים שגנב פטור מן
הכפל שהרי חייב עצמו בקרן קודם
שיבואו עדים. אבל אם אמ' לא גנבתי
שפטר עצמו תחלה מכלום עד שיבאו
עדים שגנב וחזר ואמ' בב"ד טבחתי ו'
ומכרתי אם באו עדים ואחר כך שט'
שטבח או מכר משלם תשלומי ארב'
ארבעה וחמשה לפי שפטר עצמו ת'
תחלה מכלום עד שבאו עדים.
הגונב שור של שני שותפין וטבח
או מכר והודה בפני ב"ד לאחד מהן
וכפר לאחר ואחר כך באו עדים ש'
שגנב וטבח ומכר משלם לזה שכ'
שכפר חמשה חצאי בקר וארבעה
חצאי שה. דין הגנב לשלם תש'
תשלומי ארבעה וחמשה מן המיטלט'
שלו. אם לא מצאו מיטלטלין בית דין
יורדין לנכסיו וגובין הכל מן היפה
שבנכסים כשאר הנזקין שנ' בהם מ'
מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם.
ואם אין לו קרקע ולא מיטלטלין ב"ד
מוכרין אותו ונותנין דמיו לנזק'
שנ' ואם אין לו ונמכר בגנבתו. ה'
האיש נמכר בגנבתו ולא האשה.
ודבר זה מפי הקבלה. ואין הגנב אלא
בקרן אבל בכפל או בתשלומי ארבעה
וחמשה אינו נמכר בו אלא הרי זה
חוב עליו עד שיעשיר. גנב את
הגוי או את ההקדש אינו נמכר ב'
אפי' על הקרן אלא הרי זה חוב עליו
עד שיעשיר. היה קרן הגניבה
מנה ואין הגנב שוה אלא חמשים
הרי זה נמכר ושיור הקרן עם הכפל
עליו חוב עד שיצא בשביעית ויע'

בג' מספקין הדבר
אולי רבנו שרירי
וכן אני רבה המעת
שמסתב' מילתא
וכן הלכה מספר
המשנת

הי"ה פטו'

ויעשיר וישלם. היה הגנב שוה ו'
מאה ואחד אינו נמכר שנ' ונמכר
בגנבתו עד שיהו דמיו כולם נמכרים
בגנבתו. גנב ומכר וחזר וגנב אפי'
לשיני הרי זה נמכר פעם שניה ואפי'
גנב מאה איש נמכר וחוזר ונמכר
אפילו מאה פעמים. ואם את הראשון
גנב פעם שניה אלא ישאר עליו ה'
הכל חוב. גנב לזה וחזר וגנב לזה
כולם שותפין בו אם היו דמיו כנגד
הקרן של שלשתן או פחות מן הקרן
נמכר ומחלקין ביניהן ושיור הכפל
חוב עליו. ואם היו דמיו יותר אינו
נמכר והכל חוב עליו עד שיעשיר.
שותפין שגנבו משלשין בשה
וכל אחד מהן נמכר בחלקו מן הקרן
וכל מי שדמיו יתר על חלק הקרן ש'
שנתחייבו אינו נמכר.

פרק רביעי

הטוען
שגנב הפקדון מביתו אם נשבע
ואחר כך באו עדים ששקר טען וש'
ושהפקדון היה אצלו הרי זה משלם
תשלומי כפל שהרי הוא עצמו כגנב.
ואם טבח או מכר אחר שנשבע
משלם תשלומי ארבעה וחמשה
ואינו מביא אשם על פי עדים על
שטענתו. ואינו מביא חומש של'
שאין החומש משתלם עם הכפל.
ואם באו עדים קודם שישבע אינו
משלם אלא הקרן בלבד. בד"א
שנשבע קודם שישלח יד בפקדון.
אבל אם שלח בו יד וטען טענת גנב
ונשבע ובאו עדים פטור מן הכפל
שכיון ששלח יד נתחייב בו וקנהו.
וכן הטוען טענת אבידה בפקדון
ונשבע וחזר וטען טענת גנב ונ'
ונשבע ואחר כך באו עדים פטור

מן הכפל שכבר יצא הפקדון מידי
הבעלים בשבועה ראשונה. הטוען
טענת אבידה ונשבע ואחר כך באו
עדים שהאבידה ברשותו ושקר טע'
טוען משלם תשלומי כפל שנ' על כל
אבדה. והוא שיטעון שנגנבה מל'
בלסטים מזויין שהוא אנוס ופטור.
אבל אם טען ונגנבה שלא באונס פטו'
מן הכפל שהוא חייב לשלם על פי
טענתו ששומר אבדה כשומר שכר
כמו שיתבאר. הטוען טענה
שאינה ברשותו וחזר וטען טענת
גנב ונשבע ואחר כך באו עדים ש'
שהוא ברשותו אפילו מאה פעמים
חייב על כל טענה וטענה. ואם נש'
נשבע חמשה פעמים מעצמו מש'
משלם ששה. הקרן שהפקיד אצלו
וחמשה בקרן משום חמשה כפלות
של חמשה שבועות. טוען טענת
גנב ונשבע וחזר וטען טענת אבד'
ונשבע ובאו עדים שלא גנב והודה
הוא שלא אבד הואיל ומשלם תש'
תשלומי כפל על פי עדים אינו משל'
חומש על שבועה אחרונה. אע"פ
שהודה שהממון המחייבו בכפל
פוטרו מן החומש. מסר שורו ל'
לשנים וטען טענת ונשבע והודה
אחד מהם והשני באו עליו עדים ל'
שניהם משלמין את הקרן. ואם תפס
בעל הפקדון את הכפל אין מוציאין
מידו. וזה שהודה משלם חומש ל'
כשיעור הנשבעין שבועת הפקדון
שהודו מעצמו. בעל הפקדון ל'
שתבע את השומר ונשבע שנגנב
ואחר כך הוכר הגנב ותבע השומר
את הגנב והודה לו הגנב שגנב ות'
ותבע בעל הפקדון את הגנב וכפר
ובאו עדים שגנב אם באות נשבע
השומר כשטוען שנגנב פטור מן

הגנב מן הכפל בהודייתו לשומר. ג
ואם בשקר נשבע אינו מוציא ה
הכפל מן הגנב. ואם תפסו בעלים
את הכפל אין מוציאין מידם.
תבעו בעלים את השומר ושלם ו
ואחר כך הוכר הגנב ותבעוהו הבעל'
והודה להם שגנב ואחר כך תבעו ה
השומר וכפר בו ובאו עדים שגנב
אינו מוציא הכפל מן הגנב. ואם
תפס השומר את הכפל אין מוציאין
מידו. וכן הדין בתשלומי ארבעה
וחמשה אם טבח הגנב או מכר.
הטוען טענת גנב בפקדון של ק
קטן ואעפ"י שטען לו כשהוא קטן ה
ותבעו כשהוא גדול ונשבע ואחר כ
באו עדים הרי זה פטור מן הכפל
שנ' כי יתן איש אל רעהו. ואין נתינת
קטן כלום. וצריך שתהיו נתינה ות
ותביעה שוין בגדול. שומר שגנב
מרשותו כגון שגנב טלה מן העדר ש
שהופקד אצלו וסלע מכיס שהופקד
אצלו אם יש עליו עדים חייב בכפל
ואעפ"י שהחזיר הסלע למקומו ה
והטלה לעדרו הרי זה חייב באחריות
עד שיודיע הבעלים שהרי כלתה
שמירתו ממנו. ולא החזיר כלום עד
שיודיע את בעליו. גנב הגונב סלע
מכיס חברו או כלי מביתו והחזיר ה
דבר הגנוב למקומו אם ידעו בעלים
בגנבתו ולא בחזירתו עדיין הגנב
חייב באחריותו עד שימנה מעותיו.
מנה את כיסו ומצאו שלם המניין
פטור. ואם לא ידעו בעלים לא בג'
בגנבתו ולא בחזירתו אפילו מנין
אינו צריך אלא כיון שהחזיר נפטר
מאחריותו. בד"א בדבר שאין בו
רוח חיים. אבל הגונב טלה מעדר
חברו וידעו בו הבעלים והחזירו
לעדר שלא מדעת הבעלים ומתו או
נגנב חייב באחריותו. ואם מנו מן
הצאן והיא שלמה חייב באחריותו
עד שיודיע את הבעלים כדי שישמרו
את הטלה הגנוב שהרי למדו דרך
אחרת חוץ מדרך שאר הצאן של
שבעדר זה.

פרק חמישי

אסור
לקנות מן הגנב חפץ שגנב ועון ג
גדול הוא שהרי מסייע ידי עוברי
עבירה וגורם לגנב לגנוב גנבות אחרות
שאם לא ימצא לוקח אינו גונב.
ועל זה נאמר חולק עם גנב שונא נפ'
נפשו. הגונב ומכר ולא נתייאשו
הבעלים ואחר כך הוכר הגנב שהוא
החפץ שמכרו פלוני זה הוא גנבו
בפנינו יחזור החפץ לבעליו והבעלים
נותנין ללוקח דמים ששקל לגנב מ
מפני תקנת השוק. והבעלים חוזרי'
ועושין דין עם הגנב. ואם גנב מו'
מפורסם לא עשו תקנת השוק ו
ואין הבעלים נותנין ללוקח כלום א'
אלא חוזר הלוקח ועושה דין עם ה
הגנב ומוציא ממנו דמים ששקל ל
ואם נתייאשו הבעלים מן הגניבה
בין נתייאשו ואחר כך מכר הגנב
בין נתייאשו אחר שמכר קנה הלו'
הלוקח ביאוש ושינוי רשות ואינו
מחזיר הגניבה עצמה לבעליה
אלא נותן לו הדמים אם לקח מגנב
מפורסם. בזמן שהלוקח עושה
דין עם בעל הבית אם אין עדים בכמ'
לקחו הרי התגר נשבע בנקיטת ה
חפץ בכמה לקח ונוטל מן הבעלים
וכל הנשבע ונוטל שבועת מדברי'
ונשבע בנקיטת חפץ כמו שיתבאר
במקומו. בזמן שהלוקח עושה
דין עם הגנב והוא אומ' בכך וכך ל
לקחתיו והוא אומר לא מכרתי לך אלא ב
בפחות מזה התגר נשבע בנקיטת
חפץ ונוטל מן הגנב שאין הגנב ה
ישר' יכול לישבע מפני שהוא חש'
חשוד על השבועה. גנב ופרע חובו
גנב ופרע בהקפו אין בזה תקנת ה
השוק. אלא הבעלים נוטלין הגניבה
בלא דמים. ויש לו חוב שלו על הגנב
כשהיה ממשכן הגניבה בין שמשכן
אותה ביתר מדמיה או בפחות מדמי'
הבעלים נותנין לבעל המשכון וחוזר'
ועושין דין עם הגנב. אלא אם כן ה
היה גנב מפורסם כמו שביארנו.
הלוקח מגנב שאינו מפורסם כלי ה
שלקח ממנו שוה מנה במאתים או
שוה מאתים במנה הרי זה נוטל הד'
הדמים מבעל הבית ואחר כך מחזיר
הגניבה מפני תקנת השוק כמו שב'
שביארנו. היה נושה בגנב מאה זוז
וגנב והביא לבעל חובו ונותן לו מאה
אחרים הרי הגניבה חוזרת לבעלים
ואומ' לזה לך ותבע הגנב במאתים
שלא נתת המאה האחרים מפני ה
החפץ שהביא לך בלבד כשם שהאמ'
שהאמנתו בראשונה כך האמנתו
בשניה. לקח מגנב שאינו מפורסם
במאה ומכר לאחר במאה וחמשים
והוכר הגנב בעל הגניבה נוטל לזה ה
האחרון מאה וחמשים ונוטל גניב'
וחוזר הבעל ונוטל חמשים של ש'
שכר מן המוכר ונוטל המאה מן ה
הגנב. ואם גנב מפורסם הוא נוטל
המאה וחמשים מן התגר שלקח ה
מן הגנב וחוזר התגר ותובע לגנב ה
מאה דינר של קרן וכן אם מכר שני
לשלישי ושלישי לרביעי אפילו מאה
שהוא נוטל מכל אחד ואחד מה ש'
שנשכר ונוטל הקרן מן הגנב וכל ה
הדברים האלה של יאוש כמו שבארנו.

הגה"מ
[illegible]

בעל הבית שאינו עשוי למכור והיו כלים
אלו שהכיר מכלים אלו העשויין להש׳
להשאיל ולהשכיר אם באו עדים שזה
כליו של זה ישבע זה שהוא בידו בנ׳
בנקיטת חפץ כמה לקח ויטול מבעל
הבית ויחזיר לו כליו ׃ היה בעל ה׳
הבית עשוי למכור את כליו ולא היו
מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר
אע״פ שיצא לו שם גנבה בעיר וזה
והוכרו אינו מחזירן מיד הלוקחין ׳
שאלו מכרן היה לאחרים ׳ ואפי׳ אם
באו בני אדם ולנו בתוך ביתו ועמד
וזעק בלילה נגנבו כליי וספריי ובאו
בני אדם ומצאו מחתרת חתורה
ובני אדם שלא בתוך ביתו יוצאים ל׳
ועורורות של כלים על כתפיהם והכל
אומ׳ הללו כליו וספריו של פלני הרי זה
נאמן וישבע זה שהכלים בידו בנקיט׳
חפץ כמה הוציא ויטול מבעל הגנבה
ויחזיר לו כליו ׃ גנב שהוחזק
ונתפרסם שנכנס לתוך בית חבירו ועד׳
ועדים שיצא וכלים טמונים תחת
כנפיו אע״פ שהיה שם בעל הבית ה׳
וטוען ואומ׳ לקוחין הן בידי ובעל ה׳
הבית אומ׳ גנובין הן ׳ ואם היה בעל ה׳
הבית שאין דרכו למכור כליו ואותם
כלים אין דרך בני אדם להטמינן ׳ ל׳
ואין דרך אותו המוחזק להצניע ל׳
כלים תחת כנפיו הרי בעל הבית מוצ׳
ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל כליו ׃
ואם אין אדם זה מוחזק בגנבה ל׳
אין בעל הבית נאמן אלא נשבע זה
שהכלים בידו שבועת היסת שהכל׳
הכלים לקוחין בידו הן והולך ׃

פרק ששי

דבר שהוחזקתו שהוא גנוב אסור ליקח
אותו ׳ וכן אם רוב אותו הדבר שהו׳
גנוב אין לוקחין אותו ׳ לפיכך אין לוק׳
לוקחין מן הרועים עזים או חלב או ל׳
גדיים ׳ אבל לוקחין מהם חלב וגבינ׳
במדבר אבל לא בישוב ׳ ומותר ליקח
מן הרועים ארבעה צאן או ארבעה
גזות מעדר קטן או חמשה מעדר
גדול ׃ שלא חזקתו שהוא גנוב ל׳
בדבר רב ׃ כללו של דבר כל שהרועה
מוכרו אם היה בעל הבית מרגיש בו
מותר ליקח אותו מן הרועה ואם ל׳
אין בעל הבית מרגיש בו אסור
ליקח אותו ׃ אין לוקחין משומרי
פירות עצים או פירות אלא בזמן ׃
שהן יושבין ומוכרין והסלים ופלס
והמאזנים לפניהם שהרי הדבר גלוי ויש
לו קולו אין זו גניבה ולוקחין מפתח
הגינה אבל לא מאחורי הגינה ׳ וכולם
שאומ׳ חכמ׳ הטמן אסור ליקח והם
ומותר ליקח מן האריסים שהרי יש ל׳
לו חלק בפירות ובעצים ׳ אין לוקחין
מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים
אלא דברים שחזקתן שלהם מדעת
בעלים ׳ כגון נשים שמוכרות כלי פשתן
בגליל או עגלים בשרון וכולם שאומ׳
הטמן אסור ליקח והם מפני שהם
בחזקת גניבה ׳ ולוקחין ביצים ותר׳
ותרנגלין בכל מקום ואם אומ׳ ואם
אומ׳ הטמן אסור ׃ לוקחין מן הבד׳
הבדדין שמן במדה וזתים במדה
אבל לא שמן מועט וזתים מועט
שחזקתן גנובה הן וכל כיוצא בהן ׃
מוכין שהכובס מוציא הרי אלו
שלו ושהסורק מוציא הרי אלו של
בעל הבית ׃ הכובס נוטל שני חוטין
והם שלו יתר מכן של בעל הבית אם
היה שחור על גבי לבן נוטל הכל והן
שלו ׃ החייט ששייר מן החוט
כדי משיכת מחט ושייר מן הבגד
מטלית שהוא שתי אצבעות על של׳
שלשה אצבעות חייב להחזירו לבע׳
לבעלים פחות מכן שלו ׃ נסורת
שהחרש מוציא במעצד שלו ובכשיל
של בעל הבית ואם היה עושה אצל
בעל הבית אף הנסורת של בעל הבית
וכל הדברים האלו וכיוצא בהן אחר
מנהג המדינה ׃ כל אומן שמכר
דבר מן הדברים שאינן שלו כהלכ׳
המדינה כגון שמכר הסורק מוכי׳
שנהגו שיהיו לבעל הבית אסור
ליקח ממנו מפני שהן בחזקת גנ׳
גניבה אבל לוקחין ממנו כר מלא
מוכין ׳ ואם מכר האומן דבר שהן
שלו כהלכות מדינה לוקחין ממנו
ואם אומ׳ הטמן אסור ׃

פרק שביעי

השוקל
לחברו במשקלות חסרות או משקל
שהסכימו עליו בני אותה המדינה ׳
או המודד במדה חסרה מן המדה
שהסכימו עליה הרי זה עובר בלא
תעשה ׳ שנ׳ לא תעשו עול במשפט
במדה ובמשקל ובמשורה ׃ ואע״פ
שהמודד או השוקל חסר גונב ואו׳
ואינו משלם כפל אלא משלם הק׳
המדה או המשקל ואינו לוקה על
לאו זה לפי שאין בו מעשה חייב
הוא בתשלומין ׃ כל מי שמשהה
בביתו או בחנותו מדה חסרה או
משקל חסר עובר בלא תעשה שנ׳
לא יהיה לך בכיסך ׳ ואפילו לעשות
המדה עביט של מימי רגלים אסור
אע״פ שאין זה לוקח ומוכר בה של׳
שמא יבוא מי שאינו יודע שהיא
חסרה וימדד בה לפי שאין לוקין
על לאו זה שאין בו מעשה ׃
אין המדות או המשקלות של כל
העיר מתאימות בחותם ידוע וזו הח׳

[illegible]

המשקל והמדה חסרים כלום חותם ל׳
הרי זה מותר לשהותו לשיעור תשמיש
הבית כיוצא בזה ׃ סלע שנפגמה (הזהב)
מן הצד לא יעשנה משקל מן משקלות
ולא יזרקנה בין גרוטותיו ולא יקבנה
ויתלנה בצואר בנו שמא יבא אחר
ויעשנה משקל או ישחוק או יחתוך
או יקוץ או ישליך לים המלח׳ חסרה
ועודה על מחצה עודה על פחות
ממחצה יקוץ׳ יתר על מחצה יקוץ׳
עד שיעמידנה על מחצה ואם אין ל׳
חסרה יותר מפחות משתות יקיים׳
לשוות ואתת בה אב׳ לא למשקל שם
פחות משתות מוחלין רוב האדם ל׳
במשאו ובמתן ׃ סלע שנפגמה ל׳
באמצע אסור למכר אותה להתגר
לחרם מפני שמרמין בה אחרים
אבל נוקבה ותולה בצואר בנו הקטן ׃
(הספ״ג) עושה אדם סאה (ומחצה) חצי סאה רק׳
רביע סאה קב חצי קב ורובע הקב
וחצי רובע הקב ושמינית הרובע אבל
לא יעשה קביים מפני שלא תתחלף
ברובע סאה שהוא קב ומחצה וכן
במדת הלח עושין הין וחצי הין ור׳
ורביע הין לוג וחצי לוג ורביעית ה׳
ושמינית אבל אסור לעשות שלישי
הין ורביעית ואע״פ שמתחלפין זה ל׳
בזה ואלו היו במקדש מצות משה
רבינו ׃ אחד הנושא ונותן עם
ישר׳ או עם גוי עובר ע׳ אם מדד וע׳
ושקל בחסר עובר בלא תעשה וחייב
להחזיר וכן אסור להטעות את הגוי
בחשבון אלא ידקדק עמו שנ׳ וחשב
עם קונהו ואע״פ שהוא כבוש תחת
ידך קל וחומר לגוי שאינו תחת ידך
והרי הוא אומ׳ כי תועבת יי׳ אלהיך כ׳
עשה אלה כל עושה עול מכל מקום ׃
וכן במדת קרקע אם הטעה חבירו
במשיחת קרקע עובר בלא תעשה׳

שנ׳ לא תעשו עול במשפט במדה זו
היא מדת קרקע׳ וכן הוא ענין פסוק
לא תעשו עול במשפט מדת הקרקע
ולא במדת המדה׳ ואפילו מדת קטנה
במשורה׳ בני חבורה המקפידין זה
על זה שהחליפו חלק בחלק או זה ל׳
מנה ואם והחזירו עוברין משום
מדה ומשקל ומשורה ומשום לוין
ופורעין ביום טוב ׃ המסיג גבול
רעהו והכניס מתחום חבירו בתוך ת׳
תחום שלו אפילו מלא אצבע אם עש׳
בחזקה הרי זה גוזל׳ ואם הסיג בס׳
בסתר הרי זה גנב׳ ואם בארץ ישר׳
הסיג הגבול הרי זה עובר בשני לאוין׳
לאו של גניבה וגזלה׳ ולאו של לא ת׳
תסיג׳ ואין חייבין בלאו זה אלא בא׳
ישר׳ שנ׳ בנחלתך אשר תנחל׳ קשה
ענשן של מדות מענשן של עריות
שזה בינו לבין המקום וזה בינו לבין
חבירו׳ וכל הכופר במצות המדות כ׳
ככופר ביציאת מצרים שהיא תחלת
המצות וכל המקבל מצות הרי זה מוד׳
ביציאת מצרים שהיא גרמה לכל הנ׳
המצות ׃

פרק שמיני

מצות
עשה לצדק המאזנים והמשקלות
והמדות יפה יפה ולדקדק בחשבונם
בשעת עשייתן׳ שנ׳ מאזני צדק א׳
אבני צדק איפת צדק והין צדק יהיה
לכם׳ וכן במדת הקרקע צריך לדקדק
בחשבון משיחת קרקע על פי העקרי׳
המתבארים בכתבי גימטריאות שאפ׳
מלא רוחב אצבע מן הקרקע רואין ל׳
אותה כאלו היא מלאה כרכום ׃
וארבע אמות הסמוכין לארץ ומאלין
משיחתן והסמוכין לשפת הנהר
אין מדקדקין אותן כל מפני שהן ל׳

(הספ״ג / ומיימון / כסף) של בני רשות הרבים׳ והמודד את הק׳
הקרקע לא ימוד שמנה בימות החמה
ולא שמנה בימות הגשמים מפני ל׳
שהחבל מתקצר בימות החמה׳ לפיכך
אם מדד בקנה אם בשלשלת של ברזל
ומוציא בהן אין בכך כלום ׃ אין (הספ״ג)
עושין משקלות לא של בדיל ועופרת
ולא שאר מיני מתכות כאלו מפני ל׳
שמעלין חלודה ומתקצרין ומתחסרי׳
אבל עושין של צחיח סלע ושל זכוכי׳
וכן שהם וכיוצא בהן ׃ אין עושין
את המחק לא של דלעת מפני שהוא
מיקל ולא של מתכות מפני שהוא מ׳
מכביד׳ אבל עושהו של זית ושל אגוז
ושל שקמה ושל אשכרוע וכיוצא ל׳
בהן ׃ אין עושין את המחק צדו
אחד עבה וצדו אחד קצר ולא ימחק
בבת אחת מפני שמפחיתו למוכר ולא
ימחוק מעט מעט מפני שמפחיתו
ללוקח ׃ אין טומנין את המשקלות
במלח כדי שיפחתו ולא ירתיח במד׳
הלח׳ ואפילו היתה מדה קטנה כ׳
במותר שהרי התורה הקפידה על המ׳
המדות כל שהן׳ שנ׳ ובמשורה היא
מדה קטנה אחת משלשים לוג ׃
מוכרי עששיות של ברזל וכיוצא ל׳
בהן צריך להיות חוט המאזנים ש׳
שאוחז השוקל בידו תלוי באויר שלש׳
טפחים וגבהן מן הארץ שלשה ט׳
טפחים ואורך קנה המאזנים ואורך
החוטין שנים עשר טפחים ׃
מאזנים של מוכרי צמר ומוכרי זכוכי׳
יהיה אורך החוט שהן תלוין בו שני
טפחים׳ ואורך הקנה ואורך החוטין
ששה טפחים ׃ מאזנים של חנוני
ושל בעל הבית יהיה אורך החוט ש׳
שהן תלוין בו טפח וגבהן מן הארץ
טפח׳ ואורך הקנים והחוטין ששה
טפחים ׃ החוט שתולין בו הפלס

ובן חוט מאזנים של זהב ' ובן של מוכרי
של ארגמן טוב ארכו שלשה אצבעות
וגבוהין מן הארץ שלשה אצבעות
ואורך הפלס והשלשלאות שלו כפי מה
שהוא רוצה ‧‧ מנין שחייב המוכר
להכריע ללוקח בעת ששוקל לו שנ' אבן
שלמה וצדק יהיה לך ' אמרה תורה
צדק משלך ותן לו ' וכמה בלח אחד
לעשרה וביבש אחד למאתים ‧‧ כיצד
מכר לו עשרה ליטרין לח ' נותן לו גר'
גרומין אחד לעשרה ליטרין ' ואם מכ'
חמשים ליטרין ביבש נותן לו גרומין
אחד מחמשים ליטרין ' ובן לפי חשבון
זה בין רב בין מעט ‧‧ בד"א במקום
שנהגו למכור עין בעין אבל במקום
שנהגו להכריע חייב להכריע טפ"ח '
היה שוקל לו עשרה ליטרין לא יאמר
שקול אחת אחת והכרע ' אלא שוקל
לו עשרה כבת אחת והכרע אחת לכ'
וכל מקום שנהגו למוד בדקה לא
ימוד בגסה ' בגסה לא ימוד בדקה ' ול'
למחוק לא יגדוש ויוסיף בדמים ' ובן
מקום שנהגו לגדוש לא ימחוק ויפחות
מן הדמים אלא מודד כמנהג המדינ' '
בני מדינה שרצו להוסיף על המ'
המדות ועל המשקלות לא יוסיפו ל'
יתר על שתות ' שאם היה הקב מכ'
מכיל חמשה ועשאהו מכיל ששה
הרשות בידם ' יתר על שתות לא יעשו ‧‧
הסיטון מקנח מדותיו אחת ל'
לשלשים יום ' ובעל הבית אחד לשנים
עשר חדש ' והחנוני מקנח מדותיו
פעמים בשבת וממחה משקלותיו
פעם אחת בשבת ' ומקנח מאזני חנ'
משקלותיו על כל משקל ומשקל כדי
שלא יחלידו ‧‧ המבקש לשקול
שלשה רביעיות ליטרין נותן ליטרין
בכף מאזנים והבשר ורביע לסריו ב'
בכף שניה ' שאם יותן זה ונותן חצי

ליטרין ורביע ליטרא בכף אחת שמ'
שמא יפול רביע ליטרא ואין הלוקח
רואהו ‧‧ חייבין ב"ד להעמיד
שוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל
פלך ופלך שהם מחזירין על החנות
ומצדיקין את המאזנים והמדות
ופוסקין את השערים וכל מי שנ'
שנמצא עמו משקל חסר ומדה
חסרה או מאזנים מקולקלין רשות
יש להן להכותו כפי כחו ולקונסו כ'
כאשר יראה ב"ד לחזק הדבר ' וכל מי
שמפקיע השער ומוכר ביוקר מכין
אותו וכופין אותו ומוכר כשער ה'
השוק ‧‧

פרק תשיעי

ט'

הגונב נפש מישר' עובר בלא תעשה
שנ' לא תגנב ' פסוק זה האמור בע'
בעשרת הדברות ' אזהרה לגונב נפש'
וכן המוכרו עובר בלא תעשה ' שנ' לא
ימכרו ממכרת עבד ואין לו'
לוקין על שני לאוין אלו מפני שנתנו
לאזהרת מיתת ב"ד שנ' כי ימצא איש
גונב נפש מאחיו ומכרו נחנק ‧‧ אין
הגונב חייב מיתת חנק עד שיגנוב
מישר' ויכניסו לרשותו וישתמש ב'
בו וימכרנו לאחרים שנ' והתעמר
בו ומכרו ' ואפילו לא נשתמש בו א'
אלא בפחות משוה פרוטה כגון ש'
שנשען עליו או נסמך בו ' אף על פי
שהגונב ישן הרי זה נשתמש בו ' גנב
ונשתמש ומכרו ועדיין הגנב ברשות
עצמו ולא הכניסו הגנב ברשותו ל'
פטור ‧‧ גנבו והוציאו לרשותו ו'
ונשתמש בו ולא מכרו קודם שנש'
שנשתמש בו ' או נשתמש בו ומס'
לאחד מקרוביו של גנוב סתם לאביו
או לאחיו הרי זה פטור ' שנ' גונב

נפש מאחיו ' עד שיבדילנו מאחיו ומ'
ומקרוביו במכירה ' וכן אם גנבו כ'
והוא ישן ונשתמש בו כשהוא ישן ו'
ומכרו ועדין הוא ישן הרי זה פטור ‧‧
וכן אם גנב אשה ומכרה לעובריה בו'
עובר כגון שהתנה ללוקח שזו השפחה
לי ואין לך בה אלא הולדות פטור ‧‧
הגונב את בנו או אחיו הקטן ‧‧ וכן
האפוטרופין שגנבו יתומין שהן ל'
סמוכין אצלו ' ובעל הבית שגנב אחד
מבני ביתו הסמוכין על שולחנו ' ומ'
מלמד תינוקות שגנב אחד מן הקטנ'
הלומדין אצלו אע"פ שנשתמש בו ומ'
ומכרו פטור ' שנ' ונמצא בידו ' פרט ל'
לאלו שהן מצוין בידו ' אחד הגונב
הגדול או הקטן בן אחר שלשים חדשי'
בין זכר בין נקבה בין שהיה הגונב איש
או אשה הרי אלו נהרגים ' שנ' גונב נפ'
מכל מקום ' ואחד הגונב ישר' או גר
ועבד משוחרר שנ' גונב נפש מאחיו
ואלו בכלל אחינו שבתורה ובמצות הן '
אבל הגונב את העבד או מי שחציו
עבד וחציו בן חורין פטור ‧‧ הבא ב'
במחתרת בין ביום בין בלילה אין לו ד'
דמים ' אם הרגו בעל הבית או שאר
אדם פטור ' ורשות יש לכל להרגו בין
בחול בין בשבת בכל מיתה שיכולין ל'
להמיתו שנ' אין לו דמים ‧‧ אחד הבא
במחתרת או גנב שמצאוהו בתוך גגו
חצרו וקרפפו בין ביום בין בלילה ולמה
נאמ' במחתרת לפי שדרך רוב הגנבים
לבא במחתרת בלילה ' ומפני מה הת'
התירה תורה דמו של גנב אע"פ שבא
על עסקי ממון ' לפי שחזקתו אם יעמ'
יעמוד בעל הבית לפניו ומונעו יהרגנו '
ונמצא זה הנכנס לבית חבירו לגנוב כ'
כרודף אחר חבירו להרגו ' לפיכך יהרג
בין גדול וקטן זכר ונקבה ‧‧ היה
הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב

בא עליו אינו הורגו · ולא בא אלא על
עסקי ממון אסור להורגו · ואם הרגו
הרי זה הורג נפש · שנ' אם זרחה עליו
השמש · אם ברור לך הדבר כשמש ש
שיש לו שלום עמך אל תהרגהו · לפיכך
אב הבא במחתרת על בנו אינו נהרג ·
שודאי אינו הורגו · אבל הבן הבא על
אביו נהרג · וכן הגנב שגנב ויצא או
שהיה גנב והוציאו מן המחתרת
הואיל ופנה עורף והרי אינו רודף יש לו
דמים · וכן אם הקיפוהו עדים אף ל
בני אדם אע"פ שעדין הוא ברשות
זה שבא עליו אינו נהרג · ואין צריך
לומ' אם בא לפי שהוא אינו נהרג ··
ומי הבא במחתרת לתוך גינתו או לתוך
שדהו או לתוך הדיר יש לו דמים ש
שחזקתו שבא על הממון מלבד לפי ל
שאין רוב בעלים מצויין במקומות אלו ··
כל גנב שיש לו דמים אם נפל ע'
עליו בשבת גל מפקחין עליו · ואם
שבר כלים בביאתו פטור כמו שבא
שאמרנו ··

בריך רחמנא דסייען ··

הלכות גזלה ואבדה

יש בכללן שבע מצות · שתי מצות עשה
וחמש מצות לא תעשה · וזה פרטן ··
א שלא לגזול
ב שלא לעשוק
ג שלא לחמוד
ד שלא להתאוות
ה להשיב האובדה
ו שלא יתעלם מן האבדה
ובאור מצות אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון

כל הגוזל חברו
אפילו שוה פרוטה עובר בלא תעש'
שנ' לא תגזול · ואין לוקין על לאו זה
שהרי נתקו הכתוב לעשה שאם גזל
חייב להחזיר שנ' והשיב את הגזלה
זו מצות עשה · ואפילו שרף את ה
הגזלה אינו לוקה שהרי חייב לשלם
דמיה · וכל לאו שניתן לתשלומין :
אין לוקין עליו · ואסור לגזול כל שהו
מן התורה · אפילו גוי עובד עז' אסור
לגזלו מן התורה או לעשקו ואם גזלו
או עשקו יחזיר ·· איזהו גוזל זה
הלוקח ממון בחזקה כגון שחטף ל
מידו מטלטלין ונכנס לרשותו שלא
ברשות הבעלים ונטל כלים משם או
שתקף בעבדיו ובהמתו ונשתמש
בהם או שירד לתוך שדהו ואכל פ
פירותיה וכל כיוצא בזה זהו גזל · כ
כמו ויגזול החנית מיד המצרי ··
איזהו עושק זה שבא ממון חבירו ל
בידו ברשות הבעלים וכיון שתבע
כובש הממון אצלו בחזקה והחזיק
כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או ל
פקדון או שכירות והוא תובעו והן
ואינו יכול להוציאו ממנו מפני ש
שהוא אלם וקשה ועל זה נאמ' לא
תעשוק · כל הגוזל חייב להחזיר הג'
הגזלה עצמה · שנ' והשיב הגזלה
אשר גזל · ואם אבדה או נשתנה
משיב דמיה · בין שהודה מעצמו
שבאו עליו שגזל הרי זה חייב לשלם
הגזל בלבד · אפילו גזל קורה ובנאה
הואיל ולא נשתנית דין תורה הוא ל
שיסתור כל הבנין ויחזיר הקורה
לבעלים · אבל תקנו חכמים מפני ת'
תקנת השוק שיהא נותן את דמיה
ולא יפסיד את הבנין וכן כל כיוצא
בזה · אפילו גזל קורה ועשה אותה
בסוכת החג · ובעל הקורה בא לתבוע
בתוך ימי החג נותן לו את דמיה אבל
אחר החג הואיל ולא בנה בטיט מחזיר
הקורה עצמה ·· הגוזל פירות
משוה פרוטה אע"פ שעבר אינו ל
פטורת והשיב את הגזילה ·· גזל
אגודות שוות שלשה פרוטות והוזלו
והרי שלשתן שוות שלשתן פרוטות
והחזיר לו שתים חייב להחזיר השל'
השלישית הואיל ובתחלה היתה שוה
שלשה פרוטות ·· גזל שתים שוה
פרוטה והחזיר אחת גזלה ואין כאן ··
מצות השבת גזלה אין כאן ··
הגוזל את חברו ביישוב החזיר לו ל
במדבר הרשות בידו · אם רצה נוטל
ואם לאו אינו נוטל אלא ביישוב
שאינו תוכנס מחצי מכאן והרי הוא בר
ברשות הגזלן ובאחריותו עד שיחז'
שיחזירם לו ביישוב · וכן כיוצא בזה ··
הגוזל את חברו והבליע לו בח'
בחשבון יצא · ואם החזיר לו לכיסו ל
שיש בו מעות יצא · שאדם עשוי ל
למשמש בכיסו בכל שעה והרי מנה
המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו ·
ומכן שאינו מדעתו פטור ·· ואם
החזיר לכיס שאין בו כלום לא יצא
וחייב באחריות הגזילה עד שיודיע
שהחזיר לכיס פלוני ·· כל החומד
עבדו או אמתו או ביתו או כליו של
חברו או כל דבר שאיפשר לו שיקנה
ממנו והכביד עליו ברעים והפציר
בו עד שלקחו ממנו אע"פ שנתן לו דמ'
דמים רבים הרי זה עובר בלא תעשה
שנ' לא תחמוד · ואין לוקין על לאו זה
לפי שאין בו מעשה · ואין עובר
בלאו זה עד שיקח החפץ שחמד
כענין שנ' לא תחמוד כסף וזהב ולקח'
לך · חימוד שיש בו מעשה ··
כל המתאווה ביתו ואשתו וכליו של
חברו וכן כל כיוצא בזה משאר הד'
הדברים שאיפשר לו לקנותם ממנו

כיון שפשט כחו הייצר יקנה דבר זה
ונפתח לבו בדבר עבר בלא תעשה
שנ' לא תתאוה ואין תאוה אלא בלב
בלבד ·· התאוה מביאה לידי חמוד
והחמוד מביא לידי גזל שאם לא
רצו הבעלים למכור אעפ שהרבה
להם בדמים והפציר יבוא לידי גזל ··
שנ' וחמדו בתים וגזלו · ואם עמדו
הבעלים בפניו להציל ממונו או מנ'
מנעוהו לגזול יבוא לידי שפיכות
דמים · צא ולמד ממעשה אחאב
ונבות ·· הא למדת שהמתאוה
עובר בלאו אחד · והקונה דבר שהת'
שהתאוה בהפציר והפציר בבעלים
או בבקשה מהם עובר בשני לאוין
לכך נאמ' לא תחמוד · ולא תתאוה ·
ואם גזל עובר בשלשה לאוין ··
כל הגוזל מחברו שוה פרוטה כאלו
נוטל נשמתו ממנו · שנ' כן ארחות
כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח ·
ואעפכן אם לא היתה הגזלה קיימ'
ורצה הגזלן לעשות תשובה ובא ל'
מאליו והחזיר דמי הגזלה תקנת ח'
חכמים היא שאין מקבלין ממנו ·
אלא עוזרין אותו ומוחלין אותו ל'
כדי לקרבו דרך הישרה על השבים ·
וכל המקבל ממנו דמי הגזלה אין ל'
רוח חכמים נוחה הימנו ··

פרק שני

הגזלה
שלא נשתנית אלא הרי היא כמו ש'
שהיתה אעפ שמת הגזלן והרי הוא
ביד בנו הרי זו חוזרת לבעליה בעצ'
בעינה כמו שהיא · ואם נשתנית
ביד הגזלן אעפ שלא נתיאשו הבעל'
קנאה בשנוי ומשלם דמיה כשעת
הגזלה · ודין זה דין תורה שנ' והשיב
את הגזלה אשר גזל · מפי השמועה

אם היא כשגזלה משלם אותה ואם
נשתנית בידו משלם דמיה ··
נתייאשו הבעלים ממנה ולא נשתנ'
קנה הגזלן כל השבח שהשביח אחר
יאוש ואינו משלם אלא כשעת הגזל'
ודבר זה מדבריהם מפני תקנת ה'
השבים · ומשהחזיר הגזלה שאין לו
השבר ונטל את השבח · מכרה הג'
הגזלן או נתנה במתנה אעפ שלא
נשתנית הגזלה אינה חוזרת בעצמ'
מיד הלוקח הואיל ונתייאשו הבעל'
בין לפני מכירה בין לאחר המכירה
ונתינה קנאה הלוקח ביאוש ושנוי
רשות ·· הגזל והשביח או מכר
והוריש לפני יאוש · זה שהשביח
מכר וקנה לוקח או יורש את השב'
ונוטל את השבח מן הגזלן שהרי
לא נתיאשו ·· וכן אם השביח הלו'
הלוקח או היורש נוטל השבח מן
הגזלן · מכר הגזלן אעפ שהשביח
הגזי' חוזרת לבעליה ·· ומכרה
הגזי' לישר' אחר שהשביחה הואיל
והגזלן ישר' וזה שהוא בידו ישר'
קנה השבח ואם תפס אין מוציאין
מידו · כבר בארנו שהגזלה שהשביח'
אחר יאוש · או אחר שנשתנית ל'
השבח של גזלן מפני תקנת השבים ·
אעפ שהשביח מאליה ·· כיצד
גזל פרה ונתעברה אצלו · בין שילד'
קודם שתבעו בדין בין שעדין לא
ילדה ·· גזל רחל ונטענה אצלו בין ל'
שגזזה קודם שתבעה אצלו בין ל'
שעדין לא גזזה הואיל ונתייאשו ה'
הבעלים משלם כשעת הגזלה · ואם
ילדה וגזזה הגזות והולדות של ה'
גזלן · ואם עדין לא ילדה ולא גזזה
שוין לו ונוטל השבח מן הנגזל · וה'
ומחזיר הבהמה בעינה ··
גזל פרה מעוברת ונתייאשו הבעלים

ואחר כך ילדה רחל טעונה ונתייאשו
הבעלים ואחר כך גזזה משלם דמי
פרה העומדת לילד · ודמי רחל העו'
העומדת ליגזז · ואם לפני יאוש או
קודם שנשתנית ילדה או גזזה הרי
הגזות והולדות של בעלים · ואעפ'
שנתעברה או נטענה ביד הגזלן ל'
הואיל ולא נתיאשו הבעלים ולא ל'
נשתנית הגזלה ביד בעליה היא עדין
אעפ שהגזלן חייב באונסיה ··
גנב או גזל הקדיש וטבח אחר ש'
שנתיאשו הרי ברשותו משעת ה'
שהקדישה כדי שלא יהיו חוטאין
נשכר ·· וכל ולדותיה וגזזותיה מ'
משעת גניבה עד שעת הקדש ב'
בעלים · בד"א בשבח הבא מאליו כ'
כגון גזות וולדות אבל אם היתה
כחושה ופטמה אפילו לפני יאוש
נוטל מן הנגזל שבח פטום · וכן כ'
כיוצא בזה · ושבח שיש בו מעשה
שנוי החוזר לברייתו אינו שנוי · כיצ'
עצים ותקעם במסמרים ועשה מ'
מהם תיבה אינו שנוי שהרי אפשר
לפרקן והן חוזרין לוחות כשהיו · ג'
עפר ועשה לבינה לא קנה שאם ל'
ידוק הלבינה תחזור עפר כשהיה ··
גזל לשון של מתכת ועשאו מ'
מטבע לא קנה · שאם יתיך המטבע
יחזור לשון כשהיה · וכן כל כיוצא
בזה · אבל הגוזל עצים ושפן וקצען
או חפר בהן ועשאן כלים או שגזל
צמר וצבעו או נפצו ולבנו או שגזל
טוי ועשאו בגדים או לבנה ועש'
ועשאוה עפר או לבנים וסתתן מ'
מעות התיכן הרי זה שנוי שאם
יעשה מעות אחרות פנים חדשות
הן ·· גזל דקל מחובר וקצצו לא ל'
קנה ·· קצצו לוחות עד שנשתנה
שמו קנה ·· גזל לולב והפריד עליו

[illegible]

קנה הכלים ׳ גזל כלים ועשאן חתיכו׳
קנה׳ גזל סלע ונעשה כלי ׳עגל ונעשה
שור ׳הרי זה שנוי בידו וקנאו ומשלם
כשעת הגזלה ׳ואע״פ שלא נתייאשו
הבעלים ׳ גזל כלי ושברו אינו שמין לו
הפחת אלא משלם דמיו והכלי של
שבור לגזלן ׳ואם רצו הבעלים ליטול
הכלי השבור נוטלין ומשלם לו הפח׳
שזו תקנה היא לבעלים ואם לא רצו
בה הרשות בידו ׳וכן כל כיוצא בזה ״
גזלה שלא נשתנית והוקרה אע״פ
שנתייאשו ממנה הבעלים הרי זו
חוזרת לבעליה ואין לגזלן בה כלום
שלא תקנו לגזלן את השבח אחר
יאוש אלא מפני שבח גזות וולדות
אבל שבח היוקר לא ׳אבל אם היתה
הגזלה חוזרת מעניה לא וכן
בה ״

פרק שלישי

הגוזל
חבית של יין מחברו והרי היין שוה
דינר כשעת גזלה והוקרה ועלו ועמ׳
ועמדה בארבעה אם שבר את החבית
או שתה אותה או מכרה או נתנה
מתנה אחר שהוקרה משלם ארבעה
כשעת הוציאה מן העולם שאילו הני׳
הניחה היתה חוזרת בעינה ׳משבחה
מאליה או נאבדה משלם דינר כשעת
הגזילה ׳היתה שוה בשעת גזילה א׳
ארבעה ׳ובשעת הוצאה דינר משלם
ארבעה כשעת הגזלה ׳כגן שפה ׳כגן
שתה כגן כשברה או נאבדה מאליה ה׳
וכן כל כיוצא בזה ׳ הגוזל חותל ש׳
שיש בו חמשים תמרים וכשימכר
החותל כולו כאחת ימכר בתשעה
וכשימכר אחת אחת ימכר בעשר
אינו משלם אלא תשעה ׳ואין הג׳
הגזל יכול לומר אני אחת אחת הי׳

הייתי מוכר ׳וכן הדין במזיק ׳וכן כל
כיוצא בזה ׳ בנכסי הדיוט אבל בה׳
בהקדש אינו כן אלא משלם ״
גזל בהמה והזקינה או כחשה כחש
שאינו יכול לחזור כגון חלאים של׳
שאין להם רפואה ״ או שגזל
מטבע ונסדק או פסלו המלך או פירו׳
והרקיבו או יין והחמיץ הרי זה כ׳
כמי שגזל כלי ושברו ומשלם כ׳
כשעת הגזלה ״ אבל גזל בהמה
וכחשה כחש שאפשר לחזור או ש׳
שגזל עבדים והזקינו או מטבע ה׳
ונפסל במדינה זו והרי הוא יוצא ב׳
במדינה אחרת או פירות והרקיבו
מקצתן או תרומה ונטמאת או חמץ
ועבר עליו הפסח או תרומה ונעב׳
בה עבירה או נפסלה מלקרב או ש׳
שהיתה נעבדה ויסקל אותו הרי ש׳
שלך לפניך ומחזיר אותה כעינה ״
נר״ן כשהחזיר הגזלה אבל אם
נשרפה או נאבדה אחר שנאסרה
בהנאה חייב להחזיר לו דמים בשע׳
הגזלה ׳לפיכך אם כפר בו אחר שנא׳
שנאסרה בהנאה ׳ונשבע חייב לש׳
לשלם קרן וחומש ואשם ״ הגוזל
בהמה ונשאו עליה משא או רכב או
חרש בה או דש וכיוצא בזה והחז׳
והחזירה אע״פ שעבר אין תעשה
אינו חייב כלום שהרי לא הפסידה
ולא הכחישה ׳ול׳ ואם הוחזק אדם
זה לגזול או לעשות מעשים אלו
פעם אחר פעם קונסין אותו ואפילו
בהמה לאורך ושמין השכר או כ׳
שבח שהשביחו ומשלם לנגזל ״
התוקף עבדו של חברו ועשה בו מ׳
מלאכה ולא בטל ממלאכה אחרת
פטור שנוח לו שלא יבטל עבדו ואם
בטלו ממלאכה אחת משלם לו כפו׳
כפועל ״ התוקף ספינתו של ח׳

חברו אם אינה עשויה לשכר שמין
מה פחתה ומשלם ׳ואם עשויה ל׳
לשכר אם ירדה בתורת שכירות ה׳
הואיל וירד שלא ברשות אם רצה ה׳
הבעל ליטול שכר נוטל ואם ירד בתורת
גזל נוטל הפחת וכן כל כיוצא בזה ״
הדר בחצר חברו שלא מדעתו אם אם
אותה חצר אינה עשויה לשכר אינו
צריך להעלות לו שכר ׳אע״פ שדרך
זה הדר לשכור מקום לעצמו שזה
נהנה וזה לא חסר ״ ואם חצר ע׳
עשויה לשכר אע״פ שזה אין דרכו ל׳
לשכור צריך להעלות לו שכר שהרי
חסרו ממון ״ מי שהיה לו צמר
וסממנין של אחר וצבע צמר
בסממנין שלא מדעת חברו משלם לו
דמי הפסד מה שהפסיד בצמר וא׳
ואינו מחשבין שבח סממנין שעל
גבי הצמר ׳ואם תפס חבירו דמי מה
שחסרו מן הסממנין אין מוציאין מ׳
מידו ״ השולח יד בפקדון כגון
ששלח יד בבהמה או על בגד ועבדו
ושלחן הרי זה גזלן ונתחייב באונסין
ומששלח יד נתחייב בו אע״פ שלא ח׳
חסר ממנו אלא נטל פקדון מרשות
כדי לשלוח בו יד ונעשית הגזילה
ברשותו כדין כל הגזלנין ״ חשב
לשלוח יד בפקדון אינו חייב באחר׳
באחריותו עד שישלח ׳ומששלח
בו יד נתחייב אע״פ שלא חסר ממנו
אלא נטל ממקום למקום כדי לשלוח
בו יד חייב ׳ששליחות יד אינה צריכ׳
חסרון ״ הגביה את החבית לטול
ממנה רביעית נתחייב באונס אע״פ
שלא נטל ׳אבל אם הגביה את הכיס
ליטול ממנו דינר וכיוצא בכיס ש׳
מדברים שאינם גוף אחד הרי זה
ספק אם נתחייב בכל הכיס או לא
נתחייב אלא בדינר ׳היו פירות מ׳

[illegible]

[illegible]

ומפקידין אותו ומקצתו אינו חייב אל'
אלא באחריות הפירות שנטל ושאר
הפקדון המונח במקומו הרי הוא כל'
ברשות בעליו' ואם נפסד השאר מח'
מחמת זה שנטל חייב בכל' כיצד ה'
הטה את החבית במקומה ונטל מ'
ממנה רביעית או יתר או אם נשברה
אחר שנטלה והיא במקומה אינו
חייב אלא במה שנטל שהרי לא הג'
הגביה החבית' ואם מחמת משום
הוי טלם כשעת הגזלה וכן כל כיוצ'
כזה" הכופר בפקדון בב"ד אם ל'
היה ברשותו בשעה שכפר נעשה
עליו גזלן וחייב באונסין" השואל
שלא מדעת בעלים הרי זה גזלן"
היה כלי ביד בנו של בעל הבית או ל'
ביד עבדו ולקחו אחר מהם ונשתמ'
ונשתמש בו" החוטף משכון ל'
מיד הלוה שלא ברשות ב"ד הרי זה
גזלן אע"פ שהוא חייב לו ואין צריך
לומר אם נכנס לתוך בית חברו ומש'
ומשכנו שהוא גזלן' שנ' בחוץ ת'
תעמוד"

פרק רביעי

קנס

קנסו חכמים לגזלן שיהיה הנגזל
נשבע על כל מה שיטען ונוטל מן ה'
הגזלן והוא שיהיה זה מוחזק ש'
שגזל בשני עדים כיצד הרי שנכנס
לבית חברו למשכנו בפני עדים ולא ה'
היה תחת כנפיו ולא ידעו העדים מה
הן בעל הבית אומ' כך וכך גזלתני
בין שאמ' הגזלן לא נכנסתי ולא נט'
נטלתי כלום בין שאמ' נכנסתי ולא'
למשכן כמו שאמרו העדים אבל לא
נטלתי ולא היה תחת כנפי אלא כלים
שלי בין שאמ' נטלתי כלי זה' ובעל
הבית טוען נטלת כלי זה וכלי אחר
הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ ה'
ונוטל כל מה שיטען" בד"א שטוע'
דברים שהוא אומר בהן או שהוא
אומר שמפקידין אצלו אותן הדברי'
שטען וטוען בדברים שאפשר שיכ'
שיכנסו תחת הכנפים כמו שהעידו
העדים" ראו עדים שנכנס למשכ'
אותו ולא ראוהו בשעה שיצא או
שיצא ואין ניכר תחת כנפיו כלום
ובעל הבית טוען ואומ' כך וכך נטלת
אפילו אומ' מעולם לא נכנסתי שהרי
הוא מכחיש את העדים הרי זה פט'
פטור' ואפילו אומ' נכנסתי ולא נטלת'
נשבע שבועת היסת שלא נטל כלום
והוא שאפשר שיכנס לגזול ולא ל'
גזל" היה עד אחד מעידו שנכנס
ונטל כלים תחת כנפיו ואינו יודע
מה הן והוא אומ' לא גזלתי או שאמ'
בחובי נטלתי הואיל ואין העד יודע
מה היה תחת כנפיו הרי זה נשבע
בנקיטת חפץ שלא גזל שאינו מוח'
מוחזק בגזלן אלא בשני עדים"
כשם שבעל הבית נשבע ונוטל מן ה'
הגזלן' כך שומר של בעל הבית' אבל
אשתו של שומר נשבעת שזה נטל
כך וכך ומשלם הגזלן" לא היה ש'
שם שכירו ולקיטו של בעל הבית'
אין נשבעין ונוטלין ואין הנגזל יכול
לישבע שהרי לא היה בבית בשעה
שנגזל ואין העדים יודעים מה ה'
נטל תחת כנפיו כדי לחייב את הגזלן
להחזיר ואין משביעין את הגזלן ו'
ומפני שחשוד על השבועה' כיצד
עושין כדין זה מחרים בעל הבית
חרם סתם על מי שנטל מביתו כלום
ואינו מודה בב"ד ואפילו הודה הגזלן
שנטל מקצת מחזיר המקצת שהוד'
בה בלבד' שהרי אין בעל הבית טוה'
טוענן טענת ודאי" הגוזל
אחד מחמשה ואינו יודע מי הוא ה'
הנגזל וכל אחד מהן תובעו ואומ' לו
אותי גזלת אע"פ שאין שם עדים ל'
שגזל הרי כל אחד מהן נשבע שזה
גזלו ומשלם גזלה לכל אחד ואחד מ'
מהם' אף דבר זה קנס הוא שקנס
חכמים מפני שעבר עבירה וגזל
בדין תורה חייב לשלם מספק"
אמ' לשנים גזלתי מכם אחד או א'
אביו של אחד מכם ואינו יודע
איזה הוא אם כיון לצאת ידי שמי'
חייב לשלם גזלה לכל אחד ואחד מ'
מהם' אבל בדין אינו נותן אלא גזל'
אחת ותן חולקין אותה ביניהם ל'
שהרי אין אחד מהם יודע שנגזל
אבל זה בא להודיעם ולא קנסו ח'
חכמ' בדבר זה מפני שאין לו תובע"
הטוען את חברו ואומ' לו גזלתני
מאה והוא אומ' לא גזלתי נשבע ל'
שבועת היסת כדין כל נתבע' ואם
הודה שגזלו חמשים נשבע שבוע'
התורה על השאר כדין כל מודה מק'
מקצת שהרי לא הוחזק גזלן בעדים"
וכן הטוען חברו שנכנס לביתו
וגזלו כלים והוא אומ' דרך משכון
לקחתים בחוב שיש לי עלך ובעל
הבית אומ' אין לך בידי כלום אע"פ
שהודה שמשכן שלא ברשות הו'
הואיל ואין שם עדים שמעידין הרי
זה נשבע וגובה חובו מן המשכון
שהפה שאוסר הוא הפה שהתיר
והואיל והוא נשבע ונוטל הרי זה
נשבע בנקיטת חפץ כמו שיתבאר
בהלכות טוען" ראוהו עדים
שנכנס לתוך ביתו של חברו שלא ב'
בפני בעל הבית ונטל משם כלים אף
על פי שהעידו אותו שגזלן ואע"פ שבע'
הבית הזה עשוי למכר כליו אם טען
ואמ' דרך גזל לקחן והלה אומר ב'

ברשותך נטלתי ומכרתם לי או נתתם לי במתנה או כתוב שיש לי אצלך תפשתים אינו נאמן שכל הנכנס לבית חברו שלא כפניו ונטל כלים משם והוציאם בפני עדים הרי זה בחזקת גזלן. לפיכך מחזיר הכלים לבעל הבית ואינו צריך שבועה שהרי העדים ראו מה שגזל. ואם אחר שיחזיר חוזר ותובע את בעל הבית מה שיטען והדין ביניהם. וכן אם היה שם עד אחד בלבד ובעל הבית טוען שגזל הוא כלי זה בידו והלה אומר לקוח הוא בידי או כתוב גביתיו או שלי היה ופקדון היה אצלך הרי זה חייב להחזיר כלי לבעלים בלא שבועה שאלו היה שם שני עדים היה חייב לשלם ועכשיו שאין שם אלא עד אחד חייב שבועה ואינו יכול לישבע משלם. לפיכך אם כפר ואמר לא נכנסתי לביתי ולא נטלתי כלום הואיל ואין שם אלא עד אחד והוא מכחישו הרי זה נשבע שבועת התורה שלא לקח כלום מביתו ונפטר.

ומעשה באחד שנטל לשון של כסף מיד חברו בפני עד אחד ובא החוטף ואמר שלי חטפתי וחייבוהו חכמים להחזיר מפני שהוא מחויב שבועה מפי עד אחד ואינו יכול לישבע שהרי הודה במה שאמר העד. ואלו לא היה שם עד כלל היה נשבע שבועת היסת שלא חטף. ואלו היה מכחיש העד ואמר מעולם לא חטפתי היה נשבע שבועת התורה שלא חטף. ובדין זה דנין וכל כיוצא בזה בכל מקום. חטף מחבירו זהובים בפני עד אחד והוא אומר שלי חטפתי ועשרים היו ואמר שאין העד יודע כמה חטף משלם העשרים שהרי יודע בודאי שהזהובים חטף ואלו היו שלו היה חייב לשלם ונמצא כעד אחד מחייבו שבועה ואינו יכול לישבע כמו שבארנו. אמר החוטף עשרים חטפתי ועשרים שלי הם והנגזל אומר מאה חטף הואיל ואין העד יודע מנינם הרי זה משלם עשרים שהודה בהן שחטפן ונשבע שבועת התורה על השאר שהרי נתחייב במקצת.

ודעתי נוטה בזה שישבע היסת שהרי לא הודה בכלום ואלו אמר שלי חטפתי. נכנס לביתו של חברו שלא בפניו ונטל משם כלים בפני עד אחד ואין העד יודע כמה נטל הרי בעל הבית אומר עשרים כלים היו לי בביתי והגוזל אומר לא נטלתי אלא עשרה והם שלי חייב להחזיר העשרה מפני שהוא מחוייב שבועה ואינו יכול לשבע ואינו נשבע על השאר אפילו שבועת היסת מפני שאינו יכול לטעון על הגזלן טענת ודאי.

פרק חמישי

אסור לקנות דבר הגזול מן הגזלן ואסור לסעדו על שנויו כדי שיקנהו שכל העושה דברים אלו וכיוצא בהן מחזיק ידי עוברי עבירה ועובר על לפני עור לא תתן מכשול.

אסור להנות בדבר הגזול ואפילו לאחר יאוש והוא יודע בודאי בדבר זה שהוא הגזלה עצמה. כיצד ידע בודאי שהבהמה זו גזולה אסור לרכוב עליה או לחרוש בה גזלנות או שדה אסור לעבור בתוכה או להכניס בה בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואם דר בתוכה חייב להעלות שכר לבעלים ולהנות מן הממון וכן כל כיוצא בזה.

מי שעבר ואכל הגזלה לאחר יאוש פטור מלשלם. ואם אכל קודם יאוש לגבות מן האוכל גובין שעדין ברשותו הוא ואם רצו גובין מן הגזלן.

הגוזל ומת בין שהאכיל את הגזלה לבנים אחר יאוש בין שלא האכיל אלא מכרה או אבדה אם הניח קרקע חייבין לשלם דמי הגזילה אבל מן המטלטלין אין חייבין לשלם שדמי הגזלה חוב על הגזלן ואין מטלטלין משתעבדין לבעל חוב.

כבר תקנו הגאונים לגבות ממטלטלין חוב ממטלטלין ואפילו כתובה על כן לפיכך חייבין לשלם בין אכלו בין לא אכלו בין נתיאשו בין לא נתיאשו בין מן הקרקע בין מן המטלטלין שהניח. בין הלוקח מטלטלין לוקח מן הגנב אם גנב מפורסם הוא לא עשו בו תקנת השוק. ואם אינו מפורסם עשו בו תקנת השוק והוא נותן בעל ללוקח הדמים שנתן ולוקח גזלתו וחוזר ותובע הגזלן בדמי הגזלה. ואם כבר נתיאשו הבעלים קנה הלוקח עצמה של גזלה ואינו מחזירה. אסור לקנות מן הגזלן. ואם היה מיעוט שלו אע״פ שרוב ממונו גזל מותר להנות ממנו עד שידע בודאי שדבר זה גזל ממנו.

בני אדם שחזקתן גזלנים והחזקת כל ממונם מן הגזל מפני שאומנתם גזלנות כגון המוכסים והלסטים אסור לקנות מהם מפני שחזקת מלאכתם היא גזל. ואין מקבלין דינרין מן תיבה שלהם שהם בחזקת גזלה. נטלו מ

ומכסין כסותו והחזירו לו כסות
אחרת או חמורו והחזיר לו חמור
אחר הרי אלו שלו מפני שזו מכיר
הדין וחזקתן שנתייאשו הבעלים
מהם ואינו יודע ודאי שזו גזילה
שהגזילה ואם היה וותיק ומחמיר
על עצמו מחזירו לבעלים הראשונים
בד"א שהמוכסים ליסטים מאין
שהמוכס גוי העומד מאליו או מוכס
העומד מחמת המלך ואין
לו קצבה אלא לוקח מה שירצה
אבל מוכס שפסק לו המלך ואמר
שיקח שליש או רביע או דבר קצוב
והעמיד מוכס ישראל לגבות חלק זה
למלך ונודע שאדם זה נאמן ואינו
מוסיף כלום על מה שגזר המלך
אינו בחזקת גזלן לפי שדין המלך
דין הוא ולא עוד אלא שהעובר
המבריח מן מוכס זה מפני שהוא
גוזל מנת המלך בין שהיה המלך
ישראל בין שהיה גוי. וכן מלך
שהשים מס על בני העיר או על כל
איש ואיש דבר קצוב או שגזר של
שכל מי שיעבור דבר זה יקחו כל
נכסיו לבית המלך או כל מי שימצא
בשדה בשעת הגרן הוא יתן המס
שעליה בין שהיה הוא בעל השדה
בין שאינו בעל השדה וכל כיוצא
בדברים אלו אינו גזל וישראל שגבה
אותו למלך אינו בחזקת גזלן והרי
הוא כשר והוא שלא יוסיף ולא ישנה
כלום ולא יקח לעצמו כלום.
וכן מלך שכעס על אחד מעבדיו
ומשמשיו מבני המדינה ולקח שדה
או חצרו אינה גזל ומותר להנות בה
והלוקחה אותה מן המלך הרי היא
שלו ואין הבעלים מוציאין אותה
מידו שזה דרך המלכים ליקח
ממון שמשיהם כשכועסים עליהם

והרי המלך הפקיע שעבודו ונעשית
חצר או שדה כהפקר וכל הקונה
אותם מן המלך זכה בה. אבל מלך
שלוקח חצר או שדה מבני המדינה
דרך חמס שלא בדינין שחקק הרי
זה גזלן וכל הקונה ממנו מוציאין
הבעלים מידו. כללו של דבר כל דין
שיחקוק אותו המלך לכל ולא יהיה
לאדם אחד בפני עצמו אינו גזל
וכל שיקח מאיש זה בלבד שלא
כדת הידועה לכל אלא חמס זה את
זה הרי זה גזל. לפיכך גבאי המלך
ושטרין שמוכרין השדות כמס
הקצוב על השדות ומכרו מכר
אבל מס שעל כל איש ואיש גובה
מן האדם עצמו. ואם מכר השדה
במס שעל הראש הרי זה אינו מכר
אלא אם כן היה דין המלך
כן. מלך שהיה דינו שכל מי
שלא יתן המס על השדה תהיה
השדה לנותן המס וברח בעל השדה
מפני המס ובא זה ונתן מס שעליה
ואכל פירותיה אין זה גזל ואוכל
פירות ונותן את המס עד שיחזרו
הבעלים שדין המלך דין הוא כמו
שביארנו. וכן המלך שגזר שכל
מי שנתן המס הקצוב על האיש
ישתעבד בזה שלא נתן ובא ישראל
ונתן המס שעליו למלך ואם כל
פירותיו זה העני הרי זה עובד בו
יותר מדאי שדין המלך דין אבל אינו
עובד בו כעבד. מלך שכרת אילנות
של בעלי בתים ועשה מהן גשר
מותר לעבור עליו וכן אם הרס בתים
ועשה מהן דרך או חומה מותר
להנות בה וכן כל כיוצא בזה שדין
המלך דין. בד"א במלך שמטבע
יוצא בכל אותן הארצות שהרי הם
הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמ

וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם
והם לו עבדים. אבל אם אין מטבעו
יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע וכמו
חבורה לסטין המזויינין שאין דינה
כן. וכן מלך זה ועבדיו כגזלן הוא
לכל דבר.

פרק ששי

קורות

אגמים ועצים וכיוצא בהן שעטן
נהר אם נתייאשו הבעלים מהן הרי
אלו מותרין והם של מציל. ואם
אינו יודע אם נתייאשו הבעלים אם לא
חייב להחזיר. ואין צריך לומר אם היו
הבעלים מרדפין אחריהם. לפיכך המציל
מציל מן הנהר ומזוטו של ים ומן
ושלוליתו של נהר ומן הגייס ומן
הדליקה ומן הארי והדוב והנמר וה
והברדלס אם יודע בודאי שנתייאשו
הבעלים הרי אלו הבעלים ואם לא
ידע יחזיר. המציל מן הלסטים ישראל
הרי אלו שלו מפני שסתם הדבר של
שנתייאשו הבעלים. ואם לא ידע שלא
שנתייאשו הבעלים חייב להחזיר. ואם
המציל מיד לסטים גוי או מוכס גוי
חייב להחזיר שסתם הדבר בודאי
שלא נתייאשו הבעלים. ואם ידע
בודאי שנתייאשו הרי אלו שלו. ומפני
מה סתם לסטים ישראל נתייאשו הבעלים
וסתם גוי לא נתייאשו מפני שהבעלים
יודעין שהגוים מחזירין מיד הגזלן
אע"פ שאין שם עדים שגזלן אלא
בראיות רעועות וכאומד דעתם.
שחלים המומחים בתוך הפשתן
המולקט אותן כשהן לחין אין בו
משום גזל מפני שהן את הפשתן
של בעל השדה. ואם יבשו אסורין
משום גזל שכבר הפסידו מה שהפ
שהפסידו. ואם היו על הגבולים

[illegible]

[illegible]

אוסרין אפילו כשהן לחין ׃׃ כבר
ביארנו בנזקי ממון שהמוציא את ה׳
תבן וקשו לרשות הרבים אין בהן
משום גזל אבל המוציא את הגלל
לרשות הרבים בין בשעת הוצאת
זבלים חייבין עליהן משום גזל ׃
מי שנתחלפו לו כליו בכלים א׳
אחרים בבית האבל או בבית המשת׳
הרי זה לא ישתמש בהן עד שיבא
הלה ויטול ויחזיר את שלו ׃׃ ואם
לו האומן טעה לפי זה ישתמש בה׳
עד שיבא הלה ויחזיר את שלו ׳
שהרי כל אומן הוא בעל הכלי׳
עשה לאומן למוכרו לו ׳ וכן כל כיוצ׳
בזה ׃׃ דברים הרבה אסרו חכ׳
חכמים משום גזל והעובר עליהן
הרי זה גזלן מדבריהם כגון מפריחי
יונים ומשחק בקוביא ׃׃ מפריחי
יונים כיצד לא יפריח אדם יונים ל׳
לתוך היישוב שהרי לוקח ממון א׳
אחרים לתוך כרחן שהרי משלח
זכר ומביא נקבה משובך אחר או
נקבה ומביא זכר ׳ ולא יונים בלבד
אמרו אלא כל העושה כזה בשאר
בהמה חיה ועוף הרי זה גזלן מד׳
מדבריהם ׃׃ וכן אסרו חכמים
לצוד יונים בתוך היישוב מפני ש׳
שהן של אחרים ׳ ואין פורסין מ׳
מצודות ליונים אלא אם כן הרחיק
מן היישוב ארבעה מילין ואם היה
יישוב כרמים אפילו מאה מילין לא
יפרוס שהיונים של בעלי בתים ׃׃
וכן לא יפרוס בתוך השובכין ואע״פ
שהן שלו או של גוי או של הפקר
ואע״פ שהרחיק מן היישוב מאה
מילין מפני שהיונים באין לישוב
השובכין ׳ ומרחיקין את השובך מן
העיר עשרים אמה ׳ ולא יעשה אדם
שובך לתוך שדהו אלא אם כן יש ל׳
לו עשרים אמה לכל רוח כדי שלא ל׳
יאכלו הגוזלות ומפסידין משל א׳
אחרים ׳ ואם לקחו מאחר ׳ אפילו היה
בינו ובין שדה חברו בית רובע ל׳
בלבד הרי הוא בחזקתו ואין מחייבין
אותו להרחיק ׃׃ המשחק בקוביא
כיצד אלו שמשחקין בעצים ובצר׳
ובצרורות ובעצמות ועושין תנאי
ביניהן שכל הנוצח חברו באותו ל׳
שחוק יקח ממנו כך וכך הרי זה ג׳
גזל מדבריהם ואע״פ שברצון הבעלי׳
לקח הואיל ולקח ממון חבירו בחנם
דרך שחוק והיתול הרי זה גזל ׃׃
וכן המשחקין בבהמה חיה ועוף
ועושין תנאי שכל הנוצחת בהמתו
או תרוץ יותר יקח מחבירו כך וכך
וכן כל כיוצא בדברים האלו הכל אס׳
אסור וגזל מדבריהם ׃ והמשחק ל׳
בקוביא עם גוי אין בו אסור גזל א׳
אבל יש בו אסור עוסק בדברים ה׳
בטלים שאין ראוי לאדם שיעסוק
כל ימיו אלא בדברי חכמה ובישובו
של עולם ׃׃ מצודות חיה ועוף
ודגים שנפלו מיני החיה לתוך המצוד׳
ובא אחר ונטלו הרי זה גזלן מדברי׳
מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה
בהן ׃׃ נהר המתהלך ומעביר את
הגבעין הרי הן של כל אדם ׃׃ עני
המנקף בראש הזית של שכחה ש׳
ובא אחר ונטל על הארץ הרי זה
גזל מדבריהם מפני שעדין לא הגיע
ליד הזוכה בהן ׳ הדבורים אינם בר׳
ברשותו של אדם כמו התרנגולין ל׳
ולאוזין ואע״פ יש בהן קנין מדברים
והגוזל נחיל של דבורים או שהוציא
מבעליו אם בא לרשותו הרי זה גזל
מדבריהם ׳ לפיכך מי שיצאו נחיל
של דבורים ובא לרשות חבירו יש ל׳
לבעל הנחיל להלך בתוך שדה חבירו
עד שיציל את נחילו ׳ ואם הזיק משלם
מה שהזיק אבל לא יקוץ השוכה על
מנת ליתן דמים ׃׃ נאמנת אשה או
קטן לו׳ מכאן יצא נחיל זה והוא ל׳
שיהיו משיחין לפי תומן והיו ה׳
הבעלים מרדפין אחריהם ושואלין ל׳
היכן הנה ואע״פ שאין אשה וקטן
בני עדות הואיל וקנין דבורים מד׳
מדבריהן האמינום בו ׳ כל מי שיש
גזל בידו מדבריהם אינו מוציאו מידו
בדיינין ׳ וכן אם כפרו ונשבע אינו
מוסיף חומש כמו שמוסיף חומש
על הגזל גמור ׃׃

פרק שביעי

ט

מי שנתחייב ממון לחבירו הישראלי
וכפר ונשבע לשקר הרי זה חייב ל׳
להחזיר לו קרן ותוספת חומש וחייב
בקרבן והוא הנקרא אשם גזלות ׳ אחד
העושק ואחד הגוזל או הגונב או ל׳
שהלוהו או שהפקיד אצלו או מציא׳
אבדה וכחש בה או שהיה ביניהם
שותפות ונשאר אצלו ממון ׳ או ש׳
שעשה לו מלאכה ולא נתן לו שכר
כלל של דבר כל שאלו הודה לו חייב
לשלם בדין וכפר ונשבע משלם קרן
וחומש שנ׳ וכחש בעמיתו בפקדון
בד״א כשהיה חייב לשלם מחמת
עצמו אבל אם היה חייב לשלם מחמת
אביו אינו משלם חומש ׳ כיצד כגון
שגזל אביו או גנב או היה חייב לאחר׳
והבן יודע וכפר הבן ונשבע ואחר כך
חזר משלם הקרן בלבד שנ׳ ואשר
גזל ׳ על גזלו מוסיף חומש ׳ ואינו
מוסיף חומש על גזל אביו ׳ בד״א
כשאין הגזלה קיימת ׳ אבל אם גזל
אביו ומת והרי היא הגזלה קיימת
וכפר היורש ונשבע ואחר כך מת

הרי היורש משלם קרן וחומש. גזל א׳
אביו ונשבע ומת והודה היורש מ׳
משלם הקרן בלבד בין כך ובין כך הואל
היורש פטור מן האשם. הנשבע ל׳
לגוי משלם את הקרן ואינו חייב ב׳
בחומש. וכחש בעמיתו בפקדון כ׳
וכן פחות משוה פרוטה וכפר וכ׳
ונשבע אינו חייב בחומש שאין ב׳
פחות משוה פרוטה ממון. כמה
הוא חומש אחד מארבעה בקרן כ׳
שאם גזל שוה דינר ונשבע משלם
חמשה. ואם היתה הגזלה קיימת
מחזיר אותה ונותן דמי רביע שלה.
אין הנשבע על כפירת ממון משלם
חומש עד שיודה מעצמו. אבל
אם באו עדים והוא עומד בכפירתו
משלם הקרן על פי עדים ואינו משׁ
משלם את החומש שהחומש עם ה׳
הקרבן לכפרה הם באין. ואינם מבי׳
אלא על פי עצמו. הגוזל את חברו
אע״פ שכפר בו הואיל ולא נשבע ה׳
ואם חזר והודה אינו חייב לרדוף
אחר הבעלים עד שיחזיר להם ממון
שבידו אלא יהי ביד גזלן עד שיבואו
הבעלים וישאלו שלהם. אבל אם נשבע
על שוה פרוטה ומעלה חייב לרדוף
אחר הבעלים עד שיחזיר להם ואפי׳
הם . לפי שכבר נתייאשו הבעל׳
מאחר שנשבע ואינם באין עוד ה׳
להתבעו אפילו החזיר הגזלה כולה
חוץ משוה פרוטה חייב להוליכה
אחר הנגזל ולא יתן לא לבנו של נג׳
נגזל ולא לשלוחו אלא אם כן עשה
הנגזל שליח בעדים. ואם הכיר את
הגזלה ואת החומש לב״ד שבעדו ה׳
והרי זה מביאו אשמו ומתכפר לו וב״ד
מטפלין עד שתגיע לבעליה וכן הוא
נותן לשלוחי ב״ד וכל המתן גזל וכיוצ׳
לב״ד יוצא. נתן לו את הקרן ולא

נתן את החומש או שמחל לו על הקרן
ולא מחל לו על החומש או מחל לו זה
וזה חוץ משוה פרוטה בקרן אינו צ׳
צריך להוליך אחריו. אבל אם הנגזל
ויגזל את השאר אע״פ שהגזילה ע׳
עצמה קיימת אין חוששין שמא
תייקר ונמצא השאר שוה פרוטה
אבל אם נתן לו את החומש ולא נתן
לו את הקרן או מחל לו על זה וזה ה׳
חוץ משוה פרוטה בקרן חייב להולי׳
אחריו אין יתן לב״ד שבעירו מפני שבאותן
המחזיר הקרן לבעלים וכפר פעם
שנייה בחומש ונשבע עליו נעשה
חומש כקרן לכל דבר ומשלם עליו ה׳
חומש עד שיתמעט החומש ש׳
שיכפור בו וישבע עליו משוה פחו׳
מי שהיה אצלו פקדון וטוען ש׳
שאבד וחזר והודה שהוא אצלו וח׳
חזר וטען שאבד ונשבע וחזר וה׳
והודה שהיא אצלו משלם חומש על
כל שבועה ושבועה עם הקרן האחר
שנ׳ וחמישתו יוסף עליו. מלמד ש׳
שמשלם כמה חומשים על קרן אח׳
אחד.

פרק שמיני

הגוזל
את חברו ומת הנגזל יחזיר גזלה ל׳
ליורשיו. ואם יוכר לו כשתכבית נותן
להם דמיה ואם נשבע לו ואחר כך
מת נותן הקרן והחומש ליורשיו.
הגוזל את אביו ונשבע ומת האב
אם אין הגזלה קיימת אז כשתגיע
עושה חשבון עם אחיו על הקרן ו׳
ועל החומש. ואם הגזלה קיימת ה׳
חייב להוציא הגזילה עצמה מתחת
ידו לפיכך נותן את הגזלה ואת הח׳
החומש לאחיו ועושה עמהן חש׳
חשבון ואם אין לו אחים שמגיעו ה׳

הגזלן לבדו הוא היורש מוציאו ה׳
הגזלה מתחת ידו לבנו. ואם אין לו
בנים לזה הבן הגזלן נותנה לבעל
חובו בהלואתו או במתנה הואיל
ויצאה הגזלה עצמה מתחת ידו
נפטר אע״פ שנתנה במתנה או פרע
בחובו והוא שיודיעו ויאמר גזל זה
לאביו. וכן הגוזל את הגר ונשבע
לו וחזר והודה לו ודקה עליו הכל
מלוה ואחר כך מת הגר אע״פי ש׳
שזכה בגזלה חייב להוציאה מת׳
מתחת ידו כדין משהודה כבתים
אבל אם הגזל שאין לו יורשים ונש׳
ונשבעלו ומת הגר הרי חייב לשלם
הקרן והחומש לכהנים של אותו מ׳
משמר ומביא אשמו ואחר יתכפר
לו. מפי השמועה למדו של בתורה
ואם אין לאיש גואל כגר שמת ואין
לו יורשין הכתוב מדבר. ואשם זה
האמור כאן הוא הגזל או דמי הג׳
הגזלה. לפיכך המחזיר גזלת הגר
בלילה לא יצא שהרי אשם קראו ה׳
הכתוב ואין מקריבין בלילה. ואין
הכהנים חולקין גזל הגר שאין ח׳
חולקין בשר זה אשם כנגד בשר
אשם אחר. כל גזל הגר שאין בו
שוה פרוטה לכל כהן וכהן מאנשי
משמר לא יצא המחזירו ידי הג׳
התשובה. שנ׳ האשם לה׳ לכהן. עד
שתהיה התשבה לכל כהן. ולמה מו׳
גזל הגר אמר שהאיש יאתה צריך
לחזר עליו אם יש לו יורשין אם אין
לו. אבל אם היה הגר קטן אין אתה
צריך לחזר עליו שאין חזקתו שאין
לו יורשין. הכהנים בגזל הגר
במקבלי מתנות הן. לפיכך הגוזל
חמץ מן הגר שאין לו יורשין וע׳
ועבר עליו הפסח חייב ליתן לכה׳
דמיו כשעת הגזלה שאם לא יתנו

הבעלים פרש׳ ריש
הוד לו אחר שנשבע מ׳
משו של ואשר הוא לו
יתנגו בו׳
מסדים ט׳ ומשיותו
סה׳ פכחסר
רוו שליח
שעשוו מש׳ הוי שליח
שכן סומי ר׳ יוחנן ור׳
לשר ודוו כסה ראוי
לו הוי שליח אוא עש
לו כל ריב הרשאה וכן
פס סה ומשעתן ושליח
פטור ובכל הספרים
ובוולם גו יבה סף הוי
וכתיב כתוספותיו ל
דוד דבריו בוולס רשם
הכ׳ כתב חסרוו ולקוין
פס משווו ראוי אין ו׳
משלוח׳ מעות כריוקב
כבהילכו שלוחי ספוו
על דרב
כ׳ עקי ובי חסר עדין
ר׳ יוסי הגלילי ומדשווא
ואי יהה ראולכהו
הוה סוה רברין סו
שבידו
סותר זה
אות זה ותני מאי קא
הוא ושוו מאי תקנתי
כו ואם הי סומי מכ
חסרוו לוי תקנתי כדי
חסרוו אוא איתא ואפי
זהגולה כבה דשליח
שעשוו מש׳ לוו הוי
שליח וכן מייבנו כב
כתשו׳ רבינו תם׳ מיון
וכשואלו רבי מאיר
כבר ויקרא ומי אם
אל מפי שלח לשלוח
הוי שליח כרשותיה
מיתב׳ והשווא עב
ועי׳ בה׳ שליחו ספוו
ופק גולה שכסוי ג׳
אס מיפש
ושרוו ו
קטן כו
ואלטפקא ועשכב׳
ואלב הוא אין שנבע
על טענתקטן כדבי׳
כה׳ טוען ונטען פ׳
פה

להם עכשיו אינה מתנה שהרי הוא כמונה. ואלו היה הגר קיים הוא אומר לו הרי שלך לפניך כמו שבארנו.

כהן שגזל שאין לו יורשין ונשבע לו ומת הגר לא זכה בגזלה שתחת ידו אלא מוציאין הגזלה מתחת ידו לכל אחיו הכהנים בני המשמרה.

הגוזל את הגר ונשבע ומת הגר והפריש אשמו וגזלתו להעלותן לכהנים ומת הגוזל קודם כפרה הרי בני הגוזל יורשין את כסף הגזלה. אבל הגזלה עצמה והאשם תרעה עד שיפול בו מום כמו שבארנו במו' מוקדשין. נתן הגוזל את הכסף לאנשי משמר קודם כפרה אין יורשי הגוזל יכולין להוציא מיד הכ' הכהנים שנ' איש אשר יתן לכהן לו יהיה. ואם היה הגוזל קטן שאין מתנתו מתנה אין היורשין מוציאין מן הכהנים. נתן את הכסף לאחד מן המשמרות ואת האשם למשמ' זו שהיה שבתם יחזור הכסף אצל האשם לאנשי הקבועה שהאשמ' שלקח הכסף עליו שבתם לא בתי' ומוציאין מידה. אין מקריבין הא' האשם עד שיחזיר הגוזל הקרן לב' לבעלים או לכהנים אם היה גזל הגר שאין לו יורשין. נתן הקרן והקריב אשמו נתכפר לו ואין החומש מע' מעכב כפרה. וחייב ליתן החומש לאחר כפרה. העבדים והשטרות והקרקעות אין בהן תוספת שמנה וכחש בעמיתו בפקדון וגו' על הכ' הוא בענין מטלטלין הוא וגזל ממון ממון יצאו קרקעות ועבדים שהוק' שהוקשו לקרקעות. ויצאו שטרות שאין גופן ממון. וכן אם היו שלשה אלו גזל את הגר שאין לו יורשים אינם חוזרין לכהנים. וכן הקרקע אינה נקנית לגזלן לעולם אלא ברשות הבעלים קיימת ואפילו נמכרה ואכלה זה אחר זה ונתיאשו הבעלים הרי זה חוזרת ונוטל כלי החיים וכל מי שימצא מתחת ידו חוזר על זה שמכרה לו וחוזר המוכר השני על המוכר הראש' הראשון עד שיחזור הלוקח מן הג' הגזלן על הגזלן ויטול כמו שיתבאר.

פרק תשיעי

הגזל

הגה' כתב

קרקע מחבירו והפסידה כגון שחפר בה בורות שיחין ומערות או שקצץ אילנות ושחת המעיינות והרס הבנין חייב להעמיד לו שדה או בית כשהי' בשעת הגזלה או ישלם דמי מה שהפסיד. אבל אם הפסיד מאליה כגון ששטפה נהר או נשרפה באש שירדה מן השמים אומר הרי שלך לפניך שהקרקע בחזקת בעליה קיימת ואין אחריות הפסידה עליו אלא אם כן הפסיד בידו מה שאין כן במטלטלין או בעבדים כמו ש' שבארנו. גזל שדה ונגזלה ממנו ונטלוה מסיקין בכח המלך או מכח המדינה הואיל כגון שלקח המלך שדה טיעות או בתים על פי אנשי המדינה אומר הרי שלך לפניך. ואם מ' מחמת הגזלן חייב להעמיד לו שדה אחר. אנס המלך את הגזלן ואמר לו הראה לנו כל מה שיש לך והראה שדה זו שגזל בכלל שדותיו ונטל המלך חייב להעמיד לו שדה אחרת כמותה או נותן דמיה.

גזל שדה והפסידה מרו כשבעל ה' השדה גובה את דמיה ומה שהפסיד גובין מנכסים בני חורין מפני ש' שהיא כמלוה על פה. ואם עמד הגזלן בדין ונתחייב לשלם ואחר כ' ומכר גובה מנכסים משועבדים.

גזל שדה ואכל כל הפירות שאכל גובה מנכסי בני חורין. גזל והשביח ידו שאין לו וידו על התחתונה אם הש' השבח יתר על היציאה נוטל ההוצאה בלבד מן הגזלן. ואם ההוצאה יתר על השבח אין לו מן ההוצאה אלא שיעור השבח. גזל שדה ומכרה והשביח הלוקח אם השבח יתר על היציאה נוטל היציאה מבעל השדה והקרן עם השבח מן הגזלן. הקרן מנכסים משועבדים ושאר השבח מבני חורין. ואם הכיר בה שהיא ג' גזולה כשלקחה אינו נוטל מן הג' הגזלן אלא הקרן בלבד. ומפסיד שאר השבח היתר על ההוצאה. היתה ההוצאה יתרה על השבח כגון שהכיר בה שהיא גזולה אין לו מן ההוצא' אלא שיעור השבח נוטלו מן בעל השדה ונוטל הקרן מן הגזלן מנכסי משועבדים. גזל שדה ואכל פירותיה ומכרה ואכל הלוקח פירות מחשבין עליו כל הפירות שאכל ומשלם לבעל השדה וחוזר וגובה אותה מן הגזלן מנכסין בני חורין. ואם הכיר בה שה' שהיא גזולה אין לו פירות ואינו גו' מן הגזלן אלא הקרן בלבד. המוכר שדה שאינה שלו אין מכרו מכר ולא קנה לוקח כלום כמו שבארנו. חזר הגזלן ואחר שמכרה ולקחה מ' מבעלים נתקיימה ביד הלוקח מן הג' הגזלן. ואפילו נתנה לו הגזלן במתנה כשהיתה גזולה בידו כיון שחזר ו' ולקחה נתקיימה ביד זה שקבל המתנה. מפני זה טורח הגזלן עד שקנאה כדי לעמוד בנאמנותו. לפיכך אם תבע הלוקח את הגזלן מפני שמכר שאינה שלו ונתחייב לשלם והתחיל ב"ד להכריז על נכסי הגז'

[illegible]

הגזלן כדי להגבות ממנו ללוקח ואחר
שהתחילו ההכרזות
לקחה הגזלן מן הבעלים
לא נתקיימה ביד הלוקח שאם אחר
שהכריזו על נכסיו נתגלה שאינו שלו
מאחר ולא לקחה מן הבעלים להעמיד
ביד הלוקח לקחה הגזלן מן הבעלים
אחר שמכרה כשהיא גזולה וחזר
ומכרה לאחר או נתנה במתנה או
הורישה הרי גלה דעתו שאינו רוצה
להעמידה ביד זה שלקח ממנו ׳ וכן
אם נפלה בירושה לא נתקיימה ביד
הלוקח ׳ גבאה מן הגזלן בחובו אם
יש לגזלן קרקע אחרת ואמר לו הגזלן
זו אני גובה בחובי הרי זה נתכוון ה׳
להעמידה ביד הלוקח ואם אין לגזלן
קרקע אלא זו לגבות הוא נתכוון חוב
נתנוה הבעלים במתנה לגזלן קנאו
הלוקח שאילו לא טרח לבעלים לא היו
נותנין לו במתנה ומפני זה טרח כדי
שיזכה בדין ויעמיד במוחזקותו ותתק׳
ותתקיים ביד הלוקח ׳ הגוזל שדה
ואחר שגזלה הוחזק גזלן עליה חזר
ולקחה מבעלים הראשונים וטוען הנ׳
הנגזל ואמר אנוס הייתי כשעת שמכ׳
שמכרתי לו ולא לדעתי מכרתי מחמת
גזלנותו לא זכה הגזלן אע״פ שיש לו
עדים שלקחה בפניהם ותחזור הש׳
ותחזור השדה לבעליה ויחזירו הנ׳
לגזלן הדמים שנתן ׳׳ בד״א שהעידו ה׳
העדים שמנה בפניהם את המעות ׳
אבל אם העידו שבעל הקרקע אמר
לגזלן והודה לו בפניהם שנתן לו דמי׳
כך וכך והנגזל טוען שלא נתן לו כלום
ומחמת יראתו הודה לו אין לנגזל
כלום שאלו מעידין ממנו השדה בלא
דמים ומפני שלא הודה אלא מן ה׳
הפחד שטען הואיל והוחזק עליה
גזלן אין בעל השדה צריך לעשות

מודעא על מכר זה הואיל והוחזק זה
גזלן על שדה זו ואין ראייתו ראיה ׳׳
אין צריך למסור מודעה מן גזלן ב׳
ברור ׳׳ האונס חבירו ותלה אותו ה׳
עד שמכר שדה ׳ האונס אינו רועה
לגזול ולא גזל עדיין כלום ׳ לפיכך אם לא
מסר מודעה המוכר האנוס ממכרו
קיים ׳׳

פרק עשרים

גי׳

בעל זרוע שאנס נכסי ישר׳ וירד לת׳
לתוך שדהו מחמת שהיה לו חוב ה׳
גמור על בעל השדה או מחמת שיש
לו נזק ביד זה הישראלי או מחמת
שהפסיד זה ממונו ׳ ואחר שתקפ׳
את השדה מכרה לישר׳ אין הבעלים
יכולין להוציאה מיד הלוקח ׳ בד״א
שהודו הבעלים שזה טען אחת מ׳
הגוי המוכר או יעידו עדי ישר׳ ש׳
שאחת טען הגוי המוכר ׳ וכן אם ה׳
היה שם נותנו מקדם מלך או שר
שיכולין לכוף את הגוי שמכר ואין ה׳
ולא תבעו הבעלים את הגוי אינן יכול׳
להוציא מיד הלוקח מן הגוי ואע״פ
שאינם מודים לגוי ׳ ואע״פ שאין ה׳
שם עדים שאחת טען הגוי שהרי
הלוקח אומ׳ לבעלים אם גזלן הוא לה׳
למה תבעתם אותו בדיניהם ׳׳
הגוים המציקים לישר׳ ומבקשין ה׳
להרוג אותן עד שיפדה עצמו מן ה׳
הגוי משדהו או בביתו ויתננה למציק
ואחר כך יבחן כשירצה המציק ל׳
למכור אותה קרקע ׳ ואם יש ביד ה׳
הבעלים ליקח מן המציק הן קודמין
לכל אדם ׳ ואם אין ביד הבעלים ליקח
או ששהת הקרקע שנים עשר ח׳
חדש כל הקודם מן המציק ליקח זכה
ובלבד שיתן לבעלים הראשונים רביע

הקרקע או שליש המעות ומפני שזה
המציק מוכר בזול הואיל וקרקע ה׳
שאינה שלו הוא מוכר הרי זה מוכ׳
בפחות רביע או קרוב לו ׳ וזה הרביע
של בעלים שהרי מחמת שהיא שלהן
מוכרה בזול ׳ לפיכך הלוקח מן המציק
נותן לבעלים עשר או נותן לו רביע ה׳
הקרקע ואחר כך יקנה הכל ׳ ואם לא
נתן הרי רביע גזל בידו ׳ היורד לתוך
שדה חבירו שלא ברשות ונטעה אם
היתה שדה העשויה ליטע אומדין
כמה אדם רוצה ליתן בשדה זו לנטע
ונוטל מבעל השדה ׳ ואם אין עשוי׳
ליטע שמין לו וידו על התחתונה ׳
אמ׳ לו בעל השדה עקור אילני ולך
שומעין לו ׳ אמ׳ הנוטע הריני עוקר
אילני אין שומעין לו מפני שמכחיש
את הקרקע ׳׳ החצרות הרי הן כשדה
לבנין והחוסיה בהן בתים ועליות ׳ לפי
כך הורו הגאונים הבונה בית בחצר
חבירו שלא מדעתו הרי זה כנוטע ה׳
שדה העשויה ליטע שמין לו כמה
אדם רוצה ליתן בבנין זה לבנותו ו׳
והוא שיבנה כבנין המועיל הראוי ה׳
לאותו חצר כמנהג אותו מקום ׳׳
היורד לחצר חבירו ברשותו ונטע ש׳
שדה שאינה עשויה ליטע שמין
לו וידו על העליונה ׳ שאם היתה ה׳
ההוצאה יתרה על השבח נוטל ה׳
ההוצאה ׳ ואם השבח יתרה על ההוצ׳
ההוצאה נוטל השבח ׳׳ ובעל נכסי
אשתו והשותף בשדה שיש לו בה
חלק כיורד ברשות ושמין להם וידם
על העליונה ׳׳ היורד לשדה ח׳
חבירו ונטע ובנה ובא בעל השדה או
והשלים הבנין או שמר המטע
ומודיעו כאלו הדברים שאותם
שדעתם נוחה למה שעשה זה ה׳
וברצונו בזה הדבר שמין לו וידו על

לשיור כ׳ בריה בו
ואבל אם על או רב
תקפה האונס ואחר
מחזיר הלוקח ואו׳
ואינו לבעלי כלום ו׳
פה ענ״ש ואודם
שהכח ספרין במי׳
ובח ונשארו הספרי׳
כר השר ע׳ ורבינו
שאם קנה אחר
אחר לו עד כי חוה
אם כך ען כהן ומ׳
ופרש׳ שאם סירו
הכל כרין הכנו ואחר
ומשרות אין מ׳ ומזו
סיקריקון ובספרי׳
מ׳ היה כון דין חו
חולקי׳ ספרי אחר
מכר ראיתן היו כב
מכר ראיה שתבן ו
ראו כה או וכמו כי
יכתיהן כואפכיהן כ
כרוא כהשוה ואם
או יקנם הישר׳ פב׳
פבוי״ט שהשר או
יחוש כהם וישואם
ואקווא שאין כר׳ ב׳
שרוא הת רשדעהן
מבהיו ולא יחיים
בתנם ויש כמין כ׳
סתבי הקודש היו׳ב
הפורה כמי ראיה
יעריך ו׳
והחדיר ושמיר א
או הדוי׳ ונטו לט׳
פרש׳ ב
כמשאר אורס׳ העיר
ורי פי׳ שנוטו פחות
מאורס׳ לפי שהאו׳
קמע אתו ונם נטו
אתו א׳
ושכר כורכו
אם ומפי׳ א׳
חכמו אתע
ואם מוחה כדי לב
לבנות אם הו דבר
שאי׳ ומשר לבנות
יברי׳ חכמי ליתן חלק
ואם א׳ ישר׳ כמבין
או לו טוו עבנין וב
ובבנין מדברי אחרים
ויע ומפי׳ כתו ובסס

העליונה ·· המוריד לתוך חורבתו של
חבירו תבואה ברשות שמין לו וידו על
התחתונה ואם אמ' בעל הבנין עניי
ומבני אני נוטל בבית שמשעינו לו כל מי
ששמין לו בין היתה ידו על העליונה
בין שהיתה ידו על התחתונה אינו נ'
נוטל כלום עד שישבע בנקיטת חפץ
מה הוציא ואם יבואו דיינין ויעשו
שומת ההוצאה והרי הוא גלוי לעיני
וישערו הפעלים והאומנים והסיד וש'
ושאר האומנין בפחות שבשערים
שומעין לו ונוטל בלא שבועה וכן
זה נוטל השבח שהיתה ידו על העליו'
ואינו צריך שבועה ·· כל ששמין לו
ונוטל שטען בעל השדה ואמ' נתתי
והיורד לשדה אמ' לא נטלתי היורד
נאמן ונשבע שלא נטל כלום ממנו
ונוטל שהרי אמ' לבעל השדה עדיין
לא שמו לך ולא ידעת מה אתה חייב
ליתן היאך נתת' אבל אם שמו לו ואמ'
לבעל השדה תן לו ואמר נתתי אף על פי
שעדיין לא נשבע היורד הרי בעל מ'
נאמן וישבע שבועת היסת ויפטר
שהקרקע בחזקת בעלים ·· בעל
שהוריד אריסין בנכסי אשתו ואחר
כך אם היה בעל עצמו אריס נסתלק
בעל נסתלקו האריסין שלא ירדו אלא
אלא על דעת בעל ושמין להם וידם על
העליונה ואם אינו הבעל אריס על
דעת קרקע ירדו ושמין להם כעדים ··

פרק אחד עשר

חשב אבדה לישר' הרי זה מצות עשה
שנ' השב תשיבם והרואה אבידת
ישר' ונתעלם ממנה והניחה עובר
בלא תעשה שנ' לא תראה את שור
אחיך וגו' בטל מצות עשה ואם ה'
השיבה קיים מצות עשה לקח האבד'
ולא השיבה בטל מצות עשה ועבר
על שני לאוין על לא תגזול ועל לא תוכל להתעלם ··
ואפילו היה בעל אבדה
רשע ואוכל נבלות לתיאבון וכיוצא ב'
בה מצוה להשב אבדתו אבל אוכל
נבלות להכעיס הרי הוא מין והמינין
מישר' והאפיקורוסין ועובדי ע"ז
ומחללי שבתות בפרהסיא אסור ל'
להחזיר להם אבדה כלל ·· אבדת
עכו' מותרת שנ' אבדת אחיך והמ'
והמחזירה הרי זה עובר עבירה מ'
מפני שהוא מחזיק ידי רשעי עול' ··
ואם החזירה לקדש את השם
כדי שיפארו ישר' וידעו שהם בעלי
אמונה הרי זה משובח ·· ובמקום
שיש חלול השם אבדתו אסורה וח'
וחייב להחזירה ובכל מקום מכניסי'
כליהם מפני הגנבים בכלי ישר' מפני
דרכי שלום ·· טעות עכו"ם מותרת
והוא שטעה מעצמו אבל להטעות
באבדתו אסור כגון שעשה הגוי ל'
חשבון וטעה וצריך שיאמ' לו ישר'
שע' חשבונך אני סומך ומיני יודע
לאמת מה שאתה אומ' אני נותן לך
כגון זה מותר שמא נתכוון הגוי לנ'
לבודקו ונמצא שם שמים מתחלל ··
עיר שישר' וגוים דרים בה אם
מחצה גוים ומחצה ישר' ומצא בה
אבדה נוטל ומכריז ואם בא ישראל
ונתן סימניה חייב להחזיר היה רוב
העיר גוים אם מצא במקום רוב העיר
שרוב המצויין שם ישר' חייב להכריז
אבל אם מצא ברחובות ובפלטיאות גדולים
ובבתי כנסיות ובבתי מדרשות שהעם
מצויין שם תמיד ובכל מקום שהרבי'
מצויין שם הרי המציאה שלו ואפי'
בא ישר' ונתן סימנה שהרי נתיאשו
ממנה כשנפלה מפני שהרוב אומ' גוי
מציאה אע"פ שהיא שלו הרוצה בדרך
הטוב והישר ועושה ה'
לפנים משורת הדין מח'
מחזיר את האבדה לישר' כשיתן ס'
סימניה · מצא בעיר זו שרובה גוים
חבית של יין ינה אסור בהנאה וה'
והפתנה מותר משום אבדה · ואם בא
ישר' ונתן סימניה לזה שמצאה · מצא
שחטה בשר והשליכו בחצר אחרת
אע"פ שרוב העיר הרי זה מותר משום
אבדה שהרי נתיאשו הבעלים · המוצא
אבדה בחוטו של ים ובשלולית של נהר
שאינו פוסק אע"פ שיש בה סימן ה'
הרי זה של מוצאה שנ' אשר תאבד
ממנו ומצאתה מי שאבודה ממנו
ומצויה אצל כל אדם יצא זו שאבוד'
ממנו וממ' כל אדם שזו ודאי נתיאשו
ממנה ·· המאבד ממונו לדעת א'
אין נזקקין לו כיצד המניח פרתו בפתח
שאין לה פתח ולא קשרה והלך לו
וכן כל כיוצא בזה הרי אבד ממונו
לדעתו ואע"פ שאסור לרואה דבר
זה ליטול לעצמו אינו זקוק להחזיר
שנ' אשר תאבד ממנו פרט למאבד
ממונו לדעתו ·· אבדה דבר שאינו
בן שוה פרוטה אינו חייב לטפל בה ולא
להחזירה ·· מצא שק או קופה
אם היה מכובד שאין דרכו ליטול
כלים אלו בידו אינו חייב לטפל בהם
ומומחד את דעתו שאם היו שלו היה
מחזירן לעצמו כך חייב להחזיר את
של חבירו · ואם לא היה מוחל על כבודו
אפילו היה שלו בשל חבירו אינו חייב
להחזיר ·· היה דרכו להחזיר כלים
באלו השדה ואין דרכו להחזירן בעיר
ומצאן בעיר אינו חייב להחזיר עד
שיגיעו לרשות הבעלים · ואע"פ שנ'
שהרי נכנס בהן לעיר הואיל ואין
דרכו בכך ·· וכן אם מצא בהמה

והכישה מתחייב להטפל בה ולהחזיר
ואע"פ שאינה לפי כבודו שהרי התחיל
במצוה החזירה וברחה אפילו מאה
פעמים חייב להחזיר שנ' השב תשיב
אפילו מאה פעמים משמע. ולעולם
חייב ליטפל בה עד שיחזירנה לרשות
בעלים למקום המשתמר. לפי' אם ה'
החזירה למקום שאינו משתמר כגון
גנה וחורבה ואבדה חייב באחריות.
החזיר אבדה למקום שהבעלי'
נכנסים שם שחרית אינו חייב לי'
לטפל בה עד שיכניסנה לרשות הב'
הבעלים המשתמרת ואינו צריך ל'
דעת בעלים. ראה בהמה מן הד'
הדיר והחזירה למקומה הרי קיים
את המצוה ואינו צריך דעת בעלי'.
המהלך בדרך הטוב והישר וע'
ועושין לפנים משורת הדין מחזיר
האבדה בכל מקום ואע"פ שאינה דר'
לפי כבודו. כהן שראה אבדה בב'
בבית הקברות אינו מטמא להחזיר'
שבעת שמקיים מצות עשה של
השב מבטל עשה של קדושים:
יהיו ועובר על לא תעשה של לא
יטמא בעל בעמיו ואין עשה דוחה
לא תעשה ועשה. ראה את
האבדה ואמ' לו אביו אל תחזירה
יחזיר לו ולא יקבל ממנו שאם קבל
מאביו נמצא שמקיים מצות עש'
של כבד אביך ובטל מצות עשה
דהשב ועבר על לאו דלא תוכל להתעל'.
הרואה מים שוטפין ובאין לה'
להשחית בנין זה או להשחית שדהו
של חברו חייב לגדור בפניהם ולמ'
ולמונען שנ' לכל אבידת אחיך
לרבות אבדת קרקע.

פרק שנים עשר

מי שאבדה לו אבדה ואבדת אביו:
ואבדת חברו אם יכול להחזיר שתיהן
חייב להחזיר. ואם אינו יכול להחזיר
אלא אחת מהם אבדתו קודמת ואפ'
ואפילו לאבידת אביו או רבו שלו ק'
קודם לכל אדם. פגע באבידת אביו
עם אבדת רבו אם היה אביו שקול
כנגד רבו אבדת אביו קודמת. ואם ל'
לאו של רבו קודמת. והוא שיהיה
רבו מובהק שרוב חכמתו של תורה
ממנו. הניח אבידתו והחזיר את
אבדת חברו אין לו אלא שכרו הר'
הראוי לו. כיצד שטף נהר חמ'
חמורו וחמור חברו שזה מנה ושל
חברו שוה מאתים. הניח שלו והצי'
את של חברו אין לו אלא שכר הראוי
ואם אמ' לו אציל את שלך ואתה ת'
נותן לי את דמי שלי. או שהתנה
בפני ב"ד חייב ליתן לו את דמי שלו.
ואע"פ שעלה חמור שלו מאליו ולא
נתעסק נותן כמה שהתנה עמו.
ירד להציל ולא הציל אין לו אלא ש'
שכר הראוי לו. וכן אם היה עוסק
במלאכה ובטל מלאכתו ששוה ל'
דינר והחזיר אבדה שזה מאה דינ'
אין אומ' לו תן לי דינר שהפסדתי אנ'
אלא נותן לו שכרו כפועל בטל שיב'
שיבטל ממלאכה מלאכה שהיה עו'
עוסק בה. ואם התנה עם הבעלים
או בפני ב"ד שיטול מה שהפסיד
והרשהו הרי זה נוטל. ואם אין שם
ב"ד ולא בעלים שלו קודם. וכן שנים
שהיו באים בדרך זה בחבית של יין
וזה בכד של דבש ונסדקה כד של ד'
דבש. וקודם שישפך הדבש לארץ
שפך זה יינו והציל הדבש לתוך חבי'
אין לו אלא שכרו הראוי. ואם אמ' אציל
את שלך ואתה נותן דמי שלי או ש'
שהתנה בפני ב"ד חייב ליתן לו. ואם

נשפך הדבש לארץ הרי זה הפקר
וכל המציל לעצמו מציל. הרי זה:
בא בכד של דבש. וזה בא בקנקנים
ריקנים ונסדק הכד של דבש ואמ' לו
בעל הקנקנים איני מציל לך דבש זה
עד שתתן לי חציו או שלישו או כך
וכך וקבל עליו בעל הדבש ואמ' לו הן
הרי זה שחק בו ואינו נותן לו אלא
שכר הראוי לו שהרי לא הפסיד ל'
כלום. וכן מי שברח מבית האס'
האסורין והיתה מעבורת לפניו ואמ'
לו העבירני ואני נותן לך דינר אין לו
אלא שכר הראוי לו. ואם היה צייד ואמ'
לו בטל והעבירני נותן לו כמה שהתנה
עמו. וכן כל כיוצא בזה. שיירא
שהיתה מהלכת במדבר ועמד עליה
גיים וטרפה אם אינם יכולין להציל
מידם ועמד אחד מהם והציל לעצמו
ואם יכולין הם להציל וקדם אחד ל'
והציל ואע"פ שאמ' לעצמי אני מציל
הציל לאמצע. היו יכולין להציל
על ידי הדחק כל המציל מציל לאמצע
אלא אם כן אמ' לעצמי אני מציל ל'
הרי מציל לעצמי. כיון ששמעו:
אמ' לעצמי אני מציל היה להם לדחו'
לדחוק עצמן ולהציל וכיון שישבו
ולא הצילו הרי נתיאשו בעלים מן ה'
הכל. היו שותפין והציל אחד
מהן הציל לאמצע. ואם אמ' לעצמי
אני מציל הרי זה חולק מחברו והציל..
וכן השוכר את הפועל להציל
כל שיציל הרי הוא למשכיר. ואם ל'
אמ' לעצמי אני מציל חוזר בו מן ה
השכירות ומה שיציל אחר שאמ' כן
הרי הוא שלו. שיירא שהלכה
במדבר ועמד גיים וטרפה ופסקו
עם הגיים ממון ונתעלו מחשבין
לפי ממונם ואין מחשבין לפי נפשו
ואם שכרו תייר לפניהם להודיעם

[illegible]

[illegible]

הדרך מחשבין שכרו לפי ממון ולפי
נפשות ואם ישנו מנהג החמרין.
רשאין החמרין להתנות ביניהן
שכל מי שיאבד ממנו חמור מבין
השיירה מעמידין לו חמור אחרת.
ואם פשע בה או שאבדה אין חייבין
להעמיד לו. אבדת חמורו ואמ'
לו תנו לי דמיה ואני רועה ואקח
חמור והרי שומר עמכם אין שו'
שומעין לו אלא מעמידין לו חמור
אחרת כדי שירכב עליו וישמור
במקומו. ואפילו היתה לו בהמה אחר
בשיירה אין דומה שומר בהמה
אחת לשומר שתים. ספינה
שהיתה מהלכת בים ועמד עליה נח'
נחשול לטבעה והקילו ממשאה
מחשבין לפי משאוי ואין מחשבין
לפי ממון ואם ישנו מנהג הספנין.
רשאין הספנין להתנות ביניהם
שכל מי שתאבד לו ספינה מעמידין
לו ספינה אחרת. פשעה ואבדה
או שפירש למקום שאין הספינות
הולכות בו בזמן הזה אין חייבין
להעמיד לו.

פרק שלשה עשר

המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה
חייב להכריז עליה ולהודיעה ויאמר
מי שאבד ממנו יבא ויטול ויתן סי'
סימנין אע"פ שהיתה שוה פרוטה
בשעת המציאה והוזלה חייב להכ'
להכריז עליה. ואבן גדולה היתה בי'
בירושלים שעליה היו מכריזין.
כיצד מכריזין מצא מעות מכריז
מי שאבד מטבע. וכן מכריזין מי
שאבד כסות או בהמה או שטרות
יבא ויתן סימנין ויטול ואינו חושש

מפני שהודיע האבדה לפי שאינו מ'
מחזירה עד שיתן סימנין מובהקין.
בא בעל האבדה ונתן סימן שאין
מובהקין אין מחזירין עד שיתן ס'
סימנין מובהקין. והרמאי אע"פ ש'
שנתן סימנין מובהקין אין מחזיר
לו עד שיביא עדים שהוא שלו. שהרי
אמ' חכמ' והיה עמך עד דרש אחיך
אותו. עד שתחקור אחר אחיך אם
רמאי הוא אם לאו. בראשונה
כל מי שאבדה לו ובא ונתן סימנים
מחזירין לו אלא אם כן הוחזק ב'
רמאי. משרבו הרמאין התקינו בד'
שיהו אומ' לו הבא עדים שאין אתה
רמאי וטול. הסימנין מובהקין ש'
סומכין עליהם ודנין על פיהם בכל מ'
מקום דין תורה והמדה או המשקל
או המנין או מקום האבדה סימנים
מובהקין הם. באו שנים זה נתן
סימנין וזה נתן סימנים כמו שנתן
האחר לא יתן לא לזה ולא לזה אלא
תהיה מונחת עד שיודה האחד ל'
לבדו לחבירו או יעשו פשרה ביניהן.
נתן האחד סימנין והשני הבי'
עדים יתן לבעל העדים. זה נתן סי'
סימנין וזה נתן סימנין ועד אחד
הרי העד האחד כמי שאינו ומניח.
מצא שמלה וכיוצא בה הרי'
זה מביא עדים שאריגה שלו וזה
מביא עדים שנפלה לו יתן לעדי נפילה.
זה נתן מדת ארכה וזה נתן מדת
רחבה יתן למי שנתן מדת ארכה.
שאפשר שישער מדת רחבה כשהי'
בעלה מתכסה בה. זה נתן מדת
ארכה ורחבה וזה נתן משקלותיה
יתן למי שנתן משקלותיה. זה נתן
מדת ארכה ורחבה וזה נתן מדת
הגומדיות שבה יתן למדת ארכה
ורחבה. בראשונה כל מי שמצא

מכריז עליה שלשה רגלים רגל ראשון
אחר ראשון ושני אחר שני ושלישי ואומ'
סתם כדי שלא יתחלף לו שלישי בשני.
ואחר רגל אחרון עשרים ושבעה
ימים מכריז פעם רביעית כדי שילך
השומע לביתו בשלשה ימים ויפשפש בכליו
ויחזור בשלשה ימים ומצא המכריז
מכריז בשביעי. משחרב בית
המקדש התקינו שיהיו מכריזין ב'
בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. משרבו
האנסין ואמרו המציאה של מלך
היא התקינו שיהיו מודיעין לשכני'
ולמיודעיו ודיו. המכריז והודיע
ולא באו הבעלים תהיה המציאה מו'
מונחת אצלו עד שיבא אליהו. וכל ז'
זמן שהמציאה אצלו אם נגנבה או
אבדה חייב באחריות. ואם נאנס פ'
פטור ששומר אבדה כשומר שכר הוא.
מפני שהוא עוסק במצוה ונפטר מ'
מפרוטה מצות כל זמן שהוא עוסק ב'
בשמירתה. וצריך לבקר האבדה ול'
ולבודקה כדי שלא יפסידה ותאבד
מאליה שנ' והשבותו לו ראה היאך
תשיבנו לו. כיצד מצא כסות של צמר
מנערה אחת לשלשים יום ואם אינ'
ינערנה במקל ולא בשני בני אדם וש'
ושוטחה על גבי מטה לצרכה ולא לצרכו
נזדמנו לו אורחים לא ישטחנה כנ'
בפניהם ואפילו לצרכה שמא תגנב.
מצא כלי עץ משתמש בהן כ'
שלא ירקבו. כלי נחשת משתמש
בהן בחמין אבל לא על ידי האור מפני
שמשחיקן. כלי כסף משתמש בהן
בצונן אבל לא בחמין מפני שמשחירן.
מצא מגריפות וקרדומות משת'
משתמש בהן ברך אבל לא בקשה מ'
מפני שמפחיתן. מצא כלי זהב
וכלי זכוכית וכלי של פשתן הרי זה
לא יגע בהן עד שיבא אליהו וכן

[illegible marginal gloss]

שאומרין באבדה כך ובפקדון כך
שהלכו בעליו למדינת הים׃ מצא
ספרים קורא בו אחד לשלשים יום
ואם אינו יודע לקרות גוללו כל שלשי
יום ולעולם לא ילמד בהן בתחלה
ולא יקרא פרשה ויתרגם ולא יפתח
בו יותר משלשה דפין ולא יהו שני
קורין בספר אחד שמא ימשוך
זה וימשוך זה ויפלה הספר אבל
קורין בו בענין אחד ולא יקרא
שלשה בפרק אחד אפילו בענין
אחד׃ מצא תפילין שם דמיהן
ומניחן עליו שדמיהן מצויין ואין
הכל עשוין ללמד ולהניחן בלבד׃
מצא דבר שיש בו רוח חיים שהרי
צריך להאכילו אם היה דבר שעושה
ואוכל כגון פרה וחמור מטפל בהן
שנים עשר חדש מיום האבידה
ושוכרו ולוקח שכרו ומאכילו ואם
היה שכרו יותר הרי היותר לבעלים׃
וכן התרנגולין מטפל ביניהן ומ'
ומאכילן כל שנים עשר חדש ומוכרן
ומניח שם דמיהן עליו והרי הוא כ'
שם שלו ושל בעלים בשותפות מה'
מחברו כדין כל השם בהמה מחברו׃
מצא עגלים וסייחים של רעי
מטפל בהן שלשה חדשים ושל כר
בריאה שלשים׃ ואווזין ות'
התרנגולין גדולים מטפל בהן שלשי
יום׃ מצא קטנים וכל דבר שט'
שטפולו מרובה משכרו מטפל בהן
שלשה חדשים ומכאן ואילך מוכרן
בב"ד ומה יעשו בדמים יתנו למוצאה
ויש לו רשות להשתמש בהן לפיכך
אם נאנסו כגון שטרפו גייס או טבעו
בים חייב לשלם ואע"פ שלא נשתמש
בהן כיון שיש לו רשות להשתמש כ'
הרי הן אצלו כשואלה׃ בד"א בדמי
האבדה הואיל ונטפל בה אבל מציאת

האבדה לא ישתמש בהן לפיכך אם
באונס פטור שהרי הוא שומר שכר
מפני שבידו׃ כל אותן הימים
שמטפל באבדה קודם שימכרנה
בב"ד אם האכילו משלו נוטל מן המצ'
ומריבה לו שהוא בנכסי פלוני שבועה מ'
מפני תקון העולם׃ המוצא כ'
מציאה לא ישבע מפני תקון העולם
שאם אתה אומ' ישבע מניח המציאה
והולך כדי שלא ישבע אפילו מצא
כיס וטען בעל המציאה ששני כיסין
קשורין היו ואי אפשר שימצא כ'
האחד ולא ימצא כך מצא האחר ע'
קשור עמו הרי זה לא ישבע׃

פרק ארבעה עשר

השמלה בכלל אבדת אחיך וכן השה
השור והחמור ולמה פרט הכתוב כ'
להחזירה בסמני מרדעת אף על פי
שהסימן בדבר הטפל לו יחזיר ולמה
פרט שור ושה להחזיר אפילו גיזת
השה או גז זנב השור אע"פ שהוא
דבר מועט ולמה פרט השמלה ללמד
ממנה מה השמלה מיוחדת שיש לה
סימנין ויש לה תובעין וחייב להחזיר
אף כל דבר שיש לו סימנין הרי הוא
בחזקה שיש לו תובעין וחייב להחזיר
אף דבר שאין לו תובעין אם נתייאשו
הבעלים הרי הוא של מוצאו אע"פ
שיש בו סימנין׃ זה הכלל באבדה
כל דבר שיש בו סימנים כיון שאובד
וידעו בו הבעלים שאובד הרי זה בח'
בחזקת הבעלים כגון מסמר אחד
או מחט אחת או מטבע אחד שאין
שאין יכולין לתת בו סימן ולהחזירו
להן לפיכך המוצאו אותו הרי הוא
שלו וכל דבר שיש בו סימן כגון ש'

שמלה ובהמה הרי הוא בחזקה ש'
שלא נתייאשו בעליו שהרי דעתו
ליתן סימן שיש בו ויחזור להן לפיכ'
המוצא אותו חייב להכריז אלא אם
כן ידע שנתייאשו הבעלים כגון ש'
ששמע אותם אומ' ווי לחסרון כיס
וכיוצא בדברים אלו שמראין שכ'
שנתייאשו הרי האבדה למוצאה׃
וכן אם מצא דבר שיש בו סימן
בים ובנהר ומוצאו בהן או במקום
שרובה גוים הרי זה בחזקה שנתייא'
שנתייאשו בעליו משעה שנפל ואפי'
כך הרי הוא של מוצאו אע"פ שלא
שמע הבעלים מתייאשין ממנו׃
יאוש שלא מדעת אפילו בדבר
שאין בו סימן אינו יאוש כיצד נפל
ממנו דינר ולא ידע בו שנפל אע"פ
שכשידע בו שנפל יתייאש הרי זה
אינו יאוש עתה עד שידעו הבעלים
שנפל אלא אם הבעלים אומ' עדין ל'
שמא נתתיו לפלוני או שמא במגדל
הוא מונח או שמא טעיתי בחשבון
וכיוצא בדבר אלו אין זה יאוש׃
הרואה חברו שנפל ממנו דינר על ה'
הארץ ולא ידע בו ונטל הדינר קודם
יאוש עובר על עשה ועל שני לאוי'
כמו שביארנו ואפילו החזיר לו הדינר
אחר שנתייאש זו מתנה וכבר עבר
על האסורין׃ נטל דינר לפני יאוש
על מנת להחזירו ולאחר יאוש נתכוון
לגזול אותו עובר משום השב תשיבם
לו׃ המתין לו ולא הודיע לבעלים ולא
נטל הדינר עד שידעו הבעלים שנפל
שהרי נתייאשו כמו שביארנו ואחר
נטל הדינר מעל הארץ אינו עובר משו'
לא תוכל להתעלם וכן כל כיוצא בזה׃
ראה סלע או מטבע שנפל אפילו
משלשה בני אדם ואע"פ שאין בו שוה
פרוטה לכל אחד ואחד חייב להחזיר

ובס' אחר
דכל ענין
קורי שני ולא
בענין אחד

ובס' אחר
גדולים
קטנים ל' יום

לעיל ג' להשתמש
כ' בשומ' דמי הלכה
כו' ערף והנפ' ...
שיטתו רהלכ' ...
יוסף ע' היתר ...
תשומ' חייב כו' ...
באונס' ...
הלכה ... ע' ...
תשמיש
... לעיל ב
בשומר גזת ...
... וגזת ...
זנבו ...
... בו שוה פרוט'
... שוה פרוט' ...
... שוה ...
... להחזיר ...
... משנה ...
פרוטה ...
תם

שאין שותפין הם ונחלו אחד מהם
חלקו לחברו ונמצאו אבדתו של זה
שוה פרוטה ״ ראה חבירו שנפל
ממנו דינר בתוך החול או בתוך הנ׳
העובר ונעלם ממנו הרי זה כנופל לים
או לנהר והרי הוא של מוצאו שהרי
נתייאש ממנו מפני שאין בו סימן
ואפילו ראהו אותו מביא כברה לחפש
אחריו ברעת רעועה הוא מחפש כ׳
כדרך שמחפשין שאר המוצאין כ׳
שלא נפל מהם כלום שאין יודעין
מה שנפל ואחריכך הוא מחפש כ׳
לא מפני שלא נתייאש ״ המוצא
סלע בשוק ומצאו חבירו ואמ׳ שלי היא
וחדשה היא ושל מדינת פלונית היא
ושל מלך פלוני היא ואפילו אמ׳ שמו
כתוב עליה לא אמ׳ כלום ואינו חייב
להחזיר שאין סימני המטבע סימן
מפני שחזקתו להוציאה ומתוך יוצא
שלא היתה הוציאה מידו ונפלה מיד
אחר והאיל ואין סימנה סימן שכן
שסומכין עליו משעה הנפילה נתי׳
נתייאש והרי היא של מוצאו ״
המוצא דבר שאין בו סימן בצד דבר
שיש בו סימן חייב להכריז יבוא בעל
הסימן ונוטל את שלו ואמ׳ את זו טבר
ממכן זכה המוצא בדבר שאין בו ס׳
סימן ״ המוצא כלי חרס וכיוצא
בהן וכלים שצורת כלים שוה לכל
כלים חדשים הרי הן שלו שהרי הן כ׳
כמו דינר ומשמר דינרין שאין לו ס׳
סימן ואין הבעלים מכירין אותו כ׳
שהרי אינו יודע אם עד דיוקנו עלחות
זו שלו או של אחר ואם היו כלים כ׳
ישנים ששבעתן העין חייב להכריז
שאם יבוא תלמיד חכם ואמ׳ אנא על פי
שאינו יכול ליתן בכלי זה סימן יש לו
בו טביעות עין חייב להחזירו אם
הכירו ואמ׳ שלי הוא ומחזירין לו ״

בד״א בתלמיד ותיק שאיננו משנה
בדבורו כלל אלא בדברי השלום או כ׳
במסכתא או בבית שהוא מתארח
כיצד היה עוסק במסכת נדה ואומר
בעוקציות אני שונה כדי שלא ישאלהו
בענין נדה או שישן במטה זו ואמ׳
בזו אני ישן שהוא ימצאו קרי או נתא׳
נתאורח אצל שמעון ואמ׳ אצל ראובן
אני מתאורח כדי שלא יטריחו על זה
שנתאורח אצלו או שהביא שלום כ׳
בין אדם לחבירו והוסיף וגרע כדי ל׳
לחבבן זה לזה הרי זה מותר ״ אבל
אם אמ׳ באו עדים שטעה בדבורו כ׳
חוץ מדברים אלו אין מחזירין לו
את האבדה בטביעות עין ״

פרק חמשה עשר

כל המוצא אבדה בין יש בה סימן כ׳
בין אין בה סימן אם מצאה דרך הנ׳
הנחה אסור ליגע בה שמא בעליה
הניחוה שם עד שיחזרו ליטול אותה
והיה דבר שאין בו סימן הרי אבד
ממון חברו בידו שהרי אין לו סימן
להחזירה בידו ואם היה דבר שיש
בו סימן הרי זה הטריחו לרדוף כ׳
אחריה וליתן סימנים לפיכך אסור
לו ליגע בה עד שידע שאותה דרך נפילה
ואפילו נסתפק לו הדבר ולא ידע אם כ׳
דבר זה אסור או מונח הרי זה לא יגע
בו ואם עבר ונטלו אסור לו להחזיר
לשם היה דבר שאין בו סימן זכה
בו ואינו חייב להחזירה ואם דבר שיש
בו סימן בין דרך הנחה בין דרך נפיל׳
בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד
חייב להכריז ״ כיצד דרך הנחה
מצא חמור או פרה רועים בדרך כ׳
ביום או שמצא כלי מכוסה באשפה

הרי זה לא יגע בהן שנ׳ נדחים אבל
אם מצא חמור וכליו הפוכים פרה
ורצה בין הכרמים או כלי מגולה בכ׳
באשפה הרי זה לא יגע ״ ראה
חמור או פרה רועים כדרכם בלילה
הרי זו אבדה בפנות ובנשף ואם
ראה שלשה ימים זה אחר זה הרי
זה אבדה נוטל ומכריז ״ ראה פרה
רצה בדרך אם פניה כלפי העיר אינ׳
זו אבדה מצאה רצה בין הכרמים
חייב להחזיר משום אבדת קרקע ל׳
לפיכך אם בין הכרמים של גוי מצאה
אבדה ואינו חייב להחזירה ואם ח׳
חשש שמא יהרגנה הגוי כשימצא׳
מפני שהפסידה הכרם הרי זו אבדה
ונוטל ומכריז ״ מצא פרה בכ׳
ברשות הרבים אם עומדת חוץ ל׳
לתחום חייב להחזירה היתה רועה
בעשבים כל שהיתה עומדת כדעת
הבקר שאינה משומרת ואינה מן
המאבדת לא יגע בה שאין זה אבדה ״
מצא קרדום או טלית בצד הגדר
הרי זה לא יגע בהן ״ מצא בין
באסרטיא הרי זו אבדה ונוטל ומ׳
ומכריז וכן כל כיוצא בזה ״ מצא
גוזלות קשורין בכנפיהן ומדדין אח׳
אחר הגדר או אחר הגפות או בשבילין
שבשדות הרי זה לא יגע בהן שמא
בעלים הניחום שם ואם נטלן הרי ה׳
אלו שלו ואם לא היו קשורין קשר
שהוא סימן חייב להכריז שהמקום
סימן ״ מצא באשפה כלי מכוסה
הרי זה לא יגע בו כמו שבארנו ״
ואם אשפה שאינה עשויה לפנות
היא ונמלך עליה לפנותה אף על פי
שמצאו מכוסה נוטל ומכריז ״
ואם היו כלים קטנים כגון סכין ושפ׳
ושפוד וכיוצא בהן אפילו הן מכוסין
באשפה הקבועה נוטל ומכריז ״

המוצא פירות מפוזרין דרך הנחה לא
יגע בהן דרך נפילה הרי הן שלו ״
וכן אם מצא כריכות קטנות של שבלים
ברשות הרבים שהרי אין בהן סימן׳ או
שמצא עגולי דבלה וככרות של נחתום
ומחרוזות של דגים וחתיכות בשר
וגיזי צמר ואניצי פשתן ולשונות
של ארגמן הרי אלו שלו מפני שאין
בהן סימן׳ ואם יש בהן סימן נוטל ו
ומכריז ״ שהסימן העשוי לאדם כ
הרי הוא סימן׳ לפי׳ אם מצא ככרות
של בעל הבית וגיזי צמר הלקוחין מ
מבית האומן כדי יין וכדי שמן ה
חייב להכריז שכל אלו שיש בהן ס
סימן מובהק׳ ואם נפתחו האוצרו׳
יין ושמן הרי אלו שלו ואע״פ שהן
ראשונים שכל הכרין הן ראשונות כו׳
ומוצא אלו הכרין ככרות של נחתום
שיש עליו אחת לכלם ומשקל אחד
אחת לכלם ״ מצא כריכות
ברשות הרבים אם דרך נפילה הרי ה
הוא שלו׳ ואם דרך הנחה חייב ל
להכריז ואע״פ שאינו סימן מובהק ״
מצא אלומות בין ברשות הרבי׳
בין ברשות היחיד נוטל ומכריז ״
מצא עגול ובתוכו ככר ובתוכו
מעות וחתיכות בשר שאין משונה
כחתיכות נשוך׳ וכן כל מוצא כאלו
הדברים ויש בהן שנוי חייב להכריז
שאלו עשויות אותו לסימן ״
מצא פירות מפוזרין במקום הגרנות
אם היו מהן קב בארבע אמות או בתוך
ארבע אמות הרי אלו כלן שאין כ
הבעלים מסיעין באסיפתן ״ היו
ומפוזרין כפחות מארבע אמות לא
יגע בהן שאין הבעלים מניחים שם׳
היו מהן חצי קב בשני אמות׳ או
קבים בשמונה׳ או שהיה קב משמנם
ושלשה מיבן׳ כגון שומשמין ת

תמרים ורמונים כל אלו ספק לפיכך לא
יגע בהן ואם נטל אינו חייב להכריז ״
המוצא עבורי פירות או פירות ב
בכלי או כלי כמות שהוא חייב להכריז ״
מצא כלי ולפניו פירות הרי אלו ה
שלו׳ הפירות והכלים שאני אומר
הפירות של אחד והכלים של אחר
והרי אין סימן׳ ואם ניכרין הדברים
שהן של אדם אחד חייב להכריז ״
כיצד היו אחורי הכלי לפני הפירות
הרי אלו שלו ״ היו פני הכלי לפני
הפירות חוששין שמא מן הכלי נשפ׳
נשפכו ״ ואם היו לפני אחרים ואע״פ
שפניו כלפי הפירות הרי אלו שלו ש
שאלו נשפכו מן הכלי היה משייר
מהן בתוכו מפני האוגנים ״ היו
מקצת הפירות בכלי ומקצתן בארץ
חייב להכריז ״ מצא קציעות בדר
ואפילו בצד שדה קציעות הרי אלו ה
שלו׳ וכן תאנה שהיא נוטה לדרך
ומצא תחתיה תאנים מותרות מ
משום גזל שהתאנה עם נפילתה כבר
נמאסת ופטורות משום מעשר׳
אבל זיתים וחרובין ומה כיו׳ בהן אסור ״
תמרים שהשיר אותם הרוח מ
מותרות שהבעלים מחלו אותם לכל
אדם׳ וזה הוא חזקתן׳ ואם היו של ית׳
יתומים שאינן בני מחילה אסורה׳
ואם הקפיד בעל השדה והקיף בכ
כותל האילנות או תקן המקום שיפלו
בו הנובלות עד שילקט אותם הרי אלו
אסורות שהרי גלה דעתו שלא מחל ״
חתול רע שהורג את הקטנים
אסור לקיימו ואין בו משום גזל ולא
ואין בו משום השבת אבדה ואע״פי
שגדלו׳ אלו כל המוצאו זכה בו והחל
והורגו והעור שלו ״ גזל המוצא
קרוב לשובך בתוך חמשים אמה הרי
הוא של בעל השובך חוץ לחמשים

אמה הרי הוא של מוצאו שאין הג
הגוזל מדדה יתר על חמשים אמה
נמצא בין שני שובכות הרי הוא
של קרוב ומחצה על מחצה יחלוקו
בד״א שהיו אחד השני שובכות שוין
במנין׳ אבל אם היה אחד מרב׳
הולך אחר הרוב ואע״פ שהוא רחוק ״

פרק ששה עשר

המוצא מחטים וצנורות ומסמרי
וכיוצא בהן אם מצאן אחת אחת הרי
אלו שלו ״ מצא שנים או יותר ח
חייב להכריז שהמנין סימן ״ וכן ה
המוצא מעות הרי אלו שלו ואפילו
היו מקצת מטבעות על גבי זה הרי
הן מפוזרין׳ אבל אם מצא עגור
מעות חייב להכריז ״ מצא שלשה
מטבעות זה על גב זה והיו עשויין
כמגדל או שהיו אחד מכאן ואחד מ
מכאן ואחד על גביהן או שהיו מק
מקצת זה על מקצת זה כדי שיכנס
קיסם וינטלו כבת אחת חייב להכריז ״
היו עשויין כשיר או כשורה ה
או כחצבה או כסולם הרי זה ספק
ולא יטול ״ המוצא מעות בכיס
או כיס כמות שהוא חייב להכריז׳
מצא כיס ולפניו מעות מפוזרין ה
הרי אלו שלו׳ ואם ניכרין הדברים ש
שהכיס והמעות של אדם אחד ואף
הכיס נטלו חייב להכריז ״ המוצא
מעות בחנות אם היו בין תיבה לח
לחנוני הרי אלו בעל החנות ואם מ
מצאן על התיבה ואין צריך לומר
מן התיבה ולחוץ הרי הן של מוצאן
ולמה לא תקנה החנות שלוקח הח
חצר המשתמרת ואע״פ שבעל ה
החנות בתוכה צריך לומ׳ תקנה לו ח

חנויות כיון שיתבאר " מצא מעות
בחנות השולחני בין כסא לשולחני הרי
אלו של שולחני " מצאן על הכסא
לפני השולחן אפילו היו צרורין ומו
ומונחין על השולחן הרי אלו של מו
מוצאן והוא שיהיו רוב גוים כמו ש
שביארנו " אבל אם רוב ישר' חייב
להכריז מפני שהן צרורין יש להם ל
סימן " הלוקח פירות מחבירו או ל
ששלח לו חבירו פירות ומצא בתוכם
מעות חייב להכריז " מצאן מפוזרין
הרי אלו שלו ' בד"א כשהיו הפירות
מן התגר אבל אם של בעל הבית או
ששלח פירות ביד עבדיו או שפחו
שפחותיו הכנענים הרי זה חייב ל
להחזיר " המוצא מטמון בגל
או בכותל ישן הרי אלו שלו ' שהרי
אני אומ' של גוים הראשונים הוא ש
מטה מטה כדרך כל המטמוניות
הישנות " אבל אם נראין הדברי'
שהן מטמון חדש אפילו נסתפק ל
הדבר הרי זה לא יגע בהן שמא ל
מונחין הם שם ' והואיל וחצר אדם
קונה לו שלא מדעתו כמו שיתבאר
לפיכך לא יקנה בעל החצר זה המטמו'
שבתוך כותלו הישן אעפ"י שהוא של
אמוריים והניחה מציאה זו לבעל הח'
החצר מפני שאינה ידועה לו ולא ל
לאחרים והרי זה המטמון אובד מה'
ממנו ומכל אדם לפיכך הוא של מוצ'
מוצאו ' ומה אבדה של כל אדם אומ'
תורה אשר תאבד ממנו ומצאתה
מי שאבודה ממנו ומצויה אצל כל
אדם " יצאה זו שנפלה לים שאבד
ממנו ואצל כל אדם קל וחומר למטמו'
קדמוני שלא היה שלו מעולם והוא
אובד ממנו ומכל אדם לפיכך הוא
של מוצאו " מצא מטמון בכותל
חדש אם המטמון מוכח שהוא ל

לבעל הבית הרי הוא שלו ' ואם הוכיח
שהוא לאחר מן השוק הרי הוא של
מוצאו " כיצד נסכין מוכיח של
הנעב' ובכיסים מוכיח השנעים ' ל
ואם נמצאו תוך הכותל מאלו מחץ
חולקין ' היתה בתוך הכותל מעות
או לשונות של זהב שאין שם מוכיח
מחציו ולחוץ של מוצאו ' מחציו ל
ולפנים של בעל הבית " ונראה לי
שאין הדברים אמורין אלא שטען
בעל הבית שהן שלו או שהיה יורש
שאנו טוענין לו שמא של אביו הן "
אבל אם הודה שהיא מציאה הרי ל
היא של מוצאו ' לפיכך אם היה מן
משכיר הבית לאחרים הרי הן של ל
שוכר האחרון ' ואם השכירו לשלש'
גוים מותר הרי עשהו פונדק וכל
הנמצא בו אפילו תוך הבית הרי הוא
של מוצאו מפני שאינו יכול לטעון
אותו שלו או שהוא טמן שהרי על
עשהו פונדק "

פרק שבעה עשר

כל מציאה שאמרנו בה שהיא למצ'
מציאה אינה זוכה בה עד שתגיע
לידו או לרשותו ' אבל אם ראה את
המציאה אפילו נפל עליה ובא אח'
אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה
זכה " היה רוכב על גבי בהמה
וראה את המציאה ואמ' לחבירו זכה
לי בה כיון שהגביה לו קונה הרוכב
אעפ"י שלא הגיעה לידו ' ואם אומר
תנה לי ונטלה ואמ' אני זכיתי בה ל
תחלה זכה בה הנוטל ' ואם משנתנה
לרוכב אמ' אני זכיתי בה תחלה לא אמ'
כלום " המגביה מציאה לחבירו ק'
קנה חבירו אעפ"י שלא אמ' לו הגבה

שנים המציאה הרי אלו של שניהם
הגביה לו חרש או שוטה וקטן
לא קנה הפקח לפי שאין להם דעת
הגביהו חרש ופקח כאחד מתוך של
שלא קנה פקח לא קנה חרש " היו
שניהם חרשים קנו שניהם תקנו
להם חכמים שיקנו כדי שלא יבאו ל
להכנעת אם ירצה אחד לחטוף מ'
מידם " שנים שהיו מושכין ל
בגמל או מנהיגין בחמור יחלוקו
לפי שדרך גמל במשיכה וחמור ב'
בהנהגה " אחד מושך ואחד מנהיג
בגמל או בחמור יש עד אחר בזה ה
הענין שאין האחד קונה לרבנן ל
דר' יהודה יש אומ' המושך בחמור
ויש אומ' המנהיג בגמל " שנים
שראו גמל או חמור של מציאה
וקדמו שניהם והחזיקו בו זה משך
משכוהו או שהיה אחד מושך ואח'
מנהיג המושך קנה ולא המנהיג "
בהמה של מציאה שקדם אחד
ואחז במוסרה לא קנה עד שימשך
וינהיג " וכן בנכסי הגר אבל
קנה המוסרה " היה אחד רוכב וא'
ואחד אוחז במוסרה הרוכב קנה
מוסרה שעל לחיי הבהמה בלבד "
וזה שאוחז המוסרה קנה ממנה מ'
מה שאוחז בידו ושאר המוסרה לא
קנה אחד מהם " חצרו של אדם
קונה שלא מדעתו ואם נפלה בה
מציאה הרי היא לבעל החצר " בד"א
בחצר המשתמרת אבל בשדה וגנה
וכיוצא בהן אם היה עומד בצד שדהו
ואמ' זכה לי שדי כל הקודם זכה ' וכן
ארבע אמות של אדם שהוא בצדו
הרי אלו קונין לו ' ואם הגיע המציא'
לתוך ארבע אמות שלו זכה בה "
חכמ' תקנו דבר זה כדי שלא ימנו ל
המוציאים זה עם זה " בד"א בסמטא

אבל בחצר בעלי רשות הרבים שהרי
אין הרבים דוחקין בה · אבל בשדה
שאין לה בעלים · אפי' אם עומד בה
ברשות הרבים או בשדה חבירו אין
ארבע אמות קונות לו ואינו קונה
שם עד שתגיע לידו ·· קטנה
יש לה חצר וארבע אמות · קטן
אין לו חצר ואין לו ארבע אמות · שה'
שחצר ידה ואדמה שכדרך שה'
שמתגרשת בגט המגיע לידה ··
וכשם שיש לה חצר לענין גט כך יש
לה חצר לענין מציאה · וארבע אמ'
אמות של אדם בחצרו לענין מציאה ·
אפי' האיש אמרנו שחצרו קונה לו ש'
משלוחו כדרך ששלוחו קונה לו ת'
תקנה לו חצרו · והקטן הואיל ואינו
עושה שליח כך אין חצרו וארבע
אמות קונין לו עד שתגיע מציאה
לידו ·· מי שראה אחרים רצין
אחר מציאה והרי הוא צבי שבור
או גוזלות שלא פרחו אם היה עומד
בצד שדהו שהוא בתוכה ואם היה
רץ היה מגיעו ואמ' זכתה לי שדי
זכתה לו שדהו · ואם במתנה נתנו
לו הואיל ואחר הקנה לו אותו והרי
הן מתגלגלין בתוך שדהו קנתה לו ·
שדהו · ואם היה צבי רץ כדרכו וגו'
וגוזלות מפריחין כדרכן לא קנתה לו
שדהו ·· מציאת חרש שוטה
וקטן יש בהן גזל משום דרכי שלום
ולפיכך אם עבר אחר וגזלה מידו אין
מוציאין בדיינין ·· ואם כפר בה ונש'
ונשבע אינו חייב בחומש ··
מציאת בנו ובתו הסמוכין על שול'
שולחנו אע"פ שהן גדולים ומציאת
בתו הנערה אע"פ שאינה סמוכה
על שולחנו ואפילו היתה מסורה
יומה · ומציאת עבדו ושפחתו הכ'
הכנענים · ומציאת אשתו הרי אלו

שלו · אפי' מציאות בנו שאינו סמוך
על שולחנו ואע"פ שהוא קטן ו...
ומציאת עבדו ושפחתו העברים ·
ומציאת אשתו שהוא מגרשת
כל אלו המציאות אינן שלו

פרק שמנה עשר

המוציא שטר חוב אע"פ שלא פירש
בו אחריות נכסים ואע"פ שהחייב
מודה הרי זה לא יחזיר שאני פ'
פרעו וקנוניא עשו לטרוף לקוחו'
שלא כדין לפיכך הודה לו שהרי
יש לו לטרוף בשטר שלא פירש בו
אחריות שהאחריות שלא נכתב'
טעות סופר הוא בין בשטרי הלוא'
בין בשטרי מקח וממכר · לפיכך
אם פירש בשטר זה שלא באחריות
אם חייב מודה יחזיר ואם לאו ל'
לא יחזיר שאני פרעו · וכן אם מצ'
שטר שהוא בו ביום והיה מקויים
והחייב מודה יחזיר שאין כתב
ללות ולא לוה עדיין ·· מצא ל'
שטר בחמת או בכלי עץ וכיוצא ב'
בהן הרי זה מחזיר למי שנתן בו
סימן ·· מצא שלשה שטרות
כרוכים בכרך אחד או מונחים זה
על זה ואגודים אגד אחד יחזיר
למי שנתן סימן · היה הלוה אחד
והמלוין שלשה אם מקויימין הן
יחזיר ללוה ואם אינם מקויימין
יחזיר למי שנתן סימן שאני הא'
המלוין נתנוהו לסופר לקיימו ל'
ונפלו מיד הסופר · היה המלוה
אחד והלוין שלשה יחזיר למלוה
ואם היו שלשתן בכתב ידי סופר
אחד יחזיר למי שנתן סימן ··
שאני שלשתן הלוים שטריהן ל'

לסופר ונפלו מיד הסופר ·· מצא ל'
שטרות קרועין ושטרי חוב ביניהם
לא יחזיר · ואם יש עמהם שובר יג'
אפילו בלא עדים יתן שטר חוב ללוה
שאילמלא לא היה פרוע לא השליכ'
בין שטרות קרועין והוא יש עמו
כתב שהוא פרוע ·· מצא גטי
נשים בזמן שבעל מודה יחזיר ל'
לאשה · אין הבעל מודה אם נתנה
האשה בו סימן מובהק יתן לו ואם
לאו לא יחזיר לא לזה ולא לזה ·· אמ'
הבעל מידי נפל ונתנה סימנין נתן
לה והוא שנתנה סימן מובהק כגון
שאמרה נקב בצד אות פלונית שאלו
לא הגיע לידה לא היתה יודעת ·
היה אומ' סרוכי החוט שקשר בו א'
את הגט והיא אומרת סימן מובהק
כגון מדת אורך החוט אפי' אם אמר
אדום או שחור הואיל ואין זה סימן
מובהק הוא אומ' בחמת
היה מונח והיא אומרת בחמת הו'
מונח יתן לו שאין זה סימן מובהק ·
מצא גט שחרור בזמן שהרב
מודה יחזיר לעבד · אין הרב מודה
לא יחזיר לא לזה ולא לזה ·· מצא
שטר מתנה · אם מתנת בריא היא
אע"פ ששניהם מודים לא יחזיר לא
לזה ולא לזה שאני כתב ליתן ולא נתן
ולאחר שכתב שטר זה · מכר שדה
זו או נתן במתנה לאחר וחזר בו וה'
שהודה לזה כדי לעשות קנוניא על
האחרון שנתן לו או שמכר · ואם ל'
מתנת שכיב מרע הוא אם הודה ל'
יתן · ואם לאו לא יתן ·· שכיב מרע
שנתן לשנים זה אחר זה האחרון
קנה מפני שיתבטור ·· את שכיב
מרע שנתן מתנה אע"פ שהיורש
מודה שהוריש נתנה הרי זה לא ל'
יחזיר לא לזה ולא לזה שאני כתב

[illegible]

ויתן ולא נתן ומכרה היורש או נתנה
לאחר בו והרי הוא רוצה לעשות לו
קנוניא כדי להפקיע נכסי זה הלוקח
האחרון ״ מצא שובר בזמן ש
שבעל השטר מודה ששבר שטר
ופרעו זה מחזיר יתן לבעל השובר
אין שניהם מודין לא יחזיר לא
לזה ולא לזה ״ מצא כתובה ואע״פ
ששניהם מודים לא יחזיר לאשה
שמא נפרעה כתובתה זו או מחלה
ואחר כך מכר הבעל נכסיו והרי הי'
רוצה לעשות שום קנוניא על הל'
הלוקחות ״ מצא איגרות שום
ואיגרות מזון שטרי חליצה ומיאונין
ושטרי טענות שכותבין הדיינין ט'
טענותיהן של בעלי דין ונחתמו או כ'
שמצא שטרי בירורין והן השטרות
שבוררין להם בעלי דינין את הדיינים
שנים להם ויקבלו עליהם שידונו להם
פלוני ופלוני או שמצא כל מעשה
ב״ד הרי יחזיר ״ כללו של דבר כל ש'
שחוששין בו לפרעון לא יחזיר ל'
שמא נפרע החוב ואם היה החייב
מודה ואע״פ שהודה כדי לעשות
קנוניא עד שיפסיד על הלוקח או
על מקבל המתנה שלקחו אחר זמן
השטר כדי שיטרפו מידם שלא כ'
כדין הרי זה לא יחזיר ואע״פ ששניהם
מודים וכל שטר שאין בו חשש
לא לפרעון ולא לקנוניא יחזיר לב'
לבעליו ״ כל השטרות הנמצאים
שדינם שלא יחזיר אם החזיר הרי
אלו כשרים וגובין בהן ואין מוציאין
אותן מתחת יד בעליהן והרי הן כ'
כחזקתן ואין חוששין להם ״ ״

בריך רחמנא דסייען

הלכות חובל ומזיק

מצות עשה אחת והוא הדין הח'
החובל בחבירו או מזיק ממונו ״
וביאור מצוה זו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

החובל
בחבירו חייב בחמשה דברים נזק
צער רפוי שבת ובשת וחמשה ד'
דברים אלו כולן משתלמין מן היפ'
שבנכסיו כדין כל המזיקין ״
נזק כיצד קטע יד חבירו או רגלו
רואין אותו כאלו עבד הנמכר בשוק כמ'
היה יפה עתה וכמה הוא יפה עתה
ומשלם דמי הפחת שהפחית שנ'
עין תחת עין מפי השמועה למד'
שנ' תחת לשלם ממון הוא ״ וזה
שנ' בתורה ואיש כי יתן מום בעמיתו
כן ינתן בו אינו לחבול בזה כמו שח'
שחבל בחבירו אלא שהוא ראוי ל'
ראוי לחסרון אבר או לחבול בו כמו
שעשה לפיכך משלם נזקו והרי ה'
הוא אומ' לא תקחו כפר לנפש רוצח
לרוצח בלבד הוא שאין לו כופר אבל
לחסרון אברים או לחבלות יש כופר
וכן זה שנ' בחבל חבירו והזיקו לא ת'
תחוס עינך לא תחוס בתשלומין שלא
תאמר עני הוא שלא בכוונה חבל אנ'
ירחמנו לכך נא' לא תחוס עינך ״
ומנין שזה שנ' באברים עין תחת
עין וכולן בתשלומין שנ' חבורה ת'
תחת חבורה ובפירוש נאמ' וכי יכה
איש את רעהו באבן או באגרוף ונאמ'
רק שבתו יתן ורפא ירפא הא למדת
שתחת שנ' בחבורה תשלומין והוא
הדין לתחת שנ' בעין ובשאר אברים ״
ואע״פ שדברים אלו נראין מענין תור'
שבכתב ומפורשין הן מפי משה רבנו
מהר סיני וכולן הלכה הן בידינו ולמ'
ולמעשה ובזה ראינו אבותינו בבית
דינו של יהושע ובבית דינו של שמו'
שמואל הרמתי ובכל בית דין שעמד
מימות משה רבנו עד עכשיו ״
ומנין שהמזיק חבירו חייב בצער כפני
עצמו שנ' באונס תחת אשר ענה ל'
והוא הדין לכל המצער חבירו בגופו
שהוא חייב לשלם דמי הצער ״
ומנין שהוא חייב בשבת בפני עצמה
ורפוי בפני עצמו שנ' רק שבתו יתן
ורפא ירפא ומנין שהוא חייב בבשת
בפני עצמה שנ' ושלחה ידה והחזיק'
במבושיו וקצותה את כפה כלל דין
זה קנס המבייש ואינו חייב בבשת עד
שיתכוין שנ' ושלחה ידה והחזיקה
וגו' ומכל המבייש חבירו כלו כונה פטו'
לפיכך ישן או בועט בו שבייש פטור
אדם מועד לעולם בין ער בין ישן
בין שוגג בין מזיד בין שכור אם ח'
חבל בחבירו או הזיק ממון חבירו משלם
מן היפה שבנכסיו ״ בד״א שהישן ל'
חייב לשלם כשנים שישנים כאחד ל'
ונתהפך האחד מהן והזיק את חבירו
או קרע את בגדיו אבל אם היה אחד
ישן ובא אחר ושכב בצדו זה שבא ל'
באחרונה הוא המועד ואם הזיק הישן
פטור וכן אם הניח כלי בצד הישן וש'
ושברה הישן פטור שזה שהניחו ל'
הוא המועד שפשע ״ מי שנפל
מן הגג והזיק ברוח מצויה חייב בא'
בארבע דברים ופטור מן הבשת נפ'
ברוח שאינה מצויה חייב בנזק בלבד
ופטור מארבעה דברים ואם נתהפך
חייב אף בבשת שכל המתכוין להזיק
ואע״פ שלא נתכוין לבייש חייב בבשת ״
שנים שחבלו באחד כאחת חייבין
לשלם ומשלשין ביניהן היה אחד
מתכוין ואחד אינו מתכוין את שאינו
מתכוין פטור מן הבשת ״ המתכוין
לבייש קטן ובייש גדול מתן לגדול חיי

בושתו של קטן. נתכוון לבייש העבד
וביש בן חורין נותן לבן חורין דמי ב'
בושתו של עבד. היתה אבן מונחת
לו בחיקו בין שלא הכיר בה מעולם
בין שהכיר בה ושכחה ועמד ונפלה
והזיקה חייב בבושת בלבד ופטור מא'
מארבעה דברים. וכן אם נתכוון ל'
לזרוק שתים וזרק ארבע והזיק או
שהזיק כשהוא ישן חייב בנזק בלבד
ופטור מארבעה דברים. המזיק
חבירו בכונה בכל מקום חייב בחמשה
דברים אפילו נכנס לרשות בית חבירו
שלא ברשותו והזיקו בעל הבית חייב ש'
שאפילו שיש לו רשות להוציאו אי'
אין לו רשות להזיקו. אבל אם הזיק
זה הנכנס בבעל הבית הרי בעל הבית
פטור. ואם הזיק בו בעל הבית חייב
מפני שנכנס שלא ברשות. היו
שניהם ברשות או שניהם שלא בר'
ברשות והזיקו זה בזה שניהן פט'
פטורין. המבקע עצים ברשו'
הרבים ופרח עץ מהם והזיק ברשו'
היחיד או חוץ שבקע ברשות הי'
היחיד והזיק ברשות היחיד אחר
או הנכנס לחנותו של נגר בין ברשות
בין שלא ברשות ונתזה בקעת וט'
וטפחה על פניו בכל אלו חייב בארבע
דברים ופטור מן הבשת. כשם
שאומדין למיתה כך אומדין לנזקין
כיצד הרי שהכה את חבירו בצרור
קטן שאין בו כדי להזיק או בקיסם
של עץ קטן וחבל בו חבלה שאין ח'
חבלה זו ראוי לעשותה הרי זה פטור
שנ' באבן או באגרוף דבר הראוי ל'
להזיק. אבל חייב הוא בבשת בלבד ש'
שאפילו רקק בגופו של חבירו חייב ב'
בבושת לפיכך צריכין העדים לידע
במה הזיקו ומביאין החפץ שהזיקו
לב"ד עד שאומדין אותו ודנין עליו.

ואם אבד החפץ ונא' החובל לא היה
בו כדי להזיק ובריא ונעשה אומ' והנחבל
אומ' היה בו כדי להזיק ישבע הנחבל
ויטול כמה שיתבאר. חברו אותו
לו ועמד אפילו מחט קטנה ראוי ל'
הוא להמית ואין צריך לומ' להזיק.
הזורק אבן ולאחר שיצאה מתחת
ידו הוציא זה ראשו מן החלון וק'
וקבלה פטור מכלום שנ' ומצא את
רעהו פרט לממציא את עצמו.

פרק שני

החובל
בחבירו חבלה שהוא ראוי לשלם הח'
החמשה דברים כולן משלמין חמשה
הזיקו נזק שאין בו אלא ארבע
משלם ארבע' שלשה משלם שלשה'
שנים משלם שנים' אחד משלם אחד'
כיצד קטע ידו או רגלו או אצבע
מהם או שסימא עינו משלם חמשה
נזק צער ריפוי בושת שבת'. הכהו
על ידו ונפחה וסופה לחזור על עמדה
וירדה וסופו לראות משלם ארבעה'
צער ריפוי שבת ובשת. הכהו על
ראשו ונפח' משלם שלשה' צער
ריפוי ובשת. הכהו במקום שאינ'
נראה כגון על ברכו או על גבו מש'
משלם שנים צער וריפוי. הכהו
במטפחת שבידו או בשטר וכיוצא
בהן נותן את הדמי הבשת בלבד.
כואו בשפוד או במסמר על עינו
במקום שאינו עושה חבורה ולא מ'
מעכב את המלאכה משלם את הצער
בלבד. השקהו סם או סכו סם ושנה
מראה עורו משלם לרפוי בלבד עד
שיחזור מראהו כמו שהיה. אסרו
בחדר נותן לו דמי שבת בלבד וכן כל
כיוצא באלו. המגלח שער ראש
חבירו נותן לו דמי בושתו בלבד ומב'
שסופו לחזור. גלחו בסם או שהכוהו
עד שאין סופו השער לחזור חייב ב'
בחמשה דברים שהרי ראשו יתחמם
מן הכויה או מן הסם ומצטער חש
בראשו נותן לו שבת שהרי הוא ראוי
לרקד ולנגן בראשו כשעת רקוד ונ'
ונמצא בטל ממלאכה זו. בשת של'
שאין לך בשת גדול מזה. הרי לחי
של המחוסר את חבירו אבר שאינו
חוזר חייב בכל החמשה דברים אפ'
ואפילו העלו שנו חייב בכל שאי א'
אפשר שלא יחלה עד שעה אחת
אע"פ שהשן אין לה רפואה. בשר ה'
השנים יש לה רפואה. ואפילו כשעה
מצער בשרו חייב בחמשה דברים
שהעור אינו חוזר ולא נעשה עלקת
לפיכך החובל בחבירו וקרע העור
והוציא ממנו דם חייב בחמשה.
המבעית את חבירו אע"פ שחלה מן
הפחד הרי זה פטור מדיני אדם וחיי'
בדיני שמים והוא שלא נגע בו אלא
צעק מאחוריו או נראה לו באפלה
וכן כל כיוצא בזה. וכן אם צעק ב'
באזנו וחרשו פטור בדיני אדם וחיי'
בדיני שמים. אחזו ותקע באזנו ב'
וחרשו או שנגע בו והרתיעו בעת ג'
שהבעיתו או שאחזו בבגדו וכיוצ'
באלו חייב בתשלומין. ויראה לי
שהנחבל שאמ' נתחרשתי או נסמית
עיני והרי הוא אינו שומע או אינו
רואה אינו נאמן שהרי אנו יכו' מ'
מכירין הדבר שיראו עדים ואינו
נוטל עד שיבדק זמן מרובה ויהיה
מוחזק שאובד מאור עינו או נתחרש
ואחר כך משלם זה. כמה הוא הצער
הכל לפי הנזק. יש אדם שהוא רך
ועונג ביותר ובעל ממון ואלו נתנו
לו ממון הרבה לא היה מצטער כל'
מעט. ויש אדם שהוא עמו

וחזק ועני ומפני זה אחד מצטער
צער הרבה ועל פי הדברים האלה או׳
אומדין ופוסקין הצער ׃ כיצד
משערין מקום שחסרו אבר או
שקטע ידו או אצבעו אומדין כמה
אדם רוצה ליתן מן קטוע אבר זה
בסייף או בסם וגזר המלך לקטוע
את ידו או את רגלו אומדין מה
יש בין זה לזה ומשלם החובל ׃
כיצד משערין את השבת אם לא
חסרו אלא חלה ונפל למשכב או
שנעבתה ידו וסופה לחזור נותן לו
דמי שבתו של כל יום ויום כפועל בטל
של אותה מלאכה שבטל הימנה ׃
ואם חסרו אבר שקטע ידו שהוא
הנזק ושבת רואין אותו כאלו שומר
קשואין בכל יום ועושין חשבון
בתוך ימי חליו ונותן לו ׃ וכן אם
קטע ידו או רגלו רואין אותו כאלו
על הפתח ׳סימא את עינו רואין אותו
כאלו הוא טוחן ברחים ׳וכן כל כיוצ׳
בזה ׃ הכה חברו על אזנו או
ואחזו ותקעו וחרשו נותן לו דמי
כולו שהרי אינו ראוי למלאכה כלל ׃
סימא את עינו ולא אמדוהו והחרישו
חרשו הואיל ולא אמדוהו כלל נזק
ונזק נותן לו דמי כולו ׳אמדוהו לכל
נזק ונזק ואחר כך אמדוהו לדמי
כולו ׳אין גובין ממנו אלא דמי כולו
בלבד ואם תפס אבר ואבר ודמי
כולו אין מוציאין מידו ׃ כיצד
משערין הרפוי אומדין כמה אדם
יחיה אדם זה מחולי זה וכמה הוא
צריך ונותן לו מיד ואין מחייבין
אותו ליתן דבר יום ביומו ׃ ודבר
זה תקנה הוא למזיק ׳וכן השבת
אומדה ונותן לו הכל מיד ואם היה
מתגלגל בחליו והולך ומאריך החולי
יותר על מה שאמדוהו אינו מוסיף

ראוי״ט והיו רק
רק כי עכן
חיש שרשר ול
ושנד הת...
כחיש סופי או
עקב ...
שוי השמיע
ומפסר ...
זה סם הריעת

לו כלום ׃ וכן אם הבריא מיד אין פ׳
פוחתין ממה שאמדוהו ׃ בד״א
כשירצה המזיק תקנה זו ׳אבל אם
אמ׳ המזיק אין דעתי בתקנה זו אנ׳
אלא ארפאהו דבר יום ביומו שומעי׳
לו ׃ אמ׳ לו פסוק עלי ותן על ידי
ואני ארפא את עצמי אין שומעין
לו שהרי אומ׳ לו שמא לא תרפא
ותחזיק אני את עצמי מזיק אלא
נותן לו דבר יום ביומו פוסק לו על הכל
ונותן הרפוי על ידי ב״ד ׃ אמ׳ לו המזיק
אני ארפאך או יש לי רופא אחד
לא רפאו סתם אין שומעין לו אלא
מביא רופא אומן ומרפאהו בשכר ׃
הרי שלא פסק עמו אלא היה מרפאו
יום יום ועלו צמחין מחמת המכה
או נסתרה המכה אחר שחייתה
חייב לרפאותו וליתן לו דמי שבתו ׃
עלו צמחים שלא מחמת המכה
חייב לרפאותו ואינו נותן לו דמי ש׳
שבתו ׃ עבר על דברי רופא וה׳
והכביד החולי אינו חייב לרפאותו ׃
כשפוסקין ב״ד על המזיק ומחייבין
אותו לשלם גובין מיד הכל ׳ואין ק׳
קובעין לו זמן כלל ׳ואם בבשת בלבד
נתחייב קובעין לו זמן שהרי לא
חסרו ממון ׃

פרק שלישי

כיצד
משערין הבשת ׳הכל לפי המבייש
והמתבייש ׳אינו דומה מתבייש מן
הקטן למתבייש מן הגדול ומכובד
שבושתו של זה קל ובושתו של זה
מרובה ׃ המבייש את הערום
או מי שהוא במרחץ פטור ׃
נשבה הרוח והגביה שוליו על פניו
והרי הוא ערום והוסיף זה בהפש׳
בהפשטתו חייב בבשת ׳ואינו דומה

מבייש זה למבייש בבגדיו ׃
המבייש את הישן חייב בבשת ׳ואם
מת מתוך שנתו ולא הקיץ ולא ה׳
הרגיש בזה שביישו אין גובין בשת
זה מן המבייש ׃ ואם תפסו היו׳
היורשין אין מוציאין מידם ׳המבי׳
את השוטה פטור ׃ והמבייש
את החרש חייב ׃ והמבייש את
הגר ואת העבד חייב ׃ המבייש
את הקטן אם כשמביישין אותו
נכלם חייב ׃ ואם אינו נכלם פטור
ומכל מקום אינו דומה המבייש
את הקטן למבייש את הגדול ׳ולא
המבייש את העבד למבייש בן חורין ׃
ולא המבייש החרש למבייש את
הפקח ׃ המבייש את חברו בדברים
או שרקק בבגדיו פטור מן התשלומי׳
ויש לב״ד לגדור בדבר בכל מקום ובכל
זמן כמו שיראו ׃ ואם בייש תלמי׳
חכם חייב לשלם לו בשת שלימה אפי׳
על פי שלא ביישו אלא בדברים ׳כבר
נפסק הדין ׳שכל המבייש תלמיד
חכם אפילו בדברים קונסין אותו
וגובין ממנו משקל שלשים וחמש
דינרין מן הזהב שהוא משקל תש׳
תשעה סלעים פחות רביע וקבלה
היא בידינו שגובין קנס בכל מקו׳
בין בארץ בין בחוצה לארץ ׃
ומעשה היה אצלנו כבר בספרד
ויש תלמידי חכמים שהיו מוחלין
על זה וכן נאה להם ׳ויש שתובע
ועושין פשרה ביניהם ׳אבל הדין
אומ׳ למבייש חייב אותה ליתן לו ל״ה
ליטרין זהב ׃ אע״פ שהמבייש שאר
העם פטור מן התשלומין ׳עון
גדול ואינו מחרף ומגדף מלבישו
אלא רשע שוטה ׃ ואמ׳ חכמים
הראשונים שכל המלבין פני אדם
כשר מישראל אין לו חלק לעולם הבא ׃

וכן סתם הא
משמע ולשון
עב

החובל

כחטל דההוא
... כר יוסי
...
שמיא קומי
...
ליטר זהב

יש הכאות שיש בהן בושת ומעט
ואין בהן נזק וכבר פסקו להם חכמי
ראשונים קצובים וכל המכה חבירו מ׳
מהם הכאות משלם אותו הממון ::
ואין הקצוב הזה אלא הצער שבת ובשת
בין צריך לרפואה ושבת בין לא צריך
בזה הרי זה משלם :: וכמה הוא משל׳
הבועט בחבירו ברגלו משלם חמשה
סלעים. הכהו בארכובתו משלם
שלשה סלעים. קבץ אצבעותיו כמו
אוגד אגודה והכהו בידו כשהיו כמו
אגודה משלם שלש עשרה סלעים.
תקע את חבירו בכפו נותן לו סלע. ס׳
סטרו על פניו נותן לו חמשים סלעים.
סוטר באחת מידיו משלם מאה ס׳
סלעים. וכן אם צרם באזנו או תלש
בשערו או רקק והגיע הרוק בבשרו.
או העביר טליתו מעליו ופרע ראש
האשה מאה סלעים. וכמה הוא מ׳
משלם על כל מעשה ומעשה ::
כיצד הרי שבעט בחבירו ארבע בע׳
בעיטות אפילו זו אחר זו משלם כ׳
עשרים סלעים. סטרו על פניו שנ׳
סטירות משלם מאה סלעים וכן כ׳
בשיעור :: כל אלו הסלעים וכסף
ארץ ישר׳ בזמנו הזמן שהיו בכל
סלע חצי דינר כסף ושלשה דינרין וא׳
ומחצה נחשת לפיכך מי שנתחייב
בהכאות אלו חייב לשלם מאה סלע׳
הרי זה משלם שנים עשר סלעים ו׳
ומחצה כסף נקי :: בד״א במוכבד
אבל אדם שהוא מבוזה אינו מקפיד
בכל אלה הדברים ומעטו בהן אינו נוטל
אלא לפי מה שראוי וכמו שיראו
הדיינין שהוא ראוי ליטול לפי שיש
בני אדם כעורין שאינן מקפידין כ׳
על בשתם וכל היום מבזים עצמם
דרך בזוי דרך שחוק וקלות ראש כ׳
או כדי ליטול פרוטה אחת מן הלצן

המשחקים עמהם ::

פרק רביעי :

הנוגף
את האשה ויצאו ילדיה אף על פי
שלא נתכוון חייב לשלם דמי וולדות
לבעל ונזק וצער לאשתו :: דמי
וולדות כיצד שמין האשה כמה
היתה יפה עד שלא ילדה וכמה היא
יפה עכשיו ונותנין לבעל. את הבע׳
נתמנו ליורשין. ואם נגפה אחר מי׳
מיתת הבעל אף דמי וולדות לאשה ::
היתה משוחררת והגר החובל בה כ׳
בחיי הגר נותן דמי וולדות לבעל. את
הגר פטור. ואם חבל בה אחר מיתת
הגר זכתה היא בדמי וולדות ::
היתה שפחה או גויה בשעת הריון
ובשעת נגיפה נשתחררה או נתגייר׳
הרי דמי וולדות שלה. הנוגף אינו
ומשלם דמי וולדות :: המכה את
האשה ויצאו ילדיה ומתה אע״פ
שהיה שוגג אובד ומתה לא עשה
בהן חבורה הרי פטור מן התשלומין
ואינו משלם כלום. שנ׳ ולא יהיה
אסון ענוש יענש. לא חלק הכתוב
בין שוגג למזיד בדבר שיש בו מיתת
ב״ד לפוטרו מן התשלומין :: בד״א
שנתכוון לאשה. אבל אם נתכוון לה׳
לחבירו ונגף האשה אע״פ שמתה
הואיל והמיתה בלא כוונה להכות
הרי זה שאינו בן מיתה בדבר שנ׳
שיש בו מיתת ב״ד בין בשוגג בין
במזיד לפוטרו מן התשלומין ::
החובל חבירו ביום הכפורים
אפילו במזיד חייב בתשלומין אע״פ
שעבר עבירה שהוא חייב עליה מ׳
מלקות והרי כל המחוייבין מלקות
ותשלומין לוקה ואינו משלם שנ׳
שאין אדם לוקה ומשלם כך הם

הדברים בכל חוץ מחובל בחבירו ש׳
שהוא בפירוש שהרי זכתה לו ת׳
תורה חובל בחבירו בתשלומין שנ׳
רק שבתו יתן :: החובל בעבד כנ׳
כנעני שלו פטור. בעבד עברי שלו
חייב בכלן חוץ מן השבת :: החובל
בעבד כנעני של חבירו רבו של עבד
נוטל חמשה דברים ואפילו צערו
בסס ונתרפא מהרה הרי כל רפואת
לרבו :: כל עבד שיצא לחירות
ועדיין לא הגיע גט שחרור לידו
קנס. ואחרים שחבלו בו אינן כ׳
יכולין להוציא מהן לפי שעדיין
לא גמר שחרורו ולא האדון יכול
להוציא מהן שהרי לא נשאר לו
בו קנין :: לפיכך המפיל שן עבדו
ואחר כך סימא את עינו יוצא ב׳
בשינו ואינו נותן לו דמי עינו. ואם
תפס אין מוציאין מידו :: מי
שחציו עבד וחציו בן חורין ש׳
שביישו את אדם או נגפו או נגחו
שור וכיוצא בו אם ביום זה ליום
רבו לרבו. ביום של עצמו לעצמו ::
החובל בעבד עברי של חבירו ה׳
חייב בחמשה דברים ויולקח בהן כ׳
קרקע ורבו אוכל פירותיהן. וכשיצא
העבד לחירות תצא השדה מתח׳
יד רבו :: הזיקו הזיק שאינו מ׳
מעכב מלאכה כלל כגון שקטע ראש
אזנו או ראש חוטמו הכל לעבד
ואין לרבו הפירות :: החובל בבת
קטנה של אחרים אם נזק הפוחת
ממנה מכספה הרי הוא של אב. ואם
שבתה לאב שהרי מעשה ידיה וא׳
ומכירתה לאביה. וכל צער רפוי לה
ובשת הרי הוא שלה. וכן נזק שאינו
פוחת מכספה הרי הוא שלה.
וכן החובל בבתו משלם צער רפוי
ובשת :: החובל באשת השבת והרפ׳

לבעל והצער שלה והבשת והנזק
אם בגלוי הוא כגון שחבל בפניה
או בידיה ובזרועותיה השליש שלה
ושני שלישים לבעל ואם בנסתר הוא
הנזק השליש לבעל ושני שלישים
לאשה של בעל נותנין לו מיד ושל
אשה יקח בהן קרקע והוא אוכל פי'
פירותיה בד"א שחבל בה אחר
אבל הבעל שחבל באשתו חייב לשלם
לה מיד כל הנזק והצער והבשת ש'
שלה ואין לבעל בהן פירות ואם רצה
ליתן הדמים לאחר נותנת ובזה
הורו הגאונים הבעל מרפא אותה
כדרך שמרפאין כל חולה והמזיק
אשתו בתשמיש המטה חייב בנזקיה
האשה שחבלה בבעלה אם היה
לה תוספת בכתובתה מחייבין אותה
למכור התוספת לבעלה בטובת הנאה
וגובה ממנה אם רצה הבעל ואם רצה
לגרשה ולגבות מן הכל גובה ואם לא
היה תוספת יוצאה בכלה ומוכר לו עיקר
כתובתה שאסור לאדם לשהות אשתו
שעה אחת עם אשתו בלא כתובה
כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה
ואם רצה הבעל כותב כמו חבלה
או מגרשה ונוטל מכתובתה הראוי
לו החובל בבניו הגדולים אם
אינם סומכין על שלחנו נותן להם
מיד והקטנים יקח בהן קרקע כנזק
בנזקם והן אוכלין פירותם וכן הדין
באחרים שחבלו בהן ואם היו סומכין
על שלחנו וחבל בהן פטור בין שהיו
גדולים בין קטנים ואם חבלו בהן
אחרים בגדולים יתן בקטנים יקח
בהן קרקע והן אוכלין פירותיהן עד
שיגדילו חרש שוטה וקטן
החובל בהן חייב והם שחבלו באחרי'
פטור אע"פ שנשתפה השוטה
ונתפקח החרש והגדיל הקטן אין

חייבין לשלם שבשעה שחבלו אינן
בני דיעה העבד והאשה
פגיעתן רעה החובל בהן חייב והם
שחבלו באחרים פטורין אבל משלמין
לאחר זמן אם נתגרשה או מת בעלה
או נשתחרר העבד שהרי בני דיעה
הן והרי הן כבעל חוב שאין לו מה
יגבה שאם העשיר חייב לשלם ע'
עבדו של אדם כנענים ובהמתו ממונו
כיצד הרי שהניח גחלת על לב ע'
עבדו של חבירו ומת או דחפו לים או
לאש והוא יכול לעלות משם ולא עלה
ומת פטור מלשלם ואם עשה
כן לבהמת חבירו חייב בכל' הניח
לו הגחלת על בגדו ונשרף שהוא ח'
חייב לשלם וכן כל כיוצא בזה

פרק חמישי

אסור
לאדם לחבול בין בעצמו בין בחבירו
ולא החובל בלבד אלא כל המכה אדם
כשר מישראל בין גדול בין קטן בין איש
בין אשה דרך נציון הרי זה עובר בלא
תעשה שנ' פן יוסיף להכותו אם כך
הזהירה תורה שלא תוסיף על מכת ה'
החוטא קל וחומר למכת הצדיק ואפלו
להגביה יד על חבירו אע"פ שלא הכהו
הרי זה רשע המכה את חבירו ל'
הכוה שאין בו שוה פרוטה לוקה ש'
שהרי ישנו במקצת מעות וגו' ש'
שהכה את ישראל חייב מיתה שנ' ויפן
כה וכה ויך את המצרי וגו' קנס קנסו
חכמים לאלו השוטים בעלי זרוע ש'
שיהיה הנחבל נאמן ונשבע ונוטל
שוה חבל בו חבל זה ונוטל מה
שראוי לו והוא שיהיה שם עדים
כיצד היו שנים מעידים אותו שנכנס
לתוך ביתו שלם ויצא חבול ולא ראוהו
בשעת שחבל והוא אומר לא חבלתי

והלה אומר אתה חבלת בי הרי זה נשבע
ונוטל בד"א כשהיתה המכה במקו'
שאי אפשר להכותה לעצמו אבל ש'
שהיה במקום שאפשר שזה
הנחבל אומר לו לחבול בו ולהתרעם על
אחר אבל אם אין שם אחר וה'
והיה המכה במקום שאינו יכול
לעשותה בעצמו כגון שהיתה ה'
נשיכה בין כתפיו וכיוצא בזה הרי
זה נוטל בלא שבועה הודה
החובל שהוא חבל משלם חמשה
דברים שהרי העדים היו שם שנכנ'
לתוך ביתו שלם בשעת חבול ויצא
חבול ואם לא היו שם עדים כלל ה'
והוא אומר חבלת בו והודה לו מעצמו
פטור מנזק וצער וחייב בשבת ה'
ורפוי ובשת כפי עצמו לפיכך אם
כפר ואמר לא חבלתי נשבע שבועת
היסת ולמה משלם אדם על פי עצמו
שלשה דברים אלו שהשבת ורפוי
ממון הוא ואינו קנס שאם לא יתן
לו הרי חסרו ממון שהרי מתרפא
בו ובטל ממלאכתו והבשת לא חס'
הגיעה לו אלא בשעה שהודה בפני
שחבל בו שהנחבל שחבל בו אדם
אין לו בשת והודיתו שהודה בבר'
היא שביישה אותו ומציאות לומר
שאין הפרש בבשת בין בשת המגע
לו אם חבל בו בפני אחרים ובין בשת
שהגיעה לו בשעה שהודה בפני
אחרים שחבל בו לפיכך משלם ה'
לאדם בשת על פי עצמו אינו דומה
מזיק את חבירו בגופו למזיק את ה'
ממונו שהמזיק ממון חבירו כיון
שהוא חייב נזק שלם נתכפר לו
אבל החובל בחבירו אע"פ שנתן
לו חמשה דברים אין מתכפר לו
ואפלו הקריב כל אילי נביות אין
מתכפר לו ולא נמחל העון עד שיב'

שיבקש ממנו הנחבל וימחול לו ׳ ואסור
לחבול הנחבל להיות אכזרי ׳ ולא ימחול
לו ׳ ואין זו דרך זרע ישר׳ אלא כיון
שבקש ממנו החובל ונתחנן לו פעם
ראשונה ושניה וידע שהוא שב
מחטאו ונחם על רעתו ימחול לו ׳
וכל הממהר למחול הרי זה משובח ׳
ורוח חכמים נוחה הימנו ״ ואין
יש הפרש בין נזקי גופו לנזקי ממונו ׳
שהאומ׳ לחבירו סמא את עיני ׳ קטע
את ידי על מנת שאתה פטור הרי
זה חייב בחמשה דברים ׳ שהדבר
ידוע שאין אדם רוצה בכך ׳ אבל
האומ׳ לחבירו קרע את כסותי ׳ שבר
את כדי על מנת שאתה פטור ׳ הרי
זה פטור ׳ ואם אמ׳ לו על מנת שאת׳
פטור הרי זה חייב לשלם אף על פי
שהרשהו להשחית ״ בד״א כשמסר
הכלים לידו תחלה בתורת שימור ׳
ואם כגון שהיה שואל או מופקד
אצלו ואמ׳ לו שבר וקרע ועשה כן ח׳
חייב לשלם עד שיאמ׳ לו על מנת ש׳
שאתה פטור ׳ אמ׳ לו קח כלי זה ושבר
בגד זה וקרעו הרי זה פטור ׳ האומ׳
לחבירו שבר כלי של פלוני על מנת ש׳
שאתה פטור ועשה הרי זה חייב
לשלם ״ בין ואמ׳ לו סמא עין של
פלוני על מנת שאתה פטור ואע״פ
שהעושה החייב לשלם הרי זה האומ׳
לו שותפו בעון ורשע שהרי הכשיל
עור וחזק ידי עוברי עבירה ״

פרק ששי

המזיק
ממון חבירו חייב לשלם נזק שלם בין
שהיה שוגג בין שהיה אנוס הרי
זה כמזיד ׳ כיצד נפל מן הגג ושבר
כלים או נתקל כשהוא מהלך ונפל
על הכלי ושברו חייב נזק שלם ׳ שנ׳
ומכה בהמה ישלמנה ׳ לא חלק הכתוב
בין שוגג למזיד ׳ ואחד ההורג בהמת
של חבירו או השובר כליו או קורע
בגדיו או קוצץ נטיעותיו ׳ והכל
דין אחד הוא ׳ בד״א ברשות הניזק ׳
אבל ברשות המזיק אינו חייב לשלם ׳
אלא אם כן הזיק בזדון ׳ אבל בשגגה
או באונס פטור ׳ וכן אם היו שניהם
ברשות או שניהם שלא ברשות ׳
והזיק אחד מהם שלא בכונה פטו׳ ״
היה עולה בסולם ונשמטה ש׳
שליבה מתחתיו ונפל והזיקה אם
לא היתה מהודקת וחזקה חייב ״
ואם היתה חזקה ומהודקת או
שהתליעה הרי זה פטור ׳ שזו מכה
בידי שמים היא ׳ וכן כל כיוצא בזה
וכל אלו הדברים ברשות הניזק ׳
אבל ברשות המזיק פטור עד שית׳
שיתכוין להזיק כמו שביארנו ״
מי שמילא חצר חבירו כדי יין או ש׳
שמן אפילו הכניסן ברשות ואף לא
קבל עליו בעל החצר לשמור הרי זה
יוצא ונכנס כדרכו וכל שישתבר
מן הכדים בכניסתו וביציאתו הרי
זה פטור עליהם ״ ואם שברן בכוונה
אפילו הכניסו בעל הכדים שלא בר׳
ברשות הרי זה חייב לשלם ׳ וכן כל
כיוצא בזה ״ שור שעלה על
גבי חבירו להורגו ברשות המזיק ש׳
שהוא בעל התחתון בין שהיה תם
בין שהיה מועד ובא בעל התחתון
ושמט שורו ונפל העליון ומ׳
ומת הרי זה פטור ׳ דחפו לעליון אם
היה לו לשומטו ולא שמטו חייב ״
יכול לשומטו הרי זה פטור ״
שנים שהיו מהלכין ברשות הרבי׳
זה בא בחביתו וזה בא בקורתו ׳ ונ׳
ונשברה כדו של זה בקורתו של זה
פטור שלזה רשות להלך ולזה רשות
להלך ׳ היה בעל הקורה ראשון ובעל
חבית אחרון ונשברה חבית בקורה
פטור ׳ ואם עמד בעל הקורה לנוח
מכובד משאו חייב ׳ ואם הזהיר
בעל החבית ואמ׳ לו עמוד לכתף חייב ׳
עמד לתקן משאו הרי הוא כמהלך
ופטור ׳ ואע״פ שלא הזהיר בעל החבי׳
שהאין טרוד בדרכו ״ היה בעל
חבית ראשון ובעל הקורה אחרון
נשברה חבית בקורה חייב שזה מ׳
ששברה כמו ששברה בכונה ׳ ואם
עמד לנוח פטור ׳ ואם הזהיר בעל
הקורה ואמ׳ לו עמוד חייב ואם עמד
לתקן משאו אע״פ שלא הזהיר בעל
הקורה הרי הוא חייב ״ וכן זה בא
בכדו וזה בא בפשתנו ׳ וכן כל כיוצ׳
בזה ״ שנים שהיו מהלכין בר׳
ברשות הרבים אחד רץ ואחד מהלך
והוזק אחד מהן בחבירו שלא בכונ׳
זה הרץ חייב מפני שהוא משנה
ואם היה ערב שבת בין השמשות
פטור ״ מפני שהוא רץ ברשות כד׳
שלא תכנס שבת והוא עדין פנוי ׳ היו
שניהם רצין והזיקו זה בזה שניהם
פטורין ׳ ואפילו בשאר הימים ״
אחד המזיק בידו או שזרק אבן או ח׳
שירה חץ והזיק בו או שפטר מים
על חבירו או על הכלים והזיק או ש׳
שרק או נע והזיק בכחו ומעין כח׳
שהולך מכחו הרי זה כמזיק בידיו ׳
והם תולדותיו של אדם אבל אם בנה
הרוק והכיח על הארץ ואחר כך
נתקל בה אדם הרי זה חייב משום ב׳
בורו ׳ לפי שתקלת בור היא כמו ש׳
שביארנו ״ לוטש שהיה מכה
בפטיש ויצא גץ מתחת הפטיש
ויצא והזיק הרי זה חייב כמי שזו׳
שזרק חץ או אבן ״ וכן הבנאי ש׳
שקיבל עליו הכותל לסתרו ושברו

את האונס אם הזיק חייב. ואם לא
היה סותר מצד אחד ונפל מצד
אחר פטור. ואם מחמת המכה הוא
חייב שזה כמו חץ והזיק בו הוא..

הכונס בהמת חבירו בחמה אף
שנפלה ומתה מאליה עד שלא
שמתה בחמה. או שהניח בהמה
ונעלם עליה המקום כדי שלא תמ׳
תמצא על עד שהקפתה חמה חייב
לשלם. וכן כל כיוצא בו.. שנים
שהמיתו בהמה כאחת או שברו כ׳
כלי כאחת משלשין ביניהם..

חמשה שהניחו חמש חבילות על
הבהמה ולא מתה ובא זה והניח
חבילתו עליה ומתה. אם היתה ב׳
בהמתו מהלכת כאותן חבילות כ׳
ומשהוסיף זה עמדה ולא הלכה ה׳
האחרון חייב. ואם מתחלה לא ה׳
היתה מהלכת האחרון פטור. ואם
אין ידוע כולם משלמין בשוה. וכן
חמשה שישבו על הכסא ולא נש׳
נשבר. ובא אחרון וישב עליה ונשב׳
ואע״פ שהיה ראוי בהם לישבר קו׳
קודם שישב האחרון וקירב שבירת
האחרון חייב שהיה אומ׳ לו אלמלא
נסמכת עלינו עומדים היינו קודם
שישבר. ואם ישבו כאחת ונשבר
כולם חייבים. וכן כל כיוצא בזה..

אדם ושור שדחפו בהמה לתוך
כלים. או בהמת פסולי המוקדשין
לבור והוזק הנדחף לבור או שמתו
נשתברו הכלים לענין נזקי אדם
או הזיק בהמה שלשתן חייבין..
הדוחף ובעל השור ובעל הבור ומ׳
ומשלשין ביניהן לענין המיתה
ולענין ד׳ דברים חייב אדם. ובעל
הבור פטור לענין כופר. ולענין
של עבד בעל השור חייב ובעל ה׳
הבור פטורין לענין כלים ופסולי ה׳
המוקדשין אדם ובעל השור חייבין
חייבין ובעל הבור פטור..

פרק שביעי

המזיק
ממון חבירו הזיק שאינו ניכר הואיל
הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפ׳
נפסלה צורתו הרי זה פטור מן ה׳
התשלומין דין תורה. אבל מדברי
סופרים אומר הואיל והפחית דמ׳
דמיהן הרי זה חייב ומשלם מה ש׳
שהפחית מדמיהן. כיצד הרי שטמ׳
שטמא אוכלין של חבירו או דמע
פירותיו או ערב טפת יין נסך בתוך
יינו שהרי אסר עליו הכל.. וכן
כל כיוצא בזה. שמין מה שהפסיד
ומשלם כדין שלם מן היפה שבנכ׳
שבנכסיו כדרך כל המזיקין..
ודבר זה קנס הוא שקנסוהו חכמ׳
כדי שלא יבא כל אחד ואחד מן ה׳
המשחית. והולך ומטמא טהרות
של חבירו ואומ׳ אם מת זה שהזיק
הזק שאינו ניכר אין גובין הנזק
מנכסיו שלא קנסוהו חכמים אלא
זה שעבר והזיק. אבל היורש ש׳
שלא עשה כלום לא קנסוהו..
וכן המזיק הזיק שאינו ניכר בשוגג
או באונס פטור שלא קנסו חכמ׳
אלא המתכוין להזיק מדעתו..
הכהנים שפגלו המזבח במזיד
חייבין לשלם בשוגג פטור.. וכן
העושה מלאכה בפרת חטאות
ובמי חטאות במזיד חייב לשלם בש׳
בשוגג פטור.. הכונס פרה
למרבק כדי שתרבק ותדוש והפסיד
דעתו ממי חטאות פטור מדיני
אדם וחייב בדיני שמים..
המנסך יינו של חבירו לע״ז ולא
נאסר היין שאין אדם אוסר דבר
שאינו שלו. ואם היה לו בו
שותפות או שהיה משומד הרי הוא
כמו אם התרו בו וקבל התראה שה׳
שהרי משומד הוא שאינו אוסר
היין וחייב לשלם. והיאך יתחייב
זה לשלם והרי הוא מתחייב בנפש׳
מפני שמשעת שהגביהו חייב לשלם
ואינו מתחייב בנפשו עד שינסך
כל הגורם להזיק ממון משלם
מן היפה שבנכסיו כשאר המזיקין
ואע״פ שאינו הוא המזיק זה הנזק
עצמו כאחרונה הואיל והוא גרם
הראשון חייב.. כיצד הזורק
כלי שלו מראש הגג על גבי כרים ו׳
וכסתות. ובא אחר וקדם וסלק המ׳
הכרים מעל הארץ ונחבט הכלי ו׳
ונשבר חייב נזק שלם כאלו שברו
שברו בידו שסילוק הכרים והכסת׳
גרם לו שישבר וכן כל כיוצא בזה..
הזורק כלי של חבירו מראש ה׳
הגג על גבי כרים וכסתות של בעל
הכלי והסיר הכרים הזורק חייב שהוא
הוא הגורם הראשון לשבירת כלי..
ואם קדם אחר וסלקו שניהן חייבין
הזורק והמסלק ששניהם גרמו לאבד
ממונו של זה.. וכן השורף שטרו
של חבירו חייב לשלם כל החוב שהיה
בשטר שאע״פ שאין גוף השטר
ממון הרי גרם לאבד הממון ובלבד
שיודה לו המזיק ששטר מקויים
היה כך וכך היה כתוב ומחמת שש׳
ששרפו הרי אינו יכול לגבות את
החוב. אבל אם לא הודה לו הרי זה
אינו משלם אלא דמי הנייר בלבד.
וכן ראובן שהיה נושה בשמעו׳
ומכר לו השטר וחזר אחר שמכרו
ומחלו לשמעון הרי זה נפטר שמע׳
שמעון מזה שיתכזר פקדונו ונת׳
ונתחייב ראובן לשלם ללוי כל מה ש׳

שבשטר שהרי גרם לו לאבד השטר
והרי הוא כמי ששרפו. וכן אם
מחלו יורשי ראובן משלם המוחל את
היפה שבנכסיו. וכן העושה
עבדו אפותיקי וחזר ושחררו חייב
המשחרר לבעל החוב שהרי הפקיע
שעבודו וגרם לאבד ממונו וכופין
בעל חוב גם הוא לשחרר העבד
כדי שלא יפגע בו ויאמר עבדי
אתה. וכן המחתה משבע חברו
ונתגלגל ויצא לים חייב לשלם. וכן
המחריש אזן הפרה חייב לשלם שהרי
גרם לפחות דמיה. וכן המזיק
דברי חברו והעביר צורתו חייב לשלם
משום גורם וכן כל כיוצא בזה מאלו
הדברים. הזורק כלי מהגג לארץ
ולא היה תחתיו כרים וקדם אחר וכו׳
ושברו במקל כשהוא באויר קודם
שיגיע לארץ הרי זה פטור מאחר
שלא שבר אלא כלי שסופו להשבר
מיד בודאי ומיעוטו כשובר כלי שבור
ואין זה כגורם וכן כל כיוצא בזה
פטור. שור שהיה עומד
להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות
ואחר מפני שהיה עומד לקריבה
מפני שהוא מזיק את הרבים וקדם
אחר ושחט שור זה וקנס אותו לא
שלא מדעת בעלים חייב לשלם לב׳
לבעליו כמו שיראו הדיינין שהרי
הפקיען מלעשות מצוה. ואם
טען ואמ׳ אותה אמרתי להורגו ול׳
ולקברו הואיל והוא עומד לכך פטור.
וכן מי ששחט חיה ועוף ובא
אחר וכסה את הדם שלא מדעת הש׳
השוחט חייב ליתן לו כמה שיראו
הדיינין. ויש מי שהורה שנותן
קנס קצוב והוא עשרה זהובים.
וכן אחר שקדם וחטף מצוה מחבירו
מלעשות מצות עשה שהן מצוין

לעשותה וקדם אחר ועשאה משלם
לבעלים עשרה זהובים. שאין
למזיק פירות כדרך ששמין לאדם
הזיק ממונו. כיצד הרי שהזיק
בהמת חברו או שבר כלי שמין כמה
היתה הבהמה שוה וכמה הנבלה
שוה. וכמה היה הכלי שוה כש׳
כשהיה שלם וכמה שוה עתה ומ׳
ומשלם הפחת ונזק עם הנבלה או
או הכלי שבר שאם שבורין כשוה
דין המזיק דין אחד הוא. דרך
ענבים של חברו שאין לו הזיקו ו׳
וכן כל כיוצא בזה. כשמגבין הפחת
מן המזיק גובין מן המטלטלין ש׳
שלו. ואין לו מטלטלין גובין מן הק׳
היפה שבנכסיו. וכן האונס
והמפתה והמוציא שם רע כולן מן
היפה אשר בנכסיהן גובין מהן.
כל המזיק ממון חברו ואינו יודע
מה הזיק הרי הניזק נשבע בתקנת
חכמים ונוטל כמו הנגזל והוא שיט׳
שיטעון דברים שהוא אומד בהן
כמו הנגזל. כיצד לקח כיס של
חברו והשליכו לים או לאש או שהכרו
ביד אנס ואבד הכיס ניזק אומר זה
והזהבים היה מלא. והמזיק אומ׳ איני
יודע מה היה בו שמא עפר או תבן
היה מלא. הרי הניזק נשבע בנקיטת
חפץ ונוטל. והוא שיטעון דברים
שהוא אומד בהן או אומר הפקדון
אצלו ודרכו להניחם בכיס וכיוצא בה.
אבל אין דרכו להניחם בכלי זה הוא
פושע בטענו. כיצד הרי שחטף
חמת או סל מלאים ומחופים והשלי׳
לים או שרפו וטען הניזק שמרגליות
היו בתוכו אין נאמן ואין משביעין אותו
על כך שאין דרך בני אדם להניח ב׳
מרגליות בסלים ובחמתות. ואם ת׳
תפס אין מוציאין מידו. ואלו נשבע

שמרגליות היו ונטל מה שיש באלו
וכן כל כיוצא בזה. ידע המזיק
שהכיס היה בו זהובים אבל אינו
יודע כמה והניזק אומר אלף היו
אלף אינו שבועה והוא שיהיה יו׳
אומד שיהיה זה המזיק מחויב
שבועה ואינו יכול לישבע כמו ש׳
שיתבאר בענין הפקדון.

פרק שמיני

המוסר

ממון חברו ביד אנס חייב לשלם מן
היפה שבנכסיו ואם מת גובין אותו
מיורשין כשאר כל המזיקין בין היה
האונס גוי בין היה ישר׳ הרי המוסר
חייב לשלם כל מה שלקח האונס אף
על פי שלא משך המוסר ולא נתן ביד
אלא הראה בלבד. בד״א כשהראה
המוסר מעצמו אבל אם אנסוהו גוים
עד ישר׳ להראות והראה הרי זה פ׳
פטור אף התשלומין ואם משך ונתן
ביד אע״פ שהוא אנוס חייב לשלם.
כיצד הרי שגזר המלך להביא יין או
תבן וכיוצא בהן מדברים אלו ועמד
ואמ׳ הרי יש לפלוני אוצר יין ותבן
במקום פלוני והלכו ולקחו חייב לשלם.
אנסוהו המלך למסור זה עד שיראה
אוצרותיו יין או תבן עד שיראה לו
ממון פלוני שהוא טרח ולא הבין והר׳
והראה לו מפני האונס פטור שאם
לא יראה לו יכהו או ימיתהו.
נשא ממון חברו בידו ונתנו לאנס
חייב לשלם מכל מקום אע״פ שאנסוהו
המלך להביא. בד״א שאנסו להביאו
והביאו חייב בשלא הגיע הממון
לרשות האונס אבל אם אנס שאנס יש׳
ישר׳ והראהו ועמד האונס על הממון
ונעשה ברשות האנס ישר׳ עד שזה
שהוליכו למקום אחר ומפני הוליכו

[illegible]

[illegible]

זה המוסר שהוא פטור מלשלם ש'
שכיון שעמד האנס בעד המוסר
כאילו אבד מאליו שיש בו וכאילו נשרף ״
בעלי דין שהיה מריבה ביניהם
על קרקע או מטלטלין וזה אומר
שלי וזה אומר שלי ועמד אחד מהן
ומסרה ביד גוים מנדין אותו עד
שיחזור הדבר מה שהיה ויסלק
יד האנס מביניהן ויעשו דין כ'
לישר' ״ מי שנתפס על חברו
ולקחו ממנו גוים ממון בגלל חברו
אין חברו חייב לשלם ״ ואם לך מי
שנתפס על חברו ויהיה חברו חייב
לשלם חוץ מהנתפס מפני המס
הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה
או הנתפס על התשורה שנותן כל
איש ואיש למלך כשיעבור עליהם
הוא או חיילותיו הרי זה חייב לשלם
לו והוא שיקחו בפירוש ואינו בגלל
עולם בפני עדים ״ מי שיש
לו עדים שמסר ממון חברו כגון
שהראהו לאנס ונשאו ונתן ביד ולא
ידעו העדים הפסדו במסרותו וכ'
והנמסר טוען כך וכך הפסדתני
והמוסר כופר במה שטוען אם תפס
הנמסר אין מוציאין מידו ואם לא כש'
נשבע בנקיטת חפץ וזוכה במה
שתפס ואם לא תפס אין מוציאין
מן המוסר אלא בראיה ברורה ״
ואין משביעין את המוסר שהוא
מעצמו אלא שבועה חמורה ולא כ'
שבועה היסת מפני שהוא רשע
ואין לך פסול יותר מזה ״ יראה לי
המוסר שאנסוהו האנסים עד שהו'
הביאו ממונו ונתנו ביד האנס שהוא
חייב לשלם ואפילו בן תשלומין הוא
עבד ומשביעין אותו כשיעור הכשר ״
אסור למסור ישר' ביד גוים
בין בגופו בין בממונו ואפילו היה

רשע ובעל עבירות ואפילו היה מיצר
לו ומצערו ״ וכל המוסר ישר' ביד
גוי בין בגופו בין בממונו אין לו חלק
לעולם הבא ״ מותר להרוג המוסר
בכל מקום ואפילו בזמן הזה שאין
דנין דיני נפשות ומותר להורגו ק'
קודם שימסור אלא כשיאמר הריני מוס'
מוסר את פלוני בגופו בין בממונו כ'
ואפילו ממון קל הריני מתיר עצמו
למיתה ״ ומתרין בו ואומ' לו אל תמס'
תמסור ואם העיז פניו ואמר אנו
לא כי אלא אמסרנו מצוה להורגו
וכל הקודם להורגו זכה ״ עשה
המוסר אשר זמם ומסר יראה לי
שאסור להרגו אלא אם כן הוחזק להי
למסור הרי זה יהרג שמא ימסור את
אחרים ״ ומעשים בכל זמן בערי
המערב להרוג המוסרים שהוחזקו
למסור ממון ישר' ולמסור המוסרי'
ביד הגוים להרגם ולהכותם כדי כ'
רשע ״ וכן כל המיצר לצבור מותר ל'
למוסרו ביד גוים להכותו ולאוסרו ו'
ולקונסו ״ אבל מפני צער יחיד אסור למ'
למוסרו ״ ואסור לאבד ממונו של
מוסר אעפ"י שמותר לאבד גופו ״ ראוי
הוא ליורשיו ״ רודף שהיה רודף
אחר חברו להרגו או לדבר עבירה
ושבר כלים בין של נרדף בין של כל א'
אדם פטור מתשלומין מפני שהוא
שהוא חייב בנפשו שכיון שרדף הוא
התיר עצמו למיתה ״ נרדף ששבר
כלים של רודף פטור לא יהא ממונו
חמור מגופו ״ ואם שבר כלי אחרים
חייב שהמציל את עצמו בממון
חברו חייב ״ מי שרדף אחר הרודף
להציל הנרדף והושיעו ושבר כלים
בין של רודף בין של כל אדם פטור
ולא מן הדין אלא תקנה שלא ימנע
מלהציל או יתמהמה ויעיין שיתא'

ספינה שחשבה להשבר מכובד הא'
המשאוי ועמד אחד מהם והקל כ'
ממשאוה והשליך בים פטור שהא'
שהמשאוי שבה כמו רודף אחריהם
להרגם ומצוה רבה עשה שהשליך
והושיעה ״

בריך רחמנא דסייען ״

הלכות רוצח
ושמירת נפש

יש
בכללן שבע עשרה מצות שבעה
מצות עשה ועשר מצות לא תע'
תעשה ״ וזהו פרטן ״
א שלא לרצוח
ב שלא ליקח כופר נפש רוצח אלא יומת
ג להגלות הרוצח בשוגג
ד שלא ליקח כופר ממחוייב גלות
ה שלא ימות הרוצח כשירצח קודם
ו להציל הנרדף בנפשו של רודף
ז שלא לחוס על הרודף
ח שלא לעמוד על דם
ט להפריש ערי מקלט ולכוין להם הדרך
י לערוף העגלה בנחל
יא שלא יעבד באותה קרקע ולא יזרע
יב שלא ישים דמים
יג לעשות מעקה
יד שלא יכשיל תמים בדבר
טו לפרוק עם מי שנכשל בדרך
טז לטעון עמו
יז שלא יניחנו בדרך נבהל במשאו וילך
לו ״ וביאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון

א
הורג נפש אדם מישר' עובר בלא
תעשה שנ' לא תרצח ואם רצח
בזדון בפני עדים מיתתו בסייף שנ'

נקם ינקם. מפי השמועה למדו שזו
מיתת סייף. בין הרג חברו בברזל בין
שרפו באש מיתתו בסייף. ומצוה
ביד גואל הדם להמית את הרוצח. ש'
שנ' גואל הדם ימית את הרוצח. וכל
הראוי לירושה הוא גואל הדם. ואם לא
רצה גואל הדם או שלא היה יכול ל'
להמיתו או שאין לו גואל הדם. בית
דין ממיתין הרוצח בסייף.
אב שהרג את בנו ואם היה לנהרג בן
הרי זה הורג אבי אביו מפני שהוא
גואל הדם. ואם אין לו בן אין אחד
מן האחין נעשה גואל הדם להרג
את אביו אלא בד"ד ממיתין אותו.
ואחד הזכר ואחד הנקבה במצות
הדם. ומזהירין בד"ד שלא ליקח
כופר מן הרוצח ואפילו נתן כל ממון
שבעולם ואפילו רצה גואל הדם ל'
לפוטרו. שאין נפשו של זה הנהרג
קנין של גואל הדם אלא קנין הקב"ה
ברוך הוא שנ' ולא תקחו כפר לנפש
רוצח. ואין לך דבר שהקפידה תור'
עליו כשפיכות דמים. שנ' ולא תחניפו
את הארץ כי הדם הוא יחניף וגו'.
רוצח שהרג בזדון אין ממיתין
אותו העדים ולא הרואים אותו עד
שיביאו לבד"ד ויעידוהו. שנ' ולא ימות ה'
הרוצח עד עמדו לפני העדה למשפ'.
והוא הדין לכל מחייבי מיתת בית דין
שעברו ועשו שאין ממיתין אותם
עד שיגמר דינם בבד"ד. המצ
שחייב עליו מיתת בד"ד. אבל הרודף
אחר חברו להורגו אפילו היה הר'
הנרדף קטן הרי כל ישר' מצווין לה'
להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו ב'
בנפשו של רודף. כיצד אם הזהירו
והרי הוא רודף אחריו אעפ"י שלא ק'
קבל עליו התראה. כיון שעדין הוא
רודף הרי זה נהרג. ואם יכולין להציל

כרים ואהל סוף פ"ז

בן סורר

בן סורר

באחד מאיברי הרודף כגון שירה ב'
אותו בחץ או באבן או בסייף ויקט'
ויקטעו ידו או ישבר רגלו או יסמא עינו ע'
עושין. ואם אין יכולין להציל באחד
מאברי הרודף אלא אם כן הרגוהו הר'
לרודף הרי אלו הורגין אותו. ואעפ"י ש'
שעדין לא הרג. שנ' וקצתה את כפה
לא תחוס עינך. אחד מבושיו
ואחד כל דבר שיש סכנת נפש אחד ה'
האיש שאחז האשה ענין הכתוב ב'
שכל החושב להרוג את חברו המצוה
המוטלת אותו מצילין הנרדף בכפו
של רודף. ואם אינו יכול מצילין אותו
בנפשו. שנ' לא תחוס עינך. הרי זו ל'
מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש
הרודף. לפיכך הורו חכמ' שהעוברה
המקשה לילד מותר לחתוך העובר
במעיה בין בסם בין ביד מפני שהוא
הרודף אחריה להורגה. ואם הוציא
ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין
נפש מפני נפש. וזהו טבעו של
עולם. אחד רודף אחר חבירו
להורגו. ואחד רודף אחר נערה מאורס'
לאונסה שנ' כי כאשר יקום איש על
רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה.
והרי הוא אומ' צעקה הנערה המאורס'
ואין מושיע לה. הא יש לה מושיע
מושיעה בכל דבר שיכול להושיעה ואפ'
בהריגת הרודף. והוא הדין לשאר
עריות חוץ מן הבהמה. אבל הזכור
מצילין מיד הרודף בנפשו של רודף
כשאר כל העריות. אבל הרודף אחר
בהמה לרבעה. או רוצה לעשות מלאכ'
בשבת או לעבוד ע"ז. אעפ"י שהשבת
וע"ז עיקרי הדת אין ממיתין אותו עד
שיעשה ויביאוהו לבד"ד ודנוהו וימו'.
רדף אחר ערוה והערה בה אף
על פי שלא גמר ביאתו אין ממיתין
אותו עד שידון. רדף אחר

ערוה והיו אחרים רודפין אחריה ולא'
להצילה ואמרה להם הניחהו כדי שלא
יהרגהו אין שומעין לה אבל מל'
מבהילין אותו ומונעין באבריו. ואם
אינן יכולין למונעו באבריו הורגין
אותו כמו שביארנו. כל היכול
להציל באחד מאיבריו ולא טרח בכך
אלא הציל בנפשו של רודף והרגו
הרי זה שופך דמים וחייב מיתה
אבל אין בד"ד ממיתין אותו. כל
היכול להציל ולא הציל עובר על לא
תעמוד על דם רעך. וכן הרואה את
חברו טובע בנהר או ליסטין באין
עליו או חיה רעה ויכול להציל ו'
הוא בעצמו או שישכור אחרים
להציל ולא הציל או ששמע גוים
או מוסרין שמחשבין עליו רעה או
טומנין לו פח ולא גלה אוזן חברו ו'
והודיעו או ידע בגוי או באונס ש'
שהוא קובל על חברו ויכול לפייס ב'
בגלל חברו ולהסיר מה שבלבו ולא
פייסו וכל כיוצא בדברים אלו העוש'
אותו עובר על לא תעמוד על דם רעך.
הרואה רודף אחר חברו להרג'
או אחר ערוה לבעלה ויכול להציל ו'
ולא הציל הרי זה בטל מצות עשה
שהוא וקצתה את כפה ועבר על
שני לאוין. על לא תחוס עינך. ועל
לא תעמוד על דם רעך. ואעפ"י שאין
לוקין על לאוין אלו מפני שאין ב'
בהם מעשה חמורין הן. שכל המ'
המאבד נפש אחת מישר' כאלו כ'
איבד כל העולם כלו. וכל המקיים
נפש אחת מישר' כאלו קיים כל ה'
העולם כלו.

פרק שני

א

ההורג בידו קטן שהכהו בסייף או

לשמור ב' עשין כ"ט כ"ט
כספי מחמי שדור'
כן ורבי יהוד' דאמר
נראה כיון לא תחס ב'
ונראה כתבי ז"ל לא
תחס זה להן וכיון אך
כיון מיון ומשו' תחס
ט' ט' כמ' החשים
ט' יהודה
שהוא ב' ישק"ם ב'
יחיד " בירושלמי.
מס' אפי'
ענין ט' ב' והכנס ב'
כספי ד' ענייו ב'
דור מהו כספן ם
תחס ענ' סכנה "
וכתב מהו תעמוד ב'
ועיין שם וכמו ספר
המצות מזה "

באבן הממיתה או שחנקו או שרפו
באש הואיל והרגו מכל מקום הוא
בעצמו הרי זה נהרג בב״ד ״ אבל
השוכר הורג להרוג חבירו או ששלח
עבדיו והרגוהו או כפת חבירו והניח
לפני הארי וכיוצא בו והרגתהו
החיה ״ וכן ההורג את עצמו
כל אחד מאלו שופך דמים הוא
ועון הריגה בידו וחייב מיתה של
שמים ואין בהן מיתת ב״ד ״
ומנין שכן הוא הדין שהרי הוא
אומ׳ שופך דם האדם באדם דמו
ישפך ׳ זה ההורג עצמו שלא על ידי
שליח ׳ את דמכם לנפשותיכם אד׳
אדרוש ׳ זה ההורג עצמו ׳ מיד חיה
אדרשנו ׳ זה המוסר חבירו לפני חיה
לטרפו ׳ מיד האדם מיד איש אחיו
אדרש את נפש האדם ׳ זה השוכר
אחרים להרוג את חבירו ״ ובפירוש
נאמ׳ בשלשתם לשון דרישה הרי
דינם מסור לשמים ״ וכל הרצחנים
וכיוצא בהן שאינן מחוייבין מיתת
ב״ד אם רצה מלך ישר׳ להרגן בדין המ׳
המלכות ותקנת העולם הרשות בידו
וכן אם ראו ב״ד להרגן בהוראת שעה
אם היתה השעה צריכה הרי יש להן
לדון כפי מה שיראו ׳ הרי שלא ה׳
הרגם המלך ולא היתה השעה צר׳
צריכה לחזק הדבר הרי ב״ד חייבין
מכל מקום להכותם מכה רבה הקר׳
הקרובה למיתה ולאסור אותם במ׳
במצור ובמצוק שנים רבות ולצערן
בכל מיני צער כדי לאיים על שאר
הרשעים שלא יהיה הדבר להם למ׳
למוקש ולמכשול לבבם ׳ויאמ׳ הרי
אסבב להרוג אויבי כדרך שעשה
פלני ואפטר ״ אחד ההורג את
הגדול ואחד ההורג את הקטן בן
יומו בין זכר בין נקבה הרי זה נהרג

אם הרג בזדון ׳ או גולה אם הרג בשוג׳
בשגגה ׳ והוא שכלו לו חדשיו ׳ אבל
אם נולד לפחות מתשעה חדשים
הרי הוא כנפל עד שישהא שלשים
יום וההורגו בתוך שלשים יום אינו
נהרג עליו ״ אחד ההורג את
הבריא או את החולה הנוטה למות
ואפילו הרג את הגוסס נהרג עליו ׳
ואם היה גוסס בידי אדם כגון שה
שהכוהו עד שנטה למות והרי הוא
גוסס ההורגו אין ב״ד ממיתין אות׳ ״
ההורג את הטרפה אף על פי
שאוכל ושותה והולך בשוק הרי זה
פטור מדיני אדם ׳ וכל אדם בחזקת
שלם הוא וההורגו נהרג עד שיודע
שהוא טרפה ״ ויאמ׳ חכמי הרופאי׳
שמכה זו אין לה תעלה באדם ובה מ׳
אם לא ימיתנו דבר אחר ״ אדם
טרפה שהרג את הנפש נהרג שנ׳
ובערת הרע מקרבך ׳ והוא שיהרג
בפני ב״ד ׳ אבל אם הרג בפני עדים פ׳
פטור שאין יוזמין העדים ואם הו׳
הוזמו אין נהרגין שהרי לא זממו
להרג אלא טרפה ׳ וכל עדות שאי אתה
יכול להזימה אינה עדות בדיני
נפשות ״ אחד ההורג את ישר׳
או ההורג עבד כנעני הרי זה נהרג
עליו ואם בשוגג גולה ״ ישר׳
שהרג גר תושב אינו נהרג עליו בב״ד
שנ׳ וכי יזיד איש על רעהו ׳ ואין
צריך לומ׳ שאינו נהרג על עובד ע״ז ׳
אחד ההורג עבד אחרים או ההורג
עבדו הרי זה נהרג עליו שהעבד
קבל עליו מצות ונוסף על נחלת ה׳ ״
מה בין עבדו לעבד אחרים ׳ ע
עבדו יש לו רשות להכותו ׳ לפיכך
אם הכהו המכה שיש בה כדי להמי׳
ונטה למות ועמד עשרים וארבע
שעות ואחר כך מת אינו נהרג

עליו אע״פ שמת מחמת המכה
שנ׳ לא יוקם כי כספו הוא ׳ ומהו יום
או יומים ׳ יום שהוא כימים שהוא
מעת לעת ׳ אבל מכה עבד שאינו
שלו ׳ ואפילו מת לאחר כמה ימים
מחמת המכה הואיל והכהו כדי
להמית הרי זה נהרג עליו כשאר
בני חורין ״ ראוה לי שהמכה
עבדו בסייף או בסכין או באבן
או באגרוף וכיוצא בהן ואמדוהו
למיתה אינו בדין יום או יומים אל׳
אפילו מת לאחר שנה נהרג עליו
לכך נאמ׳ בשבט שלא נתנה תורה
רשות להכותו אלא בשבט מקל
ורצועה וכיוצא בה לא רציחה ״
המוכר עבדו ופסק עמו שישמשנו
שלשים יום והכהו אחד מהן תוך
שלשים יום והמיתו הרי זה נהרג
עליו ואינו בדין יום או יומים הלכך
הראשון לפי שאינו כספו המיוחד
והשני לפי שעדיין אינו תחתיו ״
וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין
ועבד של שני שותפין אינן בדין
יום או יומים ׳ שהרי אינן לאחד
מהם כספו המיוחד לו לפיכך נה׳
נהרג עליו כשאר כל העם ״

פרק שלישי

המכה
את עבדו באבן או בעץ והמיתו
אומדין דבר שהכהו בו ׳ ומקום
שהכהו עליו ׳ אם ראוי אותו החפץ
להמית כאבר זה או אינו ראוי ׳ שנ׳
באבן אשר ימות בה הכהו עד ש
שיהיה בו כדי להמית ׳ ואינו דומה
מכהו על לבו למכהו על ירכו ׳ הואיל
ונאמ׳ אשר ימות בה ׳ וכן אתה
שאומדין מקום המכה ׳ כשם ש
שאומדין החפץ שהכה בו מקום

המכה כך אומדין כח ההכאה שנ׳
באבן יד. מכיון שמשערין את היד
שאינו דומה זורק ברחוק שתי אמ׳
אמות לזורק בו ברחוק ארבע אמות
שברחוק ארבע יהיה כחו יתר׳ לפ׳
ואינו דומה זורק ברחוק ארבע
לזורק ברחוק מאה שנתרחק המ׳
המקום יותר יתמעט כח ההכאה.
וכן משערין המכה עצמה לפ׳
ומשערין כח ההורג וכח הנהרג לפ׳
אם היה גדול או קטן או חזק או לפ׳
חלש או בריא או חולה. וכן כל כיוצ׳
בה שנ׳ אשר ימות בה המכה מית׳
מיתתו של זה ומשערין כל סבותיו.
כלי ברזל אין נתנה בו תורה ש׳
שיעור שנ׳ ואם בכלי ברזל הכהו וימ׳
וימות רוצח הוא שיהיה לו חד מו
מחטין שפוד או סכין וכיוצא בה
בהן אומדין כדרך שאומדין עץ וא׳
ואבן. המכה חברו בלא כלי וה׳
והמיתו כגון בידו או ברגלו או נגפו
בראשו והמיתו אומדין כח המכה
וכח הנהרג ומקום המכה. אינו דומ׳
דוחף חברו באצבעו לבועט בו ברגלו
בכל כחו. ואינו דומה מכהו על לבו ל׳
למכהו על מתניו. ואינו דומה חלש
המכה את הבריא חזק לבריא חזק
המכה את החלש או חולה. ומכין
שמשערין בכל אלו שנ׳ או באיבה
הכהו בידו וימות מות יומת המכה
אע״פ שנ׳ בידו להביא ההכאה באיב׳
אבל שמשערין כח ההכאה.
וכן הדוחף את חברו מראש הגג
ונפל ומת משערין גובה המקום
שהפילו ממנו וכח הנדחף שאינו
דומה בן יומו שנפל. ולכך שמשער׳
גובה המקום שנ׳ ואם בשנאה יהד׳
יהדפנו. וידוע הוא שכל מקום שאין
בגבהו עשרה טפחים אין בו כדי ל׳

להמית כדרך שאמרנו בזורק ולענין ל׳
כהואה. אחד המכה חברו באבן
או בעץ או הכהו בגוש של אדמה או
בגוש של מלח וגפרית או בסם המות
עפר או צרורות ואפילו בפלח של ד׳
דבלה שנ׳ אשר ימות בה כל שראוי
להמית והכובד הדין ממית.
הדוחף את חברו לתוך הים או לתוך
האש אומדין אותו אם יכול לעלות
משם פטור ממיתת ב״ד ואם אינו
יכול לעלות חייב. וכן אם כבש עליו
לתוך המים או לתוך האש עד שלא
נשאר בו כח לעלות חייב אף על פי
שאינו הוא הדוחף בתחלה. והאיך
הדין למניח ידו על פי חברו וחוטמו
עד שהניחו מעיפר ואינו יכול לה׳
לחיות. או כפתו והניחו בחמה או
בצנה עד שמת או כפה עליו מקום
עד שמנע ממנו הרוח או שהכניס
לבית של שיש והדליק עליו נר עד
שהמיתו ההבל כל אלו נהרג מיתת
ב״ד מפני שחבקו בידו. אבל הכופת
את חברו והניחו מרעב או בצמאון ל׳
עד שמת או כפתו והניחו בצנה או
הניחו במקום שסופו צנה או חמה
לבא ובאה והמיתתו או כפה עליו ג׳
גיגית ופרע עליו המעזיבה או השיך
בו הנחש. ואין צריך לומר אם שסה
בו הכלבים נחש בכל אלו אין בית׳
דין ממיתין אותו והרי הוא רוצח
ודורש דמים דורש ממנו דם.
וכן הדוחף חברו לבור והיה סלם
בבור שיכול לעלות עליו. או זרק
חץ והיה תריס בידו והגן עליו ל׳
ובא אחר וסלק הסולם והסיר ה׳
התריס שניהם אין נהרגין בבית דין
ואפילו היה הדוחף עצמו הוא ל׳
שסלק הסולם פטור ממיתת ב״ד
ונדרש ממנו דם. הזורק צרור

בכותל וחזרה האבן לאחוריו והרגה
חייב מיתת ב״ד שמכחו היא באה.
וכן המשחקין בצרור שהתיז
כהן והרגו בתוך ארבע אמות פט׳
פטור חוץ לארבע אמות חייבין
והוא שיש בה כדי להמית כמו ש׳
שביארנו. זרק אבן למעלה וה׳
והלכה לצדדין והרגה חייב.
הכופת את חברו והניחו במקום
שאינו יכול לברוח והציף עליו ה׳
מים ומת הרי זה נהרג עליו [illegible]
הוא שמת מכח הראשון הבא ל׳
ממעשיו.

פרק רביעי

המתכוין
להרוג את זה והרג את זה פטור מ׳
מתשלומין וממיתת ב״ד ומגלות
לפי שאינו ערי מקלט קולטתו מ׳
שיתבאר. לפיכך הזורק אבן
לתוך עדה מישר׳ והרג אחד מהן
פטור ממיתת ב״ד. נתכוון להכות
חברו על מתניו ולא היה בכלי כדי
להמית על מתניו והלכה האבן על
לבו והיה בה כדי להמית על לבו ומת
או נתכוון להכותו על לבו והיה בה
כדי להמית על לבו והלכה לה על
מתניו ולא היה בה כדי להמית על
מתניו ומת פטור ממיתת ב״ד ומגו
גולה שאין ההורג כזה גולה.
אבל נתכוון להכותו על מתניו
והיה בה כדי להמית על מתניו ו׳
והלכה לה על לבו ומת הרי זה נהרג.
וכן כל כיוצא בזה. המכה
חברו באבן או באגרוף וכיוצא בהן
ואומדין אותו אם אמדוהו נותן ל׳
חמשה דברים ונפטר ואפילו ח׳
חלה המכה והכביד ומת מחמת
המכה הרי זה פטור. ואם אמדוה

ולמיתה אומדין את המכה בבית הס׳
הסהר מיד וממתינין לזה אם מת
יהרג המכה ואם הקל ונתרפא רפ׳
רפואה שלמה והלך בשוק ברגליו
כשאר הבריאים משלם המכה חמ׳
חמשה דברים ונפטר זה שנ׳ כתו׳
על משענתו אינו שיהלך ומשען
על המטה או על דבר אחר שאפילו
נטה למות יכול להלך על משענת
ולא נאמ׳ משענתו אלא שיהלך על
משענת כחו ולא יהיה צריך כח ל׳
אחר להשען עליו אמדוהו למיתה
והקל ממה שהיה ואחר כך הכביד
ומת הרי זה נהרג ואין אומדין לו
אותו אומד שני כשהקל שקלים
לדבר ״ הכוהו עשרה בני אד׳
אדם בעשר מקלות ומת בין בזה
זה אחר זה בין הכוהו כאחת כולם
פטורין ממיתת ב״ד שנ׳ כל נפש אדם
עד שיהיה אחד שהרג כל נפש וכ׳
וזהו הדין לדחפוהו שנים או כבשו
שנים לתוך המים או שהיו רבים ל׳
יושבין וירה אחד מהן והרג כולן פ׳
פטורין ״ זרקו בו עשרה אבן
זה אחר זה וכל אחד מהן אין בו ל׳
כדי להמית וזרק אחד באחרונה ל׳
ויש בו כדי להמית ומת האחרון ב׳
נהרג עליו ״ רוצח שנגמר דינו
ונתערב באחרים ולא נודע איזה
מהם כולן פטורין רוצח שלא נג׳
נגמר דינו ונתערב ברוצחים אחרים
שלא נגמר דינם כולם פטורין ממית׳
שאין גומרין דינו של אדם אלא בפני׳
ואוסרין את כולם ״ ההורג נפש
ולא היו שני עדים רואין אותו כאחד
אלא ראהו האחד אחר האחד או
שהרג נפש בפני שני עדים בלא ה׳
התראה או הוכחשו העדות בבדיקו׳
ולא בחקירות כל אלו הרוצחים כ׳

לשון ב׳ ירוש׳ כו׳ וכן
הוא בפ״ק הסוגיא גבי
הא דאמ׳ ואמ׳ שהיה
ואמ׳ כו׳ מה לו ראה
ט׳ שר׳ הואק ברית
הוא ישר׳ ואמ׳ ק׳
ברית ולא מבואר רא׳
ראשונה׳
מורידין ו׳ / לשון ג׳
ולא מעלין / קרב ט׳ ו׳
עב׳ / והא דאמ׳
מומר ט׳
שחוכמי׳ מותו מי׳ ו׳
מיית קטלינ׳ ו׳ כרוע׳
ס׳ גלות טוף כו׳ ג׳
שהוא מחלק׳ והכל ג׳
כהרגו דרך עליה ❋

כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו ל׳
לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיהן
ואחר כך מאכילין אותו שעורין עד ל׳
שכריסן נבקעת מכובד החולי ״
אין עושין דבר זה לשאר מחוייבי מ׳
מיתת ב״ד אלא אם נתחייב ממיתין א׳
אותו ואם אינו חייב מיתה פוטרין אותו
שאע״פ שיש עונות חמורות משפ׳
משפיכות דמים אין בהן השחתת ל׳
ישובו של עולם כשפיכות דמים אפי׳
ואין צריך לומ׳ עריות וחלול שבת אינן
כשפיכות דמים שאלו עונותיהם מן
מעבירות שבין אדם להקדוש ברו׳ הו׳
אבל שפיכות אינן מעבירות שבין אד׳
אדם לחבירו וכל מי שיש בידו עון זה
הרי זה רשע גמור ואין כל המצות
שעשה כל ימיו שקולין כנגד עון זה
ולא יצילוהו מן הדין שנ׳ אדם עשוק
בדם נפש וגו׳ צא ולמד מאחאב עובד
ע״ז שהרי נאמ׳ רק לא היה כאחאב
וכשנסדרו עונותיו וזכיותיו לפני ה׳
הקדוש ברוך הוא לא היה עון שחייבו
כליה ולא דבר אחר ששקול כנגדו אל׳
אלא דמי נבות שנ׳ ותצא הרוח ותעמ׳
לפני יי׳ זו רוח נבות ונאמ׳ לה תפתה
וגם תוכל והרי הרשע לא הרג
בידו אלא סבב קל וחומר להורג בידו ״
המינין והן עובדי ע״ז מישראל
או העושה עבירה להכעיס אפילו ל׳
אוכל נבלות או לובש כלאים שעשה ל׳
להכעיס הרי זה מין והאפיקורסין והן
שכופרין בתורה ובנביאים מישראל
מצוה להורגן אם יש בידו כח להורגן ל׳
בסייף בפרהסיא הורג ואם לא יבוא ל׳
עליהם בעלילות עד שיסבב הריגתו ״
כיצד שראה אחד מהם שנפל לבור
וסולם בבור קודם ומסלקו ואומר לו
הריני טרוד להוריד את בני ואחר כך
הולך וכיוצא בדברים אלו ״ אבל הגוים
עובדי ע״ז

שאין בינינו וביניהם מלחמה ורועה
בהמה דקה מישר׳ וכיוצא בהן אין מע׳
מסבבין להן המיתה ואסור להצילו אם
נטה למות כיצד ראה אחד שנפל
לים אינו מעלהו שנ׳ לא תעמוד על דם
רעך ואין זה רעך ב״ד״א בישר׳ בעל
עבירות העומד ברשעו ושונה בו
תמיד כגון רועה בהמה דקה שפקרו
שפקרו בגזל והן הולכין במרדותם
אבל ישר׳ בעל עבירות שאינו עומד
ברשעו תמיד אלא עושה עבירות
להנאת עצמו כגון אוכל נבלות לתאוו׳
לתאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד
על דמו ״

פרק חמישי

ט

ההורג בשגגה גולה ממדינתו שהרג
בה לערי מקלט ומצות עשה להגלותו
שנ׳ וישב שם עד מות הכהן הגדול
והזהירו ב״ד שלא יקח כופר מעיר שנ׳
לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו
אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן
מת הנהרג מיד אבל חבל בו בשגגה
אע״פ שאמדוהו למיתה וחלה ומת
אינו גולה שאין הדין קרוב מיתת ע׳
עצמו או הרוח נכנסה בחבורה וה׳
והמיתהו אפילו שחט בו כל שני הס׳
הסימנין ועדיין מעט אינו גולה אינו
גולה על ידו לפיכך אם לא פרכס כלל
או ששחטו במקום שאין הרוח וה׳
ונשבת בו כגון בית סתום של שייש
הרי זה גולה וכן כל כיוצא בזה ״
ישר׳ שהרג את העבד או את גר ת׳
תושב גולה וכן העבד שהרג בשגגה
את ישר׳ או את הגר תושב וכן גר
תושב שהרג עבד או את הגר בשגג׳
גולה שנ׳ והיתה לבני ישר׳ ולגר ולתוש׳
בתוככם ״ גר תושב שהרג את ישר׳

פ׳ מת דמיו ופ׳ מי שאחזו

אילו הן הגולין

פרק ב׳ מכות

בשגגה אעפ' שהוא שוגג הרי זה ל'
נהרג אדם וחוזר לעולם. וכן גר תושב
שהרג גר תושב שגגה על דעתו שהוא
שמותר להורגו הרי זה קרוב למזיד ל'
ונהרג עליו הגואל ונתכוון להורגו ל'
וגוי שהרג את הגוי אין ערי מקלט
קולטתו שנ' והיתה לבני ישר'. הבן
שהרג את אביו בשגגה גולה. האב
שהרג את בנו בשגגה גולה על ידו.
בד"א כשהרגו שלא בשעת למוד אבל
שהיה מלמדו אומנות וחכמות שאינו
צריך להם. אבל אם יהרגנו כדי ללמדו ל'
תורה או חכמה או אומנות פטור. וכן
הרב המכה את תלמידו או שליח בד'
שהכה מצד דין המנוגע אלבו בדין ו'
והמיתו בשגגה פטור מן הגלות שנ'
לחטוב עצים לדברי הרשות. יצא
האב המכה את בנו והרב הרודה את
תלמידו. ושליח בד' שהרי שגגו והרגו
בשעת עשות המצוה. בתחלה אחד
שוגג ואחד מזיד מקדימין לערי
מקלט. ובד' של אותה העיר שולחין
ומביאין אותו משם. מי שנתחייב
מיתה ממיתין. שנ' ונתנו אותו ביד
גואל הדם. מי שנפטר פוטרין אותו.
שנ' והצילו העדה מיד גואל הדם. ואם
הרגו כל אדם אינו חייבין עליו. שנ' אין
לו דם. יצא חוץ לתחום עיר מק'
מקלטו בשגגה כל ההורגו בין גואל ה'
הדם בין שאר כל האדם גולין על ידו
הרגו בתוך משנתחייב גלות מחזירין
אותו למקומו שנ' והשיבו אותו העד'
אל עיר מקלטו. כשמושיבין אותו ל'
מוסרין לו שני תלמידי חכמ' שמא ל'
יהרגנו גואל הדם. ויאמ' להם אם תעשו
בו מנהג שופכי דמים בשוגג בא לו
ומעשה זה לידו. רוצח בשגגה
שהרג גואל הדם חוץ לתחום עיר
מקלטו פטור שנ' אלו אין משפט לו

מות. אחד ההורגו בדרך קודם ל'
שיכנס לעיר מקלטו או שהרגו בחזירת'
עם השנים ששומרין אותו נכנס לעיר
מקלטו או יצא חוץ לתחומה בזדון ל'
התיר עצמו למיתה ורשות לגואל הדם
להרגו ואם הרגו כל אדם אין חייבין
עליו שנ' אין לו דם. יצא חוץ לתחו'
עיר מקלטו בשגגה כל ההורגו בין ל'
גואל הדם בין כל אדם גולה על ידו' ל'
הרגו בתוך תחום עיר מקלטו ואפילו
גואל הדם הרי זה נהרג עליו.
המזבח קולט שהרי נא' מעם
מזבחי תקחנו למות. מכלל שההורג
בשגגה וקולט המזבח והרגו שם גואל
הדם הרי זה נהרג עליו. מי שהרגו ל'
לתוך עיר מקלטו אין קולט אלא ל'
גגו של מזבח בית עולמים. ואינו
קולט לבד כהן ועבודה בידו. אבל זר
וכהן שאינו עובד בשעה שנהרג או
שהיה עובד ולא היה עומד על גגו ל'
אלא סומך למזבח או אוחז בקרנותי'
אינו נקלט. וכל מי שקולטו המזבח
אין מניחין אותו שם אלא מוסרין ל'
אותו שם שומרים ומגלין אותו לעיר
מקלטו. בד"א במחוייבי גלות. ל'
אבל מי שפחד מן המלך שלא יהרגנו
בדין המלכות או מבד' שלא יהרגוהו
בהוראת שעה וברח למזבח ונסמך
עליו אפילו היה זר הרי זה נעזר ל'
ואין לוקחין אותו מעל המזבח ל'
למות לעולם אלא אם כן נתחייב מית'
בד' בעדות גמורה והתראה כשאר
כל הרוגי בד' תמיד.

פרק ששי

שלשה
הן ההורגים בלא כוונה. יש הורג ל'
בשגגה וזה שגגה גמורה וזהו שנ'
בו ואשר לא צדה. ודינו שיגלה לער'
מקלט ויגע למה שמורגל. ויש
הורג בשגגה ותהיה השגגה קרובה
לאונס והוא שיארע במיתתו דבר ל'
מאורע שאינו מצוי ברוב מאורעות
בני אדם ודינו שהוא פטור מגלות
ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו.
ויש הורג בשגגה ותהיה הש'
השגגה קרובה לזדון והוא שיהיה
בדבר כעין פשיעה או שהיה לו להז'
להזהר ולא נזהר ודינו שאינו גולה
מפני שעונו חמור ואין גלות מכפר'
ומכפרת לו ואין ערי מקלט קולטות
אותו שאינן קולטות אלא המחוייב
גלות בלבד. לפיכך אם מצאו גואל
הדם והרגו בכל מקום פטור. ואיזה
מעשה זה יושב ומשמר עצמו מגואל
הדם. וכן כל ההורגים שהרגו כעד
אחד או בלא התראה וכיוצא בהן אם
הרגו גואל הדם אין להם דם לא יהיו ל'
חוזרין ממהורג בלא כוונה.
כיצד הזורק אבן לרשות הרבים והרג
או הסותר כותלו לרשות הרבים ונפ'
אבן והמיתה בין סתרו ביום בין בלילה
הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט מפני
שפשיעתו היא מפני שהיה לו ל'
לעיין ואחר כך יזרוק או יסתום.
סתר לאשפה בלילה אם רבים מצויין
שם הרי זה קרוב למזיד ואינו נקלט
ואם אין רבים מצויין שם בלילה הרי זה
קרוב לאונס ופטור מגלות.
היתה האשפה עשויה להפנות בה
בלילה ואינה עשויה להפנות בה ל'
ביום ונזדמנה וישב שם ונפלה עליו ל'
אבן בשעת סתירה ומת הרי זה גולה
ואם מת אחר שנפלה האבן בזו זה
וישב ונפלה עליו פטור מגלות.
וכן הזורק אבן ואחר שיצאת מידו
הוציא זה את ראשו וקבלה פטור מגלו'
מגלות שנ' ומצא את רעהו פרט לה'

לאמעטייו את עמוד ·· השונא שהרג
בשוגג אינו בקלוט שנ' והוא לא אויב
לו' הא אם היה אויב לו חזקתו שהוא
קרוב למזיד' ואי זהו שונא זה שלא ד'
דבר עמו שלשת ימים באיבה' לכך
יום נכנס לקרן זוית והמיתו שם ב'
בשגגה או החפו בגופו או נתכוון ל'
לזרוק שנים וזרק ארבעה או עלה ב'
על דעתו שמותר להרגו או נתכוון ל'
להרוג את זה והרג זה או שנתכוון
לגוי או בהמה ונמצא ישר' הרי אלו
קרובים למזיד ואינן בקלוטין ··
הנכנס לחצר בעל הבית שלא ברשות
והרגו בעל הבית בשוגג פטור מגלות
שנ' ואשר יבא את רעהו ביער' מה
יער שיש רשות להרוג ליכנס שם'
אף כל כיוצא בו' לפיכך הנכנס לחנות
הנגר שלא ברשות נתזה בקעת וטפ'
וטפחה לו על פניו ומת פטור מגלות
ואם נכנס ברשות גולה ·· מי
שהיה דולה את החבית והעלות לגג
ונפסק החבל ונפלה על חברו והרגתו
או היה עולה בסולם ונפל על חברו ה'
פטור מגלות שזה מין אונס הוא ש'
שאין דבר קרוב להיות כרוב העתים
אלא כמו שאמרו אלו היה משלשל
בעל החבית ונפלה על חברו והרגתו
גולה' שנ' ויפל עליו עד שיפול דרך ה'
נפילה שהרי נפילתה מצויה ברוב ה'
העיתות להזיק ודבר קרוב הוא להיות
שהרי דרך היורד לירד במהרה ואינו
והואיל ולא ירד מעצמו ולא תקן מע'
מעשיו יפה בעת ירידה גולה וכן כל
כיוצא בזה ·· קצב שהיה מקצב
והגביה ידו לאחוריו בקופיץ והחזיר
לשבר העצם כדרך שהקצבים עושי'
כל שימות בהולכה שהיא הגבהה
ולפניו וירידה מלאחוריו אינו גולה
וכל שימית בחזרה שהיא עליה מל'

מלאחוריו וירידה לפניו גולה ·· כיצד
זה הכלל כל שבדרך ירידתו גולה שלא
כדרך ירידתו אינו גולה' ואפילו בדרך
שהוא צריך עליה אינו גולה ·· כיצד
היה עולה בסולם ונשמטה שליבה
מתחת רגלו ונפלה פטור מגלות ··
וכן היה מתכוין לזרוק בעד זה והלכה ל'
בעד אחר או היתה אבן מונחת לו ב'
בחיקו ולא הכירה מעולם ועמד
ונפלה והמיתה' וכן הסומא שהרג ב'
בשגגה כל אלו פטורין מגלות מפני
שהן קרובין לאונס ·· היתה אבן
בחיקו והכירה ושכח ועמד ונפלה
והמיתה גולה שנ' בשגגה' מכלל שהיתה
לו ידיעה' נשמט הברזל מקתו והרג הרי
זה גולה' נשמט מן העץ המתבקע אינו
אינו גולה' מפני שאין זה מכחו ואינו
מכח כחו כמו אונס ·· והזורק ל'
לתמר להפיל תמרים ונפלו מן התמרים
והרגו פטור מפני שהן כאין מכח כ'
כחו ·· וכן כל כיוצא בזה משיעור הסבה ··

פרק שביעי

תלמיד

שגלה לערי מקלט מגלין רבו עמו שנ'
וחי' עשה עמו כדי שיחיה וחיי בעלי
החכמה ומבקשה בלא תלמוד כמיתה
חשובין ·· וכן הרב שגלה מגלין ישי'
ישיבתו עמו ·· עבד שגלה לערי מ'
מקלט אין רבו חייב לזונו' ומעשה י'
ידיו לרבו ·· אשה שגלתה לערי ל'
מקלט בעלה חייב לזונה ואינו יכול לו'
לומ' לה עלי מעשה ידיך מזונותיך
ואלו אם כן היו מספיקין לה ··
רוצח שנגמר דינו להגלותו ומת קו'
קודם שיגלה מוליכין עצמותיו לשם'
ורוצח שמת בערי מקלטו קוברי'
אותו שם ובעת שימות הכהן הג'
הגדול מוליכין עצמות הרוצח מ'

משם לקברי אבותיו ·· שאר הלוים
השוכנים בעיר מקלטו כשאר אחד
מהם אינן נקבר בעיר אלא בתוך ה'
התחום שנ' ומגרשיהם יהיו לבהמ'
ולרכושם ולכל חייתם' לחיים נתנו
ולא לקבורה ·· רוצח שהרג בע'
בשגגה לעיר מקלטו גולה בה משכונ'
לשכונה ואינו יוצא מן העיר ··
וכן לוי שהרג במדינתו גולה למדינ'
אחרת מערי הלוים לפי שכולם קולט'
כמו שיתבאר' ואם הרג חוץ מערי
הלוים וברח לעירו הרי זה קולטו ··
עיר מקלט שרובה רוצחים אינה
קולטת' שנ' ודבר באזני זקני העיר
את דבריו' ולא שישוו דבריהם את ד'
דבריו' וכן עיר שאין בה זקנים אי'
אינה קולטת שנ' זקני העיר ההיא ··
רוצח שגלה לעיר מקלט ורצו
לכבדו' יאמר' להם רוצח אני' אמרו לו
אעפ"כ יקבל מהם ·· הגולה אינו י'
יוצא מעיר מקלטו לעולם ואפילו
לדבר מצוה או לעדות בין לעדות
נפשות' ואפילו להציל נפש בעדות
או להציל מיד הגוי או מן הנהר ומן
הדליקה ומן המפולת ואפילו כל ישר'
צריכין לתשועתו כיואב בן צרויה
אינו יוצא משם לעולם עד שימות
כהן גדול ואם יצא הרי התיר עצמו
למיתה כמו שבארנו ·· אחד
כהן גדול המשוח בשמן המשחה
ואחד מרובה בגדים' ואחד כהן גד'
גדול' ואחד כהן שעבר כל אחד מה'
מארבעתן שמיתת מחזיר את הרוצח
אבל משוח מלחמה אינו מחזיר מ'
מפני שהוא ככהן הדיוט ··
רוצח שנגמר דינו ולא היה שם כהן
גדול או ההורג כהן גדול ולא היה ש'
שם כהן גדול אחר ·· וכן כהן גדול
שהרג ולא היה שם כהן גדול אחר ל'

עמיר ב' השמאט
ע' יהוד דאו' כלא
מאות פרט וסומא
ולא כי מאוי דאו
ורבית את הסומא
ובפיק
ועיירג' ערים
ואו כי'
ובפת
רשמע
וגו' עלה
ביושלו הדוו או
הדא דחכם כחו
מיכלו פי' כמסב
ומחת ומוקרי לה
כגן תחתן יעדך
ואו כחד מיכלו
מנעו ח
חכם

הרי אלו גולין ואין יוצאין מערי מקלט
לעולם ״ נגמר דינו לגלות ואחר כך
מת הכהן הגדול קודם שיגלה הרוצח
הרי זה פטור מגלות ״ ומת עד שלא
נגמר דינו ומת כהן גדול ומינו כהן
גדול אחר תחתיו ואחר כך נגמר
דינו הרי זה חוזר במיתתו של שני
שנגמר דינו בפניו ״ נגמר דינו
ונמצא הכהן גדול בן גרושה או בן
חלוצה בטלה כהונה וכאלו נגמר
דינו בלא כהן גדול ואינו יוצא משם
לעולם ״ רוצח ששב לעירו אחר
מות כהן גדול הרי הוא כשאר כל אדם ״
ואם הרגו גואל הדם נהרג עליו שכבר
נתכפר לו במותו ואע״פ שנתכפר לו
אינו חוזר לשררה שהיה בה לעולם
אלא הרי הוא מורד מגדולתו כל ימיו
הואיל ובאה זו התקלה הגדולה על
ידו ״ ואע״פ שהחטא כאונס בדין חייב
מיתת ב״ד מן ההורג שאר אדם אם
חטא מזיד אם מזיד בשגגה אינו
חייב גלות שלא חייבה תורה גלות
אלא להורג נפש אדם בשגגה כמו
שביארנו ״

פרק שמיני

רוצח

עשה להפריש ערי מקלט שנ׳ שלש
ערים תבדיל לך ״ ואין ערי מקלט נוהג
אלא בארץ ישר׳ ״ ושש ערים היו
שלש הבדיל משה רבנו בעבר הירדן
ושלשה הבדיל בארץ כנען ״ ואין אחת
מערי מקלט קולט עד שיבדלו כולם
שנ׳ שש ערי מקלט תהיינה לכם ״
והודיענו משה רבנו שאין השלש
שבעבר הירדן קולטות עד שיבדלו
שלש שבארץ כנען ״ ולמה הבדילו
הואיל ובאה מצוה מידי אקיימנה ״
בימי מלך המשיח מוסיפין שלש
אחרות על אלו הן שנ׳ ויספת לך עוד
שלש ערים על השלש האלה ״ והיכן
מוסיפין אותן בערי הקיני הקניזי
והקדמוני שנכרתו לאברהם אבינו
עליהם ברית ועדיין לא נכבשו ועליה
נאמ׳ בתורה ״ ואם ירחיב ייי אלהיך את
גבולך כאשר נשבע לך ולאבותיך ונתן
לך ויספת לך עוד שלש ערים ״ וחייבין
ב״ד לכוין הדרכים לערי מקלט ולתקנם
ולהרחיבם ומסירין מהם כל מכשול
וכל תקלה ואין מניחין בדרך לא תל
לא גיא ולא הר אלא עושין גשר כדי
שלא לעכב את הבורח לשם שנ׳ תכין
לך הדרך ״ ורוחב דרך של ערי מקלט
אין פחות משלשים ושתים אמה ״
ומקלט מקלט כתוב על פרשת דרכים
כדי שיכירו הרוצחים ויפנו לשם ״
בחמשה עשר בכל שנה ב״ד מוציאין
שלוחים לתקן הדרכים ״ וכל מקום
שימצאוהו שנתקלקל מתקנין אותו
וב״ד שנתרשלו בדבר זה מעלה עליהם
הכתוב כאלו שפכו דמים ״ וכן מושחין
בין כל עיר ועיר מערי מקלט בתחלת
הפרשתן עד שיהיו משולשות
בשוה שנ׳ תכין לך הדרך ושלשת וג׳ ״
ערי מקלט אין עושין אותן טירות
קטנות ולא כרכים גדולים אלא עיירות
בינוניות ״ ואין מושיבין אותם אלא
במקום שווקים ובמקום המים ואם
אין שם מים מכניסין לתוכה מים ״
ואין מושיבין אותם אלא במקום
אוכלוסין ״ נתמעטו אוכלוסין
מוסיפין עליהם נתמעטו דיוריהן
מכניסין לתוכן כהנים לוים וישראלים ״
ואין פורסין לתוכן מצודות ״ ואין
מפשילין לתוכן חבלים כדי שלא תהיה
רגל של גואל הדם מצויה שם ״ כל
ערי הלוים קולטות וכל אחת מהם
מקלט היא שנ׳ ועליהם תתנו ארבעים
ושתים עיר ״ הקישן הכתוב לזו
לזו לקלוט ״ ומה הפרש בין ערי
מקלט שהובדלו למקלט ובין שאר
ערי הלוים שערי מקלט בין לדעת בין
שלא לדעת הואיל ונכנס בהן נקלט
ושאר ערי הלוים אינן קולטות אלא
לדעת ״ והרוצח דר בערי מקלט אינו
נותן שכר ביתו ״ והדר בשאר ערי
הלוים נותן שכר לבעל הבית ״ כל
עיר הקולטת תחומה קולטת כמוה ״
אילן העומד בתוך תחום ערי
מקלט ונופו נוטה חוץ לתחום
משיגיע תחת הנוף נקלט ״ היה עומד
חוץ לתחום ונופו נוטה לתוך התחום
משיגיע לעקרו נקלט ״ וההורגו שם
נהרג עליו ״ ואע״פ שהתחום קולט אין
הרוצח דר בו שנ׳ וישב בה ״ ולא
בתחומה ״

פרק תשיעי

הורג

שנמצא נפול לארץ ולא נודע מי
הכהו ״ מניחין אותו במקומו ויוצאין
חמשה זקנים מב״ד הגדול
שבירושלים שנ׳ ויצאו זקניך וגו׳ ״
ומודדין ממנו אל הערים שסביבות
החלל ״ ואפילו כידוע עיר זו שהדבר
ידוע בדורו שהיא קרובה מצוה
למדוד ״ ואחר שמדדו ונודעה העיר
הקרובה קוברין הנהרג במקומו וב״ד
של אותה העיר מביאין עגלת בקר
משל אנשי אותה העיר ומורידין
אותה אל נחל איתן שהוא שוטף
בחזקה ״ והוא איתן האמור בתורה
ועורפין אותה בקופיץ מאחריה
וב״ד של אותה העיר עם כל זקני
העיר רוחצין את ידיהם שם במקום
עריפתה של עגלה ״ ואומ׳ שם בתוך
הנחל בלשון הקודש ידינו לא שפכו

את הדם הזה ועינינו לא ראו. כלומר שלא בא לידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לויה. והכהנים אומ' בלשון הקדש כפר לעמך ישר' אשר פדית יי' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישר' והולכין להם והקדוש ברוך הוא מ׳ ונכפר להם הדם ״ משמודדין מן החלל מדקדקין בה ואין מקדירין בה ואין מודדין אלא בעיר שיש בה ב״ד של שלשה ועשרים. ואין מודדי' בירושלם. שאין ואנשי ירושלם מבי׳ מביאין עגלה ערופה לפי שלא נתח׳ נתחלקה לשבטים וכתיב באדמה אשר יי' אלהיך נותן לך לרשתה. נמצא קרוב לירושלם או לעיר שאין בה ב״ד מניחי' אותה ומודדין אל שאר עיירות הסמוכות לו. נמצא סמוך לספר או לעיר שיש בה גוים אין מודדין כל עיקר הרי זה בחזקת שהרגוהו גוים ״

אין העיר הקרובה מביאה אלא בזמן שמניין העיר שבה כמו מניין העיר הרחוקה ממנה. ואם אנשי העיר הרחוקה מרובין על אלו שבקרובה ממנה הולכין אחר הרוב והמרובין מביאין העגלה שאע״פ שהולכין אחר הקרובה בתורה הולכין אחר הרוב ובאו עליה. נמצא הנהרג מכוון בין שתי עיירות ואנשי זו כאנשי זו בשוה יביאו עגלה אחת בשותפות ויתנו ויאמרו אם זו היא הקרובה הרי היא שלהם ונתנו לה אלו להם חלקם ״ וכן השני ותתנה אלו להם קרובים הרי היא שלהם ו׳ ואלו נתנו להם חלקם מתנה לפי שאי אפשר לעשות ואפילו בזי ידם ״

ואחר כך מודדין מחוטמו נמצא גופו במקום אחד וראשו במקום אחר מוליכין את הגוף אצל הראש וקוברין אותו במקומו. וכן אם נמצא ראשו ואו׳ מוליכין גופו אצל ראשו ונקבר במקומו. נמצאו מתים הרבה זה בצד זה מודדין מחוטמו של כל אחד ואחד. ואם היתה עיר אחת קרובה ולכולם מביאין עגלה אחת על כולם ״ נמצאו זה על גב זה מודדין מהעליון כמו שהן מונחין ״ נא' כי ימצא חלל עד שיהא חנוק ולא מפרפר שאין זה נקרא חלל. באדמה ולא טמון בגל. נופל ולא תלוי באילן. בשדה ולא צף על פני המים. לא נודע מי הכהו. אם נודע אין עורפין. אפילו ראה ההורג עד אחד אפילו עבד אפילו אשה או פסול לעדות כעבירה אין עורפין. לפיכך משרבו הרצחנין בטלה עגלה ערופה ״ עד אחד אומ' ראיתי ההורג ועד אחד אומ' לא ראיתיו אין עורפין. בד״א כשבאו שניהם כאחד. אבל אם אמר אחד אני ראיתי ההורג הרי זה נאמן כשנים לענין זה. ואם בא אחר כך עד אחד והכחישו ואמ' לא ראיתה אין משגיחין על דברי האחרון ואין עורפין ״ באו שנים אחר שהעיד האחד והכחישוהו ואמרו לא ראית הרי זה כשאר כל עדיות המוכחשות זו את זו עורפין ״

אשה אומרת ראיתי ההורג ואחרת מכחשת ואומרת לא ראיתה היו עורפין בין שתיהן כאחת בין בזו אחר זו ״ שנים אומ' ראינו ואחד אומ' לא ראיתם אין עורפין ״ אחד אומ' ראיתי ושנים אומרין לא ראיתו אין עורפין ״ שתי נשים או שני פסולין אומ' ראינו ההורג ואחד מכחישן ולא ראיתם עורפין. שאפילו מאה נשים או מאה פסולין ועד אחד מכחיש כולם הרי אלו כ׳ כעד אחד ועד אחד ״ שלשה נ׳ נשים או שלשה פסולים ראינו ה׳ ההורג וארבע נשים או ארבע פ׳ פסולים אומ' לא ראיתם עורפין. זה הכלל בפסולין הלך אחר רוב ה׳ הומין בכל מקום ״

פרק עשירי

אין

אין עגלה ערופה נוהגת אלא בארץ ישר' וכן בעבר הירדן ״ עגלה ערופה בת שתי שנים או פחות אפ׳ יום היתה בת שתי שנים ויום אחד פסולה. ואין המומין פוסלין בה. ואע״פ כן אם היתה טרפה פס׳ פסולה כפרה כתיב בה כקדשים ״

כל העבודות פוסלות בעגלה כמו בפרה אדומה שנ' אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעול. ולא נא' עול ומאחר שנ' אשר לא עבד בה שהוא כולל את העול עם שאר העבודות. שהעול פוסל בין בשעת מלאכה בין שלא בשעת מלאכה. כיון שמשכה בעול טפח נפסלה ואף על פי שלא חרש בה ולא עשה בה מלאכה. ושאר עבודות אינן פוסלות אלא עד שעת מלאכה. כל מלאכה שהיא לצרכה פירש טליתו עליה מפני הזבובין אינה פוסלה ״ וכל מלאכה שאינה לצרכה כגון פירש טליתו עליה לנושאה פסולה. וכן כל כיוצא בזה ״ כמו שביארנו בהלכות פרה אדומה. אין עורפין את העגלה אלא ביום לפי שנ' בה כפרה כקדשי' וכל היום כשר לעריפת העגלה ״ ואין עורפין שתי העגלות כאחת לפי שאין עושין חבילות חבילות ש׳ עגלה ערופה אסורה בהנאה ונקברת במקום עריפתה ומשתרד לנחל אף על פי שעדין

לא נערפה

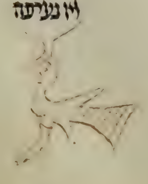

ואע״פי בה מ׳ ריננו פי רווי ט״ט כיון ג׳ ע׳ עיירות עיירות כחיעכי כב יש כהן כו ואח ו׳ בה בר כי כתוס כפ׳ לו יחפיר הריבט ט חני רווי הכי כפ׳ לו יחפי מבוקיוב הלך אחר הרוב ות פס ר׳ ואפ׳ בקירבי ראוסה והיא יבי סמ׳ כותי הת ואו׳ שוי רוב וקרוב הלך אחר הרוב והרי כי ואוו׳ דרחי ו׳ עש מחוטו כו מ׳ עקיבי לגבי ר׳ אביה ראיי ג׳ מאיקו שנעש חלל.

ואחתבר

ב״ור

לא נערפה. ואם מתה או נשחטה
אחר ירידתה לנחל איתן הרי זו א'
אסורה בהנאה ותקבר.. נמצאו
עדים זוממין מותרת בהנאה..
כיצד כגון שבא אחד ואמר ראיתי א'
ההורג ובאו שנים והכחישוהו ואמ'
ואמרו לו לא ראית. והפרישו את
העגלה והורידוה לנחל איתן לער'
לעורפה על פיהם ואחר כך הוזמו
השנים הרי זו מותרת בהנאה..
נמצא ההורג עד שלא תערף א'
העגלה תצא ותרעה בעדר. נמצא'
אחר שנערפה תקבר במקומה שעל
הספק באה. ותחלה ספיקה כפרה
והלכה לה ואע"פ שנמצא הרוצח א'
אחר עריפתה הרי זה יהרג. שנא'
ואתה תבער דם הנקי מקרבך..
הנחל שנערפה בו העגלה אסורה
בזריעה ועבודה לעולם שנ' אשר
לא יעבד בו ולא יזרע. וכל העובד
עבודה שם בגופה של קרקע כגון
שחפר או חרש או זרע או נטע א'
וכיוצא באלו לוקה. ומותר לסרוק
שם פשתן. ולנקר שם אבנים. שזה
כמו שאורג שם בגד או תפרן שאינ'
מלאכה בגוף הקרקע. לכך נא' לא
יעבד ולא יזרע. מה זריעה בגוף א'
של קרקע אף כל עבודה שאסורה
שם בגופה של קרקע. ואנשי עיר
קרובה שנתאחרו ולא הביאו עגלה
ערופה כופין אותן ומביאין ואפילו
לאחר כמה ימים.. עגלה ערופה
שעבר עליה יום הכפורים מביאין
לאחר יום הכפורים..

פרק אחד עשר

מצות עשה לעשות אדם מעקה
לגגו שנ' ועשית מעקה לגגך. והוא א'
והוא שיהיה בית דירה. אבל בית הא'
האוצרות ובית הבקר וכיוצא בהן
אינו זקוק לו.. וכל בית שאין בו
ארבע אמות על ארבע אמות פטור
מן המעקה.. בית של שני
שותפין חייב במעקה שנ' כי יפל ה'
הנפל לא תלה אלא בנפל. ולמה נאמ'
גגך למעט בתי כנסיות ובתי מדרש'
לפי שאינן עשויין לדירה..
היתה רשות הרבים גבוה מגגו אינו
צריך למעקה שנ' כי יפל הנפל ממנו
ולא לתוכו.. גובה המעקה אינו
פחות מעשרה טפחים כדי שלא
יפל ממנו הנפל וצריך להיות המע'
המחיצה חזקה כדי שישען האדם
עליה ולא תפל.. וכל המניח גגו בלא
מעקה בטל מצות עשה ועבר על
לא תעשה שנ' ולא תשים דמים בב'
בביתך. ואין לוקין על לאו זה שאין
בו מעשה. אחד גג ואחד כל דבר
שיש בו מעשה סכנה וראוי לכשל
בו בני אדם וימות כגון שהיתה לו
באר או בור בחצרו בין יש בו מים
בין אין בו מים חייב לעשות חוליא
גבוה עשרה טפחים או לעשות לה
כסוי כדי שלא יפל בו אדם וימות..
וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות
מצות עשה להסירו ולשמר ממנו
ולהזהר בדבר יפה שנ' השמר לך
ושמור את נפשך מאד. ואם לא ה'
הסיר והניח המכשולות שיש בה ת'
תקלה והמביאין לידי סכנה הרי זה
בטל מצות עשה ועבר על לא ת'
תשים דמים בביתך.. הרבה
דברים אסרו חכמים מפני שיש ב'
בהן סכנת נפשות וכל העובר עליה'
ואמ' הריני מסכן בעצמי ולא אחוש
עלי בכך או איני מקפיד על כך מכין
אותו מכת מרדות. ואלו הן לא יניח
אדם על פיו סילון המקלח מים וי'
וישתה. ולא ישתה בלילה מן הנהר
והאגמים שמא יבלע עלוקה והוא
אינו רואה. ולא ישתה מים מגלו'
שמא שתה מהן נחש וכיוצא בו
מזוחלי עפר וימות.. ואלו הן
המשקין האסורין משום גלוי א'
המים והיין ואפילו מזוג ואפילו
התחיל להשתנות טעמו להחמיץ
והחלב והדבש והציר. ושאר כל א'
שאר דברים אין מקפידין על גלויים
שאין בעלי אדם שותין מהן..
השום שנתרסק ואבטיח שנחתך
ונתגלה אסור. וכל כיוצא בזה..
יין מבושל אין בו משום גלוי א'
וכן תוסס והוא שיהיה היין מש'
משעת דריכתו עד שלשה ימים א'
ויין או מים וחלב שהן חמין כל א'
זמן שההבל עולה מהם.. וכן
משקין שהיה משקה יורד מלמ'
מלמעלה טיפה אחר טיפה והוא
שיהיה טורד ויורד כל אלו אין
בהן משום גלוי שזוחלי עפר מת'
מתיראין מבעבוע המשקה ומן
ההבל ואין שותין ממנו..
מי כבשין. ומי שלקות. ומי תור'
תורמוסין אין בהן משום גלוי א'
ומים ששרה בהן כבשין שלקות
ותורמוסין. אם נשתנית טעמם א'
אין בהן משום גלוי ואין בהן משום
שנוי טעם אסורין.. וכן מים
שהדיח בהן פרישין ותורמוסין
החולה אסורין משום גלוי..
יין שערב בו דברים חריפים כפלפלין
או דברים מרים כאפסינתין עד ע'
שנשתנה טעמו אין בו משום ג'ה'
גלוי. והוא הדין בשאר משקין..
כל המשקין אסורין משום

[illegible]

גלוי שנתגלו בין ביום בין בלילה אס׳
אסורין ואפילו היה בנהר ואיש ל׳
ישן אין אומרים ישן על הזוחלין
וכמה ישהו ויהיו אסורין כ׳
כדי שיצא הרחש מתחת אוזן הכלי
וישתה ויחזור למקומו
שיעור המים שיאסרו אם נתגלו
כדי שיהא הסם ניכר בהן ומזיק
אבל אם היו המים מרובים כ׳
כדי שיתבטל בהן המרה הרי אלו
מותרים בין בקרקעות בין בכלים
וכן הדין בשיעור המשקין
מעין המושך כל שהוא אין בו מ׳
משום גלוי גן מגולה ש׳
שהניחו בשדה תיבה ומגדל או ב׳
בתיק שלו או בבור אפילו עמוק מ׳
מאה אמה או במגדל גבוה מאה ב׳
אמה או בטרקלין מיופה ומסוייד
הרי זה אסור ברק את ב׳
התיבה ואת המגדל ואחר כך הניחו
בו הרי זה אסור ואם היה בהן כ׳
נקב אסור כמה יהיה נקב כדי שיכ׳
שיכנס בו אצבע קטנה של קטן
חבית שנתגלתה אע״פ ששתו
ממנה תשעה ולא מתו לא ישתה ה׳
עשירי מעשה היה ששתה
עשירי ומת מפני שיורס של נחש
שוקע למטה ויש חמת הזוחלי׳ ל׳
עפר שעולה וצופה למעלה ויש כ׳
שם שהארס נתלה באמצע המשקה
לפיכך הכל אסור ואפילו סננו בנס׳
במסננת וכן אבטיח שנת׳
שנתגלתה אע״פ שיאכלו תשעה ולא
מתו לא יאכל עשירי מים
שנתגלו לא ישפכם לרשות הרבים
ולא ירבץ בהם הבית ולא ירחץ ב׳
בהן פניו ידיו ורגליו ולא ישקה מ׳
מהן בהמה בין בהמת חברו בין ב׳
בהמתו אבל משקה אותן ל׳
לחתול עיסה שנילושה במים
מגולים אפילו היא של תרומה תא׳
תשרף ואפילו נאפת הרי זו אסורה

פרק שנים עשר

בהמה חיה ועוף שנשכן נחש ונמצא
בו אם שיאכלו סם המות את הא׳
האדם קודם שישחטו בגופו הרי
אלו אסורין משום סכנת נפשות
לפיכך בהמה חיה ועוף שנה׳
שנמצאו מתוכי יקלים אע״פ שהם
מותרין משום טרפה אסורין משו׳
סכנה שמא מזוחלי עפר נשכו עד
שיבדקו כיצד בודקין אותו
צולה אותו ספגר יום לא נחתך הב׳
הבשר ולא נשתנה משיעור הצלי הרי
אלו מותרין וכן בכורי תאנים
וענבים והקשואים והדלועין הח׳
והאבטיחים והמלפפונות אפילו כ׳
היו גדולים כיותר בין תלושין בין
מחוברין ואפילו היה בתוך הכלי כ׳
כל שיש בו לחה ונמצא נשוך אסו׳
אסור שמא נחש וכיוצא בו נשכו
ואפילו ראה עכבר או עכבר מנקר
הרי אלו אסורין שלא במקום נקב
נקר תאנה או ענב שניטל
עוקצו אין בהן משום גלוי
לפיכך אוכל אדם תאנים או ענבים כ׳
בלילה ואינו חושש תאינה
נקורה שיבשה ונעשת גרוגרות
ותמר נקורה שיבשה שתיהן מו׳
מותרות [illegible] אסור לאדם ליתן
מעות או דינרין לתוך פיו שמא
יש עליהן רוק יבש של מוכה שחין
או מצורע או זיעה שכל זיעת
האדם סם המות חוץ מזיעת הפנים
וכן לא יתן אדם ידו תחת של׳
שחיו שמא נגע בידו במצורע או ב׳
בסם רע שהידים עסקניות
ולא יתן התבשיל תחת המטה אע״
על פי שהוא עוסק בסעודה שמא י׳
יפול בו דבר המזיק ואינו רואהו
וכן לא ינעוץ הסכין בתוך ה׳
האתרוג או בתוך הצנון שמא יפ׳
יפול אדם על חודה וימות וכן
אסור לאדם לעבור תחת קיר נטוי
או על גשר רעוע או להכנס לחורב׳
או כל כיוצא באלו משאר הסכנות
אסור לעמוד במקומן וכן
אסור ליהודי להתיחד עם הגוים ל׳
מפני שהן חשודין על שפיכות
דמים ולא יתלוה עמהם בדרך
פגע הגוי בדרך מחזירו ל׳
לימינו עולין במעלה או יורדין למ׳
למטה בירידה לא יהיה ישראל למ׳
למטה וגוי למעלה אלא ישראל
למעלה וגוי למטה שמא יפול עליו
להמיתו ולא ישחה לפניו שמא י׳
ירוץ גולגלתו שאלו לאן
אתה הולך ירחיב לו הדרך כדרך
שהרחיב יעקב לעשו שנ׳ עד אשר
אבא אל אדני שעירה
אסור ליקח רפואה מן הגוי אלא
אם כן נתייאשו ממנו שיחיה ואסור
להתרפאות מן המין ואף על פי ש׳
שנתייאשו ממנו שמא ימשכנו אח׳
אחריו ומותר ליקח רפואה
מן הגוים לבהמה או למכה שבחוץ
שבגוף מבחוץ כגון מלוגמא ורטיה
ואם היתה של סכנה אסור ל׳
ליקח ממנו וכל מכה שמחללין ל׳
עליה את השבת אין מתרפאין מ׳
מהם ומותר לשאול לרופא
גוי סם פלוני יפה וכך וכך תעשה
אבל לא יקח ממנו ואסור
להסתפר ממנו ברשות היחיד שמא

יהרגנו׳ ואם היה חשוב מותר מפני
שהוא מתיירא להרגו׳ ואם היה
שהוא אדם חשוב כדי שיפחד מ׳
ממנו ולא יהרגנו הרי זה מותר
להסתפר ממנו ׃ אסור
למכור לגוים כל כלי מלחמה׳ ואין
משחיזין את הזיין׳ ואין מוכרין
את הסכין וקולרין וכבלים ושל׳
ושלשלאות ברזל ועששיות של
ברזל הנדוויה ודובים ואריות ולא
כל דבר שיש בו נזק לרבים ׃
אבל מוכרין להן תריסין שאינן אלא
להגן וכשם שאסור למכור לגוי
כך אסור למכור לישר׳ שמוכר לגוי
ומותר למכור הזיין לחיל של
בני המדינה מפני שהן מגינין על
ישר׳ ׃ כל האסור למכור לגוי
אסור למכור לישר׳ מפני תקלות ׃
לכן הרי עבר בלא תעשה שנ׳ ולפני
עור לא תתן מכשול ׃ הבא ל׳
ליטול עצה ממך תן לו עצה ההוג׳
ההוגנת לו׳ ואסור להשיאו עצה
טובה לגוי או לרשע ואפילו להש׳
להשיאו עצה שיעשה דבר מצ׳
מצוה והוא עומד ברשעו אסור
ולא נתנסה דניאל אלא
שהשיא עצה טובה לנבוכד׳
נצר ליתן צדקה שנ׳ מלכא מל׳
מלכי ישפר עלך וחטאך בצדק׳
פרקן ועויתך במחן עניין ׃

פרק שלשה עשר

מי שפגע חברו בדרך ובהמתו רו׳
רובצת תחת משאה בין שהיה ל׳
עליה משאוי הראוי לה בין שהיה
עליה יתר ממשאה הרי זה מצוה
לפרוק מעליה והיא מצות עשה ׃ ל׳
שנ׳ עזב תעזב עמו׳ ולא יפרוק ויניח
נבהל וילך יקים עמו ויחזיר ויט׳
ויטעון משאו עליה שנ׳ הקם תק׳
תקים עמו׳ זו מצות עשה אחרת׳
ואם הניחו נבהל ולא פרק ולא
טען בטל מצות עשה ועבר על ל׳
מצות לא תעשה׳ שנ׳ לא תראה
את חמור אחיך או שורו נופלים׳
היה כהן והבהמה רובצת
בבית הקברות אינו מטמא לה׳ ל׳
כשם שאינו מטמא להשב אבדה׳
וכן אם היה זקן שאין דרכו ל׳
לפרוק ולטעון הואיל ואינה לפי ל׳
כבודו פטור׳ זה הכלל כל שאילו
היתה שלו היה טוען ופורק הרי
זה חייב לטעון ולפרוק בשל חברו׳
ואם היה חסיד ועושה לפנים
משורת הדין אפילו הנשיא הגדול
וראה בהמת חברו רובצת תחת משאו
של תבן וקנים וכיוצא בהן פורק ל׳
וטוען עמו׳ פרק וטען וחזר
וחזרה ונפלה חייב לטעון ולפרוק
פעם אחרת אפילו מאה פעמים ל׳
שנ׳ עזב תעזב עמו׳ הקם תקים עמ׳
עמו׳ לפיכך צריך להדדות עמו עד פ׳
פרסה אלא אם כן אמ׳ לו בעל המשא
איני צריך׳ ומאימתי חייב לפרוק
ולטעון עמו משיראהו ראיה שהוא
כפגיעה שהרי נאמ׳ כי תפגע׳
וכמה שיערו חכמים משיהיה ל׳
ביניהם מאתים וששים וששה ל׳
ושני שלישי אמה שהוא אחד מן
משבעה ומחצה במיל׳ היה
רחוק ממנו יותר מזה אינו זקוק
לו מצוה מן התורה לפרוק עמו ל׳
בחנם׳ אבל לטעון עמו הרי זו מצוה
ונוטל שכרו׳ וכן כשהוא מדדה
עמו עד פרסה יש לו שכר׳
ראה בהמת חברו רובצת אפילו ל׳
אין הבעלים עמה מצוה לפרוק מע׳
מעליה ולטעון עליה שנ׳ עזב תעזב׳
הקם תקים׳ מכל מקום׳ אם כן למה
נאמ׳ עמו׳ שאם היה בעל הבהמה
עמה והלך וישב לו׳ ואמ׳ לזה שפגע
בו הואיל ועליך מצוה אם רצית
לפרוק לבדך פרוק הרי זה פטור
שנ׳ עמו׳ ואם היה בעל הבהמה
זקן או חולה חייב לטעון ולפרוק
לבדו׳ בהמת הגוי והמשא
של ישר׳ אם היה הגוי מחמר אח׳
אחר בהמתו אינו זקוק לה׳ ואם ל׳
לאו חייב לפרוק ולטעון משום צ׳
צער ישר׳׳ אבל בהמת ישר׳
ומשאו של גוי חייב לפרוק ולטע׳
משום צער ישר׳׳ אבל בהמת
הגוי ומשאו אינו חייב להטפל
בהן אלא משום איבה׳ חמרין
שרגלים של אחד מהן רעועות אי
אין חבריו רשאין לעבור ולהקדים
ולעבור מעליו׳ נפל המשא ורש׳
רשאין לעבור עליו׳ היה
אחד טוען ואחד רוכב ודחקו ל׳
הדרך מעבירין הרוכב מפני הט׳
הטוען׳ אחד טעון ואחד
ריקן מעבירין הריקן מפני הטעון׳
אחד רוכב ואחד ריקן מעב׳
מעבירין הריקן מפני הרוכב׳
שניהן רכובין שניהם טעונין ש׳
שניהן ריקנין עושין פשרה ביניהן׳
וכן שתי ספינות שהיו עוברות
בנהר ופוגעות זו בזו אם עוברות
שתיהן בבת אחת שתיהן טובעות
וזו אחר זו שתיהן עוברות׳
וכן שני גמלים שהיו עולין במעלה
גבוה ופגעו זה בזה אם עברים ש׳
שניהם בבת אחת שניהן נופלין בו׳
ואחר זו שניהם עוברים׳
כיצד עושין טעונה ושאינה טע׳

חשוב כו׳ וכו׳ וכו׳ רב
אם הי׳ מומחה ורבי
מותר וכן כם התר
לעניין הקזה וכן
מומחי כן והיו רב
יהו ראסור להתרפ
מהן ריבדא דכסי׳
דמסיות לא קייא לן
הכי אלא כר׳ יוחנן
דשרי חולה כו׳ ׃
כו סכנה וכו׳ ומפי׳
רב יהו דהא דאם
ריבדא דמסיות פ׳
לאחר שהקיז לו ׃
ישר׳ כו׳ לו טוב ׃
על הקז
וכן פירו׳ יתר כו׳
ישר׳ ע׳ דלא כר׳
יוסי ה׳
הגלילי דאמ׳ תחת ׃
משאו משאו הר׳
הראוי ׃
לו אלא ושיי׳ ב
כרבנן הגלילי כ׳
שיירת
הת׳ דעבר ר׳ יהושע
כר׳ יוסי׳ להוו הוה
ורי פוסקתי דאמ׳
דאוכפי׳ ומי כו׳
גליה ו
ואמרה טבעים
ספינה סתך ו
ולא כו׳
שמעון דאמ׳ רבי׳ ו
וטען ו
בחנם ׃ לעיל א
והטפל
כו ככן פ׳ הפירוש
אחד השור ואחד
החמור ואחד כל ב
בהמה וחיה ופורק
וטוען להשתם
אמרה אלא שדבר
הכתוב בהווה ׃

טוענה תרחה שאינה טוענה מפני הטוענה קרובה ורחוקה תרחה הקרובה מפני שאינה קרובה שתיהן טוענות ו
שתיהן קרובות שתיהן רחוקות שתיהן ריקניות מ׳ הואיל וטוען ברחוק אחד הטל פשרה ביניהן ו׳

ומעלות
שכר זו לזה וכו׳
ובזה וכיוצא בו מצוה
בצדק תשפט עמיתך
הפוגע בשנים אחד רובץ תחת
משאו ואחד פרק מעליו ולא
מצא מי שיטען עמו לפרוק
בתחלה משום צער בעלי חיים
ואחר כך טוען. בד״א כשהיו
שניהם שונאים או שניהם
ואוהבים אבל אם אחד שונא ואחד אוהב מצוה
מצוה לטעון עם השונא תחלה כדי לכוף את יצרו הרע. ל
השונא שנ׳ בתורה הוא מישר׳ ואבל לא ליר מאומות העולם והיאך
יהיה לאויב לישראל והכתוב אומ׳ לא תש׳ תשנא את אחיך בלבבך. אמר׳
כגון שראהו לבדו עובר עב׳ עבירה והת׳
והתרה בו ולא ל חזר הרי
זה מצוה לשנאו עד
ש׳ שיעשה תשובה ו׳
מ׳ ויחזור מרשעו מ׳
ואע״פ שעדיין לא עשה
תשובה אם
מצאו בצער במ׳
במשאו מצוה לפרוק ולטעון עמו
ולא יניחנו נוטה למות שמא ישהה ל
בשביל ממונו ויבא לידי סכנה והתורה הקפידה על נפשות ישר׳ בין רשעים בין צדיקים מאחר שהם נלוים אל ה׳ ומאמינ׳
בעיקר הדת שנא׳ אמור אל׳ חי אני נאם ה׳ אם אחפץ במות הרשע כי אם בשוב הרשע מדרכו וחיה

בריך רחמנא דסייען

נגמר ספר אחד עשר ומנין פרקיו ששים ושתים

הלכות נזקי ממון ארבעה עשר פרקים

הלכות גנבה תשעה פרקים הלכות חובל ומזיק שמנה פרקים

הלכות גזלה ואבדה שמונה עשר פרקים

הלכות רוצח ושמירת נפש שלשה עשר פרקים

חזקני א׳ ואמצני ביראתך הטהורה

ראשית חכמה קנה חכמה ובכל קנינך קנה בינה

ספר שנים עשר

והוא ספר קנין
הלכותיו חמש וזהו סדורן

הלכות מכירה

יש בכלל חמש מצות אחת מצות עשה וארבע מצות לא תעשה וזה פרטן

דין מקח וממכר א
שלא יונה במקח וממכר ב
שלא יונה בדברים ג
שלא יונה גר צדק בממון ד
שלא יונהו בדברים ה

הלכות זכייה ומתנה

ענין אלו ההלכות לידע דין זוכה מן ההפקר היאך יקנה ומה יקנה ודין נותן מתנה ומקבל מתנה ואיזו מתנה חוזרת ואיזו אינה חוזרת

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוק הקרקעות בין השותפין והרחקת נזק כל אחד משכנו ומבעל הרואי שלו ודין בעל המיצר

הלכות שלוחין ושותפין

ענין אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושותפו ומשפטיהן במקחן וממכרן ובהפסדן ושכרן

הלכות עבדים

יש בכלל שלש עשרה מצות חמש מצות עשה ושמונה מצות לא תעשה וזהו פרטן

דין קנין עבד עברי א
שלא ימכר ממכרת עבד ב
שלא יעבידנו בפרך ג
שלא תניח גר תושב לרדות בו
שלא לעבד בו עבדות עבד
להעניקו בצאתו חפשי
שלא יצא ריקם
לפדות אמה העבריה
ליעדה
שלא תמכר
לעבוד בעבד כנעני לעולם אלא אם כן הפילו אדוניו אחד מראשי איבריו
שלא להסגיר עבד שברח מחוצה לארץ לארץ ישראל
שלא להונות עבד זה הבא אלינו

נמצאו כל המצות הנכללות בספר זה שמונה עשרה ושש מהן מצות עשה ושנים עשר מצות לא תעשה

הלכות מכירה

יש בכלל חמש מצות אחת מצות עשה וארבע מצות לא תעשה וזהו פרטן

דין מקח וממכר
שלא יונה במקח וממכר
שלא יונה בדברים
שלא יונה גר צדק בממון
שלא יונהו בדברים

ונבאר מצות אלו בפרקים אלו ··

פרק ראשון:

המקח

אינו נקנה בדברים ואפילו העידו עליהם עדים· כיצד בית זה אני מ' מוכר לך· אין זה אני מוכר לך ופס' ופסקו הדמים· ורצה הלוקח ואמ' קניתי· ורצה המוכר ואמ' מכרתי ואמרו לעדים היו עלינו עדים שמ' שמכר זה ושלקח זה הרי זה אינו כלום· וכאילו לא היו ביניהם דברים מעולם ·· וכן בנותן מתנה ומ' ומקבלה· אלא אם נקנה המקח במ' ביותר מדברים שאלו נקנה בהן כ' קנה הלוקח ואינו צריך עדים כלל ואין אחד מהן יכול לחזור בו· וכיצד יקנה המקח הקרקעות באחד מג'
פק' ג' דק'
משלשה דרכים בכסף ובשטר ובח' ובחזקה· כיצד בכסף מכר לו בית או שדה ונתן לו דמים קנה ·· בד"א במקום שאין כותבין השטר· אבל במקום שדרכן לכתוב שטר מכר לא קנה עד שיכתוב את השטר ואין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה ·· התנה הלוקח ואמ' אם רציתי ל' בכסף או בשטר אקנה ונתן הכסף על תנאי זה הרי זה קיים ואין המו' המוכר יכול לחזור בו מפני התנאי והלוקח יכול לחזור בו עד שיכתב השטר ·· וכן אם התנה המוכר כזה ·· האומ' לחבירו תן מנה לפלו' ויקנ' ביתי לך· כיון שנתן קנה הבית ואין ערב· כיצד בשטר כתב לו על הנייר או על החרס או על העלה שדי מכ' מכורה לך שדי נתונה לך· כיון ש' שהגיע שטר זה לידו קנה· ואע"פ שאין שם עדים כלל· ואע"פ שאין
ירושל'
השטר שוה כלום· בד"א במוכר שדהו מפני רעתה· אבל בשאר כל קרקעות· ואע"פ שהגיע השטר של מכר בידו ואפילו היו בו עדים לא קנה עד שיתן הדמים ·· כיצד בחזקה מכר לו בית או שנתנו לו במ' במתנה כיון שנעל גדר ופרץ כל שהוא והוא שיועיל במעשיו קנה· בד"א בשהחזיק בפני מוכר או הנותן צריך שיאמר לו לך חזק וקני ואחר כך אם החזיק קנה· ואע"פ שאינו בפני הבעלים ·· המוכר
הפה:
בית לחבירו ומסר לו המפתח הרי זה כמי שאמ' לו לך חזק וקני וכש' וכשיחזיק יקנה ·· כיצד בנעילה קנה כגון שמכר לו בית או חצר והיה הפתח פתוח ונעל הלוקח ה' את הפתח וחזר ופתחו הרי זה ה' החזיק וקנה שהרי נשתמש בו
חזק הבתי
שימוש המועיל ·· כיצד החזיק בגדר כל שהוא קנה כגון שהיה שם גדר והיה עולה לו בנחת והוסיף ע' עליו כל שהוא והשוהו לעשרה ומיצר שאינו עולה לו אלא בדוחק הרי זה הועיל וקנה ·· וכן אם היתה שם פרצה והיו נכנסין בה בדוחק והרחיב הוא בה כל שהוא ע' עד שנמצא הנכנס נכנס בריוח הרי זה הועיל וקנה· נטל צרור והועיל כגון שסכר בו המים לשד' לשדה או נטל צרור והוציא הועיל כגון שפתח המים בנטילתו לשדה הרי זה קנה· וכן כל כיוצא בזה ·· המוכר שדה לחבירו בעד ב' שדהו או נתנה לו במתנה כיון ש' שדש המיצר שבין שני השדות ונעשו שתיהן כשדה אחת קנה אבל אם הלך בה לארכה ולרחבה אין הילוך מועיל כלום ·· ואם שביל כרמים מכר לו הואיל ונעשה להלוך קנה בהילוך· וכמה שיעו' רוחב הדרך שיקנה בהלוכו אם היה מסויים במחיצות קנהו כדי שיגביה בהלוכו רגל ויניח רגל בצדה· ואם אין שם מחיצות קנה ברוחב כדי שתהא על ראשו חבילה של שריגים ויסוב בה ··
פתחי הבתי
היה הקרקע כחיחי סלע ל' שאין בה לא גדירה ולא פריצה ל' ואינה בת זריעה הרי החזקה שקונה אותה בה שטיחת הפ' הפירות או העמדת הבהמה וכיוצא בזה משיעור התשמיש ·· הה' המוכר קרקע לחבירו ל' ונכנס בה הלוקח וזרעה או ניר' או שאסף פירות האילן או מחק וכן כיוצא בדברים האילו קנה ש' שהרי החזיק ואין אחד מהם יכול לחזור בו ·· וכן אם אסף המוכר סל של פירות ונתן ללוקח קנה לוקח מיד בחזקה שהרי גלה בדעתו שהקנה לו שדה זו בקנ' בקנין גמור ונעשו פירותיה של לוקח· הגנה אינה קונה בחזקה ל' אלא בשטר הוא שקונה עם הכסף ·· וישר' חבלו ומחזות הגוי הרי הוא כגוי· ואינו קונה אלא בשטר ··
טבוע הדייני
כל המחובר לקרקע הרי הוא כ' כקרקע ונקנה בכסף בשטר וב' ובחזקה· ואם אינן צריכין לקרקע כגון ענבים העומדות ליבצר הרי זה כמטלטלין לקניה ויש להם אונ'
מריבה והשואו
אונאה· כשם שהקרקעות נקנות בכסף ובשטר ובחזקה· פירות הקרקע נקנות בכסף לבדו· או ל' בשטר לבדו· או בחזקה לבדו· ל' ואין אחד מהם יכול לחזור בו·
קידו' פק
המוכר עשר שדות בעשר מדינות כיון שהחזיק באחת מהן

קנה כולן ואפילו אחד הר גבוה ואחת מיעוטה ואעפ"י שתשמיש זו אינה כתשמיש זו כיון שהחזיק באחת מהן קנה כולן. בד"א שנתן דמי כולן אבל אם לא נתן דמי כולם לא קנה אלא כנגד מעותיו לפיכך אם היו במתנה קנה כולם וכן זמן השכירות.

היו מקצת הקרקעות במכר ומקצת בשכירות בין במכירה קנו קנה הכל.

פרק שני

עבד כנעני הרי הוא כקרקע לקנייה ונקנה או בכסף או בשטר או בחזקה. ומה היא החזקה בקנין עבדים שישתמש בהן כדרך שמשתמשין בעבדים לפני רבן. כיצד התיר לו מנעלו או הנעילו או הוליך כליו לבית המרחץ או אחריו או הפשיטו או סכו או גרדו או הלבישו או הגביה את רבו קנה. תקפו והביאו אצלו קנהו שהעבדים נקנין במשיכה כבהמה. אבל אם קרא לעבד ובא אצלו או שאמר לו רבו הראשון לך אצל הלוקח והלך לו לא חזק ולא קנה.

עבד קטן הרי הוא כבהמה וקונין אותו בדברים שקונין בהם העבדים לפיכך נקנה במשיכה ואעפ"י שלא תקפו. הבהמה בין גסה בין דקה נקנית במשיכה ואעפ"י שאפשר להגביה אותה מפני שמתחבטת בארץ ואם הגביה קנה. וההגבהה קונה בה בכל מקום. אבל המשיכה אין קונין בה אלא בסימטא או בחצר של שניהם ואין קונין בה ברשות הרבים ולא בחצר שאינה של שניהם. כיצד קונין הבהמה במשיכה אין צריך לומר אם משכה והלכה או שרכב עליה והלכה לו שקנה אלא אפילו קרא לה ובאה או הכישה במקל ורצה לפניו כיון שעקרה יד ורגל קנאה. והוא שמושך בפני בעלים אבל אם מושך שלא בפני בעלים צריך שיאמר לו קודם שימשוך לך משוך וקני.

המוכר עדר לחברו או שנתנו לו במתנה כיון שמסר לו משכוכית והיא הבהמה ההולכת בראש העדר קנהו ואעפ"י שמשך לפניו. האומר לחברו משוך ותקנה או חזק ותקנה וכיוצא בדברים אלו והלך ומשך או החזיק לא קנה שמשמע תקנה להבא ועדיין לא הקנה לו אלא צריך המוכר או הנותן לומר משוך וקני וקנה וכיוצא בדברים אלו שמשמען שיקנה עתה בשעה שימשוך או יחזיק. האומר לחברו משוך פרה זו ולא תקנה עד לאחר שלשים יום ומשך לא קנה ואם אמר לו קנה מעכשיו ולאחר שלשים יום קנה ואפילו היתה עומדת באגם ביום שלשים שזה כמי שהקנה מעתה על תנאי נעשה התנאי או נתקיים הקנין וכל האומר על מנת כאומר מעכשיו.

המוכר בהמה לחברו או נתנה לו במתנה ואמר לו קנה אותה כדרך שבני אדם קונין או משך או הגביה קנה. אבל אם רכב בשדה עליה קנה בעיר לא קנה לפי שאין דרך בני אדם לרכוב בעיר לפיכך אם היה אדם חשוב שדרכו לרכוב בעיר או אדם מזולזל ביותר שאינו מקפיד על הלוכו בעיר כגון החוטפין בגדול הבהמות והעבדים או שהיתה אשה או שהיה ברשות הרבים שהרבים דוחקין שם הרי זה קונה ברכיבה והוא שהלך בו.

פרק שלישי

אחד הבהמה ואחד שאר כל המטלטלין נקנין במעות ומשיתן המעות קנה ואין אחד מהן יכול לחזור בו. אבל חכמים תקנו שלא יקנו המטלטלין אלא בהגבהה או במשיכה דבר שאין דרכו להגביה.

כיצד המוכר עצים או פשתן וכיוצא בהן ועשה מהן טען גדול שאי אפשר להגביהו אינו נקנה במשיכה שהרי אפשר להתיר ולהגביהו הרי זה קנה במשיכה עץ עץ וכן כל כיוצא בזה. אבל אם היה הטען שלשין או אבנים ושקדים וכיוצא בהן והיה גדול שאין אחד יכול להגביהו הרי זה נקנה במשיכה שאם יתירו יתפרד ויהיה לרבן טורח גדול וכן כל כיוצא בזה. הספינה הואיל ואי אפשר להגביה ויש במשיכתה טורח גדול ואינה נמשכת אלא ברבים לא העמידה משיכה אלא מסירה וכן כל כיוצא בזה. ואם אמר לו לך משוך וקנה אינו קונה הספינה עד שימשכנה כולה ויוציאנה מכל המקום שהיתה בו שהרי הפקיד המוכר שלא יקנה זה משיכה. במעות למד שהלוקח מטלטלין ואעפ"י כן הדמים יכולין לחזור בו.

ועיין ב' מסירה ט' פכ' דכריית דאו זו מושיכ וכן פי' אלפ וכן ס' הא' ור' זכיה כת' רע' והולכה מכג' דאיתא פק' דקידו' ...

קנה ט' ב' ...

תעני המסירה ודה שאו שם זכי ודמו שמוסיר קונ' כיש הר' זהו לפי שאי משיכ מועיל שם. והו' דתנ' כפק' דקידו' בהמה גסה נקנ' מסירה ... ממשכ' ... ויאלו כפק' דמי סבר ר' ... קונה משיכה בשוייעת ... מושכ' ... מסיר חשוב ... ... כספינה שיש בה טיח ... ... קנה ... ... כיון שמשך כל שהוא קנה

וכן המוכר יכול לחזור עד שיגביה
או ימשוך דבר שיש בו הגבהה ומש'
ומשיכה או ימסור המוכר ללוקח ד'
דבר שאין דרכו להמשך קנה ואין
אחד משניהם יכול לחזור בו וכופי'
הלוקח ליתן הדמים ולמה תקנו דבר
זה במטלטלין גזירה שמא יתן הלו'
הלוקח דמי החפץ וקודם שיקחנו ל'
יאבד באונס וקטן שנפלה דליק'
ונשרף או באו לסטין ונטלוהו אם
יהיה ברשות הלוקח יתמהמה ה'
ולא יצילנו לפיכך העמידוהו ברשו'
המוכר כדי שישתדל ויציל הבוצע
שאם יאבד חייב לשלם מפני
אומ' שאם נתן דמי המקח ונאנס
קודם שיקחנו יאמ' לו הלוקח תן ל'
לי מקחי או החזר לי מעותי אמעפ'
שיש עדים שיאבד באונס ולא היה
במוכר כח להציל ולא נתרשל בדבר
הרי זה מחזיר הדמים שהרי תקנו
חכמים משיכה לפיכך אם היתה
ניתנו של לוקח שיש בו החפץ ש'
שנמכר מושכר למוכר לא תקנו
לו חכמים משיכה שהרי המקח
ברשות הלוקח ומשנתן את הדמי'
נקנה את המקח ואין אחד מהם יכ'
יכול לחזור בו וכן השוכר
המקום שאותן המטלטלין הנחמי'
מונחין בו קנה ואין אחד מהם
יכול לחזור ואעפ שלא הגביה
ולא משך ולא נמסר לו שהרי בע'
נעשו ברשותו וכבר ביארנו
ששכירות קרקע נקנה בכסף או ל'
בשטר או בחזקה המקנה
קרקע או מטלטלין כאחד בין ש'
שקנה הקרקע בכסף או בשטר
או בחזקה נקנו המטלטלין עמהם
בין שהיו שניהם במכר או במתנה
בין שמכר המטלטלין ונתן הקרקע

בין שמכר הקרקע ונתן המטלטלין
כיון שקנה הקרקע קנה המטלטלין
בד"א שהיו המטלטלין צבורין
בתוך קרקע אבל אם היו המטל'
המטלטלין במקום אחר צריך שיאמ'
לו קנה המטלטלין אגב קרקע ואפי'
היו המטלטלין במדינה אחרת
ואמ' לו קנה אותן אגב קרקע פלונית
כיון שקנה הקרקע קנה המטלטל'
ואעפ שאינן צבורין בתוכה ואם
לא אמ' קנה אגב קרקע לא קנה
וקרקע כל שהוא קונין אגבה כל ה'
המטלטלין שירצה הקנה
השדה לאחד והמטלטלין לאחר
ואעפ שאמ' לו קנה מטלטלין אגב
קרקע והחזיק האחד הקרקע לא
קנה השני המטלטלין ואם תפסו
אחר שחזר בו המקנה אין מוציאין
אותו מידו שהרי תפסו לאחר חברו
הקרקע שנקנו אגב גבה
המקנה עבדים וקרקעות כאחד ה'
החזיק בעבדים לא קנה הקרקעו'
בקרקעות לא קנה עבדים עד ש'
שיהו עומדין בתוך הקרקע ואעפ
שאמ' לו קנה עבדים אגב קרקע לא
קנה עד שיהיו בתוכה שהעבד מה'
מהלך לדעת עצמו המקנה
עבדים ומטלטלין כאחד משך הש'
המטלטלין לא קנה עבדים החזיק
בעבדים לא קנה מטלטלין ואם
כן היו המטלטלין על גבי העבד הח'
והחזיק שיהיה כפות והיו שהרי אינן
יכול להלך המקנה בהמה
וכלים שעל גבה כאחד אע"פ ש'
שמשך הבהמה וקנאה לא קנה
הכלים שעליה עד שיגביהנה או
ימשוך הכלים עצמו אם אין דרכ'
להגביה דהעד והלכת היא ואין ל'
זה שבתוכה קנין לבעלים לפיכך

אם היה כפותה קנה את כלים שע'
שעליה ואמ' לו המקנה מ'
ומשוך בהמה זו וקנה כלים ש'
שעליה המשיל ולא הקנה לו גוף ה'
הבהמה אעפ שמשכה והיו כל'
כפותה לא קנה כלים שעליה עד
שימשוך הכלים עצמן היה
עציץ נקוב לאחד והיו הזרעים שב'
לאחר הקנה העציץ לבעל הזר'
הזרעים כיון שמשך העציץ קנה
הקנה בעל הזרעים לבעל ה'
הזרעים לבעל העציץ לא קנה ה'
עד שיחזיק בזרעים עצמן
היה העציץ והזרעים הכל לאחד
והקנה הכל לאחר החזיק בעציץ
לקנות הזרעים את העציץ לא ה'
קנה החזיק בזרעים קנה עציץ
וזו ששנינו נכסים שאין להם ה'
אחריות נקנין עם נכסים שיש
להם אחריות שהזרעים שבעציץ
נקוב כזרועים בארץ ומה' המחובר
לקרקע כקרקע מזו שביארנו
כבר ביארנו שכל העומד ליבצר כב'
כבצור דמי ואינו נקנה אלא בהג'
בהגבהה או כשאר דברים שנקנין
בהן המטלטלין תפשתן ו'
שהוא מחובר לקרקע ויבש שאינו
צריך לקרקע ואמ' לו יפה לי קרקע
כל שהוא וקנה לי כל מה שעליה
מאן שתלש כל שהוא קנה הכל מ'
מפני תנאי זה יתלש אם אמ' הקנה
לי הפשתן הזה במכר או במתנה
לא קנה עד מה שתלש שהרי
הגביהו וכן כל כיוצא בזה

פרק רביעי

כלין

של אורם כל מקום שיש להניחן
קונה לו וכיון שבעטון המטלטלין

אמר ס ואת ועתה שייע שייעות אי"נ קונות אוחד לו נשרפו ונשרפך כעלי' לך רלא יהא בעליה ולא שוויי חנם כספים אין להן שוויי ולא בקרקע ולא תקנו שייטור שנה מעות ומשיב מפני תקנ' השוק ס [illegible] קודם ס"ו התורה [illegible] ולא מקנו לה משות
[illegible]

ועיין ג' [illegible]

בתוך הכלי אין אחד מהם יכול לחזור
והרי זה כמי שהגביהו או כמי
שהונחו בביתו. לפיכך אין כליו
של אדם קונה ברשות הרבים ולא
ברשות המוכר אלא אם כן אמ' לו
החקנה לך וקנה בכלי זה. וכן
אם קנה הכלי תחלה והגביה ואחר
כך הניחו שם ברשות המוכר וחזר
וקנה ומנה הפירות כיון שנעשו
בתוך הכלי הזה קנה מפני שאפי'
בעלות המוכר במכירת הכלי אינו
מקפיד על מקומו. כשם שאין כליו
של לוקח קונין לו ברשות המוכר כך
כליו של מוכר אינו קונה ללוקח אף
על פי שהוא ברשות לוקח. מסירה
אינה קונה הנקנה במשיכה אם
היה ברשות הרבים ובחצר שאינה
של שניהם. והמשיכה אינה קונה
אלא בסימטא או בחצר של שניה(ם).
והגבהה קונה בכל מקום. דבר
הנקנה במשיכה אם היה ברשות
הרבים ומשכו הלוקח ברשותו או
לסימטא כיון שהוציא מקצת
החפץ מרשות הרבים קנה.
טוען של פירות שהיה מונח
ברשות הרבים ומשכו הלוקח לתו'
לרשותו או לסמטא אחר שפסק
הדמים קנה אע"פ שעדין לא מדד.
וכן אם מדדו הלוקח ברשות הרב'
קנה ראשון ראשון בהגבהה.
היה המוכר מודד לתוך כליו של
לוקח לא קנה שאין כליו של לוקח
קונה לו ברשות הרבים. היו
הפירות ברשות הלוקח כיון ש'
שקבל עליו המוכר למכור קנה
לוקח ואע"פ שעדין לא מדד.
היו ברשות המוכר או ברשות
המופקדין אצלו לא קנה לוקח
עד שיגביה הפירות או עד ש'

שיגביהם מרשותו בשכירות מקומה
וכיוצא בו כמו שבארנו. היו
הפירות בסימטא או בחצר של
שניהם אפילו הן ברשות לוקח
ואפילו היו בכליו של מוכר וקבל ע'
עליו המוכר למכר והתחיל המוכר
למדוד לתוך המדה ובכליו של מוכר
אינו קונה ללוקח ואע"פ שהוא
ברשות הלוקח. ואם אמ' לו כ'
כור בשלשים סאה בסלע ראשון
ראשון קנה שכיון שפסקו על כל
סאה שיגביה מוכר ויערה אותה
נגמרה מכירתה. האומר ואין הפירות
ברשות המוכר ולא ברשות הרבים.
ואלו היו הפירות בכליו של
מוכר כיון שהן ברשות לוקח קנה
משפסק ואע"פ שלא מדד כמו
שבארנו. וכן המוכר לחבירו
יין והוא שותן בסימטא או בחצר של
שניהם או ברשות לוקח והיתה
המדה של סרסור עד שלא נתמלאת
המדה שכל רושם ומהן מדה בפני
עצמה שהן של אחד מהן הוא
המדה והוא סומך על הראשונים
שבה. זה כלל גדול יש בידך הן
הקונה את המטלטלין אם פסק
את הדמים ואחר כך הגביה קנה
ואם הגביה תחלה והניח ואחר כך
פסק את הדמים לא קנה באותה
ההגבהה עד שיגביה אחר שפסק
או ימשוך דבר שאין דרכו להג'
להגביהו. היה הדבר הנמכר
דמיו קצובין וידועין והגביהן
קנהו ואע"פ שפסק אחר שהגביה
והוא הדין בשאר דברים שקונין
בהן מטלטלין שצריך לקנות בהן
אחר שפסק הדמים אלא אם כן
דמיו קצובין כמו שבארנו.
לפיכך המושך חמרים

ופועלים והכניסן לתוך ביתו אם
מדד עד שלא פסקו הדמים אפי'
היה הלוקח הוא המודד או שפסק
הדמים ואחר כך מדד המוכר שני
שניהם יכולין לחזור בהן.
עירן הלוקח והכניסו בתוך ביתו
אם פסק הדמים ואחר כך מכר
המוכר אין שניהם יכולין לחזור
בהן שהרי סמכה דעתו למכור.
ואם מדד עד שלא פסק שניהם
יכולין לחזור שהרי לא סמכה
דעתו עדין למכור ואפילו מדד
הלוקח. הנוטל כלים מבית
האומן על מנת לבקרן אם היו דמ'
דמיו קצובין ונאנס בידו חייב
בדמיו הואיל ודמיו קצובין מעת
שהגביהו ונעשה ברשותו והוא
שיגביהנו כדי לקנות את כליו ויהי'
אותו חפץ הנמכר חביב על הלוקח
אבל חפץ שהמוכר קץ בו והוא
מבקש והודה למכרו הרי הוא ברש'
ברשות המוכר עד שיפסק הדמים
ויגביהנו הלוקח אחר שפסק.
אחד המושך או המגביה או המ'
המחזיק בעבדים או שאמ' לו אחר
להגביה לו או למשוך לו או להחזיק
לו הרי זה זכה לו. וכן בשאר חפצי
הקניה.

פרק חמישי

ט

המטלטלין קונין זה את זה. כיצד
החליף פרה בחמור או יין בשמן
אע"פ שמקפידין על הדמים ושם
ושערו כמה שוה זה וכמה שוה
זה ואחר כך החליפו כיון שמשך
או הגביה האחד קנה השני המוש'
המטלטלין האחרים בכל מקום שה'
שהן ונעשו ברשותו ואע"פ שעדין

והזהב ופק ר דדח

עין כ סתשו בס"ו

ואפי' כליו של מוכר מועלתי משיכה ברה"ר טעמי התם דקני אחא לה בכליו של מוכר

אבל בסימטא קנה כדלע' כ' בהגה בס' זה ...

הספינ

ובשורה מסירה כו' פי'
ריבם דמסיר כעין ...
[illegible]
הלוקח ... [illegible]
הזמן ... [illegible]
[illegible]
המוכר ... [illegible]
שניהם יכולי' לחזור בהן
כיון דלא פירשו אלא ...
נקט הכי ... לפ'
ואפי' בסיפא כן פסק
עד שלא מדד ומדד עד
שלא פסק

לא משכן ·· החליף חמור בפרה
וטלה ומשך את הפרה ועדיין לא
משך את הטלה לא קנה שאין כאן
משיכה גמורה וכן על כיוצא בזה ··
דמים שאין מקפידין עליהם
הרי הן כשאר מטלטלין וקונין ··
הרי שהפך מעות בלא משקל ובלא
מנין אלא בכלל ואמ' לו מכור פירות
אלו אין בולא ונתן לו הדמים קנה כל
ואין אחד מהם יכול לחזור לו שזה
דבר שאינו מעכב הוא ולא העריכו
משיכה ·· [illegible] ראובן
שמכר מטלטלין לשמעון בחמשים
זוז וקנה שמעון המטלטלין ונתח
ונתחייב בדמים ואחר כך שנתחייב
שמעון בחמשים זוז אלא היה לו
יין או בהמה ועבד וכיוצא בו מב'
משאר מטלטלין והיה רוצה לחזור
ואמ' לו ראובן קנה אותה בחמשים
זוז זו שיש בידך דמיי המכר ואמ'
לו הן קנה ראובן המטלטלין בכל
מקום שהן ואע"פ שלא משך ולא
הגביה שגם זה דבר שאינו מעכב ה'
הוא ולא העריכו משיכה ואפי' אם
היה לו חוב עליו שלא מחמת מכר
ואמ' לו מכור לי מטלטלין בחוב שי'
שיש לי עלך ורצו שניהם לא קנה
עד שיגביהו או עד שימשוך דבר
שאין דרכו להגביה או יקנה באחד
מן הדרכים שהמטלטלין נקנין בה'
בהן ·· הקרקעות והעבדים וה'
והבהמה ושאר המטלטלין כל אחד
מהם נקנה בחליפין והוא הנקרא
קנין לעקר הדרך הזו שיתן הקונ'
למקנה כלי כל שהוא ויאמ' לו קנה
לך זה חלף החצר או היין או הב'
הבהמה או העבד שמכרת לי בכך
וכיון שהגביה המוכר את הכלי
וקנהו קנה הלוקח אותו הקרקע או

אותן המטלטלין ואע"פ שעדיין לא מ'
משכן ולא נתן את הדמים אין א'
אחד מהן יכול לחזור בו · אין קונין
אלא בכלי ואע"פ שאין בו אלא שוה
פרוטה ואין קונין בדבר שהוא א'
אסור בהנאה ולא בפירות ולא במט'
מטבע ואין קונין בכליו של מוכר
אלא בכליו של לוקח ·· הקנה
אחד כלי למוכר כדי שיקנה אותו ה'
המוכר זכה הלוקח ואע"פ שהקנ'
הכלי על מנת להחזירו נקנה המ'
המקח וזכה בו הלוקח שהתנה
על מנת להחזיר שמה מתנה ואע"פ
שלא תפס המוכר את כל הכלי שזה
שזה קנהו חלף ממכרו אלא אוחז מ'
מקצתו ואוחז המקנה לו מקצתו ה'
קנה הלוקח והוא שאחז ממנו כדי
שיעור כלי או אוחזו אחיזה שהוא
יכול לנתק את כל הכלי מיד המקנה
לו ·· לפיכך אם הקנה במקצת
הבגד צריך שיאחז מן הבגד שלש
אצבעות שאם יפסוק ממקום ש'
שאחז הרי הוא כלי בפני עצמו ש'
שלש אצבעות מן הבגד קרוי כלי
כמו שבארנו לענין טומאות בגדים
וכן אם אחז פחות משלשה והיה
יכול לנתק כל הכלי קנה ושכותבין
בשטרות וקנינו מפלני בכלי הכשר
לקנות בו בכלי להוציא הפירות וכ'
וכיוצא בהן הכשר להוציא איסורי
הנאה לקנות בו להוציא כליו של
מוכר ·· זה הקנין אינו צריך להיות
בפני עדים אלא אם כן היה בינו
ובין חברו קנה שלא הצריכה ת'
תורה עדים בדיני ממונות אלא
לכופר ·· אבל המוכר או הנותן ל'
או השוכר או המשאיל וכיוצא ב'
בהן אינו צריך עדים ומנין שקנה
הקונה בדרך מן הדרכים שקונין

בין בהגבהה בין במשיכה בין במסיר'
בין בקנין בין בכסף בין בשטר ל'
או בחזקה קנה ואע"פ שאין שם
עדים · המוכר או הנותן שקנו ישנ'
לא יוכל אחד מהם לחזור בו כל זמן
שעוסקין באותו ענין ואע"פ' ל'
שהקנו בפני עדים הפסיק הענין
אין אחד משניהם יכול לחזור בו
ואע"פ שאין ביניהם עדים כיון ש'
שחזר המוכר והנותן כך חוזר ה'
הלוקח והמקבל כל זמן שעסוקין ב'
באותו ענין מה שאין כן בשאר
דרכי הקנייה ·· יש דברים הרבה
שאין צריכין קנין ואין לקנין ל'
בהן טעם כגון המשחרר עבדו ו'
והמגרש את אשתו או העושה ש'
שליח או המוסר מודעה או המבטל
מודעה או המוחל לחברו חוב או ל'
פקדון שיש לו וכל כיוצא בדברים
אלו ·· נהגו רוב המקומות לה'
להקנות למקצת אלו הדברים ואמ'
וקנינו מפלני שעשה פלני שליח
או שמחל לפלני חוב שיש לו עליו
או שבטל המודעה שמסר על גט
זה וכיוצא באלו ואע"פ שאינו צריך
קנין שנהגו להקנות באלו הדברים
אינו מועיל אלא להודיע אין דברים
אלו כמשחק ומה הוא אלא שגמר
בלבו ואחר כך אמ' לפיכך אם אמר
לא בשחוק אני אומ' וגמרתי לעשות
דבר זה אינו צריך כלום הדברים שב'
שאין בהם ממש אין הקנין מועיל
בהן כלום ·· כיצד הרי שכתב בשטר
קנינו מפלני שילך עם פלני או שי'
שיחלקו החצר שביניהן או שישת'
שישתתפו שניהם בממונות וכיוצא
בדברים אלו הרי זה קנין דברים ואין
מועיל כלום שהרי לא הקנה לחברו
דבר המסויים ועדיין לא עיקר ולא

לוקח

הזהב

[illegible]

פירות עיקר הירוע

פרק ששי

הפירות

שאין קונין בהן כמו שבארנו הרי נקנין כשאר המטלטלין. אבל המטבע כשם שאין קונין בו כך אין נקנה בקנין. מעות המטבע אינו נקנה בקנין ואינו נעשה הואיל ועיקר ענינו קנין לקנות שאר דברים. לשונות של זהב ושל כסף הרי הן כעששיות של ברזל או של נחושת וכשאר מטלטלין הן ונקנין בקנין זה את זה בחליפה כמו שביארנו. אבל המטבע של כסף או דינר של זהב או מעות של נחושת הרי כולם דומים הם כנגד שאר מטלטלין והנותן את אחד מהם דמי מטלטלין לא קנה עד שיגביה וימשוך כמו שביארנו. ואין אחד מהם נקנין בכך בקנין ולא נעשה קנין. בד"א בזמן שקונה שאר מטלטלין בהן. מאחד מן המטבעות אלו או עבדים או קרקעות. אבל הדינרין של זהב לגבי מטבעות של כסף הרי הן כפירות. והמעות של נחושת כפירות לגבי מטבע של כסף. כיצד נתן לו דינר של זהב בחמשה דינרין של כסף נקנה הכסף אע"פ שעדיין לא בא לידו הכסף וחייב ליתן לו עשרים וחמשה דינרין של כסף כשפסק עמו. אם חדשים חדשים ואם ישנים ישנים. אבל אם נתן לו שלשים איסר של נחשת בדינר של כסף וקנה הדינר של כסף חייב ליתן לו כמו שפסק עמו אם דינר חדש חדש ואם דינר ישן ישן. אבל אם נתן לו דינר של כסף בשלשים איסר לא קנה עד שיקח האיסרות של נחשת.

וכל אחד מהם יכול לחזור בו. וכן מעות הרעות שפסלתן המלכות או המדינה או דינרין שאינן יוצאין כלל במדינה המדינה ואין נושאין ונותנין בהן עד שמוציאין אותן למטבע אחר הרי הן כפירות לכל דבר ונקנין בקנין וקונין את המעות ואין המעות קונות אותן כשאר כל הפירות. המטבע אין לו דרך שיזכה בו מי שאינו ברשו אלא על גב הקרקע כגון שיקנה קרקע ועל גבה מעות או שימכור מקום המעות כיון שזכה בקרקע בכסף או בשטר ובחזקה או בקנין זכה במעות והוא שיהיו אותן המעות קיימין כגון שהיו מופקדין במקום אחר. אבל ראובן שהיה לו חוב על שמעון והקנה ללוי קרקע ועל גבה חוב שיש לו על שמעון ירוה ליש שלא קנה החוב. אין עומדין שלשתן ואומ' לו מנה שיש לי בידך בין פקדון בין שהיה מלוה תנהו לזה קנה לוי ואחד משלשתן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהוא הל' הלכה שאין בה טעם לפיכך אין לו לא ולמידין הימנה לדין אחר. היה ראובן חייב לשמעון מלוה זוז ואמ' ללוי תן לשמעון זה המלוה זוז שאני חייב לו עד שיאמר לך או עד שיעשה שנך חשבון זה ואמ' לו הן וקבל שמ' שמעון כל אחד משלשתן יכול לחזור בו. ודבר זה אמרו חכמים שהיא הלכה שאין בה טעם לפיכך אין ולמידין הימנה לדין אחר. היה ראובן חייב לשמעון מלוה זוז ואמ' ללוי תן לשמעון זה המלוה זוז שאני חייב לו עד שיעשה עמך חשבון ואמ' לו הן וקבל שמעון כל אחד משלשתן יכול לחזור בו ואפי' פרע לוי לשמעון מקצת החוב לפיכך אם לא פרע לוי לשמעון חוזר שמעון ותובע ראובן כשאר חובו.

המוכר שטר חוב לחבירו או נתנו לו מתנה אינו נקנה במסירת השטר לידו שלא מסר האויה שבו ואין הא' האויה נתפסת בידו. וכיצד יקנה השטר שיכתוב לו המוקנה קנה לך שטר פלוני וכל השעבוד שבו ומוסר לו השטר ונעשית בכתיבה ומסירה ואינו צריך עדים לעדים קניתו אלא צריך עדים לעדים תביעה שהרי הנתבע אומ' לו מי אמ' שבעל דברים שלי כתב ומסר לך. קנין הוא השטרות כדרך הזאת מדברי סופרים אבל מן התורה אין האויות נקנות ואלו גופו הדבר קנין בלבד. לפיכך המוכר שטר חוב לחבירו עדין יכול לו למחול ואפילו יורשו מוחלו. האשה שהכניסה שטר חוב לבעלה אינה יכולה למחול אותו ואם מחלה בעלה מפני שירדה בידו. המקנה לחבירו קרקע כל שהוא והקנה לו על גבה שטר חוב הרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא אע"פ שאין כתיבה ומסירה. ואפי' אף על פי כן זה יכול למחול אחר שמכר. וכן המוכר קרקע וכתב שטר ואין חולקין עמו כיון שהחזיק שהחזיק הלוקח בקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא. האומ' זכו ש' שדה זו לפלוני וכתבו לו את השטר והחזיק הזוכה לו בקרקע יש לנותן לחזור בשטר עד שיגיע ליד בעל המתנה אע"פ שאינו יכול לחזור בשדה. אמ' לו זכו בשדה על מנת שתכתבו לו את השטר אע"פ שהחזיקו לו בעל בשדה יכול לחזור בזה ובזה עד שיגיע שיגיע שטר המתנה ליד ויקבל המתנה.

פרק שביעי

לשיורג. חיים ט. וכן פי' רח ורי' אלפ ורא כרב היי גאון שפס רלב מיל' הוי ג' והכי פירו ומייקנ כחל'. וכן התם כרח ודעמא כפירות ט' כבהג רבא וכן פי' רח ורי' אלפס. וכן התם אמר אחב סמך ז' הכי כסתם מיתנ' דהזהב קונה את הכסף' דאור אח' מסור אות דינר כר"ע ו' והיינו דינר של זהב וכן פס ר' אבה רב חזר בו ו' מיה שטבה כלותו הכסף קונה את הזהב וסת המש' ומי' היינו חוק לגבי כסף: אבל לגבי שאר מטלטלין: חשיב טיבעה כרתנ' לקמ' ראי' דינר קונה טלית. וגם מי ענש חלפי כרמופה: לקו' רפרי עלה מיהתבתמן הזהב קונה הכסף ואי לא כחליפי ע' והיינו כב' לעייר ב' כבעיור ירימין ט' וכל זה סת. טייפ וכן בעיטור כרי' כרישו התם כר"ע זו ומפיקא: ומבע ט' החוב ט' עי' ליקו' פ' כב נכהי שלוחי פג. וס' וא טוספ. מש וכס' שלשת ט' סח פק המניין ופ' מי שמי. ועי' כתבו כס' ח ונה' זכייה ומתנ' פג. וסהי' הוא פו. הלכה כו: יור ייר זוטר' הכ תות ו' ויל' שריכהו רבנ כהלכ כלא טעמ'. וכן כפי' לחזור ט' מי שייר' ק' פי' אלפ. דלא שייך העייר ג' אלא כי יש מלוה או פקדון כיד ו' הוה. אבל אם לא חייב לו כלום לא שייך מעיד ג' הכא ולא הרווה כיר לו: כלום וכן כת' התם וישאם כפ' הייכל. גבי המחזו. לעייר יו: ומיע חנוע. נקנה ט' ו' וכן מומיי. הלכת לי' אמתו נקנות: כריסיר קן בו וכהיי כל משעבי וכן רח ורי' אלפ. וכן פס התוי' ורוב כלם שמו שטב אמתו נקנות במסיר' ומתך נקנו במסי' היינו עם ויטל כתוי' פ' יוי שוית גבי מיזי' דרב עיים. ומה שקוהו מסי' פי' ואפי' שקמו מסיכה. ווי מועל ואוי עי' דערב ומחר ויקב שיאור. או משוך וקב ואפי' שטר תמס' הגב שאם משכו לא קנה החוב על ידו ראיון קיימר לי' דליקנ כמה' זכיי פי'

וכן פס ס' הוי' כרח ושעריו וגם ינב' ופר דוק כשק ואו שטרות שוי' דמו להגביה דאולב הי"כ תקנ' במשי"ב ומסיר היא לקו' דברי שרש להגביה וי' נהגת ואו כהגבה ועי' רפג וע' בס' מח. שטר ט' ור רב פפה ינב' ומיסת לי' קני לך ואיהו וכל שיעבוד דבה. סופרים ט' וכן משו' פ' יי' שוית ומה שכב הזהב ומיינ' שטרות מיוונו וכב יש כמור ומעטו מפרין הכן יכול ואו כגן שוינ' שטרות ואחר ייוש ומיכה וכעי' שכעצן זה המוסיר אין התורה כן כתב ואת פי' דההי' רויי שוית יש לחות עם כתב גבה ט' וכן ע' לרי' ראיירי כעמי' שוי' לו חוב כמו עלה כב הספינה חגב שוא ס' המ' השטר ט' וכתו פ' הספינ' ומשו' ראייר רק בשטר מכר הכת כשו ואחר ללוקח עש כשטר ט' ואפי' שעשוי וי' חכן שעי' שטר אינו קול שמכר או נתן ואו ואו לו כל כך כריען ואפ' שוי' לקרקע ומעע' שהלוקח ודאי יכול לחזור דמיני או או זכני ורעתו ולא תמט' לי' שטר ויי' ואם יכו' לחזור בשטר ואם לא ירינה הלוקח ליקח כלו שטר יפה ואת מים דמשטר מית. חוק ייירי ולא כה לי' דליפנו שטרי עלו' כ' שו' יפסיד שהוא שטר חוב או מכר ולא יקנו ומיע כריען מהה שש' עבד קרקעות ולא יינתנו לגבות מם יטרפו מהם אבל משטר מכר וי' יכו' לחזור דמספ. רכת לי' שטר זכו וק' רפ' גט פשוט גבי ר' שאו' ומכר שטר חובו ומשו' דלאו חיישינ' לאפשי' שטרי ר' אבל אי' נפקות לעניין לגבות מנכסי משועבדי דכיון דאויב עדים גוב מנכסי משועבדי ואפי' בלא שטר כמו' פ' חזק' הכת' ונכה' ולות מלוה פי'

מי שנתן הדמים ולא השטר אע"פ שלא
נקנו לו המטלטלין כמו שביארנו כל הח'
החוזר בו בין לוקח בין מוכר לא עשה
מעשה ישר והרי הוא ראוי לקבל מי
שפרע ואפילו נתן הערבון בלבד כל
החוזר מקבל מי שפרע. וכיצד מקבל
עליו מי שפרע אוררין אותו בבית דין
ואומ' מי שפרע מאנשי דור המבול
ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום
ועמורה ומאנשי מצרים שטבעו ב'
בים הוא יפרע ממי שאינו עומד בד'
בדבורו ואחר כך יחזירו הדמים ״
הנותן דמי המטלטלין או מקצת ה'
הדמים וחזר בו הלוקח ואמ' לו המוכ'
בוא וטול מעותיך הרי המעות אצלו
כפקדון אם נגנבו או אבדו אינו חייב
באחריותן אבל אם חזר בו המוכר
הרי המעות ברשותו וחייב באחריותן
אע"פ שחזר בו ואמ' ללוקח בוא וטול
את שלך עד שיקבל עליו מי שפרע
ויאמר לו אחר כך בוא וטול את שלך ״
מי שהיה לו חוב אצל חבירו וא'
ואמ' לו מכור לי חבית של יין בחוב שיש
לי אצלך ורצה המוכר הרי זה כמי ש'
שנתן הדמים עתה וכל החוזר בו מה'
מקבל מי שפרע ולפיכך אם מכר לו
קרקע בחובו אין אחד מהם יכול לה'
לחזור בו ואע"פ שאין מעות המלוה
מצויות בשעת המכר ״ הלוקח
מחבירו קרקע או עבדים או שאר
מטלטלין ופסקו הדמים והניח מ'
משכון על הדמים לא קנה וכל הרוצ'
לחזור משניהם חוזר ואינו חייב לק'
לקבל מי שפרע ״ מכר לו בכרים
בלבד ופסקו לו הדמים ורשם הלוקח
רושם על המקח כדי שיהיה לו סימן
ידוע שהוא שלו נתן אין הדמים כלום
כל החוזר בו אחר שרשם מקבל מי ש'
שפרע ואם מנהג המדינה הוא שי'
שיקנה הרושם קנין גמור נקנה המ'
המקח ואין אחד מהן יכול לחזור בו
ויהיה זה חייב ליתן הדמים ״ דבר
ברור הוא שאין דין זה אלא כשרשם
לפני המוכר או שאמ' לו המוכר רשום
על מקחך שהרי גמר להקנותו כדרך
שביארנו בחזקה ומשיכה ״ הנושא
ונותן בדברים בלבד הרי זה ראוי לו
בדבורו ואע"פ שלא לקח הדמים כלום
ולא הניח משכון וכל החוזר בין לוקח
בין מוכר אע"פ שאינו חייב לקבל מי ש'
שפרע הרי זה ממחוסרי אמנה ואין
רוח חכמים נוחה הימנו ״ וכן מי
שאמ' לחבירו ליתן לו מתנה ולא נתן ל'
הרי זה ממחוסרי אמנה ״ בד"א
במתנה מועטת שהרי סמכה דעתו
של מקבל כשהבטיחו אבל מתנה ל'
מרובה אין בהם חסרון אמנה שהרי
לא האמין זה שיתן לו דברים אלו עד
שיקנה אותו בדברים שקונין בהן ״
הנותן מעות לחבירו לקנות לו קרקע
קרקעות או מטלטלין והניח חבירו ל'
מעות אצלו והלך וקנה לעצמו במעותיו
מה שעשה עשוי והרי הוא מכלל ה'
הרמאין ״ היה יודע שזה חפץ ל'
אוהבו ומכבדו ומוכר לו ואינו מוכר
למשלחו הרי זה מותר לקנות לעצמו
והוא שיחזור ויודיעו ואם פחד ל'
שמא יבא אחר ויקדימנו לקנות הרי
זה קונה לעצמו ואחר כך מודיעו ״
הורו מקצת הגאונים שאם קנה
לעצמו במעות חבירו ואחר כך זקפן ל'
עליו במלוה הרי קנה לעצמו ומקבלין
ממנו בשבו' זקפתי אותן המעות על
עצמי במלוה ורבי אומ' שאין דין זה
דין אמת אלא הרי המקח של משלח
כמו שיתבאר בדין העסק ״
שלשה שנתנו מעות לאחד לקנות ל'
להן מקח ואם היו המעות מעורבות
וקנה במקצת הדמים אע"פ שהיתה
כונת השליח שזה שקנה לאחד
מהם הרי המקח של כולם וחולקין
אותו לפי מעותיו ״ היו מעות
של אחד מהן צרורין וחתומין אף
על פי שהיה לב השליח הזה המקח
לא קנה אלא רק למי שנקנה המקח
ממעותיו בלבד ״

פרק שמיני

המוכר
שדה לחבירו בשוה אלף ונתן לו מקצת
הדמים והיה יוצא ונכנס ותובע ש'
שאר הדמים אפילו לא נשאר לו אלא
דינר אחד לא קנה הלוקח את כולה
אע"פ שכתב את השטר או החזיק
וחזר בו הלוקח יד המוכר על העליונ'
רצה אומ' לו הילך מעותיך או
קנה את הקרקע כנגד המעות ש'
שנתת ונתן לו מן הזיבורית וחוזר
המוכר יד הלוקח על העליונה ״
רצה אומ' תן לי מעותי או קרקע ב'
כנגד מעותי ונוטל מן היפה שבה ״
ואם לא היה יוצא ונכנס ותובע ק'
קנה הלוקח את הכל ואין אחד מהם
יכול לחזור בו ושאר הדמים עליו ב'
כשאר החובות ״ ומכר שהוא מפני
רעתה אע"פ שהוא נכנס ויוצא ותובע
שאר הדמים קנה הכל ואין הלוקח
יכול לחזור בו שזה שתובע ודוחק
לא מפני שצריך לא גמר והקנה ל'
אלא כדי שלא יחזור בו הלוקח ״
וכן הדין במוכר מטלטלין אף על פי
שמשך הלוקח הפירות והוציאן
לרשותו והמוכר נכנס ויוצא על ע'
שאר הדמים לא קנה ויד החוזר
על התחתונה כמו שביארנו אלא אם
כן מכר מפני רעת ממכרו הרי זה
קנה הכל ״ מכר שוה מאה בעשר

שפרע ... ואם עשה מעשה ...
יקרא ... כדפי'
ר' לעיל פ'
ועיין שם שפרע ...

והיה המוכר יוצא ונכנס ותובע שאר
הדמים הרי זה ספק אם הוא כמוכ
כמוכר שדהו מפני רעתה וזה ש׳
שתובע מפני שעדין לא גמר לה׳
להקנותו עד שיקח כל הדמים ״
לפיכך הרוצה לחזור משניהם אינו
יכול לחזור׳ ואם תפס המוכר ממקח
שמכר כנגד המעות שנשארו לו ל׳
אין מוציאין מידו ״ הקונה ד׳
דבר מחבירו ונתן לו הדמים וטעה
במנין המעות ולאחר זמן תבע
המוכר ׳ואמ׳ לו מנה שנתת לי אינו
אלא תשעים נקנה המקח ומחזיר
לו העשרה אפילו לאחר כמה שנים
בין בקרקע בין במטלטלין ״
האומ׳ לחבירו כשאמכור שדה זו ל׳
הרי היא מכורה לך מעכשיו במ׳
במאה זוז וקנה מידו על כן ולאחר
זמן מכרה לאחר במאתים קנה הרא׳
הראשון ״ מכר ביותר על מנה קנה
האחרון שלא אמ׳ לו אלא כשאמכ׳
שיהיה מדעתי מתחלה וזה לא היה
רוצה למכר ולא מכר אלא מפני ה׳
התוספת שהוסיף זה על שויה וכ׳
ונמצא כמי שאנס ומכר ׳ואמ׳ לו
כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מע׳
מעכשיו במה שישומו אותה בית ד׳
שלשה אפילו על פי השלשה ׳ואמ׳ לו
כמו שיאמ׳ שלשה עד שיאמרו
השלשה ׳וכן ׳אמ׳ לו כמו שישומו ל׳
אותם בית ארבעה עד שישומו ה׳
הארבעה כולם ויסכימו וימכור ל׳
לאחר כמו שהסכימו ואחר כך
יקנה הראשון ״ שמו אותה ש׳
שלשה או ארבעה ׳ואמ׳ המוכר עד
שיבואו שלשה אחרים או ארבעה
וישומו אין שומעין שהרי קבע
ואמ׳ תחלה שמכר
מעכשיו ״

פרק תשיעי

המוכר
להקדש ואמ׳ לו הגזבר במנה אתה
מוכר חפץ זה ואמ׳ בעשרה אפילו
היה שוה מאה כיון שאמ׳ בעשרה
אינו יכול לחזור בו שאמירה לגבוה
כמסירה להדיוט ״ הגזבר שמכר
הקדש או שקנה להקדש ידו על
העליונה ״ כיצד נתן דמים של הקדש
ואע״פ שלא משך הפירות אם הוקרו
קנה בדין תורה ואם הוזלו הפירות ה׳
חוזר שהרי לא משך ולא יהיה כח ה׳
הדיוט חמור משל הקדש ״ וכן
אם מכר חפץ של הקדש ומשכו ל׳
הלוקח ולא נתן דמים והוזל החפץ ה׳
קנה שלא יהיה כח הדיוט חמור מ׳
מכח הקדש ״ ואם הוקר החפץ ה׳
חוזר בו שהרי לא לקח הגזבר דמים
והקדש אינו נקנה אלא בכסף שנ׳
ונתן הכסף וקם לו ׳ואין הגזבר חייב
לקבל מי שפרע׳ נכסי יתומים קטני׳
הרי הם כהקדש ׳כיצד יתומים שמ׳
שמכרו פירות ומשכו מהן הפירות
ועדין לא לקחו הדמים והוקרו הפי׳
הפירות חוזרין בהן שאין נכסי ית׳
יתומין נקנין אלא בכסף כהקדש׳ ה׳
הוזלו הפירות לא יהיה כח הדיוט יותר
מכחו ׳וכן אם לא לקחו הדמים ועדין
לא משכו הפירות והוקרו חוזרין
כשאר ההדיוטות ״ ואם הוזלו
הפירות ורצו הלקוחות לחזור חוזרין
ומקבלין מי שפרע כדינם עם שאר
העם שאינם חייבין ליקח הפירות ה׳
בדין תורה הרי זו רעה ליתומים ש׳
שאם יהיה דינם כך שיצטרכו לא ל׳
ימצאו מי שיתן להם הדמים ״
וכן יתומים שלקחו פירות ומשכו
הפירות ולא נתנו הדמים והוקרו ל׳
לא יהיה כחם חמור מכחם ׳ואם הו׳
הוזלו הפירות אינן חוזרין שזו רע׳
רעה להם כשיצטרכו לקנות פירות
לא ימצאו מי שימכור להם ״ נתנו
הדמים ולא משכו הפירות והוזלו ה׳
הפירות חוזרין לא יהיה כח הדיוט
חמור מכחו׳ ואם הוקרו ואם רצו ל׳
המוכרין לחזור בהן חוזרין ומקבלי׳
מי שפרע׳ שאם יהיה דינם שיקנו ב׳
בנתינת המעות ויאמ׳ להם המוכר
נשרפו הפירות שלקחתם או אבדו
באונס וכבר נעשו ברשותכם משעת
נתינת המעות ״ בארבעה פרקים
בשנה מעמידין דבריהם על דין תור׳
בבשר מפני שהעם כולם צריכין לה׳
לבשר ׳ואלו הן׳ ערב יום טוב האח׳
האחרון של חג׳ וערב יום טוב הר׳
הראשון של פסח ׳וערב עצרת וע׳
וערב ראש השנה ׳כיצד האומר לט׳
לטבח שור זה אפילו שוה מאה דינרין
ולקח דינר אחד ממנו הלוקח כדי ליתן
בו בשר משישחט ולא נתקבצו ה׳
כל דמי השור אינו יכול לחזור בו ה׳
אלא משחיטין אותו הטבח בעל כר׳
כרחו וכופין אותו לשחט וליתן ה׳
הבשר ללוקח לפיכך אם מת השור
מת ללוקח ״

פרק עשירי

מי
שאנסוהו עד שמכר ולקח דמי המ׳
המקח אפילו תלוהו עד שמכר ממ׳
ממכרו ממכר בין במטלטלין בין בק׳
בקרקעות שמפני אונסו גמר והק׳
והקנה ׳ואע״פ שלא לקח הדמים ה׳
בפני עדים לפיכך אם מסר מודעא
קודם שימכור ׳ואמ׳ לשני עדים
דעו שזה שאני מוכר חפץ פלו׳
או שדה פלני לפלונית מפני שאנ׳

ומייר ג׳ מעכשיו כו׳ ו
וכן פס׳ ר״ אלפ׳ הכי ו
שמעתי כולה כמאמר
האומר מעכשיו וכן ו
מיימ׳ ס
המעות ס
והילכך
יעקב מבה פקוד רא
זוזי מנסוה ודלא כרב
הונא דאמ׳
קנוא קני
שמיעני ס
והילכתא
כרב הונא כמי דרב יה
יהושע ודלא כרב פפא
דאמר דינו
הו דאמר ופירש׳ ה׳
מיימ׳ כו
פי׳ התם דאייר׳ שרחקו
עד שאמ׳ מינה וכו׳ ר׳
דאולי לא הוה זבני כ
כמשפ׳ פן רמי נפי
יוסף ונכחי אזי ו
מיאן נקט וכו׳ ואחר
מודעא ואחר בעל כח
וכן מיסי
והרי ספ׳ ושנים ו
המנים ונווק קיר
פתיכת ו
השטר אכל ואחרין ו
אי המודעא שוה כלום
דהוכ לשטרות שית
שיתחית כהן ואחר ל
שאסן כבשוות פ
פסול בכתב ישמי
זהו ומיר פס׳ רבינו א׳
אפרים בתשובתו וא׳
רבי לא סתני מודעא
מוזבני מיסו טעמיה ר
דמי אדם יכול לבטל ו
מה שעתיד לעשות או
ואחריך עתן ואפי׳ הוא
ינעם דכיון דעדים ר
מושוה ראו אנסו וע׳
ועשו כמנהם מודעא
ואכ מיר כתב כ אחר
משיכין וכתבו וחתמו
הרי אלו מעיד׳ שהית
מכירה זו בגזל וטפ
הראשונ׳ מעיד׳ שה׳
קור וכן אותם האחו ול׳
ועט וקיים דמי כלום
דאמור כסון עתידה
הילכך לא כתב מודעא
מדיכנה ולא כי ההן
מעשה דברים שאות
כמי עיטו שיודען א׳
אונסו אותו הם הח
החתומי׳ על המכירה
הילכך כ׳ לא כל אדם
ששום יודע על מחיל
או על קנין שעתיד ל
לעשות ואחר כך מוחל
או הקנה כמבנ׳ אחרי׳
אין המודעא כלום
עכל

יאנס הרי המוכר בטל ואפילו החזי
החזיק כמה שנים ומוציאין אותה
מידו ומחזירין את הדמים וצריכין
העדים לידע שהוא מוכר היאנס
ושהוא אנוס ודאי ולא שיסמכו על
פיו וכל המודעות שאין כתוב בהן ואנו
ואנו עדים שידענו שפלוני זה אנוס
היה אינה מודעה ׃ בד״א במוכר
או בעושה פשרה אבל מתנה או
במחילה אם מסר מודעה דברים
קודם מתנה אע״פ שאינו אנוס הרי
המתנה בטלה שאין הולכין במתנה
אלא אחר גלוי דעת הנותן שאם ה׳
אינו רוצה בכל לבו להקנות לא קנה
המקבל מתנה והמחילה מתנה היא ׃
אחד האונס את חבירו כשה׳
כשהכהו או תלאו עד שמכר או הו׳
שהפסידו בדבר שאפשר לו לעשות
בין בגופו בין בידו הרי זה מתנה ׃
ומעשה באחד ששכר פרד׳
פרדס מחבירו לעשר שנים ולא היה
שטר ביד המשכיר ואחר שא׳
שאכלו השוכר שלש שנים אמ׳ לו
אם לא תמכרנו לי אכבוש שטר של
שכירותו ואטען שהוא לקחתיו בידי
ואמרו חכמ׳ שזה אונס וכן כל כיוצא
בו ׃ לפיכך אם תבעו המשכיר בב״ד
וכפר בו וטען שהפרדס שלו ואחר
מסר המשכיר מודעה ואחר כך מ׳
מכר לשוכר שכפר בו הרי המכר
בטל שהרי יש לו עדים שהוא א׳
אנוס והם העדים שכפר בב״ד בפניהם
והם עדי המודעה וכן כל כיוצא ב׳
בזה ׃ בד״א באונס שהרי הוא
חמסן מפני שכופה את המוכר ל׳
למכור שלא לרצונו ׃ אבל הגזלן
והחוזק גזלו ואחר כך לקח שדה ל׳
שגזל אין המוכר צריך למסור מודע
כמו שבארנו בהלכות גזלה ׃ עדי

המודעה יש להם לכתוב הם כעגון
טוענו המוכר שנמסרה להם המודע
עליו ואין כלום ואפילו אמ׳ להם בפני
האונס כרצוני מכרתי בלא אונס הרי
המודעה קיימת כשם שאונסו עד
שימכור כך אונסו הרי המודעה ל׳
קיימת כשם שאונסו עד שימכור ה׳
בלא רצון כך אונסו עד שיאמ׳ ברצוני
אני מוכר ׃ וכן אם הודה שלקח ה׳
הדמים אחר שמסר מודעה על כך
אינו חייב להחזיר כלום שהאונס אנס
עד שיודה והעדים כבר ידעו שהוא א׳
אונס ׃ אבל אם אנס את הדמים בפניה׳
חייב להחזיר ׃ העידו עליו עדי המ׳
המוכר שבטל המודעה הרי המודעה
בטלה ׃ ואם אמ׳ לעדי המודעה היו
יודעין שכל קנין שאני לוקח לבטל
המודעה ומודעה דמודעי שהכל ל׳
בטל ואינו אומ׳ כך אלא מפני האונס
שאתם יודעים ואין בדעתו להקנות
לזה מאונס לעולם הרי המכר בטל
ואע״פ שקנו ממנו לבטל המודעה על
דרך שבארנו ׃

פרק אחד עשר

המקנה בין קרקע בין מטלטלין וה׳
והתנה תנאים שאפשר לקיימן בין
שהתנה המקנה אם נתקיימו התנ׳
התנאים נקנה הדבר שהוקנה ואם
לא נתקיים התנאי לא קנה ׃ וכבר
בארנו משפטי התנאים בהלכות אי׳
אישות ׃ בד״א כשקנה בדרך מן הד׳
הדרכים שקונין בהן והרי יש ע׳
עליו לקיים התנאים ׃ אבל אם לא ק׳
קנה עתה והתנה עמו שאם יתקיים
תנאי זה יקנה ואם לא יתקיים לא
יקנה ואע״פ שנתקיים התנאי לא ק׳

קנה שזו אסמכתא היא שהרי סמך
קנייתו לעשות כך וכך וכל אסמכתא
אינה קונה שהרי לא גמר דעתו להק׳
להקנותו ׃ כיצד המוכר בית לחבירו
או נתנו במתנה על תנאי שילך עמו
לירושלם באותו יום ׃ ואם עבר אותו
יום ולא הלך לא קנה ׃ ואם אומר אם
תלך עמי לירושלם ביום פלוני או אם
תביא דבר פלוני אתן לך בית זה או
אמכרנו לך בכך וכך והלך עמו באותו
יום או שהביאו לו אע״פ שהחזיק ל׳
בבית אחר שקיים התנאי לא קנה
שזו היא אסמכתא וכן כל כיוצא בזה ׃
לפיכך הנותן ערבון לחבירו ואמ׳
לו אם אני חוזר בי ערבוני מחול לך
והלה אומ׳ לו אם אני חוזר אכפול
לך ערבונך אם חזר הלוקח לא קנה
זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ל׳
ואם חזר בו המוכר אין מחייבין ל׳
אותו לכפול הערבון שזו אסמכתא
היא ועדין לא קנה ׃ וכן מי
שפרע מקצת חובו והשליש את
השטר ואמ׳ לו אם לא נתתי לך מכאן
ועד יום פלוני תן לו שטרו והגיע
זמן ולא נתן לו לא יתן השליש את
השטר שזו אסמכתא היא ׃ וכן
כל התנאים שמתנים בני אדם ביניהן
אע״פ שהן בעדים ובשטר אם יהיה
כך או אם תעשה כך אתן לך מנה
או אקנה לך בית זה ׃ ואם לא יהיה
או אם לא תעשה לא אקנה לך ולא
אתן לך ׃ אע״פ שעשה או שהיה הדבר
לא קנה שכל האומ׳ אם יהיה או אם
לא יהיה לא גמר והקנה שהרי דע׳
דעתו עדין סומכת שמא יהיה או
שמא לא יהיה ׃ כל האומ׳ קנה
מעכשיו אין כאן אסמכתא כל ל׳
וקנה שאלו לא גמר להקנותו לא
הקנהו מעכשיו ׃ כיצד אם באתי מ׳

וכיון עד יום פלוני קנה בית זה מ
מעכשיו וקנו מידו על כך הרי זה
קנה אם בא בתוך הזמן שקבע. וכן
מי שמכר חצרו או שדהו ופירש
בשעת מכירה שהוא מוכר כדי לילך
ולמקום פלני ומפני המטר שנמנע
כדי לקנות חטין בדמי חצר והרי
זה מוכר על תנאי ואפילו אם ירד
המטר אחר שמכר או בא והודו
או נמנע הדרך לילך לאותה הארץ
או שלא נסתייע לעלות או לקנות ה
חטין הרי זה מחזיר אותן הדמים
ותחזור לו הקרקע. שהרי פירש
שאינו מוכר אלא לעשות דבר פלו'
והרי לא נעשה וכן כל כיוצא בזה
אבל המוכר סתם אע"פ שהיה
בלבו שמפני כך הוא מוכר ואע"פ
שניכרין הדברים שאינו מוכר אלא
לעשות כך וכך ועדיין לא נעשה אינו
חוזר שהרי לא פירש ודברים שב
שבלב אינן דברים. מי
שהקנה לחבירו והתנה עליו על מ'
מנת שתתן מקח זה או תמכרנו לפ'
לפלוני אם מכרו או נתנו לאותו פלו'
קנה. ואם לא קיים התנאי ומכרו
לאחר או שלא מכרו ולא נתנו כל
בזמן שקבע לא קנה. וכן
המוכר או הלוקח שהתנה שיחז'
שיחזיר לו המקח בזמן פלוני או
כשיתן המעות הרי המכר קיים
ויחזיר כשהתנה. מכר
קרקע לחבירו והתנה המוכר ואמ'
ללוקח כשיהיו לי מעות תחזיר לי
הקרקע הרי הפירות של מוכר. ו
מכר לו סתם ואמ' הלוקח מדעתו
כשיהיו לך דמים לי ואני אחזיר
לך קרקע הרי התנאי קיים והלוקח
אוכל פירות ואין בזה אבק רבית
שהרי מדעתו חייב עצמו בתנאי

זה. מעשה באשה אחת
ששלחה ראובן לקנות לה חצר משמ'
משמעון שהיה קרובה ואמ' שמעון
המוכר לראובן השליח אם יש לה
מעות תחזור לי קרבתי קרקע זו.
והשיבו ראובן ואמ' לו אתה ופל'
ופלונית קרובים כמו אחים. סומך
הדבר קרוב שהיא תחזיר לך ואינה
מקפדת על זה. ובא מעשה זה לפ'
לפני חכמים ואמרו הרי זה השליח
לא קנה פלונ' שהרי לא סמכה ל
דעתו של קרוב זה על דברי השליח
מפני שלא השיבו תשובה ברורה
ונמצא שלא גמר והקנה. וכן כל
כיוצא בזה. ואסמכתא שקנו
מידו עליה בב"ד חשוב הרי זה קנה
והוא שתפוס זכיותיו בב"ד והוא ל
שלא יהיה אונס. כיצד הרי שתפס
שטרו או שמסרו בב"ד וקנו מידו ל
שאם לא בא ביום פלו' יתנו שטר
זה לבעל' והגיע היום ולא בא הרי אלו
אלו נותנין. ואם עכבו הנהר או ל
חולי מלבוא לא יתנו. וכן כל כיוצא בזה
והוא שיהיה בב"ד חשוב.
המחייב עצמו לאחר בלא תנאי כל'
אע"פ שלא היה חייב לו כלום הרי
זה חייב שדבר זה כמו מתנה היא
ואינה אסמכתא. כיצד האומ'
לעדים הוו עלי עדים שאני חייב ל
לפלוני מנה או שכתב לו בשטר הרינ'
חייב לך מנה אע"פ שאין שם עדים
אלא שאמ' לו בפני עדים הריני חייב לך
מנה אע"פ שלא אמ' אתם עדיי הואיל
ואמ' בשטר הרי זה כמו שאמ' הוו ל
עלי עדים אע"פ ששניהם מודים ו
והעדים יודעים שלא היה לו אצלו ל
כלום שהרי חייב עצמו וגמר ושע'
ושעבד עצמו כמו שישתעבד הע'
הערב. וכזה הורו הגאונים חייב

עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמ'
הריני חייב לזון את פלו' ולכסות חמ'
חמש שנים. אע"פ שקנו מידו לא ל
נשתעבד שזו כמו מתנה היא ואין ל
כאן דבר ידוע ומפני שאין במתנה.
וכן הורו רבותי ומפני זה הפוסק
עם אשתו שיזון לו את בתה חייב ל
לזונה מפני שפסק בשעת משודין ל
והדבר דומה לדברים הנקנין באמיר'.
כשהיו חכמי ספרד רוצין לה'
להקנות באסמכתא כך היו עושין
קונין מזה שהוא חייב לזה מאה ד'
דינרים ואחר שחייב עצמו קונין ל
מבעל חובו שכל זמן שיהיה כך או
שיעשה כך הרי החוב הזה מחול
לו מעכשיו ואם לא יהיה או לא יע'
יעשה הרי אני תובע ממון שחייב
את עצמו ועל דרך זה היינו עושים
בכל התנאים שבין אדם לאשתו ל
שותפין ובכל הדברים הדומין להם.

פרק שנים עשר

אסור למוכר או לקונה להונות את
חברו שנ' וכי תמכרו ממכר לעמית'
או קנה וגו' אל תונו. אע"פ שהונאה
עובר בלא תעשה אינו לוקה מפני
שניתן להשבון. וכן שהונה מזיד
ומי שלא ידע שיש במכר כדי הונ'
הונאה חייב לשלם. כמה תהיה ההונ'
ההונאה והוא חייב להשיב שתות
כשוה. כיצד הרי שמכר שוה
ששה בחמשה או שוה חמשה בש'
בששה או שוה ששה בשבעה הרי
זו הונאה ונקנה מקח וחייב המונה
להחזיר ההונאה כולה למתאנה.
היתה ההונאה פחות מזה כי
שהוא כגון שמכר שוה ששים דל'

ומשיג ותחזור כו' יע'
שגלה דעתו קודם מוכ'
ותיפוק לי דהוי גלוי' ודווק'
מישו שלא גלה דעתו כ'
בשעת מכר אבל גלה דעת'
בשעת המכר אע"פ שלא
התנה חוזר
תם'. ומשיג כ'
חשוב כו'
פי' רשי' ז"ל דהיינו הח
החשוב שבעירו' אלו ה'
השופט אשר יהיה כ'
בימי ההם. אבל מי רב'
ש' פי' דמיטעם הוראות
כגון דין טבי הכי אמרי
דהוה ראתנה' או סתמה
בשוקא ואתניה כבריא
ודתני' אע"פ שלא אמר
וסתב כך כיון שיטה ל
וכתב שטר טוב הוה ל'
כאלו מר אחרי שטופס
שטרות כך הוא הג' אוני'
ע"פ שלא הי' בב"ד חשוב
הל' כאלו הודה שהקנה לו
בב"ד חשוב כיון שאמר
וכתוב שטר אבל אם ל
לא מר וכתב שטר כו' כ'
מתשוב' ר' עם ומתשוב'
פה ומהר"ו
זכייה פה קנה כו' כ'
כר הכי פס
בגדי הילכת' דאסמכת'
קנ' והוא דלא אנס והו
דקנו מיניה בב"ד חשוב
וכן עיינו כתשו' רבינו
גאון וכן משה' בפירו' פ'
איזהו נשך ופי' קמין ד
אסמכת' קניא וכן פירו'
מוות פרק וכן פישכם
כפ' ג"ט פשוט וכן פיר'
בם הישר וכן ר' במירה
מקוואות כתלמוד וכן כת'
אח רבי שי' בתשו' ג. וכן
ראבה באגו אבל רב הי'
גאון חולק וכת' בטעמי'
מקח ומימר בשער י"ד
דאל כל מקום שמשמע כ'
בתלמוד דהילכ' אסמכת'
קנ' והוא דלא אנס והוא ד
דקנו מיניה בב"ד חשוב ד
אלו דברי ר' יוסי וכל דמי'
כוה הדין כולן כעילן על
ורבי רבי ש' תשובה א'
איד יתכן דפסיק דסתמ'
דתלמוד יהא דלא כהילכ'
וכן עיין כדברי הר' יצחק
כן החסיד ר' פרוא' ועוד
גאון אחר מדוגמא שהו
רייתו שהוכיחו דפסק
דסתם דתלמוד בגדי אתפ'
ור' יהודה כמופס פ' ג"ט
פשוט פס גאו' והאי דינ'
דעדי' לית אלא מיתנים
דסותי כלחוד ואותו גאון
גם הו' חולק על רב האי וזה
פס מוות גאו וכן רבינו ו
האחב כמעיר · ואינם
רי פי שותפי הם ראוי בבר
חשוב קנ' היינו כשאומר

ומעכשיו ומשנ'. דלא מתנפים דמוחה · ואינם כשירוכן כיון דמיתנ'. סלן הוא לקנות כסורי הערכעתיין המחזיר כו יופי כלו מעכשיו קנ' דמיתה ג. תלי מילתא בדרישה' פ' איזה נשך גבי סיטראתו · ועד דדייי ו
וקונסו על שכייט חכרו שלא יקנו לחזור כהן כך כת' ראביה וכן כת' רשי' כתשו' וכן ס הוי משרי' והוט · ועוד כת' ראשוני' בקוביא ומפריחי יונה הוי מוסיכת' ומשו דלא גמיר ומקני דסבר אנ' ידענא בקשא
עפי' · אבל הת' רפ' מ' ודליקי' שהיו זה מזה וכו' שיי' תלוי בחכמתם וספיק גמיר ומקני מהדרי והפסד ולרוח · וכן כל שחוק שאי' תלוי בחכ' · וכת' כת' וכן עיינו בדברי הרב רבל מקום שעתני זה כנגד ?
זה וזה כזה כגון משחק בקובי' בסנהדרי' ועכון כהזהב והמראה כמו ודליקי' ואייר כל' · לא הוי גמאיו וקני דרוק שיכו שהאחד לא יפסיד לעולם כהה' רב עדי' ואתפים זכותי' · והה' רגע פשו אי שפי'
וקינת חוט והשלים את שטרו הה' אסמכת' הי' ולא קני אלא בבר חשוב · אבל כהני שעתני זה כנגד זה וזה כזה קנ' · והה' עי' משידוכי אירוסי' ומעכשי'. ולא הוי בבר חשוב ולא אמר מעכשיו קנ' · שהרי נתכון
זה כנגד זה · והוי כיון משחק בקוביא ועכון כהזהב רקני' אבל כד' יהוד' עי' כנגד ערבות ותרתי מכוין לא נ"ים ובמרו · ולא קנ' אף סרסרו אלא כשיש קנין טוב ומקרקע כראוי להם ומשלו' כראוי להם · וכן
כריבו בעלייא לא קנ' דלא עדיף אסמכתא מהיכא דלא אוסיף דמעני' קנין · ועי' כתי' שבועות · ואפי' משטון שייך אסמכת' כתשוב' לה עם · זכיותו כו' כת' מהר"ם ז"ל דהרי ושכונ' ומקרקע'
כן' והני אפי' כמוסכת' דוכן עי' דאי' אם יהיה אלה' עדיי' · אם נתן תתן את העם הזה וכן הרכה · ועי' כס הפלא כסי'ה · ועיין א' שתות כו' כתב לגבי ר' טרפון דאי פליש וכשוא' דאו'
אני שתות ומעות שמע דתני' כותי' בריבה ודלא טרב ד"או' שתות תייקה מוקיי · ונקנה כו' אי' דמאי הילכ' פחו משתות נקנה מקח · יתר על שתות בטל מקח · שתות קנה ומחזיר אונאה וזה וזה
בכרי שיראה לתבע או לקיום פרשו' זה וזה פי' אונאה ובטול מקח אבל פחות משתות בהג' מיקח לאותו וכן ע' לו' דאי' לפי' זה וזה עי' ופחו משתות דכיון שלפי קנה כנגד אב' אמר אבל כן שתות לפחו משתו
ולקי עי' מיכה דפחו משתו מחיל ולאותו גבי ההוא דתקיע לדבונא מ' כתסמ · ועי' כהגה שכסוי פי' זה

בחמשים דינרין ופרוטה אינו חייב
להחזיר כלום שכל פחות משתות
דרך המקח ומחול הוא ·· היתה
האונאה יתירה על שתות בכל שהו
כגון שמכר שוה ששים בחמשים
פחות פרוטה בטל המקח והמתא׳
והמתאנה יכול להחזיר החפץ ולא
יקנה כלל · אבל המאנה אומר אינו
יכול לחזור אם רצה ויקבל אעפ״י
שבטל המקח אין המאנה חייב
לחזור עד שתהיה האונאה יתר על
שתות ·· היתה כשוה אינו מ׳
מחזיר ההונאה ופרוטות עד מתי
יהיה חייב לחזור ולתבוע ההונייה
או לבטל המקח עד כדי שיראה
לתגר או לקרובו ואם שהה יתר
מזה אפילו לקח שוה מאה במאתים
אינו חוזר ·· בד״א בלוקח שהרי
המקח בידו ומראהו אבל המוכר
חוזר בהונייה לעולם · ואין צריך לומ׳
בביטול מקח והמוכר שאינו יודע
דמי זה שמכר עד שיראה כמוהו
שנמכר ואם היה המקח דבר
שאין מינו שם והוא כלו שוה
כגון פלפל וכיוצא בהן הרי זה אינו
חוזר אלא עד כדי שישאל על שער
שבשוק בלבד · וכן אם נודע שבא
לידו כמה מכרו וידע שטעה ולא תב׳
תבע אינו יכול לחזור ולתבוע שהרי
מחל ·· כשם שהונייה להדיוט
כך הונייה לתגר אעפ״י שהוא בקי
וכשם שהונייה בפירות ובבהמה
כך הונייה במטבעות · כיצד הרי
שהיה דינר של זהב בעשרים וחמ׳
וארבע דינרים של כסף וצירפם
בעשרים דינרים או בעשרים ושו׳
ושמנה דינרים הרי זה מחזיר הה׳
ההונייה · היה יתר על זה בטל הצ׳
הצירוף פחות מכאן מחילה ··

מכאן / וגב ר׳ / יהודה

וכן אם היתה הסלע חסרה שתות
והיו מוציאין הסלעים במנין ולא
במשקל מחזיר את התונאה ··
עד מתי יש להחזיר הסלע אם הטבי׳
בכרכין כדי שיראה לשולחני ובכפרי׳
שאין השולחני מצוי שם יש לו לה׳
להחזיר עד ערבי שבתות שאז מכיר
הסלע וחסרונה והיא אומר לשולחני ··
וזהו הדין למוכר ספרים ואבנים
טובות ומרגליות שיש ללוקח לחז׳
לחזור עד שיראה אותם לתגרים
הבקיאים בהן בכל מקום שהן · שא׳
שאין הכל בקיאין בדברים אלו · ואפי׳
כך אם לא היה מכיר כמה המו׳
המדינה והוליך המקח למקום א׳
אחר או שבא הבקי לאחר זמן מר׳
מרובה והודיעו שטעה הרי זה ח׳
חוזר ·· הנותן סלע לחברו אם
אינו מכירה אפילו לאחר שנים עשר
חדש הרי זה מחזירה · ואם היה א׳
אפשר להכירה על ידי החקק אינו
יכול להחזירה לאחר זמן אלא אם כן
קבלה ממנו ·· המוכר לחברו ארבע
בחמשה שהרי המקח כמו שאמרנו
ולא הספיק להראותו לתגר או לק׳
לקרובו עד שהוקר ועמד בשבע
לוקח יכול לחזור בו ולא המוכר · ש׳
שהרי הלוקח אומ׳ למוכר אילו לא ה׳
הונתני לא הייתי יכול לחזור ועתה
שהונתני תחזור היאך יהיו חוטאי׳
נשכר ·· וכן מוכר שמכר חמשה
בארבעה ולא הספיק להראותו עד
שהוקר ועמד וזל בשלשה מוכר
יכול לחזור בו ולא לוקח שהרי אומר
המוכר ללוקח לא מפני שהונתני
תחזור בך ·· המוכר שוה חמשה
בששה ולא הספיק להראותו עד
שהוקר ועמד בשמונה הרי המוכר
יכול להחזיר המותר של הוניה שהרי

הספ״נ

טירת ג׳ / חסידות

נקנה המקח וחייב להחזיר ומשה׳
ומשהוקיר ברשות לוקח הוקיר ··
וכן אם מכר שוה ששה בחמשה
והוזל ועמד על שלשה הרי הלוקח
חייב להחזיר סלע אחת של הוניה
הרי נקנה המקח וברשות הלוקח
הוזל ··

פרק שלשה עשר

הזהב קנה / סת׳ ס׳ הוי / מישוה

המחליף כלים בכלים או בהמה בבה׳
בבהמה אפילו מחט בשריון או טל׳
טלה בסוס אין לו הונייה · שזה רוצה
במחט יותר מן השריון ·· אבל
המחליף פירות בפירות בין ששמו
אותם קודם המכירה בין שמו אותם
אחר המכירה יש לו הוניה ··
הלוקח כרמים וכסותה כגון שהפץ
במעות ואמ׳ לו מכור לי פרותך במאה
אעפ״י שקונה בחליפין קנה ומחזיר
הוניה כמו שאמרנו ·· וכן הדין ל׳
ללוקח פירות וכסותה בסלע או בשתים
שקנה ומחזיר הוניה כמו שאמרנו ··
בעל שוכר כלי תשמישו אין לו הונאה
שאילו לא חרבו כרמים לא היה מו׳
מוכר לו כלי תשמישו ·· המוכר לחבירו
על מנת שאין לך עלי אונאה יש לו
עליו אונאה ·· בד״א בסתם שאינו
יודע כמה הוניה יש בו שימחול ול׳
ואין צריך לומר אם אמ׳ לו על מנת ש׳
שאין בו הוניה יש בו הוניה · אבל
פירש יש בו הוניה כך וכך או יותר
הרי זה אינו יכול לחזור שכל תנאי
שבממון קיים · כיצד מוכר שאומר
ללוקח חפץ זה שאני נותן לך במאה
במאתים יודע אני שאינו שוה אלא
מנה על מנת שאין לך עלי הוניה אני
מוכר לך אין לו עליו הוניה ·· וכן

וכו מזה / כאלפס אין / התגר ט׳

לחזור בו · כדאמ׳ פ׳ הספי׳
גבי שתות אי הוו דאונאת
או ביטול המקח · א׳
אמינא יש לחלק דיתר
משתות אי המקח ראוי
להתקיים והרי הוא כאלו
לא מכר כלל ושמא חוזר
עב׳ כת׳ כם הוי מן החצ
ואם מייתי פס׳ כבעליו
שוי המאנה חוזר אם
לא שהוא תובע אונאתו
ראוי חוזר גם המאנה ב׳
דכיון שתובע כיתר מ׳
משתות דהוי בטול מקח
הוי מקח
טעות · א׳ שבשוק ט׳
פ׳ הספי׳
כי מוריע מונו ובטול ב׳
מקח כדי שהודעת ט׳
טועה מתן
הו׳ דיהיב · ועייר כ׳
ליה · שתות ט׳
ט׳ שיעור
ראוי ה׳ פודיון דהיינו ב׳
שתות ודלא כר׳ מאיר ראמר
ר׳ טרפון ודלא כר׳ יהודה
דאמר ר׳ פ׳
פודיון דרב · המוכר כו
או רב חס׳
ט׳ אם כסף יש שוה כו
וכן מחריכן שוה ו׳ בה׳ וס׳
ופי׳ רב׳ שוה דאי הלכה
כרב חסדא ראוי אי טעתיה
יכול לחזור בו אלא כרמי
ראוי פ׳ הזהב הל׳ שתות
קנה ומחזיר אונאה ואין ל׳
יכול לומר תן לי מעותי והא
דתנן התם אי שהוטל שלו
ידו על העליון דמשו כרב
חסדא אוקי׳ לה רמי הת׳
ט׳ יהוד הנשי׳ ואיהו דאמ׳
עקן · יכול רת דהאי דרמי
מתני׳ כרב חסד והא דאו
קנה ומחזי׳ אונאה היינו
אם ירצה ולא חש ופרש
ירצה משום דקאי ומתנתא
דקתני ידו על העליון ואי׳
על דקנה ומחזי׳ אונאה
דקאמר ר׳ עקן לא הי׳ ביד׳
ורמי לפי׳ אם ירצה יחזיר
ואוקי׳ מתני׳ דקתני ידו על
העליון כותי׳ כדאוקי׳ רבה
ולא אוקי׳ כר׳ יהו׳ הנשי׳
משום דר׳ עקן הי׳ לו ופריש
דבריו דלא קאי אמתני׳
שכוון והאי דמייתי תביו ב׳
שותי׳ היינו מדברי ר׳ יהוד
הנשי׳ ראוי ידו על העליון
ומשני׳ ולשון דר׳ עקן הוי ב׳
לשון דברי רמי ראוי קנ׳
ומחזי׳ אונאה ואי פירו
שוה דר׳ עקן פי׳ על ודרב
פי׳ אם ירצה כדפ׳ הגה
ודי׳ אלפס כת׳ גם הוא ב׳
הל׳ והלו דרב חסד׳ והאי
פסיק רמי הילכתא כר׳
כדפ׳ לעי׳ ולא מיהו
כי ליתא לדרב חסדא כב׳
בשתות הו׳ הל׳ אבל ב׳
מבטול מקח מית כגון ב׳
שאמר לו שוה ד׳ בה׳ וכו׳ והנה הוא כל דברי רבי׳ המחב׳ וכן מוא״ה כת׳ רק דברי האלפסי וכן רב כת׳ שהוא מוזה דברי רשב״י ורבי אלפס וכם הי׳ כת׳ רק ודברי ות׳
כ׳ דבר שאינו מידוד ולא שקול נקרא מכסה ואית במוזי׳ סס׳ מילו דברי כל אין שהוא מוכן מכסה פטור מעשר שנ׳ פ׳ המוליך פירו מי שהוין ומעשר שינ׳ מכסה עד כת׳ מעורך דיש ומכסה הפסד שמו קורי ועייר כ׳ ומכסה ט׳
ישמע והפסד סרה ומשו עיקר מכסה כו׳ וכן פסקו השאלתות וכן רח׳ סב׳ ולא משמע דאי אין לו עליו אונאה וכן פס׳ ר׳ אביה דהאי איסור לאו הוא והילכתא סב׳ מי יסורי וכן בר
רעת כע׳ ס׳ המיינות סב׳ המחב׳ ולא כיש נגזו שפס משמו והילכת׳ כותי׳ כריב׳

ולוקח שאמ׳ למוכר חפץ זה שאני לו׳
לוקח ממך במנה יודע אני ששוה נ׳
מאתים על מנת שאין לך עלי אונאה׳׳
הנושא ונותן באמונה אין לו ע׳
עליו אונאה׳ כיצד חפץ זה אני מוכר
לך בכך ובכך לקחתיו בכך וכך אני מ׳
משתכר בו אין לו עליו אונאה׳׳
וכן המוכר ונושא באמונה אם לקח פ׳
רבים או עבדים רבים במחיר אחד לא
יחשב את הרע במוטב ואת היפה
בשוה אלא זה וזה במוטבה או זה
וזה בשוה׳׳ ויש לו להעלות על הלוקח
שכר הכתף ושכר החמר ושכר הפונ׳
הפונדק אבל שכר עצמו לא יחשב
שהוא כפועל אלא מוסיף על אותו ה׳
הלוקח אלא מפרש ואומ׳ לכך וכך אני
משתכר׳׳ הגוי אין לו אונאה שנ׳
איש את אחיו וגוי שהונה את ישר׳
מחזיר התועה בדינין שלנו לא יהא זה
חמור מישר׳׳׳ אלו דברים שאין
להם אונאה הקרקעות העבדים והש׳
והשטרות וההקדשות ואפילו מכר
שוה אלף בדינר או שוה דינר באלף ל׳
אין בהן אונאה שנ׳ או קנה מיד עמית׳
דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות
ועבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו
שטרות שאין גופן קנוי אלא לראיה
שבהן׳׳ עמיתך ולא הקדש׳ בד״א
במוכר נכסי עצמו אבל השליח שהט׳
שהטעה כל שהוא בין במטלטלין בין
בקרקע תחזור׳׳ ויראה לי שכן ה׳
באפוטרופוס שטעה כל שהוא בין ב׳
בקרקעות בין במטלטלין חוזר ואינו
דומה לב״ד מפני שהוא יחיד׳׳ ב״ד
שמכרו נכסי יתומים וטעו בין במ׳
במטלטלין בין בקרקעות אם טעו
בפחות משתות הרי זה מחולה כמו
כהדיוט׳׳ טעו בשתות בטל המקח
ואם רצו שלא לבטל המוכר ויחזיר

ההונאה לא יהא כח הדיוט חמור מהן
יראה לי בד״א שמכרו קרקעות וע׳
עבדים של יתומים שזה מנה מתחי׳
אין הלוקח יכול לחזור בהן לא יהיה
כח הדיוט חמור מכח היתומים׳׳
וכן הדין באפוטרופוס שמכר קרקע׳
ועבדים שאין הלוקח יכול לחזור בה׳
באונאה כדין ההדיוט׳׳ האחין
והשותפין שחלקו מטלטלין הרי הן
כלקוחות פחות משתות נקנה מקח ל׳
ואין מחזיר כלום יתר על שתות בטל
מקח שתות קנה ומחזיר אונאה
ואם התנו ביניהן שיחלוקו בשום
הדיינין וטעה בשתות בטלה מחלוקת
שהדיינין ששוו ופחתו שתות או
שהותירו שתות מכרן בטל׳׳
הבהמה והסייף והמרגלית וספר תור׳
הרי הן כשאר מטלטלין ויש בהן ל׳
אונאה אין לך דבר שאין בהן אונאה
חוץ מארבעה דברים שמנו חכמים
והוא שיהיה מוכר או קונה בנכסי ל׳
עצמו כמו שביארנו׳׳ כשם שאין
לקרקעות אונאה כך שכירות קרקע
אין לו אונאה ואפילו שכר טרקלין ג׳
גדול בדינר בשנה או ספת קטנה בד׳
בכל יום אין לו אונאה׳׳ השוכר את
הפועל לעשות עמו בין בקרקעות
בין במטלטלין אין לו אונאה מפני שהוא
כקונה אותו לזמן ועבדים אין בהן
אונאה׳׳ שמרו לזורעה קרקע ל׳
ואומ׳ זרעתי בה זרע הראוי לה ובאו
עדים שהעידו שזרע בה פחות ל׳
מן הראוי לה הרי זה ספק אם יש לו
אונאה מפני הזרע או אין לו אונאה
מפני הקרקעות לפיכך אין מוציאי׳
מיד הנתבע וכן אין משביעין או׳
אותו אלא שבועת היסת ומפני ש׳
הקרקעות שיש בהן׳׳ השוכר
את הכלים את הבהמה יש בהן ל׳

הספינה

הזהב

הונאה׳ שהשכירות מכירה לזמנה
היא׳ ואם יש הונאת שתות או יתר
בין שנתאונה שוכר או משכיר הרי
זה מחזיר הונאה׳ ואפילו לאחר זמן
מרובה׳ יראה לי שהקבלן יש לו הונ׳
כיצד שקבל עליו לארוג בגד זה נש׳
בעשר זוזים או לתפור חלוק שחו׳
בחמשים זוז הרי זה יש לו הונאה׳
וכל אחד משניהם בין קבלן בין בעל
חוב בין בעל הבגד חוזר לעולם מן
המוכר׳׳

פרק ארבעה עשר

כבר בארנו שהנושא ונותן באמונה
ואומ׳ כך וכך אני משתכר אין לו הונ׳
ואפילו אומ׳ זה לקחתי בסלע ובעשר
אני מוכר מותר אבל ב״ד חייבין לפסו׳
לפסוק השערים ולהעמיד השוטרים
כדי לא יהיה כל אחד משתכר מה
שירצה אלא שתות בלבד יפסקו להם
בשכרן ולא ישתכר המוכר יתר על
שתות׳׳ בד״א בדברים שיש בהן חיי
נפש כגון היינות שמנים וסלתות ל׳
אבל העיקרין כגון הבושם והקושט
והלבונה וכיוצא בהן אין עוסקין להן
שער אלא ישתכר המשתכר כל מה
שירצה׳ ואין משתכרין פעמים בבצים
אלא התגר הראשון הוא מוכרן בע׳
בשכר והלוקח ממנו מוכרן בקרן ל׳
בלבד׳׳ אסור לעשות סחורה
בארץ ישר׳ בדברים שיש בהן חיי ל׳
נפש אלא זה מביא מגורנו ומוכר
וזה מביא מגרנו ומוכר כדי שימכר
בזול׳ ובמקום שהשמן מרובה הר׳
להשתכר בשמן׳׳ אין אוצרין ל׳
פירות שיש בהן חיי נפש בארץ יש׳
ישר׳ ובכל מקום שרובו ישר׳ שהרי

לשיור ג׳ הונאה כו׳ ונ״ם
כיטול מקח וי׳ והם ליר
וקרקעות כריוסח כנו׳
ראו פק רכן שהקרקע
הוא דבר השוה בכל כסף
וק יוו׳ רב נחו׳ כפ׳ הייך
זכו כמיותן ושה מיורה
וי׳ מועו בקרקע וכן
פ׳ היו׳ מיקר פי׳ ימו ר
רבקרקע לא יכטל הא
הלוקח יופי כותי מישוש
מכל מלה יש ללומר טוי׳
הלכה כר׳ מאיר ר׳ יוחנן
שיוור ביטול מקח יש
לקרקע ס׳ הא יון ה
האלפסי וסת״ע כמ״פ
דינא דבירושלמי מורי
מישו׳ דר יותנ׳ דמחינה
על מחינה יש להם בטול
מקח לא שרין׳ והא ר׳
דחינ׳ ל׳ מקומי
דרב נחו׳ דהו סטירה
והלכת כותי כרים וא׳
ויהב מאות דלני׳ שר
האריכו ולכסוי סתב ר׳
הילכת כרבתבי ולירב
דהספיק עב ועש כמ׳
טולפסי ורשכם הוסף
קינת לאורין דברין ואך
כס׳ משי׳ בשיה מקומו
רבטול מקח עד פ״ג יש
והן כפק רכן גבי רבר
השוה בכל כסף וגב׳ פ׳
פרוזמול
קרכן ופ׳ לעזיור ב
ואי יחפור בטל ט׳ ג
כם הייט
האריך ועצו כסייף קע
מורינת לא
תעשה הבהיה ס
לא כי יא
דאתני ראו בהי וסת ז
ומרגליות וי׳ להן מומיה
וכן לוא כר יהו כן כתיר
ראו סוס וסייף ותריס
וחטיטוב בולחו וי׳ לה
מועו אלא סכנ׳ מיתני
ראו׳ לא אמר ולא אלא פ
פירו׳ קרקע ועברי וכו׳
לפי וכן פס ובהיי כמע׳
מקח ומייך וכן ס הוי
מישוין ומיוו כת טיש
חולי׳ ופסקו כר׳ יהוד
ובב׳ וכן ר׳ אלפס סתב
מיב׳ ומר הילכת כר׳ יהו
וסו ורב היי גאון כת זיע
לא פס הכי כם ויך ומו
אלא קפס׳ כבל דבכ׳ מית
בהן מועו כר מהלין דרו
דמיבעו מיתב העבדים
והשטרות והקרקעות
על אלף
ועזיור יו
שוטרים כו׳ מעמידין ג
מגבדוין
ומרות ול שתות כו
ולשערים כגון חשוב
ייי שקות יין
ופירותיון

הסיטון הוכה כמוחד כרי ומוכר מעט מעט ולא ישתכר יתר משתות׳ וכגון שלא
הוקר השער אבל אם לקח כשעת הזול ועכשיו הוקר ישתכר אבל כלים
כפי שהשער הולך על כל רבי שוין התגר כו רב ומוי חד וי
על חד תרי וחד וי תגר כתר תגר ועיין שם בתוספות

הדבר עבור לישר׳. בד״א בלוקח מן ה
השוק. אבל המכניס משלו מותר ו
ולעשות קבין זוער. ומותר לאצור
פירות של שלש שנים ערב שביעית
ובמוצאי שביעית ובשביעית. ובשני
בצורת אפילו קב חרובין לא יאצר ל
מפני שמכניס מארה בשערים. וכל
המפקיע שערים או שאוצר פירות
בארץ ישר׳ או במקום שרובו ישר׳
הרי זה כמלוה בריבית. בד״א בפירות
שיש בהן חיי נפש. אבל התבלין ל
כגון כמון ופלפלין מותר לאצור ואף
בארץ ישר׳ ולהוציאן אותן ממקום
למקום כשיאר העיקרין. ואין
מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש ל
כגון יינות שמנים וסלתות מארץ ל
ישר׳ לחוצה לארץ או לסוריא. ולא ל
מרשות מלך זה לרשות מלך אחר בא
בארץ ישר׳. רשאין בני העיר לקוץ ל
להם שער ולכל שירצו ואפילו לבשר
וללחם ולהתנות ביניהן כל מי שיעבור
יענשו אותו כך וכך. רשאין בני ה
העיר לפסוק ביניהן שלא יעשה אום
שיעשה חברו. וכן כל כיוצא בזה.
וכל מי שיעבור על התנאי יענשו אות
אותו כך וכך. בד״א במדינה שאין ל
בה חכם חשוב לתקן מעשה המדינה
ולהצליח דרכי יושביה. אבל אם יש
בה חכם אין התנאי שלהם מועיל ל
כלום ואינן יכולין לענוש ולהפסיד על
מי שלא קבל התנאי אלא אם כן התנה
עמהם ועשו מדעת החכם. וכל מי ל
שהפסיד לפי התנאי שאינו מדעת ל
החכם משלם. כשם שהונאה במ
במקח ובממכר כך יש הונאה בדברי׳
שנ׳ ולא תונו איש את עמיתו ויראת
מאלהיך אני ה׳ זו הונאת דברים.
כיצד אם היה בעל תשובה לא יאמר
לו זכור מעשיך הראשונים. ואם היה
בן גרים ובא ללמד תורה לא יאמר פה
שאכל נבלות וטרפות יבא וילמד ת
תורה שנתנה מפי הגבורה. היו
חלאים ויסורין באין עליו או שהיה ל
מקבר את בניו לא יאמר׳ כדרך שאמרו
חביריו לאיוב הלא יראתך כסלתך וגו׳
זכור נא מי הוא נקי אבד. היו
חמרין מבקשין תבואה לא יאמר להם
לכו אצל פלו׳ שמוכר תבואה והוא
יודע בו שאינו מוכר תבואה מעולם.
נשאלה שאלה של דבר חכמה
לא יאמ׳ למי שאינו יודע אותה חכמ׳
מה תשיב בדבר זה או מה דעתך ל
בדבר זה וכן כל כיוצא בדברים אלו.
כל המאנה את הגר בין בממון
בין בדברים עובר משלשה לאוין שנ׳ וגר
לא תונה. זו הונאת דברים. ולא תלחצנו
זו הונאת ממון. הא למדת שהמונה
את הגר עובר משלשה דברים משום
לא תונו איש את עמיתו ומשום לא
תונו איש את אחיו ומשום גר לא
תונה. וכן אם לחצו והונהו בממון
עובר שלשה לאוין משום לא תונו ל
איש את עמיתו ומשום לא תונו אי׳
איש את אחיו ומשום לא תלחצנו.
ומפני מה עבר בגר על לאו של
הונאת דברים יותר בלאו של הונאת מ
ממון. ועל לאו של הונאת ממון יות׳
בלאו של הונאת דברים. מפני שהוצי׳
הכתוב את שניהם בלשון סתם ובפרט
הלאוין בגר בשני הדברים בפירוש ל
לא תונה ולא תלחץ. גדולה הונאה ד
דברים מהונאת ממון. שזו נתנה לה
להשבון וזו לא נתנה להשבון. וזה
בממונו וזה בגופו. והרי הוא בהונאת
דברים ויראת מאלהיך. לפי שהדבר
מסור ללב. הא למדת שכל דבר המסור
ללב נאמ׳ בו ויראת מאלהיך. וכל הצוע׳
הצועק מהונאת דברים נענה מיד

שנ׳ אני ה׳

פרק חמשה עשר

המוכר לחבירו בהמה או משקל או
מנין וטעה כל שהוא חוזר לעולם.
שאין הונאה אלא בדמים. אבל בח
בחשבון חוזר. כיצד מכר מאה אג׳
אגוזים בדינר ונמצאו מאה ואחת
או תשעים ותשעה נקנה המקח
וחוזר אחר כמה שנים. וכן אם
נמצאו המעות יתר או חסר מן המנין
שפסקו חוזר ואפילו לאחר כמה ל
שנים. וכן אם נמצאו לאחר שקצץ
מידו שלא נשאר אצל חברו כלום ל
ונמצאו שנשאר חוזר שקנין בטעו׳
הוא. וכן כל כיוצא בזה. וכן
המוכר לחברו קרקע או עבד או בה׳
בהמה או שאר מטלטלין ונמצא ל
במקח מום שלא ידע בו הלוקח מח׳
מחזירו ואפילו לאחר כמה שנים ש
שזה מקח טעות הוא. והוא שלא
ישתמש במקח זה לאחר שידע בו ל
המום. אבל אם נשתמש בו לאחר
שראה המום הרי זה מחל ואינו ל
יכול להחזיר. אין מחשבין לו
פחת המום אפילו מכרו עשרה דינרי׳
ונמצא בו מום המפחיתו מדינר אי׳
איסר מחזיר את הכל ואינו יכול ל
לומ׳ הילך איסר פחת המום. שהלו׳
שהלוקח אומ׳ בכלי שלם אני רוצה.
וכן אם רצה הלוקח לקחת פחת
המום הרשות ביד המוכר שהרי ל
אומ׳ לו אם תקנה אותו בדמים שאמ׳
או טול דמים שלך ולך. כל
שהסכימו עליו בני המדינה שהוא
מום שמחזירין בו מקח זה מחזירין
וכל שהסכימו שאינו מום הרי זה

הזהב

הודש
מיד

פק ד
דגבוי

ועיין א׳ חשוב כו׳ הגה
טמי׳ דאתנו כהדי׳ אה
והדרי כו׳ ע׳ אט הי״כ
דאי״כ אדם חשוב לאו ט׳
פריעה ודוק דאיתנו ב
מנבי״ע דאתנו דאייא
דעכמי׳ ועל האורות ועל
השערי׳ אע׳ לאו כל מיני׳
אבל סתמי׳ דבן אייבו
לחברי׳ איתנו בלאו אדם
חשוב אם ירצו ואכן
ועי׳ כה״ג גלה פ״ב וב
וסי׳ טות
פ״ק פה א׳ וק עוי ובמ
סמו דאיסור
ועיין ב׳ ואפי׳ פיר
אזו כו׳ תני׳ נשן שמה
לא תונו איש את עמי
עם שאתך בתורה וב
ובמצות לא תונהו ואית
שלא הזהיר הכתוב אונ
אונאות דברים אלא יא
השם ואמ׳ במדרש שאם
הונה עניו אתה ישאי׳
והונהו שאו׳ קרי עמית
ואמ׳ בגולה הא׳ אאן
דסנ׳ שאמעב פי׳ שי״ב
שם יע עלו מהו שר
ובזו׳ כגאו ושין פיר
בפא׳ שטיאו פ״ק
גי״ה ק טפה פי גשה
שמתי׳ סאוטכחע ב
מאמר קטן שטיו תלו
תלמיד דסנ׳ שאמעב
ואמ׳ עלי הא׳ אאן רעב
ורכנשו
ומקדמה פק רכב עי׳
עברייני ס כסי׳ אסע
האונאת א׳ שופטים
מידכו׳ אא רב חסד כל
השערי׳ מנעלו חוץ מב
משערי׳ אונאה שנ׳ הנ
השם נצב
עד אתך ועיין ג׳
שנים כו
וכן פס יי׳ אופס משם
הגאון וכן ר׳ אביה וכן
ספר המצות לשון העני׳

אינו מחזיר כל אלו אם כן פירש ׳
שכל הנושאין ונותנין סתם על מנהג ה׳
המדינה הן סומכין ׳ כל הלוקח סתם
אינו לוקח אלא דבר השלם מכל מום ׳
ואם פירש המוכר ואמ׳ על מנת ש׳
שאין אתה חוזר עלי במום הרי זה
חוזר עד שיפרש המום שיש במ׳
מוכרו וימחול הלוקח או עד ש׳
שיאמר לו כל מום שימצא במקח
זה הפוחת מדמיו עד כך ועד כך ל׳
קבלתי אותו שהמוחל צריך לידע
הדבר שימחול בו ויפרש אותו כמו
המפרש בהונייה ״ המוכר
פרה לחבירו ומנה בה מומין גלוין ומו׳
ומומין שאינן נכרין ולא היה בה מ׳
מום מאותן המומין הגלוין שמנה
ונמצא בה מום מאותן שאינן נכרין
הרי זה מקח טעות וחוזר ואע״פ
שפירש המום שנמצא שהרי ה׳
הלוקח אומ׳ כשראיתי שאין בה
אותן המומין הנראין שמנה אמרתי
אין בה אלא אלו שאינן נראין ולא
מפרש מומין אלו אלא כדי להשבית
דעתי ״ כיצד פרה זו עורת היא
חגרת היא נשכנית היא נגחנית ה׳
היא רבצנית היא ונמצאת נשכנית
בלבד או רבצנית הרי זה מקח ט׳
טעות ׳ וכן אם היתה חגרת ונמצא׳
נשכנית אע״פ שאינה עורת אין זה
מקח טעות ״ הראה לו המום
שיש בה ואמ׳ לו מום זה יש בה ל׳
ומום פלוני אע״פ שאותן המומין
שמנה אין נראין ונמצאו בה אח׳
מקחו אין זה מקח טעות ״
וכן המוכר שפחה לחבירו ואומר לו
חגרת היא סומא היא גדמת היא
שוטה היא נכפית היא ולא היה
בה מאלו המומין שמנה ונמצא׳
נכפית הרי זה מקח טעות ״

וכן כל כיוצא בזה ״ מכאן אני
אומ׳ שהמוכר לחבירו חפץ במאה
דינרים ואמ׳ לו זה החפץ אינו שוה
אלא זוז אחד על מנת שאין לך ה׳
הונייה הרי יש עליו הונייה שהרי זה
אומ׳ כיון שראיתי ששוה יתר מאחד
ידעתי שאינו מתכוין אלא להשבית
דעתי עד שיפרש כדי ההונייה ׳
שמקחו בודאי או קרוב לה כדי
שהדעת טועה שהרי זה ידע טו׳
בודאי זה ידע בודאי הדבר שמחל
לו ׳ וכזה ראוי לדון ״ המוכר
עבד או שפחה אין הלוקח יכול
לחזור מפני מומין שאינן מבטלין
אותו ממלאכתו והם הנקראים סמ׳
סמפון ׳ שאם היה סומא זה גלוי
כבר ראהו ׳ ואם אינו נראה כגון ל׳
שומא בבשר ׳ או נשיכת כלב ׳ או ריח
הפה ׳ או החוטם וכיוצא בהן הואיל
ואינן מבטלין ממלאכתו אינו מח׳
מחזיר שאין העבדים לתשמיש
המטה אלא למלאכה ׳ נמצא בה
שחין רע או חולי המתיש את כחו
או שהיה נכפה או משוגע הרי
זה מום מפני שמבטלו ממלאכתו ׳
וכן אם נמצאת בו צרעת ל׳
וכיוצא בו מדברים המגואלים הרי
זה מום מפני שנפשו של אדם ל׳
מואסת מהן ונמצא שאינו מתעסק
לו במלאכת אכילה ושתיה ״
וכן אם נמצא לסטס מזויין הרי זה
מום המאבד את כולם מפני שהמלך
תופש אותו והורגו ״ וכן אם
נמצא מוכתב למלכות הרי זה מום
ומחזירו מפני שהמלך תופשו למ׳
למלאכתו בכל עת שירצה ׳ אבל אם
נמצא גנב או חוטף או גונב נפשו׳
או בורח תמיד או זולל וסובא וכיוצ׳
בדברים אלו אינו יכול להחזיר מ׳

מפני שכל העבדים בחזקת שיש ו׳
בהן כל הדעות הרעות ׳ אלא אם
כן פירש ״

פרק ששה עשר

המוכר זרעוני גנה שאין עצמן
של נאכלים לחבירו ולא צמחו
חייב באחריותן ומחזיר לו הדמים
שלקח ממנו שחזקתן לזריעה ה׳
והואיל שלא צמחו מחמת עצמן ל׳
אבל אם לקתה הארץ כברד וכיוצא
בהן אינו חייב באחריותן שאלו מ׳
מחמת הברד לא צמחו וכן כל כיוצ׳
בזה ״ מכר לו זרעים הנאכלים
כגון חטין ושעורין וזרען ולא צמחו ל׳
אינו חייב באחריותן ׳ ואפילו היו זר׳
זרע פשתן שרוב בני אדם קונין ל׳
אותו לזריעה הואיל ואוכלין אותו
אינו חייב באחריות זריעתו ׳ ואם
הודיעו שהוא קונה לזרע חייב במ׳
באחריותן ׳ והוא הדין לדברים הע׳
הנמסין לרפואה ולצביעה ׳ וכן כל כ׳
כיוצא בזה ״ מכאן אתה למד
שכל הלוקח מקח מחבירו והודיעו
שהוא מוליכו למדינת פלוני למוכרו
שם ולאחר שהוליכו לשם נמצא בו
מום אינו יכול לומ׳ לו החזיר לי מקחי
לכאן אלא מחזיר לו הדמים והמום
מוטל להביאו ממכרו ולמוכרו שם
ואפילו אבד או נגנב אחר שהודיעו
הרי הוא ברשות המוכר ׳ אבל אם לא
הודיעו שמוליכו למדינה אחרת וה׳
והוליכו ונמצא בו שום מום הרי זה
ברשות הלוקח עד שיחזיר המקח
ממונו למוכר ״ הלוקח מקח ל׳
ונמצא בו מום ואבד ואחר כך נגנב
הרי זה ברשות לוקח עד שיחזירו

לעיקור כ׳ ומחזירו ס׳
וכן פרת ודאי כרשי ט׳
שפי הכא קאי וכ׳
וסמי וקבי ועש׳ כתו
נכפין ה׳
המוכין נפשות
ס׳ מעפ׳
והמוכר פירות ופן ד׳
ריקדו קוכיסטוס פ׳
רש׳ גונב נפשו וכו׳ פ׳
מטוחק מקוביות וכן
ע׳ לר׳ עי׳ כתו בר׳ פ׳
המוכר פירו ופן דכמו
ופי ג״ד
הנשה יעיחו ס׳
ומעג״ופ
היכל גבי המיקב שוה
ומחכרו ומכל חגב לא
תלי׳ מה שלא יצמחה
בקלקול הזרע אל מיני
אל שלא כעת זריעה
זריעת כרוי הת היינו
מישו ראייה מיכה א׳
ודינ׳ זאי ספר שכל כב
מוצו זרעי זרעי שוי
ומי׳ וון הכא איירי
כגון ראוקי מאות וכסן
שלא היו ראוי לזרוע
וכן מוכח כנ׳ דיש מוי
דחי׳ לו מוי ההואי ולא
מסתבר הכי אלא וכו׳
איירי כגון שהי המוכר
יודע שהי מוכין לזרוע
ר׳ עי׳ כה׳ שכתו׳ פה׳

המוכין
דין המוכר סוס לחבירו ונמצא בו מום עיין כתשובה ח׳

פירות

מעפ׳

ואם הגליע ונפסד מחמת הזמן הרי
זה ברשות מוכר ׳ ואם היה לו להודיע
למוכר ולא הודיעו הרי זה ברשות
לוקח ״ המוכר שור לחבירו
ונמצא נגחן יכול לומ׳ לשחיטה מכ׳
ומכרתיו לך ׳ בד״א משהיה הלוקח ק׳
קונה לשחיטה ולחרישה ׳ אם היה
יודע שהוא קונה לחרישה בלבד הרי
זה מקח טעות וחוזר ׳ וכן כל כיוצא
בזה ״ המוכר בהמה לטבח וש׳
ושחטה ונמצאת טרפה ׳ אם נודע
בודאי שהיתה טרפה כשלקחה ה׳
הרי זה מחזיר לו את השחוטה ה׳
ויחזיר המוכר את הדמים ׳ מכונ׳
אותה לוד שהמוכר מום במוכרו
ועשה בו הלוקח מום אחר קודם ה׳
שיודע בו המום הראשון אם עשה
דבר שדרכו לעשות כגון זה ששחט
את הטרפה פטור ״ ואם שינה
ועשה בו מום אחר קודם שיודע
לו המום מחזיר את המקח לבעליו
ומשלם דמי המום שעשה ״
קנה בגד וקרעו לעשות ממנה חלוק
ואחר כך נודע המום ומחמת הקריע׳
מחזיר לו הקרעים ׳ תפרו ואחר כך
נודע המום אם השביח נוטל שבח
התפירה מן המוכר וכן כל כיוצא ב׳
בזה ״ המוכר קרקע לחבירו וה׳
ואכל פירותיה ולאחר זמן נראה לו
בה מום אם רצה להחזיר הקרקע ה׳
לבעלים מחזיר הפירות שאכל ואם
היתה חצר ודר בה חייב להעלות לו
שכר ״ המוכר דבר שיש בו ה׳
מום שאינו נראה ואבד המקח מח׳
מחמת אותו המום הרי זה מחזיר
את הדמים ״ המוכר שור לה׳
לחבירו שאין לו טוחנות והניח לוקח
עם הבקר שלו והיה מניח המאכל
לפני כולם ואוכלין ולא היה יודע ש׳

שזה אינו אוכל עד שמת ברעב ה׳
הרי זה מחזיר לו את הנבלה ויחזיר
זה הדמים וכל כיוצא בזה ״
היה המוכר סרסור שלוקח מזה ומ׳
ומוכר לזה ואינו מושהה המקח ה׳
עמו ולא ידע במום זה הרי הסרסור
נשבע שבועת הסת שלא ידע במום
זה ויפטר ׳ מפני שהיה על הלוקח ל׳
לבדוק השור בפני עצמו ולהחזיר
לו קודם שימות והיה הספסר מח׳
מחזירו על המוכר והואיל ולא ע׳
עשה הוא הפסיד על עצמו ׳ וכן כל
כיוצא בזה ״ השוחט הבכור ומ׳
ומכרו ונודע שלא הראהו למומחה
מה שאכלו יאכלו ויחזיר לו את הדמים
והנשאר מן הבשר ביד הלקוחות ה׳
יקבר ויחזיר להם הדמים ״ וכן
השוחט את הפרה ומכרה ונודע ל׳
שהיא טרפה מה שאכלו אכלו ויחזיר
לו את הדמים ׳ ומה שלא אכלו יחזיר
הבשר לטבח ויחזיר לו את הדמים ״
מכר הלוקח בשר זה של ט׳
טריפה לגוים או שהאכילו לכלבים
יחשב עם הטבח על דמי טריפה וה׳
ויחזיר לו הטבח את המותר וכן כל
כיוצא בזה ״ המוכר בשר לחבירו
ונמצא בשר בכור ׳ פירות ונמצאו ל׳
טבלים ׳ יין ונמצא יין נסך מה שא׳
שיאכלו יאכלו ויחזיר להם את הדמים ״
וכן כל המוכר דבר שאסור לאוכלו
מן התורה כך הוא דינו ׳ בין שהיה
אסורו בכרת ׳ בין שהיה בלאו בלבד ׳
אבל המוכר דבר שאסור לאוכלו ה׳
מדברי סופרים אם היו הפירות ק׳
קיימים מחזיר את הפירות ונוטל
את דמיו ״ ואם אכלו אכלו ואין
המוכר מחזיר לו כלום ״ וכן כל
אסורי הנאה בין מן התורה בין מ׳
מדבריהם מחזיר את הדמים ואין

בכאן דין מכירה כלל ״

פרק שבעה עשר

ארבע מדות במוכרין ׳ מוכר לו חטין
יפות ונמצאו רעות הלוקח יכול ל׳
לחזור בו ולא המוכר ׳ רעות ונמצאו
יפות המוכר יכול לחזור בו ולא הלו׳
הלוקח ״ רעות ונמצאו רעות ׳ יפות
ונמצאו יפות ׳ אעפ״ש שאינן יפות ה׳
שאין למעלה מהן ׳ ולא רעות שאין
למטה מהן ׳ והרי יש שם מיניהן ׳
שתות אין אחד מהן יכול לחזור בו ׳
אלא קנה ומחזיר אונאה ״ אבל
המוכר חטין שחמרית ונמצאת
לבנה ׳ או לבנה ונמצאת שחמרית
עצים של זית ׳ ונמצאו של שקמה ׳
של שקמה ונמצאו של זית ״ יין
ונמצא חומץ ׳ חומץ ונמצא יין ׳ כ׳
כל אחד משניהם יכול לחזור בו כמו
שאין זה המין שאמ׳ לו שימכור לו
וכן כל כיוצא בזה ״ המוכר יין
לחבירו ונתנו בקנקנו והחמיץ מיד
אינו חייב באחריותו ׳ ואעפ״ש שאמ׳ לו ל׳
לתבשיל אני צריך לו ׳ ואם ידע שיינו
שיינו מחמיץ הרי זה מקח טעות ״
מכר לו יין והרי הוא בקנקני המ׳
המוכר והחמיץ ׳ ואם אמ׳ לו למקפה
אני צריך והחמיץ מחמיץ ׳ ואמ׳ לו ה׳
הרי יינך וקנקנך שאני לא קניתי אלא
אותו לשתותו אלא לבשל מעט מעט ׳
ואם לא אמ׳ לו למקפה הוא אינו צריך
לחזור ׳ שהרי אומ׳ לו למה לא שתית
ולא היה לך לשהותו עד שיחמיץ ׳
המוכר חבית של שכר לחבירו
והחבית של מוכר והחמיצה בתוך
שלשה ימים הראשונים הרי זה בר׳
ברשות המוכר ומחזיר את הדמים

ויכלון

מכיון שנמשך ברשות לוקח ״ המוכר
חבית של יין לחבירו כדי למוכרה מ׳
מעט מעט והחמיצה במחציתה
או בשלישה חוזרת למוכר ׳ואם שהה
הלוקח הנקב שלה או שהגיע יום ג׳
ושהה ולא מכר הרי היא ברשות לו׳
לוקח ״ וכן המקבל חבית של
יין מחבירו כדי להוליכו ממקום למקו׳
פלוני ולמוכרה שם ׳וקודם שהגיע
לשם הוזל היין או החמיצה הרי
זו ברשות המוכר מפני שהחבית
והיין שלו וכן כל כיוצא בזה ״
האומ׳ יין מבושם אני מוכר
לך חייב להעמיד לך עד עצרת ״
אמ׳ לו יין ישן אני מוכר לך נותן לו
משל שנה שעברה מיושן של
שלש שנים ׳וצריך שיעמוד ולא
יחמיץ עד החג ׳ובמקום שיש מ׳
מנהג ידוע הכל כמנהג המדינה ״
האומ׳ לחבירו מרתף זה של
יין אני מוכר לך למקפה או שאמ׳
לו מרתף של יין סתם הרי הלוקח
מקבל עליו ״ קנקנים שלא יהיו
יינן טוב ואלו כבר התחילו להשתנות
יתר על זה לא יקבל ׳אמ׳ לו מרתף
של יין למקפה אני מוכר לך׳ או ש׳
שאמ׳ לו חבית של יין אני מוכר לך׳
נותן לו יין שכולו טוב ויפה וראוי להת׳
להתבשל ׳אמ׳ לו מרתף זה של יין ׳נ׳
נותן לו יין הנמכר בחנות שהוא בי׳
בינוני לא רע ולא יפה ׳אמ׳ לו מרתף
זה אני מוכר לך ולא הזכיר יין אפילו
כולו חומץ הגיע ׳וכן כל כיוצא בזה ״
המוכר עריבה של עץ או׳
אני מוכר לך או קורת בית הבד אני
מוכר לך ׳ואינו נותן לו עץ שראוי ל׳
לחתור בו עריבה ׳או קורה שראויה
לקורת בית הבד ולא עריבה בצורת
או קורת בית הבד בצורתה של הר׳
אותה או׳ זו עריבה או זו קורת בית ה׳
הבד׳ וכן כל כיוצא בזה ״ ״

פרק שמונה עשר

אסור לרמות בני אדם במקח ובממ׳
ובמוכר או לגנוב את דעתן אחד
גוים ואחד ישר׳ בדבר זה ׳היה יודע
שיש במוכרו מום יודיעו ללוקח
ואפילו לגנוב דעת הבריות בדברים
אסור ״ אין מפרכסין את האדם
ולא את הבהמה ולא את הכלים ה׳
הישנים כדי שיראו כחדשים ׳ואין
מפרכסין את החדשים כדי שישופ׳
ויגהץ ויפה כל ערכו ״ אין
משרבטין את האדם במים של חורין
וכיוצא בהן כדי שיתנפח ויראה פנים
שמנים ולא צובעין את העצים כס׳
בסרק וכיוצא בו ׳אין נופחין את ה׳
הקרבים ולא שורין את הבשר במים
וכן כל כיוצא בדברים אלו אסורין ״
אין מוכרין בשר נבלה לגוי ה׳
בכלל בשר שחוטה אע״פ שהנבלה
אצלו כשחוטה ״ מותר לברר את
הגרסין אבל לא על פי המגורה שיהא
אלא כגונב את העין ויראה שהכל
נברר ״ ומותר לחנוני לחלק קליות
ואגוזים לתינוקות ולשפחות כדי להר׳
להרגילן אצלו ״ ופוחת מן השער השוק
כדי להרבות במקיפין ממנו ׳ואין ב׳
בני השוק יכולין לעכב עליו ואין ב׳
בזה גניבת דעת ״ אין מערבין ג׳
פירות בפירות אפילו חדשים בחדשי׳
ואין צריך לומ׳ ישנים בחדשים ואפי׳
היו ישנים ביוקר והחדשים בזול כ׳
מפני שהלוקח רוצה לישנן ״
ביין התירו לערב קשה ברך בזמן הגת׳
הגתות בלבד מפני שמשביחו ׳ואם
היה טעמו מותר לערב בכל מקום ׳ש׳
שכל דבר הניכר טעמו הלוקח מרג׳
מרגיש אותו ׳ואפילו מותר לו לערב
אותו ״ אין מערבין יין במים ומי׳
שאין נתערב מים ביינו לא ימכרנו ל׳
בחנות אלא אם כן מודיעו ולא לת׳
לתגר אע״פ שהודיעו שמא ירמה
בו אחרים ׳ומקום שנהגו להטיל מ׳
מים ביין יטיל והוא שיהיה כן הג׳
הגתות ״ התגר נוטל מחמש
גתות ונותן לתוך פיטם אחד מחמש
גרנות ונותן לתוך מגורה אחת ובלבד
שלא יתכוון לערב ״ אסור לערב
שמרים בין ביין בין בשמן ואפילו כל
שהו ״ שמרים של אמש בשמרים
של יום אסור ׳ובל׳ יום עירה היין מ׳
מפני שהוא כלי נותן שמרים לתוכו ״
המוכר לחבירו שמן מזוקק אינו מ׳
מקבל שמרים ״ מכר לו שמן סתם
מקבל לוג ומחצה שמרים לכל מאה
לוגין ״ ומקבל משאר שמרים שמן
עכור העולה ולמעלה על פני השמן ׳
יתר על השמרים הידועים במאתן
מקום שנתן לו המעות בתשרי כ׳
שהשמן עבה ׳ולקח השמן בניסן
במדת תשרי שהיא גדולה מפני או׳
אותו שמן הקופה ולמעלה ׳ אבל
אם לקח במדת ניסן שהיא קטנה
מפני שכבר עלה השמן אינו מקבל
אלא השמרים בלבד ״ המוכר
חטין לחבירו מקבל רובע קטנית ל׳
לכל סאה ׳ שעורין יקבל עליו רובע
משוכות לכל סאה ׳עדשים יקבל
עליו רובע עפרורית לסאה ׳תאנים
יקבל עליו עשרה מתליעות לכל
מאה ״ מכר לו שיור פירות ה׳
מקבל עליו רובע סניפת לכל סאה ׳
מוציא בהן יתר על השיעורין ה׳
הירוצו כל שהו ינכה את הכל ואתן

או פירות מנופין ובירור שאין בהן צ'
כלום · ואין כל אלו הדברים אמורין ב'
אלא במקום שאין להם מנהג. הכל
כמנהג המדינה ·· יש מקומות
שנהגו שיהו כל הפירות ברורין ואפ'
ומנוקין מכל דבר ושיהו היינות צ'
והשמרים צלולין ולא ימכרו שמרים
כלל · ויש מקומות שנהגו אפילו צ'
היה בהם מחצה שמרים או שהיו
בפירות מחצה עפר או תבן או מין
אחר ומוכר כמות שהוא ולפיכך הב'
הבורר צרור מגרנו של חברו נותן לו
דמי חטין כשיעור צרור שבירר צ'
שאלו הניחו היה נמכר במדת הח'
החטין · ואם תאמ' יחזירנו הרי אמ'
אומר המוכר קנקנים במקום שאין
שאין מנהג. מקבל לו כל מאה עשרה
פגומות פטסיאות והנאו שיהיו נאות
ועשויות כגפרית ··

פרק תשעה עשר

אסור למכור לחברו קרקע או מטלטלין שיש בהן עסיקין ויש בהן דין עד שיודיענו שיתעפ' שאין שאחריות עליו אלא אדם מעה שיתן מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע לה' לאחרים ·· המוכר קרקע לחבירו ואחר שקנאה הלוקח באחד מן הדרכים שקונין בהן קודם שישתמש שישתמש בה יצאו עליה מערערין הרי יכול לחזור בו שאין מום גדול מזה שעדיין לא נהנה בו וכאלו התנו' חמבעין ולפיכך יבטל המקח ויחזיר המוכר את הדמים ויעשה דין עם ה' המערערין ·· ואם משתמש בה הלו' הלוקח כל שהוא ואפילו דש המעצר שלה ועיבר עם הארץ אינו יכול לח' לחזור בו · אלא עושה דין עם המערע' ·· ואם הוציאה מידו בדין יחזיר על' המוכר כדין כל הנטרפין ·· כל המוכר קרקע או עבד או שאר הנ' מטלטלין הרי זה חייב באחריותן כ' כיצד אם הוציאו המקח מיד הלוקח מתחת המוכר חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן המוכר שהרי נלקח המקח מתחתיו כך הוא הדין בכל מ' מוכר אע"פ שלא פירש הלוקח דבר זה אלא קנה סתם ואפילו מכר הקר' הקרקע בשטר ולא הזכיר בו אחריו' הרי זה כאחריות שאחריות שלא הוזכרה טעות סופר ·· בד"א כשהוציאו המקח מיד הלוקח בב"ד של ישר' כגון שהיה המקח מטלטלין והיו גנובים וגזולים או שהיתה ה' הקרקע גזולה או שבאו בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח והכל בב"ד ב' של ישר' אבל אם הגוי הוא שהוציא את המקח מיד הלוקח בין בדין מלך בין בערכאות שלהם אין המוכר ח' חייב באחריותן ואע"פ שהגוי טוען שהמוכר גנבחפץ זה או גזלו ממנו והביא עדי גוים על כך אין המוכר חייב כלום שזה אונס הוא ואין המוכר חייב באחריות באונס ·· המוכר קרקע לחברו והתנה עמו שכל האו' האונס שיולד בקרקע יהיה חייב לש' לשלם ·· ונפל אם נפסק הנהר ש' שיהיה משקה או שחזר הנהר לה' לעבור בתוכה ונעשת בריכה או ש' שבאו והשחיתוה אותה הרי זה פטור שאולד וכאלו בהך אונס שאינו מ' מצוי הוא ולא עלה על לב המוכר ד' שדבר זה עליו וכל אונס שאינו מצוי אינו בכלל תנאי זה ·· וזהו הדין לכל תנאי שבממון שהולכין דעת האות הואתנה ואין כוללין באותה התנאי: אלא דברים הידועים שבגלל היה הת' התנאי ושהיו בדעת המתנה בעת שהתנה ·· מעשה באחד ששכר מלחים להביא שומשמין למקום פלוני והתנה עמהם שהם חייבין לו בכל אונס שיארע להם עד שיגיעו ל' השומשמין למקום שפסק ·ונפסק הנהר ·שיהיו מוליכין בו ·ואמ' חכמי' זה אונס שאינו מצוי ואין חייבין ל' להוליך שומשמין אלא על גבי בהמה עד אותו מקום כן כוצא בזה ·· המוכר קרקע לחברו והתנה המוכר שאין עליו אחריות אפילו נודע ודאי שזו הקרקע גזולה ויצאת מיד הלוקח אין המוכר חייב כלום ·ואין צריך לומ' אם בא בעל חוב וטרפה שאינו מחזיר לו כלום שכל תנאי שבממון קיים ·· ראובן שמכר שדה לשמעון ש' שלא באחריות ובאו לוי להוציאה מיד' שמעון אם רצה שמעון לעשות ד' דין עם לוי עושה ואין יכול לומר לו' לי ולך והרי עליך אחריות שהרי ל' ראובן אומ' לו אין רצוני שתהיה לש' לשמעון תרעומת עלי שהרי הפסיד בגללי ·· ראובן שמכר שדה לשמע' שלא באחריות וחזר ולקחה משמע' באחריות ובא בעל חוב של ראובן לטרף' אותה ממנו אינו יכול לחזור על שמ' שמעון שאע"פ שלא קבל ראובן אח' אחריות לשמעון אחריות עצמו ק' קבל שלא יהיה הוא המוכר והוא המ' המוציא לעצמו ·· וכן אם בעל חוב בו של יעקב אביהן וטרפה מיד רא' ראובן חוזר בכל הדמים של שמעון מפני ששמעון קבל עליו האחריות וראובן לא קבל לשמעון אחריות כלל ··

[illegible]

פרק עשרים

המבקש

לקנות מקח מחבירו ואמר אמו׳ במאתי׳
אני מוכר לך ׳ולוקח אומ׳ איני קונה
והלך זה לביתו וזה לביתו ואחר כך
נתקבע ומשך זה החפץ סתם ׳אם
המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו
החפץ אינו נותן לו אלא מנה ׳ואם ה׳
הלוקח הוא שבא ומשך החפץ סת׳
סתם חייב ליתן לו מאתים ״ הלוקח
אחד מחמשה בני אדם וכל אחד
מהם תובע אותו ואו׳ אני הוא בעל
המקח והוא אינו יודע מאיזה מהן
לקח ומניח את המקח ביניהן ומסתל׳
ומסתלק ויהיו הדיינין מניחין עד ש
שיודו זה או עד שיבא אליהו ׳ואם ה׳
היה חסיד נותן דמים לכל אחד ואחד
כדי לצאת ידי שמים ״ לקח מן
האחד וכפר בו ונשבע על שקר וב׳
ועשה תשובה והרי הוא רוצה לשלם
וכל אחד תובע אותו ואו׳ אני הוא
שכפרתני ונשבעת לי והוא אומ׳ איני
יודע חייב לשלם לכל אחד ואחד לפי
שעבר עבירה ״ מודה בעל המקח
לזה מכרתי ולזה לא מכרתי ׳איני
יודע מאיזה ׳אם המקח יצא מתחת
ידו ׳ואם לא יצא המקח יצא מתחת
ידו הרי הוא עד אחד בלבד ׳ודינו כ
בעדות זו כדין כל אדם שהרי אינו
נוגע בעדות ׳ולפיכך אם לקח הדמים
משניהם ונטל מאחד מדעתו ומאחד
בעל כרחו ׳ואין ידוע ממי נטל מדעתו
וממי נטל בעל כרחו ׳בין שהיה המקח
בידו ׳בין שהיו שניהם תופסין בו אין
כאן עדות כלל וכל אחד משניהם כ
נשבע בתקנת חכמ׳ בנקיטת חפץ וב׳
ונוטל חצי המקח וחצי הדמים ״
הרי שטען על חבירו ואמ׳ מכרת לי

וזה אומ׳ לא מכרתי או מכרתי ולא נשת׳
לי דמיך או שטען הלוקח שספק הדמי׳
ועדיין לא משך ׳או שאומ׳ משכתי כ
ולא ראיתי מוכר זה ׳והמוכר אומר
לא הודעתיו לך ׳או שאומ׳ אחד מהם
כך וכך היה התנאי ביניהן והאחד
אומ׳ לא היה שם תנאי כלל בכל אלו
הטענות וכיוצא בהן המוציא מ׳
מחברו עליו הראיה ׳ואם לא היתה שם
ראיה ׳נשבע הכופר שמבקשין כ
ממנו שבועת הסת ׳ואם הודה מ׳
במקצת או שיש עליו עד אחד כ
נשבע שבועה חמורה כשיעור כל ה
הטענות כולן ״ אמ׳ לחנוני תן לי
בדינר פירות ונתן לו ׳והרי הפירות כ
מונחין ברשות הרבים ׳והחנוני ת׳
תובע הדינר ובעל הפירות אומ׳ נתתי
לך והשלכת אותו בתוך כיסך הרי
זה הלוקח נשבע בתקנת חכמים
בנקיטת חפץ ונוטל הפירות הואיל
וכבר יצאו מרשות המוכר והרי ה׳
הן ברשות הרבים ואלו היה ברשות
הלוקח היה נשבע הסת ונפטר ״
ואלו היה עדיין ברשות החנוני היה
נשבע הסת ומשאירן הפירות שלו כ
אבל נתן הלוקח דינר לחנוני ובא כ
ליטול פירות המונחין ברשות הרבים
ואמ׳ לו החנוני דינר זה שנתת לי כ
עכשיו הוא דמי פירות שכבר נתתי
לך והולכתם לתוך ביתך ׳ובעל פירותי
אלו המונחים ברשות הרבים מעולם
לא מכרתים לך נשבע החנוני בתקנ׳
חכמים בנקיטת חפץ שכך היה הדב׳
ומחזיר פירותיו לחנותו שהרי לא
הודה לו שמכרו מעולם ׳ואלו היה
בחנותו היה נשבע הסת מן שבועה ״
וכן הדין בנותן דינר לשולחני
ליטול מעות כמו שהמעות עבורין
ברשות הרבים ׳אם הודה השולחני

שמכרו ועדיין לא נטל הדינר נשבע
הלוקח בנקיטת חפץ שנתן ונוטל הא׳
המעות ׳ואם לא הודה שמכרו אע״פ
שמודה שלקח ממנו דינר עתה וט׳
וטוען שדינר זה דמי המעות שהן
שכבר הוליכן הלוקח לתוך ביתו כ
הרי השולחני נשבע בנקיטת חפץ
ויחזיר מעותיו לחנותו ״
המחליף פרה בחמור וילדה וכן ה׳
המוכר שפחתו וילדה ׳זה אומ׳ עד
שלא מכרתי ילדה ׳וזה אומ׳ משלקחתי
ילדה אפילו אומר המוכר איני יודע על
הלוקח להביא ראיה אע״פ שהפרה
עומדת באגם ׳והשפחה עומדת כ
בסימטאות הרי הן בחזקת המוכר
עד שיביא ראיה הלוקח לא הביא
ראיה ישבע המוכר בנקיטת חפץ
על ולד הפרה ׳אבל לא ולד השפחה כ
מפני שאין נשבעין אלא הסת ׳שאין נשב׳
נשבעין בנקיטת חפץ על העבדים
ולא על הקרקעות כמו שיתבאר ב׳
בהלכות טוען ונטען ״ זה אומ׳
איני יודע וזה אומ׳ איני יודע ואותה
ברשות אחד מהן יחלוקו ׳זה אומ׳
ברשותי ילדה וזה שותק ׳זכה הטוען
בולד ״ מי שהיו לו שני עבדים
קטן וגדול ׳או שתי שדות גדולה ו
וקטנה ׳הלוקח אומ׳ גדולה לקחתי
והמוכר אומ׳ קטנה היא שמכרתי
על הלוקח להביא ראיה ׳או ישבע
המוכר הסת שלא מכר אלא קטן ״
אמ׳ הלוקח גדול לקחתי ׳והמוכר
שותק זכה הגדול ׳ואם אמ׳ המוכר
איני יודע על הלוקח להביא ראיה
או ישבע המוכר הסת שאינו יודע
ואין לזה אלא קטן ״ כל מי
שטלו ברשותו ספק עליו להביא כ
ראיה ׳כיצד המחליף פרה בחמור
ומשך בעל החמור את הפרה ולא ק

השגה. הלוקח כו׳ פי׳ זה [illegible]
[illegible]
[illegible]

הספיק מעל הפרה ומשך זה החמור
עד שמת החמור על בעל החמור
להביא ראיה שהיתה חמורתו קיימ׳
קיימת בשעת משיכת הפרה ׳ וכן
כל מוצא בזה ׃ ׃ והחט שמצאת
מעי בית הכוסות נקבה ומחט נקב
החט ולא נמצא עליה קורט דם
בידוע שזו נטרפה קודם שחיטה׳
לפיכך אם הגליד פי המכה בידוע
שהיא היתה טרפה שלשה ימים
קודם שחיטה ואין הגליד פי המכה
הרי הדבר ספק על הטבח להביא
ראיה שקודם לקיחתו נטרפה שנ׳
שהרי ברשותו נולד הספק ואם לא
הביא ראיה ישלם הדמים למוכר
מזו שביררנו ׃ ׃

פרק אחד ועשרים

המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים
אם היה אינו ידוע אע״פ שאין מדה
מדתו או משקלו או מניינו ידוע זה
קנה ׳ ואם אין מניינו ידוע לא קנה ׃
כיצד ערימה זו של חטים אני
מוכר לך ׳ בכך וכך מדתה זה של יין
אני מוכר לך בכך וכך ׳ שק זה מלא
תאנים אני מוכר לך בכך וכך אע״פ
שאין מדת הערימה ידועה ׳ ולא
משקל התאנים ידוע ׳ ולא משקל
הקנקנים ידוע הרי ממכרו קיים ׃
אע״פ שנמצא חסר או יתר על המחיר
שהיה בדעתו יש להם הונאה לפי
השער שבשוק מזו שבירונו ׃ ׃
אבל האומ׳ לחבירו מה שיש בבית
זה אני מוכר לך בכך וכך וכל מה ש
שיש בתיבה אני מוכר לך בכך וכך
ורצה הלוקח ומשך אינו כלום קנה
כלל שאין סמכה דעת הלוקח שהרי

אינו יודע מה שבו אם תבן אם זהב
ואין זה אלא משחק בקוביא ׳ וכן
המוכר חטין בעשרה דינרים ולא
פסק כמה סאה מכר לו נותן לו כשער
שבשוק בשעת המכירה ׳ וכל החוזר
בו מאחר נתינת דמים ולא רצה כש׳
כשער שהיה בשוק בשעת מתן מ׳
מעות מקבל מי שפרע מזו שבארנו ׃
המוכר מקום לחבירו לעשות
לו בית או רפת או בקר ׃ וכן המקבל
מחבירו בית חתנות לבנו או בית אלמ׳
אלמנות לבתו עושה ארבע אמות על
שש ׃ מכר לו מקום בית גדול עו׳
עושה לו שמנה על עשר ׳ מכר לו
מקום טרקלין עושה עשר על עש׳
עשר ׃ תרביץ של חצר שתים ׃
עשרה על שתים עשרה ׳ רום כל בית
ובית כחצי ארכו וכחצי רחבו ׃ ׃
המוכר מקום לחברו לעשות לו
בו קבורה וכן המקבל מקום מחבירו
לעשות לו קבורה עושה מערה וש׳
ופותח למערה שמונה קברות ש׳
שלשה מכאן ושלשה מכאן ושנים
מכנגד הנכנס למערה ׃ ׃ ומדת
המערה ארבע אמות על שש אמות
וכל קבר וקבר אורך ארבע אמות
ורחב ארבע אמות ורוחב ששה טפ׳
טפחים ורוחב שבעה מוציא בין כל
קבר וקבר שאין העדרין אמה ומ׳
ומחצה ובין שנים האמצעיים ב׳
שתי אמות ׃ ׃ המוכר לחברו ב׳
בתוך שדהו מקום אמת המים לה
להשקות בו ׳ בית השלחין נותן לו ב׳
בתוך שדהו אמה שרחבה שתי
אמות אמה מכאן ואמה מכאן לא
לאגפיה ׃ ואם מכר לו אמת
המים להשקות בה בסילון נותן
לה אמה שרחבה אמה וחצי מכאן
ואמה וחצי מכאן לאגפיה ׃

ואלו האגפים בעל השדה נוטע אכל
אינו זורע שהזרעים מחלחלין את
הקרקע ומקלקלין את אמת המים ׳
ואמת המים הזאת שלו ואגפיה
בעל השדה ותקנה ומעפר אמה ה
השדה שעל מנת כן קבל עליו החוט׳
להיות אמת המים בתוך שדהו ׃
המוכר לחברו דרך בתוך שדהו אם
דרך יחיד מכר לו נותן לו רוחב שתי
אמות ומחצה כדי שיעבור חמור ב׳
במשאו על אורך הדרך ׃ ׃ מכר
לו דרך בין עיר לעיר נותן לו רוחב שמ׳
שמונה אמות כאורך הדרך ׃ מכר
לו דרך הרבים נותן לו שש עשרה
אמה רוחב דרך המלך ודרך הקבר
אין להם שיעור ׃ ׃ ויראה לי שזה
מוכר דבר שאין מניינו ידוע ׳ מכר
לו מקום למעמד נותן לו בית ארבע ׃
קבין ׃ המוכר לחברו בור ובתליה
אני מוכר לך נותן לו רחבת הכותל שלש
טפחים ׃ המוכר ׃ שדה לחבירו
ומצר לו מצר אחד קצר אם היה הוא
המצר של איש אחר לא קנה אלא הוא
המצר ואלא כנגד הקצר ׳ ואם היה של
שנים יקנה כנגד ראש תור ׃ היה
מצר ראובן מזרח ומערב ומצר שמ׳
שמעון צפון ודרום צריך שיסתוב ׃
לו מצר ראובן משתי רוחות ומצר
שמעון משתי רוחות ׃ מסר לו ׃
מצר ראשון ומצר שני ומצר שלישי
ולא מסר לו מצר רביעי קנה השדה
כולה ׃ אבל המצר הרביעי אם היה
מובלע מתוך המצרים ואין בו רכב ׃
של דקלים ואין בו תשעה קבין קנה
אף המצר הרביעי ׃ ואם לא היה
מובלע ויש עליו רכב של דקלים או
שיש בו תשעה קבין לא קנהו ׃
היה מובלע ויש עליו רכב של דקלים
או יש בו תשעה קבין או שלא היה

ומבלע מאתים דקלים ומאתן בו תש'
תשעה קבין הרי הדבר מסור לבית
דין כפי מה שיראו לו מאיזה דרך ש'
שדעתו נוטה יעשו :: סיים את
המצרות אבל לא סיים לו מצר של כל
רוח אף על פי שסיים לו שני מצרים מארבע
גדולים אף על פי שסיים לו חלק מכל רוח ורוח
הרי זה לא קנה כולה אלא יקנה מתנה
כפי מה שמסר לו ומה שיראו הדיינים ::
המוכר לחבירו בבירה גדולה ומפרש
שמסר לו מצרים החיצונים ומצאו
שיש שם מעט שקורין אותו בית ה'
בירה לא קנה אלא הבית בלבד שהרי
שהמצרים האלו שהרחיב לו ואומר
אמר לו כל הבירה היה כותב לו ולא ה'
הנחתי כפני מוכר זה כלום :: וכן
המוכר שדה בבקעה גדולה ומצר
לו ומצאו מצרי הבקעה מצרים הם
שהרחיב לו :: האומר לחבירו שדה
אני מוכר לך ומצאו שדות שתים
אם לו כל השדות ואפילו שלש ואף ה'
ארבע חוץ מגנות ופרדסים ואם לו
נכסיו ואפילו גנות ופרדסים חוץ
מבתים ועבדים ואם אמר לו כל נכסי
ואפילו עבדים ובתים וכל המטלטלין
הידועים לו ואפילו תפילין שבראש
בראשו בכלל המכר :: האומר
לחבירו בית מבתי אני מוכר לך נותן
לו הקטן שבהם :: וכן האומר לחבירו
שור משורי אני מוכר לך נותן הק'
הקטן שבהם מת אחד מן השורי'
או שנפל אחד מן הבתים ומראה
לו זה שמת או שנפל שיד בעל ה'
השטר על התחתונה :: האומר
לחבירו שדה דבי חייא אני מוכר
לך והיו שתי שדות הנקראים בשם
זה אינו קונה אלא הפחותה שבש'
שבשתיהן וכן כל כיוצא בזה ::
האומר שדה זה אני מוכר לך וכיון
שבין הלוקח להשתמש בה אומר ה'
המוכר מאות השדה אמנה של ראו'
ראובן ולקחתיה ממנו והיא שאמכו'
לך על המוכר להביא ראיה ואם ל'
לא הביא זכה הלוקח באמור שכל
העם קוראין של ראובן וכן כל ה'
כיוצא בזה הלך אחר שם המפורסם
בפי כל :: האומר לחבירו חצי ל'
שדה אני מוכר לך נותן הקטן שב'
שבהן שמין כמה שוה השדה וכ'
ונותן לו מן הכחוש שבה שש'
ששוה חצי הדמים של כל השדה
וכן אם אמר לו חציה בדרום אני ל'
מוכר לך שמין דמי כולה ונותן לו
בדרומה בחצי כל הדמים ומקבל
עליו הלוקח לעשות במקום מקום
הגדר ומאחורי הגדר סומך וגדר
חריץ קטן רחב שלשה טפחים
וחוצה לו חריץ אחד גדול רוחב
תשעה טפחים ובין שני החריצים
רחב טפח כל זה כדי שלא תקפץ
הנמייה וכיוצא בה :: היתה
לו חצי שדה ואמר לחבירו חצי שדה
שיש לי בשדה מכרתי לך החצ'
קנה כולו :: אמר לו חצי בשדה ש'
שיש לי לא קנה אלא רביע אמר לו מ'
מצר שדה שמוכנה מחצית אם אמר
ואולו מצריה קנה חציה ואם לא
אמר לו מצריה לא קנה אלא בת ת'
תשעה קבין ::

פרק שנים ועשרים :

אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא
בא לעולם בין במכר בין במתנת ב'
בריא בין במתנת שכיב מרע ::
כיצד מה שתוציא שדה זו מכור
לך מה שיוציאו אילן זה נתון לך
אני מה שתלד בהמה זו ופלכי אינו
כלום וכן כל כיוצא בזה :: המוכר
פירות דקל לחבירו יכול לחזור בו עד
אחר שבאו הפירות לעולם ואם ל'
שלט הלוקח ואכל אין מוציאין
מידו :: וכל החוזר בו משניהם אינו
חייב לקבל מי שפרע אבל הפוסק
על שער שבשוק ולא היה אותו
המין שפסק עליו ברשות המוכר
חייב המוכר לקנות וליתן ללוקח
מה שפסק ברשות המוכר חייב ל'
ואם חזר בו מקבל מי שפרע ::
מי שפסק על שער שבשוק שא'
שיתן לו ארבע סאין בסלע ואם ל'
היו שלשים הרי זה זכה ומקבל מי ל'
שפרע והוא שיראה בגרן אף על
שיאמר לו בשוק הריני סומך עליך
אבל אם לא נראה בגרן ואף על פי שאמר לו
הריני סומך עליך אין סומכה דעתו
של מוכר ומתן מקבל מי שפרע
שהרי הוא אומר שלא פסק עמו
ואינו צריך לומר אלא דבר שאינו
ברשותו של מקנה אינו מקנה ל'
והרי כדבר שלא בא לעולם :: כיצד
מה שאירש מאבי אני מוכר לך
מה שתעלה מצודתי אני מכור
לך שאקנה קניה לך לא קנה כלום
וכן כל כיוצא בזה :: מי שהיה
מורישו גוסס ונטה למות ומכר עד
לחבור מנכסיו מעט כדי להוציאו
את המת בצרכי קבורה הואיל
והכן עמו ואם יתן עד שימות
ויומכר שתהא המת ויתבזה תקנו
חכמים שאם מכר ואמר מה שא'
שאירש מאבי היום מכור לך ומה'
ממכרו קיים :: וכן צייד שאמר ש'
שאין לו מה יאכל שאמר מה שתע'
שתעלה מצודתי אני חיים היום
מכור לך ממכרו קיים משום חיי

[illegible]

חייו ·· הבן שמכר בנכסי אביו
בחיי אביו ומת הבן בחיי האב ואח׳
ואחר כך מת האב את הבן מוציא
מיד הלוקח שהרי אביו מכר דבר
שלא בא לעולם · עדין ברשותו ועכ׳
נמצאו הנכסים ברשות האב וזה
יורש אותו וכן כל כיוצא בזה ··
מי שנתן קרקע מתנה לחבירו ונתן
לו על גבה מאה דינרין אם היו הן
הדמים מצויין ברשותו כגון שטמנן
בקרקע זכה בדינרין · ואם אין לו ל׳
דינרין אין מחייבין את הנותן ליתן
לו מאה דינרין עד שיביאו הזוכה ר׳
ראיה שהיו לזה דינרין בשעת ה׳
המתנה · והוא הדין לשאר מטלטלי׳
שמקנה אותן על גב קרקע אם ל׳
אינן ברשות המוכר או הנותן ל׳
לא קנה שאין אדם מקנה דבר ל׳
שאינו ברשותו ·· מי שהיה
ביד אחר הרי זה מקנהו בין מכר
בין במתנה לפי שהפקדון ברשות
בעליו הוא והרי הוא המפקיד ש׳
שהוא קיים · ואם כפר בו זה שהו׳
מופקד אצלו אינו יכול להקנותו ל׳
שזה כמו שאובד דבר שאינו בי׳
ברשותו ·· אבל המלוה הואיל והלוו׳
ולהוציאה נתנה אינה בשלום · אין
אדם יכול להקנותה אלא במעמד
שלשתן · והוא דבר שאין לו טעם
כמו שביארנו ·· ואם היתה המלוה
בשטר מקנה את השטר בכתיבה
ומסירה · שהרי יש כאן דבר הנ׳
הנמסר לקנות שעבוד שבו ··
כשם שאין אדם מקנה דבר שלא
בא לעולם כך אינו מקנה למי שלא
שאינו בא לעולם · והמזכה לעובר
לא קנה · ואם היה בנו הגדול ודעתו
של אדם קרובה אצל בנו קנה ··
האומר לאשתו נכסי לבני שתלדי

אומרי הרי אלו לא יקנה כלום שכיון
שלא נתעברה בשעת המתנה עד
עדין לא בא בריה להיות דעתו קר׳
קרובה ·· המקנה לאדם ולמה שאינו
חיה לא הקנה כלום · הקנה מקצת
נכסיו לבהמה או למי שלא בא ל׳
לעולם ואחר כך לחבירו קנה בבת א׳
זו או בעובר זה לא קנה ·· אמ׳ לו קנה
את בהמה זו או את עובר זה קנה
מחצה ·· אין אדם מקנה לא ד׳
במכר ולא במתנה אלא דבר שיש
בו ממש · אבל דבר שאין בו ממש
אינו נקנה · כיצד אין אדם מקנה
ריח התפוח הזה · או טעם הדבש
הזה או עין הבדולח הזה · וכן כל כיו׳
כיוצא בזה ·· וכן המקנה לחבירו ד׳
דירת בית זה · או אכילת פירות דקל
זה לא קנה עד שיקנה לו גוף הבית
לדור בו וגוף האילן לאכל פירותיו ל׳
כמו שיתבאר ·· דין ההקדש ו׳
ודין העניים ודין הנדרים אינן כד׳
כדין ההדיוט בקניתו · שאלו אומר
אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה ל׳
הקדש לבדק הבית או יהיה אסור
עלי או יתנו לצדקה אף על פי
שעדיין נתקדש לפי שאינו בעולם
הרי זה חייב לקיים דברו · שנא׳ ככל ה׳
היוצא מפיו יעשה · והמואל והאומר
כן אם יצוה אדם כשהוא שכיב ה׳
מרע ואמ׳ כל מה שיוציא אילן
זה יתנו לעניים או כל שכר בית
זה יתנו לעניים זכו בהן העניים ··
יש גאונים שחולקין על דבר
זה ואומ׳ שאין העניים זוכין אלא
בדבר שההדיוט קונה בהם · ולפיכך
לא יזכו אלא בדבר שבא לעולם
ואין דעתי נוטה לדברים אלו שאין
אדם מצוה להקנות והוא מצוה
לקיים דבריו בצדקה או בהקדש ל׳

כמו שהוא מצוה לקיים הנדר כמו
שביארנו ·· נשלם

פרק שלשה ועשרים

מקנה אדם הגוף לפירותיו בין מוכר
בין במתנה בין מתנה בריא בין ל׳
במתנה שכיב מרע · ואינו מקנה דבר
שלא בא לעולם שהרי הגוף מצוי ל׳
והקנה לפירותיו · הא למה זה דומה
לשוכר בית לחבירו או שדה שלא ה׳
הקנה לו הגוף אלא הניית הגוף · כיצד
כגון שמכר אילן או שנתן שדה לפ׳
לפירותיה בין לזמן קצוב כל ימי חיי
של מוכר או של לוקח והוא הדין ל׳
למוכר · או נותן פירותיו דקל לגופו
או בהמה ושפחה לולדותיה או עבד
למעשה ידיו בכל מוכרו ומתנתו ל׳
קיימין ·· מכר עבדו לקנס ש׳
שאם יגח ויומת יהיה קנס של לוקח
הרי זה ספק לפיכך לא קנה · ואם ת׳
תפס הקנס אין מוציאין מידו ··
מכר אילן לזה ופירותיו לאחר
לא שייר מקום הפירות ולא לאחר
כלום · אבל אם מכר אילן ושייר פ׳
פירותיו לעצמו הרי שייר מקום ל׳
הפירות · אע״פ שלא פירש לגבי עצמו
בעין יפה משייר ·· המוכר
גוף קרקע לזמן קצוב הרי זו מכירה
ומשתמש הלוקח בגוף בתוכו ואוכל
הפירות כל זמן המכירה ובסוף תחזור
לבעלים ·· ומה הפרש יש בין ל׳
מוכר קרקע לזמן קצוב ובין המקנה
אותה לפירותיה · שהמקנה לפירות
אינו יכול לשנות צורת הקרקע ולא
יבנה ולא יהרוס · אבל קונה לזמן ק׳
קצוב הרי זו בונה או הורס ועושה כ׳
כל מה שירצה כמו שעושה הקונה קנין ע׳

לעולם. ומה הפרש בין המוכר
שדהו לפירותיה ובין המוכר פירות
שדה זו לחבירו שאינו קונה מה שבארנו.
שהמוכר פירות שדה אין לו
ללוקח להשתמש לה כשדה זו כל ל
ואפילו ליכנס בה אלא בשעת הוצאת
פירות ויש לבעל השדה להשתמש לו
בחפצו. אבל המוכר שדה לפירותי'
אין בעל השדה יכול ליכנס אלא לו
מדעת הלוקח ויש ללוקח להשתמש לו
בה בחפצו. ומה הפרש יש בין
קונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר
שדה זו מחבירו. שהקונה שדה לו
לפירותיה יש לו לנוטעה או לזרעה
כל מה שירצה או להובירה והשוכר
אינו כן כמו שיתבאר בענין שכירו'
ואין רשאין להשכירה וכל הקונה לו
מקנה לאחרים כל מה שקנה.
המוכר פירות שובך ופירות כוורת לו
לחבירו קנה ואף זה מוכר דבר שלא
בא לעולם לפי שאינו מוכר יונים ש
שיולדו או דבש שיבוא לכוורת. אלא
מוכר השובך לפירותיו והכוורת לו
לדובשה. שהרי הוא כשוכר אמת
המים שהוא נהנה בכל מה שיעו
בה כך זה הקנה לו שובך לפירותיו
כמו שמכר אילן לפירותיו. ודין סלו
כדין השוכר בית לחבירו כמו שיתבאר
שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו' וכן
כל כיוצא בזה. הביצים והאפרוחים
שנמצאו שיש בשובך אינו קונה אותן בעל
השובך כל זמן שלא פרחו. ודבר
זה גזירת חכמים היא משום לא תקח
האם על הבנים נגעו בה. לפיכך הרוצ
להקנות ביצים או אפרוחים לחבירו לו
יפתח ויפתח השובך עד שיפרחו
האמהות ויגבהו מעל הארץ ואחר
כך יקנה אותו לחבירו בקנין או שיגבי
קרקע כשיעור דברים שהמטלטלין

בקנין כזה. הלוקח פירות שובך
מחבירו אינו יכול ליטול כל הגוזלות לו
שיולדו בה משנה מפני שהאמהות
בורחות. ומה יעשה שהחריב את השו
השובך אלא מניח מהם כדי ליישב
השובך. וכמה מניח אם היו בה לו
אמהות לבנות בעת מכירת הפירות
מניח בריכה ראשונה שיולדו האו
האמהות כדי שיצאו האמהות לו
והבריכה הראשונה ואת הבנות ש
שעמהן. ומניח מהן מה שיולידו
הבנות שתי בריכות כדי שיצאו ש
הבנות עם שתי הבריכות שהולידו
וכל הנולד מאחר שתי הבריכות ש
שלבנות לה בריכות ראשונה של
האמהות הרי אלו שלו.
הלוקח פירות כוורת מחבירו נוטל לו
שלשה נחילין זה אחר זה מכאן וא'
ואילך נוטל נחיל ומניח נחיל כדי ליש
ליישב הכוורת. הלוקח חלות דבש
מניח בכוורת שתי חלות כדי שלא
יפרחו הדבורים ויאכלוהם.
הלוקח זתים מחבירו לקוץ את האילן
סמוך לארץ שתי גרופיות וקוצץ.
לקח בתולה שקמה מגביה שלשה ט'
טפחים וקוצץ. סדן של שקמה
שני טפחים ובשיעור האילנות טפח
וקוצץ. בקנים ובגפנים מן הפקק לו
ולמעלה בדקלים ובארזים חופר ו
ומשרש לפי שאין גזע מחליף.

פרק ארבעה ועשרים

המוכר שלש אילנות בתוך שדהו אף
ואפילו היו שלש נטיעות קטנות לו
או שלשה בדי אילנות הרי יש ללוקח
קרקע הראויה ואפילו יבשו האילנות
או נקצצו יש לו קרקע הראויה להן

וקנה כל האילנות שביניהן. וכמה היא
הקרקע הראויה להן תחתיהן וביני
וביניהן וחוצה להן מלוא האורה וסלו.
זה האוקום שהוא מלא אורה וסלו.
אין האחד משניהם יכול לזורעו אלא
מדעת חבירו. ובד"א כשהיו שלש
האילנות עומדין כמו שלשה פטפוטי'
כירה ששופתין בהן הקדירה
שהיו היו שנים זה כנגד זה
שלישי מכוון ביניהן ומרוחק מהן
והוא כשהיה בין כל אילן ואילן מאר
מארבע אמות ועד שש עשרה אמה ואמה
ומהיכן היו מודד מן העיקר הרחב
של אילנות אבל אם לא היו עומדין לו
כשורה הזאת או שהיו מרוחקים
יתר על שש עשרה אמות או מקורב
פחות מארבע אמות או שלקחן זה
אחר זה או שמכר לו שנים בתוך לו
שדה ואחד על המצר או שנים ש'
שלו ואחד בתוך של חבירו או שהפ
בין את אמת המים או רשות הרבים
ביניהם הרי זה אינו קרקע לפיכך
לא קנה האילנות שביניהן ואם
יבשה האילן או שנקצץ אין לו.
כל מי שקונה שלשה אילנות שבי
ויש לו קרקע אם הגדילו והוציאו לו
חוטר יקוץ אותו כדי שלא לחעט
הדרך של בעל השדה והשריגין לו
והאמירין היוצאין ואפילו מן לו
השרשין הרי הן של בעל האילנות
שהרי יש לו קרקע. הקונה
שני אילנות בתוך שדה חבירו אין לו
קרקע. לפיכך אם מת האילן או נקצץ
אין לו כלום. הגדילו שני האילנות לו
והוציאו שריגים והאמירין יקוץ
שהוא יושבן כורץ ויאמר למוכר
שלש אילנות מכרת לי ויש לי קרקע.
כל הענפים שקוצץ בעל שני ה
האילנות מהן העולה מן הגזע והוא

ועיין כ' העו"ר ג
וכן פרשתי ומה
פי' ראיתי כמ' מיי כן
יעי' והנה פריכה ר'
ראשונה וכן לכל כמ'
הם עד עולם ואו ג
חש לפ' כבריית רו
ראינו כי
דוקא ג רוצה ו
ואורה וס ויחשוב
וסלו וכו' ולאילו וכן
תחתיהן פי' ראובן
וכפרהן
כמו האילן פי' יוחנ
זורען ר' דאמר ג
טמו' מחיעב
ולגבי יב
ועד טו' דאמר
פרשתי כשורה
דעד ולא ועש
עד ככלו ור' פירש
דעד ועד ככלו
ומה כו ומשנ' רבי
חזה ולא משערינן
הכי ואלו ומשע
ובית סאה מכהו
טוע' פי' יש להו
כן אמר לחזק ועי'
כתו' כתו
העיקרו הכתי'
כו וכן ו
פי' דפשיט ומהו
דתנ' הרחב שכתבן
או' אודד ואלו ויע
מעיקר השינ' ומד
מתקש ושון עיקר
ודלו כפי רשב"י ג
שפ' דאודד מן ה
הפרק התחתון ולו
ולמעלה דהיינו פרק
השני ועי'
הענפים
מו והוא כתו
דאי הת' ולא ישפה
היי' מענבי שלמעלה
ומין כשריג הענין
ויעד הגזע ס הוית
יוכל דשכמו דהוא ולו
ישפה קאי ובעל ה
השדה וקאו ומעג
מוזק' ו' ולא ישפה
עכו

הרואה פני החמה הרי הוא של
בעל האילנות והעולה מן השרשין
והן שאין רואין פני החמה הרי ה'
הוא של בעל השדה ובדקלים אין
לבעל הדקל העולה כלום לפי שאין
להם גזע ·· המוכר קרקע
ושייר שני אילנות יש לו קרקע טוה'
שאילו לא שייר בקרקע היה אומ'
הלוקח עקור אילנך ולך ·
וכן אם שייר שני אילנות יש לו ל'
קרקע הראויה לו' שאילו לא שייר
הקרקע היה אומ' הלוקח עקור
אילנך ולך ·· המוכר את האילנות
ושייר את הקרקע יש לבעל האי'
האילנות קרקע הראויה להן כמו
שביארנו ·· מכר את הקרקעות
לאחד ואת האילנות לאחר והחזיק
זה באילנות והחזיק זה בקרקע ל'
זה קנה האילנות עם חצי הקרקע
וזה שהחזיק בקרקע קנה חצי
הקרקע בלבד ·· האחין שחלקו
אחד נטל פרדס ואחד נטל שדה
אין לבעל הפרדס ארבע אמות
בתוך השדה לפי שמוכות לסוף ל'
האילנות של פרדס שעל מנת כן חלקו'
ואין צריך לפרש זה שהוא דבר
ידוע ·· המוכר שדה לחברו
והיו בה דקלים ואמ' לו חוץ מדקל פ'
פלו' אם דקל טוב ומשובח הוא אותו
הדקל לבדו ששייר והשאר ללוקח ··
ואם דקל רע הוא כל שכן השאר ו'
ולא קנה מן הדקלים כלום ··
מכר לו שדה ואמ' לו חוץ מן האילנות
אם יש בה דקלים בלבד שייר הדקלי'
ואם יש בה גפנים בלבד שייר הגפנים
וכן שאר האילנות היו בה דקלים וג'
וגפנים לא שייר אלא על הגפנים ש'
שכל מוכר בעין יפה מוכר ·· ואם
הדקלים שייר לא שייר אלא כל הדקל'

גבוה שעולין לו בחבל והשאר הרי
הוא של לוקח ואם שאר האילנות
הוא ששייר לא שייר מהן אלא כל
שאין העול כובשן וכל שהעול כ'
כובשן הרי הוא של לוקח ובכלל ה'
השדה נחשב ·· האומ' לחבירו ק'
קרקע ודקלים אני מוכר לך אפילו ל'
לא היו דקלים אם רצה להקנות לו ל'
שני דקלים הרי נקנה המקח ואין
הלוקח יכול לומ' איני לוקח אלא ק'
קרקע שיש בה דקלים וכן אם אמ'
קרקע בדקלים אני מוכר לך אם היו
בה שני דקלים קנה ואם לאו מקח
טעות הוא וחוזר ואם אמ' לו קרקע של
דקלים אין לו דקלים שאין לשון ל'
הזה אלא קרקע הראוי לדקלים ··
המוכר פרדס לחברו צריך שיכ'
שיכתוב לו קנה לך דקלין ותמרים ל'
ומינין ואעפ' שקנה כל אילו ואעפי
שלא פירש אותן ·· וכן המוכר
קרקע לחברו צריך לכתוב לו אלא ל'
הנחתי לפני במוכר זה כלום כדי ל'
להסתלק מן הטענות והדיינין ··
המוכר בית לחברו אעפ' שכתב לו ה'
הקניתי לך עומקו ורומו צריך שי'
שיכתוב לו קנה לך מקרקע התהום
עד רום הרקיע שהעומק והרום
אינו נקנה בסתם וכיון שהקנה לו ל'
הרום והעומק קנה הרום שהוא אוי'
אויר גבוה והעומק שהוא עובי ל'
הארץ · וכל לא קנה הבינונית ש'
שבעמקים ושבאויר ·· וכיון
שכתבנו מקרקע התהום עד רום
הרקיע קנה הבור והדות שבעובי ל'
הקרקע למטה והמחילות שבין ל'
המעזיבות ולמעלה ·· המוכר
בית לחברו ואמ' לו על מנת שדיוטה
העליונה שלי הרי זו שלו ואם רצה
להוציא בה זיזין מוציא ואם נפלה

חוזר ובונה אותה ואם רצה לבנות ל'
אותה על גבה בונה כשהיה מוקדם ··
המוכר קברו או דרך קברו או
מקום מעמדו או מקום הספדו ל'
באין בני המשפחה וקוברין שם על
כרחו ומשום פגם המשפחה ונותנין
דמי הקבר שקברו בה ללוקח אעפ'
שלא פירש ··

פרק חמשה ועשרים

המוכר דבר שיש לו תשמישין לא
מכר את תשמישו אלא אם כן פירש ··
כיצד המוכר את הבית לא מכר
את היציע שסביבות הבית אף על פי
שהיא פתוחה לתוכה ·· בד"א ל'
כשהוא רחב היציע ארבע אמות
או יתר · אבל פחות מזה הרי הוא ל'
בכלל הבית ·· וכן העליה שעל גבי ה'
הבית הפתוחה לתוכו בארובה במע'
במעזיבה הבית הרי היא בכלל ה'
הבית ·· המוכר את הבית לא ל'
מכר את החדר שלפנים ממנו ··
אעפ' שמוכר לו מצרים החיצונים
ולא את הגג כל זמן שיש לו מעקה
עשרה טפחים ויש בו רוחב ארבע
אמות · ולא את הבור והדות בקרק'
ולא את הרום הבנוי בבור אף על פי
שמכר את העומק והרום כמו ש'
שביארנו ·· וצריך המוכר לקנות לו
דרך מן הלוקח כדי להכנס בה לבור
זה או דות ששייר שכל המוכר ל'
בעין יפה מוכר ·· ואם אמ' לו מכרתי
לך הבית חוץ מן הבור או הדות ל'
אינו צריך לקנות לו דרך ·· וכן
המוכר בור או דות בלבד אין הלוקח
צריך לקנות לו דרך אלא נכנס בתוך
ביתו של מוכר עד הבור וממלא ··

שני בתים זה לפנים מזה ׳ומכר שניהן
לשנים ׳אין שנעט שניהם לשנים ל׳
אין להם דרך זה על זה ׳ואין צריך
לומ׳ אם נתן החיצון ומכר הפנימי
אבל אם מכר החיצון ונתן הפנימי
יש לו דרך שכל הנותן בעין יפה ל׳
נותן יותר מן המוכר ״ המוכר
את הבית מכר את השער ואת ה׳
כירים ואת מלבנות הפתחים ה׳
המחוברין בטיט ואת הדלת ואת
הנגר ואת המנעול אבל לא את ל׳
המפתח ׳ומכר את המכתשת ה׳
הקבועה אבל לא את המטלטלת ומ׳
ומכר את האיצטרובל אבל לא את
הקל׳ שהקורה יורד לתוכו שהוא כמין
של עץ ׳ולא מכר את מלבנות כרעי
המטה ׳ולא את מלבנות החלונות א׳
אע״פ שמחוברין בטיט ׳מפני שהן
לנוי ׳ובזמן שיאמ׳ לו הוא וכל מה שב
שבתוכו הרי כולן מכורין ״ המוכר
את החצר מכר בורות שיחין ומערו׳
שבתוכה וכל הבתים החיצונים והפנימ׳
ובתים שהן בתוך החול והחנויות הפתוח׳
לתוכה אבל שאינן פתוחות לתוכה אי׳
אינן נמכרין עמה ״ היו פתוחות
לכאן ולכאן אם רוב תשמישן לתוכה
נמכרות עמה ולא מכר את המטלטלין
שבתוכה ובזמן שיאמ׳ היא וכל מה ש׳
שבתוכה הרי כולן מכורין בין כך ובין
לא מכר המרחץ ולא בית הבד שבת׳
שבתוכה ״ המוכר את בית הבד ל׳
מכר את האבן הגדולה הבנויה על
הארץ שטוחנין עליה הזתים ואת
הקלונסות של ארז שסומכין הן ל׳
בעת שטוענת ואת הזקנים ואת
הבלים שמתנין בהן את הזתים הכ׳
הכותשים והן המפריכות אבל לא נ׳
מכר את הריחים העליונה ובזמן
שיאמר לו הוא וכל מה שבתוכו ה׳

הרי כולן מכורין בין כך ובין כך לא מכר
את הכבשין שמכבשין בהן את ה׳
הזתים ולא את הגלגל ולא את השקין
ולא את המרצופין ׳ואם אמ׳ לו בית
הבד וכל תשמישו אני מוכר לך ה׳
כולן מכורין לו ״ היה לו חנויות
ששוטחין בהן הזתים והשומשמין
אם מסר לו המצרים שלהן קנה ואם
לאו לא קנה אלא מה שבתוכן ״
המוכר את המרחץ מכר את הנסרי׳
שיושבין עליהם כשהן ערומים וא׳
ואת בית הקיורים שנוטלין בהן חמ׳
חמים ואת בית הספסלין שיושבין ע׳
עליהם בחצר המרחץ כשהן לובשין
ואת בית המלונות שמסתפגין בהן׳
אבל לא מכר את הנסרין עצמן ולא א׳
את הספסלין עצמן ולא את הקיורים
עצמן ולא את המלונות עצמן ׳ובזמן
שיאמ׳ הוא וכל מה שבתוכו הרי כולן
מכורין בין כך ובין כך לא מכר הבריכות
המספקות לו מים בין בימות החמה
בין בימות הגשמים ולא בית כנוס
את העצים ׳ואם אמ׳ לו מרחץ וכל
תשמישו אני מוכר לך הרי כולן מכורי׳
לו ואע״פ שהן חוצה לו ״

פרק ששה ועשרים

המוכר את העיר מוכר בתים ובורות
שיחין ומערות ומרחצאות ושובכות
ובית הבדין ובית השלחין שבה והס׳
והסמוכין לה ׳ואת החור המוקיפין
לה ואת השדות הידועה לה ואת ה׳
הביברין של חיה עופות ודגים ש׳
שביניהן בתגרה אע״פ שהן מחזקין
מונה ׳אבל לא מכר את המטלטלין
שבתוכה ׳ובזמן שיאמר לו וכל מה
שבתוכה אני מוכר לך הרי כולן מכ׳

מכורין ובין כך ובין כך לא מכר את ל׳
שיריה ואת בנותיה ולא את החורשי׳
המוקיפין אותה ולא את החוף ש׳
שיש בה בים ׳ולא את החוף שיש בה
ביבשה ׳ולא ביברין חיה ועופות ודגי׳
שאינן פנויין בתגרה ״ המוכר
את השדה מכר את האבנים הסדורות
לגדר ׳ואת האבנים שמונחים על הע׳
העמודים ומפני שהן לערסה ׳ומכר
את הקנים החלוקים המונחים תחת
הגפנים כדי להעמיד את הבדים
ומפני שהן לצרכו ׳ומכר את התבואה
המחוברת לקרקע אע״פ שהגיעה
להקצר ומכר את מחיצת הקנים ל׳
שהיא פחותה מבית רובע אע״פי ל׳
שהקנים שלה עבים וחזקים ומכר
את השומירה העשויה בטיט ואע״פ
שאינה קבועה ׳ומכר את החרוב
שאינו מורכב ׳ואת בתולת השקמ׳
אע״פ שהם עבים ומכר כל הדקלים
שבה ׳אבל לא מכר את האבנים ש׳
שאינן סדורות לגדר ולא את האב׳
האבנים שאינן מונחין על גבי הע׳
העמודים אע״פ שהן מוכנות לכך
ולא את הקנים שבכרם שאינן מו׳
מונחין תחת הגפנים שהן משופין
וחלוקים ומוכנים לכך ׳ולא את ה׳
התבואה העקורה מן הקרקע אע״פ
שצריכה לשדה ׳ובזמן שיאמ׳ לו היא
וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין׃
ובין כך ובין כך לא מכר ערוגה קטנ׳
של בשמים שיש לה שם בפני עצמה
שקורין לה ורד של פלוני ולא את
השומירה שאינה עשויה בטיט אף
על פי שהיא קבועה בארץ ׳ולא מכר
את החרוב המורכב ׳ולא את סדן
של שקמה ׳ומפני הן דקין ׳ולא
מכר את הבור שבה ולא את הגת
ולא את השובך בין חריבין בין ש׳

ושיעור כ הנ
הנסרי ט וכן
פי רשמי ובו
ור׳ ע דהיינ
נסרי שמכסין
בהן את החמי
שמוסק פרך
כיה
חוצה
ט׳ וו
וכל רשכמי פ
פס ראש הס
סעך המיע ו
הרי הם מסרי

שאמר ׳וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח כדי שילך בה עד אותו הבור או הגת או השובך שנשארו לו בתוך השדה ׳ואם פירש ואמר חוץ מאלו אינו צריך ליקח לו דרך בד״א במוכר מפני שהיה לו לפרש ולא פירש ׳אבל הנותן מתנה קנה את כולן בין בבית בין בשדה בין בחצר בין בבית הבד ״

כלל של דבר הנותן קרקע זכה המקבל כל המחובר לה עד שיפרש ׳וכן האחין שחלקו וזכה אחד מהן בשדה זכה בכולן ״ המחזיק בנכסי הגר החזיק בשדה זכה בכולן ׳המקדיש את השדה הקדיש את כולו ׳אבל במוכר ולוקח אין כל הדברים אלו וכיוצא בהן מעניינים אלו אמורים אלא במקום שאין שם מנהג ולא שמות ידועו׳ לכל דבר ודבר בפני עצמו ״

אבל במקום שנהגו שהמוכר כך מכר הרי זה מכר וסומכין על ה׳ המנהג ״ וכן מקום שאין קורין בית אלא לבית בדו או שקורין בית לבית ולכל שסביבותיו ולכל שעל גביו הולכין אחר לשון של אנשי המ׳ המקום ״ וכן הדין במוכר חצר או שדה או עיר או מטלטלין בכל הולכין אחר השמות הערוכות בשם כל ׳וזה עיקר גדול בכל דבר משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם שבאותו המקום ואחר המנהג ״ אבל במקום שאין מנהג ידוע ולא שמות מיוחדין אלא יש שקוריין

כן עשינו כמו
שפירשו
חכמים
בפרקים
אלו ״

פרק שבעה ועשרים

הספינ׳

המוכר את הספינה מכר את התורן ואת הנס ואת העוגן שלה ואת כ׳ המשוטין המנהיגין אותה ׳ואת הכבש ואת האיסכלה שעולין בהן לספינה ויורדין עליהן ואת בית המים שבתוכה ״ אבל לא מכר את הבעית ואת הספינה הקטנה שעורין בה המלחים את הדגים ״ ולא מכר את העבדים העושין בה ולא את המרצופין ולא את הסחורה שבתוכה ׳ובזמן שאמ׳ לו היא וכל מה שבתוכה הרי כולן מכורין ״

המוכר את הקרון לא מכר את ה׳ הפרדות בזמן שאינן קשורות עמו ׳מכר את הפרדות לא מכר את הקרון ׳מכר את הצמד לא מכר את הבקר ׳מכר את הבקר לא מכר את הצמד ׳ואפילו שקורין מקצת לצמד ב׳ בקר ״ המוכר את העגל לא ב׳ מכר את הפרה ׳המוכר את הפרה לא מכר את העגל ׳מכר את העגלה לא מכר את הבקר ׳מכר את הבקר לא מכר את העגלה ׳ואין הדמים ראויה בכל הדברים האלו וכיוצא בהן ״

וכן המוכר את החמור מכר את המרדעת ואת האוכף ׳מפני ש׳ שהן עליו ׳אבל לא מכר את השק ואת מרכבות הנשים ואפילו הן עליו בשעת המכר ואין הדמים ראויה אם טעה בכדי שהדעת ט׳ נוטה יש לו הונייה או ביטול מקח כדין כל מוכר ולוקח ׳ואם טעה ב׳ בכדי שהדעת נוטה אין בטלה מ׳ מקח שזה מתנה נתן לו ׳ואין לו ב׳ אלא החמור בלא שקים ׳וכן כל כיוצ׳

בה ׳ואין מביאין לו ראיה מן הדמים ״

תוספ׳

המוכר את השפחה מכר כלים ש׳ שעליה ואפילו הן מאה זוז ׳אבל לא מכר את השירים ואת הנזמים ואת הטבע׳ ולא את הקטלאות שבצואריהם ׳ואם אמ׳ לו שפחה וכל מה שעליה אני מוכר אפילו יש עליה כלים של מאה מנה הרי כולן מכורין ״ האומ׳ לחבירו שפחה מעוברת אני מוכר לך ׳פרה מ׳ מעוברת אני מוכר לך מכר את הוולד ׳ שפחה מניקה אני מוכר לך ׳פרה מניקה אני מוכר לך לא מכר את הוולד ׳ חמור מניקה אני מוכר לך ׳מכר את השיח שאין אדם קונה חמור לחלבה ״ האומ׳ לחבירו ראש עבד זה או חמור זה אני מוכר לך הרי זה מוכר חציו ׳וכן הדין בכל מוכר שה׳ שהנשמה תלויה בו ״ אמ׳ לו יד ע׳ עבד זה או יד חמור זה מוכר לך מ׳ ושמין ביניהן ׳וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו ״ אמ׳ לו ראש פרה זו אני מוכר לך לא מכר אלא ב׳ הראש בלבד ׳שהרי ראשה נמכר ת׳ תמיד במטבחים ״ המוכר את הראש בבהמה גסה לא מכר את הר׳ הרגלים ׳מכר את הרגלים לא מכר ה׳ הראש ׳מכר את הקיבה לא מכר את הכבד ׳מכר את הכבד לא מכר את הקיבה ״ המוכר את הבור מכר את מימיו ׳המוכר את האשפה מכר את זבלה ׳מכר כוורת מכר ה׳ את הדבורים ׳מכר שובך מכר את היונים ״ כל אלו מעיקר ה׳ העיקר הגדול בדברים אלו שהולך׳ מנהג המדינה והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר ומקום שאין מנהג המדינה ולא שם שהכל קור׳ קורין אותו ביחוד בלא שתפה הול׳ הולכין אחר אלו הכללות שבאורו ח׳

חכמים כמו שביארנו ״

פרק שמנה ועשרים

האומר לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך והיו בתוך השדה גומות קטנים עמוקים עשרה טפחים אע״פ שאין בהן מים או סלעים גבוהים עשר׳ טפחים אין נמדדין בכלל הבית כור שאין אדם רוצה לתת מעותיו כמו מקום אחד ונראה בשנים או בשל׳ בשלשה מקומות ולמה אמר הגומות והסלעים בכלל הבית כור בלא דמים היו פחות מכאן נמדדין עמה ׳ בד״א בשלא היה בהן אלא בית רובע קבין והיו הרובעה קבין מובלעין בתוך חמשה קבין או מובלעין בתוך רובה של שדה ׳ אבל אם היה יתר על רובע קבין או שהיו מפוזרין הרבה אף על פי שאינן מובלעין אע״פ שאין בהן עשר׳ אין נמדדין עמה ״ היו מובלעין רובה במיעוטה או מיעוטה ברובה או שהיו מוחלקין כמו חוט שזה או כמו עגול או כמו משולש או שהיו עדרין או שהיו דרך עקלתון כל א׳ אלו ספק והמוציא מחבירו עליו ה׳ הראיה ״ וכן אם היה עפר מלמ׳ ולמעלה וסלע מלמטה או סלע מ׳ מלמעלה ועפר מלמטה הרי זה ספק ״ היה בה סלע יחידי אפילו בית רובע לכור אין נמדדין ׳ ואם היה סמוך למצר אפילו כל שהוא אין ב׳ נמדד עמה ״ הספיק עפר בין סלע לסלע הרי זה ספק ׳ אמ׳ לו בבית כור אני מוכר לך ׳ היה בה גיריות עמ׳ עמוקות עשרה טפחים או יתר או סלעים גבוהים עשרה טפחים או יתר הרי אלו נמדדין עמו ״

האומ׳ לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מודד בחבל ׳ אם פיחת כל שהוא ינכה לו מן הדמים ׳ ואם הותיר כל שהוא יחזיר לו ׳ אמ׳ לו בית כור עפר אני מ׳ מוכר לך הרי זה כמי שפירש ואמ׳ בית כור בין חסר בין יתר ׳ אם פיחת מן המדה אחד מעשרים וארבעה שהוא רובע לכל סאה או הותיר כדי רובע לכל סאה הגיע יתר על כן יחשב עמו על כל רבעו כולן שחסרו או הוסיפו וכל שפיחות מבית כור ינכה לו מן הדמים וכל שהוסיף על בית כור יחזיר לו ׳ ומה שהוא מחזיר לו אם היתה התוספת פחותה מן תשעה קבין מחזיר לו דמיו כשעת המכירה ליפות כח המוכר ׳ ואם היתה התוספת סמוכה לשדה אח׳ אחרת של מוכר מחזיר לו אותה ה׳ התוספת קרקע שהרי סמוך אותה לשאר שדותיו ואינו מפסיד כלום ״

היתה התוספת יתירה על תשעה קבין נותנין רובע לכל סאה וסאה והנשאר יתר על כל הרבעין אם יש בו תשעה קבין נותן לו כל הרבעין כולן על היתר מן הקרקע ונותנין בשעה שלוקחה ממנו ׳ בד״א שהיתה בשעת המכר והוקרה בשעה החז׳ החזרה היתר ׳ אבל אם היתה מוקר והוזלה אומ׳ ללוקח אם רצית ליתן לו דמי התוספת כולה תן לו דמים לפי המוכר ׳ ואם רצית ליתן לו קר׳ קרקע תן לו כמו ששוה עתה ״ ודין חצי קב בגנה כדין תשעה ק׳ בשדה שאם הותיר בגנה פחות מ׳ מחצי קב על הרבעין עם היתר ה׳ הן דמים או קרקע בשעה הזול של עת שעת החזרה ״ מכר שדה ונעשית גנה הרי זה ספק אם מח׳ מחשב לו כדין שהיתה בשעת המ׳ המכר כדין שהיא עתה ״

האומ׳ לחבירו בית כור עפר אני מוכר לך מ׳ מדה בחבל בין נחסר בין ביתר או ש׳ שאמ׳ לו בית כור עפר אני מוכר לך ב׳ בין נחסר בין ביתר מדה בחבל הלך אחר הפחות שבשלשתן ואין לו בין יום חסר יום יתר ״ מכר לו בית כור ואמ׳ לו בסימנים ובמצרים פחות שתות או הותיר שתות הגיע ״

פחות יתר על שתות ינכה לו מן הדמים ׳ הוסיף לו יתר על שתות י׳ יתן לו דמים או קרקע לפי הנשאר אם הנשאר בשדה פחות מתשעה קבין ׳ ובגנה פחות מחצי קב ואם לא היה סמוך לשדה המוכר מחזיר לו דמים ״ המוכר לחבירו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה וכבר הורגל בה ואפילו אמ׳ לו יש ב׳ במשיחתה מאתים ונמצאות מאה וחמשים הגיע שהרי ידע וקבל עליו ׳ ומה שהזכיר לו החשבון כאומר שאינו יפה כמו שדה אחר שיש במשיחתה מאתים ״

האומ׳ לחבירו בית כור פלו׳ אני מוכר לך אע״פ שאין במשיחתו אלא לתך הגיעו שלא מכר לו אלא מקום הנקר׳ חמריו בית כור ׳ ולפיכך צריך המוכר להביא ראיה שהוא נקרא בית כור ״ וכן האומ׳ לחבירו כרם שיש לי ב׳ במקום פלו׳ אני מוכר לך אע״פ שאי׳ שאין בו גפנים הגיע והוא שיהיו קוראין אותו כרם ״ וכן האומ׳ לחבירו כרם אני מוכר לך ׳ אפילו אין בו רמונים הגיע והוא שקורין לו פרדס ׳ וכן כל כיוצא בזה ״ וכל הדברים שאין מנהג כמו שביארנו ׳ אבל במקום שיש מנהג הלך אחר מנהג המדינה ואחר לשון רוב ע׳ אנשי המדינה הידועה להם ״

יתר כו׳ כא
כחמי ורל
ככן נגם דא
תפוס לשון
ואחר וכן כ׳
שהו ספר
טרכ רא זו
דמי כן נגם
ומסקי׳ אן
ולא סבר ל׳
וכן פסק ר
ישכם ודלא
טרכ רספר
בכן טר
נגם כו׳ ו
עם יעל נ׳
שהלוקח יוד
שיש לו קר
קרקע שקור
בית כור שאו
לב הטעה ו
ואת מר ה׳
הדמי מודיע
לו דלא שייך
הכ מון ש
שהי׳ מכיר
אותו קרקע
ולא פירש ג׳
והחולה אחי
גבי אנ כמן
שור מון ה׳
הודע דמים
ראיכ טפי
מלתך ופחות
מבית כור
תע

שתות
טרכ ה
הו׳ דא סבת
משתו׳ לגבי הכ
יהוד דמוד׳
כתב ו
מכותב

יכ
סבא זכן
אדנא מההו
גבא כו

ופק רבב

פרק תשעה ועשרים

ממכר דין תורה החרש והשוטה ו'
והקטן · אבל חכמים תקנו שיהו ה'
החרש והשוטה והקטן נושאין נ'
ונותנין במטלטלין ומעשיהן קיימין
משום כדי חייהן ·· החרש כיצד נ'
נושא ונותן · חרש שאינו שומע
ואינו מדבר · או מדבר ואינו שומע
כלום · מוכר ולוקח ברמיזה במטלטל'
אבל לא בקרקע · ואף במטלטלין לא
יתקיימו מעשיו עד שבודקין אותו
בדיקות רבות ומתיישבין בדבר ··
אלם ששומע ואינו מדבר אין
שנשתתק ולקחו מקח וממכרו ממ'
ממכר ומתנותיו קיימות בכל בין במ'
במטלטלין בין בקרקע והוא שיבדק
כדרך שבודקין בגטין או יכתוב ב'
בכתב ידו ·· השוטה אין מקחו
מקח ואין ממכרו ממכר ולא מת'
מתנותיו קיימות ובד' מעמידין לו
אפוטרופוס כדרך שמעמידין לקט'
לקטנים ·· מי שהוא עת שוטה
ועת שפוי כגון אלו הנכפים בעת'
שהוא שפוי כל מעשיו קיימים
וזוכה לעצמו וזוכה לאחרים כאחר
בן דעת ·· וצריכין העדים לחק'
לחקור הדבר היטב שמא בסוף ש'
שטותו ובתחלת שפיותו עשה
מה שעשה ·· קטן עד שש שנ'
אין מקחו כלום · ומשש שנים
עד שיגדיל אם יודע בטיב משא ו'
ומתן מקחו מקח וממכרו ממכר
ומתנתו מתנה בין בדבר מועט בין
בדבר מרובה בין במתנת בריא בין ב'
במתנת שכיב מרע · ודבר זה מדברי
חכמים כמו שבארנו · כדי שלא ל'

יבטל ולא ימצא מי שימכור לו ולא י'
יקח ממנו והכל במטלטלין אבל
בקרקע אינו מוכר ולא נותן עד ש'
שיגדיל ·· בד"א בקטן שאין לו אפ'
אפוטרופוס · אבל אם היה לו אפוט'
אפוטרופוס אין מעשיו כלום ואפי'
במטלטלין אלא מדעת אפוטרופו'
שאם ירצה לקיים מקחו וממכרו
ומתנתו במטלטלין מקיים ··
בודקין את הקטן אם הוא יודע בט'
בטיב משא ומתן · או אינו יודע ל'
עד שיגדיל לפי שיש קטן נבון שהו'
יודע והוא אפילו בן שבע שנים ··
ויש אחר שהוא אפילו בן שלש ע'
עשרה שנה אינו יודע טיב משא
ומתן ·· קטן היודע בטוב משא
ומתן שאין לו אפוטרופוס שנשא
ונתן במטלטלין וטעה דינו כדין ה'
הגדול פחות משתות מחילה · ש'
שתות תחזור האונאה · יתר על ל'
שתות בטל המקח כמו שבארנו ··
לפי אמ' שאין מקח הקטן וממ'
וממכרו במטלטלין קיימים אלא
כשמשך · אף המושך · אבל אם מ'
משך מעות וחזר בו אינו מקבל מי
שפרע · והאחרים שחזרו בו עומדי'
במי שפרע · וכן אם קנה מיד הקטן
או השכיר מקום המטלטלין וחזר
בו לא קנה הלוקח שאין מועילין
מיד הקטן כלום ואין הקנין מיד ק'
קטן כלום שהקנין בשטר · ואין ח'
העדים חותמין אלא על שטר אדם
גדול ·· וכן הקטן שקנה מטלטלי'
מאחרים וקנו מידם או שכר מהם
מקום לא קנה עד שימשוך לפי שאי'
שאינו זוכה בדרכים שזוכין בהן ה'
הגדולים · ויראה לי דבר שאין חצר
של קטן ולא ארבע אמות של קטן
קונין לו מפני שנתרבו מדין שליחות

ולא מדין ידו כמו שיתבאר ·· ולא יהיה
הקנין או שכירות המקום גדול מהן
מחצרו · אבל הקטנה שנתרבית חצר
מדרה תקנה המטלטלין מאחרים
או קנו מידה או בשכירות המקום ··
יראה לי שקטן שקנה קרקע
ונתן דמים והחזיק תעמוד בידו ואף
על פי שאינו מוכר בקרקע כלום שכ'
שהקטן כמי שמוצא לפניו הוא וכ'
וזכין לאדם שלא בפניו ואין חבין ל'
אלא בפניו ·· קטן שהגדיל והביא
הזכר שתי שערות לאחר שלש עשר
שנה · והבת לאחר שתים עשרה שנה
ואע"פ שאינו יודע בטוב משא ומתן
מקחו מקח וממכרו ממכר ומתנתו
מתנה במטלטלין ·· אבל בקרקע אין
מעשיו קיימים עד שיהא יודע ל'
בטוב משא ומתן לאחר שיגדיל ··
בד"א בקרקע שלו אבל קרקע ש'
שירש מאבותיו אף משאו ומשא'
אין ממכרו מכר עד שיהא בן עשרים
שנה · ואע"פ שהביא שתי שערות ל'
ואע"פ שיודע בטוב משא ומתן ל'
שלא ימכר בזה מפני שדעתו נוטה
אחר המעות ועדין לא נתיישבה ל'
דעתו בדרכי העולם ·· ומתנתו ל'
כשהוא פחות מבן עשרים בין מתנ'
בריא בין מתנת שכיב מרע הרי זו ק'
קיימת שאילו לא הגיעה לידו הנאה
גדולה לא נתן והוא דבר שאינו מ'
מצוי תמיד ·· ואמרו חכמים ת'
תתקיים מתנתו כדי שיהא דבריו
נשמעים ·· בד"א כשהוא מוכר ב'
בקרקע אבל כשהוא בן עשרים כע'
כשהביא שתי שערות או כשנולד
בן סימני סריס · אבל אם לא הביא ל'
ולא נעשה סריס עדין קטן הוא ל'
ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפילו
בנכסים עד שיגיע לרוב שנותיו ··

ועיין יו השוטה ס'
פירוש וחזר ... ומפר
ואיזהו שוטה היוצא
בלילה ולן בבית הקברות
והמקרע כסותו והמאבד
מה שנותנין לו ...
ואפי' פחות מכן נמי
שוטה · הנזיקין

ועיין ב' אפטרופס ס'
...
שם אפטרופס ...
...

ועיין ג' בקרקעות
...

מי שמכר מן נכסים מן נכסי׳
אביו ומת ובאו קרוביו וערערו שנ׳
שהיה קטן בשעה שמכר ובקשו
לבדוק אין שומעין להם ולא עוד
שאם ימצא משתמשין בחייתה וחזקה
היא שאין העדים חותמין על ה׳
השטר אלא אם כן ידעו בודאי
שהמוכר גדול ״ פחות מבן
עשרים שמכר קרקע אביו חוזר
ומוציא מן הלוקח בין קודם עשרי׳
עשרים בין אחר עשרים ׳ ומוציא
מן הלוקח כל הפירות שאכל ואם
הוציא הוצאות או שנטע וזרע
שמין לו ומחזיר את השאר ״
כדין זה הורו רבותי ״ ויש מי שהורה
שאפילו קטן שמכר קרקע מנכסי
אביו וכשנעשה בן עשרים לא מ׳
מיחה אינו יכול להחזיר שכיון
שלקח המעות ומשתמש הלוקח
בקרקע זו בפניו וכשהיה בן עשרי׳
לא מיחה נתקיימה ביד הלוקח ש׳
רצה במוכרו ״ השכור מקחו
מקח וממכרו ממכר ומתנותיו
קיימין ׳ ואם הגיע לשכרותו של
לוט והוא השכור עושה ואינו
יודע מה עושה אין מעשיו כלום
והרי הוא כשוטה או כקטן פחות
מבן שש ״

פרק שלשים

המוכר
קרקע או מטלטלין וכתה בין הלוק׳
שלא מדעתו יד הלוקח על העליונה
אם רצה ליקח אין המוכר יכול ל׳
לחזור בו ׳ ואם לא רצה תחזור לב׳
לבעליה ׳ לפיכך כותבין שטר ואומר
אע״פ שאין לוקח עמו ׳ ולעולם ה׳
הלוקח נותן שכר הסופר ואפילו
מכר שדהו מפני רעתה ״ וכן

העבד שקנה או מכר או נתן מתנה
או נתנה לו יד האדון על העליונה ׳
אם רצה לקיים מעשיו הרי אלו קיי׳
קיימין וקנו ״ ואם לא רצה בט׳
בטלו מעשיו כדברים שלבר חוזר ל׳
שמקיים האדון או מבטל ואינו
צריך לקנות ממנו כלום ״ וכן
האשה שמכרה או נתנה מתנה מן
נכסי בעלה בין מנכסי צאן ברזל
שהכניסה לו בין כדברים שיחד לה
כתובתה בין בנכסי מלוג בין בקר׳
בקרקע בין במטלטלין ׳ וכן אם לקחה
ממנו לה או נתנו לה במתנה יד הבע׳
על העליונה ׳ רצה קיים רצה לבטל
הכל ״ אבל הבעל שמכר או נתן מ׳
במתנה בין קרקע שהכניסה אשתו
בכתובתה או בקרקע שהכניס לה
משלו או קרקע שייחד לה בכתו׳
בכתובתה אע״פ שקנו מיד האשה
אחר כך שקיימה מעשיו הרי כל מה
שעשה בטל מפני שהיא אומרת נ׳
נחת רוח עשיתי לבעלי ״ מכר
או נתן נכסי מלוג בין מקרקעות
בין מטלטלין יד האשה על העלי׳
רצה לבטל ותבטל ואם קיימה מ׳
מעשיו קנו הלוקחין ״ בעל
שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל
או מטלטלין שנתן לה משלו אע״פ
שאינו רשאי אם עבר ומכר או נת׳
נתן קנו הלוקחות ואין האשה יכו׳
להוציא ׳ וכן יש לו לבעל למכר כל ל׳
נכסיו אע״פ שהן תחת שעבוד ה׳
הכתובה ואם נתאלמנה טורפת ב׳
כתובה ללוקח תחלה וקנו מידה ״
האשה שמכרה או שנתנה נכסי
צאן ברזל לבעלה לא קנה ויש לה ל׳
לחזור ולהוציא מידו כמו שבארנו
בהלכות אישות ״ בית דין שמכרו ל׳
או שלקחו בנכסי יתומים בין בקרק׳

בין במטלטלין ׳ וכן האפוטרופוס
בין שמינהו אותו בית דין בין שמינהו אבי
אותן יתומים מקחו מקח וממ׳
וממכרו ממכר ׳ אבל מתנתו אינה
מתנה כלום ׳ שאין אדם נותן דבר
שאינו שלו ״ המוכר או הנותן
בשבת ואין צריך לומר ביום טוב ה׳
אע״פ שמכין אותו מעשיו קיימין ׳
וכל מי שקנו מידו בשבת הקניין
קיים ׳ וכותבין לאחר השבת ונותנין ׳

בריך רחמנא דסייען ״

הלכות זכייה ומתנה

עניין אלו ההלכות לידע אין זכייה ל׳
מן ההפקר היאך יקנה ובמה יקנהו ׳
ודין נותן מתנה ומקבל ואיזו מתנה
חוזרת ׳ ואיזו מתנה אינה חוזרת ״
וביאור כל אלו הדינין בפרקים אלו ״

פרק ראשון

ההפקר
כל המחזיק זכה בו ׳ וכן המדברות
והנהרים הגדולים כל שבהן הפקר ׳
וכל הקודם בו זכה ׳ כגון העשבים
והעצים והפירות של אילנות של
יער וכיוצא בהן ״ הצד דגים
מן הימים והנהרות או שצד עופ׳
או מיני חיה הואיל ואין להם בעלים
זכה ׳ ובלבד שלא יצוד בשדה חברו
ואם צד שם קנה ׳ ואם היו הדגים
של בעלים ׳ וכן חיה ועוף שבביבר
אע״פ שהוא ביבר גדול ומחוסר ל׳
צידה הריהן של בעלים הביבר ל׳
והצד משם הרי הוא גזלן ״
אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו
של חברו כשהוא בתוך הים או שנ׳
שלקח ממצודתו כשהיא פרוסה

מדבר הרי זה אוסר מדברי סופרים
ואם היתה המצודה כלי ולקח אותו
המצודה הרי גזל ״ השרש מצודה
בשדה חבירו ועף חיה או עוף מאפי
שאין לו דעת לעשות דבר זה קנה׳
ואם היה בעל השדה עומד בצד
שדהו ואומר זכתה לי שדי קנה בעל
השדה ואין לבעל המצודה כלום ״
דגים שקפצו לתוך הספינה קנה בעל
הספינה שזו כחצר המשתמרת ״
ואינה חצר המהלכת מפני שהם ש
שהולכים ... מהלכת ...
מחמת עצמה ״ גר שמת ואין
הוליד בישראל ... שאין לו
יורשים אלא ... מחזיק
בנכסיו זכה ואין בעל המצר יכול
לסלקו בדמים שזו מתנת בדמים ״
שתי שדות בנכסי הגר ומצר אחד
ביניהן החזיק באחת מהן לקנותה
קניוה ״ החזיק בה לקנות אותה
ואת חבירתה ... שהחזיק בה קנה
וחבירתה לא קנה ״ החזיק בה לא
לקנות את חבירתה לא קנה אחת מהן
חבירתה מפני שלא החזיק בה זה לא
והאחרת מפני שלא החזיק בה כדי
לקנותה ״ החזיק בה לקנותה ולא
ולקנות את חבירתה לא קנה החזיק
בה לקנות את חבירתה והמצר שבי
שביניהן או שהחזיק במצר לקנות
את שתיהן הרי זה ספק ואם כון
אחר והחזיק בה לקנותה זכה הי
האחרון ״ וכן שני בתים זה ל
לפנים מזה והחזיק באחת מהן לק
לקנותה ולקנות את השני לא קנה
אלא זה שהחזיק בו בלבד ״ החזיק
באחד מהן כדי לקנות זה השני אף
זה שהחזיק בו לא קנה ״ המחזיק
בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הק
הקרקע הכתוב באותו השטר לא

קנה אלא אותו השטר בלבד לצור אותו
על פי צלוחית וכיוצא בהן ״
חצר שדה שמעמידות בורים כמו
שהכיש בה מכוש אחד מהן קנה את
כולה ׳ ואינה מעמיידות בוריה קונה
ומה ביותה מכוש כדי שילך הצמד
משעת המחרשה ויחזור ׳ והמצר
והחצב שמתמויים בו התחומים
מפסיקין בנכסי הגר ׳ וכל המחזיק
בשדה לא קנה אלא עד המצר או עד
החצב ״ וכל המפסיק לפיאה מפסי
מפסיק בנכסי הגר ׳ כיצד כגון שהיה
שם נחל או אמת המים וכיוצא בהן
לא קנה אלא עד הנחל או עד האמה ׳
וכל המפסיק ׳ רשויות שבת
מפסיק בנכסי הגר ׳ כגון שהיה בין
שתי שדות רשות היחיד או כרמלית
ואפילו היה ביניהן רשות שחולקת
לגטין ״ כל דבר המפסיק לטומאה
מפסיק בנכסי הגר ״ כיצד כגון ש
שנכנס אדם לבקעה זו וטומאה בה
בבקעה אחרת בעדה ואינו יודע
אם הגיע למקום הטומאה אם לאו
כל מקום שמחזיקין אותו לטהור
הרי הוא במקום אחר בפני עצמו ״
בקעה גדולה שיש בה שדות הר
רבות וכולן של גר אחד ולא היה ביה
לא מצר ולא חצב ולא דבר מדברים
המפסיקין ובא אחד והחזיק במקצ
הבקעה לקנות את כולה כל הנקרא
על שם אותו הגר קונה אותו ״
גוי שמכר מטלטלין לישראל או ל
קנה מטלטלין לישראל קונה במשיכה׳
או מקנה במשיכה או בדמים ׳ אבל
הקרקע אינו קונה אותה מישראל אלא
בשטר ׳ ואינו מקנה אותה לישראל
אלא בשטר ׳ שאין דעתו סומכת
אלא על השטר ׳ לפיכך ישראל שלקח
שדה מן הגוי ונתן הדמים וקודם

שיחזיק האחרון בה ונתן לראשון ...
את הדמים מפני שהגוי מעת שלקח
הדמים סלק רשותו וישראל לא קנה עד
שיגיע השטר לידו ומעיקר נכסים
אלו כנכסי מוכר וכל המחזיק בהן
זכה ״ בד״א במקום שאין משפט
ידוע למלך ׳ אבל אם ידוע אותו מלך
ומשפטו שלא יזכה בקרקע אלא
מי שיכתוב שטר או הנותן דמים
וכיוצא בדברים אלו עושין כפי מ
משפט המלך שכל דיני המלך במוח
מוחזקין על פיהם הדין ״

פרק שני

הגר
שאין לו יורשים ׳ ונכסי הפקר ׳ ושדה
שמכרה הגוי לישראל ועדיין לא החזיק
בה כלום דינן שוה ׳ כל המחזיק בהן
כדרך מדרכי חזקה שבארנו בהלכ
מכירה קנה חוץ מאוכלות פירות ״
כיצד הלוקח קרקע מחבירו והחזיק
בה באוכלות פירותיה קנה כמו שבאר
שבארנו ׳ אבל בנכסי ההפקר או ב
בנכסי הגר אפילו אכל פירות האילן
כמה שנים לא קנה אלא גוף האילן ולא
גוף הקרקע עד שיעשה בגוף הארץ ׳
או יעבוד העבודה באילן ״
ומעשה באשה אחת שאכלה פירות
דקל שלש עשרה שנה ובא אחר ועד
והחזיק באילן בעבודה שעבד בגוף
האילן ׳ ובא מעשה לפני חכמים ואמ
ואמרו זה האחרון קנה ׳ יש דמים
רבים שאם החזיק בהן הלוקח לא
קנה עדיין ואם החזיק באחד מהן
בנכסי הגר או הפקר וכיוצא בהן
קנה ״ כיצד המוצא פלטירין
גדולים בנויין בנכסי הגר וסייד בהן
סיוד או כייר בהן כיור אחד מהן אמה
או יתר כנגד הפתח קנה ״ הצר

וממוראי טומו ספרי טות׳ ומות׳ סלק שמעתת׳ ורלא כפרח שפי׳ ... מאירך רשואו ... המחזיק כו׳ פרשטו׳ והאו דאו׳ הכ׳ מחזיק הכת׳ של וגרי ...
חזקה ... [illegible]
[illegible]

עודה בנכסי הגר קנה׳ הוציע מצעות
בנכסי הגר קנה״ סכר את השדה
בנכסי הגר קנה״ הופשט והורחת
הגפן אל שריגי האילנות וכפות תמ׳
תמרים בנכסי הגר אם דעתו לעבוד
האילן קנהו׳ אם דעתו להאכיל עצים
לבהמה לא קנה׳ כיצד היתה כוורת
מכוונת ומוכנת הרי זה חזקתו שנתכוין
לעבודת האילן״ היתה כוורת מזה
מזה אינו מתכוין אלא לעצים״
וכן המלקט עצים ועשבים מן השדה
אם דעתו לתקן את הארץ קנה ואם
לעצים לא קנה״ כיצד לקט הגס והניח
הדק הרי זה בחזקת שכוונתו לעצי׳
וכן המשוה פני הארץ אם דעתו
לתקן קנה ואם דעתו להשוות מקום
שיעמיד בו גרן לא קנה״ כיצד היה
נוטל המקום הגבוה ונותנו למקום
הנמוך הרי זה מתקן את הארץ
ראינוהו שאינו מקפיד על זה
אלא משליך העפר והצרורות בכל
מקום בלא הקפדה הרי זה בחזקת
שאינו מתכוין אלא להשוות מקום
לדייש״ וכן הפותח מים לתוך
הארץ אם לתקן את הארץ קנה ואם
לצוד את הדגים לא קנה׳ כיצד עשה
מקום שיכנסו בו המים בלבד הרי
זה מתכוין לתקן את הארץ״ עשה
שני פתחים אחד להכניס ואחד להוציא
הרי זה מתכוין לצוד דגים״ הבונה
פלטרין גדולים בנכסי הגר ובא אחר
והעמיד להן דלתות קנה האחרון שה׳
שהראשון לא קנה בגוף הארץ כלום
והרי הוא כמי שעשה גל של אבנים
על גב הארץ שאינו קונה שהרי לא
הועיל בגדר זה מפני שהוא רחב
ביותר ומפולש ואין צורת אותו הב׳
הבנין מועלת עד שיעמיד דלתות״
המפיץ זרע לתוך התלמים לא ק׳

קנה שבשעת שהשליך הזרע לא ה׳
השביח כלום ובעת שצמח והשביח
שבח הבא מאליו הוא ואינו קונה״
היתה מחיצה בנכסי הגר ובא
זה ועשה מחיצה אחרת על גבה
לא קנה׳ ואפילו נפלה מחיצה הת׳
התחתונה והרי העליונה קיימת
שבשעת שבנה לא הועיל ובעת שהו׳
שהועיל מאליו בא המעשה״
המחזיק בנכסי הגר ובהפקר והוא
אין דעתו לקנות אע״פ שבנה וגדר
לא קנה״ העודר בנכסי הגר וכס׳
וכסבור שהן שלו לא קנה״ עדר
בנכסי הגר וכסבור של אחר כיון
שנתכוין מעשיו אלו לקנות את ה׳
ההפקר הרי זה קנה״ היה משכון
ישר׳ ביד הגר בא ישר׳ אחר והחזיק
במשכון מוציאין אותו מידו של׳
שכיון שמת הגר בטל שעבודו״
היה משכון הגר ביד ישר׳ ובא
ישר׳ אחר והחזיק בו לוקח ממנו
הראשון כנגד מעותיו והאחרון קונה
את השאר״ במ״א כשלא היה המ׳
המשכון בחצר הראשון אבל אם ה׳
היה בחצרו חצרו קונה לו שלא מ׳
מדעתו כמו שבארנו בענין מציאה
ואין לזה האחרון כלום״ גר שמת
ובזבזו ישר׳ את נכסיו והיו בהן עבד׳
גדולים עצמן קנו בני חורין״ אבל
העבדים הקטנים הרי הן כבהמה
וכל המחזיקין בהן זכה וכבר בארנו
דרכי החזקה שיקנו בהן העבדים״
גר שמת ובזבזו ישר׳ את נכסיו
ושמעו שעדין לא מת אלא שיש לו בן
או שאשתו מעוברת כלן חייבין
להחזיר׳ החזירו כלן ואחר כך שמ׳
שמעו ששמועה ראשונה אמת
היתה ובראשונה מת הוא או מת
בנו מקודם או הפילה אשתו כל ה׳

המחזיק בשניה קנה ובראשונה לא
קנה״

פרק שלישי

הנותן
מתנה לחברו אין המקבל זוכה בה אל׳
אלא באחד מן הדברים שהקונה זו׳
זוכה בהן במקחן אם מטלטלין הוא
אינו זוכה עד שיגביה או ימשוך דבר
שאין דרכו להגביה או יקנה באחד
מן הדברים שהמטלטלין נקנין בה׳
בהן״ ואם קרקע או עבדים אינו קונה
לו עד שיחזיק בדרך שמחזיק הלו׳
הלוקח או עד שיגיע שטר מתנה
לידו׳ ואם׳ בדברים לא זכה המקבל
אלא באחד מהן ועדיין יכול לחזור
בו״ מחל לחברו חוב שהיה עליו
או נתן לו הפקדון שהיה מופקד אצ׳
אצלו הרי זה מתנה שנקנית בדברים
בלבד ואין צריך דבר אחר כמו שבא׳
שבארנו״ וכן האומ׳ לחברו מנה
יש לי בידך תנהו לזה קנה ואין אחד
מהן יכול לחזור בו בין שנתן המנה
בחוב בין שהיה המנה הזה חוב ע׳
אצלו בין שהיה פקדון בידו כמו ש׳
שבארנו״ כדרך שאין צריכין
עדים לוקח ומוכר אלא לגלות הדבר
בלבד אם היתה שם טענה וכפירה
כך במתנות ובמתנות אין צריכין
עדים אלא מפני המשקרין״
כשם שהמוכר צריך לסיים את ה׳
המוכר כמו שבארנו כך הנותן צ׳
צריך״ כיצד הכותב לחברו קרקע
נתונה לך מנכסי או שכתב כל נכסי
קנויין לך חוץ מקרקע פלונית ולא
סיים הדבר שנתן לו ואינו ידוע ל׳
לא קנה כלום ואינו יכול לומ׳ תן לי
פחות שבנכסים עד שיסיים לו המ׳
המקום שנתן לו״ אבל אמ׳ לו חלקתי

[illegible]

[illegible]

וכן בשדה עלית הזרעו וסיים השדה
יוצא שלא סיים החלק בטל אותו ואת
הפחות שבאורך השדה · כל הנותן
מתנה ע׳ תנאי בין שהתנה נותן בין
התנה מקב׳ והחזיק מקב׳ זכה בה
אם התנאי נתקיים נתקיימה המתנה
ואם לא נתקיים התנאי לא נתקיימה
המתנה ויחזיר הפירות שאכל והוא
שיהיה התנאי כראוי כבר בארנו משפ׳
התנאים שיש במתנות או במקח ומ׳
וממכר צריך שיהיה התנאי כפול
והין קודם ללאו והתנאי קודם למעשה
ויהיה התנאי שאפשר לקיימו ואם
חסר אחד מכל התנאין בטל והרי הוא
כאין שם תנאי וכל האומר על מנת כ׳
כאומ׳ מעכשיו ואינו צריך לכפול
התנאי · בזה הורו הגאונים כ׳
מקצת ולזה דעתי נוטה ·
ורבותינו הורו שאין צריך לכפול
התנאי ולהקדים הין ללאו אלא בגט׳
בגטין וקדושין בלבד ואין לדבר ר׳
ראיה · הנותן מתנה על מנת
להחזירה הרי זו מתנה בין שהתנה
להחזירה מיד בין שהתנה להחזיר
לזמן קצוב או כל ימי חייו של אח
אחד מהן או כל ימי חייו של פלני
הרי זו מתנה בין במטלטלי בין במ׳
במקרקעי ואוכל כל הפירות כל זמן
המתנה · האומ׳ לחברו שור זה
נתון במתנה על מנת שתחזירהו לי ה׳
הקדישו והחזירו הרי זה מקודש ו׳
ומוחזר · אמ׳ לו על מנת שתחזירה
לי אינו קדוש שלא התנה עליו אלא
שיחזיר לו דבר הראוי לו · וכן כל כיו׳
כיוצא בזה · אסור לישר׳ ליתן מ׳
מתנות לגוי חנם אבל נותן הוא לגר
תושב שנ׳ לגר אשר בשעריך תתננ׳
ואכלה או מכר לנכרי במכירה ולא
בנתינה · אבל לגר תושב בין במכיר׳

בין במתנה מפני שאתה מצווה לה׳
להחיותו שנ׳ גר ותושב וחי עמך ·
כלו׳ לא יהיה זה העני פחות מגר
תושב שהוא חי עמך · הנותן
מתנה לעבד או לאשה קנה הבעל
והאדון ואלו שהאדון קונה הגוף
והבעל קונה הפירות · נתן מתנה
לאשה על מנת שאין לבעלה רשות
בה · ולעבד על מנת שאין לרבו רשות
קנה האדון וקנה הבעל · אבל
הנותן מתנה לאשה ולעבד והתנה
הנותן בשעה של מתנה שתהיה כ׳
כך וכך לא קנה האדון ולא קנה
הבעל · כיצד הנותן מתנה לא׳
לאשה ואמ׳ לה הרי המעות האלו
נתונים לך במתנה על מנת שתאכלי
בהן ותשתי או על מנת שתלבשי ב׳
בהן · או על מנת שתעשי בהן מה
שתרצי בלא רשות בעליך לא קנה
הבעל · וכן אם אמ׳ לעבד על מ׳
מנת שתאכל בהן ותשתה או על מנ׳
מנת שתצא בהן לחירות לא קנה
האדון וכן כל כיוצא בהן · הנותן
כל נכסיו לעבדו מתנה קנה עצמו כ׳
ויצא בן חורין וקנה שאר הנכסים ו׳
ואם שייר כל שהוא ואפילו מטלטלין
לא קנה כלום שאין זה גט חירות ה׳
גמור שהרי שייר בו בגט ומתנה ש׳
שלא נשתחרר לא קנה כלום ·

פרק רביעי

המקבל
את המתנה וזכה בה ואחר שבאה
לידו והחזיק שותק חזר בו ואמ׳ איני
רוצה בה או איני מקבלה או הרי כ׳
היא בטלה או שאמ׳ מום זה בריא
לי בה לא אמ׳ כלום · וכשם שאין המ׳
הנותן יכול לחזור בו כך המקבל אינו
יכול לחזור בו אחר שזכה במתנה כ׳

שאמ׳ המקבל איני רוצה בה אחר ש׳
שבאה לידו הרי היא הפקר וכל הקו׳
הקודם בה זכה · הרי הפקירה המקב׳
אחר שזכה · אבל אם היה צווח ומעשה
לא קנה המקבל וחוזרת לבעלים ·
המזכה לחברו במתנה על ידי כ׳
אחר כיון שהחזיק בה האחר כגון ש׳
שמשך המטלטלין או הגיע שטר כ׳
קרקע לידו או החזיק בקרקע זכה ח׳
חברו אע״פ שלא הגיע מתנה לידו ואין
הנותן יכול לחזור בו · אבל המקבל ידו
על העליונה אם רצה מקבל ואם רצה
לא מקבל · שזכין לאדם שלא בפניו כ׳
ואין חבין לאדם אלא בפניו · וזכות
הוא לו שתנתן לו במתנה אם ירצה ·
אבל אם לא ירצה אין נותנין מתנה
לאדם בעל כרחו · זיכה לו על ידי
אחר וכששמע המקבל שתק ואחר
כך צווח ואמ׳ איני מקבלה הרי זה ספק
אם זה ששתק כבר רצה וזה שחזר
וצווח שחזר בו · או ששתק מפני שע׳
שעדין לא הגיע לידו כלום וזה שצווח
הוכיח סופו על תחלתו ולפיכך אם קדם
אחר וזכה בה לעצמו אין מוציאין כ׳
אותה מידו שמא המקבל זכה · וכמו
שאמ׳ איני רוצה בה הרי הפקירה
כמו שבארנו · וזה שקדם ולקחה מן
ההפקר זכה בה · ואם חזרו בעלים הרא׳
הראשונים ותפשוה מיד זה שקדם
וזכה בה אין מוציאין אותה מידן ה׳
שמא המקבל הוכיח סופו על תחלתו
ולא קנה אותה וברשות בעלים הרא׳
הראשונים היא קיימת עדין ·
ראובן שרצה ליתן מאה דינר לשמעון
ושלח לו המאה על יד לוי אם שאמר
לו זכה במנה זה לשמעון אותן מאה
זוז לשמעון אינו יכול לחזור בו · אבל
אם אמ׳ הולך מאה זוז לשמעון יכול
לחזור בו עד שיגיע המאה זוז ליד

מטה כו׳ וכן השאלות
פר׳ ואיתות וכו׳ ...
הרי ודאי וכו׳ שיח
ואריכות הרבים וכו׳
וכאורים תליינו כב׳
ומהילם
ואישות ... ושייר כ׳
הבעל כו׳
...

ספק כו׳ ... ושמי פס׳ דקידו׳ ...
...
... זכה
...
... ואם לא מעייר שותק ·

כרוני כתז הכתנ פק דקדו

יש שח

פק דן ום חכו

שמעון הלך לו מאה זוז שנשתלח ע'
מזה ההולך לשמעון ובקש שמעון ל'
ולא מצאוהו יחזיר לראובן. מת
שמעון בחיי ראובן יחזיר לראובן או
ליורשיו. מת ראובן בחיי שמעון ל'
יתן המאה לשמעון או ליורשיו של'
שמצוה לקיים דברי המת ומצוה על פי'
שאמ' הדברים והיה בריא שהרי הם'
המאה בידו של שליח עדיין. ואין
אדם זוכה במתנה לחבירו עד שיהיה
גדול זוכה וכן דעת אחד איש ואחד
אשה אחד אשת איש ואפילו עבד
ושפחה אבל הגוי אינו זוכה הואיל
ואינו ראוי לשליחות לעולם. כך אינו
זוכה לישר' וכשם שאין הישר' נעש'
שליח לגוי כך אינו זוכה לגוי.
קטן שמתנו לו עזור ודורקן אגוז
ונטלו. זוכה לעצמו ואינו זוכה לא'
לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה
לא לעצמו ולא לאחרים. והמזכה לו'
לשוטה על יד בן דעת זכה. אבל החר'
החרש זוכה לעצמו כמו שביארנו
בהלכות גזלה. וזכין לקטן ואפילו
יום אחד. ולגדול בין בפניו ובין שלא ל'
בפניו. חצירו של אדם קונה לו שלא
מדעתו. אע"פ שאינו עומד שם וכיון
שהגיע המתנה בחצרו מלא זכה לו'
בה אחר. בד"א בחצר המשתמרת.
אבל בחצר שאינה משתמרת כגון ל'
שדהו וחורבתו עד שיהיה עומד
בשדה ויאמ' זכתה לי שדי.
וכן ארבע אמות של אדם שהוא ע'
עומד בצדו קונין לו בסימטא או ב'
בצדי רשות הרבים או בחצר שאין ל'
לה בעלים אבל ברשות הרבים או במ'
בשדה חבירו אינו זוכה עד שתגיע
מתנה לידו. וקטנה תוכה לה חצירה
וארבע אמות שלה. אבל הקטן אינו
זוכה עד שתגיע מתנה לידו או של'

שיזכה לו אחר. המתנה בגט של'
שאין אדם יכול למסור דברים לשליח
כיצד אמרו לשלשה אמרו לפלו'
ופלו' שיכתבו ויחתמו בשטר מ'
מתנה ויתנוהו לפלו' אין זה כלום
ואם אמרו לאותן וכתבו ונתנו למקבל
לא קנה וכן אם אמ' לשנים כתבו וחתמו
בשטר מתנה ותנוהו לפלו' אינם יכו'
לא' לסופר לכתוב אלא הם עצמן ל'
כותבין כמו הגט. הכותב
בשטר שנתתי שדה פלונית לפלוני
או שכתב נתתיה לו הרי היא שלו
הרי זה כשיגיע לידו השטר זכה.
אע"פ כתב בשטר אתננו לו אע"פ
שהעידו עליו עדים לא זכה המקבל
עד שיאמר לעדים כתבו שטר מתנה
ותנו לו וכותבין ונותנין שאין המק'
המקבל זוכה עד שיגיע שטר מתנה
לידו או עד שיזכה לו כמו שביארנו.
האומ' נתתי שדה פלונית לפלוני
המקבל אומ' לא נתן לי חוששין שמא
זכה לו על ידי אחר. אבל אם אמ' כתבתי
ונתתי לו והוא אומ' לא כתב ולא נתן לי
אם המקבל מתנה הוא שאמ' כן הודאת
בעל דין כמאה עדים דמי. והנותן
אוכל פירות שדהו. ואם בן המקבל
אומ' לא נתת לאבי שדה זו והוא אומר
כתבתי ונתתי לו מניחין את הפירות
על ידי שליש עד שיודע הדבר היאך
הוא. המקבל מתנה שטוען ואומ'
זו שתחת ידי אמנה מתנה בידי ואלא
שומר אני עליה וכיוצא בו. או שאמ'
בטלה היתה מתחלתה לפי שלא קבל'
קבלתיה או בעל כרחי באונס או בטע'
וכיוצא בדברים אלו דבריו קיימין ו'
ונשבע על זה שבועת היסת ותחזור
לבעלים. טען הנותן ואמ' שומר
אתה עליה או שאמ' שלא מדעתי
נתתיה או גזולה היא בידך. וזה

אומ' אתה נתת לי נשבע המקבל שבוע'
היסת ונפטר.

פרק חמישי

הנותן
מתנה בין בריא בין חולה צריך שתהיה
גלויה ומפורסמת. אמ' לעדים כתבו
ותנו לו בסתר אינה כלום. שזה מע'
מעידים הוא כדי לאבד ממונו מאחרים
שיחזור וימכור אחר שיתן לזה.
לפיכך כל שטר מתנת קרקע
שאין כותבין בו אמ' לנו פלוני הנותן
שבו בשווקים וברחובות וכתבו לו ש'
מתנה גלויה ומפורסמת וכיוצא ל'
בענינים אלו חוששין לה שמא מ'
מסותרת היא ולא זכה המקבל.
הכותב שתי מתנות על שדה
אחת הראשונה מסותרת והאחרונה
גלויה ומפורסמת אחרון קנה וא'
ואפילו היתה הראשונה סתם ואין
בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי אם
אלו מתנת סתם האחרון קנה.
כבר ביארנו שהמוסר מודעא ו'
ואחר כך נתן המתנה בטלה ואע"פ
שאין שם אונס שאין הולכין במ'
במתנות אלא אחר דעת הנותן והו'
והואיל וגלה דעתו שאינו רוצה בה
מתנתו בטלה. לפיכך מי שהיו ה'
הדברים מוכיחין שאין דעתו ליתן
מתנה זו ואע"פ שנתנה מתנה גלויה
ומצאו שנתן מקודם מתנה מסו'
מסותרת הרי שתי מתנות בטלין.
הראשונה מפני שהיא מס'
מסותרת והשנייה מפני שהדבר
מוכיח שאינו רוצה והרי קדמה זו
שנמצאת כמו מודעא לה.
מעשה באחד שרצה לישא אשה
ואמרה לו איני נשאת לך עד שת'
שתכתוב לי כל נכסיך. שמע בנו

זוכה כו' והאו[illegible]
[illegible] של אדם
קונות לו כל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

פק רגטי

פק רכוי ו ופ' [illegible] עשן

השווה

התקבל

פק דמי

ואינו על שאמרו רבנן דאמ' לעדים
לכו והחביאו וכתבו לו כל נכסי מתנה
ואחר כתבו לזה כל נכסיו ונשאלה
ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין
הבן קנה ולא האשה קנתה שהרי
שלא מדעתו כתב לה ואנוס בידם הי'
הוא שהרי גלה בדעתו מתנה הראש'
הראשונה ואע"פ שהיא בטלה ומפני
שהיא מסותרת. וכן כל כיוצא בענין
זה. שתי שטרות שזמנן
יום אחד והן כתובין על שדה אחת
בין מוכר בין מתנה אם דרך אנשי
המקום לכתוב שעות כל הקודם
זכה ואם אין דרכם לכתוב שעה
הרי הדבר מסור לדיינים כל מה שי'
שדעתן נוטה והעמיד שדה זו
בידו. בד"א כשטר שאין בו קנין
אבל קנה שדה זו בשטר זה שאין
אנו יודעין מי הוא משניהן שהגיע
שטרו לידו תחלה. אפי' אם היה בעל
שטר מתנה תחלה קנין כל שקדם לו
הקנין זכה וישאלו העדים. וכן אם
היו שם עדים שזה הגיע לידו שט'
שטר מתנתו תחלה קנה הראשון.
שני (שטרות) שיוצאין על שדה אחת
בשם קונה אחד ואין הזמן של זה כ'
כזמנו של זה אם היה שטר אחד
משניהם מכר ואע"פ שלא יהיה
שם אחריות שהאחריות טעות
סופר הוא. וכן אם הראשון
מכר והאחרון קנה מזמן הראשון
שלא כתבו השטר מתנה אלא לי'
לייפות כחו משום דין בן המצר.
היו שתי שטרות מכר או
שניהם מתנה אחת או הוסיף ב'
בשני כלום הרי הראשון קיים שלא
כתב השני אלא מפני התוספת.
ואם לא הוסיף בעל השטר השני
את הראשון ואין לו אחריות אלא

מזמן שני לפיכך מחזיר כל הפירות
שאכל הלוקח מזמן ראשון עד זמן
שני מחזיר ונותן. ואם היה על אותו
יונתן שדה חוק המלך בכל שנה
הנותן או המוכר נותן אותו החוק
עד זמן השטר השני.

פרק ששי

לעולם
אומדין דעת הנותן אם היו הדברים
מראין סוף דעתו עושין על פי האומד
האומד אע"פ שלא פירש. כיצד
מי שהלך בנו למדינת הים ושמע
שמת ועמד וכתב כל נכסיו לאחר מ'
מתנה גלויה גמורה ואחר כך בא
בנו אין מתנתו קיימת שהדברים
מוכיחים שאלו ידע שבנו קיים
לא היה נותן כל נכסיו לפיכך אם שייר
מנכסיו כל שהוא בין מקרקעי בין
מטלטלי מתנתו קיימת. וכן
הכותב לאחד ונכנו מתנה בין שה'
שהוא בריא בין שהוא שכיב מרע
ואפילו היה הבן קטן המוטל בעריסה
בעריסה לא עשהו אלא אפוטרופוס
והרי הוא ככל הנכסים כאחד מאח'
מאחיו שאומד הדעת שלא נתכוון
אלא להיות אחיו נשמעין לו.
ואם שייר כל שהוא בין בקרקע בין
מטלטלין זכה הבן במתנה. בד"א
שכתב לבן בין הבנים אבל כתב כל
נכסים לבן בין הבנות או לבת בין
הבנות או לאחד מן היורשין בין
שאר היורשין אע"פ שלא שייר
כלום מתנתו קיימת. וכן
הכותב כל נכסיו לאשתו בין בריא
בין שכיב מרע אע"פ שקנו מידו לא
עשה אותה אלא אפוטרופוס על
יורשין בין שהיו יורשין בניו מא'
ממנה או מאחרת או אחיו או

שאר יורשין. ואם שייר כל שהוא
בין בקרקעות בין מטלטלין קנה כל
שכתב לה. בד"א בנשואה אבל
כתב כל נכסיו לאשתו ארוסה או
לגרושה אע"פ שלא שייר כלום הרי זה
כשאר כל אדם ומתנתו קיימת.
הכותב כל נכסיו לאחר ולבנו ולאחר
זה האחר קנה חצי הנכסים במתנה
ושאר החצי לבנו שעשהו אפוטרופוס
אפוטרופוס מנהו על שאר אחיו.
וכן אם כתב כל נכסיו לאשתו ול'
ולאחר האחר קנה מחצה ואשתו
אפוטרופוס על מחצה. כל אשה
שקנתה כל נכסי בעלה במתנה אבדה
כתובתה ותקרע. לפיכך אם יצא
עליה שטר חוב והלך כל הנכסים
בחובו שקדם המתנה ונשאר היא
בלא כלום ולא תקח בכתובתה שקד'
שקדמה החוב שאומדין דעתו
שבהניה שבאה לה כשמיעה אנו
שכתב לה כל נכסיו שיש לה בנכסים
חוץ ממתנה זו. וכן הכותב
כל נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות
בין בריא בין שכיב מרע וכתב לאשתו
עמהם קרקע כל שהוא הואיל ועשה
שותפה בין הבנים לא מחלה אבדה
כתובתה ואינה טורפת מנכסים אלא
כלום אבל מנכסים שיבואו לו אחר
אלו נוטלה כתובתה. כתב לה
עמהם מטלטלין לבד או ששייר לעצמו
לעצמו קרקע כל שהוא כתובתה קיי'
קיימת. ותקנת הגאונים הוא
שאפילו שייר המטלטלין כל שהוא
כתובתה קיימת שהרי היא אומרת
מזה ששייר אני גובה ומתוך שה'
שתרדי ולזה ששייר תרד לשאר נכס'
נכסים ותטרוף. הכותב כל
נכסיו לבניו וכתב לאשתו חלק עמהן
ואת אחד מן הבנים הרי זה הפסיד

[illegible]

כתובתה ומחלק זה שמת שלא יוכרח
זכותה אלא מלטרוח מהם ״ הרוצה
לינשא וכתבה כל נכסיה בין לבנה
בין לאחר ואחר כך נשאת ונתגרשה
או מת בעלה ומתנתה בטלה שזו מ׳
מבריחות היא לא כתבה כל נכסיה אלא
להבריח ונכנעה שלא יירשנה לכשתצ׳
צריכה להן יחזרו לה׳ לפיכך אם מתה
היא בחיי בעלה מתנתה קנה המקב׳
המתנה את הכל׳ ואם שיירה כלום
אפילו מטלטלין מתנתה קיימת ואף
על פי שנתגרשה אינה חוזרת ״
כל המתכן כל נכסיהן כשתכתו׳ תא׳
המתנה ויחזרו לבעלים הראשונים
אין המקבל המתנה מחזיר פירות׳
שאפילו פסק האומר מתנה בפירוש ע׳
מנת להחזיר כל ימי חיי עלבי הרי זה
אוכל פירות כל זמן המתנה כמו ש׳
שבארנו ״ מי ששלח כלים ממ׳
ממדינת הים ואמ׳ יעשו אלו לבני
הרי אלו יתנו לבנים ולבנות הראוין
לבנים לבנים והראוין לבנות לבנות
לבנים כגון ספרים וכלי מלחמה והראוי
לבנות כגון כלי תשמישי הצבועים וחלי
זהב יטלו אותן הבנות ״ היו ראוין
לזכרים ולנקבות יטלו אותו הזכרים ״
וכן המשלח כלים לבנו סתם וה׳
והיו בהן כלים הראוין לבנות יטלו א׳
אותן בנותיו ואומד דעת הוא שלהן
שלח ׳ ואם אין לו בנות או שהיו ב׳
בנותיו נשואות יטלו נשי בניו שה׳
שהדעת נוטה שלהן שלח ״
המשיא בנו גדול לבתולה בבית קנה
הבית והוא שיהיה נשואין ראשוני׳
לזה הבן ולא השיא האב בן אחר
קודם לו ולא שייר האב בזה הבית כ׳
שייחד לו כלום ׳ ודברים אלו כהלכה
שאין בו טעם ״ ונהגו חכמים כדי
מ׳ לאומד הדעת שמרב שאחתו ׳

ויאכלנו גמור והקנהו הבית שהרי
לא שייר בה לעצמו כלום׳ לפיכך אם
שייר שם אפילו כך אחד לא קנה
הבית ״ ייחד לו בית וכלי בית אף
על פי ששייר בבית כלי אחד לעצמו
או היה לו שם אוצר ומוציא בו לא
קנה כלי הבית אבל הבית קנה ״
ייחד לו בית ועלייה בית קנה עלייה
לא קנה ״ וכן אם ייחד לו בית ש׳
לא כסדרה לא קנה אכסדרה ״
שתי בתים זו לפנים מזו לא קנה
אלא האחד שמשאו בו ״ כבר
בארנו בנשואין ששנים שהיו בימה
שדוכין ופסק זה על יד בתו ואומר ז׳
כמה אתה נותן לבנך כך וכך׳ וכמה א׳
אתה נותן לבתך כך וכך עמדו וקדשו
וקנו באמירה ״ ואין קונין באמירה
זו עד שעת הנישואין של העסק
דעתו לכנוס ״ וצריכין שיהיו ה׳
הדברים שפסקו ברשותו שאין א׳
מקנה דבר שלא בא לעולם כמו ש׳
שבארנו ׳ ודברים אלו לא נתנו להכ׳
ליכתב לפיכך אינן בשטר עד שית׳
שיתרוקן בתו ״ המקדש האשה
אפילו קדשה במלוה ריבר בין שחזרה
היא בין שחזר הוא ׳ בין שמת הוא
בין שמתה היא אין הקדושין חוזר
לעולם אלא הרי הן מתנה גמורה ה׳
שאין בה חזרה לעולם׳ ואם היו ה׳
קדושי טעות חוזרין המעות׳ וה׳
והמקדש אחותו המעות מתנה ה׳
שכל אדם יודע שאין קדושין תו׳
תופסין בעריות׳ ואין זה טועה אלא
גמר ונתן לשום מתנה ״ השולח
סבלונות לבית חמיו בין מרובין בין
מועטין בין שאוכל שם סעודת א׳
אירוסין בין שלא אכל בין שמת הוא
בין שמתה היא או שחזר בו הוא יש
יחזרו סבלונות כולן חוץ מן המאכל

והמשקה ״ וכן כלים מועטין ש׳
ששלח להשתמש בהן שם בבית אב׳
אביה אם נשתמשה בהן וכלו או א׳
אכלו אינן משתלמין אבל אם היו ק׳
קיימין חוזר הכל וגובה אותן כבד׳
שהדבר ידוע שלא שלחן אלא לדרך
ני בלבד ״ חזרת היא בין חוזר ה׳
הכל ואפילו המאכל והמשקה שנ׳
נותנת דמיו בזול ״ וכבר הסכימו
הגאונים שאם היו דמי המאכל
והמשקה ששה מאות או ארבעה׳
אם חזרה בין שלא נתן מתנה זו ב׳
אלא שדעתו שלא תחזור בו ״
הורו רבותי שאם היה מנהג המ׳
המדינה שיעשה כל אורס סעודה
לאוהביו ולריעיו או יחלק מעות לשמ׳
לשמשין או לחזנין וכיוצא בהן מע׳
מעשה דרך שעושין ואם חזרה
משלמת הכל שהרי גרמה לאבד
ממונו ׳ וכל הגורם לאבד ממון ח׳
חבירו משלם והוא שיהיו לו עדים
במה שהוציא ״

פרק שביעי

מנהג
פשוט ברוב המדינות שכוון שישא
אדם אשה משלחין לו ריעיו ומיוד׳
ומיודעיו כדי שתחזק בהן על החו׳
ההוצאה שמוציאין במשתה וביון
אותם הריעים והמיודעים ששלח
לו אוכלין ושותין עם החתן כשב׳
בשבעה ימי המשתה אם כדרך כ׳
הכל מנהג המדינה ׳ ואלו המעו׳
שמשלחין נקראין שושבינות ה׳
ואותן האנשים ששלחו אותן ה׳
המעות נקראין שושבינים ״
השושבינות אינה מתנה גמורה
הדברים ידועים שלא שלח זה ע׳
עשרה כדי שיאכל וישתה בזוז א׳

[illegible]

הרי כי פי ... / על מוסיר המשלה / ... / והועיל שהרי כלום / ... / ומעות ספרים / ... / ... / ולא כמורי ... / מן התורה ולפיכך / ... וכן כת' ... / ... סנהדרין / ...

אחד ואין שולח אלא בדעתו היה שיום
ישא האיש אשה יחזור וישלח לו כל
מה ששלח לו. לפיכך אם נשא אשה
ולא החזיר לו השושבינות הרי זה
תובעו בדין ומוציאה ממנו ואינו
יכול לתובעו עד שישא כדרך שנשא
הוא. כיצד ראובן שנשא
בתולה ושלח לו שמעון שושבינו
ולאחר כך נשא שמעון אלמנה
אינו יכול לתובעו ראובן להחזיר
לו שושבינות שהרי יאמ' לו איני
מחזיר לך אלא כבתולה כמו שנ'
שמחת לי. וכן אם שלחו לו בנשואי
אלמנה אינו יכול לתובעו בנשואי
בתולה. עשה ראובן משתה
גדול ובפרהסיא ועשה שמעון
בצנעה אינו יכול לתובעו שהרי אומ'
לו איני עושה עמך כדרך שעשית
עמי. ראובן שנשא ושלח
לו שמעון שושבינות ואכל ושתה
עמו ואחר כך נשא שמעון בנשו'
בנשואי ראובן עמו ובא ראובן
ויום ושותה עמו או שקראו לו אם
ואם ולא רצה לבא אז שהיה במ'
במדינה ושמע קול טבלא במקום
שאין דרכן לקחת אחד אחד אלא
כל השומע יבוא ושמע ולא בא חייב
להחזיר השושבינות כולה. שהרי
לא ידע ולא בא או קראו לו במקום
שאין דרכן לקרות אחד אחד ולא
בא. ואם היה ראובן במדינה
מנכין לו דמי מה שאוכל ושותה ש'
שמעון עמו ומחזיר שאר השוש'
השושבינות. וכן אם היה במדינה
ולא קראוהו אבל הודיעו מנכין לו
ויש עליו תרעומות מפני שלא הוד'
הודיעו. ומה מנכין נהגו
בנכוי אם דינר אחד שלח לו שמעון
אינו מחזיר לו כלום שזה הוא דמי

מה שאוכל. ואם יתר על דינר עד סלע
מנכין לו מחצה מסלע ולמעלה אין
אנו יודעין דעת השולח ושיעור השו'
השושבינות. אם יודע השושב הוא
מנכין לו עד מחצה. ואם עם הארץ הו'
הוא ומדקדק במעותיו אינו מנכה
אלא שיעור מה שאוכל ושותה וח'
ומשלם לו השאר. מת שמעון
קודם שישא ראובן אשה או שנשא ומת
בתוך ימי המשתה אין ראובן חייב
להחזיר ליורשין כלום שהרי יאמר
להם תנו לי שושביני ואשמח בו.
לפיכך אם שמח בו ואחר כך מת ש'
שמעון או שקראו לו ולא בא או שלא
היה במדינה הואיל ושלמו ימי המשתה
ואחר כך מת שמעון חייב ראובן ל'
להחזיר השושבינות ליורשין או כולה
או בנכוי אם לא הודיעו או לא היה
עמו במדינה. מת ראובן ואחר
כך נשא שמעון אשה ושלמו ימי
המשתה שנהגו לגבות השושבינות
מן היורשין כופין יורשי ראובן להח'
להחזיר בנכוי. מקום שלא נהגו
אין היורשין משלמין כלום.
מת ראובן אחר שנשא שמעון א'
אשה ושלמו ימי המשתה כופין א'
את היורשין ומשלם את השושבינות
בכל מקום שהרי נתחייב אביהן לשלם
ואם כולה היה חייב לשלם משלמין
את כולה. ואם בנכוי משלמין בנכוי
חמשה דברים נאמרו בשושבינות
נגבית בב"ד שאינה אלא כמו מלוה ש'
ואינה משתלמת אלא בעונתה כגון
נשואי ראשון שזה כמו תנאי הוא.
ואע"פ שלא פירש שעל דעת זה שולח
ואין בה משום רבית אפילו שלחו לו
דינר והחזיר לו עשרה מותר שלא
על מנת להוסיף שלח לו. ואין השב'
השביעית משמטתה שאינה יכול

לגרש אותו ולתובעו עד שישא כדרך
שנשא הוא. ואין הבכור נוטל בראוי
כמו שיתבאר במקומו. השולח
תשורה לחבירו או שנתן לו מעות נש'
נשואיהם ידו והוא ממאן ליקח וזה
נשבע שלא יעשר שלא תקח והעביר
בו עד שלקח וכל כיוצא בזה. אע"פ
שלא פירש הרי אלו מתנה ואינו יכול
לחזור הוא ולתובעו עד שיפרש שהן
מלוה. וכן השולח לחבירו כדי שמן
וכדי יין ופירות בעת הנשואין אין נג'
נגבין בב"ד מפני שהן גמילות חסדים
ולא נאמרו דברי השושבינין אלא במ'
מעות בלבד.

פרק שמיני

וכן פת' / כס הי'

הסומא

או הפסח או הגדם או החושש במוש
או במעיו או בגלו וכיוצא בהן הרי
הוא כבריא לכל דבר במכריו ומקחו
ומתנותיו. וכל החולה שתשש כ'
כח כל גופו וכשל מחמת החולי עד
שאינו יכול להלך על רגליו בשוק הרי
הוא נופל על המטה הוא נקרא שכיב
מרע ומשפטי מתנותיו אינן כמת'
כמתנת הבריא. כיצד שכיב
מרע שצוה ואמר ליתן לפלוני כך וכך וכ'
אליתן לפלוני מין נחול בין בשבת בין כת'
כתב בין לא כתב וכן הכל כשיאמר. וכל
מה שנתן ואם אינו צריך קנין שדברי
שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי.
ודבר זה מדברי סופרים ואף על פי
שאינו אלא מדבריהם עשו אותה כ'
כשל תורה כדי שלא תטרף דעתו ע'
עליו כשידע שאין דבריו קיימין.
לפיכך אם אמר קנו ממני אפילו ב'
בשבת ק' ... קונין שזה הקנין אינו
צריך. ואין שכיב מרע צריך לומר
אותם עדיי זכה העובר מפני שדעתו

ויישו

פג' / וילא כל השומע / דבריו הרי זה / על שמו' ... / ומטה ... / ... שכיב / מרע שצוה / ... / ... זכ'

עי' בה' טוע / ... / ש' ...

של אדם קרובה אינו כמו שביארנו ״
אמ׳ אם ילדה אשתי זכר יטול מ׳
מנה ואם נקבה מאתים ילדה זכר
נוטל מנה ילדה נקבה נוטלת מאתי׳
ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל מנה וה׳
והנקבה מאתים ״ ילדה טומטום
או אנדרוגינוס נוטל בפחות שבשני׳ ״
שכיב מרע שאמרו לו נכסים
למי אמ׳ להם דומה שיש לו בן אנו ל׳
שאשתו מעוברת עכשיו שאין לו
ואשתו מעוברת ואין לו בן נכסיו לפ׳
לפלו׳ ונודע שיש לו בן או שהיתה
אשתו מעוברת אעפ״י שהפילה אנ׳
אומ׳ הבן אחריך אין מתנתו מתנה ״
מתנת שכיב מרע אינה קונה ל׳
אלא לאחר מיתה ואין אחד מהם זו׳
זוכה בדבר שנתנו לו בין מקרקעי ל׳
בין מטלטלי אלא לאחר מיתה לפיכ׳
מוציאין לכתובת האשה ולמזון האל׳
האלמנה והבנות מיד אלו שנתנו ל׳
שהרי במיתתו נתחייבו הנכסים בכת׳
בכתובה ובמזונות ואלו שנתן להם לא
יקנו אלא לאחר מיתה ״ מתנת
שכיב מרע שכתב בה זמן בין היתה
מקצת נכסים בין היתה בכל נכסים
חוששין לה שמא לא גמר להקנותו
אלא בשטר והואיל ומתנה זו אין תק׳
תקנה אלא לאחר מיתה אין שטר
לאחר מיתה המתנה בטלה ״ ואם
קנו מידו כדי לייפות כח המקבל כגון
שכתב בה וקנינו ממנו מוסף על מ׳
מתנה זו הרי קיימת ״ שכיב
מרע שאמ׳ כתבו ותנו מנה לפלו׳ ומת
קודם שיכתבו ויתנו לו אין כותבין ל׳
ונותנין לאחר מיתה ואם אמ׳ כתבו ל׳
כדי לייפות כח המקבל כגון שאמ׳ תנו
מנה לפלו׳ ואחר כתבו וחתמו ותנו לו
הרי אלו כותבין ונותנין לו לאחר מית׳ ״
שכיב מרע שכתב כל נכסיו מח׳

במתנה סתם ולא שייר כלום אם עמד
חוזר ״ ואפילו קנו מידו כדי לייפות א׳
את כחו בין שהקנה את כל נכסיו ל׳
לאחד בין שכתבו לשנים שאומדן ד׳
דעתו הוא שלא נתן זה הכל אלא נתכוון
שלא יקנו כלום אלא לאחר מיתה ״
שייר כלום לעצמו בין קרקע ל׳
בין מטלטלין הרי זה מתנה מקצת ״
וספקו מתנת בריא שקונה מאחר
הכתובה לפיכך אינו חוזר ״ ואין ל׳
שקנו מידו שמתנה שכיב מרע ל׳
צריכה קנין בין עמד בין לא עמד ״
כה״ן בשטר סתם שהרי אנו אנ׳
אומדין דעתו ואומרין הואיל ולש׳
ושייר לא נתכוון אלא להקנות לו ל׳
מחיים כמתנת בריא ״ אמ׳ אם כ׳
נתן לו המקצת כפירוש במתנת ל׳
שכיב מרע שאינו קונה אלא לאחר
מיתה אינו צריך קנין ואם עמד חו׳
חוזר ואעפ״י שקנו מידו ״ אם עמד
זה המקצת ואם היה בה קנין לא
קנה אלא אם כן היה מייפה כחו
כמו שביארנו ״ אל תטעה בשכיב
מרע שכותב כל נכסיו ופירש שנתן
הכל מעכשיו והקנה מחיים שאין
זה מתנת שכיב מרע אלא כשאר
המתנות הבריאים׳ שאם הגיע השט׳
השטר ליד המקבל או שקנו מיד
הנותן קנה הכל ואינו יכול לחזור בו ״
הנותן מתנה כשהוא שכיב
מרע וכתב בה בחיים ובמות׳ אם מ׳
מחיים אם ממות בין בכל בין במקצת
הואיל ויש בה בחיים ובמות הרי זו
מתנת שכיב מרע שזה שכתב ו׳
ובמות שלא יקנה אלא לאחר מיתה ״
וזה שכתב בה מחיים סימן ליש׳
ליישב דעתו שיחיה מחולי זה ״
שכיב מרע שכתב כל נכסיו שהחזר
גמור שהן כל נכסים שיש לו הרי זה ל׳

במתנת מקצת ואם קנו מידו ועמד
אינו חוזר חוששין אנו שמא נש׳
נשארו לו נכסים במדינת הים עד ש׳
שיאמר כל נכסי שהן אלו אנו שהיה
מוחזק שאין לו נכסים אלא אילו
ואחריך תהיה בכל מתנה ״
שכיב מרע שכתב כל נכסים לאחר׳
רואין אם כמולך כתבו אם את קנו
כולך עמד וחוזר בכולו ואם כמולך
אחר ששייר חזר וכתב וקנו מידו
על כל אחד ואחד את קנו כולן עמד
אינו חוזר אלא במאחרון שהרי נתן
לו כל נכסיו הנשארים ״
הכותב כל נכסיו לעבדו ועמד חוזר
בנכסיו ואינו חוזר בעבד שהרי
יצא עליו שם בן חורין ״ שכיב
מרע שנטה ומחמת מיתתו כגון שה׳
שהיתה דעתו נטה שהחזיקו אותו ל׳
ודווי ונכתב דבר זה מפלו דברי יפה
על פי שקנו מידו במקצת חוזר ״
המפרש לים והיוצאו בשיירא
והיוצאו בקולר והחוסם׳ והחולה ל׳
שקפץ עליו החולי והכביד עליו ל׳
הואיל כל אחד מאלו בענין מועד
מחמת מיתה והרי דבריו מסורין
וכתובין ומקיימין אותו אם מת
ואם ניצל ועמד ואפילו קנו מידו ל׳
במקצת חוזר בין כל מיעט ומחמת
מיתה ״ שכיב מרע שנתן ל׳
מחולי לחולי אם עמד ולא הלך על׳
משענתו בשוק מתנתו מתנה ״
עמד בין החולי שנטה בו ובין החול׳
שמת ממנו והלך על משענתו אומ׳
אומדין אותו על פי רופאים אם ל׳
מחמת החולי הראשון מת מתנתו
קיימת ואם לאו אין מתנתו קיימת ״
הלך בשוק בלא משענת אינו
צריך אומד אלא בטלו מתנתו
הראשונות ״ מתנת שכיב

כתבו גט לאשתו ויתנה ושחק בה וכו׳ ואם הוכיח סופו על תחלתו הרי זה גט עטור
[illegible]

ומרע שאינו כתוב בה מתוך חליו זה שׁ
שעה בן מות. ואין העדים מעידין
לשאול להם יוע"ם שהרי זה הודיעה
מת הרי זה מתנה בטלה שאין מ'
ויתנו ראיה שמיו עמד מחולי שׁ
שנתן בו המתנה ואחר כך חלה חולי
אחר ומת. לפיכך הנכסים בחזקת
היורשין עד שיביאו ראיה שמתוך
החולי שנתן לו מתנה זו מת ::

פרק תשיעי

שכיב
מרע שצוה ואמ' אל תגלו מתנה זו
ואל תודיעו בה אלא לאחר מותו הרי
זו מתנה קיימת ואינה מתנה מס'
ומסותרת שבעת שתקנה שהוא
אחר מותו הרי אומר גלו ואחת מ'
ודעה מחות מיתה אינו צריך לומ'
גלו את המתנה אלא יוע"ם שהיא
כתובה סתם אין חוששין לה שמא
מסותרת היא :: שכיב מרע ש
שאמ' נכסי יהו מוקצות נכסי יהו יש'
יחזיק יהו יזכה יהו יקנה בכולן לשון
מתנה היא. וכן אם אמ' יחסין יהו
יירש על מי שראוי ליורשו הרי
זה קנה. אמ' יהנה פלוני כהן יעמד
כהן ישען כהן לא קנה :: שכיב
מרע שכתב כל נכסיו לאחד אם ה
אינו ראוי ליורשו נטלו משום
מתנה. ואם ראוי ליורשו נוטלו מ'
משום ירושה :: בד"א משהיה
היורש הזה אחת מבנותיו או אחד
מכל בני ביתו או אחד מכל אחיו ה
ומרעיו כהן משאר יורשין. אבל
אם כתבו לאחד מבניו לא עשהו
אלא אפוטרופוס כמו שביארנו ::
מי שאמרו לו בשעת מיתתו ה
נכסיך למי הן שאמר לפלו' ואמ'
להם אלא למי ראוין אם ראוי ליור
ליורשו נוטלו משום ירושה. ואם ה
לאו נוטלו משום מתנה :: גר
שיש לו בן שאין הורתו בקדושה
הואיל ואינו יורשו כמו שיתבאר במ'
במקומו :: כך אינו יכול ליתן לו נכ'
נכסיו במתנת שכיב מרע לא כל
נכסיו ולא מקצתן שלשון ירושה
ומתנה לגבי יורש אחד הן. ואם
תאמר יקנה מעצו זה כמו לא ירש
את אביו :: לפיכך אם נתן לגר מ'
משאר הגרים מתנתו קיימת ::
שכיב מרע שהודה שיש לפ'
לפלוני כך וכך חוב אמרו תנהו לו אם
שאמ' פלוני הוא פקדון בידי לפלוני
תנהו לו. דינר פלוני של פלוני הוא ::
חוב שיש לי ביד פלוני אינו שלי של
פלני הוא. כל אלו הדברים וכיוצא
בהן הודייתו הודייה. ואפילו הודה
הגר לבנו שאין הורתו בקדושה דמי'
קיימין. ואפילו הודה שכיב מרע ל
לגוי נותנין לו :: אבל שכיב מרע ש
שצוה ליתן לגוי מתנה אין שומעין
לו שזה מדי שצוה לעבור עבירה ::
אמ' פלני עבדי עשו ומתו בן ח
חורין כופין את היורשין ומשחררין
אותו שעבד ישנו במקצת מיתה ::
אמ' פלונית שפחתי עשו לה קור'
רוח שיש לה ואינה עובדת אלא ל
עבודה שהיא רוצה בה ומכל עמה
הידועות לעבדים באותו מקום ::
שכיב מרע שכתב נכסיו לאחד
ואמ' הלה איני רוצה בהן לא קנה ::
שתק ואחר כך צוח קנה שדברי
שכיב מרע ככתובין וכמסורין המ'
ומיון ששתק אינו יכול לחזור בו ::
שכיב מרע שכתב לזה וחזר ו
וכתב לאחר האחרון קנהו שיש
לו לחזור עד שימות בין בכל בין
במקצת בין לעצמו בין לאחר ::
ואפילו כתב וזכה לראשון וכתב וזכה
לאחרון האחרון קנה. ששכיב מרע
שזכה עדין מתנת שכיב מרע היא ::
אבל שכיב מרע שכתב וזכה וקנו ל
מידו אינו לאחר קנין כלום ואינו יכול
ליתן לא לאחר ולא לעצמו בין שנתן
מקצת :: שכיב מרע שחזר במ'
במקצת חזר בכל. כיצד נתן כל נכסיו
לראשון וקנו מידו כדי לייפות את
כחו שני קנה. אבל הראשון לא קנה ל
כלום בין שעמד בין שמת :: נתן
מקצת נכסיו וקנו מידו ואחר כך נתן
כולו וקנו מידו כדי לייפות כחו אם
מת קנה הראשון המקצת וקנה ה'
השני את השאר. ואם עמד ראשון
קנה שני לא קנה :: שכיב מרע
שהקדיש כל נכסיו ולא שייר כלום או
הפקירו או חלקו לעניים אם עמד ח'
חוזר בכל. ומכר כשהוא שכיב מרע
ממכרו קיים כבריא :: ומכר כל ל
נכסיו אם היו המעות קיימות
אם עמד חוזר. ואם הוציא המעות
אינו יכול לחזור :: מתנה שהוא ס'
סתם ולא נתפרש בה שהיא בריא ל
כשנתן או שהיה שכיב מרע הוא ל
אומ' שכיב מרע הייתי והרי עמדתי
ויחזור במתנתי ומקבל מתנה אומר
בריא היה ואינו יכול לחזור. על המקבל
להביא ראיה שבריא היה. ואם אינו מביא ראיה
ישבע הנותן שבועת היסת ויפטר
ותעמיד הקרקע בחזקת הנותן ::
אבל אם היו המטלטלין ביד המקבל
מתוך שיכול לומ' שלך הם ישבע היסת
שבריא היה כשנתן לו מתנה זו ::
מי שמת ונמצאת מתנה קשורה על
ירכו יוע"פ שהיא בעדים וקנו מידו ל
כדי לייפות כחו אלו שנתן להם הרי זו
אינה כלום. שאני אומ' כתבה ונמלך
בה אם זכה בה אחד בין מן היורשין

בין שאינן מן הירושה כל הדברים שאין
קיימין בכל מתנת שכיב מרע" וכן
מי שכתב שטר על עצמו בשם אחר
או בשם בן ובנו בן בשם אחד מן האח׳
היורשים ונתן שטר על יד השליש
ואמ' לו יהיה זה אצלך ולא פירש לו כ׳
כלום אלא שאמ' לו הנח עד שאומר
לך מה תעשה ומת הרי זה יונע כ׳
לום"

פרק עשירי

שכיב

מרע שאמ' תנו מנה לפלוני ומת יתנ׳
יתנו לאחר מיתה שדברי שכיב מ׳
מרע ככתובין וכמסורין דמו ואין
חוששין שמא על מנה קבור הוא
אומר" וכן שכיב מרע שאמ'
הלואה או פקדון שיש לי ביד פלוני
תנו אותו לפלוני דבריו קיימין ואין
צריך מעמד שלשתן וכן אמ' שטר
פלוני לפלוני זכה מה שיש בשטר
וכיון שכתב ומסר אעפ״י שלא משך
השטר אין היורש יכול למחול ש׳
שטר זה שנותן מתנה שכיב מרע"
מפני מה המוכר או הנותן ש׳
שטר חוב לחברו וחזר היורש ומ׳
ומחלו מחול" ושכיב מרע שנתן ה׳
שטר חוב אין היורש יכול למחול
מפני שקנין הראיה שבשטר ומ׳
מדבריהם" לפיכך היורש זה הש׳
השטר שלא הוא מן התורה ומחלו
ומתנת שכיב מרע אעפ״י שהיא מ׳
מדבריהם עשו אותה כשל תורה וכ׳
וכאלו קנה ממנו ממון שבשטר
מן התורה והגיע לידו ולא נשאר לאו׳
ליורש בו קנין ולפיכך אינו מוחל"
שכיב מרע שאמ' מנה לפלוני ב׳
בידי אם אמ' תנו נותנין ואם לא אמ' תנו
אין נותנין שמא לא אמ' כדי שלא ימחו על יורשיו
שיש להם ממון" לפיכך אם אמ' דבר
זה דרך הודאה ולא היה שם חשש׳
על מה נותנין אעפ״י שלא אמ' תנו כ׳
כיצד כגון ראובן שהטמין בשדה ת׳
תיבה ומגדל ואמ' של פלוני הם של
מעשר שני הם מוסר דבריו להם
דבריו קיימין ואם מעידים לא יאמר
כלום וכן אם ביא אחד ואמ' להם יוני
ראיתי אביכם שהטמין מעות בכ׳
בשדה תיבה ומגדל ואמ' של פלוני
הם של מעשר" אם היו טמונין ב׳
בבית לא אמ' כלום" משדה דבריו קיימ׳
כללו של דבר כל שאלו יכול ליטול ה׳
דבריו קיימין ואם לאו לא אמ' כלום"
הרי שהיה מיצטער על מעות ש׳
שהניח לו אביו ולא ידע היכן החביאן
ואמרו לו בחלום כך וכך הן ובמקום
פלוני הן ושל פלוני הן או של מעשר
שני הן ומצאן במקום שנאמר ובמנין
שנאמר לו זה היה מעשה ואמ' חכמי׳
דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין"
שכיב מרע שיש לפלוני בידו
מנה ואמרו יתומים חזר ואמ' לנו׳
אבינו פרעתיו נאמנין ונשבעין הסת׳
אמ' תנו ואמרו יתומין חזר ואמ' לנו
אבינו פרעתיו אין נאמנין שהרי לא
אמ' תנו ומכאן ידעו חייבין ליתן אמ'
תנו ואמרו יתומין נתנו נאמנין ונש׳
ונשבעין הסת שנתנו" שכיב
מרע שנתן מנה לאחד ואמ' לו הילך ה׳
מנה זה לפלוני הלך ומצאו שמת אם ק׳
קיים היה בשעה שנתנו לו השכיב מר׳
מרע יתנו ליורשיו מי שנשתלחו לו
שדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורי׳
דמו ואם לא היה קיים יחזרו לאו׳
ליורשי משלח שאין קנין למת"
שכיב מרע שאמ' תנו מאתים זוז ל׳
לפלוני ואין לאמ' כל הקודם בשטר
זכה לפיכך אם לא הניח אלא תשע
מאות חולקין הנמצא לפי מה שכ׳
שכתב להם ואם יצא עליו שטר חוב
גובה מכל אחד ואחד כפי מה
שנתן לו" כיצד היה החוב ארבע
מאות וחמשים בעל המאתים נותן
מאה ובעל השלש מאות מאה וח׳
וחמשים ובעל הארבע מאות נותן
מאתים ואם אמ' תנו מאתים ל׳
זוז לפלוני ואחריו שלש מאות זוז
לפלוני ואחריו ארבע מאות זוז לפלוני כל ה׳
הקודם בשטר זה זכה לפיכך אם לא
יצא עליו שטר חוב גובה מן האחרון
ואין לו גובה משלפניו ואין לו גובה
משלפני פניו" שכיב מרע שאמ'
ידור לפלוני בבית זה ואכל פלוני פירות
דקל זה לא אמ' כלום שאין כאן דבר
שיש בו ממש שהדירה והאכילה
ומוציא כאן הרי זה בדיבור ובשיטה
שאינו נקנין ואם אם אמ' תנו בית זה
לפלוני כדי שידור בו עד זמן או תנו
דקל זה לפלוני כדי שיאכל פירותיו ה׳
דבריו קיימין שהרי הקנה להם הגוף
לפירות והגוף דבר שיש בו ממש וכן
כל כיוצא בזה"

פרק אחד עשר

שכיב מרע שאמ' נכסים אלו לבני ו׳
ואין הבנות בכלל" היה לו בן אחר ובת
או בן ובן הבן אעפ״י שאמ' לבני שה׳
שהוא לשון רבים אין נותנין לו אלא
לבן שהבן היחיד נקרא בנים שנ׳
ובני דן חושים" שכיב מרע
שאמ' נכסי לטוביה ומת ובא אחר
ששמו טוביה ואמ' אני הוא נטלו
ואם הוחזק שמו רב טוביה אינו
נוטלו אם היה שכיב מרע גס בו

קיימין וקנלתי ומאי דכי
מדאין וכ׳ הוי כהלוא של
ישר׳ ואל כהקפות אל ו
גנים ומשר פיהם דכ ב
שוא לא סוכי דעתי ולא
קני אפי׳ מיתב שוא וכן
והיוב כבני הדבר שיאפ
אם יש לני׳ ישמען כד ו
ישר׳ דהוי׳ לה כמו הקפה
דישר׳ וקני לה קני משכון
כדאי׳ פ״ב שעה ואו כך
קדר כבה ולך דתני׳ ינקה
עבו דמאי
ה מאו ועירוב ב
תנו מי אם
מיוסרט וכן סת התו ו
דהוך כשלא תבעוהו ואו
מיתנייו או יורש עשוי
שלא להשביע את מכו ו
אבל תבעוהו והוד חייב
כמאי ליה כמויעבי קני
פשוט דעתו שלא לה
להשביע או שייך התם
מיסטה אפיק עי׳ לא ו
טעני לי׳ דאי׳ יורש מסטה
משעת רי׳
גט פשוט ויאתא ב
ביאה כמאן
והא דאורם עשוי ט מורי
דאישי אפי׳ אי לא טען ב
טענבן לי דאי כזה כורר
ההו דקרו לי׳ קברושו או
מיון ויסיק כי אל פלוני וכ
ופלו תבעוה ודין קרי דיב
נהו או יורש עשוי ט
מישו דרכנהו הוה טענ
לי הכי ענ ופי זה מרר
ועי׳ כהיל
טוע סט עומשן כו
מישי שמא
ויפכ שאי רעתו ינאו אם
הוא בכניניה הי או טענתי
הי מוק אבל אורם אחר
אפי׳ הוא עיניו לא היה
עוו ס הוי ועיין כעס ב
ובתו גטין
ספק ועיור א
והאוכיל ט
כת רב הי׳ ורכי שאי ט
מדיש כן מור ודירה ב
ואכילת פירות כלוא גני ו
כשלהו לא מהכקנן ו
ומפי אוב מרעו ומן
דייקינן לה מההוא דגר כר
מי שיות או רכוי או רב
נהו שאי שאו ידור פלו
כבית זה ויאכל פירו דקל
זה לא אמ' כלום עד שיאמ
תנו בית זה לפלו וידור
בו דקל זה לפלו ויאכל ו
פירותיו ב
שעכבו פלו ופרשו ד
ואמב וכב רבותינו ומר
ויתן עליה שאי לו גני
הוא ומיב ואישי מינה ד
דאפי׳ יורש אינו יורש ו
כלוא גני רק מאור כרגר
גבי הלוואתי ופלו שיוב
הת הואיל ויורש יורש ב
שאי דדירת מור ופירות
הכותב יורש אינו
יורש אוכ
רב נחשו פי׳ ואפב שלוו
אי ירור בו כך וכן יהיו ט
שעה אחת והרב מחב ו
ומב פי׳ זה כהוי טעה

[illegible] רייקין לה מההוא דגר כרושלו. ואי׳ ומכתן אמ׳ כל המוכר ומעשה טרה לחברו או עשה ולא כלום ואי׳ שפחתו לחברו או עשו ולא כלו אמר חורכתו לחברו או עשה ולא כלו אבל אמר לו שדה ומשייר ומעש שדה ומכר שם
שפחתו ומשייר ולדות ומכר חורב ומשייר אויר והייע דגן כנג פ׳ המוכר את הבית כן או שייר טרה לישר ואול על מנת שמעשר ראשון שלו ומעשר ראשון שלו ואוי כל זאת ומורות המוכר בית לחברו ואול על מנת שדיו
טריטוא העליונה שלו דיוט העליונה שלו ודיוט הייו האויר שעל גבה והייע דקאו עלה כשלו ולכ זכיר הי׳ דקאו זאת ומורות אולו ולכ ספו מאי זאת ומורת ויש לא ודה עיקר וכן פי׳ הרב מרוב מבי כפי ושאי דם
טוין כו ממש לא ויקני עבו העיטור ועי׳ פה׳ מכירה ספה הקכו טור כר רב ומשי דאו לא קרו ומשי לכר כריו כמו ותנו טוהיה ודוו מרכ חכמו דאו קרו ומשי ט

וקורין אותו כשוה נוטלו ·· כיצד
שנים שתבעו זה אחד מהם מחזיק
שזה טובים · אם היה אחד מהם
תלמיד חכם · תלמיד חכם קודם · אינו
בהן תלמיד חכם · והיה אחד מהן
שכן או קרוב קרוב הוא קודם ··
היה אחד שכן ואחד קרוב השכן
קודם ·· שניהם שכנים שניהם קר'
קרובים · או שניהם תלמידי חכמים
יעשה כשורה דדייני מגו שיראה
להן · כל מי שדעתו נוטה שעל זה
יאמ' נותנין לו · וכן אם היו רבים ··
שכיב מרע שאמ' לפלני ופלני
חולקין בשוה יטלו הן מאה ·· יאמ'
נכסי לפלני ולבני פלני נטלו מחצה ופ'
בניו מחצה ·· ומעשה באחד
שאמרו נכסי ליך ולבניך · ואמרו
חכמ' תטול היא מחצה וכל הבנים
מחצה · יאמ' לפלוני ופלוני ולבני פלני ·
נטלו בני פלני מחצה · והשנים חצי'
הראשונים מחצה ·· שכיב מרע
שאמ' יחלוק פלני בנכסיו יטול מחצ'
תנו חלק לפלני בנכסי יטול אחד מי'
משישה עשר ·· ויש מי שאומר
יטול רביע הנכסים ·· שכיב מרע
שאמ' תנו חלק לפלני עבור היין שיש
לי יטול רביע היין · יאמ' תנו לו בו חלק
בחבית הרי מיעט ויטול שמין ביין
יאמ' תנו לו לקדרה נוטל חלק משנים
עשר מן היין · יאמ' תנו חלק לטפח
נוטל חלק משישה עשר מן היין ש'
שבכור שהרי גילה שו חלק מועט
נתכוון · דאין גומרין מן השיעורין ל'
האילו לדין יחד שאין לעמוד על הש'
הטעם יפה ·· שכיב מרע שאמ'
תטול אשתי כאחד מן הבנים נוטלת
כאחד מבניו · ואם נולדו לו בנים ל'
אחר הצוואה מצטרפין עם אלו ·
שהיו בעת הצוואה ונוטלת חלק אח'

אחד עם כולן ·· כיצד היו שלשה
בנים בשעת הצוואה ולאחר מיכן
נולדו שני בנים נוטלת כאחד מן ה'
החמישה שהיו שותות כל הממון ·
ואינה נוטלת עמהן אלא בנכסים
שהיו לו בשעת הצוואה · ונכסים
שבאו לאחר הצוואה אין לה בהן
חלק שאין אדם מקנה דבר שלא בא
ברשותו ·· שכיב מרע שאומר
מטלטלין שלי לפלני נוטל כלי תש'
תשמישו אבל לא חטין ושעורין
וכיוצא בהן · יאמ' כל מטלטלין שלי
נוטל הכל והעבדים בכלל המטלטלי'
אבל לא הריחים התחתונה וכיוצא
בהן שהרי היא מחוברת בארץ ··
יאמ' כל המטלטלין נוטל אף הריחים
התחתונה וכיוצא בה ·· שכיב
מרע שאמ' נכסי לפלני נוטל כל הא'
המטלטלין והקרקעות והבגדים ל'
והעבדים והבהמה והעופות והת'
והתפילין עם שאר הספרים הכל
בכלל נכסין · אבל ספר תורה יש בו
ספק אם הוא בכלל נכסים או אינו
לפיכך אם תפסו אין מוציאין מידו ··
שכיב מרע שאמ' תנו מאתים
זוז לפלני בני בכורי כראוי לו נוטלן ל'
ונוטל בכורתו · יאמ' בכורתו ידו על
העליונה · רצה חלק בכורה נוטל ·
רצה מאתים זוז נוטל ·· וכן אם אמ'
תנו מאתים זוז לפלונית אשתי כר'
כראוי לה נוטלתו ונוטלת כתובתה ··
ואם אמ' בכתובתה ידה על העליונה ··
יאמ' תנו מאתים זוז לפלוני בעל
חובי כראוי לו נוטלו ונוטל חובו ·
יאמ' בחובו אין לו אלא חובו ··
שכיב מרע שאמ' תנו ארבע מאות
זוז לפלוני וישא בתי הרי זו כמי ל'
שנתן לו שתי מתנות כל אחד ש'
שירצה יקח מהן · לפיכך אם רצה

ליקח המעות ולא ישא הבת יקח ·
אבל אם אמ' יקח בתי ותטול ארבע
מאות זוז הרי זה תנאי ולא יזכה ל'
במעות עד שיקח הבת ·· שכיב
מרע שאמ' תנו ארבע מאות לבתי
בכתובתה או לכתובתה אם דרך אנש'
העיר להוסיף כשומת הנדוניין ול'
ולכתוב שוה מאתים אינה נוטלת
אלא מאתים שהרי לא אמ' ארבע מ'
מאות זוז סתם אלא בכתובתה כלומ'
תנו לה כל מה שתהיה שומתו בכת'
בכתובתה ארבע מאות זוז ··
יאמ' תנו נדוניא לבתי כך וכך בגדים
כך וכך כלים · ואלו הבגדים והכלים ·
ואחר כך הוקירו הריוח ליתומים ·
ונותנין לה כשיעור הזול ·· וכן אם
אמ' תנו ארבע מאות דמי היין לבתו
והוקיר היין ליתומין הריוח ונותנין
ארבע מאות זוז ·· ומעשה ב'
באחד שהיה יוצא בקולר ואמ' תנו
ארבע מאות זוז מיין מקום פלנ'
ואמרו חכמים יטול ארבע מאות
ודמי יותר היין שלא נתכוון ליתן
לו אלא היין ושקל ארבע מאות זוז ל'
ולא נתכוון אלא לדמיו ומה שיפרו
כדי ליפות כחו ·· ושוב מעשה
באדם אחד שאמ' תנו לפלני בית ה'
המחזיק מאה כדין · ונמצא שיש
בית המחזיק מאה ועשרים · ואמרו
חכמים זכה בבית זה שהדברים מו'
מראים שכוונתו לזה שהיתה ל'
שכל הנותן בעין יפה נותן · וכן כל
כיוצא בדברים האלו ·· ושוב
מעשה באחד שאמ' תנו דקל לבתי
והניח שני חצאי דקל ואמ' חכמים
תטול השני חצאין של זה נתכוון ל'
שקראו דקל וכן כל כיוצא בדברים
אלו ·· שכיב מרע שאמ' תנו ל'
שקל לבני בכל שבת שאומר אלו

כ"ער פ"ט
המוכר הבית
ר"י שוחת
קוי' כ כתיקו
יש עח
מיוצין האש וים עחו

הס"מ · וכן פס' ור"ב
דעל על איש ואשתו ט
שהתנו כמנהג בקבן ז
וסתם כשטר את כך
וכך וקרובה וות הוה
שוי השיג יכו ושני
מחיצה וקרובי הוות
כין שלא הזכירו שום
אדם אלא בסתם וקרוב
זכו קרובין מחיצה וקרוב
מחיצה ועש עד ואמר
ונבוה מוסיף והריט
ואלה הי' אין ושעת לו
אתה ועשיר ואו כל ס
מריב מעבו לעני עוי ז
וי אפשר לשעת ואין
עם שקרובי האחר ג
וירוכן ונ
ושו השני ועשיר ב
ואעתן * הויון ס
וע במינו
דהה אם היו וירוכן ונ
ונטיעתו רשהלא כפי
שהן כשע חולק רהיו
תטול כאחד הבני ואמר
ושעת חולק וי כין דו
רלפי חולקי הה' שעת
תטול ושנתכו וש ג
נטיעתו
עבו רשמו הו"כר יספי
ואוכן ס' משעושאה
ודלא קיוו רשו וכבנים
של שע חולק אבל כמי
שלאחר ויין שו"ו ואם
ראספק לו וי סבנים
והשות קיוו וו רשעת
חולק נידה
על השתח מאו כ
דפרי תלוו
והאי דקתני כבריית'
ידו על העליונה ר"ל מאי
לו כחובו קיוו וישנו ג
וו' רכבתו וו' לו הוא
הוא וגו' ר' עקיב היו ר'
רדייק לישנו יתיר כ ג
ואשו' הוו רבנ' פליג' ל
וכרב' פסק וכל וש
כמ"פ דלאו וק ר' עקי'
ואלו הה ורבנ' ואלו ואשו
ודשכח ואו' עקיב' כ
סהרי לישנ' יתיר לעפר'
קאתי ולפי ידו על העלי'
וכו'

תתנו להם

תתנו להם אלא שקל ומראין שאין
מספיק אלא סלע בכל שבת נותנין
להם כל צרכן. שלא אמ' זה להרעיב
בניו אלא לזרז אות' כמו שלא ירויחו
בהוצאה יותר מדאי: שכיב
מרע שאמ' אל תספדוהו אין סופדין
אותו. אל תקברוהו מנכסיו אין ש'
שומעין לו שיחוס על בניו ויפול
עצמו על הצבור שיוסור להניחו
בלא קבורה אלא כופין את היורשין
לקוברו מנכסיו:

פרק שנים עשר

שכיב מרע שאמ' בני על מי ירשוני
הרי זה יורש אותו לבדו ולא ירשו
שאר הבנים. וכן אם אמ' על בת בין
הבנות. או אח בין האחין. זה שאר
היורשין דבריו קיימין: שכיב
מרע שאמ' נכסי לפלוני ואחריו לפלו'
אין לשני אלא מה ששייר ראשון
ואם היה הראשון ראוי ליורשו כגון
שהיה בן מכלל הבנים אין לשני כלום
שכל לשון מתנה ליורש כני היא ל'
לשון ירושה לירושה אין לה הפסק
הפסק ואע"פ שאמ' ואחריך לפלוני
אבל הבריא שנתן מתנת בריא על
דרך זה ונתן לזה נכסי לך ואחריך
לפלוני אין לשני אלא מה ששייר
ראשון בין שהיה הראשון ראוי
ליורשו בין שלא היה ראוי ליורשו:
שכיב מרע שאמ' נכסי לך ה'
ואחריך לפלוני והיה הראשון ראוי
ליורשו ופירש ואמ' לא משום יר'
ירושה אני נותן לו שאין לה הפסק
הפסק אלא במתנה והרי הפסקתיה
השני קונה מה ששייר הראשון
ואפי' אם נתן המעות על ידי ש':

שליש. או שאמ' תנו לבני שקל בכל
שבת ולא משום ירושה אני נותן ל'
להם והשאר מן הנכסים יאחר מותי
יהיה לפלוני אין נותנין אלא שקל
ואע"פ שאינו מספיק להם:
נכסי לפלוני ואחריו לפלוני מת רא'
ראשון קנה שני. מת שני הרי אלו
של יורשי השני: מת השני בחיי
הראשון הרי נכסים של יורשי ה'
הראשון. ואע"פ שאין לשני אלא מה
ששייר הראשון אסור לראשון לא'
למכור גופן אלא אוכל הפירות עד
שימות ויזכה השני. ואם עבר הר'
הראשון ומכר או נתן במתנה אין
השני מוציא מיד הלקוחות שאין
לשני לא מן הגוף ולא מן הפירות
אלא מה ששייר הראשון: ואם
המשייר עינה לראשון למכור נקר'
רשע ואפילו היו בה עבדים ומוציא'
הראשון לחירות או פלים ועשה
מהם תכריך לאות מעשיו קיימין:
בד"א כשמכר הראשון או נ'
נתן במתנה לאחרים. אבל אם מכרו
הראשון או נתנו במתנה לבנו או ל'
לאחד מיורשיו לא אמ' כלום: וכן
אם נתנו במתנה שכיב אפילו לא'
לאחרים לא אמ' כלום שאין מתנת
שכיב מרע קונה אלא לאחר מיתה
וכשימות יקנה השני: היה
חוב על הראשון או כתובת אשה
ובא בע"ח להפרע מנכסים אלו אע"פ
שהראשון קיים אין בע"ח מגבין ל'
אותו מגוף הנכסים אלא מן הפירו'
בלבד שאין להם: מת הראשון
ובא בעל חובו ואשתו לגבות מנכס'
אלו אין מגבין להם ואפילו עשאן
אפותיקי או שייחדו לאשתו כתב'
בכתובתה אין גובין מנכסים אלו כ"ש
אלא הן של שני: שכיב מרע

שאמ' לאשה נכסי ליך ואחרייך לפלו'
ונעברה ונשאת בעל לוקח הוא ואין
השני מוציא מיד הבעל שכיון שיצאת
בנכסים על תנאי זכה הבעל. ואבל
אמ' לה כשהיא נשואה מוציא כאילו
אמ' לה בפירוש ואחריך יקנה לפלו'
ולא הבעל. לפיכך אם מכרה אות'
כשהיא תחת בעלה ומתה תחת ב'
בעלה יעמדו נכסים ביד הלוקח ה'
מפני שמכרה כשהיא נשואה הרי
השני מוציא מיד הבעל והלוקח מ'
חוזר ומוציא מיד השני שהרי אמ'
לו ואין לך אלא מה ששייר ראשון
ואין בשלשתן מי שמוציא ממון
אלא הלוקח לפיכך תעמוד בידו:
מעשה באחד שאמ' נכסי לאשתי
ואחריה ליורשי והיתה לו בת נשואה
ומתה בת הבעל בחיי אם אביה ואחר'
מתה הזקנה. ואמרו חכמ' אין הבעל
יורש אותן הנכסים מפני שהן רא'
ראויין לאשתו ולא זכתה בהן האשה
אלא לאחר שמתה אמ' ואם הניחה
הבת בן או בת היו יורשים הנכסים
שהשוע יורשי ואפילו יורשי יור'
יורשי ואילו אמ' וכשתמות הזקנה
הרי הן לבתי ומעכשיו היה הבעל
יורש אותן אחר מיתת אשתו: ל'
הכותב נכסיו לבנו לאחר מותו ה'
הרי הגוף של בן מזמן השטר והפירו'
לאב עד שימות לפיכך האב אינו ה'
יכול למכור מפני שהן נתונין לבן וה'
והבן אינו יכול למכור לפי שהן בר'
ברשות האב: מת האב והניח פי'
פירות מחוברין לקרקע הרי הן של
בן מפני שדעתו של אדם קרובה א'
אצל בנו: היו תלושין או שהג'
שהגיעו ליבצר הרי הן של יורשין
על האב ומכר מכורין עד שימות
וכשימות האב הבן מוציא מיד ה'

פטירה מי ... ט' ג'
שהי נשוי ... אם לו
הי טע זה
קייא ... ק"י דברי הא
... שוות ...
[illegible]

הלוקח. ואם היו שם פירות מחוברין
שאין אותן ללוקח ומותר הבן למוכרן
היו תלושין או שהגיעו לבצור
הרי הן של לוקח. עמד הבן ומכר
אין ללוקח כלום עד שימות האב.
מכר הבן בחיי האב ומת הבן ואחר כך
מת האב. כשימות האב קנה הלוקח
שאין לאב אלא פירות וקנין פירות
אינו כקנין הגוף. מתנת בריא
שכתב בה מהיום ולאחר מיתה ה
הרי היא כמתנת שכיב מרע שאינו
קונה אלא לאחר מיתה שהשלשה
דברים אלו אע"פ שקנה הגוף מהיום
אינו זוכה בו אוכל פירות אלא לאחר
מיתה. שטר מתנה שכתב
בו זמן ובזמן הזה היה חי הנותן
היה מוכיח שמחיים נתן לו והקנה
לו ואינו זוכה לאחר מיתה שאילו ה
היה ברעתו להקנות לו בשטר זה לו
לאחר מיתה ואין שטר לאחר מי
מיתה לא היה כותב בו זמן. לפיכך
אע"פ שאין כותב בו מהיום ולאחר
מיתה קונהו לאחר מיתה. וזה
שכותבין בכל מתנות ומכרות
מעכשיו אע"פ שיש בשטר הזמן
להרחיק הדבר כותבין אע"פ שאינו
צריך. בריא שנתן מתנה וכתב
בשטר בחיים ובמות הרי זו מתנה
גמורה מחיים. וזה שכתוב בו ובמות
כמו שאומ' מעתה ועד עולם וכיון ש
עשה שטר הוא זה. הצדיקים גמורים
ואנשי מעשה לא יקבלו מתנה
מן האדם אלא בוטחים בשם ברוך
שמו ולא בנדיבים והרי נאמ' שונא
מתנות יחיה.

בריך רחמנא דסייען

הלכות שכנים

ענין אלו ההלכות לידע דין חלוק
הקרקעות בין השותפין והרחקת
נזקי כל אחד מהם משכנו ומבעל
המצר שלו. ודין בעל המצר. ובאור
כל הדינין אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

אחד

הקונה מחבירו חצי שדהו או של
שנים שקנו מאחד שדה או שי
שירשו או נתן להם במתנה או ש
שהחזיקו מן ההפקר או מנכסי ה
הגר. כללו של דבר כל שיש ביניהן ה
שותפות בקרקע ובקש אחד מן ה
השותפין לחלק וליטול חלקו לבדו א
אם יש באותה קרקע דין חלוקה כ
כופין את שאר השותפין וחולקין ל
עמו. ואם אין דין חלוקה אין אחד
מהן יכול לכוף את חבירו לחלק. וכן
הדין במטלטלין. בד"א כשאין אחד
מהן מכיר את חלקו במקום שהן ה
שותפין בו אלא על יד כולן משתמשת
בכל המקום. אבל אם היה כל אחד
מהם מכיר את חלקו אע"פ שאין בה
דין חלוקה כופה כל אחד את חבירו לה
להבדיל בין חלקו לחלקו של חבירו.
אחד מן השותפין שאומר ל
לחבירו במקום שאין בו דין חלוקה
או בדבר שאי אפשר שיחלק כגון
שפחה או כלי מכור לי חלקך בכך
וכך או קנה ממני חלקי בשער הזה
הדין עמו וכופין השני למכור לחברו
או לקנות ממנו. אבל אם אין השני
רוצה לקנות או לא ימצא במה יקנה
אינו יכול לכוף על חבירו לקנות ממנו
אפילו כשער הזול שהרי חבירו יכול
לומ' אין רצוני שאקנה אלא שאמכור.
לפיכך שני אחין אחד עני ואחד
עשיר והניח להם אביהם מרחץ
או בית הבד אם עשאו האב לשכר
השכר מחצה על מחצה הן שירצו לעמוד
בשותפות עליו ולעשות אינו יכול
לכוף את אחיו לשכור אותו אלא מ
משתמשין בהן כדרך שנשתמש
אביהן. והרי העשיר אומר לעני קח
לך זתים ובא ועשאן בבית הבד. קנה
עבדים ויבאו וירחצו במרחץ ואין ה
העני כופה את העשיר לקנות חלקו ה
אלא אם כן אמר לו קנה ממני או מכור
לי. והרי זה לקונה או מוכר ואחרים
וקונה הדין עמו. אמר כל אחד מ
מהם איני קונה אלא הריני מוכר חלקי
ומכרין אותה לאחרים. אמר כל אחד
מהם איני מוכר אלא כל אחד מהם רו
רוצה שיקנה חלק חבירו או שאין א
אחד מהן רוצה לא לקנות חלק חברו
ולא למכור חלק חבירו אלא ישארו ה
שותפין בגופה הואיל והן עושין אם הי
היה המקום עומד לשכר שוכרין אותו
וחולקין שכרן. ואם אינו עומד לשכר
אם חצר היו שוכנים בה שנה שנה
שאי אפשר שישכנו שניהם כאחד
ושני החדר ראויה שאין בה דין חלוקה
ואין אדם יכול לטרוח כל שלשים יום
לשנות מחצר לחצר אלא משנה לשנה.
ואם מרחץ היו נכנסים בה שנ
שניהם תמיד בכל יום וכן כל דבר שאפ
להשתמש בו תמיד. ואינו עשוי לש
לשכר כגון מרחץ או ספר
תורה אינו יכול לומר אתה יום ואני יום
שהרי אומר לו בכל יום אני רוצה לה
להשתמש בה. אחד השוכר
מחבירו וקנה חצר או שדה שאין
בה דין חלוקה או שנים שחלקו מ
מקום אחד בשותפות כל אחד מהם
יש לו לכוף את חבירו ולומר לו או ש
שכור ממני חלקי או השכיר לי ח
חלקך חלוקיך. ואיזהו דין ח
חלוקה כל שאלו יחלק לפי השותפות

יגיע לפחות שבהן חלק ששם הכל ק
קרוי עליו. וכל זמן ששם הכל נקרין על
על החלק אין בה דין חלוקה. כיצד
כל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע
אמות אינה קרויה חצר. וכל שדה שא
שאין בה כדי זריעת חצי קב אינה ק
קרויה גנה. וכל פרדס שאין בה כדי
זריעת שלשה קבין אינה קרויה פרדס.
לפיכך אין חולקין חצר עד שיהיו בה
ארבע אמות לכל אחד ואחד חוץ מן השנ
השותפין ולא את השדה עד שיהיו
בה תשעה קבין לכל אחד ואחד.
ולא את הגנה עד שיהיו חצי קב
לכל אחד ואחד. בד״א בארץ ישר׳ אבל
בבבל וכיוצא בה אין חולקין את ה
השדה עד שיהיו בה כדי חרישת יום
לזה וחרישת יום לזה. ולא את הפר
הפרדס עד שיהיה בו שלשים ושש
אילנות לזה ושלשים ושש אילנות
לזה כדי עבודת אדם אחד ביום אח
אחד. ושדה שמשקין אותה בכלי
עד שיהיה בה כדי למלאות את השוק
יום אחד לזה ויום אחד לזה.
אין חולקין את הטרקלין ולא את המ
המורן ולא את השובך ולא את בית
הבד ולא את המרחץ ולא את הטלית
עד שיהיה בכל חלק מהן כדי לזה ו
וכדי לזה. אם מרחץ חלקו עד שיהיה
בכל חלק כדי מרחץ. ואם שובך חלק
עד שיהיה בכל חלק שובך בפני עצ
עצמו. וכן בטלית ובשיור כל הדברים
שאין בהן כדי לזה וכדי לזה מעלין
אותן בדמים. ואומ׳ לחברו או מ
מכור לי או קנה ממני. ואם לאחד
מהן חלק לזה אעפ״י שאין החולקים
שוין ואמ׳ אני אטול את הפחות וטול
אתה את היתר אין שומעין לו ש
שהרי אומ׳ לו אין רצוני ליקח ואתה
אולא הגזל ואין בה דין חלוקה בו.

בשדה אין אנו מעלין אותן בדמים.

פרק שני

חצרות

הכפרים שכל אחד ואחד בונה לו בית
ובאמצעות החצר שאין הבתים משו
משותפות לכל בני הבתים הרי יש לכל
פתח ופתח ארבע אמות לפניו ברוחב
כל הפתח והנשאר מן החצר אם יש
בו ארבע אמות על ארבע אמות ה
לכל שותף ושותף חולקין אותה ואם
לאו אין חולקין אותה שכל חצר
שאין בה ארבע אמות על ארבע ה
אמות אינה קרויה חצר מזו שב
שביארנו. כיצד היו שני שות
שותפין לזה שני בתים ולזה בית
אחד. זה שיש לו שני בתים מודדין
לו ארבע אמות לכל בית ובית על רוחב
הפתח אפילו היה עשר אמות. וזה
שיש לו בית אחד נותנין לו ארבע
אמות ברוחב פתחו ולפני פתחו. וזה
והנשאר מן החצר אם יש שיעור
אמות חוץ כדי שיהיה לזה ארבע
אמות ולזה ארבע אמות חוץ משל
פתחים דין חלוקה וחולקין פחות
מזה אין בה דין חלוקה. בית
שיש לו פתחים רבים מכל רוחותיו
שיש לו ארבע אמות לכל רוח ואם
אחד לו פתח אין לו אלא ארבע אמות
כנגד פתחו. אכסדרה אם
יכול להכנס בתיבה במשאו אין
לו ארבע אמות ואם לאו יש לו א
ארבע אמות שאלו אומרין שיש ל
לכל פתח ארבע אמות אלא כדי לפ
לפרק משאו שם. בית שער
ומרפסת יש להן ארבע אמות. היה
חמשה בתים פתוחין למרפסת וזה
והמרפסת לחצר אין לה אלא ארבע
אמות. ולא של תרנגולין אין לו
ארבע אמות. בית תבן ובית בקר
וחצר אינה מקרה מן שקרויין לה
לפנים אף על פי כן אין לו ארבע אמ׳
אמות. בית שאין בו ארבע אמות
על ארבע אמות אין לו ארבע אמות
בחצר. ואם יש בחצר ארבע אמ׳
אמות לזה וארבע אמות לזה על פי
פתח הבית חולקין. והזבל של חצר
מתחלק לפי הפתחים. ואם היא אכסניא
של אורח לפי בני אדם. השותפין
שרצו לחלוק דבר שאין בו דין חלוקה
שאין מפסידין את שמן חולקין.
ובכתבי הקודש אעפ״י שרצו אין חולקין
בד״א בכרך אחד אבל בשתי כריכות
אם רצו לחלוק חולקין. מקום
שאין בו דין חלוקה שרצו שותפין
לחלקו אעפ״י שקנו מידו שרצו וכל
אחד מהם יכול לחזור בו שזה קנין
דברים כמו שביארנו. ואם יש קנין
מידן שזה רצה ברוח פלונית וזה
רצה ברוח פלונית אינן יכולין לחזור.
וכן אם הלך זה בעצמו והחזיק חלקו
וזה בעצמו והחזיק בחלקו אעפ״י
שלא קנו מידו אין אחד מהן יכול
לחזור. האחין שחלקו ועשו
ביניהן גורל כיון שעלה הגורל לזה
לאחד מהן קנו כולן כחמית שנעש
שנעשית להם ששרצו זה מזה וה
לדבר שהסכימו עליו גמר כל אחד
מהם ומקנה חברו. האחין
שחלקו הרי הן כלקוחות זה מזה
ואין להם דרך זה על זה ולא חלונות
ולא אמת המים זה על זה שכיון
שחלקו לא נשאר בהן זכות בחלק
חברו. לפיכך יש לו לומ׳ לאחיו כשה
משהיתה השדה הזאת טלה לאחד
היה ומעביר בה אמת המים הזאת
ממקום למקום. אבל עתה שנעש
זה חלקי יש לו להסיר אמת המים

[illegible]

מעל׳ ... וכן סותם החלון המשקיף
על חלקו ובונה כנגד הסולם אע״פ
שהוא מבטל תשמישן והוא הדין
בשנים שקנו שדה מאחד וחלקו׳
ולא נשאר לאחד דרך בחלק חבירו
ומפסיק אמת המים מחלקו וסותם
החלונות אבל שנים שקנו שדה מ׳
משני אנשים או משני אחים אע״פ
שאחד מהם להפסיק אמת המים
ולא לשנות דבר מן התקון שהחזיק
בהן המוכרין ... חצר השותפין
שיש בה חלוקה לכל אחד מהן כופה
את חברו לבנות כותל באמצע כדי
שלא יראהו חברו בשעת שימושו
בחלקו שהיזק ראיה הוא ואין לו
חזקה בחצר אלא אפי׳ שנים רבו
רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מ׳
מחיצה בכל עת שירצה ... רוחב
מקום הכותל משל שניהן ובמה
יהיה רחב הכל מנהג המדינה הן
ואפילו נהגו לעשות מחיצה ביניהן
בקנים ובהוצין ובלבד שלא יהיה
בה חור שיסתכל בו ויראה חברו ...
כמה גובה הכותל אין פחות מ׳
מארבעה אמות וכן בגנה כופהו
להבדיל גנתו מגנת חברו במחיצה
גבוה עשרה טפחים ... אבל
בבקעה אין צריך להבדיל בקעתו
מבקעת חברו אלא במקום שנהגו
רצה להבדיל בקעתו מבקעת חברו
כונס לתוך שלו ובונה ועושה חזית
מן אמה בסיד מבחוץ כדי להודיע
שהכותל שלו לפיכך אם נפל כותל
האבנים והמקום שלו ואם עשו מד׳
מדעת שניהם בונין הכותל באמצע
ועושין חזית מכאן ומכאן לפיכך
אם נפל הכותל המקום והאבנים
של שניהם ... המוכר גנה
לחברו סתם והיתה מעורבת עם

גנות אחרות כופין את הלוקח לבנות
את חלקו ביניהן ואפילו במקום שנ׳
שנהגו שלא לגדור בגנות אבל אם
מכר בקעה סתם אין מחייבין אותו
לגדור אלא במקום שנהגו ...
מקום שנהגו לבנות כתלים המבדילין
בחצירות או בגנות מאבנים שאינן
גזית זה נותן שלשה טפחים וזה
נותן טפחיים ומחצה בכפיסים
זה נותן טפחיים וזה נותן טפחיים
בלבנים זה נותן טפח ומחצה וזה
נותן טפח ומחצה וכל השיעורין
האלו עובי הכותל עם הסיד והטיח
והגויל ומקום הכותל משל שניהם
אם נפל הכותל הרי המקום והאבנים
משל שניהם ואפילו נפל לרשות א׳
אחד מהם או שפנה אחד מהן את
האבנים לרשותו וטען שמכר לו ח׳
חברו חלקו או נתנו לו במתנה אינו
נאמן אלא הרי הן ברשותו עד ה׳
שיביא ראיה ...

פרק שלישי

כותל

חצר המבדיל בין שני שותפין שנפל
יש לכל אחד משניהם לכוף חברו ל׳
לבנות עד גובה ארבע אמות כדי
שלא יראו זה את זה אבל יתר על
ארבע אמות אין מחייבין אותו ...
רצה אחד להגביה את הכותל
יתר על ארבע אמות אם בא חבר׳
ובנה כותל אחר גבוה כנגד הכותל
שביניהן מחייבין אותו ליתן חלקו
בגובה שכנגד כותלו ... כיצד בנה
אחד כותל שביניהן והגביהו עשר
אמות ובא חברו והגביהו כותל א׳
אחר בצדו או כנגדו לעשות לו בית
והגביה הכותל האחר שש אמות
מחייבין אותו ליתן בשתי האמות

שהוסיף על הארבעה שהרי נראה מ׳
ממעשיו שהוא רוצה בהן ... וכן
אם חקק בראש כותל שביניהן מקום
והניח בו הקורות או שבנה עליו קור׳
גדולה שהקורות נשענין עליו מחייב׳
אותו ליתן חלקו בשש האמות כולן ל׳
שהוסיף חברו על הארבעה אע״פ שלא
בנה כנגד כל הכותל שהרי גלה דעתו
שהוא רוצה בכל הגובה הזה ...
אחד מן השותפין שבנה הכותל מא׳
מאליו והבדיל בינו ובין חברו עד ארבע
אמות ותבע את חברו ליתן חלקו ל׳
בהוצאה ואמ׳ נתתי חלקי הרי זה ב׳
בחזקת שנתן ונשבע היסת שנתן ו׳
ונשבע עד שיביא התובע ראיה שלא
נתן אבל אם תבעו ליתן חלקו בהוצ׳
שיור הגובה שהוסיף על ארבע אמ׳
אמות מפני שסמך לו או כנגדו ואמ׳
נתתי אינו נאמן אלא חברו נשבע
בנקיטת חפץ שלא נתן לו ונוטל מ׳
ממנו כדין כל הנשבעין ונוטלין עד
שיביא זה ראיה שנתן לו ... מי
שהיה לו חורבה בין חורבות חבירו
ועשה חברו וגדר רוח ראשונה ושנייה
ושלישית עד שנמצאת חורבה זו מ׳
מוקפת משלש רוחותיה אין מח׳
מחייבין אותו ליתן מן ההוצאה כ׳
כלום שהרי לא הועיל לו כלום והרי
חורבתו כלום פתוחה לרשות הרבים
כשהיתה ... לפיכך אם גדר לו רוח
רביעית עד שנמצאת מוקפת גדר מ׳
מגלגלין עליו את הכל ונותן חצי הה׳
ההוצאה שהוציא זה מארבע רוחו׳
עד ארבע אמות ובלבד שיהיה מ׳
מקום הכותל של שניהם אם היה
הכותל של זה שבנה ובחלקו בנה ל׳
יראה לי שאין מגלגלין עליו אלא הד׳
מועט מן שיראו הדיינין שהרי
אינו יכול להשתמש בכתלים ... וכן

[illegible]

אם הוקף עומד הזה שגדר רוח רב׳
רביעית הרי גלה דעתו ונותן חצי ה׳
ההוצאה של שלש רוחות אם היו
כתלים של שניהם וכן כיוצא בזה ׳׳
וכן שני גגים זה בצד זה והיו
גגיהן עשוין לדירה אפילו היה בשני
צדי רשות הרבים זה עושה מעקה
לחצי גגו שהוא דר בו וזה עושה
מעקה לחצי גגו שהוא דר בו וזה של
שלו כנגד זה ומעדיפה כדי שלא י׳
יראו זה את זה ואע״פ שבני רשות
הרבים רואין אותו יש לכל אחד מ׳
מהן לחברו אלו אין רואין אותו א׳
אלא בזמן שעומד על גגו ואותה
ראייה אינה תדיר ׳׳ גג הסמוך
לחצר חברו עושה לו מעקה גבוה
ארבע אמות אבל בין גג לגג ושיור
הגגין אינו זקוק לארבע אמות ש׳
שאין בני אדם דרין בגגות לפיכך
אין בגגות היזק ראייה אבל צריך
לעשות מחיצה בין שני הגגין גבוה
עשרה טפחים כדי שיתפש אותו
כגנב אם נכנס לרשותו ׳׳ שתי
חצרות זו למעלה מזו ולא יאמר
העליון הריני בונה מכנגדו ועולה
אלא בונין שניהם מלמטה ועולה
ובונה העליון לבדו מכנגדו ולמעלה
ואם היתה חצר למעלה מגגו של
חברו אין העליון זקוק לתחתון כ׳
כלל ׳׳ מי שהיה כותלו סמוך
לגנת חברו ונפל כופין אותו לבנות
ואבניו אמ׳ לו הגיעך והרי הן שלך ל׳
אין שומעין לו ואם רצה בעל
הגנה ואמ׳ לו הן אם פנה אותו קנה
ואינו יכול לחזור בו ואפילו אמ׳ היו
לך אעצותיך ואבנך ואבני אין שומע
לו ׳ אבל אם לא פנה לא קנה שלא אמ׳
אלא לדחותו ׳׳ חמשה גנות ה׳
המסתפקות מים ממעין אחד ונתקל׳

ונתקלקל המעין כולן מתקנות עם ה׳
העליונה נמצאת התחתונה מתקנת
עם כולם ומתקנת לעצמה והראשונ׳
אינה מתקנת עם השניה ולא משנ׳
ולמטה ׳׳ וכן חמש חצרות ש׳
ששופכות מים לביב אחד ונתקלקל
הביב כולן מתקנות עם התחתונה ה׳
נמצאת העליונה מתקנת עם כולן
והתחתונה אינה מתקנת עם השניה
ולא משניה ולמעלה ׳׳ בני הנהר
משקין על הסדר רצה אחד לסכר
כדי שיחזור לו המים ומשקין תחלה
ואחר כך יפתח ואחר אם רוצה לה׳
להשקות תחלה כל המתגבר זכה ׳׳
ובור הקרוב לאמה ממלאין אותו
ראשון מפני דרכי שלום

פרק רביעי

מי שהיתה לו עליה למעלה מביתו של
חברו ונפל כותל מכותלי הבית אין
בעל העליה נותן לו מעצותיו כלום
וכופה את בעל הבית לבנות משהה׳
אבל אין בעל הבית כופה לבעל העלי׳
לבנות כותלי עליה שנפל והתקרה של
בית הרי היא של בעל הבית והמעזיב׳
שעל התקרה הרי היא של בעל העל׳
העליה ׳׳ נפלו שתיהן הבית והעלי׳
הרי שניהם חולקים בעצים ובאבנים
ובעפר ואם נשתברו האבנים רואין
אלו אבנים ראויות להשתבר אם של
אבני הבית אם אבני עליה ודבר זה
ידוע מדרך הנפילה אם נפל עליון על
התחתון והרסו או נשמטה התחתון
ונפל העליון והרס ואם אין יודעין
כיצד נפל חולקין אבנים השלימות
והשבורות ׳׳ אמ׳ בעליה לבעל
הבית לבנות כדי שיבנה עליתו על
גביו והוא אינו רוצה הרי בעל העל׳

העליה בונה הבית כשהיה ודר ויושב
בתוכו עד שיתן לו יציאותיו ואחר כ׳
יצא ויבנה עליתו אם רצה ואם אין
אחד יכול לבנות בעל העליה נוטל
שליש הקרקע ובעל הבית נוטל שלש׳
שלישים רצה בעל הבית לבנות בונה
אותו כשהיה ואם בא לשנות בכתלים
אם חזק הוא הרבה כרחבו או לפתו׳
ולחזקתו כגון שהיו אבנים ובקש ל׳
להחזירם לבנים וכיוצא בהן שומע׳
לו ׳׳ בא לשנות התקרה בכבדים
וחזקים שומעין לו פחות מזה ש׳
שהיתה אין שומעין לו ׳׳ הרבה
בחלונות או שהוסיף בגובה הבית
אין שומעין לו ׳׳ מיעט בחלונות
או שמיעט בגובה הבית שומעין
לו ׳׳ וכן בעל העליה בונה אותה
אם רצה כשהיתה ואם בא לשנות
הכתלים להרחיב ולחזק אין שומעין
לו מפני שהוא מכביד על כותלי הת׳
התחתון ׳ אבל למעט מהן שומעין
לו ׳ וכן בקורות תקרת העליה אם שינה
אותן לקלים ממה שהיו שומעין לו ׳
לכבדים מהן אין שומעין לו ׳׳
הרבה בחלונות או שמיעט בגובה
העליה שומעין לו ׳ אבל אם מיעט בח׳
בחלונות או שהרבה בגובה אין שומ׳
שומעין לו ׳׳ נתחלחלו קורות הבית
וירדו לאויר הבית אם הגיעו לתוך ע׳
עשרה סותר ובונה ׳ ואם לא הגיעו ל׳
יכול בעל העליה לעכב עליו ואפילו אמ׳ לו
בעל הבית הריני אשכור לך מקום כדי
שתדור בו עד שאתקן התקרה אין
שומעין לו שהרי אומ׳ לו בעל הבית
אין רצוני שאטרח ממקום למקום
כדי שתתקן אותה את ביתך ׳׳
התנו ביניהן על דבר זה אם נשאר ב׳
בגובה הבית כדי שיכנס אדם חבילה
בינונית על ראשו ויכנס בה ׳

הרבים כו׳ ...
כו׳ ... היכ׳
... אחד ... כ
כשחברו עליה ...
שיהיה ...
כסמוך
אבל כו׳ שומעין
גג לגג כו׳ וכן
הדין כו׳
שלישים
כו׳ בית לחברו לא
... וסתר
... ולבנות
... ...
... ...
אפי׳ לבית ...
... ...
... ...
מפני ... הדין
וכן ... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
וכן ... ...
... ...
... ...
... ...

הבית והעלי׳

תחת קורות אחר שנעקרו אינו סותר
ואם אינו יכול להכנס בה עד שיכוף
את ראשו סותר ומתקן וכותה ואין
בעל העליה יכול לעכב שהרי התנו
ביניהן תחלה ‥ בית הבד שהיה
בנוי במעבי ההר וגנת אחר על גביו
ונפחתו שמי בית הבד בארבעה טפ׳
טפחים או יותר הרי בעל הגנה יורד
וזורע למטה עד שיעשה זה לבית
בדו ויתקן כפי הפחת ויתקן עליו
קרקע גנתו ויזרע כל גנתו ‥
שתי גנות זו על גב זו וירק בנתים
גבוהה מלא הארץ שביניהן כל שה
שהעליון יכול לפשוט את ידו ויטול
אותו מעיקרו הרי הוא שלו ובלבד
שלא יאונס את עצמו והשאר של
תחתון ‥ היה מגיע לנופו ואינו מ׳
מגיע לעיקרו לא יטול העליון ואם
נטל אין מוציאין אותו מידו׳ וכן כ׳
אילן העומד על המיצר אע״פ שהוא
נוטה לתוך שדה אחד מהן הרי ש׳
שניהם חולקין בפירותיו ‥
שטף נהר זתיו ושתלן בתוך שדה ח׳
של חברו ואמ׳ חלק זתיי אני נוטל אין
שומעין לו משום יישוב הארץ אלא
יעמדו במקומן. ואם עקרן נהר בג׳
בגושיהן כששתלו יחלקו הפירות בעל
השדה ובעל הזתים כל שלש שנים וכ׳
ולאחר שלש שנים הכל לבעל השדה
ואם לא נעקרו בגושיהן הכל לבעל ה׳
הקרקע מייד׳ כמו עמו בן המוכר זתיו
לעצים אם פסק עמו לקוץ כל הפירות
שיעשו הרי הן לבעל הקרקע. ואם
התנה עמו שיקוץ כל זמן שירצה
הרי כל הפירות שיוציאו לבעל העצ׳ ‥
ומכר סתם אם עשו פחות מן
מרביעית לסאה חוץ מן ההוצאה
הרי אלו של בעל הזתים ‥ עשו
רביעית לסאה חוץ מן ההוצאה הרי

הרי אלו יחלוקו ‥

פרק חמישי

חצר

השותפין כל אחד ואחד מהן כופה חבירו
לעשות לו בית שער ודלת וכן כל הח׳
הדברים שהחצר צריכה להן צריך
גדול או דברים שנהגו בני המדינה
לעשותו. אבל שאר הדברים כגון ס׳
סיוד וכיור וכיוצא בהן אינו כופהו׳
עשה אחד מהן מעצמו אם גלה ה׳
השני דעתו שנוח לו בזה אשר עשה
חברו מגלגלין עליו את הכל ונותן חלקו
בהוצאות ‥ מי שיש לו בית בחצר
אחרת בני חצר משעבדין אותו לע׳
לעשות עמהם דלת ונגר ומנעול אבל
בשאר דברים אין משעבדין אותו ‥
ואם היה שרוי עמהן באותה חצר
משעבדין אותו על הכל ‥ אחד
מן השותפין שבחצר שבקש להע׳
להעמיד בה בהמה או רחים או לגדל
בהן תרנגולין חברו מעכב עליו ‥ וכן
שאר הדברים שאין אנשי המקום ;
לעשות בחצרותיהן כמו השותפין
מעכבין זה על זה חוץ מן הכביסה
לפי שאין דרכן לבנות להתבזות על
גבי הנהר ‥ אחד מן השותפין
ואחד מבני מבוי שאינו מפולש כל בני מ׳
מבוי מעכבין זה על זה שלא להשת׳
להשתמש במבוי אלא בדברים שדרך
בני אדם להשתמש במבואות ‥
אחד מן השותפין שהעמיד בהמה
או רחים וכיוצא בהן בחצר ולא מ׳
מיחה בו שותפו הרי זה מעכב עליו
כל זמן שירצה. ואם העמיד בפני
בהמה זו וכיוצא בה מחיצה גבוהה
עשרה החזיק שהשותפין מקפידין
על המחיצה והואיל והניחו מחו ‥
בד״א בחצר השותפין אבל בחצר חברו

אפילו העמיד בהמה ועשו לה מחיצ׳
לא החזיק שהדבר ידוע שאין זו אלא
דרך שאלה ‥ וכן הדין לכל מעמיד
בהמות תנור וכירים ומגדל תרנגולין
וכיוצא בהן שאם תימא החזיק אין
לך אדם שמשאיל מקום לחבירו ‥
אחד מן השותפין שבקש לפ׳
לפתוח לו חלון בתוך ביתו לחצר חברו
מעכב עליו מפני שמסתכל בו ומונע
ואם פתח יסתום ‥ וכן לא יפתחו ה׳
השותפין בחצרות פתח כנגד פתח
בית חלון כנגד חלון. אבל פותח אדם
לרשות הרבים פתח כנגד פתח חלון
כנגד חלון מפני שהוא אומ׳ לו הרי
כאחד מבני רשות הרבים שרואין
אותך. ומעכבין לא יפתח אדם חנות
כנגד פתח חצר חברו שזה היזק ק׳
קבוע תמיד שהרי בני רשות הרבים
עוברים ושבים וזה יושב בחנותו כל
היום ומביט בפתח חברו ‥
אחד מן השותפין בחצר שלקח
בית בחצר אחרת אינו יכול לפתוח
פתחו לחצר השותפין שלו אפילו בנה
עלייה על גב ביתו לא יעשה לה פתח
לתוך החצר לפי שמרבה עליהם את
הדרך נעשה כמי שהיה לזה שכן ו׳
אחד ונעשו לו שכנים הרבה. אבל
פותח הוא העלייה בתוך ביתו. ואם
רצה לחלק חדרו חולק לשנים ומכון
אותה וכן אחד מן השותפין שה׳
שהשכיר את ביתו לאנשי בית אחרת
יש לחביריו לעכב עליו מפני שמרבה
עליו את הדרך ‥ וכן השוכר בית
לבעל הבית אחד והכניס עמו קרובו
ומיודעו לשכון עמו כאחד בבית
זה הרי זה המשכיר מעכב עליו ‥
היתה פתח של אחד מן השותפין
קטן אינו יכול להרחיבו שהרי שות׳
שותפו אומ׳ לו בפתח קטן אינו יכ׳

יכול להסתר ממנו בשעת תשמישו שלו
ואינו יכול להסתר בפתח גדול · וכן אם
הפתח הגדול לא יעשנו שנים שהרי
אומ׳ בפתח אחד אני יכול להסתר · ב׳
בשנים איני יכול ·· אבל מי שיש לו
פתח קטן לרשות הרבים ורצה להר׳
להרחיבו אם היה רחב והיה רוצה ל׳
לעשותו שנים אין חבירו שכנגדו
מעכב עליו · שאין צריך לומר בני
רשות הרבים שאינן יכולין לעכב
עליו ·· בני מבוי כופין זה את זה
לעשות להן לחי או קורה למבוי · ומי
שיש לו פתח למבוי אין בני מבוי כו׳
כופין אותו לעשות דלת למבוי שי׳
שיכול לומ׳ לו רצוני שאכנס בחבילותי
עד פתחי ·· ומבוי המפולש לרשות
הרבים ובקשו בני מבוי לעשות מהם
דלתות בני רשות הרבים מעכבין עליה׳
שפעמים דוחקין הרבים ונכנסים
שם ·· וכן אחד מבני מבוי ש׳
שבקש לסתום פתחו ולהחזירו לח׳
למבוי אחד ובני מבוי אחר מעכבין
עליו שאינו יכול להן אם והתמעט מ׳
מחלקו ומן המס הקצוב על בני המ׳
המבוי · לפיכך מקום שאין מס קצוב
על בני המבוי · הרי זה סותם פתחו ל׳
בכל עת שירצה ·· מי שיבקש
לפתוח לו פתח במבוי המפולש בנ׳
מבוי מעכבין עליו מפני שי[illegible]
עליהן את הדרך · ואם היה מבוי שא׳
מפולש פותח כל פתח שירצה לפתוח׳
היה לו פתח סתום במבוי שאינו
מפולש הרי זה פותחו בכל עת שירצ׳
שירצה · ואם פרץ פצימיו בני מבוי
מעכבין עליו ·· חמשה חצרות
פתוחות למבוי שאינו מפולש כולן
משתמשות עם החיצונה · והחיצונה
משתמשת לעצמה ·· וכן השניה מ׳
משתמשת לעצמה ומשתמשת

עם החיצונה · ואינה משתמשת עם
השאר · נמצאת הפנימית משתמש׳
עם כולן ומשתמשת לעצמה · לפיכך
אם רצה בעל השניה לעשות אצטבא
כנגד פתחו וסתמו אין החיצונה
יכולה לעכב עליו · אבל הפנימית מ׳
מעכבת עליו מפני שמרבין עליו ה׳
באורך הדרך שהרי מקיפין האצטב׳
וכן בעל השניה שפתח לחצר ופתח
שני בינו ובין החיצונה אין החיצו׳
מעכבת עליו · שאין לה להשתמש
אלא מפתחה ולחוץ · אבל אם פתח
פתח השני בינו ובין השלישית ה׳
הפנימית מעכבת עליו שאין לו ל׳
להשתמש במבוי אלא מפתח חצרו
ולחוץ ·· וכן הדין בגגות ··

פרק ששי

כופין
בני העיר זה את זה לעשות חומה
דלתים ובריח לעיר ולבנות להם בית
הכנסת ולקנות להם ספר תורה נבי׳
נביאים וכתובים כדי שיקראו בהן
כל מי שירצה לקרות מן הצבור ··
מי שלוקח עיר בארץ ישר׳ כופין
אותו בד׳ ליקח לו דרך מארבע רוחות
משום יישוב ארץ ישר׳ · וכופין בנ׳
בקעה זה את זה לעשות חריץ או
חריץ ·· מי שיש לו חצר בעיר
אחרת בני העיר משעבדין אותו
לחפור עמהן בורות שיחין ומערו׳
ואמות המים · אבל בשאר הדברים ל׳
אין משעבדין אותו · ואם יהיה שם
עמהן באותה העיר משעבדין אותו
על הכל · כשהן גובין מאנשי העיר
לעשות החומה גובין לפי קריבת
הבתים מן החומה · כל הסמוך לה׳
לחומה נותן יותר · וכל הדר בעיר ש׳
שנים עשר חדש או שקנה בה נ׳

בית דירה נותן עם בני העיר בכל
הדברים שצריכין לתקון החומה
והדלתות ושכר הפרשים השומרי׳
את השמירה וכל כיוצא באלה הד׳
הדברים ששומרין את העיר ··
כל הצריכין לשמירת העיר לוקחין
מכל אנשי העיר ואפילו מן היתומי׳
חוץ מתלמידי חכמים שאין תלמידי
חכמים צריכין שמירה שהתורה
משמרתן · אבל לתקון הדרכים
והרחובות אפילו מן החכמים · ואם
כל העם יוצאין ומתקנין בעצמן לא
יצאו תלמידי חכמים עמהן שאין
דרך תלמידי חכמים להזדלזל בפני
עם הארץ ·· היו חופרין בור
להביא בו מים למדינה גובין אפילו מ׳
היתומין שזו זכות להם שישקו ב׳
שדותיהן וכרמים · לפיכך אם אירע
להם דבר ולא באו מים הואיל ולא ב׳
נתנו יתומין מחזירין להן כל מה ש׳
שנלקח מהן וכן כל כיוצא בזה ··
כופין בני מבוי זה את זה שלא להו׳
להושיב ביניהן לא חייט ולא בורסקי
ולא אחד מבעלי אומנות ·· היה
שם במבוי אחד מבני המבוי אומן
ולא מיחו בו · או שהיתה מרחץ או
חנויות אורחים · ובא חבירו ועשה כ׳
שם מרחץ אחר כנגדו אינו יכול לח׳
למונעו ולומר לו אתה פוסק את חיי
ואפילו היה מבני מבוי אחר אינו
יכול למונעו שהרי יש ביניהן או
ואתה אומנות ·· אבל גר מ׳
ממדינה אחרת שבא לעשות חנות
בצד חנותו של זה או מרחץ בצד
מרחץ של זה יש להם למונעו ואם
היה עושה עמהן מנת המלך אי׳
אינו יכול למונעו ·· רוכלין ה׳
המחזירין בעיירות אין בני העי׳
העיירות יכולין לעכבן שתקנת

[illegible]

עדיין היין שיהו מחזירין כדי שיהו
הבשמים מצויין לבנות ישר' אבל ל'
אינו קובעין מקום ויושבין בו אלא
מדעת בני העיר ואם תלמיד חכם ק'
קובע בכל מקום שירצה ·· הסחרים
שמביאין סחורתם למכור בתוך הע'
העיירות בני העיר מעכבין עליהן ל'
ואם מכרו ביום השוק מבר אינן מו'
מונעין אותם והוא שימכרו בשוק
אבל לא יחזרו על הפתחים ואפילו ב'
ביום השוק ואם יש להם מלוה בעיר
מוכרין כדי פרנסתן אפילו בלא יום
השוק עד שיפרעו את חובן וילכו
להם ·· אחד מבני מבוי שרצה
מפולש שבקש לעשות לו רחיים ל'
אומן או גרדי או מלמד תנוקות
של גוים בני מבוי מעכבין עליו מפ'
מפני שמרבה עליהן הנכנסין והי'
והיוצאין ·· וכן מי שיש לו בית
בחצר השותפין לא ישכירנו לא לרו'
לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לס'
לסופרי יהודי' שכותב השטרות ולא ל'
למלמד תינוקות ·· חנות שבחצר
יכולין שכנים למחות לו ולומ' לו אין
אנו יכולין לישן מקול הנכנסין והיו'
והיוצאין אלא עושה מלאכתו בחנותו
ומוכר בשוק · אבל אינן יכולין למחות
בידו ולומ' לו אין אנו יכולין לישן מקול
הפטיש או מקול הרחים שהרי החז'
החזיק בו לעשות כן ·· וכן יש לו למ'
למלמד תנוקות ישר' בתוך ביתו ואין
השותפין יכולין למחות בידו ולומ' לו
אין אנו יכולין לישן מקול התינוקות
של בית רבן ·· מי שיש לו בור
לפנים מביתו של חברו נכנס ויוצא
בשעת שדרך בני אדם נכנסין ויוצא'
ומונע מלהכנס בתוכו ומשקה ומכני'
מבורו זה לא ממלא ומשקה מבחוץ ··
שניהם עושין פותחת על בעל הב'
הבור כדי לשמור את מימיו ובעל הח'
החצר משום חשד אשתו שלא תכנס
לשם ולא מדעתו ·· מי שיש לו ג'
גנה לפנים מגנתו של חברו נכנס בשע'
שדרך בני אדם נכנסין ויוצאין בשעה
שדרך בני אדם יוצאין ואינו מכניסין ל'
לתוכה תגרין ולא יכנס לתוכה לשדה
אחרת והחיצון זורע את הדרך ··
החזירו את הדרך מן הצד מדעת ש'
שניהם הרי זה נכנס בשעת שהוא ר'
רוצה ומכניס לתוכה תגרין ולא יכנס
מתוכה לשדה אחרת · וכל אחד מהם
יש לעכב על חברו מלזרוע הדרך שנת'
שנתנו לו הצד ··

פרק שביעי

מי
שהיה לו חלון בכותלו ובנה חברו ועשה
חצר מעברו אינו יכול לומ' לבעל החלון ל'
סתום חלון זה כדי שלא תביט בי שה
שהרי החזיק בהיזק זה · ואם בא חב'
חברו לבנות כותל כנגד החלון כדי שיסי'
שיסיר היזק ראייתו צריך להרחיק
את הכותל מכנגד החלון עשר אמות
כדי שלא יאפיל עליו ·· היתה החלון
למטה בכותל כופה את חברו לבנות ל'
כנגדה ברחוק ארבע אמות כדי שלא
יביט מן החלון ·· היתה החלון למעלה
בכותל ובנה חברו כותל כנגד החלון מ'
מלמטה אם היה מראש הכותל שבנ'
עד החלון גובה ארבע אמות או יתר
אינו יכול למונעו אעפ"י שלא הרחיק
מכותל החלון כלום שהרי לא האפיל
ואינו מזיק בראיה אבל אם נשאר
מראש הכותל שבנה עד החלון פחו'
מארבע אמות כופהו למעט את הכ'
הכותל כדי שלא יעמוד על ראש הכותל
ויסתכל מן החלון · או יגביה הכותל
על החלון ארבע אמות כדי שלא יא'
יאפיל ויציץ ויראה ·· בנה כותל אחר
בצד החלון צריך להרחיק מן החלון ט'
טפח · ומגביה הכותל ארבע אמות על
החלון · או כונס ראש הכותל כדי שלא
ישב עליו ולא יציץ ויראה ·· בנה
שני כתלים משני צדי החלון צריך
להיות ביניהן רחב ארבע אמות וה'
והחלון באמצע הארבע ולא יסכך
על גביהן אלא אם כן הרחיק הסכך
מן הכותל שיש בו ארבע אמות כדי
שלא יאפיל עליו · לפיכך מי שבא לפ'
לפתוח חלון לחצר חברו בין חלון גדול
בין חלון גדולה בין חלון קטנה בין ל'
למעלה בין למטה בעל החצר מעכב
עליו שהרי אומ' לו תזיק לי בראייתך
ואעפ"י שהוא גבוה תעלה בסולם ותציץ ·
הרי שפתח חלון לחצר חברו ומ'
ומחל לו בעל החצר או שנגלה דעתו ל'
שהמחו כגון ששכרו וסייעו או ל'
או שידע היזקו ולא ערער הרי זה ל'
החזיק בחלון ואינו יכול לחזור בו ה'
לחזור ולערער עליו ולסתום · וכיצד
דינה של חלון זו שהניחה לפותחה
אם ראשו של אדם יכול ליכנס ממנ'
או שהיתה למטה מארבע אמות
אעפ"י שאין ראשו נכנסת ממנה ל'
אין בעל החצר יכול לבנות כנגדה או
בצדדיה אלא אם כן הרחיק ארבע
אמות כמו שבארנו ·· היתה
חלון קטנה שאין ראשו של אדם
נכנסת ממנה והיתה למעלה מארבע
אמות בעל החצר יכול לבנות כנגדה
ובצדדיה שהרי טוען ואומר לו לא
הנחתיך לפתוח אלא מפני שהיא קט'
קטנה וגבוהה · אבל שתחזיק עליו ל'
עד שארחיק כבנין לא הנחתי ·· במה
כשפתחה לתשמיש או כדי שיכנס
בה הרוח · אבל אם פתחה לאורה אפי'
היתה קטנה ביותר הואיל ולא ערער

או יחתר

חזק' הכותל

חלון צורי

חלון המצרי

[illegible]

תוספות

החזיק ואין בעל החצר יכול לבנות כנ׳
כנגדה או מצדדיה עד שירחיק ארבע
אמות כדי שלא יאפיל עליו שהרי לא
החזיק על האורה׳׳ וכן מי שהיתה
לו חלון מוחזקת ובא חבירו ובנה כנגד
או מצדדיה בלא הרחקה או סתמה
ושתק בעל החלון אינו יכול לחזור בו
ולערער ולפתוח החלון או להרחיק
הבנין שכיון ששתק מחל שאין אד׳
אדם רואה שסותמין אורו בפניו ׳
ושותק אלא אם כן מחל׳׳ מי שהיו
לו חלונות למטה בכותלו ובא חבירו
לבנות בפניהם ואמ׳ לו אני אפתח לך
חלונות אחרות בבית זה למעלה מן׳
למעלה מאלה הרי זה מעכב עליו ואומ׳
לו בעת שתפתח את החלונות תרעיד
את הכותל ותקלקל אותה. ואפילו א׳
אמ׳ לו אני אסתור את הכותל ואבנה
לך חדש ואעשה בה חלונות למעלה
ואשכור לך בית שתדור בו עד ש׳
שיבנה יכול לעכב עליו ואו׳ אין רצוני
שאטרח ממקום למקום. לפיכך אם
לא היה שם טורח כלום ואינו צריך
לפנות ואינו יכול לעכב עליו וכופין א׳
אותו שיהיה חבירו סותם זה חלון ש׳
שלמטה ועושה לו חלון מלמעלה
וזו מדת סדום. וכן כל דבר שזה נהנה
נהנה בו ואין חבירו חסר ומפסיד
כלום כופין עליו. אם בעל החלון שר׳
שרצה לשנות מקום חלונו בין למע׳
בין למטה ואפילו היתה גדולה ואומר
אפתח אחרת קטנה ואסתום זו ב׳
בעל החצר מעכב עליו. וכן אינו יכול
להרחיב בחלון כל שהוא׳׳ שני
אחין שחלקו חצר מדעתם ושמו הנכסים
והעצים זה כנגד זה ולא השגיחו
על שוויות האויר והגיע לאחד מהן ב׳
בחלקו תרביץ החצר ולשני האוכס׳
האוכסדרה אם רצה בעל החצר לבנ׳
כותל בסוף חלקו בפני האכסדרה ׳
ואע״פ שמאפיל הרי זה לא שמו ה׳
האויר׳׳

פרק שמיני

המבקש
להוציא זיז מכותלו על אויר חצר
חבירו כל שהו בעל החצר מעכב ע׳
עליו שהרי מזיקו בראיה בעת ש׳
שתולה בו ומשתמש בו. הוציא ׳
את הזיז ולא מחה בו לאותר בעל ה׳
החצר הרי החזיק בעל הזיז׳׳ היה
הזיז טפח והחזיק באויר החצר
כנגדו אם רצה בעל החצר לבנות ת׳
תחת הזיז ולבטל תשמישו בעל ה׳
הזיז מעכב עליו. ואם אין בזיז ט׳
טפח לא החזיק באויר החצר וכל
עת שירצה בעל החצר לבנות תח׳
תחתיו ולבטל תשמישו של זה אין
בעל הזיז יכול לעכב עליו׳׳ היה
הזיז שהוציא רחבו טפח ומשוך
באויר חבירו ארבעה טפחים ולא ׳
מיחה בו החזיק בארבע על ארבע
ואם רצה להרחיב את הזיז עד ש׳
שיעשה ארבעה טפחים על ארבע
טפחים הרי זה מרחיב ואין בעל
החצר יכול לבנות באויר חצרו תחת
הזיז כלום אלא אם כן הניח לו תחתיו
גובה אויר ארבעה טפחים כדי ש׳
שישתמש בזיז׳׳ המעמיד סולם
קטן שאין לו ארבעה חווקין בצד
כותלו בתוך חצר חבירו או בתוך ש׳
שדהו לא החזיק בנזק זה וכל זמן
שירצה בעל החצר בונה בצד סולם
ומבטל תשמישו. ואם היה הסולם
גדול שיש בו ארבעה חווקין או י׳
יותר החזיק ואם בא לבנות ולבטל
בעל הסולם מעכב עליו עד שירחיק
כשיעור שהרי מחל לו להעמיד סלם
גדול. לפיכך כשיבא בעל הגג להעמיד
סלם גדול בעל החצר יכול למחות כדי
שלא יחזיק עליו. אבל אם החזיק ק׳
קטן אינו יכול למונעו שהרי אומר
לו אין בזה עליך הפסד כל זמן שתרצ׳
תבטלו׳׳ הרוצה להוציא צנור על
חצר חבירו כדי שיקלח שם המים ׳
או שעשה מזחלה על כותלו שהרי
המים נמשכין ויוצאין ויורדין על
חצר חבירו בעל החצר מעכב עליו
ואם לא מיחה בו החזיק. וזה כצנור
רצה לאחרכך בעל הגג לשפוך מי׳
מימיו לחצר חבירו כך החזיק בעל
החצר שיהיו מימי גגו של חבירו ׳
באין אצלו לרשותו׳׳ רצה בעל
הגג לעקור הצנור מצד זה ולהחזירו
לצד אחר או שהיה ארוך ורצה לק׳
לקצרו אין בעל החצר יכול לעכב ׳
עליו שלא החזיק אלא במימי הגג.
והרי הן באין לו מכל מקום. וכן אם
רצה בעל החצר לבנות תחת הצנור
אין בעל הגג יכול לעכב עליו שאין
הצנור עשוי להשתמש כאין כדי
שיחזיק באויר חצר שאינו עשוי
אלא לקלוח מים׳׳ מי שהחזיר
מי גגו על חצר חבירו ולא מיחה בו ׳
והחזיק בדבר זה אם היו המים מ׳
מנטפין ורצה לקבצם למקום אחר
ולעשות צנור עושה׳׳ וכן אם ׳
היו צנור ממקום אחר וחלקו על ר׳
רחב הכותל והחזירו מנטפין עושה
ואפילו לבנות על גגו כמין עליה ׳
עד שירדו המים במהרה לחצר
חבירו בונה שהרי הוחזקו מימיו ׳
של זה לירד לחצר זה׳׳ כותל
שבין ראובן לשמעון אם היו בה ׳
שותפין שניהן ומשתמשין בו ׳ ׳
זה חופר מצד זה ומכנים קורותיו
כל שהוא וזה חופר מצד זה ומכנס

האכסדרה כו׳ וכן פי׳
ר׳ משפט׳ ר׳ דהיינו ג׳
אכסדר ולא כפי׳ הע׳
הערוך שפי׳ מערה ור׳
ורש״י
[illegible]

קורותיו ·· היה הכותל של ראובן
וכה אין שמעון יכול להשתמש ··
חפר שמעון בכותל זה והכניס בו ק'
קורה אחת ושתק ראובן ולא מיחה
בו החזיק במקום הקורה אפילו ה'
היתה קטנה ורצה שמעון להחליף
בקורה גדולה ועבה מחליף ··
היתה הקורה סוכת עראי כל שלו'
שלשים יום אין החזיק שהרי אינ'
אומ' לו אני מחלתיו ולא הנחתיך ה'
אלא מפני שהיא עראי לאחר שלו'
שלשים יום החזיק שאין זה עראי
ואם סוכת החג היא כל שבעת ימי
החג אין החזיק לאחר שבעה החזיק
ואם חבר ראש הקורה בכותל בטיט
מיד החזיק והוא שיהיה ראיה ב'
שראובן סייע עמו או ראהו ולא ה'
מיחה ·· מי שהחזיק בכותל
זה בקורה אחת אינו יכול להביא ב'
בה קורה שניה שהרי לא מחל אלא
אחת בלבד ·· נר"ה משהודה שאין
הכותל שלו אלא חבירו מחל לו על הכנ'
הכנסת קורה זו אבל אם טען שמ'
שכותל זה שותף אני בה הואיל ומ'
ומשתמש בכלו אחר שישבע שבו'
שבועת הסת שהוא שותף בכל ה'
כותל ·· היו קורותיו של ראובן סמ'
הכותל ומצא שמעון מקומות חפו'
חפורין להכניס בהן ראשי הקורות
אין החזיק שמעון להחזיר בה הקורו'
וראובן יכול לטעון שנתתי שהרי אין
לו בו תשמיש ויכול ראובן לטעון ה'
שאני חפרתי מקומות אלו מעכש'
כדי שיהיו מוכנין עד שתקנה מה'
מחובי או שתבקש ממני וממחול לך
להכניס הקורות בלא חפירות בכ'
בכותל כדי שלא יתמוטט כתלי ב'
בעת
חפירה ··

פרק תשיעי

א

פק דבב

לא יחפור אדם בור ולא שיח ולא מערה
ולא יבנה אמת המים ולא יעשה ב'
בריכות המים לשרות הבגדים לכבוס
בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הל'
הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים
ויסיד בסיד לכותל בור זה או מקוה
מים זה או כותל האמה מצד חבירו
כדי שלא יבליעו המים ויזיקו כותל
חבירו ·· מרחיקין את הגפת ה'
ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד
ואת הסלעים מכותלו של חבירו שלש'
שלשה טפחים או סד בסיד ··
מרחיקין את הזרעים ואת המחר'
המחרישה ואת הגומא שמרקבין
בה מימי רגלים מן הכותל שלשה ט'
טפחים ·· מרחיקין הרחים מן
הכותל שלשה טפחים מן הרחים
התחתונה שהן ארבעה מן העליונה
כדי שלא יעדר אותו או כדי שלא יבה'
יבהלו בקול הרחים ·· ומרחיקין את
התנור מן הכותל שלשה טפחים מ'
מקרקעיתו שהן ארבעה משפתו
כדי שלא יחם הכותל ·· אבן שה'
שהכובס מכה הבגדים עד שיתלבנו
צריך להרחיק אותה ארבע אמות ה'
מכותלו של חבירו שבעת שכובס על
עליה נתזין המים ומזיקין את הכותל
לא ישתין אדם מים בצד כותלו
של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו
שלשה טפחים ·· בד"א בכותל לבנים ה'
אבל בכותל אבנים ירחיק טפח ואם ה'
היו האבנים צחיח סלע ישתין בצדו
בלא הרחקה ·· מרחיקין את הסולם
מן השובך ארבע אמות כדי שלא ה'
תקפוץ הנמייה בעת שמניח הסולם
ותעלה לשובך ותאכל הגוזלות ··

ומרחיק הכותל מן המזחילה של חבירו
ארבע אמות כדי שיהיה מקום לב'
לבעל המזחילה לזקוף סולם ולתקן ה'
מזחילה שלו הואיל והחזיק בה ··
ראובן שהיה כותלו סמוך לכותל ש'
שמעון כמין גאם ובא ראובן לעשות
כותל שני כנגד כותל שמעון עד שיע'
שיעשה השלש כתלים כמין בית הרי
שמעון מעכב עליו עד שירחיק מכנ'
מכנגדו ארבע אמות כדי שיהיה ה'
המקום בין שני כתלים רחב כדי שידוש'
ברבים ותתחזק הארץ ·· בד"א ה'
בכותל גנה או בכותל חצר בעיר חדש'
אבל בעיר ישנה כבר נתחזקה ובונה
כנגדו בלא הרחקה ·· וכן אם לא ה'
היה במורך כותל שמעון שבונה בלא
הרחקה כנגדו אע"פ שמונע הרגל
מלהלך שם שהוא פחות מארבע ה'
אמות אינו צריך חזוק הארץ ··
מי שבא לחפור בור בסוף שדהו מו'
מותר לסמוך למיצר חבירו אם ש'
שדה חבירו אינו עשוי לבורות סמוך
ואינו יכול למחות בידו ואם עלה
חבירו לחפור בור בצדו צריך להרחיק
מכותל הבור שלשה טפחים עד שיהי'
בחלל שני הבורות עובי ששה טפ'
טפחים ואם היה שדה חבירו עשוי'
לגדרות אינו סומך עד שירחיק מן
המיצר שלשה טפחים ויחפור ומש'
וכשיבוא חבירו לחפור ירחיק גם הוא
שלשה טפחים בתוך שדהו ויחפור
הבית והעליה של שנים אין יעש'
בעל הבית תנור בתוך ביתו אלא אם
כן יש לו על גביו גובה ארבע אמות
וכן לא יעמיד בעל העליה תנור עד
שיהיה תחתיו שלשה טפחים ובכיר'
טפח וכירה של נחתומין שלשה
טפחים ואע"פ שהרחיק השיעור
ואם יצאה האש והזיקה משלם

[illegible]

[illegible]

זה שהדליק כמו שנתבאר במקומו ״
מי שהיתה לו חנות תחת אוצר חבירו לא יעשה בה לא נחתום ולא צבע ולא רפת בקר ׳ ולא יכניס בה לא אספסתא וכיוצא בהן מדברים שמעלה הבל חם הרבה מפני שהחום מפסיד פירות שבאוצר לפיכך אם היה אוצר יין בארץ ישראל שאין החום מפסידו הרי זה עושה בחנותו כל מלאכת אש ׳ אבל לא יעשה רפת בקר מפני שמפסיד ריח היין ׃ ואם החזיק החנות בתחלה לרפת או לנחתום וכיוצא בו ׳ ואחר כך רצה בעל העליה לעשות עלייתו אוצר אינו יכול למחות בידו ״ כבר בעל הבית ורבה עלייתו או שרבה בה חלונות כדי לעשות בה אוצר וקדם זה ועשה תנור קודם שיכנוס פירות לאוצר או שהתחיל אוצר שמשמרין בו תמרים וכיוצא בהן וקדם זה ועשה תנור שיעכר החטים או שעשה לו בעל החנות מחיצה על גבה להבדיל בין החנות ובין האוצר בכל אלו בעל האוצר מעכב עליו ׳ ואם עבר ועשה תנור וכיוצא בו אין בעל האוצר יכול להסיר התנור בכל אלו ״ ״

פרק עשירי

מרחיק

את האילן מן העיר חמשה ועשרים אמה ׳ ובחרוב ובשקמה עשרים [וחמשה] אמה מפני נוי העיר ׳ וכל אילן הנטוע קרוב לעיר בפחות מזה קוצצין אותו ׳ ואם האילן קדם נותנין לו בני העיר דמיו ״ ואם היה הדבר ספק ולא נודע איזה מהם קדם אין לו לבעל האילן דמים אלא נוטל עציו והולך ״ מרחיקין גורן קבוע מן העיר עשרים אמה כדי שלא יזיק הרוח את התבן בעת שזורה ויזיק לבני העיר ״ וכן לא יעשה אדם גורן קבוע לתוך שלו אלא אם כן היה לו עשרים אמה לכל רוח כדי שלא יזיק התבן למטיעות חבירו או לנירו ״ מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר עשרים אמה ׳ ואין עושין בורסקי אלא למזרח העיר מפני שרוח מזרחית חמה וממעטת היזק ריח עיבוד העורות ״
מי שבא לעשות משרה של פשתן בצד ירק של חבירו שהרי מי המשרה נבלעין בארץ והולכין ומפסידין את הירק או שנטע כרישין קרוב מן הבצלים של חבירו שהן מפיגין טעמן ׳ או שנטע חרדל בצד כוורת של דבורים שהרי הדבורים אוכלין את העלים ומפסידין את הדבש ״ בכל אלו וכיוצא בהן אינו צריך להרחיק בכדי שלא יזיק ועל הניזק להרחיק את עצמו אם ירצה עד שלא יגיע לו הנזק שזה בתוך שלו הוא עושה והנזק בא לחבירו מאליו ״
ט״ן שאינו מרחיק כשהיה הנזק בא מאליו אחר שיפסקו מעשיו של מזיק ׳ אבל אם היו מעשיו של זה שעושה ברשותו מזיקין את חבירו כשעת עשייתו הרי זה כמי שמזיק בידו ״ הא למה זה דומה לעומד ברשותו ויורה חצים לחצר חבירו ואומר ברשותי אני עושה שמונעין אותו ״ וכן כל ההרחקות האמורות בענין זה ׳ ואם לא הרחיקו הרי זה כמי שהזיק בחצו ׳ לפיכך צריך שירחיק מן השרה זו מן הירק וכרישין מן הבצלים ׳ וחרדל מן הדבורים שלשה טפחים או יותר מעט כדי שלא יהיו הידים בידים ״ וכל להרחיק עד שלא יבא הנזק מאליו אינו צריך ״ בעל העלייה שהיה שופך מים והם יורדין על חדר למטה בבית אם היתה שם מעזיבה שהמים נקלטין בה בעת שפיכה ואחר שיפסוק העליון לשפוך יתבלעו המים וירדו ויפסלו ויטפטפו על התחתון צריך התחתון לתקן ולהרחיק עצמו מן הנזק ׳ ואם אין שם מעזיבה אלא כשישפוך ירדו המים מיד הרי זה מזיק בחצו והעליון מתקן או ימנע מלשפוך ׳ וכן כל כיוצא בזה ״
מי שהיה אילן בתוך שדהו קרוב לבור חבירו אין בעל הבור יכול לעכב עליו ולומר לו הרי שורשי האילן נכנסין לבור שלי ומפסידין אותו ׃ שזה נזק הבא מאליו לאחר זמן הוא ובעת שנטעו אינו מזיק ובשם שזה חופר בתוך שלו כך זה נוטע בתוך שלו ״ ״ וכן ראובן שחפר בור ומצא שרשי אילן של שמעון בתוך שדהו קוצץ ועושה ועפר ועצים שלו ואם היה קרוב לאילן של שמעון בתוך שש עשרה אמה שרשין של שמעון קוצצן ונותנן לו ׳ ואם אינו צריך לחפור ומצא השרשין של שמעון בתוך שדהו הרי זה מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה ׳
וכל שורש שימצאנו בתוך שלשה טפחים קוצצו ואינו חושש שמא יבש האילן של שדה חבירו ׳ שלו הוא חותר ״ מי שהיתה לו שדה של חבירו נטועה גפנים או שורת אילנות ובא הוא לנטוע בתוך שדהו גפנים בצד גפנים או אילנות בצד אילנות צריך להרחיק ארבע

[illegible]

[illegible]

אמות. בד"א בארץ ישר׳ אבל בחוצה
לארץ תרחיק בין גפנים לגפנים ארבע
אמות ובין גפנים לשאר אילנות או בֿ
בין אילנות לאילנות ארבע אמות בכל
מקום. היה גדר בנתים זה סומך
לגדר וזה סומך לגדר בכל מקום.
מי שהיה אילן נוטה לתוך שדה
של חבירו קוצץ מלא המרדע על גבי
המחרישה ובחרוב ובשקמה קוצץ
כל הנוטה עד שיהיה שקול כנגד ה
המער. וכן אם היה נוטה על בית
השלחים של חבירו או על בית האילן
קוצץ את כל הנוטה עד שיהיה שקול
כנגד המער.

פרק אחד עשר

מי שעשה גורן בתוך שלו או קבע
בית הכסא או מלאכה שיש בה אבק
ועפר וכיוצא בהן צריך להרחיק כדי
שלא יגיע העשן או ריח בית הכסא
או האבק והעפר לחבירו עד שלא יֿ
יזיקנו. ואפילו היתה היא הרוח שמס
שמסייעתו אותו בעת שעושה מל
מלאכתו ומולכת את העפר או נעורת
פשתן והמוץ ומגיעתו לחבירו הרי
זה חייב להרחיק כדי שלא יזיקו ואפי׳
על ידי רוח מצויה שכל אלו כמי שמחץ
בחציו הן. אע"פ שהוא חייב להרחיק
כל כך אם הוליכה הרוח מצויה המוץ
או העפר והזיקה להן הרי זה פטור
מלשלם שהרוח היא שסייעתו
ואין היזק בזו מכח המזיק עצמו.
הכותש את הריפות וכיוצא בֿ
בהן בתוך שלו ובעת שהוא כותש מנדנד
כותל חבירו עד שינדנד בסף הבית על
פי החבית הרי זה מזיק בחציו וחייב
להרחיק כדי שלא ינדנד או יבטל
מלאכתו שמזקת בעת הנדנד חייב
לשלם שהרי מכחו בא היזק. כל
ההרחקות האמורות בפרקים שלמע׳
מעלה אם לא הרחיק וראה חבירו ושׁ
ושתק הרי זה מחל ואינו יכול לחזור
ולהעמידו ולהרחיקו והוא שיראה מ׳
מעשה שמחל כגון שסייע אותו ואמ׳
או שאו׳ לעשות או שראהו שעשה
כנגדו בלא הרחקה ושתק ולא הקפיד
על זה שכל המחזיק בנזק זכה בו כמו
שביארנו. בד"א כשהחזיק בשאר
נזקין חוץ מארבעה נזקין אלו הֿ
האמורות בפרק זה שהן העשן וריח
בית הכסא והאבק וכיוצא בו ונדנוד
הקרקע שכל אחד מאלו אין לו חזקה
ואפילו שתק הניזק כמה שנים הרי זה
חוזר וכופהו להרחיק. וכן הדין באיזה
מקום שצריך מחיצה כופהו לעשות
מחיצה בכל עת שירצה כמו שבארנו.
ולמה שנו נזיקין אלו משאר נזיק׳
לפי שאין דעתו של אדם סובלת נזק מ׳
מאלו ונחזקתו שאינו מחל שהזיקו
היזק קבוע הוא. ואם קנו מידו שמחל
בנזקין אלו אינו יכול לחזור בו.
מי שהחזיק לעשות במלאכת הס׳ או
נבלות וכיוצא בהן במקומו ויבואו הֿ
העורבים וכיוצא בהן בקול הדם ויאכלו
והיו הן מצירין לחבירו בקולן ועפעפו
או כרם שבגללן שהן יושבין על הֿ
האילנות ומלכלכין פירותיהן אם היה
חבירו מקפיד או חולה שנפשו קצה בזה בֿ
ומזיקו או שהפירות שלו נפסדין כֿ
פרט חייב לבטל אותה המלאכה או לֿ
ירחיק עד שלא יבוא לו היזק מהם
שהיזק זה דומה לריח בית הכסא
וכיוצא בו שאין לו חזקה. וכן
בני מבוי או בני חצר שמעשה אחד
מהם אומן ולא מיחו בו שהרי האומן
והיו העם נכנסין ויוצאין לקנות מ׳
מהם ושתקו לא החזיק בדבר זה ויש
להם בכל עת לעכבו ולומר אין אנו יכ׳
יכולין לישן מקול הנכנסין והיוצאין
שזה היזק קבוע כמו העשן והאבק
וכזה הורו הגאונים. מי שהחזיק
בנזק שיש לו חזקה כגון שפתח חׄ
חלון או העביר אמת המים או לא
הרחיק מה שראוי להרחיק והרי המ׳
המחזיק טוען אתה אמרת לי לעשו׳
או מחלת לי אחר שראית או הוכר
הנזק ושתקת ולא מחית בי והניזק
אומ׳ עכשיו שראיתי ולא ידעתי מק׳
מקודם או שאומ׳ כשראיתי מחיתי
בך ואתה אומ׳ עתה ארחיק או אס׳
אסתום ואתה מדחה אותי מיום לֿ
ליום כדי שתקבע החזקה בכל אלו וכֿ
וכיוצא בהן על הניזק להביא ראיה
ואם ישבע המזיק הסת ויפטר.
החזיק בנזק שאין לו חזקה כגון
עשן ובית הכסא וכיוצא בהן וטען
המזיק שקנה מידו של ניזק על זֿ
המזיק להביא ראיה שקנה מידו לֿ
ואם לא הביא ישבע הניזק הסת שׁ
שלא קנו על כך מידו ויסלק זה הנׄ
היזקו.

פרק שנים עשר

האחין או השותפין שבאו לחלוק את
השדה וליטול אחד חלקו אם היתה
שוה ואין שם מקום טוב ומקום
רע אלא חולקין לפי המדה בלבד ואם
אמ׳ אחד מהם תנו לי חלקי מצד
זה כדי שיהיה סמוך לשדה אחרת
שלי ויהיה הכל שדה אחת שומעין
לו וכופין אותו על זה שעכובו בדבר
זה מדת סדום היא. אבל אם
היה חלק אחד מהם טוב או קרוב

[illegible]

[illegible]

לדרך ושוין זו את זו היפה כנגד הרעה
ואמ׳ תנו בשורות שלי מצד זה אין
שומעין לו אלא נוטל בגורל׃ אמר
להם תנו לי חצי מדתה מן הצד הרע
בלא שומא וטלו אתם את החצי ה
הטוב כדי שיהיה סמוך חלקי לשדה
שלי׳ הורו מקצת הגאונים ששומעין
לו׳ ולזה דעתי נוטה וכן ראוי להן׃
הבכור שחלק נוטל שני חלק׳
חלקים שלו כאחד׳ וכן היבם שחלק
עם אחיו בנכסי האב נוטל חלקו וחלק
אחיו בגורל אחד במקום אחד׃
ארץ מרובעת שהיה הנהר מ
מקפת לה מזרח וצפון והדרך מים
ומערב חולקין אותו באלכסון כדי
שיגיע לזה נהר ודרך ולזה נהר ו
ודרך׳ ואם אמ׳ תנו לי החצי המיצר
זה שהוא בצד שדי שומעין לו כלל
של דבר שהוא טובה לזה ואין על חבירו
בו הפסד כופין את חבירו לעשותו׃
אחד מן השותפין או אחד מן
האחין שמכר חלקו לאחר מסלקין
את הלוקח ונותנין לו שאר האחין
או השותפין המעות שנתן והולך לו
כדי שלא יהיה זר ביניהן ולא עוד
אלא כל המוכר קרקע שלו ויתן הוא
הדמים ללוקח ומסלק אותו׃ וזה
הלוקח הרחוק מלא הוא שליח של
בן המצר בין שמכר הוא בין שמכר
שלוחו בין שמכרו בית דין יש לו בו דין בן
המצר ואפילו היה הלוקח תלמיד חכם
ושכן קרוב למוכר׳ ובן המצר עם ה
הארץ רחוק בן המצר קודם ומסלק
את הלוקח ודבר זה משום שנ׳ ועש׳
ועשית הישר והטוב׳ ואמרו חכמים
הואיל והמוכר אחד הוא טוב וישר
הוא שיקנה מקום זה בן המצר יתר
על הרחוק׃ היו בני המצר רבין
זוכין בזה השדה הנמכרת והוא כימן

לפי מנין ונותנין כולן דמים ללוקח
והוא שבאו כולן כאחת אבל
אם קדם אחד מהם וסלק את הלוקח
זכה בה לבדו הואיל והוא בן המצר׳
וכן אם באו מקצתן ומקצתן
במדינה אחרת מסלקין אותו אלו
העומדים באו לבד והואיל והן׃
וכן המוכר לאחד בני המצר זה ל׳
לאחד מן השותפין שלו מורישיו ומ׳
ובאותן אנשים שאינן שותפין בקרקע
זכה בה ואין שאר השותפין או שאר
בני המצר נוטלין עמו׃ המוכר
כל נכסיו אין בעל המצר משדה אח
אחת מסלק את הלוקח מאותה שׂ
שדה שהרי הוא ואחרות קנה כאן
כאחד׳ וכן המוכר לבעלים הראשונים
או הלוקח מן הגוי אין בו דין המצר׃
המוכר לגוי משמתין אותו עד
שיקבל כל אונס שיבוא מן הגוי עד
שינהוג הגוי עם בן המצר שלו כדי
כדיני ישר׳ משום המוכר׃
השכירות אין בה משום דין בן המ׳
המצר׳ הממשכן מקום ואחר כך
מכרו לזה שהוא ממושכן בידו אין
בו משום דין בן המצר׃ וכן
המוכר מקום רחוק כדי לגאול מן
מקום קרוב או שמכר רע כדי לגאול
יפה בדמיו׳ או שמכר כדי ליתן מנת
המלך׳ או שמכר לקבורה׳ או שמכר
למזון האשה והבנות אין באחד מהן
דין בן המצר׳ אלא הלוקח זכה׃
ולמה אין כאן דין בן המצר שכל א׳
אילו טרודין הן למכור׳ ומפני עיקר
גדול מוכרין׳ ואם תאמר יש כאן דין
בן המצר לא ימצאו לוקח שהרי הוא׳
אומ׳ למה אטרח ואקח ויבוא זה ויס
ויסלק אותי ואין הבעלים יכולין לה
להמתין עד שיבוא בעל המצר ויתן
מעות ויקנה׃ הרי שטען הלוקח

ואמ׳ מפני המים וכיוצא בהן מכרו לי
המוכר ובעל המצר אומ׳ שקר אתה
טוען לבטל זכותי על בעל המצר לה
להביא ראיה׳ ואחר כך יוציא מיד
הלוקח ואם לא הביא ישבע הלוקח
הסת׃ אפילו שם דבר ספק אין
הלוקח מסתלק אלא בראיה גמורה
שמביא בעל המצר׳ לפיכך אם טע
טען הלוקח ואמ׳ לו גזלן אתה לש
לשדה זו או יורש יורשים אתה לשדה
זו או שוכר אתה לשדה זו׳ או ממשׁ
ממושכן אתה צריך בעל המצר
להביא ראיה שהוא בעל המצר שׁ
שהקרקע זו בחזקתו׳ וכן כל כיוצ׳
בזה׃ המוכר ליתומים קטנים
אין בו דין בעל המצר הטוב והישר
שנעשה חסד עם אלו יתר מבעל
המצר׃ וכן המוכר לאשה אין בו
משום דין בעל המצר מפני שאינן
דרכה לטרוח תמיד ולקנות ואם
לקחה חסד הוא שתעמיד הקרקע
בידה׃ מכר לטומטום ואנד׳
ואנדרוגינוס אין בעל המצר יכול
לסלקו מפני שהן ספק אשה׃
היתה הקרקע של אחד מהן והב׳
והבנין או האילנות של אחד מהן׳ ל
אם יש לבעל הבנין או לבעל האילנות
זכות בקרקע כל אחד מהן בן המצר
של חברו׳ לפיכך אם מכר אחד מהן חלקו ל
חברו מסלק הלוקח׳ אבל אם אין לו
לבעל האילנות או לבעל הבנין כלום
בקרקע אלא כל זמן שירצה יאמ׳ לו
עקור אילנך או הרוס בנינך ומכר
בעל השדה זכה הלוקח ואין בעל
האילנות או בעל הבנין מסלק אותו
ואם מכר בעל האילן או בעל בניין
מסלק אותו׳ ואם מכר בעל האילן
או בעל הבנין הרי הקרקע מסלק ל
אותו׃ היה מפסיק בינו ובין המ׳

היבם כו׳ כרמי דווקא
הואיל נבכור ומי חולקין
כבכור וגבי יבמי דווקא
הוי כבכור
[illegible]

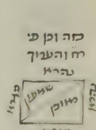

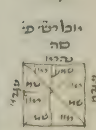

[illegible]

המצר רכב של דקלים או בנין גבוה
וחזק או גומא וכיוצא בהן ראוין
אם ישלו החכמים ומפילין אותם אחד ב
בתוך דבר המפסיק עד שיתערבו
שתי השדרות הרי זה בן מצר שלו
ומסלק הלוקח ואם לאו אינו מסלק
הלוקח:

ומפסיק א' משותפים ע' כס' י' הש'

פרק שלשה עשר

הנותן מתנה אין בה דין בן המצר
היה כתוב בשטר מתנה שאחריות
מתנה זו על הנותן יש בה דין בן ה
המצר ויש בה דין אחריות מכירה
היא ולא כתב מתנה אלא לבטל זכות
בן המצר ומה נותן לו מה שהוא
שוה אם הלוקח כך הוא והערמה
עשו ומכירה היא בכך וכך קניה
נשבע בנקיטת חפץ ונוטל כדין כ
כל השולחין. ואמר לו שערוך
וטען דמיו שהן מאתים או יתר או
מעט אם אמר על שוה מאה כ
במאתים אין שומעין. היה כתוב
בשטר מתנה זה שאם תעמוד
יתן לו מאתים נותן לו בן המצר כ
מאתים ואחר כך מסלקו ואעפ״י ש
שאינו שוה אלא מנה. החליף
חצר אין בה דין בעל המצר בבהמה
או בטלטלין דאומדין דמי אותה חצר
או דמי אותן המטלטלין ונותן לו בן
המצר ומסלקו ואינו יכול לומר לו תן לי
במין שלקחת בו שזה הערמה ה
היא ואינה מועלת כלום. מכר לו כ
קרקע מועט במעות שהוא ואחר
כך מכר לו בעד אותה חצר שבמקצ
שבמקצת ראוין אם מוכר המעט
שמכר לו תחלה היא עדית או זבו
זבורית לגבי אות הקרקע שמכר

וכוס הא' משרו

ע' כס' ע'

המקבל

לו במחרותה זכה הלוקח ואין בן ה
המצר יכול לסלקו שהרי הוא על
עצמו בן המצר הוא ומפני אותו כ
המעט שקנה במעות. ואם אותו כ
המעט מן אות שמכר לו בסוף בצ
במצרו הרי זה מערים. ובן המצר ע
מסלק אותו מן השדה שקנה בסוף.
המוכר על תנאי מן שהתנה כ
ומכר מן שהתנה ולוקח אין בעל
המצר יכול לסלקו עד שיתקיימו כ
התנאים ויזכה הלוקח בקרקע ולא
תשאר בה הערמה כלל ואחר כך כ
יסלק אותו. הלוקח שבנה לה
להשכיר או סותר והפסד בן המצר
מסלקו ונותן לו הוצאה הראויה לו
והרי הוא ככל מעשיו כמו השליח.
וכן אם לוה הלוקח קודם שיסלק או
אותו בן המצר אין בעל חוב שלו ט
טורף מיד בן המצר. וזה עיקר
כל אלו הדינין שכל הלוקח במצר
המצר של חברו הרי הוא כמו שליח
לחברו ולתקן שולחו ולא לעות.
לפיכך אם השביח נוטל היציאה
ואם הפסיד וחפר והרס או אכל פ
פירות ונבנין לו מן הדמים.
בד״א כשמחשבין בפירות כשאכל
אחר שבא בן המצר והביא מעות
לסלקו אבל הפירות שאכל מקודם
שלו הוא אוכל דאין מחשבין כ
אותו. אחד שלקח משנים כ
שדה אחת ובא בעל המצר לסלקו מ
מחציה בלבד שלקח מן האחד אינו
יכול אלא או מסלקו מכולה או מניחו
כולה. אבל המוכר קרקע לה
לשנים יש לבעל המצר לסלק שניהם
או לסלק אחד או להניח אחד. בן
המצר שבא לסלק את הלוקח וקוד
וקודם שיסלקו מכר אותה שדה
שיש לו על המצר אבד זכותו.

ע' כס' י' וכס' ע'

שליח שמכר והרי הוא בעל המצר
אינו מסלק את הלוקח שהרי הוא מ
מכר לו ואין מחילה גדולה מזו.
בעל חוב המוכר שטרף את השדה
מיד בעל המצר חוזר ונוטל מן הלוקח
שסלקו והלוקח חוזר ונוטל מן המוכר.
כל בעל חוב שטרף נחובו יש לבעל
המצר לסלקו ולא יהיה כח הטורף כ
גדול מכח הלוקח ואם ירצה הנטרף
ליתן הדמים שהיו עליו חוב תחזור
לו שדהו לעולם כמו שיתבאר במקומו.
קטן שהיה בן המצר וראו בית דין
שזכות הוא לו מסלקין לו את הלוקח
או יטלו חלק עם שאר בעלי המצר
כמו שראו. בעל שהיתה לו
אשתו בן המצר הרי זה מסלק הלו
הלוקח שכל נכסי אשתו ברשותו כ
וכל זכות שתבוא לה זכות היא לו א
ואפילו קנו מיד אשתו שמחלה הזכ
הזכות לו ללוקח אינו מועיל ויכול הבעל
לסלקו. עודה האשה יורשת
וסלקה את הלוקח וכן העבד שהיה
נושא ונותן בנכסי רבו שסילק כ
את הלוקח אם רצה הבעל או האדון
מקיים על ידיהן ואם רצה לא יקיים
ותחזור ללוקח ויחזיר הדמים.

פרק ארבעה עשר

המקבל

הרוצה למכר שדהו והביאו בן המצר
שלו וזה שהביא רוצה ליקח ומוכב
כזו לבד ויא' לבן המצר אם תרצה
לקנות בכך וכך קנה ואם לאו סלק כ
את עצמך והרי זה לוקח הרי זה לא
נשארה טענה אלא אם הביאו מע
מעות מיד וקונה או בטלה זכותו.
אמ' אטרח ואביא אין שומעין לו כ
אמ' אלך ואביא אם הוא אמוד שיש

לו מהמתינין לו עד שילך ויביא ואם אינו מוצא אין שומעין לו שאינו רוצה אל' אלא להשהות לפיכך אומ' לו אם הבאת עתה מוטב ואם לאו כבר אבד זכותך שאין קובעין זמן לבן המיצר.

הוציא בן המיצר מעות והוציא הלוקח מעות אם היו של לוקח טובים מזוזי זה או מהודרים ליצות יתר מזוזים בטלה זכותו ואין לו דין בן המיצר. היה רוצה הלוקח לקנותה ולבנותה בתים ובן המיצר רוצה לזורעה הלוקח זוכה משום יישוב הארץ ואין בה דין בן מיצר. בא לוקח ונמלך בבן מיצר ואמ' לו הרי פלני בן המיצר שלך רוצה למכור לך שדה זו אלך ואקח ממנו ואמ' לו לך וקח לא בטל זכותו ויש לו לחלוק עמו אחר שקנה אלא אם קנו מידו. בד"א שצריך קנין כשאמ' לו קודם שיקנה אבל אם מחל זכותו אחר שלוקח כגון שבא בן המיצר וס' וסייעו או שכר ממנו או שראה אותו בונה או סותר ממנו כל שהוא ומשתמש ולא מיחה בו ולא ערער הרי מחל ושוב אינו יכול לסלקו.

היה בן המיצר במדינה אחרת או חולה או קטן ואחר זמן הבריא החולה או הגדיל הקטן ובא החולך אינו יכול לסלקו. שאם אתה אומ' כן אין אדם יכול למכור קרקע שהרי הלוקח אומ' לאחר כמה ימים תצא מידי. וכזה הורו הגאונים. המוכר שוה מאתים במנה אם לכל העולם מוזיל נותן לו בן המיצר מנה ומסלקו ואם אינו מוזיל לכל העם נותן לו מאתים מאתים שהוא שוה שהמוכר נותן לזה מתנה. לקח שוה מנה במאתים אינו יכול לסלקו עד שיתן המאתים. טען בן המיצר שוה זה הקרקע ביניהם משבע הלוקח בנקי' בנקיטת חפץ ונוטל מאתים ואם היו שם עדים שנתן מאתים ובן המ' המיצר טוען שאמנה היתה בינו ובין המוכר ואינו יודע בודאי שלא לקח ממנו אלא מנה הרי זה נותן דמים כמו שהעידו העדים ואחר כך מסלקו ומשביעו היסת שלקח במאתים וכ' ונפטר. כל הרוצה למכור קרקע ובאו שנים כל אחד מהם אומ' אקח בדמים אלו ואין אחד מהם בעל המ' המיצר אם היה האחד מיושבי העיר והאחד משניהם שכן העיר קודם משכן השדה. שכן ותלמידי חכמים תל' חכ' קודם. שכן וקרוב שכן קודם. קרוב ותלמידי חכמים תלמידי חכמים קודם. שגם זה בכלל הטוב והישר הוא. קדם אחד מהם וקנה זכה ואין חברו שראוי לקדם לו יכול לסלקו הואיל ואין אחד מהם בעל המיצר שלא צוו חכמים ב' בדבר זה דין ודין אלא דרך חסידות ונפש טובה היא שרוצה.

בריך רחמנא דסייען

הלכות שלוחין ושותפין

עשׂ' אלו ההלכות לידע דין שלוחו של אדם ושותפו ומשפטיהן במקחן ובמ' ובממכרן ובהעסקן ושכרן. וביאור כל הדינין בפרקים אלו.

פרק ראשון

האומר לשלוחו צא ומכור לי קרקע או מטל' מטלטלין או קנה הרי זה מוכר ולוקח ועושה שליחותו וכל מעשיו קיימין ואין העושה שליח צריך קנין ולא צ' עדים אלא באמירה בלבד בינו ובין חברו ואין צריכין עדים אלא לגלות הדבר אם כפר אחד מהם כשיגמר כל השליחות. שליח שעבר על ד' דברי משלחו לא עשה כלום ובין אם טעה בכל שהן בין בקרקע בין במ' במטלטלין חוזר שהרי אומ' לו לתקן שלחתיך ולא לעות ולא אומרים שההו' שההונאה במטלטלין והעבדים והשט' והשטרות והקרקעות אין בהן החזרה ההונאה אלא במוכר שלו או קונה לו לעצמו. אבל השליח שטעה בטלו כ' בכל שהוא חוזר. נתן מעות לשלוחו לקנות לו קרקע וקנה לו שלא באחריות הרי זה עיות והשליח לקח אותה לעצמו שלא באחריות כ' כמו שעשה וחוזר ומוכר אותה לו' למשלח באחריות הואיל וקנה אותה במעותיו האחריות על השליח. וכן כל כיוצא בזה. לפיכך אם התנה שעשאוהו שליח כדי לתקן בין לע' לעוות אפילו מכר שוה אלף בדינר או לקח שוה דינר באלף אינו יכול לחזור בו וחייב המשלח ליתן לו כפי התנאי. האומר לשלוחו מכו' לי משדה של' בית סאה ומכר לו ב' בית סאתים הרי זה מוסיף על דבריו וקנה הלוקח בית סאה בלבד. אמ' לו מכור לי בית סאתים ומכר בית סאה הרי זה מעביר על דבריו ולא קנה לוקח. אמ' לו מכור שדה שלי לא' לאדם אחד והלך השליח ומכר לשני' ממכרו בטל שהרי עבר על דבריו. אמ' לו מכור לי שדה ולא פירש אפי' מכרו למאה ממכרו קיים.

הנותן מעות לשלוחו ליקח בהן חו' חטין או מין ממיני סחורה ולא נ' לקח אלא לו עליו אלא הרעומות. נתן לו מעות ליקח בהן חטין בין לאכילה בין לסחורה והלך ולקח בהן שעורין

יום פחתו דמי זה שלקח פחתו לשולח
ומפני שהוא משנה ואם הוסיפו מעט
הוסיפו לבעל המעות ״ היה שער
קצוב וידוע והוסיפו לשליח במנין
או במשקל או במדה ״ כל שהוסיפו
לו המוכרין הרי הוא של שניהם וחו׳
וחולק התוספת עם בעל המעות ׃ ה׳
ואם היה דבר שאין לו קצבה הכל ׃
לבעל המעות ״ מי שהיה חייב
לחברו מעות בין משום מלוה בין מ׳
משום פקדון או שכירות ונתן המ׳
הממון ביד השליח ואמ׳ לו הולך מה׳
ממון זה לבעל חובי אין השליח צריך
להטפל ולתתו לו בפני עדים ואם אמ׳
לשליח אל תפרע חובו זה אלא בעדים
חייב לשלם ״ וכן אם היה החוב בכ׳
בשטר בין שאמ׳ לו קח השטר ותן לו
המעות בין שאמ׳ לו תן המעות וקח
השטר ונתן בלא עדים ולא לקח הש׳
השטר חייב לשלם שהרי לתקן שלחו
ולא לעוות ״ השולח ממון שבידו
ביד שלוחו ואמ׳ לו הולך ממון זה לפ׳
לפלוני שאני חייב לו והלך ונתנו לו ש׳
שלא בעדים השליח אומ׳ נתתי לו
לבעל חוב או הפקיד אומ׳ לא לקחתי
והרי שלשתן עומדין השליח נשבע
היסת שלא לקח ומשלם הלוה לבעל ח׳
חובו או לפקיד או לבעל הפקדון ואפ׳
היו השולחין שנים אין עדותן מוע׳
מועלת מפני שהן נוגעין בעדותן ׃
שהרי חייבין להשבע הסת ״ בד״א
כשהיה השליח מכחיש את בעל ה׳
חוב והרי שלשתן עומדין אבל אם
בא שליח ואמ׳ נתתי מה שאמרת
אינו יכול להשביעו הסת שעשה ה׳
שליחותו שהרי אין שם טוען טענה
ודאי שלא עשה שליחותו ״ וכן אם
מתו השולחין או הלכו להם למדינת
הים ובאו בעל חוב לתבוע את הלוה ׃

אינו יכול להשביעו הסת שלא פרעו
השליח שהרי אין כאן שטוען טענת
ודאי שלקח ולא אחרים הלוה חרם
סתם וישלם החוב שעליו ״ וכן כל
כיוצא בזה ״ ראובן ששלח כתב
לשמעון ואמ׳ לו מנה שיש לי בידך ה׳
שלחהו לי ביד לוי אם רצה לשלחו אין
אינו חייב באחריותו בין שהיה מלוה
בין שהיה פקדון והוא שיכיר שהו׳
כתב ידו ״ ואם טען המלוה לא כתבתי
ולא שלחתיך ישבע הלוה הסת ש׳
שכתב ידו בו אלא ולפיכך שלח ו׳
ויפטר ״ ובזה הורו רבותי ״
אבל אם לא הכתב כתב ידו או שאין
הלוה יודע שהוא כתב ידו אינו נפטר אפילו
אם נתנו בו סימנין ואותות שביניהן
ביחוד ״ אם טען ראובן ואומר
שלחתי כתב ואחרים זייפו בו שמעון
חייב באחריותו וישלם לראובן או
יחרים שיחרים על מי ששלח כתב זה
מדעתו ולא ידה ויש מי שהורה
שישבע ראובן ואחר כך יטול כדין
כל הנשבעין ונוטלין ״ לוי שבא
בשליחות ראובן ולקח חמשים זוז
ובא ראובן ואמ׳ לא שלחתיו ליקח
אלא עשרים ועשרים הגיעו לי כלום
כדין כל מודה מקצת ולוי נשבע ה׳
הסת שהחמשים שנתת לי נתתי לו
לראובן וישלם שמעון מביתו אם
היה חייב לראובן חייב ״ וכן כל כיוצ׳
בזה ״

פרק שני

אין
הגוי נעשה שליח לדבר מן הדברים
שבעולם וכן אין ישר׳ נעשה שליח
לגוי לדבר מן הדברים שבעולם שנ׳
כן תרימו גם אתם מה אתם בני בר׳
ברית אף שלוחכם בני ברית ואף בכל

התורה כולה המשלח בן ברית ״
עשה אדם שליח איש או אשה ו׳
ואפילו אשת איש ואפילו עבד ושפ׳
ושפחה הואיל והן בני דעת ״ וכן
חרש שוטה וקטן אינן נעשין ש׳
שלוחין ולא עושין שליח אחד הק׳
הקטן ואחד הקטנה ולפיכך השולח
בנו קטן אצל החנוני ומדד לו באיסר
שמן ונתן לו האיסר ואבד את השמן
ואת האיסר חנוני חייב לשלם שלא
שלחו אלא להודיעו ולא היה לו לשלחו
אלא עם בן דעת וכן כל כיוצא בזה ״
ואם פירש ואמ׳ שלחהו עם הקטן פ׳
הרי זה פטור ״ האומר לחבירו
מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון
שלחהו לי ביד פלוני אפילו אם היה קטן
אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב
באחריותו ״ וכן שנים שהתנו בי׳
ביניהן כל מי שירצה לשלח לחברו מ׳
משלח ביד מי שירצה לו שהוא רוצ׳
להוליך דבר זה ואם מכר או נגנב ה׳
בדרך או שכפר בזה השליח הרי המ׳
המשלח פטור שכל תנאי שבממון ק׳
קיים ״ השליח שקנה או שמכר
והודיע שליח בדבר זה לפני אעפ׳
שמשך או שהחזיק הואיל שעבר
על דעת המשלחו בטל המקח ומח׳
ומחזיר ואם לא הודיע שהוא שליח
נקנה המקח ויהיה הדין בינו ובין זה
ששלחו ״ ראובן שקנה שדה מ׳
משמעון ואמ׳ לו ללוי קניתי אותה וכתב
שטר מכר בשם לוי וחזר ראובן ואמ׳
לשמעון לעצמי קניתיה חזור וכתוב
לי שטר מכר בשמי אין כופין את המ׳
המוכר לכתוב לו שטר אחר בשם רא׳
ראובן ואם התנה עמו בתחלה ואמ׳
לעצמי אקנה וזה שאכתוב שטר
בשם לוי כדי שלא ידעו שאני הקונה
הרי זה כופהו לחזור ולכתוב שטר

[illegible]

יוחר בשוק " הסרסור שליח הוא
ולא שהוא מקבל שכר על שליחותו
לפיכך אם שינה הוא על דעת בעלים
משלם מה שהפסיד " כיצד הרי
שנתן ראובן חפץ לשמעון הסרסור
ואמ' לו מכור לי זה ואל תמכר בפחות
ממאה והלך ומכרו בחמשים מש'
משלם חמשים מביתו " ומכרו
ממאתים הכל לראובן וכן כל כיוצא
בזה " ראובן אומ' במאה מכרתי
לך והסרסור אומ' בחמשים אמרת
לי וכן בחמשים מכרתי נשבע הסר'
הסרסור שבועת התורה שהרי הוא
מודה במקצת ואם כבר נתן לו חמשים נש'
נשבע היסת שעשה שליחותו ויזכה
הלוקח ואם ידע הלוקח שחפץ זה
של ראובן הוא וזה המוכר לו סרסור
יחזור החפץ לבעליו ויחרים על מי
שנתן לו רשות למכור בחמשים אם
שרצה בחמשים וחזר בו יוחר שקנה
כל סרסור שהודיע ללוקח שחפץ
זה או קרקע זה של ראובן הוא ויוחר
שקנה הלוקח אמ' ראובן איני רוצה
למכור בדמים מחזיר הלוקח שהרי לא
פסק לו דמים ואמ' לו מכור בכך וכך ותל'
סרסור שאבד החפץ או נגנב או נשבר
חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר
הלוקח כליו מבית האומן ושברן
לבית חמיו ואמ' לו אם מקבלין אותו
ממני אני נותן את דמיהן ואם לאו
אני נותן שכר מעט ונאנסו בהליכה
הרי זה חייב לשלם ואם נאנסו בחזור
פטור " נטלו על מנת למוכרן
לאחרים ואמ' לו אם ימכל
ימכרו במקום פלוני או עד זמן פלוני
יותן לך דמיו כך וכך ואם לאו יאמין
יחזירם לך ונאנסו בין בהליכה בין
בחזרה חייב לשלם " כל שליח
שטען שאירע אונס פלוני והפסיד

כך וכך הרי זה נשבע שבועת השומר
על טענתו ויפטר ואם היה האונס
במקום שאפשר להביא עליו עדים
או דבר שהוא ידוע וגלוי לכל שהרי
ימצאו עדים הרי זה צריך להביא רא'
ראיה על טענתו ואם לא הביא עדים
הרי זה נאמן ומשלם " ומעשה
באחד שאמ' לשלוחו קנה לי ארבע
מאות גרבי יין ומצאת שהיו ליבין
וקנה לו ובא עליו חומץ אמרו חכמי'
מבין גדול כזה שהחומץ יש לו קול
וחוזק ואפשר להביא ראיה יביא
ראיה שהיה יין בשעת שלקח ויפ'
ויפטר " ואם לא הביא ראיה ישלם "
וכן כל כיוצא בזה מן הדברים שהכל
שהראיה מצויה בהן " אבל דבר הנ'
הנעלם שאין ראייתו מצויה בהן
ישבע עליו השליח וכן הדין בטענת
השומרין אם הראיה מצויה והיות
בן יביא ראיה על טענתו או ישלם
כמו שיתבאר "

פרק שלישי

מי

שהיה לו קרקע תחת יד יוחר או מ'
מטלטלין או פקדון אם ירשה לעשות
שליח ולדון עם זה ולהוציא את הק'
הקרקע או את הפקדון מתחת ידו
הרי זה כותב לו הרשאה וצריך לקנו'
מידו שהרשהו ואומ' לו דון וזכה וה'
והוציא לעצמך וכיוצא בדברים אלו
ואם לא כתב לו אינו יכול לדון עמו
מפני שהוא אומ' לו אינך אתה בעל
דיני ואע"פ שכתב לו כן אינו אלא שליח
וכל מי שיזכה בו הרי הוא של משלחו
וכל ההוצאות שיוציא השליח על
דין זה שהורשה בו הרי המשלח
חייב בהן שכך כותבין בהרשאה כל
מה שתוציא בדין זה עלי לשלם "

הקנה לזה המורשה שליש או רביע
מה שיש לו ביד חבירו הרי זה דן על
הכל הואיל ודן על חלקו והרי הוא
בעל דינו בחלקו דן על הכל "
יוחר מן האחין שלא חלקו או מן
השותפין שבא לתבוע תובע על ה'
הכל הואיל ויש לו חלק בזה הממון
אינו צריך הרשאה משאר שותפין
ואין השותף האחר יכול לומ' לשותף
אלו הייתי שם הייתי טוען טענות
אחרות ומחייב בעל דיני שהרי יאמ'
לו למה לא באת לתבוע גם אתה "
לפיכך אם היה מורשה יש לו לחזור
על בעל הדין ולדון ולומ' לו אני איני
מודה בכל מה שטען שותפי שלי לפי
כך יש לו לנתבע לעכב ולומ' לזה אני דן
עמי בחלקך או הבא הרשאה שהרי
ממון שניכם בידי ושניכם בעלי דיני
ולמחר יבוא אחיך או שותפך ויתבע
גם הוא " הבעל בנכסי אשתו
ואם יש פירות בקרקע מתוך שיש
לו לדון על הפירות שהרי הן שלו
דן על העיקר ואינו צריך הרשאה
מאשתו שאם אין לו קרקע אין לו
פירות " מי שהיה ביד חבירו פק'
פקדון או מלוה בין מטלטלין בין מ'
מעות ועשה שליח בעדים להביאו
לו הרשות ביד זה שהן אצלו אם רצה
ליתן נפטר ואינו חייב באחריותן
שהרי נתן לשלוחו ואם לא רצה ל'
ליתן לו אינו נותן וזה בעל דינו עד
שיבוא בהרשאה הרי בכלל המאמר
ואומר לא עשה טוב בעמיו "
התובע את חבירו בדין במטלטלין
או במעות שהפקיד אצלו וכפרבן
אינו יכול לכתוב הרשאה עליו שנא'
שמצאו זה כמשקר שהוא אומר
לו הרשיתיך מה שיש לי ביד פ'
פלני וכבר אמ' פלני שאין לו אצלו כ'

שכר כו רפ' וי' שהי'
וכן פי' ר' נשוי
כר' מרדכי פ' המוכר הס'
הספינה הא דתנן נשבר
החבית נשבר לסרסור
ראוי שעשתה והן שכר
כשוויכרין ספ' וי' שהי'
וכן שלן נשוי
הי' מחזית
אונס מחו שלא נזהר
יפה מדירה ודלא כפי'
רשב"ם שכ' ופי' שהסר
שהסרסור קונה לעצמו
ומחזיר ומוכר לבעל הבית
ראוי ... שמרה
ושבך יקר ... דמי
כה ...
ת' ... חייב כו' ר
דאוחר ...
... הרי הן
... עד ...
... כן ...
וכן ר' פי' דחשיב ...
פ' ... פ' הספינה ...
משועתי
כל' ...מבית פטור כו'
האומן פי' ...
... קבב
... מפני שהוא
... שכר גם ...
... שכ' ...
... קנה ...
... פטור ...
... שכר כו'
... השולח ...
... כסף ...
... ואישום ...
כן ...
שבועת ...
... יביא עדי ויפטר
... ראיה כו'
... סרסור
... ול ... לך ותקנ'
... כו'
הרשאה כו'
... ושולח הר'
הרשאה ביד ...
... יכול ...
... מכסי
הוא ...
... רבשאר
על הפקדון ...
וכל ... כו'
... הרשאה
... ולהי'
שוא ...
... בר ... וקנין
... שליח ...
... כתבי
... מומחה ...
שליח ...
... לא ... כו'
מבשיר
עכ' ממס ... ושלוחו
הח' ... והוצאה
שליח שלו
ולא שיקרי ... ולא ...
... שותפין ...
... כו'

הרשאה כו' וכן דין אחר ... על חברו ... הישוב ... כס' ... וכס'
נ' ... בעדים כו' ... ספרו ... וכהא ... ומשפטים
בהרשאה כו' פי' ... כאלם ובעל טענות ... שהו ... מי
... וכפרכו ... כת ... ראוי ... רכפי'
... שכן סוברי ... כה שבוע ... וכן ... ... וראוי ...
... ר' יוחנן ...
... הבעלים ... וכן פי' ר' ...

לום ׃ וכן מי שנתחייב לו חבירו ל׳
שבועה אינו יכול להרשות אחר עליו
להשביעו שאין שם דבר שיקנה לו
ואין אדם מרשה על תביעת דברים
ואין הדברים נקנין על תביעת ממון ׃
מי שהיו לו מעות פקדון ביד
אחר ורצה להרשות שליח להביאו ׃
אין תקנה מידו מועיל בזה שאין ה
המטבע נקנה בחליפין אלא כיצד עושׄ
נותן לו קרקע כל שהוא ומקנה לו המ׳
המעות על גבה כדי להוציאו בהר׳
בהרשאה זו והולך ותובעו ומוציאו ׃
היתה לו מלוה ביד אחר אינו יכול
לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה חוב
עליה בשטר מפני שהמלוה להוציאה
נתנה ואין אדם מקנה לחבירו דבר
שלא בא לעולם ׃ ואין לו דרך שיקנה
אדם בו חוב אלא במעמד שלשתן ל׳
והוא דבר שאין לו טעם כמו שבארנו
אבל בהקניית שטר החוב עצמו כתי׳
בכתיבה ובמסירה ומפני שאין מי׳
מקנה השעבוד שבו ׃ והוא הדין ל׳
שיירשה לו מן התלמוד ׃ אבל הגאוני׳
תקנו שכותבין הרשאה אף על המלוה
כדי שלא יטול כל אחד ממון חבירו וי׳
וילך לו למדינה אחרת ׃ ועוד תקנו שי׳
שיוכל הרשאה ליטול מעות שיש לו ב׳
ביד חבירו להנביע ממנו הלואתו ולא ל׳
היתה לו מקנה קרקע מקנהו ארבע
אמות ומחזקו שכל ישראל ואין ל
לו המעות על גבה ודברים אלו קלים
הם עד מאד ורשעים שוה שיאמ׳
שיש לו חלק בארץ ישראל ואפילו אחין
רואי ואינו ברשותו ׃ והגאונים
עצמן שתקנו תקנה זו אמרו שאין
אומרין בה יקוב הדין את ההר אלא
ודינה אינו אלא כדי לאיים על הנתבע אם
רצה לדון בהרשאה זו ולא יתן כפטור ׃
ולא יפטר שאין זה חבו בהרשאה

זו הרשאה פחות משליח שעשהו ב׳
בעדים ׃ יש אומ׳ שאם לא ירצה הנתבע
לדון עמו אין כופין אותו ליתן לו ולא
להשבע עד שיבוא בעל דינו ׃
וכן הורו שאם היה לו מלוה אצל ח׳
חבירו בין בשטר בין בעדי קנין אעפ׳
שכפר בה בב״ד כותבין עליו שטר
הרשאה מפני כפירת שעבוד קרק׳
קרקעות ׃ אבל אם מלוה על פה ה׳
שכפר בה אין תקנו שיכתבו הרשא׳ ׃
מי שהרשה ורצה לבטל השׄ
השליחות וההרשאות לאחר מבטל׳
ואין לו המורשה לכתוב הרשאה לאחר
שזה אומ׳ אין רצוני שיהיו פקדוני
ביד אחר ׃ לפיכך אם התנה עליו ל׳
שירשה הוא לאחר ואחר לאחר הרי
השליח כותב הרשאה לשני והשני
לשלישי הכל לפי תנאו ׃ הבא
בהרשאה שמחל לזה הנתבע או ש׳
שפסק לו או שמחל לו על השבועה
או שעשה עמו פשרה לא עשה
כלום שהרי אומ׳ לתקן שלחתיך ולא ל׳
לעות ׃ לפיכך אם התנה עמו בין לתקן
בין לעות ואפילו מחל לו על הכל הרי
זה מחול ׃ ראובן שבא בהרשאה
ותבע שמעון אין שמעון יכול לדח׳
לדחותו ולומ׳ לו שמא המשלח לוקח
לתקן שלחתיך ולא לעות או הרשה
אחר לבטל שליחותך שהרי ראובן ל׳
אומ׳ לו תן לי הפקדון שיש לי בידך
וזו הרשאתי תהיה לך עדות ואם המ׳
המפקיד הרשה אחר הוא הפסיד
על עצמו ושמעון פטור שהרי בה׳
בהרשאתו נתן ׃ ראובן שבא
בהרשאה שמעון ותבעו ואמר לו
אין דברים מעולם אבל ישבע שמעון
ויטול ומוציאין הממון מיד לוי ל׳
ויהיה מונח בב״ד עד שיבוא שמעון
ויטול ׃ וכן כל הדברים שתולה לוי במ׳

כשמעון ידון עם ראובן ויהיה ה׳
הממון מונח בב״ד עד שיבוא שמעון
וישבע ויטול ׃ או עד שיבוא שמעון ו׳
וישאל ׃ ויש לראובן להחרים ל׳
על מי שטוען טענת שקר כדי לעכב
הממון ׃ ולאחרים נתחייב לוי שבוע׳
ואינו יכול לעכב ולומ׳ איני נשבע
עד שיחרים בפני שמעון על מי ל׳
שטוען שקר שאין זה החרם אלא
אלא תקנה קלה שתקנו גאונים ה׳
האחרונים כדי שיבואו בעלי דינין
טענותיהן ואין מעכבין שבועת של׳
זה מפני תקנה זו הקלה ׃

פרק רביעי ׃

כשירצו
השותפין להשתתף מה יקנה כל
אחד מהם ממון חבירו ולהשתתף בו
אם מעות נשתתפו יביא זה מעותיו
ויטילו לכיס אחד ויגביהו את הכיס ל׳
שניהם ׃ אבל אם כתבו שטר והעידו
עדים אעפ״י שקנו מיד שניהם של׳
שיביא זה מאה וזה מאה וישתתפו
והן לא קנה ועדין לא נעשו שותפי׳
שאין המטבע נקנה בחליפין ׃ לפיכך
אם נשתתפו בשיור המטלטלין כיון
שקנו מידו שיביא זה חביתו של
יין וזה כדו של דבש והרי נשתתפו
בהן נעשו שותפין בהן ׃ וכן אם
ערבו פירותיהן או שכרו מקום במ׳
בשותפות והניח זה כדו וזה חביתו
שנשתתפו בהן הרי נעשו שותפין
בהן ׃ כללו של דבר כל הדרכים
שקונה הלוקח באותן הדרכים עצ׳
עצמן קונין השותפין זה מזה המ׳
הממון המוטל ביניהן להשתתף ל׳
בו ׃ האומנין שנשתתפו באומנ׳
אעפ״י שקנו מידו אינן שותפין ׃
כיצד שני חייטין או שני אורגין שה׳

[illegible]

[illegible]

שהתנו ביניהן שכל שיקח זה וזה במ'
בפני עצמו ויהיה ביניהן בשוה אין זו
שותפות כלל שאין אדם מקנה דבר ש
שלא בא לעולם :: אבל אם היו לה
לוקחין הבגדים ממעותן ומוכרין ה
אותן ומוכרין ולוקחין השני והש
ממעותיהן ומוכרין ומוכרין ומשותפ
ונשתתפו בממון שלוקחין בו הרי ז
אלו שותפין וכל מה שירויחו בשכר
מלאכתם מישיגו ובמתנו הרי אלו ל
לאמצע :: השותפין שהטילו
לכיס זה מנה וזה מאתים וזה שלש
מאות ונתעסקו כולן בממון ונפחת
או הותירו השכר והפחת ביניהן בש'
בשוה לפי מנינן ולא לפי המעות ואפ'
ואפילו לקחו שור לטביחה שאילו
טבחוהו היה כל אחד נוטל ומשתכר
כפי מעותיו אם מכרוהו חי ופחתו
השכר או הפחת לאמצע :: בד"א
שנשאו ונתנו במעות שנשתתפו ב
בהן אבל אם המעות קיימין ועדין
לא הוציאו אותם ופחתו או הותירו
מחמת המטבע ששנהו המלך או
אנשי המדינה חולקין השכר או ה
ההפסד ויפסיד זה לפי המעות ::
בד"א בסתם אבל אם התנו שיטול
המביא שלשה רבעים מן השכר ה
ויטול בעל המאתים רביע ואם יפ'
יפחתו לא יפחות זה שיטול שלשה
רבעים השכר אלא רביע ההפסד ה
ויפסיד זה שנוטל רביע השכר של'
שלשה רבעים מן הפחת הרי אלו ח
חולקין כפי מה שהתנו שכל תנאי ש
שבממון קיים :: שותפין שהתנו
ביניהן שיעמדו בשותפות זו עד ז
זמן קבוע כל אחד מהן מעכב על
חברו ואינו יכול לחלוק עד שיגיע
הזמן או עד שיכלה כל ממון השות'
השותפות ואין כל אחד יכול ליטול

חלק מההקרן ולא מן השכר עד סוף
הזמן · נשתתפו סתם ולא קבעו להם
זמן הרי אלו חולקין כל זמן שירצה
אחד מהן וזה נוטל חלקו מן הסחור
וזה נוטל חלקו · ואם לא היתה בה
באותה סחורה דין חלוקה או היה
בחלוקתו הפסד הרי אלו מוכרין א
אותה וחולקין הדמים :: היה
זמן ידוע למכירת אותה סחורה
יש לכל אחד מהן לעכב שלא יח'
יחלוקו עד שימכר הסחורה בזמן
הידוע למכירתה ואין אחד מהן
נוטל אלא מן הקרן ולא מן הריוח
עד זמן החלוקה ואלא אם כן התנו
ביניהן :: היה להם חוב על
אחרים אינו יכול לומ' לחברו לא נ
נחלוק עד שנגבה כל חוב שיש לנו
אלא חולקין וכשיפרעו החובות
יטול כל אחד חלקו · היה עליהם חוב
לאחר אם אינו יכול לומר דין זה לזה ח'
חולקין · וכשיגיע זמן החוב ליפרע
יתן כל אחד חלקו · ואם הן אחראין
כל אחד מהן מעכב לחלוק עד שי'
שיגיע זמן השטר ויפרעו החוב
ולוה מעכב שהרי חברו אומר לו
הואיל וכל אחד ממנו חייב לשלם
כל השטר נשאו ונתן בדמים אלו
עד שיגיע הזמן :: אמ' לו חברו נ
נחלוק וטול אותה בדמים כנגד כל
השטר ועשה בהם סחורה לעצמך
ותשלים כל השטר בזמנו יש לו לע'
לעכב עדין ולומ' לו שמא יפסיד וה'
והשנים מרויחין יותר מן היאחד ::
הנותן לחברו ממונו לילך בו לא'
למדינת הים פלונית לסחורה או ל
לקנות לו פירות או לישב בו בחנות
אינו יכול לחזור בו ולהחזיר הממון
מיד השותף עד שילך ויקום ש'
שהתנו ויחזיר · או עד שיקנו אותן

הפירות וימכור או עד שישב בחנו'
שזה כמי שקבע זמן הוא ::

פרק חמישי :

המשותף
עם חברו בסתם לא ישנה ממנהג
המדינה באותה סחורה ולא ילך
למקום אחר ולא ישתתף בה עם
אחרים ולא יפקיד ביד אחרים ולא
יתעסק בסחורה אחרת ולא ימכר
בהקפה אלא דבר שדרכו להמכר
תמיד בהקפה · ואלא אם כן קנה ת'
תחלה או עשה מדעת חברו · ע'
עבר ועשה שלא מדעת חברו :
ואחר כך הודיעו ואמ' לו עשיתי
כך וכך והסכים למעשיו הרי זה
פטור · ואין כל הדברים אלו צריכין
קנין אלא בדברים :: אחד
מן השותפין שעבר ומכר בהקפה
או פירש בים והלך למקום אחר
או שנשא ונתן בסחורה אחרת
וכיוצא באלו הדברים כל פחת :
שיבוא מחמת שעבר הים חייב לו
לשלם לבדו · ואם יהיה שכר מחמת
שעבר השכר לאמצע כפי שהתנו
בשכר :: לפיכך הנותן מעות ל
לחברו סתם שותפות לקנות ח'
חטין לסחורה והלך וקנה שעורין
או שנתן לו מעות לקנות שעורין
והלך וקנה חטין אם פחתו פחתו
לזה שעבר · ואם הותירו תותירן
לאמצע וכן אם הלך ונשתתף עם
אחר בממון השתפות · ואם הפס'
הפסיד הפסיד לעצמו ואם נשת'
נשתכר השכר לעצמו · אבל אם
נשתתף עם אחר בממון עצמו
אם פחת פחת לעצמו · ואם הרו'
הרויח לעצמו · ואם התנו ביניהן
הכל לפי התנאי :: הנותן מעות

ורעתיו דכתיבי לא ערה לחברו לא הו לו ומ"י. השכר לאמצע כדאו פ' ... [illegible]

[illegible]

לחברו ליקח בהן פירות למחצית
שכר רשאי לתת לעצמו מאותו המין
וכשהוא מוכר לא ימכור שלו תחלה
אלא מוכר אלו בפני עצמן ואלו בפני
עצמן. ולא יקח לעצמו חטין ולחבירו
שעורין אלא או בכולו חטין או בכל
בכולו שעורין כדי שיהיו מעות ש׳
שניהן שוים בחבילה. אחד מן
השותפין שאמ׳ נוליך הסחורה למ׳
למקום פלוני שהוא ביוקר ונמכר ש׳
שם. אע״פ שקבל עליו כל אונס או
כל פחת שיבוא הרי חבירו מעכב ע׳
עליו שהרי חבירו אומ׳ לו אין רצוני
שיוצאו מעותי מבידי ואהיה רודף
אחריך לדין להוציא מידך וכן כל
כיוצא בזה. אחד מן השותפין
שרצה לישן פירות עד זמן הידוע
אין חבירו מעכב עליו. שותפין ש׳
ששמו פירותיהן ונשתתפו בהן יש
להם אונאה זה על זה. עלו הפירות
בין שוויין והכרום ונשאו ונתנו ב׳
בדמיהם הרי אלו מחשבין את הפירו׳
כמה היו שוין בעת שנשתתפו ומ׳
ומחשבין את השכר ואת ההפסד.
שותפין שמחלו להם מוכסין מחלו
לאמצע. ואם אמרו משום פלוני מח׳
מחלנו מה שמחלו מחלו לו. היו
באין בדרך ועמדו עליהן לסטין וג׳
וגזלו השיירה והציל אחד מן הש׳
השותפין הציל לאמצע. ואם אומר
לעצמי אני מציל הציל לעצמו.
דבר הידוע לשני השותפין אף על פי
שהוא ברשות אחד מהן אינו יוצא
מחזקתו של שני כל ימי השותפות
ואינו יכול לטעון שלקחו ממנו או
שנתנו לו במתנה דמה׳ לאחר החלו׳
מחברו עליו הראיה. ואלו הרי הוא
בחזקת שניהן עד שיביא האחד
ראיה. אחד מן השותפין שבא

לחלוק שלא מדעת חברו חולק בפני
שלשה ואפילו הן הדיוטות ובלבד
שיהיו מומחין ויודעין כשוויין. ואם
חלק בפחות משלשה לא עשה כלום.
בד״א שחלקו אותם הפירות אבל
אם היו מעות המעות כחולקין הן
ויש לו לחלוק שלא בפני ב״ד ומניח חלק
חברו בב״ד. בד״א כשהיו המעות כולן
ממטבע אחד. אבל אם היו מקצתן
חדשים ומקצתן ישנים לא. ואין
צריך לומ׳ אם מקצתן יפות ומקצתן
רעות הרי הן כפירות ואין חולקין ש׳
אותן אלא בב״ד. אסור להשתתף עם
עובד ע״ז שמא יתחייב לו שבועה
וישביעו ביראתו. וכבר בארנו במ׳
במקומו שאסור לעשות סחורה ב׳
בפירות שביעית ולא בבכורות ולא
בנבלות וטריפות ולא בתרומות ולא
בשקצים ורמשים. ואם עבר ועשה
השכר לאמצע. ויראה לי שאם הפ׳
הפסיד לעצמו מפני שעבר.
אחד מן השותפין או המתעסק קנה
שורת בטלה השותפות או העסק
אע״פ שהתנו לזמן קבוע שכבר יצא
הממון לרשות היורשין. וכזה
הורו הגאונים.

פרק זה מצאתי מיסוד הרב ר׳ משה הדרשן והעתקתיו.

שתות מבוץ במבורך

הוא קרוי שותפות בין שיעסקו שניה׳
בממון בין שיתעסק האחד לבדו ואם
פחתו או הותירו השכר לאמצע ויש
להם להתנות לשכר ולהפסד בכל מה
שירצו. ואם יטען השותף ויאמר
שיודע בממון השותף הרי דינו כש׳
כשומר שכר להתחייב בגניבה ואבדה
ולהפטר מן האונסין דינו׳ שאמרנו
בפרק חזקת הבתים. השותפין נע׳
נעשו שומרי שכר זה לזה ודין שו׳
שומר שכר חיובו ופטורו בארנו.

ויש שותף שני של הממון משל א׳
אחד ונותנו לחברו להתעסק בו ולהיות
הריוח לשניהם הרי זו שותפות נקראת
עסק. ואמ׳ נהרדעי פרק המקבל ש׳
העסק חציו מלוה וחציו פקדון ש׳
שעשו חכמ׳ בזה תקנה טובה לשניהן
שאם היו כדין מלוה היה הריוח והה׳
וההפסד ללוה כמנהג כל הלואות.
ואם היו כולם כדין פקדון היה הריוח
וההפסד לבעל הפקדון כשיור כל פ׳
פקדון. לכך תקנו שיהיו החצי מלוה
והרי המתעסק חייב באחריותו אף
על פי שיאבד באונס. והחצי האחר
בתורת פקדון ולהיות באחריות בעל
המעות. ואם נאנס אותו החצי של
פקדון אין המתעסק חייב לשלם ל׳
ולפיכך יהיה השכר זה החצי לבעל
המעות אם החיהו.

לא מצאתי יותר מסדר הצרפתי.

פרק חמישי

שנים
שהיו עושין בממון השותפות אע״פ
שהממון של אחד מהן הרי זו נקראת
שותפות ואם פחתו או הותירו הש׳
השכר לאמצע ויש להם להתנות ל׳
בשכר ובהפסד כל מה שירצו כמו ש׳
שבארנו. אבל אם היה האחד בלבד
הוא שנושא ונותן בממון השותפ׳ ל׳
אע״פ שהממון של שניהן הרי זו השו׳
השותפות נקראת עסק. וזה הנושא
ונותן נקרא מתעסק שהרי הוא לבדו
מתעסק בנושא ובנותן. ושותפו אינו
נושא ונותן נקרא בעל הממון.
תקנו חכמ׳ שכל הנותן מעות לחבירו
להתעסק בהן יהיה חצי הממון בת׳
בתורת הלואה והרי המתעסק חייב
באחריותו אע״פ שיאבד באונס והחצי
האחר בתורת פקדון והרי באחריות

[illegible]

בעל

בעל המעות׳ ואם אבד או נגנב החצי
של פקדון אין המתעסק חייב לשלם
לפיכך יהיה זה שכר החצי שהוא
הריוח של בעל המעות׳ ולפי תקנה
זו אי אפשר שיהיה השכר או הה׳
ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה
שאם אתה אומ׳ כן נמצא בעל הממון
נוטל שכר חצי מעותיו שהן פקדון
ואינו עושה כלום ואלו זה המתעסק
טורח לו בחצי הפקדון מפני מעותי׳
שהלוהו ונמצאת ברבית ודרך אבק
רבית׳ והאיך יעשו אם רצה להיות
השכר וההפסד לאמצע בשוה יתן
למתעסק שכרו בכל יום מימי השנ׳
השותפות כפועל בטל של אותה מל׳
מלאכה שבטל ממנה׳ ואם היה לו ע׳
עסק אחר כל שהוא ונתעסק בו עם
מעותיו של זה אינו צריך להעלות לו
שכר בכל יום ויום אלא אפילו העלה
לו דינר אחד בכל ימי השותפות דיו׳
ואם פחתו או הותירו יהיו לאמצע
בשוה וכן אם אמ׳ כל הריוח יהיה לך
שליש או עשיריתו בשכרך הואיל
ויש לו עסק אחר הרי זה מותר׳ ואם
הפסידו הפסד מחצה ואם היה המ׳
המתעסק אריסו יהיה לו עסק אחר
אינו צריך לשכר כלל שהאריס מיושן
ומשועבד היה לבעל השדה׳׳ ועוד
תקנו חכמים שמי שנותן מעות לחבירו
להתעסק בהן ופחתו או הותירו ולא
רצה ליתן לו שכר שהוא בכל יום ולא ה׳
התנו ביניהם שום תנאי שיהיה שכר
המתעסק כמותו החצי של פקדון
שליש ריוח של פקדון שהוא ריוח
כל הממון׳ לפיכך אם הרויחו יטול ה׳
המתעסק שני שלישי הריוח של ח׳
חצי המעות שהן מלוה ושתות ה׳
הריוח בשכר שנתעסק בפקדון
נמצא יטול כל שני שלישי הריוח

ויטול בעל המעות שליש הריוח׳ וא׳
ואם פחתו יפסיד המתעסק שליש
הפחת שהוא חייב בחצי הפחת מ׳
מפני שחצי המעות מלוה ויש לו
שתות בשכרך כמותו החצי של פק׳
פקדון ונמצא שנשאר עליו מן
הפחות שלישו ובעל המעות יפסיד
שני שליש הפחת׳׳ יש מי שטועה
ואומ׳ שהנותן עסק סתם אם יהיה
שם שכר יטול המתעסק חציו
ואם היה שם הפסד יפסיד שליש
ואין הדבר כן אלא אם התנו דבר זה
בפירוש׳ וכן אם התנו שיפסיד ה׳
המתעסק מחצה אם יהיה שם
שכר יטול שני שלישי הריוח הרי
זה מותר׳ וכן אם התנו שאם יהיה
שם שכר יטול המתעסק תשיעית
ואם יהיה שם הפסד יפסיד עשי׳
עשיריתו הואיל והתנו שיהיה ה׳
ריוח המתעסק יתר על הפסדו ת׳
תנאו קיים ותוספת הריוח כנגד
עמלו׳׳ ורבותי הורו שאין ת׳
תנאי זה מועיל אלא אם כן היה
למתעסק עסק אחר׳ אבל אם אין
לו עסק צריך שיהיה שכר המתע׳
המתעסק יתר על הפסדו בשתות
כמו שביארנו שזה דבר אסור הוא
ואין התנאי מועיל בו׳׳ ולא ירווה
לי זה׳׳ הורו רבותי שאם התנו
שיטול המתעסק שלשה חלקים מן
השכר ובעל המעות רביע השכר
נמצא רביע המעות כבר בתורת
פקדון ושלשה רבעים בתורת מלוה
לפיכך אם שם הפסד יפסיד המת׳
המתעסק שלשה רבעים הפסד פ׳
פחות שליש הרביע ויפסיד בעל ה׳
המעות רביע ושליש רביע שהוא
שליש כל ההפסד׳׳ כיצד נותן
לו מאה דינרים על תנאי זה והפסיד

כ״ד בעל המעות ויפסיד והמתעסק ע׳
משלם ששה עשר ועל דרך זה לעולם
כל חלק שיש לו לבעל המעות בשכר
אם יהיה שכר ריוח נוטל כמו שהתנו
ואם יש הפסד יפסיד אותו החלק
ותוספת שלישו׳׳ נראין הדברים לי
המדה זו שאם התנו המתעסק רביע
השכר ואם פחתו לא יטול המתעסק
כלום שהרי רביע המפסיד שהוא ח׳
חייב לשלם מפני המלוה יש לו כנגדו
שליש מה שיטול בעל המעות שהוא
רביע ונמצא זה כנגד זה׳ ואם התנו
על הפחת ולא הזכירו הריוח שאם
פחתו פחת המתעסק כפי מה שהת׳
שהתנו׳ ואם הוסיפו נוטל המתעסק
כמו אותו החלק שיהיה מפסיד וה׳
ותוספת שליש מה שנוטל בעל המעות
כיצד התנו שאם יהיה הפסד יפ׳
יפחות המתעסק רביע׳ ואם הותירו
נוטל מחצה׳ ואעפ״י שדברים אלו שנ׳
שהן דברי טעם הן׳ אם הלך על דרך
זו נמצא המתעסק אפשר שיפחות
ויטול שכר כגון שהתנה עמו שיטול
המתעסק אחד משבעה בשכר ולפ׳
ולפחת נמצא נוטל המתעסק אחד
משבעה יתר על ההפסד כיצד כגון
שפחתו שבעה דינרים הרי המתעסק
אומ׳ לו אני חייב לך דינר אחד כפי ש׳
התנינו ואתה חייב לשלם לי שנים ש׳
שליש חלק הפקדון׳ נמצא בעל הה׳
המעות חייב ליתן לו דינר בשכר ש׳
שהפסיד שבעה ואלו הפסיד אותם
עשרה דינר היה בעל המעות חייב
ליתן לו שני דינרין׳׳ וזה תימה
גדולה ודבר שאין הדעת סובלתו
ואין זה יוצא אלא מן דברי החכמים׳׳
אבל הדרך והדין והאמת שימ׳
לי שכל שירויח המתעסק אם יהיה
שם הפסד יפסיד שני שלישי הה׳

[illegible]

החלק שיהיה ויפסיד ותוספת שליש
חלק חברו · נמצאת לחד יותר יותר
לפי המדה זו · שאם התנו שיטול הא'
המתעסק רביע השכר והפסד הרי
זה המשלם · ואם התנו שיפסיד ה'
רביע והריוח נוטל מחצה · ועל דרך
זה לפי תנאיו תמיה ומצא הדין בקו.

הערך ··

פרק שביעי

הנותן
מעות לחברו סתם להתעסק בהן
או שהתנו בפירוש שיהיה השכר
וההפסד ביניהן בשוה ויאבד כל הא'
הממון ·· יש מי שהורה שישלם
המתעסק שליש כמו שביארנו · ואם
אבד מדעת הממון · ונראה לי שהוא
משלם מחצה שהוא בתורת מלוה
וזהו שאמ' חכמים משלם שליש כל
בהפסד · בשלא הגיע ההפסד ויטול
בעל המעות פחות מחצי ממונו ··
כיצד ראובן שנתן לשמעון מאה
ועשרים דינרים ונשאו ונתנו והחזירו
תשעים הרי שמעון משלם שלשים
ונמצא ראובן נוטל ששים ·· אבל
פחת שמעון מאה וחמש ואין יכול
יפסיד שמעון שלשים וחמש
שאם יותה יותר כן נמצא ראובן
נוטל חמשים · ולעולם לא יטול
ראובן פחות מששים לפיכך שטר
עסק היוצא על האמניך שהיה ...
וביתך והמתעסק כן נשבע בעל השטר
וגוסה מחצה שהוא בתורת הלואה ··
יוצא שלעולם טוענין ליורש הנה
ואחת שיגבו לעולם נוטל פחות מן
המחצה ·· ולמה אני אומר שאין
שהתנין לו כאן כנגד שכרו שנתעסק
בפקדון שהרי אבד כל החצי של פק'
ולא נשאר כאן פקדון כלל כדי שנאמר

אם לא יטול שכרו יראה כריבית שהרי
חצי המלוה בלבד נוטל ·· וכן אם
התנו שיטול המתעסק רביע השכר
ויאבד הממון ומשלם הרביע כולו על
שהוא בתורת מלוה · אם נשאר מן
הממון מעט שאם תוסיף על אותו
המעט שתות ההפסד שפחתו
יבוא הכל רביע הממון או יתר הרי
זה משלם שתות בלבד מן הטעם
כמו שביארנו ·· המתעסק שהתע'
שהפסיד וחזר וטרח עד שהרויח
אינו יכול לומ' לבעל המעות כיון ונח
ונחשב הפסד שהפסדנו תחלה ו'
ותפסיד שני שלישי ונחשב הריוח
שהרוחנו באחרונה ותטול שליש ה'
אלא מחשב באחרונה בלבד על הכ'
הריוח או על ההפסד ואין לו אלא
הריוח שהוסיף על הקרן נתן לו מא'
מאתים דינרים במאתים דינרים בע'
בעסק וכתבו בשני שטרות מאה
בכל שטר מחשב לו על כל שטר ב'
בפני עצמו ובעל המעות הוא שהפ'
שהפסיד על ממונו ·· נתן לו מאה
דינרים במאה דינרים וחזר ונתן לו
בעסק אחר מאה חביות של יין במ'
במאה דינר וכתבו לו שטר אחר במ'
במאתים אינו מחשב לו אלא בש'
בשטר אחד והמתעסק הוא שה'
שהפסיד על עצמו כיצד שאם מ'
מכר האילה הדינרים מאה ושלשים
דינר והמאה חביות בשבעים דינרים
בעל המעות נוטל הכל מפני שעש'
שטר אחד הרי הכל מאתים ואין הכ'
הריוח כלום · ומה אם הניח שני
עסקין כשהוא היה מרויח המתע'
המתעסק בכגרים עשרים ומפסיד
בחלקו בחביות עשרה והיה נוטל
עשרה · וכן כל כיוצא בזה ·· אין
המתעסק יכול לחלוק המעות של

עסק או הסחורה אלא מדעת כבי את
החצי שסחורת מלוה לעצמו ויאשר
ויתן כן ויניח כן ויניח החצי שבת
שבסחורת פקדון בכ"ר שלא נתן לו מחק
זה אלא המתעסק בכולו · ואם חלק
ועשה ואפילו בכ"ר הגדול לא עשה
כלום אלא השכר וההפסד ביניהן ע'
על אותן הדרכים שביארנו ··
המתעסק שנתן מתנה לאחרים מן
המטלטלין של עסקיהן או מהמעות
העסק והביא בעל הממון ראיה בר'
ברורה שאלו המטלטלין או המעות
משל עסק מוציאין אותו מיד ה'
ואפילו שינה או מכרו הרקקבל את
מתנה או נתנו לאחרים או הפסיד
חייב לשלם והכל בראיה ברורה ··
כבר ביארנו שהמתעסק שמת ה'
נשבע בעל המעות וגובה מחצה ה'
ואם יש עדים שמטלטלין אלו מן ה'
המעות של עסק הן נוטל אותם בעל
המעות בלא שבועה · ואין בעל חוב ה'
ולא האשה נוטלין מהן כלום ואלו
אם כן היה בהן ריוח · הרי חלק הריוח
של מת של יורשין ויטול מאותו חלק
בעל חוב והאשה ·· הנותן מעות
לחבירו ליקח בהן פירות למחצית ש'
שכר ולא לקח אין לו אלא תרעומת ·
ואם נודע בראיה ברורה שלקח או מ'
מכר הרי זה מוציאין ממנו השכר בעל
כרחו ·· נתן לו המעות שליקח
בהן פירות למחצית שכר לוקח בהן
מכל מין שירצה ולא יקח לו לא כסות
ולא עצים וכן כל כיוצא בזה ··
המושיב את חברו בחנות למחצית ה'
שכר · אם היה אומן לא יעסוק באומ'
באומנותו ·· היה שותף עמו בח'
בחצר מותר ולא יהיה לוקח ומוכר
דברים אחרים ואם לקח ומכר השכר
לאמצע ··

פרק שמיני

הנותן
ביצים לבעל תרנגולין להושיב התרנגולת
עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדלו או
יאותן בעל התרנגולין ויהיה הריוח
ביניהן צריך להעלות שכרו כפועל בטל
וכן השם עגלים וסייחים על הרועה
להיות מתעסקין בהן עד שיגדלו וה׳
והשכר לאמצע חייב להעלות לו שכ׳
שכרו כפועל בטל מכל יום ומגדלו עד
שיהיו העגלים בני שלש שנים והח׳
והחמור עד שתהיה טוענת ואינו
יכול למכר שלא מדעת חבירו בתוך
זמן זה ״ וכן השם בהמה על הפ׳
הפטם להיות מפטם אותה והשכר
לאמצע צריך ליתן שכר עמלו כפו׳
כפועל בטל ואם אמ׳ לו הראש והזרוע
והאליה שלך באמצע יותר על מחצי׳
השכר מותר ״ היו לפני הפטם
בהמות אחרות שמפטם אותן עם זו
השוואו אמצעו ״ וכן אם היו לו ל׳
עגלים וסייחים אחרים או בנים אח׳
אחרות שלך המאיל והוא מתעסק
בשלו ובשל חבירו אפילו לא העלה לו
אלא דבר מועט בכל ימי השותפות
דיו וחולק בשכר משוה ואם היה
אריסו המאיל והוא מטפל בשלו ובשל
בעל השדה אינו צריך להעלות לו כלום
השם עגלים וסייחים או חושיב
תרנגולים או שם בהמה על הפטם ל׳
למחצית שכר ולא העלה לו שכר ל׳
הרי דינו כדין העסק של מעות ״ מ׳
ראיון בכמה שוין הבהמות או ה׳
הבהמות ובכמה הרויחו ונוטל המ׳
המתעסק שני ושלישי השכר ואם
הפסידו משלם שליש ההפסד ״
שאין פרה וחמור וכל דבר שדרכו
לאכל ולעשות ויהיה הדבר לאמצע

כשוה אוכל שזה מתעסק הרי יש לו
ריוח אחר לעצמו בעבודת הבהמות
שהרי שוכר אותה או עובד בה ונהנה
בשכרה ובעבודתה ואינו שויין על
עם אומן ולא סייח עם אוון שהעגל
והסייח אינו עושה כלום ויש בו עסק ״
השם בהמות לחבירו עד מתי חייב
להטפל בהן ״ באתונות שנים עשר
חדש ובגדיות הן הצאן והבקר ע׳
עשרים וארבעה חדש ואם בא ל׳
לחלוק בתוך הזמן זה חבירו מעכב
עליו מפני שנשתתפו סתם ולפי
שאינו דומה טפילה של שנה ראש׳
ראשונה שהיא מרובה והריוח
שהיא משתמנת בתחלה אלא בקו׳
בקושי לטפילה של שנה האחרת
שהיא מועט והריוח מרובה שהרי
היא משתמנת הרבה ומוספת הר׳
הרבה בכל יום לפיכך מעכב עליו
עד סוף שנה שניה ״ ילדה
הבהמה השוואו אמצעו הרי הולד ל׳
מכלל הריוח לאמצע מקום שנהגו
לגדל הולדות יגדלו ואחר כך ימכרו ״
מקום שנהגו שלא לגדל חייב מתע׳
מתעסק להטפל בולדות בדקה שלשים
יום ובגסה חמשים יום וחולקין ״
רעה להטפל בהן יותר על זמן זה שם
אותם בפני שלשה ביום שלשים וב׳
וביום חמשים וכל שירויחו אחר כך
יטול המתעסק שלשה חלקים וח׳
וחבירו רביע הריוח שהרי יש לו ח׳
חצי הולדות ומפני זה שנתעסק ל׳
בחצי של חבירו נוטל חצי של אותו
החצי שהוא שלשה רבעים ואם
לא התנה בו בפני שלשה הרי מחו׳
והולדות ביניהן בשוה מאות שהן ״
מקום שנהגו להעלות שכר כתף
ומעות העסק מעלין ויהיה כל השכר
שנוטל המתעסק בשכר שנושא על

כתפו מכלל שכר המעות ״ וכן אם דרכו
להעלות לו שכר הבהמה מעלין ״ מקום
שנהגו להעלות ולדות כשכר עמלו מ׳
מעלין ״ וכל המתעסק או המשתתף
לא ישנה ממנהג המדינה ״ ראובן
שהיתה לו שדה והוריד שמעון לת׳
לתוכה לזורעה ולהוציא עליה הוצאות
ולמכר הפירות וכל היתר על ההוצאה
יהיה ביניהן בין שהתנו שיחלקו בש׳
בשוה בין שהתנו שיטול ראובן יתר
בין שהיתה ההוצאה טלה משל רא׳
ראובן בין שהיתה משל שמעון כל
זה מותר ואין זה אבק רבית ״
ששמעון המטפל בעבודת הארץ
ובהוצאות ובמכירת הפירות הוא ה׳
הנקרא אריס ״ אריס אמ׳ לאחד
ירדתי ובעל השדה אומ׳ לשליש הור׳
הורדתיך הולכין אחר מנהג המדינה ״
וזה שטוען שלא כמנהג עליו להביא
ראיה ״ בעל שהוריד אריסין בנכ׳
בנכסי אשתו וגרשה אם היה חכם
אריס המאיל ונסתלק בעל ונסתלקו
הן ואין להן את ההוצאה אלא שיעור
השבח ובשבועה ואם אין הבעל א׳
אריס על דעת הארץ ירדו ושמין
להם כאריס ״ האחין או שיור ה׳
היורשין שלא חלקו ירושת מורישו
כולן משתמשין בה ביחד והרי הן
כשותפין לכל דבר ״ אחד מן האחין
או השותפין שנפל לאומנות המלך
הריוח לאמצע חלה אחד מהן ונת׳
ונתרפא נתרפא מן האמצע ואם
חלה בפשיעה כגון שהלך בשלג או
בחמה בימי החום עד שחלה וכן כל
מיוצא בזה הרי זה הוציא משל עצמו ״

פרק תשיעי

השותפין
מגן והאריסין והאפטרופין שמה

כשוה כו׳ דלא כ
כשוה רא קיימ
ודרב מלא מכ
ראו מותר שליש
משוך מותר אף
עם שאי שם ..
מותר שליש לם
ופשוי דמותר ג׳
מיעבי גבו להו
גבו להו דהיל
טב באיסור
והדין רב אלפ׳
ומכין והא רמו
ותנו כפועל בטל
ברא מאוון עוהי
לו מלוה ואחרת
ועכשו כשיושב
בטלת אין לו
ועסוק מלאכת
טלה בטם הא
המושיב חבר ב
מעות ומחיצת
טפר כו׳ וכו מו׳
מורס שיש לו ע׳
עסק כמלו כויק׳
כזו שמתנו לו וי׳
יעין כב טפר ב
טיפ
ספ
הא

יותן כל ע׳ היתומים והאשה שהיא
נושאת ונותנת בתוך הבית אף שה
שהושיבה בעלה חנונית״ וכן בעל
הבית כל אחד מאלו נשבע מדבריהם
בטענת ספק שאינו גזל חברו מאשר
ובמתן או שמא לא דקדק בחשבון
שביניהם ׳ולמה תקנו חכמ׳ שבועה
זו מפני שאלו מורין שמ׳ מה שיקחו
מנכסי בעל׳ המעות ריוח הוא להן
מפני שנושאין ונותנין וטורחין׳
ולפיכך תקנו להם חכמ׳ שחייבין שבוע׳
בטענת ספק כדי שיעשו כל מעשי׳
בצדק ובאמונה ׳ואין כל אחד מאלו
נשבע בטענת ספק עד שיחשיד
המשביע אותו בשתי כסף שהן ב׳
שני מעין של כסף כמו שיתבאר״
ואפי׳ אם חשדו בפחות מזה אין בע׳
נשבעין ״ וכבר הורו רבותי שאם
מת השותף האחד אין היורש יכול
להשביע שותפו של אביו בטענת
שמא שהרי אינו יודע שהדבר ש׳
שחשדו בו אביו בודאי כדי שיחשו׳
שיחשיד אותו זה היורש בשתי כ׳
כסף ׳ויש מי שהורה שמשביע א׳
אותו היורש בטענת שמא״ וכזה
ראוי לדון שהרי היורשין משביעין
האשה בחיי בעלה אע״פ שאין שם
ערים שהוא אריסו או שותפו אלא
הרי הוא מודה בפני עצמו ואומר ש׳
שותפו או אריסו או בן ביתו או׳
ואמ׳ לא גזלתי כלום הרי זה נשבע
בנקיטת חפץ שאין אומ׳ ראו לפו׳
לפוטרו משבועה אלא לפוטרו מח׳
מחרם ״ ואיזהו בן בית שישו׳
להשביע בטענת ספק זה שמכניס
פועלים ומכניס פירות ואם יוצא
בית שאינו נושא ונותן אלא נכנס ל׳
בתוך ויוצא בלבד אינו יכול להשביע
מספק ׳וכן אפוטרופוס שמינהו אבי

יתומים אין היתומים משביעין אותו
בטענת ספק ׳וכן האשה שלא נעש׳
נעשית אפוטרופא בחיי בעלה ולא
נשאה ונתנה אחר קבורת בעלה אין
משביעין אותה מספק על זה שנש׳
שנשתמשה בו מן מיתה לקבורה
שאם אתה אומ׳ תשבע על זה לא ת׳
תזכר לקבורה ונמצא המת מבטל״

כו
השמט׳

המשלח ביד חברו חפץ ואמרו ל׳
או ששלח בידו מעות לקנות אלו ל׳
לסחורה או פירות אע״פ שלא נתן
לו שכר על זה ואין לו חלק ולא הפג
על שליחות זה הואיל ונשא ונתן
בממון חברו הרי זה כבן בית שלו ל׳
להשביעו מספק שלא גזל כלום ב׳
בעת שיביא לו הסחורה שקנה או׳
מקצתה או המעות שמכר לו בהן״

השותפין שנושאין ונותנין
יחד או שהיה האחד נושא ונותן וה׳
ומפקיד סחורה או מקצתה אף הא׳
המעות עם השני ׳אין משקל ומנין
ומנין אלא מדה הרי שניהן נכנסין לס׳
לספק ׳ויש לכל אחד מהן להשבע ח׳
חבירו שבועת השותפין ׳ואפי׳ אם היה
האחד הוא שנושא ונותן והשביעו
נתעסק עמו כל׳ אין נשבע אלא זה
שנשא ונתן ״ חלקו האריסין או
והשותפין ונתגרשה האשה ונפרד
מעליו בן הבית והביא לו השליח סח׳
סחורה שקנה לו או המעות שמכר
לו בהן והלכו ושתק להם ולא תבע
מיד אינו יכול לחזור ולהשביען בט׳
בטענת ספק ׳ואם היתה לו טענ׳
טענת ודאי משביען עליו ומגלגל
בה כל מה שירצה ״ וכן אם
נתחייב לו שבועה אחר זמן בין של
תורה בין של דבריהם כגון שנעשה
לו שותף או בן בית פעם אחרת הרי
זה יכול לגלגל עליו שלא גזלתני בכ׳

וכן הורו ר׳
הגאונים ר׳
ר׳ אלפס
וס״ה הר׳
משה

כשהשותפות שביניהן ולא כשהיתה
שותפי או אריסי או בן ביתי או את׳
אפטרופי בראשונה ׳וכל כיוצא בו״
השותפין שחלקו ונשאר להם
חובות אצל אחרים אינן יכולין להש׳
להשביע זה את זה מספק שהרי ח׳
חלקו ׳והחוב שנשאר דבר ידוע הוא
כל מה שיפרעו יקח זה חלקו וזה ל׳
חלקו מן החוב ״ וכן אם נשאר מעו׳
בכיס וכבר ידעו אותו ועדיין לא ח׳
נטל כל אחד ואחד חלקו אין משב׳
משביעין זה את זה שהמעות כח׳
בחלוקין הן ״ וכן אם עשו חשבון
מכל השותפות ונשאר לאחד מהם
אצל חברו דבר קצוב וידוע שלא עש׳
שעדיין לא נטלו הרי חלקו ׳ואפי׳ אם
נשאר ביניהם כל שהן מן הפירות
ועדיין לא חלקו אותו שלא ידעו מש׳
משקלן או שנשאר בידו עד אין ה׳
השותפות שלא עשו בו חשבון ולא
ידע כל אחד מהן כמה חלקו הואיל
הרי השותפות קיימת עדיין ומשב׳
ומשביעין זה את זה ״ מי שתבע
חברו אחר חלוקה אינו יכול להשביע
אלא על ידי גלגול כמו שאמרנו ׳ואפ׳
יש לאחרים סתם על מי שגזלו כלום
כשהיה שותפו או אריסו או בן ב׳
בית ולא יודה מה שגזל ״ ״

פרק עשירי

שותף
שטען על חברו שכך היה תנאי ל׳
ביניהן והלה אומ׳ לא היה זה התנאי
מעולם ׳או שטען שהקרן שלי כך
וכך ׳והלה אומ׳ אינו אלא פחות מזה׳
או שטען שכבר נתתי לך מן השו׳
השותפות והלה אומ׳ לא לקחתי׳ או
שטען סחורה זו משלי והלה אומ׳
משלי אומ׳ ׳וכן כל כיוצא בטענות

ומאי״נ ס׳ ומי
ומיהו ה׳ הש׳ ב
כתבו על דעה זה
וחכמי ומ״מ שכ׳
שאי׳ יכול להשביע
בטענת שמא שאי׳
מודה׳ עי׳ בה׳
היתר׳ טוען פה׳
ועיקרו
שהרי עשה כל מ
שכר טרחו ס״ ה״א
ועי׳ ס׳ ועמוד
פה ועי׳ ב׳ ספק
כ׳ ואפי׳ בספק ז
כ׳ דתנן כספק רק׳
רשבי׳ אף זה שב
שבוע האומר ה
בפני בית המחיר
הוא שבועת ס
סוטה עשה סה׳
ספק כודאי אף ו
שבוע מיין האוי
כמון עשה ספק
כודאי
ועי׳ לר׳ עי׳ סי׳
שאין ״ טוען ו׳
מגלגלין ושוען
כספק פ״ג
אלו כתבי הראיה
דינת ומית כגון
מריס ושותפין ו׳
וסוף שיצא׳ דבר
שאי׳ ממפרית כח
כוונת שהרי קיבו
זה וגם
ונפתר דבריהן
ס הא׳ כי וב׳
ושבוע
השותפי פשיטה
דמדכתב הי׳ הדין ב
דל״כ שבוע דמוי׳
אלו כמודה מידיעת
ועל מה כמו תמו׳
ומינצרי קמו ומען
ספק בטייה וב׳
וכש שלו מיכתה
תוה שבוע מספק
מיניה ק׳ ועי׳ בכס׳
מ״ר

טעמו שאין ואין טוען
דאיו להיסך עמ׳

אלו הרי הרשות ביד התובע להשביע
בשבועה · כיצד אם ראה התובע
שלא ישביע השותף שבועת השות׳
השותפין וישביעו היסת על הטענה
שטען בה מאחר שאין דברים מצוים
הרי זה משביע · ואם ראה מגלגלין
עליו כל אלו הדברים בשבועת השו׳
השותפין ומשביעו בטענת ספק
שאין גורעין כלום מכל דיני השותפות
ושהיה ביניהן תנאי כך וכך ושוה הן
הסחורה שלך ושנתת לי כך וכך וכן
כל כיוצא בזה ·· התובע שותפו והש׳
להשביעו שבועת השותפין הנתבע
אומ׳ כבר חלקנו ולא נשאר לך אצלי
כלום · והתובע אומ׳ עדין לא חלקנו
ולא עשינו עמך חשבון · אף שאומ׳
התובע חלקנו על מנת שנשביע זה
אותו שבועה השותפין כל עת שנ׳
שנרצה · ועדיין לא נשבעת ואתה
מדחה אותי מיום ליום והריני יכול
להשביעו בטענת ספק · ואפילו אומר
הנתבע כך חלקנו ונשאר כך לך אצלי
וזה הנשאר חוב שזקפתי עלי פקדון
הנחת אצלי אע״פ שיש עדים שהיה
שותפו אינו יכול להשביעו היסת
שכבר חלקו · אם לא נשתתפו מעולם
ואפילו על הגלגול לפי שאין משביעי׳
היסת ואין מגלגלין אלא על טענה שא׳
שאם יודה בה יהיה חייב לשלם ממון
אלא דבר שאפילו הודה בו אינו חייב
אלא שבועה והיאך נשבע עליו ואפילו
על ידי גלגול ·· וכזה הורו כל הגאוני
בעלי הוראה · טען עליו שותפו
אתה ונשאר לי אצלך כך וכך וזה
אומ׳ כבר חלקנו ולא נשאר אצלי
כלום אם לא היתה שותפו מעולם
הרי הנתבע נשבע היסת שאין לו
בידו כלום ומגלגלין עליו שלא גזלתי
כלום משלו ואינו מגלגל עליו שלא

היה שותפו אלא שכבר חלקנו ומטעם
שבארנו ·· טען שעדין שותפין
אנחנו ויש לי להשביעך בטענת ס׳
ספק והלה אומ׳ לא נשתתפנו מע׳
מעולם · והביא התובע עדים שהיה
שותפו וחזר הנתבע ואחר כך ואומר
חלקנו אין שומעין לו שהרי הוחזק
כפרן ושבועה זו וישבע שבועת ה׳
השותפין וכן כל כיוצא בזה ··
ראובן שהטיל לכיס אחד ארבע
מאות דינרין והטיל שמעון מאתים
ונשתתפו ונשאו ונתנו יחד והרי
הממון כולו ביד ראובן וטען ראובן
שפחת כל הקרן חמש מאות דינרי
אין אומ׳ ישבע ראובן שבועת הש׳
השותפין שפחתו כך וישלם שמ׳
שמעון מביתו חמשים · אלא ישבע
ראובן שבועת השותפין ואין לו
מינה שבידו בלבד ולא ישלם שמ׳
שמעון כלום ·· טען ראובן ש
ששמעון ידע בודאי בפחת שפח׳
שפחתו יגלגל על שמעון שאינו
יודע בודאי סכום הפחת הזה ·
ואם לא עסק שמעון בשותפות
זו כלל ישבע שמעון היסת שאינו
יודע בודאי בזה ההפסד ויפטר ·
ולא עוד אלא אם היה זה הממון
הנשאר ביד שמעון חולקין שאין
השותפין נשבעין ונוטלין כדי
שישביעו ויטול וזה שביד חבירו
אלא נשבע ונפטר אם מטלטלי דבר
שהוא תחת ידו ·· וזה הר בדין
זה שכבר טעו בו בעלי הוראה ··
טען שמעון שיש ללוי עליו ח׳
חוב בזו השותפות מנה אם היה
בידו כדי החוב והיה יכול ליתבע
לומר טומן ונתבע החוב ואחרכך
מחשבין · ואם אין בידו ליתן אינו
נאמן להוציאו מיד ראובן אלא מן

הסחורה הידועה ושותפות שאין כ׳
קונין הן עושין · לוי ושמעון על
נכסי ראובן ואפילו היתה מלוה מ׳
בשטר אין ראובן חייב לשלם לשמע׳
כלום ·· יכול אם טען שמעון ש׳
שראובן ידע בודאי שזה החוב ש׳
שעל אחריות השותפות הוא והחוב
אשלם ישבע ראובן הסת אף על ידי
גלגול שאינו יודע שחוב זה אשלם
וישלם שמעון החוב משלו ··
וכן אם יצא שטר חוב על לוי בשם
שמעון במאה דינרין ממון השותפ׳
ואמ׳ שמעון נפרעתי והחזרתי לכיס
אף שאמ׳ שמעון קבעת לי זמן ל
לשנה או לשתים אינו נאמן שאין
קנינין חוזר עושה על נכסי ראובן ··
וכיצד דנין בדין זה לוי נפטר בהו׳
בהודיות שמעון ואם לא הביא שמ׳
שמעון ראיה ישלם מביתו ויתבע
לוי בתוך זמן שאמר · וכן כל כיוצא
בזה ··

בריך רחמנא דסייען ·

הלכות עבדים:

יש
בכללן שלש עשרה מצות · חמשה
מהן מצות עשה · ושמונה מצות
לא תעשה ·· וזהו פרטן ··

א דין קנין עבד עברי :
ב שלא ימכר ממכרת עבד :
ג שלא יעבידנו בפרך :
ד שלא לעבוד בו עבודת עבד :
ה שלא נניח גר תושב לרדות בו בפרך :
ו להעניק לו בצאתו חפשי :
ז שלא יצא ריקם :
ח לפדות אמה העבריה :
ט לייעדה :
י שלא תמכר :
יא לעבד עבד כנעני לעולם אלא אם כן

משפחה ט והוא רת'
רתב' מיכ'לתי רב' ור'
ישמעאל ור' עקיב'
ג' נמנה כעבד עברי
ושם ירבו כגו הב'
על כת' ישר' כ' משפ'
אם הי הדיוט לו מ'
משפח
קב"ק ת' / ועמוד ב
יהוד ס / כפרק ט
הי' / כתב' י'
/ ופיגו י
ומפרק
המאמר / עיקרי ז
טיפרי' / הי' מ"ו
ותנא ז / פה דקי'
כפרק ג
שהוא מחולפי עב'
עבור נשים ואנשי'
ועבור אנשי' ונשי'
עבור יום ועבור לי'
ועבור לי' ועבור יו'
ותנא לא ידעתי מה
לא אמר לי החס הכס
ואי' יעי' ואת ועבדי'
ואפ' יעי' וכו' האיסור
לב הוא על זה עוד
ויראת מאלהיך וגו'

הפילו להרגיז אחד מראשי אבריו ;
שלא להסגיר עבד שברח מחוצה לארץ
לארץ ישראל
שלא להונות עבד המגן אלינו
וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

עבד
עברי האמור בתורה זה ישר' שמכ'
שמכרו אותו בד' על כרחו או המו'
המוכר אותו לרצונו ' כיצד גנב ואין
לו לשלם את הקרן בד' מוכרין אותו
כמו שביארנו בהלכות גניבה " ואין
לך מישר' שמוכרין אותו בד' אלא
הגנב בלבד ' ועל זה שמכרוהו בד' הוא
אומ' כי תקנה עבד עברי ' ועליו הוא
אומ' במשנה תורה כי ימכר לך אחיך
העברי ' מוכר עצמו מפני דוחקו "
כיצד זה ישר' שהוא עני ביותר נתנ'
לו תורה רשות למכור את עצמו ' שנ'
כי ימוך אחיך עמך ונמכר לך ' ואינו
רשאי למכור את עצמו ולהצניע את
דמיו או לקנות בהן סחורה או כלים
או ליתנו לבעל חובו אלא לאכלו בלבד "
ואין אדם רשאי למכור את עצמו עד
שלא ישאר לו כלום ואפילו כסות לא
תשאר ואחר כך ימכר עצמו "
כבר ביארנו שאין האשה נמכרת בג'
בגנבתה ' וכן אינה מוכרת את עצמ'
ואינה קונה לא עבד עברי ולא עבד
כנעני מפני החשד " ואין הגר
נקנה כעבד כנעני ' שנ' ושב אל מש'
משפחתו ' אל מי שיש לו משפחה "
עבד עברי שמכרוהו בד' אין מו'
מוכרין אותו אלא לישר' או לגר צדק "
וכן המוכר עצמו אינו רשאי למ'
למכר עצמו לגוי ואפילו לגר תושב
ואם עבר ומכר עצמו אפילו לעובד
ע"ז ואפילו לעבודה זרה הרי זה מכור '

שנ' או לעקר משפחת גר ' לעקר זה
הנמכר לע"ז " בין [illegible] לו הרבי מוכר
עצמו לגוים אין אותה דקדוק לו עד ש'
שימכר לו ' אבל אחר שימכר אעפ'
שעבר ועשה שלא כהוגן מצוה לפד'
לפדותו שנ' אחרי נמכר גאולה תהיה
לו " אחד המוכר עצמו ואחד ש'
שמכרוהו בית דין אינו נמכר בפר'
בפרהסיא על אבן הלקח ' ולא כמו'
כסימטיא כדרך שהעבדים נמכרין
שנ' לא ימכרו ממכרת עבד ' אינו
נמכר אלא בצנעה ודרך כבוד "
כל עבד עברי אסור לעבוד בו בפרך '
ואיזהו עבודת פרך זו עבודה שאין
לה קצבה ועבודה שאין צריך לה
אלא תהיה מחשבתו להעבידו בלבד
שלא יבטל " מיכן אמ' חכמ' שלא
יאמ' עדור תחת הגפנים עד שיבא'
שהרי לא נתן קצבה ' אלא יאמ' לו
עדור עד שעה פלונית או עד מקום
פלני " וכן לא יאמ' לו חפור מקום
זה והוא אינו צריך לו שהוא אסור
והוא עובר עליו בלא תעשה ' שנ'
לא תרדה בו בפרך ' הוא אינו עושה
אלא דבר הקצוב שהוא צריך לו "
וכן הנמכר לגוי לא ירדה בו בפרך
הרי ישר' מצווין למונעו ואם הני'
הניחוהו עוברין בלא תעשה שנ'
לא ירדנו בפרך לעיניך ' ואין זקוק'
ליכנס לרשותו של גוי ולבדוק אחריו
שלא יעבד בו בפרך שנ' לעיניך ' ב'
בזמן שאתה רואה על עבד עברי
אסור לישר' שקנה להעבידו בדבר'
בזיון שהן מיוחדין לעשיית העב'
העבדים כגון שיוליך אחריו כליו ;
לבית המרחץ או יחלוץ לו מנעליו '
שנ' כשכיר כתושב יהיה עמך "
ומותר לספר לו שערו ולכבס כסותו
ולאפות לו עסתו " אבל לא יעשה

אותו בלן לרבים או ספר לרבים ' או נ'
נחתום לרבים ' ואם היתה אומנותו זאת
קודם שימכר הרי זה יעשה ' אבל לא
ילמד בתחלה מלאכה כלל אלא אומ'
אומנות שהיה בה היה עושה כ'
כשהיה עושה מקודם " בד"א
בעבד עברי שנפשו שפלה מחמת'
אבל ישר' שלא נמכר מותר להשתמ'
להשתמש בו כעבד שהרי אינו עושה
מלאכה זו אלא ברצונו ומדעת עצמו "
ואנשים שאינן נוהגין כשורה ;
מותר לרדותן בחוזקה ולהשתעבד בהן "
מלך שגזר שכל מי שלא יתן המס
הקצוב ישתעבד לזה שנותן המס ;
על ידו הרי זה מותר להשתמש בו ;
יותר מדאי ואפי' לא לעבוד ואם אינו ;
נוהג כשורה מותר להשתמש בו כע'
כעבד " כל עבד עברי או אמה ע'
עבריה חייב האדון להשוותו אליו במ'
במאכל ובמשתה בכסות ובמדור ' ש'
שנ' כי טוב לו עמך ' שלא תהיה אוכל פת
נקייה והוא פת קיבר ' שותה יין ישן
והוא יין חדש ' אתה ישן על גבי מוכין
מוכין ' והוא ישן על גבי התבן ' אתה
דר בכרך והוא בכפר ' או אתה בכפר
והוא בכרך ' שנ' ויצא מעמך ' מכ'
מכאן אמרו חכמים כל הקונה עבד
עברי כקונה אדון לעצמו ' וחייב לנה'
בו מנהג אחוה ' שנ' ובאחיכם בני
ישר' איש באחיו ' ואעפ"כ צריך העבד
לנהג מנהג עבדות בזמן העבודות
שהוא עושה לו " אין אמה
העבריה נוהגת ולא עבד עברי אלא ב'
בזמן שהיובל נוהג ' בין עבד עברי ש'
שמכר עצמו בין זה שמכרוהו בד' ;
וכבר בארנו מתי בטלו היובלות "

פרק שני

עבד עברי שמכרוהו בד' נקנה בכסף

מכ' כתנ' בו א'
אתה יורה אל
אתה מורה כ'
כבנ' חורין

רב ספרי' אחו'
דרכו' הה ת'
תפס ואינו'
דאו מעלו כו'

רב' רב פפא ס'
אבו' יהבי' יוו'
ליבנאי ואינו'
ומשתעבד בה
וכו'

ובשטר · כיצד בשטר כתב על הנייר
או על החרס הרי את מכור לך הרי את קנוי
לך ונותן השטר לו ·· מכרוהו
ב"ד עובד שש שנים מיום מכירתו
בתחלת השביעית שלו ויצא בן חו'
חורין · ואם פגעה בו שנת השמט'
בתוך השש הרי זה עובד בה · יובל
אם פגעה בו שנת היובל ואפילו נמ'
נמכר שנה אחת לפני היובל הרי
זה יוצא לחירות · שנ' בשנת היובל
הזאת וגו' ·· המוכר עצמו
יש לו למכור עצמו יותר על שש · ל'
הרי שמכר עצמו לעשר שנים או
לעשרים שנה ופגע בו יובל ואפילו
אחר שנה הרי יוצא ביובל שנ' עד
שנת היובל יעבד עמך ·· ואחד
המוכר עצמו או שמכרוהו ב"ד ומ'
וברח חייב להשלים שנה · ואם פגע
בו יובל יוצא לחירות ·· חלה בין
שחלה שנה אחר שנה בין שחלה
חליים מקוטעים ואין כל פחות מ'
מארבע שנים עולים לו לחשבון שש
יובל · ואם חלה ארבע חייב להשלים
כל ימי החולי שנ' כשכיר כתושב ·
ואם פגע בו יובל יוצא ·· במ' דברים אמו'
שמחשבין ימי החולי כשהיה חולה
כבד שאינו יכול לעשות מלאכה · אב'
אבל אם לא היה חולה כבד אלא יכול
לעשות מעשה מחט ואפילו חולה
כל שש עולין לו ·· המוכר עצמו
לגוי אם לא נפדה אינו יוצא אלא
ביובל לבד · שנ' ואם לא יגאל באלה
ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו ··
הנמכר לגוי אם לא השיגה ידו
לגאול עצמו קרוביו פודין אותו · ו'
והקרוב קרוב קודם · שנ' או דודו
או בן דודו יגאלנו וגו' · וב"ד כופין
את קרוביו לפדותו שלא יטמע בין
הגוים · לא פדאוהו גוים או יגין ל'

אחר ונשתקע · מצוה ביד כל אדם מישר'
לפדותו · בין שפדאוהו קרובין בין
שפדאוהו שאר בני אדם יצא לחירו'
ויש לו ללוות ולגאול עצמו מן הגוי
ונגאל לחצאין ·· אבל המוכר לישר'
אין קרוביו פודין אותו ואין להן לג'
לגאול ואינו נגאל לחצאין אלא כיצ'
כיצד דינו אם השיגה ידו ויתן כפי
שנים הטובות נותן ויוצא ואם לאו
לא יצא ·· אחד המוכר עצמו
בין לישר' בין לגוי ואחד שמכרוהו
ב"ד הרי זה מגרע פדיונו ויוצא ··
כיצד הרי שמכרוהו בששים ועבד
ארבע שנים ומצאה ידו הרי זה ל'
נותן עשרים דינר לאדון ויוצא לח'
לחירות ·· וכן אם מכר עצמו במ'
בארבעים דינרים לעשר שנים הרי
זה מגיע ארבעה דינרים לכל שנה
ושנה שעבד ונותן השאר כסף ל'
או שוה כסף ויוצא ·· וכן ה'
הנמכר לגוי מחשב הדמים לפי ה'
השנים הנותרות עד שנת היובל'
שנ' וחשב עם קונהו משנת המכ'
המכרו לו עד שנת היובל · כיצד מכר
עצמו במאה ונשאר ליובל כשעת ה'
המכירה עשר שנים · מחשב עשרה
דינר לכל שנה שעבד ומגרע הדמים ··
ומשיב השאר כסף ולא תבואה ולא
כלים שנ' כסף ממכרו · בכסף הוא נ'
נגאל · ואינו נגאל בשוה כסף ··
כל עבד עברי או עבריה שיצאו בגר'
בגרעון כסף והבריא והוסיפו דמיו
או נשתפה ופחתו דמיו מחשבין
לו להקל עליו · כיצד הרי שנמכר
במאה והרי עתה שוה מאתים ל'
אינו מחשב עם אדוניו אלא לפי
מאה ·· נמכר במאתים והרי ל'
הוא שוה מאה מחשב עמו על פי
השנים הנותרות לפי מאה ··

הנמכר לגוי הואיל ויש לגאול לעצמו
לחצאין מה שבודקין פעמים יהיה
להקל פעמים יהיה להחמיר · כיצד
להקל קנה אותו הגוי במאתים ונש'
ונשתפה והרי הוא עתה שוה מאה ל'
נותן לו חמשים חצי דמיו · והבריא
והרי הוא שוה מאתים נותן לו מ'
מאה שהן חצי דמיו הנשאר ויצא ··
כיצד להחמיר קנה אותו במאת'
ונתן לו חצי דמין שהן מאה ונשתפ'
והרי הוא שוה עתה מאה נותן לו
חמשים שהן דמיו וחציו הנשאר
ונמצא שנתן מאה וחמשים דינר'
אע"פ שהוא עתה שוה מאה ··
הרב שמחל לעבד הכסף הנשאר ל'
אינו מוחל עד שיכתוב לו שטר ל'
שחרור ·· כיצד הרי שקנהו בש'
בששים ועבד שנה או שתים ואמ'
לו שאר הדמים מחולין לך ילך לו
לדרכך אינו נפטר ומשעבדו עד ש'
שיכתוב לו שטר ·· אדון שמת
ולא הניח בן זכר הרי העבד עובד
לבן עד סוף השש שנים שמכר ל'
עצמו להן או שיפגע בו יובל עד
שיגיע לו פדיונו הנשאר · יובל ל'
ואם לא הניח לו בן זכר הרי לא יצא
לחירות שהרי אינו עובד לא את ה'
הבת ולא את האח · ואינו צריך לה'
לומר שאינו עובד שאר היורשין ··
והנמכר לגר צדק או לגוי ואפילו
הבן אינו עובד אלא כיון שמת הא'
האדון יצא לחירות ·· נמצאת אומ'
שעבד עברי נקנה בכסף או בשטר
וקונה עצמו בחמשה דברים בש'
בשנים או ביובל או בגרעון כסף ל'
או בשטר שחרור · או במיתת האד'
האדון שלא בן ובגוי או בגר · ואפילו
הניח בן מעוה לא' עד כשעת יציא'
יציאתו אע"פ שלא יוא' לו הרי יוצא

ס' שטב
בלש וחכ'
וחכר או

וכן הדין ם
במואר ת'
תניקות
פי' ס"ס

פיקרי הלט
אלו פב' דין

תמיהני כ
כסה היולת
כוונתי לגבי יכ
יוסף ברית
להו שוה פחט
מיעטי מלו
מפני שהמוען
מיחוש והייתי
סבור לו שיהו
חשוב מיו ב
שון פרוטה
עם ס הוי

וכן הדין סמוך
ופי' כסי' לו

בחנם · ואינו צריך שטר ואפילו חלה
והוציא עליו הוצאות רבות אינו חייב
לו כלום · שנ' לחפשי יצא חנם ·

פרק שלישי

ס'

עבד עברי הרי האדון חייב במזונות
הנשואה לו · ולא ארוסה ושומרת
והוא שתהיה מותרת לו · אבל אם
היתה מאיסורי לאוין אפילו שניה
אינו חייב במזונות אשתו הנשואה
שנ' ואשתו עמו · ואשתו הראויה לה
להיות עמו · וכן חייב במזונות בניו
ובנותיו · כשמכרוהו ב"ד כמו · אם בעל
אשה הוא ויצאה אשתו עמו · וכי
תעלה על דעתך שכיון שנקנה זה
נשתעבדה אשתו אלא לא בא ולמד
אלא שהאדון חייב במזונותיה · וכן
במוכר עצמו כמו · ויצא מעמך ה'
הוא ובניו עמו · ובנמכר לגוי נאמר
ויצא בשנת היובל הוא ובניו עמו ·
אחד אשה ובנים שהיו בשעת
מכירה · או אשה ובנים שהיו לו אח'
אחר מכירתו והוא שיקחנה מדעת
האדון · אבל אם לקח שלא מדעת
רבו אינו חייב במזונותיה · אע"פי ל'
שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו
אין לו מעשה ידיהן כלום · אלא ל'
הרי מעשה ידי האשה ומציאתה ל'
לבעלה · ומפני שזוכה הבעל באשתו א'
זוכה זה אע"פ שהוא עבד עברי ·
מי שמכרוהו ב"ד יש לרבו ל
ליתן לו שפחה כנענית בין האדון ל
בין בנו של האדון אם מת אביו הרי
זה נותן לו שפחה וכופהו על זה ל
כדי שיוליד לו ממנה עבדים והרי
היא מותרת לו כל ימי עבודתו שנ'
אם אדוניו יתן לו אשה · והמוכר
עצמו אסור בשפחה כנענית עד ש'
שתהיה לו אשה ישראלית ובנים אח'
אבל אם אין אשה ובנים אין רבו מ'
מוסר לו שפחה כנענית · ודבר זה ל'
קבלה הוא ואפילו היה הנמכר כהן
הרי זה מותר בשפחה כנענית כל
ימי עבדותו · אם היו לו אשה ובנים ·
אע"פ שמסר לו שפחה כנענית ·
אינו יכול להפרישו מאשתו ובניו ל'
שנ' ואשתו עמו · ואינו יכול ליתן לו
שתי שפחות ולא שפחה אחת לה
לשני עבדים עברים · צריך שנותן ל
לכנענים שנ' יתן לו אשה ·
נרצע שמסר לו רבו שפחה והגיע
יובל והיה רבו מסרהב בו לצאת ל'
ואינו רוצה לצאת וחבל בו פטור
שהרי מוסר בשפחה · המוכר
עצמו אינו נרצע · אבל מכרוהו ב'
ב"ד ועבד שש ולא רצה לצאת הרי
זה נרצע ועובד עד שנת היובל
או עד שימות האדון אע"פי שה'
שהניח בן · אין הנרצע עובד הבן ·
מפי השמועה למדו ועבדו לו
ולא לבנו · לעולם לעולמו של יובל · מ'
במצוות לאחד שהנרצע אינו קונה
את עצמו אלא ביובל ובמיתת הא'
האדון · עבד עברי כהן אינו
נרצע מפני שנעשה בעל מום והוא
אומ' ושב אל משפחתו · לחזקה שהי'
בה ואינו שב לסריסה שהיה בה ·
כיצד רוצעין מביאו לב"ד של ש'
שלשה ואומ' בפניהם דבריו · ומגיש'
בסוף שש אל הדלת או אל המזוז'
כשהן עומדין בבנין מן הדלת ל
ומזוזה של אדון בין של פ' אדם
ונוקב את אזנו הימנית בטובה ל'
של אזן במרצע של מתכת עד ש'
שיגיע לדלת · שנ' ונתת באזנו ובד'
ובדלת · ולא נאמ' מזוזה אלא ש'
שיהיה עומד בין אצל הדלת בין
אצל המזוזה · ואם מזוזה כשהוא ל'
עומדת · אבל מרצע בדלת אף על פי
שאין שם מזוזה · האדון הוא ל'
שרוצע בעצמו שנ' ורצע אדוניו ·
ולא בנו ולא שלוחו ולא שליח ב"ד · ול'
ואין רוצעין שני עברים כאחד ש'
שאין עושין מצות חבילות חבילות ·
ואם אומר אומר עד שיאמר ויש'
וישנה · העבד · עד שיאמר כשהוא
עבד · אבל אם אמ' אחר שש אינו ל'
נרצע עד שיאמר וישנה בסוף שש
בתחלת פרוטה ואחרונה · כיצד כגון
שנשאר מן היום שוה פרוטה מד'
מדמי מכירתו או יתר מעט ·
אבל אם נשאר פחות משוה פרוטה
הרי הוא כאומר אחר שש · היתה
לעבד אשה שפחה כנענית ולו ממנה
בנים ולרבו אין אשה ובנים אינו נ'
נרצע שנ' כי אהבך ואת ביתך · לרבו
אשה ובנים · ולו אין אשה ובנים אינו
נרצע · שנ' אהבתי את אדני את אשתי
ואת בני · הוא אוהב את רבו ורבו ל'
ורבו אינו אוהבו אינו נרצע שנ' כי
טוב לו עמך · רבו אוהבו והוא אי'
אינו אוהב את רבו אינו נרצע שנ'
אהבתי את אדוני · הוא חולה ל'
ורבו אינו חולה או רבו חולה והוא אי'
אינו חולה או שניהן חולין אינו נר'
נרצע שנ' כי טוב לו עמך עד שיהיו
שניהם בטובה · מה בין מוכר ע'
עצמו למכרוהו ב"ד · מוכר עצמו אינו
נרצע · ומי שמכרוהו ב"ד נרצע · ומ'
ומוכר עצמו אסור בשפחה כנעני'
ושמכרוהו ב"ד מותר בשפחה כנעני'
מוכר עצמו נמכר לגוי ושמכרוהו
ב"ד אינו נמכר אלא לישר' שנ' כי ימ'
ימכר לך אחיך · מוכר עצמו נמכר
לשש ויתר על שש · ושמכרוהו ב"ד
אינו נמכר אלא לשש · מוכר עצמו

אין מעניקין לו ומכרוהו ב"ד מעניקי'
לו ואפי' השאילה אדונו שאין הע'
האשה נרצעת וכן אמה מעניקין הכ'
הכתוב שהרי אומ' בנרצע ואהבתי א'
את אדני את אשתי וגו' ומהו זה ?
שנ' ואף לאמתך תעשה כן להעניק
שכשם שמצות עשה להעניק עבד
עברי כך מעניקין אמה העבריה.
כל המשלח עבדו ואמתו ריקם
עובר בלא תעשה שנ' לא תשלחנו
ריקם והרי הכתוב נתקו לעשה שנ'
הענק תעניק לו. אחד היוצא ?
בסוף שש או שיצא ביובל או במי'
במיתת האדון. וכן אמה העבריה
שיצאה באחד מכל אלו או בסימנים
הרי אלו מעניקין להם. אבל היוצא
בגרעון כסף אין מעניקין להם שנ'
וכי תשלחנו חפשי מעמך. וזה לא
שלחו חפשי. אלא העבד נותן לו ?
שיור הדמים הנשאר לו ועבד בחנ' ?
ואחר כך יצא. הענק תעניק לו
מצאנך מגרנך ומיקבך. כענין צאן
גרן ויקב. דברים שיש בהן הרבה
מחמת ענין הוא שחייב להעניק לו
מהן. אבל בכספים והבגדים אינו
חייב ליתן לו מהן. וכמה נותן ?
לו לא פחות משלשים סלעים בין מ'
ממינין הרבה בין ממין אחד כשלש'
כשלשים של קנס העבד שנ' כי יתן
לאדניו. בין נתברך הבית בגללו בין
לא נתברך הבית בגללו שנ' העניק ?
תעניק לו מכל מקום. אם כן למה ?
נאמ' אשר ברכך. כפי הברכה ?
תן לו. ענק עבד עברי לעצמו ואין
הבעל חוב גובה ממנו. וכן ענק ?
אמה העבריה ומציאתה לאבי'
ואם מת אביה קודם שיבוא לידו
הרי הן של עצמה ואין לאחיה
בהן כלום שאין אדם מוריש זכ'

זכות שיש לו לבתו לבנו.

פרק רביעי

אמה
העבריה. היא הקטנה שמכרה א'
אביה. ומשתביא שתי שערות ?
אחר שתים עשרה שנה ותעשה
נערה אינו יכול למוכרה אף על פי
שעדיין יש לו בה רשות ויש לו לקד'
לקדשה לכל מי שירצה. אף הקטנה
שהיא איילונית בסימנין ואינה רא'
ראויה להביא שתי שערות יש ?
לאביה רשות למוכרה כל זמן שה'
היא קטנה. אבל הטומטום
והאנדרוגינוס אינו נמכר לא כ'
כדין עבד עברי ולא כדין אמה ה'
העבריה. אין האב רשאי למ'
למכר את בתו אפילו העני ולא נש'
נשאר לו כלום לא קרקע ולא מטל'
מטלטלין ואפילו כסות שעליו.
ומעשין כופין האב לפדותה אחר
שמכרה משום פגם משפחה.
ברח האב או שמת או שלא הי'
היה לו לפדותה הרי זו עובדת עד ש'
שתצא. אמה עבריה נקנית
בכסף או בשוה כסף ובשטר. ואי'
ואינה נקנית בפרוטה מפני שצ'
שצריך לקנותה בדמים שראוין ?
לגרעון כדי שתגרע פדיונה ותצא.
כיצד בשטר כותב לו בשטר או
על החרס בתך קנויה לך ונותן ביד
האדון. ושטר אמה העבריה ?
אביה כותבו. אמה עבריה
עובדת שש שנים כעבד שמכרוהו
ב"ד שנ' כי ימכר לך אחיך העברי ?
או העבריה. ואם הגיעה בתחלת שביע'
ואם פגעה בה יובל בתוך שש יוצא'
חנם כעבד. ואם מת האדון יוצא'
שהניח בן יוצאה חנם כנרצע ?

שנ' ואף לאמתך תעשה כן. וכן
מגרעת פדיונה ויוצאה חנם. כתב
לה שטר שחרור ומחל על השיור ?
ויוצאה חנם כעבד. יתירה אמה הע'
העבריה שהיא יוצאה בסימנים ?
כיצד כגון שהביאה סימנין ונעשית
נערה יוצאה לחירות. בלא כסף ואפילו
הביאה סימנים מאחר יום שלקחה
הרי זו יוצאת לחירות שנ' ויצאה
חנם ריבה לה הכתוב יציאה אחרת
חנם יתר על העבד. ואפי'
השואלה לאדון שזו הבאת סימנין
נערות ותחזור לרשות אביה עד שת'
שתבגר ותצא מרשות אביה.
היתה הבת איילונית שאין לה ימי
נערות אלא יוצאה מקטנותה לב'
לבגר כיון שבגרה יוצאה לחירות. וא'
אין אמה העבריה יוצאה בראשי
אברים שנ' לא תצא כצאת העבדים.
וכן עבד עברי אם הפיל לו אדונו
שנו או סימא לו עינו משלם לו כדין
החובל בחבירו כמו שמורין בהלכות
חובל. נמצאת אתה אומר שאמה הע'
העבריה נקנית בשני דברים בכסף
או בשטר. וקונה עצמה בששה דב'
דברים. בשנים וביובל ובגרעון כסף
ובשטר שחרור ובמיתת האדון ?
ובסימנין. ייעד אותה האדון ?
או לבנו הרי היא כשאר הארוסות
ואינה יוצאה באחד מכל אלו אלא
במיתת הבעל או בגט. ומצות ייעוד
קודמת למצות פדייה. כיצד
מצות ייעוד אומ' לה בפני שנים ?
הרי את מקודשת לי הרי את מאו'
מאורסת לי הרי את לי לאנתו אפי'
בסוף שש סמוך לשקיעת החמה
ואינו צריך ליתן לה כלום שהמעות
הראשונות לקדושין נתנו. ונוהג
בה מנהג אישות ולא מנהג שפח'

שפחות. ואינו מייעד שתים כאחת
שנאמר יעדה. וכיצד מייעדה לבנו אם
היה בנו גדול ונתן לאביו רשות ליעד
לו הרי האב אומר לה בפני שנים הרי
את מקודשת לבני. אין האדון
מייעד אמה העבריה אלא לו או לבנו
אלא מדעתה. אע״פ שכבר קבל אביה
מעותיה שהרי הוא אומר יעדה מי
ודעתה. ואם מת האדון אין בנו
יכול לייעדה לו שהרי יצאה לחירות
במיתת האדון. המיועד כאירו׳
באירוסין ואינו כנשואין לפיכך
אינו מטמא לה ולא יירשנה ולא
יפר נדריה עד שתכנס לחופה. ואם
שלש אלה לא יעשה לה לא יעדה לו
ולא יעדה לבנו ולא נפדית בגרעון
ויוצאה חנם בסימנים כמו
שביארנו. יתר על אותן דרכים
שקונה בהן עצמה כעבד עברי.
אין האדון יכול למכור אמה
העבריה ולא ליתנה לאיש אחר בין
רחוק בין קרוב. ואם מכר או נתן
לא עשה כלום שנאמר לעם נכרי לא
ימשול למכרה בבגדו בה. וכן עבד
עברי אינו יכול למכרו לאחר ולא
ליתנו. ונראה לי שלא הוצרך
הכתוב לאסור דבר זה מאמה אלא
מפני שיש לו לייעדה ולבנו לכך נאמר
לעם נכרי לא ימשול למכרה.
אין אמה העבריה נוהגת אלא למי שיש לה
עליו או על בנו קדושין כדי שתהיה
ראויה לייעוד. כיצד מוכר אדם
בתו לאביו שאע״פ שאין האדון
יכול לייעדה ראויה היא לבנו שהרי
האומה בת אחיו. אבל אינו יכול
את בתו לבנו מפני שאינה ראויה
לאדון שהרי היא אחותו ולא לבן
בנו מפני שהיא אחות אביו.
יש לאדם למכר את בתו לפסולין כג׳

כגון אלמנה לכהן גדול. גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט. שאע״פ שהן
באיסור קדושין תופסין בהן.
המקדש בתולה כשהיא קטנה
ונתארמלה או נתגרשה שאינו
יכול למוכרה. שאין אדם יכול לה׳
למכור את בתו לשפחות אחר אי׳
אישות. אבל מוכרה לשפחות אח׳
אחר שפחות. כיצד מכרה לש׳
לשפחות תחלה וייעד אותה האד׳
האדון ומת האדון או גרשה וחז׳
וחזרה לרשות האב כשהיא קטנה
הרי האב מוכרה פעם אחרת ואפי׳
לכהן גדול. וכן אם נפלה לפני היבם
מן הייעוד וחלץ לה אע״פ שהיא חל׳
חלוצה פסולה ומפני שהיא קטנה
הרי נפסלה מן הכהונה ויש לו למוכר
לכהן הדיוט וקדושין תופסין לו כמו
שביארנו. המוכר את בתו
ויצאה בשנים או ביובל או בגרעון
כסף ועדיין היא קטנה יש לו לחזור
ולמוכרה פעם שניה כמו שביארנו.
המוכר את בתו ואחר הלך וק׳
וקדשה לאחר אם רצה לייעד מייע׳
ואם לא ייעד האדון לא לו ולא לבנו
כשתצא מרשות יגמרו קדושיה ות׳
ותעשה אשת איש. המוכר
את בתו ופסק על האדון על מנת
שלא ייעד אותה אם רצה האדון
לייעד מייעד. שהתנה על מה
שכתוב בתורה תנאו.

פרק חמישי

עבד

כנעני נקנה בחמשה דברים. וקונה
את עצמו בשלשה. נקנה בכסף או
בשטר או בחזקה או בחליפין או
במשיכה. וקונה את עצמו בכסף
או בשטר או בראשי אברים.

ועבד קטן הרי הוא כבהמה ונקנית
במשיכה כמשיכת הבהמה. וכבר
ביארנו בספר זה בתחלתו כל הדברים
שהעבדים נקנין בהן. כיצד קונה
את עצמו בכסף כגון שנתן אחר לר׳
לרבו מעות ואמר לו על מנת שיצא עב׳
עבדך בהן לחירות כיון שקבל הרב
את הכסף או שוה כסף יצא העבד
לחירות. ואינו צריך דעת העבד
שזכות הוא לו. וזכין לאדם שלא ב׳
בפניו. וכן אם נתן אחר לעבד
מעות ואמר לו על מנת שתצא בהן
לחירות אם רצה האדון לקבל המו׳
המעות יצא העבד לחירות. ואם
לא רצה לא קנה העבד המעות שה׳
שלא נתן אלא על מנת שיצא העבד
בהן לחירות. ואחד הכסף ואחד
שוה כסף בין להקנותו בין לקנות
עצמו לו. וכיצד בשטר כג׳
כתב על הנייר או על החרס הרי את
אתה בן חורין או הרי אתה של ע׳
עצמך או הרי אין לי עסק וכל כיו׳
כיוצא בענין זה שזהו גופו של גט
שחרור ומסר לו את השטר בפני
שני עדים. או שהיו עדים חתו׳
חתומין בו ומסרו בינו לבינו הרי
זה יצא לחירות שהרי גטו וידו ב׳
באין לו כאחת. אמר לו שלא
בכתב הרי אתה בן חורין. הרי את׳
אתה של עצמך אע״פ שהעידו ע׳
עליו עדים בבית דין ואפילו שני
שקנה מידו עדים לא נשתחרר ש׳
שאין העבד יוצא לחירות אלא ב׳
בכסף או בשטר או בראשי אברים.
הכותב לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא
אמר כלום. כיצד בראשי איברים
המכה עבדו כנעני והסירו אחד
מעשרים וארבעה אברים שאינן

חוזרין ויצאו לחירות וצריך גט שחרור
שחרור. אם כן למה נאמר בתורה אלא
שן ועין לומר לך מה שן ועין מומין
מומין שבגלוי ואינן חוזרין אף כל
מום שבגלוי ואינו חוזר יוצא בו ה
עבד לחירות. אבל המסרס ע'
עבדו בביצים או החותך לשונו אינו
יוצא לחירות שאינן מומין שבג'
שבגלוי. וכן המפיל שן ק'
קטן אינו יוצא לחירות שהרי
סופו לחזור. ואין יוצא בראשי
אברים אלא עבדים שמלו וטבלו.
שהרי ישנו במקצת מצות. אבל
עבד שהוא בגיותו אינו יוצא ב'
בראשי אברים. ואלו הן
ראשי אברים שאינן חוזרין אצב'
אצבעות ידים ורגלים. ראשי אז'
אזנים. וראש החוטם. וראשי ה'
דדי שבאשה. וראש הגויה.
אבל העינים והשינים הרי הן מפ'
מפורשים בתורה. היתה לו אצ'
אצבע יתירה וחתכה אם נספרת
על גב היד של עבד יוצא בה לחי'
לחירות. היתה עינו סמויה
וחטטה עבד יוצא בה לחירות
שהרי חסרו אבר. והוא הדין ל'
לאחד מראשי אברים שהיה מב'
בטל ואינו עושה בה מלאכה ש'
שאם חתכו הרי חסרו אבר ויצא ל'
לחירות. הכהו על עינו ו'
וסמאה על אזנו וחרשה עבד
יוצא בה לחירות. הכהו כנגד ע'
עינו ואינו רואה. כנגד אזנו ואינו
שומע אין העבד יוצא בו לחירו'.
הכהו על עינו וחסר מאו'
מאורה על שנו ונדדה אם יכול
להשתמש יצאו לחירות. ואם לאו
לא יצא לחירות. היתה עינו
כהה וחסר מאורה או שנו נדדת

פק"ד

והכהו האחרון והפיל השן הנדדת
או סימא העין הכהה אם היה
משתמש בהן כבר כל שהו יצא ל'
לחירות ואם לאו לא יצא לחירות.
הכהו על ידו ונמתה וסופה
לחזור אינו יוצא לחירות.
תלש בזקנו ודלדל בו עצם מן ה'
הלחי יצא לחירות שהרי בטל מ'
מעשה השניים הקבועים באותו
העצם. הפיל שנו או סימא
עינו בלא כונה כגון שהיה אבן ו'
ובהמה ונפלה בעבד והפיל שנו ל'
וחתכה אצבעו לא יצא לחירות. ע'
של אף שן ומיתו יפיל עד שיתכוין.
הושיט ידו למעי שפחתו ל'
וסמא עין העובר שבמעיה לא ל'
יצא לחירות שהרי לא ידע דבר ל'
שיתכוין לו. היה רבו רופא ואמ'
לו כחול לי עיני וסמאה. חתור שנ'
והפילה. שיחק ברבו ויצא לחירו'
ואע"פ שלא נתכוון להזיק הרי נת'
נתכוון ליגע בו וכו' והכהו בהן ו'
ואין צריך לומ' אם היתה שן ה'
העבד והיה רבו אומן ועקרה לו ל'
שהרי יצא לחירות.
המפיל שן עבדו וסמא את עינו
הרי יצא לחירות בשנו ונותן לו ד'
דמי עינו. וכן כל כיוצא בזה.
מי שחציו עבד וחציו בן חורין
ועבד של שני שותפין אינן יוצאין
בראשי אברים. לפי שאינו מיד
מיוחד לרבו שחבל בו.
עבדי צאן ברזל יוצאין בראשי א'
אברים אם חסרו הבעל. אבל האשה
ועבדי מלוג אינם יוצאין בראשי א'
אברים. לא אם הפילו הבעל שהרי
אין לו בהן אלא פירות. ולא אם ה'
הפילה האשה מפני שאינו מיוחד
לה. יציאת העבד בראשי

כתבס
הוי וכן
כתוק'
כבס
כרס

אברים כיצד בכל מקום ובכל זמן ו'
ואין דנין בו אלא בב"ד סמוכין מפני
שהוא קנס. תפס עבד שאמ'
לרבו הפלת את שני וסמית את עיני
והאדון אומ' לא עשיתי זה פטור.
שאם יודה מעצמו אינו חייב להו'
להוציאו לחירות בלא עדים שהמודה
בקנס פטור כמו שביארנו בהלכות
גניבה. שם המודה בקנס פטור
מושלם.

פרק ששי

הכותב
גט שחרור לעבדו וזכה לו על ידי
אחר ואמ' זכה בה בגט זה לפלוני
עבדי יצא לחירות ואע"פ שלא הגיע
לידו שזכין לאדם שלא בפניו. אבל
אם אמ' תנו גט זה לעבדי אינו יכ'
יכול לחזור בו ולא יצא בו לחירות
עד שיגיע גט לידו. לפיכך
האומ' תנו גט זה לעבדי ומת לא י'
יתנו לאחר מיתה. הכותב בש'
בשטר עשיתי פלו' עבדי בן חורין
או נעשה עבדי בן חורין או הרי
הוא בן חורין הרי זה יצא לחירות.
כתב בשטר אעשנו בן חורין
לא יצא לחירות. האומר ע'
עשיתי עבדי בן חורין והוא אומר
לא עשאני חוששין שמא זכה לו
על ידי אחר. אמ' כתבתי גט שחרור
ונתתי לו. והוא אומ' לא כתב ולא ל'
נתן לי הודאת בעל דין כמאה ע'
עדים. הרי הוא עבד עד שישחרר
בפנינו. מי שעשה בשעת
מיתתו ואמ' פלונית שפחתי אל ישת'
ישתעבדו בה יורשי הרי זו שפחה
כשהיתה ואסור ליורשין להשת'
להשתעבד בה מפני שמצוה לקיים
בה דברי המת. וכן אם אמר עשו לה

חוזרין כי כס הוי כת
או הפיל שינו או סימא
את עינו כו' שהלכ' כר'
עקיבא שאמ' כן ואף הלכ'
כרבי האיכריע שאמר
כמו ונכון מי יתר שאין
הלכה כרבי האיכריע
אלא משנה ולא כמו
כברייתא כמו פ' כידה
קפ' יב
אומ' זה לדו כו זה
עב כרבנן לגבי
ר' מאיר
ראה אם ראיה חוזרת
וכן פס' רב אלפס וכן פי'
רשי' דרבנן לא אמרי אלא
חזרה אבל עבד לא נפק
נפיק לחרות עד דמטי
גיטו לידו
[illegible]

קורת רוח כותב את הגירושין וכ'
ואין משתעבדין בה אלא במל'
מלאכה שהיא רוצה בה ״ וכן
אם אמר שחררוה כותב את הג'
הגירושין לשחרר אותה ״

בששה דברים שוו שחרורי עב'
עבדים לגטי נשים וכשיעור הדב'
הדברים הרי הן כשיעור כל השט'
השטרות ״ ואלו הן הששה
פסולין בערכאות של גוים וכש'
וכשרים בעדי כותים ומעריכין כ'
כתיבה לשם המשוחרר עצמו
ואין נכתבין במחובר ואין עד'
עדיהן חותמין אלא זה בפני
זה ״ ואחד גטי נשים ואחד
שחרורי עבדים שוו למוליך ולמ'
ולמביא ״ כיצד כל השטרות ה'
העולים בערכאות של גוים כש'
כשרים בכל התנאים שאנו מב'
מבארין בהלכות מלוה ״ חוץ מ'
מגטי נשים ושחרורי עבדים מ'
שהן כשרים בעד אחד ישראל
ועד אחד כותי והוא שיהיה
כותי חבר ׳ובזמן הזה שכותים
כגוים לכל דבריהם אינן מעידים
אלא לצדוקין שהצדוקין בזמן
הזה כמו כותים בזמנו הראשון ק'
קודם שגזרו עליהם שיהיו כגוים
לכל דבריהם ״ בגט אשה כ'
אומר וכתב לה לשמה ׳ובגט ש'
שחרור הוא אומר או חופשה
לא נתן לה עד שיכתוב לשמה ״
בגט אשה הוא אומר וכ'
וכתב ונתן שאיננו מחוסר אלא
כתיבה ונתינה ׳יצא הכותב מל'
מחובר ואחרכך קוצץ שהרי מ'
מחוסר קציצה ונתינה ׳ ובגט
שחרור הוא אומר נתן לו יהיה
מחוסר אלא נתינה ״ אחד

בירוש' כותאי
דקיסרין קל
קלקלו מעשי'
והתירו להו
להיותם כ'
כותים

גטי נשים ואחד שחרורי עבדים
אין חותמין עליהן אלא זה בפני
זה וכבר בארנו טעם הדבר בהלכו'
גירושין ״ כיצד הן שוין במול'
במוליך ובמביא שהמביא גט שח'
שחרור מארץ ישר' אינו צריך לומ'
בפני נכתב ובפני נחתם ׳ובחוצה
לארץ אם אין עוררין לקיימו ׳וה'
ואומ' השליח בפני נכתב ובפני נח'
נחתם זהו קיומו ׳ואם בין הא'
האומר וערער אחרכך אין מש'
משגיחין בו כמו שבארנו בגטי
נשים ״ כשם שהאשה
עצמה מביאה גטה ואינה צר'
צריכה לקיימו הואיל והגט יוצא
מתחת ידה כך העבד ששטר
שחרורו יוצא מתחת ידו אינו
צריך לקיימו ״ וכשם שה'
שהאשה אומרת בפני נכתב ו'
ובפני נחתם אם התנה עליה כ'
כמו שבארנו במקומו ׳כך העבד
שהביא שטר שחרורו ואומר ב'
בפני נכתב ובפני נחתם נאמן ע'
על אותו דרך ואין צריך קיום ״
כל הכשר להביא גט אשה
כשר להביא גט עבד ׳והעבד
מקבל גט חברו מיד רבו של ח'
חברו אבל לא מיד רבו שלו מקבל ״
הכותב שטר אירוסין של
שפחתו ואמ' שיאמ' לה עשי לך
בו לחירות והתקדשי בו אין בכ'
בלשון הזה לשון שחרור ואינה
מקודשת ואינה משוחררת ״

פרק שביעי

גט
שחרור צריך שיהיה עמו דבר
הכרת בינו לבין אדונו ולא יש'
ישאר לאדון בו זכות לפיכך כ'

כותב לעבדו עצמך וכל נכסי קנויין
לך חוץ ממקום פלוני או חוץ מטלית
פלוני אין זה כורת והגט בטל ומ'
ומתוך שאינו גט אין העבד מש'
משתחרר ולא קנה מן הנכסים כ'
כלום וכן כל כיוצא בזה ״
עבד שהביא גט וכתוב בו עצמך
ונכסי קנויין לך עצמו קנה והרי
הוא בן חורין אבל הנכסים לא ק'
קנה עד שתתקיים הגט בחותמיו
שיקיימוהו הדיבור עצמו קנה מ'
מפני שהוא נאמן להביא גט ש'
שחרורו ואינו צריך לקיימו ״
אבל הנכסים אין אדם קונה את'
אותם אלא בראיה ברורה ולא יק'
יקנה אותם עד שיתקיים השטר ״
המשחרר שני עבדים בש'
בשטר אחד לא קנו עצמן אלא כ'
כותב שטר לכל אחד ואחד לפיכך
כותב לשני עבדיו עצמכן בשטר
אחד זה לעצמו לא קנה ״ ואם
כתב בשני שטרות קנו ומשח'
ומשחררים זה את זה ״
מה דברים אמורים כשכתב כ'
כל שטר משניהם כל נכסיי נת'
נתונין לפלוני ופלוני עבדיי ׳אבל
אם כתב חצי נכסי לפלוני עבדי כ'
אף בשני שטרות לא קנו כלום ע'
שהעבד ככלל הנכסים ׳והרי ש'
שייר בו חציו ואין זה שחרור
וכיון שלא נשתחרר לא קנה מן
הנכסים כלום ״ המשחרר
חצי עבדו בשטר לא קנה העבד
חציו והרי הוא עבד כשהיה ״
אבל אם שחרר חציו בכסף כגון
שלקח חצי דמיו על מנת לשחרר
חציו קנה ׳ונמצא חציו עבד וח'
וחציו בן חורין ״ במה דברים
אמורים ששחרר חציו בשטר

והניח חציו ׳אבל אם שחרר חציו
ומכר חציו ׳או שחרר חציו ונתן
חציו במתנה הואיל ויצא העבד
כולו מרשותו קנה העבד והרי זה
חציו עבד וחציו בן חורין ״
וכן עבד של שני שותפין ש׳
ושחרר אחד מהן את חלקו בין
בכסף בין בשטר קנה חציו וה׳
והרי חציו עבד וחציו בן חורין ״
הכותב לשפחתו מעוברת
הרי את בת חורין ולדך עבד ׳
דבריו קיימין ״ הרי את שפחה
וולדך בן חורין לא אמ׳ כלום ש׳
שזה כמי ששחרר חציה ״
שפחה חרופה אם רצה
לשחרר חציה הנשאר ותעשה
אשת איש גמורה הרי זה משחרר
בין בשטר בין בכסף ׳שאף הכ׳
הכסף גומר שחרורה ״
מי שחציו עבד וחציו בן חורין ׳
הואיל ואינו מותר לא בשפחה ולא
בבת חורין כופין את רבו ועושה או׳
אותו בן חורין ׳וכותב שטר עליו
בחצי דמיו ״ במה דברים א׳
אמורים בעבד מפני שהאיש מ׳
מצווה על פריה ורביה ׳אבל השפ׳
השפחה תשאר כמות שהיא וע׳
ועובדת את רבה יום אחד ׳ואת
עצמה יום אחד ׳ואם נהגו בה
חכמים מנהג הפקר כופין את
רבה לשחרר ׳וכותב עליהם שטר
בחצי דמיה ״ מי שחציו ׳
עבד וחציו בן חורין שמת רבו ׳
והקנה חציו לבנו קטן כדי שלא
יכנס אותו בד׳ לשחררו מעמידין
בית דין לקטן אפטרופוס וכו׳
וכותב לו האפטרופוס גט של
שחרור וכותב עליו שטר בחצי
דמיו ״ ואם נערך הקטן ׳
בעבד ויש לו עליו גמעבין מפרנסין
אותו ממנו ממעות שדעתו של
קטן קרובה אצל מעות ״
שכיב מרע שכתב כל נכסיו לעבדו
ועמד חוזר בנכסים ׳ואינו חוזר
בעבד שהרי יצא עליו שם בן ׳
חורין ״

פרק שמיני

המוכר
את עבדו לגוי יצא בן חורין וכופ׳
את רבו לחזור ולקנותו מן הגוים
עד עשרה בדמיו וכותב לו גט ׳
שחרור מעכשיו ׳ואם לא רצה הגוי
למכרו אפילו עשרה בדמיו אין
מחייבין אותו יותר ׳נקנס זה אין
קונסין אותו ואין הבן בן אותו בית
דין מוחין ״ ואם מת ה׳
המוכר אין קונסין את היורש
להחזיר את העבד ולשחררו ״
לוה על עבדו מן הגוים אם קבע
לו דמין ׳ואמ׳ לו אם הגיע זמן ולא
אחזיר לך תקנה גופו העבד זה יצא
לחירות מייד ׳ואם אמ׳ לו תקנה ל׳
למעשה ידיו יצא לחירות ״
גבהו הגוי בחובו או שבאו על ה׳
היהודי מעידין ובקשו להורגו ו׳
ופדה עצמו מיהן בעבדו יצא ל׳
לחירות מפני שלקח ממנו שלא
כרצונו ״ מכר עבדו לא׳
לאחד מעבדי המלך או מגדוליו
ומפני שהוא מתיירא מהן יצ׳
יצא העבד לחירות לפי שהיה
יכול לפייסו בממון אחר ״
מכרו לגוי שלשים יום ׳אם מכרו
חוץ למלאכתו חוץ מן השבתות
חוץ מן המועדות חוץ מיום טוב
הרי זה ספק ׳אם נשתחררה יום
לא נשתחרר לפיכך אם תפס הע׳
העבד כדי דמיו לרבו כדי שיצא ׳
בה לחירות אין מוציאין אותה
מידו ״ אחד המוכר עבדו
לגוי עובד עבודה זרה או שמכרו
לגר תושב או לכותי הרי זה יצא
לחירות ״ מכרו לישראל מ׳
משומד הרי זה ספק ׳לפיכך אם
תפס בה כדי דמיו מרבו ראשון ׳
כדי לצאת בהן מיד המשומד ׳
אין מוציאין אותו מידו ״
המוכר עבדו חוצה לארץ ׳
יצא בן חורין וכופין את רבו ש׳
שני לכתוב לו גט שחרור ואבד
הדמים ומפני קנסו כיון הלוקח
לבדו שאלו לא לקח זה לא יצא
העבד חוצה לארץ ״ והמוכר
עבדו לסוריא ואפילו לעכו כמו׳
כמוכרו חוצה לארץ ״ בן בבל
שנשא בארץ ישראל ורצה לחזור
והכניסה לו אשתו עבדים ושפ׳
ושפחות הרי זו ספק כמי שמכ׳
שמכרה אותם חוצה לארץ ׳הו׳
הואיל ויש לו פירות או אינו כ׳
מוכרין לו הואיל והגוף שלה ״
עבד שיצא אחר רבו לסוריא
ומכרו שם אבד את דמו ׳במה
דברים אמורים כשיצא רבו על
מנת שלא לחזור לארץ ישראל ׳
אבל אם דעת רבו לחזור ויצא אח׳
אחריו ומכרו שם יצא לחירות
וכופין את הלוקח לשחררו ״
עבד שאמ׳ לעלות לארץ ׳
ישראל כופין רבו לעלות עמו או ׳
ימסור אותו לגוי שיעלהו לשם ״
רצה אדון לצאת חוצה לארץ
אינו יכול להוציא את עבדו עד
שירצה ׳ודין זה בכל זמן ואפילו
בזמן הזה שהארץ ביד גוים ״
עבד שברח מחוצה לארץ לארץ

ישר' אין מחזירין אותו לעבדות
ועליו נאמ' בתורה לא תסגיר עבד
אל אדוניו ואומר לרבו שיכתוב לו
שטר שחרור ויכתוב עליו שטר
חוב בדמיו עד שתשיג ידו ויתן
לו · ואם לא רצה לשחררו מפקיעין
בית דין את שעבודו מעליו והולך לו ··
עבד זה שברח לארץ ישראל
הרי זה גר ערק והוסיף עליו הכתוב
אזהרה למי שמונה אותו מפני
שהוא שפל רוח יתר מן הגר :·
ועליו הכתוב עמך ישב בקרבך
באחד שעריך בטוב לו ולא תוננו ·
זו הונית דברים · מצוות למד שה
שמונה גר עובר שלשה לאוין :·
משום לא תונו איש את עמיתו
ומשום גר לא תונה · ומשום לא
תונו · וכן עובר משום לא תלחצנו
כמו שבארנו בענין הונאה ·· הקונה
עבד מן הגוי סתם ולא רצה למול
ולקבל מצות העבדים מגלגלין לו
עליו כל שנים עשר חדש · ואם
לא רצה לחזור ומכרו לגוים או חוצה
לארץ · ואם התנה עליו העבד בתח'
בתחלה שלא ימול הרי מותר לקיימו
כל זמן שירצה בגיותו ומוכרו לגוי
או חוצה לארץ · וכן עבד שמל וטבל
לשם עבדות ואחרכך הפיל עצמו לו
לאיסות ואין רבו יכול להוציאו לא
בדיני ישר' ולא כדיני אומות העולם
הרי זה מותר ליטול דמיו מן הגוים
וכותבין ומעלין בערכיות של גוים
מפני שהוא כמציל מידם ··
המפקיר עבדו יצא לחירות וצריך
גט שחרור · ואם מת האדון שהפקיר
שהפקירו היורש כותב לו גט שח'
שחרור ·· עבד שברח מבית הס'
האוסורין ואם נתייאש ממנו רבו ·:
ראשון כל הפודה אותו לשם עבד

ישתעבד בו והרי הוא שלו ·· פדהו
לשם בן חורין הרי זה בן חורין ואם
לא נתייאש ממנו רבו ראשון הרי
זה הפודה אותו לשם עבד נוטל כל
פדיונו מרבו וחוזר לרבו · ואם פדהו
לשם בן חורין חוזר לרבו הראשון
בלא כלום ·· עבד שעשאו רבו
אפותיקי לבעל חובו ושחררו הרי
זה משוחרר וכופין את הבעל לו
לשחררו גם זה תקון העולם שלא
יפגע בו לאחר זמן ויאמר לו עבדי
אתה ·· עבד שהשיאו רבו בת
חורין או שהניח לו רבו תפילין
בראשו או שאמ' לו רבו לקרות שו
שלשה פסוקים בספר תורה בפני
העבור וכל כיוצא בדברים אלו שו
שאין חייב בהן אלא בן חורין יצא
לחירות וכופין את רבו לכתוב לו גט
שחרור ·· וכן אם נדר נדר שכופין
את העבדים בנדרים · ואמ' לו רבו מ
מופר לך יצא לחירות שכיון שלא
כפה אותו כמקדם שיש לו לכפותו
גלה דעתו שהפקיע שעבודו ומכיון
ומכי אמ' שהמשחרר עבדו בכל לשו
לשון שהוציא דברים מפיו שמשמע
שמשמעו שלא נשאר שעבוד כל
וגמיר בלבו לדבר זה שאינו יכול לח
לחזור בו וסופן אותו לכתוב גט שח
שחרור שאעפ שעדין לא כתב אבל
מכל מקום אמ' לזה מעבדו או שע
שעשאו אפוטרופוס או שהניח
תפלין בפני רבו או קרא שלשה פ
פסוקים בבית הכנסת בפני רבו
ולא מיחה בו לא יצא לחירות :·
ואסור לאדם לומר את עבדו תורה
ואם למדו לא יצא לחירות ··
הלוקח עבד מן הגוי וקדם העבד
וטבל בפני רבו לשם בן חורין יצא
לחירות שלא בפני רבו צריך לפני

לפרש לפיכך צריך רבו לתקפו במים ·· ·
ישר' שתקפה הגוי קטן או שה
שלקחו תנוק גוי והטבילו לשם גר
הרי זה גר · לשם עבד הרי זה עבד · לו
לשם בן חורין הרי זה בן חורין ··
גוי שקדמו עבדיו ושפחותיו וטבלו
בפניו קנו עצמן בני חורין ··

פרק תשיעי :

ישר'
שבא על שפחה כנענית שהיא לו
שפחתו הרי הולד כנעני לכל דבר לו
ומשתמשין בו לעולם כשאר כל הה'
העבדים כנענים ·· אחד הקונה עבד
כנעני מישר' או מגר תושב או מן לו
הגוי שהוא כבוש תחת ידינו או ל
אחד משאר אומות יש לו למכר
את עצמו לישר' לעבד והרי הוא על
עבד כנעני לכל דבר · וכן מוכר בניו
ובנותיו · שנ' מהם תקנו וממשפחתם
אשר עמכם וגו' · וכל אחד מאלו לו
הרי אלו עבד כנעני לכל דבר ·· אחד
מן האומות שבא על שפחה כנענית
שלנו הרי הבן עבד כנעני שנ' אשר
הולידו בארצכם · אבל עבד שלנו שבא
על אחת מן האומות אין בן עבד או לו
ועבד אין לו חיים ·· מלך גוי לו
שעשה מלחמה והביא שביה ומכר
אז יום הרשות לכל מי שירצה שילך
ויגנב מן האומה שהוא עושה לו
עמה מלחמה יביא וימכר לעבדו ··
וכן אם היה דינו שכל מי שלא יתן
המס ימכר או מי שעשה כך וכך לו
או לא יעשה ימכר הרי דינו דין ··
ועבד הנלקח בדינו אלו הרי הוא כל
כעבד כנעני לכל דבר ·· גוי שקנה לו
לעבדות לא קנה גופו · ואין לו בו לא
אלא מעשה ידיו · ואעפכן אם מכרו
לישר' הרי גופו קנוי לישר' ·· האשה

המולך

המולך

השולח

כדברי ר' יוס'
ובי' שמואל
אי' יעשי גיש

מלוג
פיו

אסורכו׳ כר׳ עקיבא דאמר פק׳ דסוטה לעולם בהם תעבודו רשות ולא כר׳ ישמעאל רשו׳

מותר עשה ר׳ ט׳ אליעז׳

תבשיל כו׳ כדאמ׳ פ׳ אעפ׳ הוה ספי׳ ליה מכל מינא ומינא ואישתעי אליהו בהדי׳

בבטן כו׳ כדמפר׳ ר׳ יוחנן אמ׳ קרא ויהב לעבדי׳ שתי׳ חמרא ויהב לעבדי׳ קרי עלי׳ הלא כב׳ בבטן עושה ע׳ עשהו קורא פ׳ כשר

קונה שפחות ואשה קונה עבדים אפילו קטנים מפני החשד ׳ ואם קנתה אותן הרי זו קנתה גופן כראוי ״ ומיחין לה שיוציאנה :
אסורה לקנות אלא בן תשע שנים ׳ ומתשע שנים ולמעלה ״ וכן אסור לאדם לשחרר עבד כנעני וכל המשחררו עובר בעשה
שנ׳ לעולם בהם תעבודו ׳ ואם שחררו משוחרר אבל שבורנן כבר ואותן הדרכים ומותר לשחררו לדבר מצוה ואפילו למצוה של דבריה׳
כגון שאין להן שם עשרה בבית הכנסת הרי זה משחרר עבדו ומשלים בו המנין וכן כל כיוצא בזה ״ וכן שפחה שהיו נוהגין בה
העם מנהג הפקר והרי היא מכשול לחוטאים כופין את רבה ומשחררה כדי שתנשא ויסיר המכשול וכן כל כיוצא בזה ״ יכל
חרב אדם לעבדו הכנעני עשה עמו ומוצא זכר שאין לך וישען על הפתחים אלא יתפרנס מן הצדקה שישאר מיעוט להספקת עבדים
שכיבהם ׳ בד״א בעבדים קטנים שאין בהן דעת לגדולים לשמור מזונם ואם לא יוכל לעבדיו וישקם כראוי הם יברחו אל אומות ל׳
ואדם חס על ממונו יותר מכל אדם ׳ אבל עבדים שהכניסה לו אשתו בתורת נכסי מלוג חייב במזונותיהן בכל שעה על מנת כן הכניסה
אותן שיום לא יזון אותם יצאו אל יברחו והרי אינו חייב באחריותן ״ מותר לעבוד בעבד כנעני בפרך ואע״פ שהוא מדת חס
חסידות ודרכי החכמה שיהיה אדם רחמן ורודף צדק ולא יכביד עולו על עבדו ולא יצער לו ויאכילהו וישקהו מכל מאכל ומכל משקה
חכמים הראשונים היו נותנין לעבדיהם מכל תבשיל ותבשיל שהן אוכלין ומקדימין מזון הבהמות והעבדים על סעודת עצמן :
שהרי הוא אומ׳ הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם וכעיני שפחה אל יד גבירתה ״ וכן לא יבזהו לא ביד ולא בדברים לעבדות מסרן
הכתוב ולא לבושת ׳ ולא ירבה עליו צעקה וכעס אלא ידבר עמו בנחת וישמע טענתו ״ וכן מפורש בדרכי איוב הטובים הש׳
שהשתבח בהם ׳ אם אמאס משפט עבדי ואמתי בריבם עמדי ׳ הלא בבטן עשני עשהו ויכוננו ברחם אחד ׳ ואין האכזריות :
מצויה אלא בגוים ובעובדי ע״ז ׳ אבל זרעו של אברהם אבינו והם ישר׳ שהשפיע הקדוש ברוך הוא טובת התורה וצום בחוקים ומש׳
ומשפטים צדיקים רחמנים הם על הכל ״ וכן במדותיו של הקדוש ברוך הוא שצונו להד׳
להדמות בהם ׳ הלא הוא אומר ורחמיו על כל מעשיו ״ וכל המרחם מרחמין
עליו מן השמים ׳ שנאמר ונתן לך רחמים ורחמך
והרבך ואבותך ״

בריך רחמנא דסייען :

פס ספר שנים עשר ומספר פרקיו חמשה ושבעים :

הלכות מכירה שלשים פרקים :

הלכות זכייה ומתנה שנים עשר פרקים :

הלכות שכנים ארבע עשרה פרקים :

הלכות שלוחין ושותפין עשרה פרקים :

הלכות עבדים תשעה פרקים :

חזקני ואמצני אל ״

התשובות ששי׳ ולספר קנין תורה נכוני הספר

אודך ביושר לבב בלמדי משפטי צדקך

ספר שלשה עשר

והוא ספר משפטים
הלכותיו חמש וזהו סדורן
הלכות שכירות
הלכות שאלה ופקדון
הלכות מלוה ולוה
הלכות טוען ונטען
הלכות נחלות

הלכות שכירו

יש בכלל
שבע מצות שלש מצות עשה
וארבע מצות לא תעשה וזה פרטן
דין שכיר ושומר שכר א
ליתן שכר שכיר בזמנו ב
שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו ג
שיאכל שכיר מן המחובר שעושה בו ד
שלא יאכל שכיר מן המחובר בשעת ה
שלא יוליך שכיר בידו על מה שיאכל ו
שלא יחסום שור בדישו ז
שיור בהמה

הלכות שאלה ופקדון

יש בכללן שתי מצות עשה
דין שואל א
דין שומר חנם ב

הלכות לוה ומלוה

יש בכללן שתים עשרה מצות
וארבע מצות עשה ושמונה מצות
לא תעשה וזהו פרטן
להלוות לעני ודך
שלא יגש אותו
לנגוש הנכרי
שלא ימשכן בזרוע
להחזיר המשכון לבעליו בזמן
שהוא צריך לו
שלא יאחר המשכון מבעליו העני
בזמן שהוא צריך לו
שלא יחבל אלמנה
שלא יחבל כלים שעושין בהן אוכל
שלא יתן המלוה בריבית
שלא ילוה הלוה בריבית
שלא יתעסק אדם בין לוה ומלוה
בריבית ולא יעזור ביניהן ולא
יכתוב שטר ולא יערוב
ללוות מן הנכרי ולהלוותו
בריבית

הלכות טוען ונטען

מצות עשה והוא דין טוען או
מודה או כופר

הלכות נחלות

מצות עשה
והיא דין סדר נחלות
נמצאו כל המצות הנכללות בספר
זה שלשה ועשרים מצות מהן
עשרה מצות עשה ושתים
עשרה מצות לא תעשה

הלכות שכירות

יש בכללן
שבע מצות שלש מצות עשה
וארבע מצות לא תעשה
דין שכיר ושומר שכר
ליתן שכר שכיר בזמנו
שלא יאחר שכר שכיר אחר זמנו
שיאכל השכיר מן המחובר

שלא בשעת מלאכה
שלא ילך השכיר מדו יתר על מה ש
שלא יחסום שור ברישו ושאר בהמ
כן׳ ובאור מצות אלו בפרקים אלו ׃

פרק ראשון

ארבעה
שומרים אמורים בתורה ושלשה
דינין יש להם ׃ ואלו הן ׳שומר חנ
חנם ׳והשואל ׳נושא שכר ׳והשוכר ׳
ואלו הן השלשה דינין שלהן ׳שומר
חנם שנגנב פקדון ממנו או שאבד ׳
אינו צריך לומר אם נאנס הפקדון
אונס גדול כגון שהיתה הפקדון ב
בהמה ומתה או נשבית הרי זה פ׳
נשבע שמר כדרך השומרין ופטו
של׳ וגנב מבית האיש וגו׳ ונקרב בעל
הבית אל האלהים ׃ השואל משלם
את הכל בין שאבד דבר השאול בין
שנגנב בין שאירע אונס גדול מזה
כגון שמתה הבהמה השאולה או ׳
נשברה או נשבית שכך כתיב בשואל
ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם י׳
ישלם ׃ נושא שכר והשוכר ש׳
שניהם דין אחד יש להן אם נגנב ׳
או אבד דבר השמור או שנטל שכר
על שמירתו הרי אלו משלמין ׳ואם
אירע אונס גדול מזה כגון שנשבר׳
הבהמה או מתה או נשבית או נטרפ׳
הרי אלו נשבעין שנאנסה ופטור׳
של׳ ומת או נשבר או נשבה אין רואה
שבועת יי׳ תהיה בין שניהם וגו׳ ואם
גנב יגנב מעמו ישלם לבעליו ׃
מעיקרו למדו שומר חנם נשבע על
הכל והשואל משלם על הכל חוץ
ממתה בשעת מלאכה כמו שיתבאר ׃
נושא שכר והשוכר משלמין ׳
את הגנבה ואת האבדה ונשבעין על
האונסין הגדולים כגון שבורה ומ׳
ושבויה ומתה וטרפה או שאבד הדבר
בספינה שטבעה בים או שלקח לסטים
מזויין וכל כיוצא באלו מפני שהן ׳
אונסין גדולים ׃ המפקיד אצל חבר׳
בין בחנם בין בשכר או השאילו או ׳
השכירו אם שאל השומר את הבעלי׳
עם הדבר שלהן או שכרן הרי השומ׳
פטור מכלום אפילו פשע בדבר ש׳
ששמר ואבד מחמת הפשיעה
הרי זה פטור של׳ אם בעליו עמו לא
ישלם אם שכיר הוא בא בשכרו ׃
כלום כששאל את הבעלים או שכרן
בעת שנטל החפץ אבל אם שאין הבעלי׳
שם עמו בשעת הגנבה והאבידה
או בעת שנאנסה אבל אם נטל החפץ
ומשה אל שומר תחלה ואחר כך
שכר הבעלים או שאלן אף על פי שהיו
הבעלים שם בעת שנאנס הדבר
השמור הרי זה משלם של׳ בעליו
אין עמו שלם ישלם ׳אפי׳ השומר
ומדו היה עמו בשעת שאלה אף על פי
שאינו הגנבה והאבדה פטור ׳ואם ׳
היה עמו בשעת השאלה אף על פי שהי׳
עמו בעת המיתה או השביה חייב
וכזה הדין לשאר השומרין שכולם
בבעלים פטורין אפילו פשעו בבעלים
פטור ׃ כל שומר שפשע בתחלתו
אף על פי שנאנס בסופו חייב כמו שית׳
שיתבאר ׃ואין השואל רשאי להשאיל
ואפילו שואל ספר תורה שכל קוריו בו
עושה מצוה לא ישאילנו לאחר וכן
אין השוכר רשאי להשכיר ׳ואפילו
השכירו ספר תורה לא ישכירנו לאחר
שהרי זה אומר לו אין רצוני שיהיה
פקדוני ביד אחר ׃ עבר השומר
ומסר לשומר שני אם יש עדים שנ׳
ששמרה השני כדרך השומרים ׳
ונאנס השומר הראשון פטור שה׳
שהרי יש עדים שנאנס ואם אין
עדים חייב השומר הראשון לשלם
לבעלים מפני שמסר לשומר אח׳
אחר מעשה הוא דין עם השומ׳
השני אפילו היה הראשון שומר
חנם ומסר לשומר שני חייב ש׳
שהרי יש לבעל החפץ לומר לו את
נאמן אצלי בשבועה וזה אינו נ׳
נאמן ׳לפיכך אם היה דרך הבעל׳
להפקיד תמיד דבר זה אצל השנ׳
השומר השני הרי זה השומר
ראשון פטור מלשלם שהרי כ׳
יכול לומר לבעלים דבר זה שהפקד׳
אצלי אני השאלתם ואמש הייתם
מפקידין אותו אצל זה שהפקדת׳
אני אצלו והואיל שלא אמעט ש׳
שמירתו ׳כיצד ואמעט שמירתו
כגון שהיה מופקד אצלו בשכר
והפקידו אצל השני בחנם ׳או ש׳
שהיה שאול אצלו והפקידו אצל
השני בשכר ׳הואיל ומיעט ש׳
שמירתו פשע הוא ׳אף על פי ששואל
או שכר בבעלים שהרי הוציא הדבר
השמור מידו ליד שומר אחר ׳ואם
הביא השומר השני ראיה שיפטר
בה שומר ראשון כגון שמתה ׳
הרי זה פטור ׳כיצד שומר שכר
שמסר הבהמה השמורה אצלו ׳
לשומר חנם ואם הביא השומר ה׳
השני ראיה שמתה כדרכה הרי ׳
השומר הראשון פטור וכן כיוצא
בזה ׃ שומר שמסר לשומר אחר
והוסיף בשמירתו והשאילה ומתה
כדרכה ביד השואל ׳הואיל והשואל
חייב באונסין ישלם ויחזיר לבעלים
דמי פרה שאין זה השומר עושה
סחורה בפרתו של חבירו וכן כל
כיוצא בזה ׃ היה בידו פקדון
ושלחו ביד אחר לבעליו ואבד
והשומר ראשון חייב באחריותו ׃

פק קמא

עד שיגיע ליד הבעלים יום ביום לחזור
ולהחזיר את הפקדון מיד השומר
ויחזור ואם הוחזק השומר הראשון
כפרן אינו יכול להחזיר הפקדון מ'
מיד השומר השני אע"פ שעדין הפ'
הפקדון באחריותו של ראשון

פרק שני

שלשה

דיני השומרין בתורה ארבעה הן
השומרין אינן אלא במטלטלין של
ישר' ושל הדיוט שנ' כסף או כלים
וכן בהמה יצאו קרקעות יצאו
עבדים שהוקשו לקרקעות ויצאו
שטרות שאין גופן ממון ויצאו ה'
הקדשות ונכסי גוים שנ' כי יתן איש
אל רעהו מכלל יש' חכמ' העבדים
והשטרות והקרקעות וההקדשות
שומר חנם שלהם אינו נשבע ונושא
שכר או שוכר אינו משלם ואם קבל
עליו אינו חייב באחריותו ותקנו ה'
חכמ' שיהו נשבעין על ההקדשות
מעין של תורה שלא יזלזלו בהקדש
וראוי לי שאם פשע השומר בעבדי'
וכיוצא בהן חייב לשלם שאינו פטור
בעבדים וקרקעות אלא מדין גניבה
ואבדה והמתה וכיוצא בהן שאם
היה שומר חנם על המטלטלין ונג'
ונגנבו או אבדו ישבע ובעבדים ומ'
ושטרות פטור משבועה וכן אם
היה שומר שכר שמשלם גנבה וא'
ואבדה במטלטלין פטור מלשלם ב'
באלו אבל אם פשע חייב לשלם שה'
הפושע מזיק הוא ואין הפרש בין
מזיק קרקע לדין מזיק מטלטלין
ודין אונאת הוא לחכמים וכן ראוי לדון
וכן הורו רבותי שהמוסר פירו'
לשומר בין באריסות בין בשמירת
חנם והתנה עמו שישמור או יומר

או יעבד משלו ופשע ולא עשה חייב
מה שהפסיד בידים וכל כיוצא בזה
שהפסיד בידים חייב על כל פנים
המוסר לחברו דבר המחובר לק'
לקרקע לשמור ואפילו היו ענבים
העומדים לבצור הרי הן כקרקע
בדי השומרים הפקיר הקדש ואחר
כך פדהו והרי הוא חולין בעת ש'
שנטלו מיד השומר או השואל ה'
חולין ואחר כך הקדיש והוא ביד
השואל וכן גוי שהפקיד ואחר כך
נתגייר לא יש בהן דין השומר
עד שתחלתו וסופו נכסי הדיוט ו'
ונכסי ישר' אחד האיש ואחד ה'
האשה בדין השומרין בין שהיתה
הדבר השומר של אשה או שהית'
ביד האשה קטן שהפקיד ביד
גדול או השאילו הרי זה הגדול נש'
נשבע השומרים לקטן הורו
רבותי שאין זה נשבע על טענת ה'
הקטן שכל השומרין שבועתן ש'
שבועה שאין היא כדרך שתקנו
חכמ' משיכה בלקוחות כך תקנו מ'
משיכה בשומרים ביצד האומ'
לחברו שמור לי את זה ואמ' לו הנח
לפני הרי זה שומר חנם אמ' לו הנח
לפניך או הנח סתם או שאמ' לו הרי
לפניך הבית אינו לא שומר חנם ולא
שומר שכר ואינו חייב שבועה כלל
ואפי' מחרים על מי שלקח פקדון ש'
שלו ולא יחזירו לבעליו וכן כל כיוצ'
בזה אחד המפקיד ואחד ה'
המשאיל או המשכיר חברו בעדי'
או שלא בעדים דין אחד יש להן
כיון שהודה זה מפי עצמו ששומר
לו או שואל ממנו הרי זה נשבע ש'
שבועת השומרים אין אומ' מתוך
לפוטרו משבועה יכולין לפוטרו מ'
מלשלם שאפלו היה הדבר השאול

האומ'
עי' כתו'
ופי' כת'
מתשוב'
בפ"ס
מאי' ב'
מהזהב

או המופקד או המושכר שוה על
פרוטה הרי זה השומר נשבע ש'
עליו ואין אחד מן השומרין ע'
צריכין להודיה במקצת ומתנה
שומר חנם להיות פטור משבועה
והשואל פטור מלשלם וכן מתנה
בעל הפקדון על שומר חנם או על ה'
נושא שכר ושוכר להיות חייבין
בכל כשואל שכל תנאי שבממון או
שבועה שבממון קיים ואין צריך
לומר לא קנין ולא עדים טען זה ש'
שהיה שם תנאי והשומר אומ' שלא
היה שם תנאי נשבע השומר שבוע'
השומרין ומגלגל בה שלא היה שם
תנאי טען שהפקיד אצלו זה ואמ'
לו ואמרתי אלא הנח לפניך ולא נע'
נעשיתי לך שומר נשבע היסת ה'
שלא קבל אותו כדרך זו וכולל בש'
בשבועתו שלא שלח בו יד ולא ה'
אבדו בידים ולא בגרמא שגרם לו
שיהיה חייב לשלם זה אומר
השאלתיך או הפקדתיך או הפק'
הפקדתי אצלך והלה אומ' לא היו ה'
דברים מעולם או שאמ' כן והחזרת'
לך ונסתלקה השמירה ואין משמר
בינינו תביעה הרי הנתבע נשבע ה'
היסת ונפטר בד"א כשלא היה לו שם
שטר אבל אם הפקיד אצלו או ה'
השכיר או השאיל בשטר ואמ' לו
החזרתיו לך הרי השומר נשבע
בנקיטת חפץ ומתוך שיכול לומר
שומר חנם זה נגנב או אבד
והשואל מתה מחמת מלאכה נאמן
לומר החזרתיו וישבע כעין של
תורה בנקיטת חפץ הואיל ויש ש'
שטר ביד התובע בד"א כשהיה
השומר יכול לטעון נאנסו ולא מצ'
נצריך להביא ראיה על טענתו מפני
שיתבאר אינו נאמן לומר החזרתי

מהקדשו' ט' הוי מהקד
גזיר מהא חשו' רבנן ו'
טפי שלא יזלזלו מהך
מהקדשו' ומכ' כשו' ע'
עפי' וא חייבין מלו' ת'
הוי ולא ? עי' בפ' מה
תיקנו לו' עי' בפ' קמא
ושמע עי' בפ' מט
כין שהו
פטור מלשלם מלקוח
מהי' פקדו רבה וכן
מוכח מדברי רבי הא
האומ הוי' והשביע
גבוי' ערך מהן הזה
מייד ? ? והן ע'
עמים ו'
ומהירושי' חייב ט' ו'
או רבי יוע' ? רבו
היעשה
הקדשות או שמו ב'
שעשאו שכר וי' משום
מחייב שלו והוי גנבה
ואבדה כך שומר חנם
וי' ומחייב מחייב שלו
דהייע פ'
הגוזל קמא פטי' שה
חפש שב
שבוע' ויפני שפרשה
ראשונ' בשו' חנם ו'
ווי' בראשונ' או שמע
שגנב או אבדה ומית
חייב גנבה או ועשאו
שכר וי' שמנעשים
ושו' חנם וי' ומשום ו'
בפשיע' וכן מוכח ב'
כספ' החובל מההוא א'
ואתקי' של ערך דאת
ופשיטיות ומפרי רב ו'
יוסף גבי ההוא גבר פשע
מה' ואמר גנבו ואבדה
וכע' ואיפטר משום ו'
דסת' ושו' דלא והוא ב'
ואמי' ריב
המוכר פי'
ומשיע ע'
שטריעתו ומה זה הם
הפסוק ויפטר ומי' ב'
ומפשיע ובו מם הוי ב'
בפי' עו ואינו עשה ב'
וכו פסק
רב' יוא' ואמר ב'
כדברי הם ימתי ט'
וכן מתם
הוי כמו הר' יוסף וכן ו'
רבנו ואינם ברשות
דריש כי יתן איש אל ו'
רעהו עד שתהא תביע'
ותחי' שלו
כגזל עב' ימרים מם
מקנת ו'
גמר' ואחר זה ומבה ב'
כת מהנה ולפניך ואינו
ואפי' שו' חנם והוכה
מכהונ' הל' כסתויה
ואיבע' לו ולא ואפשיט
והייעה ופטור ואם ת'
תפס ואלו הוי תפיס
ויספק ב'
ולא והפ' משטר ט
ואפי' הם
הפקיד ואינו מעדי דוו
פ' כל השבועה הוא פקד
ואינו חכמו מעדי' וי' יעדי
והחזיר לו מעדים משט

יעי' והחזיר לו בשטר וכן פי' רית והביאו ראיה ויטבע מכל ראיה לישבע
ושבע השומר מנקיט' חפץ ונגרדי כני או עינשו כבעייר סייו כם הואב
הכית עש כתו וכן ס הוי ומשוו

אלא ישבע בעל השטר בנקיטת ח׳
חפץ שלא החזיר לו וישלם. אין לך
מי שנשבע ונוטל שיכול לומ׳ קנ׳ וכן
וישבע בנקיטת חפץ אלא השומר
בלבד שיש עליו שטר. אבל כל שאר
הנשבעין בדין תורה שיכול לומר
אין נשבעין אלא היסת.

פרק שלישי

שומר
שטען שנאנס אונס גדול כגון שמ׳
שבורה או מתה או נאנס במקום
שהעדים מצויין שם מצריכין אותו
להביא ראיה על טענתו שנאנס ב׳
ויפטר או משבועה. ואם לא הביא
ראיה ישלם שנ׳ אין ראיה שבוע׳
ה׳ תהיה וגו׳. היה מקום שאפשר
להביא ראיה אין נשבע אלא יביא
ראיה או ישלם. אבל אם טען שנאנס
במקום שהעדים מצויין שם אינו צ׳
מצריכין אותו ראיה אלא ישבע כ׳
שנאנס ויפטר. ואם הביא ראיה
שלא פשע נפטר אף מן השבועה.
מעשה באחד שהעביר חבית
של יין בשכר ושברה בשוק של מח׳
מחוזא ובאו לפני חכמים ואמרו ש׳
שוק זה שטען שנשברה בו חבית
בני אדם מצויין שם אבא תביא ח׳
שלא פשעת אלא נתקלת ונפלת
או תשלם. והוא הדין לכל כיוצא בזה.
המעביר חבית ממקום למקום
ונשברה דין תורה הוא שישלם ש׳
שאין זה אונס גדול והרי השבירה
כגניבה ואבדה שחייב בהן. אבל
תקנו חכמ׳ שישבע שלא פשע בה
ויפטר. שאם אין אתה אומ׳ כך אין
לך אדם שיעביר חבית לחברו לפיכך
עשו שבירת החבית כמיתת הבה׳
הבהמה ושבירתה. ועוד תקנו

בדבר זה שאם נשאו אותה שנים ב׳
במוט ונשברה משלמין חצי הדמים
הואיל ומשאוי זה גדול לגבי אחד
וקל לגבי שנים הרי הוא כאונס ב׳
ואינו אונס ומשלמין מחצה אם ב׳
יש עדים שלא פשעו בה. נשברה
שאין העדים מצויין שם נשבעין ב׳
שלא שברוה בפשיעה ומשלמין
חצי הדמים שהרי לא היה לכל אחד
להעביר אלא משאוי שיכול להעבירו
בפני עצמו. וכן אותה לחד שהוא׳
שהמעביר חבית גדולה שאין דרך
כל הסבלין להעבירה ושברה פוש׳
פושע. ואם נשברה מידו ישלם
הכל. הסבל ששבר חבית של יין
לחנוני ונתחייב לשלם והרי היא שוה
ביום השוק ארבעה ובשאר ימים ש׳
שלשה אם החזירו ביום השוק ח׳
חייב להחזיר חבית של יין או ישלם
ארבעה והוא שלא היה לו יין למכר
ביום השוק. אבל אם היה לו יין מח׳
מחזירין לו שלשה. החזירה לו בש׳
בשאר הימים מחזירין לו שלשה ומ׳
ומנכין לו כל זמן טורח שהיה טורח
במכירתה ופגם הנקב שהיה נוקב
החבית וכן כל כיוצא בזה. רועים
שבאו זאבים וטרפו אם היה זאב אחד
אין זה אונס אפילו בשעת משלחת
זאבים ואם היו שני זאבים הרי זה או׳
אונס. שני כלבים אפילו באין מצד
רוחות היה יתר על שנים הרי זה אונס
ואפילו היה הרועה מזוין הרי זה ל׳
אונס שאין הרועה מוסר עצמו ל׳
ללסטים. הארי והדוב והנמר
והברדלס והנחש הרי אלו אונסין אמ׳
אימתי בזמן שבאו מאליהן אבל אם
הוליכן במקום גדודי חיה ולסטים אמ׳
הרי אלו אונסין וחייב לשלם.
רועה שנמצא גנב והתחיל להתגרות

בו ולהכותו שאינו חושש ממנו ואמ׳
לו הרי אנו ממקום פלוני וכך וכך רועים
וכך וכך כלי מלחמה יש לנו ובאו אותן
הלסטים ונצחו ולקחו אותן הרי הרועה
חייב שזהו המוליך את הבהמה מק׳
ממקום גדודי חיה ולסטים או המביא
את הלסטים להתגרות במקום הבהמה.
רועה שהיה לו להציל את הטרפה
או את השבויה ברועים אחרים ובמ׳
ובמקלות ולא קרא אחרים ולא הביא
מקלות להציל הרי זה חייב. ואחד
שומר חנם ואחד שומר שכר אלא
ששומר חנם קורא רועים ומביא ל׳
מקלות בחנם ואם לא מצא פטור.
אבל שומר שכר חייב לשכור את ל׳
הרועים ואת המקלות עד כדי דמיה
להציל הבהמה וחוזר ולוקח שכרו מ׳
מבעל הבית. ואם לא עשה שהיה לו
לשכור ולא שכר הרי זה פושע וחייב.
רועה שטען שהצלתי על ידי הר׳
הרועים בשכר נשבע ונוטל. וזה שטען
ואינו יכול לטעון אלא עד כדי דמיה
ויכול היה לומ׳ נטרפה וישבע בנקיטת
חפץ כדין כל הנשבעין ונוטלין.
רועה שהניח עדרו ובא לעיר בין בע׳
בעיר שדרך רועים להכנס ובין ב׳
בעת שאין דרך הרועים להכנס ובאו
זאבים וטרפו ארי ודרס אין אומרין
אלו היה שם היה מציל אלא אומדין
אותו אם היה יכול להציל אפילו על ל׳
ידי רועים ומקלות חייב ואם לאו פ׳
פטור ואם אין הדבר ידוע חייב ל׳
לשלם. מתה הבהמה או נחנקה
הרי זה אונס והרועה פטור. סגפה
ומתה אינה אונס. תקפתו ועלתה
לראשי צוקין ונפלה הרי
זה אונס. העלה לראשי צוקין
או שעלתה מאליה והיה יכול להח׳
להורידה ולא הורידה או עם שתקפתו

ס׳ הפועל׳

הפועל׳

חבית ט׳ ההוא
חבית ראיתבו ב
טריסת מחוזא
אותו לך
ופקוי ד׳ ושבית
דמי ט׳ וכן
הלכה
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
חבית ו
כו ולא
[illegible]

ונפלה ומתה או נשברה חייב שכל
שתחלתו בפשיעה וסופו באונס ח'
חייב" וכן רועה שהעביר בהמות
על גבי הגשר ודחפה אחת מהן
לחברתה ונפלה לשבלת הנהר הרי
זה חייב שהיה לו להעבירנה אחת
אחת שאין השומר נוטל שכר
אלא שמירה מעולה והואיל ופשע
בה בתחלה והעבירן כאחת אף על פי
שנאנס בסוף בשעת הנפילה הרי
זה חייב· פשע בה ויצאת לאגם ומ'
ומתה שם כדרכה פטור שאין יצ'
יציאתה גרמה לה שתבוא לידי
אונס המיתה וכדרכה מתה לו בבית
שומר מתה לו באגם· אבל אם גנבה
מן האגם ומתה כדרכה בבית הגנב
הרי השומר חייב· אף על פי שהוא ש'
שומר שאפילו לא מתה הרי היא
אסורה ביד הגנב ויציאתה גרמה
לה להגנב· וכן כל כיוצא בזה "

פרק רביעי

השוכר
את החמור להוליכה בהר והוליכה
בבקעה אם החליקה פטור אף על פי
שעבר על דעת בעלים ואם הוחמה
חייב מפני שהחמימות גדול בב'
בבקעה יותר מן ההר ומפני שהרוח
מנשבת בראשי ההרים· ואם הול'
הוחמה מחמת המעלה חייב· וכן
כל כיוצא בזה " וכן השוכר
את הפרה לחרוש בהר וחרש בבק'
בבקעה ונשבר הקנקן והוא הכלי
שחורש השוכר פטור· ודין הפרה
עם האומן· וכן אם לא שינה על
דעת בעלים ונשבר הקנקן· דין
בעל הפרה עם האומן" שכרה
לחרוש בבקעה וחרש בהר ונשב'
הקנקן השוכר חייב ודינו של שו'
שוכר עם האומן ששכרו בשעת ח'
חרישה משלמין· ומי משלם זה ש'
שאוחז את הכלי בשעת חרישה ואם
היתה שדה מעלות חייבין בדמי הכ'
הקנקן המנהיג אותה במלמד וה'
והאוחז בכלי" שכרה לדוש בקט'
בקטנית ודש בתבואה והחליקה פט'
בתבואה ודש בקטנית חייב שהקט'
שהקטנית מחלקת" מעשה
באחד ששכר חמור לחבירו ואמ'
לו לא תלך בדרך נהר פקוד שהמים
מצויין שם אלא תלך בדרך נרש ש'
שאין בה מים· הלך בדרך נהר פקוד
ומת חמורו ולא היה שם עדים ש'
שיעידו באיזה דרך הלך· אמר לו
הוא אומר מעצמו בדרך נהר פ'
פקוד הלכתי ולא היו שם מים וא'
ואין מחמת עצמו מת· ואמ' חכמי'
הואיל ויש עדים שהמים בדרך נ'
נהר פקוד חייב לשלם שהרי שינה
מדעת בעל הבית· ואין אומ' מה לו
לשקר במקום שיש עדים"
השוכר את הבהמה להביא עליה ח'
מאתים ליטרין של חטין והביא מאתים
מאתים של שעורים ומתה חייב מפני
שהנפח קשה למשוי והשעורים ש'
יש להם נפח· וכן אם שכרה להביא על'
תבואה והביא משקלה תבן· אבל אם
שכרה להביא עליה שעורין והביא
עליה משקלן חטין פטור· וכן כיוצא
בזה" שכר את הבהמה לרכוב ע'
עליה איש לא ירכוב עליה אשה"
שכרה לרכוב עליה אשה מרכיב על'
כל אשה בין קטנה בין גדולה ואפי'
מעוברת שהוא מניקה" השוכר
הבהמה לשים עליה משקל ידוע
והוסיף על משאו אם הוסיף חלק
משלשים על השיעור שפסק עמו
ומתה חייב פחות מכאן פטור· אף
נותן הוא שכר התוספת· שכר אניב
נושאין אלא משקל הידוע ומתה
בהליכה ואם הוסיף חלק משלשים
ומפני שדרכה לעלות ומתה או
נשברה חייב· וכן ספינה שהוסיף
בה אחד משלשים על משאה ונ'
וטבעה חייב לשלם דמיה" הכתף
שהוסיף על משאו קב אחד והוזק
במשאו הרי זה חייב בנזקין שאף על פי
שהוא בן דעת והרי הוא מרגיש ש'
בכובד המשאוי מכל מקום מעלה
על לבו שמא מחמת חולשת הרי זה
הכובד" השוכר את החמור לרכוב
עליה יש לו להניח עליה כסותו ולגינו
ומזונותיו של אותה הדרך ולפי שאין
השוכר בכל מלון ומלון ולקנות מזונו
יתר על זה יכול בעל החמור לעכב"
וכן יש לבעל החמור להניח עליו ש'
שעורים ומזונות של אותו יום יתר
על זה השוכר מעכב עליו מפני ש'
שאיפשר לקנות לו בכל מלון ומלון
לפיכך אם שם מעברי ואין יקנה
מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמת'
של אותה הדרך וכל אלו הדברים בש'
בשוכר סתם ומקום שאין מנהג ידו'
ידוע· אבל מקום שיש מנהג· הכל
לפי המנהג"

פרק חמישי

השוכר
את הבהמה וחלתה או נשטית או
נלקחה לעבודת המלך אף על פי שאין
סופה לחזור אם נלקחה דרך הליכתה
הרי המשכיר אומר לשוכר הרי שלך
לפניך וחייב ליתן לו שכרו משלם"
בד"א ששכרה לשאת עליה משאוי ש'
שאפשר להשליכן על הקשרה· אבל אם
שכרה לרכוב עליה או לשאת עליה
כלי זכוכית וכיוצא בהן חייב להעמיד

חייב ט· שהיה לו לו
ותיקם ולא תקפה
יוכל ר' פי' ראשונה
קיי' שה' לו ותקפה
שלא תפול היא אם ע'
אי' יכול ותקפה פטור
ואי' הזיק כן העלה
כ' העלתה והיו רקט
כ'יט עלתה וכסים
העלה לגווי פי' רשו
כ'יט ולא הי' יכול ולה'
ותקפה ויכול דווי'
רעלתה וכסיפו הי'
יכול לתקפה דווידה
העלה
עבל * חייב ט
מכ חסר
ורבה בר רב הונא ולא
מכה רפטור לי ורוע
מט עם האונס ספר
הוי וכן פס כווי הי'
הילכת מתניהו ותו
רב פפא דן הכי הי'
סת· ומעשו ורמי לו
וטעמי' כרמי' לי' פרק
הכונס גבי נפלה לו
עבה וכ'
והנית ו' פטור ט
על מכ ולבי
יוכי' וכן
פס רי יוסף ודלא כו'
מיכוי מיין רפסיק
כוכי' ע'
ועש כ' פטור ט
כספרו ווועג ו'
רמחות
כפשיע ועניין חייוו
וקיי' לו תחלתו כפשי'
וסופו באונס חייב ו'
היינו חוק כשכוי ה'
האונס מחו הפשיע
כ' הה' ריעים ראור
מורכב' כ'לקי כהי'
טאו ופקדו סר ועש
כתו וסס הפשע' גבי
רועה ש'
שהנח נ' כסותס
ערוו מ' וכן גר
רש' וק
רפשי' הו' זה ורה גר
כסותו פ' כסות קטן ו'
ולת תחת מראשותיו
וכר הוא הגדול כרמי'
מיס טה
תו הליסתה
מ' פ' ר'
כזו אם המלך מלי כ'
בריך שזה מוגה אוך
אך מחורה וק' מה ו'
דרך זו מה ו' דרך מת
אם מי' לו חמור ור'
ורכוב שר שם ולו כ'
נפסו ולת כיול וכן
פרה כריך הליסת ע'
שאינגריא אין וזקה
כבתי' ולו כשמוצא
בריך אחו לו הרי שלך
לפניך המלך נגס רא'
ראילו הית' כביתי' ולו
לוקחה
תו

ובמיימו׳ כה פסק רבינו שמשון כסוס ועי׳
בספרין כו׳

או חמור אחר או בהמה אחרת כיוצא׳
ששכר ׃ ואם לא העמיד יחזור הל׳
השכר ויחשוב עמו על השכר מה
שהלך בה ׃ מתה הבהמה או מש׳
נשברה בין ששכרה לשאת בין ל׳
ששכרה לרכוב אם אמ׳ לו חמור
סתם אני משכיר לך חייב להעמיד
לו חמור אחר מכל מקום ׃ ואם לא
העמיד יש לשוכר למכור את הב׳
הבהמה ולוקח בה בהמה אחרת
או שוכר בדמיה אם אין בדמיה
ליקח עד שיגיע למקום שפסק
עמו ׃ ואם אמ׳ לו חמור זה אני שוכר
לך גם שכרה לרכוב עליה או לשאת
עלי זכוכית ומתה בדרך אם יש בד׳
בדמיה ליקח בהמה אחרת ואם לא׳
אין בדמיה ליקח שוכר בדמי כולה
עד שיגיע למקום שפסק עמו ׃
ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכר
נותן לו שכרו של חצי הדרך ואין לו
עליו אלא תרעומות ׃ שכרה
להשיא הגויל ואמ׳ לו חמור זה וה׳
מתה בחצי הדרך אינו יכול להעמיד
לו אחר אלא נותן לו שכרו של חצי
הדרך ומניח לו נבלתו ׃ השוכר
את הספינה וטבעה לו בחצי הדרך
אם אמ׳ לו ספינה זו אני שוכר לך
ושכרה השוכר להוליך בה יין זה
אע״פ שלא נתן לו את השכר כלום ל׳
חייב ליתן כל השכר שהרי אומר לו
הבא לי היין עצמו ואני אתן לך ס׳
ספינה מכל מקום ׃ אבל צריך לנכות
לו הטורח של חצי הדרך שאינו
דומה המטפל בהולכת הספינה ל׳
ליושב ובטל ׃ אמ׳ ספינה זו אני ל׳
משכיר ושכרה השוכר להוליך בה
יין זה אם נתן השכר אינו יכול
להחזירו ואם לא נתנו לו לא יתן ש׳
שאינו יכול להביא הספינה ולא זה

השוכר את הספינה וטבעה בחצי הדרך נותן לו
שכר כל הדרך ואם אינו שוכר אני שישכיר לו
ואתה עד מקום שפסק שוכר ויש לבעל פני׳

יכול להביא היין עצמו ׃ שכר
ספינה סתם ליין הרי אלו חולקין הע׳
השכר ויש לו לבעל הספינה עליו ת׳
תרעומות ׃ וכן אם מכר לו כל הסח׳
הסחורה לאיש אחר בחצי הדרך ל׳
ויירד הוא ועלה הלוקח נוטל חצי ל׳
שכר הדרך מן הראשון ושכר ה׳
החצי מזה האחרון ויש לו לבעל
הספינה עליו תרעומות מפני שגו׳
שגורם לו לסבול דעת איש שעדין
לא הורגל בו וכן כל כיוצא בזה ׃
וכיון אני אומ׳ המשכיר בית לחבירו
עד זמן קצוב ועשה השוכר להשכיר
הבית לאחר עד סוף זמנו משכיר
אם יש לו בני בית כמנין בני ביתו ל׳
אם היו לו ארבעה לא ישכיר לחמשה
שלא אמרו חכמ׳ אין השוכר רשאי
להשכיר אלא במטלטלין שהרי יאמ׳
לו אין רצוני שיהיו פקדוני ביד אחר
אבל בקרקע או בספינה בעלה עמו
אין אומ׳ כן וכן אני אומ׳ אם אמ׳ לו ב׳
בעל הבית לשוכר למה תטרח ותשכיר
את ביתי לאחרים אם לא תרצה לע׳
לעמוד בו והניחו ואתה פטור מן ל׳
משכירותו אינו יכול להשכירו ל׳
לאחר כל שזה בא להחזיק טובה ל׳
מבעליו עד שיאמר משכירו לאחר
הניח ביתו לזה ׃ ויש מי שהורה
שאינו יכול להשכירו לאחר כלל ואין
שכרו עד סוף זמנו ולא נראה לי שזה
דין אמת ׃ בית זה אני משכיר ל׳
לך ואחר שהשכירו נפל אינו חייב
לבנותו אלא יחשב עמו על מה שנ׳
שנשתמש בו ויחזיר לו שיור הש׳
השכירות אבל אם אמ׳ לו חייב להע׳
להעמיד לו בית אחר או ישכור לו ל׳
כמותו ׃ וכן אם חזר אחר שהשכירו
לזה והשכירו לאחר או מכר לגוי או
אנס שהפקיע שכר הראשון הרי ל׳

וכל זה פרח

השואל פי׳ כתבו׳ כ׳ וכתשו׳ וא׳

חייב להשכיר לו בית אחר מאותו ע׳
כל כיוצא בזה ׃ השכיר לו בית סתם
ואחר שנתן לו בית נפל חייב לבנותו
או יתן לו בית אחר ׃ ואם היה קטן מן
הבית שנפל אין השוכר יכול לעכב ע׳
עליו והוא שיהיה קרוי בית שלא ה׳
השכיר אלא בית סתם ׃ אבל אם אמ׳ לו
בית כזה אני משכיר לך חייב להעמי׳
לו בית ארכו ורחבו כמדת בית זה ל׳
שהראהו ואינו יכול לומ׳ לו לא היה
ענין דברי אלא שיהיה הבית קרוב
לנהר או לשוק או למרחץ כזה אלא
חייב להעמיד לו בית כמדתו וכצורת׳
לפיכך אם היה קטן לא יעשנו גדול ׃
גדול לא יעשנו קטן ׳ אחד לא יעשנו
שנים ׳ שנים לא יעשנו אחד ׳ ולא ל׳
יפחות מהחלונות שהיו בו ׳ ולא יוסיף
עליהם אלא מדעת שניהם ׃

הבית והעלי׳

המשכיר עלייה סתם צריך להעמיד
לו עלייה זו על גב בית אני משכיר לך
הרי שעבד הבית לעלייה לפיכך אם
נפחתת בארבע טפחים או יתר חייב
המשכיר לתקן ואם לא תקן הרי השוכר
יורד ודר בבית בעל הבית עד שיתקן ל׳
בעל הבית ׃ היו שתי עליות זו על
גב זו ונפחתה העליונה דר בתחתונה
נפחתה התחתונה הרי זה ספק אם
ידור בעליונה או בבית לפיכך לא יחזי׳
ואם דר מוציאין אותו משם ׃
מעשה באחד שאמר לחבירו דליתיה
שעל גבי הפרסק הזה אני משכיר
לך ונעקר אלו הפרסק ממקומו ובא
מעשה לפני חכמים ואמרו לו חייב
אתה להעמיד הפרסק כל זמן שהדלית
קיימת ׃ וכן כל כיוצא בזה ׃

דלית פי׳ גפן מודלית על גב הפרסק פי׳ מאלו של ו׳ מפרסדין ׃

פרק ששי

פק׳ רכב

המשכיר
בית לחבירו בבירה גדולה ונשתמש ל׳

[illegible]

[illegible]

בזויה ובפתיה עד ארבע אמות ו'
ובתרבץ של חצר וברחבה של אח'
אחורי הבית ומקום שנהגו להש'
להשתמש בעלי הבתים ובכל אלו
הדברים הולכין אחר המנהג שאלות
הידועים להם כדרך שאומרים לענין
מקח וממכר · והמשכיר חצרו ס'
סתם לא השכיר רפת שבה ״
המשכיר בית לחבירו חייב להעמיד
לו דלתות ולפתוח לו החלונות שצ'
שנתקלקלו ולחזק את התקרה ו'
ולסמוך את הקורות שנשברו ו'
ולעשות נגר ומנעול וכל כיוצא בו
מאלו הדברים שזה מעשה אומן ואין
עיקר גדול בישיבת הבתים והחצר ״
המשכיר בית לחבירו השוכר חיי'
לעשות לו מעקה ומזוזה ולתקן לו
מקום המזוזה משלו וכן אם רצה
לעשות סולם או מרזב או להטיח ג'
גגו הרי זה עושה משלו ״
המשכיר עליה לחבירו כורבע או יתר
חייב לתקן התקרה והמעזיבה שעליה
שהמעזיבה חזוק התקרה היא ״
הזבל שבחצר הרי הוא של שוכר ·
לפיכך המשכיר צריך להוציאו ואם
יש שם מנהג הולכין אחר המנהג ג' ״
בד"א שהיו הבהמות שעשו הזבל
של שוכר · אבל אם הבהמה של אחרי'
הזבל של בעל החצר שחצרו קונה
לו שלא מדעת אע"פ שהיא שמורה
ביד אחרים ״ המשכיר בית או
חצר או מרחץ או חנות או שדה
המקומות עד זמן קצוב הרי זה בו'
כיפהו לצאת בסוף זמנו ואינו ממ'
ממתין לו אפילו שעה אחת ״
שכר לו בית לינה אינו פחות מיום
אחד · לשביתה אינו פחות משתי ימי' ·
לנשואין אינו פחות משלשים יום ״
המשכיר בית לחבירו אינו יכול לה'
להוציאו עד שיודיעו שלשים יום מ'
מקודם כדי לבקש מקום ולא יהיה מ'
מושלך בדרך · ולסוף שלשים יום יצא ״
בד"א בימות החמה · אבל בימות ה'
הגשמים אינו יכול להוציאו מן הח'
החג ועד הפסח קבעו לו שלשים
יום קודם החג אם משאר מן השלשי'
אפילו יום אחד אחר החג אינו יכו'
להוציאו עד מוצאי פסח · והוא ש'
שיודיעו לו שלשים יום מקודם ״
בד"א בעיירות אבל בכרכים אחד ימות
הגשמים צריך להודיעו שנים עשר
חדש מקודם ״ וכן בחנות בין בכרכי'
בין בעיירות צריך להודיעו שנים עש'
חדש מקודם ״ כשם שהמשכיר צ'
חייב להודיעו מקודם שלשים בעי'
בעיירות שנים עשר חדש בכרכים
כדי שיבקש שם ולא ישאר ביתו ג'
פנוי · ואם לא הודיעו אינו יכול ל'
לצאת ולא יתן השכר · אע"פ שאין ה'
המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר
יכול לצאת עד שיודיעו מקודם ל'
יום הוקרו הבתים יש למשכיר להוסי'
עליו ולא · לשוכר או שכור בשוה עד
שתגיעו או תציא ״ וכן אם הוזלו
הבתים יש לו לשוכר לפחות מן הש'
השכר ואומר למשכיר או שכור לי בש'
בשער של עתה או הרי ביתך לפניך ״
נפל בית המשכיר שהיה דר בו ה'
הרי זה יש להוציא השוכר מביתו ו'
ואומר לו אינו בדין שתהיה אתה יושב
בביתי עד שתמצא מקום ואני מושלך
בדרך שאין אתה בעל זכות בבית זה
יותר ממני · נתן הבית לבנו לישא בו א'
אשה אם יודע שבנו נעשה חתן ב'
בזמן פלוני והיה אפשר להודיעו ל'
מקודם ולא הודיעו אינו יכול להו'
להוציאו ואם עכשיו נזדמנה והרי
הוא נשאה מיד הרי זה יכול להוציא'
שאינו דין שיהיה זה יושב בביתו ״
וכן בעל הבית ישכור בית לעשות בו
חתונה ״ מכר את הבית או נתנו
או הורישו אין השני יכול להוציאו
עד שיודיעו מקודם שלשים יום
או מקודם שנים עשר חדש שהרי
השוכר אומר לו אין כחך יותר מכח
זה שזכית מחמתו ״

פרק שביעי

כשם
שאונאה יורדת כל תנאי שירצה במ'
במקח וממכר כך אונאה בשכירות
שהשכירות מכירה לזמן קצוב ״
וכל שאמרנו בנכסים מוכר שכירות
שכירות וכל שאין לו לאכור כך אין
לו לשכור אלא אם כן יש לו פירות
לבד מגופה הקרקע הרי זה שוכר
ואינו מוכר ״ המשכיר בית לחבירו
לשנה ונתעברה השנה נתעברה לש'
לשוכר השכיר לחדשים ונתעברה
נתעברה למשכיר · הזכיר לו חדשים
ושנה בין שאמר לו דינר לחדש שנים
עשר דינר לשנה · דינר בכל חדש ש'
הרי החדש העיבור של משכיר שהג'
שהקרקע בחזקת בעליה ואין מוצ'
מוציאין דבר מיד הקרקע אלא בר'
בראיה ברורה וכן בעל הבית שאומר
לחדש זה השכרתיך · והשוכר אומר
לא שכרתי אלא סתם או לחדש אחר
אחד על השוכר להביא ראיה · ואם
לא הביא בעל הבית נשבע היסת וא'
ומוציאו מן הבית ״ השוכר שאמ'
נתתי שכר הבית שנתחייבתי בו זהו'
והמשכיר אומר עדין לא נטלתי בין
שהיתה השכירות בשטר בין שהית'
בלא עדים · אם תבעו בתוך שלשים
יום על השוכר להביא ראיה או יתן
ויאחרים על מי שלוקח או ישבע ע':

חייב כו' וכן פס' ... רב'
דעל רבינו דחיי' וקחותו
א' אפי' אם כעירת ...
... ואי הי' ויקור או
... כתיב אפ' ...
לך ... שהוא עמסיו :
... סהרי ...
... שיהא ... ו'
... מפני ... וגו'
וגטורי' ... וגבים
שיעלו כפריעת ...
פ' השואל מ' כמעיור :
ע' ... פסיק ותני ...
אפי' הכי ... אייל
... שהשכיר לו ח
... כין ... ויתרי ...
מעו עב'

המשכיר
כו' וכו' ג
זה הדין
סו' השואל
מישכיר לחדש כך :
וכך ... מ' יתנן ... ל'
חדש ט'
פי' כהילכו'
... שור
... ספוג
שוחור ט
... כת לחבר' ...
וכסכים ... וכן וכן
חדשי' אפי' כלו החדשי'
... מעכשיו ...
ואותר :
השואל ... וירקאי
... סיפ
וכסכי' ואחר ... הח
החמה ואחר ... הג'
הגשמי' י"ב חדש ...
כלו ... ג
כת טר' ... שכירות
בימות ה
הגשמים ... ג
... הוסה
ולא ... יחיד
וכן פי' זה
... שהמשכ'
כו' ... כל
... כך
... והודיעו לא
... והודיעו ל' יום :
או י"ב חדש ... משכי'
... שכוששת או ד
ופי' העני' נפלו ג
נפל ... ירה
... ולא ...
... וכן אם ...
... מוכר הבית ...
או ... דחקו י
השואל ... מוכר הב'
כם קנין ב' שהזכיר
כסי' ... ולא יוכל להוציאו מייד
ולא עלה על דעתו שיהיו
כמעב' וכן ... מושו
עבו' ... וכם הו'
כת ... עשר ט :
העיור ...
פי' רבי ...
יא' הלוי ... דוחקו :
בסתם שלא הזכיר ע'
... ואם אין ה'
הלוקח ... וקנית אם
לא ... זה מן הבית :
... כמעב' ואפי' יש :

ולוקח בית אחר דלא עלה על דעתו שיהות מעב' ... ולא ... יצא ...
המשכיר בית לחבירו ... יוסי' לא עלה על דעתו שיהות מעב'
ר ... מכח ... שיכבי' ... דרי' פי' ...
... שכר ... יוסי ולא ... וקבו ... פלי' ולא ... והמשכיר הו' ומשכ'
... ולא ... והורי ... שאמר ... משכיר
מ' ... ודלא ... וכן פס' ... כת כת טר' ... וכת' ד
... ... עש

עליו בדמים שנתן תחלה טוענה בעל
עליה וישביעו היסת · תבעו
המשכיר לאחר שלשים יום ואמר לו
בתוך שלשים יום על המשכיר להבי'
ראיה או ישבע השוכר שכבר נתן
לו שכרו ויפטר · וכן יום שכיר אינו
מותר ופירש שיתן לו שכר שנה בכל
בשנה ותבעו בתוך השנה על השוכר
להביא ראיה ולאחר השנה ואמר לו
ביום תשעה ועשרים בו על המ'
המשכיר להביא ראיה · המשכיר
בית לחברו בשטר לעשר שנים ואין
לו זמן השוכר אומ' עדיין לא עבר מ'
מזמן השטר אלא שנה והמשכיר
אומ' כבר שלמו ימי השכירות ושלמו
העשר שנים על השוכר להביא ראי'
ואם לא הביא ראיה המשכיר נשבע
היסת ומוציאו · השוכר פרדס
שהיה משכון בידו לעשר שנים ויבש
הפרדס בתוך הזמן יוכרו עציו וי'
וילקח בהן קרקע ויאכל פירותיו עד
זמן שכירתו או זמן המשכון · וכן
האילנות שיבשו או נקצצו שניהם
אסורין בהן משום רבית המלוה
והלוה · שטר השכירות או כ'
שטר המשכון שכתוב בו שנים סתם
בעל הפירות אומ' שלש ובעל הקרקע
אומ' שנים וקדם זה השוכר או המלוה
ואכל פירות הרי הפירות בחזקת אוכלן
ואוכלן עד שיביא בעל הקרקע ב'
ראיה · אכלה המשכן שלש שנים
וכבש השטר ואמ' לחמש שנים יש
לי פירות ובעל הקרקע אומ' שלש ל'
אומ' לו הבא שטרך ואמ' לו אבד הש'
השוכר נאמן שאילו רצה אומ' לקוחה
היא בידי שהרי אכלה שלש שנים ·
מי שהכניס לבית חברו שלא מ'
ידעתו או שהטעהו עד שהכניס
פירותיו והמיחם והלך יש לבעל הבית

ומכר לו ואינו מוציא הפירות כדי ליתן שכר
הפועלים שמוציאין אותו ומשליכין
אותו לשוק ודרך חסידות שיודיע
לבד וישכרו ומתקנת חכמים מקום
להשכיר אותה לבעלים אע"פ שלא עשה
שלא כהוגן · השוכר רחים מחברו
שיטחון בסאה בכל חדש והעשיר
בעל הרחים והרי אינו צריך לטחון
שם אם יש לשוכר חטים שצריך ל'
לטחון אותן לעצמו או לאחרים כ'
כופין אותו ליתן דמי טחינת עשרי'
סאה שזו מדת סדום · ואם אין לך
יכול לומר אין לי דמים והריני טוחן ל'
לך כמו ששכרתי ואם אין אתה צ'
צריך מכור לאחרים וכן כל כיוצא ב'
בזה

פרק שביעי

יוחד

השוכר שדה לזורעה או פרדס לאכול
פירותיו או ששכר ממנו בפירות ל'
קצובין כגון ששכר ממנו זה בעשרי'
כור בשנה וכרם זו בשרק מוביאין כדי
יין בכל שנה שניהם דין אחד להם ל'
והשוכר בפירות הוא הנקרא חוכר ·
המקבל שדה או פרדס כדי לעבוד
אותו ולהוציא עליו יציאות ויתן לבעל
הקרקע שליש התבואה או רביע או
מה שיתנו ביניהן זהו הנקרא מקבל ·
כל דבר שהוא לסייע לארץ בעל הק'
הקרקע חייב בו ודבר שהוא שמירה
החוכר או המקבל חייב בו · הקרדום
שחופרין בו הארץ והכלים שנוטלין
בהן את העפר והדלי והכד וכיוצא
בהן שדולין בהן המים על בעל הקר'
הקרקע וחטיטת המקוות שלך
שמתקבצין בהן המים על החוכר או
על המקבל · החוכר או המקבל
שדה מחברו לשנים מועטות לא

יזרענה פשתן שהרי היא קבלה שבע
שנים וזרע השנה הראשונה ואין ל'
השביעית מן המנין · החוכר או
המקבל מחברו והוא בית השלחין או
בית האילן ויבש המעין של בית הש'
השלחין או נפסק הנהר הגדול ואינו
יכול להשקות ממנו בכלי או שנקצץ
האילן של בית האילנות אינו מנכה לו
מחכירו ואם מכת מדינה היא שיבש
נהר מנכה לו מחכירו · היה עומד
בתוך השדה ואמ' בית השלחין זה אני
משכיר יבש המעין או נקצץ האילן
מנכה לו מחכירו שהרי הזכיר עומד ל'
ולא אמ' לו הדה יאליו כמו שהוא אומר
כמו שהוא עתה אני משכיר לך או ל'
בית האילן ויבש המעין או נקצץ
האילן אינו מנכה לו מחכירו ·
השוכר או המקבל שדה מחברו ו'
ואכלה חגב או נשתדפה אם מכת
מדינה היא ולרוב השדות של אותה העיר
מנכה לו מחכירו הכל לפי ההפסד
שירעו ואם לא פשטה המכה ברוב
המקומות אינו מנכה לו מחכירו אע"פ
שנשתדפו כל השדות של בעל הקר'
הקרקע נשתדפו כל השדות של אח'
השוכר או המקבל אע"פ שפשטה ה'
המכה ברוב השדות אינו מנכה לו
מחכירו שאין זה ההפסד תלוי אלא
בשוכר שהרי כל שדותיו נשדפו ·
התנה עליו בעל הקרקע שיזרע
חטין וזרעה שעורים או שלא זרעה
כלל או שזרעה ולא צמחה אע"פ ש'
שבא חגב או שדפון והוכתה רוב
המדינה אינו מנכה לו מחכירו ·
ועד מתי חייב לטפל בה פעם אחת
אם לא צמחה כל זמן שרואין לזריעה
בכל מקום · השוכר או המקבל
שדה מחברו מקום שנהגו לקצור
יקצור ואינו רשאי לעקור ·לעקור

אינו רשאי לקצור ושניהם מעכבין זה
זה על זה מקום שנהגו לחרוש אחריו
יחרוש. מקום שנהגו אילנות הש'
להשכיר על גב קרקע משכירין אותה
על פי שהשכיר לו סתם בפחות מן
הידוע ומקום שלא נהגו להשכיר
אילנות אין לו אלא אילנות אע"פ ששמ'
ממנו ביותר על הידוע הכל כמנהג
המדינה. החוכר שדה מחברו
בעשר כורין חטין לקתה נותן לו מ'
מתוכה. היו חטיה יפות לא יאמר
לו הריני לוקח לך מן השוק אלא נותן
לו מתוכה. חכר ממנו בעשר ס'
סאים ענבים והקדישן אחר שנכנסו
וכן עמרים שלקו אחר שנכברו
נותן לו מתוכו. חכרו בעשר כדיין
והחמיץ חייב לו יין טוב. חכרה ממ'
ממנו במאה עמרים של אספסתא
וזרעה מין אחר ונתחרבך זרעה
וחרשה אספסתא ולקתה או שזרעה
בתחלה אספסתא וחרשה ונתחרבך ע'
פעם אחרת ולקתה אינו נותן לו מת'
מתוכה אלא נותן לו אספסתא טובה
שהרי שינה וכן כל כיוצא בזה.
החוכר שדה מחברו ולא רעה לנכש
ואמ' לו מה הפסד יש לך הרי נותן לך
חכירך אין שומעין לו שהרי הוא
אומ' למחר אתה יוצא ממנה והיא מ'
מעלה לפני עשבים ואפילו אמר לו
באחרונה אני חורש אותה אין שו'
שומעין לו. החוכר שדה מחברו
לזורעה שעורים לא יזרענה חטין
שהחטין מכחישות את הקרקע
יותר מן השעורין. שכרה לזורעה
חטין יזרענה שעורין. קטנית לא
יזרענה תבואה. תבואה יזרענה
קטנית. ובבבל וכיוצא בה לא יזרענה
קטנית מפני שהקטנית מכחשת
שם את הארץ. המקבל שדה

מחברו לשנים מועטות אין לו לקצ'
לוס בקורת השקמה וכיוצא בה ולא
נשבח האילנות שיש לו בשדה מאליהן
אבל מחשבין לו מקום האילנות כמו
היה כהן אותו זרע שזרע בכל השנ'
והוא שיצמחו האילנות ממקום
המוכן לזריעה. אבל אם יצאו ממקום
שאין מוכן לזריעה אין מחשבין לו
כלום. ואם קבלה שבע שנים או יתר
יש לו בקורת השקמה וכיוצא בה.
הגיע מין להסתלק והיו שם זרעי'
שעדין לא הגיע זמנם ולמכר או ש'
שגמרו ולא הגיע זמן השוק אומר
שמין אותם ונוטל מבעל הקרקע.
כשם שחולקין מקבל ובעל ה'
השדה כך חולקין בתבן ובקש' כשם
שחולקין ביין כך חולקין בזמורות.
אבל קנים העומדים תחת הגפנים אם
קנו אותן בשותפות הרי אלו חולקין
בהם. ואם היה משל אחד מהן והש'
והשקנה אותם הרי הוא שלו וכן כל
כיוצא בזה. המקבל שדה מחבירו
ליטע מקבל עליו בעל השדה עשר
טריאות יתר על כן מגלגלין עליו את
הכל את הכל. המקבל שדה מח'
מחברו ולא עשאה אם יש כדי ש'
שתעשה סאתים יתר על ההוצאה
חייב המקבל ליטפל. שכן כותב לבעל
הקרקע אנכי אקום ואכסח ואזרע
ואקצור ואעמר ואדוש ואעמיד
פרי לפניך ותטול החצי ואני אחזור שכ'
שיתעו ואני אשאר בשכר עמלי ובמ'
ובמה שהוצאתי. המקבל שדה
מחברו ואחר שזכה הוכירה שאין
אותה כמה היא ראויה לעשות ונותן
לו חלקו המגיעו. שכך כותב לבעל
הקרקע אם אוביר ולא אעביד אש'
אשלם במיטבא ולפיכך גזיר ושכ'
ושעבד עצמו. אבל אם אוביר ולא

אעביד אותן לך מאה דינר הרי זו אס'
אסמכתא ואינו חייב לשלם אלא כפי
מה שהוא חייב לשלם אלא כפי מה
שהיא ראויה לעשות בלבד.
המקבל שדה לזורעה שומשמין
וזרעה חטין ששוה כמה שהיא
ראויה לעשות שומשמין אין לו ע'
עליו אלא תרעומות. עשת פחות
מעלה מה שהיא ראויה מן השו'
השומשמין משלם לו המקבל כפי
מה שהיא ראויה לעשות מן השו'
השומשמין. עשתה חטין יותר
ממה שהיא ראויה משומשמין
חולקין לפי התנאי שביניהן אע"פ
שמשתבח הקרקע.

פרק תשיעי

השוכר
את הפועלים ואמ' להם להשכים
ולהעריב מקום שנהגו שלא להשכי'
ושלא להעריב אינו יכול לכופם.
מקום שנהגו לזון אותן לספק בתמרי'
ובגרוגרות וכיוצא בהן לפועלים יס'
יספק. השוכר את הפועל ואמ'
לו כאחד ובשנים מבני העיר כמותן
פחות שבשכירות ומשוונין ביניהן.
אמ' לשלוחו צא ושכור לי בשלשה
והלך ושכרן בארבעה אם אמ' להם
השליח שכרכם עלי נותן להם את
ארבעה ונוטל שלשה מבעל הבית
ומפסיד אחד מכיסו. אמ' שכרכם
מבעל הבית נותן להם בעל הבית
ארבעה. שאילו לא אמ' להם שלוחו
ארבעה לא טרחו ועשו ארבעה.
אמ' לו בעל הבית שכור לי בארבעה
והלך השליח ושכר בשלשה אע"פ
שמלאכתן שוה ארבעה אין להם
אלא שלשה שהרי קבלו על עצמן
ויש להם תרעומות על השליח אמ'

יוסף...תו ס ומכון פס
ר' זיע השוכר ... ז
... וקבל עליו ...
קנס ... יחזור בו וחזר
בו ... אחר
... זה ...
... כמו ...
... הוי
... יום שכר ולא ...
... רבי ... טכרו
... לא ...
... ...
... ...
... ...
על שדהו ... ...
... ...
... ...
... וכן ...
... ...
כי ... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... ...
... מה שהזיקו כיה
... ... ולא ...
... ...
הפועלים ... ...
... ...
... לא ...
... על שדהו

... ...
... ...
... ...
הלכה ... ...
... ...
... ...
... ...
שכנים
...

... ...
... ...
...

בעל הבית בשלשה והלך ואמר להם ב
בארבעה ואמ׳ לו כמה שאמ׳ לו בעל
הבית אין דעתו שיתן בעל הבית
יתר מארבעה לפיכך שאין אלא
שעשו יום שוה ארבעה נוטלין
ארבעה מבעל הבית ואם אינו יודע
אין להם אלא שלשה אמ׳ לו בעל
הבית בארבעה והלך השליח ואמר
להם בשלשה ואמ׳ לו כמה שאמ׳ בע׳
בעל הבית אע״פ שמלאכתו שוה
ארבעה אין להם אלא שלשה שהרי
שמעו שלשה וקבלו עליהם ..
השוכר את הפועלים והטעו את
בעל הבית או בעל הבית הטעה
אותם אין להם זה על זה אלא תר׳
תרעומות .. בד״א שלא הלכו אבל הלכו
החמרים ולא מצאו תבואה פועלי׳
ומצאו שהיא לחה או ששכרו לה׳
להשקות את השדה ומצאוה שנת׳
שנתמלאת מים או בבקר בעל הבית
ובערב מלאכתו ומצאוה עריסה פ׳
פועלים אין לפועלים כלום כי מה בא
בידם לעשות ואם לא בקר נותן להם
שכרם כפועל בטל שאינו דומה ה׳
הבא טעון למי שבא ריקן עושה מלאכה
לבטל .. בד״א שלא התחילו במלאכ׳
אבל אם התחילו במלאכתו וחזרו בו
בחצי היום חוזר שנ׳ כי לי בני ישר׳
עבדים עבדיהם ולא עבדים לעבדי׳
וכיצד דין הפועל שחזר בו אחר ש׳
שהתחיל שמין לו מה שעתיד לעשו׳
מעת שחזר לו בעת ששכרו ובין לא
הוזלו בין שהוזלה המלאכה או׳
יוקרה בין שלא הוזלה שמין להם
מה שעתיד לעשות כיצד קבל לו
ומנע קמה לקצור בשתי סלעים ..
קצר חציה והניח חציה בגד ואומ׳
בשתי סלעים אומ׳ חציה והניח ה׳
חציה שמין לו מה שעתיד לעשות

יום היה שוה ששה דינר נותן לו או ד׳
יגמור מלאכתו ואם הכשיר יפה שני
דינרין נותן להם אלא סלע שהרי לא ל׳
עשו אלא חצי המלאכה .. בד״א בדבר
שאינו אבד אבל בדבר האבד כגון ל׳
פשתנו להעלותו מן המשרה או שש׳
ששכר חמור להביא חלילין למת או ל׳
כלה וכיוצא בהן אחד פועל ואחד
קבלן אינו יכול לחזור אלא אם כן נ׳
נאנס כגון שחלה או שמע שמת
לו מת ואם לא נאנס וחזר לו שכר
עליהם או מטען כיצד מטען אומ׳
להם סלע קצבתי לכם באו וטלו שתים
עד שיגמרו מלאכתן ולא יתן להם ב׳
אלא מה שפסק תחלה ואפילו נתן ל׳
להם השנים מחזיר להם התוספת ..
כיצד שוכר להם שוכר פועלים ב׳
אחרים עד שיגמרו מלאכתן שלא
תאבד וכל שיוסיף לאלו פועלים על
מה שפסק לראשונים נוטל מן הח׳
הראשונים ועד כמה עד כדי שכרן
של ראשונים ואם לא היה ממון ב׳
תחת ידו שוכר להשלים עד ארבעה
וחמשה זוז לכל פועל בכל יום ואע״פ
ששכר הפועל שלשה או ארבעה ..
בד״א שאין שם פועלים לשכור בשכר
ואמ׳ לו עמוד ושכור ממאלו והשלם מ׳
מלאכתך ולא תאבד בין שוכר בין ל׳
קבלן אין לו עליהם אלא תרעומות ב׳
ושמין לשוכר מה שעשה וקבלן מה
שעתיד לעשות .. השוכר את הפ׳
הפועל וניזוחו לעבודת המלך לא יאמר
לו הרי לפניך אלא נותן לו שכר מה
שעשה .. השוכר את הפועל לה׳
להשקות את השדה מזה הנהר ופ׳
ופסק הנהר בחצי היום אם אין דרכ׳
להפסק אין להם שכר אלא מה שע׳
שעשו שהרי פועלים ידעו דרכו
של נהר ואם דרכו להפסק ומאליו ;

נותן להם שכר כל היום מפני שהיה לו
להודיעם שכרם להשקות את השד׳
ובא הנהר והשקה או המטר והשק׳
נותן להם כל שכרם מן השמים נסת׳
נסתייעו .. בד״א בפועל אבל מי שפסק
עם אריסו שאם ישקה שדה זו אל׳
ארבע פעמים ביום יטול חצי הפיר׳
וכל האריסין שהן משקין שני פ׳
פעמים אין נוטלין אלא רביע הפיר׳
ובא המטר ולא הוצרך לדלות ולהש׳
ולהשקות נוטל חצי הפירות מחו
שפסק עמו שהאריס כשותף ולא
כפועל .. השוכר את הפועל לע׳
לעשות מלאכה כל היום ונשלמה ב
בחצי היום אם יש לו מלאכה אחרת
כמותה או קלה ממנה עושה שאר
היום ואם אין לו מה יעשה נותן לו
שכרו כפועל בטל .. ואם היה מן ה
החופרים עובדי אדמה וכיוצא בהן
שדרכן לטרוח הרבה ואם לא יעשה
מלאכה יחלה הרי זה נותן שכרן ..
השוכר את הפועל להביא שליח
ממקום למקום והלך ולא מצאו ב׳
מה יביאו נותן שכרו משלם ..
שכרו להביא קנים מן הכרם והלך
ולא מצאו ולא הביאו נותן לו שכרו
משלם .. שכרו להביא כרוב ודלועי׳
ודורמסקנין לחולה והלך ומצאו ב׳
שמת או הבריא לא יאמר לו טול
מה שהבאת בשכרך אלא נותן לו כל
שכרו משלם וכן כל כיוצא בזה ..
השוכר את הפועל לעשות עמו בשל׳
והראהו בשל חברו נותן לו כל שכרו
וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה
בזו המלאכה .. השוכר את הפו׳
הפועל לעשות בתבן או בקש ומצא
בהן ואמ׳ לו טול מה שעשית בשכר׳
שאמרו לו אם משקל אני ואמ׳ לו
הילך שכרך ותני לי ...

[illegible]

שמשכנו לו ·· ומציאת הפועל לעצמו
אע״פ שיאמ׳ לו עשה עמי מלאכה היום
ואין צריך לומ׳ יום אח׳ עדור עמי ל׳
היום · נכש עמי היום · ובא יום שכרו
ללקט ומציאות כגון שחסר הנהר ל׳
ושכרו ללקט המעינים ביוקר הרי
מציאותו של בעל הבית ואפילו מצא
כיס מלא דינר ··

פרק עשירי

המלוה
את חברו על המשכון בין שהלוהו פ׳
פירות בין שהלוהו מעות בין שמשכנו
שמשכנו קודם הלואתו בין שמשכנו
אחר שהלוהו הרי זה שומר שכר
לפיכך אם אבד המשכון או נגנב
חייב באחריותו · ואם נאנס המשכון ל׳
כגון שלקחו ליסטים מזויין וכיוצ׳
בו ונשבע שנאנס ישלם
בעל חוב את חובו עד פרוטה אחרונ׳ ··
כל האומר לחבירו שמור לי ואני
ואשמור לך הרי זו שמירה בבעלים
אמ׳ לו שמור לי היום ואני שומר לך ל׳
למחר · השאילני היום ואשאילך למ׳
למחר · שמור לי היום ואשאילך
למחר · השאילני היום ואשמור לך
למחר · כולם נעשו שכר זה לזה · כל
האומנים שומרי שכר · וכולם שאמ׳
טול את שלך והבא מעות · או שאמ׳
לו גמרתיו ולא לקחו הבעלים את הכלי
הרי האומן שומר חנם · ואם אמ׳
האומן הבא המעות וטול את שלך
עדיין נושא שכר הוא כשהיה ·· כל
האומנין שקבלו לתקן וקלקלו חייבין לשלם
כיצד נתן לחרש שדה תיבה ומגדל
לקבוע בהן מסמר וקלקלו ושברו או
שנתן לו עצים לעשות לו שדה תיבה
ומגדל מהם ונשברו אחר שנעשו
משלם לו דמי שדה תיבה ומגדל

שאין האומן קונה בשבח כלי · נתן
צמר לצבע והקדיחתו יורה נותן לו
דמי צמרו · צבעו כעור או שנתן לו
לצבוע אדום וצבעו שחור · שחור
וצבעו אדום · או נתן עצים לחרש ל׳
לעשות מהם כסא נאה ועשה כסא
רע או ספסל אם השבח יתר על ה
היציאה נותן לו בעל הכלי את ההוצ׳
ההוצאה · ואם ההוצאה יתרה על
השבח נותן לו את השבח בלבד ואם
בעל הכלי אומר אין רוצה התקנה זו אלא
יתן לי דמי הצמר או העצים
אין שומעין לו · וכן אם אמ׳ האומן
הילך דמי צמרך או דמי עצך אין
שומעין לו · שאין האומן קונה ל׳
בשבח כלי עץ שעשה ·· המוליך
חטין לטחון ולא לתתן סובין ומורס׳
ומורסן · נתן קיוה לנחתום ועשאו ל׳
כפולין · בהמה לטבח ונבלה חייבין ל׳
לשלם דמים מפני שהן נושאי שכר
לפיכך אם היה טבח אומחה ושחט
בחנם פטור מלשלם · ואם אינו אומ׳
אומחה אע״פ ששחט בחנם חייב לשלם
וכן המראה דינר לשולחני ואמ׳ לו
יפה הוא ונמצא רע אם בשכר הראהו
חייב אע״פ שהוא בקי ואין צריך ללמוד · ואם
ראהו בחנם פטור והוא שיהיה בקי
ואין צריך ללמוד · ואם אינו בקי חייב
לשלם אע״פ שהוא בחנם והוא שיאמ׳
לשולחני אני סומך או שיהיו הדברים
מראים שהוא סומך על ראייתו ל׳
ואינו מראהו לאחרים עמו · טבח
ששחט בחנם ונבלה · וכן שולחני
שיאמ׳ יפה ונמצא רע · וכן כל כיוצא
בזה עליהם להביא ראיה שהן מומחי׳
ואם לא הביאו ראיה משלמין · מקום
שנהגו שיהיה הנוטע אומנות נוטל
חצי השבח ובעל הקרקע חצי ונטע
השביח ונטע והפסיד מחשבין לו ל׳

חצי השבח שיש לו ומנכין מהן ל׳
מה שהפסיד ונוטל השאר ואפילו
התנה על עצמו שאם הפסיד יטול
כלום הרי זו אסמכתא ואין מנכין
לו אלא מה שהפסיד · היה מנהג
שיטול הנוטע מחצה ובעל הקרקע
מחצה וכך היה מנהג שיטול הא׳
האריס שליש אם נטע הנוטע וה׳
והשביח ורצה להסתלק ונמצא ל׳
בעל הקרקע צריך להוריד לו אריס
הרי בעל הקרקע מוריד האריס ול׳
ויטול בעל הקרקע חציו ולא יפסיד
מחלקו כלום ויטול האריס שליש
והשתות הנשאר היה שלנוטע
שהרי סלק עצמו לרצונו ·· הנוטע
אילנות לגבי המדינה שהפסיד וכן
טבח של בני העיר שנבלה · והמקיז
דם שחבל · והסופר שטעה בשטר
ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות
ולא למד · או למד בטעות · וכל כיוצ׳
באלו האומנין שאי אפשר שיחזרו
ההפסד שהפסידו מסלקין אותן ל׳
בלא התראה מפני שהן כמותרין
ועומדין עד שישתדלו במלאכתן
ויעמידו הצבור עליהן ··

פרק אחד עשר

מצות עשה ליתן שכר השכיר בזמנ׳
שנ׳ ביומו תתן שכרו · ואם איחרו ל׳
לאחר זמנו עובר בלא תעשה שנ׳
ולא תבוא עליו השמש · ואין לוקין ל׳
על לאו זה שהרי הוא חייב לשלם ·
אחד שכר האדם ואחד שכר הבה׳
הבהמה · ואחד שכר הכלים חייב
ליתן בזמנו · ואם איחר לאחר זמנו
עובר בלא תעשה ·· וגר ותושב יש
בו משום ביומו תתן שכרו · ואם ל׳

פק דסי
האומן
פי׳ מ״ט
יטמא
הגה״ה

מעות כו׳ · סתק ורוא סי׳ ל׳
יהוד דוא הלוהו מעות ל׳
שוא חנם ומתני׳ ר׳ עקיבא
הי דוא וכד המשכון ...
... ישעתו ודוא סי׳ ...
... דוא ישבע הלוה ...
ויטול ... ועני׳
... סט ט׳
... ובן ...
... בשערי ...
... ובן ...
... בן ... הלכ׳
... ולא ...
... שלער ... רב ...
... כשעת ...
... שוא חנם ...
... עקיט
... קלת ...
... התם ...
... סטו
... ובן פס ...
... רבה ...
... קת ...
... ולא ...
... ועש ... וק
... כסי ...
... שוא ...
... רב ששת ...
... שוא ... קונ׳
משבח כלי ... כפ׳ ...
... פרין שוא ...
... רב ששת ...
... רב יוסי ...
קונ׳ משבח
כלי עצ׳ ... מהיה סי׳
... כפ׳ ...
פירו ...
... ישכב ... נותן לו
דמי ... ודמי ...
... פרטסי ...
... הוי ... מאי ...
... ובן
... אלפ
... שהדיט
... סומך ולא ...
... שהרי ...
... לו ...
... פטור ...
... עשה ...
... הדין ושום
... הדיוט ...
... שוא ...
... סמכין ...
... התם ...
... הנוטע ...
... ויפס׳
... פוטע ...
... הנטיעות ...
... והסופר ...

ובן ... ובן ע ... כפי ההי ... סת׳ כטעות דוי זה ...
פסיד ... הדר שהרי ... והגה ... משטר שנכסת שלא כדין הוי פסיד דלא
הדר ... שכנ׳ פו׳ ... שפטע ... כי וקו׳ והוי פסיד
לא הדר ... דוי ... שכשת ... נפק ... דלהכי חשי׳ פסיד דלא הדר ...
שוות ... שלמד טעות ... ופסד ולא הדר

היום כל תני שפסק כ׳
וגב׳ שוה׳ רוא׳ גובה כל
היום וכל הלילה והוא ד׳
דין לו הלכת כשוואל
כ״ג ונ״ר ואשו רב יהו
ושוא כ׳ שיטו ור׳ יהוד
ור׳ שוה הלכ כ׳ יהודה
כרוא פ׳ אי שהשיכאו ב׳
אומנם כם הוא פסק כ׳
כשמואל
ומגע רש׳ שתבע כ׳
פ׳ שמיט
שמר אבל אם לא נתן לו
חוזר על מנהג כרכה
ולא כרב ששת דאו אי׳
חוזר כן פס רבי אלפ׳ ב׳
כש׳ רב מתני׳ גאון דרי׳
מתני׳ כותי ועבר הו
לאו עבר הא מהדרי
ומיג׳ הדר התם הוא כ׳
בימשלו פס רב שש
ולא משה
הכי סלקא ינעלין כ׳
דין הם או רבהוע
וכל מגלו
חוץ משכיר ורב חסדא
וכל מי מקיל חוץ משכי
ור׳ ב ביניהו לפתוח ופ
ר׳ סכהוג טוה׳ רבן
של רב חסדא וכן מוכ׳
ה ועש

ואם איחרו אינו עובר בלא תעשה ״
כל הכובש שכר שכיר כאלו נטל ו
נפשו ממנו שנ׳ ואליו הוא נושא את
את נפשו ועובר בארבע אזהרות ו
ועשה משום לא תעשוק ומשום לא
תגזול ומשום לא תלין פעלת שכיר
אתך עד בקר ומשום לא תבוא עליו
השמש ומשום ביומו תתן שכרו ו
איזהו זמנו שכיר יום גובה כל ה
הלילה ועליו נאמ׳ לא תלין פעלת שכי׳
אתך עד בקר ושכיר לילה גובה כל ה
היום בו נאמ׳ ביומו תתן שכרו ושכיר שע׳
של יום גובה כל היום ושכיר ש
שעות של לילה גובה כל הלילה שכי׳
שבת שכיר חדש שכיר שנה שכ׳
שכיר שבוע יצא ביום גובה כל אות
היום יצא בלילה גובה כל אותה ה
הלילה ״ נתן טליתו לאומן גמרה
והודיעו אפילו אחת עשרה ימים
כל זמן שהטלית ביד האומן אינו עובר
נתנה לו בחצי היום כיון ששקעה
עליו חמה עובר משום לא תלין זה
שהקבלנות כשכירות וחייב ליתן לו
בזמנו ״ האומר לשלוחו צא ושכור
פועלים ואמ׳ להם שכרכם על בעל ה
הבית אינן עוברין משום לא תלין זה
לפי שאין שכרם וזה לפי שאין פעלת
אצלו ואם לא אמ׳ להם שכרכם על הב׳
בעל הבית השליח עובר ״ אין השוכר
עובר אלא בזמן שתבעו השכיר ולא
נתן לו אבל אם לא תבעו או שתבעו
ולא היה לו מה שיתן או שהמחהו
אצל אחר וקבל הרי זה פטור ״
המשהה שכר שכיר אחר זמנו אף
על פי שכבר עבר בעשה ולא תעשה
הרי זה חייב ליתן מיד וכל עת שיש
שישהא עובר על לאו מדבריהם ש
שנ׳ אל תאמר לרעך לך ושוב ״ כל
שכיר ששכר בעדים ותבעו בזמנו

המיקל

כל המשהו
עובר

עי׳ בח״מ
טוען ס
פה

ואמ׳ בעל הבית נתתי לך את שכרך ו
והשכיר אומ׳ לא נטלתי כלום תקנו
חכמים שישבע השכיר בנקיטת ח
חפץ צריך כל נשבע ונוטל ומפני שבעל
הבית טרוד בפועליו וזה השכיר נוש׳
נפשו של זה אפילו היה השוכר קטן
השכיר נשבע ונוטל ״ שכרו שלא בע׳
בעדים ומתוך שיכול לומ׳ לא היו דברים
מעולם ולא שכרתיך ונתתי שכרך ו
וישבע בעל הבית היסת שנתן או שבוע׳
התורה אם הודה במקצת כשאר כל
הטענות ״ היה לו עד אחד ששכרו
אינו מועיל לו כלום ואם תבעו אחר
זמנו אע״פ ששכרו בעדים הואיל ולא
מחברו עליו הראיה ואם לא הביא
ראיה שתבעו ישבע בעל הבית היסת
הביא ראיה שתבעו כל זמנו הרי זה
נשבע ונוטל כל אותו יום של תביעה
כיצד היה עושה עמו ביום עד הערב
ותבעו כל ליל שלישי ויום שלישי נש׳
נשבע ונוטל ואם הביא עדים שהיה
תובע כל ליל שלישי הרי זה נשבע ונ׳
ונוטל ואם הביא עדים שהיה תובע
כל ליל שלישי הרי זה נשבע ונוטל כל יום
שלישי אבל מליל רביעי והלאה המוצ׳
מחברו עליו הראיה ואם הביא עדים
שהיה תובע והולך עד יום חמישי ו
הרי זה נשבע ונוטל כל יום חמישי ״
בעל הבית אומ׳ שתים קצצתי ל
והשכיר אומ׳ שלשה קצצת לא את
תקנו חכמים שישבע השכיר כיון ש
אלא המוציא מחברו עליו הראיה
ואם לא הביא ראיה אע״פ שכבר נתן
לו השתים או שאמ׳ לו הילך הרי בעל
הבית נשבע בנקיטת חפץ ודבר זה
תקנת חכמ׳ כדי שלא יצא השכיר בפחי
נפש ״ בד״א ששכרו בעדים ולא ידענו
מזה פסקו לו ותבעו בזמנו אבל אם ש׳
שכרו שלא בעדים או שתבעו אחר ז׳

אחר זמנו ישבע בעל הבית היסת ש׳
שלא קצץ לו אלא מה שכבר נתן לו
או שלא נשאר לו אצלו אלא זה ש׳
שאומ׳ לו הילך כדין כל הטענות ״
הנותן טליתו לאומן האומן אומ׳ שתים
קצצת לי והלה אומ׳ לא קצצתי אלא
אחת כל זמן שהטלית ביד האומן אם
יכול לטעון לקוחה היא בידי הרי האומ׳
האומן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ו
ויכול לטעון בשכרו עד כדי דמיה ״
ואם יצאת טלית מתחת ידו או שאין
לה בה חזקה ואינו יכול לומ׳ לקוחה
היא בידי המוציא מחברו עליו הה
הראיה ״ ואם לא הביא ראיה ישבע
בעל הבית היסת או שבועת התורה
אם הודה במקצת כדין כל הטענות ״
שאין זה כדין השכיר ״ שכיר
שבא לישבע אין מחמירין עליו ו
ואין מפלגין עליו כלל אלא נשבע ש
שלא נטל ויטול וכל הנשבעין אין
מקילין חוץ מן השכיר שמקילין ע
עליו ופותחין לו תחלה אל תתנער
עצמך השבע וטול ואפילו היה שמו
פרוטה אחת ובעל הבית אומ׳ נתתי
לא יטול אלא בשבועה וכן כל הנשב׳
ונוטל אפילו לא יטען אלא פרוטה
אחת לא יטול אותה אלא בשבועה
כעין של תורה ״

עי׳ בה׳ שבוע׳ פ״א ב׳ בהגה

פרק שנים עשר

הפועלי׳

הפועלין שעושין בדבר שגדולו מן
הארץ ועדיין לא נגמרה מלאכתו מ׳
בין בתלוש בין במחובר והיו עושי׳
גמירת מלאכה הרי על בעל הבית
מצוה להניח אותם לאכול ממה ש׳
שהם עושים שנ׳ כי תבוא בכרם רעך
ואכלת ענבים כנפשך שבעך ״ כתבו

בקמת רעך וקטפת מלילות בידך׳ מפי
השמועה למדו שאין הכתוב מדבר
אלא בשכיר שאלו לא שכרו מי התיר
לו שיבא בכרם רעהו או בקמתו שלא
מדעתו אלא׳ כי תבא ברשות בעלים ה׳
תאכל׳׳ ומה בין העושה בתלוש
לעושה במחובר שהעושה בתלוש ה׳
אוכל עד שלא יגמור עבודתו משיג׳
ומשיגמור עבודתו יאסר לו לאכל׳ ה׳
והעושה במחובר כגון קוצר ובוצר
אינו אוכל אלא כשתגמר עבודתו ה׳
כגון שיבצור ויתן בסל עד שימלאנו
ויתנו הסל ולהקים ויחזור ויבצור
וימלאנו אינו אוכל אלא אחר שה׳
שימלא הסל׳ ומפני השבת אבדה
לבעלים אמרו חכמים שיהיו הפו׳
הפועלים אוכלין בהליכתן מאומן
לאומן ובחזירתן מן הגת כדי שלא
יבטלו ממלאכתן וישובו לאכל אלא
אוכלין בתוך המלאכה כשהן בטלים׳׳
המבטל ממלאכתו ואוכל בשעת
מלאכה הרי זה עובר בלא תעשה
שנ׳ וחרמש לא תניף׳ מפני השמוע׳
למדו שכל זמן שעוסק בקצירה לא
יניף חרמש לאכילתו וכן כל כיוצא
בזה׳׳ וכן פועל שהוליך בידו ה׳
מזה שעשה או שלוקח את מלאכת׳
ונותן לאחרים עובר בלא תעשה
שנ׳ ואל כליך לא תתן׳ ואינו לוקה על
שני לאוין אלו שאם יכל והוליך ח׳
חייב לשלם׳׳ החולב והמחבץ והמג׳
והמגבן אינו אוכל מפני שאינן גדולי
קרקע׳׳ המכנש בבצלים ובשומי׳
אע״פ שתולש קטנים מן הגדולים
וכל כיוצא בזה אינו אוכל מפני
שאין מעשיהן גמר מלאכה אין
צריך לו׳ שומר גנות ופרדסין ש׳
וכל דבר המחובר כגון מקשיאות
ומדלעות אין אוכלין כלל׳׳

הבודל בתמרים ובגרוגרות אינו אוכל
מפני שנגמרה למעשר׳׳ העושה
בחטין וכיוצא בהן אחר שעשר כג׳
כגון ששכחו לבור ערמות או לנפה ל׳
אותן או לטחון הרי אלו אוכלין מפנ׳
שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה׳
אבל הלש והמקטף והאופה אינו
אוכל מפני שנגמרה מלאכתו לחלה׳
ואין הפועל אוכל מדבר שעדיין
לא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה׳
נתפרסו עגולין ונפתחו חביותיו
ונחתכו חלות ושכרו לעשות סוך
הרי לא יאכלו שהרי נגמרה מלאכת׳
והוקבעו למעשר והרי הן טבל ה׳
ואם לא הודיעו מעשר ומאכילו׳׳
אין הפועלים אוכלין בשל הקדש
שנ׳ בכרם רעך׳ שכר פועלים לעשות
מטע רבעי שלו הרי אלו לא יאכלו
ואם לא הודיען פודהו ומאכילן׳׳
הקוצר והדש והזורה והבורר
והמפרק והבוצר והדורך וכל כיוצא
במלאכות אלו הרי הן אוכלין מן התור׳׳
שומרי גנות ופרדסות וכל דבר הנ׳
התלוש מן הקרקע שעדין לא נגמר
מלאכתו למעשר אוכלין מהלכות ה׳
מדינה שהשומר אינו כעושה מע׳
מעשה׳ אוכל אם עשה בידיו בין ב׳
בידיו בין ברגליו אפילו בכתפו הרי ה׳
זה אוכל מן התורה׳׳ היה עושה
בתאנים לא יאכל בענבים׳ בענבים
לא יאכל בתאנים׳ שנ׳ בכרם רעך ה׳
ואכלת ענבים׳ והאוכל בגפן זו לא
יאכל בגפן אחרת ולא יאכל ענבים׳
ודבר אחר ולא יאכל בפת ובמלח ה׳
ואם קצץ על בעל הבית על שיעור
מה שיאכל אוכל בין במלח בין בפת
בין בכל דבר שירצה׳׳ ואסור לפועל
למוץ בענבים׳ שנ׳ ואכלת ענבים ולא
יהיו בניו ואשתו מהבהבין את ה׳

האשכולות באור ויאכל׳ שנ׳ ואכלת ענבי׳
כנפשך׳ ענבים מה שהן אף כל
כיוצא בזה׳ ואסור לפועל לאכל מזה
שהוא אוכל אכילה גסה׳ שנ׳ כנפשך
שבעך׳ ומותר למנוע עצמו עד מק׳
מקום היפות ואוכל׳ ויש לו לאכל ק׳
קישות ואפילו בדינר וכותבת ואפי׳
בדינר׳ ואע״פ ששכרו במעה כסף
שנ׳ כנפשך שבעך׳ אבל מלמדין את
האדם שלא יהיה רעבתן ויהיה סותם
את הפתח בפניו׳׳ היה משמר את׳
ארבעה או חמשה ערמות לא ימלא
כריסו מאחת מהן אלא אוכל מכל
אחת ואחת לפי חשבון׳׳ הפועלים
שלא הלכו שתי וערב בגת אוכלין ע׳
ענבים ואין שותין יין שעדין אינם
עושין אלא בענבים בלבד ומשידרכו
בגת ויהלכו בה שתי וערב יש להם ל׳
לאכל מן הענבים ולשתות שהרי הם ע׳
עושין בענבים וביין׳׳ פועל שאמ׳
לבני או לאשתי מה שאני אוכל או ה׳
שיאמ׳ הריני נותן מעט מזה שבטלותי
לאכל לבני ולאשתי אין שומעין לו ה׳
שלא זכתה תורה אלא לפועל עצמו ה׳
ואפילו כנכרי שהוא עושה בענבים
ואמ׳ תנו לאשתי ולבני אין שומעין ל׳
לו׳׳ פועל שהוא עושה הוא ואשתו
ובניו ועבדיו והתנה עם בעל הבית
שלא יהו אוכלין ממה שהם עושין ה׳
אם היו ולא הם הרי אלו אינם אוכלין׳׳
כדין בגדולים שיש בהן דעת למ׳
למחול אבל אם היו קטנים אינו יכול
לפסוק עליהם שלא יאכלו שאינם ב׳
ואוכלים משל אביהם ולא משל אחוה׳
אלא משל שמים׳׳

פרק שלשה עשר

הבהמה אוכלת כל זמן

הפועל׳ דין
אם תחסום
שור בדישו׳

כשמו דאו
הכ וחלב
כאותו

שהיו עושה בגידולי קרקע בין במח'
בין חובר בין בתלוש ואוכלת ומחשיוה'
שעל גבה עד שתהיה עריקת ובלבד
שלא יטול ביד ויאכילנה ״ כל החוסם
בהמה ולא אכל בשעה מלאכה לוקה ;
שנ' לא תחסם שור בדישו ׳אחד שור
ואחד כל מיני בהמה וחיה בין טמאי'
בין טהורים ׳ואחד הדיש ׳ואחד שא'
שיור כל המלאכות של גדולי קרקע
ולא נא' שור ודייש אלא בהווה ״
והחוסם את הפועל אחד שור ואחד
החוסם אותה בשעת מלאכה ׳ואחד
החוסם אותה מקודם ועשה מלאכה
בה והיא חסומה ׳ואפילו חסמה בקול
לוקה ״ שכר בהמה וחסמה ודש
בה לוקה ומשלם ארבעה קבין לפרה
ושלשה לחמור ׳שהשעה שחסמה
נתחייב במזונותיה ואינו חייב מלקו'
עד שידוש בה חסומה ״ ישר' הדש
בפרתו של גוי עובר משום לא תחסום
וגוי הדש בפרתו של ישר' אינו עובר
משום לא תחסום ׳יומ׳ לגוי חסום פ'
פרתי ודוש בה ישים לה קוץ בפיה כ'
והרי אינה יוכלת ״ הרביץ לה ארי כ'
מבחוץ או שהרביץ בנה מבחוץ הרי
עשאה ואינה משקה ״ פרש עור
על גבי הדייש כדי שלא תוכל כל זה
וכיוצא בו אסור ואינו לוקה ׳ הרי
הדבר שהוא עושה בו רע לבו ומע'
מעיה ומדיקה או שהיתה חולה ואם
יוכלת והר' מתרזת מותר ולמעוד
שלא הקפידה תורה אלא על הנייתה
והרי אינה נהנית ״ פרה של ישר'
שהיה כהן דש בה בתרומה ובמעשר
מעשר של ודאי ״ וכן פרות הדשות
במעשר שני ופרות המלכות על הת'
התבואה לפי שירט להן הדרך אינם
עובר עליהם משום לא תחסום ׳אבל
מפני מראית העין ׳אם היו דשות

בתרומות ובמעשר שני ומביא מעט ;
ומניח אותו בטרסקלין שבפיהן ״
הדש במעשר שני של חולין ובגדולי
תרומה עבר משום לא תחסם ׳רשאי
בעל הפרה להרעיב פרתו ולסגפה כ'
כדי שתאכל הרבה מן הדייש ׳כיוצ'
בו רשאין בעל הבית להשקות פועלין
יין כדי שלא יאכלו ענבים ׳ורשאין
פועלין לטבול פתן בציר כדי שיאכלו
ענבים הרבה ׳אבל אין הפועל רשאי
לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצ'
עצמו ביום או לדוש בפרתו ערבית
ולהשכירה בשחרית ׳ולא יהיה מרעיב
ומסגף עצמו ומאכיל מזונותיו ל'
לבניו מפני גזל מלאכתו של בעל כ'
הבית שהרי יכשיל כחו ותחלש דעתו
ולא יעשה מלאכתו בכח ׳כדרך ש'
שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר
עני ומאחרו ולא יעכבנו ׳כך העני
מוזהר שלא יגזול מלאכת של בעל
הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן
ומוציא כל היום במרמה אלא חייב
לדקדק על עצמו בזמנו ״ הרי הקפידו
חכמים על ברכה רביעית של ברכת
המזון שלא יברך הפועל אותה וכן
חייב לעבוד בכל כחו שהרי יעקב אב'
אבינו אמ׳ כי בכל כחי עבדתי את אביכן׳
לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה
שנ' ויפרץ האיש מאד מאד ״

ברוך רחמנא דסייען

הלכות שאלה ופקדון ;

יש בכללן שתי מצות עשה וזו פרטן ״
דין שואל ״
דין שומר חנם ״
וביאור שתי מצות אלו
בפרקים אלו ״

פרק ראשון ;

השואל

השואל בהמה וכיוצא בהן משאר מט'
מטלטלין של חברו ואבד או נגנב כ'
ואפילו נאנס אונס גדול כגון שנשבר'
או נשבית או מתה חייב לשלם הכל׳
שנ' וכי ישאל איש מעם רעהו ונשב'
או מת בעליו אין עמו שלם ישלם ״
בד"א בשנאנס שלא בשעת מלאכה ׳
אבל אם שאל בהמה מחברו לחרוש
בה ומתה כשהיא חורשת הרי זה פ'
פטור ׳אבל אם מתה קודם שיחרוש
בה או אחר שחרש בה או שרכב על'
עליה או דש בה ומתה כשהיא דשה
או בשעה רכיבה חייב לשלם ׳וכן כל
כיוצא בזה ׳ וכן השואל בהמה מ'
מחברו לילך למקום ומתה תחתיו ב'
באותה הדרך או ששאל דלי להוציא
בו ונקרע בבור בשעת מלאכ' או כ'
ששאל קרדום לפצל בו עצים ונשבר
בשעת שפיצל בו ומחמת הבקוע וכן
כל כיוצא בזה הרי זה פטור שלא כ'
שאל אלא לעשות בו מלאכה והרי
לא שנה ״ השואל בהמה ומתה
וטען השואל שבשעת מלאכה מת'
מתה אם המקום ששאלה בו מקום
שבני אדם מצויין שם יביא ראיה
שמתה או נאנסה בשעת מלאכתה
ושלא שנה בה ויפטר ׳ואם לא הביא
ראיה משלם ״ שאלה ממנו לחרוש
בה בתוך חורבתו שאין העדים מצ'
מצויין שם או ששאל דלי להוציא בו
מתוך ביתו ונקרע בבור אם הביא ראיה
יפטר ואם משבועה ׳ואם לא ישבע
השואל שבועת השומרין שאותה
בשעת מלאכה ויפטר וכן כל כיוצא
בזה ״ השואל כלי מלחמה ונשבר
שאין אותו כדרך ששואלין לבקין ;

אמר כמה היה שוה שלם וכמה היה
שוה עתה ומחזירו לו והכלי או הבהמ'
ומשלם הפחת· וכן אם מתה הבהמ'
משלם הפחת: השואל בהמה
במזמוטיה חייב משעה שמשכה
עד סוף ימי שאלתה· ואם כחש בש'
בשרה מחמת מלאכה פטור וישבע
השואל שמחמת המלאכה כחש:
השואל מחבירו כלי או בהמה סתם
הרי המשאיל מחזירו בכל זמן שירצ'
שאלו לזמן קצוב כגון ששכן ואתה
בו אין הבעלים יכולין להחזירו עד ס'
סוף ימי השאלה ואפילו מת השואל
הרי היורשין משתמשין בשאלה:
עד סוף הזמן· ודין הוא הלוקח קונה
קנין הגוף לעולם פירות שנתן מתן'
והקנה מתנה· קנה קנין הגוף לעולם
ואין צ' פוס בשטר שהנותן מזכר
שאינו יכול לחזור לעולם כך המשאיל
משכיר שאינו יכול לחזור בכל זמן·
הניח להם אביהם פרה שאולה ומ'
ומתה חייב באונסיה· היו סבורין
שהיא של אביהם וטבחוה ואכלוה
משלמין דמי בשר בזול· ואם הניח
להם אחריות נכסים ומתה אבי' ש'
שטבחוה משלמין את דמיה מנכסי
השואל כלי מחבירו לעשות בו מלאכה
עובית אין המשאיל יכול להחזירו
מתחת ידו עד שיעשה אותה מלאכ'
וכן אם שאל ממנו בהמה לילך ולחזו'
עליה אינו יכול להחזירה מיד השואל
עד שילך לשם ויחזור: האומר
לחבירו השאילני קרדום לעדור בו
הפרדס היה עודר בו אותו הפרדס
לבד ואינו רשאי לעדור בו פרדס אח'
אחר· אמר לו פרדס סתם עודר בו פרדס
אחד מהן שירצה· שאלו לעדור
פרדסין עודר לו כל פרדסין שיש לו
ואפילו נשאל כל הברזל מעדירה אחת

מחזיר לו הנסר של עץ וכן כל כיוצא
בזה: השואל מחבירו כלי להשתמש
בו ואמר לו השאילני דבר פלוני בטופסך
סתם אין אתה משאיל כדרך המש'
המשאילין אלא כפי טובתך ונדיבת'
אם אבד או נשבר אם קנו מיד ה'
המשאיל על זה הרי השואל משת'
משתמש בו לעולם עד שיבטל ה'
הכלי מלעשות מלאכתו ויחזור לו
שברו או שירין ואין השואל רש'
רשאי להחזיר ולתקן את הכלי אלא לה'
לעשות פעם אחרת: האומר לחבי'
השאילני שוקת זו של מים ונהרסה
אינו יכול לבנותה וכן כל כיוצא בזה·
אמר לחבירו השאילני שוקת סתם
ונהרסה יש לו לבנותה: אמר לחבירו
השאילני מקום שוקת אם קנו מיד
המשאיל הרי השואל בונה והולך
לו בקרקע המשאיל עד שתכלה לו
שוקת להשקות בו במקום זה או שיע'
כמו שהתנה עם המשאיל:
השואל פרוק מחבירו ללינה אין פ'
פחות מיום אחד· לשביתה אין פחו'
משני ימים· לנישואין אין פחות מ'
משלשים יום: שאל חלוק מחבירו
כדי לילך בו לבית האבל כדי שילך ויח'
ויחזור· שאלו לבית המשתה כל
אותו היום· שאלו לעשות שלו מ'
אין פחות משבעה ימים:

פרק שני

השואל
בבעלים אפילו נגנב או אבד בפשיע'
פטור· שנ' אם בעליו עמו לא ישלם
ובלבד שיהיו הבעלים תחלה עם הח'
החפץ כמו שבארנו· ואחד השואל
ואחד הבעלים או ששכרו לאחד
ששאל את הבעלים לאותה המל'
המלאכה או ששאלו או שכרו לא'
למלאכה אחרת· אין לשום דבר בעלים·
אפילו אמר לחבירו השקני מים ושאל
ממנו בהמתו והשקהו ונתן את
הבהמה הרי זו שאולה בבעלים ופטו'
משך הבהמה תחלה ואחר כך השקה
אינה שאולה בבעלים· וכן כל כיוצא בז':
השאיל בהמתו או השכירה לא'
לאשתו ואינו עמה השואל לסעדה
השואל את השוכר ולטעון עמו במ'
במשאוי הרי זה שאילה בבעלים כ'
ואם יצא לבקר המשאוי בלבד כ'
ולראות שלא יטען עליה יתר מן ה'
המשאוי אינה שאילה בבעלים:
מלמד תנוקות והנוטע לבני המדינה
והמקיז להם דם והספר שלהם כל
אחד מאלו וכיוצא בהם כיום שהוא
יושב בו לעסוק במלאכתו אם השאיל
או השכיר לאחד מאלו שהוא עוסק
במלאכתו הרי זו שאילה בבעלים·
ואפילו פשע בו השומר פטור:
אבל אם שאל או שכר ממנו ל'
חייב שאינו שאלה חן: הרב
שהיה מקרא לתלמידים בכל עת
שירצה ואינו מסכתא שירצה והיו
שם קבועין לבא תמיד ונשמט להם
ומסכתא למסכתא הרי אלו שאול'
זה לזה ואין הרב שאול להם:
האומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי
אינה שאולה בבעלים· שנ' אם בעליו
עמו לא ישלם הא אם שלחו ואמ'
לעבדו כנעני צא והשאל עם פרתי
הרי שאולה בבעלים שיד העבד
כיד רבו שאל העבד עמה שלא מדעת
הבעלים אינה שאולה בבעלים:
השואל מן האשה ונשאל לו בעלה
אינה שאולה בבעלים שקנין פירות
אינה כקנין הגוף ואין לבעל אלא
פירות· השואל ומשתמש או השותף
ששאלו זה מזה הרי זו שאולה בב'

שירצה כו' והוא טת
כשו נתרסתם שאל ל
יום כמלוה רו מינחות
עלית שוולה כו ליום ז
פטור מן הגניבה ולב
ולכעל הפיטור לו אם
ויסתבר לי מרגי כשסת
גם שוא אדם השואלנ
לו אתו ליסת הוא כ
אתו ולייסת שלא תלוי
לזמן ידוע ואמה כ
השואלו לזמן ידוע
ול יום דעלית שוולה
משו רסת כסוקו ולא
של אחרי כתב הת וכל
ליום פטור ר"ו חמי
תבנעל רזין שוולה ו
לזמן ידוע הו אכל ע
עמו ליום ולא תבעו
אתה כ
כעל הי' מאונסיה
וחיי עכו כ' אכו'
בנכסה ו
ואכיר חייבי שהי' ע'
עהע ואינו וכן משתע
פ' האומר גבי הכו כ
מיעו ועול
את שוך ונכסיום
תו
וגם מסין
מאיה כ'
שיתוף האידך פטור
כאונס ג'
גזיר סם
בטופתך
הא'
כ' ואמר
יכ נחון
שואל אדם כטופסו ו
לעולם ורשי פי' בטובו
פטור כ'
שהכל כ
בטובו כ'
ואם כו'
אמר רב אשי האי מאן
דבעי דמשאל מידי מיד
מחברי ונפטר על ידה
ומשקיין ואי וכן אמר
פקח אינך על ידי משוך
כיש

בבעלים ויום א׳ השותף לחבירו ל׳
השאילני היום ואשאילך למחר אינ׳
אינה שאלה בבעלים. שאלו את
השותפין ונשאל לאחד מהם הרי
זה ספק אם שאלה היא בבעלים או
אינה לפיכך אם מתה אינו משלם.
ואם תפשוה בעלים אין מוציאין
מידם פשע בה השומר הרי זה מ׳
ומשלם. השואל את הבהמה
מן הבעלים לרכבה והרכיבה בה או
לעשות בה פחות משוה פרוטה
או ששאל שתי פרות לעשות בהן
שוה פרוטה הרי כל אלו ספק.
שאלה בבעלים ושכרה שלא בבעלים
פטור שהשכירות תלויה בשאלה.
אבל אם שכרה וחזר ושאלה שלא ב׳
בבעלים או ששאלה שלא בבעלים
וחזרה ושכרה בבעלים או ששכ׳
בבעלים וחזרה ושאלה שלא בבעל׳
כל אלו ספק שאלה בבעלים הוא.
אשה ששאלה ואחר כך
נשאת הרי הבעל לוקח ומתה אינו
לא שומר ולא שואל לפיכך אם הי׳
היתה בחייה ומתה הבעל פטור ואף
על פי שהוא משתמש בה כל ימי ל׳
שאלתה ואפילו פשעה בה מפני ש׳
שהוא לוקח והאשה חייבת לשלם
כשיהיה לה לשלם ואם הודיעה את
בעלה שהיא שאולה הרי זה נכנס
תחתיה. כל שאומרין שהיא ש׳
שאולה בבעליה כך אם היה שומר את
נושא שכר הרי הוא שמירה בבע׳
ופטור וכל שאינה שאלה בבעלים כך
אינה שמירה בבעלים וכל שהוא ספק
בשאלה כך הוא ספק בשמירה.

פרק שלישי

השואל
את הפרה מחבירו ושלחה לו המשאי׳
ביד בנו או ביד שלוחו ואפילו שלחה
לו ביד בנו או ביד עבדו של שואל ומ׳
ומתה כשתכנס לרשות השואל הרי
זה פטור. ואם אמר לו השואל שלחהו
ביד בני או ביד עבדי או ביד שלוחי
ביד בנך או ביד עבדך העברי או ביד
שלוחך. או שאמר לו המשאיל הריני
משלחה לך ביד בנך או ביד עבדך או ביד
שלוחך ביד בני או ביד עבדי העברי
או ביד שלוחי. ואמר לו השואל ש׳
שלח ושלחה ומתה בדרך הרי זה חייב.
שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני
אע״פ שאמר לו שלח ומתה פטור מפני
שידו כיד רבו. וצריך לה ראיה מרשו׳
המשאיל. אמר לו השואל הכישה במ׳
מקל והיא תבוא אלי ועשה המשאיל
כן אין השואל חייב עד שתכנס לרשו׳
ואם מתה בדרך פטור. וכן בשעת ה׳
שמחזירה השואל לבעלים אם שלח
ביד אחר ומתה קודם שתגיע לרשות
המשאיל הרי זה חייב שעדיין היא בא׳
באחריות השואל. ואם שלחה מדעת
המשאיל על ידי אחר ומתה פטור.
שלח ביד עבדו הכנעני אע״פ שאמ׳ לו
המשאיל שלח ומתה בדרך חייב
שהרי העבד כיד רבו וצריך לה ראיה
מיד השואל. בד״א משהחזירה בתוך
ימי שאלתה אבל אם החזירה אחר
ימי שאלתה יצאת מדין שאלה ל׳
והרי הוא כשומר שכר עליה ולפיכך
אם מתה או נשבית לאחר ימי שאלת׳
פטור וכן כל כיוצא בזה. השואל
פרה מחבירו שאלה חצי היום ושכר׳
חצי היום שאלה היום ושכרה למח׳
שאל אחת ושכר אחת ומתה אחת
מהן המשאיל אומר מתה שאולה
והשומר אומ׳ איני יודע או שאומר
זה איני יודע וזה אומ׳ החזרתיו מש׳
מחבירו עליו הראיה. לא היתה שם
ראיה ישבע השוכר ששכורה מתה
או שאו׳ איני יודע ויפטר. זה שאו׳
שכורה וזה אומ׳ שאולה ישבע הש׳
השוכר על השכורה שמתה כדרכה
מאו שטען ומגלגל עליו שהשכירה
מתה. השואל שני פרות חצי
היום בשאלה וחצי היום בשכירות
המשאיל אומ׳ באותן השאולה מתו ש׳
שתיהן והלה אומ׳ אחת מתה באותן
שאולתה והאחרת איני יודע מתוך
שאינו יכול לשבע ישלם שתים.
וכן אם מסר לו שלשה פרות שתים
שאולות ואחת שכורה המשאיל
אומ׳ שתים השאולות מתו והשואל
אומ׳ אחת השאולה מתה ודאי אבל
השניה שמתה איני יודע אם היא
השאולה האחרת או השכורה מת׳
מתוך שאינו יכול לישבע שהרי אומ׳
איני יודע ישלם שתים. בהלכות
טוען ונטען יתבאר דין זה וכיוצ׳
בו ומה הטוענין שאינן יכולין ל׳
לישבע וכיצד משלמין ומאיזה
טעם משלמין.

פרק רביעי

המפקיד
אצל חברו בחנם ונגנב או אבד ל׳
הרי זה נשבע ונפטר שנ׳ ונגנב מ׳
מבית האיש וגו׳ ונקרב בעל הבית
אל האלהים. ומגלגלין עליו בתוך ה׳
השבועה שלא פשע בה אלא שמ׳
שמר כדרך השומרין ולא שלח בו
יד ואחר כך נגנב חייב באחריותו.
הואיל ופטר הכתוב את שומר חנם
מן הגניבה קל וחומר מן האונסין
הגדולים כגון שבורה או שבויה או
מתה והוא שלא שלח בה יד בפקדון
אבל אם שלח בה יד בפקדון חייב
באונסין. כיצד דרך השומרין הם

פשעם וכו׳ ד׳ ... ר׳
... כפשיע כשומר ...
חנם ... ושכר ...
... ד׳ ... פרה
ובעלים
הראשון ... ספק
... ונכ
... ק׳
פירש׳ ... ן מיר ...
... פרש ... מין ...
... ה ... זה ...
ואלה הן
... ...
שלחתי בו
יד ... במעת
... שוים או שונם
... שהחזיר חזר
... ישראל
... ספקי ... קיי׳
... סתם ...
... ש׳
שלחתי בו יד ... שלא
... שבוע
... שבועת ...
שבוע ... עלו
ס׳ ה״ו

האומר אי
... מסרו

... ...
... כ׳
... ...
...

... ...
... ...
... ...
...

דין שליחות יד
בפקדון ...
... ...

לפי הפקדון יש פקדון שדרך שמירתו
להניחו בשער כגון הקורות והאבנים
ויש פקדון שדרכו להניחו בבית כגון
שוולה וטלית. ויש פקדון שדרך ל'
שמירתו להניחו בתיבה או במגדל
ונועל עליו כגון בגדי משי וכלי זהב
ומרגליות בהם. השומר שהניח
פקדון במקום שאינו ראוי לו ונגנב
משם או אבד אפילו מאונס שם שלא
שנפלה שם דליקה ונשרפה כל הבית
הרי זה פושע וחייב לשלם. ואע"פ
שהניח פקדון עם שלו. ואם ראוי
לשמירה פטור. ואם אין המקום
ראוי לשמירה חייב כשלו הוא רשאי
ומעל אין בשל אחרים. הכספים
והדינרים אין להם שמירה אלא
שיטמינם בקרקע ויש עליהם טפ'
טפח עפר או יטמינם בכותל בטפח
הסמוך לקורה או על לא במצע הכ'
הכותל שמא יחפרו שם גנבים ונגנב
אפילו נעל עליהם כראוי בתיבה או
החביאן אותם במקום שאין אדם
מכיר ואין ממשמש בו הרי זה פושע
וחייבין לשלם. הורו מקצת ה'
הגאונים שהוא הדין לכל דבר שא'
שמשו קל ואין הקרקע מאבד
אותו כגון לשונות של כסף ואין צ'
צריך לומ' של זהב ואבנים טובות ל'
ומרגליות שאין להם שמירה אלא
בקרקע. וכן דעתי נוטה. המפקיד
אצל חברו כספים ערב שבת בין הש'
השמשות אינו חייב לטרוח ולקבור
אותם עד מוצאי שבת. ואם נתאחר
למוצאי שבת לקברם ולא קברם ונ'
ונאנסו או נגנבו חייב. ואם תלמיד
חכם היה הואיל והמפקיד אינו חייב
עד שיהיה בו כדי לקברם אחר שי'
שיבדיל. המפקיד אצל חברו
כספים בדרך להוליכו לביתו ויסמכם

כראוי. ואם לא קשרו בדרך הזאת
אפילו נאנס חייבין לשלם שהרי תח'
תחלתו בפשיעה היה. ומעשה
באחד שהפקיד מעות אצל חברו וה'
והניחם במחיצה של קנים והרי הם
טמונים בפני המחיצה ונגנבו מש'
משם. ואמ' חכמ' שאע"פ שזו שמיר'
מעולה לענין גניבה אינה שמירה ל'
לגבי אש מאחר שאינו טומנם בקרקע
או בכותל בכגון פושע הוא וכל שתח'
שתחלתו בפשיעה וסופו באונס
חייב. וכן כל כיוצא בזה. המפקיד
אצל חברו בין כלים בין מעות ואמ' לו
תן לי פקדוני ואמ' לו השומר איני
יודע היכן הנחתי פקדון זה או במקום
זה קברתי הכספים האלו או עד
שאבקשהו ואחזיר לך הרי זה פושע
וחייב לשלם מיד. כל המפקיד על
דעת אשתו ובניו הגדולים ובני ה'
ביתו הוא מפקיד. לפי' אם מסרם
לבניו ולבנותיו הקטנים או לעבדיו
בין גדולים בין קטנים או לאחד מק'
מקרוביו שאינו עמו בבית ה'
וסומכין על שלחנו ואין צריך לומר
אם מסרן לאחר הרי זה פושע וה'
וחייב לשלם. לפי' אם הביא השומר
העדים ראיה שלא פשע בה פטור מן
שבועה. ומעשה באחד שהפ'
שהפקיד מעות אצל חברו נתנן הש'
השומר לאמו והחביאתן ולא טמנה
אותן ונגנבו ואמרו חכמים אין השומ'
חייב לשלם מפני שנתנו לאמו שכל
המפקיד על דעת בני ביתו הוא מפ'
מפקיד ומפני שלא אמ' לה פקדון הם
אצלי יש לה לטעון כל שכן שהייתי
נזהרת בהם אם הייתי סבורה שהן ש'
שלך. וכן אין האם חייבת לשלם
שהרי לא אמ' לה שהן פקדון ואמרו
חכמ' ישבע השומר שאותן המעות

עצמם שנתנם לאמו ותשבע האם
שהחביאה אותן ונגנבו ויפטרו
וכן כל כיוצא בזה. ומכאן אתה למד
שהשומר שמסר הפקדון לאשתו
או לבניו והודיעם שהם פקדון ולא
שמרו כדרך השומרין שהם חי'
חייבין לשלם לבעל הפקדון ובעל
הבית פטור שעל המפקיד על דעת
אשתו ובניו הגדולים הוא מפקיד.
מעשה באחד שהפקיד כסות
אצל חברו והיה לשומר כסות אחרת
ואמ' לשמשו השלך הכסות לתוך
השכר והלך השמש והשליך הכסו'
של פקדון ואמ' חכמ' השמש פטור
שהרי לא אמ' לו זהה השלך ואינו
משלם אלא מה שנהנה בלבד לפי'
אם נעשה השכר חומץ פטור מל'
מלשלם בין כך ובין כך חייב השומר
שבועה וכן כל כיוצא בזה.

פרק חמישי

מי
שהפקיד אצל חברו מעות עניים או ל'
של פקדון שבויים ופשע בהם ל'
ונגנבו פטור לשומר שנא' ולא לה'
לחוק לעניים. אפילו באו עליו גנבים
וקדם והציל עצמו בממון שבים
פטור. אין לך פדיון גדול מזה.
כיון בשאין זה ממון המופקד לה'
לעניי מקום זה או לשבויים אלו ל'
והרי הוא קצוב להם הרי זה הממון
שיש לו תובעין וישלם אם פשע
או ישבע שלא פשע אלא שמר כדרך
השומרין. המפקיד אצל חברו
ממון או כלים חשובין ובאו עליו ל'
גנבים וקדם ונתן להם הפקדון להציל
עצמו אם היה אמוד שהוא בעל
ממון חייב שחזקתו בשלו באו הג'
הגנבים ונמצא זה הציל עצמו ב'

[illegible]

במעון חברו ואם אינו יודע חזקתו
שאין בזה אלא לשם הפקדון ופטור
וכן כל כיוצא בזה ״ המפקיד אצל
חברו כלים או פירות ובאו גנבים ונטלו
בפניו ואלו היה צוח היו בורחין בפני אדם
ומצילין אותו הואיל ולא צוח הרי
זה פושע וחייב לשלם וכן כל כיוצא
בזה ״ שנים שהפקידו אצל אחד
זה מנה וזה מאתים וכל אחד ואחד
אומר אני ידוע ישבע כל אחד מהם
שהפקיד מאתים כדין כל נשבע ונ'
ונוטל ויתן מאתים לזה ומאתים לזה
ומפסיד מאתים מביתו שהרי הוא
פושע שהיה לו לכתוב שם כל אחד
ואחד על כיס שלו ׳ ואם אמר הביאו
לו השנים כאחד השלש מאות וכאו
ותבעו וכל אחד אומר המאתים שלי
נותן מנה לזה ומנה לזה והשאר
יהיה מונח אצלו עד עולם עד שיודה
לחברו שהרי אומר להם כיון שראיתי
שאין אתם מקפידין זה על זה וזה
והנחתם כברך אחד על כן לא הטרחתי
לידע ולברור תמיד מי בעל המאתים
ומי בעל המנה ״ מי שהפקידו לו
אצלו שני כלים אחד גדול ואחד קטן
וכל אחד אומר אני הוא שהגדול שלי
ישבע שנטל ויתן הגדול לאחד מהן
ודמי הגדול לשני וישאר לו הקטן לו
ואם הביאום כברך אחד כאחד מתן
הקטן לאחד ודמי הקטן לשני והג'
והגדול יהיה מונח אצלו עד עולם עד
שיודה לו חברו ״ וכן שנים שהפק'
שהפקידו שני בהמות אצל רועה ו'
ומת האחת מהן ואינו יודע של מי
היתה ישלם לשניהם ואם הופקדו
בעדרו שלא מדעתו ומצא הבהמה
ביניהם ומסתלק ותהיה מונחת עד
שיודה האחד לחברו או עד שיתפש'
לחלוק ואחד וכן מי שתבעוהו שנים

זה אומר אני בעל הפקדון והשומר לא
אחד מכם ואיני יודע אי זהו ישלם
לשניהם ״ המפקיד פירות אצל
חברו לא יערבם עם פירותיו עבר ל'
וערבן יחשב כמה היה שוה הפקדון
ויראה כמה חסר החסר ויחשב חסרון
הפקדון ויתן לו לאחר שישבע ״
נסתפק מהן ולא ידע כמה נסתפק
נותנין לו חסרונו וכן לחטין ולאחר
קלוף ארבעה קבין ומחצה לכל כור
לשעורין ולדוחן תשעה קבין לכל
כור ״ לכוסמין ולזרע פשתן בגבעולו
ולאורז שלשה סאין לכל
לכל כור וכמדה הזאת לכל שנה
ושנה ״ במה דברים אמורים כשמדד לו מאות הגורן
והחזיר לו מאות הגורן אבל אם
מדד לו מאות הגורן והחזיר לו בימות
הגשמים אינו מוציא לו חסרונות
מפני שהן תירות וכן מוציא לו שמן
שהות לוג וג' ושלשה לוגין לשמן
שחין לו לוג ומחצה שמרים
לוג ומחצה שמרים ״ ואם היה שמן
מזוקק אינו מוציא לו שמרים ואם
היו קנקנים ישנים אינו מוציא לו לך
בלע ״ הפקיד אצלו פירות שאינן
מדודין ועירבו עם פירותיו ולא מד'
מדדן הרי זה פושע בעל הפקדון לך
אומר כך וכך היו והשומר אומר לך
איני יודע ישלם בלא שבועה שהרי
חייב עצמו בתשלומין ואינו יודע
כמה חייב ונעשה מחוייב שבועה לך
ואינו יכול לישבע ״ וכזה הורו לך
רבותי ר' יוסף הלוי ורבו וכן כל שומר
שחייב לשלם וזה אומר איני יודע לך
כמה הוא חייב לשלם והבעלים לך
אומרים יודעין אנו כך וכך היה שוה
ישלם בלא שבועה והוא שיטענו
דבר שהוא אומדין בו ויש לשומר
להחרים על מי שלוקח ממנו יתר לך

על הראוי לו ״ וכיון שהדין כן הוא
הגיע ענין שהפקיד אצלו כיס מלא
זהובים ופשע בו והבעלים אומ' ארבעה
דינרין היו בו והשומר אומ' איני יודע
כמה היה בו אומר בודאי היו בו דינר
טוענו זה כטוען והודה לו במקצת
ואם השומר אינו יודע שהוא מחוייב
מחוייב שבועה כן ואינו יכול לשבע
ומשלם מה שיתברר ״ את זאבי לך
והניחו לו שק של עמיר והפקידו אצל
חברו ופשע בו המפקיד אומ' איני
יודע מה היה בו שמא מרגליות לך
היה בו והשומר אומ' איני יודע לך
מה אני משלם שמא זכוכית היה
מלא שורת הדין שאינו אומר בטוע'
זה ישבע תקנת חכמים ברשותו
ויטול כשטוען שאינו יודע בודאי
שהיה בו יתר על כך וישלם מה שה'
שהודה בו וכן כל כיוצא בזה ״
מעשה באחד שהפקיד אצל חברו
שק עמיר ופשע בו המפקיד אומ'
זהב ומרגליות וכיוצא בהן והשומר
אומ' שמא סיגים וחול היו בו ואמרו
חכמ' ישבע בעל הפקדון ויטול וכו'
והוא שיטען דבר שהוא אומר בו
או אומר הפקידו אצלו ואלו נע'
נשבע בעל הפקדון לפי שאין השו'
השומר מחוייב שבועה שיפטור לך
הודה ואומ' ברי לי שהיה מלא סיגים
והמפקיד אומ' מרגליות היה מלא
השומר היה משבע היסת ונפטר מו
שטענו חטין והודה לו בשעורים
וכן כל כיוצא בו ובהלכות טוען ונטען
יתבארו עיקר הדברים ״

פרק ששי

שומר

חנם שאמ' הריני משלם ואיני נשבע
אם היה הפקדון דבר שכל אינו שוה

ויוצא בשוק לקנות כמוהו כגון פירות
או יריעות של צמר או של פשתן ה
השוות בכל ענינם או קורות שאין
מצויירות וכל כיוצא בהן הרי זה
משלם ואינו נשבע. ואם היה
הפקדון בהמה או בגד מצוייר
או כלי מתוקן או דבר שאינו מצוי
לקנות אותו בשוק חוששין שמא
עיניו נתן בה. ומשביעין אותו תקנת
חכמ' בנקיטת חפץ שאינה ברשותו
ואחר כך משלם. והוא הדין לשואל
השואל שטען השואל שאמ' מתה
בגה או נגנבה. ושומר שכר שאמר
נגנבה או אבדה אע"פ שהן חייבין
לשלם משביעין שבועה שאינה
ברשותו ואחר כך משלמין דמי ה
הבהמה או החפץ שאין חוששין
שמא עיניו נתן בה. ואם אמרו הבע
הבעלים יתר מזה היית שוה כולל ל
בשבועתו שאינו שוה אלא כך וכך
מעצמו כל שומר שנשבע שבועת
השומרין כולל בשבועתו שלשה דבר'
ששמר כדרך השומרים ושאירע ל
כך וכך והרי אינה ברשותו ושלא ש
שלח יד קודם שיארע האונס הפ
הפוטר אותו. ואם רצה לשלם נשבע
שאינה ברשותו וכולל בשבועתו
שכך וכך היה שוה. יש לשומר להתנ'
שאינו שומר כדרך השומרין אלא
מעות אלו שהפקיד אצלו בחבית בב
ביתי אני מניח אותן וכן כל כיוצא
בזה. טען השומר שהתנאי היה
בינינו ובעל הפקדון אומ' שלא היה
שם תנאי אע"פ שהפקיד אצלו בעדי'
ויתנך שיכול לו' שמרתי כדרך הש
השומרין ונאמנתי כאן לו' שהיה
ביניהן תנאי ולפיכך ישבע שלא ש
שלח בו יד ושאינה ברשותו ושהיה
ביניהן תנאי. שומר חנם שהביא

ראיה שלא פשע פטור משבועה
ואינו אומ' שלא שלח בו יד קודם ש
שנאבד. ובעל הפקדון שהביא ר
ראיה שפשע השומר. ואם טוען
היה בינינו אינו מועיל שהרי יש ע
עדים שפשע. המפקיד אצל חבירו
בעדים ובאו עדים ואמרו שזה הו
החפץ כפקדון המפקיד אצלו ואין ל
השומר יכול לטעון ולומ' החזרתי ול
ולקחתיו ואינו אלא נתן לי במתנה
לפיכך אם מת השומר ומצאנוהו חפ
הפקדון אין מחזירין בלא שבועה
אלא עד שאמרו ראו שזה כך וכך הפקד
אצל אביכם ונתן סימנין או בחקין
ומצאו הפקדון כמו שאמ'. והוא הדין
אם היה יודע שלא היה לאביו
שזה הפקדון שלו יש לדיין הזה ל
ליתן הפקדון הזה שנתן סימנין ש
והוא שלא היה המפקיד רגיל ליכנס
אצל זה שמת. אבל אם היה רגיל ל
להכנס אצלו שמא של אחר הוא ש
והכיר סימנין אלו. כמו עדים
והעידו לדיין שאין זה אומר אלא צ
מיד היתומין בעדותן שאין זה ראיה
ברורה ואומדן לבנס דעת אין אומ
דעתו. ואין לדיין אלא מה שדעתו ש
סומכת עליו כמו שיתבאר בהלכות
סנהדרין. מעשה באחד שהפקיד
שומשומין אצל חבירו בעדים ובא ל
לתובעו ואמ' לו החזרתים. ואמ' לו הא
המפקיד והלא כך וכך מדתם והרי ה
הן מונחים אצלך בחבית. אמ' לו של
החזרתי לך ואלו לאחרים הם. ואמרו
חכמ' אין מוציאין מידו שאלו יאמר
שומשומין של שומר הם אלא ישבע
השומר בנקיטת חפץ שהחזיר פק
שבידו. בעל הפקדון שתבע פ
פקדונו ונתן לו השומר. ואמ' המפקיד
אין זה פקדוני אלא אחר היה. או ש

שלם היה ואתה שברתו. או חדש
היה ואתה נשתמשת בו. או מאה
סלע הפקדון ואין כאן אלא חמ'
חמשים. ובעל חבית אומ' זהו הפקד
מעצמו. ואם שנעשה אותה נוטל
הרי השומר נשבע היסת כדין כל
הנשבעין שאין כל שומר נשבע
שבועת השומרין האמורה בתורה
אלא כגון שהודה במקצת של פ
פקדון כמו שהפקיד אצלו וטוען
שנגנב או מת או נשבר. כללו ש
של דבר טוען לפטור עצמו מן הש
התשלומין אבל אם אמ' זהו שהש
שהשאלתני או שמסרתני שכר על ש
שמירתי. והבעלים אומ' אין זה אל
אלא אחר או משתנה ומכחשת שזה
השומר נשבע היסת או שבועת ה
התורה או הודה במקצת. כיצד אמ' מאה
סלע הפקדתי אצלך. והשומר אומ'
לא הפקדת אצלי אלא חמשים נש
נשבע שבועת התורה מפני שהודה
במקצת ואין משום שבועת השו
השומרין. ואמר כור של חטין הפ
הפקדתי אצלך. לא הפקדת אצלי ש
אלא מאה כור של שעורין נשבע
היסת. כשאר כל הנשבעין בטענה

פרק שביעי

המפקיד
פירות אצל חבירו הרי זה לא יגע
בהן. אע"פ שהן חסרין והולכין
כדרכן כשחסרו חסרון הראוי להן
בכל שנה. ואם היו חסרין יותר מכדי
הראוי להן בכל שנה מוכרן בבד"ת
מפני השבת אבדה לבעלים כשהוא
מוכרן מוכר לכהנים בדמי תבואה
שאני עשו אותן הבעלים תרומה
ותרומת מעשר על פירות אחרות

השומר כו' כרווב בחד'
הכתי' כשמועתי ראוי'
וכן פי' ר'
כרוקים ואחר כו'
כו' כרוב כו'
הכות יוב
כטען אחר פי' שלא ע'
יועי' אלו ראיה שלא
ואיך גם
נתן סימני ואחר כו'
ויעשה כו'
ראיה הוה מכה חי הו
והיה ואיו של הוי
אבל לא אמר ואי
או שעבר לו תנאי אילת
לא שכחה כתי' ליה
כתי' טוען
פי' שומשומי
כו' אשר
הת ראיה הו או סימנ'
ואמרי' הו והדיין ויה
והכא לו' אמרי' והיו
ואיך כשיגע ראי' ואת
כתי' או לקוח כדי וי'
ראייה כגון ראפקי' גב'
כתי' וירע' סהדי הוו
כרקיו וסחבות רוין ג'
והטות לא אין טוען לו
הפקדות ואעל' דקים ליה
טמן ליה בתור פקדון
ות מהסות
ופי' לקיון חסרין כו'
כתי' נחות לא כתב
יפיו
כו' יעקב
ור' יונה
הלכ' משום ראוי לי
יימרם אלו כפוי אי
רב נחו' הלכ' כרבי חס'
וכן פסק באלפסי' ריב
נחמן
סעיו

יפרתנו כו׳ ויוו ויטווי ר׳
ררב הי׳ גוו זיע כשם
שייסור וקרית כו׳ קי׳
ויסור והעתיק מיינו ואפי׳
וות ואחת שלא כרשות
רישו דוודע׳ ופקדון
והוי כסור ואכל חסר וות
וקרית כו׳ והעתיק ווינו
שלא כרשן
ואפי׳ ולסתן פסחי פק
והוי שאין לו ביווע כן
ועי׳ כהי׳
המוכר כו׳ ואכר פי׳
כרכה ווו
רב נחי׳ בם המפקיד הוכ
סדרי חסרי שוון כן וה׳
כר יוחנן ווו הוכ כרש
כג החזיר וייכרים כבר
פטור כו׳ וכן ס הוו
כרב נחמן דווין טוענו
וזו וגבי רבהווע ואפי׳
עונסו
מחריותם
וכן פס ר׳ יוום כשם רב
הי׳ דסהוו ואפי׳ רב נחמן
מודה
מזוויגוו
מקיקע כו׳
כחשוויי דרמיי אר׳
יוסי הוו ווור השתן
ויעות לחבירו והחליפו
ואבדו חייב מאחריותם פי׳
הוה ליה
יחזיר כו׳ שולח יד
פרשתי כו׳ כפקדון
ראם עתב
עתגרשה האשה ואחר
שהפקיד ומתה יחזיר
ליורשיה אבל נשתחרר
העבר ואחר שהפקיד
וות יחזיר לרם ולו לו
אכן עי׳ כדי אישו פכב
וסתר׳ אכן כספרו דהוו
ראוי יחזיר לאשה ול
ולעבר ולקטן יעשה
סגולה היינו כשלא תבען
הבעל והרב והאב אבל
אם תבעו יחזיר להם
דיה שקנת אשה קנה
בעלה ומה שקנה עבד
קנה רבו ומציאות קטן
לאביו ואם הסקי׳ העבר
ואחר כך נשתחרר ומת
יחזי׳ ליורשין ודעמין
האשה דהוא קבל מן
העבר יחזי׳ לעבר דאסתר
לא מחזיק להו כגנבים
כיון שקבלובר ונו ור׳
יוכה כרכי הכי דאין
מקבלין מהן וכתוה
לא יחזי׳ הבעל אלו העמך
וסתר דהחזיר לו וגם
היה לא תביאו כום מן
הנפקד ואם מיסה
אשתו חפצו הבעל אזו
עגנב מיינו ואפי׳ לא ידע
הקונה כמור ומכירתו
מכירה ולא יחזירנו כר
כדאין ייפכתקנת השוק
ולא ודי ומכר כלו ול

המפקיד אצל חבירו פירות והרקיבו
או יין והחמיץ דבש ונפסד עושה
תקנה לבעל הפקדון ומוכרו בב״ד אף
על פי שעדיין בהפסד ואין ההפסד
עושה בהן הרי הקנקנים והסלים
מוסיפין הפסד ׃ המפקיד חמץ
אצל חבירו והגיע זמן הפסח הרי
זה לא יגע בו עד חמשים יום מלפני
פסח אלא ימכרנו בשוק לשעתו משום
השבת אבדה לבעלים והוא הדין לכל
מיני הפקדונות שלא יגע בהן לה
אע״פ שהוא יודע בודאי שאלו בעליו
מקום עליו לא יאמר אלא יניחם החוץ
שואין ומוז בעליהן קודם ויטול מהן
מחמתם ׃ המפקיד ספר תורה לה
אצל חבירו גוללו פעם אחת לשנים
עשר חדש ואם כשהוא גוללו פותחו
וקורא בו מותר ׃ ואם לא יפתחנו לה
בשביל עצמו וקורא בו והוא הדין
לשאר ספרים ואם פתח בשביל עצמו
הרי שולח יד בפקדון ונתחייב באונסי׳
׃ המפקיד אצלו כסות של צמר מנערה
ומנענעה אחת לשלשים יום כדרך
שאמרנו מנבדה אמרו בפקדון ולא
בפ׳ כתענו במה שזה חובה עליו משום
השבת אבדה לבעלים ׃ בד״א בפקדון
שהוא בעליו אוריאות הים אבל אם
עמו במדינה אינו הרי זה לא יגע בו
אע״פ שהוא אובד ׃ ׃ המוכר
פקדון על פי ב״ד הרי זה לא ימכור אלא
לאחרים ואינו מוכר לעצמו מפני
החשד והדמים יהיו מונחים אצלו
ואם יש לו להשתמש בהן והרי הוא עליה
שומר שכר אע״פ שעדיין לא נשתמש
נשתמש בהן ׃ המפקיד מעות
אצל חנוני אם היו צרורין וחתומין
או קשורין קשר משונה הרי זה לא
ישתמש בהן לפיכך אם אבדו או נג׳

נגנבו אינו חייב באחריותן ואם לא
היו חתומין ולא שום קשר משונה
אע״פ שהם צרורין יש לו להשתמש
בהן לפיכך הוא נעשה עליהן שומר
שכר ואם אבדו חייב באחריותן לה
נאנסו כגון שנגנבו בליסטים מזויין
הרי זה פטור ׃ בד״א קודם שישתמש
בהן אבל לאחר שנשתמש בהן חייב
באחריותן בכל מקום עד שיחזירם לה
לבעלים ׃ המפקיד מעות אצל
בעל הבית בין צרורין בין מונחין לה
הרי זה לא ישתמש בהן לפיכך אם
אבדו או נגנבו אינו חייב באחריותן
והוא שיטמנם בקרקע כמו שבארנו ׃
׃ המפקיד חבית אצל חבירו בין
שייחדו לה הבעלים מקום בין שלא
ייחדו לה מקום וטלטלה לצרכו ונפלה
ונשברה בין שהחזירה למקומה בין
שהחזירה למקום שייחדו לה חייב
לשלם ׃ טלטלה לצרכה בין ששבר׳
משהניחה במקומה בין משהניחה
במקום אחר הרי זה פטור ׃ אין
מקבלין פקדונות לא מן הנשים ולא
מן העבדים ולא מן התינוקות קבל
מן האשה יחזיר לאשה מתה יחזיר
לבעלה קבל מן העבד יחזיר לעבד
מת העבד יחזיר לרבו קבל מן הקטן
יקנה לו בו ספר תורה או דקל שאוכל
פירותיו וכגון שאמרו כשעת מיתתן
של פלוני תן יום מאתים לו יעשה לה
כפירושו ואם לאו יחזיר ליורשיהן
הפקדון והתורה לא נתנו להתבע לה
אלא במקומן ׃ כיצד הפקיד אצלו
בירושלים אינו יכול לתבעו בנוב
ואם החזיר לו פקדונו בנוב מקבלו
ממנו ׃ היה אצלו ביישוב והביא
לו פקדונו במדבר אינו מקבלו ממנו
אלא אומר לו הרי הוא באחריותך
עד שתחזירנו לי ביישוב כדרך ש׳

שהפקדתי אצלך ביישוב ׃ המפקיד
אצל חבירו והלך בעל הפקדון למדינת
הים והרי השומר רוצה לפרש מיכן
מיבשה ליםוא לישנות בשיירות יש מי
שהורה שיתם כיד השומר לב״ד והכיו
הפקדון נפטר מאחריותו שאין לו
ודברים של טעם הן שאין אוסרין אותו
זה במדינה זו מפני פקדון זה ואי
אי אפשר להוליכו עמו שאינו יודע
לו אונס והיה חייב באחריותו ׃
וב״ד מפקידין אותו ביד נאמן ואע״פ
משום השבת אבדה לבעלים ׃

פרק שמיני

המפקיד
אצל חבירו בהמה או כלים ונגנבו
או אבדו ואמר הריני משלם ורצה
לישבע ונמצא הגנב משלם תשלו׳
תשלומי כפל טבח או מכר משלם
תשלומי ארבעה וחמשה ׃ למי מלו׳
משלם למי שהפקדון שהרי אומר
משלם חזרה הבהמה פעמה חזרה
לבעליה היא וגיזותיה וולדותיה של
שאין זה השומר קונה שבח חפץ
אלא שבח הבא מאליו וכגון
מורם שאין הגנב מחזיר וולדות
וגיזות אלא לפני יאוש ׃ נשבע הם
השומר ולא רצה לשלם ואחר כך נמצא
הגנב משלם תשלומי כפל טבח או
מכר משלם תשלומי ארבעה וח׳
וחמשה ׃ למי משלם לבעל הפקדון ׃
וכן השוכר פרה מחבירו ונגנבה ואמ׳
הריני משלם ואיני נשבע ואחר כך הו׳
חוכר הגנב משלם תשלומי כפל או
תשלומי ארבעה וחמשה לשוכר ׃
שאלו היה רוצה השוכר נשבע ש׳
שנגנב בה אונס ׃ שומר חנם שיומר
עששתי זכה בכפל שהרי חייב עצמו
לשלם ׃ שאלו רצה אומר נגנבה או אב׳

וספרן כר מחר וכו וכש יום טוען הקונ׳ טענ׳ כרי שיודע שוו׳ וכעל חוק כו וכו׳ ש׳ ווי ע׳ הימי שויס כבר החפן דלא ומפקיע ויר הלוקח ׃ וכתר׳ רהלטו ומשויע ודאי דלסתו מן וכעל מוציאו מיד העמך
כבר מיינם אם תקן הבעל מיד הנפקד או׳ מוויב ויירו ודלוו קתב רכות ראפי׳ תקן יחזי׳ לאשה ס הוו ועי׳ כפי׳ וו ׃ יעשה כו׳ כפי׳ הת מרכיתו דיסה כב חנה כי זו שכבוו
כישוב כו׳ דין גזל כמה כדי גזילסא ודין מלוה כדי מלוה ספ״ב ׃ כישוב כו׳ וכן סת רכי׳ אולם ור׳ מוכיה סנ ומפיו כדי שוראי אם הי׳ יטול והמחם כיישוב ויפטר והיית כסריו אבל אם ש׳
מפני הסכנ׳ הסכנ׳ הויאים או שלא רצה והמחם שם משו רשוי שומר ושור חייב ומנסו ט רפטור הנפקד והוויעו ׃ שהפקדון כו׳ דלא כשוו ור׳ ולעו דוו חלוק הי׳ ר׳ יוסי און כראשון ׃
פי׳ ראוו און כזו כיצד הלה עושה סחורה כפירש של זה והלכה כר׳ יוסי און כראשון אלא כר יוחנן דאו מודה ר׳ יוסי כמושוטה

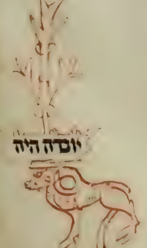

אבדה היה נפטר. אבל השואל אינו
קונה הכפל עד שישלם ועשאו קו'
קדם ושלם ועשאו ואחר כך הוכר
הגנב משלם תשלומי כפל או תשלומי
ארבעה וחמשה לשואל. ש' הקונה
הכפל קונה השבח מאליו. כיצד
הפקיד ארבע סאין אצל חבירו והרי
הן שוין סלע ונגנבו או אבדו ואמ'
הריני משלם סלע ואיני נשבע ואחר
כך נמצאו והרי הן שוין ארבעה
סלעים הרי הן של שומר ואינו מ'
משלם אלא סלע. בד"א שלא הסריח
לבעלים בדין. אבל אם הודה שפשע
וחייבוהו בד' ליתן ולא נתן ברצונו ז'
עד שכפאוהו בד' על כרחו ונטלו ממנו
ואחר כך הוכר הגנב או נמצא הפקד'
יחזיר לבעלים כמות שהיא ויחזיר
לשומר הדמים שלקחו ממנו. ואם
כלים או קרקע בשוויין ממנו מחזי'
לשומר כליו או שדהו. תבעוהו בעלי'
לשומר ונשבע ואחר כך שלם והוכר
הגנב הואיל ושלם ברצונו זכה בכפל
אעפ' שהטריחו בתחלה לדין עד ז'
שנשבע. אמ' השומר בתחלה איני
משלם וחזר ואמ' הריני משלם זכה
בכפל. אמ' הריני משלם וחזר ואומר
איני משלם. אם שאמ' הריני משלם
ומת ואמרו הבנים אין אנו משלמין
או שלא הספיק לתבוע את השומר
עד שמת ותבעו את הבנים ושלמו ז'
בני השומר או ששלמו בנים לבנים
או ששלם השומר מחצה של שתי
פרות ושלם אחת מהן. שאל
השותפין ושלם אחד מהן או ש'
שותפין ששאלו ושלם לאחד מהן
שאל מן האשה ושלם בעלה. אשה
ששאלה ושלם לבעלה כל אלו ספק
והרי הכפל מוטל בספק ואינו ת'
תחת יד אחת מהן. ואם קדם אחד
מהן ותפס הכפל אין מוציאין מידו
ואפילו בחזקה לארץ. נגנב הפקדון
באונס ואחר כך הוכר הגנב אחד
שומר חנם ואחד שומר שכר עש'
דין עם הגנב ואינו נשבע. קדם ו'
ונשבע ואחר כך הוכר הגנב אם ל'
לשומר חנם הוא רצה עומד בשב'
בשבועתו רצה עושה דין עם הגנב.
ואם שומר שכר הוא עושה עמו
דין. נגנב הפקדון באונס וחח'
והחזירו הגנב לבית השומר והרי
הוא בחזקה ומתה שם בפשיעה
יש נדבר ספק אם כלתה שמירתו
ונפטר או עדיין לא כלתה שמירתו
לפיכך השומר פטור מלשלם ואם
תפשו הבעלים אין מוציאין מידם.

בריך רחמנא דסייען

הלכות לוה ומלוה

יש בכללן שתים עשרה מצות. אל'
ארבע מצות עשה ושמונה מצות
לא תעשה. וזהו פרטן.

א להלוות עני ודך
ב שלא יגש אותו
ג לנגוש את הנכרי
ד שלא ימשכן בעל חוב בזרוע
ה להחזיר המשכון לבעליו בעת שהו'
ו שלא יאחר המשכון מבעליו בעת שהוא צריך לו
ז שלא יחבל אלמנה
ח שלא יחבל כלים שעושין בהן אוכל נפ'
ט שלא יתן המלוה ברבית
י שלא ילוה לוה ברבית
יא שלא יתעסק אדם בין לוה ומלוה ברבית ולא יעיד ולא יכתוב שטר ולא יערוב
יב ללות מן הנכרי ולהלותו ברבית

וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

מצות
עשה להלוות לעניי ישר' שנ' אם כס'
כסף תלוה את עמי את העני עמך
יכול רשות ת"ל והעבט תעביטנו.
ומצוה זו גדולה מן הצדקה על ז'
העני השואל שזה כבר נצרך ל'
לשאול וזה עדיין לא הגיע למדה
זו והתורה הקפידה על מי שימנע
מלהלוות לעניי ישר' שנ' ורעה עינך
באחיך האביון. כל הנוגש את העני
והוא יודע שאין לו מה יחזיר לו
עובר בלא תעשה שנ' לא תהיה לו
כנושה. ומצות עשה לנגוש הנכרי
ולהצר לו שנ' את הנכרי תגוש מפי
השמועה למדו שזה מצות עשה.
ואסור לאדם להראות לבעל חובו בז'
בזמן שיודע שאין לו אפילו לעבור
לפניו שלא יפחידו ויכלימו ז'
אעפ' שאינו תובעו ואינו צריך
לומ' אם תבעו. וכשם שאסור לו
למלוה לתבוע כך אסור ללוה לכבוש
ממון חבירו שבידו ולומ' לו לך ושוב
והוא שלו שנ' אל תאמר לרעך לך
ושוב. וכן אסור ללוה ליקח ההלואה
שלא לצורך ולהוציאה ולאבדה עד
שלא ימצא בעל חוב ממה יגבה ז'
אעפ' שהמלוה עשיר גדול והעושה
זה רשע הוא שנ' לוה רשע ולא ישל'
וצוו חכמ' יהי ממון חברך חביב עליך
כשלך. כשישבע המלוה הלואתו
אעפ' שהוא עשיר והלוה דחוק ז'
וטרוד במזונות אין מרחמין בדין
אלא גובין לו חובו עד פרוטה אחרונ'
מכל המטלטלין שימצאו לו. ואם
לא הספיקו המטלטלין גובין לו מן
הקרקע אחר שומת ריוח על מנ'

שיש לו מטלטלין ולא יביאום לבית דין
ונגבה מן קרקע שיש לו אע"פ שהי'
משועבדת לכתובת אשתו או לבעל
חוב שקדם שגובין ממנו ואם יבוא ב"ח
הראשון וטורף יטרוף. טען
הלוה מטלטלין אלו שבידי אינן
שלי אלא פקדון הן בידי או שאולין
או שכורין אין שומעין לו אלא
אם יביא ראיה או יגבה מהן בעל
חובו. אין בעל חוב גובה לא
מכסות אשתו ובניו של לוה ולא מבגדי
צבעים שצבען לשמן אע"פ שלא
לבשו אותן ולא מסנדלים חדשים
שלקחו לשמן אלא הרי הן שלהן
בד"א בכלי חול אבל בגדי שבת והמו'
והמועד גובה אותו בעל חובו ואין
צריך לומר אם היו טבעות וחלי זהב
או כסף שהם לבעל חובו. היו לו
מטלטלין או קרקע והרי עליו שטר
חובות לגוים ואמ' הרי כל נכסיי מן
משועבדים לגוים ואם יגבה אותן
הישר' יאנסו אותו הגוים ויהיה ב'
בשביה. הורו רבותי שאין שומע'
לו ויגבו הישר' וכשיבואו הגוים ויאנ'
ויאנסוהו הרי הכל מצווין לפדותו.
מסדרין לבעל חוב כדרך שמ'
שמסדרין בערכין. כיצד אמ' המלוה
הבא כל המטלטלין שיש לך ואני ת'
תגבה מהם ונותנין ללוה מהן מזון
שלשים יום וכסות לישן ומכסות הר'
הראויה לו לא שילבש משי ומצנפת
זהובה אלא מעבירין אותה ממנו
ונותנין לו כסות הראויה לו לשנים
עשר חדש ומטה לישב עליה ומט'
ומצע הראויין לישן עליהן ואם היה
עני מטה ומצע לישן עליו. ואין ב'
נותנין לו לאשתו ולבניו ואף על פי
שהוא חייב במזונותיהם ונותנין לו
סנדליו ותפליו. היה אומן נותנין לו

כלי אומנות מכל מין ומין. כיצד אם ה'
היה חרש נותנין לו שני מעצדין וש'
ושני מגירות. היה לו מין אחד מרוב'
ומין אחד מועט נותנין לו מן המין
המרובה וכל שיש לו מן המועט ב'
אין לוקחין כלום מן המרובה.
היה חמר או מוכר אין נותנין לו לא
עירו ולא חמורו. אם היה ספן אין
נותנין לו ספינתו אע"פ שאין לו מה
יתפרנס אלא מהן. אין מניחין כלום
אלא נכסים ימכרו עם שיור המין
המטלטלין בב"ד ויתנו לבעל חובו.
מלוה חבירו ליפרע שלא בפני הלוה
כגון שהיה הלוה במדינה רחוקה ב'
ותפשה אשתו מטלטלי מנכסי הבע'
כדי שתזון מהן מוציאין אותה מ'
מידה ונותנין לבעל חובו. שאפילו ב'
הבעל עצמו לא היה יכול לזון את
אשתו ואת בניו עד שיפרע כל ב'
חובו.

פרק שני

דין
תורה שאם בא המלוה ותבע את
חובו אם נמצאו ללוה נכסים מס'
מסדרין לו ונותנין לבעל חוב את
השיור כמו שבארנו. ואם לא נמצ'
ללוה כלום או לא נמצאו לו דברים ב'
שמסדרין לו מלבד ערך הלוה לדינו
ואין אוסרין אותו ולא אומ' לו ה'
הבא ראיה שאתה עני ולא משב'
משביעין אותו כדרך שדנין הגוים
שנ' לא תהיה לו כנושה. ולא יאמר
למלוה אם אתה יודע נכסים לזה ה'
המחוייב לך לך ותפוס אותו. טען
שיש לו מטלטלין והחביאן אותן והרי
הן בתוך ביתו. אין מן הדין שיכנס
לביתו לא המלוה ולא שליח ב"ד שהתור'
הקפידה על זה שנ' בחוץ תעמד.

אלא מחרימין על מי שיש לו ולא יתן
לבעל חובו. כשראו הגאונים האחרו'
הראשונים שעמדו אחר חבור התלמוד
שרבו הרמאים וננעלה דלת בפני לווין
התקינו שמשביעין את הלוה שבועה
חמורה כשל תורה בנקיטת חפץ ש'
שאין לו כלום יתר על דברים שאמ'
שמסדרין לו ושלא החביא אותו ביד
אחרים ולא נתן מתנה על מנת לה'
להחזיר. וכולל בשבועה זו שכל
שירויח ומה שיבא לידו או לרשותו
מיושר תשיג ידו לא יאכל ממנו כלום
לא לאשתו ולא לבניו ולא ילבש אותו
ולא יטפל אותו ולא יתן מתנה לאדם
בעולם אלא יוציא מה שיתר תשיג
ידו מזון שלשים יום וכסות שנים
עשר חדש מזון הראוי לו וכסות ה'
הראויה לה. ולא יאכלת המאכלים וה'
והמשובחים או כבני המלכים ולא מה'
מלבושי הפחות והסגנים אלא כדתן
וכל היותר על ערכו יתן לבעל חובו מ'
ראשון ראשון עד שיגבה כל חובו
ומחרימין תחלה על מי שידע לזה
נכסים גלוים או טמונים שיודיעם
לב"ד. גם אחר התקנה הזאת אין בעל
חוב יכול ליכנס לביתו של לוה לא המלוה
ולא שליח ב"ד שלא תקנו לעקור גזרת
התורה אלא לזה עשו יביא כל מה
שאמר כך וכך חוץ מה שמניחין אותו
הראוי לו ומוציאין את השאר וישבע
כתקנה זו. וכזה הדין ישר' בכל ה'
מקומותיהם. נראה לי שאם אחר
שנשבע שבועה שאין לו כלום ומה
של אחרים או עסק הוא בידי אין ב'
שומעין לו עד שיביא ראיה. וכן
הורו רבותי. מי שנשבע שבועה
זו שאין לו כלום וכל מה שירויח יתן
לבעל חובו אין כל אחד ואחד בא ומ'
ומשביע שבועה זאת כל בעלי ב'

[illegible]

חובות ׳ ותקנת חכמ׳ היא ואין מוחקין
בה להחמיר אלא להקל ׳׳ מי׃
שהוחזק עני וכשר והולך בתום והדב׳
גלוי וידוע לדיין ולרוב העם ובא בעל
חובו להשביעו תקנה זו והוחזק ל׳
התובע שהוא תקיף מעזות ואינו רוצ׳
לצערו בשבועה זו ולהצר לו ולביישו
ברבים כדי להנקם ממנו כדי שילך ל׳
ויודה או יקח הגוים ברבית ׳ או יקח נכסי
אשתו ויתן לזה עד שיבטל משבועה
זו ׳׳ יראה לי שאסור לדיין ירא׳ ש׳
שמים להשביעו שבועה זו ׳ ואם ל׳
השביעו בטל לא תעשה שבתורה
שנ׳ לא תהיה לו כנשה ׳ ואלו עוד יר׳
אלא שראוי לדיין לגעור בתובע ל׳
ולטרדו ולפנותו ׳ והולך בשרירות לבו
שלא תקנו הגאונים תקנה זו אלא
מפני הרמאים ׳ והרי נאמ׳ עד דרש
אחיך אותו ׳ דרשהו אם הוא רמאי
או אינו רמאי ׳ ואחר שהוחזק זה
שהוא עני ושאינו רמאי אסור לה׳
להשביעו ׳׳ וכן אני אומר שמי
שהוחזק רמאי ודרכו מקולקלין
במשאו ובמתנו והרי אומד שיש
לו ממון וטוען שאין לו כלום והרי
הוא דין לישבע כתקנה זו שאין רא׳
ראוי להשביעו אלא אם כן יש כח ל׳
בב״ד לענשתו עד שיפרע בעל חובו
או לנדותו עד שיתן יעשה מאחר
שהוא אומד שפריעת בעל חוב מ״ע
מצוה ׳׳ כללו של דבר כל שמעש׳
בדברים של אלו וכוונתו לדרך האמת
שמיטורין לדרכו ולא לעבר הדיין ה׳
על אחד מבעלי דינין הרי זה יורשה
לעשות ויקבל שכר והוא שיהיו ל׳
מעשיו לשם שמים ׳׳ מי שנתחייב
שבועה זו מפני שטר חוב שעליו׃
והודה לאחרים בחובות אחרים ו׳
והשיגה ידו יותר על הראוי לו לא׃

יטול היתר אלא בעלי שטרות שאין
קנוניא עשו בהודאתו על נכסיו של
זה ׳׳ ראובן שהיה חייב לשמעון
מנה ולוי חייב לראובן מנה ויצא לוי
ונותן לשמעון לפיכך אין לראובן ל׳
נכסים והיה לו שטרי חוב על לוי ויצ׳
לו שטר אמנה הוא שטר פרוע הוא
והודה לו ראובן אין משגיחין על ה׳
הודייתו שאין קנוניא הם עושין לא׳
לאבד זכותו של שמעון אלא ישבע
שמעון ויטול מלוי כדין כל טורף ש׳
שאינו נפרע אלא בשבועה ׳׳ וכן
כל מי שיש עליו שטר חוב והודה ל׳
לאחר מעשה מעצמו בחוב אחר ל׳
אם אין לו נכסים שיגבו שניהם גובה
בעל השטר לבד שלא יעשה קנוניא
על שטרו של זה ׳׳ אסור לאדם לה׳
להלות מעותיו בלא עדים אפילו לת״ח
לתלמיד אלא אם כן הלוהו על המשכון
והמלוה בשטר משובח יותר ׳ והמלוה
בלא עדים עובר משום לפני עור לא ת׳
תתן מכשול ׳ וגורם לעצמו קללה ׳׳
חרב שלוה מעבדו ואחר כך שחררו
או לוה מאשתו ואחר כך גרשה אין
להם עליו כלום שכל מה שקנה עבד
קנה רבו ׳ וכל המעות שביד אשה זו
בחזקת בעלה אלא אם כן הביאו ראיה
שהן מתרומתה ׳׳

פרק שלישי

אלמנה
בין שהיא עניה בין שהיא עשירה
אין ממשכנין אותה לא בשעת ה׳
הלואה ולא שלא בשעת הלואה ולא
על פי ב״ד שנ׳ לא תחבל בגד אלמנה ׳
ואם חבל מחזירין ממנו בעל כרחו
ואם תורה לו תשלום ׳ ואם תכפור ת׳
תשבע ׳ אבד המשכון או נשרף ל׳
קודם שיחזיר לוקה ׳׳ וכן המלוה

חבירו בין שהלוהו על המשכון בין שא׳
שמשכנו אחר ההלואה או על פי ב״ד
לא יחבל כלים שעושה בהן אוכל נפש
כגון הרחיים והעריבות של עץ ׳ ויור׳
ויורות שמבשלין וסכין של שחיטה
וכיוצא בהן ׳ שנ׳ כי נפש הוא חובל ׳
ואם חבל מחזיר בעל כרחו ׳ ואם אבד
המשכון או נשרף קודם שיחזיר ל׳
לוקה ׳׳ חבל כלים הרבה שלאוכל נ׳
כגון שחבל עריבה ויורה וסכין חייב
על כל כלי וכלי בפני עצמו ׳ ואפילו שנ׳
כלים שעושין מלאכה אחת חייב ל׳
לאחד משום שני כלים ׳ ולוקה שתים
על שניהם ׳ שנ׳ לא יחבל רחים ורכב
לחייב על הרכב בפני עצמו כשם ש׳
שהרחים והרכב מלאכה שהן שנ׳
כלים ומשום שאין מלאכה אחת ׳ וחייב
על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו ׳
כך אם חבל צמד בקר זה החורש לוקה
שתים ׳׳ המלוה את חבירו אח׳
אחד עשיר ואחד עני לא ימשכננו
אלא בב״ד ואפילו שליח ב״ד שבא ל׳
למשכנו אלא עומד בחוץ והלוה נכ׳
נכנס לפנים ומוציא לו המשכון
שנ׳ בחוץ תעמד ׳ אם כן מה בעל חוב
לשליח ב״ד ׳ שליח ב״ד יטול לעתק מיד
הלוה בזרוע ומתנו למלוה ׳ ובעל חוב
אין לו ליקח את המשכון עד שיתן
לו הלוה מדעתו ׳׳ עבר בעל חוב
ונכנס לבית הלוה ׳ ומשכנו או שה׳
שחטף מידו המשכון בזרוע אינו
לוקה שהרי ניתק לעשה ׳ שנ׳ השב
תשיב לו את העבט וגו׳ ׳ ואם לא ק׳
קיים מצות עשה כגון שאבד הל׳
המשכון או נשרף לוקה ׳ ומחשב
דמי המשכון ׳ ותובע השאר כדין ׳
אחד הממשכן את חבירו בב״ד או ש׳
שמשכנו בית בזרוע או מדעת ה׳
הלוה אם איש עני הוא ומשכנו תנ׳

שהוא צריך לו הרי הוא מצוה להחזיר
את העבוט בעת שהוא צריך. מחזיר
לו את הכר בלילה כדי לישן עליו ואת
המחרישה ביום כדי לעשות מלאכ׳
שנ׳ השב תשיב לו את העבוט. עבר
ולא השיב לו כל העבוט היום ביום:
וכל הלילה בלילה עבר על לא תעשה שנ׳
לא תשכב בעבטו. לא תשכב ועבטו
אצלך. זהו כסות לילה. וכסות יום כג׳
כלים שהוא עושה מלאכתו ביום:
זה ולבשו הרי הוא אומ׳ עד בא השמש
תשיבנו לו. מלמד שמחזירו כל היום.
ואם כן שמחזיר לו המשכון בעת:
שצריך לו הוא חוזר ולוקח ממנו מה יו׳
יועיל לו המשכון כדי שלא ישמט
החוב בשביעית. ולא יעשה מטלטלין
אצל בנו. ולא יפרע מן המשכון כל
אחר שמת הלוה. המלוה את שהמשכן
שהמשכן את העני דבר שהוא על
צריך ולא החזיר לו בזמנו עבר מ׳
משום שלשה שהזת. עובר משום
לא תבא אל ביתו לעבט. ומשום השב
תשיב לו את העבט. ומשום לא תשכ׳
בעבטו. בד״א שמשכנו שלא בשע׳
הלואתו. אבל אם משכנו בשעת ה׳
הלואתו אינו חייב להחזיר לו כלו׳ אנ׳
ואינו עובר בשם מן חשיורת האלו׳
שולח בד׳ שביו למשכן לא ימשכן
דברים שאי אפשר לאדם ליתן אותן
משכון כגון כבד שעליו וכלי שאוכל
בו וכיוצא בהן. ומניח מטה ומצע
לעשיר. ומטה לעני וכל הנמצא כג׳
בדה חרץ מאלו יש לו למשכן מח׳
מחזיר לו כלי היום ביום. וכלי הלילה
בלילה. היו לפניו שני כלים נטל
אחד ומחזיר. עד מתי חייב להחזיר.
ולוקח עד עולם. ואם היה המשכון
מדברים שאינן צריך להם ואין
מניחין אותו ללוה הרי מניחו אצלו
עד שלשים יום ומשלשים יום ואילך
מוכר המשכון בב״ד. ואת הלוה אחר
שתשוב לו המשכון שמתה המלוה
ואע׳ בנו ואינו מחזיר. הערב מותר
למשכנו בזרוע ולהכנס לביתו וליטול
בזרוע המשכון. שנ׳ לקח בגדו כי ע׳
ערב זר. וכן מי שיש לו שכר אצל
חברו כגון שכר בהמתו וכלי כגון שכר
ביתו מותר למשכנו שלא על פי בד׳
ונכנס לביתו ונוטל המשכון בשכרו
ואם זקף עליו השכר במלוה אסור כ׳
שנ׳ כי תשה ברעך משאת מאומה
מי שהיה בידו משכון של עני
אם היה שכרו יתר על פחתו כגון ק׳
קירדום ומסר גדול וכיוצא בהן הרי זה
מותר להשכירן ומנכה שכרו מחובו
תמיד מפני שזה משיב אבדה ואינו
צריך רשות בעלים.

פרק רביעי:

נשך
ותרבית אחד הם. שנ׳ את כספך לא
תתן בנשך ובמרבית לא תתן אכלך
ולהלן הוא אומ׳ נשך כסף נשך אכל
נשך כל דבר אשר ישך. ולמה נקרא
שמו נשך שהוא כנושך שמצער את
חברו ואוכל את בשרו. ולמה חלקו הכ׳
הכתוב לעבור עליו בשני לאוין
כדי שיוסר לנותן ולהלוות בריבית
כך יאסור ללוקח ללוות בריבית. לא תשי׳
לאחיך. מפי השמועה למדו. שזו ה׳
אזהרה ללוה. כלו׳ לא תשך לאחיך
וכן אסרו להתעסק בין לוה למלוה כ׳
בריבית וכל מי שהיה ערב או עד או
סופר ביניהם עובר בלא תעשה שנ׳
לא תשימון עליו נשך. זו אזהרה לה׳
לערב ולסופר ולעדים. הא למדת שכל
המלוה בריבית עובר על ששה לאוין
לא תהיה לו כנשה. את כספך לא תתן
לו בנשך. ובמרבית לא תתן אכלך. לא
תקח מאתו נשך ותרבית. ולא תשימון
עליו נשך. ולפני עור לא תתן מכשול
והלוה עובר שני לאוין. לא תשיך לה׳
לאחיך. ולפני עור לא תתן מכשול:
ערב ועדים אינן עוברין אלא משום
לא תשימון עליו נשך. וכל מי שהיה
סרסור ביניהם או מסייע אחד מהן
או הורהו עבר משום ולפני עור לא
תתן מכשול. אע״פ שהלוה והמלוה
עוברין כל אלו הלאוין אין לוקין מ׳
מפני שמתן להשבון. שכל המלוה
בריבית אם היתה רבית קצוצה שהי׳
אסורה מן התורה הרי זו יוצאה ל׳
בדיינין ומוציאין אותה מן המלוה
ונותנין ללוה ואם מת המלוה אין
מוציאין מיד הבנים. הניח להם אב׳
אביהם מעות של רבית אע״פ שהם
יודעין שהן של רבית אינן חייבין
להחזיר. הניח להן אביהן פרה או
טלית של רבית או כל דבר המסויים
חייב להחזיר משום כבוד אביהן.
בד״א כשעשה תשובה ולא הספיק
להחזיר עד שמת. אבל אם עשה ת׳
תשובה אין חוששין לכבודו ואפילו
דבר המסויים אין מחזירין.
הגזלנים ומלוה ברבית אין מקבלין מ׳
מהן כדי לפתוח להן דרך לתשובה.
וכל המקבל מהם אין רוח חכמים נוח
הימנו. ואם היתה גזלה קיימת והרב׳
והריבית דבר מסויים הוא בעצמו ל׳
מקבלין מהן. שטר שכתוב בו
רבית קצוצה בין מדבריהם גובה אינ׳
את הקרן ואינו גובה את הרבית.
קדם וגבה הכל מוציאין ממנו הרבית
קצוצה. אבל אבק רבית שהוא מדב׳
אינו גובה אין הלוה ולמלוה ואין מוצ׳
מחזירין אותו מן המלוה ללוה. כל
המוצא שטר שיש בו רבית הרי זה

כותב ומעיד עליו עדים שכפר בתו
באלהי ישר' וכן כל הלוה ומלוה
בריבית כופרין בעיקר הרי הן כופרין
באלהי ישר' ומפני ביציאת מצרים
שנ' את כספך לא תתן לו בנשך ובמר
לא תתן אוכלך אני יי' אלהיכם אשר
הוצאתי אתכם מארץ מצרים ״
אסור לאדם להלוות לבניו ולבני ביתו
בריבית אע"פ שאינו מקפיד ומתנה
הוא שנותן להם הרי זה אסור שלא
יתגלגלו בדבר זה ״ תלמידי חכמים
שהלוו זה את זה ונתן זה לזה יותר
על מה שלוה ממנו הרי זה מותר
שהדבר ידוע שאינו נתן לו אלא מתנ'
שהרי הם יודעים חומר איסור הר'
הריבית ״ המלוה את חבירו אם כל
בכדי שהדעת טועה חייב להחזיר
ואם לאו מתנה היא שנתן לו ואם כל
היתה בידו והבליע לו בחשבון או ה'
אחר עוה לו והבליע לו ״ בכמה הדעת
טועה במאתיים בשנים או בחמשה
או בעשרה שהיא מנה חמשה חמש'
או עשרה עשרה ״ וכן אם מעט יותר
על המנין החמשיות או העשרות ח'
חייב להחזיר לו שמא האחרים שהי'
מונה החמשיות או העשרות נת'
נתערבו עם העשרות ״ המלוה
את חבירו על המטבע וכן הכותב לה'
לאשתו בכתובתה מטבע ידוע ופי'
משקלו והוסיפו על משקלו או חו'
הוזלו הפירות מחמת התוספות ה'
מנכה לו שיעור התוספת ואפילו ה'
הוסיפו עליו כל שהו ׳ואם הוזלו מ'
מחמת התוספת אינו מנכה לו אלא ה'
נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ״
כיצד כשהוסיפו עליו עד חמישית
כגון שהיה משקלו ארבעה ועשוהו
חמשה ׳ובכל אם הוסיפו עליו יותר
על חמישיתו ינכה לו כל התוספת

אע"פ שלא הוזלו הפירות ׳והוא הדין ל'
למלוה על המטבע ישחתו ממנו ״
המלוה את חבירו על המטבע ונפסל
אם יכול להוציאו במדינה אחרת ו'
ויש לו דרך לאותה מדינה נותן לו מ'
ממטבע שלוה ממנו ׳ואם לאו לך ה'
והוציאו במקום פלוני ואם אין לו דרך
לשם נותן לו ממטבע היוצא באותה
שעה ׳ וכן בכתובה הורו מקצת ה'
הגאונים שהלוה שמחל למלוה בפני'
שלקח ממנו או שעתיד ליקח אע"פ
שקנו מידו שמחל או נתן מתנה ל'
אינו מועיל כלום שכל ריבית שבעולם
אבק מחילות הוא ׳אבל התורה לא ל'
מחלה ואסרה מחילה זו ׳לפיכך אין
המחילה מועלת בריבית אפילו רבית
של דבריהם ״ יראה לי שאין הוראה
זו נכונה אלא מאחר שאמר המלוה
להחזיר לו וידע המלוה שדבר אסור
עשה ׳ויש לו ליטול ממנו אם למחול
ומחל כדרך שמוחל על הגזל ״
בפירוש אמרו הגזלנים ומלוי בריבית
שהחזירו אין מקבלין מהן מפני ש'
שמחילה מועלת להם ״ נכסי
יתומים מותר ליתן אותם ביד אדם
נאמן שיש לו נכסים טובים קרוב
לשכר ורחוק להפסד ״ כיצד אומ'
לו תהיה נושא ונותן בהם אם היה
שם ריוח תן להם חלקם ׳ואם יש שם
הפסד אתה תפסיד לבדך ׳שזה אבק
ריבית ׳וכל אבק רבית אינה אסורה ל'
אלא מדבריהם ובנכסי יתומים לא גז'
גזרו ״

פרק חמישי

הגוי
וגר תושב לווין מהן ומלוין אותם ב'
בריבית ׳שנ' לא תשיך לאחיך ׳לאחי'
אסור ושאר העולם מותר ׳ומצות
עשה להשיך לגוי שנ' לנכרי תשיך ׳ה'
מפי השמועה למדו שזהו מצות ל'
עשה וזהו דין תורה ׳אסרו חכמים
שיהא ישר' מלוה את הגוי בריבית ל'
קצוצה אלא בכדי חייו גזירה שמא
ילמד ממעשיו ברוב ישיבתו אצלו ״
ותלמיד חכם שאינו רגיל בו ללמד
ממעשיו מותר להלוות בריבית לגוי ה'
אפילו להרויח ׳וכל אבק רבית עם
הגוים מותרת לכל ״ ישר' שלוה
מעות מן הגוי בריבית ובקש להחזירם
לו ׳מצאו ישר' אחר ואמ' תנם לי ואני
אעלם לך כדרך שאתה מעלה לגוי ה'
הרי זו רבית קצוצה ׳ואפילו העמידו
אצל הגוי עד שיטול מעותיו ויחזור
ויתנם ביד ישר' האחר ״ גוי
שלוה מעות לישר' ובקש להחזירם
לו ׳מצאו ישר' אחר ואמ' תנם לי ואני
אעלם לך כדרך שאתה מעלה לו הרי
זה מותר ׳ואם העמידו אצל ישר'
אע"פ שנתן הגוי המעות מיד המלוה
ומדעת ישר' נתן הרי זו רבית קצוצה ״
אסור לישר' להלוות מעותיו ביד
גוי לישר' להלוות אותן ׳וגוי שהלוה
ישר' בריבית אסור לישר' אחר להיות
לו ערב שכיון שדינם נותן שתובע
הערב תחלה ׳נמצא הערב תובע ה'
את ישר' בריבית שהערב חייב בה לגוי
לפיכך אם קבל עליו הגוי שלא יתבע
הערב תחלה הרי זה מותר ׳ישראל
שלוה מעות מגוי בריבית וזקפו עליו
במלוה ונתגייר אם עד שלא נתגייר
זקפן עליו במלוה גובה את הקרן ואת
הרבית ׳ואם משנתגייר זקפו עליו
במלוה גובה את הקרן ולא את הרבית
וכן גוי שלוה ישר' בריבית וזקפה עליו
את הרבית במלוה אע"פ שזקפן עליו
אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת
הרבית ׳שלא יאמרו בשביל מעותיו

[illegible]

נתגייר זה · וגובה הישר' ממנו ואחר
שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב
בהן כשהיה גוי · מצוה להקדים הל'
הלוואת ישר' בחנם להלוות גוי ברבית
אסור לאדם שיתן מעותיו קרוב לש'
לשכר ורחוק להפסד שזו אבק רבית
היא · והעושה כן נקרא רשע · ואם
נתן חולקין בשכר ובהפסד כדין ה'
העסק · והנותן מעותיו קרוב להפס'
ורחוק לשכר הרי זה חסיד ·· אין
מושיבין חנוני למחצית שכר ולא
יתן לו מעות ליקח בהן פירות
למחצית שכר ולא ביצים להושיבן
תחת תרנגולים שלו למחצית שכר
אלא אם כן נתן עמלו ומזונו ·· אם
יהיה ריוח המתעסק יתר על הפסדו
כמו שבארנו בענין השותפות ··
המשתתף עם חברו במעות או ל'
בקרקע או הנותן עסק לא יערה ה'
השכר עם הקרן שאם לא יהיה שם
שכר ונמצאו מוציא לידי רבית · וכן לא
יתן לו מעות בתורת עסק או שותפ'
ויכתוב אותן מלוה שאין אותו ונמצ'
השטר ביד היורש נוטה את הרבית ·
אסור להקדים את הרבית או לאחר
אותה · כיצד נתן עיניו ללות ממנו
והיה משלח לו סבלונות בשביל ש'
שילונו הרי זו רבית מוקדמת ··
לוה ממנו והחזיר לו מעותיו והיה
משלח לו סבלונות בשביל מעותיו ל'
שהיו בטלים אצלו וזהו רבית מאוחר' ·
ואם עבר ועשה כן הרי זו אבק רבית
מי שלוה מחברו ולא היה רגיל מק'
מקודם להקדים לו שלום · אסור לו
להקדים לו שלום · ואין צריך שיקלס
בדברים או ישכים לפתחו שנ' נשך
כל דבר אשר ישך · אפילו דברים
אסורים · וכן אסור ללמד את המלוה
מקרא או תלמוד כל זמן שמעותיו ל'

בידו אם לא היה רגיל בזה מקודם ··
שנ' נשך כל דבר ·· המלוה את ח'
חברו לא יאמר לו דע אם בא איש
פלו' ממקום פלו' שתכבדהו
ותוכילהו ותשקהו כדרך וכן כל ל'
כיוצא בזה ·· יש דברים שהן כמו'
רבית ומותרין · כיצד לוקח אדם ש'
שטרותיו של חברו ומלוהו לחברו
בפחות ואינו חושש ·· ומותר לאדם
ליתן לחברו דינר כדי שילוה לחבר'
פלו' מאה דינר שלא אסרה תורה
אלא רבית הבאה מן הלוה למלוה ·
וכן אומ' אדם לחברו הילך דינר זה
ואמור לפלו' שילוה לי שלא נתן אלא
אמירה · יש דברים שהן מותרים ל'
ואסור לעשותן מפני הערמת רבית ·
כיצד אומ' הלויני מנה · אומ' מנה אין
לי חטים יש לי במנה · ונתן לו חט'
חטין במנה · וחזר ולקחו ממנו ב'
בתשעים הרי זה מותר · אבל אסו'
אסרוהו מפני הערמת רבית שה'
שהרי נתן לו תשעים ולוקח ממנו'
ואם עבר ועשה כזה הרי זה מוצי'
ממנו מאה בדין שאפילו אבק רבי'
אין כאן · וכן מי שהיתה שדה ממ'
ממושכנת בידו לא יחזיר וישכור
אותה ולא יחזיר אותה לבעל השד'
מפני הערמת רבית · שהרי זה עומד
בשדהו כשהיה ונותן לו שכר בכל
חדש בשביל מעותיו ·· אסור
להשכיר את הדינר שאין זה דומה
למשכיר את הכלי שהכלי חוזר בע'
בעצמו וזה מוציאו ומביא דינר'
ומעות זה אבק רבית ·· ואלך
שהיו דיניו שכל מי שיתן המס ה'
הקצוב על כל איש ואיש על ידיהם
וכל שלא נתן ישתעבד בו ונתן על
ידו דינר · אע"פ שמשתעבד בו יותר
מדינר הרי זה מותר · וכן כל כיוצא

בזה ··

פרק ששי

המלוה
את חברו סלע בחמשה דינר' וסאה
בסאה · או שלשה סאין בשלשה
סאין בדינר · כללו של דבר כל הלואה
בתוספת כל שהוא הרי זו רבית וכ'
ומוציאה בדיינין · וכן המלוה את
חברו והתנה עמו שידור בחצרו
בחנם עד שיחזיר לו הלואתו או ג'
ששכר ממנו בפחות וקבע הדבר
שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר
לו הלואתו · או שמשכן בידו מק'
שפירותיו מצויין בעת ההלואה כגון
שמשכן חצרו על מנת שידור בה
בחנם הרי זו רבית של תורה ומוציאה
בדיינים ·· וכן המוכר שדה או ג'
חצר ב[illegible] הואיל ולא קנה
הגוף הרי כל הפירות שאוכל רבית ה'
הוא ומחזיר אותו · והוא הדין לכל
מי שלא קנה קנין גמור ומתחילה שהו'
מחזיר את הפירות מפני שאוכל
את הפירות הרי זו רבית של תורה
והוא הנקרא אבק של רבית ואינה
יוציאה בדיינין ·· המלוה את
חברו לא ימשוך את עבדו כדי שה'
שיעשה בו מלאכה אע"פ שהעבד
יושב ובטל · ולא ידור בחצרו חנם
אע"פ שאין החצר עשויה לשכר
ואין דרך בעל החצר להשכיר · ואם
דר צריך להעלות לו שכר · ואם לא
יעלה לו הרי זה אבק רבית לפי שלא
התנה עמו שילוהו וידור בחצרו ל'
לפיכך אם צריך לא תחזיר חובו ל'
ובא לגבות שכר החצר שדר בה
מן החוב · אם היה השכר מן החוב
אינו מנכה לו הכל אלא כמו שיראו
הדיינין שאם תסלק אותו בלא כלום

אין ס' דין הלואה ומעות
ומחצית שכר [illegible]
[illegible] רבית [illegible]
[illegible] ומאוחר אסורי
ולא כפירש מפני הלואה
אבל בסתם מותר [illegible]
[illegible] פירשום [illegible]
שלום [illegible] אסו לשון
טובה והמלוה מטיב לו
גם הוא [illegible] לו טובה
[illegible]
[illegible] פרק ו'
[illegible]

[illegible] כפשוטו [illegible] ורב יוסף [illegible]
[illegible] רב יוסף [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כמוש הפרק

הרי הוא כמו שהוציא אותו בדיינין
ואבק רבית ואינה יוצאה ״
הורו רבותי שהמלוה את חברו ולא
ולאחר זמן תבעו חובו ואמ׳ לו הלוה
דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך הרי
זה אבק רבית לפי שלא קבע במשעת
הלואה שלא תתן לו בנשך ׳המלוה
חברו על השדה ואמ׳ אם לא תחזיר
לי מכאן ועד שלש שנים הרי היא
שלי ׳ הרי זה לא קנה מפני שהיא
אסמכתא לפיכך מנכה לו כל הפירו
שאכל מפני שהיא רבית של תורה ׳
ואכל אם אמ׳ לו המוכר לא אחזיר
לך עד שלש שנים קנה אותה מעכ׳
מעכשיו והביא לו בתוך שלשה
אינך לו פירות הביאו לאחר שלש הרי
אוכל הפירות ״ המוכר בית או ש
שדה ואמ׳ המוכר ללוקח לכשיהיו
לי מעות תחזיר לי שדי או קרקעי
לא קנה וכל הפירות שאכל רבית קצ
קצוצה ומוציאה בדיינין ״ ואם אם
אמ׳ לו הלוקח מדעתו כשיהיו לך ל
מעות אחזיר לך קרקע זה מותר
הלוקח לאכל פירות עד שיחזיר לו
מעותיו ״ מכר לו את השדה ו
ונתן לו מקצת הדמים אם אמ׳ לו
המוכר קנה כנגד שיעור מעותיו
כל אחד משניהם אוכל פירות כפי
כשיעור מעותיו ״ אמ׳ המוכר
ללוקח כשתביא שאר המעות תק
תקנה מעכשיו שניהם אסורין ב
לאכל הפירות מיד המוכר שמא
יביא הלוקח שאר המעות ונמצאת
השדה שלו ׳ ונמצאות שאכל כשכר
מקצת המעות שיש לו ביד המוכר ׳
לפיכך מניחין את הפירות על יד ש
שליש עד שעתנו לאחד מהם ׳ ואם
המוכר לכשתביא שאר המעות הרי
המוכר אוכל פירות עד שיביא לוקח ׳

ואם אכל לוקח מוציאין אותו ממנו ״
אמ׳ לו המוכר קנה לך מעכשיו וה
ושאר המעות הרי הן חוב אצלך
הרי הלוקח אוכל פירות ׳ ואם אכל
המוכר מוציאין אותו ממנו כל מה
שאכל ״ הורו רבותי שהמלוה את
חברו ומשכן לו שדהו על מנת שיא
שיאכל פירותיה כל ימי המשכונה
ואע״פ שאינו מנכה לו כלום הרי זה
אבק רבית ואינה יוצאה בדיינין ש
שאין המשכן את השדה דומה
למשכן את חצרו שהרי אין בע
בשדה מצוין פירות בעת ההלואה
ואיפשר שירויח ויהיו שם פירות
ואפשר שיפסיד בזריעתה ועבוד
לפיכך היא אבק רבית ״ וכן אין
המשכונה דומה למי שמוכר באסמ׳
באסמכתא לא גמר והקנהו ״
והמשכין גמר והקנהו גופו זה לפ
לפירותיו ״ נכונה הוראה לי מן הת
התלמוד שהמשכונה אבק רבית ה
ואין לך להעבירה אלא במשכן
שדה כמו שהורו רבותי ״ מציאות
למד ששלש משכונות הם משכונ
שהרי רבית קצוצה ׳ ומשכונה ש
שהיא אבק רבית ׳ ומשכונה שהיא
מותרת ׳ כיצד משכן לו מקום שפי
שפירותיו מצוין שם תמיד כגון ח
חצר או מרחץ או חנות ואכל פירות
הרי זו רבית קצוצה ׳ משכן לו שדה
ומוציא בן ובאו שם פירות ואכלן הרי
זו אבק רבית ׳ וכן אם משכן וכתב
בה בנכוי הרי זה אבק רבית ׳ וכן אם
משכן שדהו בנכוי הרי זה מותר ׳
כיצד הוא הנכוי כגון שהלוהו מא
מאה דינר ומשכן לו שדהו או חצרו
בהן ׳ ואמ׳ לו המלוה חכמי מנכה לך
מעה כסף בכל שנה בשביל שכר
קרקע כדי שיהיו כל פירותיה שלי

בחצר וכיוצא בה אוסר בשדה וכיוצ
בה מותר ״ הורו מקצת הגאונים
שכל משכונה שאין בה נכוי כלל הרי
היא רבית קצוצה ולא ירדו לעומק
הדבר להפריש בין שדה לחצר ״
ולפיכך נתקשו להם דברי חכמי ה
התלמוד ׳ וכן הורו שכל משכונה
אפילו בנכוי אסורה בין בחצר בין
בשדה ואין להם משכונה מותרת
אלא בדרך הזאת ׳ כיצד כגון שהלוה
מאה דינר ומשכן לו בהן בית או ש
שדה והתנה עמו שלאחר שנים ע
עשר חדש תחזור קרקע לבעליה
חנם הרי זה מותר לאכל פירותיה
כל עשר השנים אפילו היה השכר
שוה אלף דינר בכל שנה שאין זה
אלא כמו ששכר בפחות ׳ ואם התנה
בעל השדה עמו כל זמן שיביא לו ל
מעות יחשבו לו עשר ויסלקו ממנ
הרי זה מותר ׳ וכן אם התנה הלוה
שכל זמן שירצה מחשב לו מה
שכר בו ויחזיר לו שיור הדמים ל
ויסתלק הרי זה מותר שאין זה אלא
כשכירות וכל תנאי שבשכירות ת
קיים כמו שבארנו ״

פרק שביעי

המלוה
את חברו ומשכן לו השדה עד ל
ואין קצב לו עד שיביא לו המעות
ויסתלק והיה המלוה אוכל כל פירות
אפילו אכל כשיעור חובו אין מס
מסלקין אותו בלא כלום שאם תסלק
אותו בלא מעות הרי זה כמי שמ
שמוציאין ממנו בדיינין ואין צריך
לומר שאם אכל יתר על מעותיו ל
אין מוציאין ממנו ״ וכן אין מב
מחשבין משטר לשטר במשכונה ״
היתה קרקע המשכנה בידו ל

ועמור ב׳ המושכן כו
פריו רבינ׳ ורב אשי ט
והרי משכנתו כלו ט
בביתו ומריצה ומיוא
מלוה ולוה וברימו אין ו
והחזירין
יותר כו מלוה ט
כי הוא רב׳ ולוה
רבינ׳ וא
ואכל מבכירתו ומעג ט
דוו רב אשי יצריכו ט
ורבנ׳ אור ורבית וא ו
מכול רבינ׳ וא היה רוית
והחזיק עיניו בפרסו
ורבנ׳ וכן הורו גאונ ט
ומעבר וכל רבו סמכים
רבו׳ ובית דין אבל רבי
יעקב ווה שאי מלוה
בין בית וחיב ושדה ט
וכרבריו יש תמיהון ומפ
על דוק מלוה את חברו
טלא ומשכן לו החייב לא
ידור בו כתוב או כפחו
ואם מלוהו על חיבו ט
שהלוה לא יכול להשכיר
את חיבו ויותר להשכי
כפחו לו ומפ״ טוזו היא
בבית ורבינ׳ הוה אכל ו
ומיום מטרה ובפרס לא
יתכן טעם זה שהרי על
כחו של מלוה יקח לוה
את הפירות ומיכרם או
יקחם המלוה בטוזים
עבלם הגיון התנו אבל ו
טוו כתרקיו לו כרב ט
אשי רוא אכל מבכירתו
אווא כישכנת רסורא ט
לוא רמי לה ומוה עד ט
הורי הרב
והוא מטכ ועפי׳ זקוי
רסורא וא׳ פז
ואפי׳ לעיב
מרב מותר מסוקין ט
ס הוא ווא רב אשי
השותו ט
רמיית אם טפי׳ לא ומ
מספיק׳ ייב׳ אם כשיש
זוזי לא מסלקי׳ וה כלא ו
זוזי וכו׳ ופיק מי הלכ
סבי רחוטי ומפיק פירי
מיטכנת רסורה וא׳ זה
רבנ׳ טהי תלמיד חכם ט
ורב אשי דוחק רבינו ו
סבר שהי׳ אבק רבית ט
ואי מחזירי מלוה ללוה
פריו ורב אשי לפי׳ מלוה
זה רבינ׳ אחר שהוא ט
יקדוין שמו רב יוסף ט
והושיב על דברו כמאו
טופו כעבין הסרכות ס
הוא אכל כמו כתרקיו
לו סבנ׳ החושב ומפיק
פירי והוק מיטכנתו
לא נבית וכותריו רוא
מסלקי׳ אכל מותרו רוא
מסלקי׳ אבק רבית היא
וכע׳ וכן מוסף מעכבין פ
המוכר שהוא ומכבייתו
כותב דמסלקי׳ הולכה ט
סבי אשי ראובן רבי׳ הי
ומותרו רוא מסלקי׳ פלו
פלוגת רבינ׳ ורב אחא
והוא רבינ׳ אכל מבבית
מיב ואיר דוא אכל ט
אם עד ה טכן אמין ט
ומייך כדישתו עב מאו
מהרי רבי האלפסי ועפי׳
ועפ פז

של אתרוגים ואוכל שיעור חובו ומסלק
ואחר כך אוכל יותר על חובו :
אין מרעיבין אותו מן היתר ומחשבין
לו משטר לשטר · כיצד מחשבין לו
משטר לשטר הרי שהיתה שדה זו
ממושכנת לו במאה דינר · ושדה
אחרת ממושכנת לו בשטר אחר במ'
מאה דינר · ושתי השדות לאדם א'
אחד · ואוכל מפירות השדה האחת
בחמשים · ומפירות השניה מאה
וחמשים · אומ' לו הרי אכלת מתוך המאתים
במאתים ואין לך כלום ממאתים השתי
שטרות שטר אחת ומשכונה אחת ··
מקום שנהגו לסלק המלוה כל
זמן שיביאו לו המעות הרי זה כמי
שפירש · ואין צריך לפרש דבר זה
וכן כל מקום שנהגו שלא יסתלק המ'
המלוה עד זמן המשכונה הרי כמי
שפירש וכל הממשכן סתם אינו
יכול לסלקו עד שנים עשר חדש ··
מקום שדרכו לסלק המלוה כל זמן
שירצה הלוה והתנה עמו המלוה
שלא יסתלק עד סוף זמן המשכונה
הרי זה אינו יכול לסלקו ·· היה
המנהג שאין המלוה מסתלק כל
זמן שיביאו לו מעותיו הרי זה צריך
לקנות מידו על כך ·· המשכונה
כיון שמנהגו לסלק המלוה כל זמן
שיביאו לו מעותיו הרי בעל חוב של
מלוה גובה ממנה כדרך שגובה מן
הקרקע · ואין הבכור נוטל בה פי שנים
שנים ושביעית משמטתה · וכשמת
וכשמסלק אותו אינו נוטל אפילו
פירות שבשלו ונפלו לארץ · ואם הגביה
הגביה אותו קודם שיסלקו קנה אותן
ומקום שנהגו שאינן יכול לסלקו
עד סוף זמנו ·· בעל חוב של מלוה
גובה ממנה והבכור נוטל בה פי שנים
שנים ואין שביעית משמטתה · וכו'

על פי שמשכונה זו אסורה שאבק רבית
היא כמו שביארנו ·· ואפשר שיהיה מ'
מנהגה בטעות אצל גוים או כל מי
שהוטיו ומשכן בזאת מדינה המחזיקה
שאבק רבית הולכין אחר המנהג ·· ויש
מי שמגנה שאית המשכונה בנכסי
גוי שמשכיר החצר לישראל וחזר הגוי
ומכרה לישראל אחר אין הממשכן
חייב להעלות שכר לישראל מעת שקנה
הישראל אלא אע"פ שדר בחצר שלא שכר עד
שיחזיר לו הגוי את המעות שיש לו
לו על חצר זו שהרי היא ברשות
הממשכן בדיניהן עד שיתן לו מן
מעותיו ויסתלק ·· הממשכן
בית או שדה ביד חבירו והיה בעל
הקרקע אוכל פירותיה · ואמ' לו המלוה
לכשתמכור קרקע זו לא תמכרנה כי
אלא לי בדמים אלו הרי זה אסור · ואם
אמ' לו תמכרנה בשויה ועל מנת כן
אני מלוה אותך הרי זה מותר ··
מותר להרבות בשכר הקרקעות כיצד
כיצד השכיר לו את החצר ואמ' לו
מעכשיו אתה נותן לי הרי היא שלך
בעשרה סלעים בכל שנה · ואם תתן
שנים עשר חדש הרי היא כסלע בכל
חדש הרי זה מותר ·· המשכיר
שדה לחבירו בעשר כורין לשנה · ואמ'
לו תן לי מאתים זוז שאפרנס בהן לי
את השדה ואני אתן לך שנים עשר
כור בכל שנה הרי זה מותר מפני שלא
שאם יפרנס את השדה בדינרין אלו
תהיה שבחה יתר ·· וכן אם השכיר לו
חנות או ספינה בעשרה דינר לשנה
ואמ' לו תן מאתים זוז שאכנה חנות
זו ואעיירנה ואכירנה או אתקן בהן
ספינה זו וכלי תשמישיה ואני אתן
לך שנים עשר בכל שנה הרי זה מותר ·
אבל אם אמ' תן לי מאתים זוז כדי
להתעסק בהן בחנות או בספינה לא

בסחורה של ספינה וגו' ואשכור להם
ומלחים ואני אתן לך הרי זה אסור ··
אסור להרבות בשכר הפועלים ·
כיצד אין אומ' לו עשה עמי היום שלא
שהיית שוה כסף ואני אעשה עמך
בשבוע אחר מלאכה שהיא שוה
שתים · ומותר לאדם לומ' לחבירו נכש
עמי ואנכש עמך · עדור עמי ואעדור
עמך · עדור עמי ואנכש עמך · נכש
עמי ואעדור עמך · כל ימי גריד אחד
כל ימי רביעה אחת · לא יאמר לו אמר
חרוש עמי בגריר · ואני אחרוש עמך
עמך ברביעה · שהרי טורח הרביעה
בימות הגשמים יתר · וכן כל כיוצא
בזה ·· השוכר את הפועל בימות
החורף לעשות עמו בימות הקור
בדינר בכל יום ונותן לו השכר והרי
שכרו שוה בימי החורף סלע בכל
יום הרי זה אסור מפני שנראה כ'
כמלוה אותו היום כדי שידלו לו בשכ'
בשכרו · אבל אם אמ' לו עשה עמי מ'
מהיום ועד זמן פלוני בדינר בכל יום
אע"פ ששוה שכרו סלע בכל יום הרי
זה מותר הואיל והוא מתחיל לעשות
מעתה אינו נראה כנוטל שכר מע'
מעותיו שהקדים ונתנו לו בשכרו ··

פרק שמיני :

אסור
להרבות על המכר כיצד המוכר לח'
לחבירו קרקע או מטלטלין ואמ' לו
מעכשיו תן לי הדמים והרי הן שלך
במאה ואם עד זמן פלוני הרי שלך במ'
במאה וחמשים הרי זה אבק רבית
שזה דומה כמי שנטל שנים בשכר
שנתן לו מלוה להשתמש בה עד זמן
פלוני כשיתבענו בדין אינו חייב ליתן
לו אלא מה שהיה שוה בשעת המכר
המכר או יחזיר ממכרו מידו אם לא

ומכון פסק
סלע' בכל
זה

משמעותו כו' ומשכן
מטולט' שהו ...
... שמיטה ...
כסוני ספר
זה
... עש' ...
... המוכ' הספ'
כסוני
פ' זה

יהיה קיים ״ וכן אם מכר לו מטלט׳
מטלטלין בזוזה והיו שוין בשוק
למי שקונה מעותיו מיד תשעים
הרי זה אסור ואינו נותן לו אלא ת׳
תשעים או מחזיר מידו סחורתו ש׳
יום היא קיימת ״ הלוקח חפץ
מחברו בשוין על מנת שיתן לו מכאן
ועד שנים עשר חדש הרי זה רשאי
לומ׳ לך תן לי מיד בפחות ואינו חו׳
חושש משום רבית ״ חבית
של יין עתה שוה דינר ומכרה לו ב׳
בשתים עד הקיץ על מנת שאם ת׳
תאורע בו תקלה הרי הוא ברשות
המוכר עד שימכרנה הלוקח הרי
זה מותר ׳ שאם תברה או נשברה
אינו משלם כלום ׳ואם לא רצה לא׳
למוכרה ולהחזיקה בה היה לו להחזיר
לבעלים ״ וכן אם מכרה לו בשתי׳
ואמ׳ לו היתר על שנים יהיה שכרך
בשביל שאתה מטפל למוכרה ואם
לא תמצא למכר אותה כמו שתרצ׳
החזירה לי הרי זה מותר ״ ואעפ׳
שאם תברה או נגנבה או החמיצ׳
תהיה ברשות הלוקח ״ היו לו
פירות שאם ירצה למוכרן בשוק ע׳
וליקח דמיהן מיד מוכרו בעשרה
ואם תבע אותן לקצותן וליתן הח׳
המעות מיד יקנה אותו בשנים ע׳
עשר הרי זה מותר למוכרו בשנים
עשר עד שנים עשר חדש שאותו
הכיון זה מעותיו עתה בשנים עשר
היה קונה אותו וכן כל כיוצא בזה ״
אסור לקנות פרי הפרדס ק׳
קודם שיגמור ויתבשל מפני שזה
שמוכר עתה בזול בעשרה הוא פרי
ששוה עשרים כשיגמור נמצאת
התוספת בשביל ההקפה ׳אבל אם ל׳
קנה על כזול ויהיה אומ׳ מעלים ש׳
עד שיגדיל הרי זה מותר שהרי ל׳

אם מת או כחש ברשות הלוקח הוא
והמיתה דבר מצוי תמיד ״
הנותן מעות לבעל הכרם על השורש׳
ועל הזמורות כשיכרתו והם ביוקר
והם קוצץ ונותן בזול עד שיכשו נ׳
ויכרתו הרי זה צריך להפך בהן כ׳
כשהן מחוברין שנמצאו כקונה
אלו לזמורותיו ואם לא הפך נמצ׳
נמצאו המעות הלואה והם לוקחין
בזול מפני ההקפה ואסור ״ שומרי
השדות שנותנין להם חטים בשכרן
בזול מן הגורן כשיבואו לגורן צריכין
להתעסק עמהן כמלאכתן בגורן כדי
שיהיו החטין האלו שנטלו בתוך ז׳
זמן השכירות ואע׳ הבעלים מלוה ״
וזה שלקחו בזול מפני שאחרו
שכרו עד הגורן ״ אריסין שהן
בעלי השדות מסלקין אותן מן הש׳
השדה בניסן ונתנין להם האריסי׳
בכל זרע חומר ארבעה סאין והן
והניח זה האריסין בתוך שדהו
עד אייר ונטל מהן ששה סאין
הרי זה מותר ואין כאן שום רבית ״
הלוקח חטין ארבעה סאין ש׳
בסלע וכן השער ונתן לו המעות
וכשבא לגבות את החטין לאחר
זמן והוסיף לו המדה ונתן לו יתר
הרי זה מותר שהרי ברצונו הוסיף
לו ואילו רצה לא הוסיף שהרי לא
היה שם תנאי ״ מותר לאדם
ליתן דמי חבית של יין לחברו ולומ׳
לו אם מכאן ועד יום פלוני ברשו׳
אבל אם החמיץ או הוקרה הרי היא
שלי כיון שקבל עליו הזול הרי זה
קרוב לשכר ולהפסד ״ וכן כל כיוצ׳
בזה ״ וכן מותר לאדם לקנות
מחברו בתשרי אלה כדין של יין
כדינר ואינו נוטלו עד טבת וכש׳
וכשהוא נוטלו בודק ומחזיר את

החומץ ולוקח היין הטוב שאין קנה
ממנו אלא יין טוב ׳ואלו שהחמיץ
מתחלה היה רוצה להחמיץ ואם כן כ׳
נודעה דבר עד לאחר זמן ״ מקום
שנהגו לשכור את הספינה ואם נש׳
נשברה שאין לה מה שפחתה ומע׳
ומשלם יתר על השכר הרי זה מותר
וכן מותר להשכיר של נחשת
וכיוצא בו ונטל השכר ודמי מה ש׳
שפיחת ממשקלו וכן כל כיוצא בזה ״
אין מקבלין צאן ברזל מישראל
מפני שהוא אבק רבית ומצד הן צאן
ברזל הרי שהיה לו מאה צאן וקצב
ממנו להטפל בהן ויהיו הולדות והג׳
והגזות והחלב לאמצע או לשליש ׳
עד שנה או עד שנתים כמו שתתנו
ביניהם ואם מת הצאן הרי המקבל
משלם את דמיהן הרי זה אסור
שהרי בעל הצאן קרוב לשכר ורחוק
להפסד ׳אפילו אם קבל עליו בעל ה׳
הצאן שאם הוקרו או הוזלו או ש׳
נטרפו הרי הן ברשותו הרי זה מותר
וכן כל כיוצא בזה ״ השם פרה
מחברו ואמ׳ לו אם מתה הרי היא ש׳
שלי בשלשים דינרים ואני אעלה לך
סלע בכל חדש הרי זה מותר לפי שלא
עשאה דמים אלא לאחר מיתה ״
משכרת אשה לחברתה תרנגלת
לישב על הבצים בשני אפרוחים
ואינו חושש משום רבית ״ מי
שהיה נושא בחברו ארבעה דינרים
של רבית ונתן לו בהן חפץ ששוה
חמשה כשמוציאין ממנו מוציאי׳
ממנו חמשה הואיל ובתורת רבית
בא לידו ׳ואם נתן לו בידו כסות אלא
כלים מוציאין מידו הכלי שנאמ׳ ע׳
והכסות עמהם ״ השוכר לו
מקום ששוה שלשה דינר׳ כשמוציאין
ממנו מוציאין ממנו ארבעה שהרי

השרץ ט׳ אמ׳ להו שמו
והנהו דשכשי שיכשו ג׳
הפיכו מירעיו ם וקפי׳
מעיך וכן פי׳ הת׳ כש
יה ורוא ג׳
הפירותם כפירשי ג׳
אמ׳ והויב עש
והכמוב׳
הפיכו ע׳ אריסין כו
כבתי ועי׳ אמר ליה
פתשו טו רבא ואמו
קויב ואמר
רביתן כע שקלי ומכע
ומסתלקי בניסן אמר ג׳
נטר להו עד אייר ושקיל
שיתא אלו ומתי עבדיתו
שלא כרין
כתמור כו כו
אל רמו ג׳
ויפצעו ורב ואמי וחי׳
אמר הנך ואינשי דאלי׳
ריבית דרהבי דזי׳ ומחזיר
בתשרי ובחי׳ לי בטבת
אל ואיתהן ומחזירו יה
יהבי אחו
ואי יהבי ג׳ הספינה כו
ט׳ אמ׳ רב פפא
הילכתא ט׳
ספינה אגר ופגר אידתהב
כי כופריו אגריו כשע
מישיב פגר כשעת ג׳
שכיר ט׳
נחשת כו
רההוא דבריו רבני רב
עקב והוה כי אמר רב
שמו תקיל יהיב להו תקיל
שקיל ומיהו שקיל אגר׳
שקיל פחתי אמרי ג׳
ואגר ואו פחת כו
אלא כי האי כריקנא על׳
שרי ואיעבד הכי ויקל
על׳ חסכיו דמוש דמיה
רמיקלו נחש׳ כבר׳ הו׳
חייה אבל קלת אלא
אין דין ומכיון ואיתו ג׳
שאסור ליתן עסקיו ג׳
ומחייב שכר קרוב לא
ושכר ורחוק והפסד
אפי׳ מיקו שקבל עליו
זולא ס׳ הרי אין היתר ג׳
ודלא כפי׳
דבן דתשי׳ אמקנו ו׳
שבו כתו וכן פרשי׳
ומתכי ג׳
שהוא כריבית של תור
וכן מוכח כמוטו רא
איזהו יצון ברזל או ה
הרי ק׳ יצון פשיות שליך
כן דיני׳ ואחו ונ׳ זית ג׳
והוכו שלך ואם מתו ג׳
חייב אתה באחריותו ג׳
ואתה מעלה לי סלע בכל
חודש ואחת מאחריות׳
משלך הרי זה אסור ט׳
וכן עבו לות כפרות ג׳
כאוסה ו׳
הת ועש ואימא ט׳
כתבו וגב
אבי דוא
ר׳ מפקינ׳ מיני ואידך
אמ׳ מתנה דרהב ליה ו׳

פרק רב ג׳ ...
ואימ׳ רב ג׳ ...

בארבעה שהרי מקום זה שקבע עליו ״

פרק תשיעי

אין
פוסקין על הפירות עד שיצא הש׳
השער ״ יצא השער פוסקין אע״פ
שאין לזה יש לזה ״ כיצד היה שע׳
השער לחטין בשוק קבוע ארבעה
סאה הרי זה פוסק עמו על מאה
סאין ונותן לו עשרים וחמשה ס׳
סלעים ואם יתן לו מאה סאה של
חטין לאחר זמן כשעת שיהיו ה׳ הח׳
החטין סאה בסלע אין בזה רבית
כלל אע״פ שלא היה למוכר חטין כלל
בשעת שפסק ״ בד״א בזמן שלא ה׳
היה לו מאותו המין שפסק עליו
אבל אם היה למוכר מאותו מין מ׳
כלום אע״פ שלא נגמרה מלאכתו
הרי זה מותר לפסוק עליו אף על פי
שעדין לא יצא השער ״ כיצד
היה הוא תחלה לקוצרים הרי זה
פוסק על החטין אע״פ שעדין הן ג׳
גדיש ופוסק על היין משיבצר ה׳
הענבים ויתנם בעביט ועל הזתים
משטענן במעטן ועל הסיד משיש׳
משישקענו בכבשן ״ וכן פוסק
על כלי חרש משיעשה היוצר הכ׳
הכסים שלהן ״ בד״א כשהיה ע׳
עפרו לבן אבל עפרו שחור פוסק
על הכלים הנעשים ממנו אע״פ ש׳
שלא נעשו מפני שהוא מצוי אצל
ואע״פ שאין לזה יש לזה ״ וכן
פוסק עמו על הזבל כל ימות השנה
אע״פ שאין לו זבל מפני שהוא מצ׳
מצוי תמיד ״ כל דבר שהוא מחוס
מלאכה אחת או שתים פוסק עמו
עליו ״ היה מחוסר שלשה מן
מלאכות הרי זה כמי שאין לו מן
מאותו המין כלום וכאלו אין בינו

ועולם עדין ״ כיצד גדיש שהוא
מחוסר הנחת השרשים ליבש ודישה
וזרה אינו פוסק עליו אלא אם כן כ׳
יצא עליו השער ״ היה יבש ואינו
מחוסר אלא דישה וזריה פוסק ״
עצים של יוצר שהיה מחוסר
לפיפה ויבוש והולכה לכבשן ושרפ׳
והוצאה אינו פוסק עליהן ״ היו
יבשין ואינן מחוסרין אלא הולכה
לכבשן ושרפה פוסק עליהן והוא׳
שיהיה דרך הלוקח להוציא אותי
מן הכבשן אבל אם היה המוכר ל׳
הוא שמוציא הרי אלו מחוסרין ש׳
שלשה ואינו פוסק עליהן עד שיצא
השער וכן כל כיוצא בזה ״
ההולך לחזור את עדרו ואגוזי פרך
ולרדות את כוורתו ומצא חברו וא׳
ואמ׳ לו מה שעשיו חולבות מכור לך
מה שרחליי גוזזות מכור לך מה ג׳
שכוורתי רודה מכור לך הרי זה מן
מותר ״ אבל אם אמ׳ מה שעדיין
חולבות כך וכך מכור לך בכך וכך ה׳
ומה שרחליי גוזזות כך וכך מכור לך
בכך וכך מה שכוורתי רודה כך וכך
מכור לך בכך וכך אסור אלא אם כן
פוסק עמו כשער השוק וכן כל
כיוצא בזה ״ אין פוסק על שער
של פירות מפני שאין השער קב׳
קבוע אלא על שער של מדינה ״
היו חטין החדשות במדינה ארבעה
סאין בסלע וישנות שלשה סאין
בסלע אין פוסקין עד שיצא השער
לחדש ולישן ״ היו החטין של
לקוטות ארבע סאין בסלע ושל ב׳
בעל הבית שלשה פוסק ללקוטות ל׳
כשער לקוטות ולא יפסוק לבעל ה׳
הבית עד שיקבע השער לבעל הבית ״
כיון שנקבע השער מותר לפסוק
על שער הגבוה כיון ״ היו החטים

מוכרות ארבע בסלע ופסק עמו ש׳
שיתן לו החטין כשער הזול אם היו ה׳
אחריכן עשרה סאין בסלע נותן לו
עשרה סאין כשער שהוא בשוק
שהרי פסקו עמו כשער שהוא הג׳
הגבוה ״ נתן לו המעות סתם ולא
פסק עמו כשער הגבוה והוזלו נותן
כשער שהיו שוין בשעת שנתן לו
המעות ״ ואף שחזר מקבל מי שפ׳
שפרע ״ בד״א כשפסק על דעת ע׳
עצמו אבל אם היה שליח לאחרים
בין המוכר בין הלוקח אינו נוטל
אלא כשער הזול או מחזיר הדמים
ואינו מקבל מי שפרע כשליח
שהרי המשלח אומ׳ לו לתקן של׳
שלחתיך ולא לעות מזו שפורע ״
היו חטין נמכרות ארבע סאין
בסלע ונטל את הדמים שיתן לו ח׳
חמשה בסלע אם יש לו חטין מותר ״
היו לו חטין חוב אצל אחרים ל׳
ונטל המעות עד שיגבה חטין ו׳
ויתן לו אסור שהרי הן מחוסרין
גביה וכאלו אינם והרי זה כקוצץ
זמן והוזיל לו מפני שמקדים ״
היו החטין במדינה ארבעה סאין
בסלע ובכפרים ששה סאין בסלע
הרי זה מותר ליתן סלע לתגר כדי
שיביאו לו מן הכפר והוא שיהיו
ברשות הלוקח אם יאבדו בדרך או נ׳
נגנבו יאבדו לו ואדם חשוב אסור ל׳
לעשות דבר זה ובמיני סחורה ל׳
אסור לכל אדם לפי שאין מוכר ס׳
סחורה מעין בפירות ״ החמרין
שנכנסו לעיר והרי החטין ארבעה
סאין בסלע הוזלו ומכרו ומכריהן
אז לספריהן חמשה בסלע מעות
שנתן להם תחלה כשיכנסו לעיר
עד שיפתחו שקיהן וימכרו לכל
אדם הרי זה מותר שאין אלו מוכרי׳

השנה כו׳ דאוספות
כתן לבי וקלתעשׂ
ר׳ יוסי ד
דאו אין פוסק על הז
הזבל אלא אם יש לו ז
זבל כול
ואמיר ב׳ תוספתה
השער ס
דאיך כפי השער פוס
פוסקי׳ אבל אבל ב׳
אילו כרין לו אסור כ׳
סליקין
פוסק ס׳ כפר זה
אור יוסי
אור יוחנן אי׳ פוסקי׳ ס׳
וכן כת׳ מאו וכם הוי
כת׳ שער שאי׳ הוס׳
כר׳ יוחנן ודאיה מהא
לעי׳ אור רב ששן ב׳
ואינה כפירות ואין
שם׳ ואינה כראיים
ר׳ יעוי אמו׳ מה לי הן
מה לי דמיהן פי׳ והכל
מותר ואו׳ יכמו הכות
ראור יעוי מה לי הן מה
לי דמיהן מו׳ דמיהן מו׳
הן עי׳ אי׳ ופוסקי׳ על
שער שבשוק אע״פ ב׳
שאין לו פי׳ כיון שיש לו
דאי׳ שיוכל לקנות כמו
חטין הוי כאלו יש לו ב׳
חטי׳ ופוסק עליהן ועת
ק׳ מה כמו רבא והשאיע
ומתני׳ הי׳ יצא השער
פוסקי׳ אלא כמו רבא ב׳
לחדש ב׳
שאין כב׳ ואיזהו שך
כשער ב׳
שבפירות פוסקי׳ וכן
תני רבי׳ עם והוס׳
כמו שאיד כן אור יעוי
רבו של ר׳
סתם ס׳ א׳ יוחנן עב
הה גברא
דרהב זוזי׳ לחיטי רבא ב׳
חאוה לסוף זל ב׳
וכו׳ עם
הגביה ס׳
ושו ס׳ הוי כרא שפוסק
על חשבון הסאין ואבל
כפוסק על חשבון המע
שאו היוך כך סאין ב׳
ותפרסב ידי חדש כמו
כל השנה עד ופסוק ז
שיו כשער הגבוה שאם
הוזלו יותר משער של ז
עכשו שיתן לו כשער
הזול של ומיגעה השנה
יא סופה
מותר כו׳ עבו וכו׳
בסורא ב׳ כבעיור
ואו׳ ד׳ ר׳
בסמרי ואזל ו׳ חנני
מסורא יהב זוזי לחמ׳
לחמרי ואיקט על אגם
דאורה ושקיל ה׳ ועשך
ועשקיו ו׳
סחורה כו׳ אדם חשוב
מקשה ר׳ ב׳ שאני
שאמער
יוסי לעשות כן כלי פי׳
מבותן ולא הבתו ר׳ ואי
ואיב דאמרי ר׳ יוסי בקש
לעשות

אור רב נחמ
הני מאן
דיהיב ב׳
זוזי׳ לקירוא
כו

כת׳ זה כו׳
רח ולא כתו
ורש׳ פי׳ ב׳
סנו וזקן ב׳
על ו עבו ב׳
וכם׳ נב ׳

להן בזול מפני שנתנו המעות עתה
ולא יקחו אלא לאחר זמן אלא
מפני שמודיעין להם את השער
ומשערין אותו ״ המוליך
פירותיו ממקום למקום ׳מעות
חברו ואמ׳ לו תנם לי ואני אעשה לך
שיש לי במקום פלו׳ ביותר ומקום
אם יש לו שם מותר ואם לאו אסור ׳
היה מוליך סחורה ממקום ל
למקום מעות חברו ׳ואמ׳ לו תנם לי
ואני אעשה לך דמיה כמו ששוה ב
ביותר מקום אם היתה ברשות ה
המוכר עד שהגיע לשם ואם לאו ב
ברשות לוקח היתה אסור ״
הנותן לבעל הגינה דמי עשרה ק
קשואין או דמי עשרה אבטיחים
אלו והרי הם קטנים והתנה עמו ש
שיתנם לו כשיגדלו הרי זה מותר
שהרי הוא מניחן והן גדלין מאליהן
ואלו קצצן עתה משהן קטנים אין
היו בוזין אחרים תחתיהן ׳וכן כל
כיוצא מדבר שאין בו הפסד ואין
חסרון על המוכר ״

פרק עשירי

משם

שמותר לפסוק על שער שבשוק כ
כך מותר ללוות הפירות סתם בלא
קביעת זמן על שער שבשוק ״
כיצד היה השער קבוע וידוע לש
לשניהם ולוה מחברו עשרה סאין
חייב להחזיר לו עשרה סאין ׳ואף
על פי שהוקרו החטין שהרי כשלוה
ממנו היה השער ידוע ואלו רצה
היה קונה ומחזיר לו שהרי לא ק
קבעו לו זמן ״ היה לו מאותו המין
שלוה הרי זה מותר ללוות סתם ב
בלא קביעות זמן ושער סתם אעפ״י
שעדיין לא יצא השער ׳ואפילו ל
לא היתה לו סאה כלבד לוה עליה
כמה סאין ׳היתה לו טפה אחת של
שמן או של יין לוה עליה כמה גרבי
יין לא היה לו מאותו המין כלום ואף
נקבע שער השוק עדיין או שלא יד
ידעו שער השוק הרי זה אסור לל
ללוות סאה בסאה ׳וכן בשיעור פירות
לא ילוה אותן עד שיעשה אותן דמים
והולך ומחזיר לו פירות במדה של
שלוה או במשקל ואם הוקר נוטל
דמים שהן שוין בשעת הלואה אף
על פי שיש לו מאותו המין או שהי׳
השער קבוע בשוק הרי זה אסור
ללות פירות בפירות עד זמן קבוע אלא
אלא לוה סתם ופורע כשירצה זמנ׳ ל
שיפרע ׳לא יאמ׳ אדם לחברו הלויני
כור חטין ואני אחזיר לך כור לגורן ;
אלא יאמ׳ לו הלויני עד שיבא בני או
עד שאמצא המפתח ׳לוה פירות
עד זמן קבוע אם הוזלו מחזיר לו :
פירות כמו שקבע ׳ואם הוקרו נותן
לו דמים שהיו שוין בשעת ההלואה ״
מלוה אדם את אריסיו חטין ב
בחטין לזרע בין קודם שירד האריס
לשדה בין אחר שירד ״ בד״א במקום
שנהגו שיתן האריס הזרע שהרי
ביד בעל הקרקע לסלקו כל זמן שלא
נתן אלא במקום שדרך בעל הקרקע
ליתן הזרע אם עדיין לא ירד האריס
הרי זה מותר להלוותו חטין בחטין
שעדיין יש לו לסלקו ״ מעות
שבעת שירד לשדה ירד על דעת
שיחזיר לו חטין שהלוהו ׳אבל אחר
שירד לשדה הזביל ואינו יכול לסלקו
הרי הוא ככל אדם ׳ואסור להלוותו ח
חטין בחטין לזרע ׳אם מלוהו סתם
של שער שבשוק ״ מי שהיה
נושה בחברו מעות ואמ׳ לו תן לי מ
מעותי שאני רוצה ליקח בהן חטין
אמ׳ לו צא ועשה אותן עלי כשער ש
של עכשיו והיה לך אצלי חטים כ
בהלואה אם יש לו חטין כשיעור מ
מעותיו מותר ואם אין לו אותו ה
המין הרי זה אסור שלא אמרו ח
חכמים שמותר לפסוק על שער ש
שבשוק אעפ״י שאין לו כלום מאותו
המין אלא בנותן מעותיו לקנות ב
בהן ׳אבל הרוצה להעמיד הלואתו
על גב הפירות אסור עד שיהיה לו
פירות ״ היה מלוה חטין ועשה
הלואתו עליו חטין ובא לאחר זמן
ואמ׳ לו תן לי חטיי שאני רוצה למ׳
למוכרן וליקח בדמיהן יין ׳אמ׳ לו צא
ועשה עלי אותן יין כשער השוק
עתה אם יש לו יין הרי זה מותר
ובעשית הלואתו יין ואם אין לו יין
אסור ״ הרי שלא היה לו מעות
והחזיר ההלואה פירות אף על פי
שקנה פירות אחר כך אינו חייב :
ליתן לו פירות אלא נותן לו מעות
שהלוהו ״

פרק אחד עשר

המלוה את חברו בעדים או שאמ׳ לו
לעדים אתם עלי עדים שאני חייב
לזה מנה ׳או אתם עדים שאני חייב
לזה מנה ׳הרי הבקריות מלוה על
פה ואינו צריך לפרוע בעדים ״
לפיכך אם טען אחר כך ואמ׳ פרעתי
נאמן בשבועה שבועת היסת ונפטר
אבל המלוה את חברו בשטר צריך
לפורעו בעדים ׳לפיכך אם טען ואמ׳
פרעתי שטר זה אינו נאמן בזמן שאמ׳ לו
אם הבא עדים אם עמידו ושלם לו ל
חובו ״ לפיכך האומ׳ לעדים אתם ש
עלי עדים שאני חייב לזה מנה אין

כותבין ערותן ומתכנין למלוה שלא
יחזור מלוה על פה ערות בשטר
עד שיאמר להם הלוה כתבו שטר וח'
וחתמו ותנו לו ואעפ שיאמ' להם כך צ'
צריכין להמלך בו אחר שחתמו בשטר
ואחר כך כותבין השטר ביד המלוה ׃
קטן מירד שהודה חייב לו מנה הרי
זה כותבין ונותנין אעפ שלא אמר
להם כתבו שהם קנין לכתיבה עומ'
עומד׳ והואיל שיהיה כתב שהודה כ'
יכול להזדייף ויקרעוהו העדים ש'
שנמסר בפניהם ׃ ויש מן הגאונים
שהורה שצריך לעדים לומ' שמסרו
בפניהן חתמו והעידו שנמסר בפניכם
הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו
ואין שם עדים אעפ שהוחזק כתב
ידו בב"ד הרי כמלוה על פה לכל דבר
ואם טען שפרע נשבע היסת ונפטר
ואינו גובה בשטר זה לא מן היורש'
ולא מן הלקוחות ׃ מלוה בשטר גובה
אותה מן היורשין וגובה אותה מן
הלקוחות כמו שיתבאר ׃ מלוה על
פה גובה אותה מן היורשין ואינו
גובה מן הלקוחות לפי שאין לה קול
לפיכך לא יטרוף בה ׃ אבל מלוה ש'
שבשטר קול יש לה והלוקח הפס'
הפסיד על עצמו שלא שאל עד ש'
שידע שנכסיו של זה משועבדים
מלוה שעליו של נכסי הלוה תחת
שעבוד המלוה מן התורה ׃
המוכר שדהו בעדים ויצאת מיד
תחת הלוקח אעפ שאין שם שטר
ביד הלוקח הרי זה חוזר וטורף מנכ'
מנכסיו משועבדים כמו שיתבאר
של המוכר בפרהסיא הוא ומוכר
וקול יש לו ׃ אין המלוה על פה נג'
נגבית מן היורשין אלא באחד מש'
משלשה דברים אלו כשחייב בה מן
מודה׳ ויצוה לפני שיש לו עדים עליו

או שהיתה המלוה לזמן ולא הגיע
זמן לפרעה וחזקה היא שאין אדם
פורע בתוך זמנו או שנדהו עד ש'
שיתן ומת בנדויו כל אלו גובין מן הי'
היורשין בלא שבועה ׃ אבל אם באו
עדים שאמר להן חייב לזה מנה אף כפ'
בפניהם הלוה ואינו גובה מן היורש
כלום שאני אומר פרע שהמלוה את חברו
בעדים אינו צריך לפורעו בעדים או
אם הוציא כתב יד אביהם שהוא חייב
לו אינו גובה בו כלום כמו שבארנו ׃
וזה שאין לו מטלטלין ויש לו ק'
קרקע אם נודע לב"ד שתלה מעותיו
ביד אחרים כופין אותו למכור וליתן
לבעל חובו ׃ ואם לא נודע להם דבר ז'
זה מחרימין על מי שידע מטלטלין ו'
ולא ידע לב"ד ואחר כך יורדין לנכסי'
שבנכסיו ומגבין לבעל חובו כמו ש'
שיתבאר ׃ כבר"א בזמן שנפרעין מן
הלוה עצמו אבל להפרע מן היורש
בין גדול בין קטן יפרע מן המטלטלי'
אפילו הן מופקדין או מלוה ביד
אחרים שהמטלטלין אינן תחת שע'
שעבוד בעל חוב מן התורה ׃
מצוה על היתומים לפרוע חוב אביה'
מן המטלטלין שהניח ׃ ואם לא היורש
רעה ליתן אין כופין אותו ׃ ואם תפס
בעל חוב מחיים גובה מהם ׃ טען
שמחיים תפס והיורש טוען שלא'
אחר מיתה תפס על היורש להביא ר'
ראיה או ישבע המלוה שכך וכך ה'
היה חייב לו ויכול לטעון עד כדי ד'
דמיהם וכולל בשבועתו שמחיים ת'
תפס ׃ היו הדברים שטען שטרות
וטען שהן משכון בידו על חובו ש'
שמחיים תפש והיורש טוען שלאחר
מיתה תפס על המלוה להביא ראיה
שמחיים תפס ואם לא הביא ראיה
מחזיר ליורשין מפני שאינו טוען

לקנות גופו אלא לראיה שבהן ׃
יתומין שגבו קרקע בחוב שהיה
לאביהם אצל אחרים יש לבעל חוב ש'
של אביהם לחזור ולגבות אותה מ'
מהם שהרי קרקע זו של אביהם
היא ׃ ראובן שמכר שדה לש'
לשמעון באחריות וזקף ראובן ב'
דמי השדה עליו מלוה לראובן ומת
ראובן ובא בעל חוב של ראובן לטרף
השדה משמעון ופייסו שמעון
במעות והלך לו ׃ הדין נותן ש'
שיבאו יורשי ראובן ויתבעו שמעון
במלוה שזקף עליו שהרי אינה מש'
משתעבדת לבעל חוב דראובן ׃ לפיכ'
אם פקח שמעון נותן לו הקרקע ש'
שלקח במלוה מראובן שזקף על ע'
עצמו וחוזר וטורף אותה מהם ל'
מפני המעות שנתן לבעל חוב ש'
של ראובן כדי שלא יטרוף אותה
ממנו שהרי באחריותו לקחה מ'
מראובן ׃ כבר תקנו גאונים ה'
האחרונים כלם שיהיה בעל חוב
גובה מטלטלין מן היורשין ׃ וכן ה'
הדין ושור בכל מקום בב"ד שבעולם ׃
אבל במערב היו כותבין בשטרי ה'
חובות שיש לו לגבות מן הקרקע
ומן המטלטלין בין בחיין בין אחר
מותו ונמצאו גובה על תנאי זה יותר
מן התקנה וסייג גדול עשו בדבר
שמא לא ידע הלוה בתקנה זו ו'
ונמצאו ממון יתומים יוצא שלא
כדין שאין כח בתקנת האחרונים
לחייב בהן יתומים ׃

פרק שנים עשר

אין נפרעין מן היורשין אלא אם כן
היו גדולים ׃ אבל יורשין קטנים אין

נפרעין מהן שטר חוב שאפילו היה
כל תנאי שבעולם בו לא יפרע בו חוץ
המלוה כלום עד שיגדלו היתומים
שמא יש להם ראיה ששוברין בו
את השטר · היתה המלוה רבית של
גוי שהיתה הרבית אוכלת בנכסיהן
מעמידין להן אפוטרופוס ונזקקין
ב"ד לנכסיהן ומוכרין ופורעין הל'
החוב ·· וכן אשה שתבעה כתובת'
בין אלמנה בין גרושה מעמידין ל'
אפוטרופוס ונזקקין משום האשה
כדי שתהיה לה כלום שתנשאנה ל'
האשה לאיש · לפיכך אם קטנה היא
האשה ונשאת · ואחר כך באה לה
לתבוע כתובתה מנכסי יתומים אין
נזקקין לה עד שיגדלו היתומים ל'
שהרי אין לה מזונות והרי נשאת ··
הורו מקצת הגאונים שאם
היו הנכסים כנגד הכתובה על כך
אין פוחתין ממנה אין נזקקין לה
שהרי אין כאן זכייה ליתומים ··
שלא אמרו נזקקין לנכסי יתומים
להפרע מן הכתובה אלא כדי שלא
יפחתו הנכסים מן המזונות · ואין
מזונות האלמ' ונוטלת הכל מה זכות
יש ביתומים הקטנים בדבר זה עד
שנזקקין להם ולא חשו לחן האשה ··
צוה המורישו ואמ' תנו מנה ל'
לפלוני או תנו שדה לפלוני נזקקין לו
אחר שמעמידין אפוטרופוס לו'
לטעון טענתו · אמ' תנו מנה זה ל'
לפלוני או שדה זו לפלוני נותנין ואין
צריכין להעמיד להם אפוטרופוס
במעות קרקע שאינה שלהם אלא
טען הטוען שהוא גזל ביד המוריש
נזקקין להן ומעמידין להם אפ'
אפוטרופוס לטעון ולהן · ואם מצאו
גזולה מחזירה לבעליה ·· וכן קטן
שתקפו בעבריו וירד לתוך שדה ח
חבירו וכבשה אין אומ' נותנין לו עד ל'
שיגדיל אלא מוציאין אותו מידו ל'
ולכשיגדיל אם יש לו עדים יביא עדיו ·
קרקע שהוא בחזקת קטנים ובא
אחר וטען שהוא לקוחה מהמורישו
ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שני
חזקה בחיי אביהן אין מוציאין אותה
מידם עד שיגדלו שאין מקבלין עדים
אלא בפני בעל דין · והקטן כאילו אינו
שם הוא חשוב · אבל אם הוציא שטר
שהוא לקוחה בידו הרי זה מקיים השט'
השטר ומוציאין אותה מידו אחר
שמעמידין להם אפוטרופוס ··
כשנזקקין ב"ד לנכסי יתומים למכור ע'
שמין את הקרקע ואחר כך מכריזין
עליה שלשים יום רצופין או ששים
יום שני וחמשי ומכריזין בקר וערב
בעת הכנסת פועלים ובעת הוצאת ע'
פועלים ·· וכן כל מי שרוצה לקנות
יוליך הפועלים לבקר לו · ובעת שמכריז
מציירין את השדה במצרים ומודיע
כמה היא יפה ובכמה היא שומה · ומ'
ומפני מה רוצים למכרה אם להגבות
לבעל חוב או לכתובת אשה לפי שיש מי
שרוצה ליתן לבעל חובו ויש מי שרוצה
להגבות לאשה · כשכותבין אדרכתא
על נכסי יתומים בין קטנים בין גדולי'
כותבין בה והכרזנו שהנכסים שאין
מכריזין עליהם העבדים והשטרות
והמטלטלין · העבדים שלא ישמעו ל'
ויברחו · והשטרות והמטלטלין שלא
יגנבו · לפיכך שמין ב"ד ומוכרין אותן
מיד · ואם השוק קרוב למדינה מוליכין
אותן לשוק ··

פרק שלשה עשר

מלוה שבא ליפרע בשטר שבידו שלא
בפני לוה אם יכולין ב"ד לשלוח אליו ל'
ולהודיעו עד שיעמוד עמו בדין שול'
שולחין ומודיעין לו · ואם אי אפשר
להודיעו במהרה אומ' למלוה שישבע
ויטול מנכסיו בין מן הקרקע בין מן
המטלטלין ואין חוששין לשובר ··
ודין זה תקנת חכמים כדי שלא יהא
כל אחד ואחד נוטל מעותיו של חבירו
והולך ויושב במדינה אחרת ונמצאת
נועל דלת בפני לוין ·· שלש ראיות
צריך המלוה להביא ואחר כך יפרע
שלא בפני לוה · ראיה ראשונה לק'
לקיים השטר שבידו · ראיה שניה
שבעל חובו במדינה אחרת ואינו
מצוי בכאן לעמוד עמו בדין · ראיה
שלישית שאלו הנכסים של פלוני ה
הלוה הם ·· מלוה שבא לב"ד ואמ'
והביא משכון בידו ואמ' זה משכונו
של פלוני הוא ואיני רו'
רוצה למוכרו ולהפרע חובי אין ב"ד
נזקקין לו עד שיבוא הלוה ויטעון ש'
שאם רצה לומ' לקוח הוא בידי ומ'
ומשאיין אותו עליה ומוכרו
בפני עדים כדי שידע הלוה בכמה
נמכר ·· וכן המלוה את חבירו על
המשכון ומת הלוה והמלוה בין ש'
שמת הלוה תחלה בין שמת המלוה
תחלה הואיל והוא נפרע ממה ש'
שבתחת ידו ·· ואם רצה לומ' לקוח
הוא בידי הרי זה נשבע בנקיטת ל'
חפץ ונוטל כדרך כל הנשבעין ונו'
ונוטלין · ומפני מה אינו נשבע היסת
לפי שאינו נשבע על עצמו של מ'
משכון אלא על הממון שלוקח על'
שאלו אמ' על עצמו של חפץ זה אתה
מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה היה
נשבע היסת ונפטר · אבל אם היו ל'
שם עדים שחפץ זה משכון בידו ל'
ולא ידעו עד כמה אינו יכול ליטול

טשומרין ט' ומשמע
הת' ראשי' אם היתה
ממון ועדיי לא הגיע ט'
הזמן וסבר ר' יוחנן
[illegible]

פבס שהנכסים האלו של פלוני הוית [illegible]
[illegible]

ומשום דאמרינן דלא משוינן לה
עד דמודעי' ליה והתשובה מיני
[illegible]

אלא בשבועה והואיל ואין שם ע'
עדים יכול לומ' שלי הוא' נאמן לומ'
יש לי עליך כך וכך בשבועה עמו'
שהיה נשבע ואם היה שם עדים
שהוא משכון שאינו יכו' לומ' לקוח ה'
והפטר משבועה אלא לפוטרו מ'
ממון' שלא יחזיר המשכון עד ש'
שיטול מה שטען" המלוה חברו
על המשכון ואמ' לו נגנב שלא ב'
באונס חייב שהרי המלוה חייב
בדמי המשכון כמו שביארנו"
ואם אמ' לו המלוה סלע הלויתיך
ושני דינרין דינר היה שוה' ולוה
אומ' סלע הלויתני עליו וסלע היה
שוה הרי המלוה נשבעת שבוע'
השומרין שאינה ברשותו והלוה
נשבע היסת שהיה שוה כנגד ה'
החוב ונפטר" אומ' המלוה סלע
הלויתך ושלש היה שוה
והלה אומ' ושלשה דינרין היה שוה
ישבע המלוה שאינה ברשותו ואח'
ואחרכך ישבע הלוה כמה היה שוה
שהרי הודה מקצת וישלם הדינר"
אומ' הלוה סלע הלויתני עליו ושתי'
היה שוה והמלוה אומ' סלע הלויתך
וסלע היה שוה ישבע המלוה ש'
שאינה ברשותו וכולל בשבועתו ש'
שהיה המשכון כנגד החוב'
הלויתני ושתים היה שוה' והמלוה
אומ' סלע הלויתיך עליו וחמשה ד'
דינרין היה שוה ישבע המלוה שאינ'
ברשותו ויטול בשבועתו שלא היה
יתר על חמשה דינרין וישלם הדינר"
סלע הלויתיך עליו ושתים דינרין
היה שוה והלוה אומ' איני יודע האיך
ישבע המלוה שאינה ברשותו ויפלו
שאינו יודע האיך יתר על החוב ואפי'
שוה פרוטה אחת ויפטר שהרי ה'
אין חייב עמו כלום' ואפ' אם אמר

המלוה איני יודע שהיה שוה יתר על
החוב ואפי' איני יודע כמה הרי זה מ'
משלם כל מה שטען הלוה מפני שב'
שבועה מ' שאומ' חמשים יש לי ב'
בידך והחמשים איני יודע מי הוא ב'
מחייב שבועה ואינו יכול לישבע כ'
כמו שיתבאר ויש לו להחרים על מי
שטוען שקר" המלוה חברו וקבע
לו זמן לפורעו אעפ' שלא קנו מידו
אינו יכול לתובעו עד סוף הזמן בין
מלוה בשטר בין מלוה שהלוהו על
המשכון בין שהיתה לוה בין שהית ב'
מלוה" וסתם מלוה שלשים יום ב'
בין בשטר בין בעל פה בין על המשכן'
ואם התנה שיתבע כל זמן שירצה
ישלו לתובעו כאחד שהתנו ממון ב'
הוא' טען המלוה ואמ' היום סוף הזמן
הזמן שקבעתי' ולוה אומ' עד עשרה
ימים קבעתי' הלוה נשבע היסת' ואם
היה שם עד אחד שהיום סוף זמנו
הרי זה נשבע שבועת התורה כשאר
כל הטענות" זה אומ' חמשה ימי'
מן הזמן וזה אומ' עשרה' ימתין לו
המתן עד סוף החמשה וישבע היסת
שנשאר עוד חמשה ימים" היתה
המלוה בשטר וטען הלוה שזמן ב'
קבעת לי" ימתינו לו שישבע בעל
חוב שלא קבעלו זמן ויטול מיד הלוה
המלוה טענה והתבע בכל מקום' מצא
המלוה את חברו ביישוב ותבעו במדבר
אינו יכול לדחותו אלא חייב לפרוע
לו בכל מקום שיתבענו" כיון הלוהו
לפורעו במדבר הרשות ביד המלוה
אם רצה מקבל אם רצה אומר לו ב'
איני נפרע אלא ביישוב כדרך שנתת
לך ביישוב והרי הן ברשותו עד ש'
שיפרע
לו
ביישוב"

פרק ארבעה עשר

המוצא את שטרו או שטר אחד מא'
מעיד על שטרו מכתבו לפרע שלא
בפני הלוה והטורף מיד הלוקח והנפ'
והנפרעין מן היורש בין קטן בין גדול
לא יפרע אלא בשבועה כעין תורה'
ואמרו' לו כשישבע השבעו ואחרכך ת'
תטול' ואם היה החוב לזמן ותבע בוא
בזמנו נפרע שלא בשבועה' עבר זמנו
לא יפרע אלא בשבועה' התובע את
חברו לפורעו' וטען הלוה שפרע שט'
שטר זה או מקצתו' ובעל שטר אומ'
לא פרעת כלום' יחרם לו שלא'" טען
הלוה ואומ' ישבע לי שלא פרעתיו ויטול
משביעין אותו בנקיטת חפץ שלא
פרעו כלום או שלא פרעו אלא כך ב'
וכך ואחרכך יטול' ואם היה המלוה
תלמיד חכם אין נקיטין לשבועתו'"
הוציא עליו שטר מקוים והלוה אומ'
מזויף ומעולם לא כתבתי שטר זה
או שטען שחוב זה רבית הוא או ב'
אבק רבית הוא או שטען שהוא ב'
שטר אמנה' או שטען כתבתי ללות
ועדין לא לויתי' כללו של דבר שאם
טוען טענה שאם הודה בעל השטר
בה בעל השטר בטל' והמלוה עומד
בשטרו ואומ' שזה שקר טוען ואומ'
הלוה ישבע לי ויטול הרי זה מחלקת
בין הגאונים" יש מי שהורה שחייב
בעל השטר לישבע כעין של תורה
מפני שטען עליו שפרעו" ורבותי
הורו שלא ישבע המלוה אלא אם כן
טען עליו הלוה שפרעו כל כך שהרי
הודה בשטר ולפרעון הוא עומד אבל
כל אלו הטענות לא כל הימנו לבטל ה'
שטר מקויים אלא ישלם ואחרכך

יטעון על המלוה מזה שירצה ואם רוצה
יחרימהו לו ואם כבר ישבע היסת׳ ולזה
דעתי נוטה ׃ הוציא שטר חוב
על חבירו מלוה ואמ׳ אין נפרעת כלום׳ ו
והלוה אומ׳ פרעתי מחצה ועדים מ׳
מעידים שפרעו כולו׳ נשבע הלוה ה
נותן מחצה שהרי הודה מקצת
ואינו כמשיב אבדה מפני שמוציאת
השטר עליו ואין המלוה גובה מחצ׳
אלא מבני חורין שהרי הלקוחות אומ׳
אומ׳ על העדים בסמוך והרי בטל ה
שטר זה ׃ הוציא עליו שטר חוב
שאינו יכול לקיימו ואמ׳ הלוה אמת
שכתבתי שטר זה אבל פרעתיו או ש
שטר אמנה היה או כתבתי ללוות ולא
לויתי מעולם הכל נאמן בזה הואיל
ואם רצה אמ׳ לא היו דברים מעולם
והרי מפיו נתקיים הרי זה נאמן וישב׳
וישבע היסת ואם קיימו המלוה אחר
כך כבר הרי הוא כשאר השטרות ׃
הוציא עליו שטר מקויים ואמר
הלוה מזוייף הוא ומעולם לא כתבתיו
או שטר אמנה הוא ואמ׳ המלוה כן
הדברים אבל שטר כשר היה ואבד
אע״פ שהמלוה הוא שאמר אלו רצה
אינו אומרה שהרי נתקיים בב״ד אינו
גובה בו כלום אלא נשבע הלוה הסת
ונפטר שהרי זה השטר כחרס הוא
חשוב ׃ שטר שלוה בו ופרעו אינו ח
חוזר ולוה בו שכבר נמחל שעבודו ונ
ונעשה כחרס ׃ הוציא שטר
חוב על חבירו מקויים ואמ׳ הלוה לא
פרעתיך ואמ׳ המלוה לו כן היה אבל ח
חזרתי והוספתי לך המעות והלויתי
אותם פעם שניה הרי זה בטל השטר
שנפרע והרי הוא כחרס ׃ אבל אם אמ׳
המלוה החזרתי לך המעות מפני ש
שלא היו טובות עד שתחליפם לא
בטל השטר ועדיין שעבודו קיים ׃

הוציא עליו שטר מקויים שיש לו
עליו מנה ואמ׳ לו הלוה והלא פרעתיך
בפני פלוני ופלוני ובאו אלו והעידו ש
שפרעו אבל לא הזכיר לו השטר ׃
ואמ׳ לו המלוה כן הוא שפרעת חוב
אחר שהיה לי עליך הרי זה בטל השטר׳
בד״א כשהעידו שנתן לו בתורת פ
פרעון אבל אם ראוהו נותן לו מעות
ולא ידעו אם הוא בתורת פקדון או
בתורת פקדון או בתורת מתנה׳ או
אמ׳ בעל השטר לא היו דברים מעולם
הוחזק כפרן ובטל השטר׳ ואם אמ׳
פרעון של חוב אחר הרי זה נאמן וכ׳
ונשבע וזה שבשטר שהרי אין פרעו
עדים׳ ומתוך שיכול לומ׳ מתנה נתנם
לי נאמן לומ׳ פרעם ושל חוב אחר הם ׃
אמ׳ לו הלוה והלא שטר חוב זה דמי ש
שור שלקחתי ממך הוא ומתה גבית
דמי בשרו ׃ ואמ׳ לו בעל השטר אבל
גביתי את הדין מחוב אחר שהיה לי
עליך הוא והודה מעצמו שדמי ה
השור הוא החוב ומדמיו פרע בעל
השטר׳ ואע״פ שאין עליו עדים שנ
שפרע מדמיו וישבע הלוה היסת
שפרעו וכן כל כיוצא בזה ׃ הוציא
עליו שטר חוב בעד אחד והלוה טו׳
טוען פרעתי הרי זה מחוייב שבוע׳
ואינו יכול לישבע וישלם׳ טען ואמ׳
ישבע לי שלא פרעתיו הרי זה נשבע
מזו שמורנו ׃ וכן הורו רבותיי ש
שהכופר במלוה על פה בב״ד בא עד
אחד והעיד שלוה הרי זה ישבע ש
שבועת התורה׳ חזר ואמ׳ כן היה לוי
לויתי ופרעתי או מחל לי׳ או נתחייב
לי ממקום אחר הרי זה מחוייב שבוע
ואינו יכול לישבע וישלם ׃ מי שטען
שפרע השטר ואמ׳ ישבע המלוה ל
ויטול אומ׳ לו חכמים ולאחר כך
ישבע ויטול׳ אם אין לו כלום לשלם

משביעין אותו תחלה כדברי הגאונים
שאין לו ולכשתשיג ידו יתן ולבעל חוב
וישביעו שלא פרע ואחר כך יתן לו׳
מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר ואב׳
ואבד השטר והרי העדים קיימים
אע״פ שקנו מידו וטוען שפרעו הרי
זה נשבע היסת ׃ והורו רבותיי ש
שאפילו החוב היה לזמן ועדיין לא
הגיע זמנו להפרע הואיל ונתבטל
שטרו לו ואין בידו שטר והלוה
טוען פרעתי נאמן ונשבע היסת
שפרעו שאין חוששין שמא על
פרעו לפיכך קרע השטר את שיש ׃
היה השטר יוצא מתחת יד אחר
והלוה טוען ממני נפל ואחר שפרעתי
אע״פ שהוא בתוך זמנו נשבע הסת
ונפטר כשאין השטר ביד המלוה
אין שם חזקה ׃ שנים שהיו
אוחזין בשטר המלוה אומ׳ שלי הוא
הוא והוצאתיו להפרע ממנו והלוה
אומ׳ ממני נפל ואם היה שטר שיכול
לקיימו זה ישבע שאין לו בחיים
ולא פחות ממחצה וישלם הלוה מ׳
מחצה׳ ואם אינו יכול לקיימו ישב׳
הלוה היסת שפרעו ויצא לו ׃
האומר לחבירו מנה לי בידך והלוה אומ׳
אין לך בידי כלום אף שאמ׳ פרעתיך
אומ׳ לו התובע השבע לי והסת׳ אמ׳ לו ה
הנתבע והלא שטר יש לך ואתה רוצ׳
רוצה להשביעני אותי תחלה ואחר כך
תוציא הפרוע ותגבה בו אין אומ׳ לו הבא
השטר ׃

פרק חמישה עשר

המלוה את חבירו בעדים ואמ׳ לו אל
תפרעני אלא בעדים כיון שאמ׳ לו
משעת הלואה כיון שאמ׳ לו אחר ש׳

שהלוהו הרי זה צריך לפורעו בעדים
שזה התנהו ״ טען הלוה ואומר
כן עשיתי פרעתי בפני פלני ופלני
והלכו להם למדינת הים הרי זה נאמן
וישבע הסת ונפטר ׳ וכן אם אמ׳ לו
אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמי׳
או בפני רופאים ׳ ואמ׳ להם בפניהם
פרעתיך ואותם עדים שפרעתיך
בפניהם מתו או הלכו למדינת הים
הם אינו נאמן מפני טענה זו ״
התנה עליו ואמ׳ לו אל תפרעני אלא
בפני ראובן ושמעון שהן עומדין
עמו כדי שלא ידחה אותו ויאמר
בפני אחרים פרעתי והלכו להם למ׳
למדינת הים ״ יש נסחאות מן
התלמוד שהאומר אל תפרעני א׳
אלא בעדים ואמ׳ לו פרעתיך בפני
פלני ופלני והלכו להם למדינת הים
אינו נאמן ״ וטעות סופרים הוא ״
ולפיכך טעו המורים על פי אותן
הסופרים ״ וכבר חקרתי על כל
הנסחאות הישנות ומצאתי בהן
שהוא נאמן ׳ והגיע לידי במצרים
מקצת תלמוד ישן כתוב על הגוילים
כמו שהיו כותבין קודם לזמן זה בק׳
בקרוב מחמש מאות שנה ׳ ושני
נסחאות מן הגוילים בהלכה זו ׳
ובשניהם כתוב ואם אמ׳ פרעתיך ב׳
בפני פלני ופלני והלכו למדינת הים
נאמן ״ ומפני טעות זו שהורע
למקצת סופרים הורו מקצת גאוני׳
שאם אמ׳ לו אל תפרעני אלא בפני
פלני ופלני ופרעו בפני אחרים ש׳
שאינו נאמן אע״פ שהביא עדים
שפרעו בפניהם וגם זו טעות ג׳
גדולה ״ והדין מורה שאם
באו עדים שפרעו בפניהם נפטר
ואין כאן משום חשש ׳ וגם ההו׳
ההוראה הזאת על פי ספריהם

שכתוב בהן כמותו שאמ׳ לחברו אל
תפרעני בפני עדים וטעות סופר הוא ״
ומצאתי כתוב בגוילים אלא כ׳
פרעה במה לכן דליה אלא על פי ל׳
שהספרים המוגהים כמו שבארנו ״
יראה לי כך מדין התלמוד ״ ועוד
דברים של דעת הן ׳ וכי מה היה לו ל׳
לעשות אמ׳ לו אל תפרעני אלא בעדי׳
פרעו בעדים ׳ ומי יש לו ולמסור את ה׳
העדים בבית הסהר כל ימיהם שלא י׳
ילכו ׳ ועוד אם מתו מה יעשה נמצא
זה פורע פעם אחר פעם לעולם עד
שיביא אותן עדים ׳ אם כן נעשית
עדות זו עדות בשטר ״ נמצא
זה כמו שאמ׳ לו אל תפרעני אלא ב׳
בעדים לעשות מלוה בשטר ואין מי
שעלה על לבו זה ׳ אבל הדין אם אמ׳
בפני פלני ופלני הוא הפסיד על עצמו
שפרע בפני אחרים והלכו להם ׳ אבל
אם באו אחרים והעידו שפרעו אין
כאן בית מיחוש ובזה ראוי לדון ול׳
ולהורות ״ התנה המלוה על הלוה
שיהיה נאמן כל עת שיאמר שלא
פרעו הרי זה נוטל בלא שבועה ואף
על פי שטען שפרעו אינו נוטל כלום
התנה עליו שיהיה המלוה נ׳
נאמן כשני עדים אע״פ שהביא ע׳
עדים שפרעו הרי זה גובה ממנו ב׳
לא בשבועה שהרי האמינו כשני
עדים ׳ ואפילו הביא הלוה עדים שפ׳
שפרעו בפניהם שהשנים כמאה ל׳
אבל אם אמ׳ לו הרי אתה נאמן עלי
כשלשה הואיל וירד למנין אם פרע
בפני ארבעה הרי זה פרוע ״
זה שהאמין עליו מלוה כשני עדים
מה תהיה תקנתו כשיפרע יקרע
השטר או יעיד זה המלוה על עצ׳
עצמו שבטל כל שטר שיש לו על
פלני או יעיד על עצמו שלא בפני

הלוה שקבל כל חוב שיש לו אצל פלני ·
הרי שפרעו וטען המלוה שלא
נפרע ופרעו פעם שניה מפני התנאי
הרי הלוה חוזר ותובע המלוה כדין
ואומ׳ לו כך וכך אתה חייב לי מפני
שפרעתיך שני פעמים אם הודה ל׳
ישלם ׳ ואם כפר ישבע היסת על כך
שלא פרעו אלא פעם אחת וכן כל כיוצ׳
בזה ״ התנה הלוה שיהיה נאמן
בכל עת שיאמר פרעתי אינו גובה
בשטר זה לא מן היורש ולא מן הלוק׳
ואפילו אמ׳ לוה לא פרעתי אין המלוה
טורף מן הלקוחות שמא קנוניא עשו
על נכסיו של זה ״ טען הלוה בשט׳
זה ואמ׳ פרעתי מקצתו והמלוה אומר
לא פרעת כלום ומשום המקצת שהודה
בו נשבע שבועת היסת שהרי האמינ׳
ואם התנה שיהיה נאמן בלא שבוע׳
היסת אינו נשבע ״ התנה המלוה
שיהיה גובה בלא שבועה הרי זה גוב׳
בלא שבועה ״ אבל אם בא לגבות מן
מיורשיו ישבע ואחר כך יגבה ׳ ואם
התנה שיגבה אף מן היורש בלא ש׳
שבועה הרי זה גובה בלא שבועה ׳ ו׳
ואם התנה שיגבה מן העדית גובה
העדית מן היורשין שכל תנאי שבמ׳
שבממון קיים ״ בא לגבות מן הלוק׳
אין יטרף אלא בשבועה שאין זה מ׳
מתנה לאבד ממון חברו ״

פרק ששה עשר

החוב באחריות הלוה עד שיפרענו ליד
המלוה או ליד שלוחו ׳ אמ׳ לו המלוה
זרוק לי חובי ותפטר וזרקו ואבד או
נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור
אמ׳ לו זרוק לי חובי בתורת גטין היו
המעות קרובין ללוה הרי זה חייב:

באחריותן. היו קרובין למלוה נפטר
לוה היו מחצה על מחצה אם אבד
משם או נגנב משלם הלוה מחצה.
היה ראובן חייב לשמעון מנה ואמ'
ללוי הולך לשמעון מנה שאני חייב
לו אם בא לחזור אינו חוזר והוא ח'
חייב באחריותו עד שיגיע המנה ל'
לשמעון. החזיר לו המנה לראובן ה'
שניהם חייבין באחריות עד שיגיע
לשמעון כל חובו. ראובן שהיה
חייב לשמעון מנה ואמ' לו לראובן ת'
מנה שיש לי בידך תנהו ללוי והיו ל'
שלשתן שם וקבל לוי ונתרצה רא'
ראובן עני ואין לו מה שיגבה ממנו
הרי לוי חוזר בחוב על שמעון שזה
הטעהו. ואם ידע לוי שהוא עני או
שהיה עשיר באותה שעה והעני
אינו יכול לחזור שהרי קבל. טען
לוי שהיה ראובן עני והטעהו וש'
ושמעון אומ' עשיר היה והעני יראה
לי שעל שמעון להביא ראיה ואחר כ'
יפטר לוי לא היה אלא שובר בידו או'
או קיים שובריך והפטר. כבר
בארנו בהלכות מקח וממכר שראובן
שלא היה לו אצל שמעון כלום והיה
ראובן חייב ללוי מנה והמחהו אצל
שמעון אעפ"י שהמחהו במעמד
שלשתן לא קנה. ואם רצה שמעון
שלא יתן [...] ואם נתן חוזר וגובה
השיור מראובן. חנוני שהיה
נותן לבעל הבית את החנות כל מה
שירצה בתורת הלואה ומקיפו עד
שיתקבץ הכל ופורע. ואמ' לבעל הבית
תן לפועלים סלע או לבעל חובי מנה
שיש לו אצלי ואני אתן. והחנוני אומ'
נתתי. והפועל או בעל חוב נשבע ונוטל
מבעל הבית חובו. וכן החנוני נשבע
ונוטל מבעל הבית מה שטוען שנתן
שהרי אומ' לו לך תן. והפועל או בעל
חוב נשבע במעמד החנוני. והחנוני
במעמד הפועל או בעל חוב כדי
שיכלימו זה מזה. וכן כל כיוצא בזה.
ושבועה זו תקנת חכמים היא
בנקיטת חפץ מפני ששניהם באין
ליטול. ולפיכך אם מת החנוני נוטל
בעל חוב או הפועל בלא שבועה
שהרי אין בעל הבית מפסיד כלום
ואין תשלום אחד. החנוני אומ' אתה
אמרת לי תן המנה או עשית לי אם
ידיו פלוני. ובעל הבית אומ' לא אמרתי
לך הרי בעל הבית נשבע היסת וכ'
ונפטר והחנוני עושה דין עם זה
שטוען לו. וכן אם אמ' חנוני לבעל
הבית המוקיפו כתוב בפנקסי ש'
שיש לי אצלך מנה ובעל הבית לא
אומ' איני יודע. נשבע בעל הבית
היסת שאינו יודע ונפטר כדין כל
טוען על חברו לכל דבר. ואין לך
בזה תקנת חכמים. ראובן ש'
שהיה שטר חוב על שמעון שיש
ללוי עליו וטוען שלוי נתנו לו בכתיבה
ומסירה ואבד השטר שהקנהו או
טוען שהקנהו לו על גב קרקע הרי
זה גובה אותו משמעון הואיל
ויצאת מתחת ידו. טען שמעון ש'
שפרע ללוי ואמ' ישבע לי ישבע לוי
ואחר כך יגבה ראובן. הודה לו ש'
שפרע ישלם לוי לראובן. טען שלא
מכר ולא נתן שטר זה נשבע היסת
ונפטר. שטר שהיה ביד השלי'
השליש והוציאו מתחת ידו בב"ד
ואמ' פרוע הוא מאחר. ואף על פי
שהשטר מקויים שאילו היה רוצ'
שורפו או קורעו. וכן אם מת ה'
השליש ונמצא כתב ידו אצלו מתח'
יד השליש ששטר זה המונח אצ'
אצלו פרוע הוא אעפ"י שאין לו ע'
עדים על הכתב. אבל כתב שאינו ב'
מתחת יד המלוה ששטר פלו' פרוע
אפילו היה בכתב ידי המלוה אינו אלא
כמשחק. היו העדים חמשה
אם היו מקויימין הרי זה שטר פר'
פרוע. ואם אין עליו קיום ישאלו ל'
העדים החתומים על השובר אם לא
ידעו או שאין מעידין הואיל ומתחת
ידי המלוה או מתחת ידי יורשו יצא
אין השובר כלום. נמצא השטר בין
שטרותיו פרועין הרי זה פרוע אף
על פי שאין שם עדים על הכתב. המ'
המוציא. וכן אם נמצא בקשר של
שטר בין מלפניו בין מלאחריו ואפ'
בקצתו שטר זה פרוע או נפרע מ'
ממנו וכך וכך עושין על פי הכתב
אעפ"י שיצא מתחת ידי המלוה שא'
שאילו לא נפרע לא היה כותב על ה'
השטר. המוציא שטר בין שטרות
ואין ידוע מה טיבו יהיו מונח עד
שיבוא אליהו. האומ' לבניו שטר בין
שטרותי פרוע ואין ידוע איזה הוא
שטרותיו כולם פרועין. מצאו לאחד
שם שטרות הגדול פרוע והקטן ל'
אינו פרוע. אומ' לחברו שטר לך ב'
בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו
פרוע. חוב לך בידי פרוע שטרות
שיש לו עליו כולם פרועים.

פרק שבעה עשר

מלוה שמת ובא היורש לתבוע את
הלוה בשטר שעליו ואמ' פרעתי את
אביך והיורש אומ' איני יודע. אומ' לו
עמוד ושלם או אתה ישבע הרי נשבע
בנקיטת חפץ שלא פקדנו אבא על
ידי אחר ושלא אמ' לנו אבא בפניו ושלא
מצאנו בין שטרותיו של אבא שש
שטר זה פרוע וגובה. מת

הלוה אחר שמת המלוה ובא היור
היורש להפרע מן היורש אין יפרע
אלא בשבועה ואם אמ' לו תחלה הל'
השבע שלא פקדני אבא ושלא צ'
אמ' לנו אבא ושלא מצינו בין שט'
שטרות של אבא ששטר זה פרוע
ואפילו היה היורש קטן המוטל ב'
בעריסה כשמת מורישו הרי זה
נשבע ונוטל ואם טען הלוה בש'
בשעת מיתתו ששטר זה ידוע ל'
פרוע יפרע היורש מן היורש בלא
שבועה ׃ מת הלוה תחלה ו'
ואחר כך מת המלוה אין יורשי
המלוה נוטלין מיורשי הלוה כלום
שכבר שמת הלוה והמלוה נתחייב
להשבע ואחר כך יטול ממון שבועתו
וכבר מת ואין אדם מוריש שבועה
לבנו שאינן יכולין להשבע שלא
נפרע אביהן כלום ׃ ואם עבר
הדיין והשביע יורשי המלוה וגבו
את חובן אין מוציאין מידן לפיכך
שטר חוב של יתומין הבא להפרע
מן היתומין שמת אביהן הלוה ת'
תחלה אין קורעין אותו ואין מגבין
בו אין גובין בו שאין אדם מוריש
שבועה לבנו ואין קורעין אותו ׃
שמא דיין שיתן מוציאו בו אפילו
היה שם ערב ומת הלוה תחלה לא
יפרעו יורשי המלוה מן הערב שאם
תאמר יפרעו מן הערב הרי הערב
חוזר ונפרע מיורשי לוה ואין דנין
מדין זה לכל החיין לו אלא פוגם ל'
שטרו ומת אע"פ שאינו גובה אלא
בשבועה הרי בניו נשבעין שלא פ'
פקדנו אבינו ושלא אמר אבינו ושלא
מצינו בין שטרותיו של אבינו שכל
שטר זה פרוע וגובין שאין השטר
בין מן הלוה בין מן יורשיו ׃
יורש שבא לגבות מן היורש ואומר

יא' לנו אבא לא לויתי חוב זה יורשי
המלוה גובה בלא שבועה שכל האומ'
לא לויתי כאומ' לא פרעתי וכן מלוה
שבא להפרע מיורשי לוה ואמרו ל'
אמ' לנו אבא לא לויתי חוב זה גובהו
בלא שבועה ואפילו האמינו בשט'
שכל זמן שיאמ' פרעתי שכל האומר
לא לויתי כאלו לא פרעתי ׃ יורש
שבא להפרע מן הלוה בשטר שיש ב'
בו נאמנות ללוה כל זמן שיאמר פר'
פרעתי הלוה נשבע היסת שפרען
לשטר זה ונפטר אע"פ שלא כתבו
לו והרי אתה נאמן על יורשי שע'
שעיקר השטר על תנאי זה היה
ואם התנה עליו שיהיה נאמן בל'
בלא שבועה אינו נשבע ואפילו
ליורשי מלוה ׃ יורש קטן ש'
שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו
שובר לאחר מיתת אביו אין קורעי'
אין קורעין את השטר ואין מגבין
בו עד שיגדלו היתומין שמא יש ל'
שובר זה מזויף הוא לפיכך לא הו'
הוציאו המלוה בחיי אביו ׃
המוציא שטר על חבירו והיה כתוב
בו בבל מגבהו מעות בבל כתוב
ארץ ישר' מגבהו ממעות ארץ י'
ישר' בא לגבות ממעות שיצאו בו ה'
השטר וטען הלוה שהמעות שאני
חייב לו מכסף שהוא פחות מזה
המוטב ישבע המלוה ויטול ׃
היה בו כסף סתם מה שירצה לוה
מגבהו ואכון אותה לאדר ששטר
שאין בו שם מקום שנכתב בו כשר
לכל דבר והוא הדין שאין בו זמן ל'
כלל שהוא כשר אע"פ שעדות זו אי'
אותה יכול להזימה אין מדקדקין ב'
בדיני ממונות בדרישה וחקירה
כמו שיתבאר כדי שלא תנעול דלת
בפני לווין לפיכך שטרי חוב המ'

המאוחרין כשרין אע"פ שאין אותה
יכול להזימן כמו שיתבאר במקומו ׃

פרק שמנה עשר

המלוה את חבירו סתם הרי כל נכסיו ב'
אחראין ועריבין לחוב זה לפיכך כ'
כשיבא לגבות בעל חובו תחלה אם מ'
מצא נכסים בין מטלטלין בין קרקע
גבה מהם ברשות הלוה ואם לא נתן
לו הלוה מדעתו מגבין לו ב"ד ׃
לא הספיק לו כל המצוי כנגד שטר
חובו הרי זה גובה מכל הקרקעות ש'
שהיה לו ללוה אע"פ שהן עתה מכורי'
לאחרים או נתונין במתנה הואיל ו'
ומכר הלוה או נתן אחר שנשתעבד
בחוב זה הרי זה מוציא מיד הלוקח
או מיד בעלי המתנות וזהו הנקרא
טורף ׃ בד"א בקרקעות שהיו לו
בעת שלוה אבל נכסים הבאין לו אח'
אחר שלוה לא נשתעבדו לבעל חוב
ואינו טורפן ואם התנה עליו שכל נכ'
נכסים שיקנה שיהיו משועבדים ל'
להפרע מהן וקנה אחר שלוה או נתן
הרי בעל חוב טורף מהן ׃ אין כל
הדברים אמורים אלא בקרקע אבל
במטלטלין אין עליהן אחריות ואפי'
המטלטלין שהיו לו בעת שלוה שמ'
שמכרן ונתנן אין בעל חוב טורף ׃
ואם הקנה לבעל חובו כל המטלטלי'
אגב קרקע שיש לו להיות מהן הם הרי
זה טורף מאותן המטלטלין והוא ש'
שיכתוב בשטר חובו שהקניתי לך מ'
מטלטלין אגב קרקע שיש לי שלא
כאסמכתא ושלא כטופסי השטרות ׃
וכן אם כתב לו שכל הנכסים שאני
עתיד לקנות בין קרקעות בין מטלטלי'
הרי הן משועבדין לו להפרע מהן ואף

ואיטולטולין קנין לו על גב הקרקעות
להפרע מהן שלא כאסמכתא ושלא
כטופסי השטרות הרי זה קונה מן
המיטלטלין שקנה אחר הלוה ואחר
שלוה שכל תנאי שבממון קיים ׃
עשה שדהו אפותיקי לבעל
חובו או לאשה בכתובתה והרי שיכ
שיכתוב והכין תנאו ושטפה נהר
הרי זה גובה משאר נכסים וטורף מ
אותו ואם התנה עמו שלא יהיה לך
פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכ
נכסים ׃ וכן אם היה ממנו
ופירש שאין לו אחריות הרי זה אינו
גובה מן המשועבדים לעולם ׃
העושה שדהו אפותיקי או לבעל ח
חובו או לאשה בכתובתה ומכרה הרי
זו מכורה וכשיבוא בעל חוב לגבות
אם לא ימצא נכסים בני חורין יטרף
אותה ׃ בד״א כשמכרה ולשעה
אבל אם מכרה ומכר עולם אינה ל
מכורה ׃ עשה עבדו אפותיקי
ומכרו הרי בעל חוב גובה ממנו מפני
שיש לו קול ׃ עשה שורו אפותיקי
ומכרו אין בעל חוב גובה ממנו וכן
שאר המטלטלין מפני שאין להם קול ׃
עבד שעשאו רבו אפותיקי ושח
ושחררו אע״פ שכתב לו לא יהיה לך
פרעון אלא מזה יצא לחירות וכן
אם הקדישו שהחמץ והשחרור ו
וההקדש מפקיעין מידי שעבוד
והרי בעל חוב חוזר וגובה בחובו מן
הלוה וכותב עליו שטר בחובו וסוף
מידו זה השטר ולוה חוזר חייב לש
לשלם מפני שגרם לאבד ממון חבר
וכל הגורם להזיק משלם כמו שבארנו
בנזקים ׃ וכופין רבו השני לשחררו
מפני תקון העולם שלא ימצאנו בו
בשוק ויאמר לו עבדי אתה ׃ המקדיש
נכסיו אין בעל חוב יכול לטרוף מן ה
ההקדש שההקדש מפקיע השעבוד ׃
וכשפודין את הקרקע מן ההקדש
אומרין כמה אדם רוצה ליתן בשדה
זו על מנת שיתן לבעל חוב את חובו
ולאשה כתובתה ואף כשתפדה ותצ
ותצא לחולין יבוא בעל חוב ויטרפה מ
ואותה אשה בכתובתה כמו שבי
שביארנו בערכין ׃ בעל חוב שבא
לטרוף אם יש ללוקח מעות יכול ל
לסלקו ולא יתן לו מה שהוא טורף מ
וחוזר הלוקח ותובע למוכר ׃ ואם עשה
עשה אותה אפותיקי אינו יכול ל
לסלקו בדמים ׃ ראובן שהיה
חייב לשמעון מאתים והיו לו שני
שדות ומכר אחת ללוי במנה וחזר
ומכר לו השניה במנה ובא שמעון
וטרף האחת במנה וחזר לטרוף הב
השניה במנה הנשארת והביא לו
מאתים ואמר לו אם תרצה להיות השני
השדה שטרפת שוה לך בכל המאתים
שיש לך הרי זה מוטב ואם לאו הרי
לך מאתים והסתלק הדין עם לוי ׃
ראה שמעון ועשה בה יפה על פי
שקבלה במאתים אין לוי חוזר ותובע
ראובן אלא במנה חוזר ׃ מת
ראובן והניח שדה אחת שוה מאה
ובא שמעון וטרפה ונתנו לו היתומי
היתומים מאה מן המטלטלין שהניח
אביהם וסלקוהו הרי זה חוזר וטורף
אותה כשאר חובו שהמאה שנתנו
לו מצוה עשו שמצוה על היתומים
לפרוע חוב אביהן ואם אמרו לו ל
אלא במאה דמי השדה שטרפת
אינו יכול לטרוף פעם אחרת כשאר

פרק תשעה עשר

כשיורדין ב״ד לנכסי הלוה לגבות מהם
לא יגבו לבעל חוב אלא מן הבינונית
שבקרקעות ודין תורה שיגבה בעל
חוב מן הזיבורית שנ׳ בחוץ תעמוד
והאיש אשר אתה נושה בו וגו׳
וכל מה שדרכו של אדם להוציא
פחות שבכליו אבל תקנו חכמים ל
בבינונית שלא תנעול דלת בפני לוין
בד״א בבא להפרע מן הלוה עצמו
אבל הבא להפרע מן היורשים בין גד
גדולים בין קטנים לא יפרע אלא מן
הזיבורית ׃ אין נפרעין מנכסים
משועבדים במקום שיש נכסים
בני חורין ואפילו הן בכן חורין ל
זבורית והמשועבדין בינונית או ל
עידית בין נתן בין מכר נשתדפו בני
חורין הרי זה טורף מן המשועבדי
שכיון שנשתדפו כאלו אינם ׃
ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון
וחזר שמעון ומכר שדה מהן ללוי
ובא בעל חוב של ראובן לטרוף רצה
גובה מזה רצה גובה מזה ׃ בד״א
כשלקח לוי בינונית אבל אם לקח ע
עידית או זבורית אינו טורף מלוי ל
שהרי זה אומ׳ לו הנחתי לך מקום
לגבות ממנו ׃ כבר בארנו שה
שהנזקין שמין להם בעידית ובע
חוב בבינונית וכתובת אשה בזבורי
היו לו עידית ובינונית טקין בעידית
וכתובת אשה ובעל חוב בבינונית ׃
היו לו בינונית וזבורית נזקין ובע
חוב בבינונית וכתובת אשה בזבורי ׃
מכרן לשלשה בני אדם בבת
אחת כולן נכנסו תחת הבעלים והנזקין ל
טורפין מן העידית ובעל חוב מן הב
הבינונית אשה מן הזבורית ׃
מכרן לזה אחר זה כולן טורפין מן
האחרון לא הספיק טורפין משלפני
משלפניו לא הספיק טורפין משל
פני פניו ואפילו האחרון היה ש

שלהם הזבורית שהרי הלוקח קודם אומ׳ לטורף לך מקום הנחתי לטרוף ממנו ״ וכן לאחר זה אחר זה הרי הלוקח נכנס תחת הבעלים ״ בד״א שלקח עדית באחרונה אבל אם לקח עדית בראשונה טלו גובין מן הזבורית שהרי אומ׳ לטורף כשיבוא לגבות מן השדה שלקח תחלה הנח לך מקום לגבות ממנו ולמה יאמר אומ׳ לו כן כשהוא לוקח עדית באחרונה ותגבה אשה ובעל חוב מן העדית ש׳ שלקח באחרונה שזו היתה תקנה ל׳ ללוקח והרי אמ׳ להם אני עשיתי בתקנ׳ זו ואלו כל אחד מכם יגבה מן הראוי לו ״ וכן לאחר זה אחר זה מ׳ מכר עדית באחרונה וחזר הלוקח ומכר בינונית וזבורית ושייר עדית לפניו טלו גובין מן העדית שהרי ל׳ אין לו במה ידחה אותו ״ מכר עדית והניח בינונית וזבורית הניזקין טורפין מן העדית שביד הלוקח הט׳ השני ובעל חוב וכתובת אשה גובין מבינונית וזבורית ששייר לפניו ״

מי שלוה מאחד ואחר כך הלוה נכסיו לשנים וכתב בעל חוב ללוקח שני דין ודברים אין לי עמך וקנו מי׳ מידו אינו יכול לטרוף מלוקח ראשון שהרי אומ׳ לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו ואמ׳ בעל חובך והן הנכסים ש׳ שלקח לוקח שני ואחריו אתה הפסד׳ על עצמך שהרי סלקת עצמך מהם והוא הדין לאשה בכתובתה אם כתב׳ לשני אובדה כתובתה ואינה יכולה לטרוף אבל אם כתבו לראשון טורפין מן השני ״ מכר הלוה שדה ללוקח ומכרה לוקח ראשון ללוקח שני וכת׳ וכתב המלוה ללוקח ראשון דין ודבר׳ אין לי עמך וקנו מידו הרי בעל חוב טורף מלוקח שני ואותה השדה ו׳: ולוקח ראשון מבעל חוב טורף אותה שהרי כתבו לו וללוקח שני טורף אות׳ מלוקח ראשון שהרי הוא מוכר לך ובעל חוב טורף אותה משני וחוזרין חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם וכן האשה בכתובתה ״

פרק עשרים

מי שיש לו חובות הרבה על שקדם חובו וגבה תחלה בין מן הלוה עצמו בין מן הלקוחות אם קדם המאוחר וגבה מוציאין אותו מידו שכל שקדם ל׳ חובו זכה ״ בד״א בקרקעות שהיו לו בעת שלוה אבל הקרקעות שקנה אחר שלוה מבעלי חובות הרבה אף על פי שכתב לכל אחד מהם מה שאני עתיד לקנות משועבד לך אין בהן ל׳ דין קדימה אלא כלן שוין וכל שקדם וזכה גבה אע״פ שהוא אחרון ״ לוה וכתב לו שאני עתיד לקנות מש׳ משועבד ואחר כך קנה השדה וחזר ולוה מאחר הרי השדה משתעבד׳ לראשון והוא קודם לגבות וכן אם יפלו מוה אין דין קדימה במטלטל׳ אלא כל שגבה זכה אע״פ שהוא אח׳ אחרון ״ קדם האחר ושיור האחד ותפש מן המטלטלין של זה כדי לזכו׳ לאחד מבעלי חובות לא זכה שכל׳ התופש לבעל חוב במקום שיש עליו חוב לאחרים לא קנה אבל אין עליו ל׳ חוב לאחרים קנה לו ״ וכן אם אמ׳ הלוה זכה בחפץ זה לפלוני או תן אותה זה לפלוני זכה לו ואין אחד מבעלי ל׳ חובות יכול לגבות מאותן המטלטלין שכבר זכה בהן אחר ״ שטרות שאין בהן יום אחד או שעה אחת ל׳ במקום שכותבין שעות כל מי שקודם זמן וגבה בין קרקע בין מטלטלין זכה מזו כולם כאחד לגבות ״ וכן בעלי חובות שכל אחד מהם קודם ל׳ לזמן חברו שבאו לגבות מן המטלט׳ שהרי אין בהן דין קדימה או שבאו לגבות מקרקע שקנה הלוה ואחר ל׳ שלוה מן האחרון שבהן ואין נכסין כדי שיגבה כל אחד מהן חובו ומחו׳ ומחלקין ביניהן כיצד חולקין אם כ׳ כשיתחלק הממון המגיע על המנינים יגיע לפחות שבהם כשיעור חובו או׳ וחוזרין הנשארים מבעלי חובות וחו׳ וחולקין היתר ביניהם כדרך הזאת ל׳ כיצד היו שלשה חובות של זה מנה ושל זה מאתים ושל זה שבע מאות אם היה כל המגיע שם שלש מאות נוטלין מאה מאה וכן אם נמצא שם פחות משלש מאות חולקין בש׳ בשוה נמצאו שם יתר על שלש מאו׳ חולקין בשוה ויסתלק בעל המאה ״ ושיור הממון חולקין אותו השנים על אותו הדרך כיצד נמצאו חמש מאות או פחות חולקין שלש מאות בשוה ויסתלק האחד וחוזרין וחולק׳ המאתים או הפחות ויסתלק השני ״ נמצאו שם שש מאות חולקין שלש מאות בשוה ויסתלק בעל המנה ל׳ וחוזרין וחולקין המאתים ויסתלק בעל המאתים ונותנין המאה הנש׳ הנשארים לבעל השבע מאות ונמצ׳ בידו שלש מאות בלבד ועל דרך זה ל׳ חולקין אפלו הן אלף כשיבואו לגבות כאחד ״ ויש מן הגאונים שהו׳ שחולקין לפי ממונם ״ ראובן ושמעון שיש לכל אחד מהם שטר חוב על לוי ראובן שטרו בחמשה ל׳ בניסן ושמעון שטרו בניסן סתם זה והרי יש ללוי שדה כדי חוב של שניהן מורידין לתוכה ראובן שהוא שטרו ע׳ של שמעון בספק ניסן היה וכן אין

שאינו יכול לטרוף מאיזה מהן וילך
שהרי הלוקח אומ' לו באחד בניסן
היה זמנו של שטרך ואחרי שדה זאת
אחרים שתגבה אותה יגיע ראובן
שהוא אחר ואומר והוא שיש לו
לטרוף ממני ולפיכך אם כתבו חדשים
זה לזה טורפין מאיזה מהן שירצה
והוא הדין בראובן ושמעון שמכר
להם לוי שדה אחת בשתי שטרות
שטרו של זה בחמשה בניסן וזה
ושטרו של זה בניסן סתם

פרק אחד ועשרים

בעל חוב גובה שבח שהשביח
הלוקח בין שהשביח מחמת הוצ'
הוצאה בין שהשביחו מאליהן
אלא שאם השביחו מאליהן טורף
כל השבח ואם השביחו מחמת
הוצאה גובה חצי השבח כיצד
ראובן שהיה לו חוב אצל שמעון
ומכר שמעון ללוי שדה במנה והו'
והוציא עליה לוי הוצאות והשביח
והרי היא שוה מאתים שיבוא ראו'
ראובן לטרוף את לוי טורף ממנה
במאה וחמשים של חצי השבח
ואם השביחה מחמת עצמה כגון
שהוקרה בדמים או שעלו בה אי'
אילנות גובה את כולה וחוזר הלוקח
וגובה את הקרן מנכסי שמעון שמ'
המשועבדין שמכר או שנתן מאחר
זמן שמכר בו ללוי ואוכל השבח של
שטרו מאתו בעל חוב בין שהיו ש'
בין בכלל אין לוי גובהו אלא מנכסי
בני חורין של שמעון שתקנת ע'
עולם הוא שלא יגבה השבח ולא
הפירות שאוכל הגזלן ולא מזון ה'
האשה והבנות מנכסים משועבדי'
שאלו הדברים אין להם קצבה כתובה
שאין תטרוף אשה את השבח בכתו'
בכתובתה ולמה יטרוף בעל חוב חצי
השבח בלבד הבאה מחמת הוצאה
לפי שהשבח בא זה לאחר שלוה מראו'
מראובן ולאחר שמכר ללוי ונמצא
ראובן ולוי כשני בעלי חובות לשמע'
והשבח בנכסים שבאו לאחר שלוה
משניהם שהן חולקין מה שבאמצע
לפיכך ראובן שלוה משמעון מאה
וכתב לו שאני עתיד לקנות וקנה אח'
אחר כך שדה ומכרה ליהודה במאה
וחמשים והשביחה יהודה בהוצ'
והרי היא שוה שלש מאות טורף
שמעון ולוי הקרן וחולקין אותו
בשוה נמצא ביד זה שבעים וחמש
וביד זה חמשה ושבעים וחוזר
שמעון ולוי ויהודה שלשתן וחול'
חולקין מאה וחמשים של שבח
על הדרך שפירשנו נמצא שמעון
טורף מנה של השדה זו ולוי טורף
מאה ושלשים ושבעה ומחצה
ויהודה נוטל מן השבח שנים ושש'
ומחצה ובזה הם חולקין אפילו הן
מאה כל הפירות שאוכל הלוק'
אין נטרפין ממנו אבל הפירות המ'
המחוברין לקרקע אע"פ שאינן צריכ'
לקרקע כענבים שהגיעו להבצר הרי
בעל חוב גובה אותם מפני שגובה מן
השבח נתנה ששבחה מחמת
ההוצאה אין בעל חוב גובה מהם
השבח כלום אלא רואין כמה הי'
היתה שוה בשעת מתנה וגובה
ואם שבחה מאליה בעל חוב גובה
את כולה ואם קבל הנותן אחריות ה'
המתנה הרי בעל חוב גובה ממנה
את השבח כדרך שגובין מן הלקוח
ולמה לא יטרוף בעל חוב חצי השב'
מן הלוקח ולא יטרוף ממקבל מתנ'
כלום מפני שהמוכר כתב ללוקח
בשטר מכירה שאני מחוייב לך
בקרן ובעמל שתעמול ובשבח שת'
שתשביחו על אחריות הכל ורצה
הלוקח לקבל דבר זה שהרי הלוקח
ירד על תנאי זה שהרי יקח ממנו
השבח יחזור על המוכר ואפילו לא
לא כתב כבר נודע שזה דין המוכר על
הלוקח אבל המתנה שאין שם תנאי
זה אינו גובה משבח שהשביח כח'
בהוצאתו כלום וכן יתומים
שהשביחו הנכסים אין בעל חוב גוב'
את השבח כלום אבל אם שבחו נכסים
מאליהן גובה את השבח כולו בעל
חוב שטרף בחובו מיד הלוקח וה'
שראוי לו את הקרן וחצי השבח רו'
רואין הנשאר מן הקרקע אם יש
בו תעלה ללוקח כגון שנשאר בשדה
בית תשעה קבין ובגינה חצי קב
ישתתפו בה שניהם ואם לא נשאר
לו דבר שאילו יחלוק יהיה שם כלו'
אין נותן לו בעל חוב את דמיו
היתה השדה אפותיקי בעל חוב
נוטל את כולה ורואין חצי שבח הנ'
הנשאר ללוקח אם היה חצי שבח
יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה
מבעל חוב שהרי אמ' בעל חוב שדי
השביחה והנשאר מן השבח נוטל
אותו מן המוכר ואם היה חצי ה'
השבח פחות מן ההוצאה אין לו מן
הטורף אלא דמי חצי השבח וחוזר
וגובה חצי השבח מן המוכר שמט'
שנטרף עליו בעל חוב שבא
לטרוף מן היתומין יתומין אומרי'
אנו השבחנו ובעל חוב אומר אתם הנ'
מצאתם השביחה על היתומין
להביא ראיה הביאו ראיה של'
שהם השביחו שמין להם השבח
וההוצאה ונוטלין הפחות שבשני'

גובה כו' כשיהיו שדי
אפותיקי אבל גובה עד ר'
דקתני גובה חצי שבח
וכת' ושם
ושמעתי
דסוגיא הו
מי שמעינן
דהא דאמר שמו כשמם
ומחזי כמו גובה חצי ב'
שבח וכן הוכיחו אומ'
ר' אם כן דקאמר לן כ'
שכר מימותי ושמו רשמי
שבח כת' מי שבית כ'
ואין שמו מכין אכ אף
כל מקום דאמר שמו כח
גובה את
יתרין כו'
שבח הוי
השבח חצי
שבח קיוו
הגיע כ'
וכתב' אבל ישמי כ'
כגון ענבים שהגיעו וכתב
וכו' ואמ' צריכי לקרקע
וכת' הטן דהדין עין רא'
מי צרי' לקרקע אין כח כ'
גובה כמי' פ' שד גבי זי'
הב ל' מיתמי ראובן
ופרי ולא יהא אוא כח כ'
כך מי הוה שקיל וכן כת'
כם הוי ועי'
ומאליה כו'
כה' עשות
כן פס ר' כ'
ספר
אם וכדי
ר' אביה כ'
הלוקח כו'
רפיא ום
ואבי זקני
הוי כתבו
תרוקבו כ'
ושו העני'
עוהי וכן
פרח רבול
הוא הלוקח סם האיגות
וכן ע' לר'
פרח עשו
השבח כו'
כתו
וכן ויטוריע
והאי רבה דייקב יתומי כ'
אמר אנא השבחנו וכו' אף
אמרכם השביח על מי לה
והבי ראיה מיתו אם כ'
יתומי השביחו לא יטול
כח שבח וכל ר' אוריפי
מיתמי גובה את השבח
כרמישי סדר פ' יש כטר
רתני מי הכסיר פעו כמאי
ולא כשבח ולא אשה ככ
כתובתה ולא בנות מזון
ומזונו האשה כבתו הי"ע
מיתמי ראוי וכסי ובעת
מיגועתה ופרי עלה
והדין שמו כח גובה
את השבח מיתו ראוי
שאין אפי' מיתמי ועוד
לא מייבע מתו מקום כ'
שיפי חסוי כח היתומי
מכח הלוקח והאי רב
המיקל מאי שעשאה
אכה אפותיקי ואול אם
לא אפרעך עד יום פלוני
יהא השדה קני לך מעכש'
מעכשיו והלואהי שעת
שהתנה עמו כאלו קנאה
ואידיינן עכור הימוה
דאי אשבחו יתומי הוו להו
כאיר כשדה חסוי ונשע'
שוו כרשות ריהן עלו כ'
ההתחתון ושתי' לו הימוהי'
ודי אשבח מהם אי שת'
והם כלו והשות גע' כחו
מאלו לא היתה אפותיקי
וכן אמח כל הסוגיא שמם
רשויה אפותיקי ועשו
כתו וכם הוי סת' אין דמי'
רי והתיאו רוייקבו כת' כ'
רינע

ומעלין אותן בדמים ׃ בד״א בשעשׂ
שדהו אפותיקי אבל אם לא עשאה
אפותיקי אם רצו היתומין לסלק ל
בעל חוב בדמים מסלקין ואם רצו
נוטלין מן הקרקע שיעור השבח
שלהם ׃

פרק שנים ועשרים ׃

סדר גביית החוב כך הוא׳ כשיביא
המלוה שטרו לב״ד ומתקיים אומר
ללוה שלם׳ ואין יורדין לנכסיו תח׳
תחלה עד שיתבענו ׃ ואם טעה ה׳
הדיין והוריד המלוה לנכסי הלוה
קודם שיתבענו מסלקין אותו׳ אמ׳
הלוה הריני משלם קבעו לי זמן כדי
שאלוה מאחר או אמשכן או אמ׳
אמכור ואביא המעות קובעין לו
זמן שלשים יום׳ ואין מחייבין או
אותו ליתן משכון שאילו היה שם
מטלטלין מיד ב״ד גובין מהם׳ ואם
רצה המלוה להחרים על מי שיש לו
מעות או מטלטלין ומעלים אותן ל
בדברים הרי זה מחרים׳ ואין מחי׳
מחייבין הלוה להביא ערב עד שי׳
שיתן ׃ שלמו השלשים ולא הבי׳
ב״ד כותבין אדרכתא׳ וכן אם אמר
בתחלה כשתבעו איני משלם כותבי׳
אדרכתא על נכסיו מיד ואין קובעין
לו זמן׳ וכן אם אין שטר אלא מן
מלוה על פה או שהודה כותבין ל
אדרכתא על נכסים בני חורין שיש
לו ׃ טען ואמ׳ שטר זה שנתק׳
בפניכם מזוייף ואני אביא ראיה
ואבטלנו׳ ועדיי במקום פלני׳ ופל׳
ופלני עדיי׳ אם נראה לדיינין שיש
ממש בדבריו קובעין לו זמן׳ ואם
נראה להם שאינו בא אלא בעלילות

דברים וכטענה של דופי אומ׳ לו שלם
ואחר כך אם ישלך ראיה יחזיר׳
ואם היה המלוה אלם ושמא אינו
יכול להחזיר מידו מניחין על ידי
שליש ׃ קבעו לו זמן להביא ראי׳
ולא בטל השטרות והגיע זמן ולא
בא ממתינין לו שני וחמישי ושני׳
לא בא כותבין לו פתחא ומשמתין
אותו וממתינין לו והוא בנדותו ל
תשעים יום׳ שלשים ראשונים ל
שאין טורח הוא ללות׳ אמצעיים
שאין טורח הוא למכור׳ אחרונים
שאין הלוקח מוצא טורח להביא ל
מעות ׃ שלמו תשעים יום
ולא בא ב״ד כותבין אדרכתא על
נכסיו מיד ׃ זה שאמרנו שאם
לא בא בסוף התשעים כותבין אד׳
אדרכתא על נכסיו על הקרקעות
אבל לא על המטלטלין אפילו אחר
תשעים כל זמן שהוא אומר עתה
אביא ראיה ואבטל השטר ולא ימ׳
ימצא זה מה יטול ׃ ואפילו היה
לו מזה הקרקע שאינו תכסיף או
תשתרף ׃ כותבין האדרכתא ל
יום לנכסים בני חורין הורידוהו
ואמ׳ איש פלני נתחייב לפלני וכך
וכך ולא נתן לו מעצמו וכתבנו
לו אדרכתא על שדה פלני שלו׳ ל
ואחר כך שמין לו מאותה השדה
כנגד חובו׳ ומכריזין עליה כפי ל
מה שירצו עד שיפסקו המוסיפי׳
ומורידין אותו בחובו לחלק ע
ששמו אותו׳ וקורעין שטר הח׳
החוב אם היה שם שטר׳ ואם לא
היו לו נכסים בני חורין כותבין ל
האדרכתא כך׳ איש פלני חייב ל
לפלני כך וכך בשטר חוב שהיה
בידו ולא נתן לו חובו ולא מצאנו
לו נכסים בני חורין וכבר קרענוה

לשטר שהיה לו עליו ישׂ לו ליפרע׃
ולגבות חובו מן הפ׳ ואחר שכתבנו
אדרכתא זו הולך המלוה ומחפש
אם מצא לו נכסים בני חורין שאין
לו מהם ׳ מצא לו נכסים משועבדי׳
מאחר זמן שטרו טורף מהם קוד׳
קורעין שטר האדרכתא וכותבין
לו שטר הטירפא ׃ כיצד כותבין
איש פלני בן איש פלני זכה בדין ל
לטרוף בחוב שפלוני חייב לו שהוא
כך וכך משדה פלנית שלקח פלוני
בכך וכך מזמן פלני וכבר קרענו ל
האדרכתא שהיתה בידו והרשינוה
לטרוף מזה כך וכך׳ אחר שקורעין
הטירפא לטרוף מורידין שלשה
בקיאין לאותה שדה ושמין לו מ׳
ממנה כשיעור חובו כפי מה שראוי
לו מן הקרן וחצי השבח כמו שבי׳
שביארנו׳ ומכריזין שלשים יום כדר
שמכריזין על נכסי יתומין ואחר כ׳
משביעין את הלוה כתקנת חכמים
הגאונים שאין לו כלום אם היה הלו׳
עמו במדינה ומשביעין את הטורף
עמו בנקיטת חפץ שלא נפרע חובו
זה ושלא מחלו ולא מכרו ואחר כך
מורידין אותו לנכסי הלקוח בשומא
שלו ׃ וכותבין הורדה ׳ וכיצד
כותבין ׳ אחר ששמנו לפלני בשומא
שהיתה בידו והכרזנו שלשים יום ל
כראוי והשבענו זה הטורף ואת ב׳
בעל חוב הורדנו לשדה פלני להיות
ומשתמש בה כדרך שמשתמשין בני
אדם בקניינן ׃ ומאימתי אוכל פירו׳
הטורף של שדה זו משיפסקו הכרוזה ׃
כל אדרכתא שאינה כתובה קרעונו
לשטר הלואה אינה אדרכתא ׳ וכל
טרפא שאין כתוב בה קרענוהו לאדר׳
לאדרכתאו אינה טרפא ׳ וכל שומא
שאין בה קרענוה לטירפיו אינה שומ׳ ׃

שלשה שירדו לשום אחד אומר במנה
ושנים אומ' במאתים או אחד אומר
במאתים ושנים אומרים במנה בטל
יחיד במיעוטו. אחד אומ' במנה
ואחד אומ' בחמשים ואחד אומר
במאה ועשרים נותן במאה. אחד
אומ' במאה ואחד אומ' בתשעים ואח'
ואחד אומ' במאה ושלשים נותן במ'
במאה ועשרה. ועל דרך זו שמין ל'
ביניהן. בד"א ששמו לטורף בנ'
בנכסי לוקח וטעו בפל שתות ופחות בנ'
בטל שהרי הן כשליח לטורף וללוקח.
ויש להם רשות לתקן ואם לא לעות
כשליח וכל המורים בזה הורו.
בד"א ששמו לבעל חוב בין בנכסי לוה
בין במשועבדין שביד הלוקח ולאחר
זמן השיגה ידו של לוה או של נט'
נטרף או יורשיהן והביאו לבעל חוב
מעותיו מסלקין אותו מאותה קרקע
שהשומא חוזרת לבעלים לעולם מ'
משום שנ' ועשית הטוב והישר.
קרקע ששמו אותה לבעל חוב
ואחר כך שמו אותה בב"ד לבעל חוב
של זה המלוה הרי זו חוזרת. לא יהיה
כחן גדול מכח בעל חוב הראשון.
מכרה בעל חוב או נתנה במתנה או
ששמוה לבעל חובו ומדעתו או שמת
והורישה אינה חוזרת. שמו קרקע
לאשה ונשאת או ששמו מאותו ומ'
ונשאת. בעל בנכסי אשתו לוקח ה'
הוא ולא מחזירו לו מחזירין לו.

פרק שלשה ועשרים

שטרי חוב המוקדמין פסולין שה'
שהרי טורף בהן לקוחות שלא כדין
ולפיכך קנסו אותו חכמים ולא יגבה
בשטר מוקדם אלא מבני חורין ג'
גזרה שמא יטרוף מזמן מוקדם
שהקדימו. אבל שטרי חוב המאו'
המאוחרין כשרין שהרי הורע כ'
כחו של בעל השטר שאינו טורף
אלא מזמן השטר ואע"פ שלוה ל'
כתבו שהוא מאוחר הרי זה כשר.
שטר שכתבוהו ביום ונחתם
בלילה הסמוך לו פסול מפני שהוא
מוקדם. ואם היו עסוקין בענין ל'
עד שנכנס הלילה ונחתמו הן אע"פ
שקנו ממנו בלילה כשר. שטר
שזמנו כתוב בשבת או בעשרה
בתשרי שטר מאוחר הוא וכשר.
ואין חוששין שמא מוקדם הוא
ובאחד בשבת או באחד עשר בת'
בתשרי נכתב אלא מעמידין השט'
על חזקתו שהדבר ידוע שאין ל'
כותבין בשבת ולפיכך אחרוהו.
כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מל'
מלוה עמו. ואין כותבין למלוה עד
שיהיה לוה עמו. בד"א בשטר שיש
בו קנין שהרי משעה שקנו מידו
נשתעבדו נכסיו. אבל שטר
שאין בו קנין אין כותבין אותו אל'
ללוה עד שיהיה המלוה עמו ויתן
השטר ביד המלוה כדי שאין ל'
יכתוב עתה ללוות ממנו בניסן ולא
ילוה ממנו עד תשרי. עדים
שקנו מיד הלוה או המוכר וכתבו
בהן ונתאחרה כתיבת השטר אע"פ
מכמה ימים ידעו יום שקנו ממנו ב'
כותבין בשטר זמן הקנין ואע"פ
שאינו זמן החתימה ואין צריך
לומ' ונתאחרה כתיבת ידיהן עד ל'
זמן פלוני ולא ידעו בו ביום שק'
שקנו כותבין זמנו של שטר מש'
משעת כתיבה. וכן מי שמסרה
העדות להם למדינה אחרת וכתבו
השטר במדינה אחרת אין מ' ומפ'
בשטר מקום שנמסרה בו העדות אלא
מקום שכתבו בו חתימות ידם. שטר
מקח וממכר שלא נכתב בזמנו אע'
המאוחרין פסולין שהרי אפשר ל'
לטרוף אפילו המאוחרין פסולין ל'
שהרי אפשר לטרוף שלא כדין.
כיצד כגון שחזר המוכר וקנה השדה
מיד הלוקח קודם זמן שטר המאוחר
ומוציא הלה השטר המאוחר ויאמ'
לו חזרתי ולקחתיה ממך פעם שנייה
ומוציאו טורף שלא כדין ולמה לא ל'
נחוש כן לשטר חוב המאוחרין ל'
שמא יפרענו קודם שיגיע זמנו ויכ'
ויכתוב שובר. ויחזור ויוציא שטר
המאוחר ויטרוף בו שלא כדין. מפ'
שכל כותב שטר מאוחר תקנתו של'
שיכתוב השובר סתם שכל זמן שי'
שיוציא השטר ישבור זה השובר
אותו. ואם לא עשה כן ופגם השובר
מזמן הפרעון הוא הפסיד על עצמו.
מי שמוכר באונס ומסר מודעא
או שקדם ומסר או נתן לאחרים
קודם שימכור לאנס. הרי המודעה
של אנס אבל המוכר במלוה על
פה ואינו טורף בשטר מכר שבידו
כלום. מפני שאין דין שטר זה של'
שיכתב ולא נכתב אלא מפני האונס
וכן כל כיוצא בזה אפשר לטורף של'
שיטרוף בלא שטר אלא בעדות על
פה. כגון שיש לו עדות שהיתה ארץ
גזולה מאביו הרי יש לו להוציאה
בעדים אלו ואין צריך שטר. וכן
אם העידו לו שנגמרה דין לאביו
לטרוף מנכסי פלו' בכך וכך מחוב
פלו' ומת אביו ועדין לא טרף הרי ל'
הבן טורף בעדות זו. ולפיכך אין ל'
כותבין שתי שטרי מכר על שדה
אחת שמא יעשה הלוקח קנוניא
עם בעל חוב ויטרוף שלא כדין.

כיצד יכתוב זה ויתורה שדה זו בעדי' שהעידו מחמת אונס ויחזור הלוקח ויטרוף בשטר המכר שבידו מן הל' הלקוחות שלקחו אחריו ויקרע שנ' שטר המוכר שבידו ויחזור בקמביא ויעיד בשדה שנטרפה ממנו ויבין מיד שטריפה בעדים ולטרוף אותה פעם שניה בעדות עדיו ויוציא הלוה שטר המוכר השני ויטרוף בו לקוחות אחרים שאין כדין · אם כן מה יעשה יכתבו לו שטר שני ויאמרו בו שטר זה יוציא גובה לו מנכסים מן משועבדים ולא מנכסים בני חורין ולא כתבנוהו אלא להעמיד שדה זו ביד פל' הלוקח כדי שלא יוציאוה מידו המוכר ולא יורשיו בשטרי ח' חובות ואינו כן אעפ"י שעדיו קיימין וקנו מידו וכתב בשעתו ואמ' שטר שכתבתם לי אותם יכבד אני בשרה ל' אין כותבין לו שטר שני שאין פרע אני מחלו ואפילו היה החוב לזמן ל' ואינו גובה בעדים אלא כלום ואלו אם הלוה יוא' לא היו דברים מעולם שא' שהרי הוחזק כפרן מאז שביארנו ·· מי שכלה שטר חובו והרי הוא הולך להוחזק מעמיד עליו עדים או' ובאו לב"ד והם עושין לו קיום ·· כיצד מקיימין שטר זה כותבין שטר אחר אנו ב"ד פלני ופלני ופלני הוציא בן פלוני ופלוני שטר מוחזק בפנינו זמנו ביום פלני ופלני עדיו יום כתבנו ודקדקנו לעדותו של עדים ומוציאין מ' מכוונת גובה בשטר זה שכתבנו לו ל' ואין צריך קיום אחר ואם לא כתבו כן צריך להביא ראיה על העדים הר' הראשונים עד שתתקיים עדותן ·· שטר חוב שנקרע כשר · נמחק ש' או נתטשטש אם רשומו נכר כשר ·

נקרע קרע ב"ד הרי זה פסול · ואיזהו ק' קרע ב"ד שתי וערב ·· מי שפרע מקצת חובו אם רצה מחליף ומתבין לו שטר אחר בשיור חובות מזמן ראשון אבל לא עדי השטר ואם ל' רצה יכתוב שובר המנה לפרוע כל חובו · ואמ' המלוה אבד לי השטר הרי זה יכתוב ·· שובר ויפרע כל חובו וישלו לאחרים סתם על מי שכתב השטר וטוען שאבד · ואם טען ל' מלוה ודאי ואמ' השטר אצלו ועתה הניחו בכיסו ·· הורו רבותי שישב המלוה היסת · שאבד השטר ואחר כ' יפרע חובו ויכתוב שובר · מי שהוציא שטר חוב במנה ואמ' עשה לי אותו ב' בחמשים חמשים אין עושין שזה לוה להיות הכל בשטר אחד · שאם יפרע מקצת נמצא פגום · וכן אם הוציא שתי שטרות בחמשים חמ' חמשים לא יעשה אותו שטר אחר במאה אין עושין לו בכל אחד ואחד שדות חריו לוה בשני שטרות שלא יטרוף אותו בדין בפעם אחת ולגבות אות הכל ·· הוציא שטר במאה ואמ' קרעוהו וכתבו לי אחר בחמשים אין שומעין לו שמא פרע הכל וכתב לו שובר על שטר של מאה וכשיחזור ויוציא קיום זה על שטר חמשים ויוציא הלוה את השובר ויאמר לו ל' זה שטר אחר הוא ··

פרק ארבעה עשר

כבר ביארנו ששטר חוב שיש בו ל' קנין כותבין אותו ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו ·· וכן כותבין שטר למוכר אעפ"י שאין לוקח עמו ושומר אשה שאין בעלה עמה · וכן ואיש אעפ"י שאין אשתו עמו · ואף אין כות' כותבין שטרי אירוסין ונשואין ושטרי אריסות וקבלנות ושטרי בירורי הדיינין ושטרי טענות בעלי דינין · וכל מעשה ב"ד אלא מדעת שניהן · וכל השטרות האילו צריכין ליזהר כתקנו בשיור הכל השטרות ·· מי נותן שכר הסופר בשטרי הלואה נותן שכר הלוה · בשטרי מקח וממכר הלוקח שכר · וכל והאשה נותנת שכר הגט · והחתן נותן שכר האירוסין ואת הנשואין · והמקבל את האריס את השוכר הש' נותן שכר השטר · אבל שטר בירורי הדיינין או טענות בעלי דינין שניהן נותנין שכר ·· אחד השטרות הנכתב לאחד שלא בפני חבירו · ואחד השטר שאין כותבין אותו אלא מדעת ש' שניהם ושניהן עומדין · כגון שטר שכותבין למלוה או ללוקח כגון צריכ' העדים שיהו מכירין השמות שבע' שבשטר שזהו פלני בן פלני שאין ל' יבאו שנים ויעשו קנין ויחשו ש' שמותם בשמות אחרים ויורו זה לזה ·· כל מי שהוחזק שמו בעיר שלשים יום אין חוששין לו שמא ל' שם אחר יש לו והוא שינהו כדי ל' לרמות ולעשות קנין שאם היה אומ' כן אין לדבר סוף ·· לפיכך מי שלא הוחזק שמו בעיר שלשים יום ובאו ואמ' כתבו על שטר שאנ' חייב לפלני את לזה כך וכך דינר אין כותבין לו עד שיביאו ראיה שזה על שמו או יוחזק ·· כל שטר ל' שיעמו לפנינו ויטעון הלוה ויאמר אני אני חייב כלום שאינו אחד הו' מאותו השם שמו בשמו והורה לזה · אני שאמ' לזה אני חייב כלום אלא ל' לאחר וזה רמאי הוא והעלה שמו כשם בעל חובי · ואחר שלא הוחזק ל'

עי' כס' עו
עי' סה' גיטי' פב'
גנו' מש'
עי' כס' סב

כ"ב כו' וכותבי' מזמן ו' ראשון דאי' מזמן דהאי' דהודית שמא חזר ול' ומכר וחוזר ולוה ואחר כך שטר על זה ומארי' הודית הוי זכיית מייך והדר טריף ליה שלא כ' כדין עכל'

גמ' כב' ט' ו' · ואין · מי שנמחק שטר חובו וכו' ופכ' כר פרי רוק כר ומדו' ומפקוע ·

גמ' כ' ט' · ואינו · הזמנים

כשטר כתף ישמי וכו' ור' טוזכיר גם הער' שהעתי טמא השטר שאם ירננה הוה ופסו' היום ואחר שזה ופסו' ונ' אם יער' וכתבם כ' טוי הדלוי ויזכיר ויע' תקון כ'

כתב כ' · כ' יוסי כ' דה' יכתב · שטות כ' ושון הת

כות' לגבי ר' יהודה ור' יוח' ור' ורמי לגבי ר' זכאי וכן שאר ... מכ' ... ויתב' וכן פס הת' ... דקיי' ... שובר ... שובר ... כתב שובר ... ואין ... ודקדוק ... שובר ... מלוה ... כתב רכש ... כמ' ...

חיים סי' ... ישנה פי' שנויחק כ' כמ' ומש' · מעל העימו ·

שנים

שנים ששמותיהם שוין אין חוששין
לדבריו שחזקה היא שאין העדים חו׳
חותמין על השטר אלא אם כן היו מ׳
מכירין אלו. וכן חזקה שאין חותמי׳
על השטר אלא אם כן נדע להם כוח׳
בודאי שאלו שהעידו על עצמם ג׳
גדולים. ואין העדים חותמין על
השטר אלא אם כן יודעין לחתום׳
עדים שאין יודעין לחתום וקרעו להם
על חמיר וחתמו על הרשום מכין ל׳
אותן מכת מרדות והשטר פסול.
ראש בית דין שהיה יודע ענין
השטר וקריאת לפניו השטר סופר
שלו. הואיל והוא מאמין אותו ומ׳
ומאמינו עליו הרי זה חותם על הש׳
השטר אע״פ שלא קראהו הוא בעצמו׳
ואין שאר העם רשאין לעשות כן
עד שיקראו העד מלה מלה.
שנים שהיו בעיר כל אחד מהם שמו
יוסף בן שמעון אינם יכולין להוציא
שטר חוב זה על זה. ולא אחר יכול
להוציא עליהם שטר חוב אלא אם
כן כתוב עדי השטר בעיננו ואמרו ל׳
זה שהעדנו בהלואה. וכן אין
מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה.
וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו
שובר ששטרו יוסף בן שמעון פ׳
פרוע. שטרות של שניהם שעלין
פרועין. וכיצד יעשה אלו ששמותי׳
שוין ושמות אבותיהם שוין ישלשו.
אין שמות אבות אבותיהם שוין
יכתבו סימניהם. היו דומין זה לזה
בצורתן יכתבו יחוסן. היו שניהם
לויים שניהם כהנים יכתבו דורות׳
הוציא שטר שכתוב בו אני פלוני בן
פלוני לויתי ממך מנה אע״פ שאין בו
שם המלוה כל מי שיוציא שטר זה
מתחת ידו גובה בו ואינו יכול לדח׳
לדחותו ולומר לו אחר הוא ונפל׳

וכן שני יוסף בן שמעון הדרים בע׳
בעיר אחת שהוציא אחד מהם שט׳
חוב על אחד מבני העיר אינו יכול ל׳
לדחותו ולומ׳ לו לפלוני ששמו כשמך
אני חייב ומאמנו כל השטר אלא ה׳
הרי זה שיוציא מתחת ידו גובה בו
ואין חוששין לנפילה. שנים
שהוציאו מהם כל אחד משניהם
שטר חוב על חברו אין האחרון ל׳
יכול לומ׳ לראשון אילו הייתי חייב
לך היאך אתה לוה ממני אלא זה ל׳
גובה חובו וזה גובה חובו. הרי זה
במלוה וזה במלוה. ויש לזה עדית
ולזה עדית. או לזה בינונית ולזה ב׳
בינונית. או לזה זבורית ולזה זבורית.
אין בודקין להן אלא כל אחד מהן
עומד בשלו. היו לו עדית ובינונית
ולזה זבורית זה גובה מן הבינונית
וזה גובה מן הזבורית. הוציא לו ש׳
שטר חוב על חברו והלה מוציא ל׳
שטר שמכר לו את השדה אם היו
מקום שנותן הלוקח מעות ואחר
כך נותן המוכר את השטר הרי ש׳
שטר חובו של זה בטל שהרי אומ׳ לו
אלו הייתי חייב לך היה לך לפרוע ל׳
חובך. ואם במקום שכותבין ואחר כ׳
נותנין הרי שטר החוב קיים שהרי
אומ׳ לו מכרתי לך את השדה כדי ל׳
שיהיה לי נכסים שאגבה מן החוב.

פרק עשרים וששה

המלוה את חברו ואחר שהלוה לו
אמ׳ לו אחד אני ערב. או שתבע ה׳
הלוה בדין ואמ׳ לו אחד הניחהו ו׳
ואני ערב. או שהיה חונק את חברו
בשוק ואמ׳ לו אחד הנח לו ואני
ערב. אין הערב חייב כלום. ואפילו ל׳
אמ׳ אני ערב בפני ב״ד אבל אם קנו
מידו חוזר זה שהוא ערב בכל אלו הפ׳
הפנים בין בפני ב״ד בין בינו לבין המלוה
נשתעבד. אמ׳ לו בשעת מתן מעות
הלוהו ואני ערב נשתעבד הערב ואין
ואין צריך קנין. וכן אם ב״ד עשו אות׳
אותו ערב נשתעבד אע״פ שלא קנו
מידו. כיצד כגון שהיו ב״ד רוצין לגבות
מן הלוה ואמ׳ להם הניחוהו ואני ערב
הואיל ויש לו הנאה שהאמינוהו ב״ד
באותה הנאה שעבד עצמו. המלוה
חברו על ידי ערב אע״פ שהערב נש׳
נשתעבד למלוה לא יתבע הערב תח׳
תחלה. אלא אם תובע את הלוה תחלה ל׳
אם לא נתן לו חוזר ותובע הערב ונפרע
ממנו. בד״א כשיש נכסים ללוה לא
יפרע מן הערב כלל אלא מן הלוה.
היה הלוה אלם ואין ב״ד יכולין להוציא
מידו או שלא כמו לב״ד הרי זה נפרע
מן הערב תחלה ואחר כך יעשה הע׳
הערב דין עם הלוה אם יכול להוציא
מידו יוציא ואם לאו ישמתו אותו ב״ד
עד שיתן לו. התנה המלוה על
הערב ואמ׳ לו על מנת שאפרע ממי
שארצה או שהיה קבלן הרי זה יתבע
את הערב תחלה או את הקבלן תחלה
ויפרע ממנו אע״פ שיש נכסים ללוה.
אי זהו ערב ואי זהו קבלן אמ׳ לו תן
לו ואני אתן לך זהו קבלן שיש למלוה
להפרע ממנו תחלה אע״פ שלא פירש
ולא אמ׳ על מנת שאפרע ממי שארצ׳
אבל אם אמ׳ הלוהו ואני ערב. הלוהו
ואני חייב. הלוהו ואני פורע. הלוהו ל׳
ואני קבלן. תן לו ואני ערב. כולן לשון
ערבות הן ואינו תובעו תחלה. ולא ל׳
נפרע ממקום שיש נכסים ללוה עד
שיפרשו ויאמ׳ ממי שארצה אפרע.
ערב של כתובה אמ׳ אע״פ שקנו
מידו פטור מלשלם שהרי מצות ע׳

וחתום בו וכן פירשי ב
רהיו דעבד עבד [illegible]
בשאר שטרות ונעד׳
רב כהנא כשאר ירע ב
וחתם והיו דקאי תגמי׳
ואקריאו הי׳ והרב גמ׳ ב
שמאם יודעי וחתום אע״פ
שאי׳ יודעי לקרות ספר
רמי׳ וקרו קמיהו מחריב
מרבנן עב רמי׳ רשי ב
אבל כפירוש פי׳ זה והיו
דעבד׳ רב כהנא ירעו לאו
ידע ולאקריאו כתב והת׳
כשאר שטרו היה וכו
וכו׳ בין דבכל שטרו חוץ
מגט׳ נשי׳ דאיטו פ׳ גטו׳
אקרו כה מי שאי ידע
לקרות אין
חותם על
פסול ט׳ ב
מטבק ב
ראוו כרא בגט׳ נשים ב
אבל בשאר
שטרו אם
יודעי לקרו
ולחתו חו
חותמי׳ ואם לאו אי׳ חותמ׳
ראו דבמהלכ מטבק ב
וכן בתרק פרק וכן ר׳
ואם הב׳ רק דבי רבו ו
ולא דבי רב גמיר ראיו ב
ויטור דרב אי׳ הלכ מטבק
וכן מוכה מאו הכ׳ רק
דבי רבו ו
ועי׳ בהי׳
ופכו כו ו
גיטי׳ פט
רב נחי קרו
קרי ספרי
דדייני וחתים ודאוקמו רב
נחו וספרי דדייני וכו ב
עבו כת מאו וכן נהג
מחזקי הסמכה איפב
אמירת יכם
מלה כו׳ ור׳
עט
אוו ראוי
טבי קודאי יכול והחתום
ראוי חשוב עד אמי עד
כיון שאי׳ מעיד על עיקר
הדיעשה׳
ודחותם מי על הכ
מיתב ולא הסתכה ע
כבריתא
ראוי כשם שאי׳ מוציאין
זה על זה כך אי׳ מוציא
על אחרי׳
לוס כו׳ ב
אמ׳ הא דקאו דקיי׳ לן ב
ערב שלא בשעת מתן ב
מעות בעי קנין הני ולה
להשתעבד הערב ולמוה
אבל להשתעבד הלוה אבי
לא בעי קנין ההי׳ מאו לו
תפירע חוב׳ הערב ולא פלוני
כהנה ישעתיו על קנין ב
הערב אלא כפורעחוב ב
של חברו שלא מדעתו וגם
מדעתו בעי׳ והו חייב ב
ופורעו כו
קבלן
זמנו כו׳ ב
וכן ערב ב
קבלן פרת מאן ערב ב
קבלן ועיין
ויפרע כו׳ מתשו׳ אי ✱
כתוק והוא
מטבק ראוי ולא יפרע מן
רמי׳ דמי כבה ואי יוחנ
כל מקום ששנה רשב״ג
במשנתו הלכה כמותו חוץ
מערב ועיין ומהיה ומחו
מת כת רופי׳ מתב׳ אי׳
אי׳ נבס׳ ללוה לא יפרע מן
הערב תח׳
תחלה
ועיין
כס׳
י׳

קבלן ט׳ וכשתן לו ואני ב
קבלן ס
הא׳
ועי׳
כס׳
י׳

גט פשוט
דין ערבו
גט פשוט

עשה ואין חסר מאומה ואם היה היוב
ערב לבתו ולבת בנו וקנו מידו וקנ'
וקבלן של כתובה חייב ראובן שחטף
שדה משמעון ביד לוי וקנו מאחרו'
עליו אין נשתעבד שזו אסמכתא ל'
היא ואם קנו מידו שהוא ערב ושלם
הוי מכר זה בכל עת שיתבענו הרי
זה חייב " כמו שהורו רבותי "
וכן הערב או הקבלן שחייבו עצמן
על תנאי אע"פ שקנו מידו אין נשת'
נשתעבדו מפני שהיא אסמכתא ל'
כיצד כגון שאמ' לו תן לו ואני אתן
לך אם יהיה כך וכך או אם לא יהיה
של המלוה שעבוד שאינו חייב
באם יהיה או באם לא יהיה לא גמר
והקנה קנין שלם ולפיכך לא נשתעבד "
שנים שלוו בשטר אחד או
שלקחו מקח " וכן השותפין ש'
שלוה אחד מהן או לקח בשותפין ל'
הרי הן ערבין זה לזה אע"פ שלא
פירש " שנים שערבו לאחד כש'
כשיבוא המלוה להפרע מן הערב ל'
יפרע מאיזה מהן שירצה' ואם לא
היה לאחד כדי החוב חוזר ותובע
השני בשאר החוב 'ואחד שערב לש'
לשנים כשפרע למלוה יורדין חוב אחד
וישנהם פורע כדי שיחזור עליו "
האו' לחבירו ערוב זה לפלוני ואני ל'
ערב לך הרי זה כמי שאו' לך הלוהו
ואני ערב לך " וכשם שנשתעבד
הערב למלוה כך נשתעבד ערב או'
לערב ראשון 'ודין הערב עם המלוה
כדין ערב ראשון עם ערב שני דין ל'
אחד הוא " מי שלא פירש קצב
הדבר שערב כגון שאו' לו כל מה ש'
שתתן תן לו ואני ערב' או הלוהו או ל'
מכור לו ואני ערב " יש מן הגאונים
שהורה שאם הלוהו מאה או עשרת ל'
אלפים או הלוהו מיאה אלף נשתעבד

הערב בכל ' ויראה לי שאין זה הערב
חייב כלום מפני שאינו יודע הדבר ל'
ששעבד עצמו קרוב סומכה דעתו ל'
ולא שעבד עצמו 'ודברים של טעם
הם אלו לאבין 'מי שאו' לחבירו הלוהו
ואני ערב לגופו של לוה זה לא ערב
לעצמו של ממון אם כל זמן שתרצה
אביאנו לך ' וכן אם אמ' לו אחד ש'
שהלוהו ותבעו המלוה וכל זמן ש'
שתתבע אביאנו לך וקנו מידו על
זה אם לא יביא זה הלוה " יש
מן הגאונים שהורו שהוא חייב
לשלם 'ויש מי' שהורה שאפילו ל'
התנה עליו אם לא אביאנו או שחת
או שברח יהיה חייב לשלם הרי זו
אסמכתא ולא נשתעבד ולזה דעתו
נוטה "

פרק שבעה ועשרים

גמ' פטו'
המלוה את חבירו בשטר ואחר שחת'
שהעידו עדים בשטר בא ערב וערב
את הלוה אע"פ שקנו מידו ונשתעבד
לשלם כמו שבארנו כשיבוא המלוה
להפרע מנכסי ערב זה אינו טורף
מנכסים משועבדים ' היה הערב
בגופו של שטר קודם חתימות הע'
העדים או כתבו שלוני ערב שהרי אינו
הערב עם הלוה כמלוה והרי זה ל'
אינו גובה ממנו מן המשועבדים '
אפל' אם כתב בשטר פלוני לוה מפלוני
כך וכך ופלוני ערב שהרי ערבו לזה
עם הערב בשטר הרי זה נפרע מנ'
מנכסי ערב המשועבדים "
מלוה שבא לתבוע את הלוה ולא מ'
מצא לו נכסים אינו יכול לדחותו ל'
ולומ' לו לך אצל הקבלן שהרי יש לך
לתבוע אותו תחלה אלא תובע מזה

שירצה ' ואם בשאו הקבלן המעות מיד
המלוה ונתנו ביד הלוה אינו למלוה על
הלוה כלום ' מלוה שתבע את הלוה
ולא מצא לו נכסים אינו יכול להפרע
מן הערב עד לאחר שלשים יום מיום
שנתחייב הערב לשלם לא יהיה כח
זה פחות מן הלוה עצמו " כמו
עי' כס'
שהורו המורים " ואם התנה עמו
הכל לפי התנאי " היה הלוה במדינ'
אחרת שאינו יכול להודיעו ולא יל'
או שמת הלוה והניח קטנים שאין
בד"ן נזקקין לנכסים הרי זה תובע ת'
את הערב תחלה שהרי אין הלוה מ'
מצוי " מלוה שתבע את הלוה ד'
ומצאו שהעני ואינו יכול להפרע ל'
מן הערב עד שיתבע את הלוה כת'
כתקנת חכמים שאין לו כלום שאת'
שאת קטנייה על נכסין של ערב "
מי שהיה לחבירו במלוה על פה ובא ל'
המלוה לתבוע את הערב והרי הלוה
במדינת הים ' ואמ' לו הערב תמור ל'
ראיה שלא פרעך הלוה ואני אשלם
לך ' ערב שקדם ונתן לבעל חוב את
חובו הרי זה חוזר וגובה מן הלוה
כל מה שפרע על ידו אע"פ שהיתה
פטו'
מלוה על פה אף בלא עדים כלל "
בד"א כשאמ' לו הלוה בעת שנעשה ע'
ערב ערבני ושלם 'אבל אם עמד בראש
עצמו ונעשה ערב קבלן שאמ' לו הלוה
ערבני ולא הרשהו שיתן ופרע החוב
א' כי המורי
אין המלוה חייב לשלם לו כלום "
וכן הפורע שטר חוב של חבירו שלא
מדעתו אפילו היה החוב על המשכון
אין הלוה חייב כלום ונוטל משכונו ב'
בחנם והרי אבד זה הנותן מעותיו '
גמ' פטו'
את הלוה וקדם הערב ופרע את
החוב קודם שיודיע את הלוה שיצ'
אם נודע לו שלא פרעו שטר חובו
קודם שיאמר כגון שהודה בו או ש'

חסב כו' ע' רבותי מנין
ויישה ולא חסר ויידי ואם
עשה ערב ואחר ...
...

...

שנדוהו ומית בנדויו או שלא הגיע זמן המלוה לגבות הרי זה חוזר וגובה מן היורשין כל מה שפרע. היה המלוה גוי ואין היורשין חייבין לשלם שאין אביהם נתן ליד הערב כל החוב שהיה עליו מפני שהגוי תובע את הערב תחלה ולפיכך פרע זה מדעת קודם שיודיעו את היתומין. אבל אם הודיעו שהגוי תובע אותו והרי הוא נותן חייבין לשלם. כל ערב שבא ליטול מה שפרע בין שבא לפרע מיורשי הלוה בין מלוה עצמו הרי זה צריך להביא ראיה שפרע. ואין מציאת שטר החוב שעליו ביד ערב כפרעון. הוציא השטר מיד המלוה ולא פרע זה כלום. האומר לחברו ערבת לי והוא אומר לא ערבתי לך. או שאמר הערב למלוה אתה הרשיתני לערוב אותך ולא ערבתי. והוא אומר ערבתך. ערבת אני אבל שלא ברשות. ערב פרעתי למלוה בפניך והוא אומר לא פרעת או שאמר כי פרעתי ונתתי לך מה שפרעת או שאמר למלוה ערבתי לך מיותם והוא אומר לא ערבת לי וכל הטענות וכיוצא בהן המוציא מחברו עליו הראיה ואם ישבע הנתבע שבועת היסת או שבועת התורה או הודה מקצת כשיעור טענת הממון. עבד או אשת איש שלוו או שערבו את האחרים ונתחייבו לשלם משישתחרר העבד או תתגרש האשה או תתאלמן ישלמו. קטן שלוה חייב לשלם כשיגדיל ואין כותבין עליו שטר אלא הרי הוא מלוה על פה אף על פי שקנו לו מידו שאין קנין מיד הקטן כלום. קטן שערב את האחרים הרי הקטנים שאינן חייב לשלום כלום אפילו כשיגדיל לפי שנעשה מעשה קטנות שאין לקטן דעת כדי שיעשה עבד לשעבד עצמו בדבר שאינו חייב בו ולא בערבנות ולא בכל כיוצא בזה. ודין אמות העבדים וכן דין דין. האשה שלוותה בשטר או שנתערבה בשטר ונשאת חייבת לשלם אחר שנשאת. ואם היתה מלוה על פה אינה משלמת עד שתתגרש או תתאלמנה שרשות בעל כרשות לוקח הוא מה שביארנו בכמה מקומות. ואם היו מעות המלוה עצמן קיימין יחזיר אותן למלוה.

פרק שמנה ועשרים

שטר שכתב בכל לשון ובכל כתב אם היה כתקון שטרי ישראל שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע ועדיו ישראל ויודעין לקרותו הרי הוא כשר וגובין בו מן המשועבדין. אבל כל השטרות שחותמיהן גוים הרי אלו פסולין חוץ משטרי מקח וממכר ושטרי חוב והוא שיתן המעות בפניהם ויכתבו בשטר נתן פלוני לפלוני כך וכך דמי המכר או מעות החוב. והוא שיהיו עשויין בערכאות שלהן. אבל במקום עליהם בלא קיום השופט שלהם לא יועילו. וכן צריכין עדי ישראל שיעידו על אלו הגוים שהם עדי השטר ועל שופט שלהם שקיים ערכאות שאינן יודעין בקבלת שוחד. ואם חסרו שטרי הגוים אחד מכל אלו הרי הן כחרס. וכן שטרי מתנות והודאות ופשרות ומחילות שהן בעדים של שלהן אף על פי שיש בהן כל הדברים שמנינו הרי הן כחרס. אמרו רבותי שאפילו שטר חוב שלהם שנתנו המעות בפניהם פסולין ולא הכשירו אלא שטרי מקח וממכר. ואין אני מורה בזה. אם אין ידעו דייני ישראל לקרות שטר זה נותנין אותו לשני גוים זה שלא בפני זה וקורין אותו ומעיין כל אחד מהן מסיח לפי תומו וגובין בו מבני חורין אבל אין טורפין בו מפני שאין לו קול שהרי לא ידעו הלקוחות מה שנעשה בגוים. שטר שעדיו גוים שמסר אותו ליד המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני שני עדים מישראל אף על פי שאינן עשוין בערכאות שלהם ואין בו כל הדברים שמנינו הרי זה גובה בו מבני חורין והוא שיהיו העדים שמסרו בפניהם יודעין לקרותו וקריאוהו כשמסרו לו. ויהיו כתקון שטרי ישראל שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע ולא אין יגבה מן המשועבדין מפני שאין לו קול. תקון שטרי ישראל כך הוא כולם שיחזור מעניננו של שטר בשטה אחרונה לפי שאין לומדין משטה אחרונה שמא היו העדים מרוחקין מגופו של שטר מעדי השטר ובא זה והזדייף וכתב מאותו ריוח שיטה זו. עדים שהיו מרוחקין מן השטר שתי שיטות אלו הן ומאריך כנון לאחר על פי. היו העדים מרוחקין על הכתב יתר על שטין והיה הריוח שבין הכתב והעדים מלא בעדים פסולין או קרובין הרי זה כשר שהרי אינו יכול להזדייף. ואם מלאוהו בשריטות של דיו פסול שמא העדים על השריטות חתמו ולא על גופו של שטר. היה השטר כולו ועדיו בשטה אחת כשר. היה השטר בשטה זו והעדים בו

שניה פסול שאין אלו העדים אלא
מרוחקין מן השטר שטה אחת ·
וכתב כל השטר " וכתב זה השטר
בחצות שטה ונמצאו כל אלו העדים
חותמין עליו · וכן אם היה השטר
ושני עדים בשטה אחת · ושני עדים
אחרים בשטה שניה · הואיל ואני נתכשר
לרבות העדים אין מקיימין שטר זה
מעדים של מטה בשטה שניה אלא
מעדים של מעלה שאין בשטה שהיא
בין העדים של מטה ובין השטר ·
שאותה נתכשרה זה ושני עדיו "
קיום בית דין צריך שיהיה סמוך לכתב
יד העדים או סמוך לעד השטר אם
מאחריו מנגד הכתב · ואם היה בין
הקיום והשטר ריוח שיטה אחת
פסול שמא יחתוך השטר הנתקיים
ויזייף במקום השטה שטר ושני
עדיו ונמצא הקיום על שטר מזוייף "
הרחיק את הקיום מן השטר
יתר על שני שיטין ומלא כל הריוח
שריטות דיו כשר · שהרי אינו יכול
לזייף · ואין חוששין לבית דין שיקיימו
קיום על השריטות אלא על גופו של
שטר · כל המוחקים צריך לכתוב בקיו׳
בקיומיהם בסוף השטר ומה׳ אות
פלונית או מלה פלונית או שטה פלונית
דעל המוחק או תלויה והכל שריר ·
וקים · ואם היה המוחק במקום שריר
וקים · ובשיעור שריר וקים · מפני
שחוזר וקיימו בריוח שבין הכתב ·
והעדים פסול · שטר שבו מחק ועדיו
על המוחק כשר · ואם תאמר מוחק וחו׳
וחוזר ומוחק אינו דומה מוחק פעם
אחת למוחק שני פעמים · ואם תאמ׳
שמא נמחק מקום העדים שני פעמ׳
ואחר שכותב השטר חוזר ומוחק
וכותב כל שירצה שהרי הוא ועדיו
שוה כלו מפני שנמחק הכל שני פ׳

פעמים " כבר תקנו חכמים שלא
יהיו העדים חותמין על שטר מחוק
אלא אם כן נמחק בפניהם " שטר
שבו מחק ועדיו על המחק והקיום
מלמטה על הנייר אין מקיימין א׳
אותו מעדי הקיום אלא מעדים ש׳
שלמעלה שאם היה הקיום רחוק מן
השטר הרבה והיה הריוח מלא שר׳
שריטות של דיו וחתך גוף השטר
ומחק השריטות וכתב השטר ועדיו
על המחק " שטר שבו על הנייר
ועדיו על המוחק פסול שמא ימחוק
השטר מזוייף ונמחק הוא ועדיו על
המוחק " ואם כתבו העדים אנחנו
העדים חתמנו על הנייר והשטר
על המוחק מפני שחזר ומחק פעם
שניה וכותב מה שירצה וכיון שכלו
נמחק שני פעמים אינו ניכר שאלו
היה בו מקום המחק פעם אחת ·
ומקום הנמחק שני פעמים היה
ניכר " המתקן בשטרות צריך
להתכוין בשטר טו״ב ובי״ב שלא
שלא יהיו רחוקות מן התיבות שמא
ייפה והוסיף · ולא יהיו מרוחקין ·
שמא ימחק את האחת הא״ו יוד חי״ת
והניח רגל האחת במקום וי״ו וכל כי׳
כיוצא מדקדקין בו בכל כתב ובכל
לשון " משלש עד עשר אין
כותבין בסוף שטה שמא יזייף ·
השלש ויכתוב שלשים והעשר ע׳
עשרים · ואם נזדמן בסוף שטה
מחזיר הדבור בגופו של שטר פ׳
פעמים רבות עד שיבא באמצע ·
שטה " שטר שכתוב בו מלמעלה
מנה ולמטה מאתים או למעלה
מאתים ולמטה מנה הכל הולך אחר
התחתון · ולמה אין הולכין אחר ה׳
הפחות שבשטר לפי שאין האחד
תלוי בחברו · שאם היה כתוב בו מ׳

מאות שהן מאתים · ולמאתים שהן
מנה היה נוטל מנה · והכל שני דב׳
דברים שאין התחתון תלוי בראשו׳
הלך אחר התחתון " היה בו
מלמעלה שם ולמטה שם אחר קר׳
קרוב לו הכל הולך אחר התחתון "
ואם כן למה כותבין את העליון שאם
תמחק אות אחת מן התחתון ילמד
מן העליון כגון בעליון חנני ענני וכ׳
ובתחתון חני או ענ׳ בידוע שהוא
שם העליון · והכל לא ילמד תחתון
מעליון שתי אותיות " כתוב בו
מלמעלה קפ׳ ומלמטה ספ׳ חוששי׳
שמא זבוב הסיר רגל הקוף ונעשת
סמך · ואינו גובה אלא כמדת הקפ׳
הקטנה · וכן כל כיוצא בזה שיד בעל
השטר על התחתונה " ומעשה
בשטר אחד שהיה כתוב בו שש ל׳
מאות וזוז אחד והיה הדבר ספק אם
שש מאות זוז וזוז · או שש מאות
אסתירין וזוז · ואמ׳ חכמ׳ יטול שש
מאות אסתירין וזוז שיד בעל השט׳
על התחתונה " ואם כן למה כותב
שש מאות פרוטות וזוז · לפי שהם
שהפרוטות כולן אותם הסופרים חוזר׳
ואחר כך כותבין וכן כל כיוצא בזה "
בכל ארץ ובכל מקום לפי דרכם ·
הידוע על פיו עושין שטר שכתוב
בו אסתירין מאה מעך · או מאה
מעי אסתירין הולך אחר הפחות ש׳
שבלשונות ואינו נוטל אלא מאה
אסתירות שיד בעל השטר על ה׳
התחתונה · מפני שהוא מוציא מ׳
מחברו ואינו מוציא אלא בדבר ש׳
שאין בו ספק · לפיכך כל שטר שיש
בו משמעות שתי לשונות שאין כך
או כך אינו נוטל אלא הפחות שבש׳
שבשתיהן · ואם תפס בעליונה אין
מוציאין מידו אלא בראיה ברורה ·

פסול ס׳ · לפיכך [illegible]
[illegible] העדי׳ חתימות [illegible]
[illegible] השטר [illegible]
[illegible]

רחוקות ס׳ [illegible]

[illegible]

ספק ס׳ · פי׳ [illegible]
[illegible]

כתוב במטבע זהב ויש פחות מדינר
זהב' דינרין זהב ויש פחות משני
דינרין של זהב " זהב בדינרין אין
שוה פחות משני דינרין שלם אין
הזהב' וכן כל מוציא בזה ''

בריך רחמנא דסייען

הלכות טוען

ונטען

מצות עשה אחת היא' דין טוען
או מודה או כופר '' ובאור
מצוה זו בפרקים אלו '' ''

פרק ראשון

הטוען
את חברו במטלטלין והודה במקצת
הרי זה משלם מה שהודה וישבע
על השאר מן התורה שנא' אשר
יאמר כי הוא זה '' וכן אם כפר
הכל ואמ' לא היו דברים מעולם ועד
אחד מעיד שהיו הרי זה נשבע
מן התורה '' מפי השמועה למדו
שכל מקום ששנים מחייבין אותו
ממון אחד מחייבו שבועה שנא' לא
יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת
וכן למדו מפי השמועה שעד אחד
לכל עון ולכל חטאות אינו קם אבל קם
לשבועה קם' אין לך מחייב שבוע
מן התורה חוץ משלשה' מי שהודה
מקצת מטלטלין' ומי שחייבו עד
אחד' והשומר שהרי נאמ' בשומר
שבועת יי' תהיה בין שניהם' וכבר
בארנו שבועת השומרין בהלכות
שכירות' וכל אחד משלשה אלו
נשבע ונפטר מלשלם' אבל כל הנש'
הנשבעין ונוטלין כגון שכיר ונגזל
ונחבל' ונטול' ופוגם שטרו' ומוציא
בו' וכן כל הנשבעין בטענת ספק
כגון השותפין והאריסין כלן נשבע
בתקנת חכמ' וכל השבועות האלו
אע"פ שהן מדברי סופרים הרי הן
כשל תורה בנקיטת חפץ ''
הטוען מטלטלין על חבירו כפר הכל
ואמ' לא היו דברים מעולם או שה'
שהודה במקצת ונתן מיד ואמר
אין לך בידי אלא זה והלך' או שאמ'
אמת שהיה לך בידי נמחלת לי או נתת
לי או מכרת לי' או החזרתי לך' או כל
שטענו בחטין והודה לו בשעורין
בכל אלו פטורין מן התורה '' אבל
חכמי התלמוד תקנו שישבע הנשבע
ונפטר' ואינה כעין של תורה לפי
שאין בה נקיטת חפץ וכבר בארנו
דרך השבועה של תורה ודרך שבוע
היסת בהלכות שבועות '' כל מי
שנתחייב שבועה מן התורה הרי
זה נשבע ונפטר' ואם אין רצה לה
להשבע יורדין לנכסיו וגובין ממנו
כל מה שטען חברו עליו' שהרי הו
התובע אומ' לו אני דן מדין של ת
תורה או השבע או תן לי' ויש לאח
לאחרים על מי שטוען על דבר שה'
שאינו כן ונותן' אבל מי שנתחייב
שבועה מדבריהם אם היה מן הנ'
הנשבעין ונוטלין אינו יכול להפוך
את השבועה שהרי התובע אומר
לו השבע וטול כמו שתקנו חכמים
ואם אין רצה להשבע אל לו ''
הורו רבותי שאם אמ' הנתבע איני
רוצה בתקנה זו שתקנו לו חכמים
אלא הריני כשאר כל הנשבעין הרי
זה משביע את הנתבע היסת ואם
רצה להפכה על התובע מחייבין
את התובע להשבע היסת ויטול
וילך לו '' היה המחוייב שבוע
מדבריהם מן הנפטרין כגון המש'
הנשבעין על טענת ספק או המש'
הנשבעין היסת ולא רצה להשבע
משמתין אותו שלשים יום' אם לא
בא ונשבע מנדין אותו ומכין אותו מכת מ'
מרדות '' בכל מי שחלה עליו
השמתין שלשים יום שמכין אותו
ואחר כך מתירין לו נדויו ואין יור'
יורדין לנכסין לפי שאינו מחויב
שבועה מן התורה '' כל המחויב
שבועה הסת אם רצה להפך שבע
על התובע נשבע היסת ונוטל מה
מחברו זה שהפכה עליו שבועת
הסת ואין לך שהתהפך אלא שבוע
הסת בלבד' אבל שבועת של תורה
או של דבריהם כשל תורה אין הו'
הופכין שבועתו '' אין משביעין
שבועת היסת אלא על טענת ודאי
אבל על הספק פטור' כיצד כמדומה
לי שיש לי אצלך מנה או שאמר
מנה הלויתיך כמדומה לי שלא פרעת
ואמ' לי אבא יש לי אצלך מנה' דבר
פלוני נגנב מביתי ולא היה שם אלא
אתה קרוב כמדומה בעיני שאתה
גנבתו '' חשבתי מעותי ומצאתי
חסר שמא אתה הטעיתני בחש
בחשבון' והנתבע אומ' אין לך בידי
כלום הרי זה פטור אף משבועת
היסת' וכן כל כיוצא בזה ''
מנה יש לי בידך בודאי והנתבע אומ'
איני יודע שמא יש לך הרי הנתבע
נשבע שבועת היסת ונפטר לפי
שלא חייב עצמו בודאי' וכן כל
כיוצא בזה '' כור חטין יש לי
בידך בודאי והנתבע אומ' אמת כך
יודע אם חטין הם אם שעורין הן
הרי נשבע היסת שאינו יודע ומש'
ומשלם שעורין וכן כל כיוצא בזה ''
מנה יש לי בידך והנתבע אומ'
אמ' הן היו לך בידי אבל איני
יודע אם ערין החזרתיו לך או

עדין לא החזרתיו לך חייב לשלם ולא׳
ישבע התובע כלל ואפילו שבועת ה׳
היסת ואע״פ שהוא יודע בודאי שהוא
חייב והרי הוא טוען טענת ודאי ונסת
ונסתפק לו הואיל ונפטר זה אין נפטר
וכן כל כיוצא בזה׳׳ ואם אין תובעו או׳
ואו׳ לו הודה מעצמו גלותך או ה׳
הלויתני מנה ׳או בכך הפקיד ידעת׳ ואת׳
ואיני יודע אם החזרתי או לא החזר׳
איני חייב לשלם ואם כן לצאת ידי
שמים חייב לשלם׳׳ מנה לי בידך
אין לך בידי כלום הישבע היסת׳׳
חשבע את ההיסת וטול ׳ואמ׳ התובע
איני רוצה להשבע׳ הרי הנתבע אומ׳
לו אתה השבע וטול או תלך בלא כלום׳
ואין שם היפוך אחר ׳ויש לו החרים
סתם על מי שחייב לו ולא יתן׳׳
הורו רבותי׳ שכל מי שנתחייב שבוע׳
בין של תורה בין של דבריהם ואפילו ש׳
היסת יש לו להחרים קודם על כל מי
שיטען עליו דבר ואיני חייב בו כדי
שישביע אותו בחרם ׳ויענה המשׁ׳
המושביע אמן ׳ואחר כך ישבע
זה׳׳ ותקנה טובה היא זו לבעלי ד׳
דינין כדי שיחושו מטענת שקר
ולא יגמרו והרעיון שם שמים לבטלה
ולא ישיאו שום שוא׳׳ כל
מי שנתחייב שבועה בין של תורה
בין של דבריהם וגלגל המשביעו על
מי שירצה בדברים שאם יודה בהם
יתחייב ממון׳׳ עד היכן הגלגול
עד שיאמר לו ובכלל שבועה זו שלא
נמכרת לי בעבד עברי ועדין עבדי
אתה׳׳ וכבר בארנו שאין מגלגלין ל׳
על השכיר׳׳ מי שנתחייב שבועה
ואפילו היסת והתחיל התובע וגלגל
עליו דברים אחרים שלא טען אותו
תחלה׳ ואחר שנתבע כך ואמ׳ איני רוצ׳
להשבע אלא הריני משלם הטענה

הראשונה שנתחייבתי שבועה על
כפירתו אין שומעין לו אלא אומר
לנתבע אותו מה שגלגל עליך
הודיתו או השבע והפטר׳׳
הטוען את חברו טענות הרבה אין
משביעין אותו על כל טענה וטענה
אלא שבועה על כל נתחייב שתי
שבועות על שתי טענות קלה וחמור׳
משביעין על החמורה ומגלגלין עלי׳
שאר הדברים׳׳ כל הטוען טענה על
חברו שאם הודה בה חייב לשלם אף
על פי שכפר אין מחייבין אותו הס׳
היסת ׳ולא חרם סתם כיצד אמרת לי
שתתן לי מנה ולא היו דברים מעולם
אין מחרימין על זה ׳וכן כל כיוצא
בדברים אלו ׳ואם חבלת לי ולא היו ד׳
דברים מעולם הרי זה נשבע שבועת
היסת שאע״פ שאינו משלם קנס ע׳
על פי עצמו משלם שבת ורפוי וצ׳
ובשת ׳אנסת בתי ולא היו דברים
מעולם ׳אם במקום שגובין קנסות
הרי זה נשבע היסת שאלו הודה היה
משלם הבשת׳׳ בד״א שהמודה ל׳
בקנס פטור כשהודה בדבר שחייב
שאין קנס כגון שאמ׳ חבלתי בזה׳
אבל אם הודה שחבלתי בזה והביאו
עלי עדים בב״ד וחייבוני כך וכך בנזקו
הרי זה חייב לשלם ׳לפיכך אם טען
הטוען שב״ד חייבין אותו לשלם לו
מאה דינרים משום שחבלתי בו והוא
אומ׳ לא היו דברים מעולם הרי בש׳
נשבע היסת וכל כיוצא בזה׳׳

פרק שני

ט׳

החשוד על השבועה אין משביעין
אותו לא שבועת התורה ולא שבוע׳
מדבריהם ולא שבועת היסת ואפי׳
התובע אין שומעין לו ׳אחר הנש׳

הנשבע לשקר שבועת בטוי או ש׳
שבועת העדות או שבועת הפקדון
או שבועת הפקדון או שבועת שוא
הרי הוא על השבועה חשוד׳׳ וכל
הפסול לעדות משום עבירה בין פס׳
פסלות של תורה כגון בעלי רבית ואו׳
ואוכלי נבלות וגזלנין בין פסלות מ׳
מדבריהם כגון משחק בקוביא ומ׳
ומפריחי יונים הרי הוא חשוד על
השבועה ואין משביעין אותו׳׳
אין אדם נעשה חשוד עד שיבואו
עדים שעבר עבירה שנפסל בה אף
על פי שחוששין לו אין ראוי עד לכ׳
לכתחלה ואם נתחייב שבועה מש׳
משביעין אותו שהרי אנו אומרים
לו אם אמת אתה אומ׳ השבע ולא
מפני שעברת עבירה יאסור לך זה
להשבע באמת׳ ואם שקר אתה
אומ׳ הודה לבעל דינך׳ ואם הנחשד
בעדים אין אנו מאמינין אותו ש׳
שישבע׳ תקנת חכמים היא שכל
המחוייב שבועה מן התורה על ט׳
טענת ודאי ואם היה חשוד הרי ה׳
התובע נשבע מדבריהם ונוטל מה
שטוען היו שניהם חשודים חזרה
שבועה למחוייב לה שהוא הנתבע
ומתוך שאינו יכול להשבע משלם׳
היה ה[illegible] שומר שטען ואמר
הפקדון או נגנב אין שכנגדו יכול
לישבע וליטול שהרי אינו טוען ט׳
ודאי שיוכל ׳לפיכך אם טען בעל
הפקדון ואומ׳ בפני שלח יד בפקדוני
או פשע בו הרי התובע נשבע בתק׳
חכמים ונוטל נתחייב החשוד שבו׳
מדבריהם ׳אם היה מן הנשבעין ונ׳
ונוטלין אינו יכול לישבע וליטול אלא
הנשבע שכנגדו ישבע היסת ונפטר׳׳
וכן הפוגם שטרו וכל כיוצא
בזה שהיה נחשד ׳טען הלוה ש׳

[illegible]

שפרעו ואח׳ ישבע לי הרי הנתבע ישב׳
ישבע היסת ויפטר מן השטר ״
היה החשוד מן הנשבעין בטענת
ספק אינו נשבע ולפי שלא נתחייב
זה שבועה מן התורה ולפי שאין ה׳
התובע טוען טענת ודאי כדי שיש׳
שישבע על טענתו ״ נתחייב
החשוד שבועת הסת אין שכנגדו
נשבע ונוטל ששבועת הסת עצמ׳
תקנה היא ולא עשו לה תקנה אחרת
שישבע התובע ויטול הרי הנתבע פ׳
פטור בלא שבועה ״ מי שנתחייב
שבועת היסת והיה התובע חשוד
אין הנתבע יכול להפוך עליו שבועה
שהרי אינו יכול לישבע ולא ישלם
אלא ישבע היסת ׳ אין שומעין לזה
ותלות בדבר שאי אפשר והרי זה כ׳
כמי שהפך שבועתו על הקטן שאינ׳
אומ׳ לו או ישבע הסת או ישלם ״
מי שנתחייב שבועה בין מן התור׳
בין מדבריהם ונשבע ונוטל או נשבע
ונפטר ואחר כך באו עליו עדים ש׳
שהוא חשוד אין שבועתו שנשבע
כלום וישלם ׳ רצו להוציא מידו מה
שנטל ׳ או ישבע זה שכנגדו ויטול
ממנו ׳ לעולם כזה דנין לחשוד עד ש׳
שילקה בב״ד אם היו עליו עדים שלקה
ועשה תשובה יחזיר לכשרותו בין
לעדות בין לשבועה ״ מי שטען
על חבירו וכפר בו ונשבע בין שבועה
התורה בין שבועת היסת ואחר כך
באו עליו עדים שעל שקר נשבע ה׳
הרי זה משלם והוחזק חשוד על ה׳
השבועה ׳ וכבר בארנו בשבועות ש׳
שכל הנשבע על ממון חבירו ועשה
תשובה חייב להוסיף חומש ״
טענו שיש לו אצלו חוב בקנין ועד׳
ואמ׳ כן היה ופרעתיך או שאומר
איני חייב לך כלום ׳ ונשבע ואחר כך
באו עדי קנין או הוציא שטר ונתקיים
הרי זה משלם והוחזק חשוד שהרי ה׳
לא העידו שלא פרעו ולא אמ׳ הנתבע
לא היו דברים מעולם ״ וכן כל כ׳
כיוצא בזה ״

פרק שלישי

אין
מודה במקצת חייב שבועה מן התור׳
עד שיודה בפרוטה או יתר ׳ ויכפור
בשתי מעין כסף או יתר ׳ וכמה היא
פרוטה משקל חצי שעורה של כסף
וכמה הן שתי מעין משקל שלשים
ושתים שעורות של כסף מזוקק ׳ כ׳
כל כסף האמור בתורה הוא שקל
הקדש והוא עשרים מעה וכל כסף
של דבריהם מטבע ירושלם שהוא
סלע שלהם אחד משמונה בו כסף ו׳
והשאר נחשת כמו שבארנו ״ לפי׳
המעה היא היתה כסף נקי אפילו ב׳
בירושלם ׳ והיא היתה כסף של ירושלם
ולפי זה שהצריכו להיות כפירת הט׳
הטענה שתי כסף הוא מדבריהן עש׳
אותו שתי כסף של ירושלם ׳ שהן ׳
שתי מעין ׳ ולא עשו אותן שתי שקלי׳
במשקל הקדש ״ דזהו הדבר הנראה
לי בשיעור כפירת הטענה ״ ורבותי
הורו שכפירת הטענה היא משקל
תשעה עשר שעורות וחצי שעורה
מן הכסף ׳ ויש לי כמה ראיות לסתור
אותה הדרך שתפשו עד שיצא להם
זה החשבון ונראה לי שהוא טעות ״
שתי מעין ופרוטה יש לי בידך
אין לך בידי אלא פרוטה אחת ׳ אין ל׳
לך בידי אלא שתי פרוטות פטור מ׳
מפני שכפר בפחות משתי מעין ׳
מנה לי בידך אין לך בידי אלא ח׳
חצי פרוטה פטור ׳ שכל המודה בפ׳
בפחות מפרוטה כאילו לא הודה כלום ״
מאה דינרים יש לי בידך אין לך ב׳
בידי אלא תשעים דינרין אם היה שוה
שם העשר שכפר בהן שתי מעין
נשבע ׳ ואם לאו אינו נשבע ׳ וכן כל כ׳
כיוצא בזה ״ ששים וחמשה
אגוזים יש לי בידך אין לך בידי אלא
אגוז אחד ׳ דנין שם אם שוה היה
פרוטה נשבע ׳ ואם לאו פטור ׳ וכן
כל כיוצא בזה ׳ בד״א בכסף או במיני
סחורות ופירות וכיוצא בהן ׳ אבל
הכלים אין משערין דמיהן אפילו
עשרה מחטין בפרוטה וטענו ש׳
שתי מחטין והודה לו באחת וכפר
באחת חייב ׳ שנ׳ כסף או כלים ׳ כל
הכלים כסף ׳ טענו כסף או כלים והו׳
והודה בכלי׳ וכפר בכסף אם יש בכפיר׳
שני מעין חייב ואם לאו פטור ״
הודה בכסף וכפר בכלים אם הודה ב׳
בפרוטה ׳ וכן כל כיוצא בזה ״ העיד
עליו עד אחד ואפילו לא כפר אלא בש׳
בפרוטה הרי זה נשבע שכל מקום
ששנים מחייבין אותו ממון אחד
מחייבו שבועה ׳ כיצד פרוטה או
שוה פרוטה יש לי בידך אין לך בידי
כלום ועד אחד מעיד שיש לו הרי
זה נשבע ״ וכן בשבועת השומ׳
אפילו הפקיד אצלו פרוטה ושוה
פרוטה וטען שאבדה נשבע ׳ וכל
פחות מפרוטה אינו ממון ׳ ואין
ב״ד נזקקין לו ׳ וכן כל הנשבעין ונ׳
ונוטלין מפרוטה ולמעלה ״
הורו רבותי שנשבעין ונוטלין אינן צ׳
צריכין טענת שתי כסף ׳ ואני אומ׳
שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין
ואחר כך ישבע התובע בתקנת חכמ׳
ויטול ׳ שהרי כל הנשבעין בטענת
ספק צריך שיהיו ביניהן כפירת ש׳
שתי מעין ואחר כך ישבעו ספק
אין מודה במקצת חייב שבועה עד

שיהו הודייתו ממין הטענה ׃
כיצד כור חטים יש לי בידך ואין לך
בידי אלא לתך חייב ׳ אבל אם אמ׳ אין
לך בידי אלא כור שעורין פטור ׳ שזה
שהוא שטענו לא הודה לו ׳ והאיך
שהודה לו לא טענו ׳ דינר זהב יש
לי בידך פקדון ׳ לא הפקדת אצלי כי
אלא דינר כסף ׃ מעה כסף הפקדתי
אצלך ׳ לא הפקדת אצלי אלא פרוטה
פטור ׳ מפני שטענו מין דבר והודה
לו במין אחרת ׃ וכן אם אמ׳ לו עשר
דינרין מדיניות הפקדתי אצלך ׳ לא
הפקדת אצלי אלא עירונות פטור
וכן כל כיוצא בזה ׃ מנורה גדולה
יש לי בידך לא הפקדת אצלי אלא כי
מנורה קטנה פטור ׳ אבל אם טענו
מנורה בת עשרה ליטרין והודה לו
במנורה בת חמש ליטרין הרי זה מודה
מקצת מפני שיכול לגוררה ולהעמיד
על חמשה ׃ וכן אם טענו אזור
גדול אין לך בידי אלא אזור קטן פ׳
פטור ׃ ואם טענו יריעה בת עשרי
אמה והודה לו ביריעה עשרה אמות
הרי זה נשבע מפני שיכול לחותכה
ולהעמידה על עשרה ׳ וכן כל כיוצא
בזה ׃ כור חטין יש לי בידך ׳ אין
לך בידי אלא שעורין פטור אפי׳ מ
מדמי שעורין ׳ שהרי התובע אומ׳ לו
אין לי בידך שעורין ׳ ונמצא זה דומה
למי שאמ׳ לחברו כבר מנה לך בידי ׳ כי
אמ׳ לו האחר אין לי בידך שאין ב״ד
מחייבין אותו ליתן לו כלום ׳ ואם תפש
התובע דמי השעורים אין מוציאין
מידו ׃ הטוען את חברו שני מינ׳
ממין אחד והודה לו באחת מהן הרי זה
הודאה ממין הטענה ונשבע ׳ כיצד
כור חטין וכור שעורין יש לי בידך ׳
ואמ׳ לו הנטען אין לך בידי אלא כור
חטין חייב בשבועה ׳ התחיל הטוען כ

ואמ׳ כור חטין יש לי בידך וקודם כ
שישלים דיבורו ויאמ׳ וכור שעורין
יש לי בידך ׳ אמ׳ לו הן וכור שעורין ׳
אין לך בידי אלא כור שעורין ׳ אם נר׳
נראה לדיינין שהטוען העדים חייב
שבועה ׳ ואם לפי תומו פטור ׃ כור
חטין יש לי בידך ׳ אמ׳ לו הן וכור שע׳
שעורין אין לך בידי שעורין פטור
שאין מודה מקצת עד שיאמר לו
בבת אחת כור חטין וכור שעורין
יש לי בידך ׳ ואמ׳ הנטען אין לך בידי
אלא כור שעורין ׳ וכן כל כיוצא בזה ׃
מלא עשרה כדי שמן יש לי בידך
אין לך בידי אלא עשרה כדים בלא
שמן פטור ׳ שהרי טענו שמן והוד׳
לו חרסית ׃ עשרה כדי שמן יש
לי בידך אין לך בידי אלא עשרה כ׳
כדין ריקנין חייב בשבועה שהרי
טענו השמן והכדין והודה בכדין
וכן כל כיוצא בזה ׃ מנה יש לי
אצלך הלויתיך לא היו דברים מעולם
ולא לויתי ממך אלא חמשים דינר
יש לי בידך פקדון ׳ או משום נזק
וכיוצא בו ׃ הורו רבותי שזה
מודה מקצת ונשבע ׳ שהרי טענו
שחייב לו מנה ׳ והודה שהוא חייב
חמשים ׳ ומה לי אם נתחייב לו משום
הלואה ׳ ומה אם נתחייב לו משום פ׳
פקדון או משום נזק ׳ ולזה דעתי
נוטה ׃ מנה וכלי יש לי בידך
אין לך בידי אלא כלי והא לך ׳ כ
הרי זה פטור ונשבע שאין לו אצלו
אלא זה ׳ ואמ׳ בעל הבית אין זה כלי
כולל כשבועתו שזה כליו והודה
הנטען שאין זה כליו ונתחלף לו בכ׳
באחר הרי זה חייב בשבועה ׃
בכל מקום שנ׳ כענין זה הרי זה פט׳
פטור משבועת התורה וחייב שב׳
שבועת היסת כמו שביארנו פה

שנים ׃

פרק רביעי

אין
מודה במקצת חייב שבועה מן הת׳
התורה עד שיטעננו בדבר שנמדד
או במשקל או במנין ׳ ומודה לו בד׳
בדבר שנמדד או במשקל או במנין ׳
כיצד עשרה דינרים יש לי בידך אין
לך בידי אלא חמשה ׳ כור חטין יש
לי בידך ׳ אין לך בידי אלא לתך ׃
שני ליטרין משי יש לי בידך אין לך
בידך אלא ליטרא אחת הרי זה חייב
וכן כל כיוצא בזה ׃ אבל אם אמ׳ לו
כיס מלא דינרין מסרתי לך ׳ לא מסר׳
לי אלא צרור של דינרים ולא מנית
אותן בפני ולא ידעתי מה היה בו כ
ומה שהנחת אותה נוטל הרי זה פ׳
פטור וכן כל כיוצא בזה ׃ בית מלא
תבואה מסרתי לך ׳ לא מסרת לי אלא
עשרה כורין ׃ עשרה כורין מסרתי
לך ׳ איני יודע כמה הן שהרי לא כ
מדדתם לפני אלא מה שהנחת כ׳
אותה נוטל פטור ׃ בית זה מלא כ
עד הזיז מסרתי לך ׳ והוא אומ׳ עד
החלון חייב וכן כל כיוצא בזה ׃
אין מודה במקצת חייב שבועה
עד שיודה בדבר שאפשר לו לכפור
בו ׃ כיצד מי שטען חברו ואמ׳
מאה דינרין יש לי אצלך חמשים כ
בשטר זה וחמשים בלא שטר ׳ אין
לך בידי אלא החמשים שבשטר
אין זה מודה במקצת שאותן שב׳
שבשטר לא תועיל לו כפירתו ׳ והרי כ
כל נכסיו משועבדים לו ומפני כך
בו חייב לשלם לפיכך משבע היסת
על החמשים ׃ שטר שכתוב בו
סלעים ולא הזכיר מנין ׳ מלוה אומ׳
חמשה סלעים יש לי בידך והם כת

הטענה כו׳ כרב ונבי ע
ישקב וכרי חייו קיימינן
דפק רבי ודוא כמוה ח
ומפטורייהי דסבר כישקב
ודוא כר יוחנ דפוגשיה
כישלוי וכן פס הת נ
מדייסין הכי וכן כסף נ
הדיינין ויכב ענן טענ
חטין והודה לו בשעורי נ
פטור וכן הכ פ שמעת
הדיינ׳ ויכ נחו׳ ין שאם
טענו חטי ושעורי והודה
באחת מהן חייב נשבע
הי טענו נ
חטי והודה
לו בשעורי פטור וכו וכן
פיה ופי׳ ולר׳ ספר וכן ס

פטור כו׳
ואי הנחו שאם אמר נ
התובע ודאי כדרך ו
שיש לי כור שעורי כי
בידך ...
חייב ושלם לו השעורי
חייב כו׳ ואת והא היך הוא ופסקי׳ כרב ששת ...
רמבון והיך חי׳ כלעי
פא׳

כתובים בו והלוה אומ׳ אין לך בידי אלא שלשה והם הכתובים בו אע״פ שאין מחייבין אותו כשטר זה אלא שנים והרי הודה בסלע שאינו יכול לכפור בה הרי זה פטור מפני שהוא כמשיב אבידה ותקנת חכמים היא שכל מי שמשיב אבידה שלא ישבע כמו שביארנו במקומו ׃ וכן האומ׳ לחבירו אמ׳ לו אבא שיש לאביך מנה והלה אומ׳ אין לך בידי אלא חמשים הרי זה משיב אבידה ופטור משבועת היסת ואין צריך לומר אם הודה מעצמו ׃ מנה היה לאביך בידי ונתתי לו חמשים ונשאר לו חמשים שזה פטור משבועת היסת אבל יורש שטוען ואמ׳ אני יודע בודאי שיש לאבי בידך זה כנגד אביך מנה והלה אומ׳ אין לו בידי אלא חמשים הרי זה מודה במקצת ונשבע ׃ מנה לי בידך על המשכון זה ׳ אין לך בידי אלא חמשים הרי זה מודה במקצת ׳ ואם אין המשכון שוה אלא חמשים או פחות הרי זה נשבע ומשלם החמשים שהודה בהן ׃ היה המשכון שוה מאה או יתר הואיל והמלוה יכול לטעון כדי דמיו הרי המלוה נשבע ונוטל מדמי המשכון ׳ היה שוה שמנים נשבע המלוה שאין לו פחות משמונים ונוטל מן המשכון ׳ ונשבע הלוה מן התורה על השמונים שכפר בהן ׳ כפר בכל ואמ׳ אין זה משכון אלא פקדון ואין לו אצלי כלום נשבע היסת על הכל ׃

מנה לי בידך והלה אומ׳ חמשים יש לך בידי ׳ ואבל החמשים האחרים איני יודע אם אני חייב בהן הרי זה חייב שבועה מפני שהודה במקצת ׳ ואינו יכול לישבע על מקצת שכפר שהרי אומ׳ איני יודע לפיכך משלם המנה בלא שבועה ויש לו החרים על מי שטוען דבר שאינו יודע בודאי ׳ שאומר חייב בו ׃ מנה לי בידך והרי עד אחד מעיד עליו והנטען אומ׳ כך הוא ׳ אבל ואתה חייב לי כנגד אותו מנה הרי זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע שהרי הוא מודה מה שהעיד בו העד ׳ ואין הנשבע כהעדת עד אחד נשבע עד שיכחיש את העד ׳ ויכפור בעדות וישבע על כפירתו ׳ לפיכך שטר שיש בו עד אחד וטוען שפרע ׳ וכן כתרן שמעיד עליו עד אחד וטוען שפרע או החזירתי אתה הפקדון הרי זה מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ׃ מעשה באחד שחטף לשון של כסף מחבירו בפני עד אחד ׳ ואמ׳ כן חטפתי ושלי חטפתי ׳ ואמ׳ חכמ׳ זה מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ׳ וכן כל כיוצא בזה ׃ מנה הלויתיך ולא היו דברים מעולם והביא עד אחד שלוה ממנו בפניו ׳ הואיל ואמר היו שנים החזיק כפרן ומשלם מאחר שיתבאר ׳ הרי זה נשבע על פי עד אחד של ששנים מחייבין אותו ממון ואחד מחייבו שבועה ׳ חזר ואמ׳ פרעתי משלם כמו שביארנו ׃ מנה לי בידך אין לך בידי כלום ועדים מעידין עליו שיש שעדיין יש אצלו חמשים ׃ פסקו הגאונים הלכה שישלם חמשים וישבע על השאר שהרי זה הוא הודאת פיו גדולה מהעדאת על עדים ׃

פרק חמישי

ואלו דברים שאין נשבעין עליהן מן ה התורה הקרקעות והעבדים והשטר׳ וההקדשות ׳ אע״פ שהודה במקצת או שיש עליו עד אחד או ששמר וטוען דמים השומרים הרי זה פטור ׳ שנ׳ כי יתן איש אל רעהו כסף ׳ פרט להקדש ׳ כסף או כלים ׳ פרט לקרקעות ולעבדים שהוקשו לקרקע ׳ וכן יצאו השטרות שאינן גופן ממון ׳ ככסף וכלים ׳ ואינו אלא לראיה שבהן ׳ ועל כולם נשבעין שבועת היסת ׳ אם היתה שם טענת ודאי חוץ מן ההקדש שאע״פ שאינן חייב על שבועה מן התורה תקנו חכמים שישבעו עליהם כענין של תורה כדי שלא יזלזלו בהקדשות ׃ שתי שדות מכרת לי לא מכרתי לך אלא אחת ׳ שני עבדים או שני שטרות יש לי בידך אין לך בידי אלא שטר אחד או עבד אחד הרי זה נשבע היסת ׳ וכן אם טען ואמ׳ חצר זה או עפר זה או שטר זה שבידך של׳ הוא ואתה מכרתו ׳ והנטען אומ׳ לא היו דברים מעולם בין שהביא הטוען כגון עד שלא הביא הרי זה לא נשבע ונפטר ׃ וכן החופר בשדה של חבירו בורות שיחין ומערות והפסיד והרי הוא חייב לשלם ׃ בין שטען שחפר והוא אומ׳ לא חפרתי אלא ש׳ שטען שחפר שתי מערות והוא אומ׳ לא חפרתי אלא אחת או שהיה שם עד אחד שחפר והוא אומ׳ לא ח׳ חפרתי כלום הרי זה נשבע היסת על הכל ׃ טענו כלים וקרקעות בין שהודה בכלים וכפר בכל הקרקעו׳ בין שהודה בכל הקרקעות וכפר בכ׳ בכל הכלים ׳ בין שהודה במקצת הק׳ הקרקעות וכפר במקצתן עם כל ה׳ הכלים בכל אלו נשבע היסת ׳ אבל הודה במקצת הכלים ׳ וכפר במקצת

פטור ט׳ כר עקיבא ג׳ וחכמ׳ אומ׳ וכן פס׳ מ״ום ויתר רבו ורי וו׳ רב ר׳ יעקב ה״ה ג׳ פלוגת׳ דר׳ ומש׳ ועי׳ כתע וכו׳ יורש ט׳ רב הכ׳ וכו׳ רב כ׳ אמר רבא אומר יורש כר׳ בזו וכו׳ כי ישבע כרבה ואו׳ שם רקייס׳ כהו ג׳ ...

שכתבנו התור׳ ... שמע היסת נשבע׳ על הקרקעות ...

מתוך שהוא חייב שבועה על מקצ
הכלים שכפר בהן נשבע אף על ה
הקרקעות שטענו עמהם שהכל
טענה אחת היא ·· וכן הדין
בטוענו כלים ועבדים או כלים וש׳
ושטרות הכל דין אחד הוא ··
טענו ענבים העומדות ליבצר ות׳
ותבואה יבשה העומדת להקצר ·
והודה במקצתן וכפר במקצתן הרי
זה נשבע עליהן כשאר המטלטלין
הואיל שאינן צריכין לקרקע שכל
העומד ליבצר הרי הוא כבצור ל׳
לענין כפירה והודיה · אבל אם היו
צריכין לקרקע הרי הן כקרקע לכל
דבר · ואין נשבעין עליהן אלא הסת ··
הטוען על חברו ואמ׳ שכנת
בחצרי ואתה חייב לי שכר שני
חדשים · והוא אומ׳ לא שכנתי אל׳
אלא חדש אחד הרי זה כמודה מק׳
מקצת · ואם היה שכר החדש ל׳
שכפר בו שתי כסף נשבע לפי ש׳
שאין טענה בגוף הקרקע אלא ל׳
בשכירה שהוא מטלטלין ··
שטר מסרתי לך ועשרה דינרים
היה לי בו ראיה לא היו דמים מעל׳
ישבע הסת · השיב הרי זה נשבע ל׳
שבועת הסת שהיתה לו ראיה ל׳
לעשרה דינרים ואבדו באובדת הל׳
השטר ויטול · ואם אמ׳ התובע מס׳
מסרת לי ואבד הרי זה פטור אף מ׳
משבועת הסת שאפילו פשע בו
ואבדו פטור כמו שביארנו בהלכות
חובל ·· האומ׳ לחברו שטר ש׳
שיש לי בידך זכות יש לי בו · וזה ל׳
אומ׳ איני מוציא שטרי ואיני ·
יודע אם יש לך בו ראיה אם לא כ׳
טפין אותו להוציאו ·· טען׳
שאבד השטר מחרימין לו חרם
סתם ·· טען זה השטר ודאי ל׳

שיש לו זכות בו שהוא יוציאו הרי
זה נשבע היסת שהוא אינו יודע
ושאבד ממנו וכזה הורו רבותי ··
אין נשבעין על טענת ל׳
חרש שוטה וקטן · אחד בין בטל
בטענת עצמו ואחד בין בטענת
אביו לפי שזה המקצת שהודה בו
לקטן אינו אלא כמשיב אבידה ··
וכן אם כפר בכל ובאו עד אחד
והעיד לקטן אינו נשבע שזה עד
אחד ואין שם תובע אינה תביעה
גמורה ·· נמצאת אומ׳ קטן שאמ׳
לגדול מנה יש לי בידך או לאבי בידך
והלה אומ׳ אין לך בידי אלא חמשים
או אין לך בידי כלום · ועד אחד מעיד
שיש לו הרי זה פטור משבועת ה׳
התורה ·· אבל אם שאר לקטן ואמ׳
שאבד הרי הסתכן משבע שבועת
השומרין לפי שאינו נשבע מחמת
טענת הקטן · וכן אם הודה שהיה
שותף לקטן או אפוטרופוס עליו
שמינהו ב״ד אפוטרופוס לקטן ישב׳
וישבע השותף וכיוצא בו טענת
ספק ·· הורו רבותי שאין נ׳
נשבעין על טענת קטן שבועת
התורה אלא שבועת היסת משביען
ואפילו היה קטן שאינו חריף לענין
משא ומתן נשבעין הסת על טענת
שלא יהיה כל נוטל ממונו של זה כשהו׳
קטן ויאמר לו בחנם ·· וזה דעתי נוטה
ותקון העולם הוא · נמצאת למד שקטן
שטען על הגדול בין שהודה במקצ׳
בין שכפר בכל בין שהיה שם עד
אחד הרי זה נשבע היסת ואין יכול
להפוך על הקטן שאין משביעין
את הקטן כלל ואפילו חרם סתם ל׳
אין מקבלין לפי שאינו בעונש השב׳
השבועה ·· קטן שטען הגדול
אם טענו בדבר שיש לקטן הנאה

כגון עסק משאו ומתנו והודה הקטן
נפרעין מנכסיו · ואם אין לו ממתינין
עד שיהיה וישלם · ואם כפר הקטן
ממתינין לו עד שיגדיל וישבע הסת ·
ואם טענו בדבר שאין לקטן בו הנ׳
הנאה כגון נזקין וחבלות אע״פ שאמ׳
ויש לו מה לשלם ואפילו לאחר שנ׳
שהגדיל · ואם היה התובע מן הנש׳
הנשבעין ונוטלין כגון השכיר וכיוצ׳
בו שיש בו הנאה לקטן שישתכר
לו שכיר הרי זה נשבע ונוטל מן ל׳
הקטן ונוטל מן הקטן ·· אבל
חנוני שנשבע על פנקסו אינו נשבע
ונוטל מן הקטן שאין לקטן בזה ה׳
הנייה שהרי חייב לפועליו ונשבעין
ונוטלין ממנו · וזה החנוני הפסיד
על עצמו שנתן ממונו על פי קטן
וכן כל כיוצא בזה ·· החרש
והשוטה אין נזקקין להם לא לטענה
לא לטענתם על אחרים ולא לטענת
אחרים עליהם ולא לשבועה קלה · ל׳
ואין צריך לומ׳ לשבועה חמורה או
תשלומין · אבל הסומא הרי הוא ל׳
כפקח לכל דבר בענינים אלו ונשבע
כל מיני שבועות ונשבעין על טענתם ··

פרק ששי

מעל׳

דינין שבאו לב״ד טען האחד ואמ׳ מנה
לי אצל זה שהלויתיו או שהפקדתי
אצלו או שגזל ממנו או שיש לי ל׳
אצלו משכרי וכן כל כיוצא בזה ··
והשיב הנטען ואמ׳ איני חייב לך כלום
או אין לך בידי כלום · או שקר הוא
טוען אין זו תשובה נכונה · אלא
יאמ׳ לו ב״ד השב על טענתו ופירש
התשובה כמו שפירש זה טענתו
ויאמר אם לוית ממנו או לא לוית ·
הפקיד אצלך או לא הפקיד · גזלת

או לא גזלתו שכרתי או שכרתו וכן
בשיור הטענות ומפני מה אין אנו
מקבלין ממנו התשובה שאינו טועה
הוא בדעתו ויבוא להשבע על שקר
שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען
והחזיר זה החוב לבנו או לאשתו
או שנתן לו מתנה כנגד החוב וידמה
בדעתו שנפטר לפיכך אומ׳ לו האיך
תאמ׳ איני חייב כלום שמא אתה כ׳
נתחייבת אין הדין לשלם ואין אתה
יודע אלא הודע לדיינין פירוש הד׳
הדברים והם יודיעוך אם אתה חייב
או אין אתה חייב ואפילו היה ת״ח
חכם גדול אומ׳ לו אין לך הפסד כ״ש
שתשיב על טענתו ותודיענו כיצ׳
אין אתה חייב לו מפני שלא היו דברי׳
מעולם או מפני שהיו והחזרת לו ש׳
שהרי אנו דנין מתוך כך במקום "
וכן אם טען הטוען ואמ׳ זה
חייב לי מנה או מנה יש לי בידו כ׳
ואמ׳ לו מודה אני הלויתני או זה ה׳
הפקדת אצלי אבל החזרתי ואומר אומר
היאך נתחייב ולא יבא להשבע לשקר
שהרי אפשר שידמה שהוא חייב לו
והוא אינו חייב כגון ששחט או ...
שגנב או שאומ׳ אתן לך מתנה וכיוצ׳
בה הרי שטען עליו שהלוהו מנה
והשיב זה ואמ׳ לא היו דברים מעולם
ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו
בפניהם וחזר הנטען ואמ׳ כן היה ה׳
הלויתי ופרעתי אין מקבלין ממנו כ׳
אלא הוחזק כפרן ומשלם ואפ׳ אם
השיב איני חייב לך כלום או שקר ה׳
אתה טוען וכל כיוצא בזה והלך
הנתבע והביאו עדים שהלוהו בפניה׳
ואמ׳ הנתבע כן היה וכל חזרתי לו כ׳
פקדונו או פרעתי לו חובו לא הוחזק
כפרן ונשבע היסת ונפטר " ראו
עדים שמנה לו מעות ולא ידעו אם

תבעו בדין ואמ׳ לו תן לי מעותי שהלוי׳
שהלויתיך ואמ׳ מתנה נתתם לי או
פרעון היו הרי זה נאמן ונשבע ה׳
היסת ונפטר " ואמ׳ לו לא היו דבר׳
מעולם ואחר כך באו העדים שמנה
לו בפניהם הוחזק כפרן ולעולם אינו
מוחזק כפרן עד שיכפור בבית
דין ויבואו שני עדים ויכחישוהו במ׳
מה שכפר מנה הלויתיך כפר בב״ד
ואמ׳ לא היו דברים מעולם ובאו שני
עדים שלוה ממנו מנה ופרע והלוה
ואמ׳ לא פרעתי הרי זה חייב לשלם
שכל האומ׳ לא לויתי וכאו עדים שלוה
כאומ׳ לא פרעתי דמי ונמצאו הלוה כ׳
הוחזק כפרן " הלוה אומר לא כ׳
פרעתי והעדים מעידים שפרע כ׳
הודיות בעל דין כמאה עדים היו ש׳
ואין המלוה חייב שבועה כל׳ וכן
אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב
לו ואמ׳ לא היו דברים מעולם וזה אינו
יודע כתב ידי הוחזק כתב ידו בב״ד או
שבאו עדים שזה כתב ידו הרי זה ה׳
הוחזק כפרן " מנה הלויתיך
אני הייתי לי בידך ואמ׳ לו הנטען והלא
פרעתיך בפני פלו׳ ופלו׳ ובאו פלו׳
ופלו׳ ואמ׳ לא היו דברים מעולם הרי
הוחזק כפרן שאין העדים צריכין כ׳
אלא דבר שהן עדים בו לפיכך ישבע
המלוה היסת ויפטר " כיוצא בו תן
לי מנה שהלויתיך ואתה בעד עמוד
פלו׳ ואמ׳ הנטען לא עמדתי בעד
עמוד פלו׳ משלם ובאו עדים שעמד
לא הוחזק כפרן שאין אדם משים
דעתו לדברים שאין בהן ממש וכן
כל כיוצא בזה " תן לי מנה שהלויתי
אחרי העדים ואמ׳ הנטען פרעתיך
בפני פלו׳ ופלו׳ ואמ׳ לוה הבאו אותם
והפטר לא באו או שמתו או שהלכו
למדינה אחרת ישבע היסת שפרע

שאינו אנו מצריכין להביאם אלא לברר
דבריו ולהפטר אף משבועה שהלוה
את חבירו בעדים אינו צריך לפורעו בע׳
בעדים מאו שבורע " אמ׳ לו בפני
עדים מנה לי בידך אמ׳ לו הן למחר תב׳
תבעו בדין ואמ׳ משטה אני בך ואין לך
בידי כלום ואפילו אמ׳ לו לא היו דברים
מעולם ונשבע היסת שאין לו בידו כ׳
כלום שהרי לא אמ׳ להם אתם עדים ו׳
ודבר שאין לו עדות אין אדם זוכרו
לפיכך אם אמ׳ לא היו דברים מעולם
לא הוחזק כפרן ולא עוד אלא אפי׳ הסתיר
עדים אחורי הגדר ואמ׳ לו מנה לי כ׳
בידך ואמ׳ לו הן ריעך שמעידו פלו׳
ופלו׳ אמ׳ לו שאין תתבעני בדין למחר
ואיני לי מה אתן ולמחר תבעו בדין
כולו העדים כך שטען ואמ׳ משטה
אני בך כמו שהוא לא היו דברים מעולם
הרי זה נשבע היסת ופטור שאינה
כיון עדות עד שיאמ׳ הלוה אתם ע׳
עדיי או יאמ׳ המלוה בפני הלוה ויש׳
וישתוק הלוה בעדות זו לא הוחזק
כפרן " ומעשה באחד שהיו
קורין קדרשו כלו׳ שיש עליו ממון
הרבה אמ׳ מי הוא שאני חייב לו כ׳
אלא אמ׳ חכמ׳ ישבע היסת ויפטר
וכן אחד שהיו אומ׳ עליו שהוא
בעל ממון ואמ׳ אלו היה לי פרעתי כ׳
לפלו׳ ופלו׳ ואחר מיתתו באו פלו׳
ופלו׳ לתובעו אמ׳ חכמ׳ אין להם כלום
שאדם עשוי להראות עצמו שאינו
בעל ממון ושלא הניח בניו בעלי ממון
וכן כל כיוצא בדברים אלו דן על פי כ׳
שהחכמים ... עדים ויען עדות "
וכן המודה מעצמו ואחרים שומעי׳
לו וכן האומ׳ לחברו בפני עדים מנה
לי בידך ואמ׳ לו הן כל אלו הדברים
וכיוצא בהן כשיבואו לב״ד ואמ׳ ונת׳
ונתבע לוה ולא תתן מה שיש לי אצלך

[illegible]

[illegible]

ויאמ' לו אינך יודע כלום אמ' לו אם כ'
עמוד ושלם הרי מוטב ואם לא טען
אין טוענין לו ואפי' יתום ואמ' וטוען א'
משכון היתה אצל אבא ולא היו דברים
מעולם אבא שלא להשביע את עצמי
נתכוונתי פטור ונשבע היסת כמו ש'
שביארנו ״

פרק שביעי

המודה
בפני שנים שיש לפלני אצלו מנה ואמ'
לו דרך הודיה ולא דרך שיחה ואע"פ
שלא יאמ' להם אתם עדיי ואע"פ שלא
התובע עמו הרי זה עדות. תבעו בב"ד
בדין לאחר זמן ואמ' לא היו דברים מעו'
אין שומעין לו ומשלם על פיהם ואם
היה עד אחד נשבע שבועת התורה ואמ' דרך
הודיה טען כשתבעו בעדים אלו שלא
להשביע את עצמי הודיתי מודה לו
ונשבע היסת. ואם כשהודה בפניהם
היה התובע עמו אינו יכול לט'
לטעון ולומ' כדי להראות שאיני עשיר
הודיתי ואפי' אם טען שטען כזה ל'
ונשבע היסת ״ המודה בפני
שנים אינו יכול לחזור ולומ' משטה
הייתי בו ואין צריך לומר אם הודה
בפני שלשה ואפי' והחזיקו אותו ואינו
בהודיות פיר' ס' היאו' דרך הודיה
כולו ואו' אתם עדיי ואפי' אין כותבין
ואלו אם כן יאמ' כתבו וחתמו ותנו לו
צריכין להמלך בו כמו שביארנו ״
ואם הודה בב"ד אחר ששלחו לו מיד
שיתגמר הרי אלו כותבין והוא שיהיו
ב"ד מכירין את שניהם כדי שלא יער'
יעריכו שניהם לחייב איש אחר ״
ב"ד של שלשה שהיו יושבין ל'
ומעמד במקום הקבוע להם ובא הת'
התובע וקבל לפניהם ושלחו שליח
אצל הנתבע ובא והודה בפניהם הרי
אלו כותבין לבעל דינו. ואפי' אם לא היו
קבועין ולא שלחו לו ואפילו קבץ את'
אותם והושיב השלשה והודה בפניה'
ואמ' להם הוו עלי דיינין ובא אחר כך
התובע ואמ' כתבו לי הודיותי אין כ'
כותבין שמא יתן לו ומערים זה תובע
בשטר ״ בד"א במטלטלין אבל
בקרקעות אם הודה אפילו בפני ש'
שנים אע"פ שלא קנו מידו ולא יאמר
כתבו ותנו הרי אלו כותבין ונותנין
שאין כאן לחוש שמא יתן לו ומוציא
תובע פעם שניה. שטר הודיה ש'
שיצא ולא היה כתוב בו אמ' לנו כתבו
וחתמו ותנו לו הרי אלו כשר שחזקה
היא שאלו לא אמ' להם כתבו וחתמו
לא היו כותבין. היה כתוב בשטר ב'
הודה פל' בפנינו בב"ד ואם אין כת'
בו שלשה אלו דברים חוששין ואומ'
שהיו שלשה חוששין שמא שנים
היו וטעו ודמו שההודיה בשנים ב'
הודיה בב"ד היא ולפיכך אין דנין בו
דין שטר ״ ביארנו שההודיה ב'
בב"ד אינו עדות בב"ד מלוה הכתוב ב'
בשטר ולפיכך כותבין ונותנין לבעל
דינו ״ בד"א כשלא קבל עליו את הדין
עד ששלחו והביאוהו כמו שביארנו
אבל שנים שבאו לב"ד ותבע אחד
מהם את חבירו ויאמר מנה לי בידך אמ'
הן יש לך בידי בין שאמרו הדיינין ל'
חייב אתה ליתן לו בין שאמרו לו
ריצהו ואמ' פרעתי נאמן וישבע היסת
שפרעו ולפיכך אם חזר התובע ואמ'
לדיינין ואמ' כתבו לי הודיותי אין כ'
כותבין לו שמא פרעו ״ וכן מי
שנתחייב שבועה בב"ד ויצא ויאמר
נשבעתי נאמן ואין משביעין אותו
שנשבע ״ היו העדים מעידים ב'
אותו שלא נשבע הוחזק כפרן ולא
לאותה שבועה ואינו נאמן לעולם
לומר נשבע היה עד שיודה לבעל דינו
או יביא עדים שנשבע בפניהם ״
שנים שבאו לדין ונתחייב בעדים ב'
לחברו ויאמ' לו צא תן וחזר ויאמ' פרעת'
ועדים מעידים אותו שלא פרעו לא
הוחזק כפרן שזה נשמט מהם עד
שיחקרו את דינו לפיכך אם חזר פ'
פעם אחרת וטען שפרע זה הממון
שנתחייב בפניהם ולא היו עדים ש'
שמכחישין פעם שניה הרי זה כמו
נשבע היסת שפרעו ופטור ״ לפיכך
בקיאי הדעת שבספרד כשיודה הא'
המלוה בהן כשיתחייב שבועה בבית
דין יאמ' לו בפני ב"ד היו עלי עדים ב'
שלא יפרעני אלא שלא ישבע לו ואלא
בפני עדים ״ מי שהודה לזה ש'
שאני חייב לזה התובע מנה וחזר ב'
ויאמ' נזכרתי שפרעתי לו חובו זה ש'
שהודיתי בו והרי העדים העדות א'
מועלת ועושין על פיהם שהרי לא
הכחיש העדות ואינו כאומר לא הייתי
מעולם ״ יש לטוען בב"ד לחזור ב'
ולטעון ולהפך טענה אחרת הראשונ'
וסומכין על טענתו האחרונה ואע"פ
שלא נתן אמתלא לטענה הראשונה
שיצא מב"ד וחזר יש לו לחזור ולטעון
ולהפך כל טענה שירצה עד שיבואו
העדים. אבל מאחר שיבאו העדים ב'
ויכחישו טענתו האחרונה שסמך
עליה אינו יכול להשיאה לטענה ב'
אחרת אלא אם כן נתן אמתלא לט'
לטענה שסמך עליה כמשמועה מו'
שהשיאו בזאת הטענה אחרת והוא
שלא יצא מב"ד אבל אם יצא מב"ד
אינו יכול לחזור ולטעון אחר שבאו
עדים שמא אנשים רעים לימדוהו
טענות של שקר. וכן כל ד'
כזאת
בזה ״

פרק שמיני

ט

המטלטלין בחזקת זה שהן תחת ידו
אע"פ שהביא המתבע עדים שהמט'
שהמטלטלין האלו ידועים לו ״
כיצד הרי זה יצא כלי זה שבידך אני לך
שטוען ואמ' שלי הוא ואני הפקדתיו
לו או השאלתיו לך והרי עדים יודעי'
אותו מקודם ברשותי והנתבע אומר
לא כי אלא מכרתו לי או נתתו לי במ'
במתנה הרי זה הנתבע נשבע הסת
ונפטר ״ טען שהוא משכון לו
בידו יכול לטעון עד כדי דמיו בנק'
בנקיטת חפץ ונוטל מה שטוען ״
בד"א בדברים שאין עשוין להש'
להשאיל ולהשכיר כגון בגדים ופירו'
וכלי תשמיש הבית ודברים של סחור'
וכיוצא בהן. אבל דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר אע"פ שהן תחת
ידו של זה ויש עדים שהשאילו כלי זה
או שכרו לו בעדים הרי הן בחזקת
בעליהן ״ כיצד ראובן שהיה
לו כלי העשוי להשאיל ולהשכיר
ויש לו עדים שהוא ידוע לו והרי
אותו כלי תחת יד שמעון וראובן לו
טוען שהוא שאול או שכור ושמ'
ושמעון טוען אתה מכרתו לי או
נתתו לי במתנה או אתה משכנתו
לי בידי וזמן כך הואיל וראובן כו'
נוטל כליו ונשבע היסת על טענת
שמעון ואפילו את שמעון הרי לו
ראובן נוטל כליו ״ והורו הגאוני'
שישבע היסת לפי שטוענו ליתן
ליורש ״ בד"א כשהיה כלי זה עומד
ביד שמעון ועומד בידו. אבל אם
טען ראובן ואמ' לשמעון כלי שלי
יש לי אצלך ושכור הוא או שאול
הוא והרי יש לי עדים שהוא ידוע

לי ואמ' לו שמעון אתה מכרתו לי אתה
אתה נתתו לי במתנה נאמן ונשבע
שמעון הסת ונפטר מתוך שיכול
לומ' לא היו דברים מעולם ואין בידי
כלי זה נאמן לומר ישנו אצלי ואתה
מכרתו לי ״ אין כל אלו הדברים אמורי'
אלא כשהיה בעל הכלי טוען ואומ' לו
הפקדתיו אצלך או אני השאלתיו
לך. אבל אם טען שהכלי זה היה לו
שלו ונגנב או אבד והביא עדים ש
שהוא ידוע לו וזה שהוא תחת ידו
אומ' איני יודע אבל אחרים מכרוהו
לי או נתנוהו במתנה אע"פ שהוא מן
הדברים העשויין להשאיל ולהשכיר
מעמידין אותו ביד זה שהוא בידו
ואינו נשבע כלל שהרי אינו לו טוען ״
יען לבעלים הראשונים חזקה
שנגנבו כליהם ישבע זה בנקיטת
חפץ במה הוציא ויטול ויחזיר ה'
הכלים לבעלים הראשונים כמ' שביארנו
בהלכות גנבה ״ טען אתה
מכרתו לי אתה נתתו לי במתנה לו
אע"פ שיצא לו שם גנבה אם לא היה
מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר
הרי זה נשבע הסת ויעמיד הכל בידו ״
מכיון אתה למד שכל מי שיש לו
מטלטלין בידו אע"פ שיכול לומר
לקוחין הן בידי ישבע הסת ויפטר
אם אמ' שלך הן אבל אתה חייב לי כך
וכך ישבע בנקיטת חפץ ויאמר כך
יטול כדין כל הנשבעין ונוטלין ״
מי שהיו בידו דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר אע"פ שהודה לו
ואמ' לו ידוע אני שהיו שלך אבל
פלו' מכרו לי או נתנו לי במתנה לו
אין מוציאין מידו ואפילו הביאו זה
שהן ידועין לו לפי שאדם עשוי
למכור את כליו ״ טען זה
שעליו ואמ' השכרתים לך אני ה'

השאלתים לך ומוציאין אותו מידו לו
ואם היו מדברים שאינן עשוין להש'
להשאיל ולהשכיר הרי זה נשבע ה'
הסת שלא השאיל לו ולא השכיר
לו אלא מפלוני לקח ויעמיד כליו בידו ״
אל תטעה בין דברים העשויין
להשאיל ולהשכיר מה שטעו רבים
וגדולים שכל הכלים עשויין להשאיל
ולהשכיר ודרכן להשאיל אפילו חלוק
של אדם ומעיל ואיצטלא ריאין להע'
להשאיל ולהשכיר הן הכלים שבני לו
אותה המדינה עושין אותה ומתחלה
עשייתן כדי להשאילן ולהשכירן לו
וליטול שכרן והרי הן לבעליהן כמו
קרקע שאוכל פירותיה והגוף קיים
כך אלו הכלים עיקר עשייתן כדי לו
להנות בשכרן כגון היורות הגדולות
שמבשלין בהן בבית המשתאות ״
וכלי הנחשת הטוח בזהב ששוכרין
אותן ולוה להתקשט בהן שעיקר אלו
אינן למכירת עצמן ולא להשתמש
בהן בעל הבית אלא להשאילן ולהחזי'
כדי להנות בכנגדן או להשכירן וליטול
שכרן ״ וכן אם היה אדם מו'
משאיל הכלים ויש לו עדים שהוא
משכירן תמיד ומשאילן והוחזק
שהוא עשוין להשאיל ולהשכיר
הרי הוא כלים העשויין להשאיל
ולהשכיר ״ וכלי שהקפיד מ'
ואותה משכרו שבני אדם מקפידי'
עליו שלא יקלקלו אותו הרי הוא לו
בחזקת שהוא אינו עשוי להשאיל
ולהשכיר כגון סכין של שחיטה אפי'
כך אם בני אדם העידו שהשאילו
או השכירו אינן מבטלין בהן חזקתן
ואלו הרי הוא ככל הכלים ״ ראיתי
לרבינו שהורי רבו הוציאו זה שטע
שעושין בו הסרבל וספר הגדה מן
דברים העשויין להשאיל ולהשכיר

בעליהן כו' וכן סתב ג'
רשמי וכן רבותי מ'
משער ויתנו ראוין ו
וי' לו חזק ניירי כו'
ולימי עדים כמעמוד
סם הרי"ף
ועי' כס'
כרח סו'
כרשו'
ט רפי' ו'
ריקיח פ'
סת כס הא
השוא גב
ומשוו עד
חרם שם
סוף הפרק
קם של ג
חכרי כמוץ אל הכ' ו
קיחנו וסב רבינו אותו
עבד קוני ב' אמו אן ו
אות אודיתו לי כדינו ו
ואיהו לא אורי לך כדי'
כדיתומו הכ' לי דינו
ועי' כסימן נג' דין ט
שקק ג
ותבע נ'
תחלה
הגה ס'
ושון רשי'
ודוק סג
ספר ראובת שאי' אדם
עשוי ואמר כו תייד ט
ואם שויר ספרי יגי' ג
עשוין השואו והש'
והשכר שיותחקוין
מיו שטפט מורנו ט
ספרי או' ואמר כהם ג
וכתוב ולא ימדיו אחד
שעו ויסו לו לקוחין הן
כדי ואי יגי' וכס עליה
טענה מכירה היא ורוח
ואית שלא ימצא ב
ושמען קלט' ורבי
ויצחק הוא עני
ודת או רבו ספרים ע'
עשוין השא' והשכ'
כמו כסותו ויריעו ו
שורות ועד זה הכותב
ספרי ומשאילן ואחרי
ועו או את רבו רס ע'
עשוי' השא' והשכיר
ולפי ראות הרי"ף ואו
ואהבת ויש את ישען
כדאו גבי סכינו רבו'
ראשכבתו וכמי עשוי'
השא' ולשכ' ולפי סב
ספרים כין הרי פנויו
וגבי סיפר ראובת היה
יודע שהי' יקח זה ולה'
השא' ואכהם של או
והמכיר כין וספרין ו
ראו' כירועי' הן שאין ג
דרכו השא' זה מורה
סם כפה הרי גנבה
וכם הא סת שנויה ו
עיקר ככל פי רבינו ה
המחב' ועייר רן ג
ספרי או שיור מעולו'
מוכ שחי' לו כעם ו
והיינו כתבו בסימן א'
וכס' מו וק'
וקעת
כפי'
וב

ט הנשב'
והמיכל
וחז הסת'

תנו' כת
ופי' פי'

לא הוציאו מתחת ידי האומן הי' ל'
שיעור הזוגות ושיעור הספרים וכיוצא
בהן. דין זה יראה לי שהן ראוין להשאיל
ולהשכיר. ודבר זה עיקר גדול בדין ל'
והוא טעם של דבר שראוי לסמוך
עליו ולדון בו. וברור ומוציא דעת ל'
ומראה לדיין לשום אותו לנגד עיניו
ולא יזוז ::

פרק תשיעי

האומן
אין לו חזקה בכלים שתחת ידו. א'
אחד כלים העשויין להשאיל ולהש'
ולהשכיר ואחד שאר הכלים. כיצד
כלי ביד האומן והביא עדים שהן
יודעין שהכלי זה שלו והוא טוען
ואו' לתקן נתתיו לך. והאומן אומר
לא כי לידי באו במכירה או במתנה
או שטען אותה נתתו לי אותה ומכרת
לי אחרי שבאו לידי לתקנו אע"פ
שמסרו לו שלא בעדים נוטל בעל
הכלי ומוציאין אותו מיד בעל האומן
וישבע בעל הבית על טענתו ::
ויש גאונים שדנו אע"פ שלא הביא ב'
בעל הבית עדים שהכלי הזה ידוע לו
אין האומן נאמן. ודין זה פליא בעיני ::
לא ראוה הכלי ביד האומן והוא ל'
טוען ואו' כלי פלוני נתתיו לו לתקן ו'
והאומן אומר חזרת ומכרתו לי או
נתתו לי האומן נשבע היסת ונפטר
מתוך שיכול לומר לא היו דברים מעו'
ואפילו מסרו לו לתקן בעדים הרי ל'
האומן נאמן מתוך שיכול לומר הח'
החזרתיו לך. שהמפקיד אצל חבירו ל'
אין צריך להחזיר לו בעדים. לפיכך
נשבע האומן היסת ונפטר ואע"פ שא'
מחייבין אותו להוציא הכלי. ואם ה'
הוציאו הואיל ונראה הרי בעל הבית
מביא עדים שהוא ונוטלו. ואע"פ ל'
שמסרו לו בלא עדים מגו שבידו
לפיכך אם טען האומן שתים ל'
קצצת לי בשכרי ובעל הבית או' לא קצצת
לך אלא אחת. אם היה הכלי מצוי בפ'
בפניהם הואיל והאומן אין לו בו ח'
חזקה ואינו יכול לטעון לו שהוא ל'
לקוח בידו הרי בעל הבית נשבע בנ'
בנקיטת חפץ ונוטל כדרך כל הנש'
הנשבעין ונוטלין כמו שביארנו ::
אומן שירד מאומנתו. וכן
האומן הרי הוא ככל אדם ויש להם
מיטלטלין כמו כדרך שביארנו ::
מי שנכנס לביתו של חבירו בפני ל'
בעל הבית וכלים טמונים לו תחת כנ'
כנפיו והעדים רואין אותו ולאחר
זמן תבעו ואו' החזר כלי שהשאלתי'
והרי העדים והוא אומר לקוחין הן ל'
בידי אינו נאמן ונשבע בעל הבית ל'
על טענתו שלא מכרן ושלא נתנן ו'
ויחזירו הכלים לבעלים :: בד"א בבעל
הבית שאינו עשוי למכור את כליו ל'
לזה שהוציא הכלים תחת כנפיו אין
דרכו להצניע ואותן הכלים אין דרכן
של בני אדם להצניען לפיכך חייב ל'
להחזיר לפי שלא הצניען אלא לכפור
בהן. אבל בעל הבית העשוי למכור
את כליו אע"פ שאין זה צנוע. ואין
דרך אותן הכלים להטמינם תחת ה'
הכנפים הרי זה נשבע היסת שהן ל'
לקוחין בידו. וכן אם יצא בהן מגולין
בפני עדים אע"פ שאין בעל הבית ע'
עשוי למכור את כליו הרי זה נאמן ל'
לומ' לקוחין הן בידי שאילו גנבן ל'
לו ומכר ונעבד שלא יהא מדברים ה'
העשויין להשאיל ולהשכיר שאותם
לעולם הן בחזקת בעליהן כמו שביאר'
ואע"פ שהוציאן מגולין. ואע"פ שבעל
הבית זה עשוי למכור את כליו. הח'
הואיל ויש לו עדים שזה הכלי ע'
עשוי להשאיל ולהשכיר כבר ידוע
הוא לו ומוציאין אותו מיד זה על כל
פנים עד שיביא ראיה שמכרו לו או
נתנו לו. ואפילו מת זה שהכלי ל'
תחת ידו מוציאין אותו מיד היורש
בלא שבועה שכיון שאין אביו יכ'
לטעון שלקחו או שהיה ממשכן בו
בידו אין יכול להשביע. ואם טען
היורש טענת ודאי ואו' בפני נתנו ל'
לאבי או מכרו הרי בעל הבית נשבע
היסת כשאר כל הנשבעין. וכבר ביארנו
שיש מי שהורה שישבע בעל הבית
היסת ואחר כך מיד היורש :: ואין
דעתי נוטה לזה :: מי שלקח קרדום
ואו' חרב לגזור דקל של פלוני שמכרו
לי וכרת את הדקל הרי הוא בחזקתו
שאין אדם מעיז פניו בכורת אילן
שאינו שלו :: ואם טענו הבעלים
שלא מכרוהו נשבע הכורת היסת
שהוא שלו ונפטר כיון שנכרת הרי
הוא כשאר המטלטלין :: וכן היורד
לשדה חבירו ואכל פירותיה שנה או
שנתים והבעלים טוענין שזה ירד
שלא ברשות וגזל הוא ואוכל והרי
העדים שאכל. והיורד אומ' ברשות
ירדתי לאכול פירותיה הרי הוא בכל
נאמן ונשבע היסת בחזקה זו שאין
שאין אדם מעיז פניו בפירות שאין
שאינן שלו. אע"פ שהקרקע בחזקת
בעלים אין הפירות בחזקת בעלים
שאין אדם מוכר בשטר כדי שנות'
לזה הבא שטרך ואין צריך לומר
שאם אכל פירותיה שנים רבות
שמתוך שיכול לומר לקוחה היא ב'
בידי נאמן לומר לפירות ירדתי וישבע
היסת :: שנים שהיו אוחזין
בכלי אחד או שהיו רוכבין על גבי
בהמה. או אחד רוכב ואחד מנה'
מנהיג. או יושבין בגד ערימות

כל הנש' הנשבעין

חזקת הספ'

ט' הש'

חזק' הספ'

חזק' הספ'

המונחת בסימטא או בחצר של ש׳
שניהם זה אומ׳ הכל שלי ׳ וזה אומ׳
הכל שלי כל אחד משניהם ישבע
בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר
פחות מחציו ויחלוקו ׳ ושבועה זו
תקנת חכמים שלא יהא כל אחד
תופס טליתו של חבירו ונוטל בלא
שבועה ״ זה אומ׳ כולה שלי וזה
אומ׳ חציה שלי ׳ האומ׳ כולה שלי
ישבע שאין לו בה פחות משלשה
חלקים ׳ והאומר חציה שלי ישבע
שאין לו בה פחות מרביע׳ זה נוטל
שלשה חלקים וזה נוטל רביע׳ ״
ומכאן אתה למד שכל הנשבעין בין
שבועה קלה בין שבועה חמורה
שאינו נשבע על מה שטוען אלא על
מה שנוטל או על מה שטוען יותר ״
היו שניהן אוחזין בטלית זה
אומ׳ כולה שלי וזה אומ׳ כולה שלי
זה נוטל עד מקום שידו מגעת ל׳
וזה נוטל עד מקום שידו מגעת ו׳
והשאר חולקין אחר שנשבעין ו׳
וישבע אחד ואחד על חבירו שכל
מה שנטל כדין נטל ״ היה זה
אוחז בחוטין שבשפת הטלית ו׳
וזה בחוטין שבשפת האחרת חו׳
חולקין בשוה אחר שנשבעין ״ וכן
חזקה האומרה כאן בדמים לא ש׳
שיפסידו עצמו של טלית או של
כלי או שיחתכו ״ היה האחד
אוחז את כולה וזה מתאבק עמו
ונתלה בה הרי היא בחזקת האוחז
את כולה ״ היו שניהם אוחזין בה
ושומטה האחד מיד חבירו בפניהם
ושתק השני אע״פ שחזר וצוח ה׳
אין מוציאין אותה מידו ׳ שכיון
ששתק הרי זה מודה ׳ אחר השני
ותקפה מן הראשון אע״פ שהראשו׳
צוח מתחלה ועד סוף חולקין ״

בזה שניהן אוחזין בטלית ואמרנו ל׳
צאו וחלוקו אותה ביניהן יצאו וחזרו ל׳
והרי היא תחת יד אחד מהן ׳ זה טוען
הודה לי ונסתלק ממנה ׳ וזה אומר
שברתיה לו או נתגבר עלי וחטפה
המוציא מחבירו עליו הראיה ׳ ואם
לא הביא ראיה ישבע זה שהיא ל׳
שלו ויפטר ׳ וכן כל כיוצא בזה ״

פרק עשירי

בהמה
וחיה שידוע שמורה ואינה הולכת
בכל מקום ורועה אינה בחזקת זה
שתפשה אלא אחר שהיא ידועה ל׳
לבעלים כיצד התובע בעדים שהבהמ׳
הזאת ידועה לו ׳ וזה התופש טוען
אתה מכרת לי אתה נתת לי אינו ל׳
נאמן ׳ שאין היא תחת ידו ראיה
שהיא הולכת מעצמה ונכנסת בר׳
ברשותו ׳ לפיכך אם לא הביא ראיה
תחזור הבהמה לבעליה וישבע היסת
על טענתו ״ היתה הבהמה שמ׳
שמורה או מסורה לרועה אף על פי
שהביא זה עדים שהיא שלו הרי
הוא בחזקתה לזה שהיא תחת ידו
ואם טוען אותה מכרתה לי אותה נתת
לי ישבע התופס היסת שהיא שלו
ויפטר ״ לפיכך מי שתפס בהמת
חבירו שהיתה מסורה או שמורה ל׳
ביד רועה והבעלים טוענין היא יצ׳
יצאה מעצמה ובאה אצלך או פק׳
פקדון הוא בידך ׳ והתופש אומר לא
היא אינה שלי ׳ אבל אתה חייב לי
כך וכך ׳ או אתה משכנתה לי על כך
וכך ׳ או הזיקה אותי נזק שאתה ח׳
חייב לשלם כך וכך יכול לטעון עד
כדי דמיה מתוך שיכול לומ׳ לקוחה
בידי וישבע בנקיטת חפץ ״ וכן
העבדים שיכולין להלך אינן בחזק׳

זה שהן תחת ידו אלא כיון שהביא
הטוען עדים שזה ידוע שהוא עבדו
והלה טוען אתה מכרתו לי אתה נתתו
לי במתנה אינו נאמן ויחזור העבד
לבעליו וישבע הנתבע שלא מכר
ושלא נתן ״ הביא זה הנטען שת׳
שתפס העבד עדים שיש לזה העבד
אצלו שלשה רצופות מיום ליום ל׳
והוא משתמש כדרך שהעבדים מ׳
משתמשין את רבן הרי אלו ולא מיחה
בו בכל אלו השנים הרי זה נאמן ומ׳
ומעמידין אותו בידו אחר שישבע
היסת שלקחו ממנו או נתנו לו במתנ׳
אבל עבד קטן שאינו יכול להלך על
רגליו מפני קטנותו הרי הוא כשאר
המטלטלין וכל מי שיהיה ברשותו ל׳
הרי הוא בחזקתו והמוציא מחבירו
עליו הראיה ״ הטוען את חבירו
ואו׳ לו בגד זה או בהמה זו או עבד
זה שבידך שלי הוא אני שאלתו או ג׳
גזול או הפקדתיו אצלך או שכור׳
לך ׳ והנטען אומ׳ לא כי אלא מחזק׳
זה מירושתי ׳ והביא הטוען עדים
שהעידו שהן יודעין שזה החפץ
או העבד או הבהמה ידועה שהוא׳
היה לזה ׳ אחר הנטען ואו׳ כן היה ל׳
שלך ׳ אבל אתה נתתו לי או אתה מ׳
מכרתו לי שזה שאמרתי שלי כאלו
ירשתיו הרי זה מוחזק ונשבע היסת
שכבר גמרנו שיש לטוען לחזור ל׳
ולטעון דבר המשמע ״ ספינה
וכיוצא בה שהיו שנים נחלקים עליה
זה אומ׳ כולה שלי וזה אומ׳ כולה שלי
ובאו לב״ד ואו׳ האחד תפשוה עד ש׳
שאביא עדים ותפשוה ׳ ואם תפשוה
ב״ד והלך ולא מצא עדים ואו׳ הניחו
בינינו וכל המתגבר יטלו כשהיה רצה
מקודם אין שומעין לו אין מוציאין
אותה ב״ד מתחת ידם עד שיביא ע׳

הטעם אור יוחנן כו׳
ודלא כרבי׳ ...
שהוא ספק ואלה ישבע
[illegible]

עדים אבל עד שיודה זה לזה או יחלקו
כרצונם ובשבועה כמו שביארנו ׃

פרק אחד עשר ׃

כל הקרקעות הידועין לבעליהן אע״פ
שהן עתה תחת ידי אחרים הרי הן
בחזקת בעליהן ׳ כיצד ראובן שהיה
משתמש בחצר כדרך שהעם משׁ
משתמשין בחצרותיהן ׳ דר בה וש׳
ושוכרה לאחרים ובונה וסותר ׳ ואח׳
ואחר זמן בא שמעון וטען עליו ל׳
ואמ׳ חצר זו שתחת ידך שלי היא ל׳
ושכורה היא בידך או שאולה אצ׳ ל׳
גזולה ׳ והשיבו ראובן שלך היתה
ואתה מכרת לי ואתה נתת לי במתנה
אם אין עדים לשמעון שהיתה ידוע
לו נשבע ראובן היסת ויעמוד מוק׳
במקומו ׳ ואם הביא שמעון עדים
שחצר זו שלו היתה ׳ הרי היא בחזק׳
שמעון ׳ ואמ׳ לראובן הביא ראיה
שמכרה לך או שנתנה לך ואע״פ שׁ
שאין ראובן מודה לשמעון שהיא
היתה שלו שהרי יש עדים לשמעון
בדין שמצריכין לראובן להביא ל׳
ראיה או יסתלק בשלא משתמש בה
זמן מרובה ׳ ואם הביא עדים שׁ
שאכל פירות קרקע זו שלש שנים
רצופות ונכנס ויצא כבעלים כדרך שבני
כל אדם באותה קרקע והוא שיהיה
אפשר לבעלים הראשונים שידעו
בזה שהחזיק ולא מיחו בה מעמי׳
מעמידין אותה ביד ראובן וישבע
ראובן היסת שמכרת לו שמעון או
נתנה לו ויפטר ׳ ומפני שאומ׳ לשמע׳
אם אתה טוען שלא מכרת ושלא
נתת למה היה זה משתמש שנה ל׳
אחר שנה בקרקעך ואין לך עליו

שטר שכירות ולא שטר משכנתא
ולא מחאתה ׃ טען ואמ׳ מפני
שלא הגיע אלי הדבר שהרי הייתי
במדינה רחוקה אומ׳ לו אי אפשר
שלא יגיע לך בשלש שנים וכיון
שהגיע אליך היה לך למחות בפני
עדים ולהודיע אותם שפל׳ גזל
אותי ׳ ולאחר אתבענו בדין הואיל
ולא מחית אתה לאתה הפסדת על
עצמך ׳ לפיכך אם היתה מלחמה
ושבוש דרכים בין המקום שהיה
בו ראובן ובין המקום שהיה בו שׁ
שמעון אפילו אכלה עשרים שנה מ׳
מוציאין אותה מתחת ידו ומחזירין
לשמעון מפני שיכול לומ׳ לא ידעתי
שזה בקרקעי ׃ הביא ראובן עדי׳
שהיה שמעון בכל שנה ועומד במ׳
במקום זה שלשים יום או פחות או׳
אומ׳ לשמעון מפני לא מחית כשבא׳
איבדת זכותך ׃ טען שמעון ואמ׳
טרוד הייתי בשוק ולא ידעתי שזה ל׳
בתוך חצרי הרי זו טענה שכל שׁ
שלשים יום אדם טרוד בשוקו ואם
עמד יתר משלשים יום ולא מיחה
אבד זכותו ׳ ומראה לי שדין זה אינו
אלא בכפרים שהעם טרודין בש׳
בשווקים שלהם ׳ ומפני מה אין אומ׳
לראובן אם אמת הדבר שמכר לך
או שנתן לך במתנה למה לא נזהרת
בשטר שלך מפני שאין אדם נזהר
בשטרו והולך כל ימיו וחזקה שאין
אדם נזהר בשטרו אלא עד שלש ל׳
שנים וכיון שראה שאין אדם מוחה
ומוחה בידו שוב אינו נזהר ׳ הרי
שמיחה שמעון במדינה רחוקה מ׳
מפני מה לא יטען ראובן ויאמ׳ לא
שמעתי שמיחה כדי שאזהר ל׳
בשטרי ׳ מפני שאומרים לו חברך
יש לך חבר וחבר יש לו חבר וחזקה

שהגיע אליך הדבר וכיון שידעת שׁ
שמיחה בך בתוך שלשה ימים אם
מוחה היה לך שטר ולא נזהרת בו
אתה הפסדת על עצמך ׳ לפיכך אם
מיחה שמעון בפני העדים ואמ׳
להם אל תגידוה דבר זה מפיכם א׳
אין זו מחאה ׳ וכן אם אמרו הע׳
העדים מעצמן אין דבר זה יוצא
מפינו הרי זו מחאה ׳ שדבר שאין
אדם מעשה עליו אומ׳ שלא בכוונה ׃
וכן אם צוה לעדים ואמ׳ להם אל
תודיעוהו אבל שמרו הן מעצמן
אין אנו מודיעין לאחרים והדבר ל׳
יגיע אליו ׃ כיצד המחאה אומר
בפני שנים שהוא משתמש בחצרי
או בשדי גזלן הוא ולעתיד אני תו׳
תובע אותו בדין ׳ וכן אם אמ׳ להם שׁ
שכורה היא בידו או משכונה ואם
יטען עלי שמכרתי או נתתי אני תו׳
תובעו לדין וכן כל כיוצא בזה הרי זו
מחאה אע״פ שלא מיחה זה שהחזיק
בזה ׳ אבל אם אמ׳ להם פל׳ זה שמשׁ
שמשתמש בחצרי גזלן הוא אין זו
מחאה שהרי ראובן אומ׳ כששמעתי
אמרתי שאינו חרף אותי בלבד ולפיכ׳
לא נזהרתי בשטרי ׳ מחאה בפני שנים
כותבין אע״פ שלא אמ׳ כתבו ׳ וכיון
שמיחה בשנה אחת צריך למחות
בכל שנה ושנה ׳ אם צריך שלא יהיה
בין מחאה למחאה שלש שנים גמו׳
גמורות ׃ לפיכך צריך למחות בסוף
כל שלש ׳ ואם מיחה ועמד שלש ל׳
שנים גמורות ואחר כך מיחה אין זו
מחאה ׃ הביא ראובן עדים ל׳
שזה שמעון בעל השדה קבץ פירו׳
שדה זו ונתנם לו ביד ראובן ואפילו
ששמעון מכרה לו או נתנה לו במתנ׳
היום שאילו לא מכר ולא נתן לא היה
משמש את ראובן בשדה ונותן לו

חזק׳ המתנ׳

מרב פפא ונב רב זביד עם

פירותיה ׳ טען שמוען ואו׳ אוכלת
היה הדבר אומ׳ לו הבא ראיה אוכלתי
מזמן וחזרת ושמוען אם לא יביא
ראובן בפניו שלש שנים רצופות ל
ולא מיחה בו מזו שביארנו ״

פרק שנים עשר

שלש שנים שאמרו מיום ליום אפי׳
היה חסר יום אחד לא החזיק ומסק׳
אותו ממנה ״ בד״א בקרקעות שאין
פירות כגון הבתים והחצרות והבורו׳
והמערות והחנויות והפונדקאות
והמרחצאות והשובכות ובתי הבד׳
הבדין ובתי השלחין המשקין אותם
תמיד וזורעין בה ונוטעין והגנות
והפרדסין וכל העבדים כמו שביארנו ״
אבל שדה הבעל שהיא מתגשמ׳
גשמיים ושדה האילן אינם מיום ל
ליום כיון שאכל שלש תבואות מזמן
אחר הרי אלו בשלש שנים ״ כיצד
היתה שדה תמרים וגדר שלש גדרו׳
או שדה ענבים ובצר שלש בצירות
או שדה זתים ומסק שלש מסיקות
הרי אלו בשלש שנים והחזיק ואפי׳
האילנות רצופין ואין היה ביניהן ל
הרחק הראוי שהרי סופו ליבש ל
האילן ואמרו שנים החזיק ״ הביא
עדים שהיה דר בחצר זו שלש שני׳
או ששכרה שלש שנים הרי זו חזקה ׳
טען בעל החצר ואמ׳ שהוא לא
שכן בה ביום ובלילה או תסתלק ל
אפילו מזו עדים שאמרו לנו שכר
ואינו דר בו ביום ובלילה וטען בע׳
השדה ואמ׳ יביאו עדים שדרו בה
ביום ובלילה צריכין אלו השוכנים
להביא ראייה שדרו בה תמיד שזה
הדבר תלוי בהן ואינו תלוי בטענת

המחזיק כדי שיעידו לו ׳ היה זה המ׳
המחזיק בה או העדים שדרו בה את
הרוכלין המחזרין בעיירות וכיוצא
בהן טוענין אותן לכתחילה ומשיביאין
עדי׳ חזקה אומ׳ לו הבא עדים שהית
מחזיק בה ביום ובלילה ׳ בד״א בחצרו׳
ובתים וכיוצא בהן שהן עשויות ל
לדור בתוכן ביום ובלילה ״ אבל
החנויות של תגרים וכיוצא בהן ש
שאין דר בהן אלא ביום ׳ אם דר בה
שלש שנים ביום הרי זו חזקה ״
שלש שנים שאמרו צריכין שיהו
זו אחר זו רצופות ׳ אבל זה שהחזיק
בשדה וזרעה שנה והובירה שנה ל
אפילו עשה כן מאה שנים לא החזיק
בה ״ היה דרכם של בני אותו המ׳
המקום להוביר אע״פ שמקצתן זור׳
זורעין שנה אחר שנה ומקצתן זו
זורעין ומובירין שנה הרי זה החזיק
שהרי אומ׳ לו לא הובירתי אותה אל
אלא כדי שיעשה הרבה בשנה הש׳
הזריעה ״ שני שותפין ש
שהחזיקו בשדה שש שנים הראשו׳
אוכלה ראשונה שלישית וחמישית
השני אוכלה שניה רביעית וששית
לא עלתה חזקה לאחד מהן שהרי
בעל הקרקע אומ׳ כיון שלא ראיתי
ולא שמעתי שהחזיק בה אדם אלא
אחד שנה ואחד שנה מפני זה לא ל
מחיתי לפיכך אם כתבו אלו השותפין
שטר ביניהם שישתמשו בה שנה
אחר שנה כיון שעברו שלש שנים
עלתה להם חזקה שהשטר יש לו קול
והואיל והוא מיחה יוכר זכותו ״
וכן הדין לעבד שהחזיקו בו שלש
שנים ׳ ונשתמשו בו שנה אחר שנה
אם כתבו שטר ביניהם החזיקו ׳ וכן
אכלה שנה זה המחזיק ומכרה לאח׳
ואכלה הלוקח שנה ׳ ומכר הלוקח ש

שני ואכלה שנה אם מכרו זה בשטר
שלשתן מצטרפין הרי זו חזקה הו׳
ומפני שלא מיחה ואם מכרו שלא בפ׳
בשטר אינה חזקה שהבעלים הרא׳
הראשונים אומ׳ כיון שלא עמד בה ש
ואיש אחד שלש שנים לא הוצרכתי
למחות ״ אכלה האב שנה והבן
שתים ׳ או האב שנים והבן שנה
והבן והלוקח מן הבן שנה הרי זו ח
חזקה ואע״פ שלוקח בשטר ״ אכלה
בפני האב שהיה בעל השדה שנה
ובפני בנו שתים ׳ או בפני האב שתי׳
ובפני הבן שנה ׳ או בפני האב שנה
ובפני בנו שנה ׳ ובפני הלוקח מן ה
הבן הרי זו חזקה ׳ והוא שמכר הבן
זו שדה בין שדותיו שהכיר את המ׳
המחזיק שמכרה ולפיכך לא בחר
בשטרו ״ אבל אם מכרה הבן שדה
זו בפני עצמה אין לך מחאה גדולה
מזו ״ נירה שנה אחר שנה אפי׳
כמה שנים הואיל ולא נהנה בה אינה
חזקה ״ וכן אם נטע בה שתילי ל
מים ועקרה ושדר בה בכד הואיל ולא ל
אכל פירות אינה חזקה ״ זרעה
ולא הצמיח כלום אלא זרעה כור ואסף
כור שהרי לא החזיק שהרי לא החג
נהנה ״ אכלה שחת לא החזיק ״
ואם היה מקום שדרכן לזרוע לה
לשחת מפני שדמיו יקרים הרי זו
חזקה ״ אכלה ערלה ושביעית
וכלאים אע״פ שנהנה בעבירה הרי
זו חזקה ״ היה המקום שהחזיק
בו סלע המוציא אינו ראוי לזריעה
צריך להביא סבר הראוי בו כגון ש
שישטח בו את הפירות או יעמיד
בו בהמה וכיוצא בה ואם לא נהנה
בו כל אותן שלש שנים כדבר הר
הראוי לו לא החזיק ״ היה
מעמיד בהמה במקום מסויים מן

[illegible]

ומחצר חברו או שהיה מגדל שם תר'
תרנגולין או מעמיד שם תנור וכירים
ורחים או שנטע שם ופלוגי בין שהע'
שהעמיד שם מחיצה בין שלו ה'
המעמיד ·· ואם נשתמש בדברים
אלו וכיוצא בהן שלש שנים מתוך
נגלוה וטען על בעל החצר ואמר
מתנה מקום זה או אתה מכרתו
לי הרי זו חזקה · שדה שהיתה מוקפ'
גדר ובא זה שהחזיק בה ודחקה
לגדר ונהנה בכל מקום שאינו שו'
שומר אע"פ שאכלו שנה אחר ש'
שנה לא עלתה לו חזקה שהבעלים
טוענין ואומ' מפני שראינו שזרע
במקום מופקר אמרנו על מה שו'
שורע חית השדה תאכלנו · לפיכך
לא מחינו · ואין הדין לכל הזורע
במקום שאינו שמור אלא אם כ'
חיה ויד כל אדם מצויין בו · ואפלה
כמלא רבית רובע שאין נחנה בו ·
אפילו היה מקום חלוניש בתוך הג'
השדה המוביל ולא נשתמש בו מאחר
שאין לו בו חזקה ·· החזיק באחד
באילנות ואכל פירותיו ואחרכך
החזיק בקרקע וזרעה ואכל פירותי'
וכל אחד משניהם טוען שהכל שלו
ואני לקחתי זה שהחזיק באילנות
ואכלה שלש שנים יש לו האילנות
וקרקע שצריכין והוא כמלוא אורה
וסלו חוצה לכל אילן ואילן · ואם ל'
שהחזיק בקרקע יש לו קרקע ··
וכן האוכל פירות האילן שלש שנ'
וטען בעל האילן אתה מכרת לי א'
אילן זה וקרקעו הרי יש לו קרקע
בעובי האילן עד התהום ·
שדה האילן שהיו בה שלשים
אילנות בתוך בית שלש סאין ואכל
עשר בשנה ראשונה · ועשר בש'
בשנה שניה ועשר בשנה שלישי'

החזיק בכל · והוא שיהיה עשרה
שיוכל מפוזרות בכל בית שלש ס'
סאין ואם הוציאה שלשה אילנות
פירות · אוכל הוציאו שאר האילנות
פירות ואם אכלו לא החזיק אלא ב'
במה שאוכל ·· במ"ה כשאוכל מק'
מקצת הפירות ובזזו העם שאר
הפירות אבל אם הניח פירותיהן ב'
עליהן · החזיק ואכל הכל מפני שאכ'
מכיון מכל השדה החזיק בכל הש'
השדה אף על פי שלא
אכל פירותיו ··

פרק שלשה עשר

אלו שאין מעמידין הקרקע בחזקת
בידן אע"פ שאכלוה שלש שנים ·
האומנין והאריסין והאפוטרופין
והשותפין והאיש בנכסי אשתו
והאשה בנכסי בעלה · וכן בנכסי אב
ואבין והאב בנכסי בנו שכל אחד
מאלו אין מקפידין זה על זה לפיכך
אין אכילתן ראיה אפילו שאין מחן
בה הבעלים אלא תחזור הקרקע ל
לבעלים שאמרו ראיה שזאת ה'
הארץ ידועה להם וישבע היסת
שלא מכרו ושלא נתנו מה שטוע'
וכן ראשי גליות של אותו ז'
הזמן והגזלן והגוי אין אכילתן ר'
ראיה שהן בעלי זרוע ·· וכן
חרש שוטה וקטן אין אכילתן ר'
ראיה מפני שאין להן טענה כדי
שתעמוד הקרקע בידן · אלא תעמוד
לבעלים · וכן המחזיק בנכסיהן ל'
אין אכילתו ראיה · כיצד אין מ'
מעמידין הקרקע ביד ראובן ש'
שאוכל שדה שמעון שני חזקה
והוא טוען שהוא לקחה בידו

והביא שמעון עדים שהיא ידועה לו ·
וכן הביא עדים שראובן שותפו
שידוע בו או אריסו או אפטרופו ··
ומפני זה אין מיחה תחזור השדה
לשמעון וישבע היסת שלא נתן ו'
ושלא מכר · והוא הדין לשאר
אבל אם לא הביא שמעון ראיה
שראובן שותפו או אריס אלא ראו'
ראובן הודה מעצמו ואמ' כן היה
שותפו מתוך שיכול לומ' לא היה
שותפו מעולם הרי זה נאמן כשאר
כל אדם ·· האומנין כיצד כגון
שהיו בונין בה או מתקנין בה שנים
רבות ירדו ומאמנותן יש להן חזק' ··
האריסין כיצד כגון שהיה אדם
אריס לאביו של בעל השדה או למש'
משפחתו כיון שהיו אריסים של בתי
אבות אין מוחין הבעלים בידו ·
אבל אם זה הוא שנעשה אריס ת'
תחלה ואכלה כמו שני חזקה מעמ'
מעמידין אותה ואומ' לבעלים היאך
אכל הכל שנה אחר שנה ולא מיחית
בו ·· עדים של בתי אבות שהן
שהוריד אריסין ומתחת ידו יש לו
חזקה שאין מורידין אריסין אחרים
לנכסי אדם והוא שותק · אבל אם ח'
חלק לאריסין אחרים שהיו בה אין לו
בה חזקה שאין מוחה על האריסין ל'
עשו אותו ·· ועדים שירד מעריסת
ואכלה שלש שנים מאחר שירד ה'
החזיק ·· האפוטרופין כיצד כגון
שהיו אפטרופין על שדה זו בין על
שאר נכסיו בין שמנה אותו בד' בין
שמנו אותו אבי יתומים וגדלו היתומי'
והניחו בין שמנה אדם אפטרופין
על הנעליותו והכנסתו הדיול והם
משתמשין ברשות אין להם חזק' ··
עבר האפטרופין מאפטרופין ואכ'
שלש שנים אחר שעברו הרי זה ל'

חזקה ׳׳ השותפין כיצד אם היה
שותף בשדה זו ואין בה דין חלוקה
אע״פ שאכל את כולה האחד מהן כ׳
מה שנים הרי זה בחזקת שניהם
ואם יש בה דין חלוקה ואכלה הב׳
האחד כולה שני חזקה יש לו חזק׳
שהרי אומ׳ לשותפי אמרתי שאני
מכרת ושאני נתת חלקי אכל את
כולה ואתה שותק ולא מחית בו
כל שלש שנים ׳וכן האיש שאכל
בנכסי אשתו שני חזקה אעפ״י
שהתנה עמה שאין לו פירות בנכ׳
בנכסיה ואפילו התנה עמה כשהי׳
ארוסה שלא יירשנה ואחר כך
אכל ובנה והרס ועשה כל מה ש׳
שעשה ׳׳ וכן האשה ש׳
שאכלה פירות בנכסי בעלה ונשתמ׳
ונשתמשו בהן בחתפנה מה שנים
אע״פ שייחד לה שכחה במזונותיה
ואכלה שדות אחרות אין אכילתן
ראיה וכן שהאב סומך על שלחנו
של אביו ונחשב בכלל בני ביתו אם
אכל נכסי אביו שני חזקה׳׳
וכן האב שאכל נכסי הבן זה שהוא
סומך על שולחנו שני חזקה אין
אכילתו ראיה ׳׳ וכן שפירש מ׳
מאביו ואשה שנתגרשה ואפילו ספק
גרושין הרי הן כשאר כל אדם ׳׳
ראשי גליות שהיו בימי חכמ׳
לפי שהיה בהן כח לרדות את העם
אין אכילתן ראיה ׳׳ וכן אחד שהחזיק
בנכסיהן אע״פ שאכל מה שנים ב׳
אין אכילתן ראיה לפי שאין מוחין
מפני שאין תקפה כל אין שירצו ל׳
מסלקין זה מחנה אבל נשבעין ה׳
היסת שלא מכרו ושלא נתנו ׳ ואם
החזיקו בנכסי אחד ואמ׳ שלוק׳
מכר נשבע היסת שלא מכר ושלא
נתן להם ׳׳ הגזלן כיצד מי שהח׳
שהוחזק גזלן על שדה זו או מי ש׳
שהוחזק אבותיו שהן הורגין נפשו׳
על עסקי ממון אע״פ שאכל שדה
זו כמה שנים לא החזיק ותחזור
לבעלים ׳׳

פרק ארבעה עשר

כל אילו שאין אכילתן ראיה אם ה׳
הביאו עדים שמכרו להם הבעלים
שדה זו או נתונה להם במתנה רא׳
ראייתן ראיה חוץ מן הגזלן ׳׳
והבעל בנכסי אשתו ׳כיצד נכסים
אומרת בנכסי צאן ברזל בשדה ש׳
שייחד לה בכתובתה ובשדה שנתן
לו ואשלו ׳ובשדה שכתבה לה בכתובת׳
אבל נכסי מלוג יש לו ראיה כמו ש׳
שביארנו בהלכות אישות ׳׳ כיצד
הגזלן אין לו ראיה כיון שהוחזק ג׳
גזלן על שדה זו אע״פ שהביא ראיה
שהודה בפני עדים שמכר לו שדה ז׳
ולוקח דמים והבעלים אומ׳ מפני
היראה הודינו לו ולא מכרנו לו כלום
מוציאין אותו מידו ואין לו כלום
ואם העידו העדים שבפניהם מנה
לו כך וכך מוציאין את השדה מיד
הגזלן ומחזירין לו הבעלים את הדמי׳
כמו שביארנו בהלכות גזלה ׳׳ וכן
האומן והשותפין והעדים שאכלו
שדה זו שני חזקה אם טענו שהב׳
שהבעלים מכרו להם או נתנו להם
יש להם חזקה ׳ואם טענו שהיא
יש להם ירושה מאביהם שאכלוה
שני חזקה אין להן חזקה ׳ ואם
הביאו עדים שהודו הבעלים לאבה׳
שמכרה להם או נתנוה מעמידין
השדה בידו ׳׳ כן הגזלן שה׳
שהביאו עדים שהודו הבעלים לו
אינה ראיה כמו שביארנו ׳׳ וכן בן
הגזלן ואפילו בן בנו בטענת אביו יש לו
חזקה ׳בטענת אבי אביו אין לו חזק׳
הגזלן ואפילו אכלה כמה שנים אין
אכילתו ראיה ׳ואם לא הביא שטר
תחזור השדה לבעליה בלא שום ש׳
שבועה שלא תקנו שבועה הסת
אלא לישר׳ ׳וישר׳ הבא מחמת הגזלן
הרי הוא כגזלן ואין אכילתו ראיה ׳
טען זה הישר׳ הבא מחמת הגזי
בפני לקחה ממנו הישר׳ המערער
עליו הרי זה נאמן וישבע היסת על
עליה ומתוך שיכול לומ׳ אני לקחתיה
ממך והרי אכלתיה שני חזקה יכול
לומ׳ בפני לקחתיה מגזלן ׳׳ אין
מחזיקין בנכסי קטן ואפילו הגדיל
כיצד אכלה בפני כשהוא קטן שנה
אחת או שתים ואחר שהגדיל וטען
אתה מכרת לי אתה נתת לי אין זה
כלום עד שיאכל שלש שנים רצופות
אחר שהגדיל ׳׳ מי שהחזיק
בנכסי קטן שנים רבות וטען ואמ׳
משכונה היא בידי ויש לי חוב עליה
כך וכך מתוך שיכול לומ׳ לקוחין הן
בידי נאמן שהרי אינה מוחזקת
שהיא לאביו של זה ׳והרי היא גובה
משכונה זה שטען ותחזור ליתומים
אבל אם יצא עליה קול שהיא של
יתומים אינו נאמן שהרי אין מח׳
מחזיקין ותחזור השדה וכל הפיר׳
שאכל יתמתין עד שיגדילו ויעשה
עמהם דין ׳׳ אכלה שני חזקה
בחיי אביהם מתוך שיכול לומ׳ לקוחה
היא בידי מאביהן נאמן לומר חוב
יש לי על אביהם ויגבה אותו מן ה׳
הפירות ונוטל שלא בשבועה מתוך
שיכול לומ׳ שלי היא ׳׳ בורח
שברח מחמת נפשות כגון שהיה
המלך מבקש להמיתו אין מחזיקין

חזקה כו׳ וכן פס׳ רשב״ם
דהכי קיי״ל סהדו ויש׳
דאו רבי׳ הוו והוו רבתי׳
דעדית וכו׳
[illegible]

[illegible]

בנכסיו ואפילו כל המחזיק מזה שני
וטען שאכל אין אכילתו ראיה ואין
אומ' למה לא מחית שהרי אמר שהוא מת
ונתעסק בנכסיו. אבל הבורח
מחמת ממון הרי הוא ככל אדם. לפי'
ויש לו מיחה ומחזיקין בנכסיו.
מחזיקין בנכסי אשת איש. כיצד
אכלה שני חזקה בחיי הבעל ושלש
שנים אחר מיתת הבעל. טען ואמ'
אתה ובעליך מכרתם לי מעמידין אותה
בידו מתוך שיכול לומ' ממך לקחתיה
אחר מות בעליך שהרי אכלה שני
חזקה אחר מיתת הבעל ולא מיחה
בו. אבל אם אכלה בחיי בעלה מזה
שנים ולא אכלה שני חזקה אחר
מיתת בעלה אין לו חזקה. כל טענ'
שאין עמה חזקה אינה חזקה.
כיצד הרי שאכל פירות שדה זו מזה
שנים ובא המערער ואמ' מאין לך
שדה זו שלי היא. השיבו ואמ' איני
יודע של מי היא וכיון שאמ' לי כ'
אותם עולם ירדתי לתוכה אין לו חזקה
שהרי לא טען שלקחה ולא שנתנה
לו ולא שירשה. אעפ"י שלא טען אין
מוציאין אותה מידו עד שיביא זה
המערער עדים שהיא שלו.
הביא עדים תחזור לו השדה ומוציאין
ממנו כל הפירות שאכל ואין שומעין
לזה המחזיק תחלה ואין אומ' שמא
שטר היה לו ואבד עד שיטען הוא
מעצמו. ואם לא טען לא יחזיר כל
הפירות שאכל. וכן האוכל
שני חזקה מחמת שטר שיש בידו
ונמצא השדה עם כל הפירות לבעלי'.
הבא מחמת ירושה צריך להבי'
ראיה שדר אביו בשדה זו ואפילו יום
אחד. וכיון שאכלה הוא שלש שנים
מחמת אביו מעמידין אותה בידו.
אבל אם לא הביא ראיה שדר בה כל
אביו כלל תחזור השדה למערער
וכל הפירות למערער שיש לו עדים
שהיא שלו שהרי אינו טוען שאביו
הוא שנתן לו קרקע זו לא לאבותיו.
הביאו ראיה שנראה בו אביו אינה
כלום שמא בא לבקר אותה ולא קנ'
קנייה אלא צריך להביא ראיה שדר
בה אביו יום אחד. הרי כ'
שאכל שדה זו שנים רבות ובא המ'
המערער ואמ' לו מה לך לשדה זו כ'
הודה ואמ' לו יודעני שהיה שלך
אבל פלוני מכרה והוא לקחה ממכה.
אמ' לו המערער פלוני שמכרה לך גזלן
הוא אלא והודה לו שהיא שלו ושלא
לקחה ממנו תחזור וכל הפירות לה'
למערער אעפ"י שאין לזה המערער
עדים שהיא שלו. וכן כל כיוצא בזה.
הביאו זה המחזיק עדים שפלו'
שמכרה לו דר בה אפילו יום אחד או
שאמ' לו בפני לקחה ממך ואחר כך
מכרה לי מעמידין אותה בידו ש'
שהרי יש לו טענה על חזקתו ואומ'
לו רעה טען לקחתיה שהרי יש לו
שני חזקה.

פרק חמשה עשר

מי שערער על שדה והביאו עדים
שהיא ידועה לו והביא זה שבתו'
שטר שלקחה ממנו והביא עדים
שאכלה שני חזקה ואמ' לו בעל הח'
קיים שטרך אם נתקיים הרי טוב
ויזכה בשטר ואם לא נתקיים ה'
סומכין על עדי חזקה וישבע הסת
שלקחה. עדי חזקה שהעיד
אחד מהם שאכלה חטין שני חזקה
והשני מעיד שאכלה שעורים ע'
עדותן קיימת שאין העד מדקדק
בזה. העיד זה העד שאכלה ש'
שנה ראשונה שלישית וחמישית
והשני מעיד שאכלה שניה ורביעי'
וששית אין עדותן מצטרפת שכ'
שבשנה שמעיד בה זה אין מעיד
בה זה ותחזור הקרקע והפירות.
מי שירד לשדה בחזקת שהוא
יורש ואכל פירותיה ומצאו יורש כ'
אחר שהוא קרוב ממנו וראוי ליר'
לירושה כגון שנמצאו בעדים כגון ש'
שהודה לו זה שירד תחלה חייב כ'
להחזיר כל הפירות שאכל.
שנים שהיו עוררים על השדה זה
אומ' שלי וזה אומ' שלי ואין לאחד
מהן ראיה או שהביא כל אחד מהן
עדים שהוא שלו או שהיא של כ'
אבותיו או שהביא כל אחד מהן
עדים שאכלה שני חזקה והשנים
שהעידו בזה הן שנים עצמן שה'
שהעידו בזה יאלו מניחין אותה בינה
וכל המתגבר ירד בה ויהיה האחר
מוציא מחברו עליו הראיה.
ואם בא שלישי ותקף עליה וירד כ'
לתוכה מסלקין אותו ממנה. הביא
האחר עדים שהיא של אבותיו וע'
ושאכלה שני חזקה והרי היא תחת
ידו נמצאת עדות החזקה של כ'
שניהם מכחשת מעמידין אותה
ביד זה שהעידו לו עדי החזקה כ'
שהיא של אבותיו ומורידין אותו
לתוכה. חזר השני והביא עדים שה'
של אבותיו ונשארו גם עדות
זו מוכחשת חוזרין בו ומסלקין מהנ'
את הראשון ומניחין אותה בין שנה
וכל המתגבר ירד בה. זה הביא
עדים שהיא של אבותיו וזה הביא
עדים שאכלה שני חזקה תחזור לזה
שהביא עדים שהיא של אבותיו כ'
ויחזיר זה כל הפירות שאכל שהרי

לא טען עליו כלום ואין יכולתי להביא שטר חזקה שאין עדות טענה על כל הבעלים אינה כלום ״ חזר בה המחזיק ואמ׳ כן של אבותיך היתה ואתה מכרת לי וזה שטענתי תח׳ תחלה שהיא של אבותי כלו׳ שאני סומך עליה והרי היא שלי כשל אבותי או שאמ׳ כן שאבותי לקוחה מאבו׳ מאבותיו הרי זו טענה נכונה שהרי עתה טענה לדברי הראשונים ומעמיד אותה בידו ״ ואם טען בתחלה של אבותי לא של אבותיך אין שומעין לו בטענה זו ״ וכן כל כיוצא בזה ״

ראובן שהיה בתוך שדה בני שמעון ועירער עליו ואמ׳ ראובן ש׳ שדה זו שקניתי ממך ואכלתי אותה שני חזקה ׳ אמ׳ לו שמעון והלא ש׳ שטר זה מקויים בידי שאני לקחתי ממך מהיום ארבע שנים ״ חזר ואמ׳ ראובן על דעתך ששלש שנים בלבד יש לי משקנית שנים רבות יש לי משלקחתיה ואני קדמתי טענת ראובן טענה שאדם קורא לה לשני חזקה שנים רבות לפיכך אם הביא ראובן עדים שאכלה שבע ל׳ שנים ונמצא שאכל שני חזקה קו׳ קודם שלקחה שמעון מעמידין ל׳ אותה בידו ׳ ואם אכלה פחות משבע שנים תחזור לשמעון ש׳ שאין לך מחאה גדולה מזו שהרי כ׳ מכרה קודם שיחזיק ראובן זה אומ׳ של אבותי והביא עדים וזה אומר של אבותי ואין לי עדים תחזור לזה שהביא עדים ׳ ומעמידין מזה כל פירות שהודה כהן שאכלו אע״פ ש׳ שאין עליו עדים שאכל שהרי אומר שאחרות אבותיו אכל והרי העדים שהיא של אבותיו של זה הטוען ל׳ וכן כל כיוצא בזה ״ הביא המערער עדים שזו השדה שלו וזה שבתוכה טוען ממך לקחתיה והרי שטרי והו׳ והוציא שטר מקויים ״ טען המערער שהוא מזוייף והודה בעל השטר ל׳ ואמ׳ כן הוא אבל היה לי ואבד ולקחת׳ זה בידי כדי לקיים עליו שיודה שמ׳ שמכר לי כמות הראשון ואלו רעד היה בשטרו עומד שהרי מקויים הוא הרי זה נאמן ואין מוציאין ל׳ השדה מתחת ידו וישבע היסת ״

הביא המערער עדים שזו ל׳ השדה שלו וזה שבתוכה טוען אני ממך לקחתיה ואכלתיה שני חזקה והביא עדים שאכלה שני חזקה ״ טען המערער ואמ׳ היאך תטען שלקחתיה ממני מהיום שלש שנים ובאותו הזמן לא הייתי במדינה זו ומעריכין זה שבתוכה והביאו עדים שבאותו זמן המערער היה עמו במדינה שטוען שמכרה לו בה אפילו יום ל׳ אחד כדי שיהיה אפשר שימכור ואם לא הביא ראיה מסלקין אותו ״

מי שהלך למדינת הים ואבדה דרך שדהו כגון שהיו השדות המקיפ׳ המקיפות אותה לארבעה אנשים כגון שהיו הארבעה קנו מן האחד הרי כל אחד דוחהו ואומ׳ שמא דרך שלך על חברי הוא לפיכך קנה לו ל׳ דרך או יפרח באויר ״ וכן אם היו הארבעה שדות לאיש אחד ל׳ שקנה אותן ומכרן אין לו עליו דרך שהרי יאמ׳ לו עתה אם תחדיר לכל אחד שטרו אין אתה יכול לעבור על אחד מהן ואני קניתי כל אחד מהן על זכות שיש לו ״ אבל אם היה בעל ארבע השדות המקיפות אותו לאיש אחד והוא בעל המוצר מתחלה ועד סוף הרי זה אומ׳ לו מכל מקום דרכי עליך ויגד לו בקצרה שאיזה שדה שירצה מבעל השדות וכן כל כיוצא בזה ״ ואם החזיק בדרך ואמ׳ זו היא דרכי אין מסלקין אותו ממנה אלא בראיה ברורה ״ ״

פרק ששה עשר

ראובן שמכר שדה לשמעון והיה לוי מעדי השטר ׳ ובא לוי ועירער על השדה וטוען שראובן גזל ממנו אותה השדה אין שומעין לו ול׳ ואין משגיחין על ראיות שיביא ל׳ על אותה השדה ואבד כל זכותו ש׳ שהרי אומ׳ לו היאך היית מעיד על המוכר ותחזור ותערער ׳ וכן העד לוי בשטר שכתוב בו השכה של פ׳ פלוני ראובן מצד מזרח או מערב והיה ועשה השדה סימן לאחר אין אבד את זכותו ואינו יכול לחזור ולערער שאומ׳ לו היאך תעיד בש׳ בשטר זה שכתוב בו השדה הזאת מצד פלונית ותחזור ותערער עליו ״ טען העד ואמ׳ תלם אחד היה ל׳ הוא שעשיתי סימן ולא על השדה ׳ ואותו התלם בלבד הסמוך למצר ל׳ הוא של ראובן הרי זו טענה הנשמעת ויש לו לערער על כל השדה חוץ מ׳ מאותו תלם ׳ ואין כל הדברים האלה אמורים אלא באחד מעדי השטר שבא לערער ׳ אבל דיין שקיים את השטר יש לו לערער מפני שיכול לטעון ולומר לא היה כתוב בשטר מפני שיש לדיין לקיים את השטר אע״פ שלא קראוהו אע״פ שאין חותמין על השטר אלא אם כן קראוהו כלו ודקדקו בו ״ בא שמעון ו׳ ונמלך בלוי ואמ׳ הרי קונה שדה פל׳ מראובן בעצתך שאקנה אותה ״

אמ' לו לא כך וקנה אותה טובה הוא'
יש לו ללוי לערער עליה ולא יאבד זכותו
שהרי לא מעשה עשה' ויש לו לומר
רצוני היה שתצא מתחת יד ראובן
שהרי לא שיתבענה בדין ואקח
שדי ״ ראובן שערער על ש'
שמעון ושמעון אומ' איני יודע
מה אתה שח אלא שדה זו מלוי
לקחתיה והרי עדים שאכלתיה ג'
שני חזקה' אומ' לו ראובן והרי יש
לי עדים שבערב באתה אלי ואמר
לי מכור לי שדה זו אין זו ראיה ג'
ויש לשמעון לומ' רציתי לקנות מ'
ממך כדי שלא תערער ושלא תט'
תטריחני בדין ואעפ' שאיני יודע
יום הזה לך יום לא וכן כל כיוצא בזה'
ואם לא טען טענה זו אין טוענ'
לו ״ ראובן שערער והביא ע'
עדים ששדה זו שלו ושמעון ש'
שבתוכה טוען אתה מכרת לי ושני
ואכלתיה שני חזקה' וראובן אומ' לא
גזל אכלת' בין שלא היו לו עדים שז'
שאכל כלל בין שיהיה שם עד אחד
שאכלה שלש שנים אינו חייב להחזיר
הפירות שהרי הוא אומ' שלי אכלתי
ואין עלי עדים שמחייבין אותו
בפירות שהרי מעצמו הודה וזה
העד שם שהעיד שאכלה שלש ש'
שנים ואינו כחו של אוכל הוא כמו
ואלו היה עוד אחר היתה השדה ש'
שמורה בידו ״ לפיכך ישבע ראובן
שלא מכר ותחזור לו השדה וישבע
שמעון הסת שאינו חייב לו כלום
בפירות שאכל ויפטר ״ היו
שנים עדים מעידים על שמעון ש'
שאכלה פחות משני חזקה יחזיר
כל הפירות שאכל ואפלו יהיה ע'
אחד חייב להחזיר על פיו שהרי ע'
אינו מכחיש העד אלא אומ' אכלת

העיד ואכלתי שתי שנים ושלי אנ'
אכלתי ונמצא מחייב שבועה ואינו
יכול לישבע ומשלם ״ כל המחוייב
להחזיר הפירות אם לא היו יודעין
ואין ב"ד יכולין לשער אותו כשער
הפתים ומוציאין כהן שהוא ידוע ואם
היו פירות אילן או פירות שדה שאינן
ידועין הואיל ואין טענה ודאית יש'
ישלם מה שיודה בו שאכלו ומחרימין
על מי שאכלו יותר ולא ישלם ״
כל המחזיק קרקע מתחת ידו אם ג'
שכרה לאחרים כשהיה מחזיק בה
והיו השוכרין קיימין מביאין אות'
ומהן השכר פעם שניה ונותנין לבעל
הקרקע וחוזרין ותובעין זה ששכר
להם מקדם שאינו שלו ״ אסור
לאדם לטעון טענת שקר כדי לעז'
לעות את הדין או כדי לעכבו ״
כיצד היה נושה בחברו מנה לא ג'
יטעון מאתים כדי שיודה במנה
ויתחייב שבועה'' היה חברו
נושה בו מנה וטענו לא יאמר
יכפור הכל בב"ד ויודה לו במנה
ביני לבין כדי שיתחייב שבועה
בו ״ היו שלשה נושין כאחד
מנה וכפר בהן לא יהיה אחד תובע
ושנים מעידין וכי יוציאו ממנו
יחלקו ביניהם ועל כל הדברים האלו
ומוציאין בהן הזהיר הכתוב ואומר
ודבר שקר תרחק ״

בריך רחמנא דסייען

הלכות נחלות

מצות
עשה אחת והוא סדר נחלות ״ ג'
ומבור מצוה זו בפרקים אלו ״ ״

פרק ראשון

סדר נחלות כך

הוא' מי שמת ירשוהו בניו' והם
קודמין לכל אדם והזכרים קודמין ג'
לנקבות בכל מקום' ואין הנקבה עם
הזכר שום ירושה אם אין לו בנים יר'
ירשנו אביו' ואם היום ירושת בניה'
ודבר זה מפי הקבלה' וכל הקודם ג'
בנחלה יוצאי ירכו קודמין ״ לפיכך
מי שמת בין ירש בין יורשה אם ה'
המת בן יורש הכל' לא נמצא לו ג'
בן כעולם' מעיינין על זרעו של בן ״
אם נמצא לבנו זרע בין זכרים בין ג'
נקבות ואפלו בת בת בת בנו עד סוף
העולם הוא תירש הכל' לא נמצא לו
זרע בן חוזרין אצל הבת' היתה לו
תירש הכל' לא נמצאת לו בת בעולם
מעיינין על זרע הבת אם נמצא בת
לה זרע בין זכרים בין נקבות עד
סוף העולם הוא יורש את הכל ״
לא נמצא לו זרע בת חוזרת הירו'
הירושה לאביו' אם לא היה אביו
קיים' מעיינין על זרע האב שהם
אחי המת' נמצא לו אח או זרע ג'
אח יורש את הכל' ואם לא חוזרי'
אצל האחות' נמצא לו אחות או ג'
זרעה ירשו הכל ״ ואם לא נמצא
לו זרע אחות הואיל ואין לאב ה'
זרע תחזור הירושה לאבי האב ״
לא היה אבי האב קיים מעיינין
על זרעו של אבי האב שהן אחיהן
אביו של מת' והזכרים קודמין לבן
לנקבות' וזרעו של זכרים קודמין ג'
לנקבות כמו שהיה הדין בזרעו של ג'
אות עצמו ״ לא נמצאו אחים
לאבי אביו לא הם ולא זרעם תחזור
הירושה לאבי אבי האב ״
ועל דרך נחלה ממשמשת ועולה
עד ראובן ״ נמצאת אומ' הבן
קודם לבת וכל יוצאי ירכו של בן ג'
קודמין של בת' והבת קודמת לאבי

אחיה וכל יוצאי ירכה קודמין לאבי
אביה ואבי המת קודם לאחי המת
ואע״פ שהן יוצאי ירכו והאח קו׳
קודם לאחות ואחות קודמת לאח
לאבי אביה וכל יוצאי ירכה קודמי׳
לאבי אביה ואבי הבן קודם לאחי
האב של מת ואח אביו קודם לאחו׳
אביו וכל יוצאי ירכו של אח אביו
קודמין לאחות אביו ואחות אביו קו׳
קודמת לאבי אבי אביו ועל דרך זו
הולך ועולה עד ראש הדורות׳׳
מי שמת והניח בת לבת הבן ואפי׳
בת בת הבן עד סוף מאה דורות היא
קודמת ותירש הכל ואין לבת כלום׳׳
והוא הדין לבת האח עם האחות
ולבת בן אחי אביו עם אחות אב׳ וכל
כיוצא בזה מי שהיו לו שני
בנים ומתו שניהם בחייו והניח הא׳
הבן האחד שלשה בנים והניח בן ה׳
השני בת אחד ואחר כך מת הזקן
נמצאו שלשה בני בנו יורשין חצי
הנחלה ובת בנו יורשת החצי שכל
אחד ואחד יורש חלק אביו ועל דרך
זו חולקין בני האחין ובני אחי האב
עד ראש הדורות׳׳ משפחת
האם אינה קרויה משפחה ואין ה׳
הירושה אלא למשפחת האב׳ לפיכך
אין האחין מן האם יורשין זה את
זה׳ ואחד אחיו שהוא מאביו בלבד׳
ואחד אחיו שהוא מאביו ומאמו׳
כל הקרובים בעבירה יורשים
כבשרים׳ כיצד כגון שהיה לו בן מא׳
ממזר או אח ממזר הרי אלו כשאר
הבנים וכשאר האחין לנחלה׳ אבל
בנו מן השפחה ומן הנכרית אינו
בן לדבר מן הדברים ואינו יורשו׳׳
האשה אינה יורשת את בע׳
בעלה כלל׳ והבעל יורש את כל נכסי
אשתו מדברי סופרים והוא קודם

לכל ירושתה ואע״פ שהיא אסורה עליו
כגון אלמנה לכהן גדול׳ גרושה וח׳
וחלוצה לכהן הדיוט׳ ואע״פ שהיא
קטנה׳ ואע״פ שהבעל חרש יורש
את אשתו׳ כמו שבארנו בהלכות אישו׳
שאין הבעל יורש את אשתו עד
שתכנס לרשותו׳ ושאין הפקח יור׳
יורש את החרשת שנשאת כשהיא
חרשת ואפילו נתפקחה׳׳ ושם
בארנו שהוא יורש כל נכסי אשתו
עד שתכנס לרשותו והוחזקו בנכסי׳
שהכניסה לו בנדוניתה בין נכסים ש׳
שלא הכניסה לו׳׳ ומי שנתגרש׳
ספק גירושין ומתה אין הבעל יור׳
יורשה׳ בעל שנשא קטנה שאינה
צריכה מיאון אינה יורשה׳ שאין ל׳
כאן שום אישות׳׳ וכן שוטה ה׳
שנשא פקחת׳ או פקח שנשא שוט׳
אינו יורשה שהרי לא תקנו להם חכ׳
חכמים נשואין׳׳ בעל שמתה
אשתו ואחר כך מת אביה או אחיה
או אחד מן המורישין אותה אין
הבעל יורש אותם אלא יורש אותם
זרעה׳׳ אם היה לה זרע תחזור ה׳
הירושה למשפחת בית אביה שאין
הבעל יורש נכסים הראויין לבוא אחר
מיכן אלא הנכסים שבאו לרשותה
קודם שתמות׳׳ וכן אין הבעל
יורש את אשתו בקבר כשאר כל ה׳
היורשין של משפחת האב׳ כיצד
בעל שמת ואחר כך מתה אשתו ל׳
אין אומ׳ הואיל והיה הבעל קודם לכל
אדם בירושתה יהיו יורשי הבעל ק׳
קודמין לשאר יורשי האשה׳ אלא
יורשי אשתו ומשפחת בית אביה
הם היורשין אותה אם מתה אחר
בעלה׳ וכן אין הבן יורש את אמו
כדי להנחיל לאחיו מאביו׳ כיצד
מי שמת ואחר כך מתה אמו אין ל׳

אומ׳ הואיל ואלו היה הבן קיים היה יור׳
יורשין של בן קודמין ליורשיה של
אשה זו ונמצאו אחיו של אביו ל׳
יורשין את אמו של זה אחר מותו ל׳
של זה אלא זרע בנה הוא יורשה
אם היה לו זרע׳ ואם אין לו זרע ת׳
תחזור נחלתו למשפחת בית אביה׳
אבל אם מתה היא תחלה ואחר כך
מת הבן אפילו היה קטן בן יום אחד ל׳
ולא כלו לו חדשיו הואיל והיה אחר
אחר שעה אחת ומת הרי זה נוחל
את אמו ומנחיל אותה הנחלה ליור׳
ליורשיו ממשפחת אביו׳׳

פרק שני :

הבכור
נוטל פי שנים בנכסי אביו שנאמ׳
לו פי שנים׳ כיצד הניח חמשה בנים
ואחד מהן בכור׳ הבכור נוטל שליש
הממון׳ וכל אחד מן הארבעה פשו׳
פשוטין נוטל שתות׳׳ הניח
תשעה בנים והרי האחד בכור הבכור
נוטל חמישית וכל אחד מן השמונה
נוטל עישור׳ וכן על החלוקה הזאת
חולקין לעולם׳׳ בכור שנולד לאחר
מיתת אביו אינו נוטל פי שנים שנ׳
והיה ביום הנחילו את בניו׳ כי את׳
הבכור בן השנואה יכיר׳ ואם יצא
פדחתו בחיי האב אע״פ שלא יצא כל
ראשו לאויר העולם אלא לאחר מ׳
מיתת אביו הרי זה נוטל פי שנים׳׳
טומטום שנקרע ונמצא זכר אינו ל׳
נוטל פי שנים ואינו ממעט בחלק
בכורה שנ׳ וילדו לו בנים שיהיה בן
משעת לידה׳׳ כיצד אינו ממעט
בחלק בכורה הרי שהיה לו בכור ל׳
ושני פשוטים וזה הטומטום שנ׳
שנקרע ונמצא זכר הבכור נוטל רבי׳
רביע הממון׳ אינו עמו אלא שני ה׳

אומרי׳ כו׳ וכן פי׳ ר״ח
טוב שאין כפי׳ רבותי׳
אב קודמי׳ למי אחי׳
האב ...
...

הפשוטין נוטל וחצי רביע שנשאר
חולקים אותו שני הפשוטים עם הב׳
הנקרע ועם הבכור בשוה ״ קטן
בן יום אחד ומועט נוטל חלק בנכסי
אביו. אבל לא העובר. ובן שנולד אחר מיתת
אביו אינו נוטל חלק בנכסיו ״ בכור
שנסתפק לנו אם הוא בכור או פשו׳
פשוט כגון שנתערב עם אחר אינו
נוטל פי שנים. וכיצד עושין אם
הוכרו ולבסוף נתערבו כותבין ה׳
הרשאה זה לזה ונוטלין חלק בכורה
עם אחיהם. ואם לא הוכרו כגון ע׳
שעלו מיחבואה אחת אין כותבי׳
הרשאה ואין כאן חלק בכורה ״
מי שהיו לו בנים פשוט ובכור ומתו
שניהם בחייו והניחו בנים הבכור
הניח בת׳ והפשוט הניח בן הרי ל׳
הבן הפשוט יורש בנכסי הזקן ש׳
שליש שהוא חלק אביו ׳ ובת הבכור
יורשת שני שלישים שהוא חלק ל׳
אביה ״ וכן הדין בבני האחין ל׳
ובבני אחי האב ובכל היורשים ״
אם היה אבי אחד מן האחין בכור
נוטל חלק בכורה שלו׳ זה היורש מ׳
ואחותו ״ אין הבכור נוטל פי
שנים בנכסי האם. מעך בכור ופשוט
שירשו את אמם חולקין בשוה ׳
בין שהיה בכור ונחלה בין שהיה פ׳
פטר רחם ״ בכור לנחלה הוא
הנולד לאב ראשון שנ׳ כי הוא ראשי׳
אונו. ואין משגיחין על האם ואפלו
ילדה כמה בנים. הואיל וזה ראשון
לאביו יורש פי שנים ״ הבא ל׳
אחר הנפלים אע״פ שיצא הנפל ראש׳
ראשון כשהוא חי הבא אחריו בכ׳
בכור ונחלה שזה שנ׳ ראשית אונו
הוא שלא נולד קודם לזה ולד שיצא
חי לאויר העולם. לפיכך בן תשעה
רוב ראשו חי הבא אחריו אינו בכו׳

יוצא דופן והבא אחריו שניהם
אינן בכור. הראשון לפי שלא נולד
ומה׳ ויצא לו פנים׳ והשני שהרי ק׳
קדמו אחר ״ היו לו בנים כשהוא
ונתגייר אין לו בכור לנחלה. ישר׳ ל׳
ישר׳ שהיה לו בן מן השפחה ומן
הנכרית הואיל ואינו קרוי בנו הב׳
הבא אחריו מן הישראלית בכור
לנחלה ונוטל פי שנים ״ היה
הבכור ממזר נוטל פי שנים שנ׳ כי
את הבכור בן השנואה יכיר. ששנ׳
ששנואה בנשואיה ואין צריך
לומ׳ אם היה כהן בן גרושה או בן
חלוצה ״ שלשה נאמנים
על הבכור חיה ואמו ואביו. חיה
מיד שאם אמרה זה יצא ראשון.
אמו כל שבעה ימי הלידה נאמ׳
נאמנת לומ׳ זה הוא הבכור. לעולם
אומ׳ האב על מי שלא הוחזק בכן
של זה הוא בני בכורי הרי נאמן ״
וכן אם אמ׳ על מי שהוחזק לנו שז׳
שהוא בכור אינו בכור נאמן ״
האב שנשתתק בודקין אותו כדרך
שבודקין לגיטין. אם רמז ואמ׳ כתב
שזה בני בכורי נוטל פי שנים הוא
הועדו עדים שהם שמעו אביו של
זה אומ׳ דברים כך וכך שהרי אותן
דברים יודע מכללו שזה בנו בכורו
הרי נוטל פי שנים. אע״פ שלא אמר
האב בפירוש זה בני בכורי ״
שמענו מן האב שאמ׳ זה בני הבכור
אינו נוטל בעדות זו פי שנים שמא
בכור לאמו הוא ולא נתכוון האב עד
שיאמר זה בני בכורי ״

פרק שלישי

אין
הבכור נוטל פי שנים בנכסים הר׳
הראוין לבא אחר מיתת אביו אלא

בנכסים המוחזקין לאביו שבא לידו
וירשתו. שנ׳ בכל אשר ימצא לו
כיצד אחד מהורישי אביו שמת
לאחר מיתת אביו הבכור והפשוט
יורשו כאחד ״ הניח להם אביה׳
בהמה מושכרת או מוחכרת אצ׳ ל׳
שהיתה רועה באפר וילדה הבכור
נוטל בה ובוולדה פי שנים ״
שחט אחד ממכרי אביו בהמה ל׳
ואחר כך מת אביו נוטל פי שנים
במתנות של אותה בהמה ״
אין הבכור נוטל פי שנים בשבח
ששבחו בנכסים לאחר מיתת א׳
אביהם. אלא מעלה אותו השבח
בדמים ונותן אותה היתר לפשוט ל׳
והוא שישתנו הנכסים כגון כרמו
שנעשה שבלים. וכפניות שנעשו
תמרים. אבל אם שבחו מחמת עצמן
ולא נשתנו. כגון אילן קטן שגדל ל׳
ועבה. והארץ שהעלתה שירטון ל׳
הרי זה נוטל פי שנים. ואם מחמת
הוצאה השביחה אינו נוטל ״
אין הבכור נוטל פי שנים במלוה
אע״פ שהיא בשטר. ואע״פ שגבו ל׳
קרקע בחוב אביהם. היה לאב מלוה
ביד הבכור הרי זה ספק אם יטול
פי שנים הואיל וישנה מתחת ידו
או לא יטול. הואיל ומחמת אביו ל׳
ירשנה ועדיין לא באו לידו של ל׳
אביו לפיכך יטול מחצה חצי חלק ש׳
בכורה ״ בכור שמכר חלק בכ׳
בכורה קודם חלוקה ממכרו קיים.
מפני שיש לבכור חלק בכורה קנ׳
קודם חלוקה. לפיכך אם חלק עם אח׳
אחיו מקצת נכסים בין בקרקעות
בין במטלטלין ונטל חלק כפשוט ל׳
ויתר בכל הנכסים ואינו נוטל בשאר
אלא כפשוט. בד״א כשלא מיחה אבל
אם מיחה באחיו ואמ׳ בפני שנים

יבמות ל׳ וקדושין פ׳ יוחסין

ב״ב קכח

ב״ב קכו

פ׳ מי שמת קנ״ב

הוערו כו׳ ההוא ראות
לקוי׳ רבה בר מחוזא
וההוא ב׳
ראות לקו׳
רר חנינא
כשסק ס׳
פרק (?) ב׳
ר׳ רהכי ו׳
פסי רב פפא הילכתא
וכן פס רב שמו ור׳
ודוו ב׳
כמאי ב׳
מלוה ט׳
טרפסין
רב פפא
הי׳ וכן
ומגוראי
רפסיק ו׳
כנגא ותש
פס רב שמן משום ו׳
רהו כתניו ולא פורכא
והילכתא דרבא דלעיל
ובמלוה שיש עליה ו׳
משכון פס בכורות ב׳
רהכל מורי רשודי לפי
שני דמא
חוב זוז׳
מלוה ט׳
ומנוגבי
סתוכת ו׳
יושה ב׳
חשבינן
משכון ב׳
וכן פסק
רב
מלוה מוחזק דתנן פ׳
המפת מי שמת והמת
אשה ובה ויורשי׳ ר׳
טרפון או יורשין ב׳
שמון יעריב שמעה
ואם לא שיעריב שמע
היתגוסה יוני ור׳ עקיבא
מיהו מי ע׳ לי חייה
כתיה ב׳
והת עש
פס ואם
יש כבור
ולפי שיעריב שמעה
גבי היורשי ושוב לא
תגבה מהן דהוו להו ו׳
מטלטלי דיתמי ואם
גבו קרקע הוא ב׳
חוזרת כבח ונגבה ב׳
אות שמעו ואחר
תקנת הגאונים שעשו
מטלטלי כקרקע גובה
ואפי מן המעות רה ב׳
וכן שמא רבר והגבות
ונשים מאוות מעליא
בן פת ר׳
במוה ט׳
ובמוורה
שעיו ב׳
בכת ירו
עם סהו
פלוג ולא משו דקייא לן
כסומכוס אבל בך ת׳
תקע חסי
מיפורש
הנכסים ט׳
מב פפ׳
משמיה
רמי ודו
כם זקן
כמא מו
מב פפי משמי׳ רבא
רה ויתר מוותה שוה
דהאי מפ הת רבאם ו׳
יש בכור קודם חלוקה
פלוג ומפי היכ ריט
לבכור קוד חלוק דהיי
מב פפא וכן אייתי ו׳
שמר ואיר זוטר פלוג
כתנאי רפלוגי וכו אל
רב אשי
ויתרת
כל הנ
הנכסים

ענבים

ענבים ואלו שאוני חולק עם אחיו כשוה
לא שמאחת בחלק בכורה הרי זה מאחין
ואלו ויתר בשאר נכסים׳ ואפילו מיחה
בענבים משהן מחוברין ובצרום ואחר
וחלקם בשוה אלא ויתר בשאר נכסים׳
יתר אם דרכם וחלק עמהם בשוה בין
אלא מיחה בהם משנעשה יין ויתר
כל הנכסים׳ הא למה זה דומה שמ׳
שמיחה בענבים וחלק עמהן בזתים
שהרי ויתר בכל׳ וכן כל כיוצא בזה׳

מי שייבם אשת אחיו הוא
יורש כל נכסי אביו מוחזקין ואבל
הראוין לבא אחר זמן הרי הוא כהן
ככל האחין שהרי בכור קראו אותו
הכתוב שנ׳ והיה הבכור אשר תלד׳
יקום על שם אחיו המת ואלו מאחה
שוה בישר׳ וכשם שאינו נוטל
בראוי כבמוחזק כך אינו נוטל בש׳
משבח ששבחו אחר מות אביו מ׳
משעה מיתה עד שעה חלוקתו ל׳
עם אחיו בנכסי אביו ואפילו השבו׳
השבחו נכסים אחר שייבם וקודם
שחלקו הרי הוא בשבח כאחד מן
האחים וכן שנטלו הנכסים אלו
שני חלקים חלקו וחלק אחיו שייבם
אשתו הואיל ואת הזוב בחיי כולם

כבר בארנו בהלכות שכנים שכ׳
שבכור נוטל שנים כאחד מצער
אחד ואם היבם שחלק עם אחיו ל׳
בנכסי אביו נוטל חלקו וחלק אחיו
בגורל ואם עלה גורלו בשני מקומות
נוטל בשני מקומות׳ שומרת
יבם שמתה ואפילו עשה בה אחד מן
האחין מאמר משפחת בית יורשין ל׳
בנכסי מלוג׳ וחצי נכסי יצאו מידו מ׳
ויורשי הבעל חייבין האיוי והם יר׳
ירשו כמו
שבארנו
במקומו׳

פרק רביעי

האומר

זה בני או זה אחי או שאר יורשין
אותו אע״פ שהודה כאנשים מאח׳
ומחזקין שהן קרובין הרי זה יירש׳
בין שאמ׳ כשהוא בריא בין שאמ׳ והו׳
שכיב מרע ואפילו נשתתק וכתב ל׳
בכתב ידו שזה יורש בודקין אותו ל׳
כדרך שבודקין לגטין היו מוחזקין
בזה שהוא אחיו ובן דודו׳ ואומר
אינו אחי ובן דודי אינו נאמן האו׳
אמ׳ מוחזק הוא על מי שמוחזק ש׳
שהוא בנו והא׳ אינו בני אלא יירשנו׳
ויראה שאפילו היה לבן כמו אלא
אע״פ שאינו נאמן עליו לומר אינו
בני לענין יחס אין מחזיקין אות׳
אותו ממזר על פיו נאמן הוא לע׳
לענין ירושה ולא ירשנו׳ האומר
זה בני וחזר ואמ׳ זה עבדי הוא אינו
נאמן אמ׳ עבדי וחזר ואמ׳ בני אע״פ
שהוא משמשו נאמן׳ שזה שאמ׳
עבדי הוא כלומר הרי הוא כעבד לי ל׳
ואם היו קוראין לו עבד בן מאה כ׳
כיוצא בדברים אלו שאין אומ׳ אות׳
בייחוד אלא לעבדים הרי נאמן׳
היה עובר על בית המכס ואמ׳ בני׳
הוא זה וחזר ואחר כך ואמ׳ עבדי
נאמן שלא אמ׳ בני אלא להבריח
מן המכס׳ אמ׳ בבית המכס
עבדי הוא וחזר ואמ׳ בני הוא בני
נאמן׳ העבדים והשפחות
אין קורין להן אבא פלני ואמא פלנית
שלא יבואו מן הדבר תקלה׳ ומעשה
זה נעשה׳ לפיכך אם היו העבדים
והשפחות חשובין ביותר ויש להם
קול והרי כל הקהל מכירין אותן ל׳
ואת בני אחיהם כגון עבדי הנשי׳
הנשיא הרי אלו מותרין לקרותן׳
אבא ואמא׳ מי שהיתה לו שפ׳
שפחה והוליד ממנה בן והיה נוהג
בו מנהג בנים או שאמ׳ בני הוא ומ׳
ומשוחררת היא אומ׳ אם תלמיד
חכם הוא או אדם כשר שמוחזק
בדקדוקי מצות ברוך הרי זה יור׳
יירשנו ואע״פ כן אינו כותי שאין ע׳
שיבא ראיה שנשתחררה אמו ל׳
ואחר כך ילדה אותו שהרי מוחזק
שפחה בפנינו ואם משאר ההדיוט
הוא אינו צריך ואמ׳ מפקירין על
עצמו לכך זה כמו עבד לכל דבר ל׳
ואחיו מאביו מוציאין אותו ואם לא
אין לאביו בן חוץ ממנו אשת אביו
מתייבמת וזה הדין שהיה אלי שהוא
שהולך על עקרי הקבלה שלא חולק
בין כשרים לשאר העם אלא לענין
שלא יוציאו אותו מפני׳ ויש מי ש׳
שהורה מורה שאפילו יירשנו אין ל׳
נחלק בישר׳ ואין ראוי לסמוך על
דבר זה׳ כל היורשין בחזקה ל׳
כיצד עדים שהעידו לנו שזה מאח
ומחזק לנו שהוא בנו של פלני או ל׳
אחיו אע״פ שאין עדי יחוס ולא
ידעו אמיתת יחוסו הרי אלו יורשין
בעדות זו׳ יעקב שמת
והניח ראובן ושמעון ולא מוחזק ל׳
לו בן אלא שניהם תפס ראובן הוא ל׳
ואמ׳ גם זה אחינו׳ ושמעון אומר
אינו יודע׳ הרי שמעון נוטל חצי
הממון׳ וראובן שליש שהרי הו׳
הודה שהם שלשה אחים ולוי נוטל
שתות׳ מת לוי יחזיר השתות
לראובן והחצי לשמעון׳ ונכסים
האחרים יחלוקו ראובן ושמעון
שהרי ראובן הודה לשמעון שזה
זה אחיהם׳ השביח השתות
ואילו ואחר כך מת לוי אם שבח ל׳
הגיע לכתפים הוא כגון ענבים ש׳

שהגיע לי בעד הרי השבח הזה בנכסי שנפלו מאחרים ויחלקו בה. ואם עדיין לא הגיע לי בעד הרי הן של ראובן לבדו. וכן שמעון שאמר אין זה אחי ומת לוי בחיי ראובן מאחר שבורהו ואחר כך מת לוי אין יורש ממנו שמעון כלום. ואלו ראובן לבדו ירש השלשה עם שאר נכסים אחרים שהניח לוי והוא הדין בכל היורשין שיודו מקצתן בירושין אחרים ולא יודו מקצתן״

פרק חמישי

וה

הכל מורישין כל שנים יורשין שאחד מהם יורש והשני אינו יורש ספק אין לספק כלום ואם היו שניהם ספק שמא זה יורש חולקין בשוה״ לפיכך מי שמת והניח בן וטומטום או אנדרוגינוס הרי הבן יורש את הכל שהטומטום או האנדרוגינוס ספק״ הניח בנות וטומטום ואנדרוגינוס יורשין בשוה והרי הן כאחת מן הבנות כבר בארנו בהלכות אישות שאין הבנות עם הבנים נזונות מנכסיהן וכפרנסתן ושם בארנו שהמזונות מתנאי כתובה״ ובזמן שהנכסים מרובים אין לבנות אלא מזונותיהן והבנים ירשו הכל ויתפרנסו הבנות בעישור נכסים כדי שינשאו בו לבעליהם ובזמן שהנכסים מועטין אין לבנים כלום אלא הכל למזון הבנות״ לפיכך מי שמת והניח בנים או בנות וטומטום או אנדרוגינוס בזמן שהנכסים מרובים הבנים יורשין ודוחין הטומטום אצל הבנות ובזמן שהנכסים מועטין הבנות דוחות הטומטום

אצל הבנים ואומרות לו זכר אתה ואין לך עלינו מזונות. מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה בן ואין ידוע אם בן תשעה לראשון או בן שבעה לאחרון זה ספק ואמר שמא בן המת הוא ויירש את אביו ואין אותה ראויה ליבם שמא זה זרע אחר ואינו בת יבום היא והיבם אומר שמא בן זה לאחרון הוא ואותה ראויה ליבם ואין לך בנכסי אחי כלום הואיל וגם זה היבם ספק שמא יבם הוא ואינו יבם חולקין בשוה״ מת היבם ואחר שחלק עם זה הספק ובא בני יבם הוריתו לירש אביהן אומ׳ שיש לזה הספק לומר להם אם אחיכם אבי תנו לי חלק בירושה זו ואם אינו אחיכם אבי החזירו לי החצי שחלק אביכם ואין לזה ספק עמהם בנכסי אביהם כלום ואין מוציאין מידו הספק והיבם שבאו לחלוק בנכסי אביהם׳ הרי הן היבם יורש ודאי וזה ספק אם הוא בן המת יש לו חצי האחרון ולזה הן היבם ירחה הספק״ הניח היבם שני בנים ודאין ואחר כך מת אבי היבם הרי זה הספק אומ׳ אבי בן המת ויש לי מחצה ולשניכם מחצה והשנים אומ׳ אתה אחינו ובן היבם אתה ואין לך אלא שליש בנכסי הזקן׳ החצי שמודה להבן נוטלין והשליש שמודין הן לו בן נוטלו והשתות הנשאר חולקין אותו בשוה נמצא נוטל חצי ושניהם חצי מת הספק הרי היבם אומ׳ שהוא בני הוא ואני יורשנו ואבי היבם אומר שהוא בן בני המת הוא ואני יורשנו חולקין בשוה״ מי שנפל הבית עליו ועל אשתו ואין ידוע אם האשה מתה תחלה ונמצאו יורשי הבעל זוכין יורשין כל נכסים או הבעל מת תחלה

ונמצאו יורשי האשה יורשין כל נכסי״ כיצד דינם מעמידין נכסי מלוג בחזקת יורשי האשה והכתובה עם עיקר ותוספת הכתובה בחזקת יורשי הבעל וחולקין לו בנכסי צאן ברזל יורשי האשה נוטלין החצי וה׳ ויורשי הבעל נוטלין חציו. וכן אם נפל הבית עליו ועל אמו מעמידין ל׳ נכסי האם בחזקת יורשי האם של׳ שהם יורשי ודאין אבל יורשי הבן ספק הם שמא מת הבן תחלה אין לאחיו מאביו בנכסי אמו כלום כמו שבארנו״ נפל הבית עליו ועל בן בנו יום האב ומת תחלה בן בנו יר׳ ירשנו ומעיזו הנכסים של יורשי הבן ואם בן בנו מת תחלה אין הבן יורש את אמו והבקבר כמו שבארנו ומעמידין הנכסים של יורשי האב לפיכך יחלקו יורשי האב עם יורשי בן הבת׳ וכן אם נשבה האב ומת בן בנו במדינה או שנשבה הבן ומת אבי אמו במדינה יחלקו יורשי ה׳ האב עם יורשי בן הבת״ נפל הבית עליו ועל אביו ועל שאר מורישין ועל כתובת אשה ובעל חוב יורשי האב אומ׳ הבן מת תחלה ולא הניח כלום ויאבד החוב ובעל חוב אומ׳ האב מת תחלה וזכה הבן בירושתו ויש לי לגבות ויחלקו הרי נכסים ב׳ בחזקת היורשין׳ ועל האשה ובעלי חובות להביא ראיה או ילכו והם אין כלום״ דין אלו שמתו תחת האשה המפולת׳ או שטבעו בים או שנפלו לארץ או שמתו במדינה זו ביום אחד והאחר במדינה אחרת׳ דין אחד הוא שבכל אלו ובכיוצא בהן אין יודעין

מי הוא

שמת

תחלה״

פרק ששי

אין
אדם יכול להוריש מי שאינו ראוי ל
ליורשו ולא לעקור הירושה מן ה
היורש אע"פ שזה וזה רוצין לפי שנ'
בפרשת נחלות והיתה לבני ישראל
לחקת משפט לומ' שחוקה זו אין ה
תשתנה ואין התנאי מועיל בה בין ל
שינוה והוא בריא בין שהיה שכיב
מרע בין על פה בין בכתב אינו מועי'
לפיכך האומר איש פלו' בני בכורי ל
לא יטול פי שנים ואיש פלו' בני בכור
לא יירש עם אחיו לא אמ' כלום ואיש
פלו' ירשני במקום שיש לו בת בתי
תירשני במקום שיש לו בן לא אמ' כלום
וכן כל כיוצא בזה אבל אם היו לו
יורשים רבים כגון בנים או בנות או
אחים ואמ' כשהוא שכיב מרע פלו'
אחי ירשני מכל אחי או בתי פלו'
תירשני ומכל בנותי דבריו קיימין בין
שאמ' בכתב בין שאמ' בעל פה ואמ'
פלו' בני ירשני לבדו אם אמ' בעל פה
דבריו קיימין אבל אם כתב כל נכ'
נכסים לבנו ולא עשהו אפטרופוס
מזה שביארנו ואמ' פלו' ירש כל נכ'
נכסיו ושאר בני החבר דבריו קיימין
אבל אם אמ' על הבכור ירש כפשוט
או שאמ' לא ירש פי שנים עם אחיו
לא אמ' כלום שנ' כי את הבכור בן הש'
השנואה יכיר ואם היה בריא לא ל
יכול להוסיף ולא לגרוע ולא לבכר ולא
לאחר מן היורשין במה דב' כשאומר
בלשון ירושה אבל אם נתן ומתנה
דבריו קיימין ואם אמ' משום ירוש'
לא אמ' כלום כתב בין בתחלה בין
באמצע בין בסופה משום מתנה אף
על פי שהזכיר לשון ירושה דבריו
קיימין כיצד אמ' תנתן שדה
פלונית לפלו' בני וירשנה או שאמ'
ירשנה ותנתן לו הואיל ויש שם ל
לשון מתנה אע"פ שהזכיר לשון ל
ירושה בתחלה ובסופה דבריו קיימי'
וכן אם היו שלש שדות ל
לשלשה יורשין ואמ' יורש פלו' ל
שדה פלו' ותנתן לפלו' שדה פלו'
ויירש פלו' שדה פלו' אע"פ שזה
שנ' לו בלשון ירושה מאחר שאמ' בזה
שאמ' לו במתנה והרי שלשתן ישנן
בין אמירה לאמירה כדי דבור אבל
אם שהה צריך שיהיה לשון המתנה
מעורב בשלשתן כיצד אומר
אם היה לשון המתנה באמצע פ'
פלו' ופלו' שדה פלו' ופלו' שנתתים
להם במתנה ויירשום ואם היה לש'
לשון המתנה בסוף ירש פלו' ופלו'
שדה פלונית ופלו' שנתתים להם במ'
במתנה ירושת הבעל אע"פ
שהיא מדבריהם עשו חזוק לדבריה'
כשל תורה ואין התנאי מועיל בה אל'
אלא אם כן התנה עליה כשהיא ארו'
ארוסה כמו שביארנו בהלכות איש'
אישות הגר יורש את אביו
דבר תורה ואינו מדבר שאר ירוש'
מניחין אותם לפי מנהגם והגר
אינו יורש את אביו אלא מדבריהן
תקנו לו שירש כשהיה שמא יחזור
לאחריו ויראה לי שהתנאי מועיל
בירושה זו הואיל ואין הגוי יורש
את אביו הגר ולא גר יורש את ל
הגר לא מדברי תורה ולא מדברי
סופרים כל הנותן נכסיו ל
לאחרים והניח את היורשין אע"פ
שאין היורשין נוהגין כשורה אין
רוח חכמים נוחה הי' ודבות אחרים
כל מה שנתן להם ומדת חסידות
היא שלא יעיד אדם חסיד בצוואה
שמעבירין בה הירושה מן היורש
אפילו למי שאינו נוהג כשורה לאחיו
שהוא נוהג כשורה ישר'
שנשתמד יורש את קרובו הישרא'
כשהיה ואם ראו ב"ד לאבד את ממו'
ממונו ולקנסו שלא ירשנו כדי לחזק
ידי רשעים הרשות בידם ואם יש
לו בנים מישר' תנתן ירושת אביהם
המשומד להם וכן המנהג
תמיד מערב עם חכמ' שלא ישנה
בין הבנים בחיין ואפילו בדבר
מועט שלא יבוא לידי תחרות וק'
וקנאה כאחי יוסף בן יוסף

פרק שביעי

אין
היורשין נוחלין עד שיבוא ותהיה
ברורה שמתו מורישן אבל אם שמ'
שמעו בן שמת מורישן או שבאו
גוים מסיחין לפי תומם אף על פי
שמשיאין אשתו על פיהם ונוטלת
כתובתה אין היורשין נוחלין על פי
פיהם האשה שבאה ואמר
מת בעלי אע"פ שהיא נאמנת ותנ'
ותנשא ותטול כתובתה אין היורש'
נכנסין לנחלה על פיה שנ' יקום על
שם אחיו המת מת בעלי וכ'
ונתייבמה היבמה נכנס לנחלה
על פיה שנ' יקום על שם אחיו ה'
המת ונחלי קם מי שטבע
שאין להן סוף ובאו עדים שטבע
בפניהם נגם ואבד זכרו אע"פ שאין
משיאין את אשתו לכתחלה הרי
היורשין נוחלין על פיהם
וכן אם באו עדים שראוהו שנפל
לגוב אריות ונמרים או שראוהו ל
שנצלב והעוף אוכל בו או שנדקר ל
במלחמה ומת או שנהרג ולא הכיר
פניו אבל אם היה לו סימן מובהק
בגופו והכירו אותו בכל אלו אם יל

מריא כו' כע' ירשו ל
כבריא היאך כי קאי
ר' יוחנן
בן ברוך
משום אב
כבר' אין
אין ראוי
ואפי' כבר' עד' כו' עש
ופת רב' שאין והשת'
לא ואיפשט לן ואי ר'
יוחנ' אי כבר' אין לא
הילכך מספק לן ואי
שתפס תפס עבו וכן
פת רואב'
ה' מאי
והם טו'
סתן ול'
מטכב
ראו' אם לא הוו כגון
עהגן כשורה זכור
לטוב רב בן ואי הו'
עה תנו ראו' טאו' ו'
יהוד שינעו לא תהי'
כעבור' אחסנתיו ט
ואפי' מבר כט' ומאי
טמי כט אמרו ומת
לאו ירעת
הי' זרעיו
עביך
ומינהן

אבד זכרו מורידין לנחלה ומחרימין בעֲ
בערות זו מעת שאין משיאין את
אשתו׳ שאני אומ׳ שלא החמירו
בדברים אלו מפני איסור כרת׳ אבל
לענין נחלה אם העידו העדים בדב׳
דברים שחזקתן קרוב למיתה׳ וה׳
והעידו שראו אותו הדברים ושאבד
זכרו מחרים ונשמע שמת הרי אלו
נחלין על פיהם׳׳ וכזה מעשים
בכל יום בכל בתי דינין ולא שמענו
במי שחולק בדבר זה׳׳ שבוי
שנשבה ושמענו בו שמת וירדו נ׳
יורשין לנחלה וחלקו אותה ביניהן אין
מוציאין אותה מידם׳׳ וכן
הבורח מחמת סכנה אם לא היוציא נ׳
לדעת ששמענו בו שמת וירדו יורש׳
לנכסיו וחלקום מוציאין אותה מי׳
מיד עד שיביא ראיה שמת מוריש׳׳
שבוי שנשבה ובורח מחמת
סכנת נפשות חייבין ב״ד להתעסק נ׳
בנכסיהן׳׳ כיצד עושין כל המ׳
המטלטלין יהיו מופקדין ביד נאמן
על פי ב״ד ומורידין לתוך הקרקעות
קרובין הראויין לירושה כדי לעבוד
את הקרקעות ולהתעסק בהן עד ש׳
שיודע שמתו או עד שיבוא׳׳
ולכשיבוא השבוי והבורח שמין לו׳
לאלו הקרובין שהורידו מה שעשו
ומה שאכלו כמנהג האריסין של מ׳
אותה מדינה ולמה לא יעמידו ב״ד א׳
אפוטרופוס לעולם על הכל בין במט׳
מיטלטלין בין בקרקעות עד שיבואו
הבעלים או עד שיודע בודאי שמתו
לפי שאין ב״ד חייבין להעמיד אפו׳
אפוטרופוס על גדולים שהם בני ד׳
דעת׳׳ נשבה השבוי וברח המ׳
המסוכן והניח קמה לקצור׳ ענבים
לבצור׳ תמרים לגדור׳ זתים למסוק׳
ב״ד יורדין לנכסיהן ומעמידין להם

אפוטרופוס וקוצר׳ וגודר׳ ובוצר׳ ומוסק
ומוכר הפירות ומניח דמיהן עם שא׳
שאר המטלטלין בב״ד ׳ואחר כך מוריד׳
הקרוב לנכסים שאם ירד תחלה שמא
יתלוש אותם הפירות שהן כתלושין ד׳
דומה׳ אותם ומאכל הדין בחצירות ובת׳
ופונדקיאות וחנויות העשויות לש׳
לשכר ואין צריכין עבודה ולא טורח
ואין יורד מתוך אותם באריסות׳׳
אין מורידין להם יורש שהרי
גובה את השכר ואוכל׳ אלא כיצד
עושין ב״ד מעמידין להם גבאי ויהיה
להם השכר ומונח בב״ד עד שתבוא נ׳
ראיה שמת או עד שיבוא ליטול את
שלו׳׳ ואין מורידין לעולם ל׳
אלא שדות גנות וכרמים וכיוצא בה׳
בהן שיהיה בהן בורים כדי שלא ד׳
יפסדו ונמצאו בורים ונשמים׳׳
מי שיצא לדעת והניח נכ׳
נכסיו ואין ידוע להיכן הלך ולא נ׳
מה נעשה אין מורידין קרוב לנכ׳
לנכסים׳ ואם ירדו אין מסלקין אות׳
אותו ואין ב״ד צריכין ליטפל בו ולה׳
להעמיד לו אפוטרופוס לא לקרקע׳
ולא למטלטלין׳ שהרי לדעתו יצא ו׳
והניח נכסים׳׳ והיאך יהיה
דין נכסי זה המטלטלין יעמדו ביד
זה שהן תחת ידו עד שיבוא ויתבע׳
או עד שימות ויתבעו היורשין הכ׳
המטלטלין והקרקעות׳׳ מי
שהניחו שכן אין לוקחין ממנו ש׳
שכר ושדה או כרם שהניחו בורים
ישארו בורים שהרי ברצונו יאבד
ממונו ואבדה לדעת אין אנו מצווין
להחזירה׳׳ שמענו שמת הרי
ב״ד מוציאין כל המטלטלין ומניחין
אותם אצל נאמן על פיהם ומוריד׳
קרוב לשדות ולכרמים ויהיה בהם
בורים עד שתבוא ראיה ברורה ש׳

שמת או עד שיבוא׳׳

פרק שמיני

כשמורידין
קרוב לנכסי שבוי או הבורח לנכסי ׳׳
היוצא לדעת ששמענו שמת לא נ׳
יורידו קטן שמא יפסיד הנכסים
ואין מורידין קרוב לנכסי קטן ׳ש׳
שמא יאמר ויטען זה חלקי הוא
המגיע לי בירושתי ואפילו קרוב מ׳
מחמת קרוב אין מורידין׳׳
כיצד היו שני אחים אחד גדול ו׳
ואחד קטן ונשבה הקטן או ברח
אין מורידין הגדול לתוך שדה א׳
מפני שהקטן אינו יכול למחות וכ׳
ושמא יחזיק זה הגדול ולאחר ש׳
שנים יאמ׳ זה חלקי המגיע לי בירו׳
בירושתי ומחמת ירושה באתי לכ׳
ואפילו בן אחיו של זה הקטן שנש׳
שנשבה אין מורידין אותו לנכסיו
שמא יאמר מחמת אבי ירשתי לי ה׳
חלק זה׳׳ לעולם אין מורידין
קרוב לנכסי קטן׳ ואפילו קרוב מח׳
מחמת אחי האם שאינו ראוי לה׳
לירש הרחקה יתירה היא זו׳ ואפילו
היה ביניהן שטר חלוקה בין בבתים
בין בשדות לא ירד׳ ואפילו כתב
לו שטר אריסות לא ירד שמא יא׳
יאבד השטרות ויטען ויאמ׳
שזה חלק ירושה בא לו או מחמת
מורישיו׳׳ ומעשה באשה
אחת שהיה לה שלשה בנות ונש׳
ונשבית הזקנה היא ובת אחת ו׳
ומתה בת שביה והניחה בן קטן׳
ואמרו חכמ׳ אין מורידין ל׳
את הבת שנשארה לנכסים שמא
מתה הזקנה ונמצאו שליש הנכ׳
הנכסים אלו לקטן׳ ואין מורידין
קרוב לנכסי קטן׳׳ וכן אין ל׳

הארסי׳ כו׳ פירש׳ יתן
כשטה קרקע ופח׳ ב׳
בורים [illegible]
[illegible]

לזה הקטן בנכסים שאלו עדין ה'
הזקנה בחיים · ואין מורידין קטן
לנכסי שבוי · אלא כיצד עושין ?
מתוך שצריך להעמיד אפוטרופוס
לחיי של קטן מעמידין אפוטרופוס
על הזקינה ·· אחר זמן שמע
שמת הזקנה · אמרו חכמים תרד
חבת הנשואה לשליש הנכסים
שהוא חלק מירושתה וירד הקטן
לשליש שהוא חלקו מנכסי הזקנה
והשליש של בת השבויה מעמידין
לו אפוטרופוס מפני חלק הקטן
שאם מתה גם חבת השבויה · ויש
לזה הקטן חצי השליש שלה · וכן
כל כיוצא בזה

פרק תשיעי

האחין
שעדין לא חלקו את ירושת אביהם
אלא כולן משתמשין כאחד במה
שהניח להם אביהן הרי הם כשותפי'
לכל דבר ·· וכן כשיגיעו היורשין
הרי הן שותפין בנכסי מורישן
וכל שנשאו ונתנו מהם במאתן הרי
השכר לאמצע · היו היורשין גד'
גדולים וקטנים והשביחו הגדולים
את הנכסים השביחו לאמצע ··
ואמרו ראו מה שהניח לנו אבינו
והרי אנו עושין ואוכלין השבח של
השביח · והוא שיהיה השבח מחמ'
הוצאה שהשביחו המשביח ··
אבל שבחו נכסים מחמת עצמם
השבח לאמצע ·· וכן אם היתה
אשתו של מת הזאת היורשת בכל
אחיותיה או בכלל בנות דוריה זה
והשביחה נכסים לאמצע ··
ואם אמרה ראו מה הניח לי בעלי
והריני עושה ואוכלת והשביחה
נכסים מחמת הוצאה הרי השבח

שלה ·· מי שירש את ?
אביו והשביח הנכסים ובנה או
נטע ואחר כך נודע שיש לו אחים
במדינה אחרת אם קטנים הם הש'
השבח לאמצע ·· ואם היו
גדולים הואיל ולא ידע שיש לו את'
אחים שמין לו כבעלים ·· וכן אח
שירד לנכסי קטן והשביח אין ?
שמין לו כבעלים · אלא השבח לאמ'
לאמצע שהרי שלא ברשות ירד ··
אחד מן האחין שלקח ממע'
מעות ועשה בהן סחורה אם היה
תלמיד חכם גדול שאינו מניח תור'
תורתו שעה אחת הרי השכר שלו ?
שאין מניח זה תורתו ומתעסק ?
לאחיו ·· אחד מן האחין ש'
שמינהו המלך גבאי או סופר ש'
שאכנים ומעליין ממון המלך
וכל כיוצא בזה · מעבודת המלכים
אם מחמת האחים מנוהו כגון ש'
שהיה אביהם ידוע בדבר זה ?
ואמרו כעמיד בנו תחתיו כדי לו
לעשות חסד עם היתומים הפרס
שיטול וכל השכר שיטול בעבודה
לכל האחין · ואפילו היה חכם מוח'
ביותר וראוי למנותו · ואם מחמת
עצמן מנוהו הרי זה לעצמו ··
אחד מן האחין שהיה נותן
ונושא בתוך הבית וקנה עבדים
בשמו לבדו ·· ואמר מעות אלו
שהלואתי או שקניתי בהן עבדים
אלו שלי לבדי הן שנפלו לי מבית
אבי ואמי · או מציאה מצאתי · ?
או מתנה נתנה לי · עליו להביא רא'
ראיה שנפלה לו ירושה אחרת או
מתנה מציאה או זכה במתנה ··
וכן האשה הנושאת ונותנת
בתוך הבית והיו אונות שהן שט'
שטרי המכר ושטרי חובות אמ'

אמונות על שמה ואמרה שלי הם
שנפלו לי מבית אבותיה עליה לה'
להביא ראיה שנפלה לה ירושה ··
וכן אלמנה שהיתה נושאת
ונותנת מנכסי יתומין והיו אמונות
ושטרות אמונות על שמה ואמרה
מירושה נפלה לי או מציאה מצא'
מצאתי · או מתנה נתנה לי עליה
להביא ראיה אם יש לה נדוניין ?
ואמרה מנדוניתי לקחתי באמנת ··
אבל אם אין לה נדוניא ולא
הביאה ראיה הרי הם בחזקת הי'
היורשין ·· במה דברים
אמורים בזכורים ובאלמנה שאין ?
חולקין בעיסתן · אבל אם היו עס'
עסוקין מעיסתן שאין מעיסתן ?
קרוב ועל האחין להביא ראיה ש'
שהן משל אמצע ·· וכן אם
מת זה הנשואה ונותן בתוך הבית ?
על האחין להביא ראיה אף על פי
שלא היו חולקין בעיסתן ·
אחד מן האחין ששטר חוב יוצא
מתחת ידו עליו להביא ראיה שא'
שאביו נתנו לו בכתובתו ומסיבתו
או שעשה לו כך כשהוא שכיב מרע
ואם לא הביא ראיה הרי הוא לאמצע ··
במה דברים אמורים שחולקת
שאוסין זה מזה · אבל אחד שט'
שטען שנתן לו או שקנהו מבעליו
גובה ואינו צריך להביא ראיה ··
אחד מן האחין שנשא את ה'
משותפים וזה לאמר תורה את ולאחד
אומנות יכולין האחין לומר אם
אין אתה אוכל עמנו אין לך מזונות ?
אלא לפי מכת הבית שאין הוצאת
האחד לבדו כהוצאות מזונותיו ?
כן רבים ·· מי שמת והניח
בנים גדולים וקטנים · אין הגדולים
מתפרנסין פרנסת הקטנים · ולא ?

הקטנים מזונות הגדולים אלא חו'
חולקין בשוה כשיגדלו גדולים לפי'
לאחר מיתת אביהם ישאו הקט'
הקטנים כך מכל הנכסים ואחר
כך יחלוקו · נשאו הגדולים בחיי א'
אביהן ואמרו הקטנים הרי אנו נ'
נושאין כדרך שנשאתם אתם א'
אין שומעין להן אלא מה שנתן ל'
אביהן נתן ·· השיא האב
את בנו משל אב ועשה לו משתה
והיתה ההוצאה משל אב ונש'
ונשתלחה שושבינות לזה הבן ב'
בחיי האב כשהיא חוזרת לאחר
מיתת האב חוזרת מן האמצע ··
אבל אם השיא הבן משתה
משלו יצאה חוזרת אלא מחלק ה'
הבן שנשתלחה לו מלבד ··
האב ששלח שושבינות בשם אח'
אחד מבניו כשתחזור השושבינות
לאותו הבן הרי היא שלו · אבל אם
שולחה לשם בניו כשתחזור תח'
תחזור לאמצע ואין זה שנשתלח'
לו להחזירה עד שישמחו עמו ח'
חכמים סתם שהרי כל שושבינות
שבשבילם נשתלחה לפיכך אם ע'
שלח עם מקצתן מחזיר חלק זה
ששמח עמו בלבד והרי היא לא'
לאמצע ·· גדול האחין ש'
שהיה לובש ומתכסה בגדים נאים
ומלבושים יפים אם יש לאחים
הבאים ממנו כדי שיהיו דבריו נ'
נשמעין הרי זה לובש מתפיסת
הבית ··

פרק עשירי

שני

אחין שחלקו ובא להם אח ממדינ'
הים ·· וכן שלשה אחים שחלקו
ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד
מהם · אפילו נטל זה קרקע וזה כ'
כספים בטלה מחלוקת וחוזרין ו'
ולוקחין השיור בשוה ·· מי
שצוה בשעת מיתתו שיתנו לפלו'
רקע או שדה מנכסיו וחלקו האחי'
ולא נתנו לפלוני כלום · הרי המחלו'
המחלוקת בטלה ·· וכיצד
עושין נותנין מה שצוה מורישין
ואחר כך חוזרין ולוקחין בתחלה ··
האחין שחלקו שמין מה
שעליהם · אבל מה שעל בניהם ש'
ובנותיהם שקנו להם מתפיסת
הבית אין שמין ·· וכן מה שע'
משותיהן שכבר זכו בהן לעצמן ·
במה דברים אמורים בבגדי
חול · אבל בגדי שבת ומועד שמ'
שמין מה שעליהן ·· מי
שהניח יתומים מקצתן גדולים
ומקצתן קטנים ורצו לחלוק בנ'
בנכסי אביהם כדי שיטלו הגדולים
חלקם מעמידין ב"ד אפוטרופוס
לקטנים ובוררין להם חלק יפה ואם
הגדילו אינן יכולין למחות שהרי
על פי בית דין חלקו להם · ואם
טעו בית דין בשומא ופחתו שת'
שתות יכולין למחות וחוזרין ו'
ולוקחין חלוקה אחרת אחר ש'
שהגדילו ·· מי שמת
והניח יורשין גדולים וקטנים
צריך למנות אפוטרופוס שיהיה
מתעסק בחלק הקטנים עד שיג'
שיגדלו שבית דין הולן אביהן של
יתומים ·· צוה המוריש
ואמ' יתנו חלק הקטן לקטן ומזה
שירצה יעשה בו הרשות בידו ··
וכן אם מנה המוריש אפ'
אפוטרופוס על הקטן או אשה ה'
אחד הרשות בידו ·· אבל
אין בית דין ממנין אפוטרופוס ע'
אלא אשה ולא עבד ולא קטן ולא עם
הארץ שהוא בחזקת חשוד על ה'
עבירות · אלא בודקין על אדם נא'
נאמן ואיש חיל ויודע להפך בזכ'
בזכות היתומין וטוען טענתם ויש
לו כח בעסקי העולם כדי לשמור
נכסיהן ולהרויח בהם ומעמידין
אותו על הקטנים בין שהיה רחוק
בין שהיה קרוב לקטן אלא שאם
היה קרוב לא ירד לקרקעות ··
במה דברים אמורים שהעמידו ב'
אפוטרופוס ושמענו עליו שהוא ב'
אוכל ושותה ומוציא הוצאות
יתר מדבר שהוא אמוד בו יש ש'
להם לחוש בו שמא מנכסי יתומין
הוא אוכל ומסלקין אותו ומעמידין
אחר · אבל אם מינהו אב
אבי יתומים אין מסלקין אותו ש'
שמא מציאה מצא אלא אם בירו נ'
עדים שהוא מפסיד נכסי יתומים
מסלקין אותו ·· וכבר הסכימו
גאונים שמשביעין אותו הואיל
ומפסיד · והוא הדין לאפוטרופוס
שמנהו אבי יתומים והיה שמועה
טובה שהוא ישר ורודף מצות ה'
וחוזר להיות זולל וסובא והולך
בדרכי החשך או שהפך בדברים
שבית דין מסלקין אותו ומשביע
וממנין להם אפוטרופוס כשר ·
וכל הדברים האלו כפי מה ש'
שיראה לדיין · שכל בית דין ובית
דין הולן אביהן של יתומין ··
קטן שהגדיל אפילו היה ס'
אוכל ושותה יותר מדאי ומפסיד
והולך בדרך רעה אין בית דין מ'
ממנין אותו · ואין מעמידין לו ל'
אפוטרופוס אלא אם כן צוה אביו
או מורישו שלא יתנו לו אלא אם
כן היה כשר ומעליה או שלא יתנו

לו עד זמן שלוני · והשוטה
והחרש הרי הם כקטנים ומ'
ומעמידין להם אפוטרופוס ··

פרק אחד עשר

מעות של יתומין שהניח
להם אביהן אינן צריכין ל'
אפוטרופוס אלא כיצד עוש'
עושין בהן בודקין על פי מי
שיש לו נכסים שיש להם ל'
אחריות ויהיו עדית ··
ויהיה איש נאמן ושומע
בדברי תורה ·· ומעולם
לא קבל עליו נדוי ונותנין לו
בבית דין קרוב לשכר ורחוק
להפסד ומעיאו היתומין ה'
נהנין משכר המעות ··
וכן אם אין לו קרקע יתן
להם משכון זהב משוכר ·
שאין בו סימן · נוטלין בית
דין המשכון ונותנין לו המ'
המעות קרוב לשכר ורחוק
להפסד ·· ולמה לא יקחו
משכון כלים של זהב או ס'
כלי של זהב שמא אחרים
הוא ויתנו סימן ויטלוהו
אחר מותו · אם ידע הדיין
שאין זה אומר ובמה יפס'
יפסקו בשכר כפי מה שי'
שיראו הדיינין או שליש ה'
השכר או חציו ואפילו ה'
רביע השכר ליתומין אם ר'
ראו שזו תקנה להם עושין
לא מצאו אדם שיתע
לו המעות רחוק להפסד ק'
וקרוב לשכר הרי אלו מוציאי'
מהן מזונות מעט מעט ע'
עד שיקנו להם במעות קר'
קרקע ומוסרין אותה ביד
אפוטרופוס שיעמידו להם ··
כל המטלטלין של ה'
יתומין שאין אותם מוכ'
ומוכרין אותם בבית דין ה'
ואם היה השוק קרוב למ'
למדינה מוליכין אותן לשו'
לשוק ומוכרין אותו ומצ'
ומצטרפין דמיהן עם המ'
המעות של יתומין ··
מי שהיה בידו שכר של
יתומין אם יבא מן עד
שימכר שמא יחמיץ ואם
יוליכוהו לשוק שמא יאמ'
יארע אונס בדרך הרי זה
עושה בדרך שהוא עושה
בשלו · וכן כל כיוצא בהן ··
כשמעמידין בית
דין אפוטרופוס מוסרין ל'
לו כל נכסי הקטן הקרקעות
והמטלטלין שאין נמכרין ל'
והוא מנהיג ומכניס ונוטע
וסותר ושוכר ונוטע וזורע
כפי מה שיראה שזה טוב
ליתומים ומאכילן ומשקן
ונותן להם כל הוצאתם כפי
הממון וכפי הראוי להם ·
ולא ירויח להם יותר מדאי ·
כשיגדלו היתומין
נותן להם כל הוצאתם כפי ל'
הממון של מורישן ואין ל'
צריך לעשות חשבונות ל'
מה הכניס ומה הוציא אלא
אומ' להם זה הנשאר ונשבע
בנקיטת חפץ שלא גזל ש'
שום ·· במה דברים אמורים
כשמינהו בד'' ·· [illegible] ·· אבל
אפוטרופוס שמינהו אבי ה'
יתומין וכן שאר המורישין
אינו נשבעין על טענת ספק ··
יש לאפוטרופוס ל'
למכור מנכסי יתומין כדי
שיהיה מכובד ויהיו דבריו
נשמעין והוא שיהיה המ'
הניזק ליתומין בנכסיהן ב'
בהיות דבריו נשמעין ··
יש לאפוטרופוס למכור ל'
בהמה עבדים ושפחות ש'
שדות וכרמים להאכיל ליה'
ליתומין ·· אבל אין מוכרין
ומניחין המעות · ואין מו'
מוכרין שדות ליקח עבדים ·
ולא עבדים ליקח שדות ש'
שמא לא יצליחו ·· אבל
מוכרין שדה ליקח שורים
לעבודת שדות אחרות ש'
שהשורים הן עיקר כל נכ'
נכסי שדות ·· אין ה'
האפוטרופוס רשאין למ'
למכור ברחוק ולגאול בקרוב ·
ולמכור ברעה ולגאול ביפה
שמא לא יצליח זה שקנו ·
ואין רשאין לתת ולחוב
על מנת לזכות ליתומים שמא
לא ירבו ומציא החוב קיים ··
אין האפוטרופוס ר'
רשאין להוציא עבדים לח'
לחירות ואפילו ליקח מן ה'
העבד דמין שיצא לחירות
אבל מוכרין לאחרים
ולוקחין מהן הדמים על
מנת שיוציאום לחירות ה'
ומתן היתומים הם שומע
שמשחררין ··
האפוטרופוס קודמין ומע'

ויל
צריך ט ו' מהלכות שמיטה תרומו מקומו
בספר זרעים עם ההגהו של' ובשאר ספרי
ווית כתבתו פה כיון כי שייך להלכות
הזאת

ומעשירין נכסי היתומין כדי להוכלן שאין מאכלין את היתומים דברים אסורים אע"פ שאין יעשרו ולא יתרומו כדי שיניחו הפירות
מתוקנין אלא ימכרו אותן טבל והרוצה לתקן יתקן : ה האפוטרופוס עושין לקטנים סוכה ולולב וציצית ושופר
וספר תורה
תפילין ומזוזה וכ'
ומגילה כלל שופר
כל מצות עשה שיש בה
קצבה כדי שיהיו רגל'
תורה כדי להרבות ס"ה
סופרים שש ... ין ואע"פ שאינן ... חייבין מיצוה
וכל המצות האלו ... כדי לחנכו אע"פ שאין עוסקין על
עליהן צדקה ומפלה ... שבות ... שבוים ומפני שמועות
ומלן ... אין ע' להם ... קצבה
חי ... ששטותה ... אין ;
נתחרש ... כר' עוסקין ... עליו ע'
על
צדקה ;
אם היה רצוי
ואע"פ שאין האפטרו
צריכין לעשות חשבון כמו
שבארנו צריך להם לחשב בינם ובין עצמן ולדקדק ולזהר
הרבה מן אביהם של יתומים שהוא רוכב בערבות שנ' סלו לרוכב בערבות ביה שמו ועלזו לפניו אבי יתומים ודיין :
אלמנות אלהים ממעון קדשו "

בריך רחמנא דסייען :

נגמרו ספר שלשה עשר והוא ספר משפטים ומספר פרקיו ששה וששים :

הלכות שכירות שלשה עשר פרקים :
הלכות שאלה ופקדון שמנה פרקים :
הלכות לוה ומלוה שבעה ועשרים פרקים :
הלכות טוען ונטען ששה עשר פרקים :
הלכות נחלות אחת עשרה פרקים :

חזקני יי

בשם יי׳ אל עולם · שפטני יי׳ כצדקי · וכתומי עלי

ספר ארבעה עשר

והוא ספר שפטים׳
הלכותיו חמש׳ וזהו סדורן :
הלכות סנהדרין והעונשין המסו
המסורין להן ;
הלכות עדות ;
הלכות ממרים ;
הלכות אבל ;
הלכות מלכים ומלחמות :

הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להן

יש בכללן שלשים מצות עשר
מהן מצות עשה׳ ועשרים מצ
לא תעשה ״ וזהו פרטן ;
למנות שופטים ;
שלא למנות דיין שאינו יודע דרך ;
לנטות אחרי רבים אם נחלקו השפט׳ ;
שלא להרג אם רבו המחייבין ב׳ ;
ביותר מאחד עד שיהיו יתר על
המזכין שנים ;
שלא ילמד חובה מי שלמד זכות
בדיני נפשות ;
להרג בסקילה ;
להרג בשריפה ;
להרג בחנק ;
להרג בסייף ;
ותלות ;
לקבר הנהרג ביום הריגתו ;
שלא תלין נבלתו ;
שלא להחיות מכשף ;
להלקות לרשע ;
שלא יוסיף בהלקאות המלקה ;
שלא להרג נקי באומד הדעת ;
שלא לענוש אונס ;
שלא לחוס על הורג חברו או חובל
שלא לרחם על הדל בדין ;
שלא להדר גדול בדין ;
שלא להטות הדין על בעל עבירות ;
אע״פ שהוא בעל חטא ;
שלא לעות המשפט ;
שלא להטות משפט גר יתום ;
לשפט בצדק ;
שלא לירא בדין מאיש זרע׳
שלא ליקח שחד ;
שלא לקלל הדיינין ;
שלא לשמוע שמע שוא ;
שלא לקלל הנשיא ;
שלא לקלל שום אדם משאר
בני ישר׳ הכשרים ;

הלכות עדות

יש
בכללן שמנה מצות׳ שלש מצות
עשה ׳ וחמש מצות לא תעשה׳
וזהו פרטן ;
להעיד בב״ד למי שיודע לו עדות׳
לדרוש ולחקור עדים ;
שלא יורה העד בדין זה שהעיד
עליו בדיני נפשות ;
שלא יקום דבר בעד אחד ;
שלא יעיד בעל עבירה ;
שלא יעיד קרוב ;
שלא להעיד בשקר ;
לעשות לעד זומם כאשר זמם
לעשות ״

הלכות ממרים

יש בכללן

תשעה מצות שלשה מצות עש׳
עשה ושבע מצות לא תעשה
וזהו פרטן
לעשות על פי התורה שיאמרו ב״ד הגדול א
שלא לסור מדבריהם ב
שלא להוסיף על התורה לא במצות ג
שבכתב ולא בפירוש שלמדנו מ׳
מפי השמועה
שלא לגרוע מן הכל ד
שלא לקלל אב ואם ה
שלא להכות אב ואם ו
לכבד אב ואם ז
לירא מאב ואם ח
שלא יהיה הבן סורר ומורה על ט
קול אביו ואמו

הלכות אבל

יש
בכללן ארבע מצות אחת מצות
עשה ושלשה מצות לא תעשה
וזהו פרטן
להתאבל על הקרובים ואפילו כהן א
מתאבל על הרוגי ב״ד ולפי זה כ׳
כללתי הלכות אלו בספר זה שהן ג׳
מעין קבורה ביום מיתה שהוא
מצות עשה
שלא יטמא כהן גדול בקרובים ב
שלא יכנס עם המת באהל ג
שלא יטמא כהן הדיוט לנפש ד
אדם אלא לקרובים בלבד

הלכות מלכים ומלחמות

יש
בכללן שלשה ועשרים מצות
עשר מהן מצות עשה ושלש
עשרה מצות לא תעשה
וזהו פרטן
למנות מלך מישראל א
שלא ימנה מקהל גרים ב
שלא ירבה לו נשים ג
שלא ירבה לו סוסים ד
שלא ירבה לו כסף וזהב ה
להחרים שבעה עממים ו
שלא להחיות מהם נשמה ז
למחות זרעו של עמלק ח
לזכור מה שעשה עמלק ט
שלא לשכח מעשיו הרעים ואר׳ י
וארבתו בדרך
שלא לשכון בארץ מצרים יא
לשלוח שלום ליושבי העיר כשצרי׳ יב
עליהם ולדון בה כמו שמפורש
בתורה אם השלימו ואם לא השלימו
שלא לדרוש שלום עמון ומואב כל׳ יג
בלבד כשצרים עליהם
שלא להשחית אילני מאכל במצור יד
להתקין יד שיצאו בעלי המחנה להפנ׳ טו
להתקין יתד לחפור בו טז
למשוח כהן לדבר באזני אנשי יז
הצבא בשעת המלחמה
להיות מאורס ונושא ובונה בנין ל׳ יח
ונוטע כרם שמחים בקנינם שנ׳
שנה תמימה ומחזירין אותם
מן המלחמה
שלא יעבר עליהם דבר ולא יצאו יט
אפילו לצרכי העיר וצרכי הגדוד
והדומה להם
שלא לערוץ ולחזור לאחור בש׳ כ
בשעת המלחמה
דין יפת תואר כא
שלא ימכר יפת תואר כב
שלא יכבשנה לעבדות לאחר שנ׳ כג
שנבעלה מצות כל׳
המצות הנכללות בספר זה שבעים
וארבעה שבעה ועשרים מהן ל׳
מצות עשה וארבעים מצות ושבע
לא תעשה

הלכות סנהדרין

והענשין המסורין להן
יש בכללן שלשים מצות עשר
מהן מצות עשה ועשרים מצות
לא תעשה ופרטן כתובין לש׳
ובאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

פק׳ רסנהדרי
מצות
עשה של תורה למנות שפטים
ושוטרים בכל מדינה ומדינה ובכל
פלך ופלך שנ׳ שפטים ושטרים
תתן לך שפטים אלו הדיינין ה׳
הקבועין בב״ד ובעלי דינין באין
לפניהם ושוטרים אלו בעלי מקל
ורצועה והן העומדין לפני הדיין
הדיינין המסבבים בשווקים ועל
החנויות לתקן השערים והמדות
ולהכות כל מעוותם וכל מעשיהן
על פי הדיינין וכל שיראו בו ער׳
ערות דבר מביאין אותו לב״ד ודנין
אותו כפי רשעו אין אנו
חייבין להעמיד בתי דינין בכל פלך
ופלך ובכל עיר ועיר אלא בארץ ל׳
ישראל בלבד אבל בחוצה לארץ ל׳
אין אנו חייבין שנ׳ תתן לך בכל
שעריך כמה בתי דינין קבועין
יהיו בישר׳ וכמה יהיו מניינם ג׳
קובעין בתחלה ב״ד הגדול שמ׳
שבמקדש והוא הנקרא סנהדרי
גדולה ומנינם שבעים ואחד שנ׳
אספה לי שבעים איש מזקני ישר׳
ישר׳ ומשה על גביהן שנאמר
שם עמך הרי שבעים ואחד
הגדול שבכולן מושיבין אותו
ראש עליהם והוא ראש הישיבה
והוא שקוראין חכמים בכל מקום
נשיא והוא העומד תחת משה

רבנו עליו השלום ׃ ומושיבין הגדול
שבשבעים משמאלו ויושב למט׳
ממנו והוא הנקרא אב בד׳ ושאר
השבעים יושבין לפני שניהם כפי
מעלתם כל הגדול וחברו בחכמה
יהיה קרוב לנשיא מימינו ומשמ׳
ומשמאלו יתר מחברו והם יושבין
מוקף חצי גורן בעיגול כדי שיהיו
הנשיא עם אב בד׳ רואין את כולם
ועוד מעמידין שני בתי דינין
של עשרים ושלשה אחד על פתח
העזרה ואחד על פתח הר הבית ׃
ומעמידין בכל עיר ועיר בישראל
שיש בה מאה ועשרים או יתר סנהדרי
קטנה ויושבת בשער העיר שנ׳
והציגו בשער משפט וכמה יה׳
יהיה מנינם שלשה ועשרים דיינין
והגדול בחכמה שבכולן ראש עליהן
והשאר יושבין בעיגול כדי שיהיה
הראש רואה את כולם ׃ עיר
פרן שאין בה מאה ועשרים מעמידין
בה שלשה דיינין שאין בד׳ פחות
משלשה כדי שיהיה בה רוב ומיעו׳
ומיעוט אם היתה ביניהם מחלוקת
בדין בין הדיינין ׃ כל עיר שאין
בה שני חכמים גדולים אחד ראוי
ללמד ולהורות בכל התורה כולה וש׳
ואחד לשמוע ויודע לשאול ולהש׳
ולהשיב אין מושיבין בה סנהדרי
ואעפ׳ שיש בה אלפים מישר׳ ׃ סנה׳
סנהדרין שיש בה שנים אלו אחד
ללמד ולהורות ולדבר ואחד שראוי
לשמוע הרי זו סנהדרין ׃ היו בה
שנים מן הכל הרי זו בינונית ׃ היו
בה ארבע יודעין לדבר הרי זו סנה׳
סנהדרי חכמים ׃ כל סנהדרי ק׳
קטנה מושיבין לפניהם שלשה ׃
שורות של תלמידי חכמים בכל שור׳
ושורה עשרים ושלשה ואיש שור׳

ואחד דיני ממונות

ראשונה קרובה לסנהדרין ושורה
שניה למטה ממנה ושורה שלישי׳
למטה ממנה כל שורה ושורה אנ׳
יושבין בה לפי מעלתו בחכמה ׃
אם נצרכו הסנהדרין והוצרכו לסמ׳
לסמוך אחד להוסיף על מנינם ס׳
סומכין מן הראשונה גדול שבה ׃
והראשון שבשורה שניה בא ל׳
ויושבין בסוף שורה הראשון לה׳
כדי שלא תהא חסרונה ׳והראשון ש׳
שבשלישית בא ויושב בסוף שורה
השניה ובוררין להם אחד משאר כ׳
הקהל ומושיבין אותו בסוף השורה
השלישית ׃ וכן אם צרכו לסמוך
שני או שלישי על הסדר הזה הם ׃
עושין ׃ כל מקום שיש בו הסנה׳
הסנהדרין יהיו שם שני סופרי דיינ׳
עומדין לפניהם אחד מן הימין וא׳
ואחד מן השמאל אחד כותב דברי
המזכין ׳ואחד כותב דברי המחייבין׳
ולמה אין סנהדרין אלא בעיר
שיש בה מאה ועשרים כדי שיהיו ב׳
מקום הסנהדרין של עשרים ושל׳
ושלשה שורות של ששים ותשעה׳
ועשרה בטלנים של בית הכנסת׳ ל׳
ושני סופרים ׳ ושני חזנים ׳ ושני
בעלי דינין ׳ ושני עדים ׳ ושני זומ׳
זוממין ׳ ושני זוממי זוממין ׳ ושני
גבאי צדקה ׳ ועוד אחד כדי שיהיו
שלשה לחלק הצדקה ׳ ורופא ׳ ואומן ׳
ולבלר ׳ ומלמד תינוקות ׳ הרי הכל מ׳
מאה ועשרים ׃

פרק שני ׃

אין
מעמידין בסנהדרין בין גדולה בין
בקטנה אלא אנשים חכמים ונבונים
מופלגין בחכמת התורה בעלי דיעה
מרובה ויודעין מקצת שאר חכמו׳

כגון רפואות וחשבון תקופות ומז׳
ומזלות ומעטגנטנית ודברי המעו׳
המעוננים והקוסמין והמכשפין
והבלי ע״ז וכיוצא בזה שיהיו יודעי׳
לדון אותם ׃ ואין מעמידין
בסנהדרין אלא כהנים לוים וישר׳
מיוחסין הראוין להשיא לכהונה ׳
שנ׳ והתיצבו שם עמך ׳ בדומין לך בח׳
בחכמה וביראה וביחוס ׳ ומצוה ל׳
להיות בסנהדרי גדולה כהנים ולוים׳
שנ׳ ובאת אל הכהנים הלוים ׳ ואם
לא נמצאו אפילו כולם ישראלים
הרי זה מותר ׃ אין מעמידין
בכל סנהדרין לא זקן מופלג בשנים
ולא סריס מפני שיש בהן אכזריו׳
ולא מי שאין לו בנים כדי שיהיה
רחמן ׃ ואין מושיבין מלך ישר׳
בסנהדרין שאסור לחלוק עליו ל׳
ולמרות דברו ׳ אבל מושיבין כהן
גדול אם היה ראוי בחכמה ׃
ומלכי בית דוד אעפ׳ שאין מושיבין
אותן בסנהדרין ׳ דנין הם את העם
ודנין אותם לפי מה שאין נכנסין
לדברי תורה שלא תבוא מהן תקלה ׃
כשם שב״ד מנוקין בצדק כך
צריכין להיות מנוקין מכל מומי
הגוף ׳ וצריך להשתדל ולבדוק של׳
ולחפש שיהיו כולם בעלי שיבה
בעלי קומה בעלי מראה נבוני לחש
ושיהיו יודעין ברוב לשונות כדי
שלא תהיה סנהדרי שומעת מפי
המתורגמן ׃ בד׳ של שלשה
אעפ׳ שאין מדקדקין בהן בכל אלו
הדברים צריך בכל אחד מהן שבעה
דברים ׳ חכמה ׳ ענוה ׳ יראה ׳ ש׳
ושנאת ממון ׳ ואהבת האמת ׳ וא׳
ואהבת הבריות להם ׳ ובעלי שם
טוב ׳ וכל אלו הדברים מפורשין ב׳
בתורה הרי הוא אומ׳ ׳ אנשים חכמי

מחמיה כו׳ כם תמ׳
כת׳ שכל הגדול כ׳
מחסיה ומחסה הן
קרוב לנשיא יותר
מימינו וכך היו ׃
שנויה בתוספת׳
טהש׳
ואם דיני ממונות יוטב טמרין
והזיקין
מימינו ומשמאלו
טב וכן פי׳ רמ״ה ׃

ואחד ל׳ דיני ממונות

טב

ואחד דיני ממון

ונבונים הרי בעלי חכמה · וידועים
לשבטיהם · אלו שרוח הבריות
נוחה הימנו · ובמה יהיו אהובים
לבריות כשיהיו בעלי עין טוב׳
ונפש שפלה וחברתו טובה · ודיבו׳
ומשאם ומתנם בנחת עם הבריו׳
ולהלן הוא אומ׳ אנשי חיל אלו שהן
גבורים במצות ומדקדקין על עצ׳
עצמן וכובשים את יצרם עד ש׳
שלא יהיה להם שום גנאי ולא
שם רע ויהיה פרקן נאה · ובכלל
אנשי חיל שיהיה להם לב אמיץ
להציל עשוק מיד עושק כענין שנ׳
ויקם משה ויושיען · ומה משה
רבנו עניו · אף כל דיין צריך להיות
עניו · יראי אלהים כמשמעו ·
שונאי בצע · אפילו ממון שלהם אי׳
אינן נבהלין עליו ולא רודפין אחר
אחריו לקבץ הממון · שכל מי
שהוא נבהל להון חסר יבואנו ·
אנשי אמת שיהיו רודפין
אחרי הצדק מחמת עצמן · בדעתן
אוהבים את האמת ושונאים את
החמס · ובורחים מכל מיני העול ·
אמרו חכמים שבד׳ הגדול
היו שולחין בכל ישר׳ ובודקין כל
שמוצאהו חכם וירא חטא ועניו
ושפל רוח ופרקו נאה ורוח הבריו׳
נוחה הימנו עושין אותו דיין
בעירו ומשם מעלין אותו לבד׳
הגדול · בד׳ של שלשה שהיה אחד
מהן גר הרי זה פסול עד שתהיה
אמו מישר׳ · היה אחד ממזר
אפילו ממזרים הרי אלו כשרים
לדון · וכן אם כל אחד סומא באח׳
מעיניו כשר · וזה שאין כן בסנהד׳
אבל הסומא בשתי עיניו פסול לכל׳
אע״פ שאין בד׳ פחות משלשה מ׳
מותר לאחד לדון מן התורה שנאמ׳
בצדק תשפט עמיתך · ומדברי סופ׳
עד שיהיו שלשה ושנים שדנו
אין דיניהן דין · אחד שהיה
מומחה לרבים או נטל רשות מ׳
מבית דין הרי זה מותר לדון יחידי
אבל אינו חשוב בד׳ ואע״פ שהוא
מותר מצות היא שיושיב אחרי׳
עמו · אמרו חכמים אל תהי דן
יחידי שאין דן יחיד · יש לאדם לעשו׳
דין לעצמו אם יש בידו כח הואי׳
וכדת וכהלכה הוא עושה אינו
חייב לטרוח ולבוא לבד׳ אע״פ שלא
היה שם הפסד בנכסיו אלו נתאחר
ובא לבד׳ · לפיכך אם קבל עליו בעל
דינו והביאו לבד׳ ודרשו ומצאו
שעשה כהלכה ודין אמת דן לע׳
לעצמו אין סותרין את דינו · אע״פ
שבד׳ של שלשה בד׳ שלם הוא כל
זמן שהם רבים הרי זה משובח
ומוטב שיחתך הדין באחד עשר
יותר מעשרה · וצריכין שיהיו
היושבין כלם שם בבד׳ תלמידי
חכמים וראויין · ואסור לאדם חכם
שיושב בדין עד שידע עם מי
ישב שמא יצטרף עם אנשים
שאינם הגונים ונמצא בכלל קשר
בוגדים ולא בכלל בד׳ ·

פרק שלישי

עד

אימתי יושבין הדיינין בדין סנהדרי
קטנה ובד׳ של שלשה יושבין מ׳
מאחר תפילת השחר עד סוף שש
שעות ביום אבל בד׳ הגדול היו יוש׳
יושבין מתמיד של שחר עד תמיד
של בין הערבים · ובשבתות
ובימים טובים היו יושבין במדרש
שבהר הבית · אין בד׳ של שבעים
צריכין שיהיו כולן יושבין כאחד
במקומן בבית המקדש אלא בעת
שיהיו צריכין להתקבץ מתקבצין
כולם · ובשאר העתות כל מי שהיה
לו עסק יוצא לעשות חפצו וחוזר
והוא שלא יפחתו מעשרים וש׳
ושלשה יושבין תמיד כל זמן יש׳
ישיבתן תמיד אם צריך אחד מה׳
מהן לצאת הרי זה מסתכל בחב׳
בחביריו הנשארים אם נשארו
שם שלשה ועשרים יצא · ואם
לאו לא יצא עד שיבוא שם אחר ·
אין מתחילין את הדינין בלילה ·
מפי השמועה למדו שהדינין כ׳
כנגעים שנ׳ על ריבו כל נגע · מה
ראיית נגעים ביום בלב׳ אף הדינין
ביום בלבד · וכן אין מקבלין עדות
ואין מקיימין שטרות בלילה ובדי׳
ובדיני ממונות אם התחילו ביום
מותר לגמור בלילה · הנחלות
כדינין שנ׳ לחקת משפט · לפיכך
אין מפילין נחלות בלילה ·
שנים שנכנסו לבקר החולה ועשה
לפניהם דבר כותבין דברו ואין עושין
דין · בד״ה ביום אבל כותבין ואין
עושין דין כל בד׳ של ישר׳ שהוא
הגון שכינה עמהם · לפיכך צריכין
הדיינין לישב באימה ויראה ועט׳
ועטיפה וכובד ראש ואסור להקל
ראש או לשחוק או לספר שיחה
בטלה בבד׳ אלא בדברי תורה וחכמ׳ ·
כל סנהדרין או מלך או רא׳
ראש גלות שהעמידו להם לישר׳
דיין שאינו הגון ואינו חכם בחכמת
התורה וראוי להיות דיין אע״פ
שהוא כולו מחמדים ויש בו טובות
אחרות הרי זה שהעמידו עובר
בלא תעשה שנ׳ לא תכירו פנים במ׳
במשפט · מפי השמועה ל׳
למדו שזה מדבר כנגד הממנה

להושיב הדיינין · אמ׳ חכמים שאין
תאמ׳ איש פלו׳ נאה אושיבנו דיין ·
איש פלוני גבור אושיבנו דיין ·
איש פלו׳ קרובי אושיבנו דיין · נמ׳
נמצא מחייב את הזכאי ומזכה ל
את החייב · לא מפני שהוא רשע
אלא מפני שאינו יודע לעיקר נאמ׳
לא תכירו פנים במשפט · ועוד אמר
חכמ׳ כל המעמיד להם לישר׳ דיין ל
שאינו הגון כאילו הקים מצבה ״
שנ׳ לא תקים לך מצבה · ובמקום ת
תלמידי חכמים כאילו נטע אשרה
שנ׳ לא תטע לך אשרה כל עץ אצל
מזבח · וכן אמ׳ חכמ׳ לא תעשון ל
אלהי כסף ואלהי זהב · אלוה הבא בש׳
בשביל כסף וזהב · זה הדיין שאינו
מפני עשרו בלבד ״ כל דיין שנתמ׳
ממונה בשביל שיתנו לו אסור לעמוד
בפניו · וצוו חכמ׳ להקל ולזלזל בו ואמ׳
חכמ׳ טלית שהוא מתעטף בה יהי׳
בעיניך כמרדעת לחמור כך היה דרך
חכמים הראשונים בירושלים שהמתונ׳
ודוחקין עצמן הרבה שלא ישבו ב
בדין עד שידעו שאין שם אחר כמ׳
כמותן ושאם ימנעו מן הדין תתק׳
תתקלקל השורה · ואעפ״כ לא היו ל
יושבין עד שמסרבין עליהם העם
וגוערין בהן ״

פרק רביעי

אחד
בד׳ הגדול או סנהדרי קטנה או בד׳ של
שלשה צריכין כל אחד מהם סמוך
מפי הסמוך ״ ומשה רבנו עליו
השלום סמך יהושע בידו · שנאמ׳
ויסמוך את ידיו עליו ויצו׳ · וכן
שבעים הזקנים ״ ומשה רבנו
עליו השלום סמכם ושרתה עליה׳
שכינה · ואותם הזקנים סמכו הם
לאחרים ואחרים לאחרים ונמצאו
הסמוכים איש מפי איש עד בית
דינו של יהושע ועד בית דינו ״
ואחד הנסמך מפי הנשיא או מפי
אחד מן הסמוכים אפילו לא היה
אותו סמוך בסנהדרין מעולם ״
וכיצד היא הסמיכה לדורות לא ש
שיסמכו ידיהם על ראש הזקן ל
אלא שקורין לו רבי ואומ׳ לו הרי
אתה סמוך ויש לך רשות לדון ד״נ
דיני קנסות ואין סומכין סמיכה
זו שהיא מנוי הזקנים לדיינות
אלא בשלשה והוא שיהיה האחד מ׳
מהן סמוך מפי אחרים כמו שביארנו ״
אין קרוי אלהים אלא בד׳ שב׳
שנסמכו בארץ ישר׳ והם אנשי׳
החכמים הראויין לכך שבדקו אות׳
אותם בד׳ של ארץ ישר׳ והוראו
אותם וסמכו אותם ״ בראשונה
היה כל מי שנסמך סומך לתלמידים
וחלקו חלק כבוד להלל הזקן וה׳
והתקינו שלא יהא אדם נסמך
אלא ברשות הנשיא ושלא יהיה
סומך אלא אם כן יהיה הנשיא או
האחד עמו · ואם שיגר החבורה ל
יש לכל
אחד מהם רשות לסמוך ברשות
הנשיא והוא שיהיו שנים עמו ל
שאין סמיכה פחות משלשה ״
אין סומכין זקנים בחוצה
לארץ ואעפ״י שהיו הסומכין נסמכו
בארץ ואפילו הם הסומכין היו בארץ
והנסמך בחוצה לארץ אין סומכי׳
ואין צריך לומ׳ אם היו הסומכים
בחוצה לארץ והנסמכים בארץ ״
היו שניהם בארץ סומכין ל
אותו אעפ״י שאינו עם הסומכים
במקום אחד אלא שולחין לו או
כותבין לו שהוא סמוך ונותנין ל
רשות לדון דיני קנסות הואיל ושניה׳
בארץ וכל ארץ ישר׳ שהחזיקו עולי
מצרים ראויה לסמיכה ״ ויש
לסומכים לסמוך אפילו מאה בפעם
ודוד המלך סמך שלשים אלף ביום
אחד · ויש להם למנות לכל מי ש׳
שירצו בדברים יחידים והוא שיה׳
שיהיה ראוי לכל הדברים ״
בעל חכם ומופלא שראוי להורות
לכל התורה כולה יש לבד׳ לסמוך ל
אותו ולא יתן לו רשות לדון ולהורות
באיסור והיתר ולדון דיני ממונ׳
או יתנו רשות לזה ולזה ובל לא ·
לדון דיני קנסות · או לדון דיני ק׳
קנסות אבל לא להתיר בכורות במו׳
במומים · או יתנו לו רשות להתיר ל
נדרים בלבד או לראות כתמים וכן
כל כיוצא בזה ״ וכן יש לסומכים
ליתן רשות עד זמן ולומ׳ לנסמך יש
לך רשות לדון או להורות עד שיבוא
הנשיא לכאן או כל זמן שאתה עו׳
שאינו במדינה וכן כל כיוצא בזה ״
חכם מופלא שהוא סומא באח׳
עינו אעפ״י שהוא ראוי לדיני ממונו׳
אין סומכין לדיני נפשות מפני ל
שאינו ראוי לכל הדברים וכן כל כיוצ׳
בזה ״ הרי שלא היה בארץ ל
ישר׳ אלא סמוך אחד מושיב ש׳
שנים בצדו וסומך שבעים כאחד
או זה אחר זה ואחר כך יעשה ל
הוא ואלו שבעים בד׳ הגדול ויסמכו
בד׳ אחרים · נראין לי הדברים שאם
הסכימו כל החכמים שבארץ ישר׳
למנות דיין ולסמוך אותם הרי אלו
רשות ויש להם רשות לדון דיני ק׳
קנסות ויש להם לסמוך לאחרים ״
אם כן למה היו חכמים מצטערי׳
על הסמיכה כדי שלא יבטלו דיני
קנסות מישר׳ לפי שישר׳ מפוזרין

ועיר כו׳ מחמוזי ו
רכמי׳ אמ׳ ר׳ חשיין
ור׳ שהו
ימשלמי · ותנינן ו
רחוק ״ כבבן אי
שיורין
ומכבו ואי קרי אותם
ר׳ טלית שעליו כמרד
מירדעת של חמור ו
וס׳ ר׳ זירא וחד מן ו
רבנן הוו יתבין עם
חד מן אילין דמתמני
בכספא וא׳ יתיה ו
ואן רבנן נעבד נפש
תמני ולא כיוס ויך
מקוי
ונעש
שמו

חד"ם כיוצא בו
ויש וזה שרוצה
נלה שכבר נדון
אן השואו שמור
ישר ויפה שהו כו׳
מן הזכרים והנו׳
כי אין ו
העקמת פק רסנ

ואי אפשר שיסמיכו כולן · ואם היה
שם סמוך מפי סמוך אינו צריך
דעת כולם אלא דן דין קנסות לכל
שהרי נסמך מפי ב"ד והדבר צריך
הכרע ·· ב"ד שנסמכו בארץ
ישר׳ ויצאו חוצה לארץ הרי הן
דנין דיני קנסות בחוצה לארץ
כדרך שדנין בארץ · סנהדרין נוהג
בארץ ובחוצה לארץ והוא שיהיו
סמוכין בארץ ·· ראשי גליות
שבבבל במקום מלך הם עומדים
ויש להם רשות לרדות את ישראל
בכל מקום ולדון עליהם בין רצו בין
לא רצו · שנ׳ לא יסור שבט מיהוד׳
אלו ראשי גליות שבבבל · וכל דיין
המומחה לדון שנתנו לו ראש גלות
רשות יש לו לדון בכל העולם כולו
אע"פ שלא רצו בעלי דינין בין בארץ
בין בחוצה לארץ אבל על פי
שאינו דן דיני קנסות ·· וכל
דיין המומחה לדון שנתנו לו בית דין
שבארץ ישר׳ רשות הדן יש לו
לדון בכל ארץ ישר׳ ובעיירות ה׳
העומדות על הגבולים אע"פ שלא
רצו בעלי דינין ולדון להם אבל בחוצה
לארץ אין רשותו מועלת לכוף את
בעלי דינין אע"פ שיש לו לדון דיני
קנסות בחוצה לארץ אינו דן אלא
לפי מי שרוצה לדון אצלו · אבל לכוף
בעלי דינין ולדון להם אין לו רשות
עד שיטול רשות מראש גלות ·· אינ
מי שאינו ראוי לדון או מפני
שאינו יודע או מפני שאינו הגון
שעבר ראש גלות ונתן לו רשות
או שטעו ב"ד ונתנו לו רשות אין
הרשות מועלת לו כלום עד שיהיה
ראוי שהמקדש בעל מום למזבח
אין קדושה
חלה עליו ··

פרק חמישי

פק רסנ

אין
מעמידין מלך אלא על פי ב"ד של
שבעים ואחד · ואין עושין סנה׳
סנהדרי קטנה בכל עיר ועיר ובכל
שבט ושבט אלא ב"ד של שבעים
ואחד ואין דנין את השבט שהודח
שהודחה כולו ולא את כהן גדול בדיני
נפשות אלא בב"ד הגדול אבל דיני מ׳
ממונות בשלשה ·· וכן אין
נעשה זקן ממרא ולא עגלה ערופה
נערפת · ולא משקין את השוטה
אלא בב"ד הגדול ואין מוסיפין על
העיר ועל העזרות ולא מוציאין
למלחמת הרשות ולמדידת החלל
אלא על פי ב"ד הגדול · שנ׳ כל הדבר
הגדול יביאו אליך ·· אין דנין
פק רסנ
דיני נפשות בפחות מעשרים וש׳
ושלשה שהם סנהדרי קטנה בין
דיני נפשות אדם בין דיני נפשות
בהמה ·· לפיכך אין דנין שור
הנסקל ולא בהמה הנרבעת ולא ה׳
הרובעת אלא בב"ד של עשרים וש׳
ושלשה אפילו ארי ודוב ונמר וברדלס
שהן בני
תרבות ויש להם בעלים שהמיתו
מיתתן בעשרים ושלשה אבל נחש
שהמית אחד הורג אותו ··
המועיד שור רע לדין אותו תחלה
בב"ד של עשרים ושלשה מפני ש׳
שבדינו עד לדיני נפשות שאין ל׳
יהיה הדבר אמות ותסקל הבהמה לפיכך
אם לא מומח דברי הבעל ובאו היזק
לתבוע בקנס דינו בשלשה ··
ומנין שאין דנין דיני נפשות אלא
בעשרים ושלשה אע"פ שדברי קבלה
הם הדבר אמו׳ ושפטו העדה והצילו
העדה · עדה שופטת עדה מצלת ··
סמיים
יבי ראו
ראו בב
עדה שופטות הם המחייבין ··
עדה מצלת הם המזכין · ואין עדה
פחותה מעשרה הרי עשרים ואין
מוסיפין שלשה כדי שיהיה ב"ד
שקול ויהיה בו אחרי רבים להטות ·
ומכות בשלשה אע"פ שאפ׳
שאפשר שימות כשמלקין אותו
ועריפת העגלה בחמשה · ועבור
החדש בשלשה · ועבור השנה בו
בשבעה · וכל אלו סמוכין מהן שבין
שבארץ ·· דיני קנסות כגון ל׳
גזלות וחבלות ותשלומי כפל ותשלו׳
ארבעה וחמשה · והאונס והמפתה
ומוציא שם רע אין דנין אותן אלא ב׳
שלשה מומחין · והם הסמוכין בא׳
בארץ ישר׳ · אבל שאר דיני ממונות
כגון ההודאות והלואות אינן צריכין
מומחה אלא שלשה הדיוטות ואפ׳
אחד מומחה דן אותם לפיכך דנין
בהודאות והלואות ומעשיו בהן בח׳
בחוצה לארץ ·· אע"פ שאין ב"ד
של חוצה לארץ · אלהים שליחות ק׳
ב"ד של ארץ ישר׳ הן עושין ואין ה׳
להם לדון דיני קנסות בשליחותן ··
אין דנין ב"ד של חוצה לארץ אלא
דינין המצויין תמיד ויש בהן חסרון
כיס כגון הודאות והלואות ומזיק׳
ממון של חבירו · אבל דברים שאינן
מצויין תמיד אע"פ שיש בהן חסרון
כיס כגון אדם שחבל בחבירו או דברי
המצוין ואין בהן חסרון כיס כגון ת׳
תשלומי כפל · אין דנין אותן דייני
חוצה לארץ ·· וכן כל הקנסות
שקנסו חכמים כגון תוקע לחבירו וכסו׳
ובסוטר את חבירו אין גובין אותן
דייני חוצה לארץ מפני שהוא מ׳
ממון ואינו קנס ·· מה הוא שום
בעבד אין גובין אותו דייני חוצה
לארץ · לפיכך אדם שחבל בחבירו

Margin notes (left of left column):
כר׳ יהו׳ וכר׳ שמעון דאמר כן
עי׳ כס׳ ג
החוט
עי׳ כס׳ ג
כן נראה נשרות

אין גובין הנזק והצער והבושת ש׳
שהוא חייב בהן בדייני חוצה לארץ׳
אבל שבת ורפוי מפני שיש בהן ל׳
חסרון כיס גובין ״ וכן הורו
הגאונים שמעשים בכל יום לגבות
שבת ורפוי בבבל ״ בהמה שהזיקה
את האדם אין גובין נזקו דייני חו׳
חוצה לארץ מפני שהוא דבר שאינו
מצוי. אבל אדם שהזיק בהמת חבי׳
משלם נזק שלם בכל מקום. מי שק׳
שקרע את כסותו או שבר כליו או
קצץ נטיעותיו ״ וכן בהמה
שהזיקה בשן ורגל מועדין והן ל׳
מועדות מתחלה הרי זה דבר מ׳
מצוי גובין אותו דייני חוצה לארץ׳
כיצד שהזיקה בהמה אחרת כגון ל׳
שנתחככה בה או שאכלה פירות ל׳
שדרכה לאכלן וכיוצא בהן כגון ל׳
שהזיקה אוכלין או כלים שהיא ל׳
חייבת עליהן נזק שלם הכל גובין ד׳
דייני חוצה לארץ ״ אבל אם היתה
תמה והועדה והזיקה או נגחה או ל׳
רבצה או בעטה או נשכה אין גובין
את הנזק הזה הזק השלם דייני ח׳
חוצה לארץ שאין מועד בחוצה
לארץ ואפילו הועד בארץ דייני ח׳
חוצה לארץ והזיק אין גובין נזקו
מפני שאינו דבר מצוי ״ ומפני
מה אין מועד בחוצה לארץ מפני
שצריך להעיד בו בפני בד׳ ואין בד׳
שם אלא הסמוכין בארץ ׳לפיכך אם
היו בד׳ בחוצה לארץ כשם שהם דנין
דיני קנסות בחוצה לארץ כך מע׳
מעידין הבהמה לפניהם בחוצה
לארץ ״ מי שגנב או גזל גובין
אותו הקרן דייני חוצה לארץ ׳אבל
התוספת אין גובין אותו ולא כל הנ׳
המשלם על פי עצמו גובין אותו
דייני חוצה לארץ ׳שהרי הבשות

והפגם משלם אדם על פי עצמו כגון
יום אחד פתיתי בתו של פלוני ואין גו׳
גובין אותו דייני חוצה לארץ ״ דיני
גרמות אינן כקנסות וגובין אותן
ודנין אותן בחוצה לארץ ״ וכן
דין המוסר ממון לחברו אע״פ ש׳
שלא עשה מעשה דנין אותו דייני
חוצה לארץ ״ מנהג הישיבות
בחוצה לארץ אע״פ שאין גובין שם
קנס מנדין אותו עד שיפייס לבעל
דינו או יעלה עמו לדין לארץ ישראל
וכיון שיתן לו שיעור הראוי לו מת׳
מתירין נדויו בין שנתפייס בעל דינו
בין שלא נתפייס ״ וכן אם תפס
הניזק שיעור מה שראוי לו ליטול
אין מוציאין מידו ״ יחיד
שהוא מומחה לרבים אע״פ שהוא
דן דיני ממונות יחידי אין ההוראה
בפני הוראות בד׳ ואפילו היה סמוך ״
אבל השלשה אע״פ שאינן סמוכין
והרי הן הדיוטות ואין אני קורא
בהן אלהים ההודיות בפניהם הודאת
הוריות בד׳ ״ וכן הכופר בפניהם
ואחר כך יצאו עדים הוחזק כפרן
ואינו יכול לחזור ולטעון כמו שט׳
שבארנו ״ כללו של דבר הרי הן ל׳
לענין הוריות והודאות וכיוצא בהן
כבד׳ הסמוכין לכל הדברים ״

פרק ששי

ט׳

דיין שדן דיני ממונות וטעה אם
טעה בדברים הגלוים הידועים כגון
דינין המפורשין במשנה או בתלמוד
חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה
מקודם ודנין כהלכה ואם אי אפש׳
אפשר להחזיר כגון שהלך זה ש׳
שנטל הממון שלא כדין למדינת ה׳
הים או שהיה אלם או שטמא דבר

הטהור או שהורה בבשרה שאינה ל׳
טריפה והאכילה לכלבים וכיוצא בזה
פטור מלשלם ואע״פ שגרם ההיזק
לא נתכוון להזיק ״ טעה בשיקול
הדעת כגון דבר מחלוקת בתנאים
או אמוראים ולא נפסק הלכה כאח׳
כאחת מהם בפירוש ועשה כאחד
מהם ולא ידע שכבר פשט המעשה
בכל העולם כדברי האחד אם היה
זה דיין מומחה ונטל רשות מראש
מריש גלותא או שלא היה נוטל
רשות אלא קבלו אותו בעלי דינין
עליהם הואיל והוא מומחה חוזר
הדין שאין יכול לומר בעל דין מי יאמ׳
שלא טעית במחלוקת ואם אי אפשר
להחזיר פטור מלשלם ״ אחד
הנוטל רשות מריש גלותא או הנוטל
רשות מבד׳ שבארץ ישראל או בחוצה
לארץ סמוך שבארץ ״ היה הטועה
מומחה בד׳ ולא נטל רשות ולא קבלו
אותו בעלי דינין לדון עליהם כדין ל׳
וטעה בשקול הדעת אם נשא ונתן
מה שעשה עשוי וישלם מביתו
ואם לא נשא ונתן בידו יחזור הדין
ואם אי אפשר להחזיר ישלם מביתו
אבל מי שאינו מומחה ולא קבלו
אותו בעלי דינין אע״פ שנטל רשות
הרי זה בכלל בעלי זרוע ואינו בכלל
מדת הדיינין ״ לפיכך אין דינו ל׳
דין בין טעה בין לא טעה וכל אחד
מבעלי דינין אם רצה חוזר ׳וכן כשני
בד׳ ׳ואם טעה ונשא ונתן ביד חייב
לשלם מביתו וחוזר ולוקח מבעל דין
זה שנתן לו שלא כהלכה ׳ואם אין לו
להחזיר או שטמא והאכיל דבר ל׳
המותר לכלבים ישלם כדין כל גורם
להזיק שהרי מתכוין להזיק הוא ׳
דיין שטעה וחייב שבועה
למי שאינו חייב בה ועשה זה פשר

שהזיק כו׳ ואי רמו ו
שיק׳ שור בשור ושיק
שו בשור
נגבי אות
ככבל אם
שיק׳ קרן
משיק׳
שאין גבי
כמעיד
וחייב שיק קנס הוא ו
כראוי
פק
ומדין ט
וכן כת׳
ר׳ אלפ׳ והגאון ואו׳ ע׳
ואת והאי ליתקו כב׳
כסכסי לישבקי לגלוי
הוא כתב פ הדיינ׳ וא
עי׳ פק דכך כלמו
דאבל ומרי משמתנ׳
לי עד
ומוסרין
היזק אב
משום ו
תשלומי או משרתי׳ ל׳
דיינ׳ שיטו או וסת
שוה
ואה ורב׳
ואחרו׳
מאימראין
כו׳ פק
דכך ואי
תפס לא מפקינ׳ מינה׳
אות דוק את המזיק
עמנו הכלב או השור
דמזיק עינוי הקיון ו
חכמי׳ שיכול לחזיק ט
אם לקחו כשעת ההזק
אבל וידי אחרינ׳ לא
רוי ככל דבר שיתפס
לא מפקינ׳ מיני יכול לידי
תקלה היום או למחר
יגזול כל ומסר לו ולא
עינ׳ מידו ראוי דב׳ דינ׳ ו
קנסות וזה יפסיד את
מאה שהזיק אבל ו
ודמי דבי׳ האחב׳ ולשוע
שמעמיד או אבל למו
לידי תקלה שהרי המותר
על מה שראוי לו ומוציאי׳
מידו ועי׳
כם עיך
כס׳ ין
מידו ט
וכן ההוא
תורא
דאלם ידא דיעקו שת׳
שתפס הבור עימיה ו
ופת רב כשורת דאפילו
אם תפס אותו דבר
עינו לא והתני׳ אמר
תפס מיד ואחר שהזיק
קודם שיבא ליד בעלים ו
אבל ואחר שבא ליד
בעלים לא ומוי אמר
הפת לו טובו והתנו
תפיס לאחר מיתה
ומסר לה רבושאי כו
מסיבותי׳ ומתין כה
וכו׳ בספר החטאה
כס׳ כב
וכן פסק
הר חזקי׳
מפסיקי׳
פטור ט
ורבי בר
רב הונא
וכן כתב
כם הדיינ׳
משום
דן דין
וטעה
ואחד לקי׳
רב אל׳ ו
וי קבלו עליה לא תשלם
ואי לא די׳ שלים כך
הא ואית שמומחה שלא
נטל רשות אם קבלוהו ו
בעלי דינ׳ עליה פטור
מלשלם אבל אין חוזר
הוא ואין
מומחה
בסרב
ת

עם כל דיין כדי שלא ישבע ויחזור
ק' ידע כן שבועה אע"פ שקנו מידו
על הפשרה אינו כלום שלא קנו ל'
עליו ליתן אלא לאחר כדי שית'
שיפטר מן השבועה שחייבו בה
הטועה וכל קנין בטעות חוזר וכן
כל כיוצא בזה ·· שנים שנתעצמו
בדין אחד אומ' נדון כאן ואחד אומ' נעלה
לב"ד הגדול שמא יטעו אלו הדייני'
ויוציאו ממנו שלא כדין כופין ל'
אותו ודן בעירו · ואם אמ' כתבו ל'
ותנו לי מאיזה טעם דנתוני שמא ל'
דנתוני לו ואחר כך מוציאין ממנו ··
ואם הוצרך הדבר לשאול מבית ה'
דין הגדול שבירושלים כותבין ושול'
ושולחין ושואלין ודנין להם כפים
כפי מה שיבא בכתב ב"ד הגדול ··
בד"א כשאמר הדיינין שזה טוען וזה
טוען אבל כשאמ' המלוה נדון כאן ו'
והלוה אומ' נלך לב"ד הגדול · אבל אם
אמ' המלוה נלך לב"ד הגדול כופין את
הלוה ועולה עמו וכן כל כיוצא בזה ··
שנ' עבד לוה לאיש מלוה ·· וכן אם
טען זה שהדיקו או שגזלו ורצה
הטוען לעלות כופין ב"ד את הנטען
לעלות עמו וכן כל כיוצא בזה ··
בד"א כשהיו שם עדים או ראיה ל'
לבטל או לבדק או למלוה אבל משום
שאין מחייבין את הנטען לעלות ל'
או הנשבע מיקומו ונפטר ··
וכן בד"א בזמן שאין שם ב"ד גדול
אבל יש מקומות שיש שם חכמים
גדולים מומחין לרבים ומקומות
שיש שם תלמידים שאינן מומחין
אם אמ' המלוה נלך במקום פלוני ל'
שמורינו לפני פלוני הגדול ונדון ל'
לפניו בדין זה שכופין את הלוה
והולך עמו · וכך היו מעשים בספ'
בספרד בכל יום ··

פרק שביעי

אחד
מבעלי הדין שאמ' איש פלוני ידין לי
ואמ' בעל דינו איש פלוני ידין לי הרי
אלו שני הדיינין שברר זה אחד ל'
וזה אחד בורדין להן דיין שלישי ו'
ושלשתן דיינין ושניהם שאמרו כך
יפה הדין לאמיתו ואפילו זה היה ה'
האחד שבירר בעל דין חכם גדול ו'
וסמוך אינו יכול לכוף את בעל דינו
שידון אצל זה אלא גם הוא בורר
מי שירצה ·· מי שקבל עליו קר'
קרוב או פסול בין להיותו דיין בין ל'
להיות עד ואפילו קבל אחד מן הפסולי'
בעבירה שני עדים כשרים להעיד
או כשלשה ב"ד מומחין להן לו בין ל'
שקבל עליו לאבד זכותו או לחל'
מה שהוא טוען על פיהן בין שקבל
שיתן כל מה שיטען עליו חבירו ב'
בעדות זה הפסול או הקרוב אם קנו
מידו על זה אינו יכול לחזור בו ואם
לא קנו מידו יכול לחזור בו עד שיג'
שיגמור הדין גמר והוציא הממון ·
בדין זה הפסול או בעדותו אינו יכול
לחזור בו ·· וכן מי שנתחייב ל'
לחבירו שבועה בב"ד ואמ' לו השבע לי
בחיי ראשך והפטר או השבע לי בח
בחיי ראשך ואני נותן לך כל מה שתט
שתטען עלי · אם קנו מידו אינו יכול
לחזור בו · ואם לא קנו מידו יש לו ל'
לחזור בו עד שיגמור הדין ·· נגמר
הדין ונשבע כמו שאמר לו אינו יכול
לחזור בו וחייב לשלם ·· וכן הדין
למי שנתחייב שבועת היסת והפך
או קנו מידו יש לו לחזור בו ואם נש'
נשבע זה שהפכה עליו אינו יכול
לחזור בו וכן הדין למי שלא נתח'
נתחייב שבועה ואמ' אני אשבע

לך שבועה חמורה אם קנו מידו אינו
יכול לחזור בו · ואם לא קנו מידו אע"פ
שקבל עליו בב"ד חוזר עד שיגמור
הדין וישבע ·· מי שנתחייב בדין
והביא עדים או ראיה לזכותו סותר את
הדין וחוזר הדין אע"פ שנגמר הדין ל'
כל זמן שהוא מביא סותר · אמרו לו ה'
הדיינין כל ראיות שיש לך הביא מ'
מהיום ועד שלשים יום אע"פ שהביא
ראיה לאחר שלשים יום סותר
הדין מה יעשה · לא מצא בתוך של'
שלשים ומצא לאחר שלשים יום ל'
אבל אם סתם טענתו אינו סותר ··
מי שאמרו לו יש לך עדים אומ'
אין לך עדים יש לך ראיה אמ' אין לי ל'
ראיה ודנוהו וחייבוהו ואחר כך הוצי'
ראיה אינה כלום וכל שכן אם אמ' אין
לי עדים ולא ראיה וכיון שראה שנת'
שנתחייב אמ' קרבו פלוני ופלוני והעידו
או שהוציא ראיה מתחת אפונדתו
אין זה כלום · ואין משגיחין על עדיו
ועל ראייתו ·· בד"א כשהיה הראיה
אצלו והעדים עמו במדינה · אבל אם
אמ' אין לי עדים ולאחר מכאן באו ל'
לו עדים ממדינת הים או שהיתה ה'
החמת של אביו שיש בה השטרות
מופקדת ביד אחרים ובא זה שהפק
שהפקידו אצלו והוציא ראייתו הרי
זה מביא וסותר ·· ומפני מה
סותר מפני שיכול לטעון ולומר ל'
זה שאמרתי אין לי עדים ולא ראיה
מפני שלא היו מצויין אצלי וכל זמן
שיכול לטעון ולומ' מפני כך וכך אומר
אין לי עדים ואין לי ראיה והיה נאמ'
ממש בדבריו הרי זה לא סתם טענתו
וסותר לפיכך אם פירש אין לי עדים
ולא ראיה בידי ולא ביד אחרים ואין ב'
כאן ולא במדינת הים אינו יכול לס'
לסתור ·· בד"א בגדול שנתחייב וה

והביא ראיות ועדים אחר שסתם
טענותיו ·· אבל יורש שהיה קטן
או שוטה מורישו ובא עליו טענת
מחזקת מורישו אחר שהגדיל ואמ'
אין לי עדים ואין לי ראייה ואחר שנ'
שיעלו חייב ותבר ואמרו לו · אחרים
אנו יודעין לאביך עדות שתסתור
בה דין זה או אמ' לו מורישך הפקיד
אצלי ראייה זו הרי זה מביא מיד
וסותר שאין היורש הקטן יודע :
כל ראיות מורישו ·· מי שקבל
עליו אם לא יביא פלני שישבע שי'
שיהיה חבירו נאמן בטענותיו ויטול
כל מה שטוען בלא שבועה או שאם
לא יביא מום פלני וישבע ויטול יאבד
את זכותו ואין לו כלום ויפטר חבירו
היום ולא בא נתקיימו התנאים וכל
ויאבד זכותו · ואם הביא ראיה שהיה
אנוס באותו היום הרי זה פטור מן
הקנין זה וישבע כשישבענו חבר
כשהיה מקודם · וכן כל כיוצא בזה ··

פרק שמיני

בית
דין שנחלקו מקצתן אומ' זכאי ומ'
ומקצתן אומ' חייב הולכין אחר הרוב
וזו מצות עשה של תורה שנ' אחרי
רבים להטות ·· כ"א בדיני ממונות
ובשאר דיני איסור ומותר וטמא ו'
וטהור וכיוצא בהן · אבל בדיני נפ'
נפשות אם נחלקו בזה החוטא אם יה'
יהרג או לא יהרג אם היו רוב מזכין כ'
זכאי ואם היו הרוב מחייבין אינו כ'
נהרג עד שיהיו המחייבין יתר על
המזכין שנים ·· ומפי השמועה
למדו שעל זה הזהיר בתורה ואמ'
לא תהיה אחרי רבים לרעות · כלומר
אם היה הרוב נוטה לרעה והרגו לא
תהיה אחריהם עד שיטו הטייה :

גדולה ויוסיפו המחייבין שנים · ש'
לנטות אחרי רבים להטות' הטייתך
לטובה על פי עד אחד ולרעה על פי
שנים · וכל אלו הדברים דברי קבלה
הם ·· בית דין של שלשה שנים
אומ' זכאי ואחד אומ' חייב הרי זה :
זכאי ·· שנים אומ' חייב ואחד אומ'
זכאי הרי זה חייב ·· אחד אומ' זכאי
ואחד אומ' חייב ואחד אומ' איני יודע
או שאמרו לו שנים זכאי או חייב ·
והשלישי אומ' איני יודע יוסיפו הד'
הדיינין שנים ·· מוספין חמשה
נושאין ונותנין בדבר אמרו שלשה
מהם זכאי ושנים חייב הרי זה זכאי
אמרו שלשה חייב ושנים זכאי והא'
והאחד אומ' איני יודע מוסיפין ש'
שנים שעדיין בד' שקול · אבל אם א'
ארבעה זכאי או חייב ואחד אומ' איני
יודע בין שהיה זה שאומ' איני יודע
הוא שאומ' איני יודע בתחלה בין שאומ'
אחר הולכין אחר הרוב ·· היה
מחצה למחצה ואחד אומ' איני יודע
הרי זה אלו מוסיפין שנים אחרים :
וכן אם נסתפק הדבר מוסיפין והולכין
עד שבעים ואחד ·· הגיעו לשבעים
ואחד ואמרו חמשה ושלשים חייב
חמשה ושלשים ואחד אומ' איני יו'
יודע נושאין ונותנין עמו עד שיחזור
לדברי הצד האחד ומציאו שלשים
וששה מזכין או מחייבין · ואם לא
חזר לא הוא ולא אחד מהן הרי הד'
הדבר ספק ומעמידין הממון בחזקת
בעליו ·· כל מי שאומ' איני יוד'
יודע אינו צריך ליתן טעם לדבריו
ולהודיע מאיזה טעם בא לו הספק
כדרך שמראה המזכה מאיזה טע'
טעם מזכה לו והמחייב מאיזה טע'
טעם
מחייב ··

פרק תשיעי

סנהדרין
שפתחו כולם בדיני נפשות ואמרו
כולם חייב הרי זה פטור עד שיהיו
מקצת מזכין שיהפכו בזכותו ויר'
וירבו המחייבין ואחר כך יהרג · ס'
סנהדרי קטנה שנחלקו בדיני נפשו'
שנים עשר אומ' זכאי · ואחד עשר
אומ' חייב הרי זה זכאי · שנים עשר
אומ' חייב · ואחד אומ' זכאי או שאומ'
אחד עשר חייב · ואחד עשר זכאי ·
ואחד אומ' איני יודע ונפלו עש'
עשרים ושנים מזכין או מחייבין
והאחד אומ' איני יודע יוסיפו שנים ··
זה שאומ' איני יודע הרי הוא
כמי שאינו שהרי אינו חוזר ומלמד
חובה ·· ומיעוט אחר התוספת
עשרים וארבעה חוץ מזה המוסתפק
אמרו שנים עשר זכאי ושנים עשר
חייב הרי זה זכאי ·· אחד עשר אומ'
זכאי ושלשה עשר אומ' חייב אע"פ
שהאחד מן הראשונים אומ' איני
יודע הרי זה חייב שהרי המחייבים
רבו שנים ·· אמרו אחד עשר
זכאי ושנים עשר חייב ואחד אומ'
איני יודע מוסיפין שנים אחרים
וכן מוסיפין שנים אחרים · וכן מו'
מוסיפין והולכין עד שירבו המזכין
אחד ויהיה זכאי או ירבו המחייבין
שנים או יתר ויהיה חייב · אחד אלו
כנגד אלו · ואחד אומ' איני יודע עד
שיהיו המחייבין יותר מחצה בבד'
מוסיפין והולכין עד שבעים ואחד ··
שבעים ואחד ששה ושלשים
אומ' זכאי · וחמשה ושלשים אומ'
חייב' הרי זה זכאי · ששה ושלשים
אומ' חייב וחמשה ושלשים אומר'
זכאי דנין אלו כנגד אלו עד שיראה

אחד מהן רבי חבית ומזכין אומחין
מחייבין אותו ואם לא ראה גדול
שמדייבין אות׳ נזדקן הדין ומוסיפין
אותו שלשים וחמשה אות׳
חייב ושלשים וחמשה אות׳ זכאי
ואחד אומ׳ איני יודע מוסיפין אותו
שלשים וארבע אות׳ זכאי ושה׳
ושלשים ושנים אומ׳ חייב ואחד אומ׳
איני יודע מחייבין אותו שהרי רבו
המחייבין שנים בד׳ הגדול שמוה
להם מחולקת בין בדיני נפשות בין
בדיני ממונות בין בדינין ודברי תור׳
אין מוסיפין עליהן אלא דנין אותו
ומוליכין אחר הרוב שלהם ואם בדין
אחד מן הנהרגים ולפניהם נחלקו רב׳
דנין אלו כנגד אלו עד שיפטרו או׳
אותו או נתחייבו

פרק עשירי

אחד

אין הדיינין בדיני נפשות שיהיה מן
המזכין אחד מן המחייבין לא מפני
שאמ׳ דבר הנראה לו בדעתו אלא נ׳
נוטה אחר דברי חבירו הרי זה עובר
בלא תעשה ועל זה נאמ׳ לא תענה
על רב לנטות ואפי השומע
לומר שלא תאמ׳ בשעת המנין ריש׳
שאותה כאיש פלוני אלא זה שיש
בפיך אומר ובכל אמו זה שלא
יחזור המלמד זכות בדיני נפשות
ללמד זכות שנ׳ לא תענה על רב
בד״א בשעת משאו ומתן אבל בשעת
גמר דין יש למלמד זכות לחזור ולה׳
ולהמנות עם המחייבין תלמיד
שהיה מזכה ומת רואין אותו כאלו
הוא מזכה במקומו אמ׳ אחד יש לי
ללמד זכות ונשתתק או מת קודם ׳
שילמד זכות ויאמ׳ מה זה טעם מזכה
הריהו כמי שאינו שנים שאמרו

טעם אחד ואפילו משני מקראות ׳
אין נמנין אלא אחד ואפי׳
השומע לומר שאין מתחילין בד׳
בדיני נפשות מן הגדול שמא יסמוך
השני על דעתו ולא יראה עצמו כדי
לחלוק עליו ולא יאמר כל אחד דבר
הנראה לו כדעתו וכן אין פותחין
בדיני נפשות בחובה אלא בזכות כ׳
כיצד אומ׳ לזה שמא תאמר אם לא עשית
דבר זה שהעידו עליך אל תיראו מ׳
מדבריהם אומ׳ אחד מן התלמיד
בדיני נפשות יש לי ללמד עליו חובה
משתקין אותו אומ׳ יש לי ללמד עליו
זכות מעלין אותו לסנהדרין אם יש
ממש בדבריו שומעין לו ואינו יורד
משם לעולם ואם אין ממש בדבריו
אינו יורד משם כל אותו היום כולו
ואפילו אמ׳ הנדון עצמו יש לי לל׳
ללמד על עצמי זכות שומעין לו וע׳
ועולה למנין והוא שיש ממש בדב׳
בדבריו בד׳ שטעו בדיני נפש׳
נפשות לחייבו את הפטור ואמרו ׳
דינו בהריגה וראו להם הטעם של
שיסתרו את דינו כדי לזכותו סותרין
וחוזרין ודנין אותו ואם טעו ויפ׳
ויפטרו את המחוייב הריגה אין סותרי׳
את דינו ואין מחזירין אותו
בד״א כשטעו בדבר שאין הצדוקין מ׳
מודין בו אבל אם טעו בדבר שהצדו׳
שהצדוקין מודין בו מחזירין אותו
לחובה כיצד אמרו הבא על הע׳
הערוה שאין כרכה פטור ופטרוהו
הרי זה מחזירין אותו וממיתין אותו
אבל אם אמרו המערה ש׳
שאין כרכה פטור ופטרוהו או׳
אין מחזירין
אותו וכן
כל כיוצא
בזה

אחד ר׳ ממונות

וכן כל כ׳ כיוצא כמישנ׳ פק ההורג ועי׳ כת׳

פרק אחד עשר

מה יש בין דיני ממונות לדיני נפשות
דיני ממונות בשלשה דיני נפשות
בעשרים ושלשה דיני ממונות פות׳
פותחין בין לזכות בין לחובה דיני נ׳
נפשות פותחין לזכות כמו שביארנו
ואין פותחין לחובה דיני ממונות
מטין בין לזכות בין לחובה דיני נפש׳
מטין על פי עד אחד לזכות ועל פי ש׳
שנים לחובה דיני ממונות מחזירין
בין לזכות בין לחובה דיני נפשות מ׳
מחזירין לזכות ואין מחזירין לחוב׳
כמו שביארנו דיני ממונות
הכל כשרין ללמד זכות או חובה בין ׳
הדיוט בין התלמידין דיני נפשות
הכל מלמדין זכות ואין מלמדין חובה
אלא הדיינין דיני ממונות הדיין
המלמד חובה חוזר ומלמד זכות או׳
והמלמד זכות חוזר ומלמד חובה
דיני נפשות המלמד חובה חוזר
ומלמד זכות אבל המלמד זכות אינו ׳
חוזר ומלמד חובה אבל בשעת גמר
דין יש לו לחזור ולהמנות עם המחייבי׳
כמו שביארנו דיני ממונות דנין
ביום וגומרין בלילה דיני נפשות דנין
ביום וגומרין ביום דיני ממונות
גומרין בו ביום בין לזכות בין לחובה
דיני נפשות גומרין בו ביום לזכות ׳
וביום שלאחריו לחובה לפיכך אין
דנין דיני נפשות לא ערב שבת ולא
ערב יום טוב שמא יתחייב ויצטרכו
להרגו למחר ואסור לענות את דינו
עד לאחר השבת ומתחילין בדינו
דיני ממונות אעפ״ שדנין אותן
בכל יום מן התורה שנ׳ ושפטו את ׳
העם בכל עת מדבריהם שאין דנין

דנין בערב שבת ·· אחד דיני
נפשות ואחד דיני מלקיות ואחד דיני
חבלות ואחד דיני גליות כל הדברים ה׳
האילו שאין בהן אלא שהמלקות ב׳
בשלשה ·· אחד והם בשור ה׳
הנסקל חוץ מדבר אחד שדנין בע׳
בעשרים ושלשה ·· המסית אין
דנין אותו כשאר דיני נפשות מכמ׳
מכמנין לו את העדים ואין צריך
התראה כשאר הנהרגין ואם יצא
מבד׳ זכאי ולאחד אמ׳ יש לי ללמד ע׳
חובה מחזירין אותם ·· יצא חייב
ואמ׳ אחד יש לי ללמד עליו זכות אין
מחזירין אותו ואין טוענין למסית
ומושיבין בדינו סריס וזקן ומי ש׳
שאין לו בנים כדי שלא ירחמו עליו
שאכזריות על אילו שהטעים את
העם אחר ההבל רחמים היא בעו׳
בעולם שנ׳ למען ישוב יי׳ מחרון א׳
אפו ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ··
דיני ממונות הטמאות והט׳
והטהרות מתחילין מן הגדול שבה׳
שבדיינין ושומעין את דבריו ודיני
נפשות מתחילין מן הצד ואין שו׳
שומעין דברי הגדול אלא באחרונה ··
דיני ממונות וכן הטמאות והט׳
והטהרות האב ובנו הרב ותלמידו ב׳
מונין אותם בשנים ודיני נפשות ומ׳
ומכות וקדוש החדש ועבור השנה
האב ובנו הרב ותלמידו מונין אותם ב׳
כאחד ·· מה שאמרנו מונין האב עם
הבן בין לאחד בין לשנים כגון שהיה
אחד מהן בסנהדרין והשני היה מן
התלמידים שאמ׳ יש לי ללמד עליו ז׳
זכות או חובה שמונין דבריו ומע׳
ונושאין ונותנין עמו ובשעת גמר
דין אין גומרין את הדין בקרובים
שהדיינין קרובין פסולין לדין כמו
שיתבאר ·· תלמיד שהיה חכם

ומבין ומחוסר קבלת רבו מוסר לו הכ׳
הקבלה שצריך לו בדין זה והרי הו׳
עמו בדיני נפשות ·· הכל כשרים
לדון דיני ממונות ואפילו גר והוא ש׳
שתהיה אמו מישר׳ · וגר דן את חב׳
חברו גר ואפ׳ אין אמו מישר׳ ·· וכן
הממזר והסומא באחת מעיניו כשר
לדון דיני ממונות אבל בדיני נפשות
אין דנין אותם אלא כהנים לוים וישר׳
המיוחסין המשיאין לכהונה ולא יהיה
אחד מהם סומא אפילו באחת מעי׳
מעיניו כמו שביארנו ··

פרק שנים עשר

כיצד דנין דיני נפשות כשיבואו לבית
דין העדים ואמ׳ ראינו את פלוני שעבר
עבירה פלונית אומ׳ להם מכירים אתם
אותו התריתם בו אם אמ׳ לא אין אנו
מכירים אותו או נסתפק לנו אם שלא
התרינו בו פטור ·· אחד תלמיד
חכם ואחד עם הארץ צריך התראה
שלא נתנה התראה אלא להבחין
בין שוגג למזיד שמא שוגג היה ··
כיצד מתרין בו אומ׳ לו פרוש ל׳
או אל תעשה שזו עבירה היא וחייב
עליה מיתת בד׳ או מלקות אם פירש
פטור אפילו אמ׳ יודע אני פטור עד
שיתיר עצמו למיתה ואחר כך יהרג ··
וצריך שיעבור ויעשה תכף
להתראה בתוך כדי דבור ·אם אחר
כדי דבור צריך התראה אחרת וכיון
שהתרה בו אחד מן העדים או שה׳
שהתרה בו בפני שני עדים אפילו ל׳
אשה או עבד אפילו שמע קול המתר׳
ולא ראהו ואפילו התרה בעצמו הרי
זה נהרג ·· ואמרו העדים היתה לו הת׳
התראה ומכירין אנו אותו מאיימין

על נפשות אומרין להם שמא תאמר׳
מאומד ומשמועה עד מפי עד ומפי
אדם נאמן שמעתם או שמא אין
אתם יודעים שסופנו לבדוק אתכם
בדרישה וחקירה הוו יודעין שלא
כדיני ממונות דיני נפשות ··
דיני ממונות אדם נותן ממונו ומת׳
ומתכפר לו ·· דיני נפשות דמו ודם
זרעיותיו תלויין בו עד סוף העולם ··
שהרי בקין נאמ׳ קול דמי אחיך צוע׳
צועקים אלי מן האדמה ·דמו ודם
זרעיותיו ·לפיכך נברא יחידי בעולם
ללמד שכל המאבד נפש אחת מעו׳
מישר׳ כאילו אבד עולם מלא · וכל
המקיים נפש אחת בעולם כאילו ק׳
קיים עולם מלא ·· הרי כל באי ה׳
עולם בצורת אדם הראשון הם נבר׳
נבראין ואין פני אחד מהן דומין ל׳
לפני חברו ·לפי׳ שכל אחד ואחד יכול
לומ׳ בשבילי נברא העולם שמא תאמ׳
מה לנו ולצרה הזאת ·· הלא כבר
נאמ׳ והוא עד או ראה או ידע אם
לא יגיד ונשא עונו ·או שמא תאמ׳
מה לנו ולחוב בדמו של זה והלא כבר
נאמ׳ ובאבוד רשעים רנה ·· אם
עמדו בדבריהם מכניסין את הגדול
שבעדים ובודקין אותו בדרישה
וחקירה ·שומעין כל דברי העדים מ׳
מכוונין פותחין בזכות מה שאת׳
ואומ׳ לו אם לא חטאת אל תירא ואם
מכניסין אותו אם מצינו לו זכות ל׳
פטרוהו ואם לא מצאו לו זכות אין
אוסרין אותו עד למחר ·· וכן
ביום מזדווגין הסנהדרין זוגות ז׳
זוגות ועיין בדינו וממעטין במאכל
ואין שותין יין כל אותו היום וכל
הנושאין ונותנין בדבר כל הלילה כל א׳
אחד ואחד עם זוג שלו או אם עמו
בביתו ולמחרת משכימין ובאין לבד׳

המזכה אומר אני הוא המזכה וחוזר
אני מקומו · והמחייב אומר אני
הוא המחייב ומחייב במקומי אני
חוזרני ואני מזכה · ואם טעו
בדבר ולא ידעו מי הם שחייבו אנו
זכו מטעם אחר שאינן נחשבין
אלא כאחד כמו שביארנו הריסופ
סופר הדיינין מזכירין אותן שהרי
כותבין הם טעם כל אחד ואחד ·
ומתחילין דין אם מצאו לו זכות
פטרוהו ואם הוצרכו להוסיף מוס
מוסיפין רבו המחייבין ונתחייב
מוציאין אותו להרגו · ומקום
שהורגין בו בית דין היה חוץ לבית דין
ורחוק מבית דין שנאמר הוצא את המקלל
אל מחוץ למחנה · ונראה לי
שהיה רחוק כמו ששה מילין כמו
שהיה בין בית דין של משה רבינו
עליו השלום שהיה לפני אהל מועד
ובין סוף מחנה ישראל · ומשנגמר
דינו אין משהין אותו אלא יהרג
ביומו ואפילו היתה עוברה אין ממ
ממתינין לה עד שתלד · וכל אשה
שתהרג מותר להנות בשערה ·
מי שהיה יוצא ליהרג והיה זבח
זבוח אין הורגין אותו עד שוחטין
עליו מדם חטאתו ואשמו · ואם
נגמר דינו ועדיין לא נשחט הזבח
אין ממתינין לו עד שיקריבו עליו
קרבנו שאין מענין את הדין ·

פרק שלשה עשר

מי שנגמר דינו למיתה מוציאין
אותו מבית דין ואחד עומד על פתח
בית דין והסודרין בידו והסוס רחוק ממ
ממנו והכרוז יוצא לפניו פלוני יו
יוצא ליהרג במיתת פלונית שעבר
עבירה פלונית במקום פלוני ובזמן
פלוני ופלוני עדיו · מי שיודע לו
זכות יבוא · אמר אחד יש לי ללמד
זכות עליו זה מניף בסודרין רוכב
על הסוס רץ ומחזיר אותו אחר הנרתק
לבית דין אם נמצא לו זכות פוטרין אות
אותו ואם לאו יצא ויחזור להריגה ·
אמר הוא עצמו יש לי ללמד
על עצמי זכות אף על פי שאין ממש
בדבריו מחזירין אותו פעם ראשונה
ושניה ומפני הפחד כשסתמו טענ
טענותיו וכשיחזור לבית דין תתיישב
דעתו ויאמר טעם הגון ואם נמ
נמצא ממש בדבריו מוציאין אותו
פעם שלישית · אמר בשלישית
יש לי ללמד על עצמי זכות אם יש לו
ממש בדבריו מחזירין אותו ואפילו
כמה פעמים לפיכך מוסרין לו שני
תלמידי חכמים ששומעין דבריו לו
בדרך אם יש ממש בדבריו מחזירין
אותו ואם לאו אין מחזירין אותו ·
אם לא מצאו לו זכות מוציאין
אותו ועדיו הן שהורגין אותו בכל
מיתה שיתחייב · רוצח שלא
הרגוהו עדיו חייבין בית דין להמיתו
כל אדם רחוק ממקום ההריגה ע
עשר אמות אומר לו התודה שכן ד
דרך כל המומתין מתודין · ואחר
שהתודה משקין אותו קורט של
לבונה בכוס של יין כדי שתטרף דע
דעתו וישתכר ואחר כך יהרג בכ
במיתה שהוא חייב בה · זה
היין והלבונה והאבן שיסקל בה ה
והסייף שיהרג בה הנהרג והסודר
שחונקין בו הנחנק והעץ שתולין ב
בו הנתלה והסודר שמניפין בו החוגי
בר והסוס שבו להציל הכל מן
משל צבור ומי שירצה להתנדב ל
יתנדב · אין בית דין מעלין אחר
הנהרג ואם בית דין שהרגו נפש אסורין
לאכול כל אותו היום הרי זה בכלל לא
תאכלו על הדם ואין מברין הקרובין
על הרוגי בית דין משום לא תאכלו על הד
ואין בהם משום מלקות · מי
שנתחייב מיתה בחולו של מועד מ
ממתינין ברגל ומוציאין בית דין ושוחט
ואחר כך גומרין דינו סמוך לשקיעת
החמה והורגין אותו · הרוגי בית דין
אין מתאבלין עליהן ובאו קרוביהן ו
ושואלין את שלום העדים ואת שלום
הדיינין להודיע שאין בלבם עליהם
כלום שדין אמת דנו ואסור שאין נ
נוהגין אבל הרי הן אוננין שאין אנ
אנינות אלא בלב · מי שנגמר
דינו וברח ובא לבית דין אחר אין סותרין
את דינו אלא כל מקום שיעמדו ש
שנים ויאמרו מעידין אנו את פלוני
שנגמר דינו בבית דין של פלוני ופלוני
עדיו הרי זה יהרג · בד"א ברוצח
אבל שאר חייבי מיתות עד שיבואו ה
עדיו הראשונים ויעידו שנגמר דינו
ויהרגוהו בידם והוא שיעידוהו כבני
בית דין של עשרים ושלשה · מי ש
שנגמר דינו בבית דין שהיה חוצה לארץ
ובא לבית דין שבארץ ישראל סותרין את ה
דינו על כל פנים ואם היו אותו שנ
שנגמר דינו בפניהם אין סותרין ל
את דינו אף על פי שגמרוהו בחוצה
לארץ ·

פרק ארבעה עשר

ארבע מיתות נמסרו לבית דין סקילה
שריפה והריגה בסייף וחנק · סקילה
ושריפה מפורשין בתורה ומפי מ
משה רבינו למדו שכל מיתה האמורה
בתורה סתם הוא חנק · וההורג את

חברו

חברו מיתתו בסייף. וכן אנשי עיר ה
הנדחת מיתתן בסייף. כל מיתה סתם
מצות עשה היא לב"ד מי שנתחייב
בה ואין רשות לגואל להרג באחת מ'
מהן אלא בסייף בלבד. כל המחוייב
מיתת ב"ד שלא המיתו אותו ב"ד בטלו
מצות עשה ולא עברו על מצות לא
תעשה חוץ מן המכשפה שאם לא
המיתוהו עברו על מצות לא תעשה
שנ' מכשפה לא תחיה. סקילה
חמורה מן השריפה ושריפה חמו'
חמורה מן הסייף והסייף חמור מ'
מן החנק. וכל מי שנתחייב בב'
בשתי מיתות נדון בחמורה כיצד
שעבר עבירות זו אחר זו בין שעבר
עבירה אחת שחייב עליה שתי עב'
מיתות אפילו נגמר דינו לקלה ואחר
כך עבר על החמורה ונגמר דינו
נדון בחמורה. אחד האיש ואחד
האשה דנין אותן ב"ד מיתות ב"ד.
כל חייבי מיתות שנתערבו זה בזה
ידון כל אחד מהן בקלה שבהן ומי
שנגמר דינו שנתערב עם שאר ולא
נודע מי הוא כולן פטורין לפי שאין
גומרין דינו של אדם אלא בפניו.
ומי שעמד על נפשו ולא יכלו
ב"ד לאסור אותו עד שימיתוהו במ'
במיתה שאינו חייב בה הורגין אותו
עליו בכל מיתה שיכולין להמית אותו
בה מאחר שנגמר דינו ואין רשו'
לשאר העם להמית אותו תחלה
ולפיכך אם נקטעה יד העדים
פטור ואם היו העדים גדמין כה'
בתחלה יהרג ביד אחרים. בד"א
בשאר מחוייבי מיתות ב"ד חוץ מן
הרוצח שכל הורג נפש שנגמר דינו
רודפין אחריו בכל דבר וביד כל אדם
עד שממיתין אותו. כל הרוגי
ב"ד אין קוברין אותם בקברי אבותיהם

בכלל ישר' אלא שתי קברות מתקנין ל'
להם אחד לנסקלין ולנשרפין ואחד
לנהרגין ולנחנקין ודבר זה הלכה מ'
מפי השמועה. נתאכל הבשר מל'
מלקטין העצמות וקוברין אותן בק'
בקברות אבותיהם ויש להם לקרוביהם
לעשות להם ארון ותכריכין. צריכין
ב"ד להתישב בדיני נפשות ולהמתין
ולא ימיתו וכל ב"ד שהרגו נפש בשבע
שנים הרי אלו חובלנים. ואע"פ שאם ב'
אירע להם בכל יום ויום הורגין אבל
אין דנין לעולם שנים ביום אחד אלא
דנין זה היום והשני למחר.
היו שניהם בעבירה אחת ומיתה ב'
אחת כגון נואף ונואפת דנין שניהם
בו ביום. לפיכך אם היה הנואף בועל
בת כהן הואיל והוא נחנק והיא נשר'
בשריפה אין הורגין שניהם ביום ל'
אחד. אין דנין דיני נפשות
אלא בפני ב"ד והוא שיהיה ב"ד הגדול
שם בלשכה שבמקדש שנ' זקן מ'
ממרין לבלתי שמוע אל הכהן העומד
לשרת שם את יי' אלהיך או אל השפט
ומפי השמועה למדו בזמן שיש ל'
כהן מקריב על גבי המזבח יש דיני
נפשות והוא שיהיו ב"ד הגדול יושבי'
במקומן. מתחלה כשנבנה בית
המקדש היו ב"ד הגדול יושבין בלשכ'
הגזית שהיתה בעזרת ישר' והמקום
שהיו יושבין בו חול היה שאין ישיבה
ישיבת בעזרה אלא למלכי בית דוד
בלבד. כשנתקלקלה השורה גלו
ממקום למקום ולעשרה מקומות
גלו וסופו היה לטבריה ומשם לא ע'
עמד ב"ד הגדול עד עתה וקבלה היא
שבטבריא עתידין לחזור תחלה ומש'
ומשם נעתקין למקדש.
ארבעים שנה קודם חורבן הבית ב'
בטלו דיני נפשות בישר' ואף על פי

שהיה המקדש קיים מפני שגלו הס'
הסנהדרין ולא היה שם במקומם בה'
במקדש. בזמן שדנין דיני נפשו'
בארץ ישר' דנין דיני נפשות בין בחו'
בחוצה לארץ והוא שיהיו הסנהדרי'
סמוכין בארץ כמו שבארנו שהסנ'
שהסנהדרין נוהגין בארץ ובחוצה
לארץ.

פרק חמשה עשר

כיצד מצות הנסקלין רחוק מן הס'
הסקילה ארבע אמות מפשיטין ל'
את המחוייב סקילה את בגדיו ומכ'
ומכסין את ערותו מלפניו ואין האש'
האשה נסקלת ערומה אלא בחלוק
אחד. ובית הסקילה גבוה שתי
קומות עולות לשם הוא ועדיו ידיו
אסורות ודוחפין על מתניו הוא נהפך
ונופל על לבו בארץ אם מת בה יצאו
שהרי נאמ' כי סקל יסקל או ירה ירה'
הנה השוה הנסקל שנפל על הארץ
עם הנדחף שנפל הוא בעצמו על ל'
הארץ. מדחיפה זו מגביהין העדים
אבן שהיתה מונחת שם משאו שני
בני אדם והעד השני מרפה את ידו
ומשליך האבן על לבו אם מת בה ל'
יצא ואם לאו רגימתו בכל ישר' שנ'
יד העדים תהיה בו בראשנה להמית'
ויד כל העם באחרונה. ועבד ע'
אין סוקלין אותו אלא על שער שעב'
בו. ואם היתה העיר שרובה גוים
סוקלין אותו על פתח ב"ד. ודבר זה
קבלה מפי השמועה. אל שעריך
זה שער שעבר בו לא שנגמר דינו בו.
מצות הנשרפין משקיעין
אותו בזבל עד ארכובותיו ונותנין ס'
סודר הקשה בתוך הרך וכורכין על

צוארו ושני עדיו זה מושך אצלו
וזה מושך אצלו עד שפותח את
פיו ומתיכין את הבדיל ואת העופרת
ויוצקו כהן וזורק לתוך פיו והיא
יורדת ושורפת בתוך מעיו
מצות הנהרגין מתיזין את ראשו
בסייף כדרך שהמלכים עושין
מצות הנחנקין משקיעין את המ'
המחויב בזבל עד ארכובותיו ונותן
סודר קשה לתוך הרך וכורכין על
צוארו ושני עדיו זה מושך אצלו
וזה מושך אצלו עד שנפשו יוצאה
מצות עשה לתלות המגדף
והעובד ע"ז שנ' כי קללת אלהים תלוי
הרי מגדף אמור ובעובד ע"ז נאמר
את יי' הוא מגדף והאיש נתלה
ואין האשה נתלית שנ' כי יהיה באיש
באיש חטא משפט מות והומת
ותלית. כיצד מצות הנתלין אחר
שסוקלין אותו משקיעין את הקורה
והעץ יוצא ממנה ומקיפין
שתי ידיו זו לזו ותולין אותו סמוך
לשקיעת החמה ומתירין אותו
מיד. ואם לא עוברין עליו בלא
תעשה שנ' לא תלין נבלתו על העץ.
מצות עשה לקבורה כל הנהרג
בד' ביום הריגתו שנ' כי קבור תקברנו
ביום ההוא. ולא בלבד הרוגי בד' בלבד
אלא כל המלין את מתו עובר בלא
תעשה. הלינו לכבודו להביא לו
ארון ותכריכין אינו עובר עליו.
אין תולין על אילן המחובר לקרקע
אלא על התלוש כדי שלא יהא מח'
מחוסר קציצה. והעץ שנתלה בו
עליו נקבר עמו שלא יהיה לו זכרון
רע ויאמרו זה העץ שנתלה עליו
פלוני. וכן האבן שנסקל בה והסייף
שנהרג בה ההרוג והסודרין שחנק'
שחונקין בה הכל נקברין בתפיסת

ההרוג אינו נקבר עמו אלא בעצמו.
כל הנסקלין שבתורה שמונה
עשרה ואלו הן.
א הבא על האם
ב הבא על אשת אב
ג הבא על כלה
ד הבא על נערה המאורסה
ה הבא על הזכור
ו השוכב עם הבהמה
ז והאשה המביאה הבהמה עליה
ח המגדף
ט והעובד עבודה זרה
י והנותן מזרעו למולך
יא ובעל אוב
יב ובעל ידעוני
יג והמסית
יד והמדיח
טו והמכשף
טז והמחלל את השבת
יז והמקלל את אביו ואת אמו
יח בן סורר ומורה
כל הנשרפין עשרה ואלו הן.
א בת כהן שזנתה תחת בעלה
ב הבא על בתו
ג הבא על בת בתו
ד הבא על בת בנו
ה הבא על בת אשתו
ו הבא על בת בתה
ז הבא על בת בנה
ח הבא על חמותו
ט הבא על אם חמותו
י הבא על אם חמיו ואין ש'
שבאו עליה בחיי אשתו אבל לאחר
מיתת אשתו הרי הן בכרת בכלל
העריות. הנהרגין שנים.
הרוצח והנדח. הנחנקין ששה.
ואלו הן.
א הבא על אשת איש
ב והחובל את אביו
ג ואת אמו
ד וגונב נפש מישראל
ה זקן ממרא
ו ונביא שקר שמתנבא בשם ע"ז.
חסל שלשים וששה.

פרק ששה עשר

כשם שמצוה להמית המחויב כך
מצות עשה להלקות את המחויב
מלקות שנ' והפילו השופט והכהו
לפניו ואע"פ שמלקות בשלשה במ'
מקום מיתה היא עומדת.
אין מלקין בזמן הזה בכל מקום אלא
בפני שלשה סמוכין אבל לא בפני
שלשה הדיוטות. וכל מלקות שאנו
שמלקין חוצה לארץ בכל מקום אינה
אלא מכת מרדות. אין דנים לוקה אלא
אלא בעדים והתראה ובודקין את
העדים בדרישה וחקירה כדרך שעו'
שעושין בדיני נפשות. עבר על
לאו שניתק לעשה והתרו בו ואומר
לו לא תעשה דבר זה שאם תעשה
לא תקיים עשה שבו תלקה ועשה
ולא קיים הרי זה לוקה. ומיצד
שיופשר שאע"פ שהתראה בספק ל'
הואיל שאם קיים עשה שבה יפטר
התראה ספק התראה היא.
עבר עבירה שיש בה מלקות ומיתת
בד' כאחת כגון ששחט אותו ואת
בנו ביום התרו בו למיתה סוקלין אותו
ואינו לוקה שהרי נתחייב בדין גדול
מזה ואם התרו בו למלקות בלבד לוקה.
אינו צריך שם עדים למלקות ל'
אלא בשעת המעשה אבל האיסור
עמו כעד אחד נאמן. כיצד
עד אחד אומר חלב כליות הוא זה כלאי
הכרם הן פירות אלו גרושה זו וזה

היה יושב ואוכל או בועל בעדים אחר
שהתרה בו הרי זה לוקה שאף על פי
שעקר האיסור בעד אחד ״ כיון
שלא הכחיש העד בעת שקבע לו
איסור יום אם יום זה אינו חלב זו
אינה גרושה ואוכל ובעל ואחר של
שהכחיש אינו לוקה עד שיקבעו לו
האיסור שני עדים ״ שתק בעד
שהעיד העד האחד בקביעת האיסו
האיסור ואחר שעבר והתרו טען לו
והכחיש העד אינו שומעין לו ואלא
לוקה ״ כיצד מלקין אותו כופת
ידיו לעמוד אילך ואילך וחזן הכנסת
אוחז בבגדיו אם נקרעו נקרעו ואם
ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה
את לבו שאין מכהו אלא על בשרו של
והכהו ולא לכסותו והאבן נתונה
מאחריו שהחזן המכה עומד עליו
ורצועה של עגל בידו כפולה לשתים
ושתים לארבעה ושתי רצועות של
חמור עולות ויורדות בה רחבה הרצו
הרצועה טפח וארכה כדי שתהא יורד
ומגעת על פי כרסו וחיד של הרצועה
שאוחז בה ארכה טפח ״ האיש
המכה צריך להיות יתר בדעה וחסר
בכח ומגביה הרצועה בשתי ידיו
ומכה בידו אחת בכל כחו ומלקהו
שליש מלפניו על בין דדים ושני
שלישים מאחוריו שליש על כתף
זה ושליש על כתף זה ״ זה המוכה
אינו לא עומד ולא יושב אלא מוטה
שנאמר והפילו השופט והכהו לפניו כל
שיהיו עיניו של שופט בו שלא יהא
מביט בדבר אחר והכהו מכות של
שאין מלקין שנים כאחד ״ גדול
שבדיינים קורא כל זמן שהוא לוקה
אם לא תשמור לעשות וגו׳ והפלא
יי את מכותך ומתכוין לגמור הפ
הפסוק עם המלקיות ואם לא גמר

חוזר לתחלת המקרא וחוזר וקורא עד
עד שתגמור ההכאה והשני מונה
והשלישי אומר לחזן הכה תמיד כל
שמכה על פי הדיין מכה ״ מת
תחת ידו פטור ואם הוסיף רצועה
אחת על האומד ומת הרי זה החזן
גולה ואם לא מת הרי החזן עובר
על מצות לא תעשה שנאמר לא יוסיף
והוא הדין לכל מכה חברו שהוא
עובר בלא תעשה ומה אם זה שנתנה
רשות להכותו עזה הכתוב שלא יוסיף
יתר על רשעו קל וחומר לשאר כל אדם
אדם לפיכך המכה את חברו אפילו
הכה מכה שאין בה שוה פ
פרוטה הרי זה חייב לשלם ממון אינו
אינו לוקה ותשלום כמו שביארנו במקו
מקומות ״

פרק שבעה עשר

כמה מלקין את המחוייב מלקות כפי
כחו שנאמר כדי רשעתו במספר וזה
שנאמר ארבעים שאין מוסיפין על
הארבעים אפילו היה חזק ובריא כשמ
כשמשון אבל פוחתין לחלש שאם
מכה לחלש מכה רבה כדי לוי הוא
מת ״ לפיכך אמרו חכמים שאפילו
בריא ביותר מכין אותו שלשים ותשע
ותשע שאם יוסיף לו אחת תהיה
שלא הכהו אלא ארבעים הראויות
לו ״ כשאומדין את החוטא כמה הוא
כמה הוא יכול לקבל אין אומדין אותו
אותו אלא במכות הראויות להשתלש
ואם אמדוהו שהוא יכול לקבל אין אומדין
אותו ילקה אחד ועשרים כדי שיהא
ראוי להשתלש אלא ילקה שמונה
עשרה ״ אמדוהו לקבל ארבעים
וכיון שהתחיל ללקות ראוהו חלש

ואמרו אינו יכול לקבל יתר על אלו
התשעה אלו שנים עשר
שלוקה הרי זה פטור ״ אמדוהו
לקבל שנים עשר ואחר שלוקה ראוהו
ראוהו חזק ויכול לקבל יתר הרי זה
פטור ואינו לוקה על האומד ״
אמדוהו היום שילקה שנים עשר
ולא הלקוהו עד למחר והרי הוא יכול
לקבל למחר שמונה עשרה אינו לוקה
אלא שנים עשר שהרי בשעת הא
האומד לא אמדוהו אלא לאחר זמן
וכן כל כיוצא בזה ״ מי שחייב
מלקיות הרבה בין על עבירות הרבה
בין על מעשה אחד שחייבין עליו
מלקות הרבה אם אמדוהו אומד
אחד לוקה ופטור ואם לאו לוקה
ומתרפא וחוזר ולוקה ״ כיצד
נתחייב שתי מלקיות ואמדוהו יכול
לקבל חמשה ועשרים כיון שלוקה
חמשה וארבעים נפטר ״ אם
אמדוהו למלקות אחד והכוהו שלשה
ותשעה מן האומד הרי זה מתרפא
וחוזרין ואומדין אותו למלקות ש
שניה עד שילקה כל מלקיות שנה
שהוא חייב בהן ״ מי שאמדוהו
וכשהתחיל ללקות מכת ההכאה
וכשהתחיל ללקות נתקלקל בין בר
ברעי בין במימי רגלים אין מכין
אותו יותר ״ שנאמר ונקלה אחיך לה
לעיניך כיון שנקלה פטור אבל אם
נתקלקל מהפחד מקודם ההכאה
ואפילו נתקלקל משיצא מבית דין ללקות
ואפילו מבערב הרי זה לוקה כל האומד
האומד שאמדוהו ״ אמדוהו לה
לשתי מלקיות ולוקה ונתקלקל בין בר
בראשונה בין בשניה פטור נפסקה
הרצועה פוטרין אותו נפסקה בר
בראשונה פטור ממלקות ראשונה
ולוקה האומד השני ״ כשמתה

הוסיף כל תב כספרי
ור׳ י׳ אלא כיון שמו
שמוסיף על מכן הכ
הכתוב על כל אומד ו
שאמדוהו כר מכין ו
כל ומוסיף מה אין
י׳ אלו מכה רבה ע
מכה ע
מועטת
חכמי כל מכות
כפר מי על אלה
מיתו מו
ורשכו :
המקבה ידו על חמו
כקר רשעתם רבה
הנ״ מה תקיכן טנ
וזרוע מה תשבר
רכהוג קין ידה ר
ולשם מו מי לו תקנ
אלא קמר שנ׳ ואיש
זרוע לו הו והמכה
ושם מוסר מי עבר
ממנו כל כרמ׳ מה
חטיב עיכם כמה
רשו וכן כל ושות ו
ייפו היוב הרחה׳
ואת כתו והרכהיר
ואת תלוי וכ׳ כמעזר
ואנה מהם ונשי
וממיעם ספ הוי
וכהי לכו
חוכ
סה
:

על העמוד ולוקות ונכרת המיתרים וב'
וברח פטור ואין מחזירין אותו ״
כל מי שחטא ולקה חוזר לכשרותו
שנ' ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה
הרי הוא אחיך ... כל מחוייבי כרתות
שלקו נפטרו מידי כריתתן ״
כהן גדול שחטא לוקה כשלשה כ'
כשאר העם וחוזר לגדולתו אבל ראש
ישיבה שחטא מלקין אותו ואינו ח'
חוזר לשררותו גם אינו חוזר להיות
כאחד מן הסנהדרין שמעלין בקדש
ולא מורידין ״

פרק שמונה עשרה

אלו הן הלוקין כל העובר על לא תעשה
שחייבין עליו כרת ואין בו מיתת ב'
בד' כגון אוכל חלב ודם וחמץ בפסח
וכן העובר בלא תעשה שחייבין ע'
עליו מיתה בידי שמים כגון אוכל
טבל וכהן טמא שאכל תרומה טה'
טהורה ״ וכן כל העובר לאו ש'
שיש בו מעשה כגון אוכל בשר בחלב
או לובש שעטנז אבל לאו שאין בו
מעשה כגון הולך רכיל ונוקם ונוטר
ונושא שמע שוא אינו לוקה ״
כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין ע'
עליו חוץ מנשבע וממיר ומקלל את
חבירו בשם ״ וכל לאו שניתק לאזה'
לאזהרת מיתת ב"ד כגון לא תמותה לא
תעשה מלאכה בשבת אין לוקין עליו ״
כל לאו שניתק לעשה לא תקח
האם על הבנים לא תכלה פאת שדך
אין לוקין עליו אלא אם כן לא קיים
עשה שבו וכל לאו שבכללות אין
לוקין עליו ״ ואיזהו לאו שבכללות
לאו אחד שכולל ענינים הרבה כגון
לא תאכלו על הדם וכן ... ולא
תעשה דבר שלא ופלוני הזהיר ולא ייחד
אותו לכל אחד מהן אין לוקין על כל אח'
ואחד אלא אם כן חלק אותם בלאוין
אחרים או שנ' מפי השמועה שנפ'
שנפסקו כגון זה לא תאכלו ממנו נא
נא ובשל מבושל במים אינו לוקה על
הנא ועל המבושל שתים אלא אחת ״
כאחד שהוא אומ' ולחם וקלי וכר'
וכרמל לא תאכלו וחייב על שלשתן
שלש מלקיות מפי השמועה למדו
כמו שזה לחלק ״ הרי נאמ' לא ימצא
בך ובתו באש קסם קסמים מעונן ו'
ומנחש ומכשף ואע"פ שכולל כל ה'
הדברים האילו בלאו אחד הרי חלק
בלאוין אחרים שנ' לא תנחשו ולא
תעוננו מוחד שם לאחד ואחד בלאו
בפני עצמו וכן כל כיוצא בזה ״
מי שלקה כבר על איסור כרת ולקה
פעם שניה על אותו כרת עצמו כ'
כגון שאכל חלב ולקה ואכל חלב
פעם שלישית אין מלקין אותו אלא
מכניסין אותו לכפה והוא מקום כפי
קומתו ואינו יכול לשכב בו ונותנין לו
לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיו
ויתחלה ואחר כך מאכילין אותו שעורין
עד שכריסו נבקעת ״ מי שעבר
על איסור כרת או מיתת ב"ד והתרו בו
והרכין בראשו ושתק ולא קבל עליו
התראה אין הורגין אותו מפני שבראש
ואך מלקין אותו ״ חזר ועשה כן
והרכין בראשו או שתק כך אין ממי'
ממיתין אותו אבל מלקין אותו ״
חזר פעם שלישית ועבר והתרו בו
הואיל וחטאו חטא מקום אותו על
איסור על דברי סופרים שמכין אותו
מכת מרדות ואע"פ שהרכין בראשו
או שתק כונסין אותו לכפה עד ש'
שימות וכל אלו שלא קבלו עליהם
ההתראה מכין אותו מכת מרדות
הגונב כלי שרת מן המקדש ל'
והמקלל בקוסם והבועל ארמאית
אין ב"ד נזקקין להן אלא הקנאים פוגעין
בהן וכל ההורגן זכה ״ וכן כהן
ששימש בטומאה לא היו אחיו הכה'
הכהנים מביאין אותו לב"ד אלא פרחי
כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופ'
ופוצעין את מוחו בגזירין ״ גזרת
הכתוב היא שאין ב"ד ממיתין ולא מ'
מלקין את האדם בהודאת פיו אלא
על פי שנים עדים ״ וזה שהרג יה'
יהושע לעכן ודוד לגר העמלקי ב'
בהודייתם פיהם הוראת שעה היתה
או דין מלכות היה ״ וכל הסנהדרין
אין ממיתין ולא מלקין המודה בעבירה
שמא נטרפה דעתו בדבר זה שמא
מן העמלים מרי נפש הם המחכים
למות שהן תמיד שוקעין החרבות
בבטנם ומשליכין עצמן מן הגגות
כך זה יבוא ויאמר דבר שלא עשה
כדי שיהרג וכללו של דבר גזרת מלך
מלך הוא ״

פרק תשעה עשר

כל לאו תעשה שיש בו כרת ואין בו
מיתת ב"ד שלוקין עליהם אחד וע'
ועשרים ״ ואלו הן

א	הבא	על אחותו
ב	הבא	על אחות אביו
ג	הבא	על אחות אמו
ד	הבא	על אחות אשתו
ה	הבא	על אשת אחיו
ו	הבא	על אשת אחי אביו
ז	הבא	על הנדה
ח	האוכל	חלב
ט	והאוכל	דם
י	האוכל	חמץ בפסח

ומעשה הי' ... שישב לארץ ולקות ב
בבית הכנסת ולא מי
המיוב ולקות ופטור
רבן ... כמו נ
שלא הורגלו בכבית
...

יא האוכל ביום הכפורים :
יב העושה מלאכה בו :
יג האוכל נותר :
יד האוכל פגול :
טו טמא שאכל בשר קדש :
טז טמא שנכנס לעזרה :
יז השוחט קדשים בחוץ :
יח המפטם את השמן :
יט הסך בשמן המשחה :
כ המפטם את הקטורת :
כל חייבי מיתות בידי שמים
שהם בלא תעשה יש בהן
מעשה שלוקין עליו תשע
עשרה ואלו הן
א זר שאכל תרומה גדולה בין טהור בין ט'
ב זר שאכל תרומת מעשר :
ג זר שאכל בכורים אחר שנכנסו לירוש'
ד זר שאכל חלה :
ה האוכל טבל שלא הורם ממנו תר'
תרומה גדולה ותרומות מעשר
ו האוכל מעיסה שלא הורמה חלתה :
ז כהן טמא שאכל תרומה טהורה :
ח כהן שנכנס לקדשי הקדשים שלא לעב' :
ט כהן שיצא מן המקדש בשעת עבוד' :
י לוי שעבד בעבודת כהנים :
יא :
יב זר ששמש במקדש :
יג מחסר בגדים הרי הוא כזר ולוקה אם עבד :
יד כהן טמא ששמש במקדש :
טו שתויי יין ששמש :
טז פרועי ראש ששמש :
יז מחוסר כפורים ששמש :
יח טבול יום ששמש :
יט קרוע בגדים ששמש בלא קדוש
ידים ורגלים אע"פ שהוא חייב מית'
אינו לוקה מפני שהוא מצות עשה :
וכן נביא שכבש נבואתו או
שעבר על דברי עצמו והעובר על
דברי הנביא אע"פ ששלשתן במית'

אינן לוקין שהן בידי שמים על עשה
הרי הוא כעושה ואינו לוקין עליו
כל לאו תעשה שבתורה
שאין בהן לא כרת ולא מיתת
בית דין שלוקין עליהן מאה
ששים ושבעה ואלו הן
א העושה פסל :
ב העושה צורה לנוי :
ג הפונה אל האלילים :
ד המקים מצבה :
ה הנוטע אילן במקדש :
ו הנותן אבן משכית :
ז הנודר בשם עבודה זרה :
ח הנשבע בשמה :
ט הנכנס בה :
י הבונה עיר הנדחת :
יא העושה חוקות הגוים :
יב הקוסם :
יג המעונן :
יד המנחש :
טו החובר :
טז הדורש אל המתים :
יז המוחק שם וכיוצא בו קטן הורס
אבן מן המזבח או שורף עץ מן
יח המכבה אש מעל המזבח :
יט העולה במעלות על המזבח :
כ הנכנס לעזרה בבגדים טמאים :
כא זב וכיוצא בו שנכנס להר הבית :
כב המסיר בדי הארון :
כג המזיח חשן מעל האפוד :
כד הקורע פי המעיל :
כה המקריב על מזבח הזהב :
כו כהן שנכנס להיכל שלא בשעת עב'
כז בעל מום שנכנס לשם :
כח שתוי שנכנס לשם :
כט בעל מום ששימש :
ל ערל ששמש :
לא כהן שעבד בעבודת לוים :
לב כהן שנכנס למקדש פרוע ראש :

לג כהן שנכנס למקדש קרוע בגדים :
לד המקדיש בעלי מומין :
לה השוחטן :
לו הזורק דמיהן :
לז המקטיר אימוריהן :
לח המקריב קרבנות גוים בעלי מומין :
לט המטיל מום בקדשים :
מ העובד בקדשים :
מא הגוזז אותו :
מב המקטיר שאור או דבש :
מג העושה שירי מנחות :
מד המקריב בלא מלח :
מה המקריב אתנן או מחיר כלב :
מו הנותן שמן על מנחת החוטא :
מז הנותן עליה לבונה :
מח הנותן שמן בקרבן סוטה :
מט הנותן עליה לבונה :
נ המבדיל בחטאות העוף :
נא הממיר בקדשי מזבח :
נב האוכל בשר קדש שנטמא :
נג האוכל מפסולי המוקדשין :
נד כהן שאכל קדש קדשים חוץ לעזרה :
נה זר שאכל בשר קדשי קדשים :
נו זר שאוכל בשר בכור :
נז כהנת שנשאת לזר שאכל חזה
ושוק אפילו לאחר מיתת בעלה :
נח חללה שאכלה תרומה :
נט האוכל קדשים קלים חוץ לירושלם :
ס האוכל בכור חוץ לירושלם :
סא האוכל מעשר ראשון חוץ לירושלם :
סב האוכל מעשר שני אחר שראה ל'
פני הבית חוץ לירושלם :
סג כהן שאכל בכורים משנכנסו לה'
לירושלם קודם שהונחו בעזרה :
סד האוכל בירושלם מעשר שני שה'
שנטמא קודם שיפדה :
סה טמא שאוכל מעשר שני הטהור בין
סו האוכל מעשר שני באנינות ובין על הקדש :
סז ערל שאוכל בשר קדש או תרומה :

סח האוכל מנחת כהן וכן כל דבר שהוא כליל
סט האוכל מבשר חטאות הנשרפות
וכן מכל הטעון שריפה :
ע השוחט פסח על החמץ :
עא השובר בו עצם בין בראשון בין בשני
עב המוציא מבשרו חוץ לחבורתו :
עג האוכל מבשרו נא או מבושל :
עד הנהנה מן ההקדש במזיד
עה האוכל מן הטבל שעדין לא הופרש
ממנו ראשית ומעשר עני אפי' על פי
שהורמו תרומותיו :
עו האוכל מבשר נפש החיה שנגמר
דינו לסקילה אע"פ שנשחטה :
עז האוכל בהמה טמאה :
עח האוכל עוף טמא :
עט האוכל דג טמא :
פ האוכל שרץ העוף :
פא האוכל שרץ הארץ :
פב האוכל שרץ המים :
פג האוכל ראש האדמה :
פד שאינו רבה :
פה האוכל תולעים שבפירות אחר שפירשו :
פו האוכל נבלה :
פז האוכל טרפה :
פח האוכל אבר מן החי :
פט האוכל גיד הנשה :
צ האוכל בשר בחלב :
צא המבשל בשר בחלב :
צב האוכל תבואה חדשה קודם הבאת העומר :
צג המקריב מנחה תבואה חדשה קודם
קודם הבאת שתי הלחם :
צד האוכל ערלה :
צה האוכל כלאי הכרם :
צו האוכל תערובת חמץ בפסח :
צז האוכל אחר חצות :
צח המקיים חמץ בפסח ברשותו כל
כגון שהחמיץ עיסתו :
צט השותה יין נסך :
ק נזיר שאוכל מגפן היין :

קא נזיר שגלח :
קב נזיר שטמא למת :
קג המגלח את הנתק :
קד החותך סימני צרעת או שכוה :
קה העובד בנחל שנערפה בו העגלה :
קו הזורע ארץ ישראל בשביעית :
קז הזומר את האילן בשביעית בארץ :
קח הקוצר ספיח בלא שנוי :
קט הבוצר בלא שנוי :
קי הזורע בשנת היובל :
קיא הקוצר בה בלא שנוי :
קיב המכלה פאת השדה ולא נתנו לעני :
קיג המלקט לקט קצירו ולא נתנו לעני :
קיד הלוקח עומר השכחה ולא נתנו לעני :
קטו המעולל כרמו ולא נתנו לעני :
קטז המלקט פרט כרמו ולא נתנו לעני :
קיז הלוקח אם על הבנים ולא שלח האם :
קיח הזורע כלאים בזרעים בארץ :
קיט הזורע כלאים בכרם בארץ :
קך המרכיב אילנות כלאים בכל מקום :
קכא המנהיג בהמה כלאים בכל מקום :
קכב החוסם בהמה בעת מלאכה בכל מקום :
קכג השוחט אותו ואת בנו בכל מקום :
קכד הממשכן חבירו בידו ולא החזיר לו העבט :
קכה החובל אלמנה ולא החזיר לה המשכון :
קכו החובל כלים שעושה בהן אוכל נפש :
קכז עד זומם שאינו בן תשלומין :
קכח המכה חבירו הכאה שאין בה שוה פרוט :
קכט בן סורר ומורה בעדות הראשונה :
קל המוציא שם רע ונמצא דבר שקר :
קלא המקלל חבירו בשם :
קלב הנשבע לשקר :
קלג הנשבע לשוא :
קלד המחלל נדרו :
קלה היוצא חוץ לתחום בשבת :
קלו העושה מלאכה ביום טוב :
קלז המקיף פאת ראש :
קלח השורט על נפש :
קלט הקורח ראש על מת :

קמ הכותב כתובת קעקע :
קמא הלובש שעטנז :
קמב הקוצץ אילני מאכל :
קמג איש שלובש מלבושי אשה :
קמד אשה שלובשה מלבושי איש :
קמה כהן שנטמא למת :
קמו כהן שקדש זונה ובעלה :
קמז כהן שקדש חללה ובעלה :
קמח כהן שקדש גרושה ובעלה :
קמט כהן גדול שבעל אלמנה אע"פ שלא קדש :
קנ החזיר גרושתו לאחר שנתקדשה :
קנא הנושא יבמה לזר יבם :
קנב הבא על הקדשה :
קנג ממזר שנשא בת ישראל ובעלה :
קנד פצוע דכא שנשא בת ישראל :
קנה המסרס איש וכן זכר בהמה חיה ועוף :
קנו אונס שגירש אונסתו
קסא הקרב אל העריות כדרך מדרכי הזנות
אף על פי שלא גלה ערוה ודומה חוץ
חשוד על העריות :
קסב גר עמוני שנשא בת ישראל ובעלה :
קסג גר מואבי שנשא בת ישראל ובעלה :
קסד מלך שהרבה נשים :
קסה מלך שהרבה סוסים :
קסו מלך שהרבה כסף וזהב :
נמצאו כל הלוקין רד' וסימן להם כ'
ילקוד ... ור' קרשביאו הנקהו כ'
שם סימן לזה על אלה מטה רבה :

פרק עשרים :

אין
ב"ד עושין באומדן הדעת אלא על פי
עדים בראיה ברורה אפילו ראוהו
עדים רודף אחר חבירו להורגו והתרו
בו והעלימו עיניהם או שנכנסו אחריו
אחריו לחורבה ומצאוהו ואחריו
הרוג מפרפר והסייף מנטף דם ביד
ההורג הואיל ולא ראוהו בעת שהכהו
אין ב"ד הורגין בעדות זה ועל זה וכיוצ'

בן מאה' ונקי וצדיק אל תהרג כי לא
אצדיק רשע' וכן אם העידו שני
שעבד ע"ז ראהו שעבד הלבנה וזה
והתרה בו וזה ראהו שעבד החמה
והתרה בו הרי אלו מצטרפין שנ' ונקי ו'
וצדיק אל תהרג' הואיל ויש עד ל'
לנקותו ולהיות צדיק אל תהרגנו'

כל מי שעשה דבר שחייב
עליו מיתת ב"ד באונס אין ממיתין
אותו ואפילו היה מצוה שיהרג
ואל תעבור ועבר אעפ"י שחלל את השם ב'
הואיל והיה אונס אינו הורג שנ'
ולנערה לא תעשה דבר' ואזהרה
לב"ד שלא יעשה משפט באיש זה
אנוס שלא יעשו את האונס כאיש'

ואיש שאנסוהו עד שבא על
הערוה חייב מיתת ב"ד שאין קישוי
אלא לדעת אבל האשה שנבעלה ב'
באונס אפילו גמרה אחרי שנאנסה
הניחו לו הרי זו פטורה מפני שיצ'
שיצרה תקפה ותתגבר עליה'
אסור לב"ד לחוס על ההורג שלא יאמ'
כבר נהרג זה ומה תועלת יש בהריגת
האחר ונמצאו מתרשלין בהריגתו ה'
שנ' לא תחס עינך' ובערת דם הנקי'

וכן אסור לב"ד לחוס על מי שנת'
שנתחייב קנס שלא יאמרו עני הוא
זה שלא בכוונה אלא מגבין ממנו
כל שיש לו בלא חנינה שנ' ולא תחס
עינך' וכן בדיני ממונות אין מרחמ'
על הדל שאין אומ' עני הוא זה ובעל
דינו עשיר והואיל והעני והעשיר
חייב לפרנסו אזכנו בדין ונמצא ז'
ומתפרנס בכבוד על זה הזהירה ת'
תורה ודל לא תהדר בריבו' ונאמ' לא
תשא פני דל' אסור להדר פני
גדול כיצד הרי שבאו לדין אחד
חכם גדול ואחד הדיוט לא תקדים
לשאול בשלומו של גדול ולא תס'

תסביר לו פנים ולא תגבדנו שלא יסת'
יסתתמו טענותיו של אחד ואינו נפ'
נפנה לאחד והם עד שיגמור הדין
שנ' לא תהדר פני גדול' אמרו
חכמ' אל תאמ' עשיר הוא זה בן גד'
גדולים הוא זה היאך אביישנו ואר'
ואראה בבושתו לכך נאמ' לא תהדר
פני גדול' באו לפניו שנים א'
אחד כשר ואחד רשע אל תאמר
הואיל ורשע הוא וחזקתו משקר'
וחזקת זה שאינו משקר בינהו
מטה הדין על הרשע על זה נאמר
לא תטה משפט אביונך בריבו'
אעפ"י שהוא אביון במצות לא תטה
את דינו' לא תעשו עול במשפט
זה המעוות את הדין' ומזכה את
החייב ומחייב את הזכאי'
וכן המענה את הדין' ומאריך בד'
בדברים המרורים כדי לצער אחד
מבעלי דינין הרי זה בכלל מעול'

הגס לבו בהוראה וקופץ ומחתך
את הדין קודם שיחקרו בינו ובין ה'
עצמו עד שיהא לו ברור כשמש ל'
הרי זה שוטה רשע וגס רוח' כך
צוו חכמים הוו מתונין בדין' וכן
אמ' איוב וריב לא ידעתי אחקרהו'
כל דיין שבא לפניו דין והתחיל
לדמותו בדין פסוק שכבר ידע אות'
ואותו דיין יש עמו במדינה גדול ממ'
ממנו בחכמה ואינו הולך ונמלך עמו
הרי זה בכלל הרשעים הנועזים שלבן
גס בהוראה' ואמ' חכמ' רעה של רשע
תבא לו' שכל אלו הדברים וכיוצא
בהן מגסות הרוח מן המביאה לש'
לידי עוות הדין' כי רבים חללים
הפילה' זה תלמיד שלא הגיע להו'
להוראה ומורה' ועצומים כל הרוג'
זה שהגיע ואינו מורה' והוא שי'
שיהיה הדור צריך לו' אבל אם

ידע שיש לשם ראוי להוראה ונמנע
עצמו מן ההוראה הרי זה משובח'
כל המונע עצמו מן הדין פורק
ממנו איבה וגזל ושבועת שוא והגס
לבו בהוראה שוטה רשע וגס רוח'
ותלמיד לא ירה בפני רבו הלכה
אלא אם כן רחוק ממנו שלשה פר'
פרסאות כנגד מחנה ישר''
אל תאמ' שכל אלו הדברים בדין שיש
בו הוצאות ממון מזה ונתינתו לזה
לעולם יהא דין מנה ודין פרוטה
שוין לכל דבר ואין הדיינין יושבין
לדון לפחות משוה פרוטה'
כל המטה משפט אחד מישראל
עובר בלאו אחד' שנ' לא תעשו על
במשפט' ואם יהיה גר עובר בשני
לאוין' שנ' לא תטה משפט גר'
ואם היה יתום עובר בשלשה לאוין
שנ' משפט גר יתום'

פרק אחד ועשרים

מצות עשה לשפט השפט בצדק'
שנ' בצדק תשפט עמיתך' איזהו
צדק המשפט זו השוית שני בעלי ד'
דינין בכל דבר' ולא יהיה אחד מד'
מדבר כל צרכו ואחד אומ' לו קצר
דבריך' לא יסביר פנים לאחד לאחר
וידבר לו רכות וירע פניו לאחר ו'
וידבר לו קשות' שני בעלי דינין
שהיה אחד מהם מלובש בגדים
יקרים והשני בגדים בזוים' אומ'
למכובד או הלבישהו כמותך עד
שתדון עמו' או לבוש כמותו עד ש'
שתהיו שוין ואחר כך תעמדו בדין'
לא יהיה אחד עומד ואחד יושב
אלא שניהם עומדין ואם רצו בית
דין להושיב את שניהם מושיבין ה'

ולא ישב באחד מהן למעלה ואחד למטה אלא זה כנגד זה. בד"א בשעת משא ומתן אבל בשעת גמר דין שניהם בעמידה שנ' ויעמד העם על משה. והיאך גומר דין יאמר איש פלוני אתה חייב איש פלוני אתה זכאי. בד"א בבעלי דינין אבל העדים לעולם בעמידה שנ' ועמדו שני האנשים. תלמיד חכם ועם הארץ שבאו לדין מושיבין החכם ואומ' לעם הארץ שב ואם לא ישב אין מקפידין על כך. ולא יקדים את התלמיד וישב לפני רבו שרוצה לדון לפניו ואם קבוע זמנו לשנות וכיון שזמנו מותר. כבר נהגו בכל בתי דיני ישר' מאחר התלמוד בכל הישיבות מושיבין בעלי דינין ומושיבין העדים כדי לסלק המחלוקת שאין בנו כח להעמיד משפטי הדת על תלם. היו לפניו הרבה בעלי דינין הרבה מקדימין דין היתום לפני בעל דין האלמנה שנ' שפטו יתום ריבו אלמנה. ודין אלמנה קודם לדין ת"ח ודין תלמיד חכם לדין עם הארץ ודין האשה קודם לדין האיש שבושת האשה מרובה. אסור לדיין לשמוע מאחד מבעלי דינין קודם שיבוא חבירו או שלא בפני חבירו אפילו דבר אחד אסור שנ' שמוע בין אחיכם ושפטתם צדק. וכל השומע מאחד עובר בלא תעשה שנ' לא תשא שמע שוא. ובכלל לאו זה מוזהר המקבל לשון הרע ומעיד עדות שקר. וכן בעל דין מוזהר שלא ישמיע לדיין דבריו קודם שיבוא חבירו וגם על זה וכיוצא בו נאמר מדבר שקר תרחק. לא יהיה הדיין שומע מפי המתורגמן אלא אם כן היה מכיר לשון בעלי דינין ושומע טענותיהן

ודיין מכיר בלשונם כדי להשיב להם צריך מתורגמן להודיע להם פסק דין ומאיזה טעם חייב זה וזכה זה. צריך הדיין לשמוע טענות בעלי דינין ולשנות טענותיהן שנ' ויאמר המלך זאת אומרת זה בני החי וגו' ומערך את הדין בלבו ואחר כך חותכו. ומנין לדיין שלא יעשה מליץ לדבריו שנ' מדבר שקר תרחק. אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק. ולא ילמד לא אחד מבעלי דינין טענה כל עיקר. אפילו הבין בעל דין עד אחד לו ולא אומ' לו אין מקבלין עד אחד ולא יאמר לנטען הרי זה מעיד עליך וכו' ובלבד שידה ויאמר דבר אמת העד עד שיטען הוא ויאמר עד אחד הוא ואינו נאמן עלי וכן כל כיוצא בזה. ראה הדיין זכות לאחד מהם ובעל דין מבקש לאומרה ואינו יודע לחבר הדברים או שראה אותו מצטער להציל עצמו בטענת אמת ומפני החמה והכעס נסתלקה ממנו או נשתבש מפני הסכלות הרי זה מותר לסעדו מעט להבינו תחלת הדבר משום פתח פיך לאלם.

פרק שנים ועשרים

שנים שבאו לפני הדיין אחד רך ואחד קשה עד שלא תשמע דבריהם או משתשמע דבריהם ואין אתה יודע להיכן הדין נוטה אתה רשאי לומ' להם איני נזקק לכם שמא יתחייב החזק ונמצא רודף אחר הדיין. אבל משתשמע דבריהם ותדע להיכן הדין נוטה אין אתה רשאי לומ' איני נזקק לכם שנ' לא תגורו מפני איש שלא תאמר איש פלוני רשע הוא שמא יהרג את בני שמא ידליק גדישי שמא יקצץ נטיעותי. ואם היה ממונה לרבים חייב להזקק להם. וכן תלמיד חכם שהיה יושב לפני רבו וראה זכות לעני וחובה לעשיר אם שתק הרי עובר בלא תעשה משום לא תגורו מפני איש ועל מדבר שקר תרחק. מנין לדיין שלא יושיב תלמיד בור לפניו שנ' מדבר שקר תרחק. ומנין לתלמיד שרואה את רבו שלא יאמר ימתין עד שיגמור את הדין ואסתרנו ואבנינו משלי עד שיקראו הדין על שמי ת"ל מדבר שקר תרחק. ומצוה לו' לבעלי הדין בתחלה בדין אתם רוצים או בפשרה אם רצו בפשרה עושין ביניהן פשרה. וכל ב"ד שעושין פשרה תמיד הרי זה משובח ועליו נאמ' אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. איזהו משפט שיש עמו שלום הוי אומר זה ביצוע והיינו פשרה. בד"א קודם גמר דין אעפ"י ששמע דבריהם ויודע להיכן הדין נוטה מצוה לבצוע אבל לאחר שנגמר הדין ואמרו איש פלוני חייב איש פלוני זכאי אינן רשאין לעשות פשרה ביניהם אלא יקוב הדין את ההר. אעפ"י שקבלו בעלי הדינין בפשרה בב"ד יש להם לחזור ולקבוע את הדין עד שיקנו מיד שניהם. יפה כח הפשרה מכח הדין ששני הדיוטות שדנו אין דיניהן דין ויש לבעלי דינין לחזור בהן ואם עשו פשרה וקנו מידם אין יכולין לחזור בהן. אסור לאחד מן הדיינין כשיצא מב"ד לומ' אני הוא המזכה או המחייב וחבירי חולקין עלי מה אעשה והרבין ק

ומושיבין ס' ומעמידין ... כנגד משה וכיוצא בו ... אבי לאמר וכתיב ... טוא לדין עם עדות ... ראייתא ... זה ויושב ... ועדות ... נמצא ... שבועות העדות ... ומסתתר ... רב ... הלכה ... הדיין כו' פשרה ... ומסכים ...

וכן פרש' ... חייב כו' ... הדין ולא מיחסר ... כיון שנתברר לו כך אין להטעותו ולעשות פשרה שאם הי' יודע שנתברר דינו לזכות ... ואחר שעשה פשרה ... ושם מפורש דין מחילה אין צריכה קנין ... לחזור כו' והה'

עלי' ויום יום' הרי הוא בכלל הולך ר
רכיל ומגלה סוד ׃ ומעשה ה
בתלמיד אחד שהוציא דברים בבית
המקדש לאחר שתים ועשרים ש׳
שנה והוציאוהו מבית המדרש וה׳
והכריזו עליו זה מגלה סוד הוא ׃
שאל אחד מבעלי דינין לכתוב
לו פסק דין כותבין לו כך ׃ בא ל׳
פלני לב״ד של פלני עם פלני בעל דינו
שטען ככך וכך ויצא זכאי או ח׳
חייב ונותנין לו ואין מזכירין שם
המזכין ושם המחייבין אלא בב״ד
של פלני מדבריהם נזדכה פלני ׃
כך היה מנהגם של אנשי ב״ד של י׳
ירושלם מכניסין בעלי דינין ושו׳
ושומעין את דבריהם וטענותיהן
ומכניסין את העדים ושומעין ד׳
ומוציאין כל אדם לחוץ ונושאין ו׳
הדיינין ונותנין בדבר וגומרין את ה׳
הדין ואחר כך מכניסין בעלי דינין
וגדול שבדיינין אומ׳ איש פלני אתה
חייב איש פלני אתה זכאי כדי ש׳
שלא ידע אחד מבעלי דינין איזה
דיין שזכה אותו ומיזה דיין שחייב
אותו ׃ דיין שהוא יודע ב׳
בחברו שהוא גזלן או רשע אסור
להצטרף עמו שנ׳ מדבר שקר תרח׳ ׃
וכן נקיי הדעת שבירושלם
עושין אין יושבין בדין עד שיודעי׳
עם מי הם יושבין ולא חותמין על
השטר אלא עד שידעו מי חותם
עמהם ולא נכנסין לסעודה עד ש׳
שידעו מי מיסב עמהם ׃

פרק שלשה ועשרים ׃

לא תקח שחד אין צריך לומר לע׳
לעוות את הדין לזכות את החייב
ולחייב את הזכאי אלא אפילו לזכות
את הזכאי ולחייב את החייב אסור
ועובר בלא תעשה והרי הוא בכלל
ארור לוקח שוחד וחייב להחזיר
השוחד כשיתבענו הנותן וכשם
שהלוקח עובר בלא תעשה כך הנ׳
הנותן עובר משום ולפני עור לא ׳
תתן מכשול ׃ כל דיין שיושב ל׳
ומגדל מעותיו כדי להרבות לחזנין
ולסופרים הרי הם בכלל הנוטים ל׳
אחרי הבצע וכן עשו בני שמואל
הרמתי לכך נאמ׳ ויטו אחרי הבצע
ויקחו שחד ויטו משפט ולא שחד
ממון בלבד אלא אפילו שחד דברים ׃
ומעשה בדיין אחד שהיה
עולה בהוגת קטנה לעבור את הנהר
ופשט אחד את ידו וסייעו בעלותו
והיה לו דין ואמ׳ לו הדיין הריני פסול
לך לדין ׃ ומעשה באחד ש׳
שהביא אכרה של ענה מעל רביד ה׳
הדיין ואחר כסה רוק מלפני הדיין ל׳
ואמ׳ לו הריני פסול לך לדין ׃
ומעשה באחד שהביא לאחד ממת׳
ממתנות כהונה לדיין אחד כהן ׳
ואמ׳ לו פסול אני לך לדין ׃
ומעשה בארים אחד של דיין שהי׳
מביא תאנים מתוך שדהו מערב
שבת לערב שבת פעם אחת הקדים
והביאו בחמישי בשבת מפני שהיה
ואמ׳ לו הדיין הריני פסול לך שאני ׳
שהתאנים משל דיין הוא ואל הביאו
שלא בזמנם נפסל לו לדין ׃ כל
דיין ששאל שאילה פסול לדין לזה
שהשאילו ׳ בד״א כשלא היה לדיין
להשאיל ואם היה לו להשאיל כשר
שהרי גם הוא שואל ממנו ׃
כל דיין שנטל שכרו לדין דינו בט׳
בטילין והוא שלא היה שכר הנכר
אבל אם היה עוסק במלאכתו ובא
בפני שנים לדין ואמ׳ להם תנו לי ש׳
שיעשה תחתי עד שאדון לכם או
תנו לי שכר בטלתי הרי זה מותר ׃
והוא שיהיה הדבר נכר שהוא הב׳
הבטלהו בלבד ולא יותר ויטול
משניהם בשוה זה בפני זה כטן ׃
זה מותר ׃ ואסור לדיין לדון
למי שהוא אוהבו אע״פ שאינו ש׳
שושבינו ולא ריעו אשר כנפשו
ולא למי ששונאו אע״פ שאינו אויב
לו ולא מבקש רעתו אלא צריך ש׳
שיהיו בעלי דינין שניהם בעיני הד׳
הדיינין וס׳ כך ואם לא היה מכיר
את אחד מהן ולא מעשיו אין לך
דין צדק מזה ׃ וכן שני
תלמידי חכמים ששונאים זה ל׳
את זה אסורין לישב בדין זה ל׳
עם זה שדבר זה גורם לי עיותה׳
המשפט מעיקר מפני השנאה ש׳
שביניהן דעת כל אחד נוטה לסת׳
לסתור דברי חברו ׃ לעולם י׳
יראה דיין עצמו כאלו חרב מונחת
לו על צוארו וגיהנם פתוחה לו מת׳
מתחתיו וידע את מי הוא דן ולפני
מי הוא דיין ומי עתיד ליפרע מ׳
ממנו אם נטה מקו האמת שנ׳
אלהים נצב בעדת אל ואומר ראו
הרי מה אתם רועים כי לא לאדם
תשפטו כי לאל ׃ כל דיין ׳
שאינו דן דין אמת לאמתו גורם
לישר׳ שהסתלק שכינה ממנו ׃
כל דיין שנטל ממון מזה ונ׳
ונותנו לזה שלא כדין הקדוש בה׳
הוא נוטל ממנו נפשו שנ׳ וקבע
את קובעיהם נפש ׃ וכל דיין
שדן דין אמת לאמתו אפילו שעה ל׳
אחת כאלו תקן כל העולם כולו ׃
וגורם לשכינה שתשרה בישראל
שנ׳ אלהים נצב בעדת אל ׃ וש׳

פסולו פק׳ רס׳
דסנהדרי ותוספ׳ ד
ותוספ׳ דכתב רב
ואתו לקמי׳ דרב אל
פסילנא לך לדינא ואמ׳
שמחזיק הי׳ עמהן
יוכל מן הדין ירע ע׳
נפסלו וכן ההי׳ דר׳
פס׳ דייני גזירות ב׳
דאיית׳ לי כנפשו ש׳
דפירית׳

זה מרו נבר פ׳
כריתו׳
דסנהדרי גם יכהונ
הוה יתיב תרין והוה
ירע סהדן אחד בר
נש ואתו ומסהיד
על אל הכל ואמר
ותנו כן שתני ודין׳
פסו׳ ש׳
כתוו׳ ו׳
ולער ש׳
פסו ש׳
כתוו׳ ת׳
מושבע
כו׳ לא
ידין ש׳
וימנו ו׳
לא ואם

דוחים ויה כו וכן ו׳
כת כם הם משם
רבי שמשון שמי ו
ודבר סוהב גמור
כן שושבי׳ ולא ש׳
מטוה גזיר שלא
דבר עמו ג׳ ימים ש׳
כריבה ש׳
שאי׳
זה ו׳
חמש
עי׳

פק׳ רסס
יסנהדרי
ד׳ כוו פ׳
מש

ושהוא אומר הדין מה לי ולצרה הזאת
תל' ועמכם בדבר המשפט אין לו לה
לדיין אלא מה שעיניו רואות ··
לעולם יהו בעלי דינין לפניך כרשעים
ובחזקה שכל אחד מהם שקר טו'
טוען ודון לפי מה שתראה מן ה
הדברים · וכשיפטרו מלפניך יהו בע'
בעיניך כזכאים אחר שקבלו עליה'
את הדין ודון כל כך כל אחד ואחד
אחד לכף זכות ··

פרק ארבעה ועשרים

יש לדיין לדון בדיני ממונות על פי ה
הדברים שדעתו נוטה להם שהם א
אמת והדבר חזק בלבו שהוא כן אף
על פי שאין ראיה ברורה ואין צרי'
צריך לומ' אם הוא יודע בודאי שהדבר
כן שהוא דן כפי מה שידע ··
כיצד הרי שנתחייב אדם שבועה
בב"ד ואמ' לדיין אדם נאמן אצלו וש'
ושדעתו סומכת על דבריו שזה ה
האיש חשוד על השבועה הואיל ויש
לדיין להפך השבועה על שכנגדו
וישבע ויטול · הואיל וסמכה דע'
דעתו של דיין על דברי זה אפילו
היתה אשה עבד או אשה נאמן
הואיל ויצא הדבר חזק ונכון בלבו
וסמך עליו ודן ואינו צריך לומר
אם ידע הוא עצמו שזה חשוד ··
וכן אם יצא שטר חוב ואחד
דיין שם אמר כדי פריעת האחד ה
יתן לזה שלא נפגם שטרו כלל ויניח
זה שנפגם שטרו ובדברי האחד
אין ישליך השטר לפניו ולא ידון בו
כלל כפי מה שיראה ·· וכן מי שבא
וטוען שיש לו פקדון אצל פלוני
שמת כלו צבועה ונתן סימנין מו'
מובהקין ולא היה הטוען רגיל להכ'
להכנס בבית מי שמת אם ידע הדיין
שזה האיש אינו אמוד להיות לו ה
חפץ זה וסומכה דעתו שאין החפץ
של מת מוציאו מן היורשין ונותנו
לזה האמוד בו שנתן סימנו וכן כל
כיוצא בזה שאין הדבר מסור אל
אלא ללבו של דיין שידון לפי מה
שהוא דיין אמת ·· אם כן למה
הצריכה תורה שני עדים שבזמן ש
שיבואו אפילו לפני הדיינין שני עדים
ידון על פי עדותם אע"פ שאינו יוד
יודע אם בשקר העידו אם באמת ··
כל אלו הדברים הם עיקר הדין
אבל משרבו בתי דינין שאינן הגונים
במעשיהם · ואפילו יהיו הגונים ב
במעשיהם אינם חכמים כראוי ו
ובעלי בינה ·· הסכימו בתי דינין
מישראל שלא יהפכו שבועה אלא ב
בראיה ברורה ולא יפגמו שטר ויפ'
ויפסידו חזקתו באשה או פסול וכן
כשאר הדיינין לא ידינם הדיין כס'
בסמיכת דעתו ולא בידיעתו כדי ה
שלא יאמר כל הדיוט והדיוט לבי
מאמין לדברי זה ודעתי סומכת על
זה ·· וכן אין מוציאין ממון מ
היתומין אלא בראייה ברורה לא
בדעת הדיין ולא באומדן הדעת אף ה
הטוען ואפילו אם העיד אדם נאמן
דבר מכל הדברים ומטרפת דעת ה
הדיין שאמת הוא אומר ומחזק ה
דין ואינו דוחה עדותו נושא ונותן
עם בעלי הדינין עד שיודו לדברי ה
העד או יעשו פשרה או יסתלק מן
הדין ·· ומכן לדיין שהוא יודע ה
בדין שהוא מרומה שלא יאמר אני
אחתכנו ויהיה הקולר תלוי בצואר
העדים תל' מדבר שקר תרחק ··
כיצד יעשה ידרוש ויחקור בו כדי
דרישה וחקירה של דיני נפשות ה
אם נראה לו לפי דעתו שאין בו רמאו'
חותך הדין על פי העדים אף על פי
שאינו יכול לפסול או שדעתו נוטה
שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה וה
והשיא את העדים אע"פ שהן כש'
כשרים ולפי תום הטעם שנראה
לו מכל הדברים שיש שם דברים
אחרים הסותרים ואינם רוצים לה
לגלותן כל אלו הדברים וכיוצא בהן
אם נראה לדיין אסור לו לחתוך אה'
אותו הדין אלא יסלק עצמו מדין
זה ומונב' ולבו שלם בדבר' והרי
הדברים מסורין ללב והכתוב אומר
כי המשפט לאלהים הוא ··
יש לב"ד להלקות מי שאינו מחויב
מלקות ומי שאינו מחויב מיתה
לא לעבור על דברי תורה ולא לע'
לעשות סייג לתורה · וכיון שרואין
שפרצו העם בדבר יש להם לגדור
ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם ה
הכל הוראת שעה לא שיקבע הלכ'
לדורות ·· מעשה היה והלקו
אדם שבא על אשתו תחת התאנה ·
ומעשה באחד שרכב על הסוס
בשבת בימי יונים והביאוהו לב"ד
וסקלוהו ·· ומעשה היה ותלה
שמעון בן שטח שמנים נשים ביום
אחד באשקלון ולא היה שם כל דרש'
דרכי הדרישה והחקירה ולא ה
התראה ולא עדות ברור אלא הורא'
שעה כפי מה שראה ·· וכן יש ל
לב"ד בכל מקום ובכל זמן להלקות
אדם ששמועתו רעה והעם מר'
מרננין אחריו שהוא עובר על ה
העריות והוא שיהיה קול שאינו
פוסק כמו שביארנו ולא יהיה לו אויבי'
ידועים שמוציאים עליו שמועה
רעה ומחרפין אותו בפניו ··

השמע ס' אל סתרב
חסרא ורבא ידע כה
כהני ומיהו חשיד
ומטמע פר הכות ועי'
יפה יהי'
עדו
מיעשיה
כו ידי' · פר' אמת
דייע וה
והתחק ככל יכולת ל
שלא יקבלו עליהם לדון
דין תורה כי מאד עתי'
עתידעו הוכחות וג'
עי' בירושלמי פק' דסנהד'
וכם חשבן הכיאו במ"ב
ר' שמעון כי סרך החוש'
דליב חכם ומייכן ר' ש
יוסי בר חלפתא במו ל
שני אנשים לפנו לדון
ומיהו לפנו על מות ל
שתדע דין תורה מזו
והם אינם יודעין דין ל
ואתכם ר'
תויה עד
כל ומסם · אסור לו
הוי · אדם ה
הנתבע
שכיר ל
דין היודע עדות ותובע
ומי שר שעשה דין רוח
רחוק' אותו ובמור דין
ואחר כי הו' יער' והעד
כרסתי אם או יגר על
ודבר' מר' רב ואו' זיל
ותו' לו חויי והה' וגרס'
בירושלמי והכיא רח בפ'
בפק' דסנהדר' רב הוא
הו' ידע סהדות והוא
גברא ואתו כמו ודן ל
קמי' וכפר בי ושרו רב
הוא גברי והוהו דינו ו
ומזיל ואסהיד עליה
קמי' בר' · ועי' ספ"ו
עדות ל
סנה' פה
אסור לו
זה מזה ו
רבי שי ד
והיינו כשתבע טוען
ממונות וכל אם הנ'
הנתבע טוען ממונות
יש לפוסקין אף שיש
לעשות דריש וחקירה
כדאמר' ופ' ואחר ריב
ויודע דום ישבטו ל
הדיינים ידה עיניו ו
חותא ל
שטר ו
ועי' לקמ' · ומחרפין
סנה' ומה' · לו הוא ו
עדו · ומי' רסכי
שומעני
שר' וכוו'
קדושין פ' גיפתו ל
שטייא פ' בן בנים
בן שטח פ' נגמר ל
שתלו באשקלון ל
מיער זקן סב יהוד
שנה תלמיד רסב
שומעני
ספר
הוא
......

יוכל אם ה'
לם עקפו
שיש בו ל
רמאות או
שאי דעתו
סומכו על
דברי העד
סמע'
השבו

האוט רמ'
או ונעמר
הדין

טבוע
העדו

ובן מכסין ע
זות זה ל
ששמועתו
רעה

ספק חומ'
ואלו מעלה'

וכן יש לדיין תמיד להפקיד ממון ש'
שיש לו בעלים ומאבד זכותו כפי
מה שיראה לגדור פרצות הדת ול'
ולחזק הבדק או לקנס אלם זה ו'כ'
והרי הוא אומ' בעזרא וכל אשר לא
יבוא לשלשת הימים יחרם כל רכושו'
מכאן שהפקר ב"ד הפקר " וכן
יש לדיין לנדות ולהחרים מי שאינו
בן נדוי כדי לגדור פרץ כפי מה שי'
שיראה שהשעה צריכה לכך ואומ'
שנדהו או החרימו על דעתו ופרס
חטאתו ברבים שנ' אורו מרוז אמר מ'
מלאך יי' " וכן יש לדיין לעשות
מריבה עם הראוי להריב וקללו ולהכות
ולתלוש שערו ולהשביעו באלהים על
כרחו שלא יעשה או שלא עשה שנ'
ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנ'
אנשים ואמרטם ואשביעם באלהים"
וכן יש לו לכפות ידים ורגלים ל'
ולאסור בבית האסורין ולדחות ולס'
ולסחוב על הארץ שנ' הן למות הן
לשרושי הן לענש נכסין ולאסורין"
כל אלו הדברים לפי מה שיראה
לדיין שהוא צריך לכך ושהשעה צ'
צריכה לכך ובכל יהיו מעשיו לשם
שמים" ואל יהיו כבוד הבריות קל
בעיניו שהרי הוא עובר את לא ת'
תעשה של דבריהם וכל שכן כבוד ב'
בני אברהם יצחק ויעקב המחזיקי'
בתורת האמת שיהיה זהיר שלא
יהרס כבודם אלא להוסיף בכבוד
המקום בלבד שכל המבזה את הת'
התורה גופו מבוזה על הבריות"
והמכבד את התורה גופו מכובד
על הבריות" ואין
כבוד התורה אלא
לעשות על
פי חוקיה
ומשפטיה"

פרק חמשה ועשרים

אסור לדיין לנהוג בשררה על הצבור'
ובגסות הרוח אלא בענוה וביראה ו'
וכל פרנס המטיל אימה על הצבור
שלא לשם שמים נענש ואינו רואה
בן תלמיד חכם שנ' לכן יראוהו א'
אנשים ולא יראה כל חכמי לב"
וכן אסור לנהוג בהן קלות ראש אף
על פי שהם עמי הארץ ולא יפסיע
על ראשי עם קודש אע"פ שהם
הדיוטות ושפלים בני אברהם
יצחק ויעקב הם וצבאות ה' שהוצ'
מארץ מצרים בכח גדול וביד חזקה"
וסובל טורח הצבור ומשאם
כמשה רבנו שנ' כאשר ישא האו'
האומן את היונק והרי הוא אומר
ואצוה את שפטיכם זה אזהרה
לדיין שיסבול את הצבור כמו את
היונק " וצא ולמד ממשה רבנו
של הנביאים ששלחו הקדוש ברו'
הוא להם במצרים ואמ' ויצום אל בני
ישר' אמרו מפי הקבלה שאמ' להם
למשה ולאהרן על מנת שיהיו מ'
מקללין אתכם וסוקלים אתכם באבנ'"
כדרך שנצטוה דיין לנהוג במ'
במדה זו כך נצטוו הצבור לנהוג
כבוד בדיין שנ' ואצוה אתכם זו ל'
אזהרה לצבור שיהו אימת הדיין
עליהם ולא יתבזה בפניהם ולא י'
ינהוג קלות ראש כבצבור"
כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור
אסור לעשות מלאכה בפני שלשה
כדי שלא יתבזה בעיניהם אם הא'
המלאכה ברבים אסור עליו קל ו'
וחומר לשתות ולאכול" ולהשתכר
בפני רבים ובכנסת עמי הארץ ו'

ובסעודת מרעות וכל זמן הדיין מ'
שנהג כבר מעלו בתורת משה רבנו
עליו שבזו דיניה והשפילוה עד לא'
לארץ והגיע עד עפר וגרמו רעה ל'
עליהן ולבני בניהם בעולם הזה ובע'
הבא " אסור לנהוג קלות ראש
בשליח ב"ד והרי השליח נאמן כש'
כשנים לענין חבירי שאם אמ' פלו'
חקלה את הדיין או לא רצה ל'
לבא לדין משמתין אותו על פי אמ'
אין כותבין פתחא עליו עד שיבאו
עדים ויעידו שנמנע מלבא לדין ו'
ואין שליח ב"ד חייב במאירת דברי'
משום לשון הרע וכל המצער ש'
שליח ב"ד יש לב"ד להכותו מכת מ'
מרדות " שליח ב"ד שאמ' בתרין
שלחני בשם אחד מן הדיינין ולא ל'
רצה בעל דין לבא אין כותבין עליו
פתחא של שמתא עד שיאמ' משום
שלשתן " מי ששלחו לו בית
דין ולא בא לדין ממתינין אותו וכותב'
עליו פתחא ונותן שכר הסופר ובשע'
ובשעת שיבוא קורע את השמתא"
וכותבו פתחא מפני שלא קבל הדין ל'
כיון שאמ' הריני מקבל את הדין ק'
קורעין נדויו " קבעו לו בתרין
זמן שיבוא היום ולא בא כל אותו ה'
היום כותבין עליו פתחא לערב"
בד"א כשהיה במדינה ואם לא בא
אותו יום היה בכפרים ואינו נכנס ל'
קובעין לו זמן שני וחמישי ושני ו'
ואם נשלם יום שני ולא בא אין ל'
כותבין עליו פתחא של מחר" אין
קובעין זמן לא בימי ניסן ולא בי'
בימי תשרי מפני שהעם טרודין
במועדות " וכן ה'
אין בערב שבת ולא בערב יום טוב
אבל קובעין בניסן שיבוא לאחר ה'
ניסן ובתשרי שיבוא אחר תשר'

מלוכה כו' כרושו ר'
חמא בר חנינא חמא בר
פיסי ומפיגא קיסן וזו
את רן כבוד וזו מה
שבר לית מאן דין כו'
טיטושטא וזו ומי לית
לך אין רישמשוך וזו
הדיתו ויקבו ומתני'
מפי ימה

הגה"ה כתב פתחא
כו' וזו

האי שליח דבי' והא
כבי תרי הוא ושמתי'
וכו' ומיכתב פתיחא
מרונ' קא מחסר וה'
רקמני ומיתב זוזי ו
וספרא ומכון פום
מורי רבי שי' שמעת
ששבה אדם פרק
כו' כי אשר יביא כו'
שכמו על הדבר וכו'
וכמו ו
ורין שלי
ושום
אבל עב
שלא ב
ששה
פרק מי
המותמי
כרן חיי
וזה יעוותו מדפי'
ספ זה כור מי שנ'
שעשא מוכרו מנה
ויביא מנה על מנה
והוא כוכן אותו כו'

הגה"ה כתב
ואחר כו'
בו עלה
אבל איתתיו דשכיח
כמותא מי קבעי לה י'
דיינא מנבר ולא אתי
ואותו סכבינ עלה
פתיחא וכם הדייני
הכיאו לא ידעתי ומה
לא הכי
הכיאו ו
הוא

ומפנ כו'
סנרא
כה וכן
קהן קדושת שמי כו'
קוכי בבית הכנסת
בניסן ובמו' השרוים
ואם הם בני הכפרי
שמוא ומכן קובעי לה
זמן ואחר הקב' לדון ו
ואם יש חשש דחיי
ומאו
דבן ו
ואתם

אבל אין קובעין בערב שבת שיבוא לאחר
שבת מפני שהעם טרודין בערב ש׳
שבת ׃ מי שהיה במדינה זו
והלך שליח ב״ד ולא מצאו אין קובעין
לו זמן לבוא עד שיחזור אותו השליח
ויאמר לא היה בכפר חוץ למדינה אם
היה דרכו לבוא לאותו היום אומר ל׳
השליח אפילו לאחד מן השכנים אם
אפילו אשה אם יבוא אותו פלוני הוד׳
הודיעוהו לו שב״ד קובעין לו זמן ל׳
שיבוא היום לב״ד ואם לא בא מנדין
אותו לערב ׃ כ״א משאין הדרך
שדרכו לילך בה על מקום ב״ד יום
יום היה דרכה עליהם אין מנדין ל׳
אותו עד שיודיע השליח בפניו ל׳
שמא לא אמרו לו השכנים שהרי הם
אומ׳ דיבו על ב״ד וכפי הלך להם ונפטר ׃
ונתן יום לא בא ביום יודינה עד למ׳
לאחר אין סומכין על השכנים ש׳
שאין שכחו ולא אמרו לו ׃ מי
שבא לב״ד לקבל הדין ואמרו לו לשלם
והלך ולא שלם אין מנדין אותו עד
שיתרו בו שני וחמישי ושני ואחר
כך מנדין אותו עד שיתן מה שהוא
חייב ׃ ואם עמד שלשים יום ולא ת׳
תבע נדויו מחרימין אותו ׃

פרק ששה ועשרים

כל המקלל דיין מדייני ישר׳ עובר
בלא תעשה שנ׳ אלהים לא תקלל ׃
וכן אם קלל הנשיא אחד ראש הס׳
הסנהדרין הגדולה או המלך עובר
בלא תעשה שנ׳ ונשיא בעמך לא
תאור ׃ ולא דיין ונשיא בלבד
אלא כל המקלל אחד מישר׳ לוקה
שנ׳ לא תקלל חרש ולמה נאמ׳ חרש ל׳
שאפילו זה שאינו יודע ולא נצער
נצטער בקללה זו הרי זה לוקה על
קללתו ׃ ויראה לי שהמקלל את
הקטן לוקה שהרי הוא כחרש המק׳
המקלל את המת פטור ׃ הוא המק׳
ומקלל כל אדם מישר׳ חייב ולמה זה
ייחד לאו לדיין ולאו לנשיא לחייבו
שתים ׃ נמצאת למד שהמקלל אחד
מישר׳ בין איש בין אשה בין גדול
בין קטן לוקה אחת ׃ ואם קלל נשיא
לוקה שלש ׃ וכן נשיא שקלל ל׳
אביו חייב משום ארבעה שמות
שלשה של כל אדם ואחת משום
חובל ׃ והאחד המקלל עצמו כמו ל׳
שקלל אחרים שנ׳ רק השמר לך וש׳
ושמור נפשך מאד ׃ ואחד המקלל ל׳
עצמו או חבירו או נשיא או דיין אי׳
אינו לוקה עד שיקלל בשם מן הש׳
השמות כגון יה או שדי או אלהים ל׳
וכיוצא בהן או בכנוי מן הכנויין כגון
חנון ורחום וקנא ואדיר וכיוצא בהן והואיל
והוא חייב אם קלל בכל לשון חייב
השמות שקוראין בהן הגוים להקב״ה
ברוך הוא הרי זה בכלל הכנויין ואחר
כן שמעה בן קללה בן נדוי בו אינו
לוקה עד שיתרו בו בפני עדים כשאר
כל חייבי לאוין ׃ אבל אם היתה שם ה׳
התראה או שקלל בלא שם ובלא כנ׳
כנוי כגון שאמר ארור פלוני או שהיתה
הקללה כוה מכלל הדברים כמ׳ שאומר
אל יהי פלוני ברוך לייי או אל יברכהו
ייי וכיוצא בהם בדברים האלו אינו
לוקה ׃ ואע״פ שאינו לוקה אם על
חכם תלמיד חכם מנדין אותו ואם
ראו הדיינין להכותו מכת מרדות
דנין ועונשין אותו כפי מה שהשע׳
עיכה לו לפי המקלל ולפי זה המק׳
המתקלל ׃ ואע״פ שיכול לו לדיין או ל׳
לנשיא למחול על כבודו אינו יכול
למחול על קללתו ׃ וכן שאר העם אף
על פי שמחלו על קללתו מכין את המ׳
המקלל שכבר חטא ונתחייב ׃ אבל
מי שנתחייב נדוי מפני שהפקיר
בכ״ד ודרכו כ״ד ומחלו על כבודן ואין
נוהג חרשות בידם והוא שלא יהי׳
בדבר הפסק בכבוד הבורא כגון ש׳
שהיו העם מבעטין בדברי התורה
ובמשפטים ׃ והואיל ועקרו העם ברוב
שצריכין להם לחזק ולעבות כפי ל׳
מה שיראה להם ׃ כל הדן בדיני ג׳
גוים ובערכאות שלהם אע״פ שהיו
דיניהם כדיני ישר׳ הרי זה רשע ל׳
וכאלו חרף וגדף והרים יד בתורת משה
רבנו עליו השלום ׃ שנ׳ ואלה המש׳
המשפטים אשר תשים לפניהם
לפניהם ולא לפני גוים לפניהם ולא ל׳
לפני הדיוטות ׃ היתה יד של גוים
תקיפה ובעל דינו אלם ואינו יכול להו׳
להוציא ממנו בדיני ישר׳ יתבענו ל׳
לדיני ישר׳ תחלה ׃ אם לא רצה לבוא
נוטל רשות ומציל בדיני גוים מבעל
דינו ׃

הלכות עדות

יש
בכללן שמונה מצות ׃ שלש מצות ע׳
עשה ׃ וחמש מצות לא תעשה ׃
וזהו פרטן ׃
להעיד בב״ד למי שיודע לו עדות ׃
לדרוש ולחקור העדים ׃
שלא יורה העד בדין זה שהעיד
עליו בדיני נפשות ׃
שלא יקום דבר בעד אחד ׃
שלא יעיד בעל עבירה ׃
שלא יעיד קרוב ׃
שלא להעיד בשקר ׃
לעשות לעד זומם כאשר זמם לעשות ׃
וביאור מצות אלו בפרקים אלו ׃

מורש כו כתב ושם
העדות מה חורש ...
...

פרק ראשון

העד

מצוה להעיד בב"ד כל עדות שיודע בין
בעדות שיתחייב בה חברו בין בעדות
שיזכה בה והוא שיתבענו להעיד
בדיני ממונות שנ' והוא עד או ראה
או ידע וגו' :: היה העד חכם גד'
גדול והיה ב"ד פחות ממנו בחכמה
הואיל ואין כבודו שילך לפניהם
יעשה של כבוד תורה עדיף וישב לו
להתבע :: בד"א בעדות ממון אבל
בעדות שמפרישים בה מן האיסור
וכן בעדות נפשות או מכות הולך
ומעיד שנ' אין חכמה ואין תבונה
ואין עצה נגד ה' :: כל מקום שיש
חלול השם אין חולקין כבוד על כבוד
הרב :: כהן גדול אינו חייב להעיד
אלא עדות שהוא למלך ישר' בלבד
הולך לב"ד הגדול ומעיד בה אבל בש'
בשאר העדיות פטור :: מצות
עשה לדרוש ולחקור העדים ולבדק
אותם ולהרבות בשאלותן ולדקדק
עליהם ומסייעין אותן מענין ל'
לענין בעת השאלה כדי שישתוק
או יחזרו בהן אם יש בעדותם דו'
דופי שנ' ודרשת וחקרת ושאלת ל'
היטב :: וצריכין הדיינין להזהר במ'
בעת חקירת העדים שמא מתוכם
ילמדו לשקר :: בשבע חקירות
בודקין את העדות באיזה שבוע ל'
באיזה חדש כמה בחדש באיזה יום
באיזה שבת וכמה שעות ביום יא'
ובאיזו שעה ואפי' אמ' הרגו או
אמש הרגו שואלין לו באיזה שבוע
באיזו שנה באיזו חדש כמה בחד'
באיזו יום באיזו שעה :: ומכל
החקירות האלו יתר על השבעה ל'
אותו בכל שיום העידו עליו שעבר
פו' שואלין אותו אי זה שעבר ובאיזו שבוע
עבר :: העידו שחלל את השבת
שואלין אותו איזו מלאכה עשה
והיאך עשה :: העידו שאכל
ביום הכפורים שואלין אותו איזה
מאכל וכמה אכל :: העידו שהרג
את הנפש שואלין אותו במה הרגו
וכן כל כיוצא בזה הרי הוא בכלל הח'
החקירות והדרישות הן הם הדברים
שעיקר העדות ובהם יתחייב יפטר
וכן כוונת המעשה שעשה וכוון
הזמן וכוון המקום אפי' יום כמו החיק'
אלו הזמן או הזמן ולא המקום אינן ל'
יכן יכולין להיות עדים עד שיכוונו ל'
הזמן והמקום :: ועוד מרבים
לבדוק העדים בדברים שאינן עיקר
העדות ואין העדות תלויה בהן ל'
הן הנקראין בדיקות וכל המרבה
בבדיקות הרי זה משובח :: כיצד
היו הבדיקות הרי שהעידו שהרג
את הנפש ונחקרו בשבע החקירות
שאמרנו שהן בכוונת הזמן וכוונת
המקום ונדרשו בכוונת המעשה
וכוונת כלי עד שהרגו בו בודקין ל'
אותם עוד ואומ' מה היה לבוש ה'
הנהרג או ההורג לבנים או שחורי'
עפר הארץ שנהרג עליו לבן או א'
אדום או כיוצא בהן הן הבדיקות ::
ומעשה שאמרו העדים במקו'
פלו' תחת התאנה ובדקו העדים ל'
ואמרו להם תאנים שלה שחורות
או לבנות עוקצין של אותן התאנים
ארוכות או קצרות וכל המרבה ל'
הרי זה משובח ::

פרק שני

מה
בין חקירות לבדיקות בחקירות וד'
ודרישות אם כוון עדותן והעד
השני אומ' איני יודע עדותן בטלה ::
ואפי' בבדיקות ואפילו שניהם אומר'
אין אנו יודעין קיימת ובזמן ש'
שמכחישין זה את זה אפילו בב'
בבדיקה עדותן בטלה :: כיצד
הרי שהרג זה את זה ואמ' העד ה'
האחד כשנחקר בשבוע פלו' בשנ'
פלונית בחדש פלו' בבקר לחד'
בארבעה בשבת בשש שעות במ'
במקום פלו' הרגו :: וכן כשנדרשו
במה הרגו אמ' בסייף זה הרגו :: וכן
העד השני כוון עדותו בכל חוץ מ'
מן השעות שאמ' איני יודע בכמה
שעות היה ביום או שכוון השע'
ואמ' איני יודע במה הרגו ולא ה'
הכרתי בכלי שהיה בידו הרי עדותן
בטלה :: אבל אם כוונו הכל ואומ'
להם הדיינין כליו היו שחורים או
לבנים ואמרו אין אנו יודעים אין
שתכן לדברים אלו שאינן בהן מחש
עדותן קיימת :: אם אומר כליו
שחורים היה ואמ' השני לא כי אלא
אם כליו לבנים היה לבוש עדותן
בטלה וכיוצא בו אמ' האחד בארבע'
בשבת ואחד אומ' בחמישי שאין
כיון עדות :: או אמ' האחד בסייף
הרגו ואחד אומ' ברומח שאין ל'
כיון עדות שנ' נכון הדבר וכיון
שהכחישו זה בזה בדבר מן הדברים
אין זה נכון :: היו העדים מרובים
שנים והן כיון עדותן בחקירות ל'
ודרישות והשלישי אומ' איני
יודע תתקיים העדות בשנים ויהרג
ואפי' אם הכחישו שניהם אפילו ל'
בבדיקה עדותן בטלה :: אחד אומ'
בארבע' בשבת בשני לחדש והשני
אומ' בחמישי בשבת בשלישי לחדש
עדותן קיימת שזה ידע בעבור
וזה לא ידע :: בד"א עד חמשות

חודש׳ ואם אמר אחד כנגד שאומ׳
האחד בששה עשר לחדש ואחד
אומ׳ בשבעה עשר בחדש אע״פ
שכוונו שניהם יום אחד ואמרו ב׳
השבת עדותן בטלה׳ שאין אנו תולין הח׳
החדש בטעות אלא כבר ידעו הם׳ אי׳
איזהו היה ראש חדש׳׳ אמ׳ האחד
בשלישי בחדש והשני אומ׳ בחמשי
בחדש עדותן בטלה׳ אמ׳ אחד בשתי
שעות ביום׳ והשני אומ׳ בשלש ב׳
שעות עדותן קיימת שדרך העם
לטעות בשעה אחת ביום׳ אבל אם
אמ׳ בשלשה שעות והשני אומר
בחמשה שעות עדותן בטלה׳׳
אמ׳ האחד קודם הנץ החמה וא׳
עדותן בטלה אע״פ שאין שעה
שהדבר ניכר לכל׳ וכן אם אחד ב׳
בשקיעתו׳׳

פרק שלישי

אחד

דיני ממונות ואחד דיני נפשות ב׳
בדרישה וחקירה׳ שנ׳ משפט אחד
יהיה לכם׳ ואמ׳ חכמ׳ כדי שלא תנע׳
תנעול דלת בפני לווין אין עדי מ׳
ממון צריכין דרישה וחקירה׳
כיצד אמרו העדים בפנינו הלוה
זה את זה מנה בשנה פלונית אע״פ
שלא כוונו את החדש ואת המקום
שהלוה בו ולא את המנה אם היה
ממטבע פלו׳ עדותן קיימות׳ בד״א
בהודאות ובהלואות ומתנות ומכירות
וכיוצא בהן אבל בדיני נפשות עדי׳
צריכין דרישה וחקירה׳ אפי׳ צריך
מלקות וגלות׳׳ וכן אם ראה הד׳
הדיין שהדין מרומה וחושש לו ל׳
צריך דרישה וחקירה אם הכחישו
העדים זה את זה בחקירות או בד׳
בדרישות עדותן בטלה׳ ואם הכח׳
הכחישו זה את זה בבדיקות עדותן
קיימות׳׳ אחד אומ׳ בניסן לוה מ׳
ממנו ואחד אומ׳ לא כי אלא באדר או
שאומ׳ האחד בירושלם׳ והשני אומ׳
לא כי אלא בלוד הרי עדותן בטלה׳׳
וכן אם אמ׳ חבית יין הלוהו ל׳
והשני אומ׳ של שמן היתה עדותן בט׳
בטלה שהרי הכחישו בדרישה אבל
אם אמ׳ מנה שחור והשני אומר
מנה לבן היה׳ זה אומ׳ בדיוטי העלי׳
היה׳ וזה אומ׳ בדיוטי התחתונה ה׳
היה עדותן קיימות׳׳ אמ׳ האחד
מנה הלוהו והשני אומ׳ מאתים ל׳
חייב לשלם מנה שיש בכלל מאתים
מנה׳׳ וכן אם אמ׳ האחד דמי חבי׳
של יין והשני אומ׳ דמי חבית של ש׳
שמן משלם בפחות מן הדמים ל׳
וכן כל כיוצא בזה׳׳ דין תורה ש׳
שאין מקבלין עדות לא בדיני ממו׳
ממונות ולא בדיני נפשות אלא ל׳
מפי העדים שנ׳ על פי שנים עדי׳
מפיהם ולא מפי כתבם אלא מדברי
סופרים שחותכין דיני ממונות מעד׳
שבשטר אע״פ שאין העדים קיימין
כדי שלא תנעול דלת בפני לווין ואין
דנין בעדות שבשטר בדיני נפשות
ואין צריך לומ׳ במלקות ובגלות אלא
מפיהם ולא מפי ידם׳׳ כל עד
שנחקרה עדותו בין בדיני ממונות
בין בדיני נפשות אינו יכול לחזור בו׳׳
כיצד אמ׳ מוטעים היינו שוגגי׳
היינו נזכרתי שאין הדבר כן לפח׳
לפחדו עשיתי אין שומעין לו אפי׳
נתן טעם לדבריו׳ וכן אינו יכול להו׳
להוסיף בעדותו תנאי׳׳ כלל של דב׳
כל דברים שאומ׳ העד אחר שנחקרה
עדותו בב״ד שבו מסלק בטול העדות
או תוספת התנאי בה אין שומעין לו׳׳
עדים החתומים על השטר הרי ל׳
הן כמי שנחקרה עדותן בב״ד ואינם ל׳
יכולין לחזור בהן׳׳ בד״א בשנעשר
וקיים השטר שלא מפיהם כגון ש׳
שהיו שני עדים מעידים שזה כתב
ידם או שהיה כתב ידם יוצא ממקו׳
אחר׳ אבל אם לא נעשר לקיים השטר
אלא מפיהם ואמרו כתב ידינו הוא
זה׳ אבל אנוסים היינו קטנים היינו׳
קרובים היינו׳ מוטעים היינו׳ הרי
אלו נאמנים ולבטל השטר׳׳
אמרו פסולי עדות היינו בעבירה
כך או לקחנו שוחד על עדות זו אינן
נאמנים שאין אדם משים עצמו
רשע׳ עד שיעידו עליו שני עדים
שהוא רשע׳ אם אמרו אמנה היו
דברינו אינן נאמנין שהמעיד בש׳
בשטר מעיד שקר׳׳ אמרו ל׳
העדים שטר מכר זה מודעין נמס׳
נמסרה לנו עליו אע״פ שכתב ידם ל׳
ידינו ממקום אחר הרי אלו נאמנין׳׳
אמרו על תנאי היה שטר זה אם
היה כתב ידם יוצא ממקום אחר ל׳
אין נאמנין׳׳ ואם אין השטר מתקי׳
אלא מפיהם נאמנין ואומ׳ לבעלי ל׳
דינין קיימו התנאי ובאו לדין׳׳
אמ׳ אחד מן העדים על תנאי היו ל׳
הדברים והשני אומ׳ לא היה שם ת׳
תנאי הרי כאן עד אחד גם בדיני מ׳
ממונות אין מקבלין עדים אלא ל׳
בפני בעל דין׳ ואם היה בעל דין חו׳
חולה או שהיו העדים מבקשין ל׳
לילך למדינת הים ושלחו לבעל דין
ולא בא הרי אלו מקבלין עדות שלא
בפניו׳׳ בד״א בעדות על פה אבל
בשטר אין מקיימין בב״ד את עדיו ל׳
שלא בפני בעל דין ואפילו היה עומד
וצווח ואומ׳ שטר זה מזוייף הוא
עדי שקר הם פסולי עדות הם אין
חוששין לו אלא מקיימין את הש׳

השטר ואם יש ראיה לו לפסול פוסל׳
כל שיש לו ראיה בעדים עד שיביא
אותם בב״ד ואם ידעו שבעל דינו
אלם וטוען התובע שהעדים אותם
מתפחדים מבעל דינו שיבואו ויעידו
בב״ד כופין את בעל דינו שיביא אלו
העדים ׳ומל׳ כיוצא בדברים אלו ד׳
דנין אותם לעולם ״

פרק רביעי

עדי
נפשות צריך שיהיו שניהם רואין
העבירה כאחד וצריכין להעיד כ׳
כאחד ובב״ד אחד ׳אבל בדיני ממונ׳
אינו צריך לכך ״ כיצד היה אחד
רואהו מחלון זה כשעבר העבירה
והעד האחר רואהו מחלון אחר
אם היו שני העדים רואין זה את
זה מצטרפין ״ הרי זה שהיה ה׳
המתרה בו רואה את העדים והע׳
והעדים רואין אותו אע״פ שאינן
רואין זה את זה המתרה מצרפן ״
היו שני העדים בבית אחד ה׳
ואחד ראשו מן החלון ורואה זה ש׳
שעושה מלאכה בשבת ואחר מ׳
מתרה בו והכניס ראשו וחזר עד
השני והוציא ראשו מאותו החלון
אין מצטרפין עד שיראו שניהם (וראהו)
כאחד ״ היו שני עדים רואין
אותו מחלון זה ושני עדים רואין
אותו מחלון אחר ואחד מתרה בו
באמצע בזמן שמקצת רואין אלו
הרי זו עדות אחת ׳ואם לא היו רואין
אלו את אלו ולא יצרף אותם המתרה
הרי אלו שתי עדיות ׳לפיכך אם נמ׳
נמצאת אחת זוממת הרי הן נהר׳
נהרגין הרי הוא נהרג בעדות הכת
שניה ״ אבל בדיני ממונות אע״פ
שלא ראו זה את זה עדותן מצטרפת ״

כיצד אמ׳ האחד בפני הלוה וכפני פ׳
פלוני לוה בפני הודה ואמ׳ העד השני
וכן אני אמ׳ שהלוהו בפני או הלוה
ביום אחר הרי אלו מצטרפין ״
וכן אמ׳ האחד בפני הלוהו והשני
אומ׳ בפני הודה לו או שאמ׳ הראשון
הראשון בפני הודה לו והשני ש׳
שהעיד אחר זמן אומ׳ בפני הלוהו
הרי אלו מצטרפין ״ וכן כעת
שמעידין בב״ד וכאן אחד ושומעין
דבריו היום וכשיבוא העד השני ל׳
לאחר זמן שומעין דבריו ומצטרפ׳
זה לזה ומוציאין בהן הממון ״
וכן אם היה עד כותב ועד אחד על׳
פה מצטרפין ׳ואם זה שלא כתב ל׳
עדותו קנית מידו על דבר זה הממ׳
הזה ושאל המלוה לכתוב שניהם
מצטרפין לעשות מלוה כשטר
ואינו יכול לומ׳ פרעתי ״ העיד
עד אחד בב״ד זה והעיד העד השני
בב״ד אחר יבוא ב״ד זה אצל ב״ד אחר
ויצטרפו עדותן ״ וכן אם העידו
שני העדים בב״ד זה וחזרו והעידו
בב״ד אחר יבוא אחד מהן ב״ד ויצט׳
ויצטרפו ״ אבל אם העידו עם
הדיין שהעידו שני עדים בפניו ל׳
אין מצטרפין ״ אע״פ שמצטרפין
העדויות בדיני ממונות צריך כל ע׳
אחד שיעיד משניהם כל דבר מן
שבארנו ״ אבל אם העיד עד אחד
מקצת דבר והעד השני מקצתו
אין מקיימין את הדבר מעדותם
שניהם שנ׳ יקום דבר ״ כיצד
זה אומ׳ אכל שדה זו שנה ראשונה
וזה העיד שאכלה שנה שנייה וזה
העיד שאכלה שנה שלישית אין ל׳
מצטרפין עדות שלשתן ואין אומ׳
הרי אכלה שלש שנים שכל אחד
ואחד העיד במקצת דבר ״

וכן אם העיד זה שאני ראיתי שער
האחד בצד אחד של זה ׳וזה אומר
אני ראיתי שער האחת בצד שמאלו
באותו היום אין מצטרפין דבר שנ׳
שניהם כדין שנים אם העידו שנים
שהיה זה גדול ביום פלוני ואפי׳ שכל
אחד מהם לא העיד אלא במקצת
הסימן ׳אפילו העידו העדים כש׳
בשער אחת והעיד שנים אחרים
בשער אחרת אין מצטרפין שהרי
כל כת מהם העידו על חצי דבר ו׳
ואין זו עדות ׳אבל אם העיד האחד
שראה שתי שערות בצד ימין ו׳
והעד השני שראה שתי שערות
בצד שמאל הרי אלו אין מצטרפין
וכן כל כיוצא בזה ״

פרק חמישי

אין
חותכין את הדינין דין על פי עד
אחד לא בדיני נפשות ולא בדיני מ׳
ממונות שנ׳ לא יקום עד אחד באי׳
באיש לכל עון ולכל חטאות ׳ומפי ה׳
השמועה למדו ׳שקם הוא לשבע׳
כמו שביארנו בהלכות טוען ונטען ״
בשני מקומות האמינה ת׳
תורה עד אחד ׳בשוטה שלא תשת׳
מים המרים ׳ובעגלה שלא תערף׳
כמו שביארנו במקומן ״ וכן
מדבריהם בעדות אשה שיעיד לה
שמת בעלה ׳וכל מקום שעד אחד
מועיל אשה ופסול כן מעידים ׳
חוץ מעד אחד של שבועה שאין
מחייבין שבועה אלא בעדות עד
כשר ׳וראוי להצטרף עם אחר
ויתחייב זה הנתבע על פיו ממון
שנ׳ על פי שנים עדים או שלשה
עדים ״ לעשות שלשה
כשנים מה שנים אם נמצא אחד

ומהם קרוב או פסול בטלה העדות. וכן אם היו שלשה אנשים ואמר אחד מהן קרוב או פסול עדותו בטלה והואיל והדין לא יוצא בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות. במה דברים אמורים כשנתכוונו כולם להעיד. אבל אם לא נתכוונו כולם להעיד יתקיים העדים בכשרים. כיצד הוא עושה שני אחים בכלל העם וראו כשהרג זה את זה כשחבל בו או כשחטף חפץ מידו. וכיצד בודקין הדבר כשיבאו לבית דין עדים מרובים כל אחת ואחת מהם אומרת להם כשראיתם זה שהרג זה או שחבל העד ביניהם או לראות את הדבר או ראיתם הדבר והמת הזה אומר לא באתי להעיד אלא לראות מה הדבר ובכלל העם באתי מפרישין אותו ואם אמר שלא באתי אלא להעיד מפרישין אותו. ואם היו מרובים ונמצא אחד מהן קרוב או פסול שנתכוון להעיד קרוב או פסול עדות כולן בטלה. במה דברים אמורים כשהיה בה קרוב או פסול אבל אם כולם כשרים ואחר שנתכוון להעיד הואיל וראה את הדבר וכיון עדותו והיתה שם התראה חותכין הדין על פיו בין בדיני ממונות בין בדיני נפשות.

שטר שהיו עדיו מרובים ונמצא אחד מהם פסול שיהיו שנים קרובים זה לזה והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכוונו כולם להעיד הרי זה בטל. ואם לאו נתקיים העדות בשאר. ולמה מקיימין העדות בשאר שאפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתן. וזה על פי שהעד החתום מתחלה בשטר הוא הפסול הרי השטר כשר.

כל עד שהעיד בדיני נפשות ואין לו אומר בדין זה הנהרג ולא ילמד עליו זכות ולא חובה. ואם אמר יש לי ללמד עליו זכות משתקין אותו שנאמר ועד אחד לא יענה בנפש למות בין לזכות בין לחובה. מה הוא אומר לא למות כלום עד שהעיד בנפש למות לא יענה ולא יעיד וישתוק. אבל בדיני ממונות יש לעד ללמד זכות או חוב אבל לא ימנה עם הדיינין ולא יעשה דיין אפילו בדיני ממונות. במה דברים אמורים בדבר שצריך עדים מן התורה וצריך דיינין לדון אותו דבר מן התורה אבל בשאר דבריהם עד נעשה דיין. כיצד עד אחד שהביא הגט ואומר בפני נכתב ובפני נחתם הוא ושנים נותנין אותו לה ומצטרפין כולן כבית דין. וכן כל כיוצא בזה.

פרק ששי

נכר

מצות שקיום שטרות מדבריהם כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. ואף על פי כן אין מקיימין שטרות בבית דין אלא בשלשה אפילו שלשתן הדיוט מפני שהוא דין ולפיכך אין מקיימין שטרות בלילה כמו שביארנו. באחד מחמשה דרכים מקיימין את השטר בבית דין. הדרך האחת שיהיו הדיינין מכירין חתימת ידי העדים שזה עדות פלוני וזה עדות פלוני. הדרך השני שיחתמו העדים בפניהם. הדרך השלישית שלא שיבואו העדים החותמין בפניהם ויאמר כל אחד מהם זה כתב ידי ואני עד בדבר זה. הדרך הרביעית שיום מתו עדי השטר או שהיו במדינה אחרת ויבואו עדים אחרים ויכירו כתב ידם שהוא זה.

הדרך החמישית שיהיה כתב ידם יוצא משטרות אחרות ועורכין בית דין זה הכתב ואותו הכתב שבשטרות אחרות ויהיה דומה זה לזה ויראה להם כאחד שכתב ידם אלו הוא כתב אלו. אין מקיימין השטר מכל משטרות אחרות אלא משתי שטרות של שתי שדות שאכלו בעליהן שלש שנים אוכלה בשנה גלויה בלא שום ערער ומחת מחמת מערער כדרך שאוכלין כל בעלי שדותיהן או משתי שטרי כתובות והוא שיצאו שתי שטרות מתחת יד אחר ולא מתחת יד זה שרוצה לקיים שטרו שאין לך אדם חוטא ולא לו. וכן מקיימין השטר משטר שקרא עליו ערער והוחזק בבית דין מקיימין ממנו לבדו. כמו שמקיימין משטר שתי שדות או משתי כתובות. במה דברים אמורים שכתב ממותב תלתא הוינא ונתקיים שטר זה בפנינו הרי זה מקויים ואף על פי שלא פירש מאי זה דרך מחמשה דברים נתקיים השטר שאין חוששין לבית דין שמא יטעו וכבר נהגו בתי דינין של ישראל ושמענו שכתבו הדרך שנתקיים בה בפניהם. ולעולם אין בית דין בודקין אחר בית דין אחר ולא מחזיקין אותם שהם בקיאין ולא יטעו אבל בודקין אחר העדים.

שלשה שישבו לקיים השטר ומת אחד מהם צריכין לכתוב מותב שלשה היינו והאחד איננו שאם לא יראה הרואה ויאמר בשנים קיימין אפילו היה כותבין בבית דין אומר הוא היו ששניהם בבית דין ואם יש בו משמע של שלשה היו ואינן צריך. שלשה שישבו לקיים השטר ובאו שני עדים וערערו על אחד

ואם שהיו גזלן והוציאו בו ובאו בפני
עדים שהעידו שחזר בתשובה יום
עד שלא העידו העידו שחזר בתשובה
הרי זה חותם עמהם שהרי שלשה
הן. ויום אחד שחתמו השנים הע'
העידו עליו שחזר בתשובה אינו ח'
חותם עמהם שהרי הוא מן שאינן
בעת חתימת השנים. בד"א
כשערערו עליו בעבירה. אבל אם
ערערו עליו על המשפחה כגון ש'
שאמרו אמו לא נשתחררה ועבד
הוא או לא נתגיירה וגר הוא ונודע
אחר שחתמו השנים שאין במ'
משפחתו פגם ושהוא כשר הרי זה
חותם עמהם שהרי גלוי דבר שהיה
מקודם הוא. ומותר לכתוב הקיום
בשטר קודם שיתקיים השטר ש'
שהוא הכתיבה עיקר ולא החתימה
ואין הדיינין צריכין לקרות השטר
שמקיימין אותו אלא מקיימין או'
אותו מעדיו אע"פ שלא ידעו מה
כתוב בו.

פרק שביעי

מעיד
קרוב על חתימת קרובו. כיצד שטר
שהעידו ראובן ושמעון ומתו או
שהלכו למדינת הים ובא בנו של
ראובן ואמ' זה כתב ידו של אבי ובא
בנו של שמעון ואמ' זה כתב ידו
של אבי הרי אלו כשני עדים שאינם
קרובים ואם נצטרף עמהם שלישי
והעיד על כתב יד שניהם הרי נת'
נתקיים השטר. ואלו הן הדברים
שנאמנים הגדולים להעיד בגודלן
מה שראו בקוטנן. נאמן אדם לומ'
שזהו כתב ידו של אבי וזה כתב
ידו של אחי שהייתי מכיר בכתב
ידם כשהייתי קטן והוא שיצטרף
עמו אחר שמכיר כתב ידם כשהוא
גדול. שטר שעדיו ראובן ושמעון
ובאו שנים והעידו שזהו כתב ידו
של ראובן וזה כתב ידו של שמעון
נתקיים השטר. אבל אם העיד על
כתב ידו של ראובן והשני על כתב
ידו של שמעון לא נתקיים השטר
לפי שצריך שני עדים על כל כתב
של יד אחד משניהם ואם יש שם
שלישי מעיד על כתבי ידי ראובן
ושמעון כאחד נתקיים. אמ'
הראשון זה כתב ידי והעיד הוא
ואחר על כתב יד השני לא נתקיים
לפי שלא נמצא שלשת
רבעי הממון שבשטר תלוי בעדות
הקרובים. שנים שחותמין
על השטר ומת אחד מהם צריך
שני עדים להעיד על כתב ידו של מ'
מת ולא מצאו אלא עד אחד עם זה
העד החי כותב חתימת ידו בפני
עדים ומניחו על החרס ומשליכו
בב"ד עד שיוחזק כתב ידו בבית דין
ולא יהיו צריך לומר שזה כתב ידו
מעיד הוא ואחר על כתב ידי המת
ויתקיים כתב ידו והוא שלא מפיו.
שלשה שישבו לקיים השטר
שנים מהן מכירין חתימת יד הע'
העדים ואחד אינו מכיר עד שלא
חתמו מעידים בפניו וחותם שה'
שהעדים נעשים דיינין בדבר ש'
שהוא מדבריהם כמו שבארנו.
אבל לאחר שחתמו לא היו בשעת
החתימה מכירין אלא שנים אינן
מקיימין עד שיהו שלשתן מכירי'
או יעידו העדים על הכתב בפני כל
אחד ואחד. שנים שהיו
חתומין על השטר ומתו ובאו ש'
שנים ואמרו כתב ידם הוא זה
אבל אנוסים היינו. קטנים היינו.
פסולי עדות היינו. אע"פ שיש שם
עדים אחרים שזה כתב ידם אינו
משטר שקרא עליו ערער והוחזק
בב"ד הרי זה לא נתקיים אלא מעדים
השנים שבשטר כנגד השנים שה'
שהעידו עליהם שהם פסולים ואין
גובין בו כלום.

פרק שמיני

מי
שחתם על השטר ובאו להעיד על
כתב ידם בב"ד והכיר כתב ידו שזהו
בודאי אבל אינו זוכר העדות כלל ואינו
יודע מי הוא פלוני שזה לוה ממנו ועולם
הרי זה אסור להעיד על כתב ידו של
זה בב"ד שאין אדם מעיד על כתב
ידו בכל זה שהוא זה על הממון ש'
שבשטר אלא העיד שזה חייב לזה
וכתב ידו כדי להזכירו הדבר אבל אם
לא יזכיר לא יעיד. אחד הזוכר
עדות מעצמו ואחד שראה כתב
ידו או שהזכירוהו אחרים ונזכר
ואפילו הזכיר העד השני שהעיד
עמו ונזכר הרי זה מעיד אבל הזכיר
אותו התובע עצמו אע"פ שנזכר
אינו מעיד מפני שזה דומה כמעי'
בעל דין כאלו העיד לו לשקר בדבר
שלא ידע בדבר. לפיכך אם היה תלמי'
חכם והזכיר התובע הר' זה את העד
ונזכר הרי זה יעיד לו תלמיד חכם
יודע שאלו לא נזכר הדבר לא היה
מעיד. קל וחומר שהקלו בדיני
ממונות אע"פ ששכחה הדבר ומניח
שנים והסתכל הוא שהזכירו הדבר
הרי זה מעיד. המייל והדבר כן ע'
שיצאו לב"ד ובאו עדיו ואמרו כתב
ידינו הוא זה אבל מעולם לא שמ'
שמענו עדות זו ואין אנו זוכרין
שזה לוה מזה או מכר לו לא נתקיים

השטר והרי הוא כחרס עד שיזכור
העדות וכל מי שהורה דין כזה אינו
יודע סדרי ממונות מן ימינו לשמ׳
לשמאלו ״ ואם היה כתבידם
יוצא ממקום אחר או שהיה שם
עדים שזה היה כתבידם מקיימין
את השטר ואין משגיחין על ד׳
דבריהם שאמרו אין אנו מכירין
עדות זו שאין חזרה כאן וזה שאו׳
אין אנו מכירין עדות כדי לבטל ה׳
השטר ובאו לו׳ ואמרו קטנים היינו
פסולי עדות היינו שאין נאמנין
הואיל ויתקיים השטר שלא על פ׳
פיהם ״ ומפני טעם זה אנו
מקיימין כל השטרות ואין אנו צ׳
צריכין להביא עדים ולשאול אותם
אם הם זוכרים אותם עדות אם לא
ואם זוכרים שאפילו באו ואמרו
אין אנו זוכרין אין שומעין להם
הואיל ואפשר לקיימה שלא על
פיהן ״ אחד הכותב על השטר
עדותו או שהיה כתוב אצלו בפנה
או בכתב ידו של פלני העד אותו ב׳
עליו ביום פלוני בכך וכך אם זכר מעצ׳
אם הזכירוהו אחרים ונזכר מעיד
ואם לאו אסור להעיד שאין זה
דומה אלא למי שאמ׳ לו אדם נא׳
נאמן פלוני יש לו אצל פלני כך וכך
והעיד הוא שיש לזה אצל זה והוא
שאינו יודע מן הדבר כלום אלא מפי
האחר שמע והעיד ״

פרק תשיעי

עשרה
פסולות הן כל מי שנמצא בו אחד
מהן הרי זה פסול לעדות ואלו הן
הנשים והעבדים והקטנים והש׳
והשוטים והחרשים והסומים
והרשעים והבזויים והקרובים והנ׳

והנוגעים בעדותן הרי אלו עשרה ״
נשים פסולות מן התורה שנ׳ ע׳
פי שנים עדים לשון זכר ולא לשון
נקבה ״ והטומטום והאנדרוגינוס
מפני שהן ספק אשה וכל מי שהוא
ספק כשר ספק פסול הרי זה פסול
שאין העד בה אלא להוציא ממון
על פיו או לחייב על פיו ואין מוצי׳
מוציאין ממון בספק ואין ענשין
מספק דין תורה ״ העבדים ב׳
פסולין לעדות מן התורה שנ׳ ועשית׳
לו כאשר זמם לעשות לאחיו מ׳
מכלל שאחיו כמוהו מה אחיו בן ב׳
ברית אף העד בן ברית ק׳
קל וחומר ... אם עברים שהן
בקיעת מצות פסולים ... אין כל ד׳
שכן ״ מי שחציו עבד וחציו בן
חורין פסול וכל מי שנשתחרר וחסר
גטו שחרור פסול עד שהגיע הגט
לידו ויעשה מכלל בני ברית ואחר
כך יעיד ״ הקטנים פסולין לעד׳
מן התורה שנ׳ ועמדו שני האנשים
אשר להם הריב לפני ה׳ ואנשים ב׳
ולא קטנים אפילו היה קטן נבון וחכם
פסול עד שיביא שתי שערות אחר
שלש עשרה שנה גמורות ואם הגיע
לעשרים שנה ולא הביא שתי שערו׳
ונולד בו סימן מסימני סריס הרי זה
סריס ויעיד ואם לא נולד לו סימן ב׳
לא יעיד עד רוב שנותיו כמו שבארנו
בהלכות אישות ״ קטן שהגיע
לרוב שנותיו שנראו בו סימני בגרו׳
מלמעלה אין צריך בדיקה מלמטה
ואם לאו אין מקבלין עדותו עד ש׳
שיבדק ״ וכן שהגיע יום אחד ב׳
ועשרים שנה ביאו שתי שערות ה׳
ואינו יודע בטיב משא ומתן אין
מקבלין עדות בקרקעות מפני ש׳
שאינו מדקדק בדברים שהרי ב׳

אינו יודע יובל בעדות מטלטלין ב׳
אין מקבלין עדותו הואיל והוא ב׳
גדול ״ השוטה פסול לעדות מ׳
מן התורה לפי שאינו בן מצות ולא
שוטה שהוא הולך ערום ומשבר
כלים וזורק אבנים ״ אלא כל מי שנט׳
שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו ב׳
משובשת תמיד אפילו בדבר מן ה׳
הדברים אע״פ שהוא מדבר בעת ה׳
ושואל בענין בשאר דברים הרי זה
פסול ובכלל שוטים יחשב ״
הנכפה בעת כפייתו פסול ובעת ה׳
שהוא בריא כשר ואחד הנכפה
מזמן לזמן או הנכפה תמיד בכל
עת קבוע והוא שלא דעתו משוב׳
משובשת תמיד שהרי יש נכפין
שגם בעת בריאותן דעתן מטורפ׳
עליו וצריך להתישב בעדות הנכ׳
הנכפין ״ הפתאים ביותר שאין
שאינן מכירין דברים הסותרים זה
את זה ולא יבינו ענייני הדבר כדרך
כדרך עם הארץ ״ וכן המבוהלים
והנחפזים בדעתם והמשוגעים
ביותר הרי אלו בכלל השוטים ודבר
זה לפי מה שיראה לדיין שאי אפ׳
אפשר לכוון הדבר בכתב ״
החרש והשוטה שאין דעתו נכונה
ואינו בן מצות ואחד חרש שמדבר
ואינו שומע או ששומע ואינו מ׳
מדבר אע״פ שדעתו בריאה מעולה
ודעתו נכונה צריך להעיד בבית ב׳
דין בפיו או שיהיה ראוי להעיד ב׳
בפיו ויהיה ראוי לשמוע דברי הד׳
הדיינין והאיום שמאיימין עליו ב׳
וכן אם נשתתק אע״פ שנבדק כדרך
שבודקין לגטין ונמצאת דעתו ב׳
מכוונת והעיד בפנינו בכתב ידו אין
אינה עדות כלל חוץ מעדות אשה
לפי שבענינה הקלו ״ הסומים ב׳

יודעים שאמכירין הקול וידעו שאנשים
הרי אלו פסולין מן התורה שנ' והוא
עד או ראה או ידע' מי שהוא ר"ל
ראוי לראיות הוא שמעיד" והסומין
והסומין באחת מעיניו כשר לה
להעיד ״

פרק עשירי

הרשעים
פסולים להעיד מן התורה שנ' אל
תשת ידך עם רשע להיות עד חמס'
מפי השמועה למדו אל תשת רשע
עד ' ואפילו עד כשר שידע בחברו
שהוא רשע ואין הדיינין מכירין
רשעו אסור להעיד עמו אף על פי
שהיא עדות אמת מפני שמצטרף
עמו ' ונמצא זה הכשר תשת ידו
עם הרשע עד שנתקבלה עדותו
ואינו צריך לומ' עד כשר שהוא ב'
ידע בעדות חברו וידע שעד הב'
השני עד שקר שאסור לו להעיד
שנ' אל תשת ידך עם רשע ״
אי זהו רשע כל מי שעבר עבירה
שחייבין עליה מלקות זהו רשע
ונפסל לעדות שהרי התורה קראה
למחוייב מלקות רשע' שנ' והיה
אם בין הכות הרשע 'ואין צריך
לומ' למחוייב מיתת ב"ד שהוא פס'
פסול שנ' אשר הוא רשע למות ״
עבר עבירה שחייב עליה
מלקות הרי זה פסול מן התורה
ואם היה החוב שבה מדבריהם
כיצד בשר בהמה בחלב או שאכל
נבלות שקצים ורמשים בין לתיאבון
בין להכעיס או שחלל יום טוב ה'
הראשון או שלבש שעטנז שהוא
שוע טוי או נוז הרי זה פסול
לעדות מן התורה ״ אוכל
אוכל בשר עוף בחלב או שחלל יום
טוב שני של גליות' או שלבש בגדי כ'
צמר שנאבד בו חוט של פשתן וכיוצ'
בהן הרי זה פסול מדבריהם 'וכן מנע
כל עבירה שחייבין עליה מלקות וכמ'
שנאמרה כל מצוה ומצוה שאסורה
מן התורה 'ודברים שאסורין מה'
מדבריהם ״ ועוד יש שם רשעי'
שהן פסולין לעדות אע"פ שהן בנ'
תשלומין ואינן בני מלקות הואיל ו
ולוקחין ממון שאינו שלהן בחמס
פסולין שנ' כי יקום עד חמס באיש'
כגון הגנבים והחמסנים אף על פי
שהחזיר הרי זה פסול לעדות מעת
שגזל או גנב ״ וכן עד זומם
אע"פ שהוזם בעדות ממון ושלם
פסול מן התורה' וכל העדות שהעיד
הוא נפסל מעת שהעיד בב"ד אע"פ
שהוזם באותה העדות אלא אחר
כמה ימים ״ וכן המלוה בריבית
אחד המלוה ואחד הלוה שניהם ב'
פסולין לעדות אם רבית קצוצה ע'
עשו הרי זה פסולין מן התורה' ל'
ואם אבק רבית עשו פסולין מדבריה'
וכן כל העובר על גזל של דבריהם הרי
הוא פסול מדבריהם ״ כיצד ה'
החמסנים והן הלוקחין קרקע או מ'
מטלטלין שלא ברצון הבעלים אע"פ
שנותנין ממון הרי אלו פסולין מדב' ״
וכן הרועים אחד רועי בהמה
דקה ואחד הרועה בהמה גסה על
עצמן הרי הן פסולין שחזקתן ש'
פושטין בגזל ומניחין בהמתם לר'
לרעות בשדות ובפרדסים של אחרים
ולפיכך סתם רועה פסול' ומגדלי בה'
בהמה דקה בארץ ישר' פסולין 'אבל
בחוצה לארץ כשרין' ומותר לגדל
בהמה גסה בכל מקום ״ וכן ה'
המוכסין סתמן פסולין מפני שהן
שחזקתן ליקח יתר מדבר הקצוב
והן כדין המלכות ולוקחין היותר לע'
לעצמן 'אבל גבאי מנת המלך סתמן
כשרין ואם נודע שלקחו אפילו פעם
אחת יותר מן הראוי להם לגבות אלו
פסולין ״ וכן מפריחי יונים פסול'
מפני שחזקתן שגוזלים יונים של
אחרים בחנם 'וכן סוחרי שביעית
והן בני אדם שיושבין בטלין 'וכן
שביעית שבאה פושטין ידיהן
ומתחילין לישא וליתן בפירות ש'
שחזקתן אלו שהן אוספין פירות
שביעית ועושין מהן סחורה ״
וכן המשחק בקוביא והוא שלא
תהיה לו אומנות אלא הוא הואיל
ואינו הוא עוסק בישוב העולם
הרי הוא בחזקת שהוא אוכל מן
הקוביא והוא אבק גזל ולא בקוביא
בלבד אמרו אלא אפילו בקליפי אגוזי'
ובקליפי רמונים ״ וכן אין אומרים
בלבד אמרה אלא אפילו המפריחים ב'
בהמה חיה ועוף ואומ' כל הקודם
את חבירו או כל הנוצח את חבירו
יטול את בעליו את שניהם' וכן כל
כיוצא בשחוק זה והוא שלא תהי'
לו אומנות אלא שחוק זה הרי זה
פסול לעדות' וכל אלו פסולין מדבריה' ״
אדם שלוקח דבר מועט מן ה'
הפירות שבכרם בימי ניסן ובימי ת'
תשרי קודם שתגמור מלאכתן ב'
אע"פ שלוקח שלא ידעתו בעל ה'
השדה אינו גניבה וכשר לעדות ע'
שאין בעל השדה מקפיד על זה
וכן כל כיוצא בזה ״

פרק אחד עשר

מי שאינו יודע לא במקרא ולא
במשנה ולא בתלמוד ואינו בדרך ארץ

הרי זה בחזקת רשע ופסול לעדות
מדבריהם. שכל מי שירד לכלל
חזקה שהוא עובר על העבירות ש
שביא לידו ולפיכך אין מוסרין עדו
לעם הארץ ואין מקבלין ממנו ע
עדות אלא אם כן הוחזק שהוא
עוסק במצות ובגמילות חסדים ומ
ונוהג בדרכי הישרים ויש בו דרך
ארץ מקבלין עדותו אע״פ שהוא
עם הארץ ואינו לא במקרא ולא
במשנה. מצוות אומר כל ת
תלמיד חכם בחזקת כשר עד ש
שיפסל. וכל עם הארץ בחזקת פ
פסול עד שיוחזק שהולך בדרכי ה
הישרים. וכל מי שיקבל עליו עדות
עם הארץ קודם שתהיה לו חזקה
זו או קודם שיבאו עדים ויעידו ש
נוהג במצות ובדרך ארץ הרי הוא
הדיוט עתיד ליתן הדין שהרי איבד
ממון ישראל על פי רשעים.
וכן הבזויים פסולין לעדות מ
מדבריהם והם האנשים שהולכין
ואוכלין בשוק בפני כל העם. וכגון
אלו שהולכין ערומים בשוק בעת
שעוסקין במלאכה מנוולת וכיוצא
בהן בדברים שאינן מקפידין על
הבושת שכל אלו חשובין ככלב
ואינן מקפידין על עדות שקר.
ובכלל אלו האוכלין צדקה של
גוים בפרהסיא אע״פ שאפשר להם
שיזונו בצנעה והן מבזין עצמן
לכך ואינן חוששין כל אלו פסולין
מדבריהם. מה בין פסול לעדות
מן התורה לפסול מדבריהן. שהפסול
מן התורה עדותו בטלה. אף על פי
שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות
ובבתי מדרשות. והפסול מדבריהן
צריך הכרזה ולפיכך כל עדות שהע
שהעיד קודם שהכריזו עליו מקב
מקבלין אותה כדי שלא לאבד זכות
העם שהרי לא ידעו שהוא פסול.
לשאר עדות אלא מדבריהם.
עד אחד נאמן באיסורין אע״פ שהוא
פסול לשאר העדיות שהרי רשע
בעבירה ששחט שחיטתו כשרה
ונאמן לומר כהלכות שחטתי. וכל ה
החשוד על הדבר אינו נאמן על ש
שלו אבל נאמן על של אחרים ולפי
כך החשוד על דברים יש בו לדון
ולהעיד בו לאחרים. חזקה אין אדם
חוטא כדי שיהנו אחרים.
כיצד נאמן עם הארץ לומר פירות
פלוני מעושרין הן. ונאמן הנחשד
למכור בשר נבלה. נאמן לומר בשר
זה שמוכר פלוני חולין הוא. וכן כל
כיוצא בזה משאר איסורין של הרש
הרשעים ואין יראת הפסד עליהם.
מלכי ישראל אין מעידין עליהן
שאין בחזקת שלימים בעלי זרוע הן
ואינן נכנעין תחת של הדיינין.
אבל כהן גדול מעידין עליו ומעיד
הוא למלך בב״ד הגדול כמו שאמרנו.
המוסרין והאפיקורסין והמינ
והמינין והמשומדים לא הצריכו ה
חכמים למנות אותם בכלל פסולי ה
העדות שלא מנו אלא רשעי ישר׳.
אבל המורדים והכופרים שאלו
פחותין הם מן הגוים שהגוים לא מ
מעלין ולא מורידין ויש לחסידיהם
חלק לעולם הבא. ואלו מורידין ולא
מעלין ואין להם לעולם הבא.

פרק שנים עשר

כל הנפסל בעבירה אם העידו עליו
שני עדים שעשה עבירה פלונית.
אע״פ שלא התרו בו שהרי אינו לא
לוקה הרי זה פסול לעדות. במה ד״א
כשעבר על דברים שפשטו בישראל
שהן כגון שנשבע לשקר או לשוא
או גזל או גנב או אכל נבלה וכיוצא
בזה. אבל אם ראוהו עדים על
דבר שקרוב העושה להיות שוגג
צריכין להזהירו ואחר כך יפסל.
כיצד ראוהו קושר או מתיר בשבת
צריכין להודיעו שהוא חלול שבת
מפני שרוב העם אין יודעין זה.
וכן אם ראוהו עושה מלאכה ב
בשבת צריכין להודיעו שהוא שבת
שמא שכח הוא. וכן המשחק
בקוביא תמיד או מי שנעשה מוכס
או גבאי שהוסיף ולעצמו צריכין ה
העדים להודיעו שהעושה דבר זה
פסול לעדות יש רוב העם אינם ל
יודעין דברים אלו. וכן כל כיוצא בו.
כללו של דבר כל העבירות ש
שהדברים מראין לעדים שזה ידע
שזה הוא רשע ועבר בזדון יפסל אף על פי
שלא התרו בו הרי זה פסול לעדות
ואינו לוקה. אין אדם נפסל מן
בעבירה על פי עצמו הרי שבא ל
לב״ד ואמר שגנב או גזל או לוה ברבית
אע״פ שמשלם על פי עצמו אינו
נפסל. וכן אם אמר שאכל נבלה
או בעל בעילה אסורה אינו נפסל
עד שיהיו שם שני עדים שאין
אדם משים עצמו רשע ונאמן
על ממונו לשלם ואינו נאמן על ע
עצמו. וכן מי שהעיד פלוני
רבעו בין באונס של נרבע בין לרצונו
הוא ואחר מצטרפין להורגו. פלוני
בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין
להורגו אבל לא להורגה. וכן כל כיוצא
בזה. פלוני רבע שורי הוא
ואחר מצטרפין להרגו שאין אדם
קרוב אצל ממונו. שנים ש

שהעידו על אחד שהוא פסול כגו'
בעבירה מאלו העבירות וביאו שנים
והעידו שעשה תשובה וחזר בו
או שלוקה הרי זה כשר. ובאו יום ב'
ביאו והכחישום ואמרו לא עשה
עבירה זו ולא יפסל הרי זה ספק פ'
פסול לפיכך לא יעיד ולא מוציאין
ממון בעדותו עד שידע שעשה
תשובה. כל מי שנתחייב מלקות
כיון שלוקה בבית דין חוזר לכשרותו. ושאר
שאר פסולי עדות שהן פסולין מ'
משום ממון שחמסו או שגזלו אע'
ששלמו צריכין תשובה והרי הן פס'
פסולין עד שיודע שחזרו בהן מ'
מדרכם הרעה. מאימתי תחזירן
מלוי ברבית משיקרעו שטרותיהן
מעצמן ויחזרו בהן חזרה גמורה ש'
שלא ילוו אפילו בחנם. מאימתי
חזרת מפריחי יונים משישברו את
הפסים שלהן וחזרו בהן חזרה
גמורה שאפילו במדבר לא יהיו ע'
עושין. מאימתי חזרת סוחרי
שביעית משתגיע שביעית אחרת
ויבדקו. ולא חזרת דברים בלבד אלא
כותב אני פלוני בן פלוני כנסתי מאתים
מאתים זוז מפירות שביעית והרי
הן נתונין במתנה לעניים. מאימתי
חזרת המועל בשביעית משיבוא ל'
לבית דין שאין מכירין אותו ויאמר להם
חשוד אני ... שבועה בבית דין
שאין מכירין אותו בממון חשוב
וישלם ולא ירצה לשבע. וכן
טבח שהוא בודק לעצמו ומוצ'
ויצאה טרפה מתחת ידו שהרי
הוא כמו אוכלי טרפה שהן פסולי
לעדות הרי הן פסול לעדות עד ש'
שיודע ממעשיו שהוא מחם ע'
רעתו וילבש שחורים ויתכסה ש'
שחורים וילך למקום שאין מכ'

מכירין אותו ויחזור אבידה בממון ה'
חשוב או יוציא טרפה מתחת ידו
בממון חשוב. וכן עד זומם
שהלך למקום שאין מכירין אותו
ונתנו לו ממון חשוב להעיד שקר
ולא עשה הרי זה עשה תשובה
וחזר לכשרותו. וכן כל כיוצא בזה.

פרק שלשה עשר

עדות

הקרובים פסולין מן התורה שנאמר
לא יומתו אבות על בנים וגומר. מפי
השמועה למדו שבכלל לאו זה שלא
יומתו אבות על פי בנים ולא בנים על
פי אבות. והוא הדין לשאר קרובים.
ואין פסול בדין תורה אלא קרובי
משפחת האב בלבד והם האב עם
הבן ועם בן הבן והאחים מן האב
זה עם זה. ואין צריך לומר הדוד
עם בן אחיו. אבל שאר הקרובים
מן האם או מדרך האישות כולן
פסולין מדבריהם. הגרים אין
ביניהן קורבה אפילו שני אחים תאומ'
תאומים שנתגיירו מעידים זה לזה
שהגר שנתגייר כקטן הוא חשוב.
האחים זה עם זה בין מן האב
בין מן האם הרי הם ראשון בראשון
ובניהם זה עם זה שני בשני ובני
בניהם זה עם זה שלישי בשלישי.
ולעולם שלישי בראשון כשר ואין
ואין צריך לומר שלישי בשני יום
שני בשני ואין צריך לומר שני בראשו'
שניהם פסולין. והאב עם בנו שיצ'
בראשון הוא לפיכך האב עם בנו
הוא פסול ועם בן בנו שהוא רביעי
והוא כשר מפני שהוא של'
שלישי בראשון. וכן הדרך בנקבות.
כיצד שתי אחיות אנו דנה ואחות

בין מן האב בין מן האם הרי הן ראש'
ראשון בראשון. בניהם בין ז'
זכרים בין נקבות שני בשני בני ב'
בניהם או בנות בנותיהם שלישי ב'
בשלישי כדרך שאתה מונה בזכרי'
דור ראשון ושני ושלישי כך אתה
מונה בנקבות. כל אשה ע'
שאתה פסול לה כך אתה פסול לב'
לבעלה שהבעל כאשתו. וכל בעל
שאתה פסול לו כך אתה פסול לאש'
לאשתו שהאשה כבעלה.
כל שתי נשים שהם זו עם זו שני ב'
בשני בעליהן מעידין זה לזה. אבל
יום ראשון בראשון כגון שלקח
זה אשה וזה בתה אין מעידין זה
לזה. וכן בעלי אחיות פסולין זה ל'
לזה והרי כראשון בראשון. וכן ל'
לא יעיד לבן אחות אשתו ולא ל'
לבעל בת אחות אשתו. אבל הוא
מעיד לבן בעל אחות אשתו שיש
לו מאשה אחרת. כל איש שאין
אתה מעיד עליו מפני שהוא בעל
קרובתך הרי אתה לשאר קרובו כ'
כגון בנו ואחיו. וכן כל אשה ש'
שאין אתה מעיד לה מפני שהיא
אשת קרובך הרי אתה מעיד לש'
לשאר קרוביה. אבי חתן ואבי כ'
כלה מעידין זה לזה. אחי האח
מן האם מעידין זה לזה שהרי אין
ביניהן קריבה כלל. כיצד רחל
שנשאת ליוסף וילדה ממנו ראו'
ראובן והיה ליוסף בן מאשה א'
אחרת והוא מנשה ונשאת אם
מנשה לשמעון וילדה ממנו יהודה
הרי מנשה ויהודה מעידין זה ל'
לזה. היורש עם אשתו ראש'
ראשון בראשון לפיכך אינו מעיד
לא לבנה ולא לאחות בנה ולא [illegible]
ולא לבעל בתה ולא לאביה ולא לאחיה

[illegible]

[illegible]

ולא לאשת אביה. ואשתו וארוסה
אע"פ שעדיין לא נגמרה האישות
הרי הוא לה כנשואה לענין עדות.
גירש ארוסתו עצמה שאין
מעיד לה אבל אם העיד לקרובי
ארוסתו כגון בעל אחותה או בנה
או בתה וכיוצא בהן אין פוסלין
אותו עד שישאנה. זה שפסלה
תורה עדות הקרובים לא מפני ש'
שהן בחזקת אוהבים זה את זה
שהרי אינו מעיד לו לא לטובתו
ולא לרעתו אלא גזירת הכתוב הוא.
לפיכך האוהב והשונא כשר לו
לעדות אע"פ שהוא פסול לדיינות
שלא גזרה תורה אלא על הקרובים.

פרק ארבעה עשר

כל מי שאין אתה מעיד לו מפני
שהוא בעל קרובתך אם מתה אע"פ
אשתו אע"פ שהניחה בנים הרי
זה נתרחק וכשר. מי שהיה
יודע לחברו עדות עד שלא נעשה
חתנו ונעשה חתנו או שידע
העדות והוא פתח ואחר כך נתח'
נתחרש. פקח ונסתמא או עמי ש'
שיכול לכוין מדת הקרקע שהוא
מעיד בה ונסמית מעיניו.
שפוי ונשתטה הרי זה פסול. אבל
אם היה יודע בעדות עד שלא
נעשה חתנו ונעשה חתנו ומתה
בתו או גרשה. פתח ונתחרש וח'
וחזר ונתפתח. שפוי ונשתטה ו'
וחזר ונשתפה. פקח ונסתמא ו'
וחזר ונתפקח כשר. כל שת'
שתחלתו בכשרות וסופו בכשרות
אע"פ שנפסל בנתים כשר.
תחלת בפסלות אע"פ שהוכשר בנ'
בנתים פסול. לפיכך מי שהיה יודע
עדות כשהוא קטן והעיד בה כ'
כשהוא גדול אינה כלום. ויש דברי'
שסומכין בהן על עדות שמעיד
כשהוא גדול שידע כשהיה קטן
הואיל והם דברים של דבריהם.
ואלו הן הדברים שאדם נאמן
להעיד בגדלו מה שראה בקטנו
נאמן אדם לומ' זה כתב ידו של א'
אבי זה של אחי מפני שקיום ה'
שטרות מדבריהם. זכור אני
בפלונית כשנשאת שנעשה לה
כמנהג הבתולות האלו ורוב חכמי'
בתולות נשואות וכתובה מדבריהן.
זכור אני שהמקום הזה בית
הפרס מפני שטומאתו מדבריה'.
ועד כאן היינו בשבת שמגיעים
התחום עד אלפים אמה נאמן מ'
מדבריהם. ושהיה איש פלוני
יוצא מבית הספר לטבול ולאכל
בתרומתו לערב ושהיה חולק ע'
עמנו תרומה ושהיינו מוליכין ח'
חלק ומתנות לפלוני כהן על ידי א'
אבינו. ואמ' לי אבי משפחה
זו כשרה משפחה זו פסולה ואמ'
ואכלנו בקציעה של פלוני שהוא ב'
שהיו אוכלין אותו כדי להודיע ש'
שאחיהם פלוני נשא אשה שאינה
הגונה לו שכל אלו הדברים להחזיק
היה כהן לאכול תרומה מדבר'
מדבריהם או לדחותו ממנה כל
אלו שמעיד כהן גדול בזה ש'
שידע שהיה קטן או היה גוי א'
או עבד כשראה דברים אלו והעיד
אחר שנתגייר או שנשתחרר אי'
אינו נאמן. מי שהיה יודע לה'
לחברו בעדות עד שלא נעשה ג'
גזלן ונעשה גזלן הרי אינו מע'
מעיד על כתב ידו. אבל אם הוח'
הוחזק כתב ידו בשטר זה בב"ד ק'
קודם שיעשה גזלן זה שטר כ'
וכן אם נעשה חתנו הואיל ואינו מ'
מעיד על כתב ידו בב"ד יבאו אחרים
ויעידו על כתב ידו אע"פ שלא הוח'
הוחזק כתב ידו בב"ד אלא אחר שנ'
שנעשה חתנו הרי זה כשר.
שאינו דומה הפסול בעבירה לפ'
לפסול בקורבה שהפסול בעבירה ה'
חשוד לזייף. שטר שיש בו שני
עדים כשר ושניהם קרובים זה לזה
או שהאחד משניהם פסול בעבירה
אע"פ שחסר לו השטר בשני עדים
כשרים הרי הוא כחרס מפני שהו'
מזוייף מתוכו. הכותב כל נכסיו
לשני בני אדם בעדות אחת והעד'
קרובים לאחד מהמקבלים מתנה ורח'
ורחוקים מן השני הרי שטר פסול
מפני שהוא עדות אחת. אם אם
כתב בשטר אחד שנתתי לפלוני חצר
פלונית ושנתתי לשמעון שדה פל'
ומצאו העדים קרובים מצד זה
ורחוקים מצד זה. זה שרחוקים ל'
מתנתו מתנתו קיימת שאלו שתי ע'
עדיות אע"פ שהן בשטר אחד.
למה זה דומה לאומר היו עלי עדים
שנתתי לראובן כך וכך ושמכרתי
לשמעון כך וכך ושלויתי מלוי כך
וכך שאע"פ שכתב בשטר אחד וה'
והמקנה איש אחד הרי אלו שלש
עדיות ואינם תלויות זו בזו.

פרק חמשה עשר

כל עדות שתביאו לאדם הנאה ממנו
אינו מעיד בה שזה כמעיד על ע'
עצמו. לפיכך בני העיר שבאו מערע'
מערער לערער עליהם במרחץ או

פסול כו' כדפסק רבנו
ור' יוסי בר' חנינא והלכ'
כמותו ראוי כשר וכן
שוטה ונתרפא [illegible]
סופו [illegible]
[illegible] כל שתחלתו וסופו
בכשרות הרי זה כשר
[illegible] תחלתו וסופו בפ'
בפסלות
הרי זה
קרוב פסול
[illegible]
[illegible]
וכן פסק
[illegible]
[illegible]

ברחוב העיר אלא יוחד מבני העיר מ'
מעיד בדבר זה ואין בו ערעור שיסלק
עיניו ממנו בקנין גמור ויוחרבך
ידון אלא יעיד " במה העיר שנגנב
ספר תורה שלהן הואיל ולשמועה
הוא עשוי שיאפשר לאדם לסלק ל'
עיניו ממנו אין מקבלין עדותו כדיני
העיר ואין מביאין ראיה מאנשי א'
אותה העיר וכן כל כיוצא בזה "
היוה' תנו מנה לעניי עירו אין דנין
בדייני אותה העיר ואין מביאין רא'
ראיה מאנשי אותה העיר " בד"א
כשהיו העניים סומכין עליהן ופו'
ופוסקין עליהן צדקה 'אבל אם אמר
שנים מאנשי אותה העיר אנו נותנין
דמי הקערה עליו ונעיד אין שומע'
להם שהמה הואיל והם שיתעשרו
עניים אלו הואיל והן סומכין על בני
העיר 'וכן כל כיוצא בזה "
קרקע שבין שני שותפין שבא מער'
מערער חבר להוציאה מתחת יד הב'
השותף אינו מעיד לשותפו עליה
אלא אם כן סילק עצמו ממנו וקנה
ממנו שמכרה לשותף ושאם בעל חוב
שלו נטרפה מיד השותף משלם לו ב'
דמיה ואחר מעיד לו עליה וכן כל כיוצ'
בזה " " העורר על השדה אם יש
בה פירות אין מעיד עליה שהרי
רוצה להעמידה ביד בעליה כדי של'
שיטול חלקו בפירות 'ואם אין בה ל'
פירות מעיד " "אבל המוכר אם ל'
לקח שטרות בידו ואומ' כל מי שתתק'
שתתקיים שדה זו בידו הרי זה לא
מעיד 'ואם כבר נתן השכירות לבע'
לבעל השדה הרי זה מעיד שאם תצא
השדה למערער חייב ליתן לו שכר
כל השנים שיש בה וכן כל כיוצא ל'
בזה " " שמעון שלוה והיה רא'
ראובן ערב ובא יהודה לערער על

שמעון הלוה והוציא קרקע מתחת
ידו אם יש לשמעון שדה אחרת ל'
כנגד החוב הרי ראובן הערב יש ל'
לו להעיד על אותו קרקע שהוא של
שמעון שאין לו הנאה בזה 'שאם
לקחה יהודה הרי שדה אחרת של'
שיפרע ממנה בעל חוב " וכן
לוקח ראשון מעיד ללוקח שני
שלקח אחריו שזה השדה שלו 'וה'
והוא שיש למוכר שדה בת חורין כ'
כנגד דמי שדה של לוקח ראשון ל'
שאין ללוקח ראשון הנאה בעמידה
זה השדה ביד לוקח שני שאפילו ב'
נטרפה לוקח ראשון על המוכר הוא
חוזר והרי יש לו שדה אחרת שגבה
ממנה "

פרק ששה עשר

ראובן שגזל שדה או טלית משמעון
ובא יהודה וערער עליו ואמ' טלית זו
או שדה זו שלי 'אין שמעון יכול
להעיד לראובן שאין שדה זו וטלי'
וטלית זו ביד ראובן שהוא טוען עליו
שהוא גזלה ממנו כדי שיחזור לו מ'
מיד הגזלן שהרי אפשר שתהיה ה'
הראיה של שמעון שמוציא בה מ'
מיד ראובן אפשר שאינו יכול להוציא
בה מידי יהודה " וכן אם מכר רא'
ראובן השדה הגזולה או הורישה ל'
ללוי ובא יהודה לערער על לוי אין ש'
שמעון מעיד שאינה של יהודה ש'
שאין נחת רוח עשה ליהודה יש לו
להוציאה מיד לוי " ומפה טלית
הגזולה ללוי ובא יהודה לערער אם
מת ראובן שמעון מעיד עליה ש'
שאינה יהודה שהרי אין טלית זה
חוזרת לשמעון לעולם שכבר קנה

הלוקח ביאוש ושנוי רשות וכבר מ'
מת ראובן והגזלן ואין לו ממי יטול
יטול דמיה " אבל אם עדיין ראובן
קיים אין שמעון מעיד לו על
הטלית שהנאה היא לו שלא תעמד
בידי יהודה כדי שיבוא ראיה של
שראובן גזלה וישלם לו דמיה "
וכן אם הטלית ביד יורשי ראובן אין ל'
שמעון מעיד עליה מפני שסופה
שאם תעמד ביד היורש לחזור לו ל'
וכן כל כיוצא בזה " ראובן ש'
שמכר שדה לשמעון שלא באחריות
ובא יהודה לערער על שמעון ולה'
ולהוציא מתחת ידו אין ראובן מ'
מעיד לו עליה שאע"פ שאין לו עליו
אחריות הרי הוא רוצה שתעמוד
ביד שמעון כדי שיבוא בעל חוב של
ראובן ויטרפה אותה בחובו ולא יהיה
לו שם לוה רשע ולא ישלם "
ראובן שמכר פרה לשמעון ובא י'
יהודה לערער ולהוציאה מיד שמעון
ראובן מעיד לו עליה שהיא של שמ'
שמעון שאפילו עמדה ביד שמעון
אין בעל חוב של ראובן טורפה מיד
המטלטלין ואפילו היה העתיקו "
בד"א כשהיה שמעון מודה שזו
הפרה והטלית של ראובן המוכר ל'
בודאי והוא יודע שאותם שהם שלו
אבל אם לא הודה שמעון אין ראובן
מעיד לו מכר זכות שאם תצא מתחת
ידי שמעון יחזור שמעון ויתבע ל'
ראובן בדמים ויאמר לו מכרת לי ל'
דברים שאינן שלך שהרי באו עדים
שהם של יהודה " ברי"ג שמעיד
ראובן למכר זכות יהודה ויעמיד
המטלטלין ביד שמעון כשבאו עדי'
העידו שאינם יודעין לראובן זה
שלא היתה לו קרקע מעולם 'אבל
אין באו עדים לכך יש על הטלית והפ'

והפרה אינו מעיד ואם אינו מע'
מעיד עליהם שאין הקנה אותם ל'
למע' חוב על בעל הקרקע וכתב לו
אחריות והקנה לו מטלטלין על גב הא'
הקרקע שמוציא בעל חוב טורף את
הפרה ואת הטלית לפיכך לא יעיד ל'
עליהם שהרי רוצה להעמידם בב'
בבית שומען כדי שיבוא בעל חוב ל'
ויטרוף אותם ׃ וכן כל כיוצא בזה
באלו הדברים ׃ ודברים אלו אינן
תלויין אלא בדעת הדיינין ובעומק
דעתן שיבינו עקרי המשפט וידעו
דבר הגורם לדבר ויעמיק לראות ל'
אם ימצאו שיש לזה העד הנאה בע'
בעולם בעדות זו פלוני ואפילו בדרך
רחוקה ונפלאה לא יעיד בה ׃
וכדרך שלא יעיד בדבר זה שאין ל'
נוגע בעדותו הואיל כך לא ידון בזה
כאותו ׃ וכן שאר מיני הפסולים
כשם שפסולין בעדות כך פסולין ל'
בדיינין ולפיכך אין סומכין בסנהדר'
שנים הקרובים זה לזה בין בסנהדר'
גדולה בין בסנהדרי קטנה אבל
אלו שמוסיפין על שבעה לעבר הש'
השנה כמו שביארנו בהלכות קדוש
החדש ׃ נראה לי שאם היה בו
סום קרובים אין בכך כלום כל הכשר
לדון כשר להעיד ושאינו כשר לדון
אינו כשר להעיד ׃ האוהב והשונא
הגר והמשוחרר וכן הזקן והסריס
והממזר והסומא באחד מעיניו כל
כשרים להעיד ואינם כשרים לדון
דיני נפשות כמו שביארנו ׃

פרק שבעה עשר

מי שהעיד לו אנשים רבים וגדולים
בחכמה וביראה שהן ראו פלוני
שעבר עבירה פלונית ופלוני שלוה מ'
מפלוני אעפ"י שהוא מאמין בדבר בל'
בלבו כאלו ראהו לא יעיד עד שיראה
הדבר בעיניו או יודה לו והלוה מע'
מפיו ויאמר לו היה עלי עד שנ' אם
ראה או ידע ׃ ואין לך עדות שאת
שמתקיימת בידיעה או בראיה ל'
אלא עדות ממון וכל המעיד מפי
אחרים הרי זה עד שקר ועובר בלא
תעשה שנ' לא תענה ברעך עד ש'
שקר ׃ לפיכך מאיימין אף על עדי הם'
הממון וכיצד מאיימין על עדי מ'
ממון מוציאין אותן בפני הכל ומ'
ומודיעין אותם כח עדות השקר וב'
ובשת המעיד בה בעולם הזה ובעולם
הבא ׃ ואחר כך מוציאין את האדם
לחוץ ומשיירין את הגדול שבעדים
ואומ' לו אמור היאך אתה יודע ש'
שהוא חייב לזה אם אמר אני עד שא'
שאמ' בפני הודה לו שהוא חייב
לו אחר מכניסין העד השני ובודקי'
אותו כך אם נמצאו דבריהם מכוונים נו'
נושאין ונותנין בדבר וגומרין ׃
המוסרין עדים לחבירו והודה לו בין
לבין חבר והעדים רואין ושומעין
שהוא אומ' לו הדבר יש לך אצלי כך
וכך אם לא אמר להן אתם עדי תכתבו
בדין לאחר הרי זו אינה עדות עד
שיודה בפני עדים ׃ אחד המודה
בפני עדים ואומר דרך הודאה יש לך
אצלי כך וכך או שאמ' אתם עדי אתם
היו עלי עדים בין שאמ' הלוה בין ש'
שאמ' המלוה ושתק הלוה דרך מא'
מאמינין לדבריו הרי אלו עדים ואין
צריך לומר אם קנו מידו או שאמר
להם כתבו עלי שטר שיש לזה אצלי
כך וכך וכן כל כיוצא בדברים האלו
הרי הם הודאות ומעידים על פיה ׃
תלמיד שראה שאמ' לו רבו יודע
אתה שאם נותנין לי כל ממון איני מ'
משקר ׃ מנה לי אצל פלוני ויש לי עליו
עד אחד העד לך והצטרף עמו אם
נצטרף עמו הרי זה עד שקר ואומ'
לו בוא ועמוד עם העד ולא תעיד כ'
כדי שיראה הלוה ויפחד ויעלה על
דעתו שאתם שני עדים ויודה מע'
מעצמו הרי זה אסור לעשות והואיל
שהוא עד אעפ"י שאינו מעיד ועל
זה וכיוצא בו נאמ' מדבר שקר תרחק ׃
השוכר עדי שקר להעיד לחבירו
פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמי'
וכן עד אחד שכבש עדותו ולא העיד
פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים ׃

פרק שמנה עשר

מי שהעיד בשקר ונודע בעדים שהעיד
בשקר הרי הן נקראין עדים זוממין ומצ'
מצוה להעשות לו כמו שרצה לע'
לעשות בעדותו אם בעבירה שח'
שחייבין עליה סקילה העידו והוז'
והוזמו נסקלין כולן ואם בשריפה
נשרפין ׃ וכן אם שאר המיתות ׃
ואם העידו במלקות לוקה כל אחד
מהם כשיעור חיובי מלקיות אותדין
טחו ורוכן אותו ׃ ואם העידו על
לחייבו ממון משלשין הממון ביניה'
לפי מנין העדים כל אחד ואחד חלק
המגיעו ואין לוקין במקום תשלומ'
בד"א כשהעדים שהוזמו אבל שני כת'
עדים המכחישות זו את זו כאן על
עדות ואין ענשין את אחת מהן לפי
שאין אנו יודעין מה היא הכת השק'
השקרנית ׃ ומה בין הכחשה לה'
להזמה ההכחשה בעדות עצמה ל'
זאת אומ' היה הדבר הזה ואת אומ'

לא היה הדבר הזה או יבא מכלל דב'
דבריה שלא היה וההזמה בעדים ע'
עצמה ומלו העדים שהזימום אינן
יודעים אם נהיה הדבר אם לא נהיה"
כיצד עדים שבאו ואמרו ראינו
זה שהרג את זה או לוה מזה ביום
פלוני במקום פלני ואחר שהעידו
ונבדקו ובאו שני עדים אחרים ואו'
ואמרו במקום זה ביום זה שאתם
אומרים היינו עמכם ועם אלו כל ה'
היום ולא היו דברים מעולם לא ה'
הרג זה את זה ולא הלוה זה מזה כ'
הרי זו הכחשה" וכן אם אומרו
להם היאך אתם מעידים כן זה
ההורג או זה ההרוג או המלוה
או הלוה היה עמנו ביום זה עצמו
במדינה אחרת הרי זו עדות זומ'
זומים שהרי זה כמי שאומרו לא כ'
הרג זה את זה ולא הלוה זה את זה
שהרי עמנו היו ולא נהיה דבר זה
וכן כל כיוצא בדברים אלו"
העדים אומרים אין אנו יודעין אם
זה הרג זה ביום זה בירושלם כמו
שאתם אומרין או הרגו ואנו יוד'
מעידים שאתם עמנו כם הייתם
עמנו ביום זה בבבל הרי אלו זוממ'
ונהרגין או משלמין הממון והעד'
שהזימום לא השביחו על עצמה
על עדיות כלל אם היא אמת אם ש'
שקר וזה שהאמינה תורה עדים
האחרונים על העדים הראשונים
גזרת הכתוב היא' ואפלו היו העדים
מאה ובאו שנים והזימום ואמרו
להם אנו העדים שאתם המאה כל
כולכם עמנו הייתם במקום פלוני כ'
הרי אלו נעשים על פיהם שהשנים
כמאה' ומאה כשנים" וכן כשב'
כתי עדים המכחישות זה את זה
אין הולכין אחר הרוב אלא רוחין:

את שניהם' עדים זוממין אין צריכ'
התראה ועדים שהוכחשו ולבסוף
הוזמו הרי זה נהרגין או לוקין או
משלמין מפני שהכחשה תחלת
הזמה היא אלא שעדין לא נגמרה"
אין מזימין את העדים אלא ב'
בפניהם ומכחישין את העדים ש'
שלא בפניהם ועדים שהוזמו שלא
בפניהם הרי הוכחשו' לפיכך אם מ'
מתו העדים שהזימום קודם שהזי'
שהזימום אותם בפניהם אין כאן
עדות שהרי הכחישו זה את זה
עדי נפשות שהוכחשו ולא הו'
הוזמו אפלו כן הנהרג בראו אין
לוקין מפני שהוא לאו שאין בו מעשה
ומיתת ב"ד ואין לוקין עליו אבל בית
דין מכין אותו מכת מרדות כפי מה
שיראו" עדים זוממין צריכין
הכרזה והיאך היא ההכרזה שולחין
כותבין ושולחין בכל עיר ועיר פלני
ופלני העידו בכך וכך והוזמו והרג'
והרגנוהו אותם או לקו אותם בפני'
בפנינו או ענשנו אותם כך וכך ד'
והנשארים ישמעו ויראו" חייב
העדים זוממין לשלם מקום שחייב
לשלם קנס הוא' ולפיכך אין משל'
על פי עצמן" כיצד הרי שהעידו
ונחקרה עדותן בב"ד ואחר כך אומרו
שניהם עדות שקר העדנו ואין לזה
אצל זה כלום או שאומרו העדנו ע'
זה בכך וכך והוזמנו אין משלמין
על פיהם" אבל אם אמרו העדנו
על זה והוזמנו בבית דין של פלוני
ונתחייבנו לו כך וכך הרי אלו משל'
שזה הודאה בממון שנגמר דינו
ואין דנים אומר היאך כך משלם
ח
ל
קו"

פרק תשעה עשר

שנים שהעידו ואמרו במזרח הב'
הבירה הרג את הנפש כשעת פלני
ואמרו שנים אחרים במערב הבירה
הזאת הייתם עמנו בשעה הזאת אם
יכול העומד במערב לראות מה ש'
שבמזרח אינן זוממין' ואם אינו
יכול לראות הרי אלו זוממין ואין כ'
אומרין מאור עיניהם של ראשנים
רב ורואין מרחוק יותר מכל אדם"
וכן אם העידו שנים ואמרו כ'
בבקר הרג את הנפש בירושלם ו'
ובאו שנים ואמרו להם ביום זה ב'
בערב הייתם עמנו בלוד אם יכול אי'
אדם להלוך אפלו על הסוס מירוש'
מירושלם ללוד מבקר ועד ערב אינם
זוממין ואין אומ' שמא גמל קל ב'
ביותר נזדמן לו וקפצה לו את הדרך
אלא בכדי המצוי הידוע לכל משערין
לעולם ומזימין אותם" שנים
שאמ' באחד בשבת הרג זה את הנפש
במקום פלני ובאו שנים ואמרו ביום
זה עמנו הייתם רחוק אבל ביום א'
אחר יום זה הרגו נהרוג אפלו הע'
העידו האחרונים שקודם כמה ימי'
הרגו הרי זה ההורג עם עדיו הרא'
הראשונים נהרגין שהרי הוזמו
שבעת שהעידו שהרג עדין לא כ'
נגמר דינו להרג" אבל באו ע'
שני עדים בשלישי בשבת ואמרו
באחד בשבת נגמר דינו של פלני
להריגה ובאו שנים ואמרו באחד
בשבת הייתם עמנו במקום פלוני
הרחוק ממנו ומערב שבת נגמר כ'
דינו אין עדים אלו שהוזמו נהרגין
שהרי מכל מקום בעת שהעידו:

עליו נגמר דינו ליהרג. וכן לענין תש'
תשלומי קנס. כיצד באו שנים
בשלישי בשבת ואמרו באחד בשבת
גנב וטבח ונגמר דינו ובאו שנים ואמ'
באחד בשבת הייתם עימנו במקום פ'
רחוק אלו ובערב שבת נגמר דינו
אפילו אמרו בשבת גנב וטבח ונגמר
דינו אין עדים אלו שהוזמו משלמי'
שהרי אינו מקום בעת שהעידו עליו
חייב היה לשלם וכן כל כיוצא בזה.
אין עדי השטר נעשין זוממין
עד שיאמרו בב"ד זה שטר זה בזמנו
כתבנוהו ולא אחרנוהו. אבל אם לא
אמרו כן אע"פ שהוזמו של שטר בין
באחד בניסן בירושלם ובאו עדים
והעידו שהשטר היו עימנו בבבל ביום
זה השטר כשר והעדים כשרים ש'
שאפשר שאחרוהו וכתבוהו ול:
ומשהיו בירושלם מאחר באחד כת'
כתבו שטר זה ואחרו זמנו וכתב
זמנו בניסן. ואמרו בזמנו כתבנו'
והוזמו אם יש שם עדים שיודעי'
היום שחתמו על שטר זה הרי הן
כמי שנחקרה עדותן בב"ד משעת ה'
החתימה אע"פ שאין שם עדים ש'
שיודעו עדותן ולא ראו השטר אלא
מקודם אינן נפסלין אלא מעת ש'
שהעידו בבית דין שזה כתב ידם ואין
ואמרו בזמנו כתבנו שאפשר שבי'
שביום זה שהעידו בב"ד בו ביום ש'
שחתמו על השטר שישבו כמה
שנים והם שקרו ואמרו בזמנו כת'
כתבנו.

פרק עשרים

אין
עדים זוממין נהרגין ולא לוקין ולא
משלמין עד שיזומו שניהם ראוין
ועדות ואזמו שניהם אחר שנגמר

דין. אבל אם הוזם אחד מהם בלבד או
שהוזמו שניהם קודם גמר דין ונמצא
אחד מהם קרוב או פסול אינן נעשין
זוממין אע"פ שהוזמו ונפסלו לכל עדות שב'
שבתורה. נהרג זה שהעידו עליו ואח'
ואחר כך הוזמו אין נהרגין מן הדין
של כאשר זמם לעשות לאחיו ועד'
ועדיין לא עשה. ודבר זה מפי הקבל'
אבל אם לקה שהעידו עליו לוקין:
וכן אם יצא הממון מיד זה ליד זה
בעדותם חוזר לבעליו ומשלמין לו.
היו העדים שלשה ואפילו אם
העידו בב"ד זה אחר זה והעיד כל'
אחד מהם אחר חברו בתוך כדי דבור
והוזמו ומקצתן אינן נענשין עד ש'
שיזומו כולם. אבל אם היה הפסק
בין זה לזה יותר מכדי דבור שהוא
כדי שאילת שלום תלמיד לרב הרי
נחלקה העדות והשנים שהוזמו
נענשין. והזוממין והשנים אחרים
שהיה בין דבריהם לדברי הראשונים
הפסק אינן נענשין. ואע"פ שבטלה
העדות כולה מפני שהן כת אחת:
הואיל ונפסלה מקצתה נפסלה כולה.
העיד האחד ונחקרה עדותו:
ואח' השני ואם אמר כמוהו או שאמ'
הן וכיוצא בזה והוזמו שניהן הרי
שניהן נהרגין או לוקין או משלמין
שכל עד שאמר אחר דברי חבירו הן
הרי זה כמי שנחקר והעיד כמו ש'
שהעיד חברו ואין לעדים זוממין
שגגה לפי שאין ניתן ומעשה לפיכך
אין צריכין התראה כמו שביארנו.
כשם שהשנים מזימין המאה
אם העידו המאה כת אחת כך הם
מזימין אותם ואפילו היו חמישים כ'
כת ובאו שנים אחר שנים. כיצד
כת שהעידה על ראובן שהרג את
שמעון בירושלם ובאו שני עדים

והזימוה. ובאה הכת השניה והעידה
אותם עדות עצמה שראובן הרג את
שמעון בירושלם. ועמדו אותם השנ'
השנים והזימו גם את הכת השניה
אף השלישית וכן הרביעית ואפילו הן
מאה נהרגין על פי אלו שנים.
כת שהעידה על ראובן שהרג את ש'
שמעון בירושלם ובאו שני עדים
והזימוה. ובאה כת שניה והזימוה
אם כת הראשונה יהרגו העדים הזו'
הזוממין וינצל ראובן. באה כת
שלישית והזימה את הכת השניה
תהרג את הכת השניה וראובן ותנצל
הכת הראשונה. באה כת רביעית
והזימה את השלישית תהרג הכת
השלישית והכת הראשונה וימצא ר'
ראובן ותנצל הכת השניה וכן אפילו
הן מאה כת זו מזימה את זו כת זו נכ'
נכנסת וכת זו יוצאה. עדים
שהעידו על איש טרפה שהרג וה'
והוזמו אין נהרגין שאפילו הרגוהו
בידיהן לפי שהוא טרפה ואין מעידי'
שהיו טרפה והעידו בדבר שחייבין
עליו מיתת ב"ד והוזמו אין נהרגין:
שאם הוזמו זוממיהן אין נהרגין ש'
שאפילו שאם הוזמו זוממיהן אין [illegible]
שלא הוזמו אלא על טרפה.
עדים שהעידו על אחד והרשיעו
על רשע שאין בו מלקות ולא חיוב
ממון ואחר כך הוזמו הרי אלו לוקין
אע"פ שלא זממו והלקות זה ולא לה'
לחייבו ממון. כיצד העידו על כהן
שהוא חלל כגון שהעידו ואמרו בפ'
בפנינו נתגרשה אמו או נחלצה במ'
במקום פלוני ביום פלוני והוזמו הרי א'
אלו לוקין. וכן אם העידו על אדם
שהרג בשגגה והוזמו לוקין ואינן
גולין. העידו על שורו שהרג א'
את הנפש והוזמו לוקין ואין משלמי'

פת"ק אבל ר' יהודה ראמר כ' איפטר [illegible]

[illegible] כשרים [illegible] זוממי כו'

שאחרוהו כו' וכתוב סת
רה דשטר שיש לו מוקד
דיש לו מאוחר [illegible]
מחזיקין ריעותא בשטר
ולא [illegible] יד [illegible] השטר על
החתומים אלא מחזיקין
קיום עד
השטר [illegible]
שמאוחר
הוא [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כן
הו דקיום
שטרות [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] עדים
החתומי'
על השטר

ולא הכתב
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
שטר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] הראיה [illegible]
[illegible] שטר [illegible]
ומאוחר [illegible]
ומוקדם הוא [illegible]
[illegible] שטר
[illegible] חתימות ידיהן [illegible]
[illegible] מוקדם [illegible]
[illegible] יד [illegible]
השטר [illegible]
[illegible] ריעותא [illegible]
[illegible] משטר [illegible]
[illegible] ההוא שטר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
מטשר כשר ולא [illegible]
[illegible] ספיק יד [illegible]
השטר על החתומים [illegible]
[illegible] שאר שטרות
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] שהשטר כשר
אלא [illegible] ספיק [illegible]
[illegible]
השטר [illegible] מושאר
שטרות [illegible]
[illegible]
[illegible] חותמי על השטר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
חותמי על השטר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
לא נתקיים השטר על
[illegible] השטר [illegible]
[illegible] קיים שטרך [illegible]
[illegible] קיום [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] קיום [illegible]
[illegible] ועד כמון
[illegible]
[illegible]

את הכופר ·· העידו עליו בעבר עברי
והוזמו לוקין ·ארבעה דברים אלו
ואפי׳ הקטלה הן ·· כך קבלו חכמים ש׳
ששנים שהרשיעו את הצדיק וה׳
והצדיקו את הרשע מעדותם ובאו
אחרים והזימום והצדיקו את הצדיק
והרשיעו את הרשע ·הרי עדים ה׳
הראשונים לוקין אע״פ שלא הרשיעו
את הצדיק להלקותו ·ומפני זה העדו
עליו שאכל בשר בחלב או לבש שע׳
שעטנז הרי אלו לוקין משום וע׳
ועשית כאשר זמם ·· שנים שהעידו
על ראובן שנואף עם בת כהן ונגמר
דין ראובן לחנק ·ודין המנואפת לש׳
לשריפה ·ואחר כך נמצאו זוממין ה׳
הרי אלו נחנקין ולא נשרפין ·ודבר
זה קבלה ··

פק רסנהדרי

פק דמכות

פרק אחד ועשרים :

פק דמכות

עדים שהעידו שגירש פלו׳ את אשתו
ולא נתן לה כתובתה והוזמו והלא בין
היום ובין לאחר זמן גירש סופו ליתן
כתובה אומדין כמה אדם רוצה ל׳
ליתן בכתובתה של זו כשתיזכור יא׳
אותה בטובת הנאה ומשלמין דמי
טובת הנאה זו ·· ומשערין באשה
בכתובתה ·שאם היתה האשה חולה
או זקנה או שהיה שלום בינה לבין
בעלה או דמי הכתובה כשתמי כור
כמו דמיה ·ואם היתה האשה בריאה
וקטנה או יש קטטה ביניהן שזו
קרובה לגרושין ורחוקה מן המית׳ ··
וכן אין טובת הנאה כתובה הזו
המרובה כמו טובת הנאה של כתובה
המועטת שאם היתה כתובתה אלף
והרי היא נמכרת בטובת הנאה במ׳
במאה ·אם היתה מאה אינה נמכ׳

נמכרת בעשרה אלא בפחות ודברים
אלו כפי מה שישערו הדיינים ··
העידו על זה שהוא חייב לפלו׳ אלף
זוז על מנת ליתן מכאן ועד שלשים
יום ·והלוה אומ׳ עד חדש שנים אחר
השלשים ונמצאו זוממין אומדין כ׳
כמה אדם רוצה ליתן והיו בידו אלף
זוז חדש שנים ומשלמין כך ללוה ·
וכן כל כיוצא בזה ·· העידו על שור
של זה שנגח ונמצאו זוממין משלמ׳
חצי נזק ·ואם אין השור שוה חצי
נזק משלמין דמי השור בלבד שאינו
משלם אלא מגופו ·לפיכך אם העידו
עליו שאכל פירות או שבר כלים דרך
הלוכו משלמין נזק שלם ·וכן כל כיוצא
בזה ·· העידו על פלו׳ שהפיל שן
עבדו ואחר כך סימא את עינו והוזמו
משלמין לאדון דמי העבד ודמי עינו ··
העידו שסימא עינו ואחר כך ס׳
הפיל את שנו והוזמו ונמצא הדבר
הפך שהאדון הפיל את שנו ואחר כ׳
סימא את עינו ·משלמין דמי עינו לע׳
לעבד ·וכן כל כיוצא בזה ·· עדי קנוי
וסתירה שהוזמו לוקין בין עד אחד
והעיד שזנתה אחר הקנוי וה׳
והסתירה ונמצא אותו העד זומם
משלם כתובתה ·· אבל שנים הן ע׳
עדי הקנוי והסתירה והטומאה ונמ׳
ונמצאו זוממין משלמין כעקר הכתוב׳
ואין לוקין ·ולמה לא יהרגו והרי ה׳
העידו בטומאה מפני שלא הותרו ב׳
שנים שהעידו שגנב וטבח או׳
מכר והוזמו משלמין את הכל ··
העידו שנים שגנב והעידו שנים ב׳
אחרים שטבח או מכר והוזמו אלו
ואלו הראשונים משלמין לו תשלומי
כפל ומשלמין האחרונים שנים או
שלשה ·· הוזמו האחרונים בלבד
הרי הגנב משלם תשלומי כפל והעד׳

ויחכה

האחרונים משלמין לגנב תשלומי אר׳
ארבעה וחמשה ·נמצא אחד מן הא׳
האחרונים זומם בטלה עדות שניה ··
נמצא אחד מן הראשונים זומם בטלה
כל העדות שאין הגניבה אין הטביחה
אין המכירה מחייבת אותו לשום כלום ··
שנים שהעידו שאכל שדה זו ש׳
שלש שנים ונמצאו זוממין משלמין
לבעל השדה דמי השדה ·· העידו
שנים שאכלה שנה ראשונה ·ושנים
שאכלה שנה שניה ·ושנים שאכלה
שנה שלישית והוזמו כולם משלמין
ביניהם שאפילו עדות החזקה שלש
עדיות הן כעדות אחד להזמה ·לפי׳
כך שלשה אחים ועמהן עם כל אח׳
ואחד והעידו בשנה אחר שנה הרי
אלו שלש עדיות והתקיים בהן החזק׳
והן בעדות אחת להזמה ·שאם הוזמו
כולם הרי שלשה האחין משלמין ח׳
חצי דמי השדה וזה שבעמהן עם כל
אחד מהם משלם חצי דמיה ··
שלשה כתי עדים שנתקיים בעדותן
ששור זה מועד ונמצאו כת ראשונה
ושניה זוממין כולן פטורין ·נמצאו ג׳
שלשתן זוממין כולן חייבין לשלם ח׳
הנזק שאע״פ שהוא תם משלם חצי
נזק ·· בד״א כשהיו כולן זוממין
זה את זה או שבאו רצופין או שהיו
מכירין בעל השור ולא הכירו השור
אבל אם אין שם אחד מאלו הרי כת
ראשונה ושניה פטורין שהרי הם
אומ׳ לא באנו אלא לחייבו חצי נזק
ולא ידענו שתבוא כת אחרת ויעשה
מועד ·· וכן שנים שהעידו ב׳
בבן סורר ומורה עדות הראשונה
ובאו שנים אחרים והעידו עליו ה׳
עדות שקר אחרונה שמחמתה יהרג
והוזמו שתיהן כת ראשונה לוקה ומ׳
ומונה נהרגת מפני שיכולה לומר להו

חזק׳ הבתי׳

ע׳ סרף ומשה

כיצד הרגל

אבל מפני חידה
רלפ׳ כסומך וא׳ כ׳
חמש תמור לו זה
ראפי׳ אין כאן ב
אחד מכל אלו הר
הדבר אין קנה
ראשונה יכול וא
מן לחייבו מחצי
כפירות ותבן ט
רכון דמחייק ט
המאם לכר ודמי
לטובתו כמו והם
והחזיקו מקרה ע׳
ולא לחייב כפרות
ר׳ וכן מישר פ׳ אלו
מיב גבי עמהר׳
דאמנה דרב ספר׳
ודרכם ל׳ חמור ט
עש ··

ולוקתה בזמן אחד כת אחרונה נהרגת
שאי אפשר בלבד הייו נהרגת היתה ה׳
הכת האחרונה ארבע שנים זו בפני
גגב ושנים זו בפני זה והחזיר ה
הרי אלו נהרגין ״ העידו שנים שגנב
זה נפש מישר׳ ומכרו והוזמו הרי
אלו נחנקין ״ העידו שגנבו והעידו
שנים אחרים שמכרו כיון שהוזמו
עדי גנבה כיון שהוזמו עדי מכירה פ׳
כת מהן שהוזמה נהרגת שהגניבה
תחלת חיוב של זה מיתה ״ העידו
שמכרו לזה ישר׳ והוזמו ולא היו שם
עדים שגנב הרי אלו פטורין שאע״פ
לא היה נהרג מפני שימכור לא׳ עבדי
מכרתי בזה עדי הגנבה אחר שהוזמו
עדי מכירה ואפילו הוציא אותם ואחרים
זה אות זה אינם נהרגין ״ מוציא
שם רע על אשתו שהביא עדים שזנת
כשהייתה ארוסה והביא האב עדים וה׳
והזימום הרי עדי הבעל נהרגין ״
חזר והביא הבעל עדים והזימו עדי הא׳
הבעל הרי עדי האב נהרגין ומשלמין
ממון לבעל נהרגין ומפני עדי הבעל
שנגמר דינם בעדותם להריגה ומשלמ׳
קנס מפני שנגמר דין הבעל לשלם ק׳
קנס בעדותן ומוציאין נפש ותלוה וה׳
וממון לזה ״ וכן שנים שהעידו
על זה שבא על נערה המאורסה והח׳
והוזמו נהרגין ואין משלמין ״ בא על
בתו של פלוני והוזמו ומשלמין קנס
ולנטען ״ פלני רבע השור והוזמו נ׳
נסקלין ואין משלמין שורו של פלני
נסקלין ומשלמין דמי השור לבעל ״

פרק שנים ועשרים:

שני כתי עדים המכחישות זו את זו
שבאה אחת והכחישה זו ועד אחד מכת
זו והעידו בעדות אחרת אין כאן ע׳
עדות שהרי בודאי אחד מהן שקר
ואין אנו יודעים איזו משניהם ״ באה
כת זו בפני עצמה והעידה עדות א׳
ובאה כת זו בפני עצמה והעידה ע׳
עדות אחרת מקבלין כל אחת מהן
בפני עצמה ״ ראובן שהוציא ע׳
שמעון שתי שטרות אחת במנה
ואחת במאתים וכפר שמעון בשתי
שטרות ועד שטר זה כת אחת מאן
ומאתי השתים שהכחישו זו את זו
ועדי השני הכת השניה הרי שמע׳
משלם מנה שיד בעל השטר על ה
התחתונה וישבע על השאר ·
ויראה לי ששבועה זו שישבע על
השאר בנקיטת חפץ כדין מודה מקצת
שהרי עליו שני עדים כשרים וע׳
מעידים במקצת הממון שכפר בו
כלו ולא תהיה הודאת פיו גדולה
מהעדאת עדים כמו שבארנו ״
הוציא ראובן שטר על לוי ועדיו כת
אחת ומשתיהן והוציא שמעון של
שטר שני על לוי ועד הכת השניה ו׳
ולוי כופר בשניהם הרי ראובן נשבע
ונוטל שודאי אחד מהם ישלו
אצלו ושבועת זו בתקנת חכמים כד׳
כדין חנוני על פנקסו ״ הוציא ל׳
ראובן על שמעון שטר ועדיו כת אח׳
אחת מהן והוציא שטר על לוי וע׳
ועדיו הכת השניה וכל אחד מהן כ׳
כופר המוציא ומחבר עליו הראיה
והואיל והראובן אינו יכול לקיים אחת
משתי שטרות שהרי כל שטר מהם
כחרס ושני הנטענין נשבעין הסת
ונפטרין ״ בד״א כשבאו שני הכ׳
הכתות להעיד כאחת אבל כל המוציא
שטר שיש בו עדות כת אחת ומשתי
הרי זה גובה בו ואם הוציא אחר
כך כיון שהוא כיון אחר שטר שיש בו
עדות הכת השניה הרי זה גובה בין ה׳
המלוה הראשון בין מאחר שהרי כל
כת משניהם באה בפני עצמה והעיד ״
מי שהביא עדים ונחקרה עדות
ואחר כך חזר להביא עדים אחרים ש׳
באותה הטענה עצמה והוזמו את
אפילו מאה כת ואחר כך הביאו עדים
באותה טענה עצמה ומעידות עדות
אלו האחרונים מכוונת הרי על פיהן
שאע״פ שהוחזק זה שטוען טענה
להביא עדים שקרנים הרי אלו לא ה׳
הוחזקו אלו עדים שהם משקרים ״
אבל שקרו עליו ערער והוא נ׳
שבאו שנים ואמרו ממנו שאלו לו ה׳
לדייה שטר זה אע״פ שנתקיים מחו׳
מחותמיו אין גובין בו לעולם ״
ויראה לי שאם באו עדים השטר ו׳
והעידו הם עצמן על סתרים גובין
בו ״

בריך רחמנא דסייען ״

הלכות ממרים:

יש
בכללן תשעה מצות שלש מצות ע׳
עשה ושבע מצות לא תעשה ״
וזה הוא פרטן ״
לעשות על פי התורה שיאמרו ב״ד הגדול ״ א
שלא לסור מדבריהם ב
שלא להוסיף על התורה לא במצות ג
שבכתב ולא בפירוש שלמדנו מפי
שלא לגרוע מן הכל ד
שלא לקלל אב ואם ה
שלא להכות אב ואם ו
לכבד אב ואם ז
לירא מאב ואם ח
שלא יהיה הבן סורר ומורה על קול ט
אביו ואמו ובאור מצות אלו בפרקים אלו ״

פרק ראשון:

בית דין הגדול שבירושלם

ועיין בעינא ט
מכהוג וגבי רב
חסד ואו סמי ג
סהד שקרי ואה
ד שהרי רבו הי׳

פרק דסנהדרי

חזקת הבתי
כל הנשבעין

אלו הן הנחנקי׳

הם עיקר התורה שבעל פה והם עמוד
ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא
לכל ישראל ועליהם הבטיחה תורה שנ׳
על פי התורה אשר יורוך ועל המשפ׳
אשר יאמרו לך תעשה זו מצות עשה
כל המאמין במשה רבנו ובתורתו
חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולש׳
ולסמוך עליהם ״ כל מי שאינו עו׳
עושה כהוראתם עובר בלא תעשה
שנ׳ לא תסור מן הדבר אשר יגידו
לך ואין לוקין על לאו זה מפני שנתן
לאזהרת מיתת ב״ד שכל חכם שממרה
על דבריהם מיתתו בחנק שנ׳ והאיש
אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע אל
הכהן העומד לשרת שם את יי׳ אלהיך
או אל השופט ומת האיש ההוא ״
אחד דברים שלמדו אותם מפי
השמועה והם תורה שבעל פה ואחד
שלמדו אותם מפי דעתם באחת מן
המדות שהתורה נדרשת בהם ונ׳
ונראה בעיניהם שהדין כך זה כך
הוא ואחד דברים שעשו אותם סייג
לתורה לפי מה שהשעה צריכה לכ׳
והם הגזרות והתקנות והמנהגות
כל אחד משלשה דברים אלו ״
מצות עשה לשמוע להן והעובר
על אחד מהן עובר בלא תעשה הרי
הוא אומ׳ על פי התורה אשר יורוך
אלו הגזרות והמנהגות שגוזרו בהן
לרבים כדי לחזק את הדת ולתקן את
העולם ועל המשפט אשר יאמרו
לך אלו דברים שלמדין אותם מן ה
הדין באחת מן המדות שהתורה
נדרשת בהן ומכל הדבר אשר יגידו
לך זו קבלה שקבלו איש מפי איש
דברי הקבלה אין בהן מחלוקת לעולם ״
וכל דבר שתמצא בו מחלוקת בי׳
בידוע שאינו קבלה ממשה רבנו ״
ודברים שלמדין מן הדין אם הסכימו
עליהן ב״ד הגדול כולם הרי הסכימו
ואם נחלקו בהן הולכין אחר הרוב
ומעמידין הדין אחר הרבים ״ וכן
הגזרות והתקנות והמנהגות אם
ראו מקצתם שראוי לגזור גזירה זו
ולא לתקן תקנה זו ולא להניח מנהג
זה נושאין ונותנין אלו כנגד אלו וה׳
והולכין אחר רובם ומעמידין הדבר
אחר הרבים ״ כשהיה ב״ד הגדול
קיים לא היתה מחלוקת בישר׳ אלא
כל דין שנולד בו ספק לאחד מישר׳
שואל לב״ד שבעירו אם ידעו אומרו
לו ואם לאו הרי השואל עם אותו
ב״ד או עם שלוחים עולים לירושלם
ושואלין אותו לב״ד שבהר הבית אם
ידעו אומרו להם ואם לאו הכל
באין לב״ד שעל פתח העזרה אם י׳
ידעו אומרו להם ואם לאו הכל באין
ללשכת הגזית לב״ד הגדול ושואלין
אם היה הדבר שנולד בו ספק לכל
ידוע אצל ב״ד הגדול בין מפי הקבלה
בין מפי המדה שדנו בה אומרין
להם מיד ואם היה הדבר ברור אצ׳
אצל ב״ד הגדול דנין בו בשעתו ונו׳
ונושאין ונותנין בדבר עד שיסכימו
כולם או יעמדו למנין וילכו אחר
הרוב ויאמרו לכל השואלים כך ה
הלכה וילכו להן ״ משבטל בית דין
הגדול רבתה מחלוקת בישר׳ זה
מטמא וזה מטהר זה אוסר וזה
מתיר זה נותן טעם לדבריו וזה
נותן טעם לדבריו ״ שני תלמידי
חכמים או שני בתי דינין שנחלקו
שלא בזמן הסנהדרין או שלא הגיע
הדבר להן בין בזמן אחד בין בזה
אחר זה אחד מטמא ואחד מט׳
מטהר אחד אוסר ואחד מתיר
אם אינו יודע להיכן הדין
נוטה בשל תורה הלך אחר המח׳
המחמיר בשל סופרים הלך אחר
המיקל ״

פרק שני

בית

דין הגדול שדרשו באחת מן המ׳
המדות כפי מה שנראה בעיניהם
שהדין כך ודנו בו דין ועמד
אחריהם ב״ד אחר ונראה לו טעם
אחר לסתור אותו הרי זה סותר
ודן כפי מה שנראה בעיניו שנא׳
אל השופט אשר יהיה בימים ההם
אין אתה חייב ללכת אלא אחר ב״ד
שבדורו ״ ב״ד שגזרו גזרה או ת׳
תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר
בכל ישר׳ ועמד אחריהם ב״ד אחר
ובקש לבטל דבר הראשונים ולעקר
את התקנה ואותה הגזרה ואותו
המנהג אינו יכול עד שיהיה גדול
מן הראשונים בחכמה ובמנין ״
היה גדול בחכמה אבל לא במנין
במנין אבל לא בחכמה אינו יכול
לבטל דבריו אפילו בטל את הטעם
שבגללו גזרו הראשונים או התקנה
אין האחרונים יכולין לבטל עד ש׳
שיהו גדולים מהם והיאך יהיו ג׳
גדולים במנין הואיל וכל ב״ד וב״ד של
שבעים ואחד הוא מנין חכמי ה׳
הדור שהסכימו וקבלו הדבר שא׳
שאומרו ב״ד הגדול ולא חלקו ״ במ׳
במה דברים שלא אסרו אותם
כדי לעשות סייג אלא כשאר דיני
תורה אבל בשאר דברים שראו ב״ד
לגזור ולאסור אותם לעשות סייג
אם פשט איסורן בכל ישר׳ אין ב״ד
הגדול אחר יכול לעקרם ולהתירם
אפלו היה גדול מן הראשונים ״
ויש לב״ד לעקור דברים אלו לפי שע׳
שעה אע״פ שהוא קטן מן הראשוני׳

המחמיר בט׳ הכ׳ פסיק
רב יוסף כספק ראש הלכה
כר׳ יהוש׳ בן קרחה דא׳ בשל
רבו אם אחר מהן גדול כו׳
בחכמה ובמנין הלך אחריו
ואם לאו הלך אחר המחמיר
[illegible]

שלא יהיו גזרות אלו חמורים יותר
מדברי תורה עצמה שאפילו דברי
תורה יש לכל ב"ד לעקור אותם הוראת
שעה. כיצד ב"ד שראו לחזק את
הדת ולעשות גדר שלא יעברו העם
על דברי תורה מכין ועונשין שלא כדת
ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין
הדבר לדורות ואומרין שהלכה כך
היא. וכן אם ראו לפי שעה
לבטל מצות עשה או לעבור על מ'
מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים
לדת או להציל רבים מישראל מהכשל ב'
בדברים אחרים עושין לפי מה שצ'
שהשעה צריכה. כשם שהרופא
חותך ידו ורגלו של זה כדי שיחיה
כולו כך ב"ד מורין בזמן מן ה'
הזמנים לעבור על מקצת מצות
לפי שעה כדי שיתקיימו כולם כד'
כדרך שאמרו חכמים הראשונים
חלל עליו שבת אחת כדי שישמור
שבתות הרבה. ב"ד שראו להם
לגזור גזרה או לתקן תקנה או להנ'
להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר
ולדעת תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד
בה. ולעולם אין גוזרין גזרה
על הצבור אלא אם כן רוב הצבור
יכולין לעמוד בה. הרי שגזרו
ב"ד גזרה ודמו שרוב הקהל יכולין לע'
לעמוד בה ואחר שגזרו אותה פק'
פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב ה'
הצבור הרי זו בטלה ואינן רשאין
לכוף את העם ללכת בה. גזרו
ודמו שפשטה בכל ישראל ועמד ה'
הדבר כן שנים רבות ולאחר שנים
מרובות עמד ב"ד אחר ובדק בכל ישראל
וראה שאין אותה הגזרה פשוטה
בכל ישראל יש לו רשות לבטל ואפילו
היה אותו ב"ד פחות מאותו ב"ד בחכמ'
ובמנין יש לו לבטל. וכל בית דין

שהתיר שני דברים מאלו או יאמר
לבטל דבר שלישי הואיל ויש לבית דין
לגזור ולאסור דבר המותר ויעמוד
איסורו לדורות. וכן יש להם לה'
להתיר איסורי התורה לפי שעה ל'
מה הוא שהזהירה התורה לא תוסף
עליו ולא תגרע ממנו. שלא
להוסיף על דברי התורה ולא לגרוע
מהן ולקבוע הדבר לעולם שהוא מן
התורה בין בתורה שבכתב בין בתורה
בין בתורה שבעל פה. כיצד הרי כתוב
בתורה לא תבשל גדי בחלב אמו מ'
מפי השמועה למדו שזה הכתוב
אוסר לא לאכול ולא לבשל בשר בחלב
בין בשר בהמה בין בשר חיה. אבל
בשר עוף מותר בחלב מן התורה
אם יבוא ב"ד ויתיר בשר חיה בחלב
הרי זה גורע. ואם יאסור בשר העוף
ויאמר שהוא בכלל גדי והוא אסור
מן התורה הרי זה מוסיף. אבל א'
אם אמר בשר העוף מותר מן התורה
ואנו נאסור אותו ונודיע לעם שהוא
גזרה שלא יבוא הדבר לידי ויאמרו
העוף מותר מפני שלא נתפרש ב'
בתורה ויבוא אחר ויאמר אף בשר בה'
בהמה מותר חוץ מן העז ויבוא אחר
ויאמר אף בשר העז מותר בחלב.
הפרה או הכבשה שלא נאמר אלא אמו
אלא אמו שהיא מינו ויבוא אחר ויא'
ויאמר אף בחלב העז שאינה אמו מותר
שלא נאמר אלא אמו. לפיכך נאסור
כל בשר בחלב ואפילו בשר עוף אין
זה מוסיף אלא עושה סייג לתורה וכ'
וכן כל כיוצא בו.

פרק שלישי

ישראל שאינו מאמין בתורה שבעל
פה אינו זקן ממרא האמור בתורה

אלא הרי הוא בכלל המינין ומיתתו ביד
כל אדם מאחר שנתפרסם שהוא כ'
כופר בתורה שבעל פה מורידין
ולא מעלין כשאר כל המינין והאפיק'
והאפיקורוסין והאומרים אין תורה מן
השמים והמוסרין והמשומדים ש'
כל אלו אינם בכלל ישראל ואינם צריך
אין עדים ולא התראה ולא דיינין אל'
אלא כל ההורג אחד מהן עשה מצ'
גדולה והסיר המכשול. במה ד'
באיש שכפר בתורה שבעל פה במח'
במחשבתו ובדברים שנראו לו והלך
אחר דעתו הקלה ואחר שרירות לב
הרע וכופר בתורה שבעל פה תחלה
וכן כל התועים אחריו אבל בני אותם
התועים ובני בניהם שהדיחו אותם
אבותם ונולדו במינות וגדלו אותם עליו
הרי זה כתינוק שנשבה לבין הגוים וגדלוהו
הגוים על דתם שהוא אנוס ואף על פי
ששמע אחר כך שהוא יהודי וראה
היהודים ודתם הרי הוא כאנוס שה'
שהרי גדלוהו על טעותם. כך אלו
האוחזים בדרכי אבותם ... לכ'
לפיכך ראוי להחזירם בתשובה לאיתן
התורה ולא ימהר אדם להורגם.
זקן ממרא האמור בתורה הוא
הוא חכם מחכמי ישראל שיש בו ק'
קבלה ודן ומורה בתורה כדי שידונו
ויורו כל חכמי ישראל שבארץ ונחלק
בדין מן הדינין עם ב"ד הגדול ולא חזר
לדבריהם אלא חלק עליהם והורה ל'
לעשות שלא כהוראתם גזרה עליו
תורה מיתה ומתודה ויש לו חלק ל'
לעולם הבא. ואע"פ שהוא מן והן
דנין הוא קבל והם קבלו הרי התורה
חלקה להם כבוד. ואם רצו ב"ד למחל
על כבודם ולהניחו אינן יכולין כדי שלא
ירבו מחלוקת בישראל. אין זקן מ'
ממרא חייב מיתה עד שיהיה חכם

שהגיע להוראה סמוך לסנהדרין ויח
ויחלוק על ב"ד בדבר שזדונו כרת ושג
ושגגתו חטאות אם נהלך ויורה לע:
לעשות הוראותיו אם יעשה הוא ע
על פי הוראותיו ויחלוק עליהן והן
יושבין בלשכת הגזית אבל אם היה
תלמיד שלא הגיע להוראה והורה
לעשות פטור שנ' כי יפלא ממך דבר
למשפט מי שלא יפלא ממנו יצא זה המ
מופלא. היה חכם מופלא של בית :
דין וחלק ושנה לו' לאחרים כדבריו
אבל לא הורה לעשות פטור שנ' והאיש
אשר יעשה בזדון אין שיאמ' בזדון
עד שיורה לעשות או יעשה הוא כ'
מעצמו. מצאן חוץ למקומן וה
והמרה עליהם פטור שנ' וקמת וע
ועלית אל המקום מלמד שהמקום
גורם לו מיתה וכל מי שהוא וכיוצא בהן
שהן פטורין מן המיתה יש לב"ד ה
הגדול לנדותם ולהפרישם ולהכותם
ולהענישם כפי מה שיראה להם שהמקו'
צריך להם. וכיצד דין זקן ממרא
בעת שיפלא דבר ויורה בו חכם ויגיע
להוראה בין בדבר שיראה בין בדבר
שקבל מרבותיו הרי הוא והחולקין
עליו עולין לירושלם ובאין לב"ד שעל
פתח הר הבית ואומ' להם כך דן וכך
הורו חבירי אם שמע וקבל מהם מוט
מוטב ואם לאו באין לב"ד שעל
פתח העזרה ואומ' להם גם הם כ'
הוא הדין אם קבל ילכו להם ואם לאו
כולם באין לב"ד הגדול ללשכת הגזית
שמשם תורה יוצאה לישר'.
מן המקום ההוא אשר יבחר וכו'
יומ' להם כך הוא הדין ויוציאין כן
כולן. חזר זה החכם שחולק ה'
לעירות ושנה ולמד כדרך שהיה
לומד הרי זה פטור. הורה לעשות
או שעשה הוראתו אינו צריך הת

התריתה ואפילו נתן טעם אין שומעין
לו אלא כיון שראו עדים שעשה :
כהוראתו או שהורה לאחרים לעש'
לעשות גומרין דינו למיתה בבית דין
שבעירו ואין בב"ד הגדול שבירושלם.
ותופשין אותו ומעלין אותו משם
לירושלם ואין ממיתין אותו לא בב"ד
שבעירו ולא בב"ד הגדול שיצא חוץ
לירושלם אלא מעלין אותו לבית דין
הגדול שבירושלם ומשמרין אותו
עד הרגל וחונקין אותו ברגל שנ' וכל
ישר' ישמעו ויראו מכלל שצריך
הכרזה וארבעה צריכין הכרזה :
זקן ממרא ועדים זוממין והמסית
ובן סורר ומורה שהרי בכולן נאמר
ישמעו ויראו.

פרק רביעי

זה
שחולק על ב"ד הגדול בדבר שחייבין
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאות :
כגון שהיו אוסרין והוא מתיר כגון
שהיו הם מתירין והוא אוסר הרי :
זה חייב מיתה ואפילו הוא היה אומ'
על פי הקבלה ואומ' כך קבלתי מרבותי
והם אומ' כך נראה בעינינו שהדין :
נותן הואיל ונשא ונתן עליהם ועש
הוראה לעשות הרי זה חייב מיתה
ואין צריך לומ' אם היו מורין מפי
הקבלה. וכן אם חולק עליהם
בגזרה מן הגזרות שגזרו בדבר ש'
שיש בשגגתו חטאות ובזדונו כרת
כגון שהתיר חמץ כזם ארבעה
עשר בשעה ששית אף אסרו חכ'
העזרה משעת חמישית הרי זה ח'
חייב מיתה. וכן כל כיוצא בזה.
ואחד דבר שחייבין עליו בז:
בזדונו כרת ועל שגגתו חטאות :
שנחלקו בו או שנחלקו בדבר הא:

האומר לידי דבר שחייבין על זדונו כ'
כרת ועל שגגתו חטאות כיצד נחלקו
באשה זו אם היא ערוה או אינה אם
מראה דם זה מטמא באשה או או'
אינו מטמא. אם זו טמאה לידה או
אינה טמאה לידה. אם זו זבה או או'
אינה זבה. אם חלב זה אסור או מותר.
וכל כיוצא בזה הרי זה חולק בדבר
שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו ח'
חטאות. ומה הוא דבר המביא לידי
דבר שחייבין על זדונו כרת ועל ש'
שגגתו חטאות כגון שנחלקו בעיבור
השנה אם מעברין עד הפורים או
כל אדר הרי זה חייב שזה מביא ל'
לידי חמץ בפסח. וכן אם נחלקו ב'
בדין בדיני ממונות או במנין הדיינין
שדנו דיני ממונות הרי זה חייב ש'
לדבריו של אחד שזה חייב לזה וכל
שנטל ממנו בדין נטל ועל פי בית דין
נטל ולדבריו של זה שאומ' פטור ש'
זה שאומ' שאין לו ראוי לדין כל שלו
שנטל גזל הוא בידו ואם קדש בו את
אשה אינה מקודשת. ולדברי
האומ' שלא נטל הכל עלינו מזיד ענ'
ענוש כרת ובשוגג מביא חטאות ו'
ונמצא הדבר מביא לידי דבר שחייב'
על זדונו כרת ועל שגגתו חטאות.
וכן אם נחלקו בדיני מכות אם
זה חייב מלקות או אינו שחולק ב'
מכלל הדיינין שלוקין מפיהם הרי
זה חייב שהרי לדברי האומ' אינו לו
לוקה חובלים הם בו וחייבין לשלם
וכל מה שיתן מהם בדין נטל ולדב'
האומ' בן מלקות הוא כל שיטול מה'
מהם גזל בידו ואם קדש בו אשה ל'
אינה מקודשת. וכן אם נחלקו ב'
בערכין או בחרמין הרי זה חייב ש'
ליתן או אינו חייב ליתן הרי זה חייב ש'
שהרי לדברי האומ' אין חייב ליתן

לשיור ב' הרב
ט' ס' עקימו
וגב' ר' יהודה
ראו' ממיתן ?
אותו מיד וכו'
ומתב' ושולח'
כל המקומות
כו'

אלו הן המחנקי'

אם לקחו ממון הרי זה גזל והמקדש
בו אשה אינה מקודשת ״ וכן אם
חלק עליהם בפדיון קדשים אם נפ׳
נפדו אם לא נפדו הרי זה חייב שהרי
לדברי המורה אין זה פדיון אם קד׳
קדש בו אשה אינה מקודשת ״
וכן אם נחלקו בעריפת העגלה אם
אלו חייבין להביא או אינם חייבים
להביא הרי זה חייב שהרי לדברי ה׳
המורה חייבין להביא הרי זה אוסר
בהנייה והמקדש בה אינה מקודש׳ ״
וכן אם נחלקו בערלה ואם
נחלקו בלקט שכחה ופאה אם הן
לעניים או לבעל הבית הרי זה חייב ״
שהרי לדברי המורה לבעל הבית הרי זה
גזל ביד העני ואם קדש בה אשה
אינה מקודשת ״ וכן אם חלק ע׳
עליהם בזוב וזבות הטמאות כגון
נגעי בשר או נגעי בתים או נגעי ב׳
בגדים הרי זה חייב שהרי לדברי ה׳
המורה טהור מותר להכנס במקדש
ולאכול בקדשים ולדברי המורה טמא
אם נכנס או אכל במזיד ענוש כרת
ובשוגג מביא חטאת ״ וכן אם
נחלקו בטהרת מצורע אם יש לה
טהרה אם לאו ״ וכן אם נחלקו בהש׳
בהשקיית סוטה אם זו צריכה לש׳
לשתות או אינה צריכה לשתות ה׳
הרי זה חייב שהרי לדברי המורה
צריכה אם מת הבעל קודם שתשתה
הרי זו אסורה לייבמה ולדברי המורה
אינה צריכה ומתייבמת ״ וכן כל כיוצ׳
בזה צריך לבדוק ולחקור אם היתה
מחלוקת זה מביאה לדבר זה ודבר
זה מביאה לידי שני אפילו אחר מ׳
מאה דברים אם יבוא בסוף לדבר ש׳
שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו
חטאת כן שהיה זקן ממרא והם ה׳
מחמירים בין שהוא ממרא וה׳
והם מקילין הרי זה חייב ואם לא ה׳
תביא מחלוקת לידי כך הרי זה פטור
חוץ ממצות תפילין בלבד ״ כיצד
הורה שמותר להוסיף טוטפת חמ׳
חמישית בתפילין ועשה אותם ה׳
חמש טוטפת הרי זה חייב והדין ה׳
שיעשה בתחלה בתים כהלכתן ויביא
חמישי וידבק בהן שהבית החיצון
שאינו רואה את האויר פסול וחייב
זקן ממרא על דבר זה הלכה מפי
הקבלה ״ אבל אם נחלקו בשיעור
מצות כגון שחלק בדבר מדברי לולב
או ציצית או שופר זה אומ׳ פסול
וזה אומ׳ כשר זה אומ׳ יצא ידי ח׳
חובתו וזה אומ׳ לא יצא ידי חובתו
זה אומ׳ טהור וזה אומ׳ שני לטומאה
הרי זה פטור מן המיתה וכן כל
כיוצא בזה ״

פרק חמישי

המקלל

ד׳ מיתות

אביו ואמו נסקל שנ׳ אביו ואמו קלל
דמיו בו ״ ואחד המקלל אותם בחי׳

אלו הן ד׳ הנחנקין

בחייהם או לאחר מותם הרי נסקל
וצריך עדים והתראה כשאר מחו׳
מחוייבי מיתות ב״ד ואחד האיש ה׳

ד׳ מיתות

ואחד האשה ״ וכן הטומטום וה׳
והאנדרוגינוס ואחר שיהיו גדולים
שהגיעו לכלל העונשים אינו חייב סק׳
סקילה עד שיקללם מן השמות המ׳

ושבועת העדות

המיוחדים ״ אבל אם קלל בכנוי פטור
מן הסקילה ולוקה כמו שלוקה על

כתובים היינו ר׳ מנחם בר יוסי ואב׳ ר׳ מאיר ס׳ דמחייב

קללת כל אדם כשר מישר׳ ״ וכן
המקלל אבי אביו הרי זה כמקלל אחד
משאר הקהל ״ אזהרה שלמקלל
אביו ואמו מכן ענש שנענש בפ׳
בפירוש אבל האזהרה הרי היא ב׳
בכלל לא תקלל חרש ״ הואיל והוא מ׳
מוזהר שלא לקלל אדם מישר׳ הרי
אביו בכלל ישר׳ ״ המכה אביו או׳
אמו מיתתו בחנק שנ׳ ומכה אביו ו׳
ואמו מות יומת וצריך עדים והת׳
והתראה כשאר כל מחייבי מיתות ב״ד ו׳
ואחד האיש ואחד האשה ״ וכן
הטומטום והאנדרוגינוס והוא ש׳
שיגיעו לכלל העונשין אינו חייב חנק
עד שיעשה בהן חבורה אבל אם לא
עשה בהם חבורה הרי זה כמכה א׳
אחד משאר ישר׳ והמכה אותם ל׳
לאחר מיתה פטור ״ ומי שהכה
אביו על אזנו וחרשו חייב ונהרג ש׳
שאי אפשר שיעשה לו חרש בלא
חבורה אפילו טפת דם יצא בפנים
באזן ונתחרש ״ המקיז דם לא׳
לאביו או שהיה רופא וחתך לו אבר
או בשר פטור אע״פ שהוא פטור
לכתחלה לא יעשה אפילו להוציא ה׳

רב ספרא אוי שכך ... ומשקלס ... מדבר ... לא ... כתנא ...

סלון מבשר אביו או אמו לא יוציאנו
שמא יעשה חבורה ״ בד״א כשיש ש׳
שם אחר לעשות אבל אם אין שם א׳
אחר לעשות אלא הוא והרי הם
מצטערים הרי זה מקיז וחותך כפי
מה שירשוהו לעשות ״ אזהרה
של מכה אביו ואמו מכן ענש שנ׳
שנענש אזהרה לא שנענש הואיל
והוא מוזהר שלא להכות אדם מישר׳
הרי אביו ואמו בכלל ״ שתוקי
חייב על אמו ואינו חייב על אביו אף
על פי שנבדקה אמו ואמרה בן פלוני
הוא אין זה נסקל או נחנק על פיה ״
אבל בנו מן השפחה ומן הנכרית א׳
אינו חייב לא על אביו ולא על אמו ״
וכן גר שהורתו שלא בקדושה
אע״פ שנולד בקדושה אינו חייב על
מכת אביו ואמו וקללתו כשם שאינו
חייב על אביו כך אינו חייב על אמו ״
שנ׳ ומקלל אביו ואמו את שהוא ח׳
חייב על אביו חייב על אמו וזה ש׳

שאינו חייב על אביו אינו חייב על אמו "
הגר אסור לקלל אביו הגוי ול׳
ולהכותו ולא יבזהו כדי שלא יאמרו
באו מקדושה חמורה לקדושה קלה
שהרי זה מבזה אביו ונוהג בו מ׳
מקצת כבוד · אבל העבד אין לו יחוס
אלא הרי אביו כמי שאינו אביו
לכל דבר אע״פ שנשתחררו " מי
שהיה אביו ואמו רשעים גמורים
ועוברי עבירה אפילו נגמר דינם
להריגה והם יוצאין להרג אסור
לו להכותם ולקללם · ואם קלל או הכה
בהם פטור " ואם עשה תשובה
הרי זה חייב ונהרג עליהם אע״פ
שיוצאין למיתה " בד״א בבנו · אבל
אחר שבא והכהו או קללו אחר ע׳
שנגמר דינו אע״פ שעשה תשובה
הרי זה פטור הואיל והוא הולך למ׳
למיתה ואם ביישו חייב בקנס המ׳
המבייש " עבר אביו ואמו על
עבירה שלוקין עליה והוא היה ח׳
חזק לפני הדיינין לא יכה אותם "
וכן אם נתחייב נדוי לא יהיה הוא ה׳
השליח לנדותם ולא ירדוף אותם ולא
יבזה אותם בשליחות ב״ד אע״פ ע׳
שהן ראוין לכך ולא עשו תשובה
לפי שאין הבן נעשה שליח לאביו
להכותו ולקללו חוץ ממסית שהרי
אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה
עליו " מי שנתחייב שבועה
לבנו כך ראינו בן תמיד שאינו מש׳
משביעו בשבועת האלה שהרי זה
לקללת אביו אלא משביעו בשבועת
שאין בה אלה · וכבר בארנו שחיוב
שהרג את בנו אין אחד מאחיו של
נהרג נעשה גואל הדם ולא על החכמ׳
והקללה בלבד הקפידה תורה אלא
אף הבזיון שכל המבזה אביו או אמו
ואפילו בדברים ואפילו ברמיזה הרי

זה בכלל ארור מפי הגבורה · שנא׳
ארור מקלה אביו ואמו והרי הוא
אומ׳ עין תלעג לאב וגו׳ · יש לב״ד
להכותו על זה מכת מרדות ולענש
כפי מה שיראו "

פרק ששי

כבוד
אב ואם מצות עשה גדולה · וכן מורא
אב ואם שקלסם הכתוב בכבודו ובמ׳
ובמוראו של הקדוש ברוך הוא · כתוב
שנ׳ כבד את אביך ואת אמך · וכתוב
כבד את ה׳ מהונך · ובאביו ובאמו כתוב
איש אמו ואביו תיראו · וכתוב את
ה׳ אלהיך תירא · כדרך שצוה על
כבוד שמו הגדול ומוראו · כך צוה
על כבודם ומוראם " המקלל
אביו או אמו בסקילה · והמגדף
בסקילה · הנה השוה אותם הכתוב
בעונש · הקדים אב לאם לכבוד ·
והקדים אם לאב למורא ללמד ש׳
ששניהם שוין בין לכבוד בין למור׳ "
איזהו מורא ואיזהו כבוד · מורא לא
יעמוד במקומו ולא ישב במקומו
ולא סותר את דבריו · ולא מכריע
את דבריו · ולא יקראנו בשמו ל׳
לא בחייו ולא במותו אלא אומר
אבא מרי " היה שם אביו או
שם רבו כשם אחרים משנה את
שמם " יראה לי שאינו נזהר על
זה אלא בשם שהוא פלאי שאין
הכל דשין בו · אבל בשמות שקוראין
בהם · כמו אברהם יצחק ויעקב
משה ואהרן · דוד ושלמה · וכיוצ׳
בהן · ובכל זמן קורין בהם לאחרים
שלא בפניו ואין בכך כלום "
איזהו כבוד מאכיל ומשקה מלביש
ומכסה משל אב ואם · אין ממון
לאב ויש ממון לבן כופין אותו ו׳

ויזן את אביו ואת אמו כפי מה שהו׳
יכול · ומכניס ומוציא ומשמשו
בשאר דברים שהשמשים משמשי׳
בהם את הרב · ועומד בפניו כדרך
שהוא עומד בפני רבו · והאב ש׳
שהיה בנו תלמיד אין האב עומד
בפני בנו · אבל הבן עומד בפני אביו
אע״פ שהוא תלמידו " וחייב
לכבדו בשאר דרכים בשאר משאו
ומתנו ועשיית חפציו · כיצד המש׳
המשמע לדבר אביו למקום לא יאמ׳
מהרוני בשביל עצמי פטרוני בשבי׳
עצמי אלא מהרוני בשביל אביו פ׳
פטרוני בשביל אבא · וכן כל כיוצא ב׳
כזה " לעולם יכלול בכל דבריו ע׳
שהוא חושש בכבוד אביו · ושהוא
מתיירא ממנו וחייב לכבדו אפילו
לאחר מותו · כיצד היה אומר דבר
שמועה מפיו לא יאמ׳ כך אמ׳ אבא
אלא יאמ׳ כך אמ׳ אבא מרי הריני כ׳
כפרת משכבו · בד״א בתוך שנים
עשר חדש לאחר מיתתו · אבל אחר
שנים עשר חדש יאמ׳ זכרונו לחיי
העולם הבא " אחד האיש ו׳
ואחד האשה חייבין במוראו וכב׳
וכבוד אלא שהאיש יש בידו לע׳
לעשות · והאשה אין בידה לעשו׳
שהרי רשות אחרים עליה · לפיכך
אם נתגרשה או נתאלמנה שניהן
שוין · עד היכן כבוד אב ואם אפילו
נטל כיס של זהובים שלו והשליכו
לפניו בים לא יכלים אותם ולא יצ׳
יצעק בפניהם ולא ישתוק ויירא
מפחד מלך מלכי המלכים הקדוש
ברוך הוא שצוהו בכך שאלו מלך
בשר ודם גזר עליו דבר שהוא מצ׳
מצער יותר מזה לא היה יכול ל׳
לפרסם בדבר קל וחומר למי שאמ׳
והיה העולם כרצונו " אף על פי ש׳

בכתובו׳ כן אית׳ מה
כתלמוד דין שהוקש
כבודו לכבוד המקום ב׳
וכן בקדושין רפ״א
אר׳ ישמעא׳ בן יוחנן בן ברוקא
כבוד אב ואם שהשוה׳
בו הכתוב
ובכבוד ב׳
המקום ו׳
שהכבוד
המקום הו׳
אומ׳ כבד
את ה׳ מהונך
אם יש
לך מתנ׳
תכבדנו
ומזוזה אם יש לך טלית
תקבענו ציצית אם ב׳
יש לך ע׳
ממון ע׳
עשה ב׳
ומעש׳ ב׳
צדקה וכל כבבוד וכ׳
ואם אין כתו׳ והונך ב׳
שאתה אין לך כלום את
פטור ...
פטורים
משכלו

ר׳ יוסף ב׳
כשהוא שומע קול
פסיעות אמו
אומר אקום
מפני שכינה
שבאה

פק רקיח׳

וכן בו׳
מאומר׳
כשחולק רפ״א וכן אם
יש לאב הרבה ...
יאמר כמו רקידו ...
שהיינו ...
... כבד את אב
ואת אמך ...
והונך ...
כיס ...
... שלכה ...
... ספ
...
...
כס״

ותבוז ליקהת

פ׳ בן סורר
ומורה ...
בסנה׳ ספ
ה״י

עיקר כבוד
אב ואם ...
... רקידו
וכשחולי׳
רפ״א ...

...
...
...

מי שהו׳
... ואחרים כמו׳
... ...
כזה ספ ה״י ·

וכן מ׳ ...
... ...

שכבר נצטוינו אסור לאדם להכ'
להכביד עולו על בניו ולדקדק בכ'
בכבודו עמהם שלא יביאם לידי
מכשול אלא ימחול ויתעלם שה
שהאב שמחל על כבודו מחול והמכ'
והמכה בנו הגדול מנדין אותו
שהוא עובר על ולפני עור לא ת'
תתן מכשול ·· מי שנטרפה ד'
דעתו של אביו ושל אמו משתדל
לנהוג עמהם כפי דעתם שאין
עליהם ואם אי אפשר לעמוד מפני
שנשטתו ביותר יניחם וילך לו
ויצוה אחרים להנהיגם כראוי ל'
להם ·· הממזר חייב בכבוד א'
אביו ומוראו ואע"פ שהוא פטור
על מכתו וקללתו עד שיעשה ת'
תשובה אפילו היה אביו רשע
ובעל עבירות אין אומ' לו עברת
על דברי תורה אלא אומ' לו אבא
כתוב בתורה כך וכך כמו הוא
שואל ממנו ולא שיזהירו ··
מי שאמ' לו אביו לעבור על דברי
תורה בין שאמ' לו לעבור על מצו'
עשה או לבטל מצות לא תעשה
אפילו של דבריהם הרי זה לא
ישמע לו שנ' איש אמו ואביו
תיראו ואת שבתותי תשמרו כלכם
חייבים בכבודי ·· אמ' לו אביו ה'
השקני מים ויש מצוה לעשות
אם אפשר למצוה שתעשה על
ידי אחרים תעשה ותתעסק בכ'
בכבוד אביו שאין מבטלין מצ'
מצוה מפני מצוה ואם אין שם
אחרים לעשותה במצוה מניח
כבוד אביו שהוא ואביו חייבין
במצוה ותלמוד תורה גדול מכ'
מכבוד אב ואם ·· אמ' לו אביו
השקני מים ואומרה לו אמו הש'
השקני מניח כבוד אמו ועוסק
בכבוד אביו מפני שהוא ואמו חייבין
בכבוד אביו ·· חייב אדם לכבד את
אשת אביו אע"פ שאינה אמו כל
זמן שאביו קיים שהוא בכלל כבוד
אביו וכן מכבד בעל אמו כל זמן
שאמו קיימת אבל אחר מיתתה
אינו חייב ומדברי סופרים שיהא
אדם חייב בכבוד אחיו הגדול כב'
כבכבוד אביו ··

פרק שביעי

א

בן סורר ומורה האמור בתורה הרי נת'
נתפרשה בו סקילה ולא ענש הכתו'
אלא אם כן הזהיר והיכן הזהיר
ולא תאכלו על הדם לא תאכל אכילה
המביאה לידי שפיכות דמים ואו'
אכילת בן סורר ומורה שאינו נהג'
אלא על אכילה מכוערת שיאכל שנ'
זולל וסובא מפי השמועה למדו
שזולל הוא האוכל בשר כמעטפת
וסובא השותה יין כמעטפת ··
אכילה זו שהוא חייב עליה דברי'
הרבה יש בה והם כולם הלכה מפי
הקבלה אינו חייב סקילה עד ש'
שיגנוב משל אביו ויקנה בשר בזול
ויין בזול ויאכל אותם חוץ מרשות
אביו בחבורה שכולם ריקנין ופחותי'
ויאכל הבשר חי ואינו חי בשל ואו'
ואינו בשל כדרך שהגנבים אוכלים
וישתה היין מזוג ואינו מזוג כדרך
שהזרגנים שותים והוא שיאכל
משקל חמשים דינר בשר ובשר
בהמה בלוגמא אחת וישתה חצי
לוג מיין זה בבת אחת ·· גנב משל
אביו ואכל אכילה ברשות אביו או ש'
שלא גנב משל אביו ואכל אכילה זו
המכוערת בין ברשות אביו בין ב'
ברשות אחרים הרי זה פטור ··
וכן גנב משל אביו ואכל אכילה המכ'
המכוערת ברשות אחרים והיתה אכ'
אכילת מצוה אפילו מדבריהם הרי
זה פטור שנ' איננו שומע בקולנו
שאינו עובר על אכילה זו אלא על קולם
אלא זה שעבר על דברי תורה או ש'
שאכלה בדבר מצוה ·· כיצד אכל
זו המכוערת עם החבורה הרעה שאינ'
שאכל עמהם בדבר מצוה או שאכל
מעשר שני בירושלם אפילו אכלו ב'
בתנחומי אבלים שהיא מצוה מדב'
מדבריהם הרי זה פטור מדבריהם ··
וכן אכל נבלות וטרפות שקצי'
ורמשים אפילו אכלה בתענית צבור
שהיא עבירה מדבריהם הרי זה פטור
עד המיתה ·· אכל כל מאכל ולא
אכל בשר בהמה אפילו שאכל אכילה
זו מבשר העוף פטור ואם אכל זו
מבשר בהמה והשלים שיעור חמשי'
דינר מבשר העוף חייב שתה כל מ'
משקה ולא שתה יין פטור ·· אכל
בשר חי שתה יין חי פטור שזה מק'
מקרה הוא ואין אדם יכול למשך
לזה ·· וכן אם אכל בשר מליח כמו ש'
שלישי למליחתו או שתה יין מגתו
פטור שאין אדם יכול למשך בזה ולא
ענש הכתוב קטן שלא בא לכלל המצ'
המצות וכן איש שגדל והרי הוא
ברשות עצמו אינו נסקל מפני שגנב
ואכל ושתה אכילה זו המכוערת ··
הא כיצד מפי השמועה למדו שאין
זה דין אלא בבן שלש עשרה שנה
ויום אחד שהביא שתי שערות ומע'
ומשיביא שתי שערות עד שיקיף
את כל הגיד ואחר שהקיף השער
את כל הגיד הרי הוא ברשות עצמו
ואינו נסקל ·· כל אותו של בן סורר
ומורה אינם אלא שלשה חדשים
ואחר שיביאו שתי שערות לפי שנ'

תשובה ט' ומנם
מזהו שך משוע
שאי חי בכבוד
אב עשה תשובה
רב' הת'
הבה' להן
פרה ועל'
משל רב'
וכל רמ'
ומסים
חייבין להחזיר מפני
כבוד אביהן ופרי אי
ליידי סין ונשיא בע
במעיד לא תאיר
ועשה עמך
שעשה תשובה ולא
הספיק לשלם עד ש
שמת מסין משוע
עד שלא עשה תשוב
פטור ממוראו וכבוד
מאחר שעוב מיד
והכחו אותו ולא שב
מרשע
מספר ה
מ"ט פק המעת
ריבמות
חומש כ'
כתן ראו
ומשמעו
תשמרו
כשר החייב חייב
וכו' והוא כר' יוסי
מנה בשר ולוג יין
קב' תב' ר' יוסי הגלילי
כ' מפני שאם תרטיה
בשר ושתה חייב לוג יין
האוכל

שאיפשר שתתעבר אשתו ותהיה
עוברה ניכר בשלשה חדשים אחר ש
שיביא שתי שערות. ונאמר כי יהיה
לאיש בן סורר ומורה ולא אב סורר
ומורה. היו לומדות שאם הקיף הש'
השער את כל הגיד קודם שישלים
שלשה חדשים הרי זה פטור.
כיצד דנין בן סורר ומורה מביאין
אותו לבית דין תחלה לב"ד ומתרין
להן בפנינו זה סורר ומורה ומביאין
שני עדים שגנב משל אביו וקנה
בשר ויין במה שגנב ואכל אותם
אכילה האמורה אחר ההתראה
ואחר עדות הראשונה ומלקין אותו
כאשר חייב מלקות שנ' ויסרו אותו
ולא ישמע אליהם. חזר
וגנב משל אביו ואכל אכילה זו אכל
ויחזור מביאין אותו לב"ד של עש'
עשרים ושלשה ומביאין שנים ומ'
ומעידים עליו שגנב ושאכל אכילה
זו והוא מורה אחר שהתרו בו ואז
היא עדות אחרונה ואפילו השנים
הראשונים הם האחרונים. ואחר
שמקבלים עדותן בודקין אותו שאם
הקיף השער את כל הגיד ואם לא
הקיף ולא שלמו לו שלשה חדשים
גומרין את דינו כדרך כל הרוגי ב"ד
וסוקלין אותו ואינו נסקל עד שיהיו
שם שלשה הראשונים שנ' בננו זה
הוא שלקה בפניכם. ואם מחל לו
אביו ואמו כדרך שנגמר דינו פטור.
ברח עד שלא נגמר דינו ואח'
ואחר כך הקיף השער מלמטה
פטור. ואם משנגמר דינו ברח
אפילו הזקין כל עת שימצא הרי זה
נהרג. ואין לו דם. היה אביו רוצה
ואמו אינה רוצה. אמו רוצה ואביו
אינו רוצה אינו נעשה בן סורר
ומורה. שנ' ותפשו בו אביו ואמו.

ולא גדמין והוציאו אותו ולא חגרין
ומורר ולא אלמים. בננו זה ולא ס'
סומין. אינו שומע בקולנו ולא
חרשין. גזירת הכתוב שלא יסקל
אלא בן סורר ומורה. אע"פ שאין
אינה נדונת כדין זה שאין דרכה
להמשך במאכל ושתיה כמו האיש
שנ' בן סורר ומורה ולא בת. ולא
טומטום ואנדרוגינוס. טומטום
שנקרע ונמצא זכר אינו נעשה
בן סורר ומורה שנ' כי יהיה לאיש
עד שיהיה לו משעת הויה.
בן סורר ומורה צריך הכרזה וכיצד
מכריזין עליו כותבין ושולחין בכל מקום ישר' בכל
פלוני סקלנו פלו' מפני שהיה בן ס'
סורר ומורה. בן סורר ומורה
הרי הוא ככל הרוגי ב"ד שממון ל'
ליורשיהם שאע"פ שאביו גרם לו
סקילה הרי הוא יורש כל נכסיו.

בריך רחמנא דסייע

הלכות אבל

יש
בכללן ארבע מצות. אחת מצות
עשה. ושלשה מצות לא תעשה.
וזהו פרטן.
להתאבל על הקרובים. ואפילו כהן
מתטמא על הרוגי ב"ד. ולפי זה כללתי
הלכות אלו בספר זה שהן מענין
ביום מיתה שהוא מצות עשה.
שלא יטמא כהן גדול בקרובים.
שלא יכנס עם המת באהל.
שלא יטמא כהן הדיוט לנפש א'
אדם אלא לקרובים בלבד.
וביאור מצות אלו בפרקים אלו.

פרק ראשון

מצות
עשה להתאבל על אביו שנ' ואכלתי
חטאות היום הייטב בעיני ה'. ואין ל
אבלות מן התורה אלא ביום ראשון
שהוא יום המיתה ויום קבורה. אבל
שאר השבעה אינו דין מן ה
התורה שנ' בתורה ויעש לאביו אבל ל
שבעת ימים. נתנה תורה רשות ונת'
נתחדשה הלכה ומשה רבנו תקן ל
להם לישר' שבעת ימי אבילות ושב'
ושבעת ימי המשתה. ומאימתי
מתחייב אדם באבל משיסתם הגולל
אבל כל זמן שלא נקבר המת אינו
אסור בדבר מן הדברים שהאבל ה'
אסור בהם ומפני טעם זה רחץ ד'
דוד המלך וסך קודם שיקבר הילד.
הרוגי מלכות שאין מניחין ל
ליקבר ומאימתי מתחילין להתאבל ע
עליהן ולהמנות שבעה ושלשים
משנתייאשו לשאול לקוברם אע"פ שלא
נתייאשו מלגנוב אותם. מי
שטבע בים או שאכלתהו חיה רעה
משנתייאשו לבקשו ומאימתי אומרים
אומרים אין מוצאין לו עד שימצאו ל
ראשו ורובו אם נתייאשו מלבקש ל
מי שדרכם לשלוח המת למדינה
אחרת לקברו ואינם יודעים מתי ל
יקבר. משעה שיחזירו פניהם מללו'
מללוותו מתחילין ומונין שבעה וש'
ושלשים. ומתחילין להתאבל.
הנפלים אין מתאבלים עליהן. וכל
שלא שהה שלשים יום מלדם הרי
זה נפל ואפילו מת ביום השלשים.
שאין מתאבלין עליו. ואם ידע בודאי
שנולד לתשעה חדשים גמורים אפ'
את בום שנולד מתאבלין עליו.
בן תשעה חדשים שנולד מת ובן שמ'
שמונה שמת אפילו לאחר שלשים
יום ואף שיצאו מהחותך או ומסורס
אע"פ שכלו חדשיו הרי זה כנפל ל
ואין מתאבלין עליהן ואין מתעסקין

[illegible]

[illegible]

עליהם. כל הרוגי מלכות אע"פ שדינן המלך נהרגו והתורה נתנה להם רשות והורגם הרי אלו מתאבלין עליהם ואין מונעין מהן דבר וממונם למלך ונקברין בקברי אבותיהם. אבל כל הרוגי בית דין אין מתאבלין עליהן אבל אוננין עליהם שאין אנינות אלא בלב ואין נקברין עם אבותיהם עד שיתעכל הבשר וממונם ליורשיהם.

כל הפורשים מדרכי צבור והם האנשים שפרקו עול המצות מעל צוארם ואינם נכללים בכלל ישראל בעשיית מצוה ובכבוד המועדות וישיבת בתי כנסיות ובתי מדרשות אלא הרי הן כבני חורין לעצמן כשאר אומות. וכן המינין והמשומדים והמוסרין כל אלו אין מתאבלין עליהן אלא אחיהם ושאר קרוביהם לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ואוכלין ושותין ושמחים שהרי אבדו שונאיו של מקום ועליהם הכתוב אומ' הלא משנאיך ה' אשנא.

המאבד עצמו לדעת אין מתעסקין עמו לכל דבר ואין מתאבלין עליו ואין מספידין אותו אבל עומדין עליו בשורה ואומרים עליו ברכת אבלים וכל דבר שהוא כבוד לחיים. ואיזהו המאבד עצמו לדעת שיעלה לראש הגג ונפל ומת אלא האומ' שיעלה לראש הגג וראוהו מיד שעלה אותו דרך כעס או שהיה מיצר ונפל ומת הרי זה בחזקת שאבד עצמו לדעת. אבל אם ראוהו חנוק ותלוי באילן או הרוג ומושלך על גבי סייפו הרי זה בחזקת כל המתים ואין מונעין ממנו דבר.

פרק שני

אלו שהאדם חייב להתאבל עליהן דין תורה אביו ואמו ובנו ובתו ואחיו ואחותו מאביו. מדבריהם שיתאבל האיש על אשתו הנשואה. וכן האשה על בעלה ומתאבל על אחיו ואחותו שהן מאמו אפילו כהן שאינו מטמא לאחיו ולאחותו מאמו ולא לאחותו הנשואה אע"פ שאינו מטמא מתאבל הוא עליהן דין תורה. ואם היתה אחותו זו הנשואה מאביו הרי הוא מתאבל עליה דין תורה. בנו או אחיו הבא מן השפחה ומן הנכרית אינו מתאבל עליו. וכן כל גר שנתגייר הוא ובנו או משנשתחרר הוא ובנו אין מתאבלין זה על זה. וכן אשתו ארוסה אינו מתאבל עליה ולא אונן וכן היא אינה אוננת ולא מתאבלת עליו. כל קרובים שאדם חייב להתאבל עליהם הרי זה מתאבל עליהם בפניהם מדברי סופרים. כיצד מתה בן בנו או אחי בנו או אם בנו חייב לקרוע בפני בנו ולנהוג אבילות ולפני אבל שלא בפניו אינו חייב וכן בשאר הקרובים.

אשתו הנשואה אע"פ שהוא מתאבל עליה אינו מתאבל עמה על שאר קרוביה אלא על אביה ועל אמה בלבד משום כבוד אשתו נוהג עליהם אבילות בפניה. כיצד מי שמתה חמותו או חמיו כופה מטתו ונוהג עם אשתו אבילות בפניה אבל שלא בפניה אינו נוהג אבילות. וכן האשה שמת לה חמיה או חמותה נוהגת אבילות בפני בעלה אבל שאר קרוביהם כגון שמת אחי אשתו או בנה והאשה שמת אחי בעלה או בנו אין מתאבלין זה עם זה. וכן אינו מתאבל על שום מתה אשת קרובו או בעל קרובתו כגון שמתה בת אשת בנו או בעל בתו אינו חייב להתאבל עליהן וכן כל כיוצא בזה.

מצוה חמורה היא מצות אבל שהרי הכהן נדחית לו הטומאה מפני קרוביו כדי שיתאבל שיתעסק עמהם ויתאבל עליהן. ע"פ שנ' כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו. מצות עשה שאם לא רצה הכהן להטמא מטמאין אותו בעל כרחו. בד"א בזכרים שהוזהרו על הטומאה אבל הכהנות הזמירו(?) ואינן מוזהרות על הטומאה כי אינם מוזהרות להטמא לקרובים אלא אם רצו מתטמאין ואם לא רצו לא תטמאין. אשתו של כהן מתטמא לה בעל כרחו ואינו מתטמא לה אלא מדברי סופרים עשו אותה כמת מצוה מפני שאין לה יורש אלא הוא הרי לא תמצא מי שיתעסק בה ואינו מתטמא אלא לכשרה בלבד אבל הארוסה לא יתטמא לה. וכן כל אותם שאמרנו שאין מתאבלין עליהן הרוגי ב"ד והפורשים מדרכי צבור והנפלים והמאבד עצמו לדעת אין הכהן מתטמא להם. ועד מתי הוא מצוה להטמא לקרוביו עד שיסתם הגולל אבל משנסתם הגולל הרי זה כשאר כל המתים שאם נטמא להם לוקה.

אשתו הפסולה אינו מתטמא לה לפיכך מי שנשא שומרת יבם בחיי בעלה ונשאת ומתה בחיי בעלה ובת בעלה הראשון שביניהם אין מתטמאין שהרי היא פסולה לשניהם אבל מתטמאין היא לאמו [illegible]

על פי שהיא חללה ׃ וכן מתטמא ל׳
לבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו אע״פ
שהן פסולין ואפילו היו ממזרין מ׳
מתטמא להם ׃ ואחותו המשואה
אינו מתטמא לה אע״פ שהיא נש׳
נשואה לכהן ׳שנ׳ ולאחותו הבתולה
הקרובה אליו אשר לא היתה לאיש
לה יטמא ׃ הבתולה פרט לאנוס׳
ומפותה ׳יכול שאני מוציא אף ה׳
הבוגרת ומוכת עץ ׳ת״ל אשר לא ה׳
היתה לאיש ׳מי שהיתה בידי איש׳
אשר לא היתה פרט לארוסה ׳שכ׳
שאינו מתטמא לה אע״פ שהיא ׃
ארוסה לכהן ׳נתגרשה אחותו מן
האירוסין מתטמא לה ׳שנ׳ הקרובה
אליו המתגרשת מן האירוסין ואחיו
ואחותו מאמו אינו מתטמא להם׳
שנ׳ לה יטמא ׳ מתטמא על הודאי
ואינו מתטמא על הספק ׃ לפיכך
הוולדות שנתערבו והבן שהוא ס׳
ספק בן תשעה לראשון או בן שבע׳
לאחרון ׳וכן כל כיוצא בהן אינו מ׳
מטמא להם מספק ׳וכן כל המתג׳
המתגרשות ספק גרושין או כנס
פסול אינו מתטמא לה ׃ אין
הכהן מתטמא לאבר מן החי מ׳
מאביו ולא לעצם מעצמות אביו ׳
וכן המלקט עצמות אין מתטמא
להם אע״פ שהשדרה קיימת ׳נקט׳
נקטע ראשו של אביו אינו מתטמא
לו שנ׳ לאביו בזמן שהוא שלם ולא
בזמן שהוא חסר ׃ וכן שיעור
הקרובים ׃ הטומאה לקרובים
דחויה היא ולא היתה לכל לפיכך
אסור לכהן להתטמא למת אפילו
בעת שמתטמא לקרובין שנ׳ לא
יטמא ׳אינו מתטמא לאחרים
עמה שלא יאמר הואיל ונטמאת
על המת אני מלקט עצמות פלו׳

אף יוגע בקבר פלו׳ ׳לפיכך כהן שמ׳
שמת לו מת צריך להזהר ולקוברו
בסוף בית הקברות כדי שלא יכנס
לבית הקברות ולא יתטמא לקבר
לקברות מתים אחרים כשיקבר
אחרים ׃

פרק שלישי׃

ט׳

כהן שנתטמא למת חוץ מששה
מתים המפורשים בתורה ׳אף על
פי שהוא בעדים והתראה הרי זה
לוקה ׳שנ׳ לנפש לא יטמא בעמיו ׳
ואחד הנוגע במת או המאהיל
או הנושא ׳ואחד המת או שיעור
הטומאות המפורשות מן המת
שנ׳ לא יטמא ׃ וכבר פירשנו בהלכ׳
טומאות את כל הדברים המטמאין
המת מן התורה או מדבריהם ׃
וכן אם נגע הכהן בקבר לוקה ׳אבל
הנוגע הוא בבגדים שנגעו במת
אע״פ שנתטמאו בהם טומאת
שבעה ׃ וכן אם נכנס לאהל שהמת
שנכנסה הטומאה לוקה אף על פי
שעדיין של טומאה בבית אחר ׃
וכבר בארנו כל האהלים שת׳
שתכנס להם הטומאה או שתצא
מהן מן הסככות והפרעות ׳ וכל
הדברים המביאים את הטומאה
והחוצצין בפני הטומאה ׳ואיזה
מהם דברי תורה ואיזה חוץ מה׳
מדבריהם הכל בהלכות טומאות
מת ׃ ושם בארנו שארץ העמים
מטמאין מדבריהם ולפיכך קברותיהן
טהורין ׳ומותר לכהן להכנס ל׳
לשם ולדרוך על קברותיהן ואין
אסור אלא שיגע בטומאה או י׳
ישאנה כמו שבארנו שם ׃
כהן שנכנס לאהל המת או לבית

הקברות בשגגה ׳ואחר שידע התרו
בו יום קפץ ויצא פטור ׳ואם ישב ׃
שם כדי השתחויה מזו בעמן מק׳
ויקדש הרי זה לוקה ׳ נכנס ויצא
וחזר ונכנס ויצא יום התרו בו על
כל פעם ופעם לוקה על כל כניסה
וכניסה ׃ וכן יום נגע במת והתרו
בו ופירש וחזר ונגע והתרו בו אפ׳
אפילו מאה פעמים לוקה על כל
אחת ואחת ׃ היה נוגע ולא פי׳
פירש או שהיה עומד בבית הקברות
ונגע במתים אחרים אע״פ שהתרו
בו כמה פעמים אינו לוקה אלא ל׳
אחת שהרי הוא מחולל ועומד כל
זמן שלא פירש ׃ המטמא ל׳
את הכהן או שהיו שניהן מזי׳
מזידין הרי הכהן לוקה ׳וזה ש׳
שטמאו עבר משום ולפני עור לא ׃
תתן מכשול ׃ היה הכהן שוגג ל׳
וזה שטמאו מזיד הרי שטמאו
לוקה ׃ כהן גדול אינו מטמא
לקרובים ׳שנ׳ לאביו ולאמו לאחיו ׃
ולאחותו ולא יטמא להם במותם ׃
וכן יום נכנס עם המת באהל ואפילו
קרוב ׳שנ׳ ועל כל נפשות מת לא ל׳
יבוא ׳ הא למדת שהוא חייב בלא יבוא
וחייב בלא יטמא ׃ כיצד נגע או נש׳
נשא לוקה אחת ׳נכנס לאהל ויצ׳
וישב שם עד שמת עליו המת ל׳
או שנכנס בשדה תיבה ומגדל ׳
ובא חברו ופרע עליו גג השדה
הרי טומאה וביאה באין כאחד
הרי זה לוקה שתים משום לא יבוא
ומשום לא יטמא ׃ נטמא מ׳
מקודם ואחר כך נכנס לאהל יום
התרו בו לוקה אף על הביאה ׃
כהן שפגע במת מצוה בדרך הרי
זה מתטמא לו ואפילו כהן גדול חייב
להתטמא ולקברו ׳ואיזהו מת מצ׳

שעצמיה כו׳ וכן תנן כאהל
רבנן ה׳ שיור וקובר ומת
עד שהוא שיור תוך הקבר
ויקבל מאחר וקובר כו׳ ולא
יטמא ומכאן יש ליזהר ולסגן
הקובר מת שלא ילך מת
לקוברו בין הקברות דבר׳
רבה ליכ׳ ויותר בחזר אסור
כיצד עשה כו׳ אסור ואחר
דרך הקברות ואחר קוברו ו
מת ומת ואני שימות
פסק מו רבי מי׳ על מת
המונח תוך הספינה שיאם
הספינה קטנה שהיה ומתנ׳
ומתנה משרוכ׳ כה אסו׳
וסגן ליכם כה דוי אי׳ פש׳
שלא יסיע את הטומאה
כתנ׳ מיסב׳ וכן כו׳ עד ו
ישבו על התבה ועל הספסל
ועל הקבים ועל המטה כו׳
ועל הסלוב שהם מחברין
פי׳ מושו חיוב שמתמיטט׳
וכיון ולמין כיון חייב וכו׳
עד שמאי ור׳ יהוד׳ מטהר
וקיי׳ לן כתנן דוי אי׳ פטור
שלא יסיע ולא כר׳ יהודה
דלא חיים לגב׳ מת עיי׳ כו׳
אטכחן כה״ג דמטמא כו׳
כהסט כתנ׳ פר׳ כתרא ו
דמהדות ומייתי לה פרק
המקבל המהלך בבית הכ׳
הפרס על האבני׳ שהוא
יכול להסיטן ועל האדמה
ועל הבהמה טמאה רע׳ כו׳
טמא פי׳ שמסיט שנם כו׳
כשמעיה מכל ספינ׳ גדולה
שאי׳ מתנדנד׳ משרורכן
כה מותר ליכנס כה ובלבד
שלא יתקרב אצל המת ו
תנן ר׳ מאיר והכי תנן כו׳
מים זכן הזב והטהור כו׳
שישבו בספינ׳ גדול שאי׳
יכול להסיט מדם טהור׳
מדם פי׳ שאי׳ מתמוטטת
על׳ אדם הנכנס בה שכל
אבל הדו׳ משה כהן הפר
בן ספינ׳ גדול בן ספינה
קטנה רק שלא ישב כבר
מותבן של המת כראשו
הם רבו אותם שאור שם
טמאי׳ היינו דתורה אבל ו
לטהרות טהור כדפי׳ ר׳ אם
כן אין כאן כל טומאה כו׳
דאורייתא ואין כאן מזהר׳
וסגן וכן
הורה הרי
כר׳ משה׳
הול׳ ומעש׳
עי׳ כאן ׃
מוהל כל׳
וכן כתב ו
כספ׳ ירוש׳
דקייי׳ ולמ׳
שומע כו׳
ומחר כו׳
שלהם זה עשה מעשה׳
מותם כדר׳ פ׳ המקבל כו׳
ואינם פלג׳ על׳ בחריו כו׳
טמת רבן דלא מטמא כו׳
מוהל מקצע ומשמא עיי׳ ו
לא מטר דתנ׳ כתב ומייתי
כמיר על נפש מת לא יבון
שומע אב אפי׳ נפש כהו׳
תל׳ לאבו ולאמו בנפש אב
הכתוב מדבר ר׳ ישמעאל
ור׳ יהו׳ הרי הם מות על כל
נפשות מת לא יבוא כבנפשו
הטומאות כבאה פ׳ כו׳
מוהל המת הכה׳ ודבר

...כשר מתנה קרוי והוא רמייתי רמי׳
...יששר משתני קרוי דהוא תנן נגים וכו׳ ולהן מירות והת ומפקי ויקרו וכו׳ ואכו ואמו כשר ולעתני קרוי... ולו תני כל שהטיר עולה עלין כהן מוזהר
...ור׳ ישמעאל כו׳ כיון דמושכחן כשיר שאותו כנים כהן עיי׳ או שנו דהוא ׳ואפי׳ מעם ועי תנ׳ כל ... עי׳ ימותו תו׳ הת׳ כו׳
...ם ואמו מדמי׳ רב׳ המחב׳ מישה׳ פ׳ הכו׳ על ימותו רופ׳ מוהל עי׳ מתו׳
...ואעשה כו׳ שומע כו׳ וכן פם וזכה וכן ואת פם דפסחי כתו׳ אבל את פם פ הכו׳ על ימותו רופ׳ כוהל עיי׳ מתו׳
...ומיי׳ עש׳ ה׳ פוזן על אותנת שהי׳ כהן פותח טפח ׳ וכפחד
...והוהי דם המקבל דימוי כעל׳ הו׳ דוול ולים וירבה ועיקר טעם ה׳ סוזן על אותנת שהי׳ כהן פותח טפח
...ומזרע רהו עבל ׃
ואפי׳ רבנ׳ דפליג׳ על׳ ור׳ ישמעאל ולא מפקי בהמה ולא מייתי ... הכל רבנן ואכו ואמו רבמ״ר ישר׳ משתני קרוי...
פו׳ דהדי ומשי׳ שמשון דמיתוא ומתי מיית׳ פלוגת׳ לר׳ יהוד׳ ר׳ יהוד׳ סבר ו׳ סבנ׳ רפליג׳ אר׳ ישמעאל כו׳...
עלי׳ ודם ויקשי׳ הכל על כל זה ושמעתי אוסר׳ כהן טמעטומשה ואת נגים ׳ ודוב׳ סבנת׳ הנ׳ ו׳ והמחזי׳ תעב׳ ...
נהי ומעני׳ קרוי ומהל ומגעו ומשאו או מעטי׳ קרוי וכן ומיעות מש ריעבה שטל הול׳ ומעשה כו׳ ...
דקיי׳ לן הול׳ כו׳ שומע כו׳ דהוי דשכב׳ פליג׳ עלי׳ וכל ויקום שטנה ושכב׳ טמעטמ׳ הול׳ כוותו והוי דם ...
ל׳ יהו רבה ומיגע טהוא

מצוה זה מאחד מישר' שהיה מושלך
בדרך ואין לו קוברין ודבר זה הלכה
מפי הקבלה. כיצד כשהיה [illegible]
לבדו ואין עמו אחר ואפילו קורא ל'
שם בדרך אין לו עונה. אבל אם כ'
כשיקרא לאחרים עונים אותו אין
זה מת מצוה אלא הקורא לאחרים
ויבואו ויתעסקו עמו. היה כהן
ונזיר מהלכין בדרך ופגעו במת ל'
מצוה יתעסק בו הנזיר שהרי אין
אין קדושתו קדושת עולם ואל
יטמא לו הכהן אע"פ שהוא כהן ה'
הדיוט. וכל הקודם את חבירו במצוה
מתאחר בטומאה. וסגן עם מ"מ
מלחמה שפגעו במת מצוה יטמא
משוח מלחמה ואל יטמא סגן.
נשיא שמת הכל מתטמאין ל'
לו אפילו כהנים עשוהו כמת מצוה
לפי שהכל חייבים בכבודו וכל
כל ישראל אוננים עליו. בנות אהרן לא
הוזהרו על טומאת מת שנ' אמור
אל הכהנים בני אהרן ולא בנות א'
אהרן. וכן החללים מותרין להטמא
שנ' אמור אל הכהנים עד שיהיו
בכהונתם. כהן קטן הרי הם
גדולים מוזהרים שלא יטמאוהו
ואם בא להטמאות מעצמו אין
ב"ד מצווין עליו להפרישו. אבל
מצוה עליך לחנכו בקדושה.
את תפש ארבע אמות של מת טמ'
וכל כהן שנכנס לתוך ארבע אמות
של מת מכין אותו מכת מרדות. ואם
נכנס לבית הפרס או יצא חוצה ל'
לארץ או שנטמא בדם תפוסה או
בגולל או בדופק וכיוצא בהן מכ'
מכין אותו מכת מרדות. מפני ל'
שאין אבות מדבריהם כמו שבארנו
בהלכות טומאות מת. אבל אם נכ'
נכנס לבית הקברות לוקה מן הת'

התורה. מותר לכהן להטמאות ב'
בבית הפרס או בחוצה לארץ לדבר
מצוה כגון שאין שם דרך אלא הוא
כגון שהלך לישא אשה או ללמוד תור'
אף על פי שאפשר ללמוד בארץ ישר' לא
מן כל אדם זוכה ללמוד. וכן
מתטמאין בטומאה מדבריהם לכבוד
הבריות. כיצד אבל שהלך לבית הפ'
הפרס הכל הולכין אחריו ונכנסין ל'
שם וכן מדלגין על גבי ארונות של
מתים לקראת מלכים ואפילו לקראת
מלכי גוים להבחין בינם ובין מלכי
ישר' כשיחזור כבודם למקומו.
וכל כיוצא בזה. וכן מטמאין
בטומאה מדבריהם לדון עם הגוים
ולערער עמהם מפני שהוא מציל
אדם. וכן כל כיוצא בזה.

פרק רביעי

מנהג
ישר' במתים ובקבורה כך הוא. מ'
מאמצין עיניו של מת ואם נפתח
פיו קושרין את לחייו ופוקקין את
נקביו אחר שמדיחין אותו וסכין ל'
אותו מיני בשמים וגוזזין את שׂ
שערם ומלבישין אותו תכריכין ל'
תכריכין של פשתן לבנים ולא יהיו ד'
דמיהן יקרים. ונהגו בסודר שוה זוז
שלא לבייש את מי שאין לו ומכסין
את פני המת שלא לבייש את פני
העניים שפניהם משחירין ברעב.
ואסור לקבור בתכריכין של
משי ובבגדים המוזהבים. והמוז'
המרוקמין אפילו לנשיא בישראל
שזו גסות הרוח והשחתה ומעשׂ
גוים. וסובלין המטה של מת על ה'
הכתף עד בית הקברות ונושאי ה'
המטה יוצאין בנעילת הסנדל ל'
שמא תפסוק רצועה של אחד—

מהם ונמצא מעכב מן המצוה. וחופ'
וחופרין בעפר מערות ועושה כ'
כוך בצד המערה וקוברין אותו ופניו
למעלה ומחזירין העפר והאבנים ל'
למעלה. ויש להם לקבור בארון של
עץ. והמלוין אותו אומ' לו לך בשלום
שנ' ואתה תבוא אל אבותיך בשלום.
ומציינין את הקברות ובונין נפ'
נפש על הקבר והצדיקים אין בונין
נפש על קבריהם דבריהם הם זכרונם
ולא יפנה אדם לקבר הקברות.
הגוסס הרי הוא כחי לכל דבריו ואין
קושרין לחייו ואין פוקקין נקביו ו'
ואין מניחין כלי מתכות וכלי מיקר
על טבורו שלא יתפח ולא סכין ולא
מדיחין ולא מסלקין אותו על החול ל'
ולא על המלח עד שעת שימות והנ'
והנוגע בו הרי זה שופך דמים. למה
הוא דומה לנר שמטפטף כיון שנגע
בו אדם יכבה. וכל המאמץ עיניו
עם יציאת הנפש הרי זה שופך ד'
דמים. ולא ישהה מעט שמא נתעלף.
וכן אין קורעין ולא ח'
חולצין ולא מספידין ולא מכניסין
עמו ארון ותכריכין עד שימות.
מי שמתו מוטל לפניו אוכל בבית א'
אחר. אם אין לו בית אחר אוכל בבית
חבירו. אין לו בית חבירו עושה לו מח'
מחיצה גבוה עשרה טפחים ואוכל.
ואין לו דבר לעשות מחיצה מחזיר
פניו ואוכל. ולא יאכל בשר ולא שותה
יין ואינו מברך ואינו מזמן ואין ל'
מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטו'
ופטור מקרית שמע ומתפלה ומן
התפלין ומכל מצות האמורות בתור'
ובשבת מיסב ושותה יין ואוכל
בשר. ומזמן ומברכין ומזמנין עליו
וחייב בכל מצות האמורות בתורה
חוץ מתשמיש המיטה. נקבר המת

הרי זה מותר לאכול בשר ולשתות יין
מעט אבל לא לרוות ׃ אין משהין
את המת אלא מדחין את מטתו ׃
מיד וכל המדחה את מטתו הרי זה
משובח ועל אביו ועל אמו הרי זה מ׳
מגונה ׃ היה ערב שבת או ערב
יום טוב או שהיו גשמים מזלפין מו׳
מותר שלא ישהה ואפי׳ כבוד
אביו ואמו ׃ וכל המלין את המת
עובר בלא תעשה אלא אם כן הלינו
לכבודו להשלים צרכיו ׃ האבל
ביום הראשון אסור להניח תפלין
ואוכל משלו וחייב לישן על מטה
כפויה ובשאר ימות האבל מותר
לאכול משלו ולישב על גבי מפץ או
על גבי קרקע ומניח תפלין ׃ ומנין
שהוא אסור בראשון להניח תפלין
שהרי נאמ׳ ביחזקאל פארך חבוש
עליך ומכלל שכל עם הארץ אסורין
ולחם אנשים לא תאכל מכלל שכל
העם אוכלין משל אחרים ביום הר
הראשון ואסור לאכול משל עצמו ׃

פרק חמישי

אלו
דברים שהאבל אסור ביום ראשון ׃
מן התורה ובשאר ימי האבל מד
מדבריהם אסור להכנס לבית המ׳
המרחץ ולכבס ולספר ולרחוץ וה׳
ולסוך ולשמש מטתו ולנעול את
הסנדל ולעשות מלאכה ולקרות ׃
בתורה ולזקוף את המטה ולפרוע
את ראשו ולשאול שלום הכל אחד
עשר דבר ׃ ומנין שהאבל אס׳
אסור בתספורת שהרי הזהיר בני
אהרן ואמ׳ ראשיכם אל תפרעו ו׳
ובגדיכם לא תפרמו ׳מכלל שכל ה׳
המתאבל אסור לספר שערו כך אס׳
אסור לגלח זקנו וכל שער שיש בו
אחד המגלח ואחד המתגלח ׃ היה
מגלח ושמע שמת אביו משלים את
תגלחת ראשו אחד המגלח ואחד הא׳
המתגלח ׃ וכן אסור לגלח שפם
וליטול צפרניו בכלי אבל משיגן או ש׳
שנוטל צפרניו בצפרניו מותר ׃ ומנין
שהאבל אסור לכבס בגדיו ולרחוץ
גופו ולסוך ׳שנ׳ התאבלי נא ולבשי
בגדי אבל ואל תסוכי שמן ורחיצה
בכלל סיכה ׳שהרחיצה קודם לסיכ׳
שנ׳ ורחצת וסכת ׳כשם שהאבל
אסור בכבוס בגדים כך אסור ללבוש
כלים לבנים חדשים ומגוהצים ׃
אסור לסוך אפילו מקצת גופו ככל
גופו ׳ואם להעביר הזוהמא מותר
לכך אסור ברחיצת מקצת גופו כ׳
בחמין אבל בצונן רוחץ פניו ידיו
ורגליו אבל לא גופו ׳ומנין לאבל שה׳
שאסור בתשמיש המטה ׳שנאמ׳
וינחם דוד את בת שבע ויבא אליה
וישכב עמה ׳מכלל שהיה אסור מ׳
מקודם ׃ וכן לא ישא האבל א׳
אשה ולא תנשא האשה אעפ״י שאין
משמשין מטתם ומותר להתיחד
עם אשתו אעפ״י שהוא אסור בת׳
בתשמיש המטה ׳ומנין שהאבל
אסור בנעילת סנדל שהרי נאמר ה׳
ביחזקאל ונעליך תשים ברגליך מכלל
שכל העם אסור ׃ היה בא בדרך
נועל והולך וכשיכנס בעיר חולץ
מנעליו מיד ׳לאבל שאסור בעשיית
מלאכה ׳שנ׳ והפכתי חגיכם לאבל
מה חג אסור בעשיית מלאכה כך
אסור לישא וליתן בסחורה ולא ת׳
מחזירה ומדינה לסחורה ׃ כל
שלשה ימים הראשונים אסור ל׳
בעשיית מלאכה אפילו עני המת׳
המתפרנס מן הצדקה ומכאן ואילך
אם היה עני עושה בצנעה בתוך
ביתו והאשה טווה בפלך בתוך ב׳
ביתה ׃ שני אחין או שני שות׳
שותפין שהם בחנות אחת ואירע
אבל לאחד מהם נועלין את החנות
כל שבעה אפילו הדברים המותרים
לעשותם בחולו של מועד אסור לאבל
לעשותם בידו [illegible] אבל אחרי׳
עושין לו ׃ כיצד היה לו זיתים להפך
ובאו לגת ׳ופשתנו להעלות מן ה׳
המשרה ויראו מן היורה שוכר
אחרים לעשותם כדי שלא יאבדו ׃
ומרביצין לו שדהו משתגיע עונת
המים ׃ האריסין והחכירין שלו
והקבלנים הרי אלו יעשו כדרכן ׃
אבל החמרין והגמלין בבהמות שלו
והספנין בספינות שלו הרי אלו ׃
לא יעשו ׃ שכיר יום אפילו בעיר
אחרת לא יעשה לו האבל שהיתה
מלאכת אחרת בידו בין בקבלנות בין
שאינה בקבלנות לא יעשה ׳היתה
מלאכתו ביד אחרים בביתו לא יע׳
יעשו בבית אחר ׳היה לו דין אדם
אינו תובע אותו כל שבעה ימי ה׳
האבלות ׳ואם היה הדבר אבד עוש׳
שליח כך הורו הגאונים ׃
ומנין שהאבל אסור בדברי תורה
שהרי נאמ׳ ביחזקאל האנק דם ׃
אסור לקרות בנביאים ובכתובים
ולשנות במדרש ובהלכות ובאגד׳
ואם היו רבים צריכין לו מותר ובלב׳
שלא יעמיד מתורגמן אלא אומר
לאחר שבצדו וזה שבצדו אומר לה׳
למתורגמן והמתורגמן משמיע ל׳
לרבים ׃ ומנין שהאבל יושב על
הארץ ׳שנ׳ ויקם המלך ויקרע את
בגדיו וישב ארצה ׃ וחייב לכפות
המטה כל שבעה ולא מטתו בלבד
הוא כופה אלא כל מטות שיש לו ב׳
בתוך ביתו הוא כופה ואפילו עשרה

מטות בעשר בתים ובעיירות עשר
חייב לכפות את כולם ואפילו היו לו
אחים שמונה ומת אחד מהם כולם
כופין את מטותם ׃ מטה המיוחדת
לכלים אין למטות אינו צריך לכפותה
אלא מתיר את קרביטין והיא נופלת
מאליה ׃ מטה שנקליטה יוצאין
ממנה שהרי אפשר להופכה זוקפה
ודיו ׃ הפך כל מטותיו והיה לו
ישן על מטות אחרות או על גבי
כסא או על גבי ארון או על גבי קרקע
לא יצא ידי חובתו אלא ישן על גבי
המטה הכפויה ׃ ומנין לאבל
שאסור בפריעת ראש שהרי נאמ'
ליחזקאל לא תעטה על שפם מכלל
ששאר אנשים חייבין בעטיפת
הראש והסודר שתתכסה בו ראשו
עוטה בו מקצתו ומעט על פניו
עד שנ' ועל שפם יעטה ותרגם
אונקלוס כמו לא יתעטף ׃
ומנין שאבל אסור בשאילת שלום
שנ' האנק דום כל שלשה ימים
הראשונים מי שנתן לו שלום אינו
מחזיר לו אלא מודיעו שהוא אבל
ומשלשה ועד שבעה מי ששאל
בשלומו מחזיר לו שלום ומשבעה
ועד שלשים שואל ומשיב ועל
אביו ועל אמו אין שואלין בשלומו
עד שנים עשר חדש ׃ ומשאלת
שלום נוסר קל וחומר שהוא נוסר
להרבות דברים ולשחוק שנ' דום
ולא יאחז תינוק בידו שלא יביאנו
לידי שחוק ולא יכנס למקום של
שמחה כגון בתי משתאות וכיוצ'
בהן ׃

פרק ששי

מדברי סופרים שיהיה האבל נוהג מקצת
אבלות כל שלשים יום ומקצת ימים ׃ ומנין
שמיכן לשלשים יום שהרי הוא
אומ' ובכתה את אביה ואת אמה ירח
ימים ׃ הא למדת שהאבל מתנהג
שלשים יום ׃ ואלו דברים שהאבל
אסור כל שלשים יום ׃ בתספורת
ובגיהוץ ובנשואין ובשמחת
מריעות ולא ילך בסחורה ממדינה
למדינה ׃ הכל חמשה דברים ׃
בתספורת כיצד ׃ כשם שאסור
להסיר כל שער גופו או לגלח שפמו
ולקוץ צפרניו בכלי כל שבעה כך
אסור כל שלשים יום ׃ במה דברים אמורים באיש
אבל האשה מותרת בנטילת שער
לאחר שבעה ׃ והאיש עד שלשים
יום ׃ ועל אביו ועל אמו חייב לגדל
שערו עד שישלח פרע או עד
שיגערו בו חבריו ׃ וכן אסור
ללבוש כלים לבנים חדשים ומגוהצים
אחד האיש ואחד האשה אבל צבועין
וצבועין ומגוהצין מותרין ׃ וכן אם
לא היו חדשים אלא שהם לבנים
ומגוהצין וכלי פשתן אינן בהן משום
גיהוץ ׃ ולאחר שלשים יום מותר
בגיהוץ אפילו על אביו ועל אמו ׃
בנשואין כיצד אסור כל
שלשים יום ומותר לארס אפילו
ביום המיתה ׃ ומי שמתה אשתו אם כבר
קיים פריה ורביה ואם יש לו מי
שישמשנו ואין לו בנים קטנים
אסור לישא אשה אחרת עד
שיעברו עליו שלשה רגלים ׃ ואם לא
שלא קיים מצות פריה ורביה או
שקיים ויש לו בנים קטנים או מי
שאין לו מי שישמשנו הרי זה מותר
לארס ולכנוס מיד ואסור לבוא עליה
עד שלשים יום ׃ וכן האשה
שהיתה אבלה לא תבעל עד שלשי'
יום ׃ שמחת מריעים שהיה
חייב לפרוע אותה מותר לעשות אותה
אותה מיד לאחר שבעה ׃ אבל אם
אינו חייב לפרעה אסור להכנס לה
עד שלשים יום ׃ במה דברים אמורים בשאר מתים
אבל על אביו ועל אמו לא יכנס בין
כך ובין כך עד שנים עשר חדש ׃
על כל המתים כולן מותר לילך בסחורה
לאחר שלשים יום על אביו ועל אמו
עד שיגערו בו חבריו ויאמרו לו לך
עמנו ׃ וכן על כל המתים כולן רעה
ממעט בעסקו רעה אינו ממעט
ועל אביו ואמו ממעט בעסקו ׃
ההולך ממקום למקום אם יכול למעט
בעסקו ממעט ואם לאו יקנה צרכי
הדרך ודברים שיש בהן חיי נפש ׃
מי שהיה בעלה יצוב עלוה בע'
בעיר או ששכר עובה או אביו או
אמו אוסר לשכון בתוך העיר
עד שימלא השנה ׃ ואם היתה עיר
גדולה כאנטוכיה ויש לו לשכון בעיר
שאינו עולה ׃ יום שביעי מקצת
מקצתו ככולו והוא עולה לכאן
ולכאן לפיכך מותר לכבס ולרחוץ
ולעשות שאר הדברים ביום שביעי
וכן יום שלשים מקצתו ככולו
ומותר לספר ולכבס ביום שלשים ׃
מי שתכפוהו אבלו והכביד
שערו מיקל בתער אבל לא במספרים
ומכבס כסותו במים אבל לא בנתר ולא
בחול ורוחץ כל גופו בצונן אבל לא
בחמין ׃ וכן מי שתכפוהו אבלו
והכביד שערו וכיו מומריטה ומכת
השבח או יצא מבית האסורין אף
שהיה מנודה והותר או שהיה
נדר ונשאל על נדרו וכל היוצא
מטומאה לטהרה הרי אלו מגלחין
כמו שבארנו ׃ האבל
ותבה אותם אבל
על אבל אין מעכבין ׃

פרק שביעי

מי
שבאה לו שמועה שמת לו מת ק'
קרוב בתוך שלשים יום הגיעה
השמועה ואפילו ביום שלשים עצ'
עצמו הרי זה שמועה קרובה וח'
חייב לנהוג שבעה ימי אבלות מ'
מיום שהגיעה השמועה וקורע
ומונה שלשים לאיסור ותספורת
עם שאר האבלים ". כללו של דבר יום
שמועה קרובה כיום הקבורה ".
ואם הגיעה השמועה אחר השל'
השלשים הרי זו שמועה רחוקה
ואינה נוהגת אלא יום אחד בלבד ה'
ואינו קורע וכאלו יום השמועה ה'
הוא שביעי ויום שמיני ומקצת
היום ככולו ". כיצד מקצת היום
ככולו כיון שנהג אבלות שעה אח'
אחת כאלו נהג כל היום ומותר לנע'
לנעול ולרחוץ ולסוך ולגלח כשאר
היום וכן הוא מותר בשאר כל ה'
הדברים ". מי שבאה לו שמועה
קרובה בתוך הרגל או ביום השבת
ולאחר השבת ולאחר יום טוב לע'
נעשית רחוקה עולה לו ואינו נוהג
אחר הרגל או אחר השבת אלא י'
יום אחד בלבד ומקצת היום כמו
כמו שביארנו ". מי שמת לו מת ק'
קרוב ולא ידע והיה במקום קרו'
קרוב שהוא מהלך עשרה פרס'
פרסאות שאיפשר שיבוא ביום א'
אחד ואפילו בא ביום השביעי או
ועדיין מנחמים ויש גדול הבית אע"פ
על פי שנעדר לעמוד החולי ומעט
ומנחמים שלה לו ומונה עמהם תש'
תשלום שלשים יום ואם לא מצא
מנחמים מונה לעצמו ... וכן
אם היה במקום רחוק אפילו בא
ביום שני מונה לעצמו שבעה ושלשי'
מיום שבא ". היה בשלשה ימי'
הראשונים יוצא הוא לבית אבל אחר
מביתו ויושב הוא ואינו יושב במק'
במקום המנחמים אלא במקום המ'
המתנחמים ולא יצא למקום אחר
חוץ מפתח ביתו כל שבת הראשונה
שניה יוצא ואינו מדבר יושב ב'
במקומו שלישית יושב ואינו מדב'
רביעית מדבר כדרכו והרי הוא ככל
אדם ". כהן גדול חייב בכל דברי
אבלות אלא שאסור לו לקרוע בג'
בגדיו מלמעלה ולגדל פרע ולצאת
אחר המטה וכל העם באין לנחמו
בביתו וכשמברין אותו כל העם ל'
מסובין על הארץ והוא מיסב על
הספסל ואומ' לו כשמנחמין אותו
אנו כפרתך והוא אומ' תתברכו מן ה'
השמים. אם רצה לנחם אחרים ה'
המזומנה מודיעו בתוך העם ואומ'
להם תתנחמו ". וכן המלך ה'
חייב בכל דברי אבלות אלא שאינו
יוצא מפתח פלטרין שלו אחר
מתו ואינו צריך לומר אחר מתים
אחרים ואינו מנחם אבלים ולא ה'
יצא דוד אחר אבנר אלא להודיע
לעם שאינו נהרג בדעתו ".
אין אדם נכנס למלך לנחמו אלא
עבדיו ומי שנתן רשות להכנס ו'
ואין להם רשות לדבר אלא כפי ה'
שירצה אותם וכשמברין אותו ה'
כל העם מסובין על הארץ והוא מ'
מיסב על הדרגש ".

פרק שמיני

יש
חייב לקרוע על מתו שנ' ובגדיכם
לא תפרומו הא אחר חייב לפרום
ואין קריעה אלא מעומד שנא'
המלך ויקרע את בגדיו ומהיכן
קורע מלפניו והקורע מאחוריו
וכן הצדדין או מלמטה לא יצא י'
ידי חובת קריעה אלא כהן גדול ב'
בלבד שהוא פורם מלמטה ". כמה
שיעור הקרע טפח ואינו צריך
להבדיל שפת הבגד ומותר לו לק'
לקרוע בכלי ויש לו לקרוע בפנים
שלא בפני אדם ". לפיכך יש לו ל'
להכניס ידו בפנים וקורע כנגדו
ואינו חייב לקרוע אלא בגד העל'
העליון בלבד ". וכל שבעה ימי ה'
אבלות הקרע לפנים ואם בא לה'
להחליף מחליף ואינו קורע קרע
אחר שכל קרע שאינו בשעת חמ'
חמום אינו קרע ". בד"א בשאר
מתים חוץ מאביו ומאמו אבל
על אביו ועל אמו קורע עד שמג'
שמגלה את לבו ומבדיל את שפת
הבגד ואינו קורע בכלי אלא בידו
ומבחוץ בפני כל העם וקורע כל ה'
הבגדים שעליו ובגד הזיעה הס'
הסמוך לבשרו אינו מעכב ואם הח'
החליף בגד אחר חייב לקרוע כל ש'
שבעה ". וכן על אביו ועל אמו
חולץ כתפו ומוציא זרועו מן ה'
החלוק עד שיתגלה כתפו וזרועו וה'
והולך כך לפני המטה ואחר שיק'
שיקבר אביו או אמו אינו צריך
לחלוץ ". קורעין לקטן מפני ע'
עגמת נפש. והחולה שמת לו מת ל'
אין מקרעין לו ואין מודיעין או'
אותו שלא תטרף דעתו עליו ומ'
ומשתקין את המספידים מפניו וקורע
אדם על חמיו ועל חמותו מפני
כבוד אשתו וכן האשה קורעת
על חמיה ועל חמותה מפני כבוד
בעלה ". מי שאין לו חלוק לקרוע
ונזדמן לו חלוק בתוך שבעה קורע

ואחר שבעה אינו קורע על אביו
ועל אמו אפילו לאחר שבעה קורע
כל שלשים יום ׃ וכן היוצאין ק'
קרוע לא יבגד לפני מתים כל אומר
שהוא קורע עתה עליהם הרי זה
גונב דעת הבריות ומזלזל בכבוד
החיים והמתים ׃ האומר לחברו
השאילני חלוקך ואבקר את אבי
שהוא חולה ומצאו מת קורע
ומאחה ומחזיר לו חלוקו ונותן
לו דמי קרעו ואם לא הודיעו
שהוא מבקר בו חולה הרי זה ל'
לא יגע בו ׃ מי שהיה לו חולה
בתוך ביתו ונתעלף וכסבור שמת
ולא קרע ואחר כך מת אם בתוך
כדי דיבור חוזר וקורע קרע אחר ׃
וכן מי שאמרו מת אביו וק'
וקרע ואחר כך נמצא בנו או שאמרו
לו מת לו מת וכסבור שהוא אביו
וקרע ואחר כך נמצא בנו יצא ל'
בתוך כדי דיבור נמצא אמיתת
הדבר יצא ידי קריעה ואם ל'
אחר כדי דיבור לא יצא ויקרע ק'
קרע אחר ׃ מי שמתו לו מתים
הרבה קורע קרע אחד לכולם על
אביו ועל אמו קרע אחר ׃ מי
שמת לו מת וקרע עליו ואחר כך
מת לו מת אחר בתוך שבעה קורע
לו קרע אחר ואם לאחר שבעה
מוסיף על הקרע ראשון כל ש'
שהוא מט' ומת שלישי אחר ש'
שבעה על שני מוסיף כל שהוא
וכן מוסיף והולך עד טבורו הגיע
מרחיק שלשה אצבעות וקורע
מתחתיו ולפניו מחזירו לאחוריו
נתמלא למעלה הופכו למטה ׃
אמרו מת לו אביו וקרע ואחר
שבעה מת בנו והוסיף התחתון
מתאחה והעליון אינו מתאחה

מזו שיתבאר ׃ אמרו לו מת בנו ׃
וקרע ואחר שבעה מת אביו אינו
מוסיף אלא קורע קרע אחר שאין
אביו ואמו בתוספת ׃

פרק תשיעי

ש'

הקרעים שקרע אדם על שאר קרו
קרוביו שולל הקרע לאחר שבעה
ומתאחה לאחר שלשים על אביו
ועל אמו שולל לאחר שלשים ואינו
מתאחה לעולם ׳ והאשה קורעת ׳
ושוללת מיד ואפילו על אביה ועל
אמה מפני הצניעות ׃ כדרך
שקורע אדם על אביו ועל אמו כך
הוא חייב לקרוע על רבו שלמדו תו'
ועל הנשיא ועל אב בד' ועל רוב צבור
שנהרג ועל ברכת השם ועל ספר ת'
תורה שנשרף ועל ערי יהודה ועל
ירושלם ועל המקדש ׃ כל אלו
הקרעים קורע עד שמגלה את לבו
ואינו מתאחה לעולם ׳ אע"פ שאינו
מתאחה מותר לשללו ולמללו ולקבצו ׳
ולעשות כמין סולמות לא יסר בין
אלא באחוי אלכסנדרי בלבד ׳ וכל הקו'
הקורע מתוך המולל אינו מתוך השלל
או מתוך הליקט לא עשה כלום ׃
אבל קורע הוא מתוך האחוי אלכסנ'
אלכסנדרי ואפילו הפך העליון ונעשה
שפתו למטה לא יתאחה ׃ וכשם
שהמוכר יאסור לאחותו כך הלוקח
לפיכך המוכר צריך להודיע ללוקח
שקרע זה אינו מתאחה ׃ ומנין
שקורע על רבו כדרך שקורע על ה'
אביו שנ' והוא מצעק אבי אבי רכב
ישר' ופרשיו ולא ראהו עוד ויחזק
בבגדיו ויקרעם וגם כל האנשים אשר
אתו ויספדו ויבכו ויצומו עד הערב
על שאול ועל יהונתן בנו ׃ על שאול

סנהדרי

זה נשיא ועל יונתן זה אב בית דין ׳
ועל עם ישר' שנפלו בחרב זו שמוע'
רעה ׃ ומנין שקורעין על ברכ'
השם שנ' ויבא אליקים בן חלקיהו ה'
ושבנא הסופר ויואח בן אסף המזכ'
המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים ׃
אחד השומע ואחד השומע
מפי השומע חייבין לקרוע והעדים
אינן חייבין לקרוע כשיעידו בפני
בד' שכבר קרעו בשעה ששמעו ׃
ומנין שקורעין על ספר תורה
שנשרף שנ' ויהי כקרוא יהודי של
שלש דלתות וארבעה יקרעה בתער
הסופר והשלך על האש אשר על
האח עד תם כל המגלה באש ולא
פחדו ולא קרעו בגדיהם המלך וכל
עבדיו מכלל שחייבין לקרוע ואין ה'
חייבין אלא על ספר תורה שנשרף
בזרוע כמעשה שהיה וחייב לקרוע
שתי קריעות אחד על הגויל ואחד
על הכתב שנ' אחרי שרוף המלך את
המגלה ואת הדברים ׃ ומנין
שקורעין על יהודה וירושלם ועל
המקדש שנ' ויבאו אנשים משכם
ומשילה ומשמרון שמנים איש מ'
מגולחי זקן וקרועי בגדים ׃ כל
מי שעומד עם המת בשעת יציאת
נפש חייב ואע"פ שאינו קרובו ׳ וכן
אדם כשר שמת הכל חייבין לקרוע
עליו אע"פ שאינו חכם וקורעין טפח
כשיעור האבלים ׃ אבל חכם שמת
הכל קרובים והכל קורעין עליו עד
שמגלים לבותם וחולצין ומהלכין ב'
ובית המדרש של אותו חכם בטל
כל שבעה ׃ וכבר נהגו תלמידי
חכמים בכל מקום לקרוע זה על
זה טפח אע"פ שהן שוין ואין ל'
אחד מהן מלמד חברו ׃ כל
הקורעים על החכם שמת כיון ש'

[illegible]

[illegible]

שהחזירו פניהם ומאחורי המטה
שואלין · ומראה לו שהוא קורע על
החכם שמת ומונח לאחר שיוציאו
רבו שמת מיתנו ומתאבל עליו אפילו
יום אחד בלבד או יום מיתה או יום
שמועה · וכן מראה לו שהוא קורע
על הנשיא ומוציאין בו שלא לאחר זמן
על פי שאינו מונח לעולם ·
חכם שבא שמועתו שמת אינו קור׳
קורעין עליו אלא בשעת הספדו
וזהו כבודו ושואלין בו ביום ומונחה
לאחר · אב בית דין שקורעין
הכל קורעין עליו ומשאיליו ומל בתי
מדרשות שבעירו בטלים ובני כנ׳
הכנסת נכנסין לבית הכנסת ומש׳
ומשנין מקומם היושבין בדרום
יושבין בצפון והיושבין בצפון יו׳
יושבין בדרום · נשיא שמת
הכל חייבין עליו והכל חולצין עליו
שתי ידים ומכין ומכין לפי כתי
מדרשות בטלין ובני בני הכנסת
נכנסין בשבת לבית הכנסת וקורין
שבעה ומפטירין ולא יטיילו בשוק
אלא יושבין ומשפחות ומשפחו
דוים כל היום ·

פרק עשירי

השבת
שוה למנין שבעה ימי אבלות
ואין אבלות בשבת אלא בדברים
שבצנעה כגון עטיפת הראש ות׳
ותשמיש המטה ורחיצת בחמין
אבל דברים שבגלוי אינו נוהג בהם
אבלות · לפיכך לובש מנעליו וזוקף
את המטה ונותן שלום לכל אדם
ואם יש בגד אחר לא ילבש בגד
קרוע ואפילו על אביו ועל אמו ·
ואם אין לו החליפו מחזיר את חק
הקרע לאחוריו · ומאימתי
וזוקפין את המטות מערב שבת מן
המנחה ולמעלה ואעפ״כ אין ישב בה
עד שתחשך ואעפ״כ שאין נשתייר
אלא יום אחד חוזר וכופה אותה
מוצאי שבת · הרגלים וכן ראש
השנה ויום הכפורים אין דבר מדבר׳
אבלות נוהג בהן · וכל הקובר את מ׳
מתו אפילו שעה אחת קודם הרגל
או קודם ראש השנה ויום הכפורי׳
בטלה ממנו גזרת שבעה · נמצאת מ׳
מונה לאחר ראש השנה ויום הכפ׳
הכפורים שלשה ועשרים יום ול׳
ולאחר הפסח מונה ששה עשר
יום שהרי בטלה ממנו גזרת שבעה
ושבעת ימי החג הרי ארבעה עשר ·
וכן יום קבר קודם עצרת מונה
ששה עשר יום אעפ״י שהוא יום
אחד הוא רגל ועולה לשבעה ימים ·
קבר את מתו קודם חג הסוכות
מונה אחר החג תשעה ימים ב׳
בלבד שהרי שמיני רגל בפני עצמו
הוא ונמצאו יום טוב הראשון ש׳
שבעה ושבעה ימי החג ושמיני
של חג רגל אחד הרי אחד ועשרים ·
הקובר את מתו שבעת ימים
קודם הרגל מן הרגלים או קודם
ראש השנה ויום הכפורים בטלה
ממנו גזרת שלשים ומותר לספר
ולכבס ערב יום טוב או בערבי
ראש השנה ויום הכפורים שמק׳
שמקצת היום ככולו ואינו מונה
לאחריהם כלום · ואם על אביו
ועל אמו הוא מתאבל אפילו מתו
קודם הרגל בשלשים יום אינו מגלח
עד שיגדל פרע או עד שיגערו בו
חבריו ואין הרגלים מפסיקין דבר
זה · חל ששי שלו בערב הרגל
אין צריך לומ׳ חמישי או שלישי
אינו מגלח ולא בטלה ממנו אלא
גזרת שבעה בלבד ואינו מותר לרחוץ
ולסוך ולא לעשות מלאכה עד שיב׳
שיבוא יום טוב · ויום טוב מפסיק
שיור השבעה ולאחר יום טוב מש׳
משלים שלשים מיום המיתה ואס׳
ואסור בהם בכל החמשה דברים ·
חל שביעי שלו בערב הרגל וה׳
והרי הוא שבת בטלה ממנו גזרת
שלשים ומותר לגלח בתוך המועד
שהרי הוא אנוס ולא אפשר לו ל׳
לגלח בשבת · וכן מגלח אחר עצ׳
עצרת או אחר ראש השנה ויום
הכפורים שהרי בטלה ממנו גזרת
שלשים · מי שחל שביעי שלו
להיות בערב הרגל ולא גלח אעפ״י
שאסור לגלח במועד מותר לגלח
אחר המועד שהרי בטלה ממנו
גזרת שלשים ויש לגלח כל עת ש׳
שירצה · הקובר את מתו בתוך
הרגל אין חלה עליו אבלות כלל ואינו
נוהג עליו אבלות כלל אלא לאחר ה׳
הרגל מתחיל למנות שבעה ונוהג
בהם כל דברי אבלות ומונה שלשי׳
יום מיום הקבורה ונוהג בשיור הש׳
השלשים כל גזרת שלשים ·
המקומות שעושין שני ימים ט׳
טובים מונה השבעה מיום טוב
שני האחרון · או ביום טוב שני ש׳
של עצרת נוהג בו אבלות הואיל
ויום טוב שני מדבריהם · אבלות
יום ראשון מן התורה ידחה עשה
של דבריהם מפני עשה של תורה ·
אבל יום קבר ביום טוב שני של ר׳
ראש השנה אינו נוהג בו אבלות
ששניהם כיום אחד הם ארוך ·
מטעם שבארנו בהלכות קדוש

ה

ח

דש ·

[illegible]

פרק אחד עשר

אע״פ שאין אבלות במועד קורע
על המת במועד וחולץ את כתפו ומ׳
ומברין את האבלים לחם במועד
כל אלו בחולו של מועד אבל ביום טוב
ואפילו ביום טוב שני אין קורעין
ולא חולצין ולא מברין ״ אין
קורעין במועד ולא חולצין אלא ה׳
הקרובים שחייבין באבל׳ או הקורע
וחולץ על החכם או על אדם כשר
או מי שהיה עומד בשעת יציאת נ״ש
נשמה ומברין הכל על החכם ברחוב
של עיר כדרך שמברין את האבלים
שהכל אבלים הם ״ כשמברין
את האבלים במועד אין מברין על ה׳
מטות זקופות אלא אוכ׳ כדרכן ואב׳
במועד אבל עומדין בשורה ומנחמ׳
ופוטרין ״ ואין מניחין את המטה
ברחוב שלא להרגיל את ההספד ל׳
שהמועד אסור בהספד ובתענית ״
וכן אין מלקטין עצמות אביו
ואמו במועד שהוא חג לו ואין ל׳
צריך לומר שאר הקרובים ״ וכן
אין מספידין את המת בפורים וה׳
וחנוכה ולא בראשי חדשים אלא
נוהגין בהם כל דברי אבלות ומותר
לספוד לפני חנוכה ולאחריהם ״
הנשים במועד מענות אבל לא מ׳
מטפחות ובראשי חדשים ובחנוכ׳
ובפורים מענות ומטפחות אבל
אין מקוננות ״ ואיזהו ענוי ז׳
שכולן עונות כאחת קינה שאחת מ׳
אומרת וכולן עונות אחריה שנא׳
ולמדנה בנתיכם נהי ואשה רעותה
קינה ״ בד״א כשאר מתים. אבל
תלמידי חכמים סופדין אותם במו׳
במועד ואין צריך לומר בחנוכה
ובפורים ובראשי חדשים. אבל לא
ביום טוב שני ואין סופדין אותו
בימים אלו אלא בפניו. נקבר אסור
בהספד ויום שמועתו כפניו הוא
וסופדין אותו אע״פ שהיא רחוקה ״
לא תעורר אשה על את שלה
שלשים יום קודם החג כדי שלא
יבא החג והם דוים שאין המת מ׳
משתכח מן הלב שלשים יום ״
בד״א במת ישן אבל מת בתוך שלשים
יום לחג מעוררת ״ שבעת ימי
החתנות הרי הן כרגל ומי שמת לו
מת בתוך ימי המשתה שאפילו א׳
אביו ואמו משלים שבעה ימי ה׳
המשתה ואחר כך נוהג ימי אבלות
ומונה השלשים מאחר שבעה ימי
המשתה ״ הכין כל צרכי הסע׳
הסעודה ואפה פתו וטבח טבחו כדי
שיכנסו לשמחה ומת לו מת קודם
שיכנסו לשמחה אם לא נתן מים
על גבי בשר מוכר הבשר והפת ל׳
ונוהג שבעה ימי אבלות ואחר כך
נוהג שבעה ימי המשתה ואם נתן ל׳
מים על גבי בשר שהרי אי אפשר
למכור אותו מכניסין את המת ל׳
לחדר והחתן והכלה ובועל בעילה
מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי ה׳
המשתה ואחר כך נוהג שבעה ימי
אבלות וכל אותן הימים נוהג בדברי׳
שבצנעה בשבת ולפי׳ הוא ישן בין ה׳
האנשים ואשתו ישנה בין הנשים
כדי שלא ישמש מטתו ואין מונעי׳
תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום ״
היה במקום שאפשר למכור הבשר
אע״פ שנתן מים עליו מוכר ונוהג
אבלות תחלה ״ היה במקום שאי אפ׳
אפשר למכור הבשר אע״פ שלא נ׳
נתן עליו מים על גבי בשר נוהג של׳
שבעת ימי המשתה ״ בד״א כשמת
אביו של חתן או אמה של כלה ש׳
שאין שם מי שיכין סעודה אין להם מי
שיטרח אבל מת אביה של כלה
או אמו של חתן שאר קרוביהם
נוהגין שבעת ימי אבלות תחלה
ואחר כך תכנס לחופה וינהגו שב׳
שבעה ימי המשתה ״

פרק שנים עשר

המספד כבוד המת הוא לפיכך כופין
את היורשים ליתן שכר למקוננים
ולמקוננות הסופדין אותו ואם צוה
אל תספדוהו אין סופדין אותו
ואם צוה שלא יקבר אין שומעין
לו שהקבורה מצוה שנ׳ כי קבור תק׳
תקברנו ״ כל המתעצל בהספדו
של חכם אינו מאריך ימים ״ וכל
המתעצל מספד אדם כשר ראוי
לקברו בחייו וכל המוריד דמעות
על אדם כשר הרי שכרו על כך
שמור אצל הקדוש ברוך הוא ״
אין מניחין ספר תורה על מטתו
של חכם ואין משנין אותו ממטה
למטה ואין מוציאין אותו מביתו
דרך פתחים אלא משלשלין אותו דרך
גג ובשאר העם מותר ״ אין פוחתין
משבעה מעמדות ומשבעה מושבו׳
למת ואין עושין מעמד פחות מעשר׳
ואין עושין אלא בקרובים ואין עושי׳
אותן ביום ראשון ובבית הקברות וא׳
ומקום שנהגו ״ כיצד עושין מקו׳
שנהגו מעמדים שאר הקרובים ופני
המשפחה שאינן בני אבל ואומרי׳
לפניהם דברי קינות ומעט בהן ל׳
ואחר כך אומ׳ יקרים שבו ואומרי׳
לפניהם דברים אחרים כשהן יושב׳

יושבין ומאריך יאמ׳ עמדו יקרים
עמדו ויאמ׳ קינות כשהן עומדין
חוזרין ועושין שבעה פעמים
כדרך שעושין מעמד ומושב
לאנשים במקום שנהגו כך עושין
לנשים. ומספידין את הנשים כ׳
כאנשים בכל מקום ובכל אין מניחין
מטת האשה ברחוב לעולם שזה
גנאי לאשה אלא סמוך למיתתה ל׳
קבורתה. המלקט עצמות א׳
אין אומרין עליהם קינים והספד ולא
ברכת אבלים ולא תנחומי אבלים כ׳
ואומ׳ עליהם דבר שבח והקדוש בה׳
הואיל דברי כבושין. המעמיד
ארונו של מת ממקום למקום אם
שדרו של מת קיימת עומדין עליו
בשורה ואומ׳ עליו ברכת אבלים ות׳
ותנחומי אבלים ומספידין אותו אפ׳
שמעבירוהו לאחר שנים עשר ח׳
חדש. ואם אין שדרו קיימת אין
מספידין ואין עומדין עליו בשור׳
ואין אומ׳ עליו ברכת אבלים ואלו הן
ברכת אבלים. דברים שאומרין בבית
האבל. תנחומי אבלים שאומרין כש׳
בשורה. המלקט עצמות אביו
הרי זה מתאבל עליהם כל היום כ׳
כולו ולערב אינו מתאבל עליהם ואפ׳
צרורים לו בסדינו אין אומ׳ עליהם
קינות. אין מספידין את הקט׳
הקטנים וכן כמה שנים יהיה ר׳
ראוי להספד בני עניים או בני זקנים
בני חמש ובני עשירים בני שש ל׳
אחד זכרים ואחד נקבות. תנוק
שמת בן שלשים יוצא בחיק ונק׳
ונקבר באשה אחת ושני אנשים.
אבל לא באיש אחד ושתי נשים
מפני הייחוד ואין עומדין עליו ל׳
בשורה ואומ׳ עליו ברכת אבלים ובן
שנים עשר חדש יוצא במטה.

כל היוצא במטה רבים מצהיבין
עליו וכל שאינו במטה אין רבים מצ׳
מצהיבין עליו. וכל הניכר לרבים
רבים מתעסקין בו. וכל שאינו ניכר
לרבים אין רבים מתעסקין בו.
מקום שנהגו נשים לצאת לפני ה׳
המטה יוצאות לפני המטה.
העבדים והשפחות אין מספידין
אותן ואין עומדין עליהן בשורה
ואין אומ׳ עליהם ברכת אבלים ותנח׳
ותנחומי אבלים אלא אומ׳ לו כשם
שאומ׳ על שורו ועל חמורו שמת
יאמ׳ לו המקום ימלא חסרונך.

פרק שלשה עשר

כיצד מנחמין את האבלים אחר
שקוברין את המת מתקבצין הא׳
האבלים ועומדין בצד הקברות.
וכל המלוין את המת עומדין סביב
להם שורה אחר שורה אין שורה
פחות מעשרה ואין אבלים מן ה׳
המנין. האבלים עומדין לשמאל
והמנחמין באין אחד על האבלים אחד
אחד ואומ׳ להם תנחמו מן השמים
ואחר כך הולך האבל לביתו וכל יום
ויום משבעה ימי אבלות באין
בני אדם לנחמם.
בין שבאו פנים חדשות בין שלא
באו. האבל מיסב בראש ואין
המנחמין רשאין לישב אלא על
גבי קרקע שנ׳ וישבו אתו לארץ
ואין רשאין לדבר דבר עד שיפתח
האבל את פיו תחלה שנ׳ ואין דובר
אליו דבר. וכתב ואחריכן פתח
איוב את פיהו. ואחריכך ויען א׳
אליפז. וכיון שנענע האבל
בראשו שוב אין המנחמין רשאין

לישב אצלו שלא יטריחוהו יותר
מדאי. מת שאין לו אבלים לה׳
להתנחם באין בני אדם כשרין וי׳
ויושבין במקומו כל שבעה ימי א׳
אבלות ושאר העם מתקבצין שם
עליהם ואם לא היו שם עשרה מ׳
משאר העם יושבין במקומו.
הכל חייבין לעמוד מפני הנשיא
חוץ מן האבל והחולה. וכל העומד
מפניו אומ׳ אדם שב חוץ מן האבל
והחולה שאומרים ישב במקומו יושב
בחולין. מכבדין ומרבצין בבית
האבל ומדיחין כוסות וקערות אף
וקיתונות ואלפסיות ומדליקין את
הנרות אבל אין מביאין שם לא את
המוגמר ולא הבשמים. אין
מוליכין לבית אבל מאכל שמוליכין
בו לא בכלי כסף ולא בכלי זהב ולא
בכלי שעם וכיוצא בהן אלא בכלי
נסרים של קליפה וכיוצא בהם ש׳
שלא לבייש את מי שאין לו ולא ב׳
בזכוכית לבנה ולא בצבועה שלא
לבייש את העניים שאין מנותה
טובות. אין שותין בבית האבל
יתר על עשרה כוסות וכל אחד ב׳
ואחד שלשה קודם אכילה ושלש
בתוך אכילה וארבעה אחר אכל׳
לא יוסיף בהן שמא ישתכר.
אין שומעין הגדה בבית הא׳
האבל ולא יושבין דוים אין אומ׳
בפני המת אלא דברים של מת
אבל לעסוק בדברי תורה בפניו
או בבית הקברות אסור.
אין בוכין על המת יותר משלשה
ימים ואין מספידין יותר משבעה.
בד״א בשאר העם אבל תלמיד
חכמים הכל לפי חכמתם ואין
בוכין עליהם יותר משלשים יום
שאין לנו גדול ממשה רבנו ע״ה

המטה כו׳ ומפני שהן כו׳
גנאי מיתה ושלום משום
כבוד של בנות ישר׳ שלא
יסתכלו בהן המעשי׳ כך
[illegible]

סק רסטם׳
סק רסטב

עליו השלום שנ' ויתמו ימי בכי אבל משה. וכן אין מספידין עליו יותר משנים עשר חדש שאין לנו בחכמה יותר ממשה רבנו הקדוש ושנים עשר חדש מלבד נספד. וכן חכם ששמועתו ואחר שנים עשר חדש אין מספידין אותו. אל יתקשה אדם על מתו יותר מדאי שנ' אל תבכו למת ואל תנודו לו כלומ' אל תבכו יותר מדאי שזה מנהגו של עולם. והמצטער יותר על מנהגו של עולם הרי זה טפש. אלא כיצד יעשה שלשה לבכי שבעה להספד שלשים לתספורת ולשאר החמשה. כל שאינו מתאבל כמו שצוו חכמים הרי זה אכזרי. אלא יפחד וידאג ויפשפש במעשיו ויחזור בתשובה. ואחד מבני החבורה שמת תדאג כל החבורה כולה. כל שלשה ימים הראשונים יראה אדם עצמו כאלו חרב מונחת לו על כתפו ומשלשה ועד שבעה כאילו מונחת בקרן זוית מכאן ואילך כאילו עוברת כנגדו בשוק. הרי כל זה כדי להכין עצמו ולחזור בתשובה ולינער משנתו. הרי הוא אומר הכית אותם ולא חלו מכלל שצריך להקיץ ולחול.

פרק שלשה עשר

מצות עשה של דבריהם לבקר חולים ולנחם אבלים ולהוציא המת ולהכניס הכלה וללוות האורחים ולהתעסק בכל צרכי הק' הקבורה לשאת על הכתף ולילך לפניו ולספוד ולחפור ולקבור. וכן לשמח החתן והכלה ולסעדם בכל צרכיהם. ואלו הן גמילות חסדים שבגופו שאין להן שיעור. אע"פ שכל מצות אלו מדבריהם הרי הן בכלל ואהבת לרעך כמוך. כל הדברים שאתה רוצה שיעשו אותם לך אחרים עשה אתה אותם לאחיך בתורה ובמצות. שכר הלויה הרבה מן הכל והוא החוק שחקקו אברהם אבינו ודרך החסד שנהג בה. מאכיל עוברי דרכים ומשקה אותם ומלוה אותם. וגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה שנ' וירא והנה שלשה אנשים. ולוייתם יותר מהכנסתם. אמרו חכמים כל שאינו מלוה כאילו שופך דמים. כופין ללויה כדרך שכופין לצדקה. והיו בית דין מתקנין שלוחין ללוות אדם העובר ממקום למקום. ואם נתעצלו בדבר זה מעלין עליהן כאלו שופכי דמים. ואפילו המלוה את חבירו ארבע אמות יש לו שכר הרבה. וכמה שיעור הלויה שחייב אדם בה. הרב לתלמיד עד עיבורה של עיר. והאיש לחבירו עד תחום שבת. והתלמיד לרב עד פרסה. ואם רבו מובהק עד שלשה פרסאות. ביקור חולים מצוה על הכל אפילו גדול מבקר את הקטן ומבקר פעמים הרבה ביום. וכל המוסיף הרי זה משובח ובלבד שלא יטריח. וכל המבקר את החולה כאילו נטל חלק מחליו והקל עליו. וכל שאינו מבקר את החולה כאילו שופך דמים. אין מבקרין את החולה אלא מיום השלישי והלאה. ואם קפץ עליו החולי והכביד מבקרין אותו מיד. ואין מבקרין לא בשלש שעות ראשונות ביום ולא בשלש אחרונות מפני שהן מתעסקין בצרכי החולה. ואין מבקרין לא חולי מעים ולא חולה העין ולא מיחוש הראש מפני שהביקור קשה להם. הנכנס לבקר את החולה לא ישב על גבי מטה ולא על גבי ספסל ולא על גבי כסא ולא על גבי מקום גבוה ולא למעלה מראשותיו אלא מתעטף ויושב ומבקש רחמים ויוצא. יראה לי שנחמת אבלים גמילות חסדים עם המתים. מי שהיה לפניו מת וכלה מביאין את הכלה ומתעסק עם המת. וכן הוא אומ' לב חכמים בבית אבל. מת וכלה שפגעו זה בזה בדרך מעבירין את המת מפני הכלה. וכולן עוברין מפני המלך. מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת כלה לחופה. במה דברים אמורים כשאין שם כל צרכו אבל יש לו כל צרכו אין מבטלין. והכל שאין מתעסקין בתלמוד חייבין להתעסק עמו. מת אחד בעיר כל בני העיר אסורין בעשיית מלאכה עד שיקברוהו. ואם יש לו מתעסקין בצרכיו מותרין. תלמיד חכם שמת אפילו אין שם ששים רבוא מבטלין תלמוד תורה להוצאתו. היו שם ששים רבוא אין מבטלין. ואם היה מלמד לאחרים אין לו שיעור אלא מבטלין הכל להוצאתו. קוברין מתי גוים ומנחמין אבליהם ומבקרין חוליהן מפני דרכי שלום. בתי קברות אסורין בהנאה. כיצד אין רועין בהן ואין שותין ואין עושין בהן מלאכה ואין קוצצין בהן ולא שוטפין בהן כללו של דבר אין נוהגין בהן ואין נוהגין בהן קלות. לא ילך אדם בתוך ארבע אמות של קבר ותפלין בראשו וספר תורה בזרועו ולא יתפלל שם וברחוק ארבע אמות מותר.

המוליך עצמות ממקום למקום לא יתנם בדסקייא ויניחם על גבי סוס וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון. ואם מתירא מפני הגנבים או מפני הלסטים מותר:
אין מפנין את המת מקבר לקבר אפילו מבזוי למכובד ואם היה בתוך שדהו ופנהו אפילו מן המכובד לבזוי. ואין קוברין מת על גבי מת ולא שני מתים כאחד משום בזיון. הקטן חיו עמו עם אמו נקבר עמה: עפר הקבר אין אסור בהנאה שאין קרקע עולם נאסרת. ואפילו קבר הבנין אינו אסור בהנאה: הבונה קבר למת לא נאסר עד שיקבר בו המת. ואפילו הטיל בו נפל בקבורתו:
נפש הבנויה לשם חי ודמה בו המת והוסיף בו דימוס אחד לשם המת. אע״פ שפינה המת הכל נאסר בהנאה. ואם הכיר התוס׳ התוספת חולץ אותה והנעשה לשם המת כיון שהוטל בו המת נאסר אע״פ שפנהו: החוצב קבר לאביו והלך וקברו במקום אחר לא הרי זה לא יקבר בו מת אחר עולמית. והקבר הזה אסור בהנאה כולו מפני כבוד אביו: המת אסור בהנאה כולו חוץ מן שהוא מותר בהנאה מפני שאינו גופו וכן אם היו ארוגין וכל תכריכין אסורין בהנאה. וכל כלים המוכנים לתכריכין לא נאסרו בהנאה אפילו ארג בגד למת לא נאסר עד שיגיע במטה המקוברת עמה שאין ההזמנה אוסרת: כל הכלים שזורקין על המת על המטה הנקברת עמו אסורין בהנאה שלא יתחלפו בתכריכין: היה אביו ואמו זול׳ זורקין כלים בחייהם על המת מצוה על אחרים להצילם ואם הגיעו לא למטה הנקברת עמו אין מצילין אותם: מלמדין אותם שלא יהיה חבלן ולא יפסיד את הכלים שמוטב ליתן אותם לעניים ולא ישליכם לרמה ותולעה: וכל המרבה כלים על המת עובר משום בל תשחית: מלך שמת עוקרין סוס שהיה רוכב עליו ועגלה שהיה מושכת בקרון שהיה יושב בו מנשר פרסותיה מן הארכובה ולמטה ממקום שאין עושין אותה טרפה. ומושיבין לו ישיבה על קברו שבעה ימים שנ׳ וכבוד עשו לו במותו זה שהושיבו ישיבה על קברו: נשיא שמת אין מבטלין ישיבתן יתר על מלך. ואו נשיא שמת יש להם לשרוף מטתו וכלי תשמישו ואין בזה משום דרכי האמורי ולא משום השחתה שנ׳ בשלום תמות ובמשרפות אבותיך הראשונים כן ישרפו לך:

הלכות מלכים ומלחמות

יש בכללן שלשה ועשרים מצות עשר מהן מצות עשה ושלשה עשרה מצות לא תעשה וזהו פרטן:
למנות מלך מישראל:
שלא יתמנה מקהל גרים:
שלא ירבה לו נשים:
שלא ירבה לו סוסים:
שלא ירבה לו כסף וזהב:
להחרים שבעה עממים:
שלא להחיות מהם נשמה:
למחות זרעו של עמלק:
לזכור מה שעשה עמלק:
שלא לשכח מעשיו הרעים ומארבו:
שלא לשכון בארץ מצרים:
לשלוח שלום ליושבי העיר כשצרים עליהם ולדון בה כמו שמפורש בתור׳ אם השלימה ואם לא השלימה:
שלא לדרוש מעמון ומואב כשצר כשנ׳:
שלא להשחית אילני מאכל במצור:
להתקין יד שיצאו בו בעלי המחנה להפנות:
להתקין יתד לחפור בו:
למשוח כהן לדבר באזני העם בשעת המלחמה:
להיות מאורס ובונה בנין ולא נטע כרם שמחים בקנינם שנה תמימה ומחזירין אותה מן המלחמה:
שלא יעבר עליהם דבר ולא יצאו אפילו לצרכי העיר וצרכי הגדוד והדומה להם:
שלא לערוץ ולחזור לאחור בשעת מלחמה:
דין יפת תאר:
שלא ימכר יפת תאר:
שלא יכבשנה לעבדות לאחר שנבעל׳:
וביאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

שלש מצות נצטוו ישר׳ בשעת כניסתן לארץ למנות להם מלך שנ׳ שום תשים עליך מלך. ולהכרית זרעו של עמלק שנ׳ תמחה את זכר עמלק. ולבנות להם בית הבחירה שנ׳ לשכנו תדרשו ובאת שמה: מנוי מלך קודם למלחמת עמלק שנ׳ אותי שלח ייי למשחך למלך. עתה לך והכית את עמלק. והכרתת זרע עמלק קודמת לבנין הבית שנ׳ ויהי כי ישב המלך בביתו וייי הניח

ויסביב מכל אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה אנכי יושב בבית ארזים. ומאחר שהקמת המלך מצוה מפני מה לא רצה הקדוש ברוך הוא כששאלו מלך משמואל. לפי ששאלו בתרעומת ולא שאלו לקיים מצוה אלא מפני שקצו בשמואל הנביא שנ' כי לא אותך מאסו כי אותי מאסו.

אין מעמידין מלך תחלה אלא על פי בד של שבעים זקנים ועל פי נביא כיהושע שמינהו משה רבנו עליו השלום ובית דינו וכשמואל ובדוד המלך שמינה אותם שמואל הרמתי ובית דינו.

אין מעמידין מלך מקהל גרים אפילו אחר כמה דורות עד שתהיה אמו מישראל שנ' לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא. ולא מלכות בלבד אלא אפילו כל שררות שבישראל לא שר הצבא ולא שר חמשים או שר עשרה אפילו של אמת המים ממונה שמחלק מים לשדות. ואין צריך לומר דיין או נשיא שלא יהיו אלא מישראל שנ' מקרב אחיך תשים עליך מלך. כל משימות שאתה משים לא יהיו אלא מקרב אחיך.

אין מעמידין במלכות אשה שנ' מלך ולא מלכה. וכן כל משימות בישראל אין ממנין בהן אלא איש.

ואין מעמידין מלך ולא כהן גדול לא גרע ולא ספר ולא בלן ולא סר סרסי. לא מפני שהן בפסולין אלא הואיל ואומנותם נקלה העם מזלזלין בהן לעולם. ומה שיעשה במלוכה מאור יום אחד נפסל.

כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה שנ' ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו.

מאחר שמושחו למלך זכה לו ולבנו שהמלכות ירושה. למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל.

הניח בן קטן משמרין לו המלוכה עד שיגדל כמו שעשה יהוידע ליואש. וכל הקודם לנחלה קודם לירושת המלוכה. והבן הגדול קודם לקטן ממנו. ולא המלכות בלבד אלא כל השררות וכל המנוין בישראל ירושה לבנו ולבן בנו לעולם והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה. היה ממלא ביראה אף על פי שאינו ממלא בחכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו. וכל מי שאין בו יראת שמים אף על פי שחכמתו מרובה אין ממנין אותו למנוי מן המנוין בישראל.

כיון שנמשח דוד זכה בכתר מלכות והרי המלכות לו ולבניו הזכרים הכשרים עד עולם שנ' כסאך יהיה נכון עד עולם. ולא זכה אלא לכשרים שנ' אם ישמרו בניך את בריתי. אף על פי שלא זכה אלא לכשרים לא תכרת המלכות מזרע דוד לעולם. הקדוש ברוך הוא הבטיחו בכך שנ' אם יעזבו בניך תורתי ובמשפטי לא ילכו ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם וחסדי לא אסיר מעמו.

נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל והיה המלך ההוא הולך בדרכי התורה והמצוה ונלחם מלחמות יי' הרי זה מלך וכל מצות המלך נוהגות בו. אף על פי שעיקר המלכות לדוד ויהיה מלך מבניו שהרי אחיה השילוני העמיד ירבעם ואמ' לו והיה אם תשמע את כל אשר אצוך ונתתי לך בית נאמן כאשר נתתי לדוד עבדי ואומר לו אחיה השילוני ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים לפני בירושלים. מלכות בית דוד הם העומדים לעולם שנ' כסאך יהיה נכון עד עולם. אבל אם יעמד מלך משאר ישר' תפסק שנ' שהרי נאמ' לירבעם אך לא כל הימים.

אין מושחין מלכי ישר' בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון. ואין ממנין אותם בירושלים לעולם. ואלא מלך ישר' מזרע דוד ואין מושחין אלא מזרע דוד. כשמושחין מלכות בית דוד אין מושחין אותם אלא על המעין. ואין מושחין בן מלך אלא אם כן היתה שם מחלוקת או מלחמה. מושחין אותם כדי לסלק המחלוקת. לפיכך משחו שלמה מפני מחלוקת אדוניה. ויואש מפני עתליה. ומשחו יהואחז מפני יהויקים.

פרק שני

כבוד גדול נוהגין במלך ומשימין לו אימה יתירה ויראה בו כל אדם שנ' שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך. אין רוכבין על סוסו ואין יושבין על כסאו ואין משתמשין בשרביטו ולא בכתרו ולא באחד מכלי תשמישו. תשמישו וכליו וכשמת את נשרפין לפניו. וכן לא ישתמש בעבדיו ובשפחותיו ובשמשיו אלא מלך אחר. לפיכך לא היתה אבישג מותרת לשלמה ומסורה לאדוניה. וכן אשתו של מלך אינה נבעלת לעולם לאחר. אפילו המלך נושא אלמנתו. אז גרושתו של אחר. ואסור לראותו כשהוא ערום. ולא כשהוא מסתפג ולא בבית המרחץ. שנ' וירקה כת בענן. וזה בזיון. ואפילו רצה אין שומעין לו. שהמלך שמחל על כבודו

ואין כבודו מחול · והמורד ואינו חולץ
ואין מייבמים שאי אפשר לייבם את
אשתו כך אין חולצין לה אלא תשב
לעולם בזיקתה · מת לו מת
אינו יוצא מפתח פלטרין שלו · וכש'
וכשמברין אותו כל העם מסובין על
הארץ והוא מסב על הדרגש · ואם
נכנס לעזרה והוא מזרע דוד יושב
שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית
דוד בלבד שנ' ויבא המלך דוד וישב
לפני יי' ·· המלך מסתפר בכל
יום ומתקן עצמו ומתנאה במלבוש'
ומפוארים שנ' מלך ביופיו תחזינה
עיניך · ויושב על כסא מלכות בפלטר'
שלו ומשים כתר בראשו · וכל אדם
באין אליו בעת שירצה ועומדין
לפניו ומשתחוים לו ארצה אפילו נב'
נביא עומד לפני המלך ומשתחוה
לו ארצה · שנ' הנה נתן הנביא ויבוא
לפני המלך וישתחו למלך על אפיו
ארצה · אבל כהן גדול אינו בא לפני
המלך אלא אם כן רצה ואינו עומד
לפניו אלא המלך עומד לפני כהן גדול
שנ' ולפני אלעזר הכהן יעמד · אעפ"כ
מצוה על כהן גדול לכבד את המלך
ולהושיבו ולעמוד מפניו כשיבא ל'
לפניו ולא יעמוד המלך לפניו אלא
כשישאל לו משפט האורים ··
וכן מצוה למלך לכבד לומדי תורה
וכשיכנסו הסנהדרין וחכמי ישר'
יעמוד לפניהם ויושיבם לצדו · וכן
יוסיו מלך יהודה עושה אפילו לתלמ'
חכמים היה עומד מכסאו ומנשקו
וקורא לו רבי ומורי ·· בד"א
בזמן שהמלך יושב בביתו לבדו ה'
הוא ועבדיו יעשה זה וכיוצא בו ב'
בצנעה אבל בפרהסיא לפני העם
לא יעשנה ולא יעמוד מפני אדם ·
ולא ידבר רכות ולא יקרא אדם אלא

בשמו כדי שתהיה יראתו בלב כל אדם ·
כדרך שחלק לו הכתוב הכבוד הגדול
וחייבנו הכל בכבודו כך צוהו להיות
בקרבו שפל וחלל · שנ' ולבי חלל
בקרבי · ולא ינהג גסות לב בישר' יותר
מדאי · שנ' לבלתי רום לבבו מאחיו ·
והוא חונן ומרחם לקטנים וגדולים ·
ויוצא ויבוא בחפציהם ובטובתם ויר'
וירחם על כבוד קטן שבקטנים וש'
וכשמדבר אל כל העם בלשון רבים ל'
ידבר רכות שנ' שמעוני אחי ועמי ·
ואומ' אם היום תהיה עבד לעם הזה ··
לעולם יתנהג אדם בענוה יתרה ·
אין לנו גדול ממשה רבנו והוא אומ'
ונחנו מה · ויסבול טרחם ומשאם
תלונתם וקצפם כאשר ישא האומן
את היונק · רועה קראו הכתוב לרעות
ביעקב עמו דרכו של רועה מפורש
בקבלה כרועה עדרו ירעה בזרועו
יקבץ טלאים ובחיקו ישא עלות
ינהל ··

פרק שלישי

בעת

שישב המלך על כסא מלכותו כותב
לו ספר התורה לשמו שהניחו לו א'
אבותיו נזהגיהו מספר עזרה על פי
ב"ד של שבעים ואחד ·· ואם לא הניח
לו אבותיו ספר או שאבד כותב לו
שני ספרי תורה אחד מניחו בבית
גנזיו שהוא מצוה על כל אחד מי'
מישר' והשני לא יזוז מלפניו ולא ?
בעת שיכנס לבית הכסא או למרחץ
או למקום שאינו ראוי לקרייתה ··
יוצא למלחמה והוא עמו · נכנס והוא
עמו · יושב בדין והוא עמו · מיסב
והוא כנגדו שנ' והיתה עמו וקרא בו
כל ימי חייו ·· לא ירבה לו נשים ע"פ
מפי השמועה למדו שהוא לוקח עד

שמונה עשרה נשים בין הפלגשים
הכל שמונה עשרה ואם הוסיף אח'
אחת ובעלה לוקה · ויש לו לגרש ה'
ולישא אחרת תחת זו שגירש ··
לא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכ'
מרכבתו אפילו סוס אחד פנוי להיו'
רץ לפניו כדרך שעושין שאר מל'
מלכים ואם הוסיף לוקה ·· ולא
ירבה לו כסף וזהב להניח בגנזיו ול'
ולהתגאות בו אלא כדי שיתן לחיילות'
ולעבדיו ולשמשיו · וכל כסף וזהב ש'
שירבה לאוצר בית יי' ולהיות שם
מוכן לצרכי צבור ולמלחמותם הרי
זה מצוה להרבותו · ואינו אוסר אלא
לעצמו בבית גנזיו שנ' לא ירבה לו ·
ואם הרבה לוקה ·· המלך אסור
לשתות דרך שכרות שנ' אל למלכים שתו
יין אלא עוסק בתורה ובצרכי ישר'
ביום ובלילה שנ' והיתה עמו וקרא
בו כל ימי חייו ·· וכן לא ירבה ע'
שחוק בנשים אפילו לא היתה לו ל'
אלא אחת לא יהיה מצוי אצלה תמיד
כשאר השוטים שנ' אל תתן לנשים
חילך · על הסרת לבו הקפידה תורה
שנ' ולא יסור לבבו · שלבו לב כל קהל
ישר' · ולפיכך דבקו הכתוב בתורה
יותר משאר העם שנ' וקרא בו כל
ימי חייו ·· כבר בארנו שמלכי
דוד דנין ודנין אותם ומעידין ע'
עליהם · אבל מלכי ישר' גזרו חכמים
שלא ידין ולא דנין אותו ולא מעידין
עליו שמא יבוא הדבר לידי תקלה והפסד
על הדת ·· כל המורד במלך ישר' למ'
למלך רשות להרגו אפילו על אחד
משאר העם שילך למקום פלו'
ולא הלך או שלא יצא מביתו ויצא
חייב מיתה ואם רצה להרג יהרג ·
שנ' כל איש אשר ימרה את פיך ולא
ישמע את דבריך ·· וכן כל המבזה

את המלך או חירפו אותו יש למלך
רשות להרגו כשמעי בן גרא ואין
למלך רשות להרוג כי אם בסייף ויש
לו לאסור ולהכות בשוטים לכבודו
אבל אין יפקיר ממונו ואם הפקיר
הרי זה גזל. המבטל גזירת
המלך בשביל שנתעסק במצות
אפילו מצוה קלה הרי זה פטור. ד'
דברי הרב ודברי התלמיד דברי הרב
קודמין. ואין צריך לומר אם גזרת
המלך לבטל מצוה שאין שומעין לו.
כל ההורג נפשות שלא בראיה
ברורה או בלא התראה אפילו בעד אחד
או שונא שהרג בשגגה יש רשות
למלך להרוג אותם ולתקן העולם
כפי מה שהשעה צריכה והורג
רבים ביום אחד ותולה ומניחן תל'
תלויין ימים רבים להטיל אימה
ולשבר יד רשעי עולם.

פרק רביעי

רשות

יש למלך ליתן מס על העם לצורך
המלחמות וקוצב לו מכס ואסור
להבריח מן המכס שלו ויש לו לג'
לגזור שכל מי שיגנוב המכס או
יקח ממנו יהרג שנ' ואתם תהיו לו
לעבדים ולהלן הוא אומר יהיו לך ל'
למס ועבדוך מכאן שמשים מס
וקוצב מכס ודין כל הדברים ה'
האלו וכיוצא בהן דין שכל האומר
סדורה בפרשת מלך מלך זכה בו.
ושולח בכל ישר' ולוקח מן העם
בחורים גבורים ואנשי חיל ועושה
מהן חיל למרכבתו ולפרשיו ומע'
ומעמיד מהן עומדין לפניו ומע'
ומעמיד מהם ומשים רצין לפניו
שנ' ושם לו במרכבתו ובפרשיו ורצו
לפני מרכבתו ולוקח מן היפים וכו'
והחמודים שבהם להיות משמשים
עומדים לפניו שנ' ואת בחוריכם ה'
הטובים ואת חמוריכם יקח ועשה
מלאכתו. וכן לוקח מכל אומ'
בעלי אומנות כל מה שהוא צריך
ועושין לו מלאכתו ונותן שכרם ולו'
ולוקח כל הבהמות ועבדים ושפחות
למלאכתו ונותן שכרם או דמיהם
שנ' ולחרוש את חרישו ולקצור את
קצירו ולעשות כלי מלחמתו וכלי
רכבו. וכן לוקח מכל גבול ישר'
נשים ופלגשים. נשים בכתובה ופ'
ופלגשים בלא כתובה ובלא קדושין
אלא בייחוד בלבד קונה אותה ומו'
ומותרת. אבל ההדיוט אסור בפלגש
אלא אמה העבריה בלבד אחר ייעוד.
ויש לו רשות לעשות הפלגשים
שלוקח לו רקחות וטבחות ל'
ואופות שנ' ואת בנותיכם יקח לרק'
לרקחות וטבחות ואופות. וכן
כופה הראוים להיות שרים וממנים
וממנה אותם שרי אלפים ושרי מ'
מאות ושרי חמשים שנ' ולשום לו
שרי אלפים ושרי חמשים.
ולוקח השדות והכרמים וזתים לעב'
לעבדיו כשילכו למלחמה ויפשטו
על המקומות אם אין להם מה שיא'
שיאכלו אלא משם אוכלין ונותן
דמיהן שנ' ואת שדותיכם ואת כר'
כרמיכם וזתיכם הטובים יקח ונתן
לעבדיו. ויש לו מעשר מן ה'
הפירות מן הזרעים ומן הבהמה
שנ' זרעכם וכרמיכם יעשר צאנכם
יעשר. המלך המשיח לוקח
מכל הארצות שכובשין ישר' חלק
אחד משלש עשרה ודבר זה חוק
לו ולבניו עד עולם. כל הרוגי
המלך ממונם למלך וכל המלכות
שכובש הרי ארצות המלכים למלך
ושיור ביזה שבוזזין ונותנין לפניו
והוא נוטל מחצית כל ראש ומחצית
הביזה חולקין כל אנשי הצבא בין
בחד עם העם היושבים על הכלים
במחנה להשמירה כשוה שנ' כחלק
היורד במלחמה וכחלק היושב על
הכלים יחדו יחלוקו. כל הארץ על
שכובש הרי היא שלו ונותן לעבדיו
ואנשי המלחמה כפי מה שירצה
ובכל אלו הדברים דינו דין. ובכל
מעשיו יהיו לשם שמים ותהיה
מחשבתו ומגמתו להרים הדת
ולמלאות כל העולם צדק ולשבר
זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה'
ה' שאין ממליכין מלך תחלה אלא
לעשות משפט ומלחמות שנ'
ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם.

פרק חמישי

אין
המלך נלחם תחלה אלא מלחמת מצ'
מצוה זו מלחמת שבעה עממים
ומלחמת עמלק ועזרת ישר' מיד
צר שבא עליהם ואחר כך נלחם מלחמ'
הרשות והיא המלחמה שנלחם עם
שאר העמים כדי להרחיב את גבול
ישר' ולהרבות גדולתו ושמעו.
מלחמת מצוה אינו צריך ליטול
רשות בית דין אלא יוצא מעצמו בכל
עת וכופה העם לצאת. אבל מלח'
מלחמת הרשות אינו מוציא העם
אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.
ופורץ לעשות לו דרך ואין ממ'
ממחין בידו ודרך המלך אין לה
שיעור אלא כפי מה שהוא צריך
אינו מעקם את הדרכים מפני כרמו
של זה או מפני שדהו של זה אלא
הולך בשוה ועושה מלחמתו.
מצות עשה להחרים שבעה עממי'

שנ' כי החרם תחרימם וכל מי שבא לידו אחד מהם ולא הרגו עבר בלא תעשה שנ' לא תחיה כל נשמה וכבר אבד זכרם. וכן מצות עשה לאבד זכר עמלק שנ' תמחה את זכר עמלק. ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים ואריבתו כדרך לעורר איבתו תמיד שנ' זכור אשר עשה לך עמלק. מפי השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב שאסור לשכח איבתו ושנאתו. כל הארצות שכובשין ישר' במלך על פי ב"ד כבוש רבים הן והרי הוא כארץ ישר' שכבש יהושע לכל דבר והוא שיכבשו אותה אחר כיבוש כל ארץ ישר' האמורה בתורה. ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים מן הים הגדול ומערבה ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה הרי הם כנגד ארץ כוש וכנגד המדבר אסור להתישב בה. ובשלשה מקומות הזהירה תורה שלא לשוב לארץ מצרים שנ' לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד. לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם. ואלכסנדריאה בכלל האסור. לא תוסיף עוד לראותה. מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא ולכבוש הארצות האחרות ואין אסור אלא להשתקע שם ואין לוקין על לאו זה שבעת הכניסה מותר הוא ואם יחשב לישב שם ולהשתקע אינו בן מעשה. ויראה לי שאם כבש מלך ישר' את מצרים על פי בית דין מותרת. ולא הזהירה תורה אלא לשוב בה יחידים או לשכון בה והיא ביד גוים מפני שמעשיה מקולקלין יותר מכל הארצות שנ' כמעשה ארץ מצרים.

אסור לצאת מארץ ישר' לחוצה לארץ לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מיד הגוים ויחזור לארץ. וכן יוצא הוא לסחורה. אבל לשכון בחוצה לארץ אסור אלא אם כן חזק הרעב שם עד שנעשה שוה דינר חטים בשני דינרים. במה דברים אמורים כשהיו המעות מצויות והפירות ביוקר אבל אם היו הפירות בזול ולא ימצא מעות ולא ימצא במה ישתכר ואבדה פרוטה מן הכיס יצא לכל מקום שימצא שם ריוח. ואף על פי שהוא מותר לצאת אינה מדת חסידות שהרי מחלון וכליון שהיו שני גדולי הדור ומפני צרה גדולה יצאו ונתחייבו כליה למקום. גדולי החכמים היו מנשקים על תחומי ארץ ישר' ומנשקים אבניה ומתגלגלים על עפרה שנ' כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחננו. אמ' חכמ' כל השוכן בארץ ישר' עונותיו מחולין לו שנ' ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עון. אפילו הלך בה ארבע אמות זוכה לחיי העולם הבא. וכל הקבור בה נתכפר לו וכאלו מקום שהוא בו מזבח כפרה שנ' וכפר אדמתו עמו. ובפורענות הוא אומ' על אדמה טמאה תמות. ואינו דומה קליטתו מחיים לקליטתו לאחר מיתה. ואעפ"כ גדולי חכמ' היו מוליכין מתיהם לשם. צא ולמד מיעקב אבינו ומיוסף הצדיק. לעולם ידור אדם בארץ ישר' ואפילו בעיר שרובה ישר' שכל היוצא לחוצה לארץ כאלו עובד ע"ז שנ' כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים. ובפורענות הוא אומ' ואל אדמת ישר' לא יבאו. כשם שאסור לצאת מארץ לחוצה לארץ כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות שנ' בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי.

פרק ששי

אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו לשלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה שנ' כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום. אם השלימו וקבלו שבע מצות שנצטוו בני נח עליהם אין הורגין מהן נשמה והרי הן למס שנ' יהיו לך למס ועבדוך. קבלו עליהם המס ולא קבלו עליהם העבדות או שקבלו העבדות ולא קבלו המס אין שומעין להם עד שיקבלו עליהם שניהן. והעבדות שיקבלו שיהיו נבזים ושפלים למטה ולא ירימו ראש בישר' אלא יהיו כבושים תחת ידם ולא יתמנו על ישר' לשום דבר בעולם. והמס שיקבלו שיהיו מוכנים לעבודת המלך בגופם ובממונם כגון בנין החומות וחיזוק המצודות ובנין ארמון המלך וכיוצא בו שנ' וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית ה' ואת ביתו ואת בית המלוא ואת חומת ירושלם וגו' ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה וגו' ויעלם שלמה למס עובד עד היום הזה ומבני ישר' לא נתן המלך שלמה עבדים כי הם אנשי המלחמה ושריו ועבדיו ושלישיו ושרי רכבו ופרשיו. ויש למלך להתנות עמהם שיקח הקרקעות ויניח כל המטלטלין או יקח כל המטלטלין ויניח הקרקעות כפי מה שיתנה. ואסור לשקר בבריתם ולכזב

להם לאחר שהשלימו וקבלו מצות.
ומם לא השלימו או השלימו ולא ק'
קבלו שבעה מצות עושין עמהן מ'
מלחמה והורגין כל הזכרים הגדולי'
ובוזזים ממונם וטפם ואין הורגין לא א'
אשה ולא קטן שנ' רק הנשים ו'
והטף זה טף של זכרים. במה ד'
במלחמת הרשות שהיא עם ש'
שאר האומות אבל שבעה עממי'
ועמלק שלא השלימו אין מניחין
מהן נשמה שנ' כן תעשה לכל ה'
הערים הרחוקות ממך מאד מאד וגו'
אשר לא מערי הגוים האלה הנה
רק מערי העמים האלה אשר יי' א'
אלהיך נותן לך נחלה לא תחיה כל
נשמה וכן הוא אומ' בעמלק תמח'
את זכר עמלק. ומנין שאינו
מדבר אלא באלה שלא השלימו שנ'
לא היתה עיר אשר לא השלימה
את בני ישראל בלתי החוי יושבי גב'
גבעון את הכל לקחו במלחמה כי
מאת יי' היתה לחזק את לבם לקראת
המלחמה את ישראל למען החרימם
מכלל ששלחו להם לשלום ולא קבלו.
שלשה כתבים שלח יהושע
עד שלא נכנס לארץ. הראשון ש'
שלח להם כל מי שירצה לברוח יברח
חזר ושלח כל מי שירצה לעשות
מלחמה יעשה. ואם כן מפני מה ה'
הערימו יושבי גבעון לפי ששלח ל'
להן בכלל ולא קבלו ולא ידעו משפט
ישראל ודמו שאין פותחין להם לשלום
ולמה הקשה הדבר לנשיאים ואלו
שיאמרו להכותם לפי חרב לולי הש'
השבועה מפני שכרתו להם ברית
והרי הוא לא תכרת להם ברית אלא
היה דינם שיהיו למס עובדים הו'
הואיל ובטעות נשבעו להם ברית
הוא שיהרגם על שהטעום לולי

חילול השם. מצור ומצוב עיר
שמואלין להן לשלום שנ' לא תדרוש
שלומם וטובתם. אומ' חכמ' לפי שנ'
וקראת אליה לשלום יכול מצור ומ'
ומצוב כן ת"ל וטובתם. אע"פ שאין
שואלין בשלומם אם השלימו מע'
מעצמן תחלה מקבלין מהן.
כשצרין על העיר לתופשה אין מ'
מקיפין אותה מארבע רוחותיה
אלא משלש רוחות ומניחין מקום
לבורח ולכל מי שירצה להמלט על נפשו
שנ' ויצבאו על מדין כאשר צוה יי'
את משה. מפי השמועה למדו
שכן צוהו. אין קוצצין אילני מאכל
שבחוץ למדינה ואין מונעין מהם
אמת המים כדי שיבשו שנ' לא תש'
תשחית את עצה ומי הקוצץ לוקה
ולא בצור בלבד הוא אמו' אלא בכל
מקום. כל הקוצץ אילן מאכל
דרך השחתה לוקה. אבל קוצצין אות'
אותו אם היה מזיק אילנות אחרות
ומפני שמזיק בשדה אחרים או
שהמיר יקרים לא אסרה תורה אלא
דרך השחתה. כל אילן סרק מו'
מותר לקוץ אותו אפילו אינו צריך
וכל אילן מאכל שהזקין ואינו עושה
אלא דבר מועט שאינו ראוי לטורח
בו מותר לקוץ. ומה יהיה עושה ה'
לא יקצוץ רבע הקב זתים והדקל ש'
שהוא רבע קב תמרים ולא יקצוץ
לא האילנות בלבד אלא כל המשבר כל'
כלים וקורע בגדים והורס בנין וסותם
מעין ומאבד מאכלות דרך השחתה
עובר על תשחית ואינו לוקה אלא
מכת מרדות מדבריהם. צרין
על עיירות גוים בשבת ועושין עמ'
עמהם בשבת מלחמה שנ' עד רדתה
ואפילו בשבת בין במלחמת מצוה
בין במלחמת הרשות. כשחונין

חונין בכל מקום. מי שנהרג במלחמת
במקום שיפול שם יקבר וקונה מקום
במת מצוה. ושבעה דברים פטורין
במחנה אוכלין את הדמאי ופטורין
מנטילת ידים בתחלה ומביאין כל מיני
עצים בכל מקום אפילו מצאן תלושין
ויבשים אין מקפידין על כך במחנה.
וכן פטורין מלערב ערובי ח'
חצירות במחנה אלא מטלטלין ומהל'
לאהל ומסוכה לסוכה. ומזהו שיקיפו
על המחנה מחיצה גבוה עשרה ט'
טפחים כדי שתהיו רשות היחיד
כדי שיתעבור בהלכות שבת ויותר מ'
מחיצה פחותה מעשרה טפחים.
וכשם שפטורין מכל אלו בהליכתם
כך פטורין בחזירתם. ומוסור
להפנות בתוך המחנה או על פני ה'
השדה בכל מקום אלא מצות עשה
לתקן שם דרך מיוחדת להפנות בה
שנ' ויד תהיה לך מחוץ למחנה. וכן
מצות עשה להיות לכל אחד ואחד
יתד תלויה עם כלי מלחמתו יצא בה
בזותו הדרך ויחפור בה ויפנה ויכס'
שנ' ויתד תהיה לך על אזניך. ובין
שיהיה עמהם ובין אין עמהם אותן
כך היו עושין תמיד שנ' והיה מחנ'
מחניך קדוש.

פרק שביעי

אחד
מלחמת מצוה ואחד מלחמת הרשו'
מושחין כהן לדבר אל העם בשעת מ'
מלחמה ומושחין אותו בשמן המ'
המשחה וזהו הנקרא משוח מלחמ'
שתי פעמים מדבר משוח מלחמה
אל העם אחד בספר בעת שיצאו
קודם שיערכו מלחמה וכן אומר
להן מי האיש אשר נטע כרם כש'
כשישמע דברו חוזר מיד מערכי

ומוסתם כו' פרח ג
כת ... כרו כד'
בר"ט שלו מסור
... תשלומי שלום
מותר ... אם עשו
... חסר מותר ...
ופוקדם ... שנו
... חוץ כנ' עיין
... חן ... תחת
... זה ...
חסר ... כן מושר
... עלי ...
... ולשון
וכן כת
מותר כו' כם התו
... הית
פ' החום
רק ... אשר ...
זה ... מ...כל כי לא
... זה ג
... סרק פ' אשר
... ש' ... שהיה
... כתבו ...
ועוי פ' ... לך ...
... ...
... ג
ומפי שו
... ...
... ...
מם עש'
פ' ו ה
... עשה על ...
כיתו ... שבתו ...
המזרחי ... ו
פ' ... וכן כה
כ... ...
ריעות ו
השחתה ...
כו כל
ספריך
פק ... זה ...
... קרע ...
... ויקפיד ...
... עבד ... ו
תשחית
וכן פר'
פ' ... יהושוע
... רשבע
... כו
... ט
רעביד ... ...

פק ר"צ
הכ' ... כ... ...
... רשאין ושבו ... דבר ... עש
פק רטב
... ...
עיקר זה כסוט פרק ... ...

המלחמה יאמ׳ אל תיראו ואל תערצו
ואל תחפזו ״ בעת שעורכין מלחמ׳
המערכות והם קרובים להלחם מ״ג
משוח מלחמה עומד במקום גבוה
וכל המערכות לפניו ואומ׳ להם ה׳
בלשון הקדש שמע ישר׳ אתם קרבי׳
היום למלחמה על אויביכם אל ירך
לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל
תערצו מפניהם כי ייי אלהיכם הה׳
ההלך עמכם להלחם לכם עם אויבי׳
להושיע אתכם ׳עד כאן משוח מ״ג
מלחמה אומ׳ וכהן אחר תחתיו מ׳
משמיע לעם בקול רם ׳ואחרכך או׳
אומ׳ משוח מלחמה ׳מי האיש אש׳
אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך
וישב לביתו עד יחזור מהמלחמה ואיש
אחר יחנכנו ׳ ומי האיש אשר נטע
כרם ולא חללו ילך וישב לביתו עד ה׳
יחזור במלחמה ואיש אחר יחללנו ״
ומי האיש אשר ארש אשה ולא
לקחה ילך וישוב לביתו עד יחזור ה׳
במלחמה ואיש אחר יקחנה ׳עד
כאן משוח מלחמה מדבר והשוטר
משמיע לעם בקול רם ׳ואחרכך מדב׳
מדבר השוטר ומעצמו ׳מי האיש
הירא ורך הלבב ילך וישב לביתו ולא
ימס את לבב אחיו כלבבו ׳ושוטר
אחר מדבר ומשמיע לכל העם ״
אחר שחוזרין כל החוזרין ה׳
מערכי מלחמה מתקנין את המע׳
המערכות ופוקדין שרי צבאות
בראש העם ׳ ומעמידין מאחורי
כל המערכה ומערכה שוטרים חז׳
חזקים ועזים וכשילין של ברזל בי׳
בידיהם ׳וכל המבקש לחזור מן המ׳
המלחמה הרשות בידו לחתוך את
שוקיו שתחלת נפילה ניסה ״
בד״א שמחזירין אנשים אלו מערכי
מלחמה במלחמת הרשות ׳אבל במ׳

במלחמת מצוה הכל יוצאין אפילו ח׳
חתן מחדרו וכלה מחופתה ״
אחד הבונה בית לישיבתו ׳ואחד הבו׳
הבונה בית בקר ׳ואחד הבונה בית
בקר ׳ואחד הבונה בית עצים ׳ובית
האוצרות ׳האוויל ורעווי לדירה ׳ואח׳
הבונה ואחד הלוקח ׳ואחד שנפל
לו במתנה או היורש הרי זה חוזר ״
אבל הבונה בית שער ואכסדר
ומרפסת או בית שאין בו ארבע א׳
אמות על ארבע אמות הרי זה אינו חוזר ״
אחד הנוטע כרם ואחד הנוטע
חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשה מיני מ׳
מאכל ׳ואחד הנוטע או המרכיב או
המבריך הרכבה שאינה חייבת בע׳
בערלה ׳ואחד הלוקח או שנפלו במ׳
מתנה ״ אבל הנוטע ארבע ה׳
אילני מאכל או חמשה אילני סרק
או שגזל כרם אינו חוזר עליו ׳ וכן
כרם של שני שותפין אינן חוזרין
עליו ׳ואחד המארס את הבתולה וה׳
ואחד המארס את האלמנה ׳ וכן
אם נפלה לו יבמה אפילו חמשה אח׳
אחים ומת ׳ואחד מהן חוזר ״
קדש אשה מעכשיו ולאחר שנים
עשר חדש ושלם הזמן במלחמה
חוזר ובא לו ״ המחזיר גרושתו
והמארס את האסורה עליו כגון ה׳
אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישר׳
בת ישר׳ לנתין ולממזר אינו חוזר ״
כל שחוזרין מערכי מלחמה
כששומעין דברי הכהן חוזרין ה׳
ומספקין מזון לאנשי הצבא ׳ה׳
ומתקנין הדרכים ׳ואלו שאין יוצ׳
יוצאין מערכי מלחמה כל עיקר
ואין מטריחין עליהם לשום דבר
בעולם ״ הבונה בית וחנכו
והנושא את ארוסתו או שייבם

מי שחלל כרמו אין יוצאין עד תם
שנה ׳שנ׳ נקי יהיה לביתו שנה אח׳ ׳
מפי הקבלה למדו שיהיה נקי בין
לבית שיקנה בין לאשה שנשאו ה׳
בין כרם שהתחיל לאכל את פריו כל
השנה כולה אינו מספק מים ומזון
ולא מתקן דרך ולא שומר בחומה
ולא נותן לפסי העיר ולא יעבר עליו
שום דבר רע ׳שנ׳ לא יצא בצבא ה׳
ולא יעבר עליו לכל דבר ׳לעבור עמ׳
עליו כשבא ויוצא ויו לערכי העיר
ולא לערכי הגדוד ״ בנה בית וחז׳
והשכירו לאחרים והקדימו שכרו
הרי זה כמי שחנכו ׳נתנו לו שכרו
לאחר שנים עשר חדש הרי הוא
כמי שלא חנכו עתה ״ בנה בית
ונותן בן חפניו ונפל עליהם יום היה
לבסו על שמירתן הרי הוא כמי ה׳
שחנכן והתחיל לישב בו ׳ואם אינ׳
עריכין לישב ולשמרו הרי זה שלא
חנכו ״ וכל הבונה או נטע כרם
בחוצה לארץ אינו חוזר עליהם ״
ומי האיש הירא ורך הלבב ׳כמ׳
כמשמעו ׳שאין בלבו כח לעמוד בין ה׳
שרי המלחמה ׳ומאחר שיכנס אדם
בקשרי המלחמה ישען על מקוה
ישר׳ ייי ומושיען בעת צרה וידע ה׳
שעל יחוד השם הוא עושה וישים
נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא׳
באשתו ולא בבניו ימחה ויסירם מ׳
מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה ״
וכל המתחיל לחשב ולהרהר בע׳
בעודו במלחמה עובר בלאו תעשה
שנ׳ אל ירך לבבכם אל תיראו ואל
תחפזו ואל תערצו מפניהם ׳ולא
עוד אלא שכל דמי ישר׳ תלוין בע׳
בצוארו ואם לא נצח ולא עשה מל׳
מלחמה בכל לבו ובכל נפשו הרי זה כמי
ששפך דמי הכל ׳שנ׳ ולא ימס את

יבמה כו׳ ׳ תני בספרי ד׳
כי יקח איש אשה חדש
אי לי אלא כמשמעו ע׳
כתולה
ומנין לר׳
לרבות אלמנה
וגרושה
משנה ב׳
ולחיה ׳
ובשומר יבם הל׳ ונשואה
את אשתו אשר לקח
אין לי אלא עומד ע׳
חדשה שהיא חדשה לו
פרט לע׳
ומחזיר
גרושה
כמשמעו
עב
כל הריא
כר עקיבא
שר יוסי
הגלילי רך מעבירות ע׳
שבידו מורה ולו עקיב׳
כיוסי הת שמעון ל׳
קושת והרחמע מו קול ע׳
הגבת תריסין והרהמע׳
הכל מודי שחוזר על ע׳
שר׳ יוסי הגלילי ומסיף ו
ובספרי תני ר׳ יוסי הגלילי
מה הירא ק ארבעים
שנה תשבה ותריסי׳
ומיכ׳
עבל
ס הא

לבב אחיו כלבבו׳ והרי מפורש בקבלה
ארור עושה מלאכת יי׳ רמיה וארור
מונע חרבו מדם׳ וכל הנלחם בכל
לבו ובכל נפשו בלא פחד ותהיה
כוונתו לקדש את השם בלבד מוב׳
מובטח שלא ימצא נזק ולא תגיעו
רעה ויבנה לו בית נכון בישר׳ ויזכה
לו ולבניו עד עולם׳ ויזכה לחיי הע׳
העולם הבא׳ שנ׳ כי עשה יי׳ לאדני
בית נאמן כי מלחמות יי׳ נלחם וג׳
ורעה לא תמצא בך מימיך׳ והיתה
נפש אדני צרורה בצרור החיים ׃

פרק שמיני

חלוצי
צבא כשיכנסו בגבול הגוים ויכבשו
וישבו מהן מותר להם לאכול נבלות
וטרפות ובשר חזיר וכיוצא בהם
אם רעב ולא מצא מה יאכל אלא מ׳
אלו האסורין וכן שותה יין נסך׳
מפי השמועה למדו ובתים מ׳
מלאים כל טוב ערפי חזירים וכיוצ׳
בהן׳ וכן בועל אשה בגיות אם ת׳
תקפו יצרו אבל לא יבעלנה ה׳
וילך לו אלא מכניסה בתוך ביתו׳
שנ׳ וראית בשביה אשת יפת תא׳
תאר׳ ואסור לבעלה בעילה שנייה
שניה עד שישאנה׳ אין אשת יפ׳
יפת תאר מותרת אלא בשעת הש׳
השביה׳ שנ׳ וראית בשביה אשת׳
בין בתולה בין בעולה בין אשת איש
שאין אישות לגוים׳ וחשקת׳ אפי׳
שאינה יפה׳ בה׳ ולא בחברתה׳ שלא
יבעול שתים׳ ולקחת לך לאשה׳ שלא
יקח שתים׳ יבעול אחת ויניח אחת׳
ואסור לו לאחר׳ ומנין שלא יאנסנ׳
במלחמה׳ שנ׳ והביאותה׳ יכניסנה
למקום פנוי ואחר כך יבעול ׃ הכהן
מותר ביפת תאר בביאה ראשונה ש׳
שלא דברה תורה אלא כנגד היצר א׳
אבל אינו לישא אותה אחריכן לפי
שהיא גיורת׳׳ וכיצד דין ישראל
ביפת תאר אחר שיבעלנה ביאה
ראשונה והיא בגיותה אם קבלה ע׳
עליה להכנס תחת כנפי השכינה
וטובלה לשם גירות מיד תשב בביתו
שלשים יום ובוכה את אביה ואת
אמה ירח ימים וכן בוכה על דתה
ואינו מונעה׳׳ ומגדלת צפרניה
ומגלחת את ראשה כדי שתתגנה ב׳
בעיניו ותהיה עמו בביתו נכנס ור׳
ורואה אותה כדי שיקוץ בה ומגל׳
ומגלגל עמה כל שלשים יום כדי ש׳
שתקבל׳ ואם קבלה ורצתה הרי זו
מתגיירת וטובלת ככל הגרים וצריך
להמתין שלשה חדשים׳ חדש של
בכיה ושני חדשים אחריה ונושא
אותה בכתובה וקדושין׳ ואם לא ח׳
חפץ בה משלחת לנפשה ואם מכר אות׳
אותה עובר בלא תעשה שנ׳ ומכר
לא תמכרנה׳ ואם מכר אינה מכר
ומחזיר הדמים׳׳ וכן אם כבש ה׳
אותה לשם שפחה אחר שנבעלה
משישתמש בה עובר בלא תעשה ש׳
שנ׳ לא תתעמר בה׳ שלא ישתמש ב׳
בה׳ לא רצתה להתגייר׳ מגלגלין ע׳
עמה כל שנים עשר חדש׳ לא רצת׳
מקבלת עליה שבע מצות שנצטוו
עליה בני נח׳ ומשלחה לנפשה והרי
היא ככל הגרים התושבים ואינו נו׳
נושא אותה שאסור לאדם לישא
אשה שלא נתגיירה׳׳ נתעברה
מביאה ראשונה הרי הולד גר ואינו
בנו לכל דבר מן הדברים ומפני שאמו
מן הגויה אלא בית דין מגדלין אותו על
דעתם׳׳ תמר מביאה ראש׳
ראשונה של יפת תאר היתה׳ אבל
אבשלום נולד מן הנשואין נמצאת
תאר אחת׳ ואבשלום מאמו מותרת
להנשא לאמנון׳ וכך היתה אומרת
דבר נא אל המלך כי לא ימנעני ממך׳׳
יפת תאר שלא רצתה להתגייר
אחר שנים עשר חדש הורגין
אותה׳ וכן עיר שהשלימה אין כו׳
כורתין לה ברית עד שיכפרו מע׳
ויאבדו מקומותיה ויקבלו על׳
עליהן שאר מצות שנצטוו בני
נח הורגין אותם אם ישנן תחת ידנו׳׳
ומשה רבנו לא הנחיל התורה
והמצות אלא לישראל׳ שנ׳ תורה צ׳
צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב׳׳
ולכל הרוצה להתגייר משאר
האומות שנ׳ ככם כגר יהיה לפני יי׳
אבל מי שלא רצה אין כופין אותו ל׳
לקבל תורה ומצות׳׳ וכן צוה משה
רבנו מפי הגבורה לכוף כל באי עולם
לקבל כל מצות שנצטוו בני נח וכל מי
שלא יקבל יהרג׳ והמקבל אותם
הוא הנקרא גר תושב בכל מקום ו׳
וצריך לקבל עליו בפני שלשה חברים
וכל המקבל עליו למול ועברו עליו ו׳
שנים עשר חדש ולא מל הרי הוא
כמין שבאומות׳׳ כל המקבל ש׳
שבע מצות ונזהר לעשותן
הרי הוא מחסידי אומות העולם
ויש לו חלק לעולם הבא והוא שיק׳
שיקבל אותם ויעשה אותם מ׳
מפני שצוה הקדוש ברוך הוא ל׳
בהם בתורה והודיענו על ידי משה
רבנו שבני נח מקודם נצטוו בהם
אבל אם עשאן מפני הכרע הדעת אין זה גר
תושב ואינו מחסידי אומות העולם
אלא מחכמיהם׳׳

פרק תשיעי

על
ששה דברים נצטוה אדם הראשון

הוספתיו
עיקר כת'
ד' מילות

הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל
שפיכות דמים ועל גלוי עריות ו'
ועל הגזל ועל הדינין. אע"פ שכולם
קבלה הן ממשה רבנו עליו השלום
והדעת נוטה להם מכלל דברי תור'
יראה שעל אלו נצטוה אדם הראשון וה'
והוסיף לנח אבר מן החי שנ' אך
בשר בנפשו דמו לא תאכלו. נמצאו
שבעה מצות. וכן היה הדבר בכל
העולם עד אברהם. בא אברהם
נצטוה יתר על אלו במילה והוא ה'
התפלל תפלת שחרית. ויצחק
הפריש מעשר והוסיף תפלה א'
אחרת לפנות היום. ויעקב הוסיף
גיד הנשה והתפלל תפלת ערבית
ובמצרים נצטוה עמרם במצות
עד שבא משה רבנו עליו השלום
ונשלמה התורה על ידו. כל בן
נח שעבר על ז' מצות חייב מיתה והוא ש'
שעבר כדרכה וכל עבודה שבית
של ישר' ממיתין עליה אין בני נח
נהרג עליה. ואע"פ שאינו נהרג
אסור בכל ואין מניחין אותם לה'
להקים מצבה ולא לטעת אשרה
ולא לעשות צורות וכיוצא בהם
לנוי. בן נח שבירך את השם
בין שבירך בשם המיוחד בין ש'
שבירך בכנוי בכל לשון חייב מה
שאין כן בישר'. שש עריות
אסורות לבני נח. אם ואשת האב
ואשת איש ואחותו מאמו וזכר
ובהמה. שנ' על כן יעזב איש את
אביו זה אשת אביו ואת אמו כמ'
כמשמעו ודבק באשתו ולא בא'
באשת חברו ודבק באשתו ולא
בזכור והיו לבשר אחד להוציא
בהמה חיה ועוף שאין הוא והם
בשר אחד. שנ' ואמנה אחתי בת אבי
היא אך לא בת אמי ותהי לי לאשה.

ס' ופרא

בני נח חייב על אחות אביו ואמו
אביו הרי היא אמו מכל מקום. וה'
וחייב על אשת ואפילו לאחר מית'
אביו. וחייב על הזכור בין גדול
בין קטן ועל הבהמה בין גדולה בין
קטנה והוא נהרג לבדו ואין הורגי'
את הבהמה שלא נצטוו על הריגת
הבהמה אלא ישר'. אין בן נח
חייב על אשת חברו עד שיבא על'
עליה כדרכה אחר שנבעלה לבעלה
אבל מאורסה ונכנסה לחופה ועד'
ועדין לא נבעלה אין חייבין עליה
שנ' והיא בעולת בעל. בד"א
בבן נח שבא על בת נח. אבל גוי ש'
שבא על בת ישר' בין כדרכה בין ש'
שלא כדרכה. ואם היתה נערה המ'
המאורסה נסקל עליה כדיני ישר'.
בא עליה אחר שנכנסה לח'
לחופה ולא נבעלה הרי זה בחנק כד'
כדיני ישר'. אבל אם בא על אשת
אחר שנבעלה הרי הוא כמי ש'
שבא על אשת חברו גוי. ויהרג בס'
בסייף. בן נח שייחד שפחה
לעבדו הרי זה נהרג עליה משום
אשת חברו ואינו חייב עליה עד
שיפשוט הדבר ויאמרו לה זו ב'
בית אשת פלוני. ומאימתי תח'
תחזור להתירה משיפרישנה מע'
מעבדו ויפרע ראשה בשוק.
ומאימתי תהיה אשת חברו כגרוש'
שלהן משיוציאנה מביתו וישלחנה
לעצמה או משתצא היא תחת
רשותו ותלך לה שאין להן גירושין
בכתב ואין הדבר תל'
תלוי בו. לכך כל זמן ש'
שירצה הוא או היא לפרוש זה
מזה פורשין. בן נח חייב
על הגזל בין שגזל גוי בין שגזל
ישר'. ואחד הגונב ממון ואחד

הגונב נפש מישר' או הכובש שכר
שכיר וכיוצא בו ואפילו פועל שאכל
שלא בשעת מלאכה על הכל הוא ח'
חייב והרי הוא בכלל גזלן וזה שאין
כן בישר'. וכן חייב על פחות משוה
פרוטה. ובן נח שגזל פחות משוה
ובא אחר וגזלה ממנו שניהן נה'
נהרגין עליה. וכן חייב על
אבר מן החי ועל בשר מן החי ב'
בכל שהוא שלא נתנו השעורין
אלא לישר'. ומותר הוא בדם מן ה'
החי. אחד האבר או הבשר
הפורש מן הבהמה או מן החיה
אבל העוף יראה לי שאין בן נח ה'
נהרג על אבר מן החי ממנו.
השוחט את הבהמה ואפילו שנ'
סימנין כל זמן שהיא מפרכסת ה'
אבר ובשר הפורש ממנה אסורין
לבני נח משום אבר מן החי.
כל שאסור על ישר' משום אבר
מן החי הרי אסור על בני נח. ויש
ויש שבני נח חייבין עליה ולא ישר'
שבני נח אחד בהמה וחיה בין ט'
טמאה בין טהורה חייבין עליה
משום אבר מן החי ומשום בשר
מן החי. ובשר הפורש מן המפרכס
אע"פ ששחט בה ישר' שני סימנין
הרי זה אסור לבני נח משום אבר
מן החי. וכיצד הם מצווין
על הדינין חייבין להושיב דיינין
בכל פלך ופלך לדון בשש מצות
אלו ולהזהיר את העם. ובן נח ש'
שעבר על אחת משבעה מצות
אלו יהרג בסייף. כיצד אחד
העובד ע"ז או שברך את השם או
ששפך דם או שבעל אשה משש
עריות שלהם או שגזל שוה פרוט'
או שאכל כל שהו מאבר מן החי ה'
או שראה אחר שעבר על אחת

מהם אלו ולא דנוהו והרגו הרי זה יהר'
יהרג בסייף. ומפני זה נתחייבו כל
בעלי שכם הריגה שהרי שכם גזל
והם ראו וידעו ולא דנוהו. ובן נח
נהרג בעד אחד ובדיין אחד ובלא ה'
התראה ועל פי קרובים אבל לא בע'
בעדות אשה ולא תדון אשה להם.

פרק עשירי

בן
נח ששגג באחת מכל מצותיו פטור
מכלום חוץ מרוצח בשגגה. שאם
הרגו גואל הדם אינו נהרג עליו ואין לו
עיר מקלט אבל בתי דיניהן אין ממיתי'
אותו. בד"א בששגג באחת מהן
ממצותיו ועבר בלא כונה כגון שב'
שבעל אשת חברו ודומה שהיא אש'
אשתו או פנויה אבל אם ידע שהיא
אשת חברו ולא ידע שהיא אסורה
עליו אלא עלה על לבו שדבר זה מו'
מותר לו וכן אם הרג והוא לא ידע
שאסור להרג הרי זה קרוב למזיד
ונהרג ולא תחשב להם זה שגגה ל'
מפני שהיה לו ללמוד ולא למד.
בן נח שאנסו אנס לעבור על אחת
ממצותיו מותר לו לעבור אפילו מן
אונס לעבוד ע"ז עובד לפי שאינן ל'
מצווין על קדושת השם. ולעולם
ענשין אותן לא קטן ולא חרש ולא
שוטה לפי שאינן בני מצות.
בן נח שנתגייר ומל וטבל ואחר כך
רצה לחזור מאחרי ה'. ולהיות גר
תושב בלבד כשהיה מקודם אין שו'
שומעין לו אלא יהיה כישר' לכל דבר
או יהרג. ואם היה קטן שהטבילוהו
ב"ד יכול למחות כשעה שיגדיל ויהיה
גר תושב בלבד. וכיון שלא מיחה
בשעתו שוב אינו מוחה אלא הרי
הוא גר צדק. לפיכך אם בא לקטנ'
שהטבילוה ב"ד כשהיא קטנה או קנס
אונס או מפתה יהיה הכל תחת יד
ב"ד עד שיגדילו ולא תמחה בגרות שו'
שמא תטול ותגדיל ותמחה ונמצא
זו לכשה בגיותה מעות שאין לה זכ'
זכות כהן אלא כדיני ישר'. בן נח ש'
שבירך את השם או שעבד ע"ז ל'
או שבא על אשת חברו או שהרג
את חברו ונתגייר פטור. הרג
ישר' או שבא על אשת איש ונתגייר
והורגין אותו על בן ישר' וחונקין ל'
אותו על אשת איש שבעל שהרי
נשתנה דינו שהרי כבר בארנו שכל
מיתת בני נח בסייף. אבל אם בעל
אשת איש יחנק. בעל נערה מאו'
מאורסה יסקל. ואם בעל ואחר
שנכנסה לחופה קודם שתבעל
יחנק. מפי הקבלה למדו
שבני נח אסורין בהרבעת בהמה
ובהרכבת אילן בלבד ואין נהרגין
עליהן. גוי שהכה את ישר' אפילו
חבל בו אע"פ שהוא חייב מיתה אינו
נהרג. המילה נצטוה בה אברהם
וזרעו בלבד שנ' וזרעך אחריך לד'
לדורותם. יצא זרעו של ישמעאל
שנ' כי ביצחק יקרא לך זרע. ויצא ג'
עשו שהרי יצחק אמר ליעקב וי'
ויתן לך את ברכת אברהם לך
ולזרעך אתך. מכלל שהוא לבדו זרע
של אברהם המחזיקים בדתו וב'
ודרכו הישרה הם המחוייבים ב'
במילה. ואמרו רבותינו שבני קט'
קטורה זרעו של אברהם שבא
שבאו אחר ישמעאל
ויצחק חייבין במילה
הואיל ונתערבו בני ישמעאל בבני
קטורה יתחייבו הכל במילה בש'
בשמיני ואין נהרגין עליה.
גוי שעסק בתורה חייב מיתה לא
יתעסק אלא בשבע מצות שלהן בל'
בלבד. וכן גוי ששבת אפילו ביום
מימות החול אם עשה אותו לע'
לעצמו כמו שבת חייב מיתה ואי'
ואין צריך לומר אם עשה מועד
לעצמו. כללו של דבר מניחין ל'
אותם לחדש דת ולעשות מצוה לע'
לעצמם מדעתם אלא יהיה גר צדק
ויקבל כל המצות או יעמוד בת'
בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע. ואם
עסק בתורה או שבת או חדש דבר ל'
מכין אותו ועונשין אותו ומודיעין
אותו שהוא חייב על זה אבל אינו
נהרג. בן נח שרצה לעשות מ'
מצוה משאר מצות האמורות בת'
בתורה כדי לקבל שכר אין מונעין
אותו לעשות אותה כהלכתה ואם הב'
הביא עולה מקבלין ממנו. ויראה לי ש'
שנותנין אותה לעניים ישר' הואיל
והוא ניזון מישר' ומצוה עליהם להח'
להחיותו. אבל הגוי שנתן צדקה
מקבלין ממנו ונותנין אותה לעניי ל'
גוים. חייבים ב"ד של ישראל
להעמיד שופטים לאלו הגרים התו'
התושבים לדון להם על פי משפטים
אלו כדי שלא ישחת העולם. אם ר'
ראו ב"ד שיעמידו שופטיהם מהם
מעמידין ואם ראו שיעמידו אות'
מישר' יעמידו. שני גוים
שבאו לדין בדיני ישר' ורצו שניהם
לדון להן דין תורה דנין להם דין תור'.
היה אחד רוצה והאחר אינו רוצה ל'
אין כופין אותו לדון אלא בדיניהם.
היה ישר' וגוי אם יש לישר'
זכות בדיניהן דנין אותו בדיניהן
ואומ' לו כך דינכם. ואם יש לישראל
זכות בדינינו דנין לו דין תורה ואומ'
לו כך דיננו. ויראה לי שאין
עושין כן לגר תושב אלא לעולם ד'

דנין לו כדיניהם ·· וכן יראה לי
שנוהגין עם גר תושב בדרך ארץ
ובגמילות חסדים כישר' שהרי אנו
מצווין להחיותו שנ' לגר אשר
בשעריך תתננה ואכלה ' וזה שאמ'
חכמים אין כופלין להן שלום לגוים
אפי' לא לגר תושב ' אפילו הגוים צ'
צוו חכמים לבקר חוליהם ולקבור
מתיהם עם מתי ישר' ולפרנס ענ'
עניהם בכלל עניי ישר' מפני דר'
דרכי שלום ' הרי נאמר טוב יי'
לכל ורחמיו על כל מעשיו · ונא'
דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה
שלום ··

פרק אחד עשר

המלך המשיח עתיד לעמוד ולה
ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה
לממשלה הראשונה ובונה המקדש
ומקבץ נדחי ישר' וחוזרין כל המש'
המשפטים בימיו כשהיו מקודם
ומקריבין קרבנות ועושין שמטין
ויובלות ככל מצותם האמורה בתור' ··
כל מי שאינו מאמין בו ומי
שאינו מחכה לביאתו לא בשאר
הנביאים בלבד הוא כופר אלא אף
בתורה ובמשה רבנו עליו השלום '
שהרי התורה העידה עליו שנ' ושב
יי' אלהיך את שבותך ורחמך ושב
וקבצך מכל העמים אשר הפיצך
יי' אלהיך שמה ' אם יהיה נדחך בקצ'
השמים משם יקבצך יי' אלהיך
ומשם יקחך ·· והביאך יי' אלהיך
אל הארץ אשר ירשו אבותיך
וירשתה והטיבך והרבך מאבותיך '
ואלו הדברים המפורשים בתור'
הם כוללין כל הדברים שנאמרו על
ידי הנביאים כולם ' אף בפרשת בלעם
נאמ' ושם נבא בשני המשיחים
במשיח הראשון שהוא דוד שהו'
שהושיע את ישר' מיד צריהם ··
ובמשיח אחרון שעומד מבנו
שמושיע את ישר' מיד עשו ושם
הוא אומ' אראנו ולא עתה ' זה דוד '
אשורנו ולא קרוב ' זה מלך המש'
המשיח ' דרך כוכב מיעקב ' זה
דוד ' וקם שבט מישר' ' זה מלך המ'
המשיח ' ומחץ פאתי מואב ' זה דוד
וכן הוא אומר ויך דוד את מואב
וימדדם בחבל ' וקרקר כל בני שת '
זה מלך המשיח ' שנ' ומשלו מ
מים ועד ים ' והיה אדום ירשה
זה לדוד ' שנ' ותהי אדום עבדים
לדוד ' והיה ירשה שעיר איביו
זה מלך המשיח ' שנ' ועלו מושי'
מושיעים בהר ציון לשפט את
הר עשו ·· אף בערי מקלט הוא
אומ' כי ירחיב יי' אלהיך את גבולך
כאשר דבר לך ויספת לך עוד שלש
ערים על השלש האלה ' ומעולם
לא היה דבר זה ' ולא צוה הקדוש
ברוך הוא לתהו אלא בדברי הנביאי'
אין הדבר צריך ראיה שכל הדבר'
הספרים מלאים מדבר זה ··
אל תעלה על דעתך שהמלך המשיח
צריך לעשות אותות ומופתים
ומחדש דברים בעולם או מחייה
מתים וכיוצא בדברים אלו כמו
שהטפשים אומ' אין הדבר כן ··
שהרי ר' עקיבא חכם גדול היה
מחכמי משנה הוא' והוא היה
נושא כליו של בן כוזיבא המלך
והוא היה אומ' עליו שהוא מלך
המשיח ודמה הוא וחכמי דורו
שהוא משיח עד שנהרג בעונות '
כיון שנהרג נודע שאינו משיח
ולא שאלו ממנו חכמים לא אות
ולא מופת ·· ועקרי הדברים
ככה הם שהתורה הזאת אין חוק'
חוקיה ומשפטיה משתנית לעו'
לעולם ולעולמי עולמים ' ואין מוסיף
עליהן ואין גורעין מהם ' וכל המו'
המוסיף או גורע או שגלה פנים
בתורה שלא כהלכה והוציא הדב'
הדברים של מצוה מפשוטו הרי
הוא בודאי רשע ואפיקורוס ··
ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה
בתורה ועוסק במצות כדוד אביו
כפי תורה שבכתב ושבעל פה ' ויכ'
ויכוף כל ישר' לילך בה בחזקה וילחם
מלחמות יי' ' הרי הוא בחזקת שהו'
משיח אם עשה והצליח עד כה
ונצח כל האומות שסביביו ' בנה
מקדש במקומו וקבץ נדחי ישר'
הרי הוא המשיח בודאי ··
ואם לא עד כה נהרג בידוע שאי'
שאינו זה שהבטיחה עליו התורה
והרי ככל מלכי בית דוד השלמים
והכשרים שמתו ולא העמידו
הקדוש ברוך הוא אלא לנסות בו
רבים שנ' ומן המשכילים יכשלו
לצרף בהם ולברר וללבן עד עת קץ
כי עוד חזון למועד ·· אף ישוע
הנצרי [illegible]
שהוא משיח ונהרג בב'
כבר נבא בדניאל ובני פריצי עמך
ינשאו להעמיד חזון ונכשלו ··
וכי יש מכשול גדול מזה שכל הנב'
הנביאים דברו שהמשיח גואל
ישר' ומושיעם ומקבצם ומחזק
מצותם ·· [illegible]
גרם לישר' לאבד בחרב ולפזר שא'
שאריתם ולהשפילם ולהחליף
התורה ולהטעות רוב העולם
לעבוד אלוה מבלעדי יי' אבל

ומחשבות בורא עולם אין כח באדם
להשיגם ולא דרכינו דרכיו ולא מח'
מחשבותינו מחשבותיו וכל הדברי'
האלו של ישוע הנוצרי ושל זה
הישמעאלי שעמד אחריו
אינן אלא לישר דרך
למלך המשיח ולתקן את העולם
כולו לעבוד את ה' ביחד שנ' אז
אהפוך אל עמים שפה ברורה
לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם
אחד .. כיצד כבר נתמלא כל
העולם כולו מדברי המשיח ומד'
ומדברי התורה ומדברי המצות
ופשטו דברים אלו באיים רחוקי'
ובעמים רבים ערלי לב נושאין ונ'
ונותנין בדברים אלו ובמצות ה'
התורה אלו אומ' מצות אלו אמ'
אמת היו וכבר בטלו ולא היו נוהגו'
לדורות ואלו אומ' דברים נסתרים
יש בהן ואינן כפשוטן וכבר
בא משיח וגלה נסתרים ..
וכשיעמוד מלך המשיח באמת ו'
ויצליח וירום וינשא ויגד כולם הם חוזרי'
ויודעים ששקר נחלו אבותיהן ו'
ושנביאיהם ואבותיהם הטעום ..

פרק שנים עשר

אל יעלה על לב שבימות המשיח י'
יבטל דבר ממנהגו של עולם או י'
יהיה שם חדוש במעשה בראשי'
אלא עולם כמנהגו נוהג. וזהו ש'
שנ' בישעיה וגר זאב עם כבש ו'
ונמר עם גדי ירבץ משל וחידה
ענין הדבר שיהו ישר' יושבין ל'
לבטח עם רשעי העולם הנמשלים
לזאב ונמר. שנ' זאב ערבות ישד'
ישדדם נמר שקד על עריהם.

ומחזיר בתשובה כולם לדת האמת.
ולא יגזלו ולא ישחיתו אלא יאכלו ד'
דבר המותר בנחת עם ישר' שנא'
ואריה כבקר יאכל תבן .. וכן כל
כיוצא בדברים אלו הכתובים בענין
המשיח משלים הם. ובימי מלך
המשיח יודע לכל זה היה דבר
ומה ענין רמזו בהם .. אמרו חכמ'
אין בין העולם הזה לימות המשיח
אלא שעבוד מלכיות בלבד ..
יראה מפשוטו של דברי הנביאים
שבתחלת ימות המשיח תהיה מ'
מלחמות
גוג ומגוג. ושק'
ושקודם מלחמות
גוג ומגוג יעמוד נביא
לישראל לישר ישראל
ולהכין את לבם שנ'
הנה אנכי שולח
לכם את אליה
אליהו ה' הנביא ... ואינו ב'
בא לא לטמא את הטהור ולא
לט ... הר את הט[מא] ... מא
מ' ... ולא ... ל'
ל' ... לפסול ... מ'
אנשים שהן
בחזקת
כשרות
ולא לה'
להכשיר
מי שהוחזקו
פסולין אלא לשום
שלום בעולם שנאמר והשיב
לב אבות על בנים ולב בנים על אב'
אבותם .. וכן יש מהחכמים
שאומרים שקודם ביאת מלך המ'
המשיח יבא אליהו וכל אלו הדברי'
וכיוצא בהם לא ידע אדם היאך
יהיו עד שיהיו שדברים סתומים

אצל הנביאים גם החכמים אין להם ק'
קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע ה'
הפסוקים. ולפיכך יש להם מחלוקת
בדברים אלו ועל כל פנים אין סדור
הויות אלו ולא דקדוקים עיקר.
ולא יתעסק אדם בדברי הגדות ולא
יאריך בדברי מדרשות האמורים בכ'
בענינים וכיוצא בהם ולא ישימם
עיקר שאינם מביאים לא לידי אהב'
ולא לידי יראה .. וכן לא
יחשב הקצים אמרו חכמים תפח
דעתם של מחשבי קיצים אלא יח'
יחכה
ויאמין בכלל
הדבר כמו שבארנו.
בימי מלך המשיח ה'
כשתתישב מלכותו ויתקב'
ויתקבצו אליו כל ישראל
יתיחסו כולם על פיו
ברוח הקודש ה'
שתנוח עליו שנאמר וישב מ'
מצרף ומטהר ... ר' ובני לוי מטהר תחלה
ואו[מר] ... זה מ' ... מו
מ'
מיוחס ה'
מ'
כהן
וזה מיוחס
לוי
ודוחה
את שא'
שאינן מ'
מיוחסין לישר'
שנ' ויאמר התרשתא
להם אשר לא יאכלו בק'
בקדש הקדשים עד עמוד כהן ל'
לאורים ותומים .. הנה למדת ש'
שברוח הקודש מיחסין ה'
המוחזקין ומודיען המיוחס ו'
ושאינו מיוחס את ישר' אלא ל'
לשבטיהן שמודיע זה משבט

פלו' וזה משבט פלו' ואינו מודיע אלא על שהן בחזקת כשרות זה ממזר וזה עבד שהדין הוא שמשפחה שנטמעה נטמעה ׃
לא נתאוו הנביאים והחכמים ימות המשיח לא כדי שישלטו על כל העולם ולא כדי שירדו בגוים ולא כדי שינשאו אותם העמים׳
ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח אלא כדי שיהיו פנוים לתלמוד תורה וחכמתה ולא יהיה להם נוגש ומבטל כדי שיהיו זוכים לחיי
העולם הבא כמו שביארנו בהלכות תשובה ׃ ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה
ולא תחרות שהטובה תהיה מושפעת הרבה וכל מעדנים מצוים כעפר׳ לא יהיה עסק כל העולם
אלא לדעת יראת יי׳ ולפיכך יהיו ישר' חכמים גדולים ויהיו הדברים הסתומים העמוקים
וכל וישיגו דעת בוראם כפי האדם ׃ שנאמר כי מלאה הארץ דעה
את יי כמים לים מכסים ׃

בריך רחמנא דסייען

נגמר ספר שפטים והוא ספר ארבעה עשר
הלכותיו חמש ומנין פרקיו שמונים ואחד
הלכות סנהדרין והעונשין המסורין להן
עשרים וששה פרקים
הלכות עדות שנים ועשרים פרקים
הלכות ממרים שבעה פרקים
הלכות אבל ארבעה עשר פרקים
הלכות מלכים ומלחמות שנים עשר פרקים
הלכות של ספר זה שמונים ושלשה
ותשע מאות ושמונים ואחד פרקים

אחרי המלך ומשנהו׳ הולך קטן צעיר במעשיו׳ הנני נתן בר שמעון הלוי כתבתי זה הספר׳ והנדיב ר' אברהם
בן החבר רבי ברכיה גיסי׳ והתחלתי בשנת חמשת אלפים וחמשים וחמש לאלף הששי ביום חמשי בתשעה
באייר׳ וגמרתי במזל טוב בשמונה לירח אלול שנת חמשת אלפים וחמשים ושש לאלף הששי׳ עזריו יי
יברכהו ויזכהו לו ולבניו ולבני בניו אחריו עד תם כל הדור ׃ ׃ ספר המיימון זה נחרט בחמשים ושש לפרט ׃
ברוך יי אלהים אלהי ישראל אשר לא הסיר חסדו ותפלתי מאתי
וזיכני לכתוב ולגמור ולסיים את ספר אבן מיימון׳ ובנסי
וכשם שזכני להקים ולסיימו׳ כך יזכני לשמרו כהלכותיו
כחקותיו וכל משפטיו הכתובין בו ככתוב והגית בו יומם ולילה למען תשמור כל הכתוב בו כי אז תצליח דרכך ואז
תשכיל ׃ רק חזקני ואמצני יי ממרומיו׳ ושמרו ולקיימו׳ ולא יזוז עבדך נתן בר שמעון הלוי הנביא ׃ חזק

סיימתי זה הספר אשר חבר אבן משה בר מיימון וישבו ארבעה עשר ספרים ואלו הן

ספר ראשון והוא מדע

ספר שני והוא אהבה

ספר שלישי והוא זמנים

ספר רביעי והוא נשים

ספר חמישי והוא קדושה

ספר ששי והוא הפלאה

ספר שביעי והוא זרעים

ספר שמיני והוא עבודה

ספר תשיעי והוא קרבנות

ספר עשירי והוא טהרה

ספר אחד עשר והוא נזיקין

ספר שנים עשר והוא קנין

ספר שלשה עשר והוא משפטים

ספר ארבעה עשר והוא שפטים

חזק הסופר

נתן בר רבי שמעון הלוי הנביא

ושם יחתום טווו על ספרו כדי שלון יכין יורם יוחי יוו הטוה וייבר עלין וייחיד שלי הוין :. וכן חת׳

א׳ **והמקדש**

מעשה באחד שנתן חומשי לקידושי ולא מצא גט מרקא׳ שלא
יד׳ חומשי וכי תמצא כנרתן גט ולהוציא ערער
אותה מוסלה לשונה נמי משום קלא דקרי משוואים
הוא קול ושומא עליו הוא וכן נר ומעיקרו כבר
שלא קלה דקידושי נמורי ואחר זמן שרצלא דיד
קידשה ולא מצא אחר כך לא מכתובת קלא יצר
גט כדי שעשה רהילכה כותי מיסורי ומעם
מוכי העשרי פסק כרב ומר יוחנן דאמשו דמי
דמהימנין קלא ושלו מאיר בר ברוך שי׳

ב **אשר** טוחות על ראובן ששלח וקדש לו
את לאה ובמוצר מי שמה הוציא
שמעון השליח חשוב הקהל מוסר רכין ועשו
עשות והראה להן הרשאה שעשה ראובן שלו
לו וקדשו לו לאה ובפני עדים וקדשה לראובן
בפניהם ובמתנת הקידושי בשחי לו ולה הרי את
מקודשת לראובן ואמר העדי ששמעו שאמר
הרי את מקודשת לי ואמר העדי ולה לא אמרה
לראובן ונשמע השליח כספר הייתי שאמרתי
לראובן הן לא שמעתי כי אם וקדשו לראובן
ואף כי יש לי אשה ואחרת צריך ומעשה הירבה
הגדולה הזאת לישא אשה אחרת על אשתי
ואם אמרתי לי לא שמעה לי אלא מאחת רחמים
הבחורים והלך מיד וחזר שישתו קידושה ולא
לראובן ושאלות אם יצריך גט מן השליח אם
אם יש חשש בקיח השליח שקר ולענין

ג׳ **נ״ל** דאי יצריך גט מן השליח דקייל לן הכא
שעשה אי׳ הקדש והמתכון לזו תרומה
וזו מעשר מעשר וזו תרומה עולה וזו שלמי
שלמים וזו עולה לא זו ולא זו והא חולין נמורין
ומהיכן לן שכן הי׳ כמעט והיכא מפני ושטה
והיכא כמני ואפי׳ ואינם אחרים סוף עולה
ואינו שחיט הכהונה מחן ולהכי התרומה
חרים דעד אחר עומן מאיסורין היכא דלא
אי מתחזק איסור דאמר דאיתחזק לן כבר
איסור כל מיה דלא אמר דאמעי׳ לדיבורי הא לא
מיקרי איתחזק איסור אלא ראיה לדברי העד
הכא והתיר האיסור מכין והכא אמרה הוא
דאעיקר אסור היה כגון ההי דרבן יוחנן גבי
ספק נסתר וספק נטמא דאיתחזק איסורא
ראשון אינו אף ולפי השליח ואע״ג היכא דר׳
דאיתחזק איסור עד אחר והדיין היכא דהוא
כמו מידי דהוה שחיט והפרש תמוה ומעשה
דאיתחזק איסור ואפי׳ היה שהעד האיסור של
שאם אומר הי׳ מתחילה הכל איסור דקודם שחיט
הי׳ הכל אסור וקודם הפרש הי׳ הכל טבל ואם
ואסור וספיכה על כי אי׳ שחטתי והפרשתי
תרומה ומעשר ומשו האי כמו וכן פרש׳ מרי
פרק הגוזל וכן אימא כם האשה רבה והא אמי
אמרינן ליה כאמר רבא עשיתי ולא נתכוונתי לו לי
ולא לראובן ומשו רכדי נעשה דאיתחזק ואיסורא כה
דכעל שאם נרשתי אי עומן בהוויות וכדו נעשה
שוב הכי הא וכן מיקו עדי חופה קידת מאיתן
המשקר ראם את קנמ קלא את לי ואת כמא
סברתם ויכל כהוויות זה כמו עומן בהוויות וכו׳
וכדו נעשה ליכא מאן דפליג ראיתנהו ומטעם אחרינא
ליכא והדין הלא משו הוויות וכדו נעשה וכן מפי שם
רבי שמואל וכן כגון זה כמו וכמו רעותו לא טעה
נתכוונתי לראובן ואמרתי לו כהויות וכדו נעשה
ותלים ולכר יש שהו כרכו טעות שהרי ואתנו
כיון העדים לקדשה לראובן וכן אני כמנ׳ חשובה

הקהל שהוא שלוחו של ראובן והרשאתו כתו ועשר
כיון דחזק שליח עושה שליחותו ספר הוא דאמרי
הוא לא עשתה ועל עדי כחושה פ׳ האומר גבי האומר
לשלוחו צא וקדש לי אשה והלך וקדש לעצמו וכו׳
לא החזק השליח מעדים והוא אומר לעצמי קדש׳
קדשתי והיא אומרת לראשון האומר לאשה קד׳
קדשתיך והיא אומר לא קדשתני אנא ואיני יודעת
חזקה ולפני החזיק השליח מעדים הו׳ אמר לעצמי
קדשתי והי אמר לראשון חזק לראשון ואמרה אינה
יודעת טעה שהביא גט ואם רצה אחר נותן גט ואחר
כונס אלא היכא דהוחזק השליח מעדים ראיתא דאמר
קדשתיך אר׳ דאותה בקדושתה דרבי היו אומר
אותה ואף על כל מה דעשה כרבינן שקדשה
שאיסור בקדושתה דשוויה אנפשיה חתיכה דאיסור
ולא נפק מיניה ועכשיו זה דאי הדר בה ולא כסבור
הייתי שקדשתי לעצמי ועתה סברתי שקדשתי
לשולחי אותר בקדושתי ומשום דשויה ומעיקרא
חתיכה דאיסור כי הדר ביה שוי אלא משו דאמרי חזק
שלא עשה שליח את שליחותו הא והאי טעם דאמר
ליה מאי דקאמר שמכוונתי לראובן ואמרתי לי ומשו
הכי דאיכא הוויות ומשו הוויות וכדו נעשה כמו ושיר
ואפי׳ אם הוא עכשיו נעשה מה שאז הרי את אותר
הקדש לי ששייכה ודיה אם היה נתכוונת והתקדש
לו אם לאו ואם אמר לא נתכוונתי והאי דעתקדה
ומשו דלא ידעה מאי קאמר כי לא הכינה לשון הקד׳
הקדש והיינו דעד אחר נאמן באיסורין היכא דלא
איתחזק איסור והכא ודאי לא איתחזק איסורא
דלא איתחזק מעולם שנתריכת לו ואותה אותה
איתחזק היכן שנתרכת לראובן ולא לשולחו
והא ראיה ספק דקידושי קטנה שנתקדשה שלא
לדעת אביה יצריכה גט כן שמא נתרצת בקידושי׳
האב הכא נמי ליכא למיחש שמא נתרצת בקידושי שליח
הא ודאי שהאב לא ידע בשעת הקידושים
וטוב משמע מתוך ולא מיחוי לא לא שמעת כלל
כגון שאמר אחר הקידושי קודם שנתרצה לו אני הולך
ונתרצתים יכל כשמעתי מיד מיחה דבר פב׳
פשוט הוא ולא מצי גט וכן פי׳ שם הא כגון זה
אם ידעה שהשליח קידשה לעצמה אם הוסכן
אם לאו והי׳ תמה איך חשבת על כך ולמא דחש שמא
נתרצית לשליח ועל שהרי יש עדים וידוע והכא
שנתרצית והתקדש לראובן וכתב לימא ולמיחש
שמא נתרצית והתקדש לשליח ואפי׳ לומר חוששין
שמא נתרצית האב כל סכנה לא חיישין כיון פ׳ האיש
מקדש הוא אמר לקריבי נמי אמר לקריבי כפתח
ואמר וכהאי לקריבך והדיוטו ושתו ואתו קריב׳
קדש מינייהו אי׳ אמי שאירית ישו לא יעשה עולה
ולא הנכון נתריכת תהיו לראובן הא לא חיישינן
דלא הדר בה ונתרית והתקדש לשליח והאי רשות
רשותיך כשעת שקידש השליח לא מיחתה ומשו
דלא הכינה מאי קאמר ואפי׳ והכא דפליג ואפי׳
הא ודאי טעה אחרינא דהכי לא חיישינן שמא נתרי׳
דאי אדם עושה בסעור ומפסיד יכל היכי דלא
עושה חיישינן שמא נתרית הוא הא משום חוצפה
מילתא שנתרית לקרובו דהא ועיקר הי׳ מתקנתא
עם אשתו ואשתו ואין ותהי לקריבך על חתן
אי כן כמאן תלמוד בפתח אי ותהי לקריבך
ואי לא משום דאי אדם עושה לא הוי נמי ורבנן שהי׳
עשה איסור אי הוה מעי׳ ומקדש בהיתר לקרוב׳
רמוסר עצמה לו אשתו כן עשה לה יכל המו
כגון זה אפי׳ רבנן מודה דלא חיישינן שמא נתרישת
לשליח דשאירית ישר לא יעשו עולה ומרבנן
חישו הספר סעוה לא חיישינן שמא נתרית כמו
דלא נתרית לשליח משו רבי נחום ז״ל שהשליח
יש לו כבר אשה ואחתו לא נתרית והאת יבה לו
להכרתה כמו הנשוא אשה על אשתו יוציא
ויתן כתובה לפי שהנשים מקפידות מאד על זה

ס
ורהא אפי׳ למאן דחייש הת׳ שמא נתרית האב הכא
היינו דוקא כשעדיין שם נמצא מכל מקום טוב כגון
זה דלא שרוך השליח ודעדי לא חיישינן שמא
נתרית ועד שהרי פה שם קנוי דלית דילית
מכ ושמו רבא הושטי שמא נתרית האב אלא
מכל חמא בתראה ולית לי רב ושמואל ולא חיי׳
חיישינן שמא נתרית האב מה כגון זה דלא חייש
שמא נתריכת כמו ולאו דאמר דיצריך גט ומשום ר׳
דהוי קלא דקודם משום דכל סכנא דלא הוא מן
קול ושומא עליו הוא מיהו היכא דאיכא שם מקודש
ומשום דקול ושומא עליו הכא והא חזקה סהדי גמור

ה׳ דקיימא ראוי השליח הרי את מקודשת לי ואיהו עדי
אמר דאפיקר אר׳ להו אבל הינא וקדש לראובן וכו׳
וכמו דקידש על אף עשתה והאי טעה שרין
איתתא לראובן כלו גט והיכי דמי קול כדאמרי
משום דהוי העולם כמו והיכן שומע והולו וכלו
והלכו והן ולכריעת הים שהעדים שאמר עליהם
שהעידו שנקדש אי׳ כמו והכי שמא אם הי׳
כון הוא אמר שמא שנתקדש יכל הכי שהעדים
וסבו ונו׳ מברכין וחיים ולפי רכריך איתתא
שריא והא אמר הת׳ נכבר שלא תהא שם אותו
והכי אי׳ והלא טומו לפי עדות אותות ומכת׳
ראשקה ולא הרי אומו ועוד האי אומרים כל קלא
דלא איתחזק כבר ולא קלא הוא כוון דבר
חידוש על כל יעדי ולא איכא שהיה יצריך גט ואתו
יצריך גט שפוסלה לכהן שלא יצריך ועל יש להי׳
ראיה והא ראוי פס הוגט אשת איש שמכונס יהא
וקבלה קידושי ואחר כך מבלה קידושיה קידושין
כרכב האומן ראוי האשה שאמר וכעלה ונשתנה
עומדת חזק אי אשה ומצד פנה כספי כמו ואמר
ונשתנה יכל הת׳ מכמש יהא וקבלה קידושין
והקדש לאותו מכני השליח אקלו אי׳ ואתא דלא
נתריכת ושלא השליח ראיתו ומשו רשליח נמי ד׳
קידושה לאות ומעט ונעשה דל ואינו מכמתי את רעתי
כוסר הראוי כן השוים ואיך תפן כל שהוא
על והתיר כלא גט אם לא תשלח דברי והכוחנו
אשר סבבוני ולהמתי אשר כברתה ואם יסבו
יסכימו לעצת תלמוד אחר ואם לאו רעתי מבוטלת
כנגדם ושלו מאיר בר ברוך שי׳

לפי העדיות שלא כיחש ודבריהם אם עד׳
נתרית תחלה והתקדש לו אם לאו
יעדי לכרי אם יש עדי בשיריך ונתריכת והתקדש לו
תחלה ואע״ג דמכנת דהכי לה לא שמעה מפיו לא
למפני קידושי אין ודאי יצריך גט כמאי כפנן ר׳ יהודה
אם היה מדבר עמה על עסקי גטו וקידושיו ונתן לה
ולא פירש ר׳ יוסי אומר דין ואמר רב יהודה אמ׳ שמואל
הלכ׳ כר׳ יוסי ואסיק והוא שעסוקין מאותו ענין
ואפי׳ הענין לענין מאותו ענין ויהו ור׳ האי מטע׳
כשעסק לה כמשיקה ולא דבר מאומה יכל היכא
שדבר עמה לה מאהבה ומחיבה יש כלשון הזה
לשון סבלנות וקיימא לן חוששי׳ לסבלנות ואפילו
לזון מרובה ומיהו פ׳ האומר גבי המקדש בפחות
משוה פרוטה וכן הקטן שקידש ואע״ג שהשליח
סבלנות ואחר מיכן אי׳ מיקודש שמחה קידושין
הראשונים שליח ולמון ואחר מיכן משו ולאחר
ומשו לאחר זמן מרובה והייקינן בגמ׳ איכ׳ לאר׳ וזן
חוששין לסבלנות ומשו דאי׳ ראשונים ואפי׳ לאחר
זמן מרובה ואע״ג דאסיק דלא חיישינן לסבלנות
ולא היכא דרובא מקדשי והדר ומסבלין אי׳ יבמם
שנין ואותו ספק לירעינהו האיקום שקלו אמו
משם ועל כגוהרי ופרח דבו הא דקדשי והדר
מסבלי פשיט לא יצריך רוב מסבלי והדר מקדשי
ומיעוט מקדשי והדר מסבלי והא רמי בחוש
ומיעוט קלו משו ראשי ומיעוט חיישינן להחמיר
והא דלא אזלינן בתר רובא היינו טעם דאחוקה
החמירו בשאת איש וכיוצא בזה אור׳ פ׳ סתרו

דין מאיר שקדיד ג׳
את לאה ולא
אמ׳ לה לשם
קידושי וגם
הי׳ כלא שרוכי

דכיוון טעמא פוים שאי׳ לה סון. ואשתו אסורה
ומסיק דאם נשאת לא תצא וכיון דמ״ט בר לא
מלתא מוכח ואפי׳ הכי לכתחלה לא תנשא ולא ב
מדלי״ב כתר רבוה ואם אי׳ עדים שנתקדשת אלא
שנה יודע׳ והיא אומרת נתקדשתי לו קודם צריכה
גט מזה ואפי׳ לא דבר שוה תתן כלו אם כשעה
שנתן לה הי׳ כלה לשם קדושי׳ וגם היא קבלת
לשם קידושי׳ ומעשה דפריש עבר דקדיש כלא שי׳
שידוכי קידושי׳ ואיהת הוו קידושי׳ וצריכה גט ט
ומעשה דהאיש ויקר וכיון ומעשי שמוחה
כלכי הי׳ והתקדש לה אי׳ מקודש דדמי שכלב אינו
דמי שוה הת כיון דמותב לאו כל כריב ומיעקר
לתנוה אבל נתן זה לא גמ׳ ומצ׳ כלם להיות כת
חתן והוי״ב כתסותם דמעשה דשכמע מדלי״ב כתר
מחשבתו ואין אסור אלא בבת חתן ומעשה דמי
דמתני׳ גבריו דזמן ולכסי׳ ודעת ומיסק ואין ט
ישר׳ לא וגו׳ הכי הת היינו טעמי׳ דמדלי״ב כתר ט
דעת דלוקח ומ״מ כין דאו לה אב עתן לך מטבו
מהכה ומיכה שים לחוט לקידושי׳ ושוב כך ומיעקר
לו על מנת שיהא מהכה מחיב כנגע ושותיה ט
ומחוסר ולא גרע הא׳ לישנ׳ מדאיתחתו מיהו
לי עדים עדי ישנתי סגורתי תחת הספותי לך
לקוחתי חרושתי ואב׳ מהבתי מי אי״כ לספקי
ואב׳ אם הי׳ דעת שנה לקידושי׳ צריכה גט
ושלום ומ״ר כר כרוך שי׳

עריוה
ומאי כיון דחזינ׳ שקידש שם לא
היתשלה ואפי׳ זרק לה הקידושין
לתוך ד׳ אמותיה אי׳ מקודש דרת׳ כהזורק מתוך
ביתו או לתוך חיבו ואפי׳ עומד עמה אי׳ מגורשת
אמאי שאינו העד׳ שענה קניה והשליך העב׳
הטבעת של קידושי׳ אצלה אי׳ למעוט והא ראו׳
פק דקידושי׳ המקדש לי מעה כעוטו ולזריקתו ׃
לם או לאור או לכל דבר האומר אי׳ מקודשת וכו׳
עד לא ממנ׳ פרינ׳ שריתנהו קמי׳ דמי׳ מקודשת
נם דשאמ׳ הת דמדהי׳ לא אומר לי מעולם לא מיך
מיקדשת לך אבל כגון זה כיון דשמעו העדים
דאיהי אומר לי מעקר פלו מו ולקדשה וגם שוב
כשעת קידושי׳ כשאו׳ כמה טוס פלוני כקשה
ומיב לקדש וכן מעשה ושתקה מעש׳ דכתר ט
דנפל לתוך חיקה שריתנהו א״כ ומי״מ דמעיקר ט
קבלה לשם קידושי׳ וכ׳ שריתנן כתר הכי מיהדר
קהדר כה וכיון דקיבלה כבר לשם קיח הו לא ט
מייב הדרו ומעשה דתנך כר דיבור וקבלה שריתנ׳
ומשתכח דהדר כה תוך כר דיבור דקיי״ל תוך ט
כדי דיבור כדיבור דמי׳ הא מעלי׳ אבל כך דיו משום
חומרא דאשת איש קיי״ל דלאו כדיבור דמי׳ כדאי׳
פ״יש נחלי׳ ופב דתרי הילכת׳ כל תוך כדי דיבור ט
כדיבור דמי׳ לבר מעג׳ וקידושי׳ ומעבד ומקדש ׃
ומעש׳ דאמר כליבי לא הי׳ גוא ושחוק והתלוכין ט
עיו ומעולם לא נתכוונתי לו גוא לחוכא ואטלולא ׃
דברי שבלב מנהו ודברי שבלב אינם דברי׳ ומעש׳ ט
דאי״ב לאי׳ דאין סהד׳ דלא נתכוונ׳ אלא להתלוצון
וכל סהג׳ מדלי״ב שפי׳ כתר מחשבה כגון גבי מכ
מכרחת. וכר׳ שושע כן מנסי׳ שכתב נכסין ואחר
שלא ידעשהי׳ לו בן ושוב ערע שהי׳ לו בן והמיא ׃
דמיב שאין חסמי׳ לא נתכוונה זו אלא להגן לה ט
וכיונהו מהן דבות כתלמוד דמדלי״ב כתר מאורן ד
דעתו גבי קידושי׳ משום חומרא דאשת אי׳ לא נסמוך
על מאורן דעת׳ לו׳ לא הי׳ כוונה כך ודאי ולימנו ׃
מאורן דעת׳ דאוכח כיון דמי״ב לאי׳ מיתתנו כבל
דהו עכ לה ״

יוחנס
יקדתי׳ ככתב העדיות והנה כתוב
כי שהעדי׳ לא ראו אם נתנה טבעת ׃
של הקידושי׳ מידה או לאו ולפי זה נ׳ דמי׳ יצריב
גט כהאי דאו׳ פ׳ מאין וטלן שהי׳ סק ספק קידושי׳
וכו׳ כיצד ספק קידושי׳ ספק קרוב לו ספק קרוב לה
או לא אלא כדאמר׳ לה כגון כת אחת אמר קרובה
ואחת אומר קרוב לו ומעש׳ דמדאורייתא מינה ט
מקודש דאוקי׳ חד לגבי חד ואוקי׳ מיתתנו אוק׳

דן מוון ט
שקדש את
אשה וזרק לה
קידושי׳ לתוך
חיק ונשגה
קניה והשלי׳
הקיח מאיטה
סתך כדי דיב
דיבור

אחזקת׳ ומיעקר בחזק פנוי׳ הוי ומ׳ כת אחת ט
ספק ודמג הי׳ ונשו דאי״ב חד סהד דאמר
קרוב לה גזיו כה דכ. אבל כגון זה דליכ׳ סהדות
כלל ואפי׳ אחר מהן מוד׳ שראה שנפל הטעמת לתוך
חיקה אי׳ כאן חשש קידושי׳ ומאי מהוי דהר ט
אחין מדאורייתא כבת אחת שאחר אומר קרוב לה
ואחד אומר קרוב לו ואוקי׳ כגון ששני עדי׳ מספק להו
אי קרוב לה או לו אלא שלא דכל סהג׳ מי׳ טון כת ו
כחוש דאוקי׳ אחזקת׳ ואפי׳ אם הי׳ ידעת מטוב
שנפל לתוך חיקה בגינה דליכא סהדי׳ שהגיע ט
הקידו לידה דלפי״ב דכר דכר ממילא ואין טון קד׳
קידוש תוה אלא עד דחזו תרי סהדי׳ דמטו הק׳
הקידושי׳ לידה והי״ב דאי״ב תרי סהדי׳ דחד או קרו
לה וחד או קרו לו הוו קידושי׳ כדפ׳ הי״ב דלי״ב ואפי׳
חד שראה שהגיע הקידו לידה די׳ מקודשת ואפי׳
מדרבנ׳ ומעש׳ טהי׳ כמנט׳ מיהו שנפלה הטבעת
לחיקה הוי׳ דאמרי׳ המקדש כעד אחד אי׳ חוששי׳
לקידושי׳ ואפי׳ שניה מודי׳ ומ׳ ולאוסר ומשו דתפק עלה
קלא דמיקדשה ולא דקמי׳ משואי׳ חיישינ׳ הא כיון
דמיישתבח והוכר על פי העדים דלאו כלום הוא ׃
קיי״ל כהורא״ ואתר׳ דרב דאמתני׳ קלא ולא כתב׳
מהדרינ׳ ואתר׳ דשאי דלא מבטלי׳ קלא והילכתא ׃
כרב בכיסורי ור׳ יוחנ׳ סבר לה כותי׳ כרמשולי׳ ׃
ומעש׳ דהילכת׳ כרב שעשת באיסורי מיו שפסקו ׃
הפוסק׳ עלה כהא ע׳ דהילכת׳ כרב ולא כשל סופרי
תוך ואחר הוא״ל ועש׳ ודפשט לי רב יוסף ואמי
סתו׳ ומבטלי׳ קלא הכי הילכת׳ למר מנהרדע׳ ט
וכותבו דתהיב׳ מטואי׳ ועש׳ ודקאו הת׳ כר׳ זימא
אפי׳ ומ׳ לא מבטלי׳ קלא מבטל לדידן מבטלי׳ קלא
ועש׳ מי׳ לא נפק על קל אלא כתר דתמורסה ושיני׳ הל
קלא דבתר אירוסין וקיי״ל כרב הכימו דמו׳ אפלו
כתר אירוסי׳ לא חיישי׳ ועש׳ יש להכי דמייה ולאוי׳ ׃
דפריש׳ דמי׳ לא חזו סהדי׳ דנפל לחיק לא מבג״ט
ודמו׳ פ׳ הזורק המגרש את אשתו ונת׳ עלו כנו
כפנטרי וכו׳ עד כמ׳ ספרי לא אמ׳ הן הן עדי׳ ייחוד
הן הן עדי ביאה ומורי׳ בנתגרשו מן הארוסי שאינ׳
צריכ׳ הימנ׳ גט דאין לם גם כה ולא אמ׳ הן הן עדי
ייחוד הן הן עדי ביאה ועב׳ הא ודקאו כה דצריכ׳
גט הוי לחומרא אבל להפקיע קידושי׳ שיצ׳ לא ודלא
קאי לכש אי׳ מקודש ולכה מקודש מכלו דכתקעש
מן האירוסי׳ לא מבג״ט אפי׳ לחומר׳ ואפי׳ אתו לכה
ודאי קידושי׳ הן כיון דנפ׳ סהדי׳ הדר׳ ודאי מטו ט
כיון דראו שנתייחד ואי׳ יצר׳ עדי׳ ביאה גזו מזה
ולא פירשו זה מזה בלא ביאה אמר מתגרשה מן ה
האירוס׳ אפי׳ ספק מיקודש עד׳ לא הוה ודקאי מינה
יצריכ׳ גט אלא כל היכ׳ דלי״ב סהדי׳ ומיהת הוי׳ קרוב ט
ומאי שלא קידשה ודמשמע מי׳ הוה סהדי׳ שחזרו
לה הקידושי׳ כמיכה ומי׳ שהגיע הקידושי׳ עד׳
אמר חיב׳ ולא ראו שנפלו לתוך חלו המחייבת הייתה
יצריכ׳ גט אבל כגון זה כיון שזרק כחוק דו״ד לא
מטא לתוך חיק ובולה מזה נ׳ דאפי׳ חזו סהדי׳ ט
שנכנס עליה לקדשה ככסף ולא ראו שקידש לא מב׳
גט כיון דלא חזו ממש שקידש דחוק מבואה הוא
דמו׳ הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה ומשו דאי״ב ולא
אמ׳ כנשרת ואינה מהפחת ועש׳ ואפ׳ שלכו גם כה
ועש׳ כיון דמי׳ ואפשר לאוית טינהו כשפפרת הגוי׳
הוא ולא אסרו הכתו אלא להסוי׳ וסתג׳ אומרי׳ טיסב׳
וכות דקטו׳ משיריא ומופי׳ ומעש׳ דלא דאו כימהו ׃
כשפפרת ומעש׳ דאי״ב ומיתי׳ דו״ד דיך מיפרים כא ט
עליה תליג׳ כחליא דהוי׳ קרוב ודמי׳ ודקוליב׳ והכי גבי
קידושי׳ עדי׳ מגזרי׳ ייחוד תליב׳ לחומרא דקרוב ודמי׳ ׃
כיון דלט גם כה ומינה תפקס אבל כגון זה אין ט
קרוב לו דמי׳ דו״ד לא נפל לחיקה ועש׳ אפי׳ נפל לחיק
דו״ד חיק הי׳ עשוי׳ קטפס ואמר שמי׳ סופו לנח ולא
כמונח דמי׳ כדאו׳ פ׳ הזורק הית עשוי׳ קטפרס ומעש׳
שהגיע לגו לידה אי׳ מגורש ומעש׳ דמוקי׳ לה כלמורה ׃
במונחת על גב הנהר דאמר שמי׳ סופו לנח ולא קני הב׳
כיון דקיי״ל מדאו׳ דלא דיהה אי׳ מגורש מקודש דאמר
שאינ׳ סופו לנח כרשות דמי׳

חזל
הדברים שכתבתי לא היה צריכ׳ גט
אפי׳ כרוע ששכחן עכשו לקידושי׳
כשו כגון זה שהכל יודעי׳ ואין סהדי׳ ומודעה דה
הייסח דלא הי׳ דעת והתקדש אלא לחוכא ואטלולא
שלא להיצריכ׳ גט ועוד אותו לפי שהעדי׳ לא ראו ט
שהגיע הקידו לידה אלא ראו שזרק סגרה ואינם
יודעי׳ אם הגיע לידה דלא הרואה לא שייך לומר
מיקודש אבל אם הי׳ מודה מקודש אב׳ בפרק האומ׳
בקידושי׳ כ׳ פרי האומ׳ לאשה קדשתיך והי׳ אומר
לא קדשתני הוא אסור בקרובותי והי׳ מותר בקרובו׳
ולוקי׳ מייב עדים ומספק להו אם מטו הקידו לידה
אם לאו והכי הוא אסור דאי״ב עדי׳ והודאתו והי׳
מותר לפי שאי׳ מודה אלא של דאין חיוק כן כה
כהודאה וכן לא כהודאה אלא כעדי׳ ומאי׳ תלוי׳ ט
הכל ומאי להקשו כבת אחת ומאי מקודש בספק
הי״ב דאחד אומר קרוב לה ואחד אומר קרוב לו הא ליכא ׃
אלא חד סהד דקידו ומאי המקדש כעד אחד אין
חוששי׳ לקידושי׳ ד״ל כיון דחזיוה תרי סהדי׳ שזרק
לה הקידושי׳ האדראי קרוב לו הו לי כתרי גבי שני
מדרכ׳ דכל היכ׳ דחזייהו לא ראו שהגיע הק׳
הקידו לידה לי״ב למיחש כלל
ועל מבון
זה כיון דהיו סהדי׳ דאמרי דידע שזרק לה הי׳
הקידו לא ידעי היב׳ נפל טבעת כמאן דלא אתא
עד לומר שנתקדש ולא עדי׳ מאחד אומר ט
נתקדש ואחד או׳ לא נתקדש דמעש׳ דכתב ראם
נשאת לא תצא ושוב מיצאתי כתבי׳ בספר
דבינו משה אבן מיימון ז״ל דרוק מקידושין
ביאה או תוק עדי׳ ייחוד הן הן עדי ביאה אבל
כשאמ׳ קידו עד דחזו דקידש גם כת המגרש
אשתו ולנה עמו כפונדקי אי׳ כיון דלא ספק
דקידו כדפ׳ לעי׳ ואם יסכימו רבותי טוב
ואם לאו הנב׳ כמוטך ונער ואחריהן לכל אומר
יעשו וטוב כעיני׳ שלא החמיר להיצריב׳ גט
לחומרא כן יתן המקדש כתי׳ סוררת כבי׳ ועשה
לא יתחייב כמה ונריצות זאת העלובה כל ימיה
עגונה ושלו מאיר בר ברוך שי׳ ״
והילכו אישות פ״ו

יוהכ
כסף לא ישבע כסף שבעת חיים יוסף
מוהר״ר יוסף וס ומשר שאלו מורי על
אשה אחת שנתארמלה ונשאת והביא שטר
כתובת מבעל הראשון ותבעה על הדירקעות ׃
שומה מעלה כשעה תבעה ומעת הלוקח ויכ׳
אותו לאיש אחר ואת הלוקח השיב והביא ט
גדול וקטנ׳ יתומי׳ ושמעת האשה כעלי׳ מסרם
כלא רשותי וכלא חתמתי כשטר המכר ועתה
אני תובעת כתובתי ומאות קרקע שמכר בעלי
כלא רשותי עכ׳ השאלה
נ״ה שהביא מדבר מהר״ם מאנ׳ עד שלא ט
מבואות על היתומי׳ והכי דמי׳ משנכנסו׳ עליה
והכי דמי׳ מינ׳ מייה כי רב אופס כת כתובה
אחת דהוי׳ דהת׳ רוק בריזע מ״מ אבל כתב
לה מחלה מנשואי׳ וגבי כתוב׳ מייתי׳ מי׳ ט
משנשואות והי״ב דשטר כתב יימנו ומחות ידה
גבי כתב לשום והכי דאולינ׳ דשהתה מבירב
אימה כה שנה ולא תבעה כתובת׳ הספיד כתב
ותנאי כתובת מיירי שאי׳ שטר כתב ימנו ומח׳
יד״ל ידב׳ אבל שטר כתב ימנו ומחות ידה גבה
לשום מן משנשאות ולפי דברין הא רבי כתום
אומי׳ שתבע כתובת יורשי׳ מאי לה התקבלת
כתובתך עד שלא נשאת הם צריכ׳ להבי׳ ראיי׳
שלא נתקבל כתובת מיירי כשאי׳ שטר כתובת
יימנו ומחות ידה וכן משמ׳ הלשון דמי׳ שטר
כתובת׳ ימנו ומחות ידה ומאי קיוא משנשאות
הי צריכ׳ להבי׳ ראיי׳ אי׳ לך דמי׳ גדולה מזו דשטר
כתובת ימנו ומחות ידה כלו כתב על גבה ׃
שובר כשאר בעל חוב ששטר חוב ימנו ומחות
ידו ומי׳ שובר ימנו ומחות ידי היתומי׳ דגבה את
חובו מן היתומי׳ ומעש׳ שהחזיק בקרקע ולקח
שיבו ושוא כעלה לא ומהנ׳ חזקתו ולעיין זה ט

115

שלא יגבה מעסקי׳ מן הקרקע׳ כיון דראיה לא
זכתה מידי אלא מעלה זכין לאחרים שלא בפניו כו׳
שאותו לוקח מכר אותו לאחר והחזיק בו ג׳ שני׳
ומצאות מעלה לא הפסיד שיעבור כתוב׳ מהאי
קרקע כשהחזיק לאו הוי לה ומחוי החיכי דמי ד׳
מחאה פלוני גזלן הוא דקאכיל לארעאי בגזלנות
ואחר תבעני׳ לדינא והכא לא מיינא ומיה הכי כו׳
הכא לאו מחאה דידה הי׳ אלא שיעבור כתוב׳
הוא דאית לה עלה ועד לא שייך ומיה׳ כה׳ ואחר
תבענא לדינא׳ דילה׳ לא מיינא תבענא לדינא׳ כו׳
דילה׳ תכותב ולגבי מבנמ״ר ולא תיגבו אך
לטתני מאשעבדי׳ הילכך לא מהני חזקה לאפוקי
שיעבור כתוב׳ ושעבד בה מלקוחות דגבה
מהן לעולם ומשנ׳ דמחזיק לוקח כת׳ דלא שייך
בהן מחאה ומשנ׳ דהיכי דיכבא לכתובתה רי״ל
רישקא זו מחתי׳ לפירא זו כמשנתנו דסורא
שייכא בהו מחאה לא חיי והכא כלו׳ דהת׳ הוא
דשייכא בהו מחאה דרייב זו׳ פלוני אכיל לארעאי
דאחתי׳ לי לפירי עד זמן פלוני ולכי שעתי׳ דידה
ומפיקנו לי׳ מיני׳ דהא לא שייכא הכא כלל דידה
לא משכן כמה יעדוני׳ מלקוחו לאחר ג׳ שנים
דאי מיכני לי ומחוי אמ׳ תיה׳ לי׳ חזק ללוקח
והפקידו מיד שיעבור בה ב׳ שני׳ שהחזיק אפי׳
מחיי המוכר דלא שייך בכה מחאה כיון כיון
מוכשה ולא הוי ללוקח מסייק דיקנן ושהחזי׳ כו׳
מכר ג׳ שני׳ דאי׳ וכמו׳ על לוקח שיני׳ כלום החזי׳
מיכני לי׳ ומחוי ומאי מ״מ הפסיד מה שאין
בן בכח וכתוב׳ אשה דלית לה על הקרקע כו׳
אלא שיעבוד וספק אם יגבו משאר נכסי׳ לא
שייכ׳ בהן מחאה כדפ׳ והיו דאו׳ כפ׳ חזקת כ׳
הבתי׳ אבל מיהו יעריכ׳ למחות כו׳ אמ׳ רב יוסף
לעולם מוחה וכגון שאוכל מקיצת שני חזקה
בחיי בעלה וג׳ שני׳ לאחר מיתת הבעל ודוקא כו׳
דמיניה ליה׳ וכו׳ אלא יעריכ׳ למחות לאחר מיתת
בעלה ואם לא מיחת הפסיד הת׳ בקרקע נכסי׳
מלוג דלה דמיינ׳ ומיה׳ שפי׳ קאוכל לארעאי כב׳
כגזלנותא ואחר תבענא לדינא אבל הכא וכתוב
נכסי׳ בעלה לא שייכ׳ בהן מחאה ולא שייך כו׳
עד ומיה׳ טוענ׳ ליורש ומלו הן אומרין קיים הי׳
מכר שלקח מן האשה ואחר לוקח מן האיש ג׳
דהוה לגבי בעל הקרקע חזקה׳ לגבי חזקה מדלא
מיח הן דאמרי היכ׳ דמחזיק היורש ג׳ שנים
ומית לי׳ פהרי דרך כיה אמה חד ימאה זו אמה
ג׳ שני׳ ראמה דמיי׳ דידי הו׳ טוען חזק שיש עליה
טענה אתה אומרת לי נמי הילכך יורש דלא ידע
טיילי ראמה טענה אמה ואין טוענין לי׳ דקנן ג׳
פתח פיך לאילם אבל לכות דבר חדש מלמב׳
כרי והיינו קרקע מיד בעלו לא טוענין דקרקע
מחזיק בעלי׳ קיי׳ עד שיתברר לנו שיצא מתחת ידו
ומכ׳ שעבדי׳ הקרקע הוי מחזיק בה וכתוב׳ אשה
שקדמו עד שיתברר שמחלו ושיעבודו הילכך
כיון דמחזיק לאו מחאה לא מהני לאפקוע׳ ושי׳
ושיעבוד׳ דיה׳ כדפ׳ טענ׳ חזק לא נברח עלי׳ כו׳
מלמלו׳ שו׳ לקח מן האשה תחי׳ דלא טענינן ו
למות דבר חדש ולאפוקי קרקע מחזקייהו וכו׳
מאי דטענינן ליתמי מאי הויינ׳ למיטען אמהן
הא והחזיק כשהם דהוי לאפוקי מאוג׳ עלי׳ ו
לא שבקת חיי לכל בריה וקל
ומשתגבה הקרקע בכתובה לא תגבה אלא מב׳
שטמע ברין הכא ליפרע מנכסי יתומי׳ חדאי
כמלה מכר אותו ללוקח ודלו׳ יתרי׳ מתפסה׳
מן דילו׳ שמימית גבה הי׳ ותשבע שלא שמיית
ודלא מתפסה יתרי׳ ומחבי׳ אשמעת׳ אכ׳ ג
מאי קאמ׳ בפ׳ חזק הבתי׳ על ג׳ שני׳ מוזהר
אימבש בשטרי שפ׳ לא מוזהר ולפי דברי׳ כ׳
כמני׳ ומוזהרי בשטרי שפי׳ מינו בה וכתובת
אשה דלא לגבה מיני׳ ואחר כ׳ שני׳ כשמוכר
השטר מיאמרו לא עשיית מחזה המכירה
נמ׳ דהא לא קשי׳ דלא ממין תיקשי׳ לך הא כ׳

כט

כבל ומפיין שוין דתכני׳ לאו׳ מוזהרי בשטרי כל כ׳
מאי חיי מעל האשה דכתיי׳ מעל מיתת כע׳ מאן ז
דלא מיינ׳ ומחוי מיני׳ תחת רוח וכמעל ומכ׳ מאי ד׳
דקאמ׳ שפי׳ לא מוזהר היינו לגבי המוכר שמכר לו
דכיון דהיינו למחוי ולא מיחה תקינ׳ רבנ׳ ו דלא כו׳
לטרחוה ללוקח לי׳ זהר בשטרי שפי׳ אבל לגבי ה׳
האשה וכה אם יש בן דייני שלהם שלקח מאן ז
וחזר ולקח מן הבעל׳ מ׳ כמנ׳ לי׳ לא מוזהרי כ׳ הימן
דלא השתא להם לגבות מינה כל זמן שיש לו לירא ו
דילו׳ מתי ונגב מיניה כל שטרי דעלי׳ לא מייזהר כ׳
סך אלא עד ג׳ שני׳ משכנתא דסורא דהות עשר
שני׳ מן טומי טפי׳ וכיוון מי לא כעי׳ לאו׳ זהורי
טפי׳ ושלו אין ולתור כג׳ סל מאיר בר ברוך זלה״ה
תשוב דייבנו על אשה שלא הי׳ בעל יכול לכוף עלה
שאלות משפטי׳ יער כתב מה לעשו‍
ינשר
על דמון שנתן כתב ומאון וישען
על כתב ומי יגאולת כדו ולפי דברי האשה ומענין
זה שהיה עלה ג׳ שני׳ ומיה כי ראתה כי לאיש מי׳
גבורתו שאולה מיניג גט וכתב כבר ומשמוע כ׳
שמושן הדברי׳ הכתב כי לא מיה הית זאות כי אם
מירה המורדת ומעמות אבל גבורת אנשים לו כ׳
מכול לכמעל עב׳ דבריה

ועל
זה מובן דמשנ׳ מיה׳ שיהי׳ הכוו ו
על יבמות ודברי שמע ולמנה היה
מואנת הוי דמשנ׳ דידה כחין סקיו הת׳ דמידה׳
קים לה כמוה כחין ומיהו לא קים לי׳ כמוה כחין ו
וסקיו עדי שיהי׳ עדי עד׳ דרבי׳ מה לא ידע כמו׳
כחין מי ל׳ ידע אבל כיון שטוענת שאי׳ יכול כ׳
לכמעל מידה מורג׳ כיון דמוסמיכה דרבי׳ מה ידע
מטענה דרב המטענו לא מהימנ׳ דמשנ׳ דלא מחי׳
כה כמוי דידע ומי הוה קים לי׳ מוכח שיהי׳ ע׳
עדי דמהימנ׳ טפי׳ הא היכ׳ דלא תבעה כתובה
אבל היכ׳ דתבעה כתב׳ כי הכא לא כדמשה׳ כהי׳
הכא על יבמות מיהי קים לה כמו׳ כחין ומיהו לא
קים לי׳ ומשו׳ מי הו קים לי׳ לא מהימנ׳ ומתיקו׳ ה׳
הה׳ כתובה כתב והה׳ דעדי דמשו׳ ומי הו קים
לי׳ הו מהימנ׳ ומפי׳ ומשנ׳ מחזק׳ מיה׳ תובעת ו
כתובת והיו דמי יצורי למעי׳ הת׳ דלא קים לי׳
מעשנ׳ דמי הו קים לי׳ עדי הו מי׳ ושעי׳ כתובתה
כתובת המורדת מכין דלא ק׳ לי׳ ומתיקה מורדה
תובע והוי דמפלגי׳ בה כהג׳ ומשכן פ׳ האשה
שלו דב׳ אומר מת בעלי ואומר תנו לי כתובה אין
לאישה מי׳ מתירי׳ מותה ומע׳ דמפי׳ כמו׳ כחין דל
ידע דלא מהימנ׳ דמייתי׳ שו׳ עני׳ נתנ׳ כותר׳
והי׳ דהכ׳ על יבמותו דמומרי׳ דברי׳ שמע ולמנה
מואנת מיק כשמואל דב׳ אמר׳ ומת׳ בהי׳ קידשי׳
כבית מחו׳ טענ׳ וזאת מי כמוה מחו׳ טענ׳ כ׳
מלא ששמואת שנה ומשנ׳ שפירשם רחוק כ׳
מי׳ לו להורי׳ ועיין יש פי׳ אחרי׳ דמוקי׳ לה כ׳
דשוהה עשר שני׳ ויש לו כב׳ ומשה מחרת זו כ׳
משמאות ושלישי קיי׳ וכל זה לא שייך כיון ולא ו
מהימנ׳ עני׳ לו להורי׳ כל מלה אם לפי דרך
שכתבת מיענת שמחריך חוז שמעו שמי׳ יכול
לכמעל כך מכי כעני׳ שלמואה יער׳ ליתן גט וכתב
ומשנ׳ דכור כחין לא מי׳ מינ׳ ליתן כתובה ולאשה
מומאות אלא כמוה מחו׳ טענ׳ כיון שוכנו׳ מ׳ כ׳
וספ׳ כ״ח כיבמות הא׳ הת׳ דמינ׳ ומכעל ולקיימי׳
מינות עלה׳ אבל הכ׳ שמי׳ יכול לקיים מינות עני׳
והי׳ נשואות ומחלה וכך פשיט׳ דמי׳ מיתן כתובה
קו׳ מורינ׳ זן ומיינ׳ ומפרנס ומשנ׳ דהת׳ מחו׳ מוד
אנס ועל כ׳ לפי מה שמעיד הה׳ דברי׳ מוכח
מוה מחו׳ טענ׳ ומפרשי׳ לה דמשו׳ דמיקפדת ו
ומשו׳ דמינ׳ נתינת כשמי׳ יורה כחין ולפי פי׳ זה ו
יש לי׳ דמי׳ דמינ׳ ליתן כתב׳ משמי׳ יכול לכמעל כ׳
וכשו׳ הוא ומפי׳ ומשנ׳ מחזק׳ ליב טענ׳ אלא משו׳
דמשו׳ עני׳ נתנ׳ כותר אבל הכא הו מ׳ קאורי
ועו׳ יש לי׳ ומי׳ מפרשי׳ שפי׳ כפ׳ כתו כתו ולמנה
גבי מידע ושרים שמי׳ נזיק שמי׳ כריך שמור כ׳
כב׳ אדם ולפי פירושו ומי׳ היינו שכבר ראית כ׳

והלוט׳
ויישו׳
פטו

לירו ועיכה נתנ׳ כאחר דלא שייך הכא דקאמרי׳
ומשנ׳ דמקשי׳ רי׳ על פירושו דמשו׳ לה׳ עדי׳ ומשו׳
דטענת ומשו׳ דמי׳ יורה כחין ומה׳ ע׳ כמענ׳
שמילן ומיהו דברי׳ אלהים חיים וכפי׳ בקו׳ ומשו׳
כיחשו׳ אלא שלשון השורים מי׳ כלשונו והכי ז
מית׳ הת׳ השו׳ כמע׳ ולמנה טיז דשמיא רחוק מזו
ומורעו כן ההי׳ מיחשו רחיק ומהו גבוא וזה כפי׳
הקו׳ שמתרחק ומינמשמי׳ יכול ליגע בה ולכמעל ומשנ׳
שמיכם כמחשו׳ כן ההוא ההי׳ מיתת רחיק ומהוא
גבוא ט׳ דההוא הו׳ שעת סופר ומשנ׳ דרב המעמו
דקיי׳ לן טות׳ מי׳ מיפכור למיקו׳ אלא כמוא כחין ז
כמו׳ כברי׳ מו׳ מהקו׳ הה׳ דיראשו׳ ודברי רבה׳ וזין
הירושלמי דמי׳ דההוא לא פליג׳ אמר שלע שלא יה׳
יכי׳ והוינ׳ וליתן כתב כוינ׳ יכול לכמעל ומשנ׳ שה׳
שהייתי׳ יכול להעמיד כמו מחו׳ טענ׳ לכוונה כי כ׳
מוקמי׳ לה מיינ׳ יכול לא מיירא אלא בפשוטה כלא כ׳
טענ׳ דמוטעה לידה ומיה׳ ליקנר דכל עיקר שהיה ר׳
מעמיד דלא כמו׳ השמואלות ומה׳ מעמיד אותה לו
ומיעו׳ קפידת האשה כמה שמי׳ יורא כחין אבל כ׳
מי מיירי שמי׳ יכול לכמעל מינ׳ קפיד רכתי׳ ומשו׳ דמין כ׳
כמוה מחו׳ טענ׳ חשו לעיכה נתנה מוחר אבל ה׳
הה׳ דימאות דמוה מחו׳ טענ׳ כמו השמואלות מקומו
מדין ומשנה ראשונה כיון דמיכ׳ טענ׳ ומעלייתיו ולא
חשו לעיכה נתנ׳ כאחר אבל הה׳ דימאות ומשום
תנאי דרבנן חוטר לידה ומיה לקנר טענ׳ גדול היא
מנ׳ הה׳ דימאו מיתקי׳ כשמו פירושו שדאותי׳ לומ׳
כטשוהה עליה י׳ שנ׳ מי׳ אכשמאות ושלישי קיי׳ ומשנ׳
שהייתי׳ יכול ולפי הירושלמי שלא שלם בר כור כחין ז
והם מוה דשמי׳ דחיק המורעו כן תהא ההוא ומיתת
רחיק ומכמלה לעולם ולעבין זה שלא תגבה מיהו ולפי
שמי׳ יור כחין ומה מי׳ הלשון נמשך מחרפי׳ זה
ומשנ׳ שדקדקתי׳ כל זה והמורתי׳ על האיש לחייבו ו
ליתן כתובה עיין פי׳ ולפי היענת שמם הודה שמין
יכול לכמעל ומחו׳ שמי׳ יכול והתקשות יתקיים דין זה
ואם מחו׳ שרחוה ית׳ מחו׳ כתולה אם המתין ג׳
שנים ימותין עד טנה כי שמעתי׳ שיש כב׳ אדם כ׳
מעבין זה שתים ושלש שנים וגם אני הייתי כן עם
ומשתי ראשונה שתי שנים הכ׳ טוטר ע׳ כמנעי׳
כתכתי׳ אלא שקדעתי כפי׳ יבמות ועדי׳ ומפב טורח כ׳
הדרך כי מותי היום ומשחנו והנ׳ האשה תלך ותבקש
רופא לאיש וגם על הקידושי׳ ולא תמהר לסתור מניעה
כי רחמי׳ שדי׳ מרובים ושלו׳ ימחק בר אמה׳ תגבה
ומשנ׳ שכתבתי׳ דכשאי׳ יכול והתקשות זיב׳
דין כתוב תוספת ומהא לו ויתן דהיא מכנסה לחופה
ולא נבעלה מייתי כתיקו בר׳ ומשנ׳ דשו׳ לא כתלה
אלא על חבת ביאה ומיהו ולפי רב הואי גאון עבת של
תיקו חולקי׳ שייך סין דין חולקה ומין לסתור פירושו
וכן סתן פוסקי׳ דחיבת חופה קנה ודפסיק רב אשי
מינו חבת חופה קונה ולא המגתי הוק תוספ
אבל נמצית שהכנים לו יחדיר הכל דהוא קיינן מר׳
לכתובשו ואחר תעי׳ מה שכתבתי׳ לכ׳ והוא לא כ׳
כתב לה משלו ואפי׳ כמוה מחו׳ טענ׳ שכתבה דמי
לה תוספ ומשו׳ דמינ׳ מוי לה מורעת הכי לא מוספית
הכי לי מפק תנוי שהכנים למורה יחדיר ומיהו
ולעבין תוספת מין ללחר מפרה ולהיות כיון שמי׳ יכול
לכמעל לסיה מחו׳ טענ׳ ולמורה לא שייך ומי׳ הכא כ׳
מורעת הכי לא מוספית דהוי ומיפק ההוא מי ידע כ׳
הוה ידע שנשואות ומחלה לכך ועד׳ טומי ומכעל
פולפוס דמינו ויתן כתב כראוי׳ כתוספת והיה
סובר רב׳ יעקב ומפי׳ תוספת יש לה ולא שייך למימר
בה מורעת הכי לא מוספית מיהו אם יכול והתקשו
ויש כיון מיאה לכ הפחות הכנסת עטרה אלא שמי׳
בו כח נמי דיוק על זה מוי לו שיש לה תוספת ריש
סין חיפני׳ ביאה כהכנסת עטר׳ כריכה וכמאה גמ׳
גמור משלא כריכה ומה שכתבתי׳ דאם מינ׳ ז
יכול והתקשות מי׳ לה תוספ׳ לכל הפחות מחינה אבל
עונ׳ מה׳ יחדיר מין כמי להוינ׳ מינ׳ אלא מה שיחע
שהכנים לו ומשנ׳ שכתבי׳ שונות נראות משטרי
הכתוב׳ כי קינת הי׳ ער מכני׳ דמנין תוספת הוא כ׳

אלא שנתכוין לכבוד הכלה
אחרי שכתבתי תשובה זאת מצאתי כתוב בס' היתר
ספרי ... ראשה המשארב
לאחר ונשען על כתפו ולא עוד אלא חתנו מאדי ויתן לה
סטב מאחר שהוא גדם ובמור לא הדבר שהוא גורם
ובכעו תלוי. פליקו לה התשובה
ושאלה על האשה שנוטע על מעלה ח
ישען על כתפו ולא יעמוד. מן
הדין הי' לה להיות עומדת ראשונה דכתי' יורה כחין :
לא מהיינא לפי משנ' אחרונ' דפסק הרב' היינו ...
ומשו ראובער לה להעיד פטר כפני מעלה מיולת
דלא ידע כה אי משקרא אם משען על כתפו דידע
מה דלא משקר הילך מהימנא כדרב המזמני דאו
חזיק אי אשה מעיד פני כפני מעלה או נמשתב המו
עדי מהימנא. אם כדורות האלו שיש נשים פרוצות
אי דאי להאמינה ועל שיש קצת סבר ומאחלין
שמשקר שיש לו בני בכר ומאשה אחרת ואצ' דע
דשואי שוב שתקוקה ומעכב לא מהימנא לה כדורות
האלו ישען דרך כקשה ושלו ומאיר בר ברוך שי'
מעשה באדם אחד כהן שראו אותו
הולך עם בחור אחד ואיקום ט
ייחוד ושהו שם כמו שעה קטנה לא כדי טומאה
ונתפזרו עד שאם האשה באתה עליה כנגד דוק
שוב פעם אחרת הכהן שכב על מטתו בליה מעת
שמי אדם ישינים ומאחורי הכותל שמע שהיו מאחר
ומחר קולם[?] ושמע הכהן שדיקלו אחר והכהן שתק
וכן כמה פעמים שהיה מאחר והכהן מיקל שיירתן
שדיקלו אם לא ראה גם האשה רק שהיו כדי :
טומאה וסיפר מאדע לכותל ושמע את המשיירים
בדרך שכבו אדם ומשמר ממותיהם ואחר שמע
ומאי ראה לאוסר עליו אלא הקולו ראה הכהן ט
שנעכבה ומאחר מלוך לישן ויהי' ומאחרת הוכיח
הכהן שנעכבה ומחזה את זוגתו הודיעוהו על
הייחוד השיב וכמעט אותה חושדת זה אבל קולות
הקטה ושנקה ואמר ואוסר שנעשת לחוקי ויקדים
דבר זה ולא היתה מאהבתו והוא אוהב אותה והי'
מפייסה תמיד ולא הטת אזן וכל שימושו עליה
היה כמעלמה עבל השאלה והנה הרחיקי
ממזידורין אוסרה עליו. וזה תשובתו רבי' שי'
חכם שאוסר אין חכם רשאי להתיר ט
ותלויה לי זה שאוסר הר' חזקיה
ואם הייתה כמתן הייתה עשויה ושתו עולה כי קשה
לי על דבריו דייק לן דהא אי אוסרי על הייחוד ואין
אוסרי אלא בקינוי וסתירה או משיראו כדרך הני
המנאפים השוכבי' בקירוב בשר. ומכל משישמע
את הקולות לא שמעינן כי זה שמע שייכו כמ
מנאפי' אם שמע אותם מנשקי' וזה כבך שמ
היה משתעשעו כאחד דרך שחוק ולא אסרינן בהא
ואפי' כדבר המכוער לא אסרינן כגון וכל ...
חוגבת בסיפר דהא לן דבגוי אם לא הסירתו מעליה
לדעת לזה היתה מסירתו אותה. וכן שאר דברים
ומעשי' דקחשי' שיש נקיים לדבר טומאה ואפי' הכי
אם אין עדי' שראו דבר מכוער לא אוסרי' לה על
בעלה כמאיית המבעל כמו כהן שיש ולאות שלא
היה שם אלא מעשך טרם ושנשען ומן הנשען :
הזה משתמע קול גבחותיהו ומני
הלא הוסט חדשתי חדוש גדול סמות שמוע
וקי' סמשוב ליטב דבר' השאלות ואין לי להד'
טכסי' כב' האריך ושלו' מאי' בר ברוך שי'
ומני המשתבק לו והביא ראיה
ודבר' מו רב' שי' והעתיק עליו חיית' תלמודו מ
משלהי עדי' וקיוו דלו נתנ' עינה סוחר הנ'
דלו עינה נתנ' מאחר והשמיע קול תשמיש כדי
שיימנו ראם לא מאי כן אלא עוסר אותה עליו
אב וזה הועילו חכמי' בתקנת שחשו לעינ' נתנ'
מאחר. כל השתנות עינה מאחר תצל למימר לה
דרך ליפטר מבעלה בדרך הזה. ומנם אם שמע
מאותו עמין שבו לו פתם ודרדי ובמור שלא היה
מאחר אלא תשמיש חלילה לו מלקיימה. ומעם שמי

כר יקו'. ולמש להדיינא הוא ייען ידי שמיים וקנש
אין דיימי דהוך דלא נגע מאלה זה. אחר שידעת סוטה
עליו ומשתק זנתה שיצי' להדיינא כדאו שאנו והכו
סריא דהוה מסרה מתנה קוד וכו' כך פ' המאיר ב'
מוכמאיר בסם בר מהילכות אישות
אין מצוה להוציא ולבב ואריך אלופי' ומיודעי' :
הר' משה שי' אם נראה שלא ומידען זונה
אין ומאי יש איסור כדבר ולא חל הנדר אחרי שלא ח
מפורש שאם יש איסור כדמי' כלום ועל הנאה
סב דנדר' האור למשתו שיוב משמשך הרי זה
כבל יחל מי נדר' וקיים נדרו ופרי' כנגד והא משועבד
לה דכתי' שארה כסות ועונת וגם מי וכיון משועבד
לה לא מיבי מפקע לשעבוד מיפי' כקונם נדר
ראשונ' דנדרי' חלים על דבר מצוה ומאי' מי קונמות
מפקיע מייד שיעבוד הא דבר' שאין משועבדים
לאשתו דלא מהני רבנ' לשעבוד דכעל כמ מעם גוי'
קונמות מפקיעין מייד שיעבוד דאשה או דבעל אם
אם זונה עריפת כהדיר או אותה יצר התורה בך
הדיוטות ולא אוכל להתיר לך אם לא שהיית כמו מבע
לכין ולא כשלא לפנך על ידי שליח כדאשו מפני נדרי
גב כעל וזה שיעשה שליח להרת אשתו וכו'
הוראה על ידי מיפרי' עדי' ומדעדין ט ט
ותחנו דליתרן וליתרין דאיתנהו ב'
והי' נמאסי פנ' טריאו ואינסובי ראוין לך עדות ב'
גדולה מוני מסית לפי תמו כ לו
לא יחשב מסית לפ' וזה נגעו מאי ממשו רקאו לוה
מיכם אות ישרי שנהיג כדהוא שוכב שם ב'
כאות מיוחם הדר זה מה הייתי לך ולקח ליטרין ב'
מכם ומביאין כמעלו שלו לעד שלוב וקאי חייבים
מכיון שהזכיר מאון מנות שהוא להוציא ממון מן
הקהל נתכונו ולא חנוב מסי' לפי תמו מדרכה
כמו דאוים סהדותי טפי מסי' לפי תומו הוא שלוב
ומת זו טהינג סתם' לא עבד לגוי' לאתר ומייתה
שאין מייתי ומכחש אם יאמרו לו אחרי שאותה :
יודע מידוע הראוהו ולנשק לך ליטר להביאו דאית
להיינב טומא זה חיישינן דילו' משקר כדי שיתנו
לו ליטר להביאו להם עד ליב ולחיחש שהרי אי שואל
הליטר אלא כדי להביאו ואם הוא משקר לא יבאו
ולא יתנו לו הליטר ושכתבתם הואיל ומעיד עליו ב'
לאחר ג' ימי' משנהרג שאין להאמינו ולחתן ואין ב'
מעידי' אלא עד ג' ימי' להא עד ליב ולחיחש שהרי העי'
כסתם על פלו שנהרג נהי' דהשתא מסהיד בתר ג'
ימי' מה בכך הא כיון דאמר סתם פלו' נהרג שאין דבור
לו שנהרג החזיק תוך ג' ימי' וקיי' מסהיר עליה בתר
ג' ימי' אם טראה שהרגנהו והי' עם ההרג ראשו
טהק עצמו רב חומר ורפרשו זרידא ורב חסא
ועל טומו עבר' ההת שלהי תוך ג' הוו מסהדי אלא
מיתה הוא תוך ג' וקיי' מסהדי בתר ג' הנ' אי' ליב ולמימר
הכי ועל טהרי' כת' ר"ת כתמו' אחת ודו' זכות שק
דעת' לפני' שאו והתרע אשת אחין של ר' שלמה בר
כפורין אחיו של ר' יצחק בר מכיר אי' מעידין אלא
על פרצוף פנים עם החוטם אדם שנהרג ולא ב'
שאר דרך כי אם פרצופו וחוטמו ופדחתו כדתניא
מעידי' עליו ואם חסר אחת משלשתן אי' מעידין ע'
עליו וכו' עד ואפי' סימן גמור אי' מעידי' עליו אלא ב'
עד ג' הכי בסימני' ראוין וכמו כדתי' האי אי' מעידי'
אלא עד ג' ימי' לאו מאדם ירוע קו וכבר ומעידי' ראפי'
עד ק' ימי' והכי כיון שיודע שזהו אלא עד מי ידוע
אלא על סימני פרצוף ופדחתו וחוטמו וכו' ער וכן :
סתב כתן וכו' על ר"ת ועל האריך הרבה ואפי' ב'
קיימתי אלו' אם ראיתי' דמעיד עליו הי' מכירו מחיים
ומעיד עליו לאחר מותו שהכירו כטביעות עין והיינו
עין לאחר ג' ימי' והא כעדותני המסיח לפי תומו
הכירו ומעיד עליו אפי' לאחר ג' ימי' והיינו דבכר
מאי דוהיינו ישר כעדות אשה להתיר והיינו גבי הא'
מסיח לפת' ואין אם מתחיל כשהתחיל גבי המסי' לפת'
לא במן הדבר מאלין לפת' עד שהיה עד לשואלו ב'
ולחקור העוין הא' עמי' דקרי' מסי' לפת' והיינו אין
במאי דאו' סתר הכי שמאלו והשיב וכן סת רבי

האופס מעכר רמעדית ולו שוניי והוא הכסא
דאתהו הני ומסי' לפת' מעג הדריך ותגליג ומאית
מייב' שפי' לא נפק לי' מתורת מסי' לפת' אלא נמין ב'
ומשיאו על פי עבל אומנם אחרי שהקני לא
העיד כפירוש פלו' נהרג אלא זה היהודי ומעיד פלו'
כסתם יכריך שלא ייען ומאותה עיר שום יהודי ב'
הדר שם שלא חזר כי אם זה ראוי' לדמו דלא ב'
חיישי' להי' ייצחק כמ האשה שהלכה המי וחיים
כיון שלא הכירו כשמו או כשום אחר מאחך ב'
שמכל ידע ואתר כך בבירור שהוא הוא ואין שמא
דך היהודי מעיר פלו' יבריך סריך סימ'
ועל יש להתיר כעדות הגוי' הרוינת כי ראיתי סתב
יד ר' יעקב בר מרדכי והי' חתום עליו הרר' מאיר
שאותה גוי' הרוינת שהרגו המסיח לפת' ומאי יהודי
אחר מבני מותני את פלו' ומאת עיר אב מייפא
יש להתיר גם על פי עדותו דכי היכי דהבי' ישרא'
אי' חילוק בין היכא דאסהיד ואי' פלו' נות או נהרג
לכן היכ' דאו' הקטנו דההיין ומשוייה סתע כמו
פכיער הכ' גבי גוי' מסי' לפת' אי' חילוק ונאותה כע
דאפי' לר' יהוד' דפליג את' ואו' הקטנו לא תנשא ב'
אשתו הכ' ומר דהת' חוק דמתפסין לעדות הוי' לי'
פסול דאורייתא לעדות ולא פליג' דסוין הילך לא :
מהימן אבל גבי דכן שהוא רואה כן שאי' רואה לו' ס
פסולי עדות מדאורייתא אפי' הכי והימנין להו לעבו
אשה כמסי' לפת' נאב' וזה לי' ראיה זה לי' שאינו
רואה ולימו ומספו מכשו ראיב' ומר' דמשקר והאי
הוא מתנו ד"ו ומראין מאותנו מאי היהודי' אחרים הן
דקיו הכי כדאשכחן כההוא גוי' דאו' לישר קטלו' ב'
אספסתו נשו' לאותו כשמסתו וגו' לא קטליה
לך כשלא יבור דאורי' לפשו קירייא כשמסתי ולא
כשמו' וקטלתה ונסיב' לא מהימן משו' ומייאי
אי' מאותו מהימי' ישר הוא דקטבו' לא חזי רשאי :
הת' דמוכח מילתו מתוך דבריו לאמזקאי הכ' ולא :
לשת' הכי דלאמאי' ומילתו קטבה לא תלינן והגוי' ר
ומהיימן שאם מתוך והגוי' הכ' סומכין על ב'
שום עדותני' מסי' לפת' כבר דיו' לא נתן לקולו ו
האשה הוא חפין אי' נתכוין ומינוח כדי שיתו' מ
לו האשה וקירובה לאחר זמן אלא ודאי לא חיישי' ל
ומדי' כבל מסי' לפת' הכ' לא מוסת מאית מאתך
דבריו דמשקר ועל הא זה כפ' מהגוי מקוואטורסין
אישו פלו' נהרג לא ישאו אשתו וכו' עד משום ב'
דעכברי לא מחזיק שקריהו ולא קיי' דעבד ב'
ומחזיק שקרייהו משו' קא' כהנ' תנים לשקר
ועברי למחזיק שקרי' אבל אי יקלי' שאר גוים
כך ומחזיק שקרי' לא הוה תלי' לא דלו האי גוי
דקיי' מסהיד עבר ומחזיק שקרי' מאיר לא תלינן :
להחמיר ולא סוילת דמוכח שומו ועל דומתי כחם
לא נקט כגו' ההוא גוי' דאו' לישר קטלו' ואספסתו כו'
עד גוי' לא קטליה לך דהוה לי' ומקטו אלא ההוא דאו'
לישר קטלו' אפי' ולא שמו' דוק כסתם לא והיינו :
דמוכח מילת' כת' דלא מסתבר כלו ומר' דלימו ב'
ופלוג' כין מוכח ולא מוכח ומעשה שהי' ומשתאי
תלמוד מזו שהי' וכן משו' מתוך דמר' רבי משה ב'
בר מיימון זצ"ל וזה כוו משלא הי' שם מאותו ב'
כשיחות הגוי' של לא נתכוון אלא להכר מאחר כמן ב'
שיוי' לאחר עשה עמי' כך וכך שלא אההנ' מאותך כדי ד
שהרגתי את פלו' שאי' זה מסי' לפת' שכוונתו להטיל
אימה על זה עבל אלו' משו' דרוך בסתם תלי' להטי'
אי' קטבר אם הרגתי פלו' סתם' לא כתי'
ונשנסתפקתם מאחר שהקרובי' הניחו קול כל ב'
העיירות שמסבב דדוי' קינת ומאיזה חכרינו לו ב'
דאי' להת' קיו שיי' ממה' אם הימנו דלא שיי' להא
גבי גופי' מיקרי שפי' מסי' לפת' ומעג דרע שוחפשי
אותו שאלו היכי מהימנ' ושום גוי' לפת' מעדות אשה
שהלך כמלה ומדינתהים שו' דילו' משקר ולפי שייר ע
שהלך כמלה ומדינ' הים ואי' מספר להינשא עד ב'
שיעיד שמת אחו כן כדי להקל אלא ודאי לא פליג
דמן כגוי' ומכי' כת' יהודית דיודע שיש מזה על :
פי גוי' שאי' מכיר ואנו סומכין מעדות גוי' שמשמעו

שכיוה ושמע הוא נסי ושת וייוין דיוהווכב ווי וחוסך
חויר שהחוורת עליה כסוסה היקוט עליה סתוות
ומשו עשה ויווורי כל ויקדש וורעת דרכב ויקדש
וויכקדוני רבב וקידושי וויני וופי כעריגי ויסי ושת
כל כיוה שלו ייריכו ווכחש וסכריי ווישו סכרי רב
האוכס שכת בפ״רכווו וזל זוו ורכרי תורה פסול
ועדות ויושה וכו עד ומסתברו ו רפסוו וורכרי תורה
וסי ושת ומשיוות ויושה על פיו רווו גבע ויעני עכל
וויעגרסתם כל ישר וירע שומשיויו על פי וויחר
ווופי פסוו וויופי ע׳גי וסי ושת וקריב ויסי ושת ווי
וי דווהיו וויקו ויעני ווי תבי גי סתג שריב מעריט כ
ושת ווופי הכי היב דיעלוו פלוג רבב רק כל היכ
רכשעת עדים וו וווכח וויית מסרין כתנסין
והתיר וו ועדות וו וורית וחרית ווהיון ווזב כ
וויב כריי שותסוהט על רכריי ווונם וים יסכים
וו הרר ווען וואתם וסווור רכותי וושר שם הת
הסרוה לינשיו ווים ווו ווכטות והם נשוו וואי
כר כרוך שי׳ תשוב זו סת מו רכי שי׳ כקדו

פר ווי שקיגו

ראובן

ושמעון היו ששוי כוחיות
וווסך שהי ראובן ויעי כב

שומעון הי שומעון חושח וואושתו והי יעשם לו כ
והוגן ויהי היום יינו ראובן וון העיר ולוו יעה וו כ
מתו ועשכב כל וושר לו כיר וושתו וווחשכתו היתה
מסרת וותוך ווע שין שלוו היכרעתו והתרחק והל
ולוו החר ולווו שרעעוה הי ולו ושוב כיוון גגבי מכיר
וויחית הקיוכה וו החוו כבית יהורי ווכור גבבכה
וויחת והסי ושת סלו ווער סלו נהיגו נקבר עם כ
קבין מרין עב ריוסו ווטה והלוו ווושה ופלוגסו
ישה והוגן ווו והס ווות הריוהו וי והיעמעני כ
היכן הו קבר ווווו וום ועכן ולע דקוק עריוהו וך וכו
מים עתסוו וותם גגבים ועלו ווטריסה שערה
שלוו הוריע ויוים קבורתו וווחר ימי מו וווחר כ
שנשותור ושכ ולוו כבו לים וותי תשוב של רוויי
סריך ששעי ווותן הרייקים הסובב כעיירות כ
שפעתי עוי כהורי ופטורי וחחזיקי עיטק מוע
מישפטי הגים מיקדוקי שסכן והגבר לדרוכי האוש
רוויתן חי כערפת ושלחו יהורי וחר עוו שווה
לרוות וים יש וווש כרכרין ויבקש הדבר ולוו כ
מיעו והנה יוי רכי ישכה יוותה העלוכה גוזר
ושוווהו ווין יעגר לה וזה עשעה לכעלה

על

פי הרכרי האלה כוטשותכן ווישתו שריו
ווינסוכי ההיו גי וסי ושת מטר ועדות כ
וונה כהב שעבריו וכ כתר דיכווו ווין ווו״כ כי כ
חיוווי וכו והוה ריוו וי ופרשיו זריזו וכו ווווין
וויכ כי חסיו וכו הכ ולוו עתכווע והעיר וולוו ווסיחי
ושת היו וויעג דיותי ישר לבסוף וואו ולוו וויתהיו
וווירי כפ האושה שלום עד וויחר וו וות ונשעם וו
לוו וות וועבי שמששוות תכשו ודייקיב כגו פטוש
וו רכרין של וויחר מיקו כ לוו יעריב כפסול עדות ו
וכו ענוי רתני ר׳ נחוי ווו כל ויקוס שהאוורה ו
תורה עד וויחר הוך וויחר רוב רעות ועשו שתי נשים
כויש וויחר כב וונשי כויש וויחר כי לקווו כן לחו
לחוורין כוווסיך סתכהכי והו רתני כי וויזליג בתר
רוב רעות הוו לחוווריו ווב לקוון לוו קוו וויכ והה
ויקטב ווופי ויי הוה ההו ישר דיותו ולבסוף ישר כ
כשר ווון לוו וות לוו משנהין כי וולוו וויזליב בתר כ
חכגוים שהן גהווי וויגע רוב ריעות רוין חיילוק בין
פסולי לכשרי כעדות ויושה וויזליב בתר רוב ריעות כ
הפסולי לכון דברי וויחר הכשר וופי לוות שפה ליב
וויעג ריוו פב רפעכו עד וויחר ווור וות הירעורי
רבב כבי תרי כיעלוו כו ופרי ווימכי וופי לכתחולה
עדי ווישוב הסר וווך עקשות פה וגו הוו כשר וויח
וווור וות ועד וויח וו לוו וות וויעג ההתירוה ליעשוו על
פי עד ווח ריות ומעיד כיון דתו וותוו עד וויחר ומקויי ו
רנשוו וויו לוו וות תו לוו תנשו לכתחל ומשו לזות שפה
וכל שכס וו וות וופי הוו פסולי ערות ועד וויחר ווור
לוו וות וופי הו עד כשר תינשו לכתחל וופי וויתו ההן
חר סהריו רווג לוו וות קודם שההתירוה לינשוו תריע
הייו תכן כב היושה שלו שוכ׳ וו וותן וויחר ווור לוו ו
וות וויעגב שלוו נשוו תנשוו וועב וועבי שלוו נשוו

רקתני הייע שלוו התירוה לינש רווי דיישוו רקתני הייע
עד וו וות ונשוו רקתני הייע ההתירוה לינשוו וויכ לוו
שעוות רסיפ הכ עדי מפרש לוו התירו לינש וויוב כ
היכ קתני תינש וולוו טוו רוועג רוותו עד וויחר דווו
לוו וות קודם שהתירו לינש על פי שני עדי רוותו וות
ומעידר מתירין וות לינש וליכ לזות שפתים כיון דוויב
תרי דוווורי וות וויי דמריו של וויחר מיקום שכם כ
וואופי הן פסולי בן לקווו כי לחוור לויעב קוווו וויהו
לוויוך ליעבד הב הכיו כל היב דוות עד כשר ומעידריו
וופי ק׳ נשי כחד דווין וולוו הכ מוווי עסיקיב רווזו ו
וושה ומעיד ותינה ורי נחוי הכ וכו עד ועשו שתי
נשים כווישה ווחת כשתי וונשי כויש וויחר וזכל כ
נשי כעד וויחר פי רוותו לבסוף כי פלגוו ופלג ריוו ולוו
תינשוו וום נשוות תינו וכן וויסוו ווחך פי רשי כ
שכמין וויכ וי היוסת כליעב קיווו תינשוו ווי היוסת
כליעב כתר וופי נשוות כריעבר תיעוו ועד רהיוסתר
כליעב כתר וויעג רסת ותרבו וויכ רוו הוו טעו וגבי
ליעב קי חרון רווו וותבריווו ליה שהוי הוו כעיגתו לוו
הי ווכריע שמעת היסת היכ רליכ רווין דווותן ויעג
רליעב קי רעשמע הרייב קווו דווכריעי וופי היכו
רליכו ריווו רווווג ועד רהכ וייינו רהיוסת כליעב
כתר רכשו תורה הלך וויחר הווחרי ובמשלוו עזי ו
ומשו רהכי היוסת הכ כיושו כפ האיש שלו תני כ
כשר נחוי הוובי וויחר רוב ריעות ופרי היכי עביר שתי
עשי וווש וויחר עשו וותו כשטערן ועד וויחר כעדי
וושב כווישה ונשי וולו וום היו שתי נשי ועד
וויחר כעד ועד וויגן וכן סת רבי ווישה כר ווייזון זיע
וזל וים וויכ וום עד כשר וו וות ונשי דמת וו שוור
פסולי וו לוו וות הרי זה מוחינה על וויחינה עכל
ווייהו כבין זה כל רווי תתו שרי ווופי ליעב כתר וום
כשכולחו עם וותו התעבר ליורסתי מקיטו ולוו ומייעוו ו
סבריו הוה שמעיר וו מטעה ונחלו ולכן רוובן
הוות ווייש וויחר ווו ורווי וון סברין הראשוני כלום
קב כתום רסנהררי העדי יכולי לעלום לחזור בהן עד
שתיחקר עדותו כבר נחקרה עדותו כבר ווי יכולין כ
לחזור בהן וויכ וופי וום יחזור בו ויוומר שקרתי וו
עעיתי יכול לחזור בו וואפי וום וי הוזר בו וו וום ו
ויכו מעלם ע ראיתתו שרי דכיון רעשתור וספר
מעיד וווכל בוות וטריפו ונעבר על כל עבירו שבתור
פסול לעדות ווישו דכו מים ועבו וו הכשר לעדות
עד שיעשה תשוב ומעליית סנג ס יה כור ההו טומח
תנסן טריפת וותו יד׳ פסולי רב נחוי ועברי וזה כ
רכי ווחייה וטופריה ססר רב נחוי ווכשורי ווו רכו
רלו וויעריוורי קהעים וולוו וויי תקנתי החשוד על
הטריפות וי לו תקנה עד שילך וויקום שווי ווכירי וותו
וולכש שחורי ויתכסה שחורי ויחזיר ווכירה כדבר
חשוב וכו וגו עבי ווית גבי וווור וכניות ומוווות חוזתן
וושיקיע שטריהן ויחזו כהן חזרה גמורה וואפי לעי
עדי לוו וויופי כלוו רואפי כדבר ווותר מחזיק עטיו
ווימכן מעבירה שחטוו ווו כה ווישחוך בקובוו רואפי
מהם עדי לוו עברי וכן סוחרי שביעית וכן כל עבי
ועבירה ימי שיעשה תשוב וומעלייתו ולעולם הוו ו
כפסולו עד שיתברר הרבר שעשו תשובה שלימה
כיוס זה כיוי חר וו קווי דירי גנב חוס לוו וכו ולוו כ
ומכשריה ומספק לן שוו עשה תשוב והשיב וות תכשיל
וורייה עדי וווור רסרי רוועג ררבי ווחייה וטורפי לוו
ומכשריב ולעדות עד שילך וויקום שווי ומכירי וותו
וכו ונשוו התועב הזה וכיוונו כל שטותין ושרין כ
כירס והרבר ידוע שוו מחזיקי עוני יהורי וולוו
כדי שירוגע והם וואכו ונשייכלו וועבו ועשות כל כ
תוותם דוווי פסוו לעדות הווו ובהיוכל ווסיוו שוון
רכיון דוויר ווויר פסול עדות עד רוורליב בתר
רוב ריעות ושריוו וויינסובי על פי שלושה גנים הוי
האסיחין ושת ווזי רמרין של וויחר פסול כויקו שנים
וואפי לזות שפתים ליב כתם לעי ונשוו וווי כר מ שי׳

יא

שבע

כעלה כוים שוו ולהן סוני ועבודה
ומשוות לשון וורים

ובכל כוים שוו ולהן סוני ווטותו ווסורה סכנו דיונו כ
דתשו כך הי דוום עבוה על דכרי חכמי ומשוות ווסילו
מיזיד הוווו ונישוות לוו תנעו וועם שנתכוון ועבר
על דברי חכמי והעות שעשה וחלו זה כהוו דווסקינ

כמות כהויש כתר הוו לכתחלה וכל ווי וויעסכו לוו
מספקינן לה ווימה ונ״ל כי טועים כל הוווורים כ
רווונוו וווורי וושתו ווסורה כיון רוום נשוות וופי
מיזיד ובעבריינית לוו תינוו וואפי שחותי לוו ומשוותי
לוו לדידה לוו לוו שנשוה וו״כ ווין סהרי טכל וחוב
ווחת שותרע זוות ההלכה רוום נשוות לוו תנוו כ
שהיו תעבור ותנשוו כי תוור כלכה ווטבלו ועבור
כוו סורי רבב ולינשוו ווה שותשעגה כל יויה מין
רוכיה וריוו תעבורה לוו הו להן ורבב להגר וולויג
לוו תנשו דוווסב שיהו שונג ווו יהו וו זידין ועד
רווב ומטוין רבב כ חוסי וכו ווון שנשה כל ווחת כ
לפרין גזיין של חכמי ולוו וו להן ולוו וו ידי
וומעשה הויתי כיורי כוחת ויגבו לו הוולעת ששון
ולוו נעשה עליה רכר וווווו כה כל גוולי הדור וום כ
נשוות לוי תנשו ויבגלו ווינרסת הי מוותה שעדה
מוסתע והתירוה ווו שכן רוווה ווישה מעפרת
שי והתירוה כל גדולי ירכסת שלוו תנשו וגם ווני וו הספתי
וו ווחריו וועבי שהי לכי וויהסס סרכרי שוב
נתתי וות לכי שכלו כלו לוו יתכן זה סכרי ועד רוום
טריכיהם ווווווי לוו קתני מותב וו כמיית כתר
רקתני ווסורה ויתבו וום נשוות לוו תנשו
טרקתני כמ ווסתי כמווות וכתובות ועו והלוו ו
ווייקבתוו הוו ויילותו דוויי ווינסבו ריעבר וו לכתחל
לוו וולוו ומעברין רחסוו שוו חוק בבי הוויי גוימו הוו
רווו לוו תינשו קב כב האושה כתרין ההו רהו קיוורי
ווזיל מיין וויכ כ חסוו ווין וויכ כי חסוו טבען חסוו
וו רבנחו הוהים וויכוה מורי לחסוו וורייבורי רב
נחו וויזלוו רכותהו רחסוו וויינסבי כו ולוו וו ולוו וויירי
וו רכ וושי שוו וורי בנחו הוו רוור רבב ווים שוין ו
להן סוני וושתו ווסורה הוו לכתחל וכל וי וויגסיב לוו
וכו וכיון רבוושי לוו דייקין להו שריותו וולוו וורב
נחו וויכ לויי דחוך האורשייב לה ריעבר כגו על פי
חכם כעבר רחסוו רוורייבורי רב נחו וויזלוו ווינסיב
וכל נשוות מעבריינית כלוו הורות חכם וגורי תעו
ועו וווי וויטוריב תלווור לויו רוורייבורי רב עוון
ויזלוו ווינסיב שוו רווך כסקחו רלוו וור לה רבנחמן
ולוו ווירי רוווי הוה לי וומעבר כסכור היתר טבהיתר
גמור שוות רריבורי רב נחו וטעייה וו מען עמר
רב שילוו רהתו גבי רטמבמועוו רסוקי וונסבה ו
רב שילוו לרכיותהו וורב לשוו תווב שוותו וכו כ
טהרי עדי כו לוו תעוו כין רמשוות על פי חכם ונהי
ד רוויהו טעה ווזו הי לוו תינשו רוווי הוה לה ווייעבר כ
וכל משוות מעבריינית תינשו וו לכל הפחות ומשוותי
לה לדידה ולרירה ועו רוופי ווחו רלוו משריתי לה
לדידה ומכו רויינה וונסוו רכשכל השען שוות
מו וווווי לוו תו לן ושוותי למעלה רשבין התיר ועב
וויסור רוופי החכם רשרי לה משוותי לה כוו המע
תסיכ מזיד ובעבריינ והי ומפשר לישוו וווחות וושה
יו סהיתר גמור ולוו עשה ווועתה רסרי חסוי וויקווווים
רוום נשוות כלוו הורות חכם וורה ותעו וו ומשוותי
לה עד שיויביו וווי לחוש שוו וווחת וויקרובה יתירב
לינשוו רחכם ווזה הורוות מטעכ כי רבנחו ורב שילו
כורם שיהיו סרי לסמוך על הוראתו ועו לימו וויחט
והכי כיון רוושוותי לה וחכם רשרי לה תו ליכ לוויחט
ווירי ווי לחויה על רב נחו רוויפתותכו ווומלה
סורי לחסוו היכי וישתבעה כיון רווירי וושתו ווסור
וולו ומספקי ווי ווייתוו ולוו דו רחכם ווי כיישו ורב כ
נחו טפיר ווישתבע רוופי סריב נסוות וויזלין בתר
רובו וולוו רכעבירות וחהורים וווורי לכתחלה לוו תנשו
וויעג רוב לוו ווייתעלו ורב רווו ווכוה סורי לחסוו
לוו נתכוון להתיר וולוו שכך הי ווחזוק על חסוו וכו
וריסורי וטעייה וזולוו וויעסיכו עבו רשו הערב
העתקתי וווכי ווסף

פסק

כהן יערך גזיון וגם יב עורים גזוון ו
מקום שיש רחק של ערים כשרים

ווס חתם על הגט ישר וויחר יהורי והשיב שחתם כ
עוו הוו ישר ומשוור הגט סשר רווית קוש ויגיוה כ
והייו ווילו קירש ישר ונכוו קירושיו קירושין הכ
גיטו גט וגם יכול לחתום על הגט מיקום שווי עדים
כמוו עדי והיו עדיו עדי סותים והכשיר כך
רוויתי בתשובות דווו ווב ולרכי רבינו כ

היולפס פסול שהרי משווה שוי' משוור שכתב ע
כמוך אינו תכנו ישות כר' הת ואיכ הל' גי גמור
וזה ראוי' כם השוחט הא חזק שכם בסכין ושוחט
אחד ושם אחר וכל אין ואחר ושם רמי כשר כשר
משוור הדין קני גמור הילך אי ער' י רמי רב סהן
יצרן ורב עורים כסה ולא וורי בסה"ג יועם שחטו
ישר' התוו וראיתי תשוב' רבי נתן שיסר העכין
ואחיו ר' אברהם מכ' ר' יחיאל ששאלתם ישר' משווה
שיש לו בת קטנה או נערה אם יכול אביה לקבל ע
קידושיה או לאו זה הי' מעשה בימי הקדמונים ואי'
מקדמונים אותו שקיבל הקידושין יכול לקבל הגירושין
כענין כשאותו עבד ואני ראיתי מעשה
שמשווה נתן גט לאשתו שקידשה משהי' ישר' ולא
ראיתי שום חכמי' שהי' מפקפק בדבר עכ"ל ראב"יה
מוה ודברי רבי' האולפס שפסק מומר הביא קוד' וכן
נראה רבי' האולפס פסק המומר פסול עד כותי כן
קנה אשה כן קנה שיחזור כן משוור שטרות הוא
יוו' כם הכל שוחטי' או זהו ויושם עד שעשאוה גוים
גמורי' וכו ותריה ושחיט ולין נסך ואפי' ליתן רשות
ולבטל רשותן כמו לעורות הדין קני גמור עכ"ל
ומשוור המונגש אי' כתמי שם גשתו קנה מושר ג'
מיותר כמק"ו והי' גירושי' תמו' ור רבי' ז"ל

כתובה
שכת כה מיוחד ליעדין מכ'
כסתם ולא כת כה מיקו ג'

הכל לפי המנהג וכו' ויצאין וכל פרוותו ענוג ו
ומותם יקוקי' הה"ע ומשקו ליטר שהם שני יקוקים
וכרינים יש מיקוות ששתני וכתק ליטר' הל"ש אם
שוה מוחר המיקון כתך קך והרי תוו כויקום וחר
טעמי' מנוי כהו ומליגן ישכק ימנ"פ כתר רסתם
והל' כושכק ואי' הו כתר' דלא נהיג"ר רעתן ומותן ו
ליטרי מיוותן ומטמע"ש מותו מיקום דיר כען השטר
עד המחתנה כרי' פ"ט כת' רכתכו ועגשו פשוט כתוב
ט כסן וכו ודיו פריטים אוו רבו הי"ב רכתו סתם
ליטר רחשו' הכי ומשו' הכי הוך אחר הפחות שמש
שת כש רחמו לליטר קוי' ומטכע ליטר ואפי' מיעטה
או קוי' ומשקו ליטר סתוו אלא ומשקו ליטר נשווס
ואי' כר מוך שי'

ושטיולתם
על יתומה קטנה שנתקדשה
אם ישולו לומן מי פוסקין ע

יתעדות נשים שהי' כת ינו ולו נכנסה ליבדוי סויכ
כיון דלא כעל ואפי' היה"ג רוה אי כון אלא קידושי' דימב
היושה יכ"ב כרכב ומענד לעני' הלינה דרוו דמוריית'
והיינו' אפי' מושה אפי' כריכ כם החוון לא הה"ין
ומשת הוות החוון אחוה מורישו הא מויות רעכי'
נלוי' יוכן סבה"ג אי' כעל רהו' ספיק דמוריית' לו סויכי'
אנשים כרמשו' רב כו סיון דמוימת אשה והחויר
ולו והקן מיהו כבון זה שלו כעל סומכי' עליהו וב'
ופוסקי' סב ימינו חסן הילך אי' חוששי' שו' עשרו
הילך כיון דלו כעל ואחר זמן וגליג והקן כמ"ש רסומי'
ומשו' המועדות שוי' כת י"כ ומווות רפסקי' הלסטו
תוך זמן לסניזמן וכמו רח"ח שפם כר' שמשען כת"כ מן
סיון ראוי תוך הפרק לסנו הפרק ואפי' זות שפם כר
יהוד' תאו תוך הפרק דהיינו יום אחרון של שנת יב'
תרע ודשינה כלשו' רוע' דיקא תוך הזמן והכמו קוומר
תוך הפרק רומשו' סמוך ופרקן אכל כל שנת יב' חוון ו
מיום אחרון ואפי' אם הביא שערות שוווא כתו ואו'
ומוימת ונעו ראייה דסומכי' אעדות נשים ואההודי'
החזיק כרה מטכעתי' כעלה וזקת עליה וכמ"ש דמוות
ומיאון אכל אורה שו' אי' מוואות אם המאו' דאו התם
זה כמנע"ג כוני' זוות כתי' כת"י"ב שני טוון וכרי' ולו נ
מיעת ועטשים ושווא הה' לעפין מיאון אפי' ולו כעל שו
אי' מוואות ושלו ואי' כת שי'

כנסה
שנה ביהודה היו כותבי' עד
שירין הירושי' ותולה סתב

ופיכך אם רינה הירושי' נותני' לה סתב ומטרי' מותר'
מיותור רב יוו' הל' מוגשי' יהוד' ושאו וו' הל' מונשי'
גלי' כבוס פוואה נהוג כרב' נהרדעו וכל פתוהאו
נהוג משוו' עד היך היו נהרדעו עד סני קמו תנד
נהרדעו' ירו אומי' גליל חסו על כבודו ולא חסו על
ממונם אנשי יהוד' חסו על ממונם ולא חסו על כבוד
ר יהוד' כר חכה ואו' משו' וכהו קיסוין כיהוד ושאר
כל המקומות כגליל עד כמה הם כותבין כמי ומוכך אז

יתבון או נתני פורמו אור מתנו יתקיימו דבתי היות או
ר חכמי משואם וכתו תנאי כסה אל אות אמיית מעו
לך אל ואו קבל' אנן מיקיימין ואוו' מנשי גליל חסו על ע
כבודן ולא על ממונם פסק ר' אולפס רהל' אייב לרייר ומין
ריור מדקתני קיימתן כנהרדעי ומלו רבע תרב עברי
והילכת מותר' ומק לא חדי ן סבר ההוא' קיימת לאו
ומיר הילכת כרב אלא כנ' ל'ית לן ומתני' משום עמי
דקיי' ן הילכת כשמו סיב' ומדרכ משה גאון הכי ע
סביר לי' ומייתי סייעת להאי סברי והאו ע
דתני' אלמנה כזוג ונכסי יתומי' וואכמי ן כנג נהוורב
תנן ומונשי' גליל אין הכתובות ומונשי' יהוד' ומסייעו
לעולם נזונות תנן ועוד מייתי סייעת מהא דאמר קריב
ר' יוחנן הל' מייתת אומו ההוא ומספרו ודונו אותו ו
וקוי' ר' יוחנן אוו להן דיון אותו ואמסן דעיהר לה ע
אורחו ואחותו ואי סר סביר לי' לר' יוחנן מונשי' יהודה
לר' לו ואי' דעיהר לה ואורחו ליתן לה כתוב וליפטר אלו
ואו שהי מונשי גליל סבירא לי' ועוד כסוני' יש עמהו' אור'
שלח לי רבו כו' ושאר' מחני כוהו דהל' מונשי' גליל'
עכ' וכן פס התו' משיח וכן או רבי' ז"ל

יוסות
ראובן קבלה עליה בחרם כמ"ש
מעמד ואשי' העיר וכתבו ע

הל' אישו פכ"ה
שטר על החרם וחתמו עליו ג
ורפ סי'
כל אנשי העיר ועתה עבר על
החרם פעמים ושלש ויש עדים כרבר ועתה אנו ע
מסופקי' אם שאמרו חכמי' עוברת על דת יצריכ התרא'
והפסיד כתובתה אם התראה משעה שעברה על ג
החרם כמו כמו ריב נפשות דהיינו ודיי' אישתו' וע'
לעד דלא דוי' ואה שעוברת על דת כגון מאכילתו דבר
שאי' מעושר יצריכ התראה אפי' אוב שיצריכ היינו ו
התראה משעת מעשה ולפי שיסוה לא ולא דעת ג
שהפסידתי כתובתה כשכל זה אבל כן זו שהתרו
בה כשעת קבלת החרם אם תעבורי על החרם ג
תדעי בבירור תפסידי כתובתך בזה יוכ' ידעה
ומחוה אם תעבור מאחר שקבלה עליה ולא אותבא
אם לא אשכח כיון שלו אחתנו כל דבר הקנו דהו לי
לאחתני' ולא אותבי' איהו דאופסיד אנפשי' ועו
תדיענו אם יגרש אותה בעל כרחה כדאופת הודי
אי' אותם דר עם נחש בכפיפה ומאחר שקבלה וכך
וגם כמו היא כב' ואוסה אם רינה כעל וקיי' אי' ג
ואינו לקיומי' אם לאו אבל היו פשיט לי' שהנשים
שעוברו על דת ואבדו כתובתן שמגרש אותה בעל
כרחה אם ירינה והאולפס פס רכפי' אותו להוצי'
היכ' דוגלה בכך וגם יש כחשו אפי' כתוב אולי
זוז נכות כלאותה שבכתה ומייפה משו' כעל
כרחה וגם כתוב' יתשכפנים ראשון אי' כפי
אותו להוצי' אפי' אם תעבור עוד ונשו' אי' כפין ג
אבל אם רינה יגרש כעל כרח עבל השאלה
וזו התשובה

וגן
דבר פשוט דאפי' יוכל רעו'
ולעבות על דת יצריכ התראו

כיותו כה אחת אם עברה פעם אחת ואחריך על
ההתראה ואפי' שלא התרו בה כשעת מעשה תמו
כלא סתב' דאי' לא תנא' הכי עדיות ומכשיל וכמו
רבי ומתר' כה ודאי תנא' לא מעשה עד כרי שלא ג
תפסיד כתוב ותחזור ואחר כך וקלקלו ותמשילה
וכי יצוה הבעל והעיד עדים על כל קלקול ואפי' כמ"ש
כשיעמוד עדי' ולא יוכל לה כי כמבו' עדי' תוור' אייש ת
תלין לא ימעשה עוד ואחרכך וחזור וקלקלה ועור
ראי' והדבר' קו' דת אומ"ג דפשיט לן ראי' ומשיקין אות
כלא קנו' ופתי' והתראה ואפי' הכי ומספק לן אי' מני
קינו' והתראה להפסיד כתוב' יוכ' קינוי' והתראה
שלא כשעת רפשיט לן רואה' והשקות כמו ע
שאוכיחות כונה תוסת' והה' שאוסתנום' ואוכח קן
רקו' מקנן ואוסה להשקות מטהי' נשוא' כמ"ש ראה
ואסיב קנוי' והתראה לעפין להפסיד כתובתה' ומע
דכעי' התרו' ועד מוי' אמרינת הת' ואילו שכר ויקב
לה וכו' עי' ולא להשקות אלא להפסי' כתוב' אווין ג
דקינוי' והתראו דלהפס כתוב הוי מוי' דקינוי' לא'
השקות וכן משו' מלשון רבי' משה אוכן מיימון ז"ל
ואגשה כמו כוח הרשות כמו שוב חזון ושאולו וזה
לשונו

ראובן
הביא עדי' ופנינן שעברה על
החרם וגם הי' הביא עדי' טנם הוא עבר על החרם
והנ' פסקנו שאי' נקראות עוברת דת אחרי' שגם הוא
עבר ואנני' יועבור ואי' נקראות על החרם ואחרי' ואמרת
ואחר שגם הוא עבר אנני' יועבור ואי' נקראות עובר
על דת להפסיד כתובת אלא כמיתגות לעבור ראייו ג
דראותה פרוע ואישאיתו טרה ומאכלתו שאי' מעושר
ועם עוברת על דת יצריכ התראו כי היכי דתיהדר כה ג
כדי כם אוסה והיינו משעה שעשה מעשה עבירה
דאי' דאמשיכת כרה אומם מכוון זה לא הי' שם ג
התראו וקבלת חרם לאו היינו התראה כי אתה' כדעתו
לקיי' ושכחה אותו כראו' גבי עדי' זוממי' אישתלויי ע
אישתלי' כי גלוי לך שרבו שם כשמעו שויקתי' חוזר
אי' ושסון אחרי שכששמענו חרם הי' כרעתו לקיי' גם
הכ' עכל לתות ששכחה חרם ואת הלא מקנן ואום
להשקות משהי' נשוואה ואעפ שיש ידי' רבים מכנס
שוני' הת שקינ' לה משנסתרה וסתירה תולות טוואה
והיינו משעת מעשה כי היכי דתיהדר איחור אוסה ע
תורה ואי' כיון ראיי' לכוון זה תשובה
עדיכ' וחייך לקיים דברי רבי' ואו כני התראה משע
מעשה כמו שהוכחתי ואהה' דמקנן ואוסו להשקות
משהי' נשואה ופרשי' כם הכ'על ימותו על סתירה ע
שנסתרה ואחר שנשאת ואעפ ששוי' פי סו שם
דאמרי' שקינ' לה משהי' ארוסה ואיסתור כשהיא ע
ארוסה וקידושיו לה משהי' נשואה סרי רפי' ראשון עיך
כמו שכתבו כתם והכל ענין הכי אית בהדי' כבר ע
ארוס המיקנא לארוסתו ולשומרת ים שלו ומשנכנסה
נסתר אז שותות אז לא נוטלות כתוב' אלא מענ' דהה
דהקינוי' הי' קודם הסתיר' הירכה וההכ' והשקות על ידי
ההו קינוי' כשו דוחכ' להפסיד' כתוב' כמו שכתבתי ע
כבר ואה שכתבת דאמרי' דאשווה טרה ומשווה
טרה עמי לא כני התראות כשעת העבירה אלא כשהיא ע
עוברת פעם אחת שוב ליתין בה מעדי' הזהרי שלא
תעברי עוד ואם תעברי תפסיד כתוב' ותימו' כלא כתוב
ואעפ שלא חזרו והתרו כה פעם שניה כשעת מעשה
מירי רהו' מקינוי' שאדם מקנה לאשתו או תסתרי ונשוב
ראוה שנסתר' ואעפ' שלא התרו בה כשעת סתירה ואשך
לה ולו מייב ומיי' מישתלין וכמו המו' גבי כתוב דלא
מייב ומיי' מישתלין ואנם יש לחלק כמו ע
שכתב' שהי' הביא עדים שגם הו' עבר על החרם אם
אותם עדי' שהכי' הו' שהיא עבר על דת היינו זה שטרית
ואי' מקיימות ועוברת חיוות נתפוי' יכול להוציא כלא
כתובה רעשו ואי' אי' רכק עריתו אי' מקיימות יוצא כלא
כתוב' דאייב ליה' דין אשה אלא למכם ומשן ערי' כנס
אותם וכיון שגם הו עוברת חיוות תהא גבאי לא ממני
כמם אי' טענתו טענה וכן' כרושו כוהון דאית ליה
כהון ערות ואי' מקיימות אה אית לי' כה יכול אי' אי
איפכו כתושה נדינת שקוברת יוב אות כמה הרי ג
משו' כרושו רטעו משו' כמ' יוכל אם עדי' מעידים
עליה שעוברת על שאר דת משה ויהודית ואעפ שהו'
עבר על חוון החמור לבר אחר אי חמור לכל המעיד
כולה ריכו להוציא כלא כתובה כבעל כרח דאייב ומיי'
דהי' דעבר עביר שעבר על החרם ואי' או הי' כמו על
הנדה ואם משמשתו בי' תעו או משכל אחר ע
ומשוור מיל' דמייקרי כהן עוברת על דת משה ויהודית
ויכול לגרש בעל כרח ואי' יעי' הסכמת קהלות שהרי
מיישה קעביר וגדולה מזו כתב רבי' משה אוכן ו
מיימון ז"ל וזה עבר על דת משה או על דת יהודי' או
שעשה דבר וכוער אי' כופי' אות הבעל והוציא אלו אם
רינה לא יוציא ואעפ שלא יוציאנו אי' לה כתובה ג
שהכתוב תקנת חכמי' הי' שלא תהא קלה בעיניו לה
להוציאו ולא התקיני' אלא על כנות ישר' הצנועות אבל
הפחות אי' להן תקנה זו ותקנה קלה בעיניו להוציאה
עכ"ל וכן פירשו' והשקותה משהי' נשואה אם תסתר
ואחר צוואיה שותה עי' קינוי' של ארוס' ושלו
ואי' כר כרוך שי' תשוב' רת לרי' כר שמואל

ווך
השואים ירחמו על עברי הר' איש
על כתובת אשתו שאומרה ברב

כרכויה ואומה היא מנושאות ויעשת על יתומין
רבי גלוי ומור שתשמען ותשו' אנה ותכתב שוכר
ויתקיים כבר' וכל ותוספת' לא תגבה כלל כרותן ע
נשואות אז טענו בין מן האירוסין בין מן הנשואין ו
גבה את הכל ומייתי לה כם' הכותב וכפן רבה גבי

סתב מן האירוסי' וקשה' הת' ראי"ב עוי' דקתני גטה־
את הכל ואוב כרסת' לה ומשו' הכי גטה ותהכל אווא ווי ׃
וויית כרוו סת' לה מווי גטה ותהכל· מנה וווות' הוא
ראית לה' והכי סוקיו שוועת' ומסיפו' דקתני שוו סת
וווא עו וווית ולכנה ווי' ווויה חייבע ולחוי' סיתנ' מי'
הכותב ואשתו ותני' ר' חייא ווו' ותו או' וקרי לווויי' ווין
דתנ' הכות' ותנ' ר' חייו הוווור · נחזור לענין רא
ראשון דכר פשוט שאו' ונהג ותוספ' כיון שקודם סוף
הוראה לא קבעו ומנה ווייסמ' שעקרוהו דקאו ונה ראות'
הוא ראית לה' אכל תוספ' וו' לה' ווו' גט גטה עיקר ט
כתוב גטה תוספ' רבוו סתב' ל"ב תוספ' וווו היה
הכעל קיים שווא היה דייע החיינכתוו וחייב' וותה
שכועה שוו' ידע או שוו הוסיף אכל ווי' דיין שפו ׃
שיוכל להשביע היתוי' כי גדול' כי' קטנ' ואפ' ינוחות
אותם ראיתם סתיכת התוספ' ואו כל טייניהן וושמע
ושמעונו כיון שהן ווו' לא ראיתן וכל האוו' אחר־
המיתה יש לו ליך שוטה וגור הוא ואם לא קיימו כב
העי' כיוהם לוו' כל הנשוא כתוה יוסין' כרוך ולא'
וווונה כרוך והחכר עיר כרווכו רשות דשו'
מהעיר והסיעו דייעהן ווני' ודעת כוון וכל ט
ממייהו וו וכל הוור טועה וגעה טעה ונח יעה על ׃
התוספת ולפי השוטים היפטפטים וו' סתבי' שוכר
כיון דווימה סטפת ווך על דבר ידוע שנכתב כשטר
וכעיי כי ההי וויינתוו והוה סתב כסתב' דאירכסו
וכפי הכעל לכסוני ואת סהדי וחיים לשוור
ווההוו כותבי שוכר יוע' דלוו ונעשה כר' הואי
ושיעור הוונה כ"ה סוע' וג' פרין כסוע סיוה ששת ע
קבן והאוו' ווומנ' וום כו והוא' ימו ראייה ונייתו ׃
שחויפו ונחסרו עליו הראיי' ויעמכ' ווונה וך ולפי ט
ורבע סיוה כסוע סיוה ששת קבן סוף התשוכ'
סת סייקו ווחר עשתק וויימתב רת שוי' הוונה שוה ג
זקוק ווופריין הבן חוווש זקוק

ששיולחם

על מעשה שויירע לכם כר־
ראוכן שוא הי' לו טכעת לקד
ם את האשה ונסו והלך חתנו ולקחת לו טכעת ושמעון
ומן שמעון והביא הטכעת לראוכן ונתן כידו ואו' לו ׃
ריוה מון הטכע' הלך ראוכן וקידשם את אשתו ול
ולאחרת כשידעה האשה שושו ואחרים הי' נתרעמ'
והסיו כנה העי' לדין על הקידושי' הראשונ' וחזר
הכעל וקידש פעם שנייה כער' לוו כרכה וגם על
אלה התחילו לדין ומשו דלה כלו כרכה אסורה וכעלה
כתה ואוותם כי יש מורה להזיק הכעל ולגעשה
וקדשה · אבינה' לא נתן להם המורה ט
ויבקה ותחלת הוראה זו דיקולה אם וקנתם משו
ישר' מה תששו משות כהן אם יודע כזה המעשה
ואפי' משות ישר' כו ווייה סוה קשה גדושי' שהרי
דור התנרו לו ליחד ולוו התנרו לו לגרש וגם מון אם ט
יכמו ליר' גט וו יחזור זה או זה ובע ראי' ומשו כרכה
ומקיקו לגרש ולחזור ולקדש עכי' היין כתו וכי הואי
קרינא' בי' ולו תשוא משו ומכך כרכה שוו' יכריכ מט
ההי' דסח כין תפלה לתפלה החזר ומכך ועבר הי'
כידו ואפ' טפרשי' שם עכי' הי' כידו אם הפיח ׃
תפילין ולוו חזר וכירך וזו וות הוא דעבר היא כידן ׃
לחייב עליו כרכה שיכו ופטור עליו סיוכ כוווו
פ' כו לו החתוו ולכן גדול וקדות כגעלה כעשור ט
שכחוווש הפקודים ולוו הכיאו ספר תורה ואחרית ט
חשו כרכה שוו' יכריכה ועל חנם תגרשון נשי' ג'
עור ומכות תעצנה כי הקידושי' הראשונ' אין כהן
דיין ולא כות ויחוש דכיון שמסר לו הטכע על מנת
לקדש כו את האשה ואו' ומסר לה להתקדש וולא
אכ' יהיה שלו כמתנה או כמכר אין לו אלא דוין גם
כי הורה שמעון שכמתנה נתן לו ואעפ' שחזר כו לו'
ולחזירו ואו' שכמתנה על מנת להחזיר נתן לו ואין כל'
סכמיו טום ועל דאפי' לא הוד' ולא כל טיינה ואוסר
וכל קלו דסר לו חיישינ' ועל דאפי' את דקידושין ט
טעות הוו מון דמעל ואחרין קנה ותו לא כעי כרכה
דסגי בכרכה שנעשית לשם אירוס' ונישואי' ואעפ'
שטרח סכלעת שקידושי' טעות ונישואי' הוו סיווב
כמ' האחרי' חתני' קידש כטעות וכעמות ואשה פרוט
ובן קטן שקידש אעפ' ששלח סבלונות ואחר ויין ׃
ווי ומקודשת ואם כעל קע ומשו דלוו סני טפי לוו ג'
כרכה ולוו וסיית חופה עד ווו' כמ' ר' ווייעות החושי'

ושה וכע קטן עליו הכתו' ווו' ולונן ספות הרוה ט
וות ומרי עלה מהאי דתנ' גבי כהן וכשנכן החושי' ווין
סווך ופרקן עליו הכתו' ווו' ופקחת עך ולא תחטא
ומשו' סמוך ופרקן שאנ' והשת' היכ' שרי הוו ט
ווני' ולהכעל כגדלות כלו כרכה דקידושי' קטן וכשוווי'
וויני' ואו כמויי' עלה כמית דלו וכי' עי' ימני קידוש'
ונישואי' כרו' כיכמות פ' חרש דאשתו פטור מן
החליצה ומן הייכום ועל' תנ' פ' חרש כמוות חשו
שנשאו נשים פקחות ואעפ' שנתפקח החרש ג'
ונשתפה השוטה וו' להן עליה כלום ריע' וקייוו ׃
יש להן כתוכה והת' על כרחי' קידושי' קנוו' לוו הוו
קידושי' ואפ' וורכנ' ועל כרחי' הוו' ריע' וקייומו לוו
ומשו דמעי' קידושי' חדש' ראוב' מוו' ולייור ווו' ט
כסתם מעות ששית אשתו וכהכי סגי' וכהרי' ווו'
עלה כיון כי' סתם ר' וועי' כשר חכי והוו טמו עלי
משנתפקח ומשנתשפה ואפ' סתב' ונה ווי' לה עוד
תנן כיכמות פ' כש' יבם קטן שכוו על יבמה גדולה
תגדלינה וכיתכה ומשו דכיוות כוווי' וורכנ' ולכך
הוצל לה כרכה של קטנות מה בכך ווו' חופה ווי' לו
ואפי' ווורכנ' ואפ' יבם גדול כלו כיווה לוו ווהנוו ׃
חופה כבי' כיוה ולהיות מכשווה ליורשה ולטוווו לה
ולהפר נדריה דוו' יכווה קקנת וולא ככיווה ואפי'
להכי דת' שהיכווה ווונות כיוווה והוווריתו
לי' ווהני חופה וורכנ' והוכו' כיכווה כתכ' כת
וו' האשה וווכלת במווווה עד שתכנס לחופה
ולא היכווה עד שתיכנס ווו' וו' לה חופה כלו
וכ' הייוך תגדלינה הוי לה כלה כלו כרכה וולא ט
קוו' כיון ימשו כרכה וקידושי' כל הוו ולנשוווין
כל הוו לו חיישינן טפי' ועל תרע' וווי' והע' מסת
כשוווי' כל יכמות הוו זיונה דוויקי' נשוי' עד ג'
תולין יווין · סווי' פ' כש' ומע' חיישת ימרו
ויקדש ואחר כך טעו' וו' דיונ' קוויות כרכת ג'
נשוווי' לשטווי' שלשים יום ויותר יום כוו לוו קווי'
טפי' נשוי' ואעפ' שלשים קיוו נשוווי' דיכן ׃
לכרכת נשוווי' ווו' הכותכ סוה ראיות ואפ' נוהו
שקיווה כב' לנשוווי' ועל ינו' וולוד וודשוווו ג'
ומשו ר' ישווע דאשה שקיוה קידושי' טעות ט
שאפי' כנה וורכב על סתכה וויוות והולכת לה
ומשו' דוו' כמ' ווויונת ווו' כמ' יתכי' תותי' הכי' ועל
מסתבר דלה כלו כרכה דאיסור הייע כלה כלו ג'
חופה וולא תנקט כלו כרכה לפ' שנעשי' כרכה ט
משע נשוווי' וכפק דאו' יהוד' וון כבית האירוס'
וכרכת אותה לפ' שווייחדין אות קודם כניסת
לחופה הייע כר' כניסת לחופה וכהוה שנע כר
סקוו הת' הדבר כחופה דכל כיאת אירוס' כביוו
זנות היו כל זמן שלוו נכנסה לחופה וכל וני־
משנכנסה לחופה הרי הי' כאשתו לכל דבר ויורשה
ועשה לה ולהפר נדריה ואפ' כלו כרכה כחווכן ׃
כמתכו כמ' נשוה סתם חייב דירה ולנשוווי' וכשו
ויקום לו ויינע כרכת מעכבת את האישה וכי
סר אם ווינ' כודיע עשיה לו תיכנסון שום ווטה
ומשום דבכרכת חתני' מעשיה ועל ווו' כמפזיקן ׃
ומעשה כאירוס ואוחסים שנעשו ולכן הקנים וה'
והשייוום זה לזה ווו' לי' וו' תקנ' כי' שוו' ליסתב
מוך ולוו נעשה אכל ומשו' כלה כלו כרכה לוו נינע
כה ותן לוו ווו' ושלו שמשון בר וווהם זלהה

שיוולות

אדם הנשוי אשה ויש לו ׃
ממם הייוו ונייעו והקידושי
שלו הי' כהן שוה פרוט וזה
קפידה יש כרכר הכני ראוי
להיות כהנים גדו' אם היין

הי' מיימו' ר'
יסן כסוי

אשות כהן דאפי' וכיון של זנות ראוין הכני להיות
כהנים גדו' כיווכ כמ' עשוו' על היועסה גבי עשור
כהני ופירש אחד מהן ונבעל דאיסתקיה הולך מרין
כהונה לפי שוו' ידעו מיוחס וחירן וכל כאן ידעו
מיוחס אחרין ואפ' לר' יועם דאו' תני' המו על ט
תנייה שלוו לשם אישות נעשית זונה המו לשם
אישות הוו ועל דהיו ווו' כמ' הכיו על יכמתו הוו'
הולכה כר' ווינ' ומיהו ינר' להחזור ולקדש דאפילו ׃
לוו כמ' האחרי' קדשו כפחו ממשוה פרוט אם ט
כמעלו קע הוו וו' הת' ומשו דוו' דאורם יודע שוו'
קידושי' פחו ממשוה פרוטה וכמעל לשם קידושין ׃

יוכל הכסוה' ספר שיש כהן שוה פרוט ואפי' כוו
עליה ואחר שנתכרר ר"ל שוה פרוט ווו' ר"ל עדים
ייחוד הל' כמקדש כלו עדים ווי' חוששי' לקידושי'
ואפ' שטה וודי כיוה כמ' האוו' כקידושי' והכיוו
והוודיי דגמר וכמעל לשם קידושי' הת' כשעת חופ'
שקשי' לייחד את החתן ואת הכלה ומיהו גבי קטנ'
ושכחן כמוו פ' כש' וכיוס טה וכמעל כגדלות ווי'
יפוה והיון ווו' חשיכי' אשנ' ר"ל כעדי' ייחוד ודכר
שסותם כך הוו כמוו' עדים דמו ומיו ואפי' לוו ט
כמעל ואחר ששיעורו שוו' כוון שוה פרוטה כוון ג'
מכרכ' כרכת אירוסי' ונישואי' שלוו תהוו כרכ' לכטלה
ראוע ר"ו קייו' לו כשנוווו ראוו' קדשה כתורים ואפ'
עומד סר תורי' כריע ומקודשת חיישינ' שוויו שוה
פרוט כמר' ווו' פסייך לו פוכיי ויכוו ואם שיעורו
ר"ל שוה פרוט עכשיו ר"ו סהי' שעת הוה כי שוה
פרוטה ודבר ווועט הוו מאר דלוו קיי' לו סרכ' יוסף
דוו כפק דקיין פרוט כרחשכ' לה וינשי' דאיהו גופי
הדר כי' וויסקי' כוה פרוטו כשנכ' סוע' קרוב ואופס
ואם שער התכואה של עכשין כוו שהי' כווי' חסור
ווי' הפרוט שוה כיעת תמעלות ולפי חשכון ד' סוין כמו
דהייע סוה כריע קב כווע שהקב כר כמ' והוע'
לב פרוטו דאוע' דלה כלו כרכה יוסור ולכלה כרה
חוזר כמלו' היו ולו גזור ווו' היכ' דכמע' כב' ולוו ט
מקום שוו' ומכי' ווספק ויתן ואותה דוויעקרוו ט
תעיל כון שוו על כרכת קטע לקידושי' כמו גדולה
ואוע' דלו דוי' כל' הוו' והת' הוו קידושי' דיכן ואשכו
דוווכלת כרכת נשוווי' שנה ואחת קודם נשוווי' דאפק
דסתט דכהור ומכי' כרכת חתנים כבית האירוסין ׃
ומשו דוותייחד עיה פעמי' קודם נשוווי' והנשוווי' ג'
שנ' עשר חדש קודם תביעת הכעל ווי' ומשו דהכו ׃
הוו כרכת אירוסי' ונשוווי' קודם נשוווי' ושכח כי ג'
הוו' גומו מקדש כביו וכי תני' קו עביד שוו כרין
חסורי' הוו כפק כמוו פר' ווו' נהדעי' כסוהו לו ויעבד
רב אלוו ווויון דוקדש כלו שידוכי וווי' לו והכ' כמה
ואוווי' לו ויעכר כסבריה וכת ויירות ודרכן ואפילו
מיון דקוו מעבר לו קוו ולוו ומשו פריעת' ויורעני
טיש לחוך כון ווך ווואחי' והגבי' תורה ויאודר
ושלו שמשון בר אכרהם זלהה

שוב

שהשעתי שאלות טמע כמו זך
של זהב היית קרוב לשעה ם
ונשתמה ונתנה ליעין גבי לקנה ונשתת בבית ׃
ונשה נתנו לה ונדע שהו של נחושת דבר כזה זה
שהיעין גבי החליפה ואפי' לו החלין· ולוו קידשה
בטבע זו ונכסוי החתן שהי' של זהב והית של נחש
אם יש בה שוה פרוטה מקודש כון שקבלה סתם ג'
ולו וו' לה של זהב ואעג' דסתם העלם נהגו לקדש של
זהב לו נחשב כבך מפרש מידי דהו ואשה דסתמה
מקפדת על דינר ומסדרי' בפחות וקידש כליה וו ט
שוה שליח כמוכן כבך דקיד' ווה שריות ויקדש
אשה בטבע סתם ונייעו של נחושת זה ענין זה
ווינע זה למנה ונמצו חסר דינר וו דינר של נחושת וזה
ענין זה וינע זה הלא מנה היא ומה דינר של כסף· וזו
לי' כמפורש אבל כשוו' הכ' התקדשי' לי' בטבע זה וו'
קיוו' בטבע זהב סתם קיוו' יש מהן של כסף· ויש מהן
של נחושת ויש מהן של אווינ' וכל ענין מקודשת ׃
וכל שיש בו שוה פרוטה ושלו · דוו תשוב מור'
רבי' זיע על כויעו כו

ורוב

עוד' ונמעתי דייתי אליך ג'
מיות' תעתי' שמעתי סוכתי ג'
והסרתי והפליתי והיה יעתן ט"ס על' ואשר שאל מן
נוחג על אחד שקידש תחת החופ' והעד' שראו את
הטבע נעיות מעיהם של זהב גם היעקו' ר' כעניין
כך וקרוב לחיי שנה ואחרכך נריאות של נחשת
ונטיבותה ואר ל' כון שהעד' ראוה בטבע קידוש'
כפני האשה וראוה שהי' של זהב אעדים קיים אסה
והל כוו לה התקדשי' לי' בדינר של כסף ונריעו של זהב
של זהב ונייעו של כסף דאי' ומקודש וכן התקדשי' לי'
כמנה ונייע כח חסר דינר וו דינר של נחש וו' ומקודש
וזה ומשו דהת' ווו' ומיהו גופי והכ' ווו' עד' ווי' ר' לחולין
ונהי' דשידוו' לו יעריכ' שנוווו ווו' היכ' דשייוו עם ט
ווישתמה דלוו שלו טול' הוו' וו' ומקודש כיוו ספק דיקי'
חוששי' ולוו שלו חוששי' הוו לו שוו וכש זהב ונשתרב

דנחש לא שוה פרוט והב ועד דנפרדיחן הן ואומר: ט
שאינו זירוז לא הייתי רוצה לעשות ויעשה והפקיע
כלאחד ׳ ׳ וזה שכתב זו דלית הילכת כמוהו
דאי קשה כשירה אף שאין כר תורי ברינע ויקודש
מספק חיישי שאין שוה פרוט מורי ודרב הלכ כמוהו
וכן פס כס האופס דשוה רבה בר רב הונא ורבי יוסף
עבי סב ויוצביה נגו כמוהו ומאמרי ורבן אי ואפי
דאי דלית הלכ כמוהו דהוו רקין תלמוד אמי ורבא
סבר לה הא דרב חסדא וכו׳ עד ומשתיור והזהיר
משפח כפורא דפרשי מינ רבב לה משו דסבר לה
רשאין אלא משו דסבר לה חובי ורמו דאיכ לה ולו
מיהב לדיפשט מהן דסבר לה כמוהו דאיב לדי לו
סבר לה רשאין אלא מרב חסדא לוי רשאין היכא
שוי הכ שוה פרוט אלא משו דסבר לה מובי ומן
דאמר דסהדי ליתנהו קמן חיישי׳ וקלא רא דאיכו ו
סהדי מודי דבהדא יומא הוה כ שוה פרוט ואפ׳
הכי ׳ וכלו׳ מורי והר׳ יב סבסר ולמשו׳ מאי׳ בר כו׳ זוהה
כא
ויזה שכתב ראובן שהלך למדינ׳
הים והפקיד ממון ביד שמע
והזהירו אם תבוא ואחתי לפניך ולא תתן לה כלום ממה
שהפקדתי אצלך ואין יכח חיים וכו׳ ישר לא תתן לה
כלום ממה שהפקדתי אצלך כי אם לבתי קטנ לאחר
שהלך ראובן להם מתה אשתו של ראובן ואינ ט
שמעון הנפקד ושאלה ממנו מזונות כי בעל דברים
דידי זות ודר עתן ועלתה על דעתך לו סרת מב ל
פסק דלית הילכת כר עתן אמא שידעת שאיב ט
פסק כר עתן וגם וורית אמא דפסקי׳ אחוע לאשו
אי הה שלו מיח אבל הוי עמיח אומר יעבדי את
אתפס או שר או לה יעני ואומש ידייך כיוצא בך
ואם ירדי ראובן רוצי לאחר מות יעק מזונ לאם
כג
ישו לע לכות מלימע כי אחר ויקרוב ראובן עתע לכת
ראובן ואם הוציא ראובן ואחזק מתב אשתו לאחר
ומתו וכיוצו כה שמענו והאיכל פקדון ומן האשה
יחדיו לאשה דאמע ראשה דעת אשה קנה כעלה
ואע דלא מיחת מפקיד ואפ׳ הכי יעק הממון ואש
דאומרי שו׳ הפקד הממון לאשה או ויעבט דעה ט
יהבי שהלי עד שאי ולמע רשות סה עד שהדין עם ו
האשה ותבוע מזונות ממות הממון כי מדברי ראוב
שאיו לנפקד לי תבו לבתו ולאחר מותו אי כי שרינו ל
שיהיו הממון המופקדין לבת כי אם שלו ורוינה לה׳
והפקיע מאשתו ולית לבתו ואמב שהיהיו אם
תבוא אשתו אליו לא תתן לה כלום לא ומפני מה הלשו
דאי זכותה נבקעת בבך כ שה מיג לו לא תתן לה
מעינוך כי עם בר אלו ואפי׳ או׳ אלי יפסיקו לה כדי
מזונות מאות הממון אי שמוע לו כי לא כל היינו
שמעביר עינוו ויפי׳ עיניו על הענבר ולו׳ מחאתו
כום והפקיע תקנת חכמי׳ שתקנו לפסוק לה מזונ
׳ וזה שאמרת כי ישו לע לו כי אחר ויקרוב ט
הבת עתע לבת כי זה הירוש דיסת ולבת מקודם וכן
והפקיע ממנו זכות אשתו ממתנת כריא שעתע ט
לבתו היום הזה מפקיע זכות כתובת אשתו ומזונ
מן המטלטלי כי כן אונ פוסק וכו׳ ׳ ושוב מיעו
כי לא תו שוין כדבר רח ואת דינו לו דוך מתנת ו
שכיב מרע אלא עתע בזוכת מנכסין דיקיע לא ט
מיתנ כר׳ ומשם יש לומר מטלטלי כן כתובה
כ מזונ והרבה היורשת כזה הדבר סמשו ואחת
ודרבה קימן ״ אבל אי לו לא כך ולא כך אלא ו
משמ׳ מדבריו של ראובן המפקיד שהממון שלו הוא
עדיין ורוינה והפקיעו מאשתו וזה שאמרת שהדי
עם האשה ותבעה מזונ ממות ממון ולא ליתן ט
היום מה שהוו ואלה קודם שפסקו לה בר מזונ
כ אם וחרי שפסקו לה יש לה ליתן ומשו מעה ומשם
ואילך מה שפסקו לה בר כי אינו פוסק וכו׳ ואתך אות
ת סנדלנו וזה שאמרת שורת פסק ו׳ כר עתן כך
כד
וזו אבל אחרון חזר בו כן תניעו סוט כם היושר שלו
נגב חוטו ומות מערבות מן הלוה שאי׳ ואלוה על הלוה
כלום וגם אי לו מזה ליפרע מן הערב חוזר על הלוה ואמ
עק דקייו לו טועו אפי כבה דשע ושלו׳ יעה בר שרו זוהה
כב
שיולת ידידי מניר שהתירחון ועבור
של עיר קרוב לתחום שבת ׳ ט
היאך שותבי סה נגו ׳ אם העיר מסתפקת מן הנהר ולא
משמשי העיר ואטורה ולכפסה ולטחון בריחיים ט

סומכין שם התיר ואם לא יכתבו דיתבוא על נהר פלו׳
אי לחוש ואפי׳ ישו כה עהר דלא חשיב כבך שיטה שם
עיו ועיירה ואמע דאמר כשורי מתו דעל רכים נהרין ו
כדאושכחת בפרק פ׳ הואש שלו סהן נטאו ואישתכח
מנהרדעא דכתב ביה בנהר קלוגיא ועו דאמר פטר ול׳
ותנין יה לוב אינתתי׳ וה׳ כהן נהרות ואינע מזכירים
והיהו עיר שנהר שלה חוץ לעיבור של עיר קרוב לתחום
שבת וכתבו שם הנהר כגט ולא נחשב מגנ משונה
שם עיר ועיירה והאושכח פ׳ כת ראש השנ גבי ט
יאושלם שראה ושמעת וקדשה ויכולה לומ תוקעין
כה ואמ׳ כגו קדושה פרט לאושכח חוץ לתחום ואשמע ט
דאושכח תוך התחום כותה חשיב ואמע דעניין יבמה
אי נחשבת כמות החייה מכתב ואמ׳ פ׳ כל הגט גבי
ואי כר תנאי דאמר כלי רקא חוץ לתחום כאילו ו
וכתב דאומר משום שהעיר קולטת כך התחום קולט
ואם הערו משו׳ תוך התחום חשיב כעיר עצמ ואפי׳
חוץ לתחום אם עד שוה אמ׳ כפק דאצלה כרך וכל ג
הסמוך לה וכל הנראה עמו כרך כמוה ואמ׳ סמוך יונגם
שאי׳ עד עלו עד יוצם שאי׳ סמוך וכפ מתנ גבי ו
שילה קדשים ומעשר שני נאכלי׳ בכל הרואה וכתב
כן הכמות ויקום אלא נחשב מהמות ויקום ואמע ט
דאיקרא נבמן לו הת ומו שלו לה דלא נחשב שיטה ולא
ולהרין מעלי המותי הנך דוות ולא למייה נגיורו ׳
ויתעך הסמי אי נחשב שיטי וגם כי אמר כי רחיים ו
שעל הנהר נקראי על שם העיר ולכמוהו הי׳ ע׳ וכתב
דיתבוא בנהר נהר פלו׳ כדאושכח בנהר קלוגיא ותנא
ושלו׳ שמשו בר אבנה זוהה ׳ ספר משיילין ו
כת התרי יש והמכיר מותן גטין שכותבי׳ בעיירות ט
כי יושבין על מי בורות עסבין וכתב כהן דיתבא על מי
בורות כמו׳ הת׳ גבי סמי היחיד ועל קני כתו
כג
ושמייאות אחוב ודו׳ שכיב מרע שכתב
שמבעלה והור דישה ופרע
לה׳ אישו פ״ו שתנ אותה סכמי ית ונפסק ו
דכתב אשה קדושה לגבות ממטלטלי׳ או מדברי האופ׳
ושואר הגשוב דפסיקו דבעל חוב קודם עבל
לא׳ ירעשו ממון דרת פר׳ ג׳ עו כל הנוי
אם מיח שותן כמה הכותב על הה׳ ראויה׳ הואי ט
ממון דאיכ עלי כתוב אשה וכו׳ ואית לי ורעו ולא
חזי אלא לחר וכו׳ יהבינ לי ולאשה לא יהבינ לי וכו׳
ולמי גבי מי שותה הי׳ לו פקדון או מלוה ביד אחרים
ואמרי יעתו לאשה משו חימו כון דליכ ולייחס ט
ומלית דלתגבי כה ראשו ראוי׳ דלא שכח לא ט
שכיך ולהלוות ״ ׳ארוני ׳ ידעתי כ׳ ת
אי׳ כחולק היו התם כותבי׳ שתקנו חולקי׳ עלי׳ כי ו
הם היו יורעי דבריהם הגאוני ואנם הה׳ רמי שורב
וה׳ לו פקדון ביד אחרי׳ דוייפי כה האשה מכח
כח׳ היינ מוחן דלא תקנו לכה לגבות ממטלטלין
ולאחר מית אלא תקנ מהיים ומכשנית דקידקי ואע׳
דמראויות דינ כמיסרית תקינו לי רבב לאח מיתה
שנגבה ותקנתו מידי דלא גבי מראוי׳ והא דא רב
פפא היובת הלוה על פה גובה מן היורשי׳ שלא ט
תמשו דלת הי׳ פוחתו כמו שפי׳ רב׳ האופ דעשיא
אותו כיעבוד דאורייתא ולא ריע ועיקר הדבר כתקנו
מלקוחות ואמו כשהדלת אוקי׳ אדאורי׳ ואפי׳ רי ט
משמשי׳ ואידי דיש כמו והרבה מן׳ ולאחר מיתה ומ׳
אשכחן מושה ייפי׳ כח אין׳ ולאחר מית׳ ומוו מיעה
עפי׳ מכח כב אונ׳ ראוסית שלא סבר׳ מאי טעמ׳
וכן יורשי׳ וכהנה רמות כתוור אבל כמון הזה
כיון דתקינו רבב׳ סבוראי רמה נגב ממטלטלי׳ אף לאח
מיתה מהו נביאת דלת משו דלא שכח לן מקרקעי
טלי׳ הוי׳ ואמסמכיהו עליירו מגו ממקרקעי׳ אימכ
מוה הת ודברי הגאוני רכח קדים במטלטלי כמו ט
במוהם אמקרקעי ולי׳ כמון דפליג ושלו׳ מאי׳ בר כו׳ ש׳
כד
ומעשה אירע מכך שנשא מינקת ו
חברו וקודם שנשאה נעשה
לה׳ גי׳ סבי׳א מנה ומיקה והדירו את המני
המינקה בנדר על דעת רבים שלא תחזיר ועל פי
הר׳ יעקב מיקרוב עשו כן והבי מאי׳ ורואם אותם
דרב נחו׳ שלו להו ולרבי רשנגות שמעו דלא הדר׳ בה׳
שלא היתה המינקת רשאה לחזור בה ממיאונה
ומט כיון דנדר על דעת רבים דלא הדרו בה ונזלקו
עליו גדולי הדור דלא ומייחי׳ בו ואין הקנה ומורו כשר

גם כי אלחום והגן הש כי רבים דחוין וקעבומו
חיים כיעע וגם החוטא ואחשב כלם שיעשו תשוב
לאחר זמן אבל רבי ר׳ גלותו אלו הית עוברת על רבינו
נדר היו הוקנו אותו ולי הי׳ ע׳ סומך דלי הילכת כותב
דרב נחמן דשרא לה לבי ריש גלות להלמוד מפיק הת
מית מותר גלותו אסור אלו׳ דסבר לה וכמע התלמוד
דאי שום עד היתר אלא סמית שאי יכול משום עיגן ו
ובו לידי תקלה דאם איתו שה׳ כי עד היתר כמו׳ אב
לשומעני הא וסמו מית וכן אשה מיום סדר ג׳ ההוא
דבי ריש גלות ומם הילכת מית מותר גלותו אסור וכן
ר
הוו סבר שלו כל דבר שפסק המע אי׳ מהלג עלו אלו׳
דאי הלכ סרב נחמ׳ דשרי לה לבי ריש גלות וגם אפי׳ ט
שומעת שהמינקה ה׳ לה כעל היוצך הכעלה׳ יכול ו
להפר כי נדרי עני נפש הם ואמע דאו׳ דנדר שהור
על דעת רבים אי׳ לו הפרה הני חכם אבל בעל מיפר
כיון שפרשי׳ במ׳ השולח ואתיא דאו׳ אבל נפשת אין ט
מדירין אותה ומשו דמיפר לה בעל והק ר׳ ויירודה
על דעת רבים ותירן דאי׳ מתני׳ דבעל מיפר אפי׳ נדרה
על דעת רבים ונשען הו׳ ומשו דכל השררות על דעבד
בעלה נדרת ומו׳ הבעל אוו לה קיים ליכי דשוב אינו
יכול להפר ׳ ואחריך מו׳ הר׳ יעקב דאפי׳ לדברי
האוסרי׳ אחרי שכנס לא יוציא כיון דאיכ׳ תנא כפר
ואפי׳ רא נתנ כנה למוכך מותר ואע׳ דלית הילכת׳
כותי׳ מיבות סהן שאי׳ אפשר סומכין עליה כיון דאי
לו
הי׳ ואינא קטן לא הי׳ יכול להחזירה שלאית רחוי לה
נושה והבי דאי׳ מדאו׳ בשמעתי׳ כיון דאיכ רבנן דפליגי
עלי׳ גב אשה סהן דלא אפשר עבדינ׳ כרבנן׳ אבל הכא ו
לז
כיון נמבד אי כר מאיר הא ווו אינא כו׳ ומשו אם
היינו מוציאי׳ שום תנא שהיינו יכול לסמוך עליו והתיר
היינו מתירי׳ כדעבד מותו כהן כדאיגב נבל׳ מן הדין
הו׳ לו ורי׳ כל מוסף הילכת כרבנ׳ דהו לו ורי׳ זו כתב ט
מכו אלא חומר כעלו הוא והכי מוש כהן סומכין ט
עלייהו אבל כתנא זה לא סומכ כלו אלא דאו נתנ כנה
לח
למינקה מותר והא תלמוד אי׳ כר מאיר וכו משו׳
דאי׳ הא שרי הוה סומכי׳ עלי׳ ומי שעשה השיב לו כלו׳
מזה תוכל להסתפק כזה כלל אי׳ ר מאיר הוה שרי היית׳
יכול לו׳ דהוספק לן אי׳ עבדינ׳ כר מאי׳ אבל השת׳ דמע
מיעוט נגט ומיזהר וזה עלה על דוחק והסתפק כזה
כלל ועו אין הב׳ עד׳ דהתר כו׳ מאי׳ דבור לא עבדי׳ כות׳
אלא האמת משיב לו דר מאי׳ אוסר טפי ׳ ושלו׳ מאי׳ בר כו׳ ש׳
כה
נחע שמר חומש ולפני רם אות ט
ומעשה הרע אשר הוקר לפנע ט
ה
אשר באו יצחק אוינו ויעקב דחק וזעק על אשתו שר
אשר הלך מאתו מורד שנת לא לפרט ולהחזיק להרויח
ולטרוף טרף ולהביא לבית והכניס דיקנת ולא חזר אליה
עד אשר הגיד ושמע בקיום אשר היה שם שאשתו זנת
והנה היה לשני ילדה וחזר ולאשתו ובא לפניע כיון
אב שנת לב לפרט ומיינו אשתו כמין והוא טחין ולפנע
וגם אין לבו תמידע עד אשר נטפל מלתור ולדרוש ול׳
ה
ולחקור הדבר ושאלע את פיה ואמרה מעלי הכחי׳ ולא
והי׳ או להרים סוטר הוא יודע לכל שהולכתי ממנה מורד
והי׳ ילדה בורר והנ שולחע אל כי ייטופה לר׳ שאלתיו
ושב כמו שיצוו על פי החרים והנ עשו כן והעידו על
פי החרים שהולידה ומחר כאשר תראה כתבם של ר׳
שולחי כי החתומות שלו ומתנייבו כי קיימה עם ו
עדים נאמנ׳ האיכרי׳ חתומין וגם עד אחר הגיד לפנינו
על פי החרים כמין שנשתקד כלי שמעת שנת לא ט
הלך לביתה לקרוע לה ומיינו נגים ריקים ופוחזים ושחקו
עליה וחיכנו ונמפס אותה והנחם מטף הכית הלך לו ו
ושיעדו כך שמוות של זמן נתעברה וגם כבני אדם ו
העידו שראו אותה כבורים יינות השמוע הרע שלו ו
שנת לב כמין ואין גם זאת כטרם ייעודב
הבוזוע הרע ולוך העיר הזאת כל אוכיה של שוה ולפני
טבפם ומנע וון החותמים ולשה וכל ייאוך כנע להורות
לו יום וחתר הדיע כתע ולאכדה מן העולם לטובתה סבר
ומיודע לו ומה נאור כת וחת יכול והנה לדעתו ויל׳ ואחר
מן הקני כי יש יותר משנה שהלך מעל ממנה ואי יכול ו
לסבור והי׳ זונה נגור ומפורסמת דילדה כת והקנה את ט
הנאמר ואני ירוו שתמנו לגור ולהכות רעה ומאיט לו
וכי לא תוכל לעשות שום תקנה מכמו ומו לא כי מישר
ומי מוכיח אותה הי׳ נקמית לו ליך בן הקנים כי מייב ט
האשה הזאותה שעשת רעה והרבה פשעי רעתה

מן הבית אלא שאוה ומשתלותה בדברי׳ ומחזירות לבית
ועל שאין יחד שתיהן להרבות יתר אבל מקטטם ככל
מיני התחה שתתיחד להותה ולא ריבוע התיר לו

[illegible]

כסף וזהב יקנו הכל אלא יש לומר כיון האי וחתם ט
דקין התנ' יוסי בר' בן ומין שהי' עתיד לישבע בסוף
ואפי' הוי וזה שכיך לא אמרי' לה אבל וייב' עתיד לישב

[illegible]

נזקין

[illegible]

ויקדש
ונעשה
טמא
את האיש
ודייק דקתני שעשאת
כן שנשא ולא קתני ש
טעמי
כן נטמאת
ספק
החוטי
ה

הא כל קדש שילך שם טמא דתניא מקדו עתידה
ולא מילית אחריתי ולא חיי לה והיו ראוי כפשטיה
הפוסק מעות לחתנו ופסקו לו ומת דקאמר אמרו
יכולה לומר כנוס או פטור הסיפרי חפין וכנוס כתבת
מכתבו למיקום וכיון שאירסה ולא נטמאה שם יש
לה וכו אחריו ואפשר שפתכם הישר דכל הדיאות
ק' אירעת למקומי ועבין כפיית האיש איירא שאם
נשאה מוחת מן האירועת אלה והוא מקום דיחה ט
אי כפי אותו ליצאות ומשם וכשם אם נשאה כוחת מן
האירוע מקום מודתה דיחה שיפה כח האיש יותר
ואי יכול והיינו מטם ומפוה הי דמטבו ג' אירעת ?
כן אם האיש מיהור והאשה מקלי ונשאו כיהור שהי
מקומו אי ומיבאי האיש מימקומו לילך ואחריה לקלי ?
דכיון דיהור קלי הן כי מלכות ואי שיירות ומיעוט
מחו לזו ואי יכול לידע מעבק אנשי מו ורתו אי ספי
אותו והנה מקומו כמן דשם נשאה אבל אם ט
נשאו קלי ספי אותו ליצאות זנב אותו שעל מערב
כן נשאה ואם האיש והאשה ממקום אחד ט
כיהור ואפי שנשאו קלי כופי אותו ליצאות וקלי
אפי מעיר לכרך ואם הי מעיר והוא מכרך או ט
להפך ושנה כיהור ונשאו כעירו אי האשה יכולה
לכופו להניח מקומו כיון דשני המקומות מיע שוין ?
והוא נשאו בעירו כמו אם מקומותיהן שוון כמו
או עיירות כופי האיש לעזוב מקומו אעפ שמה
שמקומו נשאה שכן היא כשאת כעל כמעליית ?
של כעל ועם שלה עלה וכו ודרכו ולחזר אחר אבדתו
ועם האיש יכול ראות והכין כשירינה וזה שאי
ק' מושה וכל סבורה כיום והדי דירושלמי ומפות
ותני כשהי מיהור ונשאו אשה קלי קלי ונשאה
אשה כיהור פי שהיה מיהור ונשאו אשה קלי כלי
ונשאו אשה מיהור כיהור אי כופי אותו לילך אחרין
קלי או מקלי ונשאו אשה כיהור מקלי אבל כיהורה
ונשאו אשה כי מיהור מקלי ונשאו אשה מקלי כופין ?
אותו ליצאות אבל פלו טוריה ונשאוה אשה כיהורה
כופי אותו ליצאות ואי כופי אותו ליצאות מקלי ועב
פית דמיירי בכפיית האיש ימי פי דבכפיית ג'
האיש מיירי וכן שיור כל הבגיוב ומוב מימורתי
כספ רבי משה אבן מיימון כדמיי שכי לעי ועל ?
ומי יכור ומשוורי ג' אירעת הן וכו כספ ג' והיו
אישות עד אבל מיכאי ומרינ ומריג ומספר וספ
מאות הדין עד ואחר שרוב הגאונים
פירשו כך דבכפיית האשה מיירי מי יעבור על ג'
דבריהן לספו והיינו ומאי היכי דהכעל הי מו למך
את האשה לא היינו כופי אותה הואיל ונפקו מם
משומי דרת ומספיק עבדי לחומר וכבר שעשרה
שסלחו ממיירכורך ליצמת אינה והי שמו כר
שלוחה זיעל שהכעל הי חפין לכון אשה לילך ומחרין
ומורי הי חולה מאותו שעה ולא הי יכול לסע והיה לי
תשו דתן יעשה להעתיק להם וחתם שלין דכיון דהני
שלוות דרכותיו עבדי היכי לחומר והכי לחומרא ט
ומקרקתי כרו ונע דיפה כח הבעל מכח האיש דבר
הת הוא מינ לעלות לארץ ישר והי אי מינה כופין
אותה לעלות הי מינה והו אי מינה אי טפי אותו
לעלות מו הי כו אור דיפה כח הבעל מכח האיש
הלא כרת ומחו כגו דינן מם כתובתה תנן דספי
אותה לעלו כיון שכופי אותו לעלות וי"ל דהכי מיירי
בזמן שבית המקדש קיים דאז הוי מינה טפי לחור
כאחשו מכורין ישר והכי דתם מיירי בזמן הזה
ועשר חוזרני לעי דאפי פם המחור כעניני ומו ט
שהיה אחרי שנים חוין פם לו סיה עניני ע שכטו
עירי וזה שמם החתן וכן שהיה אי כופי אותו ט
והשות עייי אי כופי אותו אבל אחרין ומזה הכא ט
ודבר כמספו מיניאו וכתב אחרין או תמכבעה ט
שתלכין ראשה דעב לא מליכ אחרין אלא הייתו ראוי
חפין לכנס כלו כמושו ליטב חתן תשבעה שתלכין
ראשה וכן נוסח ודברי אחרין עצמם ודקאור מה
אינ יכולה לעשות כלו וכי יש לי ליטב עגונה אם

כט הכי תלך אחריו ולא תתעגן ואפי דאתו דאורמין פלג
עי שהו וכי תגר אב לשמעיני דכתי טפי דאפילו ?
והי סף ולא כני לעגוב לגורי טפי אותו שיו כמגן זה
יבם ילו ימשו דבות דרכב נקט דאפי כי כני לעגב לגורי
פטו ואי חפין לכנסה כלו שיו שמשה ליטב דאתני מם

עד ראשון פליג בן כמוי כן קמן טרון שלפנן ט
הא אה בגו דהלכ מותו ולא כמי ימו כן נפתח דאן
ראופי כרין הדומה לו אי הלכה מותו אלא מואי ט
דאיירא כהא כהדיין כדתב נתו לאהבו דלא ולסין
עליו כי הכי ופי כל השמטי מאי אדם מוריש שבוע
ומנין דמוסיף עלה עדי הכן דלא ולסין עלה וטעמ
דסה אי דוחק היכי דכוי לעגנה מסתבר טעמיה
דאורמין אבל הכא ומאי חזית דאתה דיבה פוריך ט
טפי ועו ריגלים ולכו שכל שהי שם היה מתנו ?
והולך תרתה היא ופבו טלטולא חביבא קשי והדאי
ומדאיתתא ויש מוכחי מסת שיש לספן לילך
אחריה אפי ממדינ למדינ אלא אם חוב ממנו דכל ט
כמודה כיום ולא ידעו מאי הא הלא גם הי כמאי כ
חמרי התלמוד הו יותר ישמעאות וכבודו ומשה ואפי
הכי אמרי דכופי אותה ליצאות היכ דהוה מיהור ומאי
אשה מקלי וכו אי חוש כי מקומו ומקומה כיהורה
מיהור דכופי אות וען סתם דכשות אשה מרוכה
ממנו אריש והכי כפיכי ולא לה ומשה שתלך אח
אחרין ומקום רחוק גם זה פליא במבי הוא הלא
הלא גם כמו חמרי התלמוד הוה שייכו הוא מילתו
ואפי הכי לא משנחו ואמ טפי לה כיפי גם ומהי
שכת עלה עוו ואי יורדת עמה הלא חמיו פסק
ו ט ונמא מאון גדול וכיאת מאון ואמרו ואותה ומשקי
ויסבע כתשובתה שמשפחת ועו אם יספיק לה
דמי השון כמנות משפחת אשנ לא יספיק ו ה
מיו שהי כבית אכה יעריכ לקב סאו כמ האריך
מוספקת ודמי גדולי ואי מספק ודמיקטני וכו
עד לא יעריכ דהו יגלה בהו כיה נשא וקא מעלגא
כהא דאמרי ליה עד האידמי דלא אורייתו וספרה
זעל דיוטגראי יורדת עמו הא כדר שמשת האשפה
שוות אבל מהך דכי קטני דקגלא כהן כי נשא ופי
שהוא עשיר אבל כי משפחה נערי שאי להן שער אלא
מיו שיש לכעלה אי יגלות מוחת דמי קטני הילך
ים להתנהגם במוזנה כמו שהיית מבית אביה
ועשר חוזרני לפי הדע והיינו כמו והם דתם
כמא שהי כיהור ואירס כיהור ולא מכני נשאו מיו כן
כיהור שאי כופי אותו ליצאות משם אלא אפי שהיה
מקום אחר ומוכחזה ליהור אי מיכאי אותו משם
דכתר אירוסי מהלינ ואינו לוי המשאי הוו על דעת
האירוסי אבל אם הי מיהור ואירס קלי פי שקדש ?
עי שליח שמשלח שם וקדשה לא אמכו אם נשאה
כיהור או מעבר הירדן ומוכחזה קלי שמספי אותה
ליצאות ליהור אם הוא חפין לדור כיהור שהוא מקום
האירוסי ועל מעתה נשאו סתם שתחזור למקום ט
האירוסי כשירינה אלא אפי נשאו קלי כופי אותה
ליצאות ליהור כשירינה כיון דכטעה שאירס היה ט
כיהור ולא הלך הוא כענינת שם וקדש ומסתמ ודעת
דהכי קדש שתלך אחריו למקומו כי שפילה לו ועמי
אחריו ולא הוא עמי אחריה והכי דירושלמי יש לפרש
כשהי מיהור ונשאו אשה קלי פי הלך ושם וקדשה
ונשאו ואפי קדש סתם לחור אשב לא נשאו עדין ?
אי כופי אותה ליצאות והא דקתני ואשמועי דאיירי כגו
שהו כעניינו הלך שם ואי דמשמעי דאי אמטור לעשו
עי שליח ובתוספת דקתני אירס ומשו דאיירי בששלח
איגלה שליח וקידש סוף דבר אי כופי אותה ?
לילך אחריה ואפי לפי תשובות יכול והיות דאין ט
כופי כמן שלא קדש אלא עי שליח דיגלו סתם מסתם
שיוהי כיהור ואיר כיהור דאי כופי כמאי כתו וכתו
ודמי שאור כל הגאוני שמפרשו הה דבטעה בכפיית
האשה דאי כופי אותה מטעי דת ולפי פי וזה עבין ט
הבעלה ואין אי כיפי לו שהכיאו למון אי חוזרי אינו
גדול ומכפייה דהת דהאיסור אי חפין לאחזון ולא ט
לייבם אבל הכא דהרי חפין לכנס כמקומו וכין דאית לו
ליצאות ואחריה כרת אבל לו יכפאהו שלא כרת ואפי אם
הית איחר טעע כמנגו חוטרו לידה ומואו ולקטורה
הא אי מוצו קרואתו ומיחוזן לכנס כלום חוקו חמיים
כן עביה לעשירה ושלו ואי כי כרוך שי ושו דטי
יבמה שנפלה לפני יבם משמואר יעריכ
חליצה ואי לעחיות והתיר כן ט
שקידשה הבעל ואחרך שתוה כן עשתוה ואפי
קידו שהמשמוור הרי הוא כמור ולכדמי שמן הטא
יסור אעפי שחטא יסור הוא ואי לע לחלקו מדת ט

ישר אלא שאי עוון כמיסורי המורי ומיסר עליהן ט
ומיעיין נסך המורי וחשור ועל אבל קידושי קידושין
ומשו גגו וחליצתו חליצה כלו שו דמי הרי הוא כמור
חשור והחשוב עיין מכשו הגאוני שאם נט
נשותור משע שקידש אי יעריכ חליצ דאורעת ההיא
לו קדש עינה אי לסמוך על זה ודכריך מותרין זה
את זה שאם ייקח ייקה וחליצתו חליצה ואחר ט
שנשמור וזה לי יקידש קור וכן אהלי קידש ואחריך ג'
הרי הו ומחזק כשור והיית חליצת חליצ עב אי לו ?
וקסבר לא חליצ ויעור ישר יאור עצמו כמאור תורה
שלא כי ייכתוך עב חשו דטי ומאר מאיו זיעל
הכי ראוי ודמי הגאוני היכ רליכ יבם אחר אלא ט
המשמור פטורה מן חליצה ודמי ספ הגזל קואו
אלא ומעתה יבמה שנפלה לפני מומר שאין תכפוק
כלא חליצ דאורעת דהכי לא קדש נמט ומעקרא
וראשני כמ לה דטב ומיתבעין חוטי אב לגבי ט
דמשמור דליכ למי הכי ראוין סהרי דלא נטה לידה
והתייבם לו כי יעבירה על דת דאורעת דהכי לא
קדש נפש ומעיקר היכ דמשמור הי כשעה ט
שנתקדש ומחין דאוסקא אורעת והל כמילו התם
על דעת שלא תתייבם לו עבל מו רבי זיעל
מהרושין פ הגזל קו תשו מו רבי ומו הר אומר
מוקבל מאנשהיים וקבע היון רבי מהרושין כמת ידו
נפתה מכמותו ונתכסס אבל ואמה
על ראום שנתן גט ולאשתו על
תנאי מהיום אם מות ומולי זה ועבר סמרים ט
והולך כבי הכנסת והשוק כלא משעשת גם עש
לווי לאמן חוין ועבר עד למור וכו אלא שחלם ?
הי ולאחר שבעת כח ימים נפל ומשכב ומת ט
ומוות כח ימי מעורי הולך ופנעי שכב ועבר ט
משמת שנקרענו הגט מיד אחר השבעה כמבוזתמ
על שאי מאיש מוות גט ואי מתיר ואי מועלי כ
מקיה טעמי הוי שו ספות מר שומפרשים
דכי. מהיום אם מות מי משמעין אם מתי
כמו ליור מעות שאני במעלם ואי דעתו שימות קשו
מיד מטענת טתב אלא שעה אחת קור מיתתו ?
כד שלא יהא גט לאחר מית והרי שנקרע הגט
קור לכן וכשהגט השעקור ומיתתו כמאי כן ט
וקבשא והוא הגט נקרע כבר וכל גטי שכיב
מרע מני גט לה זהי שלא יתקרעהו ולא ישטש
ישטשטהו עד לאחר מיתה מהאי טעמ כי דבר
התנאי וכן מכו כתב וכבר שלחו אלי מתבו על
מעשה מען זה ואסרתי להן ואם נשאת תצא זה
כבה מאן יורי מדרכנ דהי דלא הוו מחזירים ט
ודאורייתא ורבנ דר עקיב מאחירי ודרבנ עבדהו
כמו שהוכיח רי כמ האיש דבה ואי להאמי
ונראך אני דמרבי רת ורי אפי לא נתקרע הגט
אם הגט מונח כשו אחרי מות המסוכר
שעה ומיתת הבעל אי מגרש דמבינ שיהא מגי
מיתה כהי שעתה דקיי גט ולא מימניא
אי מונח כשו אחרי דאי מגרשת אלא אפי מונח
מונח לו ואמר ממשו פ המת רבי מונח כמגם
מגרשת היכ דאו הרי זה גיטך ולא תתגרשי בו ?
אלא מעכשיו ולאחר יום שמוכה הת מעכשיו ה
מיתו ומתחיל הגירושין ומיד ולאחר יום ומהבא
משימו דהשות אחר יום וכלכד שיה הגט מונח
אז כידו המאי לקנות כמיש אם הטו כמעכשיו
אם מתי אי דעתו שימו מעכשיו מיות ומיתו ?
אלא שעה אחת קור מיתתו ולא חייו השות כלו ט
היוכך כפיכ רלי הוי מיתה כהי שעתא וכוחה
תנאי חשות כן רי יהו כי ור יוסי דאמר כי ור יוסי
דמיית כי לחסי דמיית לכר מר מאיר דמיית
דאי כעינת תליה כמיפ שמתי פי מיות תליא ?
אי מיית מאותו חולי מגרשת מעכשיו ואי לא מות
אינ מגרשת כלל ומנב בראו אב סת כי קא
הת מאי איכ כי ר מאי ור יוסי וקא אשם תלי איכ כמי
אומר לא קא איכ כמיהו היכ דנתקרעה הגט אח התנאי
מיד וליתנו מיות שעה בסוף ומיתת הכעל אי עדי
מיתה ואי מונח כשות אלא כשו אחרי ומית לכמו
מאות חולי לו ואי מגרש וכד ואי חולית ולדבריי
דקתני ואי שמתיים ר מאי או מעשות תלוי ר יוסי
או ספק וזה מיכני לי מאי כמיהו שמתני אי כמי
תלוי או ספק עב ראה על הקבלוך

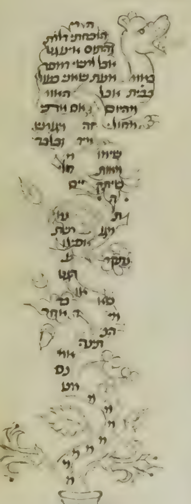

ומובם
ומשע
ואחרי עו
דאוני ומשי ומינ
גט דאפ וכי שואח
זו אמר רב הונבטו
משתנעו וכו ופיר
ימשי וזלזלו ט
ומבני הישו
דאור אם ?
ומי דהאו
לא מיית
אלא א
אפי לא אור
אם מתי אלא

עי כהי כאו אינו
סטו הגה מזער
הוא עד הרי הוסת
והגה זו מעניין
כעלון מהרושין ?

לא אלא יהב לה גט סתם אם עיר חוזר ומסתו ומעת
מית יהב לה והוי לא ומיית עכל' פי' אם עיר חוזר
לא שחוזרו כו' פרי' אלא ממילא מלו הגט כיון דעיר
חוי' דומעתו ואע"ג דלא הת"ה וכא לא סבי' להו
דרבה הוא דמשכיב מרע דיהב גט אסתייא ולא או
אם מתי אבל הי"כ דאו אם מתי מזה ורבה הוא דאם
עיר והלך כלא משעתו כלא מיקו דבטל הגט מאלין
וכן פרשי' חו לא סבי' להו והא דרבה הוא הי"כ דלא או
להיום מתי סבי' להו דאם עיר אי' חוזר בי"ה שמי
מאורו ישגט לאחר מיתה דאי אי חוזר אתי לאימר
לא הוי גט דמייתקיא מזו דלי מיית הוי גיטו שוה ט
ישגט לאחר מיתה ואתי לאכשורי זה גטך לאחר מית
ולאו ידעי דכיון דלא פריש מי"ר והכי יהכי נהלי שיהא
גט מעכשיו ושל מעת שיאות עכל' הרי מוכרח
מתוך פרשי' דמהיום אם מתי מחולי זה ועיר והלך
כלא משעת ולא כטל הגט דכיון דהלך כלא מיקו ודאי
לא מת מחולי הראשון ואע"פ שחלש הי' עדיין ולא חזר
לבריאותו כמו מתחלה וג"ה חילוקי' אי"כ ופרשי' מהיום
אם מתי מחולי זה אם עיר כמתים והלך בשוק כלא
משעת ואע"פ שעדיין חלש הי' ושוב מת הגט בטל
ואם לא הלך כלו ואע"פ שפרח מחולי לחולי אחר ומת
הרי זה גט דודאי גם חולי הראשון משרבבן ולא ט
נתרפא מזה הלך על משענתו ושוב מת מאחרן
לב אותו אם מחולי החולי הראשון מת הרי זה גט וכו' וכתבן
זה אפי' אם לא הלך מלא כמשענת היא אומרת מכני
שאומרו ומפי' כך אי שמחי החולי הראשון מת ואי
אומר מותו ושו אי בקי כמון הזה כהי' מאומרת ט
שעישך עליו והגר יכולה לשוק ואפי' לפרת"ם דרב
ירמי' לא סבי' להו הא דרבה הוא והלכתא כותיה מאי
מהיום אם מתי דאם עיר והלך לשוק כלא משענ"
הגט בטל ויהו מאומרת כמי עם בקיאי שיאמרו מחולי
הראשון מת כדקתני מתני' וכבר פירשתי מאומרת מכון
הזה לא סומכי' לחקל דשה"ג לא נשוו יפה מסוי' דברים
שמחזירי' ומתחולה לחולין ולא מחה' חולי הראשון ט
מת ומשר כתבתי וגו' עוד דליתה הילכת' כרבי מתני'
כמו דקאי שהגט מבטל אפי' אם לא הלך אם מת מחולי
זה ולא כהא הלכ' כמותו שיכול לחזור בו ולבטל הגט
מעתו חולי קודם שימות כמו ומתנת שכיב מרע דקייא
לן דהתייך דת דיית"ק מכטלת דייתיקי עכל' זו מעין
ודאי אם הלכה קכלי ואם לדין שאותו דן כך ומעיניך יש
תשוב' והיא כמו שאת כי שאם עיד חוזר חוזרי
כמתנתו כמי אי' כמעכו שכיב מרע אלו דעפי הוי ט
פשוט דאם עיר כלו מוי"ל ומיאי דויי' ומבטלו ט
כמתנו כמי שכיב מרע וכיון דקיי' לן כמה וכמה
דאם עוד אי' כמל כמו דלא מיכ' מבטל' מסוי' מעכו
שכי' מרע ומררב' אפי' לרבה הוא נמי היכ' דלא הלך כלל
או הלך על משענתו ואמרה שמת מחולי הראשון
אי' יכול לבטלו אפי' בטלו כהדיא שהרי כבר נתנו לה
בזה' מהיום אם מתי מחולי זה והרי נתקיים התנאי
שמת מחולי זה כלא עמידה והלך על משענתו ולא ט
מיקרי עמידה דכשלא עמידה והלך כלא משענתו
מאומרת משכיב מרע דכך שאם יעמוד וילך כלא ט
משענת אפי' מת לבסוף לא מחשיב לי' מית מאותו
חולי אבל אם לא הלך או הלך במשענת ומת חשוב
כמיגט מיתה מאותו חולי וכיון דאין לפי' סברת השכי'
מרע נתקיים תנאי שמת מאותו חולי והוא כבר נתנו
לג לה מאז מהיום אם מתי אי יכול לבטלו ופרשי' מאי
רכלו מהיום אם מתי חייל למאור אפי' נתקיימו הגט והכ'
עדי לא יכול לבטלו כמו הרי גטך על מנת שתתני לי ט
מאתים זהו דאיגרש מעכ' שנתקיימו הגט קוד שנתנ'
המאתים זוז ודין דקיי"ל ון כל האומר על מנת כאומר
מעכשיו ופרשי' דסבי' לי' דלאו חיי' דאינו יכול ט
לבטלו אבל לפי' רת שפי' מהיום אם מתי לא חייל אלא
שעה אחת קודם למיתתו אי' בטלו מהני' ומכטל תוספ'
גטין אי' בריר ולא סבי' פסקי' כמיון הגב"ג כבכמו
כל אלה הדברי' מוטב היאוב מן השמים ואם יזיקנו
שהתוספות וספרי פסקי' הלוקי' עליה משום דכר דל
דעתי ומטות להם כי זה לעני' מרע ישב חושך
ויעלות ולא סדרי זה ג' שני' וחייתי' הנשמה מכל
טומה ויסקופה הטריפות הבקיאו משבבר ומאי בר
ברוך זוהה
תשובה להר' מנחם בר נטרונאי זצ"ל

לא ולעניין שאילתו דשאילו' קדושין
אם יכול לספר שהסתירה לו
ולימד הקידוש' ואחרי שאי' לה מה לזונה ולפרנס
מ' והוי דואי' יכול לספר ואם יאמ' שאי' לו כלום
לתת לה מזונות יוכרח כר הקידוש' ליתן מזונ'
ואך ולא יתגן לו מן הדור הלו כלום רק ומזונותה
ופרנס ויתן לה כמין משרה משום ע"י שליש כמוש'
כמ' אשף וכמושר יכול כל דוי הקידוש' ומזונ' יספתו
ופרנס ולזונ' כמנע כמו אן אי לו כלום שומרין אם
מספר שעכה ומתנו מהלה ומוקיר מזון וכו' אושף
שיש הוחין הודיה זו כמו שומש סמ כמ אושף וכל
מה שיומכי מן הקידוש' ומזונות' לא החיו וגבי אי
לכתוכת מן הלקוחות שיקע את זה הקידוש' אם
תתעולה או התגרש שהרי כבר נגבת כמזונ' ואידי
הא מראובן שחי' לשומש כמ מיכחוסת מטב ט
שעריות בן שזוע שוה בן שזון האחר קוד לחמו
ומיתי' ומראובן קטינו ראוינו מוחר ומחומתן ט
אילו אזל שומען וזכי והוא קטיכ ראוינו ולוי כמוי
מי הרי שומען עלה זיינ' אחריה ומינבייה ולוי ט
כמוכו שחי' לו מראובן היו כבר גבי' כחוכו המו עדי
ישנכ חוכות על כעלה ומזונתו סטב מה שותב'
ומזונות ותעמכר ולא תחזור ונתבה' ולקוחו ולשתות
ושלו מורי וכו' מאי' כר כרו שי'
לב בפרק החולץ בו' תנ' הת מיעת יבם
קודם ומיעת חליצ' מראשון
שהיו ונתמכי' ושם מיעה אומר מיעה חליכ' קודמ'
אור רבגו' מפס לי' בקו כי בה ותמייהו אי כופן
וחלוץ ומשו מיעה אבל אם לא תרעה ליבם וחוזרי'
שותק ומחלו' ודבריה מטעי' לי' וחלוץ ואם אי יכול
להטעותו כופי' אותו וחלוץ כמו' רב שמת ולעי' ימי
שנבל ולפני ויוכה שחין שמי' חוסין אותה ולא ט
חוץ מוכה שחין ולא כבל אומלא שותק ודבריה ט
כותב סהדי גב כיסי שומת ולו מה כיסי' מורי
חמי' יכול הי' שותק ואחר הייתי יכול ולקבל ולך ונ'
יכול לקבל וקיי' לן כמעט עתי' מנבת מיר על מום
ומי כותבי' מגבת על שומרות יבם מכלהן טעמי' ט
כופי' לי' וחלוץ עכל' ונר' דכשמור מתלא מעמי'
שומעי' אי כופי' לאודוי' למוכה שחין וכופי' שהן
מאותן שכופי' אותו' והוי' אשה ומתחת מעלה ראוי'
לה היו טורחי' להשעתו וקי' כמ מיעת חליצ' יספתו
וחלוץ ומאונסת ומיד אי' מאייה דאם כלא מאותו ט
עד והת טעו' ומשו מיעת חליכ' קודמת כדאמ' ומו
ומדקאמר ר' יוחנן תבע ליבם אי' נזקקי' לו השתא
וחלוץ כופי' ליבם ואי' נזקקי' ומכני' ושו ומדקאי לי'
רב ברייך תלו החונתו מיטוי אפי' כמון הזה דמיעת
חליכ' קודמת ורת מפ' דרב קוי' ומעשות שהיו ט
מתכוונין לשם מיעה ונגי' הכי מיעתיכם קודמת
ומיעת חליצ' ואמ' רב ספרא אי' כופי' וכי אתא לקמי' דרב
כמותו שהיו מתכוונין לשם מיעה מיירי ורב יהוד' נ'
עד דאתקין מינבית לכונה ומסתמ' מיירי סוות שהיו
מי' ולכני לחלוץ שאת אם הוחיכין היו עושי' ודאי
לשם מיעה שהרי לא היו מתכוונ' לשם מיעה ולשם
אישות שלא היו חוששי' ליכם אלא לחלוץ אבל מה
מחרינ' מי' מכתי' ליכם ולא מדרב כופי' לחלוץ ומות'
הי' לסתכמות משנה רבנן דכשרות עכל הדע וכו'
ועי' בקנה' שכפאו מהי' יבם
לג רבינן שוחה בר שאו השיב ולעשה
על יוחר שעלו בו מאותן שטפי'
אותו להיגי' והוכיח מן הירושל' וגו' בר מרשו רב יהוד'
כמו רב כהנא ומתני' כשהיין אבל עלו כופן ואע"ג דרב
יהו' אי הכי קנו דידן עלו הי' ודאי הוא דרב כהנא
בהיו שלי' אבל עלו אפי' רבנ' מודו דכופי' ר מ משר
יוחנ' הלכ' כשקנ' ומנו שכבר קאי' ר' יוחנן ככפה
וכפתו פי' וכפתו ולהיג' כפה הו אם שחין כסותו
בבשרו ואת סום אחר יוחנ' וכמו להיג' ואת דרבנ'
משהיו בו ואתי' דשקנ' משעלו פי' כיון דמוספו לו
ספי' ומתני' אי מעלו אי סהיו משהיו בו עבר'כ מרבנן
אבל כעלו עברי' פטקנן רבו היכ' פלוגת' כני' דידן ולא
ובעובר דירושלמי עם סוגי' דירושלמי וכמו כגרון זה נ'
שלא נכל ומר קנ' דידן ואיכ' פלוגת' בעלו ופסק ר'
יוחנ' כשקנ' כופי' וחייו בר רב עד כהיו פליג' דלו
סבי' לי' והלכ' כשקנ' הרי אי' מחלוקת בעלו שעלו
כפי מעלו שאי כופי' וכיון שאי מחלוקת כמור סור כבכי
ודאמשו דעבר שבר מעלו וכסו היולך עד מכני'
זה שנסתה זה טמפי אותו לה' עכל' זה ומיעו
לד ומשר שאות מיקודש ומי מהל'
והדרא בה אידי אם ישמח ט
כי בר ולחוק את האדם שיגרש או תשב עד שת
שתלכן מושה לא פירשת אמאי הדר בה אם מא
מיות שכופי' הרי שנט יד לו כופי' להוצי' מוסי'
שחין וכו' או אומרת השוקים כיב לבינך או יכוש
על כתף וכמו מחו טענ' חוטר' ליד ומיר לקטוה או
אומר מיים על' מו אומר כמנ' לי' ומיינעונו לי' ה'
מכל אלה לא פרשת כתבך משו' שבא כו אלה ט
הדר בה אם כך ורואי אי כופי' אותו רהא לא שיימן
שומעת מאור ומה' דמ' כת' דקטנ' כופי' המעל ליתן
גט ובמוסף מעת להתנו שיכול לא או כמם אן
פטור היינו משו דהי' מני' לאינסובי והוא ומעבב
לנסוב משו הקניא אבל הי"כ דלא מני' לאינסובי ו
מג' פטור לי' דאי כופי' ומהו ע' מכני' הואיל
ואי"כ הכות תקנ"ת ג' זיע שאי' יכול לישא אחרת אותה
והוא לא קיים פרי' ורבי' ע' מכני' שמפי' אותו והי'
פרי' שיוכל לישא אחרת ולקי' פרי' ורבי' סהי' דסוף
הכא על ימותא הו או המילה כ' דיומ' ודהי' אומר ג' ר'
ייצחק עמנו הוה וכופי' הוא או הפיל תרי דייב ולא
מיני' היא מהיות וכופי' אותו פרשי' ז"ל לא שהיא ו
תובעת גירושי' ולא שלא ע' וכמו וקיים פרי' ורבי' אלא
שמעבור פרי' ורבי' כמני' לי' הנהואיל שאי' יכול לישא
אשה אחר מעבור תקנת ר"ג כמני' לי' ונגש קנתו כן
על מדין ותיה אין שקרש הדמ' שאוב עשית תקנ'
ושניגעת רואי' אדם דר עם נחש בכפיפה הילכך יעשו
כר כפי ראות עיניהם יצחק בר משה
לה בפרק מי' תני' כת' לה פירות וכסות
וכלים שיכנס עמה ויוכה מעל
וכו' כתנה שכתה' מיינות יפכב ולע' כסי' כ"ח וכת
מעל העיטור וגו' וכת זקינו הימו שנשאו ומתה בלא
בני היוכ יורש בכל מה שנתן לחתן אלא מה שהוציא
הוינו ומה שהו מען נגבה היוכ ומסתמ' ומתנג' הורה
לו ומתכב כסעכ' מנו' בירושל' מיון דסתבי' אי מית
בלא בני תחזור מיענו לבי עבוא תבעי' ממון הוא וקיים
ומשו דלא מקריי' פורענותו ונפטייתו או' מונג' ט
דלא כת' כריון דסת' דוי' וזה ומונג' פשוט כמנט ט
זן דקיי' לן בכסנטה הכל מנהג' הורינה עכל'
תמו ר' בשנה ראשונה ליתרין ולית דין ומור
ומדיין שיחלק בזה שאפי' אם מת ומזון ליר הבעל ט
שיטל לו והחזיר הכל לאב ותקנ' ר"ג וסוף מן הורקנו
ותם לריקונ' והקה' ותהוסיפו שתקנתם יוני' כמנ' ח
טעיה והה' ולא כריה לן כלו האי ובלא תקנה נרון ז
זה ע' דין תורה דכיון דלא כי ליר הבעל אלא בר עומן
הי' שנ' ראשונ' של מעת שיתן לו מה שפסק ואחר שנ'
ומתה הכת בלא זרע אפי' לאחר כר' שנ' לא זכה הבעל
בדברי' הלו בירושל' כמ' שנ' לפת מאוקי' לה בנשואות
ומנג' דרשי' מפ' לה בנתאורסה מוך כמונגת רמותו
לאומפקי מממון כתון זה ונתיא קויית הו לי בחזק
היוב כי עדיין לא הי' לבעל שום ע' זכייה ותפיסה
ידכם וגם הה' ליעדי שנתן לו כבר יחזיר מסך יו
התקנ' אם הוא מודה שקבלם ואם מפר ישבעו לו
נתן ויתנו דלא מחייב אלא מכח התקנ' ע' דלא פלוג
משמע היסת ומה שהוציא האב על קטורת עדי
דמיזוע פס רכי האולפס כתנו פיר בירושל' מן אבי
אחר הכה ומעתו על קין היכי היך דלאהו' לה שלא
תפרענו ולא סוך על הבעל שיפרענו ומ"מ בקטור ליכ
פוגת דבן אבנן אחר נטה שלא עלתה על לבו ט
שתהא משולת לכם מיור בירושל' מא כלוהכ
ולא מחייב בעל בקטורת דהוא תקנ' קבורתה תחת ט
כתובתה פי' כתניית והכ' לא קרי ירית מינה ויידי ול
ואחרי שהוא יצי' והחזיר לאביה הכל מסו ותקנה הוי
לי כמו אורס שאי' חייב בקבורת דלא דוי' לשוותי' יבם
שומה דאם האשה שנפלו ירושי' הבעל קברי' לה
דקאו יותי' כתובת חייע מנה מאתי' וכו' ולא ולפי רשי'
ולפי ראי"ב מיד נכסי' מחזקת פי' טוב מוזיקת יורשי' ז
האשה שאוב הת' שהי' שוותי' יבם ונעוי' קיימת ט
מילו כבר מות לידי יבמי וסתב על נכסי' מעל הראשון
ושיעבור זה הי' מעכבת ח ליבם הוי מילו הכנס לו

טופא אבל הכא דלא פליג ליה מידי שהרי הוא כ'
מחזיר הכל לא מחי' בקבורת' ומה שישנה אתה לי"ל
ליעדיקה עמ' לא יפרע. אם אמ' לה יורי ליעדיקה קן וקן
לא מחי' ופרעו משלה דלא צריך מקרע כסותו דחי'
הקורע ולא זכ' אמ' לה עלמא ופטור כמ' המוכו ושו
מאי כר כרי זלה"ה וזה הועתק מספ' אור זרוע.

רב ידעתי ומקיהו אשור ולא אכיר כ'
מראהו ולא ידעת אם לא שמעת כ'
שהקהילות עשו תקנה קבוע על איש ואשה שיעשו
נשואי' ויפטר אחד מהן מתוך שנתי' שיחזירו כ'
חיה הנדונ' שנתן ליורשי המת. והנה יש מנהג אומ'
יתומה מאב ואם וקלתה כביתו ות' כדיה זקוק כ'
ולותה מאב' זקיקי' ועו שלחה ליבמה ופתחו הם
הדיינים שהי' לה מן הכל ליזקוקי' ומלעתנ' לאחות
הכתו' ליתומ' והשיאוה מוירצבורק ומוטר הכאו:
הכתו' היתה חולה ואחרי הנשואי' היתה מת
והלכה ואמ' החתן שמקחו טעות ויינשה ומכיתו כ'
והכיאוה הנה והי' העניין נגלה עמה והוציאו הרב
מדפיאות ואחרים בקבורת' כי מתה תוך שנתיים
לנשואי' והלכ' האומה לוירצבורק והביאו טענות
ואחות' אמ' כעלה ולא רצו ליתן לה כלום כי מתחילה
לא טבעו וירצבורק לא קבלו עליה' תקנת הקהילות
ואחרים אומר' שלא תקנו הקהילות אלא במקום
שהיו בקיים והבונ' יביאו מכסו אבל מ"ג לא וכ'
ושלחו מוירצבורק ווליע קהל ומגנצא ורבותינו כ'
שבווירמישא ושבשפירא ואין תמהו מאד על:
מעשה הרע הזה וקהל וורמיישא עירו ולא שרע
רבי' כי קרוב להן האיש ומיקיתם וקהל שפירא כ'
חיימהו והחזיר חייב מה שנתנה האומה מעיקר
והורי' מה ע' מעכך ושלו מאיר בר ברוך:

רע ור' היה כי כמ' נשואות על דרך זה ומכ'
וירצבורק וכתבו לי מעמת מה שכתב
ועו' דברי' אחרים עסק' עלי' מה שכתבת כי נתן עינו
ואחז ולא לקרב ומתוך קך מבטחה האומה והשמתי
להן דעתי ואמרתי טוב ומחור כמו שיחזיר חייב:
הנדונ' מיושר תכמעת ואחותה היתומה וענג
עלי הכל כי אחרי שנתן עינו בנכסי' והוריב עליה'
שם של ויקח טעות הרי לעניין ממון סתב הוראות
כמו דין כמ"א עב' דחי' ואי' לו ירושה ואפי' לא טען
ויקח טעות כי אם נבטו וכיתו מאסה עליו ואין
לו ירושה דכהנ' אי בקטין מתב כיון שנתן עינו ט
נכש שובא' לה פיאות ונכד' רוסתי' ומכ' דיוש'
הכעו' ריכג' וכמ' מי שרואת גבי סבלנות ומאהר ומשוע
חילוק בין הדר בי מיהו בין הדר כיה מיהי' ומא' כ'
חייב הנדונ' ישנו והחזיר מתקנ' הקהילו' ומשר
מחוק' בין זוכ' לכת' ובין ט' מי מעשי' קחוטת ידוע
הוא שלא פירשו אז אלא החלוק מכהם והחיים
שלע כנדרי' והמו' ואמ' מיס מרי' סתם נדרים:
והחזיר ונפרשו והקלו' אני' מחרוי' שלע סתמו
והחזיר כי חמי' שלע משטעות ונלו' הדבר וידוע
כי מקוירצבורק הין נשואע' לתקנ' רבות' והכאו
ימאים ככל גזירות עי' כן לא יפקפקו ככל תקנות
ושלו דורכו שאותם' ע"כ מאור זרוע
והנה גדולי הקהילות וראשיה טוס סוחר הענין
שהתקנ' פשטה והמנהג פשוט שתוך שנתים
מחזירי' חייב מה שהכנס החתן מאת ואמו ואו כ'
ליורשין ושו ספר התרומ' כסו הלכ' חליצ'

סדר חליצה

ומשפטה ודרך קריאה כ'
והמריות סטות ומעלה
מוך יכרו שלשה דייני' ויוסיפו עוד כ'
שעם והשלים לחמשה לפרסומי מילת' ויזהרו כ'
שלא יהין קרובי' זה לזה ולא ליבם ולא ליבמה
ויאמרו עלה ומקום פלוני כדי לחלוץ שיצריך ומבר
המקום תחלה כראו דמו יגריכו דייני' ומוקמנ' כ'
רומיו דכתי' השערה ויסכו וישבו שם והאיש
והאשה ישבו הכל כענין דין ועב' רחייא בר
אבי סבר עיור' ולא מועיר ואחר עבוק כדאוכ'
פסת' דמועד קטן ומועד' הדייש לי כספרי עייר
מועיר ומוסמוסתו הי' ועו דמי דרשא גמורה
זוכ' ליהוי עכוכה והתב' כן שוחר כן יושב בן
מטה כשירה ולא השייר הי' מעם דהוי סיון:
דין ויצאו כר אם יש שלשה חדשי' מיתה

הכנע' ואחרכך יבררו ומבה' שזה היבם הוא אחיו
של המת וכהי' מתה' ומת מעל נשואשה הזאת כ'
ובעבירות ואפי' מי קטנ' ואעת אשה סב' כמיותר'
מחלון ואחרכך ישאלו אם יש לאיש י"ג שנה
ויום אחד ולאשה י"ב שנה ויום אחד ומשם שלא
הוב' מורן על השנים כדתב' מ' האומ' בקידו ומא' אי
יעי' לה כי שרות על השנים ואלא אם הוחזק גדולה
מתוכ' על פי הנבירות והש' בעת שלא על פי האומ
סג' מכך ואחרכך יבדקו אם יש שתי שערות
מושה כבית הערוה או כזקן מרש או כבית כ'
השחוה ואי' לחוש כה' מקודם הזמן כאו ושמא:
הוו והכדיק של היבמה יכל והיות על פי נשים
דכיון שהקבע וכל שמתחי' סמכי' על פי נשי' דכיון
ומשו חזקה דרכו דאו' חזקה הכאה סימני' כר'
יהוד' דר"פ בת סימן הלכ' מותו ולגבי ר' שמעון:
וכריית' דא' אשה נאמנ' לומ' גדולה הי' שתחלוץ מאיר
תוך הפרק דלי"כ חזק דרכו ור' יהוד' דהלכ' כמותו
ומע' דא' רבה' שערות שאמרו יכרי שיהיו כהן:
גמותי' קיימי' כגמו אם יש ריבוי שערות או כ'
שערות ואוכות הרבה מי' יגרי' ומקי' יותר וגם על
שעשיהן אם יש לסימן שהקבע וכל שעתיה' אם
יש ריבוי שערותבלא הוחזק על פי שמעת כלא
עולת. ואם מבוקו שהדין שוכבן ומתן אזה
מראי שזהו סימן העליון ומתן א'
אי פשר לעליון וכו עד שיכוא הת'
התחתון ואחרי שנתברר הדבר כ'
שהן גדולי' כשני ומשערות יזהרו כר שלא אלה עדין האיש
מווח יום רשו' אלה דברי הא'
המכאי' ונבירי רק וכו ומו רמו

וזה הדבר יכול
האיש לכדוק:
כי אינו הוא וכו'
הדבר ואו' אפשר
לעליון וכו עד
שיכוא התחתון
מן האורך *

אלה תנא' או נגעותו לא חליצה דכת' וירקה מע'
מעניה וזה ריאוב' כראי' פ' מצב' ושאר דברים
שאי' שלי' על לב אדם ואחרכך יאמרו בר ליבם
הנגו אי' ים' לך חלוץ אי' מה לך יבם ואם חפץ לה
לחלוץ יקח מנעל שכולו עור וגם תפור מעור וכ'
ורצועותיו תלויותב וראשיה תפורות גם קוס'
כלואות כראו' ומנ' ראית כי חוורת יקרי' כה
מיתנו והמנעל וכתחלה יהי' שלו וגם המנעל יאי'
אבל אמ' כדיעבר יגי' ויתנ מנליין רופ' מליצ'
מהייערע ובגלו יחו' שלו יהא המנע דומה
ואחרכך יכרוך הרצועות סביב רגלו על המנעל וכ'
ויבים הקרש' כלואות ואחרי חליצה אמיתו
ותמו' האשה מן המאן יכמי' והבים ואחין שם כשמו'
לא אבה יבמי' ויגי' שתמו' כלשון הקודש כמי' פר'
מצות חליצה ופ' מיון עומדי' ויגי' שתמו' האשה
יחד כלשו' תמות כלא הפסקה לו אבה כמ' רב
כהנ' מור רכו כלא אבה יבמי' רמי' והפסיק ומן
כן כי אם לו אבה יכמי' כלא לן כמו' כמו ושמא כ'
תסר' לא אבה יבמי' לא אבה השמיתך וישר לא:
אבה לי הכת בתו לי ואחרכך יאמ' האיש לא כ'
חפצתי לקחתה ואחרכך ישמור האיש ומוע
הכתל או מגל העמוד ודוחק רגלו בארץ כמו'
מאי' הא' מן דחלוץ יגי' ומדחק' לכרעה ואכ'
תתיר קשר הרצועות והקרס' מן הלולאות הכל
בדה הימנית ולתהא שמאל וסייעת כמוירה
כמשו ומעכבין הנתרה מי' יגרי' מן דבריה כ'
משינה ומע' כראו' לו' מי סת וחלצה כר
ותהיו שומטת המנעל מן העקב ותחלוץ כל הכ'
המנעל והכל שעיר או מטה ולא יושב כדמי' לעי'
ואחרכך ירקה ויגביה דיינ' ואחרי רקיו תגביה
ותאמר דחוה על כנגד היבם ואו' יגרי' עד כ'
מרעה ולאום המוורך והוא נגיעת וקלותו:
הרוח קריב' כמבן ואם היא רוחבה והוא גבן:
לא והכ' מידי הכעי' רואו' עד לדי' אפיה ואכ'
קורא כלשון הקודש ככה יעשה לאיש אשר
לא יכנה את כת אחיו ונקרא שמו בישר' בית
חלוץ הנעל והעומדי' שם יאמרו ג' פעמי' חלוץ:
הנעל אמ' רב יהוד' מצות חליצה קוראה וקור'
חליצת רוקקת וקוראה עכו ספר התרומה.

כתב

רבי' האופם דוריטא משו' רבי' יהודה גאון ז"ל שאוות
יבם שנשאות כלא חליצה אם אין לה כבם כ'

תנו מזה ומיזה ומבע כנט ומייבם כחליצה
ואסור' להן עלמית' משו דמי חזא כושה כ'
שהוך כעלה ומריעת הים ונשואות דהוד ומאר
החה ורחה אם ומתה מאו תימו ומתה מיבנ' ועו
עלבנה ואם הי' בעלה כהן ויש לו כנים ומע אי'
חליצה מאו טרש הוא מותר ואסור לו ומי עליה
לייבי' חייו של יבם ואם מת היבם מותרת ומלה
ואם מת כבה כלא זרע כמי' היבם תנו ומבע
קנט ומייבם כחליצה אלו דברי' שגור משם
רבי' האי' גאון ז"ל ואי' כ' מור דהא ולא רסמכא
הן דלית' מן קנ' ועו' הב' בתלמוד אין ישר' בזה
המקום ובים בגיטין פ' הזורק יבמה שנשאת כלא
חליצה ר' ימאי' או' זה חולין וזה מקיים ור' יוחנן:
או' תמנו ור' מוילו או' תימו ור' זירא ומתנ' מסייע'
לר' יוחנ' הכונס את יבמתו ונמת נשא לאחר ונמי'
זו מיילו' ומנו מזה ונג' ברמי' שאורו כה והוא ומתב
מש' יש לה בני' הי' רקתנ' והולד ממזר מזה ומזה וכ'
ושומע' מינה ואפי' יש לה בני' אור יוחנ' תימו ודאי'
ומתב' וסייע לי' ואם יקנ' אילו דבר' ר' מאיר שאמר משו'
ר' עקיב' רבי' ןחכמי' או' אי' ממזר מיכמה הא ליתוגב'
מזה ומזה רה תימו ור' יוחנ' תימו ר' יוסי שאל לר'
פנחס היך ר' סמב אי' כר ירמיה דא' זה חולין וזה כ'
מקיים אי' חזור כך דאי' לא כתיבי' נעלו זקן ומר
ממרין הכות הכי לא אפרישו בין יש לה בני' לבי'
אי' לה ואלא סתם שמע תימו מעו לחתר מספק ור'
ומספ' דלא אי' ר' ירמיה זה חולין וזה מקיים אלא כ'
משיש לה בני' וכיור הוא דאילן מילן דאושכחן ומקינ'
רבות ומילן דסבר איינן דלא שכיחי תלמוד ערוך
ומחלו' סתם סבר והדוי אי' מיתנהו והכי מילי דגאון:
דלא הוא שתיק אגיר מיניהו וכן עיי' כפרח הכיאו מן ה
הירושלמי ואכן דזה דברי הג' רבנו' חוסתי' סתם
כתלמוד חייש ולעת כ' בקטין פ' החורך ופי' יוחסי'
ומי משו פלוגתו דתלמוד ור' ישר' מיר' מיין לה כנים
פלוגתו' כמו כס' יבג' וכן כת' הוה כת' שורפי'
זקנו ישמרו כמנכן ועש ומעשה כו ולפני רת כ'
כמיה שורת בעלה ולא ידעה שה' לה יכם והלכה
ונתקדשה לשוק ולא הי' יודעת מיקדש שהי' זקוקה
ליבם וכשיה יורסה ערע ולא נשאה המקדש וכ'
ושאלו את פי רת ואי' קנסי' ומיקדש להוציא אם לא
והשיב רת' כי לא מיינע קנס כשמורתיכם שנת'
שנתקדשה לשוק ולא זכ' נשואות ונמצא הענין
ערות מיילותת וכו' עד והג' ראבי"ה בין יש לה בני'
ולא כני' מחוורין דבשייהן וכו' כמו' כס' יבג' כ'
תימינו מורך התשובה ומאור דברי ראבן ומורה
לא מיצאתי יותר תשובות השייכות לספ' נשים

תשובות השייכות לספר קדושה

נדה בענ' רואה הוא דאו' גדולה
האי' טען משו דמיחזא קטנה
עי' מאור' חוזה פי' ומחזרו משעת שתבע' מות
ליבנו ובשו' ראתה טיפת דם ולא הרעת היך יגי'
דנקי' מחוורו דיין אבל קודם תבע לבנו לא
חיישי' לחיזור ולפי' פי' זה אם אומרת מי' וגם כ'
בדיקת עני' כיום תבע' ולא היתה יגיב' דנקיי' מאו:
ואותר' דוספת' לה כת' דוספות לענ' וכיון דמוזר
מי' לי תהיא שואנס ככל הנשים אבל בזה המואין
דסתם נשי' לא מחזקי' להן כמראות קודם וסתן אבל
משתבעה לנשון חיישי' כמת' לחיזור אבל מורות
מי' לי דהיינו נכור שבדיקה כיום תבע' מיד מין
בדיקת כל הנשי' מחורן ובסדקי' שו' ייגאו מן המקו
לפרוזדור ומו' לא מבני' ז' נקיים וכן הורה ורן:
הוכה מעשה ולא צריך' משאם הי' לה וסת'
קבועה' יום כג' פעמי' דאם כך ואור' טהורה אי'
צוות' ולא מני' ז' נקיי' מיהו טבילה בעי' שמא רואת
זה שעה או שעתים או שהית כת יום אחד כיון
שפסק' של הנשים עולות במכניסתן לחופה ומה
ראוי להחמיר וגם כוסת קבע' סס כת האשה שאם
היתה קשה לראות כתחלת היום ואי' כמרשת כמו
הי' זה הפוסק לו הכ' הכרוך שתבדוק משעת תבע
שמא דרכה לחזור וקודם לכן לא חיישי' טו' ...
דקודם תביע' מחזרו' מי' לך אשה מעיה שכמי' יה

לך
הל' יבם
וחליצ'
פב

א
הל' ביאה
איסו' ביאה

ושהוחת אם לא תבדוק אחרי כן ביני כל שעה׳ ואם׳
ישו לה וסת דאסק׳ כסף כל המעלה או כנגד בדיקה
אבל וטהורות כנגד כוין והכ טוב׳ כל שעה מחאור
ואי לחוק דהוא חזקיו׳ וכמעלה הייע דוק היכ דעשוא
לו כבר דהיא טעוי׳ ואי דלם עקבו ופורש וכמו ש׳
וספר ורב׳ וכמו לו׳ שא׳ נשוי שחוש טפי ופריה
ורבי דידי משמשת גבי אבות וזה ואמרי נקט רב
תבעה לינשא ובמשנה וגבי טהורו דלא תנינן אלא
שרי דהתביט. גזירות [illegible] בדיק סגי לה כתב׳
ועל ידי היה ומעשה שנשואות עלה ודעת כמו ש׳
שכתבתי׳ ואעפ׳ שנה׳ רבי יהו בר עון כנכו
דמחוורת [illegible] רם לפרוזדור [illegible]
רבי היכ׳ רבו ז נקיי עוונ בבדיקת כיון שבודקת
סחורן וכסדיק׳ הנ הסו ושוב מיעות׳ כרכר
דכמו הא דאמר תבעה לינשא וכו׳ כגון שקדשה ומת
אי״ד לינשאנה דכיון דלא שקדשה מקודם חמורי ק׳
קאמחמיר לי׳ ואפ׳ אם הי׳ קטנה וטעם משום שלא
נתיירת לו כי אם השתא במעמד ודמינו דהסו
וכתה׳ דכמו דאיין הוי לא אי שהקידושי׳ והנשואי׳
כאחד אבל אם קדשה מקודם זמן גדול או קטן ואחר
לאחר קידושי׳ חדשו או ואפי׳ ז ימי׳ ותבעה לינשא
כיון דיודעת בו כבר לא מחמדא ומותרת לינשא אי״ד
משום דהמיו כתב׳ עכ׳ ראבי״ה וכן כת שמשום
מתוך דבר רבנם ואעפ׳ שיש והסב לשום דמב׳
ואי״ר ואפ׳ קודם תבעה מחור ואכ יצריכ ז נקיים
מתבעו ואילך שאי חיורא קודם תביעה מחזות מו
חזות תשמיש ואפ׳ לא ידעה עדיין שתבעשה
הילך יצריכ שוחשע תביע [illegible] ז נקיי ותבעה
לינשא דקטנו משום שהיו נרגו ובדיקתו [illegible] או
[illegible] ואלו [illegible] על עיקר [illegible] רבי [illegible]
מוכחי כן ונעל רא אמו סוף עכ

יוצר שאות ישר שקבל ויישר שור קטן ומשיסת שכר אם יסר

ולשונות לגי שום ריוז וסרסו על ראיסור ההוא ורמור
ואיר זוטרא ומחלפי׳ אהדדי ואעג״ד לא עבור הכ׳
הערוה הוי שהגון להחמיר ומפני החשד ולא משום
דסבר להו כר׳ חזקיה אלא משום דכעבין דאהו שיאור
לגי חסום פרות ורש כה ולא ויפשיט דאיך הוא
גבי חזון ודרי קנבן ואחאי ונקחין להן כמו מעכב
סבר להו כר׳ חזקיה ימטו דאיך ולא סבר לן ולפי׳
על גם להתיר אשר שלו אדונה אם מותר ליתנו
לגי ולחייב שכר אותם שכוראי יסרסו רופא עד
לא תתן ומשלו לא שייך כיון דלא סבר לן כר׳ חזקיה
ומאיר לגי שכות לא שייך דלא עבר ואח ונגי דעת
לסרסן שהרי עבר שמו ולמת אי יכי לא׳ לו ואל תב
תמה ושלו יצחק בר אמה

פסק ר׳ רמה׳ אשה וסומך על בדיקת ומחוו ושפופרת

ואושון שראות חתני ג׳ פעמי׳ ומחו תשמי׳ מימאר
מיקוון וכן התיכ רייבמו כתבו וכת. ומה כי דבר
אלי האיש הזה ונסיגר לי כי מינטערת האשה
כשמעתנה׳ ויקש לה וואר ונר׳ קידתכי חוזה ול
וזוכה יש לה ויש לסמוך על הבדיק אף׳ ולפי׳ הקו
וכסון התחו כת ובו׳ וסבר לוזה שמיפשעראותת
ואושון ולישבה בבדיק׳ מן התם דתני עד סוה
ומותרת לינשא עד שלשה יתר ומכן לאתפנאו עד
שתבדוק וידקט היתר ולא נקט איסור עד מה
תיאסר כביאה רביעית עד שנים שלו דעיקר ול
ולמזויעי׳ היתר ולא ואיסור ולקו עד׳ שרי בבדיק׳
ואעפ׳ שהייעו מהי רב ספרי גאון ז״ל והאי דייעו
טויקת כבאה שלישי׳ של מעל הראשון אלא ומעבש
והיינשא לאחר ואי׳ מוקן עד כבאה ראשונה של מעל
שיב עד שנשא ומעל שלישי׳ ומשו דאין כל הויינמנו
שוות עכו׳ ומודקט טעו׳ ופירט ופירוש׳ ולא
אי מוקן בביאה שלישי׳ משל מעל ראשון ובביאה
ראשונה של בעל שני׳ אכ הוצרך ליתן טעם ולא
תתקבש ומטה פי׳ ואחר פי׳ הקו ואעפכ לא אסמוך
על זה ואסור שהרי כבר יצאו ומעשה ולפני רבי יעקב
והתיר ואשת רבי יהוד מיקטשטיו ודין ושלו ואני
סומך והמו ואסור אי שומעי׳ לו ולפי שכבר יצא ו
הדבר והיתר ונשאר יש להקל ולהתיר שאשה זו אם
עישוה דבר כמנין זה שלא תינשא עד שעבר זה

זמן שמוזר אין שאפי׳ ספק אשה תלוי אי כיון
ומכוונת לשום זה פעם אחת וגם אם תמיינו
דם ואותו כל שוש ולבדוק עצ׳ אם עתפואר
ועו ואפטר שאפי׳ רואה כמו שר אין תיום וקשה
רופאי ועשה לה רפואו ואו׳ לה שנתרפאות שמשא
על סוף דהורו אם הו׳ יתר כמו׳ כ׳ ראתו לרמ׳ אשה
ר׳ אסהו כשר יוחנ׳ עוזן הרופא לו׳ קדיע זה מוז
מוזחה ודיכית סוטשתי ושלשתי ואעפ׳ שיש
והוזות דהת׳ ואי״ר שידעו שככר רפאו פעם אחת
אלא שאי אנו יודעי׳ משלוט ואו רעתי נטה להתיר
בכל ענין אבל אי כידי והתיר על פי דיבור גוי אפי׳ לו
כרופא לו מתעב ומפשי׳ דקר׳ כי אשר פיה דבר שו
ומיהו אם תרו האשה שפסק דם וסתה ומיית על
ידי רפואו וכבר שהועילו לה על הדבר שיש לסמוך
אן׳ על הגוי שהרי הדבר הזה רפואו יש לה כי הה׳
רופאי חדות דם ואו׳ נתרפאו זו ועתה על רופאי כל
בדיקה שנעיה ע׳ שפופרת ולא ומיעוט דם כלו תוכל
לשמש אחריו ... והנתרפאות שהרי ע׳ הכנסת ש׳
שפופר רצו דראות כמו ע׳ אינבו דראו׳ כיה הועילו ז
תסמי׳ בבדיק׳ זו והלו שני׳ לו תמיינו דם כלו אלא ודאי
ע׳ השפופר רואה תדיר כל זמן שלא נתרפאו ועל ד
היתר זה יש לסמוך אפי׳ לכתחילה וכמו ורואה סוה
קטרין במושב׳ שהרי מה התירו לו לייחד ולא התירו לו
לגרש ואי שהיו לבדוק יבדוק ואי שלא יריה ישלחש
פה נסמוך על בדיקתה ורופאי חום יתפואה סתר
חוזי עמו ישר׳ ושלו יצחק בר אברה תנצבה

פסק מהר״ק רת הרא דפסק׳ הלכת כר׳ יהוד דאמר הוא טוען לו׳ זה

כב כמר מאי פ׳ יש ששו׳ הייג׳ דוקא היכא כבר כי ההי׳
דשולח לי ר׳ אמי וכב יוסף בר חמא האיו המעך בן ה׳
הכנס כבר טוען כר יהוד אבל סמיך שאי׳ כמר דלי׳
דכי דתלייה מחוזן בגוייה לא מהימני לשוי׳ מחזר ואפי׳
אשתו פרויה כמותר דרוב בעילות אחר הבעל וכן כ׳
פס כשאיות פואה ולר״ע שהלכה לגמרי כר׳ יהוד
דשוינן ... מוחזר הוא ואפי׳ כלא הכרית כמוה מאוכב
המוין ... ומעש מוהר טכו ולכן ר׳ יהוד אלו עקבי׳
כב ולכן עינור כו עשו מה ע׳ יש שהו׳ ופי׳ יחסי׳ ופחו

כתב ר׳ אלפ כיון דאיכ יולדת בזוב צריכה שאי רואה טהור עד שתשב ז

נקי׳ ואעפ׳ שנטבלה כמו טהור הילך כל דם דחזיא
טוי כימי טוהר טמא עד שתשב ז נקיי׳ וכן כת רבי
אב בר דמו ומשום להו טועת ושמי יודעת בין ימי ז
כחות לימי זובות כך משום להו טועת בין ימי טוהר
לימי טומא ורמי׳ מטעה שלא הגיע זמנה וראותה
ואפ׳ הכי גזרו חכמי׳ ואמרן טעמ מעלות מיעה ופירש
וכן הור׳ יהוד כך פס ואיסור וכת שהוא כלו חומר
שהחמירו בנות ישר׳ על עצמן ואעפ׳ שנמו׳קו׳ ואמרו
שהנוקוא כימי טוהר כבר הסכימו הגאונים והחמירו
על כל מי שיעשה כן עכ׳ אבל התו פסקו וקו׳
וכת שכן התיר ר״ת הלכ ומעשה וכן פס כם התוס׳
ואחרי שתספור ז נקיי׳ טובלת ומשמשת עד מלאות
ימי טוהר׳ יום ומשו לה זכר או עד מלאות פ׳ ימי לנקבה
ואפ׳ רואה דם אי בכך כלום כשכולך לא תטבול אלא
מלבושה והכת קיאו דם טוהר עכו וכן כת׳
בה״ג שחוורא דר׳ זירא אי אלא דם טמא כמעיור
פיא ונשלו. מדאוריי׳ ומשכנ׳ ואגב׳ ה ...
היי׳ טמא׳ על דם טוהר וכן הור רבי ומאיר ז״ל וכת׳
בעיר טוע׳ בדברי האלפסי ואוו׳ שכת שימי טוהר אי׳
עהג׳ ואחר חוזרא דר׳ זירא ואיב׳ [illegible]
דיולדת בזוב יצריכ ז נקיים ואם מעתה ז נקיי׳ ולא
טבלה עדיין ואעג״ד שעבר ימי טוהר הואיל ולא טבל יצריכ
ז נקי׳ אבל אם כבר טבלה ורואה בימי טוהר ומותרת
בלא טבילה עכ׳ וכן פס מעל היוקח וכן כת׳ בשם
רבי שרירא תפי׳ דבמו הלוי שכן הור הלכ ומעשה
אבל רבי המחבר והתו לא סבר כן כם כו
תשובות השייכות לא יסור מאכלות

שוון את ר׳ על גבעת הירה שעשו בבית תנים והכחוס ר׳ ימים או

ה׳ ולת להתייבש והיו חתוני׳ במותם דפים של עץ
ושכחו הדפוס בבי׳ הגני ו׳ ימים בן דין׳ הגי׳ ומתם
טווך אחורי כוות דפוס והשיב כי ואחר
שאיסור גבעת הי׳ משום גלוי כו׳ כל שרברו עיקר

ואיך יין שהרי עמשין בקלו יש להתיר כי התורחסא
על מרונס של ישר ולוו שתהא ימא דיין וכהיכ עביד
יחוגותי כמו שהרי יקו לעשות מותו מקום
המיחד שיש לו כמותרין טבעות עץ או סיון וגם
יבן היתר כרבר מחו הגבעות שנשנו ואחריך לחו
ועו הטיב שמוה רבי יעקב שהקפיד על אחר שהן
מלומו מילגי׳ אחר הי׳ שולח שם ככל בקר את
כתו ואות ולא היתה מספקת למי שם עד שחוב
מכן אומלן מספר המיעת

ויעשה שוה שטוח ותמשו עם הלב ולא קישהו והשיב רבי יצחק בר

שמו אם ישום כן המים נטלה מעך דם הלב כל שהו
מותר אם הי׳ הלב כלו שטה מכסה מים לא נתר עת
מטעם זה ופי שהי׳ עד ורבי שלוה הי׳ מטעו כל דה
החתכה ואעפ׳ שהכל מכסה כמים עכל אם הוא

ראה ר״ח בר ב״ר ח שרה אשר ברט ולהים את הער מעיני אשר בך

על שאי ולהך שאות גוי שמור חבית ליטר ואו ואפי׳
תוחו יין נסך זה גשכם אם הוא עוזן נראה ראכם
הודעו ישר׳ אם מכן הגי׳ מתוך דברו שיש איסור ש׳
כרם שהי׳ כו יין תוך יב׳ חדש לא מהיון דאי׳ זה ולפי ז
תורו אלא מתמן להתיר והשכיח מיחו ליטר שחפן ז
וקנתו יותר משהוא מותר והחכם יכול להכחין ולהכיר
ולהתיר כטביעת עין אם הכנס בו יין תוך שנתו שמשו בר אברה זוהה

כשר תפו שמוא קרח וכפור שקוי ז גליגו כלנם ואי׳ מוזי ומליח עד

שיפלו הקרח ממנה אם מותר לשרותו במים חמין ו׳
מכלי שני ומתר תשו שהשכח מאשון אתלור
דשרי בכלי שני אעפ׳ שהיד סולדת דכיון דכלי שני הוא
מכשלו אפי׳ לא יהא לו כח להפליט ולהבליע מיו שהיה
או רבי חיים כהן מוחר שלא נתבטלו הדם חוזר הדם
דיגינו ומגע עד מליחה או עד צליה ועריכין שיפיע לעי
חיים ושלו ומכל שמשון בר אברהם זוהה

ויספר ראובה היכמו ראשו על הכיר פשטידא וכפו עליה מחבת של

ברזל או של חרס שקו פלדוני ושוב אפו תחתיו ש׳
פלחן כלי ליטן או להיפך השיב ר״י בר שמו מדעי׳
והיתר כי לא וניבע פיטום ומיה ממות הייו ואפי׳ כלי
שיחזור ופטם גם ודברי הפוסקי׳ ריחא מילתא היא ז
ואפי׳ אם הכלי בתורא רק שלא יגעו מוחש שאז יש
לחוש שבלוע הכלי מזה שמלטה הפשטידא ואעג״ש
שהרי הטיסה יכשה חיישי׳ שטוב יכשה מן החום
ואפי׳ לא גבי פת חמין וחבית מעפה להתיר הכי
מורה דאיסור דבה האור מתחת השמעת דרך עכי ז
הענסה ואסר כיון כלו העיסה ואפי׳ בשאור קיאמי׳
כיון שנעשה ואפי׳ ולפי׳ רימו מחמרי משומע טפי ש׳
מכדם כי הוא עם ליגות מיהו מים דם חטאת אי מאי
והיתר ותלוה כאויר התנור שקוחזו כשול בלא בלוע
דעה דבליע ואהו דלא ריח מיהו הוי ובקליף לא עבר
הוב בכלי מעפע וכן נר׳ עוז מריחו ואפי׳ דרב
שומעתי שהי מחמי׳ לו ריח רק בגבול ושחוט דרך
יעו׳ אבל לא במפשטידא ופלון ואעג״ד שפת חוכ
אי מיהו כמו הכשר שיפעפע בכל החתיכ הכי
הילכה בשר ומי לפשטן אי עגל אבל משום ריח לא ש׳
מאורי פיטם הכלי ושוב חוזר הכלי ומפטם ואפי׳ עגל
בכלי משחוזר ומום תחתון הי׳ ראוי להתיר דכיון דהוא
ומעט וגם כח האור מייבש הכל כמו שעלו בקשה
דשאו בדיעבד והו לי פליט המועטת מתת טעם בר
נט׳ ובטיסת התנור מוליה דאיסור׳ ולאיכל כרפתו
אפי׳ מילחה הת׳ יש הילכה ומייב מתשו של איסור
ומשו לא אסרי׳ ואיכל כמיולה כראוי מה כיון יעוין
וכמת שנופה עם פלון לא אמאר בפת כיון שהוא
גדול אין משנחאי׳ כפשטידא ופלון ואפי׳ עגל פר
כמעט אי כח לעבור כולו ולאסור דהוי סמים שעלו ז
בקצב דריחא לא מאורי במה בתנור גדול היכא גבי ז
פלובר ומשוריא אפי׳ לא הוסק יפה בפי השורה ש׳
קלים מהכ שהרי יקנו׳ לחזור ולאסור׳ כמוע
כך פלטו כי היכי דסגי לו בהסקת תנור אמגו דיחם
דלא הוי מעלהאי׳ בהחזיר ובכשעת והפיט
יסר טודיר דר ומתחים גבי קערות דבלי׳ שב כמוע
כך פולטו מה עליו אפ תיה ומנו לי דלבוש מביכ
בביעיעת מי פולטו מביעיעת לא דמי׳ והת׳ יש לו כרה

תשובה

גרירתי

ניטלה

שיולת

ועשה — כי ופבי ר שפיו ויים ותמי
שו התעשות ותעשבה כן ו
[illegible]

יב [illegible]

יג [illegible]

יד [illegible]

וזה [illegible]

טו [illegible]

יז [illegible]

שיטות [illegible]

בין ועבין [illegible]

[illegible]

ועל הפר [illegible]

הזיכת [illegible]

בישו — ויקינת כלי טשן ווריקה
ושטיפה כל הכלי [illegible]
[illegible]

יח

יום שעבר — ויסור כהיתר מרין מריע
[illegible]

וכן כתב [illegible]

יט

לשון ספ [illegible]

כ

פרק י [illegible]

קיטרי להוסיף עליהן וכן כל עיקר ונר׳ דהיכ׳ דהתקב׳
יש נהמרא לא נחתכה כשיפשעבו ולא עבר השיעור
גם הם יהיו לפרשי׳ דימות׳ שפי׳ כהנו׳ ומפרשי׳ לה
במרא מיכה משהתקב׳ החב׳ ולפרש׳ כיון שא׳ נסך
גזור שלא שכשך ולא אחוור כמעין וקטע דידיה
מעג׳ דדוי׳ ומישכוך שוקים ונגעו לא יחזור לה
והתערב ווה שבחבית והקילוח הראשון יכח ל׳
השפך והשאר אותו משתי׳ ונראה דכי שלו׳ פס׳
לית הילכת׳ כרב פפא דהא אוקמי׳ מתני׳ וסמי׳
לי׳ לרב פפא וכר׳ יהוד׳ דיחידאי הוא ואמ׳ אמר ליה
קו׳ דרב פפא הוא מתני׳ אכל לישנ׳ מתר׳ רב פפא
אית׳ כתנ׳ עד׳ דבריה היינ׳ דהרי כרהו אכל דעד
כרהא שריא וסעד מיניות׳ כתשובות

כב

ומעשה

שמו ולפני׳ מוכתיין ל׳
שהוציאו ... המים ומינו

כי לשתות מן היין והנ׳ לא הי׳ כדי מעין היורדים
ולא החזיר המים אל תוך החבית והתיר ר׳ לשתות
מה שבחבית וכלל שהיה המים קינה שלא
תהיו חוטו המים חוץ ומעכי החור תוך החבית
חוב׳ מיקרקט לה כין כשוועמנים והיינו והו לי
יין נסך ולמעק חבור לו חיישי׳ דסתג׳ לימו כמעק
חיבור כרווכה מנו ורבי׳ שמט שאי׳ לסווך על ה׳
הורא זו ומטום דחוור הוא המעק ולי נראה ל׳
שיפה הורוה כתוי׳ לפ׳ ואם החזיר המים
עי׳ מותר על דרך שפי׳ רבנו ותו לפ׳ חיישי׳ ולגבי
מעק כון היכ׳ שהאיסור ומטה וכן היכ׳ שהאיסו׳
ומעלה וכיון עי׳ האיסור למעלה והוי לגשת וכת׳
בנשתו הוטעם של׳ כתי׳ כנ׳ שתקוע הנשתו
רק עד חיכה אסרי׳ לי׳ הא אי לא נגיד סלי׳ כתי׳
כנ׳ שתקוע הנשתו רק עד חיכה אף עד שלישי
של חבית רק העבר מוסר ושאי׳ עבר מותר דהד
דומה ליד הבריאו והקילו כו חכמי׳ כמו עי׳ הה׳
דמעק ומיאי׳ בתו כי רבנ׳ דלא נפק ומיאי׳ לא גזרו כי
רבנ׳ ומעג׳ דאי ואפשר שלא יתחבר במעק לא ג׳
אחוור רבנ׳ כמעק היכ׳ דלא עתבון ושכשוך ולשך
עבו רווכה ועי׳ פי׳ מהי מאטו ואסו

כא

לשון

רבי׳ ברוך בר׳ יצחק אומר
קנ׳ בספר התרומה שלו

שמוע׳ דוקא שעלו כקשה ופסק׳ הורמוי ומכוס
ועי׳ בסימן ס׳

ועוד יכר׳

ליזהר שלא ימס שנה׳
קטנה מיד פשטידא כן

יאכל השנה מחוב כמוו אי׳ שכין ואת התשר ש׳
סוליה וכן כל איר פלוגתא כן יאכל השנה עם
בשר ואם אכה אסור השנה ואם אפי׳ כולה וכן
תחת הכלי כוליו אכלי חום אסור לאפוק יחד׳
אפי׳ לא יגעו זה לזה דרוח׳ הוא ומפטם היא ואי׳
והתיר מטעם דהוי נט בר נט׳ זה כמנסא של
פשטידא ומשום לשנה דשו היינו חוקין פליטת
טעם של כל׳ אבל מאוס ואוכל הכל חשוב טעם
אחד ועל פעני׳ שהשומעת׳ יימו לחוך ופשטיד
ושמות לשנה וגם אי׳ והתיר משו דדבר הבורע
מחוכב ומיקו אחר אי׳ פולט ונבלע מחוכב ומחת
כלאיים סב׳ לעני׳ סהי׳ טיפת חלב דקאמר מי לא ׳
מער וכסה מיבלע כלע מיפלט לא פליט דאור ט׳
חוב פעני׳ השומעת׳ יימו לחוך או תחלוב והשלון
ושמות מומשות אל השנה אור רבנו אור שלו
קשה שאוח בה בשר וכו׳ העתקתי ומסף
התו׳ אשר העתק מכתב יד רבי׳ ברוך המחבר
זיע והסופר כת׳ בסיומו שסת׳ הגה׳ תמן וכו׳
שזו הנוסה היא כתין כי כתוב ס׳ התרומ׳ מיעותי

כב

פרק יין

ומעוידי אי׳ אסור עד ל׳
שיהא תחלתו וגמרו כדי

סתהיתו וכן הלכה רבותי׳ סבו וכן כמייקרב
קיסם לתער ראש קדירו לכבכבו וכו עד אם ל׳
שופה הפת כתני׳ של גוי׳ כלא חיתוי וכלא קיסם
אפי׳ אם קידו׳ פת הפת כתני׳ הי׳ עד דחיתוי ישר
ומפי׳ ואחרך אי קיסב כל כיה שהפת תני׳ ותנור
ומשכוח מופיית עדיין והך פלוגה כד׳ ישראל ו
חוסיף המו דשרי׳ וכן לעבין תבשיל היה מעל

חיתוי ישר אני ואחר שנתבשל מאכלם דווסאי
אן כתו רבי׳ יהוד׳ וכתב יה פי׳ רבי׳ היכ׳ דאמרינ׳
כל שהו כמאכל בן דרוסאי אי׳ במישו בישולי גוים
ואחרך הה׳ לחוור דחיתוי ישר׳ לא והב׳ אחר ט׳
שנתבשל כמאכל בן דרוסאי כדי גוים וכן לעבין
פת אחר שקרמו פנו לא והב׳ חיתוי ישר׳ קרמה
כיר גוי׳ קריבנ׳ והי׳ אור רבי׳ יהוד׳ דחוק לשמחות
גויות שבבית ישר׳ אכל ומטין ובגים אסור דילו׳
אתי׳ לזכנות ליש׳ ע׳כ׳

כב

ויעו

הסכן לוקח ולמעהר שתי׳
יבשור׳ חיו טהרות וגבסי׳

במיקדא אי׳ יהושע יבשור דוור שאוכל מסטו ושות
מוויוויו ומספר׳ עלין סכן שטהכה מיישר כד׳ ומתות
על אחת כמה וכמה והנהוא דאי׳ לית שאומר׳
יבשור דוור ותו פ׳ אי׳ יבדן הכ׳ כנמור דוור עסיין
עסיקב׳ ולפי שאי׳ מקבלות מרות פי׳ ומתנב׳ קיאי׳
דתנ׳ אי׳ יבדן מכל שיבו ואכילה וכתב משו׳ עני
שומרות דוור הוא עשה ומעשה פשוט פ׳ ל׳
ושון הרע׳ יכיא ומעשה פשוט ריג׳ אייא כלע ואי׳
ור פשוט מעשות יותר מיבשור דוור שכל שעה
היו מרמת כלשונה עכ׳ לא מיעותי יותר
תשובות לסב׳ זה

התשובות שייכות לס׳ הפיוה

כא

תחילת

דבי פרק שכל כו אוהדר
שוריה כשר דחוני ומ׳

ומשיכותי׳ מזות נקיטב׳ הרוב אמו לפנך סוטר
היטיתב׳ על שנשכעו קהל קוטו ימבוך שלא ל׳
כפב׳ רחמנה אם יעריכו׳ לחוור ולשכעו כפכן
אם השכיעו עליהו כ׳ שאי׳ מוותו שכוע׳ ומט כי
שהא הם אומו או דעת הרבים ואו דעת היחיד
ואפי׳ אוהו על דעת דיו׳ ודעתיהן דידהו ומישתעי׳
ולא על דעת כר׳ אינם אם השביעם אותם אחר
שאי׳ עכנ׳ כמר׳ ואי׳ כך על דעת הרבים ועל דעת
בר׳ אפי׳ לא נשבעו סבב׳ ר׳ משה אי׳ כיון כית דינ׳
מיחוט ושבוע זו על שבוע ווה אפי׳ אתו רבו וד׳
הורחוי׳ב׳ שבוע לא משמע׳ לי׳ לסתחו ולא סבב׳ ׳
התעכע ופטר מחו׳ כיסופו דידי׳ ודי׳ כ׳ דהי׳ רב׳
הכות׳ גבי דה׳ מיתתא דואחייב׳ שכוע עבר דר׳ב
מכר אכי׳ או׳ לה בעל דין תותו ותשבע לי׳ מיאתי׳
ו׳ יפשר דרי כספו ומטיכנ׳ ואודי׳ וכל הת עי׳ אם
שמע כר׳ משו הה׳ השבוע דיו׳ מודי לא הדיינהו
ומשמע לי׳ ואי׳ זה שואה כרבי משנה חוזר ל׳
וגבולה רבו ואודי׳ רב׳ שבוע הדיי׳ ומעג׳ דשמע
לסתחו כסב׳ תוה אי׳ משבע סתפ׳ לי׳ אי׳ חוזר ל׳
ושמע מט חששא זו דחחר כיסופו דלא תמכן
לא סבריית ולא מיתכן ולא איתי׳ כשומעתי׳ דאוומי׳
אלא התו כבעל דין דקאו׳ היא היא עתירית לו לישבע
כיאותה שאי׳ זה קחי׳ וכר׳ משנה ועל מאן לא לן
דאי׳ אוויה התי׳ איתת לא משתבעה מאותי׳ אלא
הב׳ אי׳ כבר אחר דכפינ׳ לה לא משתבע מיאותה
הא משתבע׳ ותכיש העד הוי סתעץ דאוון על
עדים ואם שנים ומעדי׳ אותו שהוא מנה בעבר
זו והלך כעבר אחרת לפרועיות אותו אי׳ כפינ׳ לי׳
לחזור לעירו ולפרועיות כפ׳ תקנו כד הלו אלכ׳
חכמי׳ כיטוב לא יפרע לו כמדב׳ מידבר הו׳ דלא
יפרע לא ויקום הוישתי׳ הוא אבל בעבר אחרת
דשאי׳ ומהו אי׳ שכן השכע מינ׳ מינה והשבע
שתה שהוא מיחו לא מידהדי׳ כר׳ לא ישבע ואם
שוב חזר לעירו ואז תבע לישבעו לא מיגו נתבע
ומי׳ לבי׳ אחר אך ותבו גם אותה שם ושם נשבע
ך לא מיגכב׳ לי׳ לתבוע לך לעיר אחרת סוף דבר
מעין זהב רופי׳ לסתחו לא הי׳ יכו׳ והשכיעם ר׳
משה הסמאי׳ כיסופו שייכא תמן כון דהוא אי׳
יודע׳ אם הוחת אותם אם לא שהו אי׳ טענו דאי׳
ומענייני׳ אולא מסח עד הוא כא׳ אות דאי׳ דסמנ׳
העד יש להם לישבע לסתחו׳ כמאי׳ כתו רשטעות
פעלו׳ נשבעו׳ כפני חמוב׳ ומכיון זה מזות העד ע׳

דכפני העד לא שייך ונכבי׳ משה עלי׳ לא כב׳ דלא ידע
ולא שייך כיסופו ומשו לההוא דידי׳ תרעהא ואחר׳
הפרעות ומכסי׳ יתורי׳ קטני׳ כשמע דאפי׳ כמשכים
חטיב׳ שלא כמכה סהוטו׳ דף הנזלם קבי יין ל׳
ויקלי׳ ערות שלא כבב כמעד׳ אות אי׳ מנ׳ לה יהדר
ומשתמע לכי גלי׳ יתמי׳ וכן משו׳ פ׳ החובב כב׳
העבר שגולח שליהן ועכבו אי שאוכל דקיימנב׳
לפי העבר מיעוור גיזמין׳ דהתיכ׳ דלא נחסרהו
את׳ כי היכ׳ דלא לקח להפשעי׳ ולא קאו׳ משום
כיסופו לדו שמ׳ דלא שייך תהי׳ מילת׳ אלא היכא
דשמין טמנו׳ והוי׳ ואפי׳ לשני׳ דקאו׳ משו חשד וכ׳
ומשו דלא ליקריתו׳ שבוע׳ לא מני וגמרי׳ לישבע ל׳
כפטה׳ אלא אפי׳ ישו לא כפטה וכלכר שיוודע להם
ונזכרין שנשבעו הכני׳ דלא שייך לא חשד ולא ל׳
פשיטא דסב׳ שלא כפכו כיון דהודנב׳ לי׳ לפסוף שמט
שמשכעו ועו אי׳ דילו׳ וודו חשו כיסופו סגד׳ ולה׳
היא אות׳ ואווי׳ ותן כבו׳ רי׳ שהי׳ נעור ר׳ עשים כו על
הראשונ׳ נשבעו לשני׳ ואילו ראשונ׳ ושלישי׳ ורבי׳

כא

לא קחב׳ אלו דלא אימנו להו לווייתי ומטעם דיו׳ אחרי
אחר כיסופו דכולהו אלו וכל הפחות מידי דלא ׳

ט

ידעי׳ התמב׳ לא שייך כיסוף וכש׳ כבון זה דשמו
אי׳ אלא להפיס דעת של ר׳ משה סת׳ כבר כתב׳ ׳
הראשון דימשי׳ לא ומחייבי׳ לישבע להפריש העד
אלא להפיס דעתו אי׳ מישו מינהו והילכת׳ דידיה׳
שנהגו כו רבב׳ אפי׳ שלא כפנו ועוד כיון דסבר ל׳
נשבע כנו ראם יהו ויבחישו שבוע הראשונה׳
דהוה להו כיסוף טפי ושלו ומאי כר׳ ברוך של׳

כב

יודיעני

רבי על אחר שאסר ספרו
לחבו אם מותר ללמוד בו

אם נהנה בכך כיון שאי׳ גופו נהנה מיתו לבר שמר
הקריאה וכן שופר של עולם ושל עולה לא יתקע
יתעג׳ ראי׳ פב׳ אלא שבר מיעה יגו שנאו מין דמותר
ללמוד מיתנה סיאו׳ יהה אינ׳ כונס לין׳ אותם כונס
שו׳ק מותר להשאיל לו ספרו ואכ׳ אי׳ ימו לאוסרו
על חכרו ולמדען לי׳ רבנ׳ על דבר זה ואם ימו ללמוד
חוק בו אם יכול ללמוד או מותר שומשותב׳ שמרו ׳
הנאה זה והוזה שאותי׳ ושלו רבי׳ ותחת יגדל מספו
ברוך בר׳ יצחק תשובה איך חוכה

להכ

אדם להשאיל ספרו שלא לדעת מה שאי׳ חוב עליו
ליתו שהרי מיקלו כבר ומותר לו להשכיח ועיינו
והנהו השוכר שיכול וקט עליו משומשו כיון מנכם
ללמוד בו ולידי׳ דפסקי׳ דהלכ׳ כר׳ אמי כן יעקב ומטע
דיש כרי׳ אפי׳ דהאורי׳ אי׳ השואל יכול לאסור על
חכרו החייב׳ אולה׳ כנם אבל דבר׳ דת׳ יכול לאסור עליו
שאי׳ פסק מיוכה אלא מטעם אסור מודר
הנאה ודהו אין לידי׳ על שמוו שיכול לאסור והעמיד
תנורים ומיחיים וכריים ולגבי התעגלין מריצ׳ ולפי שהי׳
שהשואל יכול ועכב מיולו על חכרו סאו כן יכול לא
לאסור ללמוד בספר אלא יוכ׳ יכול ללמוד האוסר עם
הנאסר ודעתו להניחו כמו שעושה הנוסר ושלו
ייכח כר שוחו זולתו וכן דהוו כם דאוהו כר גרם׳
המודר הנאה מחברו תוקעו לו תקיעה של מיעה ל׳
המודר הנאה משופר תוקעי׳ לו כו תקיעה של מיעה
האי׳ עצו מיעתו לו ליהנות ליתנו שאי׳ קורי׳ נהנה
כיוה שעושה מיעה כדבר האוסר ליהנות מעוע ימע כוך

ג

ועל

שטען מאוכן על שומען ל׳
שתקעו ומותו יש לו שכר

כז עדים שאוהו שתקע על בר מיעת ולשומען קיים
שכועתו כי גוה אותה שנשבע מאותה שישו לו
מיקחה ומשהו עכר כופר מעיר ומאור החוייח ל׳
בכר שעוו אם עבמת ורעק תקעת לדר פבך וגו׳

תי׳ שהם
בם קכן ל׳
כמ׳ יד

ומו אולה הוי סתקע כן ודאית אני אתרב׳ יוסף
בר יצחק אב שהחזיר מאון על תקיעת כן אחר שנ׳
שעבר הייש על אותם אבל אם לי׳ עדי ושומען ל׳
טוען לא תקעתי אולא מתני׳ כן מכון אם יחוירו הוזן

ה

כר על שטעו שוך נשבע לא מחייבו שבוע אחרי
סגיורי׳ הי׳ חי׳ לחבו שבוע חזר ואו נשבעו׳ והעדי׳
מעידי׳ אותו שלא נשבע ומעך שיכול לו׳ לא תקעתי
כבר כיאו תקעתי בסמכ׳ ויחין כלא שבוע לבר ל׳
שלא יהא מותר מוזהרת כר מוטר פי׳ ותו לא ואיד׳

והמיקום יאיר עינע מאור תורתו יינה בר מנחם
וכן הי׳ נולה מורי רבי׳ מאיר ז״ל פוסק תמיד על פי תשובה
זו · והולך ותכתב רבי׳ יצחק הזקן בר שמו׳ ז״ל ·

עד יוחר שותקע לחבו כם עי ה
רבי וחד שלא לעשות לשם

ונע כיון פכו שלא לפוטרו המווה והוא פירש ב׳
פכו השוויוה · וכן מו׳ לי׳ דרי רוב תוקע כפי שלא
מפטורך כל יורי חיי · ואותו היום חזר בו התוקע
ובקש פכו לפטורו וגם לתת ממונו לי׳ צדקה · וזה
והטיב · הבטוחות · כן הי׳ מו רבינו שהיא
כריתת כרית · והי׳ ע לתחמיר יותר מדי ושכוחה
והי׳ דורשין הפסוק ובזה אלה להפר הברית והנה
עתן ידו וכל אלה עשה לא ימלט · אמנם שלא וירוע ב׳
מלמוד שהחכמים משום מקום שכרת ידו בריתו
ונעשה כבר בתקיעת כף · כי כשמע וידע ששב
לו מדרי פי׳ ישמעאל · וגם שתי׳ ידי האומר שם ידו
הי׳ שבוע · וכתיב שהיות יד תחת ירך אברהם שהיא
שבוע והתפסת ויעקב היה אבקות׳ ספר תורה ·
ודין נק יעקב · ילא מפטר שתתת יד זו שמעה
יד תקיעת כף דין · והכי כתיב ותתן בקרו אלה
וברית ולא כתי׳ אלה ושבועה פי׳ קללה ושבועה אלה
וברית היינו שבועה ותקיעת כף · מה לא מיבעי שם כף
מהדי שתחשב כמו יד אלו כהדי שבוע ולא משו
בהדי שתשבוט וינת׳ על הברית אלא על השבועה
ואם לא שנשמע לבטל כבר כמבן ובדעתו על שה׳
ויסור כבר · ומשו שהי׳ יכול להתיר שלא ממנו ובתחל
אפי׳ הכי לא הוה בתקיעת כף · והכי ובזה · אלא ברית
והשובה כפי הכנ׳ · אפי׳ בלא שום פסוק · ואפי׳ לא
הית נחשב כרית כמו הנביא · וגם לא כמו חכמי
התלמוד · ועוד הי׳ נחשבת לבריתות כיון שקבועה הדרות
לכריתות וגם יבולין לעשות מקום כרית יותר ויעבה כן
המצרים · ועוד ר׳ זה שלא הזכיר סברים עונש
הברית · ועוד שלא הוסיף כלום ועוד כל דבר ודבר שם
טומעתו עליו · ולא לפי שלא הי׳ לו להתיר השבוע אלא
כממנו · וגם אם פום כרית · וגם מה שתקעת שתי ידך
לשנים · אם לשם ברית שבועות בתקיעת כף · ואדם
יתר אותה להחמיר כרבו שלא להתיר על פי חכם
וכן כך ובי כך אם יש ממשו לו והפסיד ממונו
סבר ויש כבר לעבור מוטב וחכו לפשר תמורתו
עלות · כך הדעת קיעת משעת שלא החמירו
מכומה · ולו נעשה הדרות להחמיר יותר מה
משבוע ולא והקל שלא היה יקבל עליה ולא כת
בתקיעת כף · כי ידעו ענש השבוע · ודומיא דתקנת
ולמה העריכות יתמי · וגזירה משנה שתקעו מקום
שבועה שלא היו מבין שמעתי אותו והפירה על פי
חכם יותר משלו ושלו ולפי העבן שהוא כמעתק
בותתירה אם תירה שוכן כבש דרך לעשות לו
קום שלא תתירה לו · ואם הי׳ לא תולה הבטחות ·
כמעתק אלא הי׳ תולה כמו לישבע ויקבל עליו כמו
וכן שבע בתקיעת כף ושוי׳ אבל גם שלו הית מבן
שבוע כמו אות שלו · ושלו יינה בר שמו׳ זלה״ה ·

יכהן פאר כתמן הר עמן הנ׳ אוהב
החתום מותר והשיכך עד ט׳

דמך בריעת אבי והגר מבט ואשיבך כי חולה
הוא קיעת ודופי חנם ישיב לו רפואה שלימה ב׳
מחויין וחסריו הרבים והשי׳ אבל שם לך שאילתך
ארוכה שאל ברתיה לעשות ולמור ואחר אמר
עד שלתחתיהם ואו׳ יאסרו עליו כל
מינ׳ פירות שבעולם חוץ מן החטין אם ישחק בקוב׳
לא קבו ולא כבן אחרי דהי׳ היום ויעבור וישחק קבן
אחר · כי הימיקתו רחו · והנעתה ותפר המחור ב׳
אשר עוות ויכלם מאוד · ועתה בא לשאול אם יש
תקנה · סה אמר מורי אבי אם אותו הנדר שבה
ועיי אתגריו משנה שה׳ שוחק בקוביה · אבל
בו לי נדרי שגגות ועדיין לא חל הנדר כדתנ׳ בפר׳ ונד׳
נדרי שגגות אם אי קונם אם אוכל ואם שתתי
ונזכר שאכל ושתה · שאינו אוכל ואינו שותה ב׳
ושכח ואכל ושתה · ואמ׳ דלא קתני כמו קונם
אם אוכל ואם אשתה אלא שאינו אוכל ואינו ב׳
שותה ואי כן שתמע שנדר על תנאי קונם דבר זה

על אם אוכל ואם אשתה והאוכלה והשתיה הם
התנאי שעל ידם חל הנדר · וקתני דהוי נדרי שגגות
ומותר דלא חל התנאי וכספק רשמעת מייתי לה וכן
משנה גם שסתם שלא אוכל זו אם אוכל זו דסברי
לן וכולהו כי רשמעתא דהת׳ ראם אכל התנאי בב׳
משוגג שלא חלה השבועה משום דמנית האדם ב׳
שמטע מי׳ אם מטעת שיש לטמע לחול והיינו
משום אכילות התנאי ומייתי עלה הך משנה דנדרי
נדרי שגגות · והאי תנא עלה כתוס שנדרי שגגות ב׳
ומותרי כך שבטעות שגגות מותרות ואפי׳ למאן דא׳
דמחמיר בה׳ ד׳ נדרי הד׳ נדרי הללו יצריכ׳ שאלה ולא
לעבין זה לא יחמיר בו שה׳ על דעת רבים שלא יהא
לו הפרה כיון דמן הדין הי׳ ראוי לו מותר בלא שאלה
לחכם ואי׳ ע לי׳ לוו׳ דאפי׳ לא חל נדרו על ידי שמשחק
בקוביא משוגג מיר׳ עי שלא עשה אסתר תנאי כפו
הם קודם ללוו והתנאי קודם למעשה · וכל תנאי ב׳
שאי כבגג ובני ראובן אי׳ תנאי והוי תנאי בטל וב׳
ומעשה קיים וחל נדרו משעה שעשאו אפי׳ לא ב׳
שחק כי שמור הדברי שאומ׳ בלי דעת מרו זמן ׃
ולו מייגטריכו לי׳ זוזי דהדרי זבב׳ · ושטר ומחוב
והא׳ דר׳ שמע בן מנסי׳ דבריה שאם הי׳ מנו קיים
וא הי׳ טתב וקפיד׳ ונשמעת כלו׳ שימא על מיני
ומהדירה דאפי׳ בלו׳ דעת ולו הי׳ כום מי ולו עשות
זו אולו להגיה · וכוה דהי׳ מאי יצריכ׳ תנאי ולו ד
הי׳ סברי שבלב משו דאין סהדי שכך הי׳ בדעתו
ומאיא ההיא דקיא גבי הנדר מן העיר העיר׳ לא עתכן
זה אלו מי שדרך להולך והרבה עניני׳ ים ברים
שאינו הולך מקן אחר הירוע לו שיש בדעתו דלא ׃
חשבינן לי׳ סברי׳ שבלב · והכא עי׳ שידוע לו שלא ב׳
עתבין לאסור על עצמו כל פירות שבעולם כל מיני
חוץ מהחטין אלא אם כן ישחק · ואפי׳ לא עוד כן כל ה׳
נדרי הכי ודאי דבר ידועה הוא שלא נתכו לאסור על
עצמו כל פירות כל מיני חוץ מן החטי׳ כתנם אלא אם
ישחק מיהו מאי ויש כאן בלוי דעת יותר ועדיפא
מהני דקפידא ושכבר מיטעם שלא התפיס בסבר
הנדר לו׳ יאסרו בקונם או בהקדש כשעשה נדרו ׃
אי לו שלו יחול נדר דלו ובעו מהות נדרי׳ ואפי׳ אמר
מגדר רשעי׳ על כקרבן רזו מפק הנדר ובדבר מועט
השבועיות נדרי פם בזה נדרי יד גמור ואולם יהוק
מתבע שהיכיקתו רחו ושחק רשתה׳ מנדרו והי׳
ראוי להחמיר ולעשתו מטר׳ ולא נדר כיע מהולת נדר
פשעשמי בדבר שווי לו תקנה שלוי׳ אם ישחק ב׳
בקוב׳ אחרי שה׳ נכיר שדעתו קלה עליו ולא יכול לה
להשמר ולהעמיד על עצמו משחוק ואוסף׳ פשע
על חטאתו ושחוק ואסר עצמו כל פירות שבעולם
חוץ מחטין דבר שאי׳ אפשר לעמוד בו כל ימי חיין ב׳
כלו מכשול ועון ואי׳ אפשר שלא יעבור על נדרו שום
שעה כל ימי חיין וגם נדר מורם בו לו׳ ואין נגבי שיי׳
ועבר עלה סיווח ולכן יחמיר עליו ולעשתו כפב דנדרי׳
וראוי הי׳ שלא לבקש שום תקנה עד שיה יפי שלא ב׳
יתגלה קלות ראשו בנדרי׳ אכל מה ומעבה שתקנתו ׃
קלקלתו שלא להחמיר עליו כל כך שלא עבר נדרו כי
יש לחוש שמא יעמיד עצמו ושומר נדרו אחרי שרוע
דעתו קלה עליו בכ׳ שלא יוכל לכבוש את יצרו ולשחוק
על אחת כמה וכמה שלא יוכל כמחו להיות זהיר ב׳
מכל פירות שבעולם חוץ מחטין כל ימיו ומזה הטע׳
ע׳ שיש למינו לו שום תקנה להיות לו הפרה ונדרו ב׳
והוי כמו לדבר מיעוט · כי ידוע למו׳ לב שאי אפשר
לו לעמוד בו כל ימי חיין ואי אפשר שלא יכשל מיה
וכמה פעמי׳ וזה הדבר מיעט שאם לא יפרוהו יבא ׃
לידי מכשול שבן כל ימי חיין והיה כי ירעב והתקצף
כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם · ועיינו כל ימיו ב׳
מביה ודאי אני אותו שאי׳ חסיד ופרוש כב׳ שיקוף
אתיעבו כל ימי׳ יעבאו · ואכ תלמוד תורה הוא ויגע וע׳
ועסוק בדברי תורה ועיונות ויעסו במלאכת שמים ׃
ומתבטל מדברי תורה ויצרו יגבר ולא יוכל לבטלה אם
לא מהפרה · ואפי׳ כמוי שאי׳ בה פירות אין תה דשאו׳
להפרה כמו זה שעוסר כל פירות שבעולם עליו חוץ
מן החטין שמותבטל ומתלוחח · וזה טעם הגון ·
נזכל טעם ראובן שפירש שאי׳ אפשר שלא ייגון

ומוסף הוא כדיע · ומתם ע הדברי כי האוסר
כל פירות שבעולם עליו אסור ואכול · ובמה דברים
שיש לומר שהן בכלל פירות שבעולם דאמרינן
הנודר מן הירק והנודר מן פירות השנה מותר בפרי
ובשאר דברים · ואם אמ׳ גדולי שנה עלי אסור בכולן
ומי משאר כל פירות שבעולם עלי שאסור בכולן
והא חשוב מכל דשמע שבוע שלא משאר אם
כל פירות עלי משמע אם לא אית בהו סחורה ופי׳
שאי אפשר לו וקים שמע סחורה שלא יכון ׃
גורי שמולין אותו ויבין ולאותו דהוי שבוע שלא
ומי מכור בכלל כל פירות שבעולם ואם ומסתבר שלא
הי׳ חשוב שבוע שלו דמי׳ ואפשר לו להיות בלא מכור
ובשר שומן ומייבב דעתו של אדם כשוב כמותבב ׃
דאמור וכב כת ספק חוזק הפתי׳ מיניהו דקיימא לן גבי
יכן פירושי׳ כשר שלא ואכול מכור ושלא לשתות יין
שלא שכבר כולו משאות ולהם הפכים ׃
ואיפשר בפירות · פירות לא שום שכבר כולו בכרים
ואיפשר בפירות אחרים · הא הכא ראסתבר דאיפשר
בבשר וחלב וגבינה ואכל ע׳ דכון ולהיות שבל דבר ב׳
הגדל בעולם הוי בכלל פירות שבעולם · כגון קנים ב׳
ופשתן וקנבוס ומיני ומשי ועצים ובמה דברי העוף
וגדילי זה ואות ובהמה ובמה דבר׳ נקראו פרי ואמרי ׃
וגדילי קרקע · הילך הב׳ מי בנדר זה ואפי׳ שאר
הזרן והחטין ע׳ דבר כמו שאמו לי׳ ומשו ושן כיון
שמו שאסור בבשר ובחלב · וכמו אם יאסר כולב ׃
דבר שהוסיף · אפי׳ דסב׳ דנדרי׳ תנן ואילו הן נדרי
עניני כפי אומה · קונם פירות העולם עלי הרי זה יכול
אלו מורדה ורבי לקיים · עד שיפר ואם מי׳ יכולה ב׳
לעמוד בו הלנדר שאין ואי׳ יעני׳ הפרה וכיד עבר כלו
יחל דבר ומותרת לאותו בלא הפרה · כמו שכתבנו
ואישן גוים רלוקי׳ אותו ויישן ולאותו דהוי זה חולק
בן נדר לטמע · והכי אמר׳ מיתנדרי׳ גבי מו׳ קונם
עני׳ כשינה דהי׳ לא יהי׳ שיעור לא שמקי׳ לי עד
דקיים כלו יחל דהוי יותר האוי שבוע שלא ויישן ולוקן
אותו ויישן ולאותו ישלחוק ולו דשאני הת׳ דלא מו׳ ב׳
ואת הכ׳ דאו׳ הכל דהו נדר הלא׳ בדומה הך שמעת׳
דשמטו בר׳ דכל פירות מיניהו שכלו ומוסיף הפסדי׳
דבר׳ וגם לשון שבעולם משמע פירות העולם והאן
דאו׳ בר׳ דנדרי׳ גבי נדרי והקנס ולחתאים במי יאסרו
כל פירות שבעולם עלי אם אי׳ של בית אבא ופרי ב׳
כיון שאמר יאסר ומסתמי׳ כל פירות דעלו׳ עליה ומשמ׳
מלשון נדר לו הזכיר דפירות בלא כל מי׳ ואמר
דכפירי׳ כמי׳ ויסתמו נדר פירי דעלו׳ עליה ולבכל׳
ואפי׳ גב לי׳ נדר׳ ידלא דוין נקט כלו פירי דעלו׳ כל ׃
אותם פירות כאוסר על עצמו וכן מב׳ השוה גבי ב׳
ובריה ואוסרה כל פירי דעלו׳ ובו׳ דאפי׳ גב׳ כל יו׳ דלא
דוק נקט כל כי אי׳ לו דשפיר ומיירי בגון שאמ׳ כל
שוא לנבות כתוספתא בכך ומשו דאם הייתה ב׳
משקית עמה כלא יהא ולאותו · כיון נדר שלא ב׳
ושבוע שלא ספרי׳ והא לעבין ובית כתובת לו ׃
מהימנ׳ לה כבתב׳ דאכ׳ היכי חייש ההנדרו אחוה
לגבי חכם ונדרי לה · ונדר היום ותאכל ממנו או ב׳
שום נדר אחר ונדר והעבר עלין מכמבן אלא ודאי
מבי׳ שהיא נדרת שמשוך האיסור עליה שאמ׳
אם היא משקית · ומטעם קידושה ואמר לה אית
עישב רבי מינה דאיפשר דעביך בקידושי׳ ואמרת
דאחריב׳ דמעם שהוא לא יכתה · ואע״ג דאי׳ ראוי ׃
למלה לכתות קידוש והבלה · דאפי׳ זמן בו הכשר
הינו אוי׳ על השם ולמתבה ליעקה מי לא ומום
דאותו להסיך · ועוד דאפשר לקדושי מדרשינו להו
ולומר לו ושכה שלחטין דאפשר שיהשבו לו ׃
חוזר ומינה אחרי שאוסר כיון · ועוד שאותה או שהם
ויישה מטור ד׳ כמות ואחר וקידוש והבלה יכול אותה
להינו שבמעות ורגו דבתקוות ולשבת שוע וכמו ׃
נדרי כמנכלכם לר׳ יהושע דאפ׳ לר׳ אלעזר כמב׳ לכם
משנה ובמטת פורים · כדאמ׳ כמו דבי כפסח׳
ומטעם דאי׳ אפשר לו ואכול פת שלא יהא בו קיעת
ומשאר מכן אי׳ והתי׳ לו עד טעין דקנעות הוי הכי
שיכו לו ומתרי ואפי׳ מילין · כמו ההיא דאם אי׳ נחשב
להבר מינה ואי׳ לו הפרה כיון שהוא על דעת רבים

ס
ח
א
ת

לה׳ שמע
פו והי׳ לם
נדר פר ב׳
ופי

תשובה

[illegible]

הפקר ואכ הכא והכי מהדיש כתינה וזמי וכקמין
כלא כר חכוב וכמב עדים או חכבם כגו וכמה
היכן דאורי׳ לא איכרו מהדי אלון לעיקרי והכי לן
לגבוה אמייר אלא עב והכי מיספק לי בשכיב מרע
רכי היכי בפריא שהקנה כל נכסיו ומתנתו מתנה :
ומשו דאיכן מהדי דכיון דלא שייך מידי הוו סבר ט
שימות דאי הוה סבר לחיות הוה משייר מקצת :
הו לי מילו פירש מהדיו בשעת הזיתה אם ימות
אב הקדיש נמי כו׳ כיון דלא שייר הוי מילו פירש׳
אב אם עמד חוזר דאמדינא אייר לגבוה הוי ט
אולידה שתם אבל הכא סיאן דפירש מהדיו לגמרי ס
דכמיה חסמי אזלינ בתר אומדנא ואומנה מילו :
פירש או דלא אמרינן יהיב ואיקנה להדיוט ואזלינ
בתר אומדנא גבי הקדש נמי קאמר והקדיש כל נכסיו
אבל גבי דיבלאי דאיכן מהדי אלון היה יודע
שלא ימות ושבבאת עמיו ואמו על אשתו לא היה
עוד כי יקדיש והלו מילו פירש מהדי כי זה איש ט
ריב ואה עד הכא יקדיש כלו כשלו הת גב שכי
מרע והכי דמייה שיהא הקדש אם ימות אלא :
הכא לו לי לאתנויי אלא עב והכי אמריתו ונעשה
עד שיערוך ויתן אם לא יקיים עדו ומה שהוסיתי
מאייה מיוה והתי תזיר ומתשובות הגאונים
וכן אב מנבי שלא יהא כזה לכרוכן ומפקפקן :
כי מחוור ומעהר כלי שום נעשם וספק שהוא ט
חיי ויתן אותם כ יקדיקים ואי כי כמוך שי
והי שטען רקב

להדריך

אין כמוי וכקיטה אב
אשיב המיוה כעניי :
מושי המיוב וק השוהם

עגי שויב הוא מיו שסתבת שאין מוסתן חרם מה
ואוש ואי יעריכי לקייא כיון שאונסי היו שהיו מיים
מייסרין אותו כמיה מיני יסורין ומקמיין להן ותלותן
ולהורגם ודופי תלוה ויהיב לא הוי מתנתו מתנ וכל
שכן כגון זה דאוסתי לא יהיב מידי אלא נדרו ליתן :
ולא מו עריין האומן לר הרכם ולא דמי לעדיית קמאי
ומייעת דסוקריקון דא כמ הניזקי כיון דקטלי אגב
אונסי גמר ומקני חדא דהכא נמי שהיו וקשרי והוק
ותלותן לא היו קטלי ולעשות זה וק המור שהיה
דורש ממם מידיהם וגם ומפני העונש שתפסות דה
דיים נהי שנתן להן רשות ולעשות כבלי מיזל ט
להורגן שלא לא היו רשאין ועל הת שייך ואמ ט
אגב אונסי גמר ומקני קרקעתא מייחסי וגבייתו
אבל אמין דמשלטי דמחסר גבייהו לא קנה הסיק
הסיקריקון ועל הת היו יראי שפי דכיון כגזירת
קיימת אמרי כל דלא קטלי ליקטלוה אב היו יריבי
להורגו אב ידעי וגמרי ומקני ואפי מיייעשת דא
כל דקטלי ליתיב ר זוזי ולא היו יריבי להורגו ואי :
היהודי היו יראי כיון דכבר הורגו נעשה כהיתר
כגזיר ראשונה אבל סיוחיהו נקטי והיו יריאין ט
טפי ואגב אונסי גמר ומקני אבל הכא לא שייך נהי
דאי משום דעקבאי להו עבד איכשו קנס ולא ע
עבד אפי מילי דאיכן כגון איזל ואיקטיל דיקלאי :
ותלמא כש ואיקטול איהו גופי ואגב שיקלו עליה
חרם על דעת המקום ועל דעת הקהל חלוה של
שתהא דעת המקום והסכמת דותי לטובה ולא לר
לרעה ואומג דחלו מיהת דעתם כדעת כיון
דאונסי הן כמוה דעתם תרעהאו שאסוהא ט
כשהשביע משה את ישראל עב כערבות מואב
אמ׳ להן לא על דעתכם אני משביע אתכם אלא
על דעת המקום ועל דעתי שנו לא אתכם לכל
לכתבם כו׳ ואפי הכי אז כמו עקימא מיתינו ט
כמחותות ההר מואר שכפה עליה הר כגו ואמ ר
יעקב בר אחא מכאן מודעא לאוריית פי שאם ט
יתבעו ממנו הקבה למה לא קיימתם את התורה
יש לו להשיבו אונסי היינו לקבלה אמ׳ רבה הדר
קבלוה כימי אחשורוש כו׳ והקר אומר לא קאי
כמו קבלוה מערבות מואב ומדעתם ותירץ דהת
על יראי היו מהקבה שמא לא יביאם לארץ ט
יען שהיה להם לכנס לאותו ומואה וכי שהדי

שהדברים קו מי לאו דהדר קבלוה כימי אחשורוש
מחמת שמחות הנס לא מייעשו משבועת דערבו
מואב מתנה דאמ להן על דעת המקום ועל דעתי
אני משביע אתכם דאי לא הוי אונסי לא הוו להו
התראה כלל והכי אמר על דעת המקום כי היכי דלא
תהוי להו התראה ושמעתיהו ואה כיון דאונסין
היו על פי הדיבור ומפחד שלא יביאם לארץ ושאין
יכנעם מדבר קרי לי אונס ולא מייעשי עלה
ואיענ דמשמעינן ידענו יש שכר גדול מה שוויי הפה
יעלה לספר מש וממש מצור ודם המאוס אתחנו
ומייסרו ואשמעו ודעתו דמשמייתריענן אי שכר
כלו רק שיפטור אותו ולא יסרנו עד שאי מוותו
שבוע אי מוותה החרם ומאשות כלו׳ ואת והאו
כפר דנדרי עדרי להקנן ולחרמין ולמוכסין שהיא
תרוי אונס שאי כל מוך ואי קנה היכי נדר יאסם
כל פירות שבעולם עלי אם לא של בית המלך הם
ופרי כיון דאו׳ יאסרו כל פירות שבעולם עלי ט
אידתסרו ליה ומשני בלבו היום ואונדרים ט
שבלב אי רמי אונסי שאני אמי שעי דא כלבו
היום הא לאו הכי הוה שרינ׳ אב הכא כגון זה
שהם אורים מגבים שלא חשבו בלב שום עמיה
אב ליתסרו לא דמי כלו דהת ההקנן והחרם אינ
מייסרי ומכן כלו את האדם אלא רוצה לחטוף מידו
את הפירות או כסר ומבקש שיחזירם כי אמ להן
שהם תרומה או של בית המלך אבל הכא דיש
איסורין והכאות שאי להן קיבה כגון המדי ן ה
והשבוע לגמרי דא האדם משבוע פרע ואונס :
היכ דלב אונסי כמ׳ אונס דייסורין גדולי ומיתה
או מי דאולא עבודה לחכמין מיכאל ונשרי הוי ט
פלחוה ליבלאאי ואי לא כיון דכדי הם לקיים הד
הדבר ליתן הממון חלה החרם ויתנו הממון תדאו :
שהרי סכנתם שאני להם ליתן ועל האו מושר דכ
לאוריית אונב שכבם לקיים מיעת המקום והם
כמיה דעת המקום כש וכש מכון זה דאין סהדי
דלא הסכים דעת המקום דיהודי יסרו ויטפך דם
אחר עד שיתן לו ממון דכלה דעתו אינו דעת הה
המקום אונב דעד שהודר על דעת הרבי אין לו ט
התרה היכ דאמ׳ על דעת פלונ ופלו וכלו או אמ על
דעתי אילו הכא ולא חל כלו כיון דאונסי הוו ועל לא
קבלו עליהן אלא על דעת מיגו ועל דעת הקהל ועל
דעת המקום הוא עיקר ועל זה נתמנו והסכים :
ורעתו ולא ורעתם ומיהו לווה חיית טוב ושוח
שם ולבקשם שיתירו להם משותם כי אולי מ
שיראו שאין כן מוש שוותו חרם יחזרו בהן :
ואונב אם לא יתרצו אי כך כלום כמ כ אין מאש
מוותו חרם דאפי שאלה לחכם לא מצאו היא
פם רב אחין דר נדרי אייצריכ שאלה לחכם משום
מפר נדרי ולא מרבא ושי דאו׳ כלן יעריכי שאלה
לחכם דהא רב סבר לי משום כרוש וכמק דעיר
מוקי פלוגתייהו דר שמעון ורבנ פלוגתייהו דשמ
ורב יוסי ורבנ משום ור׳ שמעון מרב יוסי והילכת
כרבנן לגבי ר שמעון ויה שכתבתי שיתירו
החרם משותם ולוחא דמילתא כתבתי משום :
היקדו כי מסיים מחוק מקום אם אונסי היו אם
לאו ויה שכתבתי את אדם משבועה פוס ט
לאונס הכא מתו׳ האדם שיהיה מיושב עליו ט
ומשות עיבוו והא נמי לא קריב מ האדם כיון
שמייסרין אותו לישבע ואתכי קאמ תלמוד עלה
דרב סהנ ורבא ואיי לא קאמ׳ סתנשמייסרי אותו
לישבע שיפטו הוא להקשות דהכי איינטר קמא
לגבי שבועה דכל האיעת סלן מלכתבה לא תעשה
דבר כרשה כפף עקיב דכל האיעת הוו פטורי :
כין דאונסי היו אי לאו דהדר קבלוה בימי אחש
אחשורוש נשלו מאיר בר מוך שיחיה

בריך רחמנא דסייען

כתבתי ההגהות סביב המיימוני והתשלום ת
נסיימו פה קוויטא מחר נכסן קטן ושפט
מולך השוכני
נאום יוסף הלוי

ואלו הן התשובות השייכות לספר נזיקין " " ושט "

א

ושטואלות על ראובן ושמעון שהיו שותפין בחוב וך ראובן קבל הערב ותפסו שר שלו והוליך ולפטור החוב ושמעון הוליך לדון משכל חלקו ... אם רבינו ראובן לא נתפס ואם משכל החוב כמי ולפטור החוב והערב ולא שאל ואין כלל זה החוב לכן ולפטור ה' הכל החוב והערב ורחק אותו לכך הוא פטור ... מי יתר שאנסוהו גוים להמית ויין חבר והרואה ופטור ונתן זה לא והי משלא ונתן כר אלא ריש בני מלי הוא ואילך כע וכן אנסוהו גוים להראו ...

ב

יהודה

שאל ראובן קבל עסקיו ... בב אדם ונשוב תפסו ...

כרמב הקונים ורמון עי׳ בה׳ מכירה סי׳ ח

יוסף שאלת יוס׳ ראובן שיש לו חני מעבר ממון החייב שמו׳ ויעק׳

מכרו לתת לכים של יעקב רשו לו רשות לתתו ו לכל עצים שירצה יום יכול לתתו לבנו ולבנותו ו של שורשן קדים הסמוך על שולחנו · ומפי׳ שטורע יוסף · יש לו ומי שעולין היעקב · ע׳ דל דאין שם סמוך על שולחנו אי יכול לתת להם ואפי׳ הם גדולי׳ דקי׳ לן כר׳ יוחנן דבי שריו ראוי כפק רסי׳ גב ריש כב וכתב הקטב הרא״ש ז״ל · לא קטן קטן ממש אלא אפי׳ גדול וסמוך על שולחן אבו זהו קטן ואפי׳ רת והה בעל׳ כלא ריינו׳ וכן פסק גב עירוב רת רתנן בכ חלון אי רזכה עי׳ בנו ובתו הקטנ׳ שיש ליזהר שלא לזכות כמוב עי׳ בנו ובתו הגדול׳ הסו׳ הסמוכי׳ על שולחנו ואפי׳ שין כזו וכון רזו כזו ט אסור לתת להן את חיוב ומעשר של כספים ומבהן עשירות · ומפש שר שרעו ומפליאו דע שודך על רת ומחלוק כן ויחיו דל״ב דעת ואחרת ויק״ב דלי״ב להב ר״מב דעת ואחרת ויק׳ ואין עבר׳ סות לחוור ועו׳ יכול לתת מבין זה כיון דלית להן מעו׳ מיעשו עב של כספי אלא טובת הנאה בעל׳ לא חשיב כ מעת אחרת ויק׳ אלא כמו ויישו׳ הו׳ דקי״ו כספב דקידוש׳ טובת הנא׳ אי ממון ומעש׳ רקן רבה ומפלג ואי דעת אחר ויק׳ ות׳ שאנגב׳ ינו זקכם אפי׳ מיתנת כהונה ולוה שאי׳ לו כתן אלא טובת הנאה ט שאגו הת דהי ויק׳ להן חיובו סיוק · ומל היב רלוב ויקנה ממשו אלא רק אתנ׳ כתוב ולוי לב לפונ׳ בן ו ומצאה ודעת אחרת כיון רטובת הנא׳ אי ממון וכן פ״ק שם כתריא ומעש׳ זה עי׳ רפרש׳ · ואפי׳ אם ראובן יתן לבנו של שמעון הסמוך על שולחנו מיתנ׳ על מנת שאי׳ לאביו רשות בה אלא לעצמו ע׳ זה שהם עשוי׳ ונתנ׳ לפיהן לא ממתנ׳ תמוה מידי כיון רטוב׳ הנא׳ אי ממון · לא מייב מינה וכתו תמוי׳ ו וכיון דקן כר׳ יוחנן ד״ל דין טוסמוכ׳ על שולחנו הר׳ כולו ומכהן זוכה מיד מעשר עני ומכהן עשיר

פרח הוא ונשלו מאיר בר מוך שו׳ ור׳ יוסף ורש׳ ור׳ב מישה ורבו תיקו ראוינו וקוואו יכלוכו׳ ט

והמוער ודלא סבר׳ רב הי׳ שסת בטעו׳ ריחווקו וכן פרשמי׳ בת״ש פשוט גב׳ הירכמ׳ תלוהוא קפו מוטעה ונספו מוטה טו׳ תיקו וזו המוער׳ רכין ומיסופק ר״נ ולב רת הוק יומבאו מיד הר׳ המחזיק ולא הוי׳ וממון המוטל בספק חולקי׳ והת׳ עיקר המעשה אי ירוע לנו היאך הי׳ קנ׳ שור שנגח את הפרה ט ונפל הכית עליו ועלוהו הילך פסק׳ בר אותה דין טיחולקו · אבל בכל מקום שעלת בתיקו ואי׳ הדיינ׳ יורע׳ ולפסוק את הדין יהו שותקין והר׳ והמוחזק יחזיק במה שבידו · עבל רב שוין ועי׳ בס קנין בס׳ רו · וזע דאי׳ הלב כמוסס בר מיפרש לעי׳ רפש והי׳ נשק׳ ממון · ועש כי אין סוגי׳ אי או רבין כי יום בספק טרוף׳ והמחזק כ הה׳ רשור שנגח את הפרה ונמצא עבר במנה · והנ׳ מוא כת שנים רב הי׳ כת בתשוב׳ כלוע׳ בס׳ ר׳ ב ראשו רכין ראשו ונוסר סלקא בתיקו פ׳ הכונס ט אם עשו כן תקנת עגלו המוע׳ ולא מוטר כת בטועי׳ וניתן שרוענו פרת הלום׳ טיר כת הנזו׳ ממון ו רסור אסור לומר בדרם וכן ר׳ יוסף ור״ב המחבר׳ ככה׳ חובל פה · ואפרת זאת הבע׳ כשהוא׳ כשהוסר ויכחי׳ש את המוסר רוא׳ רשמו עו׳ב שהגזל רואה שמכחישו · אבל אי ידוע האוסור׳ מיה יוסר ואו׳ שהכים שולקח הגנב שיוין עמר׳ הי׳ כו ישכת המוסר מיה הפסידו ישלו · ורכנ׳ ימתין ויש רזאת הבע׳ מייד שאי׳ האוסר ידוע ו

יודע מיה הפסידו דודי דודק׳ עגל מושו שיוין ה׳ המובע׳ יודע מיה הפסיד הנזיק הוא דוכע׳ ו׳ אם עמו תקנאו לו וכן דעת רב׳ המחבר׳ כלעו׳ ו בה׳ חובל ומזיק פח ועי׳ וקרין פטו

טשיאתם על יחד שהיתה ט עשויה לאחר ונב

ונשתייר ומתנ׳ לו היב זקוק על מנת שנכשנה׳ ומחרת׳ המשרוש׳ הוך אחר מעי׳ תגו מיע ט אכיה ונשאו לו הכתב׳ וקית מייר מצות יומר׳ ועתה הי׳ תוספת כתבת מפקדין שה׳ לו ולמעלה׳ הראשונה בר אחרים · נ״ל הממון אי חייב עבות כתב׳ וכן הממון אשר הופקד אתו׳ ולא מנ׳ מטעם יחוילה׳ דודאי אם קדענו בה כטר כתובת כהב לא ומפסר אוהי׳ אם אי שטר כתב יוצא ב מתחת ידה שקיענה אחרים תסויך על תנאי ט׳ בר דקי״ל לן הטוען אחר מעשה בר לא אי כלום אף טוען כבת שכבת ואי שטר כתב בידה · והמיא רכ זה מיר הה׳ מתנו׳ ודבק שטר מתנת׳ ידה מאור ידוע בי רפרעתי׳ מיהמין הי׳ל ר״ב בכר ואיו פרע מתנו דאי מבי קלתה · ואדר׳ כלו׳ ודגע דל מרע טה׳ שטר כתב בבית אביה אלא על פי ט אביה ומיהי׳ קין קדעה · ומיבה נגפה לו קאו׳ רפרע׳ פרו טוספת מנעביכם · ומטם על לפטור הנוי׳ מטעם אחרינא רכון המשתמר בדם לן אם לא ט׳ יכול לו הממון לא מחייב׳ להיסר כמבי׳ ומעב ט׳ שמת רב׳ אלפס רשור שאינם נגים והכאו ממון יטר והב׳ חיי היב דלא מוקי׳ עלוויה מעיקר׳ וגב רבריו ו כהבין מאיות ברורות · ומעב׳ שוטי׳ ואפ׳ כן ואי גב פקדון אם אנסוהו גוים ולעבור לתת להם ממו של הפקדון יכול לתת להם ואם טען פטור מאשכח בפ׳ יקנה כת ההו גבר דהו מפקד גב׳ כסא דכספ׳ סליקו גבי עי׳ שקלו ויהבי בהלייהו · אתו לקמי רבא פטר׳ כו עד החיב׳ אי׳ מכבו אוור׳ הוא מדעת׳ דידה קיועו אי לא ודעת׳ רכספ׳ קאו אית ומפטור אלו כל הי׳ב ראויב ואיתו׳ ומודעת׳ דפקדו קיועו יכול לה׳ והיכו עצמו בפקדון · כמו דבר׳ בהך חיב׳ ומחזיר׳ ומשור׳ פקדונו ולא מה׳ · להמכים גמבו ומרונן בתם עבור הפקדון · ומיה ומנולה אחו מוצמבי׳ ו מכה רות גב׳ מעמר שולטון דלא שייך קני׳ כון חיות׳ כלא טעם הימנו ולא ט ומסו׳ עולה זה׳ אם העבוקר יטור ו ומיקל ומתגרגר׳ בל ממון שאר יכו׳ מחרם יכול ליתנו לעני׳ נם עד · אבל מחרם לא זכה העני׳ בו עוד גחוי הפקור והחזיר ומפקיד ומיהו אם אי הפקר יכול לישוע מן העני׳ שלא יפרע לו ואפ׳ שמר׳ בהם של גוים הו חייב ממון שאול ויתן ומאי יתן לעני׳ אפ׳ לפטולה ומטעם הוא מה שפירש שם הגת רבו׳ אי שומקוף בקין ומחכו הלמלו ומקנ׳ מדי ומפקיד ומעיקר׳ שאם יכו עליה גנבי׳ או אנסי׳ ומה פקדון של זה דלאשקו׳ ולותב׳ בהלייהו ולעבור׳ אין המפקיד ומנם יכו לו לחזר בכל יעדי׳ ומע׳ יעדי׳ טיבל והתפטר כרבב מושב עם המשמור כל לא ומעשי׳ תפלה טפ׳ דוי׳ · והשואל זה שייכל יתן

פך לאשה בכתובת · ואי׳ בר בנו ש׳ דמי ומינו שוכר בזמן שהאשה מורה יחזיר ולכטל אי׳ האשה מודה

לא יחזיר לא לזה ולא לזה · ומוחזק התלמוד בזמן שהאשה מודה ומיהת׳ יחזיר ולכטל בחושש דלא כת שובר ליתנו בבכן ולא עד עד תשרי והלכה הוא ו ומיסה מנעת׳ בטוב׳ המוה מכסן נטוני׳ לקוחות שלא כדין · הנ׳ בספר׳ שנו׳ וכם רב׳ אלפס או׳ רב ו טוו אית׳ לרשוע׳ לו המוכר שטר חוב לחברו וחזר ומחלו ומחלו ואפי׳ יורש ומחלו פ׳ ולפיכך מוות׳ בת

מחזר השוכר ינע דאי בעי מחלה דכן במזרת שוכר בן מחזיר אי אושר אלא זה שקטלה ואב׳ ר׳ ומאור דדין רב ותנו׳ בפ׳ קנו׳ סתב׳ וכן מיטו כם הכותב גב׳ קריבת רב נחמן ויש להקשו ומחוס שו׳ עתה מעוד שולשין שאי׳ יכול ומחל טיעו כהי׳ זכי׳ ומתנ׳ פעולת ר׳ דשה׳ לא תקנ׳ מעשד גבכתוב מיטה העשיר ותחת מעלה דשו׳ לא תשוער לגבת לעולם ומחוק טכם אבי׳ ואו אי חסם כלם שאפ׳ יודעגו טוב כמוע אפ׳ לטעו׳ דוא׳ עב׳ מחלו׳ זכין לו שוריס שנהם השוכר זסה כו במו לטוען׳ מבין · ומימין פס ר׳ אלפס שאי׳ הלכה טובי׳ מריו שפתם התלמוד מק ולחוש ריח׳ כת לייק כמבן וכו ונע שרמו מחוק כם המפקיר דאו׳ מי שמשופלו בר קרקע מאריות קטן לו פירוב ואמו לאו רמו וכב וינע ומורסת לר׳ אבי׳ או׳ עריו ו מחמיו זכון לו כלו׳ פי׳ ומשנה שנהם המורסת ומשם טוא הבע ליה רמו מכ׳ שלאו אי׳ מסרית פי׳ ט׳ שימכריד׳ על הקרקע ואחר סכסת המורסת ומבו ח חוק על יוכ׳ ולפיכך אי׳ הלכה מיוע׳ ומעב׳ שהתלמוד דוחה שם מבן ולתנן רסי׳ שאו׳ טובי׳ אי׳ הולכך על׳ ס הא׳

הטיב ר׳ על אחר טוכה שפסקו עלו ו מן הוים קמו ליטרן · כך מנהג

בל הקהלו׳ שאי׳ אדם יכול לפטור עצמו מן המס בית מיטותו מן העיר אחר שנתחייב · וגם אם אי שו׳ ומעק׳ ע׳ מבעי׳ דין תורה שכשלא הולך מס ואפ׳ שעב׳ דמא שבותעברו · ומלמו אי ממון דלא יהי׳ בעבנו לשתעבר ומאין דיהיב עבנו בכל וזה שנשתעבר כבר ואולך ומפ׳ הקני׳ סתם או הוי ממון דמשתמש בב דרי פרעונו ומולמו נב ומתו אומר מתו מיעבו ונב ואפ׳ מחו ט ויקיעתו דין הוא לגבות מן העירוני׳ והם יחזרו על ו חבריהם מטעם שפ׳ שכל זה שנתחיי׳ ולוך שנתחייב לפרע׳ בפני׳ את האום מטעה שנתחיי׳ ולוך ומיסו תמי׳ שהתנה החרן אי לפטרו כ׳ אם החרין התנ׳ המלך לא התנה ואפ׳ התנ׳ המלך לא הי׳ רעתו אלא על העשירי׳ מוריעשיהא כמו לכמס שה׳ יודע שיכול להוציא מהם ומאותם שלא יקבלו מהם שיפסקו ט עליהם המוטל׳ מאחר שעשיר׳ מוריע · והטכם על שה׳ יכול לכופם ולחבעם לפורע׳ מן הדין אם היה מן המימים מיכל לומר לו לכפם מדין לתן ליותר בבהן מוורי׳ עקיב׳ שהר׳ ומפ׳ דברין לא הין תלמידי׳ מתחייבי׳ המס נגאו שנתחייבו להם הבורחים לפטור כי לא הי׳ מוטל עליהם שום חוב ולפ׳ דבר׳ ר׳ בקיו הת׳ ליתבו רבנן כהן אי להן לאו ומעליה מאמרי׳ סק׳ לא שייך מי דר׳ להכו ואם ריחות שעשה לו המלך חותם על קיבתו ואו במע׳ הדין כי אי דינ׳ דמלכות אי׳ זאת כי יועם ט שיש קיבה דין דמלכותו הוא כטעות ולוה והכבי׳ ליערך אם טנגו וכן ושואר יעבוה גדו׳ ומיעוות׳

הר׳ שמעון הי׳ מאו׳ דאי׳ אדם חייב מהשוכת יוכה כי אית ולוה כהה

ויתגב׳ כה אילו ומיימות ואי׳ שטוע׳ אומר משום רלב׳ לוה כהד וכו · ואל ר׳ הטיב דאין חילוק בין ט ספנו בן שלא ספנו דבכל ענין חי׳ בחשב · והמו הפ׳ דהוא דקאו ואי כת חוונ׳ אמר לא ואת׳ ופר ט ומאי ומיינתו ולמת פריך ונטעי׳ אלא על המכילות קי׳ דמומאי מיינתו הקס תקס עשב תשב לאמר אי׳ במלו עליו ועל זה ואם אי כת רחוב׳ ומשו דאי רב׳ רגלות שיהא ודה שוה ולוק יש לחיב בלא סיוע ו בעל׳ דכיון שהם טם יש להם לקש פעל׳ ולשומר והשותף אי׳ להקן ומרקיא אי ומשייעי׳ אומרה ומשו דלית ליה כהד שלו יתחייב בפנו ואפ׳ חייבתו בכל ענין ומאי קאו שכיר ומיסתם חשב אכר שה׳ בלא בעל׳ אי לאמר בפריך ונטע׳ שיתחייב בלא ט סיוע בעל׳ סתב׳ והשורקא ולוה לו ומיתב במתיקה ולוה לו ומיתב בטעג׳ מיתנו עפי׳ כתב׳ דקיימ׳ רק יומפלות

יא **השיב** ר"ת על סוס אחד שהיה מונח מושכן לראובן ושמעון הפ'
הפקידו אותו לפני אחר לשומרו וכמו לו' נאמ' לפני ל'
שישאילנו לו הסוס ולא רצה עד שאל שמעון ל'
השאילו לו והוליכו לו' ונגזל ממנו. ע' הדברי שטוען
הזיק שיעבוד של ראובן וקיי"ל מכותב כנחוך ל'
ונסתלק. והאזיק שיעבוד של חברו חייב וגם רצה
ראובן ה' חוזר עליו ורצה מזה גבה רצה מזה
גבה ומעל רבי' ד' ואפי' שיצאה כשל' אם ה'
הכשה חיי' עמדי' כה' נל הלוקח של ישר' מיד גוי ל'
מלו לוקח מיד ישר' עצמו ואי' חילוק בין ישר' כד'
גוי אם לוקחו ישר' מן הגוי המפקיד ובן מדינו מיק'
שחיי' להחזיר והכי אמרי' כהמפקיד לו את נזל ל'
שכושק ואנו משתעי' דינ' כהדי שוואל ק'

יב **יותר** שאלת אורח שראובן תבע את שמעון נזל את פעות
את בעלי חובי' ונעכמי' כל' ידיעתו והלה משיב את
אחריות לי לפטרם אם יש עד' שעד' חי' לראובן לאו
ל מיב' דשמעון לא' אתה אחריות לי לפטר מאו ספ'
החוב עשיתי קיימת שהי' הקנאת את אחריות ל'
וקיימת את אחריות לי. והולך פטור ופריך ל כיון א"כ
לא שבקת חיי' לכ' וכו' עד' מתור השטר והרין-
וכו' ומשני הא ואו הכי לא נהיינן ואפי' אי' עד' שקנן
נשיעתו לא אמהי לו אתה אחריות לי כי קיימנו כב'
מעגדאי בני' או' לא קיימתי' אי' בחייב עד' רוקא
מיד' זכו ואי' פר' ל מיב' לוקו כדיב עד' שקנן
וו שהוא. אלא שוו' ראפי' דיכ' עד' לא מהיינן לי מק'
י' והולך מיקו עד' ריון סהד' שהו' ומשקר ראין
אדם עוק רשות לקנין נשיעתו שאי' עודי' לקנן
הנ' אק סהדי שלו' לו' לפטור החוב ל' זין שלא ל'
פרעתו. ואם יש עד' שזה היה החוב ישלם ולפי ל'
טוענת השני שכן ולא כל דיני החוב אלא כשווין ואיגר
כתנ' כמק ראיות ומעידו מידם פלו' שחיי' ולחברו
ק' זה על ראת לידן לו ומנין לי' אם והוא וגו' ומנין עד
י' שני ועייננו זוגי' אוגדי' כמה אדם רוצה ליתן
וה' כיה ק' זה' כן ליתן עד לאם כן ליתן עד י' ל
שב' וק יש פ' החוב ומעידו מידם פלו' שנרית ל'
ואטתו ונתן לה כתובה ועייננו זוגי' ומשלו' כתוב
וכסף נתן ממק נב גרשו ולא נתן לה כתוב. אלא ל
דל שעה אוגרי' לפ' ההזיק הנ"ל ומשראי ספק ל'
את ספק לא אתנ' נוי' נישום אלא ספי' אוגדו ההזיק
הנ"ל ומשראי ספק את ספק לא אתנ' נוי' מטו אלא
ספי' אוגדו ההזיק ואם אי' עד' שזה ה' החוב ישבע
שנינו וישלם ונן האותו יפטר דמציא הוא אם ל'
עשו תקנת עגו' מיסור ואם קיי' כתיקו' והמחעה
ואם אי' עד' שידעי' החוב לא ה' פרוע אין עוונן הז
לו' אתה אחריות לי לפטרם מעגדאי בני' או' לא ל'
פטרתי אותם והשתא ליכו למי' הלוקח מיקו עד'
והוי כמיש עד' שאי' פרוע דאין סהדי ראי' פטר
מנס לחוב שאי' פרוע כיון שאי' או' לקנין נשיע'
ולהינ' שורו שאי' עודי' לקיימה ולהינ' אם כן
דליכ' עד' שאי' פרוע בו והאית שאו לפטר משום
דכבר פרען ואם כשמעבד מוחה שאו לפטר אומ'
שלא או' על מנת לפטור פטור כמוסיף רבו ספ' הח
החוב דלא מני על מנת לפטור גבי מיון אלא דרוחא
לדיה כתורת שאירה ושלו מאי כר כוך ש'

ונתשוב ואחרת כת ראם אל ראובן ל' לפוריע כל מה שהתפש כשלך
תפשו כשלו. והלך שמעון ומחל חוב שלשלשים חי'
לשלם לו חלקו דלא השליט עלשלו אלא לטומשו ולא
למחול לגי' אלא להציל מידם ואם כופר שלא מידו
ישבמנט מש לו לפייעו' קנים מפני השכמת אב
אמה ויתשוב אחרות וישלו

יג ואפי' אם טוען טוען כתנך בו אלו שיעיתו ופטר
והלו או' נחויין. ה' ולא אכשו וחתו חי' לשלם דאדם
מועד לעולם ולא ה' לו לפטרם עד שה' שרעלו בכוונ
שהוא לפטר ואפי' אדיקנ' לא סויכ' כמש' אוכתב
מחויין. ואפי' אם העגי' עדין לב' שותפי' או' והאומ'
פטר וחבריו חי' לשלם דמקליט' לפשוע במוי' ישר'
מגו' קנים ומיירסי' וואפ' שון הדין אין ה'
העגי' פטור' כיון שאלו לא פטום אפי' הכי חייב
דל כדי' גנים כדי היזק אפי' שלאון הדין ומיה ל'
ומיסור וקל ואם יש קינת ערכן כד אלו שלא פטרו
אם עד' העכבו כדם בשעה שזה פטר העגי'
אי' זה חי' אלא דמי' המותר החוב על העכבו ואם
כוון השותפי' פטרם כלו השלישי' מיש לו' שזהם
לשלישי הפסדו ואי' ליב' לאישתלו' והאי מישתלו'
ומהי' כין דהאי' כלו' היזק עבד והלכה עקן כבר ד'
הפרה גבי שור שרחץ. חבירו לפר ד' עקן דינו הו'
ונחית לעומק דדינ' וליב' ואי' ד' עקן לא או' אלא גבי
ם כה' שקי' אוון ספיב עשו

לפי דברי התוכע' והמשיב עליה על' אלו ה' לו' שומר חנם על מאון

זה וחחוית ייעו עליו קול עשר והכביד עליכם ל'
ותמשו יותר משיום לא מו זה ליח מותר לו ולבית
נפשו ולתתין המאון לכ' מאוד שיואמר מיתו כ'
העיר שהככין כפריוע ואח' זה כמאו' הה' נבמא
דיופקידו גבי כסיו דכספו וכו' על' חייב או' אישו
ואוגד הו' אדעת דר' אותו וחי' ולשלם ואי' לא אדעת
רכסא דכספ אותו ופטור שהרי הקנין נגים לו ל'
שייעו עליו עמבוון שקבלו עליו ולשום הוא
הואיל' כמו עליו ומחוית כשאר כל אונס' דק"י
לן האי' עיסק פלגו מלוה ופלגו בקדון והוו פלגו ו
מלוה כל יבר' אונס שיבוא עליה חי' ולחזיר שבב
שכשכל שהר שהי' נעיב כולו ההפסד ומה שהו'
טוען שפסיותהו מכל אונס הבא עליו ואחר שר ה'
העיר ומשותכן או' עד' שלא הוקלו שרי העיירות
מכך נאין. לא אסיך אדעתי' לאתנויי באונס כה האי
ולא ה' חייב שיתבע השלטון לכל אחד כפי עינינו
כי או' דינו לתבוע אלא לכל הקהילה יחד ולכל אחד
יפטור את עצמו על פי הקהילה בכל אשר הו' שם
נעליו והכי הוי' בעני' שפי' והם האונס מה שהו'
או' להם יואו אוב שו ייעו עליו קול עשר מניי ומחו'
המוון הזה דיכביה עליו מסיו האוישו ופקידו ואם
אי' לו רווי' דחדין ואלו יתחייבו כרבר טוב העיר כפי
מה שראוהו ומחולה קודם שייעו קול מוון זה עליו ל
דתבוען מיה שפסיק האוישו על עבין חקותו ולפי
שראוו עליו שהכביה עליו ומחו' כן יטילו חיב האומר
על הפקדון והשאיר חי' לשלם כו שואה כו' ייעה
ועין לעיל כסימן ב

יד **הנה** לשלום ניר לו' ניר חומור ויחי' עור ונותחומר ומה אי אחרי
ושאי הפך ישר' עליו. אל המסור ונוב לרע המורי ל'
מבע עליהם שכ' בר כל ח כתוו מסור מה התוו ל'
הזה מין שנפל ומסיר שובאי נוחנוי' עליו כך או'
מחוע של ישר' כין שנפל ליד גוים לא אחי' ולא ומחוי'
נסש היכר' רל' גני מווייעו שש להם יותר היתר גוור
ומיעה והשואי' להחזן ולאמ' ומה אושיב לכ
רבותי' על האקיה והמאורע הרע הזה אין רע ל
מסור כרוע כלת לש לכן ומאין סליק לעולם לרעב
מה יתפבר לו ולכסעדי העון הזה קיוכב מניעי
שיש להחויר עליו יותר מיתר האות ולשולחו ישראל
יגנו והתון את הנפש ראשון דדברי הרב ודברי תלמי'
דברי מי שומעי' ראית ומחי' כרכ שורים כרעו רבו
ומחו ונכי' יושא לדר והוא הה דקחוב לורגי שלא
יעשה דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעי

יש על גנים על דדברי רבי' היזקו והל כשווה את
המער' כד חשו ומסר לה גוזא נסילתו דחי' ואפי'
כד אדם מילו עבר אינו גופי' כר' כ' השאל' שואל'
ומיר מוטי יגלו במקום שלו מסרשו להם לוך על
יהודי וני' הישוה לתפוש את מלי ריבו כדי
גנים ואפי' לפי' דבריו שהו אחד שלא רצה אלא להכ'
להכריחם ולשופט והא אפי' ולשכנע אינו רשאי
כדתנ' בפ' המקבל המלוה את חברו לא ישכנו ל
אלא כבר' כו ואפי' שליח בר' מיניה עשיי ותו לא
כש' שאי' רשאי לתפוש את עצמו והה' דב' האי'
דעביד איניש דינא לנפשי' הוכחנו והויין דפריך
המקבל דהוא מסכן המוסר שהוא של ראובן ל
ושמעון ומחזיק בו עבד ראובן די' לנפשי' ובנם
וכות שמעון ליטול את שלו שלו וכך ומוכח בה הגו
השואל רהכי איירי וכבר מו ומעשה לידן בל'
כשומע שהי' חי' מנה לראובן ופסקו ויקינות ל'
רבותי' שרבואי' ראובן ולישכנו מחוכן בכל ויקום
שירצה ומשו שואע ומשו דעביד איניש דינא ל
לנפשי' ומתכנו להם לא תיתלו מקי' סריק' כב
נחו רואב עשית רבנו טועה כבר ויוצו כהי'
ההוקם ואפי' ויקירו עי' לן קיון דסת כמון תשעור
על והשת כמון זה ע' במני' דטשן ספיה כמו ל
ריבח גיור שהיא בד' ודאי לכשו להך האיים או ל
להך האור ונמצאן דכתפ' לחכר' ואוסקי' של' בריק'
דדיין ויקטלו' כבה ראשון דגברי דליה הוא ועוחזק
אי' אדם ומעמיד עצמו על מאומן כמו על גופו שאי'
מכה לתפוש עצמו ואב כשורים הגוים אחריה
לזה נתכוון ראי' קיי' לאוכן קטליב' להו והיינו טעמ'
ראחזרת כון דוריא ומבן מומצייהו פשע הוא
נזיק הוא וגברי דלי שבן אותו מאו ויחוו ורבא שום
עמת כולו על עצמו כל רוכי כמה שמוחינה שהרי
בוחר מיני' היזק אותו נרו לתבו ותפשו ויקח כמו
ויוצ ויחבצה כמוינ' ומכסה ובלויות ממנ' כר
ימעו עד יענה מסבן כחשו ובקוסתו כולי האי
ואולי יעבר ובמו חנון אנ' היסתו אם יעים ב'
כומם נפשו ועל מטעו יכמה פסטע ויסתיר
מכן כתוצות ומעלות שנה או שנתים ולכל
זה כותכעגיהו אותם רבותי יותר דעתי ומסכות
והוסיף ולא נמנע והיתוסות ומשפטו מב שלוחי
נתבה וכניכם כתב מבסו סר לאשו. אור כד מו ש'

טו **יפה** דנתם יפה זכית יפה חייב אלופי ומיודעי הר' ייצחק שי'

אותה וכו די' ואם מי' איש לדין אחד כד' יעריכ' אנו
לדין אחר לכר' גבר שעמיד להם מיאו ונותה לה עד
עמסין וגנה שאותו ר' אפרים לא טוב עשה כמעין
ויאי' לייתה על העמיד על כ הוך מעכמו של גנים
תחלה להכריח שכתבו ואפשו לא הכריח אלא ל'
לדת' הדות לא ה' לעשות דבר זה אלא על פי קהל
או על פי גדולי שמאלכות יקבל עליו את הדין ולקות
אי' יתן מומון הכל ולפי' זה שהוא אדם מוסר' יש'
עליו רבותי' שכולכות. ואונם ר' יואל חיי' לשלם לר'
אפרים כל ההפסד אשר הפסדו כמו שפסקתם
דלאו מבוני' כקנשו' אפרים לא הפסידו לר' יואל כלום
דחייב' יואל לשלם לר' אפרים מה שהפסידו ואע"פ שר'
אפרים התחיל בקלקלה תחלה ולא אפי' הפסיד
תחלה ר' יואל ומוסירת ר' אפרים ואחר שנגמר הפ'
הפסידו של ר' יואל הלך ומסר גם הוא את ר' אפרים
ואפסידו הי' על רשונין ההפסדות שעשו זה לזה
ואם ר' יואל הזיק לר' אפרים יותר ממה שהפסידו
ר' אפרים לר' יואל משלם ר' יואל לר' אפרים מותר עק
שלם כדתנ' בפ' המניח שנים אנשים שחבלו זה
בזה משלמי' מותר נזק שלם ואע"ג דאו' המוסר
מוריד ולא מעלי' אפי' הכי לא ה' לר' יואל להפסיד ל'

שו"ר אפרים אומ' ומסר ר' אומ' תחלה והפסידו ממונו דהא קיי"ל מסור גופו מותר ממונו אסור לאבדו בר מינה שכת' רבי' האלפס וראייתו מהא דאמרי' לן בכסף הכופר עשו תקנת עגל מוסר ומסיק בת פתקין ואי סד מותר לאבד מה הטת אפסור כדי אפסידי ממונו כמ"ש רב דכתובתה ישבעו ליטול ט' ואכ"א הי' לן לר' אל להפסיד ממונו של ר' אפרים ועוד דהא דאמרי' המסור אומרי' הוא קודם שמוסר דאז מחזיקינו כחזרינו אבל היכא שכבר הפסיד ואם לא וכן כת' רבי' משה אבן מיימון ז"ל וז"ל עשה ט' המסור אשר זמם יראה לי שאסור להורגו אבל " וכו רשעי' המסור הוא ומשום דרודף הוא ראוי לדון ומתי אלא אמרינן דאמרי' מחזירין מה שפי' מהיכ דאזיק אזהו גופי ממונו דאמרי' כדי נשרי' מהראו או שוקי' שטרותינו של גדישו של חברו או קטלין לי והכא דאמרי' אחוי' כעלי' ומנינן דאמרי' כל דהו קטלי' לי' אלא היינו טעמ' דמסור דרודף הוא והרוג ב' את חברו דכת' סתמא ומסיר ... היא הזה כי לא כיון שהישי' עלי אדם לדה מעלי' עלין עליות כו' קך עד שהרבה פעמי' כו לידי סכנ' נפשות הילך עשה המסור אשר זמם לא קטלי' לי' דהו לא רודף הוא ואפי' בשעת רדיפתו ומסור ט"א אם יכול להציל עצמו מוחד מאחרין או בחתיכת לשון או בממוני עצמו אסור להרגו והורג חייב מיתה הילך מכין זה מיה שחזר ר' אל ומסר את ר' אפרי' כמה לא היה את עצמו כבודדמ' הילך חייב בעצמו ושלם לו מה הפסידו ושבקתם שיש פטור את ר' אל ואפי' כ' שאי אדם נתפס עליהם כיון דמשעת היום הוה באותו קם עליו ממון והשאירו ממכמיות של גוים שחפך גם הוא לחזן ועשות לסק ושמעה כעושר זמם ועשו לו לא מוסר עשה ונתלו דבר זה בתקנ' הקהלות איפ סתר שתקנו הקהלות דבר זה שאם חזר המסיב ומסר את הראשון ונתבון להפסיד את ממונו וכמה לא היכל את עצמו רק שנתכוון לנקום את עצמו כבך ודאי כל סקו לא פטור אותו הקהלות אלא מן הקנס שלא עבירתו או להלקותו על המסירה שמסר את חברו כי יחס ובכו אבל מלשלם ההפסד שהפסיד לחברו דבר פשוט הוא שלא פטרו אותו כי לא מוו להפקיע ממון ולהקל על דברי התלמוד אלא ב' החוזר וכיון דתנ' שני אנשים שחבלו זה בזה וכו' משלמי' מותר נזק שלם ואי לפטרו מן הממון אני ועוד שהפסיד במסירתו את חברו קודם שנעשו הוא ונפטרין הגוים כמ"ש זה ר' אל שמסר את חברו אחרי שכבר ימין ידיעה זכוי ואי' ואמר מההיא דב' אנשי' שחבלו זה בזה דהשוו' משלמי' נזק שלם היו קיי' המו להורך השכם להורג דלא קנו שלשב' אנשי' אינון אחרי שהסבו חברי נחבל בו ואי' רעתו כ' להשוו עד חזר השיב גם הוא והסבו וחבל בו ושלם ומאיר בר ברוך ש'

מעשה

בא לפני רבנו מאחר שחבל בחברו ותפס המחבל מס של כסף. ואמר החובל והי' לבהרב והסם ברבי' דישב ולפנן הי' שאמרי' ואורייתא אפטריה ואל כך ואל שיפוא החבלה ואמר בת החובל רוצו לא בקייאי מוואו וכל דבר שיש' שוואו אי רבן סבל' והא ראוי פ' שור שנג' ד' זה ההו דתקעו לחבר' וחי' פלג דהת קרוב שקמעו מינה דתקעו לחבר דבה החובל ואספר הסמיה ' ובשבוע אחרת כבין אדם שחבל לחבר והלך זה והפסיד ממונו לפגנים מפשעת זעמו כת' בפ"ק כלמ' ולו ידעני אחים כו זה הלמון שעשה ועם ואם תקנו הקהלות אי לפטרו אפשר שתקנו שלא יוכה כו כ' כלשו ע

ואונס

ט' דרשו את דתי חבלתו ה' רבי'

יד

אם הדבר או מקיטע דדונ' דאיתנהו לכולהו אולא ? מקיטע בדאי' פ' החובל ואם עמ' סיגנע ראוי חבלתו והפסידו שהפסידו מסירתו דפטור את המוסר דהוי ראוי דין דינ' קנסות וחבלות כבר הוא אור בבק פק ראוי תפס לא מפקי' מינ' ואעפ"כ שמפתי' אי תפס המזיק עצמו חוק ט' שהדבר' קו דאפי' אמון המזיק שהוא מבן כמו נתן לו רשות לתפוס ולא מפקי' מינ' עד דאזיל בהדי' לאורעא דישר' כמ"ש דלא נבין מינ' אמון טו עצמו מטכו' גמרא שגרם לחברו והפסיד דכל ט' מסור לא מחייבקנסא כיון שמוכיח בראשו' פ' הקנז כתב סת' כבן זה בקן מאה אני שלא עביאו אמון אמון לא מחייב משום הוסקו אלא משום קנס ומתחב הכול כל כלו כין דהוי חבלתו חוזרין כדי הפסד ט' מסירתו והוא תפס ואם ראוי חבלתו פחות יגבן חוי חבלתו והשאר ישלם אעפ"כ שמשעת הזעם היה קנט' אמנם ימוק אם תקנת הקהלות לפטור לצאור משעת הזעם כדי לקעת החוכים ולמונעם ט' שלא יעשו עוד על תקנת הקהלות אינו חולק דהא הפקר בד הפקר בדיגבר מיות ושלו מאיר בר ברו ש'

תשובת

והרמ"ז ז"ל אומר שלה הר' פלטיאל בר יעקב "

יז

ששאלת על אחד שנתפס והי' לו דין ומשלו ויעזרה ב' שלא לפדות ראשו עצמו והשבטתי שפורין אותו מעל כרחו והבאתי ראיי' ממג' נשה האומ' אם את אל תקך תקברוהו ויוכספי אי שואנו' לו ואם הייתו שיעשיר את בנו ויפדו עצמו על הצבור ועוד ראיי' מכך דקידושי' יש מעבדי וזה שאין כו' ומפרין אותה מגב' ונוכ' תלמוד מגב' דואבאם קנס ומשפחה ומה' אם הכי עבד עי' מספיניה למי משפח משום קנס משפחה ומשני הכי אמור ואזכן נפשי' וכו היכ' דנפי' ואתהאב ופאתכת מש שפטין את זה לפדות את עצמו כיון שיש לו ספק ואי' להוכ' שאינה שהאב פשע במכירתו שהו מכה והכי ? מכין אותו דהאי ריחוי ליתא שהרי עבד עברי היה ועל סין למי משפח לפדות ולא משו ההדר אחד ? ואזכן נפשי' ואפי' בני משפחה בכל יום ויום ואעפ"כ הם לא פשעו במכירתו הי' שפי' אותו לפדותו ב' משו קנס משפחה אי לא דחיישי' בספ' אכ"ה היכ' שנתפס כדי גוים לשבי ולכזה ולאשיפה דמו הו ויודעין כו ואיסורינ' אותו בפסה שאין לו קיצבה כשאי חפץ להתעשר פשיט דפדין אותו מגב' ? משו קנס משפחה ועוד הביאתי ראיי' ומפ' ויפא האיש יש לו ואי' רינה להתפרנס שתב ושם ויתב והודי' ומבדעי' ממונו ומפי' תו לא שקיל או רבפש לאחר מית' ולו ראוי לאו חששא דתו לא שקיל היינו נפרעי' ממונו מחיים דל"ב ומיחש דילמ' תו לא שקיל אנה המי ונפרעי' ממונו מחיי דל"ב ולי' חשו דילמ' תו לא שקיל דהאי דתפיש לאוכל ומוזא איתכוון מאזעת ועוד דמחוטת אי יכול ליתן לו מגב' כי לא עם לכפו שיוכל משל אחר והמי חיישי' תו לא שקיל אבל יכול ליתן ושבאי משת כלי ידיעתו שיפטור אותו וקיל הבן "אלו דהשבו לאוצתלוקחו ומה מגב' ? ואפי' מחיים אי לאו משום חששא דילמ' תו לא שקיל ואעג' שהו אוכל ושותה אין שהוא משנה עצמו וחי חייעבר כמ"ש משכות' אותו לפדות עצמו מידי גוים משו קנס משפח ושלא יטמע בדי גוים ואפילו ? המוכר קמו ודוך קברו אי' מב' המוכר דמכין מג' ב' משפח וקונ' אותו מגב' דלוקח משו פגם משפחה והכי אי' ספ' יש בכור משהורישתו אשתו כי הקבו אמו רבב' לישקל רמי' ולהדר משו פגם משפחה ואעג' דקסבר ירושת הבעל דאורייתא כמ"ש כבר זה שכופי' אותו לפדות את עצמו משו פגם משפחה ' ואותם שאומרי' שיש שעד לא יתן כלום ראובן אמרי' פריון

יח

אפילו שמעו ומבריח ארי כעל' הו' מכירה מחמ' אפי' כבעל רחוק הא לית' דמבריח ארי לא שייך היכא ב' שיכולו מן הינעך ולא ההפסד אבל היכ שיכולו מן ההפסד לא הוי מבריח ומשו לו ואעג' דהה' דפיע חובו ויכלו מן ההפסד ואפי' הכי קרי לי' מבריח ארי שאני הת' כיון דק חייב הוה לפרוע ולוה לא קרי לי' הפסד ק פרי' ואכ"ב מבין זה כיון דהיכלו מן ההפסד חי' לפרעו שהרי היהור לא הי' חייב ב' ההגזון מן הדין כלום ואפי' לפי תירוץ השיב שתי' ר' דהכי הוי פירע חוב ומי אני ואפי' כבעל חוב רחוק שיכול לו הייתי ווינ' הרבה כגו אדם שהין פירע עבור דהיינו ומען את טענו' כי יש ואהבי' שמחזאי על אוהב להיכלו מן הינעך הזה מ"א כמן זה חי' שהרי ינולו שייך האי טע' אלא בחוב שע שנתחייב אוהבם מן הדין אבל בחוב כזה בעל' ומונפיות ונגזו לא שייך האי טע' שהרי פסק רבי' גרשם מה וכן ר' על אונסגו כו לע' פה מהיל וגזל ואכרה נפשו מאי חובל ומזיק עשו ' גם אפי' אם אחד מאוהבין אוו אני הייתי מגוה לפטרו ט' כוזנם אי' בך כלום מהאי דרבי' גרשם

אע"ג

דקיי"ל אדם מועד לעולם וכו' ואפי' לו' מיקרו דפיגע תחת פיגע כדאי' פא החובל ואזיק היינו מאונס ט' הקרוב לפשיע' אבל אי' מאונס גמור פטור כו ההי' דר' פ' המניח בראשו ובקן זית' פטור וכן הענין לה פה שאולה טבוחה משלו' דאי' משר בזו וכן פ' הזכי' ה' כשע הקורה ראשון ובעל חבית אחרון אם עיר פטור וכן הה' דאדם מועד לעולם ואוקימין ט' בראשו דזוק שקדם כלים לאדם ט' וכן טבוח או אונן שקלו וכן היעבירתבית ואיקו ונתקל ונשמה שומר חנם ישבע ת'

יט

החורך

ומטבחו של חבירו לים הגדול ? פטור דאול הא ואמה קיתך ואי מגית שיקלו ואפי' דדין דינו דגרמי פי' ודוקין ט' בעלי' אבל מבטורי' לו דלא חזי' לי' והא דאמרי' אתי' אל שקלו ביד יקבל גו והשבה כגון ואיעבר ורי' ט' ויסתבק אם דוק אמרי' אמרי' משהפי' אב אם הגבהה קינת קניה והיכו שקלו בדי' או דילו' אין חיוב ב' נכת אחרי פי' ראי' חיוב בי' עלוי' ועבורי' אבל היכא דבר אוחרי' אינ שקיל לפטור ואי לא מינ שקיל' חיי' ואעג' דחזי' לי' חשוב כאלו מי משלם ואורח חיות ב' נקט עלוי' ועבורי' ומפ' הר' חזקי' ורבי' אלפס ט' דלית הילכת' כהה דא פטור וכן רבי' הוחב כבהי' ומזיק פ"ו

כ

פ' הגוזל

כת' ההג"ה קרא מסיק ט' חמרין בהדי אינשי ולמסרו מנו לטטוע' אמרו ואיל כי חד מנייהו בחמרא ושדי' לנהרא ושבענות וקוי' דמו פטור אל אמי הא ט' מיהו פעמי' מיין חבר הוא אל האי דקי' ומעקר הו ב' ונקט שהיא מתחיל סכנ' והכבם חוזר כספינה אבל אי הא' נהל' והכבם מיו שנעשה עתה ואחרך ב' נעשה כן שהי' החמור מיקרעו במג' לטטוע' ספינ' אם השליכו בעבר חי' דבעל החמור לאו רודף הוא ט' וכמה שחמור מיקרעו הו' אונס ומיכל פעמו ממון חבר הוא לה' ומשו המיכל עצמו בממון חבר חיי' אפי' אם הציל את בסכנ' נפשות דמות כל מעשת שאינם גוי והיאה ממון חבר דפטור היינו מחו אונס נפשו דוק' אבל מחו אונס ממון חשבינ' להו ישענו הי' חייב דהאו ערים שחתינו שקר מחו אונס ממון חשבי' להו ישע' נפשו' לערית כמוגזלי' אבל ב' מחו נפשו כשרי' והה עדי' לפני שלומי' מחו מאון חייבי' לשלם ומחו נפשות פטור והת' כהי' לא כתן ? נשאו ונתן ביד ישה' ושו' הת' חשיב כנשאו ונתן ביד חיי' לשלם מדאורייתא הילך אפי' כשהוא

אונס חייב ואפשר דאפי׳ אחר נפשו הוי ושום דהוי
ואינו עינינו במזון חבירו ואם משעלה הוי דאי לך
רבי שעוזר מפני פקוח נפשו אלא גדרי לשה
ומפי הר׳ יקיהו ז״ל

כא **פ׳ הגוזל** מת ההוא שותא דהוו ומנע עליה בי תרי קם חד ומסריה
מ׳ על מסורות ד׳ על דמיית לבי ריב״א ואונן ר׳ דהוי
די״ן כל ראוי׳ם גבר הא׳ מתקן שאי יכול לו׳ לידה
הבי מוייה בעד׳ ואינייאוש זה ולפנינו ויריוו אם
ה׳ שלו ויחזירנו לו אם יזכה בדין אבל היכא
מוסר למלכו לא יוכל עוד ולא יוכלו עוד׳ למות
אם הי׳ שלו ומפי הר׳ חזקי׳ ז״ל והר׳ אלף
נוטל פס׳ דהיא דאשוויתנה ליה תקנת חכמים
חכמי׳ הי׳ פירש לא יהא כל אדם קונה בכך אבל
אי נקרא מוסר ולהכי מעוותי ל׳ ולא או מחייב
לי׳ והיכ׳ דתקפו בד׳ גוים לפניו׳ ואונס׳ א׳ לו לעשות
כן דהא הא קיי״ל עביד איניש דינא לנפשי׳ הא׳
חכמן ומכיר דינו וכל שהוא אבל לא מדבר אחר כ׳
מה אי תקין׳ כדי גוים לא דייני׳ כי דינא ואסור כ׳
ואפי׳ אם הפסיד אותו שתקפו מידו הרבה כגון
שהעלילו הגוים ולקחו יותר מן העבשווהו ואפי׳ כ׳
הכי אין על התקין דין מסור ולא איענש מסור כת׳
מלמוד אלא דאתמין להזיק לחבירו אבל זה עתמן
להציא את שלו והואה להם דתפס כד׳ אומו אין כ׳
חטף ודידי חטף׳ ואם יש עדי שתקף׳ ע׳ גוים ו
לא כל כמי׳ אבל אם אי׳ עדי׳ נאמן במיגו מוכה כ׳
אלף כמיין אלף ולב׳

כב **כפ׳ הגוזל** מת ופריעת חוין תבוא הרי שה׳ טרח ומכת הא׳
האיסורין והיה מעבירת לפנו ואי לא רי׳ני׳ וה׳
והעבירני אי׳ לו אלא שכרו ומכון על דהאור לאותם
טרפי אפ׳ אותן לך וכן שפלוני יזוק כמו לו ל׳
או לכב ראי׳ לו אלא שכרו שכר טרחו ותו לא אם
אם השדך אומנתו כך שהולך מיכות תמיד
ונחזיק דינו טעמא זה ראוי להוות לסיפא ליציר
השולח דכבמן הים ראוי ומפורש כורי בהוצא ;
או שמא לא הוי דהתם הריוח שלו מרויח הת׳
התגעה ומשרה מן הים ולכך לא תלמוד אם כ׳
השורכי פעמי׳ דמת הולכ׳ ואי׳ שוט׳ וחפו בדי
אי דוי לספינו או לו והמו והמיפי׳ יצריך דוויה׳
מוזה וכן טוכטיעשו קנין כסודר וזה שעדי
והם עכל ומה״ר ז״ל מחדושיו
ינוינם נפ׳ אז פם מוי ר׳ טוחי דלא
דיי לנול דיני והעברת דמשכר שרמת הקנין ;
ומה היכה מכרי טוחן והכי ראוי ומעשה שמו
ולפני׳ ר׳ מוחר שעשה בהשכמת שדים שהוחזר
הקצבה על זה טח לו זקוק ומחר שעשה הדבר
לא ריצו ותה לו אלא שכרו ובפי׳ ר׳ ותה לו כל אוצר
התנה דכמו זה קבלי ותה ית ר׳ יותר מכרי טוחן
וכן כמו הוי כמ׳ כמו רבי יהוד׳ רההי ועבן דמו אות
דין ליתן דמי׳ ויחב׳ ולא עוזר כמה שיחק כו וכן
עיינו כתו רבי יואל פ׳ מי שמת אחא דתניה ויכס
המכרת כמה נפטר דואה של אשתו אם יורד
זם יטלו מנה ידוע תני מאי קצ׳ המכרי וגם
דהיינו כמו שוכר אומר ראו כמיזהו שנך דשקיל
ומהת הוי נודייקר והכי סיפור׳ דשקלי מן הדין
ויוסמכתו עוי לא שייב ראוכ בכל פעולות עוי כ׳
איכ לוני׳ הכי ואונ׳ דלא דוי התם כמו ולעשות כ׳
מלאכ׳ אבל הכ׳ לא בידו למשה דאי אומר דמוליך ומ׳
אסמכת׳ אי אלא כשאותו אי׳ ומתמן להקנות מוח
הו שלא יזכה ואת סבו אבל הכו אמלא ויענע ;
הו וקב׳ אי הזיקין וכך כת׳ מצוה עכל ומפי׳ כהי
שמירות ספט
נסלו התשובות מאות
ונומת

אלו התשובות השייכות לספר קנין

תניין כת׳ רבנו׳ השותפי׳ שמחלו להן מוכסין מה שמחלו כ׳
מחלו לאמיינתן אם אמרו בשביל זה מחלנו מה כ׳
שמחלו מחלו לו דקדק רבי שמחה ז״ל רישא היכי ;
דמי אי אי׳ דמחלו להן סתם פשיט דמחלו שמחלו כ׳
מחלו לאמצע דאי׳ שותף אלא מיירי כגון שבקש ;
אחד מן השותפי׳ שימחלו לו כגון דע׳ בקשתו מחלו לו
מחלו לאמצע דאי׳ שותף חולק שלא לדעת חברו כ׳
הדין שותפ׳ לטרוח בשביל חבריה ואם בשבילו ;
אמרו כו שוו׳ מעינו מה שאנו מוחלין אנו מוחלין
בשבילו אז זכה הוא לבדו ולא חבריו עמו ומתוך
פס׳ על ראובן המוחזק שר׳ לאחר שנשותפשרו כ׳
הקהל עבור המס ובקש ממנו למחול לו חלקו מן המס
ומחלו לו מה שמחלו לו יצי׳ לחלוק עם הקהל וכת׳ אא
על דברי רבי׳ קלונימוס הפרנס ז״ל שאחר שה׳ הקהל
מתפשרי׳ הי׳ מוציא הקצוב ונתבקש ממנו ומחלו לו ;
חלקו מן המס ונפטר הי׳ מחלו לו הי׳ חוזר ונותן עם כ׳
הקהל ונפטר הייתי מתחילה שאותו חסרות הייה׳
עשה עכשיו אבל מזה כמו מתה דין הו׳ וכת׳ מז רבי׳
שי׳ ריש להוות דריש מיירי שבקש מהם ומחלו בשת
בסתם אמע שלא הי׳ שם אלא הוא מחלו לאמצע כ׳
מין שמחלו בסתם אבל אם אמ׳ בשביל פלו׳ מחלנו כ׳
אפי׳ ע׳ בקשתו מחלו לו הולך ע׳ דאם כבר פשרו
עם השר ושוב בקש אחד מהם לפטור מחלקו לעצמו
ופטור אבל אם קודם הפטור בקש יהודי אחד מן
השר לפטרו וכן עשה ופטרו חיי ולתת המס כדין
גב שיירא שהיית׳ מהלכת במדבר ועמד עליה גיים
לטורפ ועמד אחד והציל הציל לאמצע אמע דראוי
לעצמי אני מציל הי׳ מציל לאמצע דזה שהשר אז
ומעינו קודם הפשרה פלו׳ לא יתן מס אלא פלו׳ ופלו׳
יתנו אותו פטור הו׳ אמע והורגלו ליתן מס ביחד ואי׳
ומפ׳ רי׳ שמת רב׳ בי אתו׳ יצחק בי יוסף אז ההוא
דאי כל לא דשרו בי מלכי אכולי נוויסטוריקי אד׳ כ׳
עתיב פלוני נוויסטוריק׳ פלני׳ ומפרשים מ׳
דמעיקר כי הו סתבי׳ אמלי הוו סתבי׳ נוויסטוריקי
סייעי הוו מסייעי בהדייהו השת״א מי דקאו דכתב
אכולי נוויסטוריקי ליוי והכבלוו והכי פלוני אלו
יומן דעבר עתה הוו יהבי אכולי טובי כיון דאו מלכא
השתא יתבו כשוה יהבי מדעתי המלך ומה שכת׳
שהירשות ביד המלך כשאר מעינו להקל מזה ולה׳ כ׳
ולהכביר על זה הא׳ קודם שנתפשרו שמו דומי׳ דר׳
דאכולי נוויסטוריקי דאו אלא מעיקר קוד שנתפשרו
ליתבו תחילה אבל אם כבר נתפשרו ושוב רינה ופטרו
לזה ולהוסיף לזה לא כל כמיני׳ אלא כפי מתנת שהיו ;
קבלי ליתן דשותפי׳ שהו ושותף אי חולק שלא לדעת
חברו גם השר מהמלך שמו ושעתה דין אי׳ שוויע׳
לו דלא אז׳ ממכג רינא דמלכותא דינא אלא גזל דמלכות כ׳
כמו מוכס שאי׳ לו קיצבה ועל דשאנ׳ הכא דלא הו׳
שותפי׳ ואינו אלא סייע הוו מסייעי בהדייהו כלא ט
מיעת המלך מיקרתה המלך פטר נוויסטוריקי לגמרי
אלו שמעינן סייעי קיבה שעשוב לאחר שקבל הו
עושי׳ אבל היכ׳ כגון שותפי׳ לגמרי שכל אחד עתן
לפי ממנו יכול להיות דאפי׳ אם אז המלך מעינו שלו
לא יתן כלום ומעבב חיי לפי מה שהוא מיקל לו מע כ׳
מכביר על האחרי׳ דעד דשותף אי׳ חולק שלא לדעת
חברו ואפי׳ יהודי הנכנס תחלה לעיר לדעת כן
להתפשר לבד ושלא להשתתף עם הקהל אי׳ יכול
להיות נחלק מן הקהל אלא לדעתם ולא כל כמיני׳

זהו לנסי׳ הם שותפי׳ אבל לעליות ומעמבות אינ׳
שותפי׳ כזה ואם השר נועלו על דיקנת הקהל שלא
כדין לא יתן האחרי׳ שלהם ודוי׳ ומכק דבב ההוא ;
דוי׳ כל לא דשרו אכבי טבריא אתו לקמי׳ דר׳ ומר׳
ליתבו רבנ׳ בהדן וכו׳ עד אשיקו פלג׳ טריה אפלג׳
ולפירה אות׳ שפתו הי פטור׳ דאוכ׳ לי׳ והר׳ כ׳
ואפי׳ אם תבחו תינטרנו ליתן אלא עליה הית ולא
היו שותפי׳ כזה להכי אמע שטשו עליה ומחיל על
כלן הבתוחי פטור עכל וזו רבי שי׳ כתב

תשובה ואחות אשר הטיב כענין זה דעתי שאי׳ לך דין ודברי
עם הקהל כלום ונפקו ונעבו מגיקי הוא אוריסקי ;
סייעת דשמיו׳ ועו׳ אפי׳ לא הי׳ מו עליהן המלך כדין
אם שולחו עלות והעבר עליה הדין ומתוך כך כ׳
השיבותו עות ורינה והכותם ולהורגם ואם תפשו
אותו שלא יהרגם ומתוך כך העלי׳ המלך על שאר
יהודי׳ לא עליה ולא על שאר יהודי׳ הי׳ המלך רינו כ׳
דמלכות אלא גזל דמלכות כמוכס שאי׳ לו קיצבה ;
ומיוחדים לזה לאו׳ קיצבה ואפי׳ אם היהודי הסה כ׳
אותהני שלא כדין ומתוך כך תפס המלך שאר היהודי׳
אי׳ לחייבו לשום להם דשלא כדין העלי׳ המלך על כ׳
יהודי׳ טובי חטין דגזר מעבר ולא הל ואסוקי אדעתי׳
שיתפסו שאר היהודי׳ והולך ואז דינא גרמי הוא כמו
מסור דהוי התם כרי היזק וכביטרי דמחוי אחוי חטי׳
מוח עביד מעשה בידים ובדיבורי קעביד מעשה
ומיירי על ממון חבירו אבל הכא לא הו׳ ואסוקי אדעתי׳
דמוכ׳ ועבד דינא דאו רינ׳ ולא עבד מעשה בדי׳ להראו׳
ו על ממון חברו כשכגון זה דלא פשטא כולי׳ ועי׳ כ׳
דפטור וליתרן יתבי׳ משום דהוי פטור לגמרי ואין ;
יתבי׳ להאריך ואת והותך ולכל מו׳ שלו כת׳ ומאי נב מו׳ זוהה

לעניין שאלות דשאיל קחוך על ; ואוכן שותפו כות ושואון כ׳
וביד לו וסוק הוויכן וגם הוויכן או אי רעבי וקעת
כי אי כדי וגשת ובקש השוכר ואשתו והשאיל ת׳
תבטיט׳ ועכשן כד שליש עד שיסלק הוויכן וגם
הלוקח עכן לאותו שלי׳ שעבן כ׳ זקוק׳ שיתן ואשתו ;
ולא יחזור בו ולאחר שעשו סכום הלוקח בו הואיל
עם ואשתו וסלק ולוקח והנהלוקח תוכנה העכבן
מן השליש עבור כי המוכר לא סילק הוויכן והעדי׳
השליש עד׳ אי פלו׳ תוכנו העכבן או מועד שלא
שולשתן ולפנה העד׳ תן לו כי כן הדין הם טלו ולא הי׳
שום קנין ולא כד׳ חשוב אבן במשיכה עוסה לו כ׳
שיזכה מעכשיו אם יסלקהו הוויכן מטיבת דאי׳
על דאסמכתא דכל דאי׳ לא קני׳ ומכד״ב ליקני הא לא
קנו אינ׳ כבר חשוב ואסמכת׳ דאי׳ מעכשיו לא קני כ׳
דהא כל קנין מעכשיו הוא דאי׳ ואחר זמן היכ׳ קני׳
והא כהה׳ שעת הדי סודרא ואחר ואפי׳ הכי פסיק׳
כברי כל דלא קני אלא כדקוני אינ׳ כבר חשוב והמן
גבוי דאתפים זכותי כבי דינ׳ נא׳ אי לא אתנ׳ עד
ליום ליבטלו זכותי׳ ואיתפים ולא אתוי ואו׳ רב הונא
בטלו זכותי׳ הא׳ התם ראו לי׳ בטלו זכותי׳ כיק׳ בסתך
הית ונפרי שם שאפי׳ התם ראו לבטלו כו׳ טלו לא כ׳
בטלו כלום אלא אי׳ אי לא אתני אז אנו מורה שכל
שטרי זכותי׳ זיוף הם והוראו בכל דין כך שדים חיי
אבל המתן רבר לחמו או ליבי או ליר שלישו ואומר
אם לא אעשה כך וכך תבאו לא קנו אינ׳ כבר חשוב
והא ראוי׳ מכידהו נשך הלוהו על שדה כו׳ דאם מכת
הן נאה קני כדאו׳ במעכשיו כלא קנין ולא דמי היא
דהתי׳ אסמכת׳ עכ׳ לא דמי׳ לשאר דשקע לך דהתם
מטור ריב טח׳ או מעיקר דאסמכת׳ קני׳ עד דהדדי׳
מיטויי׳ אלו דבשם מטויי׳ או׳ רבינו דלא קני׳ ונמסר
דתרי׳ או רבינו או רבה בר אומה אי׳ הלכה כר׳ יוסי
אלו רבשם רבה בר אומה אומ׳ ועי׳ הקרי היים ;

פי׳ כפר ותרי׳ מוב עמו׳ יוו׳ רבה בר יונה ורב
הונ׳ והאורב הונ׳ פליגב׳ דתרי׳ פ׳ איזהו נשך על׳ ׃
ויוו׳ אסומכת׳ קב׳ ועי׳ הך ובר׳ ותרי׳ מסקינן ׃
ומעינס בר חשוב ופ׳ איזהו נשך אוו׳ ראפ׳ ואו׳
ואקב׳ מיועמשין לחורי קב׳ אלא או׳ דיש חילוק
דאי׳ זהו נשך לשאר אסמכת׳ דבשאר אסמכתא
מור רבהו׳ ורבנאי ובשא אסמכת׳ יוו׳ רבנאי
מט׳ רב׳ כמ׳ אטה דלא קב׳ אם הה׳ דאיזהו נשך
דהלוהו על שדהו תהלה ועשאה לו טובה והכי בקל
גמ׳ דויקנה לי׳ והכי אר׳ רבהו׳ דקב׳ ואין רבנאי
מעיקר הו׳ אוו׳ דקב׳ עד דאהדרי׳ מבואי ואפי׳ מט׳
דאהדרי׳ מיועבשין לחורי קב׳ הילך על דלא קב׳
הכא דאסומכת׳ גמור הי׳ ולב׳ ואיי׳ דלל הפחות
יקנה מיועיר׳ גשאר אחר כך לשליחו לא כיון דאין
הדין הן שלו לא עתב׳ לו כתב׳ אלא מיטעי׳ קטע׳
דקס׳ דמיקנע והו מעיקר׳ אחרי שלא סילק המינע
ולא ידע דאסמכת׳ לא קב׳ וקיי׳ לן דכל קנין בטעות
חוזר בספק קנין והכ׳ מכון זה אפי׳ הלוקח ב׳
והשליש מורע לו דאי אסמכת׳ לא קב׳ דלא מחייב
ולא מידי ועי׳ ראש פ׳ איזהו נשך בן אשכחי׳ כגון ב׳
זמנ׳ ואל קנ׳ בי׳ אשכחי׳ למה׳ זימנ׳ ואל קנ׳ לא ׃
הכ׳ הא דאל קנ׳ אחר כסוף קאל ושלו ואי׳ בר בר ש׳

ונשתתפת

ד דיומ׳ לא חשיבי׳ אלו תרי
סהדי ויכתו הסוף בקנין
בבר חשוב ולל הפחות לי׳ מיי׳ וחשוב העי׳
הוא לא קשי׳ היו עדי׳ כתוב פשו׳ גב׳ מתנ׳ דכתב
כהן וכך אוו׳ וע׳ פלו מתנ׳ זו כתבו כשוק וחתמוה
כבמי כי היכי דלא תיהוי מתנ׳ טמירתא ואע״ג דלא
אוו׳ להו הכי אלא אי׳ כמו שכתבתי מחזיק הכתים
לפי טעמ׳ עכשו ז וכתב בשטר מתנ׳ ואו׳ לנו ב׳
מתנ׳ זו כתבו כשוק וחתמו ומי׳ היא סתם כי או׳ להו
סתם עדי׳ כתבו מי׳ שכתב בשטרות וכוי׳ ב׳
האמוראי לא היו טהני׳ ק׳ אבסחות סומכין ב׳
אסהדי׳ הנסמכים אסהדי שמעידי׳ שהקנין הי׳
בבר חשוב כפני ד׳ וה חשוב׳ אע״ג דלא חתמי׳ ב׳
אלא תרי׳ שאי׳ חשוב אוו׳ אפי׳ לא הי׳ בבר חשוב ב׳
מן דנוסח שטרות כך הו׳ וכתו כבר חשוב וכך
טעם סום וכתו ניחיהו אוו׳ וסהדי וכתו שטר כיון
שיקנו׳ וכתו הכלו הוה כפניהם שהקנה לו
בבר והרי׳ בעלי דין כך עדי׳ דאו׳ אבל היכי דסהדי
השטר ע״ק קנין שבפניהם אע״ג דלא או׳ להן ב׳
כתבוהו לי׳ שטרא וכתב׳ כך בקנין בבר חשוב
והקנין לא הי׳ בבר חשוב אם הי׳ ערעור דסה׳
זה על פי שני עדי׳ שלא הי׳ בבר חשוב ושלא ב׳
יעה׳ לעדי׳ וכתו השטר לא היינו מוציאי׳ מונו ב׳
ממון בזה השטר דתרי ותרי נינהו והיכ׳ דליכא ׃
סהדי׳ אחרי׳ שאו׳ שלא הי׳ בבר חשוב או שלא
ישה׳ להן לכתו אכן אמרי׳ סוכי׳ שכתבו וחת׳
וחתמו והעידו שהקנין הי׳ בבר חשוב ולא שלא
כין יהא קול תלוי בעוררים ושלו ואי׳ בר בר ש׳

ז גרסי

פרוזהב אר׳ יוחנן רבר
תורה מעות קונות ומ׳ אוו׳
רבו׳ קרא מתנ׳ מסייע לי׳ ורשב״ם קרא דכתיב ב׳
ומכרש מעירתו כו׳ ויתנו דתני נתנו לכן ותל ואו׳
רבו׳ רווק כלו דלא ויחסר משיכ׳ אבל נידי אחרינ׳
דויחסר משיכ׳ לא ותע עד דימשיך פרש״י רווק
כלו דקתני דמעל השתן ומשו שכבר גזור היו ב׳
טתנ׳ התפוס אי ימו לחזור שאי׳ מן מה ולמשוך
אבל אם עתנ׳ על רבר שיש בו למשוך ויכנו לא וע
רעב׳ חשיך והך מתנת רקתני כלו ולאנבט ב׳
איירי דאי׳ כי משיכ׳ מסייע ורשב״ם ומכין ׃
הופה הר׳ ייצחק ויוינו דמעות קונות ורשב״ם ב׳
הימו דאי׳ לו מה למשוך ואדרישם שמעו״ר ב׳

יוחנן דאוו׳ שהמושיכ׳ קונ׳ בעני ולא מעות מד
דהעליתך כבסף מכל תגי׳ מושיכ׳ והיכ׳ דאי׳ לגי׳
מה למשוך מעות קונות הילך ישר׳ שיש לו בה
בהמה ומכרות והו לו לקח ומעות מן הגי׳ ולאמר
לו העכם אע״ג דלא משך הגי׳ והפקיע ובכמה
וחזר וקונה מן הגי׳ לאחר שיוד אפי׳ ולהתרפסיק
דמשיכ׳ בגי׳ קונה ולא מעות דמי׳ כיון מה למשוך ב׳
דמשיכ׳ היום אי׳ מועלת לעכו דהא יתנ׳ גבוה
פוסק דעכם ולא ירך אות הוא נמיין מוכח בר׳
בריקלו תני אוו׳ ואו רב׳ מאי שי׳ מחוויר ב׳
ומייבך מעות ומשיכה לאפוקי נפשי׳ מפלוגתא ׃
דמשי׳ ראוו׳ הילכת׳ כר״ל דאוו׳ מעות קונות בגי׳ ורה׳
ומוייתי מפק דקדושי׳ אשכחנ׳ עבד עברי העיבר
עגי הוא״ו ולל קנין כבסף ורת״ו יוו׳ דהילכת׳ כר׳
יוחנן דאוו׳ משיכ׳ קונה בגי׳ ומוי׳ מכבואות מיר
עוידך בכסף אבל לגי׳ במשיכ׳ וכן פסק רש״י ׃
משיכ׳ בגי׳ קונ׳ והה׳ דפק דקידושין פות מעבד ב׳
עברי כל קניינו הגי׳ בכסף נעשו כמוס ׳׳

ו ושטיות

על האוב שמכר סוס לב׳
למושן כיין והאוב הבין
היין מכוות שומעת ולאחר שהי׳ הסוס מכוות ׃
שומען בחיני אחר ואוו׳ שהסוס עגב ומת ולקח
הסוס ועתה שומען מעבב היין כי אוו׳ שעדיי׳ היין
לא ייצו ומשותו ועו׳ שלוקח טעות הוא ״ ע׳
דאפי׳ שהיין ברשותו כין שמשך הסוס וכתו ב׳
מיד נקנה היין לאוב מהא דתנ׳ כל המעשה דמי ׃
טוחר כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפין
ומה שהו טוען שלוקח טעות הו כין שנגנב ודאי ׃
יום הי׳ מודה האוב שהגי׳ לקח כיין שהי׳ נגנב לו אז
ודאי הי׳ מקח טעות אבל האוב טוען ואומר הגי׳ גנו ׃
אותו שלא כיין או טוען ואו׳ איני יודע אם שלו אם
לאו אז המקח קיים ולא יפסד האוב במה שהגי׳ ׃
גזלו ומשומען כדאמרי׳ בפרק הכוני׳ ממי׳ רמו ואתמר
רב פפא דסוק לפי׳ ודתנן ולתני הוי׳ בר ישראל
דזבן חמריו מחברי ואתו גנבי ואנס לי׳ מיניה כו׳ ב׳
ומסיק דאי׳ ידי׳ לפיתו דסתם גני׳ אנסי׳ הם ונל
דאפי׳ אי׳ משכבע׳ האוב שלא ידע שהי׳ גנוב דתנ׳
פ׳ כל נשבעין דאי׳ נשבע׳ בטענת שמא אלא הכ׳
השעין שם דגזרו התרוה אבל בשאר שמא לא ׃
וכם כיון זה קנה משאר טענות שמא דודיע
ידיע דגי׳ אנסי׳ הם ואסתו הגי׳ משקר ומיהו ב׳
אם יש לו עדות שהאוב ידע שהי׳ גנוב וכין ולקחו
הגי׳ הוי מקח טעות מיד אוס ועיינו שאי׳ שלו ב׳
דחוזר וגבה מעותו מן המוכר ושלו ומייר בר בר
מרך שי׳ ״ ונתשוב אחר כך דאם מייג
מום בסוס שמשביע המוכר שלא ידע ולא הקנש
מיום זה ומעיקר משו דהמוכר הי׳ לו לידע מום ב׳
הילך משכיע׳ אותו במוע׳ שבוא מה שאין כן מין
הכא דהמוכר לא הו לו לידע אם גנוב הוה הילכ׳ לא
משביעין ל׳ ״ וראית הי׳ התשובה

ז על יוזרות

הסוס שמכר האוב לשמע
ושוב עדיו ומוזין בר ב׳
שמע והו טוען שכבשות מאוב שנשו המזין והו׳
אוו׳ לא כי אלא ברשות עמשו ״ ע׳ כיון דאין
הרבו ידוע מעות שהי׳ שה׳ מום זה מעיקרו ב׳
ברשו דאוב על שמען והכי דאיי׳ ואפי׳ לא יהב ב׳
בואסקי׳ פ׳ המדיר כל שהספק עוד ברשותו עליו ב׳
והכי דאיי׳ ואפי׳ לא יהב שמען יוכתי׳ מי׳ הסוס
לאוב מפקי׳ מיני׳ ויהבי׳ לאוב ׳ ואונם מאובן ב׳
יגרי לישבע שלא ידע והקניש מום זה מעיקר ב׳
דכיון דהאוב הו׳ לידע אם הי׳ בו מום זה מעיקר יש
לו לישבע שאינו יודע ולא הקניש מום זה דאפי׳
המוחזק לא פטרי׳ לי׳ כשהו טוען איני יודע אם ׃

הייתי חייב לך ומשלם ומה כש׳ דלא מייב ואפקי׳ ב׳
ועוך ומחזק בלא שבוע ואי׳ לחזות דשאני התם
דשמעה טוען ברי ומה לי׳ כיצד דאוו׳ טוב אשמן
טענ׳ היכ׳ והאוחר יש לו לידע ושמעון אין ליר לא
יטו בלא שבוע׳ על המוכר לו וספרו בר אחרים
עד ישמע מה היכ׳ דשו והמויב׳ הויבין על נכסי׳
אשתו נחשב על פנקסו וכתבה ומת והא דלא ׃
חשי׳ כהדי הנך דשמבע ועלי׳ לו מנו שתיר ר״ה
בפ׳ האשה שנפלו ולי׳ והמויב׳ לשמוע לו מעותך
עוד היום מנע דאי׳ בפ׳ אוו׳ פרעתי שהרי איני׳
טענ׳ ודאי לו ברשות עוד ואם טען טענ׳ ודאית
ודאי ברשות עוד הוי׳ ידע ונתפיים וספר וקנה
הילך לא מהימן ואם האוב אי׳ מינה לישבע שלא
ידע מום זה מעיקר אז שמע פטור דאשיבה
בטענת הודאי דכין דאים שכבותו הוא זה לימו
ודי ודאי כי הרוה ונתפיים והדר זבנ׳ אפי׳ אם
כבר קבל ראובן המעות עב׳ ״ ואם כן כוס
הסוס עד דיש לשמוע לשום לראובן כל מה שכבס
מחו מלוכה שרכב עליו ומשעה שמידעו היום
כמו בהגוז קי בלשתו דלא עבר ומגבה דאין ב׳
נטל אלא פחת לבר פחת מהיין שקל וחזו ב׳
ואילת שייכ עדי׳ בבהמה כמו׳ פ׳ הבונקי׳ אלו ׃
ומעתה המחיש מוכנ׳ הכ׳ דלא מחייב ואפי׳ כחש
דהדר מן שפי׳ רבי חיים כהן ושמע שומען ב׳
שלא כחש אחר ולאשתו ניכר ואם הפך ב׳
שמעון על האוב השבע מה כחש ברשותו ב׳
ישבע האוב ויתן לו שומע מה שישמע שנתכחש
ברשות שמען

ח פסק

ותר״י בר יוסף ומנב׳
של נפקד אוו׳ שלו וזה קנה
מיעוי׳ ג׳ ומבואי דאי׳ מאיסור גזירת רבנן ב׳
שאר ראו רבו יוו׳ מיעוי׳ ג׳ לאו ואולי׳ ומשיע׳
שאם הי׳ הולך הי׳ קונה כמגב׳ של רבו שהיה הב׳
הנפקד ״ עו׳ פסק ור״ת שתקנה זו מיעוי׳ ג׳
איכ׳ בגי׳ שומחר שהולך בלא טעו׳ אין להוסיף
על נפקד גי׳ והנותן והמקבל ישר׳ לא קנה מיעו׳
ג׳ ואם הגי׳ ויקבל והנותן והנפקד ישר׳ כל זמן שלא
חזר בו ישר׳ הנותן יכול ליתן לגי׳ ואפי׳ מיעויר ג׳
יכול ליתן לו אבל אם חזר בו ישר׳ הנותן לא זכה
בו הגי׳ אפי׳ מיעוי׳ ג׳ יכול לחזור וחייב הנפקד
להחזיר למפקיד אונם אם אי׳ הנפקד יכול לישמט
מן הגי׳ לפי שבריכהם שלגי׳ חייב ליתן לו אח ודאי
יתנם לו ואי׳ חייב כלום למפקיד ואם הנותן גי׳ ז
והנפקד והמקבל ישר׳ ע׳ דקנה שימו לו הגיאו ׃
כיון שאחר שהפקיע חמוי׳ וממון ישר׳ על הולכה
בלא טעם כשו׳ ממון הגי׳ ואין כי כריבה קנה על
ס׳ הי׳ ודברי ר״ת בלוע׳ מפטו בס׳ עיקי׳ בס׳ ז ב׳

ט בפ׳ יגל

אולעה בזאת גבי הגו
כיון שנה י׳ הבל ומעל ב׳
המעות פרי׳ על ראובן שמינה את שמע וקבל ׃
מעותו מיד הגי׳ וטעה בה דתרי׳ שהכל ושליח
אפי׳ טעה הגי׳ ומעינו ורת פסק דחולקי׳ בר׳ ב׳
יוסי׳ דהא מעות כרכר שיש לו קיצבה ואוו״ דלא
רשייך כיון חולקין מאי׳ דבר זה רוחה לשאר מעות
שבמי׳ עי׳ מעות של בעל הבית כגן שהוסיפו לו ב׳
אחת יתירה שסובר שהמעות כל מה שטען לו אבל
כין רבר בפני עיניו הוא וגם אם הי׳ מקבל מינה
יכול הי׳ להחזיר טעות וגם הגי׳ אם הי׳ סבר לא
הי׳ חוזר בו על המקבל ולפיכך הכל שליח וכן פם
רשבמי לפי׳ זקינו רשי׳ ״ וכבר מירו על שאירית
ישר׳ שאי׳ להם ההטעת׳ שום כמו לא גוי ויטמע
עבל ״ ועיין לקו׳ בסיון יט

י יום

אידינו ואורע שטיתן ׃

העיסקא יש בזה ב' דיעו' דיכן חלוקי' ובאורם
ר' אלפס ז"ל · הדין האחד שיטען המתעסק
שנוטר כל ממון העסק טוחר מב' דרכים הם על
דרך ששומר שכר חייב בו בגנבה ואבדה הן על
דרך שהמתעסק על הממון מפסק אחד שלא היתה
בו מלוה ב' הדרכי' וחיי' עליו משבועתו וחיי' לשלם
כל הממון משלו כמו שאמ' בשותף· ממון עם ממון
שהשותף· ר"ע כשומר שכר ראשון ראשון נשבע
שבועת התורה שכך הן כמו שטוען כי שני נתעסק
בממון כפי שיש בו ריוח ועתה עכשו בריוח ולכך
חייב לשלם הממון שיהא כל הריוח שלו · והדין
השני הוא שיטען שיאמר בו דבר שאי' בו שומר
שכר כמו אונס· ישבע שבועת התור' שכך הי' ויפטר
מן המחצה שהוא פקדון · אבל החצי מלוה ישלם
ואם יטען אותו מאורע אונס בחצי הממון ית'
ישבע שבועת התור' שכך הי' ויחשוב לו אותו החצי
מלוה ומחצה פקדון ויתחייב לשלם לו מחצי המלוה
שהוא מכח הממון והמחצה האחר שהוא מעות פקדון
נפטר ומחצי הממון הנשאר שעסק במלוה כ'
עכ דבריו

במקום | שאת לוה והמנה המלוה
ממנו לראשון ויש ביד ט'

הה"ג מחב' פ"ז

מלוה שטר קיום על העסק שנקראו שטר כיס ט'
יש בו ב' דיני' האחד הוא מקום שהממון הוא ממון
עסקי' או שתמיש או שיקנה פרקמטי' ומשוה
ועדי' הי' קיים ולא החליפם מוחזת דין הוא שיטול
אותה מן העיסק ויגבה כיור יבמו בפ' האיקל
שוק נקרא שתהי' תמיד מאומנת והמעסק בו ט'
ונחשב בקיקא לגבותה מן היתר ולא מיטלטלין
והדין השני אם שהתנת הפרקמטיה ט'
ונתחלם במחזת אי לכל הממון לגבות מן היתומי'
מן המחיצה שהי' בתורת מלוה אבל מחיצת שהו'
בתורת פקדון אי' גבה כי שטר איון הי' קיים הי' טוען
החזרתו לך ואמנם שהשטר ביד המפקיד היה
נפקד ממון בשבועת במגו דאונסו דפטור ולשלם
דקיי' לן כפ' המוסי את הבית המפקיד אינו חבר'
בשטר אי' ידי' והחזיר לו בשטר אם הי' חייב לו
וישבע כדמי' רת או שהי' טוען שאמר מותן ו' ט'
ומאורע שאי' חיי' לשלם · ועל כן אי' על אנן רשאי'
לחיי' היתומי' כיון שהי' אביהן יכול להפטר ואפילו
שבועה ראשו' לא ישבעו שלא מיתנו שבוע' ירשין
מן לגבות ולא ליפטר · אבל מחיצת המלוה לא
הי' אביהן יכול להפטר לא בטענת אונס ולא בטע'
החזרתו לך דקיי' לן בפ' שבועת הדיינ' המלוה את ט'
חבירו בשטר ועדי' והחזיר לו בשטר אלא ישבע כל
הממון שהשטר בידו שאי' לו טבעת"ו פרעות
במחיצת ניטול מחיצת המלוה · ומטעם זה אני רמו
בפ' המוכר את הבית· שטר כיס היוצא על יתומי'
שבמגו נגב מחיצ ופי' רמז מז שפירש על ס הא

עי' בספר ... לפר' ... הלוה וכס' ... ז נכס' יק'

יא אדוני | שאל על ואה שהית' חולה
וחולקה נכסיה במיתנ שכ'

וה' מתנה פט

ואמר כפניעי' כל נכסי' לפלו' ופלו' חוץ מזה שנתנ'
ליעקב ונתה · ושוב היו בה ראוב' ומגבי' ותבעה
קיובה מקבלי המתנ' והשיב עתג'ו' מיתנ קודם
שנתנ לכם · ואתנ ראה זה ואתנ שה' מיקינת
דבע קבין וכון דלא הקנת לו בשוה מתנ ראובן ט'
כוןדלא הוי קבין · ועו' הרי חזה בה כשאמ' כל נכסי
לפלו' ופלו' ולא הזכיר לראובן חוץ מזה שנתתי לראוב'
ורא' אלו מתנ שמתנ לראוב' מינה אחר מיתה הית
דקאו' ורי דאותה הה' מיתתו או ' כלשון אחר כיוצא
בזה או שאמרה אם תמות או לאחר מיתה כל כה'
יש כח מיתנה אחרונ' וקחב' לבטל מתנ ראובן ט'
ול"ב ואי' כלנכסי' דקא' היינ שהם שלה עדיין ואיה

שנתנ לראוב' אי' בכלנכסי' ולא בשלה אזוכהדה בה
בהרי' זה אי' בחרא מההויאה בהרי' זה שנתנ כבר
ליבק מכלו דכל זה שנתנ לאחר בשלה מזי' דיעקבה
שנתנ כבר ואפי' זה שנתנ לראובן מיקנו נכסי' כל ט'
זמן שהי' בחיים דכיון דמתנ שמ' לא קב' אלא לאחר
מיתה אב' נכסי' מיקנו ולא נפקי' מרשות כלו עד שעת
מיתה' אבל לו יבואתה מחז' מית' הל' זה שנתנ לראוב'
מתנ שמ' מיקינ קבין קב' וגמרי ראפי' אם עמיד או'
חוזר' הנ' ה' ב' ממשך שאמר לו ומשוך אי' לך קבין ט'
גבלוהו · אבל אם ה' החפץ כבר ביד ראוב' ואמ' קב'
מה שבידך כיון שלא יעתה מחז' מיתה קנה מיו מתנ
שמי בקבין הנ' הטו קנה כיון דברשותו היה ושלום

יב ושבת | הואיר בר מוך ש'
אם יש להושיב לאחד מן
היורשי' יתבי' שוי' כל הת'

[illegible]

היורשי' כמאן · לית דין יעדין כשש דפשי' שיש לו
להושיב ליורש האחר עמו חלקו ראשו אם היותר
מרוינ הים ושר' לא ישוב ועלס · אבל הלה והרי ט'
עניינו שם חמור מן המפקיד דיורש לא יטל ושאינו
יורש ירחיק בראש' ייגב מורעיא ונגור כמנ' שאי'
וכן מתו כמון · וי' שה' נשוי' גב' הרי אחי שותפי' ט'
ראיית ולן ריב בהי' חר נשלו ואי' בר מוך ש'
ונתנו אחר כת' ואחד' טען טי' כל אחר
וכבר הישוב שטבע על חמו והורידו לדין על רבר ט'
הישוב וזכה הלה בישוב שלא יטל שאר כב' הישו
לו' אכן טענין שפי' דכיון דהוו מיתו אי' מני להו ט'
לוריית כמי' הת' וכן הוא לא הי' יכול לו' תחלה לא ט'
אור עיד לדין עד שאשמע דברי השואר

יג יורש | ובינו מורנו רבי האשו' ו'
הגדול על אחות ראוב' שש

לו חלק בבית ובחינ שמיצת הבית והחינ ונגאות
שמיצת יש בו דין חלוק ויורש אותו מאובן וחלק בר
אחר קנה מאחיו שמעון נמצא בר' אין בו דין חלוקה
ורוינה לחלוק ממבן עם השותפי' ולי יש לו מין כן ט'
דין חלוק דהיינ חלק שמיצת שירש מאובן וחלק בר
שקנה משמעון עי' ועתה מוחה לו' לחלוק עם ראובן
ויאמ' הואיל ובאותי מכח ב' אינ' החפן שיהא חלוקי' ט'
כחד כו' אחרי ייעבי בר' לבטל החלוק כי אי חפן ט'
בתקנתם להיות בחלוקי' כחד · ועתה הורנו אם יכול
ולחזות אם לאו · ועל יורנו מורנו כי הבית פתוח עתה
לה ליבר יעבן ואם יחלוקו הבית ייצטרכו לפתוח לאמי
אחר הסמוך למעמ וחייב ענוד לרחוק של בית ומבן
הבית עצור ליעבון סמוך לה ואפי' אם ה' הבית ט'
והחייב מבין שוה היה אותה הסמוך לה טוב בפליים
מאותה העוזרת לזאת כי זה רחוק ממנה ונט שהבי'
סמוך לה והחינ רחוק ממנו ואם כתן בשואו לכל ט'
אחר ולא הי' כמבין עוה לג' אמות או פחות · ושר
יורנו רבי' שי' שאם עכי החומה מן החשבון שאינ'
עוזר לסתור יכול וכל כ' כל המבין סמוך עליה כיו אויר
הבית והחייב אם לאו · ועל יורנו שי' אחת לשפחי'
אם ה' לאעלה מן הפרק העליון או לאטה ממש ממון ולא

הה"ט סמ' פ"כ

אני | ויש כי' שפוחתם לי ט'
ימתי' הנקוב' כס ק' ט'

דעת תלמי' דכם טעה דלא מייב לו' ולאי' אי' אי' אפשי' ט'
בתקנ' חסמי' להיות בחלוקי' כחד דלא שייב הא היתנו
אלא הי"ב דל"ב פסי'ר לאחרינ' והוא ויחזיק כיון שב'
משמעתי' משום רבנו ז"ל שהו' כמן דכן גב' הא דא
רב אחא בר יעקב אי' שקלת בריך שקול כהשות ט'
ואי לא שקול בזוקר' לקמי' והך רימו מואי ואשקול ו'
זימרי' כהשות לי' אי' אי' אפשי' בתקנ' חסמי' שתקנו לי
בנטנת · והכי' דלא שייב הא מילת אלא היכא דליכא
פסי'ר לאחרינ' והו' ויחזיק · והכי' דרי' בזוזת ואינ'
עשה שאינ' הת' דהי' ויחזיק ומעשו ידיה · ואי היה

עי' כה"ט טוען ונטען פ"ו

ט' להדין כשנו דלא שייך הת' כבק ל' ואי' אי' אפשי'
בתקנ' חכמי' לא שייך אלא היכא דתקינו התקנה
לטובתן אבל בשני' לא לטובת של' מלוה שתקנו אלא
לטובתו של לוה היא' עיקר התקנ' שלא תנעול דלת
בפני לוין ולא מייב ואי' אי' יהבת חלק' שלא במקום
אחר שפי' ואי' לא מהדרנו חלקי' המי' ו' מב' מבי' אדם
דבר פשוט הוא דכל תקנ' אי' לו לבי תהדר דלא אי'
הא מהדרי' שטר לאורייתו אלא כדי לאחזוקי' ממונ'
קנ' ההי' דפק' דבק' ודפ' כת' דכתבו כפלוגת' דאמון
ובבנ' דהשת' מה שטענ' דאי' אי' אפשי' בתקנ' חכמים
אונ' דל"ב אין דפלי' גלי' ולא ומחוסר מעשה היא
מה כת' ריבא דלא אי' אלו והחזיק ולא הימו דכו
והימנ' ומטעם זה כש כתבן זה דמחוסר מעשה
הוא ולא סברא פשוט הי' כל כך דהא וריב אדמון ו'
דפלי' גלי' בפ' כת' דכתבו' ואפ' לרבנ' דאית להו ה'
האי סבר' אה' לא אמרי' כרי להיני' · אבל ל"ב למימר
דאי' הו טענין מהדריב' שטרא לאורייתא הו טען אידך
אנ הייתי מעכב עליך ואמר לה לפי שעתה יוצי אין
ולא הם דהא יוו בפ' האיקל ומעי' מאשונ' לית בה ט'
משו' דינ' דבר מייבה ול"ב ואי' עי' כיון דאתי ומבח ו'
תרי מה מכי ראשונ' ושני' כל זכות שכתבו לידו ט'
ושני' ו' ב' חלק' בב' מקוו' דהא לאו זכות היא לו
ואמנם שהו' חפן כזה בטוח דעתו · וכהי' דכתבו
יש להק' אמאי מייבער ואי' אול"ב דרבנ' ואי' לא ט'
מהדר' שטר לאורייה דלא מיבת לאשתעי' דינו בה
מהדריה · לי' מה מכי' ראשון ושני' כל זכות שתבוא
לידו · נשאר מה טעם דאדמון אמר לי' לתיה לאחין ט'
מה מכר ראשון ושני' בו · ול דהא הי' ב' דאיתו' ואשו'
זכות בו בראי' אד יוו מה אמר לו ראשון · אבל הת'
ראשונ' לית להן בזוזי זכות בה זה ולא ניספן דכל
חד והחזיה ליה אחמי' · ונששאלתם לפי
שעתה הבית פתוח לה ואם יחלוקו ייצטרכו לפתוח
ולעבר תריה ולה יש לחלוק אותו שיהא כל מבין הו'
הבית מיבר אחד ומלוסה של חיבר מיבר אחר והחב'
פלוגהבי' מייבון ודום ויהא לכל אחד חלק הבית וב'
ומחיבר ויזה ייבו כמבון ויהי' יימו מעכב · משר
כתבת ואפי' אם אי אפשר לחלוק כך מפני שום טענ'
המעכב ברם יחלוקו במעו לפי' מה שיריע ואם זה
יוו' בבה לומה לא יטול כל אחד בבית במיבר וזה ט'
ליעבון ליבר יה וזה ולמעב ליבר האבוי בראשונ' ו'
במע מורנו דחד גם בהייוחד גם או כבוי' דפו'
לה בקוינזו · נשאר מה ספיקי ומסופקנ' בדבר
מדבריכם וכו' · ונשמאלתם אם
עבי החומה שאי' עומדת לסתור כלו של מבין הב'
נסמך עליו עלה לו לחשבון מיו אויר הבית החיבר
כל ראי' עלה לחשבון דאי' סתר לה אפסרה ואפי' אם
האחר חפן בה אי' שואעי' לו לחלוק מבג' לאו ט'
אורח הוא · וגבולה מחזתן מחלוק הבית בפ' השות
השותפי' מקום שנהגו לבנות גויל גזית הכל כמנהג
המדינ' בגויל זה נותן ג' טפחי' וזה נותן ג' טפחים
ואם כל כך מעט קרקע שאם יעשו הכותל לא יב'
ישאר כדי חלוק לזה ולזה ונהגו בגוויל וקאמר
עשה בסי' ואז יהא דין חלוקה אי' שומעי' לו כמו ט'
לסתור כל המבין ולא שורה חבליה ואפס מה אבל ט'
ובלטפי' כמן גב שכם מחזין מלית הנראה'
לה אפסרה · וכהי' ומכי' עלוב' מה מה כו' הב'
אי' שומעי' לו ואם כשלא יעלה לחשבון לא יהא בו דין
חלוקה אז יחלוקו כמלא בדינו קנד או ונד
ונששאלתם על אורת הטפחים אם מב'
מאמצעתו של הגדל או בראשו הוא מודד או למעל
מן הפרק או לאטה · ערקי' לן ד' גודל הוא טפח ו'
היינו בראשו של אגדל באמצעית דמיסתב' לא מאי
חכמי' לסתום אלא לפרש ובראשו הוא ינב מוד ונב'

וה' סמ' פא וסכב

ושוב שותפין חלק נמי ואפשר לעמוד עליו והיכן
מודדין אלא מיהו ועי' יש להבי' ראיי' מדברי הרמב"ם פ'
קמ' דה' שכנים: כל כבשי' שהיו שם ג' אמות ואמה
חוץ מכבשו של מזבח שהי' ג' אמה ואמה וחצי והיה
טפח נ' ונכנס שליש במדת הקרשי' כשם ש'
רמותו וכו' ע"כ וכתב הרמב"ם ז"ל בנסחאותינו רל' ש'
הימנו דמשמע סתם מידתם ואינם מעתן מבי'
מאמצעיתו מן הרוח כשם מודדין
ושטיות ע' ז' שותפי' שכבית ונחית וראובן
ג' שטיות לשמע חלק שטי' ללוי חלק שטיית
ליהודה חלק י' וחלק כד' לישכר חלק י' וחלק י':
כד' לזבולון חלק י' ולמנשה חלקי י' ע' ראובן ש'
ושמעון וכל מי שיש לו דין חלוק יכול לתבוע לחלוק
והאחרי' שאי' להן כדי חלוק כגון זבולון ומנשה ש'
נמי' כמו כן בשותפתם אע"ג דכל חד מניהו לא
חזי לחלקו לדירה מ"מ דכיון שבהם יעמדו בשותפו
מיתבי' להם יעמדו בשותפותם והאחרי' שיש
לכל אחד מהם דין חלוק יפרדו מהם ואם יאמר
זבולון או מנשה תנו לי חלקי ואעפ"כ שאי' לו כדי ש'
חלוק כדי שישאר חבירו לבד ולא הוא לו כדי חלוק
כדי שחבירו יכון את האחרי' שיעמד עמו בכ"ב
בשותפות ע' דלא כל כמיני' לו כן כי והפסיד
חברו ולבטל חלוקתם כיון דבחו מכי חלוק לא ז
חזי לדירה כגן זה כופי' על מדת סדום ויכפו אותו
לעמוד עם חברו בשותפו כיון דלא להוי אית ליה
דין חלוקה ולא להוי אי' לו כדין חלוק יעמוד כחד
ולא תתבטל חלוק חבריו כתיות נפשי' עם פלו'
פלוני' ואפי' רב יוסף מוד בהא דלא שייך למימר
מעלינא ליה וכו' נעבוה אזו פרת בתרי אומות ש'
אתר קבר דלא שייך למי' מעלינא לך וכו' דאתו ז
אם יתפוס האחד לחלוק ולעשו' חלקי' מי יצייתינ'
לי מהאי טעמ' כמו כגון זה דלא יצייתון לי והפסד
ועניו והפסדו לא חזי חלוק כלל אלא שמבכל ז
עמיה הוא עשה ושטיות מי
יש לו לשום מעל' דינן או הדיינ' דבר פשוט הוא ז
שיש לעשות הכל משלמת כד' ועל החוזר
שאי' עולה כלל ומען ד' אמות מי איכ' פסיד טוב
מי סתי' ולא אמרי' אומדייהו דאינשי' לא סר'
אינש לסתור ממיינת החומה ולהקלישה
כי להשוים לכל אחד שיגיע חלק אם לא יפול ה
הבנין שעליה יכול להקליש ולכתותה טפח דל"
דאומדייהו דאינשי דעבדי הכי ושלו מאי כד בד' ש'
יד ושטיות אם יפול לאחד ג' אמות
ולאחד ח' אמות אם ש'
מעל' ח' יכול לומ' למעל' ג' טול אתה מנגד אותה כדי
השוים חולק לד' אמות בהאי מילת' איפלוגו בה
רשב"ג ותנן כפק דבב טול אתה שישר ואם פחות
שוותי' לו רשב"ג אמר שותפי' לו והאלפסי פס
כרשב"ג ומסתבר טעמ' ורה"מ פס כתנ'
דמתני' אבל כרבי' לו דל סתמ' לא שייך גדר או ש'
אוגר כיון דלא זכן מידי דחזי אלא דבר ומשו דלא
חזי לדירה והא דאמר תק שוותי' לו היינו מותנה
דאוק וכמש העיטור כת' דהלכה כתק ואי שנ' מכר
ולשנ' מתנ' ומפי' הכי מילת' דרשב"ג אי בד"א לו ליה
ומיתב משו' דאתר"י גגד או אוגר אמ"כ אתק שותפי'
לו ואסיק' דמסיק אמר' מיתר"י גגד או אוגר אמ"כ
אתק שותפי' לו ואמ' שאי' כדי' והסיע ע' דהלכ'
כתק כיון דמתניה תלמוד מעיקר' היכי דמי אלא ש'
כקתני' ומט רשב"ג אלא לא מיסתבר לי טעמ' כלל
ומעוג' לכסוף מפור' תלמוד טעמ' טעמ' דחיק הוא
ולענין פסק הלכה מסברא דמעיקר' סמכינן והלכה
כתק ושום מאיר כד' כיון שיחי'
טו וגם לפי תמות סחי ופות רודי
ומי מוטלעל עינים ריב
היום מחר חולי הזקנה לא יכולתי והתמסך מלבנות

דעתי' וקרובי' הלוי הר' לוי' בן רבי' אזל על אודות ש'
דין מימה שנעשה וקרובי' ר' יצחק בר מנחם ש'
מלורבו' אמר כמו ר' יצחק בר מרדכי ונכנס וקנה
בית מיצרנותו אצל ביתו כמפי' עד' שלא ישתדל
במיצרנות ולא הניח והעדים על הדבר שהי' יחזור
ומחריה קודם לכן ומיהו לא כן שזה נתן עכשיו
והלך הר' ר' יצחק בר מרדכי וכתב לו שטר משכנתא
עבור שלא יהא בו דין דבר מיצר ואני אומר
אחרי שהוא משום ועשית הישר והטוב הרי הוא ז
קרוב ומיצרנו ומי' לפקפק ומי' והעדים בה כי יש ש'
ופר' משכנת מדם שעשה לו טובה קודם שהיה
דעתו למכור על זאת אמרו חכמי' אחרי שעשה טוב
לחברו נהוה בטעת רוחו ולבסוף הוא לך למכרו
אבל העדים בשעת מכר זאת לא ידע הם כי ש'
התורה דרכי דרכי נעם וכל נתיבותי' שלו ולא ש'
מחיה והכל יודעי' וגם שמעו שקודם לכן הי' דעתו
למכור ולא להשכין וגם מיתב שאדם עתן אוהבו
הכנס וכלו כלו מי' והעדים לכל הטוב והישר ובכל ז
אז' כי ולמה רב מרי לאיסור אבין שהורה שהמע'
שלו ומנהגו וגם מיתות כבי' ישוב לפי' שלא היו ז
של ימו ונשה את הגב שאין מיצרן במיה מקומו
על העדים ועי' שלא יחזור לסוף עד' י' רדי' אבל במאת
חן ובכל הישר והטוב משום עניה נקן כתב כשטר
משכנת בה כתנאי הלוה ר' יצחק זקן לר' יעקב
שאם לא תפרע עד אז אב שיוסיף לו ח' זקוקים
ותמכור לו הבית כט זקוקי' זו עניה העמדת הי'
ואתה היב תכתוב רעתך ושלום ושלו' תוחך מבן
ויש מבאי' ראי' מהת שכח בספה הישר רי'
רבנו מאיר במרות ואני אומר דכל סתם אמרי' בפק ז
וכן כת התר"מ ז"ל דאין טוען מיצרנות בכתב' ולא כפתות וכו' ובריו נהראי ז ופטור'
קמי מאי עביד רבי באוהב דעניינו' ובסוה מקומו וסבר
פשוט דינ' דבר מיצר ומיני' קחזו
בשטר ומי' לכלו ועי' קוראי כ
הבית קטעי' במאות מתנו ונר
זה כמו שותפו בבית ומצוה
כד' מרדכי מאת' השיב ואו הר' משה כי"ט ש'
שכיון לדין מהלכה ומו היב שאולתיא הסכים דעתו
לדעתי' ופשוט הוא כי בהעמדת משכנתא זו לא ש'
נפקיע דין מיצרנות שאע"פ מה הועיל חכמי' בתקנת
הישר והטוב כל אדם יערים ככך דאי' וכבר דאי' ש'
מתנ' לית בה משו' דינ' דבר מיצר ופי' רבי' האלפסי ז
דאו' מיגרעותי' הוא שכת' לשון מתנ' מעגל' יסו ש'
סהדי דזבוני טפי מתנ' שהרי חתמו' על השטר
שהוזכר לשון מתנ' מי' מוציי' דמכי' דבר' אמות ז
וכן גבי זכון גוזל כל מיגעו אסיקנ' אעבורי קא
מעבר ומיזה חסר לב שלא יכן משטר משכנת ז
שלות ר' יעקב' זקוק ור' יצחק כה' בתנאי שאם
לא תפרעו עד אז בזמן שיתן לו ח' זקוקי' ותמכור
לו הבית שהי' עניה ומשום' עניה זאת לא הועילו
לום שאפי' ודמיון שהי' משכנת הוא לא משכ'
אפי' לחדש אחד וכת' משכנת שאר חכמי' הי' שלא
יוכל לסלק המלוה קודם שנה ואז הי' טענה גבי
וכן הי' מיצר' רבי' שזחה שהי' משכנת מאוש נתכוון שנקונים וכן כת' שאין ש' חלה דבריו הת' הפ' שאי' יכול ש' לסלק מן המשכן במחות משתו' ודוק
לענין דינ' דבר מיצר שאמרינן ז
בהאיקבל ובי' מי' זהו נשך גו' מו'
רב אשי סתם משכנתא שתי
שני נפק מינ' דאי' אכיל לה ש'
שתי מינ' מסלק לה ומי' לא לא
מיני' מסלק לה ואמר רב אשי מו'
לי סבי דמתא מחסיא משכנת ש'
דשכנו' גבי' ואמי' נפק מינ' ודינ'
דבר מיצר ועלה דלע' קאי מאי
משכנת דאיירי בשתי שלשון אוכח מאי משכ'
וזהו שכתב שהי' ר' שלו ה' שלו דאי' לך שקן מינ'
ומינו ודמות משכנתא כתי' על' חומה שנכתוב
לשנה דכת' אם לא יצאו וכו' וגו' ואעפ"כ שאי' מאיה

ודבר זה ודבר אבל שהו מיכן ולא הוי שכונ' גבי
דינ' דבר מיצר כיון שהתנ' שיוכל לסלקו קוד' שנה
ובסוף' מיזהו נשך גו' רב מרי בר רחל משכן לי'
ההו גו' בית וכו' עד האי דלא מייתי לאו מגו' ש'
בית עד האידנ' דכת' משכנתא דשתי' לא הוה
מיני' מסלק לי' ומיהו משו' דינ' דבר מיצר סבר'
רב מרי דליכ' דמי' שלו מעני' זכן סוי' מהאיקבל
ומה מו' לי רבנו מי' הו יודע' דהו מישכן לי' לאו'
לא הוה זכינהו פי' משו' דינ' דבר מיצר ולא דמי' ש'
לזכן מגני' דהת' אל מרא אמרה' לך מייתי שהקני'
דר משכנת' אבל כיון שמשכנ' הגני' ליש' והישי'
רב דר בה ומי' לו הזק אית בה דינ' דבר מיצר וכו'
וע' רשב"א תשו' חזו דבמשכנת' דשתו מייר'
ושומעי' דבתי' שייך דינ' דבר מיצר אלו היו ישר
ומע' לפי' מה שפי' לע' וכן פי' לה בתו' דפי' יעבץ ש'
הוי וגם רבי' יצחק בר מרדכי כת' בתוספו' שנע' ש'
דמיני' בכתי' כמו בשדות דינ' דבר מיצר ומשו' כפ'
האיקבל רישוב דכתי' עדי' ומזריעת שדה ודינ' דבר
מיצר וכ' כת' זה מעל זה נח תשמישייהו כיון
ומחריש ואחת לכ' שדות ותשמישו שוה אבל ש'
מספיק משמשת או ריבנו דריקון שהבי' את
אין תשמישו שוה היוסת לית מה בה משו' דינ' דבר
מיצר וכן שמעתי ותו הרי הקדימו עהון אופי' מתי'
נמי' לשעת הכל כיון הדינ' והרי זאת האשה
מיה לסלקו מיד ועל מלשון השטר משו' שנתכוון
למכר וקשי' לו מההי' דאי' מי' סתם אחריות וכו' ש'
ומכן דקידו ומיה חוק המתנ' גב הרי זו טענ' ואמר
משו' דלית בה דינ' דבר מיצר ומיפ' אעבי' משו'
דליפות כחו הוי ראשון טמה וסיים ואתנ' ולא ש'
שייך להן וכן קיימ' וכתבו הע' לכן וחיים ושלום
יוסיפו לנו הימים אבי העזרי
ומשכנת' ליתבה משו' דינ' דבר מיצר וע' ראם
כל המיצרן תמלה משריבה זה ולמשכן ואמ' הוי
המיצרן ולוה אם מינה והוות כדי שאם יכול ש'
ומכר שיקנה את השדה שיש לאוחו והה' לע'
זכן נוחה דאירעו בה ומיעשה נמי' כל חזיב כל
הב' חזיב אם משכן העניה הוא עשה האוור'
שאם ימכור הלוה את השדה שיקנה הו מסלקינ'
ליה ומי' לא לא מסלקי' לי' דבתרייהו אי' קונה עתה
את הקרקע אלא סופו לבא לידי זה ואמר הכהן
אור לי משרת שור מנין שאי' יכול למחות ומיהו
אם קדם המיצרן וקנה או אפי' אחר מי' האלו יכול
להוציאו מידם וזה אי' ע' אלא כמו שכתבתי ומורי
רבי' יהוד' אומ' ניחא דכיון דשכונה גבי עדין ומכות
מוציאו מידם עכ"ל רב מוערכינן
יו הנה את פס' שאי' מיצרנו שהגבבתי
כיון שחלוקי' הם ויש כשה עתו
מפסקת ומראיה מהא דגב' הת' פ' האיקבל ומפסיק
משוניתא או ריכבא דדיקלא כו' כתי' שכפם ספ'
יבדוק מטוה השורות לזריעה שאי' דין מיצרנות
וכו' כתו ולא נהוג שאינו כדמין וכל דבתי' חלוקי' ש'
עלו כלוע' בתשוב' וכן כת' הרא"ש ואין שהי' דין
מיצרנות בבתי' ולא כפת' והי' נהוג ופטור' עכ
וכן כ' ליכ' מיצרנו דכתי' שכינה לא הוי הפסק
שהרי עיקר תשמיש הבית בכתלים והגג ומשי'
הקורות ולסיה דבי' ומאי משכות שכבית ש'
הכנסת חוץ ושדה ולית להו הפסק עכ וכן
כת' בעל העיטור ז"ל והקיטי' לכל מילי אית בהן
משו' דינ' דבר מיצר וכת' בתשוב' א"ייטב שיבו
יושבה ודינה אחד למכור את מקומו אין לו רשות
ומוכרו לאחר אלא לשום להורה את מקו' עכ"ל
יז יוחי הר' שמשון יגעתי כי לא ולמור
המיבכת אך לדעת אם יוספם
לדעתך כי היכי דעטין שיבי דכשורא הדין ש'
אטר כו ולעניך מאוכן שאמר ספר ולשמשון וה'

יותו הספר חלוק ואמר לו שהיינו שה' ופנו ב
והלך שמשון והגביה חיינו השיב לפני עד יוח
וטען כי ראוב אין ליטול וקנתו ודויעה לחזור בו:
ואם ספק לך אי הוא כיוסר ומשכונ' ע' מעינ' דלאו ב
חי' דעי' משכונ' קנה' כל השער ולא של מר ואפ
ומפתחו עי' דוא' חושכנ' הוי דשייכי בלו הב
הטר והבית שעל ידיהן ומחזיקי בטר ובבית אנ
מחיינו אחר אי קנה' והחזיק כחיינו השני' ואיה
שנסתפקת שאם לא יריעה ראוב' לשמעון שלא
אנ' ליטול החיינו השטר ולקנות אך טוען ואינו ב
יודע אי החזקת' אי אוריינ' ומתוך שאי' יכול ב
לישבע משלם כיינ' יודע כמה והא גבי יותב
אי לא פטרינ' קרא ואריינ' הכי דעתי עטה ואמר
הכל ויקן שאי' יקנות לידע אי לא הי' לו ורשת
הי' מילו סין יודעי' ומקאי' תלואר רגו חמשים
נר אית לי וחמשים' אית לי' מה לי הוא ואה לי אנוה
אלא דאוא' ידע' ונ' לא ידענ' דושו' דכהה והא
דאיב' ולפונ' בן איהו כן אמה שמשמעו ישו לו ב
לידע אם הפקח אם לאו אם מוכן אי לו לידע
ואי' לו והפסיד על שלא ידע' אבל מ[illegible] לי' ונ' לי'
לי' דטען כיון ויכול לישבע ... לו אמה הנ'
כתהו גוונ' שאי' יכול לידע מדבר' של עצמו או נח
נחייבהו על שלא ידע ... שהייתי יכול לחלק ב
ולו דכל ... ישו לו לידע' לו לחלק דקל הוא
דאו' אפי' צדיק או' כתי וחייך או' שהייתה ... ב
ומשו' דכייי' מזיק תכנע כר' פתח ונעמה דואי
דאתפ' וחייק ואי' כפה ובוור אי' יודע אוה לו ב
או' מתוך שלא על כך דעתי' נטה שפטור ושעם
מה לי הוא ואה לי אנוה ונמ' הדבר' שאול
עד אחר יכול לחייב את חבירו שהוא שיש ב
כדיאותך הדין וכיה עניינ' שאי' אדם יכול ב
ליזהר ולידעו אי' לו דכההי' דצדיק אוו' כתי ולא שייכ
שבוע משו דאו' הכתב כתור כתוב כשטר חוב
הו' שיעבוד קרקעות ... ולא הכי הוא
מסוף גט פשוט וכבטחות ורב' ... דעבכן עי'
אית להן דלא כתוב כשטר חוב ... שישו לה
בן דין ספר זה לצדיק או' כתי אי' כנה לחיים עב
שיתבאר מאיה ואם תויען ... ויטנו
יעביר' על היוזת ישו להחזות ... צדיק או'
כי רשאי ... לו' ... אינן
ונראית דעתי' אמי' אלא בן היורש' ושנוטב ויקו
מקבן הר' קובו

יח

שירון
את ר' על יהודית שנפטר
ואו' רב' אליעזר ... ליורש'

שטר' ס דינר' ויכנס ליעקה ונמצ' הי' קיעה ב
מזונה שהחזיק בשלה אחר פטירת' והי' אמר
ליורש' שלא יטול כו להם אלא יתנו ליעקה והם
אומר' שאי' יורנ' כנדן זולם ונ' תשו' ר'
אי נל שיהא לו הר' אליעזר והחזיק במשו
היורש' על מה שטריה ודין מינה לקים רמי ב
הויתא' ושל עלו כון שלא השלישות ואפי' ב
יטען הר' אליעזר שה גבאי ויד עצים ודיע לקיים
היעיקה כח ויתנה לו שיש לו חלק היעקה
שעתנ' כמה ... אי נל שיהא לו כח ולחזק ב
בשיין על' לחלק אותה ישקה להעתם יותר מדעת
יורשיה אפי' אם יש לו יצע להיות נאמן עליה שנ
שטר יצדק זו אשר דתנ' כמו דבק האוו תנו ב
מאותם דינר' לעני' יתנו לעני' אותה העיר ר' יוחא
אוו' לעני' כל ישר' אינ' למי' היורש' ליתן לעני' אות
העיר אפי' מתנ' ודוכ כתן ולא כר ... כק ... שתהכה עשירי' מעצמה ומשוא ... ונרו ב
ליעקה דבר גדול ולא הי' שתנו לעני' אות' העיר
אלא הי' מחלק' לכן ולמון סין שה' נוי' מעינה
לפי שהרבר' ידוע שבתו' של עני' ואעטי' שבעיר
אי' מתמונ' ליתן הכונם לא לאותי' הכוי' כעיר
ואז הי' ישר' ותנ' בעיר אחת והיו היוכה עני' ב

ענו' כבר שחלוקי' והם יעקה יותר מעכשיו:
ועו' אי' יודע אם נתינת בחיים או הפקירות כדר
שום אדם ליתנם שכך ידוע שעשו אחרים ...
אחר פטירת' וכה' דאתשלא הית' יודעת ואי' ב
מנחת המזון ואם יעשו יצוויה אותם שיביא הר'
המזון לידם וגם אי' במרשיהו העד עד כי היא
לא שמע על פטכתו ושא' כל המזון הי' של ר' יוסף
מעלה ולך אי' הר' אליעז' ועבב המזון אלא שיש
לו להודיע להם שכך וכך נר' ובניינ' יתנו יורשי
הל ס דינר' אילו שאו הר' אליעז' שנר' שעוון:
הוא במבני על ק' אבל יורשי' ר' יוסף מעלה אי' הו
ליתנם כלום ליעקה כי אי' יודי' למזון ויכמה ואו
ואדרב' כי הי' הית' חייבת לשלם אם היית קיימת
כי הפסידת סיה וכויה ואי' הוא רואי' והגן להם
לשלם טרח ושלו' יינה בר' שיע' ... זלה"ה

יט

כב
יולא' בזונ' מין שנה ר' הל'
ומעל המעות כתוב' הוסיף

והילכ שלוחי פנו

לו מנה אחת יתרה כו פי' שאר ושלוחו וקנת ב
לו דמי' העיטי' ולפי' מכין ויש להם קיעבה הכל ב
ושליח דאיתו הי' רב יהוד' ור' יוסי אוו' חולק' ריש
והסתפק אם יתנה ושליח אלו ומעל המעות ויסף
דבר שיש לו קיעבה חולקי' כנו שאר' וקנת לו חולק
ושליתיק העיטי' ואומר שפעמי' אותי' ופעמי'
כמייעם הכל ומעל המעות דאי' כמו ויתנה אלא
ומר ועל טעות שאי' בא בצות הוקח אלא ב
מחשבון הטעות כנו ראובן ששלח שמעון לקבל
מעותיו מן הקני ונטעה הקני כי דינר' חשוב דת ב
שחולקי' בין שנה הוי' כרבי שיש לו קיעבה חולק
ונטע' רבין שיקבל מעל המעות קיבלת מה לו מעות
של שליח אלא או' הואיל ועי' מעתך שהתבר יחולק
עם והואי' טעה שייך עי' גבי טעות ואי' הטעם:
שחולקי' כמו שפי' לפי' ונשוב חזר רת' ופי' הכל
ובעל המעות ואי' לא דמי' דהאי' ויתנ' שנתן לו ... ב
ואותי' מינה ... ליתן הכל ובעל המעות ואי'
לא דמי' ליתן שאי' טועה בכך שידע כיה הוא נתן
שסבר ששוה כל מה שנתן ומתכוין להקנות לו
ובעל הקרקע כל מה שנתן לו אבל הכא אי' מתכוין
לשום אלא חוט והאותר הו' טעות והוי כיון שנ
שמסה המעו' כיון וזוכה כבן ומעם הפקר אלא
נ' דהכי ושליח דלא דמי' ושאר טעיות שנתן הכל
כשבל המעות שסבר שהמעות שוות כל מה ב
שנתן לו אבל הכא טעות מעלי' הוא ודבר בפני
עצמו הוא ולא שייך ליתן עי' מעשיו שהתבר שאם
גנב וגזל לעי' והטעיסי' שימו של מעל הבית כדר'
שאם הי' מינה הי' מחזיר לעי' מה שהטעה' ב
וכספו רב אולם דאיתי טעם שחולקי' כפרת רת'
דהואיל ובאית לו הנו ושליח עי' מעל הבית חולק ב
עייו ומייע' שאם מסר ימסר לחברו מאותים ושלם
לעי' והטעה הקני' ולא שלם אלא מנה וכשסבר ב
ששלם רוזז ודמי' המעות כל שעה כשוות המשלח
ולא יכל חברו לזכות מעות לפי שהם של חברו והוי
סט לוה נגי' חייב החוב ולא דינה לקבל אלא חייבו
כך ויינו כתו' הר' אליהו בן הר' מנחם ... עבירך
הדיך ונעי' לעי' בסי' ט

וזו רבי
השיב בתשוב' על שומעון ב
שקנה מראובן כבי' מן הקני:

ונשמעון ראוב הדבר' לשמעו' שכח הקני מקיעב
וזה יותר ממעתי' ששכחו ונתמנ' ראוב ומעתיו
משמעו' ואו' אם יתבע הקני שיפרעם מיינן
ונמ' רבי' ז"ל שיש לו לשמעו' להחזיר לראובן:
כל המעות שנשארו בידו דוא' היכ דראובן הי'
שולח את שמעו' לקבל מן הקני ונטעה הקני במשם
והוסיף לו כהאי ודאי פלוגת' דרבות ככ' אלונה
תהלה רינה רת' לא' חולקי' ונשוב חזר בו ואו' הכל
ובעל המעות ואמ' לפי מה שפסק רי' שם ב
הכל ושליח כו' ער' הי' מהקני' טועה ונתן ב

ליתר' יותר מדרי' אז זכה השליח דאות תוספ'
שהקני' מוסיף שלא כדין אבל כבר זה מאי' זה
טעם יקנה השליח הלא כשראוב נתן לו כל המעו'
ולא תנם לעי' לא זכה בהם הקני' עד דאתי לידי ב
דאו' פי' זה עשך ובן דמי' זכיה מתורת שליח
איתנ' גני' דלא ואתי וכל שליחות ליתי' זכיה
כש' המו דלא אר' ולא תנ גבירו דלא זכה הקני' ואנ'
כל זמן שהמעו' בר' שמעון הם משל ראובן ואם
הקני' שכחם כיון הלא עשה סחורה במעותיו
של זה אלא יחזירו המעות לבעל' הראשונ' שה
שהרי לא נתכוון לזכות המעות לשמעו' אלא לקני'
ואם הקני' לא קנאם הדר' למריהן דהא אי' ספק
קטן הלך מנה לפלו' והלך וכקשו ולא מיינו אי"כ
למר יחזרו למשלח ואי"כ למר יחזרו ליורש' מי ב
שנשתלחו לו אבל לכ"ע למר שיעבכם השליח שלא
נתכוון המשלח לזכותם ועו' הוא אי' כבקעו:
כמו גבי רב ספרא אירעת דוריין ואפקרי יהעת
רמנו לא אפקר הנ' הדבר ידוע דאירעת לאתבעה
לגי' יהביהו כהו' ולאו אדעת שיעבכם ועני'
ולא מייני לו' אנו חבן ועכבם שו' ואחר' יאי' יודם
הקני' דכון ההיוב שמעו' לראובן מעיקר ועשה
לו ערב כאי' משתן גם עתה לא יעכבם ואספק ב
משבל ערבון ע"כ ואי' יכול לו' מעכב' ב
ששכחתם הקני' יחזירם לו כי על זה עוי' ולען ב
ספת הוה את היענה ולא משכל קדוש הש'
מעבר דשמעון בן שטח דאמר שאם הוחבן
שיתקדש שם שמים על ידו יקדש משלו ולא ב
משל אחרי ושלו' ואי' בר כמו שי'

יט

והילכ שלוחי פנו
ומסר בזול

אחר זמן מיינו תשוב רבי' אפרים וכן כפי' עד
ונ'
שעיך את כבן ולאחר זמן:
או לאוב הכלה כך וכן התגית

כ

והלכו שלוחי פו

לפי והלה אוו להחי ואת לוו במעל רברים דידי
כשיתבעני' חתני' מרעה מהאשוה נגן החתן
והתבען ואל כלום שטעת ששבעה לך נאל בד'
אל יונה ונכר עירתי וקדושתי והוא או' כון ב
שאי' אוכך כשר להעבך ואי' אותה טוען שעברת
כי ואפי' שמע היסת אי לך על' ונ' תשו'
רת' על כן המשודך הכל מטעת אבן הדין עמו:
שמיינן בכל התור שלוחו של אדם כמותו וכעל:
דמי' דידי הוא החותן כדיך הכל כהרשות דקיי'
לן ככך שוה שליח והויא כמעל דבר' דידי' ולא שבק
שטר' מהודו פנו ואין סהד' ואם יש חילוק בדבר
יכתב הבן הרשות ואמן ויטטמו החותן כמן כב' ב
התעומכדים עמו' דכתב הרשאו' זה לזה והוא
כמעל דבר' ונגש אלו יעקב בר מאיר
ושן רב בסב' ההסמה והא דפ' אלונה בזונה
מתשו' של רב' יעיה מאמרי

ושניות
על שמם שהוא ממכך
דתנב נאחד מעהו ב

וזקן עיסקיו מידי רכייל או מידי דאייא ביו מידי
דחוריך נאוי לחבר' מיתו וסייעו בהדיי בן בתוס
בן מקרו ואזל חבר' וסייע' והוה בה היפותו
והטעה הקני' בן מושקל בן מידה יו מבטי' וי
אותו לקני' דהלו הזקן ואו' להן ידלו ואדרו תקילו:
ואתן ואוי' דפיים לכו פלוג מעבר דאיולו ידי ב
והאיך לו הוה מתעי' וקי' ואי' לו הוית מתעי' או
הוה פייש והוה לו חסי' והלו הזקן עב'
ונמי"כ רבינ' או' עי' גבי ההוא עיקא אות מנו'
ואות כפריט' עבו רב זי"ל

כב
כבו ומעכר' רב ששת או
חזק שליח עשו שליחות

ורב נחו' אוו' אי' חזק שליח עשו פסק
הר' שמשו מפליאו דהלכה כרב ששת דהלכתא
נחו' בדיני וכרב ששת מאיסורי ואת נ' דהלכה
כרב נחו' דפ' הזהב או' במעל או' ונשתהי ושליש
או' ונשתהי והיא או' נתן לי ואמר אי' רבה שמעיה

מטעה דנתשו
לעי' שאם גבה
וגזל לעי' מה ב
טים של בעל:
הבית כדה

הי' זכייה פר ב
וה"ל שלוחי פב

מעשה
כשכמו שלקח
חמור אחד ויש
מיטוחש' מיש
מינהותם
תלוי
יו אן
טובו
ולא כמאורה
אנ' לו ר' כרטב
הש היא תשש'
תעשיר אור
והם
יוב:
חמור
וקחתי אבן
טובא לו וקחתי
הלך והחזירו ב
לאותו יב
ישוע
קיון
של' :
אותו ישוע
בתוך ה' אלהי' :
שאינן ק שש
שטח

כא

פחות משכם ופרי׳ והא דוור הויא לשלוחו ינאי וקדיש לי׳ אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם ואי׳ חזק שעשה וחשב הו׳ לחומרא אבל לקולא לא ובספק דשח עד׳ ואסיר לעולם אי׳ חזק שעשה ׃ והיינו לחבר ינאי ותנים מודעה תנים מי׳ חזקתו תנים ר״ל׳ ויעשה אחרי׳ שותפתם ואעג״ דהת רבנו קיוי׳ לה מה׳ סליק תלמוד הת הכי והוא רבעו וי״י קיבלה ועד רב טוביי רבם מוך עד׳ ׃ סמ׳ כר׳ נתי׳ דרב ששת לא הי׳ יבי חזק כהנ׳ ואורי׳ רואל זה א׳ רא׳ דרב ששת עד׳ ות׳ לי׳ חש שמא לא טאם לא יעשה של חתרבו השלוח ליד עבר אם יסמוך עליו ולכך קטן אי׳ חושש השליח דתן נב והה׳ דחולין עד׳ אי׳ חושש ותנים ושחוט שאם לא יתנים ימיה השליח שאי׳ תנים ולא ... וסיק מדעתו של אחר ישמע יתנים ודוב טר׳ שמעו עד׳ אי״ב ואי׳ דלא וא׳ כד׳ ליתן טעם ומה סמכו הכהני׳ וא׳ וייש בר בר רב שאר בכ׳ האשה אי׳ שוחטי׳ וזורי׳ על טמא שרץ ואע״ג דאיקוה לפון ד״ל׳ פשעו לא טבל אבל שוחטין ... וזורי׳ על מחוסרי כפורי ואע״ג דהוי עד׳ מחוסרי מעשה ד״ל לא׳ חש ד״ל פשע כרב ששת׳ והת עד׳ מייתי לה תו׳ לשו הר׳ ... ולענין ... לא או חששו שליחות ועי׳ כס״ לד׳ ובקצה

כתשובה
רבנים אם ראובן נ׳
ומכר של חטי׳ בריט

וקט ... ויקבל הדמי׳ ואחר זמן תבעו וטריב שלא היו לו חטי׳ משעת קבן שחייב להעמיד לו ויקחו ... רתנ׳ בתו דמו׳ סד בחזקת שיש לו ואי׳ לו לאו כל היינו לאמר זכותו של זה ובמושלו׳ דהזהב׳ כ׳ מיעש ריהב דינר לחבר׳ ... רתיקום לי׳ כהן מיה ובכן ... ששלח ידו כהן נ׳ ... לו ויקחו ... במוש׳ר דתרומו כבה האוכל תרומה במשנה ... ואמר ... של הא ... זה רומה ... שאי׳ שלו ... להעמיד לו ויקחו

יגן׳ כי
ראשי׳ ואמרי׳ כבירים
עלי׳ לא עינעתי מהשיב

יות מחי׳ הנר מעני׳ מושר ירמוב מן השמי׳ אמר שאל מחי׳ חלו על ראובן ששלח אשתו לבית חורין ... ויעקב ... מן יתבעתו חורין לדין בשבל מזונות אשתו ונתן לו כל אשר לו ... שבועה ... ואחר יום ... לדין בשבל מזונות אשתו שאי׳ לי׳ מה תתפרנס׳ וראובן ... אחד ... עד ... עמי כעני׳ דהוי׳ לשטר ... וכבר ... ומעשה ... על אחד שהקנה נכסיו לאחר שלא ישתעבדו נכסיו לכ׳ ולכתובת אשה והור׳ רבי׳ דקנה ... היינו משום דלא נתכוון זו אלא יקנה אותם מעל והרי לא יקנה אות ... להו כנכסי׳ שאי׳ ידועי׳ ומעל כחיפוי כה האשה ... כיון נ׳ דאי׳ לא קנאו לוקח קני׳ להו מעל הי׳ ... ורקנאו לוקח שהרי להבריחם ... נתכוון והם לא היו ... אי׳ לא קנאו לוקח ומן הטעם הזה הורה רב׳ ... קנה כיון דאי׳ לא קנאו קני׳ להו מעל חוב ... אשה דלא שייך ... טעי׳ דנכסי׳ שאי׳ ידועי׳ ... קנה אבל של נתן כיון דאי׳ לא קנאו ... אשתו ולמזונותיו ... שקל על ... של רב׳ ... ההלכה ... כי׳ האשה ... לי׳ טעי׳ דנכסי׳ שאי׳ ידועי׳ ואי׳ לא קנאו לוקח ל׳ יקנהו מעל ומשועבד שדין זה ראוי להתקיים שלא יקנה לוקח ... אי׳ לא טעי׳ דנכסי׳ שאי׳ ידועי׳ דלהכי רבי׳ ... ואי׳ לא קנאו לוקח ל׳ ... מעל ... סבא שיקנה אות של הבריח נתכוון ואם כן קנאו לוקח ... הכי ... הלוי

ואי׳ לא קנאו מעל ליקנהו לוקח והי׳ מזכיר הדין שראוי להתקיים ואע״ג ... שכון שלא קנה אות הכל משום שנתכוון להבריח ... אות הלוקח שכשעו׳ לא היו מוכחי׳ והי׳ קונה אות הכל ... כדין של רבי׳ ולאו מטעם ... דחזאי׳ ... מעל אי׳ לא טעי׳ דנכסי׳ שאי׳ ידוע׳ אי׳ לאו קנאו לוקח ליקנהו מעל ... להתקיים דלא ... ואקנתא ללוקח ולא ... והבריח מן המעל ... שהרי מתחייב לו כלום ... מתקנ׳ ... אבל ... להבריח ... ואשה גדיר ומקנה ... שאי׳ לתלות של הבריח עשה אי׳ לאו קנאו ומקבל ל׳ כיון שהוא מחייב ... אתחום עליו ולפיכך ... וזה דחקי׳ ... דלא ... והזכיר דין ... כמו ... נכסי׳ ... ולפי טעם זה הב׳ לא קנה ... כיון שאי׳ מחייב לה ... מזונות ... חס׳ ויש לי׳ לתלות של הבריח עשה ... ויש ל׳ לוי׳ ... קנה ... לא נתחי׳ ... רקוו׳ ... ואינסב׳ ... גבי ... מזונות ... עתי׳ ... קנין יש לו ... וקנה לה ולא להבריח עשה כיון שהוא ... קנין וקנה אבל של נתן ... ולפי טעם של רב׳ ... קנה ... ומדוה מטעם ראשון ... לחלוק על רבי׳ ואע״ג שבולה ... מעשה של הבריח ואשתו ה׳ עשה ... שבקנין גדיר הקנה לו כיון דאי׳ לא קנאו ... וקבל ... קני׳ אשתו ומזונותי׳ והוא ... להבריח עשה ואם לא כן לא ... כיון לי׳ ... שיור ... שיש שיור ... כד׳ פרנסתו ... שכיב ... מרע ... דעה ... חושש ... כל נכסיה ... שהרי גבי כותב כל נכסיו ... קיימא ... שייר קרקע ... ולא ... שיור כד׳ פרנסתו ... שייר ... כעבד ... שהזכיר ... קרקע ... כל ... לא ... כיון ששייר ... עבד ... רב׳ ... תחת ... שייר ... כד׳ ... ולא ... העבד ... קרקע ... פרנסתו ... שייך ... שהוא ... הכותב כל נכסיו ... אם שייר כל שהו ... הכותב כל נכסיו ... שייר כל שהו ... דהייני ... כל שהו ... לא ... לומר ... שיור ... שיור כד׳ פרנסתו ... שיור ... כד׳ ... פרנסתו ... כתב ... ואמר כד׳ פרנסתו כל שהו ... שהוא קני׳ ... שיור ... שיור ... אשה ... כל נכסיה ... ואשתו ... ליה הלכת כרב ׃ ... מורה ... שיור ולא קני ... ול׳ ... מזונות ... נכסי׳ ... קרקע ... ואמר ... ואומר ... מזונות ... מקרקעתו ... ומורה ... קני׳ ... אינסוב׳ ... ומורה ... ומברחת ... קני׳ ... כאשה ... ורב ... דלא ... שיור ... כמותה ... מזונות ... ומקרקעתו ... כיון ... דעת ... קני׳ ... כיון דעת ... לא קני ומטעם ...

דשמואל לאו מטעם של רב׳ רבון דלא אמרי׳ קאתני והם לא היו מזכחי׳ אי׳ לאו דעבוד ונקל׳ לה קנאה ולפי זה שכ׳ שהותנ׳ מתנה על זה ששאל שר על ראובן שוו׳ על כל׳ אחד אי׳ לאו של׳ הוא כל נכסי׳ יהא להקדש ואחר כך עיינו שאי׳ של׳ ולפי זה לא הן נכסיו הקדש שהרי הותנ׳ מתני׳ ולפי לא הוי ... ישנם נכסי׳ של זה בחובות אי׳ כח להקדישם ... שאי׳ כח להקנותם ואפי׳ אוב קרקע ... שותעב׳ ... לפי׳ לא משכח לי׳ ... כבר ואוב קרקע ולא ... והא ... ומן הטעם הזה ידקדק ... היאך ... הקנ׳ ... כלום ... להם טעם ... הקדש ... אי׳ ... כולם ... ושאל ... הני ... אם ... ה׳ ... קיבל ... ואי׳ ... אמר ... מה ... לחיותו ... כל ... ואי׳ ... אם ... ואע״ג ... אינם ... עצמו ... טעם הראשון ... שלו׳ ... שוה ... והלכת ... יפות ... רשמו חכמי׳ ... ר׳ אסי ... והא ... שוה ... יפות ... רב אסי ... להו ... יתר ... פירות ... הקדש ... ר׳ ... אסי ... שאל ... הקדש ... מטלטלי׳ דקרקע ... שוה פרוטה ... אבל מטלטלי׳ ... מקדשי׳ ... ואי׳ ... הקדש ... מטלטלי׳ ... זוזי ... והסתפק אם זה הדין ... היו׳ ... דקיי׳ לן ... מכאן ... כיון דחכם עקר את נ׳ ... ונייחא שאי׳ מן הקדש כלל ... ושלו ... כר ... תנבה

שטרות
ראובן טשייד בתאחין
שוחשן דקיימו רבי׳ נ׳

והשמו תשובתיה׳ בד קטנה עלינו שהחזיר בו ... עבדו ... שני׳ וחזר בו ראובן ... מידי ... שה׳ שהחזירו לראובן ... ואי׳ ... אחר ונסיים ... דקבלן רכתב לא ... נשתעבד ... ועד ... ולא קנאו טעה ... כל ... רקבלן רכתובה ... משתעבד ... בר ... וכו ... רכתב ... ונשתעבד ... קבלן ... ועוד ... עבין קבלנות ... קבלן רכתב רכתב הוי ... היתפים ... מטלטלי׳ ... שליש והחזירו ובעלי׳ אבל קבלנות ... עבין ... ואסמכתא ... קנאו אם ... היכ׳ ... דקיי״ל ואסמכתא קני׳ ... בר חשוב ואפי׳ יש חשובים ... מקומות ... בר חשוב של נ׳ ... מקום ... ורבי סוף ... שאי׳ ... בר חשוב ... חשוב ... הנושא ... וכל שלשה ... של ישר׳ ... של משה ... והיות ... הפקר ... על ... שהתנה ... של ... כתות ישר׳ ... הדין לקונסו ... ה׳

ה׳
כד
הי׳ אמר פ״א
הי׳ זכיה ומתנה פ״א
כד
הי׳ אמר פ״א הי׳ ראוי

הענין. ותלמיד המסייע אי' חולק כבוד לתורתו וה'
והחזיק יד מרעים ונתן השמים ומשהו מכבוד
ונכסו ומיתו גלויותיה של תורה שלא יבן מעשיה
ולומכחי יעשם ונעליה ברכה טוב שלו' מר' יונה

ע
יוצר שאלת אלופי' ומיודעי הר'
אברהם הלוי אם יש קטטה בי'
קהלכם ונחלקו' יחידי' והשוות ט

רעת. לפי' ראשית הכסמות כולם זה אומ' ככה
וזה ככה ומחו' חילוק לכם כל והעיר ומדיכ
הדין ולוקח ומי' אומת ומשפט נשלום מעיר ולא ט
כל הלומות העבר' ואחריך אין יעשו נראה
מעני שיש להושיב כל מעלי' טובים שתשב' אם ז
ויקבלו עליה ברכה שכל אחד יאמר רעתו ושם ס
טובים ולתקנת העיר ויל' אחר הרוב הן לגזור
ומשי' הן להעמיד חזנ' הן לתקן כיס של צדקה
הן ולהעביר הן לבנות הן לסתור בבי' הכנסת
והסין. ולבנות בית חתנות ולבנות ולסתור בו ז
ולקנות בית האופ' ולבנות ולסתור בו' סר' כל ט
יעריבי הקהל יעשה על פיהם מישר יאמרו ואם
ימאנו המיעוט ויעמדו מעבד לשמור ולעשות
כל הכתוב יש כח ביד הרוב או ברו' מי שימנו ז
הרוב עליה' לרדות' להכריח ולכופם כן בדינ' ז
ישר' כן בדיני האומות עד שיאמרו רוצים ט
אנחנו ואם ימנעו להיות מונן על ככה הוא
המיעוט יתגו חלקם מאותו הממון והאיסוב
מלומר רעתו על פי הברכה בטלה רעתו וילכו
אחר הרב ויקבלו המכה סר' כופין בני העיר
זה את זה לכל צרכי העיר שהם צריכי' הרבה
כי הה' רתני כופים דבי' מכפין בני העיר זה ט
את זה לבנות להם בית הכנסת ולקנות לה' ספר
נביאי' וכתובי' וכופ' בני אמי' זה את זה לעשות
לה' לחי וקורה ורמו' וכו' אעפ' שאי' זה צריך
גדול כל כך אלא מפני כש' שאר ענייני הצריכים
להם יותר והיה זה שלום העני' מאיר בר' מו
זלה"ה נעל פס' ואו' מהה' רתו שמכפן
זה את זה שלא יעשו שום אחר מן העיר ויבטל
עבתמינים באי' העירוי' וגם והשכיר חזנים
ועני' בה' תפלה רב יא

יוצר טאלוני מהוכי' ראשי' האומות
שבוין על אחר שבכהן ט
נשונו ולא הגבו ל' והוא בלוי' ובתוכם יושב וכ'
ולקום לא יקשב ותת בקופה של צדקה ובכי'
ובקיימת מ' רברי' שליצרך שוחד הפקיד' ולגלח
כך יומ כמני' ורעתי' עטה שיבריך ליתן לה לכל
אילו מתוב' ליום לתמחוי ג' חדש' לקופה ולכסות
ט' ולקבורה יב' חדש לפסי' העיר נאו' עני' ושורו ז
ולפרש ולטורקיינו אפי' מיתמי' וזה וכמוה ט
ונלח ולפקיד ראוי וגמ' דיפרשא סבמות העיר ט
ושואה בו הם תלון כשיעור העיר וכל מה העיר
יבריכ' לכך נאי' ראוין לפרק ואמן של יכמר נאו' ט
לישא מעלו עליהם נעל עוד' מעני' שאם לא ד
ריבה ליתן בקופה של צדקה יכול' לכפו מאושב
דרב אוני' ורב נתן בר' אמי' ואפיק מיני' ארבע
מאה זוזי לצדקה ואמ' שכל מיעת עשה שה'
שומן שכן מנה א"ס מזהרי עליה כבד כי
ר' דמיעת לא תעשה הי' רכתי' לא תאמין את לבבך
ולא תקפוץ את ידך נעל אב מפי מנו' רוין ז
מוזהרי' עליה דקאמ' היינו מי' נענשי' כדבר אם לא
יכפו כמו עשה סוכה נאי' עושה עשה לולב נאי'
עושה דאו' מכן אותו עד שתמא נפשו והרי' את
כמושלה' הא' מו אתספינ' מאותני צדק אמי'
צדק וזו מכמון נאי' שכל מיעת עשה שאותן ט
שכרה במנה א' בר' שולטה מזהרי' עליה בת
יהיה לכם מנה מגבראי' ותאמר הבן אר מן בר' ג
חייא כיצד מתב' א' בר' שולטה שמשין על' פי'
אבל מזהרי' הן לכפות טדרשינ' מיהיה לכם

הר' שמ' יפה

דין כופים ה שער ורובה ולחוז ושרח תמינן כחשו שם שופטים בס"י וכן אי' שיש לו שוד שרה בקבן

הר' שכבם בו

שימנה מגבראי' עליך נהה' רכל המשוגר בה הי'
לא מוקר אבה נמאיה רקאו' שכקוה לא פליג
אירושלמי' והכי קאו' שבקוה כיון שנכנסתם ט
אותו א' אותם יברכי' לטרוח יותר שא' אותם ג
ונעשי' מזון כשאר מיעות עשה עוד נאו'
מעני' שאם יש לאדם זה קרוב מעיר אי' רשאי
ליתן צדקה שלו לקרובו לכרו ולא לעבריי העיר ז
יתנו והם יחלוקו כראוי לכל אחד ואחד ט
ראופ' בני העיר שהלט לעיר אחרת ופסקו ט
עליה צדקה א' מביאי' אותה עמהם אם יש
שם חבר עיר אלא יתן לחבר עיר כראוי כ' מכ'
העיר וכש' זה שאי' רשאי' ליפרד מעיקר העיר
ומפרנסיה ואמ' עני' כתו' רועשלה הפוסק צריך
עד שלא זכו בה הפרנס' אי' רשאי' לשנותה ט
לדבר אחר ואם מדעתם מיש' לדעת פרנסים
צריכ' לחלק וכש' אם קבטו ממון לעיר שאין
רשאי' ליתנה לו כראוי הת' יחיד שפס' צדקה
לעיר אחר' שתתנה לעני' עירו נשלו' ייצחק בר'
אברהם תבה" בקינה אוטיב לה'
ומירעני הראשוני' לא ויפבן כשום מוקו' בתלמוד
שבופי' בני העיר זה את זה לחלק צדקה לעני'
שלום אלא לתת לכל אחד כבר מסטרין וד' סאין
בסלע ואם לו נותני' לו פרנסת לינה פריסו וכס
וכסריו כראוי' בק' רבב' ואחר סעודת אוכי' ליה
בהר' סימסי' פ"כ סבי' אכל מכפין בני העיר זה
את זה לתמחוי ולקופה ולקופה ולכסות לתת ז
לעני' עירם ולקבורה אבל יותר מכבר בפטרין ט
ופרנסת לינה לעני העובר ממקום למקום לא ט
מיבנן שמכופ' בני העיר זה את זה אוכ' יתרצו
בני העיר מדעתם להסיר מהם תלונות עוברי
ושבי' אכל אם יש בידה עני' חפין אלא חפבן ט
ותת מעשר שלו לקרובו עני' הרשות בידו ושלו
מאי' בר' ברוך ש' יוכל אם רב יפטר ט
חוני' א' היחיד יכול' ואין בהלע' בפי' בו ובמאיור
הר' שכב' בו והר' שותפי' פר

ע
יחות ראובן הפירש מן הב'
הי' בבור שלא לתת לתוך כיס

של צדקה ושלא ליתן אם עמהם א"ב נהגו העיר
מימי' קדם שלא לתת ביחד אלא כל אחד נותן לבד
אי' יכול' לכופו לשעת מנהג אם לא מדעתו אך
אם מנהג לתת ביחד אי' יכול' ליפרד מהם רקיימא
לן כבבי' העיר כת רשותן. אי' חולק בלא רעת חברו
נהג גבי' מעשר כבהיכל ואפי' היו עיר חדש
ראמי' לא נהגו בה מיד' ע' רכופן אותו ליתן ט
עליהם הכס סתוב' כתו' מפי' בני העיר זה את
זה ולמתב' המנסתם והמ' והכס' אומי' ולחלק
להם צדקה וכן מאו' מבן רבב' שהוא יהא מעיר
ויהיו כאנשי העיר ט' ולו' רכופי' הבל וגר ליתן
עליהם ומיי' ד' צדקה אעפ' שלא ששתפו' עליהם
מעולם נהה' שמפי' אותו להשתתף' עליהם כיום
מהיו ראוי' בפ' חזק הבתי' פרדסתיים ייע מהם ז

בן הי' ע' לחלק בין פרדסת בן טאי' פרכ' זשוב מינו כין מנשו רבע מאיר וי"ב

ט"או' ראופ' פרדסת צריך
ליתן עם בני העיר ומעג' ב
ומסיף הו' רמיפותי' ומתן
וכו' הא בזמן שאי' פרדסת
עני' ליתן עליהם אטג' רלון
מיפלתי' ומתן וכן מאו' כהה' ורבינו בר רב ט
חסדא מאי ברגא יורבן אלא רבנו בר רבי יצחק
עבר מר' ומאורית' וכו' מאו' דחוק אורבן לו
אבל כל בני העיר חייבי' להשתתף' וליתן לפי האמון
כשותפות וכן מאו' מתו הכי מגבריה רההו מכס
דכל בני העיר חייבי' והוי כמו לפסי' העיר ולשוריה
ולפרשה ולטורקיינה ולאו' גבי' רסלן חייבן
ושלו' מאי' בר' ברוך ש' ובתשובה
אחר מיהו כת על אחר שנכנס עם השר שהיה
והפריזו מהם לתת מס כפני עירו לבדו ולדעת

כח

כן ענם לעיר נמבי ואו כל מדינ' של השר והפרי'
זה מזה לשעת מנהג שהענינ' ויהודי' מבין ואחרי
שמנהג העיר כך הוא והיות כל היהודי' שותפי' ביום
ושאי' בני העיר להסיעות קייעתם ולאו היינו רינ'
דמלכות אלא גזלה דמלכות סיומם שא' לו קיצבה
ומעג' דאו' פ' מי' טוחת ההוא דאי' ל' לא רשו' בה
קיסר ומסו' נאמ' ס' טרטג' נאו' כתבו ואכו' פלג
נמיסטרטג' בלגו' ומעג' דמעיקר' אמו' יהב ולא
וחיסטרטג' סיוע בעל' הוו וסייעו מהדייהו ט
ונימטו דמלכ' או' אכול' ומיסטרטג' אזלו' בתר דל
דיבורי דמלכ' הה' שהולך אי' ק' ומעבנו בלא כקו'
בקשת אסו' אבל מכין זה שע' בקשתו של זה
חיצה השר להפריד מהם ולא כל טריב' נכו' שר' ג'
ובבמי' הלו ראוי' להחמיר' ומי' בלא ראייה התלמוד
שאם היה כל אדם יכול ליפרד ומחברין ב' כעניים
הי' כמלדי תקהלתגדולה ואין טעי' רפושי' בקו ולא
ונפרוש ושלו' מאי' ב' ברוך ש'

כט

הר' עבדים פב

המלמד שחלה אחר שלמד התינוק ד'
חדשי' אוג' ואם שכר קיים הוא
לבר או שכר חוק' לבר וחלה ומעט שכרותו ע'
שא' חי' והשלים ולא נותני' לו שכרו וישלם אד
ומראו' גבי' מכר עבר' העיכר חולה ג' ונעבדג' אין
חייב להשלים ואנן שנעבד קני' ומעשה ידו ט
ורבה ולבריית' דמסייעו' וגם מתני' לא פליג' דאיב
ואיר' ומלת דאית' בעל מהר' לו קתני' מטר ט
שחרור דלית בעל מהר' קתני' ואה' מטעם מיג'
וזה או חבן א' חי' והשלים השאר כש' שכיר
שא' משועבר כל כך שטתקו בו קולא זו ויוד ז
על העליון ובלא כש' שכיר מה לעבר ליום אחר
וחיב' שנה מה לי עבר לשש שנים ומי' משום ז
ההוא שכיר והוי' מכר נמכר רוך הוי הוי' ז
רין ולא כשכירות הוא דהאי טי' שכיר קיימא ג
דחוינ' מה שכיר פעולתו לזרשין אן' האי טי'
פעולתו לזרשין משו' ל' לתלמוד דכי הדדי נינהו
ועוד האי טי' נמכר הוא כיון בפ' הזהב רשכחת
עני' מכר הוא דהאי טע' א' אדם מחוייב לה
להשתכר מכל פרנסתו אשתו ומזונתי' דכ'
היכי דרחשי' נמכר קנבתו ולא מחוזו פק' דקידו
הבדושי' ולא מוכחת וכש' חלה התלמיד שיירוח
המלמד אך אם חלה התינוק יעמיד לו אחר כמינו
בו ואם לא והעמיד לו אחר ישלם לו כל שכרו ראין ז
לו' מין ריתן לו מסבע כול רלא כלוש' דאחוז ואחי'
ל' ראוי כפ' המוכני' דאי' לא עבר' חושי'
ולעבין מלמד החוזר בו שאחריו אותו ותר
היום דלכמו שום עליה או מטמן בשיו' בפ' השוכר
את האומני' נטען מישו דאו' רכא בב' לא יחפו האי'
שתלא טבחא נאומנו ומקרי דרדקי' סיומי' ושארי'
חיין ומסולקינ' להו בלא אתראה כלון דמוית' כל ז
פסיד דלא הדר סווחה ושור הוא אלו' חשיב ליה
ותלמוד תורה דבר האבד כשאי' לומר כרין גם זה ט
דבר האבד הוא משחוזר בו ואין השוב ומיצו מלמד
אחר ומתבטל ואי' דאי' ואת רלו חשיב ליה דבר ט
האבד אלו כשאו' אוח כש' מטי' ונטע' משו רשכחת
מיון רעלע' ואפי' מאן דלית ליה מיהו מהי' שטעת
מתבטל והוי' פסיר דלא הדר אבל בחוזר בו אי' נמוה
פסיר רלא הדר' ולי' בר' דחוזר בו עני' מין רוי' מוינו
מלמד ומתבטל א"כ ענין טפי' מפסיד רהה' שטעה
דקירית' פסיר' רלו הדר שיהיו בו רין דבר האבד
אך עתו ראוי' לחשיב דבר האבד מדמי' אם ט
תענב אם אחר ימים מעבן שאם יכול יום ט
אחר התורה מתרחקת ממנו סירת חוקן דהיינו ז
ימים בין שנים נעל סת החתן' ענין בו ומיינו
עיינו ויאמר ונשמח מה שלומד כבטל זה אך אם
ימצינו מלמד אחר בפחות יכול להכניס תחתיו ט
ובעל הבי' יתן לו כל שכירותו לכר מה שיצריך להיות
ליתן לגלמרשי' הנכנס תחתיו וכן פשוט בפ' ה'

הל' שכירות פ"ה

האומנין מושנה ושלו שוטו כו' מוכה זו היה

נזן תשו' מו' רבי ז"ל אשר שאל על תינוק שחלה כך הו הדין דאומר שחלה או פוחתין או ואמרי ויפק דקי"ל עבד עברי שחלה ג' אין חייו והשלים אבל תינוק שחלה פסיד דאומר כיון דלא הוי קנין לחלות אי מני ל' ומי תני וכיון דלא אתני מפסיד ואמרי רב האומני אי טהרו לא הוה קנין דפסיק פסידה ט רפועלי וכו וכן פסק רבי אוו הלוי ז"ל וכתבת ו ריש אוור דמין דחולים שכח פסיד דאומר הוא והקשית וכתבו טעות הוא כירם כרבי ומפר ל' האומני ועל דין השיכ אם האומר ודע עתה למור על כעל הבית והכי ראוי שאם לא ידעו אם לא הכי ראוי יתן לו שכרו וראוי והכי שוות מי ו מוינא כד מר וכו' עד רבתן אור אם כבא הוא עליו והכי ראוי שהו טוב ואם טוב עליה והכי ראויה שהו כרוא והולכה כר' טן דדינא הוא ונהית לעומק דדינא אי כיון דיש לו עם עד אחר שאור שלא ט ידע כוותה שעה יש לו ואומר ליטכע שידע ט כוותה שעה ללמוד העבד שבל מקום שכמו על ויפסיד אותו ממון על אחר מחייבו שמע וישמע להכחיש ויטול ממוי דעד אחד מעשר שהו פוע שנשמע והכחיש העד ונטל כפ הבית ושוום ממאי כו כרוך שי' וכרכו אולה כעניין החולי ראיתי כתשובה הר' יוסף כו מורך והדירה והכין וכת' שיש לחלק משכיר כן קנין להיות חולה כן אי קנין פסיד דשכיר אם הוא ו מאות העיר כאור התגב הכי רק האומני

שוב חזרה מן רבי מאיר ז"ל טוקיעת וזו ל' אשר כת' כועבד אוםנים חלה רק האומני ורבי תלמוד כי לא אכם נמי אשר רשתן לו שכרו דקתני היינו חיוב שכרו דעד חינה היום ולא כל ט שכרו דכולי יום חזרו מדלא קתני נותן לו שכרו ט משום דקתני לשי' ועל מתקרי כי לא אכם נמי אלו דאונס אי לו אלא שכר טרחו וכו לא דוואי ט דאונס ולא כל שכרו כרינטו ולי דקינו חייבי ט והנחו חייב שכן והם חייב שכרם שפסק עיהם וכן והיו פועלי יש לו דין עבד עברי דהאי טעם ט אמרי פועלי כמו לחזור בו אפי' בחצי היום דופקין לו ועבד עברי דיינא כגבעון כסף דכל קולי דעבד עברי יהבינן לו ופועל ואין לו הכות עבד עברי דעבד איסור ועבד על כל ל' כני ישר' עבדי ולא עבדים לעבדי ושעמם קני מקיון כה כמו פועל כדפי' מכך וגבי עבד עברי היכא דאונס וחלה חייב הי' השון לא חנכי לי ואירי מיירה שכבר מחולקתו מאון סאו מפק דקייו חולה ג' ועבד ג' אי חייב לשלום אי שאינו הת' שכבר קבל העבד הכסף אבל הכא עדיין לא נתן לו כלום כי שכרו הילך אם נתן לא יטול ט ואם לא נתן לא יתן אלא שכר פעולתו יפה כמו החולים מקבלי אגר צדקה שכרם וכן ע"ל הוכה לעשה מאור שחלה וכבל פועלי ואחב שלא ט קבלתו מכותי שקבלו וכוותה חילוק כין הקדי לו שכרו ולא הקדים וכן דכן כל יעסת וכן רתני עכשיו כרבי רבותי חוזרני כי ועל הולכה ולעשה כמו שהוסכתי מפי כמו החולים עבל אשר כתב כחוטין כפ האומני מקבלי אגר צדקה

כהן ולי המיעטי תבעו את ראובן לדין ואמר הנה מכרתיאת ט

בותך לישר' והוא אומגן ויודע ומיינו הישראל הקונה שלוחו היה ועתה החזיק אותן בקרקע כדין ישר' וכדין האווה כמשר היית יוצי ועשו לישר' ואומן השיב מכרתי אותו על תנאי אם ה המיעטי לא ירצו לקנות אבל אם ירצו המיעטים לקנות יכול הלוקח ועתה ותוער הקנין וה' והעידו שלא הי' תנאי כבר וכל הלוקח ולא ט אם ירצו המיעטי מה שיהיה דין יהי' דין ועשה

ה' ספר פ"כ

העידו העדים שיטר זה שקבל הקנין הי' שליח של חתן של המוכר ושל ילדן הקטני מאשה אחרת ועל טען ראובן המוכר זה שאמרתי כל כך כמו לפי שהלוקח חתני הוא ועל הספק לו נטען לכל זוס האחרות שהקרקע שמכר ראובן מכתובתא הוא כדי עפי משתא נמוות מכח תני רמוי לה להעיד הקרקע עבדי וכד הסכן חסר ועל טענו הסך והלוי שראובן מעיד הם כר פירוש פירש לו המיעטי על דעי הלוקח על טען ראובן המוכר ט ואומר שהמיעטי חייב לקנותו איני חייב ואומרין והחזרתי הישטטו ושליח שיקבל הקנין לפי טוא חפיכתי ואמר ולמעכב והשיבו המיעטי שהשלי' או לוקח המשמעת אבל קנין המוכר יעמוד כל מקומו והשיב המוכר איני חושש על קנין שלך לפי שאותו רק שליח ועלבי טעשת אלו פסקתי ט שאי ולמינני על המוכר עבור אות מכירה לא דין ט ולא טענו כמו על הלוקח יטול מינני לטען אבל לא כמו לפכע המיעטי לדין עם הלוקח מן המוכר לכך ו פסקנו כלום יעחק כפי אולה זוכרים כן יהוד ז"ל קינטו את זה המיעטי אלך מותו נרבי הרב ר' מאיר על עסק פסק דין נגו ועד טטען והשאתי ור' יצחק כר פינחס פסק דינך ט שפסקת על המיעט של ר' שמעון הלוי נמנו וחתם ר' יצחק גבאי שטחבת שטהרה קנין שנקנה לכדי נקנה ולמיעטי כמו יפה הכל דשליחות קעבד ו והשיב התהפכות והיינו דוק כי אל דיל זמן נראותי לו דכשו הוא דופי' כי אל זמן לענין כשו סתו' וכן כל הספרי משר' מוב העזר נכם הוא דלא קאי ילותי אלא מילתא מוכי נפשי הוא זכן מאוהד ונשיא מאתך ועל אומר אחר שהקונה אינה לה והחזיר הקנין לתורן או כבר הקונה יוכרוי והוא רוור לבעלי המשועי ליתה משום דינא דבר מיעדין ודין הבן רואה לראיה והתפי' אם אמר ומעלים ה' המשועי אבל הכו כבר נסתלקו הבעלי הראשונים ואי לאחר קנין כלום ומסולקי בעלי הראשונים מן הקרקע ועל אומר כמות דינא דמינה דועלם ט כשיראה האומר שישאר ביד אוהבו יחזור בו מן הלוקח ויסיר לו ראיה או יתן עד שיודע שאין לו מעות יעיירי ולמיען דישאר כד האוהו האוהב או כד הקרוב כי ודאי והחולה קונה כמו מיעטים כי סבור שלא יקח המיען וגם סתבת רבל מקום דמיען ט העליה סו וכל זה אי נתן יעריב לדין זה כי הווא ט מסולק לגמרי מאשר כתבתי וגם שאור שוי' דינא כהדי מוכר אלא כהדי לוקח הא ליתא אלא ולעניין ו זה שיסלק הלוקח ויתן המעי' לו אבל כבר נן זה אם כבר נסתלק הלוקח שהחזיר המוכר דמין ומ"מ ט שכבר מסולקי מן הקרקע והוא המיען יאמר ואומר ישב מן הקרקע כי אחר שהנכבי שלוחו אבל הוי לי כמו המיען קנה קב המוכר ויעשוך המוכר הענין הקרקע כנם מעכבותיהן שלגים כד המיעטי מושר הי' יעבי ולעשות ליקוה וכי יש ליקוה ולעשות הטוב והישר שיכמו לו לדי תקוה ליקח עליו אחריות ט וטרוח ולהעייר את המוכר לדין ולקנות איב להם והסתפק עבור שיד קטני היתה מוריעם אם אין ו שליחות לקטן ונר' דזה הענין ערן מיתעוי שסומכן אינו כמו הכית הענין ואיו יחתי ואוכחין עתן להם ט ספרים ומעשת מדעתו והכל הי' כדר אמה והו אומו ומשקה ומלביש אותם כמנם ועלין מן האפטרופ וגם זה זכות הוא להם לקנות קרקע והוא אומר דיינה שחוב הוא לקנות חייבי קרקע משום יקרי כי שותפי ואמר שאי יכול לקנות לקטני חייב קרקע או רביע ט קרקע כמו קרקע שלם והכא מחיה ומאי' שפי' ט היתי כקידו עלה והוא מעין שזכין לאדם שלא כפניו ואמר אחר שהקטני אי קוני כמו הכל כמו אתיחד ט וליתא כי הלכה סבבשר דקנה פלגא וגם לא דוי' להו' דקידו כלו וגם כין ולא הי' שליח של הקטני אלא ט

שליח של המיעטי וגם הודיעני רבי ומתוך ספר השטר דחוכתבתו הוציאו מיד המיען ומיד שלו מדקייו כמון למשה ליתר ושותפי וכעלי המשועי וכמון מר ונטסבת והודיע מה אותה קנסה ואין מיעה גדולה מזה והעייד השלום על הדין ועל ה האומת לן המיחו תשוב מעבר הפסק דין נמור ועיתוי ניתר יתדי ניתנה יתני יכליך ושלום יאריך ועד סבל אברהם בר אשר הלוי משרתך כל אשר תצוה והפיתוי פה יש לרייבם וכתו הטענות והפסק לימן להעיד כל אדם על חזקתו ועל הדין ונעליך אי ופקפק ואי והחזר כי כל מה שתפסוק פסוק וחתום ותו לא מידי

היום יפה לעולם ויום השני אגדו והעדיו יקחו על כן דברי יעשום ורוב נמותו בקיעה ולורכה המשיה אור שמחנייה מכור הסירה אליך אלום ונייוחה הר' אמה הלוי ש"י יפה כתבת דיען ואחר קנין כלום ורכין דהוי דהמוכר הקרקע ללוקח כסתם אם ירצה המיען ליקח אותו כאותם המעות מאין מידרוי ו' ומאין ט דהלוקח שליחותי קעביד כדאי כפי המיקל והדר והדיחוין של הדין אשר עשה סעגרין ודכרין שכתבת מעבר אין כה מאומה יפה וגם מה ט שאור דאי דינא עם המוכר ולא עם הלוקח וכו גם זה אי כלום דהא חושו כמו המיקל גבי כל ט עבסין ואמר ליתה דינא דבר מיעד דדינא ומיען כהדי לוקח ולא כהדי מוכר הייט טעמא דלא תקנו חכמי מיעטת אלא משום ועשית הישר והטוב ולא שיפסיד העני המוכר שהוא מוכר מחמת דחקו ו ואם המיען רוצה לקנות מאחר משהותן שהוא ו מיען לה ולא השאר עיין מוכר מפסיד שהלוקח אי רוצה לקנות אלא כולן כאחד אבל היכא דהמוכר אי מפסיד כלו שהמיען חפץ נמי לקנות כל שחתן של מוכר מן אותו שאי מיען לה איתה משום דינא דבר מיעד ואם אותו שאי מיען קנה כבר מן המוכר שליחותי דמיען קעביד וכן משו' מתוך ט פירושי וזכן לגי דליתה משום דינא דבר מיעד הייט טעמ' משום דאי שליחות לגי ולא שייך שליחותי דמיען קעביד אבל כגון זה שכבר קנה מיעה הלוקח הישר דשליחותי דמיען קעביד ונקנה הקרקע למיען ודינו של מיען על כל המחזיק ט מאותו קרקע אם כיד לוקח הוא דינו עם הלוקח ואם המוכר והלוקח שניהם קנוהו יחד והפקידו ט הקרקע ביד המיען שהחזיר המוכר ללוקח מעותיו יגלו כאיים אדירים ונעלו כרם חמד כי לא יוכלו להפקיע מכך הקרקע מן המיען שכבר נקנה לו סדינו המוכר ולעשות למיען כל מה שטר ללוקח לעשות ולשפותה כמו כדבריו ישר' כן דיני ו האווות ולשלות מבוכתיהן דקיי' לו אחריות טעות סופר הוא על כן יצריך לכתוב השטר מחדש כן משטרי הלוה כן משטרי מקח וממכר ואז יקבל מעשהו מן המיען ומה זה גלל עבור שיד קטנים היתה מורעת אם אי שליחות לקטן עכל

וכי הקטני קבלו הקנין מיד המוכר ט תפו' אי שליחו לקטן ולא קנה המיען חלק הקטני דלא שייך כאן שליחו דמיען קעביד והוא כפסק דין סתם שהעידו העדים שהשטר שקבל הקנין הי' שליח שליח חתן של המוכר ושל ילדי הקטני מאשה ט אחרת אכה ישר' שקבל הקנין לאו שליחו דלוקח ו דלוקח הוה ולא שליח של המיען ולכו ומיר כיון ו דעתי ראוס ושליח לא הוה אלא לאוקמי לקטנים כבר זכו קטני מחוקם ויעד [illegible] קנה [illegible] המקנה האיזהו כבר דבקנין של הלוקח נקנה הקרקע למיען ומייתי קנין אחר ומהני שעתא [illegible]
[illegible]
[illegible]

לג יתוח אינ' עשה הקנין ולא לעניי אמרי' משום
נעשית הישר והטוב הקנין שעשה קנו ואינן
יוצא התנו משעת קנין ש[illegible] שאם ירצו הוא
האינן לקנות שלא יהא הקנין כלום ויבטל :
ואוכ הטות עיי והקנין וה' לערך קטני וזה בכך הא
כ היכי דאמרי הקנין שעשו המוכר והלוקח זה
לזה אעפ"י לא נתכוון לאינן ואתי ההו' קנין ול
ולאינן הכ"ה האי קנין שקנה נמי לערך קטני שא'
מיעני קנ' ואינן דהוק ליתמי ליתבה משו דינא :
רב יינ' והני קטני לאו יתמי שהן ריש והם אב
דיפה סתמא שאני הקטני חשיב ומפורסם ואנ'
מיעל יתמי' שסמכו מיעל בה' חשיב ומפורסם'
ואפי' מיעל אשה דאי' נעשין אות ומפורסם אם
סמכו מיעל חשיב ומפורסם כפ' הניזקי'
נעו ראפי' למעשה יודם אחר הרשות בזה ראשון
שמיעה אפי' יתומי' שא כר' חשיב ומפורסם' ?
ונבן' ואייתהו כר' לענין שמעינה' ולומת מנ
מניעון וזכות הוא לקטני לקנות לה קרקע כן
קרקע שום כן חיי או שליש או רביע והכא ?
חלק כן קרקע שום לאחיו לשליש או ורביע
אמרי' עאט הן נר' והם ע"ל מי ועלייה יסומט ראי
משו קידר רב שותפי' כל כמוד' דאי' ואיחט שפ'
טו' יתנכו או יאבו ואפי' רקו יחיד' לפיחתו כא
קרקע עבין' אחוי' כאו' מחזק הבתי' קל מן הק
הקטן ישנה לו סגלה ומפתאור ריקן ראכו ?
לד מיני תירים אעפ"י לא קנה קרקע שתחתו עלוי'
כין הקונה אילן ואחד או ב' אילנות ראי' לו קרקע ?
ואפי' הכי עבין' שפ' אחוי' ומשאר מטלטלי' והכ
אית' עי' כפ' החובל ונפר' האשה שנפלו גבי נפל
לה נכסי' רקו' ואוב' ריקו' נכון דלא קנה אלא הא
הריקו' הרי הוא שותף' עם בעל השדה ולא חייש'
לקידר רב שותפי' אלא דאי' אפי' קרקע כל שהו :
עבין' לקטני אחוי' ומטלטלי' כפי'
ונשאלת אם מיטלטת ואיני מיד המיינן על ודאי
דמר רחי' ואייטלת גבי' שתנו אם שוב קטנה
המיינן מפקינ' מינ' ויהבינ' לה ואין דאושכנת
גבי' דאושכנת' הוי' שכונה גבי' וחשיב כשותף' ש
שותה שדה נעפה נשותף' ומפיק מאיינן ויהבינ'
ראי' האי' ואין דמחזיק בנכסי' מני שותפי' ש
סוקי' ומסוקינ' לי' ואי' משו' רינ' דבר ממינ' לא ש
מסוקינ' ליה פי' לית ליה ורב נמי' רין מיינעות ש
וא"כ לדידי' שותף' ומיינן אפי' אי קדים מיינן וזכן :
מיני שותף' לסוקי' וא"כ לדידן ער' שפי' דאיתא לן דין
מיינעות אידן לא לבה' מחלוק חדש דכון להב נמי'
מסוקינ' לי' דהכא' לשותף' הכ' לדידן ולר' דפ' דלא
נמי' עיי' אית לי' דין מיינעות עיי' והה' דהת' אי' ?
שקלה ולסקה אפי' הכיש ואיה דשותף' עבין'
מיינן וקו' והבן ואם ה' מעשה כאידי
הייתי דן כך ודוק מיטכנת שלא נעשי' מנכון ?
הערוה והפקיע המיינע רב היב חוב הערוה
לא מהנ' מידי' מאור גבי' זכן לי' ובייון דאותו בה
מיינה נס עב' ואי' לא מיינעות קמיתים וכן תיי'
מוב' הערי' על מעשה שהי' כבר ונספר
העיטור בת שכתו כתשו' אי' וא"כ חשש הערוה
ואחריו' לה חיים כסתם הי' שכב' עב'

לה **ועוד**
הורי אמר ורבי' אם אדם יש לו
ליתן לחתנו או לבנו חלק :
זקוקי' בקרקע שטוה קם לאחרים ומכר לבנו או
לחתנו ואחר' וגבי' אם בזה יכול לסלק המיינן כ
הוא החתן והבן שנשו מיינע' ומה הייתא ולם
וה נקרא מתנה וכת' בה אחריות אם הפי' שנ
שיהיה כתוב בה ועל' לפיעת או אם אפי' אי' שת
בה טן כסון' השטר ואחריות שטר מתנ' וכו'
נייני' ומה קרא זה אחריות ואם העדים החתו
על שטר מתנה אמר לא הקנו כן בסתם אף אם
כתבנו ומעתקו הכל כמו הטיב

הי' שכב' פא

ועוד
הורי על יעקב שיש לו ג' ?
רביע קרקע וראובן הרביע
ואותו הקרקע בית מיני של ראובן אם יכול ראוב
ולמחות בר' יעקב שלא למכור רביעי' לאשה או ג'
ליתמי כי יאמר עד הנה הייתי חולק מעל כרח אני
אם הי' מגיע ליפחות מכדי חלוק כי לך מגיע יותר
מכדי חלוק אם עתה האשה והיתומי' יאחו לחלוק
כי אין מגיע להם כדי חלוק ומה נקרא כדי חלו
אם מיינפיני' האוכל והרוחב וגם החדרי' והאין
מאלו הכל קרקע חלוקה וגם אם יכול ראוב לומר
הבו לי ואמינבואי' וגם אם הבית שאי' יכול לפתוח
לו כא' פתח אחד לשני הרבי' ואפי' אם הוא גדול ש
הרבה אם נקרא אי' כו כדי חלוקה וכיצד יעשו :
ואם יכול להושיב בו דיורין מבל חדר וחדר רביעי'
ואלו יהי' עליך ולמשא כי תורה היא וללמוד אפ' יבר'
ואזה ועשה מאלו הייתי לומר לפניך והייתי מתר
ומטריח יותר ויותר ונשלו' יאריך לער כי אומהם
בו' ימם הלוי תואריך ונשאלת
אם יכול ראובן ליתן לבנו או לחתנו שוה זקוקי'
בקרקע שטוה קם זקוקי' ונטוב מהם להם ומשאר
הקרקע אם יכולו לסלק המיינע מאה הוויתה
נ' אם לא ימבר להם השאר מוקר כל טרי ומה
שנתן להם ומכר להם או שנעשו שותפי' ושריפ' ?
מן המיינע' שפי' אבל אם ימכר להם אח מנשו ש
שותפי' ושריפי' מן המיינע' השאר מוקר והכל ע
להם אות זקוקי' שנתן להם מיצבואי' קמועים
מאו גבי' נורו כי מייטב אי עדית היא אי זיבורי
הי' זבינ' זבינ' ואי לא מיבעואי' קאמרי' הי' שמ'

ונשאלת
ומה נקרא מתנה רבת בה
ועל' לפיעת וכו' ואם
כסון' השטר ואחריות שטר מתנת' כו' אי' יודע
הפרש אעפ"י לא כתב ועל' לפיעתכו רב הב
ליבני יתמי שופרין רשטרא מבהן ולא מתבב ש
מבהן כון דכת' אחריות שטר מתנת רא קלת על
ועל' ירות מתמי' מאור כל שטרי ומתנה העשוין ש
סמיקן חסמי' דלא כמו אמת' כו' והאי' כ מתנו שהם
שאחריות וזה עשויה מאור ומתנו שמבל שטרי
מתנו שפי' חשיב מתנ' ואית בה אחריות ראשון
כבל התוייר ראוב שומר לשומין שדה כמחריות
מי מיינרנ' שיפרש כב' ועל' לפיעתכו' ואלא ש
משו' דבהאי' ליתבי רוא' מאחריות סג' וגבי' אמה
כב' איהי' זבן עליות מאחרי' ומתנה בה ונטוב' מינב'
ט' עב' כתב לך אחריות אל' לא יוב דיל ושולא ש
משו' דלא ור' אלא כהאי' ליתני' אי' כת' לך אחריות
והו לו ונמקין שטרות של הגאונ' אי' כת' ואחרין
שטר זה אלא הימו רשחק אחרין דמיתנ' ב"מ אי :
כתיב ואחריו שטר מתנה רא כו' ומתנה שאי' כת'
ומתנה רא שורא וקיים מאור כל שטרי מתנות
רשומ' ס' ומיינה אחר מיתה כת' ותפקידת ש
ומפקידת קראיכן אחר מתנו דלא והטונו כה'
מאור כל שטרי פקודתו דתני' כשר ולא כתב ש
אחריות וכן כל כמיינה כזה אלו ואפ' כל היכ דלא
כת' אלא וכסון' חטיב ואחריו ואחרון ואי' השטרי'
החתומי' נאמנ' לזו ומעיינן כתבן אחריו והלא ?
לא יעה לכן דלא אותי עלפה ואותן שטרא
ונשאלת על יעקב שיש לו ג' רבעי קרקע
ראוב הרביע ואותו קרקע בית מינר ראובן אם
יכול ראובן למחות בר' יעקב שלא למכור רביעית
לאשה או ליתמי כי יאמר עד הנה הייתי חולק מטב'
אני אם לא הי' מגיע לי כדי חלוק כי לך מגיע יותר
מכדי חלוק אם עתה האשה והיתומי' יאחו לחלוק
כי אי' מגיע להם כדי חלוקה עכל' ט' ראוני ש
עתה יכול ראובן להבריח את יעקב לחלוק ויטול הו
הרביע כאשר יפול הגורל ויעקב יטול ג' רביעיתו
ואחם יטול האשה והיתמי' מה שקנו ולא מיני ש
ומי' וראובן כון דליתא דין חלוקה לא נחלוק דלא

שריפ' ומעוטן דאותו מיני' ואלו היה הקרקע שריין
בר' יעקב ומיני ראובן ולמפייה לחלוק השתא עיי' ש
רינ' הכי ולא דמי' להי' דפ' בתרא שבו בר ראותו ש
ומה זה כת' לא פליג' דמיינ' מחזו לה ולא אמרי' לה
לא שריפתו מעב' דאותו מינה' ראיה ולא הודי'
מינ' להדר' דשיני' הת' רבל חד אל דרוק הי' ומכר
ונסוים אלו שעשביו אינו ידוע לך כל חד מינ'
אל' לית לך גבאי' ולא ודי' דרוק שלה הי' שו' מינ'
אחר ואחבי' אבל הטו כל זמן שלא חלקו חוק ש
ראובן מעורב בכל הקרקע ג' רביע' ליעקב והרביע'
לראובן ולא כל היכן דיעקב ומכר משל ראובן וכ'
וליכטתו כלום ודאי' ומש להא ראו' הת' ההוא ראו'
הת' ריקא ובית אזול יתמי' פלוגו לא יהבו לה
ריקא סבר רב יוסף לאו' היינ' מתני' אל' ואמי' אי'
דמי' הת' כל חד מינ' ומחזה לי' הכוו' ריקא וגבייהו
הוא ואי' תקנתייהו ליתבו לה ריקא ולהכרו וליפלגו
כריש והיינ' עיי' טעמ' דהשותפי' שנדרו הנאה ?
זה מזה דאותרי' ליכנס לחוצר ורוב רבל משום
משהו שכל יש לו ואומר חלקכל זמן שלא חלקו
דקיי"ל שותף' ומעב' דאיסור' לא שנא אלא כשאי'
בה דין חלוק אבל יש בה דין חלוק הה' אסור היינ'
ומדגבי' איסור לא סמכינ' אהיתר דברירה
כיון דאיפשר בתקנת בחלוק ומעב' שבי' דת
דקיי"ל כרב' ולא מטע' דאיהו סבר משום
ברירה נורק לית לן ברירה אלא דקיי"ל ויותר
ואותר מודר הנאה ודוק מדינ' ומיתר הוא :
קיי"ל שותף' אבל בבית לא ואפי' שם דקיי"ל
לן כרבנ' בהילכת ובתרי כין מדינ' בן בבית ?
ומה שמה קושיות ועי' בב"ח בפר' שותפי' וכ'
ומוצי' והם כר' חבריע הר' יצחק ומשינצ' ז"ל
ואין כמי' לכתו לך כל זה האוכך שלא ויעך
נין' לפרת חוק כמודר או דאוסר ואי' אמור הו
רבל משהו ומשהו שכן יש לראובן הרביע ואו
כל כרינ' דיעקב ולמכר כמו וחסות דראובן אבל ?
תוייהו מה זה שמתכנת לאשה או ליתמי' ואי'
טעם' נקטת לאשה או ליתמי' מסתמ' משו להפקיע
כח מיינעות דראובן וא"כ איפוא יכלו מים אדי'
אדירים וכו' והא דאו' לאשה או ליתמי' לית בה
משו דינ' דבר מינ' הוא לגבי מיינן אבל שותף' ש
עבין' ואי' זבין לאשה או ליתמי' אתי שותף' ומינ'
ומפיק וכן אנב אור כבל הכי דאו' ליתבה משו
דינ' דבר מינ' מיינן חוק אבל שותף' לא נכבר פי'
בכל ולב' ולפי זה הא ראו' לשותפי' ליתבה משו
דינ' דבר מינ' ופי' שהוא שותף' שנין באותו ק'
קרקע יש לפר' כין דשותף' הוי שותף' ומיינן אותו
שאי' בו אלא מכח מיינעות חשיב כאלו אי' מיינע
לגבי השותף' ואפי' אותו בהדי הדרי השותף' וה
והמיינן לא הוי כמו ר' מבי מינ' דאותו בהדי הד
הדרי דפלג' לה לה וכו' אלא לשותף' לחוריה ש
יהבינ' לי' ואפי' קדים מיינן וזבן אתי שותף' ש
ומפיק מינ' כדפי' לעי' דאין לאיינן שום כח ש
במקום שותף' ובאלו הוא אי' מיינן והשותף' מינ'
ולאשה וליתמי' ומפי' עיי' הכי אי' אשה ויתמי'
לאו מיינע' מבהן ואתי בהדי הדרי איננהו והמיינן
הוי כאלו אין אחד מהן מיינן דכשל מיינע' דידי'
לגבי דידהו וכל הקודם זכה ולא מפקינ' מינ' בן
שהוא קדם בן שהוא קדין לא מפקינ' מאן ש
מיניהן דקדים וזבן ואי' אינהו עיי' מיינע' נינהו
עיי' איינהו שריפ' ומיינן כמו שותף' כפי'
ונשאלתם אם מיינפינ' האורך והר'
והרוחב והחדרים ושבן כדי חלוק ומאי' אותם
מאלו הם קרקע חלוקה כדי שיהא בו כדי חלוק
לזה ולזה אין ואי' מיינפי' הכל האורך והרוחב
ולא מיינ' מידך ואי' פלוגת' כדי שלא יהא בו ?
כדי חלוק ומשו' דאו' אידך ואי' חזית דפלג' הכי
פלוגת' אורכ' כדי שיהא בו כדי חלוק אלא

הי' שכב'
פי'

א"כ ישכחו המחרים ו' עדים אותם גם אותם
ישכחו דישכחו לכל הפחות שיזכרו כדי שיהא
ההפסד מועט ואם אינו אחד יש מן כמניינים
ואינו אחד אי כן נשתפרו וספאן ואינו אחד
קרוב לזה ואינו אחד סיטאה כל כמן זה יעלו
כמספים עד שיהו החלק' שוים במידה אבל
מדעתשנהם שוים כולן שדיינן יחלוקו

ושאלות אם יכול ראובן לומר
הכל אויעריי בהא

מילתיי א"כ פלוגת רבו' ואתיפך רבב אומרי'
תניי' אורעת' אתרי נפי' או רבה קנן זה כופין
על אחת פרוס א"ל רב יוסף דיינן דהאי ודיי'
וכו' ופרש' אועם' לעי' ריוו להו הם ל' אויינו
קאי' והאי דלא אוו רב יוסף טענו' ואשו ואעל"ג לה
אומכס' רב' רב' בר אורין נשו דההיא לעי' טוה
מעל הבית שיטו' לוו שפעו' מתברכת משאר
השדות אבל הך שדות בית השלחן שיצריך ע'
השקותו תדיר אין זה מתברכת מזו ולא שייך
כאן מעלי' כו' א"כ ואפי' נב כה' דלא שייך לומר
זה מתברך יותר מזה אי איכא לי' אחר מכיהן בית
מינן יינו ואינו הכו' ל' אויינרי' ואם אינו בית
מעולה כבמיני' מעלי' זה כראוי' ולפ"ת אין על ?
פרש' לחלק בן שדות בין המעל ושדות ב' השלח'
ומוקי' לה בלא אי' להו הכו' ל' אויינרי' אלא מינה
לחלוק כל אחת כדי שיהא לו חלק עלם עב לא שייך
בהי מעלי' כ"ס דאתו אם יאו' אחלוק כל שדה
ועשרי' משום האי טעמ' נשמעינו על כן האינדו
לו' טעם אחר הנראה לו וכו' וא"כ ואפ"ת אי אומר
הכו' ל' אויינרי' לא מהם ולא שדות ולא יהבינן ל'
כרב יוסף דהילכת' כותי' וכמן דא"כ פלוגת' דרבותא
מספק אי' יכול לכופם דליתבו ליה אויינריה

ושאלות טיה כד' חלוק ד' אמו'
על' וכן פרי' כב' הויל'

מקום לחמו ולבנתו בית וכו' עד עשה ד' אמו'
על' והאי' דפ"ק דסוכה בית שאין בו ד' אמות על
ד' אמות א"ק לה תלמוד כחיבו הימחלק ואפי' ?
פתיחה אבל שמעתי' בשם ר' המחור דבר' אמות
על ד' אמות סגי ועיין חלוקת הבית מיו ועניין ?
חיבו והספרי' פ"ק דסוכה טעם דאין בו אלא ד' אמו'
על ד' אמו' האי' יש בו ד' על ד' חלוק' והאיכן תמן ?
עד שיהא בו ד' אמו' לזה וד' כו' אלו דתלמודה
והדי' בית לחיבו ועיין חלוק' ולפי' הית ע' דרבו'
דרבותא ומקשי' ראופ' חיבו דלא הוי כולי האי ע'
לכל הפחות ד' לזה וד' לזה דאופ' אותו דהאי תנא
דמיית פליג' מש' יעור בית וסבר' לי' דסגי בפחות
מד' על' דהאי ומשכחת' כה עד' פלוגת' כמי תנאי
ר' ישמעאל ור' עקיבא פליגי בבית ואי מיחד ליה
אמן דפליג' דלכל הפחות בעי' ד' לזה וד' לזה וכמו
כב תוא סגי בפחות' ודבר' ר' יעבאו לא ראיתי
אין ברור שמעתי' ודיקדקתי טעמו ראייתו ע'
מהא' דסוכה והסכימו אין כופי' עד שיהא ד'
על' לזה וכן לזה ושאלות אם אי יכול ע'
לפתוח לו אלא פתח אחד לזה כיצד יעשו יעשו
כך שיהא לפתי' דרך על החיין שיצאו ונכנס
דרך פתחו ולפרשו כל דבר ודבר אי יכול לחכם
מאון מא' ידה הל' שכנ' פ"א והל' טוחני' פ"ד

ושאלות אם ראובן שיש לו דין
היכשו' יכול להשיב ע'

דירון בכל חדרי' דבעי' אין נוי לראותו ושנים
שהטילו ככים זה מזה וזה מאותם וקנו שור
לחרישה ההשכר לאויינרשיוב את דורעתו
דהכי עבותתן כיון דעשותתם תהיה יחד כל
כספם אבל הכא לא קנוה כחד ועשר התם
מעור לחרישה חלק כעל המאותם אי מאי לח'
לחרוש בו בלא חלק כעל המנה הילכך חולקי' כון

רחוק האי' בלא האי' והאי' בלא האי' לא חדי לחר'
לחרוש אבל הכא אפי' אי' בו לראוב כדי חלוק לא'
מורי הוא קינת לתשמיש אם ירעה לחלוק ועי'
יעקב איכא לחלוק ולא ל' איכא אינכה נוי עניך ?
ומחלק' עד שיהא לך כדי חלוק והשאר ישאר ל'
ומי מזו שכסבתי כבר מתשוב אחת דכל כה"ג
ואין ראית ל' כדי חלוק יכול לומר שאי' לו כדי חלוק
לחלוק והא לזה כדי דיה ולזה כדי דיה והא לא
שייך משור לחרוש אלא ע' דמי' לבכור ופשוט
שהנה לה' אומהם עבד ושהאה עומד עם לזה
יום אחד ולזה שני' אים' וה' אם לא יכלו להשוו'
בתהם זה משתמש בו שנה וזה ישתמש בו
ג' שני' דדיה לוים אחד לא עבדי' איניש' או ע'
ישכיוהו לאחרים וזה יטול ג' חלקי' השכר וזה
הרביע או יאמרו זה לזה גוד או אגוד דקיי"ל ?
אית דינא דגוד או אגוד' ואוד הטרחתני משאלות
נאות ותמיך וכל בית ואריך שלו' לעולם כמבשם ע'
סר למשמעת היוני העשכח מכל טובה אישקופ'
הבריסת הנקרא כשם מ' מאיר בר' ברוך זלה"ה
סליק התשוב ברוך רחמנ'
רסיייע ומנלך
ולא ע' ״
...
..
.

אלו הן התשובות השייכות לספר משפטים

כת' רומה אהא דף כל המשמש לפי' המיקל רמו ?
יפ"ק דזאז דסרבה לספרו דיוגת מיתוי' כו
וחליט מפי דוק ספ' דיוגתו ואי הוא הדין שאר
ספרי' וכן כתב כספה מהם טוען ונטען ויש מק
מקוואות שנהגו שלא לעקור ולעכב הספרים הנ'
השואל' לה' אפי' מקום שחייבי' להן ואין ויש ?
שהגו דבר זה דוק באוחד העמקות שלא יעכבו
הספרי' אם לא כשמר ליודם ונהרא נהרא ופשט'
ופשטיה מין שאסרום אומה תקנת חרם ע'
קדמונ' והשת' הל' מ ההן דחל ספט ראשכחתו
וראיתי שהשיב ר"ת דלא דבר זה ולכב יעפת
וכו' עלאשר טען ראובן על שמעון להשיב
מעותו שנתן לו ולמחילת שכר והכ' חייב לשמעון
להשיב הכל מפני תקנת קדמונ' שלא יעקו מהם
בקרן והוא מפני תביעתו יפה דתם יפה
חייבתם לשמעון מפני תקנ' העיקול אם לא ע'
יפסיד בכך שמעון וגם שלא מזה שהחזיר שהר'
עשאוהו כי ההוא דחל ספט ראשכחתו ואתב'
אחמרי' שתי' להחזיר מפני שעושה כמן אבל ע'
נפשו דכל טעת עבד עליה מש' והוא מבית הקנות
דיוני' הראשונ' נפש' ועב' כל שעת דכי פליג רמן
ורובי' כמאי דאו' אהדרי וקום על' ברינ' קום ?
על' ברינ' פליג' אבל כאהדריה לא פליג' דכולי עלמא
עד כד' דייקן מעל שיאר' אתה מירות ל' וכשכל
שלא רינה ושקר' וירע בהו אלא איסור דעבר ע'
עבר ועל פי כב' אהדריה משו דבר' שעשי' כהן
אוכל נפשו ומא' ועל דידיה לא אפשר ומינה נוי ?
לתקנה העיקול' ודי"ב ולא' שהקדמונ' תקנו מן ?
כמאן דכב' עלוש דאיסור לא הוה ספר ועל' ויה ע'
שמשתכת אי' כון וקנו אי' כדי' אך וזה שמשתכת אפי'
יש מעט לא ה' מועיל ומפני תקנת העיקול' את ספרי'
וגם רבי' יקי"ב כ' רבן ואבי' ובן ורמו יעבך לה'
להחזיר אבל כקום על' ברינ' פליג' דאבי' הרבים
העמי' להשוי' ולהשכיר הילך ישכח המחזל ?
ויפטר ולכאו כון דמיפטר לא מושל' הילך יחד
יחזירנו מפני אוכל נפשו ויברענו או ישכחוהו
ושכרו אחר ויתן לזה וישכח החוב וכן עיקר ע'
עכל רומה ועי' ... לק' בסי' סנ' וק"ג כסי' לג'

ב **תשוב** רש"י ויהא' ראובן ומפק
חפץ לשמעון ושמעון ע'

משכנו ללוי וכן מה שמע' ללוי שקבל אותו משכון ע'
מראובן עד אותו הזמן ועבר הזמן ונשוב לא יפדנו ?
והלך לוי ונתנו מתנה ליהוד' ותבעו מן ראובן ?
ותכעו משכון משמע' רק דעת נעשה שראובן
ושמעון ואיפכ' המשכון מיד יהוד' ויחזיר ליהודה
שיעור הלוואה שהלוה לוי לשמעון דכל זכות שיש לו
כה נתן ללוי ואי' יהוד' יטול לוי ראובן ושמעון לא
ממאי דאו' רב יהוד' גבו ולא נתייאשו הבעלים ומן
אחר ואחר דינה מזה גבה דינה מזה גבה
והאי דאו' ר' יצחק כה קונה משכון היינו כה
כמשכון שלו בשעת הלוואתו ואיה שטוען ?
שמעון שהמשכון זה נתן לזוק לאו טענה היא
דכל מאי דאמסתו היא ולא קנאו אי לא תפס ע'
וקנו מינ' כד חשוב כמאן מכרי' והילך אם
טוען יהוד' שאי' משכון כרו ישמע' שאי' מאות
כראוי פ' המפקיד נשי' ישכע כמה היה שוה
ומשעב' דקיי"ל כרב אשי' דאו' אלוה חבירו על ה
המשכון ואי' סלע' הואיתך ושקל הי' שוה והוה
אומ' ג' דינר' ה' שוה ושכחתב' לוה ה' דאוה
ומקינת' נקיוו' רב אשי' זה שאי' שמען שאין
משואו וזה נשבע כמה היה שוה ומשום דלא
קים ל' ומלוה כמה הי' שוה ולפי שלא ה' טלו
אמי' כון דיהוד' הי' סמוך שיש סה' נותנ' גבואה
קים ל' כמה כמה הי' שוה ונשמע כמן כל ע'
הנשבעי' שטתורה נשבעי' ולא משלו' ושלום
שלמה בר' יצחק

ג **ושאלות** אחד על ראובן שמאור
ושמעון הן מה שיש ל'

בידך והוא טוען כרעתו ולמשוך וראוב' משיב
מאי' ויסבתו' מה שעשת ומשתי' תן ל' מה שאם
שמסרתי בידך אם אותו ראובן הי' בת דעת ע'
וראובן מכח לישאו ויתן ישכב שמען שמסר' לה
ופטור דלא שייך ומי' כהא טוור שמסר לשומר
חייב דלא זכה' ורכי ראחייב מטעם את מהאותו
ל' כשמע היאך לא ומתאן ל' כמשמע דפטור לגמרו
מהי' טפי כל אשר יש לו נתן מה ולא אפי' אבי'
אל"ב דר' יוחנן דאחי' משו' אי' רינה שיהא פקדונ'
כד אחר המפקור מיטור פי' המפק' מעברון
דהנהו גנבי' דאפקדו מריהן גבי חד מינייהו יואו ?
חד שומע קול הלוא ואפקדינה גבה והה' סמכה
ומשו' דפטור אפ' לר' יוחנן משו' דל יותו הו ומפקי'
גבה זיו"כ גנו' דעת' דנח' כמו המונב' יוצתו ועי'
יש לראותו כל המפקיד על דעת כמן אשתו הוא ?
מפקיד ושלום מאיר בר' ברוך שי' והה' והיא
הראוי' אשר השיב על הוה אשר נתן דמי' הכ'
הפקדון לאתם ולווה דהא' הימני' הלוה טפי ע'
מדידי ודאי' לעום דהנה גמי' הילכך מישתבע
הלוה שנתתם ועב' לאתם לו ויפטר מקנ' דאי ע'
מני או לריך פרעתינהו ועוד לאו גמי' הערב ע'
שליח מישתעבדו מכני' דקיי"ל כהגנו' קאי' דהוי
שליח ולא מחייב עפקדתו מוחזיותו מכי מטו ליך
שליח ואם ראובן כופר ואו' לא העידת ל' ע'
אותו ערב שכתב שמעון שהעיד לו כשנב ונשב'
ושמסר לידו לפרוע לראובן ויפטר ושלום ע'
מאיר בר' ברוך שי'

ד **בפיק** הגבו לעניים תר' העשר
משת ושמחו ויקח מאן

חטין ולקח מהן שעורין שעור' ולקח מהן חטין
תנ' הדא אם פיחת פיחת לו ואם הותיר הותיר
לו ותני אידך אם פיחת פיחת לו ואם הותיר ?

המתנה למורישו א"ר יוחנן לק' הא ר' מאיר דאמר
שטרי קונה. לפיכך הומתנה לו. והוא' יתור והלכה
כר' יהודה כפס' סתגיו ונפסק דבר זה בהילכות
שותפים פ"ה ומתוך כך פס' ר' שיכול אדם להת
הלוות מעות בהיתר ולחייבת שטר שיהא כל
האחריות על הלוה כגון שיאמר שיהא על משכון
של כסף וזהב שוה' להן שוויה אלא בקרקע:
וישימם בקרקע. ועתה אם הלוה על משכנות
אחרים אם פיחתו פיחתו לו ואם הותירו הותי'
למורישו. כמו שהתנו מתחילה ולקח שעורי' ואין
מעין זה איסור רבית ליהשב קרוב לשכר ורחוק
להפסד. מאחר שאם הי' עושה מה שיעשה לו הי'
קרוב לזה וגם קרוב לזה. וגם אי' נחשב כאן כ'
מה שהוציא ממון לדבר אחר שאם הי' נחשב
כאן לא היית אומ' למורישו אלא נחשב לענין:
זה כמו שתבאר מאחר שאי' מתכוין לגזול אלא כ'
מתכוין לטובה המלוה כדי שיעשהו כדבר ספ'
הוא ותו' פ"ק דב"ק ונע' לקו' כס' כט

ריוותי ושכב רמתי' כרן נפל
הבית עליו ועל ר' מנוחתו

ועל אשתו לזה יורשי הבעל אומ' האשה מתה
ראשונה ואחריה מת הבעל ור' מנוחתו. והבנן יור'
יורשי אותם ואחריה של לזה אומ' לזה מתה ואחר
והגני יורש כתוב. יש מרבות' אומ' שלא יטול אח'
לזה אלא חלק לכ' מן הנכסי' וחשב ו' כספיקות
וספיקי ספיקות. דילו' הבעל מת אחרון ואותו כ'
לא מת ראשון שיירש כת אחת מהם אחרון ושני
השני ושני השלישי ושני הרביעי. ואני מעיינתי
ע' מיני אלו ההוא כוי זה כמות אחרי ראובן ור'
מנוחתו אין זה אלא כח אחד דכוון דספק הוי קמע'
אמרי' כל קמע כמידיה על אחי' דמי. ולזה שקול
מגר סוף. ואע"ג לא שייך לומר ספק ספק. ולא
דמי הא מילתא כלל לספק ספק מגלי' ספי' ויעשם
כל קמע. והכי אי' פב"ב דשי"ר כהאי' לשלוחו יצא
וקדש לי אשה ומת. עד אומ' לך איסור דלא שרך
פי' אשה שיקמע כבית ואשו' דל כמדה שמתן ואיכ'
אמר' ראוס' כל הנשים אמפי' שלא קידש אלא כ'
אחת מהם כל קמע וכן פי' שם. ולפירוש כ'
שכי' שם מגלי' אי' דמי' מהם. אך מהם יש כ'
דאי' מספק רסתי קג' אי' דאחד מינהן לגבה כל
רפיש מחכ' פיש הכא דאזל איהי' לגביהן והל
קמע. ולא דמי' להיכ' דהיו המכות שמאות והיו גם
מליה כיון ורך כל אחד לוי' אשתו מתה אחרונה
דאז ודאי כל כח אחד הי' נעל חלק שתי' דיש לזה
כח כ' לזה. אבל השתא ד"ר אלא כ' כמלי' רבן
ואע"ג דזה כח וכח הבעל ור' מנוחתו וזה כמו אמת
אחות גביד הואיל ואמ' כל קמע שקולי' הן ויחלוקו
ואי' לוה שו' לא נהיג כ' קיום קביעותו אלא כ'
כשיינו חוץ ומת דהג"פי' מדיר ודילו כמוקצ
אשמו וקדש דהא לק' דאפי' אם נהיג חוץ ומת
אי' ראשון ראשון שיינו נהיג כל דפריש מרובו:
פריש. ואיכ' לאי' דתחלה נהיג ר' מן הרוב ור' כ'
מנוחתו עד שלא נשאר אלא אחד מהן והיאשה כ'
והנך תרתי שנשארו איכ' הרי ספק אי' ויהן
נהיג תחלה ויחלוקו. ואי' לוה' דלא אשכח כל כ'
קמע אלא כדינא נפשות וכאיסור ולא בדינא דממונ'
דאמרינן אי' אשו' דקרו דאיכ' לו קנרינן מינה
כל קמע כדינא נפשו' כת. וכ' כמיסורי' מכין אלא
והוי אין לחלק וקינתיש סעך מהא דאו' פ' אי':
שאות נפל הבית עליו ועל מורישו כו'. ואע"ג דיש
לפר' על אחר מאורישין. אשר נרי' אם היו מורישין
קה' הדין ויחלוקו ולמ"ד כח יורשי מורישין ואע"ג
דיורשי מורישין מיין אב כמות וכח כמו אם יוחד
וגב לא פליג כה' ואי' נכסי' בחזק אלא משום כ'
דיורשי האב ויורשי מורישין ודאי וכח ספק ואין
ספק' דאפי' אתו מורישין תחלה ויורשים ראובן

ושכב ימתי' כרן נפל
הבית עליו ועל ר' מנוחתו

אין לו לגה' עד שיגבוהו כר' ושטר העומד לגבות:
ואו קמי' ואה טריפי' כב' החולין. וכל כגון זה
איר' ואידי' ספיק נהו הלא כרן ליש נהלו כרין כ'
ליורש רה' ויחלוקו ואפי' אם הוב כשאו ראוי אין אדם
מוריש שמע' ולכן שהרי אם הבעל מת ראשון היא
ראויה ליטול כתובת' כלא שבוע' דכל כהן שהרין
פתאום לא חיישינן ליתמי' וקם פי' רבי' שמשון כ'
מיינבלו ז"ל על קשי' שמק' גבי נפל הבית עליו:
ועל אשתו לזה' לכה נבסי' בחזק' ויחלוקו' והא אי'
אדם מוריש שבוע' ולכן ותי' רהכ' רואת פתאום
לא פסיק אדעתי' ולחפסי' יתמי' אלא היכ' שאת
על מטתו כריך כל האורין כי שוב הדעת. וכל כהן
הכא דלא לוסיף עלה על מיית רבו ושאו ואפי' אתי
רב ושאו אייתו כבו עדין ודלא מישע הת' כבר
כל השמעי' הכי על כיה פירכותרפי' להן. איהו
איתו לו קייו' לן כהאי כוותיהו דהאי ואפי' הא כ'
דשכיב ושכך אחי' הוה סר הת' ואיי' הכו דלא:
לוסיף עלה וגה' דאסיק איה לי' שלא פקדון אכוו
מ"ל שלא פיקדי' אחי' הא' הת' ואי' שעם לחלק' אם
הכו שיש שעם לחלק כספי' נו' הכו דלא לוסיף כ'
עלה. ויעינן יוסיף לן אוזן ונבוה ולשבו כריוה
וטהרה ויאיר עיכנן כמאור תורה ואמי' כר' כח שי'
ואיש הילשון ולהפה אהי' עמת

יודעי שאל לפרש דסבר' לי' דכל
מי שהעד מסייע עלו:

כלא שבוע' אומי' אמרי' בכ' אילו מציאו סיועם
וסיוע' ועד אחד כמאן דליתי' דמי ויעה הל ואיר'
דכל מי שהעד מסייעו עלו מטיבותי' דאיר אמינ' כי
כלו שלחתיים היכ דכי אותו עד אחד נעי' כרין כ'
דליתי' דמי' והוו להו סיוע' של זה כמו עד'. ולזה
שמקרו סיוע' ועד אחד כג' עד' ולהכי יצח דתרי'
כתלתלות סהי' אי' היכ' דאיכ' עדים מאיש וס'
וסיוע סיוע' כיקו' תרי' כריון דליתינהו דמי' ותרע
שק הוא כס' רחט' כו' דעד אחד לית' אלא לענין
שבוע' כדרשי' יוכל קם הוא לשבוע ולחייב שבוע
דרשי' לכל עון ולכל חטאות אי' קם אבל קם הוא כ'
לשבוע. ולא אי' לחייב שבוע' אי' קם אלא כן לחיוב
כן לפטור הוא קם דלא אמינא אלא שאי' קם לכל
עון ולכל חטאות הא לשבועה הוא קם. בן לחיוב בן
לפטור מן השבועה ודפי' מ"ו רבי' ז"ל
ועוד אוו אני קו' איזה כח מרובה כח המוחזק או
כח הרוצי' הוי אומ' כח המוחזק והשתא ומה היכא
שהעד מסייע לכו להוציא מחייב את המוחזק כ'
שבוע' כש"כ משום מסייע למוחזק שיפטרו משבוע'
ושלו. ואי' כר' מוך שי'. ועי' מ"ש הלכו טוען:
ונטען. ובפי' מו' רבי' ז"ל מיינו כמ"ש רבי' שמחה ז"ל
דהיכ דעד אחד מסייע ולחייב שבוע' פוטרו כ'
מינה ועי' לקו' כס' כח. לה' הלוא רפ"ז

תיור עמבן על אלמנה ויתומיה
שטוענו על אודות קרקע

שטען ליתומי' ומה זקינתם שלא יהא משועבד כ'
לכתוב' אמם. וזקינת' לא שמן על כתובת'. ואנם
הוציאו שטר שאביהם מחל שבוע' כתובת'. וגם:
הקנה לה תביע' המטלטלי' העדיפי' על כתובת
ועתה טוענת האלמנה שאיד כשאת חוי' הין הכ
הנכסי' משועבדי' לכתובת' ולא כל כמיני' דבעל' ומחל
ואין השבוע' כלא קנין של' כי שו' חוי' הנכסים כ'
לחזות יתמי' וכל הקרקע היו עדיפי' על כתובת' ואי'
האלמנה גבה מנכסי יתמי' אלא כשבוע וכל זמן שלא
נשבע נכסי' בחזק' יתמי' קיימי' והיו משועבדים כ'
לכתובתי' ובעלי' האתג' לא זכו במתנה הייע היתומי'
או כו' מאחר שכעלה הית מחל שבוע כתובת' יי
ישמח כירו ומחל ואין כי שוא הי' עדינא לו שלא:
היה עקן. ולא הי' יגרך להשביע. ויותר שכתב כ'
בשטר המחילה וגם אחלתי לה הנכסי' העדיפי' על
שטר כתובת' שאין כח לשופריו דשטריה משום:

שהשטוע' שתקנת בשכר החשכת יתמי' או שו'
מאחר שהודה שיש לה עקן. ואו כל סריכ' להקנות
ואגו כלא קנין אמתו' או שו' מאחר שיש ספק
נרבר הי' כמו ראוי' ואי' גבה מן הראוי' או שו' אי' ד'
כשאת חוי' אז הן כרשות בעלה כיון גבי' עד
שתגבה אותם אם משבוע' ואת הל ולאמר'
משמיני' אותם את המי' כרשות' ובפירוש כ'
מקבל' אתנ' וכבין הזה אי' שייך לומ' כי לא:
ירעי' כלל מילי' דקינית כ הם קטנים או אם
גדו' כגו' משכמי' שבוע' יורשי' שלא פקדם
אמו' או גדו' לא שריפי' אימבהן אלו הי' כחיים
לא הי' לו כח לתת מזות נכסי' כלא אמם ולהם
ולהפקיע סתב' ואם היא יורש' אמור עלה כבר
ואעפ' שהיתמי' קטני' אנן יתבי' לה זוקק מרין
כיזה אלא נפשך יתבי' ואמור הקרקע ליעריך
אזוגות אם יזכו. וגם האלמנה אם תזכה
עכ' השאלה תשובה

המשכיל יזהירו קדמי' אמרי' הד' כ'
מגחם והה"ה כ' עד או כן לפצכם מטיב'
מטיבותייכו נמס' שטע' ע' שווי' לאלמנ' על היתו'
כלום. וזכו היתומי' במתנ' שנתנ' זקינת' ואמה'
ואחריו להם. כמו כנסי' לך ואחריו לכו דמצא
ראשון קנה שני'. וכם הכא' שנולד לו כבר
כשעת המתנ' זכו כל המתנ'. אבל העולי' אחר
ק' לא' דהאי' אם א' מקנה לכב שלא כאו כ'
לעולם כמשע שנולד הרי' סורר ואמר' והכי לא:
זכו אלא הנולד' כבר כשעת המתנ'. אבל האלמנ'
אי' לה כלום דילו' לא הי' שם מותר על כתובת'
הזקנה. ואי' אשו שכת לה כל המותר שיש לה
עקן על כתובת' הרי הוה שיש מותר. הרא כ'
אי' כלשון הזה לשון הוא. דילו' הק' מה שכתבת
כל מותר שיש להסתפק שיש לה עקן על כתו
כתב. ועו' אי' יכול לידע ממך הוראתו כמה יש
מותר דילו' שוה פחות ותו לא. ועו' אפי' לכי כ'
דמיה שטועני' אידך כשאת חוי' ה יוצא מותר
מעלה ונשתעבד לכתובת מקרקעי' ומטלטלי' של
חוי' הוה חלק מעלה ולא הי' לו כח למחול ולהפקיע
שיעבוד כתובת'. זה אי' ההוא מקרקי' אבל מטלטלי'
יכול למכור וליתן ולהקנות מן כתובת' עלא:
כתב כתוב מטלטלי' אגב קרקעי' וכתוב' הי'
מתו דאכ' כמות תקנ' השוק ולא דוק ואמר אלא
הה מתנת בריא כמו שכתב ר'. ואי' להאריך כי
יותר מזה שאב כתב מפני כבודכם הכל עניכם
ואכ' כיון דפטר מן השבוע' והיות לגבות כל נכסי'
מעלה הידוע' כתוב. ועו' עק לה מיתנ' המטלטלי'
העדיפי' על כתובת יש לה כח לתת מיתנ' כריין
והפקיע שיעבוד אשתו והן סיפרי'. ועו' דכל
כל זה אמינ' אכון דטעני' טעני' ספק הי' דילו'
לא הי' שם מותר על כתוב עדיין. שהיא טוענת
טענ' ספק. והם ודאי' מבכם. ואינ' אי' לא הוו כ'
מותר זכו מתנ'. ואפי' אי' הוו מותר יורשי' הם
מכחם. ונכסי' אמנ' בחזק' קיימ' עד שתשבע
ואם זאת כטענ' ספק אי' יכול' להוציא מידם כ'
דאי' ספק אינ' מידי ודאי. ועו' דאי' אלמנ' גובה
אלא בשבוע' והי' אי' יכול' לישבע שהי' שם מותר
ועוד האו כפ' המתבאר' שות והנח פקדון כר
ואחר'וכו'. עד ר' עקיב' אומ' יתנו ליורשי' שכלו יב
יורשי' שבוע' ואי' היורשי' יורשי' שבוע' היא שם
מת' כספק' קב' הכ' כון דהיתו' אינה זוכן:
קוד שנשבע' הי' אי' יכול' לזכות אלא בשבוע' כ'
נכסי' מוחזקי' קיימי' ותו לא אתי לאפוקי בטענ'
ספק מחזקתי' ולשבע' אפי' ר' טרפון דאמר הכא
כון דלא מינ' לשבע' בספק. ואי' שבוע' דלא כ'
פקדה אמו' כו'. אי' להשבע היתומי' דלא תקנו
חכמי' שבוע' יתומי' שלא פקדנו אלא ליטול כגון
שיש להן שטר ואתי' לגבות מן היתומי' וכו':

לה' הלוא רפ"ז
ואי' כח ...
וכם ...

מתוך עצמו והמכחיש טוען טענ' שו' השמטו
לו שאינכם יודעי' שמוכיכם הי' חיי' לו אין נב'
שמכי מטען שו' אפי' גזל' כמו יתום קטן
וכן אפי' קנו לדין ... מתשו אחר משו
מון שאין טוען טענ' ואי אתם יודעי' שלא ע'
שפיעתו כי יורכם יגיה להם כפני לפרעון

[illegible]

יהלומי

[illegible]

לוה

[illegible]

ריוחן

[illegible]

ושטוחה

[illegible]

יוחת

[illegible]

כראובן שמלוה לשמעון על משכון שהוא ב
משות שמעון ויחזיר לו שמעון אותו משכון
ראוב' שלוה ראובן מהדר ויחזה אילו שיה
לו וחמשכנו לו משתו שכיני משמשותו כיון
דלא תפס לי ראובן וקרי כי לא יגש דרה ב
מופו לו משכון יותר מכלא משכון אתו כלא
משכון מי לא מחיי כותע לפירע ומי מתו לא
יגש כהאי עני לו שייך לא יגש כיון דלא תפיס
ליה מייתסר מכיגש ושלו ואי כר כמן שי

בריש
הפרה לא סת התנם
מולא דמי התנן פרק

המתב או' אמיה משמי דרב נחמן האי מאן
דאיכ עלי שטב אטה בכה ומי לי זוזי ואמעא כו
עב ומר ליכ אלא ערעא ולא הוי אלא להר ומייהו וכה
יתבינ לי לאשה לא יהבינו לי אותה בחיוקי יש ואלו
ולשיך ולשכר רכה אי אר לי זוזי לאמינ לפוקי בזוי
במרעא כרווחה מכתיעה ואי לי זוזי אלא ארעא
ואחייבינו לי לאמכר וליתן לי זוזי אלא מסלק ליה ׃
כוותא כאוכר שור שנגח את הפרה וכרי הווב
פיו וד לתינהו לזוזי ליטה ותורא כזוזי דמורי
ושמי ומאר רשות פורי אפרעו כנכקי אפי' את
לי זוזי מיכוס לוקי במרעא כרווב כספק דכה רא
רבהונא הת וכן או מיטב וכשכר אפי' לי זה
זוזי ולא ארעא הוי' לאכור הקרקע והעלות כמי
כרווב בבהכה והעל' רוכ הת השוכר את הפועל
לעשות שמן סתם וכקש ואין הן לשכר ואין טוח
מה שעשית מעלך אי שומע לו ורבי חיים כן
חולק ואמר דדין כה כין נזקי כמה שהרי עריפי ׃
נזקי וכה והא מדאורי דין נזקי כעדיתיה שיא
כן בכה והאי דהמות כו מתו והאומר לחברו ורב
שהו ויקח טעות שיעריך להחזיר לו הדמים
אותה דדינו כבה ור' אור דדינו מזיקי דלא הדי אל
מריך מעות שלחבה ומסלק לו כל מי' אי לית
ליתנו להנהו זוזי שמתן לו הלוקח כו מתו נעיין
וקרין כסיון ע"ג

יד
להוות
מעות של יתומים במכות
אוסר ר' וכה ומיירהו ׃

מהא רסב החובל ההוא יותקי של יתומים ראותו ב
לפומי אפקי' רב יוסף גבי ההו גבי ורפשעבה ב
וחייבי רב יוסף לשלומי הרי אותה ראוה דדין הדיוט
יש לאעות של יתומים דאין דין הקדש היו אור כמי
הזהב עשא שכר לא ישלם שאר חכם לא ישבע
והקדש ואתר מיבת כמו' מזהב ואי דין דבית
נאמנו והקדש יתומה האיו דין הדיוט ישלה אם
אסור מיבת אבל אור שי' אתיר להוות מיבת ׃
ומיי מירוש דאושע קטן ודכן סוור ודן מיבת
לחבר מיעה ולקחש החדש ונדון כיבי לעשות
מיעה כמ"ש שני המיעה והיו דלא נקט הת מעי של
יתומים אל ומשו דקאי אהו דקאי אתה לעי גבב לא
נאמן ואל בחבור מיעה אי' עשש כן סוור
נמי לית והת מיירי כיבי דאורי רוי כורבב
הל ומרא לחבר מיעה לון בקירוב לשכר ומחוך
להפסד והיינו הפסר ורבב כמו מיירי נטן גבי
מעות של יתומי' ומי מדקט הת רבי סתו ב
מתי רבי קימי והאי דהחוב רחיי רב יוסף
אל דמיירי בקיין להו לעניים כרווקי מוסקנו ב
שאוב שני דמומרית דמיקן קיין להו והוי כמו
שהפקיד שני מעמים אבל שאור יתוך שרי ב
כוס ואית היה אורחיו בכי רוה ואם שכני אין ע
שיקי לבבי יתומי אלא אב דיבית אוכלת כהן
ופרסי קטן שלוה מבוק מן הקני לוקמי כשלוו
עניים ובמעשות של יתוק אל לרווח ראויות נקט
והא דתב כמם שקלו ומייתי לה כמ שני רייב ג
בי ורת' ר שקובנו מורי מנותבר' לא כשל הין

יז
הקדש ולא כשל עני ומהמ טעמ כשל הקדש דאו
עבותבוחו עשירה כשל עני ר"ל ומייתר לי זוזי
ואתלו הת מפני דמיירי במרק העומר ואיל ראעני
סמך נפשייהו עלוה אבל יתוק שמתב כרי שי
טיהו הקין קיים והפירות להאכל לעני שי
נכן עשו דבר עב מיעו כה"ר קו

ועשה
מריין כיהשמי אומר
לבן וקנו עם האומר לו

ליתן מעות לזמן פלו ולא נתן ונתבעו האומר מהי
שהייכול להריח בעותו ואותו זמן וכן הר' ליתן
מעול דהוי ליתן לו הרוח ואי כו ריבית התנכן ׃
ואכות ותכרעו כוים פלו שהוי לחבר אלוי זוז ב
עא ליתן לו מכאן עד ל' יום והוא אור מכאן עד ב
שנים ונמיעו זוזמי אוומרי כמה אדם רויה ליתן
והא אלוי זוז כיה מכאן עד ג' שנים ועתה אם שייך
מכמ' רבית אומרי משלו לי שרי כמה שאור ויה
וכן והי עב שמיירי כמועדי שהוי לו שכרות
שאת שהו הלואת אין לוהי שנתן לו כלום משום
ריבית והכ' אחין הק' לו דאו' להו רמז כאיזהו נשך
והנהו דמשמי כמצבה קן וסייעו כבדרי וכו' עב ׃
דלא מייתי כמקצ מר לי אלא יש ריב משכח הר' קו

בפרק
גט פשוט חסורי מיחסר
מ' פות ונ"ל חסורי מיחסר

והכי קתני המלוה חברו ע"י שערבו הרי זה לא ב
יפרע מן הערב והכ' והכי היוצא הרי זה לא יפרע
מן הערב תחלה אמא שאי נכסי ללוה דהיינו ׃
קרקעות ולא יתבעון הלוה תחלה ואם הדר
רחוק ימתין לו עד שם ותבעו לשם דלא מיה
מחתינו לי לנכסי דערב ידיה אי אייתי הכ ללוה
הוה יהיב לי מטלטלי ללוה ואם אור עא שאפרע
ממי שארצה תחלה יפרע מן הערב תחלה ולא ב
ימנע להמתין ולחזור אחר הלוה משמו דרלוה פרע
לי מטלטלי לא מטריחי ללוו כיון דאתב וכן שאי
נכסי ללוה דהיינו קרקע כדאמרי' ואי לא כו
אבל יש נכסי ללוה דהיינו קרקע יתבעו ללוה תחלה
ואם פרע ולא נשרה הערב כמן דקאי אות שיכול
לפרוע מן הלוה אבל כשאין נכסי ללוה ואתב ואי
שארצה אפרע מספיק לא מטריח לחזור ולהמתי
הלוה אלא נפרע מן הערב סתם וקבלן ואמבי
שיש נכסי ללוה כו' וה אידות מעבות או המלוה
ע"י ערב ולא אתב ממי שארצה אפרע תמדין הלוה
תחלה וכמפו כבר בין יש נכסי דהיינו קרקע בין אין
לו ואם אין לו ומפו ללוה דלא יבית דין נכסם לכתו
של ערב ב' ואם אתב ממי שארצה אפרע אי לו
נכסי ללוה דהיינו קרקע נפרע מן הערב תחלה
דכיון המלוה תלי אילת ג' ואם יש נכסי ללוה
אפי אתב נפרע מן הלוה תחל' ר' וקבלן דהיינו ׃
תן לו ואני נותן לך בין יש לו בין אין לו נפרע מן הע
תחלה ה' והנושא ונותן כר נפרע מן הערב ולא
מן הלוה שאי' ללוה על הלוה כלום ואם אין לו ב
מזה לפרוע הערב חוזר ופורע הלוה ומה נתן
דקייא לן כותי אפי בכה דעלה וכולהו ערבי כמו
קצין כד מקבלן נערב כשנותנין מעות וקבלן הוי
תן לו ואני נותן לך אב כולם שאי מזכר לשון ה'
הלוואה אלא לשון פרעון דאור דוקא לי יוכח וכי ׃
ולא לי יוכח וכי ולא לי ואם קבלן והיותר כמו
וקיום בבלין של קונה וכונן ב
דנקיט כי ג' עלג' רמבי' והכי לאן
מתבי אם אי כו' ומי' להלן ולער
ומפין ועיך כמו כמשו אוחזי אם
יש כו ג' עלג' עכ' לה ומיהו אם הי' כתו פלוט
ערב קבלן כו' רחוקי דמוסתר לא דיבה ולא אלא מכבן
השטי כמשעה הת ואם נתן הלוה דמי הפרעון ׃
לערב תמיעו בסיון ג' לשו

יזן
הנ' דדמי העשוי' להשאיל ב
ולהשכיר מושל כמן חזק ג' שני

מה קצורות שאי לה חזקה לאלתר אבל יש להן
חזק אחר ג' שני וכן כל דמי העשוי' לאכול פירות
והב' יוה גבי אומן דאם מסר לו שלון כגדים מתוך
שיכול לא להם כו אה לקחו' הן מרי עומן ותנא
מרך מומן ולכן לקוחו' הן מרי מאחר שכמו ליה ב
מתורת אומנות ולא היינו טע' מכח' מיירי כחזק
של ג' שני' והא דקא' לשטר משכנת היינו
כר' שיסכו העולם שכמרכו אי המשכנת אבל
יורע' היו שכתחיל מה לידו מתור משכנת והיו ב
דקא לקוחה כדי לא מייפת אומות והאי נפק עלה קל
ראועוו דיתמי הו' יל שכמוי האב לא החזיק בה׃
נכה כו' שיסכם ג' שני ולאחר מות האב אי עומן ׃
שני ודבר הו אם יחלוק אדם על זה דאוב אדם ב
שקנה ספר ואחד מיעק לשמר שכתו לעולם וכן אם
לקח מת כמשכון ולקמה ואחריך מיעור לשמור ב
שמא הר' קו' יהי השו לעשר ב
ואו הכי הר' לעשר ומער שאלם על דבר מכן אחד ב
שקנה ספר תורה כמ' דינרי' והתנו יחד שאם לא יחזיר
מן הספר והחזירשכ במקום אחר שהתנו שאר יתנו לו
חלקו ועתה מיהו אחר לישתקש ואו חלקו לפי מה ב
שהוקיר ספרי מאשר כתחלה והשואלי ואו כו לא
יתנו יותר מ' אם מה שנתנו בתחלה כן דעתי
עתה כי לא נתכוונו מו' לחלוק הדמי כר מאותו שעה
ולא שיעשו שיאל אחרת ואם הי' ואו' להם תפק
למשום ולה נתכוונו הייתי קן מה כן דין זה דמון ב
ראוב' ישאר הספר לשואר אלא שיתרצי להחזי' חוי
שאי ידוע מה מיני למי' סת מוג' דדין ואי משום
דאי דיל מיית רוויה ושקיל ואי להוו דיתמי אה
אנן השתא ולהי' דאו לן דמדוי ואהדרי כבהוקל

יט
על
ושלו יצה בו ומה תבה
מטמנו נופסו פרשי ׃
שאם הלוהו סתם ואה

שהלווהו משום לו הרבה דקיקתי בדבר ואחי אין
שוקתי על פי רב ומשבר' פסק רת כשטפסו
מטבע שלן רב רמלכות ריב וכמו שתהן השלטן
היעי שהפריעו את יפ' רבעו הפי' ני' הזי ב
שנה ישלם הכל קר היו עשו' גם היהודי כמה על ׃
פות וגם כמ רב שאו הי' אז רת שק הי' כן ואם
מטב מששר שיש לו עלו קן וכך לי' טובי ימעיים ׃
מהויע יעי' ליתן לו מטבע הויע ואם לא הוסיפו ע
עליו כותב עפי האומר כמלוה כהוסיפו עלו הר' קו'

תני
היינו דכן ריבתה אורי
ריבת היא מכעו קוא׃

הגולב ואלה רבות אי מיקבלי מהם ור"ל מה שהקדש
היכו דם ואה שכמדן מלדמי ההו דאמרה לו משות
ואפי יבטך אי שלך ויש אתר והתב' אי ר' עשית
משנה זו ומפרתוה כמין אבל לא לפני ולאחרן ולה
לא פני הת אסיה משעות אלא מכנייתו שמעון ר'
לו חיין וכן אפת מורי מבני משנה זו כשיולהו
אולו מייאו ובן מרי דשכן משמע משנה זו דמני הדין
וכי הודקתם משום משמי כל העם עודי מפני
נאי יוטב עד שימור לה שכו ואילו מכן דקדושי ור
יושבי עד יושבי שיטב מקודש וכן ההי' דקל הכלים
מפני שאין הכלה משני משנה זו הייתי מי לא לפני ׃
ולא לאחרן כמו כמ הת שהתיו ואחרי והתיו ולפני ה
שריין ואור יותר כהוכח הת רת

התשובה
רב משה להר' משם על ׃
ראובן ושמעון שהיו להם

ספרי משותפי' וכן שמעון לראובן מור לאחר לחלקו והגיע
אותו ספר לחלקו של ראובן ואי' כשמתחו ראובן מכן
שמעון אומ' שהוא משבב משכל התמעון אחות שיש לו עלו
אומת שיש חים קראוני על לדבר הכו ואם מכור

שאלה ופקדון בלא לעכב משכו לשום תביע׳ אך
קבלתי מרבותי ראשונ׳ שאם החזיר עם החרם לא
הפסיד מאומה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
כד
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

כב
עד היין [illegible]

כה
שאלה [illegible]

כז
עד [illegible]

כד
עד [illegible]

כה
יוסף [illegible]

כו
יוחנן [illegible]

כח
יוסף [illegible]

כט
לוי [illegible]

האו' מ' מבית החייב שכר שנתן לו עד שיתן בעל הבית
והיקל משתשלם שכרו ועכשיו וסתם גמרו שרה מכח
פקדון וכו' אם האחריות כלו על היקל והת' אלא
שכר עליו · אבל אם פי' לו האפק' הרי הם באחריותו ט
ולא התנה לי רק החייב שכר ולא תלוים כלו על האמנה
טוב כמן · והתב' על תקנה והם מחזר פלו והתנה כך
כי והפך האחריו על היקל אם שנה עתה כו' כלו
האמנ' יכול להפסידם שאם יעשה היקל כמו ט
שהתנה לו אי' מן מלוה כלו שהרי הם מאחריו האפק'
ואי' והוא ואפק' · אם מאחריו רלו שכיח שיה פסיד
אם יעשה היקל כמו שהתנה ואם יעשה היקל כ·
להיות כמו וחוד והריח יותר ואפי' כדיך יכול ושת
ושנותם אם סבור והשותר יותר ואי' שעשה איסור כ'
האפק' התנה כך כי והפך האחריו על היקל מביטין
אין יכול ליתן חייב שכר ומעל האשתו ואומ' שתן שת
מלוה וכל האחריו על היקל כתנ' פ' וגו' יקף הטען
משת לשלוחו ויקח מה חטין ולקח מהן שעור אם ט
פיחות פיחות לו ואם הותנה התנה ואומנו ואוק' לה
שנתב' לו לסחור שלשו והם מחזק מעלהב' כל זין שיש
בו כמן ואומ' כל האחריו על היקל ע' שסבה ט
כיקתנ' אם פחות פחות לו ואם אי' ריבית גמורה שנת לו
חייב מה שהוציא ולפי שלא נתכוון והחייב אחיו מלם
מששנה כנ' והשותר יותר נתכוון ויתנה שאם יעשו
היקל והחייב מן האמנ' ויעירם יחזיר מקרוב ממש ומחו'
ויכה אותו ואפק' ע' אחר ידוה אותו כמנ' הראשונ'
שאם לא הי' האמנ' כמן או בחומות או כמחור היאך
יתן ריבית על מה שלא שהחייב הרי משלו נותן ואם
לא לקח רשות והחייב משיעבר והחזיר הרי שלח ז
יד בפקדון הרי הן מלוה עליו ואי' מחזק במלו' ואכ"ר
הו' ואם עבר החוב כל משעשו עם שאר חומרין
ואפי' הטוח שאי' יכול לדקדק מעשה בזה וחובות
מעט יותר מאותן מחייב שכר ואפי' חשבון של מעשה
עקל ואם הייב מן החוב ליערכו בשותה האפק' או
סך לתת חוב ואחריו תחזה ואפי' מטו' מעל האשר
ואפי' מעשר בשותה כי התפ' ומעשר שלשתן ויש
ומפי' קני מן הלוה כלאו טעו' הוסמ' פי' אי' שאת
המלוה ולוסי' · עלה ישר ולא נכים · אבל קיימה יותר ט
מחייב שכר או נבון לעשות אם או ע' גוים ומחיה
ומפ' יתן לך חיי' אחוב' ואי' ושנ' לך ולהריע' בקרוב יט
ישראל ברוך בר יצחק

ל

כרידי

זה עבדין טפלים מחת הו
ולות מ"ב משכן יעני' והיענך
ומשתליתן המשכן מרי לוות עליו מעב נאמרתי לו
תיאך יצא מותר הני' לוה מאך וחיי' לך הרב' ומתה
לוה מעב על משכנו ונתייעות מקבל ריבית ממנו
על מלוה זו שאתה לוה מעב ועתה אני מומר לך כל ז
המשכם ולא התנה לי שר מאמן אם אינך רוצה ואני
פטרך שלוי תשנה לי שר מאמן ולא נתחייב לך האמנ'
ואתה לא תתחייב לי והחזיר לי המשכן מגנין זה
עשה לי רבנו ושלו' יצחק בר שמואל זלה"ה

לא

ומה

בשיאלו מוכת עלפה כך
שמכרו ליעור חמו ואי' אוסיר
אי' שרי רבין ראי' ומכעבקב מחליף קו בחמור או
ריל' האי' אמר הו רקייא לן כר' יוחנן דאמ' משת קונות
ואמרי' מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן ואמ' שרי ג'
היכא דלא פרעו החובות רין יוצא מעל ליעור האומ'
ומיתה להחזיר לו ומשכנו הן ופירותיהן שרי או רלו
מחזי' ריבית ודאי' אי' הו שרי מחזות שהאומ' אמר
ואפי' קבלה המלוה את המעות הי' מותר להחזיק י'
ולוקח שהרי קנויה במעות כר הני' וכל זה אמר
ואפי' מדאורייתא רואי' הלוי ניקנית בריית ואפי' רבי רבי נתן
תנה ואפי' מחליפי ואפי' אבק ריבית אם לא מיתה שכר
מירע כבביו מעשר שלשתן או מלוה מבטו כל
מסירות מחזו ובכתב קני לך מיהו כל שר עבדו כ'

כרווכה פ' אי' שוות · אבל רבנו' ריעב' קיקע ומהנ' ט
מהיו ומפ' הוי קי' כהא דר' ומתהו ואסיק כ' אדי בוה
דפר' שאמתב' מתנ' שכר מרעשוכת נה קבין אומ' נב
מרכב' ואתר' רכשי' וכו מטו' ומיתנ' מ"ח לא מהני קנין
ולייגי' הלואה הת' איירי בקבין חליפ' שלא קיקע' וכן
פסק רב יוא הלו' וכן מוכה דקנין ועב' קיקע ומהני ·
נבי' מין אתנ' שלשתן וכן אמו' ומפרש' במפ' אמפ'
וכן עיין בתמ' רב אש' בר שאשו · אבל רב האחב פפ
כרבי רי' מיפו מפ' אתי אמר · ובהי' שלוחי פו' וכן
סוהו שכתב כל ושו רב האחב שכה' שלוחי · והתנה ·
אמר שם · וכן מ' ואבי אמרי ז"ל כתיקה בסי' סח
ואם סי' אי' לואות שקנה מאען את החוב ומנה אחלך
לנוה שזה חייב לו ואי' מריעו כטח כי ונתינו לך ולו ואם
בו לפעוך עצמי ואעכשו אם פטור מאין כמנין זה מוה
שאי' ריבית והאחזי' תמו ע"כ ושלו' יצחק בר יומ'

הנה אינעו הזאת ככ אמי שקנה המען מרמו
כתן דא איסור שלא הי' שלא תתן והנה כבר' וקנהו
רבוי' שלו' הי' בר יעקב עב הרבה · אבל מעשר
כח ולו והורה דא איסור ולא הני' ריבית האי דב פ' אי' שמ
לוי' רסבר רב כהא מ' לת' ראית' כבר' אית כמו מלת
ולית כבר' ליתכשר' · ואיקש' לי' מהא שה' שה הלוואה
לפו וכו' אמשב' לי' כבר' אית מעשר שלשתן ליתנ' לי'
אית בהדא דאיסור אלא לאו שה' לאו ומקנה חוב בהדא
ואפ' במב' רבוות אלא מעשר עכ'

לב

שלום

רב לוב רב קרשבא היטר ט
יצחק ישורי' לשמת שבן אחן
ואבן בקיקע מומר הרשינו' על דבר הספר שנתן ט
ואוכן את שמשון הן לי סדר קדש' שה' של מורשי'
שהמשאיל לוי ולוי השאילו ליהוד חזין ונפטר יהוד'
ואשכנתהו יורשין אילך עם שאר ספרי ונמכרו אחר
תשמכין מן רמי' העשו' והשאיל והשכ' ושיע'
משיב אות סדר קדש' בר' ולא מעל דמי' רדו' את
ולא הטאיל מורישך כלום כמשר הוריד לך אל ·
היורש' שיש שמהו אילו ולא יאמר שאמרו אי ריש לך
לאכתן או משכנתו ושה' יהא מות' אחרי שו' לך
ער שמוח בדם קם ער' שיחו בר' אלך · ע
מנפי' ואפ' עבדות רעות' שאם אי' ער' ואויב שספר
יושבו כר שומע לא שה רואה ואם הי' יהוד' קים
הי' יכול לכפור בספר מעשה כדו מי שהו עתה
כר שומע והי' יכול לומר שלא אמי כרו ומשל מי שהחזירו
לי כותשה' לו יהוד' בספר אם הי' קים והי' שומע ליקח
הו' בדו והי' מו"ל זוק דלא שמר רואה ומ' רואי בפני או
והדם או שהחזירו לך לאות ומתים ליורש' ולוקח
מהן הספר וכן זה טוען ליורש וטוען לוקח כי אם
היה קים הי' טוען ליקח הו' בדו הי' מוכחש מעשה'
הספר בדו ולא שו' ראה ואת הזכות הורישו להם וגם
הם אמרו לוה אורשמו לוה' וכמו שיהיה פטור יהוד'
אם הי' קים משמעת הסית · אם אי' מחוב טוען טוע'
ברא· רק מאמר ומשמעו שאי' מוו לו גם שמשון
פטור וגם אם תבעו מחוב לשלישי בטוענ' כר שאי'
הי' תקמנ' את ידו כך הי' ינר' לשמנו שטען הס' ואי' וישי'
יהו ובחזקת המו' ומה פטור לאות שמעתה' יהוד'
חיי לשמעו שלקוח הו' מה אם הי' קים והי' טוען כך
רקיי' לך דואפ' רבו ושאו' אדם אורשו שטען לנו כמאן
שהו' מחזיק מאשו' כל השמנה בספרית תנ' ט
שהם גמה במשמע' יורש' האומ' בשמאי' הי' מו' ט ז
העיר לבית קבו' ואי' תשטר כם הריב' על הייתומים
שמשמענו מחיבה שלוה ואחי' על פקדון אורש
הנפקד לכן שיהא פטור מאשו' להחזירו לך אשב'
שה' חיי' לשמנך אם הי' קיי' אמ' שפר' אפי' ורב ג
ובשני' ואשו' שפ' כ' אמרן שהאורשו מחזיק ומחייב
עליו שכתב ויורש · ויורש' אותו ופטור' מן השמעתה'
הו' חיי' ואלם יתעכב ומפרסם שלא הי' יהוד' יכול לומר
ומעבר לא שי' ראה אחו שיורשו לשמעת את הידוע כן

יכחשו וכן יחזיקוהו משקין ראי' דומה בר שיפוס ז
שהי' יורשו ולוקח הי' כדי ומשו רעבק עלה קלא דומעני
ריתני' הו בה מאי' שסת רבי' יעקב רב שלא יהנע'
לו לוקח' הן כדי הספר' מענרו' מנע' אוי' והתא' או ט
החזירתו לך כי לא הי' יכול לומר שקר ופרסם ולא יהי' לו
ע' יען ומשפ' התלהת הי' איך יש לראות כל דומעני
רב בר שוש בין הו שלא יהא ועכ בין תפסו על קלא
דומע דיתני' הו יהא לא לקח הי' כדי פן יוכחש בקל
והתפר ואפ' לא יחבר יחזיקוהו כל השו' שקין מבו
הקול · אבל גב מעשו' וספר' כון שכל טעני' יכול להחזיר
אפ' שרעשה' מה יכול טעה לא החזיר' מאמרי
משוריעת קוויית · רואין פחזק הבתי' ובני כל השכנים
שיש לו והאומן מוסר לו משה ואפק' לו כבר' אתד
שישלו לא החזירו' לך ואי' לו דולק בספר' ואמר חפצי
היו והייב תנה' דולק בבה ולא יני מאין ומשו ודה
שפי' רחמפך על קלא דיתה הו לא הי' טען אשו דשוב
אי' יכול והיו' פסי' דולא כיון שיש קלו חשוב ביראיה
וכנו שיצא הקיל כתוך ב' הי' לו יהא כמטרו כולו שיש'
מחזה · וגם אם לא הי' יהוד שום מען אי' ער' והיי' מאין
המאין ואומשין ראיה רבי' העשי' והשאיל והשכי'

כאם לפי ראות הרייב ואהבתי' את רעהו ושמואת
אינו את רעהו ולפי מעת' הוא וקנ' אם עבד והשאיל
והשכיר ונשו' ראו ליה ריב' מוני' מאוב יחזיקו איד'
מטען שיעשו' השאיל ואפ' שחזו' אי' ידע אם שאול
הו' בדו או לקוח נאמנו חזק המחזיק המן מטען ·בר'
הכו' אמר בהכות' רואי' לא הו' מסירי יתר' לחזה לא הי'
מוחק לו' ואחרים תפסוב לפי שאי' לו ומעולו לקוחי' הן
בדי' שהערכות אי' לה חזק · ולא אשר' והו רבר' שאי'
לה חזק לא מהני להן חזק המחזיק משמעתבר' אתך
לאור' קאמן לימא אלא טענ' שו' · ואמו' כון שאורה ראוב'
לשמע' שאת שלו לו יש בו תקנה השוק ויש מנ ז
שומע' מיה הוה עליו ואיל · ואפתון ראה כל ראופ'
אי' ער' אמי' אותו בידו מעת תבע מכר אם מעת אתו
מאהו אצלו מכר ותבעו ומה שיכו מילך וטען אותו ז
מכרתו לו או טענ' אחר כיון כה שמאי' לעכבו ואין
ראי' להחזירו לפי אותו טענ' כל רחשי' ביה ואי' לו מעת
שיכו לוי החזירתי לך שאפ' אם הי' טוען בכדו החזירתי
לך כל שלא הי' טוען כמו כמו' ואחרי' יתנ' ליבורך אי'
לי והערי' מעבי' אותו שיש לו וחזר ואי' פרעתי המחזיק
ספק לאות ממון · יצחק בר שמואל

לג.

לשון

יאו' רבי' ז"ל יהודה השולח משכן
ע"י' ואשכון ליהוד' יהוד' ביב'
המלוה ואי' אותו כין דלא ירע שהו משכן ישר' אבל לה
רמו אוסר · ורואיתי מהב' כתב ישר' שאמר לגוי יבא והלו
מעותי אסור ראמר' לגוי לשנו ליהוד ישר' אסור ואעפ' ז
ראי' שליחו לגוי איסור' דרבנו אלוה ואיפטר והא לוה
איסור אי' דראי' שמו · ואנום התם פסקו והיתר כנ
ירוה שבך משות כל יעפת עתי' והיתר והרבי' הם
שהן אתמרי נ' דהה' דהו איירי כלו משכון אלא מאי
כיוצאי' · וכן אומו כל התם ונעשו הוי כון דישר' תבע
לגוי והייב ולגבות חוב מישר' והייב' והולך הגוי ונעשו
לישר' ולפרוע מי' סמין דשיק' לא יני ריבית · אבל מלוה
על המשכן שור הישר' המלוה ולא הגוי עושה את הלוה
כלום דבר ואי' לה שום אחריו על זולתו על המשכן ואי'
להם עסק זה על זה על אותה הרב' קחמנו מגני' ·
האותב כדברי התם · וכן שנוי רבי' עכ'

לד.

נער

רבי השוען לחברו הטוש לכם
אחד ורוחתן הרבה ולא נתת לי
חלקי והריב' תובענך קיית מן הריוח ולאחר זמן רבתי ז
לתובענך מן השאר והסתבכו משיב עברתי ולגוי' ב
וקשת אותו משלו אחר ולא רציתי להקין לך כמו ע"י עבו
ואני חייב תנייתך הי' לך לא תנאו לי כחוב עכ' מעל' הדין
ודקדקת אם חייב או לא ואם חייב שבוע מדיה
ושין נשמעתו ואפי' שהתבענו מנ' ואין תבעו מען

וזה התובע מיטב מנה חייב לך וכו' אינו תופס מוחו
תבעו שיתן לו כפלו · וכך אינו מפני שהתובע חייב
שבועה ולא מפני אם אינו שאומר לו את המנה לך
שאי ברברין שלא תבע כלום רימו לו התובע שהוא
חייב לו אינו שלא תבעו לו מנה אינו מנה אמת
לו משלם כלום אומרים לך תבעו לו כחוב ולא כו'
מעות ולא אפי' ישבע שאומר לו ולא לא תבעו לו כחוב
אי כחו כחו יעצב בך ולא חוי להוי דבר רבותינו
הוא ואין ולמה היכי דהבי אלו הדר כתבי אלו הייתי
חייב לך הי לך לפרע את שלך שאומרת לי את השוה
דהת לנה לו ואומר את שוהו כין שיקבל מעו שהו חייב
לו אבל כין אם לא תבעו לו כחוב הי יהא שלא יאסר
לו כלום · ועל לשון השבועה מפני שכין שהתובע
הזכיר שלא חזר זמן רעתו והתובע שמענו שבוע
אחת ויפטר הנתבע שאינו חייב לו כלום ואינו שאין
התובע תובעו עכשיו לא כתב יעשה אלא את שלא כ
לפטור את זה משבועה זאת הוא ואפי' קטן ונשבע כ
ויפטר מ' והנה' והשביע עליו ה' פטור חיובי' מקנה
קו' הבא קטן כל כין שהודה ושבועה תביעה
ואין השואל טוען אלא שאין התובע שאי כבר אומר
ואף כל מיני לתובע פעם אחר רטענה אור הי ושמע
עליו רבה שאין תובע עכשיו ואין נפקא מינה כין שטוען
שטוען ואינו כי לאחר זמן יתבענו ואה שכתב הה'
רישא רשבועה חד כי נשבע אחר לא אין קואי יתירה
ההוא טענה לחבר חטי ושעורי וכוסמין וכו' ורבה היה
ער רב נחמן אמר רבנן וכו' ופה תשתבע חד על כל
וכי שעורי בעינן אית הכא חד כי נשבע אחר וכו' וגבי
חטי' קאי' רב שם לא יטען לי חטין ושעורי וכוסמין
ורבה כל מה ראיתי כי רגלי על' גבי' וכו' ופ' משתבע
על כולהון · על רבת אחך תביעות הי' וזה רב שהיה
אינה לתובעהו בה תבעו לפי קו ורב ונתבע שוה
טוען לא שמענו ולכן ולא ישמענו על חטי ושעורי
וכוסמי לבן · אכל כין ולא יהא כין שזה טוען כ
שכופר הרבה חייב לו אלא שאי תובע זה שאי כולן
עמו הא על רימור זה ימו ולשמענו אי כין ולא שמע
אחתה הלך ישו לתן שלא יהא אלו ואלו כין לירי כ
שמע ישבע כמו שמבטח נזה נתבע ישמע שמע
לו עד כי תפיסתו ושוב לא ישבע על התובע על כ
והשב ישמענו שאינו חייב לו פה אומר תפיסתו ושוב לא
ישמענו התובע על תביעה אחת שכבר נשבע לו שהל
פרע עד כי תפיסתו ושלו אחר ושלו תורה כל כמה
כחשוקי יצחק בר אברהם תנב"ה   הגה
ווידויי כל שהשמיענו שאת כל שמע חוב ושבוע
הפקדון היה לחוב וזה לפקדון ישמענו שאי לו ואשו
וכי כך מאושכם כמוטה אין שלו סתימי אוסה
ושואל ושואר יכח וכך פרטי בתשוב וכולן משמע
אחת יכל שטוען לא רצה אחד' כל שטוען הרבה
תנאי וטענו אמתי לך זה החפץ ולא נתת לי רצוי
והוא אומר זה החפץ הי' מעולם שלי יבר לפרע שבוע
התנאי וכר ושבוע החפץ וכר ויוצא על רבת בר אבן
משמע שבוך הי' התנאי וגם שזה החפץ וכו'
עב הגה   וחו תשובת רשי

לה יומר   שאותם אם ישבע כתיב
                  קטי' כבר נהגו הם מותר
כי ויותם עד שיקנו ליטרין · וכו עד וכל השבועה
כלל קטי' אחת עב' כל זה שמענו ואין לו והטיו כ
שום שמע על שכנגדו שישמענו על אחת ישב על
כלו וכבת אחת שהיא דברי חכמי' ואתה שוט אין
שלא סתימי אחם ושוא שואר יכם וכנם וכולן כ
משבע אחת ושלו שלוה כר' יצחק ·

לו הני   משום דאיסור לאו אתן כ
                 כריתות ושו' ולפני עד לאו ·
יתן מכשול ואיסור לאו תשוך קרי בי לא תשוך ואתם
שחטאו ישר' תוא אינם הזהיר לאו ולאותם כריתות

שאו והיוצא אך עבך אחר לכב היכי דתשנן בהך
וכישואר רגלו להחזות לעבר עד ולא מטעם הא
ואשו מכשור להכנס ועו אמרי' כיוסף לפ"ב רעב"
שאו רקיסרי כמו קואי רומבן אשתכח ואשתכח
משולן הא אומרים לא קוקלו ועשה את קוקלתם
חבר אחד מש"ו אדם ושלא כבר קונן כתאי כ
רקיסרי מותר להוות בריבי' אבל מבואר כתב ר' שם כ
שאיסור להוות בריבי' ולאיסור ראשם שחוטין ישראל
הוא וכן אוסר לאוכר ולטריפ אשו ולפני עלתי' כך
פס' יקיבי ריש והחזיק דברו אינו כסבר רשב"י אני כ
שונה לכל אכרת אחיך ולבות את האיסור ואם אין
אחרי על אכרתו להשיב קו שלא נכח מאין ריבית
כמשל פק רעב"י גב הלא מתני' רקיסרי כו' ועי' נעל רבי'
ל' מתאי בריאותה ואפי' קוקלום קנים מרקנים ר'
ואי כי שלא יטעו סק ואפי' זה אינו אסור דק רפב'
רעב"י מושו' ואסולבות להתכן ולא משוא והכנס
כריאי ליקום מאינו כבותי והפך כב' הפקר ואתנ'
שריתנו ולא ריבי' ונפק' רסתב גב יהבי' לה קנס ואזלו
ואולה קבות אותה מי' לענין שריפיתן והיות דבריו
על ראובה' · וכמו הא כבר כת' כבו ראיה שואשו
אוכבלו להתכ' אסו להוות בריבי' · אבל הכנים אותו
שהרגב ריב' ואחר כת' רסת' כי אינך אחיך ואל תקח
מאנשו ותר והוראה בסנהד' ואפ' ישראל הין
לענין דבר שלא נמי כהם אחוה כגון גרי וקדושי' · כתו
כימין גבי קידש במון הזה חוששין לקדו' שמא ישראל
השמטימו עכברין ישו ל' והכי חיי' עד והתיר מה
ריאשו לכו לפי שאחולתיו ואחר' קי' הכותי כתרי אות
והי' שומל כר שלוה אוסר להוות ואשו כריבי' אשו
ולפני עלתי' עב' ספר התרומה

לז
רעתי   עושה וכן אמרוה וכו לענין
                 שבוע הסתה כל לפי ראות כ
הדיינים אם לפי עניה נראו שהתובע מעורים לגלגל
שבוע על הנתבע כמו שעושי' תובעי' ועשיר שהלוו או
שמאי רואי' ההמון ומעשה שמו ליך הגה' ה'היינו
אמוכתם שטוען מנה לי בך והטיב כשטוען אין לך בידי
כלום ומין לחבר כי אי' רבי' היית אתעסק במאוב ומ'
ומתבי' והחותמות כורך והיית מכאים תמיד אוירי כ
משכון ואני כי היית אותם מרחק ומאורח גדול
ולא שאלת ממני כלום עד היום הזה ואלו הייתי חייב לך
היה לי לפרוע אותך כשהיית מבי כסף כורך מבית · ועו
כשחלית ואלקח אותך ועוית על כך וכו' והרחק
ואפי' סכי קרוב לה' מאו ריעי' זה שולקות אחיכותי ז
ואתשוך או וקות ולא הזכרת מעו' עד עתה · הטי
שאמן דבר הייתי מוחה שטה ער לא רישתי לתובע
וכו משכבו וזה הפסרות ואחר בואי' חזר ותובע כ
יראה פן ישבע שהוא אתבנו וכו' כמו אחרון עב'
ולא רינו להזכיר אף דרך פוס על דבר זה נשוא התם
ולא סתבת ראשו כשניכיון אתשו או עב' הגה
שאינו האמת · ונ' ולריב' אתן העני שהוא ז
שקר ואינו לחיי' הנתבע שבוע בחנם כך אני כמני'
כין לכרדיא רעשו אפי' ליטו קואה חיי' היכל' כ
דרך רשאון אותו לי חזק וכו' אי סתיכו לחן מפני
זה שיכתקבו לפסוק כלישנא רסוף כל רחמי כ
לישנא בתרא עיקר · אלא שק לפי רבי' כתב הרי לישנא
קמא וזה תאם אינו כין שקר עיקר כפרה וכן משמע
כפה תשו הרקא ואחר נהוג אי משו אינם איאונם
כנשי' והאי ונפק מפורי לפסוק כלישנא בתרא דיינן
ואם נפסוק כלישנא קמא היכי ראי' יקלי' לחב' · ועוד
הי ראוי לפסוק לישנא בתרא מה שקבל רבי' לפסוק כ
רבתי' ליטוב ממו ותר רלך אחר הרוחמי' כמו סופרי' הו
אחר הרחי' ושבועה יסת עני' של סופרי' הו' והלך
לישנא בתרא דחיל רקוא והוא שייך כמשוא כמו
כאיסור ואפק' אינו חוזר הא כמו שפר רבי' יעקב בני
כך' רקוא שו לאו אלי קרא מלן ואשנו רואי' רגל

וכן אי' ויטב יק לחאי רשון ואפר רבי' יעקב דלחומ'
אך לא משנ' איסור ולשו ראוי וחור רבי' רעבר' כלישנ'
כתרא וקלט להרימאין אימו סמך כבתי' הב הי' ז
גזין שוב כבוע' משפטי' אבר ואמר גבי' יור ולק
חורבנו וכמה ואו הוה עמי' ואומר אנעטו משקן
כהמנו אל בבת שואע לו משורת אי' שואע לו ואו כ
משו ייטוב ואי ישר' ואי ראה משו כחשו ואשואו
ואו' כביהם אי' כביהם חייב לארץ וכתר לישב כ
עבי' כלישנ' כתק כת' הגאון ויסבר לטעון כ
מטו רספק וחשוב ואחזק כל השדה והאחוז'
ואתפ' שהי' ראי' ליטול את שלו ספורקמו שמאי
ועשות כלישנ' כת' והקל עליו וכמו כמין חין הרין אי
שבוע רשמע היסת ורבנן שמאי לפסוק לישנא
אחרון והקל עליו ולפטור משבוע ואתפ' שאי' יכל
ופסו' לישנ' ק' לחי' שבוע הסת משו חזי' שפרי'
ללישנ' קמ' והוא רבא פק רבו' ואתי' ביני ואיפ'
אלישנ' כת' רבנה היא רבי הוה כי ריחא דאמוג ושוא'
ללישנ' קמ' עיקר וכן פס רבה' גאון ורבי' יצחק וגם
אי' כל פסוק נסתיכו אומ' הכ שלו לחי' כשיטו
קלים הכבר להי' ושבר לאו אומר טענו רסמו
הו כתחו רשבר ויאושו ולא פקיד ראסיק חרין
ריטנו כי כר אי אשו לא אמר וכהאי טענ' עם
טענ' רסיית' כל הפסו' מפני ושונ' ויתני' הילך
על ריעות רבותי' שלא לחי' העשיר הנתבע כשענ'
תובע · אם ישו הפלגה לעבין שנאו ולעבין עשר
שלא להעלות על רעתי זה ולזה מעולם רואי זה אלא
מעשים לחי' כחמו שבוע והרי' אינו אחן בפטור
וכל אשר לך שלום כחשוקי יצחק בר אבר' תנב"ה

לח ויזין   לי קוני להטיב לשר' הרוני'
                 מוהר שמרי' חזר רעני'
שיהי ואמו מקיים רק אומ' כבר כתבתי ופם כזה
השמע רבמון אדם ולו פרעתי היכי והימני אי על
סתב ירו וכך פס האלפסי' אמר רבי שיהא חולה ואו
ואה כתב עדותו להקל שכל זמן שמתב ידו ויוצא
מתחת ידם לא יהא נאמן לומר פרעתי הי נאמן לומר
פרעתי וה' נפטר בכך ובשבוע' הילך מגין זה
ולכן גבי ר"י והב ולא עדותו הי' אינו יקבי ז
נפשי' גבי יורש' לא והעדי' וכמון דלא היאמנה
חוי ברחי' כפר' המת נק' נדר נקי שבוע ואינו
יורש' יישבע אותו וכמו גבי יורש' כמון ולא כ
הימנוהו נאלו לא הימי' כלו לא הו שוקל כגון השוער
אלא כשבוע' הבת נדי לא שקיל אלא כשבוע' אכ' היכי
ליכ' שטר' ולא סת' רמי נדי והיכי רהמה וכבי
ורי' גבי יורש' כמין ולא הימנ' רמי ואלו לא הימני
הו שקיל ליתמי פרעתי כי היכי רחיב לשטן כ
אמרן השת נדי הימנ' טענ' להם הכ ולפטרו
כין לי כשטר אלא סתי' ירו ראלו שכח ופרע ולא
ראו לחייב אותה לא פרע ואפק' אי יתמי השואי את
רמשע אייתם הור לא פרע אכל הכ ראלו פרע ולא
אדעתי' הי רסתלהו נאמנות חשק ואמייהו סת ידו
כהיכי ראו הת נקי נדר שטענין ראו ראיה
פרעי ושכח ולא הוי השטר אירו או אייה ואתנה
עד הרסי' קן ואה התראה שכח והימנ' הו ואפקי'
שטר' ושכח לא נהוו וכם כמאי כתור אחד או
כשכיו תקן היתמי' אור ראו פרע ושכח ולא אתפ'
האמנות' גבי יתמי' כמו הכ כסתי' ידו ראו שכח ונאמנות
הימנע לא חשש לאפקי' מידייהו סת' ידו דסמך
אהא כל שענ' אי' ולטען פרעתי רמשטן לה ראו
פרעתי ואי לחוק אמינות הכם ולא לא הוי התם
ואי רטענ' להן ראו פרע אבותן לאפקי' לשטר
אלא חין הריקי' לאשבוע' ואי' שטר ותן לא אבל
שטר לא ויפם לכבי' אבל הכא כמאי טענת פרע
וסתב ידו נגדי רהא לא חייבת הי' כלו והוי כ רינ
והוי כי רינא סתם ואפי' קו עד הוי הכל כמו שפי' ז

טל

ואתם ותורתב וכל כותב שלו כמפסר לאמר א
ואי' בר מין זלה"ה

ונשתנת כיון שכתב התנאי וי' פט
מקמין א' חשוב כשטר זה

והיא כמפי השטר זה אי' אמה ע' טעמי' חרוז
ומה שטה יש בה' מה קנין שטרי ק' ומי' שטר
כוזר אגבות שום ואגבות ניזון וכהנה ואיכותב
תמונת ילוה וכו' דין שטה לה וקנ' מת אם עד
שותו של השטר ואם עליה אפי' לאחר כ' שנים
ואע"ג דאפיק והו שהוכח ומעיינו הא כשר ואחר
אבל כשמעי' התנאי על השטר ונבת מרעת שנה
מה' כשטר גמור הוא וכו' ואבי' השטר לכ'
ומין וכו' השטר אפי' מה' זוכה וכן פי'
מב' רמטט ושלו א' מ' כון שי'

מ

ריוון טוען על שאין כסף של
יתמי' הוירי' ואחריות שטר

[illegible]

מא

נע [illegible]

מב

יומר [illegible]

מג

כת [illegible]

מד

כתחילת [illegible]

[illegible]

יוצר

[illegible]

נא

וששיות

[illegible]

נב

וזהיסת

[illegible]

נג

כפרך

[illegible]

נד

היין

[illegible]

[illegible]

נה כפין

[illegible]

נד נשיון

[illegible]

נז ויסור

[illegible]

נח פרק

[illegible]

[illegible]

נט שער

[illegible]

ס תשוב

[illegible]

סא הכל

[illegible]

[illegible]

סב

ונתן [illegible]

[illegible]

סג

יתום [illegible]

[illegible]

סד

יתומי' [illegible]

[illegible]

סה

כתב [illegible]

[illegible]

[illegible]

סו
פסק

[illegible]

סז
יושכן

[illegible]

סח
ריוון

[illegible]

סט
נריוה

[illegible]

ע
תשובה

[illegible]

והשיב שטוען מי' חזקה כי מה שטוען הגוי ומכר טימו
לסתם ומה שיריעה בריט ונשען חזק שמי' עיה טענה
תשובה   מוחי בקיעה ואני שכתו
שמכרוה אלוני ואורעה ה"א מנחם ב"ר הר אושריך לער
כי שמוש מי' יכול לטען אתדייב לסתם חלונות' ללין
ערק. ונגב ראות מחיות' וכיון שהגוי מי' יכול לסתם ולסתם
חלונותיו שהרי כריכה כל אחד ומנת מטך שלהם ומה
שהחזין גם עתה יכנה מה שהוא חפץ ומי' אם ירצה לסגת
כנגד חלונותיו יכנה שהרי לא טען שלקח האורה כנגד
הגוי וקבלה מיו על שום קניה כער' שלא הי' ראוי
ומתחיל חזק אורה מן הגוי ומחזיק פתח והחזיק נ' שני
מי' חזק מירי דהוה אהבר ריש גזלת דלא מחזקי בו ב
ולא מחזקי בהו ואפי' בעשירי הם ויש לה קרקע הימני
ועו' שכל טענה שירע יעלו בהרע אתשלהם כמו הטו
לוו חששו הגוי ואחות דכריכה ולו הוי חזק. ואכ' הו' ב
ואירך הוי כשטר ועולם · ועו' דאי פ' חזק הסכם
אורסת דפסאי מ' כטן · ופירשם ז"ל דאעג"ב שאור
מקומו הוי חזק לשו' כגבוב כפרם לא הוי חזק כפתח
ואי' שכדרב דאולסת ריב שלא יחזיק אדם במוחה גוי
כן גוי עלגוי כן ישר' על גוי ואי' לו וקנה אלא בשטר ב
שקנאו מן הגוי · ושלו ואי' כ"ר כמו שי'

ונה' כן ומעשה תדיר
מיוה   כי טוען חייב לסתר מכן שלו
מה שכבה עד חלון של ראוכן :
החלון ומכבו חייב להרחיק ד' אמות כיון דאיהו ב
ואו' כשמכה שירע שהי' כוה כנגד ואין אם הוה
מביא ער' שלא מיחה ואומר אם לא הי' בו מחר טענ'
כגן דאו' אתה מכית לי אתה נתתלי כח בקנין ובמת
כנגד אלא אר לאמר לי אדם רבר מעולם מי' חזקה
ואפי' אם החזיק כך כיה שני דהוא אומר ולסתם ט
ואומר הוי חזקה משו' דאומר לסתם כג' שמם רא
רלפתח מה להון בחזק שיש עיה טענ'. מאן ב
כדאומר בחזק שיש עיה טענה · ומשמע דיש
דאי' כשכמב על הקרקע הוי שמע דאורייתא' דאי' שוב
אכ' מדרבנ' משמע · ודלא כפרש"מי רשומעי' דמה
כי מרשום · תני לי הא רי' ייטב דלא קשיא דהדרי
כסקנה פי'ר אלא כפי' רב האי ז"ל ומאי' מפי' הכותב
גזיר הפגויות כתב וכן סת' כתל העיטור ראו' לסתם
ואומר הוי חזק' היינו בטענ' כפי' ז"ל אי' רבנתחין :
ולסתם ואומר הוי חזקה ודוק בטענ' את"נ דלפתח
חלון כמבינ' גבוב' הכי לאומר · וכן הילכתא עכ"ל ואין :
חילוק בין חלון העשוי לאורה בין שהוא קטן בין שהוא
גדול דהא קיי' לן דלאורה אעג"ב אפי' כל שהו הוי חזק כפי'
ר"ת. וכתב העיטור כת' דכשיעור חלון העשוי לאורה דאו
רכל שהו הוי חזק כן דלא הוי כמבר מטפח וז"ל ומיעות
כיוש' לכסון. גבי דחזק הכתי סגי' להדיי הי' פנחים
חמש זה לפני זה שיעור כולם ולא מקרה · ודאי ב
מסייע לי. רא גבי חלון שהי' פתח לסטין לא עשית
אלא להכנס את האורה · מכון שאי' לוחזק אינ' :
ומביא את הטוא · ודוק שנכמר עיקר עשיית לאור'
כגן יעד מכחון ורחב מכפנים אבל אם שוה מי' חזק
והכל תלוי בראיית הדיינ' עכ"ל · אלו דאומי' חזקה
לעולם · וגבי טומא תנן כיסכ' אותיו' העשוי מאור
כתחלה מיסכ' עליו לתשמיש שיעורו כפותח טפח
שלו ואי' כ"ר בתוך שי'
עמסלו התשובות ארוכות ורחבות מלאות וטובות
דד דד דד דד דד
דד דד דד דד
דד דד דד
דד דד
דד
דד
דד
דד

אילו הן התשובות השייכות לספר שופטים

בירושלי   דפייה ר' חלום משה' מן כר ב
זבמו מי' מעייר' פינס' פחו'
וק"א ארת חוי ריב מושע כג' רמי נפשו לא כש"ו ויחי כג'
עד דהוה מייעית לכן הוא מסכן ר' יוסי משה' יוחנן אי'
מעיירי ב' אחי פינס' ר' יוסי עבד חד מן תרי אחין ט'
ועי' כהילם אכירה פו

וזהו.   חים של כ"ר שמביען מוריעך
כי אחר מכב העיר מזון את :
חמו לדין כעל מחו ירין מון ואי' יכול להחות ולא' אלך
לבית הוועד או לכ' הגדול · איך כמה יכול להחות שלא ב
לנשון ער יו' שלישי · אבל דיינ' מורי לה ואומר זה בורר
לו אחד וזה בורר לו אחד · ואם מכסעי שאותן
אחד מכב העיר או ב' מכסעי שאותיב זה את זה
בורי' לו ואומר וזהו מעכן העיר וכשר ואפי' המומחים
נשלו שאשון כ"ר ומהם זלהה

בפין   דסעהדרי' גזלות רסת ונקיב
מעל הבית אל הלה' מיושע ב'
דקנא' כעין דואחין ומסתמה לה' ולא דיינין להו
בבבל · וקנסי' ער' פ"ב הכת' או איהם גזלות וחבלות עני'
ערב' שלוחותי' ואשכח עבדיב שליחות כמ' ותרשמה
אבל הודאת דלא שכיח לא עבדינן שליחות ותני היו אב
ומשכחן כמיה רומי' שרטן ריב גזלות בבבל כפ' מיער
הקל גבי ההו דגזל ומפרע אקיקולתי ריתי' ואגב רב
נחי' לאופרע' ונכפר' וה' חנן כשיז רתקעו' להו גבר
ובהגזלי קרי גבי שוק. שטוחין של חבר רכבי' ופס
ואגב כי כשורא ליגלוי · והה' רגזל אפתן ותרי
ריות' וקאי' דרבנתו' ובהגזו כת' שכב דישר שיזמעהו
גזים והריוה ממון חבו · והה' גבוה ראמיק חזו' לב
ואכיו ותשלוה קנב ספרא · ועמרין רכיני' בר יומן
חזוה דרבנו והה' מסוחו תשנים אחחי' וכפי' רפ'
האיפקיד ראגבי' רבנחו ליאפרע ובחזק הכתי ואו' ב
מנית בהיי' ארעא · והה' ארבא דהוו דיינע עלה כי
תרי · ד"ל הני מיירי דאי' תפס · ות"ה א"ס כן שנגזל
קרקע אם הפירות אין ודאי לא שכיח ודין בבבל ·
ואבל אדם שנגזל חבר שכיח ודנין בבבל · וקר"א מידון
עבך על הך את ותלא אחי עבד רבה עמר' וחשיב ב
ואפיק פרי' נפות דלא מטעם דמתאפיק ראב' קשי'
דרבנ' אדרבנ' ראיהו מי' בפי' פיק' והרי משכחת לא
גבית דכריכה מואפי' מלוה ומלוה · ובפירקין מי' מחדירי
אלו' לאו מטעם דיבת אפיק אלא משו' דהוי גזלה · אלא
דכן גזלה אינג' דלא שכיח הגה עכ' ויל כין דלא במה
גזלו ולא כמות טעות לא חשיב לי' דיני גזלו ודכן אותו
בבבל · ויש ר"ל דחוק גזלו המותו אחר חבלות מן ודאי
לא שכיח ולא עבדינ' שליחותי' · אבל תרי' היכי דכן
דיני גזלו ואין דכן דינ' דיבת הא אי' בהגזלו קרי' הקולוי
ומלוה דבות מי' מקבלי' אמן · וי"ל דאה שתקנו היינו :
היכא דכל זה שבמרו גזלה דואי' דהוו ר"ל ומשתו אפילו
ומכטך אי' שוך מתגזלו ויש אותיב הה' בהוי' ר' שנית
אמונה זו כו עי' כתבו כס' משפטי' כסי' כ ורומה כת
קינת כמנין אחד

רבינו   האיחר פס' כי יוחנן רב :
שדון מי' דיבהן רין וכן פסקו
התם וס' האי' ודלא כהנ' שפוסקי' הלכה כשמואל אענ'
דרבו פליג עלי' כיון דרבנחו קאי' כוותי' וקי' כשמעת'
אבל מי' להני ראיי מה' דפהשולח דאו כייצ מכתלי
אי' רבנתו' תרי כ"ר קרי' להו דרב' כתול לא בהא תלאן
ואי' סר כהיא תלי' ורבנחו לטעמי' דאו וקי' דייהן :
רין ורב ששת פליג על' הת כיר' מי' דיינה' דין א"כ ט
קשי' דרבנו אדרבנו ובמעת' לית לי' דרבנו הא רב

דשמואל דאו דיינה' דין ובהחולק פסיק הלכה כר' יוחנן
לגבי ר"ל כר מהני תלת' ור' יוחנן סבר לי' כרבנתין :
לגבי בטול אלא לאו ענ"ל או הא כהא תליין אלא טעמ'
מן תגב פחותו סגי' כמי' הה' גבי בטול אבל יש ב
מכאי' מאי דאי' הלכה כשמואל מהא דאו' פב' רסתבו
גשיש בו לקיים את השטר ופי' ור"ל תנן רבי רב
משום סבר לי' כשמואל תגב קיום שטרות ובהא ליחר
היולכתא כוותי' תגב קיום שטרות מחה הו' דמנין גדיופי
רבנתו' דאו' כשרן דיינה' דין גבי קיום שטרות מעוג'
בחזק הכתי' גמרי' להב' דאי' ומאי ופ' זה בורר ופי'
וזיל דמ' רב כהנא · משום סבר להו גבי אודית :
ואי' הלכ' משום פשיט דסבר להו כוותי' ריל' גבי אודית
אפי' שאלו מורה דמני' ג' מדקיא הת' לעי' הודאו בפני ג' דקון
מידו כתב ואם לאו בפני ג' כו' והפ' משום סבר לי' הא
גבי אודית נהדי' אמרי' בירושל' בר' סנהדרי' ר' יוחנן
ור"ל דאו תרויהון כשרן מי' דיינה' דין ונהחולק כי
ור' יוחנן גבי יעדך ג' משפט כתיב וכן ע' סהי' ועיין :
כתב פ' חזק הכתי אהא דאו' קיום שטרות בג'

נשיאו   ודימן אם ומשתופפו יתומי'
נוון להעיד אם יודעין הם ב
עדות והשיב דכשר דאין לך לאו אות שאין חשודים
כסנהדרי' וזה מי' עשלמנות דאי' חוא שליח כעלו ואי'
כגדו והילכתא' שליח נעש' עד · ובחזק הבתי' או' אדים :
ומעיד והוא לית לי' פסיד מועמו וכן מכ' מעיד ווזה והו'
ראית לי' אורעא ומחית כון דנעשבדות והה' דאפטרופ'
דיכן תראו ליתמי' כב' היאפקיד דיינו · ואמלם דשאני
הת' דפשט' דאפטרופ' דאישמעי' לי' מפ' הניזקי' היינו
כשמעשא ונותן מנכסי יתומי' ומשרינ' לי' שלא שלח יד
מנכסי יתומי' · וכל זה לא מיעבד אלא לשון מה טעמ'
מכות הוא ואפי' שמאיכהו בר' אי' יתומי' מפסי' ר' היכ
דעון כרוכה כמתנה והלכ' כחמי' רשום היתומים
שהפתו שתחתיאמן בכול עכ"ל

תשוב   ר' על קבלת עדות שלא בפני
בעל דין נמין כעיני' דיופי' ר' ו
יוחנן דאו' מקיימי' את השטר שלא בפני בעל דין קבל
מקבלת עדות מוזה דאי' מקבלי' אותו בפנין אלא מקום
דוסכנה הוא דפליג' ודוק בקיום נקט מיולתיהו · והא :
דאפ' טעה' דרב דימו בעל השטר ויעמיד על שוא · הק'
ואפי' בקיום אית לי' האי טענ' אעג"ב דרמנה' ונהרי פ'
ר"ה דמקבלין עדות שלא בפני בעל דין חוץ היכ' דפתחו
לו בדיני ושלחו לו ולא בא ונדון · ואמקשי' ואך ב
ואדינהם ואם מיכ' דאורבן שיתקבלו העדו' יתבענו
ושמעון לדין ואואו לו כ"ר ושמעון אם החפץ ואני
אלא קום ב' העד' ויענה כפנין אם יחפוץ ואם לא ב
יקבלו שלא בפנין ראשו' כ' קבלו העדות ולא יאמ'
שמעון   ודימו' פי' דאי' מקבלי' עדות שלא בפני
בעל דין ואפי' אם קבלו מי' עדות אין על פיו וכן משמע
מכב' דאו ומדיעי' העד שלא כמנה והזאה שלא ב
נכנסה עד דלא הוי הזמה · ויהא הוי והפ' מסרי
את העד' שלא נכנסה רהכנסה לא הוי חוב העדים
כלו אלא חוב בעל דין והרי הם כמנן · אבל מי' מדימי'
את העד' שלא בכנסה דהזמה הי' חוכתו ועליה מין
העיד ואי' מקבלי' עדו שלא בפני בעל דין ואסיק הזא
שלא בפניה עד דהזמה ואיגו' דאופ' קבלו בדיעבד
שלא כפנוה לא חשי' הזמה ואי' מחייבי' אותו ממון
והוי דקיוו' כגו שהי' חולה ואתמנחוק קרי' דאם ב
התמבנ' חולה ורוצה שיקבל עדין בפניו לפי שיורשין :
מי' יודעי' לחקור ולחדר אותו כמו שהוא יודע מי' מקבלין
עדי · אבל אם התמבן חולה מטמוך מי' מקבלי' עדי
אלא בפנין ואפי' מה הי' לן לקבל עד' שלא בפנין מי' :
ומפני שירות ולא יוכל טוב להבטל יתומי' קטני' עד
שיגדלו והרי הו' גוופו טענ' ואי' מפני שאי' מקבלי' עדי
אלא בפני בעל דין ואכ"ם עתה כשחולה מי' מקבלין
שלא בפנין כי שלא יאמן לאחר מותו עד שיגדלו וכו'

מין יקבלו ואחר אותו מעות קטנ' אעפ' שהוא
שלא כפניה אלא להיו לא חייבים להוציא. ואשר
פירשתי ואף הו חולה או עד' חולים או ...
...

עד דין ויקבל' שלא כפניו
עכו"ז להוטיבו ...

הנעורי' ...

[illegible]

וקיי״ל דהלוה יכול לומר פרעתי שטר״כ וחותו לדינא דיהיב
לו פרעון מגו דאי בעי אמר לא היו דברים מעולם ט
שטר והכי הוא מדין הפ׳ מי שמת ותנ׳ ר׳ הי׳ שעד
מודה וחותמו לרבנו המולאי שהשטר נכתב
ונמסר כהלכתו שוב לא יוכל לומר פרע ומרע לשטר
וכו׳ טענו דאין עדי לחזרי ועד׳ הודו ומי כחתמו
על השטר כדין ומדאורייתא עדי החתומי׳ על השטר
נעשה כמי שנחקרה עדותם בב״ד ומדרבנן הוא דבד
הצריכו קיום ורוק כי טענו מזוין וכו׳ מכמאמר
שהשטר נכתב ונמסר כהלכתו ני׳ שאומר לו׳ מרעו
ומודה הו דבריו כטענו דאי זוין כיון דוק התור ומי
וה לו חתמנו לו והה׳ מני ולא רמי לקטב מנוסים
היינו מפ״כ רמו׳ רמי׳ ומרי׳ כלו שהשטר נכתב
כדין הולך והימנ׳ מיגו דלא שייך כאן לא מוכ׳
מגו פה ומרע לשטר שהרי מינם מור׳ שהי׳ שטר׳
והא דמית ליה לרבנו מפ״כ רמוגו רשאין לו׳ פרע
הוי טענו דמזויין הת׳ עדי לא מרע לשטר כלו ורב
הונו דקמור הת׳ מורה כשטר שמתבן מי׳ יתר׳ לקיימו
ספ״ אוכ׳ פרעתיו מי׳ עוזין לו׳ כמגו דמשנו דלא
מרע לשטר ומוכ׳ טוען מזויין על המורכו הת׳ ט
הרבה עכ״ל כנ׳ דבר׳ מי׳ לו חזק ואני כתבתי לשון
הר״ר ושר ז״ל

יג ומשמואל׳ אך מיעקעו כישוב והם
והחזיק בעד אחר או כבר
ומפ׳ עד בעיקורין מ׳ לו מעק כמור כמה כי לו ?
כודין זה מעולם לשון וזה אמר בכה וזה או כמה
מדעת הקיס ואם הי׳ כא לפנין דין כמה היינו ט
שואלי׳ או הקהל׳ זה משפטן ונשאל ואומר בו׳ כמ׳
שי׳ זו תשובה ר׳ בורמו ובסוקות
פסק על מורות הישוב ומפ׳ קמא מש׳ והעני
ומפ׳ עד ומפ׳ עד ומפ׳ הקהלה וטענ׳ דכאווהכי כון
טענה כמבו ומעפב מעיר ריאון כן ירעו לסרחותו
כ״י מנ׳ מתו וגם המחוב מי׳ לה זמן כיה שהיה
כבר מלא על פי הקהלה ומי מיב תרי ותרי ומוקי הי׳
הישוב בחזק כמ׳ מתו ואם שהם קונם או מכ׳
כמ׳ כשר ומפ׳ כלו קהלה ויש כמ׳ מים כבר שכן
מחזן לירעם כן כמו מלו מו יותר ממלו ומלי בחר
חבריעות מחר שהמכ׳ או לו טוען שיש פלו
הישוב לא יוכל להחזיק כמו מים׳ ספק המוחזק
הוא בזיקו עדי יביא ראייה ויפטר וכו׳ ומי׳ מדם יכול
להחזיק בישוב עד׳ שומכיו שיוכב דר כן יותר מג׳
שנ׳ כי שמא התנה לו עד זמן או התנה לו ולא לכך
וכיה טענ׳ מיב למי׳ דלא הוחזק בכך עב׳ מדברי יד
מו רבי׳ ומר׳ ז״ל ועי׳ בה׳ שקי׳ ומין ספה

יד הכופר ספקון ולא ריעה לישמע
והי׳ מינה לשלם מעצמו
שעת הוה בכי׳ וקיו עבר על לאו דלא תחוי משר
לעבות מעך החוסן דהיכי מי׳ פסול לעבות מדרבנ׳
כמתב׳ הוסיפו עליה החמסנ׳ הכי כון מעלי׳ חמס
חמסנות ומו מי׳ כמשות שלו יבמ שהוין חומס לא
פסולהו והחרכת׳ מלתשתעג והמתעד חומס משו
שהו פסול מן התורה בחמסן דלא יהיב דמי׳ דהיינו
גזלן מפסקי הר׳ חזקי׳ ז״ל

טו על ג׳ אחין והאחד מי׳ לו כלום
אך מה שמשתכר בידו
והשני יש לו נכ׳ י״ו זקוקי׳ והשלישי מינן כין ?
והוא עשיר ויש להם אם זקנה עני׳ ותובעת מהם
פרנסת׳ קיי״ל כמ״ד משלו מב ולא משלו כן מלו ?
שיב מלפם כת׳ דהיכ׳ דלית ליה ממון ומות לכן סופ׳
מתהבן לידון ומתהאב בתורת יבקה דלא יהא מלא
מחר כמו פשוה כי הא דרב מכפ׳ ורב עקן בר
מחי׳ וכו׳ והכי שדיו מותפסת וכן פסק כמאותות
ונ׳ רכלו מי׳ וכעה שנבון לזונה ולא יכל להסתפק
ויימור לחזר על הפתחי׳ אין לכופו מלו מות שלו

מעורבין כמוסג׳ לשון מיר כלו מוכר׳ מותו שיוכלו ?
לעשות מימה זו משלו כי הה׳ יתפ׳ הנזיק גבי עניים
שמכן קיוכלו ומשו׳ ולו ומיד פ׳ שיכול לעשות מימו
זו משלו וכון דיש לה כני שיכלו לפרנס בלא סיבב
תבו מיוה לכב׳ שיש לה משלה לפרנס ר״ג מ״ד לאחר
והם לחזר על הפתחי׳ כמו פק דקידו תבו מיוה ט
ומעכ דמשו הת׳ דמי בנג׳ וקבל על׳ לטותם שפי
מינ׳ היכ׳ מעשר עב׳ ומכן הא מעשר עב׳ דריה ?
דמיקנ ליה יכל לחזר על הפתחי׳ משכלו לא כון ט
דמית ל׳ נבס׳ לרי׳ שמב מו כל העולם מי׳ עכל ליר
גמרי כמו כנדי פ׳ מש׳ פותחי׳ והקרוב קמו קודם
חייב לזונן ומפק דקי׳ מו דעבר עברי העניר מי׳ לא
משו חשש כו הוה כיפנ׳ לבני משפחת וכו׳ והמו
כיסן נקיע עליה שיש לה בנ׳ עשירי כיפנ׳ להן
ועו הפ׳ דקיד״ח פר׳ וכי האכו בנט׳ ומי׳ מו משלו כן
וכו׳ משו׳ יוכל לו״ר נכ׳ ומזוני כון דלית ליה נבס׳ ומב
ומדימכלו מעשר עב׳ מוכ׳ חייב הבן לזונו כרפסף
המלפם והקוומי׳ מוכ׳ פרע זה חובו ומעשר עב׳ מלו
ומשו׳ לו״ר משלו אב מי׳ חוב עליו לפרנסן משלו מלו ט
ומפ׳ מעשר עב׳ משלו ויקבל עליו לטותו ומפ׳ יש
לו נבס׳ לכן לו סכ׳ לפרנסו ומגזון שלו אם מינה לב׳
לפרנסו מיוע׳ יוכל לו״ר משלם אם יש לו נכס׳ לא ט
שבקי׳ ל׳ לפרנסו משלו מעשר לפרנסן ומיענש אם
לו להעדפו כמו מקידו דהמי ולו חובה רמשי דרמי
עליה וכון דקיי״ל לן משלו אב והוכחנו לו״ר משלו אב
ומפ׳ כי מית נבס׳ לכן מין חוב זה מוטל על נכסין לו
שבקי׳ לכן דמית ליה נכס׳ והטיל חובו על הציבור
ולמי׳ מתאחין שמי׳ לו נבס׳ לחזר על הפתחי׳ דמיימ
זה פורע חובו כמעשה עדקה ונו׳ דהכי ריש לכן נ׳
נבס׳ מחשבנו לפי ממון משאר צדקות ולפס גולין
שיחנו כלו חיות לו״ר משלם אם יש לכן ממון ?
מיימל לפרנס ומעשר כלו והוסיקו מעשר עני׳ או
משאר צדקות מי׳ כמו ומיעבר לא שבקי׳ ל׳ מוכל
העשה לו מחייב מירי יוכל מימר תבו מיוה ט
והיכ׳ דלית ל׳ נכס׳ לכן שרי מוכל לרון דקיי״ל לן משלו
אב יוכל היכ׳ דמית ל׳ נכס׳ לכן ובמי׳ למיי״ב ומעשר
לא מחייב כמה יוכל מו׳ תבו מיוה כו׳ יוכל העשה
מי׳ לון כח לסמך כמשה בקידו מכלו מעה מיכ מרבי
רבי׳ ומיר ז״ל

שייך להיכות מכל

יד ומונשה בהורי מחר שמתו ומת ג׳
ופני פרים ג׳ מי׳ ונשמותי
כיעד עשה והי׳ נ״ל דלו יתיוכל לעיקר בפורים דימי
משתה ושמחה קבלו עליהם וחנוכה ופורי׳ מפורים
בהספד ותענית כדמו׳ במגלה תענית ועי׳ רבותה׳
מגלת תענית חנוכה ופורי׳ לא בטלה ותנן נמי בפ׳ מלו
מגלי׳ נשים בחועד מענות ולא מטפחות וכו׳ ובר״ח
וחנוכה ופורי׳ מענות ומטפחות בזה ובזה מי׳ מקוננות
נקבר המת לא מענות ולא מטפחות מכל דבר׳ של ?
יעשה עוקב דלא עבר׳ משנה ולאחר שהתפלל בבית
היכל כלו פרי׳ בעוב כלו קריאת המגלה ומורתי לו
דרך לבית הכנס׳ ראוכ׳ עכורה דקרן יבבור רוחה
מעכ דרחייה שבת כדמפ׳ רמגלה כהכ׳ מגבורתן
ולוים בדוכנם וישר׳ במעמדם מבטלי׳ עבודת ושמע
ומקרא מגלה מש״ר רחי׳ מצות דרבנ׳ ובים טו״ שהו
זמן כרכם עדי לא מתיכל כדמו׳ פב״ ר תענית ותים
ורכם עשר ומתים חמשה עשר יומי דפורי׳ דלא ט
ומספד בהון ומו׳ רבו לא נכרכה מלא לאסור מת של
זה בזה ושל זה בזה ומעכ דלאמתיוכל שלון או ט
טיו שבת ושוב מעות כתב והיה סמ׳
על העתקתי מספר המקיעות ז״ל והיסו דטבב
ל׳ שכבון מוסיר ל׳ מספד ולמעבד גלות בפורים

ומי׳ מיתעב׳ מילת׳ יוסיר ומיתב בתענית מו״ר רב
יוסף שמח ומשת׳ וי״ט כת׳ שמח מלמד שאסורין
בהספד ומשת׳ מלמד שאסור בתענית וי״ט מלמד
שאסור׳ בעשיית מלאכה תנ״ו בהספד ותענית
מבל י״ט לא דרב׳ מקום שנהגו לעשות מלאכ׳ בפורי׳
עשו׳ וכו׳ והיכ׳ דשכ׳ ל׳ שיכב מקו׳ פורי׳ ומיתחזי׳
פר׳ בתוך ?מי׳ מכלות כנלה מוימן בפ׳ ר׳ ומידי ט
הוה מגלי׳ ומגלי׳ מפסיקי׳ ומיכ׳ על׳ ומי׳ טעמ׳ שמח
כתבן דכת׳ ושמחה כתבן פור׳ עדי שמח׳ כת׳
בה רכת׳ שמח ומשת׳ על לעשו׳ מות ימי משת׳
ושמח׳ ומוק פור׳ מכל חנוכה לא מפסק ומסור
בהספד רתנ״ בכה׳ ימי חנוכה תמניא מילו דלא
למיספד בהון מספד הוא דאסור מכל ומי׳ מכלו
לא מפסיקי׳ כי היכ׳ דלא מפסיק׳ רח וכן מפרש
כשאלתות עכ״ל וק״ל דכון דסבי׳ ל׳ רתעני׳ מחת
לפני הפור׳ כמלה המין בפ׳ ר׳ מכ״ הה״ד לפנו ט
כמו המין בפ׳ ל׳ כמג׳ מיור׳ וכ״ד מכ״ב פליג
כפ׳ כמו רמועד קטן דרג׳ מור׳ משחרב בית המקדש
הה״ מ״ב כמגל׳ ופליג׳ תנאי על׳ מזמי׳ לא חשיב עדי
פר׳ ועו עב׳ לא חשיב פור׳ דקתני הת׳ נשי׳ במועד
מענות ולא מטפחו׳ ובפור׳ מענות ומטפחו׳ על
כן נ״ל לעניין פסק הלכה כמו שכתבתי לעי׳ ולעניין ט
טלוח מנות עדי׳ ע׳ דמותר דמרכ׳ חייב הו׳ לשלוח ?
מנות לב׳ מו׳ לגרשין דמכל חי׳ כל המיטות המותר
בחיה ולאחר יום י״ד נטו משנים מבלות עכ״ל
מו רב׳ מו׳ ז״ל
ומי׳ ל׳ הרבה על דמי׳ רבי׳ ז״ל דמרכ׳ ומדמסרין ?
להו בהספד ותענית כלו המבלות שנקבעו תרע
דלא מסרינ׳ שבתות וי״ט בהספד ותענית ומי׳ שנעין
במגלה תענית ומרכ׳ יש חילוק בינה ומי׳ הכתוב
במגלת תענית כדתנ׳ הת׳ פ׳ סדר תעניות כיעד המי׳
המיון הכתוב במגל׳ תענית לן ולפנה ולאחריה מחר
שכתנית הן אסור וכו׳ ואם מי׳ מבלות שנקבעו בפורי׳
לא הי׳ יתני׳ למוסר בהספד ותענ׳ מכמ׳ שלו מיבן
יום שאסור במלאכתו מותר בהספד ותענ׳ אך והבך
מיכן המותר במלאכ׳ ואסור בהספד ותענ׳ מכן רח
וחנוכה וכו׳ מינו כבן השנין במגלה תענית מזו ט
מדאסר ל׳ בהספד ותענית הוא מאר מבלות שנקבעו
מאשר דקדק עדי כספר המקיעות גבי חנוכה
ועו׳ לפי דבר׳ ר׳ יהא חנוכה עדי׳ אסור במבלו ודבלו ?
דוכת׳ הוזכרו יחד חנוכה ופור׳ בעניין מבלות וכן רח
ולא מיינו חילוק כלו בינה גם מה שהביא ממשנ׳
ומלו מגלחי׳ עשי׳ במועד מענין וכו׳ לא הבנותי דעד
גם משם ראייה דמכלו עוק דמח׳ ומועד ובפורי׳ דהא
קל הוא ממועד דמועד אסור במלאכה כדו׳ הת׳ דלא
אסר להו אלא בקינה כדתנ׳ בזה ובזה לא מקוננות
ולא קוור בזה ובזה מי׳ מבלו עוק׳ מהן ומן עדי מוכח
הת׳ דקיא עדי חנוכה ור״ח ובחנוכן ודמי׳ ר׳ מורה ר״ש
דעקר מבלו מכל שבת וי״ט לא מיינו שאסור בהספ׳
וקינה לפי שמי׳ מבלות עוקבים ומי׳ יצי׳ לאסור ט
דאפ׳ טפח ובעי׳ יוסור בהן הה׳ פור׳ שאם מין ט
מבלו עוקבין לשמשה מזי׳ ורב״ש שאסור בהספד
וקינה ולא לשמשה מלא רשרי בטיפח ובעי׳ אך
מיו בקוער טפר׳ ששמתן מי׳ בנה מלו טפח
ובעי׳ דאסור בשמחת כפור׳ שרי ותו הת׳ רפליג
תנאי בגנובת אם הם משמחת כתב׳ וכן הה׳ מו הפג
לא לשתי״ט טום תנו לפרושי עדי ומי׳ דפורים
משמחת׳ כמוטר הק׳ ר׳ נפ׳ ודבר׳ ספר המקיעות
וכן ממורי׳ דפליג׳ הת׳ בנב׳ אם הלכ׳ כמנ׳ שקלו ונה
בה לא לשתי״ט חד מניהן למי׳ דפורי׳ משמחת
גם מוטר הכי מהה׳ דמגלה דמפ׳ עבודה דחיין
מש״ מכלו דרבנ׳ לא הבנתי דלמה ידחה מחר מהם
היכ׳ דמפשר לקיים דברי שניה דמי׳ ער׳ כהן שלא
היתה לו עבודה מלא שעה מחת לן היית עבור ברחית

אלא ישלים עבודתו ואחר כך יקרא או ישלים ויקרא
מגילה כיון דאיעתה כל היו כמו' הת' פב' אלא והאי
הה' איירי שאחת מן המיעות יעבי' וחות אפב' ט
תמרת כנ' אם יש לו לעבור עבו' כל היום או כמו'
שאי אפשר לקיים שתיהן תדחה העבודה מפני קריאת
מגילה אבל אם אי אפשר לקיים שתיהן אי' דחה ט
כשאפשר לקיים בעשה הדוח ולא תעשה אם אי אפשר
לקיי' שתיה' אי' דוח' ט' פק' ריבוי' וכן פי' הא דאמ'
העוסק במצוה פטור מן המצוה ה"ה דאי אפשר
לקיי' שתיה' והכ' הרי יכול לקיי' שתיה' ומפני אכלו אי'
יבו' לדחו מקר' מגילה ולא ומפני מקר' מגילה יבו' לדחות
אכלתו כיסו לקיומה בביתו אי' לקיות מהיר לימק
ולייתי כ' עשה נאי' טייך ולא כה' שפירשו מן ט
היסבור הרי הן כחיר' דהיינו חוק ולא יכתבתו"ה
גר' לעבין קטו תענו והספיות ותקנו וק'
סר' ואריכנן כלו שיהא פר' חלוק ואשון כרין ט
אכלות ארח ותענה או שיהא רואה ושמחיו יט
ואפ' פונה לא מטה אלא בעינית וה' וי' הכפר'
כרכי ואשר כת' ר' ריא' משתו שאח קבלו עלייהו
האורחים ל' הת' פק' מגילה שאח שאסור בהספד
ותענית שאסור בתענ' ואינה אסור' במלאכה שאר
ריב אכלות עוד בכפר' כרכי ופרזי' ליש שמן נמו
לכ' שאח עשה' ששון ויו"ו עכ'
תשוב' ריא' אור הגולה זצ"ל מי שאירעו אבל בפורי'
כך דעתי נוטה שעושה אבלו בפורי' שלא מצן חכמים
משנה יום שאי' אבלו עונה כהן אלא שמתקלים
ונה' ויה' אבל לא נוהג' ופורי' לא יתן ואת"כ כפורים
לא תנהוג אבלות הא כתבי' ומשתה ושמחה הא
תנ' רב יוסף שאח שאסו בהספד ותענית וראי
וכן תענית ורח' עכ' וכן רב האחר בפסו'
וכן כת' כה' האי כתבנו ולשונ' וכן במעשה רוקח נמ'
ואי' לו לינות אפשר כתו ואפ' לילך לבי הכנס משם
קריאת מגילה אלא יקרא בביתו מתורה הואיל שם
שם אז מחיר אבל פורי' שלו והי' מירעי' שנכר
כיון שכלאו הכי הוא בבי' הכנס התירו לשמו ל'
שם עד לאחר התפלה ולאחר קריאת המגילה אבל
לאחתו לאיכו' לכתחכם אלא יקרא בביתו עכ'
והנהיג רבי' הגר' בה מרוטנבורק שישן האבל
ביאני דרך לבי הכנס מישראל ויקרא מגילה ורווייתו
לבי' וכיינו רבי' הכנס אחור לבכלותו ומבי' יאמרי
עבינן מחמר תורתו בשמחתן בשמחתו
גמ' יח[1] ומהו שכתב הקורא ובתו יומר
וה' והמתו כלו ואינו גו' ל' הוא
קיי' לן כה' ויה' כגו' אה' וי' יו הכפר' וכלו ואין
גזי' לאתנן שהוא יותר מי' ימי' קור' יו כפור' וקיי' לן
ד' ימי' קור' הגל מטו היותו גז' ל' הפילו מלו מקנ
פורילו מגלה אחרית רב ספרו רב אויא ספר ור'
ודרשו י' אחר לפני ה' וה' הר' מין י"ד יו' ונהנת לו
ל' לאי' הר' מין י"ד יו' ואמרי רב פפו סבר ל' כגו' או
וה' ויה' כגו' אבל לאות י"ד ימי' אכין כלה אין
גזי' לדה' ל' יותר מי"ד ימי' קור' וה' אלא והכי נקט
הר' מין לא ולשמעינ' שאי' וה' אכלו היתן גז' ל'
ימי' לאית ל' י' והשת קיא' דרי' אח לפני וה' ויה' ב
שלו לו לי"ד יו ממני הל' וכן כת' רבי' מגלה ער' סופות
וכן כת' ראב"ד רב מט' סופתו וכלו היתן אכלות
אבל שקי' לא דחת' הפסקו כהר' מהדרי במרא
אבלות לא עברי' לימו לא ד' כ' אורייהו ולאו ל' כ' ב
אורייהו ותני עלי' בחד אכלות לא עבריי
על כת' ראב"ד להכי קאו הר' מין י"ד יום ולא קאו
כלה היתן גזי' לבא כגו' אכו ולאו כגון נוער
חשמב ל' לאפסוקי אלא להכי אקשי' ל' ולא יחשב
מיקו ל' חד' הילך אם קבה ז' ימי' לפני וה' לא כלו
אאגב ל' אלא ענה גזי' ל' עד יו הכי וכו' הכפור'
כלולו' דר' לפני וה' תוו להו ח' אשו ר' ז' שלו'
ושמן ולמין ואומר' דחש' כב' ימי' וכן י"ל כב' שכב ר"ה
וי' הכפו' הרי ז' שלפני ר"ה ור"ה טו' נ' שלפני יו הכ'
ויה' טו' הר' ל' י' ואסור לגלח ערב ר"ה ועב"ה והיינו
ראו ותבנו ורב חסדא מסוריא אין מסתבר כגון דאמרי
לא אלא' אי' שאו הלכ' ואש שהי' עשה אותו כגו'
גזר' אלא שה' לא גזרי' כגו' אלא חשבינן ז' כלבר
מקצי' לכל' מדאי' ותקנו מותר להרדי' אבל מפסוקי לא
מפסק' והא לא כת' כהן שאח כגו' וכן ער' כלו לפי
דברי ומ' עד' כה' שמחות וכן כת' ר' אבה
כמניה ראי' יו כפור אכלו דין ל' נז"ל והילכתא אחר
לפני וה' והר' מין י"ד ימי' ומשלים עד עד ל' יום מיד
ז' ימי' עד ר"ב ויו כפור הרי סח' יו ומשלי' כ' ימי' ומגלח
ערב סוכות ול"ת וסג' כת' ומגלח ער סוכו ול"ת ואמג'
רח ימי' הו קור לו הכפור' וקיי' לן וה' וי"ו הכי מגלים
הא פרשי' דנפק לאי' לא"ר גזי' ל' לא מטו מיני' לעבין
שמוע רחוק שנו' כן ה' נעבי' רחוק כרכי לנ' עכ'
ואנס רב שאשון פי' דהאי דאו' הר' מין י"ד יו'
נפק' מי' לענין זה שאיר אחר וה' יש לו דין שכה
שלשי' שיושב במקומו ואי' אדכר מתני' לנ' וי"א
דנפק' לאד' ימי' כלו גזי' לא כלו ודוחק לאוקמי' לא
סב' לפת' ודימו' פי' דנפק מי' לעבין שמוע רחוקה
כאם לא ידע שמתו אח' עד וה' ומי חשוב שמועה
רחוק עד ב' ימי' אחר י' כפו' ולאו אמרי' לעבין זה ד' ימי'
קור' כמו היתן גז' ל' וסבריה כן דעת' דוחי הלוי
זצ"ל ואשר כת' בספר האור והי' רשב"ם שכב מע' ר"ה
דקיי' לן יו' אחר לפני ר"ה ור"ה הר' מין י"ד ימי' ואי' דחאי
מני לאי' כלומ' עליהם יו' ימי' דהוו להו תלתין יומי קור'
קור' יו הכפו' ויה' טו' יו' ולכ' נפק יומא דכפו' משלים
עלייהו מקינ' ל' יו' ואי' כלא' אחר מותר לגלח ערב יו' הכפור'
שכבר שיענו כמ' שלו' חוה עה מקינ' גזי' ל' ענת לו
מקינת כלה ומקצת שלו' קיים גזי' ז' ואם כלו ח' ימי'
או ז' קור' הגל גזי' ל' ומפני יו' אחר או מקינ' הי' שחלה
עליו גז' ל' כמ"ש זה שחלה עליו גזי' ל' ח' ימי' ואי' אינו
חושש' אם לא קיים גז' ד' שהרי כבר הגל' ומפסיקו
וכן מבבות מש' ה"ר' א' ואותר לגלח אשו כבר יום
הכי ראם אי שקבר אחר
וה' מותר לגלח ער' יו' הכפור'
שהוא יו' ז' כמ"ש זה שקבר'
לפני וה' וכן שמותר לגלח
עב' וה' כלו ה' ל' וגזי'
ר' אלפס ור' משה טונ'
לו' שאות לו ואת וקברו עב'
וה' לא יגלח עד ב' ימי' אחר
יו הכפור'
וכן דעת כמה לחמ' וכן הקובר אותו עב' וה' מותר לגלח
עב' הכי והלו רב אשר כת' על דבריו ולא רמי לו
אחר לפני הכנ' רק שאינ' שלו הח מי יום ולא אשכינ'
הר' ח' ימי' יש לפני שאינו עבד' ולכלו אי' ב' כלו גזי' ל'
והא הת' לא קיים כלו גזי' לעדין ראוי לגלח עבו'
יוסו בקברין ותספרת היו לא איתסר משו' אבל אלא
משו' רגל וכן לא אומר אלת ראי יתסר יגלו לא כלו
היותן גזי' ל' לגמרי אבל כו' אחר לפני ה' כון דגתו וה'
הו ימי' חול ואי' ה' לספ' ולעבין מי לא משו' אבלות
אתו' עב' יה' מותר לגלח הלוש ח' יום לפני יה' וכן
קבעו עב' יה' כון דעבו' יה' ויה' הר' מין י"ד ונמצ' ה' יש ימי'
חול והלה עלין במקינת גזי' ל' ומותר לגלח עב' סוכות שהרי
יש מין יותר מז' ימי' קור' הגל דהא אי"כ עב' יה' ויה' שם
י"ד וי' ימי' שבין יה' לסוכות ולפי זה מי שו' נפקות מי'
דקאו' יו אחר לפני ה' ויה' הר' מין י"ד דקי הוה מינ' ויה'
הר' מין ז' טע י"ד דכן אם אי' ז' דכן אם אי' י"ד כ' אתי
יה' כלו ואין כו' אתי יה' כלו ואין הכל אלא ע' שהוא
אזו האחות נפק' מי' לענין יו' אחר לפני הגל הא דהוו
י"ד נפק' מי' לעניבן הר' כו ומפני ט' יומי לאשלומי בתר יט
ואי' נפק' מי' לעבין כמו שכ' לנ' כמו רבי' שאשון
ולי' נרי' לפי' היו דקא' הר' מין י"ד יו' ונפק' מי' ט
לשלו' שני' את הקרובים לאחות רגו' על האחרים
שלו לאחר ז' ואחיה לאחר ל' וכל אבלו ואין שלו ט
לאחר ל' יום קרבו' אחר לפני וה' שאינו יום אחר
לפני וה' וה' הר' מין י"ד וז' שלפני וה' ויה' יר' הר' י
כה' עיינו שאחר ואחות הקרוב' יאי' ואחרי' יה' נמ'
יוכו ויאון אחר לשנו ואתע' רבא ואינו היוכלו רב
משבו ז' ימי' לפני יה' ואחו' הקרוב' אי' כבלו זה ראשון
קריעה כי' אי' כבלו אכלו כמו לקו' יוכל לאחר וקריעה
לחוב כמ"ש תיקון הקריעה דלא הוי כבלו רק שאר אבלו
אגב לפי לעבין שאיר שלו' דאו' דאחרי' אי' שואלו
בשלומו עד ל' יום והשת קיא' יו' אחר לפני וה' ויה' ט
הרי י"ד ושואלי' ב' ימי' אחר יו' הכי ולא קור' יותקנ' גזי' ל'
מלו עד יה' הלת' ספר' ונראין דשו"ב כנו' היותך והם
הנקראי' כבו' ויקו גזי' ל' אבל שאי' שלו' יש לו דין יומר
כרכי עכ' או רבי' ז"ל ואשר אומר ויש מי' ב
שאר דהכי תנ' קטנ' דחשבינ' להו כו ימי' כן שמע
שאתו את עב' הגל כן שלא שמע עד אחר הגל
נוהג אותו כו' ימי' ונם את יו' אחר לפני הגל גם אותו
נחשב לו כו' מי' שמע עב' הגל מאותו יו' אי' אני
מאה דבר לפי שאותו יו' אי' נחשב כו' מפני חשיבות
אלא מפני הפסק הגל יוכל כגו' עניינו עד דבריו
שאמעבן שלא שמע מפני שיש להן חשיבות כו'
יחד עמהן משו' דאיתקש לגו' אהדדי עכ'
ורבי' יחי' הלוי ז"ל כת' בספר האור והימו
רשב"ם שכב מע' הגל קיי' לן יו' אחר לפני הגל
נשאר לו התגלחת כן כו' יו ומב' ואי' נקט כתר
ימי' החג יו' ימי' מי' ב' וקינ' ב' הואת נייתן ראית
ל' שמוע כו' יו' שלאחר החג אי' הוי ל' משמוע קרוב
אי' כשמוע רחוק יש מן חכמי' שנסתפקו בזה ב
הדבר ואלו זה הדבר להקל ויש לה' ספק אבל ונבזרי
הקל באבלו קטו' ולדעתי נ"ל כדבר זה להחמיר
שהי' נרין שיעלה הגל שלו כיון שדין שמועה את
ולא אתה מאה שהקובר את מתו ח' ימי' לא דקאו
ח' ימי' אלא אפי' ו' אלא ליש כראתני בקו' הגל ב
כלה היותן גזי' ל' ויה שקבו מנב' החג לא כלו
היותן גזי' ל' ומי' לתשלום עלין אחר החג ט' ימים
אתן שכבר שלו לו י"ד ימי' קור' שאינם שלו הגל לא מלו
היותן גזי' ל' כל זמן שלו קיים גזי' ז' ומ"ש זה שלו
ידעו לא שמעו באותו קור הגל היאך יעלה לו
הגל לשמו לו יו' אחר לפני החג והם שיום שלו כמ'
יו' אם אמרו כיו' שהפסיק לו החג אבלותו יואמרו כיו'
שלו ידעו לא שמע ושו הרי אמרו מקינת יו' ל' כלו
נמלו מין דשמע שמועה כו' והרי הן משמועה בום
כמ"ש אלו ואפ' שעלו מקינת ל' כלו ולי' שמע אבלו
לא עלה ולי' שלא נהג כלו ואין זה הק' הילך מסתבר
ל' כמו אות לחומרין עכ' והי' רשב"ם שיכן
מע' וה' כו' לנ' בתוך ימי' שם
יח
כר' פי' כת' רגל שמועה רחוק אי' קורע
וכן כת' סמ"ג וכן ר' אלפס וכן ראב"ד ואסתבר הלכ'
כר' מאיר דאו' אי' קורע ולא כר' חנינא דאו' קורע ואמשה
דר' חייא דאו' לרבי' כמו קיים אמאן קיי' אלא שמעי'
חוץ לו מעלי' ואילו קריעה לא משכח דעבד כלו
אבל על אביו ואמו ואפי' משמועה רחוק דידהו קורע
אשבחן' אתמר כר' הת' כמו ואלו מגלחי' דאו' אי'
וכי יש קריעה לאחר ל' ואמר שם על אביו ועל אמו
אפי' לאחר כמה ימי' קורע יש או כמו שלא כתן
ואחותו לשלום כתוך ז' דיי וזה עיקר עכ'
וכן כת' רבי' ז"ל ואם שמועה רחוק אי' קורע חוץ
מעל אביו ועל אמו דאפי' לאחר ל' קורע והא דר' חייא
לא קרע שאחר השלמת ל' שלו אמר לפני' מה רבי
אייבו קיים כו' שהיה שואלו על אייבו אבו של רב
שהוא אחי של ר' חייא ועל איימו אמו של רב אחות
של ר' חייא ושאלו אמו עב' ואין חילוק בין תוך יב'
חדש לאחר יב' חדש וכו' כתבנו כהנה ומשו'
מסה' כת' שאותר לישו לישון מגבב
אותו עד מגבב וכן פס' ר' אלפס כו' עכ' ור'
אכר כי נ"ל דקיי' לן כר' יוסי כמו כלו ואותר בשוה

[illegible]

יוהר

[illegible]

תר

[illegible]

כתב

[illegible]

טעם

[illegible]

ריח

[illegible]

רש״י פי׳ הטעם
שאינו מיו׳
אין חושש כ
מ״יסתרא׳ לפש
:

רבינו יעקב תמיהתי איך יעלה על לב לפתור כ״ק
רב חיים והוא קושר סתמא אמר סתם הוא
כ׳ לרב ר׳ אבר התירו לו ואפי׳ שאשתו הייתה זקנה
ופירש ואיתה מ׳ קלי׳ ושטח והמתה וגם על מה
לא איתנם אבלות היו אבו ואמו חמור לענין
אבלות שפי׳ שאשתו רעל כל המתים נכנס לבית כ
השמחה כו׳ ולאחר ל׳ ובנשואי׳ סתם קתני בכל הוא
היובל׳ חוץ מאשתו ומתוך שהיתי יכול לפר׳ דשייך
מן כבוד אשתו והשום עליה עד ג׳ רגלי׳ ואפי׳ כ
שמכבס אחרת תחתי׳ ומזכרי׳ לה מה שאי׳ כ״ק כ
מבין ואמו זה אי׳ כל האי וכבו ואמו נמי אמאי לא
הזכיר והעולות על לב יותר לענין מת השמחה
שמן כן דין י״ב חדש ובנשואי׳ אשו אינה התירו ו
מ״ש לענין אשתו אם לא משום של רבי יעקב וזה
שהקשו על טעמו מפירושי׳ וזה שיין בפירושי׳ אינו
איתה׳ חרי דאין אוכח שלא יהא רעתו מיטה
טב׳ תוך ג׳ רגלי׳ מיתה ויקבוטי׳ שחוזר בה אהבת
ונשיב מיתתה ולא יהא שמח עם השני׳ ואי״כ
קטנה כיון שפי׳ ומ׳ רי׳ לא משוקטו רידי הו
ולא מטע׳ קטע׳ דידה שתהיין עינב ותעלה על
רעת לומר כ׳ מיגשלם עיה והא לא שייך מקב
כלו׳ ועוד לא ידעתי למה הזכיר טע׳ קטע
דהרפטוט הו לוו טעם ראשון שפי׳ גם את אמו
ואיסור רעות גם אב שכך רל רבינו חננאל ומשום
ואיסור רעות שטותה בכוס זה ומתן עינן בכוס
אחר שאסור אפי׳ בב׳ שיל׳ כ׳ מיוסח מב׳ ואלוא
יקלחי׳ אותי׳ וכל ג׳ רגלי׳ זוכר אותה ואתר מיותה
ויקבוטי׳ ואפי׳ שחוזר מוהבת ונשיב מיתתה מ
הבין לענבם הו לפיק או רינו לאסור קבוטי׳ כמיתת
אשה שלאחר ג׳ רגלי׳ אי״כ רישו קבוטי׳ שפי׳ אמירת
זהו אפשר שכבר שכח הראשונה שהאותה מיתה ב
אין הלכה אע״ל ועולם לכ׳ רישו קבוטי׳ כיון מיתתה תוך
ג׳ רגלי׳ כל זמן שזוכרה ואפי׳ פה אסרתי ועוד כ
גם סתם התלמוד סומך כ״ק מחטלו מגד הת׳ כיחטלו
במהולין חוץ מן האוצנה ואפי׳ האיכו להדיו ואתה
כבוי׳ וכל מתנו׳ ג׳ רגלי׳ כשיש לו בנים אי׳ לו בנים
ויד שיש לו מי שימשמשנו אי׳ לו מי שימשמשנו
ויד משאי׳ לו בני קטנ׳ יש לו בני קטני׳ ויד בחרא
מעשה באשתו של ר׳ טרפון כו׳ ואדיקט ופון כ
התלמוד ג׳ רגלי׳ ולא כר׳ יהוד׳ ומשו׳ שבק הוא סובר
וגם ח״ר הרב מפירשו וגם רב אלפס ומשו׳ שהיו תפסו׳
אותו עיקר ונ״ל כי אין לפרש שאותה ופר׳ אבו
יכולות׳ מנוני כפי׳ הר׳ יוסף לא שייך הלכה כדברי
המקל באבל אלא כל ז׳ ועל זה אבי׳ בכל מקום ועוד
אבי׳ אמי׳ משו׳ שפס הלכ׳ כר׳ כדברי המוסיף ו
ואי׳ גב׳ שכת ראשונה אי׳ אפשר כתנה מ׳ ...
שר׳ יהוד׳ הו יחיד לגבי רבי והו ואחר׳ ונ״ל איתליה
מיקו׳ אחר הלכ׳ כדברי המקל באבל׳ ונשוב שאינו
מן החר״פ כמו של הר׳ ולחן שרבי איצק לא היה
יושב במקומו עד שמת רבינו כר׳ יהוד׳ ולא נאמר לו
טעם ודוחה מנוני שאחר שראיתי עשה כן ולא
שמשכת ראשונה אי׳ לי שלא רינה לשנות שלא יאמת
ויפתח כתו ויש לי לתן טעם וזהו כדברי שלא היה
פוסק כדברי המקל באבל אלא כל ז׳ וזה נוטה רב
חיים דהלכה כר׳ יהושע דלא ... ואפי׳ ... אמ״ל
במקומו ומשו רמה ולערב את׳ כיון שפס רב מתנא
כמו על ימינו ומטעם זה רינה להתיר אפי׳ כשיש
לו בני׳ גדו׳ ואתה תפסת טעם זה עיקר כלאותו על
זה הפלא ופלא וכל ואשר ראו ותמהו כי פריעת גדר
גדול יש בדבר ואם אינו נמתרין אי׳ שומע׳ לו שכבר
עקרו הטעם איסור ובהלכ׳ יוסף הלך ואחר האיתגיעו
הכשירו טעם גדול בדבר והאי אפי׳ ר׳ יהושע מודה ולא
אי׳ שראיה שיחלוק שום תנא על אותו ראוער קטן
ואיתגרה רישואי׳ לבטל ואשה כשיש לו בני ורירי

מורה הו עקיים פי׳ ורב וגם טכח אלא שאינה עד׳
ליקח אשה ומשו׳ ולערב אל תנ׳ ואי׳ זה הטעם אם יאמר
ג׳ רגלי׳ ואי׳ כיון חשש כיון שכבר קיים ועוד דאין חילוק
כלל בין ר׳ יהושע לרבנ׳ אלא מזה אינו׳ אשה שיש
לה בנ׳ ורתב לא יערב אבל אשה לא כמו אם
לא טוב היות אדם לבדו ואה לא טריב עד ג׳ רגלי׳
כשיש לו בנ׳ גדו׳ ולא אשכח שיהא דבר חשוב
והכי תוך כשו ולערב אל׳ מטע׳ לא טובה ועוד
שכן שכבר קיים פי׳ ורב׳ ועו׳ אפי׳ אולשי חילוק
ר׳ יהושע על מיית ראוער קטן אי׳ הלכ׳ כמות לבאוה
הדין ממתין התלמוד סבר כחטלו וגם ח״ר וגם רב
אלפס הביאוה לעיקר ועו׳ הלכ׳ כסתם משנ׳ דמאות
והאי סתמ׳ כמה ועו׳ דפי׳ טוב כיון שפסק ר׳ יוחנן לא
ר׳ יהושע כמו שפס רב מתנא׳ והסות שמואל רב רב
מתנ׳ כמותו מר׳ יוחנן׳ מקום ר׳ יוחנן לית כמות
מי שהיתו רב מתנ׳ לא כמו אית גדלא קיי״ל הלכ׳
כסתם משנ׳ כמו חסתי׳ היכא לא פליג עלי התלמוד
קיי״ל כותי׳ דלית לי׳ ופליג על ר׳ יוחנן כל מיה דאו ז
חדיב׳ וכן רעתי לפני רב׳ דהאי שמעת׳ רהלך אחר
האיטייר וחוזה לרבים ועו׳ כיון סתם התלמוד
כמוו׳ רמנצתר אחר לא והא אל׳ רב שמתנם כ׳
ויתתן ואליר מב׳ רמית כב׳ איתן ראי הו לי׳ תרי
ותרי נח ליה דלא נשיב אכ״ם רואי הלכה כר׳
יהושע ואתגרויב ואי״כ דהו כח לי׳ אמי ראי תרי
מחר לו אבל לא הלכה כותי׳ כמאי דלא סבר כר׳
יהושע אי׳ ראיה עד מורכ אותה כיון דרב שטת
מי האי פליג דאין לי׳ לן תו דלא סבר לי׳ תלמוד הכי
אתגרב שטת עקור הוא הכי סבר לי׳ לבוורה
רחשואי׳ לבטל ואפי׳ ורב׳ כיון דמקיים ולא משמע
שנם כמה נתכון לרחות רב׳ אתגר סבר לי׳ כר׳ יהו׳
ואם הלכין שנם רב שסתם כר לי׳ כר׳ יהושע אה׳
יכול לשמט מליקח אשה כיון דאיר כב׳ חוכה אע״פ
שאינה ה׳ שלא לבטל כיון שכבר קיים רוהאי עני׳
מי היה בלא אשה אתגרכת לא טובה והא דלא כ
אתו׳ תשיב אותה כתובה אמר לי׳ דלאו בת כב׳
הויא לה ולמש שער רבי הדיו שאינם לאו דמיית
ראוער קטן כר׳ יהושע אתו׳ דכין שאי׳ ככ״חוכה לא
התיר אלא שאי׳ לו בנ׳ ומטע׳ שאי׳ לו מי שימשמשנו
שהתיר רב׳ חיי׳ ואת׳ לפ׳ שאי׳ לו מי שימשמשנו
שאי׳ לו אשה אחר ומיית ראוער קטן כשיש לו ב
נשים זה לבמו שהקשיתנם אותה ראפי׳ אין
לו בני׳ ליתסר שהרי יש לו אשה אחר ואי״כ בטול
פי׳ ורב׳ אולה תקי׳ מוטה שאי׳ לה בנ׳ ויש לו בנ׳
קטני׳ ליתסר דהא איכ׳ פרנסה שהי׳ תפיסם ואי׳
לא תי׳ ראחות אשה עריפה לה אתגב שאי׳ כל
שהרי אתמר לא הזכיר כלל הבריית׳ אחות אשה
עד נזהב׳ המעשו ואם משהתרעו ונריב׳ שאוי׳
אותו׳ מטע׳ ראי׳ לו מי שימשמשנו אתגב שחלק
כל רב׳ חיים ואסר אז ... כמנו ... ואשר
הטיכותך מטע׳ התיר ולא מטע׳ שחזר הוא עתה
והתיר כ׳ ה׳ יחידי כביתו ולא מבתבן ולא בנן כ
כביתו ולא ה׳ כביתו אלא שנה אחת גבריית ומ״ט
דהדר׳ יחיד ולא הי׳ לו שימשמשנו בכל עניינו תשמיש
הן מאיסו׳ והתיר הן לשוותהן והכנס או להוציא
לכשו ולסיהן ולרופאות ולכבס ולשמור כליה שיש
בבית ולפנה לכלה מפני שהאשה בקיאה כ
יותר מן האיש ... ואפי׳ ה׳ לו ואיש
אחר ואשתו עומד׳ שה׳ יכול והנח לכל לבית
התיר אבל מן מה ומתיר אלא הו׳ שאר בבית מן
וכלו כבית מעל נכרתו וכל עניי׳ תשמיש היתיר
לו ואינם שם וגם נואמי׳ הם לשמור כל אשר לו ו
כסם וזהבו ואשר סתמת שאם ה׳ יכול לך לבית
אחר היית ומתיר לו בתשמה ה׳ כל ואסור וגם
יכול להיות שאם ה׳ בבית אחר ויכול והביא שם

את בנו שישמשנו שהו׳ אסור כנם בהיות כ
אשתו הראשונה קיי״ה ה׳ כמו דינו תלידויכלו אי׳
שישמשנו קריב כמה · הורו ולתשובה
וזה עלית מישור התיר ונריב ר׳ שמואל ונריב
ר׳ אשר לא התיר וזה שכתב רב חיים רגעים
מכיתו בכו לא נרא׳ דים חילוק בנתם מחוק
מזרח ומערב מישור סתמתי מבתב הראשון כ
דבכן קטני׳ ויינה רבה אי״כ כמו סב׳ עשה אסור ז
שומרי משפט עשה הבנן וכי אפשר לעשות
צדקה בכל עת רבותינו שבבנה אמר זה הזן כ
בנו ובנותיו כשהם קטנ׳ וכן ראי״כ ויינה רבה ו
אי׳ יזיה ויינה שאי׳ קטנ׳ כמו עניים ולויינה קטנ׳
שה׳ בכל עת ונמ׳ א׳ לאחות לבנו קטנ׳ שמעגנע כ
יאות ואפי׳ הן יתומי׳ קטנ׳ בתוך ביתו כ״ק יום מנני
שלא ה׳ יותר כיון שאי׳ מוטל עליו יותר משאר אדם
ראתגרו׳ חי׳ וזן אלא קטנ׳ קטנ׳ מוטלין הן עלין
וזן הכל רעיבו מנ׳ בנ׳ והה׳ גמיא לו מנ׳ בנם
וזה ששלחתי ושב לאתר לו אחר העיינת כ׳ כ
שלח אלי׳ שפירש וזונה לפני הח׳ רישואו אז ג׳
רגלי׳ ואם לא גם זה רגלי׳ דבר ודבר בבני׳ אסור כ
נתתם וגם חותה לא התיר פן יאמרו כל הפרקי׳
איסור׳ נפרקי׳ כתם אותי׳ ונ״ל להאיר רק שלוה
ושלו תותך עבד יצחק בר אברהם תנצב״ה
בבקשה ממך אם יפה רעתך לך ולחבר כן
ימנו ואינה חורה ופריעת גדר ויש הימור מגבן
יעשה כמשנה כי אלו הדבר׳ קבלו׳ ויפרש בו כ
שועלים עוה שפ׳ רב חיים יענ שלא יקשה כ
ויראו אסור לבושים ויעתו בשני ריעבן אע״פ אין ז
הלכה כר׳ יהושע הכמי׳ ורתב בב׳ הימנו בבית
דאין מקדשי׳ משכת ובפ״ט כשיש לו אשה ובנים
ולא חשיב ליה
מינה עב א
מינות ולאו
יותר

ברוך רחמנא דסייען פה קולין
ההגהות והתשובות להוצת כן
וזרע זרעו יוחדי עד עולם יודה
נאום יופרים בר יונרי הלוי זיע
ונופרכט הלוי :·
יום ה׳ כ׳ ניסן קע״ג לפרט קטן ״
לוולי החמישי ··

שקדשו בו את החדש וכל יחיד ויחי
חייבין לתקוע בכל מקו' שבית דין
יושבין ושלא בפני ב"ד ובראש השנ
שחל להיות בשבת לא היו תוקעין א
בבית דין שקדשו בו את החדש ו
כל יחיד ויחיד תוקע אלא בפני ב"ד
שלשה דברים מעכבין ביובל ת
תקיעה ושלוח עבדים והחזרת ש
שדות לבעליהן וזה הוא השמטת
קרקע ·· מראש השנה ועד יום
הכפורים לא היו עבדים נפטרין
לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן
אלא עבדים אוכלין ושותין ושמחי
ועטרותיהן בראשיהן כיון שהג
יום הכפורים תקעו ב"ד בשופר נפטר
עבדים לבתיהם ושדות חוזרות ל
לבעליהן ·· דין היובל בשביעית האר
ודין השמטה לכל אחד דבר ·· כי
שאסור בשביעית מעבודת האר
אסור בשנת היובל וכל שמותר במ
בשביעית מותר בשנת היובל וכל
שלוקין עליהם בשביעית לוקין עלי
בשנת היובל ודין פירות שנת היוב
באכילה ובמכירה ובביעור כדין פי
שביעית לכל דבר ·· יתירה שביעית ע
היובל שהשביעית משמטת כספי
ואין היובל משמט כספים ויתירה
על השביעית שהיובל מוציא עב
ומשמט קרקע דין זה מכירת שד
הוא האמו' בתורה והיא מצות עשה
שנ' גאולה תתנו לארץ · יובל משמט
קרקע בתחלתו ושביעית אינה משמ
אלא בסופה כמו שבארנו ··

פרק אחד עשר

ארץ ישראל היא הנחלקת לשבטים
נמכרת לצמיתות שנ' והארץ לא

כר לצמיתות ואם מכר לצמיתות שניהם עוברים בלא תעשה ואין מעשיהן מועילים
לא תחזור השדה לבעליה ביובל ·· המוכר שדהו לששים שנה הרי זה יוצאה ביובל שאין
דבר המוכר סתם זהו המוכר לצמיתות ·· לא ימכור אדם ביתו או שדה אחוזתו ויניח
תן חוזרין לאחר זמן אלא אם כן העני שנ' כי ימוך אחיך ומכר מאחזתו · וכן לא ימכור והפסיד
ים בכיס או לעשות בהן סחורה או ליקח בהן עבדים ובהמה וכלים אינו רשאי
וזנות בלבד ואם עבר ומכר הרי אלו מכורין ודמן [illegible]
בשדה דין שדה אחוזה ·· דין המוכר את שדה אחוזתו נחשב המקח לפי השנים הנותרות
ובכל עת שירצה לפדות מחשב עם הלוקח על השנים שאכל וגורע מדמי המכר
ומחזיר לו את השאר ·· כיצד הרי שנשאר ליובל עשר שנים ומכר לו שדהו במאה דינרים
ואכלה הלוקח שלש שנים ורצה המוכר לגאול נותן לו שבעים דינר ומחזיר לו שדהו ··
אכלה שש שנים נותן לו ארבעים דינר ומחזיר שדהו לו וגואלה ואם היתה ביד
לוקח עד שנת היובל תחזור לבעלים בלא דמים שנ' במספר שני תבואות ימכר לך ·· ומפני
והיא מלאה פירות ואחר שנים גואלה אינו יכול לומר החזירה לי מלאה פירות כמו שמכרת
·· לפיכך אם מכרה מלאה פירות ולפני ראש השנה וגאלה אחר שתי שנים הרי זה אוכל
שלש תבואות בשתי השנים ואינו מחשב עמו אלא לפי שתי שנים בלבד שנ' על פי השני' תמכ'
לא על פי התבואות ·· הקנים והאלונות ופירות שקמה שבתוכה הרי הן של לוקח כשאר
פירות שדה ·· ויובל אלון שנכנס או שיבש שניהם אסורין בו כיצד יעשה ימכור ויקח
בהן קרקע והלוקח אוכל פירותיו עד שתגאל השדה מידו ·· הלוקח שדה אחוזה ונטע
ילנות והשביחה כשהיא חוזרת ביובל שמין שבח האילנות שבתוכה ונותן בעל השדה
מה השבח ללוקח שנ' ויצא ממכר בית ממכר חוזר ואין השבח חוזר ·· המוכר שדהו
זמן שהיובל נוהג כמו שבארנו אינו רשאי לגאול בפחות משתי שנים שנ' במספר
שני תבואות ימכר לך ·· ואפילו רצה הלוקח הרי זה אסור שנ' במספר שנים אחר היובל
אין פחות משתי שנים מעת לעת מיום המכירה ·· וצריך שיאכל הלוקח שתי תבואות
בשתי שנים ואחר כך יגאל שנ' שני תבואות לפיכך אם היתה אחת משתי השנים שנת
ו שנת שדפון וירקון אינה עולה מן המנין ·· הניחה הלוקח בורה שנה ואכלה שנה
ו אכלה שנה ובורה שנה לא זרעה ולא זרעה הרי אלו עולין מן המנין ·· מכרה בשנת
היובל עצמו אינה נמכרת והדמים חוזרים לבעלים ·· מכרה שנה אחת לפני היובל
רי הלוקח אוכל אותה שנה שניה אחר היובל שנ' שני תבואות ·· מכר בקעים מלאים
מים או סלעים שאינן ראוין לזריעה הרי זה פודה בפחות משתי שנים שנ' במספר
שני תבואות הראויה לתבואה היא שאינה נגאלת לפחות משתי שנים ואם לא גאלה
ועם שאינה ראויה לזריעה חוזרת לבעלים ביובל ·· מכר שדהו לראשון ומכר ראשון
לשני ושני לשלישי ואפילו מאה בשנת היובל תחזור לאדון הראשון שנ' בשנת היובל
ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחזת הארץ ·· מכר האילנות אינן נגאלין
פחות משתי שנים שהרי ראוין לתבואות ואם לא גאלן אינן חוזרין לבעלים ביובל
שנ' ושב לאחוזתו ולא לאילנות ·· מכר השדה לראשון במאה דינר ומכרה הראשון
לשני במאתים ורצה האדון לגאול אינו מחשב אלא עם הראשון שנ' לאיש אשר
מכר לו ·· מכרה לראשון במאתים ומכרה הראשון לשני במאה הרי זה מחשב עם
האחרון ·· וכן אם מכרה במאה והשביחה ביד לוקח והרי היא ראויה להמכר במאתי'
מחשב לפי מה שמכר ·· ואם מכרה במאתים והכסיפה והרי היא ראויה להמכר במאה

ויחשב לפי מה שהיה לעולם מיפין כח המוכר שדה ומרעין כח הלוקח ׳׳ המוכר
שדה אחוזה והיו לו שדות אחרות ומכר ומצא השדות כדי לגאול השדה שמכר
אין שומעין לו שנ׳ ומצא כדי גאולתו עד שימצא דבר שאינו מצוי לו בשעה ש׳
שמכר וכן אם לוה וגאל אין שומעין לו שנ׳ והשיגה ידו ולא שילוה ׳׳ מצא מעט
ורצה לגאול חצי השדה שמכר אין שומעין לו שנ׳ כדי גאולתו זה גואל את כולה או אינו
גואל ׳ואם רצו קרובין לגאול גואלין שנ׳ או דודו או בן דודו יגאלנו ׳׳ הנותן שדהו ל׳
מתנה הרי זו חוזרת לו ביובל שנ׳ תשובו איש אל אחוזתו ׳לרבות המתנה ׳׳ האחין
שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל חלקו ולא תבטל חלוקתן ימכרות שהית׳ ׳׳
וכן הבכור והמייבם את אשת אחיו מחזיר ביובל חלק שנטלו ונוטל חלק שבנכסת׳ ׳׳
ובעל היורש את אשתו יעשה שירושת הבעל מדבריהם עשו חזוק לדבריהם כשל
תורה ואינו מחזיר ביובל ׳ומי ירש מאמו בית הקברות מחזיר לבני משפחת א׳
משום פגם משפחה ויתנו לה דמיה ומנכין מן הדמים דמי קבר אשתו שהרי ה׳
חייב הוא בקבורתה ׳׳

פרק שנים עשר

המוכר בית בתוך עיר המוקפת חומה
הרי זה גואל אותה כל שנים עשר חדש מיום שמכר כל עת שירצה ואפילו ל׳
ביום שמכר וכשירצה לפדות נותן כל הדמים שלקח ואינו גורע ללוקח כלום ואין
הקרובים פודין אותו אלא המוכר עצמו אם השיגה ידו ׳מישלו להיות מוכר מנכסי

[illegible]

חומה כמו הרי זה נגאל בכח יפה שבדין השדות ושבדין הבתים המוקפין חומה ל׳
כיצד אם רצה לגאול מיד גואל כדין הבתים ׳הגיע שנים עשר חדש ולא גאל הרי זה גואל
עד שתהיה יובל כדין השדות ובעת שגואל מחשב למוכר ומגרע מה שאכל מן היובל
ולא גאל חוזר בלא דמים כדין השדות ׳׳ כל שהוא לפנים מן החומה כגון הגנות והמרח׳
והמרחצאות והשובכות הרי הן כבתים שנ׳ אשר בעיר ׳אבל השדות אשר בתוך ה׳
העיר נגאלין כדין השדות אשר חוץ לעיר ׳שנ׳ וקם הבית אשר בעיר ׳הבית וכל החומ׳

לבית אלא השדות ׳׳ בית שאין בו ארבע
אמות על ארבע אמות אינו חלוט כב׳
בבתי ערי חומה ׳׳ ירושלים אין הבית
נחלט בה ׳ובית הבנוי בחומה אינו כ׳
כבתי ערי חומה ׳עיר שגגות חומותה
או הים חומתה אינה כמוקפת ׳אין ה׳
המקום נקרא עיר חומה עד שיהיה
בו שלש חצרות או יותר ובכל חצר ב׳
מהן שני בתים או יותר ׳ויקיפו אותו
חומה תחלה ואחר כך יבנו את החצ׳
החצרות אבל אם מקום שישב ב׳
ואחר כך הוקף או שלא היו בו שלש
חצרות של שני בתים אינו עיר חומ׳
אלא בתים שבו כבתי החצרים ׳׳
אין סומכין אלא על חומה המוקפת
בשעת כבוש הארץ ׳כיצד עיר ש׳
שלא היתה מוקפת חומה בשעת
כבוש יהושע את הארץ אף על פי
שהיא מוקפת חומה עתה הרי היא
...תי החצרים ׳ועיר שהיתה מוקפ׳
...ה בימי יהושע אף על פי שאינה ל׳
...קפת עתה הרי היא כמוקפת ׳׳
...ן שגלו בחורבן ראשון בטלה
...ושת ערי חומה שהיו בימי יהו׳
...שע מפני שעלה עזרא בביאה
...זה נתקדשו כל הערים המוקפות
...זה בזמנה העת מקיש ביאתן
...י עזרא שהיא ביאה שניה ד׳
...אתן בימי יהושע ׳מה ביאתן ל׳
...י יהושע מנו שמטים ויובלות
...ושו בתי ערי חומה ונתחייבו במ׳
...עשר אף ביאתן בימי עזרא מנו
...טין ויובלות וקדשו בתי ערי
חומה ונתחייבו במעשר ׳׳ וכן
לעתיד לבא בביאה שלישית בעת
שיכנסו לארץ יתחילו למנות שמטי׳
ויובלות ויקדשו בתי ערי חומה ול׳
ויתחייב במעשרות כל מקום שיכבשו
שנ׳ והביאך יי׳ אלהיך אל הארץ אשר

שהיו של מתכת ונשברו לא עלתה ל
להן טבילה ׃ כלי שהחזיק פיו למטה
והטבילו כולו לא טבל מפני שאין ה
המים נכנסין בכולו היה בו מקום ש
שאין המים נכנסין בו עד שיטנו לא
עלתה לו טבילה עד שיטנו על צדו׃
כלי שהיה צר מכאן ומכאן ו
ורחב באמצע אינו טהור עד ש
שיטנו על צדו ׃ צלוחית שפיה
שוקע אינה טהורה עד שיטנה על
צדה ׃ קולמוס אינה טהורה
עד שיקבנה מצדה כדי שיכנסו ה
המים לעקמומית שבה ׃ בהמה
שהיה שיר שעליה רפוי ונטמא מ
מטבילין אותו במקומו ולא יטביל
הקומקום כשהוא שבו ולא יום כן
שפשף ׃ כלי שהיה מלא משקין
והטבילו הרי המים והכלי טהורין מ
טמאות מפני שהמים יש להן טהר
מקוה כמו שבארנו בטומאות ה
אוכלין ומשקין ׃ היה הכלי מלא
מי רגלים רואין אותן כאלו הן מים
היה בו מי חטאות אם היה רוב ה
הכלי פנוי כדי שירבו מי מקוה על
מי חטאות שבתוכו הרי זה טהור
ואם לאו עדין הוא בטומאתו וכמלא
שאר משקין הן שחוצצין בין גוף ה
הכלי ובין מי המקוה ׃ כלי שתוכו
טהור וגבו טמא והיה מלא יין לבן
או חלב והטבילו הולכין אחר הרוב
אם היה רוב הכלי פנוי כדי שירבו ע
מי מקוה בתוכו טהור מפני שטומ
שטומאתו מדבריהם ואם היה
בו יין אדום או שאר משקין לא
עלתה לו טבילה ׃ וכן שהוא
מלא מים טמאין ונתן על פיו טיט
טופח והיה הטיט שוקע במים
והטבילו טהור ואם היה בו טיט
היון וכיוצא בו כאלו לא טבל ׃

וכן טבעת שנתנה בלבנה של טיט
טופח והטבילה טהורה ואם היה
טיט היון כאלו לא טבלה ׃ ואלו
שאין צריכין שיבאו בהן המים סתם
קשרי בגדי עניים ואם הקפיד עליה
חוצצין וקשרי בגדי בעלי בתים
סתמן חוצצין ואם אינו מקפיד על
הקשרים אינן חוצצין וקשרי נימי
הבגדים שנתקשרו מאליהן וחוט
הסנדל ותפלה של ראש בזמן שהק
שהקציצה דבוקה עם הרצועה
בבית הרצועה שבה וחזקה ותפלה
של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת
ואזני החמת ואזני התרמל וכל
כיוצא באלו מקשרים ותפרים ש
שאינו עתיד להתירן ׃ ואלו
שהן צריכין שיבאו בהן מים הק
הקשרים שבפתחי החלוק שהן
עשוין כלולאות וכן קשרי ולאות
שבכתף ושפה של סדין צריך לה
להתח ותפלה בזמן שאינה קבוע
ברצועה ושל זרוע בזמן שהיא ע
עולה ויורדת ושנץ של סנדל וקשרי
נימי הבגדים שקשר אותן וכן כל
כיוצא באלו המקומות שהוא עת
עתיד לגלותן ולמתחן ׃ הסלים
של גת ושל בד אם הם חדקים צריך
לחטט ואם היו רפים צריך לנער ׃
הכר והכסת של עור צריכין שיבאו
המים בהם ׃ כסת עגולה והמזור
והאמום והקמיע והתפלה אינן צ
צריכין לחלוץ זה הכלל כל שאין מכו
להכניס ולהוציאו טובל סתם ׃
המטביל בגדים כשהם מקופלין צ
צריכין שיכנסו בהן המים עד ש
שיבעבעו הטבילן נגובין עד שי
שיבעבעו ויניחו מבעבוען ׃
כל ידות הכלים שהן ארוכין יותר
מצרכן ועתיד לקוצן מטבילן עד

מקום הודה ׃

מקום המדה ׳׳ כיצד שלשה כלים
גדול ארבעה טפחים וקטן עשרה
מטביל את השלשה עד מדה זו :
כבד והשיור טהור ׳׳ כלי טמא
שנתן בתוכו כלים אחרים והטביל
הכל עלתה להן טבילה אע״פ שפי :
הכלי צר ביותר שהרי המים נכנסין
לו ׳ומתוך שעלתה לו טבילה לכלי
הגדול עלתה לו טבילה לכלים שבתוכ׳
ואם הטהו על צדו והטביל לא עלת׳
להן טבילה עד שיהיה פיו רחב :
כשפופרת הנוד ׳׳ בד״א בתרומה
אבל לקדש אין מטבילין כלים בתוך
כלים טהורין כלל ואפילו היה בסאה
בקופה או בצלוחית כמו שבארנו ׳׳

פרק רביעי :

דין
תורה שכל מים מכונסין טובלין בה[illegible]
שנ׳ מקוה מים כל מקום והוא [illegible]
שיהיה בהן כדי להעלות בהן טבי[illegible]
וכל גופו, האדם בבת אחת שערו [illegible]
חכמים אמה על אמה ברום שלש [illegible]
ושעור זה מחזיק ארבעים סאה [illegible]
בין שאובין בין שאינן שאובין ׳׳
ודברי סופרים שהמים שאובין
פסולין לטבילה ׳ולא עוד אלא מקו[illegible]
מים שאינן שאובין שנפלו לתוכ[illegible]
שלשת לוגין מים שאובין פסלו הכ[illegible]
אע״פ שפסול מים שאובין מדברי ס[illegible]
סופרים ואיזהו בהקש שהרי הוא [illegible]
אומ׳ מעין ובור מקוה מים יהיה [illegible]
טהור ׳ המעין אין בו תפיסת יד [illegible]
אדם ׳והבור כולו בידי אדם שהרי [illegible]
כולו מים שאובין ׳ואמרו חכמים [illegible]
המקוה לא יהיה כולו שאוב כבור
ואינו צריך להיות כולו בידי שמים
כמעין אלא יש בו תפיסת יד אד׳
כשר ׳׳ כיצד המניח קנקנים כ׳

בראש הגג לנגבן וירדו עליהן גשמי׳
הרי זה ישבר את הקנקנים או יכפה
אותן והמים הנקוים מהן כשרים
לטבילה ׳ואע״פ שכל המים האלו :
היו בכלים שהרי לא מלאן בידו ׳לפי׳
כך אם הגביה הקנקנים והערה מ׳
אותן הרי הכל מים שאובין ׳׳
המניח כלים תחת הצנור תמיד כל
עת וכל זמן אחד כלים קטנים ג׳
ואחד כלים גדולים ואפילו כלי אבנים
וכיוצא בהן מכלים שאינן מקבלין
טומאה ונתמלאו מי גשמים הרי
אלו פסולין ׳ואם כפאן על פיהן או
שברן המים הנקוים מהם כשאובי׳
שהרי לדעתו נתמלאו שחוקקת הצ׳
הצנור לקלוח מים ׳ואפילו שכח הכלי׳
תחת הצנור פסולין ׳גזרו על השכח
מפני המניח ׳׳ וכן המניח כלים
[illegible]

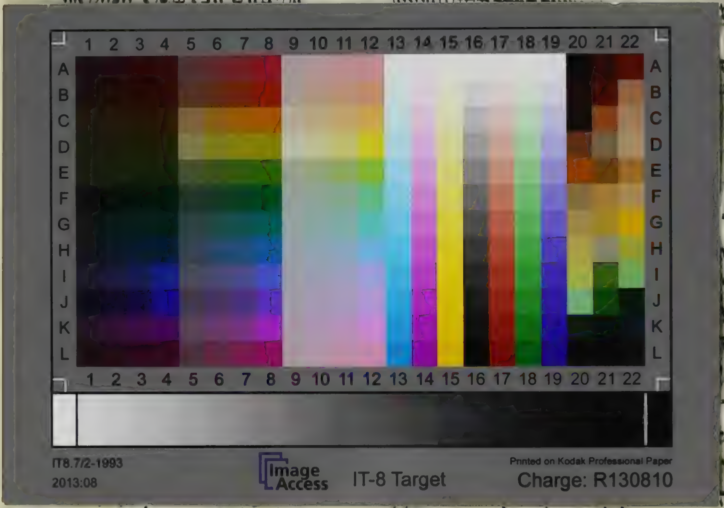

ונתמלאו מים אע״פ שבלע מקוה
את מימיו הוא כשיור לשם מים :
כל אלו מים שבתוך הקנקנים הרי
זה ישבר את הקנקנים והמים הנ׳

הנקוים מהן מקוה כשר ׳׳ כיצד
פוסלין המים השאובין את המקוה
בשלשת לוגין שאם היתה מקוה פ׳
פחות מארבעים סאה ונפלו בו ש׳
שלשת לוגין מים שאובין והשלימוהו
לארבעים סאה הרי הכל פסול ׳ומ׳ :
מקוה שיש בו ארבעים סאה שאינן
שאובין ושאב בכד ושפך בתוכו כל
היום כולו הרי זה כשר ולא עוד אלא :
מקוה עליון שיש בו ארבעים סאה
מים כשרין והיה ממלא בכלי ונותן :
לתוכו עד שרבו המים וירדו למקוה
התחתון ארבעים סאה התחתון כ׳
כשר ׳׳ מקוה שיש בו ארבעים ס׳
סאה מכוונות ונתן לתוכו מים ס׳
סאה מים שאובין ואחר כך לקח ממנו :
סאה הרי זה כשר וכן נוטל סאה ונותן
סאה והולך כשר עד רובו ׳׳ אין
המים השאובין פוסלין את המקוה
[illegible]

ומלא על כתפו ונתן לתוכו פחות מ
מעשרים שנמצאו הכל פסול ופחו
הצנור ונמשכו הכל למקום אחר
הרי זה מקוה כשר שהשאובה ש׳

אלא ישלים עבור ואחר כך יקרא או ישמע ויקרא
מגלה כיון דאיתא כל היום כדאי' הת' פב' אלא
הה' איירי שאחת מן האיטת יבריך לחות אפי'
חברת קנו' אם יש לו לעבור עבור כל היום או מנמ'
שאי אפשר לקיים שתיה תחה העבודה ומפני קר'
מגלה אבל אם אי אפשר לקיים שתיה אי' לחוה
כדאמרי' אפי' במעשה הדוח לא תעשה אם אפ'
לק' שתיה אי' דוח כדאי' פק' דיבמו' וכן פי' הר"י
העוסק במצוה פטור מן המצוה הה"ד דאי אפשר
לק' שתיה והכ' הרי יכול לק' שתיה ומפני אבל
יעבי' לחו מקר' מגלה ולא מפני מקר' מגלה יעבי' לחו
אבלות כי יכול לקיות בביתו אי' לקרות במחיר
ואיתי כי' עשה נ' טיך לו' כדה' שפירשו מן
הציבור הרי הן כמיר' דהיינו חוק לרי' וכתוב'
נ' לעבין קבול תעני' והספדות ותקנ' וק"ל
סד' לא מיבעי כלל שיהא פרי' חוק ומשומ' מין
אבלות מהם וחנוכה או שיהא רואה ושמחו
ואפי' פונת לא ומשנה אלא בעיבתו רה' ויו הספ
טרפ' ואשר סת' ר' ריא' משתו שאה קבלו עליה
האו ררשי' ל' הת' פק' מגלה שאה שאסור במ
משת שאסור בתענ' ואינה אסור' דאורב' שא
רינ' אבלות נוהג' בפר' טרפ' ופרש"י יושון
לכ' שאה אשג' שטון ודיו עב'
תשוב' רנ' אור מגלה דיל' מי שאוע לו אבל
קר דעת' נטה שנוהג אבלו' כפר' שלו מן חכמ'
במשנה יוי' שאי' אבל' נוהג בהן אלו שמתוקלי'
נה' ויה' אבל מה וחנוכ' ופורי' לא תנן ואות' כפורי'
לא תנהוג אבלות הא כת' כי ו' משתה ושאה
תענ' ביוסף שאה שאסו' בהספד ות לא איירי
וכן חנוכ' ורה עב' וכן רב האחר כפ"א
וכן כת' כם הא' בכתבו ולשונו וכן מעל' הרוקח
ראי' לו לינות מפתח כתו' ומפי' ליך לבי הכנס מש'
קריא' מגלה מלא יקרא בביתו משום הואיל
שם או מחיר אבל פורי' שחל להיו' ביומי' שבת
כין שכולו הכי הוא כבי' הכנס הותיר לו לשור
שם עד לאחר התפלה ולאחר קרי' המגלה אבל
ואחותו לא יבוא לבית הכנס אלא יקרא בביתו עכ'
והנ' אמ' רבי הניג' פ' ברוטנבורק שיששו הא
משלו' ליך לב' הכנס מישאו' מקר' מגלה ורויית
לפי' וכיינו מב' הכנס חזור לבולתו ויער מאיר
עב' בן מאור תורתו ישמחנו כשמחתו
ייקץ נ' ווב' שכת' הרקוב' מתו ואח'
רה' והשת' כלו ויתן ג' ר' ל' ה'
קריא' לן רה' ויה' מגל' יה' וי' י' הכפור' ובטו' ואנ'
גזי' ל' ואשפ' שהו' יותר ומ' ימי' קור' יו' כפור' וקריא' לן
ז' ימי' קור' הקל' כול היוצן גז' ר' ל' הטו ולא בטו' מק'
פורי' ולו ומגלי' אורבריה רב פפא ורב אויא סבו וד'
ודרש ינ' אחר לפני רה' ורה' הרי כמין יד' יו' והשת' ל'
לי' ולי' הרי כמן יד' יו' ומרי רב פפא סבר לי' כנ'
רה' ויה' מגל' יוכי' לאות יד' ימ' אכיון כולה אוא
גזי' ל' רהו לי' יותר מיד' ימ' קור' יה' אלא להכי נקט
הרי כמן ל' יו' לאשמע' שאי' יה' ואכול היום גזי'
ואמי' לאתו ל' יו' והשתקיאו ריו אח לפני רה' ורה'
שלין לו ליר' יו' כמיבן הל' וכן סת' בה' מגלה עב' סוכ'
וכן כת' כאוב' רב גני' סומתו דבטל היום אבו'
אבל מעיקר' לא דהתם הפסיקו כהרי מהדרי כמרא
אבלות לא עבדי' לכ' לא ר' כ' אורייהו ולא ל' כ'
אורייהו ותני עלי' בתר אבלות לא עבדי'
ע' כת' ראבי"ה להכ' קיא' הרי כמין יד' יום ולא קיא'
כולה היום גזי' ל' כרא' כנ' מאו [illegible]
חשמי' לי' ולא פסוקי אלא להכי מיקשי' לי' ולא יחשו'
כ' מיקו' ולאחר הילוך יום קבו' ז' ימי' לפני רה' לא
[illegible] גזי' ל' אלא נוה' ל' עד יו' הכ' וכו' הכפ'
בטל ל' רז' לפני רה' הוו להו ח' ומשו' ריו' ז' שלי'

[illegible] כין ולמן ואורי' ראשי' כב' ימי' וכן יל' כמ' שמן רה'
[illegible] הכמ' הרי ז' שלפני רה' ורה' טו' ו' ז' שלפני יו' הכ'
[illegible] רה' טו' הר' ל' ו' ואסור לגלח ערב רה' וערב יה' והייט
[illegible] ורבנו ורבי חבמון אסורין אין נסתבר כדגמרי'
[illegible] אלו אי' יור' שמו' הלכ' ואש שהי' עשה אותו כגל'
[illegible] אלא שמו' לא לגמרי' כגל' אלא לחשבנ' ז' כלבר
[illegible] לקל' ומדאיתקש מועד להדדי אבל מפסוקי לא
מפסק' דהא לא כת' כמן שאה כגל' וכו' עד' כלו לפני
[illegible] עד' בה' שמחות וכן סת' ר' אבה'
[illegible] ראי' יו' כפור מבטל דין ל' וגל והילכתי' אחר
לפני רה' ורה' הרי כמן יד' ימי' ואשלים עד ל' יום כיו'
ימי' עד יו' כ' וי' כפור הרי סה' ו' ומשל' ב' ימי' ומגלח
ערב סוכות ולית וסתג' כת' ומגלח עד סוכו' ולית ואמ'
[illegible] ימי' הו' קור' לו הכפור' וקיי' לן רה' ויו' הכ' כרגלים
[illegible] פרשי' דנפק לאו' מא' גזי' ל' לא כולו מימי' לעבין
שמועה רחוק שמע כן הי' כעבי' רחוק טרפ' לנ' עב'
ואונס רב' ששון פ' דהא ראוי הרי כמן יד' יו'
[illegible] לעבין זה שאיר אחר רה' יש לו דין שכר'
[illegible] שיושב מיקוחו ואי' מדבר כתוב' לגו' ויא'
נפק לאו' ימי' כולו גזי' ל' לא כולו ומחק למוקי' לא
[illegible] ורימו' פי' נפק מי' לעבין שמועה רחוקה
[illegible] לא ידע שמתו' מת עד רה' אי' חשוב שמועה
רחוק עד ב' ימי' אחר י' כמו ולא אמרי' לעבין זה ז' ימי'
[illegible] כול היוקן גזי' ל' נכרמי' כן דעתם דהיינו הלוי
[illegible] ואשר כתבם בה' האור והיכ' דשכ' שכב מע' רה'
קיי' לן י' אחר לפני רה' ורה' הרי כמן יד' ימי' ואיכ' ראוי
[illegible] למשלומי עליהן י' ימי' דהוו להו תמניא יומי קור'
[illegible] י' הכפו' ויה' טו' י' ולכ' נפק יומי' דכפו' ומשלים
[illegible] עליהו מקינ' ל' י' ואיכ' לאו' מותר לגלח ערב י' הכפור'
[illegible] שייני כו' שלחו לה עלה מקינ' גזי' ל' עלה לו
[illegible] מקינת כולה ומעמ' שלא קיים גזי' ז' ואם כולו ח' ימי'
[illegible] ז' קור' הקל' גזי' ל' ומפני אחר מו מקינ' הוי שחל
[illegible] גזי' ל' כמו זה שחלה עלו גזי' ל' ח' ימי' ואי' אין
[illegible] ששי' אם לא קיים גזי' ז' שהרי כבוד הרגל מפסיקו

[illegible] ומותר לגלח משום כבוד יום
הכ' ראם מי שקבר אחרי
רה' מותר לגלח ערב יו' הכפור'
שהוא ז' כמו זה שקברו
לפני רה' וכיון שהותר לגלח
עד יה' בטלה ל' לגמרי'

[illegible] מתבגות משום כבוד
[illegible] וכן כתהין. שעד
[illegible] הר' יצחק בן הר'
[illegible] והתגבור' ולא סמך
[illegible] ורבי' משה טעמ'
[illegible] שורת לו את וקברו עד
[illegible] לא יגלח עד ב' ימי' אחר
יו' הכפור'

[illegible] דעתי כמה להתיר וכן הקובר מתו ער' יה' מותר לגלח
[illegible] הרגל ור"ל אי' רב' אשר כת' עלה דמיי' ולא ראוי לו
[illegible] אחר לפני הרגל הקבו שאינו שלו דהן כו' יום ולא מצי
[illegible] ח' ימי' יש לפני שאינו עבר וליבטל מינב' כל גזי' ל'
הא הת' לא קיים כל גזי' ל' שרין דאוע' דרבנן עמיו
[illegible] בעוון ותוספות הא לא איתמר משו' אבל אלא
[illegible] קל וכיון דלא מוכח מילת דאיתמר ימיו לא כולו
[illegible] גזי' ל' לגמרי' אבל כו' אחר לפני רה' כיון דכתב רה'
[illegible] ימי' חול ואמר ה' לספר ולנבין מי לאו משו' אבלות כי
[illegible] עד יה' מותר לגלח הילכך מז' יום לפני רה' וכן
[illegible] עד יה' כין דעב' יה' ויה' הרי כמן יד' ומגל' ה' יש ימי'
[illegible] וחלה עלו מקינתגזי' ל' מותר לגלח עד סוכות שהרי
[illegible] כמן יותר מיד' ימי' קור' הקל' והא מיכ' עד יה' ויה' שם
[illegible] ור' ימי' מכבן יה' לסוכות ולפי זה מי' שו נפקות מיני'
[illegible] קבו' י' אחר לפני רה' ורה' הרי כמן יד' דקך הוה מיבעי'
[illegible] הרי כמן ז' כמו יד' דכן אם אור ז' דכן אם אור יד' כי אתי
[illegible] בטל ואין כו' אתי יה' בטל ואין הכל אלא עד שהוא
[illegible] האורית נפק מינ' לעבין י' אחר לפני הקבו הקבו דהוו
[illegible] ונטוי' יכ' עבר' הרי כו' ומפני' י' ימי' ואשלוי' כתר יכ'
[illegible] ימי' נפק מינ' לעבין כמן שפי' לפי כמו רבי' שאומר
[illegible] לי' נוי' לפי הא דקבו הרי כמן יד' י' ותפק מינה ל'
[illegible] לו ומכי ואת הקרעו' ולחותו ריוו עלכל האחים
[illegible] לו ואחר ז' ומחוה לאחר ל' וקל אכו ואין כולו ל'
[illegible] אחר ל' יום קרענו' אחר לפני רה' עיינו יום יוחר

ולפני רה' ורה' הרי כמן יד' וז' שלפני רה' ויה' יד' הרי
כמ' עיינו שאותו לאחות הקרוב' ימי' אחרי רה' וגל'
אכו ואין מותר לגלח ואע"ג דבטיל אינו היוכ' ורב'
משכל ז' ימי' לפני רה' ואיחוי הקריע' אי' כבל זה ראפי'
קרע גופ' אי' כבל אבל כדא' לקו' אבל לחד וקרע'
לחוד כמ' תיקון הקריע' לא הוי בכלל דין שאר אבל
אנ"ג לפי' לעבין שאיל שלום ואור דאחרי' אי' שאול'
כשלו' עד ל' יום והשת' קרוי' י' אחר לפני רה' ורה' כ'
הרי יד' ונשואי' ב' ימי' אחר י' הכי ולא קור' ואע"ג דגזי' ל'
כולו עד יה' הא' תספו' ונהגין דשייכי במני' האבל והם
העקרי' כבל מקו' גזי' ל' אבל שאיל שלו' יש לו דין יואחר
טרפ' עב' או רב' זיל ולשו' אומר ויש אי'
שאור דהכי קל' קטנ' דחשבי' להו כמי ימי' כן שמוע'
שאית לו את עד הקל' כן שלא שמע עד אחר הקל'
מונן אותו כמ' ימי' ונם את י' אחר לפני הקל' נם אותו
נחשב לו כמ' מיל' שמוע' הקל' מאותו יו' אי' אנ'
מאה דבר' לפי שאותו יו' אי' נחשב כמ' ימי' חשיבות
אלא מפני הפסק הקל' אבל מגל' עיינו ע' דבריו כן
שמועה כן שלא שמוע מפני שיש להן חשיבות כמ'
ימי' עיינו מיטו ראיתקש קל' אהדדי עכ'
וכב' זקני הלוי זיל כת' בספה' האור והיכו
דשכי' כשכב מע' הקל' קיי' לן י' אחר לפני הקל'
ונשואי' שלא הקל' הרי כמן כמ' י' וכב' ולאי' בקט כתר
ימי' הקל' יואר אי' ויכ' מקומ' הואת ואין ראות
לי' שאוע כנו' י' שלא אחר הקל' אי' הוי לי' כשמוע' קרוב
אי' כשמוע' רחוק יש מן חכמי' שנסתפקו בזה ב'
הדבר ותלו זה הדבר להקל' ואשו' דהל' ספק אבל ומכרי'
האיק כאבלו' עקו' ולדעתי נ' כדבר זה להחמיר
שאי' עבין שיעלה הקל' שלא כאלו עדיין שמוע' היא
והלא אתה מונה שהקובר את מתו ח' ימי' לא דחקו
ח' ימי' אלא אפי' ז' ואלא ליכנ' דאתבי' נקט קור' לקל'
כולה היום גזי' ל' וזה שקברו מערב החג לא בטלו
היום גזי' ל' ונבי' והשלים עליו אחר החג ט' ימים
אע"ג שכבר עלו לו יד' ימי' קור' שאינו בלחג לא כולו
היום גזי' ל' כל זמן שלא קיים גזי' ז' נמצ' זה שלא
ידע לא שמוע' באותה קור' הקל' היום יעלה לו
קל' ועשו לו י' אחר לפני החג והיג ושאינו שלו כמ'
י' ואם יואר כי שהפסיק לו החג אבלות יואר כי
שלא ידע לא שמוע' ועו הרי אמרו מקינת י' ל' כולו
נאלו אין דשמוע' שמוע' כו' להיה' כשמוע' כום
כמ' אור ואפי' שעל מקינ' י' ל' כולו ולי שנהג אבלו
לא עלה ולי שלא נהג כולו ואין זה כן הילך מסתבר
לי' כאיו אית לחומרי' עב' והי"כ רשב"ב שיכבן
מע' רה' כו' לנ' בפסוק ועי' שם

יוץ כנ' כת' רעל שמוע' רחוק אי' קורע
וכן כת' סמ"ג וכן ר' יואל וכן רא"ב"ר ומסתבר הלכ'
כר"י דאו' אי' קורע ולא כר' חנינ' דאו' קורע ומעשה
דר' חייא דהל' לרבא כמו קיים מאמי' קייר' ואע"ג דשמעי'
חוץ לי' ואשלי' נואלו קריע' לא משכח דעבד כלו
אבל על אכו ואמו אפי' משמוע' רחוק דדהו קורע
אשמ' שאי' ויתאב כדאי' הת' פ' אלו מגלחין דאו' אנ'
וכי יש קריע' כלא אבלו ומשני שאני על אכו ועל אמו
אפי' לאחר כמה ימי' חייב לקרוע יש אומרי' שלא שמע
ומחות לעולם כתוך ז' ראי' וזה עיקר עכ'
וכן כת' רבי זיל דשמוע' רחוק אי' קורע חוץ
מעל אכו ועל אמו דאפ' לאחר ל' קורע והא דר' חייא
לא קרע שאז הטלית והי' שלו אנ' לפניו' כמ' דגר
מייכו קיים כו' שהייה שאמו של חייבו אמו של רב
שהוא אחיו של ר' חייא ועל אמו אמו של רב אחותו
של ר' חייא ונשתאייא עכ' ואין חילוק בין תוך יב'
חדש לאחר יב' חדש וכו' מפני כהנ' ועמ'
כבה' כת' שאותו ליטו ויבפרי' מבטן
או מבפין מבטן וכן פס' ר' יואל כו' עט' טור' ור'
יואל פי' נגל דקיי' לן כר' יוסי מגול ומותר בשיות

יפרש׳ ואפי׳ תוך ד׳ ומעשים בפנים ושאר ודווקא כו׳ שיני׳ אבל כמנסטרי׳ יש כסכין לין ואפי׳ טהור דרך קיטוט או׳ ובטל ספריו בו בפה

יוזר

ובטל ספריו או׳ רב שפה ויורת לוותהנה כל שמעכבת ורש״י פי׳

שפה וויין ועלה לא ידע׳ אמרי הנה כל שמעכבת וגלוי ידע׳ ורבי׳ אמר פי׳ שפה ויורת לויות זהו שמעלה מפתחתה לב הפה הנה זהו שאמר כו׳ ויושן חוץ לפה וקרי׳ הנה ואפי׳ שיער׳ והנחו שלא יגלה אותו אותו בשעה ולא זה שמעכבת ואבל השפה יטול וגלה בין מעכב בין שאר מעכב ר׳ אמי או׳ והשפה ע׳ כל שמעכבת ופליג ורב ואו׳ שאפי׳ השפה או׳ יטול וגלה ולא זה שמעכבת או׳ רבינו בר יצחק ודרי כל שהוא ע׳ משפה המעכבת ראי לו׳ כך וכינו העסק כהלכה כך כמו רב אמי כו׳ פליג ורבנן הם כמו הלכתו׳ והאדם בקשו׳ ואינן טפה והתיר לה דווק כיוען אבל מגלח אסור התנו מגלחותי ותספורת כיון אסור כשיורב שלך אחר ראשו ואחר זקן ואחר כל שערו שבו ודיי׳ ורבר ואפי׳ בשות בין שאו לא עשה זקן ולא עשה טפיו של רסין אבל לא רבמל אסור ועשות שפיו ע״ל יושלו׳ שפם כשרו׳ יכפורים וכל רבר ובבר וטות אפי׳ שהשערות אומת ונטע וקטות לפי נמשרת ויינו כתו׳ רשו לא התירו כו׳ שפה אלא כתוב ולא כיספרים ראי׳ דתספורהו אבלין ואי׳ שואחו של מה׳ אמיר ז״ל

תר

כל שאין שאוהו ואותי׳ וגלח מועד כיוי אבלו ודווקא׳ זה

מתספורהו אבלין קצ שמי וואימי הם או וביות היסור ובו ויינו אבל כתוך כיתו קוד ששלו ודיי אבלו אתלו ומתואחר ואחרכך חלהיגל ופרי ודיי ודיין כל אין שאוהו אפי׳ כנגדי דתנו תספורהו אבלין הכבד שעה ויקל כתוב ואכבס כסותו כמי׳ ואשנו תספורהו אבלין כתוב לא מיספרים ואפי׳ כתוב וחול פי׳ מה״ר ואפי׳ כתוך ז׳ שרי לוי שתספ אבלין ואות לכבס כסותו כמי׳ רעב תוך ז׳ ודיי׳ ראי לאחר ז׳ ואי ודיי׳ שתספורהו אבלין ואפי׳ אחר ער אותר לא אסיר אלא גהוין אבל כבוס לא אבל תוך ז׳ כמו דווק תספורהו אבלין אבל אחר אסור לכבס ואפי׳ כמי׳ כלו עתר וחול ירושלמי ר׳ שאו בר יצחק כמ׳ כמה כתוך ל׳ כתוך ז׳ פי׳ כתוך ז׳ תניה וכו׳ כתוך ז׳ ואות לכבס כסותו כמים אי׳ כו׳ שתספורהו אבלין התבר ר׳ חנשו חכמי רבמו והתגן אין רבר׳ שאבל אסור כל ז׳ גהוין ותספורתן אם תוך ל׳ הוא אסור תוך ז׳ לן כש״ו אלא מתספורהן כו׳ אבלין הדא אומר שהוא אסור׳ וי״ש ספרי׳ תנב אות ונר ההג׳ אסור והפ״וין ויינטרי׳ ואשאוע״ רבא רגהוין ותספור אסור כל ז׳ הא קיי״ל כלו וגהוין ותספור ומ״ש כל ז׳ אלא עב הר׳ מיית ר׳ אסור כל ז׳ גהוין ותספור כתספורהו אבלין ודיי׳ ואה׳ כל ז׳ אסור גהוין ותספור אבל לאחר ז׳ מותר וכו׳ או מה״ר רשפי׳ רב מותר והפ הדיא אי׳ שהו מותר דהא דתנו תספורהן אבלין ויכבס כסותו כמים אפי׳ תוך ז׳ קאי והא דתני אבל אסור כל ז׳ גהוין ותספ ואו ודיי׳ רב אסור הא כתוך ל׳ מותר אלא לאיירי גהוין אסור והא כבוס מותר אפי׳ תוך ז׳ וא״כ לפי׳ הא פי׳ גהוין ותספור נמור אסור אפי׳ אחר ז׳ כלו ולא הותר אלא והקל מתגר א״נ כלו לור רכלה אותב בו קאיירי אבל תוך ל׳ ותספורהו אבלין ואפי׳ גהוין ותספור מותר ובכר שיעבור מנעגו כתוך כתו כרישו כתו וא״כ לפי׳ זה הא דתני׳ כל ואלו שאומר ויגלחי׳ מועד מותר׳ וגלח כמי׳ אבלו ואו קאי׳ זה מתספורהו אבלו ותרי׳ אפי׳ כתוך וחול ואכתו ו׳ ואוקי׳ אפי׳ כתוך ז׳ ע״ל מורנו רבנו ז״ל

כתב

ר״ומ״ר ז״ל על כל המתים כולן ז׳ נגבם למיתה שואח ואחר ל׳ יום

על אביו ועל אמו י״ב חרש או׳ רבה בר רב הונא כו׳ ולשואח וירעו׳ פי׳ לו׳ יטל קווא דרב הונא סבר ליה דסעף הרשות הוא דאסור אבל לסער ויעו אותר לימנם תוך ל׳ יום ואוקי׳ ל׳ וסליק בקוש׳ וואיי אתו׳ ה״ל ליה כלישנא אחרינא ולשואח וירעו אותר לימנם ואותר כלו שאי׳ שואח כסעך רשות מיו שים כו׳ כסעור ויינה ועורו דבי׳ או׳ מר מפורעבות אבל מכי׳ ותנו לו כלו שששואח וירעו ענג שה׳ אותר כפורענות אם עשה סעור לחברו תחלה ונעכשיו ז׳ ויינה לפרעו ולשם נגיון אותר לאותר׳ אבל כרשות כלו הלא שיתחיל הו׳ תחלה לחברו אסור׳ ר״ית רשי׳ כיה וק׳ ל׳ הא דתני׳ מבל רבתי׳ על כל המתים אסור לימנם עד ל׳ יו׳ על אביו ועל אמו י״ב חרש וא״כ היה לשם שויים מתו ואהכו רסעך ויינה יש בו היתר יותר מסעור רשו ואי׳ פשר דהאי לשם שואי׳ רשורי ל׳ הכו קנ׳ שה׳ מתיא יתום ויתומה או ענג ועבה לשם שואי׳ שאם לא יעשה הו׳ וימנם שם ז׳ יבטל המעשה אבל כמשואי׳ עשיר והזויגו כו׳ לסעורה כרי להתכבר בו אסור לימנם שם ונמ״ו יש יום חבורת ויינה או קידוש החרש ואותר חבור׳ ויינה כגון חבור פסח וחבור׳ ונמות קרשים

ולאו שואח גזירה׳ ע״ל תשוב ששלח רבי׳ שואל אל רבי׳ חיים ז״ל

טעם

ראשון שפי׳ רבי׳ רהלכה כר׳ יאו׳ שאותר משום קלו׳ ער׳ רהלכה

כרברי האיקל מבל אעפ״ שואחו כמועד קטן כו׳ כו׳ אבלות לקריע הא לאבלות דייא רטעם לאו ישא כו׳ אשתו אבלות הו׳ ורברי חופר הטעם כרי שישכח כו׳ אשתו ראשונה שלא יהו כר׳ ריעת כאיטה עם הב׳ השני כש״ו שאותר ויד כשיש יותר משנה שלא ז׳ שהה אדם עם אשתו ראשונה כל זה ואמרתי כו׳ לחברי לפני מה תשו׳ רבי׳ ורברי רבי׳ סותר זה אורב שמתחיל כתבן כש הרב ואכיר שהתירו לפי שאשתו הית זקנה ופירש פיה קלים ושכח אהבתה ואם הטעם תלוי בכך א״כ א׳ התיר אפן רד׳ כו׳ יהוד ליה טעם אשו אבל׳ ואי׳ נראה רברי רבי׳ ודאי רב אתנה כהרי כפ׳ הכא על יבמתו הלכ

כר׳ יהושע ואתנה דקתני לא יבטל אדם ופריה ורביה א״כ יש לו בנים ואוקימנה התם דלא כר׳ יהוש דלר׳ יהוש אפי׳ יש לו לא יבטל א״כ ודיי׳ שרי לאותר רבריית דמועד קטן ואפ׳ בטל כו׳ פר׳ ורב׳ קאי שרי ואי׳ הלכ כבריית דמועד קטן לאסור אלא לאי שרי לו כבן ומטעם שאין לו ואי שיאשא אותו לחברי׳ זה ס׳ ואי שאם הי אדם הולך לדור בבית אחר כבגד עשו היה ע׳ להתיר וטעם זה שישכח עבירות שאין רכם ועמו ע״ל ידי אש קנ חפיפת האש כו׳ ותכבוסת הקב׳ ואיסור והיתר של הרה בשר ומי הרבי׳ הרבה אבל כל זמן שאוחו דר עם כתו וכולו עמו בבית לא מסתבר להתיר משום האי טעם וטעם שאו׳ רמינן שהעני׳ כבב כו׳ מעט יוו׳ ועל כהדר יודע׳ הדרך העניים והתווכסן בבית אחנו ואה שפי׳ רבי׳ דאין לו אי׳ שיאשאן היינו שאין לו אשה ובריית דמועד קטן מיירין בגנו׳ כיש לו ב׳ נשים ואתה אחת זה אי׳ אפשר דא״כ אי׳ לו בני עמי לית סר דהא יש לו אשה אחר ול׳ כמו בטל פרי׳ ורבי׳ והחו כו׳ דוחק לא׳ קנ שהשטה אינו כתמים׳ ועור לאי שיש לו בני קטנ׳ ואי׳ אותר לישא ואותר הרי יש לו אשה שימול לפנים׳ כל״ש לרבר אחר

כהר חיים שהעלה על לבו להתיר וגו׳ הה׳ רר׳ יוח יהושע ואדוב פ׳ לפי גבול ובקיאות ואין אלו אלא דברי נבואות ורוח הקדש ואיתנו רברי תורה כו׳ עניים במקומו ועשירי׳ במקום אחר וש״ו שאשו מ״ מטה ז״ וזה השיב רבי׳ יצחק אחין

ריוה

אחי יום יפה רתני כי רבים הרעותי את אשר נפלאתי על

האותרי׳ וגם הם נפלאו ואור כי אשר כתו אורב דהלכה כר׳ יהוד׳ לאו ער כעינו דלא שייך טעם הלכ כרברי האיקל מבל רטעם כרפי׳ רבי׳ יעקב רעד ג׳ רגלי לא אישי׳ להאוטנות רקיימיית ואינ׳ ריעת באיטה וויינו סייע רברי כתו הר׳ יוסף׳ אשר פי׳ לפני רבי׳ שאו׳ אשר פס׳ מפי׳ רבנ׳ אלא שבת טעם ג׳ רגלי׳ שלא יחשרוהו ששואח בני יתרה וקסת׳ לא שייך הלכ כרברי האיקל מבל כון כו׳ שפס אבלו ז׳ ורבין נראי׳ כאו שאפ׳ וטעמו של